Orhun Yazıtlarından Günümüze
Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

YAŞAR ÇAĞBAYIR

2

(den-izz)

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

dengesizleştirme, [dengesizleş-tir-me] *is.* Dengesiz hâle getirme veya dengesini bozma eylemi.

dengesizleştirmek, [dengesizleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dengesiz hâle getirmek. **2.** Dengesini bozmak.

dengesizlik, -ği [dengesiz-lik] *is.* **1.** Dengesiz olma durumu. **2.** Dengesiz olan şeyin niteliği. **3.** Bir kimsenin tutum ve davranışlarında beklenmedik biçimde değişmeler bulunması hâli; istikrarsızlık.

dengeş, [teñ > *teñē-mek > teñe-ş] *(deñeş) {eT} sf.* **1.** Denk; eş. [KB] **2.** Aynı yaşta olan; akran. **3.** Çağdaş. [Clauson]

dengeşçi, [teñe-ş > teñe-ş-çi > deñe-ş-çi] *(deñeşçi) sf.* Kıyasla hareket eden. [KB]

dengeşik, -ği [dengeş-ik] *{ağız} sf.* (İki şey için) bir örnek. [DS]

dengeşmek, [*teñē-mek > teñe-ş-mek > deñe-ş-mek] *(deñeşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Denkleşmek; denk gelmek. [DLT] [KB]

denggel, [deñgēl] *(deñge:l) {eT} is.* **1.** Parmak boğumu; eklem. **2.** Buğday vb. bitkilerin sapındaki boğumlar.

dengil, [deng-il] *{ağız} is.* Yuvarlanma, düşme, devrilme bildirir. [DS] 🗗 **dengil düzen,** *{ağız} Bir iş için gerekli olan araçlar; avadanlık; takım; düzen.* [DS]|| **dengil dombalak,** *{ağız} Takla.* [DS]

dengildemek, [dengil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* → dengilmek. [DS]

dengilmek, [deng-il-mek / teng-il-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yıkılmak. **2.** Devrilmek. **3.** Yuvarlanmak. **4.** Yaslanmak; yan yatmak; dayanmak. [DS]

dengiz, [*eT.* teñ-iz] *(deñiz) {eAT} is.* **1.** Deniz. [Yüknekî] **2.** Irmak. [DK]

dengkdeş, [deñk-deş دكدش] *(deñkdeş) is.* Eş; benzer; küfüv.

denglemek, [teñ > teñ-lē-mek / deñ-lē-mek دكله مك] *(deñle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir şeyi bir başka şeye denk kılmak; denkleştirmek; denklemek. **2.** İstenilen miktara ulaştırmak. [KB] **3.** *{eAT}* (Haber için) sormak; toplamak.

denglenmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-n-mek > deñ-le-n-mek] *(deñlenmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine düşünmek; çare aramak.

dengleşmek, [teñ-lē-mek > teñ-le-ş-mek > deñ-le-ş-mek] *(deñleşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Denkleşmek; denge oluşmak. [DLT]

denglü, [*eT.* deñ-lig > teñ-lü > deñ-lü دكلو] *(deñlü) {eT} {eAT} zf.* Denli; kadar.

dengsiz, [teñ > teñ-siz > deñ-siz دكسز] *(deñsiz) {eT} {eAT} sf.* **1.** Saygısız; yakışıksız; münasebetsiz. **2.** İnsafsız; haksız. **3.** Fazla; aşırı. **4.** Eşi bulunmaz; eşsiz; emsalsiz. [KB]

denî, [Ar. denā'et *(alçaklık)* > denī دنى] *(deni:) {OsT} sf.* **1.** Alçak, kötü; soysuz; bayağı. **2.** *is.* Soysuz kimse. 🗗 **deniyyü'l-tab,** *{OsT} Alçak tabiatlı.*

deni'e, [Ar. denī'e دنيئه] *(deni:e) {OsT} is.* Ayıp; çirkin görünen durum.

denilik, -ği [denī-lik] *is.* Alçaklık; bayağılık.

denilme, [den-il-me] *is.* Adlandırılma veya söylenilme eylemi.

denilmek, [den-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ad verilmek; adlandırılmak. **2.** Sözü edilmek; söylenti olarak dolaşmak.

denim, [den-im ? / dön-üm] *{ağız} is.* Bir gidiş ve geliş; bir sefer. [DS]

denis, [Ar. denis دنيس] *{OsT} sf.* Kirli; paslı.

deniş, [deñiş > değiş > deniş] *{ağız} is.* Birbirinin işini karşılıklı olarak yapma biçiminde uygulanan iş yardımlaşması. [DS]

denişmek[1], [degiş-mek > den-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Büyüyüp gelişmek; değişmek. [DS]

denişmek[2], [deñ-iş-mek > den-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bir yerde işleri yapabilmek için çaba sarf etmek; işi döndürmek; yürütmek; yapmak; becermek. [DS]

deniştirmek, [değiş-tir-mek > den-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değiştirmek. [DS]

deniz, [*eT.* teñ *(göl)* > teñ-iz [EREN] > deñiz دكز > deniz] *is.* **1.** Yeryüzünün çukurluklarını dolduran geniş ve tuzlu su kütlesi. **2.** Dünyanın yüzey olarak dörtte üçünü kaplayan su kütlesinin karalar arasında kalan belli bir parçası. **3.** *gnşl.* Bu suyun rüzgâr etkisiyle dalgalanması durumu. **4.** *mecaz.* Bol miktarda bulunan; geniş ve uçsuz bucaksız alan. **5.** *gnşl.* Deniz suyu. **6.** Deniz kıyısında bulunan yer veya şehir; sahil. **7.** *mecaz.* Sınırsız genişlik. **8.** *mecaz.* Belirli bir tutum sergilemeyen, değişik görünüşler sunan, çalkantılı şey. **9.** Ay yüzeyinde dağlarla çevrili geniş düz alan. 🗗 **deniz ağzı,** *{eAT} zool. Deniz anası; medüsa.*|| **deniz akbalığı,** *zool. Hanigillerden, Karadeniz ve ılık denizlerin sığ kesimlerinde yaşayan, dişileri yumurtalarını kıyılardaki bitkilere ve kayalara yapıştıran, boyu 60 cm.ye kadar ulaşabilen, henüz daha Akdeniz'e bile yayılmamış bir kemikli balık, (Lucioperca marina).*|| **deniz almanağı,** *Denizcilikle ilgili astronomik hesapları yapmaya yarayacak bilgileri içeren özet bilgiler çizelgesinin bulunduğu kitap.*|| **deniz altı,** *1. Denizin altında bulunan veya orada yapılan. 2. Denizden kıyıya doğru esen rüzgârın ve dalgaların etkisine açık bulunan yer veya liman.*|| **deniz anası,** *İri yarı kadın.*|| **deniz ayısı,** *zool. Okyanuslarda koloniler hâlinde yaşayan, yumuşak uzun tüylü postu olan iki metre dolayında boyu olan bitkilerle beslenen canlı (Arctocephalus ursinus).*|| **deniz basması,** *Kıyının çökmesi sonucu su altında kalması; transgresyon.*|| **deniz bilimci,** *Deniz bilimi ile uğraşan bilim adamı.*|| **deniz bilimi,** *Okyanusları, denizleri, bunların sularını ve*

diplerini, denizlerde yaşayan bitki ve hayvan organizmalarını inceleyen bilim dalı; oşinografi.|| **deniz bindirmek,** *Denizden birdenbire fırtına çıkmak.*|| **deniz boncuğu,** *{ağız} Salyangoz, şeytanminaresi vb. böcek kabuğu.* [DS]|| **deniz börülcesi,** *{ağız} Kazayağıgillerden, deniz kenarlarında ve tuzlu topraklarda yetişen, 40 cm. kadar boylanabilen, taze gövde ve yaprakları haşlandıktan sonra salata olarak yenilen bir çok yıllık bitki; (Salicornia europaea).* [DS]|| **deniz çıkmak,** *Denizde fırtına çıkmak.*|| **denizde balık,** *Önceden ele geçirilip geçirilemeyeceği belli olmayan şey.*|| **denizde kum ... de para,** *Çok zengin olma durumu.*|| **denizden bir** (damla) **avuç su,** *Çok olan bir şeyden ayrılıp alınan çok küçük parça.*|| **denizdeki balığın pazarlığı,** *Henüz gerçekleşmemiş bir işi için önceden anlaşma yapmak.*|| **denizden çıkmış balığa dönmek,** *Yeni girilen bir iş veya ortamda sıkıntı çekmek; bunalmak.*|| **denizden geçip çayda boğulmak,** *Büyük güçlükleri aştığı hâlde küçük bir engel yüzünden başarısız olmak.*|| **deniz depremi,** *jeol. Deniz dibinde meydana gelen tektonik olaydan dolayı deniz yüzeyinde görülen su çalkantısı; tsunami.*|| **deniz dibi,** *Denizin tabanda toprakla birleştiği yer.*|| **deniz durmak,** *Denizde fırtınanın geçmesi ve dalgaların sakinleşmesi.*|| **deniz derya ayak altında,** *Deniz manzaralı ve görüş alanı geniş olan yer.*|| **denize açılmak,** *1. Kıyıdan çok uzaklaşmak. 2. Deniz taşıtı ile yolculuğa çıkmak.*|| **deniz ebesi,** *{ağız} Polip.* [DS]|| **denize çıkmak,** *Av veya yolculuk amacıyla kıyıdan ayrılmak.*|| **deniz devleti,** *Gücünü özellikle denizlerde sağladığı üstünlükten alan devlet.*|| **denize dökmek,** *(Düşmanı) yendikten sonra denize kadar sürüp orada yok etmek.*|| **Denize düşen yılana sarılır.** *Güç durumda kalan her türlü çareyi dener.*|| **Denize düşse götüyle balık tutar.** *Çok şanslı olan kimseler olumsuz durumlardan bile kârlı çıkmasını bilir.*|| **Denize girse kurutur.** *Bir kimsenin beceriksizliği yüzünden en olumlu imkânları bile yok edebileceğini ifade etmek için söylenen söz; uğursuz.*|| **denize su götürmek,** *Çok zengin birine küçük bir hediye götürmek.*|| **deniz feneri,** *dnz. Denizcilere geceleyin yol göstermek amacıyla kıyılarda veya adacık üzerinde kurulmuş, belirli aralıklarla yanıp sönen güçlü ışık kaynağı.*|| **deniz gönüllü,** *{eAT} Her şeyi hoş gören.*|| **deniz hamamı,** *Denize girilen yer; plaj.*|| **deniz haritası,** *Denizde seyreden gemilerin sağlıklı ulaşımlarını sağlamak üzere her türlü bilgiyi veren harita.*|| **deniz hıyarı,** *zool. Deniz hıyarlarından yuvarlak ve yumuşak vücutlu bir derisi dikenli, (Holothurion).*|| **deniz hıyarları,** *zool. Örnek türü deniz hıyarı olan derisi dikenliler; holotüritler, (Holothuroidea).*|| **deniz hukuku,** *huk. Denizlerde egemenlik, gemicilik, suların ve deniz tabanının kullanımı konularında uzun süreden beri uygulanan yerleşmiş teamüller bütünü.*|| **deniz iklimi,** *Denizin etkisinin açıkça görüldüğü kıyı bölgelerinde görülen ılık ve yağışlı iklim.*|| **deniz kaplumbağası,** *zool. Denizde yaşayan, ayakları yüzgeç biçimindeki bütün kaplumbağaların ortak adı (Chelonia).*|| **deniz kartalı,** *zool. Esmer tüylü, başı, kuyruğu ve kanatlarının bir bölümü beyaz, güçlü ve çengelli bir gagaya sahip, ayakları parmaklarına kadar tüysüz, kanat açıklığı 2.40 m.ye kadar ulaşabilen gündüz yırtıcılarının genel adı, (Haliaetus albicella)*|| **deniz kaşığı,** *{ağız} Midye.* [DS]|| **deniz kazı,** *zool. Ördekgillerden yazı kutuplarda, kışı ılık bölgelerde geçiren, gagaları ince ve kısa, siyah bacaklı bir tür kaz, (Bernicia).*|| **deniz kırlangıcı,** *1. zool. Martıgillerden tatlı suların denizlere döküldüğü yerlerde koloniler hâlinde yaşayan küçük deniz kuşlarının genel adı, (Sterna, Chlidonias, Gelochelidon). 2. zool. Küçük balıklarla beslenen siyah tepeli kırmızı gagalı su kuşu; sumru, balıkçın, (Sterna hirundo).*|| **deniz kızı,** *1. Belden aşağısı balık biçiminde, belden yukarısı kadın görünümünde, kayalıklar üzerinde şarkı söyleyen bir masal yaratığı. 2. argo. Danimarka parası; kuron.*|| **deniz koyunu,** *{eAT} zool. Kunduz.*|| **deniz köpüğü,** *İşlenmesi kolay olduğu için biblo türü eşya yapımında kullanılan, beyaz ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat; lüle taşı; Eskişehir taşı.*|| **deniz kulağı,** *1. zool. Yassı kabuklu, içi sedefli, 10 cm. uzunluğunda bir yumuşakça, (Haliotis). 2. coğ. Denizden bir kum setiyle ayrılmış ve sonradan göl hâline gelmiş sığ koy veya körfez; lagün; {eAT} haliç. 3. Karaların denize uzanan kısmı; burun. 4. Kazılan bir yerden hızla fışkıran su.*|| **deniz kulunu,** *{eAT} Efsanelere göre, denizden veya nehirden çıktığı söylenen bir aygırın kısrağa aşması ile doğan tay.* [DK]|| **deniz kurdu,** *Deneyimli, usta ve eski denizci.*|| **deniz kuvvetleri,** *as. Bir ülkenin silahlı kuvvetlerine bağlı gemi ve denizle ilgili her türlü araç gereç, deniz ve kara birlikleri donanımları ile bazı hava taşıtlarının tümü.*|| **denizler denizi,** *{eAT} En büyük deniz; bahr-i muhit; okyanus.*|| **deniz limonu,** *zool. Avrupa kıyılarında yalnız yaşayan, portakal renkli bir tulumlu hayvan, (Halocynthia papillosa).*|| **deniz mahsulleri,** *Denizden avlanarak çıkarılabilen balık ve her türlü yenebilir canlı.*|| **deniz marulu,** *bot. Sığ sularda bulunan, ince levhaya benzeyen yaprakları olan yeşil su yosunu, (Ulva lactuca).*|| **deniz mavisi,** *Yeşile çalan açık mavi renk.*|| **deniz menekşesi,** *bot. Çan çiçeğinin bir türü.*|| **deniz mili,** *Denizcilikte ve havacılıkta kullanılan 1852 m.lik uzunluk ölçüsü birimi.*|| **deniz motoru,** *Motorla çalışan küçük deniz teknesi.*|| **deniz otobüsü,** *Deniz yoluyla ulaşımı sağlamada kullanılan hızlı bir tür taşıt.*|| **deniz otu,** *{ağız} Maydanozgillerden, deniz kıyılarındaki bataklıklarda yetişen ve turşusu yapılan sivri yapraklı bir ot; deniz teresi, (Crithmum*

maritimum). [DS]|| **deniz oynamak,** *{eAT} Deniz dalgalanmak.*|| **deniz ördeği,** *zool. Soğuğa karşı dayanıklı, kışın eti çok yağlı olan sarımtırak başlı iri bir av kuşu; fırtına kuşu.*|| **deniz örümceği,** *zool. Yuvarlak ve kalın kabuklu, uzun bacaklı bir tür yengeç, (Maja squinado).*| **deniz piyadesi,** *as. Bir çıkarma harekâtında kıyıya ilk varan ve arkadan gelecek olan asıl vurucu gücü oluşturan piyade birliklerine kolaylık sağlayan deniz kuvvetlerine bağlı sınıf.*| **deniz rezenesi,** *bot. Maydanozgillerden deniz kumsallarında bol olarak yetişen, yapraklarından salata ve turşu yapılan ıtırlı bir bitki; deniz teresi, (Crithmum maritimum).*|| **deniz sarmaşığı,** *bot. Sarmaşıkgillerden deniz sahillerinde yetişen, yatık gövdeli kökü kurt düşürücü müshil olarak kullanılan pembe çiçekli otsu bir bitki, (Convolvulus soldenalla).*| **deniz seviyesi,** *Açık deniz yüzeyinin yer aldığı sıfır noktası.*|| **deniz sığırı,** *{eAT} Bir efsanevî hayvan.*| **deniz soğanı,** *{eAT} Yabanî soğan.*| **deniz suyu,** *Denizlere özgü tuzlu su.*| **deniz tavşancılı,** *zool. Balık kartalı.*|| **deniz tekesi,** *zool. Karides.*|| **deniz teresi,** *{ağız} bot. Maydanozgillerden, deniz kıyılarındaki bataklıklarda yetişen ve turşusu yapılan sivri yapraklı bir ot; deniz otu, (Crithmum maritimum).* [DS]|| **deniz tosbağası,** *{ağız} zool. Deniz kaplumbağası.* [DS]|| **deniz ticareti,** *Bir ülkenin açık denizlerde ve kendi iç sularında yaptığı her türlü deniz taşımacılığına bağlı ticaret.*|| **deniz tutması,** *Deniz taşıtlarının sallanması sonucunda denge organında meydana gelen uyumsuzluktan doğan rahatsızlık, mide bulantısı.*|| **deniz tuzu,** *Deniz suyunun buharlaşması ile elde edilen sodyum klorür.*| **deniz uçağı,** *Su üzerinden havalanıp tekrar su üzerine inebilen ve su üzerinde durabilen hava taşıtı.*|| **deniz üssü,** *as. Deniz kuvvetlerine bağlı gemilerin ve diğer araç gereç ile personelin sevk ve idare edildiği askerî üs.*|| **deniz üzümü,** *bot. Akdeniz bölgesi ile İç Anadolu'da yetişen iki metre kadar yükseklikte, dalları yeşil, yaprakları pulsu, bezelye büyüklüğünde kırmızı meyveleri olan çok yıllık bir bitki, (Ephedra major).*|| **deniz yeli,** *Sabahları karadan denize doğru, öğleden sonra da denizden karaya doğru esen kıyı rüzgârı; imbat.*|| **deniz yılanı,** *zool. Yılanlar takımından Hint ve Pasifik okyanusunda yaşayan, kürek biçiminde yassı kuyruklu, çok zehirli bir yılan, (Hydrophis).*|| **deniz yolu,** *dnz. Deniz taşıtlarının izlemek zorunda oldukları yol.*|| **deniz yumağı,** *Denizin kıyıya attığı deniz hasırı (Posidonia) yapraklarından meydana gelmiş yumak.*

denizalası, -nı, -aları [deniz+ala-s-ı] *is. zool.* Tuzlu sularda yaşayan ancak üreme zamanlarında tatlı sulara göç eden alabalık türlerinin genel adı, *(Salmo trutta).*

denizaltı, -yı, -nın [deniz+alt-ı] *is. as.* Dalmış durumda seyretmek üzere yapılmış savaş gemisi.

denizaltıcı, -yı, -nın [deniz+altı-cı] *is.* Denizaltında görevli subay ve erlere verilen isim.

denizaltıcılık, -ğı [deniz+altıcı-lık] *is.* **1.** Denizaltıcı olma durumu; denizaltıcının görevi ve mesleği. **2.** Denizaltı ile ilgili her türlü bilgi ve beceri işi.

denizanası, -nı, -aları [deniz+ana-sı] *is. zool.* Selenterelerden, yassı bir diske benzeyen, saydam, serbestçe yüzebilen bir deniz hayvanı; medüz.

denizaslanı, -nı, -nları [deniz+aslan-ı] *is. zool.* İri kulaklıgillerden, Büyük Okyanus ve güney denizlerinde yaşayan, kısa ve kaba kıllı postlarının altında ince kıllı ikinci bir tabaka bulunan, kıvrak yapılı bir deniz memelisi, *(Eumetopias jubatus).*

denizaşırı, -ya, -sı [deniz+aşırı] *sf.* Denizlerin ötesinde bulunan.

denizatı, -nı, -tları [deniz+at-ı] *is. zool.* Başı at başına benzeyen, suda dik duran, kuyruk yüzgeci olmayan, on beş santim kadar boyunda bir deniz hayvanı; *(Hippocampus hippocampus). {eAT} (aynı)*

denizci, [deniz-ci] *is.* **1.** Denizde yol almakta ustalaşmış kişi. **2.** Deniz taşıtlarının bakımını yapmak ve yönetmekle görevli kişi. **3.** Deniz kuvvetlerine bağlı asker; bahriyeli. **4.** Deniz sporları ile uğraşan kimse.

denizcilik, -ği [deniz-ci-lik] *is.* **1.** Deniz yolculuğuna ve taşımacılığına ilişkin etkinliklerin tümü. **2.** Deniz işletmeciliği ve gemicilikle ilgili meslek. **3.** Deniz kuvvetlerine ait askerlik işlerinin tümü. **4.** Deniz sporculuğu.

denizçakısı, -nı, -ıları [deniz+çakı-s-ı] *is. zool.* Denizlerde kuma dikine gömülerek yaşayan iki çenetli yumuşakça, *(Solen).*

denizdanteli, -ni, -lleri [deniz+dantel-i] *is.* Sıcak denizlerde mercan adalarının oluşmasına yardım eden kalkerli hidra kolonisi, *(Millepora).*

denizgergedanı, -nı, -nları [deniz+gergedan-ı] *is. zool.* Kuzey kutup bölgelerinde küçük sürüler hâlinde yaşayan, deniz canlıları ile beslenen, erkeklerinin üst çenesinde üç metreye kadar varan gergedan boynuzunu andırır bir diş bulunan bir tür balina, *(Monodon monoceros).*

denizgülü, -nü, -lleri [deniz+gül-ü] *is. zool.* Kayalıklara yapışık olarak yaşayan, on bin metreyi aşan derinliklere kadar her bölgede yaşayabilen pek çok cinsi ve bini aşkın türü bulunan omurgasızlar takımı; denizşakayığı, *(Anemonia sulcata).*

denizgüzeli, -ni, -lleri [deniz+güzel-i] *is. zool.* Atlas Okyanusunun tropikal kesimlerinin haliç ve sığ kıyı sularında, durgun akarsularda yaşayan tembel, otçul, memeli su hayvanlarının ortak adı, *(Trichechidae).*

denizhıyarı, -nı, -ları [deniz+hıyar-ı] *is. zool.* Denizhıyarlarından omurgasız bir derisidikenli hayvan, *(Holothuria).*

denizhıyarları, [deniz+hıyar-lar-ı] *is. zool.* Okyanuslarda bazı türleri sığ, bazıları derin sularda yaşayan, bin kadar türü bulunan omurgasız derisidikenli hayvanlar sınıfı, *(Holothuroidea).*

denizısıl, [deniz+ısı-l] *sf.* (Güneş enerjisi için) ekvator çevresi denizlerin yüzey katmanında ısı olarak depolanan.

denizısırganları, [deniz+ısırgan-lar-ı] *is.* Salgıladıkları sıvılar ile insan derisinde ısırgan etkisi yaratan, iri medüzleri içine alan selentereler sınıfı, *(Pelegia, Chrysaora, Aurelia).*

denizî, [deniz + Ar. -ī] *sf.* Deniz renginde.

deniziğnesi, -ni, -eleri [deniz+iğne-s-i] *is. zool.* Vücudu sert levhacıklarla kaplı, ince ve uzun vücutlu, boru şeklinde uzamış dişsiz bir ağzı olan, göğüs ve kuyruk yüzgeçleri iyi gelişmiş, Manş denizi, Atlantik okyanusu ve Akdeniz'de çok rastlanan bir kemikli balık, *(Syngnathus acus).*

denizineği, -ni, -kleri [deniz+ine(k)-i] *is. zool.* Amerika ve Afrika'nın tropikal kıyı sularında yaşayan iki üç metre boyunda deniz memelisi, *(Hydrodamalis gigas).*

denizirmek, [den-iz-ir-mek / deñ-ez-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Konuşmaya ve yürümeye ara vermek. [DS]

denizkadayıfı, -nı, -fları [deniz+kadayıf-ı] *is. bot.* Esmer su yosunlarından, Atlas Okyanusunun kayalık kıyılarında yetişen geyik boynuzunu andırır dallanma gösteren, kurutularak yenebilen, boya, apre işlerinde ve hayvan yemi olarak kullanılan kırmızı bir su yosunu; alaria, *(Chondrus crispus).*

denizkedisi, -ni, -ileri [deniz+kedi-si] *is. zool.* Atlas Okyanusu, Akdeniz ve Ege Denizi'nde yaşayan, kamçı biçimindeki kuyruğunda zehir bezleri bulunan, dikenli uyuşturan balığıgiller ve denizkedisigiller familyasından bazı köpek balıklarının genel adı, *(Chimaera).*

denizkestanesi, -ni, -eleri [deniz+kestane-s-i] *is. zool.* Birbirine kaynaşmış sayılabilecek kat kat levhacıklardan oluşmuş kireçten, sağlam, yuvarlak kabuklu, kestaneyi andırır görünümde bir derisi dikenli hayvan, *(Echinus esculentus).*

denizkızı, -nı, -zları [deniz+kız-ı] *is. zool.* Solunumları hem akciğer, hem de solungaçla olan, arka ayakları olmayan amfibyumlar sınıfından bir hayvan, *(Sirenidae).*

denizkozalağı, -nı, -kları [deniz+kozala(k)-ı] *is. zool.* Koni biçiminde bir kabuğu olan *conus* ve *conidae* familyasını oluşturan karındanbacaklı yumuşakçalara verilen genel ad; deniz külahı.

denizköpüğü, -nü, -kleri [deniz+köpü(k)-ü] *is. min.* Beyazımsı ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat, Eskişehir taşı; lüle taşı.

denizlalesi, -ni, -eleri [deniz+lale-s-i] *is.* Bir sapla deniz dibine bağlanan beş ve daha çok kollu, toplu hâlde yaşayan derisidikenliler sınıfı, *(Crinoidea).*

Denizli horozu, [denizli + horoz-u] *is. t.* İri yapılı, siyah gagalı, uzun ve dik kuyruklu, orta büyüklükte bir sakalı ve uzun bacakları olan, uzun süre ve ahenkli ötüşü ile tanınan Denizli tavuğunun erkeği.

Denizli tavuğu, [denizli + tavu(k)-u] *is. t.* Sağlam yapılı, iri vücutlu, erkeği uzun ve ahenkli öten bir tavuk cinsi.

denizlik, -ği [deniz-lik] *is.* **1.** Kayıklarda bordayı aşan dalgaların içeriye girmesini engelleyen eğik tahta. **2.** *inş.* Pencerelerin altında suların duvara sızmasını önlemek için yapılmış eğik kısım. **3.** Denize girerken kullanılan bir tür mayo.

denizmaymunu, -nu, -nları [deniz+maymun-u] *is. zool.* Tümbaşlılar takımından, vücudu ince uzun, büyük başlı, derin ve büyük denizlerde yaşayan bir balık, *(Chimaera monstrosa).*

denizpalamudu, -nu, -tları [deniz+palam(t)-u] *is.* Kıyılardaki kayalara yapışık olarak yaşayan, beyaz kalkerli plaklarla çevrili koni biçiminde kabuklu küçük hayvan, *(Balanus).*

denizpelidi, -ni, -tleri [deniz+peli(t)-i] *is zool.* Kıyılardaki kayalara yapışık olarak yaşayan, beyaz kalkerli plaklarla çevrili koni biçiminde kabuklu küçük hayvan, *(Balanus).*

denizpiresi, -ni, -eleri [deniz+pire-s-i] *is. zool.* Kumlu kıyılarda yaşayan, pire gibi uzağa sıçrayabilen kabuklu küçük bir hayvan, *(Talitrus saltator).*

denizşakayığı, -nı, -kları [deniz+şakayı(k)-ı] *is. zool.* Kayalıklara yapışık olarak yaşayan, uzun ve pek çok dokunacı bulanan, çiçek gibi güzel görünümlü, renkli polip öbeği; denizgülü, *(Anemonia sulcata).*

denizşakayıkları, [deniz+şakayık-lar-ı] *is.* Bütün denizlerde, özellikle gelgit bölgelerinden on bin metreyi aşan derinliklere kadar her yerde yaşayan, pek çok cinsi ve bini aşkın türü bulunan omurgasızlar takımı, *(Actinaria).*

deniztarağı, -nı -kları [deniz+tara(k)-ı] *is. zool.* İki çenetli, kabuklu bir tür yumuşakça, *(Pecten).*

deniztavşanı, -nı, -nları [deniz+tavşan-ı] *is. zool.* Ağız dokunaçları geniş ve etli, uzun ve çıplak vücutlu bir deniz yumuşakçası, *(Cyclopterus lumpus).*

denizteresi, -ni, -eleri [deniz+tere-s-i] *is. bot.* **1.** Maydanozgillerden kıyı kumsallarında yetişen, yaprakları salata ve turşu yapılarak yenilebilen, mavi-yeşil renkli, etli ve sulu bitki; deniz rezenesi, *(Crithmum maritimum).* **2.** Turpgiller familyasından, kıyı kumsallarında yetişen, çiçekli dalları idrar artırıcı, iştah açıcı ve uyarıcı olarak kullanılan otsu bitki, *(Cakile maritima).*

deniztilkisi, -ni, -ileri [deniz+tilki-s-i] *is zool.* Saban balığı; iğneli vatoz.

denizyıldızı, -nı, -zları [deniz+yıldız-ı] *is. zool.* Dünyanın bütün denizlerinde kayalıklar üzerinde

yaşayan, sırt iskeleti ağ örgüsü görünümlü, beş kollu bir derisi dikenli, *(Asterias)*.

denizyıldızları, [deniz+yıldız-lar-ı] *is. zool.* Örnek hayvanı denizyıldızı olan iki yüzden fazla türü bulunan derisidikenlilerin beş sınıfından birisi, *(Asteridae)*.

denk, -gi [Çin. deng *(merdiven basamağı; derece; sıra; çeşit; denk; benzer)* => *eT.* tenk / denk] *is.* **1.** Yük hayvanlarının iki tarafına yükletilen yükün her biri; içi dolu çuval. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Birbirine eşit iki şeyden her biri; eş; nazir; benzer; muadil. **3.** Yatak, yorgan cinsinden şeylerin sarılıp bağlanmasıyla meydana getirilen büyük bohça; balya. **4.** *mecaz.* Çeşitli özellikler bakımından aynı düzeyde olan kişi; emsal. **5.** *fiz.* Yönleri aynı, destekleri paralel, şiddetleri eşit olan kuvvetler. **6.** Eskiden kullanılan ağırlık ölçüsü mıskalın dörtte biri. **7.** *sf.* Ağırlıkça birbirine eşit olan. **8.** Büyüklükçe birbirine eşit olan. **9.** Nitelikleri birbirine eşit olan; eşdeğer. **10.** *{eAT}* Yarı. **11.** *{ağız}* Aynı yaş ve ayarda olanlar. [DS] 🗗 **dengi dayanmak,** *{ağız} Parasını en son kuruşuna kadar harcamak; elinde avcunda hiçbir şey kalmamak.* [DS]|| **dengi dengine,** *Kendisine uygun düşeniyle.*| **dengine almak,** *{ağız} Değer ve yaşça kendisiyle bir tutmak; emsal saymak.* [DS]| **dengine düşürmek,** *{ağız} Sırasını getirmek; tam zamanını bulmak.* [DS]|| **dengine getirmek,** *Uygun bir durumu ve zamanı bulmak; fırsatını yakalamak; elverişli ortamdan yararlanmak.*|| **dengiyle karşılamak,** *Kendine yapılan bir harekete aynı biçim ve yöntemle karşılık vermek.*| **denk durmak,** *{ağız} Uslu olmak.*|| **denk etmek,** *1. Bir tutmak. 2. dnz. Yükü geminin dengesini bozmayacak şekilde düzenli yerleştirmek.*|| **denk gelmek,** *1. Uygun düşmek. 2. Rast gelmek, karşılaşmak. 3. {ağız} Eşit gelmek.* [DS]|| **denk getirmek,** *1. Uygun duruma getirmek. 2. Uygun düşmesini sağlamak. 3. Rast getirmek.*|| **denk olmak,** *{eAT} Eş olmak; benzer olmak; muadil olmak.*| **denk taşı,** *{eAT} Yüklerin, terazi kefelerinin veya kayıkların hafif taraflarına denkleştirmek için konulan ağırlık.*|| **denk yapmak,** *Eşyaları toplayıp balya hâline getirip bağlamak.*

denkçi, [denk-çi] *is.* Eşyaları denk yapan, bağlayan ve düzenli olarak yerleştiren kişi.

denkdaş, [denk-daş] *{eAT} sf.* → denkdeş.

denkdeş, [denk-deş دنکدش] *{eAT} sf.* Eş; benzer; küfüv; muadil.

denklem, [denk-le-mek > denk-le-m] *is.* **1.** *mat.* İçinde yer alan bazı bilinmezlere uygun değer verildiği zaman eşitliği sağlanan cebirsel ifade; muadele, *(1935)*. **2.** *kim.* Bir yanda tepkimeye giren maddeler ve atom olarak miktarı, öbür yanında da meydana gelen ve açığa çıkan maddeler ve miktarı belirtilen eşitlik. 🗗 **denklemler sistemi,** *mat. İki ve daha çok denklemden oluşan ve hepsinin birlikte ve ortak çözümü istenen denklem grubu.*

denkleme, [denk-le-me] *is.* Denk duruma getirme veya denk yapma eylemi.

denklemek, [denk-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Denk duruma getirmek. **2.** (Yük için) bağlayıp denk yapmak. **3.** *{ağız}* Doğrusuna gitmek; dolanmamak.

denklemiye, [denkleme-y-e > denkle-m(i)-y-e] *{ağız} zf.* **1.** Tahminî. **2.** Rasgele. **3.** Bilmeden; kasıt gütmeden.

denklenme, [denkle-n-me] *is.* Denk duruma getirilme veya denk yapılma eylemi.

denklenmek, [denkle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Denk duruma getirilmek. **2.** (Yük için) denk yapılıp bağlanmak.

denkleşme, [denkle-ş-me] *is.* Denk duruma gelme eylemi.

denkleşmek, [denkle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Denk duruma gelmek. **2.** Bir yerlerden bulup buluşturulmak; temin edilmek; sağlanmak. **3.** *{ağız}* Sağlığı düzelmek. [DS] **4.** *{ağız}* Malî durumu düzelmek; sağlamlaşmak. [DS]

denkleştirici, [denkleştir-ici] *sf.* **1.** Denkleştirmeyi sağlayan. **2.** *is. fiz.* Bir elektrik devresinde dengeyi sağlamak için bir etkiye zıt etki ile karşı koyan araç. **3.** Paratonerin genleşme etkisini gidermek için çeşitli kısımlarda yer alan kırımlı bakır levha.

denkleştirme, [denkleş-tir-me] *is.* Denk duruma gelmesini sağlamak eylemi.

denkleştirmek, [denkleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Denkleşmesini sağlamak. **2.** (Para vb. için) gereken miktarı sağlamak. **3.** *spor.* Bir koşuya katılacak yarışmacıların ağırlık, zaman veya mesafe şanslarını eşitlemek.

denkli, [denk-li] *{ağız} sf.* Zengin. [DS]

denklik, -ği [denk-lik] *is.* **1.** Denk olma durumu. **2.** Birbirine uyma. **3.** Özel öğretim kurumları ve yabancı okullar ile resmî okullar arasındaki benzer eğitim ve sınıf eşitliği. **4.** *mat.* Eş değerlik.

denkserlik, -ği [denkser-lik] *is. fel.* Gerçekte var olduğu hâlde insanları, kanunlarla tanınmamış hakları elde etmeye yönelten adalet duygusu; hakkaniyet.

denksiz, [denk-siz / deñ-siz] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) terbiyesiz. **2.** Çok konuşan; geveze. [DS]

denksizlik, [denksiz-lik] *is.* Denk olmama durumu.

denktaş, [denk-taş / denk-teş] *{ağız} sf.* Denk; eşit; küfüv; akran; yaşıt; eş. [DS]

denkteş, [denk-taş / denk-teş] *{ağız} sf.* → denktaş. [DS]

denlemek[1], [den-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* (Kuş, kümes hayvanı vb. için) yerden tahıl tanelerini toplayıp yemek; yem yemek.

denlemek[2], [diñ-le-mek > den-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gizlice dinlemek; kulak misafiri olmak. **2.** Beklemek. **3.** Alay etmek; beğenmemek.

denlenmek, [den-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Tahıl vb. için) tane tutmak; başaklar tane ile dolmak.

denli[1], [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > deñ-lü > den-li] *sf.* **1.** Davranışları ve sözleri ölçülü; ağırbaşlı. **2.** *{ağız}* Uslu; terbiyeli. [DS] 🗗 **denli densiz,** *Saygısızca ve gelişigüzel.*|| **denli densiz konuşmak,** *Düşünmeden, yersiz ve yakışıksız sözler söylemek.*|| **denli düzenli,** *{ağız} Her şeyi yerli yerinde olan.* [DS]

denli[2], [*eT.* teng *(benzer, ölçü)* > teñ-lig *(ölçülü; müsavi)* > den-lü > denli] *{eAT} e.* Üstünlük derecesi bildiren bir edat; kadar.

denlilik, -ği [denli-lik] *is.* Ölçülü ve dikkatli olma durumu.

denlü, [*eT.* teñ-lig > denlü] *zf.* **1.** Kadar. **2.** Bir tür ve değer oluşturan; değerli. [DK]

denlük, -ğü [den-lük ?] *{ağız} is.* Ev yönetimi. [DS]

denme, [de-mek > de-n-me] *is.* Ad verilmek veya söylenmek eylemi.

denmek, [de-mek > de-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Öyle adlandırılmak; denilmek. **2.** Söylenmek; sözü edilmek; denilmek. **3.** Bir şey hakkında yargıda bulunulmak.

densek, -ği [dense-k] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

densemek, [dañ > den-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* Alay etmek. [DS]

densinmek, [densi-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Önem vermek; saygı göstermek. [DS]

densiz, [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > teñ-siz] *sf.* Yakışıksız ve yersiz davranışta bulunan, söz söyleyen.

densizlenme, [densiz-le-n-me] *is.* Densiz davranma durumu ve eylemi.

densizlenmek, [densiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Densiz davranmak; münasebetsizlik etmek.

densizleşme, [densizle-ş-me] *is.* Densiz duruma gelme eylemi.

densizleşmek, [densizle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Yakışıksız ve saygısızca davranır duruma gelmek.

densizlik, -ği [densiz-lik] *is.* **1.** Densiz olma durumu; münasebetsizlik. **2.** Yakışıksız ve saygısız davranış biçimi. **3.** Densizce davranış.

densük, -ğü [deñ-sük > den-sük] *{ağız} sf.* Hoppa; hafifmeşrep. [DS]

densüz, [*eT.* teñ *(benzer, ölçü)* > deñ > den-siz] *{ağız} sf.* → densiz. [DS]

denşirme, [denş-ir-me] *is.* Bozma, değiştirme durumu ve eylemi.

denşirmek, [*eT.* tegiş-mek *(başkalaşmak)* > teg-(i)ş-ür-mek > den-ş-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *kim.* Bir bileşiğin yapısını bozmak, değiştirmek. **2.** Bir şeyin yapısını veya niteliğini bozmak; tağyir etmek.

denye, [Fr. déigné] *is.* Bir dokuma veya dokuma ipliğinin 9.000.000 rn. uzunluktaki parçasının ağırlığını gösteren ölçü.

denyo, [Çing. denilo] *is.* Ortaoyununda aptal, sırnaşık ve haylaz bir mahalle çocuğunu canlandıran tip.

denzirmek, [deñ-ez-ir-mek > denz-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Laf atmak; söz dokundurmak. **2.** Değdirmek; dokundurmak; isabet ettirmek. [DS]

deodoran, [Lat. de *(gideren)* + odor *(koku)* > Fr. déodorant] *is.* Vücut kokularını bastırarak duyulmaz yapan kimyasal ürün.

deontoloji, [Yun. deon-ontos *(zorunlu)* + logos *(bilim)* > Fr. déontologie] *is.* **1.** Yerine getirilmesi gereken ödevleri konu edinen bilim dalı; insanlık görevleri bilgisi. **2.** Bir mesleği belirleyen ve o meslekle ilgili kuralların bütünü.

dep[1], [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dep-e-le-mek, dep-er-t-mek, deb-il-mek, dep-mek, dep-re-n-mek, dep-re-m*

dep[2], [dab / dep *(yans.)*] *is.* Düzensiz ve patırtılı konuşmayı, anlaşılmayan gürültüleri belirten kök. *dep düp, dep dup demek*

depar, [Fr. départ] *is. spor.* Bir yarışın başlama anı; çıkış. 🗗 **depar hakemi,** *Yarışı başlatan ve doğru çıkış yapılmasını sağlayan hakem.*

departman, [Fr. département] *is.* **1.** Fransa'da bir vali ve bir genel konsey tarafından yönetilen bir yerel yönetim. **2.** Bir okul veya üniversitenin bir uzmanlık dalında eğitim veren alt birimlerinden her biri; bölüm.

depçe, [dep-çe] *{ağız} is.* Toprağı bellemekte kullanılan tarım aracı; bel.

depdelek, -ği [depdele-k] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen. [DS]

depdemek, [dep-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Laf olsun diye konuşmak. [DS]

depderin, [de(p)+de/rin] *(de'pderin) pekşt. sf.* Çok derin.

depdirmek, [dep-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Belletmek; bel ile toprağı işletmek. [DS]

depdüp, [dep *(yans.)* + dep+düp] *{ağız} zf.* **1.** (Konuşmak için) kekeleyerek. **2.** (Yürümek için) sendeleyerek. [DS] 🗗 **depdüp deyip durmak,** *{ağız} 1. Kekeleyerek konuşmak. 2. Sendeleyerek yürümek; düşe kalka gitmek.* [DS]

depdürmek, [*eT.* tep-mek > dep-dür-mek دپدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Çiğnetmek; tepeletmek; teptirmek.

depdüş, [dep *(yans.)* +dep+düş] *{ağız} zf.* Düşe kalka. [DS 🗗 **depdüş gitmek,** *Düşe kalka gitmek; sendeleyerek yürümek.*

depe[1], [*eT.* töpü / töpö > depe دپه] *{eAT} is.* **1.** Tepe. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Başın tepesi. *{ağız} (aynı)* [DK] [DS] **3.** *{ağız}* Baş. [DS] **4.** *{ağız}* Uç. [DS] 🗗 **depe delik,** *{ağız} Toprak damların üzerinden açılan tepe penceresi.* [DS]|| **depen üstü,** *{ağız} Tepesi üstüne; baş aşağı.* [DS]|| **depesini döğmek,** *{eAT} Kafasını ezmek.* [DS]|| **depeye çıkartmak,** *{ağız} Çok şımartmak.* [DS]

depe[2], [*eT.* tapa دپه] *{eAT} is.* Taraf; yön.

depecük, -ğü [tepe > depe-cük دپجوك / دپه جوك] *{eAT} {ağız} is.* Küçük tepe; tepecik; toprak ve taş yığını. [DS]

depedenk, -gi [de(p)-e+de/nk] *{ağız} sf.* Tamamen eşit. [DS]

depegen, [tep-mek > dep-egen دپكن / دپه كن] *{eAT} sf.* (Hayvan için) tekme atan; çok tepen; tepen.

depek, -ği [dep-ek] *{ağız} sf.* Sapık. *("deli" ile birlikte kullanılır. "deli depek"; "Deli misin depek misin?")* [DS]

depeleme, [depe-le-mek] *{ağız} zf.* Tepeleme; iyice dolu. [DS]

depelemek[1], [tep-e-le-mek > dep-e-le-mek / دپه لمك دپلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Tepelemek; tekmelemek. [DK]

depelemek[2], [*eT.* töpü-le-mek *(başına vurmak)* > depe-le-mek دپلمك / دپه لمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Çiğnemek; ezmek; öldürmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Bir şeyi bir yere doldurmak; yığmak. [DS]

depelemek[3], [tep-mek > tep-e-le-mek] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Yol tepmek; koşturmak; seğirtmek.

depelenilmek, [tepelen-il-mek > depelen-il-mek دپلنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Öldürülmek; tepelenmek. [DS]

depelenmek, [tepele-n-mek > depele-n-mek دپلنمك] *{eAT} edil. f. [-ir]* **1.** Öldürülmek; tepelenmek. **2.** *{ağız}* Yuvarlanmak; debelenmek. [DS]

depelenti, [depele-nti] *{ağız} is.* **1.** Çokça ayak basılıp çiğnenmeye uygun yer; ayak altı. **2.** Üzümün suyu sıkılıp şırası alındıktan sonra geri kalan posası; küspe. **3.** *sf.* Ayak altında çiğnenen. **4.** Arada kalan. [DS]

depeleşmek, [depele-ş-mek دپلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* Birbirini öldürmeye çalışmak; mukatele yapmak.

depeleyici, [depele-y-ici دپليجى] *{eAT} sf.* Öldürücü. 🗗 **depeleyici ağu,** *{eAT} Öldürücü zehir.*

depelik[1], [debe-lik > depe-lik دپلك] *{eAT} is.* Fıtık olma durumu; kasık yırtıklığı.

depelik[2]**, -ği** [tepe-lik > depe-lik] *{ağız} is.* **1.** Eskiden kadınların başlarına taktıkları altın ve gümüşlerle süslü bir tür başlık; taç. **2.** Öküz yularının tepe kısmı. [DS]

depenmek, [tepe-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Yürüyüş yapmak; saldırmak.

depere[1], [tepe-re > depe-re دپره] *{eAT} zf.* **1.** Tepeden aşağı. [DK] **2.** Tepesine; tepesi üzerine **3.** *{ağız}* Kuzeyden esen rüzgâra Kayseri'de verilen isim; poyraz. [DS] 🗗 **depere çalmak,** *{eAT} Başına vurmak.* [DK]|| **depere tutmak,** *{eAT} Tepesi üzerine kaldırmak.*

depere[2], [dep *(yans.)* > deper-e] *{ağız} zf.* Birdenbire; ani. [DS]

deperek, -ği [depe-rek] *{ağız} sf.* Tepemsi. [DS]

deperenmek, [*eT.* tepre-n-mek> deperen-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Kımıldamak; hareket etmek.

deperi[1], [depe-ru > depe-ri] *{eT} zf.* **1.** Tepesine doğru. **2.** Tepeden. 🗗 **deperi aşağı,** *Tepeden aşağı doğru; inişine.*

deperi[2], [tep-mek > teper-i > deper-i] *{ağız} is.* Rüzgârın etkisi ile ocakta yanan ateşin oda içine çıkan dumanı. [DS]

depertmek, [deper-t-mek / depre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Hareket ettirmek; kımıldatmak; sarsmak. **2.** Hastalığı yeniletmek; depreştirmek. [DS]

deperu, [depe-ru] *{eT} zf.* Tepesine.

depeşmek, [tep-e-mek > tep-e-ş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Karşılıklı olarak birbirini tepmek; tepişmek.

depgeç, -ci [dep-geç] *{ağız} is.* **1.** Dolma tüfekleri sıkılarken kullanılan çubuk. **2.** Tüfek temizlemekte kullanılan çubuk; harbi. [DS]

depgi, [dep-gi / tep-ki] *{ağız} is.* **1.** Toprağı bellerken ayakla basabilmek için bel kovanının üst kısmından sapa geçirilen iki yanlı ağaç parça. **2.** Üzüm ezilen yer. [DS]

depgin, [dep-gin] *{ağız} is.* **1.** Bir yerden batıp başka yerden çıkan su. **2.** Bir yerde iyileşir gibi olurken başka bir yerden çıkan çıban. [DS]

depik, -ği [dep-ik] *{ağız} is.* **1.** Tekme; çifte. **2.** Kuru ve çok çiğnenmiş toprak. [DS] 🗗 **depik atmak,** *{ağız} Tekmelemek.* [DS]|| **depik depmek,** *{ağız} Tekmelemek.* [DS]

depiklemek, [depik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tekmelemek; tekme atmak. **2.** Çifte atmak; tepmek. [DS]

depilmek, [tep-mek > dep-il-mek دپلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Tepilmek; sokulmak. **2.** Çiğnenmek; ayak altında kalmak. [DK]

depimek, [dep-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Az nemli olan şey için) kurumaya yüz tutmak; üstü kurumak. [DS]

depingi, [tep-mek > dep-in-gü > tep-in-gi دپنكى] *{eAT} is.* **1.** Binek hayvanının sırtını incitmemesi için eyerin ve semerin altına konulan içi doldurul-

muş keçe. **2.** *{ağız}* Bel denilen tarım aracının ayakla basmaya yarayan yeri. [DS]

depingü, [tepin-gi > depin-gü دپنكو] *{eAT} is.* → depingi.

depinmek, [*eT.* tep-mek > dep-in-mek دپنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Tepinmek; çırpınmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Şiddetle hareket etmek; yürüyüş yapmak; saldırmak. **3.** *{ağız}* Ayak diremek; inat etmek. [DS]

depinti, [dep-inti] *{ağız} is.* Hafif ateşte pişirilerek koyulaştırılmış koyun sütü. [DS]

depiş, [dep-mek > dep-iş] *{ağız} is.* **1.** Sıkışma, tekmeleme, ayakla tekrar tekrar basma. **2.** Tepmek eylemi ve biçimi. [DS] 🗗 **depiş düpüş,** *{ağız} Sıkışık.* [DS]

depişmek, [*eT.* tep-mek > tep-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tepişmek. [DS]

depit, -di [tep-i-mek > dep-i-mek > depi-t] *{ağız} is.* **1.** Çoban köpekleri için kepekli undan hazırlanarak hafifçe pişirilmiş olan ekmek. **2.** Vuruk ve berelerin ağrısını gidermek için üzerine sarılan hafifçe pişirilmiş hamur. [DS]

depitme[1], [tep-it-me > dep-it-me] *is.* Sarsma; kımıldatma.

depitme[2], [tepi-t-me > depi-t-me] *{ağız} is.* **1.** Ekmek yapmak üzere hamurdan ayrılmış küçük topaklar; pazı. **2.** Çoban köpekleri için kepekli undan hazırlanarak hafifçe pişirilmiş olan ekmek. **3.** Vuruk ve berelerin ağrısını gidermek için üzerine sarılan hafifçe pişirilmiş hamur. [DS]

depitmek[1], [tep-mek > tep-it-mek > dep-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Kımıldatmak; sarsmak; depretmek.

depitmek[2], [tep-i-t-mek > dep-i-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ekmeği acele ve gelişigüzel pişirmek. [DS]

depki, [dep-ki] *{ağız} is.* **1.** Elle kullanılan bir tarım aracı olan belin ayak basacak yeri. **2.** Çeltik tarlalarında su yollarında biriken çamurları atmakta kullanılan bir araç. **3.** Halay. **4.** Ağzı dar su testisi. **5.** Güğüm. **6.** Tabanı geniş, ağzı dar bakır yağ kabı. [DS]

deplasman, [Fr. déplacement] *is. spor.* **1.** Spor takımlarının kendi şehirleri dışında maç yapması. **2.** Bir oyuncunun oyun içinde topla veya topsuz olarak yer değiştirmesi. 🗗 **deplasmana gitmek,** *(Spor takımları için) yabancı bir sahaya maça gitmek.*|| **deplasman yapmak,** *Oyun içinde sürekli yer değiştirmek.*

deplasmanlı, [deplasman-lı] *sf.* Aynı rakip takımla hem kendi sahasında hem de karşı takımın sahasında karşılaşmalı.

deple, [tep(e) + *eT.* il *(ön, doğu)* / tepe-re ?] *{ağız} is.* Bir dağın kenarından bakınca önündeki bir engel nedeniyle görünmeyen yerleri. [DS]

deplek[1]**, -ği** [Far. ṭabl-ek => deplek دپلك] *{eAT} {ağız} is.* Küçük davul; dümbelek; darbuka. [DS]

deplek[2]**, -ği** [dep *(yans.)* > deple-k] *{ağız} sf.* **1.** Önüne bakmaksızın dikkatsizce yürüyen. **2.** Hovarda. [DS]

depme[1], [tep-mek > dep-me دپمه] *{eT} {eAT} is.* **1.** Tekme. [DK] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Bel denilen tarım aracı. [DS] **3.** *{ağız}* Belin ayakla basılan yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Bir yerden batıp başka bir yerden çıkan çıban. [DS] **5.** *{ağız}* Yünden dokunmuş ve keçelendirilmiş kumaş. [DS] **6.** *{ağız}* Bir tür el dokuması kumaş. [DS] 🗗 **depme urmak,** *{eAT} Tekme atmak; tekmelemek; tepmek.* [DK]

depme[2], [Ar. debbe دبه => depme] *{ağız} is.* **1.** Güğüm. **2.** Bakırdan yapılmış ağzı dar tabanı geniş yağ kabı. **3.** 60-70 teneke buğday alabilen büyük çuval. **4.** Ağzı dar su testisi. [DS]

depmek, [*eT.* tep-mek > dep-mek دپمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* **1.** (Hayvan için) tepmek; çifte atmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Saldırmak; hücum etmek. [DK] **3.** Atı üzengi ile dürterek ileri sürmek. **4.** *{ağız}* Tekme atmak; tekmelemek. [DS] **5.** *{ağız}* Ayakla çiğnemek; ezmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeyi basa basa doldurmak; tıkmak. [DS] **7.** (Değerini anlayamadığı şey için) geri çevirmek. **8.** *{ağız} gçsz. f.* Yeniden ortaya çıkmak; depreşmek; nüksetmek. [DS] 🗗 **depe depe kullanmak,** *Yıpranmasına, bozulmasına aldırmadan hoyratça kullanmak.*

depmük, [tep-mek > dep-mük دپموك] *{eAT} is.* Tekme; tepme.

depo, [Fr. dépôt] *(depo:) is.* **1.** Korunmak, saklanmak veya gerektiğinde kullanılmak üzere eşya konulan yer. **2.** Bir malın çokça bulunduğu veya toptan satıldığı dükkân. **3.** İçinde su, gaz veya yakıt biriktirilen özel kap. **4.** *argo.* Çok bilgili kimse; konusunu iyi bilen öğretmen. 🗗 **depo etmek,** *Bir şeyi korunaklı yere yığmak, orada biriktirmek; saklamak.*

depocu, [depo-cu] *is.* **1.** Depoyu koruyan, depoya bakan; depodaki mallardan sorumlu kişi, **2.** Depo memuru. **3.** Bir malı depolayan, saklayan kişi.

depoculuk, -ğu [depocu-luk] *is.* Depocunun yaptığı iş ve meslek.

depolama, [depo-la-ma] *is.* Depo etme veya biriktirmek eylemi.

depolamak, [depo-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Depo etmek, biriktirmek; yığmak.

depolanma, [depola-n-ma] *is.* Depo edilmek eylemi.

depolanmak, [depola-n-mak] *edil. f. [-ır]* Depo edilmek; yığılmak.

depolitizasyon, [Fr. dépolitisation] *is.* Grup, kurum veya eylemin siyasal niteliğini yitirmesi.

depozit, [İt. deposito] *is.* → depozito.

depozito, [İt. deposito] *is.* **1.** Bir anlaşmaya bağlı olarak verilen güvence parası. **2.** Geri alınan bir malın iade edilen kısmı için önceden alınmış olan ve iade sırasında geri ödenen para.

depozitolu, [depozito-lu] *sf.* Depozitosu olan.

depozitosuz, [depozito-suz] *sf.* Depozitosu olmayan.

deprem, [*eT.* tep-rē-mek *(sarsmak)* > dep-re-m] *is.* **1.** Yer kabuğunun belirli bir derinliğinde meydana gelen kırılma, çökme ve yanardağ patlamalarının sebep olduğu anî ve yıkıcı sarsıntılı hareket; yer sarsıntısı; zelzele, *{ağız} (aynı), (1935).* [DS] **2.** *mecaz.* (Toplum veya devlet için) düzeni alt üst eden büyük bunalım. **deprem bilimci,** *Yer sarsıntılarını inceleyen, sebeplerini araştıran uzman.*|| **deprem bilimi,** *Depremleri ve toprağın çeşitli hareketlerini inceleyen bilim dalı; sismoloji.*|| **deprem bölgesi,** *Depremin sarsıntı olarak etkisini gösterdiği alan.*|| **deprem kuşağı,** *Çoğu depremlerin oluştuğu yeryüzündeki dar uzun bölgeler.*|| **deprem merkezi,** *Depreme sebep olan toprak olayının meydana geldiği, sarsıntının başladığı yerin derinliğindeki nokta.*

depremçizer, [deprem+çiz-er] *is.* Deprem sarsıntılarının şiddetine uygun olarak bir dizi kırık çizgi çeken alet; sismograf.

depremek, [teprē-mek>deprē-mek] *(depre:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* → tepremek.

depremyazar, [deprem+yaz-ar] *is.* Depremlerin, yerini, süresini ve şiddetini tespit eden çok duyarlı bir araç; sismograf.

deprendirmek, [depren-dir-mek دپرندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Harekete geçirmek; kımıldatmak.

depreniş, [depren-iş دپرنش] *{eAT} is.* Deprenmek eylemi ve biçimi; hareket tarzı; kımıldanış.

deprenme, [teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-n-me] *is.* **1.** Kıpırdanma eylemi. **2.** *{ağız}* Deprem. [DS]

deprenmek, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-n-mek دپرنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kıpırdanmak, hareket etmek; yerinden oynamak; sarsılmak. **2.** *{ağız}* Depreşmek. [DS] **3.** *mecaz.* Kabarmak; kaynamak. **4.** (Belirli bir biçimde) davranmak; tavır takınmak.

depresif, [Fr. dépressif] *psikol. sf.* Ruhsal çöküntü içinde bulunan; gönlü çökmüş; mutsuz.

depresyon, [Fr. dépression] *is. psikol.* Üzüntü ve kendini suçlama eğilimiyle beliren zihinsel ve fiziksel güçsüzlük, isteksizlik biçiminde beliren ruhî bozukluk; gönül çöküntüsü.

depreşdürmek, [depreş-dür-mek دپرشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Depreştirmek; nüksettirmek.

depreşim, [*eT.* tepre-mek > depre-mek > depre-ş-mek > depre-ş-im] *is.* Deprem, denizaltı volkanı patlaması ve yer kayması sonucu oluşan sarsıntının yarattığı, açık denizlerde alçak, kıyılarda ise 20 metreye kadar yükselebilen okyanus yüzeyi dalgası; tsunami.

depreşme, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-ş-me] *is.* Yeniden ortaya çıkma durumu ve eylemi; nüksetme.

depreşmek, [*eT.* teprē-mek *(kıpırdamak)* > dep-re-ş-mek دپرشمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeniden ortaya çıkmak, etkisini göstermek; nüksetmek; azmak; deşilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT}* Hareket etmek; deprenmek.

depreştirme, [depreş-tir-me] *is.* Yeniden ortaya çıkarmak eylemi.

depreştirmek, [depreş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Yeniden ortaya çıkmasını, depreşmesini sağlamak; depreşmesine sebep olmak.

depretmek, [*eT.* teprē-mek > tepre-t-mek > depre-t-mek دپردمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kımıldatmak; sarsmak; sallamak; kıpırdatmak; harekete getirmek; tepretmek. **2.** Eşelemek; kurcalamak.

depsermek, [Far. tebsīden *(ateşle birlikte kızarıklık ve çatlaklık)* => tebsi-r-mek ? دپسرمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* (Dudak, dil, yara, meyve vb. için) kuruyup buruşmak.

depşelek, -ği [dep-(i)ş-elek] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; geçimsiz. **2.** Çok konuşan. [DS]

depter, [Ar. defter] *{eT} is.* Defter. [EUTS]

depük, [*eT.* tep-ig / tep-ük > dep-ük دپوك] *{eAT} is.* **1.** Tekme; tepik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sf. {ağız}* (Yer için) üzerine çok basıldığı için sertleşmiş ve kurumuş. [DS] **depüke bırakmak,** *{eAT} Tekmeletmek.*|| **depük urmak,** *{eAT} Tekme vurmak; tekmeletmek.*

depüngü, [dep-(i)n-mek > dep-ün-gü دپنكو] *{eAT} is.* → depingi.

depünmek, [*eT.* tep-mek > dep-ün-mek دپونمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Tepinmek.

depürcüm, [dep-ürcüm] *{ağız} is.* Azarlama; terslеme. [DS]

-der-[1]**,** [-der-] *{eAT} yap. e.* Geçişlilik yapan bir fiilden fiil türetme ekidir. *dön-der-mek, gön-der-mek.*

-der[2]**,** [Far. derīden *(yırtmak, delmek)* > -der در -] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere, *"yırtan, delen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar türeten son ek. *ciger-der, perde-der, saf-der.*

der-[3]**,** [Far. der- در-] *{OsT} ön ek.* **1.** Farsça kelimelerden *"içinde, -de"* anlamları ile birleşik sıfatlar yapan ön ek. **2.** *is.* Kapı. **3.** Mağara. **4.** Kez; defa; kere. **5.** Cins; çeşit; tür; kısım; nevi. **der-āguş,** *{OsT} 1. Kucakta. 2. Kucaklama; sarma.*|| **der-āguş etmek,** *{OsT} Kucaklamak; sarmak.*|| **der-āliye,** *Ulu kapı; İstanbul.*|| **der-ambar yapmak,** *{OsT} Stoklamak.*|| **der-āmed,** *{OsT} 1. Eli dolu gelme. 2. Gelir.*|| **der-ān,** *{OsT} Derhâl; hemen; o anda.*|| **der-bagal kılmak,** *{OsT} Kucaklamak.*|| **der-bān,** *{OsT} Kapıcı.*|| **der-bān-felek,** *{OsT} Güneş ve Ay.*|| **der-beçe,** *{OsT} Kapı yavrusu; küçük kapı.*|| **der-**

best, *{OsT} 1. Kapalı kapı. 2. Susmuş; kapanmış; kapalı.*|| **der-ceng-i evvel,** *{OsT} 1. İlk hamlede. 2. İlk tedbir olarak. 3. Her şeyden önce.*| **der-cep etmek,** *{OsT} 1. Kendi cebine indirmek. 2. Cebe koymak; kazanmak; almak.*|| **der-dest etmek,** *{OsT} Yakalamak.*|| **der-hâtır,** *{OsT} Hatırda.*|| **der-hâtır etmek,** *{OsT} Hatırlamak.*|| **der-kemîn,** *{OsT} Pusuda.*|| **der-kenâr,** *{OsT} 1. Kenarda. 2. Kenara yazılan yazı; not.*| **der-kenâr etmek,** *{OsT} 1. Kenara yazmak; not etmek. 2. Kucaklamak.*| **der-meyân,** *{OsT} 1. Arada; ortada. 2. Söz arasında söyleme, ortaya koyma.*|| **der-miyân,** *{OsT} Ortada; arada.*|| **der-niyâm,** *{OsT} (Kılıç için) kılıfında; kınında.*| **der-pey,** *{OsT} Ardı sıra.*| **der-pîş,** *{OsT} 1. En önde bulunan. 2. Göz önünde olan.*|| **der-saadet,** *{OsT} Mutluluk kapısı; İstanbul.*|| **der-uhde,** *{OsT} Üstüne alma; yüklenme.*|| **der-zencîr** (zengîr), *{OsT} Zincire vurulmuş; zincirde.*

der[1], [*eT.* tēr > der در] *{eAT} is.* Ter. 🗗 **der oğlanı,** *{eAT} Ücretle çalışan genç; uşak.*|| **der tola gelmek,** *{eAT} Ter iyi gelmek.*

der[2]**, -rri** [Ar. derr در] *{OsT} is.* **1.** Kişi; kimse. **2.** *sf.* (İş, eser için) güzel.

der[3], [Far. der در] *{OsT} is.* Kapı. 🗗 **der-bān,** *Kapıcı.*| **der-bān-ı felek,** *Güneş.*| **der-best,** *Kapalı kapı.*|| **der-i bar,** *{OsT} Hükûmet kapısı; divan kapısı.*| **der-i lütf-i yār,** *{OsT} Sevgilinin lütuf kapısı.*| **der-i ümîd,** *Umut kapısı.* || **der-i ümmîd,** *{OsT} Ümit kapısı.*

-dera, [Far. -derā / -derāy درا / درای] *(dera:) ek.* Sonuna getirildikleri Farsça kelimelerden "durmadan söylenen, dırlanan" anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dera, [Far. derā درا] *(dera:) {OsT} is.* **1.** Deve gibi hayvanların boynuna takılan büyük çan. **2.** Kilise çanı. **3.** Demirci çekici. 🗗 **derā-yi deyr,** *{OsT} Kilise çanı.*|| **derā-yi kenîse,** *{OsT} Kilise çanı.*

derahim, [Ar. dirhem > derāhim دراهم] *(dera:him) is.* **1.** Dirhemler. **2.** Paralar; akçeler.

der·akab, [Far. der- + Ar. ʿaḳab درعقب] *(de'rakab) {OsT} zf.* Hemen arkasından; hemencecik; derhâl; akabinde

deraliyye, [Far. der *(kapı)* + Ar. aliyye درعلیه] *{OsT} is.* **1.** Büyük kapı; ulu kapı; yüce kapı. **2.** İstanbul'un adlarından birisi.

deramed, [Far. derāmeden *(çıkmak)* > derāmed درامد] *(dera:med) {OsT} is.* **1.** Gelir. **2.** Eli dolu gelme.

deramet, [Far. derāmed ? / T. der-mek ?] *(dera:met) {ağız} is.* **1.** Güç; kuvvet; kudret. **2.** Çare; şifa. **3.** Derleyip toplama; hazırlama. [DS] 🗗 **deramet etmek,** *{ağız} Hazırlamak; sağlamak; toplamak.* [DS]

derametlemek, [deramet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hazırlamak; sağlamak; toplamak. **2.** Onarmak; düzeltmek. [DS]

derametli[1], [deramet-li] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) derli toplu. **2.** (Nesne için) düzenli, toplu; derli toplu. **3.** (Kişi için) düzenli; tertipli; derli toplu. [DS]

derametli[2], [deramet-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) dertli; tasalı; kederli. [DS]

derare, [Far. derāre دراره] *(dera:re) {OsT} is.* Karısının kötü hâline göz yuman kimse.

derarî, [Ar. dürrī > derārī درارى] *(dera:ri:) sf.* (Yıldız vb. şeyler için) parlak; renkli.

deray, [Far. derā > derāy درای] *(dera:) {OsT} is.* Çıngırak.

derayende, [derāy-ende درایند] *(dera:yende) {OsT} sf.* Çan çan eden; laklakçı.

deraz, [Far. derāz دراز] *(dera:z) {OsT} sf.* Uzun. 🗗 **derāz-nefes,** *{OsT} 1. Uzun soluklu. 2. mecaz. Geveze.*|| **derāz-zebān,** *{OsT} 1. Dili uzun; kavgacı. 2. mecaz. Güzel söz söyleyen kimse.*

derban, [Far. der *(kapı)* + bān دربان] *(derba:n) {OsT} is.* Kapıcı; kapıya bakan.

derbar, [Far. der *(kapı)* + bār دربار] *(derba:r) {OsT} is.* **1.** İkametgâh; saray. **2.** Ev kapısı. 🗗 **der-bār-ı devlet-karar,** *{OsT} 1. Sultanın sarayı. 2. İstanbul.*|| **der-bār-ı saadet-karar,** *{OsT} 1. Sultanın sarayı. 2. İstanbul.*

derbeder, [Far. der *(kapı)* der-be-der دربدر] *{OsT} sf.* **1.** Kapı kapı dolaşan. **2.** Serseri; dağınık; avare. **3.** Yaşayışı bir kurala uymayan.

derbederlik, -ği [derbeder-lik] *is.* Derbeder olma durumu; dağınıklık; serserilik; avarelik; işsizlik; başıboşluk.

derbend, [Far. der-bend دربند] *{OsT} is.* → derbent.

derbendat, [Far. der-bendāt دربندات] *(derbenda:t) {OsT} is.* Dar geçitler; boğazlar; derbentler.

derbent, -di [Far. der-bend دربند] *{OsT} is.* **1.** Kapı bağı. **2.** Bağlanmış olan eşya veya kişi. **3.** Dar geçit. **4.** Küçük kale. **5.** Ülke sınırı. **6.** Baraj. **7.** Deniz kenarındaki alış veriş merkezi. **8.** Dağlar üzerinde veya geçit yerlerinde, boğazlarda kurulu güvenlik karakolu. 🗗 **derbent ağası,** *{OsT} 1. Derbentçilerin başı. 2. Geçit karakolu muhafızı.*|| **derbent ağzı,** *{OsT} Bir geçidin giriş yeri.*|| **derbent muhafızı,** *{OsT} 1. Derbentçilerin başı. 2. Geçit karakolu muhafızı.*|| **derbent resmi,** *{OsT} Derbentlerden geçiş sırasında ödenen vergi.*

derbentçi, [derbent-çi] *is.* **1.** Geçit ve kale bekçisi. **2.** İmparatorluk döneminde dağlık bölgelerdeki geçit ve boğazlardan geçen yolcuların, kervanların güvenliğini sağlamakla görevli kimse.

derby, [İng. derby] *(de'rbi) is.* **1.** İngiltere'de her yıl haziran ayında üç yaşındaki atlar arasında yapılan bir at yarışı. **2.** Dört tekerlekli, açık kasalı ve çok hafif bir binek arabası. **3.** Yılda bir yapılan önemli futbol karşılaşması; yıllık maç.

derc, [Ar. derc درج] *{OsT} is.* **1.** Arasına sıkıştırma; sokma. **2.** Yazı tomarı. **3.** Gazeteye yazma. **4.** Hattatların çalışma yaptıkları alıştırma tomarı. **5.** Nakışlı kâğıda yazılmış yazı. **6.** Toplama; biriktirme. ◻ **derc etmek,** *Toplamak, biriktirmek, kaydetmek, yazmak.*|| **derc olunmak,** *Toplanmak, kaydedilmek.*

dercimek, [ter > der-ci-mek درجمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Terler gibi olmak.

derçikmek, [derci-k-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İçini boşaltmak. [DS]

derd, [Far. derd درد] *{eT} {OsT} is.* → dert. ◻ **derd-āşinā,** *{OsT} Dertten anlayan.*|| **derd-engîz,** *{OsT} Üzücü; sıkıcı.*|| **derde varmak,** *{eAT} Derde düşmek.*|| **derd-i aşk,** *{OsT} Sevgiden dolayı çekilen acı.*|| **derd-i demādem,** *{OsT} Zaman zaman gelen sıkıntı.*|| **derd-i derūn,** *{OsT} Gönül üzüntüsü; kalp ağrısı.*|| **derd-i dil,** *{OsT} Gönül üzüntüsü; kalp ağrısı.*|| **derd-i hicrān,** *{OsT} Ayrılığın verdiği üzüntü.*|| **derd-i hired,** *{OsT} Akıl derdi.*|| **derd-i nihān,** *Gizli üzüntü.*|| **derd-i ser,** *{OsT} Baş ağrısı.*|| **derd-i şikem,** *{OsT} tıp. Karın ağrısı.*|| **derd-keş,** *{OsT} Acı çeken; dertlenen.*|| **derd-mend,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*|| **der-mendān,** *{OsT} Dert sahipleri; tasalılar; kaygılılar.*|| **derd-nāk,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*|| **der-nāme,** *{OsT} Şikâyet mektubu.*|| **derd-perver,** *{OsT} Acı çeken; dertlenen.*|| **derd-zede,** *{OsT} Dertli; kaygılı; üzüntülü.*

derda, [Far. derdā دردا] *(derda:) {OsT} ünl.* Eyvah; yazık; vah vah!

derdala, [der+dala ?] *sf.* **1.** Başı boş; başına buyruk. **2.** Hoppa.

derdedirgin, [de(r)+de/dir-gin / te(r)+te/dir-gin] *sf.* Şaşkın; budala. ◻ **derdedirgin olmak,** *{ağız} Şaşırmak; şaşkınlık içinde bulunmak; telaşa düşmek.* [DS]

derdek, -ği [der-de-k ?] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında masuranın sarıldığı kamış. [DS]

derdeme, [Far. derdeme دردمه] *{OsT} is. gök b.* Yedi gezegen.

derder, [Erme. dêrdêr] *{ağız} is.* Ermeni papazı. [DS]

derdes, [Far. der-dest دردست] *{ağız} sf.* Çarçabuk.

derdest, [Far. der-dest دردست] *{OsT} is.* **1.** Elde tutma; yakalama. **2.** *sf.* Ele alınan; yapılmakta olan. ◻ **derdest etmek,** *Yakalayıp tutmak; ele geçirmek.*

derdestlik, -ği [derdest-lik] *is.* Ele alınma, yapılma durumu. ◻ **derdestlik itirazı,** *Aynı konuda davanın taraflarınca ikinci bir dava açılmış ise, ilk davanın görülmemesine ilişkin taraflardan birinin itirazda bulunması.*

derdeşik, -ği [de(r)+de/ş-ik] *{ağız} zf.* Darmadağın; didik didik. [DS]

derdikmek, [Far. derd => derd-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ir]* **1.** Dertlenmek; dert edinmek. **2.** Ağlamaklı olmak; içlenmek. [DS]

derdimek, [Far. derd => derd-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Derdi tazelenmek. **2.** İçlenmek. [DS]

derdmend, [Far. derdmend دردمند] *{OsT} sf.* **1.** Hasta; mustarip. **2.** Yoksul.

dere, [Far. derre دره] *is.* **1.** Çoğunlukla yazın kuruyan, kışın akan küçük akarsu ve bunların yatağı. **2.** İki dağ arasındaki uzun çukur arazi. **3.** Çatılarda yağmur sularını toplayarak oluğa veren üstü açık kiremit veya çinko su yolu. ◻ **dere biciği,** *{ağız} Birkaç derenin birleştiği yer.* [DS]|| **dere çökertmesi,** *dnz. Büyük boy, kurşunlu serpme.*|| **dereden tepeden,** *(Konuşma için) gelişigüzel; belirli bir konusu ve amacı olmadan.*|| **dere gibi kan akmak,** *Çok kan akmak, savaşta çok insan yaralanmak veya ölmek.*|| **dere kabalağı,** *{ağız} Su kenarlarında yetişen, yaprakları kabak yaprağına benzeyen yabani bir bitki.* [DS]|| **dere kayası,** *{ağız} zool. Sazangillerden, karnı kanatlı, göl ve ırmaklarda yaşayan, eti yumuşak, rengi siyah bir kaya balığı azmanı.* [DS]|| **dere mıcığı,** *{ağız} Büyük bir dereden sağa sola ayrılan küçük derecikler.* [DS]|| **dere tepe,** *Her yer; her taraf.*|| **dere tepe aşmak,** *Uzun yoldan gelmek.*|| **dere tepe dememek,** *Hiçbir engele aldırmadan sürdürmek.*|| **dere tepe düz gitmek,** *Engelleri aşarak gitmek.*|| **dere yırımı,** *{ağız} Sel yarıntısı.* [DS]|| **dereyi görmeden paçaları sıvamak,** *Ortada henüz bir şey yokken hazırlanmak; gereğinden çok önceden hazırlık yapmak.*

derebeyi, [türe *(düzen, yasa)* + begi > derebeyi] *(derebe'yi) is.* **1.** Sahip olduğu topraklar üzerindeki insanların kendi kölesi olduğunu kabul ederek yöneten kimse. **2.** *mecaz.* Zorba.

derebeylik, -ği [derebey(i)-lik] *(derebe'ylik) is.* **1.** Derebeyi olma durumu. **2.** Özellikle Batı Avrupa'da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasi düzeni; feodalite. **3.** Derebeyi yönetimindeki bölge. **4.** *mecaz.* Zorbalık.

derec, [Ar. derec درج] *{OsT} is.* Dereceler.

derecat, [Ar. derece >derecāt درجات] *(dereca:t) {OsT} is.* Dereceler. ◻ **derecāt-ı cennet,** *{OsT} Cennetin katları.*|| **derecāt-ı mehākim,** *{OsT} Mahkemelerin dereceleri.*

derece[1], [Ar. derece *(yükselen basamak)* درجه] *{OsT} is.* **1.** Artmakta veya eksilmekte olan şeyin aştığı durumlardan her birisi; basamak; aşama; rütbe; mertebe. **2.** *fiz.* Ölçü aletlerinin ölçek kısmında bu-

lunan bölüm çizgilerinden her biri. **3.** *kim.* Bir çözeltinin derişmesini ölçmeye yarar birim. **4.** *mat.* Bir çemberin 360'ta birine eşit açı birimi; sembolü: (°). **5.** Sıcaklık ölçmeye yarar alet; termometre. **6.** Sınav ve spor gibi yarışma ve karşılaşmalarda başarı göstererek ilk sıralarda yer alma. **7.** *e.* Kadar; denli. ◻ **derece almak,** *1. Başarı göstererek ödül kazanmak. 2. Hastanın vücut sıcaklığını ölçmek.*|| **derece derece,** *Yavaş yavaş; adım adım; tedricen.*|| **derece-i arz,** *{OsT} Enlem.*|| **derece-i gılzet ve hiffet,** *{OsT} Kalınlık ve hafiflik derecesi.*|| **derece-i hâmızıyet,** *{OsT} kim. Asitlik derecesi.*|| **derece-i harâret,** *{OsT} Sıcaklık derecesi; ısı derecesi.*|| **derece-i inhilal,** *{OsT} istk. Dağılım derecesi.*|| **derece-i intizâ,** *kim. Çözünme derecesi.*|| **derece-i kâfiye,** *{OsT} Yeter derece.*|| **derece-i mirkād,** *{OsT} Merdiven basamağı.*|| **derece-i müsāvāt,** *{OsT} dbl. Eşitlik derecesi.*|| **derece-i nihāye,** *{OsT} Son derece.*|| **derece-i sāniye,** *{OsT} İkinci derece.*|| **derece-i süllem,** *{OsT} Merdiven basamağı.*|| **derece-i tafdîl,** *{OsT} 1. dbl. Karşılaştırma derecesi.2. Üstünlük derecesi.*|| **derece-i tül,** *{OsT} Boylam.*|| **derece-i ülā,** *{OsT} Birinci derece.*|| **dereceye girmek,** *Başarı göstererek ödül alınacak düzeye gelmek.*

derece[2], [Ar. derre => dere-ce] *{ağız} is.* Köy evlerinde, ufak tefek şeyleri koymak için kalın duvarları oymak suretiyle yapılmış göz; hücre; delik. [DS]

dereceleme, [derece-le-me] *is.* **1.** Derecelere ayırma eylemi. **2.** *ed.* Söz sanatlarında sıralama terimlerinin büyüyen veya küçülen bir sırada düzenlenmesi.

derecelemek, [derece-le-mek] *gçl. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Derecelere ayırmak. **2.** Bir şeyin hangi derecede yer aldığını belirlemek.

derecelendirilme, [derecelendir-il-me] *is.* Derecelere ayrılmış olmak durumu ve eylemi.

derecelendirilmek, [derecelendir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Derecelere ayrılmak.

derecelendirme, [derecelen-dir-me] *is.* **1.** Derecelere ayırmak eylemi. **2.** Petrol ürünlerinin damıtılması ile bileşenlerine bölünmesi işlemi.

derecelendirmek, [derecelen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Derecelere ayırmak. **2.** Pek çok nesnenin her birinin sırasını belirtecek şekilde sayı vermek.

derecelenme, [derecele-n-me] *is.* Dereceli durum alma eylemi.

derecelenmek, [derecele-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir durumdan başka bir duruma yavaş yavaş, dereceli bir biçimde geçmek.

dereceli, [derece-li] *sf.* **1.** Derecesi olan. **2.** Derecelere ayrılmış olan; kademeli.

derecesiz, [derece-siz] *sf.* **1.** Derecesi olmayan; derece almamış. **2.** Ölçülemeyecek kadar fazla.

derek[1], **-ği** [ter-mek > ter-ek / der-ek] *{ağız} is.* **1.** Mutfak dolabı. **2.** Dolap. **3.** Küçük küfe.

derek[2], **-ği** [Far. der *(kapı)*+-ek *(küçült. e.)* درك] *{OsT} is.* Derbentçi.

derekât, [Ar. derekāt درکات] *(derekâ:t) {OsT} is.* **1.** Alt basamaklar. **2.** En aşağı katlar. ◻ **derekât-ı cehennem,** *{OsT} Cehennemin katları, tabakaları.*

dereke, [Ar. dereke درکه] *{OsT} is.* **1.** Aşağı doğru inen basamak. **2.** En alt derece; en aşağı kat. ◻ **dereke-i mirkat,** *{OsT} Merdivenin aşağıdan birinci basamağı.*

derekî, [Ar. dereke > derekī درکی] *(dereki:) {OsT} is.* Gerileme.

derelik, -ği [dere-lik] *{ağız} is.* **1.** Dere olan yer; dere. **2.** Su kenarlarında kadınların çamaşır yıkamaları için yapılmış kulübe; çamaşırlık. **3.** Eteği üç parçalı kadın elbisesi; üçetek.

derem[1], [der-mek > der-em] *{ağız} is.* Kadınların bellerine bağladıkları kuşak. [DS]

derem[2], [Far. derem درم] *{OsT} is.* Para; akçe. ◻ **derem-güzîn,** *{OsT} Sarraf.*|| **derem-serā,** *{OsT} Para basılan yer.*

deremahya, [Far. dere + māhiye درماهیه] *{OsT} is.* Bir binada, dereyi oluşturan damlalık aşığından mahya aşığına kadar eğik olarak uzanan çatı iskeleti ögesi.

deremet, [Far. derāmed درامد] *{ağız} is.* **1.** (Düğün, kış, pazar gibi işler için) önceden hazırlık yapma; derleme toplama; sağlama; temin etme. **2.** Eski elbiseleri onarma; elden geçirme. **3.** Yardım. **4.** Çaba. **5.** Kışlık yağ, peynir. **6.** Hayvanları sağma ücreti olarak verilen yağ, peynir, süt. **7.** Çare. [DS] ◻ **deremet etmek,** *{ağız} Hazırlamak; sağlamak.* [DS]

derametlemek, [deremet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Düğün, kış, pazar gibi işler için) önceden hazırlık yapmak; derleme toplamak; sağlamak; temin etmek. **2.** Yağ, peynir, lor yapmak. [DS]

derametli, [deremet-li] *{ağız} sf.* Derli toplu; düzenli. [DS]

deren, [Ar. deren *(kirlenme, bulaşma)* درن] *{OsT} is.* **1.** Verem. **2.** Ur.

derence, [Ar. derece *(yükselen basamak)* / T. dire-n-ce] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

derende, [Far. derende درنده] *{OsT} sf.* Yırtıcı; yırtan.

derene, [Yun. drani] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde damın toprağının dökülmemesi için damın üstüne konulan ardıç kabukları. [DS]

dereni[1], [Yun. drani] *{ağız} is.* Altında hafif ateş yakılarak üzerine serilen kabuğundan ayrılmamış mısır ve ot kurutulan sergen. [DS]

dereni[2], [Ar. derenī / dereniyye درنی / درنیه] *(dereni:) {OsT} sf.* Urla ilgili; şişlikle ilgili.

dereotu, [dere+ot-u] *is. bot.* Maydanozgillerden, boş arazilerde kendiliğinden yetişen, koyu yeşil ve ince

yapraklı, bazı yemeklere konulan hoş kokulu bir bitki, *(Anethum).*

derey, [dere-y ?] *is. bot.* Maydanozgillerin meyvesinde kabarık çizgileri birbirinden ayıran aralık.

dereyli, [derey-li] *sf.* (Meyve için) dereyi olan.

dergâh, [Far. dergāh *(kapı eşiği)* درگاه] *(dergâ:h) {OsT} is.* **1.** Kapı yeri; kapı önü. **2.** Bir büyüğün katı, makamı. **3.** Saray. **4.** *tasvf.* Bir tarikata mensup dervişlerin toplanıp zikrettikleri, tarikatın törelerini uyguladıkları yer; tekke. ◻ **dergâh-ı âli,** *{OsT} Padişah kapısı.*|| **dergâh-ı âli çavuşları,** *{OsT} Divan-ı hümayun çavuşlarının diğer adı.*|| **dergâh-ı âli kapıcıları,** *{OsT} Padişah sarayı kapıcılarına verilen ad.*|| **dergâh-ı ilahî,** *{OsT} Tanrının huzuru.*|| **dergâh-ı izzet,** *{OsT} Tanrının huzuru.*|| **dergâh-ı Mevlana,** *{OsT} Mevlevî tekkesi.*|| **dergâh-ı Mevlevî,** *{OsT} Mevlevî tekkesi.*|| **dergâh-ı mualla,** *{OsT} 1. Büyük kapı. 2. mecaz. Saray; padişah kapısı.*|| **dergâh-ı şerif,** *{OsT} Tekke.*

dergemek, [*eT.* *tér-gē-mek > dir-ge-mek درگمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Toplamak; bir araya getirmek.

dergenmek, [*eT.* *tér-gē-mek>der-ge-n-mek درگنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; birikmek; derlenmek.

dergeş, [*eT.* tér-ge-ş درگش] *{eAT} is.* Topluluk.

dergeşmek, [*eT.* *tér-gē-mek > tér-ge-ş-mek > dér-ge-ş-mek درگشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek.

dergi[1], [*eT.* tér-gi ? درگی] *{eAT} is.* Sofra.

dergi[2], [der-mek *(toplamak, bir araya getirmek)* > der-gi] *is.* **1.** Belirli günlerde çıkan, siyaset, bilim, edebiyat gibi konulara ağırlık veren yazıların yer aldığı çok sayfalı süreli yayın organı; mecmua, *(1935).* **2.** *{ağız}* Tırmık denilen tarım aracı. [DS] **3.** *{ağız}*] Hasat zamanı. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük pekmez veya turşu küpü. [DS]

dergici, [dergi-ci] *is.* **1.** Dergi yayınlamak işi ile uğraşan kişi. **2.** Dergilere yazı yazan yazar.

dergicilik, -ği [dergici-lik] *is.* Dergi çıkarma ve yayınlama işi.

dergin, [tér-mek > tér-gin > dér-gin] *{eT} sf.* Toplanarak düzene konulmuş; müdevven.

derginlemek, [der-mek *(toplamak, bir araya getirmek)* > der-gin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dağınık hâlde bulunan şiir, hikâye gibi eserleri toplayıp bir araya getirmek; tedvin etmek.

dergiş, [Far. derġīş درغيش] *(derği:ş) {OsT} is.* **1.** Çok kalabalık; izdiham. **2.** Bir tür zerdali.

dergü, [tér-mek > tér-gǖ > dér-gü] *{eT} is.* Eyer kayışı; terki bağı.

dergüç, -cü [der-güç] *{ağız} is.* **1.** Yeldirme. **2.** Yaşlı kadınların giydiği manto. [DS]

derhâl, [Far. der- *(-da)* + Ar. ḥāl > derḥāl درحال] *(de'rha:l, l ince söylenir) {OsT} zf.* Hemen; şimdi; acele olarak; çabucak.

derhast, [Far, der-ḫ^{v}āst درخواست] *(derhu:st) {OsT} is.* **1.** Dilek; istek. **2.** Dilekçe.

derhatır, [Far. der- *(-da)* + Ar. ḫāṭır درخاطر] *(derha:tır) {OsT} zf.* Akılda; hatırda. ◻ **derhatır etmek,** *Hatırlamak.*

derhem, [Far. der-hem درهم] *{OsT} sf.* **1.** Birbirinin içinde. **2.** Birbirine girmiş; karışık; perişan; düzensiz. **3.** Üzüntülü; ıstıraplı. ◻ **derhem berhem olmak,** *{OsT} Karmakarışık olmak.*

derhişte, [Far. der-hişte درهيشته] *{OsT} is.* Cömertlik; el açıklığı.

derhor, [Far. der-ḫōr درخور] *(derho:r) {OsT} sf.* Uygun; münasip; layık.

derhur, [Far. der-ḫūr درخور] *(derhu:r) {OsT} sf.* → derhor.

derhuş, [Far. der-ḫuş درخش] *{OsT} sf.* Uygun; münasip; layık.

deri[1], [*eT.* terī > deri] *is.* **1.** İnsanlarla hayvanların bütün vücudunu örten kıl, pul gibi maddelerle kaplı koruyucu dış tabaka. **2.** İşlenerek kullanılır duruma getirilmiş hayvan postu, derisi. **3.** Soyulmadan yenen yemişlerin ince kabuğu veya kabuk altındaki zar. **4.** *sf.* (Eşya için) işlenerek kullanılabilecek hâle getirilmiş hayvan derisinden yapılmış. ◻ **deri altı,** *anat. 1. Derinin altında bulunan. 2. Üst deri ile alt derinin altında yer alan ve genellikle bir yağ dokusu ile dolu olan deri tabakası.*|| **deri bağlamak,** *tıp. (Yara için) iyileşmek, kapanmak.*|| **deri değiştirmek,** *Vücudu örten deri katmanının atılarak yerine yenisi oluşmak.*|| **deri hastalıkları,** *tıp. Deride ortaya çıkan iltihap veya ur kökenli olmayan hastalıkların genel adı; dermatoz.*|| **deri kanat,** *{ağız} Yarasa.* [DS]|| **deri nakli,** *tıp. Vücudun herhangi bir yerinden alınan deri parçasının, başka bir bölgedeki yara veya yanığı kapatmak için aktarılması.*|| **derisi dikenliler,** *zool. Beşli bakışımlı, deniz kestaneleri, deniz hıyarları, deniz yıldızları, deniz yılanları ve deniz lalelerini içine alan deniz hayvanları dalı, (Echinoderma).*|| **derisi kemiklerine yapışmak,** *Çok zayıf olmak.*|| **derisin çıkarmak,** *{eAT} Derisini yüzmek.*|| **derisine sığamamak,** *{eAT} Heyecanının fazlalığından kendini tutamaz olmak; kabına sığmamak.*| **derisine sığmaz,** *Çok kibirli.*|| **derisine sığmaz olmak,** *{eAT} Derisine sığamamak.*|| **derisini doldurmak,** *{ağız} (Ticarî mal için) değerinden fazla paraya alıcı bulmak; değerinden fazla etmek.*|| **derisini yüzmek,** *1. Derisini et ve kaslarından sıyırıp çıkarmak. 2. mecaz. Birinin bütün mal varlığını elinden almak. 3. Bir*

insanın derisini hayvan derisi yüzer gibi canlı canlı yüzerek işkence ile öldürmek.|| **deri tuluğu,** *{ağız} Deriden yapılmış yayık.* [DS]|| **deri yatmalık,** *{ağız} (Kişi için) vücudu fazla yaralanmış, berelenmiş olan.* [DS]

deri[2], [*eT.* térig > deri] *{ağız} is.* **1.** Toplantı; düğün. **2.** Panayır ya da pazarın kurulacağı günden bir gün öncesi. **3.** Pazar veya panayır kurulan gün; dernek. [DS]

deri[3], [der-mek > dér-i > dir-i درى] *{eAT} is.* **1.** Parsa; bahşiş. **2.** Devşirme; dermek suretiyle oluşan.

deri[4], [Far. derī درى] *(deri:) {OsT} sf.* **1.** Saraya ait; padişah sarayına yakışır. **2.** Zarif; kibar. **3.** *is.* Açık ve doğru Farsça; fasih Farsça. **4.** Havası iyi ve yeşilliği bol olan dağ eteği.

derici[1], [deri-ci] *is.* Derileri işleyerek kullanıma uygun hâle getiren ve bunların ticaretini yapan kişi.

derici[2], [der-mek > der-ici] *{ağız} sf.* **1.** Derme işini yapan; derme yolu ile geçinen. **2.** *is.* Kestane toplayan işçi. [DS]

dericil, [deri-cil] *sf.* (Mikrop ve bakteri için) deriye ilgi gösteren.

dericilik, -ği [deri-ci-lik] *is.* **1.** Koyun, keçi, sığır gibi hayvan derilerinin sepilenerek kullanıma uygun hâle getirilmesi işlemi. **2.** Sepilenmiş deri ticareti. **3.** Sepilenmiş deriden giyecek ve çeşitli eşya yapımı.

deriçe, [Far. der *(kapı)* > derīçe دريچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük kapı. **2.** Pencere; delik. **3.** Oyma kapı.

deride, [Far. derīden *(yırtmak)* > derīde دريده] *(deri:de) {OsT} sf.* Yırtılmış; yırtık. 🗗 **derîde-dehen,** *Boşboğaz.*|| **derîde-per,** *Kanadı kırık.*

derig, [tér-mek > tér-ig > dér-ig] *{eT} is.* Dernek; toplantı.

derik, -ği [der-ik] *{ağız} is.* **1.** Birikinti; toplantı. **2.** Meyve toplamaya yarar sepet. **3.** *sf.* Yıpranmış. [DS]

derilgi, [deril-gi دیرلگی] *{eAT} is.* Dernek; toplantı.

derili, [deri-li] *sf.* **1.** Belirtilen nitelikte derisi olan. **2.** Deri ile kaplanmış olan; deri bulunan.

derilme, [der-il-me] *is.* **1.** Toplanma durumu ve eylemi. **2.** *dbl.* Bir çok ünlünün bir tek ünlüde veya diftongda toplanması olayı. *"Kahvealtı > kahvaltı."*

derilmek, [der-il-mek درلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Toplanmak; devşirilmek; bir araya getirilmek. **2.** *{eAT} dönşl. f.* Toplanmak; bir araya gelmek; cem olmak. [DK] **3.** *{ağız}* Derli toplu olmak. [DS]

derim[1], [Far. ṭārım / tārem / ṭārūm => der-im درم] *is.* **1.** Dört santim eninde ve bir santim kalınlığındaki keçelerden örgü biçiminde yapılmış kafes. **2.** *{ağız}* Çadırın etrafını koruyan çul siper. [DS] 🗗 **derim ban ev,** *{eAT} Büyük çadır.*|| **derim evi,** *1. Kafes biçiminde tahtadan yapılmış geçici ev. 2. {eAT} Keçe çadır.*

derim[2], [? derim درم] *{eAT} is.* **1.** Kuş yemi. **2.** *{ağız}* Sonbahar ortasında elma derme günleri. **3.** Derme; toplama.

derim[3], [der-mek > der-im درم] *{eAT} is.* Cemiyet; toplantı.

derimek, [der-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelmek. [DS]

derimsi, [deri-msi] *sf.* Deriye benzeyen; deriyi andıran; deri gibi.

derin[1], [*eT.* teriñ > derin] *sf.* **1.** Dibiyle yüzeyi arasındaki uzaklık çok olan. **2.** Bir hayli içeriye giren, dalan. **3.** Ön yüzü ile arka yüzü arasındaki uzaklık çok olan. **4.** Yoğunluğu, aşırılığı çok olan. **5.** Sevgi ile belirginleşen ve içten, gönülden. **6.** Ayrıntılara çok fazla önem vererek yapılan; dikkatle; inceden inceye; etraflıca. **7.** (Kişi için) Belli bir bilim dalında geniş bilgi birikimi olan, bilgili, olgun, etkileyici; en karışık meseleleri anlayabilecek yapıda olan. **8.** *mecaz.* (Eser için) içerik açısından anlaşılması, kavranması zor. **9.** *is.* Dip. **10.** Belli olmayan uzak yer. **11.** *zf.* Ayrıntılara inilerek, bütün seçenekleri göz önünde bulundurarak. 🗗 **derin derin,** *İnceden inceye, ayrıntılarına inilerek.*|| **derin derin dalmak,** *Çok fazla düşünmek.*|| **derin derin düşünmek,** *Çaresizlik içinde ve üzüntülü olarak düşünmek.*|| **derin devlet,** *Yönetimde göz önünde olmayan, devletin çıkarlarını gözetip kolladığı öne sürülen örtülü güç.*|| **derin dondurucu,** *Buz üretmek veya bozulabilecek yiyecekleri çok düşük sıcaklıklarda saklamaya yarar buzdolabı.*|| **derin göz,** *{ağız} Dere.* [DS]|| **derinlere dalmak,** *Karmaşık ve zor işleri düşünmek.*|| **derin uyku,** *1. Uyanılması güç uyku; ağır uyku. 2. Elektroansefalogramın yavaşladığı uyku evresi.*

derin[2], [tēr-mek > tér-in / dér-in] *{eT} is.* Toplantı; meclis; kongre.

derince, [derin-ce] *sf.* Biraz derin.

derincek, -ği [*eT.* tér-in-mek > der-in-cek درنجك] *{eAT} is.* Baş örtüsü.

derinden, [derin-den] *zf.* **1.** İncelikle ve ayrıntılarıyla. **2.** İçten. 🗗 **derinden derine,** *Uzaklardan.*

derindi, [derin-ti] *{ağız} is.* Az taneli bozuk salkım. [DS]

derinemek, [derin-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* Derinleşmek.

dering, [teriñ > deriñ] *(deriñ) {eT} sf.* Derin. 🗗 **deriñ bilge,** *{eT} Büyük bilgin; derin âlim.*| **deriñ ürī,** *{eT} Derin ve geniş dere.*

derinlemesine, [derinle-mesine] *zf.* Çok ayrıntılı biçimde; derinliklerine nüfuz ederek.

derinleşme, [derin-le-ş-me] *is.* Derin duruma gelme eylemi.

derinleşmek, [derin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Derin duruma gelmek. **2.** Bir konuda bilgisini genişletmek, köklü ve sağlam bilgi edinmek. **3.** (Ses için) ses kaynağının uzaklaşmasından dolayı az duyulur hâle gelmek.

derinleştirme, [derinleş-tir-me] *is.* Derin duruma getirme eylemi.

derinleştirmek, [derinleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Derin duruma getirmek. **2.** Ayrıntılarına varıncaya kadar incelemek; derinliğine incelemek. **3.** Yoğunluğu arttırmak.

derinletme, [derinle-t-me] *is.* Derin duruma getirtme eylemi.

derinletmek, [derinle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Derin duruma getirtmek.

derinliğine, [derinli(k)-i-n-e] *zf.* Çok ayrıntılı biçimde; derinlemesine.

derinlik, -ği [derin-lik] *is.* **1.** Bir şeyin dibi ile yüzeyi arasındaki uzaklık. **2.** *fiz.* Bir cismin en ve boy dışındaki üçüncü boyutu. **3.** Bulunulan yere göre uzakta olan yer. **4.** Kıyısında bulunulan yerin daha içlerde ve uzaklarda bulunan kısmı; kuytu. **5.** Bir kimsenin ilk bakışta anlaşılamayan bilgi ve deneyim yoğunluğu. **6.** *mecaz.* Varlığı henüz ortaya çıkarılamamış uzak ve bilinmeyen dönem. **7.** Bir şeyin kapsamı; içi. **8.** *as.* Bir birliğin en öndeki elemanı ile en uzaktaki elemanı arasındaki mesafe. ◘ **derinlik kayaçları,** *Yer kabuğunun derinliklerinde büyük kütleler hâlinde katılaşmış magma kayaçları.*

derinmek[1], [tér-mek > tér-in-mek > dér-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dermek, toplamak.

derinmek[2], [der-in-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi karıştırıp dağıtmak; eşelemek. [DS]

derinti, [der-mek > der-in-mek > der-inti درنتی] *is.* **1.** Toplantı. **2.** *{ağız}* Gelişigüzel, şuradan buradan toplanmış eşya. [DS] **3.** *{eAT}* Sağdan soldan toplanmış insan kalabalığı; güruh. **4.** Çöp yığını. **5.** *{ağız}* Kimliği, seciyesi, ailesi belirsiz kimse. [DS] **6.** *{ağız}* Rüzgârın, suyun sürükleyip getirdiği birikinti. [DS]

derişdirmek, [der-mek > deriş-dir-mek دریشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; derlemek.

derişik, -ği [deriş-ik] *sf.* **1.** Derişmiş olan. **2.** Birim hacimdeki çözünmüş madde oranı çok yükseltilmiş olan; konsantre; mütekâsif, mütemerkiz .

derişiklik, -ği [derişik-lik] *is.* **1.** Derişik olma durumu. **2.** Bir eriyiğin birim hacminde çözelmiş hâlde bulunan kütle miktarı.

derişme, [deriş-me] *is.* **1.** Derişmek durumu ve eylemi. **2.** *kim.* Bir cismin bileşimindeki suyu kaybederek daha koyu kıvama gelmesi; konsantrasyon.

derişmek, [tér-mek > tér-iş-mek > dér-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dermekte yardımlaşmak; birlikte dermek.

derişmek, [der-iş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bir nokta etrafında toplanmak; temerküz etmek, *(1944).* **2.** *kim.* Bir eriyik içindeki su veya sıvı miktarı azalarak koyulaşmak; tekâsüf etmek. **3.** *{ağız}* Devam etmek.

derişter, [? derişter] *{ağız}is.* **1.** Mahalle muhtarı. **2.** Para toplayan. [DS]

deriştirmek[1], [tér-mek > tér-iş-mek > tér-iş-tir-mek > dér-iş-tir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birlikte toplatmak.

deriştirmek[2], [deriş-tir-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dermek; toplamak.

derivasyon, [Fr. dérivation] *is.* Bir akarsuyun yatağını, çığırını değiştirmek. ◘ **derivasyon kanalı,** *Su getirmek, sulama yapmak veya elektrik üretmek amacıyla yapılan kanal.*

derk, [Ar. derk درك] *{OsT} is.* **1.** Derine inme. **2.** Dibe varma. **3.** En aşağı kat; dip. **4.** *gnşl.* Anlama; kavrama; idrak. **5.** Ele geçirme; yakalama. ◘ **derk etmek,** *Anlamak; kavramak; idrak etmek.*|| **derk-i dakāik** (dekāyık), *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i esfel-i cehennem,** *{OsT} Cehennemin dibi.*|| **derk-i gavāmız,** *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i hakāik,** *{OsT} İnce, alaylı ve gülünç durumları kavrama.*|| **derk-i netāyic,** *{OsT} Sonuçları kavrama.*

derkafa, [Far. der- *(içinde)* + Ar. ḳafā *(ense)* درقفا] *(derkafa:) {OsT} sf.* Hemen arkasında olan.

derkâr, [Far. der- *(içinde)* + kār *(iş)* درکار] *(derkâ:r) {OsT} sf.* **1.** İşte olan.**2.** İşin içinde bulunan. **3.** Apaçık ortada olan. ◘ **der-kâr olmak,** *{eAT} İş görmek.*

derken, [de-mek + ér-mek > de-r + i-ken > der-ken] *zf.* **1.** Tam o anda, o sırada; söz edildiği anda. **2.** *bağ.* Sebep-sonuç, karşıtlık ve tezlik bildiren iki cümleyi birbirine bağlar; düşünülenin tam aksine. **3.** Bu vesile ile.

derkenar, [Far. der-kenār درکنار] *(derkena:r) {OsT} is.* **1.** Yanda. **2.** Yazıda yandaki boşluklara düşülen not ve eklemeler; çıkma. **3.** Kucağa alma; kucaklama.

derlegen, [ter-le-mek > derle-gen درلگن] *{eAT} sf.* Çok terleyen.

derlem, [derle-m] *is.* Eğlence, bilgi edinme veya para kazanmak için bir araya getirilip düzenlenmiş eşya veya para cinsi şeyler; koleksiyon.

derlemci, [derlem-ci] *is.* Koleksiyon yapan kimse; koleksiyon meraklısı.

derlemcilik, -ği [derlemci-lik] *is.* Eğlence, bilgi edinme veya para kazanma amacıyla para, pul gibi şeyleri bir araya getirme, düzenleme işi; koleksiyonculuk.

derleme[1], [der-le-me] *is.* **1.** Seçerek toplamak eylemi. **2.** *{ağız}* Peynir için ayrılan katılaştırılmış süt.

derleme[2], [der *(ter)* > der-le-me درلمه] *{eAT} is.* Tifo. ◻ **derleme hastalığı,** *{eAT} Tifo.*

derlemek[1], [der-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçerek toplamak; bir araya getirmek; tedvin etmek. **2.** Değişik yerlerden ve eserlerden alınan belirli konudaki bilgileri bir yazıda veya eserde bir araya getirmek. **3.** Başkalarından aktarılan bilgilerle eser yazmak. **4.** Düzgün biçimde toplamak. **5.** *argo.* Küçük kâğıt parçalarına kopyalık hazırlamak. ◻ **derleyip toplamak,** *Dağınık olan şeyleri bir araya getirip, çeki düzen vermek.*

derlemek[2], [ter-le-mek > ter-le-mek درلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Terlemek.

derlemek[3], [der-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sohbet etmek; konuşmayı idare etmek. [DS]

derlenme, [derle-n-me] *is.* Toplu hâle gelmek eylemi.

derlenmek, [derle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Toplu hâle getirilmek; bir düzen verilmek. **2.** *dönşl.* Kendini toplamak; davranışlarına veya giyim kuşamına düzen vermek; toplanmak; düzene girmek; *{ağız} (aynı).* [DS] ◻ **derlenip toparlanmak,** *Davranışlarına ve kendi organlarına düzen vermek; toplanmak; hazır duruma geçmek.*

derletme, [derle-t-me درلتمه] *{eAT} is.* Tifo. ◻ **derletme hastalığı,** *{eAT} Tifo.*

derletmek[1], [der-mek > der-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Derleme işini başkasına yaptırmak.

derletmek[2], [derle-t-mek / ter-le-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Terletmek. [DK]

derleyici, [derle-y-ici] *is.* Derleme yapan kişi.

derleyicilik, [derleyici-lik] *is.* Derleme yapma işi; derleyicinin yaptığı iş.

derli, [der(i)l-i > derli] *sf.* Derlenmiş olan; toplanmış. ◻ **derli toplu,** *Dağınık olmayan; düzenli; toplu hâlde.*

derlik, [ter-lik > der-lik درلیك] *{eAT} is.* **1.** Teri emen ince elbise. **2.** Üstten giyilen ince elbise.

derman, [Far. dermān درمان] *(derma:n) {OsT} is.* **1.** Bir hastalığı iyileştiren ilaç. **2.** Takat, güç; mecal. **3.** Çıkar yol; çare. ◻ **derman aramak,** *Sıkıntı veya hastalığı gidermek için çeşitli yollara başvurmak.*|| **dermān-de,** *{OsT} Beceriksiz; zavallı; âciz.*|| **derman getirmek,** *Dayanabilmek.*|| **derınanı kalmamak,** *Takatsiz kalmak; güçsüz duruma düşmek.*|| **derınanı kesilmek,** *Güçsüz duruma düşmek; güçsüzleşmek.*

dermande, [Far. der *(içinde)*+mande *(kalmış)* درمنده] *{OsT} sf.* Çaresiz; ümitsiz; bitkin. ◻ **der-māndegân,** *{OsT}* → dermandegan.|| **der-mānde-gî,** *{OsT} Beceriksizlik; çaresizlik; zavallılık.*

dermandegân, [Far. der-mande-gān گان درمند] *(dermandegâ:n) {OsT} is.* Çaresizler.

dermansız, [derman-sız] *sf.* **1.** (Hastalık için) iyileşme imkânı olmayan; tedavi edilemeyen. **2.** (Vücut için) gücü, takati kalmamış; yorgun, zayıf; bitkin. **3.** Çaresiz. ◻ **dermansız düşmek,** *Kuvvetsiz, güçsüz kalmak.*

dermansızlaşma, [dermansız-la-ş-ma] *is.* Dermansız duruma gelmek eylemi.

dermansızlaşmak, [dermansız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gücü kalmamak; güçsüz duruma düşmek; güçsüzleşmek.

dermansızlık, -ğı [dermansız-lık] *is.* **1.** Dermansız olma durumu. **2.** Güçsüzlük; bitkinlik; zafiyet. **3.** Tedavi edilememe durumu.

dermason, [Dermason *(Niğde'nin merkez köyü)*] *is.* Bir fasulye türü.

dermatit, -ti [Fr. dermatite] *is. tıp.* Hafif bir kaşıntı ile birlikte görülen iltihaplı deri hastalığı; dermit.

dermatofit, -ti [Fr. dermatophyte] *is.* Kelliğe ve uyuza sebep olan ve deride yaşayan mikroskobik mantarlar, *(Acherion, Epidermatophyton, Trichophyton).*

dermatolog, -ğu [Fr. dermatologue] *is.* Deri hastalıkları uzmanı hekim.

dermatoloji, [Fr. dermatologie] *is.* Deri hastalıklarının tedavisi ile ilgili tıp dalı.

dermatom, [Fr. dermatome] *is.* Yara ve yanıklara kaplanmak üzere ince deri parçası çıkarmaya yarar araç.

dermatoz, [Fr. dermatose] *is.* Deri hastalıklarının genel adı.

derme, [der-me] *is.* **1.** Bir araya getirip toplama eylemi. **2.** Aynı türden bir araya getirilmiş, derilmiş şeylerin tümü. **3.** *{ağız}* İlkbaharda hayvanlar için toplanan ot. [DS] **4.** *{ağız}* Bir kilim motifi. [DS] **5.** *{ağız}* Hasat vakti. [DS] ◻ **derme çatma,** *1. Gelişigüzel toplanmış, bir araya getirilmiş. 2. Aralarında uyum bulunmayan; düzensiz; iğreti. 3. Sağlam ve kullanışlı olarak yapılmamış; çürük.*|| **derme dēşirme,** *{ağız} Şuradan buradan toplayıp biriktirme.* [DS]

dermek, [*eT.* tér-mek / tir-mek > der-mek درمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Toplamak. **2.** Devşirmek; derlemek. **3.** *{eAT}* Biriktirmek. **4.** *{ağız}* Ekini biçip harman etmek. [DS] ◻ **deribdürmek,** *{eAT} Toplamış olmak.* [DK]|| **derip devşirmek,** *{eAT} Derleyip toplamak; yığmak.*|| **derüp döşürülü görmek,** *{eAT} Derlenip toparlanmak; hazırlanmak.*

dermen, [temre-n > demre-n > dermen درمن] *{eAT} is.* Temren.

dermeyan, [Far. der- *(içinde)*+meyān *(ortada)* درمیان] *(dermeya:n) {OsT} sf.* Ortaya konmuş; ortada. ◻ **dermeyan etmek,** *Ortaya koymak, ileri sürmek.*

dermit, -ti [Fr. dermite] *is. tıp.* Hafif bir kaşıntı ile birlikte görülen iltihaplı bir deri hastalığı; dermatit.

dernecük, [derne-cük درنجك] *{eAT} is.* Küçük ölçüde dernek; dernekçik.

dernek, -ği [*eT.* tér-in-mek *(toplanmak)* > térnek > dernek درنك] *is.* **1.** *{eAT}* Toplantı; toplantı yeri. **2.** Aynı amaçla bir araya gelen kişilerin meydana getirdiği topluluk. **3.** Eğlence amacıyla yapılan toplantı, düğün. **4.** Pazar veya panayır kurulan gün. ◻ **dernek kurmak,** *huk. Bilgi ve becerilerini sürekli olarak birleştirerek, en az yedi kişi ile tüzel kişiliği olan bir kuruluş oluşturmak.*

dernekçi, [dernek-çi] *is.* **1.** Bir derneğe üye olan kişi. **2.** Dernek çalışmalarına katılan kişi. **3.** Bir derneğe çok bağlı olan kişi. **4.** *ekon.* On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, bireysel enerjilerin daha özgürce gelişebilmesi için federasyonlar oluşturacak küçük üretici grupları kurularak toplumsal çevrenin değiştirilmesini savunan bir grup sosyalist.

dernekçilik, -ği [dernekçi-lik] *is.* **1.** Dernek üyeliği veya dernek çalışmaları içinde yer alma işi. **2.** Dernek çalışmalarına içten bağlı olma.

dernekleşme, [dernekle-ş-me] *is.* Dernek kurarak güç ve çalışma birliği sağlama eylemi.

dernekleşmek, [dernekle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Bir araya gelerek dernek oluşturmak. **2.** Çalışmalarını dernek çatısı altında yürütmek.

dernekli, [dernek-li درنكلى] *{eAT} sf.* **1.** (Kişi için) vücudu derli toplu olan. **2.** *{ağız}* (Kişi için) derli toplu; düzgün; düzenli. [DS] **3.** (Yer için) derli toplu; düzgün; düzenli.

derneklice, [dernekli-ce درنكلجه] *{eAT} sf.* Vücudu derli toplu olan.

derneksüz, [dérnek-süz درنكسوز] *{eAT} sf.* Biçimsiz; hantal.

dernemek, [*eT.* tér-in-mek > der-(i)n-e-mek دبرمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Toplamak; derlemek.

derneşeceği, [der(i)neş-ece(k)-i درنشجكى] *{eAT} is.* Toplanma yeri.

derneşik, -ği [der-mek > der(i)n-eş-mek] *sf.* **1.** Derli toplu, düzgün. **2.** Bir araya toplanmış olan. **3.** *istk.* Bazı özel değerler kümesini temsil eden özet toplam büyüklük; global büyüklük.

derneşmek[1], [der-mek > der(i)neş-mek / dir-(i)n-eş-mek درنشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* **1.** Bir araya toplanmak; bir araya gelmek; toplanmak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Toplu hâlde konuşmak; görüşmek. [DS]

derneşmek[2], [dir(e)niş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Direnmek. **2.** Gerinmek; esnemek. [DS]

derneştirme, [dérneştir-me] *is.* Özel nitelikte bazı brüt verilerin mantıksal olarak bir araya toplanması.

derneştirmek, [dérin-mek > der(i)neş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Darmadağın olan eşyayı bir araya toplayıp düzene sokmak.

derngek, [tér-in-mek > ter-(i)n-gek > der(i)n-gek] *{eT} is.* Su sızıntısı.

derpetmek, [depre-t-mek > derpet-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kımıldatmak. [DS]

derpiş, [Far. der *(içinde)* + pīş *(ön)* درپيش] *(derpi:ş) {OsT} is.* **1.** Öngörme. **2.** Göz önünde tutma. **3.** Aklından geçirme. ◻ **derpiş etmek,** *1. Öngörmek. 2. Göz önünde tutmak. 3. Aklından geçirmek.*

derrace, [Ar. derrāce دراجه] *(derra:ce) {OsT} is.* **1.** Eskiden kale diplerine yaklaşabilmek için kullanılan bir tür savaş arabası. **2.** Bisiklet. ◻ **derrāce-süvār,** *{OsT} Bisiklet sürücüsü.*

derrak, [Ar. derk *(anlamak)* > derrāk دراك] *(derra:k) {OsT} sf.* Çabuk anlayan; anlayışlı.

derre, [Far. derre دره] *{OsT} is.* İki dağ arasındaki uzun çukur; dere. ◻ **derre-i āsmān,** *{OsT} Samanyolu.*

derrî, [Far. dürr *(inci)* > dürrī / derrī دری] *(derri:) {OsT} sf.* İnci gibi parlayan; parlak; ışıldak

ders, [Ar. ders درس] *{OsT} is.* **1.** Öğretmen tarafından belli bir konuda ve belli süre içinde öğrencilere verilen bilgi. **2.** Öğrencilerin öğrenmek zorunda oldukları bilgi. **3.** Bir öğrenim faaliyeti için ayrılan süre. **4.** Bir okul kitabında belirli sürede işlenmesi gereken konular toplamı. **5.** *mecaz.* Hoş olmayan bir olayın insanda bırakmış olduğu geleceği yönelik öğretici etki; iz. **6.** Bir kişiye yanlış davranışlarını düzeltmesi için verilen öğüt; nasihat. ◻ **ders almak,** *1. Bir olaydan deneyim sahibi olmak. 2. Azarlanmak; cezalanmak.*‖ **ders araç ve gereci,** *Öğretim işinin etkin ve daha verimli olması için öğretmen ve öğrencilerin yararlandığı her türlü araç ve gereç.*‖ **ders demek,** *{eAT} Ders vermek.*‖ **ders dışı,** *Ders saatleri dışında; okul saatleri dışında.*‖ **derse kalkmak,** *Bildiği veya hazırladığı bir konuyu söz alarak anlatmak.*| **ders-hān,** *{OsT} Ders alan; öğrenci.*‖ **ders-hāne,** *{OsT} Ders yeri; ders vermek için ayrılmış oda; sınıf.*‖ **ders-i ibret,** *{OsT} İbret dersi; göz açacak şey; akıl payı.*| **ders içi,** *Dersin konuları işlenirken; ders saati içinde; ders süresinin içinde.*‖ **dersini almak,** *1. Mesleğinde pek çok örnekler görmüş olmak; iyice öğrenmek. 2. mecaz. Azarlanmak; paylanmak. 3. İncitici bir davranışla karşılaşmak.*‖ **dersini iyi bellemek,** *Kendisi öyle olmadığı veya öyle düşünmediği hâlde başkalarının düşüncelerini kendisininmiş gibi aktarmak veya tembih edildiği şekilde davranmak.*‖ (birine) **dersini vermek,** *O kişiye karşı bir konuda üstünlük kazandığını böbürlenerek söylemek.*| **ders olmak,** *Karşılaşılan kötü bir olay ve-*

ya durumla bir daha karşılaşmamak için gerekli tedbirleri önceden almak; aklını başına almak.|| **ders programı,** *öğr. 1. Haftalık veya günlük olarak bir sınıf veya şubede görülecek derslerin ders saatlerine göre dağılımını gösteren cetvel. 2. Hangi sınıflarda hangi konuların öğretileceğini; hangi davranışların kazandırılacağını, zamanını ve süresini belirten program.*| **ders saati,** *Günlük zaman çizelgesi içinde her derse ayrılan zaman dilimi.*|| **ders vekâleti,** *tar. İmparatorluk döneminde, medrese öğrencileri ve bunların dersleri ile ilgilenen şeyhülislamlık kapısındaki daire.*|| **ders vermek,** *1. Öğretici bilgileri aktarmak; ders işlemek; ders yapmak 2. mecaz. Azarlamak; haddini bildirmek.*|| **ders yapmak,** *Sınıfta veya ders için ayrılmış yerde belli bir konuyu işlemek; öğrencilere öğretmek.*

Dersaadet, [Far. der *(kapı)* + Ar. saʿādet *(mutluluk)* درسعادت] *(dersaa:det) {OsT} is.* **1.** Mutluluk kapısı. **2.** İstanbul'a eskiden verilen unvanlardan biri.

dershane, [Ar. ders + Far. ḫāne درسخانه] *(dersha:ne) {OsT} is.* **1.** Öğretmenin nezaretinde öğrencilerle birlikte çeşitli ders araçlarından da yararlanılarak derslerin işlendiği, araştırma ve incelemenin yapıldığı yer; sınıf; derslik. **2.** Resmî okulların dışında ücret karşılığı, yetiştirme ve hazırlık amaçları ile öğrencilere konuları öğreten özel öğretim kuruluşu.

dersî, [Ar. dersī / dersīye درسى / درسيه] *(dersi:) {OsT} sf.* Dersle ilgili; derse ilişkin; derse ait.

dersiam, [Ar. ders + ʿāmm *(genel)* > ders-i ʿāmm درس عام] *(dersia:m) {OsT} is.* **1.** Eskiden herkese ders veren müderris (profesör); cami hocası. **2.** Eskiden camilere gelen öğrencilere verilen ders. **3.** Medreselerde ders veren müderrislere verilen unvan; ordinaryüs profesör.

dersiz, [der-siz] *sf.* Dağınık; derli toplu olmayan. 🗗 **dersiz topsuz,** *Düzensiz; dağınık.*

derslik, -ği [ders-lik] *is.* **1.** Ders yapılan yer; sınıf. **2.** *sf.* Belirli bir sayıda dersten meydana gelen.

dersü, [der-mek > der-i-s-ü درسو] *{eAT} zm.* Hepsi; baştan başa; hep; her tarafta.

derşürmek, [*eT.* tér-iş-mek > dérş-ür-mek دیرشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Derlemek toplamak; bir araya getirmek.

dert, -di [Far. derd درد] *is.* **1.** Ruhsal sıkıntı; derin üzüntü; tasa. **2.** *gnşl.* Süreğen hastalık; ağrı. **3.** Çıban; tümör. **4.** Sonuca ulaştırmak için insanı uğraştıran sorun. **5.** Yakınma konusu olan şey. 🗗 **derde çatmak,** *Sıkıntıya uğramak.*| **derde derman,** *Çare.*| **derde derman olmak,** *1. Sıkıntıları gidermek. 2. Çare bulmak; ilaçla tedavi etmek.*| **derde dert katmak,** *Sıkıntıyı artırmak.*|| **derde düşmek,** *Hastalanmak.*| **derde girmek,** *İçinden çıkılması zor bir sorunla uğraşmak zorunda kalmak.*|| **derde sokmak,** *Sıkıntılı ve üzüntü verici işlere bulaştırmak.*|| **derdi depreşmek,** *{eAT} Derdi tazelenmek.*|| (birinin) **derdi günü,** *O kişinin sürekli ilgilendiği ve bu sebeple çevresini de rahatsız ettiği konu.*|| **derdinden deli olmak,** *1. Kaybettiği bir şey için çok üzülmek; kendini helak etmek. 2. Delicesine sevmek.*| **derdine derman olmak,** *Birisini içine düştüğü sıkıntıdan kurtarmak veya kurtulmasına yardım etmek.*| **derdine düşmek,** *Yapılması gereken bir işi sonuca ulaştırmak için çabalamak.*|| **derdine yanmak,** *Bir üzüntüden dolayı sıkıntı çekmek.*|| **derdini açmak,** *Sıkıntısını ya da derdini anlatmak.*|| **derdini çekmek,** *Bir konu veya birisi için kaygı duymak.*|| **derdini dağıtmak,** *1. Birinin kederini gidermek. 2. İçindeki sıkıntıyı, kaygıyı gidermek.*|| **derdini deşmek,** *Bir kimsenin unutur gibi olduğu derdini yeniden hatırlatıp üzülmesine sebep olmak.*|| **derdini dökmek,** *Sıkıntılarını anlatmak.*|| **derdini Marko Paşaya anlatmak,** *Boş yere ve hiç çare olmayacak, bir çözüm bulmaya çalışmayan kişilere derdini anlatmak.*| **derdini tazelemek,** *Unutulmuş acı ve ıstırap veren bir konuyu hatırlatarak üzüntüye neden olmak.*|| **dert açmak,** *Kendi beceriksizliği yüzünden sıkıntıya düşmek.*|| **dert anlatmak,** *Sıkıntısını, sorununu anlatmak; içini dökmek.*|| **dert anlatamamak,** *Bir konudaki sıkıntısını karşı tarafa iletememek; söyleyememek veya karşı tarafça anlanmak istenmemek.*| **dert bilen,** *Başkasının derdini, içinde bulunduğu sıkıntıyı anlayan, ilgilenen, yardımcı olan kişi.*| **dert bilmez,** *Başkasının derdini, sıkıntısını anlamayan, acımayan ve gerektiği gibi yardımcı olmayan kişi.*|| **dert çekmek,** *1. Üzüntü ve tasalara katlanmak. 2. Acı ve üzüntüden kurtulamamak.*|| **dert deşmek,** *Kendisini konuşturarak birinin sıkıntılarını anlatmasını sağlamak.*|| **dert dinlemek,** *Başkalarının kendi sıkıntılarına ait konuşmalarını dinleyerek onların rahatlamasını sağlamak.*|| **dert dökmek,** *Sıkıntılarını anlatmak.*|| **dert ehli,** *Kendisi aynı sıkıntıları çektiği için başkasının ıstırabını anlayabilen kişi.*|| **dert değil,** *Üzülmeye değmez.*| **dert edinmek,** *Bir durumu veya sorunu üzüntü konusu etmek.*| **dert etmek,** *Kaygılanmak; üzülmek.*|| **dert küpü,** *Derdi çok olan.*|| **dert olmak,** *Sıkıntı vermek; olay çıkarmak.*| **dert ortağı,** *1. Dertleri aynı olan kişiler. 2. Bir kişinin sorununu anlattığı, sırlarını paylaştığı kişi.*|| **dert sahibi,** *1. Derdi olan kişi. 2. Hastalıklı kişi.*|| **dert soğa,** *{ağız} "Hastalık gele!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **dert vermek,** *Kederlenmesine, üzülmesine neden olmak.*|| (birine) **dert yanmak,** *O kimseye sıkıntılarını aktarmak; içini dökmek; yakınmak.*

dertlenme, [dertle-n-me] *is.* Üzüntüye kapılma durumu ve eylemi.

dertlenmek, [dertle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Üzüntüye kapılmak. **2.** Dert sahibi olmak.

dertleşme, [dertle-ş-me] *is.* Karşılıklı dertlerini birbirine anlatma eylemi.

dertleşmek, [dertle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirine dertlerini anlatmak; içini dökmek.

dertli, [dert-li] *sf.* **1.** Derdi olan; üzüntülü. **2.** Hasta. **3.** Çözümü belli bir çabayı gerekli kılan. **4.** Şikâyetçi.

dertlilik, -ği [dertli-lik] *is.* Dertli olma durumu.

dertop, [Far. der *(içinde)* + T. top درطوپ *(de'rtop) zf.* **1.** (Etmek ve olmak fiili için) top gibi. **2.** Bir araya getirilerek. **3.** Büzülerek. ◻ **dertop etmek,** *Bir araya getirmek; toparlamak; toplamak.*|| **dertop olmak,** *Top gibi yuvarlak bir hâle gelmek.*

dertsiz, [dert-siz] *sf.* Derdi olmayan. ◻ **dertsiz başını derde sokmak,** *Hiç gereği yokken kendisine dert olacak bir işe girişmek.*

dertsizlik, -ği [dertsiz-lik] *is.* Dersiz olma durumu.

deruhte, [Far. der + Ar. ʿuhde درعهده] *{OsT} is.* Bir işi üzerine alma; üstlenme; yüklenme. ◻ **deruhte etmek,** *Üzerine almak; üstlenmek; yüklenmek.*

derun, [Far. derūn درون] *(deru:n) {OsT} is.* **1.** İç; içeri; iç taraf; dahil. **2.** *mecaz.* Gönül; ruh; kalp; yürek. ◻ **derün-bîn,** *{OsT} tıp.* Vücut içi boşlukları aydınlatarak muayene etmede kullanılan aygıt.|| **derün-dâr,** *{OsT} Kin besleyici; kinci.*|| **derün-ı hâne,** *{OsT} Ev içi.*|| **derün-ı dilden,** *{OsT} Gönülden; içten.*| **derün-ı şehr,** *{OsT} Şehir içi.*|| **derün-nişîn,** *{OsT} Yalnız kalmayı seven.*| **derün-perver,** *{OsT} 1. Gönül yapıcı. 2. İyi huylu.*|| **derün ü birün,** *{OsT} İç ve dış.*

derune, [Far. derūne درونه] *(deru:ne) {OsT} is.* → derun.

deruni, [Far. derūn + Ar. -ī > derūnī درونی] *(deru:ni:) {OsT} sf.* **1.** İçe ait; içle ilgili. **2.** İçten; gönülden; yürekten. **3.** Ruhsal. ◻ **derünî mürâkebe,** *{OsT} psikol. İçe bakış.*

derva, [Far. dervā دروا] *(derva:) {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; hayran. **2.** Baş aşağı asılmış. **3.** Gerekli; zarurî; lazım.

dervah[1], [Far. dervāh درواه] *(derva:h) {OsT} sf.* → derva.

dervah[2], [Far. dervāḫ درواخ] *(derva:h) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan yeni kurtulmuş fakat daha kendine gelememiş. **2.** Sağlam; muhkem. **3.** Doğru; gerçek. **4.** *is.* Cesaret. **5.** Sertlik; kabalık. **6.** Ayıp; utanma.

dervaze, [Far. der-vāze دروازه] *(derva:ze) {OsT} is.* **1.** Şehir ve kale kapısı gibi büyük kapı. **2.** *mecaz.* Gökyüzü; sema. ◻ **dervâze-bân,** *{OsT} Gardiyan.*|| **dervâze-i gûş,** *{OsT} Kulak deliği.*|| **dervâze-i hezâr-gâm,** *{OsT} Kilometre taşı.*|| **dervâze-i nüş,** *{OsT} mecaz. Ağız.*

dervend, [Far. derbend دربند] *{eAT} is.* Derbent; dağ geçidi. [DK]

derviş, [Far. der *(kapı)* + yūş *(arayan)* > dervīş درویش] *{OsT} is.* **1.** Kapı kapı dolaşan dilenci. **2.** Yoksulluk içinde bulunan kimse; fakir. **3.** *tasvf.* Bir tarikata girmiş ve onun kurallarına sıkı sıkıya bağlı kişi. **4.** *gnşl.* Yoksulluğu, çilekeşliği benimsemiş, kanaat sahibi kimse; fakir. **5.** *argo.* Uyuşturucu satılan yerlerin müşterisi. ◻ **derviş hırkası,** *Mevlevilerin giydiği üstlüğe verilen ad.*|| **dervîş-i abâpüş,** *{OsT} Aba giymiş derviş.*|| **dervîş-i dil-rîş,** *{OsT} Gönlü yaralı derviş.*|| **dervîş-i sultan-dil,** *{OsT} 1. Gönlü geniş derviş. 2. Peygamber.*| **dervîş-nihâd,** *{OsT} Derviş ruhlu, alçak gönüllü kimse.*|| **derviş olmak,** *Yoksul düşmek; fakirleşmek.*

dervişan, [Far. dervīşān درویشان] *(dervişa:n) {OsT} is.* Dervişler.

dervişane, [Far. dervīşāne درویشانه] *(dervişa:ne) {OsT} zf.* Dervişçesine; dervişlere yakışır biçimde.

dervişçe, [derviş-çe] *(de'rvişçe) zf.* **1.** Dervişlere yakışır biçimde; hoşgörülü. **2.** *gnşl.* Kalenderce.

dervişlik, -ği [derviş-lik] *is.* **1.** Derviş olmanın gereklerini yerine getirme; bir tarikata bağlı bulunma. **2.** Alçak gönüllü olma. **3.** Alçak gönüllü kişinin niteliği.

derya, [Far. deryā دریا] *(derya:) {OsT} is.* **1.** Deniz. **2.** *gnşl.* Bir şeyin bol olduğu yer. **3.** Bir alanda derin bilgisi olan kişi. ◻ **deryā-bār,** *{OsT} 1. Deniz gibi coşan. 2. Deniz kıyısındaki kasaba. 3. Deniz; okyanus.*|| **deryā-bend,** *{OsT} 1. Liman. 2. Tersane.*|| **derya beyi,** *tar. İmparatorluk döneminde Gelibolu, Ağrıboz, İnebahtı, Karlıeli, Mistre, Rodos, Midilli, Kocaeli, Biga, Sığacık sancakları ile vergisi saliyane olarak toplanan Salâz, Nakşe, Mehadiye livalarını kapsayan Kaptanpaşa eyaletine bağlı sancak beylerine verilen unvan.*|| **deryā-dil,** → deryadil. || **deryā-feyz,** *{OsT} Deniz kadar bereketli.*|| **derya gibi,** *1. Çok bilgili. 2. Pek çok.*|| **deryā-keş,** *{OsT} Çok içen; ayyaş.*|| **derya kuzusu,** *İri palamut, torik gibi balıkların özelliğini vurgulamakta kullanılır.*|| **derya misâl,** *1. Denizi andıran. 2. Çok bilgili. 3. Pek çok.*|| **deryā-nevâl,** *{OsT} Bağışı çok olan.*| **deryā-neverd,** *{OsT} Denizi aşan; denizlerde dolaşan; denizci.*|| **deryanın suyu hanımın huyu,** *Kadın kaprislerinin çokluğunu ifade eden söz.*|| **deryā-nüş,** *{OsT} Çok içen; ayyaş.*|| **derya oynamak,** *{eAT} Deniz oynamak.*| **deryā-şüküh,** *{OsT} Korkunç; heybetli.*|| **deryā-yı adem,** *{OsT} 1. Yokluk denizi. 2. mecaz. Öbür dünya; ölüm.*|| **deryā-yı ahdâr,** *{OsT} 1. Yeşil deniz. 2. mecaz. Gökyüzü.*| **deryā-yı ahzâr,** *{OsT} 1. Yeşil deniz. 2. mecaz. Gökyüzü.*| **deryā-yı aşk,** *{OsT} 1. Aşk denizi. 2.*

tasvf. İnsanın kapıldığı Tanrı sevgisinin yüceliğini anlatan terim.|| **deryā-yı bî-gerān,** *{OsT} Sonsuz deniz.*|| **deryā-yı ebyāz,** *{OsT} Akdeniz.*|| **deryā-yı fir'avūn,** *{OsT} Büyük deniz.*|| **deryā-yı hāmile,** *{OsT} 1. Gebe deniz. 2. mecaz. İnci çıkarılan deniz.*|| **deryā-yı hayret,** *{OsT} 1. Şaşkınlık denizi. 2. tasvf. Kulun, Tanrı karşısındaki bilgisizlik ve yetersizliğini anlatan terim.*|| **deryā-yı kıyr-gûn,** *{OsT} 1. Katran rengi. 2. Karanlık gece. 3. Mürekkepli divit.*|| **deryā-yı lā'l,** *{OsT} 1. Kırmızı deniz. 2. mecaz. Şarap fıçısı.*|| **deryā-yı nūr,** *{OsT} Nur deryası.*|| **deryā-yı rahmet,** *{OsT} 1. Rahmet denizi. 2. mecaz. tasvf. Tanrının bağışlayıcılığının, yüceliğinin sonsuzluğunu anlatan terim.*|| **deryā-yı sā'ile,** *{OsT} 1. İçinden inci çıkan deniz. 2. İçki; şarap.*|| **deryā-yı tecellî,** *{OsT} 1. Görünen güzellikler denizi. 2. tasvf. Yaratanla yaratılan arasındaki ilişiklerde birinin ebedî, diğerinin sonlu olan varlıklarını düşünmeyi ve kavramayı anlatan terim.*|| **deryā-yı ummān,** *{OsT} Okyanus; açık deniz.*

deryab, [Far. deryaften *(anlamak)* > deryāb دریاب] *(derya:b) {OsT} sf.* Anlayan; anlayışlı.

deryaçe, [Far. deryāçe دریاچه] *(derya:çe) {OsT} is.* **1.** Küçük deniz. **2.** Göl.

deryadil, [Far. deryā-dil دریادل] *(derya:dil) {OsT} sf.* **1.** Deniz gönüllü. **2.** Gönlü deniz kadar geniş olan; her şeyi hoş gören; sabırlı; gönlü geniş; çok sabırlı; hoşgörülü; kalender. **3.** Denize karşı; denizi gören.

deryafet, [Far. der *(içinde)* + yāften *(bulmak)* > deryāfet دریافت] *(derya:fet) {OsT} is.* Anlama; kavrama. 🗗 **deryāfet etmek,** *{OsT} Anlamak; kavramak.*

deryaşinas, [Far. deryā-şinās دریاشناس] *(derya:şina:s) {OsT} sf.* Denizi bilen; deniz kurdu.

deryuze, [Far. deryūz / deryüze دریوز / دریوزه] *(deryu:ze) {OsT} is.* **1.** Dilencilik. **2.** Dilenme; isteme. **3.** Fakirler için toplanan yardım. **4.** Dilenci. 🗗 **deryüze-ger,** *{OsT} Dilenci.*|| **deryüze-gerān,** *{OsT} Dilenciler.*|| **deryüze-gî,** *{OsT} Dilencilik.*

derz, [Far. derz درز] *{OsT} is.* **1.** Dikiş izi. **2.** Yiv. **3.** Delik. **4.** Duvarcıların harç koymak için taş veya tuğla arasında bıraktıkları boşluk.

derzci, [derz-ci] *is.* Taş ve tuğla arasındaki boşlukları dışardan harçla doldurup şekiller vererek duvara güzel bir görünüm sağlayan usta.

derzen, [Far. derzen درزن] *{OsT} is.* İğne.

derzi, [Far. derzī درزی] *(derzi:) {OsT} sf.* **1.** Dikiş ile ilgili. **2.** Dikiş ile yiv yapan; terzi. **3.** *is. {eAT}* Terzi.

derzleme, [derz-le-me] *is.* Taş, tuğla veya beton bloklarla oluşturulmuş kâgir duvarlarda derzler oluşturarak güzel bir görünüm sağlama işi.

derzlemek, [derz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Taş, tuğla veya beton bloklardan meydana gelen kâgir duvarlarda derzler oluşturmak, güzel bir görünüm sağlamak.

des, [Far. des دس] *{OsT} is.* Benzer; eş.

desais, [Ar. desise *(hile)* > desāis دسائس] *(desa:is) {OsT} is.* El altından yapılan oyunlar; hileler; aldatmalar. 🗗 **desāis-i şeytānîye,** *{OsT} Şeytanca hileler.*

desakir, [Ar. desākir دساکر] *(desa:kir) {OsT} is.* **1.** Kasabalar. **2.** Köyler. **3.** Dağlardaki kaleler. 🗗 **desākir-güşā,** *{OsT} Kasabaları, kaleleri fetheden.*

desamat, [Ar. desāmāt / dessāmāt دسامت] *(desa:ma:t) {OsT} is.* Kapakçıklar.

desame, [Ar. desāme / dessāme دسامه] *(desa:me) {OsT} is.* Damarlarla kalpteki kapakçıklara verilen ad. 🗗 **desāme-i maaiye,** *anat. Onikiparmak bağırsağının ikinci bölümünden ince bağırsakların sonuna kadar bağırsak içi zarında bulunun büklümler.*

desatir, [Far. destūr / Ar. düstür > desātīr دساتر] *(desa:ti:r) {OsT} is.* Genel kurallar; düsturlar; hükümler.

desdeğirmi, [de(s)+de/ğirmi دسدکرمی] *{eAT} pekşt. sf.* Yusyuvarlak.

desdire, [Far. dest+erre] *{ağız} is.* Testere. [DS]

desdümbek, -ği [Far. dest + dünbek] *{ağız} is.* Darbuka; dümbelek. [DS]

desem, [Ar. desem دسم] *{OsT} is.* **1.** Yağ. **2.** Pis yağ.

desemî, [Ar. desemī دسمی] *(desemi:) {OsT} sf.* **1.** Yağa ait. **2.** Yağa benzer.

desen, [İt. désegno > Fr. dessin] *is.* **1.** Bir yüzeyde nesnelerin renklerini değil de çizgilerini canlandıran resim; çizgi resim. **2.** Sadece çizgiye dayalı resim sanatı. **3.** Çizgilerle ve grafiklerle anlatım. **4.** Kumaş, halı, kilim vb. üzerindeki süs unsuru şekiller. 🗗 **desen çıkarma,** *Bir süs unsurunun kareli kâğıt üzerine ölçülerine uygun olarak kopya edilmesi.*|| **desene dökmek,** *Kumaş veya halı, kilim üzerinde görülmesi istenen şeklin çizgilerini kareli kâğıt üzerinde göstermek.*

desenci, [desen-ci] *is.* Desen sanatıyla uğraşan kişi; desen yapan.

desenli, [desen-li] *sf.* Üzerinde desen bulunan; desenlerle süslenmiş olan.

desensiz, [desen-siz] *sf.* Üzerinde desen bulunmayan; süssüz; düz.

-desi, [-da-s-ı / -desi / -tası / -tesi] *{eAT} yap. e.* → -dası.

desi-, [Lat. desem *(on)* > Fr. déci-] *ek.* Önüne getirildiği ölçü biriminin onda birini gösteren Latince ek.

desibel, Fr. décibel] *is. fiz.* Ses şiddetini gösteren birimin onda biri, kısaltması dB.

desigram, [Fr. décigramme] *is.* Bir gramın onda biri değerinde kütle ölçü birimi; sembolü: *dg*

desigrat, [Fr. décigrade] *is.* Bir gradın onda biri değerindeki açı ölçüsü birimi; sembolü: *dgr*

desikatör, [Fr. dessiccateur] *is.* Kurutma kabı; kurutucu.

desilitre, [Fr. décilitre] *is.* Litrenin onda biri değerindeki hacim ölçüsü birimi; sembolü: *dl*

desimal, [Fr. décimale] *sf.* Ondalık. 🗗 **desimal sistem,** *Ondalıklara ayrılarak düzenlemiş sistem; onluk sistem.*

desimetre, [Fr. décimètre] *(desime'tre) is.* Metrenin onda biri değerindeki uzunluk ölçüsü birimi; sembolü: *dm*

desinatör, [Fr. dessinateur] *is.* **1.** Çizgi resim yapar kişi. **2.** Bir evin, bahçenin veya bir yerin çizgi resmini yapan kimse. **3.** Endüstri için model çizgi resimleri yapan kişi.

desinatörlük, -ğü [desinatör-lük] *is.* Desinatörün işi ve mesleği.

desise, [Ar. desîse دسيسه] *(desi:se) {OsT} is.* El altından yapılan oyun; hile; aldatma. 🗗 **desîse-bāz,** *{OsT} Hileci; oyuncu; kandırıcı.*|| **desîse-kâr,** *{OsT} Hile yapan; oyuncu; kandırıcı.*|| **desîse-kârāne,** *{OsT} Kandırıcıya yakışır biçimde.*

desiseci, [desise-ci] *sf.* Hile yapan; aldatan; oyuncu.

desiseli, [desise-li] *sf.* Hileli; aldatıcı.

desister, [Fr. décistère] *is.* Odunların hacmini ölçmekte kullanılan sterin onda biri değerindeki hacim ölçüsü.

deskere, [Far. destgāre دسكره] *{OsT} is.* **1.** Şehir veya kasaba. **2.** İki kişi tarafından hasta, taş vb. yükleri taşımakta kullanılan tahta araç; teskere.

despinis, [Yun. despina] *is. argo.* Genç bayan; kız;.

despot, [Yun. despotes *(sahip)* > Fr. despote] *(de's-pot) is.* **1.** Bizans imparatorlarının bazı kimselere verdiği yüksek unvan. **2.** Bir ülkeyi zora dayanarak yöneten kimse; mutlak hükümdar. **3.** *mecaz.* Çevresinde zora dayanan egemenlik kuran, dediği dedik kişi; zorba; tiran. **4.** İmparatorluk döneminde, imparatorluğa bağlı Ortodoks Rumların ruhanî başkanlarına verilen isim. **5.** *mecaz.* (Aile içinde) kazak.

despothane, [Yun. despot + Far. ḫāne] *(despotha:ne) is.* Yunan Ortodoks kilisesinde, despotun görev yaptığı yer.

despotik, -ği [Fr. despotique] *zf.* Despotça; mutlak zora dayanarak.

despotizm, [Fr. despotisme] *is.* **1.** Yönetimin kendi keyfince ve zora dayanan bir kişinin elinde olduğu yönetim şekli; mutlak hükümdarlık; istibdat. **2.** Zorbaca uygulanan idare; zorbalık.

despotluk, -ğu [despot-luk] *is.* **1.** Mutlak ve keyfî yönetim. **2.** Despot unvanını taşıyan Bizanslı prenslerin yönettiği devlet. **3.** *gnşl.* Zorbalık.

dessam, [Ar. dessām دسام] *(dessa:m) {OsT} is.* Kapakçık. 🗗 **dessām-ı dekkāk-ı āverî,** *{OsT} anat. Kör ince kapakçığı.*|| **dessām-ı iklîlî,** *{OsT} anat. İkili kapakçık.*|| **dessām-ı zü-selāseti'ş-şerāfe,** *{OsT} anat. Üçlü kapakçık.*|| **dessāmāt-ı sîniye,** *{OsT} anat. Sigma kapakçıkları.*

dessame, [Ar. dessāme دسامه] *(dessa:me) {OsT} is. anat.* Kapakçık.

dessas, [Ar. desîse > dessās دساس] *(dessa:s) {OsT} sf.* Aldatıcı; hileci; oyunbaz; düzenbaz.

dest, [Far. dest دست] *{OsT} is.* **1.** El. **2.** Güç; kudret. **3.** Zafer; üstünlük; galebe. **4.** Yarar; menfaat. **5.** Tarz; üslûp. 🗗 **dest-ālāy,** *{OsT} Bulaşık el.*|| **dest-āmūz,** *{OsT} Yavru iken alıştırılmış avcı kuş; ele alışmış kuş.*|| **dest-āviz,** *{OsT} 1. Asılan; dayanak; yardımcı. 2. Küçüklerin büyüklere verdiği hediye. 3. Yalvarma.*|| **dest-azmā,** *{OsT} Deneme; sınama.*|| **dest-bā-dest,** *{OsT} El ele.*|| **dest-bāz,** *{OsT} 1. Oyunlarda eline çabuk oyuncu. 2. Hokkabaz.*|| **dest-be-dehān,** *{OsT} Eli ağzında; şaşırmış.*|| **dest-bedest,** *{OsT} 1. El ele; elden ele. 2. Peşin satış.*|| **dest-bend,** *{OsT} 1. El bağı; kelepçe. 2. Bilezik. 3. El ele tutuşup oynanan bir oyun. 4. İnsan ya da hayvandan oluşmuş halka.*|| **dest-ber,** *{OsT} Üstünlük, kuvvetlilik.*|| **dest-ber bāla-yı dest,** *{OsT} El, elden üstündür.*|| **dest-ber-sîne,** *{OsT} Eli göğsünde; işe hazır.*|| **dest-be-ser,** *{OsT} Eli başında; alık; dalgın; şaşkın.*|| **dest-beste,** *{OsT} 1. Eli kolu bağlı. 2. Cimri. 3. Hizmete hazır.*|| **dest-büs,** *{OsT} El öpen.*|| **dest-büsî,** *{OsT} El öpme; el öpme töreni.*|| **dest-büy,** *{OsT} Ele sürülen güzel kokulu madde.*|| **dest-bürd,** *{OsT} Kuvvet; üstünlük; zafer.*|| **dest-çālak,** *{OsT} Eline çabuk; atik.*|| **dest-derāz,** *{OsT} 1. El uzatma; sarkıntılık. 2. Uzun kollu. 3. El uzatan; tecavüz eden; zulmeden.*|| **dest-efşān,** *{OsT} Tohum gibi açılan maddeler.*|| **dest-endāz,** *{OsT} 1. El atıcı; yankesici. 2. Yağma; tecavüz. 3. Süzgeç. 4. Engebe.*|| **dest-gâh,** *{OsT} 1. Tezgâh; dokuma aracı; atölye. 2. Zenginlik.*|| **dest-gâh-dār,** *{OsT} Amele başı; usta; kalfa; tezgâhtar.*|| **dest-gâre,** *{OsT}* → destgâre.|| **dest-gîr,** *{OsT} Elden tutan; yardımcı.*|| **dest-girāy,** *{OsT} Zayıf; güçsüz; çelimsiz; kuvvetsiz.*|| **dest-güşā,** *{OsT} Avuç açan; dilenci.*|| **dest-güşāyî,** *{OsT} El açıcılık; avuç açıcılık.*|| **des-güzār,** *{OsT} İmdada yetişen; yardımcı.*|| **dest-güzîn,** *{OsT} Bir toplantıda baş köşede oturan.*|| **dest-hat,** *{OsT} El yazısı.*|| **dest-hüş,** *{OsT} Oyuncak.*|| **dest-i āhenîn,** *{OsT} 1. Demir el. 2. Kuvvet; güç.*|| **dest- billūr,** *{OsT} Billûr gibi el.*|| **dest-i dil,** *{OsT} Gönül eli.*|| **dest-i gayb,** *{OsT} Gizli el; kaderin eli.*|| **dest-i hafî,** *{OsT} Gizli el; kaderin eli.*|| **dest-i Hak,** *{OsT} Allah'ın eli.*|| **dest-i istibdād,**

{OsT} Baskının eli; baskının verdiği sıkıntı.|| **dest-i izdivācını talep etmek,** *{OsT} Evlenme teklifi yapmak.*|| **dest-i Musā,** *{OsT} Hz. Musa'nın eli; Güneş.*|| **dest-i pür-mahāret,** *{OsT} Becerikli; başarılı el.*|| **dest-i rāşedār,** *{OsT} Titrek el.*|| **dest-i üstādāne,** *{OsT} Becerikli el.*|| **dest-kār,** *{OsT} 1. El işi. 2. İşçi.*|| **dest-keş,** *{OsT} 1. El çeken; her şeyden vazgeçen. 2. Eldiven. 3. El uzatan; dilenci. 4. Kazanç. 5. Elde kolaylıkla yönetilen şey.*|| **dest-lāf,** *{OsT} Pazarlık.*|| **des-māl,** *{eAT} {OsT} Mendil; el bezi.*|| **dest-māye,** *{OsT} Elde bulunan şey; sermaye.*|| **dest-müze,** *{OsT} Hediye; armağan.*|| **dest-müzd,** *{OsT} Bahşiş; ayak teri.*|| **dest-nemāz,** *{OsT} Abdest.*|| **dest-nişān,** *{OsT} 1. İtaat eden, hüküm altında bulunan. 2. Birisi tarafından dikilen fidan. 3. Birinin kılavuzluğu ile bir işe tayin edilen kimse.*|| **dest-pāk,** *{OsT} 1. Eli temiz. 2. Dindar. 3. Yoksul. 4. Mendil.*|| **dest-peymān,** *{OsT} Damadın geline verdiği ağırlık.*|| **dest-renc,** *{OsT} 1. El ile yapılan iş; el emeği. 2. Kazanç; ücret.*|| **dest-res,** *El erme; kuvvet ve zenginlik.*|| **dest-res olmak,** *{OsT} Elde etmek; ele geçirmek; kazanmak.*|| **dest-sāz,** *{OsT} Elle yapılmış şey.*|| **dest-seng,** *{OsT} Sapan.*|| **dest-sūz,** *{OsT} Eli yakan.*|| **dest-sūze,** *{OsT} Nişanlı kız.*|| **dest-şikeste,** *{OsT} Geçinecek işi ve bir becerisi olmayan kimse.*|| **dest-teng,** *{OsT} Eli dar; yoksul.*|| **dest ü girîbān olmak,** *{OsT} Yakasına yapışmak.*|| **dest ü pā** (pāy), *{OsT} El ve ayak.*|| **dest-vār,** *{OsT} 1. Baston; çoban değneği. 2. El gibi; ele benzer. 3. Bilezik.*|| **dest-yāb,** *{OsT} 1. Galibiyet; üstünlük; zafer. 2. Fırsat.*|| **dest-yār,** *{OsT} Yardımcı.*|| **dest-yārî,** *{OsT} Yardım; muavenet.*|| **dest-zen,** *{OsT} 1. El vuran; bir işe başlayan. 2. Tutunma.*

destamaz, [Far. dest-i nemāz] *{ağız} is.* Abdest. [DS]

destan[1], [Far. dest *(el)* > destān دستان] *(desta:n) {OsT} is.* Eller.

destan[2], [Far. dāstān > destān دستان] *(desta:n) {OsT} is.* **1.** Gerçek ile olağanüstü olayların karıştığı kahramanlık olaylarını veya tarihsel bir olayı övüp yücelten uzun ve manzum bir edebî tür; epope. **2.** *gnşl.* Klasik destanlardan esinlenerek çağdaş toplumları ve sorunlarını ele alan uzun manzum eser. **3.** Şaşırtıcı kahramanlık olayları dizisi. **4.** Âşık edebiyatında koşmayı andıran, ancak dörtlük sayısı istenildiği kadar arttırılabilen manzum bir tür. **5.** *mecaz.* Uzatılmış, bıktırıcı söz. **6.** Şarkı. **7.** Kuş cıvıltısı. **8.** Hile; düzen. **9.** Hiç bitmeyen dedikodu. 🗗 **destān-ger,** *{OsT} Hileci.*|| **destan gibi,** *(Söz, yazı veya mektup için) çok uzun.*|| **destān-serā,** *{OsT} Destan okuyan; meddah.*|| **destan yaratmak,** *Olağanüstü kahramanlık göstermek.*|| **destān-zen,** *{OsT} 1. Hikâye söyleyen. 2. Saz şairi; 3. Müzisyen. 4. Hileci; dubaracı.*

destancı, [destan-cı] *is.* Destan yazan, söyleyen veya anlatan kişi.

destanî, [Far. dāstānī دستانی] *(desta:ni:) {OsT} sf.* **1.** Destanla ilgili. **2.** Destan biçiminde yazılmış olan. **3.** Destan kahramanlarına yaraşır biçimde olan.

destanlaşma, [destanla-ş-ma] *is.* Destan durumuna gelme eylemi.

destanlaşmak, [destanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Destan durumuna gelmek. **2.** Olağanüstü nitelikler kazanmak. **3.** Kulaktan kulağa yayılmak.

destansaz, [Far. destān-sāz دستانساز] *(desta:nsa:z) {OsT} sf.* Yalan şeyler anlatan.

destansı, [destan-sı] *sf.* Destan niteliği taşıyan; destana benzer; epik. 🗗 **destansı tiyatro,** *Destansı bir anlatım taşıyan tiyatro türü.*

destar, [Far. destār دستار] *(desta:r) {OsT} is.* Sarık. 🗗 **destār-bahā,** *İmparatorluk döneminde askerlere ve memurlara verilen para.*|| **destār-bend,** *{OsT} Sarık saran, sarıklı.*|| **destār-bendān,** *{OsT} Kadı, derviş gibi sarık saranlar.*|| **destar-çe,** *{OsT} Mendil; yağlık.*|| **destār-hān,** *{OsT} 1. Masa örtüsü. 2. Bir tepsi içinde gönderilmiş yemek.*|| **destār-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişah sarığı.*|| **destār-ı şerîf,** *{OsT} tasvf. Mevlevîlerin başlarına giydikleri sikkenin üzerine sarılan sarık.*|| **destār-ı Yūsufî,** *{OsT} tar. Sultanların sardığı bir tür sarık.*|| **destār-pūş,** *{OsT} tasvf. Mevlevilikte giydiği sikkeye sarık sarmaya yetkili olan kişi.*|| **destar suyu,** *tasvf. Mevlana'nın sandukası üzerindeki destarın ucunun batırıldığı su.*

destaran, [Far. destār-ān دستاران] *(desta:ra:n) {OsT} is.* **1.** Bahşişler; ücretler. **2.** Sarıklar; tülbentler.

destarçe, [Far. destār-çe دستارچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük sarık. **2.** Mendil.

destari, [Far. destārī دستاری] *(desta:ri:) {OsT} sf.* **1.** Destarla ilgili. **2.** Destar yapan.

destaseng, [Far. dest-ā-seng دستاسنگ] *{OsT} is.* Sapan.

destbürd, [Far. dest *(el)* + bürd *(taşıdı)* دستبرد] *{OsT} is.* Ustalık; üstünlük.

deste, [Far. dest *(el)* > dest-e دسته] *{OsT} is.* **1.** Bir avuç dolusu. **2.** Aynı türden ve birbiri üzerine getirilerek konulmuş veya bağlanmış nesneler yığını; tutam; bağ; bağlam; demet. **3.** Eşyaların elle tutmaya yarar yerleri; tutamak. **4.** Kılıç, bıçak gibi araçların kabzası. **5.** Hz. Ali'nin Kerbela'da şehit edilen oğlu Hüseyin adına İran'da yapılan dinî törenlere katılanlara verilen isim. **6.** Bir kitabın aynı anda kırılan pek çok yaprağının oluşturduğu demet. **7.** Oyun kâğıdı paketi. **8.** *spor.* Yağlı güreş karşılaşmalarında pehlivanların ayrıldığı kategorilerin en alt basamağı. **9.** *{eAT}* Kat; takım. **10.** *sf.* (Para vb. için) sayıca çok olan. 🗗 **deste ayak,** *mim. En az beş sütundan meydana gelen ayak; deste sütun.*|| **deste başı,** *{ağız} 1. Bir tane; eşsiz. 2. Oyuncuların en yetkilisi ve en sevileni.* [DS]|| **deste bozan,** *{ağız}*

bot. Hindiba. [DS]|| **deste-çüb,** *{OsT} Değnek; sopa.*|| **deste deste,** *Demet demet; desteler hâlinde.*|| **deste etmek,** *dnz. Gemi halatlarını dümdüz germek.*|| **deste kaçkını,** *argo. Giyimi düzgün olmakla birlikte, bulunduğu ortama uygun düşmeyen.*

desteci, [deste-ci] *is.* Deste yapan; desteleyici.

destegül, [Far. deste-gül دستگل] *{OsT} is.* Mevlevî dervişlerin hücrede bulundukları sırada giydikleri, ince kumaştan yapılma, düğmesiz, önü açık, kollu yelek.

destek, -ği [Far. dest-ek *(sabanın elle tutulan yeri, elcek)* دستك] *{OsT} is.* **1.** Küçük el; elcik. **2.** Bir şeyi sabit veya dengede tutmaya yarayan dayak; dayanak. **3.** Üzerine bir şey koymaya veya oturtmaya yarar sağlam parça; hamil. **4.** *mecaz.* Birine yardım eden, koruyan, kollayan kişi; yardımcı. **5.** *as.* Belirli bir taktik görevi verilmiş birliğe yardım göndermek suretiyle yapılan takviye. **6.** *as.* Bir birliğin veya elemanın diğerine yaptığı yardım. **7.** *siy.* Parlamentoda bir siyasi grubun katılmadığı hükümete, siyasetini benimsediği bir konuda oy vermesi. **8.** *fiz.* Bir vektörü taşıyan sonsuz doğru. **9.** *{ağız}* Senet. [DS] **10.** Pamuk ve yün eğirmekte kullanılan alet; iğ. 🗗 **destek doku,** *1. anat. Vücuda destek görevi gördükleri için bağ dokusunun kıkırdak ve kemik dokularına birlikte verilen ad. 2. bot. Sert ve kalın çeperli hücrelerden oluşmuş, bitkiye diklik ve sertlik veren doku.*|| **destek olmak,** *Yardım etmek; yardımcı olmak.*

destekleme, [destek-le-me] *is.* **1.** Destek olma durumu ve eylemi. **2.** Devlet tarafından yapılan para yardımı; sübvansiyon. **3.** *inş.* Örtülü bir tavanı tuttumaya yarayan döşeme. 🗗 **destekleme alımı,** *Bir malın aşırı üretimi dolayısıyla fiyatının belirli bir düzeyden aşağıya düşmemesi için devletçe yapılan alım.*

desteklemek, [destek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin sağlam veya dengede durmasını sağlamak için destek koymak. **2.** *mecaz.* Bir işte birinin veya bir kurumun çalışma gücünü artırmak amacıyla yardımcı olmak, araç ve gereç vermek; para yardımında bulunmak. **3.** *as.* Bir birliğe, ek malzeme ile veya komşu birliğin yaptığı ateş veya tuttuğu mevzi itibariyle yardımda bulunmak. **4.** *inş.* Bir yapıyı kazı veya onarım sırasında koruyucu destekler yardımıyla güvenlik altına almak. **5.** Bir konuyu veya fikri savunan kişiye, aynı görüşleri paylaşır şekilde kanıtlar bulmak ve öne sürmek.

desteklenme, [destekle-n-me] *is.* Destek görme durumu ve eylemi.

desteklenmek, [destekle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gücü arttırılmak; sağlamlaştırılmak. **2.**Yardım edilmek; destek görmek.

destekleşme, [destek-le-ş-me] *is.* Birbirini desteklememe durumu ve eylemi.

destekleşmek[1], [destek-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birbirine destek olmak; birbirini desteklemek.

destekleşmek[2], [destek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Destek durumuna gelmek.

destekleyici, [destekle-y-ici] *sf.* Görevi desteklemek olan; destekleyen.

destekleyiş, [destekle-y-iş] *is.* Desteklemek eylemi veya biçimi.

destekli, [destek-li] *sf.* **1.** Desteklenmiş, destek konulmuş; takviye edilmiş. **2.** Herhangi bir şekilde desteği, destekleyicisi bulunan. 🗗 **destekli bütçe,** *eko. Uzun vadeli ve faizli hisse senedi veya tahvil kâğıtları ile pekiştirilmiş bütçe.*

desteksiz, [destek-siz] *sf.* Desteklenmemiş; destek konulmamış; desteği olmayan. 🗗 **desteksiz atmak,** *argo. Aşırı abartmak.*|| **desteksiz bırakmak,** *Satrançta bir taşı, başka bir taşla savunmaktan vazgeçmek.*

desteleme, [deste-le-me] *is.* Deste durumuna getirme eylemi.

destelemek, [deste-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Nesneleri bir araya getirip bağlamak. **2.** Deste durumuna getirmek; deste yapmak. **3.** Ellemek; elle tutmak.

destelenme, [destele-n-me] *is.* Deste durumuna getirilme eylemi.

destelenmek, [destele-n-mek] *edil. f. [-ir]* Deste durumuna getirilmek; deste yapılmak.

desteleyici, [destele-y-ici] *sf.* **1.** Deste yapan. **2.** *is.* Biçilmiş ekini veya başka bitkiyi deste hâline getiren işçi.

desteleyicilik, -ği [desteleyici-lik] *is.* Deste yapma işi; desteleyici olma durumu.

destemel, [Far. destmāl] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

destepesiz, [de(s)+te/pe-siz] *{ağız} pekşt. sf.* (Kişi için) dikkatsiz hareketlerde bulunan. [DS]

destere, [Far. dest *(el)* + erre *(bıçkı)* دسته] *{OsT} is.* **1.** Testere; el bıçkısı. **2.** Bir örgü motifi.

desteseng, [Far. deste-seng دسته سنگ] *{OsT} is.* Boyaları ezmekte kullanılan mermer, cam veya başka kıymetli taştan yapılmış havan eli şeklindeki alet; el taşı; havaneli.

destgâh, [Far. dest-gāh دستگاه] *(destgâ:h) is.* **1.** Dokuma tezgâhı. **2.** Ustanın önünde duran iş masası; tezgâh. **3.** Karada inşa edilen gemilerin oturması için kurulan iskele. **4.** Büyük alet takımı. **5.** *mecaz.* Zenginlik; kudret; iktidar.

destgâhdar, [Far. dest-gāh-dār دستگاهدار] *(destgâ:h-ta:r) {OsT} is.* Ustabaşı; tezgâhtar.

destgâre, [Far. dest-gāre دستگاره] *(destgâ:re) {OsT} is.* Teskere.

destgir, [Far. dest-gīr دستگیر] *(destgi:r) {OsT} sf.* Elinden tutan; yardım eden; koruyucu.

desti, [Far. dest-ī دستی] *(desti:) {OsT} is.* **1.** Testi. **2.** Bilezik. **3.** Elinden tutma; yardım. ◻ **desti-bāz,** *{OsT}* → destibaz..

destibala, [Far. dest-i + T. bala دست بله] *{ağız} is.* Küçük testi. [DS]

destibaz, [Far. destī-bāz دستی باز] *(desti:ba:z) {OsT} is.* Başının üzerine koyduğu testilerle cambazlık gösterileri yapan oyuncu.

destimal, -li [Far. dest *(el)* + māl *(sürten)* دستمال] *(destima:l, l ince söylenir) {OsT} is.* El silecek nesne; mendil; yağlık; el bezi; çevre.

destiman, [Far. deştibān بان دشت] *{ağız} is.* Koru bekçisi; korucu; deştiman. [DS]

destimek, [? destimek] *{ağız} is.* Yuvarlak, küçük, güzel kokulu bir tür tatlı kavun. [DS]

destimenci, [Far. deştibān => destimen-ci] *{ağız} is.* Ekin bekçisi; korucu. [DS]

destine, [Far. destīne دستینه] *(desti:ne) {OsT} is.* **1.** Bilezik. **2.** Kol bağı. **3.** Elle yazılan mektup. **4.** Mahkeme ilamı. **5.** Padişah buyruğu. **6.** Mektubun sonuna konulan imza ve tarih.

destlaf, [Far. dest-lāf دست لاف] *{OsT} is.* Pazarlık.

destmal, -li [Far. dest-māl دستمال] *{ağız} is.* Mendil. [DS]

destroyer, [İng. destroyer *(yıkıcı)*] *is.* Özellikle refakat görevinde kullanılan, yüksek hızda ve iyi silahlanmış orta tonajda savaş gemisi; muhrip.

destur, [Far. destūr دستور] *(destu:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye verilen izin; ruhsat; müsaade; icazet. **2.** Genel kural; yasa; âdet. **3.** Bir kuralı kısaca belirten formül; düstur. **4.** *ed.* Bektaşî şairlerin nefese verdikleri isim. **5.** *tasvf.* Nefes okuyacak dervişin şeyhinden izin istemek için söylediği söz. **6.** Zerdüşt dininde en yüksek derecedeki ruhanî lider. **7.** İmparatorluk döneminde at ve silah gibi yabancı ülkelere satılması yasak olan mallar için verilen satış izni. **8.** *ünl. "Yol verin, çekilin!"* anlamında ünlem. **9.** Cin çarpmasın diye bir yere pis su dökerken veya çiş ederken söylenen söz. **10.** *tar.* Osmanlı saraylarında hizmetçilerin bir yere girdiklerinde söze girmek için söyledikleri söz. ◻ **destūr-ı edviye,** *{OsT} İlaç yapma konularını kurallara bağlayan kitap; kodeks.*|| **destūr-ı mūrācaāt,** *Geri dönme izni.*|| **destūr-ı riyāzî,** *{OsT} Matematik formülü.*|| **desturunu tutamamak,** *{OsT} 1. Abdestini tutamamak. 2. Altına kaçırmak.*|| **destur vermek,** *{eAT} İzin vermek.* [DK]

desturi, Far. destūrī دستوری] *(destu:ri:) {OsT} sf.* **1.** Desturla ilgili. **2.** *is.* Eskiden Antakya ve Bursa'da dokunan dîba çeşidinden bir tür ipekli kumaş.

desturlanmak, [desturla-n-mak دستورلنمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Kendisine izin verilmek.

destursuz, [destur-suz] *zf.* Sahibinden izin almadan; izinsiz; yasak.

destursuzca, [destursuz-ca] *(destursu'zca) zf.* İzin almaksızın.

desturun, [destur-un *(iyelik eki)*] *ünl.* İğrenilecek veya ayıp sayılacak bir şeyden bahsedilirken söylenen özür dileme sözü.

desturunsuz, [desturun-suz دستورنسوز] *{eAT} sf.* İzinsiz; destursuz.

destuvan, [Far. dest-ẖ^{v}ān دست خوان] *(destuva:n) {OsT} is.* Sofra bezi.

destvan, [Far. dest-vān دستوان] *(destva:n) {OsT} is.* **1.** Eldiven. **2.** Hamam natırı.

destvane, [Far. dest-vāne دستوانه] *(destva:ne) {OsT} is.* **1.** Savaşta giyilen demir eldiven. **2.** Bilezik. **3.** Bir toplantının baş tarafı.

destvar, [Far. dest-vār دستوار] *(destva:r) {OsT} is.* **1.** Çoban değneği. **2.** Baston. **3.** Bilezik. **4.** *sf.* El gibi; ele benzer; el kadar.

destvare, [Far. dest-vāre دستواره] *(destva:re) {OsT} is.* → destvar.

-deş, [-ta / -da eş *(yerde, alanda, faaliyette ya da biçimde arkadaş)* > -daş / -taş / -deş / -teş] *yap. e.* → -daş. *{eT} {eAT} (aynı).*

deşarj, [Fr. décharge] *is.* **1.** Boşalma. **2.** *mecaz.* Rahatlama; hafifleme. **3.** Baraj veya gölet suyunu başka yere boşaltma; savaklama. ◻ **deşarj olmak,** *İçini dökmek, rahatlamak.*

deşdetmek, [Far. deşt + T. et-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r]* Aramak. [DS]

deşdi, [Far. deşt > deştī دشتی] *{ağız} sf.* Ekilmeyip, toprağa kendiliğinden düşen tohumdan biten bitki. [DS]

deşdirmek, [deş-dir-mek دشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Deldirmek. **2.** Yardırmak.

deşdivan, [Far. deşt-i bān بان دشت] *{ağız} is.* Bağ korucusu; kır bekçisi; köy bekçisi. [DS]

deşek, -ği [döşe-k > deşek] *{ağız} is.* **1.** Yatak. **2.** Kağnı kanadını tutan aygıt. [DS]

deşeleme, [*eT.* teş-mek > deş-ele-me] *is.* Küçük ve tekrarlı hareketlerle deşmeye çalışma eylemi.

deşelemek, [*eT.* teş-mek > deş-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Yinelenen hareketlerle deşmeye çalışmak. **2.** (Başkalarının ilgisini çekmeyen ya da unutulması istenen konular için) tekrar tekrar üzerine giderek gündeme getirmek; ısrarla üzerine gitmek; araştırmak; kurcalamak; meydana çıkarmak. **3.** *{ağız}* Delmek; yırtmak; yara açmak.

deşelenmek, [deşele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tavuk için) eşelenmek. [DS]

deşgel, [deş-gel] *{ağız} sf.* (Kişi için) kamı şiş, koca göbekli.

deşifre, [Ar. sıfr *(sıfır)* > İt. cifra > Fr. déchiffrer] *is.* Şifreli bir yazıyı çözme, okunur, anlaşılır hâle getirme işi. ☐ **deşifre etmek,** *1. Gizli bilgileri açığa vurmak. 2. Şifreyi çözmek. 3. Okunamayan yazıları okumak.* || **deşifre olmak,** *(Başkalarından gizli tutulan bilgiler için) açığa vurulmak.*

deşik, -ği [*eT.* teş-ük > deş-ik] *sf.* **1.** Deşilmiş; karıştırılmış. **2.** İçi dışına çıkarılmış. **3.** *is.* Deşilmiş yer; çukur. **4.** *{ağız}* Derbeder giyinen; giyinişine dikkat etmeyen. [DS] **5.** *{ağız}* Şişman. [DS]

deşilme, [*eT.* teş-mek > deş-mek > deş-il-me] *is.* Deşme işi yapılmak eylemi.

deşilmek, [*eT.* teş-mek > teş-il-mek > deş-il-mek دشلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yarılarak içi dışına çıkarılmak. **2.** Kazılmak; yarılmak. *{eAT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Kurcalanmak; karıştırılmak. **4.** *{ağız}* Şişmanlamak. [DS]

deşinmek, [deş-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eşinmek.

deşirci, [dev(i)şir-(i)ci] *(de:şirci) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

deşirik, -ği [dev(i)şir-ik] *(de:şirik) {ağız} is.* Tertip; düzen. [DS]

deşirmek, [dev(i)ş-ir-mek] *(de:şirmek) gçl. f. [-ir]* **1.** Devşirmek; toplamak; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Dilencilik etmek; dilenmek.

deşme, [deş-me] *is.* Yarma, kazma veya eşeleme suretiyle içini dışına çıkarma; deşmek eylemi.

deşmek[1], [*eT.* teş-mek > deş-mek دشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** İçini çıkarmak. **2.** *{ağız}* Karıştırmak; kurcalamak. [DS] **3.** Yarıp açmak; yarmak; delmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** (Çıban için) patlayıp içindeki cerahati akmak. **5.** *mecaz.* Bütün açıklığı ile ortaya sermek; kurcalamak. **6.** *{ağız}* Yeri eşmek; kazmak. [DS] **7.** *{ağız}* Açıklamak; açmak. **8.** *mecaz.* Unutulmuş kötü bir anıyı tekrar hatırlatmak.

deşmek[2], [té-mek > té-ş-mek > dé-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine söylemek; söyleşmek.

deşne, [Far. deşne دشنه] *{OsT} is.* Hançer. ☐ **deşne-i subh,** *{OsT} Tan yeri.*

deşnek, -ği [deş(i)n-ek] *{ağız} is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** Çukur.

deşnik, -ği [deş(i)n-ik] *{ağız} is.* İnce kızılcık dallarından yapılmış bir tür keçeci süpürgesi.

deşt, [Far. deşt دشت] *{OsT} is.* Çöl; ova; kır; bozkır. ☐ **deşt-bān,** *{OsT} Kır bekçisi; deştiman.* || **deşt etmek,** *{ağız} Kaybolmuş bir şeyi aramak.* || **deşt-gerd,** *{OsT} Çölde, kırda gezen.* || **deşt-i fenā,** *{OsT} Fanilik ovası; dünya.* || **deşt-i hayat,** *{OsT} Hayat çölü.* || **deşt-neverd,** *{OsT} Çölde, kırda gezen.* || **deşt-zār,** *{OsT} Çöllük; ovalık.*

deşte, [Far. deşt] *{ağız} is.* **1.** Çekirdekten yetişen filiz; sürgün. **2.** Kıraç kavun ve mısır tarlası.

deştî, [Far. deştī دشتى] *{ağız} is.* **1.** Çekirdekten yetişen aşılanmamış fidan. **2.** Aşılanmamış, yabanî kiraz. [DS]

deştiman, [Far. deşt-bān دشت بان] *{OsT} is.* Kır bekçisi.

deştiye, [Far. deştī دشت => deşti-y-e] *{ağız} sf.* **1.** (Tarım için) kuru; susuz. **2.** *is.* Susuz tarlada yetişen mısır, darı, pancar. **3.** Kavun ve karpuzların işe yaramayan küçükleri. [DS]

deşük, [teş-mek > teş-ük / deş-ük] *{eT} is.* Delik; deşik; boşluk; çukur.

deşüklemek, [teş-ük > teşük-lē-mek > deşük-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Birini obur saymak; aç gözlü saymak.

deşürmek, [der-mek > der(i)ş-ür-mek > deşür-mek دشورمك] *(de:şürmek) {eAT} gçl. f. [-ür]* Derlemek; toplamak; bir araya getirmek.

det, [de+git] *{ağız} ünl.* Sus; bırak; hadi oradan. [DS]

detant, [Fr. détente] *is.* Yumuşama.

detay, [Fr. détail] *is.* Bir bütün meydana getiren ikinci derecedeki büyüklüklerden her biri; ayrıntı; teferruat.

detektif, [İng. to detect *(ortaya çıkarma)* > Fr. détective] *is.* **1.** İngiltere'de araştırma ve soruşturma görevini yürüten polis. **2.** *gnşl.* Özel soruşturmalarla görevlendirilen kimse; hafiye.

detektiflik, -ği [detektif-lik] *is.* **1.** Detektifin görevi ve mesleği. **2.** *sf.* Ancak detektifin çözebileceği, araştırabileceği nitelikte.

detektör, [Fr. détecteur] *is.* Radyoelektrik dalgaları, gaz kaçakları, mayınlar vb. gizli ve görünmeyen ya da duyu organları ile algılanamayan tehlikeli şeyleri bulmaya ve saptamaya yarayan aygıt; arayıcı; bulucu.

deterjan, [Fr. détergent] *is.* Kir sökücü, temizleyici ve beyazlatıcı özellikleri yüzünden yıkama ve temizleme işleminde kullanılan, çoğu petrol türevi olmak üzere sıvı, toz veya krem hâlindeki kimyasal madde; arıtıcı.

determinant, [Fr. déterminant] *is. mat.* **1.** Yatay satırlardaki eleman sayısı ile dikey sütunlardaki eleman sayıları denk bir cetvelde yer alan sayılardan, her seferinde her satır ve her sütunun birer elemanı ele alınarak bütün yollardan elde edilen çarpımların cebirsel toplamı. **2.** Birkaç bilinmeyenli birinci dereceden eşitlik sistemlerini çözmede kullanılan yardımcı cebirsel işlem.

determinasyon, [Fr. détermination] *is.* **1.** Belirlenme işi. **2.** *fel.* Belirlenim.

determinist, [Fr. déterministe] *sf. fel.* Her olayın başka olayların zorunlu sonucu olduğu görüşünde olan; gerekirci, belirlenimci.

determinizm, [Fr. déterminisme] *is. fel.* Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz sonucu olduğunu savunan felsefî görüş; gerekircilik, belirlenimcilik.

detire, [Fr. détiré] *is.* Balede el veya bar yardımıyla yapılan bacak yumuşatma hareketi.

detmek, [*eT.* té-ımek > té-t-mek > dé-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Söyletmek. **2.** Bağırtmak.

detoksikasyon, [Fr. détoxication] *is.* Metabolizmadan çıkan zehirli maddelerin karaciğer tarafından daha az zehirli üreye dönüştürülmesi ve böylece böbrek tarafından atılması işi; zehir giderme.

detone, [Fr. détonner] *sf. müz.* (Çalmak ve söylemek için) yanlış. ☐ **detone olmak,** *müz. Yanlış çalmak veya yanlış söylemek.*

detonik, -ği [Fr. détonique] *is.* Patlayıcı maddelerin patlatma yollarını ve patlama sonucu oluşturdukları etkileri inceleyen bilim ve teknik dalı.

deturne, [Fr. déturné] *is.* Balede, arkada bulunan bacak yönünde dönme hareketi.

dev. [devir'in sembolü] *kısalt.* Bir devir yani 360 °lik açının kısaltılmış şekilde yazılışı. ☐ **dev/dk,** *Bir dakikadaki tam dönme sayısı.*‖ **dev/sn,** *Bir saniyedeki tam dönme sayısı.*

dev[1], [Far. dīv دیو] *is.* **1.** Masallarda geçen, olağanüstü büyüklükte, insanlar gibi evlenen, çoluk çocuğu olan, iyi veya kötü olabilen yaratık. **2.** *gnşl.* Olağanüstü irilikte olan insan veya hayvan. **3.** *mecaz.* Dehası ile benzerlerini geçen, olağanüstü başarılar gösteren kimse. **4.** Bir alanda gücü diğerlerinden üstün olan şirketler, topluluklar, ülkeler. **5.** *sf.* Çok büyük ve iri olan. **6.** Çok değerli olan. ☐ **dev adımı,** *(İlerleme, gelişme için) hızlı; büyük atılım hâlinde.*‖ **dev adımı ile,** *mecaz. Büyük atılımlar hâlinde.*‖ **dev anası,** *1. Masallarda geçen dev karısı. 2. İri yarı kadın.*‖ **dev anası gibi,** *(Kadın için) iri yarı; şişman.*‖ **dev-āsā,** *{OsT} Dev gibi.*‖ **dev aynası,** *İnsanı olduğundan daha büyük gösteren dışbükey ayna.*‖ **dev gibi,** *Pek büyük, pek iri.*‖ **dev hortuğu,** *{ağız} Dev yavrusu; iri çocuk.* [DS]‖ **dev köpek bahğıgiller,** *zool. Omurgalı hayvanlardan balıklar sınıfının köpek balıkları takımının bir alt familyası.*‖ **dev yıldız,** *Işıklı ve yarıçapı büyük olan yıldız.*

dev[2], [? dev] *{ağız} is.* Süt. [DS]

deva[1], [Ar. devā دوا] *(deva:) {OsT} is.* **1.** Hastalığı iyileştirmeye yarayan şey; ilaç. **2.** Bir sıkıntıyı, bir sorunu çözebilen durum veya eylem; çare; tedbir. ☐ **devā-nāpezîr,** *{OsT} İyileşmesi imkânsız olan.*‖ **devā-pezîr,** *{OsT} Tedavisi mümkün olan; iyileşebilir.*‖ **devā-sāz,** *{OsT} 1. Çare bulan. 2. İlaç yapan; eczacı.*‖ **devā-yı müsekkîn,** *{OsT} Acı giderici, yatıştırıcı ilaç; ağrı kesici.*

deva[2], [Sansk. deva] *(de'va) is.* Hint dinlerinde bütün tanrısal varlıklara verilen isim.

devab, -bbı [Ar. dābbe > devābb دواب] *(deva:b) {OsT} is.* Yük veya binek hayvanları.

devac, [Far. devāc دواج] *(deva:c) {OsT} is.* Yorgan; örtünecek nesne.

devahî, [Ar. dāhiye > devāhī دواهی] *(deva:hi:) {OsT} is.* Başa gelen büyük yıkımlar; büyük belalar; musibetler.

devahil, [Ar. dāḫil > devāḫil دواخل] *(deva:hil, h kalın söylenir) {OsT} is.* İçler; dahiller.

devahin, [Ar. dāḫine > devāḫin دواخن] *(deva:hin, h kalın söylenir) {OsT} is.* Tüten bacalar.

deva'i[1], [Ar. devā'ī دواعی] *(deva:i:) {OsT} is.* İçten gelen bir duyguyu körükleyici durumlar. ☐ **devā'i'd-dehr,** *{OsT} Dünya hâlleri.*

deva'i[2], [Ar. devā'ī دوائی] *(deva:i:) {OsT} sf.* **1.** İlaçla ilgili olan nesneler. **2.** İlaçlara ait.

deva'imisk, [Ar. devā'i misk دوائی مسك] *(deva:yimisk) is.* Dövülmüş ceviz, fındık içi, bitki kökleri, şeker ve misk karıştırılarak yapılan bir tür ezme, şekerleme.

devair, [Ar. dā'ire > devā'ir دوائر] *(deva:ir) {OsT} is.* **1.** Daireler. **2.** Resmî kurumlar; daireler. ☐ **devāir-i askeriye,** *{OsT} Askerlik daireleri.*‖ **devāir-i belediye,** *{OsT} Belediye daireleri.*‖ **devāir-i devlet,** *{OsT} Devlet daireleri.*‖ **devāir-i hususiye,** *{OsT} Özel daireler.*‖ **devāir-i mütevāzıye,** *{OsT} mat. Merkezleri aynı olan daireler.*‖ **devāir-i resmiye,** *{OsT} Resmî daireler.*‖ **devāir-i urūz,** *{OsT} coğ. Ekvatora paralel olarak geçen daireler; arz daireleri; enlem daireleri.*

deval, [Yun. divalon => deval دوال] *{OsT} {ağız} is.* Arı kovanında bulunan acı tortu. [Bürhan-ı Katı'] [DS]

devali, [Ar. devālī دوالی] *(deva:li:) sf.* **1.** (Hastalık için) damarla ilgili. **2.** *is. tıp.* Varis.

devalib, [Far. dūlāb > Ar. devālīb دواليب] *(deva:li:b) {OsT} is.* Dolaplar. ☐ **devālîb-i ihtiyālāt,** *{OsT} Hile dolapları.*

devalüasyon, [Fr. dévalüation] *is.* **1.** *ekon.* Millî paranın değerinde, esas alınan başka bir ülke parası karşısında belirli bir oranda isteyerek yapılan indirim; değer düşürme. **2.** *mecaz.* İtibar, teveccüh ve değer kaybı.

devalüe, [Fr. dévaluer] *sf.* Değeri düşürülmüş; ucuzlatılmış. ☐ **devalüe etmek,** *Değerini düşürmek.*‖ **devalüe olmak,** *Değeri düşürülmek.*

devam, [Ar. devām دوام] *(deva:m)* **1.** Sürüp gitmek, bitmemek, kesilmemek olgusu; sürme. **2.** Bir şeyin henüz bitmemiş olan, sonradan, ardından gelen bölümü. **3.** Bir eylemin sonucu, bağlantısı. **4.** Bir şeyin uzantısı; ek; parça; bölüm. **5.** Bir yere veya işe belirli zamanlarda ve belirli şartlar altında gidip gelme. 🗗 **devam etmek,** *1. Başlanmış bir işi kesintiye uğratmadan sürdürmek. 2. Kesintiye uğramış bir işi kaldığı yerden tekrar sürdürmek. 3. Eklemek.*|| **devam ettirmek,** *1. Kaldığı yerden sürdürmek. 2. Yazı yazarken paragraf başı yapmadan satırı sonuna kadar yazmak.*

devamlı, [devam-lı] *sf.* Devam eden; sürdüren; hiç ara vermeyen; sürekli.

devamlılık, -ğı [devamlı-lık] *is.* Sürdürmek, ara vermemek durumu.

devamsız, [devam-sız] *sf.* **1.** Devam etmeyen; sürmeyen; süreksiz. **2.** Bulunması gereken yerde her gün bulunmayan veya gitmeyen. **3.** (Öğrenci için) derslere gelmemeyi alışkanlık edinen.

devamsızlık, -ğı [devamsız-lık] *is.* Devamsız olma durumu.

devan, [Far. deviden *(koşmak)* > devān دوان] *(deva:n) {OsT} sf.* **1.** Koşan; seğirten. **2.** *zf.* Koşarak; acele acele yürüyerek. 🗗 **devān devān,** *{OsT} Koşa koşa; hızla.*|| **devan olmak,** *{OsT} Seğirtmek; koşmak.*

devanik, -kı [Ar. dānik > devānik دوانق] *(deva:nik, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Madenî paralar; mangırlar. **2.** Bir dirhemin dörtte biri.

devaniki, [Ar. devānikī دوانقی] *(deva:nikı:) {OsT} sf.* Bir şeyi en küçük mangırına kadar hesaplayan; cimri.

devar, [Ar. devār دوار] *{OsT} is. tıp.* Baş dönmesi.

devarda alaşımı, [Arturo Devarda *(İtalyan kimyacı)* > devarda + alaşım-ı] *is. t.* Yüzde kırk beş alüminyum, yüzde elli bakır ve yüzde beş çinkodan meydana gelen alaşım.

devasa, [Far. dīv + āsā دیوآسا] *(deva:sa:) {OsT} sf.* Dev gibi; çok büyük.

devasız, [deva-sız] *sf.* Devası olmayan; çaresi bulunmaz.

devat, [Ar. devāt دوات] *(deva:t) {OsT} is.* Hokka ve kalemden meydana gelen yazı takımı.

devata, [Sansk. devata] *is.* Budacılıkta ikinci derecedeki tanrılara verilen isim.

devatdar, [Ar. devāt + Far. -dār دواتدار] *(deva:tda:r) {OsT} is.* Vezir dairelerinde görevli ağalardan yazıcıya verilen unvan; yazıcı.

devavin, [Ar. divān > devāvīn دواوین] *(deva:vi:n) {OsT} is.* Şair divanları.

devdala, [deb *(yans.)* > deb+dal-a] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesizce iş yapan. **2.** Elbise ve eşyalarını çabuk kirleten veya eskiten. [DS]

devdelemek, [Far. deftīk => devde-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (İş için) iyi yapmamak; üstünkörü yapmak. [DS]

deve, [*eT.* devey / teve] *{eT} is. zool.* **1.** Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında hörgücü bulunan, iri yapılı bir yük hayvanı, *(Camelus).* **2.** *mecaz.* Dikkatsiz, savruk; hantal kişi. **3.** *{ağız}* Köy ocaklarında kullanılan büyük sacayak. [DS] **4.** *argo.* İri yarı ve uzun boylu adam. **5.** *argo. eski.* Hamam sorumlusu. 🗗 **deve adımı,** *(Yürüyüş için) geniş adımlarla, yavaş ve sallana sallana.*|| **deve ağzı,** *{ağız} Bakırdan yapılmış, ağzı eğik sürahi.* [DS]|| **deve bağırtan,** *Dik ve taşlı, yokuş yol.*|| **deve bakırı,** *{ağız} Çinko bakraç.* [DS]|| **deve batmaz,** *{ağız} Et suyu ile yapılmış un çorbası.* [DS]|| **deve çiçeği,** *tıp. Kötü sonuçları olabilen bir çiçek hastalığı; (Erthema nodosun).*|| **deve dabanı,** *{eAT} 1. Büyük içki kadehi. 2. Büyük lokma.*|| **deve dabanı pide,** *{ağız} Kalın yuvarlak pide.* [DS]|| **deve darı,** *{ağız} Saçma sapan.* [DS]|| **Deve değil ki yedi yerinden boğazlayasın.** *Bir iş uğrunda yeteri kadar gayret göstermiş bir kişiden daha çoğunun istenemeyeceğini ifade eden söz.*|| **devede kulak,** *Büyük bir miktarın yanında çok küçük kalan parça.*|| **deve dellalı,** *{eAT} Yüksek sesle konuşan.*|| **deve depiği,** *{ağız} 1. Deve tekmesi. 2. mecaz. Büyük bir kimsenin vurduğu darbe.* [DS]|| **deve dikeni,** *bot. Tüylü ve köşeli saplı, derin dişli ve dikenli, soluk yeşil yapraklı baş biçimindeki mor renkli bileşik çiçekli yüksek otsu bitki; kangal dikeni, kenger dikeni, Meryemana dikeni, (Silybum marianum).*|| **deve dişi,** *(Nar, mısır ve buğday için) iri taneli.*|| **deve döşlü,** *(At için) karnı içeri çekik.*|| **deve dudaklı,** *Dudağı sarkık duran.*|| **deve elması,** *Çakır dikeni (Eryngium).*|| **deve gevişi,** *{ağız} (İş için) hiçbir titizlik göstermeksizin yavaş yavaş yapılan.* [DS]|| **deve gevişi getirmek,** *{ağız} (Karnı tok olan kişi için) lokmayı çiğneyip yutamamak; lokma ağzında büyümek.*|| **deve gibi,** *Çok uzun boylu veya hantal.*|| **deve gibi lök lök yürümek,** *(Kabadayılar için) hafif ve açık adımlarla yürümek.*|| **deve gönü,** *{ağız} Verimsiz, sert ve killi toprak.* [DS]|| **deve gözü,** *{ağız} 1. İri ve sert taneli bir tür üzüm. 2. Bulgur, et ve cevizle yapılan bir tür köfte.* [DS]|| **deve gülü,** *{ağız} bot. Hatmi.* [DS]|| **deve hamuru,** *Sindirimi güç ve mideye ağırlık veren yiyecek.*|| **deve karıncası,** *{ağız} Atlı karınca; büyük karınca.* [DS]|| **deve kılavuzu,** *Eşek.*|| **deve kini,** *Sürüp giden ve hiç unutulmayan kin.*|| **deve kolu,** *Eskiden yolsuz, arızalı ve susuz arazide taşıma işlerini yürütmek üzere develerden kurulmuş askerî ulaştırma birlikleri.*|| **deve kuşu,** *zool. Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kanatları uçmasına yeterli olmayan, koşucu iri yapılı ve uzun bacaklı bir kuş (Struthio camelus).*|| **Deve ku-**

şu gibi yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve. *Her uygun durumda olumsuz tutum gösterip terslik çıkaran kişilere söylenir.*|| **deve kuşu gibi başını kuma sokmak,** *1. Tehlike anında yararı görülmeyecek yollara başvurmak. 2. Yaptığı hareket ile başkalarını aldattığını sanarak kendini avutmak.*|| **develer dama çıkmak,** *{ağız} 1. Çok güçlük çekmek. 2 . Olmayacak bir iş olmak.* [DS]|| **devenin nalbanda baktığı gibi,** *1. Bir şeyi ilk defa görüyormuşçasına. 2. Öfkeli ve ters ters.*|| **deve olmak,** *(Yiyecek veya eşya için) yok olmak; kaybolmak; aşırılmak.*|| **deve tabanı,** *{eAT} 1. Büyük şarap kadehi. 2. Büyük lokma. 3. {ağız} Dört köşe, bohça biçiminde bir tür tatlı.* [DS]|| **deve temresi,** *{ağız} Egzama.* [DS]|| **deve tımarı,** *(İş ve bina tamiri için) baştan savma; üstünkörü.*|| **deve topu,** *{ağız} Develere yedirilen hamur topacı.* [DS]|| **deve tüyü,** *1. Her yıl ilkbaharda tüy dökme mevsiminde develerden elde edilen yün. 2.* → devetüyü.|| **deve yapmak,** *1. Kendisinin olmayan bir şeyi sahiplenmek; kandırarak veya zorla almak. 2. argo. Almak; çalmak; ortadan kaldırmak.*|| **deveye binmek,** *argo. Esrar çekmek.*|| **deveye hendek atlatmak,** *1. Bir kimseye üstesinden gelemeyeceği bir işi yaptırmak. 2. Anlayışı kıt birini bilgilendirmenin güçlüğü.*|| **deve yeli,** *{ağız} Güneyden eser rüzgâra Aydın'da verilen ad.* [DS]|| **deveyi dizinden vurmak,** *Usta nişancı olmak.*|| **deveyi düze çıkarmak,** *Engelleri yenerek işleri yoluna koymak; sıkıntıdan kurtulmak.*|| **deveyi havuduyla yutmak,** *Aşırı derecede çıkar sağlamak; rüşvet almak.*|| **deve yürekli,** *Ürkek ve korkak.*

deveboynu, -nu, -yunları [deve+boy(u)n-u] *is.* **1.** S veya U biçimli herhangi bir alet veya eşya. **2.** Sıcak sıvıları akıtmakta kullanılan borulardaki genleşmeyi boşaltmaya yarar çift dirsekli sistem. **3.** *{ağız}* Bir kilim motifi. **4.** *{ağız}* Zambakgillerden, sarı çiçekli, kokusu kötü bir ilkbahar çiçeği. [DS] **5.** *{ağız}* Bakırcıların ve kalaycıların kullandığı bir tür örs. [DS] **6.** *{ağız}* Saban oku ile boyunduruğu birbirine bağlayan eğri ağaç. [DS] **7.** *{ağız}* Asmalar için bir ağaç üzerine çaprazlamasına çivilenen ikinci bir ağaç ile yapılan çardak. [DS] **8.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında gücü ağacının yanlara gelen kısımlarının altına konulan ağaç parça. [DS]

devece, [deve-ce] *(deve'ce) {eAT} zf.* Deve kadar; deve gibi. [DK]

deveci, [deve-ci] *is.* **1.** Deve çobanı. **2.** Kiralık deve veren kimse. **3.** Deve kervanını güden kimse. **4.** Yeniçeri ocağının en itibarlı askerleri olup savaşta siper kazan, sefere gidiş ve dönüşte yeniçeri ağasının yük işlerini yürüten 29. orta. **5.** *{ağız}* (Kişi için) elinden hiçbir iş gelmeyen. 🗗 **deveci bardağı,** *{ağız} Armut biçiminde meyvesi olan bir bitki.* [DS]|| **deveci kurmak,** *{ağız} (Çocuklar için) el arabalarını arka arkaya bağlayarak iniş aşağı binmek.* [DS]

devecik, -ği [deve-cik دوجك] *{eAT} is.* Çekirgeye benzer bir böcek; kızlar devesi; yer eşekçiği.

devecilik, -ği [deveci-lik] *is.* Deve yetiştirme ve deve ile yük taşıma işi.

deveçökerten, [deve+çökert-en] *{ağız} is. bot.* Demir dikenigillerden, kurak ve sert topraklı yerlerde yetişen, sarı çiçekli ve çok dikenli yabanî bir bitki; aptesbozan otu; demir dikeni, *(Tribulus terrestris).* [DS]

deveçöküden, [deve+çöküt-en] *{ağız} is. bot.* → deveçökerten. [DS]

devedabanı, -nı, -nıları [deve+daban-ı] *{ağız} is. bot.* **1.** Sarı ve beyaz renkte büyük kır papatyası. **2.** İlkbaharda kırlarda, tarlalarda kendiliğinden yetişen, pembe çiçekli taze yumru kökleri yenebilen yabanî bir bitki, *(Gerinium tuberosum).* [DS]

devek, [*eT.* tügek *(ip ucundaki halka)* > Çağ. tikek > devek دوك] *{eAT} is.* **1.** Asma kütüğü; asma dalı; tevek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Üzüm bağı. [DS] **3.** *{ağız}* Üzüm salkımı. [DS] **4.** *{ağız}* Fasulye, kabak, bostan gibi bitkilerin sebze ve meyvesi alındıktan sonra kalan gövde kısmı. [DS] 🗗 **devek atmak,** *{ağız} (Fasulye, kabak, sarmaşık vb. için) filiz vermek; kol atmak.* [DS]

deveklik, -ği [tevek-lik] *{ağız} is.* Üzüm bağı. [DS]

develik, -ği [deve-lik] *is.* **1.** Özellikle Güneydoğu Anadolu'da develerin korunduğu veya bağlandığı, evlerin alt katında bir bölüm; deve ahırı. **2.** *{ağız}* Büyük ev. [DS] **3.** *{ağız}* Köy evlerinin giriş yeri; sahanlık. [DS] **4.** *{ağız}* Karanlık ve büyük oda. [DS] **5.** *{ağız} bot.* Ebegümeci. [DS] **6.** *{ağız} bot.* Hardal. [DS] **7.** *{ağız} bot.* Develerin yediği dikenli bir ot. [DS] **8.** *{ağız}* Çalı. [DS] 🗗 **develik otu,** *Defne.*

develenmek[1], [deve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Deve sahibi olmak; deve edinmek.

develenmek[2], [eve-le-n-mek > (d)eve-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabuk olmak; acele etmek. [DS]

develik, -ği [deve-lik] *{ağız} is.* Köy evlerinin en geniş ve büyük bölümü. [DS]

develope, [Fr. développé] *is.* **1.** Fotoğraf banyosu yapma işi. **2.** Balede yumuşak ve yavaş hareket; geliştirme. **3.** *spor.* Bir haltercinin omuzları üzerine indirdiği halteri, vücudunu hiç hareket ettirmeden ve dimdik tutarak kol yüksekliğince yukarı kaldırması.

developır, [İng. developer] *is.* (Fotoğrafçılıkta, fotokopi makinelerinde) yıkama aleti; yıkamaç.

developman, [Fr. développement] *is.* **1.** Fotoğrafçılıkta gizli görüntüyü açık ve kalıcı hâle getirmek için yapılan bir dizi işlem. **2.** Bisiklette pedalın bir turunda tekerleğin aldığı yol uzunluğu.

devende, [Far. deviden *(koşmak)* > devende دوانده] *{OsT} sf.* **1.** Koşan; gezen. **2.** *is.* Koşucu.

dever, [Fr, dévers] *is.* Taşıtların kaymasını ve devrilmesini önlemek için dönemeçlerde belirli bir eğim verilerek yolun dış kenarının iç tarafa göre yüksek yapılması; içe eğim.

deveran, [Ar. deverān دوران] *(devera:n) {OsT} is.* **1.** Dönme; dolaşma. **2.** Dolaşım. ◻ **deveran etmek,** *Belirli bir yörüngede sürekli olarak dolaşmak.*‖ **deverān-ı dem,** *{OsT} biy. Kan dolaşımı.*‖ **deverān-ı kebîr,** *{OsT} biy. Büyük dolaşım.*‖ **deverān-ı lenf,** *{OsT} biy. Ak kan dolaşımı.*

deverani, [Ar. deverānī دورانی] *(devra:ni:) {OsT} sf.* Dönel.

devere, [devir-mek > devere ?] *is.* **1.** Dokumacılıkta çözgü hazırlamak için kullanılan bir tür çözgü dolabı. **2.** *{ağız}* Bir çok ipliği bir araya getirerek sarmakta kullanılan bir aygıt. [DS]

deveş, [deve > deve-ş *(okşama bild. ek)*] *{ağız} is.* Çocukların karpuz kabuklarını art arda bağlayarak yaptıkları oyuncak. [DS]

devetabanı, -nı, -nları [deve+taban-ı] *is. bot.* **1.** Yılanyastığıgillerden Amerika'nın tropik bölgelerinde iki yüz kadar türü yetişen, yaprakları meşin gibi kalın ve sert, çiçekleri koçan şeklinde ve kokulu, sürüngen kök saplı ağaççıklar. *(Philodendron verrucosum, P. bipinnatifidium, P. giganteum, Monstera)* **2.** *{ağız}* Kıştan itibaren yaza kadar çiçek açan, yaprağı kötü kukulu bir ot. [DS] **3.** *{ağız}* Nilüfer. [DS]

devetüyü, [deve+tüy-ü] *is.* **1.** Deve tüyünün rengi. **2.** Sarıya çalan açık kahverengi. **3.** *sf.* Bu renkte olan; sarıya çalan açık kahverengi. ◻ **devetüyü rengi,** *Sarımsı açık kahverengi.*

devey, [devey / dewey / deve / dewe/ teve / tewē / tevey / tewey / tévi / téwi / tivi / tiwi] *{eT} is.* Deve. [DLT]

devge, [dev-ge] *{ağız} sf.* Alık; bön; ahmak. [DS]

devha, [Ar. devḥa دوحه] *is.* Büyük ağaç. ◻ **devhatü'z-zeheb,** *1. Büyük altın ağaç. 2. Hz. Ali'nin lakabı.*

devim, [*dev-mek > dev-im *(Nurullah Ataç'ın varsayımsal kökten türettiği isim)* / deb *(yans.)* > deb-im > dev-im *(devin-mek < deb-in-mek örneğinde olduğu gibi)*] *is. fiz.* Hareket; yer değiştirme; davranma. ◻ **devim bilimi,** *fiz. Dinamik.*

devimek, [dev-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaşımak. [DS]

devimli, [devim-li] *sf.* Hareket eden; devimi olan.

devimsel, [devim-sel] *sf.* **1.** Hareket hâlinde olan; hareketi. **2.** *fel.* Hareketi yalnızca fizik kanunlarına bağlı olmayan, aynı zamanda etkin bir gücü, bir amacı içeren; dinamik.

devimselcilik, -ği [devimselci-lik] *is. fel.* Ortaya çıkan ve beliren bütün olguların kendiliklerinden etkin olduklarını, gelişmelerini sağlayan gücün dışarıdan gelmeyip kendileriyle özdeş olduğunu ileri süren öğreti; dinamizm.

devimsellik, -ği [devimsel-lik] *is.* Hareket eder olma hâli.

devimsiz, [devim-siz] *sf.* Hareketsiz; devimi olmayan.

devin, [*dev-mek > dev-in] *sf.* **1.** Hareket eden; kımıldayan; ırgalanan. **2.** *is.* Hareket ve kımıldanma, ırgalanma eylemi. ◻ **devin duyumu,** *fizy. Organizmadaki kasların kasılmasından dolayı canlının edindiği duyu izlenimi; kinestezi.*

devindirme, [devin-dir-me] *is.* Harekete geçirme eylemi.

devindirmek, [devin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hareket etmesini sağlamak; devinmesine sebep olmak.

devingen, [devin-gen] *sf.* **1.** Hareketli; müteharrik. **2.** *fiz.* Sürekli hareket durumunda olan; devinen.

devingenlik, -ği [devingen-lik] *is.* **1.** Devingen olma durumu. **2.** *biy.* Canlıların bir uyarana karşı kendiliklerinden tepki verebilme, hareket edebilme yetisi.

devinim, [devin-im] *is.* **1.** Bir cismin uzayda yer değiştirmesi. **2.** Hareket etme; kıpırdanma; ırgalanma. **3.** Hareket. **4.** Bir şeyin zaman içinde geçirdiği değişiklik. **5.** *fel.* Bir ruh durumundan başka bir ruh durumuna geçiş. **6.** *fel.* Bir düşünce sürecinin başlaması.

devinimsel, [devinim-sel] *sf.* **1.** Hareket ve kımıldanmaya bağlı olan. **2.** (Vücut kısımları için) hareketi sağlayan.

devinme, [dev-in-me] *is.* Hareket etme işi; devinme durumu ve eylemi. ◻ **devinme olayı,** *gök b. Dünya'nın dönme ekseninin, tutulum düzleminin normal doğrultusuna denk düşen ortalama konum çevresinde yaptığı çok yavaş hareket.*

devinmek[1], [deb-in-mek > dev-in-mek دوینمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hareket durumunda olmak; hareket etmek; *{eAT} {ağız} (aynı). (1945'te yeniden kültür diline katıldı).* [DS] **2.** Kımıldanmak; kıpırdanmak; ırgalanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Yer değiştirmek. **4.** *{eAT} {ağız}* Uğraşmak; çabalamak; didinmek. [DS] **5.** *{ağız}* Altüst olmak. [DS] **6.** *{ağız}* Yerinde duramamak. [DS]

devinmek[2], [deb-in-mek > dev-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kaşınmak. [DS]

devinmek[3], [döv-ün-mek > dev-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Çırpınmak; kıvranmak; tepinmek. **2.** Yanıp yakılmak; dert yanmak. [DS]

devir[1], **-vri** [Ar. devr دور] *is.* **1.** Bir şeyin kendi ekseni etrafında yaptığı 360°lik dönme, dolanma hareketi; tam dönüş. **2.** Bir şeyin etrafında başlangıç

noktasına tekrar gelmek üzere dolanmak. **3.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere aktarma. **4.** Bir malın mülkiyetini birinden başkasına geçirme. **5.** Bir görevin bir kimseden başka birine geçmesi. **6.** *fiz.* Bir olayın gelişmesi sırasında, bir büyüklüğün yeniden aynı değeri almasına kadar geçen sabit zaman aralığı. **7.** *tasvf.* İnsanın dünyaya gelmesi ve tekrar geldiği yere dönmesi. **8.** *tasvf.* Tekkelerde okunan kaside, ilahî gibi dinî şiirlerin etkisiyle coşan dervişlerin halka şeklinde dönerek zikretmeleri. **9.** *folk.* Bir Müslüman'ın sağlığında bıraktığı namaz, oruç gibi ibadetleri için fidye olarak ayırdığı paranın fakir ve yoksullara dağıtımı ile ilgili işlem. **10.** Arap edebiyatında aruz ile yazılan 4 -10 kıt'alık bir manzum tür. ◘ **devir atı,** *tar. Devşirme toplamakla görevli yeniçeri ocağının subaylarından İstanbul ağasına, padişah ahırından üç yılda bir verilen at.*

devir[2]**, -vri** [Ar. devr دور] *is.* **1.** İnsanlık tarihinde önemli bir buluş veya bir olaya dayalı, kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. **2.** İçinde yaşanılan zaman; çağ; dönem. ◘ **devir açmak,** *Tarihte özellik taşıyan yeni bir çağ başlatmak.*

devir[3]**,** [dev-ir] *{ağız} is.* Balta. [DS]

devirgeç, [devir-geç] *{ağız} is.* Sacda pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. [DS]

devirli, [devir-li] *sf. fiz.* (Hareket için) eşit zaman aralıkları ile ardışık olarak tekrarlanan. ◘ **devirli kesir,** *mat. Bir ondalık kesirde virgülden sonra hep aynı rakam veya rakam grupları devam edip giden kesir.*

devirme, [dev-ir-me] *is.* **1.** Dik duran bir şeyi yatık veya baş aşağı duruma getirmek eylemi. **2.** *dbl.* Bir kelime grubundaki terimlerin yerlerini değiştirme. **3.** *dbl.* Özneyi cümlenin sonuna getirme. **4.** *{ağız}* Toprağı 70-80 cm. derinliğinde kazma. [DS] **5.** Çıplak hayvana bir çuval veya benzer bir yükü iki yanına denk gelecek şekilde sırtına koyarak yükletme. ◘ **devirme yapmak,** *Belirli zamanlarda tarla veya bahçe toprağını alt üst etmek; kirizma.*

devirmeç, -ci [devir-meç] *{ağız} is.* **1.** Yol dönemeci. **2.** Yol ya da arazide meyilli yer; yamaç. [DS]

devirmek, [*eT.* tev-ir-mek *(döndürmek; burmak)* > dev-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ayakta veya dik duran bir şeyin dengesini bozarak düşürmek veya yatık duruma getirmek; çevirmek; döndürmek. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi bulunduğu yer veya makamdan indirmek, atmak; düşürmek; yönetim gücünü zorla elinden almak. **3.** Bir şeyi yana doğru eğmek. **4.** (Bir kitap vb. için) baştan sona kadar okumak. **5.** *{ağız}* (Tornacılıkta) yontmak. **6.** *argo.* Bir şeyin hepsini içmek. [DS] **7.** *argo.* (Erkek için) altına alarak cinsel ilişkide bulunmak. ◘ **devirip dökmek,** *Bütün derdini dökmek; hepsini söylemek.*

devirtmeç, -ci [devirt-meç] *is.* **1.** Denge durumunda bulunan bir şeyin dengesini bozarak devrilmesine yol açan nesne veya durum. **2.** *{ağız}* Bir tarafı yüksek, diğer tarafı çukur yol; meyilli yol. [DS]

devirtmek, [devir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Devirtmek eylemini yapmak. **2.** Devrilmesine yol açmak. **3.** Devirmesine izin vermek.

devit, [Far. devīt دویت] *(devi:t) {OsT} is.* Divit; yazı kalemi.

devitken, [devit-ken] *sf.* Bir şeyin harekete geçmesini sağlayan şey; muharrik.

devitme, [dev-it-me] *is.* Harekete geçirme eylemi.

devitmek, [dev-it-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi hareket durumuna getirmek; tahrik etmek.

deviy, -yyi [Ar. deviyy] *{OsT} is.* Nereden geldiği, ne olduğu belli olmayan ve anlaşılınayan sesler; gürültüler; patırtılar.

deviyometre, [Fr. déviomètre] *is.* Şaşılığın muayenesinde kullanılan, görmenin dokuz türünde göz eksenlerinin hareketini ölçmeye yarar göz bilimi aleti.

devke, [Slav. deva *(kız)* + -ka *(küçült. e.)*] *{ağız} is.* Kız. [DS]

devle, [Ar. devlet دولة] *{OsT} is.* Devlet.

devlegüç, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek)* > teñ-lügeç > devlegüç دولگچ] *{eAT} is.* → devlengec.

devlek, -ği [deble-k > devle-k] *{ağız} is.* Darbuka; dümbelek. [DS]

devlengec, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek,)* > teñ-lügeç > devlengeç دولنگچ] *is.* Çaylak.

devleşme, [devle-ş-me] *is.* **1.** Dev durumuna gelme eylemi. **2.** Bir canlının olağanüstü irileşmesi. **3.** Olağanüstü gelişme ve büyüme.

devleşmek, [devle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Canlılar için) aşırı büyümek; olağanüstü irileşmek. **2.** (Kurum, şirket vb. için) aşırı gelişme göstermek; büyümek; çoğalmak.

devleştirme, [devleş-tir-me] *is.* Dev durumuna getirme; devleştirmek eylemi.

devleştirmek, [devleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dev durumuna getirmek. **2.** Aşırı büyümesine, çoğalmasına, gelişmesine veya irileşmesine sebep olmak.

devlet, [Ar. devlet دولت] *{OsT} is.* **1.** Talih. **2.** Mutluluk. **3.** Kültürel birliği olan ve kurumlaşmış bir iktidar tarafından yönetilen millet veya milletler topluluğunun, sınırları belirli bir toprağa yerleşmesi sonucunda meydana getirdikleri siyasi varlık. **4.** Bu yönetimin şekli. **5.** Hükümet ve yönetim katı, makamı. **6.** Kamu güçlerinin ve organlarının bütünü. **7.** Büyüklük; makam. **8.** *{eAT}* Varlık; zenginlik [DK] **9.** *argo.* Yellenme. ◘ **devlet adamı,** *Yönetim işinden anlayan ve ülke yönetiminde birinci derecede rol oynayan kimse.*| **devlet baba,** *Devletin vatandaşları için koruyucu ve güven verici özellik-*

lerini ifade eden söz. ‖ **devlet bakanı,** *Belli bir kamu hizmeti görmeyen, bakanlık kuruluş teşkilatı bulunmayan, bakanlar kuruluna katılması öngörülün ve danışman niteliğindeki bakan.* ‖ **devlet bankası,** *Devletin sermayesi ile kurulan ve emisyon hakkına sahip banka.* ‖ **devlet başkanı,** *Hükümdar veya başka anlamda devletin başında bulunan en yetkili kişi.* || **devlet borçları,** *Devlet tarafından ülke içinden veya dışarıdan alınan paralarla veya başka yollardan yüküm altına girilerek kişi, kuruluş ve devletlere ödenmesi gereken borçlar.* ‖ **devlet düşkünü,** *Varlık ve mutluluk içinde yaşarken sonradan yoksul düşmüş kişi.* ‖ **devlet ekonomisi,** *Devlet kapitalizmi.* || **devlet emvali,** *Devletçe alınan vergiler, devlete ait nakit paralar, hisse senetleri ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallarla bunların kira ve gelirlerinden elde edilen kazançların bütünü.* || **devlet eşiği,** *{eAT} 1. Saray. 2. Saltanat yeri. 3. Hükûmet.* || **devlet felsefesi,** *fel. Devletin ve toplumsal hayatın özü, doğuşu, anlamı, temel ilke ve biçimleri hakkında geliştirilen öğretiler.* || **devlet gemisi,** *Devletin yönetim işi.* ‖ **devlet-hâlı,** *{OsT} Servet ve makam düşkünü.* || **Devlet-i âl-i Osman,** *{OsT} Osman Oğulları Osmanlı) Devleti.* || **devlet-i aliye,** *{OsT} Yüce devlet, Osmanlı Devleti.* ‖ **devlet-i aliye-i Osmâniye,** *{OsT} Osmanlı Devleti.* || **devlet içinde devlet,** *Bir devlet veya topluluk içinde aşırı özerk duruma gelmiş ve kendi başına buyruk topluluk.* ‖ **devleti depmek,** *{eAT} 1. Mutluluğunu kendi eliyle yok etmek. 2. Kendine yapılan iyiliği bilmemek.* [DK] *3. Kısmetini geri çevirmek.* || **devleti dönmek,** *{eAT} Şansı kötüye gitmek.* ‖ **devleti düşmek,** *{eAT} Bahtı dönmek; yıldızı sönmek; yıldızı kararmak.* [DK] || **devlet-i ebed,** *{OsT} Saltanatı ve mutluluğu sonsuz olan.* || **devlet-i ebed-müddet,** *{OsT} Egemenliği sonsuz olan devlet.* ‖ **devlet-i ezelî,** *{OsT} 1. Başlangıcı bilinmeyen büyük mutluluk; kut; ikbal. 2. Zenginlik. 3. Büyük mevki.* || **devlet-i fahîme,** *{OsT} Saltanat ve kudret.* ‖ **devlet-iktirân,** *{OsT} Refah içinde; mutlu.* || **devlet-i müebbet,** *{OsT} 1. Sonsuza kadar yaşayan devlet. 2. Büyük mutluluk. 3. Şans; talih; kut. 4. Büyük makam veya rütbe.* || **devletini depmek,** *{eAT} Mutluluğunu kendi eli ile yok etmek.* || **devlet-i şahâdet,** *{OsT} 1. Şehitlik mutluluğu. 2. Ahretteki en büyük mutluluk.* || **devlet işletmeleri,** *Devletin ekonomik hayata doğrudan karışması ile ortaya çıkan işletmeler.* || **devlet kapısı,** *1. Devlet. 2. Resmî daire; devlet işlerinin görüldüğü yer.* || **devlet kapitalizmi,** *eko. Bütün üretim güçlerinin devlet elinde toplanması.* ‖ **devlet kuşu,** *Beklenmedik, umulmadık iyi bir durum; şans; talih.* || **devletler arası,** *Birden çok devleti kapsayan veya birçok devletle ilgili olan.* ‖ **devletler konfederasyonu,** *Birden çok devletin savunma veya başka bir amaç güderek bir araya gelmesiyle oluşturdukları devletler topluluğu.* || **devlet-meâb,** *{OsT} Hükümdarlar için kullanılan "büyüklük sığınağı" anlamında saygı ve hitap sözü.* || **devlet-medâr,** *{OsT} (Hükümdar vb. için) büyüklük merkezi olan.* || **devlet-mend,** *{OsT}* → devletmend. || **devlet mezarlığı,** *Atatürk'ün silah arkadaşları, devlet başkanları ve cumhurbaşkanları için Ankara'da yaptırılan mezarlık.* ‖ **devlet-nişân,** *{OsT} Büyüklük ve zenginlik görünüşlü.* || **devlet-penah,** *{OsT} Bütün ülke halkının sığınağı.* || **devlet sektörü,** *Kamu sektörü.* || **devlet sırrı,** *1. Açıklanması veya bilinmesi devlet için büyük zarar doğuracak bilgi. 2. Çok gizli tutulan konu veya bilgi.* || **devlet tahvili,** *eko. Devletin orta ve uzun vade ile çıkarttığı borçlanma belgesi.* ‖ **devletten düşmek,** *Rahat ve mutluluğunu yitirmek.* || **devlet ü ikbâl,** *{OsT} Büyüklük ve mutluluk.* ‖ **devlet ü ikbâl ile,** *{OsT} Bir yolcuyu esenlikle uğurlama sözü.* || **devlet-yâb,** *{OsT} Refah içinde; mutlu.* ‖ **devlet yolu,** *Devletçe yapılan ve bakımı devletçe sağlanan yol.*

devletçi, [devlet-çi] *sf.* **1.** Devletçilikle ilgili; devletçiliğe uygun. **2.** *is.* Ekonomik hayatın devlet eliyle yürütülmesini, devletin ekonomik ve toplumsal alanlara müdahalesinin gerektiğini savunan ve benimseyen kişi.

devletçilik, -ği [devletçi-lik] *is. fel.* Ekonomik ve kültürel hayatın tamamen devlet tarafından yürütülmesini, devletin ekonomik ve toplumsal alanlara müdahalesinin gerekli olduğunu savunan öğreti.

devlethane, [Ar. devlet+ Far. ḫāne دولتخانه] *{OsT} is.* Kendisine saygı duyulan bir kişi için onun evinden bahsedilirken söylenen söz.

devletle, [devlet+ile > devlet-le] *ünl.* Bir kimseyi uğurlarken söylenen *"Mutluluk sizinle olsun!"* anlamında esenleme sözü.

devletlenmek, [devletle-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Mutluluğa kavuşmak; saadet bulmak.

devletleştirilme, [devletleştir-il-me] *is.* Devlet işletmesi hâline getirilme eylemi.

devletleştirilmek, [devletleştir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Özel mülkiyete ait işletmeler, devlete mal edilmek; kamulaştırılmak.

devletleştirme, [devletleş-tir-me] *is.* **1.** Devlet mülkü hâline getirme eylemi; kamulaştırma. **2.** Devlet tarafından yönetilmesini sağlama eylemi.

devletleştirmek, [devletleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** *eko.* Özel mülkiyete ait işletme ve malları devlete geçirmek; kamulaştırmak. **2.** Devlet tarafından yönetilmesini sağlamak.

devletli, [devlet-li دولتلی] *sf.* **1.** Mutluluk ve refah içinde olan; devlet sahibi olan; talihli. **2.** *tar.* Padişah ve büyük rütbeli kimseler için söylenen saygı sözü. **3.** Osmanlı soyundan gelenlere verilen unvan. **4.** *{ağız} zool.* Baykuş. [DS]

devletlu, [devlet-lū دولتلو] *(devlet-lû:) {OsT} sf.* **1.**

Mutluluk ve refah içinde olan; devlet sahibi olan; talihli; bahtlı. **2.** Yüce; ulu. **3.** Padişah ve büyük rütbeli kimseler için söylenen saygı sözü. **4.** Osmanlı soyundan gelenlere verilen unvan.

devletmend, [Ar. devlet + Far. mend دولتمند] *{OsT} sf.* **1.** Mutlu; kutlu. **2.** Hâli vakti yerinde; zengin.

devletsiz, [devlet-siz] *sf.* Devleti olmayan.

devletsüz, [devlet-süz] *{eAT} sf.* Uğursuz; hayırsız. [DK]

devlik[1]**, -ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Dev olma durumu. [DS]

devlik[2]**, -ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Yol, göç vb. hazırlığı. [DS]

devlik[3]**, -ği** [dev-lik] *{ağız} is.* Dört peşli uzun elbise. [DS]

devlik[4]**, -ği** [Ar. develīb *(dolap)* => devlik] *{ağız} is.* Su değirmeninin parçalarından biri. [DS]

devlikesi, [dev(i)ri-ki-s-i] *{ağız} sf.* → devrisi. [DS]

devliki, [devir-i-ki > devliki] *{eT} sf.* (Gün için) ertesi; bir gün sonrası.

devlim, [dev-lim ?] *{ağız} is.* Yaşantı; ömür. [DS]

devlingeç, [devlen-geç > devlin-geç دولنگج] *{eAT} is.* → devlengec.

devlip, -bi [Ar. develīb *(dolap)*] *{ağız} is.* **1.** Tahıl değirmeni. **2.** Değirmen taşı. [DS]

devlisi, [dev-(i)r-i-s-i] *{ağız} sf.* → devrisi. [DS]

devlügeç, [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek,)* > teñi-lügeç > devlügeç دولگج] *{eAT} is.* → devlengec.

devlük, -ğü [dev-lük] *{ağız} is.* **1.** Hazırlık. **2.** Ev yönetimi; geçim. [DS]

devlünggeç, [devlen-geç > devlüñ-geç دولگنگج] *(devlüñgeç) {eAT} is.* → devlengeç.

devmek, [dev-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Kaşımak. [DS]

devoniyen, [Fr. dévonien] *is. jeol.* Birinci zamanın, elli milyon yıl kadar süren, Korbonifer ile Siliryen dönemleri arasında yer alan dilimi.

devr[1]**,** [Ar. devr دور] *{OsT} is.* **1.** Devir. **2.** Dönüp dolaşma. **3.** Aktarma; nakil. **4.** Bir şeyi birine teslim etme. **5.** Zaman; çağ. **6.** Dönemsel bir zamanın bölümlerinden her biri. **7.** Baştan sonuna kadar okuma. **8.** *tasvf.* Dünyaya gelme ve tekrar geldiği yere dönme hâli. **9.** *müz.* Ölçü. ◻ **devr-hān,** *{OsT} Kur'an'ı baştan sona okuyup devreden kimse.*|| **devr-i āfitāb,** *Güneş çemberi.*|| **devr-i ālem,** *{OsT} Dünya gezisi; dünya turu.*|| **devr-i bātıl,** *{OsT} mant. Kısırdöngü.*|| **devr-i cünün,** *Döner delilik.*|| **devr-i dāim,** *{OsT} Sürekli dönüş.*|| **devr-i devlet,** *{OsT} Mutluluk zamanı.*|| **devr-i dilārā,** *{OsT} Gönlü hoş eden çağ.*|| **devr-i ebvāb,** *{OsT} Kapı kapı gezip dolaşma.*|| **devr-i esātir,** *{OsT} Mitoloji çağı.*|| **devr-i felek,** *{OsT} Zaman; şans; talih; kader.*|| **devr-i gusmā,** *{OsT} Bela ve musibet günleri.*|| **devr-i gül,** *{OsT} Gül mevsimi.*|| **devr-i içtimaî,** *Güneşin bulunduğu meridyenden art arda iki defa geçişi arasındaki zaman.*|| **devr-i ikbāl,** *{OsT} Mutluluk günleri.*|| **devr-i inhitat,** *{OsT} Gerileme, çökme dönemi.*|| **devr-i isnā-aşerî,** *{OsT} On iki hayvanlı Türk Takviminde on iki yıllık bir devir.*|| **devr-i istibdāt,** *{OsT} Baskı dönemi.*|| **devr-i istila,** *{OsT} İstila çağı.*|| **devr-i kamer,** *{OsT} 1. Ay devri. 2. Ahir zaman.*|| **devr-i kamerî,** *{OsT} 1. Ayın bir dolanımı. 2. On dokuz yıllık bir zaman ölçüsü.*|| **devr-i lale,** *{OsT} Lale mevsimi.*|| **devr-i mihnet,** *{OsT} Dünya.*|| **devr-i rabî,** *{OsT} (Eski takvimlerde belirtilen) uğursuz günler dönemi.*|| **devr-i revān,** *{OsT} Yürüyüp giden devir.*|| **devr-i rüzgâr,** *{OsT} Dönemli rüzgâr.*|| **devr-i saādet,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yaşadığı çağ.*|| **devr-i sābık,** *{OsT} Daha önceki çağ.*|| **devr-i sābık yaratmak,** *Önceki yönetimin hatalarının hesabını sormak.*|| **devr-i saltanat,** *{OsT} Bir hükümdarın hüküm sürdüğü dönem.*|| **devr-i şemsî,** *Yirmi sekiz yıllık bir zaman ölçüsü.*|| **devr-i tefrih,** *{OsT} biy. Kuluçka dönemi.*|| **devr-i tefrik,** *{OsT} Vücuda giren mikropların kuluçka dönemi.*|| **devr-i terakkî,** *{OsT} İlerleme, gelişme dönemi.*|| **devr-i tezayüt,** *{OsT} tıp. Hastalığın ilerleme dönemi.*|| **devr-i turan,** *müz. Türk musikisinde yedi zamanlı ve üç darplı küçük bir usul.*|| **devr ü teslim,** *Bir sorumluluğu başkasına aktarma.*

devr[2]**,** [Far. devr دور] *{OsT} is.* **1.** Eski dersleri hatırlama. **2.** Casus; hafiye. **3.** Şarap kadehi.

devralma, [Ar. devr+T. al-ma دور المه] *is.* Yükümlülüğü üzerine geçirme veya bir şeyi teslim alma eylemi.

devralmak, [Ar. devr + T. al-mak دور المق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yükümlülüğü kendi üzerine geçirtmek. **2.** Teslim almak.

devran, [Ar. devr *(dönme)* > devrān دوران] *(devra:n) {OsT} is.* **1.** Dünya; felek. **2.** Kader; talih. **3.** Zaman. **4.** *tasvf.* Bazı tarikatlarda, özellikle Kadirîlikte dervişlerin halka şeklinde birbirine kenetlenip Esma-yı hüsnâ'yı zikrederek dönmeleri. ◻ **devran sürmek,** *Mutluluk ve refah içinde yaşamak.*

devranber, [Ar. devr-i ʿanber دور عنبر] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

devre[1]**,** [Ar. devre دوره] *is.* **1.** Dönüş; dönme. **2.** Bir şeyin çevresi; fırdolayı kenarı. **3.** Birtakım özellikleri olan belli bir zaman dilimi; dönem; çağ. **4.** Aşamalandırılmış bir düzende evrelerden her biri; dönem. **5.** *spor.* Karşılaşmalarda dinlenme zamanı ile ayrılmış dilimlerden her biri. **6.** *fiz.* Üzerinden elektrik akımı geçen bir elektrik veya elektronik donanımı oluşturan bağlantı ve bileşenlerin tümü. **7.** *tıp.* Bir hastalığın geçirdiği evrelerin her biri. **8.** Vergi. ◻ **devre arası,** *spor. Maçın iki devresi ara-*

sındaki kısa dinlenme zamanı.|| **devreden çıkarmak,** *1. fiz. Devredeki bir iletkeni ayırmak. 2. İş görenlerden birini saf dışı bırakmak.*|| **devre-i ibtidâiyye,** *{OsT} Altı yıllık eski okullarda ilk sınıflara verilen ad; birinci devre.*|| **devre-i kasîre,** *{OsT} fiz. Kısa devre.*|| **devre-i mutavassıta,** *{OsT} Altı sınıflı eski okullarda orta sınıflara verilen ad.*|| **devre mülk,** *Bir konuttan belirli sürelerde yararlanma hakkı tanıyan mülkiyet biçimi.*|| **devreye girmek,** *1. Bir konu veya sorun ile ilgilenmek, çözümüne yardımcı olmak. 2. İşletmenin diğer elemanları arasına katılmak. 3. (Makine ve aletler için) diğer çalışanlar arasına katılmak.*|| **devreye sokmak,** *1. fiz. Bir iletkeni devreye dahil etmek. 2. Bir iş için birine arabuluculuk yaptırmak.*|| **devre kesici,** *fiz. Devreden geçen akımın şiddeti belli bir değeri geçince bir elemanın ergimesiyle devreyi açan aygıt.*

devre[2], [tev-ir-mek *(döndürmek)* > tev-(i)r-e > dev-ir-e > dev-re دوره] *sf.* **1.** Devrik. **2.** *{ağız}* (İş ve insan için) yolunda olmayan; ters; aksilik. [DS] **3.** Arka taraf; sırt. **4.** *{ağız}* (Kumaş vb. iki yüzlü bir şey için) ters tarafı; ters yüz; arka. [DS] **5.** *{eAT} {ağız}* Yanlış; ters. [DS] *"Sarılıdı boynuma, ağlama deyi; / Hotozumu devre bağlama deyi."* Karacaoğlan ◻ **devre düvre,** *{ağız} Ters türs.* [DS]

devredilme, [Ar. devir + T. e(t)-il-me دور ابدله] *is.* Devir işinin yapılma durumu ve eylemi.

devredilmek, [Ar. devir + T. e(t)-il-mek دور ابدلمك] *edil. f. [-ir]* Devir işi yapılmak.

devrek, -ği [dev-(i)r-ek] *{ağız} is.* Su çevrintisi. [DS]

devren, [Ar. devren دوراً] *(de'vren) {OsT} zf.* **1.** Devrederek; devir suretiyle. **2.** Mülkiyeti veya mevcut durumu bir başkasına devretmek suretiyle; devrederek.

devrent, [Far. der-bend دربند] *{ağız} is.* **1.** Dar geçit; boğaz. **2.** Irmak kenarlarındaki dönemeçli ve uçurumlu tehlikeli yollar. **3.** Derin çukur; uçurum. **4.** Dağ üzerindeki konaklama yerleri. [DS]

devretme, [Ar. devr + T. et-me دور ايمه] *is.* Devir işini sağlamak eylemi.

devretmek, [Ar. devr + T. et-mek دور ايتمك] *gçl. f. [e(d)-er] [e(d)-i-yor]* **1.** Dönmek; bir şeyin çevresinde dolaşmak. **2.** Bir mal üzerindeki hakkı veya mülkiyeti başkasına vermek. **3.** Aktarmak. **4.** (Kitap için) baştan sona kadar okumak; bitirmek.

devrî[1], [Ar. devrî دوری] *(devri:) {OsT} sf.* **1.** Dönmekle, dolaşmakla ilgili. **2.** Zamana, çağa ait; devirle ilgili. **3.** Dönemler hâlinde olan. **4.** *zf.* Zaman zaman.

devri[2], [dev-(i)r-i] *{ağız} is.* Kiremitleri aktarma. [DS]

devrici, [devri-ci] *{ağız} is.* Dam aktarıcısı. [DS]

devridaim, [Ar. devr-i dâim دور دائم] *{OsT} is.* Sürekli dolaşma. ◻ **devridaim tulumbası,** *Otomobillerde motoru soğutmak üzere suyu harekete geçiren pompa.*

devrihindi, [Ar. devr-i hindî دور هندی] *(devrihindi:) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde yedi zamanlı beş darplı küçük bir usul.

devrik, -ği [devir-mek > dev(i)r-ik] *sf.* **1.** Dik durma hâlini yitirmiş, yatık hâle gelmiş olan; devrilmiş olan. **2.** Katlanıp kendi üzerine bükülmüş olan. **3.** (İktidar için) darbe ile yönetimden uzaklaştırılmış olan. ◻ **devrik cümle,** *dbl. Yüklemi diğer ögelerden önce gelen cümle.*

devrikebir, [Ar. devr-i kebîr دور كبير] *(devrikebi:r) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde 28 zamanlı 12 darplı büyük bir usul.

devrikesi, [dev(i)r-i-k-e-s-i] *{ağız} zf.* → devrisi. [DS]

devriklik, -ği [devrik-lik] *is.* Devrik olma durumu; devrilmiş durumda bulunma.

devriliş, [devril-mek > devril-iş] *is.* Devrilmek eylemi veya biçimi.

devrilme, [dev(i)r-il-me] *is.* Devrik hâle getirilme eylemi.

devrilmek, [devir-mek > dev(i)r-il-mek] *edil. f. [-ir]* Devrik duruma getirilmek.

devrim[1], [devir-mek > dev(i)r-im] *is.* **1.** Köklü tedbirlerle kısa zamanda toplum hayatında var olan yerleşik düzeni değiştirme ve yeniden biçimlendirme; inkılap, *(1935).* **2.** Ayaklanma veya başka yollarla iktidarı uzaklaştırarak yönetim tarzında yapılan değişiklik; ihtilal. ◻ **devrim kanunları,** *yönet. huk. Laik Türk devrimini gerçekleştirmek için çıkarılan ve son anayasada özel bir şekilde koruma altına alınan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat, 671 sayılı Şapka İktisası, 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların İlgasına dair, 743 sayılı Türk Medenî Kanununun 110. maddesi, 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü, 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında, 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına dair, 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine dair sekiz adet kanun.*

devrim[2], [tegir-mi > devrim ?] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

devrimci, [devrim-ci] *is.* **1.** Devrimi yapan kimse. **2.** Yapılan devrimi destekleyen veya taraftar olan kimse. **3.** Toplumun siyasal ve sosyal yapısını devrim ile değiştirmeyi amaçlayan kimse.

devrimcilik, -ği [devrimci-lik] *is.* **1.** Toplumun siyasi ve toplumsal yapısını devrim yolu ile değiştirmek amacıyla kurumlaşmış biçimdeki etkinliklerin tümü. **2.** Böyle bir etkinliğin içinde bulunan kişinin tutumu ve yaptığı eylem.

devrimsel, [devrim-sel] *sf.* Devrimle ilgili; devrime dayalı.

devrirevan, [Ar. devr-i revân دور روان] *is. müz.* Türk müziğinde 14 zamanlı ve 6 darplı küçük bir usul.

devrisi, [devir + irte-s-i] *sf.* (Gün, hafta, ay, yıl için) bir sonra gelen; ertesi.

devriye, [Ar. devriyye دوريه] *is.* **1.** Dolaşarak güvenliği sağlayan güvenlik gücü veya görevlisi. **2.** *as.* Belirli yerlerdeki nöbetçileri kontrol etmek amacıyla görevlendirilen silahlı asker. **3.** İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfının on iki dereceye ayrılan aşamalı sistemi. **4.** *ed.* Devir nazariyesini konu edinen tekke şiirleri. 🗗 **devriye hizmeti,** *as. Sürekli gözetleme yapılmayan bir kesimde geçici olarak yapılan gözetleme.*|| **devriye kolu,** *as. Güvenlik ve gözetleme noktaları arasında görünmeyen yerleri kontrol eden iki erden kurulu kol.*|| **devriye uçağı,** *as. Düşman deniz kuvvetlerini gözetleyen gemide veya kıyıda üslenen uçak.*

devrolunma, [Ar. devr + T. ol-un-ma دور اولنمه] *is.* Devir olmak işi yapılmak eylemi; devredilme.

devrolunmak, [Ar. devr + T. ol-un-mak دور اولنمق] *edil. f. [-ur]* Devir işi yapılmak; devredilmek.

devşek, -ği [*eT.* > *teviş > tevşe-mek *(birbirine bağlamak)* > devşe-k] *{ağız} is.* **1.** Çoluk çocuk. **2.** Köle. [DS]

devşenmek, [devşe-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaramazlık etmek. **2.** Debelenmek; çırpınmak; kımıldanmak. **3.** Çabalamak; uğraşmak; didinmek. **4.** Omuzlarını oynatarak kendi kendine kaşınmak. [DS]

devşirikli, [devşirik-li دیوشرکلی] *{eAT} sf.* **1.** Ortada bir şey bırakmayan. **2.** *zf.* Derli toplu olarak.

devşirilme, [devşir-il-me] *is.* Toplamak işinin yapılma durumu ve eylemi; toplanma.

devşirilmek, [devşir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Toplamak, düzenlemek işi yapılmak.

devşirim, [devşir-im] *is.* **1.** Devşirmek, toplamak, düzenlemek işi. **2.** Düzen.

devşirimli, [devşirim-li دوشرملی] *sf.* **1.** Düzenli olarak derlenmiş toparlanmış olan; derli toplu; düzgün. *{OsT} (aynı)* **2.** Düzenli.

devşirimsiz, [devşirim-siz] *sf.* **1.** Düzenli olarak derlenip toparlanmamış. **2.** Düzensiz.

devşirme, [devş-ir-me] *is.* **1.** Toplama, derleme durumu ve eylemi. **2.** *as.* Asker yetiştirilmek üzere yeniçeri ocağına çocuk toplama işi. **3.** Yeniçeri ocağına bu yolla alınan çocuk. **4.** Meyveleri toplama işi. **5.** *sf.* Düzensiz olarak oradan buradan derlenip bir araya getirilmiş olan.

devşirmek, [*eT.* ter-mek > ter-(i)ş-ür-mek > terşürmek > devşir-mek دوشرمك] *gçl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** Toplamak; dermek; bir araya getirmek; *{eAT} (aynı).* **2.** Katlayıp düzgün hâle getirmek.

devşürmek, [*eT.* ter-mek > ter-(i)ş-ür-mek > terşürmek > devşür-mek دوشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; devşirmek. [DK]

devvar, [Ar. devr > devvâr دوار] *(devva:r) {OsT} sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Sürekli olarak dönen.

devvare, [Ar. devr > devvâre دواره] *(devva:re) {OsT} sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Sürekli olarak dönen. **3.** *is.* Pergel.

dey, [Sank. dey *(yaratan)* > Far. dey دی] *is.* **1.** Zerdüştlükte Ahuramazda'nın sıfatlarından biri. **2.** *{OsT}* Güneş yılının onuncu ayı. **3.** Eski İran dinine göre, Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş yılının 8., 15. ve 23. günlerinde yapılacak işleri yöneten melek. **4.** Kış.

dey, [tey / dey] *{ağız} ünl.* İşte; şurada; ta! [DS]

deyacir, [Ar. deycûr > deyâcir دياجر] *(deya:cir) {OsT} is.* Karanlıklar.

deybadin, [Far. deybâdîn ديبادين] *(deyba:di:n) {OsT} is.* **1.** Her Güneş ayının 23. günü. **2.** Eski İran dininde, bir melek adı. **3.** *özl. is.* Cenab-ı Hak.

deybazer, [Far. dey-bâzer ديباذر] *(deyba:zer) {OsT} is.* **1.** Güneş aylarının sekizinci günü. **2.** Eski İran dininde, sekizinci günü yöneten melek.

deycur, [Ar. deycûr ديجور] *(deycu:r) {OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** *mecaz.* Derin üzüntü.

deyden, [Ar. deyden / deydene ديدن / ديدنه] *{OsT} is.* Gelenek; usul; âdet. 🗗 **deydene-i dîrîne,** *{OsT} Eski usul; eski âdet.*

deye, [de-mek > de-y-e] *zf.* Diye.

deyen, [dé-mek > dé-y-en دين] *{eAT} sf.* **1.** Diyen. **2.** .... denilen; ... adlı.

deyende, [de-mek > de-y-en-de دين ده] *{eAT} zf.* **1.** Dediği zaman; deyince. **2.** Tamam olunca.

deyenek, [değ-enek > dey-enek ديانك] *{eAT} is.* Değnek.

deyesek, -ği [de-mek > de-y-e-se-k] *{ağız} is.* Atasözü. [DS]

deyeze, [tayı + eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

deygin, [değ-mek > dey-gin] *{ağız} e.* İlişkin; ilgili; ait. [DS]

deymah, [Far. dey-mâh دیماه] *{OsT} is.* Kış ayı.

deymumet, [Ar. deymûmet ديمومت] *(deymu:med) {OsT} is.* Devamlılık; süregelme; süreklilik.

deyi[1], [dé-mek > dé-y-u > dé-y-i دیی] *zf.* Diye; *{eAT} aynı).*

deyi[2], [dé-mek > de-y-i] *is.* **1.** *dbl.* Dil, işaret, söz gibi anlatım araçlarının tümü; anlatma gücü. **2.** *fel.*

Hıristiyanlıkta Tanrı kelamını insanlara ulaştıran oğul (İsa); logos.

deyicek, [de-mek > de-y-icek ديجك] *{eAT} zf.* Deyince; dediği zaman. [DK]

deyik, -ğı [de-mek > de-y-ik] *{ağız} is.* Söyleniş. [DS]

deyikli, [deyik-li] *{ağız}is.* Nişanlı kız. [DS]

deyilen, [deyi-l-en] *{ağız} sf.* Denilen; söylenen. [DS]

deyim[1]**,** [de-mek > de-y-im] *is.* **1.** Çoğunlukla gerçek anlamın dışında kullanılarak bir düşünceyi dile getiren kalıplaşmış anlatım; tabir, *(1935).* **2.** *{ağız}* Cümle. [DS] **3.** *{ağız}* Mâni. [DS]

deyim[2]**,** [de-y-im *(1. t. kişi eki)*] *{ağız} ünl.* Diyeyim. [DS]

deyimleşme, [deyimle-ş-me] *is.* Deyim hâline gelme durumu ve eylemi.

deyimleşmek, [deyimle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Deyim durumuna gelmek; deyim özelliği kazanmak.

deyindi, [deyin-di] *{eAT} ünl.* Haydi.

deyinmek, [de-y-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine söylenmek. **2.** Buyurmak. [DS]

deyirgeç, [deyir-geç] *{ağız} is.* Fabrika. [DS]

deyiş, [de-y-iş] *is.* **1.** *{ağız}* Söz; kelime. [DS] **2.** Söyleyiş biçimi. **3.** Anlatım biçimi; üslûp. **4.** *ed.* Halk şiirinde türkü, destan, koşma, tekerleme gibi türlerdeki eserlerin genel adı. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *tasvf.* Tarikat esaslarına uygun şiir. **6.** *{ağız}* Makam. [DS] **7.** *{ağız}* Beste. [DS] **8.** *{ağız}* Karşılıklı olarak halk şiiri söyleme. [DS]

deyişat, [de-y-iş + Ar. -āt ديشات] *(deyişa:t) {OsT} is.* **1.** Şiir. **2.** Söz; dedikodu ya da haber türünden laf. **3.** *{ağız}* Konuşma. [DS] **4.** *{ağız}*Ağız kavgası; çekişme. [DS] **5.** *{ağız}* Söz gelişi. [DS] **6.** *{ağız}* Rivayet; söylenti. [DS] **7.** *{ağız}* Mâni, destan; ağıt; vb. [DS]

deyişet, [de-y-iş + Ar. -āt ديشات] *{ağız} is.* **1.** Tekerleme. **2.** Fıkra. **3.** Atasözü. **4.** Âdet; gelenek; atadan gelen alışkanlık. **5.** Rivayet. **6.** Mâni; destan; ağıt vb. şiir. [DS]

deyişetçi, [deyişet-çi] *{ağız} is.* Halk ozanı; âşık. [DS]

deyişik, -ği [değiş-ik] *{ağız} is.* **1.** İki erkeğin birbirinin kız kardeşleri ile karşılıklı olarak evlenmeleri durumu. **2.** Halk inanışına göre cinler tarafından değiştirildiği sanılan çocuk. **3.** Yedek iç çamaşırı. [DS]

deyişleme, [deyiş-le-me] *{ağız} is.* **1.** Kafiyeli atasözü. **2.** Beste; makam. **3.** Bir sözün, masalın, öykünün anlamı. [DS]

deyişme, [deyiş-me] *{ağız} is.* **1.** Ağız kavgası; tartışma. **2.** Konuşma. [DS]

deyişmek, [de-y-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Halk şairleri için) karşılıklı türkü söylemek. [DS]

deylemek, [dey-le-mek / dē-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dinlemek. [DS]

deynemek, [der-le-mek / dey-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Toplamak; derlemek. [DS]

deymas, [Yun. demosion > Ar. deymās ديماس] *{OsT} is.* Zindan.

deymumet, [Ar. deym > deymūmet] *(deymu:met) is.* Süreklilik; sürme; süregelme.

deymus, [Ar. démūs] *{OsT} is.* Bir tür tarım vergisi.

deyn, [Ar. deyn دين] *{OsT} is.* Belli bir süre sonra ödenmek üzere alınmış para; vadesi belli borç. **deyn-i gayr-i sahîh,** *{OsT} huk. Ödeme yapmaksızın düşen borç.*|| **deyn-i hâl,** *{OsT} huk. Başka bir zamàna ertelenemeyen borç.*|| **deyn-i lazım-i sahîh,** *{OsT} huk. Ödenmedikçe düşmeyen borç.*

deyni, [değin] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

deyr, [Ar. deyr دير] *{OsT} is.* **1.** Manastır; kilise. **2.** *mecaz.* Meyhane. **3.** *tasvf.* İnsanlık âlemi; bu dünya. **deyr-i mihnet,** *{OsT} Üzüntü, sıkıntı veren dünya.*|| **deyr-i mugān,** *{OsT} 1. Mecusî mabedi. 2. mecaz. Meyhane.*|| **deyr-i teng,** *{OsT} 1. Dar kilise. 2. mecaz. Bu dünya.*

deyranî, [Ar. deyrānī ديرانى] *(deyra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Manastırla ilgili; manastıra ait. **2.** *is.* Manastır adamı.

deyre, [teg-re > deyre ديره] *{eAT} is.* Civar; etraf; çevre.

deyrhane, [Ar. deyr + Far. ḫāne ديرخانه] *(deyrha:ne) {OsT} is.* Manastır; kilise.

deyrî, [Ar. deyrī ديرى] *(deyri:) {OsT} sf.* Manastırla ilgili.

deys, [? deys] *{ağız} ünl.* **1.** Atların yanına yaklaşırken haberdar olmalarını, dolayısıyla çifte atmalarını önlemek için söylenen söz. **2.** Kabadayıca konuşan birine, uyarı için söylenen söz. [DS]

deyü, [de-mek > de-yü ديو] *{eAT} {OsT} {ağız} zf.* Diye. [DS]

deyülmek, [dé-mek > de-y-ül-mek ديلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Denilmek; söylenmek.

deyyan, [Ar. deyyān ديان] *(deyya:n) {OsT} sf.* **1.** Ceza ve mükâfat veren; hâkim. **2.** *is.* Tanrı.

deyyar, [Ar. deyyār ديار] *(deyya:r) {OsT} is.* **1.** Tek insan; kişi. **2.** Manastır yöneticisi. **3.** Manastırla ilgili kimse. **4.** *zm.* (Olumsuz cümlelerde) hiç kimse.

deyyus, [Ar. deyyūṣ ديوث] *is. kaba.* Karısının veya bir yakını kadının iffetsizliğine göz yuman kimse (sövgü sözü).

deyü, [dé-mek > dé-y-ü ديو] *{eAT} zf.* Diye. [DK]

deyügörmek, [de-y-ü+gör-mek ديو كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* .... diye ısrar etmek; deyip durmak. [DK]

deyüben, [de-y-üben ديوبن] *{eAT} zf.* Diyerek; deyip. [DK]

deyülmek, [dé-y-ül-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* Denilmek.

deyze, [dayı+eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

dezavantaj, [Fr. désavantage] *is.* Herhangi bir kazanım üstünlüğü olmama durumu; yardımcı etmenlerden yoksun bulunma; elverişliliği, üstünlüğü, kolaylığı olmayan durum veya bunları ortadan kaldıran durum; avantaj yokluğu.

dezenfeksiyon, [Fr. désinfection] *is.* Kimyasal veya fiziksel araç ve maddelerle veya işlemlerle mikropları belirli bir ortamdan yok etme işi; dezenfekte etmek.

dezenfektan, [Fr. désinfecttant] *sf.* Mikrop kırma özelliği olan; dezenfekte edici.

dezenfekte, [Fr. désinfecté] *sf.* Mikroplardan arındırılmış. 🗗 **dezenfekte etmek,** *Mikroplardan temizlemek; mikropsuz hâle getirmek.*

dezgindirmek, [tegzin-dir-mek>dezgin-dir-mek دزگن درمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Çevirmek; dolaştırmak.

dezine, [Far. tāzāne] *{ağız} is.* Kartal kanadı ya da at tırnağından yapılma mızrap; tezene. [DS]

dg [Fr. décigramme] *kısalt.* Kütle (ağırlık) birimi olan desigramın sembolü.

-dı[1]**,** [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* Görülen geçmiş zaman kip eki; belirli geçmiş zaman kipi eki; -di'li geçmiş zaman kip eki; şuhud-i mazi eki. *{eT} {eAT} (aynı)*

-dı[2]**,** [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *yap. e.* **1.** Fiillerden gerçekleşmesi sağlanmış, tamamlanmış iş ve ürün kavramını veren isimler yapar: *girdi, uydu, çıktı, alındı.* **2.** Fiillerden yemek adları yapar: *külbastı, imambayıldı, beğendi.* **3.** Fiillerden araç adları yapar: *sındı, kaptıkaçtı, eğdi.* **4.** Fiillerden işi yapan, tamamlayan kavramını veren kelimeler yapar: *mirasyedi, şıpsevdi.* **5.** *{eT}* Fiilden isim yapma eki. *ög-di (ödül)*

-dı[3]**,** [-dı /-di / -du / -dü] *{eT} yap. e.* **1.** İsimden isim yapma eki. *ekin-di (ikinci), öng-di (yasa)* **2.** Tarz zarfları türeten ek. *edgü-ti*

-dı-[4]**,** [-dı-] *{eT} ek.* İsimden fiil türeten ek. [ETY] *u-dı-mak (uyumak)*

dı[1]**,** [dı *(yans.)*] *is.* Söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı+dı+bıdı*

dı[2]**,** [dı *(yans.)*] *is.* Üşüme ve titremeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı+dı-la-mak*

dı[3]**,** [dı / dın *(yans.)*] *is.* Gereğinden çok incelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dı-d-ık-la-mak, dı-d-ık-lı*

dıb, [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dıb-ı-da-n, dıb-ı-dık, dıb-ır-da-mak, dıb-ıl dıbıl*

dıba, [dip / dıb-a?] *{ağız} is.* **1.** Kenar; yan. **2.** Köşe. [DS]

dıbābiye, [Ar. ḍıbābiye / żıbābiye ضبابيه] *(dıba:biye) {OsT} zool.* Sürüngenler.

dıbara, [Far. dūbārā دوبارا] *{ağız} is.* İçten olmayan söz ve hareketler; kurum; tafra. [DS]

dıbaracı, [dıbara-cı] *{ağız} sf.* Yalan söz ve hareketlerle başkalarını kandırmaya çalışan. [DS]

dıbıdan, [dıb *(yans.)* > dıbı(t)-an] *{ağız} is.* Düğünlerde kızlar oynarken def yerine çalınan tepsinin çıkardığı ses. [DS]

dıbıdık, -ğı [dıb *(yans.)* > dıb-ı(t)-ık] *{ağız} sf.* Küçük bir iş yaparken bile eli dolaşan; elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

dıbık, -ğı [Ar. dibḳ دبق] *{ağız} is.* **1.** Tatlı bulaşığı; şıralı, yapışkan madde. **2.** Sakız ve çam ağacından yapılan ve serçe tutmakta kullanılan macun; ökse. [DS] 🗗 **dıbık dıbık,** *Yapışak yapışak.*

dıbıklamak, [dıbık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ı(t)-yor]* Yapışkan madde sürmek; yapışkan bulaştırmak; yapışkanlamak. [DS]

dıbıl, [dıb *(yans.)* > dıb-ıl] *{ağız} is.* **1.** Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Sulu çamur. [DS] 🗗 **dıbıl dıbıl,** *{ağız} 1. (Kişi ya da hayvan için) çok yağlı; şişman. 2. Bir sıvının kendini kuşatan balon gibi yumuşak bir zar içinde oynarkenki durumu. 3. Elinden iş gelmeyen. 4. Ufak adımlarla; tıpış tıpış; yavaş yavaş.* [DS]

dıbılamak, [dıb *(yans.)* > dıb-(ı)-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Sıvı için) kendini kuşatan zar içinde, zarı ileri geri iterek oynamak. [DS]

dıbır, [Ar. dübür] *{ağız} is.* Kıç; makat. [DS]

dıbırdamak, [dıb *(yans.)* > dıb-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Acele etmek; koşmak. [DS]

dıbış, [dıb *(yans.)* > dıb-ış] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çirkin. **2.** Saçsız; kel. **3.** (Küçük çocuk için) iri yapılı. **4.** *is.* Küçük çocuk midesi. **5.** Köpek. [DS] 🗗 **dıbış dıbış,** *{ağız} Küçük adımlarla; tıpış tıpış.* [DS]

dıbışkı, [dıp+ bıçkı ?] *{ağız} is.* Elle kullanılan araçlarla tahta biçerken tahtanın kalınlığını ve testerenin yolunu belirlemek için boyalı iple yapılan çizgi. [DS]

dıbıt, -dı [dıb *(yans.)* > dıb-ıt] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dıbız, [dıb *(yans.)* > dıb-ız] *{ağız} sf.* **1.** Saçsız; kel. **2.** (Kişi için) kısa boylu; bodur. **3.** İflas etmiş; batkın. **4.** *is.* Hile; oyun. **5.** *ünl.* Defol. [DS]

dıbızımak, [dıb *(yans.)* > dıb-ız-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* İflas etmek. [DS]

dıbızlamak, [dıb *(yans.)* > dıb-ız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* İflas etmek. [DS]

dıbk, [Ar. dıbḳ دبق] *{OsT} is.* Ökseotu.

dıbkıye, [Ar. dıbḳıyye دبقيه] *{OsT} is. bot.* Ökseotugiller.

-dıç, [-dıç] *{eT} {eAT} yap. e.* İsimden isim yapma eki. Kalıplaşmış olarak tek örnekte vardır. *sağ-dıç.*

dıdı, [dı *(yans.)* > dı+dı] *{ağız} is.* Saç örgülerinin ucunda örülemeyecek biçimde kalmış olan saçların ince ince örülerek bağlanmış hâli. [DS]

dıdık[1]**, -ğı** [dı *(yans.)* > dı+dı-k] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Gırtlağın boğaz ve dile bitişik olan kısmı. **3.** İbik. **4.** Kesilmiş kasaplık hayvanın baş, ayak vb. parçaları; sakatat. **5.** Çene altından bağlanan baş örtüsü. [DS]

dıdık[2]**, -ğı** [dı *(yans.)* > dı+dı-k] *{ağız} sf.* Çıplak. [DS]

dıdıkçı, [dı+dı-k-çı] *{ağız} sf.* Titiz; güç beğenen. [DS]

dıdıklamak, [dı *(yans.)* > dı+dı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi gereğinden çok incelemek. [DS]

dıdıklı, [dı *(yans.)* > dı+dı-k-lı] *sf.* Çabuk karar veremeyen.

dıdılamak, [dı *(yans.)* > dı+dı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Üşümek. **2.** Üşüme sebebiyle titremek. [DS]

dıdım, [Soğd. dīdīm] *{eT} is.* Taç. [EUTS]

dıdımlıg, [dıdım-lıġ] *{eT} sf.* Taçlı. [EUTS]

dıfda, -a'ı [Ar. ḍıfdaᶜ / żıfdaᶜ ضفدع] *{OsT} is. zool.* Kurbağa.

dıfdaiye, [Ar. ḍıfdaᶜiyye ضفدعيه] *{OsT} is. zool.* Kurbağagiller

dığ[1]**,** [dağ / dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dığ-ıl dığıl, dığ-ır-da-mak*

dığ[2]**,** [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dığ-ra-mak, dığ-ra-n-mak*

dığ[3]**,** [dıg] *{ağız} is.* Çekiştirme; yerme. [DS]

dıgan, [dıg-an] *{ağız} sf.* Boşboğaz; geveze. [DS]

dıgıç, -cı [dıg *(yans.)* > dıg-ıç] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

dıgıl[1]**,** [dıg *(yans.)* > dıg-ıl] *{ağız} is.* Haşlanmış kuru fasulye taneleri. [DS]

dıgıl[2]**,** [dıg *(yans.)* > dıg-ıl] *{ağız} is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıgıl dıgıl,** *{ağız} (Konuşma, mırıldanma için) kendi kendine, çevreden anlaşılmayacak biçimde.* [DS]

dıgıldanmak, [dıg *(yans.)* > dıgılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Küçük çocuklar için) kendi kendine mırıldanmak, söylenmek; anlaşılmaz sesler çıkarmak. [DS]

dıgırdaşmak, [dıg *(yans.)* > dıg-ır-da-mak > dıgırdaş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga etmek. [DS]

dıgış, [dıg *(yans.)* > dıg-ış] *{ağız} is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıgış dıgış,** *{ağız} Keçi çağırma ünlemi.* [DS]

dıgramak, [dıg(ı)r-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

dıgranmak, [dıgra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

dığ[1]**,** [dağ / dıg /dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dığ dığ, dığ-dı, dığ-ıl dığıl, dığ-ıl-tı, dığ-ır-da-n-mak*

dığ[2]**,** [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dığ-ıl dığıl dönmek, dığ-ır-la-n-mak*

dığ[3]**,** [dığ *(yans.)*] *is.* Sıvıların ve suyun sürekli akışını anlatan kök. [Zülfikar] *dığ-ıl dığıl*

dığ[4]**,** [dığ / dık *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. *dığ dığ* 🗗 **dığ dığ,** *{ağız} Tavuk çağırma ünlemi.* [DS]

dığa, [*eT.* tügē > düğe > dığa] *{ağız} is.* **1.** Yaşını küçük gösteren beş altı yaşındaki sığır. **2.** *sf.* Büyümeyen; cılız kalmış. [DS]

dığaç, -cı [dığ-aç] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

dığan, [Yun. tīghani] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Süt pişirilen küçük kulplu bakraç. **3.** Bakır kazan; karavana. **4.** Tencere. **5.** Kenarlı derin tepsi. **6.** Böyle bir tepside yapılan börek; tepsi böreği. **7.** Suyun hafif toplandığı yer; çukur. [DS] 🗗 **dığan ağız,** *{ağız} Dedikoducu.* [DS]‖ **dığan ekmeği,** *{ağız} Tepsi ekmeği.* [DS]‖ **dığan koyacak,** *{ağız} Tencere altlığı; nihale.* [DS]

dığaz, [dığ-az ?] *{ağız} zf.* Aksine; zıddına; ters olarak. [DS]

dığdı[1]**,** [dığ *(yans.)* > dığ-dı] *{ağız} sf.* **1.** Çok. **2.** *is.* Uzak akraba. **3.** Tarla kuşu. [DS] 🗗 **dığdının dığdısı,** *Uzak akraba.*

dığdı[2]**,** [*eT.* tüg-mek *(düğmelemek)* > dığ-dı] *is.* **1.** Çorap ilmikleri gibi kolaylıkla sökülen düğüm. **2.** *{ağız}* Saç örgülerinin ucundaki küçük örgüler. [DS] **3.** Örgü. **4.** İplikten örülen ve çorabı bağlamaya yarayan bağ.

dığdığ[1]**,** [dığ *(yans.)* > dığ+dığ] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Kavga edenleri kızıştırmak için söylenen söz. **3.** *sf.* Kavgacı, olur olmaz şeylere sinirlenen. [DS]

dığdığ[2]**,** [dığ *(yans.)* > dığ+dığ] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf, kara kuru. [DS]

dığdığı, [dığ *(yans.)* > dığ+dığ-ı] *sf.* **1.** Konuşurken

R'leri Ğ gibi söyleyen kimse. **2.** Uzak akraba. **3.** *{ağız}* Yaban armudu; ahlat.

dığdık, -ğı [dığ-dı-mak > dığ-dı-k] *sf.* **1.** (Bağlanan ve düğümlenen şeyler için) kolay çözülür; sıkı değil. **2.** Uzak akraba. 🗗 **dığdığın dığdığı,** *Uzak akraba.*

dığdır, [dığ-dır] *{ağız} is.* Hasta ağacın küçük kalmış meyvesi. [DS]

dığdış, [dığ-(ı)d-ış] *{ağız} sf.* Saçını çok kısa kestirdiği için başı kel gibi görünen. [DS]

dığı, [dığ *(yans.)* dığ-ı] *{ağız} is.* **1.** Küçük oğlak veya kuzu. **2.** *sf.* Cüce. [DS]

dığıl, [dığ-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** *is.* Yuvarlak tane. **3.** Pişmiş mısır tanesi. **4.** Koyun keçi gibi hayvanların yuvarlak katı pisliği. **5.** Küçük tane hâline gelmiş yün. **6.** Sık örülmüş şey. **7.** Kıvrım. [DS] 🗗 **dığıl dığıl,** *{ağız} 1. Tane tane; parça parça. 2. (Isıtıraptan kıvranmak) kıvrım kıvrım. 3. Zorla; güçlükle.* [DS]|| **dığıl dığıl dönmek,** *{ağız} Istıraptan, acıdan kıvranmak.* [DS]|| **dığıl dığıl etmek,** *{ağız} Yaltaklanmak.* [DS]|| **dığıl dığıl kanamak,** *{ağız} (Eller için) yarılıp çatlayarak kanamak.* [DS]

dığılcık, -ğı [dığıl-cık / düğül-cük] *{ağız}* Küçük dolu. [DS]

dığıldamak, [dığıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ufak işlerle uğraşmak. **2.** Konuşmak; kaynaşmak. **3.** Geçimini düzeltmek; kalkınmak. [DS]

dığıldanmak, [dığılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Küçük çocuk için) kendi kendine söylenmek; mırıldanmak. [DS]

dığıllanmak, [dığılla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Telaşlanmak. [DS]

dığıltı, [dıng *(yans.)* > dığıl-tı] *{ağız} is.* Yüksek sesle mırıldanma. [DS]

dığır, [dığ-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur.

dığırcık, -ğı [dığır-cık] *{ağız} is.* Kıvırcık. [DS]

dığış, [dığ-ış ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ters; aksi.

dığışmak, [dıng *(yans.)* > dığ-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir ses duymak; ses işitilmek. [DS]

dığıtmak, [dığ-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ekin, ot gibi bitkilerin büyümesi durmak. [DS]

dığız, [dığ-ız] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

dığlamak, [tıng *(yans.)* > dığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tınlamak.

dığlı, [dığ-lı] *{ağız} is.* **1.** Tahıl sapından yapılan düdük. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

dığrak, -ğı [*eT.* tavra-mak > tavra-k > dığra-k] *{ağız} is.* **1.** Erken olgunlaşan, sarı renkli, kısa saplı bir buğday türü. **2.** Harman zamanı ilk elde edilen ürün. **3.** Sert ve sık adım. **4.** *sf.* Zamanından önce gelişen. **5.** (Giyim için) güzel, düzgün ve şık. **6.** Genç. **7.** Mert; cesur; kabadayı. [DS]

dığramak, [dığ-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Artmak; yükselmek. [DS]

dıham, [Ar. ḍaḥm > ḍıḥām / żıḥām ضحام] *(dıha:m) {OsT} sf.* (Nesne için) iri ve kalın olan.

dıhış, [dığ-ış / dıh-ış ?] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

dıhk, -ki [Ar. ḍıḥk / żıḥk ضحك] *{OsT} is.* Gülme. 🗗 **dıhk-āver,** *{OsT} Güldüren; güldürücü.*

-dık, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tık / -tük] *yap. e.* Fiillerden isim ve sıfatlar türeten ek. Olumlu ve olumsuz fiil kök ve gövdelerine getirilerek isim ve sıfatlar yapar: *tanıdık, bildik, tanıdık (yüzler), işitilmedik (söz), aşılmadık (dağ).*

dık[1], [dağ / dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan bağrışma ve konuşmaları, bu biçimdeki çeşitli gürültüleri, telaşları; ağrılı, acılı olmayı ve sıkıntıyı anlatan kök. [Zülfikar] *dık+dık-a*

dık[2], [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dık dık, dık demek*

dık[3], [dıg / dığ / dık *(yans.)*] *is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren kök. [Zülfikar] *dık-ır-lan-mak* 🗗 **dık dememek,** *{ağız} Ses çıkarmamak; tık dememek.*

dık[4], [dığ / dık *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. *dık dık* 🗗 **dık dık,** *{ağız} 1. Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. 2. Koyun ve keçi çağırma ünlemi.* [DS]

dık[5], [Ar. dıḳḳ دق] *{ağız} is.* **1.** İnce ağrı; erime hastalığı. **2.** Verem hastalığı. [DS]

dık[6]**, -ğı** [Ar. (Sur.) dıḳḳ دق] *{ağız} is.* Mangal kömürünün tozu. [DS]

dıka[1], [? dıka] *{ağız} is.* **1.** Nokta; ufak leke. **2.** Cilt üzerine yapılan küçük dövme. [DS]

dıka[2], [tık-a-mak > tık-a] *{ağız} is.* Tıkaç. [DS]

dıkaç, [tık-a-mak > tık-a-ç] *{ağız} is.* Şişe, testi vb. kapağı; tıpa; mantar. [DS]

dıkak[1]**, -ğı** [tık-a-mak > dık-ak] *{ağız} is.* Ağaç kapak; tıkaç; tıpa. [DS]

dıkak[2], [Ar. dıḳāḳ دقاق] *(dıka:k) {OsT} sf.* **1.** (Nesneler için) ufak; kırıntı; ince. **2.** Şirden.

dıkalmak, [dık-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Utanmak; sıkılmak. [DS]

dıkamak, [tık-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* **1.** (Şişe, testi vb. ağzı için) kapatmak; tıkamak. **2.** (Söz, konuşma için) söylemesine fırsat tanımamak; ağzında bırakmak. [DS]

dıkdıka[1], [dık *(yans.)* > dık+dık-a] *{ağız} is.* Söylenme; gelişigüzel konuşma. [DS]

dıkdıka[2], [dık *(yans.)* > dık+dık-a] *{ağız} is.* Asıl; esas. [DS]

dıkdıkacı[1], [dık *(yans.)* > dık+dık-a-cı] *{ağız} sf.* Bir işin aslını, esasını araştıran. [DS]

dıkdıkacı[2], [dık *(yans.)* > dık+dık-a-cı] *{ağız} sf.* Lafını bilmez. [DS]

dıkı, [*eT.* tikü > dıkı > dık-ım] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça; azıcık. [DS]

dıkıcık, -ğı [dık-ı-cık] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça; azıcık. [DS]

dıkık, -ğı [dık-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

dıkılmak, [tık-mak > dık-ıl-mak دقلمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin içine girmek; dolmak; sokulmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hücum etmek; saldırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Düşündüklerini söylemek isteyip de söyleyememek; tutulmak. [DS]

dıkım, [tık-mak > tık-ım > dık-ım] *{ağız} sf.* **1.** Biraz; bir parça; azıcık. **2.** *is.* Yenilen şeyin ağıza atılan her bir parçası; lokma. [DS]

dıkınmak, [tık-mak > tık-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eline geçeni zamanlı zamansız yemek; tıkınmak. [DS]

dıkır[1]**,** [dık *(yans.)* > dık-ır] *{ağız} is.* Düşme ve yuvarlanma bildiren yansımalı gövde. [DS]

dıkır[2]**,** [dık-ır] *{ağız} sf.* (At vb. hayvan için) zayıf; güçsüz. [DS]

dıkır[3]**,** [tık-ır / dık-ır] *{ağız} zf.* (İş ve durumun gidişi için) düzgün; yolunda. [DS]

dıkırlanmak, [dık-ır-la-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

dıkışmak, [tık-ış-mak > dık-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir yere çok kişi dolmak; tıkışmak. [DS]

dıkıştırmak, [tıkış-tır-mak > dıkış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Rastgele doldurmak; sıkıştırmak; sokuşturmak. [DS]

dıkız, [tık-mak > tık-ız > dık-ız دیقیز] *{eAT} sf.* **1.** Tıknaz; yoğun. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çok sıkıştırılmış; bastırılmış; dolu; sıkı. **3.** Sıkışık; dar. **4.** *is.* Havası basık yer. **5.** İyi pişmemiş ve kabarmamış ekmek. **6.** (Yiyecek için) boğazda kalan; kuru ve katı. **7.** Çok yapışkan sarı bir toprak. **8.** Çok nemli toprak. **9.** Üstüne basılmış sert toprak. **10.** Gelişigüzel ve özensiz, rasgele yapılmış iş. **11.** Çelik çomak oyununda on yerine söylenen sayı. **12.** Atın koşarken tıkanıp kalması durumu. ◻ **dıkız gelmek,** *{ağız} 1. Çok az eksik gelmek. 2. Ucu ucuna tamam gelmek.* [DS]

dıkka, [dık-ka] *{ağız} zf.* Ayakta; dimdik; hazır ol vaziyetinde. [DS] ◻ **dıkka durmak,** *{ağız} (Aşık kemiği için) dik durmak.* [DS]

dıkkı, [Ar. ṭıbḳı => dıkkı] *{ağız} is.* Aynı; tıpkı. [DS]

dıklak, -ğı [dık-la-k] *{ağız} is.* Emzikli testi. [DS]

dıklım, [tık-(ı)l-ım / dık(ı)l-ım] *{ağız} zf.* Tıkılma, dolma bildirir. [DS] ◻ **dıklım dıklım,** *{ağız} (Doluluk için) ağzına kadar; iyice; tamamen; hiç boş yer yok; tıklım tıklım.* [DS]

dıkmak, [tık-mak / dık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Çok doldurmak. **2.** İçeri sokmak; koymak; tıkınak. **3.** Kapamak. [DS] ◻ **dıkıp doldurmak,** *{ağız} Tıka basa doldurmak.* [DS]

dıknaz, [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z / tık-ın-mak > dık(ı)n-az ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) orta boylu, sağlam yapılı, toplu ve ağır. [DS]

dıkrınmak, [dık-(ı)r-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Söylemek istememek; sabretmek. [DS]

dıl[1]**,** [tıl / dıl] *{eT} is.* **1.** *anat.* Dil; tat alma organı. **2.** Dil; anlaşma aracı; lisan.

dıl[2]**,** [dal / dıl] *{ağız} sf.* Geçen; sona eren; süreksiz. [DS] ◻ **dıl ikindi,** *{ağız} İkindi vakti geçerek; ikindi vakti sonu; akşama yakın zaman.* [DS]

dıl[3]**, -l'ı** [Ar. ḍıl[ʿ] ضلع] *{OsT} is.*→ dılı.

dılaba, [*eT.* tilbe] *{ağız} sf.* Her şeye karışan; çok bilmiş. [DS]

dılacan, [Far. dil-āzār *(gönül yaralayan)* ?] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan veya hayvan için) zayıf. **2.** (Ot için) zayıf. [DS]

dılak, -ğı [*eT.* tıl *(dil)* + āk *(küçült. e.)* > dıl-āk / دلاق طلاق] *is.* **1.** Dilcik. **2.** Kadınlık organının üst yanında yer alan cinsel doyum noktası olan bölüm; bızır; klitoris.

dılan, [dıla-n ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağzı büyük ve açık olan. [DS]

dılar, [Yun. tilari] *{ağız} is.* Çocukların beşiklerine konulan şilte. [DS]

dıldag, [tıltā-mak > tıldā-ġ / tıltā-ġ / dıldā-ġ] *(dıldaːğ) {eT} is.* Bahane.

dıldamak, [tıl-dā-mak / tıl-tā-mak / dıl-dā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Dili kullanmak; konuşmak; söylemek.

dıldıbız, [dal+dıb-ız] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) saçı tamamen dökülmüş, başı açık. **2.** (Kişi için) düşkün; aşağılık. **3.** Yoksul. **4.** Çıplak. [DS]

dıldır, [dıl *(geçici)* > dıl-dır] *{ağız} sf.* **1.** Hoppa; şımarık. **2.** Yüzsüz. [DS]

dıldırmak, [dıl-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Son bulmak. **2.** Geçici olmak. **3.** Ne bulursa giymek; takıştırmak. [DS]

dılı, -l'ı [Ar. ḍıl[ʿ] ضلع] *{OsT} is. mat.* **1.** Kenar. **2.** Yan yüz. **3.** Karekök. **4.** *anat.* Kaburga kemiği. **5.** Kürede sekment. ◻ **dıl'-ı kāim,** *{OsT} mat. Dik kenar.*‖ **dıl'-ı kāzib,** *{OsT} anat. Bir ucu boşta kalan kaburga kemiği.*‖ **dıl'-ı mücessem,** *{OsT} fiz. Bir cismin kenarı.*‖ **dıl'-ı sahîh,** *{OsT} anat. Göğüs kemiğine bitişik yedi kaburga kemiği.*‖ **dıl'-ı zāviye,** *{OsT} mat. Açının kenarı.*

dılıcan, [? dılıcan] *{ağız} sf.* **1.** Canlı; enerjik. **2.** (Küçük kız çocuğu için) büyük insan gibi konuşan. [DS]

dılık[1]**, -ğı** [*eT.* tuluñ] *{ağız} is.* Çene. [DS]

dılık[2]**, -ğı** [dıl-ık] *{ağız} sf.* Serseri. [DS]

dılıkmak, [tıl > tıl-ık-mak > dıl-ık-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Biri ile konuşmak; sohbet etmek.

dılılanmak, [dılıla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Huysuzlanmak. [DS]

dılk, [dıl-(ı)k] *{ağız} sf.* Utanmaz; yüzsüz. [DS]

dılkıç, -cı [dıl-kı-ç ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sıska; dalağı şişmiş. [DS]

dılkış, [dıl-kı-ç > dılkış ?] *{ağız} sf.* → dılkıç. [DS]

dıllamak, [dıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* **1.** Alay etmek. **2.** *gçl. f.* Savurup atmak. **3.** Dala ya da ipe asmak. [DS]

dıllanmak, [dılla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Asılmak. **2.** Bir yere tutunarak sallanmak. [DS]

dıllı, [dıl-lı] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dıllık[1]**, -ğı** [dıl-lık] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaramaz; yerinde duramayan. [DS]

dıllık[2]**, -ğı** [*eT.* tılak / dıllık] *{ağız} is.* Kadının dişilik organı. [DS]

dılmaç, [tıl > tıl-maç / dıl-maç] *{eT} is.* Çevirmen; tercüman; dilmaç.

dıltanmak, [tıl-tā-mak / dıl-tā-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* Bahane bulmak.

dım[1]**,** [dam / dım / dom *(yans.)*] *is.* Su veya başka sıvı maddelerin damla damla akışını bildiren kök. [Zülfikar] *dım dım, dım-(ı)z-ır-mak* 🗗 **dım dım,** *{ağız} (Su ya da bir sıvının akışı için) damla damla.* [DS]

dım[2]**,** [dım *(yans.)*] *is.* Kısa aralıklarla hareket etme, zonklama bildiren kök. [Zülfikar] *dım-ır dımır, dım+dım-lan-mak, dım-ır-da-mak*

dımağı, [*eT.* tumagu > dımağı] *{ağız} is.* Öksürük; nezle; öksürme. [DS]

dımak, -ğı [? dımak] *{ağız} is.* Aşık kemiği. [DS]

dımb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. *dımb-ıl dımbıl, dımb-ır-damak, dımb-ır-tı*

dımbık, -ğı [dımb-ık] *{ağız} sf.* **1.** Doymuş. **2.** Şişkin; gergin. **3.** Sebatsız. [DS]

dımbıl[1]**,** [dımb *(yans.)* > dımb-ıl] *is.* Titreme, sallanma, oynama bildiren yansımalı gövde. 🗗 **dımbıl dımbıl,** *{ağız} (Kişi ve hayvan için) şişmanlık belirtisi olarak yürürken etleri sarsılan.* [DS]

dımbıl[2]**,** [dımb *(yans.)* > dımb-ıl] *{ağız} is.* Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık. [DS]

dımbıldamak[1]**,** [dımbıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kımıldamak; oynamak; sarsılmak. **2.** (Şişman kimse ya da hayvan için) yürürken etleri titremek. **4.** (Kap içindeki sıvı için) çalkalanmak. [DS]

dımbıldamak[2]**,** [dımb *(yans.)* > dımb-ar-da-mak > dımb-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Söylenip durmak. [DS]

dımbıldatmak, [dımbılda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tambur, saz ve cura gibi müzik aletlerini çalmak. [DS]

dımbır, [dımb-ır] *is.* **1.** Vurma, çalma sesini bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Saçı dökülmüş baş. [DS]

dımbırdamak, [dımbır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Söylenip durmak. **2.** (Saz, cura, tambur gibi müzik aletleri için) çalındığında ses çıkarmak. [DS]

dımbırdatma, [dımbır *(yans.)* > dımbırda-t-ma] *is.* Bir vurmalı ya da telli müzik aletini çalma, seslendirme; dımbırdatmak eylemi.

dımbırdatmak, [dımbır *(yans.)* > dımbır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Telli veya vurmalı çalgılar için) çalmak; seslendirmek. [DS]

dımbırtı, [dımbır-tı] *{ağız} is.* Davul türü çalgıların uzaktan duyulan sesi. [DS]

dımbilik, -ği [dımb *(yans.)* > dımb-ıl-ık > dımb-il-ik] *{ağız} is.* Tef. [DS]

dımdık, -ğı [dım-dı-k] *{ağız} is.* **1.** Nokta. **2.** *sf.* Bir tutam. **3.** Kendi kendine çok gülen. [DS]

dımdıkız, [dı(m)+dı/kız] *{ağız} pekşt. sf.* Son derece tıkız. [DS]

dımdıklık, -ğı [dım(ı)dık-lık] *{ağız} is.* Açık saçıklık. [DS]

dımdım, [dım *(yans.)* > dım+dım] *{ağız} sf.* **1.** Mızmız; mıymıntı. **2.** *is.* Mırıltı; hafifçe konuşma; söylenme. **3.** Ut. [DS]

dımdımı, [dım + dım-ı] *{ağız} is.* Suyun tavandan damla damla aktığı mağara; damlataş mağarası. [DS]

dımdırız, [dımdırı-z ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) vücudu zayıf karnı şiş. **2.** Şişkin; gergin. **3.** Şişman. [DS]

dımdızlak, -ğı [dı(m)+dı/zlak] *(dı'mdızlak) sf.* ve *zf. pekşt.* **1.** Çırçıplak. **2.** *mecaz.* Elindeki her şeyini, imkânlarını yitirmiş; malsız mülksüz. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Yapayalnız; tek başına; kimsesiz. [DS] **4.** Bomboş. 🗗 **dımdızlak kalmak,** *Elinde avcunda ne varsa her şeyini ve imkânlarını yitirmek.*

dımı, [dım-ı] *{ağız} is.* **1.** Suyun berraklığı; tazeliği. **2.** Suyun ılıklığı. [DS] 🗗 **dımısı batık,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]‖ **dımısı batmak,** *{ağız} (Su için) ılımaya yüz tutmak.* [DS]‖ **dımısı batmış,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]‖ **dımısı düşük,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]‖ **dımısı kaçık,** *{ağız} (Su için) ılık.* [DS]

dımık[1]**, -ğı** [dım-ık] *{ağız} is.* **1.** Aşık kemiği. **2.** Aşık kemiğinin köşesi. [DS]

dımık[2]**, -ğı** [dım-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Su ve hava için) ılık. **2.** Uyumuş; sızmış. **3.** *is.* Mayası az geldiği ya da fazla sıcak olduğu için iyi tutmayan yoğurt. [DS]

dımıkçı, [dımık-çı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

dımıl, [dım-ı-l ?] *{ağız} sf.* Parlak. [DS]

dımımak, [dım-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Uyumak. **2.** Ölmek. [DS]

dımır, [dım-ır] *is.* **1.** Kısa aralıklarla hareket etme, zonklama bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız} sf.*

(Kişi için) kısa boylu. [DS] 🗗 **dımır dımır,** *{ağız} (Yara için) için için acıma ve zonklayış.* [DS]

dımır, [dım-ır] *{ağız} is.* İstek. [DS] 🗗**dımırı çekmek,** *{ağız} Canı çekmek; istemek; arzu etmek.* [DS]

dımırdamak, [dımır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Yara, çıban için) sızlamak. [DS]

dımırmak, [dım-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin ucunu düzeltmek. **2.** (Su için) durgun akmak. [DS]

dınışık, -ğı [dınış-ık] *{ağız} sf.* Güzel; iyi; uygun. [DS]

dınışkı[1], [Ar. Dımışkī دمشقی] *{ağız} is.* **1.** Sert demir; çelik. **2.** Karyola demiri. **3.** Sandık ve paket ambalajında kullanılan ince sac şerit. **4.** Sicim. **5.** İnce ve kısa urgan. **6.** İri taneli birkaç tür üzüme verilen ad. **7.** Aşılı ağaç; yabanî olmayan ağaç. [DS]

dınışkı[2], [Ar. Dımışkī دمشقی] *{ağız} sf.* **1.** Güzel; yakışıklı; şık. **2.** Derli toplu. **3.** Kibar; zarif. **4.** Düz; cilalı; parlak. [DS]

dınışkı[3], [dıb-ış-kı > dınış-kı] *{ağız} is.* **1.** Kımıldanma; tıpırtı. **2.** Rüzgârsız, açık fakat sert hava. [DS]

dınışkılamak, [dınışkı[1]-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Süslemek. **2.** (Toprak için) çapalamak; düzeltmek. [DS]

dınışmak, [dın *(yans.)* > dınış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Uyumak. **2.** Kurulmak; süzülmek. **3.** (Süt için) mayalanacak sıcaklığa ve duruma gelmek. [DS]

dınıştamak, [dın *(yans.)* > dınış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(dı)-yor]* Hareket etmek. [DS]

dınıştırmak, [dın *(yans.)* > dınış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıcak suya soğuk su ekleyerek ılık hâle getirmek; ılıştırmak. [DS]

dınıtmak[1], [dın *(yans.)* > dın-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bayıltmak. **2.** Öldürmek. **3.** *gçsz. f.* Ölü gibi hareketsiz kalmak. [DS]

dınıtmak[2], [dını-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Su için) biraz ısıtmak; ılıtmak. [DS]

dınız, [dın *(yans.)* > dın-ız] *{ağız} is.* Kaşın üst köşesi. [DS]

dınlımak, [dın *(yans.)* > dın-lı-mak / dını(ı)l-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Biraz ısınmak; ılımak. [DS]

dınmak, [tın-mak > dın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Önem vermek; tınmak. [DS]

dınmamak, [tın-mak > dın-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Önem vermemek; oralı olmamak; tınmamak. [DS]

dınıranmak, [tırına-n-mak>dınran-mak دمرنق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Tırmanmak.

dınrımak, [dını(ı)r-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Oralı değilmişçesine görünerek aleyhte çalışma yapmak; saman altından su yürütmek. [DS]

dınızıkmak, [dını(ı)z-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* (Yemek için) ekşimeye yüz tutmak; bozulmak. [DS]

dınzınmak, [dını(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kavgaya hazır durumda bulunmak; çatacak hâlde olmak. **2.** (Yemek için) ekşimeye başlamak; kokuşmaya başlamak. [DS]

dınzırınak, [*eT.* tamız-mak > dını(ı)zı-r-ınak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Akıtınak; damlatmak. **2.** *dönşl. f.* Akmak; damlamak. [DS]

-dın[1], [-dın /-din /-tın / -tin] *{eT} {eAT} çek. e.* Uzaklaşma, ayrılma durum ekidir. *börü-din (kurttan)*

-dın[2], [-dın / -din] *{eAT} yap. e.* **1.** İsim yapar. *ay-dın.* **2.** Bazı kelimelerden zarflar türetir. *öng-din.*

dın,[1] [dan / dın / dang / danğ / dank / dınğ / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dın-dı-k-la-mak, dın dı-z-la-ma, dın-la-mak, dın-ıl-da-mak, dın-mak*

dın[2], [dı / dın *(yans.)*] *is.* Gereğinden çok incelemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dın-dı-k-la-mak*

dın[3], [tın > dın دين] *{eT} is.* **1.** Soluk; nefes. **2.** *gnşl.* Ruh; can. **3.** *{eAT}* Ses; seda.

dın[4], [Soğd. den] *{eT} is.* Din; mezhep. [EUTS]

dın[5], [tīn > dīn] *(dı:n) {eT} is.* **1.** Dinginlik; hareketsizlik. **2.** Rahat; huzur. **3.** *sf.* Dinmiş. **4.** (Kişi için) bir şeyle uğraşmayan. **5.** (Hayvan için) bir müddet çalışmadığı için tembelleşmiş, hamlaşmış.

dın[6], [*eT.* *tiñü > dın] *{ağız} is.* Gizlice dilenen konuşma. [DS]

dınaz[1], [Erme. dnaz] *{ağız} is.* **1.** Aksi adam. **2.** Şaka. **3.** Alay; eğlenme; taklit. [DS] 🗗 **dınaza almak,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]‖ **dınaz etmek,** *{ağız} Alay etmek.* [DS]

dınaz[2], [Yun. dinas / danas] *{ağız} is.* Yığın; tınaz. [DS]

dınazına, [dınazı-n-a] *{ağız} zf.* (Konuşma ve davranış için) istenilenin, söylenilenin aksine, zıddına. [DS]

dıncıkınak, [dıncı-k-mak ?] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir işten kuşkulanmak. **2.** İşin sonunu beğenmediği için bozmak; vazgeçmek; işi karıştırmak. **3.** Acıklı bir haber alınca kıvranmak. **4.** Sıkılmak. **5.** Üzülmek; gücenmek. **6.** Dolu hâle gelmek.

dınç, [tın-mak *(dinlenmek)* > tın-ç > dın-ç دنج] *{eT} {eAT} sf.* Dinç.

dınçlık, [dınç-lık لق دنج] *{eAT} is.* Dinçlik.

dındar, [Soğd. dın + Far. -dār] *{eT} is.* Dindar; ayinleri idare eden. [EUTS]

dındı, [dın-dı] *{ağız} is.* Huysuzluk; inat. [DS]

dındık[1], **-ğı** [dın-dı-k] *{ağız} sf.* **1.** Alıngan. **2.** Sinirli. [DS]

dındık[2], **-ğı** [dın-dı-k] *{ağız} is.* **1.** Çok küçük mutfak

eşyası; küçük yemek kabı. **2.** Küçük, şişesiz gaz lambası; idare. **3.** Gaga. [DS]

dındıklamak, [dındık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi gereğinden çok incelemek. **2.** Eşyayı evirip çevirerek karıştırmak. **3.** *gçsz. f.* Bir şeyle gereğinden çok uğraşmak. **4.** Yavaş yavaş hareket etmek. [DS]

dındıl, [dındı-l] *{ağız} is.* Gurur. [DS] 🗗 **dındılına değmek,** *{ağız} Gururuna dokunmak.* [DS]

dındın[1]**,** [dın *(yans.)* > dın+dın] *{ağız} sf.* **1.** Mızmız; mıymıntı. **2.** Anlamsız ve yersiz konuşan. **3.** Dedikoducu; sözleriyle başkasını rahatsız eden. [DS]

dındın[2]**,** [dın *(yans.)* > dın+dın] *is.* (Çocuk dili) müzik aleti.

dındınık, [dın *(yans.)* > dın+dın-ık] *{ağız} is.* Yapma bebek; çocuk oyuncağı. [DS]

dındırmak, [dın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermek. [DS]

dındızlamak, [dındı-z-la-mak / Erme. dınaz > dınazla-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İnatçılık etmek. [DS]

dındik, -ği [Çing. dandik > dın-dik] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

dındurmak, [tın-mak > tın-dur-mak >/ dın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Rahat ettirmek; dinlendirmek. [DLT]

dıng[1]**,** [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dıng-a-la-k, dıng-ıl-tı, dıng-ıl-mak, dıng-ı-la-mak, dıng-a-la-k kılmak, dıng-ıl namaz kılmak, dıng-ır, dıng-ır-damak, dıng-ıl mıngıl, dıng-ır dın-ır*

dıng[2]**,** [dıñ دڭ *(dñ) {eAT} is.* Ses; seda. 🗗 **dıñ durmak,** *{eAT} Sükût etmek; ses çıkarmamak.*

dınga[1]**,** [dın-ga] *{ağız} sf.* Saçsız; kel. [DS]

dınga[2]**,** [dıñ-a] *{ağız} sf.* **1.** Çok bilmiş; ukala. **2.** Karnı şiş olan; hastalıklı. **3.** *is.* Küçük testi. **4.** Küçük kulplu testi. **5.** Toprak çömlek; güveç. **6.** Küçük çinko kap; maşrapa. [DS]

dıngacık, -ğı [dıña-cık] *{ağız} zf.* İşte; karşıda; orada. [DS]

dıngala, [dıngal-a ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağır ağır hareket eden. **2.** Geriden gelen. [DS]

dıngalak, -ğı [dıngala-k] *{ağız} is.* Takla. [DS] 🗗 **dıngalak kılmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

dıngalmak, [dıng-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayakta dimdik durmak. [DS]

dıngana, [dıngan-a ?] *{ağız} is.* Kendir dövmekte kullanılan bir tür su dolabı. [DS]

dıngaz[1]**,** [dıng-az] *{ağız} is.* Tepe; doruk; uç. [DS]

dıngaz[2]**,** [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z / tık-ın-mak > dık(ı)n-az ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu, zayıf ve kuru yüzlü; tıknaz. [DS]

dıngding[1]**,** [dıng+dıng] *(dıñdıñ) {ağız} is.* → dındın[1]. 🗗 **dıngding gelmek,** *{ağız} Önemsiz, değersiz görünmek.* [DS]

dıngding[2]**,** [dıng+dıng] *(dıñdıñ) {ağız} is.* (Çocuk dili) saz ve diğer çalgı aletleri. [DS]

dıngı, [dıng-ı] *{ağız} sf.* Sünepe; tembel. [DS]

dıngıl, [dıng-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Patavatsız; şımarık. **2.** *is.* İki kulplu testi. **3.** Küçük sepet. **4.** Kuşkonmaz çiçeği. **5.** Böbrek. **6.** Küçük çocuğun erkeklik organı. **7.** Erkeklik bezi; husye. **8.** Bezelyenin içindeki tanesi. **9.** Sümük. [DS]

dıngılamak, [dıngıl-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kımıldamak; sallanmak. [DS]

dıngıldak, -ğı [dıngılda-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sallanarak yürüyen. **2.** *is.* Koyun, keçi, sığır gibi hayvanların husyeleri; koç yumurtası. **3.** İki tekerlekli araba. **4.** Köprü. [DS]

dıngıldamak, [dıngıl *(yans.)* > dıngıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Kendiliğinden sallanmak; oynamak; kıpırdamak; tingildemek. **2.** Ufak tefek iş yapmak. **3.** *{ağız}* Anlamak. [DS] **4.** *{ağız}* Dinlemek. [DS] **5.** *{ağız}* Zayıflamak; hâlsiz düşmek. [DS]

dıngılı, [dıngıl-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ufak tefek. **2.** Azıcık; bir parça. [DS]

dıngılleç, [dıngıl-gaç > dıngılleç] *sf.* Hâlsizlikten yorgun düşen. 🗗 **dıngılleç gelmek,** *(Dövüşen hayvanlar için) berabere kalmak.*

dıngılmak, [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Takla atmak; tepesi üstü yuvarlanmak. **2.** Devrilmek, düşmek. **3.** Burkulmak. **4.** Yatıp uyumak. **5.** Hasta olmak. **6.** Ölmek. [DS]

dıngıltı[1]**,** [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-tı] *{ağız} is.* Hareket hâlinde olan şeyin sergilediği sarsıntı. [DS]

dıngıltı[2]**,** [dıng *(yans.)* > dıng-ıl-tı] *{ağız} is.* Ağız dalaşı; dırıltı; tartışma. [DS]

dıngır[1]**,** [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren yansımalı gövde. 🗗 **dıngır dıngır,** *{ağız} (Müzik aleti çalmak için) tıngırtılı sesler çıkartarak.* | **dıngırına takmamak,** *{ağız} Önem vermemek; oralı olmamak.* [DS]

dıngır[2]**,** [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf; çelimsiz; et tutmayan. [DS]

dıngır[3]**,** [dıng *(yans.)* > dıng-ır] *{ağız} sf.* **1.** Kel; saçı dökülmüş. **2.** *is.* Uyuz hastalığı. [DS]

dıngır[4]**,** [Ar. tennûr *(fırın)* / tıng-ır > dıng-ır] *{ağız} is.* Ekmek pişirilen sac. [DS]

dıngıra, [Ar. ṭanbûre / dıng *(yans.)* > dıng-ır-a] *{ağız} is.* Tambur, bağlama gibi mızrapla çalınan sazlar. [DS]

dıngırdamak, [dıngır-da-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-*

d(ı)-yor] Sürekli olarak yerli yersiz konuşmak; söylenmek; dırdır etmek; mırıldanmak. [DS]

dıngırdatmak, [dıngırda-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Tıkırdatmak. **2.** (Saz vb. için) çalmak; seslendirmek. **3.** Alay etmek. **4.** Atlatmak; aldatmak. [DS]

dıngılamak, [dıñı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Topaç için) dönerken vınıltılı ses çıkarmak. [DS]

dıngırgamak, [dıñır-ga-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Dikkatle dinlemek. **2.** Gizlice dinlemek. [DS]

dıngırtılık, -ğı [dıngırtı-lık] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

dıngış, [dıng-ış] *{ağız} is.* **1.** Poğaçanın üzerine yapılan şekil. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. **3.** Kel; saçı dökülmüş. [DS]

dınglamak, [*tıñ > tıñ-lā-mak > dıñ-la-mak] *(dıñla:mak) {eT} gçl. f. [-r]* (Söz için) dinlemek; tutmak; uymak.

dınlaşmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-ş-mak > dıñ-la-ş-mak] *(dıñlaşmak) {eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte dinlemek; dinlemekte yarışmak; dinleşmek.

dınglatmak, [tıñ-lā-mak > tıñ-la-t-mak > dıñ-lā-t-mak] *(dıñlatmak) {eT} gçl. f. [-ur]* Dinletmek. [DLT]

dıngmak, [tıñ-mak > dıñ-mak دكمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Ses çıkarmak; söz söylemek; konuşmak.

dıngsuz, [dıñ-suz دكسوز] *(dıñsız) {eAT} sf.* Sessiz; sakin; sakit.

dıngsuzcek, [dıñ-suz-cek دكسوزجك] *(dıñsuzcek) {eAT} zf.* Sessizce; yavaşçacık.

dıngsuzın, [dıñ-suz-ın دكسوزين] *(dıñsuzın) {eAT} zf.* Sessizce; yavaş sesle; hafiyen.

dıngsüzlük, [dıñ-süz-lük دكسوزلك] *(dıñsüzlük) {eAT} is.* Sessizlik; sükût.

dınılamak, [dını-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sürekli olarak gerekli gereksiz konuşmak; söylenmek; mırıldanmak. [DS]

dınılmak, [tın-mak > tın-ıl-mak > dın-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** (Sıkıntı vb. den) kurtulunmak. **2.** Dinlenilmek; rahata erilmek. [DLT]

dınk, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dınk-ıl, dınk-ıl-ık*

dınka, [*eT.* tıñ > dınk-a] *{ağız} is.* Söylenmesi gerekmediği hâlde söylenen söz. [DS]

dınkabak, -ğı [din *(çok aşırı)* + kabak] *{ağız} is.* **1.** Su kabı olarak kullanılan içi boşaltılmış asma kabağı. **2.** (Kişi için) sinirli; sert; çabuk öfkelenen. **3.** Saçları sıfır numara ile kesilmiş. **4.** Saçı dökülmüş; kel. [DS]

dınkaz, [Yun. tinga *(çok dolu)* => tınga *(şiş karın)* > dınga-z دنقز] *{eAT} sf.* **1.** Tıknaz. **2.** İri yarı.

dınkılık, -ğı [dınkıl-ık] *{ağız} sf.* Oynak. [DS]

dınkılmak, [dınk-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yıkılmak; devrilmek; yuvarlanmak. [DS]

dınlamak, [dın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sürekli olarak yerli yersiz söylenmek; mırıldanmak. **2.** (Arı gibi böcekler için) ses çıkarmak. [DS]

dınmak[1], [tın-mak > dīn-mak دينمق] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ar]* Ses çıkarmak; söz söylemek; konuşmak.

dınmak[2], [tın-mak > dın-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* **1.** Dinmek. **2.** Dinlenmek. **3.** Soluklanmak.

dınmamak, [tın-ma-mak > dın-ma-mak دينمامق] *{eAT} gçsz. f. [-z]* **1.** Ses çıkarmamak; söylememek. **2.** *{ağız}* Aldırış etmemek; değer vermemek; tınmamak. [DS]

dınsıramak, [tīn > tın-sıra-mak > dın-sıra-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Nefesi kesilmek; soluk alamamak; cansız olmak.

dınsız, [tīn > tın-sız > dın-sız] *{eT} sf.* Cansız; ruhsuz.

dıntar, [Soğd. dın + Far. -dār] *{eT} is.* **1.** Dindar; ayinleri idare eden. [EUTS] **2.** Seçkin; seçilmiş; üstün. [EUTS]

dıpdızlak, [dı(p)+dı/z-la-k / dı(m)+dı/z-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Çırçıplak. **2.** (Yer için) otsuz ve dümdüz.

-dır-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* **1.** Fiilden fiil türeten ek. İşin bir başkasına geçmesi, birisine yaptırılması söz konusu olan kavramı taşıyan fiiller türetir: *yaptırmak, kaldırmak, bildirmek, tutturmak.* **2.** Dönüşlü çatılı fiilleri ettirgen çatılı kılar: *bulundurmak, emdirmek, geçindirmek, giyindirmek, sevindirmek.* **3.** İşteş çatılı fiillerden ettirgen çatılı fiiller kılar: *bölüştürmek, dövüştürmek, çatıştırmak, yazıştırmak.*

-dır, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* **1.** İsimlere, sıfatlara ve çekimli fiillere eklenerek kesinlik veya olasılık anlamı katar. **2.** Birinci tekil ve çoğul kişi ile çekimlenmiş fiillere övünme ve yatkınlık kavramları kazandırır: *çalışkandır, yazardır. gelmiştir, çalışkanımdır, biliyoruzdur.*

dır[1], [dar / dır *(yans.)*] *is.* Basınç ya da hız nedeni ile sürtünmeyi, gaz ya da akışkan nesnelerin kapalı bir yerden basınçla dışarıya atılmasını, buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dır dır, dır dır etmek, dır+dır-ık, dır+dır-la-n-mak, dır-la-ş-mak, dır-gıl-da-mak, dır-ıl-tı, dır- dıv-ık*

dır[2], [dır *(yans.)*] *is.* Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz söylenen söz. **dır dır,** *(Söylenmek için) sürekli ve bezdirecek biçimde; durmadan.*

dır[3], **-r'ı** [Ar. dır' درع] *{OsT} is. as.* Deri veya telden yapılmış savaş zırhı. **dır-ı postîn,** *Zırh kaplı kürk.*

dırabıza, [Yun. trapeza] *{ağız} is.* Masa. [DS]

dırabızan, [Far. dārābzīn [EREN] / Çin. dà banqiáñ [Doerfer]] *{ağız} is.* Merdiven korkuluğu; tırabzan. [DS]

dıraf, [Ar. ṭarrif *(haştaki atları en geriye götür)* [Tietze] طرف] *{ağız} is.* Döven sürerken içteki öküzü dışa, dıştakini içeri almak için yapılan yön değiştirme işlemi. [DS] ◻ **dıraf etmek,** *{ağız} Döven süren öküzlerden içteki dışa, dıştaki içe gelecek şekilde yön değiştirmek.* [DS]

dıraga, [Bulg. draka] *{ağız} is.* Kara çalı, *(Paliurus spina-christi).* [DS]

dıragon, [Fr. dragon *(atlı asker)* دراغون] *is.* **1.** *{OsT}* Hafif süvari (2. Abdülhamid zamanında kurulan bir süvari alayı.). **2.** Büyük yılan; ejderha. **3.** *spor.* Bir yelken yarışı türü. **4.** *sf. argo.* Parasız; züğürt.

dırağan, [Yun. draganos *(gevrek)*] *{ağız} is.* Geç olgunlaşan, uzun saplı, pembe renkli, sert bir kiraz türü. [DS]

dırağat, [Yun. dragatis] *{ağız} is.* **1.** Bağ bekçisi. **2.** Kır bekçisi. [DS]

dırağuman, [İt. dragomanno دراغمن] *{OsT} is.* **1.** Tercüman. **2.** Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde tercümanlık yapan görevlilere verilen unvan.

dırahşan, [Far. diraḫşān درخشان] *(dırahşa:n) {OsT} sf.* Parlak.

dıraht, [Far. diraḫt درخت] *{OsT} is.* Ağaç.

dı·rak[1]**, -ğı** [diğ-re-k > dır-a-k] *(dı:rak) {ağız} is.* **1.** Çabuk hareket edebilme durumu. **2.** Kıvraklık; çeviklik. **3.** Nazlı, edalı yürüyüş. **4.** Giyilen elbise ve ayakkabıların vücuda tam gelmesi, oturması. **5.** *sf.* Katı; sert. [DS]

dırak[2]**,** [Ar. daraḳa > dırāḳ دراق] *(dıra:k) {OsT} is.* Deriden yapılmış kalkanlar.

dı·ram, [Erme. dram] *{ağız} is.* **1.** Kazılması zor, sert ve çakıllı toprak. **2.** *sf.* (Kişi için) uyuşuk. [DS]

dırandık, -ğı [Bulg. drındar *(hallaç)*] *{ağız} is.* Hallaç yayı. [DS]

dıranı, [Yun. drani] *{ağız} is.* Damın düz kısmı; tahtaboş. [DS]

dırap, [Rus. trap *(asma merdiven)*] *{ağız} is.* **1.** Arabanın yan tahtası. **2.** Kağnının iskeletini oluşturan Λ şeklindeki iki ağaç. [DS]

dırav[1]**,** [Far. diraḫt => dırav] *{ağız} is.* Yokuştan inerken kağnıların tekerleklerinin önüne eklenen ve fren görevi yapan kalın sopa. [DS]

dırav[2]**,** [dırav *(yans.) is.* Silah sesi.

dırav[3]**,** [Kürt. direv *(yalan)*] *is. argo.* Para.

dıravacı, [Kürt. direv *(yalan)* > dırava-cı] *{ağız} sf.* **1.** Palavracı; yalancı. **2.** Arsız. **3.** Dilenci. **4.** Titiz. **5.** Saman altından su yürüten.

dıravuzlamak, [Far. derivās => dı·avuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı için) sürmelemek; dayaklamak. [DS]

dıraz[1]**,** [taraz *(pürüz)* > dıraz] *sf.* **1.** İri. **2.** Ellendiğinde iri taneler veya katılıklar hâlinde hissedilen; pürtüklü. **3.** *{ağız}* Kel. [DS] **4.** *{ağız} is.* İri öğütülmüş un. [DS] **5.** *{ağız}* Dokunuşu hatalı, pürüzlü elbiselik kumaş. [DS] **6.** *{ağız}* İnsanı gücendirecek söz. [DS]

dıraz[2]**,** [Far. dırāz / derāz دراز] *(dıra:z) {OsT} sf.* Uzun. ◻ **dırāz-dest,** *{OsT} El uzatan; eli uzun.*

dırazi, [Far. dırāzī درازی] *(dıra:zi:) {OsT} is.* Uzunluk.

dırazlamak, [Far. derivās / Erme. drgoc => tırkaz > tırkaz-la-mak / dıraz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı sürgülemek. [DS]

dırbız, [dırb-ız ?] *{ağız} is.* Yaş odun. [DS]

dırbızan, [Far. dārābzīn [EREN] / Çin. dà banqiáñ [Doerfer]] *{ağız} is.* Merdiven korkuluğu; tırabzan. [DS]

dırca, [dır-ca] *{ağız} sf.* Herkese karşı gelen; itaatsiz; söz dinlemeyen. [DS] ◻ **dırca dırca,** *{ağız} Açığa vurmadan; için için.* [DS]‖ **dırca gelmek,** *{ağız} Saygısızca karşılık vermek; karşı gelmek; karşı koymak.* [DS]

dırçan, [dır+can > dırçan] *{ağız} sf.* Çok zayıf. [DS]

dırçık, -ğı [? dırçık] *{ağız} is.* **1.** Çifte; tekme. **2.** Sandalye ve masa ayağı. **3.** *sf.* (Kişi için) ayağına çabuk. [DS]

dırçıklanmak, [dırçık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hayvan yavruları için) neşeyle oynaşarak sıçrayıp tekme atmak. [DS]

dırçım, [dırç-ım ?] *{ağız} sf.* Azıcık; bir damla. [DS]

dırda, [? dırda] *{ağız} is.* Kambur. [DS] ◻ **dırdası çıkmak,** *{ağız} Beli eğilmek; kamburu çıkmak.* [DS]

dırdalamak, [dırda-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beli eğilmek; kamburu çıkmak. [DS]

dırdıbık, -ğı [dır+dıb-ı-k] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Ağız kavgası; tartışma. **3.** Önemsiz, değersiz şey. [DS] ◻ **dırdıbık çıkarmak,** *{ağız} Geçimsizlik etmek; kavga çıkarmak.* [DS]

dı·dır, [dır *(yans.)* > dır+dır] *is.* **1.** Sürekli bezdirecek biçimde gereksiz yinelenip söylenen söz. **2.** *sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. ◻ **dırdır çıkarmak,** *Çekişmeye, geçimsizliğe yol açmak.*‖ **dırdır etmek,** *Bezginlik verecek biçimde sürekli söylenip durmak.*

dırdırcı, [dır+dır-cı] *sf.* Dırdır etme alışkanlığı edinmiş olan.

dırdırıcılık, -ğı [dır+dırıcı-lık] *{ağız} is.* Gevezelik. [DS]

dırdırık, -ğı [dır+dır-ık] *{ağız} sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. [DS]

dırdırlanma, [dır+dır-la-n-ma] *is.* Dır dır söylenme; dırdırlanmak eylemi.

dırdırlanmak, [dır+dır-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dırdır etmek. **2.** Gereksiz yere çok fazla konuşmak; gevezelik etmek.

dırdıvık, -ğı [dır+dıb-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerli yersiz çok konuşan; geveze. **2.** Kavgacı. [DS]

dırdıvrak, -ğı [dı(r)+dı/v-ra-k] *{ağız} pekşt. sf.* Çok uygun; tıpatıp. [DS]

dırga, [dır-ga] *{ağız} sf.* Titiz. [DS]

dırgak, -ğı [der-mek ? > dır-ga-k] *{ağız} sf.* Derli toplu; düzenli. [DS]

dırgalık, -ğı [dırga-lık] *{ağız} is.* Geçilemeyecek kadar sık çalılık. [DS]

dırgam, [Ar. ḍırġām / ẓırġām ضرغام] *(dırğa:m) {OsT} is.* Aslan.

dırgame, [Ar. dırġāme درغامه] *(dırğa:me) {OsT} is.* Aslan.

dırgaz[1], [dırga-z] *{ağız} is.* **1.** Güneş görmeyen, karanlık mağara. **2.** Toprak içine yapılmış ev. [DS]

dırgaz[2], [Far. derivās / Erme. drgoc => tırkaz ?] *{ağız} is.* Kapıyı arkadan kapamaya yarayan dayak; kapı sürgüsü; tırkaz. [DS]

dırgıl, [dır-gıl / dır-gı-l ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf, kuru; çelimsiz. **2.** Özürlü; sakat. **3.** Alacalı; çeşit çeşit renkli. **4.** *is.* Gereksiz, boş söz. **5.** Çam dallarının ucundaki buğday büyüklüğündeki tomurcuklar. [DS]

dırgıldamak, [dırgıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gereksiz yere çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırğa, [*eT.* dirig > dırga] *{ağız} is.* **1.** Düzen; dirlik. **2.** Yiyecek, içecek; erzak. [DS]

dırı, [dır-ı] *sf.* (Kişi için) kötü kalpli.

dırıç, [Kürt. dirij *(uzun)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kuru; çelimsiz; mecalsiz. [DS]

-dırık, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Durduran, tutan anlamlarında işin yapılmasını sağlayan araç isimleri yapar: *boyunduruk, dişindirik, akındırık (çam sakızı).*

dırık[1], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} sf.* Zayıf, kuru, çelimsiz. [DS] 🗗 **dırık dırsık,** *{ağız} Sökük, yırtık.* [DS]

dırık[2], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} is.* İshal. [DS]

dırık[3], **-ğı** [dır-ık] *{ağız} is.* **1.** Yer; toprak. **2.** Kök; temel. [DS] 🗗 **dırık tutmak,** *{ağız} Bir işte sebat etmek; sonuna kadar beklemek; tutunmak.* [DS]

dırık[4], **-ğı** [der-ik > dır-ık] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

dırıklamak, [dırık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İshal olmak. [DS]

dırıklaşmak, [dırıkla-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* (Kadınlar için) karşılıklı olarak birbirlerine kötü söz sarf etmek; sövüşmek. [DS]

dırıkmak, [tur-uk-mak / dır-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Sığınıp yerleşmek. **2.** Yurt tutmak. **3.** Koşmak; kaçmak; seğirtmek. [DS]

dırıl[1], [dır *(yans.)* > dır-ıl] *is.* Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz söz söylemeyi anlatan yansımalı gövde.

dırıl[2], [dır *(yans.)* > dır-ıl] *{ağız} is.* Dere kenarı. [DS]

dırıl[3], [İng. drill] *{ağız} is.* Adî kaput bezi. [DS]

dırılaşmak[1], [dır-ı-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak. [DS]

dırılaşmak[2], [darıl-mak > darıl-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Darılmak. [DS]

dırıldamak, [dırıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Yerli yersiz çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırıldanmak, [dırılda-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gereksiz yere ve çok konuşmak; söylenmek. [DS]

dırıltı, [dır *(yans.)* > dırıl-tı] *is.* **1.** Bezdirici bir biçimde söylenme; dırdır. **2.** Çekişme; tartışma.

dırımak, [tır-mak > dır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Kazımak; sıyırmak. **2.** Tarladaki ürünü tırmıkla toplamak. [DS]

dırınga, [dırın-ga ?] *{ağız} sf.* (İp vb. için) çok gergin. [DS] 🗗 **dırıngaya gelmek,** *{ağız} Çok gerilmek.* [DS]

dırıtkı, [dır-ıt-kı ?] *{ağız} sf.* (Kumaş için) ince ve dayanıksız. [DS]

dırıtmak[1], [dire-t-mek > dır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Diretmek. **2.** Karşı koymak. **3.** Başından defetmek; kovmak. [DS]

dırıtmak[2], [dır *(yans.)* > dır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Başından defetmek; kovmak. [DS]

dırız, [dır-ız] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıf, kuru ve çelimsiz. [DS]

dırızlamak, [dırız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Germek. [DS]

dırızlanmak, [dırızla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Gerinmek. **2.** Şişmek. [DS]

dırkaz, [Far. derivās => dırkaz] *{ağız} is.* Ahıra bitişik ev veya oda. [DS]

dırkazlamak, [tırkaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapıyı arkadan sürgülemek. [DS]

dırlağan, [dır-la-mak > dır-la-ğan] *{ağız} sf.* Yerli yersiz konuşan; geveze. [DS]

dırlama, [dır-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Dırlamak eylemi. **2.** Gereksiz ve gelişigüzel konuşma. [DS]

dırlamak, [dır *(yans.)* > dır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* Gereksiz ve çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

dırlanma, [dırla-n-ma] *is.* Rahatsızlık verici biçimde söylenme; dırlanmak eylemi.

dırlanmak, [dırla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Başkalarını tedirgin edecek, bezdirecek biçimde söylenmek; dırdır etmek. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** *{ağız}* Çok mızmızlanıp ağlamak. [DS]

dırlaşma, [dırla-ş-ma] *is.* Kavga etme, dırlaşmak eylemi.

dırlaşmak, [dırla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Ağız dalaşı etmek; kavga etmek. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** *{ağız}* Dedikodu yapmak. [DS]

dırma, [Yun. trimma] *{ağız} is.* Çorbalık kesilmiş hamur. [DS] 🗗 **dırına çorbası,** *{ağız} Kesilmiş hamurdan yapılan bir tür çorba.* [DS]

dırmaç, -cı [*eT.* tırma-mak > dır-maç] *{ağız} is.* **1.**

Sırtta yük taşımak için koltuk altlarında geçirilerek bağlanan yün örgü ip. **2.** Sırta bağlanarak taşınan yük. **3.** Yükün sarılıp bağlanarak sırta alınabilecek duruma getirilmesi. **4.** Yükün sırta alınması. [DS]

dırmaçlamak, [dırmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taşınacak yükü sırta sıkıca bağlamak. [DS]

dırmaçlanmak, [dırmaçla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Yük için) sırta sıkıca bağlanmak. [DS]

dırmalamak, [*eT.* tırma-mak > tırma-la-mak / dırma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Tırmalamak. **2.** (Kayalık yer, dik yokuş için) emekleyerek çıkmak.

dırmalık, -ğı [tırma-lık] *{ağız} is.* Sık çalılık. [DS]

dırman, [Yun. daimon *(cin)*] *{ağız} is.* **1.** Cin. **2.** Dev. **3.** Çatıda kiremit altına konulan kalın ağaçlar. [DS]

dırmanmak, [tırma-n-mak > dırma-n-mak / درمانق دیرمنمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Tırmanmak.

dırmaşmak, [*eT.* tırma-mak > tırma-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte tırmanmak. **2.** (Sarmaşık, asma vb. için) sarılmak; tırmanmak. [DS]

dırmık[1], [*eT.* tarma-mak > tırın(a)-k] *{ağız} is.* Tırmık. [DS]

dırmık[2]**, -ğı** [*eT.* tarmak *(pençe)*] *{ağız} is.* Tırnak yarası; tırmalama sonucunda oluşan iz. [TS] [DS]

dırmıkçı, [dırmık-çı] *{ağız} sf.* Söz taşıyan. [DS]

dırmıntı, [tırman-mak > dırman-tı] *{ağız} is.* Ürün devşirme sırasında dökülen ve tırmıkla toplanan döküntüler. [DS]

dırnağ, [*eT.* tırñaġ > dırnaġ درناغ] *{eAT} is.* Tırnak; pençe. 🗗 **dırnağ urmak,** *{eAT} Pençe atmak.*

dırnak, -ğı [*eT.* tırñaġ > dırnak درنق] *{eAT} {ağız} is.* Tırnak. [DS] 🗗 **dırnak kadar,** *{ağız} Çok az.* [DS]|| **dırnak yarası,** *{ağız} Tırnaklarda kına ile yapılan bir tür süs.* [DS]

dırnaklı, [tırnak-lı] *{ağız} is.* Bir tür pide. [DS]

dırnaksız, [tırnak-sız] *{ağız} sf.* **1.** Soyguncu. **2.** Dalavereci; düzmeci. [DS]

dırra, [Ar. dırra دره] *{OsT} is.* **1.** Kırbaç. **2.** Tura.

dırs, [Ar. ḍırs / żırs ضرس] *{OsT} is.* Azı dişi.

dırsık, -ğı [dırsı-k / dır(ı)s-ık] *{ağız} is.* **1.** Delik. **2.** Eskiyip parçalanmış; yırtık. **3.** Harap olmuş; yıkık. [DS]

dırsî, [Ar. ḍırsī ضرسی] *(dırsi:) sf.* Azı dişi ile ilgili.

-dırt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. İşin bir başkasına geçmesi, birisine yaptırılması söz konusu olan kavramı taşıyan fiiller türetir; geçişli yapılan fiillerin geçişlilik derecelerini arttırır.

dırt, [dırt *(yans.)*] *is.* Güçlü bir şekilde sürtünme, gaz ve koyu sıvı maddelerin kapalı bulundukları yerden basınçla dışarı atılmasını anlatan kök. [Zülfikar] *dırt dırt, dırt-ıl-mak, dırt-la-k, dırt-lı*

dırtdırt, [dırt *(yans.)* >dırt+dırt] *{ağız} sf.* (Yiyecek için) yeteri kadar kaynatıldığı hâlde pişmemiş. [DS]

dırtılmak, [dırt-mak *(çekmek)* > dırt-ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Darılıp bir işe karışmamak; küsmek. [DS]

dırtlak, -ğı [dırt *(yans.)* >dırt-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Korkak. **2.** Zayıf, kuru, mecalsiz (kimse). **3.** Kurutulmuş üzümlerin arasında kalan yeteri kadar kurumamış taneler. [DS]

dırtlı, [dırt *(yans.)* > dırt-lı / dert-li ?] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; mızmız. **2.** Zayıf, kuru dermansız (kimse). **3.** Hastalıklı. [DS]

dırtmak, [tart-mak / dırt-mak] *gçl. f. [-ar]* **1.** *{eAT}* Çekmek. **2.** *{ağız}* Kolay tırmanabilmek için ağaç gövdesine basamak şeklinde çentikler açmak.

dırtmık, -ğı [dırt-mık] *{ağız} is.* Tırmık. [DS]

dırtmıklamak, [dırtmık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Biçilmiş ekini tırmık ile toplamak. [DS]

dırvana, [Bulg. dırvena] *{ağız} is.* **1.** Yayık. **2.** Çobanların süt sağdıkları iki kulplu çinko kap. [DS]

dırzanlamak, [? dırzan-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Alay etmek. [DS]

-dısa, [-dı-sa / -di-se] *{eAT} yap. e.* Fiillerden zarf fiil türetir, bugünkü "-ınca" işlevi ile karşılanabilir.

dısdıbıl, [dı(s)+dı/bıl] *{ağız} sf.* **1.** Çırçıplak. **2.** Parasız. [DS]

dısdıvrak, -ğı [dı(s)+dı/vra-k] *{ağız}* [*sf.* **1.** Hafif. **2.** *is.* Hafiflik. [DS]

dış[1], [dış / diş *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere sürtünme sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *dış-ır dışır*

dış[2], [taş / tış / dış] *is.* **1.** Bir şeyin veya yerin sınırları ötesinde kalan yer. **2.** Bir şeyin görülen, içte bulunmayan yüzü. **3.** Bir konunun veya kavramın kapsamına girmeyen şey. **4.** Bir kimsenin görünüşteki hâl ve hareketleri; fizik yapısı. **5.** Bireyin özünden kaynaklanmayan, birey ötesi varlık. **6.** *sf.* Bir yere veya bir şeye göre belirlenen sınırlar dışında kalan. **7.** Birinin veya bir şeyin kendi özünden olmayıp da başka kişi ve ortamlardan kaynaklanan. **8.** Yabancı ülkelerle ilgili; yabancılara ait. 🗗 **dış açı,** *mat. İki doğruyu kesen başka bir doğrunun, bu doğruların dışında kalacak şekilde yaptığı açı.*|| **dışa dönük,** *1. psikol. Kendi duygu ve düşünceleri yerine nesnel ve toplumsal çevreye yönelmiş. 2. bot. Çiçekte dışa doğru sarkan başlık biçimi. 3. ekon. Yabancı sermayenin yurda çağrılması, yoğun teknikler kullanılması ve dış pazar aramaya yönelik (ekonomik politika).*|| **dışa dönüklük,** *psikol. Kişinin kendi duyguları yerine nesnelere ve topluma yönelme durumu.*| **dış akışlı,** *(Bölge için) akarsuları açık denizlere ulaşan.*|| **dış akışlılık,** *(Bölgeler için) akarsularının açık denizlere ulaşması durumu.*|| **dış âlem,** *fel. Bilincimizin karşıtı olarak, algıladığımız nesnelerin tümü.*| **dış alım,** *tic. Ya-*

bancı ülkelerden mal alma; ithalat.|| **dış alımcı,** *tic. İthalatçı.*‖ **dış alımcılık,** *tic. İthalat işi.*‖ **dış asalak,** *zool. Bir hayvanın üzerinde asalak olarak, çoğunlukla da kan emerek yaşayan böcek.*|| **dış atışı,** *spor. Futbolda topun, karşı takım oyuncularınca köşe ile kale arasındaki çizgiden veya kale üstünden alan dışına çıkarılması durumunda topun oyuna dahil edilmesi için yapılan vuruş.*|| **dışa vurmak,** *psikol. Duygularını gizleyememek, belli etmek.*‖ **dışa vurum,** *psikol. Ruhsal olayların dıştan gözlenebilir hareket ve ifadelerle yansıtılması durumu; insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması.*|| **dışa vurumcu,** *güz. sntl. Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de kendi iç dünyasına göre anlatan sanatçı; ekspresyonist.*| **dışa vurumculuk,** *güz. sntl. Olayların, varlıkların gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının kendi iç dünyasına göre anlatılması anlayışına dayanan sanat akımı; ekspresyonizm.*|| **dış başkalaşım,** *jeol. Magmanın sokulması ile komşu kayaçlarda meydana gelen başkalaşım.*|| **dış beslenme,** *biy. Kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamayıp yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlama.*|| **dış borç,** *eko. Devlet bütçesinde, kamu ve özel sektör için dış ülkelerle, dış ülkeler kurum ve kuruluşlarından sağlanan borç.*|| **dış çekim,** *sin. Bir filmin stüdyo dışında yapılan çekimi.*‖ **dış çevre,** *psikol. Kişinin dışında olan, kendisinin de bilinçli veya bilinçsiz olarak tepkide bulunduğu uyaranların tümü.*‖ **dış çizgisi,** *spor. Futbolda köşe ile kale arasında kalan çizgi.*| **dış çokgen,** *mat. Kenarları bir dairenin çember çizgisi üzerine gelen çokgen.*|| **dış deri,** *biy. Sinir sistemini ve duyu organlarını oluşturan, embriyonun dış yüzünü örten tabaka; ektoderme.*|| **dış donu,** *{ağız} Pantolon.* [DS]|| **dış dünya,** *1. Ülke dışı. 2. fel. Bilincimizin karşıtı olarak, algıladığımız nesnelerin tümü.*|| **dış evlilik,** *sosy. Evlenecek kimsenin eşini kendi soy veya boyunun dışından birini seçmesi kuralına dayanan evlilik biçimi; egzogami.*|| **dış gebelik,** *tıp. Döllenmiş bir yumurtanın döl yatağı dışında gelişmesi.*‖ **dış gezegen,** *gök b. Yörüngesi yer yörüngesinin dışında olan gezegen.*‖ **dış gezi,** *Ülke dışına yapılan gezi.*|| **dış güçler,** *1. Ekonomi ve politika açısından güçlü devletler. 2. coğ. Mekanik parçalanma, kimyasal ayrışma; yel, akarsu, akarsu ve buzul etkileri gibi kökeni güneş enerjisine dayanan güçlerin veya etkenlerin tümü.*‖ **dış hat,** *1. Yurt dışı ulaşımını sağlayan yol. 2. Yurt dışı iletişimi.*‖ **Dışı eli, içi beni yakar.** *Dış görünüşü ile süslü ve herkesi kıskandıracak durumda olmasına rağmen sahip olan için iç yüzü sıkıcı ve üzücü olan şeyler hakkında kullanılır.*|| **dışı kalaylı, içi alaylı,** *Dış görünüm bakımından güzel olmasına rağmen içi, özü kötü olan.*‖ **dışına çıkmak,** *Verilen yetki ve tanınan hakların sınırını aşmak.*|| (...in) **dışında,** *... dan başka, ... ayrı tutulduğunda.*|| **dışında bırakılmak,** *Ayrı tutulmak; hariç bırakılmak.*|| (...in) **dışında kalmak,** *(Bir olayın) içinde yer almamak; karışmamak.*‖ **dış işleri,** *yönet. Bir devletin başka devletlerle olan ilişkileri; hariciye.*|| **dış kapak,** *kütp. Kitabın korunduğu daha kalın ve dayanıklı malzemeden yapılmış kutu biçimindeki kapak.*|| **dış kapının mandalı,** *Akrabalık derecesi çok uzak olan.*|| **dış kazık,** *spor. Yağlı güreşte elin rakibin kispetinin içine belden sokulması ile uygulanan oyun.*|| **dış kredi,** *eko. Devlet bütçesinde, kamu ve özel sektör için dış ülkelerle, dış ülkeler kurum ve kuruluşlarından sağlanan kredi.*|| **dış kulak,** *anat. Kulağın, kulak kepçesi ile dış kulak yolundan meydana gelen bölümü.*‖ **dış kullanımlı ilaç,** *tıp. Derinin üzerine sürülen fakat emilmeyen ve organizmaya nüfuz edemeyen ilaç.*| **dış kutsal,** *fel. Kutsallıkla ilgisi olmayan; kutsallığa ne uygun ne de karşıt olan.*|| **dış lastik,** *oto. Otomobillerde, daha nazik olan iç lastiği yol şartlarına karşı koruyan, kalın ve oldukça dayanıklı dış kısım.*|| **dış merkezli,** *Dış merkezlikle ilgili olan.*|| **dış merkezlik,** *mat. Bir elips veya hiperbolde odaklar arasındaki uzaklığın büyük eksen uzunluğuna oranı.*‖ **dış odun,** *bot. Kabukla olgun ağaç bölümleri arasında bulunan, tam olgunlaşmadığı için marangozlukta kullanılması sakıncalı olan odun bölümü.*|| **dış pazar,** *eko. Bir ülkenin mal satabildiği yabancı ülke.*|| **dış pazarlama,** *tic. Yabancı ülkelere mal satım işi.*| **dış piyasa,** *eko. Ülke dışı ticaret durumu.*|| **dış plazma,** *biy. Bir hücre içerisindeki stoplazmanın farklılaşmış dış katı.*|| **dış satım,** *Yabancı ülkelere mal satma işi; ihracat.*‖ **dış satımcı,** *Yabancı ülkelere mal satışı yapan tüccar; ihracatçı.*|| **dış satımcılık,** *Dış ülkelere mal satma işi; ihracatçılık.*‖ **dıştan,** *Dışarıdan.*‖ **dış ters açı,** *mat. İki paralel doğruyu kesen üçüncü bir doğrunun iki yanında, paralellerin dışında altlı üstlü oluşan dört açıdan her biri.*|| **dış tırpan,** *spor. Yağlı güreşte ayak içi ile rakibin yakın duran ayak bileğine veya baldırına vurulmak suretiyle yapılan oyun.*‖ **dış yarıçap,** *mat. Düzgün bir çokgenin köşelerinden geçen dairenin yarıçapı.*| **dış yüz,** *Bir şeyin dışarıdan görünen yanı.*‖ **dış zar,** *bot. Aynı irilikte olmayan kütin durumuna gelmiş çiçek tozu tanecikleri.*

dışa, [dış-a(rı)] *(dışa:) {ağız} zf.* Dışarı. [DS] ⮺ **dışa çıkmak,** *{ağız} Aptes bozmak; tuvalete gitmek.* [DS]|| **dışa gitmek,** *{ağız} 1. Köy dışına çıkmak. 2. (Evli erkek için) başka kadınlarla ilişki kurmak.* [DS]

dışarı, [*eT.* taşġaru] *is.* **1.** Sözü edilen yerin dışında bulunan yer ve nesneler; dış çevre; dış yer. **2.** *gnşl.* Kişinin konutundan başka yer. **3.** Yurt dışı; yabancı ülke. **4.** *{ağız}* Sofa. [DS] **5.** *zf.* Dışa; dış çevreye. ⮺ **dışarı atmak,** *Kovmak.*| (kendini) **dışarı atmak,**

Hızla dışarıya çıkmak. ‖ **dışarı ayaklı,** *{ağız} (Kadın için) başka erkeklerle düşüp kalkan; kötü; ahlaksız.* [DS]‖ **dışarı çıkmak,** *Büyük aptes yapmak.* | (kendini) **dışarı dar atmak,** *Tehlikeden kendini güçlükle uzaklaştırmak.* | **dışarı gitmek,** *{ağız} Aptes bozmak.* [DS]‖ **dışarı vurmak,** *Belli etmek, açığa vurmak.* | **dışardan evlenme,** *sosy. Evlenecek kimsenin kendi soy veya boyunun dışından birini eş olarak seçmesi kuralına dayanan evlilik biçimi; egzogami.*

dışarılı, [dışarı-lı] *sf.* Dışarıdan olan; dışarlıklı; taşralı; taşrada yetişmiş.

dışarılık, -ğı [dışarı-lık] *{ağız} sf.* **1.** Dışarısı ile ilgili olan. **2.** Dışarıda kullanılan. **3.** Elden çıkarılacak olan; başkasına verilecek olan. **4.** *is.* Yabanlık elbise. **5.** Bir kimsenin dışarıdaki tutum ve davranışları; başkalarına karşı olan tutumu. [DS]

dışarısı, [dışarı-s-ı] *is.* **1.** Kapalı veya sınırlı bir yerin ötesi. **2.** Bulunulan mekânın dışı, ötesi.

dışarlak, -ğı [dışar(ı)-la-mak > dışarla-k] *is.* **1.** Bulunulan şehir veya kasaba dışı; taşra. **2.** *sf. {ağız}* Dışa doğru çıkıntısı olan. [DS]

dışarlık, -ğı [dışar(ı)-lık > dışar-lık] *is.* **1.** Bulunulan şehir veya kasaba dışı; taşra. **2.** *{ağız}* Sara hastalığı. [DS] ☞ **dışarlık olmak,** *{ağız} Bir akıl ve ruh hastalığına yakalanmak.* [DS]

dışarlıklı, [dışarlık-lı] *{ağız} sf.* Bulunulan şehre dışarıdan gelen; taşralı; yabancı; başka memleketli. [DS]

dışbeslenen, [dış+bes-le-n-en] *sf.* Besinini organik maddelerden sağlayan; heterotrof.

dışbükey, [dış+bük-ey] *sf.* Yüzeyi tümsek, çıkık veya şişkin olan; tümsekli; muhaddep; konveks.

dışbükeylik, -ğı [dış+bük-ey-lik] *is.* Dışa doğru kabarık olma hâli; tümseklik.

dışık, -ğı [dış-ık] *is. kim.* Ergitilen metallerin yüzeyinde biriken yabancı maddeler; cüruf.

dışıksı, [dışık-sı] *sf. jeol.* Dışık gibi kabarcıklı, sert ve hafif olan.

dışınlı, [dışın-lı] *sf. fel.* Öze bağlı olmayan, bir düşüncenin aslında ve kendinde olmayan fakat ona bağlı kalan; arızî olan; öz dışı; gayr-ı zâtî, haricî. ☞ **dışınlı güdü,** *psikol. Dıştan gelen ceza ve ödül gibi etkenlerle sağlanan güdü.*‖ **dışınlı kanıtlar,** *ed. Konunun özünden çıkarılamayan kanıtlar.*

dışır, [dış *(yans.)* > dış-ır] *is.* Bir yüzeydeki pütürler; pürüzler. ☞ **dışır dışır,** *Pürüzlü hâlde; pütürlü.*

dışkı, [dış-kı] *is.* **1.** Dışa atılan şey. **2.** *biy.* Anüs yoluyla dışarıya atılan sindirim artığı; kazurat, *(1944).*

dışkıcıl, [dışkı-cıl] *sf. biy.* **1.** (Bitki için) dışkı üzerinde yetişen. **2.** (Hayvanlar için) dışkılarla beslenen.

dışkıl, [dışkı-l] *sf.* Dışkı ile ilgili olan. ☞ **dışkıl dönem,** *psikol. Çocukluk çağının ilk yıllarında kaka yapmaya ilgi duyma biçiminde gelişen cinsel görüntülü dönem.*

dışkılama, [dışkı-la-ma] *is.* Dışkının dışkılık veya anüs yoluyla dışarı atılması eylemi.

dışkılamak, [dışkı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dışkısını dışkılık veya anüs yoluyla dışarı atmak.

dışkılık, -ğı [dışkı-lık] *is. biy.* Kuşlarda olduğu gibi bazı canlılarda bağırsak ile sidik ve üreme kanallarının birleşerek dışa açıldığı yer.

dışkımsı, [dışkı-msı] *sf. tıp.* Bağırsak tıkanmalarında görülen ve dışkı kokan kusmuk.

dışlama, [dış-la-ma] *is.* **1.** Araya almama, dışarıda bırakma durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Gerçeğin bir bölümünün göz ardı edilmesi durumu. **3.** *fiz.* Bir atomdaki iki elektron veya protonun aynı kuvantum hâlinde bulunamayacağını belirten ilke.

dışlamak, [tış-la-mak > dış-la-mak طبيشلا مق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birini aralarına almamak; aralarından atmak; onunla ilgilenmemek. **2.** Bir şeyi dışta bırakmak; yadsımak. **3.** *{OsT}* Kuşanılmış şeyi çıkarmak.

dışlanma, [dışla-n-ma] *is.* Dışarıda bırakılma eylemi; yadsınma.

dışlanmak, [dışla-n-mak] *edil. f. [-ır]* Dışarıda bırakılmak; yadsınmak.

dışlaştırma, [dışlaş-tır-ma] *is.* Dışa vurma eşlemi.

dışlaştırmak, [dışlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir duyguyu, düşünceyi dışa vurmak.

dışlatmak, [tīş > tışlā-mak > dışla-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Dişletmek; ısırtmak.

dışlık[1]**, -ğı** [dış-lık] *{ağız} sf.* **1.** (Giyecek için) dışarıda giyilen ve kullanılan. **2.** Yabancı; ilgisiz. **3.** *is.* Temizlik yaparken giyilen elbise. [DS]

dışlık[2]**, -ğı** [dış-lık دشلق] *{eAT} is.* **1.** Barış; sessizlik; dirlik; huzur; neşe. **2.** İyi geçinme; geçim. ☞ **dışlığı azmak,** *{ağız} Canı sıkılmak.* [DS]‖ **dışlığı gelmek,** *{ağız} Ferahlamak.* [DS]‖ **dışlığı gelmemek,** *{ağız} Canı sıkılmak; keyifsiz olmak. 2. Huzuru olmamak.* [DS]‖ **dışlık vermemek,** *{ağız} Rahat bırakmamak; tedirgin etmek.* [DS]

dışlıksız, [dışlık-sız] *sf.* **1.** Bir yerde durmayan. **2.** Dirliksiz.

dışrak, -ğı [dışra-k] *sf.* **1.** Gizli olmayan; açıkta, meydanda olan. **2.** *fel.* (Bilgi, öğreti için) gizli ilimlerde, hiçbir gizli yönü olmayan, herkesin öğrenmesinde bilmesinde bir sakınca bulunmayan; açık öğretim.

dışraklık, -ğı [dışrak-lık] *is.* Gizli bir doktrinin başkalarına açıklanmasına izin verilen bölümünün öğretilmesi.

dışsal, [dış-sal] *sf.* Dışla ilgili; dışa ait; dışa ilişkin; haricî.

dıştan, [dış-tan] *sf. fel.* (Düşünce için) aslında ve özünde bulunmayan ancak sonradan ve dış etkilerle ortaya çıkan; duyumlar ve dış nesnelerle elde edilen.

dıştık, -ğı [dış(ı)t-ık] *sf.* Yabancı; alakasız.

dıtınmak, [tıt-mak > tıt-ın-mak > dıt-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ır]* Yırtılmak.

dıtmık, -ğı [dıt-mık] *{ağız} sf.* Pek az; çok küçük. [DS]

dıv[1]**,** [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dıv-ış-tı, dıv-ış dıvış, dıv-ır dıvır,*

dıv[2]**,** [dıv *(yans.)*] *is.* Sürtünme ve gaz çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dıv-ık dıvık, dıv dıv*

dıvaıı, [? dıvan] *{ağız} is.* **1.** Dağınık mahallelerden meydana gelen köy. **2.** Birkaç köyün birleşmesinden oluşan birlik. [DS]

dıvar, [Far. divār] *{eT} is.* Duvar.

dıvatınak, [duva(k) > dıva-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gelini süslemek. [DS]

dıvdıv, [dıv *(yans.)* > dıv+dıv] *{ağız} is.* Kemençe. [DS]

dıvık, [dıv *(yans.)* > dıv-ık] *{ağız} is.* Yellenme; osuruk. [DS] 🗗 **dıvık dıvık,** *Sürekli yellenerek.*

dıvılcık, -ğı [düğül ? > dıvıl-cık] *{ağız} sf.* Küçük; ufacık. [DS]

dıvıldamak, [dıv *(yans.)* > dıvıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Küçük çocuk için) konuşmak; sesler çıkarmak. [DS]

dıvır, [dıv *(yans.)* > dıv-ır] *{ağız} is.* Küçük çocuklarınkine benzer konuşma veya sesler çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıvır dıvır,** *{ağız} (Küçük çocukların konuşması için) kendi kendine, neşeli fakat anlaşılmaz; dıgıl dıgıl.* [DS]

dıvış, [dıv *(yans.)* > dıv-ış / *eT.* tabış / tawış] *{ağız} is.* Kısa ve yavaş adımlarla yürürken çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **dıvış dıvış,** *(Yürüyüş için) kısa adımlarla, ağır ağır.*

dıvışmak, [dıv *(yans.)* > dıv-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaçmak; sıvışmak. [DS]

dıvıştamak, [dıvış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Yavaş yavaş, sessiz sessiz yürümek. [DS]

dıvıştı, [tav *(yans.)* > tav-uş / tav-ış *(duygu, kımıldanma)* / dıv *(yans.)* > dıv-ış > dıv-ış-tı] *{ağız} is.* **1.** İnsan, hayvan veya eşya tarafından çıkarılan hafif ses. **2.** Hafif gürültü; hışırtı; tıkırtı; davış. **3.** Acele acele gidip gelme; boş yere dolaşıp yorulma. **4.** Ayak sesi; davış. [DS]

dıvrak[1]**, -ğı** [*eT.* tav-ra-mak *(davranmak)* > dıv-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Çevik, atik. **2.** Derli toplu. **3.** Ne giyse yakışan. **4.** (Elbise için) dar; sımsıkı. [DS] 🗗 **dıvrak yürüyüş,** *{ağız} Derli toplu düzgün yürüyüş.* [DS]

dıvrak[2]**, -ğı** [dıv-rak] *{ağız} sf.* Küçücük; ufacık. [DS]

dıvrık, -ğı [*eT.* tav-ra-mak > dıvra-k] *{ağız} sf.* Hızlı; kıvrak. [DS] 🗗 **dıvrık dıvrık,** *{ağız} (Kemençe ezgisi için) oynak; kıvrak.* [DS]

dıy, [dıy *(yans.)*] *is.* Sivrisinek vb. böceklerin kanat seslerini anlatan yansımalı kök.

dıyan, [? dıyan] *{ağız} is.* Akar su önüne çakılan kazıklara çalı germek suretiyle yapılan bent. [DS]

dıydık, -ğı [dıy+dık] *{ağız} sf.* **1.** Akılsız; düşüncesiz. **2.** *is.* Gereksiz ve yersiz ikram veya iltifat. [DS]

dıydıy, [dıy+dıy] *{ağız} is.* **1.** Sivrisinek. **2.** Hindi yavrusu. [DS]

dıyk, [Ar. ḍiḳ / żiḳ ضيق] *is.* → dayk. 🗗 **dıyk-ı nefes,** *Nefes darlığı.*

dıymak, [tīḍ-mak > dıy-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Engel olmak.

dıynak, [tır-(ı)n-ak > dıy-nak دياق / دينق] *{eAT} is.* Tırnak; pençe.

dıyrak, -ğı [dıy-(ı)r-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yüzeyi pürüzlü. **2.** (Hava için) sert; çetin ayaz. [DS]

dıyyık, -ğı [Ar. ḍıḳ > ḍıyyıḳ ضيق] *{OsT} sf.* → dayyık.

-dız, [-dız / -diz / -düz / -düz] *yap. e.* İsimden isim yapan ek: *büğ-düz*

dız[1]**,** [daz / dız *(yans.)*] *is.* Hızlıca dönme ve dolaşma, bu biçimde gidip gelmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dız dız, dız-ığ, dız-ık, dız-ır dızır, dız-ı+ver-mek, dız-ıt-mak, dız-kır-mak* 🗗 **dız dız,** *{ağız} (Yürüyüş için) acele; çabuk çabuk.* [DS]

dız[2]**,** [daz / dız / doz *(yans.)*] *is.* Gaz çıkarmayı ve cızırtılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dız-gır-mak.*

dız[3]**,** [dız / doz *(yans.)*] *is.* Mızmızlığı, ağlayıp bağırır hâlde olmayı, öfkeli oluşu anlatan kök. [Zülfikar] *dız dız, dız dıza, dız-gır-mak, dız-ık-mak* 🗗 **dız vermek,** *{ağız} Gözünü korkutmak.* [DS]

dız[4]**,** [daz > dız] *{ağız} sf.* Başında saç bulunmayan; kel. [DS]

dıza, [Yun. tıza] *{ağız} is. zool.* Kene. [DS]

dızbarlamak, [dızbar-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Üzerinde durmak; direnmek. [DS]

dızbar, [Far. düşhār] *{ağız} sf.* Huysuz; ara bozucu; inatçı. [DS]

dızdık, [dız *(yans.)* > dız-dık] *is.* **1.** Makat; kıç. **2.** "Uzak akraba" anlamında "dızdığın dızdığı" deyiminde kullanılır. 🗗 **dızdığın dızdığı,** *Uzak akraba.*

dızdırık, -ğı [dız *(yans.)* > dız-dır-ık] *{ağız} is.* Dar ve biçimsiz iç çamaşırı, don. [DS]

dızdız, [dız *(yans.)* + dız] *{ağız} is.* **1.** Büvelek denilen sinek. **2.** Keman. **3.** *sf.* Çok ağlayan çocuk; mızmız. **4.** *sf.* Titiz, huysuz; çabuk öfkelenen. [DS]

dızdızcı, [dız+dız-cı] *is. argo.* İnsanın dikkatini belli bir yöne çekerek parasını çalan; dolandırıcı; yankesici.

dızdızcılık, -ğı [dız+dızcı-lık] *is. argo.* Yankesicilik; dolandırıcılık.

dızgal, [Yun. daskalos] *is. argo.* **1.** Sakal. **2.** Yaşlı adam.

dızgallı, [dızgal-lı] *is. argo.* Din adamı.

dızgır, [dız-gır] *{ağız} is.* İri yarı adam. [DS]

dızgırmak[1]**,** [dız *(yans.)* > dız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Anne ve babaya karşı gelmek. **2.** Öfkelenmek; hiddetlenmek. [DS]

dızgırmak[2]**,** [dız *(yans.)* > dız-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İshal olmak. **2.** Yellenmek. [DS]

dızık, -ğı [dız-ık] *{ağız} is.* **1.** Patavatsız. **2.** Hödük. [DS]

dızıklamak, [dızık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaçmak. [DS]

dızıkmak[1]**,** [dız *(yans.)* > dız-ık-mak / dız-ıt-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Koşmak; kaçmak. **2.** Çabuk davranmak; acele etmek.

dızıkmak[2]**,** [dız *(yans.)* > dız-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Canı sıkılmak. **2.** Olduğu yerde ilgisiz olarak dikelmek. [DS]

dızıldamak, [dız *(yans.)* > dızıl-da-mak] *is. [-r] [-d(ı)-yor]* Dız dız etmek; söylenmek.

dızıltı, dız *(yans.)* > dızıl-tı] *is.* Devamlı çıkan ses; dırıltı.

dızır[1]**,** [dız *(yans.)* > dız-ır] *{ağız} sf.* **1.** Dik. **2.** Öfkeli. **3.** Yellenme; osuruk. [DS] 🗗 **dızır dızır,** *Dimdik ve çevik adımlarla.* ‖ **dızır dızır yürümek,** *Kızarak arkasına bakmadan yürüyüp gitmek.*

dızır[2]**,** [? dızır] *is.* Hıristiyanların bayramı; paskalya.

dızırmak, [dız *(yans.)* > dız-ır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Yellenmek; osurmak.

dızıtmak, [dız *(yans.)* > dız-ıt-mak] *gçsz. f. [-ır]* Koşmak; kaçmak; seğirtmek.

dızıvermek, [dız-ı+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çabuk getirmek. [DS]

dızkırıç, -cı [dızgır-mak > dızgır-ıç] *{ağız} sf.* Yoksul ve kimsesiz. [DS]

dızlak, -ğı [taz *(çıplak)* / dız > dız-la-mak > dız-la-k] *sf.* Başında saçı olmayan; dazlak.

dızlağan, [dızla-ğan] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS] 🗗 **dızlağan böceği,** *{ağız} Siyah kanatlı bir arı çeşidi.* [DS]

dızlak, -ğı [dazla-k / dızla-k] *{ağız} sf.* **1.** Tüysüz; çıplak. **2.** (Arazi için) otsuz, çıplak ve düzlük. **3.** *is.* Kumlu ve çorak arazi. [DS]

dızlamak, [dız *(yans.)* > dız-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dız sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Daha çok bağırmaya başlamak. [DS] **3.** *argo.* Dolandırmak; çarpmak.

dızlan, [dız-lañ] *(dızlañ) {ağız} is.* Ağaçsız, çıplak dağ. [DS]

dızman[1]**,** [Far. düşmān > Kürt. dijmin => dızman دیزمان] *{ağız} sf.* **1.** Uzun boylu ve iri yarı; şişman; cesim. *{eAT} (aynı)* [DS] **2.** (Kişi için) ayağına tetik; aceleci. **3.** *is.* Taşınması güç eşya. **4.** Cahil. **5.** Şeytan. **6.** Kart teke.

dızman[2]**,** [dız *(yans.)* > dız-man] *{ağız} is.* Mayasız hamurdan fırında pişirilerek üzerine yoğurt dökülüp yenilen bir tür peynirli börek. [DS]

dızmana, [dızman-a] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılan bir tür peynirli çörek. [DS]

dızmanlık, -ğı [dızman-lık دیزمانلق] *{eAT} is.* **1.** İrilik; iri yarı olma. **2.** Cesamet.

dızmır, [Far. düşvār > Kürt. dijvar] *{ağız} sf.* **1.** Ara bozucu; karıştırıcı; fitneci; müfsit. **2.** Huysuz. [DS]

dızmırlık, -ğı [dızmır-lık] *sf.* İtiş kakış; inatçılık.

dızzık, -ğı [dızz-ık ?] *{ağız} is.* Çifte; tekme. [DS] 🗗 **dızzık etmek,** *{ağız} (Hayvan için) arka ayakları ile çifte atmak.* [DS]

dızzo, [Kürt. dızzo] *argo. is.* Hırsız.

di-, [Yun. / Lat. di-] *ön ek.* Yokluk, olumsuzluk eki.

-di[1]**,** [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e./ yap. e.* → -dı. *{eT} (aynı)*

-di[2]**,** [-dı / -di] *{eAT} çek. e.* → -dı.

-di[3]**,** [-di] *{eAT} yap. e.* Kalıplaşmış olarak tek örnekte vardır. *im-di.*

di[1]**,** [dé-mek > di / diñ دی / دیك] *{eAT} ünl.* Haydi; haydi artık; haydin. 🗗 **diñ imdi,** *{eAT} Haydi; haydin; haydi bakalım.*

dî[2]**,** [Far. dī دی] *(di:) is.* Dün; dünkü gün. 🗗 **dî-şeb,** *{OsT} Dün gece.*

dia, [Alm. dia / Fr. diapositive] *(diya) is.* Saydam bir yüzey üzerine alınmış, projeksiyonda kullanılmaya özgü, pozitif görüntü, slayt.

diakustik, [Fr. diacoustique] *is. fiz.* Akustiğin ses kırılmalarını ve bazı ortamlardan geçerken uğradıkları değişiklikleri inceleyen dalı.

dialdehit, [Fr. dialdéhyde] *kim.* Birleşiminde iki aldehit grubu bulunan madde.

dialkol, -lü [Fr. dialcool] *is. kim.* Birleşiminde iki alkol grubu bulunan madde; glikol

diam, [Ar. di'ām / di'āmet دعام / دعامت] *(dia:m) {OsT} is.* **1.** Bir binaya vurulan destek; direk; payanda. **2.** İleri gelen; baş.

dian, [Sansk. dhyāna] *is.* **1.** Meditasyon; istiğrak. **2.** On erdemden biri; altı erdemden biri. [EUTS]

diaspora, [İt. diaspora] *is.* **1.** Bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu. **2.** Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları.

dib[1]**,** [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *dib-il-de-mek*

dib[2]**,** [*eT.* tūb /dīb / dip] *{eAT} is.* **1.** Dip. **2.** Temel. **3.** Alt; altta olan; taban. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Aşağı. **5.** Kazan, çömlek, tencere vb. şeylerin altı. **6.** Suyun altı. **7.** Bir ağacın altı; kökü. [DK] **8.** *{ağız}* Son; sonuç. [DS] **9.** *{ağız}* Şeker pancarı. [DS] **10.** *{ağız}* Kıç; makat. [DS] **11.** *{ağız}* Bekâret; kızlık zarı. [DS] **12.** *{ağız}* Kül altındaki kor. [DS] **13.** *{ağız}* Bir şeyin altındaki yer. [DS] **14.** *{ağız} sf.* En uçtaki;

son. [DS] **15.** *{eAT} zf.* Tam olarak; büsbütün. 🗗 **dibin ala bakmak,** *{eAT} Dibini ele almak; dibini, kökünü söz konusu etmek.* [DK]|| **dib yürümek,** *{eAT} Dipten yürümek.* [DK]

diba, [Far. dībā دیبا] *(diba:) {OsT} is.* **1.** İpek saten veya ipek kadife üzerine altın ve gümüş işlemeli ağır kumaş. **2.** *mecaz.* Sevgilinin yumuşak teni. 🗗 **dîbâ-bâf,** *{OsT} İpekli kumaş dokuyan.*|| **dîbâ-yi frenk,** *{OsT} Frenk canfesi.*|| **dîbâyi Hindî,** *{OsT} Hindistan'dan gelen bir tür kalın ipekli kumaş.*|| **dîbâ-yi münakkaş,** *{OsT} Altın veya gümüş teller karıştırılarak dokunmuş çiçekli bir ipekli kumaş; sündüs.*

dibac, [Ar. dībāc دیباج] *(di:ba:c) {OsT} is.* **1.** Ağır ipekli kumaş. **2.** Dallı, çiçekli kumaş. **3.** Bir yazı türü.

dibace, [Ar. dībāce دیباجه] *(di:ba:ce) {OsT} is.* **1.** Kitaplarda başlangıç; ön söz; mukaddime. **2.** Evveliyat.

dibagat, [Ar. dibāġāt دباغات] *(diba:ga:t) {OsT} is.* → debagat.

dibayak, -ğı [dib+ayak] *{ağız} sf.* **1.** Uzak olmayan; yakın. **2.** *zf.* Biraz önce; demin. [DS]

dibcek, -ği [dib-cek] *{ağız} is.* Kazan ve büyük tencere altlığı. [DS]

dibcil, [dib-cil] *{ağız} sf.* **1.** Sonuncu. **2.** *ünl.* Birdirbir oyununda ebenin söylediğini unutan çocuğun söylediği söz. [DS]

dibcik, -ği [dip-çik / dib-cik] *{ağız} is.* Ağaç kökü. [DS]

dibece, [dibe-ce] *{ağız} zf.* **1.** Bir şeyin aslı, esası. **2.** Açıkçası. [DS] 🗗 **dibecesine ermek,** *1. Sonunu almak. 2. Esasını öğrenmek.*

dibek, -ği [tög-mek *(dövmek)* > döv-ek > düvek > dübek / dib-ek [EREN]] *is.* **1.** Taş veya ağaçtan içi oyularak yapılmış, içinde buğday, kuru biber, kahve vb. şeyler dövülen büyük bir havan. **2.** *{ağız}* Hayvanların su içmesi için ağaç ya da taştan oyularak yapılmış tekne; yalak; çeşme yalağı. [DS] **3.** *{ağız}* Ağaç yayıkların içindeki uzun ağaç sopa. [DS] **4.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. 🗗 **dibek başı,** *{ağız} Köy halkının toplanarak görüşüp konuştuğu yer; köşe başı.* [DS]|| **dibek tas,** *{ağız} Büyük bakır maşrapa.* [DS]

dibekhane, [T. dibek + Far. -ḫāne] *(dibekha:ne) is.* Dibek imalathanesi.

dibelcek, -ği [dib+el-cek] *{ağız} is.* Dibek tokmağı. [DS]

dibelek, [*eT.* tüb-le-mek *(bir şeyin dibine varmak)* > dib(e)le-k / dib-e-lik دیبلك] *{eAT} zf.* **1.** Büsbütün; tamamıyla; ebedî. **2.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu; şişman. **3.** *is.* Bakırdan yapılmış bakraç. **4.** Büyük çömlek; küpeç. **5.** Tahta havan.

dibeli, [*eT.* tüb-le-mek > dibe-li] *{ağız} zf.* **1.** Örnek olarak; örneği. **2.** Büsbütün; tamamen. **3.** Sürekli; daima; devamlı. **4.** Gerçekten. **5.** Bir türlü. **6.** *sf.* Çok. **7.** *ünl.* Aman sende! [DS]

dibelik[1], [*eT.* tüble-mek > dibelik دیبه لیك / دیبلك] *{eAT} zf.* → dibelek.

dibelik[2], **-ği** [dibe-lik] *{ağız} zf.* İnadına. [DS]

diben, [dé-mek / di-y-(ü)ben > diben دین] *(di:ben) {eAT} zf.* Diyerek; deyip.

dibet, [Tibet *(öz. ad)*] *is.* Eskiden erkekler için kürk, kadınlar için ferace yapılan dayanıklı bir tür yünlü kumaş.

dibicesi, [dip > dibice-s-i] *{eT} zf.* Sözün kısası; sonucu; neticesi; hâsıl-ı kelam.

dibidüz, [dib-i+düz] *{ağız} zf.* **1.** Büsbütün; tamamıyla. **2.** (Sövmek için) ilerisini gerisini düşünmeden; uluorta. [DS]

dibik, -ği [dib-ik] *{ağız} is.* **1.** Komşu. **2.** Köşe bucak. **3.** Gözden saklı. [DS]

dibildemek, -ği [dib *(yans.)* > dib-il-de-mek] *{ağız} [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Kımıldamak. **2.** (Çocuk için) yürümeye çabalamak.

dibiz, [dib-iz] *{ağız} is.* Kuru soğan. [DS]

dible, [dib-le] *{ağız} is.* İnce doğranmış taze fasulye ve pirinç ile yapılan bir yemek. [DS]

diblemek, [dib-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Başlanılan işin sonunu getirmek; işi sonuna kadar götürmek. **2.** Köşe bucak her yeri doldurmak. [DS]

dibliğ[1], [dib-liğ] *{ağız} is.* **1.** Bekârlık. **2.** Kızlık zarı; bekâret. [DS]

dibliğ[2], [dib-liğ] *{ağız} is.* Makbuz koçanı. [DS]

diblik, -ği [dip-lik] *{ağız} is.* **1.** Dere kıyısındaki bahçe. **2.** Kalburdan geçen tahıl döküntüsü. **3.** Yün ve pamuk kırıntısı. **4.** Hayvanları bağlamaya yarayan zincir. [DS]

dibs, [Ar. dibs] *{OsT} is.* Koyulaşmış üzüm suyu; pekmez.

dibsiz, [dib-siz] *{ağız} sf.* (Kız için) bakire olmayan. [DS]

dicac, [Ar. dicāc دجاج] *(dica:c) {OsT} is.* Tavuk.

dicace, [Ar. dicāce / decāce دجاجه] *(dica:ce) {OsT} is.* Tavuk.

-diç, [-dıç /-diç] *{eT} yap. e.* → -dıç.

didak, -ğı [? didak] *{ağız} is.* Kolun dirsek kısmı. [DS]

didaktik, -ği [Yun. dadaskein > didaktikos > Fr. didactique] *sf.* **1.** Öğretime özgü; öğretimle ilgili. **2.** (Kitap, eser için) amacı bir bilim veya sanatın ilkelerini öğretmek olan. **3.** *ed.* Ahlak, din ve teknikle ilgili bilgiler vermek amacıyla yazılan edebî tür. **4.** *is.* Öğretim sanatı.

didalı, [dida-lı ?] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

didan, [Ar. dūd > dīdān دیدان] *(di:da:n) {OsT} is.*

Küçük solucanlar; kurtçuklar. ◻ **dîdân-ı em'a,** *{OsT} Bağırsak kurtları.*|| **dîdân-ı haytiye,** *{OsT} Şeritler.*| **dîdân-ı şerîtiye,** *{OsT} Şeritler.*

didar, [Far. diden *(görmek)* > dîdâr دیدار] *(di:da:r) {OsT} is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Görüşme; görme. **3.** Görünüş. **4.** Görüş gücü; göz. **5.** *tasvf.* Allah'ın tecellîsi. **6.** *sf.* Açık; meydanda. ◻ **dîdâr-ı hürriyet,** *{OsT} Hürriyetin güzel yüzü.*| **dîdâr-ı pâk,** *{OsT} Temiz yüz.*| **didâr-ı yâr,** *{OsT} Sevgilinin yüzü.*

didban, [Far. dîde-bân دیدبان] *(di:dba:n) {OsT} is.* Gözcü; gözetici. ◻ **dîdbân-ı âlem,** *{OsT} Yedi yıldız; yedi kardeşler.*| **dîdbân-ı çehârüm,** *{OsT} Güneş.*| **dîdbân-ı felek,** *{OsT} 1. Satürn gezegeni. 2. Güneş.*

-dide, [Far. dîden *(görmek)*>-dîde دیده-] *(di:de) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"gören, görmüş"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dide, [Far. dîde دیده] *(di:de) {OsT} is.* **1.** Göz. **2.** Göz bebeği. **3.** Göz ucu. **4.** Gözcü. ◻ **dîde-bânân,** *{OsT} Gözcüler; gözetleyiciler.*|| **dîde-bânân-ı âlem,** *{OsT} 1. Yedi gezegen. 2. mecaz. Gezegenler.*|| **dîde-be-râh,** *{OsT} Gözü yol bekleyen.*| **dîde-bîdâr,** *{OsT} Gözüne uyku girmeyen.*|| **dîde-dâr,** *Gözcü; gözetleyici.*|| **dîde-fürûz,** *{OsT} Göz aydınlatan.*|| **dîde-i binâ,** *{OsT} Gören göz.*|| ... **dîde-gân,** *{OsT} (....) görmüşler.*|| **dîde-i gâv,** *{OsT} 1. bot. Öküz gözü. 2. Bir tür üzüm.*|| **dîde-i giryân,** *{OsT} Ağlayan, yaşlı göz.*| **dîde-i hak-bîn,** *{OsT} Doğruyu gören göz.*|| **dîde-i hûn-bâr,** *{OsT} Kanlı yaş döken göz.*|| **dîde-i hurûs,** *{OsT} 1. Horoz gözü. 2. mecaz. Kırmızı şarap.*|| **dîde-i mahmûr,** *{OsT} Uykulu ya da sarhoşluktan baygın bakan göz; mahmur göz.*|| **dîde-i siyâh,** *{OsT} Kara göz.*|| **dîdeler rûşen!** *{OsT} Gözün aydın.*|| **dîde-nümâ,** *{OsT} Göz gibi; göze benzer.*| **dîde-pûş,** *{OsT} 1. Gözü kapayan. 2. Rüşvet.*|| **dîde-rübâ,** *{OsT} Göz alıcı.*|| **dîde-ver,** *{OsT} 1. İyi gören. 2. İşten anlayan.*

dideban, [Far. dîde-bân دیده بان] *(di:deba:n) {OsT} is.* **1.** Gözcü; gözetici. **2.** Eski İstanbul'da yangınları görerek haber vermekle görevli yangın köşkü nöbetçisi yeniçerilerin unvanı. **3.** Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde gümrük koruma memurlarına verilen unvan; kolcu; mubassır.

didebanbaşı, [Far. dîdebân + T. baş-ı دیده بان باشی] *(di:deba:nbaşı) {OsT} is.* Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde gümrük koruma baş memurlarının unvanı; kolcubaşı.

didegâh, [Far. dîdegâh دیده گاه] *(di:degâ:h) {OsT} is.* Gözetleme yeri.

didek[1], [dit-mek > did-ek] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

didek[2], [Far. dîdek دیدك] *(di:dek) {OsT} {eT} is.* Gelin giderken yabancı kimselere görünmemek için örtülen örtü. [DLT]

dideklemek, [didek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gagalamak. [DS]

didik, [dit-mek > di(t)-ik > did-ik] *sf.* **1.** Parça parça koparılmış; lif lif ayrılmış. **2.** *{ağız}* Hırçın. [DS] ◻ **didik didik,** *1. İyice parçalanmış olarak. 2. gnşl. İyice, çok ince ayrıntılarına kadar.*| **didik didik etmek,** *1. Bir şeyi parçalara ayırıp koparmak, ayurmak. 2. Karmakarışık etmek. 3. İncelemek.*|| **didik didik olmak,** *Parçalara ayrılmak; eskimekten, yırtılmaktan dolayı dökülmek; lime lime olmak.*

didikleme, [dit-mek > didik-le-me] *is.* Ditilmiş hâle getirme eylemi.

didiklemek, [dit-mek > didik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Çekiştirerek veya örseleyerek bir şeyi parçalamak. **2.** (Kuşlar ve kümes hayvanları için) gagaları ile vurarak ısırmak; koparmak. **3.** Bir şeyi bulmak amacıyla döküp saçarak, karıştırarak aramak. **4.** *{ağız}* Karıştırmak. [DS] **5.** Çok soru sorarak birini hırpalamak. **6.** *{ağız}* Tırmalamak. [DS] **7.** *{ağız}* Gıdıklamak. [DS] **8.** *{ağız}* Bir kimseyi rahatsız etmek; üzmek. [DS] **9.** *{ağız}* Bir konuyu iyice incelemek. [DS]

didikleniş, [didiklen-iş] *is.* Didiklenmek eylemi veya biçimi.

didiklenme, [didikle-n-me] *is.* Didiklenmek eylemi.

didiklenmek, [didikle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Çekiştirilerek veya örselenerek parçalanmak. **2.** (Kuşlar ve kümes hayvanları tarafından) gaga darbeleri ile ısırılmak; koparılmak. **3.** (Bir yer için) bir şey bulmak amacıyla dökülüp saçılmak, karıştırılmak. **4.** Hırpalanacak biçimde çok soru sorulmak.

didilmek, [tıt-ıl-mak / dit-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ir]* Ditilmek; didik didik edilmek; parça parça olmak.

didim, [dit-mek > dit-im دیدم / ددم] *is.* Ditmek eylemi; didikleme. ◻ **didim didim,** *{OsT} Didik didik.*

didim[1], [Fr. didyme] *is.* Önceleri tek bir element olarak kabul edilen neodim ve praseodimyum karışımı nadir toprak.

didim[2], [Soğd. ḏiḏm / Yun. ḏiaḏīma] *{eT} is.* Geline gerdek gecesi giydirilen taç. [DLT]

didiniş, [di(t)in-iş] *is.* Didinmek eylemi ve biçimi.

didinme, [di(t)-in-me] *is.* Güçlüklere rağmen sürekli çalışma durumu ve eylemi.

didinmek, [di(t)-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çok büyük güçlükle karşılaşmakla birlikte, yılmadan, parçalanırcasına çalışmak, çabalamak.

didinti, [didin-ti] *is.* Güçlük içinde çalışma ve çabalama işi.

didişgen, [did-iş-gen] *{ağız} sf.* Geçimsiz; kavgacı. [DS]

didişim, [didiş-im] *is. fel.* **1.** Tartışmayı, konuşmayı

bir araç olarak değil de amaç olarak gören yöntem; müşagabe; eristik. **2.** Tartışmada karşısındakinin fikirlerini mantık oyunlarıyla ne olursa olsun çürütüp onu susturma.

didişimci, [didişim-ci] *is.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor duruma düşüren.

didişimcilik, -ği [didişimci-lik] *is.* **1.** Tartışma sanatı ve bu konudaki ustalık. **2.** *fel.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor durumda bırakmaya yönelik diyalektik; tartışımcılık.

didişken, [didiş-ken] *sf.* Didişmekten, kavga etmekten hoşlanan, zevk alan.

didişme, [di(t)-iş-me] *is.* Karşılıklı olarak birbirini ditme eylemi.

didişmek, [*eT.* tīt-mak > di(t)-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** (Kuşlar veya kümes hayvanları için) birbirini karşılıklı olarak ditmek. **2.** Karşılıklı olarak birbiri ile kavga etmek; birbirini hırpalamak; çekişmek. **3.** *dönşl. f.* Geçimini sağlamak amacıyla zor koşullar altında çalışmak; didinmek; uğraşmak. **4.** *{ağız}* Çalışmak. [DS]

didm, [Soğd. dīdm] *{eT} is.* Taç. [EUTS]

didon, [Fr. dis donc *(bana baksana)*] *is.* **1.** Eskiden İstanbul halkının yabancılara, özellikle de Fransızlara verdiği isim. **2.** *gnşl.* Züppe kimse. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} sf.* (Erkek için) karısı kötü yolda olan; pezevenk. [DS] 🗗 **didon sakal,** *Yalnız çenede uzatılmış, sivri sakal.*

didona, [Fr. dis donc *(bana baksana)*] *is* .→ didon.

didürmek, [dé-mek > di-dür-mek ددرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dedirtmek; söyletmek.

difana, [Yun. diphana] *is.* Ortadaki katın gözleri küçük, iki yandaki katların gözleri büyük üç katlı balık ağı.

difenbahya, [Ernst Dieffenbach *(Alman doğa bilimcisi)* > diffenbachia] *is. bot.* Yılan yastığıgillerden tropikal Amerika'da on kadar türü yetişen, süslü yaprakları dolayısıyla seralarda özel olarak yetiştirilen ağaççık, *(Dieffenbachia).*

diferansiyel, [Fr. différentiel] *sf.* **1.** (Frekansları farklı iki sesin yanı sıra duyulan üçüncü ses için) frekansı bu iki sesin frekansının katlarının farkına eşit olan. **2.** (Bobin için) elektromanyetik etkileri ters yönde olan ve değişik akımları geçiren iki ayrı sargılı. **3.** *is. mat.* Fonksiyonda değişkenin sonsuz küçük artışına denk gelen sonsuz küçük artış. **4.** Otomobillerde, araç dönemece girdiğinde motordan gelen döndürme gücünü her iki tekerleğe farklı hızlarda dönecek şekilde aktaran dişli düzeni. 🗗 **diferansiyel denklem,** *mat. İçinde bir değişkenin bilinmeyen bir fonksiyonu ve bu fonksiyonun değişkene göre çeşitli basamaklardan türevleri bulunan denklem.*|| **diferansiyel hesap,** *mat. Değişkenlerin sonsuz küçük farklarındaki artma değerlerini bulmaya yarayan hesap.*

difraksiyon, [Fr. diffraction] *is. fiz.* (Ses, ışık, elektromanyetik ve parçacık) dalgalarının karşılaştıkları engellerden ya çevresini dolaşarak ya da bu engel içindeki bir açıklıktan başlayarak aşması olayı; kırınım; kırınma.

difteri, [Yun. diphtera *(zar)* > Fr. diphtérie] *is. tıp.* Mukozalarda, özellikle boğaz mukozasında yalancı zar oluşumuna yol açan corynebacterium diphtheria *(Klebs-Löffler)* basilinin yol açtığı ateşli, bulaşıcı hastalık; kuşpalazı.

difterili, [difteri-li] *sf.* Difteriye yakalanmış olan.

diftik, [Far. tāftik / dift-mek => dift-ik دفتك] *{eAT} is.* Tiftik.

diftiklemek, [diftik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Parça parça etmek; didiklemek. **2.** (Yün, yapağı vb. için) atmak; kabartmak; didiklemek. **3.** (Kumaş için) havını elle kabartmak. [DS] 🗗 **diftiklenip durmak,** *{ağız} Bir şey yaparken oyalanmak; zaman öldürmek.* [DS]

diftiklenmek, [diftikle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kumaş için) tarazlanmak. **2.** Seyrelmek. **3.** (Kişi için) kaşınmak; oyalanmak. **4.** *mecaz.* Boşa gitmek. [DS]

diftimek, [dift-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kumaş için) yıpranmak; tarazlanmak; erimek. [DS]

diftong, [Yun. diphtongos > Fr. diphtongue] *is. dbl.* Tek hece oluşturan yan yana iki ünlü.

diftonglaşma, [diftong-la-ş-ma] *is.* Diftong durumuna gelme eylemi.

diftonglaşmak, [diftong-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır] dbl.* (Birbirini izleyen iki ünlü için) tek bir ses ögesi durumuna gelmek.

difüzör, [Fr. diffuseur] *is.* **1.** Bir sıvının basıncını yükselterek daha yavaş akmasını sağlayan boru. **2.** Bir türbin çarkından akan suyun kinetik enerjisinin bir miktarını potansiyel enerjiye dönüştürmek için çarkın altına konulan boşaltma borusu. **3.** Parlamayı önlemek için ışık kaynağına yerleştirilen dağıtıcı. **4.** Rüzgâr tünellerinde deney odasına gönderilen havayı düzenleyen aygıt. **5.** Yangın üzerine suyu küçük zerrecikler hâlinde püskürtmek için hortum ucuna takılan özel fıskiye. **6.** İçten yanmalı motor karbüratörlerinde hava yakıt karışımını püskürten parça. **7.** Radyo alıcılarında hoparlör. **8.** Pancarın şekerli suyunu çıkarmakta kullanılan aygıt.

difüzyometre, [Fr. diffsiomètre] *is.* Işığın yayınmasını ölçmekte kullanılan araç.

difüzyon, [Fr. diffusion] *is. fiz.* Yayınım.

dig, [Far. dīg دیگ] *{OsT} is.* Toprak tencere; çömlek. 🗗 **dig-i cūşān,** *{OsT} Taşmış tencere.*|| **dig-i sevdā,** *{OsT} Aşk tenceresi; sevgi kazanı.*

digeç, [dé-mek > di-geç] *{eAT} zf.* Deyince.

diger, [Far. dīger دیگر] *{eT} {OsT} (di:ger) sf.* Diğer; başka. [Yüknekî] 🗗 **dîger-bar,** *{OsT} Başka bir defa.*|| **dîger-bîn,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen; onlar için fedakârlıkta bulunan.*|| **dîger-endîş,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen.*|| **dîger-gûn,** → digergûn.|| **dîger-kâm,** *{OsT} Hep başkalarını düşünen.*|| **dîger-rüz,** *{OsT} Başka bir gün.*

digergûn, [Far. dīger-gūn دیگر گون] *(di:gergû:n) {OsT} sf.* Başka bir biçime girmiş; değişmiş.

diglenmek, [diñ > dig-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek. [DS]

digmek, [diñ > dig-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Dinmek. [DS]

dignemek, [tın-la-mak > din-le-mek > dig-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Dinlemek. [DS]

diğ, [diğ / diy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *diğ-ir diğir*

diğçür, [diğ-çür / diğ-cür دکچور] *{eAT} is.* Küçük tulum; tulumcuk.

diğdirmek, [diğ-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Sıvı için) bir delikten, bir yerden hızla uzağa fışkırmak. **2.** (Erkek için) ayakta işemek. [DS]

diğek, [Çağ. tik-ek > tevek [EREN] > diğek دكك] *{eAT} is.* Asma filizi; asma dalı; asma kütüğü; tevek.

diğer, [Far. dīger > dīğer] *(di'ğer) sf.* Başka; öteki; öbür; özge.

diğeri, [diğer-i] *(di'ğeri) zm.* Başkası; öbürü; özgesi.

diğerkâm, [Far. dīger-kām] *(di:ğerkâ:m) {OsT} is.* ve *sf.* Çıkar gözetmeksizin başkalarına yardım ve iyilik etmeye çalışan; başkalarını düşünen; özgeci.

diğerkâmlık, [diğerkâm-lık] *is.* Salt iyilik ve yardımda bulunma; özgecilik.

diğil, [diğ *(yans.)* > diğ-il] *is.* Sürtünmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **diğil diğil,** *{ağız} 1. (Yüzey için) pürüzlü; diş diş; pütürlü. 2. (Cilt için) üzerinde ince kabarcıklar bulunan. 3. (Yiyecek için) içinde sert tanecikler bulunan.* [DS]

diğircik, -ği [diğir-cik] *{ağız} is.* Ağaçların ilkbaharda tomurcuk veren gözleri. [DS]

diğnek, -ği [diñek > diğne-k] *{ağız} is.* Mola. [DS]

diğnemek, [diğ-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Dinlemek. [DS]

diğrek[1]**, -ği** [dér-mek > dér-ek > diğrek ?] *{eAT} is.* Harmanda biçilmiş ekin saplarını toplamaya yarayan ucu çatallı tarım aracı; dirgen; diren.

diğrek[2]**, -ği** [dik > diğ-rek] *{ağız} sf.* **1.** Dik. **2.** Sert; katı. **3.** (Sebze ve meyve için) sert; diri; taze; gevrek. **4.** Yaşlı olduğu hâlde dinç ve güçlü olan. **5.** Düzgün; gergin; ütülü. [DS]

diğremek, [diğ-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** (Meyve sebze için) sertleşmek; gevremek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak; dikelmek; doğrulmak. [DS]

diğren, [Yun. di *(iki)* + kran *(baş)* > dikrani => diğren دكرن] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Harmanda sapları yaymak ya da toplamak için kullanılan ucu çatal aygıt; dirgen. [DS]

-dih, [Far. dāden *(vermek)* > dih ده] *{OsT} son ek.* Farsça isimlerden "veren, verici" anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

dih, [Far. dīh دیه] *(di:h) {OsT} is.* **1.** Köy. **2.** Kenarları altın veya gümüş motifli tek renk ipekli kumaş. 🗗 **dih-dār,** *{OsT} Köy ağası.*|| **dih-gân,** *{OsT} Köylü; ekinci.*|| **dih-hüdā,** *{OsT} Köy ağası; köy kâhyası.*

dihan[1]**,** [Far. dihān دهان] *(diha:n) {OsT} is.* Kırmızı sahtiyan.

dihan[2]**,** [Far. dühn > dihān دهان] *(diha:n) {OsT} is.* Sürünülecek yağlar.

dihat, [Far. dīh > dihāt دهات] *(diha:t) {OsT} is.* Köyler.

dihende, [Far. dihende دهنده] *{OsT} sf.* **1.** Kendini veren. **2.** *is.* Fahişe.

dihî, [Far. dihī دهی] *(dihi:) {OsT} sf.* Köylü; köye mensup.

dihibrit, [Fr. dihybride] *is.* Kalıtsal karakter bakımından ikişer zıt veya farklı geni olan canlıların çaprazlanması ile elde edilen birey. *"Kısa tüylü siyah kobayla uzun tüylü beyaz kobayın çaprazlanması ile doğan yavru dihibrittir."* M. Larousse

dihim, [Far. dīhīm دیهیم] *(di:hi:m) {OsT} is.* Taç.

dihiş, [Far. dihiş دهش] *{OsT} is.* Verme; bağışlama; bağış.

dilıkan, [Far. dihġān / Ar. dihḳān دهقان] *(dihka:n) {OsT} is.* **1.** Çiftçi; rençber. **2.** Köy ağası. 🗗 **dilıkān-ı pîr,** *{OsT} Şarap.*

dihkani, [Ar. dihḳānī دهقانی] *(dihka:ni:) {OsT} is.* Çiftçilik; rençperlik; köylülük.

dihliz, [Ar. dihlīz / dehlīz دهليز] *(dihli:z) {OsT} is.* Dehliz.

dijit-, [Lat. digitus *(parmak)*] *ön ek.* Parmakla ilgili pek çok terimin yapımında kullanılan Latince ön ek.

dijital, -li [Lat. digitus *(parmak)* > İng. digit] *sf.* **1.** Parmakla ilgili; parmağa ait. **2.** *bsy.* (Bilgiler veya sayısal büyüklükler için) rakamlarla veya kesikli işaretlerle gösterilen; sayısal. **3.** (Teknik ve yöntem olarak) bu tür kesikli sistem ile işleyen; sayısal.

-dik, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

dik[1]**,** [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dik dik, dik+dik-len-mek, dik-e-den atmak*

dik[2], [Çin. chih /d iək / Moğ. çike ?/ *eT.* ting *(ayağa kalkma)* > dik] *sf.* **1.** Yatay bir eksene göre yer çekimi doğrultusunda duran; eğik olmayan. **2.** (Yol, yamaç için) eğimi çok az olan; çok yokuş. **3.** *mat.* Aralarında 90° açıklık bulunan. **4.** Sert. **5.** Aksi, ters. **6.** *zf.* Dik olarak; dik açı yapar biçimde. **7.** *zf.* Hırçın ve ters biçimde. **8.** *is. müz.* Türk müziğinde önüne geldiği perde adını bir veya üç koma tiz yapan terim. ◻ **dik açı,** *mat. Birbirini 90° açıklıkla kesen iki doğrunun meydana getirdiği açı.*|| **dik âlâsı,** *Hoşa gitmeyen bir durumun aşırılığını ifade etmek için kullanılır.*|| **dik aşağı,** *{ağız} Yokuş aşağı.* [DS]|| **dik basmak,** *{ağız} 1. Kimseye aldırış etmeden kendi bildiğini yapmak. 2. İşin olması için çaba harcamamak; yan çizmek.* [DS]|| **dik başlı,** *1. İnatçı; kendini beğenmiş. 2. Bildiğinden şaşmayan; kendi havasında giden; dik kafalı.*|| **dik başlılık etmek,** *Söyleneni yapmamak; direnmek.*|| **dik biçme,** *mat. Tabanı bir ayrıtına dik olan prizma.*|| **dik dik,** *Öfkeli ve oldukça sert bir şekilde.*|| **dik dik bakmak,** *Kavga etmek için sert sert bakmak.*|| **dik duruş durutmak,** *{ağız} İnadını yaptırmak için çevresindekileri zorlamak; üzmek.* [DS]|| **dik durukluk,** *{ağız} İnatçılık; serkeşlik.* [DS]|| **dik durukluk yapmak,** *{ağız} İnatçılık etmek; serkeşlik yapmak.* [DS]|| **dik duvara tırmanmak,** *Çok yaramazlık etmek.*|| **dik gelmek,** *{OsT} {ağız} Muhalefet etmek; itiraz etmek; karşı gelmek; kafa tutmak; karşı koymak.* [DS]|| **dik gitmek,** *{ağız} Karşı gelmek; kafa tutmak.* [DS]|| **dik göz,** *{ağız} Yiğit; cesur; kahraman.* [DS]|| **diki dikine,** *1. İnadına. 2. Bütünüyle aksine.*|| **dikine gitmek,** *1. {eAT} Aksine davranmak. 2. Biri ile inatlaşmak.*|| **dikine tıraş,** *Kasıtlı olarak verilen sıkıntı.*|| **dik kafalı,** *Kendi bildiğini inatla sürdüren.*|| **dik kafalılık,** *Aksilik etmek ve bu davranışta direnmek.*|| **dik kulak,** *{ağız} 1. Kimsenin sözünü dinlemeyen arsız adam. 2. Kurt. 3. Çakal.* [DS]|| **dik rüzgâr,** *dnz. Bir geminin pruvasına karşı yönden esen rüzgâr.*|| **dik ses,** *Yüksek perdeden çıkan ses.*|| **dik silindir,** *mat. Ekseni tabanına dik olan silindir.*|| **dik söz,** *Aksi, sert ve kaba söz.*|| **dik sözlü,** *Sözünü esirgemeyen; doğrudan doğruya söyleyen; kırıcı ve incitici sözler söyleyen.*|| **dik turmak,** *{eT} Dik durmak.* [DLT]|| **dik üçgen,** *mat. İç açılarından biri 90° olan üçgen.*|| **dik yamuk,** *mat. Kenarlarından biri tabanına dik olan yamuk.*|| **dik yazı,** *hat. Yukarıdan aşağı veya aşağıdan yukarı satırlara dik olarak yazılan yazı.*|| **dik yukarı,** *{ağız} Yokuş yukarı; bayıra doğru.* [DS]

dik[3], [dik] *{ağız} sf.* Tam. [DS] ◻ **dik arı,** *{ağız} (Tahıl için) en iyi cins; çok iyi; melezleşmemiş.* [DS]|| **dik öğle,** *{ağız} Güneşin tam tepede olduğu zaman.* [DS]|| **dik ön,** *{ağız} 1. İlk önce. 2. En önde.* [DS]|| **dik yarısı,** *{ağız} 1. Tam ortası. 2. Gece yarısı.* [DS]

dik[4], **-ğı** [Ar. dîk ديك] *(di:k) {OsT} is.* Horoz. ◻ **dîk-i ebyāz,** *Beyaz horoz; cennette bir kuş.*|| **dîk-efrāk,** *{OsT} Çatal ibikli horoz.*|| **dîkü'l-arş,** *{OsT} Cennetteki meleklere namaz vaktini bildirdiğine ve Sidretü'l-münteha'da bulunduğuna inanılan melek.*

dik[4], [Ar. ḍîḳ / żîḳ ضيق] *(di:k) {OsT} is.* Dar olma; darlık.

dik[5], [Far. dîk ديك] *(di:k) {OsT} is.* Toprak tencere; çömlek.

dikak, [Ar. diḳāḳ دقاق] *(dika:k) {OsT} is.* İncelmişler; ufalmışlar.

dikar, [Rus. dikar] *{ağız} is.* Kurt. [DS]

dikburun, [dik+burun] *is. zool.* Dev köpek balığıgillerden, sırt yüzgeci vücudun ön yarısında bulunan, dişlerinin kenarı düz ve dipleri çıkıntısız, boyu dört metreyi bulan bir tür köpek balığı; *(Oxyrhina spallazani).*

dikçe, [dik-çe] *sf.* Dikliği az olan; biraz dik.

dikdörtgen, [dik+dört-gen] *is. mat.* Bitişik kenarları birbirine dik olan paralelkenar; dik paralelkenar.

dike[1], [*eT.* tik-gü / tikü: > tik-e > dik-e دكه] *{OsT} is.* Kuşbaşı büyüklüğündeki et parçası.

dike[2], [dik-e دیکه] *{OsT} zf.* Kulak kabartarak; dikkatle; dik dik. ◻ **dike bakmak,** *{OsT} {ağız} Dik dik bakmak; dikkatle bakmak; gözünü açarak sert sert bakmak.* [Kamus] [DS]|| **dike dike bakmak,** *{eAT}* → dike bakmak. [Kamus]

dike[3], [dik-e] *{ağız} sf.* **1.** İtaatsiz; inatçı; dik kafalı. **2.** (Kişi için) başta gelen; ileri gelen; üstün. **3.** Saban demirinin iyi süremeyecek biçimde açıklığının fazla oluşu. [DS]

dike[4], [dik-e] *{ağız} is.* Sarp, dik ve yüksek yer. [DS]

dikecek, -ği [dik-ecek] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

dikeç, -ci [dik-eç] *is.* **1.** Bağ çubuğu gibi daldan çoğalan ağaçları dikmek için yere delik açmaya yarar kazık. *{ağız} (aynı)* **2.** Kazık; sırık; ağaç çubuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Dalların altına konulan destek. **4.** *{ağız}* Direk. [DS] **5.** *{ağız}* Kağnıda ön ve arka köplerin üzerine dikilen ağaçlar. **6.** *{ağız}* Çuval ağzı dikmek için kıldan bükülmüş ip. [DS] **7.** Dik boynuzlu manda. **8.** *sf.* Dikey.

dikedek, -ği [dik-e-dek] *(di'kedek) {ağız} zf.* (Uykudan sıçrayarak uyanmak için) birdenbire. [DS]

dikel[1], [dik-el] *{ağız} is.* **1.** Toprağa dik olarak batırmak suretiyle kullanılan bel veya kürek. **2.** Küçük ve ucu sivri kazık. [DS]

dikel[2], [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Çapa gibi çatal bel. [DS]

dikeleç, -ci [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Fidan dikiminde kullanılan ucu sivri, tutamaklı ağaç aygıt. [DS]

dikelek, -ği [dikele-k] *{ağız} sf.* İtaatsiz; dik kafalı; inatçı. [DS]

dikelemek, [dik-ele-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Azarlamak; çıkışmak. **2.** Vurup devirmek. [DS]

dikelivermek, [dik-el-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Karşı koymak. **2.** Birden ortaya çıkmak. [DS]

dikelme, [dik-el-me] *is.* Dik olarak durma veya ayakta bekleme eylemi.

dikelmek, [dik-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek; dikleşmek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak. *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** Sert konuşmak; kafa tutmak; azarlamak; karşı gelmek; dayatmak; dikleşmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

dikeltici, [dikelt-ici] *sf.* Dikelmeyi, dik durmayı sağlayan.

dikeme, [dik-em-e] *{ağız} sf.* Yokuş. [DS]

diken, [*eT.* tik-mek > *tik-gēn > tik-en > dik-en دكن] *is.* **1.** Bazı bitkilerin gövde ve dalları ile bazı hayvanların derisinde bulunan ucu sivri ve delici sert çıkıntılar. **2.** *gnşl.* Üzeri dikenlerle kaplı bitki. **3.** *mecaz.* İnsanı huzursuz eden söz ve hareket. **4.** Arı, akrep gibi hayvanların iğnesi. *{eAT} (aynı)* **5.** *anat.* Oldukça büyük kemik çıkıntılarına verilen ad. **6.** *zool.* Kıldan daha sert çıkıntılara verilen ad. **7.** *{eAT}* Kılçık. 🗗 **diken diken,** *1. Dikeni çok olan. 2. (Saç, kıl vb. için) diken gibi ayağa kalkmış durumda.*|| **diken dutu,** *Böğürtlen.*|| **diken serçesi,** *{OsT} Çalı kuşu; çinkit kuşu.* [Bürhan-ı Katı']|| **diken üstünde oturmak,** *Bulunduğu yerde çok kalamayacağı düşüncesi ile tedirgin olmak.*

dikence, [diken-ce] *is. zool.* Tatlı sularda yaşayan, pulsuz, sırt yüzgecinin önünde üç dört tane büyük diken bulunan bir tür balık; dikenli balık, *(Gasterosteus aculeatus).*

dikencik, -ği [diken-cik] *is.* **1.** Küçük diken. **2.** Böğürtlen, gül ve akasya gibi bitkilerde üst deride oluşan ve koparıldığı zaman yerinde yüzeysel bir iz bırakan sivri çıkıntılar. **3.** Bazı derisidikenlilerin derisinde çok sayıda bulunan ve gözle zor görülen küçük kıskaç.

dikene, [diken-e] *is.* Dikenli balığın küçük türü.

dikenleşme, [dikenle-ş-me] *is.* Diken durumunu alma eylemi.

dikenleşmek, [dikenle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Diken durumuna gelmek. **2.** Diken gibi olmak.

dikenli, [diken-li] *sf.* **1.** Üzerinde dikenleri bulunan. **2.** Dikenle kaplanmış olan. **3.** Diken adı verilen dikenli bitkilerle dolu olan. 🗗 **dikenli balık,** *zool.* → dikence. *(Gasterosteus aculeatus).*|| **dikenli balıkgiller,** *zool. Sırtında ve gövdesinde dikenler bulunan balıklar familyası, (Gasterosteus aculeatus, Gasterosteus yungitius, Gasterosteus spinachia).*|| **dikenli meyan,** *bot. Beyazımsı mor çiçekli, tüysü yapraklı, iki metreye kadar boylanabilen çok yıllık çalımsı bitki, (Glycyrrhiza echinata); acı meyan.*|| **dikenli salyangoz,** *zool. Hemen her denizde rastlanan, kabuğunun üzerinde dikenimsi çıkıntılar bulunan bir yumuşakça; iskerlet. (Moloch horridus).*|| **dikenli tel,** *Bir yeri korumak için geçişi önlemek amacıyla çevrilen ve üzerinde sivri, batıcı metal çıkıntıları bulunan tel.*|| **dikenli yüzgeçliler,** *zool. Balıklar sınıfının kemikli balıklar takımının bir alt takımı, (Akanthopterygii).*

dikenlik, -ği [diken-lik] *sf.* Dikenli bitkileri bol olan yer.

dikensi, [diken-si] *sf.* Dikene benzer; küçük bir diken gibi. 🗗 **dikensi çıkıntı,** *Omurların sırt boyunca alt alta duran kemik çıkıntıları.*

dikensiz, [diken-siz] *sf.* Dikeni bulunmayan; dikeni olmayan. 🗗 **dikensiz gül bahçesi,** *Hiç sıkıntı ve sorun olmayan yer.*|| **dikensiz gül olmaz,** *İyi ve güzel olan şeyin bile bir kusuru bulunabilir; her nimetin bir külfeti vardır.*

dikensizler, [dikensiz-ler] *is. zool.* Mezgitgiller ile uzun kuyruklu balıkgilleri kapsayan kemikli balıklar alt takımı.

dikey, [dik-ey] *sf.* **1.** Kesiştiği doğru ile arasında dik açı meydana gelen; amudi, *(1937).* **2.** Birbirine dik olan. 🗗 **dikey geçiş,** *1. Kendi düzeyinde ve üst düzeyde kademeleşmiş bulunan bir işletme veya okuldan yukarıya doğru olan ilerleme veya iş değişimi. 2. İki yıllık yüksek okullardan mezun olanların, belirli koşulları yerine getirerek fakültelerde okuma hakkı elde etmesi.*

dikgen, [dik-(k)en > dik-gen] *sf.* Birbiriyle veya kesim noktasındaki teğetleriyle dik açı yapan; ortogonal.

diki[1], [dik-i] *sf.* (Kişi için) çalımlı.

diki[2], [*eT.* tikü > diki] *{ağız} sf.* **1.** Biraz; bir parça. **2.** Tane. **3.** *is.* Et parçası. **4.** Kavurma. [DS]

diki[3], [dik-mek > dik-i] *{ağız} is.* Pamuk ipliği. [DS]

dikici, [dik-mek > dik-ici] *is.* **1.** Bitkileri toprağa dikme işinde çalışan kimse. **2.** Fide ve fidanları toprağa dikmekte kullanılan makine. **3.** Ayakkabı diken veya tamir eden kimse. **4.** Dikişçi. **5.** Kitap ciltleme yerlerinde kitap formalarını birbirine makine ile diken işçi. 🗗 **dikici başı,** *{ağız} Dikici esnafının kâhyası.* [DS]|| **dikici ustalığı,** *{ağız} Ayakkabıcılık.* [DS]

dikicilik, -ği [dikici-lik] *is.* Dikicinin yaptığı iş veya meslek.

dikik, [dik-mek *(dik olarak yerleştirmek)* > dik-ik دكك] *{OsT} is.* Dik.

dikiklig, [tik-mek > tikig-lig] *{eT} sf.* (Elbise vb. için) dikilmiş olan; dikili.

dikil, [Far. dīk => dik-il ?] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

dikilgen, [dikil-gen] *{ağız} is.* Sancı; yel. [DS]

dikili, [dik-mek > dikil-i] *sf.* **1.** Dikilmiş olan. *"Dikili ağaç. Dikili elbise."* **2.** Eğilmemiş; dik duran. **3.** *zf.* Dikilmiş olarak. **4.** *is.* Olduğu yerde kuruyup kal-

mış ağaç. ◻ **dikili taş,** *Bir olayı veya bir kimseyi hatırlatmak amacıyla kare veya daire kesitli olarak gittikçe daralan, üzeri yazılı veya yazısız, uzun anıt taş; obelisk.*

dikiliş, [dikil-iş] *is.* Dikilme eylemi veya biçimi.

dikilme, [dik-il-me] *is.* **1.** Dikili olarak durma eylemi. **2.** *{ağız}* Sancı; yel. [DS] ◻ **dikilme durmak,** *{ağız} Vücudun belli bir yerine sancı girmek, saplanmak.* [DS]

dikilmek[1], [*eT.* tik-mek > tik-il-mek > dik-il-mek دكلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Dikmek eylemi yapılmak. **2.** Kendisi hakkında dikmek eylemi uygulanmak. **3.** *{OsT}* Atanmak; tayin edilmek; nasbolunmak. **4.** *dönşl. f.* Dik duruma gelmek; dikleşmek. **5.** Ayakta hareket etmeden durmak. **6.** Birinin karşısına ansızın engel olacak biçimde çıkıvermek. **7.** (Gözler için) sabit bir noktaya hareketsiz olarak bakmak. **8.** *{ağız}* Vücudun herhangi bir yerine sancı saplanmak. [DS] **9.** *{ağız} dönşl. f.* Ayağa kalkmak; doğrulmak. [DS] ◻ **dikilip durmak** (kalmak), *Bir süre aynı yerde ayakta beklemek.*

dikilmek[2], [dik-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Pike uçuşu yapmak. [DS]

dikim[1], [dik-im] *is.* **1.** Dikmek eylemi. **2.** Bir elbisenin dikilme biçimi. **3.** Fidanlıktan veya fidelikten alınan genç fidanların yahut da çoğaltmaya yarayan çelik, yumru, soğan gibi parçaların toprağa yerleştirilmesi işlemi. ◻ **dikim evi,** *Resmî kuruluşların çamaşır ve elbise dikiş işlerinin yapıldığı atölye.*

dikim[2], [*eT.* tiki > tiki-m / tık-mak > tık-ım > dik-im دكيم] *{eAT} is.* **1.** Lokma. **2.** *{ağız}* Ekmek kırıntısı. ◻ **dikim dikim,** *{ağız} Parça parça; lime lime.*

dikim[3], [dik-im] *{ağız} is.* Bayır; yokuş. [DS]

dikimhane, [dik-im+ Far. ḫāne دكمخانه] *(dikimha:ne) is.* Resmî kuruluşların özellikle silahlı kuvvetlerin çamaşır ve elbise dikiş işlerinin yapıldığı atölye.

dikin[1], [dik-mek > dik-in] *{ağız} is.* **1.** Giyim eşyası. **2.** Dikiş. [DS] ◻ **dikin dikmek,** *{ağız} Giyecek dikmek; terzilik yapmak.* [DS]‖ **dikin tutmak,** *{ağız} (Yapılan iş için) sağlam olmak; dikiş tutmak.* [DS]

dikin[2], [dik-in] *{ağız} zf.* Dik olarak. [DS] ◻ **dikin üstü,** *{ağız} Baş aşağı; tepe üstü; dik aşağı.* [DS]

dikine, [dik > dik-i-n-e] *zf.* **1.** Dik olarak; diklemesine. **2.** İnat olsun diye; inadına. ◻ **dikine gitmek,** *Karşısındakinin isteği dışında veya onu kızdıracak biçimde davranmak; bildiğini yapmak.*‖ **dikine tıraş,** *argo. Dinleyeni kızdıracak biçimde söylenen yalan; aşırı palavra.*

dikinmek, [dik-mek > dik-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisi için elbise dikmek. **2.** (Kendisi için) elbise diktirmek. [DS]

dikirek, -ği [dik-e-rek] *{ağız} zf.* Dikçe; biraz dik. [DS]

dikiş, [dik-mek > dik-iş] *is.* **1.** Dikmek eylemi ve biçimi; iğne iplikle dikme. **2.** Biçildikten sonra giyilecek duruma gelinceye kadar kumaşın geçirdiği işlem; terzilik. **3.** Elbise, çanta ve ayakkabı gibi eşyada dikilmek suretiyle tutturulmuş yer. **4.** Elde dikilmekte olan veya dikilecek olan kumaş. **5.** *tıp.* Bir yaralanma sonucu ayrılmış bulunan dokuların dikmek suretiyle birleştirilmesi. **6.** *san.* İki sacın perçinle birleştirilmesi. **7.** Ciltlenecek kitabın formalarının çeşitli tekniklerle birbirine tutturulması. **8.** *dnz.* Halatın kendi üzerinde veya başka bir halat ile özel olarak sarılıp bağlanması işi. **9.** *argo.* Cinsel ilişki. ◻ **dikiş atmak,** *tıp. Kesilen deriyi özel dikişlerle bir araya getirmek.*‖ **dikiş iğnesi,** *Dikiş işinde kullanılan bir ucu sivri, diğer ucu iplik geçecek şekilde küçük gözlü metal iğne.*‖ **dikişini almak,** *tıp. Dikiş yapılmış bir yara iyileştikten sonra dikiş ipliklerini veya bu iş için kullanılmış özel maşaları çıkarmak.*‖ **dikiş ipliği,** *Dikişte kullanılan çok katlı, yuvarlak ve sağlam iplik.*‖ **dikiş kalmak,** *Az kalmak; neredeyse, hemen hemen olmak.*‖ **dikiş kutusu,** *Dikiş işlerinde kullanılan iğne, iplik gibi şeylerin konulduğu küçük kutu; dikiş sepeti.*‖ **dikiş okuması,** *folk. Çingene kavgalarında geçen ağza alınmayacak biçimde sözlerle dolu tekerleme.*‖ **dikiş makinesi,** *İğneyle yapılan dikişlerde dikişi gerçekleştiren makine.*‖ **dikiş payı,** *Dikilecek kumaş kesilirken kenardan dikilecek yere kadar bırakılan kısım.*‖ **dikiş payı bırakmak,** *Bir parça fırsat tanımak.*‖ **dikiş tutturamamak,** *Bir işte tutunamamak; becerememek.*‖ **dikiş yeri,** *Dikiş dikilirken ipliklerin geçtiği yer.*‖ **dikiş yurdu,** *Biçki ve dikiş eğitimi verilen özel kurum.*

dikişçi, [dikiş-çi] *is.* Dikiş diken kimse; terzi. ◻ **dikişçi usta,** *Eskiden saraylarda dikiş işleriyle uğraşan cariyelerin başı.*

dikişli, [dikiş-li] *sf.* Dikiş yapılmış; dikişle tutturulmuş olan. ◻ **dikişli cilt,** *kütp. Sayfaları veya formaları elle veya makinede iplik veya tel ile dikilmiş olan cilt.*

dikişmek, [tik-mek > tik-iş-mek > dik-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dikmek veya birbirine dikmekte yardım etmek.

dikişsiz, [dikiş-siz] *sf.* Dikişi olmayan; üzerinde dikiş uygulanmamış olan. ◻ **dikişsiz cilt,** *kütp. Sayfaları veya formaları sırtına tutkal sürmek suretiyle meydana getirilen cilt.*

dikit[1], [dik-mek > dik-it] *is.* Mağaralarda tavandan damlayan kireçli suların yerde katılaşmasıyla meydana gelen dikmeler; stalagmit, *(1944).*

dikit[2], [Fr. dickite] *is. min.* Kaolinite benzer, alüminyumun hidratlı doğal silikatı.

dikittirmek, [dikit-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Ayakta bekletmek. **2.** Birini çok koşturmak.

dikiz, [Rumen. dikés *(bakma)*] *is. argo.* **1.** Bakma; gözetleme; erkete. **2.** Göz. ◻ **dikiz aynası,** *sürücü*

argosu. Taşıtlarda sürücünün arkada kalan yolu görmeleri için ön üst tarafa konulmuş küçük ayna; geri görme aynası.|| **dikiz etmek,** *argo. 1. Sezdirmeden bakmak. 2. Birinin davranışlarını hiç gözünü ayırmadan gözetlemek.*| **dikiz geçmek,** *argo. İyice gözden geçirmek; gözetlemek.*|| **dikizleri aynalaşmak,** *argo. Gözleri parlamak.*|| **dikiz sirkafı,** *argo. Gözlük.*

dikizci, [dikiz-ci] *is. argo.* **1.** Gizlice gözetleyen kimse. **2.** Hırsızların koydukları gözcü; erketeci.

dikizcilik, -ği [dikizci-lik] *is. argo.* Gözetleme işi; gözcülük.

dikizleme, [dikiz-le-me] *is.* Bakma, gözetleme eylemi.

dikizlemek, [dikiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* **1.** Gizlice gözetlemek. **2.** Birinin davranışlarını gözden kaçırmadan izlemek, bakmak.

dikkat, -ti [Ar. dikḳat *(incelik)* دقت] *{OsT} is.* **1.** İncelik; dakiklik. **2.** Doğruluk. **3.** Düşünceyi bir konu üzerinde yoğun olarak toplama. **4.** İnceden inceye düşünme. **5.** *mecaz.* Önem verip üzerinde durma; ilgi gösterme. **6.** Üzerinde çalışma. **7.** *ünl. "Dikkat ediniz!"* anlamında ünlem sözü. **8.** *psikol.* Bir çaba sonucu olarak edinilen duyumlardan veya yönelmelerden, diğerlerini önemsemeden veya tamamen ortadan kaldırarak, bir tanesini çok yoğun biçimde ön plana geçiren düşünsel işlem. ◻ **dikkat çekmek,** *1. İlgi uyandırmak. 2. Uyarmak; ikaz etmek.*|| **dikkate almak,** *Göz önünde bulundurmak. 2. Hesaba katmak. 3. Gereğini yapmak.*‖ **dikkate değer,** *İlgi çeken; ilgi uyandıran.*| **dikkat etmek,** *1. Bir konuyla bütün dikkatini toplayarak ilgilenmek. 2. Uyanık durmak. 3. Tetik bulunmak. 4. İtina göstermek. 5. Gözüne çarpmak; ilgisini çekmek.*|| **dikkat-i nazar,** *{OsT} Bakış inceliği.*| **dikkat kesilmek,** *Bir süre için ilgisini dış çevreden keserek bir noktaya toplamak.*|| **dikkat toplaşımı,** *psikol. Dikkatin sürekli olarak bir nesne veya konunun bir yönü üzerinde toplanması; konsantrasyon.*

dikkatle, [dikkat-le] *zf.* Özenle; titizlikle; inceleyerek.

dikkatli, [dikkat-li] *sf.* **1.** Dikkat eden; uzun süre ilgisini dağıtmayan. **2.** Özen gösteren; titiz.

dikkatsiz, [dikkat-siz] *sf.* **1.** Dikkat etmeyen. **2.** İlgisini uzun süre bir konu üzerinde toplayamayan. **3.** Gereğince ilgi göstermeyen. **4.** Önemsemeden yapılan; özen gösterilmeyen; gelişigüzel.

dikkatsizlik, -ği [dikkat-siz-lik] *is.* **1.** Dikkatsiz olma durumu. **2.** Dalgınlık. **3.** Savrukluk; özensizlik. ◻ **dikkatsizlik etmek,** *Dalgınlık etmek; özen göstermemek.*

dikke[1], [dik-mek > dik-ke] *{ağız} is.* İğne. [DS]

dikke[2], [dik-mek > dik-ke] *{ağız} is.* **1.** Fasulye sırığı. **2.** Kağnılarda yanlara dikilen sırık. **3.** Sofaların altına konulan direkler. [DS]

dikkel, [Yun. dikhelli] *{ağız} is.* Çapa biçiminde çatal bel. [DS]

dikki, [dik-mek > dik-ki] *{ağız} is.* Dikey olarak konulmuş her türlü sırık veya çubuk. [DS]

dikleme, [dik-le-me] *{ağız} is.* **1.** Dik olarak konulan ağaç vb.; direk. **2.** Çatıda ok ağacının altına konulan dik ağaçlar. **3.** *zf.* Yokuş yukarı. [DS]

diklemek, [dik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Karşı gelmek; kafa tutmak. **2.** İçinde sıvı bulunan kabı başına dikerek içindekini sonuna kadar içmek. [DS]

diklemesine, [dikleme-s-i-ne] *zf.* **1.** Dik olarak; dikine. **2.** Dosdoğru.

diklenme, [dikle-n-me] *is.* **1.** Dik duruma gelme eylemi. **2.** Kafa tutma eylemi.

diklenmek, [dikle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Karşı gelmek; kafa tutmak. *{ağız} (aynı)* **3.** *mecaz.* Birine karşı ters davranışta bulunmak.

dikleşen, [dikleş-en] *sf.* (Doku ve organlar için) dik duruma gelebilen; sertleşen.

dikleşme, [dikle-ş-me] *is.* Dik bir hâl almak eylemi.

dikleşmek, [dikle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]]* **1.** Dik durum almak. **2.** *mecaz.* Karşı gelmek; kafa tutmak. **3.** *mecaz.* Birine karşı ters davranışta bulunmak.

dikleştirme, [dikleş-tir-me] *is.* Dik duruma getirme eylemi.

dikleştirmek, [dikleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma getirmek. **2.** Sert hâl alınasını sağlamak.

diklik, -ği [dik-lik] *is.* **1.** Dik olma durumu. **2.** Bir alanın, bir yamacın dik bayırı. **3.** Tabandaki düzlükten itibaren eğimli alanın doruğundaki yüksekliği ölçen dik doğru. ◻ **diklik etmek,** *Aksilik etmek; zıt davranmak.*

diklinmek, [dik(i)l-in-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* Dikilmek.

diklişmek, [tik-mek > tik-il-mek > tik(i)l-iş-mek > dik(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dikmek; dikmek eyleminde yardımlaşmak. [DLT]

dikme[1], [dik-mek > dik-me] *{eAT} is.* **1.** Dikiş yapma eylemi. **2.** *sf.* Elde dikilmiş ve işlenmiş.

dikme[2], [*eT.* tik-mek > tik-mē > dik-me دیکمه / دکمه] *is.* **1.** Bir şeyi dik olarak yerleştirme eylemi. **2.** İnşa etme; yapma; kurma. **3.** Direk; kalas. **4.** Bitkiyi toprağa yerleştirme işi; bu şekilde dikim yapılmış arazi ve ağaçlandırılmış alan; koru. **5.** Dikilip yetiştirilen şey; yetiştirilmiş olan; fidan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **6.** *{ağız}* Yeni dikilmiş ağaç; fidan. [DS] **7.** *dnz.* Yük kaldırmakta kullanılan direk ve serenden meydana gelen maçuna. **8.** Ahşap binalarda kuşaklar arasına dik olarak yerleştirilen başlıksız direk. **9.** Kapı ve pencerelerde düşey kenarları meydana getiren parçaların her biri. **10.** *mat.* Bir doğru veya düzlemle dik açı yapan doğru. **11.** *{OsT}* Destek;

dayak. **12.** *{ağız}* Ağaç direk; kalas. [DS] **13.** *{ağız}* Fide. [DS] **14.** *{ağız}* Elle dikilen tohum. [DS] **15.** *{ağız}* Tohumluk soğan; ıska. [DS] **16.** *{ağız}* Fidanlıktan çıkmış ağaç; genç ağaç. [DS] **17.** *{ağız}* Yerinden sökülmemiş ağaç gövdesi. [DS] **18.** *{ağız}* Çeliklerne yoluyla dikilen kavaklık ya da söğütlük. [DS] **19.** *{ağız}* Budanmış palamut ağacı. [DS] **20.** *{ağız}* Yazın koyunları yatırmak için parmaklık şeklinde kazık çakılarak yapılmış ağıl. [DS] **21.** *{ağız}* Bacak. [DS] **22.** *{ağız}* Bir şehre veya köye dışarıdan gelerek yerlilerden kız alan erkek. [DS] **23.** *{ağız}* İç güveyisi. [DS] **24.** *{ağız}* Bir ailenin tek çocuğu. [DS] **26.** *sf.* Dikey. **27.** Dikilmiş olan; dikerek yetiştirilmiş olan.

dikmek[1], [*eT.* tik *(delme, dürtme, sokma)* > tik-mek / dik-mek] *gçl. f. [-er]* Biçilmiş veya yırtılmış kumaş ve deri gibi malzemelerin parçalarını birbirine iğne iplik ile birleştirmek.

dikmek[2], [*eT.* tik-mek > dik-mek دكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi bir yere dik olarak yerleştirmek. **2.** İnşa etme; yapma; kurma. **3.** Fide veya fidanı kökleri içerde kalacak şekilde toprağa yerleştirmek. **4.** Birisini beklemesi için bir yerde görevlendirmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Atamak; nasbetmek. **6.** *argo.* İçinde su veya içecek bulunan kabı baş aşağı ederek içindekini içip bitirmek.

dikmelik, -ği [dikme-lik] *is.* ve *sf.* Ağaç yetiştirmek için fidan üretilen yer; fidanlık.

dikmen[1], [dik > dik-men] *sf.* **1.** *{eT}* Çok dik. **2.** *{ağız} is.* Koni biçimli tepe. [DS] **3.** *{ağız}* Dağların doruğu. [DS] **4.** *{ağız}* Dik arazideki, yamaçtaki orman. [DS] **5.** *{ağız}* Yayla. [DS] **6.** *{ağız}* Ağaç gövdesi. [DS] **7.** *{ağız}* Su oluklarının altına dikilmiş direkler. [DS] **8.** Boynuzu dik olan hayvan. 🗗 **dikmen çanağı,** *{ağız} Bir tür yemek tabağı.* [DS]|| **dikmen kırı,** *{ağız} Tavşan.* [DS]|| **dikmen sakar,** *{ağız} Boynuzları dik ve arkaya kıvrık olan keçi.* [DS]

dikmen[2], [dik-mek > dik-me-n] *is.* Dikilerek meydana getirilmiş ağaçlık.

dikota, [? dikota] *{ağız} sf.* (Kişi için) komut verir gibi sert konuşan. [DS]

dikse, [Yun. iksos => ökse] *is.* Kuş avlamak için ağaçsız alanlarda üzerine ökse yerleştirilerek dikilmiş ağaç.

diksiyon, [Fr. diction] *is.* **1.** Konuşulan dilin incelenmesi ve kullanılması. **2.** Konuşma organlarının yatkın ve işlek hâle getirilmesi amacıyla heceleri ve sesleri belirtme, vurgu ve tonlamayı yerinde yapma, noktalamaya ve anlama uygun bir söyleyiş kazanma gibi çalışmalar sonucunda elde edilen konuşma düzgünlüğü ve sanatı; güzel konuşma.

dikta, [Lat. dictatium > Alm. diktat] *is. yön.* Kaba kuvvete dayalı olarak körü körüne ve kayıtsız şartsız yerine getirilmesi gereken mutlak emir.

diktacı, [dikta-cı] *is.* ve *sf.* **1.** Dikta yanlısı olan. **2.** *is.* Dikta yönetimini destekleyen kimse.

diktafon, [İng. dictate *(dikte etmek)* > Fr. dictaphone] *is.* Mektup yazdırmakta kullanılan bir tür ses kayıt aracı.

diktatorya, [Lat. dictator > Fr. dictatoriat] *is.* Diktatörlük.

diktatör, [Lat. dictator > Fr. dictateur] *is.* **1.** Eski Roma'da olağanüstü yetkilere sahip olan ve belli bir süre iktidara gelen mutlak yönetici. **2.** Bütün yetkileri elinde toplayan kişi. **3.** *mecaz.* Mutlak yönetici; zorba; despot; tiran.

diktatörlük, -ğü [diktatör-lük] *is.* **1.** Eski Roma'da diktatörlerin yönetim biçimi. **2.** Mutlak egemen bir siyasi iktidarın veya bir kurulun oluşturduğu yürütme organı tarafından, hiçbir denetime bağlı olmadan yürütülen siyasi rejim. **3.** *gnşl.* Herhangi bir mutlak hakimiyet veya iktidar.

dikte, [Fr. dictée] *is.* **1.** Başkasınca yazılması için söyleme; yazdırma. **2.** Söylenerek yazdırılan şey. 🗗 **dikte etmek,** *1. Birine bir şeyi yüksek sesle söyleyerek yazdırmak. 2. mecaz. Birine isteklerini zorla kabul ettirmek.*

diktirme, [dik-tir-me] *is.* Dikme işini birine yaptırma eylemi.

diktirmek, [dik-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dikme işini başkasına yaptırmak. **2.** İnat etmek.

diktirtme, [diktir-t-me] *is.* Dikme işini bir başkasına yaptırtma eylemi.

diktirtmek, [diktir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Dikme işini bir başkasına yaptırtmak.

diktürmek, [tik-mek > tük-tür-mek / dik-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → diktirmek.

dikük, [dik-ük ديكوك] *{OsT} is.* Dikili ağaç; dikme.

dil[1], [*eT.* tıl *(söz)* > dil دبل / دل] *is.* **1.** *anat.* Ağız boşluğunda yer alan, arka kısmıyla ağız tabanına bağlanan, tat almağa, yutkunmaya ve konuşmaya yarar, çizgili kaslardan meydana gelmiş, uzun, hareketli organ. **2.** Bir insan topluluğuna özgü, seslerden meydana gelmiş, kendine göre kuralları olan, sürekli gelişen ve değişen, bireyler tarafından iletişim kurmada kullanılan, sistemli göstergelere dayalı, toplumsal anlaşma aracı; lisan; zeban. **3.** Her insanın duygu, düşünce ve olay anlatma yetisi. **4.** Bir grubun, meslek mensubunun veya topluluğun kendine has terimlerinin ağır bastığı anlatım dizgesi. *"Hukuk dili, çocuk dili."* **5.** Kullanan kişiye veya belirli bir döneme göre tanımlanan söz dağarcığı veya özel söz dizimi. **6.** *mecaz.* Sözlü olmamakla birlikte bildiriş görevi yapan her türlü işaret ve hareketler bütünü. **7.** *mecaz.* Düşünce ve duyguları anlatmaya yarar herhangi bir anlatım aracı. **8.** *müz.* Bazı üflemeli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince metal yaprak. **9.** Birçok aletin uzun, yassı ve hare-

ketli parçası. **10.** Makaralar içindeki oluklu döner tekerlek. **11.** Anahtar. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **12.** *coğ.* Denize doğru uzanan dar, alçak ve kumlu kara parçası. **13.** Sorguya çekilmek üzere yakalanmış tutsak ve casus. **14.** Ayakkabılarda, ayağın tümsek bölümünü örten saya uzantısı. **15.** *bsy.* Programlama alanında kullanılan harf ve sembollerin tümü. **16.** *{eAT}* Yassı ve uzun şey. [DK] **17.** *{OsT}* Düşmanın durumu hakkında bilgi edinmek için yakalanan esir. **18.** *{OsT}* Sözleşme. **19.** *{OsT}* Körfez; koy. **20.** *{ağız}* Kilidin içindeki dilcik. [DS] **21.** *{ağız}* Kapı mandalı. [DS] **22.** *{ağız}* Koyun ve sığırlara takılan çanın içindeki madenî parça. [DS] **23.** *{ağız}* Yazı kaleminin ucu. [DS] **24.** *{ağız}* Açkı. [DS] **dil açıklığı,** *{OsT}* Anlaşılır ve güzel konuşma; fesahat; talakat.|| **dil açılmak,** *1. (Hasta için)* bayginlıktan kurtularak konuşabilmek. *2.* Durmadan şirretçe konuşmak, söylenmek.| **dil ağız vermemek,** *{OsT}* Çok hasta olduğundan konuşamamak.| **dil ailesi,** *dbl.* Aynı ana dilden türemiş ortak bir kökene bağlanan dillerin oluşturduğu küme.|| **dil akrabalığı,** *dbl.* Tarihi bilinmeyen çağlarda bir ana dilden türeyen diller arasındaki yakınlık.|| **dil altı,** *anat.* Dilin altında bulunan.|| **dil altı bezleri,** *anat.* Dilin altında bulunan tükürük bezleri.|| **dil altı olmak,** Herhangi bir sebeple bildiğini söyleyememek.|| **dil altından söz almak,** Gizli bir haberi olmak.|| **dil atlası,** *dbl.* Dilleri, lehçeleri veya dilsel olayları yayılış bölgelerine göre gösteren atlas.|| **dil avcısı,** *Casus.*|| **dil avı,** *{ağız}* Av hayvanının seslerini taklit ederek, avı kendine çekmek suretiyle yapılan av. [DS]|| **dil bağı,** *{OsT}* Söyleme gücünü engelleyen şey.|| **dil balığı,** *zool.* Deniz dibinin kumlu yerlerinde sol yanına yatık olarak yaşayan, iki gözü de sağ tarafta bulunan, küçük pullu kemikli balık, *(Solea vulgaris).*|| **dil bastırmak,** Korkmuş birinin ağzına parmak sokarak dilinin üstünden bastırmak.|| **dil belası,** Bir kimseye söylediği sözlerden dolayı gelen dert ve sıkıntılar.|| **dil bilgisi,** *dbl.* Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim dalı; gramer.|| **dil bilimci,** *dbl.* Dil bilimiyle uğraşan kişi.|| **dil bilimi,** *dbl.* Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bilgisi bakımından genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim dalı; lisaniyat; lengüistik.|| **dil bilimsel,** *dbl.* Dil bilimiyle ilgili.|| **dil bilmez,** *{ağız}* Küçük çocuk. [DS]|| **dil bir ikrar iki,** Özü, sözü bir; doğru.|| **dil bir karış,** Suçlu olduğu hâlde saygısızca karşılık veren için kullanılan ayıplama sözü.|| **dil birliği,** *1. dbl.* Aynı dili konuşan bireyler arasındaki duygusal ve kültürel bağlılık. *2.* Aynı şeyleri söylemeyi önceden kararlaştırmış olarak.|| **dil bozmak,** Terbiyesizce sözler söylemek.|| **dil buran,** *{ağız} 1. (Yiyecek için)* buruk. *2.* Dili yakan bir kavun türü. [DS]|| **dil burmak,** Kötü söz söyleyeni korkutmak.|| **dil coğrafyası,** Dillerin yeryüzünde yayılışını ele alıp inceleyen coğrafya dalı.|| **dil çalmak,** *1.* Başka bir şive ile konuşmak. *2.* Karışıklık; çetrefillik.|| **dil çıkarmak,** Biriyle arsızca alay etmek.|| **dil çıkartmamak,** *{eAT}* Haberci çıkmasına izin vermemek; haber iletilmesini önlemek. [DK]|| **dil çiğnemek,** Sözü ağızda gevelemek; tevil için çalışmak. *{eAT} (aynı)*|| **dil çöngeleği,** *{eAT}* Konuşma tutukluğu, rekaket.|| **dil dalaşı,** Sözlü kavga; ağız kavgası.|| **dil değmek,** *{ağız}* Nazar değmek. [DS]|| **dilden dile,** Herkes birbirine anlatarak.|| **dilden dile dolaşmak,** Gizlice yaygınlaşmak.|| **dilden düşürmemek,** Her zaman konuşmak; sözünü etmek.|| **dil dışı,** Dil özelliği taşımayan seslenme veya etkenler.|| **dil dolağı,** *{ağız}* Tekrar tekrar söylenen söz; pelesenk. [DS]|| **dil dökmek,** Kandırmak, inandırmak veya kendisinden yararlanmak için tatlı sözler söylemek; yalvarmak.|| **dile alınmak,** Söylemesi çok ayıp ve yersiz olmak.|| **dile almak,** Anmak; hatırlamak.|| **dile almamak,** Bir iş veya kişi hakkında hiç konuşmamak; sözünü etmemek.|| **dil ebesi,** Hoş konuşan; iyi söz söylemesini bilen.|| **dile dolamak,** Bir kimse veya şeyi tekrar edip durmak.|| **dile düşmek,** Uygunsuz davranışları sebebiyle kendisi hakkında çok dedikodu yapılmak; dedikodu konusu olmak.|| **dile düşürmek,** Birinin kötü şöhretini yaymak.|| **dile gelmek,** *1.* Dedikodu konusu olmak. *2. (Konuşma yetisi olmayan bir şey için)* konuşmaya başlamak; dillenmek. *3.* Önceden konuşmazken konuşmaya başlamak.|| **dile gelmez,** Sözle anlatılmaz.|| **dile getirmek,** *1.* Konuşturmak. *2.* Ağza almak, söylemek; anmak. *3.* Anlatmak; konuşmak; ilgili yerlere ve yetkililere haber vermek.|| **dile gitmek,** *{ağız}* Nazar değmek. [DS]|| **dile kolay,** Anlatılması kolay ama yapması veya katlanılması çok zor olan.|| **dile perhiz etmek,** Az konuşmak; konuştuklarına dikkat etmek.|| **dile vermek,** Gizli tutulması gereken şeyi açığa vurmak; duyurmak.|| **dile virt etmek,** Her zaman tekrarlamak; dilden düşürmemek.|| **dil felsefesi,** *fel.* Dilin kökeni, özü, anlamı ve yapısı üzerine araştırmalar yapan felsefe dalı.|| **dil gezdirmek,** *{ağız} 1.* Gizli bir şeyi başkalarına söylemek. *2.* Söz taşımak. [DS]|| **dil haşlaması,** Suyuna, soğan, havuç, maydanoz kökü, karabiber tanesi, defne yaprağı atılarak kaynatılan sığır dili.|| **dil hukuku,** Etnik bir azınlığa kendi dillerini kullanma yetkisinin kanunla verilmesi durumu.|| **dil ısırmak,** Büyük bir söz söylendiği zaman sonucundan korktuğu için dilinin ucunu ısırmak.|| **dili açılmak,** *(Konuşamayan biri için)* birden konuşmaya ve düzgün ifade etmeye başlamak.|| **dili ağır,** Konuşması ve yazıları güç anlaşılan.|| **dili ağırlaşmak,** Hastalık sebebiyle zor konuşur olmak.|| **dili alışmak,** Bir sözü sık sık kullanmaktan dolayı o sözü kolay ve çabuk söyleyebilmek.|| **dili**

bağlanmak, *Söz söyleyemez durumda bulunmak; dili tutulmak. {eAT} (aynı)*|| **dili bağlı olmak,** *Söz söyleyemez durumda bulunmak.*|| **dili bir karış, Saygısız sözler söyleyerek gönül kıran.**|| **dili bir karış dışarı çıkmak,** *Çok yorulmuş olmak.*|| **dili bir karış dışarı sarkmak,** *Koşmak, yürümek gibi sebeplerden çok yorgun olmak veya çok susamak.*|| **dili** (başka bir dile) **çalmak,** *Konuşması konuştuğu dilin dışında başka bir dile benzemek.*|| **dili boğazına akmak,** *{ağız} Korkudan konuşamayacak duruma gelmek.* [DS]|| **dili bozuk,** *Ana dilini doğru düzgün konuşamayan.*|| **dili burnuna değmek,** *{ağız} Ergenlik çağına gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **dili burnuna yetmek,** *{ağız} Ergenlik çağına gelmek; büluğa ermek.* [DS]|| **dili çalık,** *{ağız} Yabancı şiveli; başka biçimde konuşan.* [DS]|| **dili çalmak,** *{ağız} Konuşması başka bir yerin ya da başka birinin konuşmasını andırmak.* [DS]|| **dili çekmek,** *{ağız} Söylemekten vazgeçmek.* [DS]|| **dili çözmek,** *Söyletmek.*|| **dili çözülmek,** *Konuşamayan biri, aniden konuşmaya başlamak.*|| **dili damağı kurumak,** *Çok susamak, ağzı kurumak.*|| **dili damağına yapışmak,** *Susuzluktan ağzı kurumak.*|| **dili damağına yetmemek,** *{ağız} Hakkını savunmaktan aciz kalmak.* [DS]|| **dili datlı,** *{ağız} Hoş sohbet; tatlı dilli.* [DS]|| **dili dolaşmak,** *Hastalık, heyecan ve sarhoşluk gibi sebeplerle söyleyeceğini karıştırmak*|| **dili döndüğü kadar,** *Anlatma gücü yettiğince.*|| **dili dönmek,** *1. Bir sözü güzel biçimde söyleyebilmek. 2. Amacını iyi anlatmak.*|| **dili dönmemek,** *1. Bir sözü güzel biçimde söyleyememek. 2. Amacını iyi anlatamamak.*|| **dili durmamak,** *1. Sürekli konuşmak. 2. Söylemesi gerekmeyen bir şeyi söyleyivermek.*|| **dili düzeltmek,** *1. Şive ve lehçe bozukluklarını gidermek. 2. Kötü söz söylemekten vazgeçmek.*|| **Dili ensesinden çekilsin!** *Bıktıracak kadar çok konuşan veya kötü söz söyleyenler için ilenmek için söylenir.*|| **dili fare yemek,** *Hiçbir söz söyleyememek.*|| **dili güllü,** *{ağız} Yüze karşı iyi konuşan fakat arkadan kötülük yapan; iki yüzlü.* [DS]|| **dili her şeye dönmek,** *Her konuda rahatça konuşabilmek.*|| **dili ıskarç olmak,** *{ağız} Çok konuşmaktan dili kımıldamaz hâle gelmek.* [DS]|| **dili kaymak,** *Yanlış bir şey söyleyivermek.*|| **dili kılıçtan keskin,** *Çok acı ve ağır konuşanlar için söylenir.*|| **dili kırkma,** *{ağız} Sığırların dili üzerinde soğuktan dolayı çıkan siyah kabarcıklar.*|| **dili kısıp oturmak,** *1. Hiç söz söylememek. 2. Ses çıkarmamak.*|| **dili kurtlu,** *Dedikoducu.*|| **dili kurumak,** *1. Çok konuşmuş olmak. 2. {ağız} (İlenç için söylenir) konuşamayacak hâle gelmek.* [DS]|| **Dili kurusun!** *Çok kötü konuşanlar için "Söz söyleyemez olsun!" anlamında ilenme sözü.*|| **dil ile tarif olunmaz,** *Sözle anlatılamaz nitelikte.*|| **dilin beklemek,** *{eAT} Dilini tutmak; sessiz durmak.*|| **dilinde tüy bitmek,** *Tekrar tekrar söylemekten, hatırlatmaktan bıkmak, usanmak.*|| **dilinden anlamak,** *1. Bir canlının veya çocuğun çıkardığı seslerden ne demek istediğini anlamak. 2. mecaz. O şeyin özelliğini, kullanılışını bilmek.*|| **dilinden düşürmemek,** *1. Sürekli olarak aynı şeyden bahsetmek. 2. Sık sık anmak.*|| **dilinden gelmek,** *{ağız} Söz söylemede becerikli olmak.* [DS]|| **dilinden kurtulamamak,** *Bir kimsenin sürekli olarak sitem, eleştiri ve sataşmalarına uğramak; yapılması arzu edilmeyen istekleri ile karşılaşmak.*|| **diline dil yetmemek,** *{ağız} Her söze doğru yanlış cevap vererek konuşanları kızdırmak.* [DS]|| **diline dolamak,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline düğüm düşmek,** *{ağız} (İlenç olarak) dilsiz kalmak; konuşamaz olmak.* [DS]|| **diline kıl dolaşmamak,** *Serbest ve düzgünce anlatmak.*|| **diline kira istemek,** *Konuşmak için nazlanmak.*|| **diline pelesenk etmek,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline sağlam olmak,** *1. Gizli kalması gereken şeyleri açığa vurmamak; söylememek. 2. Kötü ve çirkin söz söylemekten kaçınmak.*|| **diline sirke sarımsak,** *{ağız} Şeytan kulağına kurşun.* [DS]|| **diline takmak,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline virt etmek,** *1. Aynı şeyi durmadan, her yerde tekrar etmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötülemek, çekiştirmek.*|| **diline yavuz,** *Çok konuşan, lafazan.*|| **diline yürük,** *Çok konuşan; lafazan.*|| **dilini bağlamak,** *Birini söz söyleyemez duruma düşürmek; susmak zorunda bırakmak.*|| **dilini beklemek,** *Dilini tutmak; susmak. {eAT} (aynı)*|| **dilini bilemek,** *{eAT} Konuşmaya hazırlanmak.*|| **dilini çiğnemek,** *{ağız} Bir şeyi söylemeye başlamışken çeşitli nedenlerle vazgeçmek.* [DS]|| **dilini değdirmemek,** *Hiç yememek.*|| **dilini depretmek,** *{eAT} Söylemek; konuşmaya başlamak.*|| **Dilini eşek arısı soksun!** *Hoşa gitmeyen söz söyleyen kimseye söylenen ilenç sözü.*|| **Dilini fare mi yedi?** *"Niçin konuşmuyorsun?" anlamında soru.*|| **Dilini kedi mi yedi?** *"Niçin konuşmuyorsun?" anlamında soru.*|| **dilini kesmek,** *{eAT} Susmak.*|| **dilini kesip oturmak,** *Susmak.*|| **dilinin altında bir şey olmak,** *Bir kimsenin söylemek isteyip de söyleyemediği şeyler olduğunu sezdirmek.*|| **dilinin altındaki baklayı çıkarmak,** *Gizli kalması gereken veya kötü bir sözü dayanamayıp söylemek.*|| **dilinin belasını bulmak,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin belasını çekmek,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin cezasını bulmak,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğramak.*|| **dilinin cezasını çekmek,** *Ölçüsüz konuşmaktan ve kötü söz söylemekten dolayı sonuçta zarara uğra-*

mak.|| **dilinin döndüğü kadar,** *Söyleyebildiği kadar; anlatma gücünün elverdiği ölçüde.*|| **dilinin ucuna gelmek,** *Söyleyecek duruma gelmişken sabrederek vazgeçmek.*|| **dilinin ucunda olmak,** *Hatırlanacak gibi olmasına rağmen bir türlü hatırlanamayan şeyler için söylenir.*|| **dilinin ucuyla,** *Söylenmiş olmak için söylenen; içten gelerek değil, yüzeysel.*|| **dilini tutamamak,** *Sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmak.*|| **dilini tutmak,** *Sonunda kişiye zarar verecek sözleri söylememeye özen göstermek; çirkin konuşmaktan sakınmak.*|| **dilini yutmak,** *Heyecan sebebiyle konuşamaz olmak; çok şaşırmak.*|| **dilini zaptetmek,** *1. Dilini tutmak. 2. Gevezelik etmek.*|| **dilin kemiği olmamak,** *1. Doğru veya yanlış her şeyi söyleyebilir olmak. 2. Boşboğazlık etmek.*|| **dilin yettiği kadar,** *Söz söyleme ustalığının en son sınırında.*|| **dili olsa da söyleseler,** *Hayvanlar ve cansız varlıklar için, konuşabilseler nelere tanıklık edecekler kim bilir, anlamında söz.*|| **dili pabuç kadar,** *Saygısızca ve gönül kırıcı biçimde karşılık veren.*|| **dili tutuk,** *Serbestçe, kolayca konuşamayan.*|| **dili tutulmak,** *Sevinç, korku, şaşkınlık gibi heyecana bağlı duygusal durumlardan dolayı konuşamaz olmak.*|| **dili ucuna gelmek,** *Nerede ise söyleyivermek.*|| **dili ucunda olmak,** *Birdenbire hatırlanamamak.*|| **dili uzamak,** *Haddini bilmeden, saygısızca konuşmak.*|| **dili uzun,** *Küstah ve saygısızca konuşan.*|| **dili varmak,** *Bir sözü söylemeye gönlü razı olmak.*|| **dili varmamak,** *Bir sözü söylemeye gönlü razı olmamak.*|| **dili yatkın,** *Yabancı bir dili kolaylıkla öğrenme yeteneği olan.*|| **dili yitmek,** *{eAT} Dili tutulmak.*|| **diliyle sokmak,** *Birine ağır ve kırıcı sözler söylemek.*|| **diliyle tutulmak,** *Suçunu kendi konuşmaları ile açığa vurmak.*|| **diliyle yakalanmak,** *Suçunu kendi konuşmaları ile açığa vurmak.*|| **dili yüğrük,** *{eAT} Düzgün konuşan.*|| **dili zaptetmek,** *Söyleyeceklerine hakim olmak.*|| **dili zifir,** *Gönül kırıcı sözler söyleyen; ağzı bozuk. {OsT} {ağız} (aynı)* [Kamus] [DS]|| **dil kapmak,** *{ağız} (Yabancı bir kimse için) bulunduğu ortamın şivesini benimsemek.* [DS]|| **dil kavgası,** *Sözlü kavga; dil dalaşı.*|| **dil kemiği,** *anat. İskeletten ayrı fakat bağ ve kaslarla ona bağlı, gırtlağın üzerinde at nalı biçiminde duran küçük kemik, (hiyoit).*|| **dil kesmek,** *{OsT} Kandırarak susturmak.* [Burhan-ı Katı']|| **dil kırmak,** *{ağız} Kendi şivesini bırakıp İstanbul ağzı ile konuşmaya başlamak.* [DS]|| **dil koparmak,** *Korku vererek konuşmasını önlemek.*|| **dil kulak,** *{ağız} Makbuz.* [DS]|| **dil laboratuarı,** *Teyp ve diğer sesli eğitim malzemeleri ile donatılmış yer.*|| **dille donatmak,** *Hakkında ağır sözler söylemek.*|| **dille ikrar etmek,** *Sözle tekrarlamak.*|| **dillerde destan olmak,** *Çok ün salmış olmak.*|| **dillerde dolaşmak,** *Her yerde kendisinden söz edilmek.*|| **dillerde gezmek,** *1. Her yerde kendisinden söz edilmek. 2. Dedikodu olarak yayılmak.*|| **dillere destan,** *Çok tanınmak, ünlü olmak.*|| **dillere destan olmak,** *(Bir olay veya nitelik için) halk arasında yayılmak; duyulmak.*|| **dillere düşmek,** *Kendisi hakkında çok dedikodu yapılmak.*|| **dille tabir olunmamak,** *İnsanın anlatamayacağı biçimde olmak.*|| **dille tarif olunamamak,** *1. Sözle anlatılamamak. 2. Mutlaka görülmesi gerekmek.*|| **dille tutulmak,** *Kendi sözleri ile haksızlığı ortaya çıkmak.*|| **dil oğlanı,** *Eskiden İstanbul'daki yabancı elçiliklerde çevirmen olarak çalıştırılmak üzere Türkçe öğretilen genç.*|| **dil otu yemek,** *Çok konuşkan olmak.*|| **dil öbeği,** *dbl. Belirli ölçütlere göre sınıflandırmaya tabi tutulan dillerin meydana getirdiği kümelerden her biri.*|| **dil öğrenimi,** *Bir dili kullanmak üzere öğrenme işi.*|| **dil öğretimi,** *Dil öğretme işi.*|| **dil pelesengi,** *Konuşma sırasında yerli yersiz tekrarlanan söz.*|| **dil peyniri,** *Koyun sütünden yapılma, yağlı ve tuzsuz bir tür peynir.*|| **dil satmak,** *Karşısındakini boş sözlerle oyalamak.*|| **dil sesi,** *dbl. Dilin bir hareketiyle söylenen sesler; /d/, /t/, /l/.*|| **dil sürçmesi,** *Konuşurken sözleri yerinde ve doğru olarak söyleyememek.*|| **dil sürme,** *{ağız} Küçüğün büyüğü azarlaması.* [DS]|| **dil şakası,** *Sözlü şaka.*|| **dil tutamağı,** *{ağız} Konuşma sırasında sık sık söz yineleme; pelesenk.* [DS]|| **dil tutmak,** *1. Hiçbir şekilde konuşmamak; söylememeye dayanmak. 2. as. Düşmanın durumu hakkında bilgi alabilmek için bir düşman askeri yakalayarak sorguya çekmek.*|| **dil tutukluğu,** *1. Dilin kusurlu çalışmasından meydana gelen söyleme güçlüğü. 2. Korku ve heyecan gibi bazı duyguların etkisinde kalarak konuşma zorluğu çekmek.*|| **dil ucunda dolaşmak,** *Söyleyip isteyip de söyleyememek.*|| **dil ucuynan,** *{ağız} Dil ucu ile; gönülsüz olarak; yarım ağızla.* [DS]|| **dil uzamak,** *Kötü şeyler söylemek.*|| **dil uzatmak,** *Biri veya bir şey için kötü ve aşağılayıcı sözler söylemek; iftira etmek.*|| **dil üşürmek,** *1. Aleyhte bulunmak. 2. {eAT} Birçok kişi hep bir ağızdan aynı sözü söylemek.*|| **dil vermek,** *1. {eAT} Konuşma gücü kazandırmak. 2. {ağız} Başkasının ayıbını ortaya çıkarmak.* [DS] *3. {ağız} Söz taşımak.* [DS]|| **dil vezzağı,** *{ağız} Çok konuşan; dilli.*|| **dil yarası,** *Acı ve kötü sözün yarattığı kırgınlık.*|| **dil yeniği olmak,** *{ağız} Yalama olmak.* [DS]|| **dil yetisi,** *1. İnsanın çeşitli sesli göstergelerle veya doğal seslerle anlaşma yetisi. 2. Kişinin dinî heyecan ile özellikle Hıristiyanlıkta çevresinde bulunanların anlamadığı birtakım sesler çıkardığı kendinden geçme durumu; glosalali.*|| **dil yutmak,** *1. Ağzını açıp söz söyleyememek. 2. Çok şaşırmak.*|| **dil yüğrüklüğü,** *{OsT} Pürüzsüz konuşma; talakat.*

dil[2], [Far. dil دل] *{OsT} is.* **1.** Orta; yarı. **2.** Gönül; yürek; kalp. **3.** *tasvf.* Allah'ın büyüklüğünün sembolü; tecellisi. ⊡ **dil-āgâh,** *{OsT} Kalbi uyanık; akıllı.*|| **dil-ārā,** *{OsT} Gönül bezeyici; gönlün sevdiği güzel.*|| **dil-ārām,** *{OsT} Gönle huzur verici;*

gönül yatıştırıcı; sevgili.|| **dil-āsā,** *{OsT} Gönlü rahatlatan.*|| **dil-āsūde,** *{OsT} Gönlü rahat.*|| **dil-āşūb,** *{OsT} 1. Gönle sıkıntı veren. 2. Gönlü karıştıran, üzüntü veren güzel. 3. Özlenen.*|| **dil-āşüfte,** *{OsT} Gönülden vurgun, meftun.*|| **dil-āver,** → dilaver[1]|| **dil-āverān,** *{OsT} Yiğitler; yürekliler.*|| **dil-āvîz,** *{OsT} Gönle asılan, gönlü çeken güzel.*|| **dil-āzād,** *{OsT} Gönlü serbest; gönlü bir yere bağlı olmayan.*|| **dil-āzār,** *{OsT} Gönül inciten; kalp kıran.*|| **dil-āzürde,** *{OsT} Gönlü incinmiş; kalbi kırık.*|| **dil bağı,** *{ağız} 1. Birini kendine minnettar kılmak için verilen hediye. 2. Nişandan önce kız tarafına erkek tarafının verdiği hediye.* [DS]|| **dil bağlamak,** *{OsT} Âşık olmak.*|| **dil-bāz,** *{OsT} Gönül oynatan; gönül eğlendiren; güzel söz söyleyen; göze hoş görünen.*|| **dil-bend,** *{OsT} Gönül bağlayan.*|| **dil-beste,** *{OsT} Gönül bağlamış.*|| **dil-cū,** *{OsT} Gönlün aradığı; gönül çeken; güzel; cazip.*|| **dil-çālāk,** *{OsT} Heyecanlı.*|| **dil-dāde,** *{OsT} 1. Gönül vermiş; âşık. 2. Erkeklerin başlarına bağladıkları sarı mendil*|| **dil-dār,** *{OsT} Birinin gönlünü almış; sevgili.*|| **dil-düz,** *{OsT} Gönül delici; üzüntü veren sevgili.*|| **dil-düzā,** *{OsT} Gönül çalan.*|| **dil-düz,** *{OsT} Gönül çalan.*|| **dil-efgār,** *{OsT} Gönlü yaralı.*|| **dil-efrūz,** *{OsT} Gönlü şenlendiren.*|| **dil-efzā,** *{OsT} İç açıcı.*|| **dil ehli,** *{OsT} tasvf. Allah'ı tanıyan; arif.*|| **dil-ferāh,** *{OsT} Gönlü geniş; sevinçli.*|| **dil-figâr,** *{OsT} Gönlü yaralı; âşık.*|| **dil-fîrîb,** *{OsT} Gönül aldatıcı; alımlı; cazibeli.*|| **dil-fürūz,** *{OsT} Gönlü şenlendiren.*|| **dil-germ,** *{OsT} 1. Gönlü coşmuş; âşık. 2. Gönlü kızmış; öfkeli.*|| **dil-gîr,** *{OsT} 1. Kalbi incinmiş; gücenik; kırgın. 2. Gönül tutan; kalbe sıkıntı veren.*|| **dil-güdāz,** *{OsT} Yürek eriten; gönle acı veren; acıklı.*|| **dil-güşā,** *{OsT} İç açan; gönül açıcı; kalbe ferahlık veren.*|| **dil-güşāde,** *{OsT} Gönlü ferah; yüreği rahat.*|| **dil-güşte,** *{OsT} Gönlü ölmüş; yüreği ölü.*|| **dil-hāh,** *{OsT} Gönlün arzu ettiği şey; sevilen şey.*|| **dil-harāb,** *{OsT} Gönlü yıkık; kederli; üzüntülü.*|| **dil-haste,** *{OsT} Gönlü hasta; üzüntülü.*|| **dil-hırāş,** *{OsT} Gönlü parçalayan; üzücü.*|| **dil-hoş,** *{OsT} Gönlü hoş; sevinçli.*|| **dil-hūn,** *{OsT} İçi kan ağlayan; dertli.*|| **dil-i āşüfte,** *{OsT} Perişan, âşık olan gönül.*|| **dil-i āvāre,** *{OsT} Ne yapacağını bilemez hâlde olan gönül; serseri gönül.*|| **dil-i bî-karār,** *{OsT} Huzuru olmayan, kararsız gönül.*|| **dil-i bî-mār,** *{OsT} Hasta gönül.*|| **dil-i deryā,** *{OsT} Denizin ortası, derinlikleri.*|| **dil-i divāne,** *{OsT} Deli gönül.*|| **dil-i enhār,** *{OsT} Irmakların derinlikleri.*|| **dil-i hāk,** *{OsT} Toprağın altı; mezar.*|| **dil-i inhār,** *{OsT} Irmakların gönlü.*|| **dil-i mecrūh,** *{OsT} Yaralı gönül.*|| **dil-i nālān,** *{OsT} İnleyen, dertli gönül.*|| **dil-i nā-mihribān,** *{OsT} Merhametsiz gönül.*|| **dil-i nāşād,** *{OsT} Kederli gönül.*|| **dil-i pāk,** *{OsT} Temiz gönül.*|| **dil-i pāre pāre,** *{OsT} Paramparça olmuş gönül.*|| **dil-i pür-āteş,** *{OsT} Ateşli, heyecanlı gönül.*|| **dil-i sād-pāre,** *{OsT} Parça parça olmuş gönül.*|| **dil-i sengîn,** *{OsT} Taş yürekli gönül.*|| **dil-i sevdā-nihād,** *{OsT} Sevdalı gönül.*|| **dil-i sevdā-nişān,** *{OsT} Sevdalı gönül.*|| **dil-i sūzān,** *{OsT} Yanan gönül.*|| **dil-i şeb,** *{OsT} Gece yarısı.*|| **dil-i şeydā,** *{OsT} Deli gönül.*|| **dil-i vîrān,** *{OsT} Yıkık yürek.*|| **dil-i yekpāre,** *{OsT} Tek parça gönül.*|| **dil-i zār,** *{OsT} Zavallı gönül; kederli gönül.*|| **dil-i zinde,** *{OsT} Uyanık gönül.*|| **dil-keş,** *{OsT} Gönül çekici.*|| **dil-kūb,** *{OsT} Gönül zedeleyen.*|| **dil-küşte,** *{OsT} 1. Kalbi ölmüş; duygusuz. 2. Her şeyden elini eteğini çekmiş.*|| **dil-mürde,** *{OsT} Kalbi ölmüş; duygusuz.*|| **dil-nişîn,** *{OsT} Gönülde yer tutan; gönül okşayıcı; hoş; latif.*|| **dil-nūvāz** (nevāz), *{OsT} Gönül okşayan; sevgili.*|| **dil-pesend,** *{OsT} Gönlün beğendiği; gönle hoş gelen.*|| **dil-pezîr,** *{OsT} Gönlün beğendiği; gönle hoş gelen.*|| **dil-rîş,** *{OsT} Gönlü yaralı; dertli.*|| **dil-rübā,** *{OsT} Gönül kapan; sevgili; güzel.*|| **dil-rübāyî,** *{OsT} Gönül alıcılık.*|| **dil-rübūde,** *{OsT} Gönlü kapılmış; gönlünü kaptırmış; âşık.*|| **dil-sāz,** *{OsT} Gönül yapan; samimî.*|| **dil-sîr,** *{OsT} Gözü tok.*|| **dil-sitān,** *{OsT} Gönül alan; gönül zapteden; kendine meftun eden.*|| **dil-siyāh,** *{OsT} Gönlü kara.*|| **dil-sūhte,** *{OsT} Yüreği yanık; kederli.*|| **dil-sūz,** *{OsT} Yürek yakan.*|| **dil-şād,** *{OsT} Gönlü hoş; sevinçli.*|| **dil-şikāf,** *{OsT} Gönlü delen; acıklı.*|| **dil-şikār,** *{OsT} Gönül avlayıcısı; sevgili.*|| **dil-şiken,** *{OsT} Gönül kırıcı.*|| **dil-şikeste,** *{OsT} Gönlü kırık; hüzünlü.*|| **dil-şūde,** *{OsT} Gönlü gitmiş; âşık.*|| **dil-şüküfte,** *{OsT} Gönlü açılmış; sevinçli.*|| **dil-teng,** *{OsT} Yüreği dar.*|| **dil-tengî,** *{OsT} İç sıkıntısı; gönül darlığı.*|| **dil-teşne,** *{OsT} Gönlü susamış; pek istekli.*|| **dil ü can,** *{OsT} Gönül ve ruh.*|| **dil yarası,** *{OsT} Gönül yarası.*|| **dil-zede,** *{OsT} Gönlü vurgun; âşık.*|| **dil-zinde,** *{OsT} Gönlü uyanık; akıllı; canlı.*

dil[3], [Far. dīl دیل] *(di:l) {OsT} is.* **1.** Nokta. **2.** Mandıra; ağıl.

dil[4], [Far. dīl دیل] *(di:l) {OsT} is.* Gönül; kalp.

dilan, [Kürt. dilan] *{ağız} is.* Güneydoğu Anadolu'da kadınlı erkekli oynanan bir halay. [DS]

dilatometre, [Fr. dilatomètre] *is. fiz.* Isıtılan metallerin genleşmesini ölçen araç; genleşme ölçer.

dilaver[1], [Far. dil-āver دلاور] *(dila:ver) {OsT} sf.* Yiğit; cesur.

dilaver[2], [dil + Far. -āver] *(dila:ver) {ağız} sf.* Avukat gibi konuşan; söz ustası. [DS]

dilban, [dil + Far. -bān دلبان] *{OsT} is.* Tercüman.

dilbasan, [dil+bas-an] *is. tıp.* **1.** Hekimlerin boğazın içini görebilmek için dili bastırdıkları araç. **2.** Ecza karıştırmakta kullanılan yassı araç.

dilbaz, [Far. dil-bāz دلباز] *sf.* **1.** Güzel konuşan; konuşkan. **2.** Konuşmasıyla etkileyen; ikna eden.

dilbeder, [Far. dilber => dil-be-der ?] *{ağız} sf.* Mükemmel; noksansız. [DS]

dilbend, [dil + Far. -bend دلبند] *{OsT} is.* Tercüman.

dilbent, [dil+ Far. -bend] *{ağız} is.* Tercüman. [DS]

dilber, [Far. dil-ber دلبر] *{OsT} is.* Güzel, alımlı kadın veya kız; sevgili.

dilberane, [Far. dilber-āne دلبرانه] *(dilbera:ne) {OsT} sf.* Dilbere, güzele, sevgiliye yakışır surette.

dilberdudağı, [dilber+duda(k)-ı] *is.* **1.** Şekli dudağa benzeyen bir tür hamur tatlısı. **2.** *{ağız} bot.* Sarmaşık çiçeği. [DS]

dilberî, [Far. dilberī دلبری] *(dilberi:) {OsT} is.* Dilberlik; güzellik.

dilberkirpiği, [dilber+kirpi(k)-i] *{ağız} is.* Kasımpatına benzer, çeşitli renklerde açan bir çiçek. [DS]

dilbesek, -ği [dil+beze-k] *{ağız} sf.* → dilbezek. [DS]

dilbezeği, [dil+beze-(k)-i] *{ağız} sf.* **1.** Tatlı dilli; hoşsohbet. **2.** Çok konuşan. **3.** Yerinde söz söyleyen. [DS]

dilbezek, -ği [dil+beze-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde söz söyleyen. **2.** Çok konuşan. [DS]

dilbidir, [Yun. tripitir] *{ağız} is.* Kunduracıların delik delmekte kullandığı araç; zımba; delgeç. [DS]

dilburan, [dil+bur-an] *{ağız} sf.* **1.** Tadı yüzünden dilde yakıcı bir etki bırakan. **2.** *is.* Çok tatlı bir kavun türü. **3.** Mavimsi renkli bir tür yenebilir mantar. [DS]

dilcan, [dil-cen / dil-can] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dilce, [dil-ce دلجه] *(di'lce) {eAT} zf.* **1.** Dil ile. **2.** Dilde. **3.** *is.* Dil; yabancı lisan. 🗗 **dilce parmak,** *{ağız} Serçe parmak.* [DS]

dilcek[1]**, -ği** [dil-cek] *{ağız} sf.* **1.** Dilsiz. **2.** Geveze. [DS]

dilcek[2]**, -ği** [dil-cik] *{ağız} is. anat.* **1.** Küçük dil. **2.** Bademcik. [DS]

dilcenmek, [Far. dil *(gönül)* => dil-ce-n-mek دلجنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Gücenmek.

dilci, [dil-ci] *is.* **1.** Dil ile ilgili araştırmalar yapan uzman. **2.** Dil bilimci. **3.** *{ağız}* Söz getirip götürerek ara açmaya çalışan kimse. [DS]

dilcik, -ği [dil-cik دلجك] *is.* **1.** Küçük dil. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dile benzer küçük cisimler. [DS] **3.** *bot.* Buğdaygillerde, yaprak ayasının yaprak kınından ayrıldığı yerde, yaprağın üst yüzünde bulunan yassı, küçük, sivri ve saydam uzantı. **4.** *bot.* Bileşikgillerden bazılarında bulunan yarı çiçeklerdeki bir bakışımlı taç. **5.** *zool.* Böceklerin ağzında küçük dilin ön bölümü. **6.** *müz.* Nefesli çalgılarda titreşimi sağlayan küçük parça. **7.** *{OsT}* Bademcik. **8.** *{OsT}* Terazi ibresi. [Kamus] **9.** *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

dilcikli, [dilcik-li] *sf. bot.* Küçük çıkıntılı çiçek kısımları bulunan.

dilcilik, -ği [dilci-lik] *is.* Dil üzerine araştırma yapma işi.

dilcimen, [dilci-men] *{ağız} sf.* Hoşsohbet; tatlı dilli. [DS]

dilçik, -ği [dil-çik] *{ağız} sf.* **1.** Kolay ve inandırıcı konuşan. **2.** Çok konuşan. **3.** Küçük tuzakların emniyet düzeni. [DS]

dildamak, [dil+damak] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Aslanağzı. **2.** *sf.* Gelişigüzel konuşan; gevezelik eden. [DS]

dildan, [? dildan] *{ağız} sf.* (Giyim eşyası için) kısa. [DS]

dildaş, [dil-daş] *is.* Aynı dili konuşan kişilerden her biri.

dildil, [Far. dildil دلدل] *{OsT} is.* İnilti; sıkıntı; ıstırap. 🗗 **dildil-künān,** *{OsT} 1. İnleyenler; inleyiciler. 2. Istırap çekenler.*

dildirik, -ği [dildir-ik] *{ağız} sf.* Oynak; hoppa. [DS]

dile, [Far. dile دله] *{OsT} is.* **1.** Gönül sahibi. **2.** Gönül.

dilebe, [*eT.* tilbe / dil+ebe-(s)-i] *{ağız} sf.* Her şeye çok karışan. [DS]

dileğen, [dile-gen دلكن] *{OsT} sf.* Çok isteyen; dileyen.

dilek, -ği [*eT.* tilē-mek > tilē-k > dile-k ديلك / دلك] *is.* **1.** İsteme, arzu etme. **2.** Dilenen, istenen, arzu edilen şey; istek; arzu; talep; rica; murat. **3.** *{OsT}* Şefaat. 🗗 **dileğin eylemek,** *{OsT} İsteğini yerine getirmek.*|| **dilek bitirmek,** *{eAT} {OsT} İhtiyacı gidermek, arzuyu yerine getirmek.*|| **dilek bulmak,** *{eAT} İsteğine kavuşmak.*|| **dilek etmek,** *{eAT} {OsT} Dilemek; istemek; şefaat edilmesini istemek.*|| **dilek eylemek,** *{eAT}* → dilek etmek.|| **dilek kipi,** *dbl. Dileme, arzu etme kavramı veren ve –se eki ile yapılan kip.*

dilekce, [dilek-çe ديلا كجه] *(dile'kce) {eAT} zf.* İsteğe uygun; arzuya göre; istenildiği biçimde; dileğince.

dilekci, [dilek-ci / dilekçi ديلا كجى / ديلا كچى] *{eAT} {OsT} sf.* Dileğe aracılık eden; şefaatçi; aracı.

dilekçe, [dilek-çe] *is.* **1.** Küçük dilek. **2.** Resmî makamlardan bir istekte bulunmak amacıyla verilen bir tür iş yazısı; arzuhâl; istida, *(1935).*

dilekçi, [dilek-çi] *is.* **1.** Herhangi bir dilekte bulunan; dileyen; isteyen. **2.** Dilekçe veren kimse; müstedi. **3.** *{ağız}* Kız istemeye giden. [DS]

dilekçiliğ, [dilekçi-lik] *{ağız} is.* Evlenmek için kızın ailesinden kız isteyiş; dünürlük işlemek. [DS]

dileklig, [tilē-mek > tilē-k > tile-k-lik / dile-k-lig] *{eT} sf.* İstekli; dileği olan; arzulu.

dileklü, [dilek-lü ديلكلو / دلكلو] *{OsT} sf.* Bir isteği olan; bir ricada bulunan.

dileksüzrek, [dileksüz-rek دلكسزرك] *{eAT} zf.* İstemeyerek; istemeye istemeye.

dileme, [dile-me] *is.* İsteme, arzu etme durumu ve eylemi.

dilemek, [*eT.* tilē-mek > dilē-mek دلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sahip olmadığı bir şeyin veya bulunmadığı durumun gerçekleşmesini istemek; arzu etmek; murat etmek. **2.** Birinden bir şeyin yapılmasını istemek; rica etmek; talep etmek. **3.** Biri için dilekte bulunmak. **4.** *mecaz.* Canı istemek. **5.** *{eAT}* Dilenmek. **6.** *{ağız}* Evlenmek için kızı ailesinden istemek. [DS] **7.** *{ağız}* Aramak. [DS]

dilemenli, [dil-e-men-li ?] *sf.* Çok konuşan; konuşkan.

dilemma, [Yun. di *(iki)* + lemma *(cümlecik)*] *is.* **1.** *man.* Kendisini mutlak olarak kabul ettiren iki önermeden biri doğru ise diğeri kesin yanlış olan iki seçenekli önerme. **2.** *man. "Veya"* ile birbirine bağlı, her ikisi de biri doğru ise diğeri yanlış olan iki önermeli büyük önerme; ikilem.

dilemsinmek, [*eT.* tilē-mek > *tile-m > tilem-sinmek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → tilemsinmek.

dilenci[1]**,** [dilen-mek > dilen-ig-ci / dilen-gi-ci / dilen-(i)ci] *is.* ve *sf.* **1.** Geçimini dilenmek suretiyle sağlayan (kişi); başkalarına el açan; isteyici. **2.** *mecaz.* Bir şeyi ısrarla isteyen (kişi). ☐ **dilenci çanağı,** *İçinde her şeyden biraz bulunan.*|| **dilenci çanağından para çalmak,** *1. Yoksulu soymak. 2. Çaresiz kimseden yararlanmaya kalkışmak.*|| **dilenci değneğine dönmek,** *Çok zayıflamak; zayıflıktan kurumak.*|| **dilenci duası,** *Devamlı yalvararak edilen dua.*|| **Dilenciye hıyar vermişler, eğri diye beğenmemiş.** *Verilen şeye muhtaç olduğu hâlde kendisine verilen şeyde kusur arayan kişiler için söylenir.*|| **dilenci vapuru,** *mecaz. dnz. Bütün iskelelere uğrayarak sefer yapan yolcu vapuru.*

dilenci[2]**,** [dil + in-ici] *{ağız} is.* Sokak kapılarındaki mandalı kaldırmaya yarayan küçük anahtar. [DS]

dilencilik, -ği [dilenci-lik] *is.* **1.** Dilenci olma durumu. **2.** Dilenciye özgü davranış. **3.** Sadaka ile geçinen kişilerin durumu. ☐ **dilencilik etmek,** *Dilenmek.*

dilendirme, [dilen-dir-me] *is.* Birinin dilenmesini sağlamak eylemi.

dilendirmek, [dilen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine dilenme işini yaptırmak; dilencilik yaptırmak.

dileniş, [dilen-iş] *is.* Dilenme eylemi veya biçimi.

dilenme, [dilen-me] *is.* Sadaka isteme durumu veya eylemi.

dilenmek, [*eT.* tilē-mek > tile-n-mek > dile-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Sadaka istemek. **2.** *mecaz.* Acıma duygusu uyandırarak bir şey istemek. ☐ **dilenemez dilenci,** *Yardıma muhtaç olduğu hâlde dilenmeyen ancak başkalarının sadakası ile geçinen kişi.*|| **dilenip dolanmak,** *{ağız} Şuna buna minnet ederek geçinip gitmek.* [DS]|| **dilenip döşünmek,** *{ağız} Başkalarına minnet ederek yaşamak.* [DS]

dilerke, [dile-r-ke / dil+erk-i] *{ağız} is.* Kız bakmaya giden kadın; görücü kadın. [DS]

dileşmek, [*eT.* tilē-mek > tile-ş-mek > dile-ş-mek دلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirinden dilemek. **2.** Birlikte dilemek.

dileyici, [dile-mek > dile-y-ici] *is.* ve *sf.* Dilekte bulunan (kimse); dileyen; isteyen.

dileyü, [dile-y-ü] *{eAT} zf.* Dileyerek.

dilfüruz, [Far. dil *(gönül)* + fürūz] *(dilfüru:z) {OsT} sf.* Gönül parlatan; gönlü şenlendiren.

dilge, [til-mek > til-ge] *{eT} is.* Dilim.

dilgem, [dil-ge-m دلكم] *{eAT} zf.* **1.** Dil biçiminde; uzunlamasına. **2.** *is.* Dilim.

dilgi, [dil-gi] *is.* **1.** Dilmek işinde kullanılan araç. **2.** Tarih öncesi çağlardan geç yontma taş devrine ait, uzunluğu genişliğinin iki katını aşan kaya parçası.

dilgiz, [dil + kız ? / Far. dil-güşā] *{ağız} sf.* (Kız için) güzel. [DS]

dilgoz, [? dilgoz / tingoz / dingoz] *sf. argo.* **1.** Sersem; aptal. **2.** Enayi.

dilgöz, [dil+göz] *{ağız} is.* Ortası yüzük gibi çok büyük delikli mavi katır boncuğu. [DS]

dilgü, [*eT.* tilkū > dilgü دلكو] *{OsT} is.* Tilki.

dilican, [Fr. diligence *(özen)*] *is.* Buharlı lokomotif ve motorlu taşıt çıkmadan önce Avrupa'da büyük kentler arasında yolcu taşımakta kullanılan iki ya da üç bölmeli, belli mesafelerde değiştirilen dört veya altı atın çektiği araba.

dilicek, -ği [dili-cek] *{ağız} is.* **1.** Bademcik. **2.** Küçük dil. **3.** *sf.* Geveze. [DS] ☐ **diliceği düşmek,** *{ağız} Bademcikleri şişmek; anjin olmak.* [DS]|| **diliceğini kaldırmak,** *{ağız} Halk hekimliğinde. anjin olan birinin tedavi amacıyla boğazını yukarı kaldırmak ya da damağını baş parmakla yukarı doğru ittirmek.* [DS]|| **dilicek heybesi,** *{ağız} Bir tür heybe.* [DS]

diliçıkık, -ğı [dil-i+çık-ık] *{ağız} is. bot.* **1.** Aslanağzı bitkisi, *(Anntirrhinum majus).* **2.** Salep, *(Orchis anatolica).* [DS]

dilijans, [Fr. diligence *(özen)*] *{OsT} is.* → dilican.

dilik, -ği [dil-mek > dil-ik] *sf.* **1.** Dilinmiş; yırtılmış. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Üst dudağı yukarıdan aşağı doğru yarık olan. [DS] **3.** *{ağız}* Yırtık; sökük. [DS] **4.** Uzun bıçak yarası. **5.** *{ağız}* Minder. [DS]

dilikli, [dil-ik-li] *{ağız} is.* Kenarları girintili çıkıntılı sahan. [DS]

dilim, [dil-mek *(dil gibi yapmak)* > dil-im] *is.* **1.** Bir bütünden ayrılmış yassı, uzun, ince parça. **2.** Radyatör parçaları. ☐ **dilim dilim,** *Parça parça.*|| **dilim dilim etmek,** *Parça parça etmek; dilimlemek.*

dilimleme, [dilim-le-me] *is.* Dilim dilim kesme eylemi; dilim hâline getirme eylemi.

dilimlemek, [dilim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dilimlere ayırmak; dilim dilim etmek.

dilimleniş, [dilimlen-iş] *is.* Dilimlenmek eylemi veya biçimi.

dilimlenme, [dilimlen-me] *is.* Dilimlere bölünmek işi veya eylemi.

dilimlenmek, [dilimle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dilimlere bölünmek; dilimlere ayrılmak.

dilimleyiş, [dilimle-y-iş] *is.* Dilimleme eylemi veya biçimi.

dilimsinmek, [tilim > tilim-sin-mek] *dönşl. f. [-ir]* → tilimsinmek.

dilinim, [dilin-im] *is. jeol.* Kayalarda görülen birbirine paralel tabakalar hâlinde yarılma düzlemi.

dilinme, [dil-in-me] *is.* Dilimler hâlinde parçalara ayrılma durumu ve eylemi.

dilinmek[1], [*eT.* til-mek > til-in-mek > dil-in-mek] *edil. f. [-ir]* Dilim hâline getirilmek; dilmek eylemi uygulanmak.

dilinmek[2], [til-mek > til-in-mek > dil-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* Dilim hâline gelmek; dilim oluşmak.

dilir, [Far. dilîr دلير] *(dili:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yürekli, cesur. **2.** Küstah.

diliran, [Far. dilîr-ān دليران] *(dilira:n) {OsT} is.* Cesurlar; yürekli kimseler. 🗗 **dilîrân-ı nîzedār,** *Mızraklı yiğitler.*

dilirane, [Far. dilîrāne دليرانه] *(dili:ra:ne) {OsT} is.* Yiğitçesine; mertçesine.

dilirî, [Far. dilîrî دليری] *(dili:ri:) is.* Yiğitlik; mertlik; yüreklilik.

dilirlik, -ği [dilir-lik] *{OsT} is.* **1.** Yakışıksız davranış. **2.** Tehlikeli girişim. 🗗 **dilirlik etmek,** *{OsT} 1. Kendi hayatını tehlikeye atmak. 2. Küstahça yakışıksız davranışlarda bulunmak.*

diliş, [dil-iş] *is.* Dilmek eylemi veya biçimi.

dilişmek, [til-mek > til-iş-mek > dil-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Dilmekte yardım etmek; birlikte dilimlemek.

dilkanatan, [dil+kanat-an] *{ağız} is. bot.* Sarmaşık gibi büyüyen, rizomlu, gövdesinde küçük dikenler bulunan, kökleri boyacılıkta kullanılan çok yıllık, sarı çiçekli bir ot; kök boya; boyacı kökü, *(Rubia tinctorum).* [DS]

dilkeç, -ci [dil-mek > dil-geç] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

dilkem, [dil-gi-m ? / dil-ke-mek / dil-ik-mek > dil-ke-m ?] *{ağız} is.* **1.** Tarla sınırı. **2.** Tarla ya da bahçenin dil gibi uzanan kısmı; tarla parçası. **3.** Büyük et parçası. [DS]

dilkemek, [dil-ke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(i)-yor]* **1.** Peşine düşürmek; takip ettirmek. **2.** Hayvanları birbiri arkasına bağlamak. [DS]

dilkemleği, [dilkem-leği] *{ağız} zf.* (Yangın, dolu, yağmur vb. doğal afet zararı için) dar bir alanda uzayıp giderek. [DS]

dilkese, [dib+kes-e / dil+kes-i] *{ağız} zf.* Tamamıyla; büsbütün. [DS]

dilki, [*eT.* tilkü > dilki دلكی] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Tilki. **2.** *{ağız}* Su boruları içinde birbirine eklene eklene tilki kuyruğu gibi uzayıp giden yosun. [DS]

dilkicek, [dilki-cek دلكيجك] *{OsT} sf.* Dalkavuk; yaltakçı.

dilkiceklik, [dilkicek-lik دلكی جكلك] *{OsT} is.* → dilküceklik.

dilkicik, -ği [tilki-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük tilki. **2.** Kağnılarda, boyunduruğu kağnı kılıcına bağlayan eğri başlık. **3.** Kağnı üzerine yük koymak için uzatılan tahta köprüler. [DS]

dilkilik, -ği [dilki-lik دلكيلك] *is.* **1.** Tilki gibi oluş. **2.** *{OsT} mecaz.* Dalkavukluk; yaltakçılık.

dilkimen, [dilki-men] *{ağız} is.* Zambakgillerden, ormanlarda yetişen, sarmaşık gibi ağaçlara sarılarak uzayan, kışın yapraklarını döken, taze sürgünlerinden salata ve yemek yapılan, çalı görünüşünde çok yıllık bitki; silcan, *(Smilax aspera, S. exelsa).* [DS]

dilkü, [*eT.* tilkü > dilkü دلكو] *{eT} {eAT} is.* Tilki. 🗗 **dilkü üzümü,** *{OsT} İt üzümü, (Solanum nigrum).*

dilküceklik, [dilkücek-lik دلكوجكلك] *{OsT} is.* Dalkavukluk; yaltakçılık; yaltaklanma. 🗗 **dilküceklik etmek,** *{eAT} {OsT} Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; tabasbus etmek.*|| **dilküceklik eylemek,** *{eAT} {OsT}* → dilküceklik etmek.

dilkülenmek, [dilkü-le-n-mek دلكولنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; tabasbus etmek.

dilleğen, [dille-gen دلكن] *{OsT} sf.* Çok çekiştiren; dedikoducu; zemmam.

dillemek[1], [dil-le-mek دلك] *{ağız} gçl. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimse hakkında dedikodu yapmak; çekiştirmek. *{OsT} (aym)* **2.** Bir kimsenin zenginliği, mal varlığı, kendisi hakkında konuşmak. [DS] **3.** Bir şeyi diline dolayıp yaymak. **4.** Azarlamak; darıltmak.

dillemek[2], [dil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek. [DS]

dillemez, [dil-le-mez] *{ağız} sf.* Dilsiz. [DS]

dillendirme, [dillen-dir-me] *is.* **1.** Dil sahibi yapma eylemi. **2.** Konuşturma. **3.** *ed.* Bir hayvan veya konuşmayan bir varlığın ağzından konuşuyormuş gibi anlatımda bulunma; intak. **4.** Konuşma yeteneğini kaybetmiş veya baştan gelişmemiş kimseleri tekrar konuşturmak için uygulanan yöntemlerin tümü.

dillendirmek, [dilllen-mek > dillen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dil sahibi yapmak. **2.** Konuşmasını sağlamak. **3.** *müz.* Bir müzik aletini seslendirmek; çalmak. **4.** *ed.* Hayvanları veya cansız varlıkları anlatım veya sanat yapma gereği olarak insan gibi konuşturmak. **5.** Birisi hakkında dedikodu yapılması-

na sebep olmak. **6.** *{ağız}* Gizli kalması gereken bir sorunu yaymak, duyurmak. [DS]

dillengeç, -ci [dillen-geç] *{ağız} sf.* Dile dolama; diline dolama. [DS]

dillenme, [dille-n-me] *is.* Konuşmaya başlamak durumu veya eylemi.

dillenmek[1], [dille-n-mek دلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Konuşmaya başlamak; dili açılmak; söz söyler olmak. *{OsT} (aynı)* **2.** (Konuşma yeteneği olmayan varlıklar için) konuşmak; dile gelmek. **3.** *{ağız}* Karşısındakine inat olsun diye konuşmak, cevap vermek. [DS]

dillenmek[2], [dille-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Uygun görülmeyen birtakım davranışları dolayısıyla dile düşmek; hakkında dedikodu yapılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Nazar olmak. [DS]

dilleşme[1], [dille-ş-me] *is.* Dil hâline gelme eylemi.

dilleşme[2], [dille-ş-me] *is.* Karşılıklı sohbet etme eylemi.

dilleşmek[1], [dille-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dil hâline gelmek.

dilleşmek[2], [dille-ş-mek دلشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Karşılıklı güzel güzel sohbet etmek; konuşmak; söyleşmek. **2.** Dil kavgası etmek; dırlaşmak.

dilli, [dil-li دللى] *sf.* **1.** (Kadın ve çocuklar için) konuşkan. **2.** Güzel ve tatlı konuşan; iyi ve kolay söz söyleyen. **3.** (Eşya ve araçlar için) dil denen hareketli küçük parçası bulunan. 🗗 **dilli bisi,** *{ağız} 1. Her duyduğunu hemen her yere ulaştıran kimse. 2. Güzel ve çabuk konuşan.* [DS]|| **dilli defter,** *{OsT} Bütün ayrıntılar gösterilerek yazılan defter.*|| **dilli demir,** *{ağız} Kösele kesmeye yarayan ayakkabıcı bıçağı.* [DS]|| **dilli dilince,** *{eAT} Kendine özgü bir dille; hâl dilince.*|| **dilli düdük,** *1. Sipsi. 2. Çok konuşan, geveze kimse.*|| **dilli düdük etmek,** *{ağız} Bir haberi, olayı hemen herkese duyurmak; yaymak.* [DS]|| **dilli gelin,** *{ağız} Karşılık vermekten çekinmeyen.* [DS]|| **dilli toka,** *{ağız} Hayvan başlığını tutturmaya yarayan kemer tokasına benzer bir toka.* [DS]|| **dilli toy,** *{ağız} zool. Uzun gagalı büyük bir su kuşu.* [DS]|| **dilli zağar,** *{ağız} Bir yerden başka bir yere laf götürüp getiren.* [DS]|| **dillü dilince,** *Her biri kendi dilince.*

dillik[1], **-ği** [dil-lik] *{ağız} is.* **1.** Yemek. **2.** Kışın arı kovanlarına konulan pekmez. [DS]

dillik[2], **-ği** [dir-lik] *{ağız} is.* → dirlik. [DS]

dilliksiz, [dirlik-siz] *{ağız} sf.* → dirliksiz. [DS]

dillileyin, [dilli-leyin] *{ağız} is.* Denize doğru dil gibi uzanmış kara parçası; burun. [DS]

dillilik, -ği [dilli-lik] *is.* Düzgün ve etkili söz söyleme durumu.

dillü, [dil-lü دللو] *{eAT} sf.* Cerbezeli; iyi ve kolay söz söyleyen.

dillülük, -ğü [dillü-lük دللولوك] *{eAT} is.* Dilli olma durumu; kolay ve akıcı konuşma.

dilmaç[1], **-cı** [*eT.* tıl-maç > dil-māc ديلماج] *is.* **1.** Dilleri ayrı iki yabancının anlaşması için aracılık eden kimse; tercüman. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS]

dilmaç[2], **-cı** [dil-mek > dil-meç] *is.* Dilik yer; yırtmaç.

dilmaçlamak, [dilmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çeviri yapmak. [DS]

dilmaçlık, -ğı [dilmaç-lık] *is.* Tercümanlık.

dilme, [dil-me] *is.* **1.** Dilim hâline getirme eylemi. **2.** *{ağız}* Dört köşe yontulmuş ağaç; ince kalas. **3.** *{ağız}* Başa sarılan yemeni. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük toprak parçası; tarlanın bir bölümü. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük derelerin biriktirme sonucu meydana getirdiği kum, taş yığını. [DS] **6.** *{ağız}* Üzüm suyundan yapılarak güneşte kurutulmuş ve lokum büyüklüğünde kesilmiş olan parçalardan her biri. [DS] **7.** Zeytini bıçakla yaralayarak yapılan zeytin salamurası. **8.** *{ağız}* Koyun veya keçinin kürek kemiği ve boyun çevresindeki etli kısım. [DS] **9.** *sf.* Dilmek suretiyle meydana getirilmiş olan.

dilmeç[1], **-ci** [dil-ımeç ديلمج] *{eAT} is.* Tercüman.

dilmeç[2], **-ci** [dil-ımek > dil-meç ديلمج] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Yırtmaç; dilik. **2.** Yanları yırtmaçlı üç etekli elbise. **3.** Pantolon ve iç çamaşırının ön tarafındaki ilikli kısım. **4.** Tarla ya da kara parçasının burun gibi uzanan kısmı. [DS]

dilmek, [*eT.* til-mek > dil-mek دياماك] *gçl. f. [-er]* **1.** Dil gibi uzunlamasına kesmek; uzun şeritlere bölmek. **2.** Dilimlere ayırmak. **3.** Yarmak. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Kesmek. [DS]

dilmen[1], [dil-men] *is.* Dilci.

dilmen[2], [Far. dil-bend] *{ağız} sf.* (Kişi için) güzel. [DS]

dilrüba, [Far. dil-rübā] *(dilrüba:) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde durağı re olan rast, ırak ve yegâh makamlarından meydana gelen birleşik bir makam.

dilsel, [dil-sel] *sf.* **1.** Dile ilişkin; dile ait olan. **2.** *dbl.* Telaffuz edilirken dilin katılmış olduğu (ünsüz sesler).

dilsever, [dil + sev-er] *is.* Dili seven kimse.

dilsiz, [dil-siz دلسز] *sf.* **1.** Konuşma organlarında veya beynin konuşma merkezinde bulunan bir bozukluk sebebiyle konuşamayan; ahraz. **2.** *mecaz.* Ses çıkarmayan, sessiz; az konuşan. 🗗 **dilsiz cariyeler,** *İmparatorluk döneminde saray hareminde gizli kalması gereken işlerde çalıştırılan köle kızlar.*|| **dilsiz harita,** *Öğretim amacıyla hazırlanmış, üzerinde gerekli isim ve işaretler bulunmayan harita.*|| **dilsiz olmak,** *{eAT} Ses çıkarmamak; susmak; sükût etmek.*

dilsizler, [dilsiz-ler] *is.* İmparatorluk döneminde saraydaki gizli görüşmeler sırasında hizmet eden görevliler; bizebanlar.

dilsizlik, -ği [dilsiz-lik] *is.* **1.** Dilsiz olma durumu veya niteliği. **2.** Ses çıkarmazlık durumu.

diltar, [dil + Far. -dār] *{ağız} is.* Tercüman. [DS]

diltürmek, [til-mek > til-tür-mek / til-dir-mek / til-dür-mek / dil-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dildirmek.

dilü, [dile-mek > dil-ü دلو] *{eAT} is.* Dilek; istek; arzu.

dilük, -gü [dil-mek > dil-ik] *{ağız} sf.* Üst dudağı yarık olan. [DS]

dilüviyum, [Fr. diluvium] *is. jeol.* Bugünkü ırmakların dördüncü zamandan kalma en eski ve dünyayı kaplayan bir tufana mal edilen çökelti hâlindeki alüvyonlarına verilen ad.

dim[1], [dim] *is.* **1.** Dik durmak. **2.** *{ağız}* Yeni yürümeye başlayan çocuğun ayakta durması. **3.** Ayakta durmak. [DS] 🗗 **dim durmak,** *{ağız} 1. Ayakta durmak. 2. Tay durmak.* [DS]

dim[2], [dim] *{ağız} is.* Gevşek düğüm. [DS]

dim[3], [Far. dīm دیم] *(di:m) {OsT} is.* Yanak; çehre; yüz.

dima, -a'i [Ar. dem' *(kan)* > dima' دماء] *{OsT} is.* Kanlar.

dimağ, [Ar. dimāġ دماغ] *(dima:ğ) {OsT} is.* **1.** Beyin. **2.** Zihin; bilinç. *"Meclis-i Mebusan'ın nerede toplanabileceği dimağımızı işgal ediyordu."* Atatürk.

dimağçe, [Ar. dimāġ + Far. -çe دماغچه] *(dima:ğçe) {OsT} is. anat.* Beyincik.

dimağî, [Ar. dimāġī دماغی] *(dima:ği:) {OsT} sf.* **1.** Beyin ile ilgili. **2.** Akılla ilgili; zihin ile ilgili; zihnî; fikrî.

dimar, [Ar. dimār دمار] *(dima:r) {OsT} is.* Helak; mahv.

dimb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dimb-ilik, dimb-ar*

dimbarmak, [dimb-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şişmek; kabarmak. [DS]

dimbilik, -ği [Far. dünbālek دنبالك] *{ağız} is.* Tef. [DS]

dimdal, [dim+dal] *{ağız} sf.* **1.** Yalnız. **2.** Çırılçıplak. [DS]

dimdik, -ği [di(m)+di/k] *pekşt. zf.* **1.** Çok dik olarak. **2.** Hiç eğilmeden. **3.** (Bakış için) dikkatli; ısrarlı; keskin. **4.** Sağa sola sapmadan, dosdoğru. **5.** *sf.* Çok dik; dikleşmiş olan; tamamıyla dik. **6.** Çok sertleşmiş olan; kaskatı. **7.** *mecaz.* Baş eğmeyen; gururlu. 🗗 **dimdik durmak,** *{ağız} 1. Hiçbir iş yapmadan boşu boşuna ayakta beklemek. 2. Boyun eğmemek; yaltaklanmamak.* [DS]

dimdiklemek, [did-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gagalamak. **2.** Didiklemek. **3.** Yiyeceğin kenarından azıcık yemek. [DS]

dimdiri, [di(m)+di/ri] *{ağız}*] *(di'mdiri) pekşt. zf.* Dipdiri. [DS]

dimdoğru, [dim + doğru] *(di'mdoğru) zf.* (Bakmak için) doğru; dik.

dimdoruk, -ğu [din + doru-k] *{ağız} is.* En yüksek yer; tepe; uç. [DS]

dime, [dé-mek > di-me دیمه] *{eAT} is.* Söz.

dimek, [té-mek > dé-mek > dī-mek دمك] *{eT} gçl. f. [-r]* Demek; söylemek. 🗗 **dimediğini komamak,** *{ağız} Aklına gelen her şeyi söylemek; küfretmek.* [DS]|| **dime gitsin,** *{ağız} Değme gitsin!* [DS]|| **dimek işitmek,** *{eAT} Karşılıklı konuşmak; muhaverede bulunmak.*

dimelü, [dé-mek > di-me-lü دیملو] *{eAT} sf.* Denilebilir; denilebilecek.

dimen, [Ar. dimne > dimen دمن] *{OsT} is.* Süprüntülükler.

dimi, [Yun. dimito => dimi دمی] *is.* **1.** Dokumacılıkta, ilk sırada birinci ve ikinci çözgü yukarıda, üçüncü ve dördüncü çözgü telleri aşağıda; ikinci atkıda birinci ve beşinci çözgü telleri aşağıda üç ve dördüncü çözgü telleri yukarıda; üçüncü atkıda birinci ve dördüncü çözgü telleri yukarıda ikinci ve üçüncü çözgü telleri aşağıda olacak şekilde üretilen dokuma türü; serj. *{eAT} {OsT} aynı)* **2.** *{ağız}* Dört kat iplik bükülerek yapılmış yerli dokuma. [DS] **3.** Yünden dokunmuş kumaş. **4.** *{ağız}* El tezgâhlarında dokunan yorgan ve yatak yüzü. [DS] **5.** Sık dokunan çuval. **6.** *{ağız}* Bez şalvar. [DS] **7.** *{ağız}* İç donu. [DS]

dimik, -ği [? dimi] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Kova, bakraç gibi kapların kulpunun gövdeye bitiştiği yer. [DS]

dimin, [*eT.* témin > démin > dimin دمن] *{eAT} {ağız} zf.* Demin; biraz önce. [DS]

dimit, [? dimit] *{ağız} sf.* **1.** Kötü. **2.** Zayıf; cılız. **3.** *is.* Kuş ve fare kapanlarında yiyeceğin takıldığı yer. [DS]

dimitçi, [dimit-çi] *{ağız} is.* Din hizmetlerinde görevli kimse; hoca. [DS]

dimitlemek, [dimit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ölçmek. [DS]

dimkiri, [dim(i)k-ir-i] *{ağız} sf.* Dimdik; sapasağlam. [DS]

dimmik, -ği [? dimmik] *{ağız} sf.* (Çamaşır için) yıkandığı hâlde kiri çıkmayan; azmış. [DS]

dimne[1], [Ar. dimne دمنه] *{OsT} is.* Süprüntülük.

dimne[2], [Far. dimne دمنه] *{OsT} is.* **1.** Tilki. **2.** "Kelile ve Dimne"nin kahramanlarından olan çakalın adı.

dimnit, [Yun. diminitis] *is.* Erken olgunlaşan bir cins siyah üzüm.

dimyamak, -ğı [dimya-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Oturduğu yerde ya da hayvan üstünde uyuklamak. [DS]

dimyat, [Mısır'da bir şehir دمياط] *is.* Seyrek ve yuvarlak taneli bir tür beyaz üzüm. 🗗 **Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak,** *Daha iyi bir şey umarken eldekini de kaçırmak.*

dimyeni, [dim+yeni] *{ağız} sf.* Çok yeni. [DS]

-din[1], [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.* → -dın.

-din[2], [-dın /-din /-tın / -tin] *{eT} çek. e.* → -dın.

-din[3], [-dın / -din] *{eAT} yap e.* → -dın.

din[1], [*eT.* tin *(yular, dizgin)*] *{ağız} is.* **1.** Halı çözgü ipliği. **2.** Örgü ilmeği. [DS] 🗗 **din kaçığı,** *{ağız} Kopmuş çorap ilmiği.* [DS]

din[2], [*eT.* ting *(dik)* > din / dink] *{ağız} is.* **1.** Bir nesnenin en yüksek ve sivri noktası. **2.** *sf.* (Yüksekik ve uzaklık anlamı taşıyan kelimeler için) aşırılık anlamı verir; çok; aşırı. [DS] 🗗 **din doruğu,** *{ağız} Dağın en yüksek yeri.* [DS]‖ **din kafa,** *{ağız} Dik başlı.* [DS]

din[3], [*eT.* tīn / dīn *(rahat, huzur)*] *{ağız} is.* **1.** Dinlenme. **2.** Durgunluk. [DS]

din[4], [dın / din] *{eAT} is.* Arkadan kötüleme; dedikodu. 🗗 **din dinlemek,** *{eAT} Bir kimsenin başkasına gizlice ve yavaş sesle söylediği sözleri gizlice dinlemek; kulak misafiri olmak.* [DK]

din[5], [din] *{ağız} is.* Uzun süre kapalı kalmış ve hava almamış kuyu ya da mağara gibi yerlerdeki karbondioksitli pis hava. [DS]

din[6], [Ar. dīn *(inanç, töre, gelenek)* دين] *(di:n) is.* **1.** Gidilen yol; şeriat. **2.** İnsanların kendi irade ve seçimleriyle dünya ve ahret hayatında doğruya ve mutluluğa ulaşmaları amacıyla bizzat Allah tarafından konulan ve görevlendirdiği elçiler vasıtası ile akıl sahiplerine tebliğ edilen, yaşama ve inanç sistemi. **3.** İnanç, ibadet, ahlak gibi manevî konularda insanın tuttuğu yol. **4.** İnsanın, kaderini bağlı gördüğü üstün güç veya ilkeye inancı. **5.** Bir inanç sisteminin kapsadığı dogmaların ve ibadet şekillerinin tümü. **6.** Kıyamette herkesin dünyada iken yaptığının karşılığını alması. **7.** Sorumluluk. **8.** *mecaz.* İnanılıp aşırı şekilde bağlanılan düşünce; inanç; ülkü. 🗗 **din adamı,** *Mesleği din ile ilgili işler olan kişi.*‖ **din birliği,** *1. Aynı dinden olan toplumların oluşturduğu topluluk. 2. Aynı dine mensup olma durumu.*‖ **dinden, imandan çıkmak,** *Çok öfkelenmek.*‖ **dinden, imandan olmak,** *İnancını kaybetmek; küfre batmak.*‖ **din dışı,** *Dinle ilgisi olmayan; ladinî.*‖ **dine davet etmek,** *Dinî kabul ettirmek için çağrı yapmak.*‖ **din erkçilik,** *Dinin ve dinî kurumların toplum yaşamının bütün kesimlerinde güçlü bir yeri olmasını amaçlayan toplumsal ve ekonomik akım: klerikalizm.*‖ **din erki,** *siy. Yönetim biçiminin dinî esaslara göre olması; teokrasi.*‖ **din felsefesi,** *fel. Dinin ilkelerinin özünün ve anlamının dayanaklarını bulmayı amaçlayan felsefe dalı.*‖ **dini bir uğruna,** *İslamiyet uğruna.*‖ **dini bütün,** *İnancı sağlam olup dinin gereklerini yerine getiren, güvenilir kimse.*‖ **dini gibi bilmek,** *Çok iyi bilmek.*‖ **dini imanı para,** *Paradan ve maddî çıkarından başka hiçbir şey düşünmeyen kişinin özelliği.*‖ **din iman hak getire,** *Dinî inancı olmayan kimse. için söylenir.*‖ **Dinime söven bari Müslüman olsa!** *Bende eleştirdiği kusurlar onda daha çok var.*‖ **Dinim hakkı için!** *Yemin olarak kullanılan söz.*‖ **Dinince dinlensin!** *Müslüman olmayan birisi ölünce söylenen iyilik dileği.*‖ **Dininden döner, davasından dönmez.** *Düşüncesinde ısrarcı ve inatçı olan kişi için söylenir.*‖ **Dinine yandığım!** *argo. Lanetleme sözü.*‖ **dini yiyip imanı sırtına vurmak,** *Her kötülüğü yapabilecek yaratılışta olmak.*‖ **din öncesi,** *Toplumlarda var olduğu sanılan, dinî inanışların başlamasından önceki ilkel dönem.*‖ **din-penāh,** *{OsT} Dini koruyan; dine destek olan.*‖ **din-perver,** *{OsT} Dine hizmet ve yardım eden.*‖ **din-şiken,** *{OsT} Dini kıran; dine karşı koyan.*‖ **din yufkaları,** *{eAT} Dini zayıf olanlar.*

din[7], [Soğd. den] *{eT} is.* Din; mezhep. [EUTS]

din[8], [Far. dīn دين] *(di:n) is.* **1.** Her güneş ayının yirmi dördüncü günü. **2.** Eski İran dininde, bu günde olup bitenlerden sorumlu olduğuna inanılan melek. **3.** Kalemi korumakla görevli sayılan melek.

din[9], [Fr. dyne] *is. fiz.* Bir gramlık bir kütlenin hızını saniyede bir santimetre artıran güç birimi.

dinamik, -ği [Yun. dinamis *(güç)* > Fr. dynamique] *is.* **1.** *fiz.* Kuvvetler ve bu kuvvetlerin doğurduğu hareketler arasındaki bağıntıları inceleyen mekanik bölümü. **2.** *fel.* Olayları zaman içindeki gelişimine göre değerlendiriş; devimsel. **3.** *müz.* Bir çalgının verebileceği en kuvvetli sesle en hafif ses arasındaki şiddet farkının desibel cinsinden değeri. **4.** *sf.* Devamlı hareket hâlinde olan; canlı; atılgan; enerji dolu.

dinamikleşme, [dinamikle-ş-me] *is.* Atılgan ve canlı bir durum alma eylemi.

dinamikleşmek, [dinamikle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Canlı, atılgan ve devamlı hareket eder hâle gelmek.

dinamit, [Fr. dynamite] *is.* **1.** Nitrogliserinden yapılan patlayıcı madde. **2.** *argo.* Kokain. 🗗 **dinamit lokumu,** *Kömür tozu, kil gibi maddelere dinamit emdirilmiş patlayıcı türü.*

dinamitçi, [dinamit-çi] *is.* Dinamit hazırlayıp patlatma işini yapan kişi.

dinamitleme, [dinamit-le-me] *is.* **1.** Dinamitle tahrip etme, parçalama, yıkma eylemi. **2.** Petrol kuyusunun verimini arttırmak amacıyla verimli tabaka hizasında dinamit patlatarak ham petrolün akış hızını artırma işi.

dinamitlemek, [dinamit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dinamitle tahrip etmek.

dinamitlenme, [dinamitle-n-me] *is.* Dinamit kullanılarak tahribe uğrama durumu ve eylemi.

dinamitlenmek[1], [dinamitle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dinamit patlatılmak suretiyle tahribe uğramak.

dinamitlenmek[2], [dinamit-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dinamit sahibi olmak; dinamit edinmek.

dinamizm, [Fr. dynamisme] *is.* **1.** Canlı bir varlığın etkin gücü. **2.** Davranışları canlı ve güçlü olan kişinin özelliği. **3.** *fel.* Maddî varlığın içinde özerk ve başka bir şeye indirgenemeyen güçlerin varlığını kabul eden sistem; devimselcilik.

dinamo, [Fr. dynamo] *is.* **1.** Mekanik enerjiyi elektrik enerjisine dönüştüren aygıt; elektrojeneratör. **2.** *spor. mecaz.* Sürükleyici; güç kaynağı. **3.** *argo.* Müşterisi çok fahişe.

dinamometre, [Fr, dynamomètre] *is.* Bir kuvveti veya kuvvet çiftini ölçmekte kullanılan alet; *kuvvetölçer.*

dinar, [Lat. denarius > Ar. dīnār] *(di:na:r) {OsT} is.* **1.** Altın liranın dörtte biri *(4.25 gram)* değerinde eski para birimi. **2.** Arabistan, Irak, Suriye, Tunus, Cezayir ve Yugoslavya'nın para birimi.

dincelme, [din(ç)-el-me] *is.* Dinç bir durum alma eylemi; dinçlik kazanma.

dincelmek, [din(ç)-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dinç durum almak; dinçlik kazanmak; dinçleşmek. **2.** *{eAT}* Rahat ve huzura kavuşmak.

dinci, [din-ci] *is.* **1.** Toplumun bütün işlevlerinin dinî kurallara göre düzenlenmesi gerektiğini savunan kişi. **2.** Din bilgisi öğretmeni. 🗗 **dinci erki,** *siy. İktidarın tanrısal olduğuna inanan ve bu iktidarın tanrının yeryüzündeki vekilleri tarafından kullanıldığı inancına dayanan toplum düzeni; teokrasi.*

dinburç, -cu [din+burç] *{ağız} is.* Doruk; tepe; uç. [DS]

dincelmek, [dinç-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dinlenmek. **2.** Dinçleşmek. **3.** İsteği yerine gelmekle huzur bulmak; rahatlamak; feraha ermek. [DS]

dincetmek, [dinçel-t-mek / dinç + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Tarlayı nadasa bırakmak. [DS]

dinç, [*eT.* tın-mak *(dinlenmek)* > tın-ç > tin-ç > din-ç دينج] *sf.* **1.** (Kişi için) sağlıklı ve güçlü. **2.** Yorgun olmayan; dinlenmiş; zinde; tendürüst; tüvana. **3.** *{eAT}* Emin; müsterih; sakin; rahat; mutmain. **4.** *{ağız} is.* Dinlenme; istirahat. [DS] 🗗 **dinç dalağı,** *{ağız} Kuvvetli ot yiyen hayvanların yakalandığı bir hastalık.* [DS]|| **dinç geçmek,** *{eAT} Huzur ve sükûnet içinde yaşamak.*|| **dinç kuvvet,** *Hızın karesiyle kütlenin çarpımı.*|| **dinç olmak,** *{eAT} Emin olmak; mutmain olmak.*

dinçleşme, [dinçle-ş-me] *is.* Dinç duruma gelme eylemi.

dinçleşmek, [dinçle-ş-mek] *dönşl. f. [-ür]* Dinç duruma gelmek; dincelmek.

dinçlik, -ği [dinç-lik دينجلك] *is.* **1.** Dinç olma durumu; dinç olan kişinin niteliği; zindelik. **2.** Bedenen dayanıma gücü; mecal. **3.** *{eAT}* Rahat; huzur; güven; asayiş.

dindar[1], [Ar. dīn + Far. -dār ديندار] *(dindār) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dinî inancı güçlü ve inancının gereğini içten ve gerçek bir dinî sevgi ile yerine getiren; mütedeyyin. **2.** *is.* Böyle bir kişinin tutumu.

dindar[2], [Sansk. dintar] *{eT} sf.* (Maniheizm'de) seçkin; seçilmiş; üstün; mümtaz. [EUTS] [Gabain]

dindarane, [Ar. dīn + Far. dār-āne ديندارانه] *(dinda:-ra:ne) {OsT} zf.* Dindar bir kişiye yakışır biçimde; dindarca.

dindarlık, -ğı [dindar-lık] *is.* Dindar olma durumu.

dindaş, [din-daş] *is.* **1.** Dinleri bir olan kimseler. **2.** Birine göre aynı dinden olan diğer kişi. 🗗 **dindaş olmak,** *Aynı dinin mensubu olmak.*

dindik, -ği [din+dik] *{ağız} is.* Tenekeden yapılmış basit kandil. [DS]

dindiklemek, [dim-dik-le-mek / din-dik-le-mek / did-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kuş, tavuk vb. hayvan için) gagalamak. **2.** Konuyu ayrıntılı olarak incelemek. [DS]

dindili, [din-dil-i ?] *{ağız} sf.* Küçük; ufak; minik. [DS]

dindireç, -ci [diñ + dire-mek] *{ağız} zf.* Ayakta; dimdik. [DS] 🗗 **dindireç durutmak,** *{ağız} Birini ayakta bırakmak.* [DS]

dindirme, [din-dir-me] *is.* Dinmesini sağlama durumu ve eylemi.

dindirmek, [din-mek > din-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dinmesini sağlamak; bitirmek; durdurmak. **2.** *{ağız}* Avutmak. [DS] **3.** *{ağız} dönşl. f.* Ölmek; kalıbı dinlendirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Dayanmak; katlanmak. [DS]

dindirmemek, [dindir-me-mek] *{ağız} gçl. f. [-z] [-m(i)-yor]* Aldırış etmemek; önem vermemek; oralı olmamak. [DS]

dindon, [ding *(yans.)* + dong *(yans.)*] *is.* **1.** *{ağız}* Oyuncak. **2.** Müzikli kapı zili. [DS]

dindoru, [din + dorı(k)] *{ağız} is.* Dağın en yüksek tepesi; zirve. [DS]

dindürmek, [de-mek > den-mek > dén-dür-mek دندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Söyletmek.

dine, [Fr. dîner] *is.* Resmî giyimli olarak katılınılan yemek.

dinek[1], **-ği** [diñmek *(sakin olmak)* > din-ek] *{ağız} is.* Dinlenmek için durulan, dinlenecek yer; konak yeri; menzil. [DS]

dinek[2], **-ği** [*eT.* ting *(dik)* > ting-ek > ding-ek > din-ek / dik-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) dik ve sivri

boynuzlu. **2.** İnatçı; itaatsiz; dik kafalı. **3.** *is.* Dalları kurumuş ağaç gövdesi. [DS]

dinelek, -ği [diñ-el-ek / dik-el-mek / dikel-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş; ukala. **2.** İtaatsiz; dik kafalı; karşı koyan; direnen. **3.** İşe giderken ya da işte başka şeylerle meşgul olan; boş vakit geçiren; sallanan. [DS]

dinelme, [din-el-me / dik-el-me] *is.* Ayağa kalkma durumu ve eylemi.

dinelmek[1], [*eT.* tiñ *(dik)* > tiñ-el-mek / dik-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dik duruma gelmek; dik durmak; dikleşmek. **2.** Ayağa kalkmak; ayakta durmak; dik durmak. [DS]

dinelmek[2], [*eT.* tıng *(huzur)* > ding-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek.

dineltmek, [diñel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** (Ağaç, sırık vb. şeyler için) dikmek. **2.** Ayağa kaldırmak. **3.** Ayakta tutmak. **4.** Meydana getirmek; ortaya koymak; yapmak. [DS]

dinen, [Ar. dînen دينًا *(di:nen) {OsT} zf.* Din bakımından; dinî açıdan; dinî esaslara göre.

dineri, [İt. denaro / Yun. dineri] *(di'neri) is.* İskambil kâğıdında karo da denilen dizi.

dinetmek, [diñ-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ayağa kaldırmak; ayakta tutmak. [DS]

dinezimek, [*eT.* teñ-iz-mek *(hoplamak)* > denez-imek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yemek için) ateşi az geldiği için yarı pişmiş yarı çiğ durumda kalmak.

dinezirmek, [*eT.* teñ-iz-mek *(hoplamak)* > deñezi-rmek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bilinçsizce çevreye bakınarak gezinmek; iş yapmadan ayakta vakit öldürmek. [DS]

dinfüruş, [Ar. dîn + Far. fürûş] *(di:nfùru:ş) {OsT} sf.* İki yüzlü.

ding[1], [dan / dın / düng / dang / dañg / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong/ düng *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *ding-il ding-il, ding-il-de-mek, ding-il-mek, ding-il, ding-ir-demek, ding-ir-ik-li*

ding[2], [diñ / tiñ دك] *{eAT} {OsT} is.* Yavaş sesle konuşulan şey; gizli konuşulan şey; dedikodu. 🗗 **diñ dinlemek,** *{eAT} {OsT} İki kişinin alçak sesle konuştuğu şeylere kulak vermek.*

ding[3], [Far. ding دنگ] *{ağız} is.* Hayvanla çevrilen değirmen. [DS]

dinga, [? dinga] *(di'nga) is.* Maşrapa. 🗗 **dinga yoğurdu,** *{ağız} Yağı alınmış sütten yapılmış yoğurt.*

dingabak, -ğı [din+kabak] *{ağız} sf.* (Kişi için) başı ustura ile tıraş edilmiş. [DS]

dingala, [din+kal-a] *{ağız} sf.* **1.** En geri. **2.** En geride gelen. [DS]

dingarga, [diñ+karga] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok zayıf; kuru. **2.** (Kişi için) donmuş gibi dimdik duran. [DS]

dinge, [diñ-e] *{ağız} is.* **1.** Fidan. **2.** Kalın dikme; tavana dayanan direk; sütun. **3.** Tepe, uç; doruk. **4.** Gelinlerin başlarına taktığı ipek örtü üzerine altın gümüş süsler takılmış başlık. **5.** Kadınların başlarına giydiği hasır külah. **6.** Üzerine bir tür kırmızı tülbent sarılmış kadın başlığı. [DS]

dingeci, [dinge-ci] *{ağız} sf.* Soytarı; maskara. [DS]

dingedek, -ği [ding-e-dek] *(di'ngedek) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire; aniden. [DS]

dingel, [ding-el] *{ağız} is.* Gelin tacı. [DS]

dingelek, -ği [dingele-k] *{ağız} sf.* **1.** (Masa, sandalye vb. için) tabanı üzerinde dengede duramayan; sallanan. **2.** (Yük için) yüksek ve dengesi bozuk; dengesiz. **3.** (Kişi için) yersiz olarak söze karışan; dengesiz. [DS]

dingeleklik, -ği [dingelek-lik] *{ağız} is.* **1.** Dengesizlik. **2.** Hoppalık. [DS]

dingelmek, [*eT.* tiñ *(dik)* > diñ-el-mek ديكلمك] *(diñelmek) {eAT} dönşl. f. [-ür]* Ayakta durmak; ayağa kalkmak; dikelmek.

dingeltmek, [*eT.* tiñ *(dik)* > diñel-t-mek دكلدمك] *(diñeltmek) {eAT} gçl. f. [-ür]* Dikmek; dik tutmak.

dingelük, -ğü [tiñel-ük] *{ağız} sf.* Ayakta duran. [DS]

dingemek, [deñ-e-mek > diñ-e-mek دكمك] *(diñemek) {eAT} gçl. f. [-r]* Dikkatle bakmak; gözetlemek; dik dik bakmak.

dingi[1], [diñ-ü > diñ-i ديكو] *{OsT} is.* Kulak verme; dinleme. 🗗 **diñi dinlemek,** *{eAT} {OsT} İki kişinin alçak sesle yaptığı konuşmalara kulak vermek.*

dingi[2], [ding > ding-i] *{ağız} is.* **1.** Ağacın en yüksek yeri; ağaç tepesi. **2.** Fidan. [DS]

dingi[3], [Hint. dingi > İng. dinhy] *is. dnz.* **1.** Bir tür küçük ve hafif kayık. **2.** Yelkenli veya motorlu küçük yarış teknesi. **3.** *havc.* Askerî uçaklarda denize zorunlu iniş sırasında şişirilebilen kauçuk sandal.

dingici, [diñü-cü > diñi-ci ديكيجى] *{OsT} sf.* Gizli konuşmaları dinleyerek sahibine ileten; kovucu.

dingicilik, [diñici-lik ديكى جيلك] *{eAT} is.* İki kişinin konuşmasını gizlice dinlemek. 🗗 **diñicilik eylemek,** *{eAT} İki kişinin aralarında yaptığı gizli konuşmayı dinlemek.*

dingik, -ği [ding-ik] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; edepsiz. [DS]

dingil[1], [ding *(yans.)* > ding-il] *{ağız} is.* **1.** Titreme, sallanma bildiren yansımalı gövde. **2.** *zf.* (Yürümek için) sallanarak. [DS] 🗗 **dingil dingil,** *{ağız} 1. Pörsümemiş; dinç ve diri. 2. Sallana sallana; yavaş yavaş. 3. (Eşya vb. için) sallanan; gevşemiş.* [DS]‖ **dingil dingil etmek,** *{ağız} 1. Sıçramak; zıplamak;*

hoplamak 2. (Hayvan için) tırısa kalkmak. [DS]|| **dingilim atmak,** *{ağız} Fink atmak.* [DS]

dingil[2], [ding-il] *{ağız} is.* **1.** Tepe; uç; doruk. **2.** Gelinlere takılan altınla süslenmiş fes. **3.** Küçük sepet. [DS] 🗗 **dingil baş,** *{ağız} Takla.* [DS]|| **dingil baş kurmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]|| **dingil gibi yemek,** *{ağız} Tıka basa yemek.* [DS]|| **dingil tası,** *{ağız} Köy gelinlerinin başını süslerken duvağın altına konulan silindir şeklindeki kâğıt ya da bakır tas.* [DS]

dingil[3], [ding-il] *{ağız} sf.* **1.** Düşüncesizce ve kırıcı konuşan. **2.** Geveze. **3.** Oynak; hoppa. **4.** *is.* Damat. [DS]

dingil[4], [ding-il] *{ağız} is.* **1.** Omuz. **2.** Bacak. **3.** Tencere ve sahan kapaklarındaki tutacak yer. [DS] 🗗 **dingil ayak bırakmak,** *{ağız} 1. Ayakta tutmak. 2. İş, ziyaret gibi sebeplerle rahatsızlık vermek.* [DS]

dingil[5], [ding *(yans.)* > ding-il ?] *is.* **1.** Tekerlek veya çark gibi bir eksen etrafından dönen elemanların ortasına yerleştirilen mil. **2.** *oto.* Tekerleklerin ortasından geçen ve taşıtların altına yerleştirilen, içi ve gerekli yerleri taşıtın hareketini sağlayan dişli ve bilyelerle donatılmış ve araca askı donanımı ile bağlanan mil. 🗗 **dingil baş,** *At arabalarında dingilin tekerleklerin merkezinden geçen uç kısmı.*|| **dingil baş çivisi,** *{ağız} Dingilin baş tarafına tekerleğin çıkmaması için takılan çivi; bir tür pim.* [DS]

dingildek, -ği [ding *(yans.)* / *eT.* teng *(denk)* > dingilde-k] *{ağız} sf.* **1.** Tabanı üzerinde hareketsiz duramayıp sallanan; çok sallanan; sarsılan; oynak. **2.** (Kişi için) hoppa; oynak. **3.** Sallanarak yürüyen. **4.** Yüksek ve dengesi bozuk yük. **5.** Zıplaya zıplaya yürüyen.

dingildeme, [ting / ding *(yans.)* > ting-il > ting-il-deme > dingil-de-me] *is.* Oynama, sallanma durumu ve eylemi.

dingildemek, [ting / ding *(yans.)* > ting-il > ting-il-de-mek > dingil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Eşya vb. için) sallanmak; oynamak; kımıldamak. **2.** (İnsan için) korku ve anî dış etkiler karşısında bedenen kısa bir sarsıntı, titreme geçirmek; sıçramak. **3.** Kuşkulanmak. **4.** Korkudan sıçramak; zıplamak. **5.** Hoppalık yapmak. **6.** Sendelemek. **7.** Oyun oynamak. **8.** Yerinde duramamak. **9.** (Hayvan için) koşmaya başlamak; tırısa kalkmak. **10.** Sendelemek. **11.** Birbirine çarpmak. **12.** Zıplamak; hoplamak. [DS]

dingildeşmek, [dingilde-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hoplayıp zıplamak. [DS]

dingilek, -ği [dengile-k] *{ağız} sf.* Korkan; ürken. [DS] 🗗 **dingilek düşmek,** *{ağız} Uykudan korku ile sıçrayıp uyanmak.* [DS]

dingilemek, [dingil-e-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Korkmak; ürkmek.

dingili, [ding-il-i] *is.* Tepe; doruk.

dingilli[1], [dingil-li] *sf.* **1.** Dingili bulunan; dingili olan. **2.** *is.* Kapaklı yemek kabı; sahan. **3.** Sahan ve tencere kapağı. **4.** Tavuk ve kuşların tepeliği.

dingilli[2], [dingil-li] *sf.* Uslu durmayan.

dingilmek, [ding *(yans.)* > ding-il-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yıkılmak, devrilmek; yuvarlanmak. **2.** Yatmak.

dingimek, [*eT.* ting *(dik)* > ding-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Başını yukarı kaldırarak bir şeyi kaldırıp tepesine dikerek içmek. [DS]

dingin, [din-mek > din-gin] *sf.* **1.** Durgun; kımıldamayan; sakin; dalgasız. **2.** Çok çalışmaktan gücü tükenmiş; yorgun; takatsiz; bitkin; kuvvetsiz; zayıf; yorgun; mecalsiz, *{ağız} (aynı) (1935).* **3.** *{ağız}* Düşünceli; üzgün; tasalı. [DS] **4.** (Volkan için) sönmüş. **5.** İç karmaşası kalmamış, huzurlu. **6.** *kim.* (Demir gibi oksitlenebilir metaller için) oksijenli bir aside daldırıldıktan sonra asitten etkilenmeme özelliği kazanmış olan; pasif. **7.** *{ağız}* (Çeşme için) akmayan. [DS] **8.** *{ağız}* (Tarla için) birkaç yıl işlenmeyerek ot kaplamış olan. [DS] **9.** *{ağız} is.* Ekonomik buhran. [DS]

dinginclik, -ği [dinginci-lik] *is. fel.* **1.** Tam bir gönül rahatlığı ile tutkusuzluk içinde bütün arzu ve ihtiraslardan sıyrılmış olarak, hiçbir direnç göstermeden kendini Allah'a ibadete vermeyi ve ilahî huzuru bulmayı amaçlayan dünya görüşü; sekincilik. **2.** Dünyadan yüz çeviren bir yaşama tutumu.

dinginleşme, [dinginle-ş-me] *is.* Dingin hâle gelme eylemi.

dinginleşmek, [dinginle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dingin durumna gelmek. **2.** Çok çalışmaktan gücü tükenmek; yorgun düşmek; mecalsiz kalmak. **3.** (Volkan için) lav püskürtmemek; sönmek. **4.** İç karmaşası kalmamak, huzur bulmak. **5.** *kim.* (Demir gibi oksitlenebilir metaller için) oksijenli bir aside daldırıldıktan sonra asitten etkilenmeme özelliği kazanmak.

dinginlik, -ği [dingin-lik] *is.* **1.** Dingin olma durumu; sükûnet; durgunluk. **2.** Metallerin elektro-kimyasal aşınmadan etkilenmeme özelliği. 🗗 **dinginlik anı,** *Deniz veya akarsu yüzeyinin dengesini bulduğu an.*

dingirci, [dünür / dingir-ci] *{ağız} sf.* Kadın ve erkek arasındaki yasa dışı ilişkilere aracılık eden. [DS]

dingircilik, -ği [dingirci-lik] *{ağız}*] *is.* Sevişenler arasında aracılık yapma işi. [DS]

dingirlenmek, [dingirle-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Yuvarlak nesne için) yuvarlanmak; tekerlenmek. [DS]

dingiş, [ding-iş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok uzun boylu ve zayıf. **2.** Kötürüm. **3.** (Sığır, oğlak, koyun vb. için) Boynuzu kısa, ince ve sivri olan. **4.** Dik boynuz. **5.** Hareketli. [DS]

dingiz, [diñ-iz / diniz] *{ağız} sf.* Sessiz; sakin; durgun. [DS]

dingizimek, [dingiz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kar-

gaşalık, gürültü için) son bulmak; durgunlaşmak. [DS]

dinglemek, [*eT.* tıñ-la-mak / diñ-le-mek] *(diñlemek) {eT} gçl. f. [-r]* Dinlemek; kulak vermek

dinglence, [diñlen-ce دكلنجه] *(diñlence) {eAT} is.* **1.** Dinlendiren; huzur veren şey. **2.** Dinlenme.

dinglenmek, [diñle-n-mek دكلنمك] *(diñlenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* Sönmek.

dingmek, [diñ-mek دكمك / ديكمك] *(diñmek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-er]* Susmak; sakin olmak; sükût etmek. [Kamus]

dingoz, [? dingoz / tingoz] *{ağız} sf.* **1.** Sinirli ve kaba adam. **2.** Kurnaz. [DS]

dingü, [*eT.* dıñ *(ses)* > diñ-ü] *{ağız} is.* **1.** Dinleme. **2.** Gizliden gizliye dinleme. [DS]

dingüci, [diñü-ci دكجى] *(diñüci) {eAT} sf.* Konuşmaları gizliden dinleyip ilgilisine bildiren; kovucu.

dingücülük, [diñücü-lük دكوجلك] *{eAT} is.* İki kişinin alçak sesle yaptığı konuşmaya kulak verme.

dinî, [Ar. dînî دينى] *(di:ni:) {OsT} sf.* Dinle ilgili; dine dayalı; dine özgü; dinsel.

diniş[1], [din-iş] *is.* Dinme eylemi veya biçimi.

diniş[2], [*eT.* tıñ-mak > din-iş] *{ağız} is.* Kulak kabartmak; dinlemek. [DS]

diniz, [diñ-iz > din-iz] *{ağız} sf.* (Hava için) sakin; durgun; sessiz. [DS]

dinizimek, [diñiz-i-mek > diniz-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Dinmek; durgunlaşmak; yavaşlamak. **2.** Verim azalmak. [DS]

dinizleşmek, [diñizle-ş-mek > dinizle-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çekişmek; kavga etmek. [DS]

dinizlik, -ği [diñiz-lik > diniz-lik] *{ağız} is.* Sessizlik; durgunluk. [DS]

dink[1], [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dink dink*

dink[2], **-gi** [Far. ding *(soku)*] *is.* **1.** Tahılların kabuğunu ayırmakta kullanılan taş değirmen; dibek. **2.** Pirinç dövmeye yarayan ve hayvanla çevrilen büyük taş silindir. **3.** Şayak, aba gibi kabaca dokunmuş kumaşların yüzeyini keçeleştirmek için kullanılan bir tür tokaçlama aracı; apre makinesi. **4.** *{ağız}* Kaldıraç. ◻ **dink toprağı,** *Bazı şistlerin ayrışması ile meydana gelen, suda sabun gibi köpüren, sulandırılarak içine bastırılan çamaşırların kirini ve yağını emen toprak; toprak kili.*

dink[3], **-gi** [denk / dink] *{ağız} is.* **1.** Tepe; uç. **2.** Denk. [DS] ◻ **dink üstü,** *{ağız} 1. Tepe üstü. 2. Denge durumunda olan.* [DS]

dinkabak, -ği [din+kabak] *{ağız} sf.* Avanak. [DS]

dinkçi, [dink-çi] *is.* **1.** Dink sahibi. **2.** Dink atölyesi. **3.** Dink çalıştıran işçi. **4.** *{ağız}* Değirmenci. [DS]

dinke, [dink-e] *{ağız} is.* Sırmalı püskül. [DS]

dinkleme, [dink-le-me] *is.* Dinkten geçirme eylemi; yüzeyden keçeleştirme.

dinklemek, [dink-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tahılların kabuğunu taş değirmende ayırmak. **2.** Şayak, aba gibi kabaca dokunmuş kumaşların yüzeyini keçeleştirmek. **3.** Çamaşırı killi suya bastırmak.

dinkoz, [? dinkoz] *{ağız} is.* **1.** Bezir kandili. **2.** *sf.* (Kişi için) mağrur. **3.** Uçarı; yaramaz. **4.** Zayıf; cılız. **5.** Yoksul. [DS]

dinleme, [din-le-me] *is.* **1.** Kulak vererek sesleri algılamaya çalışma eylemi. **2.** Bir sanat yapısından ses alma işi. **3.** *tıp.* İç organların ve kan damarlarının çıkardığı seslerden yararlanarak tıbbî sonuç çıkarmak üzere kulak yardımıyla muayene işi. **4.** *as.* Düşman faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan her türlü ses alma işi. ◻ **dinleme salonu,** *Müzik ve tiyatro eserlerini kaydetmek üzere düzenlenmiş salon; stüdyo.*

dinlemece, [dinle-mece] *{ağız} is.* Masal; hikâye; anlatı. [DS]

dinlemek, [*eT.* tıñ-la-mak / tiñ-le-mek > din-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** İşitmek amacıyla kulak vermek. **2.** Birinin öğüdünü ve sözlerini dikkate alarak istenilen şekilde davranmak. **3.** Uymak; baş eğmek; itaat etmek. **4.** *tıp.* Kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek.

dinlence[1], [dinlen-ce] *is.* **1.** Dinlenme zamanı; tatil. **2.** *{ağız}* Rahat; huzur. [DS]

dinlence[2], [dinlen-ce] *{ağız} is.* Dinlenecek şey; masal, hikâye. [DS]

dinlenç, -ci [dinlen-ç] *{ağız} is.* Rahat; huzur. [DS]

dinlendik, -ği [dinlen-dik] *{ağız} is.* Dinlenme; dinleniş. [DS] ◻ **dinlendik türbesi,** *{ağız} Yol uğrağı olan, sık sık uğranılan yer.* [DS]

dinlendirici, [dinlendir-ici] *sf.* Dinlendirme özelliği taşıyan.

dinlendirilmiş, [dinlendir-il-miş] *sf.* İçindeki tortu ve istenmeyen maddeleri dibe çöktürmek amacıyla bir süre bekletilmiş olan.

dinlendirme, [dinlen-dir-me] *is.* Dinlenmesini sağlama eylemi.

dinlendirmek, [dinlen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dinlenmesini sağlamak. **2.** Durulmaya bırakmak. **3.** Tarlayı nadasa bırakmak. **4.** *{ağız}* (Işık ve ateş için) söndürmek. [DS] **5.** *tasvf.* Tekkelerde çırağın söndürülmesini sağlamak.

dinlengin, [dinlen-gin] *{ağız} sf.* Dinlenmiş, yorgunluğu gitmiş olan. [DS]

dinlenim, [dinlen-im] *{ağız} is.* Mola. [DS]

dinlenme, [dinle-n-me] *is.* **1.** Dinlenmek eylemi. **2.** Çalışmayan, kıpırdamayan bir organizmanın veya

bir düzeneğin durumu. **3.** Uyuyan veya yorgunluğunu atan bir kimsenin o andaki durumu; istirahat. **4.** Dinlenmek için ayrılmış (olan). 🗗 **dinlenme kampı,** *Kuruluşların kendi personelinin tatilini geçirmeleri için düzenledikleri kamp.*| **dinlenme salonu,** *Bir iş yerinde veya otellerde bir süre dinlenmek için ayrılmış bulunan salon.*

dinlenmek[1], [dinle-mek > dinle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Konuşmaları ve yaptığı işler dolayısıyla çıkan sesler başkası tarafından dinlemeye alınmak. **2.** Duyulmak; işitilmek. **3.** Öğütlerine uyulmak; sözlerine kulak verilmek. **4.** (Radyo, televizyon vb. için) yayınları alınmak; izlenmek.

dinlenmek[2], [dinle-mek > dinle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini dinlemek. **2.** Yorgunluğunu gidermek amacıyla çalışmaya ara vermek; istirahat etmek. **3.** Yorgunluğu gitmiş, dinginliğe kavuşmuş olmak. **4.** (Yiyecek maddeleri veya sanayi ürünleri için) süzülme, durulma veya mayalanma gibi işlemler için bir yerde bir müddet bekletilmek.

dinlenmek[3], [din > dinle-n-mek دينلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Din sahibi olmak; din edinmek; bir dini kabul etmek.

dinlenmelik, [dinlenme-lik] *is. mim.* Merdiven basamaklarında bir kesinti meydana getiren küçük sahanlık.

dinleti, [dinlet-i] *is.* Müzik sanatçılarının yaptıkları bir müziği seyircilere sunması işi; konser.

dinletici, [dinlet-ici] *is.* Kulağa yerleştirilen elektronik alıcı.

dinletme, [dinle-t-me] *is.* **1.** Dinleme işini yaptırma eylemi. **2.** Bir sanatçının iş almak amacıyla müzik yapma veya hüner gösterme işi.

dinletmek, [dinle-mek > dinle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin dinleme işini yapmasını sağlamak. **2.** Dinlemesine izin vermek. **3.** Bir şeyi dinlemeğe zorlamak. **4.** Söz geçirmek; öğütlerine uymasını sağlamak.

dinleyici, [dinle-y-ici] *is.* **1.** Söylenen, çalınan parçaları veya bir konferansı vb. dinleyen kimse. **2.** Aslî öğrenci olmadığı hâlde sadece dinlemek amacıyla derslere dışarıdan devam eden kişi.

dinleyicilik, -ği [dinleyici-lik] *is.* Dinleyici olma durumu.

dinleyiş, [dinle-y-iş] *is.* Dinleme işi ve biçimi.

dinli[1], [din-li] *sf.* Dini olan; din sahibi olan; bir dine mensup olan.

dinli[2], [din-li] *{ağız} sf.* Derin. [DS] 🗗 **dinli kuyu,** *{ağız} Kör kuyu.* [DS]

dinme, [din-me] *is.* Dinmek, durmak hâli ve eylemi.

dinmek[1], [*eT.* tiñ-mek *(dinmek)* > diñ-mek > dinmek] *dönşl. f. [-er]* **1.** (Ağrı, sızı vb. duyu; üzüntü, sevinç vb. duygular için) sona ermek; bitmek; durmak. **2.** (Ses için) kesilmek; susmak. **3.** (Kar, yağmur, rüzgâr ve akıp giden, süren şeyler için) kesilmek, sona ermek; durmak. **4.** (Çalışma gücü, enerji vb. için) sona ermek; bitmek; yorulmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

dinmek[2], [dé-mek > dé-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-er]* **1.** Söylemek. **2.** Sataşmak. **3.** Sormak. [DS]

dinneştirmek, [dinleş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Anlamaya çalışmak. [DS]

dinozor, [Fr. dinosaure] *is. zool.* **1.** Günümüze fosilleri kalmış, boyu 20 m'ye kadar varan sürüngen yaratık, *(Saurischia; Ornithischia).* **2.** *yergi.* (Kişi için) çağı geçmiş kartlaşmış oldukları halde hâlâ çöreklendikleri yerlerde ahkâm kesmeye devam edenler.

dinozorlar, [dinozor-lar] *is. zool.* Omurgalı hayvanlardan sürüngenler sınıfına giren soyu tükenmiş bir takım, *(Dinosauria).*

dinozorlaşmak, [dinozor-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dinozor durumuna gelmek. **2.** *yergi.* Çağı geçtiği, görüşlerine değer verilmediği hâlde kendini hep ön plânda tutar olmak; kartlaşmak; kurnazlaşmak.

dinsek, -ği [dinse-k] *{ağız} sf.* Gürültüsüz, patırtısız yer. [DS]

dinsel, [din-sel] *sf.* Dinle ilgili; dine dayalı; dine özgü; dinî.

dinsik[1], **ği** [din-mek > din-se-mek > din-si-k] *{ağız} sf.* (Hava için) rüzgârsız, durgun ve sıkıntılı. [DS]

dinsik[2], **-ği** [din *(tepe)* > dinsi-k] *{ağız} is.* **1.** Gözetleme yeri. **2.** Yüksek yer; ağaç tepesi. [DS]

dinsiklemek, [dinsik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** Dikkatle bakmak. [DS]

dinsimek[1], [din-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Etrafı dinlemek. [DS]

dinsimek[2], [din-si-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bozulmaya, kokmaya başlamak. [DS]

dinsiz[1], [din-siz] *sf.* **1.** Dinî inancı olmayan; ateist. **2.** *mecaz.* Acımasız; gaddar; zalim. 🗗 **Dinsizin hakkından imansız gelir.** *Acımasız birini ancak kendisinden daha acımasız olan birisi yola getirebilir.*

dinsiz[2], [din-siz] *{ağız} sf.* (Peynir vb. için) yağsız; kupkuru. [DS]

dinsizlik, -ği [din-siz-lik] *is.* Dinsiz olma durumu.

dinsük, -gü [deñ > din-sük] *{ağız} sf.* Hafifmeşrep; hoppa; oynak. [DS]

dintar, [Soğd. dendar] *{eT} is.* **1.** Dinî ayin yapan. [ETY] *{eT}* **2.** Seçkin; seçilmiş; üstün. [EUTS]

dintepe, [din+tepe] *{ağız} is.* **1.** Yüksek tepe. **2.** Ağacın en tepesi; ağaç doruğu. [DS]

dintoru, [din+dor-u] *{ağız} is.* Dağın tepesi. [DS]

dinzimek, [diñ-(i)z-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Durgunlaşmak; dinmek. [DS]

dip[1], **-bi** [*eT.* tüb / düb > dip دب] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Kök. **2.** Oyuk veya çukur bir yerin en alt bölümü. **3.** Bir kabın tabanı. **4.** Suyun altındaki toprak veya sert zemin. **5.** Bina, ağaç gibi dikili duran bir şeyin

zemin ile birleştiği nokta veya çevresi. **6.** Dağ, tepe gibi yükseltili şeylerin eteği. **7.** Kapalı bir alanda girişin en uzak köşesi. *Dip bucak.* **8.** Deniz, ırmak, tarla, yurt gibi alan kaplayan şeylerin kıyısı, çok yakını; bitişiği. *"Denizin dibinde demirden evler."* **9.** (Su için) yüzeyin karşıtı; iç. **10.** Bir kabın en altında kalmış yiyecek, içecek gibi şeyler. **11.** Düz olarak dokunduktan sonra üzerine altın veya sim ile işleme yapılan bir tür kumaş; sade arşın. **12.** *{eAT} {OsT}* Kadeh ve sini gibi kapların ayağı. **13.** *{ağız}* Havuç. [DS] **14.** *{ağız}* Lahana. [DS] **15.** *{ağız}* Yer elması. [DS] **16.** *{ağız}* Pancar ve kökü. [DS] **17.** *{ağız}* Çam ağacının kökü ve çırası. [DS] **18.** *{ağız}* Tütün bitkisinin en dipteki yaprakları. [DS] **19.** *argo.* Kıç. **20.** *argo.* Dişilik organı. 🗗 **dibe düz yıkmak,** *Dümdüz etmek; yerle bir etmek.*‖ **dibi geçmek,** *{ağız} (Tencere, tava gibi kaplar için) dibi çıkıp ayrılmak.* [DS]‖ **dibi görünmek,** *(Bir kabın içinde bulunan yiyecek vb. şey için) tükenmek veya çok az kalmak.*‖ **dibi kıllı,** *{ağız} Domates.* [DS]‖ **dibi kırmızı mumla çağırmamak,** *Davetsiz gelenler için "Gelmeseniz de olurdu; çok sıkıntı veriyorsun." anlamında istenmezlik sözü.*‖ **dibinden budamak,** *Kökünden kesmek.*‖ **dibinden tıraş,** *Kökünden kesip temizleme.*‖ **dibine darı ekmek,** *Tamamen bitirmek; tüketmek.*‖ **dibine gelmek,** *Çok yakınına gelmek.*‖ **dibine inmek,** *Azalmak.*‖ (...in) **dibini bulmak,** *İçindekini bitirmek; tüketmek.*‖ **dibini görmek,** *argo. (Erkek için) bıkmadan uzun süre çok cinsel ilişkide bulunmak.*‖ **dibi tutmak,** *(Pişen yemekler için) tencerenin dibine yapışıp yanmak.*‖ **Dibi yok.** *Bir işin sonu ve çözüm yolu yok, anlamında kullanılır.*‖ **dip ağı,** *Dipteki balıkları avlamak için kullanılan bir tür ağ.*‖ **dip alay,** *{eAT} Merkez alayı.*‖ **dip bağı,** *{ağız} Ahırda hayvanları bağlamaya yarayan ip.* [DS]‖ **dip bucak,** *İlk bakışta göze çarpmayan yer; kıyı köşe.*‖ **dip çalkamak,** *{OsT} Kalçaları oynatmak.*‖ **dip dede,** *{eAT} {OsT} {ağız} Büyük dede; en büyük dede.* [DS]‖ **dip deñiz,** *{OsT} Büyük deniz; okyanus.*‖ **dip doruk,** *Dipten tepeye kadar; baştan aşağı; bütün; {ağız} (aynı).* [DS]‖ **dip görmez,** *{ağız} Tütünün toprağa en yakın olan yaprakları.* [DS]‖ **dip göstermek,** *{OsT} Yemeği tabakta bir şey kalmayıncaya kadar yemek.* [Kamus]‖ **dip ışkını,** *{ağız} Ağaçların, üzüm kütüklerinin dibinden çıkan sürgün; piç.* [DS]‖ **dip koçanı,** *1. Bir bölümü koparılarak ilgiliye verilen makbuz türü evrakın elde kalan kopyası. 2. {ağız} Tapu senedi.* [DS]‖ **dipten budamak,** *1. Budama işlemini toprak seviyesinden yapmak. 2. mecaz. Tamamen yok etmek; kesip atmak.*‖ **dip teveği,** *{ağız} Üzüm kütüklerinin dibinden fışkıran sürgünler.* [DS]‖ **dip üstü,** *{ağız} Tütün bitkisinin toprağa yakın olan ikinci sıra yaprakları.* [DS]

dip[2], [dé-mek > di-(y-ü)p] *{eAT} zf.* Deyip; diyerek.

dip[3], [dip] *{ağız} sf.* Pek çok. [DS]

dip[4], [dip] *{ağız} is.* Bekâret. [DS]

dip[5], [İng. dip *(eğiklik)*] *is.* Anne karnındaki bebeğin kalp atışının yavaşlaması durumunda elektronik olarak elde edilen kalp frekans eğrisinin görünümü.

dipcik, -ği [dip-cik] *{ağız} is.* **1.** Yemeni, çarık gibi giyeceklerin ökçesiz tabanı. **2.** Sigara izmariti. [DS]

dipçek, -ği [dip-çek] *{ağız} is.* İplik eğirme çıkrığının ekseni. [DS]

dipçik, -ği [dip-çik] *is.* **1.** Taşınabilir bir silahın nişan alınırken omuza dayanan bölümü. **2.** *{ağız}* Tarlanın sürülemeyen killi, kireçli kısmı. [DS] **3.** *{ağız}* Çayır. [DS] **4.** *{ağız}* Otuz iki kâğıtla oynanan bir iskambil oyununda son el. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan yuları. [DS]

dipçikleme, [dipçik-le-me] *is.* Dipçikle vurmak işi eylemi.

dipçiklemek, [dipçik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dipçik ile vurmak.

dipçiklenme, [dipçikle-n-me] *is.* Dipçik ile vurulma durumu ve eylemi.

dipçiklenmek [dipçikle-n-mek] *edil. f. [-ir]* Dipçikle vurulmak.

dipçin, [dip-çin] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) Kuvvetli; gürbüz. **2.** Yaramaz. **3.** Filiz. [DS]

dipdinç, [di(p)+di/nç] *(di'pdinç) sf.* Çok güçlü, dinlenmiş durumda olan.

dipdingsüz, [di(p)+di/ñ-süz دبدکسز] *(di'pdiñsüz) {eAT} sf.* Büsbütün rahatsız olan; huzurunu kaybeden. 🗗 **dipdiñsüz olmak,** *{eAT} Büsbütün huzuru kaybetmek.*

dipdiniz, [di(p)+di/n-iz] *{ağız} sf.* Çok uslu. [DS]

dipdiri, [di(p)+di/ri] *(di'pdiri) sf.* Çok canlı, sağlıklı ve hareketli.

dipdirilice, [di(p)+di/ri-li-ce دبدری جه] *(dipdirili'ce) zf.* Dipdiri olarak.

dipfriz, [İng. deep-freeze] *is.* Bir soğutucunun buz üretmeye veya dondurulmuş besinleri saklamaya yarayan bölümü; derin soğutucu.

dipgün, [dip-gün / dip-gin] *{ağız} is.* Yular ve dizginin elle tutulan kısmı. [DS]

dipi, [*eT.* tüpi > dipi دپی] *{eAT} is.* Tipi.

dipilemek, [tip-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kar fırtınası esmek. [DS]

dipkazar, [dip+kaz-ar] *is.* Kuru toprağı alt üst etmeksizin yararak derin işleyen tarım aracı.

dipkin, [dip-kin] *{ağız} is.* Meşe, karaağaç gibi ağaçların düzgün ve bilek kalınlığındaki fidanı. [DS]

diplarya, [Yun. diplaria *(ikizler)*] *(di'plarya) is. zool.* Pisi balığının küçüğü.

diple, [dip-le] *{ağız} s.* İçine ceviz, badem konulan bir tür baklava. [DS]

dipleği, [dip-leği] *{ağız} is.* Etsiz lahana çorbası. [DS]

diplek[1]**, -ği** [diple-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

diplek[2], **-ği** [diple-k] *{ağız} sf.* Esaslı; köklü; temelli. [DS]

dipleme, [dip-le-me] *is.* **1.** Dibini buldurma veya dipten kesme eylemi. **2.** *{ağız}* Herhangi bir kaydın ana defteri; kütük; tapu ve nüfus kütüğü. [DS]

diplemek, [dip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi, bir sıvı veya kap, kuyu gibi şeylerin dibine kadar indirmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Bitkileri kökünden sökmek. [DS] **3.** Bir kap içindeki sıvıyı tamamen bitirmek. **4.** Seramikçilikte bir kabın tabanını tornada bıçakla düzeltmek, şekillendirmek. **5.** *gçsz.* Bir şeyin dibine kadar inmek. **6.** *{ağız}* Bir şeyi diğer bir şeyin tabanına kadar sokmak. [DS] **7.** *{ağız}* Üzüm, kiraz vb. konulacak küfenin dibini ot ve yaprakla beslemek. [DS] **8.** *argo.* Bardak ya da şişedeki içkiyi sonuna kadar içmek. **9.** *{ağız} gçsz. f.* Olduğu yerde saymak. [DS] **10.** *argo.* Sınıfta kalmak.

diplen, [diple-n] *{ağız} is.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. [DS]

diplenmek, [diple-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yerleşmek. **2.** Durumunu düzeltmek. [DS]

dipleye, [diple-y-e] *{ağız} is.* Kesilen ağacın toprak üstünde kalan bölümü; dip kütüğü. [DS]

dipli, [dip-li] *sf.* **1.** Dibi olan; dibe sahip olan. **2.** *{ağız}* Köklü. [DS] **2.** *{ağız}* Soylu. [DS] **3.** *{ağız}* Oturaklı. [DS] **4.** *{ağız}* Zengin. [DS] 🗗 **dipli doruklu,** *{ağız} Noksansız; kusursuz; düzgün.* [DS]

diplik, -ği [dip-lik] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın yularının başlık kısmına bağlanan uzunca ip. **2.** Dibi eskiyen kapların altına geçirilen parça. **3.** Bir makine ve eşyanın bir yere tutturulacak alt kısmı. **4.** Ağaç testilerin, küleklerin dibine geçirilen ağaçtan, çam kabuğundan yapılmış altlık. **5.** Altlık; nihale. **6.** Öküz ve at arabalarının arka kapağı. **7.** *balıkç.* Sargan balığı tutmak için kullanılan birbirine ekli üç parça çubuğun en kalın parçası. [DS]

diploma, [Yun. diploma *(ikiye katlanmış şey)* > İt. diploma] *(diplo'ma) is.* **1.** Eskiden kökeni Hititlere dayanan, taşıyanın sahip bulunduğu hak ve imtiyazları belirten, hükümdarların ve derebeylerinin verdikleri mühürlü resmî belge. **2.** Herhangi bir eğitim kurumunu, iş veya meslek eğitimini bitirerek sahibine birtakım haklar verilmesini sağlayan resmî belge; icazetname, şahadetname. **3.** *argo.* Fahişe kadınlara verilen izin belgesi.

diplomalı, [diploma-lı] *sf.* **1.** Diploması olan. **2.** Yetkisi diploma ile belgelenmiş olan. **3.** *mecaz.* Eğitim görmüş, yetişmiş; bilgisi ve görgüsü yerinde olan. **4.** *argo.* (Fahişe için) çalışma belgesi verilmiş olan. 🗗 **diplomalı cahil,** *Bir eğitim kurumuna devam ederek başarı gösterip diploma almasına rağmen mesleğinin veya işinin gereklerini yerine getiremeyen, bilgisi ve becerisi buna yetmeyen.*

diplomasız, [diploma-sız] *sf.* **1.** Diploması olmayan. **2.** Yürütmekte olduğu işi veya mesleği yapabilmesi için bir eğitim kurumunu bitirerek diploma alması gerektiği hâlde diploma almaksızın çalışan.

diplomasi, [Fr. diplomatie] *is.* **1.** Milletler arası ilişkileri düzenleyen anlaşmalar bilimi. **2.** Yabancı bir ülkede veya milletler arası bir toplantıda ülkesini temsil etme eylemi ve sanatı. **3.** Yabancı ülkelerde ülkesini temsil eden kişinin mesleği ve görevi. **4.** Bu tür çalışanların meydana getirdiği topluluk. **5.** *gnşl.* Bir ülkenin dış politikası. **6.** *mecaz.* Çetin bir görüşme, tartışma sırasında gösterilen beceriklilik; ustalık.

diplomat, [Fr. diplomate] *is.* **1.** Yabancı bir ülkede veya uluslar arası görüşmelerde ülkesini temsil etmekle görevli, yetkili kimse. **2.** Çevresindeki ilişkilerde çok titiz ve hesaplı olan kimse.

diplomatik, -ği [Fr. diplomatique] *sf.* **1.** Diplomatlara ve diplomasiye ilişkin. **2.** *is.* Resmî evrak ve belgelerin çağlar boyunca geçirdiği evreleri inceleyen bilim.

diplomatlık, -ğı [diplomat-lık] *is.* **1.** Diplomatın yaptığı iş veya mesleği. **2.** Diplomat olma durumu. **3.** *mecaz.* Diplomatça davranış; kurnazlık.

dipnot, [dip+ Fr. note] *is.* Bir yazının anlatım akışının bozulmaması için sayfanın altına konulan açıklama, alıntı kaynakları içeren bilgiler.

diprenmek, [yipre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

dipsiz, [dip-siz] *sf.* **1.** Dibi olmayan. **2.** (Kuyu, mağara vb. için) dibine ulaşılma imkânı olmayan; dibi yokınuş gibi görünen. 🗗 **dipsiz kile, boş ambar,** *Çalışıp çabalamaya rağmen çok az kazanç elde etme durumu; boşa kürek çekmek.*|| **dipsiz testi,** *Kazancı yerinde olduğu hâlde savruk harcamaktan dolayı hiç mal mülk edinememiş kimse; müsrif; savurgan.*

dipşek, -ği [dipşe-k] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

-dir-[1], [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır-.

-dir-[2], [-dir- > -zir-] *yap. e.* → -zir-.

-dir[3], [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dir[1], [tir *(yans.)* / dir در / دير] *{eAT} is.* Titreme, sarsılma bildiren yansıma kökü. [Zülfikar] 🗗 **dir dir ditremek,** *{eAT} {OsT} Tir tir titremek; çok üşümek; çok korkmak.*

dir[2], [*eT.* tēr *(ücret)* > dir در] *{eAT} is.* **1.** Geçimlik. **2.** Yem; gıda.

dir[3], [Far. dīr دير] *(di:r) sf.* **1.** Uzak. **2.** Eski. **3.** Gecikmiş. **4.** *zf.* Geç; çoktan. 🗗 **dîr-bāz,** *{OsT} Uzun müddet.*|| **dîr ü dırāz,** *{OsT} Uzun uzadıya.*|| **dîr ü zud,** *{OsT} Geç ve çabuk.*

diraatlı, [Ar. dirāyat +. T. -li] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

dirahş, [Far. dirahşīden > درخش diraḫş] *{OsT} is.* Parıltı; ışık; nur; ziya.

dirahşan, [Far. diraḫşān درخشان] *(dirahşa:n) {OsT} sf.* Parlak; parıldayan.

dirahşani, [Far. diraḫşānī درخشی] *(dirahşa:ni.) {OsT} is.* Parlaklık; parlayıcılık.

dirahşende, [Far. diraḫşende درخشنده] *{OsT} sf.* **1.** Parlayan; ışıldayan. **2.** Işıklı; nurlu.

dirahşendegî, [Far. diraḫşendegī درخشندگی] *(dirahşendegi:) {OsT} is.* Parlaklık.

diraht, [Far. diraḫt درخت] *{OsT} is.* Ağaç. 🗗 **diraht-i Meryem,** *{OsT} Hz. Meryem'in altında oturduğu ağaç.*|| **diraht-i meyve-dār,** *{OsT} Yemiş veren; yemişli ağaç.*|| **diraht-i Vakvak,** *{OsT} Meyveleri insan kafası olan efsanevî ağaç.*

dirahtan, [Far. diraḫtān درختان] *(dirahta:n) {OsT} is.* Ağaçlar.

dirahtistān, [Far. diraht-istān درختستان] *(dirahtista:n) {OsT} is.* Ağaçlık yer.

diran, [Ar. dār > dīrān دیران] *(di:ra:n) {OsT} is.* Evler.

diraset, [Ar. dirāset دراست] *(dira:set) {OsT} is.* Tahsil.

diraverse, [İt. diraverce] *is. dnz.* **1.** Fırtınalı havalarda yelken azaltarak ve rüzgârı, dalgayı baş omuza alarak bekleme. **2.** Bir limana girmek mümkün olmayınca liman önünde dolaşarak vakit geçirme.

dirayet, [Ar. dirāyet درپت] *(dira:yet) {OsT} is.* **1.** Zekâ, yetenek, bilgi ve kavrayış. **2.** Beceriklilik. 🗗 **dirāyet-mend,** *{OsT} Dirayetli; zeki; kavrayışlı.*

dirayetkâr, [Ar. dirāyet + Far. -kār درایتکار] *(dira:yetkâ:r) {OsT} sf.* Zeki; bilgili; becerikli; kavrayışı yerinde olan.

dirayetkârane, [Ar. dirāyet + Far. -kārāne درایتکارانه] *(dira:yetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Dirayetli olana yakışır yolda.

dirayetli, [dirayet-li] *sf.* Zeki; bilgili; becerikli; kavrayışı yerinde olan.

dirayetsiz, [dirayet-siz] *sf.* Yeteneksiz; beceriksiz.

dirayetsizlik, -ği [dirayetsiz-lik] *is.* Dirayetsiz olma durumu; beceriksizlik; başarısızlık.

diraz, [Far. dirāz دراز] *(dira:z) {OsT} sf.* Uzun. 🗗 **dirāz-dest,** *{OsT} 1. Eli uzun. 2. Mütecaviz.*|| **dirāz etmek,** *{eAT} Uzatmak; uzun etmek.* [DK]|| **dirāz-gûş,** *{OsT} 1. Kulağı uzun. 2. Tavşan.*

dirazguş, [Far. dirāz *(uzun)* + ġūş *(kulak)* درازغوش] *(dira:zgu:ş) {OsT} is.* Eşek; merkep.

dirazi, [Far. derāzī درازی] *(dira:zi:) {OsT} is.* Uzunluk.

dirbiç, [? dirbiç] *is.* İki yaşındaki erkek keçi.

dircelmek, [dir(i)-ce-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şişmanlamak. [DS]

dircik, -ği [dir-cik] *{ağız} is.* Kürsü ve iskemlenin köşesi. [DS]

dircinti, [dirc-inti] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalıklı. [DS]

dirçiklemek, [dirçik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Hayvan yavruları için) neşeyle sıçrayıp tekme atmak. [DS]

dirçilmek, [dirç-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Kumaş için) eskiyip iplikleri çıkmak. [DS]

direcen, [dire-cen] *{ağız} is.* **1.** Duvarlara, meyve yüklü ağaç dallarına konulan destek; dayak. **2.** Dayanacak sopa. **3.** Arabalarda dingil ucu ile söve arasındaki eğri ağaç. [DS]

direç, -ci [Kürt. direj] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun boylu. [DS]

direfş, [Far. direfşīden *(dalgalanmak)* > direfş درفش] *{OsT} is.* Bayrak; sancak.

direfşan, [Far. direfşān درفشان] *(direfşa:n) {OsT} sf.* **1.** Parıldayan. **2.** (Bayrak için) rüzgârda dalgalanan.

diregü, [tirē-mek > tirē-gū > dirē-gū] *(dire:gü:) {eT} is.* Direk; destek; sütun.

direj, [Kürt. direj] *{ağız} sf.* → direç. [DS]

direk, -ği [*eT.* tirē-mek *(dayamak)* > tirē-k / tire-gū > dirē-k] *is.* **1.** Ağaç, metal veya beton gibi malzemelerden yapılma düşey doğrultuda yerleştirilen uzun ve kalın destek. **2.** *dnz.* Gemilerin güvertesine dikilen, serenlerle yelkenlerin ve armaların donatıldığı uzun ve yuvarlak kesitli parça. **3.** *mecaz.* Bir topluluk içinde en önemli kimse; temel. **4.** *{ağız}* Çok yaşayan kimse. [DS] 🗗 **direk direk bağırmak,** *Rahatsız edecek biçimde, yüksek sesle uzun uzun bağırmak.*|| **direk direk olmak,** *{ağız} Direk gibi sıra sıra dizilmek.* [DS]|| **direk dikilmek,** *{ağız} (Yağmur için) belirli bir bölgeye yağmak; mevziî olarak yağmak.* [DS]|| **direk gibi,** *1. (Ses için) rahatsız edici ve kalın. 2. (Kişi için) sağlam, iri yapılı ve uzun boylu.*|| **direk urmak,** *{eAT} Direkle sağlamlaştırmak; direk dayamak; payanda vurmak.* [DK]

direkçi, [direk-çi] *is. dnz.* Alamana kayıklarında direğe çıkarak gözcülük yapan kişi.

direkleme, [direk-le-me] *{ağız} is.* Sağanak hâlinde yağan yağmur. [DS]

direklendirmek, [direklen-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Havaya doğru dikmek. [DS]

direklenmek[1], [direkle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnat etmek. **2.** Israr etmek. [DS]

direklenmek[2], [direkle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Alev, toz, duman vb. için) göğe doğru dikey olarak yükselmek. [DS]

direkli, [direk-li] *sf.* **1.** Direği bulunan; bir direğe sahip olan. **2.** *{ağız}* Sağlam; güçlü; kuvvetli. [DS]

direklik, -ği [direk-lik] *sf.* **1.** Direk yapmaya uygun olan. **2.** *orm.* Çapları on ile yirmi santimetre ve boyları sekiz ile on beş metre arasında değişen ağaçlardan meydana gelmiş koruluk alan.

direksiyon, [Fr. direction] *is.* **1.** Motorlu araçlara yön vermek için bir simit ile idare edilen ve tekerleklerin yönünü değiştiren düzenek. **2.** *hav.* Uçağa yön vermek üzere dümeni çeviren ve pilotun ayakları ile idare edilen yatay çubuk.

direksiz, [direk-siz] *sf.* Direği bulunmayan; direği olmayan.

direkt, [Fr. direct *(düz)*] *sf.* **1.** Doğru olarak; doğruca. **2.** Dolaysız. **3.** *is. spor.* Boksta kolun sert bir biçimde gerilmesi ile vurulan yumruk.

direktif, [Fr. directive] *is.* **1.** Emir; talimat. **2.** *as.* Belirli bir harekât ve askerlik konularına ilişkin komutanın düşüncelerini belirten, ast kademelerin ancak bu çerçevede yürütme emirleri verebildikleri, yüksek komuta kademesinden çıkan genel talimat.

direktör, [Fr. directeur] *is.* Yönetici; müdür; yönetmen.

direktörlük, -ğü [direktör-lük] *is.* Yöneticinin görevi veya makamı.

direlemek, [dir-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sıkıştırmak. **2.** Acele ettirmek. [DS]

direlmek[1], [diri > diri-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dirilmek; canlanmak. **2.** Güçlenmek; kuvvetlenmek. [DS]

direlmek[2], [*eT.* tirē-mek > tire-l-mek / dire-l-mek] *edil. f. [-ir]* Desteklenmek; dimdik ayakta tutulmak.

direltmek, [diril-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Canlandırmak; diriltmek. [DS]

direm[1], [? direm] *{ağız} is.* **1.** Tepemsi, yüksek yer. **2.** Testi yapımında kullanılan bir tür killi toprak. [DS] 🗗 **direm başı,** *{ağız} Pencere demiri.* [DS]

direm[2], [Far. direm درم] *{OsT} is.* **1.** Gümüş para. **2.** Dirhem. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} sf.* Azıcık; bir parça. [DS] 🗗 **direm-güzîn,** *{OsT} Sarraf.*|| **direm-harîde,** *{OsT} Para ile alınmış.*|| **direm-serā,** *{OsT} Para basılan yer.*

direme, [dire-me] *is.* **1.** Karşı koyma ve dayamak durumu ve eylemi. **2.** Direk olarak konulmuş şey; direk; sütun. **3.** *{ağız}* Tıka basa doldurma. [DS] **4.** *{ağız}* Çok yük yükleme. [DS] **5.** *{ağız}* Kıl ya da yünden dokunmuş büyük çuval. [DS] **6.** *{ağız}* Tahtadan yapılan duvar. [DS] **7.** *{ağız}* Duvarların yıkılmaması için konulan destek. [DS]

diremeç, -ci [dire-meç] *{ağız} is.* **1.** Duvarların yıkılmaması için konulan destek. **2.** Meyve yüklü ağaç dallarının kırılmaması için altlarına dikilen ağaç destek. [DS]

diremek[1], [*eT.* tir-ē-mek *(dayamak)* / dirē-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Bir direk veya destek koyarak dik durmasını sağlamak. **2.** Dolu çuval, sırık veya başka nesneyi bir ucu yukarı gelecek şekilde bir yere dayamak. **3.** *{ağız}* Bir şeyi dikine yerleştirmek; dayamak; dik durdurmak. [DS]

diremek[2], [*eT.* tir-ē-mek > dire-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er [-r(i)-yor]* **1.** Bir şeyin ağırlığına dayanmak; çekmek. **2.** İnat ve ısrar etmek. **3.** *gnşl.* Karşı koymak; engel olmak. [DS]

diren, [Yun. dikhroni => diğren / dīren] *(di:ren) {ağız} is.* **1.** Harmanda sap boşaltmak, ot toplamak, kağnıya yüklemek gibi işlerde kullanılan bir sap ve ucunda üç dört parmağı bulunan ahşap veya metalden yapılma tarım aracı; dirence; dirgen. **2.** *sf.* İnce uzun. [DS] 🗗 **diren karga,** *{ağız} Hiçbir şey yapmadan, konuşmadan, hareketsiz olarak ayakta duran.* [DS]

dirence, [diren-ce] *{ağız} is.* Kol demiri; destek. [DS]

direncen, [dirence-n] *{ağız} is.* Hayvana yük sararken kullanılan ucu çatallı dayak. [DS]

direnç, -ci [dire-nç] *is.* **1.** Üzerine uygulanan güce karşı koyma gücü; inat, *(1935).* **2.** Bir kişinin yorgunluk, hastalık, açlık, susuzluk gibi bedensel veya ruhsal güçlüklere karşı koyabilme gücü. **3.** *elkt.* Elektromotor kuvveti bulunmayan bir iletkenin uçlarına uygulanan potansiyel farkının iletkenden geçen akımın şiddetine oranı; R=U/I **4.** Özel olarak dirençlerinden yararlanılan iletkenler dizisi.

dirençli, [direnç-li] *sf.* **1.** Direnci olan. **2.** *fiz.* Üzerinde direnç bulunan.

dirençsiz, [direnç-siz] *sf.* **1.** Direnci olmayan. **2.** *fiz.* Üzerinde direnç bulunmayan.

direnek, [diren-ek] *sf.* **1.** Direnmeyi sağlayan. **2.** *is. as.* Muharebe alanında etrafı silah, mevzi ve tahkimatlarla güçlendirilmiş savunma tesisleri.

direng, [Far. dīreng درنگ] *(di:reng) {OsT} is.* **1.** Bekleme; durma. **2.** Gecikme. **3.** Dinlenme; istirahat. **4.** Yavaşlık.

direngeç, -ci [diren-geç] *{ağız} sf.* **1.** Direnen; karşı koyan. **2.** *is.* Duvarların yıkılmaması için konulan destekler; payanda. **3.** Meyve yüklü dalların kırılmaması için altlarına konulan ağaç destekler. [DS]

direngen, [diren-gen] *sf.* Direnen; karşı koyan; inatçı; anut.

direngenlik, -ği [direngen-lik] *is.* **1.** Direngen olma hâli. **2.** İnatçılık.

direngi, [diren-gi] *is.* **1.** *psikol.* Bir içtepiye karşı gösterilen iradî direniş. **2.** *{ağız}* Kol demiri; destek. [DS]

direnim, [diren-im] *is.* **1.** Karşı koyma; dayatma. **2.** *fel.* Maddenin direnme özelliği.

direniş, [diren-iş] *is.* **1.** Direnme eylemi ve biçimi. **2.** Bir kişinin, grubun veya üst kademelerin uyguladığı haksız yaptırımlara karşı durma; karşı güç kullanma; silahlı veya başka yollarla saldırılara giriş-

me. **3.** Onaylanmayan bir eylem karşısında ona karşı durma; o eylemin yapılmasına engel olma.

direnişçi, [direniş-çi] *is.* Direnişe katılan kimse.

direnleme, [diren-le-me] *is.* Dirgenle sapları yayma veya atma işi; dirgenleme.

direnlemek, [diren-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmanda sapları direnle karıştırmak veya toplamak.

direnme, [dire-n-me] *is.* **1.** Direnmek durumu ve eylemi. **2.** Karşı koyma; mukavemet etme; inat etme. **3.** İşgalciye karşı girişilen eylem. **4.** Binicilikte atın binicinin isteklerine karşı koyması. **5.** *psikol.* Psikanaliz uygulanan insanın direnç gösterir veya bazı yorumları reddeder gibi görünmesine yol açan ruhsal süreç.

direnmek, [*eT.* tir-ē-mek *(desteklemek)* > tire-n-mek > dire-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Düşünce veya istek için) karşı koymak; reddetmek. **2.** Kendisine zor kullanılarak kabul ettirilmek istenen durumu, düşünceyi reddetmek; bu duruma karşı koymak. **3.** İnat etmek; bir şeyi kabul etmemek. **4.** (Savunma durumunda bulunan bir askerî birlik için) düşmanın girme ve yarma harekâtına şiddetle karşı koymak. **5.** *{ağız}* Yürümeye başlamak; ayaklanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Ayağa kalkmak; ayakta durmak. [DS]

direnti, [diri > diren-ti] *{ağız} is.* **1.** Unun içinde yeteri kadar ezilmemiş, un olmamış iri tanecikler. **2.** Saman içindeki iri parçalar. [DS]

direp, -bi [Bulg. dreb] *{ağız} is.* **1.** Yapağının tarakta kalan çöplü kısmı. **2.** Arı kovanının önünde arıların yaptığı yumuşak siyah madde; pirebolu. [DS]

direşken, [direş-ken] *is.* İşi yılınadan sonuna kadar götüren; fikrinde ısrar eden; sebatkâr.

direşkin, [direş-kin] *{ağız} sf.* Dayanıklı. [DS]

direşme, [dire-ş-me] *is.* Sebat etme durumu ve eylemi.

direşmek, [*eT.* tirē-mek > tire-ş-mek > dire-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işi sonuna kadar götürmek için uğraşmak; sebat etmek; dayanmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Karşı gelmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ayakta durmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sertleşmek; katılaşmak. [DS] **5.** *{eT}* Sıkıntıdan yürüyemez olmak; çekinmek. **6.** *{ağız} işteş. f.* Karşılıklı ayak diremek; inatlaşmak. [DS] **7.** *{eT} {ağız}* Çekişmek. [DS] **8.** *{eT}* Kapının tırkazını birlikte takınak; kapıyı birlikte dayaklamak.

diretme, [dire-t-me] *is.* İnat etme ve zorlama eylemi.

diretmek, [dire-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi yapmakta ısrar etmek. **2.** Zorlamak. **3.** *{ağız}* Biçilmiş ekin demetlerini üst üste yığmak. [DS]

direv, [Far. direv درو] *{OsT} is.* Ekin biçme; hasat. 🗗 **direv-ger,** *{OsT} Ekin biçen; hasatçı.*

direy, [dir-ey] *is. biy.* Belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümü; fauna.

direz, [dir-ez] *{ağız} sf.* (Un için) iri öğütülmüş; yeteri kadar toz edilmemiş. [DS]

direze, [Far. dirāz *(uzun)* / dir-ez-e ? دره زه] *{eAT} is.* → direzi.

direzi, [Far. dirāz *(uzun)* / dir-ez-i ? درازی / درزی] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Dokumacılıkta tezgâha uzunluğuna gerilen ip; çözgü. **2.** Halı ipliği. [DS] 🗗 **direzi çözmek,** *{OsT} Dokumak için ipi tezgâha uzunlamasına germek; ip çözmek.*|| **direzi değneği,** *{ağız} Dokuma tezgâhında arışları ayırmakta kullanılan tahta.* [DS]|| **direzi tu̲hmak,** *{ağız} 1. Bir işe başlamak. 2. Aksilik yapmak; huysuzluk etmek; yaramazlık yapmak.* [DS]

direzilik, -ği [direzi-lik] *{ağız} is.* Çözgü olarak kullanılmaya uygun yün ya da pamuk ipliği; çözgülük. [DS]

direzin, [Far. dirāzī ? دره زین] *{eAT} is.* → direzi.

dirfil, [Yun. tri *(üç)* + fillo *(yaprak)*] *{ağız} is.* → tirfil. [DS]

dirge, [dér-ge] *{ağız} is.* Demet. [DS]

dirgemek, [dér-ge-mek > dir-ge-mek درکمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Toplamak; biriktirmek; yığınak. **2.** *{ağız}* Havale etmek. [DS]

dirgen, [tir-mek *(toplamak)* > dér-mek > dir-gen ? / Yun. dikranı [EREN] [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Harmanda sapları toplamaya, yaymaya veya aktarmaya yarar ucu çatallı bir araç; diren. **2.** Çatal.

dirgende, [tir-mek *(toplamak)* > dér-mek > dir-gen ? / Yun. dikranı [Tietze]] *{ağız} is.* Çatal. [DS]

dirgenleme, [dirgen-le-me] *is.* Dirgenle toplama durumu ve eylemi.

dirgenlemek, [dirgen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harmanda sapları karıştırmak veya bir yere toplamak.

dirgenmek[1], [dirge-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Dayanmak; istinat etmek.

dirgenmek[2], [dérge-n-mek > dirge-n-mek درکنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak; birikmek; yığılmak.

dirgeşmek[1], [tir *(diri)* > dirge-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Dayanmak; sebat etmek. **2.** Karşı gelmek. [DS]

dirgeşmek[2], [dérge-ş-mek > dirge-ş-mek درکشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; bir araya gelmek.

dirgez, [tir *(diri)* > dirge-z] *{ağız} sf.* **1.** Az pişmiş; dirice. **2.** Unun içindeki iri taneler. [DS]

dirgi[1], [tir *(diri)* > dir-gi] *{ağız} sf.* → dirgez. [DS]

dirgi[2], [dér-gi > dir-gi درکی] *{eAT} is.* Sofra.

dirgil, [tir *(diri)* > dirgi-l] *{ağız} sf.* Diri; iri tanecik. [DS] 🗗 **dirgil dirgil,** *Pütür pütür.* [DS]

dirgili, [tir *(diri)* > dirgi-li] *sf.* Az pişmiş; dirice.

dirgirmek, [dir-gir-mek درگرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → dirgürmek.

dirgit[1]**,** [dirgi-t] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan el aracı; kirman. [DS]

dirgit[2]**,** [tir *(diri)* > tir(i)g-it] *{ağız} is.* Çerez olarak yenilen haşlanmış mısır, nohut ve buğday karışımı yiyecek. [DS]

dirgürmek, [*tir-mek *(yaşamak)* > tir-gür-mek > dir-gür-mek دیرگرمك / درگرمك] *{eT} {eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Diriltmek; canlandırmak; ihya etmek. **2.** Yaşatmak; sağ bırakmak; hayatta bırakmak.

dirhem, [Ar. dirhem درهم] *{OsT} is.* **1.** Bir okkanın dört yüzde biri oranında, bölgelere ve ülkelere göre ağırlığı değişen ve İstanbul için 3,207 gram tespit edilen, eski bir ağırlık ölçüsü birimi. **2.** Eskiden kullanılan gümüş para. **3.** *mecaz.* Çok az miktar. ◻ (iki) **dirhem bir çekirdek,** *Çok şık.* || **dirhem dirhem,** *Azar azar, çok az miktarda.* || **dirhem kadar,** *Çok az.* || **dirhem-i ceyyid,** *{OsT} Bozuk ve karışık olmayan gümüş para.* || **dirhem-i hâlis,** *{OsT} Saf gümüş para.* || **dirhem-i mağşûş,** *{OsT} Başka madenler karıştırılmış para; ayarı bozuk para.* || **dirhem-i örfî,** *On altı kıratlık gümüş para.* || **dirhem-i râyic,** *{OsT} Halk arasında tercih edilerek kullanılan gümüş para.* || **dirhem-i şer'î,** *{OsT} On dört kırat (2.0125 gr) ağırlığındaki ve zekât, diyet gibi İslamî ibadet ve mahkeme kararlarında kullanılan gümüş para.* || **dirhem-i züyûf,** *{OsT} Bakır veya başka metal karıştırılmış gümüş para.* || **dirhem ü dînar,** *{OsT} Gümüş ve altın para; servet.*

diri[1]**,** [*eT.* tir-mek *(yaşamak)* > tir-ig > dir-i] *sf.* **1.** Yaşayan, canlı olan. **2.** Taze, pörsümemiş. **3.** İyi pişmemiş; çiğ. **4.** Güçlü, dinç. **5.** *{ağız}* Şişman; etli; yağlı. [DS] **6.** *{ağız}* Zengin. [DS] **7.** *is. gnşl.* İnsan. **8.** *{ağız}* Saman sapının ve buğday tanelerinin irisi. [DS] ◻ **diri bütün,** *{ağız} Canlı ve bütün olarak.* [DS] || **diri diri,** *1. Canlı olarak. 2. Yeterince pişmeden.* || **diri gezmek,** *{eAT} Yaşamak; hayatta olmak.* [DK] || **diri kılmak,** *{eAT} {OsT} Diriltmek; ihya etmek.* || **diri komak,** *{eAT} Yaşatmak; sağ bırakmak.* || **diri odun,** *Ağaçlarda kabuk ile özek doku arasında yer alan her yıl bir halka ekleyerek gövdenin kalınlaşmasını sağlayan beyazımsı doku.* || **diri olmak,** *{eAT} Yaşamak; hayat sürmek; canlanmak.* || **diri örtü,** *Orman ağaçlarının altında yetişen çalı, yarı odunsu veya otsu bitkiler topluluğu.*

diri[2]**,** [dér-i > dir-i دری / دیری] *{eAT} is.* **1.** Bahşiş; parsa. **2.** Devşirme; derinti. **3.** *{ağız}* Pazar. [DS] ◻ **diri günü,** *{ağız} Pazar günü.* [DS]

dirice, [diri-ce دیرجه] *sf.* **1.** Biraz diri olan. **2.** *{eAT} zf.* Diri olarak. **3.** *{ağız} is.* Çerez olarak yenen haşlanmış mısır, nohut ve buğday karışımı yiyecek. [DS]

diriçça, [İt. drizza] *is. dnz.* **1.** Bir taraftan öbür tarafa dönme. **2.** Yön değiştirme ◻ **diriçça etmek,** *dnz. Dönmek.*

dirig[1]**,** [*tir-mek > tir-ig > dir-ig] *{eT} sf.* **1.** Canlı; diri; yaşayan. **2.** *is.* Hayat; canlılık.

dirig[2]**,** [Far. dirīġ دریغ] *(diri:ğ) {OsT} is.* → diriğ.

diriga, [Far. dirīġā دریغا] *(diri:ğa:) {OsT} ünl.* → diriğa.

diriglemek, [tirig > tirig-lē-mek > dirig-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Diriltmek; canlandırmak.

diriglik, [tir-ig > tirig-lik / dirig-lik] *{eT} is.* **1.** Dirilik. **2.** Var olma; var oluş.

diriğ, [Far. dirīġ دریغ] *(di:ri:ğ, ğ kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Esirgeme; kıyamama; reddediş. **2.** Engel olma; önleme. **3.** *ünl.* "Eyvah! Yazık!" anlamında ünlem. ◻ **diriğ etmek,** *Vermemek; birinden bir şeyi esirgemek.*

diriğa, [Far. dirīġā دریغا] *(di:ri:ğa:) {OsT} ünl.* Eyvahlar olsun; yazık!

-dirik, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

dirik[1]**, -ği** [*eT.* tirig > dirik] *sf.* **1.** Diri; canlı; yaşayan. **2.** Az pişmiş.

dirik[2]**, -ği** [dér-mek > dir-ik] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

dirikmek, [diri-k-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Diri ve canlı olmak. **2.** (Atılan sopa, değnek vb. için) bir ucu üzerinde esneyip zıplamak; yerden yükselerek adeta takla atarcasına yol almak.

diriksel, [dirik-sel] *sf.* **1.** Diri ile ilgili; canlılığa ait. **2.** Canlılar üzerinde canlılığın belirtisi ile ilgili olan. ◻ **diriksel ısı,** *biy. Hayvanların vücut ısısı; diril ısı.*

diril[1]**,** [diri-l] *sf.* **1.** Diri ile ilgili; canlılığa ait. **2.** Canlılar üzerinde canlılığın belirtisi ile ilgili olan. **3.** *{ağız}* Ruh. [DS] ◻ **diril ısı,** *biy. Hayvanların vücut ısısı; diriksel ısı.*

diril[2]**,** [Alm. drillich / İng. drill] *is.* **1.** Aşındırıcılığa destek olarak kullanılan, şilte yüzü ve gömlek yapılan bir cins pamuklu kaba dokuma; alacalı. **2.** *{ağız}* Yerli dokuma bez. [DS] **3.** *{ağız}* Keten. [DS]

dirildirinilmek, [diri-l-d-ir-in-il-mek درلدرنلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Diriltilmek.

dirildürmek, [diril-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Diriltmek.

dirile, [diri-le درله] *{eAT} zf.* Diri iken; diri diri.

dirileşine, [dirile-ş-me] *is.* Diri durumuna gelme, canlanma eylemi.

dirileşmek, [dirile-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Solmuş, pörsümüş iken diri ve canlı hâle gelmek.

dirilgi, [deril-mek > déril-gi > diril-gi دیرلکی] *{OsT} is.* Toplantı; dernek.

dirilik[1], **-ği** [diri-lik درلك / ديرلك] *is.* **1.** Diri olma durumu; canlılık; tazelik. **2.** Beden ve ruh yönünden zindeliğini koruma. **3.** *{eAT}* Yaşayış; hayat; sağlık; geçim; ömür. **4.** *{eAT}* Ödenek; tahsisat. [DS] **5.** *{ağız}* İrilik; büyüklük. [DS] **6.** *{ağız}* Açıkgözlük. [DS] **7.** *{ağız}* İyi geçinme; dirlik. [DS]

dirilik[2], **-ği** [déril-mek > diril-ik] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

diriliş, [diril-mek > diril-iş] *is.* **1.** Dirilmek eylemi. **2.** Dirilme biçimi, tarzı. **3.** Kıyamette bütün ölülerin dirilmesi, yeniden hayata kavuşması; basübadelmevt. **4.** *mecaz.* Bir atılım yaparak yeniden güç kazanma.

dirilme, [diri-l-me] *is.* **1.** Yeniden hayat bulma, canlanma eylemi. **2.** Gelişme. **3.** Kıyamette ölülerin tekrar hayat bulması.

dirilmek[1], [*eT.* *tir-mek *(yaşamak)* > tir-i-l-mek > dir-i-l-mek درلك / ديرلك] *gçsz. [-ir]* **1.** (Ölmüş sanılan kişi için) diri hâle gelmek; canlanmak. **2.** (Bitki için) solmuş pörsümüş iken yeniden tazelik ve canlılık kazanmak. **3.** Güçlenip canlanmak. **4.** (Hasta için) sağlığına kavuşmak. **5.** (Öldü sanılan için) canlılık kazanmak. **6.** *mecaz.* Yeniden geçerlilik kazanmak; etkin olmak. **7.** *{eAT} {OsT}* Yaşamak; ömür sürmek. **8.** *{eAT} {OsT}* Geçinmek; imtizaç etmek. **9.** *{eAT} {OsT}* (Bir şey) taslamak; ... davasında bulunmak. **10.** *{ağız}* İyi geçinmek. [DS]

dirilmek[2], [*eT.* tér-mek > tér-il-mek > dér-il-mek ديرلك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Toplanmak; derilmek.

diriltici, [dirilt-mek > dirilt-ici] *is.* Canlılık verici özelliği bulunan.

diriltme, [diril-t-me] *is.* **1.** Dirilmesini sağlama, hayata döndürme eylemi. **2.** Yeniden can verme. **3.** *tıp.* Ölmüş görünen, yani kalbi veya solunumu durmuş bir kimseyi hayata döndürmek.

diriltmek, [diril-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Dirilmesini sağlamak; yeniden hayata döndürmek. **2.** *mecaz.* Canlılık kazandırmak. **3.** Unutulmuş görünen bir şeyi yeniden gündeme getirmek; geçerliliğini sağlamak.

dirim, [*eT.* *tir-mek *(yaşamak)* [C. Gerard] > dir-im] *is.* **1.** Yaşama, yaşayış; hayat, *(1935).* **2.** Canlı olma durumu; canlılık. **dirim ağacı,** *Eski Türk çadırlarını kurmak ve tutturmak için çepeçevre yere çakılan ağaç kazıklar.*|| **dirim bilimci,** *Biyolog.*|| **dirim bilimcilik,** *fel. Gerçekliği tek yanlı olarak yalnızca dirim bilimsel açıdan inceleyen, organik hayatın kavramlarını, öteki gerçeklik alanlarına da uygulamaya çalışan görüş; biyolojizm.*|| **dirim bilimi,** *Bitkilerle hayvanların doğma, gelişme, üreme gibi yaşayış evrelerini inceleyen bilim dalı; biyoloji.*|| **dirim bilimsel,** *Biyoloji ile ilgili.*|| **dirim kanı,** *{eAT} Öldürülen birinin yerine, öldüreni öldürmekle alınan öç.* [DK]|| **dirim kanını almak,** *{eAT} Öldürülen yakının öcünü almak.* [DK]|| **dirim konisi,** *Gelişme durumundaki fidan ve yaprakların ucundaki sürgen doku.*|| **dirim kurgu,** *Canlılar dünyasını, özellikle beynin çalışmasını taklit eden elektronik araçlardan yararlanmayı konu edinen bilim dalı.*|| **dirim kurgusal,** *Dirim kurguya dayalı olan; dirim kurguya ait olan.*|| **dirim suyu,** *İçenleri ölümsüzlüğe kavuşturacağı söylenen efsanevî su; bengisu, ab-ı hayat; {ağız} (aynı).* [DS]

dirimli, [dirim-li] *sf.* **1.** (Varlık için) bitki ve hayvan gibi doğan, yaşayan, üreyip ölen. **2.** Dirim sahibi; hayatı olan.

dirimlik, -ği [dirim-lik] *is.* **1.** Dirimle ilgili. **2.** Dirimin bağlı olduğu durum. **3.** Dirilik. **4.** *{ağız}* Hayat; sağlık. [DS] **5.** *{ağız}* Mal mülk; gelir. [DS]

dirimsel, [dirim-sel] *sf.* Yaşamakla, dirimle ilgili.

dirimselci, [dirimsel-ci] *sf.* **1.** Dirimselcilikle ilgili. **2.** *is.* Dirimselcilik taraftarı.

dirimselcilik, -ği [dirimselci-lik] *is. fel.* İlke olarak, hayatı fiziksel ve kimyasal olgularla açıklayan mekanikçi görüşe tam karşı çıkan, hem ruhtan hem de organizmadan ayrı bir yaşama ilkesinin varlığını kabul eden öğreti; yaşamsalcılık; vitalizm.

dirimsellik, -ği [dirimsel-lik] *{ağız} is.* Egemenlik. [DS]

dirin, [Far. dīr *(geç)* > dīrīn / dīrīne ديرين / ديرينه] *(di:ri:n) sf.* **1.** Eski. **2.** Eski zamanla ilgili.

dirincek, [dérin-cek > dirin-cek درنجك] *{eAT} is.* Baş örtüsü.

dirine, [Far. dīrīne ديرينه] *(di:ri:ne) {OsT} sf.* Eski; emektar.

diringa, [? diringa] *{ağız} is.* Bilye. [DS]

diringi, [? diringi] *{ağız} is.* Yalnız erkekler tarafından oynanan tek kişilik oyun havası. [DS]

dirinti, [dér-mek > dér-in-ti دیرنتی] *{eAT} is.* Rasgele insan topluluğu; kalabalık.

dirisa, [İt. drizza] *(di'risa) is. dnz.* **1.** Bir taraftan diğer tarafa dönme; döndürme. **2.** Rüzgârın yön değiştirmesi. **dirisa açısı,** *dnz. Bir geminin boylam ekseni ile gözlenen hedef arasındaki yatay açı.*|| **dirisa etmek,** *dnz. Bir bumbanın, bir yarım serenin hareket eden ucunu bir taraftan bir tarafa aktarmak için bunları başa, geriye çeviren ipleri çekmek.*

diriş, [Kürt. direj] *{ağız} is.* İnce uzun boylu adam. [DS]

dirit, -di [diri-t] *{ağız} is.* **1.** Kepeği alınmış buğday. **2.** Buğday, nohut, fasulyeyi haşlamak suretiyle yapılan bir tür çerez. [DS]

diritme, [diri-t-me] *{ağız} is.* **1.** Öğütülmemiş buğdayla yapılan aşure. **2.** Haşlanmış buğday, nohut ve fasulye ile yapılan bir tür çerez. [DS]

diritmek, [diri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Diriltmek.

diriyle, [diri-le > diri-y-le دربله] *{eAT} zf.* Diri iken; diri diri.

diriz, [dir-iz] *{ağız} is.* Hastalık. [DS]

dirk[1], [dirk / dırk *(yans.)*] *is.* Sıçrama, zıplama bildiren yansıma kökü. [Zülfikar] 🗗 **dirk atılı gelmek,** *{ağız} Korkuyla birdenbire sıçramak.* [DS]

dirk[2], **-gi** [diri-k] *{ağız} sf.* Az pişmiş; biraz çiğ. [DS]

dirke, [dér-mek > dir-ke] *{ağız} is.* Katar. [DS]

dirkedek, -ği [dirk *(yans.)* > dirk-edek] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

dirkelemek, [dirke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yan yana ya da arka arkaya bağlamak. [DS]

dirkem, [dirke-m] *{ağız} is.* Sıra dağ sırtı; doruk. [DS]

dirkeme, [dirke-me] *{ağız} is.* Kazıklarla yapılan çit. [DS]

dirkemek[1], [dir-ke-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(i)-yor]* **1.** Koşmak. **2.** *gçl. f.* Kovalamak. **3.** Birinin arkasına adam düşürmek; peşinden adam göndermek. **4.** Yollamak; göndermek. [DS]

dirkemek[2], [tir *(sebze tarhı)* > dir-ke-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(i)-yor]* (Sulama görevlisi için) tarlaya su verilmesine izin vermek. [DS]

dirkemek[3], [dir-e-mek > dirg-e-mek ?] *{ağız} gçl. f.[-r] [-g(i)-yor]* Yan yana ya da arka arkaya dizerek bağlamak. [DS]

dirken, [dirke-n] *{ağız} is.* Asma çubuğu. [DS]

dirkenmek, [dirke-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sıralanmak; ayakta dizilmek. [DS]

dirkes, [dir(i)-k-ez / dirkes] *{ağız} sf.* Katı; sert; diri. [DS]

dirkeslik, -ği [dirkez-lik] *{ağız} is.* Katılık; sertlik. [DS]

dirkeşmek[1], [dirke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dirilmek; sertleşmek; katılaşmak. [DS]

dirkeşmek[2], [dirge-mek > dirke-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Arka arkaya tek sıra olmak. [DS]

dirkeşmek[3], [dirke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Av için) harekete geçmek; peşine düşmek. **2.** Niyetlenmek. [DS]

dirkez, [dir(i)k-ez] *{ağız} sf.* **1.** Az pişmiş; diri; çiğ. **2.** Unun içindeki iri taneler. [DS]

dirkilmek, [dir(i)k-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Karşı gelmek; kafa tutmak. [DS]

dirkit, -di [dir(i)k-it] *{ağız} is.* Çerez olarak yenilen mısır, buğday ve fasulye haşlamasından oluşan yiyecek. [DS]

dirlik[1], **-ği** [*eT.* tir *(yem, geçim)* > tir-lik > dir-lik / trig-lik [Clauson] درلك] *is.* **1.** Hayat; yaşayış. *{eAT} (aynı)* **2.** Sağlık. *{eAT} {ağız} (aynı)* **3.** Varlık; geçim; geçinme. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Huzur; erinç; mutluluk. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *mecaz.* İyi geçinme; uyuşma; geçimin yolunda gitmesi. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** Yaşamak için gerekli olan nesne. **7.** Eski Türk devletlerinde devlet hizmetinde görev alanlara tahsis edilen geçim kaynağı. **8.** Maaş; aylık. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** *{eAT}* Ödenek; tahsisat. **10.** *{ağız}* Bir ailenin yıllık yiyecek, içecek ve giyeceklerinin tümü. [DS] **11.** *{ağız}* Hayvan yiyeceği; yem. [DS] 🗗 **dirliği çalınmak,** *{OsT} Ödeneği kesilmek.*|| **dirliğini gin eylemek,** *{eAT} Bolluk ve huzur içinde yaşamasını sağlamak.*|| **dirlik bulmak,** *{eAT} Hayata kavuşmak; canlanmak; dirilmek.*| **dirlik dışlık,** *{ağız} Dirlik düzenlik.* [DS]|| **dirlik dirilmek,** *{eAT} {OsT} Hayat geçirmek; ömür sürmek.*‖ **dirlik düzenlik,** *Bir arada yaşayan kişiler arasındaki uyum.*‖ **dirlik edinmek,** *{eAT} Geçinmek; yaşamak; taayyüş etmek.*| **dirlik etmek,** *{eAT} Geçinmek; yaşamak; taayyüş etmek.*|| **dirlik ettirmek,** *{OsT} Yaşatmak.*|| **dirlik eylemek,** *{OsT} Dirlik etmek.*|| **dirlik geñliği,** *{eAT} Bolluk ve huzur içinde yaşama.*‖ **dirlik otu,** *{eAT} Ölüme karşı olduğu sanılan ot; sağlık otu.*|| **dirlik suyu,** *{eAT} Ab-ı hayat.*‖ **dirlik sürmek,** *{eAT} {OsT} Yaşamak; hayat geçirmek; ömür sürmek.*|| **dirlik tağılmak,** *{eAT} Dirlik bozulmak.*|| **dirlik yatı,** *{eAT} Geçim yolu; geçinmek için gerekli olan şeyler.*|| **dirlik yüzü görmemek,** *Hep sıkıntı çekmek; rahata kavuşamamak.*

dirlik[2], **-ği** [dér-mek > dir-lik] *{ağız} is.* Birkaç kişinin yaptığı özel toplantı. [DS]

dirliksiz, [dirlik-siz] *sf.* **1.** Rahatı ve huzuru olmayan. **2.** Kendisi ile geçim zor olan; geçimsiz; huysuz. *{ağız} (aynı)* [DS]

dirliksizlik, -ği [dirliksiz-lik] *is.* **1.** Dirliksiz olma durumu. **2.** Geçimsizlik. *{ağız} (aynı)* [DS]

dirlük, [*eT.* dir *(geçim, yem)* > dir-lük] *{eAT} is.* Yaşayış; hayat tarzı; geçim; geçim tarzı. [DK]

dirme, [dir-me ?] *{ağız} is.* Çıplak tepe. [DS]

dirmeç, -ci [dil-meç > dir-meç] *{ağız} is.* Elbisenin yırtmacı. [DS]

dirmek[1], [*eT.* tér-mek > dér-mek > dir-mek دیرمك] *{eT} gçl. f. [-er]* Toplamak; dermek. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **dirüp devşirmek,** *{eAT} Derleyip toplamak; yığmak.*|| **dirüp dirşürmek,** *{eAT}* → dirüp devşirmek.|| **dirüp döşürülü görmek,** *{eAT} Derlenip toparlanmak; hazırlanmak.*

dirmek[2], [dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yırtmak. [DS]

dirmek[3], [*tir-mek > dir-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Canlı olmak; yaşamak.

dirnek, [*eT.* tér-mek > tér-(i)n-mek > dir-(i)n-ek دیرنك] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Toplantı; dernek. **2.** Düğün. **3.** *{ağız}* Pazar kurulan günden bir gün öncesi; dernek. [DS]

dirnekli, [dirnek-li دیرنكلی] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Vücudu derli toplu. [DS]

dirneklü, [dirnek-lü دیرنكلو] *{OsT} sf.* → dirnekli.

dirnenmek, [dirne-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İrkilmek. [DS]

dirneşeceği, [der-in-mek > derneş-eceği دیرنشجکی] *{eAT} is.* Toplantı yeri.

dirneşmek[1], [dér(i)n-eş-mek دیرنشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Toplanmak; bir araya gelmek; dernek oluşturmak. **2.** Birini hep birlikte çekiştirmek. [DS]

dirneşmek[2], [dir *(diri)* > dir(i)n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Karşılıklı ayak diretmek; birbiri ile inatlaşmak. [DS]

dirneştirmek, [dérneş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplamak. [DS]

dirsek, -ği [*eT.* tirsgēk > dirsek] *is. anat.* **1.** Kol ile ön kolun birleştiği bölge. **2.** Kol kemiğinin alt ucu ile döner kemik ve dirsek kemiğinin üst uçlarından oluşan eklem. **3.** *gnşl.* Elbise kolunda dirseğe rastlayan kısım. **4.** Köşe; açı. **5.** Boru gibi şeylerde köşeli parça. **6.** Bir ağaç veya direği sağlamlaştırmak için yanına konulan eğik destek parça; makas. **7.** Makineleri çevirmeye yarayan, ortasından boğumlu kol. **8.** *{ağız}* Buğday, arpa, mısır vb. bitkilerin saplarının sert kısımları; boğum. [DS] **9.** *{ağız}* Arpacık denilen göz hastalığı. [DS] ☐ **dirsek gıñırmak,** *{ağız} Önce vermek istediği hâlde sonradan vermekten vazgeçmek.* [DS]‖ **dirsek kemiği,** *anat. Ön kolun iç bölümünde bulunan uzun kemik.*

dirsekleme, [dirsek-le-me] *is.* Dirsekle vurma veya itme durumu ve eylemi.

dirseklemek, [dirsek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dirsekle vurmak. **2.** Dirsek ile ittirmek.

dirseklenme, [dirsekle-n-rne] *is.* Dirsekle vurulma veya itilme eylemi.

dirseklenmek, [dirsekle-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Dirsekle vurulmak. **2.** Dirsekle itilmek. **3.** *dönşl. f.* (Boru vb. için) dirsek yapmak; bükülmek. **4.** (Elbise kolları için) dirsek izi belli olmak.

dirseklik, -ği [dirsek-lik] *is.* **1.** Dirsek dayanan yer. **2.** Dirsek yapmaya uygun boru. **3.** Merdiven tırabzanı. **4.** Koltuk ve koltuklu sandalyelerin yanlarında, dirsek dayamaya mahsus yüksekçe kısım. **5.** Ceket, kazak gibi giyeceklerin dirseklerini korumak için bu kısımların üzerine dikilen daha dayanıklı kumaş veya deri parçası. **6.** *{ağız}* Ocağın iki tarafına yaslanmak için yapılan tahta arkalık. [DS]

dirsgek, [*eT.* tirsgēk > dirs-gek] *{eT} is.* Dirsek.

dirsik, -ği [dır-(ı)s-ık > dir(i)s-ik] *{ağız} is.* Küçük delik. [DS]

dirşürmek, [der-mek > dir(i)ş-ür-mek درشورمك] *gçl. f. [-ür]* Toplamak; derlemek; bir araya getirmek.

-dirt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

diruz, [Far. dīrūz دیروز] *(di:ru:z) {OsT} is.* Dün; dünkü gün.

dirüm, [*eT.* *tirim / tirüm] *is.* Hayat.

dirürmek, [dir-gür-mek / dér-ür-mek > dir-ür-mek دیررمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Diriltmek; ihya etmek.

dirvana, [Bulg. drvena] *{ağız} is.* Yağ ve ayran yapmaya yarayan yayık. [DS]

dirve, [Ar. żirve / ḍirve ضروه] *{OsT} is.* Zirve.

disam, [Ar. disām دسام] *(disa:m) {OsT} is.* **1.** Şişe kapağı; mantar vb. **2.** *anat.* Kapak; kapakçık.

-disar, [Far. -diṣār دثار-] *(di:sa:r) son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere bolluk ve çokluk anlamı katar; *merhamet-disar (çok merhametli).*

disar, [Ar. dīṣār دثار] *(di:sa:r) {OsT} is.* **1.** Giyim, üst baş. **2.** Yatak çarşafı. **3.** Üstlük.

-dise, [-dı-sa / -di-se] *{eAT} yap. e.* → -dısa.

dise, [Far. dīse دیسه] *(di:se) {OsT} is.* Kişi; şahıs.

disik, -ği [Yun. diskos > Lat. discus > Fr. disque] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

disimetri, [Fr. dissymétrie] *is.* Simetri bozukluğu; bakışımsızlık.

disimilasyon, [Fr. dissimilation] *(di'similasyon) is. dbl.* Bir kelimede yan yana veya birbirine yakın bulunan aynı veya yakın seslerden birinin değişikliğe uğraması; benzeşmezlik; başkalaşma; ayrışım.

disiplin, [İt. disciplina > Fr. discipline] *is.* **1.** Toplumun veya bir topluluğun, yasalara ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız bütün düzenlemelere titizlikle uyması durumu. **2.** Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü. **3.** Bir bilimsel metodun veya ahlakî davranışın sıkı bir şekilde kurallara bağlanması. **4.** Öğretim konusu olan ve olabilecek bilgilerin bütünü; bilim dalı. **5.** *as.* Askerî kanunlara, düzene ve üstlere mutlak itaat, astın ve üstün haklarına riayet etme, saygı gösterme. ☐ **disiplin amiri,** *Emri altında bulunanlara yasalara göre disiplin cezası verme yetkisi taşıyan görevli.*‖ **disiplin cezası,** *yön. Disiplin suçları sayılan davranışlardan birini işleyenlere, eylemin ağırlık derecesine göre verilen cezalardan biri.*‖ **disiplin kurulu,** *yön. Disiplin suçu işleyenlere, bu suçun işlendiğini tespit ederek kanunda belirtilen cezalardan birisini vermeye yetkili kurul.*‖ **disiplin suçu,** *yön. Kanunda ve yönetmelikte yapılmaması gerektiği belirtilen davranışlar.*

disiplinli, [disiplin-li] *sf.* **1.** Disiplin altına alınmış olan. **2.** Disiplin içinde olan.

disiplinsiz, [disiplin-siz] *sf.* **1.** Disiplin altına alınamamış olan. **2.** Disiplin içinde olmayan. **3.** (Yer, kurum için) disiplin kurallarına uyulmayan.

disiplinsizlik, -ği [disiplinsiz-lik] *is.* Disiplinsiz olma durumu.

disk, [Yun. diskos > Lat. discus > Fr. disque] *is.* **1.** Yuvarlak ve yassı nesne; teker; tekercik. **2.** *spor.* Eski çağ olimpiyat oyunlarında kullanılan yuvar-

lak, yassı ve ağır kaydırak; teker. **3.** *spor.* Olimpiyatlarda kullanılan erkekler için iki, bayanlar için bir kilogram ağırlığında, etrafı metal bir çember ile sarılmış tahta ağırşak. **4.** *anat.* Omurları birbirine birleştiren, iki tarafı dışbükey, omurların eklem yüzeylerine tamamen uyum sağlayan ara madde. 🗗 **disk atma,** *spor. Atletizm sporunda disk adı verilen ağırlığı fırlatma yarışması; teker atma.*

diskalifiye, [İng. to disqualify > Fr. disqualifier] *sf.* Kurallara aykırı davranıştan dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarılmış bulunan. 🗗 **diskalifiye etmek,** *spor. Bir oyuncu veya yarışçıyı kurallara aykırı davranışından dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarmak.* || **diskalifiye olmak,** *spor. Kurallara aykırı davranıştan dolayı bir yarıştan, koşudan veya maçtan çıkarılmış bulunmak.*

diskaro, [İng. disk harrow] *is. tar.* Sürülmüş toprağı ufalamak için kullanılan, iki ve daha fazla disk sırası bulunan ve diskleri birbirine göre değişik açılarda ayarlanabilen, bir şasi üzerine yerleştirilmiş bir tür tırmık.

diskçi, [disk-çi] *is.* Disk atan sporcu; tekerci.

disket, [Fr. disquette] *is. bsy.* Bilgisayarlar tarafından bilgi depolamakta kullanılan küçük manyetik yuvarlak; tekercik.

diskimsi, [disk-imsi] *sf.* Disk biçiminde olan; tekerimsi.

diskinmek, [Çağ. tiz-gin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Korkmak; ürkmek. **2.** Korkudan sıçramak. **3.** İğrenmek. **4.** Bıkmak; usanmak. **5.** İstememek. [DS]

diskjokey, [Ame. disc-jockey] *is.* Radyoda veya bir eğlence yerinde çalınacak bantları seçen ve sunan görevli; tekerçalarcı; tekerçalar sürücüsü.

diskli, [disk-li] *sf.* Diski bulunan; tekerli.

disko, [Fr. discothèque > disco] *is. kısalt.* **1.** Dans müziği üslûbu. **2.** Çok canlı renklerle pırlanta ve parlak pullarla süslü giyim tarzı. **3.** *sf.* Diskoya ilişkin.

diskotek, -ği [Fr. discothèque] *is.* **1.** Tasnif edilmiş plak koleksiyonu. **2.** Bir plak koleksiyonunu dizmeye yarar mobilya. **3.** Ödünç plak veren veya salonunda dinlettiren kuruluş. **4.** Bir şeyler yiyip içilerek dans edilen ve banttan müzik dinlenilen yer.

diskur, [Fr. discours] *is.* Uzun konuşma; nutuk; söylev. 🗗 **diskur geçmek,** *argo.1. Nutuk çeker gibi konuşmak; uzun konuşmak. 2. Sıkıcı öğütlerde bulunmak.*

dispanser, [Lat. dis-penso, autus *(tartıyla dağıtmak)* > İng. dispensary / Fr. dispensaire] *is.* Parasız veya çok az bir ücretle muayene, tedavi ve bakım yapan kuruluş; sağlık evi; sağlık ocağı.

dispeç, -ci, [İng. dispatch] *is. dnz.* **1.** Müşterek bir avaryada, deniz kazasında zarara uğrayan kişilere ödenecek olan, bunların uğradıkları zararları ve bunlar için yapılan masrafları kimin, ne kadar ve nasıl ödeyeceğini belirtmek için yapılan işlem. **2.** İlgili tarafların müşterek bir avaryada kendilerine düşün payları ve yükümlülükleri ayrıntılı olarak gösteren belge.

dispeççi, [dispeç-çi] *is.* Dispeç işiyle uğraşan uzman.

disprosyum, [Yun. dysprositos *(erişilmesi güç)* > Fr. dysprosium] *(di'sprosyum) is. kim.* Atom numarası 66, atom kütlesi 162.50, yoğunluğu 8.54 olan ve 1500°C'de eriyen, açık yeşil renkte çözeltiler veren, nadir toprak grubundan bir element; sembolü: Dy.

distorsiyon, [Fr. distorsion] *is. fiz.* Elektromanyetik dalganın yayılma sırasında bozulması; bozulma.

distribütör, [Fr. distributeur] *is.* Dağıtıcı; dağıtımcı

distribütörlük, -ğü [distribütör-lük] *is.* Dağıtıcı ve dağıtımcının yaptığı iş; dağıtıcılık; dağıtımcılık.

diş[1]**,** [dış / diş *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere sürtünme sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *diş-ir dişir*

diş[2]**,** [*eT.* tiş > diş دیش] *is.* **1.** *anat.* Çene kemiklerinin üzerine dizili, koparıp ısırmaya ve çiğnemeye yarar beyaz ve sert organlardan her biri. **2.** *gnşl.* Çark, testere gibi çentikli aletlerdeki çıkıntılar. **3.** (Sarımsak, karanfil vb. için) tane. **4.** *biy.* Omurgalı hayvanların çenelerinde ve bazı ilkel yapılı omurgalıların gırtlak ve ağızlarında bulunan kemiksi sert çıkıntılar. **5.** Bazı dantel ve süslemelerin kenarlarındaki yuvarlak veya sivri bölüm. **6.** *bot.* Bitkilerdeki girintili çıkıntılı organların küçük ve sivri uzantılarından her biri. **7.** Yaba veya dirgenin sivri uçlarından her biri. **8.** Bir dişlinin hareketi iletmeye yarayan çıkıntılarından her biri. **9.** *{ağız}* Sarp yamaçlarla çevrelenmiş dağ doruğu. [DS] **10.** *{ağız}* Tahıl yıkanırken su üstünde kalan içi boş taneler. [DS] **11.** *{ağız}* Dantel, yün işi örmeye yarayan şiş. [DS] **12.** *{ağız}* Kağnının okuna takılan ve mazının dönmesini sağlayan kazıklardan her biri. [DS] **13.** *argo.* Nüfuzluluk; güçlülük. **14.** *sf. argo.* Bir ısırımlık. 🗗 **diş ağartmak,** *{ağız} Sırıtmak.* [DS]|| **diş ağrısı,** *Dişlerde oluşan bir iltihaptan dolayı duyulan ağrı, acı.* || **diş aşı,** *{ağız} Çocukların, ilk dişini çıkardığı zaman buğday, bakla, fasulye ve nohut haşlanarak yapılıp çocuklara dağıtılan yiyecek.* [DS]|| **diş atmak,** *{ağız} 1. Isırmak. 2. Yemek. 3. İştahla yemek.* [DS]|| **diş badem,** *Kabuğu ince olduğu için diş ile kırılabilen badem türü.* || **diş bağı,** *tıp. Dişlerde meydana gelen kaymaları gidererek yerinde sabitleştirmek için dişler arasına takılan aygıt.* || **diş bilemek,** *1. {eAT} {OsT} İştahlanmak; tamah etmek. 2. Birine kötülük yapmak için fırsat kollamak; öcünü almak için uygun bir durumu kollamak. 3. Hıncını gösterir tavır içinde bulunmak.* || **diş bizlengici,** *{ağız} Bir bitkinin kürdan olarak kullanılabilen kurumuş gövdesi.* [DS]|| **diş boşluğu,** *Bir testerede art arda gelen iki dişin uçları arasındaki uzaklık.* || **diş buğdayı,** *folk. Çocuğun ilk dişle-*

ri çıktığında yapılan tören ve bu nedenle dağıtılan, üzerine şeker ve dövülmüş ceviz ekilen buğday haşlaması.|| **diş bulguru,** *{ağız} Diş aşı.* [DS]|| **diş çakmak,** *{ağız} (Köpek için) kendisini korumak ya da savunmak için dişlerini göstermek.* [DS]|| **diş çekmek,** *argo. 1. Birini döverek dişlerinin kırılmasına neden olmak. 2. Ateşli biçimde öpmek. 3. Avanta istemek.*|| **diş çıkarmak,** *(Çene kemikleri içinde bulunan dişler için) diş etini delerek ağız boşluğunda yerini almak.*|| **diş çekimi,** *Çürümüş ve tıbben tedavisi mümkün olmayan bir dişin yerinden sökülüp alınması işlemi.*|| **diş-damak ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etleriyle ön damağa dokunmasından oluşan ünsüz: /c/, /ç/, /z/, /s/, /n/, /j/, /ş/; diş eti damak ünsüzü.*|| **diş diş,** *1. Dişe benzer çıkıntıları olan. 2. Çıkıntılı bir biçimde.*|| **diş dişemek,** *{ağız} (Çocuk için) diş değiştirmek.* [DS]|| **diş-dudak ünsüzü,** *dbl. Alt dudağın üst dişlere dokunmasıyla oluşan dudak ünsüzleri: /f/, /v/, dişeti dudak ünsüzü.*|| **diş durmak,** *{ağız} Rahat durmak.* [DS]|| **diş dutmak,** *{ağız} (Bitkiler için) tane tutmak.* [DS]|| **diş düzmek,** *{OsT} Arka arkaya diş çıkarmak.*|| **dişe taş dokunmak,** *{ağız} 1. Birini ezmeye çalışırken çekinmeyi gerektirecek bir durum ortaya çıkmak. 2. Sert gelmek; dişle ezmek güç gelmek. 3. Ezilmemek; baskıya karşı koymak.* [DS]|| **dişe diş,** *Kendine yapılan bir kötülüğe aynısı ile karşılık verme; kısas.*|| **dişe dokunur,** *İşe yarar; değerli.*|| **diş eti,** *Diş köklerini kaplayan kalın ve kırmızımsı renkli et.*|| **diş eti-damak ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etleriyle ön damağa dokunmasından oluşan ünsüz: /c/, /ç/, /z/, /s/, /n/, j, /ş/; diş-damak ünsüzü.*|| **diş eti-dudak ünsüzü,** *dbl. Alt dudağın üst dişlere dokunmasıyla oluşan dudak ünsüzleri: /f/, /v/, diş-dudak ünsüzü.*|| **diş eti ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun diş etine dokunmasıyla oluşan ünsüz: /j/, /ş/.*|| **diş fırçası,** *Dişleri temizlemekte kullanılan saplı küçük fırça.*|| **diş gargusu,** *{ağız} Kürdan.* [DS]|| **diş geçirememek,** *Gücü yetmemek.*|| **diş gıcırdatmak,** *1. Karşılıklı dişleri birbirine şiddetle sürtmek. 2. Öfkesini davranışlarıyla belli etmek.*|| **diş göğsü,** *Testere dişinin kesme yönündeki yüzü.*|| **diş göstermek,** *{eAT} 1. Sırıtmak. 2. Bir işi yaptırabilmek için zor kullanmak; korkutmak. 3. Saldırıya geçebileceğini belli etmek; tehdit etmek.*|| **diş hediği,** *{ağız} Diş aşı.* [DS]|| **diş hekimi,** *tıp. Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş tabibi; dişçi.*|| **diş hekimliği,** *tıp. Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş tabebeti; dişçilik.*|| **dişi dökülmek,** *{ağız} Ağrı veya soğuktan dişler sızlamak.* [DS]|| **dişi karnında,** *{ağız} İçinden pazarlıklı; düşmanlığını gizleyen; kinini belli etmeyen.* [DS]|| **dişi kesmek,** *{ağız} Gücü yetmek; hakkından gelmek.* [DS]|| **dişinden tırnağına kadar,** *Baştan aşağı.*|| **dişinden tırnağından artırmak,** *Harcamaları kısarak yapılan tasarruf.*|| **dişine değmemek,** *(Yiyecek) az gelmek.*|| **dişine göre,** *Gücünün yetebileceği bir durumda.*|| **dişin ılgıdu gülmek,** *{eAT} Tebessüm etmek; dudakları arasından dişleri görünecek biçimde gülmek.*|| **dişini ışıtmak,** *{eAT} 1. Dişini göstermek. 2. Dişlerini göstererek gülmek.*|| **dişini saydırmak,** *{ağız} Zaaf göstermek; birine karşı gevşek davranmak.* [DS]|| **dişini sıkmak,** *Darlığa, sıkıntıya dayanmak; katlanmak; sabretmek.*|| **dişini sökmek,** *Kötülük edemeyecek duruma getirmek.*|| **dişinin kovuğuna bile gitmemek,** *(Yiyecek için) çok az gelmek.*|| **dişini tırnağına takmak,** *Bütün gücünü kullanmak.*|| **dişin sırıtmak,** *{eAT} {OsT} Dişlerini göstermek; diş gösterirken dudaklarını açmak.*|| **dişi sakızlı,** *{ağız} Bir sözü ya da konuyu gereksiz yere uzatan.* [DS]|| **diş kaçmak,** *{ağız} Örgü örerken ilmek kaçmak.* [DS]|| **diş kıran şekeri,** *{ağız} Akide şekeri.* [DS]|| **diş kısmak,** *{eAT} Dudakla sus işareti vermek.*|| **diş kirası,** *1. Eskiden saraylarda ve zengin konaklarında ziyafetten sonra konuklara verilen armağan. 2. Çalıştırılan bir kişiye ücretinden ayrı olarak verilen para veya armağan.*|| **diş koymak,** *{eAT} Diş geçirmek; ısırmak.*|| **diş koyurmak,** *{eAT} Diş geçirmek.*|| **diş kurdağısı,** *{eAT} {OsT} Kürdan; diş karıştıracağı.*|| **dişleri dökülmek,** *Yaşlanmak; ihtiyarlamak.*|| **diş macunu,** *Dişleri temizlemede kullanılan özel formüllü macun.*|| **diş otu,** *bot. Çakıllı ve çorak topraklarda yetişen, odunsu gövdeli, yaprakları sert ve dalgalı, 40-100 cm. boyunda, meyve sapları kürdan olarak kullanılan, kırmızı veya beyaz çiçekli koyu yeşil bitki; diş hilali; hıltan; kılır; köşni; kürdan otu; Mısır anasonu, (Ammi visnaga).*|| **diş otugiller,** *bot. Üst overli iki çenekli bitkiler familyasından, kök saplarında kök yaprakları bulunan ot veya ağaççıklar; kurşun otugiller.*|| **diş özü,** *anat. Dişlerin katılgan doku, damar ve sinirlerden oluşmuş iç bölümü.*|| **diş sırtı,** *Bir testerede dişin kesme yönüne ters yanda yer alan yüzü.*|| **diş tababeti,** *tıp. Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş hekimliği.*|| **diş tabibi,** *tıp. Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş hekimi.*|| **diş tacı,** *anat. Dişlerin diş eti dışında kalan bölümü; kuron.*|| **diş taşı,** *anat. Diş diplerinde meydana gelen kireç tabakası; kefeki.*|| **dişten artırmak,** *Yiyecek giderlerini kısarak para biriktirmek.*|| **diş ucu,** *Testerenin keserken talaş kopartan sivri yeri.*|| **diş urmak,** *{eAT} {OsT} Yemek; çiğnemek.*|| **diş ünsüzü,** *dbl. Dil ucunun üst diş etlerine dokunması ile oluşan ünsüz; /d/, /t/, /c/, /ç/.*|| **diş vurmak,** *Yemek; çiğnemek; diş urmak.*

dişbudak, -ğı [diş+budak] *is. bot.* Zeytingillerden 35 metre kadar boylanabilen, oldukça düz ve pürüzsüz gövdeli, sarımsı beyaz renkli ve dayanıklı kerestesi olan 200 yıl kadar yaşayan bir orman ağacı, *(Fraxinus exelsior).*

dişçi, [diş-çi] *is.* **1.** Diş ve ağız hastalıkları konusunda uzmanlaşmış hekim; diş hekimi. **2.** *argo.* Dövüşte hasmının dişlerini kıran kimse. **3.** *argo.* Açık artırmalarda, pey sürerek çekilmek için avanta isteyen kimse.

dişçilik, -ği [dişçi-lik] *is.* Ağız ve diş bakımı ve hastalıkları ile ilgili tıp bölümü; diş hekimliği.

dişecc, [dişe-ce] *{ağız} is.* Tırnağın kenarındaki etler. [DS]

dişeği, [dişen-gü > dişen-gi > diş-e-ği دشکی / دشاکی] *is.* **1.** Bir ağzı dişli, diğer ağzı düz iki keskin ağızlı taş veya sıva yüzünü taraklamaya, değirmen taşını dişemeye yarar bir tür taşçı çekici; dişengi. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yeni dişenmiş, dişleri yeni açılmış değirmen taşı.

dişeğileme, [dişeği-le-me] *is.* Dişeği ile dişler meydana getirme eylemi.

dişeğilemek, [dişeği-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Değirmen taşının daha iyi öğütmesi için diş açmak.

dişeğü, [diş-e-ğü دشاکو] *{eAT} {OsT} is.* Dişeği.

dişehleti, [dişi + Ar. ehil ?] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişehli, [dişi + Ar. ehl] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişek, -ği [tiş-ē-mek > tiş-e-k > diş-e-k] *{eT} sf.* **1.** Süt dişlerini dökmüş olan. **2.** Üç yaşından daha büyük koyun; şişek. **3.** *{eAT} {ağız}* Bir ağzı dişli, diğer ağzı düz iki keskin ağızlı taş veya sıva yüzünü taraklamaya, değirmen taşını dişemeye yarar bir tür taşçı çekici; dişengi. [DS]

dişekli, [dişek-li] *{ağız} sf.* (Değirmen taşı için) yeni dişlenmiş. [DS]

dişelmek, [tiş-ē-mek > tişe-l-mek > dişe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dişenmek; keskinletilmek.

dişeme, [diş-e-me] *is.* **1.** Diş meydana getirme durumu ve eylemi. **2.** Süt dişleri dökülerek yerine yenilerinin gelmesi durumu. **3.** *{ağız}* Yörük kadınlarının bellerine taktıkları üzeri diş diş süslü bir tür kemer. [DS]

dişemek, [*eT.* tiş > tiş-ē-mek > diş-ē-mek دشهمك] *gçl. f. [-r] [-ş(i)-yor]* **1.** Değirmen taşına diş açmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* [DS] *(aynı)* **2.** (Orak, testere vb. için) dişlerini keskinletmek. **3.** *{eT} {ağız}* Süt dişlerini döküp yenilerini çıkarmak. [DS] **4.** *{ağız}* Diş geçirmek; ısırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Dövenin taşlarını değiştirmek. [DS]

dişemek, [diş-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] -ş(i)-yor]* Karı boşamak. [DS]

dişengi, [dişe-n-gi دشنکی] *{OsT} is.* **1.** Değirmen taşını dişeınekte kullanılan çekiç; dişeği. **2.** *{ağız}* Değirmen taşının kırıntıları karışmış taşlı un. [DS]

dişengiç, -ci [dişen-giç] *{ağız} is.* **1.** İşsiz güçsüz olup başkalarını el ve dil şakalarıyla oyalayan; boşboğaz. **2.** *is.* Çerez. [DS]

dişenli, [dişen-li] *{ağız} is.* Değirmen taşlarında üstte bulunan ve döneni. [DS]

dişenmek[1], [dişe-n-mek دشنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Dişemek işi yapılmak. *{OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** *{ağız}* Gereksiz yere gülmek; sırıtmak. [DS] **3.** *{ağız}* Demir keski ile bir şey yontulmak. [DS] **4.** *dönşl. f.* (Kendisi hakkında yapılan dedikoduyu duyan kişi için) kızmak.

dişenmek[2], [dişe-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Uzun süre dinlenen ve beslenen hayvan ya da insan için) geçici olarak azgınlık yapmak; taşkın hareketlerde bulunmak. **2.** Yaramazlık yapmak. **3.** Durup dururken olay çıkarmaya kalkışmak. **4.** (Hayvan için) işemek. [DS]

dişenti, [dişen-ti] *{ağız} is.* Değirmen dişendikten sonraki ilk öğütmede değirmen taşı kırıkları karışmış un. [DS]

dişeri, [Yun. dio *(iki)* + héri *(el)* > diheri] *{ağız} sf.* İki avuç dolusu. [DS]

dişetmek, [tişē-mek > tişe-t-mek / dişe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Dişemek eylemini yaptırmak.

dişevi, [diş+ev-i] *{ağız} is.* Döven taşlarının yerleştirildiği oyuklar; çakmak taşı yuvası. [DS]

dişeyli, [dişi + Ar. ehl-i] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

dişi, [*eT.* tışī / tişi > dişi دشی] *is.* **1.** Döllenebilir hücreler üreten ve bu döllenmiş yumurtaları içinde barındıran birey. **2.** Kadın. **3.** *sf.* Kadına özgü. **4.** (Metal için) yumuşak ve kolay işlenebilir. **5.** Genellikle marangozluk işlerinde birbirine geçmeli iki unsurdan meydana gelen parçalardan içi oyuk veya girintili parça. 🗗 **dişi bakır,** *Kolay işlenebilir yumuşak bakır.*‖ **dişi demir,** *Yumuşak demir.*| **dişi dişi,** *{ağız} (Yer için) pürüzlü.* [DS]| **dişi doruk,** *{ağız} Sakız ağacı; köknar çamı.* [DS]| **dişi ehli,** *{eAT} Kadın; kadın cinsi.* [DK]‖ **dişi galek,** *{ağız} 1. Kadın. 2. Kadın işçi; kadın hizmetçi.* [DS]‖ **dişi kalayık** (dişi halayık) *{ağız} 1. Kadın. 2. Kadın işçi; kadın hizmetçi.* [DS]‖ **dişi kişi,** *{OsT} Kadın.*‖ **dişi klişe,** *matb. Yazıyı ve resmi koyu bir zemin üzerinde beyaz olarak basmaya yarayan klişe.*‖ **dişi organ,** *biy. Çiçeklerde yumurtalığı içinde taşıyan ve döllenmeden sonra meyve veya tohumları meydana getiren organ.*

dişice, [dişi-ce] *{ağız} (dişi'ce) zf.* **1.** Dişiye yakışır biçimde; dişi gibi. **2.** *is.* Düğme deliği; ilik. [DS]

dişikivermek, [dişik-i+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşuvermek. [DS]

dişil, [dişi-l] *is. dbl.* Bazı dillerde çekim ve sözdizimi bakımından özel biçimleniş gösteren kelime çeşidi; müennes, *(1944).*

dişileşme, [dişile-ş-me] *is.* Dişi nitelikleri kazanma durumu ve eylemi.

dişileşmek, [dişile-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dişiye özgü davranışlarda bulunmak.

dişileştirme, [dişileş-tir-me] *is.* Dişi nitelikleri verme eylem.

dişileştirmek, [dişileş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] biy.* Dişide görülen ikincil cinsel karakterlerin erkekte belirmesini sağlamak.

dişilik, -ği [dişi-lik] *is.* **1.** Dişi olma durumu. **2.** Dişinin nitelikleri. **3.** *mecaz.* Kadınlara özgü cinsel davranış ve tavır.

dişillik, -ği [dişil-lik] *is. dbl.* Dişil olma durumu.

dişimek, [diş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Çocuk için) diş çıkarmak. [DS]

dişindirik, -ği [dişin-dirik دشندرك] *{eAT} {ağız} is.* İpe ilmik atılarak at veya eşek gibi hayvanların ağızlarına vurulan bir tür gem. [DS]

dişir, [diş *(yans.)* > diş-ir] *sf.* **1.** Pürüz; pürtük; çıkıntı. **2.** Mısır koçanında tane boşlukları bulunması durumu. 🗗 **dişir dişir,** *Çok pürüzlü, pütürlü.*

dişlek, -ği [dişle-mek > dişle-k / diş +Far. leng] *sf.* **1.** Çene kemiği ve dişleri dışa doğru çıkık olan. **2.** *mecaz.* Sözünü geçirten; dilediğini yaptırabilen. 🗗 **dişlek darı,** *{ağız} İri taneli mısır.* [DS]

dişleme, [dişle-me] *is.* **1.** Diş geçirerek ısırma eylemi. **2.** Diş biçimi verme eylemi. **3.** *{ağız}* Yemek çatalı. [DS]

dişlemek, [*eT.* tīş > tiş-lē-mek > diş-lē-mek دشامك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi dişleri ile ısırarak koparmak veya diş izleri belli olacak şekilde ısırmak. **2.** Dişiyle tutmak; dişiyle yakalamak. **3.** Değirmen taşını dişemek. **4.** *{eAT}* Yemek; ısırmak.

dişlen, [diş-lek / diş + Far. leng] *{ağız} sf.* (Kişi için) dişleri dışarı doğru çıkık olan. [DS]

dişlenme, [dişle-n-me] *is.* Dişli hâle getirilme; diş sahibi olma eylemi.

dişlenmek[1], [tiş-lē-mek > dişle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Dişli hâle getirilmek. **2.** (Değirmen taşı, orak, testere vb. için) dişenmek. **3.** Diş ile ısırılmak, koparılmak.

dişlenmek[2], [tiş-lē-mek > tişle-n-mek > dişle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* [*eT. -ür]* **1.** *{eT}* (Çocuk için) dişi çıkmak. **2.** *mecaz.* Güçlenmek, dediğini yaptırır duruma gelmek. **3.** (Taneli bitkiler için) tane bağlamak.

dişletme, [dişle-t-me] *is.* Dişli hâle getirtme eylemi.

dişletmek, [*eT.* tiş > tiş-lē-mek > tişle-t-mek > dişle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Testere gibi aletlere diş açtırmak. **2.** Bir şeyi veya kendini köpek gibi bir hayvana ısırtmak. *{eT} (aynı)*

dişli, [diş-li] *sf.* **1.** Dişleri olan. **2.** *mecaz.* Sözünü geçiren; dediğini yaptırabilen. **3.** *is.* Dişleri olan çark. **4.** *{ağız}* Kaya balığı. [DS] **5.** *{ağız}* Ayakkabıcıların sayayı kalıba çekmek için kullandıkları bir tür kerpeten. [DS] **6.** *{ağız} zool.* Karagöz balığı. [DS] 🗗 **dişli kürek,** *{ağız} Üç ile altı arasında dişi bulunan bir tür kürek.* [DS]‖ **dişli tekerlek,** *{ağız} Terzilerin kullandığı bir tür kopya aracı.* [DS]‖ **dişli tırnaklı,** *1. Saldırıcı olan. 2. Sözünü geçiren.*

dişlice, [dişli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yemek çatalı. **2.** Yedi ya da dokuz dişli tırmık. **3.** Dizgin yerine ata takılan ip. **4.** Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu halka. [DS]

dişlik, -ği [diş-lik] *is.* **1.** Boks maçında dişleri ve dudakları korumak için ağzın içine yerleştirilen kauçuk koruyucu. **2.** Atlarda dizgin yerine takılan bir ip. **3.** Çoban köpeğinin boynuna takılan, sivri uçları bulunan metal tasma.

dişsiz, [diş-siz] *sf.* **1.** Dişi olmayan. **2.** Dişlerinin tamamı veya büyük bir bölümü dökülmüş olan.

dişsizlik, -ği [dişsiz-lik] *is.* **1.** Dişsiz olma durumu veya dişsiz olan şeyin niteliği. **2.** Diş yokluğu.

dişti, [Rus. dışlo *(araba oku) {ağız} is.* Kağnının ön tarafı. [DS]

dištir[1], [Yun. distrion] *{ağız} is.* Doğurmamış keçi. [DS]

dištir[2], [Yun. dastria] *{ağız} is.* Halı ve kilim dokurken ipleri sıkıştırmaya yarayan bir tür tarak; kirkit. [DS]

dişürmek, [*eT.* tev-mek *(dizmek)* ? > dévşir-mek / der(i)ş-ür-mek > dişür-mek دیشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dermek; toplamak.

ditdirivermek, [dit-dir-i+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tarlayı gelişigüzel sürmek. [DS]

diterme, [dit-er-me] *{ağız} is.* Çarık sırımı. [DS]

ditim, [tıt-mak > tit-im] *{eT} is.* İnat; sebat; azim. [KB]

ditimlig, [titim-lig] *{eT} sf.* İnatçı. [KB]

ditiramp, -bı [Yun. dithyrambos > Fr. dithyrambe] *is.* **1.** Eski Yunanlıların Dionysos şerefine okudukları tören şarkısı. **2.** Lirik şiir.

ditme, [dit-me] *is.* Parçalara ve liflerine ayırma eylemi.

ditmek, [*eT.* tıt-mak *(didiklemek)* > dit-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yün, pamuk gibi elyaflı şeyleri lif lif ayırmak, taramak; kabartmak. **2.** *{eAT}* Bir şeyi parça parça koparmak; dağıtmak; paralamak; lime lime eylemek. [DK] **3.** *{ağız}* Deşmek; deşelemek. [DS] 🗗 **didim didim,** *{eAT} Didik didik.*

ditmik, [dit-mik دیتمك] *{OsT} is.* Ditilmiş olan; didik. 🗗 **ditmik ditmik,** *{OsT} Didik didik.*

ditmiklemek, [ditmik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ayıklamak; didiklemek. [DS]

ditregen, [dit(i)re-gen / tit(i)re-gen تتركن] *{eAT} sf.* Çok titreyen.

ditregenlik, [ditregen-lik دتركنلك] *{eAT} is.* Çok titrer olma durumu.

ditreme, [ditre-me دترمه] *{eAT} is.* Titreme.

ditremek, [*eT.* titre-mek > ditre-mek دترمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Titremek.

ditremeklik, [ditremek-lik دترمكلك] *{eAT} is.* Titreme durumu.

ditreşmek, [*eT.* titrē-mek> ditre-ş-mek دترشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Titreşmek.

ditretme, [ditre-t-me دترتمه] *{OsT} is.* Titretme.

ditretmek, [titrē-mek > ditre-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* → titretmek.

ditreyek, [ditre-y-ek دتريك] *{eAT} sf.* Titrek.

ditreyik, [titre-y-ik دتريك] *{eAT} is.* Küpe.

ditsingen, [titsin-gen > dit-si-n-gen دتسنكن] *{OsT} sf.* İğrenen; tiksinen; her şeyden tiksinen. [Kamus]

ditsinmek, [tisk-in-mek دتسنمك] *{OsT} {ağız} gçl. f. [-ir] [-ür]* Tiksinmek; nefret etmek. [DS]

ditürü, [dit-mek > dit-ür-ü دتورو] *{eAT} zf.* Dikkatle.

diüretik, -ği [Fr. diurétique] *sf. tıp.* İdrar söktürücü.

diürez, [Fr. diurèse] *is.* **1.** Böbreğin idrar çıkarması. **2.** *tıp.* Bir gün içinde salgılanan idrar veya başka maddelerin miktarı.

div[1], [dağ / dav / dıv / div *(yans.)*] *is.* Yürüme sırasında çıkan gürültülü ve hışırtılı sesleri veya buna benzer konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *div-il divil, div-il-de-k*

div[2], [Far. dīv دیو] *(di:v) is.* **1.** Masallarda geçen olağanüstü büyüklükte insanlar gibi evlenen, çoluk çocuğu olan, iyi veya kötü olabilen yaratık. **2.** Şeytan; ifrit. **3.** Cin. **4.** *{ağız}* Büyük baş; koca kafa. [DS] 🗗 **dîv-i âhenin-beden,** *{OsT} Demir gövdeli dev.*|| **dîv-âsa,** *{OsT} Dev gibi; devasa.*|| **dîv-bād,** *{OsT} 1. Şiddetli rüzgâr. 2. Delilik.*|| **div-beçe,** *{OsT} Dev yavrusu.*|| **dîv-bend,** *{OsT} Dev bağlayan.*|| **dîv-gîr,** *{OsT} 1. Cin çarpmış. 2. Cinle uğraşan; cinci.*|| **dîv-lāh,** *{OsT} Cinleri çok olan yer; mecenne.*|| **dîv-sāz,** *{OsT} 1. Dev gibi. 2. Korkunç görünümlü; kötü yaradılışlı.*

div[3], [? div] *{ağız} is.* Evin bir köşesi. [DS]

div[4], [div] *{ağız} is.* Parça; dilim. 🗗 **div div,** *{ağız} 1. Parça parça. 2. Didik didik.* [DS]

diva, [İt. diva *(tanrıça)*] *is.* **1.** Yeteneği ve saygınlığıyla ünlü opera şarkıcısı kadın. **2.** Kadın sinema yıldızı.

dival, -li [Far. düvāl / dīvāl دیوال / Fr. toile ?] *(di:va:l) {OsT} is.* **1.** Kadife, atlas gibi kalın kumaşlar üzerine motife uygun olarak kesilmiş mukavva veya meşin üstünden kılaptan veya simle, sarma tekniği ile yapılmış, kabarık görünümlü bir tür işleme. **2.** *{ağız}* Sırtnayla işlenmiş kadife kumaş. [DS]

divan[1], [Far. dīvān > Ar. dīvān دیوان] *(di:va:n) {OsT} is. ed.* **1.** Divan edebiyatında şairlerin, belirli bir sıra ile şiirlerini topladıkları kitap. **2.** Halk şiirinde aruz ölçüsü ile yazılan nazım şekillerinden biri. 🗗 **divan edebiyatı,** *ed. On üçüncü ile on dokuzuncu yüzyıllar arasında Arap ve İran edebiyatının etkisi altında doğan ve gelişen Türk edebiyatının bir dönemi.*|| **divan sazı,** *müz. Bağlama ailesinden iri gövdeli bir çalgı; çöğür, meydan sazı.*|| **divan şairi,** *ed. Divan edebiyatı kuralları çerçevesinde eserler veren şair.*

divan[2], [Far. dīv > dīvān دیوان] *(di:va:n) {OsT} is.* **1.** Devler. **2.** Yüksek dereceli devlet adamlarından oluşmuş büyük meclis. **3.** Yüce bir varlığın huzuru, katı, makamı. **4.** İslam devletlerinde, devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı kurul. **5.** Çeşitli devlet işleri için kurulan devlet daireleri. **6.** Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurdukları meclis. **7.** Padişahın huzurunda davaların görüldüğü meclis; divan-ı hümayun **8.** Resmî kayıtların tutulduğu devlet daireleri. **9.** Halifeler devrinde vergi ve maliye kurumlarına verilen genel ad. **10.** İmparatorluk döneminde bir kısım köylerden kurulu küçük idarî ve malî birim; bugün de ülkemizin orta ve batı Karadeniz bölümünde, dağlık kesimlerde görülen tarıma dayalı seyrek kırsal yerleşme tipi. 🗗 **divana çıkmak,** *{eAT} Toplantıya gelmek; meclise katılmak; toplantıda bulunmak.* [DK]|| **divan âmedcisi,** *Sadrazama gelen mektuplardan sorumlu memur.*|| **divan bağlanmak,** *{eAT} Büyük meclis kurulmak; meclis toplanmak.*|| **divan buyurmak,** *{eAT} Toplantı emretmek.* [DK]|| **divan çavuşu,** *Divan-ı hümayuna çağrılmaları gerekenleri getirmekle görevli yürütme kuvveti emrindeki atlı sınıf mensubu.*|| **divan direği,** *{ağız} (Kişi için) çok uzun boylu.* [DS]|| **divan durmak,** *1. Saygı gösterilmesi gerekli biri karşısında el kavuşturup ayakta durmak. 2. Böyle bir kişiden verilecek emre hazır olarak beklemek.*|| **divan efendisi,** *Sadrazamların, beylerbeylerinin ve vezirlerin yazı işlerine bakan memurların amiri.*|| **divan-ı âm,** *{OsT} Halkın da katıldığı meclis.*|| **divân-ı âlî,** *{OsT} Yüce kurul.*|| **divân-ı riyâset,** *Başkanlık kurulu.*|| **divân-ı ilâhî,** *{OsT} Ahretteki hesap günü.*|| **divan kalemi,** *Divan-ı hümayunda alınan kararlarla ilgili evrakı ilgili yerlere ulaştıran daire.*|| **divan sürülmek,** *{eAT} Toplantı olmak; divan toplanmak; meclis kurulmak.*

divan[3], [Far. dīvān دیوان] *(di:va:n) {OsT} is.* Tahta veya somya kerevetler üzerine çeşitli örtü ve süsler konularak yapılan sedir.

divançe, [Far. dīvān-çe دیوانچه] *(di:va:nçe) {OsT} is.* Küçük divan; küçük şiir kitabı.

divane, [Far. dīvāne دیوانه] *(di:va:ne) {OsT} sf.* **1.** Deli; kaçık; budala. **2.** Bir şeyin çok düşkünü. 🗗 **dîvâne-rev,** *{OsT} Delicesine; deli gibi.*|| **divaneye dönmek,** *Ne yapacağını bilemeyecek kadar çok üzülmek, şaşırmak.*

divanegi, [Far. dīvānegī دیوانگی] *(di:va:negi:) {OsT} is.* Delilik; divanelik.

divaneleşme, [divanele-ş-me] *(di:va:neleşme) is.* Çok şaşırma; üzülme durumu ve eylemi.

divaneleşmek, [divanele-ş-mek] *(di:va:neleşmek) dönşl. f. [-ir]* Üzüntüden çok şaşırmak; şaşkına dönmek; deli gibi olmak.

divanelik, -ği [divane-lik] *(diva:nelik) is.* Kaçıklık; delilik.

divanhane, [Ar. dīvān + Far. ḫāne دیوانخانه] *(di:va:nha:ne) {OsT} is.* **1.** Geniş sofa. **2.** Kubbealtı. **3.** Divan toplantısının yapıldığı daire, salon. **4.** Eski Türk evlerinde ikinci kata çıkan merdivenin açıldığı bölüm; hanay; hayat; sofa. ◻ **divanhane çivisi,** *Eskiden, değerli taşlardan yapılmış irice bir süs iğnesine verilen ad.*

divanıâli, [Far. dīvān -ı + Ar. ʿālī عالی دیوان] *(di:va:nıa:li:) {OsT} is.* **1.** Yüce divan. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek düzey devlet görevlilerinin yargılandığı mahkeme.

divanıharp, -bi [Far. dīvān-ı + Ar. ḥarb حرب دیوان] *(di:va:nıharp) {OsT} is.* Askerî mahkeme.

divanıhümayun, [Far. dīvān-ı hümāyūn همایون دیوان] *(di:va:nıhüma:yu:n) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminde her gün sabah namazından sonra padişahın başkanlığında toplanıp önemli devlet işleriyle halkın şikâyet ve dileklerinin dinlendiği ve iş için gelenlerle birlikte öğle yemeği yendikten sonra dağılan yüksek düzey devlet görevlilerinden meydana gelen kurul. **2.** (Tanzimat sonrasında) Sadaret bünyesinde bir kayıt bürosu olarak ismen devam etmiştir.

divanımuhasebat, [Far. dīvān-ı +Ar. muḥāsebāt دیوان مهاسبات] *(di:va:nımuha:seba:t) {OsT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, devlet harcamalarını padişah adına denetleyen yüksek kurul. **2.** *(Cumhuriyet döneminde)* Sayıştay.

divani, [Far, dīvānī دیوانی] *(di:va:ni:) {OsT} is.* **1.** Divana ait; divanla ilgili. **2.** *hat.* İmparatorluk döneminde, Türkler tarafından bulunduğu söylenen, divan kaleminden çıkmış olan ferman ve berat gibi belgelerde kullanılan, sola eğik, iç içe geçmiş bir yazı türü. ◻ **divanî kırması,** *hat. Divanî yazının biraz daha basitleştirilmiş, yazı kurallarına ve güzellik ölçülerine çoğu zaman dikkat edilmeden yazılan bir tür yazı.*

divar, [Far. dīvār دیوار] *(di:va:r) {eAT} is.* Duvar. ◻ **divara urmak,** *{OsT} Tutup atmak; terk etmek.*

divarger, [Far. divārger دیوارگر] *(diva:rger) {OsT} is.* Duvar ustası; duvarcı.

divcame, [Far. dīv *(dev)*+cāme *(giyim)* دیوجامه] *{OsT} is.* Giyenleri heybetli gösterdiği için savaşlarda giyilen aslan veya kaplan postu giysi.

divçe, [Far. dīv-çe دیوچه] *(di:vçe) {OsT} is.* **1.** *zool.* Ağaç kurdu; güve. **2.** Sülük. **3.** *bot.* Kadın tuzluğu; karamuk, *(Berberis crataegina).* **4.** Sırt kaşağısı.

divdar, [Sansk. devadāru] *{eT} is.* Çama benzer bir ağaç. [EUTS]

divdilemek, [div *(yans.)* > div-di-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kendine iş güç çıkararak ayak altında dolaşmak.

divdiv, [div *(yans.)* > div + div] *{ağız} is. zool.* Kerkenez kuşu, *(Falco tinnunculus).* [DS]

dive, [Far. dīve دیوه] *(di:ve) {OsT} is.* İpekböceği.

divek, -ği [Far. dīvek دیوك] *(di:vek) {OsT} is.* Ağaç kurdu; güve.

divel, [Far. duvāl دوال] *{ağız} is.* Üzengi kayışı. [DS]

diver, [Far. dīver دیور] *(di:ver) {OsT} is.* Ev sahibi.

divermek, [dé-y-i+ver-mek] *(di:vermek) {ağız} gçl. f. [-ir]* Haber vermek; söyleyivermek. [DS]

divî, [Far. dīv *(dev)* > dīvī دیوی] *(di:vi:) {OsT} sf.* **1.** Devle ilgili. **2.** Deve ait.

divik, -ği [div *(yans.)* > divik] *{ağız} sf.* Acele; çabuk. ◻ **divik divik,** *{ağız} Telaşlı olarak.* [DS]

divik, -ği [?divik] *is.* zool. Sıcak bölgelerde yaşayan, ahşap, elbise ve yiyecekleri akıl almaz bir hızla yiyerek afet hâline gelen, yuvalarında gerçek bir iş bölümü ve kast bulunan, bir tür karınca; ak karınca; termit, *(Termes).* [DS]

divil, [div *(yans.)* > div-il] *{ağız} is.* Yılan gibi hızlı hareket eden şeylerin çıkardığı ses. [DS] ◻ **divil divil,** *(Hareket için) sessiz ve hızlı hareket.*

divildek, [div *(yans.)* > divilde-k] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan. **2.** Sessiz ve yavaş bir işle uğraşan. [DS]

divildemek, [div *(yans.)* > divil-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Kımıldanıp durmak. **2.** Sessiz ve yavaş gezinmek. **3.** (Böcek için) kımıldanmak; gezinmek. [DS]

divile, [? divile] *{ağız} is.* Raf. [DS]

divin, [div *(yans.)* > div-in] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

divina, [? divina] *{ağız} is.* Bir tür kuş; kerkenez (?).

divini, [? divini] *{eT} is.* İlahe; tanrıça. [EUTS]

divinimek, [dev-in-i-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Oynamak; kımıldamak. [DS]

divinmek, [dev-in-mek > div-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabalamak; uğraşmak; didinmek. [DS]

divit[1], [div *(yans.)* > div-it ?] *{ağız} is.* Didinme, gayret ve çabukluk belirten yansımalı gövde. [DS] ◻ **divit divit,** *{ağız} 1. (Uğraşma için) dikkat ve gayret. 2. (Işık için) oynak.* [DS]

divit[2], [Ar. devāt => divit] *is.* İçine yazı kalemleri ve mürekkep hokkaları konulan beldeki kuşağa sarılarak taşınan yazı takımı.

divit[3], [? divit] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma büyük ambar. [DS]

divitin, [Fr. duvetin] *is.* Bir yüzünde çözgü, diğer yüzünde atkı etkisi görülen bir armürle dokunmuş ve atkılı yüzü havlu görünümünde bir tür dokuma.

divittar, [Ar devāt +Far. -dār دواتدار] *(divitta:r) {OsT} is.* **1.** Yazı takımlarına bakan kimse; yazıcı. **2.** İmparatorluk döneminde vezir dairelerinde görev yapan kâtip. **3.** Memlûklarda bir memur unvanı.

divle, [div-le ?] *{ağız} is.* **1.** Raf. **2.** Toprak tencere. [DS]

divlek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükele-k > dükülek > düğle-k > divlek دولك] *is.* **1.** Kalın kabuklu bir tür kavun. **2.** *{eAT}* Olmamış kavun; ham kavun. **3.** *{ağız}* Olgun, küçük kavun. [DS] **4.** *sf.* Ham.

divlim, [dil-im > divlim ?] *{ağız} is.* **1.** Dilim. **2.** Kabak, kavun vb. meyvelerin kabuğundaki çatlak ya da yarıklar. **3.** Tepelerin yağışlar yüzünden dilim dilim aşınmış yerleri. [DS] ◻ **divlim divlim,** *{ağız} (Elbise için) parça parça; lime lime.* [DS]

divme, [div-me ?] *{ağız} is.* Koyun gübresi. [DS]

divrek, -ği [dik > diğ-re-k / div-re-k] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam; çevik. **2.** Dinç. [DS]

divreki, [dek > diğrek-i / divrek-i] *{ağız} sf.* **1.** (Yaşlı için) sağlam; yıpranmamış. **2.** Gayretli; çalışkan; hamarat. **3.** Yaramaz. **4.** Çevik; canlı; kıvrak; dinç. [DS]

divri, [dik > diğ-ri / div-ri] *{ağız} sf.* Sağlam, çevik. [DS]

divrik[1]**, -ği** [dik > diğ-re-k / divrik] *sf.* Sağlam, yıpranmamış.

divrik[2]**, -ği** [tev(i)r-ek > divrik دیوریك] *sf.* **1.** *{OsT}* Yuvarlak; değirmi; müdevver. [Kamus] **2.** Dağ tepesi.

divringi, [diğre-mek > divrin-gi] *{ağız} sf.* **1.** (Yaşlı için) yıpranmamış; sağlam. **2.** Çevik; canlı; kıvrak. **3.** Cesur. [DS]

divrinmek, [*eT.* teg-ür-ün-mek > devr-in-mek > divrin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Araştırmak; aramak.

divşirmek[1]**,** [div *(yans.)* > div(i)ş-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yerinde duramamak; hareket etmek. [DS]

divşirmek[2]**,** [dérşür-mek > değşür-mek > divşür-mek دوشرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → divşürmek.

divşürmek, [dérşür-mek > değşür-mek > divşür-mek دوشرمك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; devşirmek.

divşürüklü, [divşürük-lü ديوشوركلى] *{OsT} sf.* Ortalıkta dağınık bir şey bırakmayan; derli toplu. [Kamus]

divşürümlü, [divşürüm-lü دوشرملى] *{OsT} sf.* Derli toplu; düzgün. [Kamus]

divtmek, [dift-mek > divt-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Tavuk, kuş vb. hayvan için) gagalamak; dıtmak; ditmek. [DS]

diy, [diğ / diy *(yans.)*] *is.* Sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *diy-ir diyir*

diya[1]**,** [diyā] *(diya:) {ağız} ünl.* Acıma, şaşma bildiren ünlem. [DS]

diya[2]**,** [dī+ya] *(di:ya) {ağız} ünl.* İşte orada! [DS]

diya[3]**,** [Alm. dia / Fr. dia-positive] *is.* Slayt.

diyabaz, [Fr. diabase] *is. jeol.* Feldspatlardan bir plajiyoklaz ile ojitten oluşmuş yeşil renkli kaya.

diyabet, [Yun. diabainein > Fr. diabète] *is. tıp.* Çok su içmeye ve çok idrar çıkarmaya neden olan hastalıkların genel adı; şeker hastalığı.

diyabetik, -ği [Fr. diabétique] *sf. tıp.* **1.** Şeker hastalığı ile ilgili. **2.** *is.* Şekeri olan hasta.

diyabetit, -di [Fr. diabétide] *is. tıp.* Diyabet hastalarında görülen deri ve mukozadaki çıban, kan çıbanı, şirpençe, kangren gibi deri enfeksiyonları.

diyafram, [Yun. diaphragma *(bölme)* > Fr. diaphragme] *is.* **1.** *anat.* Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu birbirinden ayıran kas-kiriş karışımından oluşan bölme biçimindeki yassı kas. **2.** Fotoğraf makinesi ve benzeri görüntü kaydeden makinelerde ışık demetini sınırlamaya yarayan düzenek.

diyagonal, -li [Fr. diagonal] *is.* **1.** *mat.* Köşegen. **2.** *tekst.* Kenarına göre eğik dokunmuş izlenimi veren kumaş.

diyagram, [Fr. diagramme] *is.* Belirli bir olayı tespit etmeye yarar grafik şekil; grafik.

diyak, [Yun. diakos] *{OsT} is.* Papaz naibi.

diyakça, [diyak-ça] *{OsT} is.* Latince.

diyaklaz, [Fr. diaclase] *is. jeol.* Yer altındaki basınç ve gerilim dolayısıyla toprağın ve kaya kütlelerinin yer değiştirmeden çatlaması.

diyakoz, [Yun. diakonos *(hizmetçi)* > Lat. diaconus] *(diya'koz) is.* **1.** Katoliklerde papazlık rütbesinin bir alt kademesi olan papaz yardımcılığına ulaşmış din adamı. **2.** Protestanlarda hastaları yoklayan, halktan yardım parası toplayan, kilise paralarını halka yardım işinde kullanan görevliler.

diyakroni, [Fr. diachronie] *is. dbl.* Zaman içindeki evrimleri açısından incelenen dil olayları; art zamanlılık.

diyakronik, -ği [Fr. diachronique] *sf. dbl.* Art zamanlı.

diyalaj, [Fr. diallage] *is.* Piroksen cinsinden doğal kalsiyum, magnezyum ve demir silikatı.

diyalekt, [Fr. dialecte] *is.* Lehçe.

diyalektik, -ği [Yun. dialegesthai *(karşılıklı konuşma)* > Fr. dialectique] *sf.* **1.** Karşılıklı konuşma ile ilgili olan. **2.** *is. fel.* Düşünce karşıtlıklarını ve farklarını içinde taşıyan ve bir senteze yönelmiş olan akıl yürütme; eytişim. **3.** Bir düşünceyi kabul ettirmeyi veya bir sorunu bütün yönleriyle ortaya koymayı sağlayan, kanıtların sıralanması sanatı. ◻ **diyalektik materyalizm,** *sos. fel. Doğal ve toplumsal olguların olumlama, olumsuzlama ve daha sonra bu karşıtların birleşmesi (tez-antitez-sentez)*

sırasına uygun bir süreçte evrim geçirdiğini savunan felsefî görüş; eytişimsel özdekçilik.

diyalektikçi, [diyalektik-çi] *is.* **1.** Diyalektiği uygulayan kişi. **2.** Kendi ileri sürdüğü düşüncelerin geçerliliğini göstermek yerine, akıl yürütmelerine olumlu/olumsuz çelişmesini temel alan bir biçim vererek, kendisine karşı ileri sürülen görüşleri geçersizleştirmeye çalışan kişi.

diyalektolog, -ğu [Fr. dialectologue] *is.* Lehçe bilimi uzmanı.

diyalektoloji, [Fr. dialectologie] *is.* Lehçe bilimi.

diyalel, [Fr. diallèle] *is. man.* Bir tezi yine bu teze dayanarak ispatlama yöntemi; kısır döngü.

diyaliz, [Yun. dialysis > Fr. dialyse / İng. dialysis] *is. kim.* Kimi cisimlerin, başka maddelere göre gözenekli zarlardan daha kolay geçmesi esasına dayanan arılaştırma veya kimyasal çözümleme yöntemi. 🗗 **diyaliz aygıtı,** *tıp. Böbreğin görevini yapamadığı durumlarda diyaliz yöntemiyle kan içindeki zehirli maddelerin temizlenmesine yarayan alet.*

diyalog, -ğu [Yun. diagolos > Fr. diologue] *is.* **1.** Karşılıklı konuşma. **2.** Bir tiyatro eserinde oyuncuların karşılıklı konuşmalarının bütünü. **3.** Bir edebî eserdeki karşılıklı konuşma türü anlatımlar. **4.** Bir filmde oyuncular arasında söylenecek sözler için kaleme alınan metin. **5.** Siyasî gruplar veya karşıt örgütler arasında bir anlaşma veya uzlaşma sağlamak amacıyla yapılan görüşme; müzakere.

diyamantin, [Fr. diamantine] *is.* **1.** Billûrlaşmış alüminden yapılan parlatma tozu. **2.** *tekst.* İnce çamaşır üretiminde kullanılan yumuşak ve parlak, çok sıkı dokunmuş pamuklu merserize bez.

diyamanyetik, [Fr. diamagnétique] *sf.* Bir manyetik alanda her zaman zayıf olarak mıknatıslanan ve bu alanın indüklemesini azaltan, mıknatıslar tarafından itilen (maddeler).

diyan, [Sansk. dhyāna] *{eT} is.* İstiğrak. [EUTS]

diyanet, [Ar. dīn > diyānet ديانت] *(diya:net) {OsT} is.* **1.** Dindarlık; dinî emirlere uyma. **2.** Din. 🗗 **diyanet işleri,** *Din ile ilgili işler.*

diyanetkâr, [Ar. diyānet+Far. kār ديانتكار] *(diya:net-kâ:r) {OsT} sf.* Dindarlıkta gayret eden.

diyanetli, [diyanet-li] *(diya:netli) sf.* Dindar; diyanetkâr.

diyanî, [Ar. diyānī ديانى] *(diya:ni:) {OsT} sf.* Diyanetle ilgili. 🗗 **diyanî tesis,** *Diyanet işleriyle ilgili kuruluş.*

diyapazon, [Yun. dia pasôn > Lat. diaposon] *is.* **1.** Bir ses ıskalasında bir sesin bağıl yüksekliği. **2.** Titreşimleri belirli yükseklikte ses çıkaran Ц biçimindeki çelik araç.

diyapozitif, [Fr. diapositive] *is.* Saydam bir tabaka üzerine alınmış ve perdeye yansıtmak için kullanılan resim; slayt; diya.

diyar, [Ar. dār *(ev)* > diyār ديار] *(diya:r) {OsT} is.* **1.** Ülke, memleket; il; vatan; belde. **2.** Yabancı evler. 🗗 **diyar diyar dolaşmak,** *Pek çok yer gezmek, görmek.*|| **diyār-ı āhar,** *{OsT} Başka memleket.*|| **diyar-ı gurbet,** *{OsT} Yabancı yer.*|| **diyār-ı küfr,** *{OsT} Halkı Müslüman olmayan yerler.*|| **diyār-ı Rūm,** *{OsT} Anadolu toprakları.*|| **diyār-ı tahassür,** *{OsT} Özlenen memleket.*

diyare, [Yun. diarrhoia *(akma)* > Fr. diarrhée] *is.* İshal.

diyaspora, [Yun. diasporá] *is.* Bir kavmin dünyaya yayılması.

diyastaz, [Yun. diastasis *(ayırma)* > Fr. diastase] *is.* **1.** Çimlendirilmiş arpadan çıkarılan ve nişastayı maltoza çeviren enzim. **2.** *gnşl.* Canlı organizmada bulanan glusit, protit, ve lipitleri değersizlendiren, yükseltgenme-indirgenme olaylarını hızlandıran, canlı hücrede kimyasal tepkimelere yol açan ve suda çözünen fermentlerin eski adı; enzim.

diyastol, -lü [Fr. diastole] *is.* İçine kan dolması için iki kasılma arasında kalp karıncıklarının genişlemesi.

diyat, [Ar. diyet > diyāt ديات] *(diya:t) {OsT} is.* Diyetler.

diyatome, [Fr. diatomée] *is. zool.* Yeryüzünün bütün sularında rastlanan yalnız veya koloniler hâlinde yaşayan tek hücreli bir su yosunu, *(Bacillriophyta).*

diyatonik, [Fr. diatonique] *sf. müz.* (Gam ve ıskala için) beş tam ton ve iki yarım tondan oluşan.

diyaza, [dayı+eze] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

diydaban, [diy *(yans.)* + taban] *{ağız} sf.* **1.** Düztaban. **2.** Ayağı uğursuz. [DS]

diydirmek, [diğ-dir-mek > diy-dir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Sıvı için) hızla fışkırmak. **2.** İşemek.

diye, [dé-mek > deyü / deyi / diyü / diyi > diye] *zf.* **1.** İki cümleyi sebep bildirerek birbirine bağlar. *"Annem gelecek diye yollara düştü."* **2.** Amaç ile aracı birbirine bağlar; *"Para diye kendini paraladı."* **3.** Herhangi bir yargıya vararak; niteleyerek; sanarak, diyerek. **4.** *bağ.* Denilen; adlı. 🗗 **diye diye,** *Diyerek; demekten.*|| **diye koya,** *{ağız} 1. Konuşa konuşa. 2. Konuşup anlaşarak.* [DS]

diyecek, -ği [dé-mek > dé-y-ecek] *is.* Söylenecek söz. 🗗 **diyecek yok,** *Eleştirilecek, beğenilmeyecek bir yanı yok; söz yok.*

diyegörmek, [de-mek+gör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Söylediğinde direnmek. **2.** Tekrar tekrar söylemek. [DS]

diyek, -ği [değ-mek > diy-ek] *{ağız} is.* Annesini emmemesi için buzağının burnuna takılan sivri uçlu burunsalık. [DS]

diyeke, [Ar. dīk > diyeke ديكه] *{OsT} is.* Horozlar.

diyen, [dé-mek > dé-y-en / di-y-en دين] *{eAT} sf.* Denen; söylenen.

diyer, [Ar. dār > diyer دیر] *{OsT} is.* Evler.

diyesen, [dé-mek > di-y-e-sen] *{ağız} zf.* **1.** Galiba. **2.** Sanki. [DS]

diyesin, [dé-mek > di-y-e-sin دیاسن] *{OsT} zf.* Sanki; gûya; sanılır ki; sanasın; sanasın ki.

diyerek, [dé-mek > d(e)-y-erek] *zf.* Diye.

diyeşet, -di [dé-mek > de-y-iş + Ar. -āt ? > diyeşet] *{ağız} is.* **1.** Ölüler için söylenen ağıt; mersiye. **2.** *sf.* Güzel sözler söyleyen. [DS]

diyet[1], [Ar. diyet دیت] *{OsT} is. huk.* Öldürülen veya yaralanan için kısas mümkün değilse bunu yapanın ödemesi gereken bedel; kan bedeli. ◻ **diyet-i kâmile,** *{OsT} huk. Adam öldürmelerde adam öldüren veya yakın erkek akrabalarından alınan tam diyet.* | **diyet-i mugallaza,** *{OsT} huk. Kasıtlı öldürme söz konusu ise deve ile alınan, ancak sayısı arttırılmadan iyi cins develerden yapılan ödeme.*

diyet[2], [Lat. dieta > Fr. diète] *is.* **1.** Kamuya ait konuların tartışıldığı siyasi meclis. **2.** Bazı tarikatların toplantısı. **3.** Benediktenlerde küçük rahip meclisi.

diyet[3], [Yun. diaita > Fr. diète] *is.* Perhiz; rejim. ◻ **diyet peyniri,** *Yağı alınmış sütten yapılan tuzsuz peynir.*

diyetetik, -ği [Fr. diététique] *is. tıp.* Yemek düzenini kişilerin özel ihtiyaçlarına göre düzenlemeyi araştıran tıp dalı ve sağlık bilgisi.

diyetisyen, [Fr. diététicien(e)] *is. tıp.* Sağlam bir kimsenin yaşına ve işine göre veya bir hastanın durumuna göre ihtiyacına uygun beslenme düzenini ayarlamakla görevli uzman; beslenme uzmanı; diyet uzmanı.

diyeyding, [dé-mek > di-y-e-y-diñ دیدك] *(diyeydiñ) {eAT} e.* Sanki; güya; sanılır ki.

diyez, [Yun. diesis > Fr. dièse] *is. müz.* Geçici ya da sürekli olarak kromatik yarım ton, Türk müziğinde ise 1, 4, 5, 8 koma tizleştirilmek istenen notanın veya portenin o notaya ayrılmış çizgi veya aralığına konulan işaret.

diyeze, [dayı+eze دیه زه] *{eAT} is.* Teyze.

diyi, [dé-mek > de-y-ü > di-y-i دییی] *{eAT} zf.* Diye.

diyil, [diy *(yans.)* > diy-il] *is.* Sürtünme ve sürüklenme ifade eden yansımalı gövde. ◻ **diyil diyil,** *{ağız} Zorla, adeta sürüklercesine.* [DS]

diyince, [dé-mek > di-y-ince دینجه] *{eAT} zf.* (Belirtilen sayıda) olunca; o kadar kez olduğunda.

diyir, [diy *(yans.)* > diy-ir] *is.* **1.** Sürtünme ve sürüklenme bildiren yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Trahom hastalığı. [DS] ◻ **diyir diyir,** *1. (Yüzey için) çok pürüzlü. 2. İçinde ve üzerinde kabarcıklar, tanecikler bulunan. 3. (Ayva ve hurma türü yiyecekleri yedikten sonra) ağza burukluk veren. 4. (Cilt için) üzerinde ince kabarcıklar bulunan.*

diyiş, [dé-mek > di-y-iş دییش] *{OsT} is.* Kelam; söz; deyiş. ◻ **diyişü durmak,** *{eAT} Söyleşip durmak.*

diyişat, [dé-mek > di-y-iş + Ar. āt] *{ağız} is.* Sözler; konuşmalar. [DS] ◻ **diyişat itmek,** *{ağız} Ağız kavgası yapmak; çekişmek.* [DS]

diynek[1]**, -ği** [Yun. dekaniki / değ-mek > değ-enek > diynek] *{ağız} is.* Değnek; sopa. [DS] ◻ **diynek atlamak,** *{ağız} folk. Kötü alışkanlıklardan vazgeçmek için büyük ant içmek. (Okunmuş ve üflenmiş bir değnek kalem boyunda kesilmiş çubuklar üzerine iki ucundan konularak yemin eden kimse üzerinden bir ileri bir de geri atlatılır, sözünde durmazsa bu değnek gibi yatıp öleceğine inanılır.)* [DS]

diynek[2]**, -ği** [eT. tın-mak *(dinlenmek)* > din-mek > dīn-ek] *{ağız} is.* **1.** Tatil; dinlenme. **2.** *sf.* (Tarla için) dinlenmiş, tava gelmiş. [DS]

diynenük, -ğü [din-le-n-ik > diynenük] *{ağız} sf.* Dinlenmiş. [DS]

diyoptr, [Yun. dia + optesthai > Fr. dioptre] *is. fiz.* Işığı kırma güçleri farklı iki saydam ortamı birbirinden ayıran yüzey.

diyoptri, [Fr. dioptrie] *is. fiz.* Hipermetrop veya miyop göz kusurlarının düzeltilmesinde kullanılan gözlük camlarının yakınsaklık veya ıraksaklık birimlerini belirtmekte kullanılan, kırılma indisi 1, odak uzaklığı 1 m. olan bir optik sistemin yakınsaklığı 1 olarak kabul edilen birim; sembolü: δ.

diyorit, [Yun. dioridzein > Fr. diorite] *is. min.* Asit bir plajyoklaz, amfibol ve mikadan oluşmuş plütonik taneli kayaç.

diyot, [Fr. diode / İng. diode] *is. fiz.* Akım doğrultucusu olarak kullanılan, anot ve katot adlı uçları bulunan lamba.

diyotik, -ği [Yun. diotus > Fr. diotique] *sf.* Her iki kulak için eşit uyarılı veya özdeş işitme duyumlu.

diyre, [di *(şu)* > diy-re] *(di:yre) {ağız} zm.* Şu yer; şura; bura. [DS]

diyrecik, [diyre-cik] *(di:yrecik) zm.* Şuracık.

diyrek, [diy *(yans.)* > diy-(i)r-e-k] *{ağız} sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) diri; taze; pörsümemiş. **2.** Sert; katı. **3.** Örselenmiş; tazeliğini kaybetmiş. [DS]

diyremek, [diy *(yans.)* > diy-(i)r-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Sular, çamurlu yerler vb. için) soğuktan donmaya, katılaşmaya yüz tutmak. [DS]

diyşirmek, [teg(i)ş-ür-mek > deyşir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Değiştirmek. [DS]

diyşürmek, [dér(i)ş-ür-mek > diyşür-mek دیشورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Toplamak; biriktirmek; yığmak.

diyü, [dé-mek > di-y-ü دیو] *{eAT} zf.* Diye; deyü.

diyülmek, [dé-mek > di-y-ül-mek دیولمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Denilmek.

-diz, [-dız / -diz / -düz / -düz] *yap. e.* → -dız.

diz[1], [*eT.* tïz > diz دیز] *is.* **1.** Uyluk ile baldır kemiklerini birleştiren eklem yeri. *{eT,} {eAT} (aynı)* **2.** Oturulunca uyluğun üst yanı. 🗗 **diz ağırşağı,** *Diz kapağı kemiği. {OsT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **diz bağı,** *1. Diz kapağı kemiğini bağlayan kaslar. 2. Diz hizasında çorap tutturmaya yarayan bağ.*|| **diz bağı nişanı,** *İngiltere'nin en eski ve en büyük şövalyelik nişanı.*|| **diz bezi,** *{ağız} Türkmen kadınlarının giydiği şalvar.* [DS]|| **diz boyu,** *1. Diz hizasına kadar. 2. Çok fazla, aşırı.*|| **diz çağşırı,** *{OsT} Kısa şalvar.*|| **diz çakşırı,** *Yeniçerilerin giydiği belden dize kadar ve baldırları çıplak bırakan çuha şalvar.*|| **diz çökmek,** *1. Dizlerini yere koyarak oturmak. 2. Baş eğmek, boyun eğmek; kabul etmek.*|| **diz demiri,** *Saraçlıkta deriyi vurarak yumuşatmaya ve şekillendirmeye yarayan bir demir aygıt; muşta.*|| **diz dize,** *Dizleri birbirine değercesine.*|| **diz donu,** *1. Yağlı güreşlerde güreşçilerin giydiği deri pantolon; kispet. 2. {OsT} {ağız} İç donu.* [DS]|| **dize dirsek dikmek,** *{OsT} Dirseği dize koymak.*|| **dize gelmek,** *Direnip karşı koymaktan vazgeçerek boyun eğmek, kabul etmek.*|| **dize getirmek,** *Kendisine karşı geleni yenerek emrini yerine getirecek duruma düşürmek.*|| **dize yetmek,** *{eAT} Dize kadar gelmek; diz boyu olmak.* [DK]|| **diz gelmek,** *{ağız} Çömelmek.* [DS]|| **diz gözü,** *{OsT} anat. Diz kapağının iki yanındaki çukurluklardan her biri.*|| **dizin basmak,** *{eAT} Diz çökmek.* [DK]|| **dizin çökmek,** *{eAT} {OsT} Dizi üzerine oturmak; diz çökmek.*|| **dizin dizin,** *1. {eAT} {OsT} Dizleri üstünde ilerleyerek. 2. {ağız} Dizleri üstünde; dizleriyle.* [DS]|| **dizin düşmek,** *{eAT} {OsT} Diz üzerine oturmak; diz çökmek.*|| **dizine düşmek,** *Yalvarmak.*|| **dizine kapanmak,** *Birine çok yalvarmak; pişmanlığını ifade etmek.*|| **dizini dövmek,** *Çok pişman olmak.*|| **dizinin dibi,** *Çok yakını; yanı başı.*|| **dizinin dibinden ayrılmamak,** *Birinin yanından hiç ayrılmamak; hep beraber bulunmak.*|| **dizin oturmak,** *{eAT} {OsT} Diz çökmek; dizinin üzerine oturmak.*|| **dizi üzerine çökertmek,** *{eAT} Dize getirmek; yere yıkmak; bastırmak.* [DK]|| **dizi üzerine çökmek,** *{eAT} Dizini bükerek oturmak; dizi üzerine oturmak.* [DK]|| **dizi üzerine gelmek,** *{eAT} Diz çökmek; yere kapanmak; yalvarmak için yere kapanmak.* [DK]|| **diz kapağı,** *Dizin ön tarafında ve diz kapağı kemiği ile kaplı olan bölümü.*|| **diz kapağı kemiği,** *Dizin ön tarafında bulunan kapak biçimindeki yassı ve oynak kemik.*|| **diz kırıç,** *{ağız} (Köpek için) sert ve güçlü.* [DS]|| **diz kösmek,** *{ağız} Diz çökmek.* [DS]|| **dizleri kesilmek,** *Dizlerinde derman, güç kalmamak; yürüme gücünü kaybetmek.*|| **dizlerine kapanmak,** *Çok yalvarmak.*|| **dizlerinin bağı çözülmek,** *Korkudan ayakta duramayacak hâle gelmek.*|| **dizleri tutmamak,** *Ayakta duracak gücü kalmamak.*|| **diz üstü,** *Dizler üzerinde durabilen veya dizler üzerine konduğunda çalıştırılabilen araç.*|| **diz üstü bilgisayar,** *Bilgisayarın her türlü donanımı ile küçültülerek taşınabilir hâle getirilmiş biçimi.*|| **diz tonu,** *{eAT} {OsT} İç donu.*

diz[2], [Far. diz دز] *{OsT} is.* Kale; sur.

diz[3], [Far. dïz دیز] *(di:z) {OsT} is.* Renk.

diz[4], [Erme. tiz] *{ağız} is.* Kene. [DS]

dizanteri, [Fr. dysenterie] *is. tıp.* Ağrılı ve kanlı ishalle beliren, bağırsakta yaralara yol açan, bulaşıcı, salgın hastalık.

dizanterili, [dizanteri-li] *sf.* Dizanterisi olan; dizanteriye yakalanan.

dizar, [Far. dïzār / dīdār دیدار] *{OsT} is.* → didar.

dizayn, [İng. design] *is.* **1.** İnsanların kullandığı her türlü eşya ve yaşadığı ortam ile çevre arasında bir uyum getirmeyi amaçlayan bilim dalı; tasarım. **2.** Tasarımla ilgili çizim; tasarım.

dizban, [Far. dizbān دیزبان] *{ağız} is.* Şeytan. [DS]

dizçük, [diz-çük] *{eAT} is.* Dizcik. **2.** Diz bağı; dizlik. [DK]

dizdar, [Far. diz-dār دزدار] *(dizda:r) {OsT} is.* **1.** Kale muhafızı; kale bekçisi. **2.** İmparatorluk döneminde ikinci dereceden bir askerî görev olarak kale merkez kumandanına verilen unvan.

dizdarlık, -ğı [dizdar-lık] *(dizda:rlık) is.* Dizdarın görevi.

dizdik, -ği [dız *(yans.)* > diz-dik] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Kuyruk. [DS]

dizdirme, [diz-dir-me] *is.* Dizme işini yaptırma eylemi.

dizdirmek, [diz-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Dizme işini birine yaptırmak.

dize, [diz-e] *is.* **1.** *ed.* Şiirdeki satırların her biri; mısra, *(1969).* **2.** *{ağız}* Tahta tırmık. **3.** *{ağız}* Çömlek. [DS]

dizek, -ği [diz-mek > diz-ek] *{eAT} is.* **1.** Sıra. **2.** *{ağız}* Yazı satırı. [DS] **3.** *{ağız}* Kadınların fesleri önüne yerleştirilen altın dizisi. [DS] **4.** *{ağız}* Hızarla biçilmiş tahta. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanların yatması için yapılmış taş döşeme. [DS] 🗗 **dizek dizek,** *{eAT} Sıra sıra.*

dizekmek, [*diz-e-mek > diz-e-k-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Dizilmek.

dizel, [Rudolf Diesel *(Alman mühendis 1858-1913)* > diesel] *is.* **1.** Sıkıştırılmış hava içine püskürtülen ağır yakıtlarla çalışan motor. **2.** *argo.* Cinsel ilişkiye eğilimli, hafif meşrep kadın.

dizelemek, [diz-mek > diz-ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dizivermek.

dizelleştirme, [dizelleş-tir-me] *is.* Dizel hâline getirme eylemi.

dizelleştirmek, [dizelleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Dizel durumuna getirmek.

dizem, [diz-mek > diz-em] *is. ed.* ve *müz.* Bir dizede veya notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde yinelenmesinden doğan ses uyumu; ritim; tartım.

dizeme, [diz-e-me] *{eAT} is.* **1.** Bağ, bahçe etrafına kamış ya da ağaçtan yapılmış çit; ağaç parmaklıklı çit; tahta perde. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Oda bölmelerindeki çapraz ağaçlar. [DS] **3.** *{ağız}* Üzerine tavan veya taban çakılan ağaç direkler. [DS] **4.** *{ağız}* Ahşap binalarda ağaç çatmaların arasına kerpiç ve tuğla konularak yapılan duvar. [DS] **5.** *{ağız}* Normal boyundan daha küçük olan kerpiç. [DS]

dizemek, [diz-mek > *diz-e-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Dizmek.

dizemli, [dizem-li] *sf.* Dizemli olan; tartımlı; ritimli; ritmik.

dizge[1]**,** [diz-mek > diz-ge] *is.* **1.** Bir bütün oluşturacak şekilde karşılıklı birbirine bağlı ögelerin tümü; sistem; manzume, *(1942).* **2.** *fel.* Bilimsel bir bütünlük ya da başlı başına bir öğreti oluşturacak biçimde birbirine bağlı olarak örgütlenmiş düşünceler, bilgiler, öğretiler, ilkeler bütünü; sistem; manzume. **3.** Kendi içinde kapalı ve düzenli bir bütün. **4.** Birbirine bağlı bilimsel ya da felsefî düşünceler birliği. **5.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın gerdanlık. [DS] **6.** Nazım, *(1935).*

dizge[2]**,** [diz > diz-ge دیزگه] *{eAT} is.* **1.** Diz bağı; dizlik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Dize kadar uzanan uzun konçlu çorap. [DS] **3.** Diz kapağını geçen çorap. **4.** Çorap bağı. **5.** Dört beş santimetre eninde dokunmuş kadın kemeri.

dizgeli, [dizge-li] *sf.* Bir dizge içinde bulunan; dizgesi olan; sistematik; sistemli.

dizgesel, [dizge-sel] *sf.* **1.** Dizge ile ilgili; sistemli; sistematik. **2.** Belli bir dizgeye göre düzenlenmiş olan.

dizgesiz, [dizge-siz] *sf.* Dizgesi olmayan; bir dizge içinde bulunmayan; bir dizgeye bağlı bulunmayan; sistemsiz.

dizgi, [diz-mek > diz-gi] *is. matb.* Kitap, gazete, dergi vb. basılacak, çoğaltılacak şeyler için sayfa oluşturmak üzere harfleri, kelimeleri, şekilleri, resimleri yerleştirme ve düzenleme işi; tertip. 🗗 **dizgi yeri,** *Basımevlerinde veya ayrı yerlerde bu dizgi işlerinin yapıldığı yer veya bölüm; mürettiphane.*

dizgici, [dizgi-ci] *is. matb.* **1.** Hurufat kasalarında bulunan harfleri alarak basılacak metni hazırlayan, düzeltmelerden sonra dizgileri yeniden elden geçiren, sayfa düzenlemesini yapan, baskı kalıplarının hazırlanması için sayfaları formalardaki yerlerine göre sıralayan işçi; mürettip. **2.** Metince yoğun olan sayfaların düzenlenmesinde uzmanlaşmış grafik tasarımcı. **3.** Bilgisayar sisteminde klavyeyi kullanarak metnin dizgi ve yükleme işlemini yapan kişi.

dizgicilik, -ği [dizgici-lik] *is.* Dizgicinin işi ve mesleği; müretti̇plik.

dizgin, [*eT.* tiz-mek *(dizmek, sıraya koymak)* > tizgin > diz-gin] *is.* **1.** *{eT}* Sıraya sokmaya, düzenlemeye yarayan şey. [Clauson] **2.** Binek hayvanlarının gemine bağlanan ve hayvanı yönetmeye ve yöneltmeye yarayan kayış. *{eT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Biçilmiş ekin veya ot demeti. [DS] 🗗 **dizgin dayak,** *{ağız} (Yürümek için) güçsüz, bitkin durumda.* [DS]|| **dizgin depretmek,** *{eAT} Atı harekete geçirmek.*|| **dizgin etmek,** *Hızla atılmak.*|| **dizgine vurmak,** *Durdurmak.*|| **dizgin eylemek,** *{eAT} Atın dizginini kasıp dört nala kaldırmak; at kaldırmak; at koparmak.*|| **dizginine çarpmak,** *Sinirine dokunmak.*|| **dizginini çekmek,** *Birinin aşırı davranışlarına engel olmak.*|| **dizginini kısmak,** *Üzerindeki baskıyı artırmak.*|| **dizginleri ele almak,** *Yönetimi eline geçirmek.*|| **dizginleri gevşetmek,** *1. Elle dizginlerin sıkılığını gevşetmek. 2. mecaz. Birinin üzerindeki baskıyı azaltmak.*|| **dizginleri koparmak,** *Her türlü bağ ve baskıdan kurtulmak.*|| **dizginleri salıvermek,** *Başıboş bırakmak.*|| **dizginleri ele vermek,** *Başkasının yönetimini kabullenmek.*|| **dizgin uzatmak,** *{eAT} Atı serbest bırakmak; başını salıvermek.*|| **dizgin vurmak,** *Dizgin takmak.*

dizginleme, [dizgin-le-me] *is.* Dizgin takmak eylemi.

dizginlemek, [dizgin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dizgin takmak. **2.** Yürütmek için dizginle vurmak. **3.** *mecaz.* Buyruğu altına almak. **4.** *mecaz.* Taşkınlığını önlemek, kontrol altında tutmak. **5.** *{ağız}* Eğitmek. [DS]

dizginlenme, [dizginle-n-me] *is.* Dizgin takılına veya dizginleme eylemi yapılma durumu.

dizginlenmek, [dizginle-n-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Kendisine dizgin takılmak. **2.** (Yürütülmek için) dizginle vurulmak. **3.** *mecaz.* Buyruk altına alınmak. **4.** *mecaz.* Taşkınlık yapmasına fırsat verilmemek.

dizginleyivermek, [dizginle-mek+ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Koşuvermek. **2.** (Çok yük yüklenen hayvan için) dizlerini bükerek yürümek. [DS]

dizginsiz, [dizgin-siz] *sf.* **1.** Dizgini olmayan. **2.** *mecaz.* Hiçbir engel tanımayan, davranışlarında aşırı ve ölçüsüz olan.

dizi, [*eT.* tiz-mek *(sıra sıra yapmak, dizmek)* > tiz-ig > diz-i] *is.* **1.** Bir ipliğe veya tele sıralanmış nesnelerin meydana getirdiği bütün. **2.** Art arda veya yan yana sıralanmış nesneler bütünü. **3.** Birbiri ardınca gelen şeyler. **4.** *as.* Saf hâlinde duran bir kıtanın birbiri arkasında duran erlerine verilen ad. **5.** Trafikte art arda ve aynı yöne doğru seyreden taşıtların meydana getirdiği sıra. **6.** Birlikte manevra yapan vagonların meydana getirdiği grup. **7.** *dbl.* Bir dilin kelime hazinesine giren dil unsurlarının tümü. **8.** *mat.* Değişmesiz bir kurala bağlı olarak, her biri kendisinden sonra geleni verecek şekilde art arda sıralanmış sayılar. **9.** *müz.* Özel kurallara uygun ve bir müzik sistemine temel olan belirli perdelerin

sıralanışı; gam; ıskala. **10.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın kordon. [DS] **11.** *{ağız}* Meşinden yapılma fişeklik. [DS] **12.** *{ağız}* Toprakta sabanla açılan ark; çizi. [DS] **13.** *sf.* (Birçok olay veya nesne için) birbirini izleyen, birbiri ile bağlantılı olan. ◘ **dizi dizi,** *Sıralanmış olarak; pek çok dizi hâlinde.* | **dizi film,** *Birçok bölümden oluşan ve her bölümü birbirine bağlı olmakla birlikte belli bir zaman aralığı ile yayınlanan film.* || **dizi dengi,** *{ağız} Sicime dizilerek kurutulmuş tütünlerden sapları dışarıya gelmek üzere üst üste konularak yapılan denk.* [DS] || **diziye gelmek,** *{ağız} İnattan vazgeçerek doğruyu kabul etmek; yola gelmek.* [DS]

dizici, [diz-ici] *is.* Dizgici.

dizig, [tiz-mek > tiz-ig / diz-ig] *{eT} is.* Dizi; sıra; saf.

diziglig, [tizig > tizig-lig / dizig-lig] *{eT} sf.* Dizili; sıralanmış; bir çizgi boyunca yerleştirilmiş.

dizikmek, [diz-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Diz çökmek. [DS]

dizildürük, [tiz-il-mek > tizil-dürük / diz-il-dürük] *{eT} is.* Çedik, mest gibi giyeceklerin ucuna takılan pullar.

dizileme, [dizi-le-me] *is.* Dizi hâline getirme eylemi.

dizilemek, [dizi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Diziler hâlinde sıralamak.

dizili, [dizi-li] *sf.* Dizilmiş, sıralanmış olan.

diziliş, [dizil-iş] *is.* Dizilmek eylemi ve biçimi.

dizilme, [diz-il-me] *is.* Dizilmek eylemi.

dizilmek, [*eT.* tiz-mek > tiz-il-mek > diz-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Dizili duruma getirilmek. **2.** *dönşl.* Sıraya, diziye girmek.

dizim, [*eT.* tiz-mek > tiz-im > diz-im] *is.* **1.** *{eT}* Dizi; sıra. **2.** Dizilmek işi; dizme. **3.** *dbl.* Söz zincirinde birbirini izleyen ve belli bir birim oluşturan ögeler birleşimi; sentagma. **4.** *{ağız}* İpliğe dizilen şeyler. [DS] ◘ **dizim dizim,** *{eAT} Dizi dizi; sıra sıra.*

dizimek, [dizi-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Dizmek. [DS]

dizimsel, [dizim-sel] *sf. dbl.* **1.** Dizimle ilgili. **2.** Söz zinciri içinde görünen; sentagmatik.

dizin, [diz-mek > diz-in دزن] *is.* **1.** Dizi; sıra. **2.** Bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımlardan içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabe sırasına göre dizilmiş liste; fihrist; indeks, *(1955).* **3.** Belli bir konuda çıkan yazılarla ilişkiyi sağlayan ve ayrı bir kitap veya süreli yayın şeklinde basılan eser. **4.** Kitaplık veya arşiv vb. yerler için düzenlenmiş belli bir bilginin veya belgenin bulunduğu yeri gösteren düzenli liste. **5.** *bsy.* Bir programda, bir döngünün her yinelenişinde arttırılan parametre. **6.** *{ağız}* Üzüm sucuğu. [DS] **7.** *{ağız}* İpliğe dizilerek kurutulmuş sebze ya da meyve. [DS] **8.** *{ağız}* İpliğe dizilen şeyler. [DS] ◘ **dizin altını,** *{ağız} Üç sıralı altın gerdanlık.* [DS] || **dizin dizin,** *{eAT} {OsT} Dizi dizi; sıra sıra.*

dizin, [diz-in] *zf.* Dizleri üstünde. ◘ **dizin dizin,** *(Yürümek, çekilmek vb. için) diz üstünde.*

dizinlemek, [dizin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir belgenin başlığını, içeriğini çözümleyerek ayırt edici birkaç özelliğini belirleyen kelimeyi çıkarmak. **2.** *bsy.* Bir bilgisayar komutunda işlenenin gerçek adresini elde etmek için bir dizin kütüğü içeriğini komutun adres bölgesi değerine eklemek gerektiğini belirtmek.

dizinmek, [tiz-mek > tiz-in-mek > diz-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için dizmek; kendi kendine dizmek.

dizirlenmek, [dizirle-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Dizilmek. [DS]

dizisel, [dizi-sel] *sf.* İnsanlar arasındaki ayırıma ilişkin; dizisellikle ilgili.

dizisellik, -ği [dizisel-lik] *is. fel.* İnsanlar arasındaki sezgisel bir bağıntı durumunda yoksun kılan, gruplaşma biçimi ne olursa olsun birbirinden uzaklaştıran ve onların herhangi bir sayı dizisi gibi birlikte yaşamalarına yol açan ayrılma durumu.

diziş, [diz-mek > diz-iş] *is.* Dizmek eylemi veya biçimi.

dizişmek, [tiz-mek > tiz-iş-mek > diz-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dizmek işini yapmak; dizmekte birbirine yardım etmek.

dizlek, -ği [dız *(yans.)* > diz-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Hazırcevap. **2.** İnatçı. [DS]

dizleme, [diz-le-me] *is.* **1.** Diziyle basma eylemi. **2.** *{ağız}* Diz çorabı; uzun çorap. [DS] **3.** *{ağız}* Tozluk. [DS] **4.** *sf. {ağız}* Diz boyu. [DS]

dizlemek, [*eT.* tīz > tiz-lē-mek > diz-lē-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Diziyle bastırmak; diziyle ezmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *gçsz.* (Su, çamur, kar için) dize kadar yükselmek; dize kadar batmak. **3.** *{ağız}* Diz üstü düşmek. [DS] **4.** Dizleri üstünde yürümek. **5.** Dizleri üstünde kaymak.

dizlemelik, -ği [dizleme-lik] *{ağız} sf.* (Yün için) tozluk, çorap yapımına uygun. [DS]

dizletmek, [tīz > tiz-lē-mek > tiz-le-t-mek > diz-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi birine diziyle ezdirtmek; dizi altına aldırtmak.

dizlig, [tīz > tiz-lig / diz-lig] *{eT} sf.* Dizli; güçlü kuvvetli.

dizlik, -ği [diz-lik دزلك / دیزلك] *is.* **1.** Diz eklemini korumak için kullanılan esnek iplikten dokunmuş, yumuşak sargı. **2.** Belden dize kadar uzanan don. *{OsT}{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Düştüğünde dizinin parçalanmaması için atın dizine takılan deri parçası. **4.** Çizmenin dizi örten parçası. **5.** Tulumbacıların giydiği ak bezden yapılmış, bol ağlı kısa ve dar paçalı külot pantolon. **6.** Kimi sporlarda kullanılan

dizi korumaya mahsus düzenek; diz bağı. **7.** Pantolonların dize gelen yerini korumak için üstten yapıştırılan veya dikilen kumaş veya deri parçası. **8.** Şalvar. **9.** İş önlüğü. **10.** *{ağız}* Tozluk. [DS] **11.** *{ağız}* Diz çorabı. [DS] **12.** *{ağız}* Önlük; peştamal. [DS] **13.** *{ağız}* Pantolon; şalvar. [DS] **14.** *{ağız}* Kadınların giysi üstüne bağladıkları süslü kuşak vb. [DS] **15.** *{ağız}* Zeybek pantolonu. [DS]

dizlinmek, [tiz-il-mek > tiz(i)l-in-mek > diz(i)l-inmek] *{eT} edil. f. [-ür]* Dizilmek.

dizman, [dız *(yans.)* > dız-man] *{ağız} is.* Şişman ve uzun boylu; iri yapılı. [DS]

dizmandık, -ğı [dizman-lık] *{ağız} sf.* → dizman. [DS]

dizme, [tiz-mek > tiz-me / diz-me] *is.* **1.** Sıralama veya ipe geçirme eylemi. **2.** *{ağız}* Evin önündeki camlı çıkıntı; balkon. [DS] **3.** *{ağız}* Tahta bölme; bu bölmelerde kullanılan tahtalar. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine tavan veya taban tahtası çakılan ağaç direkler. [DS] **5.** *{ağız}* Oklavaya sararak yuvarlatılmış ince yufkayı iç içe halkalar şeklinde tepsiye döşeyip pişirdikten sonra üzerine kaynatılmış şerbet dökerek yapılan tatlı. [DS] **6.** *{eT}* Şalvarın uçkurluğu, torbanın ağız bağı vb. uçkurluk yapılarak içinden ip geçirilen şeyler.

dizmek, [*eT.* tiz-mek / diz-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yan yana veya üst üste sıralamak. **2.** Boncuk veya tespih tanelerini bir ipliğe veya bir tele sıra sıra geçirmek. **3.** *matb.* Basımevinde harfleri yan yana getirerek sayfa düzenlemek.

dizmelik, -ği [dizme-lik] *{ağız} sf.* (Tahta için) bölme yapmaya yarayan veya uygun olan. [DS]

dizmen, [diz-men] *is.* Dizgici.

dizüri, [Fr. dysurie] *is. tıp.* İşeme zorluğu.

dizüstü, [diz+üst-ü] *zf.* Dizleri yere gelecek şekilde.

dizyem, [Fr. dixième] *is.* Sıcaklıkölçerde derecenin onda biri.

dk [Ar. dakika] *is. kısalt.* Zaman birimi olan dakikanın kısaltılmışı.

dm [Fr. décimètre] *is. kısalt.* Desimetrenin kısaltılmışı.

dmh [Fr. déci-milenium hour] *is. kısalt.* Bir saatin on binde biri olan zaman birimi; 0.36 saniyelik zaman birimi.

DNA [İng. deoxyribonucleic acid] *is. kısalt.* Hücre çekirdeğinin, kromatinin ve kromozomların bileşiminde bulunan ve kalıtımın maddî temelini meydana getiren kromozomları oluşturan madde olan, dezoksiribo nükleik asidin kısaltması.

do, [Lat. dominis *(tanrı)* > do *(önceleri* ut *iken ilk defa G. M. Bononcini 1673'te kullanmıştır)*] *is. müz.* **1.** Do gamının ilk derecesi olan sesin adı. **2.** Bu sesi gösteren nota. ◻ **do anahtarı,** *müz. Portenin üzerine çizilen ve o çizgideki notaya adını veren anahtar.*

dobak, -ğı [top / tom > dob-ak ? / domb-ak] *{ağız} is.* **1.** Topak; kesik. **2.** Dalları kesilmiş ağaç; direk; tomruk. **3.** Saçsız baş. **4.** *sf.* Başı açık; başı çıplak. **5.** Tamam; bütün. [DS] ◻ **dobak keçi,** *{ağız} Boynuzsuz keçi.* [DS]

dobalak, -ğı [top / tom > dob-al-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** Eni boyu birbirine eşit olan; şişman. **2.** *is.* Küçük çömlek. [DS]

dobalan, [top / tom > dobal-an] *{ağız} is.* **1.** Kabuğu ile pişirilmiş yumurta ya da patates. **2.** Budaksız ve düzgün tomruk. **3.** Domalan denilen mantar. [DS]

dobalmak, [top / tom > dob-al-mak / dom-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Namaz secdesine benzer şekilde çökmek; vücudunun bir yerini dışa çıkmak. [DS]

dobaltmak, [top / tom > dobal-t-mak / dom-al-tmak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini secde eder gibi çöktürmek. [DS]

dobi, [? dobi] *{ağız} is.* Gayrimüslim çocuklarına verilen ad. [DS]

dobiç, -ci [boduç > dobuç] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

dobra, [Bulg. dobro *(iyi)*] *is.* Açık olmak; açıkça söylemek. ◻ **dobra dobra,** *Çekinmeden; açıktan açığa; sakınmadan.*

dobran, [dob-ra-n] *{ağız} sf.* **1.** Yüzü gülmeyen. **2.** Kibirli. [DS]

dobranca, [Slav. obramnica] *{ağız} is.* Sakaların su taşımakta kullandıkları omuz sopası; terazi; eğindirik. [DS]

dobuç, -cu [top / tom > dob-uç] *{ağız} is.* **1.** Çam bardak. **2.** Ağaçtan yapılmış kova. [DS]

dobura, [Slav. dobro *(iyi)*] *{ağız} sf.* (Söylemek için) açıkça. [DS] ◻ **dobura dobur,** *{ağız} (Gerçeği söylemek için) dolambaçlı yollara sapmadan; olduğu gibi; dosdoğru.* [DS]

doburcuk, -ğu [top / tom > dob-ur-cuk] *{ağız} is.* İri taneli yağmur damlası. [DS]

doce, [İt. doge *(başbuğ)*] *(do'ce) {OsT} is.* Venedik Cumhuriyetinin başkanı.

doçent, [Lat. docere *(öğretmek)* > docens *(öğreten)* / Alm. dozent] *is.* Üniversitede derecesi asistan ile profesör arasında olan öğretim görevlisi.

doçentlik, -ği [doçent-lik] *is.* **1.** Doçent olma durumu. **2.** Doçentin görevi.

dodan, [? dodan] *{ağız} sf.* **1.** Şişman; göbekli. **2.** *is.* Siyah ve kırmızı renkli, zehirli büyük bir arı. [DS]

dodarmak, [dod-ar-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Tahakküm etmek. [DS]

doddi, [? doddi] *{ağız} sf.* İnsanları birbirine düşüren. [DS] ◻ **doddi başı,** *{ağız} Onun bunun arasını bulan.* [DS]

doddiri, [dad *(yans.)* > dad-dir-i > doddiri] *{ağız} is.* Şalvar. [DS]

dodı, [Gürc. toti] *{ağız} is.* Ayının el gibi kullandığı ön ayağı. [DS]

dodırgan, [*eT.* tōḍ-mak *(doymak)* > dod-ır-gan *(doyuran)* / dodur+gün] *{ağız} is.* **1.** Bolluk; bereket. **2.** Ziyafet. [DS]

dodik, -ği [Gürc. toti] *{ağız} is.* **1.** Çocuk ayağı. **2.** Kesilmiş koyun keçi ayağı. [DS]

dodil, [? dodil] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağız kavgası yapan. [DS]

dodiri, [? dodiri] *{ağız} sf.* **1.** Kısa. **2.** *is.* Küçük gaz lambası. [DS]

dodmak, [tōḍ-mak > dōḍ-mak] *{eT} dönş. f. [-ur]* Doymak.

dodora, [? dodora] *{ağız} is.* Taze soğanın yumru kökü. [DS]

dodoy, [? dodoy] *{ağız} is.* Mert adam. [DS]

dodoylu, [dodoy-lu] *{ağız} sf.* Güzel yüzlü ve iyi huylu. [DS]

dodu, [? dodu] *{ağız} is.* Manken. [DS]

doduk, -ğu [Gürc. toti] *{ağız} is.* **1.** İnsan ve hayvan ayağı. **2.** Başörtüsü; atkı. **3.** Kesilmiş keçi ve koyun ayağı. **4.** *sf.* Pis; fena; kötü. [DS]

dodul, [? dodul] *{ağız}*] *is.* Pestil yapılacak meyveleri ezmekte kullanılan ağaç aygıt. [DS]

doduldanmak, [dod *(yans.)* > dodulda-n-mak] *{ağız} dönş. f. [-ır]* Kızarak homurdanmak; mırıldanmak; söylenmek. [DS]

dodunmak, [tōḍ-mak *(doymak)* > toḍ-un-mak > doḍ-un-mak] *{eT} dönş. f. [-ur]* **1.** Doyunmak; doymak. **2.** Doymuş görünmek. [DLT]

dodurdanmak, [dod *(yans.)* > dodurda-n-mak] *{ağız} dönş. f. [-ır]* → doduldanmak. [DS]

dodurga, [*eT.* tut-ur-mak *(ele geçirmek)* > dodur-ga] *{ağız} sf.* **1.** Yurt almayı ve korumayı bilen. [DS] **2.** *tar.* 24 Oğuz boyundan birinin adı.

dof, [? dof] *{ağız} is.* Sürü; kafile. 🗗 **dof dof,** *{ağız} 1. Sıra sıra. 2. Bölük bölük. 3. Akın akın.* [DS]

doga, [*eT.* toġ-a *(hastalık)* > doga] *{ağız} is.* **1.** Kulaksız koyun ya da keçi. **2.** Baba hindi. [DS]

dogma, [Yun. dogma *(iyi olan, fikir)* > Fr. dogme] *is. fel.* **1.** Doğruluğu sınanmadan kabul edilen, bir dinin veya felsefî öğretinin veya ideolojinin temeli sayılan nokta; sav; nas. **2.** *gnş.* Kesinliğine ve dokunulmazlığına inanılan fikir. **3.** Hıristiyanlıkta tanrı adına kilisede ileri sürülen, reddedilemez, ancak kaynakları ve nitelikleri incelenebilir öğretiler. **4.** Bir felsefe okulunda benimsenen, doğru diye ileri sürülen öğreti.

dogmacı, [dogma-cı] *sf.* **1.** Dogmacılığa ilişkin. **2.** *is.* Kesin doğrular ileri sürebileceğine inanan kimse. **3.** Kiliselerin dogmalarını benimseyen kimse.

dogmacılık, -ğı [dogmacı-lık] *is. fel.* Öne sürülen öğretileri sınamadan, eleştirmeden doğru olarak kabul eden; benimsediği var sayımlardan katı yöntemlerle önermeler üreten anlayış; dogmatizm.

dogmak, [toġ-mak / doġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Dümdüz yönelmek; bir şeye veya yere doğrulmak.

dogmalaştırma, [dogmalaş-tır-ma] *is.* Bir görüşü ve kanaati dogma hâline getirme eylemi.

dogmalaştırmak, [dogmalaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir inancı, bir kanaati veya bir görüşü dogma hâline getirmek.

dogmatik, -ği [Fr. dogmatique] *sf.* **1.** *fel.* (Düşünce biçimi için) deney bilgisini, deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, savlarını inanç öğretilerinden çıkaran. **2.** *is.* Felsefe ve din dogmalarının bilimsel bir mantıkla ve sıralı bir yolla ortaya konulması. 🗗 **dogmatik felsefe,** *Deney, eleştirme ve kuşkuculuğun tersine, her türlü kuşku ve inkârın üstünde tutulan birtakım ilkeleri benimseyen felsefe.*

dogmatizm, [Fr. dogmatisme] *is.* **1.** *fel.* Birtakım ilkeleri, kuralları, fikirleri her zaman için geçerli değişmez doğrular olarak kabul eden düşünce tarzı; dogmacılık. **2.** *tıp.* Hastalığın ana sebeplerini düşünce yoluyla bulmaya çalışan eski hekimlik sistemi.

dogramak, [toġrā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Doğramak. [DLT]

dogralmak, [toġrā-mak > toġra-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Doğranmak. [DLT]

dogranmak, [toġrā-mak > toġra-n-mak] *{eT} dönş. f. [-ur]* Kendisi için doğramak; doğranmak. [DLT]

dograşmak, [toġrā-mak > toġra-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte, yardımlaşarak doğramak; doğraşmak. [Clauson] **2.** *dönş. f.* (Elbise vb. için) parçalanmak. [DLT]

dogratmak, [toġrā-mak > toġra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğratmak.

doğruşmak, [toġ-ur-mak [Clauson] > toġur-uş-mak > doġur-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte yola gitmeye kalkışmak; yola düzülmek; yola gitmekte yarışmak. [DLT]

dogun, [döğün-mek > döğün ? / dogun] *{ağız} is.* Kaçırılan fırsatlar için duyulan üzüntü. [DS]

doguru, [toġ-ur-mak > toġ-ur-u > dog-ur-u] *{eT} sf.* **1.** Doğru; düz; dimdik. **2.** Dürüst. **3.** Gerçek. [DLT]

doğ[1], [? doğ] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleği. **2.** Halka. [DS] 🗗 **doğ kazığı,** *{ağız} Kağnının ön köpünü oka bağlayan kazık.* [DS]

doğ[2], [doğ] *{ağız} is.* Anne baba bir ya da yalnız baba bir kardeşler. [DS]

doğ[3], [*eT.* toġ-a *(hastalık)* > doğ] *{ağız} is.* **1.** Kulaksız keçi veya koyun. **2.** Keçilerin kulaklarındaki kıvrımlar. **3.** Aşık kemiğinin ensiz olan yüzlerinden şişkince olanı. **4.** Ağaçları birbirine bağlamak için deriden ya da yaş ağaçtan yapılan bağ. [DS] 🗗 **doğ koyun,** *{ağız} Küçük kulaklı koyun.* [DS]‖ **doğ kulak,** *{ağız} Küçük kulaklı davar.* [DS]

doğa[1], [doğ-mak > doğ-a] *is.* **1.** Evreni oluşturan somut varlık ve nesnelerin tümü; tabiat, *(1942).* **2.** Fiziksel evreni düzenleyen, denensellik yasalarının egemen olduğu alan. **3.** İnsan eliyle değişikliğe uğ-

ramamış doğal güzelliklerini koruyan çoğunlukla yerleşim birimi dışındaki kesim. **4.** Bir şeyi benzerlerinden ayrı kılan ayırıcı öz; bir bireyin kendine özgü niteliklerin tümü. **5.** Bir nesne veya olgu ile birlikte var olan iç zorunluluk. **6.** İnsanın koyduğu kültür, sanat, teknik gibi kuruluşlar ve biçimlerle karşıtlık içinde, kendi kendine olan, biçimlenen. **7.** Duyulur, anlaşılır ve algılanır olan dış nesnelerin tümü. **8.** Mizaç. *(1935)* 🗗 **doğa bilgisi,** *biy. Doğada var olan canlı ve cansız varlıklar hakkında edinilen genel bilgi; tabiat bilgisi.*|| **doğa bilimci,** *Hayvanlar, bitkiler dünyasını yerinde gözlemleyip inceleyen bilim adamı; natürist.*|| **doğa bilimcilik,** *Hayvanlar ve bitkiler âlemini yerinde gözlemleyip inceleme işi.*|| **doğa bilimleri,** *Fizik, kimya, biyoloji, jeoloji, astronomi, paleontoloji, ekoloji, oşinografî gibi doğayı ve bunlara ait olayları ele alan bilim dallarının tümü.*|| **doğa dışı,** *Doğaya ve doğada var olan yasalara aykırı.*|| **doğa felsefesi,** *fel. Doğa üzerine, doğanın özü, biçimleri ve gerçekleri üzerine ya da doğa bilimlerinin ana kavramları ve temelleri üzerine yönelen felsefe dalı.*|| **doğa ötesi,** *fel. 1. Duyularımızla algılayamadığımız varlıkların sebeplerini ve temellerini araştıran felsefe; fizik ötesi; metafizik. 2. Akıl ve sezgi yoluyla elde edilen ilk ilkeleri veya mutlak bilgiyi konu alan felsefe.*|| **doğa yasası,** *Doğa olaylarının bağlı bulunduğu yasa.*

doğa[2], [*eT.* toġ-a *(hastalık)* > doġ-a] *{ağız} is.* **1.** Kulaksız keçi veya koyun. **2.** Baba hindi. **3.** Aşık kemiğinin üst ve düz olan yanı. [DS]

doğaca, [*eT.* doñ *(soğuk, buz)* > doğaca] *{ağız} is.* **1.** At, eşek gibi hayvanların soğuktan ya da çok terli iken su içmekten dolayı yakalandıkları hastalık. **2.** *sf.* Çirkin. [DS]

doğacı[1], [doğa-cı] *is.* Yaşayış biçiminin ve toplumsal kuruluşların doğaya dönük olmasını savunan kişi; natürist.

doğacı[2], [doğ-mak > doğ-a-cı / Ar. du'ā > duacı ?] *{ağız} is. folk.* Yeni doğum yapan bir kadını tebrike gidenlere verilen ad. [DS]

doğacı[3], [*eT.* doñ *(soğuk, buz)* > doğacı] *{ağız} is.* → doğaca. 🗗 **doğacı olmak,** *{ağız} Üşümek; soğuktan etkilenmek.* [DS]

doğacılık, -ğı [doğacı-lık] *is.* **1.** Yaşama biçimi, beslenme vb. konularda kent ve sanayi ortamlarından uzak durarak doğayı izleme gereğini amaç edinen öğreti; natürizm. **2.** *fel.* Doğayı aşan, yaratıcı veya düzenleyici bir nedenin varlığını kabul etmeyen ve doğanın kendiliğinden var olduğunu; düzenleyici bir ilke varsa bunun da doğanın kendi içinde bulunduğunu savunan görüş. **3.** *fel.* Tanrının dünya işlerine karıştığını kabul etmeyen görüş. **4.** *fel.* Sosyal gelişmeyi doğa yasalarıyla açıklayan sosyal kuram.

doğaç, -cı [doğ-mak > doğ-aç] *is. ed.* Hiç düşünmeden, birdenbire, aklına geldiği gibi şiir ve söz söyleme; hazırlıksız; irtical.

doğaçlama, [doğaç-la-ma] *is.* **1.** İçine doğduğu gibi söz söyleme eylemi. **2.** Bu şekilde ortaya konulan sözlü eser. **3.** *müz.* Önceden hazırlanmadan ve bir notaya dayanmadan, içinden geldiği gibi anında çalınan müzik parçası. **4.** *tiy.* Önceden kararlaştırılmış bir diyalog ve hazırlanmış drama olmadan sahnenin akışına ve o anda içe doğan bulgulara göre oynanan oyun.

doğaçlamak, [doğaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Önceden herhangi bir hazırlık yapmaksızın içine doğduğu gibi söz, şiir üretmek.

doğaçtan, [doğaç-tan] *zf.* Önceden tasarlanmadan, o anda içinden geldiği gibi; irticalen.

doğal, [doğa-l] *sf.* **1.** Doğaya ilişkin; doğada var olan; tabiî. **2.** Tabiatın düzenine ve gereklerine uygun; tabiî, *(1942).* **3.** İnsan tarafından hiçbir değişikliğe uğratılmamış; yaratıldığı gibi; olduğu gibi. **4.** *kim.* Doğada bulunan; insan emeğiyle sentezlenmemiş. **5.** Olagelen, alışılmış. **6.** Bir kişinin veya nesnenin gerçek yapısına uygun düşen. **7.** Bir kişinin düşünce yapısına uygun gelen. **8.** *min.* (Metaller için) toprakta birleşmemiş durumda bulunan; nabit. 🗗 **doğal ayıklanma,** *biy. Darwin'e göre, doğada ve toplumda canlı türlerin arasındaki var olma ve ayakta kalma savaşında, en güçlülerin ve çevreye en iyi uyum sağlayabilenlerin hayatlarını sürdürdükleri; zayıfların ve çevreye uyum sağlayamayanların yok olduklarını; canlılar ve insan toplulukları arasında bu kanunun hükmünü yürüttüğünü savunan görüş.*|| **doğal gaz,** *Yeraltından çıkan metan ve etan gibi birtakım hidrokarbonlardan oluşmuş yanıcı gaz.*|| **doğal hâl,** *Maddelerin içinde bulundukları bileşiklerden ayrılma veya ortaya çıktıkları ortamdaki durumları.*|| **doğal hayat,** *Doğada bitki ve hayvanlar için insanların herhangi bir girişimi olmadan sürüp giden hayat.*|| **doğal ışık,** *fel. 1. İnsanın içinde var olan ve bilgi elde etmeye olanak sağlayan ışık. 2. Aklın doğrulara dolaysız ve apaçık varmasını sağlayan, Allah'ın insana verdiği bilme yetisi.*|| **doğal koruma alanı,** *çevr. İçinde bulunan bitki ve hayvan türlerini korumak amacıyla av ve diğer faaliyetlere kapatılmış bulunan coğrafî kesim.*|| **doğal sayılar,** *Saymakta kullanılan sayılar; sayma sayıları.*

doğalcı, [doğal-cı] *is. güzl. sntl.* Gerçeğin doğaya uygun olarak yansıtılmasını amaçlayan sanatçı; natüralist.

doğalcılık, -ğı [doğalcı-lık] *is.* **1.** Doğayı gerçek olarak yansıtmayı amaçlayan sanat akımı; natüralizm. **2.** *fel.* Gerçeğin yalnız doğaya uygun ve doğa ile açıklanmasını savunan felsefî görüş; natüralizm.

doğallaşma, [doğalla-ş-ma] *is.* Doğallaşmak eylemi.

doğallaşmak, [doğalla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Doğal duruma gelmek; doğal hâlini kazanmak; tabiileşmek.

doğallaştırma, [doğallaş-tır-ma] *is.* Doğal durum almasını sağlamak eylemi.

doğallaştırmak, [doğallaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Doğal durum almasını sağlamak. **2.** Doğal duruma getirmek; tabiîleştirmek.

doğallık, -ğı [doğal-lık] *is.* Doğal olma durumu; tabiîlik.

doğallıkla, [doğallık-la] *(doğallı'kla) zf.* Doğal olarak.

doğan, [*eT.* toġan > doğan طوغان] *is. zool.* **1.** Küçük kuşları ve fareleri yiyerek beslenen, yetiştirilerek kuş avında kullanılan bir tür yırtıcı kuş, *(Falco peregrinus).* **2.** Gündüz yırtıcısıgillerden *circus* cinsinden çayır doğanı, step doğanı, kızıl doğan, gök doğan ve kartalgillerden ise *falco* cinsine giren, doğan, avcı doğan, kutsal doğan, kerkenez, güvercin doğan, bozdoğan, küçük kerkenez, kızıl bacak kerkenez gibi yırtıcı kuşların ortak adı. ◻ **doğan burunlu,** *{OsT} Yumru ve toparlak burunlu; şahin burunlu.*

doğanak, -ğı [*eT.* toku / toġa *(toka)* > toğanak] *{ağız} is.* **1.** Yük ve denk sarılacak iplerin ucuna geçirilen ağaç halka. **2.** Hayvanların ön ayaklarını topuklarından birbirine bağlayan kayış ya da ip. [DS]

doğancası, [ṭoġan-ca-s-ı طوغنجه سی] *{OsT} zf.* (Çocuklar için) doğanların hepsi.

doğancı, [doğan-cı] *is.* **1.** Doğan yetiştiren ve doğanla avlanan kişi. **2.** İmparatorluk döneminde padişahın avcı kuşlarını yetiştiren, bunlara bakan ve av törenlerinde yardım eden görevlilere verilen unvan. ◻ **doğancı başı,** *Saray hizmetlerinden biri olan Enderun doğancılarının amiri.*

doğar[1], [davar > doğar] *{ağız} is.* Koyun ve keçi; davar. [DS]

doğar[2], [doğ-ar] *{ağız} is.* Üç yaşına gelip yavrulayacak duruma gelmiş dana. [DS]

doğar[3], [*eT.* doġ-mak *(dümdüz yönelmek)* > doğ-ar] *{ağız} is.* Sabah. [DS] ◻ **doğar namazı,** *{ağız} Sabah namazı.* [DS]

doğaüstü, [doğa+üst-ü] *sf.* **1.** Doğa yasalarına uymayan; deneme ve sınama alanının dışında kalarak olağan dünyaya uymadığı kabul edilen. **2.** Doğayı ve doğanın taşıdığı gücü aşan. **3.** Bilinen doğa yasalarıyla açıklanamayan. **4.** Allah'ın lütfuyla gerçekleşen, düzenlenen, yaratılan ve ortaya çıkan.

doğaüstücü, [doğa+üstü-cü] *sf.* **1.** Doğaüstü olaylarını kabul eden ve savunan. **2.** Doğaüstücülük yanlısı olan; sürrealist.

doğaüstücülük, -ğü [doğ-a+üst-ü-cü-lük] *is.* **1.** *fel.* Doğa yasalarıyla açıklanamayan olayların ve gerçeklerin varlığına inanmak gerektiğini savunan görüş; sürrealizm; tabiat üstücülük. **2.** Aklın vahiy yoluyla yardım görüp desteklendiğini ve böylece yetkinleştiğini ileri süren görüş. **3.** Protestan Almanya'sında on sekizinci yüzyılda gelişmiş olan doğaüstünün varlığını kabul eden özel bir akılcılık.

doğca, [*eT.* toñ *(soğuk)* > doğca / doğuca] *{ağız} is.* Zatürrie. [DS]

doğda, [doğ-mak > doġ-da] *{ağız} is.* Çocuk doğduğu zaman yapılan eğlence. [DS]

doğdacı, [doğ-mak > doġ-dacı دغدج] *{eAT} sf.* Doğan; doğmuş olan.

doğdaç, -cı [doğ-mak > doğ-daç] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğan bebek. **2.** *sf.* Anadan doğma; doğuştan. **3.** Doğurma kabiliyeti bulunan. [DS]

doğdaş, [doğ-mak > ṭoġ-daş طغطش] *sf.* **1.** *{eAT}* Aynı zamanda doğanlardan her biri. **2.** *{ağız}* Anadan doğma; doğuştan. [DS] **3.** *{ağız}* Yeni doğmuş çocuk. [DS]

doğdu, [doğ-mak > ṭoġ-dı طوغدی] *{OsT} is.* Loğusa cemiyeti. [Bürhan-ı Katı'] ◻ **doğduya gitmek,** *{ağız} Yeni doğum yapan kadını tebrike gitmek.* [DS]

doğduk, [*eT.* toġ-mak *(hastalık bulmak)* > doğ-duk ?] *{ağız} is.* Keçinin dört ayağı. [DS]

doğdurma, [doğ-dur-ma] *is.* Doğar hâle getirme eylemi.

doğdurmak, [doğ-mak > doğ-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doğar hâle getirmek. **2.** (Güneş, ay ve yıldız için) doğmasını beklemek; doğuncaya kadar gecikmek. **3.** Doğar kılmak.

doğguç, -cu [doğ-guç] *{ağız} is.* Çocuğu doğanlara hediye götürerek yapılan ziyaret. [DS]

doğkuru, [*eT.* toġ-mek *(dümdüz yönelmek)* > doğ-kur-u] *{ağız} zf.* Dümdüz; doğru olarak. [DS]

doğlamak, [doñ-mek > doğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Buz tutmak. [DS]

doğlu, [doğ-mak > doğ-(u)l-u] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

doğma, [doğ-ma] *is.* **1.** Doğmak durumu ve eylemi. **2.** Bebeğin ana vücudundan ayrıldığı doğumun son evresi. **3.** *sf.* (Bir kadın adı söylenerek; o kadından) doğmuş olan. ◻ **doğma büyüme,** *Bir yerde doğarak orada yetişme; başlangıçtan beri.*

doğmaca, [doğ-maca] *sf.* (Çocuklar için) aynı anne ve babanın evladı olan; öz olan.

doğmak, [*eT.* tuġ-mak / toġ-mak *(dümdüz yükselmek)* > doğ-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Dünyaya gelmek. **2.** (Güneş, ay ve yıldız için) ufukta görünmek, yükselmek. **3.** *mecaz.* Ortaya çıkmak; belirmek; oluşmak. **4.** Sonucu olmak. **5.** Belli bir yetenekle dünyaya gelmek. **6.** (Yeni fikir için) zihinde sentezlenme yoluyla oluşmak. ◻ **doğa durmak,** *{eAT} Doğmak üzere olmak.* || **doğduğuna pişman,** *1. Yaşamaktan bezmiş; bezgin. 2. Tembel.* | **doğduğuna**

pişman etmek, *Bir kimseye hayatı yaşanmaz hâle getirmek; canından bezdirmek.*|| **doğup koptuk yer,** *{eAT} Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer; meskat-ı re's.*

doğnuk, -ğu [*eT.* tokū / toġa *(toka)* > doğu-n-uk ?] *{ağız} is.* Yük bağlanan iplerin ucuna takılan ağaç çengel. [DS]

doğrak, -ğı [*eT.* doñ *(buz)* > doğ-rak] *{ağız} sf.* (Hava için) sakin olmasına rağmen üşüten, donduran. [DS]

doğram, [doğra-m] *is.* Doğrama sonucu meydana gelen parça. *{ağız} (aynı)* [DS]

doğrama, [doğ-ra-ma] *is.* **1.** Keserek bölme ve parçalama eylemi. **2.** Doğranmak suretiyle meydana getirilmiş parça. **3.** Kapı, pencere gibi ağaç, plastik ve metalden yapılmış şeyler. **4.** Kesme ve biçme işlemleri ile inşaatta kullanılabilen ahşap kereste, plastik ve metal ürünler. **5.** *{ağız}* Parça etli kabak yemeği. [DS] 🗗 **doğrama kalemi,** *{ağız} 1. Doğramacıların kullandığı çelik kalem. 2. Eğe.* [DS]|| **doğrama töktüren,** *{ağız} Aceleci ve titiz.* [DS]

doğramacı, [doğrama-cı] *is.* Bir binanın kapı, pencere, panjur, lambri gibi sabit parçalarını yapan marangoz veya soğuk demirci.

doğramacılık, -ğı [doğramacı-lık] *is.* Doğramacının yaptığı iş ve meslek.

doğramaç, [doğra-maç] *{ağız} is.* **1.** Yağda kızartılan ekmek parçaları. **2.** Doğranmış ekmek üzerine süt, ayran ya da yoğurt dökerek yenilen yemek. [DS]

doğramak, [*eT.* toġ-rā-mak > doġ-ra-mak] *gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Keserek parçalara ayırmak; parçalamak. **2.** Ufak ufak kesmek veya bölmek.

doğranma, [doğra-n-ma] *is.* Doğrama suretiyle parçalara bölünme eylemi.

doğranmak, [doğra-n-mak] *edil.f. [-ır]* **1.** Kesilerek parçalara ayrılmak. **2.** *dönşl.* Parçalanmak, bölünmek. **3.** (İç organlar için) kesilir gibi ağrımak.

doğratma, [doğra-t-ma] *is.* Doğrama işini yaptırma eylemi.

doğratmak, [doğra-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Doğrama işini bir başkasına yaptırmak.

doğrayış, [doğra-y-ış] *is.* Doğrama eylemi veya biçimi.

doğru, [*eT.* toġur-mak > toġur-ı طغرو / طغرى > doğru] *sf.* **1.** Bir noktadan diğer noktaya kadar hiç eğilip bükülmeden, yön değiştirmeden, dümdüz uzanan. **2.** *mecaz.* Gerçeğe uygun olan; çelişkisiz ve yalansız; sahici. **3.** Akla ve mantığa uygun düşen; düşünme yasalarına uygun olan. **4.** Haklı; yerinde; isabetli. **5.** *mecaz.* Namuslu, dürüst; kendine güvenilir; yasalara ve ahlak kurallarına bağlı olan. **6.** *is.* Bir şeyin aslı; gerçeği olan şey. **7.** *mat.* İki nokta arasını birleştiren en kısa çizgi. **8.** *zf.* Titizlikle ve gerçeğe uygun olarak. **9.** Yanlışsız ve yalansız olarak. **10.** Yönelmiş olarak. **11.** (Zaman belirtmek için) yaklaşık olarak. **12.** Hiç sapmadan. 🗗 **doğru açı,** *180°'lik açı.*| **doğru akım,** *İletken bir devre üzerinde yön değiştirmeden hep aynı yöne doğru geçen akım.*| **doğru bağırsak,** *anat. Kalın bağırsağın makada birleşik olan düz kısmı.*|| **doğru boy,** *{eAT} Düzgün beden.*|| **doğru bulmak,** *Yerinde ve uygun görmek.*|| **doğru çıkmak,** *Bir görüş veya iddianın gerçek olduğu anlaşılmak.*| **doğrudan doğruya,** *Dolaysız olarak; resen.*| **doğru doğru dosdoğru,** *"İşin gerçeği şudur ki" anlamında kullanılan söz.*|| **doğru durmak,** *1. Dik durmak. 2. Uslu ve sakin olmak.*|| **doğru dürüst,** *Yanlışsız, doğru, düzenli olarak.*| **doğru eylemek,** *{eAT} Doğrultmak.*| **doğru gelmek,** *{eAT} Doğru çıkmak.*|| **doğru hareket,** *gök b. Gök cisimlerinin görünürdeki günlük hareketinin ters yönünde yaptığı hareket.*|| **doğru hüküm,** *huk. Hukuka uygun olarak verilmiş adlî karar.*|| **doğru kılıç,** *Geniş ağızlı, düz kılıç.*| **doğru oturmak,** *Uslu durmak; yaramazlık etmemek.*|| **doğru parçası,** *mat. Bir doğrunun üzerinde alınan iki nokta ile sınırlandırılmış kısım.*| **doğru posta,** *dy. Hiç durmadan giden tren.*|| **doğru rota,** *dnz. İki liman arasına çizilen tek doğrudan ibaret rota.*|| **doğru seslendirme işlemi,** *Söyleyiş hatalarını düzeltmek için yapılan işlem.*| **doğru söze can kurban,** *Doğruluğu kabul edilen sözler için beğenme, takdir etme anlamında kullanılır.*| **doğru sözlüler âdem,** *{eAT} Doğru sözlü adamlar.*|| **doğru yol,** *Her türlü kötülükten uzak olan tutum ve davranış.*

doğruca, [doğru-ca] *sf.* **1.** Doğruya yakın. **2.** *(do'ğruca) zf.* Hiçbir yöne sapmadan; doğrudan doğruya; dolaşmadan.

doğrucana, [doğru-ca-n-a] *{ağız} zf.* Dosdoğru. [DS]

doğrucu, [doğru-cu] *sf.* (Kişi için) her şeyin doğrusunu söylemeyi ve yapmayı alışkanlık edinmiş. 🗗 **doğrucu Davut,** *Her şeyin doğrusunu söylemeye meraklı kimselere takılan ad.*

doğruculuk, -ğu [doğrucu-luk] *is.* **1.** Doğruyu söyleme; doğru yapma alışkanlığı. **2.** Doğrucu olma durumu. **3.** *fel.* Bir insanın söz ve davranışları ile kanaat ve inancının, düşünce yapısının uyuşması; fikri ile zikrinin birbirine uygunluğu.

doğruk, -ğu [*eT.* toġ-mak *(aşmak)* > toğ-ru-k] *{ağız} is.* Tepe; zirve; uç. [DS]

doğrulama, [doğru-la-ma] *is.* **1.** Doğru olduğunu belirtme durumu ve eylemi; teyit; tasdik; geçerleme. **2.** *fel.* Bir varsayımın doğruluğunu denetlemek için deney ve mantıkî tanıtlama yoluyla yapılan işlemlerin tümü.

doğrulamak, [doğru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlamak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık etmek; teyit etmek; tasdik etmek; geçerlemek; konfirme etmek. **3.** *fel.* Bir önermenin doğru olup olmadığını belirlemek amacıyla araş-

tırma ve incelemede bulunmak. **4.** (Belirtilen bir yer için) doğruca oraya gitmek.

doğrulamasına, [doğrulama-s-ı-n-a] *zf.* Doğrudan doğruya; doğruca.

doğrulanma, [doğrula-n-ma] *is.* Doğrulanmak eylemi.

doğrulanmak, [doğrula-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Doğruluğu kabul edilmek. **2.** Araştırılarak doğru olduğu anlaşılmak.

doğrulaştırmak, [doğrula-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] mat.* Bir yayın uzunluğunu bulmak.

doğrulma, [doğrul-ma] *is.* Doğru hâle gelme veya ayağa kalma eylemi.

doğrulmak, [*eT.* toğur-mak > doğ-(u)r-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** (Eğik bir şey için) düz duruma gelmek; düzelmek. **2.** (Yatan veya oturan bir kimse için) ayağa kalkmak; toparlanmak; dikelmek. **3.** Bir tarafa yönelmek; bir tarafa gitmek. **4.** *mecaz.* Yeniden güçlenmek; kendini toparlamak; kalkınmak; düzelmek. **5.** Para kazanmak, sağlanmak. **6.** *{ağız}* (Kişiler arasındaki gerginlik için) kalkmak; düzelmek. [DS]

doğrultma, [doğrul-t-ma] *is.* Doğrulmasını sağlama eylemi.

doğrultmaç, -cı [doğrult-maç] *is.* **1.** Alternatif akımı doğru akıma çeviren araç; redresör. **2.** Yer dürbünlerinde görüntüyü düzeltmeye yarayan düzenek. **3.** Düz bir arazinin eğik klişesinden yararlanarak bu arazinin doğru ve tam görüntüsünü elde etmeye yarar özel fotoğraf cihazı.

doğrultmak, [doğrul-t-mak طغرلتمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doğrulmasını sağlamak. **2.** Eğri bir şeyi doğru hâle getirmek. **3.** Eğik duran bir şeyi dik veya düz duruma getirmek. **4.** Bir yere veya kişiye doğru yöneltmek; tevcih etmek. *{eAT} (aynı)* **5.** Para kazanmak; para temin etmek. **6.** Yön bulmak. **7.** Doğru olduğu kanaati edinmek.

doğrultman, [doğrult-man] *is. mat.* **1.** Bir nokta veya çizginin hareketine yön vererek bu hareketi yöneten şey. **2.** Konik yüzeyleri, koni ve silindir gibi düzenli yüzeyleri tanımlamaya yarayan eğri.

doğrultu, [doğrult-u] *is.* **1.** Bir kişi veya şeyin gittiği yön; taraf; istikamet, *(1944).* **2.** Tutulan, izlenen yol. **3.** *mat.* Paralel olmayan iki sonsuz doğruyu birbirinden ayıran şey veya sonsuz bir doğrunun belirttiği tek yol.

doğrultucu, [doğrultu-cu] *is. fiz.* İki yönlü akımı doğru akım hâline getiren düzenek.

doğrulu, [doğru-lu] *sf.* **1.** Doğrusu bulunan; doğruya sahip olan. **2.** *mat.* Bir doğru boyunca olan; müstakim.

doğruluk, -ğu [doğru-luk] *is.* **1.** Doğru olma durumu. **2.** Doğru olana yakışır davranış; dürüstlük. **3.** Yalan söylemeyen dürüst bir kimsenin niteliği. **4.** *fel.* Düşüncenin gerçekle uyuşması; düşüncenin kendi kendisi ile uyum içinde olması; yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması. **5.** Bir ölçü sonucunun gerçekle örtüşmesi veya gerçek olarak düşünülen değere yakınlığı. **6.** Bir ölçü aletinin, aynı nesneyi değişik ölçmelerde elde edilen ortalamaya yakın değerde, ölçme durumu.

doğrulum, [doğrul-um] *is.* **1.** Doğrulma, yönelme eylemi. **2.** *biy.* Yönelim.

doğrusal, [doğru-sal] *sf.* **1.** Bir doğruyu izleyen. **2.** Bir doğru boyunca meydana gelen. **3.** Bir doğru görünümünde olan.

doğruşallık, -ğı [doğrusal-lık] *is.* **1.** Doğru biçiminde olan nesnelerin özelliği. **2.** *mat.* Doğrusal olma özelliği. **3.** *fiz.* Doğrusal bir düzeneğin ya da bir olayın niteliği.

doğrusu, [doğru-s-u] *zf. "Gerçeği söylemek gerekirse; gerçek şu ki"* anlamında cümle başına getirilen cümle dışı öge.

doğrutmak, [*eT.* toğur-mak > toğ(u)r-ut-mak] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Eğriliğini gidermek; doğrultmak.

doğşarmak[1], [doğ(u)ş-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayakta durmak; dikilmek. [DS]

doğşarmak[2], [taġuş-ar-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kulak kabartmak; dinlemek. [DS]

doğu[1], [*eT.* toġa / tuġa *(illetli)* > doğu / doğu-ş] *is.* **1.** Ufak kulaklı keçi veya koyun. **2.** Kulaksız koyun veya keçi. **3.** Siyah koyun veya keçi. **4.** Uzun ve kıvrık kulak. ◻ **doğu keçi,** *{ağız} Boynuzsuz keçi.* [DS]

doğu[2], [*eT.* tuġ-mak > doğ-u] *is.* **1.** Güneşin ufuktan göründüğü, doğduğu, yükseldiği taraf; gün doğusu; şark; maşrık. **2.** Bulunulan yere göre güneşin doğduğu yanda kalan bölge; doğuya bakan. **3.** Avrupa'ya göre Asya ülkeleri. **4.** *özl. is.* Türkiye'nin doğuda kalan bölgesi. **5.** *sf.* Güneşin doğduğu yönde bulunan. ◻ **doğu bilimci,** *Doğu ülkelerinin dillerini, tarihlerini, kültürlerini ve törelerini inceleyen uzman; şarkiyatçı; oryantalist; müsteşrik.*|| **doğu bilimi,** *Doğu ülkelerinin dillerini, tarihlerini, kültürlerini ve törelerini inceleyen bilim dalı; şarkiyat; oryantalizm.*|| **doğu bloku,** *Varşova Paktı(14 Mayıs 1955-1 Haziran 1991 arası yürürlükte kaldı)'na üye ülkelere verilen isim.*|| **doğu gürgeni,** *bot. Akgürgen, (Carpinus orientalis).*|| **doğu kayını,** *bot. Kışın yaprağını döken, yapraklarının kenarları girintili, oval ve uçları sivri, kökleri orta derinliklere kadar inen, yedi-sekiz yüzyıl yaşayabilen, çatlaksız ince bir kabuk ile sarılı, yuvarlak ince gövdeli, kerestesinden yararlanılan bir orman ağacı olan kayının ülkemizde yetişen türü, (Fagus orientalis).*|| **doğu noktası,** *gök b. Güneşin tam 21 mart ve 23 eylülde doğduğu nokta.*

doğu[3], [doğ *(araba tekerleği)* > doğ-u] *{ağız} is.* Kağnıyı durdurmaya yarayan kazık. [DS]

doğuca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca /

doğucu / dong-ucu / doñuca / don-ucu] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde soğuk almaktan ileri gelen bir hastalık. **2.** Zatürrie. [DS] 🗗 **doğuca olmak,** *{ağız} (Hayvan için) soğuk algınlığından hasta olmak.* [DS]

doğucu, [*eT.* toñ *(soğuk)* > doğucu] *is.* → doğuca.

doğulu, [doğu-lu] *sf.* **1.** Doğu taraftan olan; doğuya ait. **2.** Türkiye'nin doğu bölgeleri halkından olan. **3.** Doğu ülkeleri halkı. **4.** Doğu ülkeleri uygarlığını benimsemiş; doğu kültürü ile yetişmiş. **5.** (Kıymetli taşlar için) yüksek kaliteli.

doğuluk, -ğu [doğu-luk] *{ağız} is.* Doğum sonrası götürülen hediye. [DS]

doğululuk, -ğu [doğulu-luk] *is.* **1.** Doğudan olma. **2.** Doğu ülkeleri halkından olma durumu. **3.** Türkiye'nin doğusu halkından olma durumu. **4.** *mecaz.* (Batı kültürü ve yaşama biçimi esas alındığında) doğu ülkeleri yaşayış, kültür, ahlak, gelenek ve göreneğini benimseme durumu; şarklılık.

doğum, [doğ-mak > tog-um > doğ-um] *is.* **1.** Dünyaya gelmek, doğmak eylemi; tevellüt; veladet. **2.** Bir canlının, anne karnında gelişimini tamamladıktan sonra dış dünyada hayatını sürdürmeye başlamak üzere dışarı çıkması. **3.** *gnşl.* Bir kişinin doğduğu yıl; tevellüt. **4.** Doğurma, dünyaya getirme. **5.** *mecaz.* Bir iş, bir eser meydana getirirken çekilen sıkıntılar; güçlükler. 🗗 **doğum bilimi,** *Gebelik ve doğum tekniklerini inceleyen tıp dalı.*|| **doğum evi,** *Doğum yapılan sağlık kuruluşu.*|| **doğum günü,** *Bir kimsenin doğduğu gün; o günün yıl dönümleri.*|| **doğum ilmühaberi,** *Doğum belgesi.*| **doğum kontrolü,** *tıp. Doğumların sınırlandırılması veya istemeden gebe kalmanın önlenmesi amacıyla uygulanan tekniklerin tümü.*|| **doğum odası,** *tıp. Sağlık kuruluşlarında doğumun gerçekleştirildiği özel donanımlı oda.*|| **doğum oranı,** *sos. Bir toplumda belli bir süre içinde meydana gelen doğum sayısının genel nüfusa oranı.*|| **doğum sancısı,** *1. tıp. Doğum yaparken annenin duyduğu sancı. 2. mecaz. Yeni bir duruma geçilirken duyulan sıkıntılar.*|| **doğum tarihi,** *Bir kimsenin dünyaya geldiği, doğduğu tarih.*|| **doğum yapmak,** *Doğurmak.*| **doğum yeri,** *Bir kimsenin doğduğu, dünyaya geldiği yer.*

doğumcalık, -ğı [doğumca-lık] *is.* Koyun, keçi ve inek yavruladığı zaman çobana verilen bahşiş.

doğumhane, [doğ-um+ Far. ḫāne خانه دوغم] *is.* Doğumevi.

doğumlu, [doğum-lu] *sf.* Belirtilen yılda veya yerde doğmuş olanlar.

doğumsal, [doğum-sal] *sf.* **1.** Doğumla ilgili. **2.** Doğuştan gelen; irsî; kalıtsal. **3.** Doğumdan kaynaklanan.

doğuranlar, [doğuran-lar] *is. zool.* Hayvanların yavru doğurmak suretiyle üreyenler sınıfı.

doğurgan, [doğur-gan] *sf.* **1.** Çok doğuran. **2.** Doğurma yeteneği bulunan; doğurabilen. **3.** *mecaz.* Çok eser veren; velût.

doğurganlaşma, [doğurgan-la-ş-ma] *is.* Doğurgan durumuna gelme eylemi.

doğurganlaşmak, [doğurgan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Doğurgan duruma gelmek.

doğurganlaştırma, [doğurganlaş-tır-ma] *is.* Doğurgan duruma getirme eylemi.

doğurganlaştırmak, [doğurganlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Doğurgan duruma getirmek.

doğurganlık, -ğı [doğurgan-lık] *is.* **1.** Çok doğurma yetisi. **2.** Doğurma yoluyla üreyebilme yetisi. **3.** Doğurucu hayvanların üreme biçimi. 🗗 **doğurganlık oranı,** *sos. Bir toplumdaki belirli bir grup kadının yıllık doğum yapma oranı.*

doğurma, [doğ-ur-ma] *is.* Doğum yapma işi; doğurmak eylemi.

doğurmak, [*eT.* toġ-ur-mak / tuġ-ur-mak / tuhurmak / doġ-ur-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Yavru dünyaya getirmek; doğum yapmak. **2.** *mecaz.* Ortaya çıkmasına yol açmak; sebep olmak; meydana getirmek.

doğurtma, [doğur-t-ma] *is.* **1.** Doğurmasını sağlamak eylemi. **2.** *fel.* Sokrat'ın karşısındakine sorular sorarak onun ruhunda saklı olan tinsel güç ve bilgileri çekip alma yöntemine verdiği isim.

doğurtmak, [doğur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Doğurmasını sağlamak; doğurmasına yardım etmek.

doğurtucu, [doğurt-ucu] *sf. psikol.* Çağrışım yoluyla zihinde saklı olanları ortaya çıkaran.

doğurucu, [doğur-ucu] *{ağız} sf.* Hamile; gebe. [DS]

doğuş[1], [doğ-uş] *is.* **1.** Doğma, dünyaya gelme. **2.** Ortaya çıkma; meydana gelme; belirme; görünme. **3.** Bir kişinin veya bir şeyin herhangi bir şekilde var olmaya başlaması. **4.** (Ay, Güneş vb. için) ufuktan belirme.

doğuş[2], [*eT.* toġ-a *(illet)* > doğuş] *{ağız} is.* Kulaksız keçi veya koyun. [DS]

doğuşlu, [doğuş-lu] *{ağız} sf.* Soylu; asîl; temiz; karakterli; necip. [DS]

doğuşsuz, [doğuş-suz] *{ağız} sf.* Soysuz; cibilliyetsiz. [DS]

doğuştan, [doğuş-tan] *zf.* **1.** Doğumdan kaynaklanan. **2.** İnsanın yaratılışında var olan; insanın doğasına bağlı olarak var olan; fıtrî. **3.** *is. psikol.* Sonradan öğrenilmeyen, insanın doğuşu ile birlikte getirdiği, yaratılıştan var olduğu savunulan kavram, bilgi ve fikirler.

doğuştancı, [doğuştan-cı] *sf.* **1.** *fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren; nativist; fıtriyeci. **2.** Doğuştancılık taraflısı. **3.** Doğuştancılığa ilişkin.

doğuştancılık, -ğı [doğuştan-cı-lık] *is. fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren felsefî görüş; nativizm; fıtriye.

doğuzluk, -ğu [*eT.* toñ *(soğuk)* > tonguz-luk] *{ağız} is.* **1.** Bazı evlerin zemin katında bırakılan boşluk. **2.** Su değirmenlerinde çarkın bulunduğu ve döndüğü yer. [DS]

doha, [dōha] *(do:ha) ünl.* Sığırları durdurma ünlemi.

-dok, [*eT.* -dok / -dök] *{eT} yap. e.* Fiillerden geçmiş zamana yönelik sıfat fiil türetir. [ETY] *bar-dok (varmış olan)*

dok[1]**,** [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vurarak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *dok-u-mak, dok-ut-mak, dok-uş-mak dok-u, dok-u-ma-cı, dok-un-ma, dok-un-aç*

dok[2]**,** [İng. duck] *{ağız} is.* Keten bez. [DS]

dok[3]**,** [Ar. ṭavḳ / (Sur.) ṭōḳ طوق] *{ağız} is.* Gümüş kadın gerdanlığı. [DS]

dok[4]**,** [Holl. docke *(havuz)* > İng. dock] *is. dnz.* **1.** Gemilerin yükleme ve boşaltma yapması için rıhtımlarla çevrili havuz. **2.** Rıhtımlarda ticarî malların konulması için yapılmış ambarların tümü. **3.** Malları boşaltmaya, aktarmaya, tanzime yarayan depo; hangar; istif yeri. ◻ **dok işçisi,** *dnz. Gemilerin yükleme ve boşaltılmasında çalışan işçi.*

dokalamak, [doka-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kovalamak. [DS]

dokamak, [doku-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(u)-yor]* Dokumak. [DS]

dokanak, -ğı [dokun-mak > dok-an-ak] *is. jeol.* Fay, yırtılma fayı, bindirme, sürüklenme biçiminde veya katmanlar düzeniyle ilgili iki oluşum arasındaki bağlantı.

dokanaklı, [dokun-mak > dokanak-lı] *{ağız} sf.* Etkili; dokunaklı. [DS]

dokandırmak, [dokun-dur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dokundurmak. [DS]

dokanmak, [*eT.* tok-ı-mak > dok-an-mak / دوقنمق دقنمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Dokunmak. [DS]

dokaşmak, [*eT.* tok-ış-mak > dok-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dokunmak; ellemek. **2.** Rahatsız etmek. [DS]

dokdok, -ğu [dok *(yans.)* > dok+dok] *{ağız} is.* Testi. [DS]

dokılmak, [tok-ī-mak > tokı-l-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → tokılmak.

dokımak, [tokī-mak > dokī-mak طوقمق / دوقومق] *(doki:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r]* → tokımak.

dokış, [tokī-mak > tokı-ş] *{eT} is.* → tokış,

dokışmak, [tokī-mak > tokı-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* → tokışmak.

dokıtılmak, [tokī-mak > tokī-t-ıl-mak > dokī-t-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* → tokıtılmak.

dokıtmak, [tokī-mak > tokı-t-mak > dokı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* → tokıtmak.

dokkuk, -ğu [? dokkuk] *{ağız} is.* Lale. [DS]

dokkuz, [tokkūz / tokūz > dokkūz] *{eT} is.* Dokuz.

doklaşmak, [dokla-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kavuşmak; görüşmek. [DS]

doksan, [*eT.* tokuz + ōn > dokson] *is.* **1.** Seksen dokuzdan sonra gelen sayı; dokuz kere on. **2.** Bu sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: 90; XC. **3.** Bir futbol kalesinin iki üst köşesinden her biri. **4.** *sf.* Bu sayıda olan. **5.** *argo.* Kadın ve kızda bacak arası; kasık. ◻ **doksana girmek,** *argo. Bir kadın veya kızın bacak arasını, kasıklarını ellemek.* ‖ **doksan kapının ipini çekmek,** *Birçok yere uğramak.*

doksanar, [doksan-ar] *sf.* **1.** Doksan sayı sıfatının üleştirme biçimi. **2.** Her birine doksan tane düşecek biçimde. **3.** Her seferinde doksanı bir arada olan.

doksanıncı, [doksan-ıncı] *sf.* **1.** Doksan sayısının sıra sıfatı. **2.** Sıralama yapıldığında yeri doksan sayısında olan.

doksanlık, -ğı [doksan-lık] *sf.* **1.** Doksan birimden, doksan taneden oluşan. **2.** (Kap vb. için) doksan birim veya doksan tane alabilen. **3.** Doksan yaşları dolayında olan.

dokson, [tokkuz / tokkız + ōn] *{eT} is.* Doksan.

doktamak, [tok-ta-mak / dok-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(u)yor]* Durmak. [DS]

doktor, [Fr. docteur] *is.* **1.** Hekim. **2.** Bir yüksek okulu veya fakülteyi bitirdikten sonra, belli bir bilim dalında en yüksek öğrenim basamağına vardığını, geçirdiği bir özel sınavla ve bilimsel bir eserle gösterenlere verilen bilimsel unvan. **3.** Din alanında bilgin olan, öğretiye ilişkin konuları halka öğreten kimse. **4.** Skolastiğin ustalarından başlıcaları. **5.** Kilisenin kabul ettiği öğretilere bağlılıkları, bir aziz gibi yaşamaları ve eserlerinin önemi nedeniyle başlıca din bilginlerine gelenek gereği veya papalık kararıyla verilen unvan. **6.** Yahudilikte Torah üzerine uzman ve yetkili yorumcu.

doktora, [Fr. doctorat] *(do'ktora) is.* **1.** Doktor unvanını alabilmek için verilen sınav. **2.** Yüksek lisans diploması alındıktan sonra, bir bilim dalında sınav veya bilimsel bir eserle erişilen en yüksek kademe. ◻ **doktora tezi,** *Doktora alabilmek için hazırlanan tez.*

doktoralı, [doktora-lı] *sf.* Bir bilim dalında doktora yapmış olan.

doktorasız, [doktora-sız] *sf.* Bir bilim dalında doktora yapmamış olan.

doktorluk, -ğu [doktor-luk] *is.* **1.** Doktorun yaptığı iş ve meslek; hekimlik; tabiplik. **2.** Doktor olma durumu ve payesi.

doktrin, [Lat. doctrina > Fr. doctrine] *is.* **1.** Dinî, felsefî ve siyasi bir öğretim sistemindeki dogma ve kavramların tümü; öğreti. **2.** Belirli bir konu ile ilgili dogma ve kavramların tümü. **3.** Bir filozof, bilgin vb.nin düşüncelerinin tümü. **4.** *gnşl.* Düşün-

ce, fikir. **5.** Hukuku açıklama ve yorumlama konusunda hukuk biliminin kaynaklarından birini oluşturan çalışmaların tümü.

doktrinci, [doktrin-ci] *sf.* **1.** Sistem doktrinlerine ait. **2.** Doktrinlerle ilgili. **3.** *is.* Bir doktrinin hazırlanmasında, anlaşılır duruma gelmesinde birinci derecede emeği geçen kişi. **4.** Bir sistemin nazariyatçısı.

doku, [tokī-mak > doku] *is.* **1.** *biy.* Bir vücudun veya organın yapı ögelerinden birini oluşturan, anatomi bakımından bir bütünlük gösteren hücre ve liflerden meydana gelmiş bağlantı ve çatkıların tümü; nesiç, *(1935).* **2.** Vücudun herhangi bir bölümünü oluşturan liflerin birbirine geçmesi ile oluşan özel örgü. **3.** *mecaz.* Bir bütünün yapısı ve o yapıyı oluşturan özellikler. **4.** *ed.* Bir edebiyat eserinin malzemesini oluşturan ögelerin, özelliklerin tümü. **5.** Bir taşlama taşında yer alan aşındırıcının hacim olarak yüzdesi. **6.** Taneciklerin büyüklükleri bakımından toprağın tüm fiziksel özelliklerini belirleyen kil, mil, kum, çakıl gibi çeşitli ögelerin toprak bünyesindeki düzeni ve birleşimi. **7.** Bir dokumanın santimetre kareye düşen atkı, çözgü ipliği veya düğüm sayısı. **8.** Bir kayaçtaki minerallerin düzenini, hacimsel veya uzaysal konumlarını belirleyen ayırt edici özelliklerin tümü. ◻ **doku bilimci,** *Doku bilimi uzmanı.*| **doku bilimi,** *biy. Canlılardaki dokuların oluşum, gelişim ve birleşimini inceleyen bilim dalı; histoloji.*|| **doku bozukluğu,** *tıp. Yara, darbe, yangı, ur gibi sebeplerle bir organda ortaya çıkan bozukluk; yıpranma; lezyon.*| **doku erimesi,** *Bir bitki ya da hayvanın yaşamı sırasında herhangi bir dokusunun bir hastalığa bağlı olmaksızın bozulması.*|| **doku eritici,** *Bir dokuyu eritebilen madde.*‖ **doku hücresi,** *biy. Destek dokularında aşınan hücrenin yerini alan yeni hücreler.*‖ **doku uyuşmazlığı,** *tıp. Bir doku greftinin reddine sebep olan antijen özelliklerin tümü.*|| **doku uyuşumu,** *tıp. İki dokudaki antijen özelliklerin birbirine benzeme derecesi.*

dokucu, [*eT.* tokı-mak > dok-ucu / dök-ücü] *{ağız} is.* Ağaçtan sırıkla vurarak kestane, ceviz döken kimse. [DS]

dokuç, [*eT.* tok-ı-mak *(vurmak)* > tok-uç] *{eAT} is.* Çamaşır tokmağı; tokaç.

dokuın[1], [tokī-mak > tokum / dokum] *{eT} is.* Kesilecek kasaplık hayvan.

dokum[2], [tokī-mak > doku-mak > doku-m] *is.* Vücudun bir kısmını meydana getiren liflerin birbirlerine birleşme, girişme, karışma düzeni; dokunuş.

dokuma, [dok-u-ma] *is.* **1.** İplikleri belirli desenleri oluşturacak biçimde birbiri arasından geçirmek suretiyle kumaş, halı, kilim vb. meydana getirme işi ve eylemi. **2.** Eğirme veya başka biçimde iplik hâline sokulabilir her cins maddeden dokuyarak, örerek veya dövme yoluyla elyafı birbirine tutturarak elde edilen kumaş, triko, halı, keçe vb. şeyler; mensucat; tekstil. **3.** Bir kumaş vb. şeyleri oluşturan ipliklerin birleşme ve birbirine bağlanma biçimi. **4.** Renkli pamuk ipliğinden dokunan ve minder örtüsü, yatak kılıfı gibi şeyler için kullanılan bir çeşit bez. **5.** *mecaz.* Herhangi bir eserin işleme biçimi. **6.** *{ağız}* Evin çevresine ya da duvarlarına çakılan ince ağaç. [DS] **7.** *sf.* Tezgâhta dokunarak elde edilmiş olan. ◻ **dokuma tezgâhı,** *Dokunacak ipliklerin, işlenecek kumaş ve kanaviçelerin üzerine geçirilip gerildiği tezgâh.*

dokumacı, [dokuma-cı] *is.* **1.** Tezgâhta veya makinede kumaş dokuyan kişi; dokuyucu. **2.** Bir dokuma kuruluşunu işleten sanayici; tekstilci. ◻ **dokumacı kuşugiller,** *zool. Sıcak bölgelerde sürüler hâlinde yaşayan, yuvalarını bitki dallarından ve çeşitli liflerden ördükleri bir koni içine yapan, böcek ve tahıl taneleri ile beslenen, yaklaşık iki yüz elli kadar türü bulunan ötücü kuşlar familyası, (Ploceidae ploceus).*

dokumacılık, -ğı [dokuma-cı-lık] *is.* **1.** Kumaş vb. dokuma işi, sanatı veya ticareti. **2.** Dokuma sanayii; tekstil.

dokumahane, [dokuma + Far. ḫāne خانه طوکمه] *(dokumaha:ne) is.* Dokuma tezgâh veya makinelerinin bulunduğu ve çalıştırıldığı yer.

dokumak[1], [tok *(yans.)* > *eT.* tok-kī-mak *(vurmak)* > doku-mak دوقومق / طوقمق] *gçl. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Vurmak. **2.** *{eAT}* Birbirine geçirmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Çakmak; kakmak. **4.** Atkı ve çözgü ipliklerini bir tezgâh veya başka bir araçta birbiri arasından düzenli bir biçimde geçirmek suretiyle kumaş vb. üretmek. **5.** *mecaz.* Bir eseri, en ince noktalarına kadar özen göstererek ortaya çıkarmak. **6.** *{ağız}* Kusurlu bir malı, kusurunu gizleyerek satmak. [DS]

dokumak[2], [tok *(yans.)* > *eT.* tok-kī-mak *(vurmak)* > doku-mak] *gçl. f. [-r] {ağız}* Ağaçtaki meyveleri sırıkla vurmak suretiyle yere düşürerek toplamak. [DS]

dokunaç, -cı [dokun-aç] *is. zool.* **1.** İlkel hayvanların av yakalamaya yarayan uzantıları. **2.** Omurgasız hayvanlardan pek çoğunun başında bulunan, dokunmaya, tutunmaya yarayan hareketli uzantı.

dokunaçsal, [dokunaç-sı] *sf.* **1.** Dokunaç gibi. **2.** (Organ için) dokunaca benzer.

dokunak, -ğı [dokun-ak] *is.* Dokunan, etki eden olay veya durum.

dokunaklı, [dokunak-lı] *sf.* Etkileyen; insanı duygulandıran, insanın içine işleyen; müessir.

dokunaklılık, -ğı [dokunaklı-lık] *is.* Dokunaklı olma durumu.

dokunca, [dokun-ca] *is.* İnsan için kötülüğü olan veya sağlığını bozan şey; zarar.

dokuncalı, [dokunca-lı] *sf.* İnsan ve çevre sağlığı için kötülüğü ve zararı olan; zararlı.

dokuncasız, [dokunca-sız] *sf.* İnsan ve çevre sağlığı için herhangi bir kötü etkisi ve zararı olmayan; zararsız.

dokundurma, [dokun-dur-ma] *is.* **1.** Dokunmasını sağlama durumu ve eylemi. **2.** İma etme.

dokundurmak, [dokun-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin başka bir şeye dokunmasını sağlamak; temas ettirmek; değdirmek. **2.** *mecaz.* Bir şeyi birine üstü kapalı biçimde hatırlatmak; tariz etmek; ima etmek. **3.** Dokunmasına izin vermek, ses çıkarmamak.

dokunma[1], [doku-n-ma] *is.* **1.** El, ayak, başka bir organ veya vücudun bir tarafı ile bir yere, bir şeye veya bir kimseye bastırma, değme biçiminde etkide bulunma durumu ve eylemi; temas. **2.** Bir şeye dokunarak etkilenme; lemis. ◻ **dokunma duyusu,** *anat. Deri ve mukoza üzerine yapılan değme, vurma, bastırma, çekme gibi mekanik etkileri alan duyu.*

dokunma[2], [doku-n-ma] *is.* Dokumak eylemine uğrama; tezgâhta üretilme.

dokunmak[1], [*eT.* tokī-mak *(vurmak, dövmek, sokmak)* > doku-n-mak دوقونق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeye, bir kimseye eliyle veya vücudunun herhangi bir yeriyle değmek; temas etmek; hafifçe sürünmek. **2.** *{eAT}* İsabet etmek; rast gelmek. **3.** *{eAT}* Karşı koymak; karşı durmak. **4.** Ele almak. **5.** Düzenini bozmak; karıştırmak. **6.** Alıp kullanmak; el sürmek. **7.** Sataşmak, rahatsız etmek; tedirgin etmek. **8.** Sağlığını bozmak; sağlık için zararı olmak. **9.** *mecaz.* Duygulandırmak; etkilemek; içine işlemek. **10.** İlgisi olmak; ilgilendirmek; ilişkin olmak. **11.** Hafifçe değmek. **12.** Anlayış ve onur açısından uyuşmamak. **13.** (İyilik, kötülük, yardım vb. için) olmak; bulunmak.

dokunmak[2], [doku-n-mak] *edil. f. [-ur]* (Kumaş, halı, kilim vb. için) dokumak eylemi yapılmak; tezgâhta üretilmek.

dokunsal, [dokun-sal] *sf.* **1.** Çevremizdeki nesnelerin sıcaklık; soğukluk; sertlik, yumuşaklık gibi niteliklerinin derimiz yoluyla algılanmasına ilişkin olan. **2.** Dokunma duyusuna konu olan; lemsî.

dokunulma, [dokun-ul-ma] *is.* Dokunma eylemi yapılmak durumu; temas edilme.

dokunulmak, [dokun-ul-mak] *edil. f. [-ur]* Dokunma eylemi yapılmak; temas edilmek; değilmek.

dokunulmaz, [dokunul-maz] *sf.* **1.** İlişilip el sürülemez nitelikte olan. **2.** *mecaz.* Hiçbir şekilde eleştirilemez; yaptıklarından hesap sorulamaz; masun.

dokunulmazlık, -ğı [dokunulmaz-lık] *is.* **1.** Dokunulamaz, el sürülemez, karışılamaz ve eleştirilemez olma durumu; masuniyet. **2.** Yasak; tabu. **3.** Anayasa ve uluslar arası gelenekler gereğince bazı kişilere tanınan hukuk açısından ilişilemez ve ayrıcalıklı olma durumu.

dokunum, [dokun-um] *is. biy.* Çevremizde bulunan varlıkların sıcaklık, soğukluk, katılık, yumuşaklık gibi niteliklerini derimiz aracılığıyla bildiren duyarlık yeteneği; dokunma duyusu; lamise.

dokunuş[1], [dokun-uş] *is.* Değme, temas etme eylemi veya biçimi.

dokunuş[2], [dokun-uş] *is.* **1.** Tezgâhta dokumak eylemi ve biçimi. **2.** Dokuma ipliklerinin birbiri arasından geçiriliş biçimlerine dayanan çeşitlilik. **3.** Dokunmuş olan şeyin niteliği veya biçimi. **4.** *ed.* Bir eserin parçaları ve ögeleri arasındaki düzen, bağ ve ilgi.

dokurcum, [tokur-cum] *{ağız} is.* **1.** Ahenk; uyum. **2.** Gidiş. [DS]

dokurcun, [tokuz *(r / z)* + Moğ. -cun > dokur-cun *(dokuz bağlamdan oluşan)*] *is.* **1.** Dokuz bağlamdan oluşmuş ot veya ekin yığını; tokurcun. **2.** Yirmi dört haneli bir tabla üzerinde dokuz taşla oynanan bir oyun. **3.** Yollu şayak. ◻ **dokurcunu düzgün olmak,** *{ağız} Geliri yerinde olmak.*

dokurcunlu, [dokurcun-lu] *{ağız} sf.* (Kumaş için) dokuma hatası olan. [DS]

dokurmak, [*eT.* tokī-mak > doku-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağaçtaki meyveleri toplamak için sırıkla vurarak düşürmek. [DS]

dokuşmak, [*eT.* tokī-mak > ṭokı-ş-mak / طوقشمق دوقشمق] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ur]* Çarpışmak; müsademe etmek.

dokutma, [doku-t-ma] *is* Dokuma işini yaptırma eylemi.

dokutmak, [doku-t-mak طوقودمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** Dokumak eylemini bir başkasına yaptırmak. **2.** *{eAT}* Çaktırmak.

dokuyucu, [doku-y-ucu] *sf.* Dokuma işini yapan; dokumacı.

dokuyucu, [doku-y-ucu] *{ağız} is.* Ağaçtaki meyveleri sırıkla vurarak düşürmek. [DS]

dokuyuş, [doku-y-uş] *is.* Dokuma eylemi veya biçimi.

dokuz, [*eT.* tokūz / tokkūz > dokuz طوقز] *is.* **1.** Sekizden sonra gelen sayının adı. **2.** Bu sayıyı gösteren rakam: 9; IX. **3.** *sf.* Sayısı dokuz tane olan. ◻ **dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek,** *Birçok sıkışık işin bir araya gelip sıkışması.*|| **dokuz babalı,** *1. Babası belli olmayan. 2. Pek çok erkekle evlilik dışı cinsel ilişkide bulunan kadından doğan çocuk.*|| **dokuz başlı,** *bot. Rizomları hayvanlardaki parazitleri öldürmekte kullanılan, bir metre kadar boylanabilen, kazık köklü ve yeşilimsi beyaz çiçekli çok yıllık otsu bir bitki; ak çöpleme; ağu kunduzu; beyaz çöpleme; çomak; kök enfiye, (Veratrum album)*|| **dokuz canlı,** *Çok sağlam; dayanıklı; kolay kolay ölmeyen.*|| **dokuz doğurmak,** *Merak, heye-*

can ve sabırsızlıkla beklemek.|| **dokuz dolanmak,** *1. {eAT} Bir şeyin çevresinde dokuz defa dolaşmak. 2. Çok istediği bir şeyden ayrılamamak; elde etmek için her yolu denemek.*|| **dokuz düğüm altı,** *İyice saklanmış.*|| **dokuz düğüm altında,** *(Para için) cimrice saklanan.*|| **dokuz ışık,** *siy. Milliyetçi Hareket Partisinin programında yer alan milliyetçilik, ülkücülük, ahlâkçılık, toplumculuk, ilimcilik, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, köycülük, gelişmecilik ve halkçılık, endüstricilik ve teknikçilik prensiplerine verilen ad.*|| **dokuz körün bir değneği,** *Birçok kişinin tek yardımcısı, tek dayanağı.*|| **dokuz köyden kovulma,** *Geçimsizliği veya ahlaksız davranışları yüzünden birçok yerden atılan.*|| **dokuz on,** *Yaklaşık olarak dokuz veya on dolayında.*|| **dokuz yorgan eskitmek,** *1. Çok yaşamak. 2. Hastalık veya başka sebeplerden ıstırap içinde ölmek.*

dokuza, [dokuz-a طوقوزه] *{eAT} is.* Aralık ayı; birinci kânun; kânunuevvel.

dokuzan, [dokuz+on > dokson / dokuzan] *{ağız} is.* Doksan. [DS]

dokuzar, [*eT.* tokkūz > tokuz-ār / dokuz-ar] *sf.* **1.** Dokuz sayısının üleştirme biçimi. **2.** Her birine dokuz tane düşen. **3.** Her grubu dokuz taneden oluşan. **4.** Her seferinde dokuzu bir arada olan.

dokuzgen, [dokuz-gen] *is.* Dokuz açısı, dolayısıyla dokuz kenarı bulunan çokgen.

dokuzlama, [dokuz-la-ma] *is.* Eski Türklerde dokuz ve dokuzun katları sayısınca verilen hediye, başlık ya da ceza miktarı.

dokuzlatmak, [tokuz-la-t-mak طوقوزلادمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Döverek cezalandırmak.

dokuzlu, [dokuz-lu] *sf.* **1.** Dokuz birim içeren. **2.** *is.* Üzerinde dokuz işareti bulunan iskambil kâğıdı. **3.** *ed.* Dokuz heceli şiir. **4.** Gaziantep çevresinde davul zurna eşliğinde, kadın erkek birlikte oynanan, ritmi dokuz vuruşlu bir tür halay.

dokuztaş, [dokuz+taş] *is.* İki kişi arasında dokuz taşla oynanan ve üç taşı bir hizaya getirmeye dayanan bir oyun; dokurcun.

dokuzuncu, [dokuz-uncu] *sf.* **1.** Dokuz sayısının sıra belirtme biçimi. **2.** Sıralamada yeri dokuz olarak belirlenen.

dokuzunç, [tokkūz > tokuz-unç > dokuz-unç] *{eT} sf.* Dokuzuncu.

doküman, [Fr. document] *is.* Bilgi edinmeye ya da kanıt olarak sunmaya yarar yazı; belge.

dokümantasyon, [Fr. documentation] *is.* **1.** Bir inceleme ve araştırma için gerekli belge arama ve sağlama. **2.** Belgelere dayandırma; belgeleme.

dokümanter, [Fr. documantaire] *sf.* Belgelere dayanan; belgesel.

dol[1]**,** [? dol] *{ağız} is.* Bir kısım arazi; vatan parçası. [DS]

dol[2]**,** [Far. dōl] *{ağız} is.* Sığır derisinden yapılmış torba. [DS]

dolab[1]**,** [Ar. dūlāb دولاب] *(do:la:b) {OsT} sf.* **1.** Dereden; dönen. **2.** *is.* Kuyudan su çıkarmaya yarayan çark. **3.** İçine eşya konulan raflı gözler. **4.** Bedesten içindeki küçük dükkânlar. **5.** Eski konaklarda haremlik ile selamlığı birbirinden ayıran duvarda yer alan küçük turnike. **6.** Hile; düzen; dek.

dolab[2]**,** [Far. dulāb دولاب] *(dola:b) {OsT} is.* Bir idrar yolu hastalığı.

dolabî, [Ar. dūlab + Far. -ī دولابی] *(dolabi:) {OsT} is.* **1.** Eskiden Bursa'da dokunan kumaşlardan biri. **2.** *tasvf.* Mevlevî dergâhlarında yemek kaplarının konulduğu dolaptan sorumlu kişi. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde saray bahçelerinin sulama işlerine bakan bahçıvanlara verilen unvan.

doladı, [tō-la-mak > doladı طولادی] *{OsT} zf.* Özellikle; bilhassa.

dolağaz, [Far. dōl *(deri torba)* + ağız ?] *{ağız} sf.* Serseri; işsiz güçsüz. [DS]

dolak, -ğı [*eT.* tolġā-mak > tol-ġak / tol-ġāġ > dolak] *is.* **1.** Ayak bileğinden dize kadar tozluk yerine dolanan ensiz şayak yahut aba. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Baş örtüsü; tülbent; yazma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Boyun atkısı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Makara. [DS] **5.** *{ağız}* Arabanın tekerleklerine yapışarak tekerlekle birlikte dönen çamur. [DS] **6.** *{ağız}* Eskiden çarık giymeden önce ayağa sarılan bez ya da yün sargı; tozluk. [DS] **7.** *{ağız}* Çorap eskisi; paçavra. [DS]

dolakçı, [dolak-çı] *{ağız} is.* Eski çorap gibi yünlü parçalar toplayan eskici. [DS]

dolalı, [dola-lı] *{ağız} sf.* Dolanmış. [DS]

dolam, [dola-mak > dola-m] *is.* **1.** Dolamak eyleminin her defası. **2.** Bir kez dolanacak miktarda.

dolama, [*eT.* tolġā-mak > dola-ma طولامه / طوله] *is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyin etrafına çevirerek sarma eylemi. **2.** *{eAT}* Sarılmış bir şeyin her katı. **3.** *tıp.* Tırnak dolaylarında çıkan iltihaplı ve ağrılı yara; et yaran; kurlağan. **4.** Elbise üstlerine giyilen önü açık bir tür üstlük. **5.** Helezonlu dallar veya çiçeklerle meydana getirilen barok veya rokoko üslûbu süsleme motifi. **6.** *{OsT}* Avşar kadınlarının giydiği, lacivert eteklik. [DK] **7.** *{eAT}* Yeniçerilerin çuha elbisesi. [DK] **8.** *{eAT} {ağız}* Baş örtüsü. [DK] [DS] **9.** *{eAT} {ağız}* Gömlek; mintan. [DK] [DS] **10.** *{eAT} {ağız}* Sarık. [DK] [DS] **11.** *{ağız}* Eteklik. [DS] **12.** *{ağız}* Önlük; peştamal. [DS] **13.** Sedir yastıkları üzerine örtülen dokuma örtü, yaygı. **14.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **15.** *{ağız}* Asma yapraklarından yapılan sarma. [DS] **16.** *{ağız}* Oklavaya sararak yuvarlatılmış yufkayı tepsiye iç içe halkalar şeklinde döşedikten sonra pişirilen börek. [DS] **17.** *{ağız}* Yuf-

kanın içine ceviz koyup tepsinin içine çörekleme dizerek yapılan bir tür tatlı. [DS] **18.** *{ağız}* Helezon şeklindeki çoban sopası. [DS] 🗗 **dolama beşik,** *{eAT}* Örtüsü altın sırmalarla işlenmiş beşik. [DK]|| **dolama otu,** *Eskiden dolama tedavisinde kullanılan, küçük beyaz veya yeşil çiçekli, karanfilgillerden bir yıllık otsu bitki, (Paroncychia serpilifolia).*|| **dolama otugiller,** *bot. Örnek bitkisi dolama otu olan ve içine kaşık otunu da alan karanfilgillerin alt familyası, (Paroncychioideae).*

dolamaç, [*eT.* tolġā-mak > tolġa-maç دولامج / طولامج] *{eT}* *is.* **1.** Dolambaç. **2.** *{ağız}* Dönemeç; viraj. **3.** *sf.* Dolambaçlı; eğri büğrü; karışık.

dolamak, [*eT.* tol-ġā-mak / tōlā-mak > dola-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Tel, şerit, iplik gibi nesneleri bir şeyin üzerine döndürerek sarmak. **2.** Sarmak, kavuşturmak. **3.** *mecaz.* Ağır ve güç bir işi veya içinden çıkılması zor bir durumu bir başkasına yükletmek. 🗗 **dolayı dolayı,** *{ağız}* Döne döne. [DS]

dolaman, [domal-an] *{ağız}* *is.* Domalan mantarı. [DS]

dolamba, [dolan-ma / dola-mba ? دولامبا] *{OsT}* *is.* **1.** Dolaşık yol. **2.** *{ağız}* Dönemeç; viraj. **3.** *{ağız}* Salıncak. [DS]

dolambaç, -cı [dolan-maç > dola-mbaç] *is.* **1.** Döne döne uzanan yolun kıvrımlı yeri; dönemeç. **2.** İç kulağı meydana getiren kısımların tümü.

dolambaçlı, [dolambaç-lı] *sf.* **1.** Dolambacı olan. **2.** *mecaz.* İçinden zor çıkılır, üstesinden zor gelinir.

dolambaçsız, [dolambaç-sız] *sf.* **1.** Dolambacı olmayan. **2.** Doğrudan doğruya ve açık olan. **3.** Amaca doğrudan yönelik.

dolamık, -ğı [dola-mık] *is.* Ağ biçiminde yapılmış, avı etrafına dolanarak yakalayan bir tür avcı tuzağı.

dolan[1], [dol-mak > dol-an] *sf.* Dolu hâle gelen; dolmuş olan.

dolan[2], [dola-n] *is.* Hile; aldatma; desise *(yalan ile birlikte kullanılır).*

dolan[3], [dolan *(tescil edilmiş isim)*] *is. tekst.* Akrilik elyafın ve ipliklerin ticarî adı.

dolan[4], [Yun. doleros] *is. jeol.* Mineralleri gözle görülebilen benekli ve yeşilimtırak renkli gabro ile bazalt arası püskürük kütle; dolerit.

dolandırıcı, [dolandır-ıcı] *sf.* Başkalarını aldatarak mal veya parasını alan kimse.

dolandırıcılık, -ğı [dolandırıcı-lık] *is.* Hile yaparak birinin mal veya parasını alma işi; aldatma.

dolandırılış[1], [dolandırıl-ış] *is.* Dolaştırılmak, gezdirilmek eylemi ve biçimi.

dolandırılış[2], [dolandırıl-ış] *is.* Dolandırılmak eylemi ve biçimi.

dolandırılma[1], [dolandır-ıl-ma] *is.* Dolaştırılmak, gezdirilmek eylemi.

dolandırılma[2], [dolandır-ıl-ma] *is.* Kandırılmak, aldatılmak eylemi.

dolandırılmak[1], [dolandır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolaştırılmak, gezdirilmek. **2.** Bir şeyin etrafında çevrile çevrile sarılmak.

dolandırılmak[2], [dolandır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Kandırılarak elinden parası veya malı alınmak.

dolandırış[1], [dolandır-ış] *is.* (Bir şeyi veya hayvanı) dolaştırarak gezdirmek eylemi ve biçimi.

dolandırış[2], [dolandır-ış] *is.* Kandırmak, aldatmak eylemi veya biçimi.

dolandırma[1], [dolan-dır-ma] *is.* Bir şeyi veya hayvanı dolaştırmak eylemi.

dolandırma[2], [dolan-dır-ma] *is.* Birini aldatmak eylemi.

dolandırmak[1], [dolan-dır-mak دولاندیرمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Dolaştırmak; gezdirmek. **2.** Etrafını çevirtmek. **3.** *{ağız}* Devleti yönetmek. [DS]

dolandırmak[2], [dolan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hileyle birinin parasını veya malını elinden almak.

dolangaç, -cı [dolan-gaç] *{ağız}* *is.* **1.** Helezon. **2.** Dönemeç; viraj. [DS]

dolangan, [dolan-gan] *{ağız}* *sf.* Helezon biçiminde olan. [DS]

dolanılmak, [dolan-ıl-mak طولانیلمق] *{eAT}* *edil. f. [-ur]* Dolanmak eylemi yapılmak; dolaşılmak.

dolanım, [dolan-ım] *is.* **1.** Elden ele geçme; dolaşım; tedavül. **2.** Bir uzaysal cismin, kütlesi daha büyük bir cisim etrafında belli bir yörüngede dönme eylemi.

dolanış, [dolan-ış] *is.* Dolanmak eylemi veya biçimi.

dolanışık, -ğı [dolanış-ık] *{ağız}* *is.* Geçim; idare; maişet. [DS]

dolanlı, [dolan-lı] *sf.* Hileli. 🗗 **dolanlı iflas,** *huk. Hileli iflas.*

dolanma, [dolan-ma] *is.* Dolanma durumu ve eylemi. **2.** *gök b.* Bir gök cisminin başlangıç noktasına dönmek üzere yaptığı elips şeklindeki hareket. **3.** Balık ağının veya oltanın kendi üzerine sarılması işi.

dolanmak[1], [*eT.* tolġa-n-mak > dolan-mak طولانمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin çevresinde dönmek suretiyle sarılmak. **2.** Gelişi güzel gezinmek; gidip gelmek. **3.** Bir şeyin çevresinde dönmek; tur atmak. **4.** (İplik, saç, tel vb. için) karışmak, çözülemeyecek biçimde birbirine girmek. **5.** Bir yere başka bir yerden dolaşarak varmak. **6.** *{OsT}* Dolaşmak. **7.** *{ağız}* Meyil göstermek; kur yapmak. [DS]

dolanmak[2], [*eT.* tolġa-n-mak > dola-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolama eylemi yapılmak. **2.** Sarılmak; sarmalanmak.

dolanmak[3], [dolan *(hile)* > dolan-mak] *edil. f. [-ır]* Aldatılmak; kandırılmak; dolandırılmak.

dolanmalık, [dolanma-lık] *is. mim.* Bir yapının çevresinde dolaşmaya yarar alçak alan.

dolap, -bı [Far. dōlāb > Ar. dūlāb] *is.* **1.** Ahşap veya metalden yapılmış, genellikle gözlerine eşya konulan kapaklı mobilya. **2.** Dönerek aşağıdan yukarıya su çeken çark veya çıkrık. **3.** *mecaz.* Bir kimsenin amacına ulaşmak için uyguladığı yolsuz fakat usta-ca düzenlenmiş yöntem; oyun; hile; kurnazlık. **4.** *(Eski İstanbul'da)* küçük dükkân. **5.** Büyük saatlerin ve kollu çalgıların kutusu. **6.** *tekst.* Çözgü hazırlamada kullanılan birbirinin içine girebilecek biçimde çıtalardan yapılmış iki dikdörtgenden oluşan tezgâh. **7.** *{ağız}* Dokumacılıkta iplik sarmakta kullanılan araç. [DS] **8.** *{ağız}* Kuyu çıkrığı. [DS] **9.** *{ağız}* Pencere. [DS] 🗗 **dolaba girmek,** *Aldatılmak.*|| (birini) **dolaba sokmak,** *Hile yapmak, aldatmak.*|| **dolabı bozulmak,** *Kurduğu düzen anlaşılmak; işler yürümez hâle gelmek.*|| **dolabı dönmek,** *İşleri yolunda gitmek; işi tıkırında olmak.*|| **dolap beygiri gibi dönüp durmak,** *Dar bir yerde boş yere dönüp durmak.*|| **dolap çevirmek,** *Hile yapmak.*|| **dolap dolap,** *{eAT} Dolu dolu; bol bol.*|| **dolap dolap ağ süt,** *{eAT} Memeden bol miktarda gelen süt; bol süt.* [DK]|| (bir işte, bir yerde bir) **dolap dönmek,** *Hileli işler yapılmak.*|| **dolap kurmak,** *Birine karşı hile yapmak; tuzak kurmak.*|| **dolap marazı,** *{OsT} İdrarını tutamama hastalığı.*

dolapa, [? dolapa] *{ağız} sf.* Tembel. [DS] 🗗 **dolapa dolapa,** *{ağız} Tembelce; tembel tembel.* [DS]

dolapçı, [dolap-çı] *is.* **1.** Dolap yapan ve satan kimse. **2.** *{ağız}* Su dolabı yapan usta. [DS] **3.** *sf. mecaz.* İşlerini hile ve düzenle yürütmeye kalkışan; hileci; düzenbaz.

dolaplı, [dolap-lı] *{ağız} sf.* (Kumaş için) kareli. [DS]

dolar, [İng. dollar / Alm. thaller] *is.* Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'nın para birimi; sembolü: $

dolas, [dol-az ?] *{ağız} is.* **1.** Helva. **2.** Pekmezli pelte. [DS]

dolaş, [dola-ş] *is.* Karşılıklı birbirine dolanmak biçimi ve eylemi.

dolaşık, -ğı [dolaş-ık] *sf.* **1.** (İp, tel, saç vb. için) birbirine dolaşmış, karışmış olan; karışık. **2.** (Yol için) kestirme ve kısa olan değil de çok dolaşmayı gerektiren. **3.** (İş ve olay için) kolay çözümlenemeyecek, içinden çıkılamayacak biçimde olan. **4.** Anlaşılması ve kavranması güç. **5.** *mecaz.* Amacı doğrudan vermek yerine dolaylı olarak sezdiren. **6.** *{ağız}* (Kişi için) düzensiz; beceriksiz. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) kirli işler yapan. [DS] **8.** *{ağız}* Kendirin demet yapılamayan kalıntısı. [DS]

dolaşıklık, -ğı [dolaşık-lık] *is.* Dolaşık olma durumu; karışıklık.

dolaşıksız, [dolaşık-sız] *sf.* Dolaşık olmayan; kolay çözülebilen.

dolaşılma, [dolaş-ıl-ma] *is.* Dolaşılmak eylemi; gezilme.

dolaşılmak, [dolaş-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dolaşmak eylemi yapılmak. **2.** Birlikte gezmek; gezilmek.

dolaşım, [dolaş-ım طولاشم] *is.* **1.** Dolaşma eylemi. **2.** Kapalı bir devre içinde bulunan sıvının bir pompa aracılığıyla sürekli yer değiştirmesi; devr-i daim, *(1944).* **3.** Kalbin sürekli kasılıp gevşemesi ile kan ve lenfin damarlar içinde sürekli yer değiştirmesi, devretmesi; deveran. **4.** Bir şeyin veya insanın bir yerden başka bir yere gidip gelmesi. **5.** Bir ürünün veya malın alıcının eline geçinceye kadar farklı pazar ve piyasalarda gördüğü aktarma işlemi; tedavül. **6.** *{OsT} sf.* Dolaşık.

dolaşma, [dolaş-ma] *is.* Dolaşmak işi ve eylemi.

dolaşmak, [*eT.* tolğa-ş-mak > dola-ş-mak / طولاشمق دولاشمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT-ur]* **1.** Gezmek; gezinmek. **2.** Kestirme gitmeyip başka yerlerden geçerek yolu uzatmak. **3.** Dönüp başka bir yoldan gelmek. **4.** Kapalı devre içinde akmak. **5.** Pek çok kimse tarafından söylenmek. **6.** *müz.* Gezinmek. **7.** *mecaz.* Belirmek. **8.** *gçl.* Bir yeri bir amaçla gezmek. **9.** *{eAT}* Devretmek; cevelan etmek. [DK] **10.** *{eAT}* Engel olmak; müdahale etmek; karışmak. [DK] **11.** *{eAT}* İlişmek; sataşmak. **12.** Bir yeri denetlemek amacıyla gezmek. **13.** *işteş.* (Tel, iplik, saç vb. için) birbirine karışmak, dolanmak.

dolaştırılma, [dolaştır-ıl-ma] *is.* Dolaştırma işinin yapılma durumu ve eylemi.

dolaştırılmak, [dolaştır-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Dolaştırma işi yapılmak.

dolaştırma, [dolaş-tır-ma] *is.* Dolaştırmak eylemi.

dolaştırmak, [dolaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Dolaşmak işini yaptırmak. **2.** Oradan oraya götürmek. **3.** Söylemek istediğini açık ve doğrudan değil de dolaylı yollardan söylemeye çalışmak.

dolav, [Far. dulāb => ṭolāv طولاو] *{eAT} {ağız} is.* Dolap. [DS]

dolay, [dola-mak > dola-y دولای / طولای] *is.* **1.** Bir yeri saran veya çevreleyen yerlerin tümü; çevre, havali, etraf; muhit. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *sf.* Çepeçevre; firdolayı. 🗗 **dolay kutupsal,** *coğ. Kutuplara yakın olan; kutup çevresi.*|| **dolay kutupsal yıldız,** *gök b. Gözlem yeri sürekli ufkun üstünde kalan, hiç doğmayan ve batmayan kutup dolaylarında görülen yıldız.*

dolayı, [*eT.* tola-mak > tola-yu > dola-yı / طولایی دولایی] *is.* **1.** Etraf; çevre; dolay. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *ed.* Ötürü; yüzünden; sebebiyle. 🗗 **dolayı yan,** *{eAT} Çevre yan; etrafta komşu olan yerler.*

dolayım, [dola-y-ım] *is.* **1.** Dolama işi. **2.** Dolama sayısı. **3.** Diyalektikte veya akıl yürütmede iki öge arasında bağ kurulması sonucunu veren süreç.

dolayımlamak, [dolayım-la-mak] *is. fel.* Nesneye, akıl yürütmenin aracılığıyla ulaşmak.

dolayımlı, [dolayım-lı] *sf. fel.* Akıl yürütme sonucu elde edilen.

dolayımsız, [dolayım-sız] *sf. fel.* Sezgi yoluyla elde edilen. ◻ **dolayımsız önerme,** *man. Kendisinden önce hiçbir önerme bulunmayan önerme.*|| **dolayımsız veriler,** *man. Bir sezgi sonucu elde edilen veriler.*

dolayımsızlık, -ğı [dolayım-sız-lık] *is.* **1.** Dolayımsız olma durumu. **2.** *fel.* Dolayımsız bir bağıntının niteliği.

dolayısıyla, [dolayı-s-ı + ile > dolayı-s-ı-y-la] *(dolayısı'yla) zf.* **1.** Bağlı olarak; doğrudan doğruya olmadan. **2.** *e.* Sebebiyle; yüzünden; -den ötürü.

dolaylama, [dolay-la-ma] *is.* **1.** *ed.* Bir duyguyu, düşünceyi doğrudan doğruya ve her zaman duyulur, bilinir biçimde değil de, asıl terimi kullanmadan, zarif, ince ve süslü sözlerle anlatma sanatı; süslü, sanatlı edebî söz. **2.** Sınır çizme. **3.** *{ağız}* Sınırları belirten kroki veya kâğıt.

dolaylamak, [dolay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yerin veya şeyin etrafında dolaşmak. **2.** Bir şeyin etrafını çevirmek.

dolaylı, [dolay-lı] *sf.* Doğrudan doğruya değil de başkası aracılığıyla olan; vasıtalı, *(1944).* ◻ **dolaylı anlatmak,** *Doğrudan söylemeyerek sezmesini sağlayacak biçimde anlatmak; anıştırmak; ima etmek.*|| **dolaylı belgeleme,** *İncelenen toplumsal olaylarla doğrudan ilgisi olmayan ancak birer ip ucu olabilecek nitelikteki bilgileri sağlama.*|| **dolaylı ilişki,** *Bireyler arasında bir üçüncü kişi veya bir haberleşme aracı sayesinde kurulan etkileşim.*|| **dolaylı özne,** *dbl. Edilgen çatılı fiilli cümlede tümleç olarak bulunan kelimede saklı bulunan gerçek yapıcı ve olucu durumda bulunan özne; sözde özne. "Ödevler* ***öğretmen*** *tarafından kontrol edildi."*|| **dolaylı tümleç,** *dbl. Fiilin anlamını tamamlayan ve cümlede yönelme (-e), kalma (-de) ve çıkma (-den) durumlarından birinde bulunan veya edat alan tümleç.*|| **dolaylı vergi,** *mal. Yükümlüsü önceden belli olmayan ancak mal ve hizmeti satın alandan alınan vergi; tüketim vergisi.*

dolaysız, [dolay-sız] *sf.* **1.** Araya herhangi bir aracı girmeden, doğrudan doğruya olan; vasıtasız; bilavasıta, *(1955).* **2.** *ed.* Doğrudan doğruya konuyla ilgili olan. **3.** *fel.* Doğrudan doğruya olanın niteliği, araçsız. ◻ **dolaysız anlatım,** *ed. Bir kimsenin sözlerini olduğu gibi tırnak içine alarak aktarma yoluyla yapılan anlatım.*|| **dolaysız bilgi,** *fel. Akıl yürütme katılmaksızın, doğrudan doğruya sezgi yoluyla edinilen bilgi.*|| **dolaysız bulaşma,** *tıp. Doğrudan dokunma ile bulaşma.*|| **dolaysız kanıt,** *man. Tümevarımlar ve kesin olmayan durumların verdiği bilgiler dışında kalan gerçek ve kesin kanıt.*|| **dolaysız vergi,** *mal. Yükümlüsü ismen bilinen, önceden tespit edilmiş ve doğrudan doğruya alınan vergi.*

dolaysızlık, -ğı [dolaysız-lık] *is.* **1.** Dolaysız olma durumu. **2.** Bir devletin başka bir devletle, arasında üçüncü bir devletin aracılığı olmadan yaptığı bağlantı.

dolayu, [dola-yu طولايو] *{OsT} is.* Dolay. ◻ **dolayu almak,** *{eAT} Çevresini kuşatmak.*|| **dolayu gezmek,** *{eAT} Bir şeyin çevresini dolaşmak; dolaşarak gezmek.*

dolaz[1]**,** [dol-az ?] *is.* **1.** Kesilen sütten yapılan çökelek. **2.** *{ağız}* Peynir suyunun kestirilmesi ile elde edilen bir tür çökelek; lor. [DS] **3.** Anadolu'nun değişik yörelerinde değişik biçimlerde un, süt, bal ve yağ ile yapılan tatlı ve yemeklerin genel adı. **4.** *{ağız}* Yağsız bulamaç. [DS] **5.** *{ağız}* Kavrulmuş un ile yapılan bir çorba. [DS] **6.** *{ağız}* Yağlı hamur tatlısı. [DS] **7.** *{ağız}* Kaymakla yapılan helva. **8.** *{ağız}* İncir tatlısı. [DS] **9.** *{ağız}* Çökelek. [DS] **10.** *{ağız}* Yağda kavrulmuş un üzerine pekmez, bal ya da şeker dökerek yapılan helva; un helvası. [DS] **11.** *{ağız}* Sabunun süt ya da yumurta akı ile kaynatılmasıyla elde edilen bir tür merhem. [DS]

dolaz[2]**,** [Far. döl *(deri torba)* + ağız ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) serseri; işsiz güçsüz. [DS]

dolba, [Far. döl *(deri torba)* > dolba ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvan yemi konulan torba. **2.** Dağarcık. [DS]

dolbaç, -cı [? dolbaç] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

dolcan, [Far. dil+cān] *{ağız} is.* Genç kız. [DS]

dolce, [İt. dolce *(yumuşak)*] *zf. müz.* Tatlı bir biçimde.

dolça, [Far. döl-ça *(küçük deri torba)*] *{ağız}*] *is.* **1.** Su bardağı; maşrapa. **2.** Toprak maşrapa. **3.** Kepçe. [DS]

doldu, [dol-du] *{ağız} is.* İki gaz tenekesi (40 litre) tahıl alan bir ölçek. [DS]

doldurma, [dol-dur-ma] *is.* **1.** Dolmasını sağlama durumu ve eylemi. **2.** Dolu hâle getirme. **3.** *ed.* Bir metni açıklamalarla geliştirme. **4.** *{ağız}* Kerpiç ve tuğla ile yapılan duvar. [DS] **5.** *sf.* Gereksiz şeylerle doldurulmuş olan; şişirme.

doldurmak, [*eT.* tol-tur-mak > dol-dur-mak طولدورمق] *gçl. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Dolgunlaştırmak. **2.** Dolmasını sağlamak; dolu hâle getirmek. **3.** (Ateşli silah için) içine mermi sürmek. **4.** *{eAT}* (Yay kirişi için) sonuna kadar çekmek; gerginleştirmek. **5.** (Çizelge, belge vb. için) ilgilinin durumuna ve kimliğine göre boş bırakılmış yerlerini yazmak, işlemek. **6.** Yılını tamamlamak, yaşını bitirmek. **7.** *mecaz.* Birine başkası hakkında kötü düşünecek biçimde sözler söylemek, onun aleyhine ikna etmek. *{ağız} (aynı)* **8.** (Ses ve koku için) yayılmak; kaplamak. [DS] **9.** Bir mekâna canlılık ve hareket getir-

mek; canlandırmak; neşelendirmek. **10.** Alçak ve verimsiz toprakların önüne set yaparak sel suları tarafından getirilen milli toprağın birikmesini sağlamak. **11.** Yelkenleri rüzgârla şişirmek. **12.** *tıp.* Çürüğü olan bir dişin çürük kısmını oyarak boşluğu bir dolgu maddesi ile kapatmak. **13.** *fiz.* Elektrik bataryasını yüklemek. **14.** Bir nesnenin boş yerlerini süslemelerle kapatmak. **15.** (Dizgin için) çekmek; germek. **16.** *argo.* Donuna büyük aptesini yapmak. ☐ **doldurmalı etmek,** *{eAT} Dolacak duruma gelmek.*

doldurmalı, [doldurma-lı] *sf.* **1.** İçinde doldurma ve şişirme şeyler bulunan. **2.** *dbl.* (Cümle için) hiçbir ek getirmeden dönüştürme uygulanmış olan. *"Seçimler yapılıyor." → "Seçimlerin yapımı.."*

doldurmalık, -ğı [doldurma-lık] *is.* **1.** Doldurma işinde kullanılan şey. **2.** Fotoğraf stüdyolarında makineye her seferinde bir film süren, içinde on iki veya on sekiz adet film bulunan kutucuk.

doldurtma, [doldur-t-ma] *is.* Doldurma işini yaptırma eylemi.

doldurtmak, [doldur-t-mak] *gçl. f. [-ur]* Doldurma işini bir başkasına yaptırmak.

doldurucu, [doldur-ucu] *is.* **1.** Doldurmak eylemini yapan aygıt. **2.** Bir kapta bulunan herhangi bir sıvıyı başka kaplara aktarıp doldurmaya yarar otomatik makine.

dolduruk, -ğu [doldur-uk] *{ağız} sf.* Doldurulmuş. [DS]

doldurulma, [doldur-ul-ma] *is.* Dolu hâle getirilme eylemi.

doldurulmak, [doldur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Dolu hâle getirilmek. **2.** *mecaz.* Başkası hakkında kötü düşünecek hâle getirilmek; kışkırtılmak.

dolduruş, [doldur-uş] *is.* **1.** Doldurma eylemi veya biçimi. **2.** *argo.* Övgü dolu sözlerle kandırma; aldatma. ☐ **dolduruşa gelmek,** *argo. Kandırılmak, aldanmak.*|| **dolduruşa getirmek,** *argo. Birini kandırmak, aldatmak.*

dolerit, [Yun. doleros *(aldatıcı)* > Fr. dolerite] *is. min.* Gabro ailesinden, benekli ve yeşilimtırak renkte, orta taneli kütle; dolan taşı.

dolgag, [tolġā-mak > tolġā-ġ > dolġā-ġ] *(dolğa:ğ) {eT} is.* **1.** Dolanılan şey. **2.** Takı; küpe. **3.** Sıkıntı; ağrı; acı; sızı; kulunç; burkuntu veya bulantı. **4.** Bir merkez veya eksen etrafında girdap gibi dönme. [Clauson] **5.** Kar fırtınası; tipi. **6.** Dolak; tozluk; getr.

dolgamak, [tolġā-mak > dolġā-mak] *(dolğa:mak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Dolamak; sarmak; bükmek. **2.** Takı takmak; takınmak. **3.** (Karın için) ağrımak; burulmak.

dolganmak, [tolġā-mak > tolġa-n-mak > dolga-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kendisine dolamak; dolanmak. **2.** Ağrı ve sancı yüzünden kıvranmak. **3.** Midesi bulanmak; öğürmek. **4.** İshal sancısı ile kıvranmak ve tuvaletini yapmak.

dolgarmak, [tolġā-mak > tolġa-r-mak > dolga-r-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Midesi bulanmak; tiksinmek. [DLT]

dolgaşmak, [tolġā-mak > tolga-ş-mak > dolġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birlikte dolamak; yardımlaşarak dolamak. **2.** Dolaşmak.

dolgatmak, [tolġā-mak > tolġa-t-mak > dolġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Bir ağrı veya acıya sebep olmak; ağrıtmak.

dolgu, [dol-gu] *is.* **1.** Bir oyuğun, kovuğun içine doldurulan madde. **2.** Bir çukur veya alanın düzeyini yükseltmek için toprak doldurma işlemi. **3.** Yapılan bu tür doldurma işleminin sonucu. **4.** *tıp.* Dişçilikte, çürük dişin çürük yerini temizleyerek uygun malzeme ile tamamlamak. ☐ **dolgu yapmak,** *1. Doldurmak. 2. tıp. Çürük dişleri temizleyip uygun malzeme ile doldurmak.*

dolgulu, [dolgu-lu] *sf.* **1.** Doldurulmuş olan. **2.** İçinde dolgu maddesi bulunan.

dolgun, [dol-gun] *sf.* **1.** Dolu olan. **2.** İçi yün, pamuk vb. şeylerle doldurularak şişirilmiş, yuvarlatılmış olan. **3.** (Kişi için) şişmana yakın, balık etinde; şişmanca. **4.** (Ücret için) tatmin edici miktarda; yüksekçe; çokça. **5.** *mecaz.* (Öfke, kırgınlık vb. için) bu tür duygularla dolu, bu duygular ağır basar hâlde.

dolgunca, [dolgun-ca] *sf.* Dolgun bir halde; biraz şişman; şişmanca; tombulca.

dolgundurmak, [dolgun-dur-mak طولغندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Çok kızdırmak; öfkelendirmek.; tehevvüre kaptırmak.

dolgunlaşma, [dolgunla-ş-ma] *is.* Dolgun hâle gelme eylemi; tombullaşma; şişmanlama.

dolgunlaşmak, [dolgunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Dolgun bir hâl almak; şişmanlamaya başlamak; tombullaşmak. **2.** *{ağız}* Olgunlaşmak. [DS]

dolgunluk, -ğu [dolgun-luk] *is.* Dolgun olma durumu; tombulluk.

dolgunmak, [dol-gun-mak طولغنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Öfkelenmek; öfkeden ne yapacağını bilemez hâle gelmek.

dolı, [tol-mak > tol-ī > dol-ī] *(dolı:) {eT} is.* Yağış biçimi olan dolu.

dolılıg, [tolī > tolı-lıg > dolı-lıg] *{eT} sf.* (Yağış biçimi olarak) dolulu; dolusu bulunan.

dolikosefal, -li [Yun. dolikhos *(uzun)* kephale *(baş)* > Fr. dolichocéphale] *is.* Kafatasının önden arkaya olan çapı enlemesine olan çapından daha büyük olan; uzun kafalı.

dolikosefallik, -ği [dolikosefal-lik] *is.* Uzun kafalı olma durumu; dolikosefal kafa biçimi.

dolkuk, [tōl-mak > tol-uk-mak > tol-(u)k-ūk > dol-(u)k-ük] *{eT} is.* Şişirilmiş deri kap; tuluk.

dolkuklanmak, [tolkük > tolkuk-la-n-mak > dolkuk-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Tulum gibi şişmek.

dolkumak, [dolku-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Karnı aç olduğu hâlde yorgunluk vb. etkisiyle doymuş gibi olmak. [DS]

dolluk, -ğu [dol-luk] *{ağız} is.* **1.** Mide bozukluğu ve mide şişkinliği şeklinde beliren hastalık. **2.** Bebeğin vücudunda çıkıp kaybolan sivilceler. [DS]

dolma, [*eT.* tōl-mak > dol-mak > dol-ma] *is.* **1.** Dolu hâle gelme eylemi. **2.** Tavuk, hindi gibi hayvanlarla lahana, asma yaprağı, kabak, patlıcan gibi yaprak ve sebzelerin içine kıyma, pirinç, soğan, baharat karışımı harç doldurmak suretiyle yapılan yemeklerin genel adı. **3.** *argo.* Yalan; hile; dalavere. **4.** *argo.* Esrarla karıştırılarak sarılmış sigara. **5.** Ahşap yapılarda kuşak araları çamur veya tuğla ile doldurulmuş duvar. **6.** Akarsuların getirdiği maddelerin birikimi. **7.** *{ağız}* Kerpiç ve tuğla ile yapılan ahşap duvar. [DS] **8.** *{ağız}* Rıhtım. [DS] **9.** *{ağız}* Zemin doldurularak yapılan bina. [DS] **10.** *{ağız}* Toprağı sonradan doldurulmuş yer. [DS] **11.** *sf.* Doldurularak yapılmış olan. **12.** *argo.* (İskambil kâğıdı için) oynayanı kazandıracak biçimde dizilmiş. 🗗 **dolma biber,** *Dolma yapmaya uygun bir tür büyük biber.*|| **dolma demiri,** *{ağız} Patlıcan oyacağı.* [DS]|| **dolma dudak,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; dopdolu.* [DS]|| **dolma gibi,** *Kabarık, şişkin.*|| **dolma içi,** *{ağız} İnce bulgur.* [DS]|| **dolma kalem,** *İçine mürekkep doldurularak kullanılan yazı kalemi.*|| **dolma oda,** *{ağız} Evlerin yer odası.* [DS]|| **dolma yemek,** *argo. Yalana, hileye kanmak.*|| **dolmayı yutmak,** *argo. Yapılan hilenin farkına varmadan aldanmak; kandırılmak.*

dolmacı, [dolma-cı] *is.* **1.** Dolma yapan; dolma yemeği yapmakta ustalaşmış kişi. **2.** Dolma yemeğini çok seven. **3.** *argo.* Hileci, yalancı.

dolmaç, [dol-maç طولمج] *{eAT} sf.* **1.** Doldurulmuş; dolmuş. **2.** *{ağız}* Yastık. [DS] **3.** *{ağız}* Toplantı yeri. [DS]

dolmak, [*eT.* tō-mak *(dolmak, kapanmak)* > tōl-mak > dol-mak دولق] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Dolu hâle gelmek. **2.** Bir şeyin içine birikerek boşluğu ortadan kaldırmak. **3.** Bir şeyle baştan başa kaplanmak. **4.** Bir yerde pek çok kişi toplanmak; kalabalıklaşmak. **5.** (Süre için) tamamlanmak; bitmek; tamam olmak. **6.** Bir duygu ile baştan ayağa kaplanmak; kendini bir duyguya kaptırmak. **7.** *mecaz.* Sabrı kalmamak; dayanamayacak hâle gelmek. **8.** *{eAT}* Patlayacak hâle gelmek. 🗗 **dola gelmek,** *{eAT} 1. dolmağa başlamak. 2. Dolu dolu olmak.*|| **dola kalmak,** *{ağız} Yığıla kalmak; bollaşmak; dolup taşmak.* [DS]|| **dolup taşmak,** *Gereğinden çok olmak.*

dolmalık, -ğı [dolma-lık] *sf.* Dolma yapmaya uygun olan.

dolman, [dol-man ?] *{ağız} sf.* Şaşı. [DS]

dolmen, [Keltçe. dolmen > Fr. dolmen] *is.* İki baştaki dikili, üçüncüsü üstüne kapak olarak örtülmüş üç büyük taştan oluşmuş İlk Çağ yapısı.

dolmış, [dol-mak > dol-mış طولمش] *{OsT} is.* İçki ile doldurulmuş kadeh.

dolmuş, [dol-muş طلمش] *sf.* **1.** Dolu hâle gelmiş olan. **2.** (Yay için) çekilmiş. **3.** *is.* Kent içinde belli güzergâhlarda sefer yapan, doldukça yola çıkan küçük toplu taşıma aracı. 🗗 **dolmuş durağı,** *Dolmuşların bekleme yaptığı, yolcu indirip bindirdiği duraklar.*|| **dolmuş ok,** *{eAT} Atılmaya hazır ok; çekilmiş ok.*|| **dolmuş yapmak,** *1. Dolmuş adı verilen, oturma yerleri doldukça sefere çıkan araçla yolcu taşımak. 2. Birkaç kişi birleşerek ortaklaşa bir taşıt tutmak.*|| **dolmuş uçak,** *Düzenli sefer yerine yolcu doldukça kalkan uçak.*

dolmuşçu, [dolmuş-çu] *is.* Dolmuş işleten kimse.

dolmuşçuluk, -ğu [dolmuşçu-luk] *is.* **1.** Dolmuş işletmeciliği. **2.** Dolmuşçunun yaptığı iş.

dolo, [tol-mak > tol-ü / dōlō] *(do:lo:) {eT} sf.* → tolu / dolu.

dolomit, [Fr. dolomite] *is. min.* Mermer, talklı şist ve başkalaşım kayalarında rastlanan doğal kalsiyum ve magnezyum çift karbonatı.

dolp, [*eT.* tōl-mak > tol-(ı)b] *{eAT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** *zm.* Hepsi; bütünü; tamamıyla.

dolturmak, [*eT.* tōl-mak > tol-tur-mak / tol-dur-mak / dol-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak. [DLT]

dolu[1], [*eT.* tō-mak *(doldurmak, kapatmak)* > tōl-mak > tol-ü / dōl-ō > dol-u طولو / طلو] *sf.* **1.** İçi tamamen dolmuş bulunan. **2.** Çok miktarda bulunan. **3.** Alan olarak her yeri kaplanmış olan; hiçbir delik veya iç boşluğu bulunmayan. **4.** Boş zamanı bulunmayan; çok meşgul. **5.** (İş vb. için) çok olan. **6.** (Ateşli silahlar için) namlusunda ateşlenmeye hazır mermisi bulunan. **7.** (Yay için) çekilerek gerilmiş ve atışa hazır durumda. **8.** (Atıcılıkta vuruş için) isabet eden. **9.** (Torna malzemesi için) delik açılmamış. **10.** *mecaz.* Etkili bir duygu içinde bulunan; kafasında pek çok düşünce taşıyan. **11.** Geniş bir bilgi birikimi bulunan. **12.** (Dizgin için) gergin. **13.** Gereğinden çok; fazla; bol. **14.** *{eAT} {OsT} is.* İçki konulmuş kadeh. **15.** İçmek veya sunmak için kadehe konulmuş rakı. **16.** Atılan mermi. **17.** *argo.* İçi esrarlı sigara. 🗗 **dolu ay,** *{eAT} {OsT} Dolunay; bedir.*|| **dolu bakmak,** *{eAT} Güçlü saymak; zayıf olarak değerlendirmemek.*|| **dolu dolu,** *{OsT} Dolu olarak.*|| **dolu duvar,** *mim.* Üzerinde hiçbir delik bulunmayan duvar.|| **dolu gözle bakmak,** *{ağız} İyice tanımak; alıcı gözle bakmak.* [DS]|| **... dolusu,** *... dolduracak kadar.*|| **doluya dutmak,** *{eAT} Çok*

içki içirip kendinden geçecek hâle getirmek.|| **Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı.** *Kararsızlık ve çaresizlik anlatan söz; çözümsüzlük ifadesi.*|| **doluyu çekmek,** *Şarap kadehini birden dikip içmek.*

dolu[2], [töl-mak > tolı] *(do'lu) zf.* Gereğinden çok; fazla; bol.

dolu[3], [*eT.* tö-mak *(kapatmak, doldurmak)* tol-ī / tol-u > dol-u] *is.* Atmosferin üst katlarında aşırı soğuğun etkisi ile buz hâlinde katılaşıp eriyemeden yere ulaşan yağış şekli. 🗗 **dolu yağmak,** *Yağmur damlaları yerine buz parçaları yağmak.*

doluca[1], [dolu-ca] *{ağız} is.* Bulgurcuktan iri kar tanesi. [DS]

doluca[2], [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca > doluca] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde, terli iken üşütmekten ileri gelen bir hastalık. **2.** Tetanos hastalığı. [DS]

dolucah, [dolu-caḥ طولوجخ] *{eAT} is.* Çiy tanesi; şebnem; jale.

dolucak, -ğı [dolu-cak] *{ağız} is.* Dolu tanesi. [DS]

doludizgin, [dol-u+diz-gin] *sf.* **1.** (Binek atları için) son hızla. **2.** *mecaz.* Önüne geçilemeyecek biçimde; çok olarak. 🗗 **doludizgin gitmek,** *1. Son hızla koşmak. 2. mecaz. Önüne geçilemeyecek biçimde olmak.*

doluk[1], **-ğu** [dolu-k ?] *{ağız} sf.* Belirsiz. [DS]

doluk[2], **-ğu** [*eT.* tuluñ *(şakak)*] *{ağız} is.* Avurt; yanak. [DS]

doluka, [dol-uk-a] *{ağız} zf.* (Doymak eylemi için) tıka basa. [DS]

doluklamak, [doluk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(ı)-yor]* Ağlayacak duruma gelmek; gözleri yaşarmak. [DS]

dolukma, [dol-uk-ma] *is.* **1.** Ağlama durumuna gelme eylemi. **2.** *{ağız}* Yorulma, heyecanlanma gibi sebeplerle oluşan nefes darlığı. [DS]

dolukmak, [dol-mak > dol-uk-mak طولقمق / طاقمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Çok dolmak; taşmaya hazır olmak. **2.** Güçlü bir duygusal etki altında kalarak ağlayacak duruma gelmek; ağlamaklı olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* (Göz için) yaşla dolmak; yaşarmak. **4.** *{eAT} {OsT}* Öfkelenmek; kızgınlıktan ne yapacağını şaşırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Çeşitli sebeplerden nefes alamaz hâle gelmek; gücü kalmamak. [DS] **6.** *{ağız}* Koşmaktan ya da yorgunluktan vücudun bir yeri ağrımak. [DS]

doluksamak, [dol-mak > doluk-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Göz için) yaşla dolmak; yaşarmak.

dolulamak, [*eT.* töl-mak > tol-ū > tol-ū-lā-mak > dol-ū-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Doldurmak.

doluluk[1], **-ğu** [*eT.* töl-mak > tol-ū > tol-u-luk > dol-u-luk طلاولق] *is.* **1.** Dolu olma durumu. [KB] **2.** *{eAT}* Ayın dolunay hâli.

doluluk[2], **-ğu** [*eT.* tuluñ *(şakak)* > tuluñ-luk > doluluk] *{ağız} is.* Yeni doğan bebeğin yüzündeki sivilceler. [DS]

dolum, [dol-um] *is.* Doldurma işi.

dolunay, [dol-un+ay] *is.* Ayın güneşe bakan yarı küresinin dünyaya tamamen dönük ve tam bir daire biçiminde göründüğü evre; ayın on beşi; bedir.

dolundurmak, [dolun-mak > dolun-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Gizlemek. **2.** Göstermemek.

dolunmak[1], [*eT.* tol-un-mak > dol-un-mak طولنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* (Ay için) dolunay olmak; bedir hâline gelmek.

dolunmak[2], [dol-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Çok sevinmek. [DS]

dolunmak[3], [Çağ. tul-un-mak > dol-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Gözden kaybolmak; görüş alanı dışına çıkmak. **2.** (Güneş, ay vb. için) batmak. [DS]

doluntu, [dol-un-tu] *{ağız} is.* **1.** Toplanmış, dolmuş, birikmiş olan şeyler. **2.** Dolma, toplanma, birikme hâli. [DS] 🗗 **doluntu olmak,** *{ağız} Gözlerde yaş birikmek; gözleri yaşarmak; gözleri dolmak.* [DS]

doluş, [dol-uş] *is.* Dolma eylemi veya biçimi.

doluşma, [dol-uş-ma] *is.* Birlikte dolma eylemi.

doluşmak, [dol-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* Bir yere dolmak; bir araya gelmek.

dolyan, [dol-gan] *{ağız} sf.* **1.** Dolan; dolu. **2.** Bol; çok miktarda. [DS] 🗗 **dolyan pazar,** *{ağız} Çok bol; bolluk içinde.* [DS]

dom[1], [dam / dım / dom *(yans.)*] *is.* Su veya başka sıvı maddelerin damla damla akışını bildiren kök. [Zülfikar] *dom-la*

dom[2], [dom] *{eAT} sf.* Metanetli; sarsılmaz. 🗗 **dom durmak,** *{ağız} 1. Ayakta durmak; dikilmek. 2. (Bebek için) yürümeğe başlamak; ilk adımını atmadan önce ayakta durmak; tay durmak.* [DS]|| **dom yüreği oynamak,** *{eAT} Metanetli yüreği oynamak.* [DK]

dom[3], [*eT.* töm > dom *(yans.)*] *{ağız} is.* Davul. [DS]

dom[4], [Rus. dom *(ev)*] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

dom[5], [Yun. domi] *{ağız} is.* Tavan tahtası yapmak için çam ağacından balta ile yarmak suretiyle ayrılan kalıplar. [DS]

doma[1], [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > doma] *(do'ma) {ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Ebe tarafından yuvarlak bir taş, bir sopayla yuvasına sokulmaya çalışılırken, diğer oyuncuların buna engel olması biçiminde oynanan bir çocuk oyunu. **3.** Bu oyunda kullanılan yuvarlak taş. **4.** Ur. [DS]

doma[2], [Yun. doma] *{ağız} is.* **1.** Evlerin dam ve duvarlarına konulan ağaç direk. **2.** Kuyu çıkrığı. [DS]

domaç, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-aç] *{ağız} is.* **1.** Sığırların aşık kemiği. **2.** Asık kemiği ile oynanan bir oyun. [DS]

domak, -ğı [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > domak ?] *{ağız} is.* Ocağa konulan ana kütük. [DS]

domal, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

domalaç, [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al-aç طوملج] *{eAT} is.* **1.** Tümsek; kambur; yumru. **2.** Yokuş. 🗗 **domalaç gözlü,** *{eAT} Fırlak gözlü.*

domalak, -ğı [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > domal-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yumru veya bir tümsek oluşturmuş; domalmış olan. **2.** *is.* Yer elması. **3.** Patates biçiminde yenilebilir bir mantar. [DS]

domalan, [domal-mak > domal-an] *sf.* **1.** Şiş ve kabarık bir hâlde duran; çıkıntı yapan. **2.** Başı ileride, dizleri bükük ve gerisi çıkık hâlde çökmüş bulunan. **3.** *is. bot.* Genellikle meşelik alanlarda toprak altında yumrular hâlinde yetişen yenilebilir mikorizli asklı mantar, *(Terfezia).* **4.** *{ağız}* Yumurta. [DS] **5.** *{ağız}* Yastık. [DS] **6.** *{ağız}* Zehir. [DS] **7.** *{ağız}* Bir tür mısır hastalığı. [DS]

domalıç, [domal-mak > domal-ıç طوملج] *is.* **1.** Kambur; tümsek; yumru. **2.** Yokuş. 🗗 **domalıç olmak,** *{eAT} 1. Yumrulaşmak; tümsekleşmek. 2. Fırlak olmak; pırtlamak.*

domalış, [domal-ış] *is.* Domalmak eylemi veya biçimi.

domaliç, [domal-ıç طومماليج] *{ağız} sf.* (Göz için) fırlak; patlak. [DS] 🗗 **domaliç gözlü,** *{eAT} Patlak gözlü.*

domalma, [dom-al-ma] *is.* Domalmış bir durum alma eylemi.

domalmak, [*eT.* *tōm-mak *(şişmek, kabarmak)* > tom-al-mak / *dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-al-mak دوملمق / طوملمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir yanı tümsek bir biçimde çıkmak. **2.** Arkasını çıkarıp baş ileride dizleri bükülü çömelmek; secde eder gibi durmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yusyumru kabarmak; tümsek oluşturmak. **4.** *{ağız}* Ölmek; gebermek. [DS] **5.** *{ağız}* Öfkeli ve dargın durmak; somurtmak. [DS] **6.** *{ağız}* Anlamsız bir yüzle hareketsiz durmak. [DS] **7.** *{ağız}* Oturmak. [DS] **8.** *{ağız}* Kabarmak; domurmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Ağaçlar için) tomurcuk çıkarmak. [DS] **10.** *{ağız}* Yere batmak. [DS]

domaltma, [domal-t-ma] *is.* Domalmasını sağlama eylemi.

domaltmak, [domal-t-mak دوملدمق / طوملدمق] *gçl. f. [-ır]* **1.** Domalmasını sağlamak; secde eder gibi çöktürmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Ortalık yere, ayak altına göze batacak şekilde koymak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yumrulaştırmak.

domana, [? domana] *{OsT} is.* Sarık.

domarmak, [dom-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ağaç için) tomurcuklanmak. [DS]

domartlak, -ğı [dom-ar-t-lak] *{ağız} is.* Olmamış meyve; ham meyve. [DS]

domat, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domatan, [Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Salep. [DS]

domatça, [Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Patates. [DS]

domate, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domates, [Meksika dili. tomatto / Yun. ntomáta] *is. bot.* **1.** Patlıcangillerden, ana yurdu Orta Amerika ve And dağları yöresi olan, çok dallı ve yumuşak gövdeli, yaprakları birleşik, tüylü ve özgün koku salgılı, meyvesi kırmızı, etli, sulu otsu bir sebze bitkisi, *(Lycopersicum esculentum).* **2.** Bu bitkinin etli, sulu ve kırmızı meyvesi. 🗗 **domates çorbası,** *mutf. Domatesten yapılan bir tür sebze çorbası.*|| **domates ekşisi,** *{ağız} mutf. Domates salçası.* [DS]|| **domates salçası,** *mutf. Domatesin etli kısmının değişik usullerle suyunun azaltılması ile yemeklerde kullanılmak üzere hazırlanmış salça.*

domatis, [Meksika d. tomatto / Yun. ntomáta] *{ağız} is.* Domates. [DS]

domb[1]**,** [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *domb-ul dombul, domb-ur-da-mak*

domb[2]**,** [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *domb-a-dak, domb-a-dan, domb-al-ak, domb-al-mak*

dombadak, -ğı [domb *(yans.)* domb-a-dak] *(do'mbadak) {ağız} zf.* Ansızın, birdenbire. [DS]

dombadan, [domb *(yans.)* domb-a-dan] *(do'mbadan) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

dombadız, [domb *(yans.)* > domb-adız ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) Şişman. **2.** (Kişi için) çok zengin. [DS]

dombadiz, [? dombadiz] *{ağız} is.* Hasır otundan yapılmış iki kişilik küçük sal. [DS]

dombak, -ğı [domb *(yans.)* > domb-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak. **2.** Başı açık; çıplak. **3.** *is.* Tomurcuk. **4.** Saçsız baş. [DS]

dombalak, -ğı [dombal-mak > dombal-ak] *{ağız} is.* **1.** Takla. **2.** Şişman çocuk. **3.** Zatürrie. **4.** Domalan mantarı. [DS] 🗗 **dombalak aşmak,** *Takla atmak.*|| **dombalak atmak,** *Takla atmak.*|| **dombalak kılmak,** *Takla atmak.*

dombalakuç, [dombal-a+kıç / dombal-ak+uç ?] *{ağız} iz.* Ayaklar havada olmak üzere sırt üstü durumu. [DS]

dombalamak, [dombal-a-mak / domba-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Deve için) koşmak; sıçramak. [DS]

dombalan, [dombal-an] *{ağız} sf.* **1.** Yer elması. **2.** Domalan mantarı. [DS]

dombalmak, [domb *(yans.)* > domb-al-mak] *{ağız}*

dönşl. f. [-ır] Secde eder gibi yere çökerek arkasını çıkarmak. [DS]

dombaltmak, [dombal-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Takla attırmak. [DS] **2.** Birini secde eder gibi çöktürmek. **3.** Göze batacak şekilde ortalıkta bırakmak.

dombay, [Kafkas. dll. domba / dombay دومبای] *is.* **1.** *zool.* Asya, Afrika ve Avrupa'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çoğu yabanî, siyah derili, uzun seyrek kıllı, geviş getiren memeli hayvan; manda; *{OsT} (aynı), (Bubalus bubalus).* **2.** Küçük ve yuvarlak bir tür hıyar. **3.** Dolma; sarma. **4.** Aşığın dik gelmesi durumu. **5.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu ve şişman. ◻ **dombay balığı,** *{ağız} zool. Henüz başkalaşım geçirmemiş kuyruklu kurbağa yavrusu.* [DS]|| **dombayına dökmek,** *{ağız} Tutumsuzluk etmek.* [DS]|| **dombay ineği,** *{ağız} Dişi manda.* [DS]|| **dombay öküzü,** *{ağız} Erkek manda.* [DS]

dombaz[1], [domb-az / tümbāz ?] *{eAT} is.* **1.** Irmaklarda işleyen altı düz kayık. **2.** Üstünde köprü kurulan kayık biçiminde duba.

dombaz[2], [domb-az ?] *{ağız} is.* **1.** Siyah kuru üzüm ve erik kurusu karışımından yapılan hoşaf. **2.** Mirasyedi. [DS]

dombil, [domb-il] *{ağız} is.* **1.** Başın orta yerinde uzatılmış saç; kâkül. **2.** Tavuk ve kuşların tepesindeki süslü tüy. [DS]

dombra, [Ar. tanbūr > tambura > dombra ?] *is. müz.* Kazak Türklerinin kullandıkları iki telli, gövdesi üçgen veya oval, uzun kollu çalgı.

dombul[1], [domb *(yans.)* > domb-ul] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren yansımalı gövde. ◻ **dombul dombul,** *{ağız} (Yürümek eylemi için) yavaş yavaş.* [DS]

dombul[2], [domb-ul] *{ağız} is.* **1.** Omuz. **2.** Sulama suyunun ayrıldığı ana bent. [DS]

dombuluş, [domb-ul-uş ?] *{ağız} is.* Altı aylığa kadar deve yavrusuna verilen isim. [DS]

domburdadan, [domb-ur-dat-an] *{ağız} sf.* (Kişi için) yellenen. [DS]

domdan, [dom-dan] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş. [DS]

domdom[1], [dom+dom] *{ağız} is.* **1.** Davul. **2.** *sf.* (Konuşmak eylemi için) kaba ve ters; aksi. [DS] ◻ **domdom böceği,** *{ağız} zool. Ağustos böceği.* [DS]|| **domdom helvası,** *{ağız} 1. Ağızda çubuk eriyen bir tür helva. 2. Her zaman söylenen söz.* [DS]

domdom[2], [Bengal dili. damdamo => domdom / dumdum] *is.* İlk defa Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edilmiş olan, çekirdeği haç biçiminde çentilen ve büyük yaralar açan, kullanımı 1899 Lahey antlaşması ile yasaklanan tüfek mermisi. ◻ **domdom kurşunu,** *Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edildiği için bu adı alan, çekirdeği haç biçiminde çentik tüfek mermisi.*

domdomadan, [dom+dom-a-dan] *{ağız} zf.* Kendiliğinden. [DS]

domik, -ği [Rus. dom *(ev)* + -ik *(küçült. e.)*] *{ağız} is.* Bostan ya da bahçe kulübesi. [DS]

dominant, [Fr. dominante] *sf.* **1.** Benzerleri arasında gücü ve önemi üstün olan; başta gelen; başat; hâkim. **2.** *müz.* Çeken.

domino, [Lat. domino *(efendi, rahip)*] *is.* **1.** Üzeri düz ve çeşitli sayıda noktalarla işaretlenmiş yirmi sekiz adet taş ve bu taşla oynanan oyun. **2.** Maskeli balolarda giyilen önü açık, kukuletalı uzun elbise. **3.** Eskiden Hıristiyan din adamlarının beyaz üstlüklerinin üzerine giydikleri kışlık elbise, bugün ise koro yerinde din adamlarının giydikleri pelerin. **4.** *elkt.* Yumuşak ve esnek kabloları sert kablolara bağlamak için kullanılan domino görünümündeki ekleme ünitesi.

dominyon, [İng. dominion *(mülk)*] *is.* İngiliz milletler topluluğuna üye bağımsız ülke.

domruk, -ğu [*eT.* tom-ur-mak *(yuvarlaklaştırmak)* > tomru-k] *{ağız} is.* Tomruk. [DS]

domrun, [dom-(u)r-un] *{ağız} is.* Tomrukları düzgünce yerleştirerek yapılan küp. [DS]

domşak, -ğı [tom-uş-mak > dom-(u)ş-ak] *{ağız} sf.* **1.** Durgun; üzgün. **2.** Asık suratlı; somurtkan. [DS]

domuk, -ğu [Rus. domik *(evcik)*] *{ağız} is.* **1.** Avcıların kışın yaptıkları av bekleme yeri. **2.** Çok soğuk yer. [DS]

domur, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur] *sf.* **1.** Kabarcık. **2.** Kabarık. **3.** *is.* Tomurcuk. ◻ **domur domur,** *1. Kabarık kabarık. 2. (Ter için) damla damla.*

domuramak, [domur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Öfkeli öfkeli kendi kendine konuşmak. [DS]

domurcuk, [domur-cuk] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

domurlanmak, [domurla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Göz yaşı, ter, kan vb. için) damla şeklinde kabarmak.

domurmak[1], [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. **2.** Bir yerden damla şeklinde su ya da bir sıvı çıkmak. **3.** Kabarmak. **4.** (Su için) kaynaktan kaynayarak çıkmak. **5.** (Kan için) kesilen yerden yavaş yavaş çıkmaya başlamak; deri üstünde damla oluşturmaya başlamak. [DS]

domurmak[2], [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-ur-mak *(yuvarlaklaştırmak)*] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağaçları kısa kısa keserek kerestelik hâle getirmek; tomruk hâline getirmek. [DS]

domurtmak, [domur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Fidan ya da çiçeğin tepesini koparmak. [DS]

domuşmak, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dom-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Küskün olarak yapılan işe ve söze karışmadan durmak; somurtmak. **2.** Sırıtmak. **3.** (İnsan ve hayvan için) üşümekten dolayı

büzülmek; büzülerek oturmak. **4.** Çömelmek. [DS] 🗗 **domuşup kalmak,** *{ağız} Soğuktan dolayı büzülü hâlde uzun süre durmak.* [DS]

domuşuk, -ğu [domuş-uk] *{ağız} sf.* Suratını asmış olan; somurtkan; asık suratlı. [DS]

domuz, [*eT.* toñ *(şişman, yağlı)* > toñ-uz > doñuz > domuz [EREN]] *is. zool.* **1.** Domuzgiller familyasının örnek tipi, bütün eski dünyada eti, yağı ve derisi için beslenen toynaklı, memeli hayvan; hınzır, *(Sus scrofa domestica).* **2.** *mecaz.* Aksi, inatçı, ters ve hain adam. 🗗 **domuz ağırşağı,** *bot. Yumrulu pembe veya beyaz çiçekli, yumruları zehirli çok yıllık otsu bitkiler, (Cyclamen).*|| **domuz arabası,** *Çok ağır yükleri yakın bir yere taşımak için kullanılan alçak, küçük tekerlekli düz araba.*|| **domuz ayrık otu,** *bot. Buğdaygillerden tarıma zararlı bir ot, (Cynodon dactylon), büyük ayrık otu.*|| **domuz baklası,** *bot. Bir yıllık, tüylü, beyaz ve mavi çiçekli, tohumları zehirli otsu bitki çeşitleri; termiye; acı bakla; camuz baklası; delice bakla; gâvur baklası; yahudi baklası, (Lupinus).*|| **domuz balığı,** *bot. Yunus balığıgillerden soğuk ve ılık denizlerde yaşayan memeli bir hayvan, (Phocaena).*|| **domuz başı,** *{ağız} İnsan, hayvan ve bitkilerde gözle görülebilen büyüklükteki şişlik; ur.* [DS]|| **domuz çökelten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz çökerten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz çömelten,** *{ağız} Kuzey ve kuzeydoğudan esen çok soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **domuz damı,** *1. Maden kuyularında çökme tehlikesine karşı her tarafı dikmelerle örülen boşluk. 2. {ağız} Çay ve ırmaklarda taş ve ağaç parçaları ile yapılan bent.* [DS] *3. {ağız} Sel baskınına engel olmak için dere kenarlarına yapılan korkuluk.* [DS] *4. {ağız} Suyun çıktığı kaynak ve çevresi ile üzeri kapalı havuz.* [DS]|| **domuzdan bir kıl çekmek,** *Sevilmeyen ve cimri birinden bir şey alabilmek.*|| **domuz derisi,** *Çanta ve ayakkabı yapımında kullanılan bir tür sağlam deri.*|| **domuz dikeni,** *bot. 1. Akdeniz bölgesinde yetişen tohumları çok zehirli bir ağaççık, (Anagyris). 2. Dağlık bölgelerde yetişen, yaprakları tüylü, iri çiçekli, pek çok çeşidi bulunan otsu bitkiler, (Carlina).*|| **domuz eriği,** *{ağız} Yaban eriği.* [DS]|| **domuz eti,** *Yahudilikte yasaklanan, Müslümanlıkta da haram sayılan domuzdan elde edilmiş et.*|| **domuz gibi,** *1. Kötü huylu ve hain. 2. İyice, adamakıllı.*|| **domuz gibi yemek,** *Oburcasına çok yemek.*|| **domuz gözlü,** *{ağız} (At için) gözleri küçük ve donuk.* [DS]|| **domuz gürdüğü,** *{ağız} Domuzların çiftleşme zamanı ve çiftleşmeleri.* [DS]|| **domuz kulağı,** *{ağız} Çocukların ceketlerine asılan bir tür süs.* [DS]|| **domuz kurşunu,** *{ağız} Yaban hayvanlarını avlamakta kullanılan iri bir tür kurşun.* [DS]|| **domuz ölünün körü,** *{ağız} Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı ve deve boyunlu demir sacayak.* [DS]|| **domuz pıtırağı,** *{ağız} bot. Birleşikgillerden, sapları dikensiz, tohumlarında iğne gibi dikenleri bulunan bir tür yaban otu, (Xanthium strumarium).* [DS]|| **domuz rezenesi,** *bot. Parçalı yapraklı, beyaz veya sarı renkli, şemsiye biçiminde çiçekli yüz kadar türü bulunan çok yıllık otsu bitki, (Peucedanum longifolum).*|| **domuz sırtı,** *Dik bir yamaçta daha yumuşak iki katman arasındaki sert yapılı bir katmanın meydana getirdiği engebe biçimi.*|| **domuz topu,** *1. Kollar bacaklara sarılarak yere oturma biçimi. 2. Elleri ve ayakları bağlı bir kimsenin ayaklarını elleri arasından geçirerek tostoparlak yapma biçiminde uygulan bir işkence türü. 3. Hayvanların dört ayağının bir araya getirilerek bağlanmış hâli. 4. Hayvanların arkalarını düşmana karşı dönerek bir araya toplanmak biçiminde birlikte uyguladıkları savunma. 5. Eli ayağı birbirine karışırcasına hızlı yürüme ve koşma.*|| **domuz topu bağlamak,** *{ağız} Bir kimsenin ellerini ve ayaklarını bağladıktan sonra ayaklarını elleri arasından geçirerek işkence uygulamak.* [DS]|| **domuz topu yapmak,** *{ağız} Domuz topu bağlamak.* [DS]|| **domuzuna,** *1. İnadına. 2. Adamakıllı; iyice.*|| **domuzun gok dediği yer,** *Çok uzak mesafe.*|| **domuz yağı,** *Domuzun vücudunun boyun, gövde ve sağrı bölgelerinden ayrılan, yemeklik olarak kullanılan hayvansal yağ.*

domuzayağı, -nı, -kları [domuz+aya(k)-ı] *is.* Dolma tüfeklerde namludan sıkıyı çıkarmak için kullanılan ucu çengelli değnek.

domuzcuk, -ğu [domuz-cuk] *is.* **1.** Küçük domuz. **2.** *{ağız}* Çocukların sokakta oynadıkları bir oyun.

domuzgiller, [domuz-gil-ler] *is. zool.* Domuzlarla Güney Amerika'daki yaban domuzlarını kapsayan familya.

domuzlak, -ğı [domuz-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hâli vakti yerinde. **2.** (Kişi için) işini bilen. **3.** (Kişi için) her şeyde başarılı olan. [DS]

domuzlan, [toñ-uz-lan > domuz-lan] *is. zool.* Kın kanatlılardan, başı ve bacakları kırmızı, tehlikeye düştüğü anda pis bir koku çıkaran bir böcek, *(Brachynus crepitans).*

domuzlanma, [domuzla-n-ma] *is.* Domuzluk etme eylemi.

domuzlanmak, [domuzla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Domuzluk etmek; haince davranmak. **2.** Domuz sahibi olmak; domuz edinmek.

domuzlaşma, [domuzla-ş-ma] *is.* Hainlik etme, aksi davranma durumu ve eylemi.

domuzlaşmak, [domuzla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hainlik, aksilik etmek.

domuzluk, -ğu [domuz-luk] *sf.* **1.** Kötü huylu olma; hainlik. **2.** Kötü huylu olan kimsenin davranışı. **3.** Su değirmeninde çarkın bulunduğu ve döndüğü

yer. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Döşemenin altına konulan ağaç direk. [DS] **5.** Tandır kepenginin üstündeki aralık. ◻ **domuzluk etmek,** *1. Hainlik etmek; hâince davranmak. 2. İnatçılık etmek.*

domuztırnağı, -nı, -kları [domuz+tırna(k)-ı] *is.* Palanganın takılması için kullanılan, bir yanı çatal biçiminde çift tırnaklı, öbür yanı halkalı demir kanca.

domuzuna, [domuz-una] *zf.* **1.** İnadına. **2.** İyice; adamakıllı.

don[1]**,** [*eT.* tōn > don دون / طون / دن] *is.* **1.** Belden aşağıya giyilen iç çamaşırı. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Elbise; kılık kıyafet; biçim. [DS] **3.** *{ağız}* Çamaşır. [DS] **4.** *{ağız}* Kadın elbisesi. [DS] **5.** *{ağız}* Gelinlik. [DS] **6.** *{ağız}* Pantolon. [DS] **7.** *{ağız}* Şalvar. [DS] **8.** *{ağız}* Beyaz bezden yapılma pijama. [DS] **9.** *{ağız}* Tavukların ayağına işaret olarak bağlanan bez. [DS] **10.** *{ağız}* Saman taşımak için kağnıların yanlarına konulan kıl dokuma. [DS] **11.** *{ağız}* Ağaçların yapraklanması. [DS] ◻ **don biçmek,** *{eAT} Elbise kesmek.*|| **dondan dona girmek,** *{eAT} 1. Şekilden şekle girmek; sürekli biçim değiştirmek. 2. Dilden dile dönmek.*|| **don değişmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]|| **don değşürmek,** *{eAT} Kıyafet değiştirmek; tebdil-i kıyafet etmek.*|| **don eylemek,** *{eAT} Elbise yapmak.*|| **don gömlek,** *Sadece iç çamaşırlarını giyinmiş vaziyette.*|| **donın yırtmak,** *{eAT} (Yas tutarken) elbisesini parçalamak; yaka yırtmak.*|| **don kazanı,** *{ağız} Çamaşır kaynatma kazanı.* [DS]|| **don kestirmek,** *{eAT} Elbise biçtirmek.*|| **don paça,** *Üzerinde uzun paçalı dondan başka bir şey bulunmadan.*|| **donuna etmek** (yapmak), *1. Küçük veya büyük pisliğini donunu çıkarmadan yapmış olmak. 2. Çok korkmak veya korkudan çişini veya pisliğini tutamayarak kaçırmak.*|| **donuna kaçırmak,** *Elinde olmayan sebepler yüzünden pisliğini donuna yapmak.*|| **donun ağarsın,** *{ağız} Çamaşır yıkayanlara "Kolay gelsin!" anlamında söylenen iyi dilek sözü.* [DS]|| **donunun uçkurunu bağlayamamak,** *Beceriksiz olmak; kendi işini kendi görememek.*|| **don taşı,** *{ağız} Üzerinde çamaşır yıkanan yassı taş.* [DS]

don[2]**,** [*eT.* tōn > don دون] *is.* At ve sığırlarda tüy rengi. *{OsT} (aynı).* ◻ **donu bozuk olmak,** *{ağız} Rengi çirkin olmak.* [DS]|| **donu dönmek,** *{ağız} Şekli bozulmak.* [DS]|| **don idinmek,** *{eAT} Alışkanlık edinmek.*

don[3]**,** [*eT.* toñ / doñ > don] *is.* **1.** Hava sıcaklığının sıfırın altına düşmesi ile doğada bulunan suyun ve su bulunduran cisimlerin buz tutması; buz. **2.** *sf.* Donmak suretiyle katılaşmış olan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) somurtkan; içine kapanık; soğuk. [DS] ◻ **dona çekmek,** *(Hava için) her şeyi dondurucak kadar soğumak.*|| **don almak,** *{ağız} Don kesmek.* [DS]|| **don atmak,** *{ağız} 1. Donmuş olan toprağın buzu çözülmek. 2. (Ekin için) don kesmesi sonucu çıkmamak.* [DS]|| **don çözülmesi,** *Sıcaklığın artması ile donmuş olan şeylerin katılığını kaybetmesi.*|| **don düşmek,** *{ağız} Çevrede, özellikle toprakta buzlanma başlamak.* [DS]|| **don havası,** *Sıvıların donmasına sebep olacak soğuk ve kuru hava.*|| **don kesmek,** *{ağız} Soğuk ve buz yüzünden bitkilerin ölmesi.* [DS]|| **don tutmak,** *Buz tutmak, donmak.*|| **don vurmak,** *{ağız} Yeni filizlenmiş bitkileri soğuk çalmak.* [DS]|| **don yağı,** *1. Normal sıcaklıkta katı hâlde bulunan iç yağının eritilmesi ile elde edilen hayvansal yağ. 2. Soğuk ve sevimsiz kimse.*|| **don yağı dolması,** *{ağız} (Kişi için) soğuk; somurtkan.* [DS]|| **don yağı gibi,** *Hareketsiz ve konuşmayan kimse.*|| **don yapmak,** *(Hava için) sıvıları ve içinde sıvı bulunduran cisimleri dondurmak.*|| **don yüzlü,** *{ağız} (Kişi için) soğuk; somurtkan.* [DS]

don[4]**,** [Lat. dominus *(bey)*] *is.* İspanyol soylularına verilen bir unvan. ◻ **don juan,** *Sürekli yeni aşklar peşinde koşan tip; hovarda; zampara; şıpsevdi.*

donaç, -cı [don-aç] *is.* Hayvanların soğuk alması.

donağaç, [don+ağaç] *{ağız} is.* **1.** Soğuğun şiddetinden ıslak çamaşırların donmuş durumu. **2.** Bir kimsenin korkudan ölü gibi hareketsiz bir durumda olması. [DS]

donak[1]**, -ğı** [*eT.* ton-ā-mak > ton-a-k > don-a-k طوناق] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Süs; bezek; ziynet. **2.** Gelin elbisesi; kadın elbisesi. **3.** Çeyiz. **4.** Gelin evi. **5.** Yeni yapılan evin kapı, pencere, tavan, döşeme gibi kısımları. **6.** Tören. [DS] ◻ **donak evi,** *{ağız} Gelin evi.* [DS]

donak[2]**, -ğı** [*eT.* toñ *(buz)* > ton-ak] *{ağız} is.* Soğuktan buz tutma. [DS]

donakalma, [don-mak + kal-mak] *is.* Şaşırma hâli ve eylemi.

donakalmak, [don-mak + kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* Beklenmedik bir durum veya olay karşısında ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez hâle gelmek.

donaklı, [donak-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

donaltmak, [dona-l-mak > donal-t-mak طوناندمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Elbise giydirmek; donatmak.

donam, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak > don-a-m] *is.* **1.** Bir evin kapı, pencere, tavan gibi süslemeye elverişli bölümleri. **2.** *dnz.* Gemi ve sandalların süslenmesi amacıyla kullanılan her tür donatı.

donama, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak > don-a-ma] *is.* Süsleme; tezyin.

donamak, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-mak] *gçl. f.[-r] [-n(u)-yor]* Süslemek, donatmak; tezyin etmek.

donan, [*eT.* ton-ā-mak > don-a-n] *{ağız} is.* Yeni elbise giyinme. [DS]

donangı, [donan-mak > donan-gı] *{ağız} is.* Yeni giyilen elbise. [DS]

donangılı, [donangı-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

donangu, [tonā-mak > tona-n-mak > tonan-gu > donan-gu] *{eT} is.* Giyim eşyası; giyecek; elbiseler.

donanım, [donan-mak > donan-ım] *is.* **1.** Girişilecek bir iş için gerekli olan her türlü araç ve gerecin tümü. **2.** Bir faaliyetin, işin ortaya konulabilmesi için gerekli olan her türlü malzeme, bilgi ve becerinin tümü. **3.** *bsy.* Bir bilgi işlemde yazılım dışında kalan, giriş-çıkış düzenekleri, bağlantı ögeleri, bellek, işlem devresi gibi fiziksel ögelerin tümü.

donanımlı, [donanım-lı] *sf.* Bir iş veya girişim için gerekli olan her türlü araç, gereç, bilgi ve beceriye sahip olan.

donanma, [donan-mak > donan-ma طونانمه] *is.* **1.** Giyinmiş, kuşanmış ve donanmış durumda olma eylemi. **2.** Bayramlarda süs ve ışıklandırma yoluyla yapılan şenlik. **3.** Bir devletin hak ve çıkarlarını korumak için deniz araç ve gereçleri bakımından savaşa hazır olan deniz kuvvetleri gücü. **4.** *{ağız}* Bütün vücudu kaplayan, kırmızı benekler hâlinde beliren ve sonra sulu yaraya çeviren bir cilt hastalığı. [DS] **5.** *{ağız}* Vücutta beliren şişlikler. [DS] **6.** *{ağız}* Çiçek hastalığı. [DS] **7.** *{ağız}* Dolama hastalığı. [DS] **8.** *{ağız}* Kapı, pencere, dolap vb. şeylerin kilit, menteşe, kol gibi parçalarının tümü. [DS] **9.** *{eAT}* Donanmış; teçhiz edilmiş; süslenmiş.

donanmak, [*eT.* ton-ā-mak > ton-a-n-mak > don-a-n-mak طونانمق] *dönşl. f. [-ır] [eAT. -ur]* **1.** *{eT}* Kendi kendini giydirmek; giyinmek; süslenmek. **2.** Giyinip kuşanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Süslü biçimde giyinmek; süslenmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eAT}* Silahlarını kuşanmak; silahlanmak. [DK] **5.** Bir yeri, yayılıp kaplamak. **6.** *edil. f.* (Yer için) ışıklarla bezenerek süslenmek; ışıklı duruma gelmek. **7.** *{ağız} folk.* Düğün günü gelin çıkmadan önce damadı meydana çıkararak el öpme töreni yapılmak. [DS]

donaray, [don-ar+ay *{ağız} is.* Ocak ayı. [DS]

donatan, [*eT.* ton-ā-mak >donat-mak > don-a-t-an] *is.* Ticaret gemisi işleten kimse; armatör.

donata, [donat-ı] *{ağız} is.* **1.** Üzeri işlemeli yorgan yüzü. **2.** Sedirlere serilen bir tür kumaş. [DS]

donatı, [donat-mak > donat-ı] *is.* **1.** Donatmaya yarar şeylerin tümü. **2.** Betonarme inşaatta kullanılan demirlerin tümü. **3.** Yelkenli gemilerde yelkenleri kullanmak için gerekli olan her türlü alet ve gereç.

donatılı, [donatı-lı] *sf.* Donatısı olan.

donatısız, [donatı-sız] *sf.* Donatısı olmayan.

donatılma, [donat-ıl-ma] *is.* Donanmış hâle getirilme eylemi.

donatılmak, [donat-ıl-mak] *edil f. [-ır]* Donanmış hâle getirilmek; donatmak eylemi yapılmak.

donatım, [donat-ım] *is.* **1.** Bir kişiyi, bir kuruluşu veya bir yeri gerekli araç ve gereç ile donatma işi. **2.** Birine gerekli malzemeyi sağlama. **3.** Bir kimseye yapacağı iş ile ilgili gerekli malzemeyi verme işi. **4.** Bir sanat eserinde vazgeçilemeyen fakat asıl esere göre ikinci derecede önemli olan ayrıntılar.

donatımcı, [donatım-cı] *is. tiy.* Tiyatroda gerekli aksesuarları hazırlayan ve bulunduran kişi.

donatış, [donat-ış] *is.* Donatma eylemi veya biçimi.

donatma, [donat-ma] *is.* Giydirme, süsleme eylemi.

donatmak, [*eT.* tōn > ton-ā-mak > ton-a-t-mak > don-a-t-mak طونتمق] *gçl. f. [-ır] [eAT -ur]* **1.** Birinin giyim ve kuşamı için gerekli olan şeyleri sağlamak; giydirmek. **2.** *{eAT}* Gerekli şeylerle giydirip kuşatmak. [DK] **3.** Göz alıcı şeyler kullanarak ilgi ve dikkat çekici hâle getirmek; süslemek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Birinin veya bir iş yerinin gerekli çalışmayı yapabilmesi için her türlü araç ve gereci hazır bulundurmak. **5.** *argo.* Sövüp saymak. **6.** *{eAT} {OsT}* Silahlarını takmak; silahlandırmak; techiz etmek. [DK] **7.** *{eAT} {OsT}* Bir kimseyi kötü sözlerle batırmak.

donattırma, [donat-tır-ma] *is.* Donatma işini başka birine yaptırma eylemi.

donattırmak, [donat-mak > donat-tır-mak] *is.* Donatmak eylemini bir başkasına yaptırmak.

donbalak, -ğı [domb *(yans.)* > domb-al-ak] *{ağız} is.* Takla. [DS] ☞ **donbalak dönmek,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

donbalan, [dombal-an] *{ağız} is.* Domalan. [DS]

donbalmak, [domb-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dombalmak. [DS]

donbaltmak, [dombal-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dombaltmak. [DS]

donbay, [Kafkas dll. domba > dombay] *{ağız} is.* Dombay. [DS]

donbul, [tomb-ul] *{ağız} sf.* **1.** Tombul. **2.** Gürbüz; toplu. [DS]

doncak[1]**, -ğı** [*eT.* ton > don-cak] *{ağız} (do'ncak) zf.* **1.** Üzerinde yalnızca iç çamaşırı kalmış olarak. **2.** *sf.* Çıplak; donsuz. **3.** Belden aşağısı çıplak. **4.** *is.* Çamaşırlık. [DS]

doncak[2]**, -ğı** [*eT.* toñ > don-cak] *{ağız} is.* Kışın yerlerin donmuş olma durumu. [DS]

doncukmak, [*eT.* tonçuk-mak *(boğulmak, sıkılmak)*] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Utanmak. **2.** Pıhtılaşmak. [DS]

donduraç, -cı [dondur-mak > dondur-aç] *is.* Derin dondurucu; deep friz.

dondurma, [don-dur-ma] *is.* **1.** Donma işini yaptırma eylemi. **2.** Süt veya meyve suyunu dondurmak suretiyle meydana getirilmiş yiyecek. **3.** Bir çalışmayı, girişimi veya faaliyeti durdurarak ara verme süreci. **4.** *{ağız}* Beton. [DS] **5.** *{ağız}* Kışa doğru ekilen tohum. [DS] **6.** *{ağız}* Koyun yoğurdu. [DS] **7.** *{ağız}* Sütlaç. [DS] **8.** *{ağız}* Kadife üzerindeki sırma işleme. [DS]

dondurmacı, [dondurma-cı] *is.* **1.** Dondurma üreten kimse. **2.** Dondurma satılan yer.

dondurmacılık, -ğı [dondurmacı-lık] *is.* Dondurma üretme ve satma işi.

dondurmak, [*eT.* tuñ *(soğuk, buz)* > don-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyin donmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi değiştirilemez durumda bulundurmak; sabit tutmak. **3.** *{ağız}* Bir şey hakkında kesin bir yargıya varmak. [DS] **4.** *{ağız}* Unutulmuş bir şeyi hatırlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Peynir yapmak için süte maya katmak. [DS] **6.** *{ağız}* Organlardan birinin duyusunu iptal etmek. [DS]

dondurucu, [dondur-ucu] *sf.* **1.** Dondurma işini yapan; donmayı sağlayan. **2.** Çok soğuk; insanda üşüme hissi veren.

dondurulma, [dondur-ul-ma] *is.* Donma durumuna getirilmek eylemi.

dondurulmak, [dondur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Dondurma eylemi yapılmak. **2.** Değişmez hâle getirilmek. **3.** Değişmez durumda bulundurulmak.

dondurulmuş, [dondurul-muş] *sf.* **1.** Donması sağlanmış olan. **2.** Donmuş hâlde korunan. **3.** Soğukta katılaştırılmış olan. ◻ **dondurulmuş yiyecek,** *Uzun süre bozulmadan saklayabilmek için dondurulmuş yiyecekler.*

done, [Fr. donnée *(verilen, ortaya konan)*] *is.* Veri.

dong, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *dong-ul-da-k, dong-ur-da-k*

dongabaş, [Az. donga *(kambur)* + baş] *{ağız} sf.* Kalın kafalı; avanak. [DS]

dongirik, -ği [dong-ir-ik] *{ağız} is.* Küçük ve ağzı kapalı kuzu çıngırağı. [DS]

dongma, [doñ-ma] *(doñma) {ağız} is.* Tuğla tozu ve kireç karışımından yapılan harç; horasan. [DS]

dongra, [*eT.* toñra] *(doñra) {ağız} is.* **1.** Kalınlaşarak bir tabaka oluşturmuş kir. **2.** Kir, ısı, su ve güneş etkisi ile el ve ayaklarda meydana gelen siyah çatlaklıklar. **3.** Kalınlaşmış, sertleşmiş çıban. **4.** Nasır. [DS]

dongralı, [doñra-lı] *(doñralı) sf.* (Kişi için) el ve ayakları kirli olan.

donguca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñuca] *(doñuca) {ağız} is.* → dongucu. [DS]

dongucu, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doñucu] *{ağız} is.* **1.** At ve eşeklerde soğuk almaktan ileri gelen bir hastalık. **2.** Zatürrie. [DS]

donguldak, -ğı [doñ *(yans.)* > doñ-ul-da-k] *{ağız} is.* Sürünün önünde giden hayvana takılan kalın ve gür sesli çan. [DS]

dongun, [don-gun] *{ağız} sf.* Katı; sert; donmuş. [DS]

dongur, [dong-ur] *{ağız} is.* Katı ve yuvarlak yün, pamuk parçaları. [DS]

dongurak, -ğı [dongura-k] *{ağız} is.* Sürünün önünde giden hayvana takılan kalın ve gür sesli çan. [DS]

dongurca, [dongur-ca] *{ağız} is.* Geceleri ışığa gelen bal arısından büyük, çift kanatlı bir böcek. [DS]

dongurdak, -ğı [donk *(yans.)* > don(g)urda-k] *is.* **1.** Kalın bakır sacdan yapılmış deve veya davar çanı. **2.** *{ağız}* Çağlayan. [DS]

donguz, [*eT.* toñ-uz دوكوز / طوكز / طكوز] *(doñuz) {eAT} {OsT} is.* Domuz. ◻ **doñuz ağırşağı,** *{eAT} 1. Yer elması. 2. Şalgam.* | **doñuz balığı,** *{OsT} Yunus balığı.* ‖ **doñuz otu,** *{OsT} Eğrelti otu.* | **doñuz topu,** *{eAT} 1. Domuz sürüsü(?) 2. Vücutları top hâlinde (?).*

donguzlan, [doñuz-lan طكوزلان] *(doñuzlan) {eAT} {OsT} is.* **1.** Bok böceği. **2.** Domuzlan.

donguzluk, -ğu [donguz-luk] *(doñuzluk) {ağız} is.* Domuzluk. [DS]

donk[1], [donk *(yans.)*] *is.* Çarpma sonucu çıkan ses.

donk[2]**, -ğu** [doñ] *{ağız} sf.* (Kişi için) Somurtkan, içine kapanık; soğuk. [DS]

donkişotluk, -ğu [İsp. don quijote => donkişot-luk] *sf.* Gereksiz yere kahramanlık taslama; dünyayı düzeltmeye çalışma.

donkuz, [toñ+kuz] *{ağız} is.* Gece ayazıyla donan ıslak toprağın sabah güneşiyle tekrar yumuşaması. [DS]

donlığ, [tōn > ton-lığ > don-lığ] *{eT} sf.* Giyimli; donlu.

donluk, [tōn-luk > don-luk طونلق / دونلق] *{OsT} is.* **1.** Elbiselik. **2.** *{ağız}* Çamaşırlık. [DS] **3.** *{ağız}* Ensiz ve uzun çizgili dokuma. [DS] **4.** *{ağız}* İki adet baş örtüsü olabilecek büyüklükte ipekli ya da sade pamuklu dokuma. [DS] **5.** *{ağız}* Maaş. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvana yükletilen eşyanın bağlanmasında kullanılan ipin ucuna bağlı ağaç çengel. [DS] ◻ **donluk iplik,** *{ağız} Dokumada kullanılan kilo veya çile ile satılan beyaz pamuk ipliği.* [DS]

donlukçu, [donluk-çu] *{ağız} is.* Çamaşır yıkayan; çamaşırcı. [DS]

donma, [don-ma] *is.* **1.** Buz tutma katılaşma durumu ve eylemi. **2.** Soğuğun bir organ veya vücudun bir bölümü üzerinde lezyon etkisi. **3.** *fiz.* Bir cismin sıvı hâlden katı hâle geçiş evresi. ◻ **donma derecesi,** *fiz. Sıvıların katılaşmaya başladıkları termometre göstergesi.* | **donma noktası,** *fiz. Petrol türevlerinin ayrışmaya başladıkları sıcaklık noktası.*

donmak, [*eT.* toñ-mak > doñ-mak > don-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** Soğuğun etkisi ile katılaşmak; buza dönüşmek *{eT} (aym)* **2.** (İnsan için) çok üşümek, vücudunun bir bölümü soğuktan kan dolaşımını sağlayamaz olmak; lezyon oluşmak; katılaşmak. **3.** (Canlılar için) soğuktan ölmek. **4.** (Bitkiler için)

soğuktan dolayı yararlanılamaz duruma gelmek. **5.** (İnsan için) aşırı heyecan veya beklenmedik bir olay karşısında ne yapacağını şaşırmak; hareketsiz kalmak. **6.** Kimyasal bir tepkime sonucu katılaşmak. ◻ **donmuş sebze,** *Derin dondurucularda çok düşük sıcaklıkta dondurularak korunan sebzeler.*|| **donup kalmak,** *Şaşırmak, hareketsiz kalmak.*

donra, [*eT.* toñra] *{ağız} is.* **1.** Donmuş bataklık. **2.** Soğuk etkisi ile elde ve ayakta oluşan çatlaklar. **3.** Kalınlaşarak bir tabaka oluşturmuş kir. **4.** Saç kepeği. [DS]

donruk, -ğu [? donruk] *{ağız} is.* Hayvana yük yüklemekte kullanılan, ucuna ağaç kanca takılmış ip. [DS]

donsuz, [don-suz] *sf.* **1.** Donu olmayan veya giymemiş olan. **2.** *mecaz.* Yoksul, hiç giyecek bir şeyi bulunmayan.

donucu, [don-mak > don-ucu] *(doñuca) {ağız} is.* → dongucu. [DS]

donugun, [dün + Far. ü + T. gün] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

donuk, -ğu [don-mak > don-uk] *sf.* **1.** Parlaklığı olmayan; mat. **2.** Canlı ve gösterişli olmayan; durgun; cansız. **3.** (Gözler için) canlığını yitirmiş; fersiz. **4.** Akıcı olmayan; durgun; uyuşuk. **5.** *{eAT}* Kederli. **6.** *{eAT} is.* Kederlilik; keder. ◻ **donuk donuk,** *Cansız ve uyuşuk; hareketsiz bir biçimde.*|| **donuk yağız,** *Parlak olmayan siyah at donu.*

donuklaşma, [donukla-ş-ma] *is.* Donuk duruma gelme eylemi.

donuklaşmak, [donukla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Donuk duruma gelmek.

donuklaştırma, [donuklaş-tır-ma] *is.* Donuk duruma getirme eylemi.

donuklaştırmak, [donuklaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Donuk duruma getirmek; matlaştırmak.

donukluk, -ğu [donuk-luk] *is.* **1.** Donuk olma durumu. **2.** Donuk olan şeyin niteliği.

donuksamak, [donuk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Ağlamaklı olmak; üzülmek. [DS]

donuksu, [donuk-su] *sf.* (Gözler için) mat; fersiz.

donulmak, [don-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Donmak. [DS]

donuşmak, [don-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Hayrette kalmak; dona kalmak. **2.** Somurtmak. **3.** (Hasta için) iyileşmeye başlamak. [DS] ◻ **donuşup durmak,** *{ağız} 1. Ortalıkta biçimsiz bir şekilde kalmak. 2. Sırıtmak; sırıta kalmak.* [DS]

donuşuk, -ğu [donuş-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) uyuşuk. [DS]

donuz, [toñ-uz] *{eAT} is.* Domuz. ◻ **donuz damı,** *{eAT} Domuz ahırı.* [DK]|| **donuz balığı,** *{ağız} zool. Tatlı sularda yaşayan, siyah renkli, toparlak başlı, yuvarlak gövdeli bir balık.* [DS]|| **donuz başı,** *{ağız} Vücutta beliren şişlik; ur.* [DS]|| **donuz batıran,** *{ağız} Geçilmesi zor çamurlu yer; bataklık.* [DS]|| **donuz damı,** *{ağız} (Yer için) soğuk.* [DS]|| **donuz damı olmak,** *{ağız} Kendisinin olmadığı ortamda söylenen kötü şeyleri duyunca kızıp öfkelenmek.* [DS]|| **donuz eriği,** *{ağız} bot. Yabani erik.* [DS]|| **donuz kıran,** *{ağız} Kuzeybatıdan esen soğuk ve şiddetli rüzgâr.* [DS]|| **donuz oyunu,** *{ağız} Ağaçtan yapılmış domuz adı verilen küçük bir topu ebe çukura sokmaya çalışırken diğer oyuncuların engel olmaya çalıştığı bir çocuk oyunu.* [DS]|| **donuz şölenli,** *{eAT} Ziyafetlerinin baş yemeği domuz eti olan.* [DK]

donuzlan, [donuz-lan] *{ağız} is. zool.* Hamam böceği, *(Periplaneta).* [DS]

doo, [doo] *(do:) {ağız} ünl.* Manda ve öküz durdurma ünlemi.

dopdoğru, [do(p)+do/ğru] *(do'pdoğru) pekşt. sf.* Tamamen doğru; dosdoğru.

dopdolu, [dop+do/lu] *(do'pdolu) pekşt. sf.* Ağzına kadar dolu; tamamen dolu; çok dolu, iyice dolu.

doping, [İng. doping] *is.* Bir sporcunun yarışma sırasında gücünü geçici olarak artırmak üzere aldığı uyarıcı etkili ilaç. ◻ **doping politikası,** *eko. Ekonomiye canlılık kazandırmak veya istihdamı artırmak amacıyla devletçe bazı tedbirlerin uygulanması.*|| **doping yapmak,** *1. Geçici güç artırımı için ilaç vermek. 2. Uyarıcı etkide bulunmak.*

doptulmak, [Moğ. doptul-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Çiğnemek; ayaklar altında ezmek. **2.** Ayaklarıyla kirletmek. **3.** Tepinmek; koşmak, saldırmak. **4.** (Süvari için) hücum etmek; imha etmek. **5.** (Şehir ve ülke için) yağmalamak. [Nevâyî]

dopuk, [*eT.* tobık > topuk > dopuk دپق] *{eAT} is.* Topuk.

dor[1], [*eT.* tōr] *{ağız} is.* Balık ağı. [DS]

dor[2], [? dor] *{ağız} is.* Sıra; kuyruktaki yer. [DS]

dor[3], [*eT.* toruġ > doru / dōr] *{ağız} sf.* (At rengi için) doru. [DS]

dorak, -ğı [torak > dorak طوراق] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Süzülmüş yoğurt. **2.** Çökelek. **3.** *{ağız}* Yoğurt ve kaymaktan yapılan bir tür yağlı peynir. [DS] **4.** *{ağız}* Yumuşak taştan yapılma yoğurt süzgeci. [DS] **5.** *{ağız}* İçine yoğurt konulan içi oyuk taş. [DS] ◻ **dorak otu,** *{ağız} Dere otu.* [DS]

dorakçılık, -ğı [dorak-çı-lık] *{ağız} is.* Yoğurt süzmek için taştan süzgeç yapma işi. [DS]

doran, [? doran] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) boylu boslu. **2.** Yiğit. **3.** *is.* Mısır çiçeği. [DS] ◻ **doran atmak,** *{ağız} (Mısır bitkisi için) çiçek açmak.* [DS]|| **doran baca,** *{ağız} Çatıda bulunan ve dama çıkmaya yarayan delik.* [DS]

dorangı, [doran-gı] *{ağız} is.* Dalları kesilmiş dikili ağaç. [DS]

dorgama, [doğra-ma] *{ağız} is.* Ekşili patlıcan yemeği. [DS]

dorgu, [*eT.* toġ-ur-ı / toġ-ur-u > torġu > dorġu طورغو] *{eAT} sf.* Doğru.

dorguçası, [doğru-ca-s-ı] *{ağız} zf.* Doğrusu. [DS]

dorlak[1]**, -ğı** [tor-la-k > dor-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Köpek için) kısa boylu ve iri vücutlu. **2.** Tembel. **3.** Donsuz. [DS]

dorlak[2]**, -ğı** [tor-la-k > dor-la-k] *{ağız} is.* **1.** Delikanlı. **2.** On beş yaşından aşağı kız ve erkek çocuk. **3.** Küçük çocuk. **4.** Yavru. [DS]

dormurmak, [tom-ur-mak > dor-mur-mak / طرمرمق درمرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Tomurcuklanmak.

dorok, -ğu [dor-u-k] *{ağız} is.* En yüksek yer; tepe; uç; zirve. [DS]

dort, [Far. dürdī] *{ağız} is.* **1.** Tortu. **2.** Pislik. [DS]

dortu, [Far. dürdī] *{ağız} is.* **1.** Tortu. **2.** Ayranın kaynatılması ile elde edilen sarı renkli çökelek. **3.** *sf.* Kısa boylu; tıknaz. [DS]

doru[1]**,** [*eT.* torıġ / toruġ > doru] *sf.* **1.** (At donu için) gövdesi kızıl kahve, yelesi, kuyruğu ve ayakları siyah olan. **2.** *is.* Bu renkteki at; doru at.

doru[2]**,** [doru-k دورى / طورى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Tepe; zirve; doruk. [DS]

dorug, [toruġ / doruġ] *{eT} sf.* (At için) doru.

doruk[1]**, -ğu** [? doruk طوروق] *is.* **1.** Dağ, tepe gibi yeryüzü yükseltilerinin en yüksek ucu; tepe; zirve; uç. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Ağaçların en yüksek dalının ucu. **3.** *{ağız}* Ağaçların en kalın dalları. [DS] **4.** *{ağız}* Tütün bitkisinin en üst yaprakları. [DS] **5.** Birçok kademelere bölünmüş sınıflamada en üst aşama. **6.** *tıp.* Ağrı ya da hastalık belirtilerinin en yüksek noktaya ulaştığı dönem. **7.** *{OsT}* Ağaç tepesindeki körpe filiz. 🗗 **doruk çizgisi,** *Yüksek dağların en uç noktalarını birleştiren sanal çizgi.*|| **doruk noktası,** *1. Bir kişinin veya durumun varabileceği, ulaşabileceği en uç. 2. Bir sıra dağ kütlesinin dorukları içinde en yüksekte olanı.*|| **doruk toplantısı,** *siy. Devletin en üst kademelerindeki yetkililerin katıldığı toplantı; zirve toplantısı.*|| **doruk ucu,** *{ağız} Tütün bitkisinin en son uç yaprağı.* [DS]|| **doruk üste gitmek,** *{ağız} Dağların üzerindeki düzlüğe gitmek.* [DS]

doruk[2]**, -ğu** [? doruk / torok] *{ağız} is.* **1.** Tomruk. **2.** Büyüyememiş ağaç. **3.** Çam, ardıç, katran, köknar vb. ağaç fidanı. **4.** Ladin ağacı. [DS]

doruk[3]**, -ğu** [tor > doruk] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli. **2.** Kabadayı. **3.** Bir işe başlayıp başaramayan. [DS]

dorukçu, [doruk-çu] *{ağız} is.* Dağlık bölgelerde yaşayan köylüler. [DS]

doruklama, [doruk-la-ma] *is.* **1.** Tepeleme doldurma eylemi. **2.** *zf.* Tepe oluşturacak biçimde. **3.** *{ağız}* Tıka basa. [DS] **4.** *{ağız}* Ağacı tepesinden kırma veya kesme. [DS]

doruklamak, [doruk-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir kabı tepeleme doldurmak; üzerinde tümsek oluşturmak. *{ağız} (aynı)* [DS]

doruklayın, [doruk-layın] *{ağız} zf.* Yukarıdan beri; tepeden aşağı doğru. [DS]

dorukluk[1]**, -ğu** [doruk-luk] *{ağız} is.* Genellikle çam, köknar, ardıç fidanlarından meydana gelmiş orman; fidanlık; koruluk. [DS]

dorukluk[2]**, -ğu** [doruk-luk] *{ağız} is.* Mağrurluk. [DS]

dorukmak, [dur-mak > dur-uk-mak > doruk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Birikmek; çoğalmak; toplanmak. **2.** Takılıp kalmak; takılmak. [DS]

dorulamak, [doru-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yığmak. [DS]

dorum, [*eT.* torum > dorum] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Havut geçirme çağına gelmiş deve yavrusu. [DS] 🗗 **dorum bağırdan,** *{ağız} Deve yününden yapılan kilim.* [DS]|| **dorum dorum atmak,** *{ağız} Abartmak.* [DS]|| **dorum sahibi olmak,** *{ağız} Yapmadığı hâlde suç üstünde kalmak.* [DS]

dorun, [? dorun] *{ağız} is.* Çıban. [DS]

dos, [Far. dōst] *is.* Dost.

dosa[1]**,** [? dosa] *{eT} is.* Vücudun temel unsuru; vücut iksiri. [EUTS]

dosa[2]**,** [? dosa] *dnz.* İskele tahtası.

dosdoğru, [do(s)+do/ğru] *(do'sdoğru) pekşt sf.* **1.** Çok doğru; dürüst. **2.** *zf.* Sağa sola sapmadan; doğruca.

dosdolayı, [do(s)+do/layı] *(do'sdolayı) pekşt. zf.* Çepeçevre.

doslamak, [tos-la-mak / dos-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Boşa çıkmak; boş yere gitmek. **2.** Darılmak. [DS]

dost, [Far. dūst دوست] *(do:st) {OsT} is.* **1.** Sevişen kişi; sevilen kimse. **2.** Çıkar beklemeden sevilen ve güvenilen yakın arkadaş. **3.** İyi görüşülen kimse. **4.** Aralarında iyi ilişkiler bulunan kimseler. **5.** Bir şeye aşırı ilgi duyan, düşkün olan kimse. **6.** Evlilik dışı ilişkide bulunan kadın ve erkeğin beraberlik durumu. **7.** *gnşl.* (Hayvanlar için) insanlara sevgi duyan ve bağlanan. **8.** *üinl.* Sevilen ve tanıdık birine seslenme sözü. **9.** *tasvf.* Gerçek sevgili; Allah. 🗗 **dosta düşmana karşı,** *Herkese karşı, başkalarını da göz önüne alarak.*|| **dosta gül, düşmana diken,** *Dost kabul edenlere dostça, düşman sayanlara da düşmanca.*|| **dost başına,** *İyi şeylere dostların da sahip olması dileği.*|| **dost başından uzak,** *Kötü bir durumdan söz edilirken, onların başlarına böyle bir şeyin gelmemesi dileği.*|| **dost canlı,** *İnsanlarla hemen kaynaşabilen.*|| **dost-dâr,** *{OsT} Dost tutan, sevgili edinen.*|| **dost düşman,** *Herkes.*|| **dost edinmek,** *Dost olmak, dost kazanmak.*|| **dost gecesi,** *Dostu olan kadınların erkekleri evlerine kabul ettikleri gece.*|| **dost işi,** *Yabancı birinin üstlenmeye-*

ceği ancak dost bir yakının yapacağı iş.|| **dost-kâm,** *{OsT} Dost meramlı.*|| **dost-kân,** *{OsT} 1. Dost meramlı. 2. Büyük kadeh.*|| **dost-kânî,** *{OsT} 1. Dostlarla içilen içki. 2. Bir toplantıda bulunanlara şarap sunma. 3. Büyük kadeh.*|| **dost kazığı,** *Dost sanılan birinden gelen kötülük.*|| **dostlar alış verişte görsün,** *Gösteriş yapmak için; öyle sanılsın.*|| **dostlar başından ırak,** *Kötü bir olay ya da durumdan söz edilirken, bizden uzak olsun anlamında söylenen söze giriş cümlesi.*|| **dostlar şehit, biz gazi,** *Tehlikeli işleri başkasına bırakıp kenara çekilen kişileri yermek için söylenir.*|| **dost olmak,** *Aralarında sevgi ve yakınlık olmak.*|| **dost tutmak,** *(Erkek için, bir kadınla; kadın için bir erkekle) evlilik dışı ilişkide bulunmak.*|| **dostunu düşmanını bilmek,** *Çevresini iyi tanımak.*|| **Dost var, düşman var.** *Başkaları hep iyi düşünüp iyi söylemez, aralarında kötü olanları da vardır.*

dostan, [Far. düst-ān دوستان] *(dosta:n) {OsT} is.* Dostlar.

dostane, [Far. düstāne دوستانه] *(dostâne) {OsT} zf.* Dosta yakışır biçimde; dost gibi; dostça.

dostça, [dost-ça] *(do'stça) zf.* Dosta yakışır biçimde; dost gibi; dostane.

dosti, [Far. dostī دوستی] *(dosti:) {OsT} is.* Dostluk.

dostlaşma, [dost-la-ş-ma] *is.* Dost edinme eylemi.

dostlaşmak, [dostla-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Dost edinmek.

dostluk, -ğu [dost-luk] *is.* **1.** Cinselliğe, aile bağlarına ve hiçbir çıkar ilişkisine dayanmaksızın kişilerin birbirlerine karşı duydukları bağlılık. **2.** Karşılıklı olsa da olmasa da bir kişinin birine karşı duyduğu yakınlık; bağlılık. **3.** Ülkeler arasındaki iyi komşuluk ve işbirliği ilişkileri. **4.** *fel.* Eflatun'a göre aşk dışında iki ruhun birbiri ile uyuşması, yaklaşması. ◻ **dostluk etmek,** *Birine karşı içten, candan ve dostça davranmak.*|| **dostluk kurmak,** *Arkadaşlık, yakınlık kurmak.*

dostsuz, [dost-suz] *sf.* Hiç dostu olmayan; dost edinememiş olan.

dosya, [Fr. dossier] *is.* **1.** Aynı konu, kişi veya aynı işle ilgili belgelerin tümü. **2.** Bu tür belgeleri bir araya getirip toplamaya yarayan karton kap. ◻ **dosya açmak,** *Yeni bir dosya düzenlemek.*|| **dosyayı kapamak,** *Uzamış, gecikmiş bir sorunu bitirmek, sonuca ulaştırmak.*

dosyalama, [dosya-la-ma] *is.* Dosyaya yerleştirme eylemi.

dosyalamak, [dosya-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yazıları, belgeleri bir dosya içinde toplamak, yerleştirmek. **2.** Dosya düzenlemek.

dosyalanma, [dosyala-n-ma] *is.* Dosya düzenlenme eylemi.

dosyalanmak[1], [dosyala-n-mak] *edil. f. [-ır]* Dosya içine yerleştirilmek; dosyaya konulmak.

dosyalanmak[2], [dosyala-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Dosya sahibi olmak.

doş, [doş] *{ağız} is.* **1.** Taşa sarılmış bir tür sarmaşık. **2.** Tarlanın içindeki taş ve ağaç yığını. [DS]

doşama, [doş-a-ma] *{ağız} is.* Çarık yaması. [DS]

doşamak[1], [? doş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

doşamak[2], [*eT.* tuş-a-mak] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Kösteklemek; duşaklamak. [DS]

doşang, [doş-añ] *(doşañ) {ağız} sf.* (Giyecek için) kullanılmış olmasına rağmen hâlen kullanılabilir; eski; müstamel. [DS]

doşanmak, [tuşa-n-mak > doşa-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Kösteklenmek; duşaklanmak. [DS]

doşarmak, [doş-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Vurmak. **2.** Büyüklük taslamak; çalım satmak. [DS]

doşgil, [doş-gil] *{ağız} sf.* Kısa boylu ve şişman; göbekli. [DS]

doşgurmak, [toş-mak > toş-gur-mak > doş-gur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doldurmak.

doşmak[1], [tō-mak > to-ş-mak > do-ş-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Doldurmak. **2.** Doyurmak.

doşmak[2], [doş-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bağırmak. [DS]

doşu, [doş-u] *{ağız} is.* Küçük ve yuvarlak kulaklı keçi. [DS]

doşurmak, [teġ-(ü)ş-ür-mek > dōşur-mak] *(do:şurmak) {ağız} gçl. f. [-ur]* Devşirmek; toplamak. [DS]

dotri, [? dotri] *{ağız} is.* Yasa dışı erkek kadın ilişkilerine aracılık eden kimse; pezevenk. [DS]

dottiri, [? dottiri] *{ağız} is.* Bir tür kadın şalvarı. [DS]

dotto, [? dotto] *{ağız} sf.* (Kişi için) dik başlı; sert. [DS]

dova, [Ar. du'ā] *{ağız} is.* Dua. [DS]

dovaca, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca / doğucu] *{ağız} is.*→ doğucu. [DS]

dovacı, [dua-cı > dova-cı] *{ağız} is.* Duacı. [DS]

dovşan, [tavşan] *{ağız} is.* Tavşan. [DS]

dovucu, [*eT.* toñ *(soğuk, don)* > doñ-mak > doğu-ca / doğucu] *{ağız} is.* → doğucu. [DS]

doy, [*eT.* tō / toy] *{ağız} is.* Toy; ziyafet. [DS] ◻ **doya döküm,** *{ağız} Çok bol.* [DS]|| **doydur düğündür,** *{ağız} "Bol bol yararlanma fırsatı doğmuştur" anlamında kullanılır.* [DS]|| **doy düğün,** *{ağız} Çok para harcamak suretiyle yapılan düğün.* [DS]

doyasıya, [doy-mak > doy-a-sı-y-a] *zf.* Doyuncaya kadar.

doydoy, [doy+doy] *{ağız} sf.* Serseri; akılsız. [DS]

doyduk, -ğu [doy-(u)d-uk ?] *{ağız} is.* Kulplu küçük testi. [DS]

doydurmak, [toy-dur-mak > doy-dur-mak طویدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Doyurmak.

doyga, [toḍ-ġa > toy-ġa] *{ağız} is.* Arpa unundan yapılan naneli bir yoğurt çorbası. [DS]

doygu, [doy-gu] *{ağız} is.* Yaşamayı sağlayacak kadar yiyecek; azık; rızk. [DS]

doygun, [doy-gun] *sf.* **1.** Doymuş hâlde olan. **2.** Her türlü ihtiyacını gidermiş olan; doymuş.

doygunluk, -ğu [doy-gun-luk] *is.* Her türlü ihtiyacını gidermiş olma durumu; doygun olma durumu.

doyla, [doy-la / doy-ra] *{ağız} is.* Killi çorak toprak. [DS]

doylamak, [toy-la-mak > doy-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Toy çekmek; toylamak. **2.** *{ağız}* Doyurmak. [DS]

doylan, [? doy-lan] *{ağız} sf.* **1.** Güzel. **2.** *ünl.* Güzel olmuş; iyi olmuş! [DS]

doyma, [doy-ma] *is.* **1.** Açlığı giderme durumu ve eylemi. **2.** Doymuş olma durumu. **3.** Yeterli bulma; kanma; tatmin olma. **4.** *kim.* Bir çözücü içinde bir maddenin en üst seviyede erimiş olması. ◻ **doyma kuşağı,** *coğ. Geçirimli bir arazide bütün boşlukları su ile dolu olan yer altı kuşağı.*|| **doyma noktası,** *fiz. Bir çözeltide çözünenlerin doygunluğa ulaştıkları nicelik.*

doymak[1], [*eT.* tōḏ-mak > toy-mak > doy-mak] *dönşl. f. [-ar]* **1.** Açlığını gidermek; tok duruma gelmek. **2.** Bir ihtiyacını ve isteğini elde ederek kanmak; tatmin olmak. **3.** (Olumsuz biçimde) bıkmamak; daha istemek. ◻ **doya doya,** *Doyasıya; doyunca.*

doymak[2], [*eT.* töz-mek > döy-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hararet için) tahammül etmek; dayanmak; katlanmak. [DK] **2.** Kaadir olmak; takat getirmek. [DK] **3.** Ganimet almak. [DK]

doymamak, [döy-me-mek] *gçsz. f. [-z]* Dayanamamak; katlanamamak.

doymamış, [doy-ma-mış] *sf.* **1.** Henüz aç durumda bulunan. **2.** *kim.* Doygunluk durumuna erişmemiş. **3.** (Yağ asitleri için) moleküllerinde en az iki çift bağ bulunan.

doymaz, [doy-maz] *sf.* Doymak nedir bilmeyen.

doymazlık, -ğı [doy-maz-lık] *is.* Doymak nedir bilmeme durumu.

doymuş, [doy-muş] *sf.* **1.** Açlığını gidermiş; tok. **2.** İstekleri yerine getirilmiş, ihtiyacı giderilmiş; tatmin olmuş. **3.** *fiz.* (Gaz, sıvı, elektromıknatıs için) doyma durumuna gelmiş olan. **4.** *kim.* Çözünen maddelerin en küçük bir parçasını dahi çözemeyecek duruma gelmiş çözelti. **5.** *jeol.* Feldspatımsı içermeyen magma kayacı. ◻ **doymuş buhar,** *fiz. Kendi sıvı evresi ile dengede olan buhar.*|| **doymuş yağlar,** *kim. Erime noktaları yüksek olan katı yağlar.*

doymuşluk, [doy-muş-luk] *is.* **1.** Doymuş olma durumu. **2.** *kim.* Doymuş bir maddenin kimyasal olarak doymamış bir maddeye dönüşmesi.

doyra, [doñra > doyra] *{ağız} is.* Damlara sermekte kullanılan, elenmiş killi çorak toprağın irisi. [DS]

doyran, [doy-ra-n ?] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

doyulma, [doy-ul-ma] *is.* Açlığın giderilme durumu ve eylemi.

doyulmak, [doy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Açlık giderilmek; tokluk sağlanmak. **2.** Yeterli görülmek.

doyum, [doy-um دويوم / طيوم] *is.* **1.** Doyma, kanma; yeter görme. **2.** Her türlü ihtiyacın giderilmesi durumu. **3.** *psikol.* Bir güdülenmenin sıfıra indirilmesi süreci ve bu süreç sonunda duyulan hoşnutluk. **4.** Eskiden verilen bir ziyafetten sonra yapılan yağma. **5.** *{eAT} {OsT}* Ganimet; mal; yağma. [DK] **6.** *{eAT}* Bolluk. [DK] **7.** *{eAT} {ağız}* Düşmandan ele geçmiş olan ganimet. [DS] **8.** *{eAT} sf.* Ganimet almış. **9.** *{eAT}* Doymuş. ◻ **doyum aşı,** *{ağız} Hayır yemeği.* [DS]|| **doyum evi,** *Gösterişsiz ve küçük lokanta; aş evi.*|| **doyum eylemek,** *{eAT} Ganimete kavuşturmak; zengin etmek.*|| **doyum olmak,** *{eAT} {OsT} 1. Ganimet almak. 2. Zengin olmak.*|| **doyum olmamak,** *Bir şeyden ne kadar çok yararlanılırsa yararlanılsın bir türlü bıkkınlık duymamak; tatminsiz kalmak.*

doyumluk, -ğu [toy-um-luk > doy-um-luk طويملق / دويوملق] *is.* **1.** Ancak doymaya yetecek miktarda. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir kerede yiyip bitirilecek miktarda yiyecek. **3.** *{eAT} {OsT}* Eskiden savaş veya akında elde edilen ganimet; çapul. **4.** *{OsT}* Ziyafet; bahşiş. **5.** *{ağız}* Geçim; yaşama; hayatını sürdürme. ◻ **doyumluk değil tadımlık,** *İkram edilen yiyeceğin az olduğunu ifade için söylenir.*

doyumsuz, [doy-um-suz] *sf.* Doyuma ulaşmamış; tatmin olmamış.

doyumsuzluk, -ğu [doy-um-suz-luk] *is.* **1.** Doyuma ulaşamama hâli; tatminsizlik. **2.** *psikol.* Genellikle cinsel birleşmede doyuma ulaşamama veya yeterli haz duyamama hâli.

doyunca, [doy-unca] *{eAT} zf.* Doyasıya kadar.

doyunma, [doy-un-ma] *is.* Doyma hâli ve eylemi.

doyunmak, [doy-mak > doy-un-mak طينمق / طويونمق] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Yeteri kadar yemiş olmak; doymak. **2.** *{eAT} {ağız}* Kendini doyurmak. [DS]

doyuran, [doyur-an] *sf.* **1.** Doyurma, yemek yedirme işini yapan. **2.** *kim.* Bir çözücüyü doyurma özelliği olan. ◻ **doyuran buhar,** *Kendisini meydana getiren sıvı ile denge hâlinde bulunan buhar.*

doyurma, [doy-ur-ma] *is.* **1.** Doymasını sağlama eylemi. **2.** *kim.* Bir maddeyi doymuş bir çözelti elde edene kadar bir sıvıda çözmeye dayanan işlem.

doyurmak, [doy-mak > doy-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Doymasını sağlamak. **2.** Birinin yemek ihtiyacını karşılamak; yedirmek. **3.** (Aile vb. topluluk) zorunlu giderlerini karşılamak; geçinmelerini sağlamak; iaşe ve ibate etmek. **4.** *mecaz.* Birini kandırmak, inandırmak için yeterli olmak. **5.** *mecaz.* Rüşvet vermek. **6.** Bir madde içine başka bir madde katarak kimyasal veya fiziksel açıdan bir denge sağlamak.

doyurucu, [doyur-ucu] *sf.* **1.** Doyurma özelliği taşıyan. **2.** *mecaz.* Beklenen inandırmayı sağlayıcı özellikte olan. **3.** *is.* Kimi sıvıları gazlarla doyurmayı sağlayan araç.

doyurulma, [doyur-ul-ma] *is.* Doyurma işinin yapılması eylemi.

doyurulmak, [doyur-ul-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Açlığı giderilmek. **2.** İnandırılmak. **3.** Güdüsel ihtiyaçları giderilmek; tatmin edilmek.

doyuruş, [doyur-uş] *is.* Doyurma eylemi veya biçimi.

doyuş, [doy-mak > doy-uş] *is.* Doyma eylemi veya biçimi.

doyuşma, [doy-uş-ma] *is.* Karşılıklı doyuma ulaştırma durumu ve eylemi.

doyuşmak, [doy-uş-mak] *işteş. f. [-ur]* Karşılıklı doyum sağlamak; birbirini tatmin etmek.

doz[1], [daz / dız / doz *(yans.)*] *is.* Gaz çıkarmayı ve cızırtılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *doz-ur-da-k, doz-ur-(r)a-dak*

doz[2], [dız / doz *(yans.)*] *is.* Mızmızlığı, ağlayıp bağırır hâlde olmayı, öfkeli oluşu anlatan kök. [Zülfikar] *doz doz, doz+doz-luk* ☐ **doz etmek,** *{ağız} Anlamak; sezmek.* [DS]

doz[3], [Yun. dosis *(verme)* > Lat. dosis > Fr. dose] *is.* **1.** İlacın bir defada alınması gereken miktarı. **2.** Bir birleşime giren maddelerin her birinin miktarı. **3.** Bir şeyin miktarı, ölçüsü. **4.** *fiz.* Nükleer etkide kalan belli bir bölgenin ışınma süresince emdiği ışınların miktarı. ☐ **doz ölçümü,** *1. Nükleer ışınmada soğurulan dozu belirleme. 2. Bu belirleme için gerekli olan araç, gereç ve tekniklerin tümü.* | **dozunda almak,** *Ölçüyü kaçırmadan yeteri kadar almak.*|| **dozunu kaçırmak,** *Ölçüyü kaçırmak; gereğinden fazla uygulamak; aşırı gitmek.*

dozaj, [Fr. dosage] *is.* **1.** Dozu ayarlama; ölçüsünü belirleme. **2.** Bir birleşiğe girecek madde miktarını belirlemek.

dozdoz, [doz *(yans.)* > doz+doz] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli; gururlu. **2.** Yardıma muhtaç olduğu hâlde kabadayılık taslayan kimse. **3.** *is.* Kiraz kurdu. [DS]

dozdozluk, -ğu[doz+doz-luk] *{ağız} is.* Kabadayılık. [DS]

dozer, [İng. bulldozer] *is.* Toprak düzeltmede kullanılan paletli iş makinesi.

dozirik, -ği [doz *(yans.)* > doz-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** İki yuvarlak nesneyi ya da düğmeyi bir ipliğe geçirerek yapılan oyuncak. **2.** Geceleyin uçarken "dozzz" sesi çıkararak uçan bir kelebek. [DS]

dozimetre, [Fr. dosimètre] *is.* **1.** Bir ışınlamayı veya başka bir büyüklüğü ölçmeye yarar alet. **2.** *tıp.* Işın tedavisi uygulanan hastanın uygulamadan önce ve sonra verilen ışın miktarını ölçen alet; dozölçer.

dozlak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-la-k] *{ağız} is.* Yüke gelmeyen deve. [DS]

dozölçer, [doz+ölç-er] *is.* **1.** Bir ışınlamayı veya başka bir büyüklüğü ölçmeye yarar alet. **2.** *tıp.* Işın tedavisi uygulanan hastada, uygulamadan önce ve sonra verilen ışın miktarını ölçen alet; dozimetre.

dozurdak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-da-k] *{ağız} sf.* **1.** Yellenmeyi âdet edinmiş kimse. **2.** Kibirli ve gururlu kimse. [DS]

dozurradak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-ra-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek eylemi için) sesli olarak. [DS]

dozurtdak, -ğı [doz *(yans.)* > doz-ur-t-dak] *{ağız} zf.* (Yellenmek eylemi için) sesli olarak. [DS]

döbelmek, [dömel-mek / dömb-el-mek > döbel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Secde eder gibi çökerek arkasını çıkarmak; domalmak. [DS]

döbeltmek, [döbel-mek > döbel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir kimseyi kıçı yüksekte kalacak şekilde diz ve elleri üzerine çöktürmek. [DS]

döden, [göden > död-en ?] *{ağız} is.* Kalın bağırsak; göden. [DS]

döden, [Çağ. död-en] *{ağız} is.* **1.** Düden. **2.** *sf.* Budala. [DS]

dödül, [dör(d)-ül *(kare)* / död-ül ?] *{ağız} is.* Kalın direk. [DS]

dödüllü, [dör(d)-ül-lü] *{ağız} is.* Kare biçiminde olan yer. [DS]

dögeç, -ci [dög-eç] *{ağız} is.* Çamaşır yıkamakta kullanılan tokmak; tokaç. [DS]

dögi, [tög-mek > tög-ī > dög-ī] *(dögi:) {eT} is.* Dövülerek kabuğu çıkarılmış mısır ya da pirinç. [DLT]

dögilmek, [dög-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Dövülmek. **2.** Vurulmak. **3.** Çalınmak.

dögişme, [dög-iş-me] *{eAT} is.* **1.** Dövüşme. **2.** Vuruşma. **3.** Savaş.

dögişmek, [dög-iş-mek] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Dövüşmek. **2.** Vuruşmak. **3.** Cenk etmek; savaşmak.

dögmeç, -ci [dög-meç] *{ağız} is.* Üzerine şeker dökülerek yenilen yağda kızartılmış ekmek doğraması. [DS]

dögmek, [tög-mek / dög-mek / döv-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Dövmek. **2.** Vurmak; ezmek. **3.** (Değirmen, havan vb. ile) öğütmek.

dögnemek, [tögün > tög(ü)n-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Damgalamak; dağlamak. **2.** Tedavi amacıyla dağlamak; yakmak. [DLT]

dögön, [tög-mek > tög-ün > dögön] *(dögö:n) {eT}* → tögün.

dögün, [dög-ün] *{ağız} is.* **1.** Tedavi amacıyla kol ve ayakta açılan yara. **2.** Yakı. **3.** Vücudun çeşitli yerlerine iğne ya da barut ile yapılan şekil; dövme. [DS]

dögüşmek, [tög-mek > tög-üş-mek > dög-üş-mek] *(dö:güşmek) {eT} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek.

dögüşmen, [dög-üş-men] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı. **2.** *is.* Savaşçı. [DS]

döğdü, [tüg-mek > tüg-di > düğ-dü > döğ-dü دوكدو] *{eAT} {ağız} is.* Kazma, keser, balta vb.nin sap geçirilen yerindeki çivi vb. çakmaya yarayan çıkıntılı ve çekicimsi yeri; düğdü. [DS]

döğecek, -ği [döğ-ecek] *{ağız} is.* **1.** Tahtadan yapılma havan ve havaneli. **2.** Sert taneleri ezmekte kullanılan tahta tokmak. **3.** Mısır vb. tahılın dövülerek kepeğinin çıkarıldığı yer. **4.** Çamaşırı döverek yıkamakta kullanılan tahta tokmak; tokaç. [DS]

döğeç, [döğ-mek > döğ-eç دوكج] *{eAT} is.* **1.** Havaneli. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Havan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Çamaşır tokacı. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerinde et kıyılan ve dövülen kalın tahta ya da kütük. [DS]

döğen, [Yun. toukhani / *eT.* tög-mek > döğ-en ?] *{ağız} is.* Harman dövmekte kullanılan tarım aracı; döven. [DS] 🗗 **döğen sırtı,** *{ağız} Döveni hayvana bağlayan ağaç çubuk.* [DS]|| **döğen yıldızı,** *{ağız} Yaz ve güz mevsiminde batıdan doğup yatsıdan sonra batan parlak bir yıldız.* [DS]

döğenek, -ği [döğ-enek] *{ağız} is.* **1.** Nasır. **2.** Üzerinden çok geçildiği için sertleşmiş yer. **3.** Yatağında çalkalanarak akan su. [DS]

döğer, [Yun. dokari] *{ağız} is.* Direkten daha kalın ve uzun ağaç kiriş. [DS]

döğgeç, -ci [döğ-geç / döğ-eç] *{ağız} is.* **1.** Yıkamak için ıslatılarak üst üste yığılmış çamaşır. **2.** Çamaşır tokmağı; tokaç. **3.** Tahtadan yapılma havan ve havaneli. [DS]

döğgel, [? döğgel] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) endamı düzgün. **2.** (İplik, dokuma vb. için) kalınca; kabaca. [DS]

döğgü, [döğ-gü ?] *{ağız} is.* Topraktan yapılma bahçe duvarı. [DS]

döğgün, [döğ-gün] *{ağız} is.* **1.** Uğrak yeri. **2.** Üzerinde çok gezilen yer. [DS]

döğlenpe, [döğ-le-n-me > döğlenpe] *{ağız} is.* **1.** Ayağın altında, ayakkabı vurmasından oluşan yara. **2.** Elde zorlama sonucu olan yara. [DS]

döğme, [döğ-me] *{ağız} is.* **1.** Dövülüp kabuğu çıkartılmış buğday; yarma. **2.** Kabuğu çıkartılmış buğdaydan yapılan pilav. **3.** Tokmakla ezilerek kurutulmuş armut, ahlat vb. **4.** Ceviz, dut kurusu, fındık, pestil ve şekeri karıştırıp dövmek suretiyle yapılan bir tür çerez. **5.** Kadınların yüzlerinin iki yanına takılan altın süs. [DS] 🗗 **döğme aşı,** *{ağız} Keşkek.* [DS]

döğmeç, -ci [döğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Dövülüp kabuğu çıkartılmış buğday; yarma. **2.** Ceviz, dut kurusu, fındık, pestil ve şekeri karıştırıp dövmek suretiyle yapılan bir tür çerez. **3.** Doğranmış ekmeği yumurtaya bulayıp yağda kızartılarak yapılan yiyecek. **4.** Sade yağ içine doğranmış ekmek. **5.** Yufka, peynir ve soğanı yağda kızartarak yapılan yiyecek. **6.** Yumurta salatası. **7.** Sıcak etmek içini tuzsuz yağ ve şeker ile karıştırarak yapılan bir yemek. **8.** Üzerine şeker dökülerek yenilen yağda kızartılmış ekmek doğraması. **9.** Kavrulmuş fındığı şekerle döverek yapılan tatlı. **10.** Yıkanmak üzere ıslatılmış ve üst üste yığılmış çamaşır. [DS]

döğmek, [*eT.* tög-mek > döğ-mek دكمك / دوكمك] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Ezmek. **2.** Topa tutmak; bombardıman etmek. **3.** Baskın yapmak; basmak. **4.** *{ağız}* (Kapı vb. için) çalmak; vurmak, tokmaklamak. [DS] **5.** *{ağız}* (Erkek hayvan için) enemek. [DS] 🗗 **döğe görmek,** *{eAT} 1. Dövüvermek. 2. Ezivermek; ezmek.*

döğmel, [döğ-me-l] *{ağız} is.* Ateşe dayanıklı odun. [DS]

döğmeli, [döğ-me-li] *{ağız} is.* Sim işlemeli ipek kumaş. [DS]

döğmelik, -ği [döğ-me-lik] *{ağız} is.* Yarma yapılacak buğday. [DS]

döğnek, -ği [döğ-(ü)n-ek > döğnek] *{ağız} is.* Üzerinden çok geçildiği için yol gibi sertleştirilmiş yer. [DS]

döğnel, [döğ-(ü)n-el] *{ağız} sf.* **1.** (Toplu olarak bulunan şeyler için) en iyi ve en kalınları. **2.** Sağlam. [DS]

döğnemek, [döğ-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ü)-yor]* **1.** Bir iş için bir kimseye tekrar tekrar başvurmak. **2.** Özümlemek; sindirmek; sahip olmak. **3.** Ayakta kalmak; ayakta çokça beklemek. **4.** Kazılmış toprağı ayakla çiğneyerek sertleştirmek. **5.** (Yağmur için) bir yere çarparak yağmak. **6.** (Top tüfek atışı için) aynı yere defalarca isabet eden atış yapmak. [DS]

döğnenmek, [döğ-(ü)n-en-ı-mek دوكنمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* **1.** Dövülmek. **2.** Çiğnenmek. **3.** Pekiştirilmek.

döğneşmek, [döğ-(ü)-n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Çekişerek pazarlık etmek. **2.** Çekişmek. [DS]

döğnük, -gü [döğ-(ü)n-ük] *{ağız} is.* Vücudun çeşitli yerlerine yapılan dövme. [DS]

döğnümek, [döğ-(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kımıldamak; debelenmek. [DS]

döğşürmek, [*eT.* ter-(i)ş-ür-mek > devşir-mek > döğşür-mek دوكشرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* Toplamak; dermek; yığmak. [DS]

döğü, [döğ-ü] *{ağız} is.* Değirmende çekilerek kırılmış mısır. [DS]

döğülcek, -ği [*eT.* tüg-mek > tüg-ül *(tomurcuk)* > düğül-cük > döğülcek] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

döğülmek, [döğ-ül-mek دوكيلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** (Davul vb. için) çalınmak; vurulmak. **2.** Dövülmek.

döğülmeklik, -ği [döğül-mek-lik دكلمكلك] *{eAT} is.* Vurularak yassılaştırılmak; düzleştirilmek. [DS]

döğülük, -ğü [döğül-ük] *{ağız} is.* Öküz. [DS]

döğümlük, -ğü [döğ-üm-lük] *{ağız} is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül; kudret. [DS]

döğün, [*eT.* tög-ün *(dövme)* > döğ-ün دوكن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Dağlamakla açılan yara; yakı. **2.** Vücudun bir yerine iğneler batırarak şekil yapıldıktan sonra üzerine çivit, barut gibi şeyler dökülmekle deri üzerinde meydana gelen sabit boyalı iz; dövme. **3.** Dövünme; matem. **4.** *{ağız}* Bacaktaki ağrıyı gidermek için nohut yakısı ile açılan yara. [DS] 🗗 **döğün komak,** *{eAT} Dağlamak; dağ basmak.*|| **döğün otu,** *{ağız} Yara işletmekte kullanılan, dut gibi meyveleri olan yapraksız bir bitki.* [DS]|| **döğün urmak,** *{eAT} Yara açmak; dağ basmak.*|| **döğün vurmak,** *{eAT}* → döğün urmak.

döğündü, [döğ-ün-dü دوكندو] *{OsT} is.* Dalga.

döğürşü, [*eT.* tüngür > dünür-cü] *{ağız} is.* Kız istemeye giden kişiler; dünürcü. [DS]

döğüş, [*eT.* tögüş > döğ-üş دكوش] *{eAT} is.* Dövüş. 🗗 **döğüş talaş,** *{eAT} Kavga; dalaşma.*

döğüşgeç, [döğüş-geç] *{ağız} is.* **1.** Silah. **2.** *sf.* Çok ve iyi dövüşen; dövüşçü. [DS]

döğüşgen, [döğüş-gen] *{ağız} sf.* Dövüşken. [DS]

döğüşkün, [döğüş-kün] *{ağız} sf.* Kavgalı; nizalı. [DS]

döğüşmek, [döğüş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Dövüşmek. [DS] 🗗 **döğüşüp battıkmak,** *{ağız} Dövüşüp durmak; dövüşü sürdürmek.* [DS]

-dök, [-dok / -dök / -tok / tök] *{eT} yap. e.* Geçmiş zaman kavramlı sıfat fiiller türeten ek. *ille-dök (kurduğu), körme-dök (görülmemiş), uç-dok-ta (vefat ettiğinde)*

dök, [dök] *{ağız} is.* **1.** Yün eğirmekte kullanılan araç. **2.** Hindi. [DS]

dökdürmek, [dök-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Döktürmek; akıtmak. [DK]

dökermek, [dök-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yarayı deşmek. [DS]

dökek, -ği [dök-ek] *is.* **1.** Dökme işinin yapıldığı yer. **2.** *{ağız}* Zeytin yağı çıkarmak için zeytinin döküldüğü havuz. [DS]

dökgü, [dök-gü] *is.* **1.** Dökülmüş şey. **2.** *{ağız}* Kuru yemiş; çerez. **3.** Hayvanlara boğazına dökmek suretiyle içirilen ilaç. [DS]

dökgün, [dök-gün] *sf.* **1.** (Domates, karpuz, baklagil vb. için) ürün vermiş olan; çok döken. **2.** *{ağız}* (Ürün için) verimli. [DS]

dökilmek, [*eT.* tök-ül-mek > dök-il-mek] *{eAT} edil. f. [-ür]* Dökülmek.

dökkel, [dök-ke-l] *{ağız} sf.* **1.** (Ürün için) verimli; çok döken. **2.** (Patates, soğan vb. için) dolgun ve cinsi iyi. [DS]

dökkü, [dök-kü] *{ağız} is.* **1.** Köylerde ocakların arkasına dökülerek kurutulan hayvan gübresi. **2.** Yakmak için ocağa dökülen hayvan gübresi ile karışık saman. **3.** Hayvanların altına serilen ot, ağaç dalı vb. **4.** Hayvanlara yedirilmek için toplanan ağaç yaprağı. **5.** Misafire yapılan ikram. **6.** Rüşvet. [DS]

dökkün, [dök-kün] *{ağız} is.* **1.** Böcek ve kuş dışkısı. **2.** Meltem. [DS]

döklük, -ğü [dök-lük] *{ağız} is.* Rüşvet olarak verilen odun. [DS]

döklünmek, [*eT.* tök-mek > tök-ül-mek > dök-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Dökülmek. [DLT]

döklüntü, [dök(ü)lün-tü] *{ağız} is.* Yere dökülmüş, yığılmış, dağılmış eşya; döküntü. [DS]

döklüşmek, [tök-mek > tök-ül-mek > tök-(ü)l-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Sıvılar için) dökülmek; akmak. [DLT]

dökme, [dök-me] *is.* **1.** Sıvı veya taneli şeyleri kabından boşaltmak eylemi. **2.** *{eAT}* Tepe; çıkıntı. [DK] **3.** *{ağız}* Tavan ve tabanda kullanılan ağaç kiriş. [DS] **4.** *{ağız}* Denizin dibindeki kayalar. [DS] **5.** Hayvanlara yem olarak verilen ot. **6.** *{ağız}* Çinko tabak. [DS] **7.** *{ağız}* Yirmi kuruş. [DS] **8.** *sf.* Kap içinde olmayan. **9.** Bir kalıp içine dökülmek suretiyle imal edilmiş olan. **10.** *{ağız}* (Elbise için) yeni. [DS] 🗗 **dökme çimento,** *Hazır beton yapma yerlerinde kullanılmak üzere torbalanmadan özel araçlarla taşınan çimento.*|| **dökme demir,** *Karbon oranı yüzde iki buçuktan yüksek olan ve demir cevherinden sıvı hâlde, doğrudan elde edilmiş demir karbon alaşımı; font.*|| **dökme gaz,** *Yakıt olarak kullanılmak üzere konutlardaki veya iş yerlerindeki depolara doldurulan sıvılaştırılmış gaz.*|| **Dökme su ile değirmen dönmez.** *Başkalarından gelecek yardım veya küçük katkılarla büyük işler başarılamaz.*|| **dökme yük,** *Herhangi bir ambalaj malzemesi kullanılmadan doğrudan doğruya buğday, gübre, şeker vb. olarak yüklenen yük.*

dökmece, [dök-mece] *{ağız} is.* Bir tepsiye ekmek ufağı üzerine ceviz içi ve şerbet, yağ dökülerek yapılan bir tür tatlı. [DS]

dökmeci, [dökme-ci] *is.* **1.** Döküm yapan usta; dökümcü. **2.** İmparatorluk döneminde Topçu Ocağında görevli top döküm ustası. **3.** *{ağız}* Sergi açarak satış yapan; işportacı. [DS]

dökmecilik, [dökmeci-lik] *is.* **1.** Dökümcülük. **2.** Denizde sürü hâlinde gezen balıkların etrafını ağ ve kayıklarla çevirip tutma işi.

dökmek, [*eT.* tök-mek > dök-mek دكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir sıvıyı veya taneciklerden oluşmuş bir şeyi bulunduğu kaptan başka bir yere boşaltmak. **2.** Bir kap içinde olan nesnenin kaptan boşalmasına sebep olmak. **3.** Bir kabı, içindekileri boşaltarak boş hâle getirmek. **4.** (Saç için) bırakmak, sallandırmak. **5.** (Düşünce) anlatmak; ortaya koymak. **6.** (Bitki için) yapraklarını düşürmek. **7.** (Hayvan için) tüylerini düşürmek. **8.** (İnsan için) saçlarını kaybetmek. **9.**

Deride kızarıklık ve sivilce oluşturan bir hastalığa yakalanmak. **10.** Bir metali eriterek kalıpta eşya imal etmek. **11.** Cıvık hamuru kızgın yağa atarak pişirmek. **12.** (Konuşma için) başka yöne çevirmek; değiştirmek; saptırmak. **13.** (Dert, sıkıntı için) başkalarına anlatmak; bu şekilde rahatlamak. **14.** Pek çok öğrenciyi başarısız duruma düşürmek. **15.** Bir yere çok sayıda insan vb. taşımak. **16.** Bedelini ödemek; vermek. **17.** *{ağız}* (Tat, zevk vb. için) vermek. [DS] **18.** *{ağız}* (Sebze için) ürün vermeye başlamak. [DS] ☞ **döke döke,** *Dökmek eylemini yapa yapa; dökerek.*|| **döke saça,** *1. Dökülmesine sebep olarak. 2.* Özensiz bir şekilde yaparak. *3. Dağıtarak. 4. Ziyan ederek.* ‖ **döküp saçmak,** *Ziyan etmek; israf etmek; dağıtmak.*

dökmel, [dökme-l] *{ağız} sf.* **1.** İyi. **2.** Güzel. [DS]

dökmelik, -ği [dökme-lik] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirmek için biçilmiş taze yonca. [DS]

dökmen, [dök-men] *{ağız} sf.* Güzel; yakışıklı. [DS]

döknek, -ği [dök-(ü)n-ek] *{ağız}* [*is.* Dağlardan kopup gelerek eteklerinde birikip yığılmış irili ufaklı taş parçaları. [DS]

döknekli, [dök-(ü)n-ek-li ?] *{ağız} sf.* (Ses için) ruha ve kulağa hoş gelen; dokunaklı. [DS]

döknel, [dök-(ü)-el] *{ağız} sf.* **1.** Oturaklı. **2.** Ağır. **3.** Gösterişli. [DS]

döktürme, [dök-tür-me] *is.* Dökme işini yaptırmak eylemi.

döktürmek, [*eT.* tök-mek > tök-tür-mek > dök-türmek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dökme işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Dökülmesini sağlamak. **3.** *mecaz.* Beceri gerektiren bir işi, başkalarını etkileyecek kadar güzel yapmak.

dökücü, [dök-ücü] *sf.* **1.** Dökme işini yapan. **2.** Cömert; eli açık. **3.** Kurşun dökücü. **4.** *is.* Bakırdan yapılma ibrik.

dökük, -ğü [*eT.* tök-mek > tök-ük > dök-ük] *sf.* **1.** Dökülmüş. **2.** Sarkmış, sallanmış. **3.** Çok eski; eskimekten elle tutulacak hâli kalmamış olan. **4.** (Kumaş için) dökümlü. **5.** *{ağız}* Dağ eteğinde yukarılardan kopup gelerek birikmiş irili ufaklı taş yığını. [DS]

döküklüg, [tök-mek > tök-ük-lüg > dök-ük-lüg] *{eT} sf.* Dökülmüş olan; dökülü.

döküklük, -ğü, [*eT.* tök-mek > tök-ük-lük > dök-ük-lük] *is.* Dökük olma durumu.

dökülegomak, [dök-ül-mek + e-ko-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(y)-uyor]* Dökülekalmak. [DS]

dökülekalmak, [dökül-mek + e-kal-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Dökülüp saçılmak. **2.** Çok dökülmek. **3.** Hâlsiz düşmek.

dökülgen, [dök-ül-gen] *sf.* **1.** Çok dökülen; dökülmeyi alışkanlık edinmiş olan. **2.** *{ağız} is.* Kayalıkların sık sık parçalanıp dökülen yerleri. [DS]

dökülme, [dök-ül-me] *is.* Dökülmek eylemi.

dökülmek[1], [*eT.* tök-mek > tök-ül-mek > dök-ülmek] *edil. f. [-ür]* **1.** Dökme eylemi yapılmak. **2.** Dökmek eylemine uğramak.

dökülmek[2], [*eT.* tök-mek > tök-ül-mek > dök-ülmek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Sıvı için) kabından akmak, boşalmak; yayılmak. **2.** Kalabalık bir yere toplanmak. **3.** (Yaprak, saç, diş; pul, düğme, sıva için) bağlı bulunduğu yerden veya organdan kopup düşmek. **4.** Sallanmak; sarkmak. **5.** (Akarsular için) suyunu denize, göle veya başka büyük bir akarsuya boşaltmak. **6.** Eski ve yıpranmışlıktan dolayı sık sık bozulmak. **7.** (İnsan ve beden için) yorgun ve bitkin olmak. **8.** *{ağız}* Çok üşümekten sızlamak; donmak. [DS] **9.** *{ağız}* (Oynayan kimse için) vücudunun herhangi bir kısmını fazlaca titretmek. [DS] **10.** *argo.* (Birkaç kişi için) ayrı ayrı fakat aynı anda gelmek. **11.** *argo.* (Toplu taşıma aracı yolcuları için) kısa aralıklarla teker teker inmek. **12.** *argo.* Sırrını açıklamak; ifşa etmek. ☞ **Döküle kal!** *{ağız} "Öl, geber!" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **dökülüp saçılmak,** *Üzerindekilerin bir kısmını çıkararak fazlaca açık olmak.*

dökülüş, [dök-ül-üş] *is.* Dökülmek eylemi veya biçimi.

dökülüşmek, [dökül-ü-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Toplu olarak gitmek; üşüşmek. [DS]

döküm, [dök-üm] *is.* **1.** Dökmek eylemi; dökmek işlemi. **2.** Bir maddeyi erimiş hâlde iken bir kalıba dökerek bir nesne üretme işi. **3.** Dökme yoluyla üretim yapma yöntemi. **4.** Elbisede kumaş veya kesimden kaynaklanan bolluk, rahatlık ve dökülüş. **5.** Bir meseleyi ayrıntıları ile ortaya koymak. **6.** (Bitkilerde yaprak, hayvanlarda tüy) dökülme zamanı. **7.** *ed.* Bir bütünün tüm parçalarını bir araya getirme, sayma sanatı. **8.** Kanıtlamayı gerektiren konuşma ve yazılarda sonuçtan önce kanıtların sıralandığı bölüm. **9.** *bsy.* Bilgisayarda bellek içeriğinin, hata araştırmak amacıyla durdurulduğu anda elde edilen yazılı görüntü. **10.** *siy.* Oylama sonuçlarının kâğıtlara geçirilmesi işlemi. **11.** *{ağız}* Köy imecesine ilişkin verilen para ve malın listesi. [DS] **12.** *{ağız}* Tavan ve taban kirişleri. [DS] **13.** *{ağız}* Satılığa çıkarılan malların pazarda yığılmış hâli. [DS] **14.** Bostan, sebze ve tahılın verimi. ☞ **döküm döküm,** *{ağız} Çok bol.* [DS]|| **döküm evi,** *1. Metallerin veya alaşımların eritilerek biçimlendirilmek üzere özel kalıplara döküldüğü atölye. 2. Sıvı malzemeden eşya üreten fabrika.*|| **döküm saçım,** *{ağız} Darmadağınık; düzensiz.* [DS]|| **döküm vakti,** *{ağız} Ekim ve kasım ayları.* [DS]|| **döküm yeri,** *{ağız} Yaylaya götürülen yükün indirildiği yer.* [DS]|| **döküm zamanı,** *{ağız} Meyve ve sebzelerin bol miktarda bulunduğu mevsimler.* [DS]

dökümcü, [döküm-cü] *is.* Döküm işiyle uğraşan ve bunu meslek edinmiş kimse.

dökümcülük, -ğü [dökümcü-lük] *is.* **1.** Dökümcünün

işi ve mesleği. **2.** Metalleri ve alaşımları eritme ve dökerek eşya üretme yöntemi ve teknikleri.

dökümhane, [dök-üm + Far. ḫāne] *(dökümha:ne) {OsT} is.* **1.** Metallerin veya alaşımların eritilerek biçimlendirilmek üzere özel kalıplara döküldüğü atölye. **2.** Sıvı malzemeden eşya üreten fabrika.

dökümlü, [döküm-lü] *sf.* **1.** Dökümü olan. **2.** Akıcı kumaş veya döküm verecek biçimde kesilmiş elbise. **3.** *{ağız}* (Kumaş için) yumuşak ve buruşmaz. [DS] **4.** *{ağız}* (Ürün için) verimi bol olan. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) eli açık; cömert. [DS]

dökünme, [dök-ün-me] *is.* Kendi kendine dökmek eylemi.

dökünmek, [*eT.* tök-mek > tök-ün-mek > dök-ünmek] *dönşl. f. [-ür]* Kendi üzerine dökmek.

döküntü, [dök-üntü دكندى] *is.* **1.** Dökülmüş, saçılmış, dağınık duran şeyler. **2.** İşe yaramaz, bozuk veya eski şey. **3.** Dağılan bir topluluktan geriye kalanlar; yolculukta, yarışta en geridekiler. **4.** Cilt üzerinde ortaya çıkan sivilce türü hastalık. **5.** İş yapma gücü ve becerisi olmayan; ayak takımı. **6.** Yamaçlarda ufalanarak yuvarlanan kaya parçalarının eteklerde birikmesi ile oluşan yığınlar. **7.** Deniz yüzeyine yakın veya biraz üzerinde olan kaya parçaları. **8.** *{ağız}* Rüzgâr ya da olgunluk yüzünden dalından düşen meyveler. [DS] **9.** *sf.* İşe yaramayan, kırık dökük veya eski. **10.** *{eAT}* Bol bol dökülen; bol akan. 🗗 **döküntü ova,** *{ağız} Yağmur ve sel sularının getirdiği topraklarla dolan göl ve deniz parçaları.* [DS]

döküntülü, [döküntü-lü] *sf.* **1.** Döküntüsü olan. **2.** *{ağız}* Ayrıntılı. [DS] 🗗 **döküntülü hastalık,** *Ciltte hem kabarcık hem de ateş yapan hastalık.*

dökür, [dök-ür] *is.* Dip.

döküşmek, [tök-mek > tök-üş-mek > dök-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dökmek veya birbirine dökmekte yardım etmek.

döküştürmek, [döküş-tür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Seyrekçe ve acele olarak dökmek. **2.** *{ağız}* (Yağmur için) serpiştirmek; serpelemek. [DS]

döküşük, -ğü [döküş-ük] *{ağız} sf.* İşe yaramaz; bozuk. [DS]

döl[1]**,** [*eT.* tōl > dōl دول] *is.* **1.** *{ağız}* Canlılarda üremeyi sağlayan tohum; sperma. [DS] **2.** Üreme sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireyler; zürriyet. **3.** Yavru; evlat; çocuk. *{eAT} {OsT} (aym)* **4.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Nesil; soy; soyun devamını sağlayan çocuk. [DS] **5.** *{eAT}* Irk. [DK] **6.** *{eAT}* Tenasül. [DK] **7.** *{eAT}* Ev bark. [DK] **8.** *{ağız}* Piç. [DS] **9.** *{ağız}* İnek, koyun, keçi, köpek gibi hayvanların yavruları. [DS] **10.** *{ağız}* Kuzu ve oğlak sürüsü; topluca güdülen keçi ve koyun yavruları. [DS] **11.** *{ağız}* Kavun, karpuz, kabak ve hıyar gibi bitkilerin henüz çiçeği düşmemiş meyveleri. [DS] **12.** *{ağız}* Koyun ve keçilerin yavrulama zamanı. [DS] **13.** *{ağız}* Delikanlı; erkek. [DS] 🗗 **döl ağılı,** *{ağız} Kuzu ve oğlakların otlatmaya götürülmeden önce toplandıkları ağıl.* [DS]|| **döl almak,** *1. İyi cins dişi veya erkek hayvandan yararlanarak iyi cins yavru almak. 2. (Dişi için) gebe kalmak.*|| **döl atmak,** *{ağız} (Gebe hayvan için) yavrusunu düşürmek.* [DS]|| **döl ayı,** *Hayvanların yavrulama zamanı; mart ve nisan ayları.*|| **döl başı,** *{ağız} Sürüde ilk doğan yavru.* [DS]|| **döl çıkmak,** *{ağız} Bir sürüde doğacak olan bütün yavrular doğmuş almak.* [DS]|| **dölden kalmak,** *{eAT} Doğurmaz olmak.*|| **döl dökmek,** *{eAT} {ağız} 1. (Koyun, keçi için) yavrulamaya başlamak.* [DS] *2. {ağız} (Kavun, karpuz, kabak ve hıyar bitkileri için) meyve vermeye başlamak.* [DS]|| **döl dökümü,** *{eAT} Hayvanların doğurma zamanı; ilkbahar.*|| **döl döş,** *{eAT} 1. Çocuklar ve torunlar. 2. {ağız} Soy sop; nesil.* [DS] *3. {ağız} Çoluk çocuk.* [DS]|| **döl düşek,** *{ağız} (Koyun, inek vb. hayvan sürüsü için) yavrulamaya başlamak.* [DS]|| **döl düşme zamanı,** *{ağız} Koyun, keçi vb. hayvanların yavrulama zamanı.* [DS]|| **döl döşeği,** *{ağız} Rahim.* [DS]|| **döl eşi,** *Etene, son, meşime.*|| **dölü bozuk,** *Soysuz.*|| **dölü kesilmek,** *Kısırlaşmak; ihtiyarlamak.*|| **döl vermek,** *1. Yavru doğurmak; üremek. 2. (Bitki için) ürün vermek.*|| **döl yatağı,** *anat. Memelilerde yavrunun ana karnında iken içinde bulunduğu organ; rahim.*|| **döl yolu,** *anat. Döl yatağından dışa açılan yol.*

döl[2]**,** [döl] *{ağız} is.* Topraktaki nem; tav. [DS]

döl[3]**,** [Far. dōl] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

dölcek[1]**, -ği** [Far. dōl => döl-cek] *{ağız} is.* Kuyudan su çekmeye yarayan kova. [DS]

dölcek[2]**, -ği** [döl-cek] *{ağız} is.* Kuzunun doğduğunu müjdeleyen çobana verilen hediye. [DS]

dölcü, [döl-cü] *{ağız} is.* Kuzu ve oğlak sürüsünü gütmek üzere tutulmuş çoban. [DS]

döle, [döle] *{ağız} is.* Boynuzu çıkması gerektiği hâlde boynuzu çıkmamış koyun ya da keçi. [DS]

döleç, [Moğ. töle-ç دولج] *{OsT} is.* Mahzen; izbe.

döleğrek, -ği [*eT.* töle-k > döle(k)-rek] *{ağız} sf.* Düzümsü. [DS]

dölek[1]**, -ği** [*eT.* *tölē-mek > töle-k > döle-k دولك] *{eT} sf.* **1.** Sükûn ve asayiş içinde; itaatli; sakin; huzurlu. *{eAT} {ağız} (aym)* [DS] **2.** Davranışları hesaplı ve ağırbaşlı olan; temkinli; uslu; uysal. *{OsT} {ağız} (aym)* [DS] **3.** Hareketsiz; dingin. **4.** *{eAT} {ağız}* Alçak gönüllü; mütevazı. [DS] **5.** *{ağız}* Güzel; iyi. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) boyu bosu güzel olan; endamlı. [DS] **7.** *{ağız}* Doğru; düzgün; düz. [DS] **8.** *{eAT}* Sabit; kararlı; baki. [DK] **9.** *{eAT} {ağız}* Güvenilir; dürüst; ciddî; mert. [DK] [DS] **10.** *{OsT}* Elverişli; uygun. **11.** *{OsT}* Usta; kurnaz. **12.** *is. {ağız}* Engebesiz, düz arazi; tepe eteği. [DS] **13.** *{ağız}* Tarlanın düz ve verimli kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Ekilen sebzeleri kolay sulayabilmek için yapılmış

kıvrımlı ark. [DS] **15.** *{ağız}* (Kişi için) orta yaşlı. [DS] **16.** *{ağız}* Irmak ve çayların yavaş akıntıları. [DS] **17.** Yağmur ve sel sularının düz bir yerde yaptığı gölcük. [DS] ◻ **döleği yeyni,** *{eAT} Çevik hareketli; tez canlı; çalak.*‖ **dölek basmak,** *{ağız} Dikkatle yürümek; tökezlemeden gitmek.* [DS]‖ **dölek durmak,** *{ağız} Uslu olmak; terbiyesizlik etmemek.* [DS]‖ **dölek olmak,** *{eAT} Temkinli, sakin ve itaatli olmak.*‖ **dölek turmak,** *{ağız} Dölek durmak.* [DS]

dölek[2], [*eT.* tōl > töl-ē-mek > töl-e-k > döl-e-k] *sf.* Çok döl veren; çok ürün veren.

dölek[3]**, -ği** [*eT.* dölük > dölek] *{ağız} is.* Toprak tencere; güveç. [DS]

döleke, [Far. dōl => döl-e-ke] *{ağız} is.* Büyük maşrapa. [DS]

döleklemek, [dölek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Düzlemek; düzeltmek. [DS]

dölekleşmek, [dölekle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Uslanmak. **2.** Yerleşip rahata kavuşmak. **3.** (Yer için) düzleşmek. [DS]

dölekli, [dölek-li] *{ağız} sf.* Uslu. [DS] ◻ **dölekli döşekli,** *{ağız} Ağırbaşlı; olgun; temkinli.* [DS]

döleklik, -ği [dölek-lik دولكلك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Temkinli hareket; temkin. **2.** Vakar. **3.** İtaat.

dölemek, [döl-e-mek دولمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) yavrulamak.

dölenbek, -ği [dolan-mak ? > dölenbe-k] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

dölendirmek, [dölen-dir-mek دولندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ir] [eAT -ür]* **1.** Sabit kılmak; tespit etmek. **2.** Rahata, sükûna, huzura kavuşturmak. **3.** Yerleştirmek. **4.** *{ağız}* Bozulmuş bir şeyi düzeltmek; düzene koymak. [DS] **5.** *{ağız}* Doğrultmak. [DS] **6.** *{ağız}* Rahat ve doğru yürümeyi öğretmek; alıştırmak. [DS] **7.** *{ağız}* Yatıştırmak. [DS]

dölendürmek, [dölen-dür-mek دولندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* → dölendirmek.

dölengeç, -ci [*eT.* teñ-le-mek *(denkleştirmek, havada dengesini sağlamak)* > teñ-lü-geç] *{ağız} is.* Çaylak. [DS]

dölenmek[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-n-mek / دولنمك دولانمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yatışmak; karar kılmak; huzura kavuşmak; sükûnet bulmak. **2.** *{ağız}* Bir yere doğru yönelmek. **3.** *{ağız}* Dolaşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir yere düzgün biçimde yerleşmek. [DS] **5.** *{ağız}* (Bozulmuş bir şey için) düzelmek, iyileşmek. [DS] **6.** *{ağız}* (Hayvan sürüsü için) bir yere düzenli olarak dağılmak. [DS] ◻ **dölenip döşenmek,** *{ağız} 1. Olgunlaşarak uslanmak. 2. Rahat ve huzura kavuşmak.* [DS]

dölenmek[2], [döl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çoğalmak. [DS]

dölertmek, [*eT.* *tölē-mek > döler-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek; tesviye etmek. [DS]

döleşmek[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Düzelmek; yoluna girmek. **2.** Hasta olan bir kimse tekrar sağlığını kazanmak. **3.** Rahat etmek. **4.** Rahat durmak; sessiz durmak. **5.** Dengede durmak; yerleşmek. **6.** Kalabalık içinde bir yer bularak sıkışıp oturmak. [DS]

döleşmek[2], [döle-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Uyuşmak; anlaşmak. [DS]

döleştirmek, [*eT.* *tölē-mek > döleş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek. [DS]

dölet[1], [*eT.* *tölē-mek > döle-t] *{ağız} sf.* Düz. [DS]

dölet[2], [döl-et] *{ağız} is.* Yeni doğum yapan kadının dağıttığı çerez. [DS]

döletmek, [*eT.* *tölē-mek > döle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yoluna koymak; düzeltmek. **2.** *gçsz. f.* Alay etmek. [DS]

dölgen, [dōl-gen] *{ağız} is.* Tohum. [DS]

döllek, [döl-le-k دوللك] *{eAT} is.* Koyunların kuzuladığı yer.

dölleme, [döl-le-me] *is.* **1.** Erkek üreme hücrelerinin dişi üreme hücresine konması; döllemek eylemi. **2.** *{ağız}* Soyun devamını sağlayan çocuk; soy. [DS] **3.** *{ağız}* Yaramaz çocuk. [DS] **4.** *{ağız}* Piç. [DS]

döllemek, [döl-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Erkek üreme hücresini dişi üreme hücresi ile birleştirmek; ilkah etmek. **2.** *gçsz. f. {ağız}* Çocuk doğurmak. [DS] **3.** *{ağız}* (Hayvan için) yavrulamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Ağaçlar için) meyve vermek. [DS]

döllen, [dölle-n ?] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

dölleniş, [döllen-iş] *is.* Döllenme eylemi veya biçimi.

döllenme, [dölle-n-me] *is.* Dişi üreme hücresinin erkek üreme hücresiyle birleşmesi eylemi.

döllenmek[1], [dölle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Dişi üreme hücresi için) erkek üreme hücresi ile birleşmek. **2.** *{ağız}* Çiftleşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Sebze, meyve vb. bitkiler ürün vermek. [DS]

döllenmek[2], [döl-le-n-mek ?] *{ağız}*] *dönşl. f. [-ir]* Yüksek bir yere tutunarak ayaklarını yerden kesip sallanmak. [DS]

döllenmesiz, [döllenme-siz] *sf.* Döllenme geçirmeyen; döllenmeksizin. ◻ **döllenmesiz üreme,** *Gerçek döllenme olmadan; meyoz bölünme olmadan ilkel cinsellik biçimlerinin tümü.*

dölleyici, [dölle-y-ici] *is.* Yapay döllenmeyi sağlayan kişi.

döllü, [döl-lü] *sf.* Dölü olan; döl sahibi. ◻ **döllü döşlü,** *{eAT} Çoluklu çocuklu; çoluk çocuk sahibi.*

döllük, -ğü [döl-lük] *{ağız} is.* **1.** Koyun ve keçilerin yavruladıkları yer. **2.** *sf.* (Hayvan için) damızlık. [DS]

dölsüz, [döl-süz] *sf.* **1.** Çocuğu olmayan. **2.** Yavrusu olmayan. **3.** (Erkek için) kısır.

dölük[1], [? dölük / dülek] *{eT} is.* **1.** Kırık testi; ağzı kırık saksı; kırık testiden yapılmış saksı. [DLT] **2.** Çöp. **3.** Gece körlüğü (?). [Clauson]

dölük[2], **-ğü** [döl-lük > dül-ük] *{ağız} is.* **1.** Hayvan. **2.** Hergele. **3.** Kısrak. [DS]

dölüm, [dön-üm] *{ağız} is.* → dönüm. [DS]

dölüt, [döl-üt] *is.* Gelişimini tam olarak bitirmemiş olmakla birlikte türünün özelliklerini almış olan yavru; cenin, *(1955).*

dömb[1], [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dömb-ek, dömb-ül-de-k, dömb-el-ek*

dömb[2], [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dömb-e-dek, dömb-el-ek, dömb-ül-dek*

dömbeç, -ci [dön-meç / dömbeç] *{ağız} is.* Su çevrimi; anafor. [DS]

dömbedek, -ği [dömb *(yans.)* > dömb-edek] *(dö'mbedek) {ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

dömbek, -ği [dömb-ek / Far. dünbek] *{ağız} is.* **1.** Darbuka. **2.** Eskiden haşhaştan toplanan afyon sakızının konulduğu koni biçimindeki kap. **3.** *sf.* Patlak; çıkık. [DS]

dömbel, [dömb-el] *{ağız} is.* Toprağa atılan tohumun yeni sürmüş filizi. [DS]

dömbele, [dömbel-e] *{ağız} sf.* Sözünün nereye varacağını bilmeyen. [DS]

dömbelek[1], **-ği** [Far. ṭunbek / dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız} is.* **1.** Orta büyüklükte ramazan davulu. **2.** Darbuka. [DS]

dömbelek[2], **-ği** [dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız} is.* Takla. [DS] 🗗 **dömbelek atmak,** *{ağız} Takla atmak.* [DS]

dömbelek[3], **-ği** [dömb *(yans.)* > dömb-el-ek] *{ağız} is.* **1.** Böbrek. **2.** Kelebek. [DS]

dömbelekçi, [dömbelek-çi] *{ağız} sf.* Sözüne ve hareketlerine güven duyulmayan. [DS]

dömbez, [dömb *(yans.)* > dömb-ez] *{ağız} is.* Toprak yığınından oluşan küçük tepecikler. [DS]

dömbüldek, -ği [dömbül-de-k] *{ağız} is.* **1.** Develere takılan büyük çan. **2.** Tef. **3.** Çiftenağra. **4.** Su kabarcığı. [DS]

dömbüldemek, [dömb *(yans.)* > dömb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Eşya için) dengesini bulamayıp sallanmak. **2.** İki tarafa sallanarak yürümek; dengesiz yürümek. **3.** Debelenmek. [DS]

döme[1], [döğ-mek *(dövmek)* > dōm-e] *(dö:me) {ağız} is.* Yayık. [DS]

döme[2], [*dom > dom-a > döm-e] *{ağız} is.* Küçük tepe. [DS]

dömek[1], **-ği** [*dom *(yuvarlak çıkıntı)* > döm-e-k ?] *{ağız} is.* Küçük tepe. [DS] 🗗 **dömek avı,** *{ağız} Aramadan, hazır bulunan av.* [DS]

dömek[2], **-ği** [? dömek] *{ağız} is.* Anapara; sermaye. [DS]

dömek[3], **-ği** [*eT.* tı-mak ? > dömek] *{ağız} is.* Ahırlarda gübreyi dışarı atmakta kullanılan küçük delik. [DS]

dömelmek, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* / dömb *(yans.)* > döm-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ayakta durmak. **2.** Oturmak. **3.** Secde eder gibi çökerek kıçını yükseltmek. **4.** Çıkıntı yapmak. [DS]

dömelti, [dömelt-i] *{ağız} is.* Görüşe engel olan yükselti. [DS]

dömeltmek, [dömel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yuvarlak bir çıkıntı yapar duruma getirmek; tümseklendirmek. [DS]

dömen, [dom *(yuvarlak çıkıntı)* > döm-en] *{ağız} is.* Dağın sivri ve çıplak tepesi. [DS]

dömifinal, -li [Fr. demifinale] *is. spor.* Yarı final.

dömivole, [Fr. demivolée] *is. spor.* Topun yere çarpıp tam havalanacağı sırada yapılan vuruş.

dömün, [döm-ün?] *{ağız} is.* Mahzen. [DS]

dönb, [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dönb-ül-de-mek*

dönbaba, [dön+baba] *is. bot.* **1.** Turnagagasıgillerden, bahçelerde süs için yetiştirilen, meyvesinde bulunan kılçık havanın nemine göre hareket eden, yaprakları ovulduğunda şiddetli bir koku veren, çiçekleri düzenli, pek çok çeşidi bulunan otsu bitki; turnagagası, *(Erodium).* **2.** Süslemede kullanılan çiçek biçimindeki motif.

dönbek, -ği [dömb-ek / Far. dünbek] *{ağız} is.* Darbuka. [DS]

dönbele, [dönb *(yans.)* > dönb-el-e] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalp kırıcı; patavatsız. [DS]

dönbüldemek, [dönb *(yans.)* > dönb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Dengesiz yürümek. [DS]

döncünmek, [dön-cün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyin çevresinde dönmek. [DS]

döndelek, -ği [dön-mek > dön-der-ek > döndele-k] *{ağız} is.* Fırıldak denilen oyuncak. [DS]

döndergeç, -ci [döndür-geç > dönder-geç] *{ağız} is.* Döndürgeç. [DS]

dönderlemek, [dönder-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyin altını üstüne getirmek; döndürmek. [DS]

dönderme, [dön-der-me] *{ağız} is.* **1.** Döndürmek eylemi. **2.** Ağzı geniş bir tür sepet. **3.** Mayasız hamurdan yapılma ve yağda kızartılmış pide. **4.** Kuru yufkadan yapılan börek. **5.** Birinin gönderdiği ya da bir yerde ısmarlayarak yaptığı ikrama verilen karşılık. **6.** *folk.* Bar oyunlarında ilk üç kişinin söylediği türküyü az sonra başka bir üç kişinin tekrarlaması. [DS] 🗗 **dönderme tavası,** *{ağız} Büyük tava.* [DS]

döndermeç, -ci [dönder-meç] *{ağız} is.* Aşıkla oynanan bir oyun. [DS]

döndermek, [*eT.* töñ-der-mek>dön-der-mek دوندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Döndürmek; çevirmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Tercüme etmek. **3.** *{ağız}* Birinin yaptığına karşılık yapmak. [DS] **4.** İdare etmek; yönetmek.

döndertme, [dönder-t-me] *{ağız} is.* Isırgan otu ile yapılan bir yemek. [DS]

döndirek, -ği [döndür-ek] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

döndön, [dön+dön] *{ağız} [sf.* **1.** (Kişi için) kararsız; dönek. **2.** *is.* Topaç. [DS]

döndü, [dön-dü] *{ağız} sf.* **1.** Gittiği yerden geri gelen. **2.** *is.* Din değiştiren kimse; dönme. **3.** Henüz evlenmemiş kız. [DS]

döndüreç, -ci [döndür-eç] *{ağız} is.* → döndürgeç. [DS]

döndürek, -ği [döndür-ek] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Fırıldak. **3.** Döndürgeç. [DS]

döndürgeç, -ci [döndür-geç] *{ağız} is.* Sacda yufka pişirilirken yufkayı alt üst etmeye yarar kılıç biçiminde uzun, ensiz ve yassı araç. [DS]

döndürme, [dön-dür-me] *is.* **1.** Bir şeyin dönmesini sağlama eylemi; dönük hâle getirme. **2.** *{ağız}* Isırgan otu ile yapılan bir yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Kabaktan yapılan bir tatlı. [DS] **4.** *{ağız}* Kalın bağırsak. [DS]

döndürmek, [don-mek > dön-dür-mek دوندورمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dönmesini sağlamak. **2.** Dönük hâle getirmek. **3.** Bir şeyin yönünü değiştirmek; çevirmek. **4.** Altını üstüne getirmek. **5.** Bir durumda olan şeyi başka bir duruma sokmak; başka biçime sokmak; değiştirmek. *{eAT} (aynı)* **6.** (İş yeri vb. için) işletmek, yürütmek. **7.** Verdiği sözden caydırmak. **8.** Yolundan alıkoymak, geri çevirmek **9.** *argo.* Sınıfta bırakmak. **10.** *{eAT}* Bir dilden başka dile çevirmek; tercüme etmek. **11.** *{eAT}* Reddetmek; kabul etmemek. **12.** *argo.* Esrarlı sigarayı sıra ile içmek. ◻ **döndür etmek,** *{eAT} Tekrarlamak.*

döndürmeli, [döndürme-li] *sf.* **1.** Döndürme suretiyle yapılan; olan. **2.** Dökümcülükte döner parçalı kalıpların yapımında kullanılan yöntem.

döndürücü, [döndür-ücü] *sf.* **1.** Döndürme işini yapan. **2.** Döndürme özelliği olan. **3.** Döndüren.

döndürülme, [döndür-ül-me] *is.* Dönük hâle getirilme eylemi; çevrilme.

döndürülmek, [döndür-ül-mek] *edil f. [-ür]* Döndürme eylemi yapılmak; dönük duruma getirilmek.

döndürüş, [döndür-üş] *is.* Döndürme eylemi veya biçimi.

döne, [dön-e] *{ağız} is.* Karşı ziyaret. [DS]

döneç, -ci [dön-eç] *is. fiz.* Dalgalı akımlı dinamo ve elektrik motorlarında hareketli kısma verilen ad; rotor.

dönegen, [dön-egen كن-دونه] *{eAT} sf.* Çok dönen.

döneğeç, -ci [dön-eğeç] *{ağız} is.* Hortum; kasırga. [DS]

döneğen, [dön-eğen] *{ağız} sf.* **1.** Çok dönen. **2.** Su çevrintisi; anafor. **3.** Sözünde durmayan. **4.** Hayvan yuları ile başlığı arasında bulunan bir tür döner halka. [DS]

dönek, -ği [dön-mek > dön-ek دونك] *sf.* **1.** Dönen; dönmeyi huy edinen. **2.** (Yer için) dönülen. **3.** Kararlarından çabuk vazgeçen. **4.** Verdiği sözde durmayan; kalleş; kaypak. **5.** *{ağız} is.* Çift sürerken bir seferde boyuna gidilebilecek kadar uzunlukta olan yer; evlek. [DS] **6.** *{ağız}* Su arkları ile ayrılmış evlekler. [DS] **7.** *{OsT} {ağız}* Uçarken takla atan güvercin. [DS] **8.** *{ağız}* Sınıfta kalan öğrenci. [DS] **9.** *{ağız}* Dönemeç. [DS] **10.** *{ağız}* Su çevrintisi; anafor. [DS] **11.** *{ağız}* Yollarda yağmur ve kar suyunun yaptığı çamurlu su birikintisi. [DS] **12.** *{ağız}* Topaç. [DS] **13.** *{ağız}* Döner halka. [DS] ◻ **dönek ağı,** *Küçük balıkçı tekneleri ile akşam atılıp sabah toplanan ağ.*|| **dönek başı,** *Çift sürerken geri dönülen yer; çift sürmeye başlanılan yer.*|| **dönek yeri,** *Harman yeri.*

dönekçe, [dön-ek-çe] *(dö'nekçe) zf.* **1.** Dönek birine yakışır biçimde. **2.** *sf.* Döneğe özgü.

döneklik, -ği [dön-ek-lik] *is.* **1.** Dönek olma durumu. **2.** Dönek birinin yapabileceği tutum ve davranış.

dönel, [dön-el] *sf.* (Alet ve makine için) dönme hareketi yapan. ◻ **dönel yüzey,** *mat. Biçimi değişmeyen bir çizginin bir eksen etrafında dönmesiyle elde edilen yüzey.*

dönelek, -ği [dön-ele-k] *{ağız} is.* Bir kimsenin özel durumu. [DS] ◻ **döneleği dönmek,** *{ağız} Felakete uğramak; ağzının tadı bozulmak.* [DS]

döneleme, [dön-e-le-me] *is.* Dolaşıp durma eylemi.

dönelemek, [dön-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Dolaşıp durmak; döne döne gezinmek; dönüp durmak. **2.** Acele ve telaşla bir iş yapmak. [DS]

dönelge, [dönel-ge] *{ağız} is.* **1.** Hortum; kasırga. **2.** Dönemeç. **3.** Ev. [DS]

dönelme, [dön-el-me] *is.* Bir hareketin en yüksek noktaya vardıktan sonra tekrar alçalmaya başlaması durumu ve eylemi.

dönelmek, [dön-mek > dön-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Dönelemek. **2.** En yüksek noktaya çıktıktan sonra alçalmaya başlamak.

dönem, [dön-em] *is.* **1.** Belli bir özellik taşıyan zaman parçası. **2.** Hayatın belli bir parçası. **3.** Belli bir etkinliğe ve özelliğe bağlı zaman dilimi. **4.** Bir sanat dalında belli üslûpların yaygın olarak işlendiği zaman. **5.** Sanatçının belli bir görüş ve üslûpta eser verdiği zaman. **6.** Türkiye Büyük Millet Meclisinde iki seçim arasında kalan süre. **7.** Birbirini bütünleyen öğretim süresi. **8.** Dönemsel bir olayda değişmez zaman aralığı; periyot.

dönembeç, -ci [dön-e-meç / dön-e-mbeç] *{ağız} is.* Dönemeç. [DS]

dönemeç, -ci [dön-e-meç] *is.* **1.** Yolun kıvrıldığı, döndüğü nokta; viraj. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* Yeni bir aşama. **3.** Çiftçinin sabanı veya pulluğu döndürdüğü ve sürülmeden bıraktığı tarla kenarı.

dönemek, [dön-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Engel olmak. **2.** Durulmak. [DS]

dönemez, [dön-e-mez] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

dönemli, [dönem-li] *sf.* **1.** Dönemler oluşturan. **2.** Belli aralıklarla düzenli olarak tekrarlanan; periyodik.

dönemsel, [dönem-sel] *sf.* **1.** Belli aralık sonunda yeniden ortaya çıkan veya beliren. **2.** Önceki hareketi bir zaman sonra yapan.

dönemsiz, [dönem-siz] *sf.* **1.** Dönem oluşturmayan. **2.** (Hareket veya olay için) ayırt edici büyüklüğü, bir salınım yapmadan giderek bir sınıra doğru yaklaşan.

dönen, [Moğ. dönen] *{eT} is.* **1.** Dört yaşında olan erkek at. *{ağız} (aynı)* [Nevâyî] [DS] **2.** *{ağız}* Üç yaşını geçen at veya deve. [DS]

dönence, [dön-en-ce] *is. ast. coğ.* Güneşin bir yıl boyunca yer küre üzerinde en öte dik olarak geldiği iki noktadan geçen paraleller, *(1944).*

dönencel, [dönence-l] *sf.* Dönence ile ilgili. 🗗 **dönencel ay,** *Ayın ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (27 gün 1 saat 43 dakika).*|| **dönencel yıl,** *Güneşin ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (365 gün beş saat 48 dakika 46 saniye) [yıldız yılına göre 20 dakika 23 saniye daha kısadır].*

dönenceli, [dönence-li] *sf.* Dönencesi olan; münavebeli. 🗗 **dönenceli yıl,** *Güneşin ilkbahar noktalarından art arda iki geçişi arasındaki süre (365 gün beş saat 48 dakika 46 saniye) [yıldız yılına göre 20 dakika 23 saniye daha kısadır].*

dönendirmek, [dönen-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İdare etmek; yönetmek. [DS]

dönenme, [dön-en-me] *is.* Bir yerde veya bir şeyin etrafında dönüp durma durumu ve eylemi.

dönenmek[1], [dön-mek > dön-en-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Geri dönmek; tersyüz olmak. **2.** Olduğu yerde veya bir şeyin çevresinde dönüp durmak; *{ağız} (ağız).* [DS] **3.** *{ağız}* Bir daire çizerek dönmek. [DS] **4.** *{ağız}* Amacını gerçekleştirmek için fırsat gözeterek bir şeyin çevresinde dolaşmak. [DS]

dönenmek[2], [dona-mak > dona-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Giyinip kuşanmak. [DS]

döner, [dön-er] *sf.* **1.** Dönme özelliği taşıyan. **2.** Dönen; dönme işini gerçekleştiren. **3.** Dönecek biçimde düzenlenmiş veya ayarlanmış olan. **4.** *is.* Döner kebap. **5.** *{ağız}* Toplu tabanca. [DS] **6.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşın sarıldığı yuvarlak ağaç. [DS] 🗗 **döner ayna,** *gök b. Gök cisimlerini gözlemleyebilmek için yer eksenine paralel bir eksen etrafında yerin dönme hızının yarısına eşit bir hızla dönen karışık yapılı bir tür gözlem aynası.*|| **döner değici,** *fiz. Radyo teknikte çeşitli ayar devreleri taşıyan döner bir silindirden oluşan komütatör.*|| **döner kapı,** *Büyük binalarda soğuk girmemesi için düşey bir eksen etrafında dönen birden çok bölümlerden meydana gelmiş giriş.*|| **döner kaşık,** *balıkç. Yavaş hareketli balıkların avlanmasında kullanılan parıltılı olta.*|| **döner kebap,** *mutf. Harlı ateş karşısında döndürülebilen uzun bir şişe dizilmiş yaprak şeklindeki etlerden yapılan bir tür kebap.*|| **döner kemik,** *anat. Ön kolun dış kısmında yer alan ve dirsekle eklemlenen uzun kemik.*|| **döner kule,** *Bir eksen etrafında dönebilecek biçimde yapılmış kule.*|| **döner sahne,** *tiy. Özel bir düzenek ile kendi ekseni etrafında döndürülebilen tabanı olan sahne.*|| **döner sermaye,** *işlet. 1. Kamu maliyesi alanında bir amacın elde edilmesi için genel bütçeden bir kuruluşa azaltılmaması şartı ile verilen sermaye. 2. Bu tür sermaye ile çalışan işletme.*|| **döner yem,** *balıkç. Etçil balıkları avlamaya yarayan bir eksen etrafında suyun hareketi ile dönen bir küçük kaşıkçıktan oluşan olta.*

dönerce, [döner-ce] *{ağız} is.* Tek demirli basit pulluk. [DS]

dönerceli, [dönerce-li] *{ağız} sf.* Sözünde durmayan. [DS]

dönerci, [döner-ci] *is.* Döner kebap yapıp satan kimse.

dönercilik, -ği [dönerci-lik] *is.* Dönercinin yaptığı iş ve meslek.

dönerge, [döner-ge] *{ağız} is.* **1.** Çark. **2.** Arabanın mazısı. **3.** Bir iş yerini çevirmekte kullanılan para; anapara. **4.** Su çevrintisi; girdap. [DS]

döneyen, [dön-eğen / dön-e-y-en] *{ağız} is.* Tekerlekleri birbirine bağlayan ve dönmesini sağlayan ağaç; mil. [DS]

döngeç, -ci [dön-geç] *{ağız} is.* **1.** Pervane. **2.** Temelsiz evlerde evin dört köşesine konulan ve temel görevini gören kısa direkler. [DS]

döngel, [dön-mek + gel-mek / töng > döng-el] *is.* **1.** *bot.* Gülgillerden hamken kekremsi, olgunlaşınca mayhoş, esmer renkli, küremsi, beş çekirdekli meyvesi olan yabanisi dikenli, bahçelerde yetiştirileni dikensiz, beş metre kadar boylanabilen ağaççık; muşmula; beşbıyık, *(Mespilus germanica).* **2.** *{ağız}* Meyvesi hafif sulu ve ekşi bir tür böğürtlen. [DS] **3.** *{ağız}* Zaman göstergesi; saat. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Sözünde durmayan. [DS] **5.** *{ağız}* Düzgün olmayan; eğri. [DS] 🗗 **döngele etmek,** *{ağız} Geri çevirmek.* [DS]|| **döngel orucu,** *Sürekli olarak aç kalma.*

döngele, [döngel-e] *{ağız} is.* Bozkırda biten bir tür diken. [DS]

döngitmek, [töñ-it-mek / döñ-it-mek / döñ-id-mek] *(döñitmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Eğilmek; dönmek.

döngöz, [dön-mek > dön+göz] *{ağız} sf.* **1.** Şaşı. **2.** (Kişi için) gözleri çok hareket eden. [DS]

döngü, [dön-mek > dön-gü] *is. mat. mant.* Bir işlemi, olayı veya akıl yürütmeyi başlangıçtaki duruma getiren süreçler bütünü, *(1955).*

döngüldek, -ği [döngül-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) zayıflık ya da yaşlılık yüzünden başı düşmüş, omuzları kalkmış durumda yürüyen. [DS]

döngüldemek, [döng-ül-demek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Suyun üzerinde yüzen cisim için) ileri geri hareket etmek. **2.** Dengesini kaybederek ileri geri sallanmak. **3.** Düşecek hâle gelmek. [DS]

döngüldevik, -ği [döngülde-(k)-ik ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kararsız; işkilli. [DS]

döngüldeyük, -ğü [döngülde-y-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) dengesiz; ileri geri sallanan. [DS]

döngüleme, [döngü-le-me] *is. bsy.* Geri besleme veya sayısal bilgi aktarımı şeklinde bir sistemin girişi ile çıkışı arasında bağlantı kurma işi.

döngülü, [döngü-lü] *sf. bsy.* **1.** Döngüsü bulunan. **2.** (Sistem için) döngü uygulanmış olan.

döngün, [dön-gün] *{ağız} sf.* **1.** Dargın. **2.** Bir tarafa dost görünerek oradan aldığı bilgileri karşı tarafa götüren; satılmış. **3.** (Yemek için) tadı değişmiş; ekşimiş. **4.** (Kişi için) hastalığı iyileşmeye yüz tutmuş. **5.** Sözünde durmayan; dönek. [DS]

dönme, [dön-me] *is.* **1.** Bir durumdan başka bir duruma geçme eylemi. **2.** Dinini değiştirip Müslüman olan kişi; mühtedi. **3.** Cerrahi işlemlerle cinsiyetini değiştirerek kadın olmuş erkek. **4.** *gök b.* Bir gök cisminin her noktası bir çember çizecek biçimde hareket etmesi. **5.** *{ağız}* Su çevrintisi; girdap. [DS] **6.** *argo.* Aralara açık saçık cinsellik taşıyan sahneler ekleyerek piyasaya sürülmüş film. **7.** *sf.* Dönen; dünmüş. 🗗 **dönme dolap,** *1. Bayram ve eğlence yerlerinde yukarıdan aşağıya doğru bir eksen etrafında sallanan oturma yerleri bulunan eğlence aracı. 2. Eskiden büyük konaklarda ve saraylarda bir yerden başka bir yere yemek aktarmak için duvarlara yerleştirilmiş dönebilen dolap.*|| **dönme ekseni,** *fiz. Dönen bir cismin her noktasının çizdiği çemberin merkezinden geçen doğru.*

dönmece, [dön-mece] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yapılmış pulluk. **2.** Pişmanlık. [DS]

dönmeç, -ci [dön-meç] *{ağız} is.* **1.** Köşe başı. **2.** Suyun dolanarak aktığı yer. [DS]

dönmek, [*eT.* tön-mek > dön-mek دونمك] *dönşl. f. [-er]* **1.** Ekseni etrafında daire çizecek şekilde hareket etmek; dolanmak; devretmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DK] **2.** Gittiği yerden ilk çıktığı yere tekrar gelmek; geri gelmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **3.** Gidiş yönünü değiştirmek; sapmak. **4.** Konumunu olduğu yerde değiştirmek; başını çevirip bakmak; yönelmek. *{eAT} (aynı)* [DK] **5.** Durumu ve niteliği değişmek; tahvil olmak. **6.** Bir şeye veya kişiye benzemek. **7.** Andırmak; benzemek. *{eAT} (aynı)* **8.** Din ve görüş değiştirmek; ihtida etmek. **9.** (Hava için) açık ve güneşli iken yağış ve fırtınaya dönmek; bozmak. **10.** (İş yeri veya ev için) yönetilmek; çekip çevrilmek; ihtiyaçları karşılanmak. **11.** Ayrılmış olduğu bir iş veya çalışmaya tekrar başlamak; göreve yeniden gelmek. **12.** *mecaz.* Gizli tuzaklar kurulmak, dolap çevrilmek. **13.** (Öğrenci için) sınıfta kalmak. **14.** (Dilek, dilekçe için) reddedilmek; isteği kabul görmemek. **15.** *{eAT}* Bir durumdan başka bir duruma geçmek; değişmek; bozulmak; inkılap olmak. **16.** *{eAT}* Vazgeçmek; feragat etmek. **17.** *{eAT}* Çevrilmek; tercüme olunmak; naklolunmak. **18.** *{ağız}* (Çiftleştirilmiş inek için) gebe kalmayarak tekrar çiftleşmek istemek. [DS] **19.** *{ağız}* (Mide için) alt üst olmak; bulanmak. [DS] **20.** *{ağız}* Bir kimseden nefret edip yüz çevirmek; soğumak. [DS] 🗗 **dön babam dön,** *Sürekli aynı iş ve işlemlerin yapıldığını ifade eden bıkkınlık sözü.*|| **döne döne,** *1. Dönerek, çevrilerek, kıvrılarak. 2. {eAT} Tekrar tekrar.*|| **döne gelmek,** *{eAT} 1. Geri gelmek; dönüp gelmek. 2. Yolunu şaşırmak.*|| **Döneydi ola mı?** *{eAT} Acaba döner mi?*|| **dönüp dolaşmak,** *Uzun süre gezmek; çok dolaşmak.*

dönük, -ğü [dön-ük] *sf.* **1.** Yüzü veya bir tarafı dönmüş hâlde olan; tersine çevrilmiş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yönelmiş durumda olan. **3.** Bir tarafa kaymış, yamulmuş; eğri; eğrilmiş. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *mecaz.* Bir kitle veya kişiden yana olan. **5.** *{ağız}* Çirkin. [DS] **6.** *{ağız}* (Kişi için) kılıksız; kıyafetsiz. [DS] **7.** *{ağız}* Yaramaz. [DS] **8.** *{ağız}* Sözüne güvenilmeyen; sözünde durmayan. [DS] **9.** *{ağız}* Huysuz ve asık suratlı. [DS] **10.** *{ağız}* Din değiştirmiş kimse; dönme. [DS] **11.** *{ağız} is.* Cüzam hastalığı. [DS] **12.** *{ağız}* Ayak altında ezilmekten meydana gelen yara. [DS] **13.** *{ağız}* Hastalık sebebiyle renk sararması. [DS]

dönüklük, -ğü [dönük-lük] *is.* **1.** Dönük olma durumu. **2.** *{ağız}* Geri gidiş; irtica. [DS]

dönükmek, [dön-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Bir iş üzerinde çok uğraşmak. **2.** Kendini işe canla başla vermek. [DS]

dönülme, [dön-ül-me] *is.* Dönülmek eylemi.

dönülmek, [dön-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dönme eylemi yapılmak.

dönüm, [dön-üm] *is.* **1.** Dönme eylemi. **2.** Gidip de geri gelme eyleminde geri dönüşün başladığı yer. **3.** Gidip gelme yoluyla yapılan işlerin her bir seferi. **4.** Belli aralıklarla yinelenen hareketin başlangıç noktası. **5.** Bin metre karelik alan ölçüsü. **6.** Eskiden kenarları kırkar adım veya arşın olan kare alanı. **7.** *{ağız} sf.* Defa; kez; sefer. [DS] 🗗 **dönüm noktası,** *Sürmekte olan bir iş veya olayda geçiş sağlanan yeni bir durum; önemli bir aşama.*

dönümlü, [dönüm-lü] *sf.* Dönme yeteneği olan.

dönümlük, -ğü [dönüm-lük] *sf.* **1.** Dönüm olarak belirtilen miktarda alanı olan. **2.** Dönüm olarak belirtilen miktardaki alana yetecek kadar olan. **3.** Gidip dönme sayısı belirtilen kadar olan.

dönümsüz, [dönüm-süz] *{ağız} sf.* Beceriksiz; sakar. [DS]

dönüş, [dön-üş] *is.* **1.** Dönme eylemi veya biçimi. **2.** Geldiği yere geri gitme eylemi; avdet. **3.** Gidilen yerden geri geliş için yapılan yolculuk. **4.** Yolculuktan veya gidilen yerden döndükten sonra ilk yerde bulunma olgusu. **5.** *bale.* Dansçının olduğu yerde iki ayağı üzerinde dönerek yaptığı hareket. **6.** *spor.* Basketbolda oyuncunun ayağını yerden kesmeden yaptığı dönme hareketi; pivot. **7.** *spor.* Yüzücünün dönüş duvarına geldiğinde el ve ayaklarını değdirerek yaptığı yarım çember çizme hareketi. ◻ **dönüş bileti,** *Bir yolcunun geri dönmek için aldığı ulaşım aracı bileti.*|| **dönüş etmek,** *{ağız} Geri gelmek.* [DS]|| **dönüşü olmayan yol,** *Pek iç açıcı olmamakla birlikte başka seçeneği olmayan iş veya durum.*|| **dönüş yapmak,** *1. Çalışmak üzere gidilen yabancı ülkeden, bir daha gitmemek üzere kesin olarak geri gelmek. 2. Zararlı olacağı anlaşılan bir işten vazgeçmek.*

dönüşlü, [dönüş-lü] *sf.* **1.** Dönüşü olan; dönen. **2.** *dbl.* Yaptığı iş kendi üzerine yönelen. ◻ **dönüşlü çatı,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin özneye döndüğünü belirten çatı.*|| **dönüşlü fiil,** *dbl. Öznenin yaptığı işin yine öznenin kendi üzerine yöneldiğini belirten fiil çatısı.*|| **dönüşlü zamir,** *dbl. Kişi kavramını pekiştirmekte kullanılan "kendi" kelimesi.*

dönüşlülük, -ğü [dönüşlü-lük] *is.* Dönüşlü olma niteliği. ◻ **dönüşlülük eki,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden dönüşlü çatı kurmaya yarayan (-n, -l, -ş) ekleri.*

dönüşme, [dön-üş-me] *is.* Bir biçimden başka bir biçime geçme eylemi.

dönüşmek, [dön-üş-mek] *işteş f. [-ür]* **1.** Hep birlikte dönmek. **2.** *dönşl. f.* Bir durumdan başka bir duruma veya biçime geçmek; hâl değiştirmek; şekil değiştirmek; tebdil etmek, *(1942).* **3.** Dönmek eylemini yinelemek. **4.** (Hasta için) iyileşmeye yüz tutmak; nekahet devresine girmek. **5.** *{ağız}* Serbestçe dönüp dolaşabilmek. [DS] **6.** *{ağız}* Serbest iş yapmak; ufak tefek iş yapmak. [DS]

dönüşsüz, [dönüş-süz] *sf.* Dönüşü olmayan; dönülmeyen.

dönüştürme, [dönüş-tür-me] *is.* Dönüşme işini gerçekleştirme eylemi.

dönüştürmek, [dönüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dönüşmesini sağlamak. **2.** *mat.* Belli bir kurala göre bir şekli başka bir şekle çevirmek. **3.** *bsy.* Programları yeni bir programa uyarlamak. ◻ **dönüştürüp durmak,** *Durumunu değiştire değiştire zaman geçirmek.*

dönüştürücü, [dönüştür-ücü] *sf.* **1.** Dönüşmesini sağlayan; dönüştüren. **2.** *elkt.* Transformatör.

dönüştürülme, [dönüştür-ül-me] *is.* Dönüşme sağlanması eylemi.

dönüştürülmek, [dönüştür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dönüştürmek eylemi yapılmak.

dönüştürüm, [dönüştür-üm] *is.* Dönüştürmek eylemi; tahvil.

dönüşük, -ğü [dönüş-ük] *{ağız} is.* Babadan kalan tarlanın kardeşler arasında dönüşümlü olarak ekilip biçilmesi. [DS]

dönüşül, [dönüş-ül] *sf.* (Sıcaklık derecesi için) bir aşırı iletkende aşıldığı anda iletkenliğin kaybolduğu; kritik.

dönüşüm, [dönüş-üm] *is.* **1.** Bir biçimden başka bir biçime girme olgusu; dönüşme eylemi. **2.** *biy.* Görevinin değişmesi yüzünden bir organda ortaya çıkan değişme. **3.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde derin yapıları yüzeysel yapılara çevirme süreci. **4.** *kim.* Çeşitli zorlayıcı etkenlerle bir elementin başka bir element hâline gelmesi. **5.** *psikol.* Bilinç altına itilen duyguların, istemlerin tam karşıtı olarak bilinç alanına yükselmesi.

dönüşümcü, [dönüşüm-cü] *is.* **1.** Dönüşümcülük yanlısı olan kişi. **2.** *biy.* Çeşitli bitki ve hayvanların zincirleme olarak birbirinden türediğini ileri süren kişi. **3.** *dbl.* Üretici dilbilgisinde türev ad, sıfat ve fiillerin tabanda yer almadığını, sonradan dönüşümsel birleşence türetildiğini ileri süren varsayım.

dönüşümcülük, -ğü [dönüşümcü-lük] *is. biy.* Yaşayan canlıların yalın biçimlerden karmaşık biçimlere doğru birbirinden zincirleme ve evrim yoluyla gelişerek ortaya çıktığını ileri süren görüş.

dönüşümlü, [dönüşüm-lü] *sf.* **1.** Birbirinin yerini sıra ile alan; yer değiştiren. **2.** *zf.* Sıra ile, değişerek.

dönüşümsel, [dönüşüm-sel] *sf.* Dönüşümlerle ilgili olan. ◻ **dönüşümsel birleşen,** *dbl. Üretici dil bilgisinde söz diziminin derin yapıdan yüzeysel yapıya geçişini sağlayan bölümü.*

dönüşün, [dönüş-ün] *{ağız} zf.* Dönünce. [DS]

dönütmek, [dön-üt-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Uygunluk sağlamak; yakıştırmak. [DS]

döpiyes, [Fr. deux-pièces] *is.* **1.** Uygun bir etek ceket veya pantolon ceketten ibaret kadın elbisesi. **2.** *sf.* Üst ve alt olmak üzere iki parçadan ibaret olan.

dör, [? dör] *{ağız} is.* **1.** Köyün dışında koyun sağılan düzlük yer. **2.** Eski evlerde büyük odanın oturulan kısmı. **3.** Konuk odası. [DS]

dörder, [dör(t)-er] *sf.* **1.** Dört sayısının üleştirme biçimi. **2.** Her seferinde dört adet olmak üzere. **3.** Her birine dört tane düşmek üzere.

dördül, [dör(t)-ül دردل] *is.* **1.** Kenarları ve açıları birbirine eşit olan dörtgen; dört köşeli yüzey; kare; murabba. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *ed.* Rubaî. **3.**

dbl. Kimi dillerde dörtlü bir öbeği ifade eden dilbilgisel sayı. **4.** Arapça'da dört ünsüzden meydana gelen kök. **5.** *{ağız}* Üç boyutu da eşit cisim; küp. [DS] **6.** *{ağız}* Kesiti kare olan ağaç parçası. [DS] **7.** *{ağız}* Taneleri dört sıra olan arpa. [DS] 🗗 **dördül düzen,** *{ağız} Bir ev için gerekli olan eşyanın tümünün hazır bulunması durumu; tam tekmil.* [DS]

dördün, [dör(t)-ün] *is.* Ay diskinin yarısının göründüğü evre; yarım ay; terbî.

dördüncü, [dör(t)-üncü] *sf.* **1.** Dört sayısının sıra sıfatı. **2.** Sıra bakımından yeri dörtte olan. 🗗 **dördüncü çağ,** *jeol. Buzullaşmanın deniz yüzeyinde önemli değişmelere yol açtığı ve insanın yaratıldığı, yeryüzünün iki veya üç milyon yıl süren çağı.*

dördüz, [dör(t)-üz] *sf.* **1.** Dördü bir arada. **2.** Bir batında dünyaya gelen dört kardeş. 🗗 **dördüz yumrucuklar,** *anat. Beyinle beyincik arasında bulunan görme ve işitme duyularının yolları üzerinde bulunan dört kabartı; dördüz tümsekler.*

dördüzleme, [dör(t)-üz-le-me] *is.* Eski Yunan tiyatrosunda üçü trajedi, sonuncusu yerine dramı olarak düzenlenen sahne eseri.

dörek, -ği [*eT.* *tör-mek *(eşmek)* > dör-ek ?] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz. **2.** *is.* Domuzların burunları ile eştikleri yer. [DS]

dörelenmek, [*eT.* *tör-mek > dörele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Olduğu yerde sağa sola dönüp durmak. **2.** Yerinden dönerek fırlayıp kalkmak. **3.** Boşu boşuna oyalanmak. **4.** Köşe bucağı konuşmak. **5.** (Tavuklar için) çöplükte eşelenmek. [DS]

dörez, [dör-ez] *{ağız} is.* Yırtık. [DS]

dörinmek, [dör-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tavuk için) eşinmek. [DS]

dörmek, [*eT.* *tör-mek > dör-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** (Domuz için) yeri burnu ile kazmak. **2.** (Tavuk için) yeri eşelemek. **3.** Toplamak; devşirmek. **4.** Biçmek. **5.** *gçsz. f.* Yaramazlık yapmak. **6.** Dolaşıp durmak. [DS]

dörmelemek, [dörme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) emeklemek. [DS]

dörmülemek, [dörme-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [r] [-l(ü)-yor]* Gezinip durmak. [DS]

dörnemek, [tör-mek > dörin-mek > dör(i)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Çiğnemek; ezmek. **2.** Yıkmak. [DS]

dörpü, [*eT.* törpi-mek > törpi-g > dörpü دریو / دریپ] *{eAT} {ağız} is.* Törpü. [DS]

dörpüsüz, [dörpü-süz] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba; terbiyesiz. [DS]

dört, -dü [*eT.* tört / dörd > dört] *is.* **1.** Üç ile beş arasında yer alan sayının adı. **2.** Bu sayıyı gösteren rakam: 4, IV. **3.** *sf.* Sayısı üç ile dört arasında bulunan. **4.** Hep; bütün; tamamen. 🗗 **dört açılı,** *Dört açısı olan çokgen.*|| **dört adımlık yer,** *Çok yakın.*|| **dört ayağını bir yere getirmek,** *Fazla gayret göstermek.*|| **dört ayak,** *1. Dört ayaklı hayvan. 2. Elleri de ayak gibi kullanarak yere çöküş. 3. Roma devri doğu şehirlerinde ana kavşaklardaki dört açıklıklı revak.*|| **dört ayaklı,** *Hayvan.*|| **dört ayaklılar,** *biy. Sürüngenlerin ve memelilerin de arasında bulunduğu dört ayaklı hayvanlar sınıfı.*|| **dört ayak olmak,** *argo. Domalmak.*|| **dört ayak üstüne düşmek,** *Tehlikeden zarar görmeksizin kurtulmak; şanslı olmak.*|| **dört bağlı,** *kim. Bir organik bileşiğin formülünde dört karbon atomuna bağlı bir karbon atomu.*|| **dört başı mamur,** *1. Hiçbir eksiği olmaksızın; eksiksiz; kusursuz. 2. İşleri yolunda, rahatı yerinde.*|| **dört başlı,** *anat. Yapışması dört bağ aracılığıyla olan uyluk kaslarından birisi.*|| **dört beş,** *Yaklaşık olarak dört veya beş civarında olan.*|| **dört bir tarafı,** *Her yanı.*|| **dört bucak,** *Her taraf, her yer.*|| **dört değerli,** *kim. Birleşme değeri dört olan element.*|| **dört dilimli,** *mim. Gotik sanatın en önemli ögelerinden biri olan, birbirlerine teğet dört çember yayından meydana gelmiş mimarî motif.*|| **dört dolanmak,** *{ağız} 1. Telaşla çare aramak. 2. Dört dönmek.* [DS]|| **dört dönmek,** *1. Telaşlı hareketlerle koşturarak gidip gelmek veya dönerek aranmak. 2. Bir şeyi elde etmek için çok gayret sarf etmek.*|| **dört dörtlük,** *1. müz. Birlik. 2. mecaz. Tam, kusursuz.*|| **dört duvar arasında kalmak,** *Evde kapalı kalmak; gezinti yapamamak.*|| **dört elle sarılmak,** *1. Bir işe isteyerek ve canla başla girişmek. 2. Bütün gönlüyle bağlanmak.*|| **dört giden,** *{ağız} Dört ana yön.* [DS]|| **dört göz,** *Gözlüklü kimse.*|| **dört göz bir evlat için,** *Anne ve babanın çocukları için yaptıkları fedakârlığı anlatan söz.*|| **dört gözle beklemek,** *Büyük bir sabırsızlık ve özlem içinde beklemek.*|| **dört gül,** *{ağız} Dört köşe; dört kenarlı.* [DS]|| **dört halife,** *isl. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra halife seçilen Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali.*|| **dört heceli,** *Her mısrası dört heceden oluşmuş manzume.*|| **dört işlem,** *mat. Toplama, çıkarma, bölme ve çarpmadan ibaret aritmetiğin temel işlemleri.*|| **dört kanallı,** *İki yönde de iki hattı olan iki kanallı bağlantı.*|| **dört kanatlı,** *İki çift kanadı olan böcek.*|| **dört kapı,** *tasvf. Bektaşilikte geçilmesi gereken dört eğitim merhalesi olan şeriat, tarikat, marifet ve hakikat mertebeleri.*|| **dört kaşlı,** *1. Kalın ve gür kaşlı. 2. Bıyığı yeni çıkmaya başlayan delikanlı.*|| **dört katlı,** *Çözgüsü dört iplikten olan ipek şerit.*|| **dört kemer,** *{ağız} Yorgancılıkta bir tür dikiş adı.* [DS]|| **dört kıçlı,** *{ağız} Dört ayaklı mangal.* [DS]|| **dört kolluya binmek,** *Tabutla taşınmak, ölmek.*|| **dört köşe,** *Kare biçimli.*|| **dört köşe olmak,** *Çok keyiflenmek.*|| **dört kutuplu,** *fiz. Her biri bir uç çiftinden oluşan iki erişimli elektrik ağı.*|| **dört mezhep,** *isl. İslamiyet'in dört ana mezhebi olan Hanefî, Şafiî, Malikî ve Hanbelî mezhepleri.*|| **dört**

motorlu, *havc. Dört motor veya dört türbo jet ile donatılmış uçak.* || **dört renkli,** *Sarı, kırmızı, mavi ve siyah renklerle yapılan bakı.* || **dört taraftan,** *Her yandan.* || **dört teker,** *argo. Otomobil.* || **dört tekli,** *{ağız} Kare biçiminde olan.* [DS] || **dört ucunu bırakmak,** *İlgilenmemek; işi bırakmak.* || **dört uçlu,** *Dört ucu olan elektrikli aygıtlar.* || **dörtü onda,** *{eAT} Onda dördü.* || **dört üstü, murat üstü,** *İşi yolunda.* || **dört yanı deniz kesilmek,** *Çaresizlik içinde kalmak.* || **dört yanından tutmak,** *Kayıtsız şartsız buyruk altına almak.* || **dört yaprak,** *mim. Bir bakışım merkezi çevresinde yerleştirilmiş dört mızrak ucundan meydana gelmiş mimarî motif.* || **dört yol,** *Dört tane yolun birleştiği kavşak.* || **dört yol ayırdı,** *{ağız} Dört yol kavşağı.* || **dört yol ağzı,** *İki yolun kesiştiği, dört çıkışlı yer; kavşak içi.* || **dört yüzlü,** *mat. 1. Dört yüzü olan çok yüzlü. 2. Tabanı üçgen olan piramit.*

dörtcihar, [dört + Far. cihar *(dört)*] *is.* Tavlada her iki zarın da dört olarak gelmesi; dört dört.

dörtegü, [tört > tört-egü / dört-egü] *(dörtegü:) {eT} sf.* **1.** Dördü birden; her dördü. **2.** Dörder dörder. **3.** Dörtlü olarak.

dörten, [dört+en] *{ağız} is.* Dört en kumaştan yapılmış bir tür gömlek. [DS]

dörtgen, [dört-gen] *is.* **1.** *mat.* Dört kenarlı çokgen şekil; dörtkenar, *(1937).* **2.** *sf.* Dörtgen biçimli.

dörtgil, [tört > tört-gil / dört-gil] *{eT} sf.* Dörtgen.

dörtgül, [*eT.* tört-gil] *{ağız} sf.* Dört köşe. [DS]

dörtkenar, [dört+kenar] *is.* **1.** Dört kenarlı çokgen şekil; dörtgen. **2.** *sf.* Dörtgen biçimli.

dörtleme, [dört-le-me] *is.* **1.** Dörde tamamlama eylemi. **2.** *{ağız}* Tarlayı dört kez sürme. **3.** *ed.* Halk şiirinde dört mısralı bentlerden oluşan şiirlerin genel adı; terbî. **4.** *{ağız}* Atın dört nala koşması. [DS] **5.** *{ağız}* Ucunda dört tane fındık bulunan fındık dalı; dörtlü. [DS]

dörtlemek, [dört-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Bir şeyin sayısını dörde çıkarmak; dört adede tamamlamak. **2.** *{ağız}* Çift atlı arabaya hayvanları desteklemek amacıyla bir çift at daha koşmak.

dörtmek, [dör-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er]* Ekmek dilimlerinin üstüne ya da arasına yağ, kaymak, reçel vb. şeyler sürerek sandviç yapmak. [DS]

dörtlü, [dört-lü] *sf.* **1.** Dört kişiden meydana gelen. **2.** Dört birimden oluşan. **3.** *is. ed.* Her kıtası dört mısradan oluşmuş manzume. **4.** *müz.* Dört partili olarak düzenlenmiş müzik eseri. **5.** Dört müzikçiden oluşan topluluk. **6.** Üzerinde dört işareti bulunan iskambil kâğıdı.

dörtlük, -ğü [dört-lük] *is.* **1.** Dört birimden oluşan. **2.** Dört birim alabilen kap vb. **3.** *ast.* Birbirine dik iki çap ile dörde bölünmüş daire parçalarından her biri. **4.** *ed.* Dört mısradan oluşmuş nazım birimi. **5.** *müz.* Bir sekizliğin iki katı, bir ikiliğin yarısı değerinde olan nota.

dörtnal, [dört+nal-(a)] *is.* **1.** Atın en hızlı koşma biçimi. **2.** Bir işi çabuk ve acele olarak yapma. **3.** *zf.* Dört nala koşarak. 🗗 **dörtnal salıntısı,** *Dörtnal koşan atın yaptığı hareket.* || **dörtnal sesi,** *Kalp yetmezliği sebebiyle kalbin normal iki sesine bir de gevşeme sırasında duyulan üçüncü sesin eklenmesi.*

dörtnala, [dörtnal-a] *zf.* Çok hızlı koşarak. 🗗 **dörtnala kaldırmak,** *Atı dörtnal koşturmaya başlamak.* || **dörtnala kalkmak,** *(At için) dört nal koşmaya başlamak.*

dörtşer, [dört-şer دردشر] *{eAT} sf.* Dörder.

dörttek, [dört+tek] *is. dnz.* (Kürek yarışları için) dört kürekli yarış teknesi.

dörtü, [dör-t-ü] *{ağız} is.* Ekmek hamurunun üzerine sürülen sulandırılmış yumurta. [DS]

dörünmek[1], [dör-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Pişman olmak. [DS]

dörünmek[2], [dör-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) yattığı yerde yuvarlanmak; ağnamak; debelenmek. **2.** (Tavuk vb. için) eşinmek. **3.** (Çocuk için) ayağa kalkarak yürümeye çabalamak. [DS]

dörüşmek, [dör-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Çabalamak. [DS]

döş, [*eT.* tōş > döş دوش] *is.* **1.** Kaburga altı; boş böğür; karın boşluğu. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Göğüs; sine; bağır. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Gerdan. [DS] **4.** *{ağız}* Kaba etler; kalça. [DS] **5.** Kasaplık hayvanlarda yağlı ve lezzetli olan göğsün yukarı ve ön kısmı. **6.** *{eAT}* Arkadan gelen kuşak; nesil. **7.** *{eAT}* Aile. **8.** *{ağız}* Kucak. [DS] **9.** *{eAT}* Karşı; mukabil. **10.** *{eT}* Dağ eteğinden bir parça yukarı kısım; yamacın aşağı kısmı; yamaç; bayır. *{ağız} (aynı)* [DS] [Nevâyî] **11.** *{ağız}* Ön taraf. [DS] **12.** *{ağız}* Koyun buduna pirinç doldurarak fırında kızartılmak suretiyle yapılan pilavlı kebap. [DS] 🗗 **döş bıçağı,** *{ağız} Kasapların et parçaladıkları büyük bıçak.* [DS] || **döş kemiği,** *{eAT} anat. Göğsün tam ortasında birbiriyle bitişen yumuşak kemikler.* || **döş kolanı,** *{ağız} Devenin karnının altından geçirilen kolan.* [DS] || **döş gömü,** *{ağız} mutf. Pastırmacılıkta, sığırın ön iki bacağı ile göbek arasında kalan etten yapılan pastırmaya verilen ad.* [DS] || **döşü doğru,** *{ağız} (Kişi için) doğruluktan ayrılmayan.* [DS] || **döşün vermek,** *{eAT} 1. Bağrını yaslamak. 2. Karar kılmak. 3. Konaklamak.* || **döş vermek,** *{eAT} 1. Bağrını yaslamak; yaslanmak. 2. Yanına almak; yan vermek. 3. Karar kılmak; konaklamak.*

döşdük, -ğü [döş-lük] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri önlük. [DS]

döşek, -ği [*eT.* töş-ē-mek > töş-ē-k > döş-e-k دوشك] *is.* **1.** Yatak, şilte. **2.** *{OsT}* Tohum ekilen, fidan yetiştirilen yer. [Bürhan-ı Katı'] **3.** *baynd.* Bir şey üzerine yapılan kuru taş kaplama. **4.** *{ağız}* Halı;

kilim; çul. [DS] **5.** *{ağız}* Çarığın içine konulan bez ya da keçe parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Dövülmek için harman yerine serilen ekin sapları. [DS] **7.** *{ağız}* Bir harmanlık ekinin yarısı. [DS] **8.** *{ağız}* Çok düz ve taşsız tarla. [DS] **9.** *{ağız}* İki tarafı çukur, ortası yüksek yer. [DS] **10.** *{ağız}* Birkaç yıl dinlendirilmiş, ekime elverişli tarla; çeltik tarlası. [DS] **11.** *{ağız}* Değirmen taşının tabanını oluşturan alttaki yuvarlak taş. [DS] **12.** *{ağız}* Döşeme tahtası. [DS] **13.** *{ağız}* Kağnının yük konulan tahta kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Arabanın ön ve arka tekerlekleri üzerine konulan tahta. [DS] **15.** *{ağız}* Kalafatçılıkta teknenin altına ve omurgaya bağlanan eğri ağaçlar. [DS] **16.** *{ağız}* Karada ve suda kereste taşımak için yapılan yol. [DS] **17.** *{ağız}* Az miktarda yağan ilk kar. [DS] 🗗 **döşeğe düşmek,** *1. Hastalanmak. 2. {eAT} Yatalak olmak.*|| **döşeğe uzanmak,** *Yatmak.*|| **döşek esiri,** *{eAT} Yatalak.*|| **döşek hastası,** *Yatmayı seven.*|| **döşek komak,** *{eAT} Yatak yapmak; yatak sermek.*|| **döşek salmak,** *{eAT} Yatak sermek.*

döşekçi, [döşek-çi] *{eT} is.* Döşek yapan veya satan.

döşekli, [döşek-li] *sf.* **1.** Döşeği olan; döşeği bulunan. **2.** Oturaklı; yerinden oynamayan. **3.** *{ağız}* (Hayvan ve insan için) iri yarı ve kuvvetli. [DS] **4.** *{ağız}* Enli; geniş; yassı. [DS] **5.** *is. dnz.* Yalpası az, yayvan yapılı gemi.

döşeklig, [töşē-k > töşe-k-lig] *{eT} sf.* Döşekli; döşek sahibi olan.

döşeklik, -ği [döşek-lik] *{eT} sf.* **1.** (Kumaş için) döşek yapmaya uygun. **2.** *{ağız} is.* Yatak yüzü. [DS] **3.** Yatak konulan yer.

döşeli, [döşe-li] *sf.* Döşenmiş olan; mefruş.

döşelmek, [töşē-mek > töşe-l-mek > döşe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ir]* Döşenmek.

döşem, [döşe-m] *is.* **1.** Belirli bir iş için gerekli olan aletlerin kullanıma uygun biçimde konulması işlemi; tesisat. **2.** Bu aletlerin tümü.

döşemci, [döşem-ci] *is.* Bir yerde veya bir işte kullanılacak olan araç ve gereçleri yerine koyan, kuran kişi; tesisatçı.

döşemcilik, -ği [döşemci-lik] *is.* Döşemcinin yaptığı iş veya mesleği; tesisatçılık.

döşeme, [döşe-me] *is.* **1.** Örtme, kaplama durumu ve eylemi. **2.** Binalarda zemini örten tahta, plak veya beton; üzerinde gezilen yer; taban. **3.** Bir binanın içini kullanılır hâle getirmek için kullanılan her türlü eşya, malzeme; mefruşat; oda takımı; mobilya. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Koltuk, kanepe cinsi eşyaların üst bölümleri. **5.** Bir taşıtta ayak basılan yere yapılan kaplama. **6.** Halk hikâyelerinin başında söylenen kafiyeli bir tür tekerlemeli kısım. **7.** Stabilize yollarda düzgün ve geniş taşların döşenmesi ile meydana getirilmiş bir tür kaldırım. **8.** *{ağız}* Yaya yolu; kaldırım. [DS] **9.** *{ağız}* Ham ipekten yapılmış yol yol renkli başörtüsü. [DS] **10.** *{ağız}* Çarşaf. [DS] **11.** *{ağız}* Hamam bohçası; hamam takımı. **12.** *{ağız}* Halı; kilim; çul. [DS] **13.** *{ağız}* Direk; kiriş. [DS] **14.** *{ağız}* Kayığın belinden geçen eğri ağaçlar. [DS] **15.** Taban ve tavan tahtası. **16.** *{ağız}* Evlerin ve ahırların tabanı. [DS] **17.** *{ağız}* Arabanın taban tahtaları. [DS] **18.** *{ağız}* Pirinç ve bulgurla pişirilen sulu sebze yemeği. [DS] **19.** *{ağız}* Pırasa yemeği. [DS] **20.** *{ağız}* Lahana yemeği. [DS] **21.** *{ağız}* Tencerenin dibine döşenen haşlanmış, ditilmiş tavuk eti üzerine pirinç ve tekrar tavuk eti konulmak suretiyle yapılan pilav. [DS] **22.** *{ağız}* Bir yerin sınırlarını gösterir belge. [DS] **23.** *{ağız}* Yama. [DS] 🗗 **döşeme çivisi,** *Koltuk kanepe gibi eşyaların yüzlerini iskeletine tutturmak için kullanılan kare kesitli, büyük başlı, küçük boylu çivi: karabaş çivi.*|| **döşeme kaplaması,** *Bir yerin tabanını örten ahşap, karo, mozaik, marley vb. şeyler.*

döşemeci, [döşeme-ci] *is.* Koltuk, kanepe gibi eşyaların yüz örtüsünü yapan veya tamir eden kişi.

döşemecilik, -ği [döşemeci-lik] *is.* **1.** Koltuk, kanepe cinsi eşyaların yüz örtüsünü yapma veya onarma işi; döşemecinin işi ve mesleği. **2.** *argo.* Bir filmde oynayan kadın oyuncunun rolleri arasına başka kişilere ait açık saçık veya cinsel ilişki sahneleri ekleyerek yeni film oluşturma işi.

döşemek, [*eT.* tōş > töş-ē-mek > döş-e-mek دوشه مك / دشمك] *gçl. f. [-r] [-ş(ü)-yor]* **1.** Bir şeyi açıp yere veya bir şeyin üzerine yaymak; sermek. **2.** Bir yeri uygun malzeme veya araç ile örtmek, kaplamak. **3.** Bir evi veya iş yerini oturulabilir, kullanılabilir duruma getirmek için gerekli eşya ve malzeme ile donatmak; tefriş etmek. **4.** (Elektrik devresi, su borusu vb. şeyler için) kurmak, bağlamak, takmak. **5.** *{eAT}* Yaygın hâlde vermek, sunmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Sermek; yaymak; açmak.

döşemeli, [döşe-me-li] *sf.* Döşenmiş olan; döşemesi bulunan.

döşemelik, -ği [döşeme-lik] *sf.* **1.** (Malzeme için) döşeme işinde kullanılan. **2.** *is.* Mobilyaların kaplamasına uygun olarak yapılmış kumaş.

döşemesiz, [döşeme-siz] *sf.* Döşenmemiş olan; döşemesi bulunmayan.

döşengi, [döşen-gi] *{ağız} is.* Halı; kilim; çul. [DS]

döşenilmek, [döşen-il-mek دوشنلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Döşenmek; yayılmak; serilmek.

döşeniş, [döşen-iş] *is.* Döşenme eylemi veya biçimi,

döşenme, [döşe-n-me دوشنمه] *is.* **1.** Döşeme işinin yapılma durumu ve eylemi. **2.** *{eAT} sf.* Döşenmiş.

döşenmek[1], [*eT.* töşē-mek > töşe-n-mek > döşe-n-mek دوشنمك / دوشامك / [دوشه مك] *edil. f. [-ir]* **1.** Döşemek eylemi yapılmak. **2.** *mecaz.* Küçük düşürücü ve aşağılayıcı sözlerle çıkışmak; verip veriştirmek. **3.** *mecaz.* (Gazeteci için) uzun bir yergi yazısı yazmak. **4.** *{eAT}* Döşemek; yere

yazmak. **4.** *{eAT}* Döşemek; yere yaymak; sermek. **5.** *{eAT}* Serilmek; yayılmak. **6.** *{ağız}* Bütün gücünü vermek. [DS] **7.** *{ağız}* Can çekişmek. [DS] **8.** *{ağız}* İsteğini etraflıca açıp anlatmak. [DS]

döşenmek[2], [*eT.* töşē-mek > töşe-n-mek > döşe-n-mek دوشنمك] *dönşl. f. [-ür] {OsT}* Düşkünlük göstermek; kendini vermek.

döşenti, [döşe-nti] *{ağız} is.* Direk; kiriş. [DS]

döşetilme, [döşet-il-me] *is.* Döşetilmek eylemi.

döşetilmek, [döşet-il-mek] *edil f. [-ir]* Döşetmek işi yaptırılmak; döşetmek eylemine uğramak; hakkında döşetmek eylemi uygulanmak.

döşetme, [döşe-t-me] *is.* Döşemek işini yaptırma; döşetmek eylemi.

döşetmek, [*eT.* töşē-mek > töşē-t-mek > döşe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Döşemek işini yaptırmak.

döşeyici, [döşe-y-ici] *is.* **1.** Döşemek eylemini yapan. **2.** Binalarda elektrik, su borusu gibi şeyleri bağlayıp kuran kişi.

döşeyiş, [döşe-y-iş] *is.* Döşeme eylemi veya biçimi.

döşgömü, [döş+göm-ü] *is.* Pastırma yapımında kullanılan, kasaplık hayvanının ön iki bacağı ile göbeği arasındaki et.

döşlemek, [tōş > tōş-lē-mek > dōş-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Göğsüne vurmak; döşüne vurmak.

döşletmek, [tōş-lē-mek > töş-le-t-mek > döş-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ir]* Birinin göğsüne vurdurtmak.

döşlük, -ğü [döş-lük] *{ağız} is.* **1.** (Çocuklar için) önlük; göğüslük. **2.** Koyun budu. [DS]

döşmek, [dér-üş-mek > döş-mek دوشمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Toplanmak.

döşmeldek, -ği [döş-me-l-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) orta boylu ve göbekli. [DS]

döşmen, [döş-men] *{ağız} is.* Kulakları kıvrık koyun ya da keçi. [DS]

döşnek, [töşen-mek > töş(e)n-ek > döş(e)n-ek] *{eT} is.* **1.** Yatak; yer yurt; döşek. **2.** *mecaz.* Mezar.

döşşek, -ği [döş-ek] *{ağız} is.* → döşek. [DS]

döşşeme, [döş-e-me] *{ağız} is.* → döşeme. [DS]

döşşemek, [döş-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-ş(ü)-yor]* → döşemek. [DS]

döşşür, [? döşür] *{ağız} is.* Güneş batarken oluşan kızıllık. [DS]

döşüm, [? döşüm] *{ağız} is.* Midye. [DS]

döşürmek, [derşür-mek > döğşür-mek > döşür-mek ? دوشرمك] *{OsT}* Derlemek; toplamak; biriktirmek; yığmak.

döşürücü, [döşür-ücü] *{ağız} is.* **1.** Dilenci. **2.** Derli toplu olan; becerikli; düzenli. [DS]

döşürüklü, [devşir-mek > döşür-ük-lü] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) derli toplu olan; düzenli olmayı seven. **2.** Becerikli. [DS]

döteryum, [Fr. deuterium] *is. kim.* Hidrojenin, atom numarası 1, kütlesi 2.0148 olan izotopu; ağır hidrojen, sembolü: D.

dövdü, [döv-dü ?] *{ağız} is.* Arazinin en yüksek yeri. [DS]

dövdürgen, [dövdür-gen] *{ağız} sf.* (Kadın için) fahişe; kötü. [DS]

dövdürme, [döv-dür-me] *is.* Dövme işini başkasına yaptırma eylemi.

dövdürmek, [döv-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Dövme işini birine yaptırmak. **2.** Dövmesine izin vermek veya göz yummak.

dövdürtme, [dövdür-t-me] *is.* Dövdürme işini birinin aracılığıyla başkasına yaptırma eylemi.

dövdürtmek, [döv-dür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Dövdürme işini birinin aracılığıyla bir başkasına yaptırmak.

dövdürtülme, [dövdürt-ül-me] *is.* Dövdürülmek eylemi.

dövdürtülmek, [dövdürt-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dövdürme işi bir başkasına yaptırılmak.

dövdürülme, [dövdür-ül-me] *is.* Dövme işinin başkası tarafından yaptırılma durumu ve eylemi.

dövdürülmek, [dövdür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Dövme işi başka birisine yaptırılmak.

dövecek, -ği [döv-ecek] *{ağız} is.* **1.** Dövme aygıtı. **2.** Yayık. **3.** Çıkrık kolu. **4.** Havan ve havaneli. [DS]

döveç, -ci [döğ-mek > döğ-eç / döv-eç] *is.* **1.** Ağaç havan ve eli. **2.** *{ağız}* Yuvarlak taş. [DS]

dövek, -ği [döv-ek] *{ağız} is.* Kırbaç. [DS]

döven, [Yun. doukhani [EREN] [Tietze] ? / döğ-mek *(dövmek)* > döğ-en > döv-en] *sf.* **1.** Dövme eylemini yapan. **2.** *is.* Harmanda ekin ve sapları birbirinden ayırmak için ezme inceltme işinde kullanılan, altı çakmak taşları ile donatılı, hayvanla çekilerek kullanılan ahşap araç. **3.** *{ağız}* Bez dokuma tezgâhı. [DS] **4.** *{ağız}* Tokmak. [DS] 🗗 **döven dişi,** *Dövenin altına boylamasına çakılan keskin yüzlü silis esaslı çakmak taşı.*|| **döven otu,** *{ağız} Yakı.* [DS]|| **döven sürmek,** *Harmanda sapları ezmek, taneleri başaktan çıkarmak için hayvanlar ile döveni dolaştırmak.*

dövenci, [döv-en-ci] *is.* **1.** Döven yapan veya satan kişi. **2.** Harman zamanında döven sürmek amacıyla tutulan işçi.

döver[1], [Yun. dokarı] *{ağız} is.* Çatı ortasına uzatılan kalın ve uzun ağaç kiriş; düver. [DS]

döver[2], [Ar. düvel *(devletler)*] *{ağız} is.* Devlet. [DS]

döviz, [Fr. devise] *is.* **1.** Bir ülkedeki yabancı paralar. **2.** Bir propaganda veya tanıtım amacıyla bir yere asılmış veya birkaç kişi tarafından taşınan bez üzerindeki yazı. 🗗 **döviz dengesi,** *eko. Bir ülkenin ithal ettiği mallar karşılığını kazandığı dövizle ödeyebilmesi durumu.*|| **dövize çevrilebilir mevduat,** *bank. Gerçek ve tüzel kişilerin yurda getir-*

mek zorunda olmayarak bankalarda açtırdıkları yabancı ülkeler parası karşılığı hesap.|| **döviz kaçırmak,** *huk. Yurt dışına izinsiz olarak yabancı para çıkarmak.*|| **döviz kuru,** *bank. Yabancı paranın millî para karşılığı olan değeri.*|| **döviz piyasası,** *eko. Yabancı paranın millî paraya veya millî paranın yabancı paraya çevrilebildiği piyasa.*|| **döviz rezervi,** *eko. Elde bulundurulan yabancı paraların miktarı.*

dövizzede, [döviz+ Far. zede] *is.* Döviz karşılığı yaptığı borçlanmayı, dövizdeki aşırı artıştan dolayı ödeyemez durıma gelmiş olan kişi.

dövlet, [Ar. devlet] *{ağız} is.* Devlet. [DS] 🗗 **dövlet guşu,** *{ağız} Baykuş.* [DS]|| **dövletini depmek,** *{ağız} Çok yararlı bir şeyi geri çevirmek.* [DS]

dövletli, [dövlet-li] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

dövme, [döv-me] *is.* **1.** Herhangi bir şeyin üzerine sopa ile vurma veya dayak atma eylemi. **2.** İğne veya boya gibi şeylerle vücudun herhangi bir yerinde cilt üzerine yapılan silinmez resim, yazı veya süs. **3.** Dibeklerde dövülmek suretiyle kabuğu çıkartılmış buğday; aşurelik. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Dövülmüş buğdaydan yapılan yemek. [DS] **5.** *sf.* (Metal eşya için) dövülerek biçim verilmiş. **6.** (Ayran, dondurma vb. için) dövmek suretiyle meydana getirilmiş. 🗗 **dövme altunu,** *{ağız} Kuyumcuların iki altını birleştirip mecidiye büyüklüğünde ürettikleri üzeri nakışlı süs altını.* [DS]|| **dövme pekmez,** *{ağız} Bulama.* [DS]|| **dövme yapmak,** *İğne veya boya gibi şeylerle cilt üzerine silinmez resim, yazı veya süs yapmak.*

dövmeci, [döv-me-ci] *is.* Dövme resim yapan kişi.

dövmecilik, -ği [döv-me-ci-lik] *is.* Dövme resim yapma işi veya mesleği.

dövmeç, -ci [döv-meç] *{ağız} is.* **1.** Fındık, dut kurusu, fıstık gibi çerezleri havanda dövmek suretiyle yapılan bir tür yiyecek. **2.** Peynir, ekmek ve soğanı doğrayıp yoğurarak yapılan bir tür yiyecek. **3.** Taze ekmeği tereyağına doğrayıp bal ve yumurta ile pişirerek yapılan bir çeşit yemek. [DS]

dövmek, [*eT.* tŏg-mek > dög-mek / döv-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Herhangi bir şeyin üzerine sopa, çekiç, tokmak vb. ile vurmak veya dayak atmak. **2.** Halı, kilim gibi şeyleri temizlemek amacıyla bir sopayla vurmak. **3.** (Harman için) taneleri ayırmak için sapların üzerinden döven gezdirmek. **4.** Taneli şeyleri toz hâline getirmek; öğütmek. **5.** Ateşte kızdırılarak yumuşatılmış metale çekiç ile vurmak suretiyle şekil vermek. **6.** (Dalga vb. tarafından) tekrarlanan darbeler vurmak. **7.** (Yumurta vb. için) kap içinde çırpmak, karıştırmak. **8.** Topa tutmak; art ardına top mermisi atarak yıkmak, yakmak. **9.** *{ağız}* Yenmek. [DS] **10.** *{ağız}* (Kapı vb. için) vurmak; çalmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Koyun, keçi vb. için) iğdiş etmek. [DS]

dövmel, [döv-me-l] *{ağız} sf.* **1.** Yararlı. **2.** Sağlam. **3.** Kullanışlı. [DS]

dövnel, [? dövnel] *{ağız} sf.* Kullanışlı. [DS]

dövşürmek, [devşir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Devşirmek; toplamak. [DS]

dövülebilir, [döv-ül-e+bil-ir] *sf.* Dövülmek suretiyle şekil verilebilen; dövülgen.

dövülebilirlik, -ği [döv-ül-e+bil-ir-lik] *is.* Bir metalin dövülebilir nitelikte olması durumu; dövülgenlik.

dövülgen, [döv-ül-gen] *sf.* **1.** Dövülmek suretiyle şekil verilebilen; dövülebilir. **2.** (Dövüş horozu vb. hayvanlar için) sürekli dövülerek yenilen; dövüş bilmeyen.

dövülgenlik, -ği [döv-ül-gen-lik] *is.* Bir metalin dövülebilir nitelikte olması durumu; dövülebilirlik.

dövülme, [döv-ül-me] *is.* Dövme eylemine uğrama; dövülmek eylemi.

dövülmek, [döv-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Üzerinde dövme eylemi uygulanmak.

dövülüş, [döv-ül-üş] *is.* Dövülme eylemi veya biçimi.

dövüm[1], [döy-üm / döğ-üm] *{ağız} is.* Sabır; tahammül; gayret; direnme gücü. [DS]

dövüm[2], [döv-üm] *is.* **1.** Dövmek eylemi ve sonucu. **2.** *{ağız} sf.* (Yoğurt için) yayıkta bir seferde dövülebilecek miktar. [DS]

dövünme, [döv-ün-me] *is.* Kendi kendini dövme eylemi veya durumu.

dövünmek, [döv-mek > döv-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Aşırı üzüntü ve pişmanlık gibi sebeplerle çırpınmak; dizlerini elleriyle vurmak şeklinde üzüntüsünü belli etmek. **2.** *mecaz.* Çok pişman olmak; üzülmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Didinmek; uğraşmak. [DS]

dövünüş, [dövün-üş] *is.* Dövünme eylemi veya biçimi.

dövüş, [*eT.* tŏg-üş > döv-üş] *is.* **1.** Karşılıklı birbirine yumruk, tokat, tekme vurma şeklinde olan kavga. **2.** Savaş. **3.** Dövme eylemi veya biçimi.

dövüşçü, [dövüş-çü] *sf.* **1.** Çok dövüşen; iyi dövüşen; dövüşken. **2.** *is.* Savaşçı.

dövüşgen, [dövüş-gen] *{ağız} sf.* → dövüşken. [DS]

dövüşken, [dövüş-ken] *sf.* **1.** Dövüşmeyi seven; çok dövüşen. **2.** (Hayvan için) iyi dövüşen, güçlü; rakibini dövüşte her zaman yenen.

dövüşkenlik, -ği [dövüşken-lik] *is.* Dövüşken olma durumu; dövüşken olanın niteliği.

dövüşme, [dövüş-me] *is.* Karşılıklı birbirini dövme, birbirine vurma eylemi.

dövüşmek, [*eT.* tŏg-üş-mek > döv-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** (İki veya daha çok kişi) birbirine karşılıklı olarak vurmak. **2.** Savaşmak; çatışmak.

dövüştürme, [dövüş-tür-me] *is.* Dövüşmelerini sağlama eylemi.

dövüştürmek, [dövüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Dövüşmelerini sağlamak.

döydül, [döy-mek > döy-ü(t)-ül ?] *{ağız} is.* Duvarı sağlamlaştırmak için enlemesine konulan ağaç; hatıl. [DS]

döygel, [döy-ge-l] *{ağız} sf.* **1.** Dayanıklı. **2.** İşe yarar. [DS]

döymeç, -ci [döğ-meç / döy-meç] *{ağız} is.* Taze ekmeği tereyağına doğrayıp bal ve yumurta ile pişirerek yapılan bir tür yemek. [DS]

döymek, [*eT.* tōz-mek ? > döy-mek دويمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçsz. f. [-er]* Dayanmak; tahammül etmek; katlanmak. [DS]

döynek[1], [*eT.* tuñāg > tuy-n-ak *(at tırnağı)*] *is.* **1.** Mısır koçanının üstündeki yapraklar. **2.** At ve eşeklerin tırnakları; toynak.

döynek[2], [döğ-(ü)n-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) çok geçilerek çiğnenmiş ve katılaşmış yer. **2.** (Yer için) çok işlek olan; fazla girilip çıkılan. **3.** Rüzgârın çok tuttuğu yer. [DS]

döynel, [döy-(ü)n-e-l] *{ağız} sf.* Orta kalınlıkta; kalınca. [DS]

döynemek, [döy-(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Telaşlı bir şekilde dolaşmak. **2.** Boşu boşuna gezip dolaşmaktan yorulmak. **3.** Sürekli hareket hâlinde olmak. [DS]

döyneşmek, [döy-(ü)n-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Yığılıp kaynaşmak. [DS]

döyüm, [döy-üm?] *{ağız} is.* Bereket. [DS]

döyümlü, [döy-üm-lü] *sf.* **1.** Sabırlı; tahammüllü. **2.** Sağlam; dayanıklı.

döyünmek, [döğ-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* → dövünmek. [DS]

Dr. [doktor] *kısalt.* Doktorun kısaltması.

dra, [Fr. drap] *(d'ra) is.* Saf yün, pamuk veya sentetik elyaftan üretilen sert tutumlu kumaş.

dragoman, [Ar. tarğumān > Yun. dragomanos / İt. dragoman دراغمان / دراغومان] *(d 'ragoman) is.* **1.** *{OsT}* Yerli tercüman. **2.** *{ağız}* Ekin biçerken orakçıların başında giden usta orakçı. [DS]

dragon, [Fr. dragon] *(d'ragon) is.* **1.** Korkunç görünümlü, kanatlı, yılan kuyruklu bir efsanevi hayvan. **2.** *as.* Batıda on altıncı yüzyılda dövüş için yetiştirilmiş asker. **3.** *dnz.* Bir tip yat.

drahmi, [Yun. drakhme] *(d 'rahmi) is.* Yunan para birimi.

drahoma, [Yun. drakhoma] *(d 'rahoma) is.* Hıristiyan ve Musevilerde gelinin damada getirdiği mal veya para cinsinden çeyiz.

draje, [Fr. dragée] *(d'raje) is.* **1.** *ecz.* Alınması güç olan ilaçları özel bir madde ile kaplamak suretiyle meydana getirilmiş hap. **2.** Şeker ile kaplanmış fındık, badem içi gibi yiyecekler.

dram, [Yun. drama *(eylem)* > Fr. drame] *(d'ram) is.* **1.** İnsanı hayatta zor durumda bırakan her türlü olay. **2.** Acıklı duygusal olayları konu alan oyun, film. **3.** *mecaz.* Acıklı olay; kişilerin hayatının tehlikeye girdiği durum. **4.** Kişileri birbirine düşüren kötü olay veya olaylar dizisi.

drama, [Yun. drama *(eylem)* > Fr. drame] *(d'ra'ma) is.* **1.** Acıklı duygusal olayları konu alan tiyatro oyunu. **2.** Tiyatro niteliği taşıyan televizyon yayını. **3.** Televizyon için yazılmış sinema ve tiyatro karışımı bir oyun türü.

dramatik, -ği [Fr. dramatique] *(d'ramatik) sf.* **1.** Dramla ilgili, drama özgü. **2.** (Olay, durum için) kötü sonuçlanabilecek; tehlikesi ve üzücü yanları olan; korkunç; trajik. **3.** Duyguları harekete geçiren; coşturan.

dramatize, [Fr. daramatiser] *(d'ramatize) is.* Dram biçimine getirilen. ☞ **dramatize etmek,** *1. Bir edebî eseri sahne oyunu hâline getirmek veya televizyon ve sinemaya uyarlamak. 2. mecaz. Bir olayı olduğundan daha abartılı ve duygusal etkide bırakacak biçimde ortaya koymak.*

dramaturg, [Yun. dramaturgos > Alm. dramaturg] *(d'ramaturg) is.* **1.** Dram yazarı. **2.** Tiyatro oyunu çözümleyicisi. **3.** Tiyatroda oyun seçimi ve çevirisi için yardımcı uzman.

dramaturgi, [Alm. dramaturgie] *(d'ramaturji) is.* **1.** Oyun yazarlığı sanatı. **2.** Tiyatro eserlerinin ideolojisi, ifadesi, akıcılığı ve anlam örgüsü üzerine yapılan inceleme. **3.** Oyun yazma üzerine inceleme. **4.** Açıklamalı oyun kataloğu.

dramlaştırma, [dram-la-ş-tır-ma] *(d'ramlaştırma) is.* Dram biçimine getirme.

dramlaştırmak, [dramla-ş-tır-mak] *(d'ramlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Dram durumuna getirmek. **2.** Dram durumuna sokmak; dramatize etmek.

drape, [Fr. drapé] *(d'rape) is.* Süsleme amacıyla bir kumaşın bütün veya yarım verevinden elde edilen pililerin tümü.

dren, [Fr. drain] *(d'ren) is.* **1.** Hendek; akaç. **2.** *tıp.* Ameliyat sonrası veya bir yarada bulunan akıntıyı dışarı akıtmakta kullanılan bükülgen tüp.

drenaj, [Fr. drainage] *(d'renaj) is.* **1.** Tarlada biriken suyu tabandan hendekler veya gözenekli borular vasıtasıyla toplayıp akıtmak işlemi; akaçlama. **2.** *tıp.* Vücut içindeki bir yarayı, iltihabını dışarı akıtarak kurutma işlemi.

dretnot, [İng. which dreads nought *(hiçbir şeyden korkmayan)* > dreadnought] *(d'retnot) is. dnz.* İngiliz deniz kuvvetlerinde 1906'da hizmete giren, o günün şartlarında pek çok üstünlüğü bulunan ancak İkinci Dünya Savaşı'nda uçakların devreye girmesi ile üstünlüğünü kaybeden bir zırhlı savaş gemisi.

drezin, [Fr. draisine] *(d'rezin) is.* Demir yolu bakımında ulaşım ve taşımacılık amacıyla kullanılan hafif raylı taşıt.

dril, [İng. drill] *is.* Burgu; döner delgi.

dripling, [İng. dribbling] *(d'ripling) is. spor.* Futbol, basketbol gibi oyunlarda kontrollü ve hızlı olarak top taşımak. 🗗 **dripling yapmak,** *Top sürmek.*

drosera, [Fr. drosera] *(d 'ro'sera) is. bot.* Topuz biçimindeki yapraklarının üst yüzeyinde böcekleri yakalayan yapışkan tüyler bulunan otsu bir bitki; böcek kapan, *(Drosera rotundifolia).*

droseragiller, [drosera-gil-ler] *(d 'roseragiller) is. bot.* İki çeneklilerden örnek bitkisi drosera olan bitki familyası; böcek kapangiller.

-du[1], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı.

-du[2], [-du / -dü / -tu / -tü] *{eT} yap. e.* Yer durumu için kullanılan isimden isim yapma eki.

-du[3], [-du / -dü] *{eAT} yap. e.* Geçişsiz fiillerden alet ismi yapar. *dög-dü, sın-du.*

du, -u'i [Ar. ḍū' / żū' ضوء] *(du:) {OsT} is.* Aydınlık; ışık.

du'a, -a'i [Ar. du'ā' *(çağırma)* دعاء] *(dua:) {OsT} is.* → dua.

dua, [Ar. du'ā' *(çağırma)* دعاء] *(dua:) {OsT} is.* **1.** Birini çağırma; bir yere gönderme. **2.** Bir şey istemek, yardım dilemek. **3.** İbadet. **4.** Kötülüklerden korunmak, şeytandan sakınmak, günahtan arınmak için Allah'a yalvarma; yakarma. **5.** Bir dileğin gerçekleşmesini, bir şeyin olmasını veya olmamasını Allah'tan kendi güçsüzlüğünü ifade ederek isteme. 🗗 **dua etmek,** *Allah'a yalvarmak, yakarmak.*|| **duā-gû,** *{OsT} Dua eden; duacı.*|| **duā-gûyî,** *{OsT} Duacılık; dua edicilik.*|| **duā-i hayr,** *{OsT} Hayırlı dua.*|| **duā-yı müstecāb,** *{OsT} Kabul edilen dua.*|| **duasını almak,** *Yapılan bir iyilik dolayısıyla iyilik sahibi için Allah'tan iyi dilekte, istekte bulunmak.*

duacı, [dua-cı] *(dua:cı) is.* **1.** Biri için Allah'a dua eden kimse. **2.** İmparatorluk döneminde, bayram ve törenlerde padişah ata binerken dua eden görevli.

duahan, [Ar. du'ā' + Far. -ḫᵛān *(okuyan)* دعا خوان] *(dua:ha:n) {OsT} is.* Dinî törenlerde cemaata duada önderlik eden kişi.

duahani, [Ar. du'ā' + Far. -ḫᵛānī دعا خانی] *(dua:ha:ni.) {OsT} is.* Dua okuyuculuk.

dualamak, [du'ā-la-mak دعالمق] *(dua:lamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* Dua etmek.

duaname, [Ar. du'ā' + Far. nāme دعا نامه] *(dua:na:me) {OsT} is.* Birinin hayır duası yazılı mektup.

duat, [Ar. dā'ī > du'āt دعات] *(dua:t) {OsT} is.* **1.** Dua edenler. **2.** Davet edenler.

duayen, [Lat. decanus *(onbaşı)* > Fr. doyen] *is.* **1.** Bir meslekte yaşça ve kıdemce başta gelen kimse; kıdemli; aksakal. **2.** Bir ülkede görevli diplomatik temsilcilerden misyon şefi olarak o ülkede en uzun süredir bulunan temsilci.

dub, [? dub] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

duba, [Rum. dubas. duba] *(du'ba) is.* **1.** Yük taşımada veya köprü kurmada kullanılan, altı düz içi boş sac veya ahşaptan yapılmış deniz taşıtı. **2.** İçi boş, dipten sabit ve su üzerinde yüzen büyük şamandıra. **3.** Gemilerin çıma ile bağlandıkları küçük şamandıra. **4.** *sf. mecaz.* (Kişi için) çok şişman. 🗗 **duba gibi,** *Aşırı şişman.*

dubaç, -cı [? dubaç] *{ağız} is.* Ağzı geniş, saplı su kabı. [DS]

dubak, -ğı [Sırp. dubak] *{ağız} is.* Bir metre boyunda kesilmiş ağaç. [DS]

duban, [Far. tünbān => tuman] *{ağız} is.* Kadın şalvarı. [DS]

dubar, [? dubar] *is. zool.* Kefalgillerden 30-40 cm. boyunda, lezzetli bir balık türü, *(Mugil cephalus).*

dubara, [Far. dübāre] *(du'bara) {OsT} is.* **1.** Katlama; iki kat etme. **2.** Tavlada her iki zarın da iki gelmesi durumu; iki iki. **3.** *argo.* Hile, oyun; aldatmaca. 🗗 **dubaraya düşmek,** *argo. Kandırılmak.*

dubaracı, [dubara-cı] *sf.* Oyun ve hile ile iş gören; düzenbaz; hileci.

dubaracılık, -ğı [dubara-cı-lık] *is.* Aldatma; kandırma; hile yapma; oyunculuk.

dublaj, [Fr. doublage] *is.* **1.** *sin.* Sessiz olarak çekilmiş bir filmin seslendirilmesi; seslendirme. **2.** Yabancı dilde çekilmiş bir filmin konuşmalarının çevrilmesi işlemi.

dublajcı, [dublaj-cı] *is.* Seslendirici; sözlendirici.

dublajcılık, [dublaj-cı-lık] *is.* Seslendirme işlemi; sözlendiricilik.

duble[1], [Fr. doublé] *is.* ve *sf.* Bilinen bir büyüklüğün veya miktarın iki katı.

duble[2], [Fr. doubler] *is.* **1.** Bir giyeceğe daha iyi görünüm kazandırmak için dikim öncesi başka bir kumaş parçası geçirme işi. **2.** Bu iş için kullanılan kumaş parçası; tela. **3.** Pantolon paçalarının üste kıvrılmasıyla oluşturulan kat. **4.** Ceket, gömlek, tayyör gibi giyeceklerin kol, yaka veya cep kenarlarındaki tersine kıvrıntılar. 🗗 **duble etmek,** *Bir giyeceğin, kol, paça ve cep ağzı gibi yerlerini tersine kıvırma veya düzgün durması istenilen yerine yapışkan bir astar geçirmek; telalamak.*

dubleks, [Fr. duplex] *sf.* **1.** Çift katlı. **2.** İki yanlı. **3.** *elktr.* Çift kanallı. 🗗 **dubleks daire,** *Bir iç merdivenle birleştirilmiş iki kattan oluşan ev.*

dublelemek, [duble-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Elbisenin paçalarını astarlayıp kumaşla birlikte dikmek. **2.** Pantolonun paçasını üste kıvırarak kat oluşturmak.

dubleli, [duble-li] *sf.* (Elbise için) duble edilmiş.

dublelik, -ği [duble-lik] *is.* Duble işinde kullanılan astar kumaş.

dublesiz, [duble-siz] *sf.* Duble edilmemiş.

dublör, [Fr. doubleur] *is.* Bir oyuncunun yerine tehlikeli sahneleri oynayabilecek oyuncu.

dublörlük, -ğü [dublör-lük] *is.* Dublörün yaptığı iş ve meslek.

dubun, [? dubun] *{ağız} is.* Yanak üzerine gelen süsler. [DS]

dubur, [dub-ur ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

-ducağı, [-du-ca(ğ)ı / -düceği] *{eAT} yap. e.* → -dığı.

ducalamak, [duca-la-mak ?] *{ağız} is.* Bir şeyi iki avuç arasına alarak sıkıp ovmak. [DS]

duccak, -ğı [tut-acak > duccak] *{ağız} is.* Ocaktan tencere indirmekte kullanılan bez tutacak. [DS]

ducret, [Ar. ḍucret / żucret ضجرت] *{OsT} is.* İç sıkıntısı; yürek darlığı. 🗗 **ducret-ver,** *{OsT} Sıkıntılı.*

duçar, [Far. dūçār دوچار] *(du:ça:r) {OsT} sf.* Kötü bir duruma uğramış; yakalanmış; tutulmuş. 🗗 **düçār-ı hayret ü ıztırāb,** *{OsT} Sıkıntı ve şaşkınlığa uğrama.*

duçe, [İt. duce *(başkan)*] *(du'çe) is.* Faşizmin lideri Mussolini'nin unvanı.

dud[1], [Ar. dūd دود] *(du:d) {OsT} is.* Kurt; böcek; tırtıl. 🗗 **dūd-ı artalî,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*‖ **dūd-ı hadîs,** *{OsT} zool. Krizalit.*| **dūd-ı hām,** *{OsT} Yaş odunun yanmasından çıkan yoğun duman.*‖ **dūd-ı harîr,** *{OsT} zool. İpekböceği.*‖ **dūd-ı ibrişim,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*‖ **dūd-ı kebed,** *{OsT} Koyun karaciğerinde yaşayan asalak kurt.*‖ **dūd-ı mükeyyes,** *{OsT} zool. Tenyaların gelişimlerinin ikinci evrelerinde aldıkları biçim.*‖ **dūd-ı müsellah,** *{OsT} zool. Sığır şeridi.*| **dūd-ı müstakîm,** *{OsT} zool. Sivri kuyruk.*‖ **dūd-ı remel,** *{OsT} zool. Kum içinde yaşayan ve balık avlarken oltaya takılan kurt.*‖ **dūd-ı sabbaga,** *{OsT} zool. Kırmızı renk elde edilen böcek; kırmızı böceği.*‖ **dūd-ı şa'ri,** *{OsT} zool. Domuz etinde görülen kurt.*‖ **dūd-ı şeridî,** *{OsT} zool. Tenya.*‖ **dūd-ı üstüvānî,** *{OsT} zool. Yuvarlak solucan.*| **dūd-ı vahid,** *{OsT} zool. Tenya.*‖ **dūdü'l-kazz,** *{OsT} Bağırsak kurdu.*‖ **dūdü'l-kebed,** *{OsT} zool. Koyun karaciğerinde yaşayan asalak kurt.*‖ **dūdü'l-kilye,** *{OsT} zool. Köpek ve kurt böbreğinde yaşayan solucan.*‖ **dūdü'l-Medîne,** *{OsT} İplik gibi ince uzun solucan; iplik kurdu.*

dud[2], [Far. dūd دود] *(du:d) {OsT} is.* **1.** Duman; tütün. **2.** Acı; gam; keder. **3.** Soluk; nefes. 🗗 **dūd-ālûd,** *{OsT} Dumanlı.*| **dūd-efgen,** *{OsT} Sihirbazların buğu yaparak cin davet ettikleri bölüm.*‖ **dūd-endūd,** *{OsT} 1. İs sıvayıcı. 2. Kara çalıcı; iftiracı.*‖ **dūd-gâh,** *{OsT} Duman çıkan yer; ocak; baca.*| **dūd-geh,** *{OsT} Baca.*| **dūd-hāne,** *{OsT} 1. Ev dumanı. 2. Hanedan; kabile; soysop.*| **dūd-hār,** *{OsT} 1. Külhancı. 2. Aşçı. 3. Nargile içen kimse.*‖ **dūd-ı āh,** *{OsT} Beddua.*| **dūd-ı ciger,** *{OsT} 1. Yürekten çıkan ah. 2. Ah ve inleme.*‖ **dūd-ı çerāğ,** *{OsT} Lamba isi.*| **dūd-ı dil,** *{OsT} Yürekten çıkan ah.*‖ **dūd-ı dimāğ,** *{OsT} Gurur; kibir; azamet.*‖ **dūd-ı hām,** *{OsT} Yaş odunun yanmasından çıkan yoğun duman.*‖ **dūd-mān,** *{OsT} Soysop; kabile; ocak.*| **dūd-mān-ı Osmānî,** *{OsT} Osmanlı hanedanı.*

dudacık, [duda(k)-cık دوداجق] *{OsT} is.* Sevimli dudak; dudakçık.

dudak, -ğı [*eT.* totak / tōdak / tut-mak > tut-ak ? > dud-ak] *is.* **1.** Ağzın dış kısmında dişleri örten ve her biri alt ve üst çenelere bağlı, dışarıya doğru hem alttan hem de üstten çıkıntı oluşturan kalın ve etli organ. **2.** Omurgalı hayvanlarda ağız açıklığının kenarlarından her biri. **3.** Kadın cinsel organının dış kısmını oluşturan üst üste iki deri kıvrımı. 🗗 **dudağını bükmek,** *Ağlayacakmış gibi olmak.*‖ **dudağını ısırmak,** *Bir durum veya olay karşısında şaşırmak.*| **dudağının ucuna gelmek,** *Hemen söyleyiverecekmiş gibi olmak; dilinin ucuna gelmek.*| **dudak benzeşmesi,** *dbl. Dudak ünsüzlerinin veya yuvarlak ünlülerin düz ünlüleri etkileyerek yuvarlaklaştırması.*‖ **dudak boyası,** *Dudakları boyamakta kullanılan, kokulu, renkli makyaj malzemesi; ruj.*‖ **dudak bükmek,** *Bir şeyi beğenmediğini dudaklarını kıvırmak suretiyle belli etmek; umursamamak; hor görmek.*| **dudak çukuru,** *Üst dudağın ortasındaki oyuk.*‖ **dudak dudağa gelmek,** *Öpüşmek; sevişmek.*| **dudak eşlemesi,** *Sinemada oyuncunun dudak hareketlerine uygun seslendirme yapmak.*| **dudak ısırtmak,** *1. Hayran bırakmak.* 2. *Hayrete, şaşkınlığa düşürmek.*| **dudakların sırıtmak,** *{eAT} Gülerken dişleri görünmek.*‖ **dudakları tebsermek,** *{eAT} Hararetten dudakları kabarmak; kuruyup çatlamak; uçuklamak.* [DK]‖ **dudakları uçuklamak,** *Çok korkmak.*‖ **dudak payı bırakmak,** *İçki ve içecek bardaklarını tamamen doldurmayarak dudak değecek kadar boşluk bırakmak.*‖ **dudak sarkıtmak,** *Somurtmak.*| **dudak tiryakisi,** *İçtiği sigaranın dumanını içine çekmeyerek dışarıya üfleyen kişi.*‖ **dudak ünsüzü,** *dbl. Ses yolundan gelen havanın kapalı hâldeki dudaklar birden açılınca dışarıya çıkmasıyla meydana gelen ünsüzler; dudaksıl: /b/, /p/, /m/, /v/, /f/* ‖ **dudak yarığı,** *Üst dudakta doğuştan oluşan yarıklık; tavşan dudağı.*

dudakdeğmez, [dudak+değmez] *is.* Saz şiirinde /b/, /f/, /m/, /p/, /v/ dudaksıl sesleri kullanılmadan söylenen koşma türü; lebdeğmez.

dudaksıl, [dudak-sıl] *sf. dbl.* Boğumlanma noktası dudaklarda olan ses.

dudaksıllaşma, [dudak-sıl-la-ş-ma] *is.* Bazı kelimelerde düz ünlülerin yuvarlaklaşması, ünsüzlerin de dudak ünsüzlerine dönmesi olayı.

dudam, [düden / duda-m] *{ağız} is.* Yukarıdan akan suyun kuyu gibi oyduğu yer. [DS]

dudaş, [*eT.* tīḏ-ış / tut-uş / tut-aş > dudaş دوداش] *{eAT} sf.* **1.** Sürekli değen; bitişik; komşu olan. **2.** Meşgul olan; uğraşan. 🗗 **dudaş etmek,** *{eAT} {OsT} Karşılaştırmak; karşı karşıya getirmek.*|| **dudaş olmak,** *{eAT} 1. Karşılaşmak; rastlamak. 2. Yaklaşmak; mukarin olmak. 3. Meşgul olmak; çalışmak.*

dudcak, -ğı [tut-acak] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

dude[1], [Ar. dūde دوده] *(du:de) {OsT} is.* **1.** Küçük kurt, solucan veya böcek. **2.** Kurtcağız.

dude[2], [Far. dūde دوده] *(du:de) {OsT} is.* **1.** Soy, sop; oymak; ocak. **2.** Mürekkep yapılan çıra isi.

dudgun, [tut-kun] *{ağız} sf.* Sadık; bağlı. [DS]

dudhane, [Far. dūdẖāne دودخانه] *(du:dha:ne) {OsT} is.* Aile; hanedan; soy.

dudî, [Ar. dūdī دودی] *(du:di) {OsT} sf.* Böceklerle ilgili.

dudu[1], [Far. tūtī *(papağan)* طوطی] *{OsT} sf.* **1.** Eskiden bayan, hanım yerine kullanılan unvan. **2.** *is.* Yaşlı Ermeni kadını. **3.** *{ağız}* Hanım. [DS] **4.** *{ağız}* Abla. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük kardeş. [DS] 🗗 **dudu burnu,** *1. Papağan gagası rengi, kırmızıya çalan sarı. 2. Rengi kırmızımsı sarı olan elbise.*|| **dudu dilli,** *Konuşkan ve tatlı dilli kadın*|| **dudu kuşu,** *Papağan.*|| **dudu nine,** *{ağız} Kayınvalide.* [DS]

dudu[2], [tut-u > dudu ?] *{ağız} is.* Başa bağlanan yemeni. [DS]

dudulanmak, [dudu-lan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Başörtüsü için) örtünmek. [DS]

duetto, [İt. duetto] *is. müz.* **1.** İki sesle söylenen arya. **2.** İki tek çalgı için yazılmış müzik.

dufayda, -a'ı [Ar. ḏufayda' ضفیدع] *{OsT} is. zool.* İribaş.

dug, [Far. dūġ دوغ] *(du:ğ) {OsT} is.* Ayran.

dugd, [Far. duġd دغد] *{OsT} is.* Gelin.

dugmak, [tuġ-mak / duġ-mek] *{eT} gçsz. f. [-ar]* Doğmak.

dugturmak, [tuġ-mak > tuġ-tur-mak / duġ-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğdurmak; doğurtmak.

duguk, -ğu [dug *(yans.)* + guk *(yans.)*] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

dugurmak, [tuġ-mak > tuġ-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Doğurmak; dünyaya getirmek. [DLT]

duğa, [? duğa] *{ağız} is.* Ispanaklı yoğurt çorbası. [DS]

duğan, [duğan] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

-duğı, [-duğı / -düği] *{eAT} yap. e.* ... olduğu; ... idiği.

-duğında, [-duğı-n-da / -düğinde] *{eAT} yap. e.* -dığı zaman; -dığı.

-duğından, [-duğı-n-dan / -düğinden] *{eAT} yap. e.* **1.** -dıktan. **2.** -dığı.

-duğınleyin, [-duğı-n-leyin / -düğinleyin] *{eAT} yap. e.* **1.** -dığı; -dığı zaman; -dığında; -ır -ırmaz. **2.** -dığı gibi.

duğran, [Yun. dikranos] *{ağız} is.* İki kulplu toprak yayık. [DS]

duğum, [tuġ-mak > tuġ-um] *{eT} is.* **1.** Doğum. **2.** Tohum

-duğumca, [-duğ-um-ca / -düğümce] *{eAT} yap. e.* -dığım; -dığım sürece; ben ... -dıkça.

-duğunca, [-duğ-un-ca / -düğünce] *{eAT} yap. e.* -dığı sürece; -dıkça.

-duğunguzdan, [-duğ-uñ-uz-dan/-düğüñüzden] *{eAT} yap. e.* Siz ... -dıktan.

duğuşağ, [duy-mak > duyuş-mak > duyuş-ak] *{ağız} sf.* Olup biten şeyleri herkesten önce öğrenen; kulağı delik. [DS]

duh[1], [Far. duḫ دخ] *{OsT} is.* **1.** Kız. **2.** Havaî fişek.

duh[2], [Far. dūḫ دوخ] *(du:h) {OsT} sf.* **1.** Bitki örtüsü olmayan arazi; çıplak yer. **2.** Yapraksız ve meyvesiz ağaç. **3.** Tüysüz, çıplak baş ve yüz. **4.** *bot.* Hasır otu; hasır sazı.

duha, [Ar. ḍuḥā ضحی] *{OsT} is.* **1.** İmsaktan güneş batıncaya kadar geçen zamanın dörtte biri. **2.** Kuşluk vakti; güneşin doğu ufkunda bir mızrak boyu yükseldiği an. 🗗 **Duha Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 93. suresinin adı.*

duhan, [Ar. duḫān دخان] *(duha:n) {OsT} is.* **1.** Duman. **2.** Tütün. 🗗 **duhān-āşām,** *{OsT} Tütün içen; duman yutan.*|| **duhān-fürūş,** *{OsT} Tütün satan.*|| **duhān gümrüğü emini,** *Tütün gümrük vergisini toplayan kuruluşun başı.*|| **duhān-ı āteş,** *{OsT} Ateş dumanı.*|| **duhān-nūş,** *{OsT} Tütün içen; duman yutan.*|| **Duhān Sūresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 14. suresinin adı.*

duhancı, [duhan-cı] *is.* Yeniçeri ağalarının tütün ve çubuklarını hazırlayan görevli.

duhani, [Ar. duḫānī دخانی] *(duha:ni:) {OsT} sf.* **1.** Tütünle ilgili. **2.** *kim.* Sisli.

duhma, [tut-ma] *{ağız} is.* Uşak; hizmetçi. [DS]

duhne, [Ar. duḫne دخنه] *{OsT} is.* **1.** Tek tane; tohum tanesi. **2.** Darı.

duht, [Far. duḫt دخت] *{OsT} is.* Kız çocuğu; kerime. 🗗 **duht-ender,** *{OsT} 1. Üvey kız. 2. Kadın esir.*|| **duht-i rez,** *{OsT} 1. Asma kızı. 2. Şarap.*

duhte, [Far. dūḫten *(dikmek)* > dūḫte دخته] *(du:hte) {OsT} sf.* **1.** İğne iplikle dikilmiş olan. **2.** Sağılmış.

duhter, [Far. duḫter دختر] *{OsT} is.* Kız; kız çocuğu. 🗗 **duhter-i āfitāb,** *{OsT} Güneşin kızı; şarap.*|| **duhter-i hum,** *{OsT} 1. Küp kızı. 2. mecaz. Şarap.*||

duhter-i rez, *{OsT} 1. Asma kızı. 2. Şarap.*|| **duhter-i rüzigâr,** *{OsT} Rüzgârın kızları; zamanın getirdikleri; dünya olayları.*

duhteran, [Far. duḫterān دختران] *(duhtera:n) {OsT} is.* Kızlar.

duhtere, [Far. duḫtere دختره] *{OsT} is.* Kızlık; bekârlık.

duhterî, [Far. duḫterī دختری] *(duhteri:) {OsT} is.* Kızlık; bekârlık.

duhul, -lü [Ar. duḫül دخول] *(duhu:l) {OsT} is.* **1.** İçeri girme; giriş. **2.** İçine girme; sokulma. 🗗 **duhūl-i muzafferāne,** *{OsT} Muzafferce giriş.*|| **duhūl ü hurūc,** *{OsT} İçeri girip çıkma.*

duhuliye, [Ar. duḫüliye دخوليه] *(duhu:liye) {OsT} is.* Giriş ücreti. 🗗 **duhuliye kartı,** *Giriş belgesi; yakadaki kimlik.*|| **duhūliye resmi,** *Eskiden satılmak üzere şehirlere getirilen mallardan alınan vergi.*

duhur[1], [Ar. duḫür دخور] *(duhu:r) {OsT} is.* Aşağılık; zillet; hakirlik.

duhur[2], [Ar. duḫür دحور] *(duhu:r) {OsT} is.* Defetme; kovma; uzaklaştırma.

duhye, [Ar. ḍuḥye / żuḥye ضحيه] *{OsT} is.* Kuşluk vakti kesilen kurban.

-duk[1], [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık.

-duk[2], [-duk / -dük] *{eAT} yap. e.* **1.** Geçmiş zaman ifadesi taşıyan ve Türkçenin bütün devrelerinde kullanılan bir sıfat fiil ekidir; işlek bir sıfat fiil eki olmasına rağmen az da olsa "-mak" mastar ekine yakın anlamda kullanılmıştır. *"Kadr suresi in-düg-ine sebeb nedür?"* Miftahü'l-Cenne. **2.** Fiillerden, görülen geçmiş zaman sıfat fiili yapan işlek bir ektir. *"Her birimüz gör-düg-i düşi disüng."* Âşık Paşa. **3.** *{eT}* Görülen geçmiş zaman anlamı veren isim fiiller (ortaç) türeten ek. Teklik iyelik ekleri ile birlikte kullanılır. *sök-dük-ü-m (sövdüğüm)*

duk, [İt. duka] *is.* **1.** Eskiden kullanılan, oturacak iki yeri, önde ve arkada uşaklar için de yer bulunan, lüks atlı araba. **2.** Siyah-kahverengi alacalı Çinhindi'nde yaşayan bir tür maymun; giyimli, *(Semnopithecus nemaeus).*

duka[1], [İt. duka] *(du'ka) is.* Venedik veya Cenova cumhuriyetinin seçimle iş başına gelen yöneticisi; dük.

duka[2], [İt. ducato] *(du'ka) is.* Venedik altın parasına verilen isim.

duka[3], [? duka] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** *sf.* Aptal. [DS]

dukalık, -ğı [duka-lık] *is.* Venedik ve Cenova'da duka görevi.

-dukca, [-duk-ca / dük-ce] *{eAT} yap. e.* Fiillerden hâl zarf fiili yapan ek; -duk geçmiş zaman sıfat fiil eki üzerine eşitlik hâli eki getirilmekle oluşturulmuş birleşik ektir. *"Dükenmegi yokdur belki vardukça artar."* Miftahü'l-Cenne.

-dukda, [-duk-da / -dük-de] *{eAT} yap e.* **1.** Fiilden zarf fiil türeten ek; görülen geçmiş zaman kipi üzerine bulunma hâli eki gelerek oluşmuş birleşik ektir, bu günkü "-dığı zaman, -dığında.." eklerinin işlevi ile karşılanabilir; olumlu tabanlarda esas fiil ile zarf fiilin belirttiği eylemin eş zamanlı yapıldığını bildirir. *"Yedinci kat göge irişdükde Sidretü'l-münteha ağacın gördüm."* Tıbb-ı Nebevî. **2.** Olumsuz tabanlardan esas fiili, zarf fiilin yapılmış olması şartına bağlar. *"Niteküm su bulun-ma-dukda teyemmüm abdest yerine geçer."* Miftahü'l-Cenne.

-dukdan, [-duk-dan / -dük-den] *{eAT} yap e.* -dıktan sonra.

dukkuk, -ğu [duk+kuk *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Baykuş. **2.** Bülbül. [DS]

-duklarıyla, [-duk-lar-ı-y-la] *{eAT} yap. e.* -maları üzerine.

-dukleyin, [-duk-leyin] *{eAT} yap. e.* -dığı anda; -dığı zaman; -dığ gibi.

-dukta, [-dukta /-dükte / -tukta / -tükte] *{eT} yap. e.* Zarf fiil (ulaç) eki. Sıfat fiil eki olan *-duk / -dik / -tuk / -tük* ile bulunma durum eki olan *-de / -da* eklerinin birleşmesi ile meydana gelmiştir. *ay-ı-t-tukta (söylediğinde)*

-dukungda, [duk-uñ-da / duk-um-da / -duk-uñuz-da] *{eAT} yap. e.* → -dukda.

dukur, [duk-ur ?] *{ağız} is.* Sağır. [DS]

dul, [*eT.* tūl > dul] *sf.* Eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş kadın veya erkek. 🗗 **dul avrat çocuğu,** *{ağız} Babasız büyüdüğü için terbiyesiz ve görgüsüz olan çocuk.* [DS]|| **dul eksik,** *{ağız} Kocasız kadın.* [DS]|| **dul kalmak,** *Eşini kaybetmek.*|| **dul karı beslediği,** *{ağız} Terbiyesiz çocuk.* [DS]|| **dul karı çocuğu,** *{ağız} 1. Terbiyesiz çocuk. 2. Piç.* [DS]|| **dullar yazı,** *{ağız} Sonbaharda az süren sıcak günler; pastırma yazı.* [DS]|| **dul maaşı,** *huk. Emekli Sandığına bağlı kimsenin ölümünden sonra ölenin eşine, ölenin alacağı maaşın yüzde ellisi oranında bağlanan aylık.*|| **dul mantı,** *{ağız} Kıymasız tatar böreği.* [DS]|| **dul yaşmağı,** *folk. Eskiden dul kadınların örtündüğü bir yaşmak.*|| **Dul yaşınağı başına!** *"Sen de dul kalasın!" anlamında beddua sözü.*

dul[2], [dul] *{ağız} is.* **1.** Taraf. **2.** Evin arka ve yan tarafları. **3.** Yağmur, rüzgâr ve güneş etkisinden uzak kuytu yer. **4.** Siper. **5.** Güneşin çok ısıttığı duvar kenarı. [DS]

dulaca, [dula-ca] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

dulak, -ğı [dula-k / dola-k ?] *{ağız} is.* Peçe. [DS]

dulaptal otu, [dul+aptal + ot-u] *is. t. bot.* Kuzeydoğu Anadolu dağlarında yetişen çiçekleri güzel kokulu ağaççık, *(Daphne mezereum).* 🗗 **dulaptal otugiller,** *bot. Örnek bitkisi dulaptal otu olan taçsız iki çeneklilerden bir familya.*

dulavrat otu, [dul+avrat + ot-u] *is. t. bot.* Kuzey ve doğu Anadolu dağlarında ekilmemiş alanlarda yetişen mor çiçekli, kökü idrar artırıcı, geniş yapraklı çok yıllık otsu bitki, *(Arctium tomentosum).*

dulaz, [dul-az] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bilmediği hâlde her işe burnunu sokan. **2.** Yaramaz. **3.** Yetim. [DS]

dulcuk, -ğu [dul-cuk] *{ağız} sf.* **1.** (Kız için) yaşına göre bilgi ve görgüsü fazla olan. **2.** Davranışlarında serbest olan. [DS]

dulda, [Moğ. dalda > dulda دولده] *is.* **1.** Dik bir yamaçta yukarıdan sarkan kayalar tarafından korunan küçük bir mağara ağzını andırır korunaklı yer. **2.** Yağmur, güneş ve rüzgârın etki edemediği kuytu yer. **3.** *{ağız}* Sığınılacak, saklanılacak, korunulacak yer; korunak; sığınak; gölge. *{OsT} (aynı)* [DS] **4.** Esirgeme; himaye. *{OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Bir şeyin arka tarafı. [DS]

duldalama, [dulda-la-ma] *is.* Koruma altına alma eylemi.

duldalamak, [dulda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Koruma altına almak. **2.** Bir siper altına çekmek. [DS]

duldalanma, [dulda-la-n-ma] *is.* Korunmak amacıyla siper altına girme eylemi.

duldalanmak, [dulda-la-n-mak دولدالانمق / دولده لانمق / طولده لنمق] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korunmak, bir siper altına girmek; sığınmak; iltica etmek. *{eAT} (aynı)* [DS]

duldalı, [dulda-lı] *sf.* Duldası olan.

duldalık, -ğı [dulda-lık] *{ağız} is.* **1.** Yağmur, güneş ve rüzgârın etki edemediği yer. **2.** Siper. **3.** Şemsiye. [DS]

duldasız, [dulda-sız] *sf.* **1.** Duldası olmayan. **2.** *{ağız} mecaz.* Kimseye yararı dokunmayan. [DS]

duldul, [dol+dol?] *{ağız} sf.* Etine dolgun; gürbüz. [DS]

dulgar, [dul-gar] *{ağız} is.* Akıntısız su; ayağı olamayan durgun su. [DS]

dulkumak, [? dul-ku-mak] *gçsz. f. [-ur]* Islanmak.

dulkuk, [*eT.* tōl-mak > tōl-ḳū-ḳ > tulḳuḳ > ḍulḳuḳ دولقق] *{eAT} is.* Tulum.

dulkutmak, [dulku-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Islatmak. [DS]

dulım, [*eT.* tuluñ > duluñ > dulım دولم] *{eAT} is.* Şakak. [DK]

dullama, [dul-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Boşanmış kadın. **2.** Geveze. [DS]

dullamak, [duru-la-mak ?] *{ağız}] gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Yıkamak; temizlemek. **2.** Yıkanan çamaşırı soğuk sudan geçirmek; durulamak. [DS]

dullanmak, [duru-la-n-mak] *{ağız} dönşl. [-ır]* Yıkanmak; temizlenmek. [DS]

dulluk[1]**, -ğu** [dul-luk] *is.* Dul olma durumu.

dulluk[2]**, -ğu** [dul-luk] *{ağız} is.* **1.** Köşe; köşe başı. **2.** Saçak. **3.** Duvar dibi. [DS]

dulp, [*eT.* tōl-mak > tol-up > dulp *(bütün; tam)*] *{eAT} is.* **1.** Top. **2.** Yığın; küme. **3.** Takım.

dulu, -u'ı [Ar. ḍıl > ḍulūᶜ / żulūᶜ ضلوع] *(dulu:) {OsT} is.* Kenar.

duluk[1]**, -ğu** [*eT.* tuluñ > duluk] *is.* **1.** Yüz; çehre. **2.** Şakak. **3.** Yüzün şakakla çene arasındaki bölümü; yanak. **4.** *{ağız}* Avurt; yanak ve yanak içi. [DS] **5.** *{ağız}* Gerdan. [DS] **6.** *{ağız}* Nefes borusu. [DS] **7.** *{ağız}* Kulak arkası. [DS] **8.** *{ağız}* Çene kemikleri; çene üstü. [DS] **9.** *{ağız}* Şakaklardaki saç; yanağa bırakılan saç; zülüf. [DS] 🗗 **duluk altını,** *{ağız} Kadınların başlarına taktıkları tepeliğin yanlarına konulan kenarı inci işlemeli altın.* [DS]

duluk[2]**, -ğu** [dul-uk] *{ağız} is.* **1.** Saçak. **2.** Köşe başı; köşe. **3.** Duvarın gölge olan tarafı. [DS]

duluk[3]**, -ğu** [tōl-mak > tul-ku-k > duluḳ دولق] *{eAT} is.* Tulum.

duluklamak, [duluk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Mıncıklayarak sevmek. [DS]

dulukmak, [dur-uk-mak / dul-uk-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Hareket hâlindeki bir cisim için) bir yere takılıp kalmak. [DS]

dulum[1]**,** [*eT.* tuluñ / duluñ] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Şakaktaki zülüf; turra; kâkül. [DK] **2.** Kaşla kulak arasındaki yer; şakak. [DK] [DS] 🗗 **dulumundan ağarmak,** *{eAT} Şakakları ağarmak; şakaklarına ak düşmek.* [DK]

dulum[2]**,** [dul-um] *{ağız} is.* **1.** Yakın çevre; komşu. **2.** Kare. [DS]

dulun[1]**,** [*eT.* tuluñ > dulun دلون / دولون] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Şakak. [Kamus] **2.** Çene kemikleri. [DS]

dulun[2]**,** [dul-un] *{ağız} is.* **1.** Kuytu yer; siper. **2.** Yan taraf; yan. [DS]

dulunacak, [dulun-acak دلنجق] *{eAT} is.* Batı; mağrip.

dulundurmak, [tulun-dur-mak / dulun-dur-mak دلندرمق / طولندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Gözden kaybetmek.

dulung, [*eT.* tuluñ > duluñ دولوك / دولك] *(duluñ) {eAT} is.* Şakak.

dulunkaba, [dulun+kaba] *{ağız} is.* Kabakulak hastalığı. [DS]

dulunkabası, [dulun+kaba-s-ı] *{ağız} is.* **1.** Kabakulak hastalığı. **2.** Soğuktan oluşan yüz ve boğaz şişi. [DS]

dulunmak[1]**,** [tulun-mak / dulun-mak دلنمق / طلنمق] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Görünmez olmak; kaybolmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Güneş için) batmak; gurub etmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Ay

ve güneş için) tutulmak. [DS] **4.** *{ağız}* Yükselmek; kaybolmak. [DS] **5.** *{ağız}* Suya dalmak. [DS] ☞ **dulunmalıca olmak,** *{OsT} Batmak üzere olmak.*

dulunmak[2], [dul-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Dinlenmek. **2.** (Hasta için) gözleri donuklaşmak. [DS]

dulup, [Yun. touloupa / *eT.* tōl-mak > tol-up / tolp *(bütün; tam)* طولب *{eAT} is.* **1.** Top edilmiş şey; yumak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Yığın; takım. **3.** *{ağız}* Atılarak eğrilmeye hazırlanmış yün ya da pamuk. [DS] **4.** Kırkılmış, taranmış keçi kılı. **5.** *{ağız}* Hallaç. [DS] ☞ **dulup atmak,** *{ağız} Yün ya da pamuğu hallaç yayı ile kabartmak.* [DS]|| **dulup etmek,** *{OsT} Çile hâline getirmek; kelep yapmak.*|| **dulup olmak,** *{OsT} Yumak hâline getirilmek.*

dum[1], [tum / dum] *{eT} sf.* Soğuk.

dum[2], [? dum] *{ağız} is.* Kilim. [DS]

Duma, [Rus. duma] *is.* Rusya'da Çarlık döneminde parlamentoya verilen isim.

duma[1], [dumağı] *{ağız} is.* **1.** Nezle; grip; bronşit. **2.** Öksürük; boğmaca öksürüğü. [DS]

duma[2], [? duma] *{ağız} is.* İkinci evliliğinde de duvak takan kadın. [DS]

duma[3], [*eT.* tom > dum-a ?] *{ağız} is.* **1.** Tümsek; çıkıntı. **2.** Yuvarlak taş; doma. [DS]

dumaçlamak, [dum-aç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taşınacak yükü sırta bağlamak. [DS]

dumagu, [tum > *tum-ā-mak > tum-ā-ġū > dum-ā-gū] *(duma:gu:) {eT} is.* → dumağı.

dımağı, [*eT.* tum *(soğuk)* > tum-a-ġu > dumaġu > dumağı دومغی / دماغی] *{eAT} {OsT} is.* Soğuk algınlığı; nezle.

dumağu, [*eT.* tum *(soğuk)* > tum-ā-ġu > dumaġu > dumağu طوماغو / دومغو] *{eAT} {OsT} is.*→ dumağı.

duman, [*eT.* tumān / duman] *is.* **1.** Yanan cisimlerden çıkan, içinde çok küçük katı zerrecikler bulunan ve bu yüzden saydamlığını kaybeden gaz ve toz karışımı. **2.** Havadaki sis; pus. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Hayvan topluluğunun, araçların hızlı hareketi veya başka etkilerle yerdeki ince toz zerrelerinin havaya kalkması yüzünden oluşan gölgeli karartı. **4.** *{ağız}* Göz akı. [DS] **5.** *{ağız}* Göze inen perde; katarakt. [DS] **6.** *argo.* Perişanlık. **7.** *argo.* Esrar. **8.** *sf. argo.* (İş ve durum için) gelip geçici; kalıcı olmayan. ☞ **duman atmak,** *{ağız} 1. Korkmak. 2. Öfkelenmek. 3. Atışta hedefi vuramamak; karavana atmak. 4. Bir kimseyi aldatmak; oyun etmek. 5. Bir şeyi çabuk yapıp bitirmek; kısa sürede sonuç almak. 6. Kasıp kavurmak. 7. Ağır basmak. 8. Üstün gelmek.* [DS]|| **duman attırmak,** *argo. 1. Göz açtırmamak. 2. Birini yıldırmak, korkutmak. 3. Kötü duruma sokmak.*|| **duman balığı,** *{ağız} zool. Palamut balığı.* [DS]|| **duman çiçek olmak,** *{ağız} (Ağaç için) bütün çiçeklerini açmış olmak.* [DS]|| **duman etmek,** *argo. Dağıtmak; perişan etmek.*|| **dumanı başına vurmak,** *Öfkelenmek.*|| **dumanı doğru,** *{ağız} (Kişi için) namuslu; dürüst.* [DS]|| **Dumanı doğru çıksın!** *Yapılan iş yanlış olsa da kurallara uygun yapılması gerektiğini belirten söz.*|| **dumanı üstünde,** *Çok taze; yeni pişmiş.*|| **duman kurmak,** *{ağız} Evlenmek.* [DS]|| **duman olmak,** *Çok kötü duruma düşmek; perişan olmak; işi bozulmak, sarsılmak.*|| **duman otu,** *{ağız} Davın otu.* [DS]|| **duman örtmesi,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **duman rengi,** *Koyu gri; füme.*|| **duman yapmak,** *Az bir para ile çok iş görmek.*

dumancı, [duman-cı] *sf.* Az para ile çok kazanan oyuncu; kumarcı.

dumanlama, [duman-la-ma] *is.* Duman verme eylemi.

dumanlamak, [duman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Dumanlı hâle getirmek. **2.** Duman vermek. **3.** Dumanda tutmak. **4.** *argo.* Sarhoş olmak; karıştırmak.

dumanlanma, [dumanla-n-ma] *is.* Dumanlı hâle gelme eylemi.

dumanlanmak, [dumanla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Dumanda tutulmak; duman verilmek. **2.** *dönşl. f.* Dumanlı hâle gelmek. **3.** *mecaz.* Bulanmak; karışmak. **4.** *{ağız}* Göze beyaz perde inmek; katarakt olmak. [DS]

dumanlı, [duman-lı] *sf.* **1.** Dumanı bulunan. **2.** Dumanı çıkan. **3.** Sisli, sisle örtülü. **4.** *mecaz.* Sıkıntılı, bulanık. **5.** *argo.* Esrik; sarhoş. ☞ **dumanlı yalak,** *{ağız} Vapur.* [DS]

dumansı, [duman-sı] *sf.* **1.** Dumana benzer; duman gibi. **2.** Duman rengini andıran,

dumansılık, -ğı [dumansı-lık] *{ağız} sf.* (Hava için) hafif sisli. [DS]

dumansız, [duman-sız] *sf.* Dumanı olmayan; duman çıkarmayan.

dumayı, [*eT.* tum *(tüm)* > dum-a-y-ı ?] *{ağız} zf.* Büsbütün; tamamen. [DS]

dumb, [damb / domb / dömb / dönb / dumb *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma ve düşme bildiren kök. [Zülfikar] *dumb-a-dak*

dumbadak, -ğı [dumb *(yans.)* > dumb-adak / dömbedek] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

dumbak, -ğı [dumb-ak] *{ağız} is.* Kestane meyvesi. [DS]

dumban, [Yun. tombano] *{ağız} is.* Davul. [DS]

dumbi, [Yun. tumbi] *{ağız} is.* Küçük tepe; tepecik. [DS]

dumbilli, [dumbi-l-li] *{ağız} sf.* Üstünde tepecikler bulunan alan. [DS]

dumbul, [dumb-ul ?] *{ağız} is.* Erkekliği iyi giderilmemiş koç. [DS]

dumbuz[1], [dumb-uz / gumb-uz ?] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

dumbuz[2], [Yun. tumbuzi] *{ağız} is.* Düzlük yerlerin ortasındaki küçük tümsekler. [DS]

dumbuzlamak, [dumbuz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yumruklamak; yumruğun alt yanı ile vurmak. [DS]

dumcuk, -ğu [dum-cuk ?] *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS]

dumcukmak, [dun-cuk-mak > dum-cuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Bunalmak; sıkılmak. **2.** Şımarmak. [DS]

dumdalık, -ğı [dulda-lık] *{ağız} is.* Yağmurdan korunacak üstü kapalı yer. [DS]

dumdum, [Bengal dili. damdamo > İng. dum-dum bullet] *is.* İlk defa Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edilmiş olan, çekirdeği haç biçiminde çentilen ve büyük yaralar açan, kullanımı 1899 Lahey antlaşması ile yasaklanan tüfek mermisi. ☐ **dumdum helvası,** *{ağız} (İş için) zor olduğu hâlde kolay sanılan.* [DS]‖ **dumdum kurşunu,** *Batı Bengal'in banliyösü olan Dum Dum'da imal edildiği için bu adı alan, çekirdeği haç biçiminde çentik tüfek mermisi.*

dumduma, [dum+dum-a] *{ağız} is.* Kaynatılmış ve süzdürülmüş üzüm suyu. [DS] ☐ **dumduma havası esmek,** *{ağız} Bir yerde hissedilir derecede sessizlik olmak.* [DS]

dumduru, [du(m)+du/ru / du(p)+du/ru] *(du'mduru) {ağız} zf.* **1.** Çok temiz. **2.** Çok beyaz. [DS]

dumlak, -ğı [dumla-k] *{ağız} is.* Tepenin arkası. [DS]

dumlığ, [tūm > tumlī-mak > tum-lıġ / dum-lıġ] *{eT} sf.* Soğuk.

dumlu[1], [*eT.* tum-lı-ġ *(soğuk, soğukluk)* > dum-lu] *sf.* Soğuk.

dumlu[2], [Dumlu *(tüfek üretilen yerin adı)*] *is.* Bir fişek alabilen tek namlulu tüfek. ☐ **dumlu martin,** *{ağız} Tüfek.* [DS]

dummak, [dum-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Suya dalmak; suya batmak. [DS]

dumsaymak, [dum-sa-y-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Burun kıvırmak; darılmak; hışımlanmak. [Nevâyî]

dumru, [*eT.* tümrüg > dumru دمرو] *{eAT} {OsT} is.* Tef.

dumsuklamak, [dum-su-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* İtmek; kakmak. [DS]

dumu, -u'ı [Ar. dem' > dumū' دموع] *(dumu:) {OsT} is.* Gözyaşları.

dumuk, -ğu [dum-uk] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS]

dumulmak, [dum-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Suya dalmak; suya batmak. [DS]

dumur[1], [dom-ur] *{ağız} sf.* Kabarmış; kabarcık oluşturmuş. [DS] ☐ **dumur dumur,** *{ağız} (Ter için) damla damla.* [DS]

dumur[2], [Ar. dumūr دمور] *(dumu:r) is.* Görevi olmayan bir organın zamanla körelmesi hâli. ☐ **dumura uğramak,** *Körelmek.*

dumur[3], [Ar. ḍumūr / żumūr ضمور] *(dumu:r) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan dolayı bir organın kuruması. **2.** Zayıflıktan dolayı hayvanın karnının içeri çökmesi.

dumurmak, [dom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* (Su için) kabarmak. [DS]

dumuşmak, [dom-uş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Somurtmak; surat etmek. [DS]

-dun, [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.* → -dın.

dun, [Ar. dūn دون] *(du:n) {OsT} sf.* **1.** Alt; aşağı. **2.** Alçak; aşağılık; kötü. **3.** Altta; aşağıda. **4.** (Kişi için) alçak, soysuz. ☐ **dūn-himmet,** *{OsT} İsteksiz.*‖ **dūn-perver,** *{OsT} Kötüleri koruyan.*

dunak, -ğı [dona-mak > dona-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) giyimi derli toplu olan; yakışıklı. [DS]

dunan, [Ar. dūn + Far. -ān دونان] *(du:na:n) {OsT} is.* Alçak ve aşağılık kimseler.

dunbak, -ğı [*eT.* tōn-mak *(kapanmak)* > dun-mak ?] *{ağız} is.* Kestane meyvesi.

dunbul, [domb > dunb-ul] *{ağız} is.* Kulplu yağ kabı; külek. [DS]

duncuklamak, [duncuk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Gıpta etmek; imrenmek. [DS]

duncukmak, [*eT.* tōn-mak *(kapanmak)* > ton-çı-k-mak>tunçu-k-mak> duncuk-mak طوڭقمق / دوڭقمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-(ğ)-ur]* **1.** Havasızlıktan bunalmak; nefes alamamak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Utanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Sıkılmak; bunalmak. [DS] **4.** *{ağız}* Genze su kaçmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ağlayacak gibi olmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Hayvan için) fazla yem yemekten ya da ahırda çok kapalı kalmaktan dolayı dışarı çıkınca haşarılık etmek; hoplayıp zıplamak. [DS] **7.** *{ağız}* (Ergenlik çağına yeni girmiş kız için) kıvraklaşmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Havasız ve nemli yerde bulunan bitki için) kızışmak. [DS]

duncukturmak, [tunçu-k-tur-mak / dunçu-k-tur-mak طوڭقدرمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* Nefes aldırmamak; nefesini kesmek; bunaltmak.

duncumak, [duncu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kabına sığmamak; yaramazlık yapmak. [DS]

dundu, [dun-du ?] *{ağız} is.* Sıcak ve durgun hava. [DS]

-dung, [-dunġ / -duñ / -düng / -düñ] *(duñ) {eAT} çek. e.* Görülen geçmiş zaman teklik ikinci kişi eki. *"Bilür misin niçün geldüñ cihana."* Çarhname.

dungun, [tun-mak > dun-gun طونغون] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) durgun; hareketsiz; işe yaramaz. **2.** *{ağız}* Üzgün; düşünceli. [DS]

-dunguz, [-duñ-uz /-duñ-uz /-düñ-üz /-düñ-üz] *{eAT} çek. e.* Görülen geçmiş zaman çokluk ikinci kişi eki. *"Siz yitürdüngüz o oglanı."* Şeyyad Hamza.

duniyet, [Far. dūn > dūniyyet] *(du:niyet) {OsT} is.* Aşağılık olma hâli; alçaklık.

dunlu, [dun-lu] *{ağız} is.* Ay; kamer; hilal. [DS]

dunmak, [*eT.* tō-n-mak *(kapanmak, sıkılmak)* > dun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Kederlenmek; düşünmek. **2.** *{eAT}* (Göz için) kamaşmak. [DS]

dunuk, -ğu [tun-mak > tun-uk / dun-uk طونق / طنق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kederli. **2.** *{ağız}* Donuk; mat; bulanıkça. [DS] **3.** *{ağız}* Rengi bozuk. [DS] **4.** *is.* Keder; kederlilik. **5.** *{ağız}* Güneş tutulması. [DS]

dunuklu, [tun-uk-lu / dun-uk-lu طونوقلو] *{eAT} sf.* Parlak olmayan; donuk; bulanık.

dunukmak, [ton-uk-mak / dun-uk-mak دونوقمق / طونقمق] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ur]* (Güneş, ay için) tutulmak.

dunukutmak, [dun-uk-ut-mak طنقدمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Işığını azaltmak; donuklaştırmak.

dunulmak, [dun-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Ay ve güneş için) batmak. **2.** (Güneş ve ay için) tutulmak. **3.** Gözden kaybolmak; görünmez olmak. [DS]

duo, [İt. duo] *(du'o) is.* **1.** *müz.* İki ses. **2.** *müz.* İki müzik. **3.** *müz.* Karşılıklı iki kişi tarafından söylenen şarkı.

duodenum, [Lat. duodecem > Fr. duodénum] *is. anat.* Onikiparmak bağırsağı.

dupduru, [du(p)+du/ru] *(du'pduru) pekşt. sf.* **1.** Çok duru; aşırı saf, temiz. **2.** *{ağız}* Çok berrak. [DS]

dupduru, [dur-up + dur-u] *{eAT} zf.* Ayak üstü; ayakta durarak; dik durarak.

-dur-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür] *yap. e.* → -dır- *{eT} {eAT} (aynı).*

-dur, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dur[1], [Far. dūr دور] *(du:r) {OsT} sf.* Uzak. ◻ **dūr-ā-dūr,** *{OsT} Uzak uzak; uzaktan uzağa; uzun uzadıya.*‖ **dūr-bîn,** *{OsT}* → durbin.‖ **dūr-bînāne,** *{OsT} İleriyi görerek.*‖ **dūr-dest,** *{OsT} Erişilmesi güç şey.*‖ **dūr-endîş,** *{OsT} Geleceği düşünen.*‖ **dūr-endîşî,** *{OsT} İlerisini düşünme; tedbirlilik.*‖ **dūr etmek,** *{OsT} Uzaklaştırmak.*‖ **dūr-nümā,** *{OsT} Uzağı gösteren.*‖ **dūr-nüvis,** *{OsT}* → durnüvis.‖ **dūr-şenîd,** *{OsT}* → durşenid.‖ **dūr ü dırāz,** *{OsT} Uzun uzadıya; çok uzun.*

dur[2], [Ar. dār > dūr دور] *(du:r) {OsT} is.* **1.** Evler. **2.** Bölgeler.

dura, [Ar. ṭurre طره] *{ağız} is.* **1.** Çatının saçağı. **2.** Kapının üzerindeki örtme. [DS]

duraç[1]**, -cı** [dur-aç] *is.* Heykel veya sütun gibi şeylerin üzerine konulduğu ayak.

duraç[2]**, -cı** [Ar. durrāc دراج] *{ağız} is.* Sülüne benzer güzel bir av kuşu; çil kuşu; turaç, *(Francolinus francolinus).*

duradur, [Far. dūr-ā-dūr دورادور] *(du:ra:du:r) {OsT} zf.* **1.** Uzaktan uzağa. **2.** Uzun uzadıya; çok uzun.

duragomak, [dur-mak + ko-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Sabretmek; bir olay ve durum karşısında soğukkanlı davranmak. **2.** Olduğu yerde durmak; beklemek. [DS]

durağan, [dur-ağan] *sf.* Yerini değiştirmeyen; sabit; aynı yerde kalan. ◻ **durağan nüfus,** *Bir yer ve zamanda mevcut geçim kaynaklarınca ihtiyacı karşılanabilecek sayıda olan nüfus.*

durağanlaşına, [durağanla-ş-ma] *is.* Durağan hâle gelme eylemi.

durağanlaşmak, [durağanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Sabit hâle gelmek; durağan olmak.

durağanlık, -ğı [durağan-lık] *is.* Durağan olma hâli; sabitlik.

durak, -ğı [tur-mak > tur-ak / dur-ak دورق / دوراق / طوراق] *is.* **1.** Durma; dinlenme; çalışmaya ara verme. **2.** Toplu taşıma yapan araçların durup yolcu aldıkları veya yolcu bekledikleri yer. **3.** Cümle sonuna konulan nokta. **4.** *ed.* Mısraların düzenli bir biçimde kelime sonlarında durulan yerleri. **5.** Türk halk şiirinde hece kalıpları içindeki durma yerleri. **6.** *müz.* Türk müziğinde dizinin son sesi veya bir makamın karar verilen son perdesi. **7.** *müz.* Türk tasavvuf müziğinde bir makam. **8.** Yerleşilen yer; durulan yer; yurt; makar. *{eAT} {OsT} (aynı)* **9.** *{ağız}* Güney. [DS] **10.** *{ağız}* Dirlik; düzenlik; güvenlik. [DS] **11.** *{ağız}* Avın önünü kesme. [DS] **12.** *{ağız}* Taştan yapılmış süzgeç. [DS] **13.** *{ağız}* Oturup dinlenilecek, durulacak yer. [DS] **14.** *{ağız}* Okunan bir kitabın okunmasına ara verildiği yere konulan kâğıt parçası. [DS] ◻ **durak ardı,** *{ağız} Cephe gerisi.* [DS]‖ **durak eylemek,** *{eAT} Durmak, karar kılmak.*‖ **durak otu,** *{OsT} Dere otu; rezene.*‖ **durak önü,** *{ağız} Cephe ilerisi.* [DS]‖ **durak tutmak,** *{eAT} {OsT} Yerleşmek; ikamet etmek.*

durakalınak, [dur-mak + kal-mak] *gçsz. b. f. [-ır]* Durup beklemek; durmak yüzünden geri kalmak.

duraklama, [durak-la-ma] *is.* **1.** Kısa bir süre durma ve bekleme eylemi. **2.** Tereddüt etme. **3.** *as.* Hareket hâlindeki bir birliğin plansız olarak bir yerde beklemesi. **4.** *tıp.* Hastalık belirtilerinin hemen hemen değişmeden durduğu devre.

duraklaınak, [durak-la-mak] *gçsz. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Kısa bir süre için harekete veya yapılan işe ara vermek; beklemek. **2.** Tereddüt etmek. **3.** *mecaz.* Kısa bir süre susmak; konuşmamak.

duraklanınak[1], [durakla-n-mak] *edil f. [-ır]* Duraklama eylemi yapılmak.

duraklanınak[2], [durakla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yer edinmek; kendine duracak yer sağlamak; yerleşmek.

duraklatına, [durakla-t-ma] *is.* **1.** Hareket veya

çalışma durumundaki bir şeyin veya birinin çalışmasını, hareketini bir süre durdurma eylemi. **2.** Kısa süreli engelleme.

duraklatmak, [durakla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin duraklamasını sağlamak, duraklamasına sebep olmak.

duraklayış, [durakla-y-ış] *is.* Duraklama eylemi veya biçimi.

duraklı, [durak-lı] *sf.* **1.** Durağı olan. **2.** Durak sahibi olan. **3.** *fiz.* Hep aynı yerde kalan, aynı yerde tekrarlanan. 🗗 **duraklı dalga,** *fiz. Bütün noktaları aynı anda, zıt ve aynı fazlı titreşimler yapan dalga; kararlı dalga.*

duraksama, [durak-sa-ma] *is.* Ne yapacağı, ne söyleyeceği konusunda karar verememe yüzünden biraz bekleme durumu ve eylemi; tereddüt.

duraksamak, [durak-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Ne yapmak ve ne söylemek gerektiğini kestirememekten dolayı duraklamak; tereddüt etmek.

duraksamalı, [duraksama-lı] *sf.* **1.** Duraksaması olan. **2.** Duraksayan; tereddütlü.

duraksamasız, [duraksama-sız] *sf.* **1.** Duraksaması olmayan. **2.** Duraksamayan; tereddütsüz.

duraksayış, [duraksa-y-ış] *is.* Duraksama eylemi veya biçimi.

duraksız, [durak-sız] *sf.* **1.** Durağı olmayan. **2.** (Şehirler arası otobüs seferleri için) hiçbir yerde mola vermeden; molasız; non stop. **3.** *{ağız}* Sebatsız; dönek. [DS] 🗗 **duraksız hece vezni,** *ed. Hece vezninin geleneksel duraklarını kullanmadan hece ölçüsü ile yazılmış olan.*

dural, [dur-al] *sf.* **1.** Hiç değişiklik göstermeden hep bir durumda kalan; statik. **2.** Durağan.

duralak, -ğı [durala-k] *sf.* **1.** Hareketsiz; sakin. **2.** Yerine yapışık.

duralama, [dur-ala-ma] *is.* Durur gibi olma, duraklar gibi davranma eylemi.

duralamak, [dur-ala-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Durur gibi olmak, yavaşlamak. **2.** *mecaz.* Şaşırmak. **3.** *{ağız}* Ayrılmak; dağılmak. [DS]

duralaşmak, [durala-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Sataşmak. **2.** *dönşl. f.* Başlamak. [DS]

duralı, [dura-lı / durul-ı] *sf.* Sabit.

duralık, [dur-uġ-lā-ġ > dur-a-lık] *{eT} is.* Ev.

durallık, -ğı [dural-lık] *is.* Dural olma durumu.

duralmak, [duru-l-mak / dur-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Durulmak, tortusu dibe çöküp arılanmak. **2.** Uslanmak; durgunlaşmak. [DS]

duralümin, [İlk yapıldığı yer adı olan Duren > Fr. duralumin] *is.* Yüzde 94,5 alüminyum, % 4 bakır, %05 manganez ve %05 magnezyum ve çok az miktarda demir ve silisyumdan meydana gelmiş, mekanik direnci yüksek hafif bir alaşım.

duram, [dur-am] *{ağız} is.* Erek; amaç. [DS]

duramak, [dur-a-mak] *{ağız} is.* Durma; duruş. [DS]

duran[1], [dur-mak > dur-an] *sf.* Durmak eylemini yapan; hareketsiz. 🗗 **duran top,** *spor. Atış yapmak üzere bekletilen ve hareketsiz olan futbol topu.*

duran[2], [Slav. d'rvena ? => duran] *{ağız} is.* Topraktan yapılmış yayık. [DS]

duran[3], [? duran] *{ağız} is.* Dağ yolu. [DS]

duravarmak, [dur-mak + var-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İnat etmek; direnmek. **2.** Sık sık ve sürekli olarak vurmak. **3.** Yorulmak. **4.** Oluvermek. [DS]

duravay, [dur-a+vay] *{ağız} e.* Öyle mi? [DS]

dur·baş, [Far. dūr *(uzak)* + bāş *(ol)* دورباش] *(du:rba:ş) {OsT} is.* **1.** "Uzak dur!" **2.** *is.* Eskiden devlet adamlarının önünde halkın içinde yol açmak için görevlilerin sağa sola salladıkları sopa.

durbaşan, [Far. dūrbāşān دورباشان] *(du:rba:şa:n) {OsT} is.* Halkı dağıtan yasakçılar.

durbin, [Far. dūrbīn دوربين] *(durbi:n) {OsT} sf.* **1.** Keskin görüşlü. **2.** Uzağı gören; ileriyi gören; anlayışlı. **3.** *is.* Uzağı göstermeye yarayan alet; dürbün.

durdabak, -ğı [dur+da+bak] *{ağız}* is. Bir tür fesleğen. [DS]

durdur, [Yun. tırtura] *{ağız} is. zool.* Üveyik. [DS]

durdurma, [dur-dur-ma] *is.* Durmasını sağlama eylemi.

durdurmak, [dur-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Hareket hâlindeki bir şeyi hareketsiz duruma getirmek; durmasını sağlamak.; durmasına sebep olmak. **2.** Herhangi bir makine veya otomobilin dönme, yürüme hareketine engel olmak. **3.** Bir şeyin ilerlemesini engellemek. **4.** Çalışmayı bırakmak.

durdurtma, [durdur-t-ma] *is.* Durdurmasına sağlamak eylemi; engelleme.

durdurtmak, [durdur-t-mak] *gçl.f. [-ur]* Durdurmasına yol açmak; durdurmasını sağlamak; engel olmak.

durdurulamayan, [durdur-ul- + a-ma-y-an] *sf.* Durdurulması mümkün olmayan; önüne geçilemeyen; engel olunamayan.

durdurulma, [durdur-ul-ma] *is.* Durdurma işinin yapılma durumu ve eylemi; engellenme

durdurulmak, [durdur-ul-mak] *edil f. [-ur]* **1.** Durdurma işi yapılmak. **2.** Durmasına sebep olunmak; engellenmek.

durduruş, [durdur-uş] *is.* Durdurma eylemi veya biçimi.

durendiş, [Far. dūr *(uzak)* + endīş دوراندیش] *(du:rendi:ş) {OsT} sf.* **1.** Geleceği düşünen. **2.** Uzak görüşlü; ileriyi düşünür.

durgak, [tur-mak > tur-ġāk / dur-ġāk] *(durga:k) is.* **1.** Sürekli duran; bekleyen. **2.** Nöbetçi; bekçi; asker.

durgalamak, [durga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tespit etmek. [DS]

durgu, [dur-gu] *is.* **1.** Olmakta devam eden bir şeyin birden kesilmesi; sekte. **2.** *müz.* Bir müzik cümlesinde bitiş etkisi gösteren armonik zincirlemeler bütünü.

durgun, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > tur-(u)k-un / dur-(u)k-un / dur-gun] *sf.* **1.** Hareket etmeyen; duran. **2.** Çalkantısız; akıntısız. **3.** *mecaz.* Canlı olmayan; neşesiz; düşünceli. **4.** Hareketsiz; sönük. 🗗 **durgun olmak,** *{ağız} Midesi bozulmak.* [DS]‖ **durgun su,** *Akıntısı olmayan birikinti hâlindeki su.*‖ **durgun şişkinlik,** *eko. Ekonomide durgunluk ile enflasyonun birlikte yaşanması; stagflasyon.*

durgunlaşma, [durgunla-ş-ma] *is.* Durgun, hareketsiz hâle gelme durumu.

durgunlaşmak, [durgunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Durgun duruma gelmek; sakinleşmek. **2.** Canlılık ve neşesini yitirmek.

durgunlaştırma, [durgunlaş-tır-ma] *is.* Durgun hâle getirme eylemi.

durgunlaştırmak, [durgunlaş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Durgun hâle getirmek. **2.** Durgunlaşmasına sebep olmak.

durgunluk, -ğu [durgun-luk] *is.* **1.** Durgun olma hâli. **2.** Hareket, kıpırtı yokluğu. **3.** Cansız veya sönük olma hâli. **4.** Neşesizlik; keyifsizlik. **5.** Zihinsel açıdan yeteri kadar gelişmemişlik.

durgurmak, [*eT.* tur-mak > tur-ġur-mak > dur-gur-mak دورقورمق / طورغورمق / درغمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Ayağa kaldırmak; ayakta tutmak. **2.** Dikmek; bina etmek. **3.** Tüketmek; zayıflatmak. **4.** Hareketten alıkoymak; durdurmak. **5.** Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. **6.** Göstermek.

durgut, -du [dur-gut] *{ağız} sf.* Aptal. [DS] 🗗 **durgut olmak,** *{ağız} Aptallaşmak.* [DS]

durgutmak, [tur-ġut-mak / dur-ġut-mak / دورغدمق طورغودمق] *{OsT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak. **2.** Ayakta durdurmak.

durguz, [dur-gu-z] *{ağız} sf.* Uyanık. [DS] 🗗 **durguz gelmek,** *{ağız} Uyanmak.* [DS]

duri, [Far. dūr-ī دوری] *(du:ri:) {OsT} is.* Uzaklık.

durk, [turk / durk] *{eT} is.* Bir şeyin uzunluğu; uzunluk.

durkala, [dur+kal-a] *{ağız} zf.* Az kalsın; hemen hemen. [DS]

durkaru, [turk > *turk-ġarū > durkarū] *(durkaru:) zf.* Aralıksız; sürekli; durmadan.

durkınmak, [tur-uk-mak > tur-(u)k-ın-mak > dur-(u)k-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; utanmak; duraksamak.

durklamak, [turk > turk-lā-mak > durk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyin enini boyunu ölçmek.

durkuglanmak, [tur-uk-mak > tur-(u)k-uġ *(utanma, çekinme)* / durkuġ-la-n-mak] *dönşl. f. [-ur]* Utanmak; çekinmek.

durkun, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > tur-(u)k-un > dur-(u)k-un] *{eT} sf.* Durgun.

durlak, -ğı [dur-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) asalak. [DS]

durlamak, [duru-la-mak > durla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yıkanmış çamaşır ve kap için) temiz sudan geçirerek durulamak. [DS]

durlan, [durla-n] *{ağız} sf.* Berrak; lekesiz. [DS]

durlangıç, -cı [durla-n-gıç] *{ağız} is.* Durulmuş sıvı; berrak sıvı. [DS]

durlanık, -ğı [durla-n-ık] *{ağız} sf.* (Sıvı için) duru; durulmuş; berrak. [DS]

durlanmak, [durla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Durulmak; berraklaşmak. **2.** Duş yapmak. **3.** *edil. f.* Çalkalanmak; duru sudan geçirilmek. [DS]

durluk, -ğu [dur-luk] *{ağız} is.* Durulacak yer; durak. [DS]

durma, [dur-ma طورمه] *is.* **1.** Hareketsiz kalma durum ve eylemi. **2.** Bir hareket veya işin kesintiye uğraması; beklemesi. **3.** *{eAT} {OsT} zf.* Durmadan; sürekli olarak.

durmaç, [dür-meç > dur-maç ? درماج] *{eAT} is.* **1.** İpekli kumaş; şal. **2.** Sırta yük yüklemek için kullanılan yünden ya da kıldan yapılmış ip.

durmaçlamak, [durmaç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi yüklenmek. **2.** Çocuğu sarıp sırtında taşımak. [DS]

durmaçlanmak, [durmaçla-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* (Çocuk için) durmaç denilen iple sırta bağlanmak. [DS]

durmadan, [dur-madan] *zf.* **1.** Sürekli olarak, aralıksız. **2.** Duraklama yapmadan.

durmak[1], [*eT.* tur-mak *(ayağa kalkmak; dikilmek)* > dur-mak طورمق / دورمق / درمق] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Hareketsiz olmak; kımıldamamak. **2.** Bir yerde biraz oyalanmak; eğleşmek; tevakkuf etmek. *Biraz durabilir miyiz?* **3.** İşlememek, çalışmamak. *Saat durmuş.* **4.** Sona ermek; kesilmek; dinmek. *Rüzgâr bir ara durur gibi oldu.* **5.** Varlığını sürdürmek; yaşamak; devam etmek. *O mağaza hâlâ duruyor mu?* **6.** Beklemek; dikilmek. *Kapının önünde öylece durdum.* **7.** Birinin malı olarak bulunmaya devam etmek; eski hâlini korumak. *Baba mülkü evlerimiz hâlâ duruyor.* **8.** Var olmak. *Ben daha duruyorum.* **9.** Bir yerde olmak; bulunmak. *Bunca rezillikten sonra neden hâlâ müdürlükte duruyor, anlamıyorum.* **10.** Belli bir durumda olmak. *Biraz eğik duruyor ama varsın olsun.* **11.** Bir görevde bulunmak; birinin hizmetine girmek. *{ağız} (aynı)* [DS] *Bir apartmana kapıcı durmuş.* **12.** (Olumsuz biçimiyle) sürekli çalışmak. *Durmadan yazı yazdım.*

13. Bir konuyla ilgilenmek; üstüne düşmek. *Neden bu kadar insan haklarının üzerinde durduğu anlaşıldı.* **14.** Dayanmak; direnmek; sabretmek; sebat etmek; karar etmek. *Bunca acılardan sonra nasıl durulur?.* **15.** *{eAT}* Karşı koymak; karşı durmak. **16.** *{eAT} {OsT}* Ayağa kalkmak. **17.** *{eAT}* Kalmak. **18.** Sakin olmak. **19.** *{eAT}* Vazgeçmek; geri durmak. **20.** *{eAT}* Erişmek; yerleşmek. **21.** *{OsT}* Kurulmak; yapılmak. **22.** *{eAT} {OsT}* Bağlanmak; kendini vermek. **23.** *{eAT} {OsT}* Meydana gelmek; ortaya çıkmak; kopmak. **24.** Çok yaşamak; yaşamak. **25.** (Yiyecek vb. ile) ondan başka bir şey yememiş ve içmemiş olmak. **26.** Bırakmamak; terk etmemek. *Sözünde duruyor mu?* 🗗 **dur,** *Başına geldiği cümlelere, biraz zaman geçsin hele, anlamı katar.* || **dura dur,** *{eAT} Biraz bekle; bekleye dur.* || **dura düşe,** *{eAT} Düşe kalka.* || **durası yer,** *{eAT} Duracak yer; mekân; makam.* || **durduğu yerde,** *1. Hiç emek harcamaksızın. 2. Hiç gereği yokken.* || **durduklayın durmak,** *{eAT} Eskisi gibi kalmayı sürdürmek; durumunu korumak.* || **dur durak,** *{ağız} Dinlenme; istirahat.* || **dur durak yok,** *Hiç dinlenme yok.* || **durmak oturmak,** *{eAT} {OsT} Düşüp kalkmak; ülfet etmek.* || **durmuş oturmuş,** *1. Olgun; davranışları tutarlı. 2. Aşırılığa kaçmayan.* || **durmuşluk oturmuşluk,** *Olgunluğa ulaşmış olma hâli.* || **duru durmak,** *{eAT} Durmayı sürdürmek; durmak.* || **duru gelmek,** *{eAT} {OsT} Ayağa kalkmak; kıyam etmek.* || **duru kalmak,** *{eAT} {OsT} Dikilip kalmak.* || **durup dinlenmeden,** *Ara vermeden, sürekli; arka arkaya.* || **durup dururken,** *1. Hiç gereği yokken; gereksiz yere. 2. Ansızın.* || **durup oturmak,** *{OsT} Düşüp kalkmak.* || **duru varmak,** *{eAT} {OsT} 1. Birden kalkıp gitmek; kendini ileri atmak. 2. Boşa gitmek.*

durmak[2], [tur-mak > dur-mak] *yard. f. [-ur]* Sonuna geldiği fiillere sürerlilik anlamı katar; ....-yi sürdürmek. *"gidedurmak, yapadurmak."*

durmaksızın, [durmak-sızın] *zf.* Hiç durmadan.

durmamacasına, [durma-maca-s-ı-n-a] *zf.* Hiç durmadan.

durmasızdan, [durma-sız-dan] *{ağız} zf.* Durmaksızın; hiç durmadan. [DS]

durmuş, [dur-muş] *sf.* **1.** İşlemeyi, çalışmayı bırakmış olan; işlemeyen; çalışmayan. **2.** Çok bekletilmiş; bayat. 🗗 **durmuş oturmuş,** *1. Uslanmış; oturaklaşmış. 2. Dengeli; düzenli.*

durna[1], [*eT.* turña] *{ağız} is. zool.* Tuma. [DS] 🗗 **durna gözü,** *{ağız} Az yemek alan küçük kap.* [DS]

durna[2], [Ar. ṭurra *(kumaş kenarı)* ?] *{ağız} is.* **1.** Şapka siperi. **2.** Dam saçağı. [DS]

durnüvis, [Far. dūr-nüvīs دورنویس] *(du:rnüvi:s) {OsT} is.* Uzaktan yazar; telgraf.

durralı, [Ar. ṭurra > + T. -lı] *{ağız} is.* Kasket. [DS]

dursunmak, [dur-sun-mak درسنمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Korku, çekinti yüzünden duraklamak. [DK]

durşenid, [Far. dūr-şenīd دورشنید] *(du:rşeni:d) {OsT} is.* Uzaktan işitir; telefon.

-durt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

durtmak, [durt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* İtmek. [DS]

durtunmak, [durt-un-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Olay çıkarmaya çalışmak; birisine çatmak. [DS]

durtut, [dur+tut] *{ağız} is.* Sıkı düzen; disiplin. [DS]

duru[1], [*eT.* tur-uġ>tur-ı/tur-u>dur-u دوری/ طوری/ طورو طورو] *sf.* **1.** Saydam; saf, temiz; bulanık olmayan; berrak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Durgun; sakin. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* (Ayran, çorba, şurup vb. için) suyu çok olan; koyu olmayan; sulu. [DS] **4.** *{ağız}* (Yiyecek için) katı değil sıvı hâlde. [DS] **5.** *{ağız}* (Patlıcan, bamya, domates, fasulye yemekleri için) sulu. [DS] 🗗 **duru beyaz,** *(Ten için) açık renkli ve pürüzsüz.* || **duru bılla,** *{ağız} Güzel kız.* [DS] || **duru kesim,** *dnz. Denizlerde ışığın az çok sızabildiği dört yüz metreye kadar olan derinlik.*

duru[2], [dur-u] *{ağız} is.* Hediye; bahşiş. [DS]

duru[3], **-u'ı** [Ar. dırᶜ > durūᶜ دروع] *(duru:) {OsT} is.* Zıhlar.

durub, -bu [Ar. ḍarb > ḍurūb / żurūb ضروب] *(duru:b) {OsT} is.* Çarpmalar; dövmeler; vurmalar. 🗗 **durūb-ı emsāl,** *{OsT} Atasözleri.*

duruca, [duru-ca] *{ağız} sf.* Suluca; biraz sulu. [DS]

durucak, -ğı [duru-cak] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

durucu, [tur-uçı > dur-ucu] *sf.* Bir yerde sürekli kalan; durmayı iş edinen; duran.

durug, [tur-mak > tur-uġ > dur-uġ] *{eT} is.* **1.** Durulacak yer. **2.** Dağlarda sığınma yerleri.

duruglag, [tur-uġ > * tur-uġ-lā-mak > tur-uġ-lā-ġ > dur-uġ-lā-ġ] *(turuğla:ğ) {eT} is.* Durulacak yer.

durugsamak, [turuġ > turuġ-sā-mak > duruġ-sā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Durmak istemek

-duruk, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -duruk / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık. *{eAT} (aynı)*

duruk, -ğu [*eT.* tur-uk / tur-ug > dur-uk] *is.* ve *sf.* **1.** Olduğu durumu koruyan; değişmeyen; durmuş. **2.** Değişim göstermeyen; sabit; durağan; statik. **3.** Dağlarda sığınılacak yer. **4.** *fiz.* Kuvvetlerin dengelenmesi ile ilgili. **5.** *fiz.* Hareket etmeyen cisimlerin üzerindeki kuvvet dengeleri ile ilgili bilim dalı; statik. **6.** *fiz.* Dalgalı akım motor veya üreteçleri üzerinde bulunan hareketsiz bölüm; stator. **7.** *{ağız}* Boy atmamış; gelişmemiş. [DS] **8.** *{ağız}* Yutulamayan; boğazda kalan yiyecek. [DS] **9.** *{ağız}* Yoğurt konulan taş kap. [DS]

durukluk, -ğu [tur-uk-luk > dur-uk-luk] *is.* **1.** Duruk olma hâli. **2.** Durgunluk; cılızlık.

durukmak, [*eT.* tur-mak > tur-uk-mak > dur-uk-mak طورقمق / درقمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Duraklamak. **2.** Karar kılmak; durmak; dinmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** *{ağız}* Kımıldamamak. [DS] **4.** *{ağız}* (Atılan, düşen ya da suda hareket eden nesne için) önüne gelen engele takılmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Yiyecek için) boğazda kalmak; yutulamamak. [DS] **6.** Karar verememek; tereddüt etmek. **7.** Düşünceye dalmak. **8.** Durgunlaşmak; mahzunlaşmak. **9.** Yaramazlığı bırakmak; uslanmak.

duruksamak, [duruk-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* (Akan sıvılar için) durulur gibi olmak. [DS]

duruksun, [duruk-sun] *sf.* Karar veremeyen; kararsız; müteredditt.

durukturmak, [duruk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Karar vermek. **2.** Pazarlıkta uyuşamayan iki kişiyi anlaştırmak. [DS]

durul, [duru-l] *{ağız} is.* Tortu. [DS]

durulama, [duru-la-ma] *is.* Duru hâle getirme eylemi. ⊟ **durulama suyu,** *Çamaşırın yıkandığı en son duru su.*

durulamak[1], [duru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Durulmasını sağlamak. **2.** Çamaşır yıkarken üzerinde bulunan temizlik maddelerinden arındırmak. **3.** El yıkama sırasında elde bulunan sabunları suyla gidermek.

durulamak[2], [duru-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yoğurttan ayran yapmak.

durulanma, [durula-n-ma] *is.* Duru hâle getirilme eylemi.

durulanmak, [durula-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** (Çamaşır vb. için) duru sudan geçirilerek üzerindeki temizlik maddesi artıklarından arındırılmak; duru sudan geçirilmek. **2.** *dönşl.* (İnsan için) yıkanma sonunda üzerinde bulunan sabun vb. köpüklerini gidermek için temiz su dökünmek.

durulaşma, [durula-ş-ma] *is.* Duru hâle gelme eylemi.

durulaşmak, [durula-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duru hâle gelmek; durulmak.

duruldurmak, [turul-dur-mak > durul-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Duru hâle getirmek; durultmak.

durulma, [dur-ul-ma] *is.* **1.** Durgun ve duru hâle gelme eylemi; bulanıklıktan kurtulma. **2.** *kim.* Bir sıvıda süspansiyon hâlindeki katı maddenin, kendi hâline bırakılınca ayrılması.

durulmak, [*eT.* tur-mak > tur-ul-mak > dur-ul-mak دورولق] *edil. f. [-ur]* **1.** (Sıvı için) bulanıklığı gitmek; duru hâle gelmek; durulaşmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Karışıklık, rüzgâr, fırtına vb. için) dinmek; sakinlemek. **3.** (Kişi için) uslanmak; sakinleşmek; bıkmak; usanmak. **4.** *{eT}* Usanmak; bıkmak.

durultma, [durul-t-ma] *is.* Durulmasını sağlama eylemi.

durultmak, [durul-t-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Duru hâle getirmek; durulmasını sağlamak. **2.** Bir sıvıyı çökeltisinden ayırmak için başka kaba aktarmak. **3.** Açık bir hâle getirmek. **4.** Şarap üretiminde mayalanma başlamadan önce şırayı tortusundan ayırmak. **5.** *{ağız}* Katı bir şeyi sıvı hâle getirmek.

duruluk, -ğu [tur-u-luk > dur-u-luk درلق] *is.* **1.** Duru olma hâli; safiyet; berraklık. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Duru olan şeyin niteliği. **3.** (Anlatım için) kolay anlaşılır olma; sadelik; yalınlık. **4.** İnci, elmas gibi değerli taşların saydamlığı. **5.** *{ağız}* Durulama suyu. [DS]

durum[1], [*eT.* tur-mak > tur-um > dur-um] *is.* **1.** Belirli bir zaman kesiti içinde bir şeyi belirleyen nitelik ve şartların tümü; hâl; vaziyet; keyfiyet, *(1935).* **2.** Bir şeyin genel görünümü; bulunma ve durma biçimi; konum; duruş biçimi. **3.** Bireyin toplum içindeki ilişkileriyle belirlenen konumu. **4.** *dbl.* İsim ve isim soyundan kelimelerin birbirleriyle veya fiillerle olan ilişkilerini belirleyen özel biçim; hâl. **5.** Bir kişinin fiziksel görünümü. **6.** Davranış, davranış biçimi; tavır; hâl. **7.** *ekon.* Bir ticarî işletmenin belli bir tarihteki varlıklarını kalem kalem gösteren cetvel; döküm listesi; envanter. **8.** *fel.* Bir insanın içinde yaşadığı doğal, sosyal ve tarihî ortamla somut ilişkilerinin tümü. **9.** *huk.* Bir kişinin toplumda ve aile içindeki niteliğini, uyrukluğunu, medenî hâlini, hısımlığını, adını, ikametgâhını ve ehliyetini belirten niteliklerin tümü. **10.** *bsy.* Bir bilgisayarın özel çalışma hâli. **11.** *{eT} sf.* Bir adam boyu. ⊟ **durum almak,** *1. Belli bir duruş biçimine geçmek. 2. Bir olay karşısında belli bir tavır takınmak.*|| **durum belirteci,** *dbl.* → durum zarfı.|| **durumdan ders çıkarmak,** *İçinde bulunulan şartları değerlendirerek yanlış adım atmamak.*|| **durum dil bilgisi,** *dbl. Cümleyi bir eylem, isimleri bu eyleme belli bir anlam ilişkisi ile bağlı dizimler olarak ele alan ve bu anlam ilişkileri arasındaki bağıntıları derin yapıda inceleyen dil bilimi kuramı.*|| **durum eki,** *dbl. İsim ve isim soyundan kelimelerin birbirleriyle veya fiillerle olan ilişki biçimlerini gösteren belirtme (-i), yönelme (-e), kalma (-de), çıkma (-den) ve tamlayan (-in) ekleri; hâl eki.*|| **durum fiili,** *dbl. Cümlede öznenin belirli bir durumda olduğunu bildiren fiil.*|| **durum komedisi,** *ed. Komikliği karakterden değil de durumdan çıkaran komedi türü.*|| **durum ortacı,** *dbl. Geniş zaman kavramı içinde sıfat olarak kullanılan fiil; durum sıfat fiili.*|| **durum tanımlaması,** *Birey ya da kümenin, karşılaştığı yeni durumları geçmiş hayat deneyimlerinin etkisi altında algılayıp tanımlaması.*|| **durum tümleci,** *dbl. Bir eylemin hangi şartlarda gerçekleştiğini belirten tümleç.*|| **durumu bozulmak,** *İşleri yolunda gitmemek; parasal sıkıntıya düşmek.*|| **durumu düzelmek,** *İşleri yolunda gitmek; parasal sıkıntısı kalmamak.*|| **durum ulacı,**

dbl. Hem bağlama hem de zarf görevi yüklenen fiilimsi; hâl zarf fiili.|| **... durumunda olmak,** *... zorunda olmak; ... zorunluluğunu duymak.*|| **durum yeri,** *{eAT} Durak yeri; tevakkuf mahalli.*|| **durum zarfı,** *dbl. Füllerin anlamlarını durumları bakımından etkileyen zarflar.*

durum[2], [Lat. durum *(düz, sağlam)*] *is.* Bir buğday türü.

durumak, [tur-mak > dur-u-mak طريق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Durup düşünmek; teemmül etmek.

durumculuk, -ğu [durum-cu-luk] *is. fel.* 1968 öğrenci hareketlerine kaynaklık eden, her türlü toplum düzenini ve tasarısını alaya almayı, gelenek hâline gelmiş her türlü ağırbaşlılığı gülünç duruma düşürmeyi amaçlayan felsefe.

durumsal, [durum-sal] *sf.* Duruma ilişkin; durumla ilgili.

durumsamak, [durum-sa-mak] *gçsz. f. [-r] [s(u)-yor]* **1.** Ne diyeceğini veya ne yapacağını kestirememek; beklemek; duraklamak; duraksamak. **2.** *{ağız}* Tartışmada son sözü söylemeyip sözü ağzında kalmak. [DS]

durumsunmak, [dur-umsun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Durur gibi olmak. **2.** (Su için) durulmaya yüz tutmak. [DS]

durumsuz, [durum-suz] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; hareketli; haşarı; yaramaz. **2.** (Kişi izin) münasebetsiz; ciddî olmayan. **3.** Yoksul. [DS]

durundu, [durun-du] *{ağız} ünl.* Dur hele. [DS]

durundurmak, [turun-dur-mak > durun-dur-mak طورندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Durmasına olanak sağlamak.

durunmak, [tūr-mak > tur-un-mak > dur-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Dayanmak; diretmek; dayatmak.

-durur, [-dur-ur / -tur-ur] *{eAT} çek. e.* -dır; - dur. *"Bu gece su nevbeti seniñ durur (senindir)."* Yüz Hadis Tercümesi.

durur, [tur-ur / dur-ur طورر] *{OsT} sf.* Durgun; sakit.

dururmak, [tur-ur-mak > dur-ur-mak دررمق / طوررمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Durdurmak; hareketine engel olmak. **2.** Bir görev vermek. **3.** Ayakta durdurmak; durdurmak; sabit kılmak.

duruş, [tur-uş > dur-uş طرش] *is.* **1.** Durma eylemi veya biçimi. **2.** Vücut ağırlığını en dengeli biçimde taşıyabilmek için ayak ve bacakların alması gereken özel durum. **3.** *spor.* Atletizmde yarışa başlama öncesi atletlerin almak zorunda oldukları vaziyet. **4.** *{eAT}* Direnme; karşı koyma. 🗗 **duruş vermek,** *{OsT} Mukavemet etmek; karşı koymak; direnmek.*

duruşma, [dur-uş-ma] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine vaziyet alacak biçimde durma eylemi. **2.** *huk.* Davacı ve davalı tarafların yargıç önünde hazır bulundukları yargılama evresi; muhakeme, *(1935).* **3.** *{ağız}* Âşıkların karşılıklı olarak birbirlerine söz atmaları. 🗗 **duruşmadan vareste tutulma,** *Sanığın duruşmaya katılmama isteğinin uygun görülmesine ilişkin mahkemece verilen karar.*|| **duruşmanın açıklığı,** *Mahkemede yapılan yargılamanın herkese açık olması ilkesi.*

duruşmak, [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uşmak درشمق] *işteş. f. [-ur]* **1.** *{ağız}* Çalışmak; uğraşmak; sebat etmek; direnmek. [DS] **2.** *{OsT}* Karşı karşıya gelmek. **3.** Düşmanca davranışlarda bulunmak; muhasamaya girişmek; çarpışmak; mücadele etmek. **4.** *{ağız}* Dediğinde direnmek. [DS] **5.** *{ağız}* Öfkesi geçip yumuşamak. [DS]

durutmak, [tur-ut-mak > dur-ut-mak دروده‌ق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Durdurmak; kaim kılmak.

durzul, [Sansk. trisūla] *{eT} is.* Yabaya benzer üç parmaklı bir araç. [EUTS]

dust, [Far. dūst دوست] *(du:st) {OsT} is.* Dost.

duş[1], [*eT.* tūş / dūş] *{eAT} is.* **1.** Yan. **2.** Karşıda bulunan yer; karşı. **3.** Yüz yüze; mukabil. **4.** Tesadüf. **5.** *{ağız}* Doğrultu; yön; istikamet. [DS] **6.** *{ağız}* Oyunda kale. [DS] **7.** *{ağız}* Rüzgâr tutmayan yer; kuytu. [DS] 🗗 **duş denk,** *{eAT} Eşler; akranlar.*|| **duş olmak,** *{eAT} 1. Rastlamak; rast gelmek; tesadüf etmek. 2. Uğramak; müptela olmak; giriftar olmak. 3. Mazhar olmak; nail olmak. 4. Yönelmek. 5. {ağız} Bir yere bağlanmak.* [DS]

duş[2], [Far. dūş دوش] *(du:ş) {OsT} is.* **1.** Omuz; sırt. **2.** Dün; gece. **3.** Rüya. 🗗 **düş azmak,** *{OsT} Rüyada ihtilam olmak.*|| **düş-be-düş,** *Omuz omuza.*|| **düş-ber-düş,** *{OsT} Omuz omuza.*|| **düş-i gayret,** *Gayret, tahammül omuzu; katlanma, dayanma; millî onur, itibar.*

duş[3], [Fr. douche] *is.* **1.** Temizlik veya tedavi amacıyla vücuda su veya başka bir sıvı püskürtme işi. **2.** Bu tür püskürtmeyi sağlayacak biçimde yapılmış aygıt. **3.** *gnşl.* Banyo. 🗗 **duş yapmak,** *Püskürtme su ile yıkanmak; yıkanmak.*

duşab, [Far. dūşāb دوشاب] *(du:şa:b) {OsT} is.* Üzüm veya hurma pekmezi.

duşak, -ğı [*eT.* tūş *(toka; kopça)* > tuşā-mak *(köstek-lemek)* > tuş-a-ġu / duşaġ / duşa-k دوشاق / دشق] *is.* **1.** At, eşek gibi hayvanların iki ön ayağını bir iple bağlamak suretiyle yapılan bir türlü serbest hareketi önleyici köstek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanların ayaklarını bağlamak için özel olarak yünden yapılmış ip. [DS] **3.** *{ağız}* Çatallı ağaçtan yapılma köstek. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Ayak bağı olan şey. [DS] **5.** *{ağız}* Döven kanatlarını birbirine tuttıran ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeyin düşmemesi için yapılan ağaç destek. [DS] 🗗 **duşak kesme,** *{ağız} Yeni yürümeye başlayan çocukların düşmesine en-*

gel olacağı düşüncesiyle yapılan, çocukların ayakları arasına bağlanan kurdeleyi kesme töreni. [DS]

duşaklama, [duşak-la-ma] *is.* Duşak bağlama, takma eylemi.

duşaklamak, [tuşak-la-mak > duş-a-k-la-mak دوشاقلمق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** At veya eşek gibi yük hayvanlarının ön ayaklarını birbirine yakın bir biçimde iple bağlamak; kösteklemek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *mecaz.* İş yapanlara, çalışanlara engel olucu davranışlarda bulunmak.

duşaklanmak, [duşakla-n-mak] *{ağız} dönş. f. [-ır]* Ayak taş ya da bir engele takılarak düşmek. [DS]

duşamak, [*eT.* tuşā-mak *(kösteklenmek)* > duşa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(u)-yor]* Beklenmeyen bir şeyle ansızın karşılaşmak. [DS]

duşanmak, [*eT.* tūşa-mak > ṭuş-a-n-mak / duş-a-n-mak طوشانمق] *{eAT} edil. f. [-ur]* Bağlanmak; kösteklenmek.

duşara, [Ar. duşārā دشارا] *(duşa:ra:) {OsT} is.* Putperest Araplardan Nabatîlerin tanrısı.

duşenti, [düş-üntü > duşenti ?] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

duşge, [? duşge] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

duşgelmek, [*eT.* tuş-mak *(tahmin etmek)* > duş+gelmek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tahmin etmek. [DS]

duşguluk, -ğu [duş-gu-luk] *{ağız} is.* Sersemlik; gafillik; budalalık.

duşgurmak, [tuş-mak > tuş-ġur-mak > duş-ġur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Karşılaştırmak; rast getirmek. [DS]

duşin, [Ar. dūşīn / dūşīne دوشين / دوشينه] *(du:şi:n) {OsT} sf.* Dün gece ile ilgili.

duşize, [Far. dūşīze دوشيزه] *(du:şi:ze) {OsT} is.* **1.** El değmemiş kız; bakire. **2.** *mecaz.* Pırıl pırıl, tertemiz.

duşizegân, [Far. dūşīzegān دوشيزگان] *(du:şi:zegâ:n) {OsT} is.* Genç kızlar; bakireler.

duşizegî, [Far. dūşīzegī دوشيزگی] *(du:şi:zegi:) {OsT} is.* Bakirelik; kız oğlan kız olma.

duşka, [duşka] *{ağız} is.* **1.** Yüz; çehre; yüzün çene kısmı; avurt. **2.** *sf.* Akılsız; düşüncesiz; sersem. [DS]

duşkulu, [duşku-lu] *{ağız} sf.* Tetikte olan; uyanık. [DS]

duşkurçar, [Sansk. duşkaracaryā] *{eT} is.* Istırap. [EUTS]

duşlamak, [*eT.* tuş-mak *(tahmin etmek)* > duş-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r -l(u)-yor]* **1.** Rastlamak; rast gelmek. **2.** (Bir iş için) görmeden, el yordamı ile yapmak. **3.** Acele etmek. [DS]

duşlanmak, [duşla-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin üzerine düşmek; o şeyi kendine iş edinmek; dadanmak. [DS]

duşlaşmak, [duşla-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Satışmak. [DS]

duşluk, -ğu [duş-luk] *{ağız} is.* Rahat. [DS]

duşmak, [*eT.* tuş-mak / dūş-mak] *gçsz. f. [-ar]* **1.** *{eT} {ağız}* Rast gelmek; rastlamak. [DS] **2.** *{ağız}* Yakalanmak; tutulmak. [DS]

duşta, [Sansk. dustā] *{eT} is.* Kötü ruh. [EUTS]

duşukturmak, [duşuk-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Birbirine düşürmek. **2.** Angarya iş yaptırmak. [DS]

duşul, [duş-ul] *{ağız} sf.* (Kişi için) sarsak. [DS]

duşuna, [duşu-n-a] *{ağız} zf.* **1.** Rast gele. **2.** Faydasız yere; boşuna. [DS]

duşunam, [duşuna-m] *{ağız} zf.* İstemeden; istemeyerek. [DS]

duşurmak, [tuş-mak > tuş-ur-mak > duş-ur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Karşılaştırmak; rast getirmek. **2.** Kavuşturmak.

duşuşmak, [tuş-mak > tuş-uş-mak > duş-uş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Karşılaşmak; kavuşmak; rast gelmek.

dut, [Far. tūt / tūd توت / تود] *is.* **1.** Kuzey yarım küresinin ılıman bölgelerinde yetişen, yaprakları sarmal dizili, testere gibi dişli, meyveleri birleşik, çiçekleri iki eşeyli, pek çok türü bulunan bir ağaç, *(Morus alba, Morus rubra, Morus nigra).* **2.** Bu ağacın beyaz, kırmızı veya kara olan meyvesi. **3.** *argo.* Çok sarhoş. 🗗 **dut gibi,** *Çok sarhoş.*| **dut gibi olmak,** *1. Çok sarhoş olmak. 2. Utançtan dolayı kızarmak.*| **dut kurusu,** *1. mutf. Kurutulmuş dut meyvesi. 2. mecaz. Zayıf ve cılız kadın.*| **dut pekmezi,** *mutf. Dut meyvesinin suyu ile yapılan koyu kıvamlı bir tatlı yiyecek.* | **dut pestili,** *mutf. Ezilmiş ve pekmez toprağı ile kaynatılmış dut meyvelerini ince tabakalar hâlinde güneşte kurutmak suretiyle elde edilen pestil.*| **dut şurubu,** *tıp. Kara duttan yapılan, ağız yaralarını tedavi amacıyla kullanılan antiseptik şurup.*|| **dut yemiş Bulgar götüne dönmek,** *argo. 1. (Konuşma için) dır dır konuşup durmak. 2. (Kişi için) gevezelik etmek.*| **dut yemiş bülbüle dönmek,** *1. Neşesini ve konuşkanlığını yitirmek; susmak. 2. Cevap vermemek.*

duta[1], [tut-a > dut-a دوته] *{OsT} is.* **1.** Rehin. **2.** Sara hastalığı.

duta[2], [tut+a > dut+a دوته] *{eAT} ünl.* Tutsan a! 🗗 **duta elma,** *{ağız} Dalından elle koparılarak toplanan elma.* [DS]

dutacak[1], **-ğı** [tut-acak > dut-acak دوتاجاق / دوتجق] *{eAT} {ağız} is.* Ateş üzerindeki tencereyi tutup indirmeye yarayan bez parçası. [DS]

dutacak[2], **-ğı** [tut-acak > dut-acak] *{ağız} is.* Maya. [DS]

dutagun, [duta-ġun] *{eT} is.* Günahlardan arınmış ve kurtulmuş kimse. [EUTS]

dutağan, [dut-ağan دوتغان] *{OsT} sf.* **1.** Sıkıca tutan; iyi tutan. **2.** (Şarap için) sarhoş eden.

dutak[1]**,** [tut-ak > dut-aḳ دوطاق] *{eAT} is.* Dudak.

dutak[2]**,** [tut-ak > dut-aḳ دوتاق] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Sabanı yönetmek için elle tutulan yeri; tutamak; tutacak; kulak. **2.** Keser, testere, burgu gibi aygıtlar. **3.** Suçlu bir kimsenin affedilmesine sebep olacak şey. **4.** *sf.* (Kişi için) ona buna sataşan. **5.** Sıcak tencereyi tutmaya yarayan bez parçası; tutacak. [DS]

dutalak, -ğı [dut-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Öfke; hiddet; kin. **2.** Sara nöbet. [DS] ◻ **dutalağı dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.*

dutalga, [dutal-ga] *{ağız} is.* → dutalak. [DS]

dutalık, -ğı [duta-lık] *{ağız} is.*→ dutalak. [DS]

dutalıklı, [dutalık-lı] *{ağız} sf.* Öfkeli; sinirli. [DS]

dutam, [tut-mak > tut-am] *{ağız} is.* Elle tutulabilen miktar; tutam. [DS]

dutamak[1]**, -ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Tutacak. **2.** Sap; kulp. **3.** Delil; kanıt. **4.** Sebep; vesile; neden. **5.** Fırsat. **6.** Tutunacak, dayanacak kimse veya yer.

dutamak[2]**, -ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* **1.** Ana para. **2.** Rehin. [DS]

dutamak[3]**, -ğı** [tut-mak > tut-a-mak] *{ağız} is.* Ateşi tutuşturmakta kullanılan kolay yanabilen parçalar. [DS]

dutamık, -ğı [tut-mak > tut-a-mık] *{ağız} is.* Tutacak şey. [DS]

dutamlanmak, [tut-mak > dut-am-la-n-mak دتملنمق] *{OsT} edil. f. [-ur]* Avuçla tutulmak; avuç içine alınmak; tutamlanmak.

dutar, [Far. dū *(iki)* + tār *(tel)*] *(duta:r) {OsT} is. müz.* Dut ağacı gövdesine bağırsaktan iki tel gerilen ve Kırgız, Özbek ve Taciklerde kullanılan bir tür telli saz.

dutarak, [tut-mak > tutar-ık / dutar-ak دوتاراق] *{OsT} is.* Sara nöbeti. ◻ **dutarağı dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.* [DS]

dutarga, [tut-mak > tutar-ga] *{ağız} is.* Sara nöbeti. [DS] ◻ **dutargası dutmak,** *{ağız} 1. Hiddetlenmek. 2. Sara nöbeti tutmak.* [DS]

dutargalı, [tut-ar-ga-lı] *{ağız} sf.* Saralı; sara hastalığı olan. [DS]

dutarık, [tut-mak > dut-ar-ık] *{eAT} is.* Sara nöbeti.

dutaş, [*eT.* tut-uş / tut-aş] *{eAT} sf.* **1.** Sürekli değen; bitişik; komşu olan. **2.** Meşgul olan; uğraşan. **3.** *{ağız}* Tanık. [DS] ◻ **dutaş olmak,** *{eAT} 1. Karşılaşmak; rastlamak. 2. Yaklaşmak; mukarin olmak. 3. Meşgul olmak; çalışmak.*

dutca, [tut-ca] *{ağız} is.* Çamur. [DS]

dutçuluk, -ğu [dutçu-luk] *is.* **1.** Dut ağacı yetiştirme işi. **2.** Dut meyvesinden yararlanma işi ve tekniği.

dutgal, [tut-mak > Çağ. tut-ġar > tutkal] *{ağız} is.* Tutkal; zamk; yelim. [DS]

dutgeç, -ci [tut-mak > tut-geç] *{ağız} is.* Tutacak. [DS]

dutgiller, [dutgil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi dut olan dönenceler arasındaki ılıman bölgelerde yetişen dut, incir gibi bitkiler familyası, *(Moraceae).*

dutgun, [tut-mak > tut-ġun > dut-ġun / دوتغون طوتغون] *{eAT} sf.* **1.** Esir; tutsak; mahpus. **2.** (Hava için) yağmur ya da kar yağacak gibi olan; kapalı.

duthun, [tut-mak > tut-ḫun دتخون] *{eAT} sf.* Esir; tutsak; mahpus.

dutkal, [tut-mak > Çağ. tut-ġar] *{ağız} is.* Tutkal. [DS]

dutkun, [tut-mak > dut-ḳun دوتقون] *{eAT} sf.* Esir; tutsak; mahpus.

dutkunluk, -ğu [dut-kun-luk] *{ağız} is.* Bağlılık. [DS]

dutlaşmak, [tut(u)l-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga için birbirine saldırmak; kavgaya tutuşmak. [DS]

dutluk, -ğu [dut-luk] *is.* Dut ağacı bahçesi; dut ağaçlarının çokça bulunduğu yer.

dutma, [tut-ma / dut-ma دوتمه / دتمه] *{OsT} is.* **1.** Tutmak eylemi. **2.** Hizmetçi; işçi; uşak; yanaşma. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Sığırtmaç. [DS]

dutmaç, -cı [tut-ma + aş / tut-maç] *{ağız} is. mutf.* **1.** İnce ince kesilmiş hamurdan yapılma çorba. **2.** Küçük küçük kesilmiş hamur suda haşlandıktan sonra pişmiş mercimek ve sarımsaklı yoğurt ile yapılan bir yemek. **3.** Dövülmüş buğdaydan yapılan bir yemek. [DS]

dutmak, [*eT.* tut-mak / dut-mak دوتمق / دتمق] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ar]* **1.** Elle kavramak; tutmak. **2.** *{eAT}* Sabit kılmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Farz etmek; öyle saymak; addetmek; kabul etmek. **4.** *{eAT}* Yapmak; amel etmek. **5.** *{eAT}* Saklamak; korumak; gizlemek. **6.** *{eAT}* İstila etmek; zaptetmek; kaplamak. **7.** *{eAT} {OsT}* Kapamak; seddetmek. **8.** *{ağız}* Hazırlamak. [DS] **9.** Elde etmek; ilzarn etmek; ihtiyar etmek. **10.** *{eAT} {OsT}* Gitmesine engel olmak; bırakmamak; alıkoymak. **11.** *{OsT}* Kullanmak. **12.** *{OsT}* Karşısına koymak. **13.** *{ağız}* (Çok yağlı ya da tatlı olan yiyecek için) tıkamak; kesmek. [DS] **14.** *{OsT}* (Dişi hayvan için) çiftleştikten sonra yavruya kalmak; döllenmek. **15.** Alevlenmek; yanmak; tutuşmak.◻ **duta gelmek,** *{eAT} Yanında getirmek; alıp gelmek.*|| **duta gitmek,** *{eAT} Tutup gitmek; alıp götürmek.*|| **duta komak,** *{eAT} Alıkoymak; bırakmamak; tevkif etmek.*|| **duta toplamak,** *{ağız} Meyveyi örselenmemesi için elle toplamak.*|| **dutup duravarmak,** *{ağız} Hiç unutmamak; fikri sabit hâle getirmek.* [DS]| **dutup durmak,** *{ağız} 1. Devam etmek; sürekli olmak. 2. Sürekli olarak birini korumak.* [DS]

dutraç, -cı [tut(u)r-aç] *{ağız} is.* Bakraç, maşrapa vb. şeylerin kulpu. [DS]

dutrak, [dut(u)r-ak > dutraḳ دوترق] *{eAT} is.* Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp.

dutruk, [dut(u)r-ak / dutrak / dutruk دوترق] *{eAT} {OsT} is.* Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp.

dutsak, [tutsa-k > dut-sa-ḳ دتساق / دوتساق] *{eAT} {OsT} is.* Esir; tutsak.

dutsaklık, [tutsak-lık > dutsaḳ-lıḳ دوتسقلق / دوتساقلق] *{eAT} is.* Esaret; kölelik.

dutsu, [dut-su] *sf.* Dut biçiminde olan. ◻ **dutsu meyve,** *Birbirine yarı yarıya yapışık sulu küçük taneciklerden oluşan meyve.*

dutturmak, [dut-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Uydurmak. **2.** Benzetmek. **3.** İlişti rmek. [DS]

dutu[1], [tut-u > dutu دتو] *{eAT} is.* **1.** Güven belgesi olarak verilen nesne; rehin. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* İpotek. [DS] **3.** *{ağız}* Alışverişte verilen pey. [DS] **4.** *{ağız}* Nişanlıların birbirine vermiş olduğu hediyeler. [DS] **5.** *{ağız}* Hediye. [DS] **6.** *{ağız}* Dul kadının evlenmek için söz verdiğini bildirir hediye. [DS] **7.** *{ağız}* Çağrı. [DS] **8.** *{ağız}* Belirti; iz; im. [DS] ◻ **dutu komak,** *{eAT} Rehin olarak bırakmak.*‖ **dutuya durmak,** *{eAT} Rehin koyarak bağlamak.*‖ **dutuya komak,** *Rehin bırakmak.*

dutu[2], [tut-u / dut-u دوتى] *{OsT} {ağız} is.* Sara nöbeti. [DS]

dutucu, [tut-ucu] *{ağız} is.* **1.** Pinti. **2.** Tutumlu. [DS]

dutuk[1], [*eT.* tū-mak / tō-mek *(kapamak)* > tu-t-uk > dutuḳ دتق] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Kapalı; örtülü. **2.** *is.* Perde; peçe; yaşmak; duvak.

dutuk[2], [tut-uk > dut-uḳ دوتق] *{eAT} is.* Rehin karşılığı verilen para.

dutuk[3]**, -ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) yağacak durumda; kapalı. [DS]

dutuk[4]**, -ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) utangaç. [DS]

dutuk[5]**, -ğu** [tut-uk] *{ağız} sf.* (Kız için) kızlık zarı ameliyatsız açılamayan. [DS]

dutulga, [tutul-ga] *{ağız} is.* **1.** Sara nöbeti. **2.** Buğday tarlalarında yetişen tohumu zehirli yabanî bir bitki; mürdümük, *(Lathyrus sativus).* [DS]

dutulmak, [tut-ul-mak > dut-ul-mak طوتلمق / دوتلمق] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ur]* **1.** *{eAT}* Mahkûm olmak. **2.** Zan altına düşmek. **3.** *{eAT}* Durdurulmak; zapt edilmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Donuklaşmak; kararmak. **5.** Sıkılmak. **6.** *{eAT}* Sesi çıkmaz olmak. **7.** *{eAT}* (Kap kacak için) kullanılmak. **8.** *{eAT}* Alıkonulmak; bulundurulmak. **9.** *{eAT} {OsT}* Kapanmak; kapatılmak; tıkanmak.

dutuluk, -ğu [tut-ul-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Elbise için) giyilmiş. **2.** (Eşya için) kullanılmış. [DS]

dutum, [tut-um] *{ağız} is.* Tutum. [DS]

dutumlu, [tut-um-lu] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

dutumsuz, [tut-um-suz] *{ağız} sf.* Tutulmayan; rağbet görmeyen; tutunmayan. [DS]

dutunmak, [tut-un-mak > dut-un-mak دوتونمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Edinmek; telakki etmek; ittihaz etmek. **2.** Tutulmak. **3.** *{ağız}* Sebat etmek; tutunmak. [DS] **4.** *{ağız}* Sevmek; beğenmek; hoşlanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Kendini sevdirip itibar kazanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Rağbet etmek. [DS]

duturuk, [tut-ur-uk > dut-ur-uk دتروق] *{eAT} is.* **1.** Ateş tutuşturmaya yarayan çör çöp. **2.** *{ağız} sf.* Kullanılmış; tutulmuş. [DS] ◻ **duturuk etmek,** *{ağız} Bir kabın içine az bir yiyecek koyarak boş yere işgal etmek.* [DS]

dutuş, [tut-uş / dut-uş دتش] *{eAT} is.* Davranış; hâl; hareket; tavır.

dutuşmak, [tut-mak > tut-uş-mak دتشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Tutuşmak.

dutuz, [tut-mak > tut-uz] *{ağız} sf.* Tutulan; elde bulunan. [DS] ◻ **dutuz etmek,** *{ağız} 1. Oyalamak; meşgul etmek. 2. Ödünç alınan bir şeyi gereğinden çok uzun süre alıkoymak.* [DS]

duty free, [İng. duty free] *is.* Bazı vergilerden muaf olarak satılan mallar; vergisiz; gümrüksüz.

duv, [duv *(yans.)*] *{ağız} is.* İçkiyi yudumladıktan sonra çıkarılan ses. [DS]

duvak, -ğı [*eT.* tū-mak / tō-mak *(kapamak, örtmek)* > tu-ġ *(örtü, kalpak)* + -ak *(küçült. e.)* > tuğ-ak > duvak] *is.* **1.** Gelinlerin başlarını ve yüzlerini kapatan süslü örtü. **2.** *{ağız}* Küp, baca, tandır gibi şeylerin yassı ve yuvarlak taştan yapılmış kapağı. [DS] **3.** *{ağız}* Topraktan yapılmış tencere, çömlek veya küp kapağı. [DS] **4.** *{ağız}* Baca üzerine dikilen yassı taşlar. [DS] **5.** *{ağız}* Kiremit parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Mukavva külah. [DS] ◻ **duvağa girmek,** *Gelin olmak.*‖ **duvağına doymamak,** *Yeni gelinken kocasını kaybetmek veya kendisi ölmek.*‖ **duvak açma günü,** *{ağız} Gerdek gecesinin sabahı.* [DS]‖ **duvak düğünü,** *{ağız} Duvak günü.* [DS]‖ **duvak düşkünü,** *1. (Kadın için) yeni gelinken dul kalan. 2. Evlenmeğe çok hevesli olan.*‖ **duvak günü,** *{ağız} Gerdek gecesinin ertesi günü yeni evlilerin evinde yapılan eğlence.* [DS]

duvakçı, [duvak-çı] *is.* Duvak yapan ve satan kimse.

duvaklama, [duvak-la-ma] *is.* Duvakla örtme eylemi.

duvaklamak, [duvak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin başını duvak ile örtmek.

duvaklanma, [duvakla-n-ma] *is.* Duvak örtünme eylemi; gelin olma durumu.

duvaklanmak, [duvakla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Duvak örtünmek. **2.** Gelin olmak.

duvaklı, [duvak-lı] *sf.* **1.** Başına duvak takmış olan. **2.** Yüzü duvakla örtülü olan. **3.** (Bebekler için) doğarken başında zar bulunan; perdeli.

duvaksız, [duvak-sız] *sf.* Duvağı olmayan.

duvar, [Far. dīvār] *(duva:r) is.* **1.** Bir yapının dış yanları. **2.** Bir yapıyı dış etkenlere karşı koruyan, iç bölmelerini birbirinden ayıran, genellikle taş, tuğla gibi malzemeden yapılmış dikey düzlemlerden her biri. **3.** Bir arsa veya bahçeyi dışarıya karşı sınırlayan, taş, kerpiç veya benzer katı malzemeden yapılmış düzgün yapıdaki engel. **4.** *mecaz.* İnsanlar arasında anlaşma ve iletişim engeli. **5.** *mecaz.* Duygusuz ve heyecansız kimse. **6.** Sonuçsuz, sonuç vermeyen yer. **7.** *spor.* Voleybolda, karşı oyuncunun ağ üzerindeki vuruşuna karşı koyma. **8.** *argo.* Sağır. 🗗 **duvar ayağı,** *Binalarda süs olarak yapılan duvara yapışık yukardan aşağı yivleri olan yarım ayak.*|| **duvar çekmek,** *Bir yere duvar örerek bölmek veya dışarı ile ilgisini kesmek.*|| **duvar dayağı,** *Duvarın yıkılmaması için eğik olarak konulan dayak.*|| **duvar dişi,** *İleride duvar örülebileceği düşünülerek eski duvara iyi kaynaşması için bırakılan tuğla veya kerpiç çıkıntıları.*|| **duvar gazetesi,** *Duvar üzerindeki bir panoya asılan, çoğunlukla elle veya yazı makinesi ile yazılmış okul veya dernek gazetesi.*|| **duvar gibi,** *Hiçbir şey duymayan; çok sağır.*|| **duvar halısı,** *Duvara süs için asılan halı.*|| **duvar ilanı,** *1. Sokak ve caddelere bakan duvarlara yapıştırılarak veya asılarak yapılan duyuru. 2. Şehir meydanlarında büyük binaların duvarlarına yansıtılarak yapılan duyuru.*|| **duvar kâğıdı,** *Duvarları süsleyip güzelleştirmek için üzerlerine yapıştırılan özel olarak yapılmış desenli veya düz kâğıt.*|| **duvar pası,** *spor. İki oyuncunun rakip takım oyuncularına topu kaptırmamak için karşılıklı birbirlerine atmaları ve böylece alan kazanmaları.*|| **duvar resmi,** *Duvar üzerine çeşitli teknikler kullanılarak yapılan resim.*|| **duvar saati,** *Duvara asılarak kullanılan saat.*|| **duvar sarmaşığı,** *bot. Yaprak dökmeyen, gövde yaprakları saplı, üst yüzü koyu, alt yüzü açık yeşil, sert ve derimsi, küçük çiçekli, bezelye iriliğinde meyvesi olan bir bitki, (Hedera helix).*|| **duvar sedefi,** *bot. Ballıbabagillerden, Akdeniz ve çevresinde yüz kadar çeşidi bulunan, uyarıcı, güçlendirici ve yara iyileştirici özellikleri bulunan odunsu bitki; dalak otu; kısa mahmut otu; yer meşesi; yer palamudu (Teucrium chamaedrys).*|| **duvar takvimi,** *Duvara asılarak kullanılan takvim.*|| **duvar yapmak,** *spor. Futbolda, kaleye yapılan vuruşları önlemek için oyuncular tarafından kale önünü kapatacak biçimde sıralanmak.*|| **duvar yazısı,** *Duvarlara yazılan, genellikle politik içerikli slogan.*

duvarcı, [duvar-cı] *is.* Bir binanın duvarlarını ören usta kişi.

duvarcılık, -ğı [duvar-cı-lık] *is.* Duvar örme işi.

duver, [Yun. dokarı] *{ağız} is.* Kapı kasası. [DS]

duy, [Fr. douille] *is. elkt.* Bir elektrik lambasının takıldığı, lambanın besleme devresi ile ilgisini kuran pirinç yuva. 🗗 **duy piriz,** *Hem lamba takılan hem de elektrik akımı alınan piriz.*

duyağan, [duy-ağan طویه غن] *{OsT} sf.* Çok duyan.

duyan[1]**,** [duy-mak > duy-an] *sf.* **1.** İşiten. **2.** Hisseden.

duyan[2]**,** [Sansk. dhyāna] *{eT} is.* Teemmül; istiğrak; kendinden geçme. [EUTS]

duyanlag, [duyan-lag] *{eT} sf.* İstiğraklı; istiğraka ait olan. [EUTS]

duyar, [duy-ar] *sf.* **1.** Beden üzerinde uyarıcı etki yapıldığında hızlı ve güçlü tepkilere yol açan. **2.** Duygulu; duygun; hassas. **3.** *{eAT}* Duygu; duymuşluk; haber. 🗗 **duyar kat,** *fot. Film tabanı üzerinde yer alan ve ışığa karşı duyarlığı olan gümüş bromürlü ilaç tabakası; emülsiyon.*

duyarga, [duyar-ga] *is.* Eklembacaklılarda başın ön kısmında bulunan duyu almaya yarar uzantı; lamise; anten, *(1944).*

duyargalılar, [duyargalı-lar] *is. zool.* Bir çift duyargası olan böceklerle çok ayaklıları içine alan eklembacaklılar topluluğu.

duyarlaştırma, [duyarlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duyarlı hâle getirme. **2.** Kâğıt, kumaş gibi maddeleri ışığa karşı duyarlı hâle getirme işlemi. **3.** Genel ve kromatik duyarlığını arttırmak üzere bir duyarlaştırıcının, duyarlıklı bir yüzeye uygulanması.

duyarlaştırmak, [duyar-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Duyarlı hâle getirmek; hassaslaştırmak.

duyarlı, [duyar-lı] *sf.* **1.** Duyabilen. **2.** Dış etkenlere ve olaylara karşı duyarlığı olan; hassas.

duyarlık, -ğı [duyar-lık] *is.* **1.** Duyarlı olma hâli; hassasiyet, *(1935).* **2.** Canlı organizmanın maddî izlenimler alabilme yeteneği. **3.** En zayıf izlenimleri duyabilme yeteneği. **4.** Zayıf bir fizik etkiye karşı tepki gösterebilen aletin niteliği. **5.** Bir radyo elektrik alıcısının en az veya çok az sinyalleri, yeterli bir şekilde alabilme yeteneği. **6.** Bir patlayıcı maddenin çarpma, sürtme ve sıcaklık gibi etkiler karşısında gösterdiği tepki derecesi. **7.** *fel.* İnsanda bilgiyi sağlayan, bilgiyi oluşturan nesnelere ait izlenim yeteneği.

duyarlıklı, [duyarlık-lı] *sf.* Duyarlığı olan.

duyarlılık, -ğı [duyarlı-lık] *is.* Duyarlı olma hâli.

duyarsız, [duyar-sız] *sf.* **1.** Duyamayan. **2.** Dış etkenlere ve olaylara karşı duyarlığı olmayan.

duyarsızlaşma, [duyarsızla-ş-ma] *is.* Duyarsız hâle gelme eylemi.

duyarsızlaşmak, [duyarsızla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duyarsız hâle gelmek; duyarlı olma yeteneği kalmamak.

duyarsızlaştırma, [duyarsızlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duyarsız

hâle getirme eylemi. **2.** Işığa karşı duyarlı olan bir tabakayı içinde duyarsızlaştırıcı bir madde bulunan banyoya daldırarak duyarlılığını gidermek. **3.** *tıp.* Bazı kişilerin bazı maddelere karşı olan aşırı duyarlılığını gidermek için uygulanan tedavi.

duyarsızlaştırmak, [duyarsızlaş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Duyarsız hâle getirmek; duyarlı olma yeteneğini kaldırmak.

duyarsızlık, -ğı [duyarsız-lık] *is.* Duyarsız olma hâli.

duydurmak, [tuy-dur-mak / tuy-gur-mak > duy-dur-mak ديدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* İşittirmek; duyurmak; sezdirmek.

duygu, [duy-gu] *is.* **1.** Duyularla algılama. **2.** Bir olayın, bir nesnenin veya bir kişinin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim. **3.** Ahlakî ve güzellik konusu şeyleri değerlendirme ve onlara bağlanma yeteneği. **4.** İnsanın aklını devre dışı bırakan, iyi veya kötü şeylere karşı duyulan eğilim. **5.** Kolayca etkilenme eğilimi. **6.** Ön sezi. 🗗 **duygu uyandırmak,** *Bir duygu oluşturmak.*|| **duygu uyanmak,** *Bir duygu oluşmak.*|| **duygularıyla davranmak,** *Aklı bir kenara iterek duyguların etkisi ile davranmak.*

duygudaş, [duygu-daş] *is.* **1.** Bir konuda duyguları ortaklaşa olan, duyguları çakışanlardan her biri. **2.** Bir parti veya kuruluşa üye olmadığı hâlde onlara gönülden bağlı olan; sempatizan.

duygudaşlık, -ğı [duygudaş-lık] *is.* **1.** Duygudaş olma durumu. **2.** *psikol.* Bir konuda birlikte duygulanma, bir duyguyu birlikte yaşama, birlikte duyma; başkasının duygularını paylaşma.

duygulamak, [duygu-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Duygu uyandırmak; duygu vermek.

duygulandırma, [duygulan-dır-ma] *is.* Duygulanmasını sağlama eylemi.

duygulandırmak, [duygulan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Duygulanmasını sağlamak. **2.** Duygulanmasına sebep olmak.

duygulanım, [duygulan-ım] *is.* **1.** Duygu alma eylemi; duygulanma durumu. **2.** *psikol.* Anlık ve istençten ayrı olarak, duygusal tepkiler gösterme durumu. **3.** *fel.* Duyarlığın harekete geçişi. **4.** *fel.* Dış sebeplerle bir ruh durumunun değişmesi. **5.** *fel.* Tutkudan daha düzenli, ama daha güçsüz olan seçkin bir eğilim.

duygulanış, [duygulan-ış] *is.* Duygulanmak eylemi ve biçimi.

duygulanma, [duygula-n-ma] *is.* **1.** İyi ve beğenilen olaylar karşısında etki altında kalma durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Türlü etkiler altında iç salgı bezleri de dahil olmak üzere duygusal tepkide bulunma.

duygulanmak, [duygula-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir olay, bir görünüm veya bir durum karşısında birdenbire güçlü bir duygu etkisinde kalmak; mütehassis olmak.

duygulu, [duygu-lu] *sf.* **1.** Duygusu, duyarlılığı çok olan; içli. **2.** Kolay ve çabuk duygulanan; hassas.

duygululuk, -ğu [duygulu-luk] *is.* **1.** Duygulu olma hâli. **2.** Duygularının etkisinde kalarak davranma. **3.** Çabuk ve kolay heyecanlanma eğilimi. **4.** Uyarımları almadaki incelik.

duygun[1], [duy-gun] *sf.* **1.** Duyarlığı olan. **2.** Duygulu; hassas.

duygun[2], [*eT.* tuy-kun > duy-gun] *{ağız} is. zool.* Doğan. [DS]

duygunlaşma, [duygunla-ş-ma] *is.* Duygunlaşmak eylemi.

duygunlaşmak, [duygunla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Duyarlı hâle gelmek; duygulu olmak; hassasiyet göstermek.

duygunlaştırıcı, [duygunlaştır-ıcı] *sf.* **1.** Duygun hâle getiren. **2.** *tıp.* Kan serumuna deneysel yolla giren bir antijene karşı meydana gelen antikor.

duygunlaştırma, [duygunlaş-tır-ma] *is.* **1.** Duygun hâle getirme. **2.** *tıp.* Bir organizmaya bir antijen sokulmasıyla meydana gelen olay.

duygunluk, -ğu [duy-gun-luk] *is.* **1.** Duygulu olma hâli; teessüriyet. **2.** Duyu organlarının tümü.

duygusal, [duygu-sal] *sf.* **1.** Duygu ile ilgili. **2.** Duygulara dayanan. **3.** (Eser için) duygunun ağır bastığı veya duygunun aşırı etkilediği. **4.** Romantik bir duygululuğu olan. 🗗 **duygusal düşünme,** *Bilgiye dayandırılma yerine duygusal yaşamdan çıkarılan ve onunla belirlenen düşünme.*|| **duygusal yansızlık,** *Duyguları sınırlamayı, bastırmayı gerekli kılan görev yapma kuralları.*

duygusallık, -ğı [duygusal-lık] *is.* **1.** Duygusal olma durumu. **2.** Duyumların ve duyguların insanı etkileyecek biçimde ağır basması durumu. **3.** Duyguların, coşkuların etkisi ile davranma durumu.

duygusuz, [duygu-suz] *sf.* **1.** Duygusu ve duyarlılığı olmayan; hissiz. **2.** *mecaz.* Katı yürekli; umursamaz; hissiz.

duygusuzluk, -ğu [duy-gu-suz-luk] *is.* **1.** Duygusuz olma hâli; hissizlik. **2.** Duygusuzca davranış.

duyma, [duy-ma] *is.* İşitme eylemi.

duymak, [*eT.* tuy-mak *(tanımak, hissetmek)* / duymak] *gçl. f. [-ar]* **1.** Bir sesi işitmek. **2.** Bilgi edinmek; haber almak, öğrenmek. **3.** *mecaz.* Sezmek; fark etmek; hissetmek. **4.** Dokunma, koklama vb. duyularla nesnelerin soğukluk, sıcaklık, sertlik, yumuşaklık, ağırlık gibi durumlarını algılamak. **5.** Heves, zevk, saygı, yakınlık, bağlılık, acıma gibi bir ruhsal durum ve duygu içinde olmak.

duynak, [*eT.* tuñāġ > duynak دينق] *{eAT} is.* **1.** Tırnak. **2.** Toynak.

duysal, [duy(u)-sal > duy-sal] *sf.* **1.** Duymakla,

duyularla ilgili. **2.** Duyu yoluyla algılanan. **3.** *{ağız}* (Kişi için) duygulu; içli. [DS]

duysukmak, [tuy-mak > tuy-suk-mak > duy-suk-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyar gibi olmak. **2.** (Hileyi, düzeni) anlar gibi olmak; sezmek.

duysumak, [duy-su-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Duyar gibi olmak; kulağına çalınmak. [DS]

duyturmak, [tuy-mak > tuy-tur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyurmak; işittirmek. **2.** Tarif etmek.

duyu, [*eT.* tuy-u / duy-u دويو] *is.* **1.** İnsan ve hayvanların dış dünyaya ait uyaranları duyma, görme, koklama, dokunma, tat alma organları ile algılama durumu ve bunu sağlayan yetenek; hassa, *(1935).* **2.** *{OsT}* Duygu; his.

duyucu, [tuy-ucu > duy-ucu دويوجى] *{OsT} sf.* Duygulu; hassas.

duyugsuz, [tuy-mak > *tuy-uġ > tuy-uġ-suz > duy-uġ-suz] *{eT} sf.* İdraksiz; anlayışsız; algılaması yetersiz.

duyuk, -ğu [duy-uk] *{ağız} is.* Haber. [DS]

duyukçu, [duyuk-çu] *{ağız} is.* Haberci. [DS]

duyulak, -ğı [duy-ul-ak] *{ağız} sf.* Duymuş olan; işitmiş. [DS] ☐ **duyulak olmak,** *{ağız} Kulak dolgunluğu olmak; önceden duymuş olmak.* [DS]

duyulma, [duy-ul-ma] *is.* İşitme, algılama durumu ve eylemi.

duyulmak, [duy-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** İşitilmek. **2.** Algılanmak. **3.** Öğrenilmek. **4.** Bilinmek, tanınmak; ünlü olmak.

duyulmamış, [duyul-ma-mış] *sf.* Hiç karşılaşılmamış olan; o zamana kadar bilinmeyen; şaşılacak.

duyulur, [duyul-ur] *sf.* Duyularla algılanabilir; işitilebilir. ☐ **duyulur duyulmaz,** *1. (Ses için) ancak işitilebilecek kadar; çok alçak. 2. (Olay, haber için) öğrenilir öğrenilmez; hemen.*

duyum, [duy-um] *is.* **1.** Duyular aracılığı ile edinilen izlenim; ihsas, *(1935).* **2.** Beş duyu organı, kaslar, iç organlar gibi alıcı bir duyu organına etkide bulunan bir uyartının sinirler yoluyla sinir merkezine iletilmesi ile meydana gelen fizikî nitelikli izlenim. **3.** Edinilen izlenimlerden kaynaklanan duyu veya fizyolojik yanı ağır basan ruhsal durum; manevî izlenim. ☐ **duyum alıcı,** *anat. Mukozolarda veya derinin içinde yer alan sinirsel yapı.*|| **duyum eşiği,** *psikol. Bir uyarımın algılanabileceği en az miktarı.*|| **duyum ikiliği,** *psikol. Bir uyarımın aynı zamanda başka bir duyumu da çağrıştırması; sinestezi.*|| **duyum yitimi,** *tıp. Uyuşturucu bir ilaçla vücudun bütününde veya bir bölgesinde duyuların yok olması.*

duyumcu, [duyum-cu] *is.* Bilgilerimizin kaynağının duyumlara dayandığını savunan veya bu görüşten yana olan kişi; sansüalist.

duyumculuk, -ğu [duyumcu-luk] *is. fel.* **1.** Bilgilerimizin kaynağının duyumlardan ibaret olduğunu, duyu algılarına dayandığını ileri süren görüş; ihsasiye; sansüalizm. **2.** Duyuların sağladığı hazlara düşkünlük.

duyumlu, [duyum-lu] *sf.* Duyumu olan; duyum edinmiş.

duyumölçer, [duyum+ölçer] *is.* Derinin duyarlılığını ölçmeye yarar alet.

duyumsal, [duyum-sal] *sf.* **1.** Duyumla ilgili. **2.** Duyuma dayanan.

duyumsama, [duyum-sa-ma] *is.* Duyular aracılığıyla bir varlığı algılama durumu ve eylemi.

duyumsamak, [duyum-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bir varlığı duyular yardımı ile kavramak, algılamak, sezmek.

duyumsamazlık, -ğı [duyumsamaz-lık] *is.* **1.** *fel.* Yeterli duyum sağlayamadığı için az veya yavaş tepki gösteren, bunun sonucu olarak duygulandırıcı sebeplere karşı ilgisiz kalan insanın niteliği. **2.** *psikol.* Çeşitli durumların harekete getirdiği alışılagelen ve bilinen ilgi ve duygulardan yoksun olma durumu.

duyumsatma, [duyumsa-t-ma] *is.* Duyular aracılığıyla bir varlığı algılatma durumu ve eylemi

duyumsatmak, [duyumsa-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birine bir varlığı duyuları yardımı ile kavratmak, algılatmak, sezdirmek.

duyumsuz, [duyum-suz] *sf.* Duyumu olmayan.

duyumsuzlaşma, [duyumsuz-la-ş-ma] *is.* Duyarlığın yok edilmesi; duyarsız hâle gelme.

duyumsuzluk, -ğu [duyumsuz-luk] *is.* Duyumsuz olma durumu.

duyunmak, [tuy-mak > tuy-un-mak > duy-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bilgilenmek; bilgi edinmek. **2.** Algılamak. **3.** Farkında olmak.

duyurma, [duy-ur-ma] *is.* Duymasını, işitmesini sağlama eylemi.

duyurmak, [duy-ur-mak] *gçl. f. [-ur]* **1.** Duymasını sağlamak; duyma eylemini yaptırmak. **2.** *mecaz.* Sezdirmek.

duyuru, [duyur-u] *is.* Herhangi bir olguyu, haberi, bir işi veya bir durumu halka bildirmek için yayımlanan yazılı veya sözlü ileti; ilan, *(1969).* ☐ **duyuru tahtası,** *Duyuru yazılarının asıldığı özel tahta.*

duyurucu, [duyur-ucu] *sf.* **1.** Duyurma özelliği bulunan. **2.** *is.* Bir bildiriyi veya haberi duyurmaya veya iletmeye yarayan alet.

duyurulma, [duyur-ul-ma] *is.* Duyurma, işittirme işinin yapılma durumu ve eylemi.

duyurulmak, [duyur-ul-mak] *edil. f. [-ur]* **1.** Duyması sağlanmak. **2.** Duyulmasını sağlamak. **3.** Duyuruda bulunulmak; ilan edilmek.

duyusal, [duyu-sal] *sf.* **1.** Duyu ile ilgili olan. **2.** *fel.* Duyularla alınan hazlara ilişkin olan. **3.** *fel.* En küçük bir uyarıma tepki gösteren. ☐ **duyusal du-**

yumlar, *fel. Görme, işitme, koklama, tat alma, dokunma, basınç, ısı duyumları, hareket ve durum duyumları, acı ve organ duyumları.*

duyusuz, [tuyu-suz / duyu-suz دویی سز] *{OsT} sf.* Duygusuz; hissiz.

duyuş, [duy-uş] *is.* **1.** Duymak işi veya biçimi. **2.** *mecaz.* Seziş. ☐ **duyuş vermemek,** *{eAT} 1. Duymazlıktan gelmek. 2. Önem vermemek.*

duyuüstü, [duyu+üst-ü] *sf. fel.* **1.** Duyularla verilemeyen. **2.** *fel.* Algılama yoluyla değil de düşünmekle kavranabilen.

duyuzmak, [tuy-mak > tuy-uz-mak > duy-uz-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Duyurmak. **2.** Farkında olmasını sağlamak. **3.** Anlamasına, sezmesine izin vermek.

duz[1], [*eT.* tüz] *{ağız} is.* Tuz. [DS] ☐ **duz daşı,** *{ağız} Üzerinde kaya tuzu ezilen taş.* [DS]‖ **duz ölbesi,** *{ağız} Tuz kutusu; tuz kabı.* [DS]

duz[2], [Far. düz دوز] *(du:z) {OsT} sf.* Diken; dikici.

duzah, [Far. dūzaḫ دوزخ] *(du:zah) {OsT} is.* **1.** Cehennem. **2.** *tasvf.* Dünya zevklerine düşkün olanların toplu olarak bulunduklarına inanılan yer. ☐ **dūzah-makar,** *{OsT} Durağı cehennem olan; kâfir.*‖ **dūzah-mekân,** *{OsT} Yeri cehennem olan; kâfir.*‖ **dūzah-nişîn,** *{OsT} Oturduğu yer cehennem olan; kâfir.*

duzahî, [Far. dūzaḫī دوزخی] *(du:zahi:) {OsT} sf.* **1.** Cehennemle ilgili; cehenneme ait. **2.** *is.* Zebanî.

duzahiyan, [Far. düzaḫiyān دوزخیان] *(du:zahiya:n) {OsT} is.* Cehennemdeki azap melekleri; zebanîler.

duzak, -ğı [*eT.* tuzak] *{ağız} is.* Tuzak. [DS]

duzene, [Far. dūzene دوزنه] *(du:zene) {OsT} is.* Arı ve sivrisinek gibi hayvanların iğnesi.

duzi, [Yun. duzis / İt. dose] *{OsT} is.* Venedik Cumhuriyeti başkanı.

duziko, [düz + Yun. -iko > Yun. duziko] *is.* Rakı.

duzkınga, [tūz-kıya / tuz-kıña] *(tuzkıña) is.* → tuzkıya.

duzla, [tuz-la] *{ağız} is.* **1.** Tuz çıkarılan yer. **2.** Sürüye tuz yedirilen yer. [DS]

duzlağı, [tuz-lağı] *{ağız} is.* Hayvanlara tuz yedirilen yer. [DS]

duzlak, [tuzla-k / duzla-k دوزلاق] *{eAT} is.* Tuz üretim yeri; tuzla.

duzlama, [tuz-la-ma] *{ağız} is.* Kaynatılmış mısır veya buğday. [DS]

duzlug, [tūz-luġ / dūz-luġ] *{eT} sf.* Tuzlu.

duzluk, -ğu [tuz-luk] *{ağız} is.* **1.** İçine tuz, nane, sarımsak konulmuş yoğurt. **2.** Yağı alındıktan sonra tuz ile karıştırılmış yoğurt. **3.** Çobanların sürüye verecekleri tuzu taşıdıkları torba. [DS]

duzsuz, [tuz-suz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bayağı; bencil. **2.** Bir tür tuzsuz çörek. [DS]

duzsuzluk, -ğu [tuz-suz-luk] *{ağız} is.* Bayağılık; yavanlık; bencillik. [DS]

-dü[1], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e.* → -dı. *{eT} {eAT} (aynı)*

-dü[2], [-dı / -di / -du / -dü / -ti / -tı / -tu / -tü] *çek. e. yap. e.*→ -dı. *{eT}*

dü[1], [dü *(yans.)*] *is.* Soluk baskısı ile bir aletten çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *dü+dü-k*

dü[2], [*eT.* tū > dū دو] *{eAT} is.* Tüy; kıl; yün.

dü[3], [dü] *{ağız} is.* Duman. [DS]

dü[4], [Far. dü دو] *{OsT} sf.* İki. ☐ **dü-ālem,** *{OsT} İki dünya; bu dünya ve ahret.*‖ **dü-āteş,** *{OsT} Sevgilinin iki dudağı.*‖ **dü-bālā,** *{OsT} 1. İki kat. 2. Ebcet hesabıyla tarih düşürmede tarihin iki katını verecek şekilde düzenlenmiş olan.*‖ **dü-bār,** *{OsT} İkiye katlama; katmerleme.*‖ **dü-beyt,** *{OsT} ed. İki beyitten oluşan rubaî.*‖ **dü-cihān,** *{OsT} İki dünya; bu dünya ve ahret.*‖ **dü-dîde,** *{OsT} İki göz.*‖ **dü-dil,** *{OsT} 1. İki gönüllü. 2. İki tarafa da sevgi besleyen. 3. Münafık.*‖ **dü-dilî,** *{OsT} Kararsızlık; tereddüt.*‖ **dü-gâne,** *{OsT} 1. Çift; iki tane. 2. İkiz. 3. İki rekât namaz.*‖ **dü-mūy,** *{OsT} Saçına sakalına kır düşmüş.*‖ **dü-nîm,** *{OsT} 1. İki parça. 2. İkiye ayrılmış; bölünmüş.*‖ **dü-pā,** *{OsT} İki ayaklı.*‖ **dü-rū,** *{OsT} İki yüzlü; riyakâr.*‖ **dü-rūz,** *{OsT} (Zaman için) iki günlük; kısa.*‖ **dü-şāh,** *{OsT} 1. Çatal ağaç; çatal tomruk. 2. Eskiden suçluların boyunlarının kıstırıldığı çatal ağaç.*‖ **dü-şak,** *{OsT} İkiye ayrılış; ikiye bölünme.*‖ **dü-tā,** *{OsT} 1. İki kat olmuş; bükülmüş; kamburu çıkmış. 2. ed. Ebcet hesabı ile tarih düşürülürken asıl tarihin, çıkan sayının ikiye bölünmesiyle elde edilişi.*‖ **dü-vist,** *{OsT} İki yüzlü.*‖ **dü-vüm,** *{OsT} İkinci.*‖ **dü-zebān,** *{OsT} İki dilli.*

düal, [Fr. dual] *sf.* İkili.

düalist, [Fr. dualiste] *sf. fel.* (Kişi için) birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız, birbirine geri götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki ilkenin varlığını kabul eden; ikici.

düalizm, [Fr. dualisme] *is. fel.* Birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız, birbirine geri götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki ilkenin varlığını kabul eden felsefî görüş; ikicilik.

düb[1], [*eT.* tü:b / düb] *{eT} is.* Dip.

düb[2], **-bbü** [Ar. dübb دب] *{OsT} is.* Ayı. ☐ **dübb-ü asgar,** *{OsT} Küçük ayı.*‖ **dübb-ü ekber,** *{OsT} Büyük ayı.*‖ **dübb-ü şimal,** *{OsT} Kuzey ayısı; Rusya.*

dübara, [Far. dü-bārā دوبارا] *(düba:ra:) {OsT} is.* **1.** Tavla zarlarının ikisinin de iki benekli gelmesi durumu. **2.** Yalan dolan; hile; dolap; düzen.

dübbe, [Ar. dübbe دبه] *{OsT} is.* **1.** Dişi ayı. **2.** *{ağız}* Çok şişman kadın. **3.** Keser ve nacağın arkadaki düz kısmı; tabanı. [DS]

dübbiye, [Ar. dübbiye دبيه] *{OsT} is. zool.* Ayıgiller.

dübdüz, [dü(p)+dü/z دبدز] *(dü'bdüz) {eAT} sf.* Bütünüyle; hepsi; kâmilen.

dübek, -ği [*eT.* tüb *(dip)* > düb-ek / dibek] *{ağız} is.* **1.** İçinde bulgur ve kahve dövülen oyuk taş; taş havan. **2.** Tahta havan. **3.** Yayık. [DS]

dübelek, [deple-k / düb-ele-k ? دبلك] *{eAT} is.* Küçük davul; dümbelek.

dübelik, -ği [*eT.* düb *(dip)* > düb-e-lik] *zf.* Sürekli; devamlı.

düber, [? düber] *{ağız} is.* Üç yaşındaki erkek keçi. [DS] 🗗 **düber olmak,** *{ağız} Örselenmek; buruşmak.* [DS]

dübeş, [Far. dü + T. beş] *is.* Tavlada her iki zarın da beş gelmesi durumu.

dübeyt, [Far. dü + Ar. beyt دوبيت] *{OsT} is. ed.* İki beyit; dörtlük; rübai.

dübez, [düb *(yans.)* > düb-ez] *{ağız} sf.* Sersem; şaşkın. [DS] 🗗 **dübez dübez yürümek,** *{ağız} 1. Gece karanlıkta sarhoş gibi sendeleyerek yürümek. 2. Ayakları dolaşarak yürümek.* [DS]

dübür, [Ar. dübr / dübür دبر] *{OsT} is.* **1.** Arka, geri taraf; kıç; anüs. **2.** Bir işin sonu. **3.** Bir şeyin gerisi; arkası. **4.** *{ağız}* İki yaşındaki erkek keçi. [DS]

dübüş, [düb-üş] *{ağız} is.* Küçük çocuğun midesi veya karnı. [DS]

dübüz, [düb *(yans.)* > düb-üz] *{ağız} is.* Hızlı kayış. 🗗 **dübüz olmak,** *{ağız} Birdenbire kaymak.* [DS]

düca, -a'i [Ar. dücā' دجاء] *(düca:) {OsT} is.* Karanlık.

dücac, [Ar. dücāc / dücāce دجاج / دجاجه] *(düca:c) {OsT} is.* **1.** Tavuk. **2.** *gök b.* Gökyüzünün kuzey yarım küresinde çok parlak birkaç yıldızdan ibaret bir burç; *Cygnus.*

dücaciye, [Ar. dücāciye دجاجيه] *(düca:ciye) {OsT} is. zool.* Tavukgiller.

dücce, [Ar. dücce دجه] *{OsT} is.* Çok karanlık. 🗗 **dücce-i lücce,** *{OsT} Denizin engin karanlığı.*

-düceği, [-du-ca(ğ)ı / -düceği] *{eAT} yap e.* → -ducağı.

düci, [Ar. dücye > dücī دجى] *(düci:) {OsT} is.* Karanlıklar.

dücne, [Ar. dücne دجنه] *{OsT} is.* **1.** Karanlık. **2.** Kapalı hava.

dücüc, [Ar. dücüc دجج] *{OsT} is.* Tavuk, horoz, civciv, piliç cinsi hayvanlar topluluğu.

dücünne, [Ar. dücünne دجنه] *{OsT} is.* **1.** Kat kat olma. **2.** Bulut. **3.** Yağmur yağma. **4.** Karanlık.

dücür, [Ar. dücür دجر] *{OsT} is. bot.* Börülce.

dücye, [Ar. dücye دجيه] *{OsT} is.* Karanlık.

düdek, -ği [död-ek] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların, çiçeklerini döktükten sonra görülen küçük meyveleri; ham meyve. **2.** Ham incir. **3.** Kızıl ağaç meyvesi. **4.** Meşe ve çam palamudu. [DS]

düden, [Çağ. döden / düden ددن] *is. coğ.* **1.** Değişik boyuttaki çöküntü tabanında yer üstü suların kaybolduğu çukurluklar. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** *{eAT} {ağız}* Su kaynağı. [DS] **3.** *{eAT}* Bataklık. **4.** *{eAT} {ağız}* Girdap; su çevrisi. [DS] **5.** *{ağız}* İçinde girdap bulunan su. [DS] **6.** *{ağız}* Kuyu. [DS] **7.** *{ağız}* Doğal boşluk; doğal lâğım. [DS] **8.** *{ağız}* Derin ve geniş su birikintisi. [DS] **9.** *{ağız}* Kamış. [DS] **10.** *{ağız}* Mide. [DS] **11.** *{ağız} sf.* Obur. [DS] **12.** *{ağız}* Fena. [DS] 🗗 **düdeni deşilmek,** *{ağız} İştahı açılmak; oburluğu tutulmak.* [DS]

düdenlik, -ği [düden-lik] *{ağız} is.* Tarıma elverişli olmayan toprak. [DS]

düdü, [dü *(yans.)* > dü+dü دودى] *{eAT} is.* Düdük. 🗗 **düdü memmi,** *{ağız} Kılıbık.* [DS]

düdüç, -cü [düdü-ç ?] *{ağız} is.* Keser. [DS]

düdük, -ğü [*eT.* tütek / dü *(yans.)* > dü-dü-k دودك] *is.* **1.** Üflendiği veya herhangi bir şekilde içinden basınçlı hava geçirildiğinde tiz sesler çıkaran araç. **2.** İnce sesli küçük flüt, kaval; boru. **3.** Bu tür araçların çıkardığı ses. **4.** *argo.* Anlayışı kıt kimse; ahmak. **5.** Boğaz; gırtlak. *{ağız} (aym)* [DS] **6.** *{OsT}* Ney. **7.** *{ağız}* Islık. [DS] **8.** *{ağız}* Boru. [DS] **9.** *{ağız}* Kaval. [DS] **10.** *{ağız}* İncik kemiği. [DS] 🗗 **düdüğe koyup üfürmek,** *{ağız} Her tarafa duyurmak; herkese yaymak.* [DS]‖ **düdüğü çalmak,** *1. Çok istediği şeye ulaşmak. 2. Başarmak. 3. Elde etmek.*| **düdük aşısı,** *{ağız} Kalem aşısı.* [DS]| **düdük avı,** *{ağız} Kar altında kalan tavşanın nefesiyle karı erittiği yerleri görerek yapılan tavşan avı.* [DS]‖ **düdük çalıcı,** *{OsT} Neyzen.*| **düdük gibi,** *(Elbise için) dar; sıkı.*‖ **düdük gibi kalmak,** *1. Yalnız ve desteksiz kalmak. 2. Çok zayıflamak.*‖ **düdük makarnası,** *argo. Aptal, akılsız, anlayışsız; sersem.*

düdükçü, [düdük-çü دودكجى] *is.* **1.** Düdük yapan ve satan kimse. **2.** *{eAT}* Neyzen. 🗗 **düdükçü bakışı,** *{Os} Yan gözle bakış.*

düdükleme, [düdük-le-me] *is. argo.* **1.** Cinsel ilişkide bulunma eylemi. **2.** *{ağız}* Kar altında kalan tavşanın nefesi ile karı eriterek delik açması. [DS]

düdüklemek, [düdük-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** *argo.* (Erkek için) karşı cinsle cinsel ilişkide bulunmak; ırzına geçmek. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** *argo.* Birisini kandırmak; hile ile aldatmak.

düdüklü, [düdük-lü] *sf.* **1.** Düdüğü bulunan; düdüğü olan. **2.** Düdüklü tencere. **3.** *{ağız}* Ağız yanaşmayacak kadar dar olan ve ancak kamış ile suyu içile-

bilen kaynak. [DS] 🗗 **düdüklü tencere,** *Buhar basıncına bağlı olarak yüksek sıcaklıkta yemeği çabuk pişiren tencere.*

düdüklük, -ğü [düdük-lük] *{ağız} is.* **1.** İncik kemiği. **2.** Kalbin sol karıncığından çıkan temiz kanı taşıyan damar. [DS]

düdül, [? düdül] *{ağız} is.* Kulakları küçük ve kıvrık keçi. [DS]

düdüllü, [düdül-lü] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** (Hayvan için) zayıf. [DS]

düdüş, [? düdüş] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

düello, [Lât. duellum > İt. duello] *is. müz.* **1.** Birbirine düşman iki kişinin tanıklar önünde vuruşması, dövüşmesi. **2.** *mecaz.* Rakip şirket ve kuruluşlar arasındaki ekonomik yarış ve çatışma. **3.** *mecaz.* Siyasî veya ideolojik gruplar arasındaki çatışma. **4.** İki kişi arasındaki tartışma, çatışma.

düellocu, [düello-cu] *is.* **1.** Düello yapan kişiler. **2.** Düello yapmak için fırsat kollayan kimse.

düet, [İt. duetto] *is. müz.* **1.** İki sesle söylenen arya. **2.** İki tek çalgı için yazılmış müzik.

düfa, [tefe / düfa / düfe] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında tarağı tutan ve mekik ipliklerini sıkıştırmaya yarayan aygıt. [DS]

düfuf, [Ar. deff > düfūf دفوف] *(düfu:f) {OsT} is.* Tefler.

dügâh, [Far. dü *(iki)*+gāh *(kere)* دگاه] *(dügâ:h) {OsT} is.* **1.** İki defa. **2.** *müz.* Türk müziğinde saba makamına, zengule makamı ile dügâh (lâ) perdesine taşınmış segâh dizisinin kimi sesleri eklenerek oluşturulmuş birleşik bir makam. **3.** Türk müziğinde orta sekizlideki lâ sesinin adı. 🗗 **dügâh-büselik,** *{OsT} Türk müziğinde dügâh makamının buselik dörtlüsü veya beşlisi ile sona eren bir birleşik makam biçimi.*‖ **dügâh-ı acem,** *{OsT} Türk müziğinden on yedinci yüzyıldan önce kullanılmış, bugüne örneği ulaşmamış bir makam.*‖ **dügâh-ı kadîm,** *{OsT} Türk müziğinde bugünkü dügâh makamına benzer uşşak makamına on yedinci yüzyıldan başlayarak verilen ad.*‖ **dügâh-māye,** *{OsT} Türk müziğinde dügâh perdesinde sona eren maye makamı.*

düge, [*eT.* tüge > düge >düğe] *{ağız} is.* → düve. [DS]

dügek, [tüg-mek > tüg-ek] *{eT} is.* **1.** Halka. **2.** Yük sarılırken yükü sıkıştırmakta kullanılan ipe takılı ağaç halka.

dügeli, [tükel-i / dügeli] *{ağız} zf.* Her; hep. [DS]

düglüşmek, [tüg-mek > tüg-ül-mek > tüg-(ü)l-üş-mek > düg-(ü)l-üş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düğümlenmek; dolaşmak; karışmak.

dügme, [*eT.* tüg-mek > tüg-me > düg-me] *{eAT} is.* **1.** Düğme; kopça. [DK] **2.** Yükseklik; yücelik.

dügmek, [*eT.* tüg-mek > düg-mek] *{eAT} gçl. f. [-er]* **1.** Bağlamak; düğümlemek. **2.** Yükselmek; kalkmak; yukarı fırlamak.

dügmelenmek, [tüg-mek > tüg-mē > tüg-me-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düğmelenmek.

dügük, [tüg-mek > tüg-ük / düg-ük] *{eT} sf.* Düğümlü. 🗗 **tügük yüz açıg söz,** *{eT} Asık surat, acı söz.* [KB]

dügülek, -ği [düg-ül-ek] *{ağız} is.* Yeni büyümeye başlamış kabak meyvesi. [DS]

dügülmek, [tüg-mek > tüg-ül-mek > düg-ül-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Düğüm yapılmak; bağlanmak; düğülmek.

dügün, [*eT.* tüg-mek *(bağlamak)* > tüg-ün > düg-ün] *{eAT} is.* Düğün. [DK]

dügünmek, [tüg-mek > tüg-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Düğüm vb. için) düğümlenmek; düğüm olmak.

tügünük, [tügün > tügün-ük > dügün-ük] *{eT} is.* Çadırın en tepesinde yer alan duman deliği.

dügür, [*eT.* tüñ-ür] *{ağız} is.* Dünür. [DS]

dügüşmek, [tüg-mek > tüg-üş-mek > düg-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte düğüm atmak; yardımlaşarak bağlamak veya düğüm atmak.

düğ, [düğ] *{ağız} is.* **1.** Sulu kar. [DS] **2.** İnce bulgur. 🗗 **düğ aşı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan çorba.* [DS]‖ **düğ pilâvı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan pilâv.* [DS]

düğdü, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-dü > düğ-dü دوكدى / دوكدو] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Keser, balta gibi araçların kazık veya çivi çakmaya yarar düz yüzeyli topuz kısmı. **2.** *{ağız}* Küçük ve tek tepe. [DS] **3.** *{ağız}* Kuş gagası. [DS] **4.** *{ağız}* Ağzı körelmiş kesici alet ve balta vb. [DS] **5.** *{ağız} sf.* Yumru. [DS]

düğdüç, -cü [düğdü-ç] *{ağız} is.* Sarımsak döveceği. [DS]

düğdüğü, [düğdüğ-ü] *{ağız} is.* **1.** Kazma ve keserin çivi ve kazık çakmaya yarar düz ve topuz kısmı. **2.** Değneğin kalın tarafı. [DS]

düğdülemek, [düğdüle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Çivi çakmak. **2.** Gagalamak. [DS]

düğdürmek[1]**,** [tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-dür-mek > düğ-dür-mek دوكدرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** *{ağız}* Acele ettirmek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Yukarıya doğru fırlatmak; yükseltmek. **3.** *{ağız}* Dürtüklemek. [DS]

düğdürmek[2]**,** [düğ-dür-mek] *gçsz. f. [-ür]* Fırlayıp yukarı çıkmak; yükselmek.

düğe, [*eT.* tüge > düğe دوكه] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İki yaşındaki dişi dana; düve. **2.** *{ağız}* Henüz boğaya gelmemiş iki üç yaşındaki dişi dana. [DS] 🗗 **düğe yüzlü,** *{ağız} Yaşlı olduğu hâlde genç görünen kimse.* [DS]

düğelek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükelek] *{ağız} is.* **1.** İyi cins ham kavun. **2.** Küçük bir kavun türü. [DS]

düğeli, [tük / dük *(birçok; çok)* > tük-e-li / dükeli دوكلى / دكلى] *{eAT} zf.* Hep; bütün; hepsi.

düğen, [Yun. toukanı ? / döv-en] *{ağız} is.* **1.** Döven. **2.** Bir tür dokuma tezgâhı. [DS] 🗗 **düğen yıldızı,** *{ağız} Gündüz doğup gece saat yirmi birde batan parlak bir yıldız.* [DS]

düğenci, [döven-ci] *{ağız} is.* **1.** Döven yapıp satan kimse. **2.** Yalnız harman zamanı döven sürmek için tutulan çocuk. [DS]

düğencilik[1]**, -ği** [döven-ci-lik] *{ağız} is.* Döven yapıp satma işi. [DS]

düğencilik[2]**, -ği** [Far. dükkân + T. -cı-lık] *{ağız} is.* Dükkâncılık. [DS]

düğenlemek, [düken-le-mek / düğen-le-mek دوكنلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak; araştırmak. **2.** Teftiş etmek.

düğensilik, -ği [döven-si-lik] *{ağız} is.* Döven oku. [DS]

düğer, [Yun. dokarı دكر / دوكر] *{eAT} {ağız} is.* Yapılarda kullanılan kalın direk; mertek; kiriş. [DS]

düğese, [düğe-se] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı olduğu hâlde genç görünen. [DS]

düğesimek, [düğe-si-mek سيمك دوكه] *{OsT} gçsz. f. [-r]* (İnek için) tosun istemek. [Kamus]

düğgün, [düğ-gün] *{ağız} sf.* Kabız. [DS]

-düği, [-düği] *{eAT} yap e.* → -dığı.

-düğinden, [-düği-n-den] *{eAT} yap. e.* → -dığından.

-düğindi, [-düği-n-de] *{eAT} yap. e.* → -dığında.

-düğinleyin, [-düği-n-leyin] *{eAT} yap. e.* → -dığınleyin.

düğlek, -ği [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükele-k > düğ-le-k دوكلك] *is.* **1.** *{ağız}* Kavun. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Ham kavun; kelek. **3.** *{ağız}* Kabuğu benekli uzunca bir kavun. [DS] **4.** *{ağız}* Ebucehil karpuzu. **5.** Küçük bir kavun türü. [DS] **6.** *{ağız}* Araba tekerleğinde tekerlek parmaklarının takıldığı başlık. [DS] **7.** *sf.* Büyük.

düğlemek, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düğlenmek, [*eT.* tügle-n-mek > düğle-n-mek دكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Düğümlenmek.

düğme, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > tüg-me > düğme دوكمه] *is.* **1.** Giyeceklerin birbirine kavuşması, kapanması, iliklenmesi için konulan metal, kemik, taş veya sert plâstikten yapılmış küçük parçalar. **2.** Bir elektrik devresini açıp kapatmaya yarar oynak parça. **3.** Vücutta üst deri altındaki yağ doku veya kıkırdaktan oluşan şişlik; yumru. **4.** *{ağız}* Tomurcuk; gonca. [DS] **5.** *{OsT}* Kapı ve sandıklarda bulunan demir halka. [Bürhan-ı Katı'] **6.** *{ağız}* Çamlardan çıkan yuvarlak reçine. [DS]

düğmeci, [düğme-ci] *is.* **1.** Düğme yapan veya satan kimse. **2.** Düğme, fermuar, iplik vb. satılan dükkân. **3.** *argo.* Aktif anal ilişki düşkünü; sodomist; lûtî.

düğmecik, -ği [düğme-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük düğme. **2.** Ekinlerin içinde biten, yaprakları oval biçimde olan, mavi renkli çiçek açan bir ot. **3.** Kayıklarda, dümende iğnecik denen demirlerin geçtiği delik. [DS]

düğmecilik, -ği [düğ-me-ci-lik] *is.* Düğme yapma ve satma işi.

düğmeç, -ci [tüg-mek > düğ-meç] *is.* Eritilmiş yağa sıcak mısır ekmeği ufalandıktan sonra kızartılarak yapılan bir tür yemek.

düğmek[1]**,** [*eT.* tüg-mek > düğ-mek دوكمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Düğümlemek; düğüm yapmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bükmek; burkmak.

düğmek[2]**,** [tüg-mek > düğ-mek دوكمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-er]* Yükselmek; yukarı doğru fırlamak; fırlayıp yukarı çıkmak.

düğmeleme, [düğme-le-me] *is.* Düğmeyi iliğine geçirme eylemi; ilikleme.

düğmelemek, [düğme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Düğmeyi iliğe geçirmek; iliklemek.

düğmelenme, [düğmele-n-ıne] *is.* **1.** Düğme sahibi olma durumu ve eylemi. **2.** Düğmesi takılı hâle gelme eylemi.

düğmelenmek[1]**,** [*eT.* tüg-me-le-n-mek > düğmele-nmek دكم لنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Düğmesi takılı hâle gelmek; iliklemnek. **2.** *edil.* Düğmesi iliğe geçirilmek. **3.** *{eAT}* Tomurcuklanmak; tomurmak.

düğmelenmek[2]**,** [düğme-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Düğme sahibi olmak; düğme dikilmek.

düğmeli, [düğ-me-li] *sf.* **1.** Düğmesi bulunan. **2.** Düğmesi iliğe takılmış olan; ilikli. 🗗 **düğmeli ot,** *{ağız} Gelincik.* [DS]| **düğmeli yıldız,** *{ağız} Kilimlerde kenar süsü ile orta göbek arasında yer alan bir tür desen.* [DS]

düğmesiz, [düğme-siz] *sf.* **1.** Düğmesi bulunmayan. **2.** Düğmelenmemiş olan; iliklenmemiş.

düğmük, -ğü [düğ-mük] *{ağız} is.* Düğüm [DS]. 🗗 **düğmük atmak,** *{ağız} Düğüm atmak; bağlamak; düğümlemek.* [DS]

düğmüklemek, [düğmük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek; düğüm atmak. [DS]

düğnelemek, [düğ(ü)n-e-le-mek دكنلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Toplamak; bir araya getirmek.

düğnemek, [düğ(ü)n-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Eşinerek bulunduğu yeri bozmak; karmakarışık etmek. [DS]

düğrümek, [düğ-rü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birikme sonucu katı bir katman oluşmak. [DS]

düğü, [tōg-mek *(dövmek)* > tögī / dögü / dügü / düğü دوكو] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Elendikten sonra alttaki en

ince ve küçük taneli bulgur; düğücük. **2.** Pirinç elentisi. **3.** Pirinç. **4.** Kızıl darı; kum darı. **5.** İnce ezilmiş buğdayla üzüm şırasından yapılan bir tür tatlı. **6.** Ecza. **7.** Zehir.

düğücek, -ği [düğü-cek] *{ağız} is.* **1.** Kışın soğuk ve sert havalarda yağan sert ve yuvarlak taneli kar. **2.** Küçük dolu. [DS]

düğücük, -ğü [düğü-cük] *{ağız} is.* **1.** İyi cins bulgur. **2.** Kaynatılmış ve dövülmüş bulgur. **3.** Ekin saplarının ek yerleri. **4.** Sert ve yuvarlak kar taneleri. **5.** Küçük dolu. [DS]

düğücüklenmek, [düğücük-len-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Hamur için) iyi karıştırılamamaktan un topakları kalmak. **2.** Çorba, muhallebi vb. içinde karışmamış topaklar kalmak. [DS]

düğül, [*eT.* tüğ-mek > düğ-ül دوكل] *is.* **1.** *{eAT}* Tomurcuk. **2.** *{ağız}* Elek altına geçen ince bulgur veya çiğ yarma. [DS] **3.** *{ağız}* Mısır yarması. [DS] **4.** *{ağız}* Ökse otu. [DS] **5.** *{ağız}* Toprağın en küçük parçası. [DS] ◻ **düğül aşı,** *{ağız} İnce bulgurdan yapılan çorba.* [DS]

düğülce, [tügül-ce دوكلجه] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Bulgur biçiminde yağan kar. **2.** *{ağız}* Küçük dolu. [DS]

düğülcek, -ği [düğül-cek] *{ağız} is.* **1.** Sert ve soğuk havalarda yağan katı ve yuvarlak ince kar. **2.** Küçük dolu tanesi. **3.** İnce bulgur. [DS]

düğülcük, -ğü [tügül-cük دوكولجك] *{OsT} is.* **1.** *{OsT}* Tomurcuk; gonca. **2.** *{OsT}* Boğum. **3.** *{ağız}* Küçük dolu tanesi. **4.** *{ağız}* İnce bulgur. **5.** *{ağız}* Çorba, helva, muhallebi pişirilirken içinde kalan topaklar. [DS]

düğülemek, [düğü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* Düğümlemek; bağlamak. [DS]

düğülmek[1], [*eT.* tüğ-mek *(düğümlemek)* > tüg-ül-mek > düğ-ül-mek دكلمك] *edil. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (İplik için) düğümlenmek. [DS] **2.** *{ağız}* Bir noktada toplanmak; merkezîleşmek. [DS] **3.** *{ağız}* (Yemek borusu, bağırsak gibi organlar için) boğumlanarak içinden bir şey geçmemek; tıkanmak; boğulmak. [DS] **4.** *{ağız}* Memede süt pıhtılaşmak. [DS]

düğülmek[2], [düğ-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* **1.** (Havada uçan kuş için) birden yere inmek. **2.** Dadanmak. [DS]

düğüm, [*eT.* tüğ-mek *(düğümlemek)* > tüg-üm > düğüm > düğ-üm] *is.* **1.** İki ip, tel veya buna benzer şeyi dolayarak birbiri arasından geçirmek suretiyle yapılan bağlama yeri. **2.** Bir ipi kendi üzerinde dolamak suretiyle yapılan bağ. **3.** İçinden çıkılması, kavranması ve anlaşılması zor durum. **4.** İçinden sıvı akan bir borunun akışı engelleyecek biçimde boğumlandığı nokta. **5.** Marangozlukta bir dişi zıvanaya, iki parçayı birlikte yerleştirmek suretiyle elde edilen birleştirme. **6.** *ed.* Roman, hikâye ve tiyatro eserlerinde olayın temel ögesi olan entrikanın karıştığı, çapraşık bir hâl aldığı, sonuçtan önceki karışık durum. **7.** *fiz.* Titreşen bir cisimde genliği sıfır olan nokta. **8.** *bot.* Bir bitkide yaprak, dal gibi yan organların bağlandığı nokta; budak yeri. *{ağız} (aynı)* [DS] ◻ **düğüm arası,** *Bitki sapında iki düğüm arasında kalan aralık.*|| **düğüm atmak,** *Düğüm yapacak şekilde bağlamak.*|| **düğüm canına,** *{ağız} Maşallah.* [DS]|| **düğüm çalmak,** *{eAT} Düğümlemek.*|| **düğüm düğüm,** *1. Üst üste düğüm atılmış; sıkıca bağlanmış. 2. Üzerinde çok sayıda düğümler bulunan.*|| **düğüm noktası,** *Bir meselenin sonuca ulaşabilmesi için çözülmesi gereken güçlük.*|| **düğümünü çözmek,** *Karmaşık bir meseleyi halletmek; problemi gidermek.*|| **düğüm üstüne düğüm atmak,** *Parayı harcamakta çok cimri davranmak.*|| **düğüm vurmak,** *1. Düğüm bağlamak. 2. Parasını cimrilik ederek harcamamak.*

düğümatar, [düğüm+at-ar] *is.* Balya makinelerinin, balya çevresine geçirilen ipi veya teli düğümleyen parçası.

düğümboğan, [düğüm+boğ-an] *is. tıp.* Ur köküne yerleştirilen ipliği derece derece sıkmakta kullanılan alet.

-düğümce, [-düğü-mce] *{eAT} yap e.* → -duğumca.

düğümcü, [düğüm-cü] *is.* **1.** İplik fabrikalarında kopan iplikleri bağlamakla görevli işçi. **2.** *{ağız} sf.* Başkalarını kandıran. [DS]

düğümcük, -ğü [düğüm-cük] *is.* **1.** Küçük düğüm. **2.** *anat.* Beyinciğin alt ucundaki şişlik.

düğümleme, [düğüm-le-me] *is.* Düğüm yapma durumu ve eylemi; bağlama.

düğümlemek, [düğüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düğüm yaparak bağlamak. **2.** Düğüm meydana getirmek. **3.** *{ağız}* (Mahkeme için) karar vermek.

düğümlenme, [düğümle-n-me] *is.* Düğüm hâline gelme eylemi; bağlanma.

düğümlenmek, [düğümle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine düğüm olmak. **2.** Sıkışmak. **3.** *mecaz.* Bütün sorunlar bir yerde toplanıp birleşmek. **4.** *edil.* Düğüm yapılmak; bağlanmak. **5.** *{ağız}* Tıkanmak.

düğümlü, [düğüm-lü] *sf.* **1.** Düğümlenmiş olan. **2.** Üzerinde düğümler bulunan. **3.** (Ağaç için) budaklı.

düğümsüz, [düğüm-süz] *sf.* **1.** Düğümlenmemiş olan; düğümü olmayan. **2.** (Ağaç için) budaksız.

düğün[1], [*eT.* tüğ-mek *(bağlamak)*> tüğ-ün دكن] *{eAT} is.* Düğüm; yumru; ukde.

düğün[2], [*eT.* tüğ-mek *(bağlamak)* > tüğ-ün] *is.* Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan büyük eğlence. ◻ **düğün alayı,** *Düğünlerde oğlan evinden kız evine çalgı eşliğinde giden kalabalık.*|| **düğün bayram etmek,** *1. Çok sevinmek. 2. Topluca neşelenmek.*|| **düğün çiçeği,** *bot. Ağaçlık ve çalılık yer-*

lerde yetişen zehirli, kökü yumrulu ülkemizde seksen kadar çeşidi bulunan çok yıllık otsu bitki; basur otu; sütleğen, (Ranunculus belladona, R. acer, R. asiaticus). {OsT} (aynı) || **düğün çiçeğigiller,** *Tüm çiçek kısımları ayrı olan, basit çiçekli, iki çenekli bitkiler familyası, (Ranunculaceae).*|| **düğün çorbası,** *Düğün törenlerinde pişirilmesi âdet olan içine küçük parça etler konulmuş, un, yumurta sarısı, süt ve yoğurtla pişirilen ve üzerine kızgın yağ dökülerek sunulan çorba.*|| **Düğün değil, bayram değil; enişte beni niye öptü?** *Gösterilen yakınlığın ve iltifatın gizli bir sebebi olmalı.*|| **düğün dernek,** *1. Eğlence. 2. Evlenme törenini kutlama.*|| **düğün dernek hep bir örnek,** *Hiçbir değişiklik göstermeyen durum.*|| **düğün dileği,** *{ağız} Nişandan sonra, kız evinde yaşlıların düğün gününü kararlaştırması.*|| **düğüne gider gibi,** *Sevinçle.*|| **düğün evi,** *Düğün yapılan ev.*|| **düğün evi gibi,** *Kalabalık ve gürültülü.*|| **düğün hamamı,** *Düğünden bir gün önce gelin ve yakınlarının eğlentilerle hamamda yıkanmaları.*|| **düğün hediyesi,** *Evlenen çiftlere verilen hediye.*|| **düğün okuyucu,** *{ağız} Misafirleri düğüne davet eden kimse.*|| **düğün pilâvı,** *Düğünlerde pişirilmesi âdet olmuş üzerine kızartılmış et konulan pilâv.*|| **düğün pilâvı ile misafir ağırlamak,** *Başkasının kesesinden ikramda bulunmak.*|| **düğün salonu,** *Kiralanarak içinde düğün yapılan salon.*|| **düğün sofrası,** *Her çeşit yiyecekle donatılmış sofra.*|| **düğün yemeği,** *Düğün töreni dolayısıyla gelen davetlilere verilen yemek.*

-düğünce, [-düğünce] *{eAT} yap. e.* → -duğunca.

düğüncü, [düğün-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenecek olan oğlana kız arayan kadınlar. **2.** Düğün alayına katılanlar. [DS]

düğüncük, -ğü [düğün-cük] *{ağız} is.* Hediye. [DS]

-düğüngüzden, [-düğü-nüz-den] *{eAT} yap. e.* → duğunguzdan.

düğünlük, -ğü [düğün-lük] *is.* Düğün ile ilgili olan. 🗗 **düğünlük basmak,** *{ağız} Kız istemek.* [DS]

düğünlükçü, [düğünlük-çü] *{ağız} is.* Erkek tarafından kız tarafına gönderilen erkek elçi. [DS]

düğünsüz, [düğün-süz] *zf.* Düğün olmadan; düğün yapılmadan.

düğür[1]**,** [düñür] *{ağız} is.* **1.** Kız görmeye giden kimse; görücü. **2.** Kız istemeye giden kimse; elçi. **3.** Evlenenlerin anne ve babaları; dünür. **4.** Bacanak. [DS] 🗗 **düğüre gitmek,** *{ağız} 1. Kız görmeye gitmek. 2. Kız istemeye gitmek.* [DS]|| **düğür gitmek,** *{ağız} Düğüre gitmek.* [DS]

düğür[2]**,** [düğ-ür] *{ağız} sf.* **1.** Kalın; pürüzlü. [DS] **2.** *is.* Bir nesnenin üzerindeki küçük kabarcık; pürüz. **3.** Bulgur. 🗗 **düğür bez,** *{ağız} Çadır bezi.* [DS]|| **düğür düğür,** *{ağız} Diri diri.* [DS]|| **düğür düğür olmak,** *{ağız} 1. Boğum boğum olmak. 2. Yumak yumak olmak. 3. Hamur, muhallebi, çorba içinde küçük un topakları oluşmak.* [DS]

düğürcük, -ğü [*eT.* tög-ī *(pirinç)* > dügi / dügü > düğü-r-cük] *is.* **1.** Elendikten sonra alttaki en ince ve küçük taneli bulgur; düğücük. **2.** *{ağız}* Kışın soğuk havalarda yağan ince, sert ve yuvarlak kar tanesi. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük dolu tanesi. [DS] **4.** *{ağız}* Tomurcuk. [DS] **5.** *{ağız}* Düğüm. [DS] **6.** *{ağız}* Sivilce. [DS] **7.** *{ağız}* Çorba, helva ve muhallebi gibi yiyecekler içinde kalan küçük un topakları. [DS]

düğürcüklenmek, [düğürcük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Tomurcuklanmak. **2.** (Çorba, helva, muhallebi vb. için) içinde küçük topaklar oluşmak. [DS]

düğürçü, [düñür-çü] *{ağız} sf.* **1.** Misafirleri düğüne çağıran. **2.** Kız görmeye giden kimse; dünür. **3.** Kız istemeye giden kimse. **4.** Düğün alayı. [DS]

düğürlemek, [dünür-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kızı babasından istemek için birkaç kişi ile birlikte gitmek. [DS]

düğürleşmek, [dünür-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Evlenecek kız ve oğlan tarafları için) birbiri ile tanışmak. [DS]

düğürmek, [dünür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Kız istemek. [DS]

düğürşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenenlerin ana ve babaları. **2.** Gelin almaya gelen kişiler. [DS]

düğüşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Gelinin giyinmesine yardım eden kadın. **2.** Gelin almaya gelen kimseler. [DS]

düğüz, [düğ-üz ?] *{ağız} sf.* Kuvvetli; sağlam. [DS]

dühat, [Ar. dehā *(yüksek zekâ)* > dāhi > dühāt دهات] *(düha:t) {OsT} is.* Akıllı ve bilgili kimseler; dehalar.

dühenî, [Ar. dühenī دهنى] *(düheni:) {OsT} sf.* Kaypak.

dühenk, [Ar. duẖn *(dumanlık)* > Far. duẖnek دخنك] *{OsT} is.* **1.** Duman yeri; baca. **2.** Hamam külhanlarında yanan ateşin dumanınını döşeme tabanını ısıtması için döşenmiş künk borular.

dühn, [Ar. dühn دهن] *{OsT} is.* Sıvı yağ.

dühnî, [Ar. dühnī دهنى] *(dühni:) {OsT} sf.* Sıvı yağla ilgili.

dühur, [Ar. dehr > dühūr دهور] *(dühu:r) {OsT} is.* **1.** Zamanlar; anlar. **2.** Dünyalar.

dühül, [Ar. dühül دهل] *{OsT} is.* Davul. 🗗 **dühül-bāz,** *{OsT} 1. Davul çalan; davulcu. 2. Doğancıların kuş avlarken kuşları kaldırmakta kullandıkları küçük davul.*|| **dühül-derîde,** *{OsT} 1. Davulu yırtık. 2. Utanma ve sıkılması olmayan.*

-dük, [-dık /-dik / -dük / -duk / -tik / -tık / -tuk / -tük] *yap. e.* → -dık. *{eAT} (aynı)*

dük[1]**,** [dağ / dık / dik / dok / dük *(yans.)*] *is.* Çarpma, kakma, vurma veya kendi kendine çarparak, vura-

rak çalışmayı anlatan kök. [Zülfikar] *{eT} (aynı). dük-ür-de-mek, dük-ür-de-t-mek, dük-ür-dü* 🗗 **dük atmak,** *{ağız} 1. (Aşık, gülle atma gibi oyunlarda) hedefe değdirmek. 2. Başarmak. 3. Bir kimseyi hile ile kandırmak; kazık atmak.* [DS]|| **dük urmak,** *Yumruğu ile yavaşça vurmak.* [DLT]

dük[2], [dük] *{eT} sf.* Şu kadar; birkaç. [DLT] 🗗 **dük ming,** *Binler arası; birkaç bin.* [DLT]

dük[3], [Lât. dux > Fr. duc *(şef)*] *is.* **1.** Prensten sonra gelen en yüksek soyluluk unvanı; duka. **2.** Bir düklüğü idare eden kişi. **3.** Üstü açık, dört kişilik lüks araba.

dükân, [Far. dükān دکان] *{eAT} is.* Dükkân.

-dükce, [-duk-ca > -dük-ce] *{eAT} yap. e.* → -dukça.

dükçe, [dük-çe] *{ağız} sf.* (Yün, pamuk vb. için) bir tutam; bir miktar; bir parça. [DS]

-dükde, [-dük-de] *{eAT} yap. e.* → -dukda.

-dükden, [-dük-den] *{eAT} yap. e.* → -dukdan.

dükel, [*eT.* tükē-mek > tük-el دکل] *{eAT} zf.* Hep; bütün; hepsi.

dükelcüğü, [dükel-cüğü/dükel-i-cüğü دکلجوکی] *{eAT} zf.* Hepsi; bütünü.

dükeli, [*eT.* tükē-mek > tük-el / tükeli دکلی] *{eAT} zf.* Hep; bütün; hepsi.

dükelicüğü, [dükel-cüğü > dükel-i-cüğü دکلجوکی] *{eAT} zf.* Hepsi; bütünü.

dükenlemek, [Çağ. tügel *(denetim)* > tügel-le-mek > düken-le-mek دوکنلمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak; araştırmak. **2.** Yoklamak; teftiş etmek.

dükenmek, [*eT.* tükē-mek *(bitirmek)* > tüke-n-mek > düke-n-mek دوکنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Tükenmek; bitmek.

düketmek, [*eT.* tükē-mek *(bitirmek)* > tüke-t-mek > düke-t-mek دوکدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Bitirmek; tüketmek.

dükkân, [Far. dükkān دکان] *(dükkâ:n) {OsT} is.* **1.** Perakendeci veya toptancı esnafın mal sattığı veya küçük zanaatkârın mesleğini icra ettiği yer. **2.** *argo.* Kumarhane. **3.** *argo.* Genelev. 🗗 **dükkân açmak,** *Ticarete başlamak; alışveriş yapmak.*|| **dükkânı açmak,** *Hırsızlık yapmak.*

dükkâncı, [dükkân-cı] *is.* Dükkân işleten kişi.

dükkânçe, [Ar. dükkān + Far. -çe] *(dükkâ:nçe) {OsT} is.* Küçük dükkân; dükkâncık.

-dükleriyle, [-dük-ler-i-y-le] *{eAT} yap. e.* → duklarıyla.

-dükleyin, [-dük-leyin] *{eAT} yap. e.* → -dukleyin.

düklük, -ğü [dük-lük] *is.* **1.** Dük olma durumu; dukalık. **2.** Dük unvanlı birine bağlı toprakların ve senyörlüklerin tümü.

-dükte, [-duk-ta > -dük-te] *{eT} yap. e.* → -dukta.

dülbend, [Far. dülbend دلبند] *{OsT} is.* Tülbent.

dülbenddar, [Far. dülbend-dār دلبندار] *(dülbend-da:r) {OsT} is.* Eskiden, saraylarda sarık vb. giyimlerin ince bezleri ile uğraşan kimse; iç oğlanı; tülbent ağası.

dülcinmek, [? dülci-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Erkek erkeğe cinsel ilişkide bulunmak.

düldük, -ğü [? düldük] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf. [DS]

düldül[1], [Ar. duldul *(kirpi)* دلدل] *{OsT} is.* **1.** Kirpi. **2.** Hz. Ali'ye, Hz. Muhammet tarafından hediye edilen katırın adı. **3.** *argo.* Kötü at. **4.** *argo.* Otomobil. **5.** *{ağız}* Bardak eriği. [DS] **6.** *{ağız}* Zayıf hayvan. [DS] **7.** *{ağız}* Eşek. [DS] **8.** *{ağız}* Küçük ve hızlı yürüyen eşek. [DS]

düldül[2], [Far. dūrbīn دوربین] *{ağız} is.* Dürbün. [DS]

dülek[1], [düle-k] *{eT} is.* Ağzı kırık saksı veya testi. [DLT]

dülek[2], **-ği** [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükele-k / dükülek] *(dü:lek) {ağız} is.* **1.** Kavun; iyi cins kavun. **2.** Karpuz. **3.** Olmamış kavun ve karpuz; kelek. **4.** Yeşil kavun. **5.** Küçük ve toparlak bir tür kavun. **6.** Armut gibi ve zehirli meyvesi olan bir bitki. **7.** Tekerlek başlığı. [DS]

dülek[3], [*eT.* tölē-k > düle-k] *{ağız} is.* Düz yer. [DS]

dülek[4], **-ği** [tüne-k ? > dölek > dülek] *is. dnz.* Eski gemilerde, direk tepesindeki gözetleme yeri. 🗗 **dülek yelkeni,** *dnz. Gabya yelkeni.*

dülger, [Far. durūd-ger / durūgar] *{OsT} is.* **1.** Binaların ahşap ve çatı işlerini yapan usta. **2.** *{ağız}* Balta. [DS] 🗗 **dülger balığı,** *zool. Akdeniz ve Atlas okyanusunun orta derinliklerinde yaşayan, kocaman ağızlı, gövdesi yanlardan basıkça, lezzetli bir balık; peygamber balığı, (Feus faber).*

dülgerlik, -ği [dülger-lik] *is.* Dülgerin işi ve mesleği.

dülgüz, [? dülgüz] *{ağız} sf.* Kıvrık. [DS]

düllenmek, [dinle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek. [DS]

düllü, [dül-lü] *{ağız} is.* Değnek. [DS] 🗗 **düllü** (dilli) **düdük,** *{ağız} 1. Oyuncak düdük. 2. Söğütten yapılan düdük.* [DS]

düllüce, [dil-li-ce > düllü-ce] *{ağız} is.* **1.** Oyuncak düdük. **2.** Oyuncak kaval. [DS]

düllük[1], **-ğü** [dül-lük] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyunu. **2.** Çelik çomak oyununda kısa değnek; çelik. [DS]

düllük[2], **-ğü** [dül-lük] *{ağız} is.* Mercimek unu. [DS]

dülûk, [Ar. dülūk دلوك] *(dülû:k) {OsT} is.* Güneş'in batışı.

dülük, -ğü [dül-ük] *{ağız} is.* Dere ve çay kenarlarında suların oluşturduğu derin yarıklar. [DS]

düm[1], [düm *(yans.)*] *is.* **1.** Vurma, çalma ve yumruklamayı anlatan kök. [Zülfikar] *düm düm, düm-sük,*

düm-sük-le-mek **2.** İçi boş nesnelere vurulunca çıkan ses; tutuk bir güm sesi. **3.** *müz.* Türk musikisinde usulün kuvvetli darbını göstermekte kullanılan ve davulun tokmağı ile çıkarılan veya sağ elle tutulan tempo.

düm[2], [*eT.* tüm *(düz)* > düm دوم] *sf.* **1.** *{eAT}* Bütün; tamam; tam; baştanbaşa. [DK] **2.** (At için) tek renkli. **3.** Yumru; toparlak. **4.** Büyük; ulvî; kudretli. **5.** Kabarmış; kabarık. **6.** Konveks. ☐ **düm kara pusarık,** *{eAT} Göz gözü görmez kalın sis; kör duman.*‖ **düm yüreği oynamak,** *{eAT} Yüreği ağzına gelmek; yüreği sarsılmak; yüreği kopmak.*

düm[3], [Far. düm دم] *is.* **1.** Kuyruk. **2.** *{ağız}* Aşık oyununda aşığın çizgi üzerinde kalması. [DS] ☐ **dümbürîde,** *{OsT} Kuyruğu kesik.*‖ **düm-gâh** (geh), *{OsT} Kuyruk yeri.*‖ **düm-i gürg,** *{OsT} 1. Kurt kuyruğu. 2. Sabahın erken saati; alaca karanlık.*

düm[4], [düm] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın. [DS] ☐ **düm olmak,** *{ağız} Eli işe yatkın olmak.* [DS]

dümağ, [tüm+ak] *{ağız} sf.* Bembeyaz. [DS]

dümayı, [tüm-a-y-ı ?] *{ağız} zf.* Büsbütün; tamamen. [DS]

dümb, [damb / dımb / dimb / domb / dömb / dümb *(yans.)*] *is.* Vurma, çarpma, elle çalma, çalgı çalma gibi gürültülü ses çıkarma ve ahenksiz konuşma bildiren yansımalı kök. [Zülfikar] *dümb-ek, dümb-ük, dümb-ül+dü-dük, dümb-ür-de-t-mek*

dümbal, -li [Far. dümbāl دمبال] *(dümba:l) {OsT} is.* Kuyruk.

dümbek, [Far. dünbek دنبك / T. dümb *(yans.)* > dümb-e-k ?] *is. müz.* **1.** Testi biçiminde bir toprak kap üzerine deri geçirilmek suretiyle yapılan bir usul çalgısı; dümbelek. **2.** *{ağız}* Şişmiş küçük çocuk karnı. [DS]

dümbeki, [Far. dümb *(kuyruk)* + -ek *(küçült.e.)* > dünbekī دنبكى] *(dünbeki:) {OsT} is.* Kuyruklu sarık taktıklarından, bilginler için kullanılan bir alay sözü; kuyruklu.

dümbelek, -ği [Ar. ṭabl *(davul)* + Far. -ek *(küçült. e.)* > deblek / dümb-el-ek] *{OsT} is. müz.* **1.** Kâse biçiminde ağzı deri kaplı bir usul çalgısı. **2.** *{ağız}* Tef. [DS] **3.** *argo.* Anlayışsız; sersem. **4.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. ☐ **dümbeleğe gitmek,** *{ağız} Ramazan geceleri davulla gezip bahşiş toplamak.*

dümbelekçi, [dümbelek-çi] *is.* **1.** Dümbelek çalan kimse. **2.** Dümbelek yapan veya satan kimse.

dümbük, -gü [Far. dünbek *(dümbelek)* / T. dümb *(yans.)* > dümb-ük] *sf.* **1.** Fena; kötü; çirkin. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Pezevenk, deyyus anlamında ağır bir sövgü sözü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Karısı kötü yolda bulunan kimse. [DS] **4.** *argo.* Fuhuş aracısı erkek.

dümbüldek, -gi [dümb *(yans.)*>dümb-ül-de-k] *{ağız} sf.* **1.** Hiç yerinde duramayan; kıpırdamayı alışkanlık edinmiş. **2.** *is.* Dümbelek. [DS]

dümbüldemek, [dümb *(yans.)* > dümb-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Kıpırdayıp durmak. [DS]

dümbülek, -ği [dümb-ül-ek] *{ağız} is.* Dağın doruğu. [DS]

dümbüllü, [dümb-ül-lü] *{ağız} sf.* **1.** Kötü kimse; fena. **2.** Pezevenk. [DS]

dümbür, [dümb *(yans.)* > dümb-ür] *is.* Gürültü; şamata; yaygara. ☐ **dümbür düdük,** *Dedikodu; yaygın söylenti.*‖ **dümbür düdük etmek,** *Bir sırrı herkese yaymak; başkalarına duyurmak.*‖ **dümbür düdük olmak,** *Bir kimseye ait sırrın herkes tarafından duyularak dedikodusu yapılmak.*

dümbürdek, [dümb *(yans.)* > dümb-ür-de-k] *{ağız} is.* Ağaçtan içi oyulmak suretiyle yapılmış bir tür yayık. [DS]

dümbürdetmek, [dümb *(yans.)* > dümbürde-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Tef, dümbelek gibi içi boş şeyleri çalmak. **2.** *mecaz.* Kaşla göz arasında halletmek; üstesinden gelmek. [DS]

dümbürtü, [dümb-ür-tü] *{ağız} is.* **1.** Düğün; eğlence. **2.** Def, dümbelek sesleri. [DS]

dümçe, [Far. düm-çe] *{OsT} is.* Kuyrukçuk; küçük kuyruk.

dümdar, [Far. düm *(kuyruk)* + -dār *(tutan)* دومدار] *(dümda:r) {OsT} sf.* **1.** Kuyruk tutan. **2.** *is. as.* Ordunun arkasındaki kuvvet veya ağırlıkları taşıyan görevliler; artçı.

dümdüdük, -gü [dü(m)+dü/dük] *(dü'mdüdük) sf.* (Kol, paça vb. için) çok dar; boru gibi.

dümdümcü, [düm *(yans.)* > düm+düm-cü] *{ağız} sf.* Palavracı. [DS]

dümdüz, [dü(m)+dü/z] *(dü'mdüz) sf. pekşt.* **1.** Aşırı düz; çok düz; düpedüz. **2.** *mecaz.* Kendi hâlinde, uysal; basit. **3.** *mecaz.* Bilgisi, görgüsü çok dar sınırlar içinde kalan ve tekdüze hayat yaşayan kimse. **4.** *mecaz.* Aklını yitirmiş; bunak. ☐ **dümdüz gitmek,** *argo. Çok ağır biçimde çok fazla küfür etmek.*

dümel, [Ar. dümel دمل] *{OsT} is.* Büyük kan çıbanı.

dümelek, -ği [döm / dom *(yuvarlak çıkıntı)* > dümel-ek] *{ağız} sf.* **1.** Çömelmiş. **2.** Yüzü koyun. **3.** Dömelik. [DS]

dümen, [İt. timon] *is.* **1.** Deniz taşıtlarının yönlendirilmesini sağlayan düzenek. **2.** Bir hava taşıtının havada istediği yöne gitmesini ve dengede kalmasını sağlayan düzenek. **3.** *mecaz.* Yönetim; idare. **4.** *argo.* Hile; düzen; dalavere; yalan. ☐ **dümen bedeni,** *dnz. Dümen boğazını oluşturmak üzere boydan boya konulan tek parça.*‖ **dümen boğazı,** *dnz. Dümenin, dümen yelpazesinden yukarı doğru daralarak uzanan, üzerinde dümeni döndürme gücünün uygulandığı bölümü; dümen anası.*‖ **dümen çe-**

virmek, *{ağız} Ev idare etmek.* [DS]|| **dümen doğrultmak,** *{OsT} Yönelmek.*| **dümene geçmek,** *argo. (Cinsel sapık için) kalabalık taşıtlarda birisinin arkasına geçerek sürtünmek.*|| **dümen evi,** *Dümen evinin geçmesi için kıç bodoslamanın üst ucuna ve teknenin kümbet olan kısmına açılmış olan delik.*|| **dümeni eğri,** *1. argo. Yan yan giden. 2. {ağız} Kuyruğunu yana atan at.* [DS]|| **dümeni kırmak,** *argo. Kaçmak; çekip gitmek.*|| **dümenine bakmak,** *Şartlar ne olursa olsun, çevresindekiler ne yaparsa yapsın sadece kendi çıkarını gözetmek.*|| **dümen kırmak,** *1. Yön değiştirmek. 2. mecaz. Fikir değiştirmek.*|| **dümen kullanmak,** *argo. Bir işi kurnazlıkla halletmek.*|| **dümen neferi,** *mecaz. Geride olan; tembel.*|| **dümen suyu,** *dnz. Hareket hâlindeki bir geminin yolu üzerindeki suyu karıştırması sonucu geride bıraktığı köpüklü iz.*|| **dümen suyunda gitmek,** *mecaz. Birine bağımlı olmak; her işinde birine uyarak davranmak.*| **dümen tutmak,** *dnz. Teknenin gideceği yönü gözleyerek dümeni yönlendirmek; dümeni kullanmak.*|| **dümen yapmak,** *argo. Hile yaparak birini kandırmak; aldatmaya kalkışmak.*

dümenci, [dümen-ci] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde dümeni kullanan, gemiyi yönlendiren kimse. **2.** *argo.* En geride olan; sonuncu; tembel. **3.** *argo.* Başkalarını aldatarak geçinen kimse; dalavereci; düzenbaz; hilecci. **4.** *argo.* Yankesicinin yardımcısı.

dümencilik, -ği [dümen-ci-lik] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerde dümeni kullanma, gemiyi yönlendirme işi. **2.** *argo.* En geride olma durumu; sonunculuk; tembellik. **3.** *argo.* Başkalarını aldatarak geçinme durumu; dalaverecilik; düzenbazlık; hilecilik.

dümensiz, [dümen-siz] *sf.* Dümeni olmayan.

dümerlemek, [dürüm-le-mek > dümer-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dürmek; sarmak. **2.** Avuçlamak. [DS]

dümetmek, [Far. düm *(kuyruk., arka)* > düm-etmek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi takip etmek; üstüne düşmek. [DS]

dümgâh, [Far. düm-gāh] *(dümgâ:h) {OsT} is.* Kuyruk yeri.

dümlek, -ği [düğüm-le-mek > düm-le-k ?] *(dü:mlek) {ağız} is.* Düğüm. [DS]

dümrüg, [tüm *(yans.)* > tümrüg] *(tü:mrü:g) {eT} is.* Tef.

dümrük, -ğü [tüm *(yans.)* > *eT.* tümrüg > dümrük] *{ağız} is.* Silindir biçiminde olan şey. [DS]

dümsük, [düm *(yans.)* > düm-sük] *{ağız} is.* **1.** Yumruk. **2.** Dirsekle vuruş. [DS]

dümsüklemek, [dümsük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dirsekle vurmak. [DS]

dümşümek, [tüm *(başan başa)* > düm(ü)ş-ü-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Üzerine tam oturmak; olmak; uygun düşmek; uymak. [DS]

dümtek, [düm *(yans.)*+ tek *(yans.)*] *is. müz.* **1.** Türk halk müziğinde kuvvetli ve hafif vuruşları belirtmek için halk arasında kullanılan deyim; usul. **2.** *argo.* Cinsel ilişki.

dümteklemek, [dümtek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Irzına geçmek.

dümuy, [Far. dü *(iki)* + mūy *(saç)* دوموی] *{OsT} sf.* Saçları iki renk olan; saçlarının bazı kısımları kırarmış olan.

dümü, -ü'ı [Ar. dem^{c} > dümü^{c} دموع] *(dümü:) {OsT} is.* Göz yaşları.

dümügün, [tüm-(ü)+gün ?] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

dümük, [Moğ. dümü-mek > dümü-g *(yararlı)* > dümük دوموك] *{eAT} is.* **1.** İş güç; meşgale. **2.** *{ağız}* Bir kimseye veya işe karşı duyulan bağlantı; alâka. [DS] **3.** *{ağız}* Hırs. [DS] **4.** *{ağız}* Düşünce. [DS] 🗗 **dümük etmek,** *{ağız} Oyalamak.* [DS]|| **dümük olmak,** *{eAT} Bir işle yakından ilgilenmek; bir iş üzerine düşmek.*

dümükdürmek, [dümük-dür-mek دوموكدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Bir işle uğraşmasını sağlamak.

dümükdürülmek, [dümükdür-ül-mek دوموكدرلك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Bir işle uğraşması sağlanmak.

dümükmek, [dümük-mek دوموكمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-ür]* Bir işle uğraşmak; kendini o işe iyice vermek; oyalanmak; ilgilenmek. [DS]

dümüksüz, [dümük-süz] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

dümürlemek, [*eT.* tümrüg / tümrüg / tümrī > dümürle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dürmek; sarmak. [DS]

dümüşmek, [düm-üş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Büzülüp durmak. [DS]

dümüşük, -ğü [Moğ. dümü-mek > dümü-ş-ük / dümü-ş-üg] *{ağız} is.* İş güç. [DS]

dümütmek[1], [Moğ. dümü-mek > dümü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Fırsatlardan yararlanarak, aldatarak iş becermek. [DS]

dümütmek[2], [düm *(yuvarlak)* > düm-üt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Dizlerini dikip sessizce oturmak. [DS]

-dün, [-dın / -din / -dun / -dün] *{eAT} çek. e.*→ -dın.

dün[1], [*eT.* tün *(gece)* / dün دون] *is.* **1.** İçinde bulunduğumuz günden bir önceki gün. **2.** Yakın geçmiş. **3.** *sf.* Bir önceki güne ait. **4.** *zf.* Önceki günde. **5.** Kısa bir süre önce; yakın geçmişte. **6.** *{eAT} {OsT}* Gece. 🗗 **dün aşırı,** *{ağız} İki gecede bir.* [DS]|| **dün ateşi,** *{ağız} Nereden çıktığı, kimin yaktığı belli olmayan ateş.*|| **dün baskını,** *{eAT} {OsT} Gece baskını.*|| **dün baskunu,** *{eAT} {OsT} Gece baskını.*|| **dün bir, bugün iki,** *Başlayalı kısa bir zaman olduğu hâlde.*|| **dün buçuğu,** *{eAT} {OsT} Gece yarısı.*| **Dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor.** *İşinde*

ustalaşmadan hile yapmaya başlamış.|| **dünden,** *Bir önceki günden.*|| **dünden bugüne,** *1. Önceki günden bu güne kadar. 2. Az zamanda; kısa bir sürede.*|| **dünden hazır,** *Bir teklifi hemen kabul eder durumda olan.*|| **dünden ölmüş,** *Çalışma isteği kalmamış; bezgin.*|| **dünden razı,** *Bir teklifi kabul etmeye hazır; gönüllü.*|| **dün dulpu,** *{eAT} {OsT} Gece vakti; geceleyin; bütün gece.*|| **düne gün,** *{eAT} {OsT} Dünkü gün.*|| **dün düneği,** *{ağız} Ev.* [DS]|| **dün gibi,** *Çok zaman geçtiği hâlde yeni olmuş gibi zihinlerden silinmemiş.*|| **dün gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün için,** *{eAT} Gece ortası; gece vakti; geceleyin.*|| **düni gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün katmak,** *{eAT} Gece yürümek; geceyi içine almak.*|| **dün namazı,** *{eAT} Geceleri kılınan nafile namaz; teheccüt namazı.*|| **dün örtüsü,** *{ağız} Yorgan.* [DS]|| **dün ü gün,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dün ü gündüz,** *{eAT} Gece gündüz.*|| **dünü günü,** *{eAT} Gece gündüz; geceli gündüzlü.*|| **dün yarısı,** *{eAT} {OsT} Gece yarısı.*|| **dün yeli,** *{ağız} Yaz geceleri batıdan esen rüzgâr.* [DS]

dün[2], [dün *(yans.)*] *{ağız} is.* Geceleri *"dün, dün!"* diye öten bir kuş. [DS]

dünb, [Far. dünb / dünbe دنب / دنبه] *{OsT} is.* Kuyruk.

dünbal, [Far. dünbāl / dünbāle دنبال / دنباله] *{OsT} is.* Kuyruk. ☐ **dünbāle-dār,** *{OsT} Kuyruklu.*| **dünbāle-rev,** *{OsT} Kuyrukta giden; arkadan giden; arkası sıra takip eden; uyan.*

dünbek, [Ar. dünbek دنبك] *{OsT} is.* **1.** Bekçi davulu. **2.** Dümbelek.

dünbelec, [dünb-ele-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok şişman. [DS]

dünbure, [Far. dünbūre / dünbüre دنبوره / دنبره] *(dünbu:re) {OsT} is.* Tambura.

dündar, [Far. düm-dār دمدار > دندار] *(dümda:r) {OsT} is.* → dümdar.

düne, [dün-e] *{ağız} is.* Az bükülmüş iplik. [DS]

dünegen, [düne+gü] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

düneğen, [tün-e-ğen] *{ağız} sf.* **1.** (Kuş için) tünemeyi seven. **2.** Her zaman tüneyen. [DS]

düneğin, [düne+gün] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

dünek[1], **-ği** [tün-ē-me-k > tün-e-k > dün-e-k دونك] *{eT} {eAT} is.* **1.** Kümes hayvanlarının üstünde tünedikleri ağaç parçası; tünek; in. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ev. [DS] **3.** *{ağız}* Geceleyecek, yatacak yer. [DS] **4.** *{ağız}* Yatak. [DS] **5.** *{ağız}* Kümes. [DS] **6.** *{ağız}* Kekliklerin toplu olarak bulunduğu yer. [DS] **7.** *{ağız}* Mayalandıktan sonra üzerinden bir gece geçmiş ve uyumuş yoğurt. [DS]

dünek[2], **-ği** [tüne-k] *{ağız} is.* **1.** Dinlenme; istirahat. **2.** Huzur. [DS]

düneklik, -ği [dünek-lik] *{ağız} is.* Tünek. [DS]

dünemek, [*eT.* tün-ē-mek / dün-e-mek دونه مك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Tünemek. **2.** Geceyi geçirmek; gecelemek. **3.** *{ağız}* Barınmak. [DS] **4.** *{ağız}* Uyumak. [DS] **5.** *{ağız}* Üzerinden bir gece geçmek. [DS]

dünen[1], [dün-en] *{ağız} zf.* Bir gün önce. [DS]

dünen[2], [dün-en ?] *{ağız} is.* Üç yaşını bitirmiş at. [DS]

dünerig, [tün-er-mek > tün-er-ig > düner-ig] *{eT} is.* Karanlık.

düneşir, [düne-ş-ir ?] *sf.* (Kişi için) tembel; pis; pasaklı.

düneyin, [düne+gün] *{ağız} zf.* Bir gün önce; dün. [DS]

-düng, [-dung / -duñ / -düng / -düñ] *{eAT} çek. e.* → -dung.

düng, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *düng-ür düngür (düñ-(ñ)ür), düng-ür-de-ş-mek (düñ-(ñ)ür-de-ş-mek*

dünger, [düng-er] *{ağız} is.* Gölcük. [DS]

düngk, [dan / dın / dang / danğ / dank / dıng / dınk / ding / dink / dong / düng / dünk / düngk *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, takla atma; vurma, düşme; çan ya da vurmalı bir çalgı çalma; ileri geri konuşma ve mırıldanmayı bildiren kök. [Zülfikar] *düngk-ül-de-mek (düñk-ül-de-mek)*

düngülüş, [düng-ül-üş] *{ağız}*] *is.* Çelik çomak oyunu. [DS]

düngür, [*eT.* tüñür > düñür دڭر] *(düñür) {eAT} {ağız} is.* Dünür. [DS]

düngürcü, [düngür-cü] *(düñürcü) {ağız} is.* **1.** Kız görmeye giden kimse; görücü. **2.** Kız istemeye giden kimse; elçi. [DS]

düngürlemek, [tüñür > tüñür-lē-mek / tüñür-lē-mak *(tüñürle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Birini kendisine dünür saymak; dünürlüğe nispet etmek.

düngürlenmek, [tüñür-lē-mek > tüñür-le-n-mek > düñür-le-n-mek] *(düñürlenmek) {eT} edil. f. [-ür]* Birisi tarafından dünür sayılmak; kendisi dünürlüğe nispet edilmek.

düngürlük, -gü [düñür-lük دڭرلك] *(düñürlük) {eAT} is.* Dünürlük; evlilikten doğan akrabalık.

düngüşge, [Far. / Gençek. dönüşgē] *{eT} is.* → tüngüşge.

-düngüz, [düñ-üz] *çek. e .*→ -dunguz.

dünin, [dün-in] *{eAT} zf.* Geceleyin. ☐ **dünin günin,** *{eAT} Gece ve gündüz; bütün gün.*

dünit, [Yeni Zelenda'da yer, Dun-maintains > Fr. dunite] *is. jeol.* Temel maddesi olivin olan iri taneli kayaç.

dünk, [dünk *(yans.)*] *is.* Sert bir nesneye vurulunca veya art arda yürünürken çıkan ses.

dünkü, [dün-ki] *sf.* **1.** Bugünden bir önceki günle ilgili. **2.** Bir gün önce gerçekleşmiş veya olmuş olan. **3.** Yakın geçmişte olan; yakın geçmişle ilgili. **4.** *mecaz.* Toy, tecrübesiz; yeni. 🗗 **dünkü çocuk,** *Deneyimi az; tecrübesiz; toy; acemi.*

dünküldemek, [dünk *(yans.)* > dünkül-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Hızlı hızlı koşmak. **2.** Sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **3.** Bu şekilde çıkartılmış sesleri dinlemek, duymak.

dünküldeşmek, [dünk *(yans.)* > dünk-ül-de-ş-mek] *işteş. f. [-r]* **1.** Birlikte hızlı hızlı koşuşmak. **2.** Birlikte sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **3.** Bu şekilde çıkartılmış sesleri birlikte işitmek.

dünküldetmek, [dünk *(yans.)* > dünk-ül-de-t-mek] *işteş. f. [-r]* **1.** Sert bir nesneye vurarak ses çıkartmak. **2.** Bir şeye kuvvetli ve sertçe vurmak.

dünle, [dün-le دونله] *zf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Geceleyin. **2.** *{ağız}* Sabah erkenden; gün ağarmadan. [DS]

dünlece, [dünle-ce دونلجه] *{eAT} zf.* Geceleyin.

dünleler, [dünle-ler دونله لر] *{eAT} zf.* Gece vakitleri; geceleri.

dünlük, [*eT.* tügün-lük > düñ-lük دنلوك] *{eAT} is.* **1.** Pencere. **2.** Baca. **3.** Çadırın pencere, baca ve ocak gibi delikleri. **4.** Salon. [DK]

dünün, [*eT.* tün *(gece)* > tün-ün > dün-ün دنن] *{eT} zf.* Geceleyin; gece vakti. 🗗 **dünün günün,** *{eAT} Gece gündüz; geceli gündüzlü.*

dünür, [*eT.* tüñ-ür > dünür دكر] *is.* **1.** Evlenen eşlerin anne ve babalarının veya yakınlarının bu evlilik dolayısıyla kazandıkları akrabalık durumu; sıhrî yakınlar. **2.** *{ağız}* Kız görmeye giden kimse; görücü. [DS] **3.** *{ağız}* Kız istemeye giden kimse; elçi. [DS] 🗗 **dünür ana,** *{ağız} Kız istemeye giden oğlan annesi.* [DS]|| **dünür başı,** *{ağız} Kız istemeye gidenlerin başı.* [DS]|| **dünür başılık,** *{ağız} Kız istemeye giden kimseye verilen hediye.* [DS]|| **dünür düşmek,** *Bir kızı birisi için istemek.*|| **dünür gezmek,** *Evlenme çağındaki oğlan için kız aramaya çıkmak.*|| **dünür gitmek,** *Bir erkek için kız istemeye gitmek.*|| **dünür pidesi,** *{ağız} Nişanlıların birbirine gönderdikleri ekmek.* [DS]

dünürcü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Kız istemeye giden kimse; elçi. **2.** Gelin görmek için kız evinden oğlan evine giden kadın. [DS]

dünürleşme, [dünürle-ş-me] *is.* Çocukların evlenmesi dolayısıyla akraba olma durumu.

dünürleşmek, [dünürle-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Çocukların evlenmesi dolayısıyla akraba olmak.

dünürlük, -ğü [dünür-lük] *is.* **1.** Dünür olma durumu. **2.** Evlenme dolayısıyla kız ve erkek aileleri arasında meydana gelen akrabalık; sıhriyet. **3.** *{ağız}* Kız istemek için giden kişiye verilen hediye. [DS] **4.** Kız tarafı ile söz kesmek için yapılan toplantı.

dünürşü, [dünür-cü] *{ağız} is.* **1.** Evlenenlerin anne ve babaları; dünür. **2.** Gelin almaya giden kadınlar. **3.** Gelinin yanında bulunan yenge. [DS]

dünüş, [*eT.* tüñür > tüñüş] *is.* Kaynanalar.

dünüşge, [dönüş-ge ?] *{eT} is.* Sülüklü pancar denilen sebze. [DLT]

dünya, [Ar. denī' *(alçak)* > denā'et *(alçaklık)* > dünyā *(alçak yer)* دنيا] *(dünya:) {OsT} is.* **1.** (Baş harfi büyük) Güneş sistemine bağlı gezegenlerden üzerinde yaşadığımız gök cismi; yer küre; Yer. **2.** Bu gezegenin dış yüzü; yeryüzü. **3.** Yeryüzünde yaşayan insanların hepsi; insanlık. **4.** Var olan, algılanan nesnelerin, maddesi olan her şeyin, canlı yaratıkların tümü; âlem; evren; kâinat. **5.** Herkes; el gün. **6.** İnsanın çevresini oluşturan ve kendi dışındaki her şey; ortam. **7.** Çok büyük kara parçası. **8.** Çok büyük kalabalık. **9.** İnançları ve toplumsal faaliyetleri ortak olan ülkeler topluluğu. **10.** Düzenleri bakımından diğerlerinden ayrılan ülkeler topluluğu. **11.** Belli bir iş veya gruplaşmayı meydana getiren insanlar topluluğu. **12.** İnsanlar tarafından bulunup geliştirilen ve işletilen sistemler veya soyut kavramlar. **13.** Özel bir bakış açısı içinde toplanan veya yaşayışını ona göre düzenlemiş olan kişiler. **14.** Manevî hayat dışında kalan yaşayış. **15.** Her şey, pek çok şey. **16.** Duygu, düşünce ve hayale bağlı soyut ortam. **17.** Birbiriyle yasal bağlantısı olan, bir düzenle belirlenmiş tek şeylerin ve olayların bütünü. **18.** Aynı yasalar ve aynı düzene bağlı olan nesnelerin, varlıkların oluşturduğu bütün. 🗗 **dünya adamı,** *Yaşamanın, rahat etmenin yolunu bilen kimse; çalışmalarını ve dikkatini yaşadığı anın iyi geçmesine yönlendiren kimse.*|| **Dünya ahret kardeşim olsun.** *Karşı cinsten birine kardeşlik duygusundan başka bir gözle bakılmadığını ifade eden söz.*|| **dünya âlem,** *Herkes, bütün insanlar.*|| **dünya başına dar olmak,** *Büyük bir sıkıntı içinde bunalmak; çok sıkıntı çekmek.*|| **dünya başına yıkılmak,** *Büyük bir felâkete uğrayıp umutlarını ve mutluluğunu yitirmek.*|| **dünya bir araya gelse,** *1. Bütün insanlar aksi tezle karşı çıksa bile... 2. En olmaz şey olsa bile...*|| **dünyada,** *Hiçbir zaman; asla.*|| **dünyada olmaz,** *Kesinlikle olmaz; hiç mümkün değil.*|| **dünyadan elini eteğini çekmek,** *1. Toplum yaşamına katılmamak; bu hayatla ilgili çok az şeyle yetinmek; inzivaya çekilmek. 2. Ölmek.*|| **dünyadan geçmek,** *Hayatla ilgisi kalmamak.*|| **dünyadan haberi olmamak,** *Çevresinde olup bitenlerden habersiz olmak; etrafı ile ilgilenmemek.*|| **dünya-dār,** *{OsT} Dünya işleriyle uğraşıp servet yapan kimse.*|| **dünya durdukça,** *Sonsuza kadar; ebediyen.*|| **Dünya durdukça durasın!** *Çok yaşamasını dileme*

sözü.|| **dünya evi,** *Evlilik.*|| **dünya evine girmek,** *Evlenmek.*| **dünya görmüş,** *Çok gezmiş, çok yer görmüş ve çok yaşamış kimse.*| **dünya görüşü,** *1. Kişinin dünyayı kavrayış ve algılayış biçimi. 2. fel. Kâinatın yaratılışını ve varlığını; hayatın anlamını, amacını, değerini; insanın varlığını, var oluş gayesini ve davranışlarını bütünüyle kavramaya çalışan genel düşünce.*|| **dünya gözüyle,** *Sağlığında; yaşarken; ölmeden.*|| **dünya gözüne zindan olmak,** *Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluk içine düşmek.*| **dünya güzeli,** *Çok güzel.*| **dünya kadar,** *Pek çok.*|| **dünya kelâmı,** *Dinî inanç ve Allah'ın indirdiği ayetlerden başka söylenen sözler.*|| **dünya kelâmı etmek,** *Olup bitenlerden, günlük işlerden konuşmak.*|| **dünyalar** (benim, onun) **olmak,** *Çok sevinmek.*|| **dünya malı,** *1. Varlık; servet. 2. İnsanın huzurunu sağlayacak ve hoşuna gidecek ortam ve şartların tümü.*|| **dünyanın,** *Pek çok; aşırı; hesapsız.*|| **dünyanın çivisi çıkmak,** *İnsanların akıl almayacak kadar kötülükler içinde bulundukları bir ortam oluşmak.*|| **dünyanın dört bucağı,** *Yeryüzünün her yeri; her taraf.*|| **dünyanın kaç bucak olduğunu göstermek,** *1. Dünyada insanın başına ne gibi kötülükler ve güçlükler gelebileceğini öğretmek. 2. İyi bir ders verecek kötülük yapmak. 3. Gerekli cezayı uygulamak.*|| **dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak,** *Gördüğü veya yaşadığı kötü bir deneyim ile iyi bir ders almak.*|| **dünyanın öbür ucu,** *Çok uzakta olan veya gidilmesi mümkün olmayan yer.*|| **Dünyanın ucu uzundur.** *1. İnsan yaşadıkça çok değişik olaylarla karşılaşır. 2. İnsan yaptığının karşılığını muhakkak görür.*| **Dünya'nın yedi harikası,** *İlk Çağda yapılmış bulunan ve o zamana kadar daha büyüğü ve muhteşemi yapılamamış bulunan Mısır piramitleri, Babil'in asma bahçeleri, Zeus heykeli, Efes'teki Artemis tapınağı, Rodos heykeli, İskenderiye feneri ve Halikarnas'taki mozole.*| **dünya nimeti,** *1. Varlık; servet. 2. İnsanın huzurunu sağlayacak ve hoşuna gidecek ortam ve şartların tümü.*|| **dünya penceresi,** *mecaz. Göz.*| **dünya-perest,** *{OsT} 1. Dünyaya tapan. 2. Hırslı; mal düşkünü.*|| **Dünya varmış!** *Sıkıntıdan kurtulup rahata eren kişinin mutluluk ifadesi.*|| **dünyasın değişmek,** *{eAT} Öbür dünyaya göçmek; ölmek.*|| **dünyasın değşürmek,** *{eAT} Ölmek.*|| **dünyaya gelmek,** *Doğmak.*|| **dünyaya getirmek,** *Doğurmak.*|| **dünyaya gözlerini kapamak,** *Ölmek.*|| **dünyaya kazık çakmak,** *1. Ölmeyecekmiş gibi çalışmak. 2. Uzun ömürlü olmak.*|| **dünyayı anlamak,** *Hayat deneyimleri kazanmak.*|| **dünyayı başına dar etmek,** *Birini çok sıkıntılı bir duruma sokmak.*|| **dünyayı gözü görmemek,** *Üzüntü, karamsarlık veya öfke yüzünden davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **dünyayı haram etmek,** *Bir yeri veya ortamı çekilmez, yaşanmaz duruma getirmek; eziyet etmek.*|| **Dünya yıkılsa umurunda değil!** *Hiçbir şeyle ilgilenmez; sorumluluk duymaz; tasasız; kaygısız.*|| **dünyayı toz pembe görmek,** *Hayatın güçlüklerini, üzücü yanlarını hoş karşılayıp geleceğe daima iyimser gözle bakmak.*|| **dünyayı yutmak,** *Pek çok mal mülk edinmek; yayılmak; her yeri ele geçirmek.*| **dünyayı zindan etmek,** *Birinin hayatını çekilmez, yaşanılmaz hâle getirmek; eziyet vermek.*|| **dünya yüzü görmemek,** *1. Sürekli kapalı bir yerde kalmak veya öyle bir yerde çalışmak. 2. Mutsuzluk içinde yaşamak.*

dünyacık, [dünya-cık دنياجك] *{eAT} is.* Dünyalık; para pul.

dünyada, [dünya-da] *(dünya:'da) zf.* (Olumsuz fiillerle) hiçbir zaman; asla.

dünyalık, -ğı [dünya-lık دنيالك] *(dünya:lık) is.* **1.** Bu dünyaya ait. **2.** Servet; zenginlik; mal mülk. **3.** *{ağız}* Sahur yemeği. [DS]🗗 **dünyalığı doğrultmak,** *Hayatı boyunca kendine yetecek kadar para ve mal edinmiş olmak.*

dünyevi, [Ar. dünyevī دنيوى] *(dünyevi:) {OsT} sf.* **1.** Dünya ile ilgili. **2.** Dünya işlerine ilişkin. **3.** Dünyada gerçekleşen.

düofon, [Yun. düo *(iki)* +phon *(ses)*] *is.* Bir bina içinde veya yakın yerlerde haberleşmek için kullanılan hoparlörü mikrofon olarak da kullanılabilen bir tür telefon.

düp[1]**,** [dab / deb / dep / dıb / dib / düp *(yans.)*] *is.* Patırtılı yürümeyi, düzensiz adım atmayı, ayakla tepme veya tepinmeyi; dengesi bozulma, yuvarlanma; kımıldanma ve bu yolla meydana gelen dürtüleri anlatan kök. [Zülfikar] *düp-ül-dü, düp-ür-demek* 🗗 **düp düp,** *Yürek çarpıntısı sesi.*

düp[2]**,** [*eT.* tŭb / dŭb دوب] *{eAT} is.* **1.** Merkez; orta. **2.** Asıl. **3.** Dip; kök. [DK] 🗗 **düpe depmek,** *{eAT} Merkeze saldırmak; orta yere at sürmek. 2. Atı hızlı sürmek; tırıs gitmek.* [DK]

düp[3]**,** [? düp] *{ağız} sf.* **1.** İri yarı. **2.** (Kişi için) başıboş. [DS]

düpa, [Far. dü-pā دوپا] *(düpa:) sf.* İki ayaklı.

düpçe, [düp-çe] *{ağız} is.* Balta, kazma, keser gibi araçların arka kısmı. [DS]

düpdüz, [dü(p)+dü/z دبدز] *(dü'pdüz) {eAT} pekşt. sf.* **1.** Dümdüz. **2.** *zf.* Baştan başa; tamamıyla.

düpdüzgün, [dü(p)+dü/zgün] *pekşt. sf.* Bütünüyle düz; tamamen düzgün; dümdüz; pürüzsüz.

düpedüz, [dü(p)-e+dü/z] *(dü'pedüz) pekşt. zf.* **1.** Çok doğru ve düz biçimde. **2.** Dümdüz olarak. **3.** *mecaz.* Başka bir amaç gütmeden; açıktan açığa; gerçek şekliyle; dolaysız olarak. **4.** *sf.* Yalın; basit; süssüz.

düplük, -ğü [Far. debl-ek] *{ağız} is.* Küçük davul. [DS]

düpsüz, [tŭb > tüb-süz] *{eT} sf.* → tüpsüz.

düpüldemek, [düp *(yans.)* > düp-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** (Yürek için) heyecanla çarpmak. **2.** Gürültü yapmak. [DS]

düpültü, [düp *(yans.)* > düpül-tü دوپلدی] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Gümbürtü; gürültü patırtı; çarpıntı.

düpürdemek, [düp *(yans.)* > düpür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Gürültü yapmak; ayak sesi ile gürültü çıkarmak. **2.** (Yürek için) heyecandan çarpmak. [DS]

düpürtü, [düp *(yans.)* > düp-ür-tü دوپردی] *{ağız} is.* **1.** Gürültü; patırtı. **2.** Heyecandan ileri gelen yürek çarpıntısı. [DS]

-dür-, [-dır- / -dir- / -dür- / -dur- / -tir- / -tır- / -tur- / -tür-] *yap. e.* → -dır- *{eT} {eAT} (aynı).*

-dür, [-dır / -dir / -dür / -dur / -tir / -tır / -tur / -tür] *çek. e.* → -dır.

dür, -rri [Ar. dürr در] *{OsT} is.* **1.** İnci. **2.** *ed.* Divan edebiyatında sevgilinin dişleri, teri, âşığın göz yaşları, şairin sözleri, yağmur taneleri *dür "inci"* sözü ile ifade edilir. 🗗 **dürr-çîn,** *{OsT} İnci toplayan.*|| **dürr-efşan,** *{OsT} 1. Çevresine inciler saçan. 2. mecaz. Çok güzel sözler söyleyen.*|| **dürr-i girânmâye,** *{OsT} Değerli ve iri inci tanesi.*|| **dürr-i güftâr,** *{OsT} Söz incisi.*|| **dürr-i hoş-âb,** *{OsT} İyi inci.*|| **dürr-i ıstıfâ,** *{OsT} Seçilmiş inci; seçkinlik incisi.*|| **dürr-i meknûn,** *{OsT} Korunmuş parlak inci.*|| **dürr-i nâb,** *{OsT} Parlak ve beyaz inci.*|| **dürr-i nâ-süfte,** *{OsT} 1. Delinmemiş inci. 2. Kız oğlan kız.*|| **dürr-i nâzım,** *{OsT} Dizilmiş inci.*|| **dürr-i nefîd,** *{OsT} Dizi inci; inci dizisi.*|| **dürr-i sedef-nişîn,** *{OsT} Sedefinden çıkmamış inci.*|| **dürr-i semîn,** *{OsT} Kıymetli inci.*|| **dürr-i sirâb,** *{OsT} İri inci.*|| **dürr-i şeh-vâr,** *{OsT} Padişahlara lâyık (iri) inci.*|| **dürr-i yegâne,** *{OsT} Eşi bulunmaz, tek inci.*|| **dürr-i yek-dâne,** *{OsT} Tek parça iri taneli inci.*|| **dürr-i yektâ,** *{OsT} Eşsiz inci.*|| **dürr-i yetim,** *{OsT} 1. Sedefinden tek parça olarak çıkan inci. 2. Hz. Muhammet.*

dürbün, [Far. dür *(uzak)* + bīn *(gören)* دوربین] *is. fiz.* Uzaktaki cisimlerin görüntülerini büyüterek yakındaymış gibi gösteren bir dizi yakınsak mercekten oluşmuş alet. 🗗 **dürbünün tersiyle bakmak,** *1. Olayları gerçek yönüyle değil de tam tersi ile, küçülterek değerlendirmek. 2. Küçümsemek.*

dürbünlü, [dürbün-lü] *sf.* **1.** Dürbünü bulunan. **2.** Üzerine dürbün takılmış olan.

dürc, [Ar. dürc / dürce درج / درجه] *{OsT} is.* → dürce.

dürce, [Ar. dürc > dürce درجه] *{OsT} is.* **1.** Küçük kutu; hokka. **2.** Mücevher kutusu. **3.** Hokka gibi küçük ağız. 🗗 **dürc-i dür,** *{OsT} İnci kutusu.*|| **dürc-i teng,** *{OsT} 1. Dar hokka. 2. Sevgilinin ağzı.*|| **dürc-i zer,** *{OsT} Altın kutusu.*

dürd, [Far. dürd / dürde درد / دردہ] *{OsT} is.* Bir sıvı içinde dibe çöken maddeler; tortu; çökelik. 🗗 **dürd-āşām,** *{OsT} Şarap tortusunu içen; kalender.*|| **dürd-hār** (hor), *Şarabı son damlasına kadar içen; şarap içen.*|| **dürd-keş,** *{OsT} Şarap tortusu içen; kalender.*

dürdane, [Ar. dürr + Far. dāne دردانه] *(dürda:ne) {OsT} is.* **1.** İnci tanesi. **2.** Sevgili; değerli; kıymetli.

dürdariye, [Ar. dürdāriyye دردارىه] *(dürda:riye) {OsT} is. bot.* Karaağaçgiller.

dürde, [Far. dürd > dürde دردہ] *{OsT} is.* Dibe çöken şey; tortu.

dürdî, [Far. dürdī دردی] *(dürdi:) {OsT} is.* Çöküntü; tortu.

dürece, [Ar. dürece درجه] *{OsT} is.* Merdiven.

dürek, -ği [dür-ek ?] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Korkak. [DS]

dürekomak, [dür-mek + -e-ko-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Derleyip toparlamak. [DS]

dürelemek, [düre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* **1.** Katlayarak kaldırmak; sarmak. **2.** Yuvarlamak. [DS]

dürelenmek, [dürele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ürkerek, sıçrayarak ayağa kalkmak. **2.** (Yatan ya da oturan bir kimse için) bir büyüğü gelince toparlanmak. **3.** Yatmak. **4.** Uyumak. [DS]

düremek, [*eT.* törū-mek / törō-mek > töri-mek / türemek > düre-mek دورمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Doğmak; olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Büyümeye başlamak. [DS]

düren[1]**,** [dür-en] *{ağız} is.* **1.** Taze ekin ve asmaların yapraklarını sarartıp kurutan bir hastalık. **2.** Bitkilerin taze sürgün ve yapraklarına dadanan, onların kıvrılarak kurumasına yol açan bir hastalık. [DS]

düren[2]**,** [Fr. durène] *is.* Bitkisel döküntülerin yığışmasından oluşmuş, kırılma yüzeyinin mat görünümü ile belirginleşen, kömürün başlıca birleşenlerinden birisi.

dürer, [Ar. dürre > dürer درر] *{OsT}* is. Büyük inci taneleri. 🗗 **dürer-bār,** *{OsT} 1. İnci yağdıran. 2. İnci gibi söz söyleyen.*

düretmek, [türe-t-mek / düre-t-mek دورتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Türetmek; peyda etmek; icat etmek.

dürge, [dür-mek > dür-ge] *{ağız} is.* **1.** İkişerli yufka ekmeğin katlanmış hâli. **2.** Dürülerek konulmuş herhangi bir şey. **3.** Deste. **4.** İplik ve yün çilesi. [DS]

dürger, [Far. dürger درگر] *{OsT} is.* Binanın tahta kısımlarını yapan usta; dülger.

dürgü, [dür-mek > dür-gü دوركو] *{ağız} is.* **1.** Dürülmüş şey. **2.** Kefenlenmiş ölü. **3.** *{OsT}* Elbise veya kumaşın büklüm yeri. **4.** Dürülmüş biçim; kat. **5.** Tomar. [DS]

dürimek, [*eT.* törü-mek / törö-mek > töri-mek > düri-mek دوريمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek.

dürişmek, [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak / dür-iş-mek / dür-üş-mek دوربشمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çalışmak; çabalamak; mücadele etmek. **2.** *işteş. f.* Karşılaşmak; karşı karşıya gelmek; savaşa tutuşmak.

dürişdürmek, [düriş-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Derleyip toplamak. **2.** Katlamak; katlayıp bükmek; dürmek. **3.** Yığıştırmak. [DK]

düritmek, [*eT.* törü-mek / törö-mek > töri-mek / türe-mek > düri-t-mek دريدمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* Türetmek.

dürlü, [*eT.* tör-lüg > dür-lü] *{eAT} sf.* Türlü; çeşitli; çeşit.

dürme, [dür-me] *is.* **1.** Katlama, toplama eylemi. **2.** *{ağız}* Lâhana. [DS] **3.** *{ağız}* İçine peynir, soğan, kıyma vb. konarak katlanmış dürülmüş yufka. [DS] **4.** *{ağız}* Bir tür gözleme. [DS] **5.** *{ağız}* Sarma. [DS] **6.** *{ağız}* Hamur çorbası. [DS] **7.** *{ağız}* Güneşte kurutulduktan sonra kıyma yapılan ve kışın kullanılan çiğ et. [DS] **8.** *{ağız}* Koyun etinin pastırma gibi çıkarılarak tuzlu deri içinde terbiye edilmişi. [DS] **9.** *{ağız}* Kurumuş koyun veya sığır eti. [DS] **10.** *{ağız}* Biçilen otları üst üstü koyarak yapılan yığın. [DS]

dürmece, [dürme-ce] *is. zool.* Bağ yapraklarına, tomurcuklarına, salkımlarına zarar veren, tırtıllı yeşilimsi enine çizgili bir tırtıl ve bu tırtılın kelebeği, *(Sparganothis pilleriana).*

dürmeç, -ci [dürme+aş > dür-meç] *{ağız} is.* **1.** İçine katık konularak, sarılmış yufka ekmeği. **2.** Bir çok pamuk demetinin bir araya sarılmasından oluşan yığın. [DS] ⊡ **dürmeç hayırı,** *{ağız} İçine etli pilav konularak dağıtılan yufka.* [DS]

dürmek, [*eT.* tür-mek *(bükmek, toplamak, sıvazlamak)* > dür-mek دورمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi kendi üstüne kıvırarak silindir biçiminde sarmak; tomar hâline getirmek. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir şeyi düzgün biçimde üst üste getirerek kıvırıp katlamak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Derleyip toplamak; devşirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Katlamak. [DS] **5.** *{ağız}* Ortadan kaldırmak; saklamak. [DS]

dürmeklenmek, [tür-mek > dürmekle-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dürüm yapılmak.

dürmenmek, [dürme-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yataktan yuvarlanıp kalkmak. [DS]

dürpültü, [düp *(yans.)* > dürp-ül-tü] *{eAT} is.* **1.** Gürültü; gümbürtü; patırtı. **2.** Çarpıntı.

dürraa, [Ar. dürrāʿa دراعه] *(dürra:a) {OsT} is.* Önü açık bir tür üstlük; ferace.

dürrac, [Ar. dürrāc دراج] *(dürra:c) {OsT} is. zool.* Eti gevrek keklik cinsinden bir av hayvanı; turaç, *(Francolinus francolinus).*

dürrace, [Ar. dürrāce دراجه] *(dürra:ce) {OsT} is. zool.* → dürrac.

dürrat, [Ar. dürre > dürrāt درات] *(dürra:t) {OsT} is.* Büyük inci taneleri.

dürre, [Ar. dürre دره] *{OsT} is.* **1.** İnci tanesi. **2.** Tek inci. **3.** Güzel söz. **4.** Gözyaşı damlası.

dürrî, [Ar. dürr-ī دری] *(dürri:) {OsT} sf.* İnci gibi parlayan; parlak; parıltılı.

dürsinmek, [dürsi-n-mek ?] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çekinmek. **2.** Korkmak.

-dürt-, [-dır-t- / -dir-t- / -dur-t- / -dür-t- / -tır-t- / -tir-t- / -tur-t- / -tür-t-] *yap. e.* → -dırt-

dürt, [dürt *(yans.)*] *is.* Kuvvetle dürtme ve bastırarak sürtmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *dürt-ek, dürt-e-lemek, dürt-mek, dürt-ü, dürt-ük-le-mek.*

dürtek, -ği [dürt-ek] *{ağız} is.* **1.** Sivri uçlu fırın küreği. **2.** Dürtme; vurarak itme. [DS]

dürteklemek, [dürt-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dürtüp durmak. [DS]

dürtelemek, [dürt-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Peş peşe dürtmek. [DS]

dürtlengiç, [dürtelen-giç] *{ağız} is.* Hayvanları dürtmek için kullanılan ucu çivili sopa; üvendire. [DS]

dürtme, [dürt-me] *is.* **1.** Bir nesne veya elle kuvvetlice dokunmak, uyarmak durumu ve eylemi. **2.** *{ağız}* İçine badem konularak kurutulmuş kayısı. [DS] **3.** *{ağız}* Ucu sivri, arkası geniş el testeresi. [DS]

dürtmece, [dürt-mece] *{ağız} is.* **1.** Dürtmek eylemi. **2.** Şiş, çivi, çubuk gibi bir şeyle dürtülmek suretiyle çekirdeği çıkarılarak kurutulmuş kayısı. [DS]

dürtıneç, [dürt-meç] *is.* Gaga.

dürtmek, [*eT.* türt-mek *(sürmek, sıvamak, sıvazlamak)* > dürt-mek درتمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Birini elle veya bir şeyle hafifçe dokunarak uyarmak. **2.** Elindeki şeyin ucu ile hafifçe itelemek. **3.** Hayvanları yürütmek için sopanın sivri ucunu veya çivisini hayvanın sırtına batırmak. **4.** *mecaz.* Birine bir iş yaptırmak için veya onu harekete geçirmek için uyarıda bulunmak; ikaz etmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Sürmek; sürtmek. **6.** *{ağız}* Gagalamak. [DS]

dürtmeklemek, [dürtmek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dürtüp durmak. [DS]

dürtmelemek, [dürtme-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birini parmakla dürtmek.

dürtü, [dürt-ü] *is.* **1.** *fel.* İnsanı bir şey yapmaya iten

eğilim veya duygu. **2.** Duygulanıma bağlı sebep; muharrik, *(1942)*.

dürtük, [dürt-ük دورتيك] *{eAT} is.* **1.** Çopurluk. **2.** Çaparlık.

dürtükleme, [dürt-ükle-me] *is.* Teşvik ve tahrik etme eylemi.

dürtüklemek, [dürt-ükle-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dürtme işlemini birkaç kez yinelemek. **2.** Sivri bir şeyle, bir hayvanı yürütmek için birkaç defa dokunmak. **3.** Birini uyarmak için eliyle veya parmağıyla birkaç defa dürtmek. **4.** *mecaz.* Birine bir şeyi yaptırmak için teşvik etmek; tahrik etmek.

dürtülme, [dürt-ül-me] *is.* Dürtme eyleminin yapılma durumu.

dürtülmek, [türt-mek > türt-ül-mek > dürt-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Dürtme eylemi biri tarafından yapılmak. **2.** *{ağız}* Ölmek. [DS] **3.** *{ağız}* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS] **4.** *{eT}* Sürülmek.

dürtünmek, [dürt-ün-mek درتنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT} {OsT}* Koku ve krem gibi şeyler sürünmek. **2.** Bir şey sormak, öğrenmek için içten içe kurulmak; düşünmek. **3.** *{ağız}* Bir işle uğraşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bitini ayıklamak. [DS] **5.** *{ağız}* Belâ çıkarmak. [DS] **6.** *{ağız}* Sözle sataşmak. [DS]

dürtüş, [dürt-üş] *is.* Dürtme eylemi veya biçimi.

dürtüşleme, [dürtüş-le-me] *is.* Sık sık uyarma durumu ve eylemi.

dürtüşlemek, [dürtüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Üst üste birkaç kez dürtmek. **2.** Sık sık uyarmak; ikaz edip durmak. [DS]

dürtüşme, [dürt-üş-me] *is.* Karşılıklı birbirini dürtme durum ve eylemi.

dürtüşmek, [dürt-üş-mek درتشمك] *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini dürtmek. **2.** *{eAT}* Birbirine karşı silâh kullanmak.

dürtüştürme, [dürtüş-tür-me] *is.* Kısa aralıklarla dürtme durumu ve eylemi.

dürtüştürmek, [dürtüş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* Kısa aralıklarla, güçlü darbelerle dürtmek. 🗗 **dürtüştüre komak,** *El birliği ile hemen itivermek.*

düru[1]**, -u'ı** [Ar. dır^{c} > dürü^{c} دروع] *(düru:) {OsT} is.* Zırh gömlekler.

düru[2]**,** [Far. dü-rü دو رو] *(düru:) {OsT} sf.* İki yüzlü.

dürud, [Far. dürüd درود] *(düru:d) {OsT} is.* **1.** Dua. **2.** Selâm ve saygı ile anma. **3.** Ekin biçme. **4.** Yontulmuş ağaç; kereste. 🗗 **dürüd okumak,** *Namazda dua ya da selam sözünü söylemek.*

dürüg, [Far. dürüġ دروغ] *(düru:ğ) {OsT} is.* Gerçek olmayan söz; yalan. 🗗 **dürüg-ı bîfürüg,** *{OsT} Bayağı yalan.*|| **dürüg-ı maslahatāmiz,** *{OsT} Bir çıkar için söylenen yalan; bir işi halleden yalan.*|| **dürüg-zen,** *{OsT} Yalancı.*|| **dürüg-zenî,** *{OsT} Yalancılık.*

düruger, [Far. dürüger دروگر] *(düru:ger) {OsT} is.* Dülger.

dürugerî, [Far. dürügerī دروگری] *(düru:geri:) {OsT} is.* Marangozluk.

dürugî, [Far. dürügī دروگی] *(düru:gi:) {OsT} sf.* Yalanla ilgili.

dürus, [Ar. ders > dürüs دروس] *(düru:s) {OsT} is.* Dersler. 🗗 **dürüs-ı nāfia,** *{OsT} Yararlı dersler.*

düruy, [Far., dü-rüy دو روی] *(düru:y) {OsT} sf.* İki yüzlü.

düruz[1]**,** [Far. dü-rüz دو روز] *(düru:z) {OsT} is.* **1.** İki gün. **2.** *sf.* (Zaman için) kısa.

düruz[2]**,** [Ar. dürzī > dürüz دروز] *(düru:z) {OsT} is.* Dürziler.

düruze, [Far. dü-rüze دوروزه] *(düru:ze) {OsT} is.* → düruz[1].

dürü[1]**,** [dür-mek > dür-ü] *{ağız} is.* **1.** Dürülmüş şey. **2.** Hediye, armağan. **3.** Gelinin oğlan tarafı yakınlarına, damadın da gelin tarafı yakınlarına verdikleri hediyeler; düğün armağanı. **4.** Gelin çeyizi. **5.** Çamaşır. **6.** *folk.* Gelin olacak kızın elbiselerinin kesilip biçilme, dikilme günü ve töreni. **7.** Paket. **8.** Düğüne çağrılanlara gönderilen hediyeler; okuntu. [DS] 🗗 **dürü göndermek,** *{ağız} 1. Hediye göndermek. 2. Düğüne davet etmek.* [DS]

dürü[2]**,** [*eT.* türü] *{ağız} is.* **1.** Kazma; çapa. **2.** Bel. **3.** Tırpanla ekin biçen adamın bir gidişte biçtiği genişlik. [DS] 🗗 **dürü düşürmek,** *{ağız} Bir gidişte biçilen sapları düzgün bir biçimde sıralamak.* [DS]

-dürük, [durmak / turmak > dur-uk > -dirik / -dırık / -tırık / -tirik / -dürük / -durık / -türük / -turuk] *yap. e.* → -dırık.

dürük, [dür-mek / dürü-mek > dür-ük] *{eAT} sf.* **1.** Buruşuk suratlı; ekşi yüzlü; abus. **2.** *{ağız}* (Yüz için) asık; çatılmış; dargın. [DS] **3.** *{ağız}* Dürülmüş olan. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) suçlu; kabahatli. [DS] **5.** *is. {ağız}* Büklüm. [DS] **6.** *{ağız}* Kulakları küçük keçi. [DS] **7.** *{ağız}* Torba; çıkın. [DS] 🗗 **dürük yüzlü,** *{eAT} Asık suratlı; ekşi yüzlü.*

dürüklük, -ğü [dürük-lük دوركلك] *{eAT} is.* Çatıklık.

dürülemek, [dürü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çapalamak. [DS]

dürülgen, [dürül-gen] *{ağız} is.* **1.** Lâhana. **2.** Yaprakları iyi gelişmiş lâhana. [DS]

dürülme, [dür-ül-me] *is.* Dürülü hâle gelmek eylemi.

dürülmek, [*eT.* tür-mek > tür-ül-mek / dür-ül-mek دورلك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Dürülü hâle gelmek. **2.** *{eAT}* (Kaş için) çatılmak. **3.** *{ağız}* Bükülmek. [DS] **4.** *{ağız}* Toplanmak. [DS] **5.** *{ağız}* Katlanmak. [DS] **6.** *{ağız}* (Lâhana için) yaprakları kıvrılarak top hâline gelmek. [DS]

dürülü[1], [dürü-lü] *sf.* Dürü hâline getirilmiş olan.

dürülü[2] [dür-ül-ü] *sf.* Dürülmüş, kıvrılmış, katlanmış olan. *{eAT} (aym)*

dürülük, -ğü [dürü-lük] *{eAT} sf.* (Kumaş için) düğün hediyesi olacak; hediyelik.

dürülüş, [dürül-üş] *is.* Dürülme eylemi veya biçimi.

dürüm[1], [dürü-m] *{eT} is.* İç; muhteva; içerik.

dürüm[2], [dür-üm دورم] *is.* **1.** Silindir biçiminde kıvırma, dürme durumu veya eylemi. **2.** *{ağız}* Yufka veya pidenin içine kıyma, peynir vb. katık konularak kıvrılmış, dürülmüş şekli. [DS] **3.** *{ağız}* Temizlenmiş ve taranmış yün veya pamuk yumağının meydana getirdiği yığın. [DS] 🗗 **dürüm dürüm,** *1. Kat kat kıvrılmış, dürülmüş olarak. 2. {eAT} Büklüm büklüm; dürülerek; dönerek.*| **dürüm dürüm dürmek,** *Kat kat kıvırmak, katlamak.*| **dürüm dürüm dürzü,** *Dürzülüğüne sınır çizilmez.*| **dürüm topaç etmek,** *{ağız} Çamaşır vb. şeyleri düzensiz bir şekilde toplamak.*

dürüm[3], [dür-üm ?] *{ağız} sf.* Sersem.

dürüme, [türe-me > dür-ü-me] *{ağız} sf.* Kendiliğinden üreyen. [DS]

dürümek[1], [*eT.* törǖ-mek / törō-mek > töri-mek > düri-mek دورمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** Ortaya çıkmak; meydana gelmek; türemek. **2.** *{ağız}* Doğmak; olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Büyümeye başlamak. [DS]

dürümek[2], [dür-mek > dür-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Dürmek; toplamak; sarmak. [DS]

dürümek[3], [dur-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Durulmak. [DS]

dürümleme, [dürüm-le-me] *is.* Dürüm hâline getirme eylemi.

dürümlemek, [dürüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Dürüm biçiminde sarmak, kıvırmak.

dürünmek, [dür-ün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Üzerine aldığı şeye sarınarak örtünmek. **2.** Kendisi için yufka ekmeğinin içine katık koyarak dürüm yapmak. [DS]

dürüst, [Far. dürüst درست] *{OsT} sf.* **1.** Doğru, yanlışsız; pürüzsüz. **2.** Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan; onurlu; şerefli; namuslu. **3.** Şeref, dürüstlük ve doğruluktan kaynaklanan. **4.** Şeref, doğruluk kavramlarına uygun olan. **5.** *zf.* Dürüst olarak, dürüst bir biçimde. 🗗 **dürüst-a'yār,** *{OsT} Mükemmel doğruluk.*|| **dürüst-ḫ^vān,** *{OsT} Okuyuşu doğru ve düzgün olan.*| **dürüst oyun,** *Kurallarına uygun, güzel ve zarif olarak yapılan spor karşılaşması.*

dürüstî, [Far. dürüstī درستی] *(dürüsti:) {OsT} is.* Doğruluk, sağlamlık, düzgünlük.

dürüstlük, -ğü [dürüst-lük] *is.* **1.** Doğru, şerefli olan kimsenin davranışı. **2.** Doğruluk.

dürüşme, [dürüş-me دورشم] *{OsT} is.* Çalışma; çaba; gayret.

dürüşmek[1], [tür-mek > tür-üş-mek / dür-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte dürmek; dürmekte yardım ve yarış etmek.

dürüşmek[2], [*eT.* tur-uş-mak *(yüzleşmek)* > dur-uş-mak / dür-iş-mek / dür-üş-mek دورشمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Çalışmak; çabalamak; gayret etmek. **2.** *işteş. f.* Karşı karşıya gelmek; savaşa tutuşmak; çarpışmak; mücadele etmek. [DS]

dürüşt, [Far. dürüşt درشت] *{OsT} sf.* **1.** Kaba; kalın. **2.** Gücendirici; kırıcı. **3.** Sert; haşin. **4.** Acımasız; katı.

dürüştî, [Far. dürüştī درشتی] *(dürüşti:) {OsT} is.* **1.** Kabalık; kalınlık. **2.** Sertlik; katılık.

dürütmek[1], [dürü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Karar vermek. **2.** Aslı olmayan bir şeyi uydurmak; yalan söylemek. [DS]

dürütmek[2], [*eT.* törü-t-mek > dürü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Meydana getirmek. **2.** Yetiştirmek; büyütmek. [DS]

dürütmek[3], [duru-t-mak] *{ağız} gçl. f.[-ür]* (Çamaşır, bulaşık vb. için) soğuk suda çalkalayarak durulamak. [DS]

Dürzî, [Ar. dürzī درزی] *(dürzi:) {OsT} özl. is.* **1.** Suriye'nin Havran bölgesinde yaşayan Fatımî halifesi Hakîm bi-Emrillah'ın kurduğu kendilerine has siyasî nitelikli bir mezhepleri bulunan Arap topluluğu. **2.** Lübnanlı.

dürzü, [Ar. dürzī درزی > dürzü] *sf.* Ağır bir aşağılama ve hakaret sözü olarak kullanılan küfür; sövme.

düse[1], [Far. dü *(iki)* + se *(üç)* دو سه] *is.* Tavlada her iki zarın da üç gelmesi durumu; üç üç.

düse[2], [Fr. düsser] *is.* Yapay iplik çekmek için kullanılan içinden erimiş veya çözelti hâlinde polimer geçirilen ince boyutlu delikleri bulunan araç.

düstur, [Ar. düstūr دستور] *(düstu:r) {OsT} is.* **1.** Genel kural; kaide; kanun. **2.** Vezir; müşir. **3.** Büyük defter. **4.** En önemli kural; esaslı kaide. **5.** Bir yıl içinde yayınlanan kanun, tüzük, devletin taraf olduğu uluslar arası anlaşmaların yayınlandığı kalın kitaplar. 🗗 **düstûr-ı mükerrem,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sadrazam unvanlarından birisi.*| **düstûrü'l-amel,** *{OsT} Hükümlerine uymak zorunluluğu olan yürürlükteki kanunlar.*| **düstürü'l-edviye,** *{OsT} İlâç katalogu; kodeks.*

düsturî, [Ar. düstūrī دستوری] *(düstu:ri:) {OsT} sf.* Kurala uygun olan; kurallı.

düsum, [Ar. desem > düsūm دسوم] *(düsu:m) {OsT} is.* Yağlar.

düsur, [Ar. düsūr دثور] *(düsu:r) {OsT} is.* Hiçbir belirtisi kalınamacasına yok oluş; mahvolma. 🗗 **dü-**

sürü'n-nefs, *{OsT} Her şeyi çabuk unutma durumu.*

düsür, [Ar. dişār > düşür دثر] *{OsT} is.* **1.** Üste giyilen elbiseler; kaftanlar; üstlükler. **2.** Yatak çarşafları.

düş[1], [*eT.* tūş / dūş دوش] *is.* **1.** Uykuda iken zihinde beliren ve uyanınca da kısmen veya tamamen hatırlanabilen bir ruhsal olay; rüya. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gerçek dışı şey; hayal; imge. **3.** Gerçekleştirilmesi için zihinde oluşturulan tasarımlar. **4.** Gerçekleşmesi mümkün olmayan fakat gerçekleşecekmiş gibi üzerine varsayımlar ve tasarılar kurulan düşünceler; ham hayal; boş hayaller. ◻ **düş azmak,** *{eAT} {OsT} {ağız} İhtilâm olmak.*|| **düş azması,** *Uykuda iken rüyaya bağlı olarak sperma boşalması; ihtilâm olmak.*|| **düş görmek,** *1. Hayal görmek. 2. Rüya görmek.*|| **düş gücü,** *Bir şeyi zihinde canlandırıp tasarlayabilme yeteneği; hayal gücü; muhayyile.*|| **düş kırıklığı,** *Olması için çok büyük ümitler beslenen hayallerin gerçekleşmemesi üzerine duyulan üzüntü; hayal kırıklığı.*|| **düş kurmak,** *Hayal gücünü kullanarak bir şeyi zihninde canlandırmak, şekillendirmek; hayal kurmak.*|| **düşümdür ola mı?** *{eAT} Rüya mı görüyorum?*|| **düş yerine gelmek,** *{eAT} Rüya doğru çıkmak.*|| **düş yormak,** *{eAT} Rüya tabir etmek.*

düş[2], [*eT.* tüş > düş] *{eAT} is.* **1.** Yolculukta ara verme yeri ve zamanı; mola; eğlek; durak. **2.** Kuşluk. ◻ **düş konak olmak,** *{ağız} Oturup misafir olmak.*|| **düş vermek,** *{eAT} Mola vermek.*

düş[3], [düş / tüş / tuş دوش] *{eAT} is.* Yön; cihet; yol. ◻ **düş düşe,** *{eAT} Taraf taraf.*|| **düş olmak,** *{eAT} Yönelmek.*|| **düş tutmak,** *{eAT} Bir semte yönelmek.*

düş[4], [*eT.* tüş *(eşit; denk)* > duş / düş توش] *{eAT} sf.* **1.** Denk; akran; aynı derecede olan. **2.** *{ağız}* Belli olmayan; bilinmeyen. [DS] **3.** *{ağız} is.* Rastlantı. [DS] ◻ **düş durmak,** *{ağız} Rahat durmak; yaramazlık etmemek.* [DS]|| **düşe gelmek,** *{eAT} 1. Hemen gelivermek; birdenbire gelmek. 2. Rast gelmek; karşılaşıvermek.*|| **düş eylemek,** *{eAT} 1. Karşı karşıya getirmek; rast getirmek. 2. Uğratmak; müptelâ kılmak. 3. Havale etmek.*|| **düş gelmek,** *{eAT} Rast gelmek; karşılaşmak; tesadüf etmek.*|| **düş olmak,** *{eAT} 1. Rast gelmek; karşılaşmak. 2. Nail olmak; erişmek. 3. Uygun gelmek.*|| **düşüne çıkmak,** *{eAT} Karşısına çıkmak.*

düş[5], [? düş] *{ağız} is.* Öğle vakti. [DS]

düşbudak, [diş+budak دوش بوداق] *{eAT} is.* Dişbudak.

düşçü, [düş-çü] *is.* **1.** Düş kurmayı seven ve sık sık düş kuran kişi. **2.** Gerçeklerden kaçarak kurduğu düş âleminde yaşayan kişi.

düşçülük, -ğü [düş-çü-lük] *is.* **1.** Düşçü olma durumu. **2.** Gerçeklerden kaçarak, hayal âleminde yaşama olgusu. **3.** *psikol.* Görüntülü hayal ve sanrıların ortaya çıkmasına yol açan zihnî faaliyet hâli; rüya hezeyanı; onirizm.

düşeğen, [düş-eğen دوشکن] *{eAT} {OsT} sf.* Çok düşen.

düşek[1], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* **1.** Birkaç yıl dinlendirilerek ekime elverişli hâle gelmiş tarla; çeltik tarlası. **2.** Sel sularının düzlediği yer. **3.** Sel sularının yollarda oluşturduğu bataklık. [DS]

düşek[2], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* **1.** Yatır olduğuna inanılan kimselerin yattığı yer ve taş yığınlarından oluşan mezarı. **2.** Vurulan kimsenin düşüp öldüğü yer. **3.** Vurulan bir kimsenin vurulduğu yeri belirlemek amacıyla taş yığınları ile yapılmış belirlilik. **4.** Şehitlik; şehit mezarı. **5.** Vurulan av hayvanının ölüp kaldığı yer. [DS]

düşek[3], **-ği** [düş-ek] *{ağız} is.* Fırsat; kelepir. [DS]

düşelek, [*eT.* tüş *(meyve, kazanç)* > düş-e-lek دوشلك] *{eAT} is.* Kazanç; pay hisse; hasılat.

düşelge, [düş-el-ge] *{ağız} is.* **1.** Bölüşülen veya paylaşılan şeylerden bir kimsenin payına düşen parça; hisse; pay. **2.** Ödev. [DS]

düşelik[1], **-ği** [düş-e-lik دوشلك] *{ağız} is.* **1.** Memurlara ayrılan aylık. **2.** Mirastan düşen pay; hisse. [DS] **3.** *{eAT}* → düşelek.

düşelik[2], **-ği** [düş-e-lik] *{ağız} is.* Dinlenme yeri; uğranılacak, kalınacak yer. [DS]

düşemek, [tūş > tüş-ē-ınek > düş-ē-mek] *(düşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Düş görmek.

düşen, [düş-en] *is.* İmparatorluk döneminde atama yapılmamış görev; boş görev; açık kadro.

düşenbih, [Far. dü-şenbīh دوشنبه] *(düşenbi:h) {OsT} is.* Pazartesi günü.

düşenk, -gi [düşenk] *{ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

düşer, [düş-er دوشر] *{eAT} is.* Yapılması gereken, yakışan iş veya davranış.

düşerce, [düş-er-ce] *{ağız} is.* → düşerge. [DS]

düşerge, [düş-er-ge] *{ağız} is.* Pay; miras payı.

düşerlik, -ği [düş-er-lik] *{ağız} is.* **1.** Pay; miras payı. **2.** Ödev. [DS]

düşes, [Fr. duchesse] *is.* **1.** Dükün eşi. **2.** Bir düklüğün kadın hükümdarı.

düşeslik, -ği [düşes-lik] *is.* Düşes olma durumu.

düşeş, [Far. dü *(iki)* + şeş *(altı)* دوشش] *is.* **1.** Tavlada her iki zarın da altı gelmesi durumu; altı altı. **2.** *mecaz.* Umulmadık bir zamanda ortaya çıkan iyi durum; iyi şans. **3.** *argo.* Şamar. ◻ **düşeş atmak,** *Umulmadık bir başarı kazanmak.*

düşey, [düş-ey] *sf.* Yer çekimi doğrultusunda olan; şakuli, *(1937).* ◻ **düşey çember,** *Bir yerin düşeyini sınırlayan çember.*|| **düşey daire,** *gök b. Gök küresinin, gözlem yerinin düşeyini içeren büyük daire.*|| **düşey düzlem,** *Bir yerin düşeyini sınırlayan düzlem.*

düşeyazma, [düş-e+yaz-ma] *is.* Düşecekmiş gibi olma durumu ve eylemi.

düşeyazmak, [düş-mek+yaz-mak] *gçsz. b. f. [-ar]* Düşecekmiş gibi olmak.

düşeylik, -ği [düşey-lik] *is.* **1.** Yer çekimi doğrultusunda olma durumu. **2.** Yer çekimi doğrultusunda olan bir cismin özelliği.

düşgele, [düş+gel-e] *{ağız} zf.* Bilmeyerek; rastgele. [DS]

düşgelmek, [düş+gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* Rastlamak; tesadüf etmek.

düşgün, [tüş-mek > tüş-gün > düş-gün] *{eT} is.* Dikenli kitre ağacı. [DS]

düşgünlenmek, [tüş-gün > tüş-gün-le-n-mek > düş-gün-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Dağ için) kitre ağaçları oluşmak; ağaçlanmak.

düşin, [Far. düşīn / düşīne دوشين / دوشينه] *(düşi:n) {OsT} zf.* Dün gece.

düşkü, [düş-kü] *is.* Görevin veya mesleğin dışında severek yapılan dinlendirici, oyalayıcı uğraş; hobi.

düşkün, [düş-kün] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye kendisini aşırı vermiş veya ona çok bağlanmış olan; müptelâ, bağlı. **2.** *mecaz.* Eskiden var olan değerini veya onurunu yitirmiş olan. **3.** Büyük bir geçim sıkıntısı içine düşmüş bulunan. **4.** Yoksulluk sebebiyle huzur, rahat ve mutluluğunu yitirmiş bulunan. **5.** Yaşlılık, sakatlık gibi sebeplerle çalışma gücünü yitirmiş bulunan; hâlsiz; zayıf. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *tasvf.* Bazı tarikatlarda özellikle Bektaşilik ve Alevîlikte tarikatın adap ve erkânına uymadığı için birtakım haklardan mahrumiyet cezasına çarptırılmış olan. 🗗 **düşkünler evi,** *Çalışma gücünden yoksun, herhangi bir kazancı olmayan yoksul kişilerin barındırıldığı toplumsal bir yardım kuruluşu; darülâceze.*‖ **düşkünler yurdu,** *Çalışma gücünden yoksun, herhangi bir kazancı olmayan yoksul kişilerin barındırıldığı toplumsal bir yardım kuruluşu; darülâceze.*‖ (birine veya bir şeye) **düşkün olmak,** *1. Çok değer vermek, önem vermek. 2. Aşırı bağlı olmak; çok ilgi göstermek.*‖ (bir şey) **düşkünü,** *(O şeye karşı) çok değer ve önem veren; aşırı bağlılık gösteren.*

düşkünleşme, [düşkünle-ş-me] *is.* Düşkün duruma gelme eylemi.

düşkünleşmek, [düşkün-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Düşkün duruma gelmek.

düşkünlük, -ğü [düşkün-lük] *is.* **1.** Birine veya bir şeye karşı aşırı bağlılık gösterme durumu; iptilâ. **2.** Çeşitli sebeplere bağlı olarak sürekli güçsüz olma durumu. **3.** Yoksulluk.

düşlem, [düşle-m] *is.* **1.** Hayal gücünün özgürce işleyişi. **2.** *psikol.* Gerçeklerden kaçarak bastırılmış olan istekleri hayalî etkinliklerle doyurmaya yönelik zihinsel faaliyet. **3.** Gerçek bir karşılığı olmayan hayalî tasarım; fantezi. 🗗 **düşlem gücü,** *1. Yapıcı ve üretici hayalî tasarım gücü. 2. Hayal kurma. 3. Algılardan, içte derin izler meydana getirecek biçimde yoğun olarak etkilenme durumu.*

düşleme, [düş-le-me] *is.* **1.** Bir şeyi zihinde canlandırma ve tasarlama durumu ve eylemi. **2.** *psikol.* Doyurulamayan bastırılmış istekleri zihinde hayalî olarak canlandırma suretiyle doyuma ulaşma.

düşlemek, [düş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Çok arzu edilen bir şeyin gerçekleştiğini düşünerek hayal kurmak. **2.** Zihni sürekli bir şey ile meşgul etmek; sürekli o şeyle meşgul olmak.

düşlenmek, [düşle-n-mek دوشلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Üzerine düşmek; çok ilgilenmek.

düşleşik, -ği [düşle-ş-ik] *{ağız} sf.* Düşkünleşmiş; zayıflamış; işe yaramaz. [DS]

düşleşmek, [düşle-ş-mek] *{ağız} dönşl. [-ir]* **1.** Dadanmak; alışmak. **2.** Bir şey üzerinde direnmek. [DS]

düşlü, [düş *(denk, eş)* > düş-lü] *{eAT} sf.* Rastgele. 🗗 **düşlü düşüne,** *{eAT} Rastgelen tarafa; beğendiği yöne.*

düşlük, -ğü [düş-lük] *{ağız} is.* Hayal; olmayacak iş. [DS]

düşman, [Far. düşmān دشمان] *(düşma:n) is.* **1.** Çeşitli sebeplerle birinin kötülüğünü isteyen veya ona zarar vermeye çalışan kimse; yağı; hasım. **2.** Birine karşı kin ve nefret duyguları ile dolu olan kimse; yağı; hasım. **3.** Birbiri ile aralarında çatışmaya varacak derecede anlaşmazlık bulunan taraflardan her biri. **4.** Birbiri ile savaşan devletler ve bu devletlerin uyruğu olan kişiler. **5.** *mecaz.* Bazı şeylerden nefret eden, tiksinti duyan kimse. **6.** Bir şeyin yaşayıp gelişmesini, barınmasını engelleyici; zararlı. **7.** *mecaz.* Bazı şeyleri çok büyük miktarda kullanıp tüketen kimse. 🗗 **düşman ağzı,** *1. Düşmanın uydurduğu söz. 2. İftira; karalama.*‖ **düşman başına,** *İstenmeyen kötü durumların dostlardan uzak olmasını dilemek amacıyla söylenen söz.*‖ **düşman çatlatmak,** *1. Düşmanlarını veya rakiplerini kıskandırmak. 2. Kendisi için sonu iyi olacak bir iş yapmak.*‖ **Düşman düşmana Yasin okumaz.** *Düşmandan iyilik beklenmez.*‖ **düşman kesilmek,** *1. Düşmanca davranmak; düşman gibi davranmak. 2. Düşman olmak.*‖ **düşmanla iş birliği,** *Çoğunlukla kendi devleti zararına fakat düşman devlet yararına girişilen her türlü faaliyet.*‖ **düşman olmak,** *Kin beslemek; düşmanlık göstermek.*‖ **düşman tapası,** *{eAT} Düşman gülüncü; düşmanın sevinci.*

düşmanca, [düşman-ca] *(düşma'nca) sf.* **1.** Düşmanlık edecek derecede kin ve nefret yüklü olan. **2.** *zf.* Düşman gibi; düşmana yakışır biçimde.

düşmanlaşma, [düşmanla-ş-ma] *is.* Düşman hâline gelme eylemi.

düşmanlaşmak, [düşmanla-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Düşman hâline gelmek.

düşmanlık, -ğı [düşman-lık] *is.* **1.** Düşman olma durumu; yağılık; husumet; hasımlık. **2.** Birine karşı duyulan kin ve nefret. **3.** Düşmanca davranış. 🗗 **düşmanlık etmek,** *1. Düşmanca davranmak. 2. Kötülük etmek.*

düşme, [düş-me] *is.* **1.** Düşmek eylemi. **2.** Bulunduğu veya bulunması gereken yerden daha aşağı bir seviyede bulunma durumu. **3.** İnme; azalma. **4.** *dbl.* Vurgusuz orta hece ünlüsünün yok olması. *"dir(i)-lik > dirlik."* **5.** *ed.* Türk halk şiirinde hece ölçüsünü tutturmak amacıyla ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir başka kelime geldiğinde ilk kelimenin son ünlüsünün söylenmemesi durumu. *"Karac'oğlan der, n'eyleyip n'etmeli?"* **6.** Tesadüfî olarak bulunma; rastlama. **7.** *huk.* Zamanı içinde talep edilmeyen bir hak veya borcun ortadan kalkması durumu.

düşmek, [*eT.* tüş-mek *(inmek; oturmak)* > düş-mek دشمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Nesneler için) kendi ağırlığının etkisi ile yukarıdan aşağı doğru hızla inmek. **2.** (Ayakta bulunan kişi için) dengesini kaybederek yere yıkılmak. **3.** Durduğu yerden ayrılarak, koparak dökülmek; dağılmak; saçılmak. **4.** Sokağa veya herhangi bir yere, meydana çıkmak. **5.** Maddî bakımdan varlığını kaybederek sıkıntılı bir duruma girmek; çok yoksul veya güçsüz duruma gelmek. **6.** Bir şeyin etkisinde kalmak; kapılmak; uğramak. **7.** *mecaz.* Bir şeye karşı aşırı ilgi duymak; çok ilgilenmek; aşırı sevgi gösterisinde bulunmak. **8.** *argo.* Ansızın ve tesadüfen gelmek; çıkagelmek; damlamak; avlanmak. **9.** (Siyasî kişi veya partiler için) iş başından veya görevden uzaklaştırılmak veya çekilmek zorunda kalmak. **10.** (Çocuk için) vakitsiz ve ölü doğmak. **11.** (Yağmur ve kar için) yağmak. **12.** *mecaz.* Birdenbire iyi bir durumdan kötü bir duruma geçmek. **13.** *mecaz.* Beklenmedik ve kötü bir durumla karşılaşmak; istenmeyen ve hoş karşılanmayan bir ortama girmek zorunda kalmak. **14.** (Savunulan kale, şehir veya yer için) düşman eline geçmek. **15.** Uygun gelmek; yakışmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **16.** *mecaz.* Belirli bir zamana rastlamak; öyle denk gelmek. **17.** (Hisse, pay için) ayrılmak; üleştirilenlerden bir bölümünü almaya hak kazanmak. **18.** Hızı, değeri etkisi veya gücü azalmak; önceki durumdan veya normalden aşağı seviyeye inmek. **19.** Yansımak; vurmak; değmek; aksetmek. **20.** *{eAT}* Konmak; inmek; nüzul etmek. **21.** (Hava taşıtları için) kaza ve başka sebeplerle yere kontrolsuz bir şekilde inmek; çakılmak. **22.** (Yazı vb. için) bir kısım yer eksik olmak; atlanmak. **23.** *mecaz.* Kendisini bir şeye veya birine bırakmak; tutkunu olmak; müptelâ olmak. **24.** Görevi ve sorumluluğu içinde bulunmak; görev dağılımında onun payına ayrılmış olmak. **25.** (Yer veya bina için) bir yerde, veya yanda bulunmak; yönde bulunmak. **26.** Biri ile birlikte bulunmak durumunda kalmak; şans eseri ona rastlamak. **27.** (Teklif veya önergeler için) onaylanmamak; kabul edilmemek; onay görmemek. **28.** Fırsat çıkmak; uygun ve elverişli bir durum veya ortam olarak belirmek. **29.** Beraber yürümek; yardım etmek; yol göstermek. **30.** Sığınmak; yardım talep etmek; yalvarmak; af dilemek; başvurmak; intisap etmek. *{eAT} (aynı)* **31.** Zamanı içinde ele alınamadığı için zaman aşımına uğramak; değerini ve önemini yitirmek; eskimek; kadük olmak. **32.** *{eAT} {OsT}* İnmek; varmak; konmak. **33.** *{eAT}* Uğramak. **34.** *{eAT}* İsabet etmek. **35.** *{eAT}* Olmak; vukua gelmek; olabilmek. **36.** *{eAT} {OsT}* Yakışmak. **37.** *{eAT}* Payına, hissesine verilmek. **38.** *{eAT}* Yakalanmak; ele geçmek. **39.** *{eAT}* Kendini bırakmak; yere atmak. **40.** *{eAT}* Atılmak. **41.** *{eAT}* Yenilmek; mağlûp olmak. **42.** *{eAT}* (Hastalık vb. için) bulaşmak; sirayet etmek; müstevli olmak. **43.** *{eAT} {OsT}* Üzerine yürümek; hücum etmek. **44.** *{OsT}* (Şehit için) ölmek; savaşta ölmek. **45.** *{OsT}* Başvurmak; girmek; kapanmak; sığınmak. **46.** *{eAT}* Atlamak; girmek. **47.** *{eAT}* Yıkılmak. **48.** *{eAT} {OsT}* Âciz ve çaresiz kalmak; sefil olmak. **49.** *{ağız}* Dadanmak. [DS] **50.** *gçl. f.* Çıkarma işlemi yapmak; eksiltmek. **51.** *{ağız} (yard. f.)* İvedilik bildiren yardımcı fiil. [DS] 🗗 **düşe dura,** *{eAT} Düşe kalka.*|| **düşe kalka,** *Güçlük ve sıkıntılar içinde; iyi kötü; güçlükle.*|| **düşe tura,** *{eAT} Düşe kalka.*|| **düşmüş olmak,** *huk. (Kanun veya resmî kurumlara yapılan müracaatlar için) zamanında tamamlanıp sonuçlanamadığı için geçersiz sayılmak; kadük olmak.*|| **düş önüme etmek,** *{eAT} Önüne katmak.*|| (biriyle) **düşüp kalkmak,** *1. Evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmak ve birlikte yaşamak. 2. Çok yakın arkadaşlık etmek.*

düşmeli, [düşme-li] *{ağız} sf.* Düşme yolu ile; düşülerek. [DS] 🗗 **düşmeli aşık,** *{ağız} Kaybedenin aşığını vermesi esasına dayanan bir oyun.* [DS]

düşmemek, [düş-me-mek] *{ağız} gçsz. f. [-z]* İyi gelmemek; yaramamak. [DS]

düşmen, [Far. düşmen دشمن] *{OsT} is.* Düşman.

düşmenan, [Far. düşmenān دشمنان] *(düşana:n) is.* Düşmanlar.

düşnam, [Far. düşnām دشنام] *(düşna:m) is.* Sövme; azarlama; sövüp sayma.

düşnek, -ği [düş-(ü)-n-ek] *{ağız} is.* Keklik vb. hayvanları av yerine alıştırmak için dökülen yem. [DS]

düşnük, -ğü [düş-(ü)n-ük] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** *sf.* Yoksul. **3.** Zayıf. [DS]

düşrük, [tüş-ür-mek > tüş-(ü)r-ük / düş-(ü)r-ük] *{eT} sf.* Dizilmiş; dizili.

düşrüm, [tüş-mek > tüş-ür-mek > tüş-(ü)r-üm > düş-(ü)r-üm] *{eT} is.* Eğrilmiş ip yumağı.

düşsel, [düş-sel] *sf.* **1.** Düşle ilgili olan. **2.** Hayal ürünü olan; hayalî; imgesel.

düşsellik, -ği [düşsel-lik] *is. psikol.* Bir bunalım hâlinde iken ortaya çıkan, güçlü bir biçimde yaşanan duyumsal hezeyanlar.

düşsü, [düş-sü] *sf.* **1.** Düşe dayanan. **2.** Düş gibi; düşe benzer.

düşsül, [düş-sü-l] *sf.* Gerçekten var olmayan; hayalî.

düşsüz, [düş-süz] *sf.* Düşü olmayan.

düştü, [düş-tü] *{ağız} is.* Cenaze gömülürken kadınların tarlalardan topladıkları taşları ağlayarak bir kenara yığmaları. [DS]

düşük, -ğü [*eT.* tüş-mek > tüş-ük > düş-ük] *sf.* **1.** Düşme eylemine uğramış olan; düşmüş olan. **2.** Bulunduğu yerden daha aşağı indirilmiş, sarkıtılmış olan. **3.** Bilinen ölçülere göre daha az değerde olan; değersiz. **4.** (Para için) alım gücü azalmış. **5.** *mecaz.* Yaşayışı içinde bulunulan toplumun ahlâk kurallarına ters olan; onurunu ve saygınlığını yitirmiş; bayağı; adî; aşağılık. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* (Kadın için) ahlâk, yasa ve törelere karşı ilişkide bulunan; fahişe. [DS] **7.** *{ağız}* (Kişi için) durumu, davranışları ve giyinişi hoş olmayan; biçimsiz; düzensiz. [DS] **8.** *dbl.* (Cümle için) sözdizimi kurallarına uygun olmayan. **9.** (Siyasî liderler için) iktidardan düşmüş veya düşürülmüş. **10.** (Metal para veya ziynet eşyaları için) değerli maden oranı bilinenden daha az olan. **11.** *is. tıp.* Gelişimi tamamlanmadan ölü olarak doğan çocuk; cenin-i sâkıt; bu şekilde yapılan doğum; sâkıt. **12.** *{ağız}* Ormanda çürüyerek yıkılmış ağaç veya odun. [DS] **13.** *{ağız}* Ağaç kütüğü. [DS] **14.** *{ağız}* Tandırda pişerken küle düşen ve orada pişen ekmek veya ekmek parçası. [DS] 🗗 **düşük ayar,** *(Altın veya gümüş gibi kıymetli madenlerden yapılan para ve ziynet eşyası için) kıymetli maden oranının az olması durumu.*|| **düşük don,** *{ağız} (Kişi için) giyinişine özen göstermeyen; dağınık kıyafetli.* [DS]|| **düşük etek,** *(Kadınlar için) temizliğe gereken özeni göstermeyen; pasaklı.*|| **düşük kapasite ile çalışma,** *eko. Bir araç veya işçinin var olan imkânlarının daha altında bir verim ile çalışması durumu.*|| **düşük kemer,** *Pantolon ve etek gibi giyeceklerde kemerin bel yerine kalça üzerine gelecek biçimde dikilmeşi biçimi.*|| **düşük üretim,** *eko. Yetersiz üretim.*|| **düşük yapmak,** *tıp. Gelişimini tamamlayamamış ölü çocuk doğurmak; çocuk düşürmek.*

düşüklük, -ğü [düşük-lük] *is.* **1.** Düşük olma durumu veya biçimi. **2.** *mecaz.* İçinde yaşanılan toplum kurallarına göre uygunsuz sayılan davranışlar içinde bulunma; adîlik; bayağılık; ahlâksızlık; basitlik. **3.** *ed.* (Söz veya yazıda) kurallara uymama durumu; yanlış düzenleme; bozukluk. **4.** Nicelik veya değer bakımından azalma, eksilme durumu. **5.** Metal paralarda veya ziynet eşyalarında değerli maden oranının bilinenden daha az olması durumu.

düşülmek, [düş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Çıkarılmak; eksiltilmek.

düşüm, [düş-üm] *is.* **1.** Düşme. **2.** Açık tahıl yığınlarının üzerine çalınıp çalınmadığını anlamak için kalbur, yaba gibi araçlarla önceden çizilen şekiller; damga. **3.** Çalışan bir makinede boşta iken meydana gelen gerilme ile yüklü çalışırken meydana gelen gerilme arasındaki fark. **4.** Enerji dönüşümlerinde girdi ile çıktı arasındaki fark. **5.** *dbl.* İsim çekim durumları; ismin hâlleri.

düşümdeşlik, -ği [düşümdeş-lik] *is. fel.* Birkaç olayın aynı anda görülmesi durumu.

düşümdeşmek, [düşüm-deş-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Birkaç olay için) aynı anda görülmek.

düşün, [*eT.* tüş-mek > tüş-ün > düş-ün] *is.* **1.** Duyular dışında, zihinde tasarlanıp biçim verilen, canlandırılan olay veya nesne; fikir; ide, *(1935).* **2.** *{eT}* Yolculukta gece kalınacak yer; han; konak yeri; durak. 🗗 **düşün devimsel,** *Hem düşünce hem de hareket ögelerini bünyesinde bulunduran.*|| **düşün yapı,** *fel. Bir millet, sınıf, meslek veya dinî herhangi bir toplumsal grubun yaşayışına yön veren ve kendi içinde uyumlu bir düzen oluşturan düşünce, inanç ve beklenti biçimlerinin tümü; fikriyat; ideoloji.*

düşünce, [düşün-mek > düşün-ce] *is.* **1.** Düşünme sonucunda elde edilen görüş; biliş; mütalâa; fikir; mülâhaza; ide. **2.** İnsanın dış dünyadan edindiği bilgiler ışığında bir senteze varması, olaylar arasında bağlantılar kurarak yeni bir bilgiye ulaşması süreci. **3.** Dış dünyanın insan zihnine yansıması. **4.** Düşünme gücünün kapsadığı her türlü etkinlik; her türlü zihinsel etkinlik. **5.** Bireyin ya da toplumun bir olay veya durum karşısında ortaya koyduğu yargı; kamuoyu; rey; oy. **6.** Geleceğe yönelik tasarım; niyet. **7.** Bir parti, grup veya kişiye ait dünya görüşü bütünü; yönetici sav; öğreti; ilke. **8.** Kaygı, tasa; sıkıntı; endişe. **9.** Okunan bir yazıdan veya dinlenilen bir konuşmadan elde edilen özlü bilgi; görüş. 🗗 **düşünce alış verişi,** *Karşılıklı görüş bildirme; birbirinin düşüncesini, görüşlerini öğrenme işi.*|| **düşünce almak,** *1. Uzun uzun düşünmek. 2. Endişe etmek.*|| (bir) **düşüncedir almak,** *Kaygı duyulan bir konuda çözüm yolu bulmaya çalışmak.*|| **düşünce özgürlüğü,** *huk. 1. Kişinin serbestçe fikir edinebilmesi, edindiği fikir ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları serbestçe açıklayabilme, savunma, başkalarına anlatma, yayma ve benimsetmeye çalışma, telkin ve tavsiyede bulunma hakkı ve olanağı; fikir hürriyeti; açıklama özgürlüğü; söz ve basın özgürlüğü. 2. Kişinin düşünme gücünün dış baskılardan kurtulmuş olması; baskıdan ve baskı etkisinden uzak düşünme eylemi.*|| **düşüncesini açmak,** *Düşündüklerini veya görüşünü bildirmek.*|| **düşüncesini okumak,** *Birinin belirli bir konuda ne düşündüğünü anlamak, sezmek.*|| **düşünce suçu,** *huk. Bir ideolojinin, dünya görüşünün veya öğretinin başkalarına açıklanmasının, benim-*

setilmeye çalışılmasının veya övülmesinin kanunda açıkça yasaklandığı ve aksi hâlde ceza uygulamasının getirilmiş olduğu durum.|| **düşünce tarzı,** *Bir olayı veya durumu değerlendirme biçimi.*|| **düşünceye dalmak,** *Çevresinden habersizmişçesine derin derin düşünmek.*|| **düşünceye varmak,** *1. Düşünmek. 2. Bir görüşe ulaşmak; bir kanaat sahibi olmak.*

düşüncel, [düşünce-l] *sf.* **1.** Gerçekte mevcut olmayıp yalnız düşüncede tasarım olarak var olan; ideal; iftikârî. **2.** Düşünmeyle ilgili olan; iftikârî. **3.** Düşünme yoluyla kavranabilen. **4.** Düşüncenin kavrayabileceği yetkinlikleri bir araya toplayan.

düşünceli, [düşünce-li] *sf.* **1.** Düşüncesi olan; düşünce sahibi. **2.** Düşünerek, ölçülü ve dikkatli davranan. **3.** Anlayış sahibi. **4.** Dikkatli, ölçülü ve anlayışlı davranış tarzı. **5.** *mecaz.* Kaygısı, endişesi veya tasası olan. **6.** *zf.* Ölçülü, anlayışlı biçimde; düşünerek.

düşünçelilik, -ği [düşünceli-lik] *is.* Düşünceli olma durumu.

düşüncellik, -ği [düşüncel-lik] *is. fel.* **1.** Düşüncel olma niteliği. **2.** Nesnel gerçeklik durumunda değil de sadece akılda ve zihinde var olan şeyin durumu veya niteliği; salt düşünce.

düşünceme, [düşün-ceme] *{ağız} is.* Düşünme. [DS]

düşüncemeli, [düşün-ceme-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşünen; yol yordam bilen. [DS]

düşüncesiz, [düşün-ce-siz] *sf.* **1.** Düşüncesi olmayan. **2.** Bir düşünceye, bir görüşe, bir kanaate sahip olmayan. **3.** *mecaz.* Hiçbir kaygı ve tasası olmayan. **4.** Yaptıklarının sonunu hesaplamadan, düşünmeden gelişigüzel davranan; vurdumduymaz; dikkatsiz. **5.** Anlayış sahibi olmayan; anlayışsız.

düşüncesizlik, -ği [düşün-ce-siz-lik] *is.* Düşüncesizce davranma durumu. ◻ **düşüncesizlik etmek,** *Yaptıklarının sonucunu hesaplamadan, düşünmeden hareket etmek.*

düşündaş, [düşün-daş] *is.* Aynı düşünceyi savunan; aynı görüşte olan; hemfikir.

düşündürme, [düşün-dür-me] *is.* Düşünmesini sağlamak eylemi.

düşündürmek, [düşün-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimsenin belli bir biçimde düşünmesini sağlamak; istenilen biçimde çıkarımda bulunmasını sağlamak. **2.** Birinin düşünmesine yol açmak. **3.** *mecaz.* Tasalandırmak; kaygılandırmak.

düşündürtme, [düşündür-t-me] *is.* Düşünmesine yol açtırmak eylemi.

düşündürtmek, [düşündür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Bir kimsenin belli bir biçimde düşünmesini sağlatmak; istenilen biçimde çıkarımda bulunmasını sağlatmak. **2.** Birinin düşünmesine yol açtırmak. **3.** *mecaz.* Tasalandırtmak; kaygılandırtmak.

düşündürücü, [düşündür-ücü] *sf.* **1.** Üzerinde düşünmeye, akıl yürütmeye yol açan. **2.** *mecaz.* Kaygı verici ve üzücü sonuçlar doğuracak nitelikte olan.

düşündürük, -ğü [düşün-dürük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sersem. **2.** Dalgın. [DS]

düşünek, -ği [düşün-ek] *{ağız} is.* Düşünme [DS]

düşünekli, [düşünek-li] *{ağız} zf.* Düşünerek; akıllıca. [DS]

düşüngen, [düşün-gen] *sf.* Düşünceli.

düşüngü, [düşün-gü / düşüñü] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** Üzüntü; can sıkıntısı. [DS]

düşüngülü, [düşüngü-lü] *{ağız} sf.* Sıkıntılı; kederli. [DS]

düşünme, [düşün-me] *is.* **1.** Düşünmek durumu ve eylemi; tefekkür. **2.** *fel.* Zihni bir konu ile ilgili kılarak birleştirme, ayrıştırma ve sonuçlar çıkarma süreci; kafa yorma. **3.** Bir yargıda bulunurken acele etmeden, kişisel zaaflara kapılmadan, kısa vadeli hesaplardan uzak durarak sonuca ulaşma işi. ◻ **düşünme özgürlüğü,** *huk. Düşünmenin dış baskı ve yasaklarla sınırlandırılmadan bağımsız ve yalnız kendinden sorumlu oluşu.*|| **düşünme yasaları,** *fel. Doğru düşünmenin belli şartlarını ve nasıl gerçekleşmesi gerektiğini belirleyen kurallar: a) Özdeşlik ilkesi, b) Çelişmezlik ilkesi, c) Üçüncünün olamazlığı ilkesi, ç) Yeterli neden ilkesi.*

düşünmek, [*eT.* tüş-mek *(derinliğine ermek)* > düşün-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Olaylar ve durumlar karşısında eldeki bilgilerden yararlanarak yeni bir görüş ve bilgi çıkarmak; düşünce üretmek; muhakeme etmek. **2.** Zihnî yetiler oluşturmak. **3.** Çözüme ulaşmak amacıyla dikkati ve düşünceyi bir konu üzerinde yoğunlaştırmak. **4.** Bir şeyi veya bir kimseyi hayalinde canlandırmak; göz önüne getirmek; aklından geçirmek; hayal etmek. **5.** Sürekli hatırda tutmak. **6.** Birini veya bir şeyi dikkate almak; paylaştırma anında hesaba katmak; sorumluluk hissetmek; gözetmek. **7.** Bir şeyi yapmak niyet ve tasarısında bulunmak; tasarlamak. **8.** Bir şey veya kimse hakkında sanıda bulunmak; öyle veya böyle bir görüş sahibi olmak; zannetmek. **9.** Önceden kestirmek; tahmin etmek; akıl etmek. **10.** Değerlendirmek; ayrıntılarını iyice gözden geçirmek. **11.** *gçsz.* Tasalanmak; kaygı duymak. **12.** *gçsz.* Farz etmek; öyle saymak. **13.** *gçsz.* İnsana özgü zekâ ve anlayışa sahip olmak. **14.** *gçsz.* Soyut kavramlar ve düşünceler üretebilmek. **15.** *gçsz.* İnceleyerek, ölçüp biçerek zihninde geliştirmek, olgunlaştırmak. **16.** *gçsz.* Konuşma veya yazı ile ifade edilebilecek bir şeyi içinden geçirmek; kendine saklamak. ◻ **düşünmeden,** *Dikkat etmeden, mekanik bir biçimde.*|| **düşünüp dünmek,** *{ağız} Düşünüp taşınmak.* [DS]|| **düşünüp taşınmak,** *Bir konu hakkında iyice, ayrıntıları ve sonuçları hakkında araştırma yaparak, akıl yürüterek, zihnini yorarak karara ve kanaate varmak.*

düşünsel, [düşün-sel] *sf.* **1.** Düşünceyle ilgili. **2.**

Düşünceye dayanan. **3.** Düşünce sonucu ortaya çıkan; düşünceden kaynaklanan; fikrî. ◻ **düşünsel devimsel,** *psikol. Hem düşüncenin hem de hareketin özelliklerini taşıyan süreç.*|| **düşünsel örnek,** *Herhangi bir olayın veya olgunun sadece temel özelliklerine göre tanımlanmış veya seçilmiş örnek; ideal tip; tefekkür-i enmüzeç.*

düşünselleştirme, [düşünselle-ş-tir-me] *is. fel.* Bazı toplumsal olgu ve olayların en belirgin özelliklerini temel alarak yasa kurucu bilimsel çözümleme işi; idealize etme; idealizasyon.

düşüntü[1], [düşün-tü] *is.* **1.** *fel.* Tasavvur. **2.** Soyut ve anlaşılmaz düşünce. **3.** Konuyu saptırarak boş yere konuşma; spekülâsyon. **4.** *{ağız}* Düşünce. [DS] **5.** *{ağız}* Üzüntü; can sıkıntısı; keder. [DS]

düşüntü[2], [düş-mek > düş-üntü] *{ağız} is.* Savaşta şehit olan kimsenin savaş alanındaki mezarı. [DS]

düşüntülü, [düşüntü-lü] *sf.* **1.** (Düşünce için) soyut ve anlaşılmaz. **2.** (Konuşma için) konuyu saptırmak amacıyla söylenen boş sözler taşıyan; spekülâtif.

düşünü, [düşün-ü] *is.* Zihinde tasarlanarak biçim verilen düşünce; düşün; fikir; ide.

düşünük, -ğü [düşün-ük] *{ağız} sf.* **1.** Düşünceli; iyi, doğru düşünen. **2.** *is.* Düşünme. **3.** Saygı. [DS]

düşünüksüz, [düşün-ük-süz] *{ağız} sf.* (Kişi için) saygısız. [DS]

düşünülme, [düşün-ül-me] *is.* Akla getirilme; değerlendirilme durumu ve eylemi.

düşünülmek, [düşün-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Akla getirilmek. **2.** İyice incelenip değerlendirilmek. ◻ **düşünülür dünya,** *Madde dünyasından ayrı olarak aynı zamanda aklın varlığı bakımından insanın içinde bulunduğu özgürlük ve ahlâk dünyası.*

düşünüm, [düşün-üm] *is.* Zihinde tasarlanarak biçim verilen düşünce; düşün; fikir; ide.

düşünümlü, [düşünüm-lü] *sf. fel.* (Bilinç için) kendini nesne olarak ele alan.

düşünür, [düşün-ür] *is.* Genel konular ve felsefî konular üzerine yeni ve kendine has düşünce geliştiren kimse; mütefekkir.

düşünürlük, -ğü, [düşünür-lük] *is.* Düşünür olma durumu.

düşünüş, [düşün-üş] *is.* **1.** Düşünme eylemi; tefekkür. **2.** Düşünme biçimi. **3.** *fel.* İnsanın davranış ve hareketlerine yön veren ahlâkî tutumu veya düşünme biçimi. ◻ **düşünüş ahlâkı,** *fel. Ahlâkî eylemlerin değerlendirilmesinde başarıyı değil de düşünüşü esas alan görüş.*

düşürgü, [tüş-mek > tüş-ür-mek > tüş-ür-gü > düş-ür-gü] *{eT} is.* **1.** Çayın ırmağa dökülen ağzı. **2.** Değirmenin bir ırmağa olan savağı.

düşürgün, [tüş-ür-mek > tüş-ür-gün > düş-ür-gün] *{eT} is.* Kitre ağacı.

düşürme, [düş-ür-me] *is.* **1.** Düşmesini sağlamak veya düşmesine sebep olmak eylemi. **2.** *bayınd.* İnşaat alanındaki su seviyesini çeşitli pompalama teknikleri ile azaltmak işlemi.

düşürmek, [*eT.* tüş-mek > tüş-ür-mek > düş-ür-mek دوشرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düşmesine yol açmak veya sebep olmak. **2.** Düşmesini sağlamak. **3.** (Taş, solucan vb. için) vücuttan atmak. **4.** Değerini, fiyatını indirmek; ucuza satmak; ucuzlatmak. **5.** Azaltmak. **6.** Değerli bir şeyi ucuza almak. **7.** Uğratmak. **8.** Zayıf bırakmak; gücünü azaltmak. **9.** *dbl.* Sonu ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelince ilk kelimenin son ünlüsünü söylememek. *"ne olur > n'olur, ne eyler > n'eyler."* **10.** *{eAT}* Kesip koparmak. **11.** Sokmak; koymak; tıkmak. **12.** *{eAT}* Uğratmak. **13.** *{eAT}* Avlamak; vurup yere sermek. **14.** *{ağız}* Bir kimsenin yalan veya kusurunu bulmak. [DS]

düşürtmek, [düşür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düşürmesine yol açmak veya sebep olmak. **2.** Düşürmesini sağlamak.

düşürücü, [düşür-ücü] *sf.* **1.** Düşürme özelliği taşıyan. **2.** *is.* Düşürme işinde yardımcı olarak kullanılan şeyler. **3.** *tıp.* Çocuk düşürmekte kullanılan ilâç vb. şeyler.

düşürülme, [düşür-ül-me] *is.* Düşme işine uğratılma eylemi.

düşürülmek, [düşür-ül-mek] *edil f. [-ür]* **1.** Düşmesine sebep olunmak. **2.** Düşürme eylemi yapılmak.

düşürüm, [düşür-üm] *is. tic.* **1.** Düşürmek eylemi. **2.** Belli bir ürünü dış pazarlarda iç pazardan daha ucuza satmak. **3.** Bir mağazadaki malları daha kapsamlı bir şekilde fiyat düşürerek satmak; damping. **4.** *mat.* Üst derecelerdeki bir denklemi, her kademede bir aşağı dereceye indirmek suretiyle çözme yöntemi.

düşüş, [düş-üş] *is.* Düşme eylemi veya düşme biçimi.

düşüt, [düş-üt دوشوت / دشت] *is.* **1.** Gelişmesini tamamlamadan önce doğan çocuk; düşük; cenin-i sâkıt. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Değerli bir kimsenin öldüğü yere yapılan anıt veya mezarının bulunduğu yer. [DS] **3.** *{ağız}* Ürün. [DS] ◻ **düşüt bırakmak,** *{ağız} Çocuk düşürmek.* [DS]|| **düşüt düşürmek,** *{eAT} Çocuk düşürmek.*

düşvar, [Far. düşvār دشوار] *(düşva:r) {OsT} sf.* Güç; zor. ◻ **düşvār-ger,** *{OsT} Dağ; dağlık.*|| **düşvārpesend,** *{OsT} Güç beğenir; müşkülpesent.*

düşvarî, [Far. düşvārī دشواری] *(düşva:ri:) {OsT} is.* Güçlük; zorluk.

düt, [düt *(yans.)*] *is.* **1.** Düdük veya korna sesi. **2.** (Çocuk dilinde) otomobil. **3.** *{ağız} spor.* Ayak topunda şut. [DS] **4.** *{ağız}* Kaleye top girme; sayı; gol. [DS]

dütmece, [dürt-mece] *{ağız} is.*→ dürtmece. [DS]

dütmek, [*eT.* tüt-e-mek *(buhar ve duman salmak)* > tüt-mek > düt-mek دوتمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Tütmek.

dütsü, [tüt-sü > düt-sü دوتسى] *{eAT} is.* Tütsü. ◻ **dütsü saksısı,** *{eAT} Buhurdan.*

dütsüdan, [T. düt-sü + Far. -dān دتسودان] *{OsT} is.* Buhurdan.

dütsüden, [T. düt-sü + Far. -dān دتسودان > dütsüden دتسودن] *{eAT} is.* → dütsüdan.

düttürü, [düt *(yans.)* > düt-tür-ü ?] *(dü'ttürü) sf.* **1.** Giyimi çok garip olan; ciddî bir kılığı olmayan. **2.** Dar ve kısa giysi. ◻ **düttürü gibi,** *(Elbise için) daracık ve kısacık.*|| **düttürü Leylâ,** *Tuhaf, kısa ve dar giyinmiş olan.*

dütü, [tüt-mek > düt-ü دتو] *{OsT} is.* **1.** Duman. **2.** Tütsüleme. ◻ **dütü vermek,** *{eAT} Tütsülemek; duman vermek.*

dütün, [*eT.* tüte-mek > tüt-ün > düt-ün دتن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Duman. **2.** *{ağız}* Tütün. [DS]

dütünlük, [tütün-lük > dütün-lük دوتونلك / دوتنلك] *{eAT} is.* Duman deliği; baca.

dütüzdürmek, [düt-üz-dür-mek دوتزدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Tüttürmek.

dütüzmek, [*eT.* tütē-mek > tüt-üz-mek > düt-üz-mek دوتزمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Koku vermek için bir şey yakıp tüttürmek; tütsülemek. **2.** Hafifçe yakmak; göymek.

düval, -li [Far. düvāl دوال] *(düva:l) {OsT} is.* Tasma; kayış.

düvazdeh, [Far. düvāzdeh دوازده] *(düva:zdeh) {OsT} sf.* On iki.

düvazdehüm, [Far. düvāzdehüm دوازدهم] *(düva:zdehüm) {OsT} sf.* **1.** On ikide bir. **2.** On ikinci.

düvdü, [tüg-mek > düğ-dü > düvdü] *{ağız} is.* Yüksek yer; tepe. [DS]

düve, [*eT.* tüge > düğe > düve] *is.* Bir yaşından büyük fakat henüz doğum yapmamış dişi sığır.

düvek, -ği [tüv-ek ?] *is.* **1.** Taş oyuğu; kak. **2.** Hayvanların çamurda bıraktığı izlerin kurumuş hâli.

düvel[1], [düv-el ?] *{ağız} is. mat.* Yamuk *(geometrik şekil).* [DS]

düvel[2], [Ar. düvel دول] *{OsT} is.* Devletler. ◻ **düvel-i muazzama,** *{OsT} Büyük devletler.*|| **düvel-i mu'telife,** *{OsT} Anlaşmış, uyuşmuş devletler.*|| **düvel-i müttefika,** *{OsT} Birleşmiş devletler.*|| **düvel-i saire,** *{OsT} Diğer devletler.*

düvelek, -ği [Çağ. tükelek / *eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-e-le-k > düv-e-le-k] *{ağız} is.* **1.** Altınbaş denilen bir tür kavun. **2.** Kokusuz, tatlı bir tür küçük kavun. **3.** Kırkağaç kavunu. **4.** Olmamış küçük kavun. **5.** Araba tekerleğinin ortasındaki dingil yatağı. **6.** At sineğine benzer bir tür sinek. [DS]

düvelgin, [divel-gin ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) çocuk doğurma yetisi kalmamış; yaşı geçmiş. [DS]

düvelî, [Ar. düvelī دولى] *(düveli:) {OsT} sf.* Devletlerle ilgili.

düveliye, [Ar. düveliye دوليه] *(düveli:ye) {OsT} sf.* Devletlerle ilgili.

düven[1], [Rum. toukhana ? / töğ-mek *(vurmak; dövmek; sopa ile vurmak)* > döğ-mek > döğ-en > düven] *is.* **1.** Altına keskin taşlar çakılmış, hayvanlar tarafından çekilen, harmanda sapların saman hâline getirilmesine ve tanelerin başaklardan dökülmesine yarar, kızak biçiminde ahşap harman dövme aracı. **2.** *{ağız}* Bez dokuma tezgâhı. ◻ **düven dişi,** *Düvenin altına çakılan keskin çakmak taşları.*|| **düven eşeği,** *{ağız} Harman döverken düvenin üzerine konularak oturulan oturak.* [DS]|| **düven kaşı,** *{ağız} Dövenin ucu kalkık olan ön tarafı.* [DS]|| **düven kayarlamak,** *{ağız} Dövenin bozulan ya da düşen taşlarını tekrar yerine çakmak.* [DS]|| **düven sürmek,** *Harmanda sapları saman hâline getirmek, taneleri başaktan ayırmak için hayvanları düvene koşulu olarak dolaştırmak; düven dövmek.*

düven[2], [Far. dükkān] *{ağız} is.* **1.** Dükkân. **2.** Fırın. [DS]

düvenci, [düven-ci] *is.* **1.** Düven yapan usta veya satan kimse. **2.** Harmanda düven sürmek üzere ücretle tutulan işçi.

düvenselik, -ği [düven-se-lik] *{ağız} is.* **1.** Döveni boyunduruğa bağlayan araç; döven oku. **2.** Boyunduruk ağacını dövene bağlayan zincir. [DS]

dövensi, [düven-si] *{ağız} is.* Dövenle oku birbirine bağlayan çatal ağaç. [DS]

düver[1], [Yun. dokarı] *{ağız} is.* **1.** Binalarda kiriş yerine kullanılan kalın ağaç; mertek. **2.** Uzun ve kalın direk; mertek. **3.** Kapının iki yanına dikilen kalın ağaç ya da taş sütun; söve. **4.** Çapı yirmi santime ulaşmış çam ağacı. [DS]

düver[2], [Ar. düvel] *{ağız} is.* Yabancı devlet. [DS]

düverlek, -ği [düver-lek] *{ağız} is.* **1.** Döven. **2.** Araba tekerleği. [DS]

düvermek[1], [tüg-mek > düver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtip kakmak. [DS]

düvermek[2], [dé-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Söylemek. **2.** Göstermek. [DS]

düvesime, [düve-si-me] *is.* Boğaların çiftleşmek için dişi sığır isteme durumları.

düvesimek, [düve-si-mek] *gçsz. f. [-r]* (Boğa veya herhangi bir erkek sığır için) çiftleşmek arzusu ile dişi sığır aranmak.

düvet, [büğe-t ? > düvet] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

düvist, [Far. dü-vīst دويست] *is.* İki yüz.

düvlek, [*eT.* tüg-mek *(düğümlemek)* / Çağ. tükelek

دولك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Altınbaş denilen bir tür kavun. **2.** Olmamış ham kavun; kelek. **3.** İyi cins kavun. **4.** Kalın kabuklu bir tür kavun. [DS]

düvlemek[1], [tüg-mek > düv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düvlemek[2], [döv-mek > düv-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kovmak. [DS]

düvü, [tüg-mek > düg-ü > düvü] *{ağız} is.* **1.** İnce bulgur. **2.** Dövülmüş kum darısı. [DS]

düvül, [tüg-mek > düv-ül] *{ağız} is.* Üzüm salkımındaki küçük salkımcıklar; çıngıl. [DS]

düvülcek, -ği [tüg-mek > tüv-ül-cek] *{ağız} is.* Nar ağacının çiçeği. [DS]

düvülcük, [tüg-mek *(düğümlemek)* > düğ-ül-cük دولجك] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Küçük bulgur tanesi. **2.** Nazarlık takımı ve kabı. [DS]

düvülek, -ği [tüg-mek > düv-ül-ek] *{ağız} is.* Tekerlek başlığı. [DS]

düvün, [düğün > düvün دون] *{OsT} is.* Düğün. 🗗 **düvün günü,** *{OsT} Gelin götürme günü.*

düvür, [dünür] *{ağız} is.* Dünür. [DS] 🗗 **düvür gitmek,** *{ağız} 1. Kız görmeye ve istemeye gitmek. 2. Gelin almaya gitmek.* [DS]

düydü, [tüg-mek > düğ-dü > düy-dü] *{ağız} is.* → düğdü. [DS]

düydüyü, [tüg-mek > düğ+düğ-ü] *{ağız} is.* Ense kökü; ense. [DS]

düye, [düğe > düye] *{ağız} is.* **1.** Dişi dana. **2.** Yük çeken dişi deve. [DS]

düyek, [Far. dü *(iki)* + yek *(bir)*] *{OsT} is.* **1.** İki bir. **2.** *müz.* Türk müziğinde sekiz zamanlı, beş vuruşlu küçük bir usul.

düyep, [? düyep] *{ağız} is.* Görgü. [DS]

düyun, [Ar. deyn *(borç)* > düyün ديون] *(düyu:n) {OsT} is.* Borçlar. 🗗 **düyûn-ı dâime,** *{OsT} Sürekli borçlar.*|| **düyûn-ı muhkeme,** *{OsT} 1. Tediye edilmeyen borçlar. 2. Vadesinde ödenmeyen borçlar. 3. Ödeme zamanı belli olmayan borçlar.*|| **düyûn-ı mütemevvice,** *{OsT} Her gün azılıp çoğalan borçlar; değişken borçlar.*|| **düyûn-ı umûmiye,** *{OsT} Osmanlı İmparatorluğunun dış borçları ve bunların tasfiyesi için kurulan idare.*

düyunat, [Ar. düyün > *(çoğulun çoğulu olarak)* düyünât ديونات] *(düyu:na:t) {OsT} is.* Borçlar. 🗗 **düyûnât-ı atîka,** *{OsT} Eski borçlar.*

düyü, [tüg-mek > düyü] *{ağız} is.* **1.** İnce bulgur. **2.** Kabuğu soyulmuş mısır veya buğday yarması. **3.** Pirinç. [DS]

düyül, [tüg-mek > düy-ü-l] *{ağız} is.* İnce bulgur tanesi. [DS]

düyülcük, -ğü [düğür-cük > düyül-cük] *{ağız} is.* Küçük tane. [DS] 🗗 **düyülcük olmak,** *{ağız} Un vb. suda erimeyerek küçük tanecikler hâlinde kalmak.* [DS]

düyülemek, [tüg-mek > düğü-le-mek > düyü-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

düyülmek, [tüg-mek > düğ-ül-mek] *{ağız} edil. f. [-ür]* (Parça parça olan şeyler için) belli olacak biçimde bir araya toplanmak; düğülmek.

düyüm, [tüg-mek > düy-üm] *{ağız} is.* Düğüm. [DS]

düyünçe, [tüg-mek > düyün-çe] *{ağız} is.* İçine, çorap, çorap yaması vb. konulan kare biçimli küçük bohça. [DS]

-düz[1], [-düz] *yap. e.* → -dız.

-düz[2], [-tüz / -düz] *{eAT} yap. e.* Zaman bildiren kelimeden zaman zarfı yapar, tek örnekte görülür. *gün-düz.*

düz[1], [*eT.* tüz / düz دوز] *sf.* **1.** Yatay durumda olan; dik veya eğik olmayan. **2.** Yüzeyinde girintisi çıkıntısı, inişi yokuşu olmayan; pürüzsüz; müstevî. **3.** Eğri ve çarpık veya kıvrımlı olmayan; doğru; düzgün; *{eAT} (aynı).* **4.** Süsleme amacıyla herhangi bir eklentisi olmayan; sade; yalın; süssüz. **5.** Devrik veya kıvrık olmayan. **6.** Taban kısmında çıkıntısı olmayan veya çıkıntısı çok az olan; yayvan. **7.** (Ayakkabı için) kısa ökçeli veya ökçesiz olan. **8.** (Saç için) kıvırcık veya dalgalı olmayan. **9.** Çizgisiz; desensiz veya tek renk olan. **10.** *{eAT}* Eşit; birbirine denk; müsavî. **11.** *{eAT}* Sade. **12.** *{ağız}* Uygun. [DS] **13.** *{eAT}* Gerçeğe uygun; doğru. **14.** Katıksız; arı; saf. **15.** *is.* Engebesiz ve geniş arazi; düzlük yer; ova; kır; yazı. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **16.** *{ağız}* Kazanların yapım ve onarımı sırasında kullanılan bir tür çekiç. [DS] **17.** *{ağız}* Kepekli un. [DS] **18.** *zf.* Hiçbir yere sapmadan; dosdoğru; dümdüz; düz olarak. 🗗 **düz ayak,** *(Ev için) tek katlı.*|| **düz baskı,** *1. Düz plâk üzerinde basılacak yerleri asitle boya emecek şekilde duyarlaştırma yöntemine dayanan baskı tekniği. 2. {ağız} Demircilikte demire perdah vermekte kullanılan bir aygıt.* [DS]|| **düz cümle,** *dbl. Yüklemi diğer ögelerden sonra gelen cümle türü; kurallı cümle.*|| **düz değişmece,** *ed. Bir kavramı, neden-sonuç, içerik-içeren, işi yapanla araç, nesne ile kökeni gibi zorunlu ilişkilere bağlı olarak başka bir kavramı belirten sözlerle ifade etme sanatı; mecaz-ı mürsel.*|| **düzde kalmak,** *{ağız} Kimsesiz ve açıkta kalmak.* [DS]|| **düz dikiş,** *Eklenecek iki kumaş parçasını sırt sırta getirdikten sonra tersten yapılan dikiş türü.*|| **düz duvara tırmanmak,** *Güç işleri başarmak.*|| **düz dünya,** *Bütün dünya; âlem.*|| **düze çıkmak,** *Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak; rahatlamak.*|| **düze inmek,** *Eşkıyalıktan, isyan ve çete faaliyetlerinden vazgeçmek.*|| **düz etmek,** *{eAT} Düzeltmek; düzlemek.*|| **düz gidiş,** *Yeryüzünde iki noktayı birbirine bağlayan en kısa çizgi.*|| **düz halay,** *folk. Urfa ve çevresinde oynanan bir karşılama türü halay.*|| **düz horon,** *folk. Artvin ve çevresinde erkekler tarafından oynanan horon tipi bir halk oyunu; varagele.*|| **düz**

kafiye, *ed. Manzumelerde bir kıtadaki kafiyelerin hepsinin aynı olması biçimi.*‖ **düz kanatlılar,** *zool. Uzunlamasına kıvrılmış geniş alt kanatları, dar ve sert üst kanat ile örtülmüş olan ve bin üç yüz kadar türü içeren böcekler takımı, (Orthoptera).*‖ **düz mâni,** *ed. Yedişer heceden kurulu, dört mısralı, kafiyeleri cinassız mâni.*‖ **düz nefes almak,** *argo. Becermek; üstesinden gelmek.*‖ **düz olmak,** *{eAT} Düzelmek; yoluna girmek.*‖ **düz oyun,** *folk. Ege bölgesinde kına geceleri kadınlar tarafından oynanan karşılama türü bir oyun.*‖ **düz silmek,** *{ağız} Torna ile tesviye etmek.* [DS]‖ **düz tekne,** *dnz. Sığ sularda kullanılan altı düz olarak yapılmış ve üstünde fazla yapı bulunmayan deniz taşıtı.*‖ **düz tümleç,** *dbl. Geçişli fiillerle kurulan cümlelerde hâlde bulunan tümleç; belirsiz nesne.*‖ **düz ünlü,** *dbl. Dudakların gerilip düzleşmesi ile meydana gelen ünlü; /a/, /e/, /ı/,/i/.*‖ **düz yazı,** *ed. Herhangi bir ölçü ve kafiye gibi manzum yazı özellikleri taşımayan, düşünüldüğü gibi yazılan yazı; mensur; nesir.*‖ **düz yer,** *{eAT} Ova.*

düz[2], [düz] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

düz[3], [Slav. duz] *is.* İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler olmayan üzüm rakısı; düziko. 🗗 **düz rakı,** *İçinde sakız, anason gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı; düziko.*

düzara, [düz+ara] *{ağız} zf.* Ara vermeden; sürekli. [DS]

düzayak, -ğı, [düz+ayak] *sf.* **1.** Merdiveni veya inilip çıkılacak yeri olmayan; sokak ile aynı seviyede olan. **2.** *{ağız} is.* Sürülmüş, üzerinden tırmık çekilmiş ve ekime hazırlanmış tarla. [DS]

düzbastı, [düz+bas-tı] *{ağız} is.* **1.** Sürülmüş, üzerinden tırmık çekilmiş ve ekime hazırlanmış tarla. **2.** *zf.* Genel olarak; her tarafa; eşit dağılımlı olarak. [DS]

düzber, [Far. dil-ber ? > düzber] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

düzce, [düz-ce] *sf.* Oldukça düz; düze yakın özellikte.

düzd, [Far. düzdiden *(çalmak)* > düzd دزد] *{OsT} is.* Hırsız.

düzdaban, [düz+taban] *{ağız} is.* Marangozlukta yiv açmak için kullanılan bir tür rende. [DS]

düzdan, [Far. düzdān دزدان] *(düzda:n) {OsT} is.* Hırsızlar.

düzdane, [Far. düzdāne دزدانه] *(düzda:ne) {OsT} zf.* Hırsız gibi; hırsızcasına.

düzdem, [tüz-dem > düz-dem] *{eT} sf.* Orantılı; münasip.

düzdi, [Far. düzdī دزدی] *(düzdi:) {OsT} is.* Hırsızlık.

düzdide, [Far. düzdīde دزدیده] *(düzdi:de) {OsT} is.* Çalınmış şeyler.

düzdürmek, [düz-dür-mek دوزدورمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Düzmek eylemini yaptırmak. **2.** *{eAT}* Yaptırmak; imal ettirmek. **3.** Düzenletmek; tertip ettirmek. **4.** *{ağız}* Minnet altında kalmayı gerektiren bir iş yaptırmak. [DS] **5.** *argo.* Kendisine cinsel ilişki uygulanmasına izin vermek.

düze[1], [Alm. düse] *is.* Basınç altındaki bir boruda debiyi sınırlandıran küçük çaplı delik.

düze[2], [tüz *(oran)* > tüz-mek > tüz-e > düz-e دوزه] *is.* **1.** *kim.* Bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren veya girmesi gereken miktarı; doz. **2.** *{OsT}* Üslûp; tarz.

düzeban, [Far. dü-zebān دو زبان] *(düzeba:n) is.* İki dilli.

düzeç, -ci [düz-eç] *is.* **1.** Bir yüzeyin eğikliğini anlamak için kullanılan alet; tesviye aleti; nivo. **2.** Bir buhar kazanında sürekli olarak haznede bulunan su seviyesini gösteren cam boru. **3.** Su terazisi.

düzeçleme, [düzeç-le-me] *is.* **1.** Farklı yükseltideki yerleri aynı düzeye getirme eylemi; tesviye etme. **2.** Yüzeydeki yükseklik farklılıklarını ölçerek yükseltme ve indirme miktarlarını belirli noktalar üzerine çakılmış kazıklara yazma; nivelman. **3.** *jeol.* Bir yerin değişik noktalardaki yüksekliklerini deniz yüzeyi gibi belirli bir yatay düzleme göre belirlemek için yapılan iş ve işlemlerin tümü.

düzeçleınek, [düzeç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düzeç yardımıyla yataylık durumunu ölçmek. **2.** Farklı yükseltideki yerleri indirme veya yükseltme yoluyla aynı düzeye getirmek; tesviye etmek.

düzelme, [düz-el-me] *is.* **1.** Düz hâle gelme eylemi. **2.** İyiye doğru gitmek; iyileşmek; yoluna girmek. **3.** Bir hastalıktan veya kazadan sonra doku ve organların eski işlevine kavuşması.

düzelınek, [düz-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Düz hâle gelmek; girintisi çıkıntısı kalmamak. **2.** Eğriliği veya yanlışlığı ortadan kalkmak. **3.** Düzenli bir hâl almak. **4.** (Hasta vb. için) iyileşmek; sağlığına kavuşmak. **5.** (Hava için) yağış ve soğuktan sonra ısınmak; açılmak; güneşli hâle gelmek. **6.** Olumsuz huy ve alışkanlıklardan vazgeçmek. **7.** (İş için) istenilen biçime gelmek; yoluna girmek.

düzelti, [düzelt-i] *is.* **1.** Düzeltmek işi; düzeltme; tashih. **2.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtme işlemi.

düzeltici, [düzelti-ci] *sf.* **1.** Düzeltme işini yapan. **2.** Düzeltme işinde kullanılan. **3.** Sıraya koyup düzenleyen. **4.** *is.* Bir hatayı gidermeye, düzeltmeye yarayan alet. **5.** *is.* Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirten kişi; düzeltmen; musahhih. 🗗 **düzeltici jimnastik,** *Günümüz insanında çalışma şartları dolayısıyla meydana gelen vücut bozukluğu veya organ rahatsızlıklarını gidermek için uygulanan özel beden eğitimi.*

düzelticilik, -ği [düzeltici-lik] *is.* **1.** Düzeltici olma durumu. **2.** Düzelticinin görevi ve işi; musahhihlik.

düzeltilme, [düzelt-il-me] *is.* Düz ve doğru hâle getirilme eylemi.

düzeltilmek, [düzelt-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düz ve doğru hâle getirilmek. **2.** Düzeltmek işi yapılmak. ☞ **düzeltilmiş veriler,** *İstatistikte ham verilerin yanıltıcılığına yol açabilecek etmenleri hesaba katarak elde edilmiş veriler.*

düzeltim, [düzelt-im] *is.* **1.** Daha iyi duruma getirmek için yapılan kuruluş değişiklikleri; reform; ıslahat; tanzimat. **2.** On altıncı yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da kilise ve derebeylik saltanatına karşı girişilen toplumsal eylem; reform hareketi; reformasyon.

düzeltme, [düzel-t-me] *is.* **1.** Doğru ve düzgün hâle getirme eylemi. **2.** Bozukluğu giderme; onarma; tamir. **3.** Yanlışlığı giderme. **4.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtme işlemi; düzelti. ☞ **düzeltme işareti,** *dbl. Kalın ünlülerden önce gelen /g/, /k/, /l/ ünsüzlerini ince söyletmek, yabancı dillerden girmiş uzun heceleri belirtmek veya yazılışları aynı, söyleniş ve anlamları ayrı kelimeleri belirtmek için ünlüler üzerine konulan (^) işareti; inceltme işareti; uzatma işareti; şapka.*

düzeltmek, [düzel-t-mek دوزلدمك] *gçl. [-ir]* **1.** Doğru ve düzgün hâle getirmek. **2.** Bozukluğu ve aksaklığı gidermek; eski duruma getirmek; onarmak; tamir etmek. **3.** Yanlışlığı gidermek; yanlışların yerine doğruları getirerek hatayı gidermek; kurallara uygun ve doğru olan biçimi vermek. **4.** Yerinde olmayan ögeleri düzene sokmak; yerine koymak; düzenlemek. **5.** Anlaşmazlığı gidererek kişiler veya gruplar arasındaki uzlaşmayı sağlamak. **6.** Zorluğu ortadan kaldırarak işleri yoluna koymak ve normal akışına yöneltmek. **7.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtmek. **8.** *{eAT}* Yapmak; imal etmek.

düzeltmeli, [düzel-t-me-li] *sf.* Düzeltme işlemi uygulanmış olan. ☞ **düzeltmeli güdüm,** *Havacılıkta art arda yörünge düzeltmeleri uygulanarak yapılan güdüm tekniği.*

düzeltmen, [düzelt-men] *is.* Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirten kişi; düzeltici; musahhih.

düzeltmenlik, -ği [düzeltmen-lik] *is.* **1.** Basılmakta olan bir eserin provaları üzerinde dizgi yanlışlıklarını özel işaretlerle belirtmek işi; düzelticilik; musahhihlik. **2.** Düzeltmenin işi ve görevi veya mesleği.

düzem, [tüz-mek > tüz-e-m > düz-e-m] *is. kim.* Bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren veya girmesi gereken miktarını belirtme işi; dozaj.

düzeme, [tüz-mek > tüz-e-me > düz-e-me] *is. kim.* **1.** Bir karışımı istenen orana göre ayarlama eylemi. **2.** Doz belirleme.

düzemek, [*eT.* tüz-mek > tüz-e-mek > düz-e-mek] *gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor] kim.* **1.** Bir karışımı istenilen orana göre ayarlamak; doz belirlemek. **2.** Karışımın oranını belirlemek.

düzen, [düz-en دوزن] *is.* **1.** Bir bütünü meydana getiren birçok öge arasında zaman, yer, mantık, güzellik, ahlâk vb. açılardan kurulmuş uyumlu bağlantı; düzgünlük. **2.** Nesnelerin belirli bir amaca göre yerleştirilişi; tertip; nizam; intizam. *{eAT} (aynı)* **3.** Evreni meydana getiren işleyişin bütünü. **4.** Bir devletin veya toplumun organları arasındaki işleyişi düzenleyen kanunlar ve kuruluşlar sistemi; yurttaşların uyması gereken kurallar toplamı; devletin yönetimde tuttuğu yol; yönetim biçimi; rejim. **5.** Tutarlı ve dengeli bir işleyiş sergileyen yasa ve kurallar bütünü. **6.** *mecaz.* Hile; dolap. **7.** *{ağız}* Bir iş için gerekli olan araç, gereç takımı. [DS] **8.** *{ağız}* Evlerde kurulu olan küçük dokuma tezgâhı; tezgâh. [DS] **9.** *as.* Arazide birliklerin, havada savaş uçaklarının, denizde savaş gemilerinin eğitim, manevra veya savaş amacıyla almış oldukları tertip. **10.** *müz.* Türk halk müziğinde seslendirilecek parçanın ses özelliğine göre müzik aletlerine verilen ayar; akort. *{eAT} {OsT} (aynı)* **11.** *{eAT}* Tedbir. **12.** *{OsT} {ağız}* Ev bark. [DS] **13.** *{OsT}* Yaradılış; tıynet. **14.** *{eAT}* Takım. **15.** *{ağız}* Plân; tasarı. [DS] **16.** *{ağız}* Ufak tefek; öte beri. **17.** *{ağız}* Taş duvar örülürken düzgün olması için en üst sıraya konulan düzgün ve yassı taşlar. [DS] **18.** *{ağız}* Gelin elbisesi. [DS] **19.** *{ağız}* Elbise. [DS] **20.** *{ağız}* Giyiniş. [DS] **21.** *{ağız}* Süs. [DS] **22.** *{ağız}* Geçim; uyuşma; düzenlik. [DS] **23.** *{ağız}* Alışveriş. [DS] **24.** *{ağız}* Çamaşır yıkamakta kullanılan küllü su. [DS] **25.** *{ağız}* Atölye. [DS] **26.** *{ağız}* Düz damlı köy evi. [DS] ☞ **düzen açıklaması,** *tiy. Bir tiyatro eseri metninde dekor, giysi, oyuncuların tavır ve hareketleri gibi konularda yapılan açıklama.*|| **düzen ağacı,** *{ağız} Araba ya da kağnıya ot, ekin demeti yüklendiğinde tekerleğe değmemesi için üstlerine konulan tahta.* [DS]|| **düzen akçesi,** *İmparatorluk döneminde yeniçeriliğe alınma sırasında zorunlu giderleri karşılamak üzere yeniçeri adayına verilen iki altın lira.*|| **düzen bağı,** *Disiplin; düzence.*|| **düzen bağlamak,** *{eAT} Düzene koymak; tertibe koymak; intizam vermek.*|| **düzen dakan,** *{ağız} 1. Ev eşyası. 2. Alet; aygıt.* [DS]|| **düzen düzmek,** *{eAT} 1. Tertibat almak; iş düzenlemek. 2. Ev bark kurmak; ev yapmak.*|| **düzene koymak,** *Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak; düzenli, derli toplu hâle getirmek.*|| **düzene sokmak,** *Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak.*|| **düzen hakkı,** *{ağız} Gelini süsleyen kadına verilen bahşiş.* [DS]|| **düzen idinmek,** *{eAT} Ev bark sahibi olmak.*|| **düzen ipi,** *{ağız} 1. Gelinin çeyizini sergilemekte kullanılan ip. 2. Bez dokunurken bir ucu bezde, diğer ucu tezgâhın arkasındaki kancaya ta-*

kılı ip. [DS]|| **düzeni yerinde olmak,** *{ağız} İşi yolunda olmak.* [DS]|| **düzen koşan,** *{eAT} Bütün ev eşyası.*|| **düzen kurmak,** *1. Bir iş için gerekli araç ve gereci sağlamak. 2. Huzurlu ve düzenli bir yaşayış ve yönetimi sağlamak. 3. mecaz. Birini zor duruma düşürmek için hileye baş vurmak; tertip kurmak; dolap çevirmek. 4. {eAT} Ev bark yapmak.*|| **düzen takan,** *{ağız} 1. Gelinin çeyizini sergilenmek için ipe asan kadın. 2. Alet takımı. 3. Ev eşyası.* [DS]|| **düzen takıt,** *{ağız} Düzen.* [DS]|| **düzen teker,** *Makinelerde hareketin hızını sabit tutmaya ve çalışmayı düzenlemeye yarayan büyük çaplı çark; volan.*|| **düzen tutmak,** *{ağız} 1. Geçinmek; uyuşmak. 2. Düzene girmek; yolunda gitmek. 3. Bir sanatla ilgili aygıtları edinerek bir iş yeri açmak. 4. Çamaşır yıkamadan bir gün önce gerekli malzemeleri hazırlamak; özellikle ertesi güne kadar çökmesi için küllü suyu hazırlamak.* [DS]|| **düzen vermek,** *1. Düzenlemek; dağınıklıktan kurtarmak. 2. (Müzik aleti için) akort etmek; {OsT} (aynı). 3. {ağız} Her tür aygıtı işler hâle koymak.* [DS]

düzenbaz, [düz-en + Far. bāz *(oyuncu)*] *sf.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatan, kandıran; hileci; kandırıcı; oyunbaz; düzenci; dessas.

düzenbazlık, -ğı [düz-en + Far. bāz *(oyuncu)* T. -lık] *is.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatma, kandırma; hilecilik; kandırıcılık; oyunbazlık; düzencilik; dessaslık.

düzence, [düzen-ce] *is.* **1.** Toplumun veya bir topluluğun, yasalara ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız bütün düzenlemelere titizlikle uyması durumu; disiplin; sıkı düzen. **2.** Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü; disiplin; sıkı düzen. **3.** Bir bilimsel metodun veya ahlâkî davranışın sıkı bir şekilde kurallara bağlanması; disiplin; sıkı düzen. **4.** Öğretim konusu olan ve olabilecek bilgilerin bütünü; bilim dalı. **5.** Askerî kanunlara, düzene ve üstlere mutlak itaat, astın ve üstün haklarına riayet etme, saygı gösterme; disiplin; sıkı düzen.

düzenci, [düzen-ci] *sf.* **1.** Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatan, kandıran; hileci; kandırıcı; oyunbaz; düzenbaz; dessas. **2.** *{ağız} is.* Gelin olacak kızı süsleyen kadın. [DS]

düzencilik, -ği [düzenci-lik] *is.* Hile ve dolap çevirerek karşısındakini aldatma, kandırma; hilecilik; kandırıcılık; oyunbazlık; düzenbazlık; dessaslık.

düzendaş, [düz-en+daş دوزنداش] *{OsT} sf.* Bir düzende; bir nizamda; aynı seviyede.

düzenek, -ği [düz-enek] *is.* **1.** Bir aleti veya aygıtı oluşturan ve birbirine bağımlı olarak işleyen kısımların tümü; mekanizma; *{ağız} (aynı), (1944).* **2.** Düzenlenmiş, hazırlanmış şey. **3.** *{ağız}* Plan; tasarı. [DS]

düzeneklü, [düzenek-lü] *{eAT} sf.* Bir düzende; bir nizamda; aynı seviyede.

düzeng, [düz-eñ] *(düzeñ) {ağız} is.* **1.** Yüksek dağların üzerindeki düzlükler. **2.** Dağların az meyilli olan yüzeyleri. **3.** İki tepe arasındaki düzlük ya da yayvan vadi. [DS]

düzengeç, [düzen-geç] *is.* **1.** Bir akışkanın veya akımın belirli bir ölçüde geçmesini sağlayan düzenek; düzenleyici; regülatör. **2.** Sulama işlerinde kullanılan kanallardaki suyu aynı seviyede tutmaya yarar yapı. **3.** Otomobillerde motorun dönme hızını ayarlayan alet. **4.** Elektrikli alet ve makinelerde akımı ihtiyaca göre sabit tutmaya yarayan aygıt.

düzenleme, [düzen-le-me] *is.* **1.** Düzenli bir duruma getirme eylemi; tanzim etme; düzene sokma. **2.** Nesneleri, bir bütünü oluşturan ögeleri belirli bir düzene sokma işi; sıraya koyma. **3.** Nesne ve ögelerin düzene sokulmuş biçimi. **4.** Sanat değeri taşıyan bir eserin çeşitli oluşturucu ögelerini aralarında bir uyum sağlayacak biçimde seçme, yerleştirme işlemi ve sanatı. **5.** *ed.* Bir edebî eserde veya konuşmada düşüncelerin yerleştiriliş biçimi; kuruluş. **6.** *müz.* Belli ses, çalgı veya topluluklar için yazılmış bir eseri değişik seslere, çalgı ve topluluklara göre uyarlama işi; aranjman.

düzenlemeci, [düzenleme-ci] *is.* Düzenleme işini yapan kişi; aranjör.

düzenlemek, [düzen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düzenli bir duruma getirmek; tanzim etmek; düzene sokmak. **2.** Nesneleri, bir bütünü oluşturan ögeleri belirli bir düzene sokmak; sıraya koymak; düzeltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Nesne ve ögeleri istenen biçimde düzene sokmak; düzeltmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** Sanat değeri taşıyan bir eserin çeşitli oluşturucu ögelerini aralarında bir uyum sağlayacak biçimde seçmek, yerleştirmek. **5.** *ed.* Bir edebî eserde veya konuşmada düşünceleri amaca uygun biçimde yerleştirmek. **6.** *müz.* Belli ses, çalgı veya topluluklar için yazılmış bir eseri değişik seslere, çalgı ve topluluklara göre uyarlamak; aranje etmek. **7.** *{ağız}* Müzik aletlerini akort etmek; düzen vermek. **8.** *gnşl.* Bir etkinliği ayrıntılı bir biçimde tasarlayıp gerçekleştirmek; yapmak; tertip etmek; organize etmek. **9.** *{ağız}* Bozuk bir aracı işler hâle getirmek. [DS] **10.** *{ağız}* Hazırlamak. [DS] **11.** *{ağız}* Süslemek. [DS]

düzenlenme, [düzenle-n-me] *is.* Düzenli duruma getirilme eylemi.

düzenlenmek, [düzenle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düzenli ve tertipli duruma getirilmek; tanzim edilmek. **2.** Yapılmak; tertip edilmek.

düzenleşik, -ği [düzenleş-ik] *sf.* **1.** Düzenleri birbirine uygun olan. **2.** *fel.* Bir sınıflamada aynı düzen ve sırada olup altta bulunan.

düzenleşim, [düzenleş-im] *is.* **1.** *fel.* Aynı sıradaki nesne ve kavramların birbirinin yanında oluşu; eş düzen. **2.** Bir sınıflamada aynı sırada bulunan iki ve daha çok kavramın birbiri ile olan ilgisi; bağıntısı.

düzenleşme, [düzenle-ş-me] *is. man.* Özdeş bir cinsin iki türü arasındaki bağıntı.

düzenleşmek, [düzen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Bağıntılı nesneler için) arasında düzen kurulmak.

düzenleştirmek, [düzenleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bağıntılı nesneler arasında düzen sağlamak.

düzenleyici, [düzenle-y-ici] *is.* **1.** Bir akışkanın veya akımın belirli bir ölçüde geçmesini sağlayan düzenek; düzengeç; regülatör. **2.** Sulama işlerinde kullanılan kanallardaki suyu aynı seviyede tutmaya yarar yapı. **3.** Otomobillerde motorun dönme hızını ayarlayan alet. **4.** Elektrikli alet ve makinelerde akımı ihtiyaca göre sabit tutmaya yarayan aygıt. **5.** Sinema veya televizyonda dekoratör yardımcısı. **6.** *sf.* Herhangi bir işi veya kuruluşu gerçekleştirerek düzenli sonuç alınmasını sağlayan kimse; düzenleyen; düzene koyan; tanzim eden; organizatör.

düzenleyiş, [düzenle-y-iş] *is.* **1.** Düzenleme eylemi. **2.** Düzenleme biçimi.

düzenli, [düzen-li] *sf.* **1.** Düzen içinde bulunan; muntazam. **2.** Ögeleri yerli yerinde, düzgün olan; tertipli. **3.** Belirli zaman aralıkları ile gerçekleşen; değişmez bir ritme bağlı olan. **4.** (Kişi için) düzen ve plân çerçevesinde yaşayan; bulunduğu yeri ve yaptığı işi temiz ve düzen içinde tutan. **5.** *müz.* (Ses için) kulağa hoş gelen. **6.** *{ağız}* (Kişi için) geçimli. **7.** *{ağız}* (Kişi için) yalancı.

düzenlik, -ği [düzen-lik دوزنلك] *is.* **1.** Düzen içinde yaşama. **2.** *{eAT} {OsT}* Rahatlık; asayiş; barışıklık; dirlik; intizam. **3.** *{ağız}* Uyuşma; geçim. [DS] **düzenlik etmek,** *{eAT} {OsT} İyi geçinmek; uyuşmak.*

düzenlilik, -ği [düzenli-lik] *is.* **1.** Tabiat kurallarına uygun olan şeyin niteliği. **2.** Eşit aralıklarla ortaya çıkan veya tekrarlanan olayın durumu. **3.** Kanunlara ve kurallara uygunluk. **4.** Bir düzen içinde bulunma hâli.

düzenmek, [düz-en-mek / düz-ün-mek] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Süslenmek; düzünmek. **2.** Düzene girmek. [DS]

düzensiz, [düzen-siz] *sf.* **1.** Belirli bir düzen içinde olmayan; karışık; düzeni bozuk; tertipsiz; intizamsız; gayr-i muntazam. **2.** Sistemsiz. **3.** (İnsan için) düzenlemeyi beceremeyen; dağınık.

düzensizlik, -ği [düzensiz-lik] *is.* **1.** Düzen, uyum yokluğu; tutarsızlık. **2.** Dağınıklık. **3.** Ritim yokluğu. **4.** Düzenlemeyi beceremeyen kişinin özelliği.

düzerek, -ği [düz-e-rek] *{ağız} sf.* Düzümsü. [DS]

düzerleme, [düz-er-le-me] *{ağız} is.* **1.** (Bozuk bir şey için) onarma; işler hâle getirme. **2.** (Türkü için) armonize etme; düzenleme. [DS]

düzermek[1], [tüz > tüz-er-mek > düz-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Düzelmek; düz hâle gelmek.

düzermek[2], [düz-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mayalanmak; ekşimek. [DS]

düzetmek, [düz-et-mek دزدمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yoluna koymak; tanzim etmek; tertip etmek. **2.** Düzeltmek; tesviye etmek. **3.** Yapmak; kurmak; inşa etmek. [DS]

düzevkî, [Fa. dü *(iki)* + Ar. zevḳī] *(düzevkı:) {OsT} sf.* İki zevkli; hem kadından ham de erkekten zevk duyan.

düzey, [düz-ey] *is.* **1.** Bir şeyin veya yerin seçilen yatay bir düzleme göre taşıdığı yükseklik; yükseklik derecesi; seviye, *(1935).* **2.** Değişmeler bakımından derece; seviye. **3.** Bir kimsenin, kabul gören davranış ve durumlara göre taşıdığı değer; derece; seviye. **4.** Hiyerarşik toplum düzenlerinde kişinin taşıdığı konum; içinde bulunduğu katman. **5.** *dbl.* Bir dilin, ses birimi, anlam birimi ve sözdizimi gibi anlatım ve bildirim katmanlarının her biri. **6.** *dbl.* Toplumsal katmanlaşma bakımından bir dilin kullanılma biçemlerinden her biri. **7.** *{ağız}* Düzlük yer. [DS]

düzeyli, [düzey-li] *sf.* Düzeyi, derecesi yüksek olan; seviyeli.

düzeyölçer, [düz-ey+ölç-er] *is.* Bir kapalı kap içindeki sıvının yüksekliğini ölçmekte kullanılan aygıt; hidrometre.

düzeysiz, [düzey-siz] *sf.* Düzeyi, derecesi düşük olan; seviyesiz; adî; bayağı.

düzge, [düz-mek > düz-ge] *{ağız} is.* Süs. [DS]

düzgeç, -ci [düz-mek > düz-geç] *{ağız} is.* Kalemtıraş. [DS]

düzgen, [düz-gen] *{ağız} sf.* Düzenli; düzgün. [DS]

düzgermek, [tüz > tüz-ger-mek > düz-ger-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Arınağan vermek.

düzgü, [düz-mek > düz-gü دوزكو] *is. fel.* **1.** Değerlendirme ve yargılamada örnek veya kural olabilen önerme; ölçü; kaide; numune; emsile; paradigma. **2.** Uyulması gereken kural; norm. **3.** *dbl.* Hem bildiri oluşturmayı hem de bildiriyi doğru olarak çözümleyip yorumlamayı sağlayan saymaca nitelikli simgeler ve birleşim kuralları sistemi. **4.** *{OsT}* Ayna. **5.** *{ağız}* Üst baş; kıyafet; giyim. [DS] **6.** *{ağız}* Çeyiz. [DS] **7.** *{ağız}* Tasarı; plan. [DS] **8.** *{ağız}* Binaların kapı, tavan, dolap gibi doğrama, tahta kısmı. [DS]

düzgüç, -cü [düz-mek > düz-güç] *{ağız} is.* Kalemtıraş. [DS]

düzgülenmek, [düzgü-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* (Binanın tahta kısımları için) yapılmak. [DS]

düzgülü, [düz-gü-lü] *sf.* **1.** Düzgüye uygun; normal. **2.** *{ağız}* Süslü. [DS]

düzgün, [düz-gün دوزكون] *sf.* **1.** Yüzeyi düz, pürüzsüz olan. **2.** Hiçbir girinti ve çıkıntısı, eğriliği olmayan; muntazam. **3.** Hiçbir eksiği olmayan; iyi düzenlenmiş olan; kusursuz. **4.** Her şeyi yerli yerinde ve düzenli olan; rabıtalı; muntazam. **5.** Biçimi ve dağılışı oranlı olan; insicamlı. **6.** *zf.* Kurala uygun ve düzenli olarak. **7.** *is.* Cildi gergin tutması için yüze sürülen bir krem; allık. *{OsT} {ağız} (aym)* [DS] **8.**

{OsT} Süs; ziynet. **9.** *{eAT}* Tertip; düzen; düzenli durum. **10.** *{ağız}* Gelin elbisesi. [DS] ☞ **düzgün çokgen,** *mat. Bütün yüzleri ve açıları eşit olan çokgen.*‖ **düzgün düzmek,** *{eAT} Düzen kurmak; tertibat almak; tuzak kurmak.*‖ **düzgün etmek,** *{eAT} Tertip almak; tertiplenmek.*‖ **düzgün hareket,** *fiz. Sabit hızlı hareket; bir biçimli hareket.*

düzgüncü, [düz-gün-cü] *is.* **1.** Düzgün yapan ve satan kimse. **2.** Eskiden gelinlerin makyajını yapan kadın.

düzgünlemek, [düz-gün-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Düzgün sürerek makyaj yapmak.

düzgünlenmek, [düz-gün-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düzgün sürülmek. **2.** *dönşl.* Düzgün sürünmek; düzgün ile boyanmak.

düzgünlü, [düz-gün-lü] *sf.* Yüzüne düzgün sürünmüş olan. ☞ **düzgünlü etmek,** *{eAT} Süslemek; bezemek.*

düzgünlük, -ğü [düz-gün-lük] *is.* **1.** Düzgün ve muntazam olma durumu. **2.** *mat.* Düzgün olan bir şeklin, cismin veya işlemin temel özelliği. **3.** Düzgün çekmek için kullanılan malzeme veya bunun konulduğu kutu. **3.** *{ağız}* Allık ve pudra gibi makyaj malzemesi. [DS]

düzgünü, [düz+gün-ü] *{ağız} is.* Gerdek gecesinden önceki gün; düğünün son günü.

düzgüsel, [düzgü-sel] *sf. fel.* Düzgü ile ilgili; yasa veya kural olan; normatif.

düzgüsüz, [düzgü-süz] *sf. fel.* Düzgüye uygun olmayan; anormal.

düziko, [Slav. duz / T. düz + Yun. ikos] *is.* İçinde anason, sakız gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı; düz.

düzilmek, [düz-mek > düz-il-mek] *{eAT} edil.f. [-ir]* **1.** Tertip ve tanzim edilmek; dizilmek; sıralanmak; düzülmek. **2.** Bitirilmek; başarılmak. **3.** Süslenmek. **4.** *dönşl. f.* Anlaşmak; barışmak; bir araya gelmek; birleşmek.

düzine, [İt. dozzina] *(düzi'ne) is.* **1.** Aynı cinsten nesnelerin on ikisini bir arada bulunduran küme. **2.** *zf. mecaz.* Çok; pek çok.

düzlek, -ği [düzle-mek > düzle-k] *sf.* **1.** Düz görünümlü; düz olan. **2.** *{ağız} is.* Düz yer; düzlük. [DS] ☞ **düzlek yapı,** *Yatay duruşlu tabakaların geniş yer tuttuğu düzlük.*

düzlem, [düz-le-m] *is.* **1.** Düz yüzey. **2.** Üzeri girintisiz ve çıkıntısız olan, küre veya silindir niteliği taşımayan yassı yüzey. **3.** *mat.* Uzayda aynı doğru üzerinde bulunmayan üç nokta yahut kesişen veya paralel iki doğru ile belirlenen düz yüzey, *(1937).* ☞ **düzlem geometri,** *mat. Konusu düzlem içinde kalan şekillerin incelenmesi olan geometri dalı.*‖ **düzlem küre,** *Yerin, gök kürenin veya herhangi bir gök cisminin iki yarı küresini ayrı izdüşüm düzleminde gösteren harita.*‖ **düzlem yüzlü,** *Yüzleri düzlem olan.*

düzleındeş, [düz-le-ın-deş] *sf. mat.* **1.** (Doğru ve noktalar için) aynı düzlem üzerinde bulunan; eş düzlemli. **2.** (Yönlü doğrular için) aynı düzleme paralel olan.

düzlemdeşlik, -ği [düzlemdeş-lik] *is.* İki veya daha çok şeklin veya mekanik sistem elemanlarının verilen bir anda ya da bir dönüş sırasında aynı düzlemde bulunma özelliği.

düzleme, [düz-le-me] *is.* **1.** Düz hâle getirme eylemi; tesviye. **2.** *{ağız}* Düz yer; düzlük. [DS] ☞ **düzleme taşı,** *{ağız} Ham deriler düzeltmeye yarayan aygıt.* [DS]

düzlemek, [düz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Düz hâle getirmek; tesviye etmek; düzeltmek; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Keskin veya aşındırıcı bir alet ile bir yüzeye pürüzsüz durum kazandırmak. **3.** *{ağız}* Bir şeyin ucunu yontarak sivriltmek. [DS] **4.** *{ağız}* Hakaret etmek; rezil etmek. [DS]

düzlemlik, -ği [düzlem-lik] *is.* Düzlem olma hâli.

düzlemsel, [düzlem-sel] *sf.* **1.** Düzlemle ilgili. **2.** Düzlem niteliğinde olan.

düzlemsellik, -ği [düzlemsel-lik] *is.* Belli bir anda veya bir gelişme sırasında bir şeklin veya bir mekanik sistemin bütün elemanlarının bir düzlem üzerinde bulunması durumu.

düzlenme, [düzle-n-me] *is.* Düz hâle getirilme eylemi.

düzlenmek, [düzle-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Düz hâle getirilmek. **2.** *{ağız} dönşl. f.* Süslenmek. [DS] **3.** Düzene girmek; düzelmek.

düzleşme, [düzle-ş-me] *is.* **1.** Düz hâle gelme eylemi. **2.** Düzlük, düzgünlük kazanma. **3.** *dbl.* Bazı etkenlerle yuvarlak (/o/, /ö/, /u/, /ü/) ünlülerin düz (/a/, /e/, /ı/, /i/) ünlü hâline gelmesi.

düzleşmek, [düzle-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Düz hâle gelmek. **2.** Düzlük, düzgünlük kazanmak. **3.** Doğrulmak.

düzleştirici, [düzleştir-ici] *sf.* **1.** Düzleştirme işini yapan. **2.** Yüzeyi düzgün bir hâle sokan makinelerin genel adı.

düzleştirme, [düzleş-tir-me] *is.* Düz hâle getirme eylemi.

düzleştirmek, [düzleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi düz hâle getirmek; düzleşmesini sağlamak. **2.** *dbl.* Yuvarlak ünlüleri, dudakları biraz düz hâle getirerek söylemek.

düzletici, [düzlet-ici] *sf.* **1.** Düzelten; düz hâle getiren. **2.** *is.* Madenleri düz hâle getirmeye yarayan çekiç, merdane gibi araçların genel adı. **3.** Saçın keratinine etki ederek düz hâle gelmesini sağlayan sıvı veya krem.

düzletme, [düzle-t-me] *is.* Düzleme işini yapma; düzeltmek eylemi.

düzletmek, [düzle-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Düzleme işini yapmak. **2.** Düz olmasını sağlamak. **3.** Saraçlıkta birlikte dikilmiş derilerin aynı boyda olmasını sağlamak için çıkıntıları kesmek.

düzlük, -ğü [düz-lük] *is.* **1.** Düz olma hâli. **2.** Ağaçsız, düz arazi; dağlık ve tepelik olmayan yer.

düzlünmek, [tüz-mek > tüz-ül-mek > tüz-(ü)l-ünmek > düz-(ü)l-ün-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Düzelmek.

düzme, [düz-me دوزمه] *is.* **1.** Tamamlama ve bir düzene sokma eylemi. **2.** *{eAT}* Düzen; hile; uydurma söz. **3.** *{ağız}* Mani; türkü. [DS] **4.** *{ağız}* Müzik aletlerinde akort. [DS] **5.** *{ağız}* Döşeme kirişi. [DS] **6.** *sf.* Aslına benzetilerek uydurulan; sahte; uydurma; yalan. **7.** Suni; yapma. 🗗 **düzme mantı,** *{ağız} Tatar böreği.*|| **düzme taş,** *{ağız} Temel üzerine konulan yontulmuş taş; çap taşı.* [DS]

düzmece, [düz-me-ce] *sf.* **1.** Gerçek olmayan; düzme; sahte. **2.** Hakkı olmayan bir görevde usulsüz olarak bulunan. 🗗 **düzmece papa,** *Usulsüz olarak atandıklarından Roma Kilisesince tanınmayan papa adaylarına verilen ad.*

düzmeci, [düz-me-ci] *is.* Düzme şeyler yapan veya söyleyen; yalan uyduran; yalancı; sahteci; sahtekâr; *{ağız} (aynı).* [DS]

düzmecilik, -ği [düz-me-ci-lik] *is.* **1.** Düzmeci olma durumu. **2.** Düzmecinin yaptığı iş; sahtekârlık.

düzmek, [*eT.* tüz-mek / düz-mek دزمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Düzeltmek; gereksiz ve çirkin yerlerini atmak. **2.** İhtiyaç duyulan birçok şeyi birbirini tamamlayacak şekilde bir araya getirmek; düzen tutmak; eşya toplamak. **3.** Birçok parçalardan bir bütün oluşturmak. **4.** Düzene sokmak; sıraya koymak; elverişli ve kullanışlı duruma getirmek; tanzim etmek; tertip etmek; tedvin etmek. *{eT} {ağız} (aynı)* [DS] **5.** Meydana getirmek; üretmek. **6.** (Yalan için) uydurmak. *{ağız} (aym)* [DS] **7.** *{eAT}* Yönetmek; idare etmek. **8.** *{eAT} {ağız}* Dizmek; ipliğe geçirmek. [DS] **9.** *{eAT} {ağız}* Eksikleri gidermek; yapmak; meydana getirmek; tertip ve tanzim etmek. **10.** *{eAT} {ağız}* Hazırlamak. [DS] **11.** *{eAT}* (Şiir, nazım için) telif etmek; nazmetmek. **12.** *{eAT}* Düzeltmek; tashih etmek. **13.** *{eAT} müz.* Düzen vermek; akort etmek. **14.** *{eAT} {ağız}* Süslemek; donatmak. [DS] **15.** *{ağız}* Bir iş yeri açmak için o iş ve sanatla ilgili araç ve gereçleri sağlamak. [DS] **16.** *{ağız}* (Ağaç için) yontmak; yontarak biçim vermek. [DS] **17.** *{ağız}* İki kişinin arasını bulmak; düzeltmek. [DS] **18.** *{eAT}* Aracı olarak sağlamak. **19.** *{eAT}* (Birini bir şeye) teşvik etmek. **20.** *argo.* (Erkek için) birinin ırzına geçmek; cinsel ilişkide bulunmak **21.** *{ağız} gçsz. f.* Şişmanlamak. [DS] 🗗 **düzmek koşmak,** *{eAT} 1. Tertip ve tanzim etmek. 2. İyice süslemek. 3. Nakşetmek; resmetmek.*|| **düzüp koşmak,** *{eAT} Düzmek koşmak.*

düzsiz, [tüz > tüz-siz > düz-siz] *{eT} sf.* Düzensiz; intizamsız.

düztaban, [düz+taban] *sf.* **1.** Doğal ayak kemerinin yokluğu biçiminde yapısal bozukluğu olan; ayak tabanının kubbesi çökmüş olan. **2.** *mecaz.* Uğursuz. **3.** *is.* Marangozlukta lâmba açmak, kordonların düz bölümlerini temizlemek gibi işlerde kullanılan dar tabanlı bir tür rende.

düztabanlık, -ğı [düz+taban-lık] *is.* Doğal ayak kemerinin yokluğu durumu; düztaban olma durumu.

düzücü, [düz-ücü] *{ağız} sf.* **1.** Yalancı. **2.** (Kadın için) gelini süsleyen. [DS]

düzülme, [düz-ül-me] *is.* **1.** Düzme işinin yapılma durumu ve eylemi. **2.** Düzen kurulma. **3.** Bütün oluşturulma. **4.** Uydurulma. **5.** Kandırılma. **6.** *argo.* Irzına geçilme.

düzülmek, [*eT.* tüz-mek>tüz-ül-mek>düz-ül-mek دوزلمك / دزلمك] *edil. f. [-ür]* **1.** Düz hâle getirilmek; sıraya sokulmak; dizilmek; yapılmak; tertip ve tanzim olunmak; hazırlanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Birçok parçalardan bir bütün oluşturulmak. **3.** Düzene ve sıraya konularak elverişli ve kullanışlı duruma getirilmek. **4.** İhtiyaç duyulan birçok şey, birbirini tamamlayacak şekilde bir araya getirilmek; düzen tutulmak; eşya toplanmak; sağlanmak. **5.** Meydana getirilmek; üretilmek. **6.** Uydurulmak. **7.** *argo.* Irzına geçilmek; kendisi ile cinsel ilişkiye girilmek. **8.** *mecaz.* Kandırılmak; aldatılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **9.** Telif olunmak. **10.** *dönşl. f. {eAT} {OsT}* Dizilmek; sıralanmak. **11.** *{eAT} {OsT}* Düzelmek; intizama girmek; eski hâline dönmek. 🗗 **düzülüp koşulmak,** *{eAT} Güzelce süslenmek.*

düzüm, [düz-üm دوزم] *is.* **1.** Düzmek eylemi ve sonucu. **2.** *{eAT}* Dizi. 🗗 **düzüm düzüm,** *{ağız} Dizi dizi; dizim dizim.* [DS]

düzün, [tüz-mek > tüz-ün / düz-ün] *(düzü:n) {eT} sf.* Uslu; terbiyeli.

düzüngü, [düzün-gü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

düzünlük, [tüz-ün > tüz-ün-lük > düz-ün-lük] *{eT} is.* Yumuşak huyluluk.

düzünmek, [düz-ün-mek > düz-en-mek دزنمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* Süslenmek. [DS] 🗗 **düzünmek koşunmak,** *{eAT}{OsT} Güzelce süslenmek.*|| **düzünüp koşunmak,** *{eAT}{OsT} {ağız} Süslenmek.*

düzüşmek[1], [tüz-mek > tüz-üş-mek / düz-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Bir şeyi düzeltmekte birbirine yardım etmek; birlikte düzeltmek.

düzüşmek[2], [düz-üş-mek] *işteş. f. [-ür] argo.* Karşılıklı cinsel ilişkide bulunmak; çiftleşmek.

düzüttürmek, [düzüt-tür-mek دزدترمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kurdurmak; tesis ettirmek. **2.** Tanzim ettirmek; düzenletmek. **3.** Yaptırmak.

Dy. [Yun. dysprositos *(erişilmesi güç)* > Fr. dysprosium] *(di'sprosyum) is. kim.* Atom numarası 66, atom kütlesi 162.50, yoğunluğu 8.54 olan ve 1500°C'de eriyen, açık yeşil renkte çözeltiler veren nadir toprak grubundan bir element olan disprosyumun sembolü.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

e

e, [E / e] *is.* **1.** Latin asıllı yeni Türk alfabesinin altıncı harfi. **2.** *dbl.* Ağzın ön bölümünde teşekkül eder ve dudaklar düz hâlde, ağız açıklığı fazla iken söylenir; ince, düz, geniş ünlüdür. **3.** Tam sıralamada altıncıyı; "ç" yazılmadığı zaman ise beşinciyi gösterir. **4.** Elektronun sembolü. 🗗 **-e hâli,** *dbl. İsmin yönelme durumu.*

-e-[1], [-a- / -e-] *yap. e.* → -a- *{eAT} (aynı).*

-e-[2], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-e[1], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *yap. e.* → -a. *{eAT} (aynı).*

-e[2], [-a / -e / -y-a /-y-e] *çek e.* → -a *{eT} {eAT} (aynı).*

-e[3], [Ar. -e ـه / ـ] *{OsT} son ek.* Arapça kelimelerin dişilini yapan son ek.

E, [E] *is. müz.* **1.** Anglosakson ve Germenlerde *mi* notasının karşılığı. **2.** *man.* Tümel, olumsuz önerme sembolü.

e[1], [é] *(e:) ed.* **1.** Cümle başına getirildiğinde *"öyle olunca", " mademki öyle", "kabul", "öyle olsun"* anlamı verir.

e[2], [é] *(é:) ünl.* **1.** Tonuna göre cümleye değişik duygusal anlamlar katar. **2.** Soru cümlelerinde ise şaşma, merak bildirir. **3.** Soru cümlelerinde, cevap isterken pekiştirme amacıyla kullanılır; yani; nasıl. *"E, sen ne yaptın?"* **4.** *{ağız}* Çağırma ünlemi. [DS] **5.** *{ağız}* İğrenme, tiksinme bildir. [DS] **6.** *{ağız} "Efendim, öyle mi"* anlamında kullanılır. [DS] **7.** *{ağız} "Devam et; sonra"* anlamında kullanılır. [DS] 🗗 **e etkisi,** *psikol. Karanlıkta baş 28° - 45° derece eğilmişken başın eğik bulunduğu tarafın karşısında görünen dikeyin yer değiştirmesi olayı.*

e[3], [e / a] *{eT} ünl.* Seslenme ünlemi. [ETY] *"Beglerim e!" (Ey beylerim!)*

e'acib, [Ar. u'cübe > e'ācīb اعاجيب] *(ea:ci:b) {OsT} sf.* **1.** Şaşılacak şeyler. **2.** Vücutta oluşan anormallikler. 🗗 **eācîb-i dehr,** *{OsT} Dünyanın şaşılacak şeyleri.*

E'âcim, [Ar. 'acem > e'ācim اعاجم] *(ea:cim) {OsT} öz. is.* **1.** Arap olmayanlar. **2.** Acemler; İranlılar.

e'adî, [Ar. 'adüvv>e'ādī اعادى] *(ea:di:) {OsT} is.* Düşmanlar; hasımlar; yağılar.

e'alî, [Ar. a'lā > e'ālī اعالى] *(ea:li:) {OsT} is.* Pek yüksek olanlar; şan ve şeref sahibi kimseler.

e'am, [Ar. e'amm اعم] *{OsT} sf.* En genel; en umumi; pek şümullü.

e'arız, [Ar. 'arüḏ > e'ārīḏ اعاريض] *(ea:ri:z) {OsT} is.* **1.** *ed.* Şiirde vezinden bahseden bilim dalı. **2.** Arap edebiyatında beytin birinci mısrasının son kısımları.

E'ârib, [Ar. 'arab > e'ārīb اعاريب] *(ea:ri:b) {OsT} is.* Çölde yaşayan Araplar.

e'âsir, [Ar. i'sār >e'āṣīr اعاصير] *(ea:si:r) {OsT} is.* Şiddetli rüzgârlar; kasırgalar.

e'az, -zzi [Ar. 'aziz > e'azz اعاز] *(ea:z) {OsT} sf.* En aziz. 🗗 **eazz-i ehibbâ,** *{OsT} Tanıdıkların en azizi.*

e'azım, [Ar. a'ẓam *(büyük)* > e'āẓım اعاظم] *(ea:zım) {OsT} is.* Büyük adamlar; ulular. 🗗 **e'āzım-ı ehibba,** *{OsT} Tanıdıkların en büyüğü.*‖ **e'āzım-ı millet,** *{OsT} Millet büyükleri.*‖ **e'āzım-ı ricāl,** *{OsT} Devlet adamları içinde en büyük olanları.*‖ **eāzım-ı üdebâ,** *{OsT} Edebiyatçıların en büyüğü.*

e'azze, [Ar. 'izzet *(değerlilik, büyüklük)* > e'azze اعاز] *{OsT} ünl.* Aziz etsin!

eb[1], [eb *(yans.)*] *is.* Değersiz, yararsız olma durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *eb-ir cübür*

eb[2], [eb *(yans.)*] *is.* Rastgele yapılan, düzensiz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *eb-e-le-k sebelek*

eb[3], [eb / eb / ew / üw / üy / öy] *{eT} is.* **1.** Ev. [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Oturulan yer; yurt. [ETY] **3.** Çadır. [İKPÖy.] [Gabain] [ETY] **4.** Karargâh; ordugâh; kamp yeri. [ETY] [Tekin] [İKPÖy.] 🗗 **eb bark,** *Ev bark.*

eb[4], [Ar. eb اب] *{OsT} is.* Baba. 🗗 **ebâ en cet,** *{OsT} Babadan oğula.*‖ **eb-i müşfîk,** *{OsT. Şefkatli baba.*‖ **eb ü cet,** *{OsT. Baba ve dede.*

eb[5], **-bbi** [Ar. ebb أب] *{OsT} is.* **1.** Otlak. **2.** Otlar.

eba, [Far. ebā ابا] *(eba:) {OsT} is.* Yemek; yiyecek.

ababil, [Ar. ebābīl ابابيل] *(eba:b:il) {OsT} is. zool.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** Keçisağan. **3.** *gnşl.* Bir sıra hâlinde uçan kuş sürüsü. **4.** Denizin üzerinde sürü hâlinde uçan kuşlar. **5.** Efsanevi kuşlar.

eb'ad[1], [Ar. buʿd *(uzaklık)*>ebʿād ابعاد] *(eb-a:d) {OsT} is.* → ebat. 🗗 **ebad-ı bî-nihâye,** *{OsT} Sonsuz uzaklıklar.* ‖ **ebad-ı selâse,** *{OsT} Üç boyut (genişlik, derinlik, yükseklik).*

ebad[2], [Ar. buʿd *(uzaklık)* > ebʿad ابعد] *{OsT} sf.* En uzak. 🗗 **eb'ad-ı ihtimalât,** *{OsT} Olasılıkların en uzağı; uzak bir ihtimal.*

ebadid, [Ar. ebādīd اباديد] *(eba:di:d) {OsT} sf.* Dağınık; müteferrik.

ebaenced, [Ar. eben + an *(-dan)* + cedd *(dede)* ابا عن جد] *(a'ba:anced) {OsT} zf.* Birkaç nesilden beri; eskiden beri; bildik bileli.

ebaet, [Ar. ebāet ابائت] *(eba:et) {OsT} is.* **1.** Kamışlık. **2.** Kamış.

ebah, [é + bak > ēbah] *(e:bah) {ağız} ünl.* Oh ne güzel!

ebaid, [Ar. ebʿad > ebāʿid اباعد] *(eba:id) {OsT} is.* **1.** En uzak yerler. **2.** Yakın olmayan hısım ve akrabalar.

ebalis, [Ar. iblīs > ebālīs / ebālīse ابالیس] *{OsT} is.* Şeytanlar; iblisler.

ebanet, [Ar. ibne > *OsT.* ebānet ابانت] *(eba:net) {OsT} is.* Edilgen eşcinsellik.

ebarik[1], **-kı** [Ar. ebāriḳ ابارق] *(eba:rik) {OsT} is.* **1.** Kumlu, balçıklı yer. **2.** Alaca atlar.

ebarik[2], **-kı** [Ar. ibrīḳ > ebārīḳ اباريق] *(eba:rik) {OsT} is.* Su kapları; ibrikler.

ebat, -dı [Ar. buʿd *(uzaklık)* > ebʿād ابعاد] *(eba:t) {OsT} is.* Boyutlar.

ebatıl, [Ar. baṭl *(boşa çıkma)* > bāṭıl *(anlamsız şey)* > ebāṭıl / ebāṭil اباطل] *(eba:tıl) {OsT} is.* Anlamsız şeyler.

ebatih, [Ar. ebṭaḥ > ebāṭiḥ اباطيح] *(eba:ti:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kumlu dereler ve ırmaklar.

ebatil, [Ar. ubṭüle > ebāṭīl اباطيل] *(eba:til) {OsT} is.* **1.** Boş ve yararsız şeyler. **2.** Boş inançlar.

ebazir, [Ar. bezr > ebāzīr ابازير] *(eba:zi:r) {OsT} is.* Baharatlar.

ebbal, [Ar. ebbāl ابال] *(ebba:l) {OsT} is.* Deve çobanı.

ebbale, [Ar. ebbāl ابالە] *(ebba:le) {OsT} is.* **1.** Halk; ahali; cemaat. **2.** Bir yük odun.

ebbar, [Ar. ebbār ابار] *(ebba:r) {OsT} is.* İğneci.

ebbaz, [Ar. ebbāz ابار] *(ebba:z) {OsT} is.* **1.** Ürkme. **2.** Kaçma. **3.** Ürkek karaca.

ebbed-Allah, [Ar. ebbed-allāh ابدالله] *(ebbedalla:h) {OsT} ünl. "Allah, daim eylesin"* anlamında iyi dilek sözü. 🗗 **ebbed-Allahü mecdühu,** *{OsT} Allah onun şan ve şerefini sürekli kılsın.*

ebbeh, [é + pek / é + bak] *(e'bbe:h) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** Telaş bildirir. **3.** "Maşallah" anlamında kullanılır.

ebced, [Ar. **e**lif, **b**e, **c**im, **d**al > e-b-ce-d ا ب ج د] *{OsT} is.* → ebcet. 🗗 **ebced-hân,** *{OsT} Ebcet okuyan; okula yeni başlayan; acemi.*

ebcet, -di [Ar. **e**lif, **b**e, **c**im, **d**al > e-b-ce-d ا ب ج د] *{OsT} is.* Her harfi bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi; *(ebced, hevvez, hutti, kelemen, sa'fes, karaşet, sahhaz, dazıg-len).* 🗗 **ebcet hesabı,** *ed. Arap harflerinin sayı değerlerinden yararlanarak bir sayıyı veya tarihi ortaya çıkarma sistemi. (elif: 1, be, (pe):2, cim, (çim): 3, dal: 4, he: 5, vav: 6, ze, (je): 7, ha: 8, tı: 9, ye: 10, kef, (kaf-i nunî): 20, lâm: 30, mim: 40, nun: 50, sin: 60, ayın: 70, fe: 80, sad: 90, kaf: 100, re: 200, şın: 300, te: 400, se: 500, hı: 600, zel: 700, dat: 800, zı: 900, gayın: 1000)*

ebcel, [Ar. ebcel اجل] *{OsT} sf.* (Kişi için) iri yapılı.

ebcer, [Ar. ebcer اجر] *{OsT} sf.* (Kişi için) karnı büyük ve çıkık olan; şişman.

ebcim, [? ebcim] *{ağız} sf.* **1.** Eli işe yatkın; becerikli. **2.** Şımarık; hoppa. [DS]

ebcit, [Yun. apsida] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. [DS]

ebçi, [eb-çi] *{eT} is.* Eş; zevce; karı; kadın. [EUTS] [ETY]

ebda, -a'ı [Ar. bedāʿet *(güzellik)* > ebdāʿ ابدع] *(ebda:) {OsT} sf.* En çok göze çarpan; en güzel.

ebdal, [Ar. bedel *(karşılık)* > bedīl *(karşılayan)* > ebdāl] *(ebda:l) {OsT} is.* **1.** Karşılıklar. **2.** Yerine oturanlar. **3.** Aptal; şaşkın. **4.** *sf.* Kendini Allah'a vermiş; Allah sevgisi ile dolu.

ebdalî, [Ar. ebdālī ابدالى] *(ebdāli:) {OsT} is.* **1.** Allah'a bağlanış; dervişlik. **2.** Aptallık.

ebdan[1], [Ar. beden > ebdān ابدان] *(ebda:n) {OsT} is.* Bedenler; gövdeler.

ebdan[2], [Far. ebdān ابدان] *(ebda:n) {OsT} is.* **1.** Kavim; kabile. **2.** Layık.

ebdel, [? ebdel] *{ağız} sf.* Çok büyük, geçkince olan. [DS]

ebe[1], [*eT.* apa *(ata)* / epe *(abla)* > ebe ابه] *is.* **1.** Do-

ğum yaptıran kadın. **2.** Çocuk oyunlarında oyunun yükünü taşıyan veya lider durumunda olan kişi. **3.** Büyük anne; nine. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Abla. [DS] **5.** *{ağız}* Teyze. [DS] **6.** *{ağız}* Düğünlerde geline verilen armağanları toplayıp sergileyen kadın. [DS] **7.** *{ağız}* Arı beyi. [DS] **8.** *{ağız}* Küçük çocukları korkutmak için söylenen hayalî korkunç bir varlık; öcü. [DS] **9.** *{ağız}* Ham eriklerin arasından, diğerlerinden önce olgunlaşıp yenebilen ekşi erik. [DS] **10.** *{ağız}* Dişi koyun. [DS] **11.** *{ağız}* Budanmış asma dallarının bir veya iki yılda uzamış kısımları. [DS] **12.** *{ağız}* Şarap, sirke, turşu vb. üzerinde zamanla toplaşarak kalın bir tabaka oluşturan tortu; por. [DS] **13.** *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS] ☐ **ebe geçti,** *{eAT} Birdirbir oyunu.*|| **ebe kulağı,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]|| **ebenin örekesi,** *Yok, öyle değil, anlamında itiraz sözü.*|| **ebe yılanı,** *{ağız} 1. Yeşil kertenkele. 2. (Kişi için) saman altından su yürüten.* [DS]

ebe[2]**,** [ēbe] *(é:be:) {ağız} ünl.* **1.** Bıkkınlık, can sıkıntısı, yorgunluk bildirir; yeter artık! **2.** Şaşma bildirir. [DS]

ebebe, [ebe+(e)be ?] *{ağız} is.* **1.** Oyunda elebaşı. **2.** Salyangoz. [DS]

ebebulguru, [ebe+bulgur-u] *is.* Bulgur iriliğinde tane tane yağan kar.

ebec, -cci [Ar. ebecc ابج] *{OsT} is.* (Kişi için) patlak gözlü.

ebece, [ebe-ce] *{ağız} is.* Küçük kavun veya karpuz.

ebecelik, -ği [ebe-ce-lik] *{ağız} is.* Doğumda ebeye verilen hediye ya da bahşiş. [DS]

ebecük, -ğü [ebe-cük] *{ağız} is.* Büyük insanlar gibi konuşan çocuk; akıllı ve iş bilir çocuk. [DS]

ebeç, -ci [ebe-ç] *{ağız} is.* Fide. [DS]

ebed, [Ar. ebed ابد] *{OsT} is.* → ebet. ☐ **ebed-âbâd,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebed'Allâh,** *{OsT} "Allah daim eylesin" anlamında iyi dilek sözü.*|| **ebed'Allâhü mecdühu,** *{OsT} Büyüklüğü sonsuz olsun!*|| **ebede'l-âbâd,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebede'l-ebed,** *{OsT} 1. Sonsuz dünya. 2. Hiçbir zaman; asla.*|| **ebed-gâh,** *{OsT} Mezar.*|| **ebed-hâne,** *{OsT} Mezar.*|| **ebed-kıyâm,** *{OsT} Sonsuz; süresiz.*|| **ebed-müddet,** *{OsT} Sonsuz; süresiz.*

ebedâ, [Ar. ebed > ebedā ابدا] *(ebeda:) {OsT} zf.* Asla, hiçbir zaman; hiç bitmeyecek bir şekilde.

ebeden, [Ar. ebed > ebeden ابدًا] *(ebe'den) {OsT} zf.* Asla, hiçbir zaman; hiç bitmeyecek şekilde.

ebedî, [Ar. ebed *(sonsuz zaman)* > ebedī / ebediye ابدی / ابدیه] *(ebedi:) {OsT} sf.* Sonsuz; son bulmayan; ölümsüz; sürekli kalıcı olan. ☐ **ebedî ittifak,** *{OsT} Süre konulmamış anlaşma.*|| **ebediyü'd-devâm,** *{OsT} Sonu gelmez biçimde sürecek olan.*

ebedîleşme, [ebedî-le-ş-me] *(ebedi:leşme) is.* Sürekli kalıcı olma durumu.

ebedîleşmek, [ebedî-le-ş-mek] *(ebedi:leşmek) dönşl. f. [-ir].* Sürekli kalıcı olmak; ölümsüzleşmek; ebedî duruma gelmek.

ebedîleştirme, [ebedî-le-ş-tir-me] *(ebedi:leştirme) is.* **1.** Sürekli kalıcı duruma getirme; ebedîleştirmek eylemi; ölümsüzleştirme; sonsuzlaştırma. **2.** *gnşl.* Eserler sayesinde hatırlanma, unutulmama.

ebedîleştirmek, [ebedî-le-ş-tir-mek] *(ebedi:leştirmek) is.* **1.** Sürekli kalıcı duruma getirmek; ölümsüzleştirmek; sonsuzlaştırmak. **2.** *gnşl.* Unutturmamak; sürekli hatırlatmak; unutulmaz duruma getirmek.

ebedîlik, -ği [ebedî-lik] *(ebedi:lik) is.* Ebedî olma durumu; sonsuzluk; ölümsüzlük; beka.

ebediyen, [Ar. ebedī > ebediyyen ابدیًا] *(ebedi:yen) {OsT} zf.* **1.** Sonsuzluğa kadar. **2.** (Olumsuz cümlelerde) hiçbir zaman; asla. **3.** Hiç değişmeksizin; hep aynı olarak; daima.

ebediyet, [Ar. ebedi > ebediyyet ابدیت] *{OsT} is.* **1.** Sonsuzluk; sınırı olmayan gelecek. **2.** Ebedî olma durumu; ölümsüzlük; beka.

ebegarı, [ebe+karı] *{ağız} sf.* Bilgiçlik taslayan. [DS]

ebegeçdi, [ebe+geç-di ابه کچدی] *{OsT} is.* Birdirbir oyunu. [Bürhan-ı Katı']

ebegömeci, [ebe+gömeç-i] *{ağız} is.* → ebegümeci. [DS]

ebegü, [eyegü / ebegü] *{eT} is.* Kaburga.

ebegümeci, -ni, -çleri [ebe+göme(ç)-i] *is. bot.* Ebegümecigillerden, çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, almaşık yapraklı mor çiçekli, çok yıllık otsu bitki; develik, *(Malva)*.

ebegümecigiller, [ebe+güme(ç)-i-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ebegümeci olan, iki çeneklilerden ayrı taç yapraklı, yaprakları almaşık, sekiz yüze yakın cinsi bulunan bitki familyası, *(Malvaceae)*.

ebegümeçleri, [ebe+gümeç-ler-i] *is. bot.* İki bin kadar türü bulunan, örnek bitkileri ıhlamur, ebegümeci, pamuk, kakao ağacı, baobap, bamya vb.nin oluşturduğu, iki çenekli ayrı taç yapraklı, çiçekli bitkiler takımı.

ebeh, [e + be + eh] *(é:'beh) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** Birini korkutmak için söylenir. **3.** Seslenme ünlemi.

ebek[1]**,** [é-beh] *(é:'bek) {ağız} ünl.* **1.** Korku bildiren ünlem. **2.** Birini korkutmak için söylenir. [DS]

ebek[2]**,** [öbek > ebek] *{ağız} is.* **1.** Toprak ve gübre karışımı yığın. **2.** Ev enkazının yığını. **3.** Etrafı açık ve yüksek yer. [DS]

ebek[3]**,** [ebek] *{eT} is.* (Çocuk dili) ekmek. [DLT]

ebekulağı, -nı, -kları [ebe+kula(k)-ı] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

ebekuşağı, -nı [ebe+kuşa(k)-ı] *is.* Gökkuşağı; ebemkuşağı; alkım.

ebel, [eb *(yans.)* > eb-el] *{ağız} sf.* Bön; aptal; sersem. [DS] 🗗 **ebel ebel,** *(Bakış için) bön bön; aptalca.*

ebelek, -ği [eb *(yans.)* > eb-elek] *{ağız} sf.* Düzensiz; rastgele. [DS] 🗗 **ebelek göbelek etmek,** *{ağız} Saçma sapan konuşmak.* [DS]‖ **ebelek göbelek,** *{ağız} (Kişi için) herhangi bir işi sonuçlandıramayan; beceriksiz.* [DS]‖ **ebelek sebelek,** *{ağız} 1. (Yürümek için) düşe kalka. 2. (Söz için) saçma sapan; abuk sabuk; anlamsız; ipe sapa gelmez.* [DS]

ebeleme, [ebe-le-me] *is.* Ebe yapma; ebelemek eylemi. 🗗 **ebeleme söbeleme,** *1. Kandırma. 2. Birinin üzerine yıkma.*

ebelemek[1], [ebe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Oyunda ebe olmasını sağlamak; ebeliği devretmek için gerekli olan hareketi yapmak.

ebelemek[2], [ebe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseye iyi bakmak; bakımına özen göstermek. **2.** Çocuğu olmayan kadını ebeye muayene ettirmek. **3.** Dürtmek; dokunmak. 🗗 **ebelemek cibelemek,** *{ağız} Nazlandırmak.* [DS]

ebelenmek, [ebe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Oyunda ebe tarafından yakalanarak ebe yapılmak. **2.** *dönşl.* (Yiyecek için) küflenmek, paslanmak. **3.** (Meyveler için) çiçek iken yeteri kadar tozlaşma olmadığı için döllenememek.

ebeleşınek[1], [ebe-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Eşleşmek; taraflaşmak. [DS]

ebeleşmek[2], [ebe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kökleşınek; yerleşmek. [DS]

ebeleyiş, [ebe-le-y-iş] *is.* Ebelemek eylemi ve biçimi.

ebeli, [ebe-li] *sf.* **1.** Ebesi olan. **2.** Oyunda ebelenmiş olan. **3.** *is. {ağız}* Kökü asma çubuğu. [DS] **4.** *{ağız}* Yer elması. [DS]

ebelik[1]**, -ği** [ebe-lik] *is.* **1.** Ebenin işi veya mesleği. **2.** Ebe olma durumu. **3.** Çocuk oyunlarında ebeye yakalanarak ebe olma durumu. **4.** *{ağız}* Doğum yaptıran ebeye verilen armağan. [DS]

ebelik[2]**, -ği** [evelik / evelek] *{ağız} is. bot.* **1.** Yabani pancar. **2.** Yaralara sarılan ve yarayı yumuşatmaya yarayan geniş yapraklı bir bitki. [DS]

ebem, [ebe-m] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Büyük anne; nine. 🗗 **ebem ekmeği,** *{ağız} İki tarafı yağlanmış yufka ya da bazlama.* [DS]‖ **ebem ekşisi,** *{ağız} Kuzukulağı.* [DS]‖ **ebem evi,** *{ağız} Çocukların nemli topraktan yaptıkları küçük yapılar.* [DS]‖ **ebem gömeci,** *{ağız} Yaban pancarı.* [DS]‖ **ebemin gümüş kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]‖ **ebemin yeşil kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]

ebembulguru, [ebe-m+bulgur-u] *{ağız} is.* Bük üzümü; böğürtlen. [DS]

ebemgömeci, [ebe-m+gömec-i ابم كوجى] *{eAT} is. bot.* → ebegümeci.

ebemkarı, [ebe-m+karı] *{ağız} is.* Kocakarı. [DS]

ebemkuşağı, -nı, -kları [ebe-m+kuşa(k)-ı] *is.* Gökkuşağı; ebekuşağı; alkım.

eben, [? eben / emen] *{ağız} is.* → emen. [DS]

ebenced, [Ar. abā + ʿan *(-dan)* + cedd *(dede)* أبا عن جد] *(a'ba:anced) {OsT} zf.* → ebaanced.

ebenene, [ebe+nine] *{ağız} is.* Çok bilgili kadın. [DS]

ebenlemek, [eb *(yans.)* > eb-en-le-mek] *{ağız} geçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* Güçlük çekmeden gitmek. [DS]

eber, -rri [Ar. eberr ابر] *{OsT} sf.* Hayırlı; şerefli.

eberdivermek, [eber-t-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıvermek; verivermek. [DS]

eberivermek, [eber-mek + -i-ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Getirivermek. **2.** Çağırıvermek. [DS]

ebermek[1], [*eT.* apar-mak > eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Getirmek; vermek. **2.** Almak. **3.** Bulmak. [DS]

ebermek[2], [eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Başarmak; becermek; yapmak. [DS]

ebermek[3], [eber-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gizlemek. [DS]

ebertmek[1], [abart-mak > ebert-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kabartmak. [DS]

ebertmek[2], [eber-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Elde etmek; kaçırmak. [DS]

ebes, [Ar. ʿabeṣ > ebeş ابث] *{ağız} sf.* **1.** Çevreden hoş görülmeyen; abes; ayıp. **2.** Çirkin. **3.** Siyah. [DS]

ebesili, [? ebesi-li] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; şeytan gibi. **2.** Hep kendini düşünen; bencil.

ebesiz, [ebe-siz] *sf.* **1.** Ebesi olmayan. **2.** *zf.* Ebe olmadan.

ebesüt, [ebe+süt] *{ağız} is.* Yağlı sütle yoğrulmuş hamurdan yapılan ekmek. [DS]

ebeş[1], [ebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yaşı ile uygun söz söylemeyen. **2.** Her şeyi bilirim diyen. **3.** Konuşurken heceleri tam söyleyemeyen; kekeme. [DS]

ebeş[2], [ebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman; göbekli. **2.** Koca kafalı; çirkin. [DS]

ebeş[3], [Ar. ebreş] *{ağız} sf.* **1.** (Öküz ve at için) gözlerinin önü kırmızıya çalar, kuyruğu, yelesi kır ve sevimsiz. **2.** Alaca; benekli. [DS]

ebet, -di [Ar. ebed ابد] *{OsT} is.* **1.** Sonu olmayan zaman; sonsuz. **2.** *tasvf.* İleriye, sonsuza doğru süren zaman.

ebetaşı, [ebe+taş-ı] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oynadıkları küçük ve yassı taş. [DS]

ebetmek, [eber-t-mek / ebe-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirtmek. [DS]

ebeveyn, [Ar. ebeveyn ابوين] *{OsT} is.* Anne ve baba; iki ata.

ebgaz, [Ar. abġaḍ اغض] *{OsT} sf.* En çok nefret edilen.

ebhal, -li [Ar. buḫl > ebḫal ابخل] *(ebha:l) {OsT} sf.* Pek cimri; daha cimri; en cimri.

ebhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > ebḫār ابحار] *(ebha:r) {OsT} is.* Denizler. 🗗 **ebhār-ı vāsia,** *{OsT} Geniş denizler.*

ebhas, [Ar. baḥṣ *(konu)* > ebḫāṣ ابحاث] *(ebha:s) {OsT} is.* Konular; sözü edilen şeyler. 🗗 **ebhās-i amîka,** *{OsT} Derin konular.*|| **ebhās-ı cedîde,** *{OsT} Yeni konular.*|| **ebhās-ı müşkile,** *{OsT} Güç konular.*

ebhem, [Ar. ebhem ابهم] *{OsT} sf.* (Kişi için) söz söylemeye gücü yetmeyen; dilsiz.

ebher, [Ar. behr *(güzellik)* > ebher ابهر] *{OsT} sf.* **1.** En parlak. **2.** *anat.* Atardamar.

ebhire, [Ar. buḫār > ebḫire ابخره] *{OsT} (h, kalın söylenir) is.* Buğular; buharlar; dumanlar.

ebhur, [Ar. baḥr > ebḫur ابحر] *{OsT} is.* Denizler.

ebi[1], [Ar. eb *(baba)* > ebī / ebü أبي] *(ebi:) {OsT} is.* Arapça isimlerden *"... in babası"* anlamında birleşik kelimeler yapan isim.

ebi[2], [? ebi] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

ebibük, -ğü [? ebibük] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

ebice[1], [*eT.* aba *(baba)* + eçe / aça *(ağabey)* > ebice ابيجه] *is.* **1.** Amca. *{ağız} (aynı)* **2.** *{eAT}* Evliya; veli. **3.** *{ağız}* Kardeşlik. [DS]

ebice[2], [ebi-ce] *{ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ebici, [ebici *(çocuk d.)*] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

ebicili, [ebici-li] *{ağız} sf.* Şaşkın; budala. [DS]

ebicingil ocağı, [ebi+cin-gil+oca(k)-ı ?] *{ağız} sf.* (Yer için) altı üstüne gelmiş; karmakarışık. [DS]

ebiculluk, -ğu [ebicul-luk ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) elbisesi eski, üstü başı yırtık pırtık. **2.** Başkasının sözüne uyan. [DS]

ebiçmek, [ebiç-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Çocuğu sırtına almak; sırtlamak. [DS]

ebidünya, [ebi+dünyā] *{ağız} sf.* Pek çok. [DS]

ebigat, [avukat > ebiġat] *{ağız} is.* Avukat. [DS]

ebik, -ği [? ebik] *{ağız} is.* Pislik. [DS]

ebilbil, [bil-bil > e-bil-bil ?] *{ağız} ünl.* Tavuk, hindi vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. [DS]

ebilcan, [ebil-can ?] *{ağız} is.* Yozlaşmış karpuz tohumlarından oluşan portakal büyüklüğündeki karpuz. [DS]

ebile, [e + bu + ile / e + böyle] *{ağız} e.* Böyle; şöyle. [DS]

ebilemek, [ebi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Arzulamak; istemek. **2.** Özlemek. **3.** Dikkat ve özenle bakmak. [DS]

ebil gubul etmek, [ebil + gubul + etmek] *{ağız} dey.* Bozmak. [DS]

ebil kubul olmak, [hābil *(Hz. Âdem'in oğlu)* + kabil *(Hz. Âdem'in diğer oğlu)* + olmak] *{ağız} dey.* Çok samimi olmak; içtiği su ayrı gitmemek. [DS]

ebilobut, -du [? ebil+obut] *{ağız} sf.* **1.** Kalın kafalı; ahmak; sersem. **2.** İri yarı ve çopur yüzlü. [DS]

ebin, [ebin / evin] *{eT} is.* **1.** Tane. [EUTS] [DLT] [KB] **2.** Tohum. [EUTS] **3.** Çekirdek içi. **4.** Evin. [EUTS]

ebir[1], [o+bir] *{ağız} sf.* Öbür. [DS]

ebir[2], [Far. ebr أبر] *{OsT} is.* Bulut.

ebire, [e+ bire] *(e'bire) {ağız} iinl.* Yahu. [DS]

ebirmek, [eb-ir-mek / ev-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Etrafını çevirmek; dolanmak. [ETY] **2.** Evirmek; döndürmek. [Tekin] 🗗 **ebirü barınak,** *Dolanıp gitmek.*

ebir cubur, [o bir *(öbür)* + çöb / çöbik *(çöp)* > çöbür > abur cubur] *is.* → abur cubur.

ebir cübür, [o bir *(öbür)* + çöb / çöbik *(çöp)* > çöbür > abur cubur] *is.* → abur cubur.

ebis, [Yun. opisō] *{ağız} is.* Geri.

ebişmek, [apış-mak ? > ebiş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Çocuğu sırtına almak; sırtlamak.

ebitçi, [ebit-çi ?] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Tutumlu. [DS]

ebizemzem, [Ar. āb-ı zemzem] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

ebkâr, [Ar. bikr *(kızlık)* > ebkār ابكار] *(ebkâ:r) {OsT} is.* **1.** Kız oğlan kızlar; bakireler. **2.** *gnşl.* Daha önce kullanılmamış şeyler. 🗗 **ebkâr-ı efkâr,** *{OsT} Daha önce hiçbir kimse tarafından düşünülmemiş, ortaya atılmamış fikirler.*

ebkem, [Ar. bükm *(sessiz)* > ebkem ابكم] *{OsT} sf.* Dilsiz; konuşmayan; sessiz. 🗗 **ebkem-çüş,** *{ağız} Akılsız eşek; ahmak; akılsız.*

ebkemî, [Ar. ebkemī ابكمى] *(ebkemi:) {OsT} is.* Dilsizlik; konuşmazlık.

ebkemiyet, [Ar. ebkemiyyet ابكمت] *{OsT} is.* Dilsizlik; konuşmazlık. 🗗 **ebkemiyet-i mutlaka,** *{OsT} Tam dilsizlik.*

eblağ, [Ar. belāġāt > beliġ *(açık, anlaşılır, güzel)* > eblāġ ابلغ] *(eblâ:ġ) {OsT} sf.* Sözü tam yerinde kullanan; en beliğ.

eblak, -ğı [Ar. eblaḳ ابلق] *{OsT} sf.* **1.** Alaca bulaca. **2.** Renk renk. **3.** *is.* (At için) ala bacak. 🗗 **eblak-süvār,** *{OsT} (Kişi için) 1. (Kişi için) ata binmiş. 2. mecaz. Savaşçı yiğit.*

eblec, [Ar. eblec ابلج] *{OsT} sf.* **1.** Açık kaşlı. **2.** *mecaz.* Parlak; nurlu.

ebled, [Ar. ebled ابلد] *{OsT} sf.* Kalın kafalı; aptal; ahmak.

ebleh, [Ar. belāhet *(aptallık)* > ebleh ابله] *{OsT} sf.* Akılsız; budala; bön.

eblehane, [Ar. ebleh + Far. āne ابلهانه] *(ebleha:ne)*

{OsT} zf. Akılsızca; aptalca; budalaca; ahmakçasına.

eblehiyet, [Ar. eblehiyyet ابلهيت] *{OsT} is.* Akılsızlık; aptallık; bönlük.

eblehleşme, [ebleh-le-ş-me] *is.* Akılsız duruma gelme; eblehleşmek eylemi.

eblehleşmek, [ebleh-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ebleh durumuna gelmek; akılsızlaşmak; ahmaklaşmak; bönleşmek.

eblek, -ği [Far. eblek ابلك] *{OsT} sf.* Alaca renkli. 🗗 **eblek-i cihān-tāz,** *{OsT} 1. Gece ve gündüz. 2. Dünya ve zaman.*|| **eblek-i eyyām,** *{OsT} Gece ve gündüz; Dünya ve zaman.*|| **eblek-i şerh,** *{OsT} Gece ve gündüz; Dünya ve zaman.*

eblem, [Ar. eblem ابلم] *{OsT} sf.* (Kişi için) kalın dudaklı.

eblemçüş, [Ar. eblem + T. çüş *(eşek durdurma ünlemi, eşek)*] *sf.* **1.** Aptal; eşek kafalı; eşek. **2.** (Kişi için) aşağılık; adi.

ebleme, [Ar. ebleme ابلمه] *{OsT} is. bot.* Sıcak ülkelerde yetişen baklagillerden bir ot.

eblemek, [eb-lē-mek / ev-lē-mek] *(eble:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Evlendirmek. [ETY]

ebleşük, -ğü [eble-ş-ük] *{ağız} is.* Kalaycıların kenarsız kapları ocakta tutmak için kullandıkları düz ağızlı kıskaç. [DS]

ebluç, -cu [Far. eblūç ابلوچ] *(eblû:ç) {OsT} is.* Toz şeker.

ebluk, -ğu [Far. eblūk ابلوك] *(eblû:k) {OsT} is.* **1.** İki yüzlü adam. **2.** Münafık. **3.** Şarlatan.

ebmek, [ēb-mek / év-mek] *(e:bmek) {eT} gçsz. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [ETY]

ebna, [Ar. ibn *(oğul)* > ebnā' ابناء] *(ebna:) {OsT} is.* **1.** Oğullar. **2.** İnsanoğulları. 🗗 **ebnā-yı Ādem,** *{OsT} Âdemoğulları.*|| **ebnā-yı beşer,** *{OsT} İnsanoğulları.*|| **ebnā-yı cins,** *{OsT} Aynı cinsten olanlar.*|| **ebnā-yı dehr,** *{OsT} Kendi çıkarını gözetenler; zamana uyanlar.*|| **ebnā-yı hilkat,** *{OsT} İnsanlar.*|| **ebnā-yı vatān,** *{OsT} Vatanın evlatları.*|| **ebnā-yı zamān,** *{OsT} İçinde bulunulan çağın insanları.*

ebniye, [Ar. binā *(yapı)* > ebnīye ابنيه] *(ebni:ye) {OsT} is.* Binalar; yapılar. 🗗 **ebnîye-i āliye,** *{OsT} Yüksek yapılar.*|| **ebnîye-i atîka,** *{OsT} Eski yapılar.*|| **ebnîye-i hāssā,** *{OsT} Hükümdara ait yapılar.*|| **ebnîye-i mîriye,** *{OsT} Beylik yapılar.*|| **ebnîye-i mürtefîā,** *{OsT} Yüksek binalar.*|| **Ebnîye-i Sultāniye Emîni,** *{OsT} tar. Padişaha ait binalarla ilgilenen görevli.*

E.B.O.B. [en büyük ortak bölen] *is. kısalt. mat.* Birden çok sayının hepsini de bölen sayıların en büyüğü.

ebonit, [Lat. ebenus *(abanoz)* > İng. ebony *(abanoz)* / Fr. ébonite] *is. kim.* Yüz kısım kauçuğun otuz iki kısım kükürtle sıcakta işlenmesinden elde edilen, elektrik yalıtkan sert plastik madde.

eboş, [Fr. ébauche] *is. mim. hey.* **1.** Sanat eserinin ilk durumu. **2.** Geliştirilmemiş, kaba saba iş.

ebr, [Far. ebr ابر] *{OsT} is.* Bulut. 🗗 **ebr-alūd,** *{OsT} Bulutlu.*|| **ebr-i bahār,** *{OsT} Bahar bulutu.*|| **ebr-i bārān,** *{OsT} Yağmur bulutu.*|| **ebr-i ihsān,** *{OsT} Bağış bulutu.*|| **ebr-i mürde,** *{OsT} 1. Ölü gibi bulut. 2. Süngerimsi bulut.*|| **ebr-i nisān,** *{OsT} Nisan bulutu.*|| **ebr-i rahmet,** *{OsT} 1. Bağış bulutu. 2. Yağmur bulutu.*|| **ebr-i sünbülgūn,** *{OsT} 1. Sümbül renkli bulut. 2. Kara bulut.*|| **ebr-kâr,** *{OsT} Şaşkın; sersem; ne yapacağını bilmez.*|| **ebr-veş,** *{OsT} Bulut gibi.*

ebrac, [Ar. burc > ebrāc ابراج] *(ebra:c) {OsT} is.* Burçlar; kaleler.

ebrak, -kı [Ar. berḳ *(parlaklık)* > ebraḳ ابرق] *{OsT} sf.* **1.** Çok parlak. **2.** Kumlu; balçıklı. **3.** İki renkli. **4.** (At için) alacalı.

ebrar, [Ar. berr *(hayır işleyen; doğru sözlü)* > ebrār ابرار] *(ebra:r) {OsT} is.* **1.** Hayır işleyenler; hayır sahipleri. **2.** İyi insanlar. **3.** Doğru söyleyenler. 🗗 **ebrār-ı ümmet,** *{OsT} Ümmetin hayırlı insanları.*

ebras, [Ar. abraş ابرص] *{OsT} sf.* **1.** Cüzamlı. **2.** Alaca hastalığına tutulmuş.

ebraş, [Ar. beraş *(leke hastalığı)* > ebraş ابرش] *{OsT} sf.* Vücudunda yer yer leke bulunan; abraş.

ebrec, [Ar. ebrec ابرج] *{OsT} sf.* (Kişi için) gözünün akı çok fakat güzel gözlü.

ebred, [Ar. ebred ابرد] *{OsT} sf.* **1.** Daha soğuk; pek soğuk; çok soğuk. **2.** *is.* Dolu yağdıran fırtına bulutu.

ebrehe, [Far. ebrehe ابرهه] *{OsT} is. zool.* Dağ kırlangıcı veya gâvur kırlangıcı denilen çok küçük bir kuş.

ebrencen, [Far. ebrencen ابرنجن] *{OsT} is.* Bilezik. 🗗 **ebrencen-i dest,** *{OsT} El bileziği; halhal.*

ebreş, [Ar. bereş *(benekli olma)* > ebreş ابرش] *{OsT} is.* Benekli at; abraş.

ebri[1], [Far. ebr *(bulut)* > ebrī ?] *{ağız} is.* İnce dokunmuş bir tür kumaş; krep [DS].

ebri[2], [Far. ebrī ابری] *(ebri:) {OsT} is. zool.* Sünger. 🗗 **ebri-kühen,** *{OsT} Sünger.*|| **ebri-mürde,** *{OsT} Sünger.*

ebrik[1], **-ği** [*eT.* op-ra-mak > ep-ri-mek > ep-ri-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kar, yağ vb. için) erimeye yüz tutmuş. **2.** (Yemek için) ağızda dağılıveren; yumuşak. **3.** (Elbise için) yıpranmış, eskimeye yüz tutmuş. [DS]

🗗 **ebriğe basılmak,** *{ağız} Birisi için hazırlanmış bir yemek ya da ziyafete, tesadüfen orada bulunan bir başkası katılmak.*

ebrik[2]**, -ği** [? eprik] *{ağız} is.* Çamaşır yıkandıktan sonra geriye kalan az kirli ve köpüklü su. [DS]

ebrim, [ebri-mek > ebri-m] *{ağız} is.* Büklüm. [DS] 🗗 **ebrim ebrim,** *{ağız} 1. Büklüm büklüm. 2. Bitkinlik; perişanlık; içten içe eriyiş.* [DS]

ebrimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → eprimek. [DS]

ebrinik, -ği [ebri-n-ik] *{ağız} sf.* (Kâğıt için) ıslaklık yüzünden buruşmuş. [DS]

ebrişim, [Far. ebrîşüm / ebrîşum ابریشم] *(ebrişi:m) {OsT} is.* **1.** İpek iplik; ibrişim. **2.** Saz teli.

ebrişimîn, [Far. ebrîşamîn ابریشین] *(ebri:şimi:n) {OsT} sf.* **1.** İpekli. **2.** İpekten yapılmış.

ebrişüm, [Far. ebrîşüm / ebrîşum ابریشم] *(ebrişü:m) {OsT} is.* → ebrişim.

ebrkâr, [Far. ebr-kār ابرکار] *(ebrkâ:r) {OsT} sf.* (Kişi için) şaşırmış; ne yapacağını bilemeyen; yerinde duramayan.

ebru[1]**,** [Far. ebr *(bulut)* > ebrî *(bulut gibi)* ابرو] *(ebru:) {OsT} is.* **1.** Kâğıt üzerine yapılan renkli hare. **2.** Kitap ciltlerinin iç kapaklarını hareli boyama usulü. **3.** Ciltli kitapların kenarlarını veya cilt işlerinde kullanılan deri ve kâğıtları mermer damarlarını andırır şekillerde süsleme. 🗗 **ebru ebru,** *(Yanak için) dalga dalga kırmızı.*|| **ebru kâğıdı,** *Kitre, kola gibi yapıştırıcı maddelerle yoğunlaştırılmış su üzerine yağlıboya dökerek hazırlanan süs ve desen üzerine kâğıt yatırılarak elde edilen resim.*

ebru[2]**,** [Far. ebrü ابرو] *(ebru:) {OsT} is.* Kaş. 🗗 **ebrū-ferāh,** *{OsT} Güler yüz.*|| **ebrū-ferāhî,** *{OsT} Güler yüzlülük.*|| **ebrū-yi dilfirîb,** *{OsT} Güzel kaş.*

ebrucu, [ebru-cu] *(ebru:cu) is.* Renkleri karıştırarak süs kâğıtları üzerine elle mermer damarı şeklinde süsler hazırlayan kimse.

ebruculuk, -ğu [ebru-cu-luk] *(ebru:culuk) is.* Kâğıt veya deri üzerine ebru yapma işi ve sanatı.

ebrumig, [Far. ebrümīġ ابرومیغ] *{OsT} is.* Kara bulut.

ebrul, [Yun. apriles > Erme. april] *{ağız} is.* Beş nisanda esen fırtına. [DS]

ebrulama, [ebru-la-ma] *(ebru:lama) is.* Ebru ile süsleme; ebrulamak eylemi.

ebrulamak, [ebru-la-mak] *(ebru:lamak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Ebru ile süslemek. **2.** *tekst.* Bir kumaşı değişik renkteki boyalara daldırmak ya da değişik renkteki ipliklerle karınaşık bir renk dokusu ortaya çıkacak biçimde dokumak.

ebrulanmak, [ebru-la-n-mak] *(ebru:lanmak) dönşl. f. [-ır] tekst.* (Kumaş için) boyama sırasında çeşitli nedenlerden ötürü açıklı koyulu hâl almak.

ebruli, [Far. ebrü => ebru-li / ebrulī [Tietze] *(ebru:li:) sf.* Üzerinde gitgide açılan aynı desende değişik renkler bulunan.

ebrulu, [ebru-lu] *(ebru:lu) sf.* (Kâğıt ve kumaş için) üzerine ebru yapılmış; ebru yapılarak süslenmiş.

ebruvan, [Far. ebrü-vān ابروان] *(ebru:va:n) {OsT} is.* Kaşlar.

ebrük, -ğü [epri-mek > ebrük] *{ağız} sf.* → eprik.

ebrüm[1]**,** [ebri-mek > ebrü-m] *{ağız} is.* → ebrim. [DS]

ebrüm[2]**,** [? ebrüm] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

ebrümek, [*eT.* opra-mak > ebri-mek ? ebrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → eprimek. [DS]

ebsar, [Ar. başar *(göz)* > ebṣār ابصار] *(ebsa:r) {OsT} is.* Gözler.

ebtah, [Ar. ebṭaḥ ابطح] *{OsT} is.* Kumlu dere veya ırmak.

ebter, [Ar. betr *(kesmek)* > ebter ابتر] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) kuyruğu kesik; kuyruksuz. **2.** Kısır; zürriyetsiz; enenmiş. **3.** *{ağız}* Yararsız; değersiz; yaramaz. [DS] **4.** *is. ed.* Dört heceden iki heceye indirilmiş kelime; *"fâilâtün (- . - -) => "fa'lün" (- -) gibi.*

Ebteriye, [Ar. ebteriyye ابتریه] *{OsT} is.* Hz. Muhammed'den sonra halifenin Hz. Ali olması gerektiği hâlde kendi isteğiyle Ebu Bekir ve Ömer'e devrettiği için bu ikisinin halifeliğinin geçerli olduğunu savunan ve Şiî Zeydiyye mezhebinin kollarından birisi.

ebtine, [Ar bāṭın > ebṭine ابطنه] *{OsT} is.* Çukur veya kuytu yer.

ebu, [Ar. eb *(baba)* > ebī / ebü ابو] *{OsT} is.* Babası. 🗗 **ebū-eyyūb,** *{OsT} Sabrın babası; deve.*|| **ebü'l-aceb,** *{OsT} 1. Sihirbaz; hokkabaz. 2. Talih; baht; şans.*|| **ebü'l-beşer,** *{OsT} İnsanların babası; Hz. Âdem.*|| **ebü'l-burun,** *{OsT} Büyük burunlu kimse.*|| **ebü'l-enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin babası; Hz. İbrahim.*|| **ebü'l-feth,** *{OsT} Fethin babası; Fatih Sultan Mehmet Han.*|| **ebü'l-iber,** *{OsT} Utanmaz.*|| **ebü'l-vakt,** *{OsT} Prensip sahibi adam.*|| **ebü'n-nevm,** *{OsT} 1. Uykunun babası. 2. Haşhaş.*|| **ebü'ş-şikem,** *{OsT} 1. Göbek babası. 2. Obur.*|| **ebütürab,** *{OsT} Toprağın babası; Hz. Ali'nin lakabı.*|| **ebü'z-zeheb,** *{OsT} Altın babası; çok zengin adam.*

ebucehil, [Ar. ebü cehl ابوجهل] *{OsT} is.* **1.** Cehlin, cahilliğin babası. **2.** *sf.* Tüm cahil. 🗗 **ebucehil karpuzu,** *bot. Kabakgillerden, sürüngen gövdeli sarı çiçekli, parçalı yapraklı, elma büyüklüğünde acı meyveleri müshil olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; acı karpuz; acı elma; acı hıyar; it hıyarı, (Citrullus colocynthus).*

ebulhevl, [Ar. eb *(baba)* + hevl *(korku)* > ebü'l-hevl

ابوالهول] *{OsT} is.* **1.** Korkunun babası. **2.** Mısır'daki Sfenks heykelinin eski adı.

ebune, [Ar. ebū *(peder)* > ebūnā *(pederimiz)* ابونا] *{OsT} iinl.* (Papazlara hitap için) pederimiz.

ebuselik, [Ar. ebu-selik ابوسليك] *(ebu:selik) {OsT} is. müz.* Buselik makamının eski adı.

ebük gübük, [ebük+gübük] *{ağız} ikile.* (Söz için) aslı astarı olmayan. [DS]

ebülyoskop, -bu [Lat. ebullire *(kaynamak)* + Yun. skopein *(gözetlemek)* > Fr. ébulluoscope] *is.* Cisimlerin kaynama sıcaklığını tespit etmeye yarayan cihaz; huruşbin.

ebür cübür, [ebür + cübür] *{ağız} ikile.* Yararsız; değersiz; saçma sapan.

ebürnünük, -ğü [obur + nünük] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

ebürrebi, -i'ı [Ar. eb *(baba)* + rebiʿ *(bahar)* > ebü'r-rebiʿ ابوالربيع] *{OsT} is.* **1.** Baharın babası. **2.** *zool.* Çavuşkuşu; ibibik.

ebürşüm, [Far. ebrişim] *{ağız} is.* İpek. [DS]

ebvab, [Ar. bāb *(kapı)* > ebvāb ابواب] *(ebva:b) {OsT} is.* **1.** Kapılar. **2.** Kitap bölümleri. **3.** Arapça fiil çekim kalıpları. 🗗 **ebvāb-ı irtikāb,** *{OsT} İrtikap kapıları.*‖ **ebvāb-ı müzehheb,** *{OsT} Yaldızlı, süslü kapılar.*‖ **ebvāb-ı rahmet,** *{OsT} Rahmet kapıları.*

ebyan, [Ar. ebyān ابيان] *(ebya:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) eli açık; cömert. **2.** (Kişi için) yemekten tiksinen.

ebyat, [Ar. beyt *(ev)* > ebyāt ابيات] *(ebya:t) {OsT} is. ed.* İki mısradan meydana gelen manzume parçaları; beyitler.

ebyaz, [Ar. beyāż > ebyaż ابيض] *{OsT} sf.* Çok beyaz.

ebyaziyet, [ebyażiyyet ابيضيت] *(ebya:ziya:t) {OsT} is.* Beyazlık; aklık; temizlik

ebz, [Ar. ebz ابز] *{OsT} is.* **1.** Ürkme; kaçma. **2.** Ani ölüm.

ebzar, [Ar. bezr > ebzār ابزار] *(ebza:r) {OsT} is.* Yemeklere konan baharlar.

ebzün, [Ar. ebzün ابزن] *{OsT} is.* **1.** İçinde yıkanılan küçük havuz. **2.** Küvet.

ecahil, [Ar. echel > ecāhil اجاهل] *(eca:hil) {OsT} is.* En bilgisiz olanlar; pek bilgisizler; çok bilgisizler.

ecamire, [Ar. ecāmire اجامره] *(eca:mire) {OsT} is.* İnsan grupları; takımlar; taifeler.

ecanaz, [? ecanaz] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz. **2.** Kurnaz. [DS]

ecanib, [Ar. ecnebī *(yabancı)* > ecānib اجانب] *(eca:nib) {OsT} is.* Yabancılar.

ecbe, [Ar. ecbe اجبه] *{OsT} sf.* (Kişi için) geniş alınlı.

ecce homo, [Lat. ecce homo] *(ekse homo) iinl.* **1.** İşte adam! **2.** Plotinus'un elinde kamıştan bir asa, başında dikenden bir taç bulunur hâlde Hz. İsa'yı gösterirken söylediği söz. **3.** *is.* Hz. İsa'yı başında dikenden taç, elinde kamıştan asa ile gösteren resimlere verilen ad.

eccim, ecciın] *{ağız} sf.* Girişken; becerikli. [DS]

ecdad, [Ar. cedd *(dede)*> ecdād اجداد] *(ecda:d) {OsT} is.* → ecdat.

ecdas, [Ar. cedeş > ecdāş اجداث] *(ecda:s) {OsT} is.* Kabirler; mezarlar. 🗗 **ecdās-ı ecdād,** *{OsT} Ataların mezarları.*

ecdat, -dı [Ar. cedd *(ata)* > ecdād اجداد] *(ecda:t) {OsT} is.* Atalar; dedeler; büyük babalar.

ecder, [Ar. ecder اجدر] *{OsT} sf.* Daha uygun; en uygun; pek uygun.

ece[1], [*eT.* eçe / eçü *(abla)* > ece اجه] *is.* **1.** *{ağız}* Güzel kadın. [DS] **2.** Kraliçe. **3.** Ana. **4.** *{ağız}* Ağabey ve abla. [DS] **5.** İhtiyar kadın. **6.** *{ağız}* Yakın akrabadan olan büyük erkek. [DS] **7.** *{ağız}* Baba. [DS] **8.** *{ağız}* Babaanne. [DS] **9.** *{ağız}* Kadın. [DS] **10.** Samimi arkadaş; dost. **11.** *{ağız}* Ak sakallı ihtiyar. [DS] **12.** *{ağız}* Ağa. [DS] **13.** Hala çocuğu. **14.** *{ağız}* Yenge. [DS] **15.** *{eAT}* Reis; ileri gelen; ulu. **16.** *özl. is.* Masallarda korku salan çirkin cücenin adı.

ece[2], [ece] *{ağız} ünl.* Seslenme ünlemi. [DS]

-ecegin, [-acaġ-ın / -eceg-in / -y-acaġ-ın / -y-eceg-in] *{eAT} çek e.* → -acagın.

-ecek[1], [-acak / -ecek / y-acak / -y-ecek] *{eAT} çek. e.* → -acak.

-ecek[2], [-acak / -ecek / -y-acak / -y-ecek] *çek. e. yap. e.* → -acak.

-eceksiz, [-acak-sız / -ecek-siz / -y-acak-sız / -y-ecek-siz] *{eAT} çek e.* → -acaksız.

ecel[1], [Ar. ecel اجل] *{OsT} is.* **1.** Hayatın sonu. **2.** Alında yazılı olduğuna inanılan ölüm vakti; kişinin kaderine bağlı olan ölüm anı. **3.** *huk.* Bir borcun ödenmesini gerektiren veya bir sözleşmenin ortadan kalkması sonucunu doğuran süre. **4.** *huk.* Taraflarca belirtilmiş ve ileride vuku bulacak olay. 🗗 **ecel aman verirse,** *Ömür yeterse, ölmez sağ olursam.*‖ **ecel beşiği,** *Çok tehlikeli binit veya geçit.* ‖ **ecelden aman olursa,** *Ölmedikçe; hayatta olunduğu müddetçe.*‖ **Ecele çare bulunmaz.** *Ölümden başka her iş için bir çare bulunabilir.*‖ **Ecel geldi cihana, baş ağrısı bahane.** *Ölüm herkes için kaçınılmaz bir sondur.*‖ **Eceli gelen köpek cami duvarına siyer.** *Herkesin değer verdiği bir şeye zarar veren kimse sonucuna katlanır.*‖ **eceli gelmek,** *Ölümü kaçınılmaz olmak.*‖ **ecel-i kazā,** *{OsT} Kaza sonucu olan ölüm.*‖ **ecel-i mev'ut,** *{OsT} Doğal ölüm.*‖ **ecel-i nāgehān,** *{OsT} Ani ölüm.*‖ **eceline**

susamak, *Ölümü arzularmış gibi çok tehlikeli işlere girişmek.*|| **eceliyle ölmek,** *Herhangi bir kaza veya katil suretiyle değil de olağan sayılan biçimde ölmek.*|| **ecel-resîde,** *{OsT} Eceli gelmiş.*|| **ecel şerbeti içmek,** *Ölmek.*|| **ecel teri dökmek,** *1. Çok korkmak. 2. Çok sıkılmak, bunalım geçirmek.*

ecel[2]**, -lli** [Ar. celāl *(büyüklük)* > celil > ecell اجل] *{OsT} sf.* En büyük; çok büyük. ◻ **ecell-i mahlūkāt,** *Yaratıkların en büyüğü.*

ecele, [Ar. acele => ecele] *{ağız} zf.* Acele.

ecelem, [ecele-m ?] *{ağız} is.* Sözün başı. [DS]

ecellü, [ecel-lü اجللو] *{OsT} sf.* Eceli gelen; eceli gelmiş.

ecemiş, [ece-miş] *{ağız} sf.* **1.** Çok bilmiş. **2.** Olgun. [DS]

ecemme, [Ar. ecemme اجم] *{OsT} is.* **1.** Etli kemik. **2.** Mızraksız adam. **3.** Boynuzsuz koç.

ecemsi, [ece-msi] *sf.* Masallardaki korkunç cüceye benzer; ece gibi.

ecemük, -ğü [ece-mük ?] *{ağız}* sf. Zayıf; cılız. [DS]

-ecen, [-a-can / -e-cen / -can] *yap. e.* → -acan.

ecene, [Far. ājene] *{ağız} is.* **1.** Taşçı ya da marangozların kullandığı keski; demir kalem. **2.** Ayakkabı yapılan derileri delmek için kullanılan dik açı ağızlı bir tür zımba. **3.** Çocuk oyuncağı. **4.** *sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

ecenez, [? ecenez / ecenaz] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz. **2.** Yeteri kadar gelişmemiş, büyümemiş; zayıf; cılız. **3.** *is.* Verilen sözü bozmak için uydurulan özür. **4.** Övendirenin ucunda bulunan çamur sıyırmaya yarayan metal parça. [DS]

ecer, [Ar. a'cer أعجر => ecer] *{ağız} sf.* Yeni. [DS]

eceş, [ece-ş] *{ağız} ünl.* Kendinden küçüklere seslenme sözü. [DS]

ecet, -di [Ar. iddet => ecet ?] *{ağız} is.* Dul kadının yeniden evlenebilmek için beklemek zorunda olduğu süre. [DS] ◻ **ecet becet,** *{ağız} Görülmemiş bir şekilde.* [DS]

ecevit, [Ar. ecved ?] *{ağız} sf.* **1.** Çevik. **2.** Çalışkan. **3.** Açık fikirli. **4.** Açıkgöz. **5.** Yaramaz. **6.** Fitne.

ecfan, [Ar. cefn *(göz kapağı)* > ecfān اجفان] *(ecfa:n) {OsT}* **1.** Göz kapakları. **2.** Kirpikler. **3.** Asma çubukları.

ecfün, [Ar. ecfün اجفن] *{OsT} is.* → ecfan.

echel, [Ar. cehl > echel اجهل] *{OsT} sf.* → eçhel.

echer, [Ar. echer اجهر] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) son derece güzel. **2.** (Kişi için) gündüz iyi görmeyen; gözü kamaşan.

echere, [Ar. echere اجهره] *{OsT} is.* Pıtrak dikeni.

eci, [*eT.* eçi] *{ağız} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. **2.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **3.** Büyükanne. **4.** Saygıdeğer yaşlı kadın. **5.** Yenge. [DS] ◻ **eci bücü,** *{ağız} Kırda yetişen yenebilir bir ot.* [DS]

ecicik, -ği [az-ı-cık] *{ağız} zf.* Çok az; az; biraz. [DS]

eciç, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] > eciç] *sf.* Yakışıksız; çarpık. ◻ **eciç bücüç,** *Çarpık çurpuk; eğri büğrü.*

ecik[1]**, -ği** [az-ı-cık] *{ağız} zf.* → ecicik. [DS]

ecik[2]**, -ği** [? ecik] *{ağız} is.* Kasık. [DS]

ecik[3]**, -ği** [? ecik] *{ağız} is.* **1.** Yağmurda ıslanmış tahıl. **2.** Küçük çocuk. **3.** Köpek yavrusu. **4.** Tırpanın sapında elle tutulacak parça. [DS] ◻ **ecik boncuk,** *{ağız} Çoluk çocuk.*|| **ecik çücük,** *{ağız} 1. Küçük. 2. Ezik; çürük.* [DS]

ecil[1]**,** [? ecil] *{ağız} is.* Keçi. [DS] ◻ **ecil ecivat,** *{ağız} (Kişi için) boya ya da hastalık yüzünden benzi değişen.* [DS]

ecil[2]**,** [Ar. ecil اجيل] *(eci:l) {OsT} sf.* **1.** Geciktiren; sonraya bırakan. **2.** Geciktirilmiş (şey).

ecilik, -ği [*eT.* eçi > eci-lik] *is.* Sağdıçlık.

ecille, [Ar. celāl *(büyüklük)* > celil > ecille اجله] *{OsT} is.* Yüksek mevki sahibi ve saygıdeğer kişiler. ◻ **ecille-i ricāl-i devlet,** *{OsT} Devlet adamlarının büyükleri.*|| **ecille-i üdebā,** *{OsT} Yazarların büyükleri.*

ecim[1]**,** [*eT.* eçi > eci-m] *{ağız} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. **2.** Büyük erkek kardeş; ağabey. **3.** Kendisine saygı duyulmaya değer kadın.

ecim[2]**,** [? ecim / eccim] *{ağız} sf.* Becerikli; girişken. [DS]

ecim[3]**,** [ecim] *{ağız} is.* Borç. [DS] ◻ **ecim çekişmek,** *{ağız} 1. Dediğinde direnmek. 2. Bahse girişmek. 3. Lades tutuşmak.* [DS]|| **ecim duvar,** *{ağız} Bir çocuk oyunu.* [DS]|| **ecim ecim,** *{ağız} 1. Birbirinin serçe parmaklarını çengel gibi birbirine takarak girilen bir çocuk bahsi. 2. Lades kemiği.* [DS]|| **ecim ecim kemiği,** *{ağız} Lades kemiği.* [DS]

ecim[4]**,** [Ar. ecim اجم] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye çok devam etmekten usanç gelme. **2.** Birini hoşlanmayacağı bir duruma getirme. **3.** (Su için) kirlenme; temizliğini yitirme.

ecimek, [eci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bahse girmek; lades tutuşmak. [DS]

ecin, [Ar. ecinni / ecünnü] *{ağız} is.* Cin; peri; şeytan vb. ecinni. [DS]

ecine, [Far. ājene] *{ağız} is.* → ecene. [DS]

ecinli, [Ar. ecinni] *{ağız} sf.* Zeki fakat yaramaz çocuk. [DS]

ecinne[1]**,** [Ar. cenin > ecinne اجنه] *{OsT} is.* Ceninler.

ecinne[2]**,** [Ar. cinn > ecinne > ecinni اجنى] *{OsT} is.* → ecinni.

ecinni, [Ar. cinn > ecinne > ecinnī اجنى] *(ecinni:) {OsT} {ağız} is.* **1.** Cin; cinler; peri. **2.** *{ağız}* →

ecinli. [DS] 🗗 **ecinniler top oynamak,** *{ağız} Boş, ıssız yer.* [DS]

ecir[1], [Ar. ecr > ecīr اجير] *(eci:r) {OsT} sf.* Yalnız belli bir iş ve zaman için çalışan kişi; işçi. 🗗 **ecîr-i has,** *{OsT} Yalnızca sözleşme yaptığı kişinin işini yapan kişi; işçi.* ‖ **ecîr-i müşterek,** *{OsT} Sözleşme yaptığı kişi dışında başka başkalarının da işini gören kimse.*

ecir[2]**, -cri** [Ar. ecr اجر] *{OsT} is.* **1.** Bir iş veya hizmet karşılığında verilen şey; ücret. **2.** Sevap. **3.** Mükâfat; ödül. **4.** Ceza. **5.** *{ağız}* Aşırı güçlük ve sıkıntı. **6.** *{ağız}* Günah. [DS] **7.** *{ağız}* Öç alma; öç. [DS] **8.** *{ağız}* Kötü alın yazısı; çile. [DS] **9.** *{ağız}* Kısmet; pay. [DS] **10.** *{ağız}* Bereket. [DS] **11.** *{ağız} sf.* Yerinde; uygun; doğru. [DS] 🗗 **ecirini çıkarmak,** *{ağız} Yerini doldurmak; karşılamak; eksiğini tamamlamak.* [DS]‖ **ecirini vermek,** *{ağız} Yardım etmek.* [DS]‖ **ecir sabır dilemek,** *Baş sağlığı dilemek.*

ecir[3], [? ecir] *{ağız} sf.* Aziz; sevgili. [DS]

ecir[4], [Ar. ʿacūr عجور => ecir] *{ağız} is.* → acur. [DS]

eciş, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] > eciç / eciş] *{ağız} sf.* → eciç. [DS] 🗗 **eciş bücüş,** *1. Hiçbir yanı düzgün olmayan; eğri büğrü; çarpık. 2. Çirkin görünümlü. 3. Değersiz.* ‖ **eciş meciş,** *{ağız} Cin peri cinsinden olan.* [DS]

ecit, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* > eciç / ecit] *{ağız} sf.* → eciç. [DS] 🗗 **ecit mecit,** *{ağız} 1. Anormal denecek kadar çirkin. 2. Korku yüzünden insan yüzünün aldığı korkunç ve anormal biçim.* [DS]

ecl, [Ar. ecl اجل] *{OsT} e.* ... sebebiyle; .. yüzünden. 🗗 **ol ecilden,** *{OsT} Bu sebepten; bundan dolayı.*

ecla, -a'ı [Ar. eclaʿ اجلع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kısa dudaklı. **2.** Miskin; beceriksiz.

ecla, [Ar. celī > eclā اجلى] *(eclâ:) {OsT} sf.* Çok belli olan; pek belli; çok açık.

eclad, [Ar. cild > eclād اجلاد] *(eclâ:d) {OsT} is.* Hayvan derileri.

eclaf, [Ar. cilf *(rezil)* > eclāf اجلاف] *(eclâ:f) {OsT} is.* Ayak takımından olanlar; reziller.

eclah, [Ar. eclaḥ اجلح] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) başı kel. **2.** *is.* Araba ya da deve üstüne yapılan gölgelik; mahfel.

eclef, [Ar. cilf > eclef اجلف] *{OsT} is.* Daha edepsiz; en edepsiz; çok edepsiz.

eclik, -ği [? ec-lik] *{ağız} is.* Duvar yapımında iri taşlar arasına konulan küçük taşlar; moloz. [DS]

ecma, -a'ı [Ar. cemʿ *(toplanma; topluluk)* > ecmaʿ اجمع] *(ecma:) {OsT} sf.* Çok toplanmış; fazla birikmiş.

ecmain, [Ar. cemʿ *(toplanma)* > ecmaʿ > ecmaʿīn اجمعين] *(ecma:i:n) {OsT} zf.* Hepsi; tümü.

ecmal, [Ar. ecmel > ecmāl اجمال] *(ecma:l) {OsT} is.* Erkek develer.

ecmat, [Ar. ecme > ecmāt اجمات] *(ecma:t) {OsT} is.* Ormanlar.

ecme, [Ar. ecme اجمه] *{OsT} is.* Orman.

ecmeb, [? ecmeb] *{ağız} sf.* (Kişi için) nazik. [DS]

ecmel, [Ar. cemāl *(güzellik)* > ecmel اجمل] *{OsT} sf.* En güzel; pek güzel; daha güzel.

ecnab, [Ar. cenb > ecnāb اجناب] *(ecna:b) {OsT} is.* Yan taraflar; yanlar; kanatlar.

ecnad, [Ar. cünd *(asker)* > ecnād اجناد] *(ecna:d) {OsT} is.* Askerler; taburlar.

ecnas[1], [Ar. cins > ecnās اجناس] *(ecna:s) {OsT} is.* Türler; cinsler; çeşitler. 🗗 **ecnās-ı muhtelife,** *{OsT} Çeşitli cinsler.*

ecnas[2], [? ecnas] *{ağız} is.* Değerli taş; mücevher. [DS]

ecneb, [Ar. cenb *(uzaklaştırma)* > ecneb اجنب] *{OsT} sf.* **1.** Uzaklaştırılmış. **2.** Yabancı. **3.** (At için) sert başlı.

ecnebi, [Ar. ecneb *(uzaklaştırılmış)* > ecnebī / ecnebiye اجنبى / اجنبيه] *(ecnebi:) {OsT} sf.* **1.** Yabancı olan; başka memleketten gelmiş. **2.** *is.* Başka devlet uyruğundan olan kişi. **3.** Başka devlet.

ecnebilik, -ği [ecnebi-lik] *is.* **1.** Yabancı olma durumu; yabancılık. **2.** Başka devlet uyruğundan olma durumu.

ecnebiye, [Ar. ecneb > ecnebiye اجنبيه] *(ecnebi:ye) {OsT} sf.* **1.** Yabancı olan. **2.** Yabancı devletten olan.

ecnebiyet, [Ar. ecneb > ecnebiyyet اجنبيت] *(ecnebi:yet) {OsT} is.* Yabancılık.

ecnef, [Ar. ecnef اجنف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) beli eğri. **2.** Haktan uzaklaşmış.

ecnez, [? ecnez] *{ağız} sf.* → ecenez. [DS]

ecniha, [Ar. cenāḥ *(kanat)* > ecniḥa اجنيحه] *{OsT} is.* Kanatlar.

ecr, [Ar. ecr اجر] *{OsT} is.* → ecir[2]. 🗗 **ecr-i misil,** *{OsT} Sahibinin izni olmadan kullanılan bir şey için bilirkişilerce takdir edilip yargı organınca kabul edilen ücret.*

ecram, [Ar. cirm > ecrām اجرام] *(ecra:m) is.* Cansız cisimler. 🗗 **ecrām-ı semāviye,** *Gök cisimleri; yıldızlar.*‖ **ecrām-ı ulviye,** *gök b. Yıldızlar.*

ecras, [Ar. ceres > ecrās اجراس] *{OsT} (ecra:s) is.* Çanlar.

ecreb, [Ar. ecreb اجرب] *{OsT} sf.* (İnsan veya hayvan için) uyuz olmuş.

ecred, [Ar. ecred اجرد] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) henüz sakalı bıyığı çıkmamış; genç; tüysüz. **2.** (Yer için) otsuz.

ecribe, [Ar. cirāb > ecribe اجربه] *{OsT} is.* Bez ya da deriden yapılmış çantalar; dağarcıklar.

ecsad, [Ar. cesed > ecsād اجساد] *(ecsa:d) {OsT} is.* **1.** Cesetler. **2.** Bedenler. **3.** Cisimler; maddeler; kütleler. 🗗 **ecsād-ı seb'a,** *{OsT} Yedi madde (altın, gümüş, kalay, kurşun, demir, bakır ve harçini).*

ecsam, [Ar. cism > ecsām اجسام] *(ecsa:m) {OsT} is.* Cisimler. 🗗 **ecsām-ı felekiye,** *{OsT} Gök cisimleri.*‖ **ecsām-ı sābiha,** *{OsT} fiz. Yüzen cisimler.*‖ **ecsām-ı semāviye,** *{OsT} gök b. Gök cisimleri.*

ecsem, [Ar. ecsem اجسم] *{OsT} sf.* Gövdesi büyük olan; pek iri.

ecuc, [Ar. ecūc اجوج] *{OsT} (ecu:c) sf.* Işık saçan; parlayan.

ecü, [ecü / öcü] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) umacı. [DS]

ecücük, -ğü [azıcık] *{ağız} sf.* → ecük. [DS]

ecüç, [Ar. yecüc ? / ece *(masal cücesi)* [Tietze] *sf.* → eciç. 🗗 **ecüç bücüç,** *Eciş bücüş.*‖ **ecüç mecüç,** → eciş meciş.

ecük[1]**, -ğü** [azıcık] *{ağız} sf.* **1.** Çok az; azıcık; az. **2.** Biraz. **3.** Küçücük. [DS] 🗗 **ecük bücük,** *{ağız} Küçük çocuklara verilen sıfat.* [DS]‖ **ecük cücük,** *{ağız} Bir arada bulunan birkaç küçük çocuk.* [DS]

ecük[2]**, -ğü** [? ecük] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

ecvad, [Ar. cūd > ecvād اجواد] *(ecva:d) {OsT} is.* Cömertlikler.

ecvaf, [Ar. cevf > ecvāf اجواف] *(ecva:f) {OsT} is.* Oyuklar; kovuklar.

ecved, [Ar. cūd *(iyilik)* > ecved اجود] *{OsT} sf.* **1.** Daha iyi; pek iyi; en iyi. **2.** Pek eli açık; cömert. 🗗 **ecved-i mensucāt,** *{OsT} Dokumaların en iyisi.*‖ **ecvedü'n-nās,** *{OsT} İnsanların en iyisi; Hz. Muhammed.*

ecvef, [Ar. cevf *(boşluk)* > ecvef اجوف] *{OsT} sf.* **1.** Kof; içi boş. **2.** *mecaz.* Bilgisiz. **3.** *is. dbl.* Arap dil bilgisine göre üç harfli köklerden ikinci harfi *vav* ya da *ye* olan fiiller. 🗗 **ecvef-i vav,** *{OsT} 1. dbl. Üçlü kökünün ortası vav olduğu için kelimenin ortasının boş olması durumu. 2. mecaz. Kafası boş; boş beyinli.*

ecvibe, [Ar. cevāb > ecvibe اجوبه] *{OsT} is.* Cevaplar; yanıtlar. 🗗 **ecvibe-i müskite,** *{OsT} Susturucu cevap.*

ecyad, [Ar. cīd > ecyād اجياد] *(ecya:d) {OsT} is.* Uzun boyunlular.

ecyaf, [Ar. cīfe > ecyāf اجياف] *(ecya:f) is. {OsT}* Leşler.

ecyal, -li [Ar. cīl > ecyāl اجيال] *(ecya:l) {OsT} is.* **1.** Milletler; uluslar. **2.** Kabileler. **3.** Soylar; nesiller.

ecyed, [Ar. ecyed اجيد] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun boyunlu.

ecza, [Ar. cüz' *(parça)* > eczā' اجزاء] *(ecza:) {OsT} is.* **1.** Parçalar; kısımlar. **2.** Ciltlenmemiş kitap parçaları. **3.** Boya, kimya ve ilaç sanayiinde kullanılan birleşiklerin genel adı; kimyevi maddeler; kimyasallar. **4.** İlaç. **5.** *mat.* Askat. 🗗 **ecza dolabı,** *İçine ilk yardım malzemelerinin konulduğu küçük dolap; ilk yardım çantası.*‖ **eczāü'ş-şi'r,** *{OsT} Aruzun fâilün, fâulün, mefâilün, müstef'ilün, fâilâtün, mefâaletün, mef'ulâtün ve mütefâilâtün'den ibaret sekiz asıl parçası.*‖ **eczā-yı nāriye,** *{OsT} Yanıcı maddeler.*‖ **eczā-yı şerife,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in cüzleri.*‖ **eczā-yı tıbbiye,** *{OsT} İlaç yapılan maddeler.*‖ **eczā-yı unsuriyye,** *{OsT} Esası meydana getiren parçalar.*

eczacı, [ecza-cı] *(ecza:cı) is.* İlaç yapan ve satan diplomalı uzman. 🗗 **eczacı çanağı,** *Fayanstan yapılma silindirik gövdeli ve konik kapaklı çanak.*‖ **eczacı çırağı,** *Kalfa vasfını kazanmamış eczanelerde çalışan yardımcı.*‖ **eczacı kalfası,** *Eczânelerde en az beş yıl çalışmış yardımcı.*‖ **eczacı muavini,** *Eczane sahibinin veya sorumlu müdürünün gözetim ve denetiminde çalışan diplomalı yardımcı.*

eczacılık, -ğı [ecza-cı-lık] *is.* **1.** İlaç hazırlama işi. **2.** İlaçların hazırlanması ile uğraşan uygulamalı bilim dalı. **3.** Eczacının işi ve mesleği.

eczahane, [Ar. eczā' + Far. ḫāne اجزاخانه] *(ecza:ha:ne) {OsT} is.* İlaçların yapıldığı ve satıldığı yer; eczacı dükkânı.

eczal, -li [Ar. cizl > eczāl اجزال] *{OsT} is.* **1.** Ağaç kökleri. **2.** Tomruklar.

eczalı, [ecza-lı] *(ecza:lı) sf.* Kimyasal yoldan işlem görmüş olan. 🗗 **eczalı pamuk,** *Steril hâle getirilmiş pansuman işlerinde kullanılan pamuk.*

eczane, [Ar. eczā' + Far. ḫāne] *{OsT} is.* → eczahane.

eczasız, [ecza-sız] *sf.* Eczası olmayan.

eczem[1]**,** [Ar. cüẕām > ecẕem اجذم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) cüzamlı. **2.** Eli ya da parmakları kesik.

eczem[2]**,** [Ar. eczem اجزم] *{OsT} sf.* Burnu kesik.

-eç[1]**,** [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

-eç[2]**,** [-aç / -eç] *yap. e.* → -aç. *{eT} (aynı)*

eç eç, [eç eç / heç heç] *{eT} ünl.* Atları gayrete getirmek için, sıkıştırmak için kullanılan söz. [DLT]

eçe[1]**,** [eçē / eke / eze] *{eT} is.* **1.** Büyük kız kardeş. [DLT] **2.** Ağabey; büyük kardeş. *{ağız} (aynı)* [EUTS]

eçe[2]**,** [? eçe] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

eçer, [? eçer] *{ağız} is.* **1.** Aşevi; mutfak. **2.** Oda. [DS]

eçhel, [Ar. cehl *(bilgisizlik)* > cāhil > echel] *{OsT} is.* Çok bilgisiz; kara cahil.

eçi, [eçī / éçī / éçū / içī] *(eçi:) {eT} is.* **1.** Amca. [ETY] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] **2.** Ağabey; büyük erkek kardeş. *{ağız} (aynı)* [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS] [DS] **3.** *is.* Hanım nine. [DLT] **4.** *sf.* (Kadın ve erkek için) yaşlı; ihtiyar.

eçinmek, [eçi-n-mek / eçi-n-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Bağışta bulunmak; doyumluk vermek; kerem kılmak. [ETY]

eçki, [*eT.* eçkū] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

eçkü, [eçkū] *(eçkü:) {eT} is.* Keçi. [DLT] [Gabain] [EUTS]

eçü, [eçū / eçī] *(eçü:) {eT} is.* Ata; atalar; ecdat; eslaf. [Gabain] [Tekin] [ETY] [EUTS] 🗗 **eçü apa,** *Atalar; ecdat.*

-ed-, [ad-mak *(başka olmak; farklı olmak)* > -ad- / -ed- / -d-] *{eT} yap. e.* → -ad-.

ed[1]**,** [ed *(yans.)*] *is.* Dedikodu etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ed-ir kudür*

ed[2]**,** [ed *(yans.)*] *is.* Yoksulluk durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *ed-il düdül*

ed[3]**,** [ēḍ] *(e:d) {eT} is.* **1.** Üretilmiş mal. [Clauson] **2.** Madde; şey; cevher. [Üç İtigsizler] [EUTS] [Gabain] **3.** Mal; mülk; değerli şey; servet.[ETY] [EUTS] **4.** İpekli kumaş vb. cinsten sanat eseri olan her türlü dokuma; kumaş. [DLT] 🗗 **ed tavar,** *Taşınabilir mal ve canlı hayvanlar.*

eda[1]**, -a'ı -yı** [Ar. edā' اداء] *(eda:) {OsT} is.* **1.** Verme; ödeme. **2.** (Namaz ve diğer dinî vecibeler için) kılmak; yerine getirmek; icra etme. **3.** Bitirme. 🗗 **eda etmek,** *{OsT} Vermek; ödemek; görevini yerine getirmek.*|| **edā-yı deyn,** *{OsT} Borç ödeme.*|| **edā-yı i'tizār,** *{OsT} Özür dileme.*|| **edā-yı salāt,** *{OsT} Namaz kılma.*

eda[2]**,** [Far. edā ادا] *(eda:) {OsT} is.* **1.** İşve; naz; cilve. **2.** Tavır. **3.** *ed.* İfade tarzı; anlatım biçimi. 🗗 **eda etmek,** *{OsT} Anlatmak; ifade etmek.*

ed'ac, [Ar. edʿac ادعج] *(ed-ac) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kara ve büyük gözlü. **2.** (Nesne için) pek siyah.

edak, -kkı [Ar. daḳīḳ > edaḳḳ أدق] *{OsT} sf.* **1.** En dakik; pek dakik; daha dakik. **2.** Pek ince. **3.** Çok önemli. 🗗 **edakk-ı umūr,** *{OsT} İşlerin en önemlisi.*

edam, [Ar. edām ادام] *(eda:m) {OsT} ünl.* Sürdürsün! 🗗 **edām-Allahü,** *{OsT} Allah sürdürsün.*

edalı, [eda-lı] *sf.* İşveli; nazlı; cilveli.

edani, [Ar. denī (*alçak; aşağılık)* > edānī ادانى] *(eda:-ni:) {OsT} is.* Aşağılık kişiler; bayağı insanlar.

edat, [Ar. edāt *(alet)* ادات] *{OsT} is.* **1.** Alet; araç. **2.** *dbl.* Ek olmayan ve tek başına anlamı olmayan, ancak öteki kelime veya kelime gruplarıyla anlam ilişkisi kurmaya yarayan, anlamı aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen çekimsiz kelimeler; ilgeç. 🗗 **edat grubu,** *dbl. Bir isimle bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubu.*|| **edāt-ı haber,** *dbl. Koşaç.*|| **edat tümleci,** *dbl. Cümlenin hiçbir ögesiyle doğrudan ilişkisi olmayan, cümleye çeşitli anlam ilgisi kazandıran, görüş ve duygular üzerine dikkati çeken, içinde edat olabilen kelimeler bulunan tümleç.*

edatlı, [edat-lı] *sf. dbl.* İçinde edat bulunan. 🗗 **edatlı tümleç,** *dbl. Edatla kurulmuş tümleç.*

edda'i, [Ar. dāʿī > e'd-dāʿī الداعى] *(edda:i:) {OsT} zm.* **1.** Duacınız; size dua eden. **2.** İmparatorluk döneminde bilginler sınıfının mühür veya imzalarının üzerine koydukları kalıplaşmış ifade.

Eddeberan, [Ar. e'd-deberān الدبران] *(eddebera:n) {OsT} is. gök b.* Boğa burcunun en parlak yıldızı.

ede[1]**,** [ede ادە] *{çocuk d.} is.* **1.** Büyük erkek kardeş; ağabey. *{OsT} {ağız} (aynı)* [DS]. **2.** (Kimi yörelerde) dede. **3.** *{ağız}* Baba. [DS] **4.** *{ağız}* Büyük kız kardeş; abla. [DS] **5.** *{ağız}* Elinden iş gelir büyük adam. [DS] **6.** *{ağız}* Anne. [DS] **7.** *{ağız}* Amca. [DS] **8.** *{ağız}* Yirmi yaşına kadar olan çocuk. [DS] **9.** *{ağız}* Kendisine saygı gösterilen büyük. [DS]

ede[2]**,** [? ede / edi] *{ağız} ünl.* "Dinle!" anlamında kullanılır. [DS]

ede[3]**,** [? ede] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

edeb, [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb ادب] *{OsT} is.* → edep. 🗗 **edeb-i san'at,** *{OsT} 1. Sanat terbiyesi. 2. Sözde ve yazıda edebiyat sanatının ustalıklarını hissettirmeden kullanabilmek.*|| **edeb-perver,** *{OsT} 1. İyi yetiştirilmiş. 2. Edepli; terbiyeli.*|| **edebü'l-bahs,** *{OsT} man. Belli bir konu üzerinde konuşurken tutulacak yolu gösteren mantık dalı.*

edebî, [Ar. edeb *(terbiye)*>edebī / edebīye ادبى / ادبيه] *(edebi:) {OsT} sf.* **1.** Edebiyatla ve edebiyat etkinlikleriyle ilgili olan; yazınsal. **2.** (Dil için) milletin yazılı kültürüne uygun. **3.** Edebiyatın kendine ait teknik ve nitelikleriyle ilgili olan. **4.** Edebiyat sanatı bakımından değer taşıyan. 🗗 **edebî dil,** *ed. Yazılı eserlerde kullanılan ve konuşma dili karşılığı olan kültür dili.*|| **edebî eser,** *ed. Edebiyat sanatı bakımından değer taşıyan ve insandaki güzellik duygusuna hitabeden eser.*|| **edebî sanatlar,** *ed. Edebî eserlerde, kelimelerin çoğunlukla gerçek anlamlarının dışında başka anlamlara gelmek üzere çeşitli yollarla kullanılması suretiyle elde edilen söz hünerleri.*

edebikelam, [Ar. edeb-i kelām ادب كلام] *(edebikelám) {OsT} is. ed.* Hoşa gitmeyen, söylenmesi ayıp ve çirkin sayılan şeyleri mecazlarla, eğretilemelerle anlatma sanatı; yumuşatma; örtmece.

edebiyat, [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb > edebiyyāt ادبيات] *is.* **1.** *{OsT}* İyi eğitim görmüş kimsenin durumu; okumuşluk. **2.** *(19. yy. sonrası)* Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü; yazın. **2.** Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütününü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin. **3.** *ed.* Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı; yazın. **4.** Bu sanatın kuralları ve ürünleriyle uğraşan bilim dalı. **5.** Bir milletin, bir ülkenin, bir çağın edebî eserlerinin tümü. **6.** *mecaz.* İçten olmayan, yapmacık, boş ve süslü sözler. **7.** *gnşl.* Bir bilim kolunun çeşitli konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin tümü; literatür. ◻ **edebiyat bilimi,** *ed. Edebî eserleri teknik ve sanat değeri bakımından değerlendiren, bir söz veya yazının edebî eser sayılabilmesi için gerekli bilgi ve kuralları içeren bilim dalı.*‖ **edebiyat tarihi,** *ed. Tarihî süreç içinde edebî eserleri inceleyen bilim dalı.*‖ **edebiyat yapmak,** *mecaz. Bir konu hakkında gereksiz ve boş sözler söylemek.*

edebiyatçı, [edebiyat-çı] *is.* **1.** Edebiyat ve edebî eserlerle uğraşan kimse. **2.** Edebiyat dersi okutan öğretmen. **3.** Edebiyat öğrenimi gören öğrenci. **4.** *mecaz.* Gereksiz yere ve süslü konuşan kimse.

edebiyatçılık, -ğı [edebiyat-çı-lık] *is.* **1.** Edebiyatçı olma durumu. **2.** Edebiyatçının işi ve mesleği. **3.** *mecaz.* Palavracılık.

edebiyun, [Ar. edebiyyūn ادبيون] *(edebiyu:n) {OsT} is.* Edebiyat ile uğraşanlar.

ededmek, [eḍ-eḍ-mek] *{eT} dönşl. f. [-er]* **1.** Maddeleşmek; madde olmak. [EUTS] **2.** Büyümek; gelişmek; iyiye gitmek. [EUTS] [Gabain]

edeğen, [et-mek > e(d)-eğen ايدكن] *{eAT} {OsT} sf.* Eden; edici; çok eden.

-edek, [-a-da-k / -e-de-k] *yap. e.* → -adak.

edemik, -ği [ede-mik] *{ağız} is.* Çam sakızı. [DS]

eden, [etmek > e(t)-en] *is. dbl.* Cümlede fiilin dile getirdiği eylemi yapan varlık veya nesne; etken biçimde oluşa katılan öge; fail. ◻ **eden adı,** *dbl. Fiilin dile getirdiği eylemi yapan varlık veya nesnenin adı.*‖ **eden tümleci,** *dbl. Etken cümlede özne durumuna geçen edilgen bir fiilin tümleci.*

edep, -bi [Ar. edb *(davet; yemeğe çağırma)* > edeb ادب] *{OsT} is.* **1.** Halk arasında egemen olan en iyi ahlak; toplum töresine uygun davranış; kabalıktan kaçınma; terbiyeli davranış. **2.** İnsanı kötülükten sakındırıp iyiliğe yönelten yeti. **3.** Güzel huy ve iyi davranış. **4.** Utanma. **5.** İncelik. **6.** Edebiyat bilgisi. ◻ **edep beklemek,** *{eAT} Edebe, usule uymak.*‖ **edebini takınmak,** *Edepli davranmaya başlamak.*‖ **edep etmek,** *Utanmak.*‖ **edep erkân,** *{OsT} Uyulması gereken yol; yöntem.*‖ **Edeptir söylemesi.** *"Söylemesi, bu ortamda ayıp düşer." anlamında özür dileme sözü; affedersiniz.*‖ **Edep yahu!** *"Utan, terbiyeni takın!" anlamında uyarı sözü.*‖ **edep yeri,** *Karnın alt tarafında bulunan ve ergenlik çağında kıllanan üçgenimsi bölüm.*

edepleniş, [edep-le-n-iş] *is.* Edeplenmek eylemi veya biçimi.

edeplenme, [edep-le-n-me] *is.* Terbiyeli ve nazik olma; edeplenmek eylemi; uslanma.

edeplenmek, [edep-le-n-mek] *dönş. f. [-ir]* **1.** Edepli duruma gelmek. **2.** Kibar ve terbiyeli olmak.

edepli, [edep-li] *sf.* **1.** Edep sahibi olan. **2.** İnce, kibar ve terbiyeli. **3.** *zf.* Toplum töresine ve görgü kurallarına uygun biçimde. ◻ **edepli edepli,** *Uslu uslu, terbiyeli biçimde.*

edepsiz, [edep-siz] *sf.* **1.** Edep sahibi olmayan. **2.** Utanç verici işleri açıktan ve büyük bir ustalıkla yapan; utanmaz; terbiyesiz; hayâsız. **3.** Aşırı bir yüzsüzlükle karşısındakini yıldırmaya çalışan; şirret. **4.** *zf.* Toplum töresine ve görgü kurallarına aykırı olarak ◻ **edepsiz edepsiz,** *Edepsize yakışır biçimde; utanmadan sıkılmadan; terbiyesizce.*‖ **edepsiz mıh,** *{ağız} Uzun ve kalın demir çivi.*

edepsizce, [edep-siz-ce] *(edepsi'zce) zf.* Edepsiz bir kimseye yakışır biçimde; terbiyesizce; hayâsızca; utanmazca; şirretçe.

edepsizleşme, [edep-siz-le-ş-me] *is.* **1.** Edepsiz duruma gelme; edepsizleşmek eylemi. **2.** Edepsizce davranışlarda bulunma.

edepsizleşmek, [edep-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Edepsiz duruma gelmek. **2.** Edepsizce davranışlarda bulunmaya başlamak.

edepsizlik, -ği [edep-siz-lik] *is.* **1.** Edepsiz olan kişinin niteliği. **2.** Edepsizce davranış; utanmazlık; şirretlik.

eder[1], [eḍer] *{eT} is.* Hayvan eyeri; eyer. [DLT]

eder[2], [etmek > e(t)-er] *is.* Satılan bir malın para olarak değeri; fiyat; tutar.

eder[3], [Ar. eder ادر] *{OsT} sf.* (Kişi için) kasığı yarık.

ederfen, [Far. ederfen ادرفن] *{OsT} is. tıp.* Tuzlu balgam denilen cilt hastalığı; egzama.

edergen, [eḍ-er-gen] *{eT} sf.* **1.** Hakkını arayan. **2.** Çok arayan; çok izleyen. [DLT]

ederlemek, [eḍer-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eyerlemek. [DLT]

ederlenmek, [et-mek > e(d)-er-le-n-mek ايدرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Eder gibi davranmak; yapar görünmek.

ederlig, [eḍer-lig] *{eT} sf.* Eyerli; eyeri olan. [DLT]

ederlik, [eḍer-lik] *{eT} is.* Üzerine eyer konulan ağaç veya sehpa; eyerlik. [DLT]

edermek, [éḍ-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Aramak. [DLT] [EUTS] [Yüknekī] **2.** Takip etmek; kovalamak; arkasını bırakmamak; izlemek. [EUTS] [DLT] [KB]

edeşmek, [eyit-mek > eyd-iş-mek > edeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Tartışmak; söz atışmak. **2.** Büyüklerin sözüne saygısızca karşılık vermek.

edet, -di [Ar. âdet] *{ağız} is.* **1.** Gelenek; âdet. **2.** Yordam; usul; kural.

edevat, -tı [Ar. edāt *(araç)* > edevāt ادوات] *(edeva:t) {OsT} is.* **1.** Bir işi yapmak için aracı olan eşyalar; takımlar; aletler. **2.** *dbl.* Edatlar; ilgeçler. 🗗 **edevāt-ı kitābet,** *{OsT} Yazı araçları.*|| **edevāt-ı lāhika,** *{OsT} dbl. Sona gelen edatlar; son ekler.*|| **edevāt-ı raptiye,** *{OsT} dbl. Bağlama edatları.*

edeyan, [Far. edeyān اديان] *(edeya:n) {OsT} sf.* (Hayvan için) çok koşan.

edfa, [Ar. edfā ادفى] *(edfa:) {OsT} sf.* (Kişi için) beli bükülmüş.

edfak, [Ar. edfaḳ ادفق] *{OsT} sf.* (Kişi için) beli bükülmüş.

edfan, [Ar. defīn > edfān ادفان] *(edfa:n) {OsT} is.* Defineler.

edfer, [Ar. edfer ادفر] *{OsT} sf.* İğrenç kokulu.

edgermek, [eḏ-ger-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Gelişmek. [ETY] **2.** *gçl. f.* İyi görmek; iyi bulmak. **3.** Kulak asmak; dinlemek. **4.** Düzeltmek. [DLT]

edgü, [eḏ *(değer)* > eḏ-gü / eygü] *{eT} sf.* **1.** İyi; en iyi. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Yüknekî] [ETY] **2.** Üstün vasıf. [Üç İtigsizler] **3.** *is.* Kâr; kazanç; yarar. [ETY] [Tekin] **4.** İyilik; üstünlük. [Gabain] 🗗 **edgü ögli,** *{eT} Dost.*|| **edgü yavlak,** *{eT} İyi kötü.* [DLT]

edgüleşmek, [eḏgü-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İyileşmek. **2.** Geçinmek.

edgüli, [eḏgü-li] *{eT} sf.* **1.** İyi; üstün. [EUTS] **2.** İyilik. [EUTS]

edgülüg, [eḏgǖ-lüg] *{eT} sf.* **1.** İyi; üstün vasıflı; üstün. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] **2.** Münasip; uygun. [EUTS] **3.** *is.* İyilik. [Gabain] [EUTS]

edgülük, [eḏgǖ-lük] *{eT} is.* İyilik. [DLT] [EUTS]

edgün, [eḏgü-n] *{eT} zf.* İyilikle.

edgürek, [eḏgü-rek] *{eT} zf.* İyice; biraz iyi.

edgüti, [eḏgǖ-tī] *{eT} zf.* İyice; adamakıllı. [Tekin] [ETY] [EUTS]

edhan, [Ar. edhān ادهان] *{OsT} sf.* Sürünülecek güzel kokulu yağlar.

edhem, [Ar. edhem ادهم] *{OsT} is.* Kara yağız at.

edhine, [Ar. duḫān *(duman)* > eḏhine ادخنه] *{OsT} is.* Dumanlar.

-edi, [-adı / -edi] *{eAT} çek e.* → -adı.

edi[1], [edi] *{eT} zf.* **1.** Hiç; asla. [ETY] **2.** Tamamıyla. [ETY]

edi[2], [*eT.* et-mek > et-ig / et-ik > e(t)-i] *{ağız} is.* **1.** Bir iş yapma. **2.** Yapılan iş. **3.** Yapılış; yapma biçimi. [DS]

edi[3], [edi] *{ağız} is.* Büyü. [DS]

edi[4], [ede / edi] *{ağız} ünl.* "Dinle!" anlamında söylenir. [DS]

edi[5], [Ar. edī ادى] *(edi:) {OsT} is.* **1.** Küçük kap. **2.** *sf.* (Kişi için) küçük fakat belalı.

edib, [Ar. edīb / edībe اديب / اديبه] *(edi:b) {OsT} sf.* → edip.

edibane, [Ar. edīb + Far. -āne اديبانه] *(ediba:ne) {OsT} zf.* **1.** Terbiyeli ve nazik olarak. **2.** Bir yazara yakışır biçimde.

ediben, [et-mek > ed-iben] *{ağız} sf.* Yapan; eden. [DS]

edig, [éd-ig / it-ik] *{eT} is.* **1.** Hazırlık. **2.** Düzen; usul. **3.** Durum; hâl. **4.** Süs.

edigey, [Tatar. edigey] *{ağız} is.* Amca. [DS]

ediglig, [étig-lig / édig-lig] *{eT} sf.* → etiglig.

edigsiz, [étig-siz / édig-siz] *{eT} sf.* → etiksiz.

edik[1], **-ği** [*eT.* etük > edik ادك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılmış, sokağa çıkarken veya yolculukta giyilen kısa konçlu çizme; köylü çizmesi. **2.** Kadın ayakkabısı. **3.** *{ağız}* Çocuk ayakkabısı; patik. **4.** *{ağız}* Mest. **5.** *{ağız}* Kısa konçlu yün çorap. **6.** *{ağız}* Köylü yemenisi; pabuç. **7.** *{ağız}* Terlik. **8.** *{ağız}* Ayakkabı. **9.** *{ağız}* Fotin. **10.** *{ağız}* Karda yürümeye yarayan ayakkabı. 🗗 **edik başmak,** *{eAT} Edik.*|| **edik düdük,** *1. Öte beri; ne varsa. 2. Küçük. 3. Beceriksiz.*

edik[2], **-ği** [? edik] *{ağız} is.* Arıların ayağında toplanan sarı renkli mum; polen.

edik[3], **-ği** [Erme. hedig => hedik > edik] *{ağız} is.* Mısır yarması. [DS]

edik[4], **-ği** [et-mek > ed-ik] *{ağız} is.* İlgi. [DS]

edikçi, [edik-çi ادیکچی] *{eAT} {OsT} is.* Ayakkabıcı; mestçi; kunduracı.

ediklemek, [edik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağılacak hayvanın memelerini ovuşturmak. **2.** (Buzağı veya kuzu için) anasını emerken burnu ile dürtüklemek. **3.** Sağılan inek veya koyunu ikinci kez bir daha sağmak. **4.** İneği sağmadan önce veya biraz sağdıktan sonra buzağısını emzirmek. [DS]

edikmek, [eḏ-ik-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Başarmak. [EUTS] **2.** Elde etmek; üretmek; husule getirmek. [Gabain] [EUTS] **3.** *dönşl. f.* Meydana getirmek; husule gelmek. [Gabain] [EUTS] **4.** Gelişmek; büyümek.[DLT] **5.** İyi hâlde olmak. [Clauson]

edikt, [Lat. edictum > Alm. Edikt] *is.* **1.** Resmî kararname. **2.** Sıkıyönetim emri.

ediktirmek, [edik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → ediklemek. [DS]

edilgen, [et-mek > e(t)-il-gen] *sf.* **1.** Edilme durumunda bulunan. **2.** Olayları tepkisiz karşılayan. **3.** Kendi kararıyla değil de başkasının etkisi ile eylemde bulunan; pasif. **4.** (Kişi için) bir girişimde

etkin olarak rol almayan. **5.** *dbl.* (Özne için) cümlede eylemi yapmasına rağmen belli olmayan; meçhul. 🗗 **edilgen büyü,** *folk. Zararlı dış etkileri uzaklaştırmaya, bu zararlara karşı savunmaya veya bunlardan kaçınmaya yönelik büyü.*|| **edilgen çatı,** *dbl.* "*-il*" *veya* "*-in*" *ekleriyle kurulan, öznenin yapılan işin etkisi altında kaldığını belirten fiil çatısı.*|| **edilgen fiil,** *dbl. Edilgenlik eklerini almış olan, öznesi belli olmayan fiil.*

edilgenleşme, [edilgen-le-ş-me] *is.* **1.** Edilgen durumuna gelme. **2.** *dbl.* Etken bir biçimin edilgen biçime geçmesi.

edilgenleşmek, [edilgen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Edilgen durumuna gelmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçmek.

edilgenleştirilmek, [edilgenleş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Edilgen durumuna getirilmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçirilmek.

edilgenleştirmek, [edilgenleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] is.* **1.** Edilgen duruma getirmek. **2.** *dbl.* Etken biçimde iken edilgen biçime geçirmek.

edilgenlik, -ği [edilgen-lik] *is.* **1.** Edilgen olma durumu. **2.** Olayları tepkisiz karşılayan kişinin tutumu. **3.** Bir işte girişken veya bizzat yapan olmama durumu.

edilgi, [et-mek > e(t)-il-gi] *is.* Dıştan gelerek bir şey üzerinde değişikliğe yol açan etken; infial.

edilgin, [e(t)-il-gin] *sf.* **1.** Etkin ve yapıcı değil de alıcı durumda olan; münfail. **2.** Bir edilginin etkisinde kalan.

edilginlik, -ği [edilgin-lik] *is.* **1.** Edilgin olma durumu. **2.** Bir edilgi etkisinde kalma durumu.

edille, [Ar. delil *(sebep; kılavuz)* > edille ادله] *{OsT} is.* **1.** Kılavuzlar; deliller. **2.** Bir konuyu veya davayı ispat etmeye yarayan belgeler; sebepler. 🗗 **edille-i akliye,** *{OsT} Akla, kanuna uygun, sağlam deliller.*|| **edille-i asliye,** *{OsT} isl. İslam hukukunun, Kur'an, sünnet, icma-i ümmet, kıyas-ı fukahadan ibaret olan dört ana dayanağı; edille-i şer'iye.*|| **edille-i şer'iye,** → edille-i asliye.

edilme, [etmek > e(t)-il-me] *is.* Edilmek eylemine uğrama; yapılma.

edilmek, [etmek > e(t)-il-mek] *yard. edil. f. [-ir]* Etmek eylemine uğramak; etmek fiiline konu olmak; yapılmak.

edim[1], [et-mek > e(t)-im] *is.* **1.** Yapılmış, gerçekleşmiş iş; amel; fiil; performans. **2.** *huk.* Alacaklının talep edebileceği, borçlunun da ödemek zorunda olduğu davranış. **3.** *fel.* Gerçekleşme durumunda anlam kazanan ve kavranır olan, insanın bilinçli olarak yaptığı tek tek davranışları; amel; fiil. **4.** *dbl.* Kullanım. 🗗 **edim bilimi,** *Konuşmacının edimde kullandığı güdüleme, tepki, etkileşim gibi olguları inceleyen bilim dalı; pragmatik.*|| **edim söz,** *dbl. Bir konuşmacının dinleyiciyi etkileyen; olumlu veya olumsuz tepki vermesine (edimde bulunmasına) yol açan sözleri.*

edim[2], [Ar. edimme *(deri)* > edîm ادیم] *(edi:m) {OsT} is.* **1.** İşlenmiş deri. **2.** Yüz; satıh. 🗗 **edîm-i arz,** *Yeryüzü.*

edimci, [e(t)-im-ci] *is.* **1.** Edimde bulunan kişi veya grup. **2.** Toplumsal etkileşimde bulunan bireylerden her biri; fail; aktör.

edimek, [edi-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Yüksekte olmak. [İKPÖy.]

edimleşme, [e(t)-im-le-ş-me] *is. fel.* **1.** Erkten edime geçme durumu. **2.** Güç durumundan gerçekliğe geçiş.

edimli, [e(t)-im-li] *sf.* **1.** Edimi olan; edim sahibi olan. **2.** Edime dayanan; amelî; uygulamalı. 🗗 **edimli olarak,** *Edime dayalı olarak; fiilî; bilfiil.*

edimme, [Ar. edimme ادمه] *{OsT} is.* Derinin ikinci tabakası. 🗗 **edimme-i dâhilî,** *biy. İç deri.*

edimsel, [e(t)-im-sel] *sf.* **1.** Edim niteliğinde olan. **2.** Gerçek olarak var olan; somut; bilfiil; fiilî. **3.** *dbl.* Bir konuşmacının söylediklerinden dinleyiciyi etkileyen; yapma eylemine yöneltici (edimde bulunmasına neden olucu) nitelik taşıyanı; gerçekleştirici. **4.** *fel.* Gerçekleşmiş olan; fiilî. 🗗 **edimsel bileşen,** *dbl. Konuşmacı ile göstergeler arasında bağıntıyı gerçekleştiren bileşen; kullanımsal bileşen.*

edimselleştirme, [e(t)-im-sel-le-ş-tir-me] *is. fel.* Olabilir durumdaki bir olguyu gerçeğe çevirme; gerçekleştirme; uygulama; edimsel kılma.

edin, [aḍ-ın / eḍin] *{eT} zf.* Başka; bundan başka; dışında. [DLT]

edinç, -ci [et-mek > e(t)-in-ç] *is.* Edinilen şey; müktesebat.

edindirmek, [edin-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → ediklemek.

edinilme, [et-mek > e(t)-in-il-me] *is.* Sahip olunma; edinilmek eylemi.

edinilmek, [et-mek > e(t)-in-il-mek] *edil. f. [-ir]* Edinmek eylemi yapılmak.

edinim, [et-mek > e(t)-in-im] *is.* **1.** Edinme işi; sahip olma. **2.** Kazanma; iktisap. **3.** *bsy.* Bilgisayarda yürütülecek bir işlem için gerekli olan bilgileri alma. **4.** *dbl.* Bir dili konuşan kişiye bu dili başarı ile kullanabilmesi için gerekli beceri ve bilgiyi kazandıran faaliyetlerin tümü.

edinme, [et-mek > e(t)-in-me] *is.* Sahip olma, kazanma; edinmek eylemi.

edinmek, [*eT.* ét-mek > ét-in-mek > ed-in-mek ادغك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Herhangi bir yolla sahip olmak; kazanmak. **2.** Kendine sağlamak; kendini o nesneye sahip kılmak; iktisap etmek. **3.** *{eAT}* Yapınmak.

edinsel, [edin-mek > edin-sel] *sf.* Sonradan edinilmiş olan. 🗗 **edinsel hastalık,** *Kalıtım veya bir organik*

bozukluk olmadan edinilen hastalık.|| **edinsel bağışıklık yetersizliği,** *AİDS.*

edinti, [edin-mek > edin-ti] *is.* Edinilmiş, kazanılmış şey.

edip, -bi [Ar. edeb > edīb ادیب] *{OsT} sf.* **1.** Edepli; terbiyeli. **2.** İyi eğitilmiş. **3.** Edebiyatla uğraşan. **4.** *is.* Edebî eser meydana getiren; yazar; şair. **5.** *{ağız}* Kurul. [DS]

edipyatmak, [et-mek+ yat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yapıp durmak; sürekli yapmak. [DS]

edir, [?edir] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

edirem, [er-dem / edirem] *{eT} is.* **1.** Erkeklik; erkek kalitesinde; kuvvet; kabiliyet; güç. [EUTS]. [Gabain] **2.** Fazilet, erdem. [Gabain] [EUTS] [EUTS]

edirgudur, [edir+gudur] *{ağız} sf.* Karışıklık. [DS]

edirmek, [aḍ-ır-mak / edirmek / üdürmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Seçip ayırmak; ayırmak. [DLT]

edirtmek, [edir-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → ediklemek. [DS]

edisyon, [Fr. édition] *is.* Basım. 🗗 **edisyon kritik,** *Tenkitli basım.*

ediş[1], [et-mek > ed-iş] *is.* **1.** Etmek eylemi ve biçimi. **2.** İş; faaliyet; eylem; hareket.

ediş[2], [eḍiş / iḍiş] *(idhiş) {eT} is.* Kap kacak; çanak çömlek. [EUTS]

ediş[3], [et-iş / ed-iş ?] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

edişetmek, [e(t)-iş-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yansılamak; benzetlemek. [DS]

edişken, [eyit-mek > eyit-iş-ken > ediş-ken] *{ağız} sf.* Her söze cevap veren; hiçbir sözün altında kalmayan. [DS]

edişmek[1], [et-mek > e(d)-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birlikte yapmak; yapma etme işinde yardımlaşmak. **2.** Karşılıklı birbirine yapmak. **3.** *{ağız}* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

edişmek[2], [eyit-mek > eyi(t)-iş-mek > ediş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Söz atışmak; tartışmak. **2.** Büyüklerin sözüne saygısızca karşılık vermek. **3.** (Kadınlar için) aralarında çekişmek. [DS]

editlemek, [edit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kuzu, buzağı vb. için) anasını yalancıktan emmek. **2.** Yavrusu ölmüş hayvanı oyalayarak sütünü sağmak. [DS]

editmek, [edit-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yapmak; etmek; kurmak. **2.** *{ağız}* Buzağıyı çok önceden emdirmek. [DS]

editör, [Lat edere *(çıkarmak, yaymak)* > Fr. éditeur] *is.* **1.** Yayımlayıcı; naşir. **2.** Basımcı; tabi.

editörlük, -ğü [editör-lük] *is.* **1.** Editörün işi. **2.** Yayımcılık.

edittirmek, [edit-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* → ediklemek.

ed'iye, [Ar. du'ā > ed'iye ادعیه] *(ed-iye) {OsT} is.* Dualar; yalvarmalar. 🗗 **ed'iye-i hayriye,** *{OsT} Hayırlı dualar.*|| **ed'iye-i me'sure,** *{OsT} 1. Hz. Muhammed (sa) ve diğer İslam büyüklerinden aktarılarak gelen dualar. 2. Hadislerdeki duaların okunma şartları ve kaç defa okunacaklarını açıklayan kitaplar.*

ediz, [éḍīz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] **2.** Geniş; engin; [Yüknekî] **3.** *is.* Yüksek yer; her şeyin yükseği. [DLT] **4.** Oğuz boyundan bir kolun adı. [EUTS] 🗗 **ediz tag,** *{eT} Geçit vermeyen yüksek dağ.* [DLT]

edizlenmek, [éḍiz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Engel görmek; sarp saymak. [DLT]

edizlik, [éḍiz-lik] *{eT} is.* Yükseklik. [DLT]

edlelmek, [ēḍ-le-l-ımek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Islah olunmak. [DLT] **2.** Araştırılmak. [DLT]

edlem, [Ar. edlem ادلم] *{OsT} sf.* (Kişi için) kara yağız; siyah.

edlemek[1], [eḍ-le-ımek / ey-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Toprağı işlemek; çift sürmek; ekmek. [Yüknekî] **2.** Kurmak; yapmak; eylemek.

edlemek[2], [eḍ-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Değer vermek; ehemmiyet vermek. [DLT] **2.** Aklına getirmek. [DLT] **3.** Ülkü hâline getirmek. [DLT] **4.** Tesir etmek. [DLT]

edleşmek, [eḍ-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Saygı dolayısıyla birbirini aramak, sormak. **2.** Birbirine karşılıklı ikramda bulunmak. [DLT]

edletmek, [eḍ-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İyileştirmek; ıslah ettirmek. [DLT]

edlig, [eḍ-lig] *{eT} sf.* **1.** Müreffeh; varlıklı; servet sahibi; zengin. [EUTS] [Gabain] **2.** Değerli; kıymetli. [ETY] [Gabain] **3.** Yararlanılan; yararlı. [DLT]

edligsiz, [eḍ-lig-siz] *{eT} sf.* Değersiz; kıymetsiz. [EUTS] [Gabain]

edm, [Ar. edm ادم] *{OsT} is.* İki nokta veya nesne arasını birleştirme.

edmen, [Far. edmen ادمن] *{OsT} is.* Katıksız misk.

edmek, [ét-mek / éd-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → etmek.

edmiga, [Ar. dimāġ > edmiġa ادمغه] *{OsT} is.* Beyinler.

edmu, -uu [Ar. dem > edmū' ادمع] *{OsT} is.* Gözyaşları.

edna, [Ar. denī *(alçak)*> ednā ادنا / ادنی] *(edna:) {OsT} sf.* **1.** En alçak; en aşağı. **2.** En bayağı; en adi. **3.** Çok küçük; çok az.

ednas, [Ar. ednās اداناس] *(edna:s) {OsT} is.* **1.** Pisliker. **2.** *sf.* (Kişi için) çapkınlar; aşağılık olanlar.

ednetmek, [aḍın-ā-t-mak > ednē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bulunduğu hâlden başka bir duruma getirmek; değiştirmek. [DLT]

edometre, [Fr. œdomètre] *is.* Toprağın sıkışma durumunu ölçmeye yarayan alet.

edra, -aı [Ar. edraʿ ادرع] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) başı kara, vücudu beyaz. **2.** Hecin.

edred, [Ar. edred ادرد] *{OsT} sf.* Dişsiz.

edrek[1]**, -ği** [Far. edrek ادرك] *{OsT} is.* Taze zencefil.

edrek[2]**, -ği** [? edrek] *{ağız} is.* Kalaycı ve demircilerin ateşi karıştırmakta kullandıkları demir çubuk. [DS]

edrem[1]**,** [er-dem / edirem] *{eT} is.* **1.** Erkeklik; erkek kalitesinde; kuvvet; kabiliyet; güç. [EUTS]. [Gabain] **2.** Fazilet, erdem. [Gabain] [EUTS]. **3.** *zf.* Erkekçe.

edrem[2]**,** [Ar. edrem ادرم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dişleri dökülmüş. **2.** (Nesne için) dümdüz.

edrem[3]**,** [Far. edrem ادرم] *{OsT} is.* Eyer altına konulan keçe.

edremlig, [ed-(i)r-em-lig] *{eT} sf.* Erdemli; muktedir; faziletli. [Gabain] [EUTS]

edreng, [Far. edreng ادرنگ] *{OsT} is.* Sıkıntı; musibet.

edriye, [Fr. étrier] *is.* → etriye.

edsak, -ğı [Ar. edsaḳ ادسق] *{OsT} sf.* (Kişi için) büyük ağızlı.

edsem, [Ar. edsem ادسم] *{OsT} sf.* (Nesne için) pek yağlı.

edser, [Ar. edṣer ادثر] *{OsT} sf.* (Kişi için) gafil.

edsiz, [eḍ-siz] *{eT} is.* **1.** Cisimsizlik; cismanî olmama; maddî olmama. [Üç İtigsizler] **2.** *sf.* Yararsız; faydasız; istifadesiz. [ETY] [EUTS] **3.** Gereksiz; lüzumsuz. [EUTS]

edük, -ğü [et-ük / ed-ük ادك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Ayakkabı; pabuç. [ETY] [DS] **2.** → edik. 🗗 **edük düdük,** *{ağız} 1. Ufak tefek şeyler; öte beri; şu bu. 2. Küçük. 3. Beceriksiz.*

edüklemek, [edik-le-mek / edük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Ediklemek. **2.** (Buzağı için) annesinin memesinden azar azar süt emmek.

edüldüdül, [? edil+düdül] *{ağız} sf.* Geçim sıkıntısı çeken; yoksul; fakir.

-edür, [-adur / -edür] *{eAT} çek. e.* → -adur.

edürkudür, [? edür+kudür] *{ağız} is.* Dedikodu.

eduz, [eḍüz / eḍüz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [EUTS] **2.** Oğuz boyundan bir kolun adı. [EUTS]

edva, -a'i [Ar. dā> edvāʾ ادواء] *(edva:) {OsT} is.* Dertler; hastalıklar; illetler.

edvar, [Ar. devr > edvār ادوار] *(edva:r) {OsT} is.* **1.** Devirler; zamanlar; çağlar; asırlar. **2.** Daire. **3.** Doğu musikisi kurallarını inceleyen eser. 🗗 **edvār-ı sābıka,** *{OsT} Geçmiş zamanlar.*|| **edvar musikisi,** *{OsT} müz. Türk halk müziği.*

edveş, [Ar. edveş ادوش] *{OsT} sf.* (Kişi için) gözü dumanlı.

edviye, [Ar. devā > edviye ادويه] *{OsT} is.* İlaçlar. 🗗 **edviye-i mukāvviye,** *{OsT} Kuvvet şurupları.*|| **edviye-i müessire,** *{OsT} Etkili ilaçlar.*|| **edviye-i nebātiye,** *{OsT} Bitkisel ilaçlar.*

edyak, -ğı [Ar. dīk > edyāk اديك] *(edya:k) {OsT} is.* Horozlar.

edyan, [Ar. dīn > edyān اديان] *(edya:n) {OsT} is.* Dinler.

edyar, [Ar. deyr > edyār اديار] *(edya:r) {OsT} is.* Kiliseler; manastırlar.

ee, [eʾɐ / ee] *(eʾ-e) {çocuk d.} is.* **1.** Büyük aptes; kaka; bok. **2.** *sf.* Kötü; çirkin; berbat.

ef[1]**,** [ef *(yans.)*] *is.* Esinti, üfleme, yanma gibi hareketleri, yürek çarpıntısını anlatan kök. [Zülfikar] *ef-el-ek, ef-ele-mek, ef-il efil, ef-il-ti, ef-ir, ef-ir efir, ef-ir-de-mek, ef-ir-ik-li, ef-ir nefir, ef-ir üfür* 🗗 **ef kaf iş yapmak,** *{ağız} Baştan savma iş yapmak; üstünkörü iş yapmak.* [DS]|| **efşef etmek,** *{ağız} 1. Gereksiz yere harcamak. 2. Har vurup harman savurmak.*

ef[2]**,** [eb / eb / ew / üw / üy / öy] *{eT} is.* Ev. [DLT]

ef'a, [Ar. efʿā افعى] *(ef-a:) {OsT} is.* **1.** Engerek yılanı. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) kötü yaradılışlı.

efadıl, [Ar. faźl > efāźıl / efāḍıl افاضل] *(efa:dıl) {OsT} is.* → efazıl.

efahim, [Ar. faḫāmet *(ululuk)* > efāḫim افاخم] *(efa:-him, h kalın söylenir) {OsT} is.* En büyükler.

efahis, [Ar. ufḥuş > efāḥīş افاحيص] *(efa:hi:s, h kalın söylenir) {OsT} is.* Kaya kovuklarındaki kuş yuvaları.

efa'i, [Ar. efʿā *(engerek yılanı)* > efāʿī افاعى] *(efa:i:) {OsT} is.* Engerek yılanları.

efa'ik, [Ar. efīke > efāʾik افائك] *(efa:ik) {OsT} is.* Yalanlar; uydurma sözler.

efa'il, [Ar. fiʿl *(iş)* > efʿīle > efāʿīl افاعيل] *(efa:i:l) {OsT} is.* Yapılan işler. 🗗 **efāil ve tefāil,** *{OsT} 1. ed. Nazımda hecelerin uzun ya da kısa olması için sembol olarak kullanılan kelimelerden ikisinin adı. 2. mecaz. Aruz ölçüsü kullanarak şiir yazma; aruz veznini kullanma.*

efakil, [Ar. efkel > efākil افاكل] *(efa:kil) {OsT} is.* Titreyenler; titrekler.

ef'al, [Ar. fiʿl *(iş)* > efʿāl افعال] *(ef-a:l) {OsT} is.* **1.** Fiiller; işler; hareketler; eylemler. **2.** *dbl.* Fiiller; eylemler. 🗗 **ef'āl-i aklîye,** *{OsT} Akla dayalı işler; aklın işleri.*|| **ef'āl-i hasene,** *{OsT} İyi hareketler; iyi işler; güzel davranışlar.*|| **ef'āl-i muzırrā,** *{OsT} Zararlı işler.*|| **ef'āl-i seyyie,** *{OsT} Kötü işler.*

efanin, [Ar. üfnūn > efānīn افانين] *(efa:ni:n) {OsT} is.*

1. Sarmaşık gibi birbiri içine girmiş ağaç dalları. **2.** Değişiklikler; yeni iş, durum ve şartlar.

efarit, [Ar. ʿifrīt > ʿafārīt عفاريت] *(efa:ri:t) {OsT} is.* **1.** Şeytanlar. **2.** Helekârlar; kurnazlar. **3.** Hain cinler.

efatih, [Ar. efātīḥ افاتيح] *(efa:ti:h) {OsT} is.* Mantarlar.

efavic, [Ar. efāvic افاويج] *(efa:vic) {OsT} is.* Bölükler; takımlar.

efavik, [Ar. fuvāḳ > efāviḳ افاويق] *(efa:vi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hıçkırıklar.

efaviye, [Ar. efāviye افاويه] *(efa:viye) {OsT} is.* Yemeğe konulan baharat.

efayik, -ği [Ar. efīke > efāyik افايك] *(efa:yik) {OsT} is.* Yalanlar; uydurma sözler.

efazıl, [Ar. faẓl *(erdem)*>efḍal> efāżıl / efāḍıl افاضل] *(efa:zıl) {OsT} is.* Çok üstün, kâmil olanlar. 🗗 **efāzil-i ukalā,** *{OsT} Akıllıların en bilinenleri.*

efci, [ev > ev-ci > efci] *{ağız} sf.* (Erkek için) kadın gibi iş gören.

efcik, -ği [ef *(yans.)* > ef-cik] *{ağız} sf.* Önemsiz; değersiz; boş. 🗗 **efcik kefcik,** *{ağız} İşe yaramayan şeyler; gereksiz ve boş şeyler.*

efdah, [Ar. faḍīḥ > efḍaḥ افضح] *{OsT} sf.* Daha rezil; pek rezil; en rezil.

efdal[1]**,** [Ar. fāżıl / fāḍıl *(erdemli)* > efḍal افضل] *{OsT} sf.* **1.** En fazla; en üstün. **2.** En erdemli; daha erdemli.

efdal[2]**,** [Ar. faẓl > efḍāl افضال] *(efda:l) {OsT} sf.* **1.** İyilikler; ihsanlar. **2.** Fazlalar; fazla olanlar. **3.** Üstün özellikler; erdemler.

efdal[3]**,** [Ar. efḍal] *{ağız} sf.* **1.** Ucuz. **2.** Kolay. [DS]

efdaliyet, [Ar. efḍaliyyet افضليت] *{OsT} is.* Daha faziletli olma; üstünlük; erdemlilik.

efder, [Far. efder افدر] *{OsT} is.* **1.** Amca. **2.** Amca, hala, teyze çocukları. **3.** Yeğenler.

efdik, -ği [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > ef-dik / ef-tik] *{ağız} is.* **1.** → eftik. **2.** Çaba; heves. [DS]

efdiklemek, [*eT.* evdi-mek / ef *(yans.)* > efdik-lemek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → eftiklemek. [DS]

efe, [Yun. ephévos *(yiğit; delikanlı)* ? / efendi [Tietze]] *is.* **1.** Yiğit; genç erkek; kabadayı. **2.** Ege bölgesinde köy yiğitlerine verilen unvan. **3.** Köylerde efendi, bey yerine kullanılan hitap sözü. **4.** Ağabey. **5.** Zeybeklerin yiğitlik gösterenlerden kendilerine seçtikleri başkan. **6.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru Batı Anadolu'da ortaya çıkan çete reislerine verilen isim. **7.** *{ağız}* Ağabey. [DS] **8.** *{ağız}* Dede. [DS] **9.** *{ağız}* Çoban köpeği. [DS] **10.** *{ağız} sf.* Evsiz barksız; işsiz güçsüz. [DS] **11.** *{ağız} ünl.* Kadınların erkeklerini çağırmakta kullandıkları seslenme ünlemi. [DS] **12.** *{ağız}* Kadınların kayınbiraderini çağırmakta kullandığı seslenme ünlemi. [DS] 🗗 **efe yürüyüşü,** *Atın başını dikerek gösterişli bir biçimde yürümesi.*

efece, [efe-ce] *(efe'ce) zf.* Efe gibi; efeye yakışır biçimde.

efedi, [ef *(yans.)* > ef-ed-i] *{ağız} is.* İnce, saydam kâğıt. [DS]

efedik, -ği [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > ef-ed-ik / ef-dik] *{ağız} is.* Zaman geçirmek için gereksiz ve önemsiz bir işle uğraşma; oyalanma, eğlenme. [DS]

efek[1]**, -ği** [ef *(yans.)* > ef-ek] *{ağız} is.* **1.** Toz gibi yağan kar. **2.** Saman kâğıdı. [DS]

efek[2]**, -ği** [Yun. efekhi] *is. bot.* **1.** Yem bitkisi olarak yetiştirilen bitki; fiğ, *(Vicia sativa).* **2.** Hayvan yemi olarak yetiştirilen yarım metre kadar boylu, pembe çiçekli çok yıllık otsu bitki; korunga, *(Onobrychis viciifolia).* 🗗 **efek otu,** *{ağız} Korunga.* [DS]

efekt, [İng. effect] *is.* **1.** Sonuç; netice. **2.** Bir sanat eserinde yaratılmak istenen etki; tesir. **3.** Radyo ve televizyon yayınlarında, tiyatro oyunlarında, film seslendirmelerinde hareketlere bağlı olan seslerin doğal kaynaklar dışında çeşitli kaynaklar yardımıyla yapay olarak gerçekleştirilmesi işlemi.

efektif, [Fr. effféctif] *is.* **1.** Nakit para; hazır para. **2.** Bir kurumun kadrosunda fiilen çalışanların sayısı. **3.** *ekon.* Çek ve benzeri tahsil edilebilen senetlerin dışında kalan nakit kâğıt ve madenî para. **4.** *eko.* Döviz işlemlerinde çeşitli ticarî senetler dışındaki kâğıt ve madenî yabancı para miktarı.

efelek[1]**, -ği** [ef *(yans.)* > ef-e-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Herkesin söylediğini yapan. **2.** İltifattan hoşlanan. **3.** Aceleci; çok telaşlı. **4.** Deli gibi davranan.

efelek[2]**, -ği** [Erme. avel => avel-lik > efelek] *bot.* Yapraklarından sebze olarak yararlanılan, bazı türlerinin tohumları çay gibi hazırlanarak içilen, pek çok çeşidi bulunan çok yıllık otsu bitkiler; labada; ışgın, *(Rumex alpinus, Rumex conglomeratus, Crispus, Rumex olympicus).*

efelekli, [ef *(yans.)* > efele-k-li] *sf.* Aceleci; telaşlı; delice davranan.

efelemek, [ef *(yans.)* > ef-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Rüzgâr için) esmek. **2.** *gçl. f.* Yıkamak. [DS]

efeleniş [efe-len-iş] *is.* Efelenmek eylemi veya biçimi.

efelenme, [efe-le-n-me] *is.* Diklenme; kafa tutma; efelenmek eylemi.

efelenmek, [efe-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Diklenmek; kafa tutmak.

efeleşme, [efe-le-ş-me] *is.* Efe durumuna gelme; efeleşmek eylemi.

efeleşmek, [efe-leş-mek] *dönşl.f. [-ir]* Efe durumuna gelmek; efe gibi olmak.

efelik[1]**, -ği** [efe-lik] *is.* **1.** Efe olma durumu. **2.** Kabadayılık. ◻ **efelik etmek,** *Kabadayılık etmek; kabadayılık taslamak.*|| **efelik taslamak,** *Diklenip kafa tutmak; kabadayılık etmeye kalkışmak.*

efelik[2]**, -ği** [ef *(yans)* > ef-e-le-k] *sf.* → efelek.

efem, [efe + -m] *ünl.* Efendim!

efemine, [Fr. effeminé] *is.* **1.** Görünüş ve davranışı bakımından kadına benzeyen erkek. **2.** *sf.* (Erkek için) kadınlara özgü davranışları olan; erkek işlerinden uzak kalan; hanım evladı.

efen[1]**,** [ef *(yans.)* > ef-en] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok gıdıklanan. [DS]

efen[2]**,** [Ar. ehven] *(e:fen) {ağız} sf.* Kolay. [DS]

efendi, [Yun. authéntēs *(sahip)* > eféntis => efendi] *(efe'ndi) {OsT} is.* **1.** Eskiden şehzadeler, din adamları, eğitim görmüş kimseler için *"bay"* anlamında kullanılan unvan. **2.** Bugün için oldukça yaşlı kimseler için kullanılan *"bay"* anlamında kullanılan unvan. **3.** Sahip; iye. **4.** (Kadın için) bey; koca. **5.** (Hizmetçiler ve uşaklar için) evin çalışan erkeği; hizmeti görülen adam. **6.** *sf.* Kibar; saygıdeğer; terbiyeli; nazik; ince; çelebi. **7.** *ünl.* (Erkekler için) seslenme sözü. ◻ **efendi adam,** *Düzenli, derli toplu ve çevresine saygılı kimse.*|| **efendi ahlakı,** *Nietzsche'nin egemen, hür ve güçlü insana ait olan küçük ve değersiz şeyleri hesaba katmama, aldırış etmeme gibi yaşama tutumuna verdiği ad.*|| **efendi biçimi,** *Daha çok okumuş kesimlerce tercih edilen bir fes türü.*|| **efendi daîmiz,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde padişahların şeyhülislamlara hitap sözü.*|| **efendi efendi,** *Uslu uslu; terbiyeli olarak.*|| **efendi gibi yaşmak,** *Rahat ve huzur içinde yaşamak.*|| **efendiden bir adam,** *Efendi görünüşlü bir adam; kibar erkek.*|| **efendi kapısı,** *Yeniçeri kâtibinin yanında çalışan yazıcılar.*|| **Efendiler götürsün!** *Çağrıldığı zaman "Efendim!" diye cevap verip de gitmeyen kişiye söylenen "Öl!" anlamında beddua sözü.*|| **Efendime söyleyeyim!** *Konuşurken, söylenecek söz bulamayınca vakit kazanmak için söylenir.*|| **Efendim nerde, ben nerdeyim.** *"Ben ne söylüyorum, siz ne anlıyorsunuz?" anlamında yakınma sözü.*

efendibaba, [efendi+baba] *(efe'ndibaba) {OsT} is.* Eskiden bazı ailelerde çocukların babaları, gelinlerin de kayın babaları için kullandıkları ifade.

efendicağzım, [efendi-ceğiz-im] *ünl.* Konuşma sırasında, uzun açıklamalar yapılırken beklemek zorunluluğu duyulunca zaman kazanmak için cümleler arasına sokuşturulan ara söz; azizim; mirim.

efendice, [efendi-ce] *(efe'ndice) zf.* Efendi gibi; efendiye yakışır biçimde.

efendilik, -ği [efendi-lik] *(efe'ndilik) is.* **1.** Efendi olma durumu. **2.** Efendiye yakışır davranış.

efendim, [efendi-m] *(efe'ndim) ünl.* **1.** Bir sesleniş veya çağrılış karşısında *"buradayım", "buyur"* anlamında cevap; ne istiyorsun; ne yapmamı istiyorsun. **2.** Anlaşılmayan bir sözü tekrarlatmak, daha çok açıklama istemek için kullanılır. **3.** Karşısındakinin ne düşündüğünü sormak için söylenir; ne diyorsun; söylediklerim doğru mu, vb. **4.** Nezaket ve saygı için söze eklenir.

efendimiz, [efendi-miz] *is.* Hz. Muhammet, padişah ve yol gösterici olarak kabul edilen tarikat şeyhlerinden bahsederken kullanılan saygı sözü.

efenk, -gi [Yun. efekhi] *{ağız} is. bot.* Kurutulup kışın hayvanlara yedirilen bir tür yabani burçak otu, *(Vicia peregrina).* [DS]

efer, -rri [Ar. efer افر] *{OsT} sf.* Pek kaçıcı; çok koşan.

efervesan, [Fr. effervescent] *sf.* (İlaç için) kabaran; kaynayan.

efetufa, [ef *(yans.)* > efe+tufa] *{ağız} is.* Sigara. [DS]

efeyik, -ği [üveyik] *{ağız} is.* Kumru. [DS]

effaf, [Ar. effāf افاف] *(effa:f) {OsT} is.* **1.** (Kişi için) çok "of" çeken. **2.** Sıkıntılı; kederli.

effak[1]**,** [Ar. effāḳ افاق] *(effa:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Tüccar için) bütün dünyayı gezen.

effak[2]**, -ki** [Ar. ifk > effāk افاك] *(effa:k) {OsT} sf.* Aşırı iftiracı.

efgaf, [ef *(yans.)* + gaf] *{ağız} is.* Öteberi. [DS]

efgan, [Far. fiġan > efġān افغان] *(efga:n) {OsT} is.* Acı ile bağırma; ıstırapla inleme.

efgâne, [Far. efgāne افگانه] *(efgâ:ne) {OsT} sf.* (Cenin için) düşük.

efgâr, [Far. efgār افگار] *(efgâ:r) {OsT} sf.* **1.** Yaralı; incinmiş; kötürüm; mustarip. **2.** Yorgun. **3.** *is.* Üzüntü; tasa; efkâr. ◻ **efgâr etmek,** *{OsT} Yaralamak; üzmek.*|| **efgâr-ı mey,** *{OsT} Çok sarhoş; içkinin etkisi ile ağırlaşmış.*|| **efgâr olmak,** *{OsT} Yaralanmak; incinmek.*

-efgen, [Far. efkenden > -efken / -efgen افگن] *{OsT} sf.* **1.** Düşüren; yıkan; deviren. **2.** *son ek.* Farsça isimlerin sonuna gelerek *"düşen, düşüren; yıkan, yıkıcı"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

efgende, [Far. efkenden > efkende / efgende افگنده] *{OsT} sf.* **1.** Yıkılmış; yıkık. **2.** *mecaz.* Çaresiz; düşmüş. **3.** *mecaz.* Âşık.

efgendegî, [Far. efgende-gī افگندگی] *(efgendegi:) {OsT} is.* Düşkünlük.

efha, [Ar. feḥā > efḥā' افحاء] *(efha:) {OsT} is.* Yemeklere çeşni vermek için konulan ot türü baharatlar.

efhaın[1]**,** [Ar. faḥāmet *(ululuk)* > faḥīm > efḫam افخم]

{OsT} sf. **1.** En onurlu. **2.** En yüce; en ulu. **3.** Çok ünlü.

efham[2], [Ar. fehm > efhām افهام] *(efha:m) {OsT} is.* Anlayışlar; idrakler.

efhas, [Ar. faḥş > efḥāş افحاش] *(efha:s) {OsT} is.* Nesnelerin iç boşlukları.

efhaz, [Ar. faḥz > efḥāz افحاذ] *(efha:z) {OsT} is.* Yakın hısımlar; akrabalar.

efhem, [Ar. fehm > efhem افهم] *{OsT} sf.* Çok çabuk anlayan; en anlayışlı.

ef'i, [Ar. efʿi / efʿa افعى] *{OsT} is.* **1.** Engerek yılanı. **2.** *mecaz.* Yılan gibi; kötü huylu kimse. ☐ **ef'i-i mücelcel,** *{OsT} zool. Çıngıraklı yılan.*|| **ef'i-i münakkaş,** *{OsT} Alaca renkli engerek yılanı.*

efid, [Ar. efid افد] *{OsT} sf.* **1.** Övücü; methedici. **2.** (Nesne ve durum için) şaşılası; şaşılacak.

ef'ide, [Ar. fuād > efʾide افئده] *(ef-ide) {OsT} is.* Kalpler; yürekler; gönüller. ☐ **ef'ide-i hālise,** *Saf kalpler; temiz gönüller.*

efiji, [Fr. efigie] *is.* Metal para ve madalyalar üzerinde bulunan insan resmi. ☐ **efiji hakkı,** *Herhangi bir kimseye para üzerine resmini koyma yetkisini veren hak.*

efika, [Ar. efīḳa افيقه] *(efi:ka) {OsT} sf.* Fena; kötü.

efike, [Ar. efīke افيكه] *(efi:ke) {OsT} is.* Yalan; iftira.

efil[1], [ef *(yans.)* > ef-il] *is.* Esme, dalgalanma, acele etme, telaş bildiren yansımalı gövde. ☐ **efil efil,** *{ağız} 1. (Yanma için) cayır cayır. 2. Acele ile; telaşla. 3. Salkım saçak. 4. (Rüzgâr için) hafif hafif ve tatlı tatlı esiş. 5. Saç, giysi gibi şeylerin rüzgârda dalgalanma biçimi; ifil ifil.* [DS]|| **efil efil esmek,** *(Rüzgâr için) yazın serin serin ve hafif hafif esmek.*|| **efil efil etmek,** *{OsT} Rüzgârda dalgalanmak.*|| **efil üfül,** *{ağız} 1. Oyunda rakibin şansını kırmak için söylenen büyülü söz. 2. Yalan söz.* [DS]

efil[2], [Yun. fillon] *is.* **1.** Çok küçük ve taze bitki yaprağı. *{ağız} (aynı)* **2.** *sf.* (Bitkiler için) birdenbire büyüyüvermiş olma. **3.** Temiz; parlak. **4.** Güzel; çekici. ☐ **efil efil,** *{ağız} 1. Temiz; parlak. 2. Güzel; çekici. 3. (Bitkiler için) hızlı bir şekilde dal budak salma ve büyümesi durumu..* [DS]

efildemek, [ef *(yans.)* > ef-il-de-mek افلدمك] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Titremek; *{OsT} (aynı).* **2.** Korku ve heyecan sebebiyle yürek çarpmak.

efilemek, [ef *(yans.)* > ef-il-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yürek için) korku veya sevinç yüzünden çarpmak. **2.** (Bitki ve dallar için) hafif esen rüzgârın etkisi ile dalgalanmak. **3.** (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

efillenmek, [ef *(yans.)* > ef-il-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korku yayılmak. [DS]

efilti, [ef *(yans.)* > ef-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Serin serin ve hafiften esen rüzâr. [DS]

efin[1], [ef *(yans.)* > ef-in] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ☐ **efin tefin,** *{ağız} 1. Harap; bitik; yok. 2. Darmadağınık; karmakarışık.* [DS]|| **efin tefin etmek,** *{ağız} Darmadağınık etmek; altüst etmek; dökülüp saçılmak; karmakarışık etmek.* [DS]|| **efin tefin olmak,** *{ağız} Harap olmak; bozulmak.*|| **efin tofun,** *{ağız} Çok yorgun.*

efin[2], [Ar. kefen => kefin > efin ?] *{ağız} is.* Kefen. [DS]

efin[3], [Ar. efyūn] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş tohumu. **2.** Ardıç meyvesi. [DS]

efin[4], [Ar. efīn افين] *(efi:n) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) boş kafalı. **2.** (Ceviz için) çürük.

efir, [ef *(yans.)* > ef-ir افر] *{ağız} is.* Nefes; soluk. [DS] ☐ **efir efir,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif hafif, serin serin esme durumu.* [DS]|| **efir küfür,** *{ağız} Rastgele; ne gelirse; düşünmeden.* [DS]|| **efir küfür etmek,** *{ağız} Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek; küfretmek; sövmek.* [DS]|| **efir nefir,** *{ağız} (Rüzgâr için) karla karışık.* [DS]|| **efir nefir etmek,** *Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek.*|| **efir üfür,** *{ağız} 1. Hava akımı. 2. Abuk sabuk.* [DS] *3. {eAT} Rastgele şeyler; öte beri.*

efirdemek, [ef *(yans.)* > ef-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

efirge, [efir-ge] *{ağız} is.* Ağaçların çiçekleri dökülünce görünen küçük meyvecikler. [DS]

efirikli, [ef *(yans.)* > ef-ir-ik-li] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci. **2.** Düşüncesiz. [DS]

efirti, [ef *(yans.)* > ef-ir-ti] *{ağız} is.* **1.** Yürek çarpıntısı. **2.** Serin serin esen rüzgâr.

efiş nefiş, [efiş+nefiş] *{ağız} is.* Kuru veya taze olarak çeşitli yemiş. [DS]

efiyen, [Ar. efyūn] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş tohumu. **2.** Tütün tozu. [DS]

efjül, [Far. efjūl افژول] *(efjü:l) {OsT} is.* **1.** Kışkırtma. **2.** *sf.* Dağınık.

efkar[1], [Ar. faḳʿr > efḳar افقار] *{OsT} sf.* En fakir; çok yoksul. ☐ **efkār-ı fukarā,** *{OsT} Yoksulların en yoksulu.*

efkâr[2], [Far. efgār *(yara)* افگار] *(efkâ:r) {OsT} is.* **1.** Kuruntu; üzüntü; tasa. **2.** Kaygı; endişe; merak. **3.** İçki içmeğe götüren ruhsal durum. ☐ **efkâr dağıtmak,** *Üzüntüyü gidermek; neşelenmek.*|| **efkâr etmek,** *{OsT} Endişelenmek; kaygılanmak.*

efkâr[3], [Ar. fikr > efkār افكار] *(efkā:r) {OsT} is.* Fikirler; düşünceler. ☐ **efkâr-ı āliye,** *{OsT} Yüce fikirler.*|| **efkâr-ı sahîha,** *{OsT} Doğru düşünceler.*

efkârıumumiye, [Ar. efkār-ı ʿumūmīyye افكار عمومية]

(efkârı'umu:mi:ye) {OsT} is. Bir konu üzerinde halkın görüş ve düşüncesi; kamuoyu.

efkârlanış, [efkâr-la-n-ış] *is.* Efkârlanmak eylemi ve biçimi.

efkârlanma, [efkâr-la-n-ma] *is.* Kaygılanma, tasalanma; efkârlanmak eylemi.

efkârlanmak, [efkâr-la-n-mak] *dönşİ. f. [-ır]* Tasalanmak; kaygılanmak; kuruntuya kapılmak; üzülmek.

efkârlı, [efkâr-lı] *sf.* **1.** Tasalanmış; tasalı. **2.** Kaygılı; kara düşünceli. **3.** Üzgün.

efkelemek, [ef-ke-le-mek / ev-ke-le-mek] *{ağız} geç. f. [-r] /-l(i)-yor]* Hırpalamak; ezmek; altına almak.

-efken, [Far. efkenden > -efken / -efgen افکن] *{OsT} sf.* → -efgen.

efkende, [Far. efkenden > efkende / efgende افکنده] *{OsT} sf.*→ efgende.

efker, [Far. efgār افگار] *{ağız} is.* Öfke; kızgınlık. [DS]

efkere, [ev + ger-i ?] *{ağız} is.* Evlerin önünde bulunan etrafı çevrili birkaç dönümlük toprak parçası. [DS]

eflah, [Ar. eflaḥ افلح] *{OsT} sf.* **1.** En çok kurtuluşa eren; kurtuluşa çok eren. **2.** Nimete en çok kavuşan; nimete daha çok ulaşan.

eflak, -ki [Ar. felek > eflāk افلاك] *(eflâ:k) {OsT} is.* **1.** Felekler; gökler; semalar. **2.** *mecaz.* Talihler; bahtlar. ☞ **eflāk-i külliye,** *{OsT} Yeryüzünü çevreleyen büyük küreler.*|| **eflāke ser çekmek,** *Çok yüksek olmak; başı göklere ermek.*|| **eflāk-şinās,** *{OsT} Astronomi bilgini; gök bilimci.*

Eflak, [Slav. vlaḫ افلاك] *(eflá:k) {OsT} is.* **1.** Balkanlarda, Latin kökenli bir dil konuşan bir kavim. **2.** İmparatorluk döneminde Romanya topraklarına verilen ad. **3.** Bugünkü Romanya'nın bir kısmı olan bir Osmanlı vilayeti.

Eflakân, [Slav. vlaḫ > Ar. eflāk-ān افلاكان] *(eflâ:ka:n) {OsT} is.* Orta Çağda çeşitli istilalar sırasında dağlara çekilen, Osmanlı fetihleri ile köylere inen ve yerleşen Sırbistan, Makedonya ve Bulgaristan'da yaşayan bir kısım halk.

eflakî, [Ar. eflākī افلاكى] *(eflâ:ki:) {OsT} sf.* **1.** Göklere mensup. **2.** *is.* Melek.

eflakiyan, [Ar. eflākiyān افلاكيان] *(eflâ:kiya:n) {OsT} is.* Melekler.

eflatun, [Yun. platon *(eski Yunan filozofu)* > Ar. eflāṭun افلاطون] *(eflâ:tun) {OsT} is.* Leylak ile erguvan arası, açık mor renk; eflatuni.

eflatuni, [Ar. eflāṭūnī افلاطونى] *(eflâ:tu:ni:) {OsT} sf.* Eflatun renginde olan.

eflec, [Ar. eflec افلج] *{OsT} sf.* **1.** (Diş için) seyrek. **2.** (Kişi için) omuzları geniş; kollarının arası açık.

eflek, -ği [ef *(yans.)* > ef-le-k] *{ağız} sf.* Şaşkın; korkak. [DS]

efles, [Ar. efles افلس] *{OsT} is.* Daha züğürt; en züğürt; pek züğürt. ☞ **efles-i nās,** *İnsanların en züğürdü.*

eflud, [Ar. eflūd افلود] *(felû:d) {OsT} sf.* (Çocuk için) yetişkin, güzel ve gürbüz.

efnad, [Ar. fened > efnād افناد] *(efna:d) {OsT} is.* İhtiyarlıktan bunamış olanlar; bunaklar.

efnan, [Ar. fenn > efnān افنان] *{OsT} is.* Cinsler; türler; çeşitler. ☞ **efnān-ı elvān,** *Renk çeşitleri.*

efniye, [Ar. finā > efniye افنيه] *{OsT} is.* Avlular.

efor, [Fr. effort] *is.* Zihin ve bedence ortaya konan çaba; gayret; emek.

efra, -aı [Ar. efraʿ افرع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kuruntulu; vesveseli. **2.** İşsiz güçsüz.

efrad, [Ar. ferd > efrād افراد] *(efra:d) {OsT} is.* → efrat.

efrah, [Ar. ferḫ > efrāḫ افراخ] *(efra:h) {OsT} is.* **1.** Piliçler. **2.** (İnsan ve bitki için) piçler.

efrah, [Ar. ferah > efrah افراح] *{OsT} is.* Sevinmeler; iç açılmaları.

efrahte, [Far. efrāḫten *(yükseltmek)* > efrāḫte افراخته] *(efra:hte) {OsT} sf.* **1.** Yukarı kaldırılmış; yükseltilmiş. **2.** Yükselmiş.

efrak, [Ar. efraḳ افرق] *{OsT} sf.* Pek ayrık; pek çatal.

efran, [Ar. efrān افران] *(efra:n) {OsT} sf.* Neşeli; sevinçli; keyifli.

efras, [Ar. feres *(at)* > efrās افراس] *(efra:s) {OsT} is.* Atlar; beygirler.

Efrasiyab, [Far. efrāsiyāb / afrāsiyāb افراسياب] *(efra:siya:b) {OsT} is.* Alp Er Tunga.

efraşte, [Far. efraşte افراشته] *(efra:şte) {OsT} sf.* Yukarı kaldırılmış; yükseltilmiş; efrahte.

efrat, -dı [Ar. ferd > efrād افراد] *(efra:d) {OsT} is.* **1.** Bireyler; fertler. **2.** Rütbesi olmayan askerler; erler. **3.** *tasvf.* Manevi dereceleri ve mertebeleri aşmış ve sayıları çok az olan *(Hızır, Murtaza ve Abdullah ibn-i Abbas)* kişiler. ☞ **efrād-ı āile,** *{OsT} Aile bireyleri.*|| **efrād-ı askeriye,** *{OsT} Rütbesi olmayan askerler; neferler; erler.*|| **efrād-ı beşer,** *{OsT} İnsanlığın bireyleri.*|| **efrād-ı müstebdele,** *{OsT} Muvazzaflık süresini tamamlayan askerler.*|| **efrād-ı nās,** *{OsT} Halk, avam.*|| **efrādını cāmî, ağyārını māni,** *{OsT} (Tanım için) aynı özelliğe sahip olanların hepsini içine almakla birlikte farklı olanları dışarıda bırakan; eksiksiz ve fazlasız.*|| **efrād-ı redîfe,** *{OsT} İmparatorluk döneminde nizamiye hiz-*

metini bitiren erlere verilen isim. ‖ **efrād-ı ümmet,** *{OsT} Bir topluluğa dahil olan üyeler.*

-efraz, [Far. efrāşten / efrāḫten *(yükseltmek)* > -efrāz / -firāz افراز] *(efra:z) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"yükselten, yükseltilmiş"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efrenc, [Ar. efrenc افرنج] *{OsT} is.* Avrupalı; Frenk.

efrenci, [Ar. efrencī / efrenciye افرنجی / افرنجیه] *(efrenci:) {OsT} sf.* **1.** Avrupa ile ilgili. **2.** Frengi hastalığı olan.

efrenciyun, [Ar. efrenciyyūn افرنجیون] *(efrenci:yu:n) {OsT} is.* Avrupalılar.

efrencmüşg, [Ar. efrenc + Far. müşg افرنج مشگ] *{OsT} is. bot.* Fesleğen; reyhan.

efrend, [Far. efrend افرند] *{OsT} is.* **1.** Süs: bezek. **2.** Şan; şeref; debdebe.

efrez, [Ar. efrez افرز] *{OsT} sf.* (Kişi için) sırtı kamburumsu.

efrikli, [ef *(yans.)* > ef-(i)r-ik-li] *{ağız} sf.* → efirikli. [DS]

efrug, [Far. efrūġ افروغ] *(efru:ğ) {OsT} is.* Işık; ziya; nur.

-efruhte, [Far. efrūḫten *(parlatmak; yakmak)* > efrūḫte افروخته] *(efru:hte) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna gerildiği Farsça isimlere *".. i yanmış, ..i parlatılmış"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Yanmış; parlatılmış.

efruşe, [Far. efrūşe افروشته] *(efru:şe) {OsT}* is. Un helvası.

-efruz, [Far. efrūhten > efrūz افروز] *(efru:z) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"-i aydınlatan, -i parlatan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"...-i tutuşturan, ...-i yakan"* anlamı katan son ek.

efruz, [Far. efrūhten > efrūz افروز] *(efru:z) {OsT} is.* Parıltı; yalım.

efsa, [Far. efsā / efsāy افسا] *(efsa:) {OsT} is.* Büyücü; efsuncu.

efsah, [Ar. feṣāḥat *(dil akıcılığı)* > efṣāḥ افصح] *{OsT} sf.* Daha akıcı; daha düzgün; daha fasih. 🗗 **efsāh-ı üdebā,** *{OsT} Yazarların en açık dille yazanı.*

efsak, [Ar. efsaḳ افسق] *{OsT} sf.* En bozguncu; pek fasık.

efsal, -li [Ar. fesl > efsāl افسال] *(efsa:l) {OsT} is.* Alçaklar; aşağılık kimseler.

efsane, [Far. fesāne / efsāne افسانه] *(efsa:ne) {OsT} is.* **1.** Halkın gözünde ve anlatanın hayal gücünde biçim değiştirerek ve olağanüstü niteliklere büründürülerek anlatılan hikâye. **2.** Eski çağlardan beri söylenegelen ve olağanüstü olay ve kahramanları konu alan hayalî hikâyeler; söylence: mitolojik hikâye. **3.** *mecaz.* Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz ve hikâyeler. 🗗 **efsāne-cü,** *{OsT} 1. Efsane arayan. 2. Boş vakitlerini geçirmek isteyen.*‖‖ **efsāne-cüy,** *{OsT}* → efsane-cu.‖ **efsāne-cüyî,** *{OsT} Efsane arayıcılığı.*‖ **efsāne-gū,** *{OsT} 1. Masal söyleyen. 2. Saçma sapan konuşan.*‖ **efsāne-güy,** *{OsT}* → efsāne-gū.‖ **efsāne-güyān,** *{OsT} Efsane anlatanlar; masal anlatanlar; hikâye anlatanlar.*‖ **efsāne-güyî,** *{OsT} Efsane anlatıcılığı.*‖ **efsāne-nüvis,** *{OsT} Masal yazarı.*‖ **efsāne-perdāz,** *{OsT} 1. Masal uyduran; masal yazan. 2. Meddah. 3. Bayağı romancı.*‖ **efsāne-perdāzî,** *{OsT} 1. Masal uyduruculuğu. 2. Bayağı romancılık.*‖ **efsāne vü efsūn,** *{OsT} 1. Masal ve büyü. 2. mecaz. Boş söz.*

efsaneleşme, [efsane-le-ş-me] *(efsa:neleşme) is.* Efsane durumuna gelme; efsaneleşmek eylemi.

efsaneleşmek, [efsane-le-ş-mek] *(efsa:neleşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Efsane durumuna gelmek. **2.** Ağızdan ağıza söylenmek.

efsaneleştirilme, [efsane-le-ş-tir-il-me] *(efsa:neleştirilme) is.* Efsane durumuna getirilme; efsaneleştirilmek eylemi.

efsaneleştirilmek, [efsane-le-ş-tir-il-mek] *(efsa:neleştirilmek) edil. f. [-ir]* Efsane durumuna getirilmek.

efsaneleştirme, [efsane-le-ş-tir-me] *(efsa:neleştirme) is.* Efsane durumuna getirme, efsaneleştirmek eylemi.

efsaneleştirmek, [efsane-le-ş-tir-mek] *(efsa:neleştirmek) gçl. f. [-ir]* Efsane durumuna getirmek; efsane niteliği kazandırmak.

efsaneli, [efsane-li] *(efsa:neli) sf.* Efsanesi olan.

efsanevi, [Far. efsānevī افسانوی] *(efsa:nevi:) {OsT} sf.* **1.** Efsaneye ait. **2.** Efsane ile ilgili. **3.** Efsaneye konu olacak kadar yaygın ve olağanüstü.

efsar, [Far. efsār افسار] *(efsa:r) {OsT} is.* Yular.

efsarduzan, [Far. efsār *(yular)* + dūzān *(diken)* افساردوزان] *(efsa:rdu:za:n) {OsT} sf.* Yularcılar; yular yapanlar. 🗗 **efsār-düzān-ı hassa,** *{OsT} Saray atlarının yularlarını yapan ustalar.*

efsecek, -ği [evs-mek > efs-ecek] *{ağız} is.* Tahılı toprak, taş ve kalın samanlarından ayırmakta kullanılan bir tür tahta elek. [DS]

efsed, [Ar. efsed افسد] *{OsT} sf.* Pek kötü; çok bozuk; en fena.

efselemek, [evs-mek > efs-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → evselemek. [DS]

efsemek, [efs-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* → evselemek. [DS]

efsene, [? efsene] *{ağız} sf.* Aklı kıt; dengesiz; budala. [DS]

efser, [Far. efser افسر] *{OsT} is.* Hükümdarların başlarına taktıkları değerli madenden yapılmış, mücevherlerle süslü başlık; taç. 🗗 **efser-dîh,** *{OsT} Taç giydiren.*

efsermek, [evs-er-mek ? efs-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Evselemek. [DS]

efsimek, [evs-mek > efsi-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → evselemek. [DS]

efsin, [ev-sin / av+sin > efsin / efsün] *{ağız} is.* → evsin. [DS]

efsinti, [evs-mek > evs-inti] *{ağız} is.* → evsinti. [DS]

efsmek, [evs-mek > efs- mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* →evselemek. [DS]

efsun, [Far, efsūn افسون] *(efsu:n) {OsT} is.* Büyü; sihir. 🗗 **efsūn-ger,** *{OsT} Büyü yapan; sihirbaz.*|| **efsūn-gerî,** *{OsT} Büyücülük; üfürükçülük.*|| **efsūn-perdāz,** *{OsT} Büyücü; afsuncu.*|| **efsūn-perdāzî,** *{OsT} Büyücülük; afsunculuk.*

efsunkâr, [Far. efsūn-kār افسونکار] *(efsunkâ:r) {OsT} sf.* Büyülü; sihirli.

efsunlama, [efsun-la-ma] *is.* Büyüleme; büyü yapma; büyülemek eylemi.

efsunlamak, [efsun-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Büyülemek; büyü yapmak; afsunlamak.

efsunlanma, [efsun-la-n-ma] *is.* Büyülenme; büyü yapılma; büyülenmek eylemi.

efsunlanmak, [efsun-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Büyülenmek; büyü yapılmak; afsunlanmak.

efsunlu, [efsun-lu] *sf.* **1.** Büyü yapılmış olan; büyülenmiş. **2.** Büyülü; sihirli; afsunlu.

efsus, [Far. efsūs افسوس] *(efsu:s) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

efsūn, [? efsin / efsün] *{ağız} is.*→ efsin.

efsūrde, [Far. efsūrde افسورده] *{OsT} sf.* **1.** Donmuş; donuk. **2.** Duygusuz. 🗗 **efsūrde-dil,** *{OsT} Yüreği donmuş; duygusuz.*|| **efsūrde-dilî,** *{OsT} Duygusuzluk; gönül donukluğu.*|| **efsūrde-dimāğ,** *{OsT} Beyni donmuş; düşünemez olmuş.*|| **efsūrde-dimāğî,** *Beyin donukluğu; yeteneksizlik.*|| **efsūrde-gân,** *{OsT}* → efsürdegân.|| **efsūrde-gî,** *{OsT}* → efsürdegî.|| **efsūrde-hātır,** *{OsT} Neşesi kırık; keyfi kaçmış.*|| **efsūrde-mağz,** *{OsT} Beyni donuk; yeteneksiz; beyinsiz.*|| **efsūrde-mağzî,** *{OsT} Beyin donukluğu; yeteneksizlik.*|| **efsūrde-mizāc,** *{OsT} Yaradılıştan soğuk.*

efsūrdegân, [Far. efsürde-gān افسردگان] *(efsürdegâ:n) {OsT} is.* Soğuk, duygusuz kimseler.

efsūrdegî, [Far. efsürde-gī افسردگی] *(efsürdegi:) {OsT} is.* Duygusuzluk; gayretsizlik.

efşal, -li [Ar. feşil > efşāl افشال] *(efşa:l) {OsT} is.* Korkaklar; cesaretsizler; yüreksizler.

-efşan, [Far. efşānden *(serpmek)* > -efşān افشان] *(efşa:n) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"saçan, serpen; dağıtan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efşan[1], [Far. efşānden *(serpmek)* > efşān افشان] *(efşa:n) {OsT} sf.* Saçan; dağıtan; serpen.

efşan[2], [Far. ab-efşān] *{ağız} is.* **1.** İşeme. **2.** Sidik.

efşancı, [Far. efşān => efşan-cı افشانجی] *{OsT} is.* Kâğıtları, kitap sayfalarını nakışlarla süsleyen usta.

efşar, [Far. efşürden *(sıkmak)* > efşār افشار] *(efşa:r) {OsT} sf.* **1.** Sıkılmış. **2.** *is.* Çimdiklenme.

efşe, [Far. efşe افشه] *{OsT} is.* Bulgur.

efşun, [Far. efşün افشون] *(efşu:n) {OsT} is.* Yaba.

efşürde, [Fer. efşürde افشرده] *{OsT} sf.* Sıkılmış; posası çıkarılmış.

efşüre, [Far. efşüre افشره] *is.* Öz su; usare. 🗗 **efşüre-i engür,** *{OsT} Üzüm suyu.*

eftamintokofti, [Yun. evdominda kofte *(yetmişinci kez)*] *is. argo.* Yalan; uydurma.

eftan, [Far. eftān افتان] *(efta:n) {OsT} sf.* **1.** Düşen. **2.** *zf.* Düşerek.

eftar, [Ar. fitr > eftār افتار] *(efta:r) {OsT} is.* Baş parmakla işaret parmak araları.

eftef, [ef *(yans.)* + tef] *{ağız} sf.* Gereksiz; asılsız. [DS]

efteh, [ef *(yans.)* > ef-ten / ek-ten [Tietze] *{ağız} zf.* Asılsız; dayanaksız; zayıf; çürük. 🗗 **eften püften,** *{ağız} 1. Baştan savma yapılmış; dayanıksız; derme çatma; çürük; değersiz. 2. Yalan yanlış; asılsız.* [DS]

eftik[1]**, -ği** [*eT.* evdi-mek / ef *(yans.)* > ef-tik / ef-dik] *{ağız} is.* **1.** Zaman geçirmek için küçük bir şeyle uğraşma; kendini eğleme. **2.** Değersiz, kazançsız uğraşı. **3.** Can sıkıntısının verdiği düşünceli durum. **4.** Acele; telaş. 🗗 **eftiği artmak,** *{ağız} Telaşı artmak; aşırı çaba göstermeye başlamak.* [DS]|| **eftiği daralmak,** *{ağız} Canı sıkılmak.* [DS]|| **eftik etmek,** *{ağız} 1. Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. 2. Uğraşmak çabalamak.* [DS]

eftik[2]**, -ği** [em-mek > em-dik > eftik] *{ağız} is.* Herhangi bir koyuna emdirilen öksüz kuzu. [DS]

eftiklemek, [*eT.* evdi-mek > eftik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. **2.** Telaşlanmak; acele etmek. **3.** Biraz korkmak; heyecanlanmak; heyecandan kıvranmak. **4.** Herhangi bir şey için endişelenmek. **5.** Uğraşmak çabalamak. **6.** *gçl. f.* İnce eleyip sık dokumak; inceden inceye araştırmak. [DS]

eftiklenmek, [*eT.* evdi-mek > eftik-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zaman geçirmek için oyalanmak; eğlenmek. [DS]

eftileme, [*eT.* evdi-mek > ef *(yans.)* > efti-le-me] *{ağız} is.* Kendi kendini oyalama. [DS]

efun[1]**,** [ef *(yans.)* > ef-un] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ◘ **efun tüfun,** *{ağız}* → efin tefin. [DS]

efun[2]**,** [Ar. kefen => kefin > efin / efun] *{ağız} is.* → efin. [DS]

efur, [Ar. efūr افور] *(efu:r) {OsT} is.* Sıçrayıp seğirtme.

efün, [ef *(yans.)* > ef-ün] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ◘ **efün yefün olmak,** *{ağız} Şaşırıp kalmak; neye uğradığını bilememek.* [DS]

efür, [ef *(yans.)* > ef-ür] *sf.* Dağınıklık, karışıklık bildiren yansımalı gövde. ◘ **efür sefür,** *{ağız} 1. Olabildiği kadar; olabildiğince; mümkün olduğu kadar. 2. Üstünkörü. 3. Acele olarak.* [DS]‖ **efür tefür esmek,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif hafif, tatlı tatlı esmek.* [DS]

efvac, [Ar. fevc *(bölük)* > efvāc افواج] *(efva:c) {OsT} is.* Bölükler; kısımlar; kümeler.

efvaf, [Ar. efvāf افواف] *(efva:f) {OsT} is.* İnce kumaşlar; nazik kumaşlar.

efvag, [Ar. efvaġ افوغ] *{OsT} sf.* (Kişi için) büyük ağızlı.

efvah, [Ar. fevh *(ağız)* > efvāh افواه] *(efva:h) {OsT} is.* **1.** Ağızlar. **2.** Menfezler; delikler. ◘ **efvāh-ı nāriye,** *{OsT} Ateşli silahlar.*‖ **efvāh-ı nās,** *{OsT} Halk ağzı; halkın dili.*

efvahi, [Ar. efvāhī افواهى] *(efva:hi:) {OsT} sf.* (Halk sözü için) asılsız, önemsiz.

efveh, [Ar. efveh افوه] *{OsT} sf.* (Kişi için) ön dişleri uzun ve ağzı büyük.

efvek, -ği [Ar. efvek افوك] *{OsT} sf.* Yalancı.

efyal, -li [Ar. fîl > efyāl افيال] *(efya:l) {OsT} is.* Filler.

efyun, [Ar. efyūn افيون] *(efyu:n) {OsT} is.* Afyon. ◘ **efyün-keş,** *{OsT} Afyon kullanan kimse; afyona alışmış.*

efyuni, [Ar. efyūnī افيونى] *(efyu:n) {OsT} is.* Afyon kullanan kimse; afyon tiryakisi.

-efza, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzā / -fezā افزا] *(efza:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efza, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzā / -fezā افزا] *{OsT} sf.* Arttıran; çoğaltan.

efzah, [Ar. faḍīḥ > efḍaḥ / efżaḥ افضح] *{OsT} sf.* Daha rezil; pek rezil; en rezil.

efzal, [Ar. fāżıl / fāḍıl *(erdemli)* > efḍal / efżal افضل] *{OsT} sf.* → efdal[1].

efzar, [Far. efzār افزار] *(efza:r) {OsT} is.* **1.** Ayakkabı. **2.** Yelken. **3.** Ustaların işi gereği kullandığı araçlar; alet edevat. **4.** Yemeklere konulan bahar.

efzayiş, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzāyiş افزايش] *(efza:yiş) {OsT} is.* Artma; çoğalma; fazlalaşma.

efzon, [Yun. euzônos *(kemeri güzel)* / evzônas *(hafif çevik)*] *is.* Kırmızı fes, kırmızı yakalı siyah ceket, beyaz fistan ve gömlekten ibaret geleneksel Yunan giysilerini giymiş hafif piyade askerine on dokuzuncu yıldan beri verilen isim; kısa etekli Yunan askeri.

-efzud, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūd افزود] *(efzu:d) {OsT} son ek.* Sonuna gerildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

efzud, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūd افزود] *(efzu.d) {OsT} sf.* Artıran; çoğaltan.

efzun[1]**,** [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūn افزون] *(efzu:n) {OsT} sf.* Fazla; çok; aşkın.

efzun[2]**,** [Yun. euzônos *(kemeri güzel)* / evzônas *(hafif çevik)*] *is.* → efzon.

efzuni, [Far. efzūden *(arttırmak)* > -efzūnī افزونى] *(efzu:ni:) {OsT} is.* Çokluk; fazlalık; artıklık. ◘ **efzünî-yi ömr,** *Ömrün çokluğu.*

efzunter, [Far. efzūden *(arttırmak)* > efzūn-ter افزونتر] *(efzu:nter) {OsT} sf.* Daha çok; daha fazla.

egal, [Ar. iḳāl => agel > egal] *{ağız} is.* Başörtüsü.

egale, [Fr. égaler] *is.* Eşitleme.

egalit, [Ar. uġlūṭe > eġālīṭ اغاليط] *(eğa:li:t, t kalın söylenir) {OsT} is.* İnsanı yanıltacak sözler; yanıltmacalar.

egan, -nnı [Ar. eġann اغن] *{OsT} sf.* Burnundan konuşan; hımhım.

egan, [Erme. eġan *(yaba)*] *{ağız} is.* Ekini harmanda yaymak için kullanılan bir tarım aracı. [DS]

egani, [Ar. uġniye *(şarkı)* > eġānī اغانى] *(eğa:ni:) {OsT} is.* Şarkılar; nağmeler.

egare, [Far. eġāre اغاره] *(eğa:re) {OsT} is.* Kandırma; kışkırtma.

egarib, [Ar. eġārib اغارب] *(ega:rib) {OsT} is.* **1.** Ayrılık zamanı. **2.** Savaş zamanı.

egavlamak, [Erme. ega *(geldim)* => egav-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* **1.** Yakalamak. **2.** Almak.

egdi, [egdī] *(egdi:) {eT} is.* → egdü.

egdiletmek, [iktü-le-t-mek / egdi-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Terbiye etmek; büyütmek; eğitmek. [EUTS]

egdiş, [egdiş] *{eT} is.* Kap kacak; çanak çömlek. [EUTS]

egdü, [eg-dǖ] *(egdü:) {eT} is.* Eğri bıçak. [EUTS] [DLT] [Gabain]

ege[1]**,** [*eT.* iḍi > ige *(sahip)* > ege] *is.* Sahip; bir nesneyi elinden bulunduran kimse; iye.

ege[2]**,** [*eT.* éget] *is.* **1.** Gerdek gecesi için gelini bilgilendiren, ona yardımcı olan kadın; eget. **2.** *gnşl.* Bir çocuğu koruyan, yetiştiren, bakımını üstlenen kimse; veli. **3.** Yol gösterici.

ege[3]**,** [*eT.* eke > ege / eğe] *is.* → eke[2].

ege[4]**,** [ege] *{ağız} is.* **1.** Kendinden yaşça büyük olan kişi. **2.** *ünl.* "Hey, bak" anlamında seslenme sözü. [DS]

egece, [ege-ce ?] *{ağız} is.* Kadınların yalnızca başlarını yıkamaları. [DS]

egeç[1]**, -ci** [ege-ç] *{ağız} is.* Abla. [DS]

egeç[2]**, -ci** [eğ-mek > eg-eç / eğ-eç] *{ağız} is.* Tarlanın bayırımsı ve eğimli yeri. [DS]

egef, [*eT.* eğegü > egef / eğef / eyef] *{ağız} is.* → eyef.

egek, [*eT.* enñek] *{ağız} is.* Çene. [DS]

egelmek, [al-mak +gel-mek>egel-mek ?] *(e:'gelmek) {ağız} gçl. f. [-ir]* Getirmek; alıp gelmek; celbetmek. [DS]

egeme, [égē-mē] *(eğe:me:) is.* Kopuz. [DLT]

egemek, [égē-mek] *(eğe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Eğelemek; törpülemek. **2.** Diş gıcırdatmak.

egemen, [*eT.* ige *(sahip)* > ege-men / Yun. hégemōn [Tietze]] *sf.* **1.** Yönetimini hiçbir kısıtlama ve denetime bağlı olmaksızın sürdüren; bağımsız; hükümran; hâkim, *(1935).* **2.** *mecaz.* Sözünü geçiren. **3.** Üstünlük kazanan; baskın. 🗗 **egemen dil,** *folk. Aynı bölgede bulunan iki dilden, diğerinin üzerinde etkin olanı; hâkim dil.*‖ **egemen gelenek,** *folk. Değişik geleneksel düzenler içinde üstün olan geleneksel ögelerin tümü.*‖ **egemen görenek,** *folk. Değişik göreneksel düzenlerde egemen olan göreneksel ögeler; hâkim anane.*‖ **egemen ton,** *res. Bir resimde baskın olan renk.*

egemenlik, [egemen-lik] *is.* **1.** Egemen olma durumu; buyruğunu yürütme. **2.** Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin taşıdığı yetkilerin tümü; hükümranlık; hâkimiyet.

egemi, [? egemi] *{ağız} sf.* (Kişi için) herhangi bir iş, sanat veya meslekte acemilik devresini geçirmiş olan. [DS]

-egen, [-a-ġan / -e-gen / -y-a-ġan / -y-e-gen] / -eğen / -ağan] *yap. e.* → -agan. *{eT}{eAT} (aynı).*

egen ağacı, [eğ-mek > eg-en + ağa(ç)-ı] *is.* Huysuz hayvanların ağızlarına takılan ağaç.

eger[1]**,** [eger / eḍer] *{eT} is.* Eyer. [Yüknekî]

eger[2]**,** [Far. eger / ger اگر] *{OsT} e.* → eğer.

egerçi, [Far. eger-çi اگرچه] *e.* Her ne kadar; gerçi.

egerem, [Far. eger + T. -em / -im [Tietze] *{ağız} e.* Eğer; şayet.

egermek, [eg-er-mek / egirmek / engirmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek; kuşatmak. [Gabain] **2.** Eğirmek. [Gabain] [EUTS] **3.** Takip etmek. [Gabain] [EUTS]

egerti, [Erme. eġrti] *{ağız} is. bot.* İri yapraklı meşe ağacı, *(Salix aegyptica).*

egeşmek, [ege-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Eğelemekte birbirine yardım etmek; birlikte eğelemek. [DLT] **2.** (Boğa, köpek vb. için) çarpışmak; boğuşmak; ısırışmak. [DLT] **3.** *{ağız}* İddialaşmak. [DS]

eget, [ég-et] *{eT} is.* **1.** Gerdek gecesi gelin için gönderilen hizmetçi kadın. [DLT] **2.** *ağız.* Gerdek gecesi için gelini bilgilendiren, ona yardımcı olan kadın; yenge. 🗗 **egetlik kara baş,** *{eT} Gerdek gecesi gelinle birlikte gönderilen hizmetçi kadın; sağdıç kadın.* [DLT]

egetlemek, [éget-lē-mek] *(egetle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Güveyin evine hizmetçi göndermek; cariye göndermek. [DLT]

egetlenmek, [éget-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Gelin için) kendisi ile birlikte gönderilen cariyeye sahip olmak. [DLT]

egetlig, [éget-lig] *{eT} sf.* (Gelin için) cariye sahibi olan. [DLT]

egiç[1]**,** [egiç] *{eT} ünl.* Kız çocukları için sevgi ifadesi olarak *"zeki kız"* anlamında kullanılan söz. [ETY]

egiç[2]**,** [eğ-mek > eg-iç / eğ-iç] *{ağız} is.* → eğiç.

egidmek, [yeg *(en iyi)* > yeg-(i)d-mek > egi-d-mek] *{eT} gçl. f.* **1.** Beslemek; yetiştirmek; bakmak. [İKPÖy.] **2.** Özen göstermek. [İKPÖy.] **3.** Terbiye etmek; büyütmek; yükseltmek. [EUTS]

egilgen, [eg-il-gen] *{eT} sf.* Daima eğilen; eğilebilen. [DLT]

egilmek, [eg-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Eğilmek. [Yüknekî] [DLT]

egim, [eg-im / eñim] *{eT} is.* **1.** Kısım; parça; ayrım. [EUTS] **2.** Başlangıç. [EUTS] **3.** Prensip. [EUTS] **4.** *sf.* Kısımlı; parçalı; tek kat.

egin, [eg-mek > eg-in / eñin / añın] *{eT} is.* **1.** Sırt; omuz; eğin; eyin. [DLT] [ETY] [EUTS] *{ağız} (aynı)* **2.** Çadır çatısı; dam. [ETY] **3.** Eni bir buçuk karış; uzunluğu dört arşın gelen bez. [DLT] 🗗 **egin egin geydürmek,** *{eAT} Birkaç kişiye giyecek vermek.*

eginti, [*eT.* égē-mek > ege-nti / eğe-nti / eğinti] *{ağız} is.* Eğe tozu; eğenti.

egir[1]**,** [Yun. akaron [Tietze] > egir / eyir / ekir] *{eT} is* **1.** Kökü karın ağrısını iyileştirmek için kullanılan bir bitki; eğir; ağır otu, *(Acorus calamus).* [DLT] [EUTS]

egir[2]**,** [Ar. ʿaker عكر] *{ağız} is.* Pirebolu; eğir. [DS] 🗗 **egir mumu,** *{ağız} Arıların kışın kovanlarının deliklerini kapattıkları hoş kokulu madde; pirebolu.* [DS]

egirgen, [eg-ir-gen] *{eT} sf.* Çok eğiren. [DLT]

egirgü, [eg-ir-gü] *{eT} sf.* Eğiren; çeviren. [EUTS]

egiri, [egir-mek > eg-ir-i / eg-(i)-ri] *{eT} sf.* **1.** Eğri; çarpık. [ETY] **2.** (Deve için) hörgüçlü. [ETY]

egirmek, [eg-ir-mek / eñirmek / egermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek; kuşatmak; sarmak; muhasara etmek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Yünü büküp iplik yapmak; eğirmek. *{ağız} (aynı)* [Gabain] [EUTS] [DS] **3.** Takip etmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Sevk etmek; göndermek. **5.** Döndürmek. [DLT]

egirsemek[1]**,** [eg-ir-mek > eg-ir-se-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Eğirmek istemek. **2.** Kuşatmak istemek.

egirsemek[2]**,** [egir-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İlaç olarak eğir kullanmak istemek. [DLT]

egirtmeç, -ci [eg-ir-t-mek > egir-t-meç] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

egirtmek, [eg-ir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İplik büktürmek; eğirtmek. *{ağız} (aynı)* [EUTS] **2.** *edil. f.* Takip et(tir)mek. [Gabain]

egis, [? egis / eğes] *{ağız} is.* Sitem.

egiş[1]**,** [ége-mek *(eğelemek)* > égīş] *(eği:ş) {eT} is.* **1.** Maden eritildiğinde çıkan pislik; cüruf. [DLT] **2.** *{ağız}* Bıçkının ağzından dökülen toz; testere talaşı.

egiş[2]**,** [*eT.* eg-mek *(eğmek)* > eğ-iç / eğiş] *is.* → eğiç. ☞ **egiş bügüş,** *{ağız} Yamuk yumuk; dolambaçlı; eğri büğrü.*

eğişmek, [eğiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sarkıntılık etmek.

egit[1]**,** [ég-it] *{eT} is.* Hizmetçi kadın. [ETY]

egit[2]**,** [ég-it] *{eT} is.* Nazar değmemesi için çocukların yüzüne sürülen safran katılmış bir tür ilaç. [DLT]

egitmek, [al-mak + git-mek > egit-mek [Tietze]] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Götürmek.

eglek, -ği [eg-le-k] *{ağız} is.* Durak; durma yeri. [DS]

eglemek, [eg-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Durdurmak. **2.** Geciktirmek; oyalamak. **3.** *{ağız} gçsz. f.* Beklemek.

eglence, [eg-le-n-ce / eg-le-n-c] *is.* → eğlence.

eglenmek, [eg-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Durmak. *{ağız} (aynı)* **2.** Vakit geçirmek; oyalanmak. **3.** *{ağız}* Avunmak; eğlenmek. **4.** *{ağız}* Acele etmemek; yavaştan almak.

egleşmek[1]**,** [eg-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirine uyup durmak. **2.** Bir şeyi ayakla birlikte çiğnemek. [DLT]

egleşmek[2]**,** [eg-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğleşmek.

egletmek, [eg-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bekletmek; eğletmek

eglik, [*eT.* ig *(hastalık)* > ig-lig *(hasta)* / eg-lig / eglik] *sf.* → eğlik.

eglog, [Lat. ecloga / Yun. ekloge *(seçme)* > Fr. églogue] *is. ed.* **1.** Kısa çoban türküsü. **2.** Kır yaşamını konu alan manzume. **3.** Doğa şiiri. **4.** Diyalog veya monolog şeklinde yazılmış kısa aşk şiiri.

egme, [eg-me] *{eT} is.* Evin kemeri. [DLT]

egmece, [eg-me-ce] *{ağız} is.* Dağın aşağı doğru sarkmış kısmı; yamaç. [DS]

egmecek, -ği [eg-me-cek] *{ağız} is.* Ağaç dallarını eğmekte kullanılan ucu eğri sırık. [DS]

egmek, [eg-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Eğmek. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

egmenç, -ci [eg-mek > eg-meç] *{ağız} is.* → egmecek.

egmiç, [egmiç] *{eT} is.* Zevce; eş; karı. [ETY]

egniş, [Far. egniş اگنش] *{OsT} is.* Bina yapımı; inşaat.

ego, [Lat. ego] *is.* **1.** Ben. **2.** *psikol.* Kişinin bulunduğu çevre ile çatışma hâlinde bulunan kişinin öz benliği; öz benliğin derin eğilimleri ve istekleri. **3.** Yalnız kendini düşünme; benbenlik.

egoculuk, [ego-cu-luk] *is.* **1.** Benci olma durumu; kendini düşünme. **2.** *fel.* Bütün ahlak kurallarının ve insan davranışlarının temelinde kendini sevme içgüdüsünün yattığını savunan görüş. **3.** *fel.* Kendi benini, kendi çıkarlarını hayatın mutlak ve tek ilkesi sayan anlayış; bencilik.

egoist, [Lat. ego > Fr. egoïste] *sf.* **1.** Yalnız kendini düşünerek, kendi çıkarlarını başkasından üstün tutan; bencil; hodbin; hodkâm. **2.** Felsefede bencilik öğretisine bağlı olan.

egoistlik, -ği [egoist-lik] *is.* **1.** Başkalarının çıkarını hiçe sayarak yalnızca kendi çıkarlarına uygun davranışlar sergileme durumu; bencillik. **2.** Bencil olma durumu.

egoizm, [Lat. ego > Fr. egoïsme] *is.* **1.** Başkalarının çıkarını hiçe sayarak yalnızca kendi çıkarlarına uygun davranışlar sergileme durumu; bencillik; hodbinlik. **2.** Bencil olma durumu; kendini düşünme. **3.** *fel.* Bütün ahlak kurallarının ve insan davranışlarının temelinde kendini sevme içgüdüsünün yattığını savunan görüş. **4.** *fel.* Kendi benini, kendi çıkarlarını hayatın mutlak ve tek ilkesi sayan anlayış; bencillik.

egosantrik, [Fr. égocentrique] *sf.* Beniçincilik yanlısı olan; ben merkezci.

egosantrizm, [Fr. égocentrisme] *is. fel.* Bireyin benliğini evrenin merkezi sayan dünya görüşü; ben merkezcilik.

egotizm, [Fr. égotisme] *is.* **1.** Her konuda, hep kendini öne sürme ve kendinden bahsetme durumu. **2.** Kendi benliğinin gelişimini bütün davranışlarının ilkesi yapan kişinin niteliği; benlikçilik. **3.** *ed.* Bir yazarın kendi kişiliğini sergilemek amacıyla yaptığı çözümsel inceleme. **4.** Benliğini yükseltmeyi amaçlayan ahlak öğretisi. **5.** Bireyci mükemmelliği arama çabası.

egrek, [*eT.* eg(i)r-mek > egre-mek > egre-k] *{ağız} is.* Yazın koyunların gölgelenip dinlendikleri yer.

egrelmek, [egre-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Su için) birikmek.

egremek, [eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek] *gçl. f. [-r]* Kuşatmak.

egren, [egre-n] *{ağız} is.* Suyun derin yeri. [DS]

egreti, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} sf.* İğreti; emanet. [DS]

egrica, [eğri-ce] *{ağız} is.* → eğrice[3]. [DS]

egri, [eg-ir-mek > eg-(i)r-ī] *{eT} sf.* **1.** Eğri. [ETY] [DLT] [EUTS] **2.** (Deve için) hörgüçlü. [ETY] **3.** *{a-ğız}* Kötü yollara sapmış olan. **egri tebi,** *{eT} Eğri deve; hörgüçlü deve.* [DLT]

egrice[1], [eğri-ce] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan, eğri belli, boz renkli bir sinek; büvelek. [DS]

egrik, [eg-ir-mek > eg-(i)r-ik] *{eT} is.* **1.** Burgaç; su anaforu; girdap. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Eğrilen ip; eğrilmiş ip. [DLT]

egrikşelmek, [eg-(i)r-ik-(i)ş-el-mek] *{eT} gçsz. f.* Fır fır dönmek; her yönde girdaplar oluşturmak. [İKPÖy.]

egrilçe, [eğri-l-ce] *{ağız} is.* → eğrilce[1]. [DS]

egrilik, [eg-(i)r-i-lik] *{eT} is.* Eğrilik. [Yüknekî]

egrilmek[1], [eg-(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (Kale için) kuşatılmak; sarılmak. [DLT]

egrilmek[2], [eg-(i)r-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* (İp için) eğrilmek; bükülmek. [DLT]

egrim[1], [eg-ir-mek > eg-(i)r-im] *{eT} is.* **1.** Düden. **2.** Suyun toplanıp dönerek aktığı yer. [DLT]

egrim[2], [egri-m] *{ağız} is.* Domates. [DS]

egrimlenmek, [eg-(i)r-im-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Su için) göllerde eğreklenmek. **2.** Kaynarken veya akarken dönmek; girdap oluşturmak. [DLT]

egrinmek, [eg-(i)r-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendisi için eğirmek. **2.** Eğirir gibi görünmek. [DLT]

egrişmek, [eg-(i)r-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Bir yeri kuşatmakta, sarmakta yardımlaşmak; birlikte kuşatmak. **2.** Bir ipi birlikte eğirmek; eğirmekte yardım etmek. [DLT]

egsemek, [eg-mek > eg-se-rnek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğmek istemek. [DLT]

egsi, [eñsi / eğsi / egsi / esevi] *{ağız} is.* Yarısı yanmış odun; ucu ateşli odun. [DS]

egsidmek, [eksi-d-mek / egsü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS]

egsilmek, [egsü-l-mek / eksi-l-mak] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek.

egsimek, [eksi-mek / egsü-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek. [Yüknekî]

egsiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

egsüg, [egsü-g / eksü-k / egzig] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

egsük, [egsü-mek > eksü-k / egsü-g] *{eT} sf.* Eksik. [Üç İtigsizler] [ETY] [DLT] [EUTS] **eksük yarmak,** *{eT} Eksik para; değeri düşük para.* [DLT]

egsüklüg, [egsü-k-lüg / eksü-k-lüg] *{eT} is.* Eksiklik. [EUTS]

egsüksüz, [egsü-k-süz / eksü-k-süz] *{eT} sf.* Eksiksiz; noksansız. [EUTS. [Üç İtigsizler]

egsümek, [egsü-mek / eksü-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Eksilmek; azalmak. [Gabain] [ETY] [EUTS] [DLT]

egsün, [egsü-n / eksü-n] *{eT} sf.* Eksik.

egsütmek, [egsü-t-mek / eksü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [Gabain] [EUTS] [Üç İtigsizler]

egtürmek, [eg-mek > eg-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eğdirmek. [DLT]

egu, [? egu] *{ağız} is.* **1.** Yüzü çilli çingene. **2.** Aptal. [DS]

egul, -lü [Far. eġūl اغول] *(eğu:l {OsT}) is.* Kızgınlıkla ters ters bakma; yan yan bakma.

-egü[1], [-egü] *{eAT} yap. e.* Belirsizlik zamiri yapar, tek örnekte geçer. *bir-egü (biri, birisi)*

-egü[2], [-ġu / -gü / -ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} yap. e.* → -gu.

eğüç, [eğ-mek > eg-üç] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

egünnü, [? egünnü] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

egürgen, [ügrī-mek > ügrü-gēn / egür-gen] *{eT} is.* Yenilen bir tür taneli bitki. [DLT]

egval, -li [Ar. ġul > eġvāl اغوال] *(eğva:l) {OsT} is.* **1.** Büyük felaketler; büyük kazalar. **2.** Türlü şekil alan periler; şeytanlar. **3.** Gulyabaniler.

egvar, [Ar. ġavr > eġvār اغوار] *(eğva:r) {OsT} is.* **1.** Dipler. **2.** Çukurlar.

egzama, [Yun. ekzema *(kaynama)* > egzama] *(e'gza-ma) is. tıp.* Üst deride birdenbire ortaya çıkarak kızarıklık, kaşıntı, sulanma ve kabuk bağlama gibi dokusal bozukluklarla ortaya çıkan yaygın bir deri hastalığı; mayasıl.

egzersiz, [Fr. exercice] *is.* Teorik olarak öğrenilenleri pratik hâle getirebilmek için yapılan uygulamalı tekrarlar; alıştırma; temrin; idman.

egzibisyonizm, [Fr. exhibitionnisme] *is.* Soyunmak ve cinsiyet organlarını başkalarına göstermek şeklinde beliren marazi içtepi; teşhir hastalığı.

egzig, [ek-sü-g / eg-sü-g / eg-zi-k] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

egzistansiyalist, [Fr. existentialiste] *is.* ve *sf.* Alın yazısının doğmadan önce belirlenmiş olmadığını, bizzat kişinin kendi hür iradesiyle belirlediğini; kişi kendini ne duruma getirmişse o durumdan bütünüyle kendisinin sorumlu olduğunu savunan felsefî görüş yanlısı; varoluşçu.

egzistansiyalizm, [Fr. existentialisme] *is. fel.* **1.** Alın yazısının doğmadan önce belirlenmediğini, kişinin bizzat kendi hür iradesiyle belirlediğini; kişi kendini ne duruma getirmişse o durumdan bütünüyle kendisinin sorumlu olduğunu savunan felsefî görüş; varoluşçuluk. **2.** Var oluşun özden önce geldi-

ğini ve özü sürekli olarak yarattığını ileri süren felsefe öğretisi.

egzogami, [Fr. exogamie] *is.* Evlenecek olan kişinin eşini kendi soy veya boyunun dışındaki bir boy veya soydan seçmesini zorunlu kılan evlilik: dış evlilik; dıştan evlenme.

egzomorfizm, [Fr. exomorphisme] *is.* Magmanın araya sokulmasıyla veya bir iç kayaya değen komşu kayaçların uğradığı değişim; dış başkalaşım; değme başkalaşımı.

egzos, [İng. exhaust] *is.* → egzoz.

egzosfer, [Fr. éxosphére] *is.* Yaklaşık olarak 100 km. üzerinde uzanan atmosfer tabakası; dış yuvar.

egzotermik, -ği [Yun. eksô *(dış)* + thermon *(ısı)* > Fr. exothermique] *sf.* Isı veren.

egzotik, -ği [Yun. eksotikos *(yabancı)* > Fr. exotique] *sf.* **1.** Yabancı ülkelere ait olan; yabancıl. **2.** Bu ülkelerden getirilmiş, dolayısıyla ilgi çekici. **3.** Uzak ülkelerle ilgili.

egzotizm, [Fr. exotisme] *is.* **1.** Yabancı ülkelere ve oradaki yaşama duyulan hayranlık. **2.** *ed.* Bir eserde uzak ve yabancı ülkelerle ilgili olayları, kişileri ve yöresel görüşleri yansıtma işi; yabancılık.

egzotoksin, [Fr. exotoxine] *is.* Bakterilerin dış ortama bıraktıkları zararlı madde.

egzoz, [İng. exhaust] *is.* **1.** Bir ısıl motorda yakıt artığı gazların veya buharlı bir makinede genleşen buharın dışarı atılması. **2.** Bu gaz veya buharın atılmasını sağlayan düzenek. **3.** Bir füzede, yanma odasında meydana gelen gazların borularla dışarı atılması.

egzozcu, [egzoz-cu] *is.* İçten yanmalı motorlardaki egzoz düzenini yapan veya onaran kimse.

egzost, [İng. exhaust] *is.* → egzoz.

eğ[1], [*eAT.* eñ > eğ] *{ağız} is.* **1.** Eklem yerleri. **2.** Parmak boğumu.

eğ[2], [eğsen / iğ] *{ağız} is.* Dingil; iğ. [DS]

eğ[3], [? eğ] *{ağız} is.* Etek. [DS]

eğarberi, [añarı+beri > egeberi / eğeberi] *{ağız} is.* Öteberi; ufak tefek.

eğbe, [Ar. ʿaybe > T. hegbe > heybe هگبه] *{OsT} is.* → heybe.

eğber[1], [? eğber] *{ağız} is.* Geçimsiz; aksi; budala. [DS]

eğber[2], [eğ-mek > eğber ?] *{ağız} sf.* Eğri; biçimsiz. [DS]

eğbez eğbez, [? eğbez+eğbez] *{ağız} ikil.* Bölük bölük; kafile kafile; küme küme. [DS]

eğdemir, [eğe+demir-i *(çoğunlukla sert çelik olduğu için eski eğeden yapılır)* / eğidemir ?] *{ağız} is.* Marangoz ve taşçıların oymak ve delmek için kullandıkları kalem.

eğdi[1], [*eT.* eg-dü > eğ-di اكدى] *{ağız} is.* **1.** Ağaç oymakta kullanılan oluklu alet. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Ucu eğri ağaç; gelberi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Sebze diplerindeki otları kesmeye veya sebzelerin dibini kabartmaya yarayan bir tür çapa. **4.** Yüksek dallardaki meyveleri toplamaya yarayan çatal ağaç. **5** Kaşık oymaya yarayan özel bıçak. **6.** Peteklerden bal almakta kullandıkları su omuzluğu. [DS]

eğdi[2], [? eğdi] *{ağız} is.* Sakaların su taşırken omuzlarına aldıkları uzun sırık. [DS]

eğdilemek, [eğdi-le-mek] *{ağız} geç. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğirmek; bükmek. [DS]

eğdilenmek, [*eT.* ig *(hastalık)* > eğ-di-le-n-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Zayıflamak; incelmek. [DS]

eğdiriş, [eğ-mek > eğ-dir-mek > eğ-dir-iş] *is.* Eğdirme eylemi veya biçimi.

eğdirme[1], [eğ-dir-me] *{ağız} is.* Başörtüsünün kenarlarına geçirilen oya.

eğdirme[2], [eğ-mek > eğ-dir-me] *is.* **1.** Eğik duruma getirtme. **2.** Eğik durum almasını sağlama. **3.** *{ağız}* Eğriltme; bükme. [DS]

eğdirmek[1], [eğ-mek > eğ-dir-mek] *geç. f. [-ür]* **1.** Bir yana doğru eğik duruma getirtmek. **2.** Eğik durum almasını sağlamak.

eğdirmek[2], [ev-dir-mek] *{ağız} geç. f. [-ir]* Acele ettirmek. [DS]

eğe[1], [*eT.* égē-mek *(aşındırmak)* > eğe] *is.* Madenleri, tahtayı vb. sürterek aşındırmak veya düzeltmek için kullanılan pürüzlü yüzeyli veya küçük dişli çubuk hâlinde, sert çelik araç. 🗗 **eğe demiri,** *{ağız} İğdemir.* [DS]

eğe[2], [*eT.* eyē-gü / iye-gü > eğe اگ] *is.* **1.** *anat.* Göğüs kafesini oluşturan, arkadan omurgaya, önden de göğüs kemiğine eklenen uzun, yassı ve eğri kemiklerden her biri; kaburga. **2.** *{OsT}* Kazanda pişirilmiş kaburga yemeği. **3.** *{ağız} dnz.* Motor ya da kayık içinde bulunan bölme tahtaları. [DS] 🗗 **eğesi ağır,** *{ağız} Davranışlarında yavaş olan; ağır kanlı; hantal.* [DS]‖ **eğesi beş parmak,** *{ağız} (Kişi için) kaba ve inatçı.* [DS]

eğe[3], [*eT.* iḍi > ige *(sahip)* > ege] *{ağız} is.* **1.** Sahip; koruyucu. **2.** Ağabey. [DS]

eğe[4], [eğe] *(e'ğe:) {ağız} ünl.* **1.** Hey; eyel **2.** Şaşma bildirir. [DS]

eğe[5], [eğ-mek > eğ-e / eğ-e-ce] *{ağız} is.* (Kadın için) sadece baş yıkama. [DS]

eğeberi, [añarı+beri] *{ağız} is.* Öteberi; ufak tefek şeyler. [DS]

eğece, [eğ-mek > eğece] *{ağız} is.* (Kadın için) sadece baş yıkama. [DS]

eğecen[1], [eğe-cen] *{ağız} is.* Eklem. [DS]

eğecen[2], [eğe-cen / eğri-l-ce] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

eğeç, -ci [eg-eç / eğ-eç] *{ağız} is.* Tarlanın bayırımsı ve eğimli yeri. [DS] 🗗 **eğeç büğeç,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eğef, [*eT.* eğegü > egef / eğef / eyef] *{ağız}* **1.** Saban

okunu boyunduruğa bağlayan ağaçtan bükülmüş araç. **2.** Arabalarda yükleri bağlarken ipin kolay bağlanmasını sağlayan ağaç halka. **3.** Kağnıya ekin yüklerken bağ iplerini sıkmakta kullanılan araç. **4.** Bez dokuma aygıtı. **5.** *mecaz.* Beli bükülmüş ihtiyar. [DS]

eğegi, [*eT.* eyē-gü > iye-gü] *is.* → eğe[2].

eğek, -ği [*eT.* eñek *(çene)* > eğek] *{ağız} is.* **1.** Sabanın elle tutulan kısmı; tutamak. **2.** Sabanın demir takılan biraz da toprağa giren kısmı; ökçe. **3.** Saban demirinin takıldığı, ağaçtan yapılmış (L) şeklindeki eğri parça; ökçenin üst kısmı. **4.** Alt çene kemiği.

eğeleme, [eğe-le-me] *is.* Eğe ile düzeltme veya aşındırma; eğelemek eylemi.

eğelemek, [eğe-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğe ile düzleştirmek, aşındırmak; keskinletmek.

eğelenmek, [eğe-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Eğe ile düzeltilmek veya aşındırılmak.

eğeleşmek, [iyi-le-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyümek. [DS]

eğelik[1]**, -ği** [eğe-lik] *{ağız} is.* İçine eğe konulan torba. [DS]

eğelik[2]**, -ği** [eğe-lik] *{ağız} is.* Çocuğu olmayan kadınlara, çocuğu olması için yapılan ilaç. [DS]

eğelmek, [eği-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğilmek. [DS]

eğemek[1]**,** [ene-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-ğ(i)-yor]* **1.** İğdiş etmek; enemek. **2.** Asmanın dallarını budamak. [DS]

eğemek[2]**,** [ége-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Diş gıcırdatmak. **2.** Metal bir şeyi eğelemek.

-eğen, [-a-ġan > -e-gen / -eğen / -ağan] *yap. e.* → -agan / -ağan.

eğen[1]**,** [egin / eyin] *{ağız} is.* **1.** Beden; vücut. **2.** Omuz. **3.** Giyecek elbise; üst baş. **4.** Kadın elbisesinin etek kısmı. [DS]

eğen[2]**,** [eğ-en] *{ağız} is.* Eziyet. [DS]

eğenk, -ngi [enek / eğek] *{ağız} is.* → eğek. [DS]

eğens, [? eğens] *{ağız} is.* Çift sürerken sabanın tarlada açtığı iz. [DS]

eğenti, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti] *is.* Eğelenen malzemeden dökülen toz veya talaş.

eğenz, [anız > eğenz] *{ağız} is.* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan köklü saplar. [DS]

eğer[1]**,** [Far. eger اگر < اگ] *(e'ger) e.* **1.** Şart ifadesini kuvvetlendirmek için cümle başına getirilen edat; şayet; ister. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *bağ.* Yahut; veya. *{eAT} (aynı)* ◻ **eğer ... eğer,** *{eAT} Gerek .. gerek; ister ... ister; olsun ... olsun...*

eğer[2]**,** [*eT.* eḍer] *{eAT} is.* → eyer. ◻ **eğer belli,** *{ağız}* → eyer belli.|| **eğer kaşı,** *{ağız}* → eyer kaşı.|| **eğer tapkuru,** *{OsT} Kolan.*

eğer[3] [Ar. aʿyār => eğer] *{ağız} is.* Ayar. ◻ **eğer etmek,** → ayar etmek. [DS]

eğerçi, [Far. eger-çi اگرچی] *{OsT} zf.* Gerçi.

eğerek, -ği [? eğerek] *{ağız} is.* Keten tohumu. [DS]

eğerem, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* Eğer; şayet. [DS]

eğeremek[1]**,** [Far. eger + T. -emek] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğeremek[2]**,** [eğ-(e)r-e-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Sıcakta koyunları bir gölgede toplayıp dinlendirmek. [DS]

eğerim, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğerime, [Far. eger + T. -im] *{ağız} bağ.* → eğerem. [DS]

eğerlemek, [eğ-mek > eğ-er-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğmek: meyillendirmek.

eğerlenmek, [eḍer-le-n-mek> eğer-le-n-mek اكرلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* → eyerlenmek.

eğerleyim, [Far. eger + T. -leyin / -leyi(m)] *bağ.* Eğer; şayet. [DS]

eğerlik, [eyer-lik] *{ağız} is.* Eyere benzeyen kaya veya dağ sırtları. [DS]

eğermek, [eger-mek / egir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → egirmek. [DS]

eğeş, [eğ-eş / eğ-iş / eğ-iç] *{ağız} is.* Teknedeki hamuru kazımaya yarayan araç. [DS]

eğeşlemek, [eğe-ş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi sürte sürte kesmeye çalışmak. [DS]

eğeşmek, [ege > eğe-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Bir işin yapılmasını karşı taraftan bekleyerek inat etmek. **2.** Yarışmak. **3.** Şakalaşmak. **4.** Bir işin yapılmasını emretmek. **5.** Güvenmek. **6.** Söz etmek. [DS]

eğey, [eğegü > eğey] *{ağız} is. anat.* Bir ucu boşta bulunan kaburga kemikleri. [DS]

eğez[1]**,** [? eğez] *{ağız} is.* Derin ve çukur mağara. [DS]

eğez[2]**,** [Yun. aḫnos *(solgun)*] *{ağız} sf.* → enez. [DS]

eğeze, [Yun. aḫnos *(solgun)*] *{ağız} sf.* → enez. [DS]

eğgel, [eğ-mek + gel-mek] *{ağız} is.* Eğri sırık. [DS]

eğgi, [eğ-mek > eğ-gi] *{ağız} is.* Tahta kaşık oymakta kullanılan eğri ağızlı bir tür bıçak; eğri bıçak. [DS]

-eğli, [-a-ġı > -ağı / -eği] *yap ek.* Fiillerden isim yapar.

eğli, [eğ-i / iğ] *{ağız} is.* Arabaların özek demiri. [DS]

eğiç, -ci [*eT.* eg-mek *(eğmek)* > eğ-iç / eğiş] *{ağız} is.* **1.** Ağaçtan yemiş koparmak için dalları eğmeye yarar ucu eğri sopa. **2.** Kovandan bal almaya yarar ucu eğri bir tür kaşık. **3.** Ekmeği tandırdan almakta kullanılan bir ucu eğik, diğer ucu yassı demir araç. **4.** Kazan ya da teknedeki hamuru kazımak, kesmek için kullanılan bir araç. **5.** Ucu kıvrık demir parçası. **6.** Sebze fidelerinin diplerini hafifçe eşeleyip yumuşatmak için kullanılan ucu eğri demir. **7.** Sabanın çamurlarını kazımak için üvendirenin bir tarafına takılan üçgenimsi metal parça. **8.** Tandır ateşini karıştırmak ya da düzelmek için kullanılan

demir araç. **9.** Ocaklarda, tencerelerin oturtulması için enlemesine konulmuş demir çubuklar. [DS]

eğidemir, [eğe+demir-i / eydemir] *{ağız} is.* İğdemiri; iskarpela. [DS]

eğik, -ğİ [eğ-mek > eğ-ik] *sf.* **1.** Yatay bir çizgi veya düzlemle açı oluşturacak biçimde olan; mail; meyil; şev. **2.** Bükülmüş, eğilmiş durumda olan. **3.** *is. mat.* Dik veya paralel olmayan doğru. **4.** *zf.* Eğilmiş ve bükülmüş olarak. 🗗 **eğik biçme,** *mat. Ekseni tabanına dikey olmayan biçme.*|| **eğik büğük,** *Eğri büğrü.*|| **eğik büzük,** *{ağız} 1. (Sebze için) pörsümüş. 2. (Eşya için) eğilmiş, kırılmış.* [DS]|| **eğik çizgi,** *Yatay ile açı meydana getiren ve dik olmayan çizgi.*|| **eğik düzlem,** *Ağır yükleri taşımak için yatayla bir dar açı meydana getirecek biçimde konulmuş düzlem.*|| **eğik silindir,** *Ekseni tabanına dikey olmayan silindir.*|| **eğik yazı,** *Çizgileri satırlara eğit olacak biçimde yazılmış yazı; italik.*

eğiklik, -ğİ [eğ-ik-lik] *is.* **1.** Eğik olma durumu; eğim; meyil; yamukluk. **2.** Eğik olan şeyin niteliği. **3.** *gök b.* Bir düzlem üzerinde hareket eden bir gök cisminin, tutuluma bakış doğrultusuna dik düzleme veya belirtilmiş herhangi bir düzleme göre yaptığı açı.

eğil[1], [eğ-il-mek > eğ-il] *{ağız} ünl.* Aksilik yapma! [DS]

eğil[2], [Ar. ʿaker *(yağ tortusu)* => eğir] *{ağız} is.* → eğir[1]. 🗗 **eğil mumu,** *{ağız} Eğir mumu.*

eğil[3], [? eğil] *{ağız} is.* Develerin kaçmasını önlemek için dizlerine bağlanan ip. [DS]

eğilbaş, [eğil+baş] *{ağız} is.* Testi. [DS]

eğilcan, [eğil-cen] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilce, [eğil-ce] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilcen, [eğil-cen] *{ağız} is.* → eğrilce. [DS]

eğilic, [eğ-il-mek > eğ-il-iç / eğ-il-iş اكلج] *{OsT} is.* Kıvrıntı; büküntü. 🗗 **eğilic eğilic,** *{OsT} 1. Büklüm büklüm. 2. Kıvrım kıvrım. 3. Eğri büğrü.*

eğilim, [eğ-il-mek > eğ-il-im] *is.* **1.** Eğilme, yönlenme belirtisi. **2.** Bir şeyin gelişmesi veya gelişme yönü. **3.** Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme; meyil; temayül, *(1935).* **4.** Bir toplumsal kümenin çoğunluğunun aksine fikir veya yönelme belirleyen azınlığın tutum ve davranışı.

eğilimli, [eğ-il-im-li] *si.* Bir şeye, bir şey yapmaya yönelen veya o iş için istekli olan; eğilimi olan; meyyal; mail.

eğiliş, [eğ-il-iş] *is.* Eğilmek eylemi veya biçimi.

eğilme, [eğ-il-me] *is.* **1.** Eğik bir durum alma; eğilmek eylemi. **2.** (İnsan için) belinden öne doğru bükülerek durma. **3.** *mecaz.* Başkasının baskı veya egemenliğini benimseme; baskısını kabullenme. **4.** *mecaz.* Bir şeye önem verip ilgilenme; dikkatle inceleme. **5.** *mat.* Bir doğrunun başka bir doğruya veya düzleme göre eğik durması.

eğilmek, [*eT.* eg-mek > eğ-mek > eğ-il-mek اكلمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Eğik bir durum almak. **2.** (İnsan için) belinden öne doğru bükülerek durmak. **3.** *mecaz.* Başkasının egemenliğini benimsemek; baskısını kabul etmek; boyun eğmek. **4.** *mecaz.* Bir şeye önem verip ilgilenmek; dikkatle incelemek. **5.** *{ağız}* Kurnaz olmak; kurnazlık etmek. [DS] **6.** *edil. f.* Eğmek eylemine konu olmak; kendisine eğmek eylemi uygulanmak. **7.** *{eAT}* Sapmak; inhiraf etmek. **8.** *mecaz.* Yola getirilmek; ikna edilmek. 🗗 **eğilip bükülmek,** *Birine karşı duyulan minnettarlığı abartılı davranışlarla veya eziklik içinde ifade etmek.*

eğiltmek, [eğ-il-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birini fikrinden vazgeçirmeğe çalışmak. **2.** *{ağız}* Birini yola getirmek; kandırmak; inandırmak.

eğim[1], [eğ-mek > eğ-im] *is.* **1.** Eğilmiş, yönelmiş olma hâli. **2.** Bir yüzeyin yatay düzleme göre açı yapacak biçim alması; eğiklik; meyil. 🗗 **eğim ölçümü,** *Bir yüzeyin veya katmanın yatay bir düzleme göre eğimini ölçmek; klinometri.*

eğim[2], [eğ-im] *{ağız} is.* Bir insanda doğuştan gelen özellik; yetenek; istidat; anıklık; hüner.

eğimli[1], [eğ-im-li] *sf.* **1.** Eğimi olan; meyilli. **2.** Bir şeye karşı güçlü bir istek duyan; ona yönelen; meyyal; meyilli; mütemayil; eğilimli.

eğimli[2], [eğim-li] *{ağız} sf.* Hünerli; istidatlı; kabiliyetli.

eğimölçer, [eğ-im+ölç-er] *is.* Bir yüzeyin, yolun yatay bir düzleme göre eğim açısını ölçmeye yarar alet; klinometre.

eğimsiz, [eğ-im-siz] *sf.* Eğimi olmayan; düz; meyilsiz.

eğin[1], [eğ-mek > eğ-in اكن] *sf.* Biraz eğik duran; eğik olan. 🗗 **eğin vermek,** *{eAT} Bükülmek; eğilmek.*

eğin[2], [*eT.* eñin / eğin / eyin اكن] *is. anat.* **1.** Boyundan bele kadar olan vücut bölümü; sırt; arka. *{eAT} {ağız} (aymı)* [DS] **2.** İnsan bedeni; vücut. **3.** Boy bos; endam. *{ağız} (aymı)* [DS] **4.** *{ağız}* Üst baş; elbise; kıyafet. [DS] 🗗 **eğnine başına,** *{eAT} Üstüne başına.*|| **eğnine çakal salmak,** *{eAT} Zırh giyinmek.*

eğinbaş, [eğin+baş] *{ağız} is.* Üst baş; giyecek; kıyafet. [DS]

eğinbele, [eğin+bele ?] *{ağız} zf.* Kolay kolay; kolaylıkla; kolayca; hemen. [DS]

eğinç, -ci [Erme. eğic] *{ağız} is. bot.* Isırgan otu. [DS]

eğindi, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti] *{eAT} is.* → eğenti.

eğindirik, -ğİ [eğin-dirik اكندرك] *is.* **1.** Bazı elbiselerde omuzları ve sırtın üst bölümünü örten geniş ve dökümlü yaka. **2.** Kirlenmemesi veya yıpranmaması için bazı gömleklerin yakasına konulan kumaş parçası. **3.** *{OsT}* Çabuk eskimemesi için

giyeceklerin omuz kısmına boydan boya konulan astar. [Kamus, Bürhan-ı Katı']

eğindirlik, -ği [eğin-dirik > eğindir(ik)-lik] *{ağız} is.* → eğindirik. [DS]

eğindü, [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-dü اکندو] *{OsT} is.* → eğenti. [Kamus Ter.]

eğinek, -ği [eğ-in-mek > eğin-ek] *{ağız} is.* Bağda kurulan çadır. [DS]

eğinik, -ği [eğ-in-mek > eğ-in-ik] *sf.* **1.** Eğik olan; eğilmiş durumda olan; mail. **2.** Bir şeyi sevmiş, istemiş veya yapmak için içten arzu duymuş olan.

eğinli, [eğin-mek > eğin-li اکن لی] *{OsT} sf.* Eğilmiş; meyillenmiş; eğrilmiş.

eğinme, [eğin-me] *is.* Bir şeyi yapmak için içten arzu etme; eğinmek eylemi.

eğinmek, [eğin-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi elde etmek, gerçekleştirmek için içten ilgi duymak; yönelmek. **2.** Bir şeyi sevmeye içten yönelmek.

eğinti[1], [*eT.* égē-mek > eğe-nti / eğ-in-ti اکنتی] *{eAT} is.* → eğenti.

eğinti[2], [eğ-in-ti] *is.* **1.** Meyil; eğilme; eğiklik. **2.** Başkasına yük olma durumu. 🗗 **eğinti olmak,** *{ağız} Başkasının sırtına yük olmak.* [DS]

eğir[1], [Ar. ʿaker *(yağ tortusu)* عکر => eğir] *is.* Arıların kışın kovanlarının deliklerini kapatmak için çiçeklerden topladıkları sarı maddeden ürettikleri özel bir salgı; pirebolu. 🗗 **eğir mumu,** *{OsT} Arıların kovan deliklerini sıvadıkları bir tür mum; arı reçinesi; pirebolu.* [Bürhan-ı Katı']

eğir[2], [Yun. akaron [Tietze] / *eT.* egir / eyir / ekir > eğir اکر / اکیر] *bot.* Yılan yastığıgillerden, dere ve durgun su kenarlarında yetişen, şerit yapraklı, tıkız başak çiçekli, yalın saplı, kökleri terletici ve spazm çözücü olarak halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki; Azak eyeri; andız, *(Acorus calamus). {eAT} {OsT} (aynı)* [Kamus Ter.] [Bürhan-ı Katı'] 🗗 **eğir kökü,** *Eğir bitkisinin, halk hekimliğinde gaz söktürücü, terletici ve spazm giderici olarak kullanılan kurutulmuş kökü.*

eğircek, -ği [eğir-mek > eğir-(e)cek] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

eğirgeç, -ci [eğir-geç] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirici, [eğ-ir-mek > eğ-ir-ici] *is.* **1.** Kozaların lifini çeken işçi. **2.** Halat bükmekte kullanılan makine.

eğirme, [eğ-ir-me] *is.* **1.** Kendi çevresinde döndürme, bükme; eğirmek eylemi. **2.** Yün, pamuk gibi maddelerin liflerinden iğ veya kirmen yardımı ile iplik yapma işi.

eğirmeç, -ci [eğir-meç] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirmek[1], [*eT.* eg-ir-mek *(döndürmek)*] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi kendi çevresinde döndürmek; bükmek. **2.** Yün ve pamuk gibi lifli maddelerden iğ veya kirmen yardımı ile bükerek iplik yapmak. **3.** Hayvanları bir araya toplamak. 🗗 **eğirip sarmak,** *{ağız} Az veya çok bir kazanç elde etmek için çabalamak; boş durmayıp çalışmak.*

eğirmek[2], [eg-ir-mek / eğ(i)r-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Koyunları sıcakta gölge bir yere toplayarak dinlendirmek. [DS]

eğirmen, [eğ-ir-men] *is.* İplik bükmekte kullanılan araç; kirmen.

eğirşek, -ği [eğir-(e)cek / ağırşak > eğirşek] *{ağız} is.* → eğircek. [DS]

eğirtme, [eğ-ir-t-me] *is.* Eğirme işini yaptırma; eğirtmek eylemi.

eğirtmeç, -ci [eğir-t-meç اکیرتمچ] *{eAT} is.* İp bükmekte kullanılan araç; eğirme aracı.

eğirtmek[1], [eğ-ir-t-mek اکرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eğirme işini yaptırmak. **2.** Eğirmesini sağlamak. **3.** *{eAT} {OsT}* Kuşatmak; muhasara etmek.

eğirtmek[2], [*eT.* ek-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bağırtmak. **2.** *gçsz. f. {ağız}* (Köpek için) havlamak. [DS]

eğistiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)* > eğistiren اکسترن] *{OsT} is.* Hamur kazımaya, kesmeye yarayan araç.

eğiş[1], [eğ-mek > eğ-iş] *is.* Eğmek eylemi veya biçimi. 🗗 **eğiş büğüş,** *{ağız} Çok eğri; eğri büğrü; yamuk yumuk.* [DS]‖ **eğiş büğüş olmak,** *{ağız} Eğri büğrü olmak; çok yamrulmak.* [DS]‖ **eğiş üyüş,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eğiş[2], [eğ-mek > eğ-iç / eğiş اکش] *{ağız} is.* **1.** Ucu çengelli demir. *{OsT} (aynı)* **2.** Hamur bulaşığını tekneden kazımaya yarayan araç. *{OsT} (aynı)* **3.** Ekmeği tandırdan almak için kullanılan, demirden yapılma, bir ucu eğri diğer ucu yassı araç. **4.** Hamur kesmekte kullanılan araç. **5.** Sebze fidelerinin diplerini eşelemekte ve kabartmakta kullanılan ucu eğri demir araç. **6.** Üvendirenin ucunda bulunan çamur sıyırmaya yarayan parça. **7.** Kovandan bal almakta kullanılan demir araç. [DS]

eğiş[3], [öğüş-ımek > üğüş > eğiş] *{ağız} is.* **1.** Sellenmeye yol açmayacak biçimde yavaş yavaş yağan yağmur. **2.** Sert ve küçük tanecikler hâlinde yağan kar. [DS]

eğiş[4], [? eğiş] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ve bostanları sulamak için sabanla açılan ark. **2.** Bostan ekmek için yapılan çift çizi. [DS]

eğişik, -ği [eğ-iş-mek > eğiş-ik] *{ağız} is.* Yapılacak bir işi, yapmakla sorumlu olan kişilerin birbiri üzerine havale etmeleri. [DS]

eğişmeç, -ci [eğiş-meç] *{ağız} is.* Bostanın su yolu. [DS]

eğişmek[1], [eğ-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kıskanmak. **2.** İnatlaşmak. [DS]

eğişmek[2], [eğ-iş-ımek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Emanet etmek. [DS]

eğit[1], [? eğit] *{ağız} is.* Kemençe. [DS]

eğit[2], [yiğit > eğit] *{ağız} is.* Kabadayı. [DS]

eğit[3], [*eT.* eñ-mek *(şaşırmak)* > eğ-it] *{ağız} sf.* Şaşkın; zihni karışmış. [DS] 🗗 **eğit meğit olmak,** *{ağız} dey. Hayrete düşmek; şaşırmak.*

eğitici, [eğit-ici] *sf.* **1.** Eğitime yarayan; eğiten; eğitim yönü bulunan. **2.** *is.* Eğitimle uğraşan kemse. **3.** Çocuk eğitimi ile uğraşan kimse; mürebbi.

eğiticilik, -ği [eğit-ici-lik] *is.* **1.** Eğitici olma durumu; eğitime yarama. **2.** Eğitici olan kimsenin mesleği veya işi.

eğitilme, [eğit-il-me] *is.* **1.** Eğitime tabi tutulma; eğitilmek eylemi. **2.** Eğitim görme; terbiye edilme.

eğitilmek, [eğit-il-mek] *edil. f. /-ir/* **1.** Eğitime tabi tutulmak. **2.** Eğitim görmek; terbiye edilmek.

eğitim, [eğit-im] *is.* **1.** Eğitmek işi ve süreci. **2.** Belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme ve geliştirme; eğitme işi. **3.** Çocukların ve gençlerin toplum hayatında yerlerini alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri, teknik, kültürel beceri yanında iyi bir ahlak anlayışı edinmelerine, kişilik geliştirmelerine yardımcı olma işi; terbiye. **4.** Kişinin belli bir yetisini geliştirme amacıyla yapılan çalışmaların tümü. **5.** *as.* Bir erin savaş gücü ve tekniği ile ilgili her türlü bilgi, beceri ve pratiğin kazandırılması için yapılan etkinliklerin tümü. 🗗 **eğitim araçları,** *eğt. Eğitim ve öğretim işinde kullanılan eğitime yardımcı olan araçların tümü.*|| **eğitim bilimi,** *eğt. Eğitim ve öğretimi belirli kurallara bağlayan bilim dalı; pedagoji. 2. Öğretmenlik sanatı ve mesleği için gerekli olan bilgi ve becerilerin tümü.*|| **eğitim dönemi,** *eğit. Herhangi bir konuda bilgi ve becerileri geliştirmek için ayrılan süre.*|| **eğitim enstitüsü,** *eğt. Eskiden orta dereceli okullara dal öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulmuş olan yüksek okul.*|| **eğitim kurumları,** *eğit. Çocukların, gençlerin veya yetişkinlerin eğitilmesi amacıyla kurulmuş olan okul ve kursların bütünü.*|| **eğitim programı,** *eğit. Belirli bir seviyede veya sınıfta ya da okulda öğretilecek konuların bütünü.*|| **eğitim sistemi,** *eğit. Öğrenim yoluyla insan yetiştirmede izlenen yol ve tekniklerin bütünü.*

eğitimci, [eğit-im-ci] *is.* Eğitim işiyle uğraşan kimse; terbiyeci; mürebbi.

eğitimcilik, -ği [eğ-it-im-ci-lik] *is.* **1.** Eğitme işi ve mesleği. **2.** Eğitimci olma durumu. **3.** Eğitimcinin görevi.

eğitimli, [eğit-im-li] *is.* **1.** Eğitim görmüş; eğitilmiş. **2.** Terbiyeli, uslu.

eğitimsel, [eğit-im-sel] *sf.* Eğitimle ilgili; eğitime yatkın ve yardımcı.

eğitimsiz, [eğit-im-siz] *sf.* Eğitim görmemiş; eğitilmemiş.

eğitme, [eğit-me] *is.* Eğitim verme; eğitmek eylemi; terbiye etme.

eğitmek[1], [*eT.* yeg *(en iyi)* > yeg-(i)d-mek / igid-mek > egid-mek > eğit-mek] *gçl. f. /-ir/* **1.** Eğitim yoluyla yetiştirmek. **2.** Bireyin fiziksel ve moral güçleri üzerinde etkide bulunarak çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşılayarak, önceden belirlenmiş amaçlara göre gelişmesini sağlamak; terbiye etmek, *(1935).* **3.** (Hayvan için) arzu edilen davranışları kalıcı olarak edindirmek.

eğitmek[2], [al-mak + git-mek] *{ağız} gçl. f. /-(d)-er/* → egitmek.

eğitmen, [eğit-men] *is.* **1.** Eğitim işleriyle uğraşan kimse; mürebbi. **2.** Asıl mesleği öğretmenlik olmamakla birlikte kısa bir kurs görerek köy öğretmenliği yapmak üzere yetiştirilen kimse.

eğitmenlik, -ği [eğit-men-lik] *is.* **1.** Eğitim işi. **2.** Eğitmenin yaptığı iş ve meslek.

eğitsel, [eğit-sel] *is.* Eğitimle ilgili; terbiyevi.

eğitsellik, -ği [eğit-sel-lik] *is.* Eğitimle ilgili olma durumu;

eğiz, [eğ-mek > eğ-iz] *{ağız} sf.* Baskıya uğramış; ezilmiş. [DS] 🗗 **eğiz buğuz,** *{ağız} 1. Sıkıntı. 2. İşkence.* [DS]

eğlek, -ği [eğ-le-mek > eğ-le-k] *is.* **1.** Yolculukta bir süre durma, dinlenme, eğleşme yeri. **2.** Yolcuların geceyi geçirdikleri yer; konak; han. **3.** Koyunların yazın sıcaktan korundukları gölge ve serin yer; eğrek.

eğleme, [eğ-le-mek > eğ-le-me] *is.* Birini yolundan ve işinden alıkoyma; eğlemek eylemi.

eğlemek[1], [eğ-le-mek اكلمك] *gçl. f. /-r/ /-l(i)-yor/* **1.** Birini yolundan ve işinden alıkoymak; engel olmak; durdurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hareket halindeki bir cismi durdurmak. **3.** Oyalamak; avutmak; hoşça vakit geçirtmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Bırakmak; park etmek. **5.** *{ağız}* İkram ederek alıkoymak. [DS] **6.** *{eAT}* Geciktirmek; vakit geçirtmek.

eğlemek[2], [eğ-le-mek] *{ağız} /-r/ /-l(i)yor/* Ham deriyi işlemek.

eğlenc, [eğle-n-ç > eğlenc] *is.* Zevk; safa.

eğlence, [*eT.* egil-en-ce] *is.* **1.** Eğlenmek eylemi. **2.** Eğlendirerek vakit geçirten şey. **3.** Hoşça vakit geçirilen toplantı; hoş vakit geçirme. **4.** *mecaz.* Kolay iş.

eğlencek, -ği [eğlen-mek > eğlen-(e)cek] *is.* Oyalanış.

eğlenceli, [eğlence-li] *sf.* Eğlendiren; hoşa giden.

eğlencelik, -ği [eğlence-lik] *sf.* **1.** Eğlence ile ilgili; eğlenceye ait. **2.** *is.* Hoşça zaman geçirmek amacıyla yenilen kuru yemiş, çekirdek vb. şeyler.

eğlencesiz, [eğ-le-mek > eğ-le-n-ce-siz] *sf.* Eğlencesi olmayan.

eğlendiri, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-i] *is.* Gülmece; mizah.

eğlendirici, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-ici] *sf.* Eğlendirme niteliği olan; eğlendiren.

eğlendiriş, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-iş] *is.* Eğlendirmek eylemi veya biçimi.

eğlendirme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-me] *is.* Eğlenmesini sağlama; eğlendirmek eylemi.

eğlendirmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eğlenmesini sağlamak. **2.** Eğlenmesine yol açmak. **3.** Hoşça vakit geçirtmek. **4.** Durdurmak, bekletmek; oyalamak.

eğlenilme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-il-me] *is.* Eğlenilmek eylemi.

eğlenilmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eğlenmek işi yapılmak. **2.** Hoşça vakit geçirilmek. **3.** Durdurulmak, bekletilmek; oyalanmak. **4.** Alay edilmek.

eğleniş, [eğ-le-mek > eğ-le-n-iş] *is.* Eğlenme eylemi ve biçimi.

eğlenme, [eğ-le-mek > eğ-le-n-me] *is.* **1.** Eğlenmek eylemi. **2.** Hoşça vakit geçirme; neşelenme. **3.** Oyalanma. **4.** Alay etme.

eğlenmek, [eğ-le-mek > eğ-le-n-mek اكلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yerde durmak; beklemek; tevakkuf etmek; kalmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gecikmek; geç kalmak; oyalanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Geçimini sağlamak; geçinmek. **4.** Birinin kusuru veya hoş olmayan davranışları ile alay etmek. **5.** *(19. yy.'dan sonra)* Neşeli ve hoşça vakit geçirmek. **6.** *{eAT} {OsT}* Durup dinlenmek.

eğlenti, [eğle-mek > eğle-n-ti] *is.* **1.** Neşeli ve hoşça vakit geçirilen toplantı; eğlence. **2.** İçkili, çalgılı eğlence.

eğleşik, -ği [eğ-le-mek > eğ-le-ş-ik] *sf.* **1.** Bir yerde eğleşen; vakit geçiren. **2.** Oturan; ikamet eden.

eğleşme, [eğ-le-mek > eğ-le-ş-me] *is.* Eğleşmek eylemi.

eğleşmek, [eğ-le-mek > eğ-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir yerde durmak; oturmak, yaşamak; ikamet etmek. *{ağız} (aynı)* **2.** Oyalanmak; vakit geçirmek; tevakkuf etmek. *{ağız} (aynı)* **3.** Düşüp kalmak; oturmak. **4.** *{ağız}* (... in kapısında) hizmetçilik yapmak; birinin işlerini yaparak geçimini sağlamak. **5.** *{ağız}* (Biri ile, birine) Ona sataşmak.

eğleştirmek, [eğ-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Kalmasına izin vermek; tutmak; misafir etmek.

eğletmek, [eğle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bekletmek; alıkoymak; oyalamak. [DS]

eğlik[1], [*eT.* ig *(hastalık)* > ig-lig *(hasta)* / eg-lig / eğlik] *sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. **3.** Perişan.

eğlik[2], [eğ-lik] *{ağız} is.* Beklenilen, durulan yer; eğleşme yeri. [DS]

eğlikçi, [eğ-lik-çi] *{ağız} is.* Beşik sallayan. [DS]

eğlim[1], [eğ-(i)l-im] *{ağız} is.* **1.** Meyil; eğim. **2.** Altında barınılacak kadar büyük ve eğik olarak uzanan taş. [DS] 🗗 **eğlim ağacı,** *{ağız} Tek atlı arabalarda, hayvanın iki yanındaki okları tutmak için hayvanın üzerinden geçen eğri ağaç; kıvrık ağaç.* [DS]‖ **eğlim eğlim,** *{ağız} Salkım salkım.* [DS]

eğlim[2], [eğ-(i)l-im / eğ-im] *{ağız} is.* İnsanda doğuştan gelen yetenek, beceri. [DS]

eğlim[3], [eğrim > eğlim] *{ağız} is.* Domates. [DS]

eğlimli, [eğlim-li] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın; becerikli. [DS]

eğmalacık, -ğı [eğ-me + ala-cık *(çadır)*] *(eğma:lacık) {ağız} is.* Yaylaya çıkanların çaın dallarını eğmek suretiyle yaptıkları basit barınak. [DS]

eğme[1], [eğ-me] *is.* **1.** Eğik duruma getirme, çarpıtma veya kıvırma; eğmek eylemi. **2.** Başa eğik olarak geçirilen başlık; eğribaş. **3.** *{ağız}* Yazın eğilmiş ağaç dalları ile yapılan ve üzerine çul örtülmüş barınak. [DS] **4.** *{ağız}* Eğilerek duvar üzerine yatırılmış çalı. [DS] **5.** *{ağız}* Döven ile sırt denilen kısmını birbirine bağlayan eğilmiş ince ağaç. [DS] **6.** *{ağız}* Gölgelik kaya altı. [DS]

eğme[2], [eğ-me] *{ağız} is.* Altı okka buğday alan ağaç ölçek. [DS]

eğmeç, -ci [eğ-me-ç / eymeç] *is.* **1.** Eğilmiş, yay hâlini almış nesne; kavis. **2.** *{ağız}* Kıvrıntı; viraj. [DS] **3.** *{ağız}* Loğ taşının yay biçimindeki ağaç sapı. [DS] **4.** *{ağız}* Meyve toplamak için ağaç dallarını eğmekte kullanılan ucu eğri sırık. [DS] **5.** *{ağız}* Kuş tutmak için kullanılan sepetlerin ağzına takılan yay gibi ağaç parçası. [DS] **6.** *{ağız}* Baston. [DS] **7.** *{ağız}* Üzerinde cibinlik konulan ağaçtan yapılmış araç. [DS] **8.** *{ağız}* Tek atlı arabalarda hayvanın boynuna geçirilen hamut. [DS] **9.** *{ağız}* Bir akarsuyun kıvrıntı yeri. [DS] **10.** *{ağız}* Kuyudan su çekmek için kullanılan ucu eğri ağaç. [DS] **11.** *{ağız}* Eklem yeri. [DS]

eğmeçli, [eğ-me-ç-li] *sf.* Eğilmiş, eğmeç hâlini almış olan; kavisli.

eğmek[1], [*eT.* eg-mek > eğ-mek اكمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Düz duran bir şeyi eğik hâle getirmek; çarpıtmak; meylettirmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Düz duran bir şeyi bükmek; yamultmak; yay biçimine sokmak; kıvırmak. **3.** (Göz için) çevirmek. **4.** Bir kimsenin kararını değiştirtmek; ikna etmek. *{eAT} (aynı)* 🗗 **eğip büğmek,** *{ağız} Özür bulmak; kaçamak yapmak.* [DS]‖ **eğip bükmek,** *1. Eğmek. 2. Kararından vazgeçirmek.*

eğmek[2], [*eT.* év-mek > eğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eğmel, [eğ-me-l] *sf.* **1.** Eğilmiş; yay hâlini almış. **2.** Bir tarafa eğilmiş; yamulmuş. **3.** *{ağız} is.* Toprak tabakalarının göçmesi sonucunda bir tarafa doğru meyletmiş büyük kaya parçaları.

eğmelik, -ği [eğme-lik] *{ağız} is.* Bakımsız orman. [DS]

eğmenmek, [eğ-men-mek] *{ağız} [-ir]* Utanmak; sıkılmak; çekilmek.

eğmir, [eğ-mir / ey-mir] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin dingil geçecek yerine oturtulan demir halka. [DS]

eğnehan, [eğin-e + Far. ḫān => eğnehan] *{ağız} sf.* Boğazına düşkün; obur. [DS]

eğnel, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* Bir takım işçiden her birine düşen tarla parçası. [DS] 🗗 **eğnel başı,** *{ağız} Ekin biçilen tarlada işçileri idare eden kimse.*‖ **eğneline dönmek,** *{ağız} Birisine isteğince hizmet etmek.*

eğnemek, [eğin / eyin > eğ(i)n-e-me / eyn-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** Omuzlamak. **2.** Palto, ceket vb. giyeceği giymeyerek sırtına alıvermek. **3.** Üzerine almak; yüklenmek.

eğnenmek, [eğin / eyin > eğ(i)n-e-n-mek / eyn-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Omuzlamak; omuzuna almak. **2.** Palto, ceket vb. giyeceği giymeyerek sırtına almak.

eğner, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eğnik, -ği [eğ(i)n-ik] *{ağız} sf.* Oyalanan; geciken. [DS]

eğniksiz, [eğnik-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) söylemeyi gerektirmeden eksiksiz iş yapan. [DS]

eğnimek, [eri-mek > eri-n-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kumaş için) erimek; akmak; eskimek. [DS]

eğran, [Yun. khreno] *{ağız} is.* → eğren[2]. [DS]

eğrat, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* => eğrat] *{ağız} is.* İmece. [DS]

eğratlık, -ğı [eğrat-lık] *{ağız} is.* İmeceye katılanlar topluluğu. [DS]

eğre[1], [Yun. aura] *{ağız} is.* Kağnıda mazının yerinde durmasını sağlayan eğri ağaç. [DS]

eğre[2], [Yun. akra *(uç, kıyı)*] *is.* Toprak damlı evlerin saçağı.

eğrek, [*eT.* eg-(i)r-e-mek *(kuşatmak)* > eğre-k اكرك] *is.* **1.** Koyunların toplanıp biriktiği, yattığı yer; sürü hayvanlarının dinlendiği yer; avlağı. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] [DS] **2.** Suyun önüne çör çöp gelmesi durumunda birikip arıktan taştığı yer; su birikintisi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Su birikintisi; havuz. **4.** *{ağız}* Dinlenme yeri. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvanların toplandığı yer. [DS] **6.** *{ağız}* Av hayvanlarının toplu olarak durdukları su başı. [DS] **7.** *{ağız}* Küçük baş hayvanların gece yattıkları yer; ağıl. [DS] **8.** *{ağız}* Köy meydanı; mahalle meydanı. [DS] **9.** *{ağız}* Eğlence yeri. [DS] **10.** *{ağız}* Akarsu yataklarındaki girinti ve çıkıntılı yerler. [DS] **11.** *{ağız}* Misafir odası. [DS]

eğreklemek, [eğrek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kuşluk sonrası koyunları eğrek yerine getirip yatırmak. [DS]

eğrelti[1], [eğre-mek > eğre-l-mek > eğrel-ti] *sf.* **1.** Eğrilmiş durumda olan. **2.** *{ağız}* Yıkılmak üzere olan. [DS]

eğrelti, [eg-re-l-mek *(su birikmek)* > egre-l-ti] *{eT} is.* Su birikintisi. 🗗 **eğrelti otu,** *bot. Damarlı çiçeksiz bitkilerden kumlu alanlarda yetişen, bağırsak kurtlarını düşürmek amacıyla halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Driopteris filix-mas).*

eğrelti[2], [iğreti / eğrelti] *{ağız} zf.* Şimdilik; geçici olarak. [DS]

eğremek, [*eT.* eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek > eğremek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Bir şeyin iki ucunu bir araya getirip toplamak. **2.** *{ağız}* Koyunları toplanma yerine götürüp yatırmak. [DS]

eğren[1], [*eT.* egir-mek > eğ(i)r-en] *{ağız} is.* **1.** Su çevrintisi; döneğen; girdap. **2.** Akarsu kıyılarında kum, çakıl, mil vb. birikintilerden oluşmuş topraklar. **3.** Toplanma yeri. [DS]

eğren[2], [Yun. khreno] *{OsT} is. bot.* Kızılcık. [Bürhan-ı Katı']

eğrenmek, [eğre-mek > eğre-n-mek] *dönşl. f. [ir]* (Sürü için) toplanmak; bir araya birikmek.

eğret, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} is.* Belirli bir zaman için başkasından tekrar geri verilmek üzere alınan eşya; ödünç alınan araç. [DS]

eğreti, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* > ʿāriyetī => eğreti] *sf.* **1.** Sağlam ve köklü olmayan; temelli olmayan; geçici. **2.** Bir şeyin yerine geçici olarak kullanılan; muvakkat. **3.** İleride geri verilmek üzere alınan şey; kendi malı olmayan; ödünç alınmış. **4.** İleride geri alınmak üzere verilen şey. **5.** İstenildiği zaman sökülüp takılabilen; tam olarak yerleşmemiş. **6.** (Mücevher için) yalancı. **7.** (İş için) gelişigüzel yapılan.**8.** Yerine, yuvasına tam oturmamış durumda. **9.** *zf.* Sınırlı bir süre için; geçici olarak. 🗗 **eğreti almak,** *İşini görmek üzere geçici olarak almak.*‖ **eğreti gelin,** *Beyzadeleri cinsel konuda eğitmek için Fransa'daki metres örneğine benzer tutulmuş kadın.*‖ **eğreti oturmak,** *Hemen kalkmak niyetiyle ilişmek.*‖ **eğreti vermek,** *Ödünç vermek.*‖ **eğretiye almak,** *Bir binanın alt bölümünü onarmak üzere üst kısmını destekler üzerine oturtmak.*

eğretiden, [eğreti-den] *zf.* Eğreti olarak; muvakkaten.

eğretileme, [eğreti-le-me] *is. ed.* Bir varlığa, bir kavrama asıl adı değil de, benzediği bir başka varlığın adının söylenmesi ile yapılan edebî sanat; istiare; metafor.

eğretilik, -ği [eğreti-lik] *is.* Eğreti olma durumu; muvakkatlik.

eğretmek, [eğre-mek > eğre-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Öğle sıcağında koyun sürüsünü gölgelik yere toplayıp dinlendirmek.

eğrez, [eğre-mek > eğre-z] *is. zool.* **1.** Sazangillerden ülkemizdeki tatlı sularda, özellikle Eğirdir Gölünde yaşayan, pek fazla ekonomik değeri olmayan bir tür balık; çiçek balığı, *(Vimba vimba). {ağız} (aynı)* **2.** *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

eğri, [*eT.* egir-mek *(çevirmek, bükmek)*>egir-i/eg(i)r-i > eğ-ri اکری] *sf.* **1.** Doğru ve düzgün olmayan. **2.** Herhangi bir noktasından bükülmüş, yön değiştirmiş durumda olan. **3.** Yay biçiminde olan; kavisli. **4.** Bir doğru veya düzleme göre eğik duran; yere doğru eğilmiş; mail. **5.** *mecaz.* Söz ve hareketleri güven vermeyen. **6.** *mecaz.* Yanlış; kötü. **7.** Aldatıcı; samimiyetsiz. **8.** *{ağız} is.* Bıçak. [DS] **9.** Bozuk yer veya iş. **10.** Yerinde ve gerçek veya sağlıklı olmayan şey. **11.** *mat.* Hiçbir parçası doğru içermeksizin uzanan çizgi; münhani. **12.** Birinci derece dışındaki fonksiyonların koordinat sistemindeki çizimlerine verilen isim; belli bir kurala göre yer değiştiren noktanın birbiri ardınca bulunduğu konumların geometrik yeri. **13.** Birbirinden farklı fakat aralarında bağlantı bulunan iki olaya ait niceliklerin bir koordinat sisteminde ortaklaşa izledikleri yol. **14.** *gnşl.* Bir olayın gelişimini gösteren çizgi. **15.** *{OsT}* Ucu baston gibi eğri değnek; çevgen. **16.** Kötülük, fenalık; hıyanet. **17.** *zf.* Çarpık durumda; yanlış. 🗗 **eğri ağaç,** *{ağız} 1. Tek hayvanla çekilen arabalarda, hayvanın iki yanındaki okları hayvanın üstünden aşarak birbirine bağlayan yay biçimindeki ağaç. 2. Evirgeç.* [DS] || **eğri bacak,** *Bacakları eğri olan kimse.* || **eğri bakmak,** *1. Bir şeye, kötü düşüncelerini belli edecek biçimde bakmak; kızgınlıkla ve öç alırcasına bakmak. 2. Hor bakmak.* || **eğri bıçak,** *{ağız} 1. Büyük bıçak; saldırma. 2. Pala.* [DS] || **eğri büğrü,** *Çarpık; doğru yanı olmayan; çok eğri.* || **eğri çehre,** *Sürekli asık veya sert yüz ifadesi.* || **eğri çekmek,** *{eAT} (Kılavuz için) yanlış yola götürmek.* || **eğri çizgi,** *Bir olayın azalıp çoğalmasını belirli bir ölçüye göre gösteren çizgi.* || **eğri doma,** *{eAT} {ağız}* → eğridoma. [DS] || **eğri domar,** *{eAT}* → eğridomar. || **eğri gemi doğru sefer,** *Uygun olmayan araçlara rağmen elde edilen iyi sonuç.* || **eğri iğne,** *{ağız} Bir tür nakış.* [DS] || **eğri iyeğü,** *{eAT} Kaburga kemiği; eğe kemiği.* || **eğri kazık,** *{ağız} Halı dokuma tezgâhında halıyı sıkıştırmaya yarayan eğri kaldıraç.* [DS] || **eğri kestane,** *{OsT} Havlıcan.* [Bürhan-ı Katı'] || **eğri okumak,** *{eAT} Yanlış okumak; bozuk okumak.* || **eğri olmak,** *{OsT} Sapmış olmak; aksine davranmak.* || **eğri oturup doğru konuşmak,** *Her an gerçeği söylemek; doğrudan yana olmak.* || **eğri pıçak,** *{ağız} Eğri bıçak.* [DS] || **eğrisi doğrusuna gelmek,** *Oldukça çok güçlük ve olumsuzluk olmasına rağmen sonuçta iyi bir başarı elde etmiş olmak.* || **eğri söylemek,** *{eAT} Yalan söylemek; yanlış söylemek; doğru söylememek.* || **eğri söz,** *Kötüleyici söz.* || **eğri süñük,** *{eAT} Kaburga kemiği; eğe kemiği.* || **eğri yavşan,** *{ağız} Lavanta çiçeği.* [DS] || **eğri yel,** *{OsT} İki ana yönlerden esen rüzgârların arasından esen rüzgâr; yıldır rüzgârı.* || **eğri yüz,** *Sürekli asık veya sert yüz ifadesi.*

eğrice[1], [eğri-ce] *sf.* **1.** Biraz eğri olan. **2.** *zf.* Biraz eğri biçimde.

eğrice[2], [eğri-ce اکریجه / eğri-l-ce ?] *is.* **1.** *zool.* Sığır sineğigiller familyasından 2 cm. boyunda, tıknaz gövdeli, kısa ve güçlü hortumu ile sığırların derilerini delerek kan emen, nokra adı verilen hastalığa sebep olan bir tür sinek; sığır sineği; büvelek; büğe; nokra sineği; güğüm sineği; *(Hypoderma diana). {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} zool.* Su sineği. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür koyun hastalığı. [DS]

eğrice[3], [Yun. agi-Georgıs *(Aziz Yorgus; 23 Nisan günü)*] *{ağız} is.* **1.** Hıdrellez günü. **2.** Nevruz.

eğrice[4], [eğri-ce] *{ağız} is.* Kağnı ya da arabalarda tekerlekler arasında mazı üzerine konulan yay biçimindeki ağaç. [DS]

eğrice[5], [eğri-ce اکریجه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Davarların arka ayaklarının dirseğindeki sinir denilen yer; aşil veteri. [Kamus Ter.] [DS] **2.** *{ağız}* Butların topak etlerinden yapılan pastırma parçası. [DS]

eğriç, -ci [eğri-ç] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

eğridoma, [Yun. ekhro doma *(duvarın üst kıyısındaki çıkıntı)* اکری دما] *{OsT} is.* Dam kenarlarına uzunluğuna konan ağaçları tutan çubuk ya da korniş taşları; kapı saçağı.

eğridomar, [Yun. ekhro doma *(duvarın üst kıyısındaki çıkıntı)* اکری دمار] *{OsT} is.* → eğridoma.

eğrigez, [eğri-g-ez اکریگز] *{OsT} sf.* Eğrimsi; eğrice.

eğrik[1], [eg-mek > eg-(i)r-ik] *{eT} is.* **1.** Su çevrintisi; anafor; girdap. **2.** *{ağız}* Koyunların eğrendiği yer.

eğrik[2], **-ği** [eğir-mek > eğ(i)r-ik] *{ağız} is.* Bükülerek ip hâline getirilmiş pamuk ya da yün; eğirmek suretiyle oluşturulmuş ip veya iplik.

eğrikmek, [*eT.* egri-mek > eğri-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) birikmek. [DS]

eğrilce[1], [egri-ce / eğril-ce] *{ağız} is.* Büvelek. [DS]

eğrilce[2], [Yun. agi georgios *(aya yorgi)*] *{ağız} is.* **1.** Hıdrellez günü. **2.** Hayvan yavrularının kusursuz doğması dileğiyle kadınların 16 şubat günü duvara çaktıkları çivi. [DS]

eğrilce[3], [eğri-l-mek > eğri-l-ce] *{ağız} is.* Yağmur etkisi ile bozulan erik çağlası. [DS]

eğrilce[4], [eğri-l-ce] *{ağız} is.* Küçük, sarı bir kuş. [DS]

eğrilemesine, [eğri-le-me-s-i-n-e] *zf.* Eğri olarak.

eğrili, [eğri-li] *sf.* Eğrisi bulunan; eğri yeri olan.

eğrilik, -ği [eğri-lik] *is.* **1.** Eğri olma durumu. **2.** Kötülük; hıyanet. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Hırsızlık. [DS]

eğriliş, [eğri-l-iş] *is.* Eğrilmek eylemi veya biçimi.

eğrilme, [eğri-l-me] *is.* **1.** Eğri duruma gelme; eğrilmek eylemi. **2.** *as.* Bir ateşli silahta namlu ekseninin merkezden sapması.

eğrilmek[1], [eğri-l-mek] *dönşl. f. [-ir]* Eğri duruma gelmek; çarpıklaşmak; bükülmek; sapmak. 🗗 **eğrilmek büğrülmek,** *Durmadan kıvrılmak.*

eğrilmek[2], [eğir-mek > eğ(i)r-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eğirmek eylemi yapılmak. **2.** Eğirmek eylemine konu olmak; eğirmek eylemine uğramak.

eğrilmek[3], [*eT.* egir-mek > egir-il-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Birikmek; toplanmak.

eğriltme, [eğri-l-t-me] *is.* Eğri duruma getirilme; eğriltmek eylemi.

eğriltmek, [eğri-l-t-me] *gçl. f. [-ir]* Eğri duruma getirmek; meylettirmek.

eğrim[1], [*eT.* egir-mek *(çevirmek)* > eg-(i)r-im > eğrim] *is.* Su çevrintisi; girdap; burgaç. 🗗 **eğrim büğrüm,** *{ağız} Yamuk yumuk; eğri büğrü; dolambaçlı.* [DS]|| **eğrim eğrim,** *Büklüm büklüm; kıvrım kıvrım.*

eğrim[2], [*eT.* edrim > eğrim] *{eAT} is.* Atın sırtını vurmasın diye eyer altına konulan keçe.

eğrim[3], [eğir-mek > eğ(i)r-im] *{ağız} is.* Eğrilmek üzere hazırlanmış yün tutamı. [DS]

eğrim[4], [egri-m] *{ağız} is.* Domates.

eğrimadı, [? eğrimadı] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış çatal dirgen. [DS]

eğrimboz, [Yun. gripos *(çarpık; iki büklüm)*] *sf.* (Kişi için) eğri ayaklı; çarpık yürüyüşlü.

eğrimli, [eğ-ir-mek > eğ-(i)r-im-li] *{ağız} sf.* **1.** Sırmalı gelin elbisesi. **2.** Kolayca eğrilen yün ya da pamuk. [DS]

eğrirek, -ği [eğri-rek] *sf.* Biraz eğri; eğrice.

eğrisel, [eğri-sel] *sf.* **1.** Eğri nitelikte olan. **2.** Eğri çizgi özelliği taşıyan.

eğrisin, [eğri-s-in] *{eAT} zm.* Eğriliğini; kötülüğünü; fenalığını.

eğritme, [eğri-t-me] *is.* Eğri duruma getirme; eğritmek eylemi.

eğritmek, [eğri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Eğri duruma getirmek; eğmek.

eğsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eğsemek, [eksi-mek > eğse-mek اكسيمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Eksiltmek.

eğsen, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Araba dingili. [DS]

eğsenmek, [eğse-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

eğser, [? eğser اكسر] *{OsT} is.* → eğseri[1]. 🗗 **eğser kakmak,** *{OsT}* → eğseri kakmak.

eğseren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *{ağız} is.* → eğsiseren.

eğseri[1], [eğser / eğseri / iğseri / yeğseri اكسرى] *{eAT} {OsT} is.* Çivi; demir çivi. 🗗 **eğseri kakmak,** *{eAT} {OsT} Çivi çakmak.*

eğseri[2], [Ar. ekserī] *{ağız} is.* Çoğunluk; ekseriyet.

eğsıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eğsi[1], [*eT.* egsüg > eğsi اكسى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ucu yanmış odun; köseği. **2.** *{ağız}* Kömür marsığı. **3.** Ocaktaki ateşi karıştıracak araç. **4.** *{ağız}* Sandalların iskeletlerini meydana getiren ağaçlar.

eğsi[2], [eski > eğsi] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

eğsilmek, [eksi-l-mek > eğsil-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Eksilmek.

eğsinim, [eğ-sin-im] *is. psikol.* Sürükleyici eğilim.

eğsinmek, [eğ-sin-mek اكسنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Eğilim göstermek; mail olmak; temayül göstermek.

eğsiran, [Yun. ksistérin] *is.* → eğsiseren. [DS]

eğsiren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)*] *is.* → eğsiseren. [DS]

eğsiseren, [Yun. ksistérin *(kazıyıcı)* اكسى سران] *{OsT} {ağız} is.* Kurumuş hamuru tekneden kazımakta kullanılan araç. [DS]

eğsü, [*eT.* egsüg > eğsi / eğsü اكسو] *{eAT} {OsT} is.* → eğsi.

eğsük, -ğü [*eT.* egsüg > eksük] *{ağız} sf.* → eksik. [DS]

eğşi, [ekşi > eğşi] *{ağız} sf.* **1.** Bazı yemeklere çeşni vermek için ekilen ekşi meyvelerden yapılmış sos. **2.** Ekşi. **3.** Turşu. [DS] 🗗 **eğşi hamur,** *{ağız} Ekmek mayası.* [DS]

eğşileme, [ekşi-le-me] *{ağız} is.* Kuş eti ve soğanla yapılan bir tür yahni. [DS]

eğzi, [*eT.* egzig > ezgi / eğzi] *is.* → ezgi.

eh[1], [eh *(yans.)*] *is.* **1.** Küçük çocukları büyük aptese tutarken söylenen söz. [Zülfikar] *eh eh, eh gel-mek* **2.** *{ağız}* İğrenme bildirir. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük çocuk pisliği. [DS]

eh[2], [eh *(yans.)*] *is.* Küçük çocukların dövme sırasında söyledikleri söz. [Zülfikar] *eh eh etmek* 🗗 **eh etmek,** *{ağız} (çocuk dilinde) Dövmek.*

eh[3], [eh] *ünl.* **1.** *"Olabilir"* veya *"Peki"* anlamında kullanılır. **2.** Çaresizlik ifadesi. **3.** Yarı memnunluk ifadesi; içten olmayan, yarım ağızla kabul etmeyi bildirir; *"Fena değil".* **4.** Bıkma, bezginlik ifadesi; *"Yeter artık".* **5.** *"Alacağın olsun"* anlamında kullanılır.

eha, [eh+a] *(e'ha) ünl. "Peki, kabul, olur"* anlamında kullanılır.

ehab, -bbı [Ar. ḥabīb > eḥabb احب] *{OsT} sf.* Daha çok sevilen; en çok sevilen; pek sevilen. 🗗 **ehabb-ı ehibbā,** *{OsT} Dostların en sevgilisi.*| **ehabb-ı emvāl,** *{OsT} Malların çok sevileni.*

ehac, [Ar. eḥacc احج] *{OsT} sf.* Pek katı; çok sert.

ehaci, [Ar. eḥācī احاجى] *(eha:ci:) {OsT} is.* Bilmeceler; bulmacalar; yanıltmacalar.

ehad[1], [Ar. eḥad احد] *{OsT} is.* → ahad. 🗗 **ehadü'l-āhād,** *{OsT} Teklerin teki; eşsiz; emsalsiz.*| **ehadü'l-uhadeyn,** *{OsT} Teklerin teki; eşsiz; emsalsiz.*

ehad[2], **-ddi** [Ar. ḥadd > eḥadd احد] *{OsT} sf.* Daha keskin; pek keskin; en keskin. 🗗 **ehadd-i ālāt-ı**

katı'a, *{OsT} Kesici aletlerin en keskini.*|| **ehadd-i süyûf,** *{OsT} Kılıçların en keskini.*

ehadis, [Ar. ḥadīṯ > eḥādīṯ احاديث] *(eha:di:s) {OsT} is.* → ahadis.

ehadiyet, [Ar. eḥadiyyet احديت] *{OsT} is.* **1.** Birlik. **2.** Allah'ın birliği. 🗗 **ehadiyet-i rabbâniye,** *{OsT} Allah'ın birliği.*| **ehadiyetü'l-ayn,** *{OsT} tasvf. Görünüş birliği.*‖ **ehadiyetü'l-cem,** *{OsT} tasvf. Birlikte çokluk.*|| **ehadiyetü'l-kesret,** *{OsT} tasvf. Çokluğun birliği.*| **ehadühümâ,** *{OsT} İkiden biri.*

ehaf, -ffı [Ar. ḫafîf> eḫaff احف] *{OsT} sf.* → ahaf.

ehak, -kkı [Ar. ḥaḳḳ > eḥaḳḳ احق] *{OsT} sf.* → ahak.

ehal, -li [? ehal] *{ağız} is.* Orta yaşlı kimse. [DS]

ehali, [Ar. ehl *(mensup)* > ehālī اهالى] *(aha:li:) {OsT} {ağız}* → ahali. [DS]

ehalil, [Ar. iḥlīl > eḥālīl احاليل] *(eha:li:l) {OsT} is.* Erkeklik organlarının delikleri.

ehan, -nnı [Ar. eḫann اخن] *{OsT} sf.* (Kişi için) genizden konuşan; hımhım.

ehar, -rrı [Ar. ḥarāret > aḥarr احر] *{OsT} sf.* → ahar.

ehas[1], -ssı [Ar. ḫaṣṣ > eḫaṣṣ اخص] *{OsT} sf.* → ahas.

ehas[2], -ssi [Ar. ḫasis > eḫass اخس] *{OsT} sf.* → ahas.

ehasin, [Ar. aḥsen *(çok güzeli)* > eḥāsin احاسن] *(eha:sin) {OsT} sf.* Çok güzel olan (şeyler).

ehaveyn, [Ar. aḫa *(kardeş)* > eḫaveyn اخوين] *{OsT} is.* İki kardeş.

ehbab, [Ar. aḥbāb احباب] *{ağız} is.* → ahbap.

ehbin, [? ehbin] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

ehdab, [Ar. hüdb > ehdāb اهداب] *(ehda:b {OsT}) is.* Kirpikler.

ehdaf, [Ar. hedef > ehdāf اهداف] *(ehda:f) {OsT} is.* **1.** Hedefler; nişan alınacak yerler. **2.** Amaçlar; istekler. **3.** Yüce ve yüksek şeyler.

ehdeb, [Ar. ehdeb اهدب] *{OsT} sf.* (Kişi için) sık ve uzun kirpikli.

ehdi, [*eT.* iktü] *{ağız} is.* → ekti. [DS]

ehdiyarırak, -ğı [Ar. ihtiyār + T. -rak] *{ağız} zf.* İhtiyarca; biraz ihtiyar. [DS]

ehdiyat, [Ar. ihtiyāt] *(ehdiya:t) {ağız} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Tedbir; ihtiyat. [DS]

ehe, [ehe] *(e'he) {ağız} ünl.* **1.** Konuşma, görüşme, tartışma vb. durumlarda *"peki, evet, kabul"* anlamında kullanılır. [DS]

ehek, -ği [? ehek] *{ağız} is.* Alçı. [DS]

ehelli, [Ar. ehlī] *sf.* Uslu.

ehem[1], [eh *(yans.)* > ehem] *ünl.* **1.** Öksürük taklidi ses çıkarmayı bildiren yansımalı gövde. **2.** Alay etmekte kullanılır. 🗗 **ehem öhüm,** *Hafifçe öksürme sesi.*

ehem[2], -mmi [Ar. mühimm > ehemm اهم] *{OsT} sf.* **1.** En önemli; çok mühim. **2.** Çok değer verilen.

ehem[3], [aha-m] *{ağız} ünl. "İşte al"* anlamında kullanılır. [DS]

ehem[4], [? ehem] *{ağız} sf.* Dargın. [DS]

ehemlik, -ği [ehem-lik] *{ağız} is.* Dargınlık. [DS]

ehemmiyet, [Ar. ehemm > ehemmiyet اهميت] *{OsT} is.* Önem; önemli olma; önemlilik.

ehemmiyetli, [ehemmiyet-li] *sf.* **1.** Önemli; mühim. **2.** Değerli.

ehemmiyetsiz, [ehemmiyet-siz] *sf.* **1.** Önemsiz. **2.** Değersiz.

ehenk[1], -ngi [Far. āhenk] *{ağız} is.* **1.** Uyumluluk; ahenk. **2.** Seyir; eğlence. [DS]

ehenk[2], -ngi [*eT.* eñek *(çene)*] *{ağız} is.* Saban demirinin takıldığı eğri ağaç; enek.

eher, [*eT.* eḍer *(eyer)*] *{ağız} is.* Binek hayvanlarının sırtına vurulan eyer.

ehey, [e-hey / eh-hey] *ünl.* Hayranlık bildirir; maşallah.

ehıt, -dı [ak-ıt-mak > ak-ıt] *{ağız} is.* Çok kaynama sonucunda oluşmuş koyu şeker ya da pekmez ağdası. [DS]

ehibba, [Ar. ḥabīb > eḥibbā' اهباء] *(ehibba:) {OsT} sf.* **1.** Dostlar; sevgililer. **2.** Tanıdıklar; bildikler.

ehil[1], -hli [Ar. ehl اهل] *{OsT} is.* **1.** Kişiler; adamlar. **2.** Topluluk; cemaat; zümre. **3.** Karı kocadan birine göre diğeri; eş; zevç; zevce. **4.** Sahip. **5.** Bir işi yapmak için kendisinde ustalık ve yetki bulunan kimse; erbap; usta; deneyimli; tecrübeli; iş bilir. **6.** *huk.* Hak sahibi olabilen; borç yüklenebilen; cezadan sorumlu tutulabilen kişi.

ehil[2], [Ar. ehil] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yumuşak; durgun; yavaş. **2.** *is.* Aşılanmış meyve ağacı. **3.** Kestane, ceviz, karaağaç gibi dayanıklı kerestesi olan ağaç. [DS]

ehl, [Ar. ehl اهل] *{OsT} is.* → ehil[1]. 🗗 **ehl-i âbâ,** *{OsT} 1. Aba ehli. 2. Aba halkı. 3. Hz. Muhammet ve ailesi.*‖ **ehl-i adl,** *{OsT} Vatandaşlık borcunu dürüstlükle yerine getiren kişi; devlete baş kaldırmayan.*|| **ehl-i âhiret,** *{OsT} Ölüler.*|| **ehl-i âlem,** *İnsanlar.*|| **ehl-i arûz,** *{OsT} Şiir kurallarını bilenler.*|| **ehl-i arz,** *{OsT} 1. Yer ehli. 2. Cin, peri, şeytan gibi yaratıklar.*‖ **ehl-i bâdiye,** *{OsT} Çöl adamları; bedeviler.*|| **ehl-i basîret,** *{OsT} Sağduyu sahipleri.*|| **ehl-i bagy,** *{OsT} 1. Bir bölgeyi zorbalıkla eline geçirenler; kuvvet sahipleri; zorbalar. 2. Devlete toplu isyanda bulunanlar.*|| **ehl-i bâtın,** *{OsT} 1. Öze vakıf olan. 2. Tanrısal sırra ermiş olanlar; sofiler.*| **ehl-i beyt,** *{OsT}* → ehlibeyt.|| **ehl-i bid'ât,** *{OsT} 1. Dinî konularda, özellikle akaitte Peygambere ve ilk*

Müslümanlara aykırı tutum izleyenler; sapkınlar. 2. İslamiyet'in genel kurallarına ve şartlarına uymayan kimse veya topluluk.|| **ehl-i büyütât,** *{OsT} Tanınmış kabilelerden olanlar.*|| **ehl-i cehennem,** *{OsT} Günahkârlar.*|| **ehl-i cehl,** *{OsT} Cahiller; bilgisizler.*|| **ehl-i cennet,** *{OsT} Cennete girebilecek nitelikte olanlar.*|| **ehl-i cihâd,** *{OsT} Din uğruna, din için savaşanlar.*|| **ehl-i cünûn,** *{OsT} 1. Cin sahipleri. 2. Deli, çıldırmış.*|| **ehl-i dikkat,** *{OsT} Dikkat sahipleri.*|| **ehl-i dil,** *{OsT}* → ehlidil.|| **ehl-i dünyâ,** *{OsT} 1. Dünya nimetlerine düşkün olanlar; ahreti düşünmeyenler. 2. Varlıklı kimseler; zenginler.*|| **ehl-i ehvâ,** *{OsT} Din ve mezhep ayrılığı yaratanlar.*|| **ehl-i emânet,** *{OsT} Emaneti iyi koruyan; haksızlık etmeyen kişi.*|| **ehl-i emsâr,** *{OsT} Şehir ve kasaba halkı.*|| **ehl-i fesât,** *{OsT} 1. Bozgunculuk yanlıları. 2. Hilebaz; düzen bozucu; anarşist.*|| **ehl-i hak,** *{OsT} 1. Müslüman olanlar. 2. Ehl-i sünnetten olanlar. 3. Kendini Allah'a vermiş, gözünde ve gönlünde Allah'tan başka bir şey olmayan, dünya işlerine değer vermeyen kimse.* || **ehl-i hâl,** *{OsT} Coşkulu kimse.*|| **ehl-i harâbât,** *{OsT} Meyhane düşkünleri.*|| **ehl-i haşmet,** *{OsT} Gösterişli, heybetli kimse.*|| **ehl-i hevâ,** *{OsT} 1. Haylaz kimseler. 2. Ahlaksızlar; sefihler.*|| **ehl-i hey'et,** *{OsT} Gök bilimi ile uğraşanlar.*|| **ehl-i hıred,** *{OsT} Akıllı uslu olanlar.*|| **ehl-i hıref,** *{OsT} 1. Kumaş dokuyan sanatkârlar. 2. Sanat sahipleri.*|| **ehl-i hibre,** *{OsT}* → ehlihibre.|| **ehl-i hikmet,** *{OsT} Hikmet sahipleri; filozoflar.*|| **ehl-i hüner,** *{OsT} Hüner sahipleri; ustalar.*|| **ehl-i ırz,** *{OsT} Namuslu, temiz, dürüst, saygıdeğer kimseler.*|| **ehl-i idrâk,** *{OsT} Düşünce sahipleri; her şeye akıl erdirenler.*|| **ehl-i iffet,** *{OsT} Namuslu kimse.*|| **ehl-i imân,** *{OsT} İnanç sahibi.*|| **ehl-i irfân,** *{OsT} Bilge; bilgili kişi.*|| **ehl-i İslam,** *{OsT} İslam toplumu.*|| **ehl-i ittika,** *{OsT} Sofu, dindar.*|| **ehl-i kalem,** *{OsT} Yazı yazan; yazar.*|| **ehl-i kanaat,** *{OsT} Kanaatkâr.*|| **ehl-i karye,** *{OsT} Köylü.*|| **ehl-i kebâir,** *{OsT} Günah sahipleri; günah işleyenler.*|| **ehl-i kelam,** *{OsT} Güzel söz söyleyenler; hatipler.*|| **ehl-i kerem,** *{OsT} İyilik sahibi, eli açık kimseler.*|| **ehl-i keyif,** *{OsT} Keyfine, zevkine düşkün kimseler.*|| **ehl-i kıble,** *{OsT} 1. Kıble sahipleri. 2. Müslümanlar.*|| **ehl-i kıyam,** *{OsT} 1. Ayaklananlar; ayağa kalkanlar. 2. Yeni yetişmekte olan hocalara zor sorular sorarak bunaltan ve sonra topluca kalkıp giden grup.*|| **ehl-i kitap,** *{OsT} 1. Kitap sahipleri. 2. İslamlık öncesi kendilerine peygamberleri aracılığıyla kitap gelmiş olan kavimler.*|| **ehl-i kubur,** *{OsT} Ölüler.*|| **ehl-i lügât,** *{OsT} Sözlük sahibi; sözlük yazan.*|| **ehl-i mahşer,** *{OsT} Kıyamette dirilecek olanlar.*|| **ehl-i mansıp,** *{OsT} Mevki, makam sahibi.*|| **ehl-i ma'rifet,** *{OsT} Hünerli, yetenekli kimseler.*|| **ehl-i merakip,** *{OsT} Binecek bir şeye sahip olarak gezenler.*|| **ehl-i mi'de,** *{OsT} Midelerine düşkün kimseler.*|| **ehl-i muhâsebe,** *{OsT} Muhasebeci.*|| **ehl-i naîm,** *{OsT} Cennette oturanlar.*|| **ehl-i nâmus,** *{OsT} Namuslu ve dürüst insanlar.*|| **ehl-i nâr,** *{OsT} Cehennemlikler.*|| **ehl-i nazm,** *{OsT} Nazım ustaları; şairler.*|| **ehl-i nifâk,** *{OsT} Ara bozanlar; bozguncular.*|| **ehl-i nücûm,** *{OsT} Yıldıza bakanlar; müneccimler.*|| **ehl-i örf,** *{OsT} 1. huk. Yasalardan daha çok örf ile iş gören yönetici. 2. İmparatorluk döneminde medreseden yetişen din bilginlerine verilen unvan.*|| **ehl-i perde,** *{OsT} Peçe takınmış kadın.*|| **ehl-i rey,** *{OsT} Oy sahibi; hâkimlik eden, görüş sahibi.*|| **ehl-i rûm,** *{OsT} Bizans ve Roma topraklarını fetheden Türklere, özellikle Osmanlılara verilen unvan.*|| **ehl-i sâbıka,** *{OsT} İlk Müslümanlar.*|| **ehl-i safâ,** *{OsT} Temiz kalpli.*|| **ehl-i salah,** *{OsT} Namuslu, doğru ve dürüst olan kimseler.*|| **ehl-i salîb,** *{OsT} 1. Haç sahipleri. 2. Hristiyanlar; Haçlılar.*|| **ehl-i servet,** *{OsT} Servet sahibi kimseler.*|| **ehl-i suffâ,** *{OsT} 1. Sofa müdavimleri. 2. Hicret sonrasında evleri olmadığı için mescidin avlusunda barınan yoksul ve kimsesiz Müslümanlar.*|| **ehl-i sük,** *{OsT} 1. Çarşı halkı; esnaf. 2. Aşağı tabakadan olanlar.* || **ehl-i sülûk,** *{OsT} Bir mezhep mensubu olan kimse.*|| **ehl-i sünnet,** *{OsT}* → ehlisünnet.|| **ehl-i süyûf,** *{OsT} Kılıç sahipleri; askerler.*|| **ehl-i şekâ,** *{OsT} Soyguncular; vurguncular; şakîler.*|| **ehl-i şer,** *{OsT} Kötülük yapabilecek nitelikte olanlar.*|| **ehl-i şiâ,** *{OsT} Hz. Ali taraftarları; Şiîler.*|| **ehl-i şikem,** *{OsT} Midesine düşkün olanlar.*|| **ehl-i taaddi,** *{OsT} Saldırgan olanlar.*|| **ehl-i tahkik,** *{OsT} Araştırmacı; doktor, filozof vb. olanların genel unvanı.*|| **ehl-i ta'kîb,** *{OsT} Takip edenler; geriden gelenler.*|| **ehl-i takvâ,** *{OsT} Dindar kimse.*|| **ehl-i tarîk,** *{OsT} Bir tarikata girmiş kimse; derviş.*|| **ehl-i tasavvuf,** *{OsT} Tasavvufla uğraşan kimse; mutasavvıf.*|| **ehl-i tedbir,** *{OsT} Tedbirli kimse.*|| **ehl-i tefrit,** *{OsT} Köşeye çekilmiş, ibadetle meşgul olan kimse.*|| **ehl-i televvün,** *{OsT} Dönek, iki yüzlü kimse.*|| **ehl-i temkin,** *{OsT} Ağır başlı.*|| **ehl-i tertîb,** *{OsT} Farz olan beş vakit namazı hiç kazaya bırakmaksızın düzenli olarak kılan kimse; sahib-i tertip.*|| **ehl-i teslis,** *{OsT} 1. Üçleme sahipleri. 2. Hıristiyanlar.*|| **ehl-i tevârih,** *{OsT} Tarihçi.*|| **ehl-i tevhit,** *{OsT} Müslüman.*|| **ehl-i ukûbet,** *{OsT} huk. Yasaların verdiği cezayı uygulama açısından herhangi bir engel bulunmayanlar; akıl baliğ olanlar.*|| **ehl-i vefa,** *{OsT} Sözüne bağlı; sadık.*|| **ehl-i vera,** *{OsT} Dindar.*|| **ehl-i vezâif,** *{OsT} huk. 1. Vakıf gelirlerinden yararlanabilecek olan kimseler. 2. Ücretle çalışan memurlar, hizmetliler.*|| **ehl-i vukuf,** *{OsT}* → ehlivukuf.|| **ehl-i vücud,** *{OsT} Varlık sahipleri; insanlar.*|| **ehl-i zevk,** *{OsT}* → ehlizevk.|| **ehl-i zimmet,** *{OsT} Müslüman bir devlete tabi olan ve vergi verdiği için canı ve malı korunan kitap ehli uyruklar.*|| **ehl-perver,** *{OsT} Değerli insanları ko-*

ruyan.|| **ehl ü ıyāl,** *{OsT} 1. Ev halkı; evli çift. 2. Çoluk çocuk; aile.*|| **ehlü'l-farz,** *{OsT} huk. Birinci dereceden varis.*

ehlen ve sehlen, [Ar. ehlen ve sehlen اهلاً و سهلاً] *{OsT} ünl. "Hoş geldin, sefalar getirdin!"* anlamında kullanılan karşılama sözü.

ehles, [Yun. aḫnos] *sf.* → ehnez.

ehlez, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* → ehnez.

ehlezimek, [ehlez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Güç ve kuvvetten düşmek. **2.** Kuvvet bulmak; derman kazanmak. [DS]

ehlî, [Ar. ehl > ehlî / ehliye اهلى / اهليه] *(ehli:) {OsT} sf.* **1.** Eve ait; aileye ilişkin. **2.** Evcil; vahşi olmayan. **3.** Yerli.

ehlibeyt, [Ar. ehl-i beyt اهل بيت] *(e'hlibeyt) {OsT} is.* **1.** Ev halkı. **2.** Bir kimsenin babası, babasının babası gibi akrabalar. **3.** Hz. Muhammed'in kızı, damadı ve torunlarından ibaret ev halkı; Âl-i aba; Penc Âl-i aba. **4.** *gnşl.* Peygamber ailesi; Hz. Muhammed'in eşleri, çocukları, torunları Hasan ve Hüseyin ve damadı Hz. Ali. **5.** Allah'ı iyice anlamış kimseler.

ehlidil, [Ar. ehl-i + Far. dil اهل دل] *(e'hlidil) {OsT} is.* **1.** Gönül eri. **2.** Maneviyata önem veren kimse.

ehlihibre, [Ar. ehl-i hibre اهل هبره] *(e'hlihibre) {OsT} is.* **1.** Bilirkişi; eksperler. **2.** Sanat eleştirmeni.

ehlileşme, [ehli-le-ş-me] *(ehli:leşme) is.* İnsana alışma; ehlileşmek eylemi.

ehlileşmek, [ehli-le-ş-mek] *(ehli:leşmek) dönş. f. [-ir]* İnsana alışmak, evcilleşmek.

ehlileştirilme, [ehli-le-ş-tir-il-me] *(ehli:leştirilme) is.* Evcil duruma getirilme; evcilleştirilmek eylemi.

ehlileştirilmek, [ehli-le-ş-tir-il-mek] *(ehli:leştirilme) edil. f. [-ir]* Evcil duruma getirilmek; insana alıştırılmak.

ehlileştirme, [ehli-le-ş-tir-me] *(ehli:leştirme) is.* Evcil duruma getirme; ehlileştirmek eylemi; insana alıştırma.

ehlileştirmek, [ehli-le-ş-tir-mek] *(ehli:leştirmek) gçl. f. [-ir]* Evcilleştirmek; insana alıştırmak.

ehlisalip, -bi [Ar. ehl-i şalīb اهل صليب] *(ehlisali:p) {OsT} is.* Haçlılar.

ehlisünnet, [Ar. ehl-i sünnet اهل سنت] *(e'hlisünnet) {OsT} is.* **1.** Sünnete bağlı olanlar. **2.** Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'in sözlerini esas alan itikadî mezhepler.

ehlivukuf, [Ar. ehl-i vuḳuf اهل وقف] *(e'hlivukuf) {OsT} is.* **1.** Deneyim sahibi, işinin ustası olmuş kimseler. **2.** *huk.* Bilirkişi.

ehliyet, [Ar. ehlī > ehliyyet اهليت] *{OsT} is.* **1.** Ustalık gerektiren bir işi yapabilme bilgi ve becerisi; yeterlik; uzluk; iş bilirlik. **2.** Bir kimseye belirli bir alanda yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu belgelemek üzere verilen belge. **3.** *darlaş.* Sürücü belgesi. **4.** *huk.* Bir kimsenin hak sahibi olma, hakları kullanma ve yükümlülükten sorumlu tutulabilme durumu. **5.** *İsl.* Bir kişinin dinî ve hukukî haklara sahip olması ve bazı yükümlülükleri yerine getirebilme yetkesi.

ehliyetli, [ehliyet-li] *sf.* **1.** Ehliyeti olan. **2.** Bir konuda usta ve beceri sahibi olduğunu belirten belge sahibi.

ehliyetname, [Ar. ehliyet + Far. -nāme اهليتنامه] *(ehliyetna:me) {OsT} is.* **1.** Yeterlilik belgesi. **2.** Sürücü belgesi.

ehliyetsiz, [ehliyet-siz] *sf.* **1.** Yeterli beceri ve ustalığı olmayan. **2.** Bir işi yapmak için gerekli olan yeterlik belgesi bulunmayan.

ehliyetsizlik, -ği [ehliyet-siz-lik] *is.* **1.** Ehliyetsiz olma durumu. **2.** *huk.* Bir kimsenin kanunun öngördüğü hak ve yetkileri kullanma yeterliğine sahip olamaması durumu; yetersizlik.

ehliz, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* Uslu; ağırbaşlı; sakin. [DS]

ehlizevk, [Ar. ehl-i zevḳ اهل زوق] *(e'hlizevk, k, kalın) {OsT} is.* **1.** Zevk sahibi. **2.** Güzel ve çirkin ayırt edebilen; güzel ve iyi şeylerden zevk alabilen kişi; zevkine düşkün olan kimse.

ehlünnazar, [Ar. ehlü'n-naẓār اهل النظر] *(e'hlünnaza:r) {OsT} sf.* **1.** Bakışta usta olanlar. **2.** *tasvf.* Bakışları ile başkalarını etkileyen tasavvuf erbabı. **3.** *isl.* Nakle değil de akıl ve gözlem sonuncunda elde edilen bilgilere önem veren İslam filozoflarına verilen ad (Kindî, İbni Sina, Farabî).

ehlüssuffa, [Ar. ehl'üṣ-ṣuffā اهل الصفه] *(e'hlissüffa:) {OsT} is.* Hicretten sonra Medine'de yapılan Mescid-i Nebevî'nin Suffa veya Zuffa denilen bölümünde barınan yoksul, kimsesiz fakir göçmenlerle, Medine'de evi bulunmayan öğrenciler, İslamiyeti öğrenmek için gelen yabancılar.

ehmar, [? ehmar] *{ağız} is.* Yemlik. [DS]

ehme, [Far. ehme اهمه] *{OsT} sf.* **1.** Eksik; noksan. **2.** *is.* Bulunuş.

ehmediye, [Ar. aḥmediye احمديه] *{ağız} is.* **1.** Bir tür sarık. **2.** Eskiden kadın feslerinin çevresine sarılan şal.

ehname, [Far. ehnāme اهنامه] *(ehna:me {OsT}) is.* **1.** Sevgi; aşk; sevda. **2.** Kendine çeki düzen verme.

ehnez, [Yun. aḫnos *(hastalıklı)*] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Sünmeye yüz tutmuş; yıpranmış. ⧉ **ehnez kalmış,** *{ağız} (Ekin için) başak bağlayamamış; zayıf kalmış.*

ehnezik, -ği [ehnez-i-mek > ehnez-i-k] *{ağız} sf.* **1.**

(Güneşin sıcaklığı ve ışığı için) etkisiz. **2.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmuş. **3.** Yıpranmış.

ehnezimek[1], [ehnez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Açlıktan, besinsizlikten zayıf düşmek; zayıflamak. **2.** Çok acıkmak; içi geçmek. **3.** Kuvvetsizlikten, cansızlıktan esnemek. **4.** Gücü, dayanıklığı azalmak. **5.** Az yorulmak. **6.** Tıkanmak. [DS]

ehnezimek[2], [ehnez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ayağı takılmak; tökezlemek. **2.** Eskimeğe yüz tutmak. [DS]

ehnezleşmek, [ehnez-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Vücut için) kuvvetten düşmek; zayıflıktan kötüleşmek.

ehniz, [Yun. aḫnos] *{ağız} sf.* → ehnez. [DS] 🗗 **ehniz çöhnüz,** *{ağız} Cılız; zayıf; güçsüz.* [DS]

ehram[1], [Ar. herem *(piramit)* > ehrām اهرام] *(ehra:m) {OsT} is.* **1.** Piramitler. **2.** Mısırda bulunan piramit biçimindeki eski yapılardan her biri. **3.** *mat.* Piramit biçimindeki şekiller, cisimler. 🗗 **ehrām-ı gayr-i muntazam,** *{OsT} mat. Düzgün olmayan piramit.*|| **ehrām-ı kaim,** *{OsT} mat. Dik piramit.*|| **ehrām-ı mail,** *{OsT} mat. Eğik piramit.*|| **ehrām-ı muntazama,** *{OsT} mat. Düzgün piramit.*| **ehrām-ı murabbaî,** *{OsT} mat. Kare piramit.*|| **ehrām-ı müsellesî,** *{OsT} mat. Üçgen piramit.*|| **ehrām-ı nākıs,** *{OsT} mat. Kesik piramit.*|| **ehrām-ı zü kesîrü'l-vücûh,** *{OsT} mat. Çokgen piramit.*

ehram[2], [Ar. iḥrām *(hacı kıyafeti)* احرام] *{OsT} is.* Doğu Anadolu'da bazı kadınların sokağa çıkarken sarındıkları yünlü örtü.

ehramen, [Far. ehrāmen اهرامن] *(ehra:men) {OsT} is.* **1.** Şeytan. **2.** Dev.

ehramî, [Ar. ehrāmī اهرامى] *(ehram:mi:) {OsT} sf.* Piramit biçiminde olan; piramidimsi. 🗗 **ehrāmî kavak,** *bot. Piramit kavak.*

ehrem, [Ar. iḥrām *(hacı kıyafeti)* احرام] *{OsT} is.* → ehram[2].

ehremen, [Far. ehremen / ehrimen / ehramen اهرمن] *{OsT} is.* **1.** Kötü ruh. **2.** Şeytan. **3.** Zerdüştlükte kötülük tanrısı.

ehren, [Far. ehren *(şeytan)* اهرن] *{OsT} is.* Yabancı bir dinde yüksek rütbeli rahip.

ehrenlik, [ehren-lik] *is.* Rahiplik.

ehrez, [Ar. aḫras] *{ağız} sf.* Dilsiz; konuşma ve işitme özürlü. [DS]

ehsa, -a'i [Ar. ehsā' اهساء] *(ehsa:) {OsT} sf.* (Kişiler için) şamış; şaşakalmış.

ehsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

ehsas, [Ar. ḥiss >eḥsās احساس] *(ehsa:s) {OsT} is.* Hisler; duygular. 🗗 **ehsās-ı rakîka,** *{OsT} İnce duygular.*

eht, [Ar. 'ahd] *{ağız} is.* Kendi kendine söz vererek bir işi üzerine alma; ant.

ehtaç, -cı [Ar. ihtiyāc] *{ağız} sf.* Muhtaç. [DS]

ehte, [*eT.* iktü *(elde beslenen)* > ehte ?] *{ağız} is.* İğdiş edilmiş at. [DS]

ehteriya, [Ar. 'aṭṭār > 'aṭṭāriyye] *{ağız} is.* Öteberi; ev eşyası. [DS]

ehti, [*eT.* iktü] *{ağız} is.* → ekti. [DS]

ehtibehti, [Ar. ehl-i beyt + T. -i) *{ağız} is.* Bütün ev halkı. [DS]

ehun, [Far. ehūn اهون] *{OsT} is.* Toprakta oluşan yarık veya delikler.

ehva, [Ar. hevā > ehvā' اهواء] *(hєva:) {OsT} is.* İstekler; arzular; yönelişler; hevesler.

ehval, -li [Ar. hevl *(korku)* > ehvāl اهوال] *(ehva:l) {OsT} is.* **1.** Korkular. **2.** Zulümler.

ehvan, [Ar. ehven] *{ağız} sf.* Ucuz. [DS]

ehvar, [Far. ehvār اهوار] *(ehva:r) {OsT} sf.* (Kişi için) şaşkın; alık; sersem.

ehvec, [Ar. ehvec اهوج] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun boylu ve ahmak.

ehvel, [Ar. hevl *(korku)* > ehvel اهول] *{OsT} sf.* Daha korkunç; çok korkunç; en korkunç. 🗗 **ehvel-i heyākil,** *{OsT} Heykellerin en korkuncu.*

ehven, [Ar. ehven *(mülâyim)* اهون] *{OsT} sf.* **1.** Ucuz. **2.** Tercih edilebilir; daha az kötü. 🗗 **ehven-i şer,** *Kötünün iyisi.*|| **ehven kurtulmak,** *Ucuz kurtulmak.*

ehvenimek, [ehven-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Azalmak. **2.** Yavaşlamak. **3.** Hafiflemek. [DS]

ehvenişer, [Ar. ehven-i şer *(Far. tamlama)* اهون شر] *(e'hvenişer) {OsT} is.* Kötü olanların içinden daha az kötü olanı.

ehveniyet, [Ar. ehveniyyet اهونيت] *{OsT} is.* **1.** Fiyat düşüklüğü; ucuzluk. **2.** Kötüler içinde daha az kötü olma durumu.

ehver, [Far. ehver اهور] *{OsT} sf.* Sevgili.

ehviye, [Ar. hevā > ehviye اهويه] *{OsT} is.* İstekler; arzular. 🗗 **ehviye-i latîfe,** *{OsT} Güzel müzik havaları.*

ehya, [Ar. iḥyā'] *{ağız} is.* **1.** Tarlalara çok yararlı, toprak altından çıktığı an yumuşak, beyazımsı, yağlı bir tür tebeşir kaya. **2.** Her tür gübre. **3.** Toprağı derince sürerek altını üstüne getirme; toprağı havalandırma; kirizma. [DS] 🗗 **ehyasına ermek,** *{ağız} Emek vererek yetiştirdiği bir şeyden yararlanmak; hayrını görmek.* [DS]

ehyalık, -ğı [ehya-lık] *{ağız} is.* Gübrelenmiş toprak. [DS]

ehyeb, [Ar. ehyeb اهيب] *{OsT} sf.* Daha heybetli; pek heybetli; en heybetli.

ehyef, Ar. ehyef [اهيف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) ince belli yakışıklı. **2.** (At için) çelimli.

ehzab, [Ar. ḥizb > eḥzāb [احزاب] *(ehza:b {OsT}) is.* Bölükler; kısımlar; taifeler; hizipler.

eimme, [Ar. imām > eimme [ائمه] *{OsT} is.* İmamlar. 🗗 **eimme-i din,** *{OsT} Dinî konularda sözü geçen bilgin kişiler.*|| **eimme-i erba'a,** *{OsT} Dört büyük imam: (İmam Ebu Hanife, İmam Şafiî, İmam Malik ve İmam Hanbel).*|| **eimme-i izam,** *{OsT} Din imamlarının büyükleri.*|| **eimme-i mahallāt,** *{OsT} Mahalle imamları.*|| **eimme-i nuhāt,** *{OsT} dbl. Söz dizimi bilginleri.*

einne, [Ar. ʿinān > eʿinne [اعنه] *{OsT} is.* Dizginler.

einstenyum, [Fiz. Einstein'ın adından] *(aynştanyum) is. kim.* Atom sayısı 99 olan küritler ailesinden 253 kütle sayılı yapay bir radyoaktif element; sembolü: Es.

eizze, [Ar. ʿazīz > eʿizze [اعزه] *{OsT} is.* **1.** Erenler; azizler. **2.** Saygın kişiler; muhterem şahıslar. 🗗 **eizze-i nasārā,** *{OsT} Hristiyan evliyası.*

ejah, [Far. ejeḫ [اژخ] *{OsT} is.* Siğil.

ejdaha, [Far. ejdehā [اژدها] *(ejdeha:) {OsT} is.* Ejderha.

ejdef, [Far. ejdef [اژدف] *{OsT} is.* **1.** Alıç. **2.** Kızılcık.

ejder, [Far. ejder [اژدر] *{OsT} is.* **1.** Kanatları ve kuyruğu yılan biçiminde, ağzından alevler püskürten, aslan pençeli bir masal kahramanı hayvan. **2.** Büyük yılan. **3.** *mecaz.* Öfkeli, cesur ve merhametsiz kimse. 🗗 **ejder-dehān,** *{OsT} 1. Dev ağızlı. 2. Büyük top.*|| **ejder-i kāhir,** *{OsT} Ölüm ejderhası.*|| **ejder-i münakkaş,** *{OsT} Alaca derili büyük yılan.*

ejderha, [Far. ejderhā [اژدرها] *(ejderha:) {OsT} is.* Ejder.

ejeh, [Far. ejeh [اژخ] *{OsT} is.* Sivilce.

ejektör, [Fr. éjecteur] *is.* **1.** Fışkırtıcı. **2.** Akışkanları, belli bir hızla hareket eden başka bir akışkan ile boşaltmaya yarayan alet.

ejeyif, [Ar. ʿacāib > ejeyif ?] *{ağız} sf.* Şaşkın. [DS] 🗗 **ejeyif galmak,** *{ağız} Şaşmak; şaşırmak.* [DS]

ejgehan, [Far. ejgehān [اژگهان] *(ejgeha:n) {OsT} sf.* Tembel.

ejgân, [Far. ejgān [اژگان] *(ejgâ:n) {OsT} sf.* Tembel.

ejhan, [Far. ejhān [اژهان] *(ejha:n) {OsT} sf.* Tembel.

ejir, [Far. ejīr [اژير] *(eji:r) {OsT} sf.* (Kişi için) akıllı ve uyanık.

-ek, [*eT.* -ġak > -k / -ak / -ek] *yap. e.* → -k. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY]

ek[1], [ek *(yans.)*] *is.* Kekelemeyi bildiren kök. [Zülfikar] *ek-e-le-mek* 🗗 **ek bent olmak,** *Ne diyeceğini şaşırmak; durakalmak.*

ek[2], [*eT.* eñ *(mafsal, boğum)* > eng / enk > ek] *is.* **1.** Bir nesnenin eksiğini gidermek için bitiştirilen parça; ilave. **2.** Bir şeyin biçim ve hacminde büyültme yapmak için bağlanan veya katılan nesne. **3.** Bir kitap veya başka yayındaki bilgileri tamamlamak veya desteklemek için konulan bölüm veya sayfalar. **4.** Sonradan katılan, bağlanan ya da yapıştırılan parçanın belli olan bağlantı yeri; eklenti yeri; ek yeri. **5.** İki borunun birbirine birleştiği yer. **6.** *dbl.* Kelime türetmek veya kelimenin görevini belirlemek için kullanılan şekil verici ses veya sesler. **7.** *{ağız}* Eklem; ek yeri. **8.** *sf.* Eklenmiş; katılmış. 🗗 **ek bileziği,** *İki boruyu birbirine bağlamakta kullanılan parça; manşon.*|| **ek bütçe,** *Bütçeye yıl içinde artacağı tahmin edilen bölümlerden acil ihtiyaç duyulan bölümlere ödenek eklemek suretiyle meydana getirilen yeni bütçe.*|| **ek dolaş olmak,** *Rahatsız edecek kadar çevresinde bulunmak; musallat olmak.*|| **ek eylem** (ek fiil), *dbl. İsim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelimelerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve kökü (i-mek) kaybolmuş sadece eklerden meydana gelmiş bir yardımcı fiil.*|| **ek görev,** *Devlet dairelerinde bir kimsenin asıl görevi dışında yürüttüğü ikinci işi.*|| **ekini belli etmemek,** *1. Bir malın kusurlu yanlarını gizlemek. 2. Eksiğini belli etmeyecek biçimde işini döndürmek.*|| **ek kök,** *bot. Bazı bitkilerde ana ve yan köklerden başka gövde sapının yanlarından çıkan ve zamanla asıl kök sistemini oluşturan ince kökler.*|| **ek olarak,** *Öncekinin üstüne, ondan başka da.*|| **ek oylum,** *mim. Cami gibi büyük kubbeli yapılarda iç alanı genişletmek için kubbenin yanlarına yarım veya çeyrek kubbeler eklemek suretiyle yapılan hacim genişletme eklemeleri.*|| **ek ödenek** (ek tahsisat), *Bir kamu harcaması için ayrılan ödeneğin yetersiz kalması durumunda gönderilen fazladan para.*|| **ekte,** *Bir yazıya veya esere eklenmiş olarak.*|| **ekten pükten,** *Derme çatma; uyduruk.*|| **ek vurmak,** *Ekleme yapmak.*|| **ek yok,** *{ağız} Kimsesiz; yalnız; garip.*

ekab, -bbı [Ar. eḳabb [اقب] *{OsT} sf.* (Kişi için) ince belli.

ekâbir, [Ar. kebir *(ulu)* > ekābir [اكابر] *(ekâ:bir) {OsT} is.* **1.** Görgü, erdem ve makam bakımından büyük olanlar; ileri gelenler; daha büyükler; devlet büyükleri; bir üst tabaka insanları. **2.** *argo.* Kendini beğenmiş, züppe. 🗗 **ekâbir kapısı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde büyük devlet adamlarının makamları için kullanılan deyim.*|| **ekâbir kulu,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde büyük devlet adamlarının yanında çalışan kişiler.*|| **ekâbir zahmeti,** *{OsT} tıp. Siyatik.*

ekâbirane, [Ar. ekābir + Far. -āne اکابرانه] *(ekâ:bira:-ne) {OsT} sf.* Ulu kişilere yakışır biçimde.

ekadih, -hı [Ar. ḳıdḥ > eḳādīḥ اقاديح] *(eka:di:h) {OsT} is.* Oklar.

ekahi, [Ar. uḳḥuvān > eḳāḥī اقاحی] *(eka:hi:) {OsT} is.* Papatyalar.

ekal, -lli [Ar. eḳall اقل] *{OsT} sf.* En az; en aşağı. ◻ **ekall-i murabbaāt,** *{OsT} mat. En küçük kareler yöntemi.*

ekalim, [Ar. ıḳlim > eḳālīm اقاليم] *(eka:li:m) {OsT} is.* Dünyanın bölgeleri; ülkeler; memleketler; diyarlar; iklimler. ◻ **ekālim-i bāride,** *{OsT} Soğuk iklimli bölgeler.*‖ **ekālim-i hārre,** *{OsT} Sıcak iklimler.*‖ **ekālim-i seb'a,** *{OsT} Yedi iklim.*

ekalliyet, [Ar. eḳall > eḳalliyyet اقليت] *{OsT} is.* **1.** Bir toplulukta sayıca az olan. **2.** Dil ve din bakımından farklı egemen bir devlet içinde yaşayan küçük topluluk; azınlıklar.

ekanim, [Ar. üḳnum > eḳānim / aḳānim اقانيم] *(eka:-nim) {OsT} is.* Asıllar; temeller. ◻ **ekānim-i selāse,** *{OsT} din. Hristiyanlıkta Tanrı kavramını baba, oğul ve kutsal ruh şeklinde belirleyen üç esas.*

ekarib, [Ar. aḳreb > eḳārib اقارب] *(eka:rib) {OsT} is.* Yakın akrabalar; hısımlar.

ekârim, [Ar. kerem > ekrem > ekārim اکارم] *(ekâ:-rim) {OsT} sf.* Pek cömert kişiler.

ekâris, [Far. ekāris اکارس] *(ekâ:ris) {OsT} is. bot.* Yenilebilir mantar.

ekarte, [Fr. écarter *(kâğıt kaçmak)*] *sf.* **1.** Bir kenara atılmış; uzaklaştırılmış. **2.** Dansta bir bacağın yere göre eğik biçimde kaldırılmasıyla geçilen duruş. ◻ **ekarte etmek,** *Bir kenara atmak; uzaklaştırmak; çıkarmak.*

ekasır, [Ar. aḳṣer > eḳāṣır اقاصر] *(eka:sır) {OsT} is.* Daha kısa olanlar; pek kısa olanlar; en kısa olanlar.

ekasî, [Ar. aḳṣā *(uzak)* > eḳāṣī اقاصی] *(eka:sı:) {OsT} sf.* Daha uzak olanlar; pek uzak olanlar; en uzak olanlar.

ekasim, [Ar. ḳısm > eḳāsīm اقاسيم] *(eka:sı:m) {OsT} is.* **1.** Kısımlar; aksam. **2.** Kısmetler; paylar; nasipler.

ekâsire, [Ar. kisrā > ekāsire اکاسره] *(ekâ:sire) {OsT} is.* İran hükümdarları, kisrâlar. ◻ **ekāsire-i Acem,** *İran hükümdarları.*

ekati, [Ar. ḳaṭī > eḳāṭī اقاطی] *(eka:ti:) {OsT} is.* Koyun sürüleri.

ekavil, [Ar. ḳavl > eḳāvīl اقاويل] *(eka:vi:l) {OsT} is.* Sözler; lakırdılar; kelimeler. ◻ **ekāvîl-i bātıla,** *{OsT} Geçersiz sözler.*‖ **ekāvîl-i kâzibe,** *{OsT} Yalan sözler; uydurma sözler.*

ekâzib, [Ar. ükẕūbe *(yalan)* > ekāẕīb اکاذيب] *(ekâ:-zi:b) {OsT}* Yalanlar, uydurulmuş sözler.

ekba, -a'i [Ar. kibā' > ekbā' اکباء] *(ekba:) {OsT} is.* Süprüntüler. ◻ **ekbā-yi etrika,** *{OsT} Sokakların süprüntüleri.*‖ **ekbā-yi matbah,** *{OsT} Mutfak süprüntüleri.*

ekbad, [Ar. kebed > ekbād اکباد] *(ekba:d) {OsT} is. anat.* Karaciğerler.

ekber, [Ar. kibr *(büyüklük)* > ekber ابکر] *{OsT} sf.* En büyük; daha büyük; pek büyük. ◻ **ekber evlat hakkı,** *{OsT} tar. Osmanlı hanedanında saltanatın en büyük erkek evlada geçmesi kuralı.*

Ekberiye, [Ar. ekberiyye اکبريه] *{OsT} is.* Muhiddin-i Arabî tarafından kurulmuş bulunan sofi tarikatı.

ekçe, [ek-çe] *(e'kçe) zf.* **1.** Ek olarak; eklenmiş olarak. **2.** Eke göre. ◻ **ekçe kökçe,** *{ağız} İnceden inceye; titizlikle.*

ekdar, [Ar. keder *(üzüntü)* > ekdār اکدار] *(ekda:r) {OsT} is.* **1.** Üzüntüler; kederler. **2.** Bulanıklıklar.

ekdas, [Ar. küds > ekdās اکداس] *(ekda:s) {OsT} is.* Hurmalar.

ekde, [*eT.* iktü] *(ékde) {ağız} is.* **1.** → ekti. **2.** (Kişi, hayvan vb. için) istenmediği helde peşe takılarak gelen; gölge gibi takip eden. **3.** *ünl.* Keçi vb. hayvanları çağırma ünlemi. [DS]

ekdi[1], [egdī] *{eT} is.*→ egdü.

ekdi[2], [*eT.* iktü > ekdi اکدی] *{ağız} sf.* **1.** → ekti. **2.** Piç. **3.** Öksüz. **4.** İki yüzlü; yüze gülücü. **5.** Kurnaz; açıkgöz. **6.** *is.* Oğlak. **7.** Yetim çocuk. **8.** Yanaşma. **9.** Anası başka bir kocaya gidince babasının yanında kalan çocuk. [DS] ◻ **ekdi kuzu,** *{ağız} Çobana alışık kuzu.* [DS]‖ **ekdi oğlak,** *{ağız} Çobana alışık oğlak.* [DS]

ekdizon, [Fr. ecdysone] *is. zool.* Böcek kurtçuklarının salgıladığı hormon.

ekdolak, -ğı [ekdi+oğlak] *(ekdo:lak) {ağız} sf.* Birinin peşine takılıp dolaşan.

ekdü, [ekdü / eg-dü] *{eT} is.* → egdü.

eke[1], [ek *(yans.)* > ek-e] *is.* Kekeleme bildiren yansımalı gövde. ◻ **eke meke,** *1. Kekeleme sesi. 2. Kekeleyerek.*

eke[2], [ekē / eçe / eze] *{eT} is.* **1.** Büyük kız kardeş; abla. [Tekin] [ETY] [EUTS] **2.** Kocanın veya karının kendinden büyük kız kardeşi. [DLT] **3.** Hala. [Gabain] **4.** *{ağız}* Büyük erkek kardeş; ağabey. [DS] **5.** *{ağız}* Küçük kardeş. [DS] **6.** *{ağız}* Yaşlı ve deneyimli çoban. [DS] **7.** *{ağız}* Sürüyü çekip götüren baş hayvan. [DS] **8.** *{ağız}* Yaşlı ve olgun hayvan. [DS] **9.** *{ağız} sf.* Büyük; yetişkin; olgun; kart. [DS]

10. *{ağız}* Kurnaz; açıkgöz. [DS] **11.** *{ağız}* Tecrübeli; usta. [DS] **12.** *{ağız}* (Çocuk için) yaşı küçük olduğu hâlde işi ve sözü büyük olan. [DS] **13.** *{ağız}* Çok konuşan; geveze; ukala. [DS]

ekebe, [Yun. enkopē] *{ağız} is.* Dağ yollarında merdiven gibi çıkılan sarp yerler. [DS]

ekebir, [Ar. ekābir] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

ekece, [eke-ce] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaşı küçük olduğu hâlde büyük gibi söz söyleyen ve iş yapan. **2.** Kendini sevdirecek şekilde konuşan; şaka yapan. **3.** Orta yaşlı. [DS]

ekecek, -ği [ek-mek > ek-ecek] *{ağız} is.* Tohum. [DS]

ekecik, -ği [eke-cik] *{ağız} is.* **1.** Toprak tencere; güveç. **2.** Reçel kavanozu. [DS]

ekeç, [eke-ç] *{eT} is.* Büyüklük belirtisi gösteren küçük kız; akıllı küçük kız. [DLT]

ekegü, [eke-gü / ékke-gü̃] *(ekegü:) {eT} zf.* İki parça. [ETY]

ekek[1]**,** [eke-k] *{eT} sf.* **1.** Utanılacak bir iş yapan. **2.** (Kadın için) ortaya düşmüş; fahişe. [DLT] 🗗 **ekek işlēr,** *Ortaya düşmüş kadın.* [DLT]‖ **ekek işlērlik,** *Kadının arsızlığı; yüzsüzlüğü.* [DLT]

ekek[2]**, -ği** [*eT.* eñ-ek] *{ağız} is.* İki çene kemiğinin birleştiği yer.

ekek[3]**, -ği** [ek-mek > ek-ek] *{ağız} is.* Ekin ekme aygıtı.

ekeklemek, [ekek-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r] "Ortalığa düşmüş kadın; orospu"* anlamında sövmek; kötülüğe nispet etmek. [DLT]

ekeklik, [ekek-lik] *{eT} is.* **1.** Utanç verici, yüz kızartıcı durum. **2.** Fahişelik; orospuluk.

ekele, [Ar. ekl *(yemek)* > ākil *(çok yiyen)* > ekele اكله] *{OsT} is.* Çok yemek yiyenler; obur kimseler.

ekelemek[1]**,** [eke-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* "Abla" diye çağırmak, seslenmek; abla demek. [DLT]

ekelemek[2]**,** [ek-mek > ek-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) yor]* **1.** Serpmek; eker gibi saçmak. **2.** Aralıklı olarak çok sayıda dökmek, düşürmek. **3.** Yemeğe tuz, biber vb. şeyleri ekmek. **4.** Tohumu seyrek olarak saçmak. **5.** Tohumları tarlaya gelişigüzel dikmek.

ekelemek[3]**,** [eke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Bir kişiyi) baştan savmak. **2.** Aldatmak. [DS]

ekelemek[4]**,** [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* **1.** Tarlayı ikinci kez sürmek. **2.** Tohum ekmeden önce tarlayı ekime hazırlamak. [DS]

ekelemek[5]**,** [eke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hafifletmek. **2.** Değiştirmek. **3.** Bildiği bir şeyi söylememek. [DS]

ekelenmek, [eke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Büyümek; gelişmek; tam olgunlaşmak. **2.** Yaşlanmak. **3.** Kibirlenmek; gururlanmak. **4.** Bilgiçlik taslamak. [DS]

ekeleşmek, [eke-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Vücutça güçlenmek; olgunlaşmak. **2.** Deneyim, görgü sahibi olmak. **3.** Bir işte usta olmak; pişmek. **4.** (Av hayvanı için) avcıya yanaşmamak. [DS]

ekelge, [ek-mek > ek-el-ge / eke-l-mek > ekel-ge [Tietze] *{ağız} is.* **1.** Tarım yapılan, ekilen yer; tarım sahası. **2.** Ekin. [DS]

ekelmek, [eke-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Büyümek; yetişmek. **2.** Deneyim ve görgü sahibi olmak. [DS]

ekeme[1]**,** [egē-mek > ekēme / ikēme / egēme] *(eke:me) is.* Eski bir tür telli çalgı. [DLT]

ekeme[2]**,** [Ar. ekeme اكمه] *{OsT} is.* Yüksek, taşlık tepe.

ekemen, [eke-men] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

ekemiş, [eke-miş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hareketleri yaşı ve durumuyla bağdaşmayan. **2.** (Kadın için) bilgiç. **3.** Her şeyde çıkarını aşırı düşünen. [DS]

ekemsiz, [eke-m-siz] *{ağız} sf.* Fazla etkisi olmayan güneş ışığı. [DS]

ekenek[1]**, -ği** [ek-mek > ek-enek] *is.* **1.** Düzenli olarak ekin ekilen yer; mezra. **2.** Ekilecek yer; tarla. **3.** *{ağız}* Ekilmeye elverişli yer. **4.** *{ağız}* Tohum. [DS]

ekenek[2]**, -ği** [*eT.* eñ-ek] *{ağız} is.* Saban demirinin geçirildiği ağaç. [DS]

eker, [Yun. akaron / egir] *{ağız} is.* Eğir; pirebolu. [DS] 🗗 **eker mumu,** *{ağız} Mühür mumu.* [DS]

ekercek, -ği [eğir-mek > eğircek / eker-cek] *{ağız} is.* Yün eğirme aracı; kirmen. [DS]

ekerek, -ği [ek-er-ek] *{ağız} is.* Ekin. [DS]

ekerge, [ek-er-ge] *{ağız} is.* Tarla. [DS]

ekeşik, -ği [eke-ş-ik] *{ağız} sf.* Bir işi diğerinin üzerine atan. [DS]

ekeşmek[1]**,** [eke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Deneyim ve görgü sahibi olmak. **2.** Birinin yaptığı işi aynen yapmak; rakip çıkmak. [DS]

ekeşmek[2]**,** [eke-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Erkekleşmek. **2.** Kartlaşmak; ihtiyarlamak. **3.** (Kanatlı hayvanlar için) yavruluktan çıkıp anaç hâline gelmek. [DS]

ekeşmiş, [eke-ş-miş] *{ağız} sf.* Kurnaz; açıkgöz. [DS]

ekevül, [? ekevül اكاول] *{OsT} is.* Döven. [Naima]

ekfa, -ai [Ar. küfv > ekfā' اكفاء] *(ekfa:) {OsT}* **1.** Eşler; denkler; müsaviler; eşitler. **2.** Benzerler; uygunlar.

ekfal[1]**, -li** [Ar. kifl > ekfāl اكفال] *(ekfa:l) {OsT} is.* **1.** Nasipler; paylar. **2.** Zayıflık hâlleri. **3.** Kilim parçaları.

ekfal[2]**, -li** [Ar. kefel > ekfāl اكفال] *(ekfa:l) {OsT} is.* Her şeyin gerileri.

ekfan, [Ar. kefen > ekfān اكفان] *(ekfa:n) {OsT} is.* Kefenler.

E.K.G. [Fr. électro-cardio-gramme] *is. kısalt.* Kalp atışları ile meydana gelen elektrik akımını büyüterek üzerine kalp atışlarının çizgiler hâlinde kaydedildiği şerit

ekhal, -li [Ar. küḥl > ekḥāl اكاحال] *(ekha:l) {OsT} is.* Göze çekilen sürmeler.

ekhel, [Ar. küḥl > ekḥel اكحل] *{OsT} sf.* **1.** Çok sürme kullanan. **2.** Gözü yaradılıştan sürmeli.

eki, [ék-i / ékkī / ékke] *(e:ki) {eT} sf.* İki; 2. [ETY] [Gabain] [Tekin] [EUTS]

eki, [an *(o)* + ki > o ki / ēki] *(e:ki) {ağız} zf.* **1.** O. **2.** Yanındaki. [DS]

ekici, [ek-ici] *is.* Herhangi bir tarım ürününü ekip üreten kimse; çiftçi; üretici.

ekid, [Ar. ekid / ekide اكيد / اكيده] *{OsT} sf.* **1.** Kuvvetli. **2.** Sağlam; kat'i; muhakkak.

ekiden, [Ar. ekiden اكيدًا] *{OsT} zf.* **1.** Kuvvetli olarak. **2.** Kesin olarak. **3.** Tekrar olarak.

ekilce, [? ekilce] *{ağız} sf.* Yoksul. [DS]

ekile, [Ar. ekl > ekīle اكيله] *(eki:le) {OsT} sf.* (Yiyecek için) yenmiş; yenilmiş.

ekilge, [ek-mek > ek-il-ge] *{ağız} is.* **1.** Tarla. **2.** Tohum. [DS]

ekili, [ek-il-i] *sf.* **1.** Ekilmiş olan; mezru. **2.** Ekim yapılmış olan.

ekilme, [ek-il-me] *is.* Ekilmek eylemi.

ekimay, [ek-im + ay] *{ağız} is.* Mayıs ayı. [DS]

ekilmek, [ek-mek > ek-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Tohum için) ekmek işi yapılmak. *{eT} (aynı)* **2.** *argo.* Kendisine verilmiş olan bir söz tutulmayarak aldatılmak. **3.** *argo.* (Takip eden ya da beraber olunması gereken kişi için) kendisinden kurtulunmak; ortalıkta bırakarak kaybolmak.

ekim, [ek-im] *is.* **1.** Ekmek eylemi. **2.** Ekim zamanı. **3.** Yılın otuz bir gün süren onuncu ayı; ilk teşrin; teşrin-i evvel. **4.** *{eT} sf.* (Yer için) bir ekimlik; bir kerede ekilecek kadar. [DLT] 🗗 **ekim makinesi,** *Tohum ekmeye yarar makine; mibzer.*|| **ekim zamanı,** *Ekime en elverişli olan zaman.*

ekimoz, [Fr. ecchymose] *is. tıp.* Bere.

ekin[1], [ék-in] *(e:kin) {eT} sf.* İki. [Tekin] [ETY]

ekin[2], [ek-mek > ek-in اكن / اكين] *is.* **1.** Tohum atma işi; ekme işi. **2.** Tarlaya ekilen bitkilerin hasat sonuna kadar aldıkları durum. *{eT} (aynı)* [Gabain] **3.** Kültür; hars. **4.** *{eT}* Çiftlik; ekin ekilen yer. [DLT] [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT}* Buğday. 🗗 **ekin ambar böceği,** *zool. Güve tırtıllarını ve hortumlu kınkanatlıların larvalarını yok eden, larvasına değirmenlerde ve evlerde çokça rastlanan kınkanatlı bir böcek; siyah kırma bit, (Tenebroides mauritanicus).*|| **ekin bağı,** *Demet hâlinde bağlanmış ekin.*|| **ekin başı,** *{eAT} Buğday başağı.*|| **ekin biçin,** *{eAT} Ekip biçme işi; ziraat; ekim.*|| **ekin biçmek,** *Olgunlaşmış ekin başaklarını tarladan biçmek.*|| **ekin biti,** *zool. Yarım kanatlılardan vücudu yeşil, başı siyah, 2-3 mm. boyunda, depolanmış hububat ve makarna, bisküvi gibi besinlere zarar veren bir böcek; buğday biti, (Stophilus granarius).*|| **ekin havızı,** *{ağız}* Yağ, pekmez şerbeti ve undan yapılan muhallebi gibi hafif bir helva. [DS]|| **ekini gevreınek,** *{ağız}* Çok yaşlanmak; ölüm hâli gelip çatmak. [DS]|| **ekin iti gibi,** *Başını dik tutup herkesi küçük görerek; mağrur.*|| **ekin kargası,** *zool. Tüyleri parlak siyah parıltılı bir tür karga; ekin kuzgunu, (Corvus frugilegus).*|| **ekin kellesi,** *{ağız}* Başak. [DS]|| **ekin sap arısı,** *zool. Larvaları ekin saplarının içlerini kemirerek başakların dökülmesine sebep olan ipliksi duyargalı, göğsü siyah, karnı basık, uzun zar kanatlı bir böcek, (Cephus pygmaeus).*|| **ekin sünüğü,** *{OsT} Buğday, arpa gibi bitkilerin boğumlu sapları; kesmik.*|| **ekin tarlası,** *1. Ekin ekilmiş tarla. 2. Ekili toprak.*|| **ekin yelvesi,** *zool. Erkeği altı yedi tane dişi ile ilgilenebilen, çok eşli, çayır ve tarlalarda yaşayan, kahverengi çizgili tüylü bir yelve çeşidi, (Emberizidae).*

ekinci, [ek-in-ci اكنجى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ekin işleriyle uğraşan kimse; çiftçi. [DS]

ekincilik, -ği [ek-in-ci-lik اكنجيلك] *is.* Ekin ekip biçme işi; tarım; çiftçilik. *{eAT} (aynı)*

ekinç[1], [éki-nç] *{eT} sf.* İkinci.

ekinç[2], [ek-in-mek > ek-in-ç] *is.* Ekin.

ekinçi, [ekin-çi] *{ağız} is.* Ekinci; çiftçi. [DS]

ekinderef, [eğin-dirik ?] *{ağız} is.* → eğindirik. [DS]

ekindi[1], [éki-n-dī / ekkintī / ikintī] *{eT} {ağız} sf.* → ekkinti. [DS]

ekindi[2], [ek-mek > ek-in-mek > ek-in-di] *{eT} sf.* Ekilen; ekilmiş olan; ekinti. 🗗 **ekindi tarığ,** *Ekilen tohum.* [DLT]

ekindirek, [eğin-dirik] *{ağız} is.* Elbisenin koltuk altına dikelen üçgenimsi parça.

ekinivermek, [ekin-mek + -i-vermek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirivermek.

ekinli, [ekin-li اكينلى] *sf.* Ekini olan; ekilmiş olan. 🗗 **ekinli biçimli,** *{OsT} Ekilir biçilir.*

ekinlig, [ek-in-lig] *{eT} sf.* Ekinlik; ekilen. [ETY]

ekinlik, -ği [ek-in-lik اكن لك / اكينلك] *is.* **1.** *{eAT}* Üzerinde arpa, buğday gibi şeyler bitmiş olan yer; ekin ekilmiş yer; tarla. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Çiftlik; mezra. **3.** *{eAT} sf.* ... kez ekecek kadar. **4.** *{ağız}* Evlerin önündeki küçük çiçeklik. [DS]

ekinmek, [ek-mek > ek-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için ekmek. [DLT]

ekinne, [Ar. kinn > ekinne اكنه] *is.* **1.** Koruyucu perdeler, kaplar; mahfazalar. **2.** Evler; odalar; çadırlar.

ekinnege, [ekin-leği ?] *{ağız} is.* Dağ aralarında, te-

peler üzerinde ya da yamaçlarda yer alan düzlük ve verimli araziler. [DS]

ekinnik, -ği [ekin-lik / ekiññik] *{ağız} is.* Evlerin önündeki çiçeklik. [DS]

ekinti, [ekin-ti] *{ağız} is.* Ekilen şey; ekin. [DS]

ekinokok, [Yun. ekhinos *(kirpi)* + kokkos *(yuvarlak yemiş)* > Fr. échinocoque] *is. tıp.* Etoburların bağırsaklarında asalak olarak yaşayan bir tür şeridin *(Taenia echinococcus)* insanda karaciğer, akciğer, deri ve böbreklerde sulu kistler oluşturarak hastalıklara sebep olan kurtçuğu.

ekinoks, [Lat. aequus *(eşit)* + nox *(gece)* > Fr. équinoxe] *is.* Gece ve gündüzün eşit olması durumu.

ekinti[1], [ékki-n-tī] *(ekinti:) {eT} sf.* → ekkinti.

ekinti[2], [ek-in-ti] *is.* **1.** Ekilen, ekimi yapılan şey. **2.** *argo.* Verilen söz tutulmayarak aldatılma; aldatılış; terkediliş.

ekintü, [éki-n-tǖ] *(ekintü:) sf.* → ekkinti.

ekip, -bi [Fr. équipe] *is.* **1.** Aynı görevde işleri bölüşmüş olan kişiler topluluğu; takım; kol. **2.** İşçi takım grubu.

ekipman, [Fr. équipement] *is.* Bir kuruluş veya işletme için gerekli olan eşya, araç.

ekir[1], [Yun. akaron [Tietze] > egir / eyir / ekir] *{eT} is.* → egir.

ekir[2], [Ar. ʿaker عكر => egir / ekir] *{ağız} is.* **1.** Süzülen eritilmiş yağın geride kalan tortusu. **2.** Pislik birikintisi. [DS]

ekirde, [an *(o)* > añ-ra-da > ēkir-de] *(e:kire) {ağız} zm.* Orada; yanında. [DS]

ekire, [an *(o)* > añ-ra > ēki-re] *(e:kire) {ağız} zm.* Oraya; yanına. [DS]

ekiresi, [an *(o)* > añra-s-ı > ēkire-s-i] *(e:kiresi) zm.* Orası; yanı.

ekirtmek, [añ-ır-mak > ekir-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bağırtmak. [EUTS]

ekis, [Ar. ʿaks > ʿaksī => akis / aksi] *{ağız} is.* **1.** Söz dokundurma; sitem. **2.** Kötü; fena; ters; aksi. [DS]

ekismek, [ekis-mek / eksi-mek] *gçsz. f. [-ür]* Azalmak; eksilmek.

ekister, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* اكستر] *{eAT} is.* → eğistiren.

ekiş, [Erme. agiş => ekiş / eyiş] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS] ◻ **ekiş bekiş,** *{ağız} Çok eğri; eğrilikleri çok olan; eğri büğrü.* [DS]‖ **ekiş büküş,** *{ağız} Ekiş bekiş.* [DS]‖ **ekiş üküş,** *{ağız} Ekiş bekiş.* [DS]

ekişmek, [ek-mek > ek-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte ekmek; ekmekte yardım ve yarış etmek. [DLT] *"O manga tarığ ekişdī. (O bana ekin etmekte yardım etti.)"*

ekit, [? ekit] *{ağız} is.* Pekmez vb. tatlıların koyulaşmış hâli; katı. [DS]

ekitmek, [ek-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ektirmek. [DLT] *"Ol tarığ ekittī. (O tohum ektirdi.)"*

ekiz, [*eT.* ékki-z] *{ağız} is.* **1.** Aynı doğurnda dünyaya gelen iki kardeşten her biri; ikiz. **2.** Çok samimi, ilişkileri ileri derecede candan iki arkadaş; dost. [DS]

ekkâf, -fi [Ar. ekkāf كاف] *(ekkâ:f) {OsT} is.* Semerci; eyerci.

ekkâl, -li [Ar. ekl > ekkāl كال] *(ekkâ:l) {OsT} sf.* **1.** Çok yemek yiyen; obur. **2.** (Yara için) etrafındaki etleri çürüten. **3.** *is. kim.* Aşındırına. ◻ **ekkâlü's-suht,** *{OsT} Çok haram yiyen.*

ekken, [ek-ken] *{eT} zf.* Olup; iken [Gabain]

ekki[1], [ékkī] *(ekki:) {eT} is.* İki. [İKPÖy.]

ekki[2], [ekki / eke] *{ağız} sf.* Kurnaz; açıkgöz. [DS]

ekki[3], [ek-mek > ek-ki] *{ağız} is.* Ham derileri korumak, yayık tulumlarını pişirmek ve korumak için üzerlerine ekilen çam kabuğu tozu.

ekkigü, [ekki-gǖ] *(ekkigü:) {eT} zf.* İkisi bir arada; ikisi birden. [İKPÖy.]

ekkileyü, [ekki+ula-yu > ekki-le-yü] *{eT} zf.* Bir kez daha; ikinci kez; yeniden. [İKPÖy.]

ekkin, [ek-kin ?] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

ekkinti, [ekki-nti] *{eT} sf.* **1.** İkinci. [İKPÖy.] [ETY] [Gabain] **2.** *zf.* İkinci olarak. [ETY] [Tekin] **3.** Öbürü; öteki; diğer. [EUTS] [DLT]

ekl, [Ar. ekl كل] *{OsT} is.* **1.** Yiyecek yeme; yenilme. **2.** Yutma. **3.** Zimmetine geçirme; rüşvet alma. ◻ **ekl etmek,** *{OsT} 1. Yemek yemek. 2. Yutmak. 3. Zimmetine geçirmek.*‖ **ekl ü şurb,** *{OsT} Yeme içme.*

eklampsi, [Fr. éclampsie] *is. tıp.* Gebe ya da doğum yapan kadınlarla küçük çocuklarda görülen baygınlık hâli; havale.

-ekle-, [-ak-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

eklef, [Ar. eklef كلف] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yüzü çilli. **2.** *is.* Koyu renkli aslan.

eklektik, -ği [Fr. éclectique] *sf.* **1.** Bazı şeylerin içinden yalnızca işine gelen ve beğendiği şeyleri seçen. **2.** Seçmecilik yanlısı; seçmeci. **3.** *sosy.* Sadece çırak, kalfa ve usta derecelerini sayan ve bu üç derecenin dışında kalan bütün diğer yüksek dereceleri reddetmemekle birlikte yararsız bulan düzenin adı.

eklektisizm, [Fr. éclectisisme] *is.* Başka çağların sanatlarından, üsluplarından seçilen ögeleri yeni tasarımlarda kullanma işi.

eklektizm, [Fr. éclectisme] *is. fel.* Kurulmuş olan sistemlerden kendisine uygun olanı seçip almak ve kendi öğretisinde birleştirmek yöntemi; bu şekilde çalışan filozofların öğretisi; seçmecilik; intihabiye.

eklem, [ek-le-mek > ek-le-m] *is.* **1.** *anat.* İnsanda ve omurgalı hayvanlarda iki kemiğin birleştiği yer;

mafsal, *(1944)*. **2.** *bot.* Bazı bitkilerde görülen ve parçalara ayrılmayı kolaylaştıran halkaması boğumlar. **3.** *zool.* Eklemli hayvanların vücudunda çeşitli bölgelerin birleşme yeri. **4.** *jeol.* Kayaçların bölünmeye elverişli yüzeyi. 🗗 **eklem kapsülleri,** *Eklemleri saran ve eklem yüzeyleri yakınında kemiklere yapışan telsel dokulu kılıf.*|| **eklem bacaklılar,** *zool. Birbirine eklenmiş halkalardan oluşan böcekler, örümcekler, kabuklular ve çok ayaklılar gibi bölümlere ayrılan hayvanlar sınıfı.*

ekleme, [ek-le-me] *is.* **1.** Eklemek eylemi; katma; ilave etme. **2.** *sf.* Eklenmiş. **3.** *dbl.* Kelime sonlarında söylenınesi zor olan ünsüzü bir sonraki kelimenin başındaki ünlüye bağlayarak söyleme. **4.** Duvar veya tavana bir parça ilave etmek suretiyle meydana getirilen kısım. **5.** *{ağız}* Ayakkabı pençesi; alt yama. [DS] 🗗 **ekleme dişi,** *mim. Bir duvara ek duvar yapabilmek için bırakılan yarım tuğla boyundaki küçük çıkıntılar.*|| **ekleme otu,** *bot. Bir tür atkuyruğu, (Equisetum arvense).*|| **ekleme ünlüsü,** *dbl. Söylenişi kolaylaştırmak için gövde ile çekim eki arasına konan ünlü.*

eklemek[1], [ék-le-mek / ik-le-mek / irk-le-mek / érk-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Ayak altına alıp çiğnemek; basmak. [DLT]

eklemek[2], [eñ > ek > ek-le-mek اكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ek katarak bütünlemek veya büyütmek; üstüne katmak; ulamak; ilave etmek. **2.** Bir şeyi ek olarak kullanmak. **3.** Birbirine katmak; birleştirmek. **4.** *argo.* Tokat atmak; yumruklamak; dövmek; vurmak. **5.** *{ağız}* Dağınık şeyleri bir araya getirip toplu bir görünüş vermek; toplamak; düzene koymak. [DS] **6.** *{eAT}* Bitiştirmek; yapıştırmak.

eklemeli, [ek-le-me-li] *sf.* **1.** Eklemesi olan. **2.** *dbl.* Bitişken. 🗗 **eklemeli diller,** *dbl. Bitişken diller.*

eklemic, [? eklemic اكلمج] *{OsT} is.* Sarmaşık otu.

eklemleme, [ek-le-m-le-me] *is.* **1.** Eklemle birleştirme eylemi. **2.** *dbl.* Bir cümle veya kelimede her birinin birleştiği yer. **3.** Bu tür birleşmeyi sağlayan kelime; bağlaç.

eklemlemek, [ek-le-m-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Eklem aracılığıyla birleştirmek. **2.** Kemikleri eklem ilişkilerine göre birleştirmek.

eklemlenme, [ek-le-m-le-n-me] *is.* Eklem aracılığıyla birleştirilme; eklemlenmek eylemi.

eklemlenmek, [ek-le-m-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eklem aracılığıyla birleştirilmek. **2.** *dönşl. f. zool.* (Böcek ve kabukluların vücut halkaları için) birbirine bitişmek.

eklemli, [ek-le-m-li] *sf.* **1.** Eklemi olan. **2.** *dbl.* Çeşitli ögeleri, birleşimi açıklamaya yarayan sözdizimi bağlarıyla birbirine eklenen cümle.

eklemliler, [ek-le-m-li-ler] *is. zool.* Eklem bacaklılar.

eklemlilik, -ği [ek-le-m-li-lik] *is.* Eklemli olma durumu.

eklemsiz, [ek-le-m-siz] *sf.* Eklemi olmayan.

eklemsizler, [ek-le-m-siz-ler] *is. zool.* Kolsu ayaklılardan, kavkı çenetleri arasında eklem olmayan bir tür sınıf.

eklenme, [ek-le-n-me] *is.* Ekli hâle getirilme; eklenme eylemi.

eklenmek, [ek-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Ekli duruma getirilmek. **2.** Ek ile tamamlanmak. **3.** *dönşl. f.* Kendini bir yere eklemek; kendini katmak.

eklenti, [ek-le-n-ti] *is.* **1.** Bir şeye eklenmiş küçük ve önemsiz kısım. **2.** *dbl.* Bir sonraki kelimeye bitişerek tek bir kelime meydana getiren vurgusuz kelime veya öge.

eklentiler, [ek-le-n-ti-ler] *is.* Herhangi bir ana yapıya göre ayrı birer görevi bulunan bölümler veya yapılar; müştemilat.

ekleşik, -ği [ek-le-ş-ik] *sf.* **1.** Bitişik. **2.** *is.* Akrabalık; kan ve hısım bağı.

ekleşikli, [ekleşik-li] *{ağız} is.* **1.** Akrabadan birisi. **2.** İlgili. [DS]

ekleşme, [ek-le-ş-me] *is.* Ek durumuna dönme; ekleşmek eylemi.

ekleşmek, [ek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Ek durumuna dönmek; ek hâlini almak. **2.** *{ağız}* Eklenmek; katılmak. **3.** *{ağız}* Birinin başına tebelleş olmak; sataşmak. [DS] **4.** *{ağız}* Birbirine değmek; yanaşmak; yaklaşmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Köpekler için) çiftleşmek. [DS]

ekleştirme[1], [ek-le-ş-tir-me] *is.* Ek hâline döndürme; ekleştirmek eylemi.

ekleştirme[2], [ek-le-ş-tir-me] *is.* Vurma; dövme.

ekleştirmek[1], [ek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ek hâline getirmek. **2.** İğreti olarak birleştirmek veya eklemek.

ekleştirmek[2], [ek-le-ş-tir-mek] *gçsz. f. [-ir]* Tokat veya yumruk vurmak.

ekletme, [ek-le-t-me] *is.* Ekleme işini yaptırmak eylemi.

ekletmek, [ek-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Ekleme işini yaptırmak.

-ekli, [-ak-lı / -ekli] *yap. e.* → -aklı.

ekli, [ek-li] *sf.* Eklenmiş olan; eki bulunan. 🗗 **ekli püklü,** *Çok eki olan; yamalı ve düzensiz.*

eklimetre, [Fr. éclimètre] *is.* **1.** Eğimleri ölçmeye yarayan topografya aleti.

ekınam[1]**, -mını** [Ar. kümm > ekınām اكمام] *(ekma:m) {OsT} is.* Elbise yenleri.

ekmam[2]**, -mını** [Ar. kimm > ekmām اكمام] *(ekma:m) {OsT} is.* Ağaç çiçeklerinin kapçıkları; tomurcuklar.

ekme, [ek-me] *is.* Tohumu toprağa atma; ekmek eylemi. 🗗 **ekme sovan,** *{ağız} Tohum olarak kullanılan arpacık soğanı.*

ekmeh, [Ar. ekmeh اكمه] *{OsT} sf.* Anadan doğma kör.

ekmebiyyet, [Ar. ekmehiyyet اكمهيت] *{OsT} is.* Anadan doğma körlük.

ekmek[1], [ek-mek اكمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir tohumu bitki yetiştirmek üzere toprağa gömmek. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** Bir toprağı bitki yetiştirmek üzere sürmek, işlemek. **3.** Biber veya tuz gibi şeyleri serpmek; dökmek; saçmak; serpiştirmek. *{eAT} (aynı)* **4.** *argo.* Birini uydurma sebeplerle aldatarak bırakıp kaçmak. **5.** Yarışta geride bırakmak. **6.** (Para vb.) boş yere harcamak; telef etmek. *{eAT} (aynı)* **7.** Vurmak, dövmek; ardı ardına vurmak. **8.** *argo.* (Okul, iş yeri vb. için) gitmemek; devam etmemek. **9.** *mecaz.* Bir şeyin başlamasına yol açacak sebepleri hazırlamak. 🗗 **ekip biçmek,** *Tarım yapmak.*|| **ekmeden biçilmez,** *Emek vermeden iyi bir sonuç almak mümkün değildir.*|| **ekmediğin yerde bitmek,** *İstenmeyen bir kişi ile istenmedik bir durumda ve umulmadık bir yerde karşılaşmak.* || **ekmek götürmek,** *{eAT} Ekip biçmek; tarım yapmak; ziraat etmek.*|| **ektiğini biçmek,** *Yaptıklarına veya davranışlarına göre sonuç almak.*

ekmek[2]**, -ği** [*eT.* et-mek / ekmek / epmek / ötmek] *is.* **1.** Tahıl unlarının su, tuz ve maya ile yoğrulduktan sonra fırın, saç, tandır gibi yerlerde pişirilmesi ile elde edilen yiyecek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** İnsanı geçindirecek iş veya kazanç. **3.** Hayatı sürdürmeye, iş görmeye yarayan yiyeceklerin sembolü. **4.** Yemek, aş. 🗗 **ekmeğiyle oynamak,** *Birinin geçim kaynağını ve işini bozmak; tehlikeye düşürmek.*|| **ekmeğinden etmek,** *İşinden olmasını sağlamak; işinden çıkarmak; kazanç yerini bozmak.*|| **ekmeğinden olmak,** *Geçim sağladığı işten zorunlu olarak ayrılmak.*|| **emeğine göz koymak** (dikmek), *Birinin geçim kaynağını ele geçirmeye çalışmak.*|| **ekmeğine kan doğramak,** *Birine acı verip göz yaşları döktürecek davranışta bulunmak.* || **ekmeğine koç,** *Sofrası herkese açık; cömert; konuksever.*|| **Ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?** *"Seni küçük düşürecek bir davranışta mı bulunduk?" anlamında yakınma sözü.*|| **ekmeğine yağ sürmek,** *İstemediği hâlde birinin işine yarayacak biçimde davranmak.*|| **ekmeğini ayağıyla tepmek,** *Beceriksizlik yüzünden bir fırsatı değerlendirememek.*|| **ekmeğini eline almak,** *Geçimini sağlayabilecek kadar bir iş sahibi olmak; çalışmaya başlamak; meslek sahibi olmak.*|| **ekmeğini it, yakasını bit yemek,** *Beceriksizlik veya cimrilik yüzünden yoksulluk çekmek.*|| **ekmeğini kana doğramak,** *Büyük bir sıkıntı ve üzüntüye kapılmak.*|| **ekmeğini kazanmak,** *Geçimini sağlamak.*|| **ekmeğini sağlamak,** *Geçimini sağlayacak kadar bir iş yapmak; çalışmak.*|| **ekmeğini taştan çıkarmak,** *En olumsuz şartlarda bile geçimini sağlama becerisini göstermek.*|| **ekmeğini yemek,** *1. Birinin işinde çalışarak kendi kazancını sağlamak. 2. Geçim yönünden birisinden yardım görmek.*|| **ekmeğiyle oynamak,** *Bir kimsenin geçimini sağladığı işini tehlikeye sokmak veya işten atılması için girişimde bulunmak.*|| **ekmek ağacı,** *Dutgillerden sıcak ülkelerde yetişen, meyvesinin dışı unlu gibi olan, pişirilerek yenen gövdesi kâğıt sanayiinde kullanılan bir ağaç, (Artocarpus incisa).*|| **ekmek aslanın ağzında olmak,** *Geçim sağlamak veya yaşamak için para kazanmak zorlaşmış olmak.*|| **ekmek aşı,** *{ağız} Kurumuş ekmek parçalarını soğan, bulgur ya da kıyma ile kavruklayarak üzerine sarımsaklı yoğurt dökmek suretiyle yapılan bir yemek.*|| **ekmek ayvası,** *Gevrek ve sulu bir tür ayva.*|| **Ekmek Bedir'in, su Hıdır'ın; yiyin kudurun, için kudurun!** *Başkalarının kazancı ile geçinmelerine rağmen çalışmak yerine huzursuzluk yaratanlara söylenir.*|| **ekmek böceği,** *zool. Nişastalı bitkilere ve besin maddelerine zarar veren, tehlike karşısında ayaklarını karnına çekerek ölü taklidi yapan bir böcek, (Stegobium paniceum).*|| **ekmek çarpsın,** *Karşısındakini inandırmak için bundan sonra rızkının kesilmesi üzerine yapılan yemin.*|| **ekmek çıkarmak,** *Bir işten kazanç sağlamak.*|| **ekmek dürümü,** *{ağız} Yufkanın içine peynir, soğan vb. şey koyarak bükmek suretiyle hazırlanmış azık.*|| **ekmek düşmanı,** *Ailede sadece tüketici durumunda olan aile üyeleri için söylenen şaka sözü.*|| **ekmek elden, su gölden,** *Kendisi çalışmayıp da başkasının kazancı ile geçinme durumu.*|| **ekmek iteği,** *{ağız} Sofra.* [DS]|| **ekmek evi,** *{ağız} Yemek yapılan ya da yenilen yer.* [DS]|| **ekmek kadayıfı,** *Yuvarlak ekmek şeklindeki kadayıfa sıcak şerbet emdirmek suretiyle yapılan bir tür tatlı.*|| **ekmek kapağı,** *{ağız} Sacda pişirilen ekmekleri çevirmekte kullanılan tahta araç.*|| **ekmek kapısı,** *Bir kimsenin geçimini sağladığı kazanç yeri.*|| **ekmek karıştırmak,** *{ağız} Düğünden bir hafta sonra kız evinden el öpmek için oğlan evine gitmek.* [DS]|| **ekmek kavgası,** *Geçimini sağlamak için yapılan çalışma, mücadele; geçim mücadelesi.*|| **ekmek kaygısı,** *Geçim derdi.*|| **ekmek keları,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]|| **ekmek küfü,** *biy. Doğal olarak ekmek ve peynir üzerinde oluşan aşklı mantar, (Penicillium crustaceum).*|| **ekmek mayası,** *Ekmek yapılacak hamurun kabarması için konulan maya.*|| **ekmek mendili,** *{ağız} İçine yufka ekmeği konulan kare şeklindeki bez.* [DS]|| **ekmek parası,** *Geçim için gerekli olan para, kazanç.*|| **ekmek tahtası,** *Üzerinde ekmek açılan araç.*|| **ekmek sepeti,** *1. Eskiden kemerde taşınan ve içinde yolluk bulunan yiyecek çantası. 2. Evlerde servis için içine ekmek konulan küçük kap.*|| **ekmek tatlısı,** *Dilimlenmiş ekmekler yumurtalı süte bulanıp yağda kızartıldıktan sonra, aralarına bal ve tarçın konulmak ve üzerine şerbet dökülmek suretiyle ya-*

pılan bir tür tatlı. || **ekmek ufağı,** *Ekmek kırıntısı.*|| **ekmek uması** (oğması), *{ağız} Ufalanmış ekmeği yağda kızartarak yapılan bir yemek.* [DS]

ekmekci, [ekmek-çi] *{ağız} is.* Aşığın toka tarafı. [DS] 🗗 **ekmekci çırağı,** *{ağız} Aşığın çukur tarafı.* [DS]

ekmekcik[1]**, -ği** [ekmek-cik] *{ağız} is.* Küçük beyaz ekmek. [DS]

ekmekcik[2]**, -ği** [ekmek-cik] *{ağız} is. bot.* Ebegümeci. [DS]

ekmekçi, [ekmek-çi] *is.* **1.** Ekmek üreten ve satan kişi. **2.** Ekmek satılan dükkân. **3.** *{ağız}* Karnını doyurmak karşılığında bir erkekle yaşayan kadın. 🗗 **ekmekçi küreği gibi** (dil), *Büyüğüne çok karşılık veren kimse.*

ekmekçilik, -ği [ekmek-çi-lik] *is.* **1.** Ekmekçinin işi ve mesleği. **2.** Ekmek yapımı ve satımı ile ilgili işlerin tümü.

ekmeklemek, [ekmek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ev halkına ve misafirlere yemek hazırlayıp ikram etmek; doyurmak. [DS]

ekmeklik, -ği [ekmek-lik] *is.* **1.** İçine ekmek konulan torba veya kap. **2.** *argo.* Oyunda sık sık yenilerek arkadaşlarının kazanmasına sebep olan kişi. **3.** *sf.* (Un veya buğday için) ekmek yapmaya uygun olan. **4.** Ekmek yapmak üzere ayrılmış bulunan. **5.** *{ağız}* Sığırların gerdanından sarkan kısım. [DS] **6.** *{ağız}* Bönlüğü yüzünden başkalarına alay konusu olan adam. [DS]

ekmeklü, [ekmek-lü] *{eAT} sf.* (Kişi için) gerdanı sarkmış ya da çok şişkin; sakaklı.

ekmeksiz, [ek-mek-siz] *sf.* **1.** Ekmeği veya yiyeceği olmayan; yoksul. **2.** (İş için) kazanç sağlayamayacak nitelikte; kâr getirmeyen. **3.** *zf.* Ekmeği olmaksızın. **4.** Ekmeksiz, yiyeceksiz olarak.

ekmel, [Ar. kāmil > ekmel اكمل] *{OsT} sf.* (İnsan için) hiç kusursuz; en mükemmel; en uygun. 🗗 **ekmel-i enbiyā,** *Peygamberlerin en mükemmeli; Hz. Muhammed.*|| **ekmel-i mahlükāt,** *{OsT} Yaratılmışların en üstünü; insan.*

ekmelane, [Ar. ekmel + Far. –āne اكملانه] *(ekmelâ:ne) {OsT} zf.* Kusursuz ve mükemmel olana yakışır biçimde.

ekmeliyet, [Ar. ekmel-iyyet اكمليت] *{OsT} is.* Olgunluk; kusursuzluk; mükemmellik; noksansızlık.

ekmnezi, [Fr. ecmnésie] *is. tıp.* Kişinin geçmişiyle ilgili bazı olayları şimdi oluyormuşçasına yaşadığı durum.

eknaf, [Ar. kenef *(kenar, yan)* > eknāf اكناف] *(ekna:f) {OsT} is.* **1.** Yanlar, yönler. **2.** Sığınacak yerler. **3.** Evin ortaları.

eknan, [Ar. kinān > eknān اكنان] *(ekna:n) {OsT} is.* **1.** Muhafazalar. **2.** Perdeler. **3.** Evler; odalar; çadırlar.

ekne, [*eT.* eñin] *{ağız} is.* Ense. [DS]

eknun, [Ar. eknūn اكنون] *(eknu:n) {OsT} zf.* Şu anda; şimdi; elan.

ekograf, [Fr.échographe] *is. tıp.* Üst ses dalgalarıyla organlardan yansıyan görüntülerin incelenmesini sağlayan tıbbî araç.

ekografi, [Fr. échographie] *is. tıp.* Üst ses dalgalarıyla organlardan yansıyan görüntülerin incelenmesiyle hastalık tanısını sağlayan tıbbî yöntem.

E.K.O.K. [en küçük ortak kat] *is. kısalt. mat.* Birden çok sayının herbirinin de katı olabilen sayıların en küçüğü.

ekol, -lü [Yun. sholē *(dinlenme)* / Lat. schol > Fr. école] *is.* **1.** Bir bilgin ya da sanatçının kurduğu ve öğrencilerinin de izlediği çalışma dizgesi; okul. **2.** Aynı üslup kapsamında olup da bir bölge ya da kentte yaygınlaşan ve ora özelliklerini taşıyan eserler veren sanatçılar topluluğu.

ekolali, [Yun. ekho *(yankı)* + lalein *(ses çıkarmak)* > Fr. écolalie] *is. psikol.* Bir başkasının söylediği sözleri hemen tekrar etme; yankıca.

ekolayzır, [İng. equaliser] *is.* Ses üretim, iletim veya kayıt işlemlerinde genellikle elektriksel işarete belli bir bandın bütün frekanslarına eşit bir şiddet yükleyerek istenen frekansta bir ses elde etmek için kullanılan elektrikli donanım; eşitleyici.

ekoloji, [Yun. oikos *(mesken; ev)*+logos *(bilgi)* > Fr. écologie] *is.* Canlı varlıkları yaşadıkları doğal ortamla ilişkileri bakımından inceleyen bilim; çevre bilimi.

ekolojik, -ği [Fr. écologique] *sf.* Ekoloji ile ilgili; çevre bilimsel.

ekolojist, [Fr. écologiste] *is.* Ekoloji uzmanı; çevre bilimi uzmanı; çevre bilimci.

ekonometri, [Fr. économètrie] *is.* Ekonomik olayların açıklanmasında, çok sayıda değişkeni göz önüne alarak veya aralarındaki bağıntıyı bularak elde edilen teorik bilgileri deneylerle doğrulamaya çalışan matematiğe dayalı yöntem.

ekonomi, [Yun. oikos *(ev)* + nomos *(kural)* > Fr. économie] *is.* **1.** Bir ülkede veya toplumda, bireylerin yaşayabilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma biçimleri ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin tümü; iktisadî faaliyet. **2.** Bu ilişkileri inceleyen bilim dalı; iktisat. **3.** Bir evi iyi yönetme sanatı. **4.** *gnşl.* Harcamalarda tutumlu davranma. 🗗 **ekonomi politik,** *Toplumdaki maddî refahın dağıtımını ve insanlar arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişimini konu alan bilim dalı.*|| **ekonomi yapmak,** *Tutumlu davranmak; tasarruf yapmak.*

ekonomik, -ği [Fr. économique] *sf.* **1.** Ekonomi ile ilgili olan. **2.** Harcamaları dikkatli, az ve tutumlu olan; hesaplı; kazançlı; iktisadî. 🗗 **ekonomik bütünleşme,** *İki ve daha çok ülkenin karşılıklı ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yaptıkları birleşme*

ve işbirliği; iktisadî bütünleşme.|| **ekonomik büyüme,** *Ülke ekonomisinin bir yıl içinde sağladığı gayrisafî artış.*|| **ekonomik davranmak,** *Gereksiz yere harcamada bulunmamak; tutumlu davranmak; iktisadî davranmak.*|| **ekonomik gerileme,** *Ekonomik açıdan geri kalma; ekonomik ilişkilerin iyice yavaşlaması veya durması ile ortaya çıkan süreç; iktisadî gerileme.*|| **ekonomik kalkınma,** *Gelir düzeyi düşük ülke veya herhangi bir bölgenin ekonomik alanda sağladığı kalkınma; iktisadî kalkınma.*|| **ekonomik kriz,** *Ekonomik alanda ticarî ilişkilerin bozukluğu, durgunluğu, üretim yokluğu veya azlığı, ürün satım ve dağıtımı beklentilerinin gerçekleşmemesi, işsizlik, para dolaşımı durgunluğu, alım gücü düşüklüğü, talep yokluğu vb. biçimlerde görülen beklenmedik olumsuzluk; iktisadî kriz.*|| **ekonomik model,** *Bir ülkenin kabul ettiği ekonomi anlayışı, uygulama biçimi vb. düzenlemelerin tümü.*|| **ekonomik sistem,** *Bir toplumda ekonomik kaynakların mülkiyeti, dağılımı ve ilişkiler düzeni ile ilgili ilke ve yöntemlerin tümü.*

ekonomist, [Fr. économiste] *is.* Ekonomi uzmanı; iktisatçı.

ekonomizm, [Fr. économisme] *is.* **1.** Her şeyin ekonomik sebeplerle belirlendiğini ve işçi sınıfının mücadelesinin sadece ekonomik bir mücadele olduğunu savunan düşünce akımı. **2.** 20. yy. başlarında Rus Sosyal Demokrat Partisi içinde ihtilalci Marksçılığa karşı çıkan akım.

ekopraksi, [Yun. ekho *(yankı)*+praksis *(eylem)* > Fr. échopraxie] *is. tıp.* Başkalarının hareketlerini hemen ve aynen taklit etmek biçiminde görülen bir tür ruhsal bozukluk.

ekose, [Fr. écossais *(İskoçyalı)*] *sf.* Çeşitli renklerde geniş kareler meydana getirilerek dokunmuş (kumaş).

ekosid, [Fr. **éco**logique géno**cide**] *is.* Çevre katliamı; ekolojik katliam.

Ekrad, [Ar. kürd > Ar. ekrād اكراد] *(ekra:d) {OsT} is.* Kürtler.

ekran, [Flem. scherm *(paravana)* > Fr. écran] *is.* **1.** Üzerine ışık yoluyla görüntü düşürülen düz ve saydam olmayan cisim; görüntülük. **2.** Sinema perdesi; beyaz perde; görüntülük. **3.** Televizyon vb. camı.

ekrazit, [Fr. écrasite] *is.* Temel maddesi pikrit asit olan çok dayanıklı bir patlayıcı.

ekreh, [Ar. kerāhet > ekreh اكره] *{OsT} sf.* En iğrenç. ◻ **ekreh-i mahlükat,** *{OsT} Yaratıkların en iğrenci..*

ekrem, [Ar. kerem > ekrem اكرم] *{OsT} sf.* En cömert; en şerefli; daha cömert; pek cömert. ◻ **Ekremü'l-ekremîn,** *{OsT} Cömertlerin en cömerdi; Allah.*|| **ekremü'l-ümem,** *{OsT} Ümmetlerin en şereflisi; Müslümanlar.*

ekremane, [Ar. ekrem + Far. -āne اكرمانه] *(ekrema:-ne) {OsT} zf.* Çok cömert olana yakışır biçimde; en cömertçe.

ekremî, [Ar. ekremī اكرمى] *(ekremi:) {OsT} sf.* Cömert ve iyiliksever bir kimseyle ilgili.

ekremiyet, [Ar. ekremiyyet اكرميت] *{OsT} is.* Cömert olma durumu.

ekrut, [? ekrut] *{ağız} sf.* Miskin; tembel; uyuşuk; gevşek. [DS]

ekrü, [Fr. écru] *is.* **1.** Doğal rengini koruyan iplik veya kumaş. **2.** Pişirme işlemine tabi tutulmamış ipek ipliği veya bu iplikle dokunmuş kumaş. **3.** Henüz beyazlatılmamış kâğıt hamuru.

eksa, [Ar. eksā اكسى] *(eksa:) {OsT} sf.* (Kişi için) üst üste kat kat giyinen.

eksan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Araba, kağnı dingili. [DS]

eksantrik, [Fr. excentrique] *sf.* **1.** Dış merkezli; merkez dışı. **2.** *mecaz.* Alışılagelmiş töre ve davranışlara aykırı tutumu olan; ayrıksı; acayip; garip. **3.** *is.* Düzgün dairesel hareketi doğrusal gidip gelme hareketine dönüştüren düzenek. **4.** Müzikhol komiği. ◻ **eksantrik mili,** *Bazı makine elemanlarının çalışmasına kumanda eden yuvarlak kam mili.*

eksark, [Yun. eksarkhos > Fr. exarque] *is.* **1.** Doğu Roma imparatorları adına İtalya ve Afrika'da kumanda eden adam. **2.** Ulusal Bulgar Kilisesi'nin başkanının unvanı. **3.** Bir eksarklığın başında bulunan ruhani lider.

eksarkhane, [Fr. exarque + Far. -hāne] *(eksarkha:ne) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde bağımsız Bulgar kilisesine verilen ad.

eksarklık, -ğı [eksark-lık] *is.* **1.** Bir eksark tarafından yönetilen bölge veya il. **2.** Eksarkın rütbesi. **3.** Bir eksark ruhani lider tarafından yönetilen kilise çevresi.

ekselans, [Fr. excellence] *(ekselâns) is.* Bakan ve elçiden itibaren cumhurbaşkanına kadar isimlerin önüne konulan saygı unvanı.

ekselek, -ği [? ekselek] *{ağız} sf.* Cömert. [DS]

eksem, [Ar. ekṣem اكثم] *{OsT} sf.* (Kişi için) büyük karınlı ve şişman.

eksemek, [eksi-mek / ekse-mek اكسمك] *gçsz. f. [-r]* → eksimek.

eksemi, [Yun. eks *(dış)* + haima *(kan)* > Fr. exémie] *is. tıp.* Kan plazmasının damarlardan olağan dışı olarak hücre dışı aralıklara geçmesi biçiminde görülen rahatsızlık.

eksen, [Yun. aksoni] *is.* **1.** At veya öküzle çekilen arabalarda iki ucunda tekerleklerin döndüğü dingil; mil; iğ. **2.** Üzerinde dik doğrultuda dairesel dönme meydana gelen doğru. **3.** Bir cismi iki eşit parçaya bölen gerçek veya sanal çizgi; mihver. ◻ **eksen**

oyuncu, *Basketbolde hücum ettiği çembere sırtını dönmüş olarak oynayan ve ele geçirdiği topu, bir ayağını sabit tutarak yaptığı dönme hareketiyle potaya yollayan hücum oyuncusu.*|| **eksen ülke,** *Askerî ve ekonomik bakımdan stratejik önemi bulunan ve kendisine bu sebeple birkaç ülkenin bağımlı bulunduğu ülke; mihver devlet.*

eksenel, [eksen-el] *sf.* Eksenle ilgili; eksene ait.

eksenli, [eksen-li] *sf.* **1.** Belli bir ekseni bulunan. **2.** Bir eksen etrafında dönen.

eksenlilik, [eksen-li-lik] *is.* **1.** Eksenli olma durumu. **2.** *müz.* Müzikte kullanılan sesler imtiyazlı bir notaya göre gelişiyorsa, bu notadan hareketle meydana gelen tüm müzik işlemlerinin durumu; tonalite.

eksensiz, [eksen-siz] *sf.* **1.** Bir ekseni bulunmayan. **2.** *müz.* Atonal.

eksensizlik, [eksen-siz-lik] *is.* **1.** Ekseni bulunmama durumu. **2.** *müz.* Atonalite.

ekser[1], [Ar. keṡret *(çokluk)* > ekṡer اكثر] *{OsT} sf.* En çok; en fazla.

ekser[2], [? engser > ekser] *is.* Büyük çivi; enser.

ekser[3], [Ar. ekserī] *{ağız} zf.* Ara sıra; çoğunlukla; ekseri. [DS]

ekseri, [Ar. ekṡer > ekṡerī اكثرى] *(e'kseri:) {OsT} sf.* **1.** Pek çok. **2.** En çok. **3.** *zf.* Pek çok kere; genellikle.

ekseriya, [Ar. ekṡeriyyā اكثريا] *(e'kseriya:) {OsT} zf.* Çoğu zaman; çoğunlukla; çoğu kez; çokluk; çoklukla; çok defa.

ekseriyet, [Ar. ekṡeriyyet اكثريت] *{OsT} is.* **1.** Çoğunluk; çokluk; yarıdan daha çok olma durumu. **2.** Sayıca fazla olma durumu. **3.** Bir niceliğin sayıca en büyük grubu. 🗗 **ekseriyet-i ārā,** *{OsT} Oyların çokluğu; yarıdan fazla oluşu.*‖ **ekseriyet-i mutlaka,** *{OsT} Toplam üye sayısının yarıdan en az bir fazlası oy.*

eksevü, [*eT.* egsüg > eğsi / eğsü / iğsi / esgi ?] *{ağız} is.* → eğsi.

eksi[1], [ek *(azalma; değişme)* > ek-sü-mek / eg-sü-mek > ek-sü > ek-si اكسو] *is.* **1.** *mat.* Çıkarma işleminde kullanılan (−) işareti; nâkıs; zait, *(1937).* **2.** Bir işin olumsuz veya eksik yönü. **3.** *{eAT} sf.* Eksik; noksan. **4.** *mat. fiz.* Sıfırdan küçük ve önünde (-) işareti bulunan sayı; negatif; nâkıs. 🗗 **eksi sayı,** *mat. Sıfırdan küçük sayı; negatif sayı.*‖ **eksi uç,** *fiz. Doğru akım veren bir üreteçte akım çeken uç; katot; negatif kutup.*

eksi[2], [*eT.* egsü > eksi اكسى] *is.* → eğsi. *{eAT} (aynı)*

eksi[3], [eski / eksi اكسى] *sf.* **1.** *{eAT}* Eski. **2.** *{ağız}* Bayat. **3.** Kullanılmış eşya. [DS]

eksi[3], [Ar. aksī] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksi; ters; kötü; fena. [DS]

eksibe, [Ar. kesib > eksibe اكثيبه] *{OsT} is.* Kum yığınları; kumul. 🗗 **eksibe-i bahriye,** *{OsT} Gelgit olan kıyılarda oluşan kum yığınları.*‖ **eksibe-i berriye,** *{OsT} Karasal kumullar.*

eksidmek, [eksi-d-mek / egsü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS]

eksik, -ği [*eT.* egsü-ımek > eksü-k / egsü-g / eksi-k اكسك] *sf.* **1.** Bir şeyin tam olabilmesi için gerek duyulan. **2.** Bütüne göre tam olmayan; bir bölümü bulunmayan; daha az; nakıs. **3.** Mükemmel olmayan; kusurlu; muallel; sakat; natamam **4.** İhtiyaç duyulan; olması lazım gelen. **5.** *zf.* Tamamlanmamış şekilde. **6.** *is.* Bulunmayan şey; olması gereken yerde olmayan nesne. **7.** Kusur; hata. **8.** *{ağız}* Kadın; eksik etek. [DS] **9.** *{ağız}* (Yavru için) zamanı gelmeden doğan. [DS] 🗗 **eksiği değil,** *{OsT} Onu ilgilendirmez; nesine gerek.*|| **eksiğini bitirmek,** *{eAT} Eksiğini gidermek; tamamlamak.*|| **eksiğini tutmak,** *{OsT} Birinin kusurunu yakalamak.*|| **eksik artık,** *1. Aşağı yukarı; yaklaşık olarak. 2. Eksiklerle ve ilavelerle.*|| **eksik çıkmak,** *Belirtilen veya anlaşılandan daha az sayıda olmak; tam gelmemek.*|| **eksik doğmak,** *(Bebek için) gününden önce veya organlarından bazısı gelişmeden doğmak.*|| **eksik doldurmak,** *Bir eksikliği veya boşluğu gidermek.*|| **eksik etek,** *{ağız} argo. Bedensel veya zihinsel yetersizlik hükmedilerek kadınlar için söylenen aşağılayıcı bir söz; kadın.* [DS]|| **eksik etekli,** *{ağız} Kadın.* [DS]|| **eksik etmek,** *Mahrum bırakmak.*|| **eksik etmemek,** *1. Bir şeyi sürekli olarak yanında taşımak. 2. Bir ihtiyaç maddesinin yokluğunu hissettirmeyecek şekilde tamamlamak, bulundurmak.*|| **eksik gedik,** *1. Önemsiz sayılabilecek küçük eksiklik veya kusurlar. 2. Tamamlanmamış. 3. İhtiyaçlar.*‖ **eksik gedik kapamak,** *Küçük ihtiyaçları gidermek.*|| **eksik gelmek,** *İstenilenden veya gerekenden daha az miktarda olmak; yetmemek.*|| **eksik gözetmek,** *{eAT} 1. Eksik görmek. 2. Zayıf bulmak.*|| **eksik iş,** *{ağız} Ayıp sayılacak ya da bir kusuru bulunan iş ve davranış.* [DS]|| **Eksik olma!** *"Sağ ol, çok yaşa" anlamlarında teşekkür sözü.*‖ **Eksik olma, bayır turpu!** *Yardım etmediği hâlde yardım etmiş gibi davrananlara kandıramayacağını ifade etmek için söylenen söz.*‖ **eksik olmamak,** *Her zaman el altında ve bulunabilir durumda bulunmak.*‖ **Eksik olmasın!** *Yardımı dokunan birisi için "Sağ olsun, Allah razı olsun." anlamında teşekkür sözü.*|| **eksik olsun,** *1. "İstemem, gereği yok" anlamında reddetme sözü. 2. "Olmaması, olmasından iyidir." anlamında kullanılır. 3. "Ölsün" anlamında beddua.*

eksiklemek, [eksik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sürçme ya da tökezleme sebebiyle vücudun herhangi bir yerini incitmek. [DS]

eksikli, [eksi-k-li اكسيكلى] *sf.* **1.** Kendisinde eksiklik

bulunan; kusurlu; özürlü; kemter. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** Hayal kırıklığına uğramış. **3.** Muhtaç; fakir; âciz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{OsT} is.* Eksik etek; kadın. [Vâsıf] ◻ **eksikli eksikli durmak,** *{ağız} Suçlu suçlu durmak.* [DS]

eksiklik, -ği [eksi-k-lik اكسك لك] *is.* **1.** Eksik olma durumu. **2.** Eksik olan miktar; noksan; nakısa; fıkdan. **3.** Kusur. ◻ **eksikliğine kalmamak,** *{eAT} Kusuruna bakmamak.*

eksikrek, [eksik-rek / eksük-i-rek اكسكرك] *{eAT} sf.* Daha eksik; çok eksik; kemter.

eksiksiz, [eksi-k-siz] *sf.* **1.** Eksiği bulunmayan; tamam; tam. **2.** *zf.* Tamamen; bütün olarak.

eksilen, [eksi-l-mek > eksi-l-en] *sf.* **1.** Kendisinde bir eksilme meydana gelen. **2.** *mat.* Çıkarma işlemindeki ilk sayı.

eksiliş, [eksi-l-mek > eksi-l-iş] *sf.* Eksilme işi veya biçimi.

eksilme, [eksi-l-mek > eksi-l-me] *is.* Eksikliğe uğrama durumu; azalma; tenakus.

eksilmek, [*eT.* egsū-ımek > eksi-l-ımek] *edil. f. [-ir]* **1.** Azalmak; az duruma getirilmek. *{eT} (aynı)* **2.** *dönşl. f.* Gözden kaybolmak; bulunmaz hâle gelmek. **3.** (Olumsuz) sürekli bulunmak; olmak; var olmak. **4.** *{ağız}* Onurundan, karakterinden bir şeyler kaybetmek. [DS]

eksilti, [eksi-l-ti] *is. dbl.* Bazı cümlelerde, dikkat çekmek veya daha başka amaçlarla, ana fikir dışındaki ögeleri veya kelimeleri atma işi.

eksiltili, [eksi-l-ti-li] *sf.* Eksiltisi olan. ◻ **eksiltili cümle,** *dbl. Heyecan veya başka sebeplerle bir kısmı söylenmemiş cümle.*

eksiltilme, [eksi-l-mek > eksi-l-t-il-me] *is.* Eksik hâle getirilme; eksiltmek eylemi; azaltılma.

eksiltilmek, [eksi-l-mek > eksi-l-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Eksik hâli getirilmek; azaltılmak.

eksiltme, [eksi-l-mek > eksi-l-t-me] *is.* **1.** Eksik hâle getirme eylemi. **2.** Bir işi kimin daha ucuza yapacağını belirlemek için istekliler arasında yapılan fiyat indirimine dayalı bir tür pazarlık. ◻ **eksiltmeye çıkarmak,** *Bir işi kimin daha ucuza yapacağını belirlemek için bir tür pazarlığa çıkarmak.*

eksiltmek, [eksi-l-mek > eksi-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Eksik hâle getirmek; azaltmak.

eksimek[1], [*eT.* egsū-mek > eksi-mek اكسيمك] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Eksilmek. [Yüknekî] **2.** *{eAT} {OsT} gçl. f.* Eksiltmek.

cksimek[2], [eksi-mek اكسمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ir]* Eskimek.

eksin[1], [eksi-n] *is. kim.* Negatif elektrikle yüklü iyon; anyon.

eksin[2], [Fr. exine] *is. bot.* Çiçek tozu taneciğinin dış katmanı.

eksin[3], [? eksin] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar. **2.** (Kişi için) yaşlılık ya da bir hastalık yüzünden bunamış. [DS]

eksiran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eksiş, [eksi-ş اكسيش] *{OsT} is.* Eksiltiş.

eksitmek, [eksi-t-mek اكسدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Eskitmek.

eksiye, [Far. eksiyye اكسيه] *{OsT} is.* Boza.

ekskavatör, [Lat. excavare *(oymak)* > Fr. excavateur] *is.* Eklemli bir kol üzerinde hareket edebilen kepçe ile kazı yapan motorlu makine; kazı makinesi; kazaratar; kazmaç.

ekslibris, [Lat. ex libris] *is.* **1.** ...'nin kitaplığından. **2.** Kitapseverlerin kendi kütüphanelerine ait kitapların kapaklarının içine yerleştirdikleri özel arma veya ad yazılı etiket. **3.** Bir kitabın çoğunlukla iç kapağına konulan yayınevi simgesi.

eksostoma, [Yun. exô *(dışında)* + stoma] *is. bot.* Yumurtacığın tepesinde bulunan ve yumurtacık dış zarından oluşan delik.

eksper, [Lat. expertus *(deneyimli; bilgili)* > Fr. expert] *is.* **1.** Edindiği bilgi ve deneyime dayalı olarak bir işte söz sahibi olan ve bu yetkisine dayanılarak düşünce ve kanaatlerine başvurulan kişi; bilirkişi. **2.** Bazı sanat eserlerinin doğruluğunu ve değerini tespit etme işi ile uğraşan kişi.

eksperimantalizm, [Fr. experimentalisme] *is.* Deneyselcilik.

eksperlik, -ği [eksper-lik] *is.* Eksperin görevi; bilirkişilik; uzmanlık.

ekspertiz, [Fr. expertise] *is.* Eksperler tarafından yapılan keşif, inceleme işi; keşif; muayene. ◻ **ekspertiz raporu,** *Eksperin kendisine havale edilen konularda hazırladığı ve anlaşmalarda hukukî geçerliliği olan rapor.*

ekspoze, [Fr. exposé] *is.* Bir yere sunulan bildiri özeti. ◻ **ekspoze etmek,** *Sergilemek.*

ekspozisyon, [Fr. expositione] *is.* **1.** Sergileme. **2.** Sergi; fuar; panayır.

ekspres, [Fr. exprès] *is.* **1.** Çok hızlı giden ve belli başlı duraklarda duran tren, uçak, otobüs, vapur gibi taşıt araçları. **2.** *sf. gnşl.* Acele ve çabuk yapılan. **3.** Posta ile yollanan ancak yerine hızla ulaşması istenen. **4.** Çok iyi; fevkalade. ◻ **ekspres yol,** *Taşıtların hızlarını düşürmeden gidip gelebilecekleri genişlikte yapılmış, bölünmüş yol.*

ekspresyon, [Fr. expression] *is.* Anlatım; ifade.

ekspresyonist, [Fr. expressioniste] *is. fel.* Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de kendi iç dünyasına göre anlatan sanatçı; ekspresyonist; dışavurumcu; anlatımcı.

ekspresyonizm, [Fr. expressionisme] *is. fel.* Olayları, varlıkları gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının kendi iç dünyasına göre anlatması anlayışına

dayanan sanat akımı; ifadecilik; dışavurumculuk; anlatımcılık.

ekstra, [Lat. exra *(dışında, hariç)* > Fr. extra] *sf.* **1.** Alışılandan daha fazlası; fazladan. **2.** Sıra dışı. **3.** *is.* Bir şeyin en aşırı derecede iyisi. **4.** En iyi cins.

ekstrafor, [Fr. extra-for] *is.* Elbisenin etek ucuna, kol ve yaka kenarlarına geçirilen bir çeşit ince şerit.

ekstrasistol, -lü [Fr. exstrasystole] *is. tıp.* Kalp ve damarlar arasında normal iki kasılma arasında fazladan meydana gelen başka bir kasılma.

ekstre, [Fr. extrait] *is.* **1.** Öz; özüt; hülasa. **2.** Hesap özeti. ◘ **ekstre çıkarmak,** *Bir ticarî defterin suretini, özetini, durumunu çıkarmak; hesap özeti çıkarmak.*

ekstrem, [Fr. extrême] *is.* **1.** En uç; sınır; en son. **2.** Çok aşırı; müfrit.

eksü, [eksi / eksü اكسو] *{eAT} sf.* Eksik; noksan.

eksücek, -ği [eksü-cek اكسوجك] *{eAT} zf.* Eksikçe.

eksüg, [egsü-g / eksü-g] *{eT} sf.* Eksik. [Gabain]

eksük, [eksü-k اكسك] *{eT} {eAT} sf.* Eksik; noksan. [Üç İtigsizler] [DLT] [EUTS] ◘ **eksüğünü bitürmek,** *{eAT} Eksiklerini tamamlamak.*|| **eksük yarmak,** *{eT} Eksik para; değeri düşük para.* [DLT]

eksükirek, [eksi-k-rek / eksü-k-i-rek اكسوكرك] *{OsT} sf.* Daha eksik; çok eksik; kemter.

eksüklü, [eksü-k-lü اكسوكلو / اكسكلو] *{eAT} sf.* Eksikli.

eksüklüg, [egsü-k-lüg / eksü-k-lüg] *{eT} is.* Eksiklik. [EUTS]

eksüksüz, [egsü-k-süz / eksü-k-süz] *{eT} sf.* Eksiksiz; noksansız. [EUTS] [Üç İtigsizler]

eksümek, [egsü-mek / eksü-mek اكسمك] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. [EUTS] [DLT]

eksün, [egsü-n / eksü-n] *{eT} sf.* Eksik.

eksütmek, [egsü-t-mek / eksü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eksiltmek; azaltmak. [EUTS] [Üç İtigsizler]

ekşem, [Ar. ekşem اكشم] *{OsT} sf.* **1.** Doğuştan kusurlu olan. **2.** *is.* Pars. ◘ **ekşem suratlı,** *{OsT} Ekşimiş suratlı.*

ekşi, [*eT.* ekşī-mek > ekşü-g > ekşi-g > ekşi اكشى] *sf.* **1.** Ağızda buruk, keskin, kekre bir duyum bırakan tat; limon veya sirke tadı. **2.** (Yiyecek ve içecekler için) mayalanmaya yüz tutmuş. **3.** (Koku vb. için) çok sert ve ağır. **4.** (Yiyecek için) tadı bozulmuş. **5.** (Yüz için) küskünlük belirtisi gösteren; somurtkan; asık. **6.** *is.* Tadı buruk ve kekre olan şey. **7.** *{ağız}* Domates salçası. [DS] **8.** *{ağız}* Limon. [DS] **9.** *{ağız}* Ekşi üzümden yapılan bir tür pekmez. [DS] ◘ **ekşi bükşi,** *{ağız} Ekşi ve tuzlu şeyler.*|| **ekşi çorba,** *Sarhoşların mahmurluk gidermek için içtikleri çorba.*|| **ekşi hamur,** *{ağız} Hamur mayası.* [DS]|| **ekşi kara,** *{ağız} 1. Büyük, siyah, sulu ve iri taneli bir tür üzüm. 2. Siyah, sulu ve ekşi karadut.* [DS]|| **ekşi kiraz,** *Vişne.*|| **ekşi kulak,** *{ağız} Kuzukulağı, (Rumex acetosella).* [DS]|| **ekşi maya,** *Kendiliğinden mayalanmış hamura taze hamur eklemek suretiyle elde edilen ekmek hamuru.*|| **ekşi muşmula,** *Alıç.*|| **ekşi sıkmak,** *{ağız} 1. Can sıkmak. 2. Kırıcı sözler söylemek. 3. Çok konuşarak yanındakilerin başını ağrıtmak.* [DS]|| **ekşi söz,** *{OsT} Tatsız söz; ters söz; acı söz.*|| **ekşi su,** *1. Güdericilerin deriyi yumuşatmak için kullandıkları asitli sıvı. 2. {ağız} Maden suyu.* [DS]|| **ekşi surat,** *Küskünlük, hoşnutsuzluk etkisi bırakan yüz ifadesi.*|| **ekşi yonca,** *bot. Güney Afrika ve Amerika'da yetişen, yapraklarında kuzukulağı asidi bulunan, iki çeneklilerden bazı türlerinin kök yumruları halk hekimliğinde kullanılan çok yıllık otsu bitki, (Oxalis acetosella).*|| **ekşi yoncagiller,** *Örnek türü ekşi yonca olan, iki çeneklilerden bin kadar türü bulunan, Afrika ve Güney Amerika'da yetişen çok yıllık bir otsu bitki familyası, (Oxalidaceae).*|| **ekşi yüz,** *Küskünlük, hoşnutsuzluk etkisi bırakan yüz ifadesi.*

ekşig, [ekşī-mek > ekşi-g] *{eT} sf.* Ekşi. [DLT]

ekşikulak, -ğı [ekşi+kulak] *is. bot.* Yarım metre kadar yükseklikte, sebze olarak çiğ veya pişirilmek suretiyle ekşi yaprakları yenilebilen çok yıllık otsu bitki; kuzukulağı, *(Rumex acetosella, R. chalepensis, R. scutatus, R. tuberosus)*

ekşileme, [ekşi-le-me] *is.* **1.** Ekşi hâle getirme; ekşi koyma; ekşilemek eylemi. **2.** *{ağız}* Hamur köftesi.

ekşilemek, [ekşi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ekşili hâle getirmek; ekşi koymak.

ekşilenmek[1], [ekşi-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Ekşili hâle getirilmek; ekşi konulmak.

ekşilenmek[2], [ekşi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ekşi edinmek; ekşi sahibi olmak.

ekşili, [ekşi-li] *sf.* **1.** Ekşisi bulunan; ekşi olan. **2.** İçine ekşi tat veren bir madde katılmış bulunan. **3.** *{ağız} is.* Turşu. [DS] **4.** *{ağız}* Buğday ununa ekşimiş maya katarak yapılan ekmek. [DS] **5.** *{ağız}* Doğranmış ekmeğin üzerine, haşlanmış ekşi meyve korukları ve yağ ya da kavurma dökerek yapılan bir tür yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Sirke, soğan ve maydanoz ile pişirilen balık tavası. [DS] **7.** *{ağız}* Ekşimiş, bozulmuş yemek. **8.** *{ağız}* Kaynatılmış yemlik denilen ot üzerine ekşimiş yoğurt dökerek yapılan yemek. [DS]

ekşilik, -ği [ekşi-lik] *is.* **1.** Ekşi olma durumu. **2.** Ekşi tat. **3.** Ekşi konulan kap.

ekşime, [ekşi-me] *is.* **1.** Ekşi duruma gelme; mayalanma; bozulma. **2.** Hoşnutsuzluk.

ekşimek, [*eT.* ekşi-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Ekşi duruma gelmek; ekşilik kazanmak. *{eT} (aynı)* [İKPÖy.] **2.** Mayalanmak. **3.** *argo.* Utanmak; mahcup olmak; bozulmak. **4.** *argo.* Musallat olmak; ısrarla istemek; ısrarcı davranmak; sırnaşmak. **5.** *mecaz.* Surat

asmak; küskünlük göstermek; hoşnutsuzluğunu belli etmek. *{eT} {ağız} (aymı)* [İKPÖy.] **6.** *{eT}* Kızmak. [İKPÖy.] **7.** *{eT}* Acı duymak. [İKPÖy.]

ekşimik[1], **-ği** [ekşi-mik] *is.* **1.** Yağı alınmış sütten yapılan peynir veya çökelek. **2.** Maya mantarlarının sütteki laktozu laktik aside dönüştürmesi ile kesilen sütü kaynatarak elde edilen bir tür çökelek.

ekşimik[2], **-ği** [ekşi-mik] *{ağız} is. bot.* Kuzukulağı, *(Rumex acetosella).* [DS]

ekşimik[3], **-ği** [ekşi-mik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

ekşimsi, [ekşi-msi] *sf.* Ekşiye çalan; tadı biraz ekşi olan; ekşimtırak.

ekşimtırak, [ekşi-mtı *(ekşimsi)* > ekşi-mtı-rak] *sf.* Ekşiye çalan; tadı biraz ekşi olan; ekşimsi; bir parça ekşi.

ekşimti, [ekşi-mti اکشمتی] *{OsT} sf.* Ekşimsi; ekşiye çalar; ekşimtırak. [Kamus Ter.]

ekşimük, -ğü [ekşi-mük] *{ağız} is.* → ekşimik. [DS]

ekşinmek, [ekşi-mek > ekşi-n-rnek] *dönşl. f. [-ir]* Hoşnut olmamak; sıkılmak.

ekşitilme, [ekşi-t-il-me] *is.* **1.** Ekşi bir duruma getirilme; ekşitilmek eylemi. **2.** Mayalandırma.

ekşitilmek, [ekşi-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Ekşi duruma getirilmek; ekşimesi sağlanmak.

ekşitme, [ekşi-t-me] *is.* **1.** Ekşi duruma getirme; mayalandırma. **2.** *{ağız}* Yılan yastığı denilen bitki ekşitilip mayalandırılarak yapılan bir lapa. [DS] **3.** *{ağız}* Hamur mayalama. [DS] **4.** *{ağız}* Mayanın tavını geçirme. [DS] **5.** *{ağız}* Yoğurdu tulumda ekşittikten sonra yayıkta döverek yağını alma işlemlerinin tümü. [DS] **6.** *{ağız}* Yüzü gülmez insan. [DS] **7.** *{ağız}* Hoşnutsuzluk. [DS] **8.** *{ağız}* Bir şeyin doğal biçiminin değişmesi. [DS]

ekşitmek, [ekşi-t-mek] *gçl. f. [ir]* **1.** Ekşi duruma getirmek; ekşimesini sağlamak. **2.** Mayalandırmak.

ektad, [Ar. ektād اکتاد] *(ekta:d) {OsT} is.* **1.** Cemaatlar. **2.** Kalabalıklar. **3.** Bölükler; takımlar. **4.** Örnekler; misaller.

ektaf, [Ar. kitf / ketif > ektāf اکتاف] *(ekta:f) {OsT} is.* Omuzlar; omuz başı kemikleri; omuz kemikleri.

ektar[1], [Ar. keter > ektār] *(ekta:r) {OsT} is.* **1.** Haysiyetler; şerefler. **2.** Mertebeler; dereceler. **3.** Hasepler; nesepler.

ektar[2], [Ar. ḳutr > eḳtār اکتار] *(ekta:r) {OsT} is.* Taraflar; yanlar.

ekte, [*eT.* iktü *(elde beslenen)* > ikti / ekte] *{ağız} is.* → ekti.

ektem, [Ar. ektem اکتم] *{OsT} sf.* **1.** En çok sır saklayan; pek çok sır saklayan. **2.** (Kişi için) karnı büyük.

ekti, [*eT.* iktü *(bakılan; elde beslenen)* > ikti / ekti / ekdi اکتی] *is.* **1.** Anası öldüğü için başka bir koyuna alıştırılan veya elde beslenen kuzu. **2.** *{ağız}* Hizmetçi. [DS] **3.** *{ağız}* Metres; kapatma. **4.** *sf.* Her şeyi canı çeken. **5.** Başkalarının sırtından geçinen; tufeyli; asalak; dalkavuk. *{eAT} {OsT} {ağız} (aymı)* [Bürhan-ı Katı'] [DS] **6.** *{ağız}* İşini bilen; uyanık. [DS] **7.** Alışkın. *{OsT} (aymı)* [Kamus Ter.] **8.** *{ağız}* Cimri; pinti; görmemiş. [DS] **9.** *{ağız}* Arsız; yüzsüz; görgüsüz. [DS] **10.** *{ağız}* Dilenci tabiatlı. [DS] **11.** *{ağız}* Obur. [DS] **12.** *{ağız}* (Çocuk için) anasız, babasız. [DS] **13.** *{ağız}* (Çocuk için) atılmış; bırakılmış. [DS] **14.** *{ağız}* Dağınık; düzensiz. [DS] **15.** *{ağız}* (Çocuk için) büyümüş de küçülmüş; yaşı ile bağdaşmayan sözler söyleyen. [DS] **16.** *{ağız}* (Erkek için) yolsuz birleşmelere aracılık eden; pezevenk. [DS] **ekti ekti konuşmak,** *{ağız} (Küçük çocuk için) büyükler gibi her şeye akıl erdirerek konuşmak.* [DS]|| **ekti püktüler,** *Bir yere dadanan asalak kimseler.*

ektilenmek, [ekti-le-n-mek اکتلنمک] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Asalak olmak; tufeyli olmak. [Kabusname]

ektileşmek, [ekti-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Küçük çocuk için) büyük kimse gibi her şeye akıl erdirerek konuşmak. **2.** Tok gözlü iken dilenci tabiatlı olmak. [DS]

ektilik, -ği [ekti-lik] *is.* **1.** Ekti olma durumu. **2.** *{ağız}* Asalaklık. [DS] **3.** *{ağız}* Dilenci tabiatlı olma durumu. [DS]

ektioğlak, -ğı [ekti+oğlak] *{ağız} is.* Önüne gelen koyunu emen kuzu. [DS]

ektirme, [ek-tir-me] *is.* Ekmek eylemini yaptırma; ektirmek eylemi.

ektirmek, [ek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ekmek işini yaptırmak.

ektoderm, [Fr. ectoderme] *is. biy.* Dış deri.

ektü, [*eT.* iktü > ektü اکتی] *{eAT} is.* → ekti. **ektü olmak,** *{eAT} 1. Çağrılmadan gitmek. 2. Kendini eklemek.*

ektürmek, [ek-mek > ek-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ektirmek. [DLT]

ekul, [Ar. ekele > ekū اکول] *(ekû:l) {OsT} sf.* Çok yiyen; obur; pisboğaz.

ekulane, [Ar. ekūl + Far. -āne اکولانه] *(ekû:la:ne) {OsT} zf.* Oburcasına.

ekuli, [Ar. ekūl + Far. -ī اکولی] *(ekû:li:) {OsT} sf.* Oburluk.

Ekü, [İng. Eurepean Currency Unit > ECU] *is. kısalt.* Avrupa Birliğinin, Avrodan önceki para birimi.

ekü[1], [ekü] *{eT} is.* Boğum; mafsal; eklem; ek. [E-UTS]

ekü[2], [Fr. écu] *is.* **1.** Orta Çağda savaşçıların kullandığı bir tür kalkan. **2.** Bir yüzünde hükümdarlık arması bulunan altın veya gümüş Fransız parası.

eküge, [iki > ekü-ge] *{ağız} is.* Su yollarının bölünme yeri.

ekümenik, -ği [Fr. écuménique] *sf.* Evrensel.

ekümenizm, [Fr. écuménisme] *is.* Evrensellik.

ekün, [ekü-n] *{eT} zf.* **1.** İkisi birden. [Gabain] **2.** Çift; iki. [EUTS]

eküntü, [ek-mek > ek-üntü / ek-inti] *{ağız} is.* Ekilen şey; tohum. [DS]

eküri, [Fr. écurie] *is.* Bir koşuda aynı at sahibi adına koşan atların tümü; bir kişinin ahırı.

eküson, [Fr. écusson] *is. ecz.* Kullanılacağı sırada reçetesine uygun biçim ve büyüklükte hazırlanan yakı.

ekvab, [Ar. kūb > ekvāb اكواب] *(ekva:b) {OsT} is.* Büyük su kapları; küpler. ⊟ **ekvāb-ı şerāb,** *{OsT} Şarap küpleri.*

ekvah, [Ar. kūḫ > ekvāḫ اكواخ] *(ekva:h) {OsT} is.* Kamıştan yapılan penceresiz kulübeler.

ekvam, [Ar. kūme > ekvām اكوام] *(ekva:m) {OsT} is.* Kümeler. ⊟ **ekvām-ı büzeyriye,** *{OsT} bot. Mantar sporları.*

ekvan, [Ar. kevn *(varlık)* > ekvān اكوان] *(ekva:n) {OsT} is.* **1.** Varlıklar. **2.** Âlemler; dünyalar.

ekvar, [Ar. kevr > ekvār اكوار] *(ekva:r) {OsT} is.* **1.** Devirler; dönüşler. **2.** Bir şeyi sarmalar. **3.** Arı kovanları. **4.** Demirci ve kalaycı ocakları.

ekvas, [Ar. kevṣ > ekvāṣ اكواث] *(ekva:s) {OsT} is.* Yaşmaklar.

ekvator, [Lat. aequus *(eşit)* > Fr. équateur] *is.* Yer yuvarlağının eksenine dik olarak geçen ve iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember; eşlek.

ekvatoral, -li [Fr. équateurial] *sf. coğ.* **1.** Ekvatorla ilgili; eşleksel. **2.** *is. gök b.* Yıldızların açılım ve yükselimini ölçmekte kullanılan özel dürbün.

ekvaz, [Ar. küz > ekvāz اكواز] *(ekva:z) {OsT} is.* Kadehler; kâseler; bardaklar.

ekyal, -li [Ar. keyl > ekyāl اكيال] *(ekya:l) {OsT} is.* Tahıl ölçekleri; kileler.

ekyas, [Ar. kīs > ekyās اكياس] *(ekya:s) {OsT} is.* Para keseleri.

ekyes, [Ar. ekyes اكيس] *{OsT} sf.* (Kişi için) pek becerikli; en zeki; pek usta.

ekzeb, [Ar. kiẕb > ekẕeb اكذب] *{OsT} sf.* Pek büyük yalan; en büyük uydurma.

ekzemek, [? ekze-mek / engze-mek اكزمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** Alışkanlık kazanmaya çalışmak. [Kabusname] **2.** Kendisine rakip saymak; kıskanmak.

ekzi, [*eT.* egzig > ezgi *(z-g göçüşm.)*] *is. müz.* → ezgi[1].

ekzotermik, -ği [Fr. exothermique] *is. kim.* Isı veren.

-el, [-al- / -el-] *yap. e.* → -l- *{eT} {eAT}(aynı).*

-el, [-l /-al / -el] *yap. e.* → -l *{eT} {eAT}(aynı).*

el-, [Ar. el ال] *{OsT} harf-i tarif.* Arapça kelimelerin başına getirilerek ismin anlamını belirlemeye ve açıklamaya yarayan biçimbirim. ⊟ **el-aceb,** *{OsT} Şaşılası şey; acayip nesne.*|| **El-aceletü mine'ş-şeytān ve't-teennî mine'r-rahmān.** *{OsT} Acele etmek şeytandan, düşünerek yapmak Allah'tandır.*|| **El-adlü esāsü'l-mülk.** *{OsT} Adalet mülkün temelidir.*|| **el aman,** *{OsT} 1. Yardım edin; ESOS! 2. Bıktım; usandım; illallah!*|| **el-amān-hāh,** *{OsT} Yaka silken; aman dileyen.*|| **el-anyāsiye,** *{OsT} bot. İğdegiller.*|| **el-azāmetü lillāh,** *{OsT} Tanrının ululuğunu tekrarlamak; onun kudretini anmak.*|| **El-bādî azlām.** *{OsT} Başlayan, sebep olan haksızdır.*|| **el-basîr,** *{OsT} (Allah'ın isimlerinden) her şeyi gören.*|| **El-cününü fünün.** *{OsT} Delilik çeşit çeşittir; bin türlü delilik var.*|| **El-emrü emrüküm.** *{OsT} Emir sizin emrinizdir; baş üstüne!*|| **El-emrü fevka'l-edeb.** *{OsT} Emir terbiyeden üstündür.*|| **el-fātihā,** *{OsT} Fatiha okumaya davet sözü.*|| **el-firāk,** *{OsT} Ayrılık sözü; esenleşme.*|| **el-garāz,** *{OsT} Amacım şu ki...*|| **el-gāz,** *{OsT} Bilmeceler; bulmacalar.*|| **el-gāz-ı müşkîle,** *{OsT} Zor bilmeceler.*|| **el-gıbta,** *{OsT} Gıbta ederim.*|| **el-hac,** *{OsT} Hacı.*|| **el-hakk,** *{OsT} Gerçekten; doğrusu.*|| **el-hāl,** *{OsT} Şu anda; şimdiki hâlde; henüz; hâlâ.*|| **el-hāletü hāzihi,** *{OsT} Henüz; şimdi; şimdiki; hâlâ.*|| **el-hamdü li'llāh,** *{OsT} Allah'a hamd olsun.*|| **el-hased,** *{OsT} Haset olunur.*|| **El-hasüd lā-yesüd.** *{OsT} Hasetçi doymak bilmez.*|| **el-hāsıl,** *{OsT} Sözün kısası; özet olarak.*|| **el-hazer,** *{OsT} Sakın; sakınalım!*|| **El-hükmü li'l-gālib.** *{OsT} Hak güçlünündür.*|| **El-hükmü li'llāh.** *{OsT} Hüküm Allah'ındır.*|| **El-hükmü limen galeb.** *{OsT} Hak üstün gelenindir.*|| **El-ıyāzü billāh.** *{OsT} "Tanrıya şükürler olsun" anlamında dua sözü.*|| **el-ihsān bi't-temaām,** *{OsT} İyilik hakkınca yapılmalı.*|| **el-insāf,** *{OsT} İnsaf edilmek gerekir.*|| **El-kanaatü kenzün lā yenfā.** *{OsT} Kanaat tükenmek bilmez bir hazinedir.*|| **el-kıssa,** *{OsT} Anlatılanlardan anlaşıldığına göre; sözün özü.*|| **El-minnetü li'llāhi.** *{OsT} Minnet ancak Allah'adır.*|| **el-vedā,** *{OsT} Allah'a ısmarladık.*|| **el-yevm,** *{OsT} Bugün; şimdi; hâlâ.*

el[1], [*eT.* elig > el] *is.* **1.** *anat.* Kolun bilekten itibaren parmak uçlarına kadar olan ve tutmaya, iş yapmaya, dokunmaya uygun bölümü. **2.** Bazı eşyaların tutacak yerleri. **3.** Sahiplilik; sahip olma. **4.** Aracılık ve yardım etme işi. **5.** Kez, defa. **6.** Kâğıt oyunlarında oynama sırası. **7.** Kâğıt oyunlarında bir kişide bulunan kâğıtların tümü. **8.** Ateşli silahlarda ateş etme sayısı birimi. **9.** Çocuk oyunlarında bazılarında ebe olma durumu. *{ağız} (aynı)* [DS] **10.** Sebep olma. *{ağız} (aynı)* [DS] **11.** Yönetim; baskı; etki. **12.** *{ağız}* İlgi. [DS] **13.** Eylemi bakımından göz önünde bulundurulan nesne veya kimse. **14.** *{ağız}*

Irgatın bir seferde biçtiği ekin bölüğü; eynel. [DS] **15.** *{ağız}* Evlek boyunca tohum saçarak bir gidiş veya geliş. [DS] **16.** *{ağız}* Tütün işinde, aynı cins yaprakların bir arada toplanması. [DS] **17.** *sf.* Bu organ ile yapılmış olan; el işçiliği veya bedensel etkinliğin fazla olduğu (iş). **18.** Elde taşınabilecek veya elle kullanılabilecek özellikte olan. **el açmak,** *1. Dilenmek; avuç açmak. 2. Kâğıt oyunlarının bazılarında eldeki bütün kâğıtları açıp göstermek; oyunu kazanmak.*|| **el ağacı,** *1. {eAT} {OsT} Baston; asa. 2. {ağız} Dokuma tezgâhlarında üzerine bez sarılan yarım metre boyundaki ağaç; selmin. 3. {ağız} Ekin ve ot sarılan arabalarda halatları gerdirmekte kullanılan ağaç.*|| **el ağızda,** *{ağız} İlk defa; ilk kez; ilk ağızda.*|| **el ağız vermemek,** *{ağız} Çok perişan bir durumda olmak.*|| **el alışkanlığı,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; beceri; maharet.*|| **el alışmak,** *{eAT} {OsT} Birbirinin elini tutmak; el tutuşmak.*|| **el almak,** *1. Kalfanın ustadan, usta olma hakkını ve iznini alması. 2. {eAT} {OsT} tasvf. Tekkelerde dervişlerin şeyhten, tekke açma hakkını ve iznini elde etmeleri. 3. {eAT} {OsT} tasvf. (Mürit için) başkalarına yol göstermek için mürşidinden izin almak. 4. Soydan gelen birinin ocaklıdan hastalıkları iyi etme iznini alması. 5. {eAT} {OsT} Elden tutmak; yardım etmek. 6. {ağız} İzin almak.* [DS] *7. Birine bağlanmak; izini takip etmek. 8. {ağız} Sıkıntıya düşen bir kimseye yardımda bulunmak.* [DS]|| **el altı,** *{ağız} 1. (Kişi için) her şeye karışan. 2. Aracılık eden. 3. Yapı işlerinde yardım eden işçi. 4. {ağız} Yazı yazılırken kâğıdın altına konan altlık; sümen.* [DS]|| **el altında,** *Gerektiğinde kullanılmak üzere hazır bulundurulmak.*|| **el altındağı,** *{eAT} El altında bulunanlar tebaa; maiyet.*|| **el altından,** *Kimsenin haberi olmadan; gizliden.*|| **el arabası,** *1. Elle sürülen, iki tekerlekli küçük araba. 2. Bisiklet.*|| **el arabasına binmek,** *argo. Elle cinsel doyuma ulaşmak; mastürbasyon yapmak.*|| **el arkasını yere komak,** *{OsT} Pes ederek aczini itiraf etmek.*|| **el arkası yerde,** *{eAT} Aczini itiraf etmek; pes etmek.*|| **el atmak,** *1. Bir kişinin işine karışmak; müdahale etmek; yardımcı olmak. 2. Yeni bir işe girişmek; başlamak. 3. {ağız} Sıkıntıya düşen bir kimseye yardımda bulunmak.*|| **el avı,** *{ağız} El yordamı.*|| **el atmak,** *1. {OsT} Bir şeyi kavramak. 2. Elle sarkıntılık etmek. 3. Bir şeye dışarıdan karışmak.*|| **el ayağa düşmek,** *{ağız} (Yaşlı için) başkalarının yardımına muhtaç hâle gelmek.* [DS]|| **el ayağa kavuşmak,** *{ağız} (Kadın için) doğurmak.* [DS]|| **el ayak,** *{ağız} Küçük çocukların beden eğitimi.* [DS]|| **ele ayak bağlamak,** *İş göremez duruma getirmek.*|| **el ayak bağlanmak,** *İş görmez hâle gelmek.*|| **el ayak buz kesilmek,** *Çok heyecanlanmak.*|| **el ayak çekilmek,** *1. Geceleyin ortalıkta kimse kalmamak, 2. Çevrede kimse kalmamak; ıssızlaşmak.*|| **el ayak gevşemek,** *1. Fazla heyecanlanmak. 2. Korkmak.*|| **el ayak öpmek,** *1. Çok yalvarmak. 2. Kendini daha çok aşağılatmak.*|| **el ayak taşı,** *{ağız} El ve ayağı ovmakta kullanılan taş; topuk taşı.*|| **el ayak titremek,** *Çok şaşırmak; aşırı heyecanlanmak.*|| **el ayak tutmadan kalmak,** *Çok soğuk sebebiyle el ve ayakta uyuşmalar oluşmak.*|| **el ayak tutmamak,** *Güçten düşmek.*|| **el ayak urmak,** *{eAT} El ve ayakla ısrarcı hareketler yapmak.*|| **el ayak zangır zangır titremek,** *Aşırı öfkeden dolayı kendini tutamamak.*|| **el ayası,** *anat. Elin bilekle parmak başlangıçları arasında kalan iç bölümü.*|| **el bağlamak,** *Saygı ifadesi olarak birinin karşısında ellerini göğüs veya göbek üzerinde kavuşturarak durmak.*|| **el bardağı,** *{ağız} Ağaçtan oyularak yapılmış 2-3 kg'lık testi.*|| **el basmak,** *Kutsal bir şey üzerine elini koyarak yemin etmek.*|| **el başı,** *1. Yol gösteren; yöneten; elebaşı. 2. Oyunda baş olan.*|| **el bebek gül bebek,** *(Çocuk için) el üstünde tutularak nazlı büyütülmüş.*|| **el becerisi,** *Ustalık; uzluk; eliyle iş yapabilme yeteneği.*|| **el beli,** *{ağız} Çelik çomak oyununda, atılan çeliğin karşı taraftaki oyuncu tarafından yakalanması durumu.* [DS]|| **el bende,** *1. Tekrarlanan oyunlarda, "oynama sırası benim" anlamında söz. 2. Çocukların birbirlerine el vurup kaçarak oynadıkları bir oyun.*|| **el bende kuşak,** *{ağız} Büyük kızların oynadığı bir oyun.* [DS]|| **el benden şifası** (sebep) **Allah'tan,** *Bir hastanın iyileşmesi için edilen duadan sonra söylenir; asıl şifayı Allah verecektir.*|| **El benim etek senin.** *{OsT} Eteğinden tuttum, bırakmam.*|| **el bermek,** *{ağız} Alıp getirivermek; alıvermek.*|| **el besi,** *{ağız} Elden yiyecek vererek beslenen hayvanlar.* [DS]|| **el beşik,** *{ağız} 1. Saatçilerin kullandıkları bir tür kıskaç. 2. Bebeklerin altı aylık oluncaya kadar içinde yattıkları küçük beşik.* [DS]|| **el beşik, gül beşik,** *{ağız} (Çocuk için) nazlı büyütülmüş.* [DS]|| **el bezi,** *Günlük işlerde kurulama ve temizleme amacıyla kullanılan bez.*|| **el bir etmek,** *{eAT} {OsT} {ağız} Yapılacak işte birlik olmak; elbirliği yapmak; birleşmek; işbirliği etmek; ittifak etmek.*|| **el bir eylemek,** *{eAT}* → *el bir etmek.*|| **el birliği,** *Bir iş yapmak için bir araya gelme; birlik olma; birleşme; dayanışma.*|| **el birlik etmek,** *{ağız} İki tarafı anlaştırmak; uzlaşmalarını sağlamak.*|| **el bir olmak,** *{ağız} İşbirliği yapmak; birlik olmak; birleşmek.* [DS]|| **el bombası,** *Elle atılan ve atıldıktan sonra belli bir müddet geçince patlayan parça tesirli silah; el humbarası.*|| (birine) **el bulmak,** *Yenmek; üstün gelmek; galip olmak.*|| **el çabukluğu,** *Kimseye sezdirmeden, çaktırmadan yapılan hile veya oyun.*|| **el çabukluğuyla,** *Yaptığı hileyi kimseye sezdirmeden; anlaşılmadan.*|| **el çağı,** *{ağız} Elle iplik sarmakta kullanılan bir tür çıkrık.* [DS]|| **el çalmak,** *{ağız} Elini birbirine vurarak alkış tutmak.* [DS]|| **el çantası,** *Elde taşınan küçük çanta.*|| **el çekmek,** *Zararı*

görülen bir işi, alışkanlığı yapmaktan vazgeçmek; bırakmak.|| **el çatı,** *{ağız} Ağır bir yükü kaldırmak için iki kişinin ellerini kenetlemeleri durumu.*|| **el çatlatmak,** *{eAT} Elini eline vurarak alkış tutmak.*|| **el çek,** *{ağız} Vazgeç!* [DS]|| **el çekmek,** *{ağız} Vazgeçmek.*|| **el çektirmek,** *1. Bir işi yapmaktan vazgeçirmek. 2. Görevine son vermek.*|| **el çıpbası,** *{ağız} Hamuru elde açılarak tandırda pişirilen bir tür ekmek.* [DS]|| **el çırpmak,** *1. Alkışlamak. 2. İki elini birbirine vurarak uşak, hizmetçi vb. çağırmak. 3. Tempo tutmak.*|| **el çiti,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el çitisi,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el çorabı,** *{ağız} Eldiven; ellik.* [DS]|| **el damarlı yaprak,** *El ayası biçiminde olan yaprak.*|| **el dartmak,** *{eAT} El çekmek; vazgeçmek; feragat etmek.*|| **el daşı** (taşı), *1. Haşhaş sürtülen küçük taş. 2. El değirmeni.*|| **elde at,** *Binicinin isteklerine uygun yürüyen veya koşan at.*|| **elde avuçta bir şey kalmamak,** *Parasını ve mallarını tüketmek.*|| **elde avuçta,** *Bütün var olan; hepsi.*|| **elde avuçta ne varsa,** *Maddî varlık olarak para, mal mülk olarak bulunanların hepsi.*|| **elde bir,** *Kesin olarak gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi kesin olan.*|| **elde bulunan,** *O anda temin edilebilmiş olan; hazırda; mevcut.*|| **elde etmek,** *1. Bir şeyi edinmek, ona sahip olmak; herhangi bir yoldan sahip çıkmak. 2. Birini taraftar olarak kazanmak; oylamada kendi yanında olmak üzere ikna etmek.*|| **elde galmak** (kalmak), *{ağız} (Satılık ürün için) satılmamak.*|| **el değiştirmek,** *1. Bir eşya veya aracın bir kişiden başka birine geçmesi; sahip değiştirmek. 2. Oyunlarda kâğıtları bir başka biçimde sıralamak. 3. Küçük çocukların kol ve bacaklarını çaprazlayarak beden eğitimi yaptırmak.*|| **el değirmeni,** *El gücüyle çalışan ve baharat, kahve gibi şeyleri öğütmekte kullanılan küçük değirmen; {ağız} (aynı).* [DS]|| **el değmemiş,** *1. Hiç kullanılmamış; ilk haliyle duran. 2. Bakir veya bakire; kız oğlan kız. 3. İşlenmemiş, tarım yapılmamış.*|| **el değneği,** *{eAT} Baston; asa.*|| **elde kalmak,** *1. (Mal için) alıcı çıkmaması yüzünden satılamamak; {ağız} (aynı).* [DS] *2. Harcananlardan sonra bir miktar geriye kalan para veya mal. 3. Yönetim ve kollama işi birine ait olmak; ondan başkası sorumluluk üstlenmemek.*|| **el demiri,** *{ağız} Marangoz ve taşçıların kullandığı ucu keskin kalem; ıskarpela.* [DS]|| **elden ağza,** *Elinin emeği ile geçinmek.*|| **elden ağza düşmek,** *{ağız} Çalışamaz duruma düşmek; sıkıntı çekmek.* [DS]|| **elden ağza yaşamak,** *Kazandığı o günkü ihtiyaçlarını karşılayacak kadar olmak.*|| **elden almak,** *1. Bir malı satıcısından değil de sahibinden almak. 2. {ağız} Kurtarmak.* [DS]|| **elden avıca** (avuca) **kalmak,** *{ağız} Önceleri zengin iken sonraları yoksul düşüp başkalarının yardımı ile geçinmek.*|| **elden avıçtan** (avuçtan) **çıkmak,** *(Hasta için) nöbetin etkisi ile kendinden geçmek.*|| **elden ayaktan düşmek** (kesilmek), *Hastalık veya yaşlılık sebebiyle kendi işini göremez veya yürüyemez duruma gelmek; {eAT} (aynı).*|| **elden ayaktan gitmek,** *{eAT} {OsT} Eli ayağı tutmaz olmak; eli ayağı kesilmek; fenalaşmak.* [Bürhan-ı Katı']|| **elden ayaktan varmak,** *{eAT}* → elden ayaktan gitmek.|| **eden ayaktan vurmak,** *{eAT}* → elden ayaktan gitmek.|| **elden çıkarmak,** *1. Bir şeyi satarak kurtulmak. 2. Kaybetmek.*|| **elden çıkmak,** *Bir mal, mülk veya eşya satılarak başka birine geçmek; başkası kullanıyor olmak.*|| **elden dutmak** (tutmak), *{ağız} Para yardımı yaparak kalkındırmak.*|| **elden düşme,** *Bir başkası tarafından kullanıldıktan sonra satın alınan.*|| **elden düşmek,** *{eAT} Eli tutmaz olmak.*|| **elden ele,** *1. Bir kişinin elinden başka birisine geçme. 2. Birinin mülkiyetinden başkalarına geçe geçe.*|| **elden ele dolaşmak,** *1. Pek çok kişi tarafından kullanılmış veya ellenmiş olmak. 2. Pek çok kişiye sırası ile satılmak; gezmek.*|| **elden ele geçmek** (gezmek), *Sırasıyla birden çok kişinin elinde bulunmak; birinden bir başkasına geçmek.*|| **elden geçirmek,** *1. Bir şeyi iyice kontrol ederek eksikelerini tamamlamak, kusurlarını gidermek. 2. Tamir etmek.*|| **Elden gel!,** *argo. 1. "Parayı hemen ver." 2.. "Aferin çok iyi bildin." anlamında tebrik ve tokalaşma.*|| **elden geldiğince,** *Yapılabilecek olan şeylerin en iyisini yaparak.*|| **elden gelmemek,** *1. Kendini tutamamak; sabredememek. 2. Yapmaya gücü yetmemek.*|| **elden gitmek,** *1. Sahip olunan bir şeyi satmak suretiyle başkalarına devretmek; yoksun kalmak. 2. Zamanında tedbir alamamaktan dolayı veya girişim eksikliğinden dolayı fırsatı kaçırmak. 3. {eAT} {OsT} Kendini kaybetmek. 2. {OsT} Mahvolmak.*|| **elden kaçırmak,** *1. İmkânları yeterince değerlendirememek. 2. Bir şeyden yararlanmak çok kolayken çeşitli sebeplerle yararlanamaz olmak.*|| **elden komak,** *{eAT} {OsT} Elden bırakmak; terk etmek; ihmal etmek.*|| **elden koymak,** *{eAT} Elden bırakmak; terk etmek; ihmal etmek.*|| **Elden ne gelir?** *"Yapılabilecek bir şey yok!" anlamında çaresizlik ifadesi olan bir söz.*|| **elden salmak,** *{eAT} {OsT} Bırakmak; terk etmek.*|| **elden varmak,** *1. Ellerinden olmak; elsiz kalmak. 2. {eAT} {OsT} Elden gitmek; zayi olmak; mahvolmak.*|| **elde olmak,** *Yakalanmak; tutulmak.*|| **elde olmamak,** *Kendi iradesi dışında gelişmek; yapacak bir şey bulamamak.*|| **elde tutmak,** *1. Sahip olduğu bir malı veya eşyayı satamayarak sürekli kullanır olmak. 2. Kendisinin olmayan bir malı kendisininmiş gibi kullanmak. 3. Bir şirketin hisse senedi veya tahvil gibi ticarî işlemlerini desteklemek.*|| **eldeki,** *Mevcut olan; kullanılan; çok iyi olmamakla birlikte iş gören.*|| **el duşu,** *Yıkanırken elde tutulan su püskürten araç.*|| **elde öğrenmiş,** *{eAT}* → *ele öğrenmiş.*|| **el deymeni** (değirmeni), *{ağız} Mısır vb. öğütmek için iki küçük yuvarlak taştan yapılmış elle döndürülen değirmen.* [DS]|| **el**

dığanı, *{ağız} Küçük tava.* [DS]|| **el döymek,** *{ağız} 1. (El için) sıcak ve soğuğa dayanmak. 2. (Sıcak veya soğuk için) el dayanacak derecede olmak.* [DS]|| **el dutamağı,** *{ağız} Rüşvet olarak verilen hediye; hediye adı altında verilen rüşvet.* [DS]|| **el dutmak,** *{OsT} Yardım etmek.* || **el dutuşmak,** *{eAT} Birbirinin elini tutmak.*|| **ele alınır,** *İyi ve işe yarar bir yanı bulunan.*|| **ele alınmaz,** *Çok kötü ve işe yarar bir yanı bulunmayan.*|| **ele almak,** *Bir şeyi incelemeye, araştırmaya başlamak.*|| **ele avuca sığmamak,** *1. Kural ve ölçü tanımamak. 2. Çok yaramazlık ve haşarılık etmek; taşkınlıkta bulunmak.*|| **ele ayağa düşmek,** *Çok yalvarmak.*|| **ele ayağa kapanmak,** *Çok küçültücü biçimde yalvarmak.*|| **ele ayağa sarılmak,** *Kendini küçük düşüren bir davranışla ısrarcı bir şekilde yalvarmak.*|| **ele bakmak,** *Avuç içindeki çizgilerle fala bakmak.* || **ele binmek,** *Ata binme şekillerinden, başı öne eğerek ağırlığı eller üzerine vermek suretiyle binmek.*|| **ele dolamak,** *{ağız} Sıkıca sarılmak.*|| **ele düşmek,** *{eAT} Ele girmek; yakayı ele vermek; yakalanmak.*|| **ele geçirmek,** *1. Kaçmakta olan birini yakalamak; tutmak. 2. Fırsatını bulmak; çok arzuladığı bir şeyi elde etmek; bulmak. 3. Bir şeye sahip olmak.*|| **ele geçmek,** *1. Yakalanmak. 2. (Bir eşya için) kazanılmak; sahiplenilmek.*|| **ele gelmek,** *1. (Ürün için) yeni yeni yetişmeye, gelişmeye başlamak. 2. (Çocuk için) elle tutulur, kucağa alınabilir hâle gelmek. 3. Elle tutulmak, yakalanmak. 4. {eAT} Elde edilmek; husul bulmak. 5. {OsT} Yakalanmak; derdest olunmak.*|| **ele getirmek,** *1. {eAT} {OsT} Yakalamak; ele geçirmek. 2. Elde etmek; kazanmak.*|| **ele getürmek,** *{OsT}* → *ele getirmek.*|| **ele girencesi,** *{OsT} Ele geçen miktar; net kazanç.* || **ele girmek,** *1. {eAT} {OsT} Yakalanmak; ele geçmek. 2. Elde edilmek.*|| **el elde, baş başta,** *1. Hiçbir şey olmadan; bir çöp bile olmaksızın. 2. Bir iş için gerekli olan bütün paranın harcandığını ifade eden söz.*|| **el ele,** *1. Birbirinin elini tutarak. 2. Güçlerini birleştirmek suretiyle; birlik olarak; beraberce.* || **el ele almak,** *{eAT} {OsT} El ele tutuşmak; el ele vermek.*|| (biriyle) **el ele gitmek,** *O kimsenin eşliğinde olmak.*|| **el ele ısmarlamak,** *{eAT} Eliyle emanet etmek.* || **el ele vermek,** *1. Birbirinin elini tutmak. 2. Güçlerini birleştirmek; birlik olmak; dayanışma içinde bulunmak; yardımlaşmak.*|| **el eli ebem eli,** *{ağız} El üstünde kimin eli var oyunu.* [DS]|| **el elması,** *{ağız} (Kişi için) el üstünde tutulan; çok sevilen.*|| **el emeği,** *1. Elle yapılan; elde üretilen. 2. Makine kullanmaksızın yapılan. 3. Bu tür çalışmaların karşılığı olan ücret.*|| **ele öğrenmiş,** *{OsT} (Hayvan için) ele alışmış; ele gelmeye, elde yem yemeye alışmış.*|| **el erimi,** *Çok uzak olmayan; kolay ulaşılabilir.*|| **El ermez, güç yetmez.** *Güç yetirilemeyecek kadar zor veya pahalı.*|| **ele sarılmak,** *{ağız} Para yardımı yaparak sıkıntısını gidermek.*|| **el etek çekilmek,** *1. Geceleyin ortalıkta kimse kalmamak, 2. Çevrede kimse kalmamak; ıssızlaşmak.*|| **el etek çekmek,** *1. Zararlı olan şeyden artık uzak durmak; bir daha yapmamak. 2. Dünya işlerini bırakıp kendisini ibadete vermek.*|| **el etek öpmek,** *1. Bir işi yaptırabilmek için yalvarmak; rica ve minnet etmek. 2. Birine yaltaklanarak hoş görünmeye çalışmak; dalkavukluk etmek.*|| **el etmek,** *Birini gelmesi için el ile çağırmak; işaret etmek; el sallamak.*|| **ele tutmak,** *{ağız} Düzenbazlık yapmak; hile yapmak.* [DS]|| **ele varmak,** *{ağız} El öpmek.* [DS]|| **ele vermek,** *Kaçak birinin bulunduğu yeri güvenlik güçlerine haber vererek yakalanmasını sağlamak.*|| **el eylemek,** *{eAT} {ağız} Eliyle gel işareti yapmak; eliyle çağırmak; çağırmak.* [DS]|| **el falı,** *Elin içindeki kıvrımlarına bakılarak yapılan fal yorumu.*|| **el feneri,** *Geceleri bir yere giderken elde taşınabilen küçük aydınlatma aracı.*|| **el freni,** *Bir aracı durduğu yerde tespit etmeye yarar elle kumanda edilir mekanik fren.* || **el gatmak** (katmak), *{ağız} Araya girmek; işe karışmak.* [DS]|| **el geñliği,** *{OsT} Zenginlik.*|| **el giñliği,** *{OsT} Zenginlik.*|| **el gölgeliği,** *{ağız} 1. Koruma; yardım. 2. Tezkere; mektup.* [DS]|| **el götürmek,** *{eAT} {OsT} 1. El kaldırmak. 2. Ellerini göğe doğru açmak; el açmak. 3. Vazgeçmek; el çekmek. 4. {ağız} Yalvarmak; yakarmak.* || **el gurtaran,** *{ağız} İncinen ele lapa hâlinde sarılan, yaprağı ıtır yaprağına benzeyen bir çeşit bitki.* [DS]|| **el havlusu,** *Elleri kurulamakta kullanılan havlu.* || **eli açık,** *Cömert.*|| **eli ağır,** *1. Hızlı ve çabuk iş üretemeyen. 2. Dayakla cezalandıran ve çok şiddetle vuran.*|| **eli ağzına değmek,** *{ağız} Hâlini düzeltmek.* [DS]|| **eli ağzına gitmek,** *{ağız} Para kazanacak hâle gelmek.* [DS]|| **eli ağzına uyar,** *(Kişi için) yakışıklı ve becerikli.*|| **eli ağzına uygun,** *{ağız} Geçim sıkıntısı çekmeyecek kadar varlık sahibi olan; hâli vakti yerinde.*|| **eli ağzına varmak,** *{ağız} Durumunu düzeltmek.* [DS]|| **eli ağzına varmamak,** *{ağız} 1. Bir işi çarçabuk yapıp bitirmek. 2. Üzüntü dolayısıyla hiçbir iş yapamaz olmak. 3. Yoksul düşmek; yoksulluk yüzünden çalışamamak.* [DS]|| **eli ağzına yetmek,** *{ağız} Para kazanır hâle gelmek.* [DS]|| **eli alışmak,** *1. Bir işte ustalık kazanmak; uzluk. 2. Bir davranışı alışkanlık hâline getirmek; âdet edinmek.*|| **eli arçun,** *{ağız} Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz.*|| **eli ardına varmak,** *{ağız} Geride kalanla ilgilenmek.*|| **eli armut devşirmemek,** *Kendisine vuran veya kötülük yapana aynı ile karşılık verme hakkı doğmak.*|| (birinin) **eli ayağı,** *O kimsenin önemli bir yardımcısı.*|| **eli ayağı bağlanmak,** *İş görmez hâle gelmek.*|| **eli ayağı bağlı olmak,** *Çaresizlik içinde olmak; çıkar yol bulamamak.*|| **eli ayağı buz kesilmek,** *Ansızın aldığı kötü bir haber dolayısıyla hareket gücünü yitirmek; donup kalmak.*|| **eli ayağı dolaşmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yap-*

mak; telaşlanmak.‖ **eli ayağı düzgün,** *1. Bedensel hiçbir kusuru bulunmayan; güzel vücutlu. 2. Elinden iş gelir; iş görebilir.*|| **eli ayağı gevşemek,** *Korku ve sıcak gibi sebepler yüzünden hâlsiz kalmak; iş yapma gücünü yitirmek.*|| **eli ayağı kısa,** *{ağız} Kadın.* [DS]|| **eli ayağına dolaşmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| (birinin) **eli ayağı olmak,** *O kimsenin işlerinde yardımcı olmak; yaşlılık veya daha başka sebeplerle birinin yapamadığı işlerde yardımcı olmak.*|| **eli ayağı şaşırmak,** *{ağız} Ne yapacağını bilememek; telaşa kapılmak.*‖ **eli ayağı titremek,** *Heyecan ve korku gibi sebeplerle fiziksel olarak vücudun sakin olarak iş yapamaması durumu; çok heyecanlanmak.*‖ **eli ayağı tutar,** *Gücü kuvveti yerinde.*‖ **eli ayağı tutmak,** *Çalışabilecek, iş yapabilecek durumda olmak.*‖ **eli ayağı tutmamak,** *Çalışamayacak durumda olmak; yaşlılık veya hastalık gibi sebeplerle güçten düşmek.*|| **eli aza varmamak,** *Bir şeyi gereğinden çok almak veya vermek alışkanlığında olmak.*‖ **eli başına değmek,** *{eAT} 1. Vakit bulmak; fırsat bulmak. 2. Huzur bulmak. 3. {ağız} İş sahibi olmak. 4. {ağız} Buluğ çağına ulaşmak.* [DS]|| **eli başına ermek,** *{ağız} 1. Kimseye ihtiyacı olmayacak kadar kendi kendini geçindirebilecek duruma kavuşmak. 2. Yapmakta olduğu işi bitirmek. 3. Buluğ çağına ulaşmak.* [DS]|| **eli başına yetmek,** *{ağız} Buluğa erip kendini idare edecek hâle gelmek.* [DS]|| **eli bayraklı,** *Çevresinde utanmaz, edepsiz ve saldırgan olarak tanınan; edepsiz; şirret.*‖ **eli belinde,** *{ağız} 1. Bir kilim deseni. 2. Ahşap evlerde direk üzerindeki ağaçların kaymasını önlemek için sonradan konulan parça.*‖ **eli beratlı,** *{ağız} 1. Halkın kötü gördüğü ve suç saydığı işlerde çok becerikli. 2. (Kadın için) ahlak bakımından düşkün.* [DS]|| **eli bol,** *1. Eli açık; cömert. 2. Yaşamak için gerekli olan parası, malı mülkü çok olan. 3. Bir işte kullanılacak malzemeyi fazlasıyla harcayan; müsrif.*|| **eli bollaşmak,** *Geçimlik para veya mülkü artmak; zenginleşmek.*|| **eli boş,** *1. Çalışacak işi bulunmayan; işsiz. 2. Bir yere hediye götürmeyen. 3. Amacına ulaşamayan; gittiği yerden umduğunu elde edemeden dönen. 4. {eAT} {OsT} Yoksul.* [Kamus Ter.] *5. {ağız} İşe yaramaz; kötü.*‖ **eli boynunda kalmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| **eli böğründe,** *{ağız} 1. Eğrilmiş duvarların altından uzatılan ağaç destek. 2. (Kişi için) kimsesizlik yüzünden boynu bükük duran. 3. Bir kilim motifi.*|| **eli böğründe kalmak,** *Telaş veya heyecan yüzünden ne yapacağını bilememek; karmakarışık işler yapmak; telaşlanmak.*|| **eli büyük,** *{ağız} Yardımsever.* [DS]|| **eli cebe atmak,** *Cebinden bir şey çıkarmaya davranmak.*‖ **eli cebine varmamak,** *Bir iş için para harcamaktan kaçınmak; cimrilik etmek.*|| **eli çabuk,** *1. Çabuk iş yapan; hızlı çalışan ve dolayısıyla çok iş üreten. 2. {ağız} Hırsız.*‖ **eli çakal,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çakır,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çalık,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çap,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli çorlu,** *{ağız} (Kişi için) elinden iş gelmeyen; beceriksiz.* [DS]|| **eli dar,** *Para sıkıntısı çeken.*‖ **eli darda olmak,** *Para sıkıntısı çekmek.*|| **eli değmek,** *Bir işi yapmaya ancak gücü yetmek veya henüz zaman bulabilmek.*|| **eli deli,** *{ağız} Tutumsuz; savurgan.* [DS]|| **eli deneli,** *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **Eli dursa ayağı durmaz.** *Yerinde durmayan, çok hareketli; afacan.*|| **eli eğimli,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli eğintili,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli eğri,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli ekmek tutmak,** *Kendi geçimini sağlayacak kadar bir işte çalışmak; para kazanıyor olmak.*|| **eli emirlü,** *{OsT} Elinde yazılı bir buyruk bulunan.*‖ **eli ermek,** *{eAT} 1. Vakit bulmak; {ağız} (aynı) 2. Fırsat bulmak. {ağız} (aynı) 3. Gücü yetmek; meydan bulmak; olanak bulmak.*|| **eli garıncalı** (karıncalı), *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **eli geniş,** *Geçim için gerekli parası veya malı yeterinden fazla olan; zengin; para sıkıntısı çekmeyen.*|| **eli genişlemek,** *Zorunlu harcamalarından çok para kazanmak; bol paraya kavuşmak.*‖ **eli gin,** *{OsT} 1. Zengin. 2. Cömert.*|| **eli gitmek,** *Bir şeyi tutmak, yakalamak; ellemek.*|| **eli gitmemek,** *Bir şeyi yapmak veya tutmak, ellemek için isteksiz davranmak.*|| **eli hafif,** *Ustalığı dolayısıyla iğne vururken veya sünnet, yara pansumanı gibi hâllerde acı çektirmeyen.*|| **eli işe yatmak,** *Bir işi yapabilecek beceri ve yeteneğe sahip olmak.*‖ **eli işte, gözü oynaşta olmak,** *Bir iş yaparken yaptığı işi değil de başka şeyleri düşünüyor olmak.*|| **eli kalem tutmak,** *1. Güzel yazı yazabilmek. 2. Bir şeyi gereği gibi yazılı olarak anlatabilmek.*‖ **eli kefinli,** *{ağız} Ön ayaklarından birisi beyaz olan at.* [DS]|| **eli kesik,** *{ağız} Bir karış boyunda, kuru bağ çubuğu.* [DS]|| **eli kırık,** *{ağız} Elinden iş gelen; becerikli; usta.* [DS]|| **eli kırılmak,** *Bir işi yapabilme becerisini kazanmak.*|| **eli karıncalı,** *{ağız} (Kişi için) kaş ile göz arasında bir yerden bir şey çalmayı alışkanlık edinmiş.* [DS]|| **eli kolu bağlı,** *Çeşitli engeller yüzünden istediğini yapamaz durumda olan.*|| **eli kolu bağlı kalmak,** *Çeşitli engeller yüzünden, yapması gereken işi veya yardımı yapamaz olmak; çaresiz kalmak.*|| **eli koynunda,** *Kimsenin işine karışmayan; kimseye yardımı dokunmayan kendi hâlinde.*|| **eli koynunda kalmak,** *Başkalarının yardımı ile gerçekleştirilecek bir işi için hiç yardım alamamak; çaresizlik içinde bulunmak.*‖ **eli kulağında olmak,** *(müezzinin ezana başlama hareketinden) 1. Bir olay veya durumun gerçekleşme-*

si ve ortaya çıkması çok yakın olmak. 2. Başlamak üzere olmak.|| **eli kurusun,** *Kötü bir iş yapan için "Eli tutmaz olsun" anlamında beddua.*|| **el ilanı,** *Resimli, küçük, yazılı tanıtma kâğıdı.*|| **el ile koymuş gibi bulmak,** *Çok aramaya gerek kalmaksızın buluvermek.*|| **eli mahkûm olmak,** *Bir işi yapmak veya yerine getirmek zorunda bulunmak; yapmaktan başka çaresi bulunmamak.*|| **eli maşalı,** *Çevresine fiili saldırıda bulunan; döven.*|| **elim avcum,** *{ağız} Varım yoğum; her şeyim; bütün servetim.* [DS]|| **elim başımda,** *{ağız} Çocuk oyunlarında bir şey söylemek ve ebe tarafından yakalanmamak için söylenen söz.* [DS]|| **eli elim öpelek,** *{ağız} Bir çocuk oyunu.* [DS]|| **elim yağlı,** *{ağız} 1. Çocuklar tarafından oynanan bir koşmaca oyunu. 2. Çocukların oyun sırasında birkaç dakika oyun dışında kalmaları.* [DS]|| **elim yalak,** *{ağız} Kertenkele.* [DS]|| **elin almak,** *{eAT} {OsT}* → elini almak.|| **elin ayağın kırılsın!** *(El ile vuran, çimdikleyen, sarkıntılık eden kimseye karşı) söylenen ilenç sözü.*|| **elinde avcunda,** *Bir kimsenin her türlü maddî varlığının tümü.*|| **elinde** (bir şeyi) **bulunmak,** *"O işi yapar; gücü yeter." anlamında kullanılır.*|| **elinde kalmak,** *1. Mal satılmamak. 2. Kimse ilgilenmediği için o anda kim ilgileniyorsa ona kalmış olmak.*|| **elin dek dutmak,** *{OsT} Elini kaldırmamak; elini kımıldatmamak.*|| **elinden bir kaza çıkmak,** *İstemeden, hata ile bir kazaya sebep olmak.*|| **elinden bir şey gelmemek,** *1. Beceriksiz olmak; bir iş yapamamak. 2. Bir iş yapmayı bilmemek. 3. Bir iş yapma yeteneği bulunmamak.*|| **elinden dirlikli,** *{ağız} Kıt kanaat geçinen.* [DS]|| **elinden düşürmemek,** *1. Sürekli elinde taşımak; bulundurmak. 2. Çok ilgilenmek; sürekli aynı işi yapmak.*|| **elinden geleni ardına koymamak,** *Yapabileceği kötülüklerin tümünü yapmak.*|| **elinden geleni yapmak,** *1. Bir işi yapabilmek için bütün gücünü ve yeteneğini kullanmak. 2. Gücü neye yetiyorsa o kadarını yapmak.*|| **elinden gelmek,** *Yapabilmek; becermek.*|| **elinden gelmemek,** *Çözüm üretecek, yapacak bir hâlde bulunamamak; çaresizlik içinde bulunmak.*|| **elinden hiçbir şey kurtulmamak,** *1. Çok becerikli olmak; hemen her işten anlar olmak. 2. Azimli olmak.*|| **elinden iş çıkmamak,** *Hızlı üretim yapamamak; oyalanmak; eline ağır olmak.*|| **elinden iyi iş gelmek,** *becerikli olmak; çok iş üretmek.*|| **elinden kurtulmak,** *1. Birinden kaçmayı başarmak. 2. Birinin yanından uzaklaşmak.*|| **elinden tutmak,** *Birinin ilerlemesine yardımcı olmak; destek olmak.*|| **elinde olmak,** *Bir işi istediği an yapabilecek durumda olmak.*|| **elinde olmamak,** *1. İstek ve arzusu dışında gerçekleşmek; iradesi dışında kalmak; istemeden yapılmak. 2. Yoksun olmak.*|| **elinde tutmak,** *1. Bir malı satmayarak kendi mülkiyetinde bulundurmak. 2. Bir malı satması gerekirken satmayıp bekletmek.*|| **eline ağır,** *Çabuk iş yapamayan; iş yaparken yavaş davranan.* || **eline almak,** *Bir işi veya bir yerin denetimini kendi üzerine almak; doğrudan ilgilenmek.*|| **eline ayağına kapanmak,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline ayağına düşmek,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline ayağına sarılmak,** *Dileğinin yerine getirilmesi için birine çok yalvarmak.*|| **eline bakmak,** *Birinden yardım ummak; onun yardım veya kazancı ile geçinir olmak.*|| **eline çabuk,** *Çabuk iş yapan; hızlı ve dolayısıyla çok iş üreten.*|| **eline doğmak,** *Yakın bir aile dostu tarafından küçüklüğünden beri bilinir, tanınır olmak.*|| **eline düşmek,** *1. Kendine acımasız bir kini veya hırsı bulunan birinin emri altına girmek; onun eline bir fırsat geçmiş olmak. 2. Yakalanmak; tutulmak. 3. Fırsat kollayan birine muhtaç duruma gelmek. 4. Rastlamak; tesadüf etmek.*|| **eline erkek eli değmemiş olmak,** *(Kız için) erkeklerle hiç ilişkisi olmamak; namuslu olmak; bâkir olmak.*|| **eline eteğine doğru olmak,** *Hem çalışma hem de namus ve ahlak yönünden dürüst olmak.*|| **eline geçmek,** *1. Para kazanmak; kazanç elde etmek. 2. Sağlamak; bulmak; temin etmek. 3. Yakalanmak; tutulmak.*|| **eline götürmek,** *{eAT} Eline almak; eliyle tutmak.*|| **eline kalmak,** *Bir kişinin yardım ve bakımına muhtaç olmak; ondan başka kimsesi olmamak.*|| **elin eline almak,** *{eAT}* → elini almak.|| **elin eñeğiıne urmak,** *{eAT} Elini çenesine dayamak.*|| **eline sağlık,** *Beğenilen bir iş yapana teşekkür ve dua mahiyetinde söylenir.*|| **eline su dökememek,** *Karşılaştırılan iki kişiden birinin diğerinden çok üstün olduğunu ifade için söylenir söz.*|| **eline tutuşturmak,** *Bir şeyi birine düşünmeye fırsat vermeden verivermek.*|| **Eline vur ekmeğini al.** *Birinin beceriksizliğini anlatmak için söylenen söz; beceriksiz, pısırık; hakkını koruyamaz.*|| **eline yandurmak,** *Eline tutuşturmak; eline sokuşturmak; vermek.*|| **elin gözün hayrına,** *{ağız} Allah aşkına anlamında kullanılan dilenci sözü.* [DS]|| **elini almak,** *{eAT} {OsT} 1. Elinden tutmak; elinden yapışmak. 2. Yardım etmek.*|| **elini alnına vurmak,** *Birden bir şeyi hatırlayıvermek.*|| **elini altına salmak,** *{ağız} Bunamak.* [DS]|| **elini ayağını çekmek,** *Bir yere gidip gelmez olmak; ilişkiyi kesmek.*|| **elini ayağını kesmek,** *Bir yere gidip gelmez olmak; ilişkiyi kesmek.*|| **elini ayağını öpmek,** *Çok yalvarmak.*|| **elini belli etmek,** *Kâğıt oyunlarında, elindeki değerli kâğıdı başkalarına sezdirecek biçimde oynamak.*|| **elini beline atmak,** *Silah çekmek için davranmak.*|| **elini bırakıp ayağını, ayağını bırakıp elini öpmek,** *1. Çok yalvarmak. 2. Çok sevindiğini göstermek.*|| **elini cebine atmak,** *Para çıkarmak üzere hareket etmek; para vermek istemek.*|| **elini çabuk tutmak,** *1. Bir işi çabuk yapıp bitirmek. 2. Diğer kişilerden daha hızlı davranmak.*|| **elini dişlemek,** *{eAT} Elini ısırmak; pişman*

olmak.|| **elini eteğini çekmek,** *Önceden yaptığı bir işten ilgisini kesmek; artık hiç ilgilenmez olmak.*|| **elini kaçırmak,** *{OsT} Elini çekmek; elini sakınmak.*|| **elini kalbine koyarak,** *Doğruluktan ayrılmadan; işin gerçeği ne ise.*|| **elini kana bulamak** (bulaştırmak), *Cinayet işlemek; adam öldürmek veya yaralamak.*|| **elini kirletmek,** *Yasal olmayan veya ahlak dışı işlerle uğraşmak.*|| (birinin) **elini kolunu bağlamak,** *(O kişiyi) çaresiz bırakmak; hiçbir çıkar yol bulamayacak hâle düşürmek.*|| **elini kolunu sallaya sallaya gelmek,** *1. Yapması veya alması gereken bir şeyi yapmadan gelmek; eli boş dönmek. 2. Bir misafirliğe veya ziyarete bir hediye almadan gitmek.*|| **elini kolunu sallaya sallaya gezmek,** *(Gizlenmesi, saklanması veya utanması gereken birisi) korkusuzca ve çekinmeden dolaşmak.*|| **elini kulağına atmak,** *1. (Müezzin için) ezan okumaya başlamak. 2. (Şarkıcı, türkücü için) gazel veya uzun hava çekmek için elini kulak kepçesine götürmek; gazele başlamak.*|| **elinin altında olmak,** *Gerektiğinde kullanmak üzere bir şeyi hazır bulundurmak.*|| **elinin hamuruyla erkek işine karışmak,** *(Kadın için) bilemediği veya başarmasının mümkün olmadığı açıkça belli olan, gücünün çok üstünde bir işi yapmaya kalkışmak.*|| **elini ovmak,** *{eAT} 1. Elini ovuşturmak. 2. Ne yapacağını şaşırmak.*|| **elini oynatmak,** *Gerekli olduğu bir sırada para vermek; harcamaktan kaçınmamak; parayı esirgememek.*|| **Elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi.** *Bir kişinin istediği zaman karşı cinsten birini eş olarak bulmakta sıkıntı çekmeyeceğini ifade için söylenen söz.*|| **elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak,** *Evde hemen hemen hiçbir iş yapmadan rahat bir şekilde yaşamak.*|| **elini sürmemek,** *1. Hiç dokunmamak. 2. Yapılması gereken bir işe hiç başlamamak. 3. Bir işi kendine yakıştıramamak; tenezzül etmemek. 4. Bir kadın veya kızın namusuna zarar getirici davranışta bulunmamak.*|| **elini urmak,** *{eAT} {OsT} 1. El atmak; el uzatmak. 2. Yapışmak; dokunmak; el sürmek.*|| **elini uzatmak,** *Birine yardım etmek; destek olmak; korumak; yardımcı olmak.*|| **elini veren kolunu alamaz,** *Birinin çok arsız, yüzsüz olduğunu veya az bir şey isteyip de arkasını bırakmayan kişinin durumunu ifade için söylenen söz.*|| **elini vicdanına koymak,** *Doğrusunu söylemek veya yapmak; gerçekten ayrılmamak.*|| **elini yeñinde tutmak,** *{OsT} Hiçbir şeye dokunmamak.*|| **elini yıkamak,** *Yapmakta olduğu kötü bir işten temelli vazgeçmek; akıllıca sıyrılıp çıkmak; tövbekâr olmak.*|| **elini yumak,** *Sorumluluğu üzerine almamak.*|| **elinizin artığı,** *{ağız} Yapılan yemeğin çok güzel olduğunu belirtmek için söylenen söz.*|| **elinizin** (elinin, elin) **beğendiği,** *{ağız} Sevilen hoşa giden.*|| **elin koynuna salmak,** *{OsT} Elini koynuna sokmak.*|| **elinle ver, ayağınla ara,** *Ödünç aldığı nesneleri geri getirmeyerek mal sahibini gerekli olduğu zamanda sıkıntıya sokan kişinin tutumu için söylenen yakınma sözü.*|| **elin tutmak,** *{eAT} Elinden tutmak; yardımda bulunmak.*|| **eli olçum,** *{ağız} Elinden hemen her iş gelen.*|| (bir işte) **eli olmak,** *Kötü veya sakıncalı bir işe karışmış olmak; kanunsuz bir işin düzenleyici veya uygulayıcılarından biri durumunda olmak; parmağı olmak.*|| **eli ölçüm,** *{ağız} Elinden hemen her iş gelen.* [DS]|| **eli para görmek,** *Eline bol para geçmek; cebi para görmek.*|| **eli pek,** *1. Cimri; eli sıkı. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Eli ağır.* [DS]|| **el irişmek,** *{eAT} Güç yetmek; yapabilmek.*|| **eli sakar,** *{ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli sebepli,** *{ağız} (Kişi için) tuttuğu her işten başarı ile çıkan; uğurlu.* [DS]|| **eli selek,** *{ağız} 1. Eli açık; cömert. 2. Bir işi tam başaramayan; beceriksiz.* [DS]|| **eli sıkı,** *Çok tutumlu; cimri.*|| **eli sidikli,** *{ağız} Uğursuz.* [DS]|| **eli silah tutan,** *Silah kullanma yaşına gelmiş olan herkes; yurt savunmasında görev alabilecek herkes.*|| **eli sinan,** *{ağız} Yalancı; hilekâr.*|| **eli sopalı,** *1. Dayak atmaktan çekinmeyen. 2. Sert ve kırıcı yaratılışlı olan. 3. Zorba.*|| **eli sulu,** *{eAT} Eli işe yatkın; elinden iş gelir; becerikli; maharetli.*|| **eli şakağında,** *1. Düşüncelere dalmış durumda. 2. Tasa ve üzüntü dolayısıyla çok düşünceli bir hâlde duran.*|| **eli şapşak vurmak,** *{ağız} Alkışlamak.*|| **el işçiliği,** *El emeği ile yapılan iş.*| **el işi,** *1. Makine ile değil de elle yapılmış, dikilmiş olan. 2. Nakış, iğne, örgü gibi elle yapılan işler. 3. Okullarda el alışkanlığı kazandırmak amacıyla yapılan kesme, yapıştırma gibi etkinlikler. 4. {ağız} Kanaviçe işi.* [DS] *5. {ağız} Eliyle belini getirme.* [DS]|| **el işi kâğıdı,** *Okullarda öğrencilerin el işi derslerinde kullandıkları renkli kâğıtlar.*|| **eli taş altında kalmak,** *{OsT} İhtiyaç içinde kalmak; zarurete düşmek.*|| **eli terazili,** *Usta, becerikli.*|| **eli uz,** *{eAT} {OsT} 1. Bir işte ustalık kazanmış olan; eli hünerli; becerikli ve usta. 2. {ağız} Hırsız.* [DS]|| **eli üzluluk etmek,** *{OsT} Yapılacak işin yöntemini bilip kolaylıkla yapmak.*|| **eli uzun,** *Fırsatını bulduğunda çalmaktan çekinmeyen.*|| **eli üstün,** *{eAT} {OsT} Üstün durumda olan; galip.*|| **eli üstün olmak,** *{eAT} Güç kudret sahibi.*|| **eli var,** *{ağız} 1. "Haberi var" anlamında kullanılır. 2. Rolü var.* [DS]|| **eli varmamak,** *Bir işi yapmaya içi elvermemek; canı yapmak istememek.*|| **eli vergili,** *{OsT} Eli açık; cömert.*|| **eli yaramaz,** *{OsT} Eli uzun; hırsız.*|| **eli yatkın,** *Bir işi yapmakta eli ustalaşmış veya o iş için yeteneği olan.*|| **eli yatmak,** *Bir işi yapmak için gerekli el becerisini kazanmış olmak.*|| **eliyin** *(elinin)* **artığı,** *{ağız} 1. El ucu. 2. Para.* [DS]|| **eli yordam,** *{ağız} Gece karanlığında görmeksizin elinin yardımıyla.* [DS]|| **eli yordamlı,** *{ağız} Elinden iş gelir; becerikli.* [DS]|| **eli yufka,** *{OsT} Eli dar; yoksul.*|| **eliyle,** *Birinin yardımıyla; aracılığıyla; onun tarafından.*|| **eliyle koymuş gibi bulmak,** *Bir şeyi çok araştır-*

madan, kendisine tarif edilen şekilde çabucak bulmak.|| **eli yordamlı,** *Eline iş yakışır; iş yapmaya yatkın durumda.*|| **eli yüreği başında,** *{ağız} Korku içinde.*|| **eli yüreğinde,** *{ağız} Kaygılı.* [DS]|| **eli yüzü düzgün,** *Çok güzel almasa da çirkin denemeyecek yakışıklılıkta olan.*|| **eli yüzü yalamaç,** *{ağız} Üzeri pulsuz bir kertenkele türü.* [DS]|| **el kadar,** *Çok küçük; mini mini.*|| **el kakmak,** *{eAT} Ellerini çırparak ses çıkarmak; alkışlamak; el karsmak; aya karsmak.*|| **el kaldırmak,** *1. Bir toplantıda konuşmak için söz istemek üzere elini yukarı kaldırmak. 2. Birini dövmek istemek.*|| **el kandili,** *{ağız} Keser ve balta gibi araçları ateşe tutarak ısıtmakta kullanılan bir tür demirci maşası.* [DS]|| **el kantarı,** *Cisimlerin ağırlığını dereceli bir gösterge üzerinde açılı bir ok yardımıyla belirleyen bir tartı aracı.*|| **el karsmak,** *{eAT} Elleri ile alkış tutmak.*|| **el katmak,** *{eAT} Karışmak; yapılmasına yardımcı olmak; müdahale etmek.*|| **el kavşurmak,** *{eAT} {OsT} El kavuşturmak; el pençe divan durmak.*|| **el kayası,** *{OsT} El ile atılan küçük taş; el taşı; avuç kayası.*|| **el keseri,** *Marangozlukta çivi çakma, yontma gibi işlerde kullanılan el aleti.*|| **el kesmek,** *{eAT} El çekmek; feragat etmek.*|| **el kılavuzu,** *Bir makinenin kullanım ve bakımı için sürekli baş vurulabilecek kitapçık.*|| **el kınası,** *{ağız} Kına gecesi.* [DS]|| **el kısa olmak,** *{eAT} Güç yetmemek; âciz kalmak.*|| **el kiri,** *1. Elde kalmayan; çabuk bırakılabilir; atılabilir; terk edilebilir. 2. {ağız} Para.* [DS]|| **el kitabı,** *1 Herkesin yararlanabileceği biçimde hazırlanmış ve kolay taşınabilir kitap. 2. Bir aracın, makinenin bakım ve kullanımını açıklayan kitap.*|| **el komak,** *{OsT} El çekmek; vazgeçmek.*|| **el koyun,** *{ağız} 1. Çobanların geceleyin yatarken bağladıkları koyun. 2. Sürünün başını çeken erkek koyun.* [DS]|| **el kurtaran,** *{ağız} Kökü çövene benzer, eflatun çiçekli, lapa yapılarak çıbanları oldurmakta kullanılan bir bitki.* [DS]|| **el kuşu,** *{ağız} 1. Değerli; sevgili; saygın. 2. Her zaman başkalarından ikram bekleyen. 3. Çaresiz; zavallı. 4.. Eldeki yeme alıştırılmış her tülü kuş.*|| **eller yukarı!** *Hiçbir olumsuz davranışta bulunmadan ellerini yukarıda tut!; teslim ol!*|| **ellerde gezmek,** *1. Elden ele gezmek. 2. Çok beğenilmek, tutulmak. 3. Çok sevilmek.*|| **eller eller,** *{ağız} "Allah için, elinden iyi iş de gelir ya." anlamında sitem sözü.* [DS]|| **Ellerim yanıma gelecek.** *Bu davranışımın öbür dünyada hesabını vereceğimi bildiğim için doğru söylüyorum, anlamında yemin sözü.*|| **elleri nasır bağlamak,** *Ellerini yıpratıcasına güç ve zor işlerde çalışmak.*|| **Ellerin dert görmesin.** *Yapılan bir yardım veya iyilikten dolayı "Allah sağlık ve sıhhat versin!" anlamında hayır dua.*|| **elle tutulacak tarafı kalmamak,** *1. Sağlam yanı kalmamak; çok eskimek; yıpranmak. 2. Bir kişinin aşırı güvensizlik yaratması sonucu, kendisine arka çıkılacak yanı bulunmamak.*|| **elle tutulur,** *Çok somut; besbelli; apaçık; gerçek.*|| **elle tutulur, gözle görülür,** *Çok somut; besbelli; apaçık; gerçek.*|| **el mahareti,** *Bir şeyi elle düzgün olarak yapabilme yeteneği; el hüneri; el becerisi.*|| **el oğalamak,** *{ağız} Minnet etmek; başkasından bir şey istemek; dilenmeye benzer tavır takınmak.* [DS]|| **el ovuşturmak,** *1. Söyleyeceği şeyi bilememek; şaşırmak; ne yapacağını kestirememek. 2. Bir kişinin içine düştüğü kötü durum karşısında sevincini belli etmek.*|| **el oyunu,** *{OsT} El çabukluğu ile yapılan aldatma.*|| **el öğcelemek,** *{ağız} Minnet etmek; başkasından bir şey istemek; dilenmeye benzer tavır takınmak.*|| **el öğrenci,** *{ağız} Nakış, oya vb. el işi yapan kimselerin ilk yaptıkları iş.* [DS]|| **el öğrenceği,** *{ağız} El öğrenci.*|| **el öpe,** *{ağız} Düğün ertesinde gelinin, gelen misafirlerin elini öpmesi töreni.* [DS]|| **El öpenlerin çok olsun!** *Saygı için elini öpen birisine "Sana da böyle saygı gösteren çok olsun." anlamında iyi dilek ve teşekkür sözü.*|| **el öpme,** *{ağız} folk. Düğünden bir hafta sonra kızın babası tarafından damat ve akrabalarına verilen ziyafet.* [DS]|| **el öpmek,** *Saygı gereği birinin elini öpmek.*|| **el öpmelik,** *{ağız} folk. Gelin ya da güveye kayın baba ve kaynana tarafından verilen armağan.*|| **el öpümlük,** *{ağız} El öpmelik.* [DS]|| **el pençe divan durmak,** *Yetkili birinin karşısında saygılı bir hâlde durmak; divan durmak.*|| **el peşrevi,** *argo. Elle yapılan sarkıntılık.*|| **el sabunu,** *El yıkamakta kullanılan sabun.*|| **el sallamak,** *{ağız} Vazgeçmek; el çekmek.* [DS]|| **el salmak,** *{eAT} {OsT} 1. El dokundurmak; el uzatmak. 2. El ile işaret etmek; el sallamak.*|| **el sanatları,** *Küçük tezgâhlarda, el emeği harcanarak meydana getirilen sanat eserleri veya işler.*|| **el serpmek,** *{eAT} İstememek; vaz geçmek.*|| **el sıkmak,** *Vedalaşmak, karşılaşmak veya selamlaşmak amacıyla bir başkası ile ellerinin ayalarını birbirine kavuşturarak parmaklarını dışardan kavuşturmak.*|| **el silkmek,** *{OsT} İstememek; fariğ olmak.*|| **el sözlüğü,** *Elde taşınabilen sık sık başvurulabilecek küçük sözlük.*|| **el sunmak,** *{eAT} {OsT} 1. El uzatmak. 2. {eAT} Cesaret etmek; cüret etmek.*|| **el sürmek,** *Değmek; ellemek; kullanmak.*|| **el sürmemek,** *1. Yapılması gereken bir işe hiç başlamamak; değmemek; dokunmamak. 2. İlgi duymamak; eline almamak. 3. Hiç kullanmamak. 4. (Kız veya kadına) cinsel yaklaşımda bulunmamak.*|| **el süvar olmak,** *{OsT} Yaptığı el işine yatkınlık kazanmış olmak; melekeli olmak.*|| **el şakası,** *Birini kızdırmak veya güldürmek için elle yapılan şaka yollu hareket.*|| **el tahtası,** *{ağız} Leblebi kavururken karıştırmaya yarayan yarım daire şeklindeki tahta araç.*|| **el tarağı,** *{OsT} Küçük tarak; saç tarağı.*|| **el tartmak,** *{eAT} El çekmek; feragat etmek.*|| **el tası,** *İçinde el yıkanan küçük kap.*|| **el taşı,** *{ağız} 1. Tabaklanmış derileri parlatmakta kullanı-*

lan araç. 2. Beş taş oyunu. 3. Küçük taş parçası. [DS]|| **el tazelemek,** *Bir işte çalışan birini dinlendirmek için yerine başka birini koymak; kuvvet yenilemek.*|| **el telsizi,** *iletş. Elde taşınarak kullanılan telsiz alıcı verici cihazı.*|| **el topu,** *spor. Yedi veya on birer kişilik iki takım arasında oynanan ve topu elle karşı takımın kalesine atma esasına dayanan bir top oyunu; hentbol.* || **el tutacak,** *{ağız} Kayık küreğinin tutulacak yeri.* [DS]|| **el tutmak,** *1. Çok oyalamak; zaman almak. 2. {ağız} Bir şeyhten zikir, tespih çekmek vb. için izin almak.* [DS] *3. Daralan bir kimseye yardım etmek. 4. Kefil olmak. 5. Herhangi bir pazarlıkta satıcı ile alıcı tokalaşarak fiyat üzerinde anlaşmak.*|| **el tüvi,** *{ağız} Yağ eritilen küçük el tavası; yağ dığanı.* [DS]|| **el uciyle,** *{OsT} İşe önem vermeyerek; gönülsüz olarak.*|| **el uciyle görüşmek,** *{eAT} Az görüşmek.*|| **el uciyle tutmak,** *{eAT} İşe önem vermemek; gönülsüz davranmak.*|| **el ucu,** *{ağız} 1. Sofrada kalan son lokma ya da ekmek parçaları. 2. Baş parmak hariç dört parmak tutumu kadar. 3. Yaş, tahsil, para vb. bakımlardan büyük olan kimseye duyulan saygı.* [DS]|| **el ucuynan** (ucu ile), *{ağız} Pek az; azıcık.*|| **el ula** (ulağı), *(a uzun söylenir) Ailede ufak tefek işleri yapan kimse.* || **el ulağı,** *1. {OsT} Küçük işlerde kullanılan hizmetçi; yardımcı; yamak. 2. El işine eklenen harç.*|| **el ulaklığı,** *Yamaklık; yardımcılık.*|| **el urmak,** *{eAT} {OsT} 1. El atmak; el uzatmak. 2. El sürmek; dokunmak. 3. Yapışmak.*|| **el uruşmak,** *{eAT} El tutuşmak.*|| **el uşağı,** *{ağız} Hizmetçi çocuk.*|| **el uzatmak,** *1. Bir işi yapmak için yardımcı olmak üzere girişimde bulunmak. 2. Daha önce verilmiş veya var olan bir hakkı geri almak üzere girişimde bulunmak; gasp etmek. 3. Mahremiyeti giderecek şekilde davranmak; namusunu kirletmeye yeltenmek.*|| **el uzluğu,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; el alışkanlığı; beceri; maharet.*|| **el üstünde tutmak,** *Aşırı derecede birine saygı göstermek; çok ilgilenmek.*|| **el üşürmek,** *{OsT} El birliği yapmak.*|| **el üzmek,** *{ağız} Ümitsiz duruma düşmek.*|| **el vere,** *{OsT} Olur ki; belki; mümkün ki.*|| **el verişmek,** *{eAT} Başkasının eline yapışmak; el ele tutuşmak.*|| **el vermek,** *1. {eAT} {OsT} {ağız} Bir işte yardımcı olmak; yardım etmek.* [DS] *2. Şeyh tarafından dervişine şeyhlik yapabilme hakkı ve izni tanınmak. 3. folk. Okuma, üfleme yoluyla yapılan halk hekimliğinde tanınmış olan ocaklı tarafından bir başkasına aynı yetkileri kullanma iznini vermek. 4. Kâğıt oyunlarında karşı tarafın üstünlük sağlamasına izin vermek. 5. {eAT} Teslim olmak. 6. {ağız} Yetmek; yeterli olmak.* [DS]|| **el vermemek,** *1. {ağız} Bir oyunda rakibine hiç fırsat tanımamak. 2. Dargın ve küskün olduğu birine barışmak için elini uzatmamak veya elini öpmesine izin vermemek.* [DS]|| **el virmek,** *{ağız} İzin vermek.* [DS]|| **el vurmak,** *{ağız} Güç doğumlara el ile yardım etmek.* [DS]|| **el vurmamak,** *Yapılması gereken bir işe henüz hiç başlamamış olmak; el sürmemek.*|| **el yağlığı,** *{ağız} Mendil.* [DS]|| **el yaran,** *{ağız} Sulak yerlerde yetişen dikenli ve zehirli bir ot.*|| **el yatkınlığı,** *Bir işi veya hareketi birçok kez yaparak elde edilen ustalık; el alışkanlığı; beceri; maharet.*|| **el yazısı,** *Elle, kalemle yazılan yazı.*|| **el yazması,** *Matbaa bulunmadan önce elle yazılarak çoğaltılmış eser; elle yazılmış kâğıt, kitap vb.*|| **el yeğnisi,** *{ağız} Bahşiş.* [DS]|| **el yeri,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **el yetiştirmek,** *{ağız} İmkân bulmak.* [DS]|| **el yıkamak,** *Eskiden yaptığı ve zararını gördüğü işle ilgisini kesmek.*|| **el yohamak,** *{OsT} El sürmek; dokunmak.*|| **el yokamak,** *{eAT} {OsT} El sürmek; dokunmak.*|| **el yordamı,** *Elle yoklama; tahmin etme; ölçüp tartmadan yapılan.*|| **el yordamıyla,** *Diğer duyu organlarını kullanmadan elleriyle yoklayarak; ölçüp tartmadan, tahminî olarak.*|| **el yumak,** *1. {eAT} {OsT} {ağız} Vazgeçmek; el çekmek. 2. {ağız} Bitirmek; sona erdirmek.* [DS]|| **el zımbası,** *Levha hâlindeki metal gereçleri belli bir çap veya biçimde kesmeye, dilmeye yarar elle çalışır araç.*

el[2], [*eT.* ēl / él / il / el] *(é:l) is.* **1.** Yakınların dışında kalan kimse; yabancı; başkası. *{eAT} {ağız} (aynı)* **2.** Kabile; oba; aşiret; kavim. *{eT} {eAT} (aynı)* [ETY] **3.** Bir yerde oturanlar; halk; ahali. *{eT} {eAT} {ağız} (aynı)* **4.** Ülke; yurt; memleket. *{eAT} {ağız} (aynı)* **5.** *{eT}* Devlet; imparatorluk; hükümdarlık. [İKPÖy.] [Gabain] [EUTS] [ETY] **6.** *{eT}* Ülke; eyalet; vilayet. [ETY] [DLT] [Tekin] **7.** *{eT}* İki bey arasındaki barış. [DLT] **8.** *{eT}* Açıklık; bolluk. [DLT] **9.** *{eT}* Atı anlatan bir isim. [DLT]. **10.** *{eAT}* Hısım akraba; yabancı olmayan; dost; yâr. **el adamı,** *Yabancı kimse; bildik, tanıdık olmayan.*|| **el ağzı,** *{ağız} Başkalarının söylediği; başkalarının sözü.* [DS]|| **el ağzına bakmak,** *{ağız} Başkalarının söylediklerine kapılarak bazı davranışlarda bulunmak; kendi iradesini kullanmamak.* [DS]|| **el ağzıyla çorba içmek,** *Başkasının sözleri ile kendi fikri imiş gibi konuşmak veya davranmak.*|| **el âlem,** *Herkes; yabancılar; başkaları; el gün.*|| **el arı,** *{ağız} Başkalarından utanma; onların kınamasına neden olan davranış.* [DS]|| **el arı, düşman gayreti** (körü), *Dost ve düşmana karşı küçük düşmemek için.*|| **el başı,** *{eT} 1. Vilayetin baş yöneticisi; vali.* [DLT] *2. At bakıcısı; seyis.* [DLT]|| **el bayıdan,** *{ağız} 1. Cömert; gözü tok. 2. Zenginmiş gibi davranan; gereksiz harcamalarda bulunan; savurgan.* [DS]|| **El beğenmezse yer beğensin!** *Beğenilip takdir edilmeyen bir kimse olmaktansa ölmek daha iyidir.*|| **el biri,** *{ağız} Bir kadınla erkek arasında söz götürüp getiren kimse.* [DS]|| **él bolmak,** *{eT} Barışmak; sulh olmak.*|| **elden ayrıksı,** *{ağız} Kimseye benzemeyen.* [DS]|| **Elden vefa, zehirden şifa!** *Zehirden şifa beklenemeyeceği gibi elden de yardım ve bağlılık beklene-*

mez.|| **ele düşmek,** *{ağız} (Kadın için) ortaya düşmek.*|| **ele güne karşı,** *Dostlar üzülmesin, düşmanlar sevinmesin diye; yabancılara karşı.*| **el ekmeği,** *{ağız} Başkasının işinde boğaz tokluğuna çalışarak yaşamını sürdürme durumu.* [DS]|| **el eline bakası,** *{ağız} "Başkalarına muhtaç olası" anlamında ilenç.* [DS]|| **El elin aynasıdır.** *İnsanın davranışını kendisinden daha çok başkaları görür ve değerlendirir.*|| **el eliyle yılan tutmak,** *Tehlikeli bir işe kendisi girişmeyerek başkasını öne sürmek.*|| **el erki,** *Demokrasi.*| **el gölgeliği,** *{ağız} Kız çocuğu.* [DS]|| **el gölgesi,** *{ağız} Tavsiye mektubu ya da sözü.* [DS]|| **el güç,** *{ağız} Başkaları.* [DS]|| **el gün,** *1. Başkaları; yabancılar. 2. Bütün ahali. 3. Çekiştirenler; dedikoducular.*|| **el gün maskarası,** *{ağız} (Kişi için) bir kişiliği olmayan; herkese maskara olan.* [DS]|| **El ile gelen düğün bayram.** *Başkalarının da katladığı bir sıkıntıdan dolayı yakınmak yersizdir.*|| **el kapısı,** *1. Kızın gelin gittiği ev. 2. Çalışma karşılığı kazanç sağlanan başkasına ait iş yeri.*| **el kapısına düşmek,** *Yabancılara muhtaç olmak.*| **el kazanıyla çorba** (aş) **kaynatmak,** *Başka birinin hazırladığı imkânlardan yararlanarak kendi hesabına iş çevirmek, kazanç sağlamak.*| **El kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım!** *Başkalarına ait para ile bol bol harcayarak hava atmak.*|| **el kızı,** *1. Gelin. 2. Eş.*|| **el körgesi,** *{ağız} 1. Tavsiye mektubu. 2. Yardımıyla iş bitirilecek kimse.* [DS]|| **ellere kalası,** *{ağız} 1. "Kimsesiz, öksüz kalasın" anlamında ilenç. 2. Birisine, nişanlısının başkalarına kalması dileğiyle edilen ilenç.* [DS]|| **ellere kalasıca,** *{ağız} "Kimsesiz, öksüz kalasın" anlamında ilenç.* [DS]|| **El mi yaman, bey mi yaman?** *1. Yönetici ne kadar güçlü görünürse görünsün, halkın daha güçlü olduğunu ifade eden söz. 2. "Kısa zamanda başkalarının mı yoksa bağlı olduğun erkin mi daha güçlü olduğunu anlarsın" anlamında kullanılan tehdit sözü.*|| **el oğlu,** *1. Yabancı; başkası. 2. Damat. 3. (Kadın için) kocası. 4. Herhangi bir erkek. 5. Halk içinden başkalarını çekiştiren tipik bir kimse.*| **el önü,** *{ağız} Düğünde, çarşamba günü düzenlenen kına gecesi.* [DS]|| **El yahşi biz yaman, el buğday biz saman.** *Yabancıların yerlilerden daha üstün tutulduğunu ifade etmek için kullanılan söz.*|| **el yumak,** *Çekilmek; terk etmek; vazgeçmek; bırakmak.*|| **el yüzlü,** *{ağız} Başkalarına olduğundan daha iyi görünen; olduğu gibi görünmeyen.* [DS]

el[3], [él] *(él) {eT} sf.* Kötü; değersiz. [DLT] 🗗 **él kuş,** *Kartala benzer alacalı bir kuş.* [DLT]

el[4], [Mog. él *(geçimli)*] *sf.* Yenilmiş; boyun eğen; mağlup; ram; muti. 🗗 **el elliği,** *Dostluk antlaşması; musalaha.*

el[5], [el / il] *{eAT} is.* Yel.

ela[1], [*eT.* ala > elā] *(elâ:) is.* **1.** Sarıya çalan açık kestane rengi. **2.** *sf.* (Göz için) sarıya çalan açık kestane renginde.

ela[2], [Far. elā الا] *(elâ:) ünl.* Hey.

elado, [Yun. éla dō *(buraya gel)*] *ünl. argo.* Gel.

elalem, [él+ Ar. ālem] *(elâ:lem) is.* Kişinin dışında kalan herkes; yabancılar; başkaları; el gün.

elaman, [Ar. el-amān *(beni affedin)* الامان] *(el-ama:n) {OsT} ünl.* Kötü bir durumdan veya can sıkıcı kişilerden usanma bildiren söz. 🗗 **el'anan çağırmak,** *Çaresiz kalmak; yalvarmaya başlamak.*|| **el'anan çekmek,** *{OsT} Bıkıp usandığı bir kimseden yakınır olmak.*|| **el'aman demek,** *Bir kimseden veya bir durumdan usanmak; yaka silkmek.*

elan, [Ar. el-ʾān الآن] *(el-a:n) zf.* Şu anda; şimdi; şimdiki durumda; daha; henüz.

elasa, [eya+yisa *(Akdeniz gemicilerinin kürek çekerken tempo tutturmak için söyledikleri söz)* > elāsa] *(elâ'sa) ünl.* (Coşturmak için kullanılan) haydi; ha maşallah!

elastik, [Fr. élastique] *sf.* **1.** Çekince veya bir kuvvet uygulayınca uzayabilen; esnek. **2.** *ed.* Çok anlamlı.

elastikî, [Fr. élastique + Ar. -ī الاستكى / الاستقى] *(elâstiki:) {OsT} sf.* Esnek olan.

elastikiyet, [Fr. élastique + Ar. -iyyet الاستكيت] *{OsT} is.* Esneklik; esnek olma durumu.

elastisimetre, [Fr. élasticimètre] *is.* Esneklik ölçer.

elastomer, [Fr. élastomère] *is.* Kauçuk gibi esneklik gösterebilen ve kauçuk yerine kullanılan doğal veya sentetik polimer.

elavay, [ele + ah + vay > elāvay ?] *{ağız} sf.* **1.** Her şeye ağlayan, bağıran çağıran. **2.** Söz götürüp getiren; dedikoducu. [DS]

elavaycı, [elāvay-cı] *{ağız} sf.* → elavay. [DS]

elbab, -bbı [Ar. lübb *(akıl)* > elbāb الباب] *(elba:b) {OsT} is.* Akıllar.

elbaki, [Ar. el-bāḳī الباقى] *(elba:kı', k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sonsuz. **2.** Allah'ın sıfatlarından; sonsuz kalıcı. 🗗 **El-bākî hüve'l-bākî.** *{OsT} Tek sonsuz kalıcı odur.*

elbasan tava, [Arnavutluk'taki Elbasan kentinden] *is.* Soğan ve az su ile pişirilmiş kemiksiz kuşbaşı etlerin üzerine yoğurt, un, et suyu ve yumurtadan meydana gelen sos dökülerek fırında kızartmak suretiyle yapılan bir tür yemek.

elbasir, [Ar. el-baṣīr البصير] *(elbasi:r, s kalın söylenir) {OsT} sf.* (Allah'ın sıfatlarından) her şeyi gören.

elbedî, -i'i [Ar. el-bedīʿ ابديع] *(elbedi:i) {OsT} sf.* En güzel yapan; Allah'ın sıfatlarından.

elbeşte[1], [? elbeşti / elbeşte / enbeşti] *{ağız} is.*→ elbeşti. [DS]

elbeşte[2], [? elbeşte] *{ağız} is.* **1.** Elinden iş gelmeyen. **2.** Erimiş; pelteleşmiş. [DS]

elbeşti, [? elbeşti / elbeşte / enbeşti] *{ağız} is.* **1.** Deri terbiyesi sırasında derilerin bırakıldığı özel çamur. **2.** Bu çamurun konulduğu kap. [DS]

elbet, [Ar. el-bette البته / البت] *(e'lbet) {OsT} zf.* **1.** Kuşkusuz; şüphesiz; mutlaka. **2.** Eninde sonunda; er geç.

elbetleyin, [elbet- + T. -leyin] *{ağız} zf.* Elbette. [DS]

elbette, [Ar. el-bette البته] *(elbe'tte) {OsT} zf.* **1.** Kuşkusuz; şüphesiz; mutlaka. **2.** Eninde sonunda; er geç.

elbeyi, [el+bey-i] *{ağız} is.* **1.** Bucak müdürü. **2.** Vali. **3.** Mıntıka kumandanı. [DS]

elbise, [Ar. libās *(giyecek)* > elbīse *(giyecekler)* البسه] *is.* **1.** Çamaşır üstüne giyilen her türlü giyecek; giysi. **2.** Tek parçadan oluşan uzun kadın giyeceği. **3.** Her türlü giyecek. ◻ **elbise dolabı,** *Elbiselerin çıkarılıp asıldığı kapaklı dolap; gardırop.*‖ **elbise fırçası,** *Elbiselerin tozunu almakta kullanılan fırça.*

elbiseli, [elbise-li] *sf.* **1.** Elbisesi olan; giyinmiş. **2.** Belirtilen nitelikte elbise giymiş bulunan.

elbiselik, -ği [elbise-lik] *sf.* **1.** Elbise yapmaya uygun kumaş. **2.** *is.* Elbise konulan yer.

elbisesiz, [elbise-siz] *sf.* Elbisesi olmayan; çıplak; giyinmemiş.

elbiz[1], [Ar. iblīs] *{ağız} is.* **1.** Şeytan. **2.** Düşman. [DS] ◻ **elbiz yolu,** *{ağız} 1. Tarla ve bağlardaki yol biçimindeki bitek yerler. 2. Samanyolu.* [DS]

elbiz[2], [? elbiz] *{ağız} is.* **1.** Sümüklü böcek. **2.** Örümcek. **3.** Örümcek ağı. **4.** Bitek olmayan toprak. **5.** Zararlı bir çeşit ot. [DS] ◻ **elbiz kurşunu,** *{ağız} "Kulağına şeytan, düşman kurşunu çakılsın" anlamında ilenç sözü.* [DS]

elbizine [elbiz-i-n-e] *{ağız} zf.* (Anlatış için) görmediği bir şeyi görmüş gibi; yalancıktan. [DS]

elböreği, [el+böre(k)-i] *{ağız} is.* Puf böreği. [DS]

elbüz, [Ar. elbüz البز] *{OsT} sf.* **1.** Yüksek; yüce; doruk. **2.** *is.* Kafkas Dağlarının tepesi.

Elcasi, [Ar. el-cāsī الجاسی] *(elca:si:) {OsT} is. gök b.* Herkül takım yıldızı.

elce, [el-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kulplu küçük tencere. **3.** Küçük sepet. [DS]

elcebbar, [Ar. cebr *(zorlama)* > el-cebbār الجبار] *(elcebba:r) {OsT} sf.* **1.** Zorlayan. **2.** Allah'ın sıfatlarından; tek zorlayıcı. **3.** *öz. is.* Orion takım yıldızı.

elceg, [el-cek / el-ceg] *{ağız} is.* **1.** Kuyudan su çekilen çıkrığın el ile tutulan yeri. **2.** Eldiven. [DS]

elcek, -ği [el-cek الجك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Eldiven. **2.** Bazı el araçlarının tutacak yeri; tutamak; kulp. **3.** Eli korumak için ele takılan ya da alınan kanca gibi bir araç. **4.** Tırpanın el ile tutulan yeri. **5.** Bulgur değirmeninde elle tutulan yer. **6.** Kapının tutamak yeri. **7.** Harman aracını çevirmekte kullanılan kol. **8.** İplik bükme çıkrığının elle tutulan yeri. **9.** El değirmenini çevirmek için elle tutulan yeri. **10.** Sabanın elle tutulan yeri. **11.** Zayıf, çelimsiz kadın. **12.** Yağ tavası. **13.** Küçük çekiç. [DS] ◻ **elcek taşı,** *{ağız} Haşhaş, tuz, biber vb. şeyleri ezmek için kullanılan elle kullanılabilir taş.* [DS]

elcep, -bi [el + Ar. ceyb *(cep) (Türkçe kurallara aykırı)*] *{OsT} sf.* (El için) cep içinde bulunan. ◻ **elcep etmek,** *(Bir şey çıkarmak, özellikle para vermek için) elini cebine sokmak.*

elcevab, [Ar. el-cevāb الجواب] *(elceva:b) {OsT} is.* (Fetva vb. şeylerin başlangıç sözü olarak) onun cevabı budur.

elcezire, [Ar. el-cezīre الجزیره] *(elcezi:re) {OsT} is.* **1.** Ada. **2.** *öz. is.* Fırat ve Dicle arasındaki topraklar. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde Akdeniz'deki adalara verilen ad.

elci[1], [el-ci] *{ağız} is.* **1.** Mevsimlik tarım işçisi toplayan ve çiftlik sahipleri ile bunlar arasında aracılık eden kişi; dayıbaşı; amelebaşı. **2.** Yapı ustasının yamaklığını yapan amele. **3.** Irgatın biçeceği ekin parçasını belirleyen ve işaretleyen kimse.

elci[2], [el-ci] *{ağız} is.* **1.** İnsana alışkın hayvan. **2.** Sürüde baş çeken hayvan. [DS]

elci[3], [el-çi / el-ci] *{ağız} is.* **1.** Kız istemeye veya görmeye gönderilen kimse; dünür; dünürcü. **2.** Dargın olan iki tarafı barıştıran kimse. [DS]

elcik[1], **-ği** [el-cik] *{ağız} is.* Sürüden ayrı olarak beslenen insana alışkın koyun veya kuzu. [DS]

elcik[2], **-ği** [el-cik] *{ağız} is.* **1.** Haşhaş yağı çıkarmakta kullanılan aygıt. **2.** Ekin biçerken, sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde tahta araç. **3.** Eldiven. **4.** Çıkrık kolu. **5.** Dokumacılıkta gücüleri aşağı yukarı hareket ettiren demir araç. **6.** Masa çekmecelerine takılan kulp. **7.** İp bükme aracı. [DS]

elcil, [el-cil] *{ağız} sf.* (Koyun veya kuzu için) sürüden ayrı olarak elden beslenen. [DS]

elcillik, -ği [el-cil-lik] *{ağız} is.* Kalabalık ve şenlikli yer. [DS]

elcim, [el-cin / elcim] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) insana alışkın; elci. **2.** (Hayvan için) iyi eğitilmiş. [DS]

elcime, [Ar. licām > el-cime الجمه] *{OsT} is.* Gemler.

elcin, [el-cil / el-cin] *{ağız} is.* **1.** İnsana alışkın hayvan. **2.** Sürüde baş çeken koyun veya keçi. **3.** *sf.* Çabuk aldanan veya kanan. [DS]

elcivan, [eldiven] *{ağız} is.* Yün eldiven. [DS]

elcük, -ğü [el-cik] *{ağız} is.* Marangoz rendesinin karşılıklı sapları. [DS]

elçağı, [el+çağı] *{ağız} is.* İplik saran araç. [DS]

elçek, -ği [el-cek] *{ağız} is.* **1.** Tencere. **2.** Büyük elek. **3.** Tırpanın elle tutulan yeri. **4.** Dik açı. **5.** Eldiven. **6.** Çıkrığın elle tutulan yeri. [DS]

elçi, [*eT.* ēl / él > il-çi / él-çī > el-çi الجى] *is.* **1.** Bir devleti veya devlet başkanını başka bir devlette temsil eden kişi; sefir. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] **2.** Bir uzlaşma veya anlaşma sağlamak amacıyla taraflardan birinin diğerine gönderdiği aracı. **3.** *{eAT}* Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmek üzere insanlara gönderdiği peygamber. **4.** Kız istemek üzere oğlan tarafının gönderdiği aracılar; görücü; dünür. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eT}* Haberci. [ETY] **6.** *{eT}* Kurye. [ETY] **7.** *{ağız}* İki kişi arasında söz getirip götürmeyi alışkanlık edinmiş kimse; kovucu; dedikoducu. [DS] 🗗 **Elçiye zeval olmaz.** *Getirmiş olduğu haber veya istek ne kadar kötü olursa olsun bunda elçinin bir kusuru yoktur.*

elçik, -ği [el-cik] *{ağız} is.* **1.** Küçük el. **2.** Kısa boylu kadın. [DS]

elçileşmek, [elçi-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı elçi göndermek; elçi teati etmek.

elçilik, -ği [el-çi-lik] *is.* **1.** Elçi olma durumu; sefirlik. **2.** Elçinin görevi. **3.** Elçinin görevini yaptığı bina veya makam; sefarethane; sefaret. **4.** Taraflar arasında anlaşmayı sağlama; ara buluculuk. **5.** *{ağız}* Nişanlılık öncesi kızla erkeğin arasını yapma işi. [DS] 🗗 **elçilik etmek,** *1. Elçilik görevinde bulunmak. 2. Aracılık etmek.* || **elçilik uzmanı,** *Elçiliklerde belli alanlarda uzman olarak görev yapan kişi; ataşe.*|| **elçilik yapmak,** *1. Elçilik görevinde bulunmak. 2. Aracılık etmek.*

elçim[1], [el-çin > el-çim] *{ağız} is.* **1.** Bir kerede alınabilecek kadar az olan nesne; az. **2.** Deste; tutam. **3.** Bir kerede bükülmek üzere taranmış yün yumağı. **4.** Deste deste yapılmış yün. **5.** Baş parmakla serçe parmak arasında sarılan iplik. **6.** Salamuraya konmak üzere dizilmiş yemeklik asma yaprağı. [DS] 🗗 **elçim kaldırmak,** *{ağız} Biçilecek ekin bitirildikten sonra işverenden bahşiş alabilmek için son tutamı havaya kaldırmak; bahşiş almak.*

elçim[2], [? elçim] *{ağız} is.* **1.** Ağustos böceği. **2.** Bilmece; bulmaca. [DS]

elçim[3], [el-çi > elçim ?] *{ağız} is.* Elçi. [DS]

elçin, [el-çin] *{ağız} is.* **1.** Bir avucun alabileceği miktar; bir tutam; bir demet; bir parça. **2.** Kışın ocak başında öten cırcır böceği. [DS]

elçü, [*eT.* él-çī > el-çü الجو] *{OsT} is.* → elçi.

elçük, -ğü [el-çük] *{ağız} is.* Küçük yüz. [DS]

elde, [el-de] *sf.* **1.** Ele alınan; elle tutulan. **2.** *is. mat.* Aritmetik işlemlerinden toplama veya çarpma yaparken on ve onun katları olarak bir üst haneye eklenmek üzere hatırda tutulan sayı.

eldeci, [el-de-ci] *sf.* **1.** Bir şeyi eli altında tutan; zilyet. **2.** *is.* Hizmetçi; hademe.

eldeç, -ci [el-de-ç] *is.* Bulgur, mısır, buğday gibi tahılları dövmekte kullanılan taş ya da ağaçtan yapılmış dibek tokmağı.

eldek[1], **-ği** [el-dek] *{ağız} is.* **1.** İhtiyat; tedbir. **2.** Bulgur taşının üzerinde elle tutulan kısım. **3.** *sf.* (Kadın için) ele geçirilmesi kolay. [DS]

eldek[2], **-ği** [el-dek] *{ağız} zf.* Aletsiz olarak; yalnız eliyle. [DS]

eldeleşmek, [el-de-le-ş-mek الدلشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirinin elini sıkmak. **2.** Dost geçinmek.

eldem[1], [er-dem > el-dem] *{eT} is.* Erdem. [ETY]

eldem[2], [el-de-m] *{ağız} sf.* Alışkın; ehlî. [DS]

-elden, [-al-dan / -el-den] *{eAT} çek. e.* → -aldan.

elden, [el-den] *zf.* **1.** Hiçbir aracı kullanmadan, bizzat kendisi yaparak, takip ederek. **2.** Posta ve diğer ulak araçlarını kullanmadan, insan eliyle; özel kişiyle. **3.** *{ağız} is.* Borç para alma. [DS]

eldenlik, -ği [el-den-lik ?] *{ağız} is.* Salepçilerin ellerinde taşıdıkları bardaklık. [DS]

eldirek, -ği [el-dirik] *{ağız}* **1.** Kalaycı kıskacı. [DS] **2.** Kalaycı ve bakırcıların ocaktaki ateşi karıştırmak veya bu ateş içinde kızdırılmaya bırakılmış demir halkaları, parçaları çıkarmak maksadıyla kullandıkları ucu çengelli demir çubuk; eldirek demiri.

eldirekçi, [eldirek-çi] *{ağız} sf.* Aldatıcı; kandırıcı. [DS]

eldirem, [? eldirem] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

eldiri, [eltir-ig / eldir-ī / eldrī] *(eldiri:) {eT} is.* Oğlak veya kuzu derisi. [DLT]

eldirti, [el-dir-ti] *{ağız} is.* Yabancı; ecnebi. [DS]

eldiven, [el+ tügmek *(bağlamak)* > düg-en ? / Far. **dest**ebān / destuvān / T. **el** + Far. -tebān ? / الديوان الدوان / الدوان] *{OsT} is.* **1.** Elleri soğuktan veya dış etkilerden korumak için giyilen yün veya deri giyecek eşyası. **2.** Boksta dövüşürken yumruk şiddetini azaltmak için dışına yumuşak madde kaplanmış, ele takılan bir tür koruyucu.

eldivenci, [eldiven-ci] *is.* Eldiven yapan veya satan kimse.

eldivencik, -ği [eldiven-cik] *is.* Pansumanları parmaklar üzerinde tutmaya yarar bir tür sargı.

eldivencilik, -ği [eldiven-ci-lik] *is.* Eldiven yapımı ve satımı ile uğraşan iş kolu; eldiven yapım ve satım işi.

eldrük, [iltür-mek / ildür-mek *(iliştirmek)* / ild(ü)rük] *{eT} is.* Üzerlik otu tohumu; sedefotu tohumu, *(Peganum harmala).* [DLT]

eldüğan, [el+tüg-mek] *{ağız} is.* → eldiven. [DS]

eldüvan, [el+ tügmek *(bağlamak)* > düg-en ? / Far. **dest**ebān / destuvān => T. **el** + Far. -tebān ? الدوان] *(eldüva:n) {OsT} is.* → eldiven.

-ele-, [-a-la- / -ele-] *yap. e.* → -ala- *{eAT} (aynı)*

ele, [o + ile / öyle] *(e:le) {ağız} e.* Öyle. [DS] 🗗 **ēle mi?** *{ağız} Öyle mi?* [DS]|| **ēlesi ne?** *{ağız} O ne biçim söz öyle?* [DS]

elebaşı, -yı, -lar [er + baş-ı ?] *is.* **1.** Oyunda arkadaş-

larına başkanlık eden çocuk. **2.** Kötü işlerde yöneticilik eden kişi; sergerde.

elebaşılık, -ğı [elebaşı-lık] *is.* Elebaşı olma durumu. ☞ **elebaşılık etmek** (yapmak), *Olumsuz veya kötü bir işte önderlik etmek; sergerdelik etmek.*

elebek, -ği [? elebek] *{ağız} sf.* Beyaz. [DS]

elebez kancığı, [? elebez + kancı(k)-ı] *is. t.* Herhangi bir işi olmadığı için gönlünü eğlemek için avare avare dolaşan.

elecek[1]**, -ği** [el-e-cek ?] *{ağız} is.* → elcek. [DS]

elecek[2]**, -ği** [el-e-cek ?] *{ağız} is.* **1.** Loğ taşının elle tutularak çekilen sapı. **2.** Ocak karıştırmaya yarayan uzun çubuk. [DS]

elecik[1]**, -ği** [*eT.* alā-çū > alaçuk] *{ağız} is.* **1.** Bağ evi; kulübe. **2.** Çocukların yaptığı oyuncak ev. [DS]

elecik[2]**, -ği** [el-e-cik / el-e-cek ?] *{ağız} is.* Tulumba kolu. [DS]

eled, -ddi [Ar. eledd الد] *{OsT} sf.* Hakkına razı olmayan; hak kabul etmeyen; inatçı.

elefe, [? elefe] *{ağız} is.* Düzgün ve değerli söz. [DS]

eleget, [Yun. alekhati *(kuyu çıkrığı)*] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

elegöre, [ele+göre] *{ağız} sf.* Uygun. [DS]

eleği, [el+eğ-i / el iğ-i?] *{ağız} is.* Elde yün eğirme aracı; kirmen. [DS]

eleğimsağma, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gök-yüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eleğimsağma الكم صغمه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Gökkuşağı.

eleğimsağmal, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gök-yüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eleğimsağmal الكم صغمل] *{eAT} {OsT} is.* → eleğimsağma.

eleğimsağmalı, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gök-yüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eleğimsağmalı الكم صغملى] *{eAT} is.* → eleğimsağma.

eleğimsahma, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gök-yüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eleğimsaḫmal الكم صخمه] *{OsT} is.*→ eleğimsağma.

eleğore, [el-e+göre] *{ağız} zf.* Başka zamanlardakine nispetle; diğerlerine nazaran. [DS]

eleh, [*eT.* elik *(geyik)*] *{ağız} is.* → elek[2]. [DS]

eleji, [Yun. elegeia *(ağıt)* > Fr. él →gie] *is.* **1.** *ed.* Çoğunlukla hüzünlü konuları işleyen, içli, acıklı duygulanmaları anlatan lirik bir şiir türü. **2.** Altılı ve beşli ölçülerden kurulu mısraların almaşık olarak sıralanmasından oluşan eski Yunan ve Roma şiiri.

-elek, [-al-ak / -el-ek] *yap. e.* → -alak.

elek[1]**, -ği** [*eT.* *élgē-mek > élge-k > ele-k] *is.* **1.** Un gibi toz hâlinde bulunan veya taneli maddelerin içinde bulunan yabancı maddeleri veya daha iri ve kalın olanlarını ayırmak amacıyla kullanılan tahta, plastik gibi katı bir çerçevenin bir tarafına gerilmiş gözenekli tel, lif, kumaş vb. ile yapılmış araç. **2.** *argo.* Fahişe. **3.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **4.** *sf. argo.* (Kaleci için) çok gol yiyen. **5.** *argo.* Çok delikli; deliği çok olan. ☞ **eleği başında,** *{ağız} (Kadın için) arsız.* [DS]|| **eleğini boğazına geçirmek,** *Elinde avcunda ne varsa hepsini kaybetmek.* || **eleğini duvara asmak,** *İşini bitirip bir kenara çekilmek.*|| **elek asmak,** *İşi bırakmak.*|| **elek elek elemek,** *En ince ayrıntılarına kadar elemek.*|| **elek elek etmek,** *İnceden inceye aramak.*|| **elekten geçirme,** *1. Elemek suretiyle içindeki yabancı maddeleri ayırma. 2. İri ve ince taneli bir şeyi iriliklerine göre ayırma işlemi.*|| **elekten geçirmek,** *1. İnceden inceye araştırmak; titiz olarak araştırmak. 2. Elemek.*

elek[2]**, -ği** [*eT.* elik *(geyik)*] *is.* Dağlarda yaşayan ve keçiye benzeyen bir hayvan. ☞ **elek keçi,** *{ağız} Ceylan.* [DS]

elekçi, [elek-çi] *is.* **1.** Elek yapıp satan kimse. **2.** Elek yapıp satma işini meslek edinmiş olan insan topluluğu. **3.** Bir maddeyi elekten geçirme işini yapan işçi. **4.** Dilenci. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *sf.* Çok gezen. **6.** *{ağız}* Kavgacı; küfürbaz. [DS] **7.** *{ağız}* Elek yapıp satan topluluğa uygun yaradılışlı. [DS] **8.** *{ağız}* Zevksiz. [DS] ☞ **elekçi karısı,** *1. Elek yapıp ve yaptıkları elekleri gezerek satan topluluğu ait kadın. 2. {ağız} mecaz. Hırsızlık vb. işler yapan; korkusuzca dolaşan kadın. 3. {ağız} (Kadın için) çok gezen; evde durmayan.* [DS]|| **elekçi yükü,** *{ağız} Göç sırasında önceden gönderilen eşya.* [DS]

elekçilik, -ği [ele-k-çi-lik] *is.* **1.** Elek yapma ve satma işi. **2.** Eleme işi. **3.** Elek yapıp satarak geçinen topluluğun işi ve yaşama biçimi.

elekenti, [yel > yel-egen / yeleken > yeleken-ti ?] *{ağız} sf.* (Yer için) bol rüzgâr alan; havası bol. [DS]

eleket, [Yun. elekháti] *{ağız} is.* → eleget. [DS]

eleklemek, [elek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kapı kapı dolaşmak; çok gezmek. [DS]

elektrifikasyon, [Fr. électrification] *is.* **1.** Bir işletmeyi veya yeri elektrik enerjisinden yararlanabilir hâle getirme; elektriklendirme. **2.** Herhangi bir alanda elektrik enerjisinden yararlanma. **3.** Bir kuruluşu elektrik enerjisiyle işler duruma getirme.

elektrik, -ği [Yun. elektron *(sarı kehribar)* / Lat. electricus > Fr. électrique] *is.* **1.** *fiz.* İki cismin sürtünmesi, sıkıştırma gibi herhangi bir mekanik etki, ısının bazı kristaller üzerine etkisi vb. şekillerde elektron, proton veya pozitron gibi temel atom parçacıklarının hareketi ile ortaya çıkan ve etkisini çekme, itme, ısı yayma gibi olaylarla gösteren, maddede var olan bir enerji türü. **2.** Bu enerjinin günlük hayatta kullanılan biçimi. **3.** Bu enerji ile yapılan aydınlatma aracı. **4.** Elektrik olaylarını ko-

nu alan fizik bölümü. **5.** *mecaz.* Heyecan, gerginlik. **6.** *{ağız}* Cep feneri. [DS] ◻ **elektrik akımı,** *fiz. Elektrik enerjisinin iletken bir ortam içinde dolaşımı.*|| **elektrik alanı,** *fiz. Bir elektrik yükünün çevresinde oluşan ve başka bir yük üzerine elektrik kuvveti uygulayan uzay parçası.*|| **elektrik anahtarı,** *fiz. Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarayan anahtar.*|| **elektrik boşalmalı lamba,** *fiz. Saydam ve koruyucu bir kap içindeki bir gazın gerilim uygulandığında ışık verme özelliğinden yararlanılarak yapılmış ışık kaynağı.*|| **elektrik çarpması,** *fiz. Vücut üzerinden elektrik akımı geçmesi.*|| **elektrik devresi,** *fiz. Üzerinden elektrik akımı geçirilen iletkenler zinciri.*|| **elektrik dinamosu,** *fiz. Dönme hareketi ile elektrik enerjisi veren üreteç.*|| **elektrik dipolü,** *fiz. Birbirine çok yakın, fakat merkezleri çakışmayan aynı veya zıt işaretli elektrik çifti.*|| **elektrik direği,** *Üzerinden elektrik telleri geçirilmek üzere dikilmiş direk.*|| **elektrik düğmesi,** *Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarar anahtar.*|| **elektrik fırını,** *Elektrik enerjisinin ısı enerjisine dönüşümü esası ile çalışan fırın.*|| **elektrik fincanı,** *Elektrik tellerini direklere bağlarken kullanılan yalıtkan parça.*|| **elektrik giderici,** *fiz. Dokuma ürünlerinde sürtünme sonucu meydana gelen durgun elektriği gidermeye yarayan alet.*|| **elektrik saati,** *Kullanılan elektrik miktarını ölçen alet.*|| **elektrik santrali,** *Elektrik üreten fabrika.*|| **elektrik süpürgesi,** *Elektrik enerjisi ile çalışan emici temizlik aleti.*|| **elektrik teli,** *Üzerinden elektrik akımı taşınan iletken tel.*|| **elektrik tesisatçısı,** *Elektrik götürülmesi gereken her yere veya eşyaya elektrikle ilgili her türlü iletken ve yalıtkan parçayı döşeyen kişi.*|| **elektrik üreteci,** *fiz. Elektrik akımı meydana getiren her türlü düzenek; jeneratör.*|| **elektrik yayı,** *fiz. Birbirine değmeyen iki kömür uç arasında elektrik akımı sırasında oluşan yay biçimindeki ışık; ark.*|| **elektrik yükü,** *fiz. Bir cismin yüzeyinde biriken veya bir cismin taşıdığı elektrik miktarı.*

elektrikçi, [elektrik-çi] *is.* **1.** Elektrikle ilgili kurma, döşeme ve tamir işlerini yapan kişi. **2.** Elektrikle ilgili araç ve gereç satan kimse.

elektrikçilik, -ği [elektrik-çi-lik] *is.* Elektrikçinin yaptığı iş veya mesleği.

elektrikî, [Fr. électrique + Ar. -ī الكتريكى] *(elektriki:) {OsT} sf.* Elektrikle ilgili; elektriğe ait.

elektrikiyet, [Fr. électrique + Ar. -iyyet الكتريكيت] *{OsT} is.* **1.** Elektrikleşme. **2.** Elektrikleştirme. ◻ **elektrikiyet-i mıknatısiye,** *{OsT} fiz. Elektriksel mıknatıslanma; elektromanyetizma.*|| **elektrikiyet-i sâkine,** *{OsT} fiz. Durgun elektrik.*

elektrikleme, [elektrik-le-me] *is.* Elektrik akımı verme; elektriklemek eylemi.

elektriklemek, [elektrik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir cismin yüzeyinde elektrik yükü meydana getirmek. **2.** Bir cisimden elektrik akımı geçirmek; bu cisme elektrik akımı vermek. **3.** *mecaz.* Birini, şiddetli bir heyecan vermek suretiyle coşturmak

elektriklendirme, [elektrik-le-n-dir-me] *is.* Elektriklenmesini sağlama; elektriklenmek eylemi.

elektriklendirmek, [elektrik-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir yerin, bir bölgenin elektriklenmesini sağlamak. **2.** Bir yerin veya bölgenin elektrik enerjinden yararlanmasını sağlamak. **3.** *mecaz.* Yaptığı konuşma veya tahrik edici tutumlarla bir toplulukta gerginlik yaratmak.

elektriklenme, [elektrik-le-n-me] *is.* Elektrikli hâle gelme; elektriklenmek eylemi.

elektriklenmek, [elektrik-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Elektrik enerjisi ile yüklü duruma gelmek. **2.** Elektrik enerjisini kullanır duruma gelmek. **3.** Topluluk veya gruplar içinde gerginlik doğmak.

elektrikleştirmek, [elektrik-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Başka tür enerji kullanan bir işletme veya işi elektrik enerjisi ile çalışır hâle dönüştürmek.

elektrikli, [elektrik-li] *sf.* **1.** Üzerinde elektrik yükü bulunan. **2.** (Makine, âlet vb. için) elektrik enerjisi ile çalışan. **3.** (Ortam için) sinirli ve gergin; tartışmalı. ◻ **elektrikli ev aletleri,** *Elektrik enerjisiyle çalışan ve ev işlerini kolaylaştıran makine ve aletler.*|| **elektrikli otomobil,** *Yakıt yerine akülere depolanmış elektrik enerjisi ile çalışan otomobil.*|| **elektrikli tren,** *Elektrik enerjisiyle çalışan tren.*|| **elektrikli yılan balığı,** *zool. Vücudunda bulunan plaklar hâlindeki prizmamsı kütleler yardımıyla ürettiği elektrik akımıyla avını ve düşmanlarını çarpan bir tür balık, (Electrophorus electricus).*

elektriknüma, [Fr. électrique + Far. -nümā الكتريكنما] *(elektriknüma:) {OsT} is. fiz.* Elektroskop.

elektriksel, [elektrik-sel] *sf.* **1.** Elektrikle ilgili; elektriğe ait. **2.** Elektrikten doğan. **3.** Elektrik üreten. ◻ **elektriksel kasılma,** *İletkene elektrik akımı verildiğinde meydana gelen kasılma.*|| **elektriksel sarsıntı,** *Bir elektrik boşalımının sebep olduğu sinirsel sarsıntı.*

elektriksiz, [elektrik-siz] *sf.* **1.** Üzerinde elektrik yükü bulunmayan; nötr. **2.** Elektrik enerjisi ile çalışmayan.

elektro, [Fr. électro-] *is.* **1.** Latince kelimelerin başına gelerek *"elektrikle ilgili, elektrikle çalışan"* anlamı katan ön ek. **2.** *kısalt.* Elektrokadiyografın kısa söylenişi.

elektroakustik, -ği [Fr. électroacoustique] *is.* **1.** Ses işaretinin elektrik, elektrik işaretinin sese dönüşümünü inceleyen fizik dalı. **2.** *sf.* Seslerin elektrik akımı ve manyetik ortama dönüştürülerek kaydı ve bu tür bir manyetik kaydın da ters işlem olarak, elektrik ve sese dönüştürülmek suretiyle dinlenilmesini esas alan.

elektroansefalografi, [Fr. électroencephalographie] *is.* Beyin hücrelerinde var olan, kafatasında ve saçlı deride biriken biyoelektrik enerjinin kaydı ve bununla ilgili teknik.

elektroansefalogram, [Fr. électroencephalogramme] *is.* Beyin hücrelerinde var olan, kafatasında ve saçlı deride biriken biyoelektrik enerjinin kaydedildiği grafik.

elektrobiyogenez, [Fr. électrobiogene] *is.* Canlı varlıkların elektrik üretmesi.

elektrobiyoloji, [Fr. électrobiologie] *is.* **1.** Canlılarda görülen elektrik olaylarını inceleyen bilim dalı. **2.** Elektriğin biyoloji incelemelerine uyarlanması.

elektrodinamik, -ği [Fr. électrodynamique] *is.* **1.** Elektrik akımları arasındaki kuvvet etkileşimlerini inceleyen fizik dalı. **2.** *sf.* Bu alan ile ilgili olan.

elektrodinamometre, [Fr. électrodynamomètre] *is.* Bir elektrik akımını, bu akımın geçtiği devreye ait uçlar arasında beliren kuvvetlerle ölçmeye yarar alet.

elektrodiyagnostik, -ği [Fr. électrodyagnostic] *is.* Hasta bir bölgenin elektrik akımı kullanmak suretiyle muayene yöntemi.

elektrofon, [Fr. électrophone] *is.* Manyetik şerit veya plak üzerine alınmış kayıtları okuyarak sese dönüştüren aletlerin genel adı; pikap.

elektrogitar, [Fr. électrogitare] *is. müz.* Sesleri elektrik akımı yardımıyla yükseltecek biçimde yapılmış gitar.

elektrojen, [Fr. électrogène] *sf.* Elektrik üreten aygıtlar. ⊟ **elektrojen grup,** *Buhar ya da akaryakıt ile çalışan bir motor ile bu motorun hareket enerjisini elektrik enerjisine dönüştüren bir üreteçten oluşmuş bütün.*

elektrojet, [Fr. électrojet] *is.* Atmosferdeki elektrik akımı.

elektrokardiyograf, [Fr. électrocardiographe] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini ölçen alet.

elektrokardiyografi, [Fr. électrocardiographie] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini ölçme işi.

elektrokardiyogram, [Fr. électrocardiogramme] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini kaydeden çizgi grafik.

elektrokardiyoskop, [Fr. électrocardioscope] *is.* Kalp kasının elektrik etkinliklerini bir ekranda sesli olarak gösteren alet.

elektrokimya, [Fr. électro + Ar. kimyā] *is. kim.* Kimyasal enerji ile elektrik enerjisinin birbirine dönüşümlerini inceleyen bilim ve teknik dalı.

elektrolit, [Fr. électrolyte] *is.* Elektrik akımını etkisi ile ayrışabilen çözelti veya eriyik hâldeki madde.

elektroliz, [Fr. électrolyse] *is.* Eriyik veya çözelti hâlindeki maddelerin elektrik akımı yardımıyla kimyasal ayrıştırmaya tabi tutulması.

elektrolüminesans, [Fr électroluminescence] *is.* Bazı maddelerin elektrik akımı etkisi altında ışıldaması olayı; elektro ışıldama.

elektromanyetik, -ği [Fr. électromagnetique] *is.* Elektrik akımları ile manyetik alanların birbiri üzerine olan etkileşimleri. ⊟ **elektromanyetik alan,** *fiz. Bir ortamda elektrik akımının etkisi ile oluşan manyetik alan.*|| **elektromanyetik dalgalar,** *fiz. Uzayda veya maddî ortamda ışık hızı ile yayılan elektrik alanı ile manyetik dalgaların ortak adı.*|| **elektromanyetik güç,** *fiz. Manyetik alan içindeki elektrik akışını etkileyen güç.*

elektromanyetiklik, -ği [elektromanyetik-lik] *is.* **1.** Elektriklenme ile mıknatıslanmanın karşılıklı olarak birbirini etkilemesinden ortaya çıkan durumların tümü. **2.** *fiz.* Elektrik akımıyla mıknatıslanma durumu.

elektromanyetizma, [Fr. électromagnetisme] *is.* **1.** Elektriklenme ile mıknatıslanmanın karşılıklı olarak birbirini etkilemesinden ortaya çıkan durumların tümü. **2.** Elektrik akımıyla mıknatıslanma durumu.

elektromekanik, -ği [Fr. électromécanique] *sf.* **1.** Mekanik bir düzeneğin elektrik enerjisi ile kumanda edilir olması durumu. **2.** *is.* Elektriksel bileşenli mekanik düzenleri konu alan teknik bilgi dalı.

elektromekanikçi, [elektromekanik-çi] *is.* Hem elektrik hem de mekanik alanında uzman olan kişi.

elektrometalürji, [Fr. électrométallurgie] *is.* **1.** Metallerin elde edilmesi ve arıtılmasında elektriğin ısı ve elektroliz özelliklerinin kullanılması işlemi. **2.** Elektrikle ısıtma tekniklerinden yararlanmak suretiyle madenlere uygulanan her türlü ısıl işlem.

elektrometre, [Fr. électromètre] *is.* **1.** Elektrikle ilgili büyüklükleri ölçmeye yarayan alet. **2.** Potansiyel farkını veya elektrik yükünü ölçmeye yarar elektrostatik alet.

elektromıknatıs, [Fr. elektro + Ar. mıḳnāṭīs] *is.* Elektrik akımının mıknatıslama özelliğinden yararlanılarak elde edilmiş yapay mıknatıs.

elektromotor, [Fr. électromoteur] *sf.* **1.** Mekanik ya da kimyasal olarak elektrik üreten. **2.** *is.* Elektrik enerjisini mekanik enerjiye çeviren cihaz. ⊟ **elektromotor kuvvet,** *fiz. Bir üretecin birim elektrik yükünü devreden geçirmek için oluşturduğu enerji miktarı; kısaltması: e.m.k.*

elektromüsküler, [Fr. électromusculaire] *sf. fizyol.* (Elektriksel olay için) kas içinde oluşan.

elektron, [Yun. elektron *(sarı kehribar)* > Fr. électron] *is.* Negatif elektrik yükü taşıyan ve maddenin evrensel yapı taşlarından olup atomun çevresinde dönen, atomdan atoma geçişebilen küçük parçacık; eksicik. ⊟ **elektron akısı,** *fiz. Serbest elektronların meydana getirdiği demetlerin yer değiştirmesi.*|| **elektron aynası,** *Bir elektron demetini yansıtmaya yarayan düzenek.*|| **elektron demeti,** *fiz. Aynı kay-*

naktan çıkan ve birbirine yakın yörüngede yayılan elektron akışı.|| **elektron demetiyle işleme,** *İşlenecek bir madde üzerine yüksek hızda elektron demeti çarptırarak maddenin bu bölümünde buharlaşma meydana getirme tekniğine dayanan işleme; elektron bombardımanıyla işleme.*|| **elektron gazı,** *Boş veya gaz dolu bir ortamda ya da bir iletkende serbest olarak dolaşan elektronların hepsi.*|| **elektron geçişi,** *Bir elektronun bir enerji seviyesinden başka bir enerji seviyesine geçmesi.*|| **elektron ışını,** *Bir demette bulunan bir elektronun yörüngesi.*|| **elektron iletkenliği,** *Metallerin elektrik iletkenliğini, bu metaldeki elektronlara elektrik akımının etkimesi ile açıklayan teori.*|| **elektron ilgisi,** *Bir kimyasal elementin elektron alma yatkınlığı veya güçlüğü.*|| **elektron lambası,** *Gaz geçirmeyen bir tüp içindeki boşlukta veya gaz ortamında elektron akımı meydana getiren elektronik alet.*|| **elektron tabakası,** *Bir atomda birbirlerine yakın bir enerji düzeyinde bulunan elektronun tümü.*|| **elektron tabancası,** *Çok büyük hıza sahip yoğun bir elektron demeti üreten elektrotlar dizisi.*|| **elektron tüpü,** *fiz. Sızdırmaz bir kap içindeki boşlukta ya da gaz ortamda iletim sağlayan elektronik düzenek.*|| **elektron verme,** *(Atom için) elektron bırakması.*|| **elektron yayımı,** *Bir yüzeyin çevre ortama elektron yollaması durumu.*

elektroncul, [elektron-cul] *sf.* (Kimyasal parçacık için) bir çift elektron almaya elverişli olan; elektrofil.

elektronculluk, -ğu [elektron-cul-luk] *is.* Bir parçacığın elektron çifti almaya elverişlilik gücü; elektrofillik.

elektronegatif, [Fr. électronégatif] *sf.* (Kimyasal elementler için) atomları elektroliz sırasında anotta toplanan, elektronlara karşı bir ilgi gösteren.

elektronegatiflik, -ği [elektronegatif-lik] *is.* Bir atomun, başka türden bir atomla oluşturduğu bağa elektronlar bağlayabilme özelliği.

elektrongram, [Fr. électron-gramme] *is.* Bir mol elektronun toplam kütlesi; 0,0005485 gram.

elektronik, -ği [Fr. électronique] *sf.* **1.** Temeli elektron gönderimine dayanan; elektronla ilgili. **2.** *is.* Elektromanyetik alan, elektrik yükü, akım ve gerilim gibi elektriksel büyüklüklerin değişimlerine bağlı olarak bilgi alma, işleme veya iletme tekniklerinin tümü. **3.** Serbest bırakılmış elektronların etkisiyle meydana gelen olayları inceleyen fizik dalı. ☐ **elektronik beyin,** *Bilgisayar.*| **elektronik çalgı,** *müz. Elektrik salınımından yararlanarak hoparlör aracılığıyla müzik sesleri meydana getiren aygıt.*|| **elektronik çekim,** *Elektron kamerasıyla bir fotoğraf camı üzerine görüntü kaydetme işi.*|| **elektronik mektup,** *iletş. Yazı, resim ve çizim gibi ögeleri içeren mektup veya belgelerin fotokopilerinin elektronik araçlarla alıcısına ulaştırılmasını esas alan haberleşme ağı ve tekniği.*|| **elektronik müzik,** *Elektronik üreteçlerle elde edilmiş seslerden meydana gelmiş müzik.*|| **elektronik saat,** *Elektrik salınımlarının düzenliliğinden yararlanılarak yapılmış, herhangi bir mekanik parçası bulunmayan saat.*

elektronikçi, [elektronik-çi] *is.* Elektronik alanında uzman olan teknik eleman.

elektronvolt, [Fr. électron-volt] *is.* Atom fiziğinde ve nükleer fizikte kullanılan, bir voltluk potansiyel farkıyla hızlandırılmış bir elektronun kazandığı enerjiye eşit ve $1{,}602 \cdot 10^{-19}$ joul'lük enerji birimi; sembolü: eV.

elektropozitif, [Fr. électropositif] *sf.* (Kimyasal element için) atomları kolayca elektron verebilen ve elektroliz anında katotta toplanan.

elektroradyoloji, [Fr. électroradiologie] *is.* Elektriğin ve ışınların hastalıkların teşhis ve tedavisinde kullanılması tekniğine dayanan tıp dalı.

elektrosaz, [Fr. électro + T. saz] *is. müz.* Elektrik salınımından yararlanarak bir hoparlör aracılığıyla müzik sesleri meydana getiren telli çalgı.

elektrosistol, [Fr. électrosystole] *is.* Elektriksel uyarı ile harekete geçen kalp kasılması.

elektroskop, -bu [Fr. électroscope] *is. fiz.* Bir cismin elektriklenmesini ve bu elektriklenmenin miktarını ölçmeye yarayan alet.

elektrostatik, -ği [Fr. électrostatique] *sf.* **1.** Durgun elektrikle ilgili. **2.** *is. fiz.* Elektriklenmiş cisimler üzerindeki elektriği denge durumunda inceleyen fizik dalı. ☐ **elektrostatik çökeltme,** *Bir gaz içinde bulunan yabancı maddeleri, bunlara elektrik yükü vererek arıtma tekniği.*|| **elektrostatik makine,** *Durgun elektrik üreteci.*

elektroşok, [Fr. électrochoc] *is.* Beyine kısa süre dalgalı akım uygulayarak beyin nöronlarını uyararak saralınınkine benzer çırpınma meydana getirme tekniğine dayanan psikiyatrik tedavi yöntemi.

elektrot, -du [Fr. électrode] *is.* **1.** Farklı iletkenlikte bir ortama akım vermek için, akımın ortama girmesini sağlayan (anot) ve akımın ortamdan çıkışını sağlayan (katot) olmak üzere tasarlanmış özel bağlantı uçları. **2.** Ark kaynağı çubuğu. **3.** Bir elektroliz banyosuna daldırılan iletkenlerden her biri. **4.** *tıp.* Sinir sistemini, deriyi, kasları, iç organları uyarmayı veya beden tarafından üretilen elektrik akımlarını toplamayı sağlayan iletken bağlantılar.

elektroteknik, -ği [Fr. électrotecnique] *sf.* **1.** Elektrik enerjisinin üretim, iletim, dağıtım ve kullanımında uygulanacak fizik yasalarına ilişkin olan. **2.** Bu amaçla kullanılan tekniklerin bütünü.

elektroterapi, [Fr. électrothérapie] *is. tıp.* Elektrikle tedavi.

elektrotermi, [Fr. électrothermie] *is.* **1.** *fiz.* Elektrik enerjisinin ısıya dönüştürülme olaylarının incelen-

mesi işi. **2.** Bu sonuçları elektrometalürjiye uygulama tekniği.

elel, [el+el الال] *{eAT} zf.* Doğrudan doğruya; elden; el ile.

elem, [Ar. elem ألم] *{OsT} is.* **1.** Acıklı ve üzücü bir olayın veya durumun yol açtığı ruhsal sıkıntı ve tedirginlik; ıstırap; keder; dert; üzüntü; acı; gam. **2.** *tıp.* Ağrı; acı; ıstırap; sancı. ◻ **elem-i asabî,** *{OsT} tıp. Sinir ağrısı; nevralji.*‖ **elem-i dem-be-dem,** *{OsT} Zaman zaman gelen ıstırap.*‖ **elem-i intizâr,** *{OsT} Bekleme ıstırabı.*‖ **elem-i kalb,** *{OsT} Gönül sıkıntısı; aşk derdi.*‖ **elem-i mafsal,** *{OsT} tıp. Eklem ağrısı; artralji.*

eleman, [Fr. élement] *is.* **1.** Birleşik bir şeyi meydana getiren ana parçalardan her biri. **2.** Öge; unsur. **3.** Usta sayılan bir grup içinde çalışan kişilerden her biri; birey. **4.** *mat.* Bir kümenin kuruluşunda yer alan matematik nesnelerden her biri.

elemancılık, -ğı [eleman-cı-lık] *is. fel.* Doğal elemanları ve bunların insan hayal gücündeki yerini inceleyen öğreti.

elemanter, [Fr. élémentaire] *sf.* **1.** Basit bir eleman oluşturan. **2.** Elemanlarla ilgili olan. ◻ **elemanter geometri,** *mat. Temel geometri.*

elembe, [öyle+amma] *{ağız} e.* Fakat. [DS]

eleme[1], [ele-me] *is.* **1.** Yabancı maddeleri ayıklama veya irisini ufağını birbirinden ayırma işi; elemek eylemi. **2.** *spor.* Çeyrek sonuca katılacak sporcuları veya takımları belirlemek için yapılan karşılaşma veya yarış. **3.** *sf.* Elenmiş; irisi ufağından ayrılmış olan. ◻ **eleme sınavı,** *Herhangi bir eğitim kurumuna başvuran adaylar arasından seçme sınavına katılacak olanları ayırmak için yapılan iki aşamalı sınavdan ilki.*‖ **eleme maçı,** *Daha üst bir karşılaşmaya katılacak olan takımları belirlemek için yapılan karşılaşma.*

eleme[2], [Yun. enémi] *{ağız} is.* İplik sarılan çıkrık. [DS]

elemeğe, [Yun. elemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemek[1], [*eT.* él-gē-mek > ele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Tane veya toz hâlinde bulunan maddeleri, kabasını incesinden ayırmak veya içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için elek, kalbur, gözer gibi araçlardan geçirmek. **2.** (Kişi için) sınav, yarışma veya hakkında araştırmalar yaparak en iyisini ve işe uygununu seçmek. **3.** *mecaz.* İyisini kötüsünden ayıklamak; gözden geçirmek; seçmek. **4.** Dışarıda bırakmak; kapı dışarı etmek; hariç tutmak. **5.** İpliği elemgeden geçirip yumak yapmak. **6.** *spor.* Yenilenin yarışma dışı kaldığı bir karşılaşmada rakibini yenerek yarışma dışı bırakmak. **7.** *argo.* Elindeki parayı tüketmek; kumarda her şeyini bitirmek. **8.** *argo.* Kumarda bir oyuncuyu makasa alarak bütün parasını almak. **9.** *bsy.* Elektronik sisteme aktarılacak bilgilerden sonradan kullanılmayacak olanlarını ayırıp kayıt dışı bırakmak.

elemek[2], [ele-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sorulan şeye kaçamaklı cevap vermek.

elemek[3], [ey-le-mek > ē-le-mek] *(e:lemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Etmek; yapmak; eylemek.

elemen, [ele-men] *{ağız} is.* Elek. [DS]

element, [Al. element] *is. kim.* Basit maddelerin hem farklı türlerinde hem de başka maddelerle oluşturdukları bileşiklerde yer alan, kimyasal olarak daha küçük parçalara ayrılamayan ve her birinin ayrı biçimde atomu bulunan temel madde.

elemet, [Ar. ʿalāmet => elemet] *{ağız} sf.* **1.** Çok. **2.** İri; büyük; kocaman. [DS]

elemge, [Yun. alemida => elemye / elemge / eleme / elmeğe] *(ele'mge) {ağız} is.* Çile hâlindeki ipliği masuraya sarmak veya yumak yapmak için kullanılan, bir mil üzerinde dönen bir tür dolap; çile makinesi. [DS]

elemi[1], [Fr. élémi] *is.* Bazı cila, boya, mürekkep ve ilaçların yapımında yumuşatıcı madde olarak kullanılan Malezya ve Brezilya'da yetişen *Burseaceae* cinsi bitkilerden üretilen reçine.

elemit, [Yun. ènemidi => elemit / elemüt] *{ağız} is.* Kelep durumundaki iplikleri yumak yapmakta kullanılan araç. [DS]

elemitlemek, [elemit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üstünkörü düzeltmek. [DS]

elemiye, [Yun. alemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemle, [Yun. lemní] *{ağız} is.* Kirman; öreke. [DS]

elemli[1], [elem-li] *sf.* Acısı, üzüntüsü olan; kederli; üzüntülü.

elemli[2], [Yun. lemní] *{ağız} is.* Kirman; öreke. [DS]

elemliğe, [Yun. alemida] *{ağız} is.* → elemge. [DS]

elemne, [Yun. lemni] *{ağız} is.* Kırınan; öreke. [DS]

elemsiz, [elem-siz] *sf.* Acısı, kederi, üzüntüsü olmayan.

elemüt, [Yun. anemidi] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemya, [Yun. alemida] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemye, [Yun. alemida] *(ele'mye) {ağız} is.* →elemge. [DS]

elemzede, [Ar. elem + Far. -zede المزده] *{OsT} sf.* Kederli; üzüntülü; elemli.

elemzedegân, [Ar. elem+Far. -zedegān المزدگان] *{OsT} sf.* Kederliler; üzüntülüler; elemliler.

Elen, [Yun. héllēn] *(e'len) özl. is.* Yunanistan dışında yaşayan Rumlardan ayırmak için Yunanlılara verilmiş olan isim (20. yy)

elenci, [él *(yabancı)* > el-en-ci ?] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

eleng, [Far. eleng الڭ] *{OsT} is.* **1.** Sur; duvar; siper. **2.** Kale ve istihkâmlarda bulunan asker.

elenge, [? elenge] *{ağız} is.* **1.** Kasları hareket ettiren kalın sinir. **2.** *sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

elenik, -ği [ele-n-mek > ele-n-ik] *{ağız} sf.* Elenti. [DS]

Elenika, [Yun. hellēnikā] *(e'lenika) özl. is.* **1.** Modern Yunanca. **2.** *cins. is. argo.* Bir şeyin en mükemmel biçimi. **3.** *sf.* Yunanistan ve Yunanlılarla ilgili. ◻ (bir şeyin) **elenikasını bilmek,** *O şeyin en iyisini bilmek; o şeyi çok iyi bilmek.*

elenme, [ele-n-me] *is.* **1.** Eleme, ayıklama işine uğrama durumu. **2.** *spor.* Karşılaşmada yenilerek yarışmaların bir üst kategorisine katılamama.

elenmek[1], [ele-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Üzerinde veya hakkında elemek, ayıklamak eylemi uygulanmak; elekten geçirilmek. **2.** Sınavdan geçirilmek; seçime tabi tutulmak. **3.** *spor.* Yarışma dışı kalmak; yenilmek.

elenmek[2], [eğ-le-n-mek > ē-len-mek] *(e:lenmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

elense, [el+ense] *is. spor.* **1.** Güreşte bir kolu rakibin boynuna geçirip, diğer el baş parmağını gırtlağına ve diğer dört parmağı da enseye getirerek yapılan oyun. **2.** *mecaz.* Karşısındakinin zayıf noktalarını bularak yenmeye yönelik hareket. **3.** *zf.* Bir eli karşısındakinin ensesinde olarak. ◻ **el ense çekmek,** *1. Güreşte rakibin bir elle ensesini, öbür elle de kolundan yakalayıp çekerek düşürmek. 2. argo. Birini aldatarak çıkar sağlamak.*‖ **el ense etmek,** *(Pehlivanlar için) birer ellerini rakibinin ensesine koyarak durmak.*

elen telen, [alan + (t)alan ?] *{ağız} ikile.* Darmadağınık; yıkkın.

elenti[1], [ele-mek > ele-nti] *is.* Tahıl ve diğer taneli ürünlerin elendikten sonra alta geçen toz, taş ve kırıklarla karışık kısmı.

elenti[2], [? elenti] *{ağız} is.* Titreme; üşüme. [DS]

elepcek, -ği [elep-çek ?] *{ağız} is.* **1.** İplik sarmakta kullanılan çıkrık. **2.** El ayak dolaşması; telaş. [DS] ◻ **elepceği dolaşmak,** *{ağız} Şaşırıp kalmak.* [DS]

elerti, [eğreti > eler-ti] *{ağız} is.* Yerli yerine oturmamış, yıkılmak üzere olan eşya. [DS]

eleski, [el+eski] *{ağız} is.* Mendil; el bezi. [DS]

elest, [Ar. elestü bi-rabbiküm *(ben rabbiniz değil miyim?)* الست] *{OsT} is.* İnsan ruhlarının yaratıldığı zaman. ◻ **elest bezmi,** *{OsT} isl. Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onları toplayıp "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların da "Evet, Rabb'imizsin!" cevabını verdikleri toplantı.*

eleşmek[1], [ulaş-mak > eleş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ulaşmak; varmak. **2.** Yetişmek; tutmak.

eleşmek[2], [eğle-ş-mek > ēle-ş-mek] *(e:leşmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yatıp dinlenmek. **2.** Durup beklemek; oturmak. [DS]

eleştirel, [ele-ş-tir-mek > ele-ş-tir-el] *sf.* Eleştiri niteliği taşıyan; tenkidî.

eleştiri, [ele-ş-tir-mek > ele-ş-tir-i] *is.* **1.** Doğru ve yanlış, iyi ve kötü veya güzel ve çirkin yönlerini bulup göstermek amacıyla bir kişiyi, bir nesneyi, bir eseri, bir konuyu inceleme işi; tenkit. **2.** Bir şeyin eksik ve yanlışlarını bulma gibi olumsuz nitelikli yargılama işi; tenkit. **3.** Bir şeyin doğru olup olmadığını, eğer yanlışı varsa neler olduğunu belirleyip ortaya koymaya yönelik ayrıntılı çalışma; kritik. **4.** *ed.* Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirme sanatı. **5.** Bir sanat ve edebiyat eserini değerlendirmek, açıklamak ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla meydana getirilmiş yazı veya eser; tenkit; kritik. **6.** *fel.* Bilginin temellerini, doğruluğunu inceleme, sınama ve yargılama işi.

eleştirici[1], [ele-ş-tir-mek > eleştir-ici] *sf.* Eleştirme özelliği olan; eleştiren; eleştirmeye dayanan. ◻ **eleştirici felsefe,** *Kant'ın kurduğu, bilginin eleştirilmesine dayanan felsefe sistemi.*

eleştirici[2], [eleştiri-ci] *is.* Eleştiri yazan kimse; eleştirmen; eleştirmeci; tenkitçi; münekkit.

eleştiricilik[1], **-ği** [eleştir-ici-lik] *is.* **1.** Eleştirici olma durumu. **2.** Eleştiren kimseye özgü tutum.

eleştiricilik[2], **-ği** [eleştiri-ci-lik] *is.* **1.** Eleştiricinin yaptığı iş; eleştirmenlik; tenkitçilik. **2.** *fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştirimcilik; kritisizm; intikadiye.

eleştirilme, [ele-ş-tir-il-me] *is.* Eleştiriye uğrama; eleştirilmek eylemi.

eleştirilmek, [ele-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Eleştiriye uğramak; hakkında eleştiri yapılmak.

eleştirim, [ele-ş-tir-im] *is. fel.* Bilginin eleştirilmesi görüşü; kritisizm.

eleştirimci, [ele-ş-tir-im-ci] *sf. fel.* Bilginin eleştirilmesi görüşü ile ilgili olan veya bu görüşü destekleyen.

eleştirimcilik, -ği [ele-ş-tir-im-ci-lik] *is. fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştiricilik; kritisizm.

eleştirme, [ele-ş-tir-me] *is.* **1.** Eleştiri yapma; tenkit etme. **2.** Eleştirme sonucu meydana getirilmiş yazı veya eser; tenkit; kritik.

eleştirmeci, [ele-ş-tir-me-ci] *is.* Eleştiren; eleştiri yapan kimse; eleştirmen; tenkitçi; münekkit.

eleştirmecilik, -ği [ele-ş-tir-me-ci-lik] *is.* Eleştirmecinin yaptığı iş; eleştirmenlik; tenkitçilik; münekkitlik.

eleştirmek, [ele-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birini veya bir şeyi inceleyerek onun eksik, yanlış veya doğru, güzel olan yanlarını ortaya koymak; tenkit etmek; kritik etmek, *(1942).* **2.** Bir sanat veya edebiyat eserini biçim ve içerik gibi açılardan değerlendirerek ortaya bir görüş sunmak; tenkit etmek; kritik etmek.

eleştirmeli, [ele-ş-tir-me-li] *sf.* **1.** Eleştirme ile ilgili; tenkidî. **2.** Eleştirmeye dayanan; eleştirme üzerine kurulu; eleştirel; tenkitli.

eleştirmen, [ele-ş-tir-men] *is.* Eleştiri yapan ve yazan kimse; eleştirmeci; tenkitçi; münekkit, *(1942).*

eleştirmenlik, -ği [ele-ş-tir-men-lik] *is.* Eleştirmenin işi; eleştiricilik; tenkitçilik; münekkitlik.

eletmek, [ēl / él > él-et-mek ايلتمك] *{eT} {eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* İletmek; taşımak; götürmek. [ETY]

eletmiş, [él *(kabile)* + et-miş] *{eT} sf.* Kabileleri örgütlemiş. [ETY]

elevator, [Fr. élévator] *is.* İçine konulan tahıllar karıştırılmak suretiyle devamlı havalandırılan büyük tahıl siloları.

elevatör, [Fr. élévateur] *is.* **1.** Kaldırıcı. **2.** *dnz.* Gemileri mekanik usullerle kaldıran aygıt. **3.** Kuyu açma işlerinde boruları uçlarından yakalayarak çekmeye yarar kelepçeli başlık. **4.** Otomobillerde yakıt deposundan gelen yakıtı karbüratöre ulaştırmak üzere hazır bulunduran küçük hazne; besleme haznesi. **5.** Saman yığınlarını yukarı taşımaya yarar hareketli bant.

elevay, [el+ ay+vay ? / Ar. el-aḥmaḳ] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Başıboş. **3.** Ahmak.

elevcik, -ği [el / öl +ev-cik] *{ağız} is.* **1.** Bağlarda yağmurdan korunmak için toprak harçla yapılan küçük kulübe; tek katlı ev. **2.** Çalı çırpıdan yapılan bekçi kulübesi.

elevetsiz, [elevet-siz?] *{ağız} sf.* Sözünü bilmez; huysuz. [DS]

elez, -zzi [Ar. lezzet > eleẓẓ الذ] *{OsT} sf.* Daha lezzetli; çok lezzetli. 🗗 **elezz-i et'ime,** *{OsT} Yemeklerin en lezzetlisi.*

elezelenmek, [eneze-le-n-mek [Tietze]] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Zayıflamak. **2.** Kaytarmak.

elezimek, [eneze > elez-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Heyecanlanmak; korkmak. [DS]

elezer, [el *(yabancı)* + ez-er] *sf.* Sadist.

elezerlik, -ği el *(yabancı)* + ez-er-lik] *is.* Sadist olma durumu.

elf, [Ar. elf الف] *{OsT} sf.* **1.** Bin. **2.** Çok büyük miktar. 🗗 **elf-i evvel,** *{OsT} Hicretten sonraki ilk bin yıl.*‖ **elf-i sanî,** *{OsT} Hicretten sonraki ikinci bin yıl.*

elfaf, [Ar. liff *(kalabalık)* > elfāf الفاف] *(elfa:f) {OsT} is.* Dalları birbirine girmiş ağaçlar; birbirine dolaşık fidanlar.

elfaz, [Ar. lafẓ *(söz)* > elfāẓ الفاظ] *(elfa:z) {OsT} is.* Sözler; kelimeler. 🗗 **elfāz-ı müştereke,** *{OsT} dbl. 1. Birden çok anlamı olan kelimeler. 2. Birden çok dilde kullanılan kelimeler; ortak kelimeler.*‖ **elfāz-ı müterādife,** *{OsT} dbl. Eş anlamlı kelimeler.*

elfene, [Far. ḥarīf-āne *(esnafça)*] *{ağız} is.* Masrafları birleştirerek yapılan kır ziyafeti. [DS]

elfeden, [Yun. erpedóni] *{ağız} is.* Sicim; kalın ip. [DS]

elfeten, [eflatun] *{ağız} is.* Eflatun; eflatun rengi. [DS]

elfide, [? elfide] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Başıboş. [DS]

elfirak, [Ar. el-firāḳ الفراق] *(elfira:k) {OsT} ünl.* "Elvedâ" anlamında ayrılık sözü.

elfiye[1], [Ar. elf *(bin)* > elfiyye الفيه] *{OsT} is. ed.* Bin beyitlik manzume.

elfiye[2], [Ar. elifî => elifiye] *{ağız} is.* Eskiden yüksek tabakadan olanların giydiği dizden yukarısı geniş pantolon; elifî şalvar.

elg, [elg / elig] *{eT} is.* Elli; 50. [ETY]

elgadim, [Ar. el-ḳadīm] *{ağız} zf.* Her zaman; öteden beri. [DS]

elganem, [Ar. el-ġanem *(koyun)*] *{ağız} sf.* **1.** Olur olmaz her şeye karışmayan; elinden bir kötülük gelmeyen. **2.** Uysal; uslu. **3.** Beceriksiz; tembel. [DS]

elganim, [Ar. el-ġanem] *{ağız} is.* → elganem. [DS]

elgar, [*eT.* ılgar] *{ağız} is.* **1.** İvme. **2.** Koşma. [DS]

-elge, [-al-ga / -elge] *yap. e.* → -alga.

elgek, [élgē-mek > élgek] *{eT} is.* Elek.

elgelmek, [élgē-mek > élge-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Elenmek. [DLT]

elgemek, [él-gē-mek] *(elge:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Elemek; elekten geçirmek [Gabain] [DLT] **2.** Bir şeyin arasına bir şey sokmak; sıkıştırmak. [EUTS]

elgenmek, [élge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendisi için elemek. [DLT]

elgeşmek, [élge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Elemekte yardım ve yarış etmek; birlikte elemek. [DLT]

elgetmek, [élge-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eletmek. [DLT]

elgin[1], [*eT.* yelgin [Clauson] > elgin الكن / الكين] *sf.* **1.** Evinden, yurdundan uzak düşmüş, gurbette yaşayan. **2.** Yabancı; garip. **3.** *{eT}* Yolcu; misafir. [ETY] **4.** *{eAT}* Âciz; miskin; sefil. 🗗 **elgin elgin,** *{eAT} Miskin miskin.*

elgin[2], [el-gın] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

elgincilik, -ği [İng. Lord Elgin *(19. yy.da İngiltere'nin İstanbul elçisi iken Atina Parthenon'unun kabartmalarını British Museum'a kaçıran)* > elginci-lik] *is.* Sanat eseri kaçakçılığı yapma işi.

elgirim, [el+gir-im] *{ağız} is.* **1.** Vasilik; velayet. **2.** Vasi. [DS]

elgit, [? elgit / elkit / elküt] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz; tembel. **2.** Kimsesiz; garip. [DS]

elguvan, [Far. erġavān] *{ağız} is.* Erguvan. [DS]

elhab[1], [Ar. el-hāb الهاب] *(elha:b) {OsT} is.* İki tepe ya da kayalık yer arasındaki geçitler; boğazlar.

elhab[2], [Ar. ḥabt *(sessizlik sevgisi)* > el-ḥabt الحب] *{OsT} is.* En uzun süre susabilenin kazandığı bir çocuk oyunu. 🗗 **elhabı bozmak,** *{OsT} Sessizliği bozmak; susmamak.*

elhac, [Ar. ḥācc *(kutsal ziyaret)* > el-ḥācc الحاج] *(el-ha:c) {OsT} is.* Kâbe'yi yolunca göre ziyaret etmiş kimse; hacı.

elhak, -kkı [Ar. el-ḥaḳḳ الحاق] *{OsT} zf.* Gerçekten; doğrusu.

elhâl, -li [Ar. el-ḥāl الحال] *(elha:l) {OsT} zf.* Şimdi; şimdiki durumda; henüz; hâlâ.

elhamdülillah, [Ar. el-ḥamdü li'llāh الحمدلله] *(elhamdülillâ:h) {OsT} ünl.* Allah'a hamt olsun; Allah'a şükür.

elhamır, [Ar. el-ḥamr الخمر] *{OsT} {ağız} is.* Ekşimiş hamur; mayalı hamur.

elhan, [Ar. laḥn *(nağme)* > elḥān الحان] *(elha:n) {OsT} is.* Nağmeler; ezgiler. 🗗 **elhān-ı sürür,** *{OsT} Sevinç nağmeleri.*|| **elhān-ı tuyür,** *{OsT} Kuş cıvıltıları.*

elhan, [el + Far. ḫʷān *(sofra)*] *{ağız} sf.* Obur. [DS]

elhasıl, [Ar. el-ḥāṣıl الحاصل] *(elha:sıl) {OsT} zf.* **1.** Sonuç olarak. **2.** Kısacası. **3.** Sözün kısası.

elhaz, [Ar. laḥẓ > elḥāẓ الحاظ] *(elha:z) {OsT} is.* Göz ucu ile bakışlar. 🗗 **elhāz-ı dil-firî-āne,** *{OsT} Gönül aldatıcasına yan bakışlar.*

elhazer, [Ar. el-ḥaẓer الحذر] *{OsT} ünl.* Sakın ha! 🗗 **El-hazerü mine's-sārikîn.** *Hırsızlardan sakınınız.*

elheva, [Ar. el-hevā الهوا] *(elheva:) {OsT} is. gök b.* Herkül takım yıldızının altında zincir biçiminde sıralanmış yıldız kümesi.

elhükmülillahi, [Ar. el-ḥükmü li-llāhi الحكم لله] *(elhükmü lillâ:hi) {OsT} ünl.* Bu konuda yargı Allah'a aittir; hükmünü Allah versin..

-eli[1], [-alı / -eli / -y-alı, -y-eli] *yap. e.* → -alı. *{eAT} (aynı).*

-eli[2], [-eli] *{ağız} yap e.* Soy sop, aile anlamı katan yapım eki; -gil. [DS] *dayımeli (dayımgil)*

elibba, [Ar. lebīb > elibbā البا] *(elibba:) {OsT} is.* Akıllı ve olgun kişiler.

elice, [el-ce / eli-ce / elli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kazan. [DS]

elicek[1], **-ği** [el-cek / ele-cek / eli-cek] *{ağız} is.* **1.** İplik bükülen çıkrığın el ile tutulan yeri. **2.** El değirmenini çevirmek için el ile tutulan yer. **3.** Boyunduruğun ileri gitmesini engellemek için takılan ağaç. **4.** Yayık tokmağı. **5.** Bulgur çekme taşlarının arasına konulan delikli ağaç parçaları. **6.** Çıkrık. [DS]

elicek[2], **-ği** [eli-cek] *{ağız} is.* Ele avuca sığmaz küçük çocuk.

eliçin, [el+için ?] *{ağız} is.* Köy halkının iş ortaklığı; karşılıklı yardım; imece. [DS]

elif[1], [Ar. elif ا] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin ilk harfi. **2.** Ebcet hesabında *bir*'e denk gelen harf. **3.** İlk; başlangıç. **4.** *tasvf.* Allah'ın mutlak varlığının işareti. **5.** Evlenmemiş kimse; mücerret; boydak. 🗗 **elif bilmez,** *Okuması yazması yok.*|| **elif çekmek,** *1. Okurken elif harfini uzun söylemek. 2. Yazarken elin tek hareketi ile elifi yazıp tamamlamak.*|| **elif gibi,** *1. Dimdik; dosdoğru. 2. İnce uzun boylu.*|| **elifi elifine,** *Tastamam; noksansız; tamamı tamamına; noktası noktasına.*|| **Elifi görse mertek sanmak,** *1. Cahillik, bilgisizlik. 2. Bilgisiz olmasına rağmen bilgiçlik taslamak.*|| **elif-i iklîm,** *{OsT} Yedi iklimin ilki; ekvator iklimi.*|| **elif-i kâfiyān,** *{OsT} Kûfi yazısı ile yazılan elif.*|| **elif-i maksüre,** *{OsT} Bazı Arapça kelimelerin sonunda bulunan ve* ya *harfi ile gösterilen elif.*|| **elif-i memdüde,** *{OsT} Uzun okunan elif.*|| **elifine kadar,** *Son sınırına kadar.*|| **elifini bilmemek,** *Bir konunun en temel bilgisinden bile yoksun olmak.*|| **eliften ye'ye kadar,** *Baştan sona kadar; a'dan z'ye.*|| **elif yazma,** *İki kaşın arasına Allah kelimesinin ilk harfi olan elif'i sembol olarak yazma.*

elif[2], [Ar. ülfet > elīf اليف] *(eli:f) {OsT} sf.* **1.** Alışılan şey. **2.** Alışmış; alışık. **3.** Tanıdık; bildik; aşina.

elifba, [Ar. elif + bā / elif+be الفبا / الفبه] *(elifba:) {OsT} is.* **1.** Arap alfabesi. **2.** Arap yazısını kullanmaya başladıktan sonraki otuz üç harflik Türk alfabesi. **3.** Arap harflerinin okunuşunu, seslerini öğreten ders, kitap. **4.** *mecaz.* Bir işin başlangıcı. **5.** Bir örgü motifi.

elifî, [Ar. elifî اليفى] *(elifî:) {OsT} sf.* **1.** Elif biçiminde olan; dimdik. **2.** Düz geniş çizgelerle süslenmiş kumaş. 🗗 **elifî şalvar,** *{OsT} tar. Kesimi pantolona benzer bir tür şalvar.*|| **elifî nemed,** *{OsT} tasvf. Mevlevi dervişlerin kullandığı bir tür keçe kemer.*|| **elifî taç,** *{OsT} tasvf. Bektaşi dervişlerinin giydiği dört dilimli ve uzun bir tür külah.*

eliflemek, [elif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Düzeltmek; doğrultmak. **2.** Düzgünce uzatmak.

elifli, [elif-li] *sf.* Üzerinde elif işareti bulunan. 🗗 **elifli kiraz,** *Üzerinde koyu kırmızı bir çizgi bulunan bir tür kiraz.*

elig, [ellig / elig] *{eT} is.* **1.** El. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] [İKPÖy.] **2.** Elli; 50. [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin]

eligçe, [elig-çe] *{eT} sf.* Elli kadar; elli civarında. [ETY]

eligçi, [el-ig-çī] *(eligçi:) {eT} is.* Aracı; elçi. 🗗 **eligçi er,** *{eT} Memur.* [EUTS]

eliglig, [el-ig-lig] *{eT} sf.* (Belirtilen biçimde) eli olan; ... elli. [DLT]

eliglik, [el-ig-lik] *{eT} is.* Eldiven; ellik. [DLT]

eliğ, [el+iğ(i)] *{ağız} is.* Yün eğirmeye yarayan el aracı; kirmen; iğ.

-elik, [-alık / -elik] *{eAT} çek. e.* → -alık.

elik[1]**, -ği** [elik] *{eT} is.* **1.** Geyik. [ETY] [Yüknekî] **2.** Evcil olmayan; yabani. [ETY] **3.** Yabani keçi; dağ keçisi. *{ağız} (aynı)* [Gabain] 🗗 **elik yolağı,** *{ağız} Keçi yolu; patika.*|| **elik yoncası,** *{ağız} Ormanlarda yetişen bir tür yonca.*

elik[2]**, -ği** [*eT.* elig > elik] *{ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

elikçi, [elik-çi] *{ağız} sf.* Beşik sallayan. [DS]

elikdürmek, [el-ik-dür-mek / alıp getürmek [Tietze]] الكدرمك] *{eAT}* **1.** Eline almak. **2.** Mülkiyetine geçirmek. **3.** Elde etmek; ele geçirmek

eliklemek[1]**,** [elüg-lē-mek / elik-lē-mek] *{eT} gçl. f.* Alay etmek; eğlenmek. [DLT]

eliklemek[2]**,** [*eT.* elig *(el)* > elig-le-mek > elik-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Anasız babasız çocuğu evlat edinmek. **2.** Yetiştirmek; büyütmek. **3.** Beslemek. **4.** *gçsz. f.* (Ana karnındaki yavru için) büyümek.

elikli, [elik-li / eliy-li] *{ağız} sf.* Besili. [DS]

elikmek[1]**,** [el *(yabancı)* > el-ik-mek الكمك] *gçl. f. [-(ğ)ir] {ağız}* **1.** Yabancı saymak; yabancı gözü ile bakmak. **2.** *dönşl. f. {eAT} {ağız}* Utanmak; sıkılmak. **3.** *{eAT} {ağız}* Çekinmek. **4.** *{eAT}* Bunalmak; bizar olmak. **5.** *{ağız}* Bir yere gitmekten veya bir iş yapmaktan üşenmek. [DS]

elikmek,[2] [el-ik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İrileşmek; büyümek. [DS]

elikoynunda, [el-i+koynu-n-da] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) utangaç; sıkılgan. **2.** Düşünceli; dalgın. [DS]

elil, [Ar. ʿalīl] *{ağız} sf.* Kör. [DS]

-elim, [-alım / -elim] *çek. e.* → -alım. *{eT} (aynı)*

elim[1]**,** [Ar. elem *(üzüntü)* > elīm / elīme اليم / اليمه] *(eli:m) {OsT} sf.* **1.** Çok acıklı; çok üzücü. **2.** Ağrı ve acı veren.

elim[2]**,** [Ar. ʿilm => ilim > élim] *{ağız} is.* Bilim.

elimbaş, [el-im+baş] *{ağız}* **1.** Teslim olma; baş eğme. **2.** (Çocuk oyunlarında) özür dileyerek kısa bir süre oyun dışı kalma ve bunu bildirme sözü. [DS]

elimine, [Lat. ēliminâre *(eşik dışında)* > Fr. éliminer] *sf.* Ayrılmış, elenmiş; çıkarılmış. 🗗 **elimine etmek,** *1. Bir kimseyi bir topluluktan veya bir şeyi bütünden ayırıp çıkarmak; listeden çıkarmak. 2. Sıradan çıkarmak; bertaraf etmek; elemek.*

elincek, [yel-in-cek ? elincek ?] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

elinden, [el-i-n--den] *zf.* Yüzünden; sebebiyle.

elindelik, [el-i-(n)de-lik] *is. fel.* Kişinin davranışlarını ve eylemlerini kendi arzusu ile gerçekleştirebilir olma durumu; seçme yetisi; irade-i cüz'iye; özgürlük.

elindesizlik, -ği [el-i-(n)de-siz-lik] *is. fel.* Ahlakî gerekircilik; kadercilik.

elinin körü, [ölü-n-ün + Far. ġūr + T. -ü / Ar. ehl *(yakın)* + Far. ġūr *(mezar)* => ehl-in gür-ü *(yakınlarından bir ölünün mezarı)*] *ünl.* **1.** (Asıl anlamı) *"Senin ölünün mezarına ... yaparım."* anlamına gelen bir sövgü sözü. **2.** Bıktırıcı sorularla bunaltan birine, artık bu tür soruları sormaktan vazgeçmesini ikaz etmek için söylenen söz.

elinkörü, [eli-n+kör-ü] *{ağız} is.* Büyük ocaklarda kullanılan bir tür sacayağı. [DS]

elinle, [el-i-n + ile] *{eAT} zf.* Eliyle.

elinsaf, [Ar. el-insāf الانصاف] *(e'linsa:f) {OsT} ünl.* İnsaf edin; adil davranın; biraz olsun acıyın.

elips, [Yun. elleipsis *(yokluk)* > Fr. ellipse] *is. mat.* İki bakışım ekseni olan, odak noktalarından uzaklıkları toplamı değişmeyen noktaların geometrik yerini gösteren kapalı düzlem eğri.

elipsoidal, -li [Fr. ellipsoïdal] *sf. mat.* **1.** Elipsoitle ilgili. **2.** Elipsoide benzeyen,

elipsoit, -di [Fr. ellipsoïde] *sf.* **1.** Elipse benzer. **2.** *is. mat.* Sabit uzunluktaki ekseni etrafında dönen, öbür ekseni de dönme düzlemine göre dik bir düzlem içinde çizili aynı merkezli başka bir elipsin yarıçapının bütün değerlerini alabilen değişken bir elipsin meydana getirdiği ikinci dereceden kapalı yüzey.

eliptik, -ği [Fr. elliptique] *sf.* **1.** Elips ile ilgili. **2.** Elips biçiminde. 🗗 **eliptik geometri,** *Bir noktadan başka bir noktaya doğru çizilemediği, bir üçgenin iç açıları toplamının 180°'den büyük olduğu, Öklit'çi olmayan geometri.*

elit, [Fr. élite] *sf.* Seçkin ve temiz bir soydan gelen, üstün özellikleri nedeniyle benzerlerinden öne geçmiş olan; seçkin; mümtaz.

elitmek, [il / él *(ön; önce)* > élet-mek / élit-mak / éltmek] *{eT} gçl. f.* **1.** İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Götürmek; iletmek; sevk etmek. [İKPÖy.] [EUTS] **3.** Getirmek. [EUTS]

elitra, [Yun. elytron *(kın)* > Fr. élytre] *is. zool.* Kın kanatlı böceklerde kıvrılan arka kanada kılıf görevi gören sertleşmiş ön kanat.

eliy, -yyi [Ar. eliyy الى] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok yemin eden.

eliyazubillah, [Ar. el-iyāẕu bi-llāh العياذ بالله] *(eliya:zübillâ:h) {OsT} ünl.* Allah'a sığınırım; Allah göstermesin!

eliz, [Far. elīz اليز] *(eli:z) {OsT} is.* **1.** Tekme; çifte. **2.** Sıçrama.

eliza, [İng. **e**nzyme **l**inked **i**mmuno-**s**orbent **a**ssay > elisa] *is. kısalt.* Enzimden kaynaklanan bağışıklık yıkıcı etkenlerin araştırılması. 🗗 **eliza testi,** *tıp. AİDS virüsünün bulunup bulunmadığını tespit etmekte kullanılan bir tarama yöntemi.*

elkab, [Ar. lāḳāb > elḳāb القاب] *(elka·b) {OsT} is.* Lakaplar; unvanlar. 🗗 **elkab-ı resmiye,** *{OsT} tar. Hükümdarlardan itibaren bütün resmî görevlilerin yazışma ve görüşmelerde rütbe ve derecelerine göre kullandıkları unvanlar.*

Elkasait, [Kurucusu Elkasai > elkasait] *is.* Ruh göçüne inanan ve Yahudiliğe uymayı zorunlu sayan, ikinci ve üçüncü asırda Ölü Deniz çevresinde yaşayan bir Yahudi-Hıristiyan topluluğu; Sampseen.

elken, [Ar. elken الكن] *{OsT} sf.* Konuşmasında tutukluk, kekemelik olan; kekeme.

elket, [Yun. elekháti] *{ağız} is.* → eleget. [DS]

elkına, [el+kına / el+kına-s-ı] *{ağız} is.* Kına gecesi. [DS]

elkıssa, [Ar. el-ḳıṣṣa القصه] *{OsT} zf.* Uzun sözün kısası; kısaca; kısa olarak.

elkin[1], [yel-gin > el-kin الكين] *{eT} sf.* **1.** Koşan; yelici. **2.** Konuk; misafir; yolcu; seyyah. [DLT] **3.** *{eAT}* Garip; âciz; miskin; sefil. **4.** *{ağız}* Arsız; yaramaz; şımarık. [DS]

elkin[2], [elk-in ?] *{ağız} is.* Allah'a yalvarış. [DS]

elkit, [el+küt / elkit / elgit ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** Beceriksiz. **3.** Elindekileri kaybettiği için iş yapamaz hâle gelen. **4.** Kıskanç. **5.** Kendisinden hiçbir şey alınamayan; cimri. 🗗 **elki etmek,** *{ağız} 1. Bekletmek. 2. Savsaklamak. 3. İşten alıkoymak.*

elkoca, [el+koca / elhoca ?] *{ağız} is.* Çulluk. [DS]

ellak, -ğı [Ar. ʿallāk => ellak] *{ağız} sf.* Geveze; laf ebesi. [DS]

elleg, [el-lig / el-leg] *{eT} is.* Devlet başkanı; kral; hünkâr. [İKPÖy.]

elleham, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem.

ellefçi, [Ar. ʿallāf *(zahireci)* => ellef-çi] *{ağız} is.* Buğday, arpa vb. tahılları kalburdan geçirerek temizleyen. [DS]

ellehem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir* الله اعلم] *{ağız} ünl.* **1.** Doğrusunu Allah bilir; Allah daha iyisini bilir. **2.** Herhâlde. [DS]

ellehgarik, [Allah+gayri ?] *(ellehga:rik) {ağız} ünl.* Vah vah; yazık oldu!

ellek,[2] **-ği** [el-le-mek > el-le-k] *{ağız} sf.* Ellenmiş; elle dokunulmuş; çok el değmiş. 🗗 **ellek büllek,** *{ağız} Karmakarışık; allak bullak.* [DS]

ellek[1]**, -ği** [el-le-mek > el-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) her şeye el süren; çok yaramaz. **2.** Becerikli; eli çabuk. **3.** Zeki; akıllı; anlayışlı.

ellek[3]**, -ği** [Ar. ʿallāk => ellak] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; laf ebesi; boşboğaz. **2.** İki yüzlü; yalancı; dönek. **3.** (Kadın için) oynak; cilveli; fahişe. [DS]

ellelem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem. [DS]

ellem, [Ar. Allāhü aʿlem *(Allah daha bilicidir)* الله اعلم] *{ağız} ünl.* → ellehem. [DS]

elleme, [el-le-me] *is.* **1.** El ile dokunma; ellemek eylemi. **2.** *{ağız}* Taze incir. [DS] **3.** *{ağız}* Kestane. [DS] **4.** *{ağız}* Kuru incirin ikinci kalitesi. [DS] **5.** *{ağız}* Tek elle atılabilen büyük taş. [DS] **6.** *{ağız}* Atın ön ayaklarını birbirine çarparak gitmesi. **7.** Atın dört nala gitmesi. **8.** *{ağız} sf.* Elle tek tek incelenerek seçilmiş, ayrılmış olan; elden geçirilmiş; iyi. [DS] **9.** *{ağız}* İki yüzlü; dönek. [DS]

ellemek[1], [el-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** El ile dokunmak; eli ile yoklamak. **2.** Üzerinde çalışmak. **3.** *{ağız}* Yapmak; etmek. [DS] **4.** Bir yerin veya şeyin düzenini karıştırmak; alt üst etmek; bozmak. **5.** İş yapan birine müdahale etmek; karışmak. **6.** (Kadın, kıza) elle sarkıntılık etmek; zorla cinsel ilişkide bulunmak. **7.** *{ağız}* (Dam için) aktarmak. [DS] 🗗 **ellemek küllemek,** *1. Elinde evirip çevirmek. 2. Harcamak; bitirmek; tüketmek. 3. Kaşla göz arasında olumsuz anlamda kullanmak; zarara sokmak.*

ellemek[2], [ēl-le-mek / él-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Devlet sahibi, yurt sahibi kılmak. [ETY]

ellenme, [el-le-n-me] *is.* **1.** El ile dokunulma; ellenmek eylemi. **2.** Ayıklanma.

ellenmek, [el-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** El ile dokunulmak; yoklanmak. **2.** Karıştırılmak; bozulmak. **3.** (Kadın, kız için) kendisi ile cinsel ilişkide bulunulmak. 🗗 **ellenmiş dillenmiş,** *1. Kullanılmış, elden geçirilmiş. 2. (Kadın, kız için) iffetsizliği herkesçe bilinen.*

ellenmiş, [elle-n-mek > elle-n-miş] *sf.* **1.** El ile dokunulmuş. **2.** Kullanılmış; müstamel. **3.** *gnşl.* (Kız için) bakire olmayan.

elleş, [el-le-ş-mek > el-le-ş] *{ağız} is.* **1.** Komşuların birbirine tarla çalışmalarında yardımı; imece. **2.** Komşusuna zarar veren çocuk. [DS]

elleşme[1], [el-le-ş-me] *is.* **1.** Birbirinin elini tutma; elleşmek eylemi. **2.** *{ağız}* Tokalaşma. [DS] **3.** *{ağız}* El şakası. [DS]

elleşme[2], [el-le-ş-me] *{ağız} is.* Dava. [DS]

elleşmek[1], [el-le-ş-mek اللشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Birbirinin elini tutmak. **2.** Elle itişerek şakalaşmak. **3.** Alış veriş sırasında el tutuşarak pazarlık etmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Hayırlaşmak için el sıkışarak sallamak. **5.** El sıkarak selamlaşmak; el sıkışmak; tokalaşmak. **6.** *{ağız}* Ağır bir şeyi kaldırmak için birden çok kişi el ele tutuşmak. **7.** *{ağız}* Birbirine yadımda bulunmak; yardımlaşmak. [DS] **8.** Birbirinin elini sıkarak güç denemesi yapmak. **9.** *{eAT} {OsT}* Kavgaya tutuşmak; savaşa girişmek. **10.** *{ağız}* (Eşler

için) cinsel istek uyandırmak üzere birbirini karşılıklı olarak okşamak. **11.** *{ağız}* Çocuk oyunlarında eş seçmek. [DS]

elleşmek[2], [il-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İlişmek; dokunmak. **2.** Uğraşmak; didinmek. [DS]

elli[1], [*eT.* elig / ellig / ilig > elli] *is.* **1.** Kırk dokuzdan sonra ve elli birden önce gelen sayı. **2.** Beş kere on eden sayının adı. **3.** Bu sayıyı gösteren rakam; 50, L. ◻ **elli altı,** *1. Yemiş iskelesinde belediye hizmetlerini gören yeniçeriler. 2. argo. Toka; şamar.*‖ **elli başı,** *1. {eAT} Elli kişilik askerî birliğin komutanı. 2. {ağız} Oyun grubunun başkanı.*‖ **elli sekiz,** *argo. Homoseksüel erkek; ibne. (Arap harfleri ile yazılarak üzerine düz bir çizgi çekilen 58 rakamı cinsel ilişki pozisyonu almış edilgin eşcinsel erkeğe benzetildiğinden.)*

elli[2], [el-li] *sf.* **1.** Eli olan; el sahibi. **2.** Eli belirtilen nitelikte olan. **3.** *{ağız} mecaz.* Sözü geçer; saygın. **4.** *{ağız}* Bir işte ilgisi olan; ilgilenen. [DS] **5.** *{ağız}* (Hayvan için) insandan kaçmayan; insana alışkın. [DS] **6.** *{ağız} is.* Ekmeği tandırda pişirmekte kullanılan araç; pişirgeç. [DS] ◻ **elli ayaklı,** *{ağız} 1. Eli ayağı tutan. 2. Çalışkan ve becerikli.* [DS]‖ **elli gollu** (kollu), *{ağız} Güçlü kuvvetli.* [DS]‖ **elli olmak,** *{ağız} 1. Anlaşmalı olmak. 2. Başkasının olmak.* [DS]

ellice, [elli-ce] *{ağız} is.* **1.** Yağ tavası. **2.** Kulplu küçük tencere. **3.** Küçük sepet. [DS]

ellici, [elli-ci] *is.* Ürünün yarısına tarlada çalışan işçi; yarıcı.

ellig, [ēl-lig / él-lig] *(é:llig) {eT} sf.* **1.** Devleti olan; devlet sahibi; yurt sahibi. devletli. [Tekin] [ETY] **2.** Devlet başkanı; kral; hünkâr. [İKPÖy.]

ellik[1], **-ği** [el-lik الك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Eldiven. **2.** Ekin biçerken giyilen bir tahtadan yapılma bir tür eldiven. **3.** Yelken dikerken kullanılan madenî bir yüksüğü bulunan meşin eldiven. **4.** İp kesmesin diye yemenicilerin parmaklarına geçirdikleri meşin parmaklık. **5.** Parmak ucu. [DS] ◻ **ellik çorabı,** *{ağız} Eldiven.* [DS]

ellik[2], **-ği** [el-lik] *{ağız} is.* **1.** Herhangi bir el aletinin elle tutulacak yeri; tutamak; elcek. **2.** Elma, armut gibi meyveleri toplamakta kullanılan araç. **3.** Oğın ağzına biçilecek ekinleri getiren araç. **4.** Biçilmiş ekin demeti; deste. [DS] ◻ **ellik altı,** *{ağız} Ekin biçerken bir elin aldığı kadar toplanan sap.* [DS]

ellik[3], **-ği** [él-lik] *sf.* **1.** El ile ilgili; yabancılara ilişkin; başkaları için yapılan. **2.** Genel. **3.** *{ağız}* Yabancı. [DS] **4.** *{ağız} is.* Tercüman. [DS] ◻ **ellik günlük,** *{ağız} Düğün, bayram vb. gibi toplanılan yerlerde giyilmek üzere yapılmış elbise; yabanlık; adamlık.* [DS]‖ **ellik süllük etmek,** *{ağız} Boşuna harcamak; ziyan etmek.* [DS]

ellik[4], **-ği** [*eT.* éllig] *{eAT} is.* **1.** Halk; insanlar; topluluk; kalabalık *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Ev halkı. [DS] ◻ **elliği kıt,** *{ağız} Görgüsüz.* [DS]‖ **ellik billik** (birlik), *{ağız} Hep birlikte.* [DS]

ellik[5], **-ği** [él-lik الليك] *is.* **1.** *{OsT}* Hüküm sürme; beylik. **2.** *{ağız}* Hükümet konağı; devlet dairesi. [DS]

ellik[6], **-ği** [él-lik] *{ağız} sf.* **1.** Aynı memleketten olan; hemşehri. **2.** Aynı yerde oturan. [DS]

ellik[7], **-ği** [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* Kaydırak oyununda atılan büyük taş. [DS]

ellikçi, [ellik-çi] *{ağız} sf.* Söz götürüp getiren; kovucu. [DS]

ellikleme, [ellik-le-me] *{ağız} is.* **1.** Ekin biçerken elin tutabildiği kadar ekini avcu içine alma. **2.** Ekin destesi. [DS]

ellikleşme, [ellik-le-ş-me] *{ağız} is.* Ekin biçen ırgatların bir sıraya geçerek aynı yöne doğru orak sallamaları. [DS]

elliksiz, [*eT.* éllig > ellik-siz] *{ağız} sf.* **1.** Issız; tenha. **2.** (Kişi için) başkaları ile konuşup görüşme gereği duymayan. [DS]

ellilik, -ği [elli-lik] *sf.* **1.** Yaşı elliye yakın olan; elli yaşlarında. **2.** Elli lira değerinde olan para. ◻ **ellilik medrese,** *Gündelik ücreti elli akçe olan müderrislerin görev yaptığı medrese.*

ellinci, [elli-n-ci] *sf.* Sırası ve yeri elli sayısı ile belirlenen.

ellişer, [elli-ş-er] *sf.* **1.** Paylaştırmada her birine elli adet düşen. **2.** Her biri elli adetlik kümeler bâlinde olan. ◻ **ellişer ellişer,** *Elli birimden meydana gelmiş öbekler hâlinde.*

ellü, [el-lü / el-li] *{eAT} sf.* Eli olan; elli. ◻ **ellü elinde,** *{eAT} Kendi elinde; öz elinde.*

elma[1], [*eT.* al-ım-la [Brockelmann] > almıla > alma > elmā الما] *is.* **1.** *bot.* Gülgillerden, pembe veya beyaz çiçekli, oval ve kenarı dişli yapraklı, kumlu ve killi alanlarda yetişen pek çok çeşidi bulunan bir meyve ağacı, *(Pirus malus).* **2.** Bu bitkinin parlak kabuklu, sert ve sulu, tadı tatlıdan mayhoşa kadar değişen, gevrek dokulu, hoş kokulu, küçük çekirdekli meyvesi. ◻ **elma aşı,** *{eAT} Elma ile yapılan bir yemek.*‖ **elma çalısı,** *{ağız} bot.* Ada çayı. [DS]‖ **elma çayı,** *Kristalleştirilmiş elma öz suyuna sıcak su eklemek suretiyle elde edilen bir tür sıcak içecek.*‖ **elma eşeği,** *{ağız} Yüksek dallardaki elmaları toplamakta kullanılan üç ayaklı merdiven.* [DS]‖ **elma gibi,** *(Yanak için) kırmızı.*‖ **elma kompostosu,** *mutf. Kabuğu soyulup dilimlenmiş elmayı şekerli suda kaynatmak suretiyle elde edilen soğuk içecek.*‖ **elma kürk,** *Tilki postunun yanak kısımlarından yapılmış kürk.*‖ **elma sirkesi,** *mutf. Elma suyundan üretilmiş, keskinliği az olan sirke.*‖ **elma suyu,** *mutf. Elmanın sıkılması ile elde edilen bir tür soğuk içecek.*‖ **elma şarabı,** *Elma şırasının maya-*

lanması ile elde edilen şarap.|| **elma şekeri,** *Boya katılmış elma pekmezine batırılarak dışı şekerlenmiş ve bir çubuğa takılı olarak satılan elma.*|| **elma şurubu,** *mutf. Elma suyunun kestirilmesi ile elde edilen şurup.*|| **elma yağı,** *ecz. Adaçayının (Salvia triloba) yaprak ve çiçeklerinden damıtmak suretiyle elde edilen ve halk hekimliğinde ter kesici, idrar artırıcı olarak kullanılan uçucu yağ.*

elma[1]**, -a'ı** [Ar. elmaʿ / elmaʿī المع / المعى] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok zeki ve anlayışlı.

elmabaş, [elma+baş] *is.* **1.** *zool.* Su otları ve yumuşakçalarla beslenen, kamışlar arasında yuvalanan, başı pas kızılı renkte bir av kuşu; tepeli dalgıç, *(Aythya ferina).* **2.** *{ağız}* Kırmızı başlı, büyük bir arı çeşidi; eşek arısı. [DS] 🗗 **elmabaş tüfeği,** *{ağız} Ağız tarafı geniş ve kabarık, çakmak tarafı dar olan av tüfeği.* [DS]

elmacık, -ğı [elma-cık] *sf.* **1.** Küçük elma. **2.** *is. anat.* Yüzde yanak ile göz arasında yer alan biraz çıkıntılı bölüm. **3.** *{ağız} zool.* Saka kuşu. [DS] 🗗 **elmacık kemiği,** *anat. Yüzde yanak ile göz çukuru arasında çıkıntı oluşturan kemik.*

elmacıksız, [elmacık-sız] *{ağız} sf.* (At için) elmacık kemiklerinden biri ya da ikisi de olmayan. [DS]

elmadanlık, -ğı [elma + Far. -dān + T. -lık *(elma konacak yer)*] *{ağız} is.* Odaların köşelerine alçıdan yapılan küçük raf. [DS]

elmah, [Ar. elmaḥ / elmaḥī المح / المحى] *{OsT} sf.* (Kişi için) her gördüğü şeyi araştırmaya ve incelemeye merak duyan.

elmalık, -ğı [elma-lık] *is.* **1.** Elma bahçesi. **2.** Elma konulan ve saklanan yer. **3.** *{ağız}* Odalarda duvara boydan boya yapılan ve üzerine sahan, bardak vb. konulan raf. [DS] **4.** *sf.* (Yer için) elma yetiştirmeye uygun veya bu iş için ayrılmış. 🗗 **elmalık başı,** *{ağız} Ocağın üst tarafında kandil, kibrit vb. gibi araçları koymak için yapılmış çıkıntı.* [DS]

elmas, [Yun. adámas > Ar. / Far. elmās الماس] *(elma:s) {OsT} is.* **1.** Çok sert fakat çabuk kırılır, renksiz ve saydam, billurlaşmış saf karbon. **2.** Mücevher olarak kullanılan saydam kıymetli taş. **3.** Cam kesmeye yarayan ucu elmaslı keski. **4.** *sf.* Elmasla süslenmiş; elmaslı. **5.** *mecaz.* Çok değerli, üstün nitelikli. **6.** *{ağız}* Pembe renk. [DS] **7.** *{ağız}* Eflatun rengi. [DS] **8.** *ünl.* (1. teklik kişi iyelik ekiyle) sevilen birine hitap sözü. 🗗 **elmas gibi,** *Çok temiz ve değerli.*|| **elmās-ı hāl-dār,** *{OsT} Lekeli elmas.*|| **elmās-nisār,** *{OsT} Elmas saçan.*|| **elmās-pāre,** *{OsT} 1. Elmas parçası. 2. Çok güzel.*|| **elmās-rîze,** *Elmas kırıntısı; elmas döküntüsü.*|| **elmās-sum,** *{OsT} Toynakları elmastan olan.*|| **elmas tozu,** *Elmas kırıntılarının ve bitkisel yağların karıştırılmasıyla elde edilen ve elmas ile çok sert maddelerin işlenmesinde kullanılan madde.*|| **elmas uçları,** *Roma anıt yapılarında, taç kapının taç kemer üstünü ve dış kenar korniş kabartılarını süsleyen motif.*

elmasiye, [Far. elmāsī *(parlak)* > Ar. elmāsiyye الماسيه] *(elma:siye) {OsT} is. mutf.* Meyve suyu ve nişasta karışımının dondurulması ile yapılan parlak ve saydam görünümlü bir çeşit pelte.

elmaslı, [elmas-lı] *sf.* **1.** Elması olan; üzerinde elmas bulunan. **2.** Elmasla süslenmiş olan. **3.** İçine elmas katılmış bulunan.

elmastıraş, [Far. elmas + tirāş *(yontma)* الماستراش] *is.* **1.** Camcı ve aynacıların cam kesmekte kullandıkları, bir ucunda elmas parça bulunan küçük keski. **2.** *sf.* (Cam kristali için) üzeri elmas gibi yontulmuş.

elmastıraşlı, [elmas+tıraş-lı] *sf.* **1.** Özel biçim verilerek yontulmuş. **2.** Ucu basık dikdörtgen piramit biçiminde olan.

elmastraşçı, [elmas+tıraş-çı] *is.* Ham elması işleyerek ona şekil veren kişi.

elmek[1]**,** [él-mek > il-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Asmak; yapışmak; batmak. **2.** İletmek. [EUTS] **3.** *gçsz. f.* Yaklaşmak. [EUTS]

elmek[2]**,** [el-mek] *{ağız} is.* **1.** Bir avcun alabileceği kadar; bir tutam. **2.** Bir avuç. [DS]

el-mek[3]**,** [Fr. **el**ektronik + Ar. **mek**tub] *is.* Genel ağ (internet) aracılığıyla yapılan yazılı iletişim; e-mail.

elmende, [Ar. ʿamel *(iş)*+mānde *(bırakılmış)*>ʿamelmānde] *{ağız.} sf.* Beceriksiz. [DS]

eloğlu, [el *(yabancı)* + oğlu] *is.* **1.** Yabancı; yabancılar; el. **2.** Damat. **3.** (Kadın için) kocası.

elöpen, [el+öp-en] *is.* Kertenkele.

elp, [alp] *{eT} is.* Alp. [EUTS]

elpeden, [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* **1.** Çul ya da çuval yapımında kullanılan kıl sicim. **2.** Yorgan ipliği.

elpelemek, [elpe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yün, pamuk vb. şeyleri kabartmak. [DS]

elpeten, [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* → elpeden.

elpik, -ğı [*eT.* yélpīk *(cin çarpmış)*] *{ağız} sf.* **1.** Aklına eseni yapan; zirzop. **2.** (Meyve, organ vb. için) çürümüş. **3.** Solgun; bayat. **4.** Taze; yumuşak; körpe. [DS]

elpime, [*eT.* opra-mak > epri-mek > elpi-me] *{ağız} is.* (Eşya için) yıpranma; eskime; çürüme. [DS]

elpimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek > elpi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) erimek; dağılmak; lime lime olmak. **2.** (Yünlü kumaş vb. için) güve yemesi sonucu delik deşik olmak. **3.** (Meyve için) çürümek. **4.** İyice olgunlaşmak. [DS]

elpinti, [*eT.* yélpī-n-mek > elpi-n-ti] *{ağız} is.* Un elendikten sonra eleğin üstünde kalan kısım. [DS]

elpmek, [*eT.* yélpī-mek *(savrulmak; rüzgârlanmak)* > elp-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Tahıl için) savurmak. [DS]

elpük, -ğü [*eT.* yélpī-k] *{ağız} sf.* Önemsiz; değersiz; dayanıksız. [DS] 🗗 **elpük selpük,** *{ağız} Öteberi; ufak tefek.* [DS]

elsen, [Ar. elsen السن] *{OsT} sf.* Düzgün ve açık konuşan; fasih lisanlı.

elsimek, [el-si-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Turşu için) bayatlayıp yenmez hâle gelmek. [DS]

elsine, [Ar. lisān > elsine السنه] *{OsT} is.* Diller; lisanlar. 🗗 **elsine-i garbiye,** *{OsT} Batı dilleri.*‖ **elsine-i selâse,** *{OsT} Türkçe, Arapça ve Farsça.*‖ **elsine-i şarkiye,** *{OsT} Doğu dilleri.*

elsinmek, [él-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yakınlık göstermek; yadırgamamak. [DS]

elsiremek, [él *(devlet)* > él-si-rē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Devletsiz kalmak; devletsiz olmak; bağımsızlığı yitirmek. [ETY]

elsiretmek, [él *(devlet)* > él-si-rē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Devletsiz bırakmak. [ETY] [Tekin]

elsiz, [él-siz] *{ağız} sf.* **1.** Yabancı. **2.** Herkesten ayrı iş gören. [DS]

elsün, [Ar. lisān > elsün السن] *{OsT} is.* Diller; lisanlar.

elşemek, [öleş-mek / ölşē-mek] *(elşe:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Açlıktan dolayı göz kararmak. [DLT]

elşetmek [ölşē-mek / ölşe-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Açlık yüzünden gözünü karartmak. [DLT]

eltaf[1], [Ar. lāṭif > elṭaf الطف] *{OsT} sf.* En güzel, en hoş olan; pek latif.

eltaf[2], [Ar. lūṭf> elṭāf الطاف] *(elta:f) {OsT} is.* İyi davranmalar; lütuflar; bağışlar.

elteber, [él *(kabile)* + teber] *{eT} is. sf.* **1.** Kabileleri düzene sokan; düzenleyen. **2.** *is.* Yüksek bir unvan; genel vali. [ETY] [Tekin]

elteberlig, [el-teber-lig] *{eT} sf.* Elteberle yönetilen. [Tekin]

eltemek, [él-te-mek / éle-t-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Alıp götürmek; [Tekin]

elteriş, [él *(devlet)* + ter-iş] *{eT} sf.* **1.** Ülkeyi derleyip toplayan; düzene sokan. [ETY] **2.** *is.* Hükümdarlık unvanı. [ETY]

elti, [él *(yabancı)* > él-ti] *is.* **1.** Kocaları kardeş olan kadınların birbirine göre durumları; kardeş karılarından birine göre öteki. **2.** *{ağız}* Görümce. [DS] **3.** *{ağız}* Erkeğin iki karısının herbirinin ötekine göre aldığı durum; kuma; ortalık. [DS]

eltilik, -ği [el-ti-lik] *is.* **1.** Elti olma durumu. **2.** Eltilerin birbirine karşı tutumu.

eltmek[1], [él-it-mek > él-t-mek / il-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İletmek; sevk etmek; götürmek; *{ağız} (ayrı).* [ETY] **2.** Tezlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY]

eltmek[2], [él-it-mek > él-t-mek / il-t-mek] *{eT} yard. f. [-ür]* Tezlik fiili yapan yardımcı fiil. [ETY]

eluf, [Ar. elūf الوف] *(elû:f) {OsT} sf.* Herkesle görüşüp konuşabilen; herkese yakınlık duyan; ülfeti çok olan.

eluh, [Ar. elūh الوه] *(elû:h) {OsT} is.* Ant; yemin.

elüg, [elū-g] *(elü:g) {eT} is.* Alay etme; maskaraya alma. [DLT]

elüglemek, [elüg-lē-mek / elik-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Alay etmek; eğlenmek. [DLT]

elük[1], [elūg] *is.* → elüg.

elük[2], **-gü** [Ar. elūk الوك] *(elü:k) is.* Büyük elçi; sefîr.

elüke, [Ar. elūke الوكه] *(elü:ke) is.* Elçinin götürdüğü güven mektubu.

-elüm, [-a-lum / -e-lüm / -y-a-lum / -y-e-lüm] *{eAT} çek e.* → -alum.

elvah, [Ar. levḥ > elvāḥ الواح] *(elva:h) {OsT} is.* **1.** Düz yüzeyler. **2.** Üzerine yazı yazılan ve resim yapılan levhalar; tablolar. 🗗 **elvah-ı kışr,** *bot. Soymuk demeti.*

elvan[1], [Ar. levn *(renk)* > elvān الوان] *(elva:n) {OsT}* **1.** Renkler. **2.** *tekst.* Kumaş veya iplikte bir rengin çeşitli tonları devam edecek şekilde boyama işi. **3.** *sf.* Çeşit çeşit renkte olan; rengârenk. 🗗 **elvan şekeri,** *Değişik renklerdeki şeker.*

elvan[2], [Far. pehlivān => pelvan / elvan] *{ağız} is.* **1.** Güreşçi. **2.** Çok güçlü kimse; pehlivan yapılı.

elveda, -a'ı [Ar. el-vedāʿ الوداع] *(elveda:) {OsT} ünl.* Bir daha karşılaşmamak üzere ayrılırken söylenen "Allah'a ısmarladık; Allah'a emanet olun." anlamında söylenen ayrılış selamı.

elverişli, [el+ver-mek > el+ver-iş-li] *sf.* **1.** Belirli bir çevreye, ortama veya eyleme uygun düşen; uygun; yerinde; münasip. **2.** Bir duruma veya bir işe en uygun olan.

elverişlilik, -ği [el+ver-iş-li-lik] *is.* Elverişli olma durumu; münasebet; uygunluk.

elverişsiz, [el+ver-iş-siz] *sf.* **1.** Uygun olmamak; münasebetsiz; uygunsuz. **2.** Yerinde olmayan.

elverişsizlik, -ği [el+ver-iş-siz-lik] *is.* Elverişli olmama, uygun düşmeme durumu; münasebetsizlik.

elverme, [el+ver-me] *is.* Yetme veya uygun gelme durumu; elvermek eylemi.

elvermek, [el+ver-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Yeterli gelmek; yetmek; kifayet etmek. **2.** Uygun düşmek; uygun gelmek; uymak. **3.** Başarmak. **4.** Olmak; meydana gelmek. 🗗 **elvere,** *{OsT} Olabilir ki; olur ki; belki; mümkün ki.*

elvida, -a'ı [Ar. el-vedāʿ الوداع] *(elveda:) {OsT} is.* → elveda.

elvirmek, [alvır-mak] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sıçramak; atılmak. [DLT]

elviye, [Ar. livā *(bayrak)* > elviye الويه] *{OsT} is.* **1.**

Bayraklar; sancaklar. **2.** Tanzimat'tan sonra vilayet ile kaza arasındaki yönetim birimleri. 🗗 **elviye-i müstakille,** *{OsT} tar. Doğrudan doğruya Dahiliye Nezaretine bağlı olan sancaklar.*|| **elviye-i mütemevvice,** *Dalgalanan bayraklar.*|| **elviye-i selâse,** *{OsT} tar. (Üç sancak) Kars, Ardahan ve Batum illerinin ortak adı.*‖ **elviye-i sultânî,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde kullanılan saltanat bayrakları.*

elyaf, [Ar. līf > elyāf الياف] *(elya:f) is.* **1.** *{OsT}* Hurma dalı veya buna benzer ağaçlardan çıkarılan ince iplikler. **2.** Kaslarda, sinirlerde ve bitkilerde dokuların önemli bir kısmını meydana getiren demet hâlindeki ince iplikçikler. **3.** Dokuma sanayiinde bükülerek iplik hâline getirilebilen her türlü telsel maddeler. **4.** Kerestelerde damarların bıraktığı iz; çizgisel görünüm.

elyak, [Ar. lāyık > elyaḳ الياق] *{OsT} sf.* Daha layık, daha liyakatli olan.

elye, [Ar. elye اليه] *{OsT} is.* **1.** Yağlı koyunun kuyruğu. **2.** İnsanda kaba etler; kalçalar; butlar.

elyevi, [Ar. elyevī اليوى] *(elyevi: {OsT}) sf.* Kıç ile ilgili; kıça ilişkin.

elyevm, [Ar. el-yevm اليوم] *{OsT} zf.* **1.** Şu anda. **2.** Bugün.

elzem, [Ar. lüzūm > elzem الزم] *{OsT} sf.* En gerekli olan; çok lüzumlu olan; vazgeçilemez.

elzemiyet, [Ar. elzemiyyet الزميت] *{OsT} is.* Çok gerekli olma; vazgeçilemezlik.

-em[1], [-a-m / -e-m / -y-a-ım / -y-e-m] *{eAT} çek e.* → -am.

-em[2], [-am / -em] *yap. e.* → -am.

em[1], [*eT.* em / im / yim / yem ام] *is.* **1.** İlaç; merhem; tedavi vasıtası. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** Tedavi. **3.** *{eAT} {OsT}* Çare; deva. **4.** *{eT}* Sihir vasıtası; ilaç. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **5.** *{ağız}* Dert. [DS] **6.** *{ağız}* Yetenek. [DS] **7.** *{ağız}* Yarar; fayda; hayır. [DS] **8.** *sf. {ağız}* İşe yarayan. [DS] 🗗 **em düzmek,** *{ağız} Merhem yapmak.* [DS]|| **eme geçmek,** *{ağız} İşe yaramak; makbule geçmek.*|| **eme göme yaramamak,** *{ağız} Hiçbir işe yaramamak.* [DS]|| **eme seme yaramamak,** *{eAT} Hiçbir işe yaramamak.*|| **em etmek,** *{eAT} İyileştirmek; şifa vermek.*|| **eme seme yaramak,** *Bir işe yaramak; yararlı olmak; beğenilmek.*|| **eme yaramak,** *{ağız} Bir işe yaramak; yararlı olmak; faydalı olmak.* [DS]|| **em sem,** *{eT} {eAT} İlaç.*

em[2], [Ar. ʿamm] *{ağız} is.* Amca. [DS]

ema, [Ar. mıʿā > emʿā امعاء] *(ema:) {OsT} is.* **1.** Bağırsaklar. **2.** İç organlar. 🗗 **emā-yı galîza,** *{OsT} Kalın bağırsak.*|| **emā-yı rakîka,** *{OsT} İnce bağırsak.*

ema, [? ema] *{ağız} is.* Anne. [DS]

emacid, [Ar. emced > emācid اماجد] *(ema:cid) {OsT} is.* En onurlu kimseler.

em'ak, [Ar. emʿāḳ امعاق] *(em-a:k) {OsT} is.* Göz pınarları.

emakin, [Ar. mekān > emkine > emākin اماكين] *(ema:kin) {OsT} is.* Yerler; mevkiler. 🗗 **emākin-i mukaddese,** *{OsT} Mukaddes yerler.*

emalic, [Ar. ümlūc > emālīc اماليج] *(ema:li:c) {OsT} is.* **1.** Uzun yapraklı otlar. **2.** Fidanlar.

emalis, [Ar. emālīs اماليس] *(ema:lis) {OsT} is.* Otsuz ve susuz yerler; çöller; sahralar.

emam, [Ar. emām امام] *(ema:m) {OsT} is.* Ön taraf; ileri; ön.

eman, [Ar. emān امان] *(ema:n) {OsT} is.* **1.** Eminlik, korkusuzluk. **2.** Can ve mal güvenliği tanıma. **3.** Aman dileme; yardım ve bağışlanma dileme. **4.** Şikâyet. 🗗 **emān bi'l-kināye,** *{OsT} Bir söz ya da işretle verilen güvence.*|| **emān bi'l-kitābe,** *{OsT} Düşmana yazılı olarak verilen güvence.*|| **emān bi'l-örf,** *{OsT} Ülkeler arasında yerleşmiş bir geleneğe bağlı olarak var kabul edilen güvence.*‖ **emān bi't-tebāiye,** *{OsT} Güvence verilen kişinin ailesi halkına da tanınan güvence.*|| **emān-ı ām,** *{OsT} Düşmanın tümüne tanınan güvence.*|| **emān-ı hās,** *{OsT} Yetkili birince düşmandan belli kişi veya kişilere tanınmış olan güvence.*|| **emān-ı mutlak,** *{OsT} Süresiz güvence.*‖ **emān-ı muvakkat,** *{OsT} Geçici bir süre için verilen güvence.*‖ **emān-ı müebbet,** *{OsT} İki tarafın barış yapmak üzere silah bırakmaları.*‖ **emān-ı sarih,** *{OsT} Bir kişiye açıkça söylenmek suretiyle verilen güvence.*‖ **eman yüzüğü,** *{eAT} Birisine aman verildiğini bildirmek üzere verilen yüzük.*

emanasyon, [Fr. émanation] *is.* **1.** Çıkma, yayılma. **2.** *fiz.* Radon elementinin izotopları olup radyum, aktinyum ve radyotoryum içeren maddelerden açığa çıkan U^{238}, U^{235} ve Th^{232} soy gazlarının genel adı.

emanat, [Ar. emānet > emānāt امانات] *(ema:na:t) {OsT} is.* Emanetler.

emanet, [Ar. emānet امانت] *(ema:net) {OsT} is.* **1.** Güven duyulan birisine korunmak, saklanmak üzere geçici olarak bırakılan eşya veya kimse. **2.** Birisi aracılığıyla birine gönderilen eşya, para vb. şeyler. **3.** Toplu ulaşım merkezleri ile kalabalık yerlerde belli bir süre kalması için çanta, bavul veya eşyanın teslim edildiği yer. **4.** Güven; güvenirlik; sadakat. **5.** *mecaz.* Can. **6.** Eskiden emin adı verilen yöneticinin unvanı ve derecesi; devlet dairesi. **7.** Kamu görevleri ve yükümlülükleri. **8.** İnsanda akıl ve temyiz gücünün bulunmasından dolayı davranışlarından sorumlu olma durumu. **9.** *argo.* Silah; ta-

banca; bıçak. **10.** *sf.* (Eşya ve araç için) ödünç alınmış ya da kiralanmış. ◻ **emanet bırakmak,** *Bir eşyayı, parayı bu işle ilgili birisine koruması için vermek, teslim etmek.*|| **emanet dolabı,** *Toplu yerlerde içine eşya konulduktan sonra kilitlenip anahtarı eşya sahibinde kalan, daha sonra eşya geri alınınca anahtarı geri teslim edilen dolap.*|| **emanet etmek,** *Bir şeyi, güven içinde tutacağına inandığı birine korunması için bırakmak, teslim etmek.*

emanetçi, [emanet-çi] *(ema:netçi) is.* **1.** Emanet eşyasını para karşılığı koruyan kimse; emanettar. **2.** Toplu merkezlerde emanet eşya konulan yer.

emanetçilik, -ği [emanet-çi-lik] *is.* Emanetçinin işi ve mesleği.

emanetdar, [Ar. emānet + Far. -dār امانتدار] *(ema:netda:r) {OsT} is.* Kendisine emanet bırakılan; emanetçi.

emanetdari, [Ar. emānet + Far. -dārī امانتداری] *(ema:netda:r) {OsT} is.* Emanetçilik.

emaneten, [Ar. emāneten امانةً] *(ema:'neten) {OsT} zf.* Emanet olarak.

emanetkâr, [Ar. emānet + Far. -kār امانتکار] *(ema:netkâ:r) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) emanet edilir; kendisine güvenilir. **2.** Emaneti iyi koruyan.

emanetle, [emanet + ile] *(ema:netle) zf.* Emanet olarak.

emanetlemek, [emanet-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Emanet etmek; birinin korumasına bırakmak. **2.** Havale emek.

emanetullah, [Ar. emānet'ul-llāh امانة الله] *(ema:netulla:h) {OsT} is.* Allah'ın emaneti; Allah'a karşı kendilerinin sorumlulukları taşınan insanlar; (Osmanlı'da) tebea.

emanuel, [Émanuelle Kristell *(açık saçık cinsel oyun sahnelerinde başrollerde oynayan Danimarkalı sanatçı)*] *sf.* Metres.

emarat, [Ar. emāre > emārāt امارات] *(ema:ra:t) {OsT} is.* Belirtiler; izler; deliller; ip uçları. ◻ **emārāt-ı hasene,** *{OsT} İyi, güzel belirtiler.*

emare, [Ar. emāre اماره] *(ema:re) {OsT} is.* Belirti; iz; delil; ipucu; alamet. ◻ **emāre-i hasene,** *{OsT} İyi, güzel belirti.*

emaret[1]**,** [Ar. emr > emāret امارت] *(ema:ret) {OsT} is.* Emir tarafından yönetilen bölge; emirlik.

emaret[2]**,** [Far. emāret امارت] *(ema:ret) {OsT} {ağız} is.* Mücevherler.

emarid, [Ar. emred > emārid امارد] *(ema:rid) {OsT} is.* Bıyıkları henüz terlememiş gençler.

emasil, [Ar. misl > emsel > emāsil امائل] *(ema:sil) {OsT} is.* **1.** Akranlar. **2.** Eşler. **3.** Sayılan, sevilen, itibarlı kimseler.

emazir, [Ar. mezīr > emāzir امازر] *(ema:zir) {OsT} is.* Güç ve azamet sahibi olanlar.

emay, [Fr. émail] *is.* Bazı maddeleri korumak veya parlaklık kazandırmak için kullanılan saydam camsı cila; erimiş cam cila.

emaycı, [emay-cı] *is.* Seramik veya madenî eşyayı emaylama işinde çalışan kişi.

emaye, [Fr. émaille] *sf.* Üzeri cam cila ile kaplanmış olan. ◻ **emaye etmek,** *1. Bir şeyin üzerini emay ile kaplamak. 2. Elektrik kablolarını emay ile yalıtkan hâle getirmek.*

emaylama, [emay-la-ma] *is.* Bir madenî parçayı oksit boyalar yardımıyla emay görünüşü kazandıracak şekilde boyama.

emaylamak, [emay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üzerini emay ile kaplamak.

embe, [Ar. ammā] *{ağız} bağ.* Fakat; ama. [DS]

embel, [Yun. emvolo] *{ağız} is* Üvendirenin ucundaki başsız çivi; nodul. [DS]

embeleşik, -ği [embel-eş-ik ?] *{ağız} sf.* (Çocuk ya da hayvan için) ordan oraya koşturarak her şeyi döküp saçan.

embeli, [embe-li ?] *{ağız} is.* Zorluk; güçlük. [DS]

embesil, [Lat. imbeccilus *(güçsüz, düşkün)* > Fr. imbécile] *is.* ve *sf. psikol.* Zekâ ve düşünceden tamamen yoksun olan; geri zekâlı.

embriyoloji, [Fr. embryologie] *is.* Canlıların gelişimini, döllenmiş yumurtadan başlayarak tam bir şekilde birey oluşuna kadar inceleyen bilim dalı.

embriyolojik, [Fr. embrylogique] *sf.* Embriyoloji ile ilgili olan; embriyolojiye ait.

embriyom, [Fr. embryome] *is.* Yumurtalık veya er bezlerinde gelişen ur.

embriyon, [Yun. en *(içinde)* + bryein *(çimlenmek)* > Fr. embryon] *is. biy.* Bölünmeye başladığı andan itibaren vitellüs zarını yırtıp çıkıncaya kadar yumurtaya verilen ad; oğulcuk; dölüt; rüşeym.

embriyotom, [Fr. embryotome] *is. tıp. vet.* Döl yatağındaki ölü dölütü kesip çıkarmaya yarayan alet.

embriyotomi, [Fr. embryotomie] *is. tıp. vet.* Ölmüş dölütün hacmini küçültüp rahimden çıkmasını kolaylaştırmak için yapılan girişim.

embubi, [Ar. enbūbe *(boru)*> enbūbī > embūbī انبوبی] *(enbu:bi:) {OsT} sf.* Boru biçiminde olan; borumsu.

emced, [Ar. mecd > emced امجد] *{OsT} sf.* En onurlu olan; şeref ve haysiyet sahibi olan. ◻ **emced-i emācid,** *{OsT} Şereflilerin şereflisi.*

emcek[1]**, -ği** [*eT.* em-çek / em-ecek امجك] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Meme. [DS]

emcek[2]**, -ği** [enik > enicek > emcek] *{ağız} is.* Kedi veya köpek yavrusu. [DS]

emcek[3]**, -ği** [eb / ev > ev-cek > em-cek] *{ağız} is.* Arı

kurtçuklarının gelişimlerini tamamladıkları petek gözü. [DS]

emcekliğ, [emcek-lik] *{ağız} is.* Sutyen. [DS]

emci, [*eT.* em-çi] *{ağız} is.* **1.** Hekim; cerrah. **2.** Ebe. **3.** Eczacı. [DS] 🗗 **emci semci olmak,** *{eAT} Hekim olmak; hekimlik yapmak.*

emcik, -ği [*eT.* em-çek / em-ecek > em-cik امجك] *{eAT} is.* ➔ emcek.

emçek, [em-mek > em-eçek > em-çek امچك] *{eT} {eAT} is.* **1.** Meme; meme başı. **2.** *{ağız}* Süt anne. [DS]

emçi, [em-çi / emjü / emçin] *{eT} is.* **1.** Tabip; doktor; hekim. [EUTS] [Gabain] **2.** İlaç yapan adam; eczacı. [DLT]

emçin, [em-çin] *{eT} is.* Doktor; hekim. [EUTS]

emdi, [em-di / am-tı] *{eT} zf.* Şimdi; imdi. [DLT] [EUTS] [Yülknekî]

emdirme, [em-dir-me] *is.* Emmesini sağlama; emdirmek eylemi.

emdirmek, [em-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Emmesini sağlamak. **2.** (Ana için) yavrusunun memesinden süt emerek beslenmesini sağlamak.

-eme-, [u-mak > u-ma-mak > uma- > -e *(zarf fiil eki)* / -ma *(olumsuzluk eki)*] *çek. e.* ➔ -ama-.

eme, [Ar. ʿamme(t) => eme امه] *{ağız} is.* **1.** Hala. **2.** Kadın hizmetçi; cariye; *{eAT} (aynı)* [DS].

emece, [üme / öme *(yardım)* > üme-ce > imece > emece / Yun. émisea [Tietze]] *is.* İmece.

emecek, -ği [*eT.* em-çek / em-ecek امه جك] *{eAT} is.* ➔ emcek.

emecen[1]**,** [em-mek > em-ecen] *{ağız} is.* **1.** Emilerek yararlanılan şey. **2.** Meme, meme başı. **3.** Sigara ağızlığı. **4.** *bot.* Ballıbaba. [DS]

emecen[2]**,** [em-ecen] *{ağız} is.* **1.** Mama, süt vb. emen herhangi bir şey. **2.** Hayvanları emen bir yılan. **3.** Kertenkele. [DS]

emeci[1]**,** [emek-çi / emẽ'ci] *(eme-ci) {ağız} is.* İşçi; gündelikçi. [DS]

emeci[2]**,** [Yun. imisea => imece / emeci] *{ağız} is.* ➔ imece. [DS]

emeç[1]**, -ci** [em-mek > em-eç] *is. bot.* **1.** Asalak bitkilerin üzerinde yaşadıkları bitkilerin gövdelerine saldıkları kökçükler. **2.** Su ve kara yosunlarının kökü andıran tutunma organları. **3.** *{ağız}* Henüz memeden kesilmemiş buzağı. [DS]

emeç[2]**, -ci** [amaç] *{ağız} is* Hedef. [DS]

emeç[3]**, -ci** [Yun. imisea => imece / emeç] *{ağız} is.* İmece. [DS]

emeç[4]**, -ci** [Rus. óméž / Bulg. jéméš] *{ağız} is.* Saban demiri. [DS]

emeçlemek, [amaç-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Bir şeyi nişan almak. [DLT]

emed, -ddi [Ar. emedd امد] *{OsT} is.* Son; bitim; nihayet. 🗗 **emedd-i a'mār,** *{OsT} Ömürlerin en uzunu.*

emedene[1]**,** [Ar. emāneten ?] *(eme'dene) {ağız} zf.* Geçici olarak. [DS]

emedene[2]**,** [Far. āmeden] *(eme'dene) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emedeni[1]**,** [Ar. emāneten ?] *(eme'deni) {ağız} sf.* Yıkılmak üzere olan. [DS]

emedeni[2]**,** [Far. āmeden] *(eme'dene) {ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emedennen, [Far. āmeden] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

emegan, [em-egen?] *{ağız} is.* Masallarda geçen bir dev. [DS]

emegen, [em-mek > em-egen] *{ağız} sf.* (Madde için) suyu çabuk emen. [DS]

emegül, [? emegül] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

emeğen, [em-mek > em-eğen امگن] *{eAT} sf.* **1.** İyi emen. **2.** Çok emen.

-emek, [a-mak / -emek] *yap. e.* ➔ -amak.

emek[1]**,** [ér-mek > ī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Olmak. [DLT]

emek[2]**, -ği** [emge-mek *(sıkıntı çekmek)* > emge-k *(ağrı; sızı; ağır iş)* > emek أمك / امك] *is.* **1.** Zahmet. **2.** Uzun süren ağır iş; uzun ve zahmetli çalışma. **3.** Bir işin yapılması için harcanan beden veya zihin gücü. **4.** Bir şeyin yapılmasına, üretilmesine yönelik her türlü insan etkinliği; insan gücü olan üretim unsuru. **5.** *fel.* İnsan ruhunun, kendi öz benliğini maddeye kabul ettirmesi eylemi. 🗗 **emeği geçmek,** *Bir şeyin yapılmasında bedenî veya zihnî katkısı bulunmak; yardımı dokunmak.*|| **emeğini yele vermek,** *{eAT} Emeğinin karşılığını alamamak; boşa çıkmak.*‖ **emeği sağdıç emeğine dönmek,** *Emeği boşa gitmek.*|| **emeğin serbest dolaşımı,** *eko. Devletler arasında varılan bir anlaşmaya göre, çalışan kişinin bu ülkelerde serbestçe iş bulma, yerleşme hakkına sahip olması durumu.*|| **emek arzı,** *eko. İşçilerin iş güçlerini çalışma piyasasına sunmaları.*|| **emek birliği,** *Yardımlaşma.*|| **emek çekmek,** *Bir işte aşırı ölçüde çalışarak çok yorulmak.*|| **emek dağılımı,** *İş bölümü.*|| **emek dartmak,** *{eAT} Emek vermek; emek çekmek; zahmete katlanmak.*|| **emek görmek,** *1. Çok çalışmak. 2. {eAT} Emek sarf etmek; zahmet çekmek.*|| **emek gücü,** *eko. İnsanın yapıcı olarak sahip olduğu ve katılarak harekete geçirebildiği üretime yönelik bedenî ve zihnî gücü; iş gücü.*|| **emek harcamak,** *Çalışmak; çaba göstermek.*|| **emek piyasası,** *eko. Ücretler ve işe yerleştirilme bağlamının ilişkilerini düzenleyen piyasa.*|| **emek yoğun kesim,** *eko. Bir ekonomik faaliyette, diğer unsurlara göre emeğin daha yoğun etmen olduğu kesim.*|| **emek yoğun üretim,** *eko. Bir*

üretim sürecinde, diğer unsurlara göre emeğin daha yoğun ve daha ağırlıklı olarak kullanıldığı üretim. || **emek yoğun teknoloji,** *sany. Emek unsurunun daha yoğun olarak kullanıldığı teknoloji.* || **emek vermek,** *Bir işi yapmak, meydana çıkarmak için yoğun ve özenli bir çalışma yapmak.* || **emek yetürmek,** *{eAT} Zahmet çekmek; istihkak hasıl etmek.* || **emek yimek,** *{eAT} {OsT} Emek vermek; zahmet çekmek; gayret sarf etmek.*

emek[3], [*eT.* eñ-ek *(çene)*] *{ağız} is.* Saban kolu. [DS]

emek[4], [ek-mek > é'mek] *(e-mek) {ağız.} is.* Ekmek. [DS]

emekçe, [Yun. imiseiastiks] *{ağız} is.* İmece. [DS]

emekçi, [emek-çi] *is.* Geçimini emeğini para karşılığı satmak suretiyle sağlayan kimse; işçi.

emekçilik, -ği [emek-çi-lik] *is.* Emekçi, işçi olma durumu.

emekdar, [emek + Far. -dār امکدار] *(emekda:r) {OsT} sf.* → emektar.

emekleme, [emge-mek *(sıkıntı ve ıstırap çekmek)* > emge-k > emek-le-me] *is.* **1.** Dizleri ve elleri üzerinde yürüme durumu. **2.** Bebeğin yürümeden önce elleri ve dizleri üzerinde yer değiştirmesi ve bu dönem. **3.** Bir işte yetkin duruma gelinememe hâli. 🗗 **emekleme çağı** (dönemi), *Bir şeyin tam olarak yapılamadığı, henüz olgunluk ve yeterli deneyimin kazanılmadığı dönem.*

emeklemek, [emge-k *(emek)* > emge-k-le-mek > emek-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Dizler ve eller üzerinde yürümek; yürümeye çalışmak. **2.** *mecaz.* Yeni başlanan bir işte acemilik çekmek.

emeklendirmek, [emek-le-n-dir-mek امکلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Zahmete sokmak; yormak.

emekli, [emek-li] *sf.* **1.** Emek harcanarak elde edilen; zor ve yorucu. **2.** *is.* Belli bir süre çalıştıktan sonra kendisine aylık bağlanarak işten ayrılan kamu görevlisi; mütekait. 🗗 **emekli aylığı** (maaşı), *Emekli olmuş kimseye bağlanan aylık.* || **emekli ikramiyesi,** *Emekli olanlara hizmet süreleri ve maaşlarının tutarına göre bir defa olarak verilen toplu para.* || **emekli olmak,** *Yasalarla belirlenen süre kadar çalıştıktan sonra yasanın tanıdığı haklarla işten ayrılmak.* || **emekliye ayrılmak,** *Emekli olmak.* || **emekliye ayırmak,** *Emekli sandığına veya başka bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı bir kimseyi emekli aylığı bağlayarak görevinden uzaklaştırmak.*

emeklilik, -ği [emek-li-lik] *is.* **1.** Emekli olma durumu. **2.** *huk.* Devlet memuru veya sosyal güvenlik kurumuna tabi olarak çalışan kişiye yasaların tanıdığı sosyal güvenlik hakkı. 🗗 **emekliliği gelmek,** *Yasanın öngördüğü süre kadar çalışmış olmak veya yaşı zorunlu emekli olma sınırına gelmiş olmak.* || **emekliliğini istemek,** *Emekli olma hakkını elde etikten sonra kendisinin emekli edilmesini talep etmek.*

emeksiz, [emek-siz] *sf.* **1.** Emek harcamadan yapılan; kolay; zahmetsiz. **2.** *{ağız.}* Üvey evlat. [DS] **3.** *{ağız}* Evlatlık. [DS] **4.** Hizmetçi. 🗗 **emeksiz evlat,** *Üvey evlat.*

emektar, [emek + Far. -dār امکدار] *(emekta:r) {OsT} sf.* **1.** Emeği geçmiş olan. **2.** Bir işte uzun süredir çalışan. **3.** *gnşl.* Çok yıllık; eski. **4.** *is. tar.* Yeniçerilikte uzun yıllar hizmet edenler. **5.** *mecaz.* Eşya.

emektarlık, -ğı [emektar-lık] *is.* Uzun yıllar hizmet etme, çok emeği geçmiş olma durumu.

emektaş, [emek-taş] *is.* Aynı yerde ve işte birlikte çalışanlar; iş arkadaşı; çalışma arkadaşı.

emekülüs, [? emekülüs / emegül] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

emel[1], [Ar. emel امل] *{OsT} is.* Gerçekleşmesi zamana bağlı istek, arzu, ümit.

emel[2], [Ar. ʿamel] *{ağız} is.* **1.** Dinî inanca göre bir kimsenin işlediği günah ve sevapların tümü. **2.** Bağırsak bozulması; ishal.

emelek, -ği [em-mek > em-elek] *{ağız} is.* **1.** (Çocuk için) henüz memeden kesilmemiş. **2.** Körpe; taze.

emelli, [emel-li ?] *{ağız} sf.* Çok iyi; besili; güçlü kuvvetli. [DS] 🗗 **emelli baş,** *{ağız} İyi; doğru dürüst; sağlam; işe yarar.*

ememek, [*eT.* emge-mek *(acı çekmek)*] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-m(i)-yor]* Emeklemek.

emen[1], [? emen / emmen / eben] *{ağız} is.* **1.** Ağaç fidanı dikmek için açılan çukur. **2.** Çocukların oyun oynarken kazdıkları çukur. **3.** Yeni yetişen bağ. **4.** Bir çukura fındık atıp düşürmece oyunu. **5.** Çocukların oyunda hedef olarak diktikleri taş. **6.** Saklambaç oyunu.

emen[2], [? emen] *{ağız} is.* **1.** Dışbudak ağacı. **2.** Meşe ağacı. **3.** Palamut meyvesi; pelit.

emen[3], [? emen] *{ağız} is.* Sığışıp oturacak kadar yer.

emen[4], [? emen] *{ağız} is.* Kumar oyununda tarafların önceden ortaya koydukları para.

emence, [emek > emence] *{ağız} is.* Parasız verilen, bağışlanan şey. [DS]

emendirmek[1], [*eT.* emge-mek / *eme-mek > eme-n-dir-mek امندرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Emek çektirmek. **2.** Zahmet vermek; zahmete sokmak. **3.** Yormak. [DS]

emendirmek[2], [umun-dur-mak > emendir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Boş yere ümitlendirmek; aldatmak. [DS]

emendürmek, [*eT.* emge-mek / *eme-mek > eme-n-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → emendirmek. [DS]

emeneşgen, [emen-mek > emen-eş-mek > emen-eş-gen ?] *{ağız} zf.* **1.** Üşenmeden. **2.** Yorulmadan. **3.** Gerçekten; cidden. [DS]

emenmek, [*eT.* emge-mek / *eme-mek > emge-n-mek / eme-n-mek امنمك / امائك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Zahmet çekmek. **2.** Boş yere yorulmak; emek vermek; uğraşmak; didinmek. **3.** Çok fazla emek vermek; çok çalışmak. **4.** Gayret etmek. **5.** (Uzaktaki bir iş için) bir kere daha gidip gelmek; ilk seferi boşa gitmek. **6.** Ümidi boşa çıkmak. [DS]

emer[1], [em-mek > em-er امر] *{eAT} sf.* → emerce.

emer[2]**, -rri** [Ar. emerr امر] *{OsT} sf.* Daha acı; pek acı; en acı.

emerce, [em-mek > em-er-ce امرجه] *{OsT} {ağız} sf.* (Çocuk ve hayvan yavrusu için) meme emecek çağda olan; memeden kesilmemiş. [DS]

emere, [eme-mek > eme-re / Ar. emāre ?] *{ağız} is.* Ortaya bir iş koyma; başarma. [DS]

emeret, [Far. emāret] *{ağız} is.* Mücevherler. [DS]

emeretli, [emeret-li ?] *{ağız} sf.* **1.** Uygun; yerinde; işe yarar. **2.** Çokça. **3.** İyice. [DS]

emeretsiz, [emeret-siz] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

emeri, [Far. mar *(sayı)* > a-mar-i => emeri] *{eT} zf.* **1.** Pek çok; sayısız; fazla sayıda; sayılamayacak kadar çok; toplu olarak. [İKPÖy.] **2.** *zm.* Başkaları; kimileri; bazı; diğerleri; birkaçı. [EUTS]

emerük, -gü [emer-ük ?] *{ağız} sf.* Erselik. [DS]

emes, -ssi [Ar. emess امس] *{OsT} sf.* En çok messeden; çok dokunan; daha çok temas eden.

emese, [? emese] *{ağız} is.* Eldiven. [DS]

emesen, [? emesen] *{ağız} is.* **1.** Yerme; çekiştirme. **2.** Söz konusu etme. [DS] 🗗 **emesen etmek,** *{ağız} Bir kimseye, hoşa gitmeyen davranışı dolayısıyla gözdağı vermek.* [DS]

emesken, [Yun. danıaskino] *{ağız} is.* → ameskene. [DS]

emet, [emet / yemet] *{eT} e.* Evet. [DLT]

emete, [Lat. amita / Yun. amita > Ar. ʿammat] *{ağız} is.* → emeti. [DS]

emeti, [Lat. amita / Yun. amita > Ar. ʿammat] *{ağız} is.* **1.** Hala. **2.** Akraba. [DS]

emetik, -ği [Lat. emeticus *(kusma)* > Fr. émétique] *sf.* **1.** Kusturan. **2.** *is.* Bir tartarat asit ile bir sesküioksit birleşimine verilen genel ad.

emetrop, [Fr. emmétrope] *sf.* Dinlenme hâlinde, paralel ışınların tam ağtabaka üzerine yönelmekte olduğu, görmesi normal olan insan gözü.

emezek, -ği [Yun. damaskino] *{ağız} is.* → ameskene. [DS]

emge, [*eT.* emge-mek > emge امكا] *{eAT} is.* Zahmet; eza.

emgedmek, [emge-d-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eziyet etmek; azap vermek. [EUTS]

emgek, [em *(ilaç)* > em-ge-k / emkek] *{eT} is.* **1.** Acı; ıstırap; dert; sıkıntı; mihnet; eziyet. [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [EUTS] [ETY] [DLT] [İKPÖy.] **2.** Emek. [ETY] [DLT] **3.** Mihnet; zahmet. [Yüknekî]

emgeklenmek, [emgek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Zahmetli saymak; yüksünmek. [DLT]

emgeklig, [emgek-lig] *{eT} sf.* **1.** Mustarip; ıstıraplı; acılı. [EUTS] [Gabain] **2.** Sefil. [EUTS]

emgeksiz, [emgek-siz] *{eT} sf.* Rahat; ıstırapsız; acısız; zahmetsiz. [EUTS]

emgemek, [emge-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Eziyet çekmek; acı çekmek. **2.** Emek vermek. [DLT] [ETY]

emgenmek, [em *(ilaç)* > em-ge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Acı çekmek; ıstırap çekmek; eziyet çekmek. [Üç İtigsizler] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Emek vermek; emenmek; zahmet çekmek. [DLT] **3.** Ah çekmek. [EUTS]

emgeşmek, [emge-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Birbirini zahmete sokmak. **2.** Birbiri için emek harcamak. [DLT]

emgetmek, [em-ge-mek > em-ge-t-mek] *f. [-ür]* **1.** Istırap vermek; acı çektirmek; azap çektirmek; eziyet etmemek. [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Zahmet vermek; yormak; yorulmasına sebep olmak; emek çektirmek; emek harcattırmak; zahmet çektirmek. [DLT] [ETY] 🗗 **emgetmek tolgatmak,** *Acı çektirmek ve ıstırap vermek.*

emgetmeksiz, [emge-t-mek-siz] *{eT} zf.* Eziyet vermeksizin; eziyetsiz. [EUTS]

emhak, -kı [Ar. emhaḳ امهق] *{OsT} sf.* Donuk beyaz.

emhal, -li [Ar. mehl > emhāl امهال] *(emha:l) {OsT} is.* Bir şeyin yapılması için verilen süreler; mehiller; mühletler; vadeler.

emhar[1], [Ar. mühr > emhār امهار] *(emha:r) {OsT} is.* Taylar.

emhar[2], [Ar. mehr > emhār امهار] *(emha:r) {OsT} is.* Nikâh bedelleri; mehirler. 🗗 **emhār-ı zevcāt,** *{OsT} Zevcelerin nikâh bedelleri.*

emırtgurmak, [amur-mak > amırt-mak > amırtgurmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Teskin etmek. [EUTS]

emi, [e mi ?] *{ağız} ünl.* (Bir rica veya öneriye olumlu karşılık beklerken) olmaz mı?

emice, [Ar. ammī => ammi-ce / aba *(baba)* + ece *(ağabey)*] *{ağız} is.* Amca. [DS]

emicek[1]**, -ği** [eb / ev > em-cek / em-i-cek ?] *{ağız} is.* Arı kurtçuklarının barındığı petek gözü. [DS]

emicek[2]**, -ği** [em-mek > em-ecek > emicek] *{ağız} is.* **1.** Kuzu ve oğlakların analarını emmesini önlemek için burunlarına takılan ince ağaçtan yapılma burunsalık. **2.** Ballıbaba bitkisi. **3.** Gelir kaynağı; kazanç getiren mal mülk. **4.** Besin; gıda; azık. [DS]

emicek[3]**, -ği** [em > em-i-cek / um-acak ?] *{ağız} is.* Ümit. [DS]

emiceklik[1]**, -ği** [emicek-lik] *{ağız} is.* Cesaret. [DS]

emiceklik[2], **-ği** [evecek-lik] *{ağız} is.* Acelecilik. [DS]

emicen, [em-mek > em-i-cen] *{ağız} is.* **1.** Kertenkele. **2.** Hayvanları emen bir tür yılan. [DS]

emici, [em-mek > em-ici] *sf.* **1.** Emme işini yapan. **2.** *is.* Emme suretiyle taşıma veya temizleme yapan makine ve düzeneklerin emme işini yapan parçaları ve ağız kısmı. 🗗 **emici kılı,** *{ağız} bot. Fidanların köklerindeki ince kökler.* [DS]|| **emici kıllar** (tüyler), *bot. Toprakta çözünmüş olarak bulunan madenî tuzlarla suyun bitki tarafından emilmesini sağlayan kökte bulunan, tek hücreli canlı tüyler.*|| **emici kök,** *{ağız} bot. Emici kıl.* [DS]

emidmek, [*eT.* emit-mek *(meyillenmek)*] *{eAT} dönşl. [-ir]* İki büklüm olmak; eğilmek.

emig[1], [em-mak > em-ig / imig] *{eT} is.* Meme. [Gabain] [EUTS] [ETY]

emig[2], [em > em-ig] *{eT} is.* Şifa. [ETY]

emiglig, [em-ig-lig] *{eT} is.* Emzikli 🗗 **emiglik eşler,** *Emzikli kadın.* [DLT]

emihe, [Ar. emīhe امیهه] *(emi:he) {OsT} is.* Koyunlarda meydana gelen uyuz hastalığı.

-emik, [a-mık / -emik] *yap. e.* → -amık.

emik[1], [*eT.* em-mek > em-ig] *is.* **1.** *{eT}* Meme. **2.** [DLT] Ağızlık. 🗗 **tevi emiki,** *Deve memesi.* [DLT]

emik[2], [imi-k / ımı-k / umu-k ?] *{eT} sf.* Ilık; soğuduktan sonra sıcaklığı artmayan. [DLT] 🗗 **emik kün,** *Ilık gün.* [DLT]

emik[3], **-ği** [em-ik] *is.* Emme sonucu kan oturmuş, çürümüş, morarmış yer; emme izi.

emik[4], [*eT.* ümgük > ümük > emik] *is.* **1.** Gırtlak; boğaz; imik; ümük. **2.** *{ağız}* Bıngıldak. [DS] **3.** *{ağız}* Beyin. [DS] **4.** *{ağız}* Alın. [DS] 🗗 **emik altını,** *{ağız} Kadınların boyunlarına taktıkları altın dizisi.*

emikdaş, [*eT.* emig-deş > emik-daş امکداش] *{eAT} {OsT} is.* Süt kardeş.

emikdeş, [em-ig-deş > emik-deş امکدش] *{eT} {OsT} is.* Bir memeden emen iki çocuk; süt kardeşi. [DLT]

emiklemek, [em-ik-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Memesine vurmak. [DLT]

emilcan, [emil-cen] *{ağız} is.* → emilcen. [DS]

emilcen, [emil-cen] *{ağız} is.* Tülbende sarılarak, emzik gibi çocuklara verilen lokum. [DS]

emildeş, [*eT.* emig-deş] *{ağız} is.* Süt kardeş. [DS]

emilgatıl, [em-il-mek + kat-ıl-mak] *{ağız} is.* Akrabalık. [DS]

emilik[1], **-ği** [em-il-ik / emlek] *{ağız} is.* **1.** Süt kuzusu. **2.** Bir haftalık oğlak. **3.** Henüz meme emme çağında olan yavru veya çocuk. [DS]

emilik[2], **-ği** [emmi *(amca)* > emmi-lik] *{ağız} is.* Üvey amca. [DS]

emilme, [em-il-me] *is.* Emme işi yapılma; emilmek eylemi.

emilmek, [em-il-mek] *edil. f. [-ir]* Emme işi yapılmak.

emilmiş, [em-il-miş] *sf.* Emilmek eylemine uğramış; emilme işlemi yapılmış durumda olan. 🗗 **emilmiş sır,** *sany. Seramikçilikte pişirme süresinde tamamen emilmiş olan sır.*

emime, [Ar. emīme امیهه] *(emi:me) {OsT} is.* **1.** Demirci çekici. **2.** Bir ot.

emin, [Ar. emn > emīn امین] *(emi:n) {OsT} sf.* **1.** Kendisine güvenilebilir; emniyet edilebilecek olan. *{eT} (aymı)* [KB] **2.** Tehlikesiz; güvenli. **3.** Şüphesi olmayan; inanan; güvenen. **4.** Hz. Muhammed'in lakabı. **5.** İmparatorluk döneminde bazı devlet görevlerindeki sorumlu kişilere verilen ad. **6.** Mutemet kişi. 🗗 **emin olmak,** *İnanmak; güvenmek.*

emina, [Yun. émmina] *{ağız} is.* Tehlikeli olan kolera ve tifo.

emine, [Ar. emīn > emīne امینه] *(emi:ne) {OsT} sf.* Emin'in dişili.

eminlik, -ği [emin-lik] *is.* **1.** Emin olma hâli. **2.** Emin yetkisi ile görev alan. **3.** İmparatorluk döneminde bazı memurluklara verilen unvan.

eminmek, [em-mek > em-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yararlanmak; yarar sağlamak; faydalanmak. **2.** *edil. f.* Soğurulmak. [DS]

emir[1], [Ar. emr امر] *{OsT} is.* **1.** İş. **2.** Konu. **3.** Şey. **4.** Durum. 🗗 **emr-i azîm,** *{OsT} Büyük iş; önemli iş.*|| **emr-i düşvār,** *{OsT} Güç iş.*|| **emr-i ebter,** *{OsT} Sonuçsuz, yararsız iş.*|| **emr-i garîb,** *Tuhaf şey.*|| **emr-i itibārî,** *{OsT} Görünüşte olan iş.*|| **emr-i mübîn,** *{OsT} Apaçık, meydanda olan durum.*|| **emr-i müşkil,** *{OsT} Güç iş.*|| **emr-i tabiî,** *{OsT} Doğal durum.*

emir[2], **-mri** [Ar. emr امر] *{OsT} is.* **1.** Belirli bir davranışta bulunmayı gerektiren zorlayıcı söz; buyruk; talimat. **2.** Görev değişikliği yazısı. **3.** Reçete. **4.** *as.* Hizmete ait bir istek veya yasağın söz ya da yazı ile ifadesine verilen ad. **5.** *tic.* Sipariş. 🗗 **emir almak,** *Yapacağı işlerle ilgili olarak üstünden talimat almak.*|| **emir büyük yerden,** *İtiraz edilemeyecek ve kesin olarak yerine getirilmesi gereken buyruk.*|| **emir büyük yerden gelmek,** *1. Allah'ın emri. 2. Allah'ın işi.*|| **emir cümlesi,** *dbl. Buyurma bildiren cümle.*|| **emir eri,** *Bir subayın emrine verilerek buyruk ve haberleri ileten veya subayın günlük işlerini yapmakla görevli er.*|| **emir kipi,** *dbl. Eylemin yapılmasının buyurulduğunu, istendiğini bildiren fiil kipi.*|| **emir kulu,** *Verilen buyrukları sorgusuz sualsiz yapmak zorunda olan kimse; memur.*|| **emir sımak,** *{OsT} Emir dinlememek; emre karşı gelmek.*|| **emir subayı,** *as. Yüksek rütbeli komutanların emrine verilmiş subay.*|| **emir üzerine olmak,** *{OsT} Verilen buyruğu yerine getirmeğe hazır olmak.*|| **emir vermek,** *Kendine bağlı çalışanlara, astlara bir işin yapılmasını veya yapılma-*

masını üst olmanın verdiği yetkilere dayanarak bildirmek; talimat vermek; emretmek; buyurmak; buyruk vermek.|| **emre āmāde,** *{OsT} Amirin vereceği işi yapmak üzere bekler durumda; tahsisli.*|| **emre müheyya,** *{OsT} Her an emir bekler durumda.*‖ **emre muharrer senet,** *tic. huk. Üzerinde yazılı olan paranın, yine orada adı belirtilen kişiye veya onun göstereceği kişiye ödenmesini zorunlu kılan senet.*‖ **emr-i ālî,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişah tarafından bizzat verilen emir.*|| **emr-i bi'l-mā'ruf,** *{OsT} Dinin yapılmasını emrettiği hususları bilmeyenlere bildirme.*|| **emri emriküm,** *{OsT} Mutlak söz sahibi; emredici; diktatör.*|| **emr-i gāib,** *{OsT} dbl. Fül çekiminde emir kipi üçüncü teklik kişi.* ‖ **emr-i Hak,** *{OsT} Allah'ın emri; ölüm.*|| **emr-i hāzır,** *{OsT} Fül çekiminde emir kipi ikinci teklik kişi.*|| **emr-i ilāhî,** *Allah'ın emri; ölüm.*‖ **emr-i kavlî,** *{OsT} (Kişi için) aldığı buyruğu yapmak zorunda olan.*|| **emr-i kün,** *1. "Ol!" buyruğu. 2. tasvf. Zaman yokken Allah, kendisinin hükmettiği saklı âlemde iken "kendisini tanımaları için" insanları yaratırken verdiği "kün (ol)" emri.*|| **emr-i ma'rüf,** *{OsT} Allah'a ve kula göre âdil olan emir.*|| **emr-i muhāl,** *{OsT} Gerçekleşmesi, yerine getirilmesi olanaksız buyruk.*‖ **emr-i mübîn,** *{OsT} Apaçık görünen durum ve emir.*|| **emr-i münîf-i vācibü'l-ittibā,** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğip bağlanması gereken buyruk. 2. Padişah buyruğu.*|| **emrine girmek,** *Birinin astı olarak çalışmayı veya görev yapmayı kabul etmek.*|| **emrine vermek,** *1. Bir kurum amirinin veya yetkili bir makam sahibinin takdirine bırakarak atamak. 2. Bir şeyi birinin yararlanması için özel olarak ayırıp vermek; tahsis etmek.*|| **emr-i sāmi,** *{OsT} İmparatorluk döneminde sadaret makamından yazılan emirlere verilen ad.*|| **emr-i sāni,** *{OsT} Sadrazam tarafından verilen buyruklar.* ‖ **emr-i şerif,** *{OsT} Padişahların verdiği buyruk; ferman.*‖ **emr-i şer'in,** *{OsT} "Şeriat hükülerini yerine getirmeye hazırım." anlamında kullanılır.*‖ **emr-i vāki,** *{OsT} Beklenmedik emir.*|| **emr ü fermān,** *{OsT} Buyruk ve ferman.*|| **Emr ü fermān hazret-i men lehü'l-emrindir.** *{OsT} Emir ve ferman, emir sahibi olan kimsenindir.*

emir[3], [Ar. emr > emīr امير] *(emi:r) {OsT} is.* **1.** Buyuran; buyurma hakkı bulunan. **2.** Bir kavmin, şehrin veya devletin başkanı. **3.** Kumandan. **4.** Hz. Muhammed'in evlatlarından olan. **5.** Büyük bir hanedana sahip olan kimse. ⮺ **emîr-āhur,** *{OsT} Padişaha ait ahırın en büyük amiri; imrahor.*|| **emîr-i āb-hayvān,** *{OsT} Hızır.*|| **emîr-i cān-dār,** *{OsT} Selçuklularda saray muhafızlarının kumandanı; muhafız alayı komutanı.*|| **emîr-i çeşnigîr,** *Saraylarda, sultanların yemekten zehirlenmelerini önlemek için yemeklerin tadına bakan kimse; çeşnici başı.*|| **emîr-i dād,** *{OsT} 1. Adalet emîri. 2. Selçuklularda bir divan görevlisi.*|| **emîr-ı devāt,** *{OsT} 1. Divit emîri. 2. Selçuklularda divanda diviti taşımak ve gizli evrakları yazmak, saklamakla görevli memur; divittar.*|| **emîr-i meclis,** *{OsT} 1. Toplantı başkanı. 2. Selçuklularla Memluklularda hükümdarın içkili toplantılarının düzenlenmesinden sorumlu görevli.*|| **emîr-i Mekke,** *{OsT} Mekke emîri; Mekke'nin idarî işleri ile görevli peygamber soyundan kimse.*|| **emîr-i nahl,** *{OsT} Hz. Ali'nin lakabı.*|| **emîr-i silah,** *{OsT} 1. Silah emîri. 2. Selçuklularda silah deposunu korumakla görevli kumandan.*|| **emîr-i şikâr,** *{OsT} 1. Av emîri. 2. Selçuklularda hükümdarın av işlerini düzenleyen ve av hayvanlarına bakmakla görevli kişi.*|| **emîr-i zünbürān,** *{OsT} zool. Arı beyi.*|| **emîr sarmak,** *{OsT} Hz. Peygamber soyundan geldiğini belirtmek için yeşil sarık sarmak.*‖ **emîrü'l-alem,** *{OsT} Sancak beyi.*|| **emîrü'l-bahr,** *{OsT} Amiral.*|| **emîrü'l-ceyş,** *{OsT} Ordu komutanı; serasker; başkomutan; başbuğ.*|| **emîrü'l-hac,** *{OsT} Hac için Kâbe'ye giden kafilenin başkanı.*|| **emîrü'l-mā,** *{OsT} Deniz beyi; amiral.*|| **emîrü'l-mü'minîn,** *{OsT} Müslümanların emîri; önderi; halife.*|| **emîrü'l-müslimîn,** *{OsT} Müslümanların emîri.*|| **emîrü'l-ümerā,** *{OsT} Emîrlerin emîri; vilayet eşrafından olup da yöneticilik görevi olan kişi; genel vali.*|| **emîr-zāde,** *{OsT} Kumandanın oğlu.*

emir[4], [imir] *{eT} is.* **1.** Kırağı. **2.** Sis. [DLT] **3.** *{ağız}* Gökkuşağı. [DS] ⮺ **emir semir,** *{ağız} (Görünmek için) belli belirsiz; hayal meyal.* [DS]

emir[5], [? emir] *{ağız} is.* Araba ya da kağnı tekerinin ortasından geçen silindir şeklindeki demir parçası; kovan. [DS]

emir[6], [? emir] *{ağız} sf.* Kara yeşil; neftî. [DS] ⮺ **emir sultan,** *{ağız} Taze soğan.* [DS]

emir[7], [? emir] *{ağız} is.* **1.** Bozulmuş sirke. **2.** Kalaysız kaplarda uzun süre yoğurt durunca oluşan yeşil renkli pas. [DS] ⮺ **emir olmak,** *{ağız} (Sirke için) bozulmaya yüz tutmak.* [DS]

emir[8], [? emir] *{ağız} is.* Siyah taneli haşhaş. [DS]

emirane, [Ar. emīr + Far. -āne امیرانه] *(emi:ra:ne) {OsT} zf.* Emirlere yakışır bir şekilde.

emirbenim, [emir+ben-im] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

emirber, [Ar. emr + Far. -ber *(getiren)* امربر] *{OsT} is.* Emir eri.

emircek, -ği [emir-cek] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

emircik, -ği [emir-cik] *is. zool.* Akarsu boylarında yaşayan, sırtı, kuyruk üstü tüyleri parlak mavi, omuzları koyu yeşil, gerdanı beyaz, karın kısmı pas kırmızısı, kısa kanatlı, hızlı uçan, balık ve diğer su hayvanları ile beslenen küçük bir kuş; yalı çapkını, iskele kuşu, *(Alcedo atthis)*.

emirçge, [emirç-ge] *{eT} is.* Kıkırdak. [DLT]

emirdastarı, [emir+dastar-ı] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

emîre, [Ar. emîre امیره] *{OsT} is.* Bayan emîr.

emireâşık, [emir-e+âşık] *is. bot.* Koyu kırmızı çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık otsu bitki; horoz ibiği, *(Celosia cristata).*

emirlik, -ği [emir-lik] *is.* **1.** Emîr olma durumu. **2.** Emîr olan kimsenin unvanı. **3.** Emîr ile yönetilen ülke ve devlet. **4.** Emîrin yönettiği bölge.

emirname, [Ar. emr + Far. -nāme امیرنامه] *(emirna:-me) {OsT} is.* Emir kâğıdı; yazılı buyruk; yazılı emir. 🗗 **emirnāme-i sāmî,** *{OsT} Eskiden sadrazamın emrini bildiren yazılara verilen ad.*

emirsema, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalā'imi's-semā] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

emisemi, [em-i+sem-i] *{ağız} sf.* Bir kavramı, aslı ve anlamı olmayan. [DS]

emisyon, [Fr. émission] *is.* **1.** Devletçe para basma ve dolaşıma sunma işi. **2.** Borç tahvili veya ticarî senet gibi para yerine kullanılan değerli kâğıtları dolaşıma sunma işi.

emiş, [em-iş امش] *is.* **1.** Emmek eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Süt kardeş olma durumu; emişiklik. [DS] 🗗 **emiş kamış,** *Can ciğer; sıkı fıkı.*|| **emiş karış,** *{OsT} 1. Sarmaş dolaş; can ciğer. 2. Karmakarışık.*|| **emiş yakış,** *{ağız} Süt kardeşlik.* [DS]|| **emiş yakış olmak,** *1. Yüz göz olmak; alışmak. 2. Çok samimi dost olmak.*

emişçi, [em-iş-çi] *is.* Kuzu veya oğlakları annelerine emdirten işçi.

emişig, [em-iş-mek > em-iş-ig] *{ağız} is.* Süt kardeş. [DS]

emişdirmek, [emiş-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sağmal hayvanları sağdıktan sonra yavrularına emdirmek. [DS]

emişik, -ği [em-iş-mek > em-iş-ik] *{ağız} is.* **1.** Süt kardeş. **2.** Sağmal hayvanları yavruları ile birlikte otlatmaya götürme. [DS]

emişken, [em-iş-mek > emiş-ken] *{ağız} sf.* **1.** (Pirinç ve bulgur için) pişince taneleri birbirine yapışan. **2.** (Çocuk için) meme emmeye düşkün. **3.** (Kuzu, buzağı vb. için) anasını sık sık emen. [DS]

emişme, [em-iş-me] *is.* **1.** Birbirini emmek eylemi. **2.** *{ağız}* Süt kardeş olma. [DS] **3.** *{ağız}* Sütlük. [DS] **4.** *{ağız}* Bağdaşma; uyuşma. [DS]

emişmek, [em-iş-mek امشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** (İki çocuk için) birbirlerinin annelerini emmiş olmak. **2.** Karşılıklı olarak birbirini emmek. **3.** *{ağız}* (Sağmal hayvan yavruları için) anneleri sağılmadan önce gizliden emmek. [DS] **4.** *{ağız}* (İki ayrı çocuk için) aynı kadını emmek; süt kardeş olmak. [DS] **5.** *{ağız}* (Hastalanan çocuk için) iyileşmesi için yaşıtı bir çocuğun annesini emmek. [DS] **6.** *gnşl.* (Un ile sudan hamur veya toprak ile sudan çamur yaparken) birbirine iyice karışmak, iyi yoğrulmak; sakız gibi yapışkan hâle gelmek; bağdaşmak. **7.** *gnşl. {ağız}* Birleşmek; yapışmak. [DS] **8.** *{eAT} gçl. f.* (Yavru için) annesini emmek; *{ağız} (aynı).* [DS]

emiştirme, [em-iş-tir-me] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirlerini emmelerini sağlama; emiştirmek eylemi. **2.** Kuzu, oğlak veya buzağı gibi yavrunun annesini emmesine yol açma. **3.** Parfüm sanayiinde bir ürünü pazarlanacak şekilde şişelere doldurmadan önce serin bir yerde, kapalı kaplarda bir süre dinlendirme işi.

emiştirmek, [em-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Emişmek eylemini sağlamak; emişmelerine izin vermek. **2.** Sağmal hayvanların yavrularını annelerinin yanına bırakarak emmelerini sağlamak. **3.** Bir parfümü emiştirme eylemine tabi tutmak. **4.** *{ağız}* Sıcağa soğuk, soğuğa sıcak katarak ılıştırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeyin içine katılan sıvıyı iyice emdirmek; aldırmak. [DS] **6.** *{ağız}* İki şeyi birbirine iyice yapıştırmak; kaynatmak; birleştirmek. [DS]

emiştürmek, [em-mek > em-iş-tür-mek امشدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yavrulara analarını emdirmek; emdirmek.

emişük, -ğü [em-iş-mek > emiş-ük] *{ağız} is.* **1.** Her cuma günü koyun ve keçilerin sağılmadan önce yavrularına emdirilmesi işlemi. **2.** Süt kardeş. [DS]

emişüklü, [emiş-ük-lü] *{ağız} is.* Süt kardeş. [DS]

emit, [? emit] *{ağız} is.* Ağaç budağı. [DS]

emite, [Yun. amita] *{ağız} is.* **1.** Amca. **2.** Amca oğlu. [DS]

emitmek, [emit-mek] *{eT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Eğilmek; meyletmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** *{ağız}* İki büklüm olmak. [DS] **3.** *gçl. f.* Eğmek. [EUTS]

emizek, -ği [emiz-ek] *{ağız} sf.* Ahmak; budala. [DS]

emizik, -ği [emiz-ik] *{ağız} is.* Ballıbaba, aslanağzı gibi çiçeklerin emilebilen kısmı. [DS]

emizmek, [em-üz-mek / emgiz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Emmesini sağlamak; emzirmek; emdirmek. [EUTS]

emjü, [em-çi > emjü] *{eT} is.* Tabip. [Gabain]

EMK [elektro-motor kuvvet] *is. kısalt. fiz.* Bir üretecin birim elektrik yükünü devreden geçirmek için oluşturduğu enerji miktarı.

emkek, [em-ge-k > em-ke-k] *{eT} is.* Acı; ıstırap; zahmet. [EUTS] [Gabain]

emken, [Ar. emken امكن] *{OsT} e.* Arapçada *"imkân"* kelimesinin mazi fiili olup *"olabildiği kadar; olabildiğince"* anlamındaki *"meh-mā emken"* sözünde geçen edat.

emkine, [Ar. mekān *(yer)* > emkine امكنه] *{OsT} is.* Mekânlar; yerler; evler. 🗗 **emkine-i cedîde,** *{OsT} Yeni evler.*

emla, [Ar. melā > emlā' املاء] *(emlâ:) {OsT} is.* Kalabalıklar; bölükler; cemaatler.

emlah, [Ar. melîḥ > emlaḥ املح] *(emla:h) {OsT} sf.* En güzel; pek güzel; daha güzel. 🗗 **emlahü'l-Arab,** *{OsT} Arapların en güzeli; Hz. Muhammed.*

emlah, [Ar. mılḥ *(tuz)* > emlāḥ املاح] *(emlâ:h) {OsT} is.* Tuzlar. 🗗 **emlāh-i bahriye,** *{OsT} Deniz tuzları.*

emlak, -ki [Ar. mülk *(mal)* > emlāk املاك] *(emlâ:k) {OsT} is.* **1.** Mülkler. **2.** Bir kimsenin malı olan ev, dükkân, arsa, arazi gibi taşınmazlar; gayrimenkul. 🗗 **emlāk-i emîriye,** *Beylik malları.*|| **emlāk-i hâssa,** *{OsT} Padişah malları.*|| **emlāk-i hümâyün,** *{OsT} Padişah malları.*|| **emlāk-i mazbüta,** *{OsT} El konulmuş mallar.*|| **emlāk-i milliye,** *{OsT} 1. Ulusal mallar. 2. Devlet malları.*|| **emlāk-i mîriye,** *{OsT} Beylik mallar.*|| **emlāk komisyoncusu,** *Taşınmaz malların alım satımında aracılık eden veya bizzat kendisi alıp satan kişi; emlakçi.*|| **emlāk vergisi,** *{OsT} Türkiye sınırları içerisindeki ev, arsa, arazi gibi taşınmaz malların sahiplerinden alınan vergi.*

emlakçi, [emlak-çi] *(emlâ:kçi) is.* Taşınmaz malların alım satımında aracılık eden veya bizzat kendisi alıp satan kişi; komisyoncu.

emlakçilik, -ği [emlak-çi-lik] *(emlâ:kçilik) is.* Taşınmaz malların alım satımı veya kiralanması konusunda aracılık etme işi; bu tür işi yapan kişinin mesleği; komisyonculuk.

emleç, [Ar. emlec] *{ağız} is.* Bir tür erik ağacı ve onun yenen meyvesi, *(Prunus cerasifera).* [DS]

emlek, -ği [em-mek > em-lek] *{ağız} is.* **1.** Anası öldüğü için başka bir koyuna alıştırılarak onu emmesi sağlanan kuzu. **2.** Süt kuzusu. **3.** Dörtgen. [DS]

emlelmek, [em-le-l-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlanmak; ilaç almak veya kullanmak. [DLT]

emleme, [em-le-me] *{ağız} is.* **1.** Her türlü tıbbî tedaviyi uygulayarak hastayı iyileştirme; emlemek eylemi. **2.** Kırılan bir testinin parçalarını birbirine tutturmak. [DS] 🗗 **emleme emlemek,** *{ağız} 1. Yaraya merhem sürmek. 2. Gönlü incinmiş kişileri avutmak için güzel sözler söylemek. 3. Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını özel yapıştırıcı ile onarmak.* [DS]

emlemek, [em-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir hastaya ilaç vermek. **2.** Hastanın yarasını merhem sürerek tedavi etmek. **3.** *{eT}* Tedavi etmek. [EUTS] **4.** *{ağız}* Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını çimento vb. özel yapıştırıcılarla onarmak. [DS] 🗗 **emlemek samlamak,** *İlaçlamak; tedavi etmek.* [DLT]

emlenmek, [em-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kendine ilaç yapmak; kendi kendine ilaç almak. [DLT]

emles, [Ar. melāset *(pürüzsüzlük)* > emles املس] *{OsT} sf.* Düz; pürüzsüz; cilalı.

emleşmek, [em-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İlaçlanmak. [DLT]

emletmek, [em-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlatmak; ilaç ettirmek. [DLT]

emli, [em-li] *{ağız} sf.* Uygun; yerinde; yaraşır. [DS]

emlig, [em-lig] *{ağız} is.* İyi cins kuzu. [DS]

emlik[1]**, -ği** [em-lik املیك] *sf.* **1.** *{OsT}* Henüz daha süt emmekte olan; süt emme çağında olan. [Kamus Ter.] **2.** *is.* Zamanından daha geç doğan kuzu veya oğlak. **3.** *{ağız}* Körpe kuzu veya oğlak. [DS] **4.** *{ağız}* Anası öldüğü için başka hayvan tarafından emdirilen kuzu ya da oğlak. [DS] **5.** *{ağız}* Keçilerin doğurduğu ilk yavru. [DS] **6.** *{ağız}* İyi yetişmeleri için analarından ayrılmayan kuzu ya da oğlak. [DS] **7.** *{ağız}* Yazın doğmuş kuzu. [DS] **8.** *{ağız}* Özel bir şekilde beslenen koyun ya da keçi. [DS] **9.** *{ağız}* Yoksul bir ailenin geçimini sağlayan sağmal hayvan. [DS] 🗗 **emlik kuzu,** *{ağız} Henüz ot yememiş, yalnız anasını emen kuzu.* [DS]|| **emlik oğlak,** *{ağız} İki üç aylık keçi yavrusu.* [DS]

emlik[2]**, -ği** [em > em-lik] *{ağız} is.* **1.** Kökünden kırmızı boya elde edilen sarı çiçekli bir bitki. **2.** Bir hastalığı tedavi için soyularak suyu emilen taze çam kabuklarının iç kısmındaki beyaz etli kısım.

emlikçi, [emlik-çi] *{ağız} is.* Taze çam kabuğu toplayıp satan kimse. [DS]

emlim, [? emlim] *{ağız} is.* Yaban öküzü. [DS]

emmare, [Ar. emr > emmāre امّاره] *(emma:re) {OsT} sf.* Çok zorlayan; emreden; buyurgan; buyurucu. 🗗 **nefs-i emmāre,** *{OsT} İnsanı kötülüğe, günaha ve şehvete sürükleyen iç dürtü.*

emme[1]**,** [em-me] *is.* **1.** Karşı basınç uygulayarak veya başka fiziksel yollarla bir şeyi içine çekme, alma; emmek eylemi. **2.** Bitkilerde sıvıların kökler yoluyla gövdeye yükselmesi. **3.** Kapalı veya dar çıkışlı bir yerdeki sıvıyı ağza alma. **4.** Bir sıvıyı veya asıltı halinde bulunan gaz içindeki maddeleri özel cihazlar yardımı ile ortamdan uzaklaştırma. **5.** Patlamalı motorlarda yakıtın yanma odasına alınması işlemi. 🗗 **emme basma tulumba,** *İlk hareketi ile meydana getirdiği boşluğa sıvının dolmasını, ikinci hareketiyle de bu sıvının basınçla dışarı atılmasını sağlayan tulumba.*

emme[2]**,** [em-me] *{ağız} is.* Meme. [DS]

emme[3]**,** [Ar. ammā] *{ağız} bağ.* Fakat; ama. [DS]

emme[4]**,** [Ar. emmi] *{ağız} is.* Amca; emmi. [DS]

emme[5]**,** [? emme] *{ağız} sf.* Kötü. [DS]

emme[6]**,** [Ar. ʿamā] *{ağız} is.* Kör; ama. [DS]

emmeç, -ci [em-meç] *is.* **1.** Kapalı kaplardaki gazları boşaltmaya veya seyreltmeye yarayan alet; aspiratör. **2.** *zool.* Böceklerin sıvı emici hortumlarına verilen ad.

emmek, [em-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Dil, dudak ve soluk yardımıyla bir sıvıyı ağzına çekmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** (Yavrular için) annesinin memesinden sütünü içmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **3.**

(Böcek ve bir takım hayvanlar için) bir sıvıyı veya bitki suyunu özel hortumları aracılığıyla içine çekmek. **4.** (Bitkiler için) toprakta erimiş hâlde bulunan madensel tuzları su ile birlikte gövdelerine çekmek. **5.** (Süngerimsi yapıda olan cisimler için) üzerine dökülen veya altında kalan sıvıları içine çekmek; ortadan kaldırmak; massetmek. **6.** (Şeker vb. için) ağızda dili ve tükürüğü yardımıyla eritip yutmak. **7.** *argo.* Bir kimseden asalak olarak yararlanmak; sömürmek. ◘ **emdiği sütü haram etmek,** *(Anne için) Evladına lanet etmek.* || **eme eme, kanını iliğini kurutmak,** *Birinin zaafından yararlanarak asalakça davranışlarla gücünü tüketmek.* || **emmeye yaramak,** *{ağız} Yararlanılabilir olmak.*

emmel, [Yun. emvole] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları yürütmek için kullanılan ucunda çivi bulunan sopa; üvendire. **2.** Boyunduruğa alışkın öküz.

emmeli, [em-me-li] *sf.* Emme eylemine dayanan; emmek suretiyle çalışan.

emmelim, [Ar. ammā => emme-lim] *{ağız} bağ.* Fakat; şu var ki; mamafih. [DS]

emmen, [? emmen / emen] *{ağız} is.* Ağaç dikmek için açılan çukur. [DS]

emmeten, [Ar. ʿāmmeten] *(emme'ten) {ağız} zf.* Tamamen; büsbütün. [DS]

emmi, [Ar. ʿamm *(amca)* > ammī] *{ağız} is.* Amca. [DS]

emmicelik, -ği [emmi-ce-lik] *{ağız} is.* Bir kız evlenirken güveyin babası tarafından kızın amcalarına verilen para ya da hediye. [DS]

emmideş, [emmi-deş] *{ağız} is.* Amca oğlu. [DS]

emn, [Ar. emn امن] *{OsT} is.* Güvenlik; eminlik; rahatlık; emniyet. ◘ **emn ü āsāyiş,** *{OsT} Güvenlik ve rahatlık.* || **emn ü emān,** *{OsT} Huzur ve sükûnet.*

emniye, [Ar. emn > emniyye امنيه] *{OsT} is.* Güvenlik; eminlik; korkusuzluk.

emniyet, [Ar. emn > emniyyet امنيت] *{OsT} is.* **1.** Kaza, saldırı, soygun, hırsızlık gibi hiçbir olayın olmama, can ve mal açısından kuşkusuz olma durumu; güvenlik. **2.** Güvenme, itimat etme. **3.** Polisin ve jandarmanın görevi ve yürüttüğü iş; bu tür işlerini yaptığı yer, bina. **4.** Halkın huzur ve güvenliğini sağlamak amacıyla yapılan işler. **5.** Güvenli bir yolculuk veya iş yapmak için tehlike anında kullanılarak tehlikeyi gideren veya azaltan araçlar; güven altına alan araçlar. **6.** *as.* Bir askerî birliğin, düşmanın keşif, gözetleme, taciz, haber alma ve baskınlarına karşı korunmak ve kendi hareket serbestliğini sağlamak amacıyla aldığı her türlü tedbir ve tertibin tümü. **7.** *as.* Dolu bir silahın kaza ile ateşlenmesini önleyen düzenek. **8.** *as.* Kollama. ◘ **emniyet altına almak,** *Güvenlik içinde bulundurmak; güvenliği sağlamak; korumak.* || **emniyet amiri,** *İlçelerde güvenliği sağlamakla görevli polis örgütünün amiri.* || **emniyet-bahş,** *{OsT} Güven veren.* || **emniyet düğmesi,** *Tehlike anında basılarak makine veya aracın yarattığı tehlikeden kurtulmayı sağlayan düğme.* || **emniyet etmek,** *Güven duyarak vermek; emanet bırakmak.* || **emniyet-i āmme,** *{OsT} Toplum güvenliği.* || **emniyeti suiistimal etmek,** *Kendisine bırakılan veya belli bir süre için ya da bir iş için geçici olarak alınan eşyayı vb. geri vermemek, satmak vb. şekillerde güveni kötüye kullanmak.* || **emniyet-i tāmme,** *{OsT} Tam güvenlik.* || **emniyet-i umūmiye,** *{OsT} Genel güvenlik.* || **emniyet kemeri,** *Taşıtlarda sürücü ve yolcunun kaza anında savrularak çarpmadan doğan yaralanmaları ile ilgili tehlikeleri kaldırmak veya azaltmak için kullandıkları ucu tokalı ve oturdukları koltuğa bağlı kemer; güvenlik kemeri.* || **emniyet kilidi,** *1. Kendi anahtarından başka bir anahtar veya yolla açılamayan kilit. 2. Mücevherler takılı hâlde iken özel olarak kaldırılmadıkça açılmayı önleyen küçük kanca.* || **emniyet müdürü,** *İlin genel güvenliğinden valiye ve içişleri bakanlığına karşı sorumlu müdür.* || **emniyet pimi,** *Bir silah veya dolu tüpte kullanılmadan önce güvenliği sağlayan, ancak kullanılacağı zaman çekilip atılan küçük kanca.* || **emniyet supabı,** *Basınçlı bir ortamda basıncın tehlikeli bir boyuta geldiği zaman devreye girerek basıncı düşüren boşalma düzeneği.* || **emniyet telkin etmek,** *Güven aşılamak; güven vermek.* || **emniyet tertibatı,** *Çalışan makine veya iş ortamında bir parçanın kopması, kayması vb. tehlike yaratan hâllerde devreye girerek tehlikeyi önlemeye yönelik ilave parça.* || **emniyet vermek,** *Güven duygusu uyandırmak; güven vermek.*

emniyetli, [emniyet-li] *sf.* **1.** Kendisine emanet edilebilir, güvenilir. **2.** Güvenli; tehlikeden uzak. **3.** İnanılabilir.

emniyetsiz, [emniyet-siz] *sf.* **1.** Güvensiz; güvenilmez durumda olan. **2.** Tehlikeli. **3.** Sağlam olmayan. **4.** İnanılmaz.

emniyetsizlik, -ği [emniyet-siz-lik] *is.* Güvensiz olma durumu; güvensizlik.

emoroit, -di [Yun. haimorroia > Fr. hémoroïde] *is. tıp.* Kalın bağırsağın dışa açılan kısımlarında meydana gelen toplar damar varisleri; basur.

empakt, [Fr. impact] *is.* Gök taşının düştüğü nokta.

empas, [Fr. impasse] *is.* **1.** Kalınan durum. **2.** Üçüncü durumdaki oyuncunun büyük kâğıt yerine küçük kâğıt oynaması durumu.

empati, [İng. empathy] *is.* **1.** Başkalarının duygularını anlayabilme durumu; duygudaşlık. **2.** *psikol.* Bir konuda birlikte duygulanma, bir duyguyu birlikte yaşama, birlikte duyma; başkasının duygularını paylaşma.

empedans, [Lat. impedire *(önlemek)* > Fr. impédence] *is. fiz.* Bir elektrik devresinden geçen dalgalı

akımın en yüksek geriliminin en yüksek şiddetine oranı; görünen direnç.

empermeabl, [Fr. imperméable *(su geçirmez)*] *is.* Yağmurluk.

emperyal, -li [Fr. impérial] *sf.* İmparatorlukla ilgili; imparatorluğa ait.

emperyalist, [Fr. impérialiste] *sf.* Sömürgeler üzerinde egemenlik kurma eğiliminde olan; emperyalizm taraftarı.

emperyalizm, [Fr. impérialisme] *is.* **1.** Sömürgeler üzerine kurulmuş olan egemenlik. **2.** İmparatorluk kurma eğilimi. **3.** Etnik ve kültürel farklılıkları bulunan toplulukların aynı ekonomik ve siyasi yapı içinde hakim toplum tarafından yönetilmesi durumu; sömürgecilik. **4.** Yayılmacılık.

empotans, [Fr. impotence] *is.* **1.** Güçsüzlük. **2.** Cinsel iktidarsızlık.

empoze, [Fr. imposé] **1.** Yükleme; dayatma. **2.** *sf.* Zorla kabul ettirilmiş, benimsetilmiş olan; dayatılmış. ◻ **empoze etmek,** *İsteklerini, düşüncelerini başka birine zorla kabul ettirmek; zor veya değişik teknikler kullanarak benimsetmek; dayatmak.*

emprenye, [Fr. imperégner] *is.* **1.** Hamile bırakma. **2.** Bir maddenin içine bir sıvıyı emdirme. **3.** Dolgu yapma.

empresyon, [Fr. impressione *(vurup iz bırakma)*] *is.* **1.** Bir durum veya olayın insan üzerinde bıraktığı etki; izlenim; intiba. **2.** *psikol.* Uyaranların, duyu organları ve ilişkili sinirler üzerindeki etkileri veya belirli bir durumun kişi üzerindeki çözümlenmemiş bütün etkisi; izlenim; intiba.

empresyonist, [Fr. impressioniste] *sf.* **1.** Doğayı, ondan edindiği izlenimlerle anlatan, değerlendiren; izlenimci. **2.** Doğruluğu kesin olmayıp da duyularla edinilen izlenimlere dayanan; izlenimci; intibaî.

empresyonizm, [Fr. impressionisme] *is.* **1.** Doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntıları ile değil de, oradan edinilen izlenimin ölçüsüne veya biçimine göre anlatan; nesneyi veya gerçeği doğrudan değil, onun sanatçıda bıraktığı etkiyi dile getiren sanat akımı; izlenimcilik. **2.** Dış etkilerin içe yansıması, içte etkiler ve izler bırakması ve bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesi; izlenimcilik.

emprezaryo, [İt. impresario] *is.* Bir sanatçının veya topluluğun sanat çalışmalarını yüzde karşılığında düzenleyen kimse; menajer; yürütücü.

emprime, [Fr. imprimé *(basma)*] *is. tekst.* **1.** Düz dokuma kumaşları çeşitli boya maddeleri veya baskı teknikleri ile süsleme işlemi. **2.** *sf.* Bu tür işlem uygulanarak süslenmiş kumaş; basma.

emprovize, [Fr. improvisé] *is.* Doğaçlama; hazırlıksız.

emr, [Ar. emr امر] *is.* → emir[2].

emrak, [amra-mak > amra-k] *{eT} sf.* Sevgili; aziz. [EUTS]

emrah, [Far. hem *(aynı)* + rāh *(yol)* > hem-rāh همراه => emrah] *is.* **1.** Yoldaş; refik. **2.** Saz çalıp oynayan kimse.

emran, [Ar. mern > emrān امران] *(emra:n) {OsT} is.* Hayvan derileri; kürkler.

emraz, [Ar. maraż > emrāż / emrāḍ امراض] *(emra:z) {OsT} is.* Hastalıklar. ◻ **emrāz-ı akliye,** *{OsT} Akıl hastalıkları.*|| **emrāz-ı asabiye,** *{OsT} Sinir hastalıkları.*|| **emrāz-ı ayniye,** *{OsT} Göz hastalıkları.*|| **emrāz-ı bevliye,** *{OsT} İdrar yolu hastalıkları.*|| **emrāz-ı cildiye,** *{OsT} Cilt hastalıkları.*|| **emrāz-ı dāhiliye,** *{OsT} İç hastalıkları.*|| **emrāz-ı efrenciye,** *{OsT} Frengi hastalığı.*|| **emrāz-ı hariciye,** *{OsT} Dış hastalıkları.*|| **emrāz-ı intāniye,** *{OsT} Mikroplu hastalıklar.*|| **emrāz-ı mühlike,** *{OsT} Öldürücü hastalıklar.*|| **emrāz-ı müstevliye,** *{OsT} Salgın hastalıklar.*|| **emrāz-ı nisāiye,** *{OsT} Kadın hastalıkları.*|| **emrāz-ı sāriye,** *{OsT} Bulaşıcı hastalıklar.*|| **emrāz-ı zühreviye,** *{OsT} Cinsel organ hastalıkları.*

emrber, [Ar. emr + Far. -ber *(getiren)* امربر] *{OsT} is.* Emir eri.

emre[1], [*eT.* amrā-mak *(sevmek)* > amrak / yımrak / amrag *(sevgili)* > enırak > emre امره] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Âşık; müptela; aşırı seven; vurgun; tutkun; imre **2.** *tasvf.* Hak âşıkları anlamında tasavvuf büyüklerine verilen unvan.

emre[2], [Far. hem *(aynı)* + rāh *(yol)* > hem-rāh => emrah / emre] *is.* **1.** Yoldaş; refik. **2.** *{ağız}* Kardeş.

emred [Far. merd > Ar. emred امرد] *{OsT} sf.* Sakalı, bıyığı çıkmamış, tüysüz genç; delikanlı; yeniyetme. ◻ **emred-perest,** *{OsT} Genç erkeklerden hoşlanan homoseksüel erkek; kulampara.*

emredici, [emr+e(t)-ici] *sf. huk.* (Hukuk kuralları için) uyulması ve yerine getirilmesi zorunlu olan; yorumlayıcı bir durumu bulunmayan, kesin. ◻ **emredici vekâlet,** *huk. Yurttaşlar tek tek egemenliğin parçası sayıldıklarından, egemenlik haklarını devretmeden vekiller aracılığıyla bu haklarını kullanabilmelerini sağlayan; vekillerin sadece aracılık etme dışında bir görevlerinin bulunmadığı, hak sahibinin vekâlet işini istediği zaman geri alabildiği sistem.*

emretme, [emr+et-me] *is.* Emir verme; buyurma; emretmek eylemi.

emretmek, [Ar. emr+et-mek امرينمك] *gçl. f. [-er]* Bir kimseden bir şey yapmasını istemek; buyurmak; emir vermek. ◻ **Emredersiniz!** *Rütbe ve makamca yüksek birinin vermiş olduğu emir karşısında, astın verdiği kabullenme sözü.*|| **Emretti patrik efendi.** *Birinin yersiz ve yetkisiz emri karşısında alay etmek için söylenen söz.*

emreyleme, [emr+ey-le-me] *is.* Emir verme; buyurma; emreyleme eylemi; emretme.

emreylemek, [emr+ey-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseden bir şey yapmasını istemek; buyurmak; emir vermek; emretmek.

emrî, [Ar. emr > emrī / emriyye امری / امریه] *(emri:) {OsT} sf.* Emirle ilgili; emre ait olan.

emribari, [Ar. emr-i bārī *(yaratan)* امرباری] *(emriba:ri:) {OsT} is.* Allah'ın buyruğu.

emrihak, -kkı [Ar. emr-i ḥaḳḳ امرحق] *{OsT} is.* Allah'ın emri; ölüm. 🗗 **emrihak vâki olmak,** *{OsT} Ölmek.*

emrimek, [emrī-mek] *(emri:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kaşımak. [DLT]

emrişmek, [emri-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Cilt için) uyuz vb. şeyler dolayısıyla kaşınmak. **2.** (Deri için) karıncalanmak. [DLT]

emritmek, [emri-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kaşınma ve gidişme ile) gıdıklamak. [DLT]

emrivaki, -i [Ar. emr-i vāḳiʿ امرواقع] *(emriva:ki:) {OsT} is.* Kabullenmek zorunda kalınan durum; oldubitti. 🗗 **emrivaki yapmak,** *{OsT} Başkaca bir seçenek bırakmamak; oldubittiye getirmek.*

emriye, [Ar. emr > emriyye امریه] *{OsT} sf.* Emirle ilgili; emre ait olan.

emrud, [Far. emrūd امرود] *{OsT} is. bot.* Armut.

emrudî, [Far. emrūdī امرودی] *{OsT} sf.* Armut biçiminde olan; armudi.

emrü, [amrū] *{eT} sf.* Daimî; devamlı. [EUTS]

emrülmek, [amur-mak > amr-ıl-mak / amrut-mak] *{eT} dönşl. [-ür]* **1.** Kaynayan tencerede köpüklenme geçmek; sönmek. **2.** İnsan soluğu çekilmek. [DLT]

EMS. [İng. **E**uropean **M**onetary **S**ystem] *is. kısalt.* Avrupa Para Sistemi.

emsal[1]**, -li** [Ar. mişl *(benzer)* > emṣāl امصال] *(emsa:l, l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin eşi, benzeri; eşleri. **2.** Aynı cinsten olan şeyler. **3.** Örnek. **4.** *mat.* Katsayı. 🗗 **emsāl-i inkisār,** *{OsT} fiz. Havanın içinden geçen ışığın kırılma katsayısı; indisi.*|| **emsāl-i kesîre,** *{OsT} Bol örnekler; sayısız misâller.*|| **emsāli misillü,** *{OsT} Benzeri durumlarda olduğu gibi; aynı biçimde.*|| **emsāl-i zâviyeviye,** *{OsT} mat. Açısal katsayı.*

emsal[2]**, -li** [Far. hem-sāl همسال] *(emsa:l) {OsT} sf.* Yaşıt; denk.

emsal[3]**, -li** [Ar. meṣel > emṣāl امثال] *(emsa:l, l ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Hikâyeler; destanlar; söylenceler. **2.** Masal.

emsalsiz, [emsal-siz] *sf.* Eşi ve benzeri bulunmayan; eşsiz; benzersiz.

emsalsizlik, -ği [emsal-siz-lik] *is.* Eşi ve benzeri olmama durumu; eşsizlik; benzersizlik.

emsar, [Ar. mıṣr *(şehir)*>emṣār امصار] *(emsa:r) {OsT} is.* Büyük kentler; şehirler; beldeler. 🗗 **emsār ü bilād,** *Büyük şehirler.*

emsel[1]**,** [Far. hem-sāl] *{ağız} is.* Yaşıt. [DS]

emsel[2]**,** [Ar. miṣl > emṣel امثل] *{OsT} sf.* Pek benzer; çok benzeyen.

emsem, [*eT.* em *(ilâç)* + (s)-em] *{ağız} is.* **1.** Çare; derman. **2.** İlaç; merhem. **3.** *{ağız}* Boş inanç. **4.** *{ağız}* Kocakarı ilacı. **5.** *{ağız}* Düzenlilik; güvenlik. **6.** *sf.* Sersem.

emsemek, [em-mek > em-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Emmek istemek. [DLT]

emsile, [Ar. miṣāl > emṣile امثله] *{OsT} is.* **1.** Örnekler; paradigma. **2.** *dbl.* Arap dilbilgisinde fiil çekim örneklerinin bulunduğu kitap ve ders. 🗗 **emsile-i muhtelife,** *{OsT} 1. Türlü örnekler. 2. Arapçada fiilin çekim ve yapımı ile ilgili olarak verilen örnekler.*|| **emsile-i muttarıda,** *{OsT} 1. Sıralı örnekler. 2. Arapçada bir çekimin müfret, tensiye, cemi durumlarındaki konuşan, dinleyen ve üçüncü kişi biçimlerine ilişkin örnekler.*

emsimek[1]**,** [em *(ilâç)* > em-si-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Zehirlenmek. [ETY]

emsimek[2]**,** [em-mek > em-si-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Emmek istemek. [ETY] [Gabain] **2.** Emmek. [EUTS]

emsiye, [Ar. mesāʾ > emsiye امسیه] *{OsT} is.* Akşamlar; akşamüstleri.

emsiz, [em-siz امسیز] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Beceriksiz; sakar. **2.** *{eT}* Emsiz; ilaçsız. [EUTS] **3.** *{ağız}* Dertsiz; kedersiz; vurdumduymaz; savsak. [DS]

emsüz, [em-siz امسوز] *{eAT} sf.* **1.** Emsiz. **2.** Çare bulamayan. **3.** Beceriksiz; sakar.

emşat, [Ar. emşāṭ امشاط] *(emşa:t) {OsT} is.* Taraklar.

emşelmek, [emşel-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Binek hayvanı için) binerken belini eğmek. [DS]

emşen, [? emşen] *{eT} is.* Kuzu derisi; kürk yapılan deri. [DLT]

emtar, [Ar. maṭar > emṭār امطار] *(emta:r) {OsT} is.* Yağmurlar.

emten, [Ar. emten امتن] *{OsT} sf.* Çok dayanıklı; pek metin; daha sağlam.

emtermek, [emter-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Teksif etmek; bir nokta etrafında toplamak. [EUTS]

emti[1]**,** [em-di / em-ti / amtı] *{eT} zf.* Şimdi. [Gabain] [EUTS]

emti[2]**,** [Yun. amita] *{ağız} is.* Hala. [DS]

emtia, -aı [Ar. metaʿ *(kullanılan şey; mobilya)* > emtiʿa امتعه] *(emtia:) {OsT} is.* **1.** Mallar. **2.** Ticaret konusu olan taşınabilir mallar. **3.** Hiç bir değişikliğe uğratılmadan satmak üzere satın alınmış mallar. 🗗

emtiā-i ecnebiye, *{OsT} Yabancı mallar.*|| **emtiā-i günā-gûn,** *{OsT} Çeşitli mallar.*|| **emtia-i ticāriye,** *{OsT} Tüccar malları; ticaret eşyası.*

emu, [Okyanusya yerl. d. emu] *is. zool.* Tepeli devekuşugiillerden Avustralya'da geniş düzlüklerde yaşayan, boyu iki metreye kadar varan, kanatları körelmiş, uzunca iri ve yeşil yumurtalı, esmer tüylü koşucu bir kuş, *(Dromiceius Novae-Hollandiae).*

emükdaş, [*eT.* emüg > emük-daş امو كداش] *{OsT} sf.* → emikdaş.

emülsiyon, [Fr. émulsion] *is. kim.* **1.** Bir sıvının başka bir sıvı içinde küçük zerrecikler hâlinde dağılması ile meydana gelen heterojen ortam. **2.** *fot.* Duyar kat.

emülsiyonlaştırıcı, [emülsiyon-la-ş-tır-ıcı] *sf.* **1.** Bulunduğu ortamda bir emülsiyon meydana getiren. **2.** Bir emülsiyonun bozulmadan kalmasını sağlayan. **3.** *is.* Orta büyüklükteki moleküllerden meydana gelen kimyasal birleşikler karışımı.

emülsiyonlaştırma, [emülsiyon-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Emülsiyon hâline getirme. **2.** Yol yapımında kullanılan ziftlere kendi hacmi kadar su karıştırarak soğuk olarak kullanma imkânı sağlama.

emülsiyonlaştırmak, [emülsiyon-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Homojen ve geçici olarak kararlı bir karışımı elde etmek amacıyla elementi veya bileşiği çözünmeye uğramadığı bir ortamda mümkün olduğu kadar ince damlalar hâlinde dağıtmak, karıştırmak. **2.** Fotoğrafçılıkta ışığa duyarlı bir emülsiyonu levha üzerine yaymak.

emülsör, [Fr. émulseur] *is.* Peynir yapımında, kreması alınmış süte istenilen oranda krema karıştırmakta kullanılan alet.

emürmek, [em-ür-mek / em-üz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Emdirmek; emzirmek. [DLT]

emvac, [Ar. mevc *(dalga)* > emvāc امواج] *(emva:c) {OsT} is.* Dalgalar. 🗗 **emvāc-ı bahr,** *{OsT} Deniz dalgaları.*|| **emvāc-ı kahr,** *{OsT} Batıran dalgalar; zulüm dalgaları*

emvah, -hi [Ar. mā' > emvāh امواه] *(emva:h, h ince söylenir.) {OsT} is.* Sular.

emval, -li [Ar. māl > emvāl اموال] *(emva:l, l ince söylenir) {OsT} is.* Taşınır ve taşınmaz bütün mallar, mülkler; servetler. 🗗 **emvāl-i ādiye,** *{OsT} Bayağı mallar; niteliği kötü mallar.*|| **emvāl-i bātına,** *{OsT} Altın, gümüş gibi saklanabilen mallar.*|| **emvāl-i emîriye,** *{OsT} Hükümdarın malları.*|| **emvāl-i eytām,** *{OsT} Yetim malları.*|| **emvāl-i ganāim,** *{OsT} Ganimet olarak alınmış mallar.*|| **emvāl-i gayrımenkūle,** *{OsT} Taşınmaz mallar.*|| **emvāl-i menkūle,** *{OsT} Taşınabilir mallar.*|| **emvāl-i metrūke,** *Terk edilmiş mallar; sahibi bilinmeyen mallar.*|| **emvāl-i umumiye,** *{OsT} Topluma ait, kamu malları.*|| **emvāl-i zāhire,** *{OsT} Bina gibi saklanması mümkün olmayan mallar.*

emvat, [Ar. mevt > emvāt اموات] *(emva:t) {OsT} is.* Ölüler.

emya, [Far. emyā امیا] *(emya:) {OsT} is.* Para kesesi.

emyah, [Ar. mā' > miyāh > emyāh امیاه] *(emya:h) {OsT} is.* Sular.

emyal, [Ar. mīl > emyāl امیال] *(emya:l) {OsT} is.* Denizde 2500 arşın gelen uzunluklar. 🗗 **emyāl-i bahriye,** *{OsT} Deniz milleri; 6080 kadem veya 853 m'den ibaret deniz uzaklık birimleri.*

emyus, [Ar. emyüs امیوس] *(emyu:s) {OsT} is.* Tuz taşı; iri tuz parçaları.

emza, [Ar. emżā / emżā امضی] *(emza:) {OsT} sf.* **1.** Hükmü çok yürüyen. **2.** Çok etkili olan. **3.** *zf.* Kesin; kat'i.

emzemek, [em-mek > em-(i)z-e-mek] *gçl. f. [-r]* **1.** Emmek. **2.** Emzirmek.

emzice, [Ar. mizāc > emzice امزجه] *{OsT} is.* Mizaçlar; huylar. 🗗 **emzice-i muhtelife,** *{OsT} Türlü türlü huylar.*

emzik, -ği [em-iz-mek > em-(i)z-ik > emz-ik] *is.* **1.** Bebekleri oyalamak için ağzına verilen meme şeklindeki plastik gereç. **2.** Bebeklere süt içirmek için şişe ucuna geçirilen plastik meme. **3.** Çaydanlık, ibrik vb. kaplardan suyu istenilen yere azar azar akıtmaya yarayan ucu delikli küçük lüle. **4.** *argo.* Nargile. **5.** *{ağız}* Sigara ağızlığı. [DS] **6.** Meme başı. [DS] **7.** *{ağız}* İncir dallarının tepesindeki tomurcuk. [DS] **8.** *{ağız}* Halı kilim gibi şeylerin köşesi. [DS] **9.** *{ağız}* Kışın, saçaklardan damlayan suların oluşturduğu buzcuklar. [DS] **10.** *{ağız}* Hayvanların memelerinin uçları. [DS] 🗗 **emzik borusu,** *Sobaya takılan dirsek şeklindeki boru.*|| **emzik sakızı,** *{ağız} Çamlardan elde edilen bir tür sakız; çam sakızı.* [DS]|| **emzik otu,** *{ağız} Boru çiçeği.* [DS] || **emzik sopası,** *{ağız} İbrik emziği yapmak için kullanılan örs.* [DS]|| **emzik sürmek,** *{ağız} (Çocuğunu emziren kadın için) bu süre içinde hamile kalmamak; süt korumak.* [DS]

emzikçi, [emzik-çi] *is.* **1.** Emzik yapan veya satan kimse. **2.** *{ağız}* Başkasının çocuğunu emziren kadın; süt nine. [DS]

emzikleme, [emzik-le-me] *{ağız} is.* Bulutların yağmur yağacak biçimde bulunması. [DS]

emzikli, [emzik-li امزكلى / امزيكلى] *sf.* **1.** Emziği olan; emziği bulunan. **2.** (Kadın için) memede çocuğu olan. **3.** (Çocuk için) meme emen. **4.** *is.* Ağaçtan yapılma su kabı. 🗗 **emzikli bardak,** *{OsT} Toprak ibrik.*

emziksiz, [emzik-siz] *sf.* Emziği olmayan; emziği bulunmayan.

emzirilme, [em-(i)z-ir-il-me] *is.* Memeden süt emdiriliyor olma; emzirilmek eylemi; emdirilme.

emzirilmek, [em-(i)z-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* (Çocuk veya hayvan yavrusu için) memeden süt emmesi sağlanmak; emdirilmek.

emziriş, [em-(i)z-ir-iş] *is.* Emzirme eylemi ve biçimi.

emzirme, [em-(i)z-ir-me] *is.* Süt emmesini sağlama; emzirmek eylemi.

emzirmek, [em-(i)z-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Emmesini sağlamak. **2.** (Ana için) yavrusunun memesinden süt emerek beslenmesini sağlamak; emdirmek. **3.** *argo.* Otomobilin deposundan hortumla benzin çekip çalmak.

emzirtme, [em-(i)z-ir-t-me] *is.* Memesinden süt emdirmesini sağlama; emzirtmek eylemi.

emzirtmek, [em-(i)z-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Memesinden yavrusuna süt emdirmesini sağlamak. **2.** Emzirmek işini yaptırmak.

emzürmek, [em-mek > em-(i)z-ür-mek] *gçl. f. [-ür]* Emzirmek; meme vermek.

-en[1], [-an / -en / -y-an / -y-en] *yap. e.* → -an. *{eT} {eAT} (aynı).*

-en[2], [-an / -en] *{eAT} çek. e.* Çokluk ekidir. *oğul > oğ(u)l-an.*

-en[3], [Ar. –en ʾ] *yap e.* Arapça kelimelerin sonlarına gelerek zarf yapan ek; tenvin.

en[1], [en / eng *(yans.)*] *is.* Köpek seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *en-ik, en-cik, en-ek, en-re-ş-mek*

en[2], [eñ / eng / enk *(yans.)*] *(eñ) is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *eng (eñ) beng (beñ) olmak, en-i yeni*

en[3], [*eT.* én / in] *is.* Bir cismin veya yüzeyin iki yanı arasındaki uzaklık; yana olan genişlik; yan genişlik. *{eT} (aynı)* [DLT] 🗗 **enem konam,** *{ağız} 1. Adamakıllı; eni konu. 2. Bir işi üşenmeden dikkatlice yapma. 3. Kaygısız; rahat.*|| **eninde** (< önünde) **sonunda,** *Kaçınılmaz olarak; bir gün mutlaka.*|| **enine boyuna,** *1. Gösterişli, heybetli; görünümü korkunç. 2. Her yönüyle; eksiksiz olarak. 3. Uzun uzadıya. 4. Köklü olarak; esaslı bir şekilde.*|| **enine boyuna düşünmek,** *Derin ve etraflıca düşünmek.*|| **enini boyunu ölçmek,** *Bir şeyi iyi incelemek; inceden inceye hesaplamak.*|| **eni uzunu,** *Bir kimsenin kişisel görünümü ve işi.*|| **en kesiti,** *Bir nesnenin boy eksenine dik olan kesiti.*

en[4], [*eT.* eñ / en] *(eñ) zf.* Sıfatların anlamını yükselterek son üst dereceye çıkaran zarftır; mübalağa edatı. 🗗 **en aşağı,** *En az olarak; asgari olarak.*|| **en az çaba kuralı,** *dbl. Konuşmayı kolaylaştırmak için sözcük içindeki ses benzeşmelerine ve düşmelerine sebep olan kural.*|| **en azdan,** *Hiç olmazsa.*|| **en başlı,** *En önde olan; en önemli.*|| **en beğinle,** *{ağız} Hiç çekinmeden ve içinden geldiği gibi.*|| **en biri,** *Her şeyden önce; ilk önce; en başta.*|| **en bitirimi,** *{ağız} Uç; son.* [DS]|| **en meñ,** *{ağız} En üstün.* [DS]

en[5], [*eT.* én > en / eñ] *is.* **1.** Sürü hâlinde yetiştirilen hayvanların kime ait olduğunu belirlemek için kulaklarından parça kesilerek yapılan özel damga. **2.** *gnşl.* Damga; marka. **3.** *{eT}* Hayvanların kulaklarına takılan marka.

en[6], [*eT.* eñ *(yanak, yanak rengi)* > en / eñ] *is.* Yüzün rengi; beniz. 🗗 **en ben olmak,** *{ağız} Küçük dilini yutmak; şaşırmak; afallamak.*

en[7], [eñ] *{eAT} is.* **1.** Ek; ilave. **2.** *{ağız}* Parmağın eklem yerleri. [DS] **3.** *{ağız}* Tırnak etlerinin lif gibi kabaran kısmı. [DS] **4.** *{ağız}* El ayası. [DS] **5.** *{ağız}* Ağaç dallarının tomurcuk yeri. [DS]

en[8], [én / in] *{eT} is.* **1.** İniş; aşağı doğru. **2.** Çukur; hendek. [DLT] 🗗 **én yer,** *Çukur yer.* [DLT] || **én yok,** *İniş yokuş.* [DLT]

en[9], [en] *is.* Bir tür çuha.

en[10], [? en / ene / eñ] *{ağız} is.* **1.** Beygir, katır, eşek gibi hayvanlarda damağın ön dişlerin arkasına doğru olan yerinde oluşan şişlik. **2.** Sağılan hayvanların süt torbası. **3.** Dişi hayvanların üreme organlarının dış kısmı. [DS]

en[11], [eğin / eyin] *{ağız} is.* **1.** Üst baş; elbise. **2.** Yaka. **3.** Yün ya da kıldan yapılına aba kumaş. [DS]

en[12], [*eT.* én-mek / in-mek > én] *{ağız} is.* **1.** Çatı. **2.** İki yamaç arasındaki düz ve verimli toprak parçası. **3.** İki tarla arasındaki sınır; an. [DS]

enaberi, [? enaberi] *{ağız} is.* Öteberi; değersiz eşya. [DS]

enabib, [Ar. ünbūbe > enābīb انابيب] *(ena:bi:b) {OsT} is.* **1.** Kamış gibi boğum boğum olan şeyler. **2.** İçi boş her türlü boru. 🗗 **enābîb-i gırbāliye,** *{OsT} Kalbur damarları.*|| **enābîb-i hazmiye,** *{OsT} Sindirim sistemi boruları.*

enabik, -ği [Ar. inbīḳ > enābīḳ انابيق] *(ena:bi:k) {OsT} is.* Damıtma kapları; imbikler.

enabiş, [Ar. enābiş انابيش] *(ena:biş) {OsT} is.* Yerden sökülmüş otun kökü.

enacil, [Ar. incīl > enācīl اناجيل] *(ena:ci:l) {OsT} is.* İnciller. 🗗 **enācil-i erbaā,** *{OsT} Dört İncil (Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncil metinleri).*

enadid, [Ar. enādid اناديد] *(ena:did) {OsT} sf.* Perişan; dağınık.

enafis, [Ar. enfes > enāfis انافيس] *(ena:fis) {OsT} sf.* En nefis olan nesneler. 🗗 **enāfis-i āsār-ı edebiye,** *ed. Edebî eserlerin en güzel ve en değerlileri.*

Enahid, [Far. enāhīd اناهيد] *(ena:hi:d) {OsT} is.* Venüs gezgeni; Zühre.

ena'i, [Ar. enāʾi انائى] *{OsT} sf.* Bencil.

enaiyet, [Ar. enāʾiyyet انائيت] *(ena:iyet) {OsT} is.* **1.** Kendini beğenmişlik; bencillik. **2.** *fel.* Benlik.

enak, -ğı [*eT.* eñek] *{ağız} is.* Sabanın gövdesi.

en'am, [Ar. naʿm *(hayvan)* > enʿām انعام] *(en-a:m) {OsT} is.* **1.** Deve, sığır, koyun gibi evcil sürü hayvanları. **2.** Enam suresi ile Kur'an'ın bazı surelerini içine alan küçük kitap. **3.** *sf.* (Kişi için -hakaret olarak-) hayvan gibi. ◻ **En'ām Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in altıncı suresi.*

enam, [Ar. enām انام] *(ena:m) {OsT} is.* **1.** Bütün varlıklar; yaratıklar. **2.** Halk; insanlar.

enamil, [Ar. enmele > enāmil انامل] *(ena:mil) {OsT} is.* Parmak uçları.

enaniyet, [Ar. enāniyyet / enāiyyet انانیت] *(ena:niyet) {OsT} is.* Kendini düşünme; kendini kayırma; bencillik.

enar[1], [Far. enār انار] *(ena:r) {OsT} is.* Nar.

enar[2], [? enar] *{ağız} is.* Orak biçerken kılavuzluk eden adam; amele başı.

enarıberi, [? enarıberi] *{ağız} is.* → enaberi. [DS]

enari, [Ar. / Far. enāʾī] *(ena:ri) {ağız} sf.* Beceriksiz.

enatmak, [? enat-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kadınlar için) dedikodu etmek; çok konuşmak; gevezelik etmek. [DS]

enayan, [*eT.* eñ-mek *(şaşırmak)* + yañ-mak *(yanılmak)* > eñ-ü+yañ-ı] *sf.* Şaşırmış; şaşkın. ◻ **enayan olmak,** *{ağız} Şaşırmak.* [DS]

enayi, [Ar. enāʾī انائی] *(ena:yi) {OsT} sf.* **1.** *kaba.* Aşırı derecede bön kimse; avanak. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Yabancı; ecnebi. [DS] ◻ **enayi boğmak,** *argo. Birinin parasını aldatarak almak.* || **enayi dümbeleği,** *Çok fazla enayi; avanak.* || **enayi plakisi,** *Çok enayi olan.*

enayice, [enayi-ce] *(ena:yice) zf. kaba.* Enayi gibi; akılsızca.

enayicesine, [enayi-ce-s-i-n-e] *(enāyi'cesine) zf. kaba.* Enayi gibi; akılsızca.

enayilik, -ği [enayi-lik] *(ena:yilik) is. kaba.* Enayi olma durumu; enayiye yakışır davranış.

enba, [Ar. nebī > enbā انبا] *(enba:) {OsT} is.* Peygamberler.

enbag, [Far. enbāġ انباغ] *(enba:ğ) {OsT} is.* Bir erkekle evli birden çok kadından her biri; ortak kadın; kuma.

enbahun, [Far. enbāḫūn انباخون] *(enba:hu:n) {OsT} is.* **1.** Tahkim edilmiş yer. **2.** Hisar; kale.

enban, [Far. enbān / enbāne انبان / انبانه] *(enba:n) {OsT} is.* **1.** Deri çanta; dağarcık. **2.** Yiyecek çantası. **3.** Heybe.

enbançe, [Far. enbānçe انبانچه] *{OsT} is.* Küçük dağarcık.

enbar[1], [Ar. nibr > enbār انبار] *(enba:r) {OsT} is.* Ambarlar.

enbar[2], [Far. enbāşten / enbārden > enbār انبار] *(enba:r) {OsT} is.* **1.** Yığın; küme. **2.** Ekinlere verilen gübre.

enbarde, [Far. enbārde انبارده] *(enba:rde) {OsT} sf.* Doldurulmuş.

enbaşte, [Far. enbāşte انباشته] *(enba:şte) {OsT} sf.* **1.** Yıkılmış. **2.** Tıkanmış.

enbaz[1], [Ar. nebez > enbāz انباز] *(enba:z) {OsT} is.* **1.** Takma adlar; lakaplar. **2.** Soyadları.

enbaz[2], [Far. enbāz انباز] *(enba:z) {OsT} is.* Ortak; eş; dost.

enbazi, [Far. enbāzī انبازی] *(enba:zi:) {OsT} is.* Ortaklık; eşlik; arkadaşlık.

enbeh, [Far. enbeh / enbüh انبه / انبوه] *is.* Kalın kabuklu, hamından turşu yapılan bir Hindistan meyvesi.

enbel, [Yun. embolo] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki çivi; nodul. [DS]

enbele, [Far. enbele انبله] *{OsT} is. bot.* Hint hurması; demirhindi.

enberboyu, [Far. amberbū] *{ağız} is.* Pembe veya mavi çiçek açan bir tür sarmaşık. [DS]

enberi, [en+beri] *is. gök b.* Uydunun bir gök cisminin yörüngesinde iken, etrafında dolandığı gök cismine en yakın olduğu nokta.

enberut, [Far. enberūt انبروت] *(enberu:t) {OsT} is.* Armut.

enbeste, [Far. enbeste انبسته] *{OsT} sf.* **1.** (Nesne için) koyulaşmış, katılaşmış. **2.** (Kan için) doku içinde uyuşmuş. ◻ **enbeste-dem,** *{OsT} Tembel, miskin; gayretsiz.*

enbeşti, [? enbeşti] *is.* → elbeşti.

enbik, -ği [Ar. enbīḳ انبیق] *(ebi:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Damıtma kabı; imbik.

enbir, [Far. enbīr انبیر] *(enbi:r) {OsT} is.* Yaş veya kuru çamur.

enbire, [Ar. enbīre انبیره] *(enbi:re) {OsT} is.* Toprak damlı evlerde toprak altına konulan saz, çalı çırpı vb. şeyler.

enbiya, [Ar. nebī > enbiyāʾ انبیاء] *{OsT} is.* Peygamberler. ◻ **Enbiyā Süresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in yirmi birinci suresi.* || **enbiya-yı kibār,** *Büyük peygamberler.*

enbub[1], [Ar. enbūb / enbūbe انبوب / انبوبه] *(enbu:b) {OsT} is.* **1.** Tüp. **2.** Emzik. **3.** Kamış boğumu; boğum. **4.** Masura olarak kullanılan kamış. **5.** Şırınganın ucuna geçirilen ufak boru. **6.** Bitkilerde boru biçiminde olan çanaklar. **7.** Suyun akışını düzenlemek için bir çeşmenin ucuna takılan küçük boru. **8.** *anat.* İnce boru; borucuk ◻ **enbübe-i bevliye,**

{OsT} anat. Sidik borucukları.|| **enbūbe-i gırbāliye,** *{OsT} anat. Eleksi borucuklar.*|| **enbūbe-i hazmiye,** *{OsT} Ağızdan anüse kadar olan sindirim sistemi.*|| **enbūbe-i şa'riye,** *{OsT} anat. Kılcal boru.*|| **enbūbe-i tal'iye,** *{OsT} anat. Çiçek tozu borusu.*|| **enbūb-i midevî,** *{OsT} tıp. Mide yıkamakta kullanılan lastik boru.*

enbub[2], [Far. enbūb انبوب] *(enbu:b) {OsT} is.* **1.** Minder; döşek. **2.** Döşeme.

enbubî, [Ar. enbūbī انبوبی] *(enbu:bi:) {OsT} sf. anat.* Boruyu andırır; borumsu; boru gibi.

enbude, [Far. enbüden *(katlamak)* > enbūde انبوده] *(enbu:de) {OsT} is.* Katlanmış; toplanmış; devşirilmiş.

enbuh, [Far. enbūh انبوه] *(enbu:h) {OsT} sf.* **1.** Kalabalık; izdihamlı. **2.** Çok; sayısız. **3.** Kalabalık; çok. **4.** Yoğun; kalın. **5.** *is.* Meclis. **6.** Duvarın yıkılıp dökülmesi.

enbuşe, [Ar. enbūşe انبوشه] *(enbu:şe) {OsT} is.* **1.** Patates, yer elması, pancar gibi yerden çıkarılan toprak altı meyveler. **2.** Ağaç kökleri.

enbuy, [Far. enbüy انبوی] *(enbu:y) {OsT} is.* **1.** Koklama. **2.** Koku.

enbuzen, [Far. enbūẕen انبوذن] *(enbu:zen) {OsT} is.* Asıl madde. 🗗 **enbūzen-i insān,** *{OsT} İnsanın yaratıldığı ilk madde; toprak.*

enbür, [Far. enbür انبر] *{OsT} is.* Ocağı ve ateşi karıştırmaya yarar alet.

enbüre, [Far. enbüre انبره] *{OsT} sf.* **1.** (Hayvan, çoğunlukla da deve için) tüyü dökülmüş; tüysüz. **2.** *is.* Dolap beygiri. **3.** Dere. **4.** İşkembe.

encab, [Ar. necīb > encāb انجاب] *(enca:b) {OsT} is.* Soyca temiz olanlar; necipler.

encad, [Ar. necd > encād انجاد] *(enca:d) {OsT} is.* Yüksek yerler; yüceler.

encam, [Far. encām انجام] *(enca:m) {OsT} is.* **1.** İşin sonu; son; bitiş; akıbet. **2.** *{ağız} zf.* Sonunda; nihayette. 🗗 **encama erdirmek,** *Sona vardırmak; bitirmek.*|| **encama ergürmek,** *{eAT} Bitirmek; sonuca ulaştırmak.*|| **encama ermek,** *Sona ermek; bitmek.*|| **encamı hayır olmak,** *İşin sonunun iyi görünmediği durumlarda edilen hayır dua sözü.*|| **encām-ı kâr,** *{OsT} İşin sonu; sonunda.*|| **encām-pezîr,** *{OsT} Son bulan; biten.*

encas, [Ar. necs > encās انجاس] *(enca:s) {OsT} is.* Pislikler.

encek[1], **-ği** [enücek *(küçük enik)* > en-cek / en-cik انجك] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Kedi, köpek cinsi hayvanların yavrusu; enik. **2.** *{ağız}* Beş altı yaşına kadar olan çocuk. [DS]

encek[2], **-ği** [in-mek > én-mek > én-(e)cek] *{ağız} is.* Merdiven.

enceklemek[1], [enücek > encek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Küçük çocuk için) ilk kez yürümeye ya da emeklemeye başlamak. [DS]

enceklemek[2], [enücek > encek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kedi, köpek vb. için) yavrulamak. [DS]

encel, [Ar. encel انجل] *{OsT} is. bot.* Hatmi çiçeği.

encen, [eñ-cen ? / ençen] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

encer, [Ar. encer انجر] *{OsT} is.* Gemi direği; lenger.

encere, [Far. encere / encüre انجره] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Isırgan otu. **2.** *tıp.* Vücuttaki kaşıntılı döküntüler; kurdeşen; ürtiker.

-encesi, [-ancası / -encesi] *{eAT} yap. e.* → -ancası.

enci, [eñ / én > en-ci] *{ağız} sf.* Hayvanları eneyen adam; enekçi. [DS]

encidan, [Ar. encidān انجدان] *(encida:n) is. bot.* Kasnı adı verilen ilacın yapıldığı ağaç;

encik[1], **-ği** [enücek *(küçük enik)* > en-cek / encik] *{ağız} is.* **1.** Kedi, köpek cinsi hayvanların yavrusu; enik. **2.** Beş altı yaşına kadar olan çocuk. 🗗 **enciği çıkmak,** *{ağız} İyice ezilmek; iler tutar yeri kalmamak.*

encik[2], **-ği** [enücek] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

encik[3], **-ği** [incik] *{ağız} is.* Diz kapağı ile kalça kemiği arası. [DS]

encikleme, [encik-le-me] *is.* (Kedi, köpek cinsi hayvanlar için) yavrulama; enikleme.

enciklemek, [encik-le-mek] *is.* (Kedi, köpek cinsi hayvanlar için) yavrulamak; eniklemek.

encin, [Far. encīden > encīn انجين] *(enci:n) {OsT} zf.* **1.** Küçük küçük; ufak ufak; kıyma kıyma. **2.** *is.* Sıvacı.

encir, [Far. encīr / encīre انجير / انجيره] *(enci:r) {OsT} is.* **1.** İncir. **2.** Makat. **3.** Kadının cinsel organı.

encuc, [Far. encūc انجوج] *(encu:c) {OsT} is.* Öd ağacı.

encug, [Far. encūġ انجوغ] *(encu:ğ) {OsT} is.* **1.** Öd ağacı. **2.** Ocak.

encuh, [Far. encūḫīden > encūḫ انجوخ] *(encu:h) {OsT} sf.* **1.** (Meyve için) buruşmuş; solmuş. **2.** *is.* Kıvrım.

encüm, [Ar. necm > encüm انجم] *{OsT} is.* Yıldızlar; kevakib; sitare-gân. 🗗 **encüm-feşān,** *{OsT} Yıldız saçan.*|| **encūm-nümā,** *{OsT} Yıldızları gösteren; teleskop.*|| **encüm-sümār,** *{OsT} Yıldızlar kadar kalabalık.*

encümen, [Far. encümen انجمن] *{OsT} is.* Belli konuları incelemek, araştırmak ve hazırlık yapmak üzere meclis veya kurultay tarafından görevlendirilmiş kurul; komisyon. 🗗 **encümen-i dāniş,** *{OsT} Aka-*

demi.|| **encümen-i siyasî,** *{OsT} Siyasî parti; politika kulübü.*

encümengâh, [Far. encümen-gāh] *(encümengâ:h) {OsT} is.* Toplantı yeri; meclis.

encür, [Ar. encür / encüre انجر / انجره] *{OsT} is. bot.* Isırgan otu.

encürî, [Ar. encürī انجرى] *(encüri:) {OsT} is.* Sıcaktan ciltte oluşan kabarcıklar; isilik.

encüriye, [Ar. encüriyye انجريه] *{OsT} is.* **1.** *tıp.* Isırgan otunun ciltte oluşturduğu kabarcıklara benzer kabarcıklar; kurdeşen. **2.** *bot.* Isırgangiller. 🗗 **encüriye-i bahrî,** *{OsT} zool. Deniz ısırganları.*

encüsilikus, [Lat. encyclicus] *is.* **1.** Yüksek dereceli din adamının geniş bir topluluğa yolladığı süslü anlatımlarla dolu genelge. **2.** Papanın bütün Katoliklere ve piskoposlara gönderdiği mektup.

enç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç *(baskı)* > enç انج] *{eT} is.* **1.** Barış; sükûnet. [İKPÖy.] **2.** *{eAT}* Rahat; huzur; asayiş.

ençgü, [enç-gü] *{eT} sf.* Barış. [EUTS]

enda, -a'i [Ar. nedâ' > endâ' انداء] *(enda:) {OsT} is.* Çiyler; şebnemler.

endad[1], [Ar. nidd > endād انداد] *(enda:d) {OsT} is.* Benzerler; eşler; nazirler. 🗗 **endād ü ezdād,** *Benzerler ve zıtlar.*

endad[2], [Ar. naḍād > enḍād / enżād] *(enda:d) {OsT} is.* **1.** Şerefli kimseler. **2.** Düzenli kimseler. **3.** Toprak tabakaları.

endaht, [Far. endāḫten *(atmak)* > endāḫt انداخت] *(enda:ht) {OsT} is.* **1.** Atma; atış. **2.** Silahı boşaltma. **3.** *argo.* İçki âlemi. 🗗 **endaht etmek,** *{OsT} Silahı atmak; boşaltmak; ateşlemek.*

endahte, [Far. endahte انداخته] *(enda:hte) {OsT} sf.* Atılmış; bir yana bırakılmış. 🗗 **endahte-i kûşe-i nisyān,** *{OsT} (Unutma köşesine atılmış) bir köşeye atılarak unutulmuş.*

endam, [Far. endām اندام] *(enda:m) {OsT} is.* **1.** Vücut; beden. **2.** Ten. **3.** Vücudun biçimi; boy bos. 🗗 **endam aynası,** *{OsT} Boy aynası.*|| **endamı ile,** *halk. Boydan boya; büsbütün.*|| **endām-ı mevzūn,** *{OsT} Düzgün beden; düzgün endam.*

endami, [Far. endāmī اندامى] *(enda:mi:) {OsT} is.* Bedene uygun ve biçimli elbise.

endamlı, [endam-lı] *sf.* Boyu, vücudunun biçimi yerinde ve güzel olan; yakışıklı.

endamsız, [endam-sız] *sf.* Boysuz; kısa.

endar, [Far. endār اندار] *(enda:r) {OsT} is.* **1.** Hikâye. **2.** Yaşanmış olay; baştan geçenler; serüven.

endarter, [Yun. endon *(içte)* + arteria *(damar)* > Fr. endartère] *is. tıp.* Atardamar iç gömleği.

endave, [Far. endāve انداوه] *(enda:ve) {OsT} is.* **1.** Sıvacı malası. **2.** Şikâyet.

endaye, [Far. endāye انداىه] *(enda:ye) {OsT} is.* → endave.

endayiş, [Far. endāyiş انداىش] *(enda:yiş) {OsT} is.* Sıvama; yaldızlama. 🗗 **endāyiş-ger,** *1. Sıvacı. 2. Yaldızcı.*

-endaz, [Far. endāḫten *(atmak)* > -endāz انداز] *(enda:z) {OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"atan, atıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Atmış.

endaze[1], [Far. endāḫten *(atmak)* > endāze انداز] *(enda:ze) {OsT} is.* **1.** Eskiden kumaş ölçmekte kullanılan ve 65 cm. gelen uzunluk ölçüsü; arşın. **2.** Tahmin; takdir. **3.** Mertebe; derece. 🗗 **endāze-gîr,** *{OsT} 1. Mühendis. 2. Muhasebeci; sayman. 3. Matematikçi.*|| **endaze güvertesi,** *Yapılacak geminin çizimlerinin ve resimlerinin üzerinde hesaplamaların yapıldığı düz döşeme zemin.*|| **endaze-hāne,** *{OsT} dnz. Gemi yapımında kullanılan ölçü ve kalıpların çıkarıldığı yer.*|| **endazesi bozuk,** *Oranı kaçmış; orantısız.*|| **endazesini almak,** *Birinin değerini veya bir şeyin önemini tahmin etmek.*|| **endazeye gelmek,** *1. Akla uygun düşmek. 2. Hesaba gelmek.*|| **endazeye vurmak,** *Ölçmek.*

endaze[2], [Far. endāḫten *(atmak)* > endāze => Ar. انداز] *(enda:ze) {OsT} is.* **1.** Ölçü. **2.** Ölçek.

endazeleme, [endaze-le-me] *(enda:zeleme) is.* Ölçme ve tasarlama; endazelemek eylemi.

endazelemek, [endaze-le-mek] *(enda:zelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Endaze ile ölçmek. **2.** *mecaz.* Tasarlamak; tahmin etmek.

endazesiz, [endaze-siz] *(enda:zesiz) sf. mecaz.* Ölçüsüz; hesapsız; orantısız.

endbend, [Far. end-bend اندبند] *{OsT} zf.* **1.** Parça parça. **2.** Boğum boğum. **3.** *sf.* Mahcup; utanmış. 🗗 **endbend olmak,** *Şaşırmak; afallamak; küçük dilini yutmak.*|| **endesiz bendesiz,** *{ağız} Görgüsüz; terbiyesiz.* [DS]

-ende[1], [-anda / -ende] *{eAT} yap e.* → -anda.

-ende[2], [Far. ende اندە] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden sıfat fiil yapan son ek. *hān-ende (okuyucu)*

endebaş, [eñ-mek *(şaşmak)* > en-de + baş اندە باش] *{eAT} is.* Akılsız baş; sersem.

endeği[1], [an *(o)* > an-da-ki] *{ağız} zm.* **1.** Yanındaki; yakınındaki. **2.** Bu. **3.** Şu. [DS]

endeği[2], [el-in-de-ki] *{ağız} zm.* Elindeki. [DS]

endeği[3], [eğin / eyin *(sırt)* > eğ(i)n-in-de-ki] *{ağız} zm.* Sırtındaki. [DS]

endeğirde, [andaki+yer-de] *{ağız} zm.* → endeği[1]. [DS]

endek[1], [endek] *{eT} is.* **1.** Alan; yüzey; satıh. **2.** Bir nesnenin üst yanı; üst yüz. **3.** Dam. [DLT]

endek[2], [Far. endek اندك] *{OsT} sf.* **1.** Az; azıcık. **2.** Yaşı küçük. ◻ **endek-sāl,** *{OsT} Yaşı küçük.*

endek[3], **-ği** [? endek] *{ağız}* **1.** Aşağı; bayağı; fena. **2.** Sözünden dönen; iradesiz. **3.** Kısa. **4.** *is.* Dar gelen elbise vb. şeyin kenarına eklenen parça. [DS]

endeki[1], [*eT.* anda *(orada)* + ki] *{ağız} zm.* **1.** Oradaki; yanındaki. **2.** Şu; işte. **3.** Yanındaki; yakınındaki. [DS]

endeki[2], [el-in-de-ki] *{ağız} zm.* Elindeki. [DS]

endeki[3], [eğ(i)n-in-de-ki] *{ağız} zm.* Sırtındaki. [DS]

endeklemek, [? endek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İyice soruşturmak; ince eleyip sık dokumak. **2.** Bir işi ağır ağır yapıp boşuna zaman öldürmek; oyalanmak. [DS]

endeks, [Lat. index *(ihbarcı, casus; işaret parmağı)* > Fr. index] *is.* **1.** Bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımlardan içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabe sırasına göre dizilmiş liste; dizin; fihrist; indeks. **2.** Belli bir konuda çıkan yazılarla ilişkiyi sağlayan ve ayrı bir kitap veya süreli yayın şeklinde basılan eser. **3.** Kitaplık veya arşiv vb. yerler için düzenlenmiş belli bir bilginin veya belgenin bulunduğu yeri gösteren düzenli liste. **4.** Bir konudaki çeşitli merhale ve durumları gösteren tablo veya listeler; gösterge. **5.** Verilerin yardımı ile çizilen grafik ya da eğri.

endeksal, [Far. endek *(az)* + sāl *(yıl)* > endeksāl] *{OsT} sf.* Pek genç.

endeksleme, [endeks-le-me] *is.* Ayarlama.

endekslemek, [endeks-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tutumunu ve davranışlarını meydana gelen veya gelecek olan durumlara göre ayarlamak; ayarlamak.

endekslenme, [endeks-le-n-me] *is.* Ayarlanma.

endekslenmek, [endeks-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Tutum ve davranışlar, izlenecek politika için) meydana gelen veya gelecek olan durumlara göre ayarlanmak; ayarlanmak.

endele, [an *(o)* > an-da+ile] *{ağız} zf.* İşte; öyle. [DS]

endelemek, [? ende-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → endeklemek.

endelep, [Far. andelib *(bülbül)*] *{ağız} is.* Oyun; hile; düzen. [DS]

endelip, [? endelip] *{ağız} sf.* **1.** Sersem. **2.** Uydurma; yalan. **3.** *is.* Oyun; hile; düzen. [DS]

endeme[1], [Far. endeme اندمه] *{OsT} is.* Geçmiş sıkıntıları hatırlama.

endeme[2], [Yun. endome *(çizi, hendek)*] *{ağız} is.* **1.** Fidan dikmek için açılan çukur. **2.** Sebzeleri sulamak için açılan su yolu. **3.** *gnşl.* Domates, biber fidesi. [DS]

endemi, [Yun. entami / Moğ. endemi] *zm.* Hepsi; bütünü.

endemik, [Fr. endémique] *sf. biy.* Bir ırka veya türe özgü.

endemiyle, [endemi+ile > endemiyle] *{ağız} zf.* Bütünüyle; tümüyle.

endeni[1], [an *(o)* > an-da-ki-ni] *{ağız} zm.* → endeği[1]. [DS]

endeni[2], [el-in-de-ki-n-i] *{ağız} zm.* Elindekini. [DS]

ender[1], [Ar. nādir > ender اندر] *{OsT} sf.* **1.** En az bulunan. **2.** Eşine az rastlanır. **3.** Az sayıda. **4.** *zf.* Çok seyrek olarak.

ender[2], [Far. ender اندر] *{OsT} zf.* **1.** *"... -de; ... içinde".* **2.** (Tekrarlanmış isim veya sıfatlar arasında) üstünde.

endere, [ar *(o)* > an-da-ki > eneği-re] *{ağız} zm.* Olduğu yer; ora. [DS]

enderek, -ği [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* Koca yemiş ağacı ve meyvesi, *(Arbutus andrachne).*

enderez[1], [Far. enderez اندرز] *{OsT} is.* **1.** Öğüt; nasihat; vasiyet. **2.** Mektup.

enderez[2], [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* → enderek. [DS]

enderi, [Far. enderī اندری] *{OsT} is.* Kalın ip; halat.

enderub, [Far. enderūb اندروب] *(enderu:b) {OsT} is. tıp.* Temreği hastalığı.

enderun, [Far. enderūn اندرون] *(enderu:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin iç yüzü. **2.** Kalp. **3.** Eski saraylarda harem ile hazine daireleri arasında bulunan kısım. **4.** Büyük konakların iç kısmı. **5.** İmparatorluk döneminde padişahların günlük hayatlarını geçirdikleri bölüm. **6.** İmparatorluk döneminde padişah sarayı ve yönetim kuruluşu. ◻ **enderūn-ı hümāyun,** *{OsT} Saray hizmetçilerini yetiştirmek için kurulan örgüt.*|| **enderūn mektebi,** *{OsT} Saraylarda kurulan okul.*|| **enderūn ü bîrūn,** *{OsT} İç ve dış.*

enderunlu, [enderun-lu] *sf.* Enderunda eğitim, öğretim görmüş olan.

endes, [? endes] *{ağız} is.* Orta; orta yer. [DS]

endez[1], [? endez] *{ağız} sf.* **1.** Düzgün; doğru. **2.** Denk; eşit. **3.** İyi.

endez[2], [Far. endāze ?] *{ağız} is.* Kendir bükmeye yarayan ağaç. [DS]

endez[3], [? endez] *{ağız} sf.* Seyrekçe. [DS]

endeze, [Far. endāze] *{ağız} is.* **1.** Araç; aygıt; avadanlık. **2.** Kalıp; model; patron. **3.** Engel; sözde sebep; bahane. ◻ **endezeden aldırmak,** *{ağız} Ağırdan almak; aldırış etmemek.*

endi, [Yun. anti *(önceki)*] *{ağız} sf.* Önceki. [DS] ◻ **endi gün,** *{ağız} Önceki gün; dünden bir önceki gün.* [DS]

endiğun, [Yun. anti + T. gün / ön-de-ki + gün] *{ağız} is.* → endi gün. [DS]

endik, [eñ-mek *(şaşmak)* > en-dik] *{eT} sf.* **1.** Şaşkın; budala; saf; aptal. [DLT] **2.** *{ağız}* Utangaç; sıkılgan. ◻ **endik er,** *{eT} Budala, şaşkın adam.* [DLT]

endike, [Fr. indiquer] *is.* Belirtme; işaret etme; ifşa etme.

endiklemek, [endik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Yoksulluğun son derecesine varmak. [DS]

endikmek, [endik > endik-mek اندكمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şaşırmak; şaşalamak; mütehayyir olmak. **2.** Acemilik göstermek. **3.** *{ağız}* Utanmak; sıkılmak. [DS] **4.** *{ağız}* Duraksamak; kararsızlık geçirmek. [DS] **5.** *{ağız}* Sabırsızlanmak. [DS] **6.** *{ağız}* Aklı başına gelmek; uyanmak. [DS] **7.** *{ağız}* Herhangi bir durum karşısında refleksiz hareket etmek. [DS] **8.** *{ağız} gçl. f.* Şaşırtmak. [DS]

endime, [Lat. intimus *(en iç)* > Fr. intime ?] *{ağız} is.* Köy evlerinde herhangi bir eşya koymak için yapılan kapalı yer. [DS]

endimen, [Lat. intimus > Fr. intime ?] *{ağız} is.* → endime. [DS]

endine, [endeği-n-e] *{ağız} zm.* Şuna. [DS]

endire[1], [endeği-re] *{ağız} zm.* Şuraya. [DS]

endire[2], [in-dir-mek > endire] *{ağız} sf.* Kalitesi biraz daha düşük olan. [DS]

endirek, -ği [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* → enderek. ◻ **endirek ağacı,** *{ağız}* → enderek. [DS]

endirekt, [Fr. indirect] *sf.* Doğrudan olmayan; dolaylı; dolaşık. ◻ **endirekt atış,** *spor. Futbolda, kasıtlı olmayan bir hata için verilen ancak gol olabilmesi için topun ikinci bir oyuncuya daha dokunması gereken ceza vuruşu; çift vuruş.*

endirez, [Yun. andrahne] *{ağız} is. bot.* Yabani kiraz. [DS]

endiri, [én-dir-mek > endir-i / endir-i-ce] *{ağız} sf.* **1.** Daha küçük. **2.** Daha aşağı. [DS]

endirice, [én > endirice ?] *{ağız} sf.* Daha enli. [DS]

endirmek, [en-dir-mek اندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* İndirmek.

-endiş, [Far. endīş اندیش] *(endi:ş) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"düşünen, ölçülü davranan"* anlamını katan son ek.

endişe, [Fr. endīşe اندیشه] *(endi:şe) {OsT} is.* **1.** Düşünce. **2.** Üzüntü; kaygı. **3.** Kuruntu; vesvese. ◻ **endişe etmek,** *1. Düşünmek. 2. Birini veya bir şeyi merak ederek düşünmek; kaygılanmak; korkmak.*‖ **endişe-i ferdā,** *{OsT} Gelecek endişesi.*‖ **endişe-i maîşet,** *{OsT} Geçim derdi.*‖ **endişe-kâr,** *{OsT} Düşünceli.*‖ **endişe yemek,** *{OsT}* Korkmak.

endişelendirmek, [endişe-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin merak etmesine, endişe duymasına sebep olmak. **2.** Birini kuşku ve korkuya sürüklemek.

endişelenme, [edişe-le-n-me] *is.* Endişe etme; endişe duyma; endişelenmek eylemi.

endişelenmek, [endişe-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Endişe etmek; endişe duymak; kaygılanmak; merak etmek.

endişeli, [endişe-li] *sf.* **1.** Bir kaygısı ve sıkıntısı olan. **2.** Meraklı, kuşkulu. **3.** Endişe verici olan.

endişenak, -ki [Far. endīşe-nāk اندشناك] *(endi:şenak, k ince söylenir) sf.* **1.** Kaygılı. **2.** Düşünceli.

endişesiz, [endişe-siz] *sf.* **1.** Herhangi bir endişesi olmayan. **2.** Düşüncesiz; tedbirsiz.

endişesizlik, -ği [endişe-siz-lik] *is.* Herhangi bir kaygısı ve sıkıntısı olmama durumu; kaygısızlık; tasasızlık.

-endişi, [Far. endīşī اندیشی] *(endi:şi:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"düşünüş"* anlamı katarak isimleştiren son ek.

endişnak, -ki [Far. endīş-nāk اندیشناك] *(endi:şna:k, k ince söylenir) {OsT} sf.* Düşünceli; kederli; sıkıntılı.

endividüalizm, [Fr. individüalisme] *is. sosy.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; ferdiyetçilik; bireycilik. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

endiye, [Ar. nedā > endīye اندیه] *(endi:ye) {OsT} is.* Çiyler; şebnemler.

endiyşe, [Far. endīşe اندیشه] *{OsT} is.* → endişe.

endoblast, [Yun. endon *(iç)* + blaste *(tomurcuk)* > Fr. endoblaste] *is. biy.* İç deri.

endoderm, [Fr. endoderme] *is. biy.* İç deri.

endogami, [Fr. endogamie] *is.* **1.** *sosy.* Yalnız aynı boy, köy, oymak gibi kendi toplum bireyleri arasından evlenmelere izin veren aile düzeni; iç evlilik; içten evlenme; içeriden evlenme. **2.** *zool.* Çiftleştirmelerin akraba bireyler arasında yapılmasına dayanan üretme sistemi.

endokard, [Fr. endocarde] *is. anat.* Kalp iç zarı.

endokardit, [Fr. endocardite] *is. tıp.* Kalp iç zarı iltihabı.

endokrin, [Yun. endon *(içinde)* + krinein *(salgılamak)* > Fr. endocrine] *is. biy.* **1.** Bir kanalla doğrudan dışarıya değil de kana akıtılan iç salgılar. **2.** Kapalı damar salgıları.

endokrinoloji, [Fr. endocrinologie] *is. tıp.* İç salgıları, iç salgı bezlerini ve bunların hastalıklarını inceleyen bilim dalı.

endoskop, [Fr. endoscope] *is. tıp.* Damar, yemek borusu gibi doğal beden boşluklarının içini aydınlatarak bir ekranda görünür hâle getiren aygıt.

endoskopi, [Fr. endoscopie] *is. tıp.* Aydınlatıcı bir düzenekle donatılmış ışıklı bir borunun damar, yemek borusu gibi bedenin doğal boşluklarına sokulmak suretiyle ekranda görüntü sağlanarak yapılan muayene tekniği.

endosmoz, [Fr. endosmose] *is.* Gaz ve sıvı maddelerin sidik torbası zarı, kâğıt, deri vb. zarların gözeneklerinden yayınması olayı.

endotermik, -ği [Fr. endothermique] *sf. kim.* Tepkime sırasında ısı soğuran.

-endud, [Far. endūden *(sıvamak, sürmek)* > -endūd اندود] *{OsT} (endu:d) son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"sıvanmış, sürülmüş"* anlamı katan ek.

enduh, [Far. endūh / endüh اندوه] *(endu:h) {OsT} is.* Kaygı; tasa; üzüntü; keder; ıstırap. 🗗 **endūh-fersā,** *Üzüntü gideren.*|| **endūh-gîn,** *{OsT} Tasalı; kaygılı.*|| **endūh-güsār,** *{OsT} Tasa ve sıkıntıyı yok eden.*|| **enduh-ı bî-pāyān,** *{OsT} Sonsuz üzüntü.*|| **endūh-nāk,** *{OsT} Sıkıntılı; üzüntülü.*

ehduhte, [Far. enduḫte اندوخته] *(endu:hte) {OsT} sf.* **1.** Kazanmış; biriktirmiş. **2.** Kazanılmış; biriktirilmiş. **3.** Hazır edilmiş; hazırlanmış. **4.** Ödenmiş.

-enduz, [Far. enduḫten *(toplamak, biriktirmek)* > -endūz اندوز -] *(endu:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"biriktiren, toplayan, kazanan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

endüksiyon, [Fr. indüction] *is. mant.* Tümevarım.

endüljans, [Fr. indulgence] *is.* Bağışlama.

endürmek, [én-mek > én-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İndirmek. 🗗 **endür etmek,** *{ağız} Alçak gönüllü olmak.* [DS]

endürüz, [Yun. andrahne] *{ağız} is.* **1.** Mahlep; andız otu. **2.** Yabani kiraz. [DS]

endüstri, [Lat. indüstria *(çalışma, işleme)* > Fr. indüstrie] *is.* Ham maddelerin işlenmesi, kullanılması suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan çalışma ve mesleklerin tümü; sanayi; işleyim.

endüstrileşme, [endüstri-le-ş-me] *is.* Sanayileşme.

endüstrileşmek, [edüstri-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ülke ekonomisine endüstrinin katkısını arttırmak.

endüstriyalizm, [Fr. indüstrialisme] *is.* Toplumun temel ögesi olarak sanayiyi esas alan ekonomik düzen.

endüstriyel, [Fr. indüstriel] *sf.* Sanayi ile ilgili; sanayiye yönelik; sınai.

ene[1]**,** [Ar. ene أنه] *{OsT} zm.* **1.** Birinci teklik kişi; ben. **2.** *is. fel.* Ben.

ene[2]**,** [ene] *(e'ne) {ağız} ünl.* Şaşma bildiren ünlem. [DS]

enecek, -ği [in-mek > én-mek > én-ecek] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

eneç, -ci [en *(iki yamaç arasındaki düz arazi)* > eneç] *{ağız} is.* **1.** Sel yarıntısı. **2.** Az akan ya da hiç akmayan dere. **3.** Kışın dağlardan akıp yazın kesilen dere yatağı. **4.** İki sırt arasındaki düz arazi. **5.** Küçük tepe. [DS]

enedut, -du [Yun. anadoti] *{ağız} is.* Ekin demetlerini kağnıya ya da arabaya yüklemekte kullanılan üç çatallı tarım aracı; çatal. [DS]

enegü, [én-mek > én-ē-gü] *(ene:gü:) {eT} is.* Kalın bağırsakta ve karında duyulan ağrı; kolik. [DLT]

eneğimsağmal, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eneğimsağmal انكم صاغمال] *{eAT} is.*→ eleğimsağma.

eneğümsağmalı, [Ar. ʿalā'im *(belirtiler)* + semā *(gökyüzü)* > ʿalā'imi's-semā => eneğimsağmal انكم صاغمالى] *{eAT} is.*→ eleğimsağma.

eneiye, [Ar. ene > eneiyye / eneiyyet انائيت / انأيه] *{OsT} is.* **1.** Tek bencilik; ben bencilik. **2.** *fel.* Gerçekte tek var olan şeyin tek ben olduğunu ve benin kendisi dışında hiçbir şeyi bilemeyeceğini savunan görüş.

-enek, [-a-na-k / -enek] *yap. e.* → -anak. *{eAT}(aym)*

enek[1]**, -ği** [*eT.* eñ-gek / eñ-ek > enek] *is.* → engek. 🗗 **enek yıldızı,** *{ağız} Küçük ayının yanında bulunan dördü dörtgen oluşturan altı yıldızdan oluşan yıldız kümesi.* [DS]

enek[2]**, -ği** [*eT.* éne-mek *(iğdiş etmek)* > eñe-k] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) enenmiş; iğdiş edilmiş; kısırlaştırılmış. **2.** İnsan ya da hayvanın erkeklik bezi. [DS]

enek[3]**, -ği** [Yun. ināki => eñek / enek] *{ağız} is.* **1.** Saban bıçağı. **2.** Sabanın el ile tutulan yerinden demir takılan yerine kadar olan parçası; saban demirini taşıyan gövde. [DS]

enek[4]**, -ği** [Yun. anaka] *{ağız} is.* **1.** İri ve güzel aşık; öküz aşığı. **2.** Kaydırak ve bilye gibi oyunlarda ortaya dikilen kuka. **3.** Sermaye. **4.** Pay; hisse. **5.** Fala baktırmak için verilen para. **6.** Tohumluk kuru fasulye. **7.** Kayısı çekirdeği. **8.** Yığın; demet. [DS]

enek[5]**, -ği** [*eT.* én-e-mek > ene-k] *{ağız} is.* Damga. [DS]

eneke, [? eneke] *{ağız} is.* Nehirlerde, göllerde buzlar çözüldükten sonra yüzen parçacıklar. [DS]

enekeç, -ci [enek-eç ?] *{ağız} is.* **1.** Oyun ve okul arkadaşı. **2.** Tarla işlerinde birbirlerine yardım eden kimseler. [DS]

enel, [eğne-mek > eğne-r / eynel /enel] *{ağız} is.* → eğner.

enelcek, -ği [enel-cek ?] *{ağız} is.* Başlıkların düşmemesi için çene altından takılan bir ucu ilikli bağcık. [DS]

enelhak, [Ar. enā'l-ḥaḳḳ *(Hallac-ı Mansur'un sözü)* اناالحق] *{OsT} ünl. tasvf.* "Tanrı benim."

enelmek[1]**,** [ene-l-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Büyümek; ele gelmek. [DS]

enelmek[2]**,** [ene-l-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* İğdiş edilmek. [DS]

eneme[1]**,** [eñe-me] *is.* **1.** İğdiş etme; enemek eylemi; kısırlaştırma. **2.** *{ağız}* Enenik. **3.** *{ağız}* Erkek keçi.

[DS] 🗗 **eneme koyun,** *{ağız} Doğar doğmaz iğdiş edilen erkek koyun.* [DS]

eneme[2], [eñ-e-me] *is.* Damgalama; bellilik etme.

eneme[3], [ene-me] *{ağız} is.* **1.** Tohumluk buğday. **2.** Yeni yetişen çam fidanı. **3.** En iyi; seçme. **4.** Arıtma. [DS]

enemek[1], [eñe-mek > ene-mek انه مك / انمك] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* Erkeklik yeteneğini gidermek; kısırlaştırmak; iğdiş etmek; hadım etmek. [Kamus Ter.] **2.** *mecaz.* Zayıflatmak. **3.** Kadınlaştırmak. **4.** Boğa veya koç gibi hayvanların er bezlerini sıkarak iğdiş etmek.

enemek[2], [*eT.* én-e-mek] *gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** *{eT}* Sürüdeki hayvanların kime ait olduğunu belirlemek için kulağından belirli bir biçimde kesmek; boynuzuna kertik açmak veya bedeninin belirli bir yerini damgalamak; enlemek. [DLT] **2.** *{ağız}* (Tahta için) oymak.

enemek[3], [ene-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** İyisini seçmek; ayırmak. **2.** Pancar, turp gibi bitkilerin tohumluklarını kök kısmından kesip huni şeklinde oyarak dikmek. [DS]

enenik, -ği [ene-n-ik] *{ağız} sf.* (Erkek hayvan için) iğdiş edilmiş. [DS]

enenme[1], [ene-n-me] *is.* İğdiş edilme.

enenme[2], [en-e-n-me] *is.* Damgalanma.

enenmek[1], [eñe-n-mek > ene-n-mek انتمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* İğdiş edilmek.

enenmek[2], [en-e-n-mek] *edil. f. [-ir]* Damgalanmak.

ener, [eğne-mek > eğne-r / enel] *{ağız} is.* → eğner. [DS]

enerji, [Fr. énergie] *is.* **1.** *fiz.* Maddede var olan ısı, ışık ve hareket olarak görünen iş yapma gücü; erke. **2.** *biy.* Organizmanın etkin gücü; kudret. **3.** *mecaz.* Manevi güç; yılmazlık. 🗗 **enerji bilimi,** *fiz. Enerjinin üretilmesi, kullanılması ve dönüştürülmesi konularını araştıran bilim dalı.*

enerjik, -ği [Fr. énergique] *sf.* **1.** Gücü çok olan; kuvvetli; hareketli; atılgan; canlı; faal. **2.** Güçlü bir biçimde ortaya çıkan. **3.** Anlatımı güçlü ve etkileyici.

enerjiklik, -ği [enerjik-lik] *is.* Güçlü kuvvetli, hareketli ve atılgan olma durumu.

enet, [in-mek > en-et] *{ağız} is.* **1.** Kayık ya da gemilerin denize indikleri eğik yer. **2.** Enginde akan suya ya da pınara gidebilmek için açılan yolak. [DS]

Enetkek, [Soğd. enetkek] *{eT} is.* Hint; Hindistan; Hintli. [EUTS]

Enetkekçe, [enetkek-çe] *{eT} is.* Hintçe; Sanskritçe. [Üç İtigsizler] [EUTS]

enetmek, [en-e-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kulağın bir parçasını keserek imletmek; enetmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Hayvanları iğdiş ettirmek.

enevrek, -ği [Yun. lavraki] *{ağız} is. zool.* Bir tür dere balığı; levrek. [DS]

enez[1], [Yun. aḫnos *(solgun, hastalıklı)*] *sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Zayıf ve güçsüz, kuvvetsiz; cılız. **3.** Hantal; vurdumduymaz. **4.** Beceriksiz. **5.** (Ses için) yavaş.

enez[2], [in-mek > en-ez] *{ağız} is.* Bayır. [DS]

eneze[1], [Yun. aḫnos *(solgun, hastalıklı)*] *sf.* → enez.

eneze[2], [öñ-mek > öñ-ez-i-mek > eneze] *{ağız} is.* Avcı bekleme yeri. [DS]

enezeleşme, [eneze-leş-me] *is.* Cılızlaşma; zayıflama; enezeleşmek eylemi.

enezeleşmek, [eneze-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Cılız, zayıf duruma gelmek.

eneziklenmek, [enez-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hoş görmek; göz yummak. [DS]

enezimek, [enez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Eskimeye yüz tutmak. **2.** Şiddetini yitirmek; zayıflamak; hafiflemek. **3.** Bir şeye karşı aşırı ilgi duymak. [DS]

enezlemek, enez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıflamak. [DS]

enf, [Ar. enf انف] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin uç kısmı. **2.** Burun. **3.** *mecaz.* Kibir; gurur.

enfa, -a'ı [Ar. nefʿ *(yarar)* > nāfiʿ > enfāʿ انفع] *(enga:) {OsT} sf.* **1.** Daha çok yararlı. **2.** En yararlı.

enfal, [Ar. nefel > enfāl انفل] *(enfa:l) {OsT} is.* Savaşta düşmandan ele geçirilen mallar; ganimetler. 🗗 **Enfâl Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in sekizince suresi.*

enfantil, [Fr. infantil] *sf.* Çocukça; çocuk gibi.

enfarktüs, [Lat. infarctus *(dolmuş)* > Fr. infarctus] *is. tıp.* Bir organı besleyen atardamarın doku bozukluğu sebebiyle tıkanması; damar tıkanması.

enfarsisman, [Fr. infercissement) *is. tıp.* Bir doku veya organda enfarktüs meydana gelmesi durumu.

enfas, [Ar. nefes > enfās انفاس] *(enfa:s) {OsT} is.* **1.** Nefesler. **2.** Allah'ın sevgili kullarının iyileştirici duaları. 🗗 **enfās-ı hayriye,** *{OsT} Hayırlı dualar.*|| **enfās-ı ma'düde,** *{OsT} Sayılı nefesler; ömür.*|| **Enfās-ı Mesîh,** *{OsT} Hz. İsa'nın diriltici nefesi.*

enfeksiyon, [Lat. ifecto *(içine işlemek)* > Fr. infection] *is. tıp.* Bedende bir hastalığa yol açan mikrobun gelişmesi, çoğalması ve yayılması.

enfes, [Ar. nefīs > enfes انفس] *{OsT} sf.* Çok güzel; çok nefis. 🗗 **enfes-i āsār,** *{OsT} Eserlerin en değerli, en güzel olanı.*|| **enfes-i et'imme,** *{OsT} Yemeklerin en güzeli.*

enfî, [Ar. enfī انفى] *(enfi:) {OsT} sf.* Burunla ilgili.

enfiye, [Ar. enf *(burun)* > enfiyye انفيه] *{OsT} is.* Çürütülmüş tütünden yapılan ve buruna çekilince keyif veren bir madde. 🗗 **enfiye çekmek,** *Keyif vermesi için enfiyeyi tutup burnundan içine çekmek.*|| **enfiye-keş,** *{OsT} Enfiye kullanan.*|| **enfiye kutusu,** *İçine enfiye konulan kutu.*

enfiyeci, [enfiye-ci] *is.* **1.** Enfiyeyi yapan veya satan kimse. **2.** Enfiye çeken tiryaki; enfiye tiryakisi.

enflasyon, [Lat. inflatio > Fr. inflation] *is. eko.* **1.** Devlet bütçesinin açığı, arz ve talebin ayarlanamaması, piyasada dolaşan paranın çoğalması vb. sebeplerle aşırı fiyat artışı, paranın değerinin veya alım gücünün düşmesi şeklinde kendini gösteren iktisadî dengesizlik; para şişkinliği; şişkinlik. **2.** Pahalılık.

enflüanza, [Lat. influenza *(yıldızların insanlar üzerindeki etkisi)*] *(enflüa'nza) is. tıp.* Grip; ingin; paçavra hastalığı; dumağı.

enformal, -li [Fr. informel] *sf.* Geometrik biçimlere dayanmayan. 🗗 **enformal sanat,** *Herhangi bir geometrik biçime dayanmayan sanat.*

enformasyon, [Lat. information] *is.* **1.** Bilgi alma; danışma; bilgilenme. **2.** Tanıtma; bilgilendirme. **3.** Haber alma, haber verme; haberleşme; bilişim.

enforme, [Fr. informer] *is.* Bilgilendirme; fikir sunma.

informel, [Fr. informel] *is.* Alışılmışın dışında; biçimsel değil; gayrıresmî.

enfraruj, [Fr. infrarouge] *sf.* Kızıl ötesi; kızıl altı.

enfrastrüktür, [Fr. infrastructure] *is.* Alt yapı.

enfüs, [Ar. nefs > enfüs انفس] *{OsT} is.* Yaşayanlar; hayat sahipleri; canlar; ruhlar. 🗗 **enfüs ü âfâk,** *{OsT} Nefisler ve nefsin dışındakiler.*

enfüsî, [Ar. enfüs > enfüsî انفسى] *(enfüsi:) {OsT} sf.* Nesnelerin gereğince değil, bireyin düşünce ve duygularına göre olan; nefiste meydana gelen; kişinin zihnine ait olan; öznel; sübjektif.

enfüsiye, [Ar. nefs > enfüsiyye انفسيه] *{OsT} is.* Bütün gerçekçilik ve değer yargılarının, nesnel çevre edimlerinin öznel olduğunu ileri süren görüş; öznelcilik; subjektivizm.

-eng, [-añ *(-añ)* / -eñ *(-eñ)* / uñ *(-uñ)* / -üñ *(-üñ)*/ -en] *{eAT} çek e.* → -ang.

eng[1], [en / eng *(yans.)*] *is.* Köpek seslenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *eng-i*

eng[2], [eñ / eng / enk *(yans.)*] *is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *enge benge olmak*

eng[3], [añ / eñ] *(eñ) {eT} sf.* **1.** Kusurlu; eksik; kırık. [İKPÖy.] **2.** Boş. [İKPÖy.] **3.** Yarık. [İKPÖy.] **4.** *is.* Hiç; yokluk; hiçbir şey. [İKPÖy.] **5.** Boşluk. [İKPÖy.] **6.** Hata; eksiklik. [İKPÖy.] **7.** Esneme. [İKPÖy.]

eng[4], [añ / eñ اك] *(eñ) {eAT} is.* Ek. 🗗 **eñ yeri,** *{eAT} {OsT} 1. Ek. 2. Bitişik iki şey arasındaki çizgi; 3. Büküm yeri; oynak; mafsal.*

eng[5], [eñ / añ] *(eñ) {eT} is.* **1.** Av hayvanı; av. [Gabain] [EUTS] **2.** Büyük baş av hayvanı. [ETY]

eng[6], [eñ] *(eñ) {eT} zf.* **1.** En; pek çok. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler] **2.** İlk. [ETY] 🗗 **eng ilk,** *İlk önce.* ‖ **eng ilki,** *Birinci; ilk olarak; ilk önce.*

eng[7], [eñ اك] *(eñ) {eT} is.* **1.** Yanak. [Yüknekî] **2.** *{eAT} {OsT}* Renk; beniz rengi.

engâm, [Far. engām انگام] *(engâ:m) {OsT} is.* Mevsim; zaman; vakit.

engâme, [Far. engāme انگامه] *(engâ:me) {OsT} is.* **1.** Topluluk. **2.** Toplanma yeri. **3.** Oyuncular derneği. **4.** Savaş yeri.

engâr, [Far. engār انگار] *(engâ:r) {OsT} is.* **1.** Sanı; zan; tasavvur. **2.** Şüphelenme. **3.** Tamamlanamayan iş.

engâre, [Far. engāre انگاره] *(engâ:re) {OsT} sf.* **1.** (Nakış, iş vb. için) tamamlanamayan. **2.** Taslak hâlde kalan. **3.** *is.* Hikâye; efsane. **4.** Yaşanmış olan bir olayı hikâye etme; hikâyeyi tekrar etme. **5.** Utancından geri geri çekilme. **6.** Hesap defteri.

engas, [Ar. an-ḳaṣṭın => engastan / enkas / enkastan] *{ağız} is.* Şaka; yalan. [DS]

engaz, [Far. engāz انگاز] *(enga:z) {OsT} is.* Sanatkâr ve zanaatkârların kullandıkları alet.

enge[1], [yenge > enge / inge] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

enge[2], [eng *(yans.)* > eng-e] *is.* Şaşma bildiren yansımalı gövde. 🗗 **enge benge olmak,** *{ağız} Şaşmak; şaşakalmak.* [DS]

engebe, [Yun. enkhophi => engebe انكبه] *is.* **1.** *{OsT} coğ.* Yer kabuğunda iç ve dış kuvvetlerin etkisi ile oluşan dağ, yayla, ova, çukur, koyak gibi yer şekillerinin bütünü; iniş ve çıkışlar; yüzey şekilleri; dereler tepeler; arızalı yer. [Kamus Ter.] **2.** *{ağız}* Bir tepenin bir yüzü. [DS] **3.** *{ağız}* Meyil; iniş. [DS] **4.** *{ağız}* Felaket. [DS] **5.** *{ağız}* Dere. [DS]

engebeli, [engebe-li] *sf.* Engebesi olan; çok yükseltili alçaltılı; girinti ve çıkıntısı olan; arızalı.

engebelik, -ği [engebe-lik] *is.* **1.** Engebeli olma durumu. **2.** Yer biçimleri; yüzey şekilleri; avarız.

engebesiz, [engebe-siz] *sf.* Engebesi olmayan; düzlük.

engebin, [Far. engebīn انگبين] *(engebi:n) {OsT} is.* Bal.

engeç, -ci [yengeç > engeç انكج] *{eAT} {ağız} is.* Yengeç. [DS]

engek, [eñ-gek / eñ-ek اكاك] *(eñek) {eT} is.* **1.** Çene kemiği; çene. *{OsT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **2.** Ağzın iki yanında, azı dişlerinin bittiği yer; avurt. [DLT] **3.** Kadınların baş örtülerini bağladıkları ip. [DLT] **4.** *{OsT}* Gerdan. 🗗 **eñek çuhuru,** *{eAT}* → enek çukuru.‖ **enek çukuru,** *{eAT} {OsT} Çene çukuru; çene gamzesi.*

engel[1], [Far. engel *(ilmik)* انگل] *is.* **1.** Tuzak; tutan nesne. **2.** Bir geçişi veya gidişi zorlaştıran veya ortadan kaldıran kapantı; mânia. **3.** Bir işin yapılmasını veya olmasını geciktiren ya da tamamen orta-

dan kaldıran sebep; önleyen. **4.** *as.* Bir askerî hareketi durduran, geciktiren, başka bir yöne saptıran arazi engebesi, iklim değişikliği, veya insan yapısı etkenler. **5.** *spor.* Engelli koşularda her sporcunun üzerinden atlamak zorunda olduğu çerçeveli yükselti. ◻ **engel balığı,** *zool. Uskumru cinsinden küçük bir balık.*|| **engel çıkarmak,** *Bir işin yapılmasını zorlaştırmak; güçlük çıkarmak.*|| **engel olmak,** *Önlemek; geciktirmek.*|| **engel sınavı,** *Okullarda yapılan sınavlara geçerli bir mazeret sebebiyle giremeyen öğrenci için yapılan ek sınav.*

engel[2], [Far. engel *(asalak, musallat kişi)* / engele / engīl / engīle انگل / انگیل / انگله] *{OsT} is.* **1.** İlik; düğme. **2.** *sf.* Rakip **3.** (Kişi için) sözü sohbeti çekilmeyen; kaba.

engel[3], [Far. engel انگل] *{OsT} is. zool.* Uskumrunun küçük bir türü.

engelleme, [engel-le-me] *is.* **1.** Engel olma; engellemek eylemi. **2.** *siy.* Görüşmelerin ve oylamanın yapılmasına engel olmak için muhalefetin sistemli olarak uyguladığı taktik, oyun.

engellemek, [engel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Engel olmak; önlemek; geciktirmek.

engellenme, [engel-le-n-me] *is.* Engel olunma; engellenmek eylemi.

engellenmek, [engel-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Engel olunmak; yaptırılmamak; geciktirilmek.

engelleyiş, [engel-le-y-iş] *is.* Engellemek eylemi veya biçimi.

engelli, [engel-li] *sf.* **1.** Engeli olan; mânialı. **2.** Bir engel konulmuş; engel meydana getirilmiş. **3.** (Öğrenci için) bir özrü dolayısı ile sınava girememiş. **4.** (Kişi için) fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamasını güçleştiren veya ortadan kaldıran bedensel veya zihinsel özrü bulunan; özürlü. ◻ **engelli koşu,** *spor. Atletizmde erkekler 110 ve 400, kadınlar ise 80 metrelik mesafede, her on metreye konulmuş belli ölçülerdeki engeller üzerinden atlamak suretiyle gerçekleştirilen koşu.*

engelsiz, [engel-siz] *sf.* Engeli bulunmayan; mâniasız.

engelyun, [Far. engelyūn / Yun. evangelion انگلیون] *(engelyu:n) is.* **1.** Kitab-ı Mukaddes'in Ahd-i Cedid kısmı; Hristiyan ilahileri; İncil. **2.** İşlemeli yedi renkli kumaş. **3.** İranlı gravürcü Mani'nin kitabı.

engeme[1], [in-mek > én-ge-me / Yun. enkopí [Tietze] ?] *{ağız} sf.* **1.** Meyil; iniş. **2.** Meyilli arazi. **3.** Alçak yer. **4.** Yeryüzündeki oyuklar. [DS]

engeme[2], [Far. engel ? > engeme] *{ağız} sf.* **1.** İki yüzlü; dalkavuk. **2.** Asalak; sığıntı. [DS]

engen, [*eT.* ingen > engen انکن] *{eAT} {ağız} is.* Dişi deve. [DS]

engene, [Yun. enkhophí] *{ağız} is.* → engebe. [DS]

enger[2], [Far. ger > eger => eñer] *(eñer) {ağız} e.* Eğer; şayet. [DS]

engerek, -ği [Yun. enghiráki] *is. zool.* Sıcak ve ılıman bölgelerde yaşayan, başı üçgen biçiminde, rengi kara veya karaya yakın, oluklu zehirli dişli, gelişimini tamamladıktan sonra yumurtaları karnında açılarak yavrusunu doğuran, pek çok türü bulunan yılanların genel adı, *(Vipera atheris, V. berus, V. echis, V. bitis, V. causus, V. apsis)* . ◻ **engerek otu,** *bot. Deniz kıyılarında ve kumsallarda yetişen düzensiz ve mavi, beyaz, mor renkli çiçekleri engerek çenesine benzeyen, idrar artırıcı ve balgam söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan iki veya çok yıllık otsu bitki, (Echium vulgare).*

engerekgiller, [engerek-gil-ler] *is. zool.* Yüz kadar türü bulunan oluklu zehirli dişli yılanlar familyası, *(Viperidae).*

engevirt, [Yun. kharavida] *{ağız} is.* Kerevit. [DS]

engeyü, [eñ-eyü] *(eñeyü) {eT} zf.* Bilhassa; özellikle; hususi olarak. [Üç İtigsizler]

engez[1], [Far. engāz انگاز => engez انکاز] *{ağız} is.* **1.** *{eAT}* Aygıt; cihaz; alet. **2.** Fırsat; avanta; incelik. **3.** Saban. **4.** Keten ve kendirden kalın ip ya da urgan büken araç. [DS]

engez[2], [? engez] *{ağız} sf.* Kendi yararını düşünen. [DS]

engezdemek, [engez-le-mek > engez-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* Dövmek; tokatlamak. [DS]

engezlemek, [engez-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi sahibinin haberi olmaksızın almak; çalmak. **2.** (Kadın veya kızın) ırzına geçmek; düzmek; uydurmak. [DS]

enggilmek, [eñ-mek *(eğilmek)* > eñ-il-mek] *(eñilmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* Eğilmek. [EUTS]

engi[1], [ol *(o)* > an > anki > engi] *{ağız} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri; o. **2.** *sf.* İşaret sıfatı, o. **3.** İşte o, yanındaki; çevresindeki. [DS]

engi[2], [in-mek > én-gi] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

engi[3], [eng *(yans.)* > eng-i] *is.* Şaşma bildiren yansımalı gövde. ◻ **engi bengi olmak,** *{ağız} Şaşmak; şaşakalmak.* [DS]|| **engi yanı,** *{ağız} Şaşma bildirir ünlem.* [DS]

engibenk, [eng *(yans.)* > éng-i + benk] *{ağız} is.* Hayret; şaşma. ◻ **engibenk olmak,** *{ağız} 1. Şaşmak; şaşakalmak. 2. Boş bulunup ani bir şeyle irkilmek; korkmak.* [DS]

engiç, -ci [Far. engüşt-dān] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

engihte, [Far. engīḫte انگیخته] *(engi:hte, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Koparılmış. **2.** Oynatılmış. **3.** Yükseltilmiş. **4.** Karıştırılmış.

engil, [? engil / engir] *is.* **1.** Üzüm çubuklarının uzun ve ince dalları. **2.** Buzağıya takılan küçük yular. ◻ **engil dingil,** *{ağız} Gelişigüzel; düzensiz.*

engim[1], [eñ-im / eg-im] *(eñim) {eT} sf.* **1.** (Bir sayı-

dan sonra) o kadar kısımlı; parçalı. [Gabain] **2.** *is.* Kısım; parça; ayrım. [EUTS] **3.** Başlangıç. [EUTS] **4.** Prensip. [EUTS]

engim[2], [Yun. egkhopi / én-mek *(inmek)* > en-gin > engim] *{ağız} is.* **1.** İniş; meyil. **2.** Bayır aşağı. 🗗 **engim aşağı,** *{ağız} Bayır aşağı.* [DS]

engime, [Yun. egkhopi / engim-e] *{ağız} is.* Büyük tepelerin küçük iniş yerleri; küçük uçurum. [DS] 🗗 **engime aşağıya,** *{ağız} Bayır aşağı; yukarıdan aşağı.* [DS]

engin[1], [én-mek *(inmek)* > en-gin انكين] *sf.* **1.** Aşağı inmiş; düşmüş. **2.** *{ağız}* Kalitesi ve fiyatı düşük olan. [DS] **3.** (Yer, arazi için) alçak ve çukur; aşağıda olan; yüksek olmayan. *{eT} {ağız} (aynı)* **4.** *{OsT}* Çukur, alçak yer. **5.** *{ağız} is.* Bulutlu hava. [DS] **6.** *{ağız}* Yatık kumaş. [DS] 🗗 **engin enmek,** *{ağız} Nezleye tutulmak.* [DS]‖ **engine vermek,** *{ağız} Sürekli ağlamanın sonucunda kendini tutamayarak uzun uzun iç çekmek.* [DS]‖ **enginlere dalmak,** *Derin derin düşünmek.*‖ **engin olmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]‖ **engin yerini vermek,** *Zayıf tarafını göstermek.*

engin[2], [én-mek > en-gin] *is.* **1.** *{eT} {ağız}* Nezleden ileri gelen burun tıkanması; nezle; ingin. [DS] **2.** *{ağız}* (Kişi için) ağır hasta; ölümü yakın. [DS] **3.** *{ağız}* Çoğunlukla çene altı bezlerinin ve yüzün şişmesi ile beliren hastalık. [DS]

engin[3], [*eT.* ed-gü > edgü-n > engin] *{ağız} is.* İyi; güzel; temiz; sağlam. [DS]

engin[4], [eñ *(genişlik)* > eñ-gin / en-gin] *sf.* **1.** Çok geniş; uçsuz bucaksız; vasi. **2.** *is.* Denizin karadan çok uzakta bulunan bölümü; açık deniz. **3.** *{eT}* Deniz; okyanus; göl. 🗗 **engine vermek,** *{ağız} (Kuş için) yüksek bir yerden aşağı doğru kanat çırpmadan süzülerek uçmak.*

engin[5], [eñ-in / egin] *(eñin) {eT} is.* Omuz; eğin. [EUTS] [Gabain]

enginar, [Yun. kinára > ankinára / Far. kenger] *is.* **1.** *bot.* Bir metreden fazla boylu, üst yüzü soluk yeşil, altı tüylü yaprakları oldukça geniş ve büyük, kömeç hâlinde bulunan çiçekleri sebze olarak tüketilen çok yıllık otsu bitki, *(Cynara scolymus).* **2.** *argo.* Beyin; zekâ; anlayış. **3.** *argo.* Deli. **4.** *argo.* Dişilik organı.

enginleşme, [en-gin-le-ş-me] *is.* Engin duruma gelme: enginleşmek eylemi.

enginleşmek, [en-gin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Engin bir durum almak.

enginlik, -ği [eng-in-lik] *is.* **1.** Denizin engin olan yeri. **2.** Uçsuz bucaksız olma, çok geniş olma durumu.

engir[1], [eñ + ér] *{ağız} zf.* En erken; şafak sökerken. [DS]

engir[2], [Far. engīr انگير] *(engi:r) {OsT} is.* **1.** → engur. **2.** *{ağız}* Üzüm çubuğunun kökünden çıkan sürgünler. [DS] **3.** Asmanın taze çubuğu.

engire, [ol *(o)* > an / añ > añ-ra > engi-re ? / enki / enkire / engirde] *{ağız} zm.* Oradaki; yanındaki; yakınındaki.

engirmek, [eg-(i)-r-mek > eñ-(i)r-mek] *(eñirmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Eğirmek. [EUTS] [Gabain] [İKP-Öy.] **2.** Çevirmek; kuşatmak. [Gabain] [İKPÖy.] [EUTS] **3.** Takip etmek. [EUTS] [Gabain]

engiş, [Far. engüş] *{ağız} is.* → engişdene. [DS] 🗗 **engiş durmak,** *{ağız} Namazda elleri dizlere dayayıp eğilmek; rükuya varmak.* [DS]

engişdene, [Far. engüşdān] *{ağız} is.* Yüksük. [DS]

engişt, [Far. engişt انگشت] *{OsT} is.* Kömür.

engiştal, [Far. engiştāl انگشتال] *(engişta:l) {OsT} sf.* (Kişi için) hastalık yüzünden zayıf ve dermansız kalmış.

engiteng, [? engi+teng] *{ağız}* → engibenk. [DS]

engitmek[1], [eñ-mek *(eğmek)* > eñ-it-mek] *(eñitmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Eğdirtmek. [EUTS]

engitmek[2], [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-it-mek / añ-ıtmak] *(eñitmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Gösterdiği beceri ile şaşırtmak. [DLT]

-engiz, [Far. engiḫten > engīz انگيز] *(engi:z) {OsT} ek.* Getirildiği Farsça isimlere *"koparan, karıştıran, kışkırtan, depreştiren"* anlamı katarak birleşik sıfatlar türenen son ek.

engiz[1], [eñ-iz] *{ağız} is.* **1.** Çukur ve karanlık yer. **2.** Dere boylarında sık ağaçların oluşturduğu karanlıklar. [DS]

engiz[2], [añ *(eklem)* > añ-ız > eng-iz] *{ağız} is.* **1.** Ağaçların kök ve gövdelerinden çıkan filiz; piç. **2.** Biçilmiş tarla; anız. [DS]

engizisyon, [Fr. inquisition *(soruşturma)*] *is.* Orta Çağda dinî kurallara karşı gelenleri yargılamak için kurulan kilise mahkemesi.

englemek, [añ *(av hayvanı)* > eñ-le-mek] *(eñlemek) {eT} gçl. f. [-er]* Avlamak. [ETY]

engli, [eñ *(yanak)* > eñ-lik > eñ-li] *{ağız} is.* **1.** Ruj. **2.** Allık.

englik, [eñ *(yanak)* > eñ-lik اكلك / اكليك] *(eñlik) {eT} is.* **1.** Kadınların yanaklarına sürdükleri allık. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Boyacılıkta kullanılan kökü kızıl bir ot.

englü, [eñ-lü اكلو] *(eñlü) {eAT} sf.* Hızlı. 🗗 **englü englü,** *{eAT} Hızlı hızlı.*

engmegü, [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-megü] *{eT} (eñmegü) is.* İmtihan; sınav. [DLT]

engmek[1], [eñ-mek] *{eT} (eïñmek) gçl. f. [-ür]* **1.** Eğmek; bükmek. [Gabain] [EUTS] **2.** (Baş için) eğerek selam vermek.

engınek[2], [eñ-mek] *(eñmek) {eT} gçsz. f. [-ür]* Zihni

karışmak; şaşmak. [DLT] ◻ **eñü yañu,** *{eAT} Şaşırmış; mütehayyir.*|| **eñü yañu olmak,** *{eAT} Şaşırmak; şaşmak; mütehayyir olmak.*

engnemek, [eğin *(sırt)* > eñ-le-mek] *(eñlemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Ceket ya da poltoyu kollarını geçirmeden sırta almak.

engrek, [eñ-re-k / erñēk] *(eñrek) {eT} is.* Parmak. [Gabain] [EUTS]

engreşmek, [añ / ıñ *(yans.)* > añ-ra-mak / ıñ-ra-mak > añ-ra-ş-mak / ıñ-ra-ş-mak] *(eñreşmek) {eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Canı sıkılmak. [DLT] **2.** (Çocuk için) inlemek; mızmızlanmak.

engse, [eñse اکسه] *(eñse) {eAT} {OsT} is.* **1.** Arka. **2.** Boynun arkası; ense.

engsece, [eñse-ce اکسجه] *(eñse'ce) {OsT} zf.* Arkadan.

engselik, -ği [eñse-lik اکسلك] *(eñselik) {eAT} {OsT} is.* Kadınların omuz atkısı; arkalık.

engşeşmek, [eñ-şe-ş-mek اکششمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* İçini çekerek ağlamak; hazin hazin ağlamak. [DK]

engtürmek, [eñ-mek *(şaşmak)* > eñ-tür-mek] *(eñtürmek) {eT} gçl. f. [-ür]* İşinde şaşırtmak; dandırmak. [DLT]

enguje, [Far. engūje انگوژه] *(engu:je) {OsT} is.* → engüje.

engul, -lü [Far. engūl / engūle انگول] *(engû:l) {OsT} is.* → engel[2].

engur, [Far. enġūr انگور] *(engu:r) {OsT} is.* Üzüm.

engurek, -ği [Far. engūrek انگورك] *(engu:rek) {OsT} is. anat.* Göz bebeği.

enguz, [Far. gavz / Erm. enkozy] *{ağız} is.* Ceviz içi. [DS]

engübin, [Far. engübīn / engebīn اگبین] *(engübi:n) {OsT} is.* Bal.

engücü, [en + güç-ü / eñ + uç-u] *{ağız} zf.* **1.** Elbette; şüphesiz. **2.** Herhâlde. **3.** Her ne olursa olsun; ister istemez. **4.** Nasıl olsa. **5.** Sonuç olarak; sonunda. [DS]

engüç, -cü [? engüç] *{ağız} is.* Kırmızı toprak. [DS]

engüj, [Far. engüj انگژ] *{OsT} is.* Fil sürücüsünün, fili yönetmekte kullandığı ucu eğri kargaburnu.

engüje, [Far. engüje انگوژه] *{OsT} is.* Baldıranın keskin ve kötü kokulu sakızı.

engüjed, [Far. engüjed انگوژد] *{OsT} is.* Kasnı adı verilen bir tür bitkisel ilaç.

Engürus, [Far. engürūs / Lat. Hungarus انگوروس] *(engürus:) {OsT} is.* **1.** Macar. **2.** Macaristan.

Engürü, [Yun. Ankyra انگرو] *{OsT} özl. is.* **1.** Ankara. **2.** *cins. is.* Toprak tencere; güveç.

engüşt, [Far. engüşt انگشت] *{OsT} is.* Parmak. ◻ **engüşt ber-cebîn nihāden,** *{OsT} Parmağı alın üzerine koymak; selam vermek.*|| **engüşt ber-dehān,** *{OsT} Parmağı ağzında kalan; şaşakalan; taaccüp eden.*|| **engüşt ber-dehān nihāden,** *{OsT} 1. Şaşmak; hayran olmak. 2. Susturmak.*|| **engüşt berleb-zeden,** *{OsT} Dudağa parmak vurmak; ağız aramak; söyletmek.*|| **engüşt ber-nemek süden,** *{OsT} Parmağını tuza sürmek; yemin etmek; söz vermek.*|| **engüşt bürek,** *{OsT} zool. Köstebek.*|| **engüşt der-çeşm kerden,** *{OsT} İyiliğe karşı kemlik etmek.*|| **engüşt hāîden,** *{OsT} 1. Mahvetmek. 2. Yok saymak. 3. Parmakla göstermek.*|| **engüşt-i büzürg,** *{OsT} Baş parmak.*|| **engüşt-i çehārüm,** *{OsT} Yüzük parmağı; adsız parmak.*|| **engüşt-i hata,** *{OsT} Yanlışı işaret eden parmak.*|| **engüşt-i kihîn,** *{OsT} Serçe parmak.*|| **engüşt-i mihîn,** *{OsT} Orta parmak.*|| **engüşt-i muhannā,** *{OsT} Kınalı parmak.*|| **engüşt-i nîl,** *{OsT} Yoksulluk.*|| **engüşt-i sütürg,** *{OsT} Baş parmak.*|| **engüşt-nümā,** *{OsT} (İyilik ya da kötülük için) parmakla gösterilen; meşhur.*

engüştane, [Far. engüştāne انگشتانه] *(engüşta:ne) {OsT} is.* Dikiş yüksüğü.

engüşte, [Far. engüşte انگشته] *{OsT} is.* **1.** Harman savurmakta kullanılan parmaklı tarım aleti; yaba. **2.** *{ağız.}* Maşa. [DS]

engüştene, [Far. engüştene انگشتنه] *{OsT} is.* Terzilerin kullandığı yüksük.

engüşter, [Far. engüşter انگشتر] *{OsT} is.* Parmağa süs amacıyla takılan yüzük. ◻ **engüşter-i pā,** *{OsT} 1. Ayak yüzüğü. 2. mecaz. Değersiz; kıymetsiz.*

engüşteri, [Far. engüşterī انگشتری] *(engüşteri:) {OsT} is.* Yüzük.

enha, [Ar. naḥv > enḥā' اخاء] *(enha:) {OsT} is.* **1.** Taraflar; yönler. **2.** Yollar. ◻ **enhā-yi sahrā,** *{OsT} Çöl tarafları.*

enhar, [Ar. nehr > enhār انهار] *(enha:r) {OsT} is.* Nehirler; ırmaklar; çaylar; dereler. ◻ **enhār-ı amîka,** *{OsT} Derin nehirler.*|| **enhār-ı amme,** *{OsT} Hiçbir ülkeye ait olmayan ırmaklar.*

enhas, [Ar. naḥs > enḥas انحاس] *{OsT} sf.* Pek uğursuz; şom; en nuhusetli.

enhür, [Ar. nehr > enhür انهور] *{OsT} is.* Irmaklar; çaylar; enhar.

eni, [*eT.* ini] *{ağız} is.* Küçük kardeş. [DS]

eniç, -ci [én-mek > en-iş] *{ağız} is.* İki tepe arası; eniş. [DS]

enigma, [İng. enigma] *(İng. okunuşu: in'igma) is.* Giz; sır.

enik[1]**, -ği** [*eT.* enük / enüg > enik انك] *{eAT} {OsT}*

{ağız} is. **1.** Kedi köpek gibi çok memeli hayvanların yavrusu; et yiyen hayvanların yavrusu; encik. [DK] [Burhan-ı Katı'] [DS] **2.** *mecaz.* Bir nesnenin küçüğü; küçük örnek. ◻ **enik kapı,** *{ağız} Büyük kapının ortasındaki bir kişilik küçük kapı.* [DS]

enik[2]**, -kı** [Ar. enīḳ / enīḳa انيق / انيقه] *(eni:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Güzel; sevimli; şirin.

enikleci, [enik-le-mek > enik-le-y-ici] *(enikle:ci) {ağız} sf.* (Kedi ya da köpek için) gebe. [DS]

enikleme, [enik-le-me] *is.* Doğurma; eniklemek eylemi.

eniklemek, [enik-le-mek انكلمك] *gçsz. f. [r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kedi, köpek gibi çok memeli hayvanlar için) doğurmak; yavrulamak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kedi köpek yavrusu gibi sesler çıkarmak.

enikli, [enik-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kedi, köpek vb. için) eniği olan; yavrulu. **2.** *mecaz.* Oyuncu. [DS] ◻ **enikli kapı,** *Bir kanadında insan geçebilecek kadar bir kapısı bulunan büyük avlu kapısı; üzerinde kapı bulunan kapı kanadı.*

enikonu, [en-mek *(inmek)* + kon-mak *(yerleşme, yayılma)*] *zf.* İyiden iyiye; iyice; adamakıllı.

enikonum, [eni+konu-m] *{ağız} is.* Hısım akraba. [DS]

enim ecim, [en-im+ ecim ?] *{ağız} ikile. zf.* Etraflıca; iyiden iyiye. [DS]

enimek, [yen-i-mek > eni-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Elbise için) kullana kullana eskimek; yıpranmak. [DS]

enin[1]**,** [Ar. enīn انين] *(eni:n) {OsT} is.* İnleyiş; inleme. ◻ **enîn-i hafî,** *{OsT} Gizlice inleme.*|| **enîn-i kalb,** *{OsT} Kalpten acı çekip inleme; kalp inlemesi.*|| **enîn-i teellüm,** *{OsT} Acıyla inleyiş.*

enin[2]**,** [Fr. ényne] *is. kim.* Hem etilenik ham de asetilenik olan hidrokarbonların genel adı.

enine, [en > en-i-n-e] *zf.* Bir yüzeyin enlemesine olarak. ◻ **enine boyuna,** *1. (Kişi için) boylu poslu; iri yarı. 2. İnceden inceye; eksiksiz bir biçimde.*

enir[1]**,** [eñ + er] *{ağız} zf.* En erken; şafak sökerken. [DS]

enir[2]**,** [Far. enīr انير] *(eni:r) {OsT} is.* Çirkin huy; fena yaradılış.

enir[3]**,** [Far. eyger > *eT.* eynir > enir] *is.* Bir tür yaban mersini, *(Ruscus Aculeatus).*

enis, [Ar. üns > enīs / enīse انيس] *(eni:s) {OsT} sf.* **1.** Yakın arkadaş; dost. **2.** Sevgili; yâr. ◻ **enîs-i dil,** *{OsT} Gönül dostu.*

enisan, [Far. enīsān انيسان] *(enisa:n) {OsT} is.* **1.** Yalan. **2.** Şaka. **3.** Anlamsız, boş söz.

enisdü, [Fr. institü] *{ağız} is.* Köy Enstitüsü. [DS]

enise[1]**,** [Ar. üns > enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} sf.* Bayan olan yakın arkadaş; kadın dost; bayan sevgili.

enise[2]**,** [Ar. enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} is.* Ateş; od.

enise[3]**,** [Far. enīse انيسه] *(eni:se) {OsT} sf.* (Nesne için) donmuş; pekişmiş.

enisun, [Yun. aneton > Ar. enīsūn انيسون] *{ağız} is.* Anason.

eniş, [én-mek > in-iş] *{ağız} is.* Meyil; iniş. [DS]

enişe, [Far. enīşe انيشه] *(eni:şe) {OsT} is.* **1.** Gizli polis; hafiye. **2.** Casus. **3.** *sf.* Dalkavuk.

enişke, [én-mek > eniş-ke] *{ağız} sf.* Alçak; aşağı; alt. [DS]

enişkelendirmek, [eniş-ke-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Seviyeyi düşürmek; alçaltmak. [DS]

enişte, [Çağ. enişte] *(eni'şte) is.* Bir kimsenin kız kardeşinin veya akraba kadınlardan birinin kocası.

enit, -di [*eT.* añ-ut *(angıt)*] *sf.* Budala; aptal. ◻ **enit yanıt olmak,** *{ağız} Şaşakalmak; şaşırmak.* [DS]

eniyet, [Ar. ene > eniyyet انيت] *{OsT} is. fel.* Kişilik; personalite.

eniz, [*eT.* añ-ız] *{ağız} is.* Boş duran tarla. [DS]

enjeksiyon, [Fr. injectione] *is.* **1.** İğne yapma; iğne vurma. **2.** Bir sıvıyı vücuttaki bir boşluğu fışkırtarak sokma.

enjeksiyoncu, [enjeksiyon-cu] *is.* Enjeksiyon yapan kimse.

enjekte, [Fr. injecter] *is.* Bir sıvıyı vücuttaki bir boşluğa fışkırtarak sokma; iğne yapma; şırınga etme.

enjektör, [Fr. injecteur] *is.* Bir sıvıyı herhangi bir ortama basınçla veren pompa; şırınga; iğne.

enk[1]**,** [eñ / eng / enk *(yans.)*] *is.* Şaşırma, hayret etme bildiren kök. [Zülfikar] *enk benk olmak*

enk[2]**,** [*eT.* eñ *(yanak)* > enk] *{ağız} is.* **1.** Çene kemiklerinin birleştiği yer. **2.** Parmak boğumları. [DS]

enkas[1]**,** [Ar. naḳıs > enḳaş انقص] *{OsT} sf.* Daha eksik; pek çok eksik; en eksik.

enkas[2]**,** [Ar. ʿan ḳaṣdin] *{ağız} is.* **1.** Şaka; yalan. **2.** *zf.* Şakacıktan; yalancıktan. [DS]

enkaz, [Ar. nuḳż *(yıkıntı)* > enḳāż انقاض] *(enka:z) {OsT} is.* **1.** Yıkıntı; çöküntü; döküntü. **2.** Bina yıkıntıları. **3.** Eski hayvanların kalıntıları. ◻ **enkāz-ı beşer,** *{OsT} İnsan yıkıntıları.*|| **enkāz-ı remîme,** *{OsT} Kazaya uğramış ve asıl ögeleri dağılmış tekne parçaları.*|| **enkāz-ı ümmîd,** *{OsT} Ümit yıkıntısı.*

enkebüş, [? enkebüş] *{eT} is.* Çivit. [EUTS]

enkeç, [? enkeç] *{ağız} sf.* Ortak. [DS]

enker, [Ar. enker انكر] *{OsT} sf.* En çirkin; pek kötü. ◻ **enkerü'l-esvât,** *{OsT} Seslerin en çirkini.*

enki, [*eT.* an *(o)* + ki] *{ağız} zm.* **1.** Oradaki; yanındaki. **2.** Şu. [DS]

enkiha, [Ar. nikāḥ > enkiḥā انكحا] *(enkiha:) {OsT} is.* Nikâhlar.

enkiş [? enkiş] *sf.* Eğri. 🗗 **enkiş ünküş,** *{ağız} Biçimini kaybetmiş; eğri büğrü; yassılmış.* [DS]

enlem, [en-le-m] *is.* Bir yerin konumunu belirlemek için o yer ile ekvator düzlemi arasında kalan yer küre merkezli açı derecesi; arz dairesi. 🗗 **enlem dairesi,** *coğ. Ekvator düzleminden kuzey ve güneye doğru birer derecelik açıların yer küre üzerinde meydana getirmiş olduğu dairelerin her biri; arz dairesi.*|| **enlem farkı,** *coğ. Hareket ve varış noktalarından geçen enlem ve boylamlar arasındaki fark.*|| **enlem tümleri,** *gök b. Bir yerin yarı küre kutbu ile bu yerin başucu arasındaki açısal uzaklık.*

enlemek, [en-le-mek] *{ağız} gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* **1.** Karışlamak; ölçmek. **2.** Mektup yazmak. [DS]

enlemesine, [en-le-me-s-i-ne] *zf.* Enine gelecek biçimde; genişliğine.

enleşmek, [en-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçine işlemek; içine geçmek. [DS]

enli, [en-li] *sf.* Eni büyük olan; geniş.

enlik[1]**, -ği** [*eT.* eñ *(yanak, yanak rengi)* > en-lik] *is.* **1.** Yüze sürülen kırmızı boya. **2.** *{ağız}* Boyacılıkta kullanılan bir tür ot. 🗗 **enlik emi,** *{ağız} Öksürüğe karşı kullanılan bir ilaç.* [DS]

enlik[2]**, -ği** [en-lik] *{ağız} is.* Dağ ya da tepelerin eteklerindeki küçük tarla. [DS]

enlilik, -ği [en-li-lik] *is.* **1.** Enli olma durumu. **2.** Ence geniş olma durumu.

enmar, [Ar. nimr > enmār انمار] *(enma:r) {OsT} is.* Kaplanlar.

enmat, [Ar. nemaṭ > enmāṭ انماط] *(enma:t) {OsT} is.* Halılar.

enme, [én-mek > in-me] *{ağız} is.* **1.** Nezle. **2.** Felç; inme. [DS]

enmek, [én-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* İnmek. [İKPÖy.]

enmuzec, [Far. nümūde > Ar. enmūzec / nümūzec انموزج / نموزج] *(enmu:zec) {OsT} is.* Örnek; numune; mostra. 🗗 **enmüzec-i ālem,** *{OsT} Âlemin örneği.*|| **enmüzec-i evvel,** *{OsT} İlk örnek; prototip.*

enne[1]**,** [? enne] *{ağız} is.* Babanın kız kardeşi; hala. [DS]

enne[2]**,** [? enne] *{ağız} is.* Kız tarafının gönderdiği çeyiz. [DS]

enne[3]**,** [Ar. enne انه] *{OsT} sf.* Çok inleyen.

ennek, -ği [? ennek] *{ağız} is.* Bal peteklerinin gözleri. [DS]

ennetice, [Ar. bi'n-netīceti] *(e'nneti:ce) {OsT} zf.* Sonuç olarak; sonucuna göre.

ennihayet, [Ar. fī'n-nihāyeti فى النهايت] *(e'nnihayet) {OsT} zf.* En sonunda; nihayet.

enniyh, [eñ-lik > enniyḫ] *{ağız} is.* **1.** Allık. **2.** Ruj. [DS]

enosis, [Yun. enosis *(birleşme)*] *is.* Kıbrıs adasının Yunanistan'la birleşmesi amacını güden Yunan yayılmacılığının bir parçasını oluşturan siyasi görüş ve eylem.

enostoz, [Yun. en *(içinde)* + osteon *(kemik)* > Fr. énostose] *is. tıp.* Kemik iliği kanalı tümörü.

enöte, [en+öt-e] *is. gök b.* Bir gök cismi ile onun çevresinde dolanan uydusu cismin yörüngesi üzerinde birbirinden en uzakta oldukları andaki nokta.

enre, [? enre] *{ağız} ünl.* Doğru; aslı var. [DS]

ens, [? ens)] *{ağız} is.* Üzüntü; elem. [DS] 🗗 **ensi anıtmak,** *{eAT} Şaşırmak; aklı başından gitmek.*|| **ensi entmek,** *{eAT} Aklı başından gitmek; şaşırmak; rengi atmak.*

ensa, [Ar. nesy > ensā انسا] *(ensa:) {OsT} is.* Unutmalar.

ensab[1]**,** [Ar. neseb *(kök)*>ensāb انساب] *(ensa:b) {OsT} is.* **1.** Kökler. **2.** Baba tarafından akrabalar; atalar; soylar. **3.** *mat.* Logaritma cetvellerindeki sayılar; kökler.

ensab[2]**,** [Ar. nuṣb *(put)* > enṣāb انصاب] *(ensa:b) {OsT} is.* **1.** Putlar; heykeller; dikili taşlar. **2.** *mecaz.* Kötülükler; hastalıklar; şerler; belalar.

ensabiyat, [Ar. ensāb > ensābiyāt انسابيات] *(ensa:biya:t) {OsT} is.* Soy bilimi; nesep ilmi.

ensac, [Ar. nesc *(doku)* > ensāc انساج] *(ensa:c) {OsT} is.* Dokular.

ensaf[1]**,** [Ar. insāf > ensaf انساف] *{OsT} sf.* Daha insaflı; pek insaflı; en insaflı. 🗗 **ensaf-ı esnāf,** *{OsT} Esnafın en insaflısı.*

ensaf[2]**,** [Ar. nıṣf > enṣāf انصاف] *(ensa:f) {OsT} is.* Yarımlar; yarılar.

ensal, -li [Ar. nesl > ensāl انسال] *(ensa:l) {OsT} is.* Nesiller; soylar; kuşaklar; döller; evlatlar; zürriyetler.

ensar, [Ar. nuṣret *(yardım)* > enṣār انصار] *(ensa:r) {OsT} is.* **1.** Yardım edenler; yardımcılar. **2.** *özl. is.* Hz. Muhammet, Mekke'den Medine'ye göç ettiğinde ona yardım etmiş ve onu iyi karşılamış olanlar; Medine'deki Evs ve Hazrec kabileleri. 🗗 **ensāru'llāh,** *{OsT} Allah yolunda Hz. Muhammed'e yardım edenler.*

ensari, [Ar. enṣārī انصارى] *(ensa:ri:) {OsT} is.* Ensar'dan olan kimse; Evs ve Hazrec kabilelerinden olan.

ense[1]**,** [*eT.* eñse > ense] *is. anat.* Omurganın arkasında bulunan ve bütünüyle kaslardan meydana gelmiş boynun arka bölümü; boyun arkası. 🗗 **ense koca,** *{ağız} Sabanın ökçesi ile okunu birbirine bağlayan kılıç ile ökçe arasına takılan 40-50 cm. uzunluğundaki ağaç.* [DS]|| **ense kökü,** *Boyunun gövde ile birleştiği yer.*|| **ense kulak yerinde,** *1. İri yarı; gösterişli. 2. Kıyafeti düzgün (erkek).*|| **ensesi**

kalın, *Sözü geçer zengin; varlıklı.*|| **ensesinde boza pişirmek,** *Bir işi yapması veya bitirmesi için birini sürekli sıkıştırmak veya rahatsız etmek.*|| **ensesine binmek,** *Bir işi yapması için birine baskı kurmak, zorlamak.*|| **ensesine yapışmak,** *Herhangi bir sebeple birini tutup zorlamak.*|| **ensesini kaşımak,** *Ne yapacağını bilememekten dolayı kara kara düşünmek.*|| **ense yapmak,** *argo. Hiçbir iş yapmadan yiyip içip şişmanlamak.*

ense[2], [? eğsi / ense] *{ağız} is.* → eğsi. [DS]

enseb, [Ar. nesīb > enseb انسب] *{OsT} sf.* En uygun; daha uygun; çok yerinde; pek münasip.

enseleme, [ense-le-me] *is.* Enseden yakalama; enselemek eylemi; yakalama.

enselemek, [ense-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ensesinden tutmak. **2.** Yakalamak; ele geçirmek. **3.** *{ağız}* Yatan koyunları kaldırıp otlamaya sürmek. [DS]

enselenme[1], [ense-le-n-me] *is.* Yakalanma; enselenmek eylemi.

enselenme[2], [ense-le-n-me] *is.* **1.** Yakalanma; ele geçme. **2.** Ensesi kalınlaşma; şişmanlama.

enselenmek[1], [ense-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Yakalanmak; tutulmak; ele geçmek.

enselenmek[2], [ense-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Boynu kalınlaşmak; şişmanlamak.

ensen, [Yun. áksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

enser, [? eñser / egseri / igseri / ekser / enser] *is.* **1.** Büyük demir çivi. **2.** *{ağız}* Dövme ya da köşeli büyük çivi. **3.** *{ağız}* Keser. [DS] 🗗 **enser çivisi,** *{ağız} Kağnı ve arabaların eksenleri ile ağaç döşeklerini tutturan dövme demir çivi.* [DS]|| **enser kesmek,** *Üşümek; çivi kesmek.*|| **enser mıhı,** *{ağız} Köşeli ve dövme büyük demir çivi.*

enserlemek, [enser-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çivilemek.

ensesinde, [ense-s-i-n-de] *zf.* Arkasında; hemen ardında.

ensesinden, [ense-s-i-n-den] *zf.* Arkasından; peşinden

ensest, [Lat. incestus *(namus dışı)* > Fr. inceste] *is.* **1.** Yakın akrabalar arası evlilik. **2.** Yakınlar arası cinsel ilişki.

ensıran, [Yun. ksistérin => eñsıran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

ensice, [Ar. nesc *(doku)* => ensice انسجه] *{OsT} is.* **1.** Dokular; örülüşler. **2.** Dokuma; örgü.

ensiren, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

ensiz, [en-siz] *sf.* Eni dar olan.

ensizlik, -ği [en-siz-lik] *is.* Ence dar olma durumu.

ensolatör, [Fr. insolateur] *is.* Güneş ışınlarını ısı enerjisi olarak toplayıp istenilen yere gönderen alet.

enspektör, [Lat. inspirece *(incelemek)* > Fr. inspecteur] *is.* Denetmen; müfettiş.

enstantane, [Fr. instantané] *is.* **1.** Ani. **2.** *foto.* Işık alma süresi saniyenin yirmi beşte biri kadar olan hızlı fotoğraf çekimi. 🗗 **enstantane fotoğraf,** *foto. Işık alma süresi saniyenin yirmi beşte biri kadar olan hızla çekilen fotoğraf.*

enstilatör, [Fr. instillateur] *is.* Siyeğin veya sidik torbasının belli bir yerine ilaç vermeye yarayan ucu delik, içi boş düz sonda.

enstitü, [Fr. institut] *is.* **1.** Bir yüksek öğretim kurumuna bağlı veya bağımsız olarak araştırma yapan, bazen de öğretim yapan kuruluş. **2.** Bilimsel araştırma yapan kuruluş.

enstrüman, [Fr. instrument] *is.* Çalgı.

enstrümantal, -li [Fr. instrümentale] *sf.* **1.** Çalgıyla ilgili; çalgıya ait olan. **2.** Yalnız çalgılara ait olan. 🗗 **enstrümantal müzik,** *müz. İnsan sesinin katılmadığı, yalnızca çalgıların duyulduğu müzik.*

enstrümantalizm, [Fr. instrumentalisme] *is. fel.* Düşünce, mantık, ahlak gibi soyut kavramlara ait biçimlerin yalnızca hayatın değişik şartlarına uyma araçları olduğunu ve bunların ancak yararlı olmaları ölçüsünde doğru sayılabileceğini ileri süren dünya görüşü; deneycilik; aletçilik; araççılık.

ensüfisyans, [Fr. insuffisance] *is. tıp.* Yetersizlik; organlardan birinin yetersizliği.

ensülin, [Lat. insula *(ada)* > Fr. insuline] *is. biy. kim.* Langerhans adaları denilen pankreas hücreleri tarafından salgılanan, elli bir çeşit aminoasidin zincirleme bağlanmasından oluşan kan şekerini düşürücü bir etki gösteren protein yapısında polipeptitli güçlü bir hormon. 🗗 **ensülin tedavisi,** *tıp. Karaciğer rahatsızlıklarından ileri gelen şeker hastalığında vücudun şeker yakma düzenini ayarlamak için ensülinin dışarıdan verilmesi suretiyle uygulanan tedavi.*

ensür, [Ar. nesr > ensür انسر] *{OsT} is.* Nesirler; düz yazılar.

entak, -kı [Ar. nutḳ > entaḳ انطق] *{OsT} is.* Daha iyi nutuk söyleyen; pek çok konuşan; en iyi konuşan.

entansif, [Fr. intensive / intensif] *is.* Yoğun.

entari, [Ar. ʿanteri عنترى / انطارى *(iç çamaşırı)*] *(entaːriː) {OsT} is.* **1.** Tek parçadan ibaret kadın üst giyeceği. **2.** Arap ülkelerinde erkeklerin giydiği düz, uzun üstlük.

entarilik, -ği [entari-lik] *sf.* (Kumaş için) entari yapmaya uygun.

entarun, [Ar. enṭarūn انطرون] *(entaruːn) {OsT} is. bot.* Kantaron.

entbent, [Far. end-bend اندبند] *{OsT} zf.* → endbend.

ente, [? ente] *{ağız} is.* Yenge. [DS]

entegral, -li [Fr. intégrale] *sf.* Bütünsel; bütüne ait.

entegrasyon, [Fr. intégration] *is.* Birleşme.

entegre, [Fr. intégré] *sf.* Bir bütün içinde yer alan. 🗗 **entegre devre,** *elektro. Bir ana devre üzerinde, yarı iletken, transistor, kondansatör, direnç vb. devre elemanlarıyla meydana getirilen minik devre.* ‖ **entegre tesis,** *Bir üst ürünün ham maddesi sayılan alt ürünleri de veya bir üründen elde edilen yan ürünleri de elde etmek amacıyla kurulan geniş kapsamlı üretim tesisi.* ‖ **entegre olmak,** *(Kişi için) çevreden biri olmak; özümlenmek.*

entel, [Fr. intello / **intel**lectuel] *sf. argo.* Aydın.

entelekt, [Fr. intellect] *sf. fel.* Duygu ve irade dışında kalan, akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayanan bilme gücü; müdrike; anlık.

entelektüalizm, [Fr. intellectualisme] *is. fel.* Akılla ölçme ve muhakeme etmeye dayalı bilme gücünün, duyguların ve iradenin üzerinde bir üstünlüğünün bulunduğunu savunan felsefî akım; anlıkçılık; zihniye.

entelektüel, [Fr. intellectuel] *is.* **1.** İşi ve mesleği gereği düşünce konuları ile uğraşan kimse; aydın; münevver. **2.** *sf.* Fikir sorunlarıyla ilgili.

entelektüellik, -ği [entelektüel-lik] *is.* Aydın olma durumu; aydınlık.

entelekya, [Yun. intelekheia] *is. fel.* **1.** Aristo mantığına göre herkeste var olan bilinenin, edimle gerçekleşen ve artık hiçbir oluşa yer bırakmayan etkin durumu. **2.** Leibniz'e göre elde edilebilecek bütün yetkinliği elde etmiş ve tam yetkinlik kazanmış olma durumu.

entelijansya, [Lat. intelligantsia / Rus. inteligentsiya] *is.* **1.** On dokuzuncu yüzyıl Rusya'sında toplum sorunları üzerinde kafa yoran ve devrimci özlem içinde olanların oluşturduğu sınıf. **2.** Komünist Rusya'da kol ve beden gücü gerektirmeyen işlerde çalışan fakat yüksek teknik diploması alınış kişilerin oluşturduğu sınıf. **3.** *mecaz.* Bir ülkedeki aydınların tümü.

enteresan, [Fr. intéressant] *sf.* İlgi çekici; ilginç; alaka uyandırıcı.

enteresanlık, -ğı [enteresan-lık] *is.* İlgi çeki olma durumu; ilginçlik.

enterese, [Fr. intéresser] *sf.* İlgi duyan; alakalı. 🗗 **enterese etmek,** *İlgilendirmek; alaka uyandırmak.*

enteri, [Ar. ʿanterī عنترى] *{ağız} is.* **1.** Erkek gömleği. **2.** İçi astarlı kadın giysisi; entari. [DS]

enterkoneksiyon, [Fr. interconnection] *is.* Birleştirme.

enterkonnekte, [Fr. interconnecté] *sf.* Birleştirilmiş. 🗗 **enterkonnekte sistem,** *Bir ülkedeki elektrik hatlarının birbirine bağlanması ile oluşan düzen.*

enternasyonal, -li [Fr. internationale] *is.* **1.** Uluslararası. **2.** Dünya işçilerini tek birlikte toplamayı amaçlayan 1864'te Londra'da kurulmuş teşkilat; sosyalist ya da komünist kuruluş ve partilerin uluslararası örgütlerinin adı. **3.** E. Pottier'in bir şiirinin P. Degeyter tarafından bestelenmesi ile oluşturulan dünya komünizminin marşı.

enternasyonalci, [enternasyonal-ci] *is.* **1.** Ülke ve ulus çıkarlarının dünya çıkarlarına göre düzenlenmesini savunan kimse. **2.** Uluslararası teşkilatlardan olan veya o teşkilatları destekleyen.

enternasyonalizm, [Fr. internationalisme] *is. siy.* Ülke ve ulus çıkarlarının dünya çıkarlarına göre düzenlenmesini savunan politik görüş.

enterne, [Fr. interner *(hapsetmek)*] *is.* Gözaltı; gözaltına alma. 🗗 **enterne etmek,** *Bir kimseyi gözaltına almak; gözaltında tutmak.* ‖ **enterne olmak,** *Gözaltına alınmak; gözaltında tutulmak.*

entertip, [İng. **inter**national **type**setting *(İngiliz firması)* > intertype] *is. matb.* Satırları bütün hâlinde dökerek baskıya hazırlayan dizgi makinesi.

enteşe, [? enteşe] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

enteştirmek, [? enteş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak; incelemek. [DS]

entim, [Lat. intimus > Fr. intime] *sf.* Mahrem; yakın; içli dışlı.

entimek, [? enti-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Utanmak; sıkılmak; çekinmek. [DS]

entimem, [Yun. enthymema > Fr. entymème] *is. man.* Öncüllerden birinin örtük olduğu tasım.

entimist, [Fr. intimiste] *is.* **1.** En gizli ve mahrem duyguları anlatan yazar veya şair. **2.** Ev içi sahneleri konu edinen ressamlar.

entipüften, [enti ? + püf *(yans.)* >enti+püf-ten] *(e'ntipüften) sf.* **1.** Sağlam olmayan malzemeden yapılmış; derme çatma; uydurma. **2.** Hiç değeri olmayan. **3.** Değersiz.

entkek, [entkek] *{eT} is.* **1.** Hint; Hindistan. **2.** Hintli. [EUTS]

entomoloji, [Yun. entom *(böcek)* + logos *(bilgi)* > Fr. entomologie] *is.* Zoolojinin böcekleri konu edinen dalı; böcek bilimi.

entomolojist, [Fr. entomologiste] *is.* Böcek uzmanı; böcek bilimci.

entramüsküler, [Lat. intrā *(içerisinde)* + muscularis *(adaleye ait)* > Fr. intramusculaire] *sf. tıp.* (Enjeksiyon için) adale içine yapılan.

entrika, [Lat. intricare *(birisini bir işe karıştırmak)* > İt. entrico > Fr. intrique] *is.* **1.** Birine zarar vermek ya da kendine çıkar sağlamak için hazırlanan düzen; dolap; oyun; dalavere; hile. **2.** *ed.* Eserin veya oyunun sonucunu merakla bekleten olaylar dizisi.

entrikacı, [entrika-cı] *sf.* Dolap kuran, entrika düzenleyen; düzenbaz.

entrikacılık, -ğı [entrika-cı-lık] *is.* Entrikacı olma durumu.

entürmek, [én-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Araştırmak; aramak. [İKPÖy.]

enuk, -ğu [Ar. enūḳ انوق] *(enu:k) {OsT} is. zool.* Kartal.

enuşa, [Far. enūşā انوشا] *(enu:şa:) {OsT} is.* **1.** Adalet; adillik. **2.** Sevinç. **3.** *özl. is.* Mecusi mezhebi.

enuşe, [Far. enūşe انوشه] *(enu:şe) {OsT} sf.* **1.** Hoş; çok hoş; mesut. **2.** *is.* Şarap. **3.** Genç padişah.

enücek, -ği [enük > enü(k)-cek انوجك] *{OsT} is.* Kedi köpek gibi et yiyen hayvanların yavrusu; enikcik; yavru.

enüç, [én-mek > en-üç] *{eT} is.* Göze inen perde. [DLT]

enüçlemek, [enüç-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Göze inen perdeye ilaç koymak. [DLT]

enüçlenmek, [enüç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Gözüne perde inmek. [DLT]

enük, [en-ük انوك] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Hayvan yavrusu; enik; yavru. [Gabain] [EUTS] **2.** Aslan, sırtlan, kurt ve köpek gibi et yiyen hayvanların yavruları. [DLT]

enüklemek, [en-ük-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Hayvan için) yavrulamak; doğurmak; eniklemek. [Gabain] [DLT] [EUTS]

enüklenmek, [enük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Eniklemek. **2.** Enik sahibi olmak; enik edinmek. [DLT]

enüklüg, [enük-lüg] *{eT} sf.* Yavrulu; yavrusu olan; enikli. [DLT]

en'üm, [Ar. niʿmet > enʿüm انعوم] *(en-üm) {OsT} is.* **1.** Nimetler; yiyecek ve içeceğe ait şeyler; ekmekler. **2.** İyilikler; lütuflar.

enva, -a'ı [Ar. nevʿ > envāʿ انواع] *(enva:) {OsT} is.* Çeşitler; türler. 🗗 **envā'-ı kesîre,** *{OsT} Çok çeşitler.*|| **envā'-ı nekāyıs,** *{OsT} Eksikliklerin her türlüsü.*

envah, [Ar. nevh > envāḥ انواح] *(enva:h) {OsT} is.* Ölüye ağlayan kadınlar; ağıt yakanlar.

envaiçeşid, [Ar. envāʿ + Far. çeşīd انواع چشيد] *(enva:içeşi:d) {OsT} sf.* → envaiçeşit.

envaiçeşit, -di [Ar. envāʿ + Far. çeşīd انواع چشيد] *(enva:içeşit) {OsT} sf.* Türlü türlü; çeşit çeşit; her çeşitten; mütenevvi.

envaiçeşitli, [envaiçeşit-li] *(enva:içeşitli) sf.* Çeşit çeşit; türlü türlü.

envaitürlü, [Ar. envāʿ+Far. -i + T. tür-lü انواع تورلى] *(enva:itürlü) sf.* Çeşit çeşit; türlü türlü; her çeşitten; mütenevvi.

envanter, [Fr. inventaire] *is.* **1.** Bir kurum veya kuruluşta bulunan nesnelerin tam ve ayrıntılı dökümü. **2.** Bir ticarî işletmede borç ve alacakları meydana getiren unsurların sayım ve dökümü.

envar, [Ar. nūr > envār انوار] *(enva:r) {OsT} is.* Nurlar, ışıklar; parlaklıklar.

enver, [Ar. nūr > enver انور] *{OsT} sf.* **1.** En parlak; pek parlak; çok ışıklı; daha nurlu. **2.** Çok güzel.

enverî, [Enver Paşa'nın adından انورى] *{OsT} sf.* **1.** Enver Paşa'ya ilişkin. **2.** *is.* Birinci Dünya Savaşında Türk ordusunun giydiği başlık.

envestisman, [Fr. investissement] *is.* Yatırım.

enyab, [Ar. nāb > enyāb انياب] *(enya:b) {OsT} is. anat.* Köpek dişleri.

enyar, [Ar. nīr > enyār انيار] *(enya:r) {OsT} is.* Boyunduruklar.

enzad, [Ar. naẓad > enẓād انضاد] *(enza:d) {OsT} is.* **1.** Şerefli ve tertipli kimseler. **2.** Toprak tabakaları.

enzal, -li [Ar. neẓl > enẓāl انذال] *(enza:l) {OsT} is.* Soysuzlar; aşağılık kimseler; alçaklar.

enzam, [Ar. enẓām انظام] *(enza:m) {OsT} is.* Balıkların karnındaki yumurta dizileri; havyar.

enzar, [Ar. naẓar > enẓār انظار] *(enza:r) {OsT} is.* Bakışlar; bakmalar. 🗗 **enzār-ı ecnebiyye,** *{OsT} Yabancı bakışlar.*|| **enzār-ı ta'ziye,** *{OsT} Taziye bakışları.*|| **enzār-ı umūmiye,** *{OsT} Herkesin gözü önü.*|| **enzār-ı ümmet,** *{OsT} Halkın bakışları.*

enzeli, [enze-li ?] *{ağız} is.* Kırşehir ve çevresinde kadınlar ve erkekler tarafından karşılıklı oynanan bir halk oyunu.

enzerut, [Far. ʿanzarūt انزروت] *{OsT} is.* → anzarot.

enzim, [Yun. en *(içinde)*+zyme *(maya)*> Fr. enzyme] *is. biyo. kim.* Isıdan etkilenen, meydana geldiği hücrenin veya ortamın dışında görev yapan katalizör; diyastaz; çözülebilir ferment; zimaz.

E.O.K.A, [Yun. **E**tnike **O**rganosis **K**ypriotikes **A**peleutherosis *(Kıbrıs Ulusal Kurtuluş Örgütü)*] *kısalt.* Kıbrıs adasının Yunanistan ile birleşmesi için kurulan ve önce İngiliz yönetimine karşı savaşan, bağımsız Kıbrıs devleti kurulduktan sonra ada Türklerine terörist saldırılarda bulunan bir yer altı örgütünün kısaltması.

eosen, [Fr. éogène] *is. jeol.* Üçüncü zamanı meydana getiren iki büyük sistemden biri.

ep[1], [ep *(yans.)*] *is.* Pütürlü olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ep-ir epir ep-e-le-mek*

ep[2], [ap / ep] *{eT} e.* Pekiştirme ve abartma edatı. [DLT] 🗗 **ep edgü,** *{eT} Çok iyi; epeyi.*

ep[3], [? ep] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

eparhiya, [Yun. eparkhia] *is.* **1.** Rum Ortodoks kilise örgütünde piskoposluk bölgesine verilen ad. **2.** Piskoposluk.

epcik, -ği [Yun. apsida] *{ağız} is.* → epsit. [DS]

epcit, -di [Yun. apsida] *{ağız} is.* → epsit. [DS] 🗗 **epçit kapmak,** *{ağız} Araba tekerleğine çember geçirmek.* [DS]

epçirmek, [epç *(yans.)* > epç-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Aksırmak; hapşurmak. [DS]

epe, [Fr. épée] *is. spor.* **1.** Eskrimde kullanılan bir tür kılıç. **2.** Bu kılıçla yapılan spor karşılaşması.

epeğri, [e(p) / *eT.* ep *(pekiştirme edatı)* + e/ğri] *(e'peğri) sf.* Çok eğri; yamru yumru.

epek, -ği [? epek / ebek] *{ağız} is.* Arsa. [DS] ◻ **epek kepek,** *{ağız} Saçma sapan; ipe sapa gelmez.* [DS]

epelek, -ği [kelebek / ep *(yans.)* > ep-el-ek / ep-il-ek ?] *is.* Kelebek. ◻ **epelek sepelek,** *{ağız} (İnsan ya da hayvan için) yürürken sendeleyip düşen.* [DS]

epelemek[1], [ep *(yans.)* > ep-e-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yağmur, kar vb. için) hafif hafif yağmak; sepelemek. **2.** *gçl. f.* Saçmak; ekmek. [DS]

epelemek[2], [ap *(yans.)* > ap-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çocuğu yürümeye alıştırmak. [DS]

epeme, [? ep-e-me] *{ağız} sf.* Beceriksiz; şaşkın. [DS]

epesek, -ği [? epe-se-k] *{ağız} sf.* Aptal; budala. [DS]

epeski, [e(p) / *eT.* ep *(pekşt. e.)* +e/ski] *(e'peski) sf.* Çok eski; çok yıpranmış.

epeşkere, [Ar. āşikâr => *eT.* ep *(pekşt. e.);* a(p)aşikâr > e(p)+eşkere] *(e'peşker) sf.* Çok açık; tamamen belli olacak biçimde; hiç gizliliği bulunmayan.

epey, [*eT.* ep *(pekşt. e.)*+edgü *(iyi)*> ep+ey(i)] *(e'pey) zf.* Az sayılamayacak kadar çok miktarda; oldukça çok; bir hayli.

epeyce, [*eT.* ep *(pekşt. e.)* + edgü *(iyi)* > ep+ey(i)-ce] *(e'peyce) zf.* Oldukça; bir hayli; hayli.

epeycene, [epey-cene] *(e'peycene) zf.* Oldukça çok; az değil.

epeyi, [*eT.* ep *(pekşt. e.)*+edgü *(iyi)*> ep+eyi] *(e'peyi) zf.* Az sayılamayacak kadar çok miktarda; oldukça çok.

epiç, -ci [? epiç] *{ağız} is.* Kendir ipliklerini kaynatmakta kullanılan altı yuvarlak bir tür kazan. [DS]

epidemi, [Fr. épidémie] *is. tıp.* Salgın hastalık.

epidemioloji, [Fr. épidémiologie] *is. tıp.* Salgın hastalıkları inceleyen tıp dalı.

epiderm, [Fr. épiderme] *is. anat.* Üst deri.

epifil, [Fr. épiphylle] *sf. bot.* Yaprak üzerinde gelişen.

epifit, [Fr. épiphyte] *sf. bot.* Başka bir bitkiye tutunan fakat asalak olmayan (bitki); üst bitken.

epifiz, [Fr. épiphyse] *is. anat.* **1.** Uzun kemiklerin ucundaki şişkin kısım. **2.** Ara beynin tavanında yer alan bir iç salgı bezi; kozalaksı bez.

epigenez, [Fr. épigenèse] *sf. biy.* Sıralı oluş.

epigrafi, [Fr. épigraphie] *is.* Taş veya maden üzerine yazılmış bilgileri inceleyerek tarihe yardımcı olan yazıt bilimi; kitabeleri okuma, çözme bilimi.

epik[1]**, -ği** [? epik] *{ağız} is.* **1.** Sanat. **2.** İş; hüner. [DS]

epik[2]**, -ği** [Fr. épique] *sf. ed.* **1.** Destanla ilgili. **2.** Destana özgü. **3.** Destanımsı. ◻ **epik tür,** *Destan; kahramanlık şiiri.*

epikerem, [Fr. épichérème] *is. man.* Önertilerinin biri veya ikisi de kanıtıyla birlikte ileri sürülen tasım.

Epikürcülük, -ğü [Yun. Epikuros *(Yunan filozofu)* > Epikürcülük] *is. fel.* **1.** Epikuros'un doğal ve zorunlu olan zevklerin ön plana çıkarılarak mutluluğa ulaşılmasını savunan görüşü. **2.** Şehvete ve haz duymaya dayanan ahlak anlayışı.

Epiküriye, [Yun. Epikuros + Ar. –iyye => epīkū-riyye ابیکوریه] *(epi:kü:riye) {OsT} is.* → Epikürcülük.

epil, [ep *(yans.)* > ep-il] *iinl.* → ipil. ◻ **epil epil,** → ipil ipil.

epilepsi, [Fr. epilepsie] *is. tıp.* Sara hastalığı.

epilog, -ğu [Fr. épilogue] *is. tiy.* Bir eserin sonuç bölümü; bağlak; bağlanış.

epir, [ep *(yans.)* > ep-ir] *{ağız} is.* Pütür pütür olmayı belirten yansımalı gövde. ◻ **epir epir,** *{ağız} 1. Pütür pütür; diş diş; tane tane. 2. Çok yumuşak.*

epiri, [? epiri] *{ağız} is.* İpekle işlenmiş ince krep.

epirmek[1], [*eT.* opra-mak > epir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çok yorulmak. **2.** Yıpranmak; eskimek; zayıflamak. **3.** (Et vb. için) çok pişmekten dolayı dağılacak hâle gelmek. [DS]

epirmek[2], [ep *(yans.)* > ep-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Genizden konuşmak. [DS]

epirmek[3], [epir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Semirmek. [DS]

epirtmek, [epirt-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yemek; yutmak; harcamak.

episkop, [Fr. épiscope] *is.* **1.** Görüntüyü aynalardan yansıtarak gözetleme olanağı sağlayan bir tür optik alet. **2.** Tanklarda gözetlemeyi sağlayan aynalı görme düzeneği.

epistomoloji, [Yun. episteme *(bilgi)* + logos *(söz)* > Fr. épistémologie] *is.* Bilginin elde edilişini, yöntemlerini, geçerlilik ve güvenirlilik durumlarını ele alan felsefe disiplini; bilgi kuramı.

epişik, -ği [ep-iş-ik ?] *{ağız} sf.* Yapışkan. [DS]

epişmek, [ep-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** (Çocuklar için) birbiri ile itişmek, kakışmak. **2.** *gçl. f.* (Çocuk için) sırtına almak; sırtlamak. [DS]

epit, -di [Yun. apsida] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ağaç parçaları; ispit. [DS]

epitel, [Yun. epi *(üzerinde)* + thêlê *(meme başı)*] *is. anat.* Bir veya birkaç kat hâlinde vücudun bütün dış ve iç yüzeylerini kaplayan yassı veya silindir şeklinde hücrelerden meydana gelmiş doku.

epitelyum, [Fr. épithelium] *is. anat.* Bir veya birkaç kat hâlinde vücudun bütün dış ve iç yüzeylerini kaplayan yassı veya silindirik şekilli hücrelerden meydana gelmiş doku.

epi topu, [hep-i top-u] *ikile. is.* Gerek duyulan hemen her şey.

epivermek, [ep-i-ver-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kıvırmak; yuvarlamak. [DS]

epiyim, [*eT.* ep *(pekiştirme edatı)* + edgü *(iyi)* > ep+ey(i) > epey-i-m] *{ağız} zf.* Epey; epeyce. [DS]

epizot, -du, [Yun. epesisodion *(ek, araya giren şey)*] *is.* **1.** Bir bütüne bağlanan ikincil derecedeki giriş olayı. **2.** Eski Yunan trajedilerinde, iki koro şarkısı arasına yerleştirilen diyaloglardaki asıl bölümler. **3.** Asıl hikâyeye dahil edilmiş başka hikâyeler; araya sıkıştırılan ikinci olay. **4.** Geniş çaplı dizi olayların bir parçası olmasına rağmen kendi başına yeterli olan bir olay. **5.** Bir şiir, hikâye ve romanda ana konuya bağlı ikinci dereceden olay. **6.** Tiyatroda asıl olayla ilgisi olmayan sahne. **7.** Bir roman ya da dizi filmin bölümleri. **8.** Aslından ayrılarak değişik biçimde gelişeni; oluntu. **9.** Bir eserin, bitmiş ve bağımsız olan bir parçası. **10.** Olay; hâdise; vak'a. **11.** Bölüm. **12.** Olay sırası. **13.** Olay halkası.

eplemçüş, [Ar. eblem *(aptal)* + T. çüş *(eşek durdurma ünlemi, eşek)*] *{ağız} sf.* Aptal; kafasız; eşek. [DS]

eplemek, [ep-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atlamak. [DS] 🗗 **epleyip seplemek,** *{ağız} Dağınıklığı gidermek; kırık dökük şeyleri onarmak; düzene sokmak.* [DS]

epli, [ep-li] *{ağız} sf.* Uysal ve becerikli. [DS]

epmek, [ep-mek / et-mek / ek-mek] *{eT} is.* Ekmek; *{ağız} (aynı).* [DLT] [DS] 🗗**epmek tahtası,** *{ağız} Üzerinde yufka ya da hamur açılan tahta; yastığaç.* [DS]‖ **epmek tandırı,** *{ağız} Üzerine büyük sac konularak yufka yapılan büyük ocak.* [DS]‖ **epmek yimek,** *{ağız} Yemek yemek.* [DS]

epmeksiz, [epmek-siz] *{ağız} sf.* İyilik bilmez; nankör.

epope, [Fr. épopée] *is. ed.* Destan; kahramanlık şiiri. [DS]

epretmek, [*eT.* op-ra-mak >epre-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Eskitmek. [DS]

eprik, -ği [*eT.* op-ra-mak > ep-ri-mek > ep-ri-k] *sf.* **1.** Yıpranmış; eskimiş; erimiş, dağılmış. **2.** *{ağız} is.* Çamaşırın az köpüklü son durulama suyu. [DS]

eprime, [epri-me] *is.* **1.** Bozulma; ekşime durumu; eprimek eylemi. **2.** Erime; dağılma.

eprimek, [*eT.* opra-mak > epri-mek ابريك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{OsT}* Dağılıp ayrılacak hâle gelmek. [Bürhanı Katı'] **2.** *{ağız}* Bozulmak; ekşiyip çürümek; eskiyip çürümek. **3.** *{ağız}* (Ham meyve ve yemişler için) toplandıktan sonra bekletilme sonucu yumuşamak ve olgunlaşmak. [DS] **4.** (Kumaş, dokuma vb. için) kullanılmaktan dolayı incelmek, eskimek; dağılacak hâle gelmek. **5.** *{ağız}* Erimek. [DS] **6.** *{ağız}* Yırtılmak. [DS] **7.** *{ağız}* Kokmak. [DS] **8.** *{ağız}* (Et vb. yemek için) çok pişmekten dolayı dağılacak hâle gelmek. [DS]

epritme, [epri-t-me] *is.* Epritmek eylemi.

epritmek, [epri-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Aşındırmak. **2.** *{ağız}* Yumuşatmak; yatıştırmak. [DS]

epsem, [Çağ. ebsim ابسم] *{eAT} {OsT} sf.* Sessiz; ses çıkarmayan; susan. 🗗 **epsem durmak,** *{eAT} {OsT}* → epsem turmak.‖ **epsem eylemek,** *{OsT} Susturmak.*‖ **epsem kalmak,** *{eAT} Hareketsiz kalmak; sakin kalmak.*‖ **epsem olmak,** *{eAT} {OsT} Susmak.*‖ **epsem turmak,** *{eAT} {OsT} Susmak; sükût etmek.*

epsemlik, -ği [epsem-lik ابسملك] *{eAT} is.* Sessizlik; suskunluk; sükût.

epsilon, [Yun. e psilon] *is.* Yunan alfabesinin beşinci harfi; E ε.

epsit, -di [Yun. apsida *(jant)*] *is.* Kağnı tekerleğinin bir parçası.

epsüt, -dü [Yun. apsida *(jant)*] *is.* → epsit.

epşet, [Far. poşt *(arka)* => puşt > *{OsT} (Arapça eşitlik yapma kuralına göre)* epşet] *{OsT} is.* Edilgen eşcinsel erkek; ibne.

epten, [hep-ten > epten] *zf.* Tümüyle; büsbütün; tamamen.

Er [İsv. Ytterby > Fr. erbium] *is. kim.* Toprak elementlerinden olup atom numarası 68, atom ağırlığı 167.2 olan ve doğada az bulunur bir metal olan erbiyumun sembolü.

-er-, [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *yap e.* → -ar- *{eT} {eAT} (aynı)*

-er, [-r / -ar / -er / -ır / -ir / -ur / -ür] *çek. e. yap. e.*→ -r *{e AT} (aynı).*

er[1], [*eT.* er ار] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Erkek; bey; adam; erkek kişi. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Koca; eş; zevç. [EUTS] [DS] **3.** Asker; nefer. **4.** Satrançta her oyuncunun oyuna başlarken en öne dizdiği sekiz küçük eleman. **5.** *{eT}* Adamlar; halk. [ETY] **6.** *{eT}* Efendi; bey; şehzade. [EUTS] **7.** *{eAT}* Sahip. **8.** *{eAT} {OsT}* Bektaşi şeyhi; mürşit; erenler. **9.** *sf.* Kahraman; yiğit; bahadır; cesur. *{eAT} {OsT} (aynı)* **10.** Kendini savunabilen. **11.** Sözünde duran; sözünün eri. **12.** (Erkek veya kadın için) işini çok iyi bilen; yetenekli; usta; becerikli. 🗗 **er adam,** *{OsT} Erkek.*‖ **er almak,** *{OsT} Kocaya varmak.*‖ **er at,** *Topluluk; (insan için) sürü, kalabalık.* [EUTS]‖ **er avradı,** *{ağız} İşini gücünü bırakıp daha çok süslenip püslenen kadın.*‖ **er avrat,** *{eAT} Karı koca.*‖ **er avrat olmak,** *{eAT} Karı koca olmak; evlenmek; izdivaç etmek.*‖ **er başı,** *{OsT} Elebaşı.* [Kamus Ter.]‖ **er bezi,** *Erkeklik hormonunu üreten erkek cinsiyet bezi; husye; haya; testis.*‖ **er dilemek,** *Meydan okumak.*‖ **er dişi,** *1. biy. Hem erkek hem de dişilik özellikleri taşıyan; erselik; hünsa. 2. bot. Çiçekliğinde hem erkek hem de dişi çiçeği bulunan bitki.*‖ **er dişilik,** *biy. Hem erkek hem de dişi olma durumu.*‖ **er dökmek,** *{OsT} Asker çıkarmak; asker yığmak.*‖ **er erik,** *{ağız} Can eriği.* [DS]‖ **er epmeği,** *{ağız} Kocanın kazancı.* [DS]‖ **ere** (gitmek) **var-**

mak, *{eAT} {OsT} (Kız için) evlenmek; kocaya varmak.*|| **ere vermek,** *{eAT} {OsT} (Kızını) kocaya vermek; evlendirmek.*|| **er gören,** *{OsT} Dul kadın.*|| **er görmüş,** *{OsT} Dul kadın.*|| **erine düşmek,** *{ağız} (Kadın için) iyi bir erkekle evlenmek.* [DS]|| **er kardeş,** *Erkek kardeş.*|| **er kişi,** *{eAT} {OsT} 1. Erkek. 2. Reşit kimse.*|| **er koyun,** *{OsT} Erkek koyun.*|| **er meydanı,** *Güreş alanı; güreş.*|| **er ocağı,** *{OsT} Erenler makamı.*|| **er oğlan,** *{eAT} {OsT} Erkek çocuk.*|| **er oğlu,** *{OsT} Soylu; asilzade.*|| **er oğlu er,** *Tam kahraman.*|| **er olup baş yarmak,** *Açıktan kuvvete başvurmak.*|| **Er oyunu birdir.** *Gerçek yiğit için bir kere denemek yeter.*|| **er özlemek,** *{OsT} Koca istemek.*|| **er suyu,** *Atmık; meni; sperma.*

er[2], [Çağ. ir / ér > er ایر / ار] *zf.* **1.** Erken. *{eAT} {OsT} (aymı)* **2.** Sabahın erken vakti. ◻ **erde ve geçde,** *{eAT} Erken veya geç.*|| **er ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]|| **er geç,** *1. Erken veya geç. 2. Ne zaman olsa; sonunda; en sonunda; eninde sonunda. 3. Çok beklemeden.*|| **er kuşu,** *{eAT} Baykuş; puhu kuşu.*

er[3], [ér / ir] *{eT} is.* Yerin güneye bakan tarafı. [DLT]

er[4], [ér / yér] *(e:r) {eT} is.* Yer. [DLT]

er[5], [ér / ir] *{eT} is.* Delik açmakta kullanılan araç; delecek; delgi; matkap; biz. [DLT]

er[6], [Far. eger > er ار] *{OsT} e.* Eğer; olsa; ise; olursa.

erabet, [Ar. erābet ارابت] *(era:bet) {OsT} is.* Akıllı olma; uslu olma; zeyreklik.

eracif, [Ar. urcūfe > erācîf اراجيف] *(era:ci:f) {OsT} is.* Yalan sözler; uydurmalar; düzmeler. ◻ **erācîf ve ekāzîb,** *{OsT} Yalan ve uydurma sözler.*

eracih, [Ar. ürcūḷa > erācīḥ اراجيح] *(era:ci:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* Salıncaklar.

eraciz, [Ar. ürcüze > erācīz اراجيز] *(era:ci:z) {OsT} is.* Dizeleri kafiyeli, kısa ölçülü şiirler; kasideler.

eradikasyon, [Fr. éradication] *is. tıp.* Yaygın bir hastalığı bütün kaynak ve belirtileriyle birlikte yok etme işi; yok etme; kökünü kazıma.

erağa, [Ar. ʿaraḳa] *{ağız} is.* Duvar örülürken içine konulan ağaç bağlantı; hatıl.

eraik, [Ar. erīke > erāik ارائك] *(era:ik) {OsT} is.* Tahtlar.

erak, -kkı [Ar. eraḳ ارق] *{OsT} sf.* Daha ince; pek ince; en ince; en rakik. ◻ **erakk-ı verāk,** *{OsT} Kâğıtların en incesi.*

erakcin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)*+Far. -çīn *(toplayan)* عرقچين] *{ağız} is.* Buğday sapından örülmüş kadın başlığı. [DS]

eramil, [Ar. ermele *(dul kadın)* > erāmil / erāmile ارامل / ارامله] *{OsT} is.* **1.** Dullar. **2.** Karısızlar. **3.** Bekârlar. **4.** Dul kadınlar. ◻ **erāmil-i askeriye,** *{OsT} Askerde şehit düşen erkeklerin dul eşleri.*|| **eramil-i askeriye ınaaşı,** *{OsT} Şehit ailelerine bağlanan aylık.*

Eramine, [Ar. erāmina ارامنه] *(era:mine) {OsT} is.* Ermeniler.

eran, [Ar. erʿan ارعن] *(er-an) {OsT} sf.* **1.** Bön; ahmak; şaşkın; sünepe. **2.** Deli; çılgın.

eranib[1], [Ar. erneb > erānib ارانب] *(era:nib) {OsT} is. zool.* Tavşanlar.

eranib[2], [Ar. ernebe > erānib ارانيب] *(era:ni:b) {OsT} is.* Burun uçları.

Erasmusçuluk, [Erasmus-çu-luk] *is. fel.* Bağnazlığa kaçmaksızın İncil'in ruhuna bağlı kalınarak bir Hıristiyan insancıllığı yaratılmasını savunan Erasmus yanlısı görüş.

erat, [er + Ar. -āt *(Osm. neferāt benzetimi)* ارات] *{OsT} is. as.* **1.** Erler. **2.** Gereksinimleri devletçe karşılanan er, onbaşı, çavuş ve baş gedikli rütbesindeki askerlerin tümüne verilen ad.

eravend, [Far. erāvend اراوند] *(era:vend) {OsT} is.* **1.** İstek; arzu; şevk. **2.** Şan; şeref.

erayis, [Ar. erīs > erāyis ارايس] *(era:yis) {OsT} is.* Çiftçiler; ekinciler.

erazi, [Ar. erāżī اراضى] *{OsT} is.* → arazi.

erazil, [Ar. arẕal > erāẕil ارازل] *(era:zil) {OsT} is.* Çok kötü kimseler; bayağı, yüzsüz kimseler; reziller. ◻ **erazil-i nâs,** *{OsT} Ayak takımı; halkın en bayağıları.*

erbaa[1], [Ar. rubuʿ *(dört)* > erbaʿa اربعه] *{OsT} sf.* Dört; dörtlü.

erbaa[2], [Ar. rubuʿ > erbaʿā اربعاء] *{OsT} is.* Çarşamba.

erbab[1], [Far. erbāb ارباب] *(erba:b) {OsT} is.* Başkan; reis; ulu kişi.

erbab[2], [Ar. rabb > erbāb ارباب] *(erba:b) {OsT} is.* **1.** Sahipler; malikler. **2.** *sf.* Erbap. ◻ **erbāb-ı cāh,** *{OsT} Servet sahipleri.*|| **erbāb-ı denāet,** *{OsT} Alçak kimseler.*|| **erbāb-ı dil,** *{OsT} Birbirini seven kişiler.*|| **erbāb-ı dîvân,** *{OsT} 1. Devlet dairesi memurları. 2. Meclis üyeleri.*|| **erbāb-ı fen,** *{OsT} Bilim adamları.*|| **erbāb-ı fünûn,** *{OsT} Fen adamları; fen bilimleri ile uğraşanlar.*|| **erbāb-ı garez,** *{OsT} Kötü niyetli kimseler; garez sahipleri.*|| **erbāb-ı hācāt,** *{OsT} Halkın ihtiyaçlarını karşılayan kimseler.*|| **erbāb-ı hācet,** *{OsT} Halkın ihtiyaçlarını karşılayan kimse.*|| **erbāb-ı hıred,** *{OsT} Sağduyu sahipleri.*|| **erbāb-ı hıref** (sanat), *{OsT} Meslek sahipleri; zanaatkârlar.*|| **erbāb-ı himmet,** *{OsT} İyi niyetle çalışmak isteyen kimseler.*|| **erbāb-ı hüner,** *{OsT} Becerikli kimseler.*|| **erbāb-ı iktidar,** *{OsT} Muktedir kimseler; iktidar sahibi kimseler.*||

erbāb-ı kalem, *{OsT} Yazarlar.*| **erbāb-ı maālî,** *{OsT} İtibar sahipleri.*| **erbāb-ı mā'nā,** *{OsT} Dindar kimseler.*| **erbāb-ı mesālih,** *{OsT} İşi olan kimseler.*| **erbāb-ı mütālāa,** *{OsT} Okuyanlar.*|| **erbāb-ı nāmus,** *{OsT} Namusuna düşkün olanlar.*| **erbāb-ı nücūm,** *{OsT} Yıldızlara bakarak fala bakanlar; astrologlar.*| **erbāb-ı sabāhat ü zarafet,** *{OsT} Güzel ve zarif kimseler.*| **erbāb-ı safā-yı bātın,** *{OsT} Temiz kalpli, mümin kimseler.*|| **erbāb-ı san'at,** *{OsT} Meslek sahipleri; zanaatkârlar.*|| **erbāb-ı servet,** *{OsT} Zenginler.*| **erbāb-ı seyf,** *{OsT} Kılıçla uğraşan kimseler; askerler.*| **erbāb-ı sika,** *{OsT} İnanılır, güvenilir kimseler.*| **erbāb-ı sühān,** *{OsT} İyi konuşanlar.*| **erbāb-ı sülūk,** *{OsT} Din işleriyle uğraşan kimseler; din adamları; dindarlar.*| **erbāb-ı şikem,** *{OsT} Yalnız boğazını düşünenler; boğazına düşkün olanlar; midesini düşünenler.*|| **erbāb-ı tab',** *{OsT} Tabiat sahipleri; iyi yaradılışlı kimseler.*| **erbāb-ı tegallübe,** *{OsT} Galipler; zafer kazananlar, üstün gelenler.*| **erbāb-ı temkîn,** *{OsT} Dikkatli ve uyanık kimseler.*| **erbāb-ı temyiz,** *{OsT} İyiyi kötüden ayırabilen, akıllı kişiler.*| **erbāb-ı ticaret,** *{OsT} Ticaretle uğraşanlar.*| **erbāb-ı vef ā,** *{OsT} Vefa sahipleri; vefalı kimseler.*|| **erbāb-ı vukuf,** *{OsT} Bilirkişiler.*|| **erbāb-ı zāhir,** *{OsT} Evrenin mahiyetini dış yüzü ile görenler; şeriatçılar.*

erbah, [Ar. ribḥ > erbāḥ ارباح] *(erba:h) {OsT} is.* Kazançlar; faizler; faydalar.

erbain, [Ar. erbaʿīn / erbaʿūn اربعين / اربعون] *(erbai:n) {OsT} is.* **1.** Kırk. **2.** Eski takvimde 22 Aralıktan 31 Ocağa kadar süren kırk günlük dönem; zemheri; karakış. **3.** *tasvf.* Tarikat mensuplarının nefis eğitimi ve kalp temizliği maksadıyla bir hücrede geçirdikleri kırk günlük süre. 🗗 **erbain çıkarmak,** *tasvf. Kırk günlük süreyi bir hücrede çile doldurarak geçirmek.*| **erbaine girmek,** *tasvf. Çileye girmek.*| **erbain fırtınası,** *Aralığın son haftasında esen şiddetli rüzgârlar ve fırtına.*| **erbain-i aşūrā,** *{OsT} Hz. Hüseyin'in şehit edilişinin kırkıncı, Arabi aylardan Safer'in yirmi yedinci günü.*

erbani, [? erbani] *{ağız} is.* Beyaz üzerine sarı işlemeli örtü. [DS]

erbap, -bı [Ar. rabb *(sahip)* > erbāb ارباب / اريب] *(erba:p) is.* **1.** Sahipler. **2.** Bir işte uzman olmuş kişiler; yetkililer. **3.** Belli bir işle uğraşan kimseler. **4.** *sf.* Becerikli; layık; ehil; muktedir. 🗗 **erbabı bilir,** *Değerlendirmesini ancak iyi bilen birisi yapabilir; takdir eder.*

erbaş, [er+baş] *is. as.* İhtiyaçları devletçe karşılanan onbaşı ve çavuş rütbesindeki asker.

erbaşlık, -ğı [er+baş-lık] *is.* **1.** Erbaş olma durumu. **2.** Askerlikte erbaş kademesi.

erba'un, [Ar. erbaʿīn / erbaʿūn اربعون] *(erbai:n) {OsT} is.* → erbain.

erbene, [? erbene اربنه] *{OsT} is.* Tef.

erbi, [? erbi] *{ağız} is.* **1.** Yazma; yemeni; baş örtüsü. **2.** İpekli kumaş; krep. **3.** Sarı saç. [DS]

erbik, -ği [? erbik] *{ağız} sf.* **1.** İnce; zarif. **2.** *is.* Besili koyun. [DS]

erbin, [Fr. erbine] *is. kim.* Erbiyum oksit (Er_2O_3) veya erbiyum hidroksit $Er(OH)_2$.

erbiş bitig, [erbiş + bitig] *{eT} is.* Sözleşmeye benzer belge. [EUTS]

erbişim, [Far. ebrişum] *{ağız} is.* İbrişim. [DS]

erbiyan, [Ar. erbiyān اربيان] *(erbiya:n) {OsT} is. zool.* Su çekirgesi.

erbiyum, [İsv. Ytterby > Fr. erbium] *is. kim.* Doğada az bulunur toprak elementlerinden, atom numarası 68, atom ağırlığı 167.2 olan bir metal; sembolü: Er.

erbu, [Far. erbū اربو] *(erbu:) {OsT} is.* Armut. 🗗 **erbū-dār,** *{OsT} bot. Armut ağacı.*

erc, [Far. erc ارج] *is.* **1.** Değer; kadir ve kıymet. **2.** *zool.* Gergedan.

erca[1], [Ar. recā > ercā ارجا] *(erca:) {OsT} is.* Taraflar; yönler.

erca[2], [Ar. ercāʸ ارجى] *(erca:) {OsT} is.* Daha rica edilen; pek çok rica edilen; en çok rica edilen.

ercah, [Ar. rāciḥ > ercāḥ ارجاح] *(erca:h) {OsT} sf.* Daha tercihe uygun; en çok tercih edilebilen; en üstün; en uygun.

ercahiyet, [Ar. ercāḥ > ercāḥiyyet ارجاحيت] *(erca:hiyet) {OsT} is.* Daha üstün olma durumu; en üstünlük; en uygun olma durumu.

ercal, -li [Ar. ricāl > ercāl ارجال] *(erca:l) {OsT} is.* Ayaklar; akdam; ercül.

ercalün, [Far. ercālūn ارجلون] *(erca:lü:n) {OsT} is. bot.* Akasma; ak sarmaşık denilen bir tür sarmaşık.

erce[1], [? erce] *{ağız} is.* Dişi köpek. [DS]

erce[2], [er *(erken)* > er-ce] *(e'rce) {ağız} zf.* **1.** Erken olarak. **2.** (Mevsim olarak) erken. [DS]

erceden, [er *(erken)* > er-ce-den] *{eT} zf.* Erkenden.

ercel, [Ar. ercel *(bir tür at donu)* ارجل] *{ağız} sf.* → erçel. [DS]

ercen, [Far. ercen ارجن] *{OsT} is. bot.* Acı bademağacı.

erceng, [Far. erceng / erteng ارجنگ / ارتنگ] *{OsT} is.* **1.** İran söylencelerine göre tanınmış ressam ve nakışçı Mani'nin yaptığı resimlerin koleksiyonu. **2.** Dergi; mecmua; erjeng.

ercerek, -ği [er-ce-rek ارجرك] *{eAT} zf.* Erkence; erkenden.

erciksi, [er *(erkek)* > er-cik-si] *sf. bot.* Balözü bezlerine benzeyen ve yozlaşmış erkek organ sayılan çiçek kısımları.

erciksiz, [er *(erkek)* > er-cik-siz] *sf.* Erkek organları olmayan.

ercil, [Ar. ercīl ارجيل] *(erci:l) {OsT} is. bot.* Hindistan cevizi.

erciye, [Ar. erciye ارجيه] *(erci:ye) {OsT} sf.* Geriye bırakılan; arkaya konulan; sonraya bırakılan.

ercmend, [Far. erc-mend ارجمند] *{OsT} sf.* → ercüment. 🗗 **ercmend-āne,** → ercümendane.

ercmendi, [Far. erc-mendī ارجمندی] *(ercmendi:) {OsT} is.* **1.** Şerefli, itibarlı olma. **2.** Seçkin olma.

ercüğez, [er-cü(k)-ez ارجكز] *{OsT} is.* Küçük erkek çocuk.

ercül, [Ar. ricl > ercül ارجل] *{OsT} is.* Ayaklar. 🗗 **ercül-i kāzib,** *{OsT} anat. Yalancı ayaklar.*

ercümend, [Far. erc-mend ارجمند] *{OsT} is.* → ercüment.

ercümendane, [Far. erc-mend-āne ارجمندانه] *{OsT} zf. Onurlu bir kişiye yakışır biçimde.*

ercüment, -di [Far. erc *(rütbe)* + -mend *(-li)* > ercmend > ercüment ارجمند] *{OsT} sf.* Şerefli; itibarlı; muhterem; onurlu; saygın.

ercüvan, [Far. ercüvān ارجوان] *(ercüva:n) {OsT} is. bot.* **1.** Erguvan çiçeği. **2.** Kırmızı kadife. **3.** *sf.* Kızıl olan; kırmızı renkli.

erçel, [Ar. ercel *(bir tür at donu)* ارجل => erçel ارچل] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Hırçın; huysuz; yaramaz. **2.** Namert. [DK]

erd, [Far. erd ارد] *{OsT} is.* **1.** Kahır; öfke. **2.** Un.

erda, [Ar. erża / erḍa ارضه] *{OsT} is. zool.* Ağaç kurdu.

erdane, [Far. erdāne / ervāne اردانه / اروانه] *(erda:ne) {OsT} is. bot.* Yabani şebboy.

-erde, [-arda / -erde / -urda / -ürde / -rda / -rde] *{eT} yap. e.* → -arda.

erde[1], [ert-mek *(geçmek)* > er-de] *{eT} zf.* Erte; sonra. [EUTS]

erde[2], [er-de ابرده] *{eAT} zf.* Erkenden; erkence.

erdeb[1], [Ar. erdeb / irdeb اردب] *{OsT} is.* İstanbul kilesi ile dokuz kileye eş Arap kilesi.

erdeb[2], [Far. erdeb اردب] *{OsT} is.* Savaş; muharebe.

erdeçi, [er-mek *(ulaşmak)* > er-deçi] *{eT} sf.* Erecek olan. [EUTS]

erdegen, [er *(erken)* + değ-mek] *{ağız} is.* İlk turfanda. [DS]

erdeh, [Ar. erdeh اردہ] *{OsT} sf.* Çürük.

erdem[1], [Sansk. retna / er *(erkek)* > er-dem / ir-dem اردم] *is.* **1.** *{eT} {eAT}* Ahlak bakımından övülen iyilikçilik, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı; fazilet; edep; terbiye; hüner; [DLT] [ETY], *(1935 yeniden).* **2.** *fel.* İnsanın manevi olgunluğu. **3.** *{eT}* Erkeklik; erdem; yiğitlik; cesaret; kabiliyet; güç. [EUTS] [ETY] **4.** *{eT} sf.* Yiğit; cesur. [ETY]

erdem[2], [Ar. erdem اردم] *{OsT} is.* Usta gemici.

erdemli, [erdem-li] *sf.* Erdem sahibi olan; faziletli.

erdemlig, [erdem-lig] *{eT} sf.* **1.** Değerli; terbiyeli; faziletli; kabiliyetli. [EUTS] [ETY] **2.** Yiğit; cesur. [ETY]

erdemlilik, -ği [erdem-li-lik] *is.* Fazilet sahibi olma durumu.

erdemsiz, [erdem-siz] *sf.* Erdemi bulunmayan; faziletsiz.

erdemsizlik, -ği [erdem-siz-lik] *is.* Erdemsiz olma durumu; faziletsizlik.

erden[1], [er / ir *(erken)* > ir-den / er-den اردن] *(e'rden) {eAT} {ağız} zf.* **1.** Erkenden; erken erken; erkence. **2.** *{ağız} is.* Sahur zamanı. [DS]

erden[2], [ır / ir *(utanma)* > ir-de-n > er-de-n] *sf.* El değmemiş; bâkir; bâkire. 🗗 **erden doğumu,** *folk. Genç bir kızın hiçbir cinsel ilişkide bulunmadan çeşitli biçimlerde gebe kalıp çocuk doğruduğuna ilişkin inanç.*

erden[3], [? erden] *{ağız} is.* Masal. [DS]

erdeni, [Soğd. rtny => ertini / erdeni / erdine] *{eT} is.* → ertini.

erdenilig, [erdeni-lig] *{eT} sf.* Mücevherle süslü. [Gabain]

erdenlik, -ği [er-de-n-lik] *is.* El değmemişlik; bâkirlik; erden olma durumu.

erdeşir, [Far. erd *(gazap, öfke)* + şīr *(aslan)* اردشير] *(erdeşi:r) {OsT} sf.* (Kişi için) aslan yürekli; cesur. 🗗 **erdeşîr-i ceng,** *{OsT} Cesur savaşçı.*

erdeşirane, [Far. erdeşir-āne اردشيرانه] *(erdeşira:ne) {OsT} zf.* Çok cesur bir şekilde.

-erdi, [-er-di] *çek. e.* Hikâye birleşik zaman ekidir. *barur erdingiz (varırdınız).*

erdi, [er-mek > erdi] *{ağız} is.* Başakları olgunlaşmış ekin. [DS]

erdine, [Soğd. rtny => ertini / erdine] *{eT} is.* → ertini.

erdini, [Soğd. rtny => ertini / erdini] *{eT} is.* → ertini.

erdinlig, [ertini-lig] *{eT} sf.* **1.** Değerli; kıymetli. [EUTS] **2.** Mücevherle süslü; cevherli; murassa. [EUTS]

erdirme, [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-dir-me] *is.* Ermesini sağlama; erdirmek eylemi.

erdirmek[1], [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Ermesini, olgunlaşmasını sağlamak.

erdirmek[2], [év-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele ettirmek.

erdiye, [Ar. ridā > erdiye اردیه] *{OsT} is.* **1.** Omuzdan aşağı ve belden yukarı örten giyecekler; ridalar. **2.** Başörtüler.

erdni, [Soğd. rtny => ertini] *{eT} is.*] → ertini.

erdnilig, [ertini-lig] *{eT} sf.* → erdinlig.

erdost, [er *(erkek)* + Far. dost] *sf.* Erkek dostu; erkekleri seven.

erdşir, [Far. erd *(gazap, öfke)* + şīr *(aslan)* اردشیر] *{OsT} sf.* → erdeşir.

erdşiran, [Far. erdşīrān اردشیران] *(erdşi:ra:n) {OsT} is. zool.* → erdşirdaru.

erdşirdaru, [Far. erdşir-dārū اردشیردارو] *(erdşirda:-ru:) {OsT} is. bot.* Koca yarpuzu denilen tadı acı fakat hoş kokulu bir bitki.

erec, [Ar. erec ارج] *{OsT} is.* Misk, amber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu; güzel koku.

eredmek, [er *(erkek)* > / er-eḍ-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Erkekleşmek. [DLT]

ereğizlemek, [? ereğiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Bir kadına söz atmak. [DS]

erehcin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)* + Far. -çīn *(ter)*] *{ağız} is.* Düğün gecesi gelinlerin başına konulan bir tür şapka; bere. [DS]

-erek, [-a-rak /-arak / -erek / -y-arak / -y-erek / -y-ırak] *yap. e.* → -arak. *{eAT} (aynı)*

erek[1]**, -ği** [ir-mek *(ulaşmak; varmak)* > er-mek > er-ek] *is.* **1.** Bir çalışmada, bir işte varılmak istenen, gerçekleştirmek üzere tasarlanan ve erişilmek istenen nokta; gaye; hedef; amaç; maksat, *(1935).* **2.** *{ağız}* Koşu. [DS] 🗗 **erek bilimi,** *1. Ereklerin ve erekliliğin incelenmesi. 2. Evreni ereklerle araçlar arasında bir ilişkiler sistemi olarak gören felsefî görüş; teleoloji. 3. Tarih ve tabiat olaylarının bütününde olduğu gibi tek olayların da ereklerle belirlenmiş ve yönetilmiş olduğunu kabul eden felsefî görüş; teleoloji.*

erek[2]**, -ği** [Erme. erek *(üç)*] *{ağız} is.* Pazartesi. [DS]

erek[3]**, -ği** [eğre-mek > eğre-k / ērek] *(e:rek) {ağız} is.* **1.** Koyunların yaz sıcağında yatıp serinledikleri gölgelik yer. **2.** Ağıl. [DS]

erek[4]**, -ği** [Ar. rekk رك => erek / Yun. halikı => elik > erek] *{ağız} is.* Duvar örülürken iki sıra taş arasına konan çakıl ve çamur karışımı. [DS]

erekçi, [erek-çi] *sf. fel.* Erekçilik yanlısı olan.

erekçilik, -ği [erek-çi-lik] *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; finalizm; gaiyye.

erekçin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)* + Far. -çīn *(toplayan)* عرقچین] *{ağız} is.* Evde başa giyilen takke.

erekeme, [? erekeme] *{ağız} is.* Aşısız ağaç. [DS]

erekemelik, -ği [? ereke-me-lik] *{ağız} is.* Yabani, aşısız ağaçlardan oluşan ufak koru. [DS]

ereki, [Ar. araḳ ارق] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

ereklik, -ği [erek-lik] *is. fel.* Bir amacın, bir sonuçsal nedenin varoluşu veya doğası.

ereklilik, -ği [erek-li-lik] *is. fel.* Bir erekle belirlenmiş olma veya bir ereğe yönelmiş olma durumu.

erekme, [? erek-me] *{ağız} sf.* Kendi kendine yetişen. [DS]

ereksel, [erek-sel] *sf. fel.* Erek niteliği taşıyan; erekle ilgili. 🗗 **ereksel neden,** *fel. 1. Temelde bulunan erek veya varılmak istenen ereğe götüren sebep. 2. Aristo'ya göre bir evrimin veya nesnenin kendisine yöneldiği, o nesneyi etkilediği veya o evrimin itici gücünü oluşturduğu düşünülen amaç.*

ereksiyon, [Lat. erectus *(dikilmiş)* > Fr. erection] *is.* **1.** Dikme; dikilme. **2.** Sertleşme.

-erem, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

erem, [Ar. ihrām => erem] *{ağız} is.* Kadınların giydiği çarşaf. [DS] 🗗 **erem bürem,** *{ağız} Eğri büğrü; dolambaçlı.*|| **erem perem,** *{ağız} Darmadağınık; karmakarışık.*

erembük, -ğü / -kü [eğri + bük-mek > eğrim büklüm ?] *{ağız} sf.* (İnsan ve hayvan için) zayıf; çelimsiz. [DS]

eremeke[1]**,** [? eremeke] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

ereıneke[2]**,** [er-mek + ek-mek > er-em + ek-e ?] *{ağız} zf.* Bol bol; geniş geniş; sere serpe. [DS]

ereıneke[3]**,** [er-mek + *eT.* eke *(abla)* > er-em+eke] *{ağız} sf.* Yetişkin. [DS]

ereıneke[4]**,** [er-mek + ek-mek > er-em+ek-e ?] *{ağız} zf.* Üşenmeden. [DS]

ereınik, -ği [ere-mik] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın ya da dişi hayvan için) hiç doğurmayan; kısır. **2.** Cılız kalmış; büyüyememiş. **3.** (Kadın, kız için) göğsü büyümemiş; göğsü yeterli olmayan. **4.** *is.* Hiç doğurmadığı için koşumda kullanılan kısır manda. [DS]

ereınük, -ğü [er-mek > er-e-mük] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) arada sararmış olan. **2.** (Bitkiler için) olgunluk belirtisi sergileyen. [DS]

eren[1]**,** [er *(erkek)* > er-en ارن] *{eT} is.* **1.** Adamlar; erkekler; erkek topluluğu; erkek milleti; erler. [Tekin] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Erkek; adam. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **3.** *{eAT} {OsT}* Yiğit; kahraman; asil kimse; asaletli er; babayiğit;. **4.** *{eAT}* Erler; yiğitler; kahramanlar. **5.** *{eAT} {OsT}* Akıllı kimseler; tecrübeli kişiler; rical. **6.** *{ağız}* Dost. [DS] 🗗 **eren er,** *İnsan.* [Yüknekî]|| **eren erene turınak,** *{eAT} İki kahraman, birbiri ile dövüşmek üzere karşılaşmak.*

eren[2]**,** [ir-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-mek > er-en / er-en-ler] *sf.* **1.** Ermiş, olgunlaşmış olan. **2.** *tasvf.* Madde benliğinden sıyrılmış, öz varlığından geçmiş, kendini Allah sevgisine bağlamış kimse; ermiş; veli. **3.** Gönül gözüyle, sezgi yoluyla

bir takım gerçekleri gördüğüne inanılan kişi. **4.** *tasvf.* Allah yolunda bir takım sırlara vakıf olmuş tarikat ehli *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Hayırlı çocuk. [DS] **6.** *{ağız}* Ölü çıkan eve komşular tarafından getirilen yemek. [DS] **7.** *ünl.* Dervişler arasında hitap sözü. ◻ **eren evi,** *{ağız} Ölü çıkan ev.* [DS]

eren[3], [ir-mek > er-en] *{ağız} is.* Amaç; erek. [DS]

eren[4], [er-mek > er-en] *{ağız} is.* Dirlik; erinç. [DS]

eren[5], [Yun. krano] *{ağız} is.* Kızılcık. [DS]

erenbani, [Ar. erenbānī ارنبانی] *(erenba:ni:) {OsT} is.* Boz veya koyu renkli şal ve sof.

erendan, [Far. erendān ارندان] *(erenda:n) {OsT} e.* İnkâr anlamı taşıyan söz; hâşâ.

Erendiz, [eren+tüz] *is. gök b.* Güneşe yakınlığı bakımından beşinci sırada bulunan dokuz uydulu, en büyük gezegen; Jüpiter; Müşteri.

erene, [er + Far. -āne ارانه > erene ارنه] *(ere:ne) {eAT} {ağız} zf.* Erkekçe; bir erkeğe yakışır biçimde. [DS]

erengek, [erñek > erengek] *{eT} is.* **1.** Parmak. **2.** Adamcık. [Gabain]

erenkoca, [eren+koca] *{ağız} is.* Büyük ocak. [DS]

erenler[1], [er > er-en-ler *(iki kez çoğul)* ارنلر] *{eAT} is.* Erkekler. ◻ **erenler suyu,** *{eAT} 1. Sperm; döl; meni. 2. Şehvet sırasında penisten gelen kaygan sıvı; mezi.*

erenler[2], [er-mek > eren-ler] *{eAT} is.* → eren[2]. ◻ **erenler demi,** *1. Bektaşi tarikatında yenilip içilip sohbet edilen toplantı. 2. Her an yeni bir oluş içinde seyreden evrenin değişik görünüşleri Allah'ın tecellileri olarak değerlendirildiğinden, erenlerin sürüp giden bu tecellilerle yüzyüze geldiklerinde eriştikleri manevî haz ve mutluluk anlarından her biri.*‖ **erenler dili,** *Tasavvuf erbabının kendi aralarında geliştirdikleri mecazlı anlatıma dayalı konuşma dili.*| **erenlerin sağı solu olmaz,** *Tanınmış birinin alışılmışın dışında bir davranışı görüldüğünde "Ne yapacağı belli olmaz." anlamında söylenen alay sözü.*‖ **erenler sohbeti,** *Softilerin, yollarını ilgilendiren konularda konuşup tartıştıkları, şiir söyleyip musiki dinledikleri, ilahi okuyup sema ettikleri toplantı.*‖ **erenler yolu,** *Tasavvuf erbabının gittiği yol.*

eren peren, [er-en + (p)eren] *{ağız} ikile. zf.* Darmadağınık; karınakarışık. [DS] ◻ **eren peren etmek,** *{ağız} Darmadağınık etmek; karmakarışık etmek.* [DS]‖ **eren peren olmak,** *{ağız} Çil yavrusu gibi dağılmak.* [DS]

eren teren, [er-en + (t)eren] *{ağız} ikile. zf.* → eren peren. [DS]

Erentüz, [eren + tüz] *{eT} is.* Terazi takım yıldızı; Müşteri yıldızı; Karakuş. [DLT]

erer, [er-mek > er-er ?] *{ağız} is.* Engel. [DS] ◻ **erer olmak,** *{ağız} Engel olmak.* [DS]

eres[1], [Ar. eres ارس] *{OsT} is.* Çiftçi olma durumu; çiftçilik.

eres[2], [Ar. er'es اراس] *{OsT} sf.* Başı büyük; koca kafa.

eres[3], [Yun. ires] *{ağız} is.*→ erez. [DS]

ereşmek, [eğre-mek *(toplamak)* > eğre-ş-mek / eğ-le-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dinlenmek. [DS]

eret, -tti [Ar. erett ارت] *{OsT} sf.* (Kişi için) peltek konuşan.

ereti, [Ar. ʿāriyetī => eğreti / ēreti] *(e:reti) {ağız} sf.* Geçici; iğreti; emanet. [DS]

eretmek, [er-eḍ-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Hayvan için) taşağını çıkarmak; iğdiş etmek. **2.** (Erkek çocuk için) sünnet etmek. **3.** *dönşl. f.* (Erkek çocuk için) erkekleşmek; adam olmak. [DLT]

erez[1], [Ar. erez ارز] *{OsT} is. bot.* Acı badem ağacı.

erez[2], [Yun. īres => erez / irez] *{ağız} is. bot.* Buğday ve arpa tarlalarında biten, taneleri tahıla karıştığında zehirlenmelere yol açan bir yabani ot; delice otu; karamuk, *(Lolium temulentum).* [DS] ◻ **erez tutmak,** *{ağız} Hasta olmak.* [DS]

ereze, [Far. reze ارزه] *{ağız} is.* **1.** Kapılara konulan demir ya da ağaç sürgü. **2.** Kemer vb. şeylere takılan toka; halka. [DS]

erezene, [Far. reze => erezene] *{ağız} is.* Menteşe. [DS]

erezge, [Far. reze => erezge] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS]

erezi, [Far. reze => erezi] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü. [DS] ◻ **ereziden tutma vermek,** *{ağız} Herhangi bir mal veya yerin tümünü vermek.* [DS]

erezil, [Ar. reẕīl رذيل] *{ağız} sf.* Durumu iyi olmayan; perişan; rezil. [DS]

erfa, -a'ı [Ar. refīʿ > erfāʿ ارفع] *{OsT} sf.* Daha yüksek; en yüksek; pek yüksek; en yüce. ◻ **erfā'-ı derecāt,** *{OsT} Derecelerin en yükseği.*

erfak, -ğı [Ar. erfaḳ ارفق] *{OsT} sf.* **1.** Çok fazla yumuşak. **2.** Yoldaşlığa en uygun.

erfane, [Ar. ḫerif + Far. -āne خرفانه] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

erfen, [Ar. ehven اهون] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

erfene, [Ar. ḫerif + Far. -āne خرفانه] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

erfeş, [Ar. erfeş ارفش] *{OsT} sf.* **1.** Tensel zevklerine en ziyade düşkün olan. **2.** (Kişi için) kulakları kaba ve uzun.

erg[1], [Ar. erġ ارغ] *is.* Afrika'da sahralarında yüzlerce kilometre boyunda uzanan kumullarla kaplı alan.

erg[2], [Yun. ergon *(iş)* > İng. erg] *is. fiz.* C.G.S. sis-

teminde etki ettiği cismi, kuvvet doğrultusunda bir cm. hareket ettiren bir din'lik kuvvetin yaptığı işe eşit olan iş birimi: *1 jul = 10^7 erg; 1 kgm = 981 x 10^5 erg.*

erga, [Fr. erġā ارغا] *(erğa:) {OsT} is.* **1.** Irmak; dere. **2.** Su akıtmak üzere açılan yol; ark.

ergab, [Ar. erġāb ارغاب] *(erğa:b) {OsT} is.* → erga.

ergad, [Ar. erġad ارغاد] *(erğad) {OsT} is.* Durumu iyi olma; hâli vakti yerinde oluş; iyi yaşama.

ergalya, [Yun. ergaleio] *{OsT} is.* Eskiden gemilerde kullanılan, özellikleri bugün için bilinemeyen bir aygıtın adı.

ergamuni, [Yun. ergemónē > Ar. arġāmūnī ارغامونى] *(ergamu:ni:) {OsT} is. bot.* Enginar.

ergande, [Far. erġande ارغنده] *(erğande) {OsT} sf.* **1.** Öfkeli; hırslı. **2.** (Sarhoş için) şaraba düşkün.

erganun, [Yun. organon > Far. erġanūn *(alet)* ارغنون] *(erganu:n) {OsT} is. müz.* Org.

ergap, [Ar. ʿaḳreb عقرب] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

ergav, [Ar. erġāv ارغاو] *(erğa:v) {OsT} is.* → erga.

ergavan, [Far. erġavān ارغوان] *(ergava:n) {OsT} is.* Erguvan.

ergavani, [Far. erġavānī ارغوانى] *(ergava:ni:) {OsT} sf.* Erguvan renginde; eflatun ile parlak kırmızı arası.

erge, [? erge] *{ağız} is.* Yapının her türlü tehlikeden korunması. [DS]

ergeç, -ci [*eT.* er-keç] *{ağız} is.* **1.** Erkeç. **2.** Erkek deve. [DS]

ergek, -ği [eğ-re-k > ergek] *{ağız} is.* Yazın davarın yattığı yer; eğrek. [DS]

ergem, [er-gen > ergem] *{ağız} sf.* → ergen[1]. [DS]

ergen[1], [*eT.* er-iñ-gen / ér-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-gen ارکن] *sf.* **1.** Olgunlaşmış; olmuş. **2.** Evlenecek çağa gelmiş; olgunlaşmış. **3.** Evli olmayan; bekâr. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{eT} is.* Delikanlı; evli olmayan kişi; bekâr. 🗗 **ergen olmak,** *Evlenecek çağa gelmiş olmak.*‖ **ergen perçemi,** *{ağız} Reyhan çiçeği.* [DS]

ergen[2], [Yun. kráno => eğren / ergen / kiren] *{ağız} is. bot.* Kızılcık. [DS]

ergencelik, -ği [ergen-ce-lik ارکنجه لیك] *{ağız} is.* **1.** *{OsT}* Dul bir kadının evlenmek istediği bekâr genç erkeğe vermiş olduğu bir tür başlık. **2.** Ergenlik çağındaki kız ya da erkeğin yüzünde çıkan sivilceler; akne. [DS]

ergene, [Moğ. ergene] *is.* **1.** *{ağız}* Maden yatağı; maden işletilen yer; ocak. **2.** *{eT} sf.* Sarp. **3.** *{ağız}* Dağ beli. [DS]

ergenleşme, [ergen-le-ş-me] *is.* Ergen olma; ergenleşmek eylemi.

ergenleşmek, [ergen-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ergenlik çağına ulaşmak.

ergenlik, -ği [ergen-lik ارکنلك] *is.* **1.** Cinsel organların gelişiminin tamamlamasıyla başlayan ve psikolojik yönden daha önceki dönemin etkisinden kurtulma çabasıyla kendini gösteren gençlik başlangıcı. **2.** Yetişkinlik. **3.** Bu dönemde yüzde beliren sivilceler; akne. **4.** Ergen bir erkeğe varan dul kadının verdiği tazminat; hediye; ergencelik. **5.** *{eAT}* Bekârlık. **6.** *{ağız}* Akne. [DS] 🗗 **ergenlik kabası,** *{ağız} Ergenlik sivilcesi; akne.* [DS]‖ **ergenlik sivilcesi,** *tıp. Kıl dipleri ile yağ bezelerinin iltihaplanması sonucu oluşan sivilce; akne.*

ergense, [ergen-ce > ergense] *{ağız} is.* Akne. [DS]

ergenselik, -ği [ergen-ce-lik] *{ağız} is.* Akne. [DS]

ergerlenmek, [er *(erkek)* > er-ger-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Erkek hayvan için) dişisi ile çiftleşmek istemek. [DS]

ergezlenmek, [er *(erkek)* > er-ge-z-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sarkıntılık etmek; dalga geçmek; yeşillenmek. [DS]

ergi[1], [er-gi] *is.* Varılmak istenen, ulaşılmak istenen bir şeye, amaca varma ulaşma hâli; mazhariyet; nailiyet.

ergi[2], [eğri > ergi] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

ergi[3], [er *(erkek)* > er-gi] *{ağız} sf.* Fahişe. [DS]

ergi[4], [er-mek > er-gi] *{ağız} is.* Üzüntü; can sıkıcı durum. [DS]

ergide, [Far. erġīde ارغیده] *(erği:de) {OsT} sf.* Öfkelenmiş; öfkeli; kızgın. 🗗 **ergîde-nigâh,** *{OsT} Öfkeli bakış.*

ergil, [Yun. kirano => ergil] *{ağız} is.* Muşmula. [DS]

ergilik, -ği [er-mek > er-gi-lik] *is.* Üzerinde genellikle bir kurum veya kuruluşun adı, işareti kazılmış olan ve takdir için bir kimseye veya topluluğa verilen kalkan biçimli levha; şilt.

ergimat, -dı [? ergimat] *{ağız} is.* Dirgen. [DS]

ergime, [eri-mek > er-gi-me] *is.* Katı bir cismin ısı etkisiyle sıvı duruma geçmesi; ergimek eylemi; füzyon. 🗗 **ergime ısısı,** *fiz. Katı bir cismin sıvı hâle geçmesi için verilmesi gereken ısı.*‖ **ergime noktası,** *fiz. Saf hâldeki katı bir cismin katı hâlden sıvı hâle geçmeye başladığı ve ergime bitinceye kadar koruduğu sabit sıcaklık.*‖ **ergime yasası,** *fiz. Saf bir cismin, aynı basınç altında aynı sıcaklıkta ergimeye başlaması ve ergime bitinceye kadar bu sıcaklığın değişmezliği ilkesi.*

ergimek, [ir-gür-mek / er-giz-mek *(eritmek)* > erigimek > er-gi-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Katı cisimler için) ısı etkisi ile sıvı hâle gelmek; zeveban etmek, *(1944).*

ergimiş, [ergi-miş] *sf.* (Katı cisim için) ısı etkisiyle sıvı hâle geçmiş olan. 🗗 **ergimiş maden,** *Sıcaklıkla sıvı hâle gelmiş olan maden.*

ergin[1], [ér-mek *(ulaşmak; varmak; olgunlaşmak)* > er-mek > er-gin] *sf.* **1.** (Meyve vb için) olgunlaşmış; hamlıktan çıkmış. **2.** (İnsan için) çocukluktan çıkmış, erginlik çağına girmiş olan. **3.** *huk.* Haklarını kullanabilme, ödev ve sorumluluklarını yüklenebilme bakımından kanunun belirttiği yaşa gelmiş olan; olgun; yetkin; reşit, *(1935).* **4.** *{ağız}* (Meyve için) çürümeye yüz tutmuş. [DS]

ergin[2], [eri-mek > er(i)-gin] *{ağız} sf.* (Kumaş için) havı dökülmüş; erimiş; akmış. [DS]

erginleme, [ergin-le-me] *is.* Erginlik çağının bilgilerini verme ve yetiştirme; erginlemek eylemi.

erginlemek, [ergin-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Birine yetişkin bir kimsenin bilmesi gereken bilgileri vererek yetiştirmek.

erginlenme, [ergin-le-n-me] *is.* Erginlik çağının bilgilerini alarak yetişme; erginlenmek eylemi.

erginlenmek, [ergin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendisi için gerekli olan erginlik veya yetişkinlik dönemi bilgilerini edinerek yetişmek.

erginleşme, [ergin-leş-me] *is.* Ergin ve yetişkin olma; erginleşmek eylemi; reşit olma.

erginleşmek, [ergin-leş-mek] *dönşl. [-ir]* Ergin hâle gelmek; tekemmül etmek; reşit olmak.

erginlik, -ği [ergin-lik] *is.* **1.** Ergin ve yetişkin olma durumu; rüşt. **2.** Çocukluk döneminden sonra gelen cinsel yönden olgunlaşma dönemi.

ergirmek, [*eT.* ér-mek *(ulaşmak)* > er-gür-mek / ertgürmek > ergi-r-mek ارکرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

ergisi, [er-mek > ergisi / er+kişi ?] *{ağız} sf.* Yetişkin; olgun. [DS]

ergiş[1], [er-mek > er-giç > ergiş] *{ağız} is.* Sobadan ateş çekmeye yarayan eğri uçlu demir. [DS]

ergiş[2], [er + kişi] *{ağız} is.* **1.** Erkek. **2.** Yiğit. [DS] 🗗 **ergiş odası,** *{ağız} Erkeklere ait oda.* [DS]

ergitme, [ergi-mek > ergi-t-me] *is.* Katı bir cismi ısıtarak sıvı hâle getirme; ergitmek eylemi.

ergitmek[1], [ergi-mek > ergi-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Katı bir cismi ısı yardımıyla sıvı hâle getirmek.

ergitmek[2], [ir-gür-mek > ir-gür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıp gitmek; götürmek. [DS]

ergitmek[3], [eğri-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Eğmek; bükmek.

ergiveç, [evir-geç > ergiveç ارکیوج] *{OsT} {ağız} is.* Sac üstünde pişirilen yufka ekmeği döndürmeğe yarar yassı ağaç. [Bürhan-ı Katı'] [DS]

ergiyebilir, [ergi-mek + bil-mek > ergi-y-e+bil-ir] *sf.* Isı etkisiyle erime özelliği taşıyan. 🗗 **ergiyebilir tıkaç,** *Ortamdaki ısı yükseldiği anda ergimek suretiyle tehlikeyi atlatmaya yönelik tıkaç.*

ergizlemek, [ergiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yere gizlenip korkutmak istemek; korkutmak.

ergonomi, [Yun. ergon *(iş)* + nomos *(yasa)* > Fr. ergonomie] *is.* Çalışmanın metotlu bir şekilde düzenlenmesi, makinenin ve donanımın çalışan insanın yatkınlıklarına, ruhsal ve bedensel özelliklerine göre düzenlenmesini esas alan araştırma ve uygulamaların tümü.

ergonomik, [Fr. ergonomique] *sf.* **1.** Ergonomi ile ilgili. **2.** İnsanın bedensel ve ruhsal özelliklerine uygun olan.

ergörmek[1], [ir-gür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak. [DS]

ergörmek[2], [? er-gör-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Layık görmek. [DS]

ergun, [Far. erġūn ارغون] *(ergu:n) {OsT} is.* Hızlı giden oynak at.

erguvan, [Far. erguvān / ergavān ارغوان] *(erguva:n) is. bot.* Erguvangillerden morumsu kırmızı çiçekler açan ve süs olarak yetiştirilen bir ağaç, *(Cecis).* 🗗 **erguvan rengi,** *Mora çalan kırmızı; vişneçürüğü.*

erguvangiller, [erguvan-gil-ler] *is. bot.* Salkım şeklindeki çiçekleri düzensiz ve bazen de taçsız olan baklagillerden almaşık yapraklı bir ağaç familyası, *(Caesalpiniceae).*

erguvani, [Fr. erguvānī ارغوانی] *(erguva:ni:) {OsT} sf.* Eflatunla karışık kırmızı renkte olan; erguvan renginde olan.

ergü[1], [er-mek *(olmak, var olmak)* > er-gü] *{eT} is.* Hane; ev; konak; ikametgâh. [EUTS] [Gabain]

ergü[2], [er-mek > er-gü] *{eT} sf.* Çok kuvvetli; güçlü. [EUTS]

ergüç, [el-güç / el-giç] *{ağız} is.* Yayık kolu. [DS]

ergülüg, [ergü-lüg] *{eT} sf.* Evi olan; haneli. [EUTS]

ergülük, [ergü-lük] *{eT} sf.* Konuta ilişkin; ikametgâha ait; evle ilgili. [EUTS]

ergün[1], [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-gün] *sf.* **1.** Olgunlaşmış; olmuş; kemal bulmuş. **2.** Reşit. **3.** *{ağız}* Yumuşak. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) Uysal. [DS]

ergün[2], [erū-mek > er(ü)-gür > er(ü)gün ?] *{ağız} is.* Sulu kar; sulu sepken. [DS]

ergürmek[1], [ér-mek *(ulaşmak)* > er-gür-mek ارکرمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Geçirmek; zaman geçirmek; [Gabain] **2.** Erişmek; zamanında yetişmek. [DLT] **3.** *{ağız}* Ulaştırmak. **4.** *{ağız}* Hamuru ekşitmek.

ergürmek[2], [erū-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [DLT] [EUTS]

ergüsmek, [erū-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek > ergüs-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [EUTS]

ergüz, [erū-mek > er(ü)-gür > er(ü)-güz] *{eT} sf.* Erime sonucu oluşmuş. 🗗 **ergüz suv,** *{eT} İlkbaharda karların erimesi sonucu oluşan su; kar suyu.*

ergüzmek, [erū-mek > er(ü)-gür-mek / ergüz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [Gabain] [EUTS]

erha, [Ar. reḥā > erḥā ارحا] *(erha:) {OsT} is.* El değirmenleri.

erham[1], [Ar. raḥm > erḥam ارحم] *(erha:m) {OsT} is.* **1.** Döl yatakları. **2.** Hısımlar; akrabalar.

erham[2], [Ar. raḥīm > erḥām ارحام] *{OsT} sf.* Daha çok merhametli; en merhametli; en çok merhamet sahibi olan. 🗗 **erhamü'r-rāhimîn,** *{OsT} Merhametlilerin en merhametlisi; Allah'ın sıfatlarından.*

erham[3], [Ar. iḥrām احرام => ehram] *{ağız} is.* Yün ve pamuk ipliğinden yerli tezgâhta dokunan renkli minder örtüsü. [DS]

erhas, [Ar. raḥīṣ > erḥāṣ ارحاص] *(erha:s) {OsT} sf.* Daha ucuz; pek ucuz; en ucuz. 🗗 **erhas-ı es'ār,** *{OsT} Satılan nesnenin en ucuzu.*

erib, [Ar. irb > erīb /erībe اريب / اريبه] *(eri:b) {OsT} sf.* (Kişi için) akıllı; zeki; olgun; zeyrek. 🗗 **erîb ü edîb,** *{OsT} (Kişi için) akıllı ve edepli.*

eribimek, [er-mek *(ulaşmak)* + i-mek > er-ib+i-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ulaşmak. [DS]

eric, [Ar. erīc اريج] *(eri:c) {OsT} is.* Misk, amber, ıtır gibi şeylerin kokusu; güzel koku.

ericek, -ği [er *(erken)* > er-icek] *{ağız} is.* Sahur. [DS] 🗗 **ericek ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]

eriç, -ci [arış > eriş / eriç] *{ağız} is.* Kalınca bükülmüş yün ya da pamuk ipliği. [DS]

erig[1], [er-ig] *{eT} is.* Öğüt; nasihat. [EUTS] [Gabain]

erig[2], [ér-mek *(erişmek)* > ér-ig] *{eT} sf.* **1.** Kolayca erişilen; erişilebilir; erişilir; ulaşılabilir; yakın. [ETY] [Tekin]

erig[3], [er *(erkek)* > er-īg] *(eri:g) {eT} sf.* Becerikli; çalışkan. [ETY]

erig[4], [erū-mek > eri-g] *{eT} sf.* Sıvılaşmış; sıvılaştırılmış. 🗗 **erig néñ,** *{eT} Sıvı madde.*

erig,[5] [arı-k > erig] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

erigen, [eri-mek > eri-gen / eri-ğen] *sf.* Kolay ve çabuk eriyen.

eriglemek, [erig-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Öğüt vermek; nasihat etmek; öğütlemek. [EUTS]

eriglig, [erig-lig] *{eT} sf.* Erdemli.

eriglik, [ér-ig-lik] *{eT} is.* Hayvanın istekliliği. [DLT]

erigsig, [er-ig-sig] *{eT} sf.* Yiğit. [Yüknekî]

erig, [erig] *{ağız} sf.* İştah verici. [DS]

erik[1], [erū-mek > eri-g /eri-k] *{eT} sf.* **1.** (Yağ vb. için) eriyen; erimiş. [DLT] **2.** *{ağız}* (Kumaş için) erimiş; aşınmış; yırtılmaya yüz tutmuş. [DS]

erik[2], [er-ik] *{eT} sf.* **1.** Erkli; güçlü; kuvvetli. [EUTS] **2.** İrade; şahsî arzu; kişisel istek. [EUTS] 🗗 **erik er,** *{eT} Becerikli, yürekli adam.* [DLT]

erik[3], [er-īg > er-īk] *(eri:g) sf.* Yüğrük. [DLT] 🗗 **erik at,** *Yürüyen at.* [DLT]|| **erik yılkı,** *Yorga hayvan.* [DLT]

erik[4], **-ği** [*eT.* ir-ik / ir-ük / ür-ük / er-ük > erik] *is. bot.* **1.** Gülgillerden, yapraklanmadan önce beyaz çiçekler açan tatlı, mayhoş veya ekşi lezzetli meyveli olmak üzere pek çok çeşidi bulunan meyve ağacı, *(Prunus domastica, P. insitita, P. spinosa).* **2.** Bu ağacın ince kabuklu, sarıdan kırmızıya kadar pek çok türü bulunan, taze, kuru olarak tüketilen tatlı, ekşi veya mayhoş, sulu, tek çekirdekli yemişleri. 🗗 **erik aşı,** *{ağız} mutf.* Dövme aşının içine zerdali konularak yapılan bir yemek. [DS]|| **erik hoşafı,** *mutf.* Kurutulmuş eriklerden yapılan hoşaf.|| **erik kompostosu,** *mutf.* Taze eriklerden şeker konularak yapılan sulu bir içecek.|| **erik pestili,** *mutf.* Olgun eriklerin çekirdek ve kabukları ayıklandıktan sonra ezmesi güneşte tepsilere serilerek kurutulmak suretiyle yapılan pestil.|| **erik reçeli,** *mutf.* Şeker ve erik konularak yapılan bir tatlı.

erik[5], **-ği** [er-ik ?] *{ağız} is.* Çukur yer. [DS]

erik[6], **-ği** [Yun. ai-georgis *(ayayorgi)* => erik] *{ağız} is.* Hıdırellez. [DS]

erike, [Ar. erīke اريكه] *(eri:ke) {OsT} is.* **1.** Taht. **2.** Gelinlerin oturması için hazırlanmış etrafı süslü şilte. 🗗 **erîke-ârā,** *{OsT} Tahtı süsleyen; padişah.*|| **erîke-i âlem-penāh,** *{OsT} Herkesin sığınağı olan taht.*|| **erîke-nişîn,** *{OsT} Tahtta oturan kimse; padişah.*|| **erîke-pirā,** *{OsT} Tahtı süsleyen; padişah.*

eriklemek, [erik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çeşitli meyve ve çerez yiyerek tıkanmak; bir şey yiyemez hâle gelmek. [DS]

erikli[1], [erik-li] *sf.* İçinde veya üzerinde erik bulunan; erik katılmış olan.

erikli[2], [er-mek > erik-li] *{eT} sf.* Bulunan; mevcut olan. [EUTS]

eriklik[1], **-ği** [erik-lik] *is.* Erik ağaçları çok olan yer; erik bahçesi.

eriklik[2], [ér-ig-lik] *{eT} is.* Hayvanın istekliliği. [DLT]

erikmek[1], [er *(erkek)* > er-ik-mek اركمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Kadın için) eşinden ayrılmak. **2.** *{ağız}* (Koyun sürüsü için) ikiye ayrılmak.

erikmek[2], [*eT.* īr-mek *(üzülmek)* > er-ik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Üzülmek. [DS] **2.** *{ağız}* Azmak; taşkın hareketlerde bulunmak. [DS]

erikmek[3], [er-mek > er-ik-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Anlamak; kavramak.

eril, [er *(erkek)* > er-il] *sf. dbl.* (Kelime için) erkek cinsten sayılan; müzekker, *(1944).*

erillik, -ği [er *(erkek)* > er-il-lik] *is. dbl.* Bir kelimenin eril olma durumu.

erilmek[1], [ev(i)r-il-mek > eril-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Dinini değiştirmek; evrilmek; çevrilmek; dönmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Davranmak. [EUTS] [Gabain] **3.** *{ağız}* Yaşı büyüyerek çocukluktan çıkıp gençlik çağına ermek. [DS] **4.** *{ağız}* Boyu bir yere yetişmek. [DS]

erilmek[2], [ir-mek *(yırtılmak, yirilmek)* > ér-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Gedik açılmak; gedilmek. **2.** Eksikleşmek. [DLT] **3.** Sarsılmak; üzülmek.

erilmek[3], [er-mek > er-il-mek ارلك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Erişilmek.

erim[1], [eri-mek > eri-m] *sf.* Erime, zayıflama durumu. ◻ **erim erim erimek,** *Çok zayıflamak.*

erim[2], [er-mek *(ulaşmak)* > er-im] *is.* Ulaşılabilir uzaklık; bir şeyin varabileceği, değebileceği yer; menzil.

erim[3], [ér-mek / er-mek *(olgunlaşmak)* > er-im] *is.* İyi bir şeye işaret olan durum; sonu iyi olacak gibi görünen işler veya durumlar; beşaret.

erimçe, [erim-çe] *{ağız} is.* Erkek ördeğin kuyruğu üzerinden yukarı doğru kıvrılmış olan tüyü. [DS]

erime, [eri-me] *is. fiz.* **1.** Katı bir nesnenin ısı etkisi ile sıvı duruma geçmesi; erimek eylemi. **2.** Katı veya koyu bir akışkanın inceltici bir sıvı içinde karışarak akışkan hâle gelmesi. **3.** *tıp.* Çeşitli etkenlerle beden dokularının harap olması. ◻ **erime noktası,** *fiz. Normal atmosfer basıncı altında katı bir cismin erimeye başladığı veya sıvı bir cismin katı hâle gelmeye başladığı sıcaklık.*

erimek, [*eT.* erü-mek > eri-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Isı etkisi ile sıvı duruma geçmek. **2.** Sıvının içinde çözünerek karışmak. **3.** (Vücuttaki bir şişlik, morluk veya ur için) dağılmak. **4.** *gnşl.* Çok zayıflamak. **5.** (Kumaş, halı vb. için) aşınmak; incelmek; yırtılmak; eprimek. **6.** *mecaz.* Yok olmak; kaybolmak; etkisini veya etkinliğini yitirmek; bitmek; tükenmek. **7.** *mecaz.* Utanç yüzünden çok sıkılmak. ◻ **erim erim erimek,** *1. Sürekli bir erime durumunda olmak; eriyerek yok oluşa gitmek. 2. mecaz. Çok utanmak; mahcup olmak.*|| **eriyip akmak,** *{ağız} Çok zayıflamak.*|| **eriyip bitmek,** *Çok aşırı zayıflamak.*|| **eriyip epzimek,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

erimez, [eri-mez] *sf.* Erimeyen.

erimiş, [eri-miş] *sf.* Erimeye uğramış. ◻ **erimiş karbon,** *fiz. Demir içinde çözünmüş olarak bulunan karbon.*

erin[1], [érin / irin] *{eT} is.* Dudak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [DS]

erin[2], [*eT.* er > er-iñ > er-in] *sf.* Üreme organları gelişmiş, cinsel gelişimi tamamlanmış olan; reşit; baliğ.

erincek, -ği [er-in-mek *(üşenmek)* > er-in-cek ارنجك] *{eAT} {ağız} sf.* Tembel; üşengeç. [DS]

erinç[1], [er-mek *(olmak)* > er-(i)nç / er-inç] *zf.* **1.** Muhakkak ki; büyük bir olasılıkla; şüphesiz ki; gerçekten; kesin olarak; muhakkak ki [Tekin] [ETY] [İKPÖy.] **2.** Herhâlde; olur ki; sanılır ki; belki olsa gerek; [DLT] [EUTS] [Gabain] [ETY] **3.** *e.* Şüphesiz; muhakkak; galiba.

erinç[2], [Soğd. ryz / réj => érinç] *{eT} is.* **1.** İyi yaşayış; iyi yaşama; bol nimet içinde ömür sürme; nimet içinde geçiniş. [DLT] [ETY] **2.** Nimet; bolluk. [DLT] [ETY] **3.** Her insanın ulaşmak istediği huzur ve rahat içinde olma durumu; dirlik; huzur; rahatlık.

erinçig, [er-inç-ig] *{eT} sf.* Tembel; üşengeç.

erinçim, [erinç-im] *{eT} ünl.* Ne yazık!

erinçkemek, [erinç-ké-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* (Birine, bir şeye) acımak. [DS]

erinçli, [erinç-li] *sf.* Hiçbir üzüntüsü ve sıkıntısı olmayan; huzurlu; rahat.

erinçsiz, [erinç-siz] *sf.* Erinci olmayan; huzursuz; rahatsız.

erinçü [érin-çü / ögrünçü] *{eT} is.* → irinçü.

eringgen, [er-iñ-gen]*(eriñgen) {eT} sf.* Ergen; bekâr. [DLT]

erinj, [Soğd. ryz / réj => érinç / érinj / irinç] *{eT} is.* Nimet; bolluk. [DLT]

eringeç, -ci [er-in-mek > erin-geç] *{ağız} sf.* Üşengeç; tembel. [DS]

eringen, [erin-mek > er-in-gen] *{ağız} sf.* Üşengen; tembel. [DS]

erinleşmek, [erin *(dudak)* > erin-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Vedalaşmak. [DS]

erinleyin, [er-in-leyin ارنلين] *{eAT} zf.* Kocası gibi.

erinlik, -ği [erin-lik] *is.* **1.** Çocukluk çağından yeni yetmelik çağına geçişi belirten cinsel gelişimin tamamlandığı dönem; buluğ. **2.** *zool.* Hayvanlarda döl verme olgunluğuna ulaşılan dönem.

erinme, [er-in-me] *is.* Bir işi yapmakta isteksizlik duyma; erinmek eylemi; üşenme.

erinmek, [er-in-mek ارنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işi yapmakta isteksiz davranmak; tembellik etmek; gevşek davranmak. *{eAT} {osT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{eT}* Tembelleşmek; üşenmek. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [Gabain] [DS]

erinti, [eri-mek > eri-nti] *{ağız} is.* **1.** Ağaç fidanlarının ya da yeni bitmek üzere olan bitkilerin kurumaya yüz tutması. **2.** Eritilmiş yağın süzüldükten sonra geri kalan tortusu. **3.** Üzüntü; tasa. [DS]

erintü, [eri-mek > eri-nti] *{ağız} is.* Kar suyu. [DS]

erinügsüz, [er-in-üg-süz] *{eT} sf.* Yorulmaz; aktif. [Gabain]

erir[1], [eri-mek > er-ir] *sf. fiz.* Eriyebilen.

erir[2], [Ar. erîr اربر] *(eri:r) {osT} is.* **1.** Haykırış; ses. **2.** Oyunda mızıkçılık eden tarafın kopardığı yaygara ya da kazanan tarafın sevinç çığlıkları.

erirlik, -ği [eri-mek > er-ir-lik] *is. fiz.* **1.** Eriyebilme özelliği. **2.** Erime derecesi. ◻ **erirlik kat sayısı,** *sf. Doymuş bir eriyik elde etmek için 100 gram eriticide çözünen madde miktarı.*

eris[1], [Ar. erîs / erîsî اريس / اريسى] *(eri:s) {osT} is.* Çiftçi; ekinci.

eris[2], [Far. erīs اریس] *(eri:s) {OsT} sf.* Akıllı; uslu; zeki; uyanık.

eristik, -ği [Fr. éristique] *is. fel.* **1.** Tartışmayı, konuşmayı bir araç olarak değil de amaç olarak gören yöntem; müşagabe; didişim. **2.** Tartışmada karşısındakinin fikirlerini mantık oyunlarıyla ne olursa olsun çürütüp onu susturma. **3.** *sf.* Görünüşte haklı ve yerinde gibi gelen bir takım yanıltıcı kanıtlarla karşısındakini zor duruma düşüren.

eriş[1], [ev(i)r-iş > eriş] *{eT} is.* **1.** Dönme; dolaşına; çevrilme. [EUTS] **2.** Davranış; hâl ve hareket. [Gabain] [EUTS] **3.** İş güç; meşgale. [EUTS]

eriş[2], [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş] *is.* Ulaşma, varma eylemi veya biçimi.

eriş[3], [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş] *is.* Erme, olgunlaşma eylemi veya biçimi.

eriş[4], [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ış > eriş] *{ağız} is.* **1.** Dokuma tezgâhlarında boyuna atılan ipler; çözgü; arış. **2.** Siyahla karışık benekli ip. **3.** Kirinden, kötüsünden, kıtığından ayrılmış temiz yün. **4.** Uzun ve iyi cins lifleri olan yün ya da pamuk. **5.** Sicim. **6.** Yün kuşak. [DS]

eriş[5], [Far. eriş اریش] *{OsT} is.* **1.** Bilek. **2.** Arşın; endaze. **3.** *{ağız}* Araba oku. [DS] **4.** *{ağız}* Uzun bir değneği taşa vurarak oynanan çocuk oyunu. [DS]

eriş[6], [Far. rişte] *{ağız} is.* Evlerde hamurdan yapılan ince makarna; erişte. [DS]

eriş[7], [ériş-mek *(alay etmek)* > eriş] *{ağız} is.* Alay; şaka. [DS]

erişdürmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-iş-dür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Ulaştırmak; vardırmak; yetiştirmek. **2.** Kavga ettirmek; çatıştırmak. **3.** (Tokat vb. için) yapıştırmak; vurmak; aşketmek.

erişek[1], **-ği** [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-ek] *is.* Gaye; hedef; maksat; amaç. *{ağız} (aynı)*

erişek[2], **-ği** [ériş-mek *(şaka yapmak)* > eriş-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıksız biçimde el şakası yapan. [DS]

erişgen, [ér-iş-gen / erişken] *{eAT} sf.* **1.** Şakalaşan. **2.** Her şeyi şaka sayan.

erişgenmek, [érişgen-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* (... ile) alay etmek.

erişgi, [iriş-gi > eriş-gi] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

erişgin, [eriş-gin] *{ağız} sf.* → erişkin. [DS]

erişik, -ği [ériş-mek > eriş-ik] *{ağız} is.* **1.** Cin; peri. **2.** Cin çarpması. **3.** Şeytan çarpması sonucu olduğuna inanılan çırpınma, geğirti gibi belirtileri görülen sinir hastalığı. **4.** Deli. **5.** (Kişi için) çevresindekilere çok sataşan. [DS]

erişikli [ér-iş-mek > ériş-ik *(cin çarpma)* > erişik-li] *{ağız} sf.* **1.** Cin çarpmış; cinli. **2.** Sağı solu belli olmayan; çabuk öfkelenen. **3.** Şeytan çarptığına inanılan ve vücudunun herhangi bir azası çarpık duran ya da iş görmeyen, sara nöbeti gibi sinirsel rahatsızlıkları olan.

erişilme, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-me] *is.* Bir yere veya nesneye varılma, ulaşılma; erişilmek eylemi.

erişilmek, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir yere varılmak; ulaşılmak; yetişilmek.

erişilmez, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mez] *sf.* Erişilmesi veya ulaşılması olanaksız durumda olan.

erişilmezlik, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-il-mez-lik] *is.* Erişilmez, ulaşılmaz olma durumu. ◻ **erişilmezlik kutbu,** *coğ. Antarktika'nın nazarî olarak ulaşılması en güç olan noktası.*

erişim, [er-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek > er-iş-im] *is.* **1.** Erişmek eylemi; ulaşma; varma. **2.** Belli iki nokta arasında gidip gelme işi; ulaşım; muvasala. **3.** *bsy.* Depolanmış olduğu yerden bir bilgiye veya bir cihaza girişi sağlamak, okumak veya yazmak. ◻ **erişim mekanizması,** *bsy. Bir veya birden çok yazma ve okuma kafasını, istenilen yazma ve okuma konumuna getiren düzenek.*|| **erişim süresi,** *bsy. Belleği okumak için gerekli süre.*

erişken, [ér-iş-gen / erişken] *{eAT} sf.* **1.** Şakalaşan. **2.** Her şeyi şaka sayan.

erişkenmek, [érişgen-mek > erişken-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* (... ile) alay etmek.

erişkin, [eriş-mek > eriş-kin] *sf.* **1.** Büyümesi tamamlanmış olan. **2.** *biy.* Kendine benzer nesiller meydana getirebilecek çağa gelmiş ve büyümesi devam etse bile yeni bir organ meydana getirme imkânı kalmamış olan. **3.** *{ağız}* (Kız için) evlenme çağına gelmiş; yetişkin. [DS] **4.** *{ağız}* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

erişkinlik, -ği [er-iş-kin-lik] *is.* Büyümeyi tamamlama, kendine benzer nesiller meydana getirebilme özelliği kazanma durumu ve niteliği.

erişme, [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-me] *is.* Bir yere, bir nesneye veya amaca varma, ulaşma; erişmek eylemi.

erişmek[1], [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-mek] *dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Belli bir yer, düzey veya amaca ulaşmak; elde etmek; varmak. *{eAT} (aynı)* **2.** (Zaman için) gelip çatmak. ◻ **erişi gelmek,** *{eAT} Gelip yetişmek; ulaşıvermek.*

erişmek[2], [er-mek *(olmak, olgunlaşmak)* > er-iş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Olgun hâle gelmek.

erişmek[3], [ér-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şeytan ve cin çarpmasına uğramak. [DS]

erişmek[4], [el-le-ş-mek / el-iş-mek>eriş-mek ? ارشمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Biri ile alay etmek; ilişmek. **2.** Birine gülmek. **3.** El ile şaka yapmak. **4.** Sataşmak; yiğitlik satmak. *{eAT} (aynı)* **5.** (Güreşçiler için) birbiri ile tutuşmak; güreşe başlamak. [DS] **6.** *{OsT}* Şakalaşmak; boğuşmak. **7.** Tartışmak. *{eAT} (aynı)*

erişmiş, [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş-miş ايرشمش] *{OsT} is.* Keramet sahibi; veli.

erişte, [Far. rişte *(iplik)* => erişte] *is.* **1.** Hamurun ince dilimler hâlinde kesilerek kurutulmasıyla elde edilen bir tür makarna; ev makarnası. **2.** Bu makarnadan yapılan yemek. **3.** *{ağız}* Deniz yosunları. [DS]

eriştirme, [er-iş-tir-me] *is.* **1.** Eriştirmek eylemi. **2.** Ulaşmasını sağlama.

eriştirmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > er-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ulaşmasını sağlamak; vardırmak; yetiştirmek. **2.** *{ağız}* Bir kimsenin başkası hakkında söylediklerini, o kişiye ulaştırmak; söylemek; duyurmak; iki kişi arasında söz getirip götürmek. [DS] **3.** *{ağız}* Kişiler arasındaki rekabeti artırmak; iş kızıştırmak, tutuşturmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir kimseyi yansılayarak kızdırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Köpekleri birbiri üzerine saldırtarak boğuşturmak. [DS]

eriten, [eri-mek > eri-t-en] *sf.* **1.** Eritme işini yapan; eritici. **2.** Katı maddeleri eritme özelliği taşıyan sıvı; eritici; inceltici. **3.** *is.* Boya sanayiinde boya ve verniklerin inceltilmesinde kullanılan uçucu sıvı madde.

eritici, [eri-mek > eri-t-ici] *sf.* **1.** Eritme özelliği olan; eriten; inceltici. **2.** *is.* Bir başka maddeyi çözündüren; eriten sıvı madde.

eritilme, [eri-t-me] *is.* Eritilmek eylemi.

eritilmek, [eri-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eritme eylemi yapılmak. **2.** Eritmek eylemine uğramak; kendisine eritmek eylemi uygulanmak.

eritiş, [eri-t-iş] *is.* Eritme eylemi veya biçimi.

eritme, [eri-t-me] *is.* **1.** Erime işini yapma; eritmek eylemi. **2.** Erimesini sağlama; sıvı hâle getirme. **3.** Sıvı içinde çözülmeye bırakma. ☞ **eritme peynir,** *Diğer tür sert peynirleri eritmek suretiyle elde edilmiş ekmeğe sürülebilir yumuşaklıkta peynir; gravyer peyniri.*

eritmek, [*eT.* erü-t-mek > eri-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Erimesine yol açmak; erimesini sağlamak. *{eT} (aym)* [DLT] **2.** Katı bir maddeyi ısı etkisi ile sıvı hâle getirmek. **3.** Katı bir cismi eritici sıvı içinde çözündürmek. **4.** *mecaz.* Zayıflatmak. **5.** (Para, mal, servet vb. için) yok etmek; tüketmek; harcayıp bitirmek. **6.** *mecaz.* Çok üzmek. **7.** *{ağız}* (Yemek için) sindirmek. [DS]

eritrosit, [Fr. érythrocyte] *is. biy.* Alyuvar.

Erivadi, [Sansk. revati] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

eriyik, -ği [eri-mek > er-i-y-ik] *is. kim.* İçinde erimiş hâlde bir madde bulunan sıvı; mahlul, *(1944).*

eriyiş, [eri-y-iş] *is.* Erimek eylemi veya biçimi.

erjen, [Far. erjen ارژن] *{OsT} is. bot.* Acıbadem ağacı.

erjeng, [Far. erjeng / erteng ارژنگ / ارتنگ] *{OsT} is.* İran efsanelerine göre tanınmış ressam Mani'nin yaptığı resimleri içeren dergi.

erk[1], [*eT.* er-ik>erk *(güç, kuvvet)* ارك] *is.* **1.** *{eT} {OsT}* İş yapabilme gücü; iktidar; kudret; güç; kuvvet; irade; cüz'î irade; *(1935 yeniden).* [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] **2.** *{eT}* Sözü geçerli olma durumu; sözü ve buyruğu geçerlik; sözünü dinletebilme; gücü yeterlik; nüfuz; iktidar; *(1935 yeniden)* [DLT] [Yüknekî] **3.** *sos.* Bir kişinin, bir toplumun veya bir grubun başka kişi, küme ve toplumları egemenliği altında tutma yetki veya yeteneği; iktidar. **4.** *{ağız}* Sözü ve nazı geçme; hatırı kırılmama; etkisi olma. [DS] **5.** *{eAT}* Tercih serbestliği; ihtiyar; hakk-ı hıyar.

erk[2], [? erk] *{ağız} is.* Çevresi yüksek ve kayalık arazi. [DS]

erk[3], [Ar. erḳ ارق] *{OsT} is.* **1.** *tıp.* Uykusuzluk hastalığı. **2.** *{ağız}* İç sıkıntısı; güçlük. [DS]

erka, [Ar. erḳā ارقى] *(erka:) {OsT} sf.* Pek yüksek; en yüksek; en yukarı.

erkab, [Ar. erḳab ارقب] *{OsT} sf.* (Kişi, aslan vb. için) boynu kalın.

erkah, [Ar. rükḥ > erḳāḥ ارقاح] *(erka:h) {OsT} is* Sığınılacak yerler.

erkam, [Ar. raḳam > erḳām ارقام] *(erka:m) {OsT} is.* **1.** Rakamlar. **2.** Yazılar. **3.** Resimler. ☞ **erkâm-ı Arabiyye,** *{OsT} Arap rakamları.*|| **erkâm-ı aşere,** *{OsT} Onluk sisteme dayanan rakamlar.*|| **erkâm-ı cümel,** *{OsT} Ebcet hesabı.*|| **erkâm-ı dâlle,** *{OsT} Birden dokuza kadar olan rakamlar.*|| **erkâm-ı divâniyye,** *{OsT} Bazı Arap rakamlarıyla gösterilen sayılar.*|| **erkâm-ı gubâriye,** *{OsT} Bugün Batıda kullanılan rakamların ilk şekli.*|| **erkâm-ı Hindîye,** *{OsT} İslam dünyasında kullanılan rakamlardan bir diğerinin adı.*|| **erkâm-ı setiniye,** *{OsT} Eskiden zeyclerde setini adı verilen bir hesapta kullanılan, cümele benzer rakamlara verilen ad.*

erkân, [Ar. rükn *(esas)* > erkān ارکان] *(erkâ:n) {OsT} is.* **1.** Esaslar; temeller; destekler. **2.** Direkler; sütunlar. **3.** Önemli kişiler; ileri gelenler. **4.** General veya amiral rütbesindeki subaylar. **5.** Yol; yöntem; gidiş; usul. ☞ **erkân-ı askeriye,** *{OsT} Yüksek rütbeli subaylar.*|| **erkân-ı devlet,** *{OsT} Devletin ileri gelen kişileri.*|| **erkân-ı harb,** *{OsT} Savaş erkânı; kurmaylar.*|| **erkân-ı harbiye,** *{OsT} Meslek ihtisası görmüş subaylar.*|| **erkân-ı harbiye-i umûmiye,** *{OsT} tar. Genel kurmay.*|| **erkân-ı harb zabiti,** *{OsT} Meslek ihtisası görmüş subay; kurmay subay.*|| **erkân-ı istiare,** *{OsT} ed. İstiarenin esasları.*|| **erkân-ı teşbih,** *{OsT} ed. Teşbihin esasları.*|| **erkân kürkü,** *{OsT} tar. Vezirlik rütbesini kazananlara padişahın gönderdiği kürk.*|| **erkân minderi,** *{OsT} Saygın misafirlere ayrılmış minder, oturacak yer.*

erke[1], [erk *(güç, hükümranlık)* > erk-e] *is.* **1.** Enerji. **2.** *fel.* İş başarma gücü; direnmeyi yenme gücü.

erke[2], [? erke] *{ağız} sf.* (Çocuk için) nazlı ve serbest büyüyen. [DS]

erke[3], [Ar. erke اركه] *{OsT} is. bot.* Misvak ağacı.

erkecük, [erkek > erke(k)-cük اركجك] *{OsT} is.* Küçük erkek; delikanlı.

erkeç, -ci [*eT.* er-(i)k-eç > erkeç اركج] *is. zool.* **1.** Enenmiş kasaplık erkek keçi. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bir yaşındaki erkek keçi. **3.** *{ağız}* Keçi sürüsünün başında giden iri, gösterişli baş keçi. [DS] **4.** *{eT}* Genç teke; erkeç. [DLT] [EUTS] **5.** *{eAT} {OsT}* Üç yaşını bitiren erkek keçi. **6.** *{ağız}* Fırıncı küreği. [DS] 🗗 **erkeç sakalı,** *bot. Bir veya çok yıllık, mor ve sarı çiçekli, gövdesi sütlü, kökleri ve yaprakları taze iken çiğ olarak yenen, ülkemizde yirmi kadar türü bulunan otsu bitkiler; çayır melikesi; teke sakalı; keçi sakalı; yemlik; sakızlık, (Scorzonera, Tragopogon).*

erkek, -ği [*eT.* érkek / irkek / er *(erkek, yiğit, adam)* > er-kek / er-gek [Clauson] اركك] *is.* **1.** İnsan, hayvan ve bitkilerin dişi cinsini dölleyici olanı. *{eT} (aynı)* [Gabain] [EUTS] **2.** *{eT}* Her hayvanın erkeği. [DLT] **3.** *gnşl.* Yetişkin adam. **4.** *gnşl.* Koca. **5.** *{ağız}* Beş yaşından büyük tüylü erkek deve. [DS] **6.** *{ağız}* Bir yaşından büyük erkek koyun. [DS] **7.** *{ağız}* Geniş su yolu; ana ark. [DS] **8.** *sf.* Cinsiyeti erkek olan. **9.** *mecaz.* Sözüne güvenilir, mert, dürüst. **10.** Geçme işlerinde geçen parça; çıkıntısı olan parça. **11.** Sert, kolay bükülmez. **12.** Erkeklerde bulunan; erkeklere özgü olan. **13.** (Çiçekler için) sadece erkek organı bulunan, çiçekleri sadece erkek organdan ibaret olan. 🗗 **erkek ağaç,** *{eAT} Meyve vermeyen ağaç.*|| **erkek bakır,** *Sert bakır.*|| **erkek beyt,** *{OsT} Kahramanlık konusunu işleyen beyit.*|| **erkek bulut,** *{ağız} Yağmursuz bulut.*|| **erkek canlısı,** *(Kadın için) erkeklere çok düşkün olan.*|| **erkek demir,** *{OsT} Sert demir; çelik; pulat.*|| **erkek düşkünü,** *Erkeklere çok düşkünlük gösteren, erkeksiz duramayan kadın.*|| **erkek erkeğe,** *Yalnız erkekler arasında.*|| **erkek Fatma,** *Erkek gibi davranışları olan kadın.*|| **erkek gadife,** *{ağız} Erkek yapılı kadın.*|| **erkek gamet,** *biy. Birleşerek yumurtayı dölleyen cinsiyet hücresi.*|| **erkek gibi,** *(Kadınlar için) erkeğe benzer.*|| **erkekler hamamı,** *Yalnızca erkeklerin girip yıkandığı hamam.*|| **erkek iskambil,** *{ağız} Bazı kâğıt oyunlarında 11 değerinde olan kâğıt.* [DS]|| **erkek olmak,** *1. Kadınken cinsiyet değiştirerek erkek hâline gelmek. 2. Erkeğe yaraşır davranışlarda bulunur hâle gelmek.*|| **erkek organ,** *bot. Bitkilerde taç yaprakların çevrelediği, döllenmeyi sağlayan tek veya birçoğu bir arada bulunan organ.*|| **erkek sinek,** *{ağız} Erkekler; erkek topluluğu.* [DS]|| **erkek takağu,** *{eT} Horoz.* [DLT]|| **erkekten kaçmak,** *(Kadınlar için) kendini erkeğe göstermemek; örtünmek.*|| **erkek terzisi,** *Yalnızca erkeklere elbise diken terzi.*|| **erkek tren,** *{ağız} Lokomotif.* [DS]|| **erkek üzüm,** *{ağız} Şırası az çıkan kalın kabuklu üzüm.* [DS]

erkekçe, [erkek-çe] *(erke'kçe) zf.* **1.** Erkek gibi; erkeğe yakışır biçimde. **2.** *mecaz.* Yiğitçe, dürüst olarak; kahraman gibi; mertçe.

erkekçil, [erkek-çil] *sf.* (Kadın için) erkeğe düşkün olan.

erkeklemek, [erkek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Erkek olmak; büluğa ermek; kendine gelmek. **2.** (Gövdeleri yenilen bazı sebzeler için) kartlaşmak. [DS]

erkeklenme, [erkek-le-n-me] *is.* **1.** Kaba güç gösterisinde bulunma. **2.** Erkeklenmek eylemi.

erkeklenmek, [erkek-le-n-mek / irkek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** (Kadın için) erkek sahibi olmak; erkek edinmek. **2.** (Erkek çocuk için) tam erkek olmak; erkekleşmek; ergenleşmek. **3.** (Su için) dalgalanmak. **4.** Ürpermek; tüyleri diken diken olmak. [DLT] **5.** *mecaz.* Kaba güç gösterisinde bulunmak; kabadayılık taslamak; kabarmak; büyüklenmek. *{ağız} (aynı)* [DS]

erkekleşme, [erkek-le-ş-me] *is.* Erkek durumuna gelme; erkekleşmek eylemi.

erkekleşmek, [erkek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Erkek çocuklar için) çocukluk çağından çıkıp cinsel bakımdan yetişkin bir erkek durumuna gelmek. **2.** (Kız ve kadınlar için) bedenen erkek gibi sert ve kuvvet gösterisine dayanan davranışlarda bulunmak. **3.** (Kız ve kadın için) ikincil cinsiyet karakterlerinin üstün gelmesi ile erkek cinse ait özellikler kazanmak.

erkekli, [erkek-li] *sf.* **1.** Erkeği olan; bir erkeğe sahip olan. **2.** (Yer için) erkeğin bulunduğu, var olduğu durum. 🗗 **erkekli** (dişili) **kadınlı,** *Erkek ve kadın her iki cins bir arada bulunan.*

erkeklik, -ği [erkek-lik] *is.* **1.** Erkek olma durumu. **2.** Erkek olanın niteliği. **3.** Erkekçe davranış; mertlik; yiğitlik; dürüstlük. **4.** Bir erkeğin cinsel yönden fizyolojik özelliğini yerine getirme gücü. 🗗 **erkekliğe söz getirmemek,** *Mertçe davranışları elden bırakmamak.*|| **Erkeklik elden gitti.** *Dürüstlüğün, haksızlığın, mertliğin yerine getirilmediği durularda "Erkek kalmadı; erkekçe davranış yok artık." anlamında söylenen söz.*|| **erkeklik organı,** *Erkeğin cinsel birleşme, dölleme organı; kamış, penis.*|| **Erkeklik öldü mü?** *Bir haksızlık karşısında "Yiğitlik, mertlik göstermek gerekir." anlamında söz.*|| **Erkeklik sende kalsın.** *Karşısındakine dürüst olmayı, yiğitçe davranmayı öğütleyen söz.*

erkeksi, [erkek-si اركسى] *sf.* Erkeğe benzeyen; erkek gibi; erkeği andıran; erkeğe yaraşır; erkek tavırlı; *{OsT} (aynı).*

erkeksiz, [erkek-siz] *sf.* Erkeği bulunmayan.

erkelemek, [erke-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) çok sevmek; nazla büyütmek. **2.** Yansılamak; taklit yapmak. [DS]

erken[1], [er-mek *(var olmak)* > er-ken] *{eT} zf.* **1.** İken. [DLT] [ETY] [Yüknekî] **2.** *sf.* Olan. [ETY]

erken[2], [er / ir *(sabah)* > er+er-ken / er+i-ken > ir-ken / er-ken] *{eT} zf.* **1.** Zamanın ilerlememiş bir anı. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Beklenen, alışılan veya kararlaştırılan zamandan önce. **3.** *sf.* (Zaman bakımından) ilerlememiş; geç kalmamış. 🗗 **erken boşalma,** *Cinsel ilişki sırasında erkeğin kadından önce doyuma ulaşması.*‖ **erken bunama,** *tıp. Birbirinden ayrı görüntüleri olan şizofreni hastalıkları.*‖ **erken doğum,** *tıp. Gebeliğin otuz yedinci haftasından önce yaşayabilir çocuk doğurma durumu; prematüre doğum.*‖ **erken gelişme,** *biy. Bir hayvanın kendi türlerine göre daha önceden yetişkin hâle gelmesi durumu.*‖ **erken yetiştirme,** *Bitkilerin yetişme sürelerini kısaltmayı amaçlayan çalışma.*

erkence, [erken-ce] *(erke'nce) zf.* **1.** Erken olarak. **2.** Oldukça erken.

erkenci, [erken-ci] *sf.* **1.** Erken davranan; erken kalkan. **2.** (Bitki ve hayvan için) erken gelişen; erken olgunlaşan.

erkenden, [erken-den] *(erke'nden) zf.* **1.** Erken olarak. **2.** Çok erken.

erkenlemek, [erken-le-mek ارکنلمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Erken gelmek. **2.** *{OsT}* İşe erkenden başlamak. **3.** *{OsT}* Sabahlamak; sabaha ulaşmak; sabah girinceye kadar devam etmek. [DS]

erkenleyin, [erken-leyin} *{ağız} zf.* Erkenden; sabah erkenden. [DS]

erkeş, [erkeç / erkeş] *{ağız} is.* → erkeç. [DS]

erkete, [Yun. erkhete *(geliyor)*] *(e'rkete) is. argo.* **1.** Gözleme; dikiz. **2.** Gözcü; dikizci.

erketeci, [erkete-ci] *is. argo.* Gözcü; dikizci.

erketecilik, -ği [erkete-ci-lik] *is. argo.* Gözcülük; dikizcilik

erketmek, [erke-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir iş için birine ricada bulunmak. **2.** Nazlanmak. **3.** Yabancılık duymamak. **4.** Başka birisinin malını kendisininmiş gibi kullanmak. [DS]

erkırı, [er+kır-ı ? / arkurı] *{ağız} is.* Eşkıya; yok kesici. [DS]

erki[1], [er-mek *(olmak)* > er-ki] *{eT} zf.* **1.** -dir; -dır. [EUTS] **2.** İyi; artık. [EUTS] **3.** Belki; şüphe ve soru bildirir. [DLT] [EUTS] [Gabain]

erki[2], [er *(sabah)* > er-ki ایرکی] *{eAT} zf.* **1.** Erkenki. **2.** Evvelki.

erkillik, -ği [er-kin-lek] *{ağız} is.* → erkinlik. [DS]

erkilme, [érkil-me] *{ağız} is.* **1.** İrkilme. **2.** Doğrulup durma; dikilme. [DS]

erkim, [erk-in] *{ağız} is.* Sahip olma. [DS] 🗗 **erkim olmak,** *{ağız} 1. Sahip olmak. 2. Göz önünde bulundurmak.* [DS]

erkimçe, [erk-imçe] *{eT} zf.* İsteğimce; isteğime göre; arzumca. [EUTS]

erkin, [erk *(güç)* > erk-in] *sf.* Her durumda istediği biçimde davranan; serbest. 🗗 **erkin inceleme,** *fel. Dinin ileri sürdüğü inançları eleştirmek serbestliği.*‖ **erkin koymak,** *{ağız} Serbest bırakmak.* [DS]

erkinci, [erk-in-ci] *is.* Özgür bir insana yakışır durumda olmayı savunan kimse.

erkincilik, -ği [erk-in-ci-lik] *is.* Bireyin özgürlüğünü, ekonomik yarışı ve bu durumlara devletin karışmaması gerektiğini savunan siyasi, ekonomik ve felsefî yaklaşım; liberalizm.

erkinlik, -ği [erk-in-lik] *is.* **1.** Erkin olma durumu; serbestlik. **2.** *{ağız}* Özgürlük.

erkiş, [*eT.* ārkış] *{ağız} is.* Kervan. [DS]

erkit, -di [? erkit] *{ağız} sf.* (Vücut organları için) biri sakat ya da eksik olan. [DS] 🗗 **erkit olmak,** *{ağız} 1. İşinden kalmak. 2. İşinden alıkonulmak. 3. Boşuna yerinden ayrılmak.* [DS]

erkitmek, [erkit-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Noksanlaştırmak.

erklemek, [irk-le-mek / ék-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çiğnemek; basmak. [DLT]

erkli[1], [*eT.* erk-lig > erk-li ارکلی] *sf.* **1.** Kuvveti, kudreti olan; güçlü; kuvvetli; muktedir; *{eT} (aynı).* **2.** Sözünü geçirebilen; nüfuzlu. **3.** *{eAT} sf.* Muhayyer; seçmeli.

erkli[2], [er-mek *(var olmak, yardımcı fiil)* > er-igli] *{eT} zf.* **1.** İken. *tuğ taşıkar erkli (tuğ çıkarken)* [ETY] **2.** *sf.* Olan. [Tekin] [ETY]

erklig, [erk-lig] *{eT} sf.* **1.** Güçlü; kudretli; bahadır; kuvvetli. [EUTS] [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Özgür. [ETY] **3.** *is.* Güç; yetenek; duyu organı. [Üç İtigsizler] **4.** Hükümdar; hakim. [EUTS] **5.** *gök b.* Zühre yıldızı. [EUTS] **6.** Mukadderat. [ETY] 🗗 **erklig bey,** *{eT} Nüfuzlu bey.* [EUTS]‖ **erkligin erksizin,** *{eT} İster istemez.* [EUTS]‖ **erklig han,** *{eT} Yer altı tanrısı.*

erkliglig, [erk-lig-lig] *{eT} sf.* Güçlü; fıtratlı; duyu organı sahibi. [Üç İtigsizler]

erklik, -ği [erk-lik] *is.* Güç, kuvvet, nüfuz durumu.

erklilik, -ği [erk-li-lik] *is.* Güçlü, kuvvetli, nüfuzlu olma durumu.

erklü, [erk-li / erk-lü ارکلو] *{eAT} sf.* → erkli[1].

erksinme, [erk-si-n-me] *{eT} is.* Hükmetme; hâkim olma. [Üç İtigsizler]

erksinmek, [erk-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İktidarı ele geçirmek; hakimiyeti gasbetmek. [Gabain] **2.** Kudretlenmek; güçlenmek. [EUTS]

erksintürmek, [erk-si-n-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hakimiyet sürdürmek; egemenliğini yürütmek. [EUTS]

erksiremek, [erk-si-re-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kuvvetsiz olmak. [Gabain] **2.** Egemenliğini yitirmek.

erksiz, [erk-siz] *{eT} sf.* **1.** İsteksiz. [Gabain] **2.** Kudretsiz; kuvvetsiz; nüfuzsuz. [ETY] [EUTS] **3.** Kindar. [Gabain]

erksizlik, -ği [erk-siz-lik] *is.* Devlet gücü, iktidarı bulunmama durumu; anarşi; kargaşa.

erkül kalmak, [? erkül + kal-mak] *{ağız} b. f. [-ır]* Herhangi bir işten geri kalmak.

erküz, [erü-mek > er(ü)-güz / er-küz] *{eT} sf.* → ergüz.

erle, [erle] *{eT} is.* Yurt tutulan yer; yurtluk. [DLT]

erlenmek[1]**,** [er-le-n-mek أرلنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** (Kadın için) evlenmek; er sahibi olmak. **2.** (Kadın için) birini koca olarak kabul etmek. *{eAT} (aynı)* [DLT]

erlenmek[2]**,** [er-le-n-mek ارلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Erlik davasında bulunmak.

erlenmek[3]**,** [er-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cin çarpmak.

erleşikli, [er-le-ş-ik-li] *{ağız} sf.* Cin çarpmış.

erleşmek[1]**,** [er-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Erkeklikte yarış etmek. [DLT]

erleşmek[2]**,** [er-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Cin çarpmak.

erli, [er-li] *{eT} sf.* Erli; erkekli. [EUTS]

erlig, [erk-lig] *{eT} sf.* Güçlü.

-erlik, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

erlik[1]**,** [erk-lig > er-lig > erlik] *{eT} sf.* Güçlü. 🗗 **Erlik Han** (Kişioğlu), *{eT} kozm. Eski Türk inancında insanları daima kötülüğe yönelten, savaşlar, kuraklıklar, felaketler çıkartan, iyi şeylere temelden karşı çıkan, başıboş, aklına ne gelirse yapan, iradesine hakim olamayan, gök tanrısı tarafından cezalandırıldığından yer altında demir bir sarayda oturan kötülük tanrısının adı; Cehennem hükümdarı.* [EUTS]

erlik[2]**, -ği** [er *(erkek; yiğit)* > er-lik ارلك] *is.* **1.** Er olma durumu; erkeklik; yiğitlik; mertlik. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **2.** (Asker için) er rütbesinde bulunma durumu; er olma. **3.** Meni; sperma. **4.** *{eAT}* Tarikatta bir aşama. 🗗 **erliği kesilmek,** *{ağız} Şiddetli ve ani bir korku nedeniyle erkeklik gücünü yitirmek.*|| **erlik etmek,** *{OsT} İnsanlık göstermek; iyilik yapmak.*|| **erlik günü,** *{eAT} Yiğitlik gösterilecek gün; avaş günü.*|| **erlik suyu,** *{eAT} {OsT} 1. Meni; sperm; döl. 2. Şehvet dolayısıyla erkeklik organından gelen kaygan sıvı; mezi.*|| **erlikten kalmak,** *{eAT} Cinsel güçsüzlüğe yakalanmak; iktidarsızlık çekmek.*

erlik[3]**,** [er-lik] *is.* Hisarlarda askerlerin oturduğu yer; asker konutu.

erlik[4]**, -ği** [er *(tan)* > er-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği.

erlik[5]**, -ği** [er *(erkek)* > er-lik] *{ağız} sf.* (Kız için) kocaya varma, evlenme çağına gelmiş olan.

erliksiz, [er-lik-siz ارلكسز] *{OsT} sf.* **1.** İnsanlıksız; namert. **2.** Kısır.

erlü, [er *(erkek)* > er-lü ارلو] *{eAT} sf.* (Kadın için) erli; evli; kocalı.

erma, [Ar. ermā' ارماء] *(erma:) {OsT} sf.* (Sevgili için) çok güzel ve cilveli.

ermagan, [Far. ermağān ارمغان] *(ermağa:n) {OsT} is.* Armağan; hediye.

ermah, [Ar. remḥ > ermāḥ ارماح] *(erma:h) {OsT} is.* **1.** Darbeler; vuruşlar. **2.** Mızraklar; süngüler.

ermam, [Ar. rimme > ermām ارمام] *(erma:m) {OsT} is.* Çürük kemikler.

erman, [Far. ermān ارمان] *(erma:n) {OsT} is.* **1.** Arzu; istek. **2.** Yerinme; pişman olma. 🗗 **ermān-hār,** *{OsT} Yerinen; pişman olan.*

ermas, [Ar. remeṣ > ermāṣ ارماث] *(erma:s) {OsT} is.* Sallar.

erme, [er-mek *(ulaşmak)* > er-me] *is.* **1.** Ulaşmak eylemi. **2.** Olgunlaşmak durumu ve eylemi. **3.** *{ağız}* Köy yolu.

ermed, [Ar. ermed ارمد] *{OsT} sf.* **1.** Kül rengi; gri. **2.** (Kişi için) gözü ağrıyan.

ermeda, [Ar. ermedā ارمدا] *(ermeda:) {OsT} is.* Ateş külü.

ermegü, [er-mek > er-me-gü] *{eT} sf.* Tembel; eringen; üşengeç. boş; ihmalci. [Gabain] [EUTS] [DLT]

ermegürmek, [er-me-gür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İhmalkâr olmak; erinmek; tembelleşmek. [DLT] [Gabain] **2.** *gçl. f.* İhmal etmek. [EUTS]

ermek[1]**,** [ér-mek *(olgunlaşmak)*] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Meyve, bitki vb için) sararıp olgunlaşmak; olmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* **2.** Yetişkin duruma gelmek; yetişmek; neşvünema bulmak. *{eAT}*

ermek[2]**,** [ér-mek] *{eT} yar. f. [-ür]* **1.** Olmak; imek (cevher fiili). [ETY] [EUTS] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] [Tekin] [DLT] [Yüknekî] **2.** Var olmak; mevcut olmak; olmak. [EUTS] **3.** Vuku bulmak; meydana gelmek; bulmak. [EUTS] **4.** Bulunmak. [EUTS] **5.** Ait olmak; ilgili olmak. [EUTS] 🗗 **ermez iş,** *{eT} Cinayet.*|| **ertük teg,** *{eT} Öylelik.*|| **erür barur erikli,** *{eT} Hür ve bağımsız.* [Gabain] [Tekin]

ermek[3]**,** [ér-mek *(ulaşmak)* > er-mek ارمك / ايرمك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Kavuşmak; erişmek; ulaşmak; varmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Gabain]. **2.** (Yükseklik bakımından) yetişip elle dokunabilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{eAT}* İsabet etmek. **4.** *{eAT}*

{OsT} İleri bir dereceye varmak; yetişmek. **5.** *tasvf.* Belli bir mertebeye ulaşmak; insanüstü nitelikler kazanmak. 🗗 **Erdiğine erer, eremediğine taş atar.** *Sataşkan; kavgacı.*‖ **erer yeter,** *{ağız} Erişir; yetişir.*‖ **ermiş barmiş edgü el,** *{eT} Gelişmiş, ilerlemiş iyi devlet.*‖ **erü dutmak,** *{eAT} Erişip tutmak; erişip yakalamak.*‖ **erü erü,** *{eT} Git gide.* [Gabain]

ermek[4], [ér-mek / īr-mek] *(é:r-mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yalnızlık duymak; üzülmek. [DLT] **2.** İrkilmek. [DLT]

ermek[5], [ér-mek / īr-mek] *(é:rmek) {eT} gçl. f. [-ür]* (Duvar için) yarmak. [DLT]

ermek[6], [er-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Her işin altından kalkmak; becermek; başarmak. [DS]

ermek[7], [eğir-mek > ēr-mek] *(e:rmek) {ağız} gçl. f. [-er]* Eğirmek; bükmek. [DS]

ermek[8], [év-mek > er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İvmek; acele etmek. [DS]

ermek[9], [er-mek] *{ağız} is.* Arı kovanlarında, arıların girip çıkmasına yarayan delik. [DS]

ermekürmek, [er-me-gür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* → ermegürmek.

ermele, [Ar. ermele ارمله] *{OsT} is.* Dul kadın.

ermeli, [Toharca. tamer / rmer *(hızlı)* => erme-li] *{eT} is.* (At için) hızlı. [ETY]

Ermeni, [Lat. armena / Far. Ermeni ارمنی] *is.* **1.** Nordik ve Alpin ırkları karışımı bir topluluk. **2.** Bu soydan ve bu topluluk halkından olan kimse. **3.** Ermeni kilisesine bağlı olan kimse. **4.** *{ağız} c. is.* Dört parçanın birbirine eklenmesi ile meydana gelmiş büyük kilim. 🗗 **Ermeni gelini gibi kırıtmak,** *Ağır davranan kimselere söylenen alaylı söz.*‖ **Ermeni komitacısı,** *tar. Anadolu'da bir ermeni devleti kurmak için tedhiş faaliyetlerinde bulunan ermeni anarşistlerine verilen isim.*

Ermenice, [Ermeni-ce] *is.* Hint-Avrupa dil ailesinden Ermenilerin konuştuğu bir dil.

ermide, [Far. ermīde ارمیده] *(ermi:de) {OsT} sf.* Durmuş; sakin.

ermik, -ği [eri-mek > er(i)-mik] *{ağız} sf.* (Patates, fasulye vb. için) fazla haşlama sonucu dağılma durumuna gelmiş olan.

ermin, [Lat. armenius *(Ermenistan faresi)* > Fr. hermine] *is. zool.* **1.** Sansar cinsi, siyah kuyruklu ve bedeni beyaz, derisi kürk yapmaya elverişli bir av hayvanı; kakım; as; beyaz gelincik, *(Mustea erminea)* **2.** Bu hayvanın kış postundan yapılan kürk.

-ermiş[1], [ér-mek > er-miş] *{eT} çek. e.* Rivayet birleşik zaman ekidir; -imiş; -miş. *barur ermiş (varırmış).*

ermiş[2], [er-mek > er-miş] *is. tasvf.* Kendisini Allah sevgisine bağlamış, belli bir mertebeye ulaşmış, İlahî sırların kendisine açılmış olduğu söylenen kişi; veli; evliya.

ermişlik, -ği [er-miş-lik] *is. tasvf.* Kendisini Allah sevgisine bağlayarak belli bir mertebeye ulaşan kişinin İlahî sırlara vakıf olması hâli; velilik, evliyalık.

ermiye, [Ar. remi > ermiye ارمیه] *{OsT} is.* Dolu yağdıran kasırga bulutları.

ermud, [Far. ermūd ارمود] *(ermu:d) {OsT} is.* Armut.

ermun, [Far. ermūn ارمون] *(ermu:n) {OsT} is.* Gündelikçiye verilen peşin ücret.

erneb, [Ar. erneb ارنب] *{OsT} is. zool.* Tavşan.

ernebe, [Ar. ernebe ارنبه] *{OsT} is. anat.* Burun ucu.

ernebiye, [Ar. ernebiye ارنبیه] *{OsT} is. zool.* Tavşangiller.

ernek[1], [er-(i)n-gēk / erñek > ernek] *{eT} is.* Parmak. [DLT]

ernek[2], [eñek > ernek] *{ağız} is.* Saban demirinin geçtiği ağaç. [DS]

erneşmek[1], [er(i)n-eş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sataşmak.

erneşmek[2], [el-le-ş-mek / eş-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Oyunda eşleşmek. [DS]

erngek, [ér-mek > er-(i)n-gēk > erñek] *(erñek) is.* Parmak. [EUTS]

erngeyü, [erñek > erñe-yü ?] *(erñeyü) {eT} is.* **1.** Altı parmaklı adam. [DLT] **2.** *sf.* Çok kısa boylu; cüce. [DLT]

ernik[1], **-ği** [eri-mek > er(i)-n-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) eskimeye yüz tutmuş. **2.** (Kar için) erimeye yüz tutmuş. **3.** (Peynir için) erimeye yüz tutmuş. **4.** (Yağ için) erimiş. **5.** *is.* Eski minder yüzü. [DS]

ernik[2], **-ği** [*eT.* eñ *(yanak)* > eñ-lik > ernik] *{ağız} is.* Allık. [DS]

ernimek, [eri-mek > er(i)-n-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Elbise, kumaş vb. için) eskimeye yüz tutmak. [DS]

ernük, -ğü [er-(i)n-ük] *{ağız} is.* Erkek çocuklarda herhangi bir yiyecek ve içeceğe karşı duyulan aşırı istek; imrenme. [DS]

eroin, [Fr. héroïne] *is.* Morfinden kimyasal yolla elde edilen bağımlılık yapıcı uyuşturucu madde.

eroinci, [eroin-ci] *is.* **1.** Eroin üreten ve satan kimse. **2.** *sf.* Eroin bağımlısı; eroinman

eroincilik, -ği [eroin-ci-lik] *is.* Eroinci olma durumu.

eroinman, [Fr. héroïnoman] *sf.* Eroin kullanmayı alışkanlık hâline getirmiş olan; eroinci

eroinmanlık, -ğı [eroinman-lık] *is.* Eroinman olma durumu.

eros, [Yun. erôs *(aşk)*] *is.* **1.** Psikanalizde cinsel eğilimlerin tümü. **2.** *özl. is.* Yunan mitolojisinde sevgi tanrısının adı.

erosal, [eros-al] *sf.* Erosla ilgili; erotik.

erosçu, [eros-çu] *sf.* **1.** Erosla ilgili. **2.** Roman, hikâ-

ye, şiir, tiyatro, resim, heykel gibi sanat eserlerinde aşk konusuna ve cinsel ilişkilere geniş yer veren.

erosçuluk, -ğu [eros-çu-luk] *is.* Cinsel istek ve dürtülere aşırı düşkün olma durumu; erotizm.

erotik, -ği [Fr. érotique] *sf.* **1.** Aşkla ilgili olan; aşkı anlatan. **2.** *gnşl.* Cinsel ilişki ile ilgili; kösnül; şehevi. **3.** Edep dışı.

erotizm, [Fr. érotisme] *is.* **1.** Cinsel ilişki isteği; kösnüllük; şehvaniyet. **2.** Cinsel istek ve dürtülere aşırı düşkün olma durumu.

erozyon, [Fr. érosion] *is.* Rüzgâr, sel, buz gibi doğal etmenlerin kullanılabilir toprakları aşındırarak sürüklemesi olayı; aşınma; itikal.

erpeden[1], [erpe-den ?] *{ağız} is.* Az şey; zerre. [DS]

erpeden[2], [Yun. arpadoni] *{ağız} is.* Çul ya da çuval dokumakta kullanılan kıl sicim. [DS]

erpeleme, [erpe-le-me ?] *{ağız} is.* **1.** Elleme; dokunma. **2.** Silkeleme. [DS]

erpelmek, [érpē-l-mek] *(érpe:mek) {eT} edil. f. [-ür]* Törpülenmek; kesilmek; biçilmek. [EUTS]

erpemek, [érpē-mek] *(érpe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Kesmek; biçmek; törpülemek.

erpetmek, [érpē-mek > érpe-t-mek] *(érpetmek) {eT} gçl. f. [-ür]* Kestirmek biçtirmek; törpületmek.

erpi, [? erbi / erpi] *{ağız} is.* → erbi. [DS]

erpik[1], **-ği** [erp-i-k] *{ağız} sf.* (Kar için) erimeğe yüz tutmuş. [DS]

erpik[2], **-ği** [erp-i-k] *{ağız} sf.* **1.** İyi pişmiş. **2.** Yumuşak. **3.** (Kas için) çok gevşek ve yumuşak. **4.** (Meyve için) zamanı geçmiş. **5.** Düzgün. [DS]

erpimek, [erp-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kumaş, elbise vb. için) eskimeye, erimeye yüz tutmak. **2.** Çürümek; ezilmek. **3.** (Meyve, kas vb. için) yumuşamak. **4.** (Yara için) çoğalmak. [DS]

errac, [Ar. errāc اراج] *(erra:c) {OsT} sf.* Fesatçı; yalancı; müzevir.

erre[1], [erre] *{eT} ünl.* **1.** Eşek kaşandırmak istenildiği zaman iki üç kere söylenir. [DLT] **2.** Sidik.

erre[2], [Far. erre اره] *{OsT} is.* Testere; bıçkı. 🗗 **erre-hāne,** *{OsT} Bıçkı yeri; hızar.*|| **erre-keş,** *{OsT} Bıçkıcı.*

errek, [er *(sabah)* > er-rek اررك] *(e'rrek) {eAT} zf.* Erkenden; erkence.

ers, [Far. ers ارس] *{OsT} is.* Gözyaşı.

ersad, [Ar. rasad > ersād ارساد] *(ersa:d) {OsT} is.* Gözlemler; gözetlemeler; rasatlar.

ersah, [Ar. ersaḥ ارسح] *{OsT} is.* **1.** Kurt. **2.** *sf.* (Kişi için) uylukları etsiz; zayıf.

ersatz, [Alm. erzats] *is.* **1.** Yerine koyma. **2.** Az bulunur veya pahalı yiyeceklerin yerini tutan besin maddeleri; ikame maddesi.

-erse, [-er-se] *çek. e.* Şart birleşik zaman ekidir. *barur erse (varırsa).*

erseg, [er-se-g / er-sü-g] *{eT} sf.* (Kadın için) erkek düşkünü.

erseglenmek, [er-se-g-len-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kadın için) erkek istemek; erkeği arzu etmek.

ersek[1], **-ği** [er-se-k ارسك] *{eT} sf.* **1.** (Kadın için) ortaya düşmüş; azgın; orospu. **2.** Erkeğe düşkün. **3.** *{OsT}* Koca isteyen. [DLT] **4.** *{ağız} is.* Erkeğe düşkün kadın. [DS]

ersek[2], **-ği** [er-(i)s-ek ?] *{ağız} is.* Toprak, tahta vb.nde oluşan yarık. [DS]

erseklenmek, [er-se-k-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Kadın için) erkek istemek. [DLT]

ersel[1], [Ar. rasl] *{eT} sf.* Uysal; yumuşak başlı.

ersel[2], [er *(erkek)* > er-sel] *{ağız} sf.* (Kadın için) kocasına bağlı. [DS]

erseleme, [örse-le-me / erse-le-me] *{ağız} is.* Sert bir cismi ovuşturup yumuşatma; örseleme. [DS]

erselemek[1], [örsele-mek / ersele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ezip bozmak; sarsmak. [DS]

erselemek[2], [erse-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kovmak. **2.** Takip etmek; izlemek. [DS]

erselenmek, [ersele-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* İtilip kakılmak; örselenmek. [DS]

erselik, -ği [*eT.* > er-seg > erse-lik] *is.* **1.** *biy.* Hem erkek hem de dişilik özellikleri taşıyan; erselik; hünsa. **2.** *bot.* Çiçekliğinde hem erkek hem de dişi çiçeği bulunan bitki; er dişi.

erseliklik, -ği [erse-lik-lik] *is. biy.* Hem erkek hem de dişi olma durumu; er dişilik.

ersellik, [ersel-lik] *{eT} is.* Uyuşukluk; tembellik.

erseme, [er-se-me] *is.* Erkekle birlikte olmayı arzulama durumu; ersemek eylemi.

ersemek, [er-se-mek ارسه مك] *{OsT} {ağız} gçsz. f. [-r]* (Kadın için) erkek istemek; erkekle birlikte olmayı istemek; koca istemek.

ersen[1], [Ar. ehven / Far. āsān => ersen] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

ersen[2], [Far. ersen ارسن] *{OsT} is.* Meclis; kurultay; kongre.

ersenek, -ği [erse-mek > erse-n-ek] *{ağız} sf.* (Kadın için) erkeğe düşkün. [DS]

erser, [er-se-r] *{eT} e.* İse. [ETY]

ersi, [*eT.* er-sig > er-si ارسی] *{OsT} sf.* Erkeksi; erkek gibi.

ersig, [er-sig] *{eT} sf.* **1.** Ere benzeyen; erkek gibi. [DLT] **2.** Kahraman; yiğit. [Yüknekî]

ersimek[1], [ersi-mek / yarsı-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İğrenmek; tiksinmek. [EUTS] **2.** (Hayvan için) kösnümek. [EUTS].

ersimek[2], [er-si-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Erkek istemek; koca arzulamak.

-ersin, [-r-sın / -a-r-sın / -u-r-sın / -e-r-sin / -ü-r-sin] *{eAT} çek. e.* → -rsın.

ersin, [Yun. esktrain =>eğsiseren/eğsiran>ersin ارسن] *{OsT} is.* **1.** Kurumuş hamur ya da hamur bulaşığını kazımaya yarayan araç; eğsiseren. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS] **3.** *{ağız}* Hamur kesmekte kullanılan bıçak. [DS]

ersinmek, [er-si-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Erkekleşmek; tam erkek olmak. [DLT]

-ersiz, [-r-sız / -a-r-sız / -u-r-sız / -e-r-siz / -ü-r-siz] *{eAT} çek. e.* → -rsız.

ersiz, [er-siz] *sf.* (Kadın için) erkeği olmayan; kocasız.

ersizlik, -ği [er-siz-lik] *is.* (Kadın için) erkeği olmama durumu; kocasızlık.

erslan, [erslān] *{eT} is.* Aslan. [EUTS]

ersusa, [Ar. ersūsa ارصوصه] *(ersu:sa) {OsT} is.* Eskiden kullanılan bir kavuk; büyük sarık.

ersün, [Yun. esktrain => eğsiran > ersin ارسون] *{eAT} is.*→ ersin.

erş, [Ar. erş ارش] *{OsT} is. huk.* **1.** Sakatlanan bir uzuv için yaralayandan alınan diyet; kan parası. **2.** Satılık malın, kusuru dolayısıyla değerinden indirilen para. 🗗 **erş-i gayr-i mukadder,** *{OsT} huk. Ölüme sebep olmayan ve miktarı belli olmayan, ancak bilirkişi vasıtası ile belirlenen diyet.*|| **erş-mukadder,** *{OsT} huk. Ölüme sebep olmayarak kesilen veya muattal bırakılan uzuvlara mahsus miktarı belli diyet.*

erşah, [Ar. erşaḥ ارشح] *(erşa:h) {OsT} sf.* (Kişi için) cin fikirli.

erşed, [Ar. rüşd > reşid *(ergen)* > erşed ارشد] *{OsT} sf.* **1.** En olgun. **2.** Rüştünü ispat etmiş; ergenleşmiş. **3.** En doğru yolu tutmuş; doğru yola en yakın olan; davranışları en iyi olan. 🗗 **erşed-i evlād,** *{OsT} Çocukların en ergini.*

erşek[1]**, -ği** [öşek > erşek رشك] *{eAT} {ağız} is.* Pars ile ayı azması hayalî bir yaratık. [DS]

erşek[2]**, -ği** [Yun. arkhiepiskopos > Mac. érsek] *{OsT} is.* Başpiskopos.

erşem, [Ar. erşem ارشم] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) vücuduna iğne batırarak çivit ile resim yaptırmış; dövme yaptırmış. **2.** (Kişi için) yemeğin kokusundan iştahı açılarak karnı acıkan.

erşi, [? erşi] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

erşin, [arşın / Yun. ekstrein ?] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Saçta yufka çevirmekte kullanılan araç; eğsıran. **3.** Uzunluk ölçüsü; arşın. [DS]

erşün, [arşın / Yun. ekstrein ? ارشون] *{eAT} {ağız} is.*→ ersin. [DS]

ert, [ért] *{eT} is.* Haraç; ağır vergi. 🗗 **ért bért,** *{eT} Haraç.*

erta, [Ar. ertā ارطى] *(erta:) {OsT} is.* Tabakların deri boyamakta kullandıkları bir tür ağaç.

ertan, [er + tan] *{ağız} is.* Günün erken zamanı; gün doğma zamanı.

ertdürmek, [er-t-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirtmek; yaptırmak. [Gabain]

erte[1]**,** [ér *(tan)* > er-te / irte ايرته / ارته] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Erken; sabah; erken vakit. [Yüknekî] [Gabain] **2.** *{eAT}* Şafak sökme zamanı; sabah. 🗗 **erte ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte aydınlığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte çıkmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte doğmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte ıldızı,** *{eAT} Sabah yıldızı.*|| **erte ılduzu,** *{eAT} Sabah yıldızı.*|| **erte namazı,** *{eAT} Sabah namazı.*|| **erte yeri ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **erte yeri aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı; fecir.*|| **erte yıldızı,** *{eAT} {OsT} Sabah yıldızı.*

erte[2]**,** [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-mek > ér-t-e] *is.* **1.** *{eT}* Bilinen ve belirli bir zamanın, olayın arkasından gelen zaman; sonra. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT}* Ertesi gün; yarın. 🗗 **erte aşırı gün,** *{OsT} Öbür gün; yarından sonraki gün.*|| **erte beklemek,** *{ağız} Kutsal geceleri ibadetle geçirmek.*|| **erte ertesi,** *{OsT} 1. Öbür gün. 2. Daha öbür gün.*|| **erte gece,** *{eAT} Bütün zamanlar; sabah akşam; gece gündüz.*|| **erte gün,** *{OsT} Ertesi gün; bir sonraki gün.*

erte[3]**,** [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-e] *{ağız} is.* Herhangi bir işte ilk başarı. [DS]

ertegi, [erte-gi] *{eAT} zf.* Yarınki.

erteki, [erte-ki ايرتكى] *{eAT} zf.* Yarınki.

ertel, [Ar. ertel ارتل] *{OsT} sf.* (Kişi için) peltek konuşan.

erteleme, [erte-le-me] *is.* Ertelemek eylemi.

ertelemek[1]**,** [erte[1] > erte-le-mek ارتلمك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Geceyi arkada bırakmak; sabahlamak.

ertelemek[2]**,** [erte[2] > erte-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geciktirmek. **2.** Başka bir zamana bırakmak. **3.** *gçsz.* Fazla durmak; beklemek.

ertelenış, [erte-le-n-iş] *is.* Ertelenme durumu ve biçimi.

ertelenme, [erte-le-n-me] *is.* Ertelenmek eylemi.

ertelenmek, [erte-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Başka bir zamana bırakılmak; geciktirilmek.

erteleyin, [erte[1] > erte-le-yin] *{ağız} zf.* Şafakla beraber; şafak vakti. [DS]

erteleyiş, [erte[2] > erte-le-y-iş] *is.* Erteleme eylemi veya biçimi.

ertelik, -ği [erte[1] > erte-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

ertelü, [erte[1] > erte-li / erte-lü ارتلو] *{eAT} sf.* Sabahlı.

ertelü gecelü, *{eAT} Sabahlı akşamlı; sabah akşam.*

ertem, [er-dem > ertem] *{ağız} is.* Söz, iş ve davranış bakımından herkesin beğendiği; erdem. [DS]

erten, [erte[1] > erte-n] *zf.* **1.** Güneş doğduğunda; gün doğunca. **2.** *{ağız}* Güneşin doğma zamanı; sabahleyin. [DS]

ertene, [erte[1] > erte-n-e] *{ağız} is.* Sahur. [DS]

ertenemek, [érte-n-e-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Erken başlamak. [DLT]

erteng, [Far. erceng / erteng ارتنگ] *{OsT} is.* → erceng.

ertesi, [erte[2] > erte-s-i ارتسی / ایرتسی] *sf.* **1.** (Gün, hafta, ay ve yıl için) bir sonraki. **2.** (Belli bir olay, gün veya süre için) arkasından gelen zaman. **3.** *{eAT} is.* Ertesi gün.

ertey, [erte[2] > erte-y] *{ağız} is.* Ertesi gün; erte. [DS]

ertgürmek, [ert-gür-mek / ergürmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Geçirmek. [Gabain]

ertig, [ert-ik] *{eT} is.* Çiğnenmiş yol. [DLT]

ertigli, [ért-mek > ert-ig-li] *{eT} sf.* Ölümlü; geçici; fani. [EUTS]

ertimlig, [ert-im-lig] *{eT} sf.* Geçici, fani; ölümlü; geçici; fanilik. [EUTS] [Gabain]

ertingü, [ért-mek > ert-in-mek *(aşırı olmak)* > ertiñü] *(ertiñü) {eT} zf.* **1.** Pek çok; aşırı şekilde; çok. [Gabain] [Tekin] [ETY] **2.** Fazlasıyla; fevkalade; son derece. [EUTS] [İKPÖy.] **ertingü ulug,** *{eT} Çok büyük.* ‖ **ertingü ti,** *{eT} Pek fazla; pek uzun süre.*

ertini, [Soğd. rtny => ertini / erdeni / erdine] *{eT} is.* **1.** Bir değeri olan her madde ve her şey; cevher. [EUTS] [Gabain] **2.** Mücevher. [İKPÖy.] **3.** İri inci. [DLT] **ertini özük,** *{eT} Bedeni inci gibi kadın.* [DLT]

ertinmek, [ert-in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Vazgeçmek. [Tekin] [ETY] **2.** Pişman olmak. [ETY] **3.** Geçmek; ileri gitmek. [ETY]

ertişmek, [ert-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ir]* **1.** Geçmekte yarış etmek. [DLT] **2.** *{ağız}* Karşındaki kişiye kafa tutmak; şımarmak. **3.** *{ağız}* Çökmek. [DS] **4.** Ters hareket dolayısıyla vücut organlarından biri incinmek; burkulmak.

ertmek, [ér-mek *(ulaşmak)* > ér-t-mek / irtmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Fazla olmak; aşmak; geçmek. [İKPÖy.] **2.** Geride bırakmak; geçmek. [İKPÖy.] [ETY] [DLT] [Gabain] **3.** İşlemek; [EUTS] [Gabain] **4.** Devam ettirmek; peşini bırakmamak. [EUTS] [Gabain] **5.** Nihayete ermek. [Üç İtigsizler] **6.** *{ağız}* Bitirmek; kurtarmak; yok etmek. [DS]

erttürmek, [ert-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yaptırmak; tamamlatmak. [EUTS] **2.** Geçirtmek. [EUTS]

ertukrak, [art-uk-rak] *{eT} zf.* Fazlasıyla; fevkalade; olağanüstü. [EUTS]

ertüdin, [ért-mek > er-t-ü-din] *{eT} zf.* Tamamıyla. [Gabain]

ertük, -ğü [ert-ük ?] *{ağız} sf.* Uğursuz. [DS]

ertürmek, [ér-mek > er-t-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Yapmak; işlemek; ifa etmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Tamamlamak. [EUTS] **3.** Kabullenmek. [DLT] [EUTS] **4.** Geçirmek; aşmak. [Üç İtigsizler] [DLT] **5.** Uzaklaştırmak. [Gabain] **6.** Yaptırmak; oldurmak [Tekin] [ETY] **7.** Vazgeçmek; bağışlamak. [DLT]

erum, [Ar. erūme > erūm اروم] *(eru:m) {OsT} is. bot.* Kök saplar.

erume, [Ar. erūme اروﻣه] *(eru:me) {OsT} is. bot.* Kök sap.

erus, [Far. erūs اروس] *(eru:s) {OsT} is.* Kumaş; mal; meta.

-erü, [-aru / -erü] *{eAT} yap. e.* → -aru.

erü, [arı / erü ?] *{ağız} sf.* Hoş; güzel. [DS]

erüdutmak, [er-mek+tut-mak>er-ü+dut-mak اروﻧوﺗﻖ] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Yetişip yakalamak; erişip tutmak.

erügü, [Yun. rókha => erügü] *{ağız} is.* → öreke. [DS]

erük[1], [erük / érik] *{eT} is.* Deri sepilemede kullanılan şey. [DLT]

erük[2], [ér-ü-mek > er-ü-k] *{eT} {ağız} is.* **1.** Şeftali, kayısı, erik gibi meyvelerin genel adı. [DLT] [EUTS] **2.** Erik. [DS] **tülüg erük,** *{eT} Kayısı.* [Gabain]

erüklemek, [erük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Sepilemek. [DLT]

erüklenmek, [erük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* (Erik ağacı için) meyve vermek; eriklenmek. [DLT]

erüklük, [erük-lük] *{eT} is.* Erik bahçesi; eriklik. [DLT]

erüksemek, [erük-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Canı erik istemek. [DLT]

erümek, [erū-mek] *(erü:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Erimek. [DLT]

erürgen, [ér-mek *(erişmek)* > er-ür-mek > erür-gen ایررکن] *{eAT} sf.* Çok eriştiren.

erürmek, [*eT.* ér-mek > er-gür-mek ارمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

erüş[1], [*ar-mak *(dolaşmak)* > ar-ış / erüş] *{eT} is.* Arış; dokumada boy ipliği. [Gabain]

erüş[2], [ér-mek > er-üş] *{eT} sf.* Pek çok; sayısız; hesapsız. [EUTS] [Gabain]

erüşmek[1], [ér-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ermek; erişmek. [DLT]

erüşmek[2], [erü-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [ür]* Erimek.

erüşte, [Far. rişte رشته] *{OsT} {ağız} is.* Erişte. [DS] **erüşte çorba,** *{ağız} Kesilmiş hamur veya mercimek çorbası.* [DS]

erütmek, [erü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eritmek. [DLT]

-erüz, [-ruz / -a-r-uz / -u-r-uz / -e-r-üz / -ü-r-üz] *{eAT} çek. e.* → -ruz.

erüz, [Ar. aruzz > Far. arz => erüz / erz ارز] *{OsT} is.* Pirinç (tahıl).

erva, -a'ı [Ar. ervaʿ اروع] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) genç ve güzel. **2.** (Kişi için) son derece cesur ve yiğit.

ervah, [Ar. rūḥ > ervāḥ اروح] *(erva:h) {OsT} is.* Ruhlar. 🗗 **ervāh-ı habîse,** *{OsT} Cin ve şeytan gibi kötü ruhlar.*|| **ervāh-ı latife,** *{OsT} Melekler.*|| **ervāh-ı makāmāt,** *{OsT} Müzik makamlarının ruhu.*|| **ervāh-ı mukaddese,** *{OsT} Kutsal ruhlar.*|| **Ervahına yuf olsun.** *{OsT} Sövme sözü.*|| **ervāh-ı tayyîbe,** *{OsT} İyi ruhlar.*

ervahî, [Ar. ervāḥī اروحى] *(erva:hi:, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Ruhlar âlemine ait olanlar.

ervahiye, [Ar. ervāḥ > ervāḥiye ارواحيه] *(erva:hiye) {OsT} is. fel.* Doğadaki bütün varlıkların insanınkine benzer ruhları bulunduğunu savunan ilkel doktrin; canlıcılık; animizm.

ervak, [Ar. revḳ > ervāḳ ارواق] *(erva:k) {OsT} is.* **1.** Perdeler. **2.** Çadırlar.

Ervam, [Ar. rūm > ervām اروام] *(erva:m) {OsT} is.* **1.** Romalılar. **2.** Arabistan dışındaki memleketlerden olanlar. **3.** (Araplara göre) Osmanlılar.

ervan, [er-van] *{ağız} is.* Delikanlı. [DS]

ervane[1], [? ervane] *is.* Kadın cepkeni.

ervane[2], [Far. ervāne اروانه] *(erva:ne) {OsT} is. bot.* **1.** Bir tür yabani şebboy. **2.** Bir tür dişi deve; arvana; maya.

erveb, [Ar. erveb اروب] *{OsT} is.* Yoğurt.

erveç, -ci [ev-ir-eç > erveç] *{ağız} is.* Fırında ekmek çevirmekte kullanılan araç. [DS]

-ervem, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-erven, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

ervenan, [Ar. ervanān اروانان] *(ervana:n) {OsT} sf.* **1.** (Ses için) dik. **2.** (Gün için) sıkıntılı; ıstıraplı.

ervend, [Far. ervend اروند] *{OsT} is.* **1.** Deneme; tecrübe; sınama. **2.** Şeref ve itibar.

ervin, [Far. ervīn اروين] *(ervi:n) {OsT} is.* Deneme; sınama; tecrübe; ervend.

eryaf, [Ar. rīf > eryāf ارياف] *(erya:f) {OsT} is.* Ekini bol düzlükler; verimli yerler; mamur yerler.

eryeten, [er *(erken)* + yet-mek *(yetişmek)* > er+yeten] *{ağız} sf.* **1.** Turfanda. **2.** *is.* Bir tür incir.

erz[1], [Far. erz / erziş ارز / ارزش] *{OsT} is.* **1.** Değer; baha; kadir kıymet. **2.** *{ağız}* Saygı.

erz[2], [Ar. arz *(katran ağacı)* / erze ارزه / ارز] *{eT} is.* Dövülmüş çam kabuğu.

erz[3], [Ar. aruzz > Far. arz ارز] *{OsT} is.* → erüz.

erzah, [Ar. erzaḳ ارزاق] *{ağız} is.* Gelin almaya giden dünürcüye erkek evinden giden yemeklik vb. şeyler; erzak. [DS]

erzak, [Ar. rızḳ > erzāḳ ارزاق] *{OsT} is.* **1.** Saklanan yiyecekler; gıda yığını. **2.** Bozulmadan uzun süre saklanabilecek yiyeceklerin genel adı; yiyecek içecek; yenilecek içilecek şeyler; azıklar. 🗗 **erzak ambarı,** *Yiyecek saklanan ambar.*|| **erzak dolabı,** *Yiyecek konulan dolap.*|| **erzak-ı askeriye,** *{OsT} Askere verilen yiyecekler.*|| **erzak-ı mukaddere,** *{OsT} Allah'ın herkes için takdir ettiği rızk; yiyecek.*

erzal, -li [Ar. reẕīl > erẕāl ارذال] *(erza:l) {OsT} is.* Alçaklar; soysuzlar; reziller; yüzsüzler.

erzan[1], [? erzan] *{ağız} is.* **1.** Ceza. **2.** Suç. [DS]

erzan[2], [Far. erzi *(kıymeti olmak)* > erzān ارزان] *(erza:n) {OsT} sf.* **1.** Ucuz; bol. **2.** Uygun; yerinde; layık. **3.** Ruhsat; izin. 🗗 **erzān-ı bahā,** *{OsT} Ucuz fiyatlı.*

erzani, [Far. erzānī ارزانى] *(erza:ni:) {OsT} is.* **1.** Ucuzluk; bolluk. **2.** Uygunluk; layık görülme. 🗗 **erzanî buyurmak,** *{OsT} İhsan etmek.*|| **erzanî kılmak,** *{OsT} İhsan kılmak.*

erzaniş, [Far. erzāniş ارزانش] *(erza:niş) {OsT} is.* Hayır ve iyilikler.

erze[1], [Ar. ʿāriẓā] *{ağız} is.* Dilekçe. [DS]

erze[2], [Ar. erze ارزه] *{OsT} is. bot.* Çam ağacı.

erze[3], [Far. erze ارزه] *{OsT} is.* **1.** Samanlı sıva çamuru. **2.** Çamdan çıkarılan zift. **3.** Eski bir inanışa göre dünyanın bölündüğü yedi iklim. 🗗 **erze-ger,** *{OsT} Sıvacı.*

erzel, [Ar. rezālet > rezil > erzel ارزل] *{OsT} sf.* **1.** Daha rezil; en rezil; çok rezil. **2.** Alçak; soysuz. **3.** *{ağız}* Arsız; yüzsüz. [DS] 🗗 **erzel-i nās,** *{OsT} İnsanların en rezili, alçağı.*|| **erzel-i ömr,** *{OsT} Yaşlılığın en ileri devirleri; bunama çağı.*

erzem, [Far. zīr-i zemīn => erzem] *{ağız}* is. **1.** Bodrum. **2.** Evin altındaki taşlık yer. [DS]

erzen, [Far. erzen ارزن] *{OsT} is.* Darı. 🗗 **erzen-i zerrîn,** *{OsT} 1. Yaldızlı darı. 2. mecaz. Sarı yıldızlar.*

erzenîn, [Far. erzenīn ارزنين] *(erzeni:n) {OsT} is.* Darı ekmeği.

erzide, [Far. erzīde ارزيده] *(erzi:de) {OsT} sf.* Değeri belirlenmiş; fiyatı kesilmiş.

erziz, [Far. erzīz ارزيز] *(erzi:z) {OsT} is.* Kalay.

Es [Alm. Einstein *(Alman fizikçi)* > Fr. einstenium]

is. kim. Atom numarası 99 olup tabiatta bulunmayan, ancak Uranyum-238'in ışıması veya termonükleer tepkime sırasında oluşan Es 253, Es 254 ve Es 255 adlarında üç ayrı izotopu bulunan radyoaktif element aynştaynyumun sembolü.

es[1], [es] *{eT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Ayıp şey; avret yeri. [DLT]

es[2], [es] *{eT} is.* Yırtıcı hayvanların avı, leş; pay. [DLT]

es[3], [es] *{ağız} is.* Yarar; fayda. [DS]

es[4], [Lat. s harfinin okunuşu] *is. müz.* **1.** Notada duraklama zamanı. **2.** Bu duraklamayı gösteren işaret. 🗗 **es geçmek,** *argo. Önem vermemek; üzerinde durmamak; boş vermek.* | **es vermek,** *Konuşma sırasında sözlerine ara vermek.*

esa[1], [Ar. ʿaşā] *{ağız} is.* **1.** Baston. **2.** Yarı yanmış, ucu ateşli odun.

esa[2], [Ar. esā اسا] *(esa:) {OsT} is.* Merhem; ilaç.

es'ab, [Ar. eṣʿab اصعب] *(es-ab) {OsT} sf.* Daha güç; en zor; pek zor. 🗗 **es'ab-ı umûr,** *{OsT} İşlerin en zoru.*

es'abi[1], [Ar. eṣʿābī اثعابى] *(es-a:bi:) {OsT} is.* Çok güzel ve beyaz göz.

esabi[2], **-bi'ı** [Ar. üsbū > esābīʿ اسابع] *(esa:bi:) {OsT} is.* Haftalar.

esabi[3], **-i'ı** [Ar. ışbı > eṣābiʿ اصابع] *(esa:bi) {OsT} is.* Parmaklar. 🗗 **esābi'-sukur,** *{OsT} bot. Meryemana eli denilen bir kök.* | **esābiü'l-azarî,** *{OsT} Parmak üzüm; hatun parmağı.*|| **esābiü'l-kadem,** *{OsT} Ayak parmakları.*|| **esābi'-zîb,** *{OsT} Parmaklarını süsleyen.*|| **esābi'-zîb-i dest-i tekrîm,** *{OsT} 1. Saygı elinin parmaklarını süsleyen. 2. mecaz. Ele hürmetle alınan.*

es'ad, [Ar. saʿīd > esʿad اسعد] *(es-ad) {OsT} sf.* Çok mutlu; pek mutlu; çok hayırlı. 🗗 **es'ad-ı eyyām,** *{OsT} Günlerin en mutlusu.*

esafil, [Ar. sefîl > esāfil اسافل] *(esa:fil) {OsT} is.* **1.** En bayağı; daha çok bayağı ve aşağı olanlar. **2.** Halkın en aşağı tabakası. 🗗 **esāfil-i nās,** *{OsT} Halkın aşağı tabakası; en bayağı takımı.*|| **esāfil-i şark,** *{OsT} Paryalar.*

esah, -hhı [Ar. ṣaḥīḥ > eṣaḥḥ اصح] *{OsT} sf.* Daha doğru; pek doğru; en doğru.

esahic, [Ar. eshece > esāhīc اساهيج] *(esa:hi:c) {OsT} is.* Türlü türlü yürüyüşler.

esaka, [Ar. esāḳa اساقه] *(esa:ka) {OsT} is.* Üzengi kayışı.

esakıf, [Ar. üsḳuf > esāḳıf اساقف] *(esa:kıf) {OsT} is.* Piskoposlar; metropolitler.

esakif, [Ar. eskef > esākif اساكف] *(esa:kif) {OsT} is.* **1.** Kunduracılar. **2.** Eskiciler. **3.** Köşkerler.

esalib, [Ar. üslūb > esālīb اساليب] *(esa:li:b) {OsT} is.* Üsluplar; tarzlar; biçimler; ifade şekilleri.

esame, [Ar. ism > esmā > esāmi / esāme اسامه] *(esa:me) {OsT} is.* **1.** İsimler; adlar; namlar. **2.** *tar.* Yeniçerilerin künyelerinin kayıtlı olduğu kütük. 🗗 **esame çalmak,** *{OsT} Yeniçeri ocağından bir suçtan dolayı kovulan kişinin adının kütükten silinmesi.*|| **esameden silmek,** *Samimi arkadaşlığı ve dostluğu kesmek; sona erdirmek.*|| **esame kâğıdı,** *{OsT} tar. Yeniçerilerin künyelerinin ve maaşlarının derecelerinin yazılı olduğu kimlik belgesi.*|| **esamisi okunmamak,** *Hiç değer verilmemek; adı bile anılmamak; önem verilmemek.*

esameli, [esame-li] *{OsT} sf.* **1.** Adlı; adı yazılı. **2.** *tar.* Ulufe defterine adı geçmiş olan; deftere kayıtlı.

esami, [Ar. ism > esmā > esāmī اسامى] *(esa:mi:) {OsT} is.* → esame.

esan, [Yun. aksoni => eksen / eğsen > ēsan] *(e:san) {ağız} is.* Kağnı dingili.

esanid, [Ar. isnād > esānīd اسانيد] *(esa:ni:d) {OsT} is.* **1.** İsnatlar; dayanaklar; dayandırmalar. **2.** *isl.* Hz. Muhammed'in hadisleri, bu hadislerin söylenmesine sebep olan hadiseleri ve bunların kimler tarafından rivayet edildiğini ve söylendiğini bildirme.

esanlaşmak, [esen-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* **1.** Vedalaşmak. **2.** Helalleşmek.

esans, [Fr. essence] *is.* Bitki ve hayvanlardan sıkma, damıtma veya çözündürme yoluyla çıkarılan ya da kimyasal yollarla elde edilen uçucu ve güzel kokulu sıvıların genel adı.

es'ar[1], [Ar. sıʿr > esʿār اسعار] *(es-a:r) {OsT} is.* Satılan malların fiyatları; narhlar.

es'ar[2], [Ar. suʾr > esʾar اسأر] *(es-ar) {OsT} is.* Yiyecek, içecek artığı.

esara, [Ar. esīr > esārā اسارى] *(esa:ra:) {OsT} is.* Esirler; köleler; üsera.

esaran, [Yun. ksistrein] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

esare, [Ar. eṣāre اساره] *(esa:re) {OsT} is.* Eski zamanlardan rivayet edilerek öğrenilen bilgiler.

esaret[1], [Ar. esr > esīr > esāret اسارت] *(esa:ret) {OsT} is.* **1.** Özgürlüğünü kullanamama durumu. **2.** Boyunduruk altında bulunma; esirlik; tutsaklık; kölelik. **3.** Savaşta düşman eline düşmüş askerin durumu; bu durumda bulunan kimselerin bağlı olduğu statü. 🗗 **esāret-i vicdāniye,** *{OsT} Vicdan tutsaklığı.*

esaret[2], [Ar. eṣer > eṣāret اثارت] *(esa:ret) {OsT} is.* Nişanlar; izler; alametler.

esarir, [Ar. sırr>esrār>esārīr اسارير] *(esa:ri:r) {OsT} is.* **1.** Avuç ve alındaki çizgiler. **2.** Yüz güzelliği.

esas[1], [Ar. esās اساس] *(esa:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin özünü oluşturan temel öge; dip; kök. **2.** İşin doğrusu; gerçek biçim; doğru şekil; asıl. **3.** *sf.* Asıl, temel alınan. ◻ **esasa bağlamak,** *Bir kararın dayanaklarını, ana kurallara oturtmak; dayandırmak.*|| **esas devre,** *Temel olarak alınan değer sayısı ile ilgili sayışım bilgilerinin toplandığı dönem.*|| **esas duruş** (vaziyet), *Askerlikte hazır ol duruşu.*|| **esas fiyat,** *Fiyatlara esas alınan öge.*|| **esası olmamak,** *Doğru olmamak; yalan, gerçek dışı çıkmak.*|| **esas itibariyle,** *Aslında, temel olarak; gerçek yönüyle.*|| **esas maliyet,** *1. Ham madde ve üretici işçilik maliyeti. 2. Üretimin hacmine göre inip çıkan maliyet; doğrudan maliyet.*|| **esas mevduat,** *Herhangi bir borç veya borçlanma yoluyla oluşmayan mevduat.*|| **esas renkler,** *Sarı, mavi ve kırmızı renkler.*|| **esas sermaye,** *1. Paylara bölünmüş ortaklık sermayesi. 2. Kurucular veya ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye.*|| **esas ücret,** *Herhangi bir ikramiye, ödenek vb. ödemeler dışında verilen ücret.*

esas[2], [Ar. eṣāṯ اثاث] *(esa:s) {OsT} is.* Döşeme, minder gibi ev eşyası. ◻ **esās-ı beyt,** *{OsT} Ev eşyası.*

esasat, [Ar. esās > esāsāt اساسات] *(esa:sa:t) {OsT} is.* Esaslar; temeller; dayanaklar.

esase, [Far. esāse اساسه] *(esa:se) {OsT} is.* Göz ucu ile bakma.

esasen, [Ar. esāsen اساسًا] *(esa:'sen) {OsT} zf.* **1.** Aslında; esas olarak. **2.** En başından; daha başından. **3.** Doğrusunu söylemek gerekirse; doğrusu; gerçeği; zaten.

esasi, [Ar. esās > esāsī / esāsiyye اساسی / اساسیه] *(esa:si:) {OsT} sf.* Temele ait; esasla ilgili; asıl olanla ilgili; asal.

esasiye, [Ar. esās > esāsī / esāsiyye اساسی / اساسیه] *(esa:si:) {OsT} sf.* → esasi.

esaslandırma, [esas-la-n-dır-ma] *is.* Bir temele dayandırma; esaslandırmak eylemi.

esaslandırmak, [esas-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir temele dayandırmak; kuvvetlendirmek.

esaslanma, [esas-la-n-ma] *is.* Bir temele dayanma, kuvvetlenme; esaslanmak eylemi.

esaslanmak, [esas-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir temele dayanmak; kuvvetlenmek; dayanağı sağlamlaşmak.

esaslı, [esas-lı] *sf.* **1.** Geniş ölçüde; ayrıntılı; etkili. **2.** Güzel. **3.** Doğru. **4.** *zf.* Doğru olarak; ayrıntılı olarak.

esassız, [esas-sız] *sf.* **1.** Sağlam olmayan; dayanaktan yoksun; asılsız; güven vermeyen; köksüz. **2.** Doğru olmayan; yalan, yanlış.

esatîn, [Ar. üstüvāne > esāṭīn اصاطین] *(esa:ti:n) {OsT} is.* Bir takımın veya kurulun ileri gelenleri. ◻ **esātîn-i ulemā,** *{OsT} Bilginlerin ileri gelenleri.*

esatir, [Ar. üstüre *(hikâye)* > esātīr اصاطیر] *(esa:ti:r) {OsT} is.* **1.** İlk Çağ insanının inanışına göre olağanüstü olayları veya tanrıların hayatını konu edinen hikâye; uydurma hikâyeler; efsane; mitoloji. **2.** Olağanüstülüklerle dolu; büyüleyici. ◻ **esātirü'l-evvelîn,** *{OsT} İlk zamanlara ilişkin masallar.*

esatîz, [Far. üstād > Ar. esātīz / esātīze اساتیذ / اساتیذه] *(esa:ti:z) {OsT} is.* Üstatlar; ustalar. ◻ **esātîze-i elhān,** *{OsT} Musiki üstatları.*|| **esātîze-i musîkî,** *{OsT} Müzik ustaları.*

esavid, [Ar. sevād > esāvid اساود] *(esa:vid) {OsT} is.* Siyahlıklar; karalıklar.

esavir, [Ar. sivār > esvire > esāvir / esāvire اساور / اساوره] *(esa:vir) {OsT} is.* Kadın bilezikleri. ◻ **esāvire-i murassaa,** *{OsT} Pırlantalı, mücevherli bilezikler.*|| **esāvir-i nisvān,** *{OsT} Kadın bilezikleri.*

esb, [Far. esb] *{OsT} is.* At; beygir. ◻ **esb-efgen,** *{OsT} 1. At deviren. 2. Yalnız başına düşmana saldıran ve düşmanı atı ile birlikte öldüren.*|| **esb-engîz,** *{OsT} Mahmuz.*|| **esb-gül,** *{OsT} Biçimi at kulağına benzeyen bir bitki tohumu.*|| **esb-i sabâ-reftār,** *{OsT} Yel gibi seğirten at.*|| **esb-i tāzî,** *{OsT} Arap atı.*|| **esb-rān,** *{OsT} At süren; at koşturan.*|| **esb-rîz,** *1. At koşusu. 2. Savaş meydanı.*|| **esb-süvār,** *{OsT} Ata binmiş.*|| **esb-tāz,** *{OsT} 1. At koşturucu. 2. At koşturacak meydan. 3. Her şemsî ayın on sekizinci günü.*

esbab, [Ar. sebeb > esbāb اسباب] *(esba:b) {OsT} is.* → esbap[1]. ◻ **esbāb-ı cefā,** *{OsT} Cefa sebepleri.*|| **esbāb-ı feshiye,** *{OsT} Bir ilamın yeniden başlama suretiyle çürütülmesini gerektiren sebepler.*|| **esbāb-ı hakîkiye,** *{OsT} Gerçek sebepler.*|| **esbāb-ı matlub,** *{OsT} İflas hâlinde bulunan kişinin alacaklılarının yasal topluluğu.*|| **esbāb-ı mücibe,** *{OsT} Gerekçe.*|| **esbāb-ı muhaffife,** *{OsT} İşlenen cürmü hafifletici sebepler.*|| **esbāb-ı mücbîre,** *{OsT} Zorlayıcı sebepler; icbar eden sebepler.*|| **esbāb-ı müşeddide,** *{OsT} Artırıcı sebepler.*|| **esbāb-ı nakziye,** *{OsT} Bir ilamın temyiz suretiyle çürütülmesini gerektiren sebepler.*|| **esbāb-ı sahîha,** *{OsT} Doğru ve gerçek sebepler.*|| **esbāb ü efāil-i azîme,** *{OsT} Büyük işler ve sebepler.*

esbak, [Ar. sābıḳ > esbāḳ اسباق] *{OsT} sf.* **1.** Öncekinden daha önceki; geçmişten önceki; daha önceki. **2.** Çok daha önceleri olan.

esban[1], [Ar. esbān اسبان] *(esba:n) {OsT} is.* **1.** Kadınların başlarını örtmekte kullandıkları ince ve güzel örtü. **2.** Kadınların yüzlerini kapadıkları tül; peçe.

esban[2], [Far. esb > esbān اسبان] *(esba:n) {OsT} is.* Atlar; beygirler.

esbap[1], **-bı** [Ar. sebep > esbāb اسباب] *(esba:p) {OsT} is.* **1.** Sebepler. **2.** Araçlar; vasıtalar.

esbap[2], **-bı** [Ar. esvāb] *{OsT} is.* Elbise.

esbat, [Ar. sıbt > esbāt اسبات] *(esba:t) {OsT} is.* **1.** Oğullar; evlatlar ve torunlar. **2.** Kıvırcık olmayan düz ve uzun saçlar.

esbel, [Ar. esbel اسبل] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun bıyıklı.

esberi, [Far. ? / T. aşbörü ? / aşbörek / aşpörü?] *{eT} is.* Külde pişirdikten sonra, doğranıp üzerine şeker dökülerek yenilen bir börek. [DLT]

esbil, [Far. esbīl اسبيل] *(esbi:l) {OsT} is.* At hırsızı.

esbit, -di [Yun. apsida] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin çember kısmını meydana getiren ağaç parçalardan her biri. [DS]

esca, -a'ı [Ar. sec^{c} > escā^{c} اسجاع] *(esca:) {OsT} is. ed.* Düzyazı kafiyesi.

escal, [Ar. secel > escāl اسجال] *(esca:l) {OsT} is.* İçi su dolu kovalar.

esdaf, [Ar. ṣedef > eṣdāf / aṣdāf اصداف] *(esda:f) {OsT} is.* **1.** Sedefler. **2.** Midye ve istiridye gibi inci elde edilen deniz hayvanlarının kabukları.

esdak, [Ar. eṣdaḳ اصدق] *{OsT} sf.* **1.** Daha doğru; en doğru; pek doğru; çok doğru. **2.** Daha sadık; daha candan.

esde, [es+dēē] *(e'sde:) {ağız} ünl.* Halk oyunlarında oynayanları coşturmak için atılan nara. [DS]

ese, [*eT.* egsüg > eğsi > ēse] *(e:se) {ağız} is.* **1.** Eğsi. **2.** Fırın temizliğinde kullanılan ucu bezli uzun sopa.

esed, [Ar. esed اسد] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *öz. is. gök b.* Güneş'in, 23 temmuzda girmiş bulunduğu gök yuvarın kuzey yarımküresinde yer alan çok parlak yıldızlardan ibaret beşinci burç; aslan burcu. ◻ **esed'ullāh,** *{OsT} Allah'ın aslanı; Hz. Ali.*|| **esed'ullāhi'l-gālib,** *{OsT} Allah'ın galip aslanı.*

esedi, [Ar. esed > esedī اسدى] *(esedi:) {OsT} is.* **1.** Üzerinde aslan resmi bulunan Felemenk parası. **2.** Selçukluların Konya'da bastırdıkları gümüş para; aslanlı. ◻ **esedi kuruş,** *{OsT} Bir zamanlar Osmanlı topraklarında da geçerli bulunan üzerinde bir aslan resmi bulunan büyük bir Hollanda sikkesi.*

esediye, [Ar. esed > esediyye اسديه] *is.* **1.** *zool.* Aslangiller. **2.** *bot.* Su kamışıgiller.

esef, [Ar. esef اسف] *{OsT} is.* Acınma; üzüntü; yerinme; hüzün; gam; keder. ◻ **esef etmek,** *Üzülmek; acınmak; teessüf etmek.* || **esef-h^{v}ān,** *{OsT} Esef eden; üzülen; yazıklanan.*|| **esef-nāk,** *{OsT} Acıklı; üzüntü verici.*

esefâ, [Ar. esefā اسفا] *(ese'fa:) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

esefle, [esef-le] *zf.* Üzülerek; üzüntü ile.

eseflenme, [esef-le-n-me] *is.* Üzülme, yazıklanma; eseflenmek eylemi.

eseflenmek, [esef-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Üzülmek; yazıklanmak.

eseğen, [es-mek > es-eğen اسه كن] *{eAT} sf.* Çok esen.

esek, -ği [eñek ?] *{ağız} is.* Sabanın bütün parçalarının bağlandığı ana parça; enek. [DS]

esele, [Ar. esele / esl اسل / اسله] *{OsT} is. bot* → esl.

eselek, -ği [es-ele-k] *sf.* Dengesi bozuk; eğreti; dengesiz. *{ağız} (aynı)* [DS]

eselemek[1], [es-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Def etmek; kovmak; göndermek. [DS] ◻ **eselemek beselemek,** *Ne yapıp edip birini kandırmak; gönlünü etmek; dediğini yaptırmak; ağzından girip burnundan çıkmak.*

eselemek[2], [es-ele-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özlemek. [DS]

eseli[1], [ese-li] *{ağız} is.* Al bez üzerine kılaptanla işlenmiş kenarları saçaklı bir tür başörtüsü. [DS]

eseli[2], [ese-li] *{ağız} is.* Yarı kavrulmuş, yarı kavrulmamış kahve. [DS]

eselmek, [*eT.* es-mek *(germek)* > es-il-mek *(uzamak)* > es-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** Esnemek; yaylanmak. **2.** Boylanmak; serpilmek; büyümek; irileşmek. *{eAT} (aynı)* [DS]

eseltmek, [esel-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Esnetmek; yaylandırmak. [DS]

esem, [esen / es-em ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sağlığı yerinde; sağlıklı; sağlam. [DS]

eseme[1], [es-mek *(germek)* > es-e-me ?] *{ağız} is.* Mantık. [DS]

eseme[2], [Ar. esāmi] *{ağız} is.* Kimlik; künye. [DS]

esemeli, [es-mek > es-e-me-li] *{ağız} sf.* Deli. [DS]

esen[1], [Far. āsān *(kolay)* > *eT.* esen اسن] *sf.* **1.** Hiçbir sağlık derdi olmayan; sağlıklı; sıhhatli; sağ salim; sıhhatli; afiyette; iyi. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [İKPÖy.] [DLT] [EUTS] **2.** Hiçbir sıkıntısı, huzursuzluğu olmayan; rahat; mesut. *{eAT} (aynı)* **3.** *zf.* Sağlıklı ve huzurlu olarak. **4.** *{eT} is.* Sulh; barış. [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] ◻ **esen kal,** *{eAT} Hoşça kal.*|| **esen uğuz,** *{eAT} Sağ salim.*

esen[2], [es *(geçiş; rüzgâr)* > es-mek > es-en اسن] *{OsT} {ağız} sf.* Rüzgâr; esinti; yel. [DS] ◻ **esen pesen,** *{ağız} Darmadağınık; karmakarışık.* [DS]

esen[3], [esen] *{ağız} is.* Veda. [DS]

esen[4], [*eT.* es *(yabani hayvan yiyeceği)* > es-en] *{ağız} sf.* **1.** Parasız verilen; beleş. **2.** Armağan; bağış. [DS]

esen[5], **-nni** [Ar. esenn اسن] *{OsT} sf.* Daha yaşlı; pek yaşlı; en yaşlı. ◻ **esenn-i şüyūh,** *{OsT} Yaşlıların en yaşlısı.*

esengimek, [*eT.* esengü > eseñ-i-mek] *(eseñimek) {ağız} gçsz. f. [-r]* Şiddeti azalmak; yavaşlamak. [DS]

esengü, [esen-gü] *{eT} is.* **1.** Sağlık; sağlamlık; sıhhat. [EUTS] **2.** Kâmilen; bütünlük. [Gabain] [EUTS] ◻ **esengü bitig,** *{eT} Sağlık mektubu; sağlık belgesi; sağlık senedi.* [EUTS]

esengülemek, [esen-gü-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Birinin hatırını, hâlini sormak; durumundan haberdar olmak. [EUTS] [Gabain] **2.** Sağlık dilemek. [EUTS] [Gabain]

esengülük, [esen-gü-lük] *{eT} is.* Esenlik; sağlık; selametlik; rahatlık. [EUTS]

esenleme, [esen-le-me] *is.* Sağlık ve mutluluk dileme; esenlemek eylemi.

esenlemek, [esen-le-mek اسنله مك / اسنلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağlık ve mutluluk dilemek; iyi dileklerle selamlamak; esenlik dilemek. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Selamlamak. [DLT] **3.** *{eAT} {OsT}* Veda etmek; vedalaşmak. **4.** *{ağız}* İyi dilek ve dualarla yolcu etmek. [DS] **5.** *{ağız}* Hatırını hoş, gönlünü şen etmek. [DS] **6.** *gçsz. f. {ağız}* Ferahlamak; rahatlamak. [DS]

esenleşme, [esen-le-ş-me] *is.* Sağlık ve mutluluk dileğiyle selamlaşma; esenleşmek eylemi.

esenleşmek, [esen-le-ş-mek اسنلشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eAT} {OsT}* Birbirine sağlık ve mutluluk dileyerek selamlaşmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Vedalaşmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Helalleşmek. **4.** *{ağız}* Karşılıklı dertleşip, konuşmak. [DS]

esenlik, -ği [*eT.* esengü-lük > esen-lik اسنلك] *is.* **1.** Sağlık ve mutluluk içinde bulunma durumu; sağlık; mutluluk, sıhhat; afiyet; selamet. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Dua; selam.

esenmek, [esel-mek / esen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eselmek. [DS]

esenneşmek, [esen-le-ş-mek > esenneş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* → esenleşmek. [DS]

eser[1], [es-mek > es-er] *{ağız} is.* **1.** Sert esen rüzgâr. **2.** Soğuk. [DS]

eser[2], [Ar. eşer اثر] *{OsT} is.* **1.** Kendisi ortada görünmemekle birlikte varlığını veya bir şey yaptığını belli eden iz, işaret, belirti; im. **2.** Yapılmış, ortaya konulmuş şey; meydana getirilmiş; ürün. **3.** Özel yetenek harcanarak oluşturulan, yapılan, yazılan müzik, yazı, resim, mimari yapı ve heykel vb. şeyler. **4.** Bir çalışmanın, emeğin, gayretin sonucu; telif. **5.** Dışa vurması sonucu anlaşılan, insanın manevi yönüne ait bir özelliğin varlığı. **6.** Hadîs-i şerif. **7.** Tarih kitabı; vekayi. **8.** Bir bestecinin sıralı ve numaralı her bestesi; opus; op. **9.** Etki; tesir. **10.** Basılmış kitap. ◻ **eser element,** *kim. Çözündüğünde derişimi yüzde bir düzeylerinde olan element; iz element.*|| **eser etmek,** *1. Etkisi olmak; tesir etmek. 2. İz bırakmak 3. Dokunmak; kötü etkide bulunmak.*|| **eser-i bedi,** *{OsT} Güzel eser.*|| **eser-i cedit,** *{OsT} Yeni eser.*|| **eser-i cedit kâğıdı,** *{OsT} Büyük boy yazı kâğıdı.*|| **eser-i hayat,** *{OsT} Yaşama belirtisi.*|| **eser-i hayr,** *{OsT} Hayırlı iş.*|| **eser-i hayret,** *{OsT} Şaşkınlık belirtisi.*|| **eser-i icad,** *{OsT} Buluş ürünü.*|| **eser-i mesâî,** *{OsT} Çalışma ürünü; çalışılarak meydana getirilmiş eser.*|| **eser-i san'at,** *{OsT} Sanat eseri.*|| **eser-i telaş,** *{OsT} Telaş belirtisi.*|| **eser kalmamak,** *Hiçbir iz kalmamak; bir belirti olmamak; yok olmak.*

eser[3], [Ar. eser اسر] *is. zool.* Serçe.

eser[4], [? enser] *(e:ser) {ağız} is.* → enser. [DS] ◻ **eser mıhı,** *{ağız} Enser.* [DS]

eser[5], [es-mek > es-er] *{ağız} is.* **1.** Sara hastalığı. **2.** Delilik. [DS]

esere, [Ar. eşere / eşerî اثره / اثرى] *{OsT} is.* **1.** Anlatılan ilm-i kelamın sonucu. **2.** *sf.* (Kişi için) en güzel şeyi kendisine ayıran.

eserek, [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük > eserik > eserek] *{ağız} sf.* → eserik. [DS]

eseren, [Yun. ksistrein] *{ağız} is.* → eğsiran. [DS]

eserge, [eser-ge] *{ağız} is.* Sara hastalığı. [DS]

eseri[1], [? engser] *e:seri) {ağız} is.* → enser. [DS]

eseri[2], [? eseri] *{ağız} is.* Açık kavrulmuş kahve. [DS]

eserik, -ği [*eT.* esrü-k] *{ağız} sf.* Sarhoş. [DS]

eserlemek, [eser-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → esermek. [DS] ◻ **eserlemek beserlemek,** → esermek besermek. [DS]

eserli[1], [es-mek *(gelip geçmek)* > es-er-li] *{ağız} sf.* **1.** Deli; delişmen. **2.** Sara hastalıklı. **3.** Sarhoş. [DS]

eserli[2], [eser-mek > eser-li ?] *{ağız} sf.* Havalı; gösterişli. [DS]

eserme, [ese-r-me] *is.* Bakma, besleme, büyütme; esermek eylemi.

esermek, [ese-r-mek] *{ağız} gçsz f. [-ir]* **1.** Beslenmek; yetişmek; gürbüzleşmek. **2.** Sarhoş olmak. [DS] ◻ **esermek besermek** *Emek vererek ortaya çıkarmak; büyütüp yetiştirmek*

esertmek, [eser-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → esermek. [DS] ◻ **esertmek, besertmek,** → esermek besermek.

eserik, -ği [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük > eserik] *sf. {ağız}* **1.** Sarhoş. **2.** Saralı; cinli; perili. **3.** Delişmen. **4.** *is.* Herhangi bir hastalıktan kalan iz. ◻ **eseriği cinli,** *Hırçın; osuruğu cinli.*

eserük, [*eT.* esrük *(sarhoş)* > eserük] *{ağız} sf.* → eserik. [DS]

esetlemek, [ese-t-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk ya da hastaya) özenerek bakmak. [DS]

esevi, [*eT.* egsüg > esevi] *{ağız} is.* Ucu yanmış odun; ucu ateşli odun; eğsi. [DS]

esfa, [Ar. eşfâ اصفا] *(esfa:) {OsT} sf.* En saf; en temiz.

esfar[1], [Ar. sefer > esfār اسفار] *(esfa:r) {OsT} is.* **1.** Seferler; yolculuklar. **2.** Düşmana karşı yapılan savaşlar. **esfār-ı bahriye,** *{OsT} Deniz yolculukları.* || **esfār-ı baîde,** *{OsT} Çok uzak ülkelere yapılan yolculuklar.* || **esfār-ı bihār,** *{OsT} Deniz seferleri.* || **esfār-ı hasîre,** *{OsT} İç denizlerde yapılan seferler.*

esfar[2], [Ar. sifr > esfār اسفار] *(esfa:r) {OsT} is.* Büyük kitaplar; kitap ciltleri.

esfat, [Ar. sefet > esfāt اسفات] *(esfa:t) {OsT} is.* Sepetler.

esfel, [Ar. sāfil > esfel اسفل] *{OsT} sf.* **1.** Daha çok alçak; en alçak; en sefil. **2.** (Yer için) en aşağı; en alt. **3.** En alt taraf. **4.** *is.* Kıç; makat. **esfel-i nās,** *{OsT} İnsanların en alçağı; en karaktersizi.* || **esfel-i sāfilîn,** *{OsT}* → esfelü's-sāfilîn. || **esfelü's-sāfilîn,** *{OsT} Cehennemin en alt tabakası.*

esfeliyet, [Ar. esfeliyyet اسفليت] *{OsT} is.* Alçaklık; aşağılık.

esger, [Ar. ʿasker] *{ağız} is.* Asker. [DS]

esgetşülmek, [esgetşü-l-mek ?] *{ağız} edil. f. [-ür]* Hatırlanmak. [DS]

esgi[1], [*eT.* egsüg > eğsü > eğsi > esgi] *{eAT} {ağız} is.* Ucu yanmış odun parçası. [DS]

esgi[2], [eski > esgi] *{ağız} is.* Yıkanmak üzere çıkarılmış çamaşır; çamaşır. [DS]

esgi[3], [eski > esgi] *{ağız} is.* Kene. [DS]

esgin, [es-mek > es-gin] *{ağız} is.* **1.** Sert esen rüzgâr. **2.** Tipi. [DS]

esgü, [es-mek *(esmek)* > es-gü] *{eT} sf.* **1.** Süpürge. [DLT] **2.** Harman savurma aracı.

esgün, [es-mek > es-gün] *{ağız} is.* Sert esen rüzgâr. [DS]

esgürük, [esür-mek *(içmek, sarhoş olmak)* > es(ü)r-ük] *{eT} sf.* Sarhoş. [DLT]

esha[1], **-ai** [Ar. eshāʾ اسهاء] *(esha:) {OsT} sf.* Rengârenk; türlü türlü.

esha[2], **-ai** [Ar. saḫī > eṣḫā اسخى] *(esha:) {OsT} sf.* (Kişi için) daha cömert; en cömert; pek cömert; eli çok açık.

eshab, [Ar. ṣāḥib > eṣḥāb اصحاب] *(esha:b) {OsT} is.* **1.** İyeler; sahip olanlar; malik olanlar; tasarrufu elinde tutanlar. **2.** *tar.* Peygamberimizi görmek ve sohbetine katılmak şerefine ulaşmış olan kimseler. **eshāb-ı abā,** *{OsT} Peygamberimizin kendisiyle birlikte kızı Fatma, damadı Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den oluşan ailesi.* || **eshāb-ı akar,** *{OsT} Gelir sahipleri.* || **eshāb-ı āmāl,** *{OsT} Aç gözlü, hırslı kimseler.* || **eshāb-ı a'râf,** *{OsT} Cennetle Cehennem arasında kalarak her ikisine de giremeyen ruhlar.* || **eshāb-ı Bedr,** *{OsT} Bedir savaşına katılan Müslümanlar.* || **eshāb-ı cāh,** *{OsT} Rütbe sahipleri; mevki ve makam sahipleri; rütbesi yüksek olanlar.* || **eshāb-ı Cahîm,** *{OsT} Cehennemlikler.* || **eshāb-ı Cennet,** *{OsT} Cennete gidecek olanlar; iyi ve hayırlı kişiler.* || **eshāb-ı devlet,** *{OsT} 1. Servet sahipleri. 2. Devletin ileri gelenleri.* || **eshāb-ı dirāyet,** *{OsT} Becerikli ve yetenekli kimseler.* || **eshāb-ı emlāk,** *{OsT} Mal sahipleri.* || **eshāb-ı güzîn,** *{OsT} Seçkin ve meşhur sahabeler.* || **eshāb-ı hayr,** *{OsT} Hayır sahipleri.* || **eshāb-ı idāre,** *{OsT} Yöneticiler.* || **eshāb-ı itibār,** *{OsT} Saygı gören kişiler.* || **eshāb-ı kalem,** *{OsT} Memurlar.* || **eshāb-ı kehf,** *{OsT} Kur'an'da bahsi geçen, zamanlarının zalim yönetiminden kaçarak saklandıkları bir mağarada uzun yıllar kalan ve uyandıkları zaman köpeklerinin kemiklerinden başka bir şeyin kalmadığını gören muhterem kişiler; Yedi Uyurlar.* || **eshāb-ı kirām,** *{OsT} Peygamberimiz Hz. Muhammed'in yakınları.* || **eshāb-ı kubūr,** *{OsT} Kabir ehli olanlar; ölüler.* || **eshāb-ı mesālih,** *{OsT} Devlet dairesinde işi olanlar.* || **eshāb-ı menāsıb,** *{OsT} Yüksek rütbeli yöneticiler.* || **eshāb-ı mütalaa,** *{OsT} Okuyucular.* || **eshāb-ı nār,** *{OsT} Cehennemlikler.* || **eshāb-ı nāmus,** *{OsT} Namuslu kişiler.* || **eshāb-ı rivāyet,** *{OsT} Hikâye ve menkıbe anlatanlar.* || **eshāb-ı salîb,** *{OsT} Haçlı askerleri.* || **eshāb-ı sebt,** *{OsT} Cumartesi sahipleri; cumartesiyi kutsal sayanlar; Yahudiler.* || **eshāb-ı servet,** *{OsT} Zenginler.* || **eshāb-ı suffa,** *{OsT} Sofa ehli; Mescid-i Nebevi'nin yanında bulunan ve suffa (seki) denilen yerde ikamet ederek Peygamberimizin her türlü sohbet ve nasihatlerini dinleyen ve Kur'an tahsil eden, başka hiç bir dünyevi işle uğraşmayan, geçimleri yalnızca Resulullah tarafından karşılanan sahabe.* || **eshāb-ı süyūf,** *{OsT} Kılıç sahipleri; askerler.* || **eshāb-ı tahrîc,** *{OsT} İçtihat yapabilecek nitelikte olmayıp da belli bir mezhebe bağlı olarak mevcut olguları çözüme kavuşturabilen kimse; tahriç sahibi.* || **eshāb-ı tedbîr,** *{OsT} İdareciler; tedbir alan kişiler.* || **eshāb-ı temyiz,** *{OsT} Tahriç ve tercih gücü taşımadığı hâlde mezhepte güçlü görüş ile zayıf görüşleri ayırabilen kimse.* || **eshāb-ı tercih,** *{OsT} Mezhepte mevcut söz ve rivayetlerden birini diğerine tercih gücünde bulunan kimseler.* || **eshāb-ı tevārih,** *{OsT} Tarih yazanlar; tarihçiler.* || **eshāb-ı tımār,** *{OsT} Tımar ve zeamet sahipleri.* || **eshāb-ı yemîn,** *{OsT} İnanılır, güvenilir; Allah'a itaatleri ve amelleri iyi olup amel defterleri sağ taraftan verilecek insanlar; sağcılar.* || **eshāb-ı zeāmet,** *{OsT} Büyük tımar sahipleri.* || **eshābü'r-rakîm,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 18. suresinin 9. ayetinde bahsedilen, isim ve nesepleri yazılı kişiler.* || **eshābü'r-rey,** *{OsT} Bir emre veya bir maddeye bağlanmaksızın kendi görüş ve düşünüşüne göre karar verenler.*

esham, [Ar. sehm > eshām اسهام] *(esha:m) {OsT} is.* **1.** Oklar. **2.** Paylar; hisseler; nasipler. **3.** Borç alı-

nan bir paranın belirli bir zamanda ödeneceğini gösteren senetler. 🗗 **eshām-ı umūmiye,** *{OsT} Tanzimat döneminde devletin, halka borç karşılığında verdiği senetler.*|| **eshām ve tahvilāt,** *{OsT} Senetler ve tahviller.*

eshar, [Ar. seḥer > esḥār اسحار] *(esha:r) {OsT} is.* Sabah vakitleri; seherler. 🗗 **eshār-ı bahār,** *{OsT} Bahar sabahları.*

eshed, [Ar. eshed اسهد] *{OsT} sf.* (Kişi için) becerikli; açıkgöz.

eshel, [Ar. sehl > eshel اسهل] *{OsT} sf.* Daha kolay; pek kolay; en kolay. 🗗 **eshel-i karîk,** *En kestirme ve en çıkar yol.*|| **eshel-i umūr,** *İşlerin en kolayı.*

eshıya, -ai [Ar. saḥī > esḥıyā' اسخياء] *(eshıya:) {OsT} is.* Cömertler; eli açık olanlar.

eshiye, [Ar. siḥā > esḥiye اسحيه] *(h, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnce deriler. **2.** Beyin zarları.

-esi, [-a-sıġ > -ası / -esi / -y-ası / -y-esi] *{eAT} çek. e.* → -ası.

esi[1], [*eT.* egsüg > egsi > ēsi] *(e:si) {ağız} is.* Ucu yanmış odun; ucu ateşli odun. [DS]

esi[2], [es-mek > esi] *{ağız} is.* Rüzgâr; esinti. [DS]

esi[3], [? esi] *{ağız} is.* Dört yaşını bitiren hayvan. [DS]

esiç, [esi-ç] *{eT} is.* Tencere; kazan. [EUTS] [Gabain]

esif, [Ar. esīf اسيف] *(esi:f) {OsT} sf.* Esefli; kederli; gamlı.

esihha, -ai [Ar. ṣaḥīḥ > eṣiḥḥā' اصحاء] *(esihha:) {OsT} is.* Vücudu sıhhatte bulunanlar; özürsüz olanlar.

esik[1]**, -ği** [és-mek > és-ik ايسك] *{ağız} is.* **1.** Çukur yer. **2.** *{OsT}* İnce uzun yol biçimindeki sel yarıntısı. **3.** *{OsT}* Kurumuş dere yatağı. **4.** Tepelerin düz kısmı. **5.** Hafif sırt; yamaç. **6.** Uçurum. **7.** Suyu kesilmiş dere. **8.** Dağ ve tepelerde suların ayrı ayrı yamaçlara ayrılıp aktığı bölge; aklan. **9.** Rüzgâr almayan kuytu yer. **10.** Hafif rüzgâr alan ve rüzgârın yaladığı yüksek arazi parçaları. [DS] 🗗 **esik basmak,** *{ağız} Tökezlemek.* [DS]|| **esik kesik,** *{ağız} İnişli çıkışlı arazi.* [DS]

esik[2]**, -ği** [eksi-k > ēsik] *(e:sik) {ağız} sf.* **1.** Eksik. **2.** *is.* Günü dolmadan doğan çocuk. **3.** Kadın; eksik etek. [DS]

esiklemek[1], [esik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-li)-yor]* Tökezlemek; ayağı kaymak; ayağı sürçmek; sendelemek. [DS]

esiklemek[2], [eksik-le-mek > ēsik-le-mek] *(e:siklemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kişinin eksiğini, ayıbını bulmak. [DS]

esikli, [eksik-li > ēsik-li] *(e:sikli) {ağız} is.* Kadın. [DS]

esil[1], [Ar. esīl اسيل] *(esi:l) {OsT} sf.* **1.** (Yüz için) uzun, dolgun ve parlak. **2.** *is.* Doğru şey.

esil[2], [Ar. eṣīl اثيل] *(esi:l) {OsT} sf.* (Kişi için) şerefli ve otoriter.

es'ile, [Ar. su'āl > es'ile اسئله] *(es-ile) {OsT} is.* Sorulan şeyler; sorular; sualler.

esilgi, [el+sil-gi] *(e:silgi) {ağız} is.* Mendil. [DS]

esilmek[1], [es-mek *(germek, uzatmak)* > es-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Uzamak. **2.** Uzatılmak. [DLT]

esilmek[2], [egsü-mek *(azalmak)* > é-si-l-mek اسلمك] *(e:silmek) {eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. *{ağız} (aynı)* [DLT] [Yüknekî] [DS]

esilmek[3], [ese-l-mek > esil-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçini dökmek; iç sıkıntısından kurtulmak. [DS]

esiltmek, [eksi-l-t-mek > ēsil-t-mek] *(e:siltmek) {ağız} gçl. f [-ir]* Azaltmak; eksiltmek. [DS]

esim[1], [es-mek > es-im] *is.* Rüzgârın esmesi.

esim[2], [Ar. eṣm *(günah)* > eṣīm اثيم] *(esi:m {OsT}) sf.* (Kişi için) günah işlemiş; suçlu; günahkâr.

-esin, [-a-sın / -e-sin / -y-a-sın / -y-e-sin] *{eAT} çek e.* → - asın.

esin, [es-mek > es-in] *is.* **1.** İçe doğma. **2.** Bir çağrışım veya sezgi yoluyla eser meydana getirmek üzere akla gelen sanatsal duygu, düşünce; ilham, *(1935).* **3.** Bir sanatçının edindiği izlenimlerden etkilenerek kafasında birdenbire beliren son derece ilginç kişisel görüş. **4.** Sabah rüzgârı; hafif esen rüzgâr; meltem; esinti. *{ağız} (aynı)* [DS] **5.** *{eT}* Yel; rüzgâr. [DLT] [EUTS] 🗗 **esine tüşürmek,** *{ağız} Anmak; hatırlamak.* [DS]

esindirme, [esin-dir-me] *is.* Esin verme; esindirmek eylemi.

esindirmek [esin-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* İlham etmek; esin uyandırmak.

esine, [Ar. esīne اسينه] *(esi:ne) {OsT} is.* **1.** Kirişin bir katı. **2.** Yalın kat tasma.

esinleme, [esin-le-me] *is.* İlham verme; esinlemek eylemi.

esinlemek, [esin-le-mek] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* İlham vermek.

esinlenme, [esin-le-n-me] *is.* İlham alma; esinlenmek eylemi.

esinlenmek, [esin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İlham almak.

esinmek, [es-mek *(germek, uzatmak)* > es-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyi çekmek, germek, uzatmak. [DLT] 🗗 **esine durmak,** *{ağız} Biraz beklemek.* [DS]

esinne, [Ar. sinān > esinne اسنه] *{OsT} is.* **1.** Kılıçlar. **2.** Süngüler. **3.** Bileği taşları.

esinti[1], [es-inti] *is.* Hafif esen rüzgâr.

esinti[2], [Yun. sanidi => esinti ?] *{ağız} is.* İçinde hamur yoğrulan küçük tekne. [DS]

esinti[3], [es-mek > es-inti] *{ağız} is.* Söylenti. [DS]

esintili, [esinti-li] *sf.* **1.** Hafif rüzgârlı; rüzgârlı; esintisi olan. **2.** *mecaz.* Geçici bir hevesle kendine göre davranan.

esintisiz, [esinti-siz] *sf.* Hiç rüzgâr esmeyen; esintisi olmayan.

esir[1], [Ar. esâret > esîr اسير] *(esi:r) {OsT} is.* **1.** Savaşta düşman eline düşen kişi; tutsak. **2.** Eskiden bir zenginin malı olarak para ile alınıp satılan, efendisinin emrinde olan, hürriyetten yoksun kadın veya erkek; köle; kul. **3.** *mecaz.* Bir düşünceye veya bir kimseye körü körüne bağlı olup kendi iradesini kullanamayan kişi. **4.** *sf.* Başkasının buyruğu altında yaşayan. 🗗 **esir almaca,** *folk. İki grup çocuk arasında birbirini yakalayarak kendi tarafında tutma biçiminde oynanan bir çocuk oyunu.* || **esir almak,** *Savaşta düşman askerini canlı olarak ele geçirmek; tutsak almak.* || **esir düşmek,** *Savaşta düşman tarafından ele geçmek; yakalanmak; tutulmak; tutsak olmak.* || **esir etmek,** *1. Savaşta düşmanı canlı olarak yakalamak; tutsak etmek. 2. Bir şeyin etkisi altında kalmak; iradesini kullanamaz olmak; bağımlı olmak.* || **esîr-i aşk,** *{OsT} Aşk esiri; sevginin tutsağı.* || **esîr-i fîrâş,** *{OsT} Yatalak.* || **esîr-i harb,** *{OsT} Savaş tutsağı.* || **esîr-i hizmet,** *{OsT} Hizmet esiri.* || **esîr-i sâfiyet,** *{OsT} Saflığın, temiz duyguların esiri.* || **esîr-i turra-i cânân,** *{OsT} Sevgilinin perçeminin esiri.* || **esîrü'l-Hind,** *{OsT} 1. Hint esiri. 2. Sohbeti çekilmez, şarlatan kişi.* || **esir olmak,** *Savaşta düşman tarafından yakalanmak; tutsak olmak.* || **esir pazarı,** *Eskiden köle alınıp satılan yer.*

esir[2], [Yun. ether / ethir > Ar. eşîr اثير] *(esi:r) is.* **1.** İlk Çağ bilginlerine göre atmosfer dışında atomlar arasındaki boşluğu doldurduğuna, ışığı geçirdiğine inanılan çok küçük, ağırlıksız ve uçucu bir varsayımsal akışkan. **2.** *fel.* Bazı felsefecilere göre evrenin ruhu; töz. **3.** Edebiyatta hava.

esir[3], [Ar. esr اسر] *{OsT} is.* Kölelik; kulluk; esaret.

esir[4], [Ar. ʿaşr > asır > esir ?] *{ağız} is.* Sıra; zaman; aralık; mevsim. [DS]

esiran, [Yun. ksistrein] *(e:siran) {ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

esirane, [Ar. esîr + Far. -âne اسيرانه] *(esi:ra:ne) {OsT} zf.* Esir gibi; köleye benzer hâlde.

esirci, [esir-ci] *is.* Köle veya cariye alıp satan tüccar.

esircilik, -ği [esir-ci-lik] *is.* Esir ticareti.

esire[1], [Ar. esîre اسيره] *(esi:re) {OsT} is.* Kadın köle; kadın tutsak.

esire[2], [Ar. eşîre اثيره] *(esi:re) is.* Eski zamanlardan rivayet edilegelen bilgi ve haberlerin sonucu.

esirek, -ği [*eT.* esrük > esirek] *{ağız} sf.* **1.** Kendinden geçmiş; esrik. **2.** Sarhoş. [DS]

esirekli, [esirek-li] *{ağız} sf.* Sinirli; işkilli. [DS]

esiremek, [esri-mek > esire-mek] *{ağız} gçsz. f. [r] [-r(i)-yor]* **1.** Sarhoş olmak. **2.** Kükremek. [DS]

esiren[1], [esir-en] *{ağız} is.* **1.** Kuduz köpek. **2.** *sf.* Sinirli; işkilli; kuruntulu. [DS]

esiren[2], [Yun. ksistrein] *(e:siran) {ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

esirgeme, [is-ir-ge-mek > es-ir-ge-me] *is.* **1.** Cimrilik etme. **2.** Esirgemek eylemi.

esirgemek[1], [es *(pişmanlık)* > es-irgē-mek ? / es *(merhamet; vicdan)* + irk-e-mek *(biriktirmek)* > is-irke-mek اسيركه مك] *(esirge:mek) gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* **1.** Acımak; merhamet etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir şeyi yapmak veya vermekten kaçınmak; bir şeyi birisine çok görmek; kıskanmak; esirgemek; cimrilik etmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] [Gabain] **3.** *{eAT} {OsT}* Korumak; himaye etmek; siyanet etmek. **4.** *{eT}* (Yitik veya elden çıkan şey için) acımak; üzülmek; eseflenmek; pişmanlık duymak. [DLT] **5.** Birisine acımak. **6.** (Olumsuz şekliyle) feda etmeye hazır olmak; diriğ etmek.

esirgemek[2], [isir-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* İğrenmek.

esirgemezlik, -ği [es-ir-ge-mez-lik] *is.* Özveride bulunma.

esirgenci, [esir-ge-n-ci اسركنجى] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Acınacak hâlde olan; esirgenmeye, korunmaya muhtaç. **2.** Merhamete layık. **3.** Esirgenen.

esirgençsiz, [esirge-nç-siz] *{eT} sf.* **1.** Cömert; eli açık. [EUTS] [Gabain] **2.** *zf.* Esirgemeden. [EUTS]

esirgenme, [esirge-n-me] *is.* **1.** Yapmaktan kaçınma; korunma. **2.** Esirgenmek eylemi.

esirgenmek[1], [esirge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Acınmak; pişmanlık duymak; esef etmek. [DLT]

esirgenmek[2], [esirge-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Bir şey) verilmekten veya yapılmaktan kaçınılmak; cimrilik edilmek. **2.** Korunmak; himaye edilmek.

esirgeşmek, [esirge-ş-mek اسركشمك] *{OsT} işteş. f. [-ir]* Birbirini esirgemek; birbirine şefkat göstermek.

esirgeyici, [esirge-y-ici] *is.* Esirgeyen; koruyan; acıyan.

esirgeyiş, [esirge-y-iş] *is.* Esirgeme işi veya biçimi.

esirgeyişli, [esirge-y-iş-li اسركه يشلى] *{OsT} sf.* Merhametli.

esirgin, [es-mek > es-ir-gin اسركن] *{ağız} sf.* **1.** Davranışlarında aşırı kaçan; ele avuca sığmaz. **2.** *{OsT} is.* Kar fırtınası; bora; tipi. [DS] 🗗 **esirgin etmek,** *1. Kudurmak; tahribat yapmak 2. {OsT} (Fırtına için) şiddetle esmek.*

esirî[1], [Ar. esîrî اسيرى] *(esi:ri:) {OsT} is.* **1.** Tutsaklık; kulluk; kölelik; esirlik. **2.** Tutkunluk.

esirî[2], [Ar. eşîrî اثيرى] *(esi:ri:) {OsT} sf.* **1.** Esir[2]le ilgili. **2.** Uçacak kadar hafif.

esirik, -ği [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esir-mek > esir-ik اسرك] *{eAT} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli; sinirli. *{ağız} (aynı).* **2.** Sarhoş. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Dalgın; kara sevdalı. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Yarım akıllı. [DS] **5.** *{ağız}* Deli. [DS]

esirikli, [esir-ik-li] *{ağız} sf.* Kızgın; öfkeli; sinirli. [DS]

esirimek, [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esiri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kavga etmek. [DS]

esirkemek, [es *(merhamet; vicdan)* + irk-e-mek *(biriktirmek)*] *{eT} gçl. f.* **1.** Vicdan ve merhameti kendinde biriktirmek; esirgemek. [İKPÖy.] **2.** Acımak; merhamet etmek. [İKPÖy.] **3.** Yakınmak. [İKPÖy.] **4.** Bir kayıp için üzülmek; yazıklanmak. [ETY] **5.** *{ağız}* Korumak; kayırmak. [DS]

esirlik, -ği [esir-lik] *is.* **1.** Esir olma durumu; kölelik; tutsaklık; esaret. **2.** Esir kalma süresi.

esirme, [esür-mek > esir-me] *is.* **1.** Sarhoş olma durumu; esirmek eylemi. **2.** *psikol.* Yüce aşka duyduğu heyecan sonucu kendini kaybetme; vecit.

esirmek[1], [*eT.* esür-mek / esrü-mek > esir-mek اسرمك] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Sarhoş olmak. [EUTS] [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Heyecan etkisi ile kendinden geçmek; kendini kaybetmek; vecde gelmek. **3.** *{ağız}* Sallanmak. [DS] **4.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Azmak; azgınlaşmak. [DS] **5.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Gereksiz yere öfkelenmek; bağırıp çağırmak; sertleşmek; çok kızmak. [DS] **6.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Aklını kaybetmek; kudurmak; delirmek. [DS] **7.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Kavga etmek. [DS] **9.** *{ağız}* (Kızgın erkek deve için) kükremek. [DS] **10.** *{ağız}* (Fazla besili ve kapalı yerde uzun süre kalan hayvan için) etrafa saldırmak. [DS] **11.** *{ağız}* Yaramazlık etmek. [DS] **12.** *{ağız}* Üstelemek; ayak diremek. [DS] **13.** Bir söz ya da düşünceye gereğinden çok önem vermek; üstünde çok durmak. **14.** Yatağa düşmek; yatalak olmak.

esirmek[2], [es-mek > es-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gereksiz ve boş yere para harcamak; har vurup harman savurmak. [DS]

esirre, [Ar. serīr > esirre اسره] *{OsT} is.* Oturacak yerler; tahtlar.

esirten[1], [esrü-t-en > esir-t-en] *{ağız} is.* Keyif verici içki ve diğer maddeler. [DS]

esirten[2], [es-ir-t-en] *{ağız} sf.* Herhangi bir fikri başkasına benimseten; kışkırtan; ayartan. [DS]

esirtgen[1], [esir-mek > esir-t-gen اسرتكن] *{OsT} sf.* Sarhoş edici; müskir.

esirtgen[2], [esir-t-gen] *{ağız} sf.* **1.** Besleyici; besleyen. **2.** Güçlendirici; kuvvetlendirici. [DS]

esirtmek[1], [esrü-t-mek > esir-t-mek اسرتمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ür]* → esritmek.

esirtmek[2], [esir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Beslemek.

esirtmek[3], [es-ir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Delirmek. [DS]

esis, [Ar. esīs اسيس] *(esi:s) {OsT} is.* **1.** Asıl. **2.** Armağan olarak verilen şey.

esiş, [es-iş] *is.* **1.** Esmek eylemi ve biçimi. **2.** *{ağız}* Rüzgâr. [DS] 🗗 **esiş esmek,** *{ağız} Rüzgâr çok şiddetli olarak esmek.* [DS]

esişmek, [es-mek *(germek uzatmak)* > es-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* İp vb. şeyleri birlikte çekmek; asılmakta yarış etmek. [DLT]

esitmek, [es-mek *(germek uzatmak)* > es-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzatmak. [DLT]

esiyh, [eşik > esik > esiyẖ] *{ağız} is.* Geçilmesi zor, engelli dönemeç; eşik. [DS]

-esiz, [-a-sız / -e-siz / -y-a-sız / -y-e-siz] *{eAT} çek. e.* → -asız.

esiz, [ésīz / éssiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT} ünl.* **1.** Ah! Yazık! Esef! [DLT] [Gabain] **2.** *sf.* Kötü; fena; [Yüknekî] 🗗 **esiz e!** *Ne yazık! Eyvah!*

esizim, [ésiz-im] *ünl.* Eyvah; ne yazık. [ETY] 🗗 **esizim e!** *Ne yazık; eyvah.*

esizlik, [ésiz-lik / ısızlık / ıssızlık / issizlik] *{eT} is.* Kötülük; fenalık; haşarılık. [DLT]

eskal[1], [Ar. ṯaḳil *(çirkin)* > eṯḳal اثقل] *{OsT} sf.* **1.** En çirkin. **2.** Pek can sıkıcı.

eskal[2], [Ar. ṣıḳal *(ağır yük)* / aṯḳāl *(yük)* > eṯḳāl اثقال] *(eska:l) {OsT} sf.* **1.** Daha ağır; en ağır; en ağır. **2.** Kaba; can sıkıcı. **3.** *is.* Ağır yükler; ağır şeyler.

eskam, [Ar. saḳam *(hastalık)* > eṯḳām اسقام] *(eska:m) {OsT} is.* Hastalıklar.

eskatologya, [Yun. eskhatos-logos] *(eskatolo'gya) is.* İnsanın ve dünyanın sonunu, ahreti anlatmaya çalışan din bilimleri.

eske, [Ar. ʿaṣker => eskē] *(eske:) is.* Halk; ahali.

eskef, [Ar. eskef اسكف] *{OsT} is.* Eskici; kunduracı; köşker.

eskefe, [Ar. eskefe] *{OsT} is.* Kapının eşiği; kapı basamağı.

eskemli, [Yun. skemni => iskemle] *{ağız} is.* → iskemle. [DS]

esken, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

esker, [Ar. ʿaṣker] *{ağız} is.* Asker. [DS]

esketek, -ği [eksik+etek] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

eskev, [eski+ev] *{ağız} is.* Oturulan oda; oturma odası. [DS]

eski[1], [*eT.* es *(geçiş, akış)* > es-mek > es-ki اسكى] *sf.* **1.** Geçmişte kalan. *{eT} (aynı)* [Gabain] [DLT] [EUTS] **2.** Uzun süredir varlığını koruyan. **3.** Kullanılmaktan dolayı yıpranmış; yeni özelliğini yitirmiş. **4.** Bir işte ve meslekte uzun süredir çalışmış; kıdemli. **5.**

Aynı meslek veya uzmanlık dalına uzun süredir emek vermiş; usta. **6.** Bir önceki; sabık. **7.** Rağbet edilmeyen; modası kalkmış; geçerliliğini yitirmiş. **8.** Geçmiş kuşakları bilinen; köklü. **9.** Uzun süredir devam eden; kökeni uzak geçmişe dayanan. **10.** *is.* Kullanılmış, yıpranmış olan nesne, eşya. **11.** *is. alay.* (Tamlanan olarak) şu anda aynı görevi ve debdebeyi sürdüremeyen; saygınlığı kalmamış. **12.** *is.* (Çoğul olarak) daha önce yaşamış olan kuşaklar. **13.** Yıkanmak üzere çıkarılmış çamaşırlar; çaput. **14.** *{ağız}* Bez parçası; çaput; çocuk ara bezi. **15.** *{ağız}* Çamaşır; iş gömleği. [DS] **16.** *{ağız}* İşte giyilen frenkgömleği. [DS] **17.** *{ağız}* Kadınların manto yerine giydikleri uzunca bir giysi. [DS] ☞ **eski ağıza yeni kaşık** (taam), *Turfanda bir şey yenirken söylenir.*|| **eski beki,** *{ağız} 1. Az kullanılmış çamaşır, elbise veya eşya. 2. Paçavra.*|| **eski berki,** *1. (Çamaşır için) kullanılmış. 2. Paçavra.*|| **eski biçim sözcük,** *dbl. Çağdaş dil kurallarına aykırı olarak eski biçimini koruyan sözcük.*|| **eski büskü,** *Eski püskü.*|| **Eski Çağ,** *Yazının bulunuşundan önceki tarihî devir.*‖ **Eski çamlar bardak oldu.** *Devir değişti, eski zevklerin, tutumların değeri kalmadı.*|| **eski defterleri karıştırmak,** *Geçmişte kalmış ve güncelliğini yitirmiş bir takım olayları, bir çıkar umuduyla yeniden gündeme getirmek, hatırlatmak.*|| **eskiden,** *Geçmiş zamanda; çok uzun zaman önce.*|| **eskiden eski,** *{OsT} Pek eski.*|| **Eski Dünya,** *Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarının topuna verilen ad.*‖ **eski eserler,** *Geçmiş millet ve topluluklara ait bilim, sanat, edebiyat vb. her türlü eser ve bunların kalıntısı; asar-ı atika.*|| **eski göz ağrısı,** *Eski sevgili; ilk sevgili; ilk göz ağrısı.*|| **eski hâle getirme,** *huk. Belirli bir süre içinde yargılanıp karar verilmesi gereken bir davanın zamanında yapılamaması yüzünden yitirilen hakkın geri verilmesi.*‖ **eski hamam eski tas,** *Bir gelişme, yenilenme beklenen herhangi bir kurum veya düzen için "Hiçbir değişiklik olmamış." anlamında kullanılır.*‖ **eski hasır,** *{ağız} Kulunç hastalığı.*|| **eski hayratı da berbat etmek,** *Daha iyisini yapacağım derken daha kötü duruma getirmek; eski yararı da ortadan kaldırmak.*|| **eski kafalı,** *Günün gelişen teknik ve toplum şartlarına ayak uyduramayan.*|| **eski kafalılık,** *Eski kafalı olma durumu.*|| **eski köye yeni âdet,** *Yadırganan bir yenilik.*|| **eski kurt,** *1. İşinde ve mesleğinde ustalaşmış kimse. 2. Bir işin hileli yanlarını bildiği için kolay aldatılamayan kişi.*|| **eskiler,** *1. Eski insanlar; bizden önce yaşayanlar. 2. Eski eşyalar.*|| **eski memur,** *1. argo. Yıllanmış, sınıfını tekrar ede ede yıllarca aynı okula devam eden öğrenci. 2. Çok tecrübeli.*|| **eski peki,** *{ağız} Az kullanılmış elbise, çamaşır veya eşya.*‖ **eski püskü,** *Çok eskimiş, çok yıpranmış.*|| **eskisi gibi,** *Önceden olduğu, yapıldığı gibi.*‖ **eskisi kadar,** *Önceden olduğu kadar; önceki ölçüde.*‖ **eski toprak,** *Yaşlandığı hâlde dinç kalabilmiş kimse.*‖ **eski tüfek,** *Herhangi bir işte kıdemli ve tecrübeli olan kimse.*|| **Eski Türkçe,** *dbl. 1. Orhun, Yenisey Yazıtları ile Göktürk ve Uygur belgelerinde kullanılan Türk dili. 2. Arap asıllı Türk alfabesi; Osmanlıca; eski yazı.*|| **eski üskü,** *{ağız} Yıpranmış, eskimiş şeyler; çürük çarık.*|| **eski yazı,** *Arap alfabesinden geliştirilerek on birinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar kullanılan Türk alfabesi.*|| **eskiye toplamak,** *{ağız} Eskisi gibi olmak istemek; eskiyi anmak.*|| **eskiye yeñiye geçürmek,** *{eAT} Değeri olmayan bir şeyi değerli olarak kabul etmek.*

eski[2], [eski ?] *{ağız} is.* **1.** Kene. **2.** Kenelerin taşıdığı mikrop yüzünden koyun ve keçilerde görülen bir hastalık; propilozmos. [DS]

eskice, [eski-ce اسكيجه] *sf.* Biraz eski; çok yeni olmayan. *{eAT} (aynı)*

eskici, [eski-ci] *is.* **1.** Her türlü kullanılmış eşya alıp satan kimse. **2.** Ticaretini yapmak üzere kullanılmış elbise ve ayakkabı satın alan kişi. **3.** Eski ayakkabı tamircisi.

eskicilik, [eski-ci-lik] *is.* Kullanılmış eşya alıp satma işi; eskicinin mesleği.

eskidmek, [eski-ınek > eski-t-mek] *gçl. f. [-ir]* → eskitmek.

eskilemek, eski-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Propilozmos hastalığına yakalanmak; eskiye tutulmak. [DS]

eskileşme, [eski-le-ş-me] *is.* Eski duruma gelme; eskilik kazanma; eskileşmek eylemi; eskime.

eskileşmek, [eski-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Eski duruma gelmek; eskimek.

eskilik[1]**, -ği** [eski-lik] *is.* **1.** Eski olma durumu. **2.** *{ağız}* Önceki yıllardan hiç otlatılmamış kuru otlar bulunan otlak. [DS] **3.** *{ağız}* Derilerin kireçten çıkarıldıktan sonra konulduğu yer. [DS]

eskilik[2]**, -ği** [eski-lik] *{ağız} is.* Kadının ahlak bakımından düşük olması. [DS]

eskilmek, [eski-l-mek اسكلمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Eskileşmek.

eskime, [eski-me] *is.* **1.** Eski duruma gelme; eskimek eylemi. **2.** Kullanma ya da başka etkenler yüzünden zamanla değerini kaybetme; yıpranma; aşınma; geçersizleşme. **3.** *ekon.* Bir işletmede kullanılan malzeme veya makinelerin kullanmaya bağlı yıpranma dışında başka etkenler yüzünden değerini kaybetmesi.

eskimek, [*eT.* es-kir-mek > es-ki-ınek] *gçsz. f. [-r]* **1.** Eski duruma gelmek; yıpranmak; eski olmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Aşınarak veya yıpranarak görünüşünü ve değerini kaybetmek; yeniliği gitmek. **3.** Geçerliliğini kaybetmek; modası geçmek; kullanılabilir olduğu hâlde değer yargılarının değişmesi yüzünden kullanılmaz olmak. **4.** Bir işte uzun süre

çalışmak veya beklemek. **5.** Başlangıcından itibaren çok zaman geçmek; kökü çok öncelere dayanmak. **6.** Yaşlanmak. *"Eşek, eskimekle tavla başı olmaz."* Atasözü.

Eskimo, [Mikmak d. eskamēge *(çiğ balık yiyenler)* ? > Fr. esquimau] *is.* **1.** Kuzey kutbu ve çevresinde yaşayan halk. **2.** Bu halktan olan kimse.

eskimsi, [eski-msi] *sf.* Biraz eski olan; eskice; eskiye benzer.

eskin, [es-kin] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr. **2.** Fırtına. **3.** Rüzgârın sürüklediği kar yüzünden düz gibi görünen ve farkına varılamayan çukurluk. [DS]

eskirmek[1], [eski-r-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Eskimek. [DLT] [EUTS] [Yüknekî]

eskirmek[2], [es-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Köpeği birinin üzerine saldırtmak için kışkırtmak. [DS]

Eskişehir, [eski+ Far. şehr] *is.* İç Anadolu bölgesinde bir ilimiz. 🗗 **Eskişehir taşı,** *İşlenmesi kolay olduğu için biblo türü eşya yapımında kullanılan, beyaz ve gözenekli, doğal hidratlı magnezyum silikat; lüle taşı; deniz köpüğü.*

eskitilme, [es-ki-t-il-me] *is.* Eski hâle getirilmiş olma; eskitilmek eylemi.

eskitilmek, [es-ki-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kullanma sonucu eski duruma getirilmek; eskimesine sebep olunmak.

eskitilmiş, [eski-t-il-miş] *sf.* **1.** Çok kullanarak yıpratılmış; yeni olma özelliği giderilmiş. **2.** Yeni olmasına rağmen eski görünümü verilmiş; eskiye benzetilmiş.

eskitme, [es-ki-t-me] *is.* **1.** Eski hâle getirme; eskitmek eylemi. **2.** *sf.* (Özellikle mobilya için) ilk bakışta tarihî değeri varmış izlenimi yaratmak için özel işlem ve boyalarla eski görünümü verilmiş olan.

eskitmek, [es-ki-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çok kullanarak yeniliğini gidermek; yıpratmak. **2.** Yaşlanmasına sebep olmak; gücünü, kuvvetini tüketmek; yaşlandırmak; ihtiyarlatmak. **3.** Önemini, değerini, niteliğini yok etmek. **4.** *mecaz.* Eskimeye sebep olacak çeşitli etmenler etkide bulunmak (olumsuzu kullanılır). **5.** (Eş için) çok değiştirmek.

eskiv, [Fr. esquive] *is.* Boks maçında rakibin yumruklarından vücut hareketleri ile korunmayı sağlamak.

eskiyiş, [es-ki-y-iş] *is.* Eskime eylemi veya biçimi.

eskiz, [Fr. esquisse] *is.* Bir sanat eseri için önceden yapılan alıştırma çalışmaları; taslak.

eskort, [İt. scorta *(kılavuzluk etmek)* > Fr. escorte] *is.* **1.** Beraber gittiği önemli kişileri korumakla görevli silahlı birlik; koruma; muhafız takımı. **2.** *dnz.* Refakat muhribi.

eskrim, [Al. schirmen / skirmiyan *(korumak)* > Fr. escrime] *is. spor.* İki kişi arasında kesici olmayan (dürtücü), kesici veya delici kılıçla yapılan spor; kılıç sporu.

eskrimci, [eskrim-ci] *is.* Eskrim yapan sporcu.

eskü, [es-mek *(esmek)* > es-gü] *{eT} sf.* Kalbur; elek. [DLT]

esküre, [es+küre] *{ağız} is.* Madenden yapılan küre. [DS]

esl, [Ar. eṣele > eṣl اثل] *{OsT} is. bot.* Kara ılgın ağacı.

eslaf, [Ar. selef > eslāf اسلاف] *(eslâ:f) {OsT} is.* Geçmiş kimseler; eskiler; evvelkiler.

eslah, [Ar. ṣāliḥ > eṣlaḥ اصلح] *(s kalın söylenir) {OsT} sf.* Daha iyi; en iyi; pek çok iyi; en salih. 🗗 **eslaha'k-Allāh,** *{OsT} Allah seni ıslah etsin!*

eslal, -li [Ar. esl > eslāl اسلال] *(eslâ:l) {OsT} is. bot.* Kara ılgın ağaçları.

eslas, [Ar. ṣülüṣ > eṣlāṣ اثلاث] *(eslâ:s) {OsT} is.* Üçte bir parçalar; üçte birler.

esleb, [Ar. eṣleb اثلب] *{OsT} is.* **1.** Ben. **2.** Çerçöp; süprüntü; moloz.

esleğen, [esle-mek > esle-gen] *sf.* Söz dinleyen; uyarılara önem veren; muti.

eslek, -ği [esle-mek > esle-k] *{ağız} sf.* **1.** Yumuşak başlı; söz dinleyen; başkalarının buyruklarını yerine getiren. **2.** Çalışkan; gayretli. **3.** Atik; çevik. [DS]

eslem, [Ar. sālim > eslem اسلم] *{OsT} sf.* Çok sağlam; en güvenilir. 🗗 **eslem-i turuk,** *{OsT} Yolların en güveniliri.*

esleme, [es-le-me] *is.* Önem verme ve buyrukları yerine getirme.

eslemek, [Çağ. es *(zekâ)* > es-le-mek أسلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Duymak; işitmek. **2.** Önem vermek; dikkate almak; aldırış etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** Uymak; itaat etmek; kabul etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Herhangi bir kimseyi, kendisine sezdirmeden gözetlemek. [DS] 🗗 (söz) **eslemek,** *{OsT} Söz dinlemek; buyruklara uymak; itaat etmek.*

eslememek, [esle-me-mek اسلامك / اسلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. olmsz. f. [-mez]* **1.** Dinlememek; aldırış etmemek; kulak asmamak. **2.** Hatırlamamak. **3.** Çekinmemek; ihtiraz etmemek. [DS]

eslen, [es-le-n ?] *{ağız} is.* **1.** Çukur. **2.** Küçük sel yatağı. [DS]

eslenc, [Far. eslenc اسلنج] *{OsT} is. bot.* Ulama yonca; yerde sürünerek açılan yonca.

eslenmemek, [esle-n-me-mek اسلنمامك] *{OsT} edil. olmsz. f. [-z]* Kulak asılmamak; önem verilmemek.

eslenti, [es-le-nti] *{ağız} is.* Küçük vadi. [DS]

esli, [es-li] *{ağız} sf.* Karakter sahibi. [DS]

esliha, [Ar. silāḥ > esliḥā اسلحا] *(esliha:) {OsT} is.*

Silahlar. 🗗 **eslihâ-yı atîka,** *{OsT} Eski silahlar.*|| **eslihâ-yı câriha,** *{OsT} Yaralayıcı silahlar.*|| **eslihâ-yı cedîde,** *{OsT} Yeni silahlar.*|| **eslihâ-yı hafîfe,** *{OsT} Hafif silahlar.*|| **eslihâ-yı nâriye,** *{OsT} Ateşli silahlar.*|| **eslihâ-yi sakîle,** *{OsT} Ağır silahlar.*

eslinmek, [es-mek *(uzamak, germek)* > es-(i)l-inmek / aslın-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* Bir şey bir yere veya başka bir şeye takılmak. [DLT]

esma[1], [? esma] *{ağız} is.* Büyük kazan. [DS]

esma[2], [Ar. ism > esmāʾ اسماء] *(esma:) {OsT} is.* Adlar; isimler. 🗗 **esmâ çalgını,** *{ağız} Sersem; aptal.*|| **esmâ çekmek,** *{OsT} Allah'ın adını anarak tespih çekmek.*|| **esmâ-yı adât,** *{OsT} Sayı sıfatları; sayı adları.*|| **esmâ-yı** (şerîfe) **hüsnâ,** *{OsT} Allah'ın en güzel adları.*|| **esmâ-yı mübheme,** *{OsT} Belirsizlik sıfatları.*|| **esmayı üstüne sıçratmak,** *Belaya bulaşmak.*

esma[3], **-ası** [Ar. sem > esmāʿ اسماع] *(esma:) {OsT} is.* **1.** Kulaklar. **2.** Kulak işitmeleri.

esmah, [Ar. esmaḥ اسماح] *{OsT} sf.* Pek cömert; en eli açık.

esmak, [Ar. semek *(balık)* > esmāk اسماك] *(esma:k) {OsT} is.* Balıklar. 🗗 **esmâk-ı azmiye,** *{OsT} zool. Kemikli balıklar.*|| **esmâk-ı merhü'l-misbâh-ı kısmî,** *{OsT} zool. Yumuşak yüzgeçliler.*

esman, [Ar. ṣemen *(değer)* > eṣmān اثمان] *(esma:n) {OsT} is.* Alıcıların satıcıya ödedikleri mal bedelleri; bedeller; değerler. 🗗 **esmân-ı hâsıla,** *{OsT} Elde edilen gelirlerin toplam değerleri.*

esmar[1], [Ar. ṣemer *(yemiş)* > eṣmār اثمار] *(esma:r) {OsT} is.* Yemişler; meyveler. 🗗 **esmâr-ı bünyehîz,** *{OsT} Vücuda canlılık veren meyveler.*|| **esmâr-ı eşcâr,** *{OsT} Ağaçların yemişleri.*|| **esmâr-ı gayr-i münferice,** *{OsT} bot. Açılmaz yemiş.*|| **esmâr-ı günâgûn,** *{OsT} Çeşit çeşit meyveler.*

esmar[2], [Ar. simer > esmar اسمر] *{OsT} is.* Gece masalları; kıssalar; hikâyeler.

esmar[3], [Ar. esmār اسمار] *(esma:r) {OsT} is. bot.* Mersin ağacı.

esme[1], [es *(geçmek; akmak)* es-mek > esme] *is.* **1.** Havanın yer değiştirmesi durumu; rüzgâr akımı; hava akımı. **2.** *{ağız}* Tandırın üstüne örtülen yorgan. [DS]

esme[2], [Ar. esmāʾ] *{ağız} is.* Nefes; dua. [DS]

esmed, [Ar. eṣmed اثمد] *{OsT} is.* Kaba tutya; sürme taşı; antimon.

esmek[1], [es *(geçmek; akmak)* > es-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (Rüzgâr için; hava) bir yöne doğru akmak. *{eT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Önceden düşünülmemiş, o an akla geliveren bir şeyi yapmak. **3.** Beklenemeyen bir durum ortaya çıkmak. **4.** *{eT} gçl. f.* Kalburlayarak savurmak. **5.** *{ağız}* Kaçmak; sıvışmak. [DS] **6.** *{ağız}* Bir şeye kızarak bulunulan ortamdan hızla çıkmak. [DS] **7.** *{ağız}* Yüreği kalkmak. [DS] **8.** *{ağız}* Tahılı savurarak temizlemek. [DS] 🗗 **ese başlamak,** *Esmeğe başlamak.*|| **eser ama yağmaz,** *1. Bağırıp çağırmasına rağmen kötülük yapmaz. 2. Çok vaatte bulunur ama yerine getirmez.*|| **esip savurmak,** *1. (Rüzgâr için) şiddetli esmek; yerde bulunan şeyleri havaya kaldırmak. 2. (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; düşüncesizce bağırıp çağırmak. {ağız} (aynı)*|| **esip yortmak,** *{ağız} 1. Serserilik, haylazlık yapmak. 2. Sürtüklük yapmak.*|| **esmek savurmak,** *{eAT} (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; atıp tutmak.*|| **esüp gelmek,** *{eAT} Hızla gelmek.*|| **esüp savurmak,** *{eAT} (Kişi için) rastgele konuşmak; palavra atmak; atıp tutmak.*

esmek[2], [es-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Uzatmak; germek. [DLT] **2.** Kalburlayarak savurup temizlemek. [DLT] **3.** *{ağız} gçsz. f.* Esnemek; yaylanmak. [DS]

esmek[3], [eksi-l-mek > eğsi-mek > es-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi eksiltmek; azaltmak.

esmek[4], [? esmek] *{ağız} is.* Davar ve koç katım zamanı; kasım ayı. [DS]

esmen, [Far. āsumān => esmen] *{ağız} is.* Gökyüzü; gök.

esmer, [Ar. sumret *(koyuluk)* > esmer اسمر] *{OsT} sf.* **1.** (İnsan teni ve saçları için) koyu buğday renginde olan; siyaha çalan. **2.** Kahverenginin ağır bastığı bir koyulukta olan. **3.** *is.* Teni ve saçları koyu buğday renginde olan insan. **4.** Kahverengimsi koyu kurşuni donu olan sığır. 🗗 **esmer amber,** *Kaşalotun bağırsaklarından çıkarılan ve koku sanayiinde kullanılan amber.*|| **esmer küf,** *biy. Organik maddeler üzerinde yaşayan ve asalak yaşama da uyabilen, arılara yerleştiğinde öldürücü olabilen basit bir çürükçül mantar, (Mucor mucedo).*|| **esmer küfler,** *biy. Asalak yaşama uyabilen türleri de içeren su yosunumsu mantarlar takımı, (Zygomycetales).*|| **esmer su yosunları,** *bot. Çoğu denizlerde yetişen, nişastasız, deniz iyodunu özel hücrelerde iyodür olarak biriktiren ve bu iyodürün oksitlenmesi ile enerji sağlayan, klorofilin yeşili esmer bir boya maddesi ile gizlenmiş on bir türü bulunan su yosunu sınıfı, (Phaeophyceae).*|| **esmerü'l-levn,** *{OsT} Kara yağız.*

esmerce, [esmer-ce] *sf.* Esmere yakın; biraz esmer; esmerimsi.

esmercene, [esmer-cene] *{ağız} sf.* Esmerimsi.

esmerimsi, [esmer-imsi] *sf.* Buğday rengine yakın olan; esmere benzer; biraz esmer; esmerce.

esmerleşme, [esmer-le-ş-me] *is.* Esmer bir durum alma.

esmerleşmek, [esmer-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Esmer bir durum almak; esmer olmak.

esmerleştirme, [esmer-le-ş-tir-me] *is.* Esmer duruma getirme.

esmerleştirmek, [esmer-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Esmer duruma getirmek; esmerlik kazandırmak.

esmerlik, -ği [esmer-lik] *is.* Esmer olma durumu; esmer olanın niteliği.

esna[1], [Ar. şiny > eşnā' اثناء] *(esna:) {OsT} is.* Bir işin, bir hareketin yapıldığı, bir olayın gerçekleştiği veya bir durumun sürdüğü zaman; an; ara; aralık; sıra; vakit. 🗗 **esnā-yı harb,** *{OsT} Savaş anı.*‖ **esnā-yı ikāmet,** *{OsT} Bir yerde oturulduğu zaman.*‖ **esnā-yı müzākere,** *{OsT} Bir konunun tartışıldığı, görüşüldüğü an.*‖ **esnā-yı rāh,** *{OsT} Yolda iken; yürürken.*‖ **esnā-yı tesādüm,** *{OsT} as. Vuruşma işinin yapıldığı an; çarpışma zamanında.*

esna[2], **-aı** [Ar. esnaᶜ اسنع] *{OsT} sf.* (Nesne için) yüksek; bülent.

esnaf, [Ar. şınf > eşnāf اصناف] *(esna:f) {OsT} is.* **1.** Sınıflar; çeşitli cinsler; kategoriler. **2.** Paradan çok kendi iş gücünü kullanarak küçük ticaret ve el zanaatları ile geçimini sağlayan kimselere verilen genel ad. **3.** *argo.* Bir işin veya mesleğin inceliklerini bilen ve bu bilgisini kendi çıkarı doğrultusunda değerlendiren kişi. **4.** *argo.* Para karşılığında erkeklerle cinsel ilişkiye giren, kötü yola düşmüş kadın; fahişe. **5.** *argo.* Kadın ticaretinde arabuluculuk eden erkek. **6.** *argo.* Hileli oyun oynayan kumarbaz. **7.** *argo.* Bir mesleğin en düşük sınıfı. 🗗 **esnaf ağzı,** *Satıcıların müşteri çekmek veya malını beğendirmek için kullandıkları söylem.*‖ **esnafı ondalığa** (bağlamak) **kesmek,** *Esnaftan haraç almak.*‖ **esnaf loncası,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde esnaf için kurulmuş dayanışma ve sendika teşkilatı.*‖ **esnaf şeyhi,** *{OsT} tar. Esnafla devletin arasındaki ilişkileri düzenleyen, esnafın şikâyetlerini inceleyen görevli.*‖ **esnaf yiğitbaşı,** *{OsT} tar. Esnafın zanaat ve ustalığını denetleyen, çırak veya kalfaların müstakil iş kurabilmeleri için izin veren kimse.*

esnafça, [esnaf-ça] *zf.* Esnaf gibi; esnafa yakışır biçimde; esnafa özgü.

esnaflık, -ğı [esnaf-lık] *is.* **1.** Esnafın işi ve mesleği. **2.** Esnaf olma durumu. **3.** Esnafa özgü davranış.

esnah, [Ar. sinḥ > esnāḥ اسناح] *(esna:h) {OsT} is.* Asıllar; kökler. 🗗 **esnāh-ı rieviye,** *anat. Akciğer petekleri.*

esnam, [Ar. şanem > eşnām اصنام] *(esna:m) {OsT} is.* **1.** Putlar. **2.** Hristiyanların kutsal saydıkları heykel ve resimler. 🗗 **esnām-perestān,** *{OsT} Puta tapanlar.*

esnan, [Ar. sinn *(yaş; diş)* > esnān اسنان] *(esna:n) {OsT} is.* **1.** Dişler. **2.** Yaşlar. **3.** Çürük ağaç kökleri. **4.** Askerlik çağındakilerin yaş grupları. 🗗 **esnān-ı askeriyye,** *{OsT} Kura seneleri.*‖ **esnān-ı hılnı,** *{OsT} anat. Yirmi yaş dişi; akıl dişi.*‖ **esnān-ı katıa,** *{OsT} Kesici dişler.*‖ **esnān-ı nābiye,** *{OsT} anat. Küçük azı dişleri.*

esnek[1], **-ği** [es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-e-mek > esnek] *sf.* **1.** Basma veya çekme sonucunda bozulan şeklini tekrar alabilen; uzayıp kısalabilen; elastikî; lastikli. **2.** Kolaylıkla eğilip bükülebilen. **3.** Kesinliği olmamakla birlikte uzlaşmaya yatkın görünen; görüş ve tutumlarında diretken görünmeyen. **4.** *mecaz.* Anlamı istenilen yöne çekilebilen. **5.** *{ağız}* Yakın; uysal. [DS] **6.** *{ağız}* Delimsek; delişmen. [DS] 🗗 **esnek arz,** *eko. Fiyatlarda görülen artmaya karşılık arzın daha büyük oranda artması.*‖ **esnek kur,** *Paranın değerinin arz ve talep durumuna göre tespitini esas alan sistem.*‖ **esnek limit,** *fiz. Esneme sınırı.*‖ **esnek savunma,** *as. Üstünlüğü kaybetmemek için düzenli ve planlı şekilde yapılan çekilme hareketi.*‖ **esnek talep,** *tic. Fiyatta meydana gelen değişikliğe karşılık talepte daha büyük oranda meydana gelen değişiklik.*

esnek[2], **-ği** [esne-k ? اسنك] *is.* **1.** Hayvanların ağzına bağlanan bir tür gem veya burunlarına takılan halka. **2.** *{OsT} {ağız}* Anasını emmesin diye oğlak vb. yavrunun ağzına bağlanan ağaç; burunsalık. **3.** *{ağız}* Isırmaması için hayvanların burunlarına takılan demir halka. [DS] **4.** *{ağız}* Otlamamaları için hayvanların ağızlarına geçirilen torba, sepet, file vb. şey. [DS] **5.** *{ağız}* Develer güreşirken ağızlarına geçirilen ipten yapılma torba. [DS] **6.** *{ağız}* Azgın develerin ağızlarına takılan kayış ya da demir araç. [DS] **7.** *{ağız}* Nallanırken huysuzlanan atların burunlarının kıstırıldığı bir tür ağaç maşa; burunduruk. [DS] **8.** *{ağız}* Hasta hayvanın boğazına bakmakta kullanılan dört parçalı merdivene benzer araç. [DS]

esnek[3], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* **1.** Baş ve işaret parmaklarının açılması ile iki parmak ucu arasında kalan uzunluk. **2.** Aralık. [DS]

esnek[4], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* Pehlivanların çene altından parmakları ile birbirlerini boğarcasına yaptıkları oyun. [DS]

esnek[5], **-ği** esne-k] *{ağız} is.* Dağların sulak yerlerinde olan otluk yer. [DS]

esnek[6], **-ği** [esne-k] *{ağız} is.* Hasta hayvanın karnının hızlı hızlı inip kalkması. [DS]

esnekleşme, [esnek-le-ş-me] *is.* Esnek duruma gelmek eylemi.

esnekleşmek, [esnek > esnek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Esnek duruma gelmek; esneklik kazanmak.

esnekleştirme, [esnek-le-ş-tir-me] *is.* Esnek hâle getirme; esnekleştirme eylemi.

esnekleştirmek, [esnek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Esnek hâle getirmek; esnemesini sağlamak; esneklik vermek

esneklik, -ği [esnek-lik] *is.* **1.** Ağırlık veya kuvvetin

hacimce değişikliğe uğrattığı cisimlerin bu ağırlık veya kuvvet ortadan kalktıktan sonra eski hâllerine dönme durumları; esnek olma durumu; esnek şeylerin taşıdığı nitelik; elastikiyet; elastikilik; elastiklik. **2.** Bir şeyin değişik yorum ve uygulamalara tabi tutulabilme özelliği. **3.** Kesinliği olmayan; olabilirliği kadar olamazlığı da bulunan. **4.** *eko.* Ekonomik bir olayın dış ve iç etkenlere uyabilme niteliği. 🗗 **esneklik ölçer,** *fiz. Bir cisimde meydana gelen esneme durumundaki değişiklikleri ölçen alet; elastimetre.*‖ **esneklik ölçümü,** *Bir cismin esnekliğini ölme işi; elastimetri.*

esneksiz, [es-ne-k *(gem)* + -siz] *{ağız} sf. mecaz.* **1.** Ağzı bozuk; küfürbaz. **2.** Saygısız. [DS]

esneksizlik, -ği [es-ne-k-siz-lik] *is.* **1.** Esnek olmama durumu. **2.** Tam esnek olmayan bir cismin kendisine uygulanan kuvvetlerin ortadan kalkması ile önceki boyutlarını almaması durumu.

esneme, [esne-me] *is.* **1.** Genişleme, uzama durumu; esnemek eylemi. **2.** Uykusuzluk nedeni ile ağzı genişçe açarak derin bir nefes alma eylemi.

esnemek, [*eT.* es *(geçme; akma; uzama)* > es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-ē-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** *{eT}* Hafif hafif esmek. **2.** (Cisim için) kuvvet etkisi ile hacim ve biçim değişikliğine uğramak. **3.** (Ayakkabı, elbise vb. için) genişlemek, bollaşmak. **4** (İnsan için) uykusuzluk, yorgunluk ve can sıkıntısı gibi durumlarda ağzı genişçe açarak içine bol miktarda hava çekmek ve geri vermek. *{eT} (aynı)* [DLT] [ETY]

esneşmek, [esne-mek > esne-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte esnemek.

esnetme, [esne-t-me] *is.* Esnemesini sağlama; esnetmek eylemi.

esnetmek[1]**,** [esne-mek > esne-t-mek] *gçl. f. [-ir] [eT. -ür]* Esnemesini sağlamak; esnemesine yol açmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

esnetmek[2]**,** [es-mek > es(i)n-e-t-ket] *{eT} gçl. f. [-ür]* Estirmek.

esneyiş, [esne-mek > esne-y-iş] *is.* Esneme durumu veya biçimi.

esnimek, [és-(i)n-i-mek] *(é:snimek) {eT} gçl. f. [-r]* Hatırlamak; anmak.

esniye, [Ar. s̱enā >es̱nīye اثنيه] *(esni:ye) {OsT} is.* Bir kimsenin ya da nesnenin güzelliğini, iyiliğini söylemeler; övgüler; sitayişler; methetmeler. 🗗 **esniye-i senîye,** *{OsT} Padişahı övmeler.*

espadril, [İsp. esparto *(hasır otu)* > Fr. espadrille] *is.* Tabanı hasır otu, üstü keten plaj terliği.

espas, [Fr. espace] *is.* **1.** Aralık. **2.** *matb.* Harfleri, kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılan kısa madenî çubuk. **3.** Dizili kelime, satır veya sütunlar arasında bırakılan boşluk; aralık.

espaslamak, [espas-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] matb.* Dizgide kelimeler veya harfler arasında boşluk bırakmak.

espaslı, [espas-lı] *sf.* Aralıklı. 🗗 **espaslı dizgi;** *Harfler, kelimeler veya satırlar arasında boşluk bırakılarak yapılan dizgi.*

Esperanto, [İsp. esperi *(ümitlenmek)* > ésperanto *(ümit eden)*] *(espera'nto) is.* İsrail asıllı Rus hekimi Lejzer Zamenhof tarafından 26 Temmuz 1887'de ortaya atılan ve on altı kurala dayanan uluslararası yapma dil.

esperi, [Lat. accipiter] *is.* Yırtıcı kuşların en hızlı uçanı olan küçük doğan; delice doğan, *Falco subbuteo.*

espine, [Sırp. spina] *{OsT} is.* Fıçı tıkacı; tıkaç.

espit, -di [Yun. ápsida] *{ağız} is.* **1.** Araba tekerleğinin çemberini meydana getiren ağaç parçalarından her biri. **2.** Araba tekerleğinin parmaklıkları. [DS]

espiyon, [İt. spione > Fr. espion] *is.* Casus; ispiyon.

espiyonaj, [Fr. espionage] *is.* Casusluk; ispiyonculuk.

espressivo, [İt. esperssivo] *sf. müz.* **1.** Duyguları açıkça ortaya koyabilecek biçimde; duygulu. **2.** Bestecinin ve yorumcunun duygularını çok iyi yansıtabilen; içten.

espresso, [İt. espresso] *is.* Çok ince çekilmiş kahveden su buharı geçirerek yapılan sert bir kahve; İtalyan kahvesi.

espri, [Lat. spiritus *(soluk, nefes)* > Fr. esprit] *is.* **1.** Eğlendiren, güldüren, düşündüren; ince anlamlı. **2.** Şakalı söz. **3.** Resim, yazı, söz ve davranışlardaki ince anlam; nükte. 🗗 **espri yapmak,** *Şakalı fakat insanı düşündüren söz söylemek; nükte yapmak.*

esr, [Ar. esr اسر] *{OsT} is.* → esir[3].

esra, -a'ı [Ar. seriᶜ > esrāᶜ اسراع] *(esra:) {OsT} sf.* Daha çabuk; en çabuk; pek çabuk; en hızlı.

esral, [? esral] *{ağız} sf.* **1.** Çarpık. **2.** Sapık. **3.** Aklı kıt. [DS]

esrar[1]**,** [Ar. sırr > esrār اسرار] *(esra:r) {OsT} is.* **1.** Başkalarınca bilinmeyen veya kimseye söylenmeyen özel şeyler; sırlar; gizler; gizemler. **2.** Bilinmeyen gizli şeyler; aklın ermeyeceği şeyler. 🗗 **esrār-alūd,** *{OsT} Esrarlı.*‖ **esrār-ı derūn,** *{OsT} Bir kişinin başkalarından gizli tuttuğu şeyler.*‖ **esrār-ı elest,** *{OsT} Yaradılış gününün sırları.*‖ **esrār-ı hafîye,** *{OsT} Gizli tutulan sırlar.*‖ **esrār-ı hüsn ü ān,** *{OsT} Güzelliğin sırları.*‖ **esrār kumkuması** (kutusu, küpü), *{OsT} Kim olduğu, ne yaptığı, nelere sahip olduğu açıkça belli olmayan; gizlisi saklısı olan.*‖ **esrar perdesi,** *{OsT} Bir şeyin aslının anlaşılmasına engel olan şey.*

esrar[2]**,** [Ar. sırr > esrār اسرار] *{OsT} is.* Erkek Hint kenevirinin yapraklarından çıkarılan ve kullanıldığı yere göre uyuşturucu, sarhoş edici ve uyarıcı etkili,

tıpta kullanımı yasak, *kennabin* adı verilen bir alkoloit; müskirat. ◻ **esrar çekmek,** *Esrar içmek.*|| **esrar kabağı,** *Esrar içmekte kullanılan nargile.*|| **esrar sigarası,** *İki sigaranın tütünlerini bir araya getirip arasına esrar konularak içilen sigara.*|| **esrar tekkesi,** *Kalabalık bir grup hâlinde esrar içilen gizli yer.*

esrarcı, [esrar-cı] *is.* **1.** Esrar yapıp satan kimse. **2.** Esrar içen kimse.

esrarengiz, [Ar. esrār + Far. engīz اسرار انگیز] *(esra:rengi:z) {OsT} sf.* Kimsenin bilmediği, açıklanmayan, gizli yönleri olan; ne olduğu bilinemeyen; gizemli; gizli; sır dolu.

esrarengizlik, -ği [esrarengiz-lik] *(esra:rengizlik) is.* Esrarlı olma durumu; gizemlilik; sırlılık.

esrarkeş, [Ar. esrār + Far. keş *(çeken)* اسرارکش] *(esra:rkeş) {OsT} is.* Esrar içmeyi alışkanlık hâline getirmiş; esrar müptelası; esrar bağımlısı.

esrarkeşlik, [esrarkeş-lik] *is.* Esrar bağımlısı olma durumu; esrar bağımlısının niteliği.

esrarlı, [esrar-lı] *sf.* **1.** Gizli yönleri bulunan. **2.** Anlaşılması, bilinmesi, tanınması mümkün olmayan. **3.** Sırlarla dolu. **4.** İçine esrar adı verilen uyuşturucu katılmış olan; içinde esrar bulunan.

esre[1], [Ar. kesre > esre اسره] *{OsT} is.* Arap alfabesinde yazılmayan *"ı"* ve *"i"* seslerini karşılayan işaret; kesre.

esre[2], [Ar. eṣre اثره] *{OsT} is.* Çok eskilerden beri söylenegelen haber ya da bilgilerin sonucu.

esrek, -ği [*eT.* esrük] *{ağız} sf.* **1.** Sarhoş. **2.** Deli. [DS]

esreli, [esre-li] *sf.* (Yazı) esre işareti ile harekelenmiş olan.

esrem, [Ar. eṣrem اسرم] *{OsT} sf.* (Kişi için) dişleri dökülmüş; dişleri kırık.

esremek, [*eT.* esrük > esrü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Sarhoş olmak. **2.** Delirmek.

esri[1], [es-rī / asrı] *(esri:) {eT} sf.* **1.** Alacalı; iki renkli; tekir; kaplan rengi. [ETY] [DLT] **2.** *is.* Kaplan. **3.** Bir hastalık *(alaca hastalığı ?).* [EUTS]

esri[2], [es-rü-k > esri-k > esri] *sf.* **1.** Sarhoş. **2.** Aklını yitirmiş. **3.** Çok kızgın; öfkeli.

esridici, [esrit-mek > esri(t)-ici اسردجی] *{eAT} sf.* Sarhoş eden; sekir veren.

esrik[1], **-ği** [esür-mek > esrü-k > esri-k اسرك] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Sarhoş; *{ağız} (aynı), (1935 yeniden).* **2.** Aklını yitirmiş; meczup; deli. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Çok kızgın; öfkeli. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Azgın, edepsiz. **5.** *{ağız}* Delimsirek; delişmen. **6.** *is.* Kükremiş deve.

esrik[2], **-ği** [es-mek > es-ri-k ?] *{ağız} is.* Ekinlerin çok büyüyerek dik duramaz hâle gelmesi. [DS]

esriklik, -ği [esrik-lik اسركلك] *is.* Esrik olma hâli; esrik olanın niteliği; sarhoşluk. *{eAT} {OsT} (aynı)*

esrilemek, [esrī-lē-mek] *(esri:le:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Nakışlamak; süslemek. [DLT]

esrime, [esri-me] *is.* Kendinden geçme, aklını kullanamama; esrimek eylemi.

esrimek, [*eT.* esür-mek > esri-mek اسرمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* **1.** Herhangi bir sebeple kendinden geçmek; mest olmak. **2.** Sarhoş olmak. **3.** Coşku yüzünden kendini kaybetmek; vecde gelmek. **4.** Çok kızmak; hiddetlenmek.

esringü, [esrī > esri-ñü] *(esriñü:) {eT} sf.* Alaca; renkli; alaca bulaca. [EUTS] [Gabain]

esritgen, [esür-mek > esir-t-gen > esrit-gen اسرتكن] *{eAT} sf.* Sarhoş edici; müskir.

esritici, [esri-t-ici] *sf.* **1.** Sarhoş edici. **2.** Mest eden.

esritme, [esri-t-me] *is.* Kendinden geçmesine neden olma; esritmek eylemi.

esritmek, [esir-t-mek > esri-t-mek اسرتمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kendinden geçmesine neden olmak; sarhoş etmek; mest etmek. **2.** Esrimesini sağlamak; sarhoş etmek; mest etmek.

esrük[1], [*eT.* esür-mek *(içmek, sarhoş olmak)* > es(ü)r-ük اسروك] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Sarhoş **2.** *is.* Sarhoşluk. [DLT] [EUTS] [Gabain]

esrük[2], **-gü** [es-mek > es-rü-k ?] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) çok koşan. **2.** (Dişi deve için) erkek isteyen. [DS]

esrüklük, -gü [esrü-k-lük اسروكلك] *{eAT} is.* → esriklik.

esrütmek, [esir-t-mek > esrü-t-mek اسروتمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* → esritmek.

essah, -hhı [Ar. ṣıḥḥat > ṣaḥiḥ > eṣṣaḥḥ اصح] *{OsT} sf.* Çok doğru; en gerçek; en doğru.

es-sala, [Ar. e'ṣ-ṣalā الصلا] *(e'ssalâ:) {OsT} ünl.* **1.** Kendine güvenen ortaya çıksın! **2.** Namaza davet sözü.

es-selam, [Ar. e's-selām السلام] *(e'sselâ:m) {OsT} ünl. "Selamlar; selam olsun."* anlamında selamlaşma sözü.

essi, [eksi > essi] *(e:ssi) {ağız} sf.* Eksi. [DS]

essimek, [eski-mek > essi-ınek] *(e:ssimek) {ağız} gçsz. f. [-ir]* Eskimek. [DS]

essiz, [ésīz / éssiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT} ünl.* Acınma ifadesi; yazık; vah vah. [DLT] [ETY]

est, [ēst] *(e:st) {ağız} ünl.* At kovalama ünlemi; höst. [DS]

esta, -a'ı [Ar. saṭıˁ > esṭaˁ اسطع] *{OsT} sf.* (İnsan, hayvan vb. için) uzun boylu.

estabe, [Ar. esṭabe اسطبه] *{OsT} is.* Üstüpü; temizlikte kullanılan iplik veya keten tarantısı.

estağfurullah, [Ar. estaġfir'ullāh استغفرالله] *(est'ağfirulla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'tan bağış dilerim. **2.** Biri tarafından övülme karşılığında *"Rica ederim!"* anlamında söylenen bir saygı ve alçakgönüllülük sözü. **3.** Edilen teşekküre karşılık *"Bir şey değil!"* anlamında verilen karşılık. **4.** Kendine olumsuz bir nitelik yakıştırana *"Hiç de öyle değil!"* anlamında itiraz sözü.

estamp, [İt. stampa > Fr. estampe] *is.* Metal, taş veya muşamba üzerine kazıma usulüyle basılan resim.

estampaj, [Fr. estampage] *is.* Oyma ve kazıma usulüyle resim çoğaltma işi.

estamplama, [estamp-la-ma] *is.* Ahşap veya taş üzerine yapılmış resim veya desenleri kâğıt üzerine kopyalama işi.

estamplamak, [estamp-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ahşap veya taş üzerine yapılmış resim veya desenleri kâğıt üzerine kopyalamak.

estan, [Far. estān / estāne استان / استانه] *(esta:n) {OsT} is.* Uyuyup dinlenilecek yer; istirahat mahalli.

estar[1]**,** [Ar. sitr > estār استار] *(esta:r) {OsT} is.* Örtüler; perdeler; sütur.

estar[2]**,** [Ar. şatr > eştār اصتار] *(esta:r, s kalın söylenir) {OsT} is.* Yazı dizileri; yazı satırları; sütur.

estarek, -ği [Far. eştārek اصطرك] *(esta:rek) {OsT} is.* Kara günlük ağacının zamkı.

este, [? este] *{ağız} is.* Toprak evlerin üstü; dam. [DS]

esteh, [Far. esteh استه] *{OsT} is.* **1.** Çekirdek. **2.** Kemik.

estek[1]**, -ği** [es-te-mek *(aramak; uzatmak)* > es-te-k ?] *is.* **1.** Asılsız söz. **2.** Önemsiz şeyler; öte beri; şu bu. 🗗 **estek köstek,** *{ağız} Öteberi.* [DS]|| **estek** (etmek) **köstek etmek,** *Bir işi yapmamak için bahane uydurmak; kandırmak.*

estek[2]**, -ği** [este-k] *{ağız} is.* **1.** At gemi. **2.** Elbise. [DS]

estemek, [iste-mek / éste-mek / izde-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** İzlemek. **2.** Aramak. **3.** İstemek; arzu etmek. [EUTS] [Gabain]

estepeta, [? estepeta] *ünl.* Cin, peri vb. kötü ruhları kovmak ya da zararsız hâle getirmek için söylenen söz.

ester[1]**,** [Alın. essig *(sirke)* + ather *(eter)* > Fr. ester] *is. kim.* Oksitli asitlerle alkollerin bir molekül su açığa çıkararak verdikleri birleşik madde.

ester[2]**,** [Far. ester استر] *{OsT} is.* Katır. 🗗 **ester-süvār,** *{OsT} Katıra binen.*

esterleşme, [ester-le-ş-me] *is.* Oksijenli asitlerle alkollerin birleşerek ester oluşturmaları.

esterven, [Far. ester-ven استرون] *{OsT} is.* Çocuk doğuramayan kadın; kısır kadın.

estet, [Fr. esthète] *is.* Güzeli salt bir değer olarak temel alan ve seven kimse.

estetik, -ği [Fr. esthétique] *sf.* **1.** Güzellik duygusu ile ilgili olan. **2.** Parçaları arasında hoşa giden bir uyum bulunan ve insana güzel hissi veren. **3.** *is.* Doğadaki veya sanat eserlerindeki güzelliği ve güzeli inceleyen bilim; bediiyat. **4.** Güzeli ve güzelliği değerlendirme biçimi ve bunlarla ilgili değer yargılarının tümü. **5.** *fel.* İnsana güzel hissini veren şeyin ne olduğunu anlamaya çalışan kuram. 🗗 **estetik cerrahi,** *İnsan vücudunda çirkin görünen yerleri düzeltmeye yönelik cerrahi işlem.*

estetikçi, [estetik-çi] *sf.* **1.** Güzel ve güzellik konuları ile ilgilenen. **2.** *is.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırarak *"Sanat, sanat içindir."* görüşünü benimseyen kişi.

estetikçilik, -ği [estetik-çi-lik] *is. ed.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırıp salt duyarlık olarak ele alan ve *"Sanat, sanat içindir."* görüşünü savunan akım; estetizm.

estetizm, [Fr. esthétisme] *is. ed.* Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırarak "Sanat, sanat içindir." görüşünü savunan ve ilkel biçimlerine götürmek amacını güden Anglosakson kaynaklı akım; estetikçilik.

estimare, [İt. estimare] *is.* Cumhuriyet öncesi dönemde fıçı, varil gibi şeylerin ağırlığını ölçme ve tartma işi. 🗗 **estimare memuru,** *tar. Düyun-ı umumiye teşkilatında görev alan ve içkilerden alınan vergileri toplayan memurlar.*

estimatör, [Fr. estimateur] *is.* Cumhuriyet öncesi dönemde Türk gümrüklerine gelen malların fiyatlarını tespit eden görevliler.

estine, [Far. estīne استينه] *(esti:ne) {OsT} is.* Yumurta; beyza.

estirikli, [es-tir-mek > estir-ik-li] *{ağız} sf.* Kafadan çatlak; serseri; deli. [DS]

estirilme, [es-tir-il-me] *is.* Esme işinin yaptırılması; estirilmek eylemi.

estirilmek, [es-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Esme işi yaptırılmak.

estirme, [es-mek > es-tir-me] *is.* Esmesini sağlama; estirmek eylemi.

estirmek[1]**,** [es-mek > es-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Esmesini sağlamak. **2.** Esmesine yol açmak. **3.** Duygularına yenilerek toplantıyı terk etmek. **4.** *{ağız}* Havalandırmak. [DS] **5.** *{ağız}* Süzüle süzüle yürümek. [DS] 🗗 **estire estire,** *1. (Yürümek için) sallana sallana; süzüle süzüle. 2. (İş yapmak için) hızlı hızlı.*

estirmek[2]**,** [es-tir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Duygularına yenilip aklına eseni yapmak. **2.** Aklına geldiği gibi konuşmak. **3.** Acele karar vermek. **4.** Delirmek.

estirmek[3]**,** [estir-mek] *gçl. f. [-ir]* İster istemez vermek.

estomp, [Fr. estompe] *is.* Karakalem, füzen veya pastel resimlerde çizgileri dağıtmakta kullanılan deri veya kâğıttan küt uçlu rulo.

estup, [Sansk. stupa] *{eT} is.* Azizin ölümünden sonra eşyasının saklandığı oda veya sandık. [EUTS] [Gabain]

estürmek[1], [es-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Elettirmek. [DLT]

estürmek[2], [es-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzattırmak; çektirmek; gerdirmek. [DLT]

estürmek[3], es-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Yükseltmek; yüceltmek; büyütmek. [DS]

esuf, [Ar. esūf اسوف] *(esu:f) {OsT} sf.* Pek çabuk eseflenen, kederlenen; yüreği yufka.

esum, [Ar. eṣūm اثوم] *(esu:m) {OsT} sf.* (Kişi için) çok yalancı; çok günahkâr.

esürmek, [es-ür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sarhoş olmak; kendinden geçmek. [Gabain] [EUTS]

esürtmek, [esür-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sarhoş etmek. [DLT]

esürük, -ğü [esür-ük] *{ağız} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli; sinirli. **2.** (Kişi için) cin, peri çarpmış. **3.** Sara hastalıklı. [DS]

esva, -aı [Ar. ṣāʿ > eṣvāʿ اصوع] *(esva:, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çukur yerler. **2.** Ölçekler. **3.** Şarap kadehleri.

esvab, [Ar. ṣevb > eṣvāb اثواب] *(esva:b) {OsT} is.* → esvap.

esvaf, [Ar. ṣūf > eṣvāf اصواف] *(esva:f, s kalın söylenir) {OsT} is.* Koyun yünleri; sof.

esvak, [Ar. sūk > esvāḳ اسواق] *(esva:k) {OsT} is.* Alış veriş yapılan yerler; çarşılar; dükkânlar.

esvap, -bı [Ar. ṣevb *(bez)* > eṣvāb اثواب] *(esva:bı) {OsT}* Giyecek şeyler; elbise. ◻ **esvap akçesi,** *tar. İmparatorluk döneminde saray halkına yılda bir kez dağıtılan giyim parası.*‖ **esvap emini,** *tar. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra kurulan orduda, alaylardaki elbise depolarından sorumlu olan subay.*

esvapçı, [esvap-çı] *is.* **1.** Elbiseci. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahların elbiselerini hazırlayan, koruyan ve bakımını yapan kişilere verilen unvan. ◻ **esvapçı başı,** *Esvapçıların amiri.*

esvaplık, -ğı [esvap-lık] *sf.* **1.** (Kumaş için) elbise yapmaya uygun. **2.** *is.* Elbise asılan veya konulan yer, dolap vb.

esvar, [Ar. sūr > esvār اسوار] *(esva:r) {OsT} is.* **1.** Kaleler; surlar; hisarlar. **2.** Ziyafetler.

esvat, [Ar. ṣavt > eṣvāt اصوات] *(esva:t) {OsT} is.* Sesler. ◻ **esvāt-ı hayāt,** *{OsT} Hayatın varlığını belirten sesler.*‖ **esvāt-ı hayvanāt,** *{OsT} Hayvanların çıkardığı sesler.*‖ **esvāt-ı hazîn,** *{OsT} Dokunaklı, hüzünlü sesler.*

esved, [Ar. sevād > esved اسود] *{OsT} sf.* **1.** Daha siyah. **2.** En siyah. **3.** Rengi kara olan. ◻ **esvedü'l-kalp,** *{OsT} tasvf. Kalbin ortasında bulunduğu söylenen kara nokta; süveyda.*

esvedeyn, [Ar. esved-eyn اسودين] *{OsT} is.* İki siyah hayvan; akrep ve yılan.

esvef, [Ar. esvef اسوف] *{OsT} sf.* Çok çabuk kederlenen; çabuk esef eden; hemencecik üzülen; yufka yürekli.

esvide, [Ar. sevād > esvide اسوده] *{OsT} is.* **1.** Siyahlıklar; karalar. **2.** Karaltılar. **3.** Çok mal.

esyaf, [Ar. seyf > esyāf اسياف] *(esya:f) {OsT} is.* Kılıçlar; süyuf.

esyah, [Ar. seyḥ > esyāḥ اسياح] *(esya:h) {OsT} is.* **1.** Akarsular. **2.** Çizgili elbiseler; süyuh.

esyan, [Ar. esyān اسيان] *{OsT} sf.* (Kişi için) üzüntülü; kederli; hüzünlü.

eş[1], [*eT.* éş / eş اش] *is.* **1.** Birey veya nesne olarak ayrı olmakla birlikte biçim, durum, nitelik, ölçü vb. bakımlardan birbirinin aynısı veya ayırt edilemeyecek kadar benzer olanlardan her biri; benzer; nazir; şerik. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Kamus] **2.** Birlikte ve bir arada bulunan, bir çift oluşturan şeylerden her biri. **3.** Evli çiftlerden her biri; karı kocadan birinin öbürüne göre durumu; hayat arkadaşı; zevç ve zevce. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Gabain] **4.** Bir yuva veya ortamda birlikte yaşayan dişi ve erkek hayvanlardan her biri. **5.** İkişerli gruplardan oluşmuş oyunda beraber olan iki kişiden birinin öbürüne göre durumu. **6.** Arkadaş; dost; yoldaş. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Yükneki] [İKPÖy.] **7.** Etene; son. **8.** *{ağız}* Kuma; ortak. [DS] **9.** *{ağız}* Birbirine düşman kimseler. [DS] **10.** *sf.* Denk; eşit. **11.** Birbirine çok benzeyen ve birbirinin aynısı olan. ◻ **eş açılı,** *mat. Açıları birbirine eşit olan; eşit açıları bulunan.*‖ **eş açılı doğrular,** *mat. Bir üçgenin bir köşesinden geçerek bu köşedeki açıortay ile eşit açı yapan doğrular.*‖ **eş açılı kiriş,** *mat. Bir üçgenin herhangi bir açıortayına göre simetrik olan iki doğrudan birinin köşe ile dış çember arasında kalan parçası.*‖ **eş açılı üçgen,** *mat. Karşılıklı açıları birbirine eşit olan üçgenler.*‖ **eş adlı,** *dbl. Yazılışları ve söylenişleri (gösterenleri) aynı, anlamları (gösterilenleri) ayrı olan (kelime); eş sesli; sesteş; homonim.*‖ **eş adlılık,** *dbl. Kelimelerde yazılış ve söyleniş bakımından aynı olma durumu; eş seslilik; sesteşlik.*‖ **eş anlam,** *dbl. Farklı kelime olmalarına rağmen aynı veya yakın anlamı verme durumu.*‖ **eş anlamlı,** *dbl. (Kelime için) anlamları birbirinin aynı veya yakın olan; anlamdaş;*

birbirinin yerine kullanıldığı zaman cümlenin anlamını değiştirmeyen; müradif; müteradif; sinonim.|| **eş anlamlılık,** *dbl. (Kelime için) anlamları birbirinin aynı veya yakın olma durumu; anlamdaşlık.*|| **eş aykırılık,** *coğ. Bir enlem dairesi üzerinde hesaplanmış ortalamaya göre yeryüzünün değişik noktalarında görülen aynı aykırılıklar.*|| **eş aykırılık eğrisi,** *coğ. Eş aykırılık gösteren yeryüzü noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş bacaklılar,** *zool. Malacostraca sınıfından denizde ve karada yaşayan karın ve sırt yönünde gövde basık, gözler içeri doğru çökük, göğüs bacakları birbirinin benzeri dört bin kadar türü bulunan ve örnek türü tespih böceği olan kabuklular takımı.*|| **eş basınç,** *meteo. Ayrı ayrı yerlerde basıncın denk olması durumu.*|| **eş basınç eğrisi,** *meteor. Bir meteoroloji haritası üzerinde aynı anda atmosfer basıncının eşit olduğu noktaları birleştiren çizgi; izobar.*|| **eş basınçlı,** *fiz. 1. Aynı molekül yoğunluğuna ve dolayısıyla aynı geçişme kuvvetine sahip olan. 2. Kütle sayısı aynı, atom numaraları farklı (elementler). 3. Basıncın hep aynı kaldığı olgu.*|| **eş basınçlı eriyik,** *fiz. kim. Bir litresinde 7.5-8 g. yemek tuzu veya 50 g. glikoz bulunan, kan sıvısı ile denk molekül yoğunluğunda olan damıtık su.*|| **eş biçim,** *Biçim bakımından birbirine eşit veya benzer olma durumu.*|| **eş biçimli,** *1. Biçimleri birbirine eşit. 2. kim. Billur (kristal) biçimleri yönünden büyük benzerlik gösteren; izomorf. 3. mat. (İki küme için) aralarında benzerlik bağıntısı bulunan; eş yapılı; izomorf.*|| **eş biçimlilik,** *1. Biçimleri birbirine eşit olan nesnelerin belirgin özelliği; eş yapılılık. 2. mat. İki matematik kümesi arasındaki benzerlik bağıntısı.*|| **eş bulutlu,** *meteo. (Yeryüzü bölgeleri için) bulutluluk derecesi aynı olan.*|| **eş büyüme,** *biy. Birçok organın birlikte büyümesi olgusu.*|| **eş cinsel,** *psikol. Kendi cinsinden olan kişilerle cinsel ilişki arzusu duyan veya ilişkiye giren; homoseksüel.*|| **eş cinsellik,** *psikol. 1. Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma durumu. 2. Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma şeklinde sapma gösteren psikolojik bozukluk.*|| **eş çevreli,** *mat. Çevreleri eşit olan (şekiller).*|| **eş değer,** *Değerleri bakımından birbirine eşit olma durumu; muadil.*|| **eş değer ağırlık,** *kim. Kimyasal birleşmelerde birbiri ile yer değiştiren elementler arasındaki oranları veren sayı.*|| **eş değer denklemler,** *mat. Çözüm kümeleri birbirine özdeş olan denklemler.*|| **eş değerli,** *Değer bakımından başka biri ile aynı olan.*|| **eş değerlik,** *1. Birbirine eşit değerde olan nesnelerin niteliği; değer eşitliği. 2. Yapı bakımından birbirine benzeyen.*|| **eş değerlik ilkesi,** *fiz. Çekim kütlesi ile eylemsizlik kütlesi arasındaki oranın evrensel bir değişmez olduğunu belirten ilke.*|| **eş değerlilik,** *Değer bakımından eşit veya benzer olma durumu.*|| **eş deprem,** *Aynı depremin yeryüzünün değişik noktalarında aynı şiddette duyulma durumu.*|| **eş deprem** (çizgisi) **eğrisi,** *Bir depremin, aynı şiddette hissedildiği yeryüzünün değişik noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş derinlik,** *Derinlikçe eşit olma durumu.*|| **eş dilli,** *dbl. Dilbilgisi bakımından bir veya birçok özdeşliği olan aynı dil alanına giren (yerler).*|| **eş dost,** *Tanıdık ve bildik kimseler; arkadaşlar; ahbaplar.*|| **eş eğilim,** *1. Aynı manyetik eğilmeyi gösteren. 2. Yeryüzünde manyetik eğilmesi aynı olan noktaların birleştirilmesi ile meydana gelen eğri.*|| **eş eğimli,** *Birinci basamaktan bir diferansiyel denklemin entegrallerine ait bir eğimin bulunduğu noktaların geometrik yeri.*|| **eş eksenli,** *Eksenleri aynı olan.*|| **eş eksenli kablo,** *Dışı iletken bir boru olan ve içinde yalıtılmış birden çok kablo bulunan çoklu kablo; koaksiyal.*|| **eş eksenli pervane,** *Aynı merkeze bağlı, birinin ekseni diğerinin milinin ortasında geçen ve biri diğerinin zıt yönünde dönen pervane çifti.*|| **eş esinti,** *Aynı hızda esen rüzgârlar.*|| **eş esinti çizgisi,** *Rüzgârın eşit hızda estiği uzay noktalarını birleştiren sanal çizgi.*|| **eş eşine,** *Beraber.*|| **eş eylemek,** *{OsT} Evlenmek; eş olarak seçmek.* [Kamus Ter.]|| **eş gametli,** *biy. Erkek ve dişi gametlerde kromozomları birbirinin aynı olan (canlı).*|| **eş gözlü,** *biy. (Örümcek) gözleri tek ve benzer yapılı olan.*|| **eş grup,** *Aynı kan grubundan olanlar.*|| **eş güçlülük,** *man. Kaplamı aynı olan iki önerme veya iki kavram arasındaki mantıksal eşitlik ilişkisi.*|| **eş güdüm,** *Belirli bir amaca yönelik çalışmaları birbiri ile uyumlu hâle getirme işi; koordine.*|| **eş güdümcü,** *Birbirine bağlı fakat ayrı alanlarda yapılan çalışmaları birbirine uyumlu hâle getirmeye çalışan kişi; koordinatör.*|| **eş güdümleme,** *Birçok organın veya işlevin çalışması anında sinir merkezlerince eş güdüm sağlanması durumu.*|| **eş güdümlü,** *Aralarında uyum bulunan; koordineli.* || **eş güdümsel,** *Eş güdümle ilgili.*|| **eş heceli,** *dbl. Aynı sayıda hecesi olan.*|| **eş hecelilik,** *dbl. Kelimelerde hece sayısının denk olması durumu.*|| **eş imlalı,** *dbl. Yazılışı aynı olan eş seslilerin durumu.*|| **eş iyonlu,** *kim. Birleşimindeki iyon sayısı denk olan iki ve daha çok madde.*|| **eş iyonluk eğrisi,** *meteor. Atmosferde eş iyonlu noktaları birleştirmek suretiyle meydana gelen eğri.*|| **eş kanatlı,** *zool. Dört kanadı da az çok benzer yapıda olan (böcekler).*|| **eş kanatlılar,** *zool. Ön kanatları hep aynı şekilde olan, bitkilerle beslenen böcekler, (Membracis ve Coccidia).*|| **eş karinalı,** *zool. Su altındaki kısımları eş hacimli olan (gemiler).*|| **eş katlı sayı,** *mat. Çarpılan iki sayı aynı çarpanla çarpıldığında elde edilen iki çarpım için kullanılır; (15 x 3 = 45; 20 x 3 = 60 Bu durumda 45 ile 60 eş katlıdır.)*|| **eş konumlu,** *Vücudun orta düzleminin bir tarafında bulunan organların ağrı ve bozukluklarının durumu.*|| **eş koşmak,** *isl. Allah'ın birliğine aykırı söz ve davranış içinde bulunmak; şirk koşmak;*

Allah'tan başka tanrı bulunduğunu iddia etmek; başka varlık ve kimseleri Allah konumuna getirmek.|| **eş kuvvetli,** *1. mat. (İki cümle için) aynı kuvvette olan. 2. fiz. İki yöndeki kuvveti birbirine eşit olan.*|| **eş kuvvetlilik,** *man. İki önerme veya kaplamları aynı olan iki kavram arasındaki mantıkî ilişki.*|| **eş merkezli,** *Merkezleri aynı olan iki (şekil veya cisim).*|| **eş milli,** *(Teker; çark veya dişli için) aynı mile bağlı olan.*|| **eş milli pervane,** *Aynı veya farklı motorlarla döndürülen eş merkezli döner miller üzerine oturtulmuş, genellikle ters doğrultuda dönen pervaneler.*|| **eş moleküllü,** *kim. Birleşiminde iki veya daha çok cisimden eşit sayıda molekül bulunan.*|| **eş mollü,** *kim. Birleşimindeki çeşitli maddelerin mol sayısı veya molekül gramı aynı olan.*|| **eş odaklı,** *Odakları bir olan.*|| **eş omurlular,** *Omurları birbirine benzeyen ilkel kemikli balıklar.*|| **eş ölçülü,** *Ölçüleri birbirine denk olan.*|| **eş renkli,** *fiz. Beyaz ışığın girişim olayında rengin sabit olduğu noktalardan meydana gelen tabakalar.*|| **eş sapma,** *Manyetik sapması aynı olan.*|| **eş sapma eğrisi,** *Manyetik sapması eşit olan noktalardan geçirilen çizgi.*|| **eş sarsım,** *Depremde aynı anda sarsılma.*|| **eş sarsım çizgileri,** *Depremin aynı anda duyulduğu noktalardan geçirilen çizgi.*|| **eş sesli,** *dbl. Anlamları ayrı, söyleniş ve yazılışları aynı olan.*|| **eş sesli kelimeler,** *dbl. Anlamları ayrı, söyleniş ve yazılışları aynı olan kelimeler.*|| **eş seslilik,** *Eş sesli olma durumu.* || **eş sıcak,** *Sıcaklıkları eşit olan.*|| **eş sıcaklık eğrileri,** *meteor. Belirli bir süre içindeki sıcaklık ortalamaları eşit olan yeryüzü noktalarından geçtiği varsayılan eğriler; izoterm.*|| **eş sıcaklık,** *biy. Dış etkenler ne olursa olsun beden ısısının aynı kalış özelliği.*|| **eş süreli,** *Eşit zaman aralıklarında meydana gelen.*|| **eş tipli,** *zool. Hayvanlarda, bazı organların içinde yaşadıkları ortamda mevcut çeşitli bitki veya doğa biçimlerine benzer olma durumu.*|| **eş tonlu,** *Baskın dalga boyu aynı olan renk uyaranlarının özelliği.*|| **eş tonluluk,** *fiz. Birçok aygıtın ya da olayın frekansları arasındaki eşitlik veya uyumun yarattığı durum.*|| **eş tutmak,** *Eğitimde veya oyunda ikişerli olmak için arkadaş seçmek.*|| **eş tuzluluk,** *Aynı tuzluluğa sahip olma durumu.*|| **eş tuzluluk çizgisi,** *Aynı tuzluluğa sahip noktaları birleştiren çizgi.*|| **eş uzak,** *Birbirine eşit uzaklıkta olan.*|| **eş uzaklık,** *Arazinin iki düzeyi arasındaki düşey uzaklık.*|| **eş vezinli,** *ed. Mısraları aynı ölçüyle yazılmış manzume veya şiir.*|| **eş yağış,** *meteor. Ortalama yağış miktarının aynı olması durumu.*|| **eş yapı,** *Biçimleri aynı olma durumu.*|| **eş yapılı,** *Biçimleri aynı olan.*|| **eş yazımlı,** *Söylenişleri ve anlamları farklı olmakla birlikte yazımları aynı olan eş. "El (organ) ile el (yabancı)"*|| **eş yerlilik,** *ed. Söylendiği zaman kelimenin veya deyimin birden çok eş anlamlarının çağrıştırılabilir olma durumu. "Ne oyundu o!" cümlesinden "Çok güzel sahne oyunu idi." ve "Çok güzel kurulmuş tuzaktı." anlamları birlikte çıkar.*|| **eş yoğunluk,** *Yoğunluğun farklı noktalarda veya ayrı ortamlarda eşit olma durumu.*|| **eş yoğunluklu,** *Yoğunlukları eşit olan.*|| **eş yoğunluk eğrisi,** *coğ. Denizlerde yoğunluğu aynı olan noktaların birleştirilmesi ile elde edilen çizgi.*|| **eş yükselme,** *Aynı yüksekliğe sahip olma durumu.*|| **eş yükselme eğrisi,** *jeol. Belli bir jeoloji tabakasının aynı yükseklikte bulunan noktalarını birleştiren çizgi.*|| **eş yükselti,** *Yükseklikleri birbirine eşit olma durumu.*|| **eş yükselti eğrisi,** *jeol. Birbirine eşit yükselti noktalarını, aynı yükseklikte bulunan noktaları birleştiren çizgi.*|| **eş yüzlü,** *Façetaları benzer olan kristallerin özelliği.*|| **eş zaman,** *Oluşma ayrı yerlerde fakat zaman olarak aynı anda olma durumu; eş sürem; senkron.*|| **eş zamanlı,** *1. Başlama ve bitme zamanları aynı olan. 2. Aynı zamanda oluşan; eş süremli.*|| **eş zamanlı dilbilimi,** *dbl. Bir dilin zaman içindeki değişme ve gelişme sırasında, belli bir dönemde ortaya çıkan olgularını inceleyen dil bilimi.*|| **eş zamanlılık,** *1. Eş zamanlı olan şeylerin özelliği. 2. dbl. Belli bir evrede görülen dil bilimi olgularının, olaylarının özelliği; eş süremlilik. 3. Sinir akımını iletmek bakımından iki sinir teli veya bir sinirle bir kas arasındaki uyarı eşitliği.*|| **eş zamansal yöntem,** *Belirli bir zaman dilimi içindeki olguları bütünüyle ele alan yaklaşım yöntemi.*

eş[2], [eş / īş / īş] *{eT} is.* İş. [Yüknekî]

eş[3], [Ar. ʾēş أش] *(e:ş) zm.* **1.** Ne? **2.** *sf.* Hangi?

eş[4], [eş-mek *(hızlı gitmek)* > eş] *ünl.* Hadi; haydi; yürü.

eşaib, [Ar. üşābe > eşāʾib اشائب] *(eşa:ib) {OsT} is.* Karışıklıklar; cins bozuklukları.

eşaim, [Ar. eşʾem > eşāʾim اشائم] *(eşa:im) {OsT} sf.* En uğursuzlar.

eşâire, [Ar. eşʿarī > eşāʿıre اشاعره] *(eşa:ıre) {OsT} sf.* İmam Eş'arî'ye bağlı sünnet ehli olanlar.

eşam, [Far. eşām اشام] *(eşa:m) {OsT} is.* Ölmeyecek kadar az yiyecek ve içecek.

eşantiyon, [Fr. échantillon] *is.* **1.** Bir malın kalitesini kontrol amacıyla o maldan alınmış parça; numune; örnek. **2.** Bir ürünün tanıtılması amacıyla dağıtılan küçük parçalar; numune. **3.** *argo.* Rüşvet.

eşape, [Fr. echappé] *is.* Dans adımı.

eşapman, [Fr. échappement] *is.* Bir mekanik saatte sarkacın veya balans halkasının salınımlarını beslemek için gerekli enerjiyi sağlayan düzenek.

eş'ar[1], [Ar. şaʿr *(kıl)* > eşʿār اشعار] *(eş-a:r) {OsT} is.* Kıllar; tüyler; tüycükler. ☞ **eş'ār-ı guddeviye,** *{OsT} bot. Bez kılları.*|| **eş'ār-ı mümisse,** *{OsT} bot. Emici tüyler.*

eş'ar[2], [Ar. şāir > eşʿar اشعر] *(eş-ar) {OsT} sf.* En

güzel şiir söyleyen; daha güzel şiir söyleyen. 🗗 **eş'ar-ı nās,** *{OsT} Halkın en iyi şiir söyleyeni.*|| **eş'ar-ı zamān,** *{OsT} Zamanının en iyi şiir söyleyeni.*

eş'ar[3], [Ar. şiʿr > eşʿār اشعار] *(eş-a:r) {OsT} is.* **1.** Şiirler. **2.** Ölçülü ve kafiyeli sözler; nazım parçaları.

eş'arî, [Ar. eşʿarī اشعرى] *(eş-ari:) {OsT} sf.* Dinde İmam Eş'arî'ye bağlı sünnet ehli.

eşarp, -bı [Fr. écharpe] *is.* **1.** Başı ve boynu korumak için yünden veya kumaştan yapılmış kadın atkısı. **2.** At koşularında, aynı atçının iki atına da aynı formayı giyerek binen jokeyleri birbirinden ayırmak için kullanılan kol bağı.

eşas, [Fr. échasse] *is.* Yerden daha yüksekte yürümek için özel olarak yapılmış basacaklı bir tür ayaklık.

eşbah[1], [Ar. şebāḥ > eşbāḥ اشباح] *(eşba:h) {OsT} is.* **1.** Cisimler; gövdeler. **2.** Şahıslar. **3.** Büyük kapılar. **4.** Uzaktan görünen karaltılar.

eşbah[2], [Ar. şibh > eşbāh اشباه] *(eşba:h) {OsT} sf.* Benzeyenler; eşler; denkler.

eşbah[3], [Sur. Ar. eşbah اشبه] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kibirli; burnu büyük. **2.** Şen; neşeli. **3.** Şehvetli. [DS]

eşbahlanmak, [eşbah-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Nazlanmak. [DS]

eşbahlı, [eşbah-lı] *{ağız} sf.* Neşeli; şen. [DS]

eşbal, -li [Ar. şibl > eşbāl اشبال] *(eşba:l) {OsT} is.* Aslan yavruları.

eşbeh, [Ar. şebīh > eşbeh اشبه] *{OsT} sf.* **1.** En çok benzeyen; daha çok benzeyen. **2.** En iyi; en güzel.

eşbehlenmek, [eşbah[3] > eşbeh-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Övünmek; böbürlenmek. [DS]

eşbek, -ği [Sur. Ar. eşbah => eşbek] *{ağız} sf.* Kibirli; burnu büyük. [DS]

eşbu, [Far. eşbü اشبو] *(eşbu:) {OsT} is.* Kömür konulacak yer; kömürlük.

eşca, -a'ı [Ar. şeciʿ *(korkusuz)* > eşcaʿ اشجع] *{OsT} sf.* En cesur; pek yiğit.

eşcan, [Ar. şecen > eşcān اشجان] *(eşca:n) {OsT} is.* Sıkıntılar; kederler; elemler; gamlar; tasalar.

eşcar, [Ar. şecer > eşcār اشجار] *(eşca:r) {OsT} is.* Ağaçlar. 🗗 **eşcār-ı bāğ,** *{OsT} Bağ bahçe ağaçları.*|| **eşcār-ı müsmire,** *{OsT} Meyve ağaçları.*

eşco, [eşc *(eşcinsel'in kısalt.)* + Kürt. -o] *is. argo.* Eşcinsel kimse.

eşdak, -ğı [Ar. eşdaḳ اشدق] *{OsT} sf.* Doğru söz söyleyen.

eşdaş, [eş-daş] *{ağız} is.* Akran.

eşdirmek, [eş-mek > eş-dir-mek اشدرمك] *{OsT} gçl. f. [eAT. -ür] [-ir]* **1.** Hızlı yürütmek. **2.** *{ağız}* Koşturmak.

eşdürmek, [eş-mek > eş-dir-mek اشدورمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* → eşdirmek.

eşecik, -ği [eşek-cik اشجك] *{OsT} is.* **1.** Küçük eşek; eşekçik. **2.** Telli sazlardaki köprücük.

eşed, -ddi [Ar. şedīd > eşed اشد] *{OsT} sf.* Daha şiddetli; en sert; en çetin. 🗗 **eşedd-i ihtiyāc,** *{OsT} En zorlu ihtiyaç.*|| **eşedd-i lüzūm,** *{OsT} En çok gerekli olan.*|| **eşedd-i mücāzāt,** *{OsT} En şiddetli ceza.*

eşek[1]**, -ği** [*eT.* eş-mek *(rahat gitmek, koşmak)* > eş-gek > eşek] *is.* **1.** Tek tırnaklılardan, attan küçük, uzun kulaklı binek ve yük hayvanı; merkep; *{eT} (aynı), (Equus asinus).* **2.** *mecaz.* Kaba ve yeteneksiz kimse. **3.** *mecaz.* İnatçı kişi. **4.** *{ağız}* Üzerinde bıçkı ile odun kesmeye yarar üç veya dört ayaklı bir tür sehpa. **5.** *{ağız}* Üzerinde ince odunları kesmekte kullanılan kalın ağaç ya da kütük. [DS] **6.** *{ağız}* Duvar örmek, sıva yapmak gibi yüksek yerlerde çalışmayı kolaylaştırıcı basit iskele. [DS] **7.** Kazan yapımında kullanılan bir çeşit sehpaması örs. **8.** *argo.* Dik üçgen. **9.***{ağız}* Üzerine herhangi bir şey koymaya yarayan destek. [DS] **10.** *{ağız}* Odun koyup yakmaya yarayan ızgara. [DS] **11.** *{ağız}* Sel gelen yerin önüne konulan iki ayaklı sehpa. [DS] **12.** *{ağız}* Telli sazlarda üzerine tellerin bindiği köprü. [DS] **13.** *{ağız}* Çukurda ateş yakmak için açılan hava deliği. [DS] 🗗 **eşeğe binmeden bacaklarını sallamak,** *Bir şeye daha başlamadan oldu bitti gözüyle bakmak.*|| **eşeğe** (gücü yetmeyip) **kızıp semerini dövmek,** *Kızdığı birine güç yetiremeyince, onun emrindekilere çatmak.*|| **eşeğe ters bindirmek,** *Gülünç duruma düşürmek; herkese maskara etmek.* || **Eşeği düğüne çağırmışlar** (okumuşlar), **"Ya su lazımdır, ya odun." demiş.** *Yersiz ve zamansız ikramların muhakkak bir karşılığı vardır, anlamında söylenir.* || **Eşeğin büyüğü ahırda kaldı.** *Bir iş yapılırken bitti sanıldığında asıl zor yanının henüz gelmediğini veya unutulduğunu hatırlatmak için söylenir.* || **eşeğini sağlam kazığa bağlamak,** *Yaptığı işi veya bulunduğu ortamı güven altına almak.*|| **eşek alması,** *{ağız} Yazın yetişen, lezzetsiz bir tür elma.*|| **eşek arısı,** *zool. Odun selülozunu çiğneyerek büyük boyda petek yuvalar yapan, tehlikeli küçük yaban arısı, (Vespa crabro).*|| **eşek baklası,** *{ağız} Bakladan küçük, koyu alaca renkli büyük bir fasulye türü.*|| **Eşek başı mıyım?** *"Niçin hesaba katılmıyorum, dikkate alınmıyorum?" anlamında çıkışma sözü.*|| **eşek buyduran,** *{ağız} Kış güneşi.*|| **Eşek büyüdü, semer küçüldü.** *argo. Büyüme çağındaki çocukların elbiseleri dar gelmeye başladığı zaman söylenen şaka sözü.*|| **eşek cenne-**

ti, *argo. Öbür dünya.* || **eşek cennetine göndermek,** *argo. Öldürmek.* || **eşek cennetini boylamak,** *argo. Ölmek.* || **eşek cilvesi,** *Kaba davranışlarla gösterilen naz.* || **eşek çıtlığı,** *{ağız} Kamış gibi düzgün yetişen bir tür ot.* || **eşek davası,** *mat. Bir dik üçgende hipotenüsün karesi, dik kenarların karelerinin toplamına eşit olduğu savı.* || **eşek derisi gibi,** *1. Kalın ve sert. 2. mecaz. Söylenenlerden etkilenmeyen; duygusuz; utanmaz.* || **eşek dikeni,** *bot. Bileşikgiller familyasından, Anadolu'da yaygın olarak yetişen kalın saplı, bir metre kadar boylu, dikenli bir yıllık veya çok yıllık otsu bitki, (Onopordon tauricum; O. acanthium; O. ilyricum).* || **eşek eriği,** *{ağız} Uçları sivri ve uzun bir tür erik.* || **eşek eyeğülü,** *{OsT} (Kişi için) kolay kolay yerinden kımıldamayan; ağır kanlı; tembel; üşengeç.* || **eşek gibi,** *Nezaketten yoksun; kaba; düşüncesiz.* || **eşek gummas,** *{ağız} Kanser.* || **eşek helvası,** *{ağız} Enginara benzer bir tür bitki.* || **eşek hıyarı,** *Akdeniz bölgesinde yetişen, yeşil yapraklı, sert ve kaba tüylü, sürüngen gövdeli, meyveleri önce yeşil, sonra sarı, daha sonra da kızaran ve olgunlaştığı anda dalından birden koparak tohumlarının metrelerce ileriye fırlatan otsu bitki; acı dülek; acı kavun; yabani hıyar, (Ecballium).* || **Eşek hoşaftan ne anlar?** *Herkesin beğendiği ve değerli bulduğu şeyleri küçümseyenlerle alay etmek için söylenir.* || **eşek inadı,** *Söylediğinden vazgeçmeyen; kararında direten.* || **eşek inciri,** *{ağız} Meyvesi yenmeyen, yabani incir.* [DS] || **eşek kadar,** *Aşırı derecede gelişmiş; iri; büyük.* || **eşek kadar olmak,** *argo. Her şeyi anlayacak yaşa gelmiş olmak.* || **eşek kafalı,** *mecaz. Kalın kafalı; anlayışsız; kavrayışı kıt.* || **eşek kangalı,** *{ağız}* → eşek kengeri. [DS] || **eşek kanıyla aşılanmak,** *{ağız} 1. Aşırı derecede vurdumduymaz olmak. 2. Çok soğukkanlı olmak.* [DS] || **eşek kengeri,** *{ağız} Kökü tatlı, dalları dikenli bir bitki.* [DS] || **eşek kömürdeği,** *{ağız} Eşeklerin severek yediği bir tür ot.* [DS] || **Eşek, kulağı kesilmekle küheylan olmaz.** *Asıl nitelik ne yaparsan yap değişmez.* || **Eşek kuyruğu gibi ne uzar, ne kısalır.** *"Durumunda ve çalışmalarında hiçbir gelişme görülmez." anlamında söylenir.* || **eşek lalesi gibi açılmak,** *Terbiyesiz davranışlarda bulunmak.* || **eşek marulu,** *{OsT} bot. Soluk sarı çiçekli, rozet yaprakları haşlandıktan sonra salata olarak yenebilen, yarım metre kadar boylu, bir veya iki yıllık, sütlü otsu bitki; havacıva, (Sunchus oleraceus, S. asper).* || **eşek maydanozu,** *bot. Maydanozgillerden çalılıklarda, nemli ve gölgelik yerlerde yetişen, 1,5 m. yüksekliğinde, köşeli gövdeli, yaprakları parçalı, bitişik şemsiye biçimli çiçekli, iki yıllık otsu bitki, (Anthriscus silvestris).* || **eşek memesi,** *{ağız} İri taneli oval ve siyah bir tür üzüm.* [DS] || **eşek nalıyla damgalamak,** *{ağız} İddia sonunda, kaybedeni cezalandırmak.* [DS] || **eşek otu,** *bot. Küpe çiçeğigillerden, gece kelebeği ile tozlaşan, sarı çiçekli otsu bitki, (Oemothera biennal).* || **eşek öldüren güneş,** *{ağız} Karlı, rüzgârlı havalarda açılan güneşli hava.* || **eşek sıpası,** *Bazen sevgi, bazen de yergi amacıyla kullanılan söz.* || **eşek sineği,** *zool. Hayvanlardan kan emici bir cins iri sinek; at sineği, (Tabanus).* || **eşek sudan gelinceye kadar,** *Çok uzun süre veya iyice.* || **eşek şakası,** *Elle yapılan kırıcı ve kaba şaka.* || **eşek şansı,** *argo. zavallı birinin başkalarını kıskandıran başarısı ya da şansı.* || **eşekten düşmüşe** (karpuza) **dönmek,** *argo. 1. Şaşkınlıktan dolayı donup kalmak; çok şaşırmak. 2. Kötü bir duruma düşmek.*

eşek[2], [eşe-k ? اشك] *{eAT} is.* Elma, armut, ayva gibi meyvelerin içinde çekirdeklerin yer aldığı yenmeyen sert kısım.

eşek[3]**, -kki** [Ar. şekk *(şüphe)* > eşekk اشك] *{OsT} sf.* Aşırı derecede kuşkucu; çok şüpheci; çok şüphelenen; en fazla tereddüt eden.

eşekbaşı, -nı, -şları [eşek+baş-ı] *is. argo.* Yetkisini kullanmasına değmez görülerek kendisine hiçbir şey danışılmayan görevli.

eşekçe, [eşek-çe] *(eşe'kçe) zf.* **1.** Kaba bir biçimde. **2.** Aptal gibi. **3.** *sf.* Uygunsuz.

eşekçesine, [eşek-çe-s-i-n-e] *zf.* **1.** Bir eşeğe yakışacak biçimde. **2.** Kaba ve saygısızca.

eşekçi, [eşek-çi] *is.* Eşekleri ile yük taşıyan veya araç çalışmayan yerlerde insan taşıyan kişi; eşeklerini yük veya binek amacıyla kiraya veren kişi.

eşekkulağı, -nı, -kları [eşek+kula(k)-ı] *is. bot.* Beyaz, pembe veya mavimsi çiçekli, çok yıllık otsu ve tüylü bitki; kara kafes, *(Symphytum officinale).*

eşekleşme, [eşek-le-ş-me] *is.* **1.** Eşek olma; eşek özelliği kazanma. **2.** *mecaz.* Kaba ve anlayışsız olma durumu; eşekleşmek eylemi.

eşekleşmek, [eşek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Sıpa için) eşek olmak; eşek özelliği kazanmak. **2.** *mecaz.* Kaba ve anlayışsız davranmak.

eşeklik, -ği [eşek-lik] *is.* **1.** Eşeğin taşıdığı özellik; eşek oluş. **2.** *mecaz.* Akılsızca davranış; düşüncesizlik. **3.** Kaba davranış. ⊡ **eşeklik etmek,** *Sonradan pişmanlık duyacağı bir davranışta bulunmak; düşüncesiz davranmak.*

eşeksırtı, -nı, -tları [eşek+sırt-ı] *is. mim.* Beşik örtüsü denilen çatı tipi.

eşel[1]**, -lli** [Ar. eşell اشل] *{OsT} sf.* (Kişi için) çolak.

eşel[2], [Fr. échelle] *is.* **1.** Ölçek. **2.** Hıristiyan ulusların, Müslüman ülkelerinde kurdukları ticaret merkezleri.

eşelek[1]**, -ği** [eşe-le-k] *{ağız} is.* **1.** Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra çekirdeklerin etrafında kalan orta kısım. **2.** Cevizin kabuğu kırıldıktan sonra içini iki parçaya ayıran odunsu sert parça. **3.** Mısır koçanı. **4.** Olgunlaşmamış meyve. **5.** Meyve çürüğü. **6.** Şişman kadın. **7.** Sinir. [DS]

eşelek[2], **-ği** [eş-ele-k] *{ağız} is.* Tavukların eşelediği yer. [DS]

eşeleme, [eş-ele-me] *is.* **1.** Bir yeri hafifçe kazma; eşelemek eylemi. **2.** *mecaz.* Bir işin aslını anlamaya çalışma.

eşelemek, [eş-ele-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Hafifçe kazmak, karıştırmak. **2.** *mecaz.* Bir işin aslını, esasını anlamaya çalışmak.

eşelenme, [eş-ele-n-me] *is.* Ayağı ile bulunduğu yeri eşmeye çalışma; eşelenmek eylemi.

eşelenmek, [eş-ele-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Hayvan için) ayağı ile yeri eşmek. **2.** *edil. f.* Kendisine eşeleme işlemi uygulanmak.

eşelmek, [eş-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Unutulmuş bir söz ya da olayı yeniden ortaya çıkarmak; alevlendirmek; kaşımak. [DS]

eşelmobil, [Fr. échelle mobile] *is. ekon.* **1.** Ticaret hayatında fiyat anlaşmasının sabit kalmayacağını, diğer etmenlere göre değişebileceğini belirten terim; değişken ölçü; oynak merdiven. **2.** Ücretlilerin satın alma gücünü korumak amacıyla hayat pahalılığı oranında ücretlerinin artırılması kuralı; değişken ölçü.

eş'em, [Ar. eş'em اشئم] *(eş-em) {OsT} sf.* Daha uğursuz; en uğursuz; pek uğursuz.

eşemek, [eşe-mek] *is.* Tarlaların ya da ağılların etrafına konulan budaklı çam dalı.

eşen[1], [eş-mek > eş-en] *sf.* Eşmek işini yapan.

eşen[2], [Far. eşen اشن] *{OsT} is.* **1.** Ters giyilmiş elbise. **2.** Ham kavun veya karpuz; kelek.

eşenek, -ği [eşen-ek] *{ağız} is.* **1.** Çalışma yeri; iş yeri. **2.** Az kazanç elde edilen iş yeri. **3.** Sebze yetiştirilen bahçe.[DS]

eşenmek, [eş-mek > eş-en-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Binmek; sürmek. [ETY]

eşer, -rri [Ar. şerīr > eşerr اشر] *{OsT} sf.* Daha şerir; en kötücül; pek şer. 🗗 **eşerr-i nās,** *{OsT} İnsanların en şerlisi.*

eşey, [eş-ey] *is. biy.* Canlılarda üreme ile ilgili özelliklerin tümü; cinsiyet; cinslik.

eşeyleşme, [eş-ey-le-ş-me] *is. biy.* Bir canlının gelişmesi sırasında erkek veya dişi, iki cinsten birinin özelliklerinin belirmesi durumu.

eşeyli, [eş-ey-li] *sf. biy.* Erkek veya dişi cinsiyetten birine sahip olan ve karşı cinsle birleşme sonucu üreyen. 🗗 **eşeyli üreme,** *Erkek ve dişi cinslerin veya organların bir araya gelmesini gerektiren ve gametlerin birbiri ile birleşmesini sağlayan üreme biçimi.*

eşeylik, -ği [eş-ey-lik] *is.* Hayvanlarda dişilerle erkekleri ayırt etmeye yarayan yapısal karakterler.

eşeylilik, -ği [eş-ey-li-lik] *is.* **1.** Canlılar dünyasında gözlenen eşeyli üreme olaylarının tümü. **2.** Eşeyli canlının durumu ve niteliği.

eşeysel, [eş-ey-sel] *sf. biy.* Bir cinse, cinsiyete, eşeyli üremeye veya eşeyliliğin sebep olduğu bir davranışa ilişkin. 🗗 **eşeysel bezler,** *Er bezi ve yumurtalık.*|| **eşeysel devre,** *Normal olarak döllenmesiz üreyen canlıların eşeyli üreme evresi.* || **eşeysel engel,** *Aynı ırktan iki çeşit canlının çiftleşme imkânsızlığı.*|| **eşeysel eylem** (fiil), *Çiftleşme.*|| **eşeysel tutkun,** *psikol. Cinsel ilişkilerden başka bir şey düşünmeyen akıl hastası.*|| **eşeysel ürünler,** *biy. Spermatozoit ve yumurta.*

eşeysiz, [eş-ey-siz] *sf. biy.* Erkek veya dişi cinsten birine sahip olmayan ve karşı cinsle birleşmesiz üreyen. 🗗 **eşeysiz çoğalma,** *Eşey hücreleri oluşturmaksızın bölünmeyle çoğalma.*

eşfa, [Ar. eşfā اشفا] *(eşfa:) {OsT} sf.* (Madde için) en şifalı. 🗗 **eşfā-yı edviye,** *{OsT} İlaçların en şifalısı.*

eşfak[1], [Ar. şefīḳ *(şefkat sahibi)* > eşfāḳ اشفاق] *(eşfa:k) {OsT} sf.* Acımalar; merhametler; şefkatler. 🗗 **eşfāk-ı şāmile,** *{OsT} Herkese yapılan merhametler.*

eşfak[2], [Ar. şefīḳ > eşfaḳ اشفق] *{OsT} sf.* **1.** Çok şefkatli. **2.** En merhametli. 🗗 **eşfāk-engîz,** *{OsT} Merhamet uyandıran; dokunaklı.*

eşgal[1], [Ar. eşġal اشغل] *{OsT} sf.* Çok meşgul; çok işi olan; en meşgul.

eşgal[2], [Ar. şuġl *(iş ve güç)* > eşġāl اشغال] *(eşga:l) {OsT} is.* İşler; uğraşılar; meşguliyetler. 🗗 **eşgāl-i mühimme,** *{OsT} Önemli işler.*

eşgek, [eş-mek *(eşkin yürümek, koşmak)* > eş-gek] *{eT} is.* Eşek. [DLT] [Gabain]

eşgeklenmek, [eşgek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Eşek sahibi olmak; eşeklenmek. [DLT]

eşgermek, [Far. āşkār => eşger-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Ses vermek. **2.** Görünmek. **3.** *gçl. f.* Ateşi yakmak; alevlendirmek. [DS]

eşgi, [ekşi] *{ağız} sf.* → ekşi.

eşgin[1], [eş-mek > eşkin > eş-gin] *{eT} sf.* Eşilen; su tarafından aka aka oyulan.

eşgin[2], [eş-mek > eş-kin] *{ağız} sf.* → eşkin. [DS]

eşgirmek, [eş-gir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşmak; seğirtmek. [DS]

eşgirtmek, [eşgir-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Koşturmak; seğirttirmek. [DS]

eşgüti, [? éşgītī / işgītī / éşgūtī] *(eşgü:ti:) {eT} is.* İpekli kumaş. [Tekin]

eşha, [Ar. şehī > eşhā اشحى] *eşha:) {OsT} sf.* (Yiyecek için) en çok sevilen; pek fazla beğenilen; iştahla yenilen.

eşhad, [Ar. şāhid > eşhād اشهاد] *(eşha:d) {OsT} is.* Tanıklar; şahitler; şevahid.

eşhar, [Far. eşhār اشحار] *(eşha:r) {OsT} is. kim.* **1.** Kalye denilen radyum tuzu. **2.** Nişadır.

eşhas, [Ar. şaḫṣ *(kişi)* > eşḫāṣ اشخاص] *(eşha:s) {OsT} is.* **1.** Kişiler; kimseler. **2.** Bir hikâye, roman veya tiyatro eserindeki kişiler; kişiler. **3.** Satranç oyunundaki taşlar. ◻ **eşhās-ı mārufe,** *{OsT} Bilinen, tanınmış kişiler.*|| **eşhās-ı muzırre,** *{OsT} Zararlı kişiler.*

eşheb, [Ar. şeheb > eşheb اشهب] *{OsT} sf.* **1.** Kır at; beyaz at. **2.** (Gün için) soğuk. **3.** (İş için) güç. **4.** *is.* Aslan.

eşhedü, [Ar. şehādet > eşhedü اشهد] *{OsT} ünl.* Tanıklık ediyorum; ben şahidim. ◻ **eşhedü bi'llāh,** *{OsT} Allah adına edilen yemin.*|| **eşhedü en lā ilāhe ill'allāh,** *{OsT} "Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederim." anlamında iman ettiğini ifade sözü; şahadet kelimesi.*

eşhel, [Ar. eşhel اشهل] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) koyun gözlü; ela gözlü. **2.** Kırmızı ile karışık koyu mavi; *(dişili: şehla).*

eşher, [Ar. şehīr *(ünlü)* > eşher اشهر] *{OsT} sf.* **1.** En ünlü; daha ünlü. **2.** Çok tanınmış. ◻ **eşher-i şuarā-yı zamān,** *{OsT} Zamanın şairlerinden en tanınmışı.*

eşhür, [Ar. şehr *(ay)* > eşhür اشهر] *{OsT} is.* Aylar. ◻ **eşhürü'l-hac,** *{OsT} Hac ayları; İslam öncesinde Kâbe'nin tavaf edildiği (Şevval, Zilkade ile Zilhicce'den on gün olmak üzere 70 gün) aylar.*|| **eşhürü'l-hurūm,** *{OsT} Haram aylar; İslamlıktan önce savaşın ve öldürmenin yasak sayıldığı, Kâbe civarında avcılığın bile yapılmadığı Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları.*|| **eşhürü'l-malūmāt,** *{OsT} Bilinen aylar; hac ayları.*

eşi[1], [éş *(eş)* > éş-ī / iş-ī] *(eşi:) {eT} is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [ETY] [EUTS] **2.** Prenses; tanınmış yüksek tabakaya mensup kadın; soylu kadın. [EUTS]

eşi[2], [ekşi > ēşi] *(e:şi) {ağız} sf.* **1.** Ekşi. **2.** *is.* Salça. [DS]

eşi'a, [Ar. şuʿā > eşiʿa اشعّه] *{OsT} is.* Işıklar; aydınlıklar; pertev; ziya. ◻ **eşi'ā-pāş,** *{OsT} Aydınlık veren; ışık dağıtan; nurlandıran.*|| **eşi'a-yi ālemtāb-ı āftāb,** *{OsT} Güneşin dünyayı ışıtan aydınlıkları.*|| **eşi'ā-yı hürşîd,** *{OsT} Güneşin ışıkları.*|| **eşi'a-yi muhiye,** *{OsT} bot. Öz ışınlar.*||

eşice, [eş > eş-i-ce] *{ağız} is.* Bir erkekle evli iki kadının birbirine karşı giriştikleri kıskançlık ve yarış. [DS]

eşiç, [éşiç] *{eT} is.* **1.** Kazan. [EUTS] **2.** Tencere; çömlek. [DLT] ◻ **eşiç bukaç,** *{eT} Tencere, bardak, tas.* [DLT]

eşiçlenmek, [éşiç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Tencere sahibi olmak. [DLT]

eşidda, -yi [Ar. şedīd > eşiddāʾ اشداء] *(eşidda:) {OsT} sf.* (Yiğitler için) şiddetli davranan(lar). ◻ **eşiddāyı mücāhidîn,** *{OsT} Savaşan yiğitler; ceht eden yiğitler.*

eşidilmek, [éşid-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [EUTS]

eşidmek, [éş-id-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Kulakla duymak; işitmek. [ETY] [Gabain] [Tekin] [Yüknekî] **2.** Dinlemek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** *{eAT}* (Koku için) almak, duymak.

eşidüt, [éş-id-üt] *{eT} is.* İşitme [Gabain] [EUTS]

eşiha, [Far. eşiha اشهه] *{OsT} is.* At kişnemesi.

eşik[1]**, -ği** [*eT.* éş-ik] *is.* **1.** Bir kapı boşluğunun alt kısmına, taban eşilmek suretiyle yerleştirilmiş taş veya ahşap kiriş. *{eT} (aym)* [DLT] **2.** *gnşl.* Giriş; geçit. **3.** Başlangıç anı; başlama yeri. **4.** *coğ.* İki çukurluğu birbirinden ayıran üzeri az çok düzlüklerle kaplı yeryüzü yükseltileri. **5.** *müz.* Telli çalgılarda tellerin üzerinden geçtiği küçük yükselti; köprü. **6.** *psikol.* İnsanda tepki uyandırabilen uyaranların en azı. **7.** *{ağız}* Dışarı; dış. [DS] **8.** *{ağız}* Çevre; etraf. [DS] **9.** *{ağız}* Ayakkabı ökçesi. [DS] **10.** *{ağız}* Merdiven. [DS] ◻ **eşiği gaytarmak,** *{ağız} Kapıyı kapatmak.* [DS]|| **eşiğine yüz sürmek,** *1. Bir işini gördürmek maksadıyla yalvarmak için yanına gitmek. 2. tasvf. Şeyhten niyazda bulunmak.*|| **eşiğini aşındırmak,** *Birinden bir çıkar sağlamak veya işini yaptırmak için sık sık gidip gelmek.*|| **eşik altı,** *psikol. Organizmanın tepki gösteremediği şiddeti çok zayıf uyaranlar.*|| **eşik üstü,** *psikol. Organizmada tepki uyandırmaya yetecek güçteki uyaranlar.*

eşik[2]**, -ği** [eş-mek > eş-ik] *sf.* Eşilmiş; eşmek suretiyle oyulmuş.

eşik[3]**, -ği** [eş-ik] *{ağız} is.* Taneleri alınmış mısır koçanı.

eşiklik, -ği [éşik-lik] *is.* **1.** Eşik olan yer. *{eT} (aym)* [DLT] **2.** Eşik yapılacak nitelikteki malzeme. **3.** *{ağız}* Kapı boşluğunun alt kısmında bulunan alçak basamak; eşik. [DS] ◻ **eşiklik yıgaç,** *Eşik yapmak için biçilmiş, eşik yapmaya uygun ağaç.* [DLT]

eşiksel, [eş-ik-sel] *sf. psikol.* (Uyarıcı için) tam eşik düzeyinde olan.

eşil, [eş-il] *is. biy.* Hücrelerdeki kamçı çevresinde bulunan dokuz adet mini borucuk çiftinin her biri.

eşilgen, [eş-il-gen] *{eT} sf.* Daima eşilen. [DLT]

eşilig, [eş-i *(soylu kadın)* > eş-i-lig] *{eT} sf.* (Bayan için) hanım olmağa layık; eş olarak evlenmeye uygun; hanım olacak. [ETY] [Tekin]

eşilik, [eş-i *(soylu kadın)* > eş-i-lik] *{eT} sf.* Hanım olmaya layık; hanım olabilecek. ◻ **eşilik kız ogul,** *{eT} Hanım olmaya layık kız evlat.*

eşilme, [eş-il-me] *is.* Eşme işinin yapılması; eşilmek eylemi.

eşilmek[1], [eş-il-mek] *edil f. [-ir]* Eşme işi yapılmak.

eşilmek[2], [eş-mek > eş-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Azalmak. [Gabain] **2.** Eşilmek. [DLT] **3.** Uzamak. [DLT]

eşim, [eş-mek > eş-im] *{eAT} is.* Kuyu.

eşimsinmek, [éş-imsin-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eş tutmak; eş saymak.

eşin, [eş-mek > eş-in اشن] *{OsT} is.* **1.** Çukur; hendek. **2.** Mezar.

eşingen, [eşin-gen] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) çok eşinen. **2.** Yaramaz. [DS]

eşinme, [eş-in-me] *is.* Bulunduğu yerde eşme işini yapma; kendi kendine eşme; eşinmek eylemi.

eşinmek[1], [eş-in-mek اشنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine bulunduğu yeri eşmek. **2.** (Hayvan için) ayağıyla bastığı yeri eşmeye çalışmak; eşelemek; yeri tırmalamak. **3.** *{eAT}* Aşınmak. **4.** *{eAT} edil. f.* Eşilmek; kazılmak. **5.** *{ağız}* Yaramazlık etmek. ◻ **eşinmek düşünmek,** *Düşünüp taşınmak.*

eşinmek[2], [eş-in-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (At için) hızla sürmek. [ETY]

eşir[1], [Ar. eşir اشر] *{OsT} sf.* Pek sevinçli.

eşir[2], [? eşir] *{ağız} is.* **1.** Deri tulum. **2.** Obur kişi. **3.** İri ağızlı. [DS]

eşire[1], [Ar. eşirrā] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı. **2.** Kavgacı; öfkeli; sinirli. [DS] ◻ **eşireliğe kaçmak,** *{ağız} 1. Suçunu örtmeye çalışmak. 2. (Çocuk için) kabahati söylenince huysuzluk etmek, ağlamak.* [DS]

eşire[2], [? eşire] *{ağız} is.* **1.** Abartma. **2.** Suçunu azaltmak için aranılan çıkar yol. [DS]

eşiref, [? eşiref] *{ağız} is.* Çok kısa boylu insan. [DS]

eşirgenmek[1], [eş > eş-irge-n-mek اشركنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Birisi ile eş olmak; yoldaşlık etmek; arkadaşlık etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Can sıkıntısını gidermek için biri ile konuşmak; dertleşmek. [DS]

eşirgenmek[2], [eş > eş-irge-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Çekememek; kıskanmak. **2.** İyi arkadaş olmak; dost olmak; karşılıklı birbirini sevmek. [DS]

eşirgenmek[3], [eş-mek > eş-irge-n-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Oyalanmak. **2.** Konuşmaya hazır hâlde yutkunup durmak.

eşirra, [Ar. şerīr > eşirrā اشرًا] *(eşirra:) {OsT} is.* **1.** Kötüler. **2.** Kötülük edenler; fesat çıkaranlar. **3.** Edepsizler. **4.** Haşarılar.

eşişmek, [eş-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toprağı birlikte eşmek; toprağı eşmekte birbirine yardım etmek. [DLT]

eşit, [eş-it] *sf.* **1.** Birbiri ile ölçü, boyut, yapı, nitelik veya değer bakımından aynı olan; denk; müsavi. **2.** Aynı haklardan yararlanma durumunda olan. **3.** Seviye bakımından aynı olan. **4.** *mat.* Toplama, çarpma, çıkarma, bölme gibi işlemlerin sonucundan önce kullanılan çift çizgi (=) işareti. ◻ **eşit çenetli,** *biy. İki çenedi de birbirine eşit olan yumuşakçalar.* ‖ **eşit dağılım,** *1. fiz. Bir kuvvet ve madde oranının bütün parçalara eşit olarak dağılımı. 2. istk. Bir istatistik seride her sınıf içindeki verilerin bir örnek dağılımı.* ‖ **eşit savrulma,** *Bir dönemece giren aracın önden ve arkadan aynı oranda savrulma veya kayma durumu.* ‖ **eşit tür,** *ed. Mısraları aynı ölçüde iki eşit parçaya bölünebilen manzume.*

eşitçi, [eş-it-çi] *sf.* Bireylerin ekonomik, siyasi hak ve sorumluluk bakımından eşit olmalarını savunan veya amaçlayan; müsavatçı; eşitlikçi.

eşitçilik, -ği [eş-it-çi-lik] *is.* **1.** İnsanların birbirine kesin olarak eşit olmaları esası. **2.** Bireylerin ekonomik, siyasi hak ve sorumluluk bakımından eşit olmalarını amaçlayan ve bunu gerçekleştirmeyi savunan öğreti; eşitlikçilik.

eşitdürmek, [éşit-dür-mek / eş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [DLT]

eşitleme, [eş-it-le-me] *is.* Denk veya eşit duruma getirme; eşitlemek eylemi.

eşitlemek, [eş-it-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eşit kılmak.

eşitlenme, [eş-it-le-n-me] *is.* Eşit duruma gelme veya getirilme; eşitlenmek eylemi.

eşitlenmek, [eş-it-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Birbiri ile eşit duruma getirilmek; eşit kılınmak. **2.** *dönşl. f.* Denk veya eşit duruma gelmek.

eşitleşme, [eş-it-le-ş-me] *is.* Karşılıklı olarak eşit duruma gelme; eşitleşmek eylemi.

eşitleşmek, [eş-it-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak eşit duruma gelmek. **2.** Birbirine denk olmak.

eşitleştirme, [eş-it-le-ş-tir-me] *is.* Eşit duruma gelmelerini sağlama; eşitleştirmek eylemi.

eşitleştirmek, [eş-it-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ür]* Eşit duruma getirmek.

eşitleyici, [eş-it-le-y-ici] *is.* Bir iletkenin potansiyelini, bu iletkeni çevreleyen havanın belli bir noktasında meydana gelen potansiyelin değerine eşitlemeye yarayan düzenek; ekolayzır.

eşitlik, -ği [eş-it-lik] *is.* **1.** Eşit olan şeylerin niteliği; müsavat. **2.** Eşit olma durumu; denklik. **3.** Hakları bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım bulunmaması; müsavat. ◻ **eşitlik derecesi,** *dbl. Ölçü, nicelik ve nitelik bildiren kavramlar arasında "gibi, kadar" edatları ve "-ce" ekiyle yapılan, eşitlik bulunduğunu bildiren derece.* ‖ **eşitlik eki,** *dbl. Kelimeye eşitlik, benzerlik, görelik ve karşılaştırma kavramı veren ek.*

eşitlikçi, [eş-it-lik-çi] *sf.* İnsanlar arasında tam bir eşitlik bulunduğunu savunan ve bunu gerçekleştirmek için çalışan; eşitlikçilik yandaşı.

eşitlikçilik, -ği [eş-it-lik-çi-lik] *is.* **1.** Eşitlikçi olma durumu. **2.** İnsanlar arasında tam bir eşitlik bulunduğunu savunan ve bunu gerçekleştirmeyi amaçlayan doktrin; eşitçilik.

eşitmek[1], [éş-id-mek / éş-it-mek] *gçl. f. [-ür]* İşitmek. [DLT] [ETY] [EUTS]

eşitmek[2], [eş-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eştirmek; araştırmak. [DLT]

eşitmeklig, [éşit-mek-lig] *{eT} zf.* İşitmekli; işitmeli. [EUTS]

eşitsel, [eş-it-sel] *sf.* Eşit olma durumu ile ilgili.

eşitsiz, [eş-it-siz] *sf.* Eşit olmayan; denk değil; gayr-i müsavi.

eşitsizlik, -ği [eş-it-siz-lik] *is.* **1.** Eşit olmama durumu; ayrılık; farklılık; müsavatsızlık. **2.** *mat.* Bir çokluğun başka bir çokluktan küçük; küçük veya eşit, büyük, büyük veya eşit olduğunu bildiren önerme. ◻ **eşitsizlik işareti,** *mat. Eşitsizlikleri göstermekte kullanılan <, ≤, >, ≥ işaretlerinden her biri.*

eşittirmek, [éşit-tir-mek / éşit-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [EUTS]

eşk, [Far. eşk اشك] *{OsT} is.* Gözyaşı. ◻ **eşk-ālüd,** *{OsT} Gözü yaşlı.*|| **eşk-bār,** *{OsT} Yağmur gibi gözyaşı döken.*|| **eşk-bārî,** *{OsT} Ağlayıcılık.*|| **eşk-efşān,** *{OsT} Gözyaşı saçan; çok ağlayan; ağlayıcı.*|| **eşk-efşānî,** *{OsT} Ağlayıcılık.*|| **eşk-i mescüm,** *{OsT} Dökülmüş gözyaşı.*|| **eşk-i sürür,** *{OsT} Sevinç gözyaşı.*|| **eşk-i şādî,** *{OsT} Sevinçten dökülen göz yaşı; sevinçle ağlayış.*|| **eşk-i şîrîn,** *{OsT} Sevinç gözyaşı.*|| **eşk-i şekkerîn,** *{OsT} Sevinç gözyaşları.*|| **eşk-i tahassür,** *{OsT} Ayrılık gözyaşı; hasret gözyaşı.*|| **eşk-i tarab,** *{OsT} Sevinç ile ağlayış; sevinçle dökülen gözyaşı.*|| **eşk-i teessür,** *{OsT} Üzüntü gözyaşı.*|| **eşk-i telh,** *{OsT} Üzüntüden doğan gözyaşı.*|| **eşk-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan; ağlayıcı.*|| **eşk-rîzî,** *{OsT} Gözyaşı döküş; ağlayış.*|| **eşk-ver,** *{OsT} Gözyaşı döken; ağlayan.*

eşka[1], [Ar. şāḳī > eşḳā اشقى] *(eşka:) {OsT} sf.* Daha haydut; en haydut.

eşka[2], [Yun. eskyá] *{ağız} is.* **1.** Gölge. **2.** Gölge oyunu gereçleri. [DS]

eşkah, [Ar. eşḳaḥ اشقح] *{OsT} sf.* **1.** (At için) al donlu. **2.** (Hayvan için) kızıl renkli. **3.** (Kişi için) kırmızı yüzlü; eşkar; aşkar.

eşkâl, -li [Ar. şekl > eşkāl اشكال] *(eşkâ:l) {OsT} is.* **1.** Biçimler; görüntüler; şekiller. **2.** Taslaklar. **3.** Kılık. ◻ **eşkāl-i hayât,** *{OsT} Hayatın biçimleri.*|| **eşkāl-ı hendesîye,** *{OsT} Geometrik şekiller.*|| **eşkāl-i müteşābihe,** *{OsT} mat. Benzer şekiller.*|| **eşkāl-i nazm,** *{OsT} Mısra sayısı ya da kafiye sırasına göre nazım şekilleri.*

eşkannas, [Sur. Ar. aşḳā'n-nās اشقى الناس] *{OsT} is.* **1.** Alçak herif. **2.** Haramzade. **3.** Vicdansız.

eşkap, -bı [Alın. schapp > Rus. şkap] *{ağız} is.* Elbise dolabı. [DS]

eşkar, [Ar. eşḳar اشقر] *{OsT} sf.* **1.** (At için) al donlu. **2.** (Hayvan için) kızıl renkli. **3.** (Kişi için) kırmızı yüzlü; eşkar; aşkar.

eşkek, [eş-mek *(hayvan için, rahat yürümek)* > eş-gek > eş-kek] *{eT} is.* Eşek. [EUTS]

eşkel, [Ar. eşkel اشكل] *{OsT} sf.* (Kişi için) gözlerinin akı kırmızı olan. ◻ **eşkelü'l-ayneyn,** *{OsT} İki gözünün de akı kırmızı olan.*

eşkelek, -ği [eş-mek > eş-ke-mek > eşke-lek اشكلك] *{eAT} {ağız} is.* Kanca; çengel; kopça. [DS]

eşkem köşkem, [eş > eş-ke-m + köşkem] *ikile. {ağız}* Kayıtsız; gamsız. [DS]

eşkemek, [eş-ük *(sadaka verilecek kumaş)* > eş-(ü)k-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yoksullara hayır için kumaş dağıtmak. [ETY] [DS]

eşkenar, [eş+kenar] *sf.* Bütün kenarlarının uzaklığı eşit olan. ◻ **eşkenar dörtgen,** *mat. Dört kenarı da birbirine eşit olan paralelkenar.*|| **eşkenar üçgen,** *mat. Kenarları birbirine eşit olan üçgen.*

eşker, [Ar. aşḳar اشقر] *{ağız} sf.* (Kişi için) sarışın. [DS]

eşkere, [Far. āşkār آشكار => eşkere اشكره] *{eAT} {ağız} sf.* Açık; aşikâr; belli; meydanda. [DS] ◻ **eşker itmek,** *{eAT} Açığa vurmak; belli etmek.*

eşkeritmek, [eşker + ét-mek اشكرتك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Belli etmek; açığa vurmak.

eşkermek, [Far. āşkār آشكار => eşker-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çıkagelmek. **2.** Görünüvermek.

eşkertmek, [eşker-t-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Açığa vurmak. **2.** Göstermek. [DS]

eşkı, [aç-kı / Tat. ışkı *(rende)*] *{ağız} is.* Bir yüzü keskin marangoz aracı; rende(?). [DS]

eşkın, [Far. aşḫun => ışkın] *{ağız} is.* **1.** Işkın; ravent, *(Rheum ribes).* **2.** Filiz; sürgün. [DS]

eşkıya, [Ar. şaḳī *(haydut)* > eşḳıyā' اشقياء] *{OsT} is.* **1.** Yolcuların önlerine geçerek para ve değerli eşyalarını silah zoruyla alan soyguncu hırsızlar. **2.** Dağ hırsızı. **3.** Soyguncu.

eşkıyalık, -ğı [eşkıya-lık] *is.* **1.** Soyguncu olma hâli. **2.** Eşkıyanın yaptığı hırsızlık.

eşki, [eşki اشكى] *{ağız} sf.* **1.** *{OsT}* Ekşi. **2.** *is.* Erik ezmesi. [DS] ◻ **eşki aş,** *{ağız} Ekşili köfte.* [DS]|| **eşki hamur,** *{ağız} Maya olarak kullanılan önceden ayrılmış hamur; ekşi maya.* [DS]|| **eşki pekmez,** *{ağız} Nar ekşisi.* [DS]

eşkili[1], [ekşi-li] *{ağız} sf.* **1.** Ekşili. **2.** *is.* Mayalı hamurdan yapılan ekmek; bazlama. **3.** Mercimek, nohut, bulgur, taze kabak, fasulye ile yapılan ve içine bolca ekşi konulan bir tür çorba. **4.** Kayısı kurusu, et ve yağ ile yapılan bir yemek. **5.** Bol sirke dökülmüş kelle çorbası. **6.** Turşu. [DS] ◻ **eşkili köfte,** *{ağız} Dövülmüş bulgur, içyağı ve domatesle yapılan bir tür köfte.* [DS]

eşkili[2], [Far. işkil ? => işkili] *{ağız} is.* İşkil; kuşku. [DS]

eşkilik, -ği [ekşi-lik] *{ağız} is.* Hamur mayası. [DS]

eşkimek, [ekşi-mek > eşki-mek *(k,ş göçüşmesi)*] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Ekşimek. **2.** Özelliğini yitirmek. [DS]

eşkin[1], [*eT.* eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-gin > eş-kin اشكن] *sf.* **1.** (At için) adi adımdan biraz daha hızlı yürüme alışkanlığında olan; hızlı ve rahat giden; tırıs giden; açık adımlarla hızlı yürüyen. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eT} is.* Uzun yol. [DLT] **3.** Atın, hızlı yürüyüşü. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** *zf.* Bu türden bir yürüyüşle.

eşkin[2], [eş-mek > eş-kin] *{eT} sf.* Eşilen; akarak oyulan. 🗗 **eşkin toprak,** *{eT} Akıp inen, üğünen toprak.* [DLT]

eşkinci, [eşkin-ci اشكنجى] *{eT} is.* **1.** Koşarak giden at postası. [DLT] **2.** *{OsT} tar.* İmparatorluk döneminde çoğunlukla sefere katılan yeniçeriler. **3.** *{eAT} {OsT} tar.* Atı ile sefere katılan bir sınıf tımar sahibi.

eşkine, [Lat. sciaena] *(eşki'ne) zool.* Gölge balığıgillerden, sırt yüzgeci çift, sırtı koyu esmer, yüzgeçleri siyah, karnı sarımtırak, vücudu yassı, Akdeniz'de yaşayan lezzetli bir balık; işkine, *(Sciaena umbra).*

eşkinlemek, [ışkın > ışkın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Filizlenmek. [DS]

eşkinli, [eş-kin-li] *sf.* (At için) hızlı ve uygun adımla giden.

eşkinsiz, [eş-kin-siz] *sf.* (At için) hızlı koşmayan ve yürüyüşü düzgün olmayan.

eşkire, [Far. āşkār] *{ağız} is.* Açık; belli; meydanda. [DS]

eşkirek, -ği [eşkīrek] *(eşki:rek) {ağız} sf.* Biraz ekşi; ekşice; ekşimsi. [DS]

eşkit, -di [Fr. cuscut ?] *{ağız} is.* Bağ yapraklarına dolanan asalak bir bitki; küsküt, *(Cuscut).* [DS]

eşkû, [Far. eşkü / eşküb اشكو / اشكوب] *(eşkû:) {OsT} is.* **1.** Tavan. **2.** Tabaka.

eşkün, [*eT.* eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-kin / eş-kün اشكون] *{eAT} {OsT} sf.* **1.**→ eşkin. **2.** *{ağız}* (Kişi için) bir işi yapmaya pek gönüllü olan. [DS] 🗗 **eşküne eşmek,** *{eAT} Atla sefere katılmak.*

eşküncü, [eşkün-ci اشكونجى] *{eAT} is.* → eşkinci.

eşkürtı, [? éşgītī / işgītī / éşgūtī / eşgürtī] *(eşkürtı:) {eT} is.* Nakış işlemeli ve ipekli Çin kumaşı. [DLT]

eşkyud, [Far. eşkyüd اشكيود] *{OsT} sf.* Birleşik; bileşik; mürekkep.

eşlek, -ği [eş-le-k] *is.* Yer yuvarlağının eksenine dik olarak geçen ve iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember; ekvator.

eşleksel, [eş-le-k-sel] *sf.* Ekvatorla ilgili; ekvatora ait.

eşlem, [eş-le-m] *is.* Bir şeyin benzeri; kopyası.

eşleme, [eş-le-me] *is.* **1.** Eş yapma; eşlemek eylemi. **2.** Bağlantısız olan elektrik devrelerini, enerji aktarabilmek için bağlama. **3.** *sin.* Sinema veya televizyon yayınlarında ses ile görüntüyü aynı ana denk getirme; senkronizasyon.

eşlemek, [eş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birbirine benzer iki şeyi bir araya getirerek birbirine eş yapmak. **2.** Aynı işi yaptırmak için evcil hayvanları birlikte koşmak. **3.** Bir şeyi eşi ile bir araya getirmek. **4.** Üretmek amacıyla hayvanları çiftleştirmek. **5.** Görüntü ile sesi denk getirmek. **6.** Akım kablolarını bağlamak.

eşlemeli, [eş-le-me-li] *sf.* (Sinema ve tv. için) ses ve görüntü kuşakları eşlenmiş; eşlemesi yapılmış olan.

eşlemesiz, [eş-le-me-siz] *sf.* (Sinema ve tv. için) ses ve görüntü kuşakları eşlenmemiş; eşlemesi yapılmamış olan.

eşlendirmek, [eş-len-dir-mek اشلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Evlendirmek.

eşlenik, -ği [eş-le-n-ik] *sf.* **1.** Kararlı bir durum elde etmek üzere uygun oranda birleştirilmiş olan; müzdevice. **2.** *mat.* Birbiri ile oranlı olan.

eşlenme, [eş-le-n-me] *is.* **1.** Eş sahibi olma; eş edinme; eşlenmek eylemi. **2.** Eş oluşturulma.

eşlenmek, [eş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir eşe sahip olmak. **2.** Kendine eş edinmek. **3.** *edil.* Eşleme işlemine tabi tutulmak.

eşleşmek, [eş-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı birbirini eş olarak seçmek. **2.** Bir ikili oluşturmak. **3.** (Hayvan için) yavru yapmak üzere çiftleşmek.

eşleştirmek, [eş-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Uyumlu kılmak. **2.** Eş durumuna getirmek. **3.** Hayvanları üretmek amacıyla çiftleştirmek.

eşli, [eş-li] *sf.* **1.** Eşi, dengi bulunan; eşi olan. **2.** (Belirtilen nitelikte) eşe sahip olan. **3.** *{ağız}* Çok. [DS] **4.** *{ağız}* Kalabalık. [DS]

eşlig, [éş-lig] *(é:şlig) {eT} sf.* Genç kadından eşi bulunan kimse; eşli; eş sahibi. [DLT]

eşlik, -ği [eş-lik] *is.* **1.** Eş olma durumu. **2.** Eş olanların birbirine göre durumu; denklik. **3.** *{ağız}* Arkadaş; dost. [DS] 🗗 **eşliğiyle,** *Katılımıyla.*|| **eşlik etmek,** *1. Birine arkadaşlık etmek; refakat etmek; yoldaşlık etmek; katılmak. 2. (Çalgı veya orkestra için) şarkı söyleyene refakat etmek. 3. (Evli çiftler için) eş olma yükümlülüklerini yerine getirmek.*

eşlikçi, [eş-lik-çi] *is.* ve *sf.* **1.** Eşlik eden; katılan. **2.** Bir müziğe ses veya çalgı ile katılan kişi.

eşmat, [Ar. eşmaṭ اشمط] *{OsT} sf.* Saçına sakalına kır düşmüş.

eşme[1], [eş-me اشمه] *is* **1.** Toprağı vb. şeyleri hafifçe kazma; eşmek eylemi. **2.** Yeri hafifçe kazmak suretiyle elde edilen su kaynağı; pınar; göze. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Toprağı kazarak

oluşturulmuş küçük çukur. [DS] **4.** *{ağız}* Yağmur sularını biriktirmek için toprağa açılmış çukur. [DS]

eşme[2], [es-mek *(germek)* > eş-me] *{ağız} is.* Ağaçsız yerlerde, hayvanları sıcaktan korumak için yapılan gölgelik. [DS]

eşme[3], [eş-mek *(ip bükmek)* > eşme] *{ağız} is.* **1.** Pamuktan yapılmış sicim ya da kınnap. **2.** Çocukların kuş vurmakta kullandıkları ok, yay. [DS]

eşmeç, -ci [eş-mek *(ip bükmek)* > eş-me-ç] *{ağız} is.* Yün eğirmeye yarayan araç; kirmen. [DS]

eşmek[1], [eş-mek اشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Toprak vb. şeyleri hafifçe kazmak. **2.** Kazmak; oymak; deşmek. *{eT} {OsT} (aynı)* **3.** *mecaz.* Araştırmak, incelemek. **4.** *{ağız}* Toplanmış bir şeyi dağıtmak. [DS]

eşmek[2], [eş-mek اشمك] *gçl. f. [-er]* **1.** Atı hızlıca sürmek; eşkin sürmek *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] **2.** *{eT}* (At için) eşkin gitmek; yorga yürümek. [DLT] [ETY] **3.** *{eT}* Sürüp gitmek. [ETY] **4.** At üstünde gitmek. **5.** Sefere çıkan orduya katılmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Hızlı yürütmek; koşturmak. **7.** *{ağız}* Hareket etmek; yola çıkmak. [DS] **eşip yortmak,** *Çok gezip dolaşmak; seğirtip koşmak.*|| **eşmek yortmak,** *1. Gün görmek; devran sürmek. 2. Başından çok iş geçmek.*|| **eşmiş yortmuş,** *{eAT} {OsT} Gün görmüş; devran sürmüş; başından çok iş geçmiş.*

eşmek[3], [eş-mek / es-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Germek; esnetmek; uzatmak. **2.** *{ağız}* İp bükmek. [DS]

eşmek[4], [eş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Coşmak. [DS]

eşmek[5], [eş-mek] *{ağız} is.* İçi su dolu çukur. [DS]

eşmel, [Ar. şāmil > eşmel اشمل] *{OsT} sf.* Daha çok kapsayan; çok kapsayan; en kapsamlı.

eşmeli, [eşme-li / Far. ḫoşmerem ?] *{ağız} is.* Kaymak; süt kaymağı. [DS]

eşna[1], **-aı** [Ar. şenīᶜ *(kötülük)* > eşnāᶜ اشنع] *(eşna:) {OsT} sf.* Çirkin; çok kötü; en fena.

eşna[2], [Far. eşnā اشنا] *(eşna:) {OsT} is.* **1.** Çok değerli mücevher. **2.** Yüzgeç. **3.** Yüzücü.

eşne, [Ar. eşne اشنه] *{OsT} is.* Ağaç yosunu.

eşneb, [Ar. eşneb اشنب] *{OsT} sf.* (Kişi için) inci gibi beyaz dişli.

eşnek[1], **-ği** [eşin-mek > eş-(i)n-ek اشنك] *is.* **1.** Kuşların veya kümes hayvanlarının eşindiği yer. **2.** (Yer için) çok gelinip geçilen. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Ova ve dağ yamaçlarındaki genellikle yaban hayvanlarının toplandığı, barındığı çukurlar. [DS] **4.** *{ağız}* İçi su dolu çukur. [DS]

eşnek[2], **-ği** [eş-le-k > eşnek] *{ağız} is.* Gün dönümü. [DS]

eşnemek, [eş-(i)n-e-mek > eşne-mek] *gçsz. f. [-r] [-n(i)-yor]* (Kuşlar ve kümes hayvanları için) ince kumlu yerlerde eşinerek üzerlerine toz toprak savurmak ve tüylerini kabartmak suretiyle yaptıkları bir tür vücut temizliği.

eşnik, -ği [eş-in-ik > eşnik] *(eşnik) {ağız} is.* Az kar yağdığı zaman koyunların eşinerek otlamaları. [DS]

eşofman, [Fr. échauffement] *is.* **1.** Isınma. **2.** *spor.* Çoğunlukla alıştırmalarda giyilen iki parçalı pamuklu giyecek. **eşofman yapmak,** *Spor gösterilerinden önce ısınma hareketleri yapmak.*

eşpek, -ği [Ar. eşbah] *{ağız} sf.* **1.** Şehvetli. **2.** Meraklı. [DS]

eşraf, [Ar. şerīf > eşrāf اشراف] *(eşra:f) {OsT} is.* İtibar sahibi kimseler; ileri gelenler. **eşrāf-ı belde,** *{OsT} Bir yerin ileri gelenleri.*

eşraflık, -ğı [eşraf-lık] *is.* Eşraf olma durumu; seçkinlik.

eşrak, [Ar. şerīk > eşrāk اشراك] *(eşra:k) {OsT} is.* Ortaklar; arkadaşlar; şüreka.

eşrar, [Ar. şerīr *(kötü)* > eşrār اشرار] *(eşra:r) {OsT} is.* **1.** Çok kötü, zalim ve hain olan kimseler. **2.** Kötülük edenler; fesat karıştıranlar; azılılar.

eşrat, [Ar. şarāṭ *(belirti)* > eşrāṭ اشراط] *(eşra:t) {OsT} is.* Belirtiler; alametler; izler. **eşrāt-ı saat,** *{OsT} Kıyamet belirtileri.*

eşref, [Ar. şerīf *(şerefli)* > eşref اشرف] *{OsT} sf.* **1.** Çok şerefli; en şerefli; en çok onur sahibi. **2.** Çok aziz. **eşref-i evkāt,** *{OsT} Vakitlerin en uygunu.*|| **eşref-i mahlūkāt,** *{OsT} Yaratılmışların en şereflisi; insan.*|| **eşref saat,** *{OsT} En uygun saat; uğurlu gelen zaman.*

eşrefî, [Ar. eşrefī اشفى] *(eşrefi:) {OsT} sf.* **1.** Eşrefle ilgili; eşrefe ilişkin. **2.** Şerefli; saygın. **3.** Mısır ve İstanbul'da bastırılan 3.5 g. ağırlığında bir altın sikke.

eşrem, [Ar. eşrem اشرم] *{OsT} sf.* (Kişi için) burnu kesik; burunsuz.

eşri'a, [Ar. şirāᶜ > eşriᶜa اشرعه] *{OsT} is.* Yelkenler. **eşri'a-i süfün,** *{OsT} Gemilerin yelkenleri.*

eşribe, [Ar. şerāb > eşribe اشربه] *{OsT} is.* İçecek şeyler; içkiler; şerbetler. **eşribe-i bāride,** *{OsT} Soğuk içkiler.*

eşringü, [eşri-ngü ?] *{eT} sf.* İyi kokulu. [EUTS]

eşsiz, [eş-siz اشسز] *sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan. **2.** Nitelikleriyle başkalarından ayrılan; seçkin duran. **3.** Eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş olduğu için tek başına kalan. **4.** *{eAT}* Bekâr.

eşsizlik, -ği [eş-siz-lik] *is.* **1.** Eşsiz olma durumu. **2.** Eşsiz olan şeyin niteliği.

eşşek, -ği [eşek > eşşek *(ş ünsüz ikizl.)*] *{ağız} is.* **1.** Eşek. **2.** Tarlaları su baskınından korumak için çalı ve taşlarla yapılan set. [DS] **eşşeği dah dimek,** *{ağız} İşleri yolunda gitmek; kazancı hızla artmak.* [DS]|| **eşşek turpu,** *{ağız} 1. Yaban turpu. 2. Hardal.* [DS]

eşşeklenmek, [eşşek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Meyve çekirdeklerinin kabuğu için) katılaşmak. [DS]

eştad, [Far. eştād اشتاد] *(eşta:d) {OsT} is.* **1.** Güneş ayının yirmi altıncı günü. **2.** İranlılarca o güne memur sayılan melek. **3.** Zerdüşt'ün kitabındaki surelerden her biri.

eştat, [Ar. şetīt > eştāt اشتات] *(eşta:t) {OsT} is.* Takımlar; sınıflar; fıkralar; çeşitler; türler. 🗗 **eştāt-ı ulūm,** *{OsT} Bilimlerin çeşitleri; bilim dalları.*

eştilmek, [eş-(i)t-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [DLT] [EUTS]

eştirme, [eş-tir-me] *is.* Eşme işini yaptırma; eştirmek eylemi.

eştirmek[1], [eş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Eşme işini yaptırmak. **2.** Atı hızlı sürmek; eşkin yürütmek. **3.** *{ağız}* Koşturmak. [DS]

eştirmek[2], [eş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kazdırmak. [DS]

eştürmek[1], [eş-mek > eş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Eştirmek. [DLT]

eştürmek[2], [éş-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşittirmek. [DLT]

eşük, [eşü-mek *(örtmek)* > eş-ük] *is.* **1.** Bürgü; örtü; üste giyinilen; bürünülen şey. [EUTS] [DLT] **2.** Eski Türklerde, han veya bey gibi bir büyük öldüğünde mezarının üstüne serilmek üzere gönderilen ve daha sonra yoksullara dağıtılan ipek kumaş. [DLT] [ETY]

eşüklig, [eşü-k-lüg] *{eT} sf.* Bürgülük kumaş sahibi olan. [DLT]

eşüklik, [eşük-lik] *{eT} sf.* Bürgülük. 🗗 **eşüklik barçın,** *{eT} Bürgü yapılmak için hazırlanmış ipekli kumaş.* [DLT]

eşülmek, [eşü-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Örtülmek. [DLT] **2.** Örtünmek. [DLT]

eşümek, [eşū-mek] *(eşü:mek) {eT} gçl. f. [-ür]* Örtmek; bürümek. [DLT].

eşürmek, [eş-mek *(hızlı yürümek)* > eş-ür-mek] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yürütmek.

eşütmek, [eşū-mek > eşü-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Örttürmek. [DLT]

eşvak[1], **-kı** [Ar. şevḳ > eşvāḳ اشواق] *(eşva:k) {OsT} is.* Şiddetli arzular; istekler; şevkler; coşkunluklar.

eşvak[2], **-ki** [Ar. şevk *(diken)* > eşvāk اشواك] *(eşva:k, k ince söylenir) {OsT} is.* **1.** *bot.* Bitki dikenleri. **2.** *tıp.* İnce ve uzun kemikler; kemik uzamaları.

eşvat, [Ar. şavṭ > eşvāṭ اشواط] *(eşva:t) {OsT} is.* **1.** Koşmalar; sıçrayışlar. **2.** Kâbe'nin etrafını yedi kere dolaşma; tavaf.

eşya[1], [Ar. şey *(nesne)* > eşyā' اشياء] *(eşya:) {OsT} is.* **1.** Cansız varlıkların tümü; nesneler; şeyler. **2.** Değişik amaçlarla kullanılan, taşınabilir, insan yapısı olan nesneler. **3.** *huk.* Para ile değerlendirilebilir hakkın sonucu olan maddî değerler.

eşya[2], **-aı** [Ar. şī'a > eşyā' اشياع] *(eşya:) {OsT} is.* **1.** Bölükler; cemaatler. **2.** Yardımcılar.

eşyah, [Ar. şeyḫ > eşyāḫ اشياخ] *(eşya:h) {OsT} is.* **1.** Yaşlılar; ihtiyarlar. **2.** *teklik. is.* Usul; yol.

eşyalı, [eşya-lı] *sf.* Eşyası olan; eşyası bulunan.

eşyasız, [eşya-sız] *sf.* **1.** Eşyası olmayan. **2.** (Yer için) içinde hiç eşya bulunmayan.

eşyeb, [Ar. şeyb > eşyeb اشيب] *{OsT} sf.* (Kişi için) saçı sakalı ağarmış; ihtiyar.

eşyek, [eş-mek *(rahat yürümek)* > eş-gek / eş-yek] *{eT} is.* Eşek. [DLT]

eşyem, [Ar. eşyem اشيم] *{OsT} is.* (Kişi için) yüzünde, vücudunda çok beni olan; haldar.

-et-, [-et-] *{eAT} yap. e.* İsimden fiil yapar. *göz-etmek.*

-et, [-t / -at / -et] *yap. e.* → -t.

et, [et] *is.* **1.** İnsan ve hayvanlarda, deri ile kemik arasındaki kas ve yağ yığınlarından meydana gelen kısım; *{eT} (aynı).* [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] **2.** Hayvan kaslarından ibaret olan besin maddesi. **3.** Kasapta satılan kesilmiş hayvan. **4.** Ten, vücut. **5.** Meyvelerde kabuk ile çekirdek arasında kalan yenilebilir kısım. 🗗 **et bağlamak** (tutmak), *1. Zayıflığı, cılızlığı geçmek; şişmanlamak. 2. (Yara için) iyileşmek, kapanmak.*‖ **et beni,** *Vücutta bulunan koyu renkli ve meme ucu gibi kabarık ben; tavuk götü.*‖ **et ben olmak,** *{ağız} Rengi atmak; son derece utanç duymak; bozulmak.*‖ **et bet,** *{ağız} Soy sop; hısım akraba.* [DS]‖ **et bicik,** *{ağız} (Hayvan için) büyük memeli fakat az süt veren.* [DS]‖ **et boşluğu,** *matb. Harflerden her birine kendi özelliğine göre düşmesi gereken boşluk.*‖ **et boynuzu,** *{OsT} Hayvanların boynuzları arasında oluşan et çıkıntısı.*‖ **et çamur,** *{ağız} Son derece yapışkan killi çamur.* [DS]‖ **et demiri,** *{ağız} Tabaklıkta derinin içini temizlemekte kullanılan rende.* [DS]‖ **et dolaş olmak,** *{ağız} Sarmaş dolaş olmak.* [DS]‖ **et elması,** *{ağız} Yazın yetişen yeşil renkli bir elma.* [DS]‖ **et et üstüne koymamak,** *{ağız} Kilo almamak; şişmanlamamak.* [DS]‖ **et evinli,** *{ağız} Şişmanca; etine dolgun.* [DS]‖ **et gabağı,** *{ağız} mutf. Asma kabağı, bol et, sarımsak ve nane ile pişirilen bir yemek.* [DS]‖ **et gafa,** *{ağız} Anlayışsız; kalın kafalı; ahmak.* [DS]‖ **et gibi olmak,** *{ağız} Yağmurdan çok fazla ıslanmak.* [DS]‖ **eti budu yerinde,** *(Kadın için) biraz şişmanca; etine dolgun.*‖ **eti kopmak,** *{ağız} Çok korkmak; ödü kopmak.* [DS]‖ **etinden kesmek,** *{ağız} Çok az vermek.* [DS]‖ **etine canına tolu,** *{OsT} Etli; canlı; tombul; şişman.*‖ **etine dolgun,** *(Kadın için) biraz şişmanca.*‖ **Eti ne, budu ne?** *1. Zayıf ve çelimsiz olan için söylenir. 2. Olanakları kıt.*‖ **etine gitmek,** *{ağız} Şişmanlamak; kilo*

almak. [DS]|| **etine yarı,** *{ağız} Etine dolgun; şişmanca.* [DS]|| **etini çekmek,** *{eAT} Çekiştirmek; gıybetini yapmak; zemmetmek.*|| **etini yimek,** *{eAT} Çekiştirmek.*|| **etin karacası,** *{eAT} Etin yağsız kısmı; kas.*|| **Eti senin kemiği benim.** *Öğrenciler için öğretmene, çıraklar için ustaya veliler tarafından tam yetki verildiğini ifade eden söz.*|| **etinden et kesmek,** *Çok acı vermek.*|| **et itmek,** *{ağız} Baygın, hareketsiz hâle getirmek.*|| **et kafa,** *Kalın kafalı; anlayışsız.*|| **et kafalı,** *Anlayışsız.*|| **et kesimi** (et kırımı), *din. Hıristiyanların büyük perhize girmek üzere bulundukları günler; apukurya.*|| **et kırmak,** *{ağız}* → et kırılmak. [DS]|| **et kırılmak,** *{ağız} Çok yorulup terledikten sonra kol ve bacak kasları tutulmak; sızlamak.* [DS]|| **Etle tırnak arasına girilmez.** *Aile tartışmalarında araya girmemek gerektiğini belirten söz.*|| **etle tırnak gibi,** *Birbirinden hiç ayrılmayan (kişiler).*|| **et lokması,** *mutf. Etin kemiksiz ve yağsız yerinden yapılan bir yemek.*|| **et makası,** *Tavuk vb. hayvanları kolayca parçalamak için kullanılan makas biçimindeki bir tür bıçak.*|| **et meme,** *{ağız} Az süt veren sağmal inek.* [DS]|| **et meydanı,** *tar. Askere et tayını dağıtılan yer.*|| **et mıhı,** *{ağız} El ve ayak parmaklarında oluşan nasır.* [DS]|| **et obur,** *biy. Genellikle etle beslenen; etçil.*|| **et oburlar,** *biy. Etle beslenen hayvanlar.*|| **et olmak,** *{ağız} Eli ayağı tutmamak; inme inmek; felç olmak.* [DS]|| **et özü,** *{eAT} Et suyu.*|| **et pazarı,** *{ağız} Arife günü.* [DS]|| **et rengi,** *Kırmızı pembeye çalan mor; {ağız} (aynı).* [DS]|| **et sığırı,** *Eti için beslenen, kasaplık sığır.*|| **et sineği,** *zool. Larvalarını et, leş ve açık yara üzerine bırakan, göğüs kısımları kül renkli, üzeri koyu renk çizgili, karnı kare desenli birçok sinek türünün ortak adı, (Sarcophaga).*|| **et suyu,** *İçinde et haşlanmış olan su.*|| **et şeftalisi,** *Eti çekirdeğinden ayılmayan bir tür şeftali, (Prunus persica duracina).*|| **et tahtası,** *Üzerinde et kıyılan veya dövülen tahta parçası.*|| **et tavuğu,** *Eti için beslenen tavuk.*|| **etten direk,** *{ağız} (Kişi için) şişman, dolgun.* [DS]|| **etten tenden düşmek,** *{eAT} Çok zayıf düşmek, pek zayıflamak.*|| **et tırnak olmak,** *Birbirine iyice bağlanmak; birbirinden ayrılmaz olmak.*|| **Et tırnaktan ayrılmaz.** *Yakınlar arasındaki bağ hiçbir zaman kopmaz, koparılmamalıdır.*|| **et toprak,** *{ağız} 1. Yumuşak ve tavlı toprak. 2. Killi toprak. 3. Kırmızı toprak. 4. Saban işlemeyen çamurlu toprak.* [DS]|| **et tulumu,** *(Kişi için) çok şişman.*|| **et** (can) **tutmamak,** *Bir türlü zayıflıktan kurtulamamak, şişmanlayamamak.*|| **et yarığ,** *{ağız} Ağaç havan; döveç.* [DS]|| **et yer,** *Yumuşak yer.* [DLT]

eta, [Far. etā اطا] *(eta:) {OsT} is. bot.* Kavak ağacı.

etajer, [Fr. étagère] *is.* Kapaksız, raflı taşınır dolap.

etalon, [Al. stalo *(örnek)* > Fr. étalon] *is.* Ağırlık, uzunluk ve zaman ölçüleri için örnek alınmış ölçü birimi.

etamin, [Lat. stamen *(iplik)* > étamine] *is.* Pamuk, keten veya ipekten seyrek veya delikli dokunmuş kumaş.

etan[1], [Fr. éthane] *is. kim.* C_2H_6 formülündeki doymuş hidrokarbon.

etan[2], [Far. etān اتان] *(eta:n) {OsT} is.* **1.** Dişi eşek. **2.** Yosunlu taş. **3.** Bir bölümü su içinde, diğer bölümü de dışarıda kalan kaya.

etanol, -lü [Fr. éthanol] *is.* Meyve şıraları mayalandırıldıktan sonra damıtma yoluyla elde edilen çabuk buharlaşan C_2H_5OH formülündeki sıvı; etil alkol; alkol; ispirto; metil karbünol; şarap ruhu.

etap, -bı [Fr. étape] *is. spor.* **1.** Bir yarışın belirli uzaklıktaki bölümlerinden her biri; konak. **2.** Bölümler hâlinde birbirini izleyerek yapılan işin veya gelinen durumun her bir bölümü; adım; aşama; basamak; merhale.

etave, [Ar. etāve اتاوه] *(eta:ve) {OsT} sf.* **1.** Gelen; gelmiş. **2.** Misafir. **3.** Garip; kimsesiz yolcu.

etayib, [Ar. etyab > eṭāyib اطايب] *(eta:yib) {OsT} sf.* (Nesne için) seçme; seçkin.

etba, -aı [Ar. tābiʿ > etbāʿ اتباع] *(etba:) {OsT} is.* **1.** Birinin sözüne uyanlar; onun yolunu izleyenler; onun mesleğinin izleyicileri; taraftarlar. **2.** Hizmetçiler; uşaklar. ☞ **etbā ü hadem,** *{OsT} 1. Taraf tutanlar. 2. Hizmet edenler.*

etbak, -ğı [Ar. ṭabaḳ / ṭabaḳa > eṭbāḳ اطباق] *(etba:k, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Tabaklar; büyük sahanlar; yemek tepsileri; kapaklar; örtüler. **2.** Hâller; katlar; mertebeler; dereceler. **3.** Kabileler.

etçi, [et-çi] *is.* Etleri yenebilen büyük ve küçük baş hayvanları keserek dükkânında satan kişi; kasap; *{eT} (aynı).* [EUTS] [DLT]

etçik, -ği [et-çik] *is.* **1.** Bir hayvanın vücudundaki büzülüp genişlemeye elverişli etli kısımlar. **2.** Kırmızımsı her türlü küçük organlara verilen isim. **3.** Fasulye gibi bazı bitkilerde tohumların göbeğini çeviren etli kabarcıklar. **4.** Hindi, devekuşu gibi kuşların baş ve boyunlarında bulunan tüysüz ve kırmızı renkli et parçaları.

etçil, [et-çil] *sf. biy.* Daha çok etle beslenen; et obur.

etçiller, [et-çil-ler] *is. biy.* Dişleri ve sindirim sistemleri hayvan etini parçalayıp yemeye elverişli olan pençeli memeliler takımı; et oburlar, *(Carnivora).*

etdirseği, [et+dirseği / it + dirseği] *{ağız} is.* Göz kapaklarının kenarında çıkan iltihaplı çıban; arpacık. [DS]

etebe, [Ar. ʿatebe *(eşik)*] *{ağız} is.* Kapı ve pencere üstlerine kiriş yerine konulan kalın ağaçlar. [DS]

eteç, [eteç / etiç] *{eT} is.* Çocukların ceviz oynadığı çukur. [DLT]

eteçlik, [eteç-lik] *{eT} is.* Ceviz oynamak için çukur açılmış yer. [DLT]

eteğ, [etek > eteğ] *{ağız} is.* Tekneye un elenirken altına serilen bez. [DS]

eteğü, [eteğü] *{ağız} is.* El değirmeninin altına konulan deriden örtü. [DS]

etek, -ği [*eT.* etek *(kenar)* اتك] *is.* **1.** Giysilerin belden aşağıda kalan kısmı. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** Vücudun belden aşağısına giyilen tek parça kadın elbisesi. **3.** Pantolon hariç elbisenin alt kıyıları. **4.** Çadır, kanepe örtüsü vb. kumaştan yapılmış şeylerin aşağı sarkan uç kısımları. **5.** *gnşl.* Dağ, tepe, yığın gibi yamacı bulunan yükseltilerin düzlüğe yakın kısımları. **6.** *{ağız}* Edep yeri; kasık. [DS] **7.** Yağmur sularının baca vb. yerlerinden içeri sızmasını önlemek için konulan saç örtü. **8.** *{OsT}* Kenar. **9.** *{ağız}* Derinin karın tarafı. [DS] **10.** *{ağız}* Çocuk kundağı. [DS] **11.** Kadınların önlerine bağladıkları önlük. **12.** Sallanan uç; saçak. **13.** *{ağız}* Namus. [DS] 🗗 **eteği ağıraşmak,** *{ağız} Utanmak.* [DS]|| **eteği arı,** *{eAT} Namuslu; iffetli.*|| **eteği ayağına dolaşmak,** *Heyecandan yürüyüşü bozulmak; eli ayağı dolaşmak.*|| **eteği belinde,** *Çalışkan, hamarat kadın.*|| **eteği düşük,** *Pis, pasaklı kadın.*|| **eteği kirlenmek,** *(Kadın için) namusu kirlenmek.*|| **eteğindeki taşları dökmek,** *Bir konuda bütün bildiklerini açığa çıkarmak, söylemek.*|| **eteğine eğri,** *{ağız} (Kadın için) fahişe.* [DS]|| **eteğine cığız,** *{ağız} Aşırı cinsel istek duyan; bir türlü cinsel tatmine eremeyen.* [DS]|| **eteğine pis,** *{ağız} Aşırı cinsel istek duyan.* [DS]|| **eteğine** (düşmek) **sarılmak,** *Yalvarıp yakarmak; çok yalvarmak.*|| **eteğine** (sığınmak) **yapışmak,** *Birinin koruyuculuğuna sığınmak; onun himayesini beklemek.*|| **eteğini çekmek,** *{ağız} Günah sayılan işlerden vazgeçmek.* [DS]|| **eteğini göstermez,** *(Kadın için) iffetli, namuslu.*|| **eteği temiz,** *(Kadın için) iffet sahibi.*|| **etek altı,** *{ağız} folk. Gerdek sonrası güveyin kayınpederine götürmüş olduğu armağan.* [DS]|| **etek baş,** *{ağız} Aşağı taraf.* [DS]|| **etek bezi,** *{ağız} Kundaktaki bebeklerin belden aşağısını sarmakta kullanılan bez.* [DS]|| **etek bıçağı,** *{ağız} Ustura.* [DS]|| **etek boyu,** *Bir etek veya elbisenin uzunluğu.*|| **etek dolusu** (etek etek), *Pek çok; bol bol.*|| **etek etek,** → etek dolusu.|| **etek kiri** (pisliği), *Yasalara aykırı, yolsuz cinsel ilişki.*|| **etekleri tutuşmak,** *Çok telaşlanmak; kaygıya kapılmak.*|| **etekleri** (ıslık) **çalmak,** *Çok sevinçli olmak; sevinmek; büyük bir sevinç gösterisinde bulunmak.*|| **etek öpmek,** *Yaltaklanmak; dalkavukluk etmek; el etek öpmek.*|| **etek salınarak,** *{OsT} Bir baskı karşısında, yapmak istediği şeyden vazgeçmemek; pabuç bırakmamak.*|| **etek silkmek,** *Bir şeyden iğrenerek vazgeçmek; el etek çekmek.*|| **etek taşı,** *Alaturka helada taşın arka kısmı.*

etekçe, [etek-çe] *{ağız} is.* Üç etekli elbise. [DS]

etekçek, -ği [etek-çek] *{ağız} is.* **1.** Eteklik. **2.** Elbise içine giyilen kolsuz ya da askılı gömlek; kombinezon. **3.** Elbise. **4.** Kadınların önlerine bağladıkları önlük. **5.** Üç etekli elbise. [DS]

etekçelik, -ği [etek-çe-lik] *{ağız} is.* Eteklik. [DS]

eteke, [ata-ke > ate-ke > eteke / etike] *{eT} is.* Atalık; süt kardeşin babası; lala; mürebbi. [Nevâyî]

etekleme, [etek-le-me] *is.* Eteklemek eylemi.

eteklemek, [etek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birinin eteğini öpmek veya etek öpecekmiş gibi davranmak. **2.** *mecaz.* Yaranma gayreti içinde olmak; dalkavukluk etmek.

eteklenmek, [etek-le-n-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** (Elbise için) etek takılmak. **2.** *dönşl. f.* Etek sahibi olmak. [DLT]

etekleyiş, [etek-le-y-iş] *is.* Etekleme eylemi veya biçimi.

eteklig, [etek-lig] *{eT} sf.* Etekli; eteği olan. [DLT]

eteklik, -ği [etek-lik] *is.* **1.** Belden aşağı giyilen tek parça kadın giysisi; etek. **2.** Bir şeyin aşağı sarkan parçaları. **3.** *sf.* (Kumaş için) etek yapmaya yarar; etek yapılabilecek nitelikte, etek yapmak için ayrılmış kumaş. *{eT} (aynı)* [DLT]

etelemek, [öte-le-mek / it-ele-mek > etele-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtmek; itelemek. **etelemek betelemek,** *Kötü davranmak.*

etem, -mini [Ar. tamm > etemm اتم] *{OsT} sf.* Daha tam; tamam; kusursuz ve eksiksiz.

eten[1], [et-en] *is.* **1.** → etene. **2.** Sebze ve meyvelerin yenilebilen kısmı; etli kısmı. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *bot.* Meyve yaprağında yumurtacıkların bağlı bulunduğu kısım. 🗗 **eten tavı,** *{ağız} Buğday ve arpa gibi ürünlerin son ekilme zamanı.* [DS]

eten[2], [? eten] *{ağız} is.* Yayın balığı, *(Slurus glanis).* [DS]

eten[3], [Fr. éthène] *is. kim.* Çift bağlı hidrokarbonlardan, formülü CH_2-CH_2 olan doymamış hidrokarbon; etilen.

etene, [et-en-e] *is.* **1.** *biy.* Memelilerde dölüt ile ana arasında kan alış verişini sağlayan organ; eten; son; eş; döl eşi; meşime; plasenta. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Herhangi bir yiyeceğin posası. [DS]

etenelenme, [etene-le-n-me] *is. biy.* Memelilerde embriyon veya eklentileriyle ana arasında kimyasal değiş tokuşu sağlamak amacıyla ilgi kurma.

etenelenmek, [etene-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Embriyon veya eklentileri ile ana arasında ilgi yüzeyi kurmak.

eteneli, [etene-li] *sf.* Etenesi olan.

eteneliler, [etene-li-ler] *is. biy.* Etenesi bulunan memeliler alt sınıfı; öz memeliler.

etenesiz, [etene-siz] *sf.* Etenesi olmayan.

etenesizler, [etene-siz-ler] *is. biy.* Etenesi olmayan basit yapılı memeli hayvanlar.

eter[1], [él-t-mek > elt-er ?] *{ağız} is.* Haber; iletilen

bilgi. [DS] 🗗 **eterin kesile,** *{ağız} "Ocağın sönsün; evin batsın" anlamında ilenç sözü.* [DS]

eter[2], [? eter] *{ağız} is.* Kullanılmış giyecek eşyası. [DS]

eter[3], [Fr. éther] *is. kim.* **1.** Bir alkolün su kaybederek bir asit veya başka bir alkol ya da kendisi ile birleşmesinden doğan C_2H_5O-C_2H_5 veya $(C_2H_5)_2O$ formülündeki organik bileşik. **2.** Etil oksit. **3.** *tıp.* Hekimlikte azı ayıltıcı, çoğu bayıltma veya bölgesel uyuşturma sağlamak amacıyla kullanılan çok uçucu, renksiz ve kendine özgü kokusu olan sıvı; lokman ruhu.

eter[4], [Ar. ʿıtr] *{ağız} is.* Çocuk kokusu. [DS]

eterçe, [et-mek *(böğürmek, gürlemek)* > et-er-ce] *{eT} zf.* Gümbürdercesine. [ETY]

eterleme, [eter-le-me] *is.* Eter buharı koklatarak bayıltma işi.

eterlemek, [eter-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] tıp.* Eter buharı koklatarak uyuşturmak.

eterleşme, [eter-le-ş-me] *is.* Bir alkolün veya asidin eter hâline dönüşmesi.

eterleşmek, [eter-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Alkol veya asit için) eter hâline dönüşmek.

eterleştirici, [eter-le-ş-tir-ici] *is.* Eterleşmenin sağlandığı özel aygıt.

eterleştirme, [eter-le-ş-tir-me] *is.* Eter hâline getirme; eterleştirmek eylemi.

eterleştirmek, [eter-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Eter hâline getirmek.

etermek, [éḏ-er-mek / étermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aramak. [Yüknekî]

eteroman, [Fr. éthéromane] *is.* Eterle sarhoş olmaya alışmış kimse.

eteş, [Far. āteş] *{ağız} is.* Ateş. [DS] 🗗 **eteş almaya gelmek,** *{ağız} Gittiği yerden tez dönmek.* [DS]

eteşlemek, [ateş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Yakmak; tutuşturmak. [DS]

etetmek, [etet-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Sıkıntıya sokmak. [DLT]

etfal, -li [Ar. ṭıfl > eṭfāl اطفال] *(etfa:l) {OsT} is.* **1.** Çocuklar. **2.** Taze fidanlar; körpe çiçekler. 🗗 **etfāl-i bāğ,** *{OsT} Yeni yetişen, körpe fidanlar.*‖ **etfāl-i behār,** *{OsT} Taze çimenler; körpe çiçekler.*‖ **etfāl-i mekâtib,** *{OsT} Okul çocukları.*

etfaliyat, [Ar. eṭfāliyyāt اطفاليات] *(etfa:liya:t) {OsT} is.* Çocuk eğitimi bilgisi; pedagoji.

etgi, [et-mek > et-gi] *{ağız} is.* Büyü yapmak için okunmuş eşya. [DS]

etgü, [**ed** *(değer)* > ed-gü / eygü] *{eT} sf.* İyi; üstünlük. [EUTS]

etgün, [et-kin > et-gün اتكون] *{eAT} sf.* Sert; haşin; güçlü.

etıbba, [Ar. ṭıb > ṭabīb > eṭıbbāʾ اطباء] *(etıbba:) {OsT} is.* Tabipler; hekimler; doktorlar; tıp bilimine vakıf olanlar. 🗗 **etıbbā-yı hāssa,** *{OsT} Saray hekimleri.*

eti, [ede / eti] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Küçük kardeş. [DS]

etiç, [etiç / eteç] *{eT} is.* Çocukların ceviz oynadıkları çukur. [DLT]

etig, [ét-mek *(düzenlemek)* > ét-ig] *{eT} is.* Süs; bezek; tezyinat. [EUTS]

etik[1], [etük > etik] *{eT} is.* Pabuç; mest. *{ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

etik[2], **-ği** [atik / etik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çevik. [DS]

etik[3], **-ği** [Fr. étique] *is.* **1.** Ahlak bilimi. **2.** *sf.* Ahlakla ilgili.

etik[4], **-ği** [et-ik] *{ağız} is.* Saban kolu.

etik[5], **-ği** [et-mek > et-ik] *is.* Kırıkçı, çıkıkçı. [DS]

etiket, [Fr. étiquette] *is.* **1.** Bir malın fiyatını ve özelliklerini belirtmek için üzerine konulan küçük kâğıt. **2.** Bir kitabın kime ait olduğunu göstermek için yapıştırılan küçük kâğıt. **3.** *mecaz.* Toplum içindeki davranışlarda izlenecek yol; teşrifat. **4.** *mecaz.* Mevki; makam; orun.

etiketçi, [etiket-çi] *is.* **1.** Etiket yapıştıran kimse. **2.** *sf. mecaz.* Etikete çok önem veren kimse.

etiketçilik, -ği [etiket-çil-ik] *is.* Etiketçinin işi ve mesleği.

etiketleme, [etiket-le-me] *is.* Etiket koyma işi.

etiketlemek, [etiket-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir mala etiket koymak.

etiketlenme, [etiket-le-n-me] *is.* Üzerine etiket yapıştırılma; etiketlenmek eylemi.

etiketlenmek, [etiket-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Etiket konulmak.

etiketli, [etiket-li] *sf.* **1.** Etiketi olan. **2.** *mecaz.* Etikete bağlı.

etiketsiz, [etiket-siz] *sf.* Etiketi olmayan.

etikmek[1], [et-mek > eḏ-ik-mek / et-ik-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Başarmak. [EUTS] **2.** Elde etmek; husule getirmek. [EUTS] [Gabain] **3.** *dönşl. f.* Meydana gelmek; husule gelmek; gerçekleşmek. [EUTS] [Gabain] **4.** Gelişmek; büyümek.[DLT] **5.** (Çocuk için) yetişmek; tombullaşmak; büyümek. [DLT]

etikmek[2], [etik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Terbiyesi bozulmak.

etil, [Fr. éthyle] *is. kim.* Etilalkolden hidroksilin giderilmesiyle türeyen CH_3-CH_2 formülündeki tek değerli kök.

etilalkol, -lü [Fr. éthylalcool] *is. kim.* Meyve şıraları mayalandırıldıktan sonra damıtma yoluyla elde edilen, çabuk buharlaşan C_2H_5OH formülündeki sıvı; etan; alkol; ispirto; metil karbünol; şarap ruhu.

etilen, [Fr. éthylène] *is. kim.* Çift bağlı hidrokarbon-

lardan, formülü CH_2-CH_2 olan doymamış hidrokarbon; eten.

etilenik, [Fr. éthylénique] *sf. kim.* Etilen gibi moleküllerinde çift bağ bulunan bileşikler.

etilgen, [et-il-gen] *{eT} is.* **1.** Atlarda bulunan bir hastalık. [DLT] **2.** *sf.* Her zaman düzelen. [DLT] 🗗 **etilgen sayılgan,** *{eT} Pek çok işe girip çıkan.* [DLT]

etilglikol, [Fr. éthylglycol] *is. kim.* Frenlerde hidrolik akışkan olarak kullanılan etiloksit ve etanolün yoğunlaştırılmasıyla elde edilen ve 135°C'de kaynayan $C_2H_5OCH_2CH_2OH$ formülündeki glikol.

etilmek, [ét-mek > éd-il-mek > ét-il-mek] *{eT} edil. f.* **1.** Düzelmek. **2.** Edilmek; yapılmak; kurulmak. [DLT] [EUTS]

et'ime, [Ar. ṭaʿām > eṭʿıme اطعمه] *(et-ime, t kalın söylenir) {OsT} is.* Yemekler; aşlar. 🗗 **et'ime-i lezîze,** *{OsT} Lezzetli yemekler.*‖ **et'ime-i nefîse,** *{OsT} Çok güzel yemekler.*

etimolog, -ğu [Fr. étymologue] *is.* Köken bilimi uzmanı.

etimoloji, [Yun. étimos *(gerçek)* + logos *(söz)* > éthymologia > Fr. étymologie] *is. dbl.* **1.** Bir dildeki kelimelerin köklerini incelemeyi amaçlayan bilim; köken bilimi. **2.** Bir kelimenin biçim ve anlam bakımından geçirdiği aşamaların araştırılması. **3.** Bir kelimenin kökeni.

etimolojik, -ği [Fr. étymologique] *sf.* Köken bilime dayanan; köken bilimsel.

etin, [etin] *{eT} is.* Kükreme; ses. [EUTS]

etinemek, [etin-e-mek] *{eT} dönşl. f. [-r]* Kükremek. [EUTS]

etinlig[1], [etin-lig] *{eT} sf.* Kükreyen; çınlayan. [EUTS]

etinlig[2], [ét-mek > ét-in-lig] *{eT} sf.* Süslü. [EUTS]

etinmek, [ētmek / ét-mek / it-mek > ét-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Sahip olmak; edinmek. [ETY] **2.** Hazırlanmak. [DLT] **3.** Süslemek. [EUTS]

etioloji, [Fr. étiologie] *is.* **1.** Olgulara yol açan nedenlerin tümü; neden bilimi; sebep bilimi; etioloji. **2.** *tıp.* Hastalıkların sebeplerini araştıran tıp dalı; sebep bilimi; neden bilimi.

etiolojik, [Fr. étiologique] *sf.* **1.** Etiolojiye ilişkin olan. **2.** Bir doğa olayının, bir ismin, bir kurumun veya yaşama biçiminin anlamının kökenini açıklayan efsanevi hikâye.

etir, [Ar. ʿıtr] *{ağız} is.* Kolonya. [DS]

etir, [tet-ir > et-ir] *{ağız} sf.* Eğreti. 🗗 **etir tetir,** *{ağız} İşe yaramaz.* [DS]

etirikli, [etir-ik-li] *{ağız} sf.* Nazlı. [DS]

etiş, [ayt-mak > ayt-ış > etiş] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

etişken, [etiş-ken ?] *{ağız} is.* Sabanın ön tarafına takılan halka çivisi. [DS]

etişmek[1], [ét-mek > etiş-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Barıştırmak. **2.** *işteş. f.* Beraber yapmak. [DLT]

etişmek[2], [yet-iş-mek / etiş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yetişmek; zamanında vermek. [DS]

etişte, [? etişte] *{ağız}* **1.** Bir şeyin en önemli ögesi. **2.** Can. [DS]

etiştirmek, [yetiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yetiştirmek; zamanında orada olmasını sağlamak. [DS]

etitmek, [ētmek / ét-mek / it-mek > ét-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaptırmak; yaptırtmak; kurdurtmak. [ETY]

etiz, [éḏīz] *{eT} sf.* **1.** Yüce; yüksek. [DLT] [EUTS] [İKPÖy.] **2.** *is.* İki dere arasında su geçecek set. [DLT]

etizlemek, [éḏiz-le-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Ark açmak; set yapmak. **2.** Toprağı parçalara ayırmak; evleklemek. [DLT]

etizlenmek, [éḏiz-le-n-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Parçalara ayrılmak. **2.** (Tarla için) bölümlere ayrılmak. [DLT]

etizmek, [etiz-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Çınlamak. [EUTS]

etka, [Ar. taḳī > eṭḳā اتقى] *(etka:) {OsT} sf.* Günah işlemekten çok çekinen; pek perhizkâr.

etken, [et-mek > et-ken] *sf.* **1.** Etki yapan; müessir; faktör; muharrik, *(1935).* **2.** Bir şeyin meydana gelmesinde payı ve gücü olan; amil. **3.** Doğrudan ve şiddetle etkide bulunan; müessir. **4.** *dbl.* (Fiil için) doğrudan doğruya öznenin yaptığı işi anlatan. **5.** *kim.* Kimyasal bir etki meydana getiren herhangi bir madde. 🗗 **etken büyü,** *folk. Doğa olaylarını etkileyerek buyruğu altına almaya yönelen ve saldırgan bir özellik taşıyan büyü.*‖ **etken fiil,** *dbl. Öznesi doğrudan yapıcı durumunda olan fiil.*

etkenlik, [et-ken-lik] *is.* **1.** Etken olma durumu. **2.** *fot.* Işığın bir duyar katı etkileme durumu.

etkıya, -a'i [Ar. taḳī > eṭḳıyāʾ اتقياء] *(etkıya:) {OsT} sf.* Allah korkusundan dolayı günah işlemekten çekinenler.

etki, [et-mek > et-ki] *is.* **1.** Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü; tesir, *(1935).* **2.** Bir etken veya sebebin sonucu. **3.** *mecaz.* Bir kişi üzerinde bırakılan izlenim. **4.** *fiz.* Bir cismin bir başka cisim üzerine uyguladığı kuvvet. **5.** *{ağız}* Aşırı güçlük; eziyet; sıkıntı. [DS] **6.** *{ağız}* Büyü. [DS]

etkici, [etki-ci] *sf.* Etki eden; etkileyen. 🗗 **etkici ses,** *dbl. Bir kelimede başka bir sesi etkileyen ses.*

etkileme, [etki-le-me] *is.* Etkide bulunma; etkilemek eylemi.

etkilemek, [etki-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Etkide bulunmak; etki yapmak.

etkilenme, [etki-le-n-me] *is.* Etki altında kalma; etkilenmek eylemi.

etkilenmek, [etki-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Etki altında kalmak; etkiye uğramak; müteessir olmak.

etkileşim, [etki-le-ş-im] *is.* Karşılıklı olarak birbirini etkileme; etkileşmek eylemi.

etkileşme, [etki-le-ş-me] *is.* Birbirini etkileme; etkileşmek eylemi.

etkileşmek, [etki-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirinin etkisi altında kalmak.

etkileyici, [etki-le-y-ici] *is.* Etkileyebilecek nitelikte olan; etkide bulunan.

etkili, [etki-li] *sf.* Etkide bulunan; etki yapan; müessir; tesirli. ◻ **etkili olmak,** *Etkisini göstermek; etkide bulunmak.*

etkililik, -ği [etki-li-lik] *is.* Etkili olma durumu; müessiriyet.

etkime, [etki-me] *is. kim.* ve *fiz.* Etkide bulunma; etkimek eylemi; tesir.

etkimek, [etki-mek] *gçsz. f. [-r]* Etkide bulunmak; tesir etmek.

etkin, [etki-mek > etki-n] *sf.* **1.** Hareketli ve etkili olan; aktif. **2.** Hareket eden; etkinlik gösteren; etkileyen; müessir, *(1935).* **3.** *kim.* Kimyasal tepkimelere katılma yatkınlığı gösteren (atom veya molekül.) ◻ **etkin okul,** *eğit. Program, plan ve diğer okul etkinliklerine geniş ölçüde okul öğrencilerinin de katıldığı okul.*‖ **etkin öğretim,** *eğit. Ele alınan bir sorunun çözümünde, geleneksel öğretim yöntemlerinden yararlanmak yerine ilgili birkaç bilgi alanında araştırma, deneme ve inceleme yapmaya önem veren öğretim.*

etkinci, [et-kin-ci] *sf. fel.* Tüm varlığın etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti yanlısı; aktivist.

etkincilik, -ği [et-kin-ci-lik] *is. fel.* Tüm varlığın etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti; aktivizm; fiiliye.

etkinleşme, [et-kin-le-ş-me] *is.* **1.** Etkin hâle gelme; etkinleşmek eylemi. **2.** *kim.* (Bir molekül, bir atom veya bir iyon için) normal durumdan enerji yönünden daha zengin ve tepkimeye girmeye hazır duruma gelmesi.

etkinleşmek, [et-kin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Etkin özellik kazanmak.

etkinleştirme, [et-kin-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Etkin duruma getirme; etkinleştirmek eylemi. **2.** *fiz.* Bir elementi, bir parçacık veya nötron akışıyla ışınlayarak daha radyoaktif duruma getirme.

etkinleştirmek, [et-kin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Etkin duruma getirmek.

etkinlik, -ği [et-kin-lik] *is.* **1.** Etkin olma durumu; faaliyet. **2.** Çalışma ve iş yapma gücü. **3.** *fel.* Eylemde bulunanın, etkin olanın taşıdığı nitelik.

etkisiz, [etki-siz] *sf.* Etkisi olmayan; etkileme gücü bulunmayan; tesirsiz. ◻ **etkisiz hâle getirmek,** *Zarar veremeyecek, hareket edemeyecek duruma getirmek; etki gücünü ortadan kaldırmak.*

etkisizleşme, [etki-siz-le-ş-me] *is.* Etkisiz duruma gelme; etkisizleşmek eylemi.

etkisizleşmek, [etki-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Etkisiz duruma gelmek; etki gücü ortadan kalkmak.

etkisizleştirme, [etki-siz-le-ş-tir-me] *is.* Etkisiz duruma getirme; etkisizleştirmek eylemi.

etkisizleştirmek, [etki-siz-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Etkisiz duruma getirmek. **2.** Etki gücünü ortadan kaldırmak.

etkisizlik, -ği [etki-siz-lik] *is.* Etkisi olmama durumu.

etlad, [Ar. etlād اتلاد] *(etlâ:d) {OsT} is.* Evde doğan kul ya da cariyeler.

etlek, -ği [öd-lek / et-lek] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek.

etlelmek, [*eT.* > et-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Et yapılmak. [DLT]

etlemek[1], [*eT.* > et-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Etlik yapmak; et yapmak. [DLT] **2.** *{ağız}* Kireçten çıkarılan derilerin üzerindeki fazla et parçalarını ayıklamak.

etlemek[2], [et-mek > et-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yapmak; etmek; söylemek. [EUTS]

etlenme, [et-le-n-me] *is.* **1.** Et sahibi olma; etlenmek eylemi. **2.** *mecaz.* Şişmanlama.

etlenmek[1], [et-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir] edil. f.* Et bulaşmak; et karışmak; içine et girmiş olmak.

etlenmek[2], [et-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir] [eT. -ür]* **1.** Et sahibi olmak; et almak; et edinmek; eti olmak. **2.** *mecaz.* Şişmanlamak. *{eT} (aynı)* [DLT]

etlenmek[3], [et-le-n-mek ?] *dönşl. f. [-ir]* Güvenmek.

etletmek, [et-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* (Kasaplık hayvan için) kestirip et hâline getirmek. [DLT]

etli, [*eT.* et-lig > et-li] *sf.* **1.** İçinde et bulunan. **2.** Eti çok olan. **3.** Kalın ve dolgun. **4.** (Meyveler için) kabuğu ile çekirdeği arasında yenecek kısmı çok olan. **5.** *{ağız}* (Hayvan için) oldukça yaşlanmış. [DS] ◻ **etli bitki,** *bot. Kurak ortamda yetişen ve dokuları içinde bol miktarda su depo eden, dalları, yaprakları ve sapı kalın bitki.*‖ **etli butlu,** *(Kadın için) oldukça şişman; balık etinde.*‖ **etli canlı,** *Dolgun vücutlu ve sağlıklı, güçlü.*‖ **etli ekmek,** *mutf. Üzerine küçük küçük doğranmış et parçaları ile biber, domates ve soğan konularak fırında pişirilen pide.*‖ **etli meyve,** *bot. Ortası etli ve sulu olan meyve.*‖ **etliye sütlüye karışmamak,** *Toplum içindeki çeşitli hareketlerden uzak durmak; herhangi bir toplumsal eylem içinde bulunmamak; ilgilenmemek.*

etlig, [et-lig] *{eT} sf.* Etli; semiz. [EUTS] ◻ **etlig kişi,** *{eT} 1. Etli; şişman. 2. Et sahibi olan kimse.* [DLT]

etlik, -ği [et-lik] *sf.* **1.** (Hayvan için) etinden yararlanmak için beslenen; eti için kesilmeye hazırlanan. *{eT}* [DLT] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *is.* Buzdolabı vb. araçların et konulmak için ayrılmış ve ona göre

düzenlenmiş bölümü; et konulan yer. **3.** *{eT}* Mezbaha; et kesilen yer; salhane; kanara. [EUTS] **4.** *{eT}* Et asılacak çengel. [DLT] **5.** *{ağız}* Buzağı. 🗗 **etlik koy,** *Eti için kesilmeye hazırlanan koyun.* [DLT]

etlikleyin, [et-mek > et-ti-k-leyin] *{ağız} zf.* Onun yaptığı gibi; dediği gibi. [DS]

etlü, [et-lü اتلو] *{OsT} sf.* Etli. 🗗 **etlü canlu,** *{eAT} İri yapılı; canlı kanlı.*

etlürek, -ği [et-lü-rek اتلورك] *{eAT} sf.* Etlice.

etme, [it-mek / et-mek > et-me] *is.* Yapma, eyleme işi. 🗗 **etme bulma dünyası,** *Kötülük yapanın mutlaka kötülük göreceğini ifade eden söz.*|| **etme eyleme,** *Kötü bir davranışı için birini "Yapma!" diye uyarma sözü.*

etmek[1]**,** [*eT.* ét-mek / éd-mek > it-mek / et-mek] *(eT é:tmek) gçl. f. [-(d)er] [-(d)-iyor]* **1.** Bir durumu ortaya çıkarmak. **2.** Yapmak. **3.** (İyi, kötü vb. zarflarla) davranmak. **4.** (Olumsuz) dayanamamak; yapamamak; şiddetle ihtiyaç duymak. **5.** (Zaman için) bulmak, erişmek. **6.** (Ticaret malları için) fiyatı olmak; değerinde olmak. **7.** (Birini bir şeyden) yoksun bırakmak. **8.** Kötü davranışta bulunmak; kötülük yapmak. **9.** Doğal boşaltım ihtiyacını gidermek. **10.** Vermek; bağışlamak. **11.** *mat.* (Dört işlemde) eşittir. **12.** *{eT}* Düzenlemek; düzene sokmak; tanzim etmek; örgütlemek. [ETY] *"bodun étmek" (halkı örgütlemek; düzen vermek).* **13.** Süslemek; donatmak. 🗗 **etmediğini komamak,** *Çok kötülük yapmak; elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.*|| **ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmemek,** *Bir hayır yapayım derken daha büyük zararlara sebep olmak.*|| **ettiğine kalmamak,** *{eAT} Kusuruna bakmamak; hoş görmek.*|| **ettiğini bulmak,** *Yaptığı bir kötülüğün cezasını çekmek.*|| **ettiği yanına** (kâr) **kalmak,** *Yaptığı kötülüğün cezasını görmemek.*|| **ettiğiyle kalmak,** *1. Kötülük etmeye çalışan kişinin başarıya ulaşamaması ve bunun utancını yaşaması durumu. 2. Yapılmak istenen kötülüğün amacına ulaşamamak.*|| **ettiğini bulmak** (çekmek)**,** *Yaptığı kötü davranışların karşılığında kötülükle karşılaşmak.*|| **ettiğini yanına bırakmamak,** *Yapılan kötü davranışı cezalandırmak.*

etmek[2]**,** [ét-mek] *{eT} yard. f. [-er]* Eylemek; yapmak; etmek; kılmak. [ETY] [Yüknekî] [DLT] [EUTS] [Tekin]

etmek[3]**,** [et-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Böğürmek; ses çıkarmak; gümbürdemek. [Tekin] [ETY] **2.** (Gök için) gürlemek. [ETY] **3.** Şarkı söylemek. [ETY]

etmek[4]**,** [et-mek / öt-mek اتمك] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} is.* Yenecek ekmek. [DLT] 🗗 **etmek çıkarmak,** *{eAT} Ekmek parası kazanmak.*|| **etmek eylemek,** *{eAT} Ekmek yapmak; ekmek pişirmek.*

etmek[5]**,** [ayıt-mak / eyt-mek > et-mek ايتمك] *{eAT} gçl. f. [-er]* Demek; söylemek.

etmekçi, [etmek-çi اتمكجى] *{eT} {eAT} is.* Ekmekçi. [DLT]

etmeklenmek, [etmek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ekmek sahibi olmak. [DLT]

etmeli, [et-mek > et-me-lü] *{eAT} zf.* Yapmak, etmek üzere olan; yapıcı; yapan; eden.

etmelü, [et-mek > et-me-lü اتملو] *zf.* → etmeli. 🗗 **etmelü olmak,** *{eAT} Yapmak üzere olmak; etmeye, yapmaya hazırlanmak.*

etmen, [et-men] *is.* **1.** Etki gösteren güç; amil; faktör, *(1942).* **2.** Yalnız başına veya birlikte etki gösteren ve belli bir sonuca götüren güçlerden, şartlardan, ögelerden her biri; bir işin veya olayın meydana gelmesine sebep olan; sebep. **3.** (Kişi için) bir işi yapan, üzerine alan, yüklenen; amil.

etnik, -ği [Yun. ethnos *(kavim)* > Fr. ethnique] *is.* **1.** Bir milletin, bir ülkenin insanları. **2.** *sf.* Bir halk topluluğunun her türlü kültür özelliği veya bu özelliğin belirtisi olan.

etnograf, [Fr. ethnographe] *is.* Kavimleri sadece dış görünüşleri bakımından tanımlayıp inceleyen kişi.

etnografya, [Fr. ethnographie] *is.* Kavimleri sadece dış görünüşleri bakımından tanımlayan, inceleyen insan bilimleri dalı.

etnolog, -ğu [Fr. ethnologue] *is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim adamı.

etnoloji, [Fr. ethnologie] *is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim; budun bilimi.

etnolojik, -ği [Fr. ethnologique] *sf.* Budun bilimi ile ilgili; budun bilimsel.

etokrasi, [Fr. éthocratie] *is.* Kaynağı sadece ahlaka dayanan yönetim biçimi.

etol, -ü [Lat. stola *(cüppe)* > Fr. étole] *is.* Gece kıyafetlerinin üzerine alınan kürkten veya fantezi kumaştan yapılmış uzun boyun atkısı.

etolit, [Fr. étholide] *is. kim.* Kara ardıcın mum salgısında bulunan ve asit alkol birleşimindeki lipit.

etoloji, [Fr. éthologie] *is. biy.* Hayvanların âdet ve alışkanlıklarını inceleyen bilim; davranış bilimi.

etöz, [et+öz] *{eT} is.* **1.** Gövde; cisim; vücut; beden; insan bedeni. [İKPÖy.] [EUTS] **2.** Şahıs; kişi; fert. [EUTS]

etra, -a'ı [Ar. etraʿ اترع] *{OsT} is.* Dere gibi akan su.

etrab, [Ar. tirb > etrāb اتراب] *(etra:b) {OsT} sf.* Akranlar; aynı yaşta olanlar.

etraf[1]**,** [Ar. ṭaraf > eṭrāf اطراف] *(etra:f) {OsT} is.* **1.** Taraflar. **2.** Çevre; civar. **3.** *mecaz.* Yakınlar; muhit. **4.** Vücudun kol, bacak gibi üyeleri. **5.** *sf.* Yakındaki; çevredeki. 🗗 **etrāf-ı halfiye,** *{OsT} anat.*

Hayvanın iki art ayağı.|| **etrāf-ı kuddāmiye,** *{OsT} anat. Hayvanın iki ön ayağı.*|| **etrafında dört dönmek,** *Birini memnun etmek için sürekli yakınında bulunmak; gönlünü hoş edecek biçimde davranmak.*|| **etrafını almak,** *{OsT} Birini veya bir şeyi ortaya alarak çevresini kuşatmak; etrafında toplanmak.*|| **etrāf-ı süfliye,** *{OsT} anat. Her iki ayak.*|| **etrāf-ı ulviye,** *{OsT} anat. Her iki el.*|| **etrāfü'l-beden,** *{OsT} anat. Baş, eller ve ayaklar.*

etraf[2], [Ar. türfe > etrāf اطراف] *is.* **1.** Zarif ve nazik şeyler. **2.** Güzel yemekler.

etraflı, [etraf-lı] *sf.* Ayrıntılı olarak; genişçe; eksiksiz; kapsamlı.

etraflıca, [etraf-lı-ca] *(etrafl'ıca) zf.* Derinlemesine ve ayrıntılı olarak; inceden inceye.

etrah, [Ar. teraḥ > etrāḥ اتراح] *(etra:h) {OsT} is.* Kaygılar; kederler; sıkıntılar. 🗗 **etrāh-ı kalb,** *{OsT} Gönül sıkıntıları.*

Etrak, -ki [Türk => Ar. etrāk اتراك] *(etra:k, k ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Türkler. **2.** Köylü ahali.

etras, [Ar. türs > etrās اتراس] *(etra:s) {OsT} is.* (Savaş aracı olarak) kalkanlar.

etrek[1], [? etrek] *{eT} is.* Rengi kızıla çalan sarı adam. [DLT]

etrek[2]**, -ği** [? etrek] *{ağız} is.* Teknedeki hamuru kazımaya yarayan demirden yapılma sıyırgı; hamur bıçağı.

etren, [? etren] *{ağız} sf.* Çıplak; elbisesiz. [DS]

etrenk, -gi [et+renk] *{ağız} is.* Et gibi açık kırmızı renk. [DS]

etribe, [Ar. türāb > etribe اتربه] *(etri:be) {OsT} is.* Topraklar.

etrika, [Ar. ṭarīḳ > eṭrika اطرقه] *(t, kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yollar; caddeler. **2.** Geçinmek üzere tutulan işler; meslekler. **3.** Tarikatlar. **4.** Sebepler; vasıtalar; vesileler.

etriye, [Fr. étrier] *is. inş.* Uzunlamasına atılan demirlerin açılmasını önlemek için kiriş veya kolonun çaprazlamasına ve çevresel olarak yerleştirilen demir bağlar.

etsemek, [et-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Canı et istemek. [DLT]

etsetmek, [et-se-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Et isteği uyandırmak; birinin canını et istetmek. [DLT]

etsiz, [et-siz] *sf.* **1.** Eti bulunmayan; et olmayan. **2.** Kuru; sısıka; zayıf.

ettehiyyat, [Ar. et-tehiyyāt التحيات] *(ettehiyya:t) {OsT} ünl.* **1.** Allah ömürler versin! **2.** *is. isl.* Namazda oturulduğu zaman bu kelime ile başlayan dua.

etti, [ek-di / iktü > etti] *{ağız} is.* İnsana alıştırılmış kuzu ya da oğlak. [DS]

ettikleyin, [ayt-mak / eyt-mek > eyt-ti-k-leyin] *{ağız} zf.* Söylediği; dediği gibi. [DS]

ettirgen, [et-tir-gen] *sf.* **1.** Etmek eylemini bir başkasına yaptıran; ettirmek eylemini gerçekleştiren; sürekli ettiren. **2.** *dbl.* Geçişli fiil kök ve gövdelerine geçişlilik eki getirilerek, fiilin gösterdiği işin başkasına yaptırıldığını gösteren. 🗗 **ettirgen çatı,** *dbl. Taşıdığı eylem bir nesneye aktarılabilen geçişli veya geçişsiz bir fiil kök veya gövdesine geçişlilik eklerinden biri getirilerek kurulan çatı.*|| **ettirgen fiil,** *dbl. Taşıdığı kavram bir nesneye aktarılabilen çatılı fiil.*

ettirgenlik, -ği [et-tir-gen-lik] *is.* Ettirgen olma.

ettirme, [et-tir-me] *is.* Bir başkasının yapmasını sağlama; ettirmek eylemi.

ettirmek, [et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir başkasının yapmasını sağlamak.

ettoprak, -ğı [et+toprak] *is.* **1.** Yumuşak, kırmızı ve özlü toprak. **2.** Kırmızı, et renginde toprak.

ettün, [Ar. ettün اتون] *(ettü:n) {OsT} is.* Hamam külhanı.

ettürmek[1], [ét-mek *(düzeltmek)* > ét-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Onartmak; düzeltmeyi emretmek. [DLT]

ettürmek[2], [īt-mek / iyd-mek *(eğirmek)* > ét-türmek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Büktürmek. [DLT]

etük, [et-ük] *{eT} is.* Edik; terlik; ayakkabı; çizme; pabuç. [EUTS] [İKPÖy.] [DLT] 🗗 **begüm etük,** *Kadın ayakkabısı.* [DLT]

etükçi, [etük-çi] *{eT} is.* Pabuççu; kavaf. [DLT]

etüklenmek, [etük-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ayakkabı, edik sahibi olmak; ediklenmek. [DLT]

etüklük, [etük-lük] *{eT} sf.* Edik için ayrılmış; edik yapmaya uygun; ediklik. 🗗 **etüklük sagrı,** *{eT} Ayakkabı yapılmak için ayrılan sahtiyan.* [DLT]

etüt, -dü [Fr. étüde] *is.* **1.** Herhangi bir konuda yapılan ön inceleme ve araştırma; ön inceleme. **2.** İnceleme ve araştırma sonucunda hazırlanan eser. **3.** *ed.* Belli bir konuyu ele alan eser. **4.** Desen öğretimi için kullanılan kompozisyona geçmeden önce tabiat karşısında yapılmış hazırlık çalışması. **5.** Çoğunlukla öğrenme amacıyla yapılan beste. 🗗 **etüt etmek,** *İncelemek.*

etüv, [Fr. étüve] *is.* **1.** Laboratuarlarda mikropları üretmek, fiziksel olayları gerçekleştirmek veya yüksek sıcaklık isteyen kimyasal tepkimeyi oluşturmak için kullanılan, derecesi önceden belirlenmiş sıcaklığı sürekli olarak koruyan kapalı kap. **2.** Yüksek sıcaklıkta dezenfekte etmekte kullanılan araç. **3.** Çeşitli araçları kurutmakta kullanılan kapalı kap.

etüz, [et+öz > etüz] *{eT} is.* **1.** Gövde; cisim; vücut. [EUTS] **2.** Şahıs; kişi; fert. [EUTS] 🗗 **etüz kodug,** *{eT} Ölüm.* [Gabain]

etüzlüg, [etüz-lüg] *{eT} sf.* Gövdeli; cisimli. [EUTS]

etvak, -kı [Ar. ṭavḳ > eṭvāḳ اطواق] *(etva:k, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kadın gerdanlıkları. **2.** Hindistan cevizi sütü.

etvar, [Ar. ṭavr > eṭvār اطوار] *(etva:r) {OsT} is.* **1.** Tavırlar; davranışlar; hâl ve hareketler. **2.** İşler. **3.** Tarzlar. 🗗 **etvār-ı mütehayyirāne,** *{OsT} Şaşkınca davranışlar.*|| **etvār-ı nā-lāyıka,** *{OsT} Uygunsuz davranışlar.*|| **etvār-ı seb'a,** *{OsT} tasvf. Yedi tavır; insan nefsinin yedi derecesinden her biri.*

etvas, [Ar. ṭāūs > eṭvās اطواس] *(etva:s) {OsT} is.* Tavus kuşları.

etyaran, [et+yar-an اتیران] *{OsT} is. tıp.* Daha çok parmaklarda çıkan ve derine kadar inen dolama; kurlağan. [Kamus Ter.]

etyemez, [et+ye-mez] *is.* **1.** Et yemeyen. **2.** Her türlü beslenme düzeninde et yememeyi tercih eden ve bu tutumu savunan kişi; vejetaryen.

etyemezlik, -ği [et+ye-mez-lik] *is.* **1.** Et yememe durumu. **2.** Her türlü et ve et ürünlerinin yer almadığı bir beslenme düzeni; vejetaryenlik.

etyin, [et+yin] *{eT} is.* Vücut. [DLT]

Eu [Fr. europiuın] *is. kısalt. kim.* Nadir toprak metallerinden atom numarası 63, atom kütlesi 151,96 olan *europiumun* elementinin sembolü.

-ev, [-av / -ev] *yap. e.* → -av.

EV [Fr. électron-volt] *is. kısalt.* Nükleer fizikte, güç birimi olarak kullanılan elektron-voltun kısaltması.

ev[1], [ev *(yans.)*] *is.* Kendi kendine söylenme ve heyecanlanma bildiren kök. [Zülfikar] *ev-il-de-n-mek*

ev[2], [*eT.* ēv / eb / ew / üy / öy / ef / öv / üv / ev او] *is.* **1.** İnsanların barınması için yapılmış bina. *{eT} (aynı)* [DLT] [Gabain] [EUTS] **2.** Bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış barınak; konut. **3.** Bir kimsenin içinde oturduğu yapı. **4.** Oturulan binanın iç düzenlemesi veya eşyası. **5.** İçinde belirli bir iş görülen ve kurumlaşmış hizmet binası. **6.** Belirli meslek gruplarının toplumsal ilişkilerini sürdürdükleri ve üye olarak yararlanabildikleri kuruluş ve binası. **7.** *mecaz.* Aile. **8.** *mecaz.* Aile üyeleri. **9.** Soy; nesil; hanedan. **10.** Çadır. **11.** Satrançta her bir kare. **12.** *gnşl.* (Göz vb. organlar için) içine yerleştikleri oyukluk. **13.** *{eAT}* Zevce; eş. **14.** *{eAT}* Burç; menzil. **15.** *{ağız}* Oda. [DS] **16.** *{ağız}* Mutfak. [DS] **17.** *{ağız}* Araba ve kağnılarda tekerlekler arasında kalan ve üzerine yük konulan düzlem. [DS] 🗗 **ev açmak,** *1. Ayrı bir eve geçmek; ayrı bir evde yaşamaya başlamak. 2. Evlenmek.*|| **ev adamı,** *Evine bağlı erkek.*|| **ev altı,** *Eski evlerde zemin kata verilen ad.*|| **ev arası,** *{ağız} Sokak; mahalle.* [DS]|| **ev ardı,** *{ağız} Kiler.* [DS]|| **ev avradı,** *{ağız} Ev işlerini iyi yapan veya kendini ev işlerine adayan kadın.* [DS]|| **ev bark,** *1. Ev ve mülk. {eT} (aynı)* [DLT] *2. Aile; çoluk çocuk.*|| **ev baş olmak,** *{ağız} (Yapılmakta olan ev için) tümden bitmek; oturulabilir duruma gelmek.* [DS]|| **ev bekçiliği,** *Sürekli evde oturma.*|| **ev bekçisi,** *{eAT} Evin kadını; zevce.*|| **ev bezeği,** *{OsT} Döşeme; mobilya; mefruşat.*|| **ev bozmak,** *1. Karı koca ayrılmak; boşanmak. 2. Karı kocanın ayrılmasına sebep olmak.*|| **ev bucak olmak,** *{ağız} Evlenmek; aile oluşturmak.* [DS]|| **ev çağrımı,** *{ağız} folk. Evlenme nedeniyle akraba olan ailelerin ilk kez birbirlerini yemeğe çağırmaları.* [DS]|| **ev çıkımı,** *{ağız} Yaz başlangıcı.* [DS]|| **evde kalmak,** *1. (Öğrenci vb. için) evde oturmak. 2. (Kız için) evlenememek; evlenme çağı geçmiş olmak.*|| **evdeki pazar çarşıya uymamak,** *İşler önceden düşünüldüğü, planlandığı gibi gitmemek.*|| **ev delmek,** *{OsT} Evin duvarını delerek hırsızlık yapmak.*|| **ev depesi,** *{eAT} Tavan.*|| **ev direği,** *{ağız} Evini çekip çeviren, ev idaresinden iyi anlayan kadın.* [DS]|| **ev eşyası,** *Evde yaşamak ve günlük işleri görmek için kullanılan eşya.*|| **ev ev dolaşmak** (gezmek), *Her eve uğrayarak dolaşmak, gezmek.*|| **ev eylemek,** *{eAT} Ev yapmak.*|| **ev eylenmek,** *{eAT} Yörünge edinmek.*|| **ev gailesi,** *Evin maddî ve manevi yükü; geçim derdi.*|| **ev göre,** *{ağız} folk. Yeni ev yapan kimseye götürülen hediye.* [DS]|| **ev görmelik,** *{ağız}* → ev göre. [DS]|| **ev güveğisi** (güvesi), *{ağız} (Kişi için) köşe bucak her tarafı karıştıran, darmadağınık eden.* [DS]|| **ev halkı,** *Bir evde yaşayanların tümü.*|| **ev hayvanı,** *Kedi köpek gibi evde beslenebilen evcil hayvanlar.*|| **evi çalmak,** *{ağız} Evi badana yapmak.*|| **ev içi,** *{ağız} Mutfak.* [DS]|| **ev içi esbabı** (esvabı), *{OsT} Ev eşyası.*|| **ev idaresi,** *Evin işlerini yürütme.*|| **evin direği,** *Evin en önemli kişisi; evin geçim yükünü taşıyan.*|| **evinin kadını olmak,** *1. Evine, eşine ve çocuklarına bağlı olmak. 2. Evle ilgili işleri çok iyi yürütüyor olmak.*|| **evin yolunu bilmek,** *1. Ailesine bağlı olmak. 2. Zamanında evine dönmek.* || **evin yolunu unutmak,** *Eve seyrek gitmek.*|| **evi sırtında,** *Evi ve duracak yeri olmadan rast gele yerlerde yaşamak zorunda kalan.*|| **ev issi,** *{eAT} Evin reisi.* [DS]|| **ev işi,** *1. Evdekilerin, ev içi ihtiyaçlarını karşılayan işler. 2. Fabrikasyon değil de evde üretilmiş olan.*|| **ev işletmek,** *Genelev sahibi olmak.*|| **evi tarafı,** *{eAT} Evinin halkı; ailesi.*|| **ev kadını,** *1. Ev işleriyle uğraşan ve bunları çok iyi yapan kadın. 2. Dışarıda çalışmayarak evin işlerini yürüten kadın.*|| **ev kızı,** *{eT} Aile kızı.* [DLT]|| **ev kirası,** *İçinde oturmak için kiralanan eve verilen ücret.*|| **ev kullugı,** *{eAT} Ev hizmetçiliği.*|| **ev kumaşı,** *{eAT} Tencere, tava, balta, keser, kürek, tabak, sofra gibi ev eşyası.*|| **ev kurşagı,** *{eT} Yünden dokunur, bel kuşağına benzer bir nesne olup çadırın etrafına sarılır.* [DLT]|| **ev kuşu,** *1. {ağız} Güvercin. 2. Evden çıkmayan, vaktinin çok büyük kısmını evde geçiren.* [DS]|| **ev kutluğu,** *{ağız} folk. El öpmeden sonra kız tarafının oğlan evine gitmesi.* [DS]|| **evlerden ırak** (uzak), *Kötü bir durumdan söz edilirken kimsenin*

başına gelmemesi için edilen bir dua mahiyetinde söz.|| **evlere şenlik,** *Beğenilmeyen ve olumsuz bir durum veya tutum için alay sözü.*|| **ev okı,** *{OsT} Üzerine yapının çatısı oturtulan büyük direk.*|| **ev öñi,** *{eAT} Avlu; giriş.*|| **ev örtüsi,** *{eAT} Çatı.*|| **ev sahibi,** *1. Evin maliki olan kimse. 2. (Kiracıya göre) evin sahibi. 3. (Konuğa göre) evine misafir olduğu kişi.*|| **ev sıçanı,** *Evin gizli kapaklı yerlerini bilen ve her tarafı karıştıran ufak tefek kişi.*|| **ev sineği,** *zool. Böcekler sınıfından, çift kanatlılar takımından, kül renkli, yumurtalarını her türlü pislik üzerine bırakan, gezdiği yerlerden ayakları ile dizanteri ve tifo gibi bulaşıcı mikropları taşıyan bir ektem bacaklı, (Musca domestica).*|| **ev sokağı,** *{OsT} Kapı aralığı; dehliz.*|| **ev şenliği,** *{ağız} (Erkek için) eşi; karısı.* [DS]|| **ev tutmak,** *Oturmak amacıyla ev kiralamak.*|| **ev umuru,** *Evde yapılan ve yapılması gereken bütün işler.*‖ **ev uşağı,** *{ağız} Evin hanımı.* [DS]|| **ev üsti,** *{eAT} Çatı.*|| **ev yemeği,** *Ticarî amaç gütmeyen ve ev halkının beslenmesi için evde yapılan yemek.*|| **ev** (bark) **yıkmak,** *Karı kocayı birbirinden ayırmak.*

evabid, [Ar. ābide > evābid اوابد] *(eva:bid) {OsT} is.* Geleceğe anı olarak kalacak eserler; kalıcı eserler; anıtlar. 🗗 **evābid-i üdebā,** *{OsT} Edebiyatçıların eserleri.*

evagi, [Ar. āğiye > evāğī اواغى] *(eva:ği) {OsT} is.* Bağ, bahçe ve bostanları sulamak için açılan arklar; su kanalları.

evahir, [Ar. āḫir > evāḫir اواخر] *(eva:hir, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Son zamanlar; son günler; sonlar. **2.** Kamerî ayların yirmisinden sonraki günleri. 🗗 **evāhir-i saltanāt,** *{OsT} Saltanatın sonları.*

evail, [Ar. evvel > evā'il اوائل] *(evāil) {OsT} is.* **1.** Önceler; geçmiş zamanlar; başlangıçlar; ilk zamanlar; iptidalar. **2.** Kamerî ayların ilk on günü.

evam, [Far. evām اوام] *(eva:m) {OsT} is.* **1.** Borç; deyn. **2.** Ödünç. **3.** Renk; boya; levn.

evamir, [Ar. emr > evāmir اوامر] *(eva:mir) {OsT} is.* Emirler; buyruklar; buyrultular. 🗗 **evāmir-i aşere,** *{OsT} Yahudilerin uyması gereken on dinî emir; on emir.*|| **evāmir-i āliye,** *{OsT} 1. Yüksek emirler. 2. Padişah buyrukları.*|| **evāmir ü nevāhî,** *{OsT} Emirler ve yasaklar.*

evan, [Ar. āvine > evān اوان] *(eva:n) {OsT} is.* Çağ; vakit; zaman. 🗗 **evān-ı şebāb,** *{OsT} Gençlik çağı.*

evani, [Ar. inā > evānī اوانى] *(eva:ni:) {OsT} is.* Kaplar; kap kacaklar. 🗗 **evānî-i sîm ü zer,** *{OsT} Altın ve gümüş kap kacak.*

evar, [Far. evār اوار / اواره] *(eva:r) {OsT} is.* **1.** *tar.* Hükûmet daireleri ve divana ait defterler. **2.** İmaret.

evarin, [Far. evārīn اواربن] *(eva:ri:n) {OsT} sf.* Çirkin.

evasıt, [Ar. evsaṭ > evāsıṭ اواسط] *(eva:sıt) {OsT} is.* **1.** Orta yerler; ortalar; ortadakiler. **2.** Orta günler; orta zamanlar. **3.** Kamerî aylarda ortadaki on günlük zaman. 🗗 **evāsıt-ı kelimāt,** *{OsT} dbl. Kelimelerin ortaları.*

evavin, [Ar. iyvān > evāvīn اواوين] *(eva:vi:n) {OsT} sf.* **1.** Büyük sofalar; salonlar. **2.** Köşkler.

evaze, [Fr. évasé] *sf.* (Elbise eteği için) etek uçlarına doğru genişleyen.

evazıh, [Ar. evāżıḥ اواضح] *(eva:zıh) {OsT} is.* **1.** Mehtaplı geceler. **2.** Arap aylarının on üç, on dört ve on beşinci geceleri.

evb, [Ar. evb اوب] *{OsT} is.* Yön; taraf; cihet.

evbar, [Far. evbār اوبار] *(evba:r) {OsT} is.* Yutma; yutuş.

evbaş, [Ar. vebeş > evbāş اوباش] *(evba:ş) {OsT} is.* **1.** Terbiyesiz ve aşağılık kişi; baldırı çıplak; ayak takımı *(çokluk olmasına karşın teklik kullanılır).* **2.** Çapkınlar.

evbaşan, [Ar. evbāş > evbāşān اوباشان] *(evba:şa:n) {OsT} is.* Terbiyesiz ve ayak takımından olanlar; aşağılık kişiler.

evbaşane, [Ar. evbāş + Far. -āne اوباشنه] *(evba:şa:ne) {OsT} zf.* Terbiyesizce; aşağılık bir şekilde.

evbaşça, [evbaş-ça] *zf.* Ayak takımı biçiminde; külhanbeyce,

evc[1], [Ar. evc اوج] *{OsT} is.* **1.** Doruk; zirve; en üst tepe. **2.** 21 Haziranda Dünya'nın yörüngesi üzerinde Güneş'e en uzak bulunduğu nokta; gün-öte. 🗗 **evc-gîr,** *{OsT} Yükseğe çıkan; yükselen.*‖ **evc-i āsmān,** *{OsT} Göğün en yüksek noktası.*‖ **evc-i bālā,** *{OsT} En üst derece; doruk; zirve.*|| **evc-i hevā,** *{OsT} Havanın üstü; en yüksek tabakası.*|| **evc-i ikbāl,** *{OsT} Yükselişin en üst noktası.*|| **evc-i rif'at,** *{OsT} Yüksekliğin tepesi; son noktası.*|| **evc-pervāz,** *{OsT} Yüksekte uçan.*|| **evc ve haziz hattı,** *{OsT} Günberi-günöte doğrusu.*

evc[2], [Far. evc اوج] *{OsT} is. müz.* Irak makamının inici şekli olan eski bir makam.

evca, -a'ı [Ar. vecaʿ *(ağrı, sızı)* > evcāʿ اوجاع] *(evca:) {OsT} is.* Ağrılar; sancılar; acılar; sızılar. 🗗 **evcā'-yı batn,** *{OsT} Karın ağrısı.*|| **evcā'-yı şedîde,** *{OsT} Şiddetli ağrılar.*

evcar, [Ar. evcār اوجار] *(evca:r) {OsT} is.* Avcıların gizlenmek için yaptıkları çukur ya da kapalı yerler.

evcara, [Far. evcārā اوجارا] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde Üçüncü Selim tarafından bulunduğu söylenen bir makam.

evce, [ev-ce] *(e'vce) zf.* Bütün ev halkı birlikte olarak.

evceb, [Ar. vācib > evceb اوجب] *{OsT} sf.* En vacip; pek gerekli; çok lüzumlu. 🗗 **evceb-i vācib,** *{OsT} Gerekli olanların en gereklisi.*

evceh, [Ar. evceh اوجه] *{OsT} sf.* En uygun; pek uygun; çok münasip. 🗗 **evceh-i akvāl,** *{OsT} Sözlerin en uygun düşeni.*

evcek, [ev-cek] *(e'vcek) zf.* Bütün ev halkı birlikte olarak.

evceklenmek, [ev-mek > evcek-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hayal edilen şey gerçekten olacakmış gibi davranmak.

evcel, [Ar. evcel اوجل] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok korkak.

evcer[1], [Ar. evcer اوجر] *{OsT} sf.* (Kişi için) çok çekingen.

evcer[2], [Far. efzār => evcer] *{ağız} is.* Çok taneli başak. [DS]

evcersiz, [evcer-siz] *{ağız} sf.* **1.** Yararsız. **2.** Mantıksız. [DS]

evci, [ev-ci] *sf.* **1.** (Yatılı okul öğrencileri ile askerler için) hafta sonlarında evlerine izinli çıkan. **2.** *is. argo.* Çoğunlukla ev soyarak hırsızlık yapan kimse. 🗗 **evci çıkmak,** *(Yatılı öğrenci ve askerler için) hafta sonlarında ailelerinin yanına izinli olarak gitmek.*

evcik, -ği [ev-cik] *is.* **1.** Küçük ev. **2.** *{ağız}* Küçük çocukların evcilik oynamak için yaptıkları oyuncak ev. [DS] **3.** *{ağız}* Kasık. [DS] **4.** *{ağız}* Keklik avlağı. [DS]

evcil, [ev-cil] *sf.* **1.** *{ağız}* (Adam için) evine düşkün; evcimen. [DS] **2.** İnsana alışkın ve insan çevresinde yaşayan; ehlî, *(1935).* **3.** (Hayvan için) insanlarca üretimde ve çeşitli hizmetlerde kullanmak için eğitilmiş olan. 🗗 **evcil hayvan,** *İnsana alışkın veya onun hizmetinde bulunan eğitilmiş hayvan.*

evcilik, -ği [ev-ci-lik] *is.* **1.** Evci çıkma durumu. **2.** Küçük kız çocuklarının oynadığı, ev işleri ile büyüklerin ilişkileri örneğindeki oyunlar.

evcilleşme, [ev-cil-le-ş-me] *is.* İnsana alışma; evcilleşmek eylemi.

evcilleşmek, [ev-cil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Hayvanlar için) insanlara alışıp evde beslenir olmak.

evcilleştirilme, [ev-cil-le-ş-tir-il-me] *is.* Evcil hâle getirilme; evcilleştirilmek eylemi.

evcilleştirilmek, [ev-cil-le-ş-tir-il-mek] *edil f. [-ir]* Evcil hâle getirilmek.

evcilleştirme, [ev-cil-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Evcil hâle gelmesini sağlama eylemi. **2.** Hayvanları insana alışkın ve yararlanılır duruma getirme.

evcilleştirmek, [ev-cil-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Evcil hâle getirmek; insana alıştırmak.

evcillik, -ği [ev-cil-lik] *is.* Evcil olma durumu; insana yakınlık.

evcimal, [evci-men] *{ağız} sf.* **1.** Evcimen. **2.** Tutumlu; evcimik. [DS]

evcimek, [ev-ci-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Evin işlerine ve eksiklerine düşkünlük göstermek. **2.** Ev ihtiyaçlarını tamamlamaya çalışmak. **3.** *gçl. f.* Herhangi bir hayvanı eve alıştırmak. [DS]

evcimen[1], [evci-men اوجمن] *sf.* **1.** *{OsT}* (Erkek için) evine, ailesine çok bağlı olan. **2.** (Kadın için) ev işlerinde becerikli ve çalışkan olan; evini çekip çeviren, düzenli ve temiz tutan. **3.** *{ağız}* (Hayvan için) evde beslenen. [DS]

evcimen[2], [Far. encümen] *{ağız} is.* → encümen. [DS]

evcimik,-ği [ev > ev-ci-mik / ev-cü-mük] *{ağız} sf.* Tutumlu. [DS]

evcire, [Ar. vecār / vicār > evcire] *{OsT} is.* **1.** Kurt, aslan gibi yırtıcı hayvanların yatakları; yabani hayvan ini; vücur **2.** Sel sularının yatakta oluşturdukları oyuklar.

evcümend, [Far. evcümend اوجمند] *{OsT} is.* **1.** Küme; yığın; top. **2.** *is.* (Kadın için) evini düzenli tutan, iyi idare eden kişi.

evçi, [ev-çi] *{eT} is.* **1.** Kadın. [EUTS] **2.** *{ağız}* Kiler. [DS]

evdad, [Ar. vedīd > evdād اوداد] *(evda:d) {OsT} is.* Ahbaplar; dostlar; sevgililer.

evdeci, [ev-de-ci] *{ağız} is.* Çiftlikte çalışanlara yemek hazırlayan aşçı. [DS]

evdemonizm, [Fr. eudémonisme] *is.* Mutluluğu en yüce iyi olarak kabul eden ve mutluluk fikri üzerine kurulmuş ahlak öğretisi; mutçuluk; istisadiye.

evder, [Far. evder اودر] *{OsT} is.* **1.** Amca. **2.** Amca, hala, teyze çocukları. **3.** Yeğenler.

evdeş, [ev-deş اودش] *is.* **1.** Aynı evde oturanlardan her biri. **2.** Eş; karı. **3.** *{ağız}* Karı koca. [DS]

evdi, [év-mek] *{ağız} zf.* Acele; çabuk. [DS]

evdik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-dik] *{ağız} sf.* **1.** Nişanlısı ile nikâhtan önce cinsel ilişkide bulunan kız. **2.** Kocaya kaçan kız. **3.** (Çocuk için) piç. [DS]

evdilemek, [evdi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yünü diterek temizlemek; eğirilecek hâle getirmek. [DS]

evdilmek, [evdī-mek *(toplamak)* > evdi-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Ele geçirilmek; toplanmak. [DLT]

evdimek, [evdī-mek / evtimek] *(evdi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Toplamak. [DLT] [Gabain]

evdindi, [evdi-n-di] *{eT} sf.* Toplanmış; devşirilmiş. [DLT]

evdindmek, [ev-(i)t-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Acele etmek. [DS]

evdinmek, [evdi-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* [*eT. -ür]* **1.** Toplamak; toplamayı üzerine almak; kendi kendisine toplamak. [DLT] **2.** *{ağız}* (Kümes hayvanları için) ayakları ile yeri eşelemek; eşinmek. [DS] **3.**

{ağız} Didiklemek. [DS] **4.** *{ağız}* Hastalığın verdiği ağrı ve sızı ile kıvranmak. [DS] **5.** *{ağız}* Bir sıkıntı dolayısıyla bir şey yapamadan oturmak. [DS]

evdirme, [ev-dir-me] *{ağız} is.* Suyu az olan çeşme ya da kuyularda su kabı doluncaya kadar bekleme. [DS]

evdirmek, [év-dir-mek اودرمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-ir] [eAT-ür]* Acele ettirmek. [DS]

evdime, [ev-di-me] *{ağız} is.* İyilerini seçme ve ayırma. [DS]

evdiye, [Ar. vādī > evdiye اوديه] *{OsT} is.* Dağlar arasındaki yerler; dereler; vadiler.

evdürmek, [év-dür-mek اودورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → evdirmek.

eve[1], [ebe] *{ağız} is.* Oyunda ebe olan. [DS]

eve[2], [év-mek > ev-e] *{ağız} zf.* Acele; çabuk. [DS]

evecek, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cek] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evecekli, [iv-mek / ev-mek > ev-e-cek-li] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evecen, [iv-mek / ev-mek > ev-e-cen] *sf.* Çok iven; aceleci.

evecenlik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cen-lik] *{ağız} is.* Çok acelecilik; aciliyet. [DS]

evecennik, -ği [evecen-lik / evecennik] *{ağız} is.* → evecenlik. [DS]

evecik, -ği [iv-mek / ev-mek > ev-e-cik] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

eveç[1]**, -ci** [ev-eç / öv-eç] *{ağız} is.* Bir yaşındaki erkek koyun. [DS]

eveç[2]**, -ci** [ev-eç] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

evedalag, [ev-mek > ivedi-le-k] *{ağız} zf.* Acele olarak; ivedilikle. [DS]

evede, [ivedi] *{ağız} zf.* Acele; ivedi. [DS] 🗗 **evede binme,** *{ağız} İşi aceleye getirme; alelacele yapma.* [DS]‖ **evede etmek,** *{ağız} Acele olarak yapmak; acele etmek.* [DS]

eveden, [eyü-den ? / eve-den اودن] *{eAT} zf.* Tamamiyle; büsbütün.

evedi, [ev-mek > ev-e-di اودى] *{ağız} zf.* Acele; ivedi; çabucak. [DS]

evegen, [iv-mek / ev-mek > ev-e-gen] *sf.* **1.** Bir şeyin çabuk olmasını veya yapılmasını isteyen. **2.** Çabuk ilerleyen; akut; hâd; iveğen.

evek, [év-mek > évēk] *(é:ve:k) {eT} is.* **1.** Acele; çabuk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Aceleci; evecen. [DLT]

eveklemek, [*eT.* évek > evek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eveklik, [évek-lik] *{eT} is.* Acelecilik; işte ivme. [DLT]

evelek, -ği [Erme. avel => evelik اولك] *{ağız} is.* → evelik. [DS]

evelemek[1], [ev-e-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Telaşla bir şeyi öne veya sona getirmek. 🗗 **evelemek gevelemek,** *Bir sözü tam söylemeden ağız içinde mırıldanmak.*

evelemek[2], [oyala-mak > eve-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Oyalamak; işinden, yolundan alıkoymak.

evelez, [eve-le-mek > eve-le-z / öl-e-ğe-z ?] *{ağız} sf.* İşe yaramaz; cansız. [DS] 🗗 **evelez kaldıraz,** *{ağız} Gelişigüzel; üstünkörü; baştan savma.* [DS]

evelik, -ği [Erme. avel *(çalı çırpı)* => evel-ik] *{ağız} is.* **1.** Yaprakları yenilebilen, tohumlarından çay yapılan ıspanağa benzer bir ot; labada. **2.** Mantar. [DS] 🗗 **evelik mancarı,** *{ağız} is. Labada.* [DS]‖ **evelik otu,** *{ağız} Yabanî pancar otu.* [DS]

even[1], [ev-en] *{ağız} sf.* → evecen. [DS]

even[2], [? even] *{ağız} sf.* Başkalarına söz hakkı ve davranış serbestliği tanımayan; zorba; zalim. [DS]

evend, [Far. evend اوند] *{OsT} is.* Kap kacak.

evere, [Far. āvāre => avara / evere] *{ağız} is.* Dört yaşından küçük manda yavrusu. [DS]

everek, -ği [Erme. avel => evel-ik] *{ağız} is.* → evelik. [DS]

everen, [evren ?] *{ağız} sf.* Büyük; ulu. [DS]

everim, [ev-er-mek > ev-er-im] *{ağız} sf.* (Kişi için) evlendirilecek yaşa gelmiş olan. [DS]

everme, [ev-er-me] *is.* Evlendirmek eylemi.

evermek, [ev-er-mek اورمك] *gçl. f. [-ir]* (Oğlunu, kızını) evlendirmek; evlenmesini sağlamak; *{ağız} (aynı).* [DS]

eveşik, -ği [ev-eş-ik] *{ağız} is.* Bir işi herkesin birbiri üzerine atması. [DS]

evet[1], [*eT.* emet / yeme-t > evet اوت] *(e'vet) e.* **1.** *"Öyledir; doğrudur."* anlamında doğrulama ve tasdik kelimesi; peki; olur; oldu; tamam; ya; beli; ha; he. *{eT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT}* Fakat; lakin; şu var ki. **3.** Olumlu cümlenin anlamını güçlendirmek için kullanılır. **4.** *is.* Oylamada olumlu oy. **5.** *ünl.* Bir çağırma anında *"Efendim; buradayım!"* anlamında kullanılır. 🗗 **evet efendimci,** *Kendisine söylenen doğru veya yanlış her sözü tasdik eden, kabullenen kişi.*

evet[2], [év-et] *(é:vet) {eT} {ağız} is.* Acele; çabuk. [DLT]

eveti, [év-mek > év-et-i] *{ağız} zf.* → evedi. [DS] 🗗 **eveti etmek,** *{ağız} İvmek; acele etmek.* [DS]

evetici, [év-mek > ev-et-ici] *{ağız} sf.* Aceleci; tez canlı. [DS]

evetilemek, [év-et-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İvmek; acele etmek. [DS]

evetleme, [evet-le-me] *is.* Doğrulama; evetlemek eylemi.

evetlemek, [evet-le-mek اوتلمك] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Onaylamak; katılmak; doğrulamak.

evetlenmek[1], [evet-le-n-mek] *edil f. [-ir]* Onaylanmak; doğrulanmak; kabul görmek.

evetlenmek[2], [év-et-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Acele etmek; ivmek.

eveyik, -ği [év-e-y-ik ?] *{ağız} is.* Sarı renkte çok özlü bir tür buğday. [DS] 🗗 **eveyik tahıl,** *{ağız} Kırmızı buğday.* [DS]

eveyik, -ği [*eT.* ök-e-mek *(söylemek)* > ök-e-y-ik] *{ağız} is.* Üveyik. [DS] 🗗 **eveyik kır,** *{ağız} Üveyik rengine benzer at donu.* [DS]

evez, [Ar. ʿivāż] *{ağız} is.* **1.** Karşılık; bedel. **2.** ... in yerine. [DS]

evfa, -a'i [Ar. vefāʾ > evfāʾ اوفاء] *(evfa:) {OsT} sf.* **1.** Daha bağlı; en vefalı; çok cana yakın; en çok sözünde duran. **2.** Çoklukta tama ulaşmış; pek tamam; yetkin.

evfak, [Ar. vefīḳ > evfāḳ اوفاق] *(evfa:k) {OsT} sf.* **1.** Daha uygun; en uygun; pek uygun. **2.** Büyülerde kullanılan bir harf ya da rakam biçimi.

evfer, [Ar. vafūr *(çokluk)* > evfer اوفر] *{OsT} sf.* **1.** Daha çok olan; en çok olan; pek çok olan. **2.** Sayıca en fazla olan. **3.** *müz.* Türk musikisinde 9 zamanlı 6 vuruşlu küçük bir usul.

evgad, [Ar. veġd > evġād اوغاد] *(evğa:d) {OsT} is.* Akılsızlar; ahmaklar.

evgar, [Far. evġār اوغار] *(evgâ:r) {OsT} is.* Sarhoş.

evgenc, [Far. evgenc اوگنج] *{OsT} is.* Pişmanlık.

evgeş, [eğ-mek > eğ-eş > evgeş ?] *{ağız} sf.* Eğri; eğik. 🗗 **evgeş gevgeş,** *{ağız} Eğri büğrü; yamuk yumuk.* [DS]|| **evgeş kulak,** *{ağız} Kulaklarını dik tutamayan at.* [DS]

evgin, [iv-mek *(hızlanmak)* > ev-mek > ev-gin] *sf.* **1.** Öncelikle yapılması gereken; ivedili; müstacel. **2.** *{ağız}* Aceleci.

evhad, [Ar. vāḥid > evḥād اوحاد] *(evha:d) {OsT} sf.* Tek; bir tane; biricik; yegâne.

evhal, -li [Ar. vaḥal > evḥāl اوحال] *(evha:l) {OsT} is.* **1.** Balçıklar; çamurlar. **2.** Sıvalar. **3.** Yerler; mekânlar.

evham, [Ar. vehm > evhām اوحام] *(evha:m) {OsT} is.* Yersiz kuşkular; vehimler; kuruntular; zanlar; esassız şeyler. 🗗 **evhama kapılmak,** *Yersiz kuşkulara düşmek.*

evhamlanma, [evham-la-n-ma] *is.* Evhama kapılma; evhamlanmak eylemi.

evhamlanmak, [evham-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yersiz ve asılsız kuşkulara düşmek; kuruntuya kapılmak.

evhamlı, [evham-lı] *sf.* Yersiz ve olmayacak şeyleri büyüterek hastalık derecesinde bir meraka kapılan; kuruntulu; kuşkulu; vehimli; mütevehhim.

evhamsız, [evham-sız] *sf.* Evhamı olmayan; kuruntusuz; kuşkusuz.

evhaş, [Ar. vaḥşī > evḥaş اوحاش] *{OsT} sf.* Daha vahşi; çok vahşi; en vahşi. 🗗 **evhaş-i efāî,** *{OsT} Yılanların en vahşisi.*

evhen, [Ar. evhen اوهن] *{OsT} sf.* Daha zayıf; pek zayıf; çok gevşek; çok dayanıksız. 🗗 **evhen-i büyüt,** *{OsT} 1. Evlerin en dayanıksızı. 2. Örümcek yuvası.*

evic, -vci [Far. evc / evic اوج] *{OsT} is. müz.* → eviç.

evici, [év-mek > ev-ici > evci] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

eviç, -vci [Far. evc / evic اوج] *{OsT} is. müz.* Klasik Türk musikisinde bir birleşik makam. 🗗 **eviç perdesi,** *Türk musikisinde tiz sekizlinin on ikinci sesi.*

evidda, [Ar. vedid > eviddāʾ اوداء] *(evidda:) {OsT} is.* Dostlar; arkadaşlar; ahbaplar.

eviklenmek, [évik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tembel tembel, ağır ağır hareket etmek. [DS]

evikleşmek, [évik-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gecikmek; oyalanmak. [DS]

evildenmek, [ev-il-de-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Boşuna zaman geçirmek; az çalışmak. **2.** (Çocuk için) kendi kendine söylenmek. [DS]

evilmek, [év-il-mek] *{eT} {eT} edil. f. [-ür]* İvilmek; acele edilmek. [DLT]

evimsemek, [ev-imse-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Başkasının evini kendi evi gibi benimsemek. **2.** Başkasının evinde kendi evinde imiş gibi davranmak. [DS]

evin[1], [*eT.* ev-in / ivin / ebin / efin] *is.* **1.** Bir şeyin içindeki öz; lüp. **2.** Olgunlaşmış buğday ve diğer taneli bitkilerin tane içi; öz; habbe; yemiş ve hububat tanesi; tohum; çekirdek. *{eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS]. **3.** Olgun ve dolgun tane. **4.** *{eT}* Tane; adet; sayı. [DLT] [EUTS] [Gabain] **5.** *biy.* Yumurtacıkta embriyon kesesini saran ve yumurtacık zarıyla kaplı kısım. **6.** *{ağız}* Çok taneli başak. [DS] **7.** *{ağız}* Burçak başağı. [DS] **8.** *{ağız}* Tane bağlamış ürün. [DS] **9.** *{ağız}* Zeytin tanesi. [DS] **10.** *{ağız}* Hoşaf, çorba, komposto gibi yiyeceklerin içindeki taneler. [DS] **11.** *{ağız}* Ardıç meyvesi. [DS] **12.** *{ağız}* Yabani ağaçların yenmeyen meyveleri. [DS] **13.** *{ağız}* Pişmiş yemeğin katı kısmı. [DS] **14.** *{ağız}* Yaprak dolmasının bulgurlusu. [DS] 🗗 **evin bağlamak** (tutmak), *(Ürün için) tanelenmek; taneleri dolgunlaşmak. {eAT} {ağız} (aynı)* [DS]|| **evin evcer,** *{ağız} 1. Bereket; bolluk. 2. (Konuşmak için) yerli yerinde; anlamlı.* [DS]

evin[2], [öd *(zaman)* > öd-ün *(yemek zamanı)* > öyün > öğün > evin] *{ağız} is.* **1.** Yemek zamanı. **2.** Kez; kere; defa. [DS]

evind, [Far. evind اوند] *{OsT} is.* Aldatma; hile; oyun.

evingliun, [Far. engelyūn / Yun. evangelion => *eT.* eviñliun] *(eviñliun) is.* İncil. [EUTS]

evinlenme, [evin-le-n-me] *is.* Tanelerin dolgunlaşması durumu; evinlenmek eylemi.

evinlenmek, [evin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Buğday, arpa vb. tahıl için) taneleri olgunlaşmak ve dolgunlaşmak.

evinleşmek, [evin-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Olgunlaşmak. [DS]

evinli, [evin-li] *sf.* **1.** (Buğday, arpa vb. tahıllar için) taneleri olgun ve dolgun olan. **2.** (Yemek vb. için) tanesi veya malzemesi bol olan; doyurucu; özlü. **3.** (İş ve tasarılar için) ele gelir; akla yatkın; olumlu. 🗗 **evinli evinsiz konuşmak,** *Ağzına geleni söylemek; düşünmeden konuşmak.*

evinlig, [evin-lig] *{eT} sf.* Hamile; gebe. [EUTS]

evinlik, -ği [ev-in-lik] *{ağız} is.* Yeni evlenen kız, ilk kez el öpmeğe geldiğinde verilen ziyafet. [DS]

evinmek, [évin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Acele etmek.

evinng, [evinñ /avınñ] *(evinñ) {eT} is.* Yabancı. [EUTS]

evinsiz, [evin-siz] *sf.* **1.** (Buğday, arpa vb. tahıllar için) taneleri arık olan. **2.** (Yemek vb. için) tanesi veya malzemesi az, suyu çok olan; doyurucu olmayan; özsüz. **3.** (İş ve tasarılar için) akla yatkın olmayan; hayal ürünü olan; olumsuz. **4.** *{ağız}* (Söz için) boş; değersiz. [DS] **5.** *{ağız}* Sözünü bilmeden konuşan; paldır küldür konuşan. **6.** *{ağız}* İyi huylu olmayan. [DS] **7.** *{ağız}* Neşesiz; canı sıkkın; keyfi yerinde olmayan. [DS] 🗗 **evinsiz çavdar,** *{ağız} 1. (Kişi için) haylaz. 2. İş tutmayan; her şeyin kaçamak tarafını arayan.* [DS]‖ **evinsiz evinsiz konuşmak,** *Gevezelik etmek; bir yararı olmayan laf kalabalığı; şov yapmak.*

evir, [ev-ir-mek > ev-ir] *{eT} is.* **1.** Daire. [EUTS] **2.** Çevre; muhit. [EUTS] 🗗 **evir ağaç,** *{ağız} Sacda pişen yufkayı çevirmekte kullanılan tahta cetvel.*

evirgeç, [ev-ir-mek > ev-ir-geç] *is.* Sac üzerinde ekmek pişirirken çevirmeye veya aktarmaya yarar araç; aktaraç; bisleğeç.

evirgen, [ev-ir-mek > ev-ir-gen] *sf.* **1.** İşini bilen; becerikli. *{ağız} (aynı)* **2.** Ölçülü ve hesaplı davranan; tedbirli.

evirli, [ev-ir-li] *{ağız} is.* → evirlik. [DS]

evirlik, -ği ev-ir-lik] *{ağız} is. folk.* Düğünden beş on gün sonra oğlan evinin kız evine, kız evinin de oğlan evine verdiği ziyafet. [DS]

evirme, [ev-ir-me] *is.* **1.** Döndürme; çevirmek eylemi. **2.** *man.* Bir önermenin yüklemiyle konusunun yerlerini değiştirerek yeni bir önerme meydana getirme.

evirmek, [*eT.* ev-ir-mek اورمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Döndürmek; çevirmek. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** Yapısını değiştirmek; taklip etmek. **3.** *{eT}* Tercüme etmek; bir dilden başka dile geçirmek. [EUTS] [Gabain] **4.** *{ağız}* Hamur açmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ekmek pişirmek. [DS] **6.** *{ağız}* İpliği ve yünü bükerek inceltmek. [DS] 🗗 **evire çevire,** *İyice; adamakıllı.*‖ **evirip çevirmek,** *Her yanını iyice görebilmek için tekrar tekrar çevirmek.*‖ **evirmek çevirmek,** *Altını üstüne, ötesini beriye getirerek iyice kontrol etmek.*

evirtik, -ği [ev-ir-t-mek > ev-ir-t-ik] *sf. kim.* **1.** Evirtime uğramış olan. **2.** (Hidratlanmış şekerler için) ışığın yönünü değiştiren.

evirtim, [ev-ir-t-mek> ev-ir-t-im] *is.* **1.** Evirmek işlemi; akis. **2.** *kim.* Işığın polarma düzlemini sağa çeviren kamış şekerinin hidratlanma sonucu, polarma düzlemini sola çeviren üzüm şekeri ile meyve şekeri karışımına dönüşmesi.

evirtlemek, [evir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayıklamak; seçmek. [DS]

evirtmek, [ev-ir-mek > ev-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir] fiz.* **1.** Bir nesnenin görüntüsünü simetrik bir şekilde ters çevirerek yansıtmak. **2.** *kim.* Kamış şekerini, üzüm ve meyve şekerine dönüştürmek.

evismek, [*eT.* evüs-mek > evis-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Arpa, buğday, bulgur gibi tahılların kepeklerini ayırmak. **2.** Tarla sürülürken yabancı otları toplamak.

evişmek[1], [év-iş-mek ايوشمك] *{eT} işteş. f. [-ir]* **1.** Koşuşmak; birlikte acele etmek. [DLT] **2.** *{OsT} {ağız}* Acele etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Hazırlanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Çalışıp çabalamak. [DS]

evişmek[2], [ev *(yuva, oyuk)* > ev-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Birbiri üzerine katlanacak veya geçecek nesneler için) yüzeyleri tamamen birbiri üzerine oturmak; uymak. **2.** (Birkaç kişi için) birbiri ile anlaşmak; uyuşmak. [DS]

evişmek[3], [em-iş-mek > eviş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Toprak ve su için) emişmek; birbiri içine geçmek. [DS]

eviştirmek[1], [ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Yüzeyleri tamamen birbiri üzerine oturtmak. **2.** Derleyip toplamak. [DS]

eviştirmek[2], [iv-mek / ev-mek > ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele bitirmek. [DS]

eviştirmek[3], [ev-iş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Barıştırmak. [DS]

eviştirmek[4], [ev-iş-tir-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sinirlendirmek; kızdırmak. [DS]

evitlemek, [ev-it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçmek; ayıklamak. **2.** Toplamak. **3.** Çabuk çabuk yemek. [DS]

evitmek, [ēv-it-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* İtişmek. [Gabain]

ev'iye, [Ar. vi'ā *(koruyucu)* > ev'iye اوعيه] *{OsT} is.* **1.** Kaplar; kutular; mahfazalar. **2.** *anat.* Damarlar. **3.**

bot. Kılcal borular. ◻ **ev'iye-i demeviye,** *{OsT} Kan damarları.*|| **ev'iye-i halkaviye,** *{OsT} bot. Bitkilerin genişlemesini gösteren halka şeklindeki damarlar.*|| **ev'iye-i haşebiye,** *{OsT} bot. Odun damarları.*|| **ev'iye-i havâiye,** *{OsT} anat. İçinde hava olan damarlar.*|| **ev'iye-i helezoniye,** *{OsT} Bitkilerde birbiri üzerine dolanmış kılcal borular.*|| **ev'iye-i lebeniye,** *{OsT} bot. İçinde sütsü madde bulunan kılcal borular.*|| **ev'iye-i lenfâviye,** *{OsT} anat. Lenf damarları.*|| **ev'iye-i metûha,** *{OsT} anat. Açık damarlar.*|| **ev'iye-i münakkata,** *{OsT} bot. Bitkilerdeki noktalı damarcıklar.*|| **ev'iye-i nâkile,** *{OsT} bot. İletken kılcal borular.*|| **ev'iye-i süllemiye,** *{OsT} anat. Basamaklı damarlar.*|| **ev'iye-i şâ'riye,** *{OsT} anat. Kalın damarların yanındaki ince damarlar.*|| **ev'iye-i şebekiye,** *{OsT} bot. Bitkilerde birbirleri üzerine dolaşıp ağ şeklinde görünen kılcal borular.*|| **ev'iye-i şiryâniye,** *{OsT} anat. Kırmızı (temiz) kan damarları.*|| **ev'iye-i verîdiye,** *{OsT} anat. Kirli kan damarları.*

eviye, [Fr. évier] *is.* ➝ evye.

evk, [Ar. evḳ اوق] *{OsT} is.* Yük; ağırlık.

evkaf, [Ar. vaḳf > evḳāf اوقاف] *{OsT} is.* **1.** Vakıflar. **2.** Vakıf mallarını yöneten daire; vakıflar genel müdürlüğü. ◻ **evkāf-ı celâliye,** *{OsT} Mevlana Celaleddin Rumî'ye ayrılan ve gelirleri Mevlevi tarikatına tahsis edilen vakıflar.*|| **evkāf-ı hümâyûn,** *{OsT} Padişahların ve onlara mensup olanların vakıfları.*|| **evkāf-ı mazbûte,** *{OsT} Hükûmet tarafından yönetilen vakıflar.*|| **evkāf-ı mülhaka,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, devletin gözetim ve denetimi altında olmak üzere, kurucusunun soyundan gelen mütevellilerce yönetilen vakıflar.*|| **evkāf-ı münderise,** *{OsT} Gelirleri yok olmuş vakıflar.*|| **evkāf-ı selâtîn,** *{OsT} Padişahlara ait vakıflar.*|| **evkāf nezâreti,** *{OsT} Vakıflardan sorumlu bakanlık.*

evkâr, [Ar. vekr > evkār اوكار] *(evkâ:r) {OsT} is.* Kuş yuvaları. ◻ **evkâr-ı tuyûr,** *{OsT} Kuş yuvaları.*

evkaş, [Ar. evḳāş اوقاش] *(evka:ş) {OsT} is.* Ayak takımı; terbiyesiz kişiler.

evkat, [Ar. vaḳt > evḳāt اوقات] *{OsT} is.* Zamanlar; çağlar. ◻ **evkāt-güzār,** *{OsT} Vakit geçiren.*|| **evkāt-ı hamse,** *{OsT} 1. Beş vakit. 2. Beş vakit namazların kılınma zamanları.*|| **evkāt-ı muayyene,** *{OsT} Belirli zamanlar.*|| **evkāt-ı salât,** *{OsT} Namaz vakitleri.*

evked, [Ar. evked اوكد] *{OsT} sf.* Daha güçlendirilmiş; pek kuvvetli. ◻ **evked-i evâmir,** *{OsT} Emirlerin en güçlüsü.*

evkelemek, [*eT.* uv-mak > uvka-la-mak > evke-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kadın için) salına salına yürümek. **2.** Kalburu çalkalamak; elemek. **3.**Yerdeki bir şeyi görmeden ayakla basıp geçmek. [DS]

evkes, [Ar. evkes اوكس] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) soysuz. **2.** Cimri.

evla, [Ar. evlā' اولاء] *(evlâ:) {OsT} sf.* **1.** Daha uygun. **2.** Daha iyi; yeğ; daha üstün.

evlad, [Ar. veled > evlād اولاد] *(evlâ:d) {OsT} is.* ➝ evlat. ◻ **evlād-ı bûtûn,** *{OsT} huk. Bir kimsenin kızının erkek ve kız çocukları.*|| **evlād-ı fâtihân,** *{OsT} Rumeli zaptında bulunanların torunları.*|| **evlād-ı inâs,** *{OsT} Kız çocukları.*|| **evlād-ı üm,** *{OsT} Ölünün ana tarafından oğlan ve kız kardeşleri.*|| **evlād-ı vatan,** *{OsT} Vatan çocukları.*|| **evlād-ı zuhûr,** *{OsT} huk. Bir adamın öz erkek ve kız çocuklarıyla erkek evladının erkek ve kız çocukları.*|| **evlād-ı zükûr,** *{OsT} Erkek çocuklar.*|| **evlād ü iyâl,** *{OsT} Çoluk çocuk.*

evladiye, [Ar. evlādiyye اولاديه] *(evlâ:diye) {OsT} sf.* **1.** Evlada ait; çocuklara ilişkin. **2.** *mecaz.* (Ev, eşya vb. için) çok sağlam ve dayanıklı.

evladiyelik, -ği [evladiye > evladiye-lik] *(evlâ:diyelik) sf.* (Eşya için) çocuktan toruna eskimeden kalacak kadar dayanıklı olan; sağlam.

evladiyet, [Ar. evlādiyyet اولاديت] *(evlâ:diyet) {OsT} is.* **1.** Çocuklara ait. **2.** Çocuklara kalma şartı bulunan vakıflar.

evlat, -dı [Ar. veled > evlād اولاد] *(evlâ:t) {OsT} is.* **1.** (Anne ve baba için) oğlu, kızı; çocukları; çocuk. **2.** Soy; nesil; döl; sülale. **3.** *ünl.* Yaşlı kimselerin çocukları yaşındakilere hitap şekli. ◻ **evlat acısı,** *Çocuğunun ölümünden duyulan üzüntü.*|| **evlat canlısı,** *1. Çocuklarına çok düşkün olan. 2. Çocuklarını çok seven.*|| **evlat edinmek,** *huk. Yasa ile belirlenmiş şartlarda bir çocuğu kendi nüfusuna geçirtmek.*|| **evlat gibi,** *Özen ve titizlikle.*

evlatlık, -ğı [evlat-lık] *(evlâ:tlık) is.* **1.** Evlat olma durumu. **2.** Evlat yerine küçük yaşta alınıp yetiştirilen çocuk. **3.** Evlerde hizmet gören küçük yaştaki çocuk hizmetçi.

evlek[1]**, -ği** [Yun. avláki / ev-le-mek > ev-le-k] *is.* **1.** Tarla ve bahçenin bir kişinin elle bir günde işleyebileceği miktardaki bölümü. **2.** Bahçe bölümlerinden her biri. **3.** Tarla içinde sulamayı kolaylaştırmak için belirli aralıklarda açılan su kanallarından her biri; ok. **4.** Bir dönümün dörtte biri kadar olan yüzey ölçüsü; yaklaşık 225 m^2. **5.** *{ağız}* Tarlaya tohum ekmek için saban izi ile belirlenen bölümlerden her biri. [DS] **6.** *{ağız}* Öküzlerin bir dinlenme sonrasında sürebileceği kadar yer. [DS] **7.** *{ağız} argo.* Tedavüldeki kâğıt paraların en büyüğü. [DS] **8.** *{ağız}* Bir evleğe atılabilecek miktardaki tahıl; on kiloluk tahıl ölçeği. [DS] ◻ **evlek almak,** *{ağız} Sürülecek tarlayı bölümlere ayırmak.* [DS]|| **evlek**

kırmak, *{ağız} Sürülecek tarlayı eşit bölümlere ayırmak.* [DS]|| **evlek tapanı,** *{ağız} Evlek yapmakta kullanılan özel araç.* [DS]|| **evlek yazmak,** *{ağız} Sabanla evlek bölümlerini belirlemek.* [DS]

evlek[2]**, -ği** [ev > ev-le-mek > ev-le-k] *{ağız} is.* **1.** Bir ev yapacak büyüklükteki arsa; evlik. **2.** Suyun toprağı oyduğu yer.

evlekleme, [evlek-le-me] *is.* Evleklere bölme; evleklemek eylemi.

evleklemek, [evlek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir araziyi evleklere bölmek. **2.** Çift sürerken tohum atmayı ve tohumun miktarını tespit etmede kolaylık olsun diye araziyi belirli aralıklarla saban çizgisi ile bölümlemek. **3.** Sulamada kolaylık olması için tarla veya bahçeye belirli aralıklarla sulama hendekleri veya arklar açmak.

evlemek[1]**,** [ev-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* **1.** (Erkek için) evlenmek. **2.** *{ağız}* Ev soymak. [DS]

evlemek[2]**,** [ev-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kağnı mazısı için) yuvasından çıkmak. **2.** *gçl. f.* Kağnının iki ana parçasını birleştirmek. **3.** Birbiri ucuna getirmek; ulamak.

evlendirilme, [ev-le-n-dir-il-me] *is.* Evli hâle getirilme; evlendirilmek eylemi.

evlendirilmek, [ev-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Evlenmesi sağlanılmak.

evlendirme, [ev-le-n-dir-me] *is.* **1.** Evlenmesini sağlama; evlendirmek eylemi. **2.** Bir kadın ile erkeği kanunların izniyle birleştirme. 🗗 **evlendirme dairesi,** *Evlendirme işlemlerinin yapıldığı kurum.*|| **evlendirme memurluğu,** *Evlendirme işlemlerini yürüten görevli.*

evlendirmek, [ev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Evlenmesini sağlamak.

evleniş, [ev-le-n-iş] *is.* Evlenme eylemi veya biçimi.

evlenme, [ev-le-n-me] *is.* **1.** Evlenme işi. **2.** Bir aile oluşturmak üzere bir erkek ile kadının bir çatı altında birleşmeleri işlemi. **3.** *huk.* Yasanın tanıdığı, kamu vicdanının doğru bulduğu, kadın ile erkek arasında kurulan hayat arkadaşlığı. 🗗 **evlenmede mutlak butlan,** *huk. Kamu düzenini ve toplumu ilgilendirmesi dolayısıyla evliliğin geçersiz sayılması.*| **evlenme mukavelesi,** *huk. Karı koca arasında yapılan mal mülk düzenlemesine ilişkin sözleşme.*‖ **evlenmenin yokluğu,** *huk. Hiç evlenmemiş sayılma durumu.*|| **evlenme rüştü,** *huk. Evlenebilmek için kazanılması gereken yaş ve aklî durum.*|| **evlenme töreni,** *folk. Evlenme sırasında, gelenek ve törelere uygun biçimde yapılan eğlence.*

evlenmek, [ev-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bir kadın ve bir erkek için) bir aile kurmak üzere kanunların öngördüğü şekilde bir araya gelmek; nikâhlanmak; izdivaç etmek. *{eT} (aymı)* [DLT] **2.** *{eT} dönşl. f.* Hâlelenmek; kendine ev edinmek. [DLT] 🗗 **evlenmek barklanmak,** *Evlenerek bir aile kurmak; çoluk çocuğa karışmak.*

evlensek, -ği [ev-le-n-sek] *{ağız} sf.* (Dul erkek için) tekrar evlenmek isteyen. 🗗 **evlensek olmak,** *{ağız} Canı evlenmek istemek.* [DS]

evleşmek[1]**,** [ev-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toplanmak; yığılmak. [DLT]

evleşmek[2]**,** [ev-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Evini ortaya koyarak kumar oynamak. [DLT]

evleviyet, [Ar. evlā' *(uygun)* > evleviyyet اولویت] *{OsT} is.* **1.** Çok uygun olmak; üstün tutulmaya layık olma. **2.** Daha layık olma durumu. **3.** Herhangi bir diyecek kalmama durumu.

evleviyetle, [evleviyyet-le] *(evleviye'tle) zf.* Öncelikle; haydi haydi.

evli, [ev-li] *sf.* **1.** Evi olan. **2.** Evlenmiş olan. **3.** Karı koca olanlardan her birinin durumu; eşi olan. **4.** (Köy, kasaba vb. yer için) söylenen sayıda evi olan; evlik; hanelik. 🗗 **evli barklı,** *Evlenmiş ve çocukları olan.*|| **Evli evine, köylü köyüne.** *"Herkes kendi yerine gitsin; dağılalım." anlamında kullanılır.*

evlik[1]**, -ği** [ev-lik] *sf.* **1.** (Köy, kasaba vb. yer için) söylenen sayıda evi olan; evli; hanelik. **2.** Yüz ölçümü bakımından ev oturacak kadar (yer); evlek. **3.** *{ağız}* Kiler. [DS] **4.** *{ağız}* Yatak yorgan, fazla eşya vb. konulan oda; sandık odası. [DS] **5.** *{ağız}* Köylerde haremlik ve selamlık olarak kullanılan oda. [DS]

evlik[2]**, -ği** [*eT.* eñ-lik > evlik] *{ağız} is.* Bayanların yüzüne sürdüğü kırmızı boya; allık. [DS]

evlik[3]**, -ği** [Erme. avel => evl-ik] *{ağız} is.* **1.** Kavak ya da servi fidanı. **2.** Labada. **3.** Çam dalı. [DS]

evlilik, -ği [ev-li-lik] *is.* **1.** Evli olma durumu. **2.** Bir nedene dayalı olan evlenme. 🗗 **evlilik birliği,** *huk. Karı koca ve çocuklardan meydana gelen topluluk.*‖ **evlilik dışı,** *huk. Kanunun öngördüğü şartları taşımadan kadın ve erkeğin birlikte bulunmaları ve bu birleşmeden doğan çocukların durumu; gayrimeşru*

evliya, [Ar. veli > evliyā' اولیاء] *(evliya:) {OsT} is.* **1.** Veliler; Allah'a daha yakın olanlar. **2.** Olağanüstü yeteneklere ve sırlara ermiş kabul edilen kimseler; keramet sahibi olanlar; erenler; azizler; veliler. **3.** Yaşı küçük çocuklardan kanunen sorumlu tutulanlar; veliler. **4.** Himaye edenler; koruyanlar; sahipler. **5.** Emir sahibi bulunanlar. **6.** *argo.* Aşırı sarhoş; çok içki içmiş olan. 🗗 **evliya otu,** *bot. Baklagillerden hayvanlara yem olarak yedirmek için ekilen bir bitki; eşek otu, (Onobrychis).*|| **evliyâullah,** *{OsT} Allah'a yakın olanlar; ermişler.*‖ **evliyā-yı etfāl,** *{OsT} Çocuk velileri.*|| **evliyā-yı sigār,** *{OsT} Reşit olmamış çocukların velileri.*|| **evliyā-yı umūr,** *{OsT} İş başında bulunanlar.*

evliyaiye, [Ar. evliyāiyye اولیائیه] *(evliya:iye) {OsT} is. tasvf.* Velayet derecesine varınca her türlü şeriat

buyruklarından kendilerini kurtulmuş sayan ve evliyayı peygamberden üstün tutan tarikat.

evliyalık, -ğı [evliyā-lık] *is.* Evliya olma durumu.

evlü, [ev-li] *{ağız} sf.* **1.** Evi olan. **2.** Ailesi olan. **3.** Eşi olan; evlenmiş olan. [DS] 🗗 **evlü evinde,** *{ağız} Herkes kendi evinde olarak.* [DS]

evlüg, [ev-lig > ev-lüg] *{eT} is.* Ev sahibi; evli. [DLT]

evlük, [ev-lük] *{eT} is.* **1.** Kadın. [DLT] **2.** *{ağız}* (Evcil hayvan için) doğumundan itibaren evde yetiştirilen, eve ve insana alışkın. [DS]

evlüm çerlüm, [evlüm + çerlüm] *{ağız} ikile. is.* **1.** Görgü. **2.** Yetenek. [DS]

evmek, [év-mek / iv-mek ايومك] *(é:vmek) {eT} gçsz. f. [-er]* **1.** Acele etmek. *{ağız} (aynı)* [DLT] **2.** Bir şeyin etrafında koşuşmak. [DLT] **3.** Yürümek. [Gabain] **4.** *{ağız} gçl. f.* Acele ettirmek. [DS] 🗗 **eve seve,** *{ağız} İstekle; seve seve.* [DS]

evra, [Fr. evrā اورا] *(evra:) {OsT} is.* Hisar.

evrad, [Ar. vird > evrād اوراد] *(evra:d) {OsT} is.* **1.** Belirli günlerde ve zamanlarda okunması âdet hâline gelen dinî sözler, dualar ve ayetler. **2.** Her zaman dilde dolaşan, söylenmesi alışkanlık hâline gelen sözler. **3.** *tasvf.* Tarikat mensuplarının her gün okudukları salavat, dua ve münacat.

evrağaç, [ev-ir-mek > ev-(i)r + ağaç-ı > evrağaç] *is.* Sac üstünde yufkayı çevirmeye yarayan tahta araç.

evrak, -ğı [Ar. varaḳ *(yaprak)* > evrāḳ اوراق] *(evra:k) {OsT} is.* **1.** Ağaç, çiçek ve ot yaprakları. **2.** Kâğıtlar. **3.** Kitap sayfaları. **4.** Üzerine yazılmış kâğıtlar. **5.** Resmî yazı yazılmış her türlü kâğıt. **6.** Yaldızlama işlerinde kullanılan kâğıtlar. 🗗 **evrāk-ı halkāviye,** *{OsT} bot. Halka biçiminde kıvrılarak çıkan yaprak.*|| **evrāk-ı havādis,** *{OsT} Gazeteler.*|| **evrāk-ı metrūke,** *{OsT} Kullanılmayan, atılmış, bir kenara bırakılmış kâğıtlar.*|| **evrāk-ı müsbite,** *{OsT} İspatlayıcı niteliği bulunan belgeler.*|| **evrāk-ı müteākibe,** *{OsT} Almaşık yapraklar.*|| **evrāk-ı mütekābile,** *{OsT} Karşılıklı yapraklar.*|| **evrāk-ı nakdiye,** *{OsT} Kâğıt para.*|| **evrāk-ı resmiye,** *{OsT} Resmî yazı ve belgeler.*|| **evrāk-ı rîşiye,** *{OsT} bot. Kuş tüyü biçiminde olan yapraklar.*|| **evrāk-ı umūmiye,** *{OsT} 1. Devlet arşivi. 2. Genel evrak. 3. Formüller.*|| **evrak kalemi,** *{OsT} Bir dairede evrak işleriyle uğraşan bölüm.*|| **evrak mahzeni,** *{OsT} Arşiv.*|| **evrak memuru,** *{OsT} Bir resmî dairede bütün belgeleri korumak, seçmek, bulmak ve araştırmakla görevli kimse.*|| **evrak müdürü,** *{OsT} Evrak kaleminin yöneticisi.*

evraksız, [evrād-sız > evrak-sız ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) namussuz; şerefsiz.

evram[1], [Ar. verem > evrām اورام] *{OsT} is.* Vücutta oluşan şişler; yumrular; urlar.

evram[2], [Yun. vróm] *{ağız} is. bot.* Yulaf. [DS]

evran, [*eT.* evren *(çöreklenen şey)* > evrān اوران] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Büyük yılan; canavar. **2.** Aşırı büyüyen ağaç ya da insan. **3.** Kasırga; hortum. **4.** Şiddetli yağmurdan sonra bulanık akan dere. [DS] 🗗 **evran çekiği,** *{ağız} Bir doğrultuda yer yer çökmüş arazi.* [DS]

evrat[1], **-dı** [Ar. ʿavret] *{ağız} is.* Kadın; karı; eş. [DS]

evrat[2], **-dı** [Ar. vird > evrād اوراد] *{OsT} is.* → evrad.

evre[1], [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-e > ev-r-e اوره] *is.* **1.** *{eT}* Tekrar. [Clauson] **2.** *{eT}* Geri dönüş; tur. [Clauson] **3.** *{eT}* Karşılık. [KB] **4.** Bir olayın veya bir işin gelişmesinde birbiri ardınca yer alan gelişim basamaklarından her biri; aşama; safha; merhale; faz. **5.** Ayın ve diğer gök cisimlerinin bulunduğumuz yerden görünebilme özelliklerinin her biri. **6.** *mecaz.* Gelişmekte olan bir olayın birbiri ardı sıra gelen görünüm değişikliklerinden her biri. **7.** *tıp.* Bir hastalık sürecini oluşturan dönemlerin her biri. **8.** *{OsT}* Çevre; etraf; muhit. [Bürhan-ı Katı'] 🗗 **evre çıkmak,** *{eT} Geri çıkmak; dışarı geri gelmek.*|| **evre yanmak,** *{eT} Geri dönmek.*

evre[2], [Far. evre اوره] *{OsT} is.* Giyeceğin dışı; elbise yüzü.

evrecek, -ği [evir-mek > ev(i)r-ecek] *{ağız} is.* → evirgeç. [DS]

evreç, -ci [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-ir-eç > ev-r-eç] *is.* **1.** Kebap şişi. **2.** → evirgeç.

evrek, [Far. evrek اورك] *{OsT} is.* Çocukların yüksek bir ağaç dalına ip bağlayarak yaptıkları salıncak.

evreka, [Yun. euréka] *ünl.* Buldum!

evrem, [? evrem] *{ağız} is.* **1.** Obur. **2.** Kurak havalarda batıdan çakan şimşek. [DS]

evren[1], [eğ / ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-en *(çöreklenen)* > evren اورن] *is.* **1.** Var olan şeylerin tümü. **2.** *{eT}* Gök kubbe. **3.** Gök cisimlerinin tümü; kâinat; âlem; kozmos, *(1935).* **4.** Dünyada insanların oturduğu bütün yerler. **5.** *gnşl.* İçinde yaşanılan ortam. **6.** *mecaz.* Bütün insanlar. **7.** *mecaz.* Madde, fikir ve duygu ortamı. **8.** *mit.* Çok büyük efsanevi bir hayvan; yılan; ejderha. *{eAT} {OsT} (aynı)* [Bürhan-ı Katı'] **9.** *{eT}* Zaman; felek. **10.** Doğa tarihinin inceleme alanlarından her biri. **11.** *sf.* Büyük; ulu. **12.** *{ağız}* Yüksek. [DS] **13.** *{ağız}* (Kişi için) boylu boslu; yakışıklı. [DS] **14.** *{ağız}* İri yarı. [DS] **15.** *{ağız}* Kahraman; yiğit. [DS] **16.** *{ağız}* Bey; ağa; lider. [DS] 🗗 **evren bilimi,** *1. Evreni yöneten genel yasalar bilimi; kozmoloji. 2. fel. Evrenin oluşumunu, yapısını inceleyen felsefe ve bilimsel öğreti.*|| **evren bilimsel,** *Evren bilimiyle ilgili olan.*|| **evren çekiği,** *Bir doğrultu üzerinde yer yer batmış arazi.*|| **evren doğumu,** *fel. Kâinatın*

meydana gelişini, kökenini, doğuşunu ve yaratılışını ilkel efsanelere dayanarak açıklamaya çalışan kuram; kozmogoni.|| **evren doğumsal,** *Evren doğumu ile ilgili.*|| **evren pulu,** *{OsT} Mika.* [Bürhan-ı Katı']|| **evren tonu giymek,** *{eAT} Ejderha kılığına girmek.*

evren[2], [Far. deverān] *{ağız} is.* Zaman. [DS]

evrencen, [Far. evrencen / evrencīn اورنجين / اورنجن] *{OsT} is.* Kadın bileziği.

evrend, [Far. evrendīden *(aldatmak)* > evrend اورند] *{OsT} is.* **1.** Aldatma; hile. **2.** Şan; şeref. **3.** Taht.

evreng, [Far. evreng اورنگ] *{OsT} is.* **1.** Taht. **2.** Bilgi; kültür; akıl; irfan. **3.** Büyüklük; yücelik. **4.** Güzel yüzlü sevgili. **5.** Yakışıklılık. **6.** Şeref; şan. **7.** Durumun hoşluğu. **8.** Hile; aldatma. **9.** Ağaç kurdu. 🗗 **evreng-nişîn,** *{OsT} Tahta oturan kişi; hükümdar.*|| **evreng-zîb,** *{OsT} Tahtı süsleyen kişi; hükümdar.*

evrengeç, -ci [ev-(i)r-en-geç] *{ağız} is.* **1.** Evirgeç. **2.** Yufka açmakta kullanılan araç. [DS]

evrensel, [evren-sel] *sf.* **1.** Evrenle ilgili; üniversel. **2.** Her şeyi ve herkesi ilgilendiren; cihanşümul. **3.** Varlıkların ve nesnelerin tümünü kapsayan. **4.** Her yerde ve her durumda geçerli olan. **5.** Bütün insanlığı ilgilendiren. 🗗 **evrensel küme,** *mat. Bütün kümeleri alt küme kabul eden ana küme.*|| **evrensel patrik,** *din. İstanbul Ortodoks Kilisesi ve bağlı kiliselerden İskenderiye, Antakya ve Kudüs patriklerine verilen unvan.*|| **evrensel piskopos,** *Eskiden papaya verilen unvan.*

evrenselci, [evren-sel-ci] *is.* Bütün insanların onayı dışında otorite kabul etmeyen görüş yanlısı; üniversalist.

evrenselcilik, -ği [evren-sel-ci-lik] *is.* Bütün insanların onayı dışında egemenlik hakkı, yürütme erki ve yasama yetkisi kabul etmeyen görüş; üniversalist.

evrenselleşme, [evren-sel-le-ş-me] *is.* Evrensel duruma gelme; evrenselleşmek eylemi.

evrenselleşmek, [evren-sel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Evrenle ilgili nitelik kazanmak. **2.** Bütün evreni kapsayacak boyut kazanmak.

evrenselleştirme, [evren-sel-le-ş-tir-me] *is.* Evrensel duruma getirme; evrenselleştirmek eylemi.

evrenselleştirmek, [evren-sel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Evrenle ilgili nitelik kazandırmak. **2.** Bütün evreni kapsayacak boyut kazandırmak. **3.** Evrensel yapmak; genelleştirmek; yaymak.

evrensellik, -ği [evren-sel-lik] *sf.* **1.** Evrensel olma durumu; genellik; yaygınlık. **2.** Evrensel olan şeyin niteliği. **3.** Bütün dünya kiliselerini tek bir kilise etrafında toplama akımı; ekümeniklik.

evret, [*eT.* ev(i)r-mek > evr-e > evre-t ?] *{ağız} zf.* Tekrar; yine. [DS]

evride, [Ar. verīd > evrīde اوريده] *(evri:de) {OsT} is. anat.* **1.** Toplar damarlar. **2.** Boynun iki yanındaki damarlar.

evrig, [ev(i)r-ig / irī-mek > iri-g] *{eT} sf.* Kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS]

evrik, -ği [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-ik] *sf.* **1.** Bir doğrultuya veya bir düzene göre ters doğrultuda olan. **2.** *man.* Bir önermede özne ile yüklemin yeri değiştirilerek elde edilen yeni önerme. **3.** *mat.* Başka bir teorem veya probleme göre terimlerinin yeri değişik olan. **4.** *{eT} sf.* Kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS]

evrilinçsiz, [evril-inç-siz] *{eT} sf.* Sarsılmaz; sabit; sağlam. [EUTS]

evrilir, [*eT.* ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-il-ir] *sf. man.* **1.** (Önerme için) konu ile yüklemin birbirinin yerine geçmesiyle doğruluğu bozulmayan. **2.** *sin.* (Film için) alıcıda kullanılıp kimyasal işlemden geçtikten sonra doğrudan pozitife çevrilebilen.

evrilmek, [ev-(ü)r-il-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Çevrilmek; dönmek. [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] **2.** Dinini değiştirmek. **3.** Davranmak. [EUTS]

evrilmemek, [evril-me-mek] *{eT} gçsz. f. [-z]* Çevrilmemek; dönmemek. [EUTS]

evrim, [*eT.* ev-ür-mek > ev-ir-mek > ev-(i)r-im] *is.* **1.** Birdenbire olmayan, ancak zaman içinde birbirine bağlı, yavaş ve aşamalı biçimde gerçekleşen gelişme, değişim veya dönüşüm; inkılap, *(1935).* **2.** *biy.* Bir canlıyı diğerinden ayırt eden biçim ve yapı farklılıklarının zaman içinde bir dizi gelişme ve değişme olayı; tekâmül. 🗗 **evrim çevrim,** *{ağız} Kıvrım kıvrım.*|| **evrim teorisi,** *biy. Bütün canlı türlerinin birbirinden gelişme ve değişme yoluyla ortaya çıktığını, bu sebeple canlılar âleminde bir kesinti olamayacağını savunan görüş.*

evrimci, [evrim-ci] *sf.* **1.** *fel.* Evrimcilikle ilgili. **2.** *sosy.* Toplum yapısı ve yönetim biçimlerinde aşamalı ve ılımlı değişiklikten yana olan. **3.** *is.* Evrimcilikten yana olan kişi.

evrimcilik, -ği [evrim-ci-lik] *is.* **1.** Evrim düşüncesi üzerine kurulmuş kuram veya öğreti. **2.** *biy.* Türlerin çağlar boyunca geçirdiği evrimi açıklayan kuram veya öğreti. **3.** *sosy.* Her kültürü bir önceki kültürün sürekli bir evrimi olarak gören öğreti.

evrimsel, [evrim-sel] *sf.* Evrime ilişkin; evrimle ilgili.

evriş, [evir-mek > ev(i)r-iş] *{eT} is.* **1.** Dönme; dolaşma; çevrilme; hareket. [EUTS] **2.** İş güç; meşgale. [EUTS] **3.** Hareket; hâl ve hareket. [Gabain]

evrişik, -ği [ev(i)r-iş-mek > evriş-ik] *sf. man.* (Önerme için) konu ile yüklemin birbirinin yerine geçmesiyle doğruluğu bozulmayan; dönüşük.

evrişim, [Far. ebrişim] *{ağız} is.* İbrişim. [DS]

evrişmek, [evir-mek > ev(i)r-iş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Bir işle uğraşmak; çabalamak; bir işin üstüne düşmek. [EUTS] **2.** *işteş. f.* Bir şeyin altını üstüne getirmekte, çevirmekte yardımlaşmak. [DLT]

evropiyum, [Fr. europe > europium] *is. kim.* Azrak topraklar grubundan atom numarası 63, atom ağırlığı 122 olan gri renkli bir element; sembolü: Eu.

evrülmek, [evir-mek > ev(i)r-ül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Yönünü değiştirmek; yöneldiği yönden başka bir yöne çevrilmek. [DLT]

evrümlü, [ev-(ü)r-üm-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini bilen; kendi işini çevirebilen; evrimli. [DS]

evrüşte, [Far. rişte => erişte / evrişte] *{ağız} is.* Kesilip kurutulmuş hamur; ev makarnası. [DS]

evsa, -a'ı [Ar. vāsiʿ > evsaʿ اوسع] *{OsT} sf.* Daha geniş; en geniş; pek geniş.

evsaf, [Ar. vaṣf > evṣāf اوصاف] *(evsa:f) {OsT} is.* Bir şeyin veya kimsenin taşıdığı nitelikler; sıfatlar; kaliteler. 🗗 **evsāf-ı cemîle,** *{OsT} Güzel nitelikler.*‖ **evsāf-ı hamîde,** *{OsT} Beğenilir nitelikler; övülen, beğenilen nitelikler.*

evsah, [Ar. vesaḫ *(kir)* > evsāḫ اوساخ] *(evsa:h) {OsT} is.* Kirler; pislikler; lekeler.

evsak, [Ar. evṣaḳ اوثاق] *{OsT} sf.* **1.** Çok sağlam; pek sağlam; daha sağlam. **2.** En güvenilir; en inanılır.

evsal, -li [Ar. vaṣl > evṣāl اوصال] *(evsa:l) {OsT} is.* Vücuttaki eklemler; mafsallar; oynaklar.

evsam[1], [Ar. vesm > evsām اوسام] *(evsa:m) {OsT} is.* İnsan ve hayvan bedenine yapılan dövmeler; damgalar.

evsam[2], [Ar. vaṣm > evṣām اوصام] *(evsa:m) {OsT} is.* Ayıplar; arlar; utanmalar; hayâlar.

evsan[1], [Ar. veṣen *(put)* > evṣān اوثان] *(evsa:n) {OsT} is.* **1.** Putlar; senemler. **2.** Haçlar.

evsan[2], [Far. āsān آسان => evsan] *{ağız} sf.* Hafif; kolay. [DS]

evsat[1], [Ar. vasaṭ *(orta)* > evsaṭ اوسط] *{OsT} is.* Ortalar; ortada olan şeyler.

evsat[2], [Ar. vasaṭ *(orta)* > evsāṭ اوساط] *(evsa:t) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ortası; ortada olanı. **2.** *sf.* Orta hâlli; orta; orta derecede; orta kıymette; orta kalitede. **3.** Yüksek ile alçak arası. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde bir büyük usul. 🗗 **evsāt cizye,** *{OsT} Osmanlı idaresinde bulunan orta hâlli Hıristiyan tebaadan alınan vergi.*‖ **evsāt-ı nās,** *{OsT} Orta sınıflar; ne zengin ne de fakir olanlar.*

evsecek, [ev(ü)s-mek > evs-ecek] *{ağız} is.* Tahıl taşlarını ayıklamakta kullanılan budaksız ağaçtan yapılmış alçak kenarlı tepsi. [DS]

evsek, -ği [ev(ü)s-mek > ev(ü)s-ek] *{ağız} is.* → evsecek. [DS]

evseklenmek, [evsek-le-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Tasalanmak; üzülmek. [DS]

evsel, [ev-sel] *sf.* **1.** Evle ilgili; eve ilişkin. **2.** *{ağız}* Evcil. [DS]

evselemek, [ev(ü)s-mek > ev(ü)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Tahıllardaki yabancı maddeleri evsecek denilen kap ile temizlemek; evsimek. **2.** Eliyle karıştırmak; araştırmak; yoklamak. **3.** Buğday ve arpa başaklarını avcunun içinde ovalayarak tanelerini ayırmak. **4.** Toprağı inceltmek. [DS]

evselenmek, [örse-le-mek > örse-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yeni elbise için) buruşmak; ütüsü bozulmak. [DS]

evsellemek, [evsel-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yeni terbiye edilen at) rahvan yürümeyi öğrenmek. [DS]

evseme, [ev > ev-se-me] *is.* Evini, yurdunu özleme.

evsemek[1], [év-mek > év-sé-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İvmek; acele etmek istemek. [DLT]

evsemek[2], [*eT.* ev-sē-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Evini, yurdunu özlemek. *{eT} (aynı)* [DLT]

evsemek[3], [*eT.* evüs-mek > ev(ü)s-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Tahılın içindeki yabancı maddeleri kalbur vb. içinde çalkalayarak, savurarak ayıklamak, temizlemek. **2.** Öğütülmüş bulguru kepeğinden ayırmak.

evsen, [Far. āsān آسان => evsen] *{ağız} sf.* Hafif; az. [DS]

evserlemek, [evs-mek > evs-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → evselemek.

evsetmek[1], [ev-se-mek > ev-se-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Evini özletmek; evini istetmek. [DLT]

evsetmek[2], [ev(ü)s-mek > evs-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tahılı savurarak yabancı otlardan temizletmek. [DS]

evsi, [*eT.* evüs-mek > ev(ü)s-i] *{ağız} is.* Tahıl içindeki yabancı maddeleri bir araya getirme.

evsik, [av-sın [Tietze] / ev-sin > ev-sik] *is.* Avcının kendisini av hayvanlarına göstermemek için gizlendiği yer; öneze.

evsilemek, [ev(ü)s-mek > evs-i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çalkalayarak tahıl içinde bulunan çöplerin üzerinde toplanmasını sağlamak suretiyle ayıklamak; üzerinden almak.

evsilmek, [ev(ü)s-mek > evs-il-mek] *edil f. [-ir]* **1.** Savrulmak. **2.** *{ağız}* (Sinek vb. için) çoğalmak; kaynaşmak. **3.** (Dolu havuz için) suyu kenardan savrulur gibi taşmak. **4.** *{ağız}* (Dolu olan şey için) taşmak. **5.** *{ağız}* Tane tane saçılmak. [DS]

evsim, [ev-si-n / ev-si + (i)n / av-sın [Tietze] *{ağız} is.* → evsin.

evsime, [*eT.* evüs-mek > ev(i)s-i-mek > evsi-me] *{ağız} is.* **1.** Evsimek eylemi. **2.** Yarı yarıya dövülmüş harman. [DS]

evsimek, [*eT.* evüs-mek > ev(i)s-i-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* **1.** Evselemek. **2.** *gçsz. f.* Kalp çarpmak; yürek oynamak. **3.** Açlıktan içi ezilmek; içi bayılmak. **4.** (Büyümüş, boy vermiş başak vb. bitkiler için) rüzgârda hafif hafif sallanmak; yalpalanmak. [DS]

evsin, [ev-si-n / ev-si + (i)n / av-sın [Tietze] *{ağız} is.* **1.** Avcıların av sırasında av hayvanlarından gizlendikleri yer. **2.** Kuzu ya da oğlak ağılı. **3.** Davar ya da büyükbaş hayvan ağılı. **4.** Ahırda buzağı için ayrılan özel yer. **5.** Meşe ya da çınardan yapılan gölgelik. [DS]

evsinmek[1], [ev-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Evi benimsemek; kendi evi saymak. [DLT] **2.** *{ağız}* Yabancılık çekmemek; alışmak; ısınmak. [DS]

evsinmek[2], [evsin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Daha önceden korktuğu bir olay ya da nesneyi andıran şeylerden korkmak. **2.** Merak etmek; kuruntu edinmek. [DS]

evsit, -di [Yun. epsida] *{ağız} is.* → ispit. [DS]

evsivermek, [evs-mek + i-ver-mek] *gçl. f. [-ir]* Tahılları çalkalayarak temizlemek.

evsmek[1], [*eT.* evüs-mek > evs-mek اوسمك] *{ağız} gçl. f. [-er] [-s-iyor]* **1.** Tahılı bir kap içinde çalkamak ve üste çıkan kaba sap ve çöplerden ibaret yabancı maddeleri atarak temizlemek; kaba temizlik yapmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Tahılı bir kaptan dökmek suretiyle savurarak samanından temizlemek; evselemek. **3.** Pekmez kaynatırken taşmasın diye kepçe ile savurarak havalandırmak. **4.** Harmanda tahıl tanelerinin daha kolay ayrılması için dirgenle sapları karıştırmak. **5.** Kuru mısır tanelerini koçanından ayırmak. [DS]

evsmek[2], [eksi-mek / eğsü-mek > evs-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Azaltmak; eksiltmek. [DS]

evsük, -ğü [*eT.* egsü-mek > egsü-k > evsük] *{ağız} is.* **1.** Eksik. **2.** Gününden önce doğmuş çocuk. [DS]

evşab, [Ar. evşāb اوشاب] *(evşa:b) {OsT} sf.* (Kişi için) ayak takımı; aşağılık.

evşal, -li [Ar. veşl > evşāl اوشال] *(evşa:l) {OsT} is.* **1.** Damla damla akan su. **2.** Birbiri ardından katar gibi kuyruk olmuş hâlde gelen kimseler.

evşan, [Far. (ab)-efşān] *{ağız} sf.* **1.** İşeyen. **2.** Sidik. [DS] ◻ **evşan etmek,** *İşemek.*

evşaz, [Ar. evşāz اوشاز] *(evşa:z) sf.* **1.** Yardımcılar; taraftarlar. **2.** Bayağı kimseler; aşağılık kişiler. **3.** *is.* Vücuttaki oynak yerler; eklemler.

evşen[1], [Ar. evşen اوشن] *{OsT} sf.* Dalkavuk.

evşen[2], [Far. (ab)-efşān] *{ağız} sf.* → evşan. [DS]

evşeng, [Far. evşeng اوشنگ] *is.* İnce ip; sicim.

evşirmek, [eğ /ev *(eğme, döndürme)* > ev-(i)ş-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Çıkrıkta ipi ikiye katlayarak bükmek. **2.** Teneke, boru gibi nesneleri ezip bozmak; yuvşurmak. **3.** *{ağız}* Devşirip toplamak.

evşük, [evşük] *{eT} is.* Evin merteği; direği. [DLT]

evtad, [Ar. veted > evtād اوتاد] *(evta:d) {OsT} is.* Ağaç veya demir kazıklar, direkler. ◻ **evtādü'l-arz,** *{OsT} Dağlar.*|| **evtādü'l-bilād,** *{OsT} Büyükler; başta gelenler.*|| **evtādü'l-fem,** *{OsT} Dişler.*

evtan, [Ar. vaṭan > evṭān اوطان] *(evta:n) {OsT} is.* Yurtlar; memleketler; ülkeler. ◻ **evtān-ı muhācirîn,** *{OsT} Göçmenlerin yurtları.*

evtar[1], [Ar. veter *(kiriş)* > evtār اوتار] *(evta:r) {OsT} is.* **1.** Yaya gerilmiş ipler, teller; kirişler. **2.** Saz telleri. **3.** Kasların kalın ve gergin kirişleri. **4.** Daire kesmesinde bir yayın iki ucunu birleştiren çizgi.

evtar[2], [Ar. vaṭar > evṭār اوطار] *(evta:r) {OsT} is.* Gerekli olan şeyler; lüzumlular.

evtik[1], **-ği** [ev-(i)t-ik ?] *{ağız} is.* **1.** Eğlencelik yemiş; çerez. **2.** Boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan iş. **3.** İş güç; çalışma. [DS] ◻ **evtik itmek,** *{ağız} Evtiklemek.* [DS]

evtik[2], **-ği** [év-mek > e-(i)t-ik] *{ağız} is.* **1.** Acelecilik; çabukluk. **2.** Herhangi bir durumdan ileri gelen heyecan; evecenlik; yürek çarpıntısı. **3.** Kararsızlık; duraksama. [DS]

evtiklemek[1], [evtik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Boş durmamak için herhangi bir şeyle uğraşmak; ufak tefek iş yapmak; oyalanmak. **2.** Ne yapmak ya da ne demek istediğini bilememek; duraksamak. [DS]

evtiklemek[2], [ev-mek > ev-(i)t-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gerektiğinden fazla iş yapmak; evecenlik göstermek. **2.** Gecikmek. [DS]

evtiklenmek, [evtik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Boş durmamak için bir şeylerle uğraşmak; oyalanmak. **2.** Boş zamanlarında çerez gibi şeyler atıştırmak. **3.** Sıkıntı ve üzüntüsünü belli etmemeye çalışmak; bunları gizleyecek davranışlarda bulunmak. [DS]

evtimek, [evdī-mek / evtimek] *(evdi:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Toplamak. [Gabain]

evtinlenmek, [evtin-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Boş zamanlarında vakit geçirmek için bir şeyler yapmak; ufak tefek iş yapmak; oyalanmak. [DS]

evtinmek, [*eT.* evdi-mek > evdi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Oyalanmak; bir şeyle uğraşmak. **2.** (Kümes hayvanları için) ayakları ile yeri eşelemek; eşinmek. **3.** Hastalığın verdiği acı ile kıvranmak; herhangi bir şeyi didiklemek. **4.** Bir şeye üzülerek el, ayak ve baş ovuşturmak. [DS]

evtüklemek, [evtük-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İnsan üzerine çöken bir sıkıntı, hâlsizlik ve bunalım etkisi ile hiçbir iş yapmadan oturmak; zamanını boşa geçirmek. **2.** Endişelenmek.

evūd, -ddü [Ar. vedīd > evüdd اود] *{OsT} sf.* Ahbaplar; dostlar; sevgililer.

evükle, [év-mek > ev-ük-le] *{ağız} zf.* Acele. [DS]

evüldemek, [ev-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Heyecanlanmak. [DS]

evürmek, [evür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döndürmek; çevirmek; altını üstüne getirmek; işlemek. [EUTS] [Gabain] 🗗 **evürgen tevürgen,** *{eT} Her zaman evirip çeviren; güç işleri başaran.* [DLT]

evürtlemek, [evür-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir şeyin irilerini ve ele gelenlerini seçmek; ayıklamak. [DS]

evüsgü, [evüs-gü] *{eT} is.* Savurma aracı. [DLT]

evüsmek, [evüs-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Savurmak. [DLT]

evütlemek, [evüt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Toplamak. [DS]

-evüz, [-a-vuz / -e-vüz / -y-a-vuz / -y-e-vüz] *{eAT} çek e.* → -avuz.

evvab, [Ar. evvāb اواب] *(evva:b) {OsT} sf.* Allah'a sımsıkı bağlı olan; sofu; zahit.

evvah, [Ar. evvāh اواه] *evva:h) {OsT} sf.* **1.** Çok ah eden. **2.** Çok dua eden. **3.** Merhametli. **4.** İmanı sağlam. **5.** (Kişi için) dinî bilgisi yerinde olan. **6.** Hz. İbrahim.

evvel, [Ar. evvel اول] *{OsT} zf.* **1.** Önce; geçmiş. **2.** İlk; birinci; başlangıç; iptida. **3.** *sf.* Önceki; geçmiş. **4.** *is.* Allah'ın doksan dokuz isminden biri. 🗗 **Evvel Allah!** *Diğer şartlar var olmakla birlikte önce Allah'ın yardımı gerekli; Allah'ın yardımıyla; Allah'a sığınarak.*|| **evvel bahar,** *{OsT} İlkbahar.*|| **evvel-be-evvel,** *{OsT} En önce; her şeyden önce.*|| **evvel emirde,** *İlk iş olarak; öncelikle.*|| **Evvel hesap, sonra kasap.** *Alış veriş için ilk iş iyi hesap yapmaktır, anlamında söz.*|| **evvel-i berde'l-acūz,** *{OsT} Kocakarı soğukları.*|| **evvel-i mā-halāk,** *{OsT} İlk yaratılan.*|| **evvel-i riyāh-ı bevārih,** *{OsT} Haziran ve Temmuz aylarında zaman zaman esen rüzgârların başlangıcı.*|| **evvelleri,** *Önceleri.*|| **Evvel selam, sonra kelam.** *Konuşmaya başlamadan önce selam vermek gerekir.*|| **evvelü'l-evāil,** *{OsT} 1. Öncelerin öncesi; evvellerin evveli; 2. Dünyanın desteği. 3. Olayların başlangıcı.*|| **evvelü'l-evvelîn,** *{OsT} İlklerin ilki; birincilerin birincisi; Allah.*|| **evvel ve āhir,** *{OsT} Başında ve sonunda; eninde sonunda; er geç; mutlaka.*

evvela, [Ar. evvel > evvelā اولا] *(e'vvelâ:) {OsT} zf.* Her şeyden önce; ilk önce; öncelikle. 🗗 **Evvela can, sonra canan.** *İnsan ilk önce kendini düşünür, anlamında bencillik anlatan söz.*|| **Evvela can, sonra cihan.** *(Düşünmek ve ilgilenmek için) önce kendisini, daha sonra başkalarını düşünmek gerektiğini belirtir.*

evvelce, [evvel-ce] *(evve'lce) zf.* **1.** Önce. **2.** Eskiden; önceleri.

evvelden, [evvel-den] *zf.* Önceleri; önceden; eskiden; evvelce.

evvelen, [Ar. evvelen اولاً] *(evve'len) {OsT} zf.* Birinci olarak; birinci.

evvelî, [Ar. evvelī اولى] *(evveli:) {OsT} sf.* **1.** Önce olan; önceki. **2.** İlk zamanlarla ilgili.

evvelîn, [Ar. evvelīn اولين] *(evveli:n) {OsT} is.* **1.** Evvelkiler; öncekiler. **2.** Eski zaman adamları. 🗗 **evvelîn ü āhirîn,** *{OsT} Eskiler ve yeniler.*

evveliyat, [Ar. evveliyāt اوليات] *(evveliya:t) {OsT} is.* Bir olayın, durumun veya kişinin geçmişteki hâlleri.

evveliye, [Ar. evveliyye اوليه] *(evveli:ye) {OsT} sf.* **1.** Önce olan. **2.** İlk zamanla ilgili.

evveliyet, [Ar. evveliyyet اوليت] *{OsT} is.* **1.** Öncelik. **2.** *fel.* Sırada üstünlük; sıra üstünlüğü; başmanlık.

evveliyetle, [evveliyet-le] *{OsT} zf.* Öncelikle; ilk olarak.

evvelki, [evvel-ki] *sf.* **1.** Önceki. **2.** (Zaman olarak) bir önceki.

evvelsi, [evveli-s-i > evvel-s-i] *sf.* Önceki; evvelki; bir önceki.

evvelun, [Ar. evvel-ūn اولون] *(evvelû:n) {OsT} is.* Önceki insanlar; eski adamlar.

evye, [Fr. évier] *is.* Mutfak musluğu altındaki tekne.

evza[1]**, -a'ı** [Ar. vaż' > evżāʿ اوضاع] *(evza:) {OsT}* Durumlar; tavırlar; vaziyetler. 🗗 **evzā'-ı dil-bāzāne,** *{OsT} Gönül eğlendirecek durumlar.*|| **evzā'-ı garîbe,** *{OsT} Şaşılacak durumlar; garip hâller.*

evza[2]**,** [Ar. eczā] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

evzah, [Ar. vāżıḥ > evżaḥ اوضح] *{OsT} sf.* Daha açık; çok açık; besbelli.

evzan, [Ar. vezn *(ağırlık)* > evzān اوزان] *(evza:n) {OsT} is.* **1.** Ölçüler; ağırlıklar. **2.** Aruz ölçüleri; vezinler. 🗗 **evzān-ı arūz,** *{OsT} Aruz ölçüsü.*|| **evzān-ı atîka,** *{OsT} Eski ölçüler; eski tartılar.*|| **evzān-ı şi'riye,** *{OsT} Şiir ölçüleri*

evzar[1]**,** [Ar. vizr > evzār اوزار] *(evza:r) {OsT} is.* **1.** Yükler; hamuleler. **2.** Günahlar; hatalar. **3.** Cinayetler.

evzar[2]**,** [Far. evzār اوزار] *(evzār) {OsT} is.* Sanat sahiplerinin kullandığı araçlar.

evzar[3]**,** [Ar. vezer > evzār اوزار] *(evza:r) {OsT} is.* **1.** Sığınacak yerler; kaleler; hisarlar. **2.** Üstünlükler; galebeler. **3.** Dağlar.

evzayiş, [Far. evzāyiş اوزايش] *(evza:yiş) {OsT} is.* Artış; çoğalış.

evzelemek, [ev(ü)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** El ile araştırmak. **2.** Buğday ve arpa başaklarını el ile ovalayarak tanelerini çıkarmak. [DS]

evzemek, [evzē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kovlamak; kovuculuk etmek; müzevirlik etmek. [DLT]

evzinmek, [év-mek > ev-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-*

ir] **1.** Yattığı ya da oturduğu yerde sağa sola dönmek. **2.** Kabına sığamamak; rahat duramamak; gereksiz yere her tarafı karıştırmak. **3.** Telaş etmek. **4.** İçten içe kıvranmak; üzülmek. **5.** (Çocuk için) bir yerde durmamak; yaramazlık etmek. **6.** Eğlenmek; uğraşmak. **7.** Eziyet etmek. **8.** Saçma sapan konuşmak. **9.** Ellerini yere sürüştürerek aramak. [DS]

-ey, [-ay / -ey] *yap. e.* → -ay.

ey[1], [ay / iy / ey *(yans.)*] *ünl.* **1.** Seslenileni belirterek anlamı güçlendirmek için kullanılır. **2.** *(e:y)* Bıkkınlık ve usanç durumu bildirir; eh. **3.** Soru cümlelerini güçlendirmek amacıyla *"Öyleyse, o hâlde?"* anlamında kullanılır. **4.** Acı, şaşkınlık veya güçlü bir heyecanı bildirmek için kullanılan ünlem; ey! **5.** Hitap sözü. [EUTS]

ey[2], [Ar. ey / Far. iy ای] *{OsT} ünl.* Çağırma ve çağırmanın cevabı olarak kullanılır; hey; yahu; bana bak!

eya[1], [Far. eyā ایا] *(eya:) {OsT} ünl.* **1.** Ey, hey! **2.** *{ağız} "Bana bak, beni dinle!"* anlamında hitap olarak kullanılır. [DS]

eya[2], [eyi *(iyi)* + yā] *{ağız} e.* Öyle ise, mademki. [DS]

eyadî, [Ar. yed *(el)* > eyādī ایادی] *(eya:di:) {OsT} is.* Eller. 🗗 **eyādî-i nās,** *{OsT} Halkın elleri.*

eyadim, [Ar. eyādīm ایادیم] *(eya:di:m) {OsT} is.* Yer yüzü parçaları; zeminler.

eyag, [T. ayak > Far. eyāġ ایاغ] *(eya:ğ) {OsT} is.* Ayaklı kadeh; şarap kupası.

eyalat, [Ar. eyālet > eyālāt ایالات] *(eya:lâ:t) {OsT} is.* Eyaletler. 🗗 **eyālat-ı mümtāze,** *{OsT} İmparatorluk döneminde özel yönetim özerkliği tanınmış olan eyaletler; seçme eyaletler.*

eyalet, [Ar. eyālet ایالت] *(eya:let) {OsT} is.* **1.** Genellikle valilerce yönetilen ve bir bakıma bağımsızlığı olan büyük il. **2.** İmparatorluk döneminde vilayet kuruluşları gerçekleşmeden önce en büyük idarî ve askerî yönetim bölgesi. 🗗 **eyalet askeri,** *{OsT} tar. Kapıkulu teşkilatı dışında kalan ordu mensuplarına verilen ad.*|| **eyalet divanı,** *{OsT} tar. Eyaletlerde, beylerbeyi ve vezirlerden kurulu devletin hakimiyetini temsil eden divan; paşa divanı.*|| **eyalet-gâh,** *{OsT} Eyalet merkezi olan şehir.*|| **eyalet veziri,** *{OsT} tar. On altıncı yüzyıldan sonra eyaletlerin yönetimini ele alan vezirlere verilen unvan.*

eyamin, [Ar. eymen > eyāmin ایامن] *(eya:min) {OsT} is.* Çok uğurlu ve kutlu olanlar. 🗗 **eyāmin-i eyyām,** *{OsT} Günlerin en kutlu olanları.*

eyamola, [? eya+mola / heyamola] *ünl. dnz.* Akdeniz'de çok eskiden beri kürekçilere tempo tutturmak için kullanılan ünlem; heyemola; elasa.

eyatlı, [? eyat-lı] *{ağız} sf.* (İş için) baştan savma; üstünkörü. [DS]

eyazi, [Far. eyāzī / eyāsī ایازی / ایاسی] *(eya:zi:) {OsT} is.* Eskiden kadınların yüzlerine örttükleri ince delikli peçe; örtü.

eycebaba, [eyü-ce + baba ?] *{ağız} is.* Büyük baba. [DS]

eycene, [eyü-ce-n-e / iyi-ce-n-e] *(e'ycene) {ağız} zf.* **1.** Oldukça iyi; iyice. **2.** Güçlüce. **3.** Adamakıllı. [DS]

eydemiri, [eğe+demir-i *(çoğunlukla sert çelik olduğu için eski eğelerden yapılır)* > eğidemir ?] *{ağız} is.* Oyma işlerinde kullanılan keski; eğdemiri.

-eydi, [-aydı / -eydi] *{eAT} çek. e.* → -aydı.

eydi[1], [eğ-di] *{ağız} is.* → eğdi. [DS]

eydi[2], [Ar. yed *(eller)* > eydī ایدی] *(eydi:) {OsT} is.* Eller.

eydici, [ey-it-mek > ey(i)t-ici ایدجی] *{eAT} is.* Şarkı okuyan; ses sanatçısı; hanende.

eydilinmek, [ey(i)t-il-in-mek ایدلنمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* **1.** Söylenmek; denilmek. **2.** Sorulmak.

eydilmek, [eyd-mek > eyd-il-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Söylenmek; konuşulmak; denilmek.

eydin, [eğin ?] *{ağız} is.* Çamaşır. [DS]

eydinilmek, [ey-(i)t-in-il-mek ایدنلمك] *{eAT}* → eydilinmek.

eydirme, [én-dir-mek *(indirmek)* > éy-dir-me ?] *{ağız} is.* İlk sağımdan 15-20 dakika sonra yapılan ikinci sağım. [DS] 🗗 **eğdirme süt,** *{ağız} İkinci sağımda elde edilen süt.* [DS]

eydirmek, [eğ-mek > eğ-dir-mek ایدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Meylettirmek; çevirmek; döndürmek.

eydişmek, [eyd-mek > eyd-iş-mek ایدشمك] *{OsT} işteş. f. [-ir]* **1.** Söyleşmek; konuşmak. **2.** *{ağız}* Ağız kavgası etmek; tartışmak.

eydivirmek, [ey-it-mek+ i-ver-mek >eyd+i-vir-mek ایدي ویرمك] *{eAT} gçl. b. f. [-ür]* Söyleyivermek; aydıvermek.

eydmek, [*eT.* ayıt-mak > eyit-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Konuşmak; söylemek; demek.

eydük, -ğü [eğ-mek > eğ-(i)d-ük > eydük ?] *{ağız} is.* Örs. [DS]

eydürmek, [eğ-mek > ey-dür-mek ایدورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → eydirmek.

eye[1], [*eT.* iḍi *(sahip)* > eye / iye /ege] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Sahip; malik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Efendi. **3.** *{ağız}* Koruyucu. [DS] **4.** *{ağız}* Evin, ailenin en saygın kadını. [DS] **5.** *{ağız} ünl.* Erkeğin karısına seslenirken kullandığı söz. [DS]

eye[2], [*eT.* eyēgü] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS] 🗗 **eye kemiği,** *{ağız} Kaburga kemiği.* [DS]

eyecen, [eğ-mek > ey-ecen] *{ağız} is.* Kırlarda yetişen yabani ve kılçıklı bir ot; eğilcen. [DS]

eyeç, [eğ-eç / ey-eç] *{ağız} is.* Su birikintisi. [DS]

eyef, [eyegü > eyef ? [Tietze] / eğef / egef] *{ağız} is.* Saban ya da döven okunu boyunduruğa bağlamakta kullanılan ağaçtan bükülerek yapılmış halka.

eyegü, [eyē-gū ایکو] *(eye:gü:) {eT} {eAT} is.* **1.** Hayvan ve insanın kaburgası; eğe kemiği; kaburga. **2.** Yan; çadırın yanı. [DLT] **3.** Yan; taraf. [EUTS] 🗗 **eyegü yer,** *{eT} Dağın ortası.* [DLT]

eyeği, [*eT.* eyēgü > eyeği] *{ağız} is.* Kaburga kemiği; eğe; eye. [DS] 🗗 **eyeği sayması,** *{ağız} Pastırmacılıkta, kaburga kemiklerinin üstündeki etlere verilen ad.* [DS]

eyek, -ği [*eT.* eñek > eyek] *{ağız} is.* Alt çene. [DS] 🗗 **eyek çalmak,** *{ağız} (Hasta için) ölüm hâlinde olmak; son dakikalarını yaşamak.* [DS]

eye-liner, [İng. *(gözü çevreleyen)*] *(aylayn:ır) is.* Göz makyajında, göz kapaklarının kenarına çizgi çekmek için kullanılan renkli sıvı.

eyelmiş, [? eyel-miş] *{ağız} sf.* Ağırbaşlı; olgun. [DS]

eyenk, -gi [*eT.* eñek *(çene)* > eyenk] *{ağız} is.* **1.** Sabanın elle tutulan yeri. [DS] **2.** Sabanın demir takılan ve toprağın içine gömülen L biçimli yeri; demir ve ok dışında kalan kısmı.

eyenmek, [eye-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ayak diremek; ısrar etmek; bekinmek. [DS]

eyer, [eder > eyer] *is.* Binek hayvanlarının sırtına konulan ve binicinin rahat oturmasını sağlayan nesne. 🗗 **eyer belli,** *{ağız} Beli çok çukur olan at.* [DS]|| **eyer çalmak,** *{eAT} Eyerlemek; eyer vurmak; eyer kapamak.*|| **eyerine tolu turmak,** *{eAT} Cüsseli olmak.*|| **eyer kaltağı,** *Eyerin ahşap bir iskelet üzerine deri gerilmesi ve içine kıtık doldurulması ile meydana gelen ana ögesi; eğrim; eyer çatısı.*|| **eyer kaşı,** *1. Eyerin ön ve arkasında bulunan, binicinin öne ve arka kaymasını önleyen yarım yuvarlak çıkıntıların genel adı. 2. Taş işçilerinin kullandıkları bir tür delgi yayı.*|| **eyer sağrağı,** *{eAT} Eyer kaşı; eyer ağacı.*|| **eyer savrağı,** *{eAT}* → eyer sağrağı.|| **eyer yapuğu,** *{OsT} Savaş sırasında atlara giydirilen zırh; çukal; yancık.*

eyerci, [eyer-ci] *is.* **1.** Eyer yapan, satan veya tamir eden kişi. **2.** Eyer satılan veya yapılan dükkân.

eyercik, -ği [eyer-cik] *is.* Koşum hayvanlarında koşum takımlarının kaymaması için atın sırtına konulan ve bir kolanla bağlanan içi doldurulmuş koşum takımı parçası.

eyercilik, -ği [eyer-ci-lik] *is.* Eyer yapma, satma ve tamir etme işi; eyercinin mesleği.

eyerleme, [eyer-le-me] *is.* Eyer vurma; eyerlemek eylemi.

eyerlemek, [eyer-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayvanın sırtına eyer koyup bağlamak; eyer vurmak. 🗗 **eyerleyip beyerlemek,** *{ağız} (Konuk için) en iyi şekilde ağırlamak; her türlü gereksinimini sağlamak; rahat ettirmek.*

eyerlenme, [eyer-le-n-me] *is.* Eyer vurulma; eyerlenmek eylemi.

eyerlenmek, [eyer-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Eyer vurulmak. **2.** *dönşl. f.* (At için) eyeri kabul etmek; eyer vurulmasına izin vermek.

eyerli, [eyer-li] *sf.* **1.** Eyeri bulunan. **2.** Sırtına eyer vurulmuş olan.

eyersiz, [eyer-siz] *sf.* **1.** Eyeri bulunmayan. **2.** Sırtına eyer vurulmamış olan.

eyerdmek, [*eT.* eḏer-t-mek] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** İzlemek; takip etmek. **2.** Araştırmak; tahkik etmek. **3.** Ayrıntına varmak; künhüne varmak. **4.** *{ağız}* Toprağı derince işlemek. [DS]

eyertmek, [*eT.* eḏer-t-mek] *{e AT} gçl. f. [-ir]* → eyerdmek.

eyeş, [eğ-iş / ey-iş / eyeş] *{ağız} is.* Hamur kazımakta kullanılan küçük bıçak. [DS]

eyeşlenmek, [eğ-le-ş-mek > eyeş-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işin başında uzun süre oyalanmak; işi yavaş yavaş yaparak bilinen süreden daha sonra bitirmek. **2.** Bir iş üzerinde tartışmak. **3.** Birbirine engel olmak.

eyfel, [Ar. ehven => eyfel ?] *{ağız} is.* Kolaylık. [DS]

eyfen, [Ar. ehven => eyfen] *{ağız} sf.* **1.** Daha iyi. **2.** Daha ucuz. [DS]

eygef, [eyegü > eyef ? [Tietze] / eğef / egef] *{ağız} is.* → eyef. [DS]

eyger, [Far. eyger ایگر] *{OsT} is. bot.* Yaban mersini; enir, *(Ruscus aculeatus).*

eygin, [eğ-gin / ey-gin] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir kimseye karşı herhangi bir yönden maddî ve manevi borçluluk duygusu içinde olan. **2.** *is.* Minnet duygusu.

eygü, [eḏ-gü > ey-gü ایکو] *{eT} {eAT} sf.* İyi.

eyha, [Ar. iḥyā => ehyā > eyha] *{ağız} is.* Canlandırma; yaşatma. 🗗 **eyha etmek,** *{ağız} Çok iyi duruma getirmek; mutluluğa kavuşturmak.* [DS]|| **eyha yapmak,** *{ağız} Tarlayı, gübreleyip işleyerek verimli hâle getirmek.* [DS]

eyhleşmek, [? eyh-le-ş-mek / ek-le-ş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Herhangi bir işi ortaklaşa yapmak. [DS]

eyhti, [? eyh-ti / *eT.* iktü ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kimseye iyiliği dokunmayan; bencil. **2.** Görgüsüz.

eyi, [eygü > eyi ایی] *{eAT} sf.* **1.** İyi. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Peki; tamam. [DS]

eyice, [eyü-ce > eyi-ce] *zf.* İyice.

eyiceme, [eyi-ce-n-e / eyi-ceme] *{ağız} zf.* İyice; adamakıllı. [DS]

eyicemen, [eyi-ceme > eyicemen] *{ağız} zf.* → iyice. [DS]

eyicene, [eyü-ce-n-e / iyi-ce-n-e] *{ağız} (e'yicene) zf.* **1.** Oldukça iyi. **2.** Güçlüce. [DS]

eyiden, [eyi-den] *{ağız} zf.* Çok iyi; çok güzel. [DS]

eyidici, [ey-it-ici ايدجى] *{eAT} is.* Hanende.

eyikmek, [*eT.* eḍik-mek > eyik-mek ايكمك] *{OsT} gçsz. f. [-ir]* Hastalıktan kurtulmak; iyileşmek; şifa bulmak; iyi olmak.

eyilcen, [eğil-cen] *{ağız} is.* Çayır dikeni. [DS]

eyilemek[1], [eyi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Temizlemek. [DS]

eyilemek[2], [eyi-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Ağaç için) hastalık nedeniyle meyvelerini dökmek. **2.** (Sebze, meyve için) kurumak. [DS]

eyiletmek, [*eT.* *edgü-le-t-mek > eyü-le-t-mek > eyi-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İyileştirmek; tedavi etmek. **2.** (Deri, kürk, post vb. için) kullanılabilecek hâle getirmek; sepilemek; tabaklamak.

eyilik, -ği [eyi-lik / iğ-lik ?] *{ağız} is.* Gelinin çeyizi arasına konulan oklava torbası. [DS]

-eyim, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eT} {eAT} çek. e.* → -avan.

eyim, [? eyim] *{ağız} is.* Şey; nesne. [DS]

-eyin, [-a-van / -y-a-van / -y-am / -y-em / -a-y-ın / -y-a-y-ın / -e-y-in / -y-e-y-in / -a-y-ım / -e-y-im / -y-a-y-ım / -y-e-y-im] *{eT} {eAT} çek. e.* → -avan.

eyin[1], [Saka. iñi => éy-in] *{eT} zf.* **1.** İzleyerek; takip ederek; ardı sıra. [ETY] **2.** Böylece; buna göre. [E-UTS]

eyin[2], [*eT.* egin > eğin اين] *{ağız} is.* → eğin. [DS]

eyin[3], [*eT.* egin] *{ağız} is.* **1.** Giyecek; elbise; üst baş. **2.** İç çamaşırı. [DS] 🗗 **eyin baş,** *{ağız} Giyecek; elbise.* [DS]|| **eyin beyin olmak,** *{ağız} Şaşırmak.* [DS]

eyinç, [ıy-mak *(bastırmak)*>ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *is.* → ıyınç

eyinki, [éyin > éyin-ki] *{eT} zf.* ... sonrasındaki; ... izleyen zamandaki.

eyinlik, -ği [eyi-lik] *{ağız} is.* İyilik. [DS]

eyinlikli, [eyin-lik-li] *{ağız} sf.* İyi; doğru; dürüst. [DS] 🗗 **eyinlikli durmak,** *{ağız} Yaramazlık yapmadan durmak; rahat durmak.* [DS]

eyir, [Far. eyger *(mersin)* / Yun. akaron [Tietze] > *eT.* egir / eyir / ekir] *{ağız} is.* **1.** Kızılcık. **2.** Akarsu boylarında bulunan ağaçlık yer. [DS]

eyis, [? eğis / eyis] *is.* Alay; eğlenme.

eyiş[1], [eğ-iş / iğ+şiş ?] *{ağız} is.* **1.** Ateş küreği. **2.** Hamur teknesini kazımakta kullanılan demir bıçak. **3.** Pekmez pişirilirken savurmakta kullanılan uzun saplı tava ya da maşrapa. **4.** Sabana bulaşan çamurları sıyırmakta kullanılan övendire ucundaki sıyırgı. [DS]

eyiş[2], [eğ-iş > eyiş] *{ağız} is.* Bıçkı, hızar talaşı. [DS]

eyişmek, [eğ-iş-mek] *{ağız} dönşl. f [-ir]* Eğilmek. [DS]

eyitlemek, [ey-it-mek > eyit-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şarkı söylemek. [DS]

eyitmek, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek ايتمك] *gçl. f. [-ir] [-(d)-iyor]* **1.** Demek; söylemek; ayıtmak. **2.** *{ağız}* İşittirmek; duyurmak. [DS] **3.** *{ağız}* Cevap vermek. [DS]

eyitten, [edgü-den > iyi-den ?] *{ağız} zf.* İyiden iyiye; iyice; adamakıllı. [DS]

eyiyatlı, [eyi+yat-lı ?] *{ağız} sf.* Üstünkörü; baştan savma. [DS]

-eyiz, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* → -ayuz.

eylam, [Ar. eyyām => eylam] *{ağız} is.* **1.** Zaman. **2.** Süre; müddet. [DS]

eyle, [o+ile / eyle ايله/ايلا] *{eT} {eAT} {OsT} {ağız.} e.* Öyle. [DLT] [DS] 🗗 **eyle dutmak,** *{eAT} Öyle kabul etmek; öyle farz etmek.*|| **eyle kim,** *{eAT} Gibi; öyle.*|| **eyle olsa,** *{eAT} 1. Bunun üzerine. 2. Bundan dolayı; öyle olunca. 3. O hâlde; öyle ise.*|| **eyle sanmak,** *{eAT} Öyle kabul etmek; öyle farz etmek.*

eylece, [öyle-ce] *{ağız} zf.* Olduğu gibi; öylece. [DS]

eylecene, [öyle-ce-n-e] *{ağız} zf.* Öylece. [DS]

eylek, -ği [eğ-le-k] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların yazın öğle zamanı dinlenmek için yattıkları gölgelik ve serin yer. **2.** Yolcuların geceyi geçirdikleri yer; konak; han; dinlenme yeri. **3.** Sığırtmaca gidecek sığırların sabahleyin toplandığı yer. **4.** Su birikintisi. [DS]

eyleksimek, [eylek-si-mek ايلكسمك] *{OsT} gçsz. f. [-ir]* Göl, bataklık hâline gelmek; eylek oluşturmak.

eylem[1], [eyle-mek > eyle-m] *is.* **1.** Eyleme, yapma işi. **2.** İşlem, *(1935).* **3.** Belli bir amaca yönelik iş, davranış; fiil; aksiyon, *(1942).* **4.** Bir durumu değiştirme ve daha iyiye götürme çabasıyla etkide bulunma; amel. 🗗 **eylemde bulunma,** *Bir harekete kalkışma; yapmaya çalışma.*|| **eylemde karşıt görünüm,** *dbl. Emir kipi dışında isteme kiplerinin hikâye, rivayet birleşik zamanlarından biriyle kullanılmasından doğan bazı durumlarda olumlu çekimlerin olumsuz, olumsuz çekimlerin olumlu kavramlar vermesi durumu.*|| **eyleme geçmek,** *Tasarlanan işi uygulamaya başlamak; girişmek.*

eylem[2], [eğle-mek > eğ-le-m] *{ağız} is.* Oyalanma; eğlenme. [DS] 🗗 **eylem seylem,** *{ağız} Eğlene eğlene; ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

eylemci, [eyle-m-ci] *is.* **1.** Eylem yapan ve eylemlere katkılan kişi. **2.** Düşüncesini eylemi ile gerçekleştirmeye kalkışan kişi.

eylemcilik, -ği [eyle-m-ci-lik] *is.* **1.** Eylemci olma durumu; eylemcilerin yaptığı iş. **2.** *fel.* İnsanın hayatı ve düşüncesinde başlıca gerçekliğin etki ve eylem olduğunu ileri süren öğreti; aktivizm.

eyleme, [eyle-me] *is.* Yapma, etme; eylemek eylemi.

eylemek[1], [*eT.* eḍ-le-mek *(yararlı kılmak)* > eylemek ايلمك] *yard. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{OsT}* Etmek; yapmak; inşa etmek; imal etmek. **2.** *{eAT} {OsT}* Yaratmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Demek; buyurmak; söylemek. **4.** *{eAT}* Tayin etmek; nasbetmek. **5.** *{ağız}* Yufka açmak. [DS] **6.** *{ağız}* Ekmek yapmak. [DS] **7.** *{ağız}* Karıştırmak; yoğurmak. [DS] **8.** *{ağız}* Ham deriyi işlemek. [DS] 🗗 (bir şeyden) **eylemek,** *Yoksun bırakmak.*

eylemek[2], [eğle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → eğlemek. [DS] 🗗 **eyler çalmak,** *{ağız} Ninni söylemek.* [DS]

eylemek[3], [ele-mek > eyle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → elemek. [DS]

eylemli, [eyle-m-li] *sf.* **1.** Yapar, eder durumda bulunan; eylem durumunda olan; amelî, fiilî. **2.** Kadrolu.

eylemlik, -ği [eyle-m-lik] *is. dbl.* Mastar.

eylemsi, [eyle-m-si] *is. dbl.* Fiilimsi.

eylemsiz, [eyle-m-siz] *sf.* **1.** Kendine özgü bir eylemi bulunmayan; eylem hâlinde bulunmayan; pasif. **2.** Bir tepki vermeyen. **3.** Fiilî olmayan.

eylemsizlik, -ği [eyle-m-siz-lik] *is.* Eylemsiz olma durumu. 🗗 **eylemsizlik ilkesi,** *fiz. Dışarıdan bir kuvvet etki etmedikçe duran cismin durmaya, hareket eden ismin de hareket etmeye devam etmesi gerçeğinin ifadesi.*

eylen, [eğne-mek > eğne-l] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eylence, [eğle-n-ce] *{ağız} is.* Eğlence. [DS]

eylenen, [eyle-n-en] *is. dbl.* Fiilin belirttiği eylemden etkilenen varlık veya nesne.

eylenmek[1], [eyü-le-n-mek / ey(i)-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İyileşmek; şifa bulmak.

eylenmek[2], [eğle-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğlenmek. [DS]

eylenmek[3], [ey-le-mek > ey-le-n-mek ايلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Edinmek. **2.** *edil. f.* Eyleme konu olmak. **3.** Yapılmak; hazırlanmak.

eylese, [o+ile+i-se > eyle+se ايلسه] *(e'ylese) {eAT} e.* Öyle ise; öyleyse; o hâlde.

eylesine, [eyle-s-i-n-e ايله سنه / ايلسنه] *{eAT} zf.* O biçimde; öylesine.

eyleşmek[1], [eğle-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → eğleşmek. [DS]

eyleşmek[2], [eyle-mek > eyle-ş-mek ايلشمك] *{OsT} işteş. f. [-ir]* Birlikte ya da karşılıklı yapmak.

eyleştirmek, [eğle-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → eğleştirmek. [DS]

eyleşük, -gü [edgü > ey(ü)-leş-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalıktan yeni kalmış; yeni yeni iyileşmeye başlamış. [DS]

eyletmek[1], [eyle-t-mek / eyle-d-mek ايلتمك / ايلدمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Yaptırmak; inşa ettirmek; imal ettirmek. **2.** Hazırlatmak. **3.** Ettirmek.

eyletmek[2], [eyü-le-t-mek > eyle-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Hasta için) iyi etmek; iyileştirmek. [DS]

eyletmek[3], [ilet-mek > ēylet-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Getirmek. [DS]

eyleyen, [eyle-y-en] *is. dbl.* **1.** Fiilin belirttiği eylemi gerçekleştiren etken varlık veya nesne. **2.** Etken fiilin öznesi. **3.** Edilgen fiilin eden nitelikli tümleci.

eyleyici[1], [eyle-mek > eyle-y-ici ايليجى] *{eAT} sf.* Yapıcı; meydana getirici.

eyleyici[2], [ele-y-ici] *{ağız} sf.* (Kişi için) buğdayı eleyip, kesmiğinden ayıran. [DS]

eyleyici[3], [eğ-le-mek > eğ-le-y-ici] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi olmayıp da başkalarını da işinden alıkoyan, oyalayan. [DS]

eyleyigörmek, [eyle-mek+gör-mek > eyle-y-i+görmek ايليى كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yapmaya çalışmak; etmeğe bakmak.

eyleyin, [öğle-yin] *{ağız} zf.* Öğleyin; öğle zamanı. [DS]

eylik, -ği [*eT.* edgü > eyü-lük / ey-lik ايلك] *{eAT} is.* → eylük.

eylim, [eğ(i)l-im ?] *{ağız} is.* Semer. [DS] 🗗 **eylim eylim,** *{ağız} Salkım salkım.* [DS]

eylul, [Süry. ʾēlūl > Ar. eylūl ايلول] *{OsT} is.* → eylül.

eylük, -gü [*eT.* edgü > eyü-lük / ey-lük ايكوك] *{OsT} is.* **1.** İyilik. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yardım. [DS]

eylüklenmek, [eylük-le-n-mek ايلكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Yararlanmak; faydalanmak; menfaat görmek.

eylüklü, [eylük-lü ايلكلو] *{eAT} sf.* İyilik sahibi; iyilik yapmayı sever.

eylül, [Süry. ʾēlūl *(arınma)* > Ar. eylūl ايلول] *{OsT} is.* Miladî takvimde sonbahar başlangıcı sayılan ve otuz gün süren yılın dokuzuncu ayı.

eyman, [Ar. yemīn > eymān ايمان] *(eyma:n) {OsT} is.* **1.** Ant içmeler; yeminler. **2.** Sağ taraflar; sağ eller; sağlar. **3.** Uğurlar; mutluluklar; talihler; bahtlar. **4.** Kuvvetler; kudretler. 🗗 **eymān-ı galîze,** *{OsT} Çok kötü yeminler.*‖ **eyman-ı kāzibe,** *{OsT} Yalan yere yapılmış yeminler.*‖ **eymān-ı sādıka,** *{OsT} Doğru yeminler.*

eyme, [eğ-me > ey-me] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgülerinin geçtiği ve iki ucu söveye çakılı eğri demir. **2.** Toprak damların üzerini yuğmakta kullanılan loğ taşı. **3.** İki dağ arasındaki alçak yer. **4.** Eğilip duvara yaslanan çalı. [DS]

eymece, [eğme-ce] *{ağız} is.* **1.** Telden bükülerek ya-

pılmış bir tür olta. **2.** Yaş ağaç dalını bükerek yapılan yay. [DS]

eymeç, -ci [eğ-mek > eğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Loğ taşını çekmekte kullanılan, ağaçtan eğilmek suretiyle yapılmış sap. **2.** Olta. **3.** Kağnıdaki yüklerin düşmemesi için takılan eğri ağaç. **4.** Kıvrıntı; viraj. **5.** Kabukları soyulmuş genç ağaç kerestesi. **6.** Kat kat olmuş yün. **7.** Pantolonun önündeki fermuarlı ya da düğmeli kısım. [DS]

eymek[1], [Saka. iñi => ey-mek] *gçl. f. [-r]* İzlemek; takip etmek; ardı sıra gitmek. [ETY]

eymek[2], [év-mek > ey-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Acele etmek; ivmek. [DS]

eymeli, [eyme-li] *{ağız} sf.* Utangaç. [DS]

eymen, [Ar. yümn *(uğur)* > eymen ايمن] *{OsT} sf.* **1.** Sağ taraftaki. **2.** Çok uğurlu; en uğurlu; çok talihli; kutlu. ◻ **eymenü'l-yemîn,** *{OsT} En kutlu.*|| **Eymen vadisi,** *Allah'ın, Tur dağında Hz. Musa'ya tecelli ettiği vadi.*

eymenç, [eyme-n-ç] *{eT} is.* **1.** Utanç; korku. [EUTS] **2.** *{ağız} sf.* Utangaç.

eymenme, [eyme-n-me ايمنمه] *{OsT} is.* Korku; endişe; çekinme.

eymenmek, [eyme-n-mek ايمنمك] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Utanmak; hicap duymak; çekinmek; sıkılmak. [DLT] [EUTS] **2.** *{eAT} {OsT}* Korkmak; endişe etmek; ihtiraz etmek. [DS]

eymir, [eğ-mir / eymir] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin dingil başına geçen kısmındaki metal halka. [DS]

eymün, [Ar. yemin > eymün ايمون] *{OsT} is.* **1.** Sağ eller; sağ taraflar; sağlar. **2.** Kuvvetler; güçler; kudretler. **3.** Bahtlar; talihler; mutluluklar.

eyn, [Ar. eyn اين] *{OsT} is.* **1.** Zaman; an. **2.** Yorgunluk. **3.** *zf. "Nereden; nereye"* anlamında soru. ◻ **eyne'l-mefer?** *{OsT} Kaçacak yer yok mu?*

eynal, [eğne-l > eynal ?] *{ağız} is.* Kaplıca. [DS]

eynar, [eğne-l > eynar ?] *{ağız} is.* **1.** Yarıcı; ortakçı; bölücü. **2.** Tarlada kalabalık işçi çalışırken kenarda çalışan kimse. [DS]

eyne, [? eyne] *{ağız} is.* Perşembe. [DS]

eynehan, [? eyne+ Far. ẖ^{v}ān] *{ağız} sf.* Midesine çok düşkün; obur. [DS]

eynehar, [? eyne + Far. ẖ^{v}ār] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynel, [eğne-mek > eğne-r / eynel / ēnel] *{ağız} is.* → eğnel. [DS] ◻ **eyneline dönmek,** *{ağız} Birisine dileğince hizmet etmek.* [DS]

eynelci, [eğne-l-ci] *{ağız} is.* Ekin biçilen tarlalarda işçileri yöneten kimse. [DS]

eynenmek, [eğin *(sırt)* > eyne-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Sırtına örtünmek; ceket palto gibi şeyleri, kollarını geçirmeden omuzlarına alıvermek.

eyner, [eğne-mek > eğne-r / eyner] *{ağız} is.* → eğnel. [DS]

eynihal, [? eyne+ Far. ẖ^{v}ān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynihon, [? eyne+ Far. ẖ^{v}ān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

eynik, -ği [eyi-l-ik] *{ağız} zf.* İyi; düzgün. [DS] ◻ **eynik durmak,** *{ağız} Rahat durmak.* [DS]

-eyom, [-ayom / -eyom] *{eAT} çek. e.* → -ayom,

-eyor, [-ayor / -eyor] *{eAT} çek. e.* → -ayor.

eyosen, [Fr. éocène] *is. jeol.* Üçüncü zamanın birinci devresi.

eyrek[1], [*eT.* eg-(i)r-e-mek *(kuşatmak)* > eğre-k] *is.* → eğrek.

eyrek[2], [eyü-rek > eyrek ايرك] *{eAT} sf.* Daha iyi.

eyrek[3], **-ği** [eyegü > eyrek] *{ağız} is.* Göğüs kemiğine birleşmeyen en alttaki üç kaburga kemiği. [DS]

eyremek, [*eT.* eg-i-r-mek > eg-(i)r-e-mek > eğremek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* → eğremek.

eyren, [Yun. khráno] *{ağız} is.* → eğren. [DS]

eyreti, [Ar. ʿāriyet *(ödünç)* > ʿāriyetī] *sf.* → eğreti.

eyri, [*eT.* egir-mek *(çevirmek, bükmek)* > egir-i / eg(i)r-i > eğ-ri] *sf.* → eğri. ◻ **eyri demir,** *{ağız} Çalı kesmekte kullanılan bir araç.* [DS]|| **eyri kepçe,** *{ağız} Kurbağa yavrusu.* [DS]|| **eyri söbü,** *{ağız} Eğri büğrü.* [DS]

eyrim[1], [*eT.* eḏrim > eyrim ايرم] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Atın sırtını vurmasın diye eyerin altına konulan keçe; eyer keçesi; teğelti. [DS]

eyrim[2], [*eT.* egir-mek *(çevirmek)* > eg-(i)r-im > eğrim] *is.* Burgaç. ◻ **eyrim büyrüm,** *{ağız} Eğri büğrü; yamrı yumru.*

eyrim[3], [er-mek > eyrim ?] *{ağız} is.* Domates. [DS]

eyrim[4], [eğ-ir-mek > eyrim] *{ağız} is.* İpliğin bükümlü hâli. [DS]

eyrimli, [eyrim-li] *{ağız} is.* Sırma işlemeli gelin elbisesi. [DS]

eyrisek, -ği [eğri-se-k] *{ağız} is.* Yay; eğmeç. [DS]

eysan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eysen, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* → eğsen. [DS]

eyser[1], [Ar. eyser ايسر] *{OsT} sf.* **1.** Sol taraftaki. **2.** Pek kolay.

eyser[2], [eñser > enseri] *{ağız} is.* Büyük dövme çivi. [DS]

eyseran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eyseran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysere, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysere] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eyseren, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eyseren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysıran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* / => eysıran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysilesi, [eksi-l-mek > eksi-l-esi] *{ağız} sf. "Gebere-si"* anlamında ilenç bildirir sıfat. [DS]

eysilmek, [eksi-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eksilmek. [DS]

eysiran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysiran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysiren, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* / => eysiren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysisiran, [Yun. ksistérin *(kazıma aracı)* => eysisiran] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eysiyh, [eksik > eysiḫ] *(eysi:yh) {ağız} sf.* Eksik. [DS]

eyşin, [Yun. ksistérin => eyşin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

eytam, [Ar. yetim > eytām ایتام] *(eyta:m) {OsT} is.* Ana ve babası ölmüş çocuklar; öksüzler. 🗗 **eytām ve erāmil,** *{OsT} Yetimler ve dullar.*|| **eytām maāşı,** *{OsT} Memur yetimlerine verilen aylık.*

eyti, [? eyti] *{ağız} sf.* Acı; sert; keskin. [DS]

eytilemek, [eyti-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Keskinleşmek; sertleşmek.

eytiş, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek > ey-t-iş] *is.* Hatır sorma.

eytişim, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek > ey-t-iş-mek > ey-t-iş-im] *is. fel.* **1.** Doğruya varmak, kavramları açıklığa kavuşturmak, belirgin hâle getirmek ve kesin tanımlarını yapmak için bir takım zıtlıklar arasından tartışmalar yoluyla ilerleme yöntemi; diyalektik. **2.** Marks'a göre, eşit mutluluk paylaşımı demek olan sınıfsız topluma ulaşmak için kapitalizm ile emekçi diktatörlük mücadelesi.

eytişimsel, [eytiş-im-sel] *sf.* Eytişimle ilgili.

eytmek, [ay-mak *(söylemek)* > ay-ıt-mak / ay-t-mak *(konuşmak; sormak)* > ey-it-mek / ey-t-mek ایتمك] *{eAT} gçl. f. [-(d)ir] [-(d)-iyor]* Demek; söylemek.

eyttirmek, [eyt-tir-mek ایتمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Söyletmek.

eyü, [*eT.* edgü > eyü ایو] *{eAT} {OsT} sf.* İyi. 🗗 **eyü dirlik,** *{OsT} Refah.*|| **eyü sanıcı,** *{eAT} İyi niyetli; hüsnüniyet sahibi.*| **eyü sanmak,** *{eAT} İyi olduğu kanısında bulunmak; hüsn-i teveccühte bulunmak.*|| **eyü sanu,** *{eAT} Bir kimsenin iyi olduğu kanısı; hüsn-i teveccüh.*|| **eyü toğuşlu,** *{OsT} İyi yaradılışlı.*|| **eyü varmak,** *{eAT} {OsT} İyi yapmak; iyi etmek; iyi davranmak.*|| **eyü yollu,** *{eAT} Davranış ve hareketleri güzel olan; tutumu ve davranışları beğenilen; yol yordam bilir.*

eyüce, [eyü-ce] *(e'yüce) {ağız} zf.* **1.** Tamamen; bütünüyle; sıkıca; iyice. **2.** *sf.* Oldukça iyi; tam anlamıyla. [DS]

eyülü, [eyü-lü] *{eAT} sf.* Kısmen iyi; bazen iyi.

eyürek, -ği [eyü-rek ایورك] *sf.* Daha iyi olan.

-eyüz, [-ayuz / -eyüz / -ayız / -eyiz] *{eAT} çek. e.* → -ayuz.

eyva, [Ar. ayvā] *{ağız} is.* Evet. [DS]

eyvah, [Far. eyvāh ایواه] *(eyva:h) {OsT} ünl.* Beklenmedik üzücü bir olay veya kötü bir haber karşısında üzüntüyü ifade için söylenen söz; yazık; heyhat. 🗗 **Eyvahlar olsun!** *Üzüntünün çokluğunu ifade eden pekiştirme sözü.*

eyvallah, [Ar. ey-v'allāh ایوالله] *(e'yvalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Memnuniyet ve teşekkür ifadesi. **2.** Ayrılırken, *"Allah'a ısmarladık!"* anlamında. **3.** *"Evet, peki; öyle olsun."* anlamında kabullenme, baş eğme sözü. **4.** *sf.* Aldırış etmeyen. 🗗 **eyvallah demek,** *Kabul etmek; hoş görmek.*|| **eyvallah etmemek,** *Boyun eğmemek; yardım istememek; gönül borcu olmamak; minnetsiz olmak.*|| **eyvallahı olmamak,** *Minnet duymamak; minnet etmemek.*

eyvan, [Far. eyvān / ayvan ایوان] *(eyva:n) {OsT} is.* **1.** Evin içindeki geniş oda; sofa. **2.** Köşk; kasır. **3.** Kemerli ve çok yüksek yapı. **4.** Çardak. **5.** *mim.* Eski Anadolu cami, mescit ve medreselerinde görülen, avlu tarafı açık, üç yanı kapalı, üstü tonozla örtülü, zemini yüksek hacimlere verilen ad. 🗗 **eyvān-ı sîmābî** (zerkârî), *{OsT} Gökyüzü.*|| **eyvan saray** (ayvan saray), *{OsT} Kemerli büyük bina.*

eyvay, [ey+vāy ای وای] *(eyva:y) ünl.* Üzüntü veya pişmanlık ifade eden söz; eyvah. *{eAT} (aym)*

eyyam, [Ar. yevm *(gün)*>eyyām ایام] *(eyya:m) {OsT} is.* **1.** Günler. **2.** Zaman. **3.** Çağ. **4.** Müddet. **5.** Fırsat. **6.** Nüfuz; iktidar. **7.** *dnz.* Yelkenlere uygun rüzgâr. **8.** *{ağız} sf.* Yumuşak; iyi. 🗗 **eyyam ağası** (adamı, efendisi), *Duruma ve zamana göre fırsatları kollayıp büyüklerden yararlanmayı bilen; dalkavuk*|| **eyyamda bir,** *{eAT} Nadiren, zaman zaman.* || **eyyam dostu,** *İyi gün dostu.*|| **eyyām havā,** *{OsT} dnz. Güzel hava; hafif esen rüzgârlı hava.*|| **eyyām-ı ādiye,** *{OsT} Tatil ve bayram günleri dışındaki günler.*|| **Eyyām-ı 'Arāb,** *{OsT} Arapların din uğruna çalışarak zafer kazandıkları devre.*|| **eyyām-ı 'aşer,** *{OsT} Muharremin ilk on günü.*|| **eyyām-ı bahūr,** *{OsT} Yılın en sıcak zamanı olan ağustosun ilk günleri.*|| **eyyām-ı cem,** *{OsT} Hac zamanı Mina ve Arafat'ın ziyaret edildiği dört gün.*|| **eyyām-ı devlet,** *{OsT} Saltanat süresi.*|| **eyyām-ı ezā,** *{OsT} Matem günleri.*|| **eyyām-ı hāzıra,** *{OsT} Şimdiki günler.*|| **eyyām-ı kalîle,** *{OsT} Birkaç günlük kısa zaman.*|| **eyyām-ı ma'dūdāt,** *{OsT} 1. Kurban bayramının ilk üç günü. 2. Geminin hareketine elverişli olan rüzgâr. 3. Zaman. 4. Nüfuz; iktidar.*|| **eyyām-ı ma'dūde,** *{OsT} Sayılı günler; Kurban bayramının üç günü.*|| **eyyām-ı mālūmāt,** *{OsT} Zilhicce ayının ilk on günü.*|| **eyyām-ı māziye,** *{OsT} Geçmiş günler.*|| **eyyām-ı ömr,** *{OsT} Ömrün günleri.*|| **eyyām-ı resmiye,** *{OsT} Resmî*

günler.|| **eyyām-ı sabāvet,** *{OsT} Çocukluk günleri; çocukluk yılları; çocukluk devresi.*|| **eyyām-ı şeānin,** *{OsT} Hristiyanlıkta Hurma Yortusunu takip eden üç gün.*|| **eyyām-ı ta'tiliye,** *{OsT} Tatil günleri.*|| **eyyām-ı tercil,** *{OsT} İslamiyet'ten önce kurban için ayrılan zaman.*|| **eyyām-ı teşrîk,** *{OsT} Kurban bayramının son üç günü.*|| **Eyyam ola!** *1. Havanın iyi olması için söylenen iyi dilek sözü. 2. Gemicilerin demir alırken hep birden söyledikleri makamlı sözler; heyamola.*|| **eyyam olmak,** *{OsT} dnz. Hava ve deniz denizciler için uygun olmak.*|| **eyyām reisi,** *Zamana göre hareket eden kimse.*|| **eyyam reisliği,** *{ağız} Gününü gün ederek yaşama.*|| **eyyam sürmüş,** *Zamanında iyi günler görmüş geçirmiş; deneyimli.*|| **eyyāmü'l-bîz,** *{OsT} Arap aylarının on ikinciden on beşinci güne kadar olan günler.*|| **eyyāmü't-teşrîk,** *{OsT} 1. Kurban bayramının ilk üç günü. 2. Geminin hareketine elverişli olan rüzgâr.*

eyyamcı, [eyyam-cı] *sf.* Gününü gün ederek yaşayan.

eyyamcılık, -ğı [eyyam-cı-lık] *is.* **1.** Eyyamcı olma durumu; eyyamcının niteliği ve tutumu. **2.** Çıkarını düşünerek sorunlu ve sorumlu işlere girişmeden, hep başkalarına yaranarak geçinmeye çalışma.

eyyede, [Ar. te'yīd > ʾeyyede أيد] *{OsT} ünl.* Sürdürsün; kuvvetlendirsin!

eyyid, [Ar. eyyid ايد] *{OsT} sf.* Kuvvetli; sağlam; muktedir. 🗗 **eyyid'Allah!** *{OsT} Allah kuvvet versin!*

eyyim, [Ar. eyyim ايم] *{OsT} sf.* Dul; bekâr.

eyyüha, [Ar. eyyühā ايوها] *(eyyüha:) {OsT} ünl.* Ya; ey!

eyzan, [Ar. eyżān / eyżān ايضًا] *(eyza:n) {OsT} zf.* **1.** Onun gibi. **2.** Yine öyle. **3.** O dahi.

-ez[1], [-ez] *{eAT} yap. e.* Sıfatlardan sıfat türeten ek. *geng-ez, gög-ez.*

-ez[2], [-z / -iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.

ez, [Far. ez از] *{OsT} e.* İsmin ayrılma hâlini yapan ön ek. 🗗 **ez ān cümle,** *{OsT} O cümleden olarak; örneğin.*|| **ez cümle,** *{OsT}* → ezcümle.|| **ez dil,** *{OsT}* → ezdil.|| **ez dîl ü cān,** *{OsT} Candan ve gönülden.*|| **ez her cihet,** *{OsT} Her yönden.*|| **ez kadîm,** *{OsT} Eskiden beri.*|| **ez kazā,** *{OsT}* → ezkaza.|| **ez-nev,** *{OsT} Yeniden; yeni baştan.*|| **ez ser-i nev,** *{OsT} Yeni baştan.*

eza[1], [Ar. eẓā اذى] *(eza:) {OsT} is.* **1.** Eziyet etme; zulüm ve cefa etme. **2.** İncitme. **3.** Baskı yapma. 🗗 **ezā cefā,** *{OsT} Baskı ve zulüm.*|| **eza cefa etmek,** *Zulmetmek; baskıda bulunmak.*|| **ezā-yı derūn,** *{OsT} İç sıkıntısı.*

eza[2], [Ar. cüzʾ *(parça)* > eczāʾ => ezza] *(eza:) {ağız} is.* Kibrit. [DS]

ez'af[1], [Ar. żaʿf > eżʿaf اضعف] *(ez-af) {OsT} sf.* **1.** En zayıf; daha güçsüz; en kuvvetsiz. **2.** Âciz; çaresiz. 🗗 **ez'af-ı ibād,** *{OsT} 1. Halkın en zayıfı. 2. (Saygı sözü olarak) ben; kendim.*|| **ez'af-ı nās,** *{OsT} İnsanların en zayıfı.*

ez'af[2], [Ar. żıʿf *(iki katı)* > eżʿāf اضعاف] *(ez-a:f) {OsT}* Bir şeyi iki katına çıkaran fazlalıklar. 🗗 **ez'āf-ı muzāafa,** *{OsT} Pek çok; kat kat.*

ezafir, [Ar. ẓufr > eẓfār>eẓāfīr اظافير] *(eza:fi:r) {OsT} is.* Tırnaklar.

ezakî, [Ar. ezʿakī ازعكى] *(ez-aki:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) kötülük eden. **2.** (Kişi için) kısa boylu; alçak. **3.** (Kişi için) kısa boylu ve kötü huylu.

ezamim, [Ar. ızmāme > eẓāmīm اظاميم] *(eza:mi:m) {OsT} is.* Cemaatler.

ezan, [Ar. eẓn *(kulak verme)* > eẓān اذان] *(eza:n) {OsT} is.* **1.** Bildiriş; duyuru; çağrı; davet. **2.** *isl.* Namaz vaktini bildirmek ve cemaatle namaz kılmak üzere Müslümanları camiye çağırmak için minareden günde beş vakit, yüksek sesle söylenen *"En büyük Allah'tır, Allah'tan başka tanrı olmadığına tanıklık ederim, Ve Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da tanıklık ederim, Haydi namaza, Haydi kurtuluşa, En büyük Allah'tır, Allah'tan başka tanrı yoktur."* sözleri. 🗗 **ezan vakti,** *isl. Namaz kılınacak vaktin başlangıcı; ezan okuma saati.*

ezanî, [Ar. eẓānī اذانى] *(eza:ni:) {OsT} sf.* Ezan ve ezan vaktiyle ilgili. 🗗 **ezanî saat,** *Eskiden kullanılan ve akşam namazı vaktini on iki olarak kabul eden saat düzeni.*

ezar, [Ar. ezʿar ازعر] *(ez-ar) {OsT} sf.* (Kişi için) gaddar ve zalim.

ezbad, [Ar. zebed > ezbād ازباد] *(ezba:d) {OsT} is.* **1.** Köpükler. **2.** Paslar. **3.** Çeyrekler.

ezber, [Far. ez *(-den)* + ber *(göğüs)* ازبر] *{OsT} is.* **1.** Göğüsten; kalpten. **2.** Bir sözü veya metni aynen tekrar edebilecek şekilde hatırda tutma, hafızaya yerleştirme. **3.** Öğrencilere ezberlenmek üzere verilen ödev; ezberlenecek parça; ezberlenmiş parça. **4.** *zf.* (Unutmamak, tekrarlamak, yazmak, söyleyebilmek vb. için) akılda tutarak. 🗗 **ezber etmek,** *Ezberlemek.*|| **ezberinde,** *Ezberlemiş; belleğinde.*

ezberci, [ezber-ci] *sf.* Bir bilgiyi anlama yoluyla değil de ezberlemekle edinen.

ezbercilik, -ği [ezber-ci-lik] *is.* Bilgiyi anlama yoluyla değil de ezberleme ile edinme durumu.

ezberden, [ezber-den] *zf.* **1.** Ezberlemiş olarak. **2.** Düşünüp taşınmadan; gerçeğini araştırmadan. **3.** Görmeden; el yordamıyla. **4.** Esası olmadan; muhayyele.

ezbere, [ezber-e] *zf.* **1.** Ezberlemiş olarak. **2.** İşin aslını ve gerçeğini anlamadan; düşünmeden; araştırmak, öğrenmek zahmetine katlanmadan. ◘ **ezbere anlatmak,** *Olduğu gibi nakletmek; kendinden hiçbir şey katmadığı gibi özünü kavramadan tekrar etmek.*|| **ezbere bilmek,** *Her yerini ve her şeyini çok iyi bilmek.*|| **ezbere iş görmek,** *Düşünmeden, gelişigüzel iş yapmak; itina etmemek*

ezberleme, [ezber-le-me] *is.* Bir bilgiyi aynen tekrar edecek şekilde akılda tutma; ezberlemek eylemi.

ezberlemek, [ezber-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak. **2.** Bir bilgiyi aynen tekrar edecek şekilde zihne yerleştirmek için tekrarlama, yazma vb. türden alıştırma çalışmaları yapmak.

ezberlenme, [ezber-le-n-me] *is.* Ezbere bilinir hâle gelme; ezberlenmek eylemi.

ezberlenmek, [ezber-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Ezbere bilinir hâle gelmek.

ezberletme, [ezber-le-t-me] *is.* Ezberlemesini sağlama; ezberletmek eylemi.

ezberletmek, [ezber-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Ezberlemesini sağlamak.

ezberleyiş, [ezber-le-y-iş] *is.* Ezberleme eylemi ve biçimi.

ezberm, [Far. ezberm ازبرم] *{OsT} is.* Ezber.

ezcümle, [Far. ez *(-den)* + Ar. cümle ازجمله] *{OsT} zf.* **1.** Belli başlı. **2.** Kısaca; özet olarak. **3.** Örneklerden biri olarak.

ezdad, [Ar. żıdd > eżdād اضداد] *(ezda:d) {OsT} is.* **1.** Karşıtlar; zıtlar. **2.** Akla uygun gelmeyen, ters şeyler.

ezden, [az-dan > éz-den] *{eT} zf.* Tekrar; yeniden.

ezder, [Far. ezder ازدر] *{OsT} sf.* Uygun; layık; münasip; yaraşık.

ezdil, [Far. ez-dīl ازدیل] *(ezdi:l) {OsT} sf.* Gönülden; içten. ◘ **ez-dîl ü cān,** *{OsT} Gönülden ve candan.*

ezdirme, [ez-dir-me] *is.* Ezmesini sağlama; ezdirmek eylemi.

ezdirmek, [ez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ezmesini sağlamak; ezmesine sebep olmak. **2.** Ezmek eylemini yaptırmak. **3.** Ezmesine izin vermek.

ezdirtme, [ez-dir-t-me] *is.* Ezmesine yol açtırma; ezdirtmek eylemi.

ezdirtmek, [ez-dir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ezmesine yol açtırmak. **2.** Ezdirmek eylemini yaptırmak.

eze[1], [ez-e ?] *is.* Tırnakların çevresindeki yuvarlak deri parçası.

eze[2], [*eT.* eze / ece /eke] *is.* **1.** *{ağız}* Teyze. [DS] **2.** *{ağız}* Hala. [DS] **3.** *{eT}* Büyük kız kardeş. [DLT]

eze[3], [? eze] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

eze[4], [? eze] *{ağız} is.* **1.** Avuç ortası; aya. **2.** Vücut. [DS]

ezeb, -bbi [Far. ezebb ازب] *{OsT} sf.* (Kişi için) kaşlarının kılı çok ve saçı uzun.

ezec, -cci [Ar. ezecc ازج] *{OsT} sf.* (Kişi için) uzun ve ince kaşlı; kalem kaşlı.

ezel[1], [Ar. ezel ازل] *{OsT} is.* **1.** Bütün zamanların başlangıç noktası. **2.** Başlangıcı kestirilemeyen geçmiş zaman. **3.** Öncesiz zaman. **4.** *din.* Evrenin yaratıldığı, insanların bilemeyeceği bir zaman. **5.** *{ağız}* İlk. ◘ **ezel bahar,** *İlkbahar.*

ezel[2], **-lli** [Ar. żelīl > eżell اذل] *{OsT} sf.* Daha aşağılık; çok bayağı; en adi; pek zelil.

ezelemek, [ez-mek > ez-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tekrar tekrar baskı altına almak; ezmek. [DS]

ezelî, [Ar. ezelī / ezeliyye ازلی / ازلیه] *(ezeli:) {OsT} sf.* **1.** Ezel ile ilgili. **2.** Başlangıcı olmayan; başlangıçsız; öncesiz. **3.** Öteden beri var olan; çok eski; eski. **4.** *zf.* Öteden beri. ◘ **ezelî ve ebedî,** *{OsT} Başlangıcı ve sonu olmayan zaman süreci.*

ezeliye, [Ar. ezeliyye ازلیه] *{OsT} sf.* Ezel ile ilgili.

ezeliyet, [Ar. ezelī > ezeliyyet ازلیت] *{OsT} is.* Öncesizlik; başlangıçsızlık; ezelî olma durumu.

ezeltere, [? ezeltere] *{ağız} is.* Anason. [DS]

ezençü, [eze-mek *(keşfe çıkmak; gözetleme yapmak)* / yeze-mek > eze-nçü] *{eT} is.* **1.** Öncü. [ETY] **2.** Istırap; acı. [ETY]

ezenmek, [ez-en-mek] *{ağız} döönşl. f. [-ür]* Durmak. [DS]

ezentere, [? ezentere] *{ağız} is.* Anason.

ezfar, [Ar. żufr *(tırnak)* > eżfār / ażfār اظفار] *(ezfa:r) {OsT} is.* **1.** Tırnaklar. **2.** Yırtıcı hayvanların pençeleri. **3.** *gök b.* Kuzey kutbunda yer alan küçük yıldızlar.

ezfeli, [Ar. ezfelī ازفلی] *(ezfeli:) {OsT} is.* → ezfile.

ezfer, [Ar. eżfer اذفر] *{OsT} sf.* Güzel kokulu; güzel kokan.

ezfile, [Ar. ezfile ازفله] *{OsT} is.* Topluluk; cemaat; güruh; bölük.

ezgâne, [Yun. ksanion] *{ağız} is.* Keçi kıllarını kabartmakta kullanılan bir araç. [DS]

ezgehan, [Far. ezgehān ازگهان] *(ezgeha:n) {OsT} sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz; tembel.

ezgelemek, [ezge-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşısındakini kızdırmak ve alay etmek için onun söylediklerini aynen tekrarlamak.

ezgen, [ez-gen] *{ağız} is.* Her zaman nemli olan, nemli kalabilen toprak. [DS]

ezgertmek, [ezge-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir işi fazla dikkat ve özenle yapmak. **2.** Sevgi ile anmak. [DS]

ezgi[1], [*eT.* egzig > ezgi ازکی] *is. müz.* **1.** *{eAT} {OsT}* Dinlenildiği zaman insanda hoşlanma duygusu bırakan değişik yükseklikteki sesler dizisi; nağme; lahn; *(1935 yeniden).* **2.** Belli bir hava. **3.** Bir müzik parçası içinde zaman zaman tekrar edilen sesler dizisi; makam. **4.** Çalgı müziği. **5.** Kulağa hoş gelen her türlü ses. **6.** *mecaz.* Tarz; usul; biçim; yol. **7.** *ed.* Halk edebiyatında makamla söylenen manzum parça.

ezgi[2], [iz-mek *(kazımak; sıyırmak; iz bırakmak)* > ez-mek > ez-gi] *is.* **1.** Ezen şey. **2.** *mecaz.* Sıkıntı; eziyet; üzüntü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Cilve; işve; naz. [DS]

ezgi[3], [ez-gi] *{ağız} is.* İnceleyerek araştırma. [DS]

ezgilendirmek, [ezgi-le-n-dir-mek ازگیلندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ir]* Sesi ezgili olarak söylemek,

ezgil, [Far. ezgīl ازگیل] *{ağız} is.* Muşmula. [DS]

ezgilemek, [ezgi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Geciktirmek. **2.** Bir işi inceden inceye düşünerek yapmak. [DS]

ezgilenmek, [ezgi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendi kendine şarkı, türkü söyleyerek eğlenmek. [DS]

ezgili[1], [ezgi-li] *sf.* **1.** Ezgisi olan; makamlı. **2.** (Belirtilen nitelikte) ezgisi bulunan.

ezgili[2], [ezgi-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) hâlinden her zaman yakınan kimse. [DS]

ezgili[3], [ezgi-li] *{ağız} sf.* Nazlı; işveli; cilveli. [DS]

ezgin, [ez-gin ازکین] *sf.* **1.** Üzerine basılarak ezilmiş olan. **2.** *mecaz.* Üzüntü ve sıkıntı içinde olan; kederli; gamlı; hüzünlü. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* (Kişi için) çok cefa görmüş olan; ezilmiş; kötü durumda. [DS] **4.** Maddî yönden sıkıntı içinde bulunan. **5.** Küçük yaştan itibaren her işte çalışmak ve hayatın zorluklarına katlanmak zorunda kalmış olan. **6.** *{ağız}* (Meyve için) çürük; ezik. [DS] **bk. ezgin tezgin,** *{ağız} 1. (Hayvan için) kaçıp yolunu şaşırmış olan. 2. (Kişi için) yolunu şaşırmış.* [DS]

ezginek, [*eT.* az-kıña > ezginek ازکنك] *{eAT} sf.* Azıcık; biraz.

ezginlik, -ği [ez-gin-lik] *is.* **1.** Ezgin olma durumu; eziklik. **2.** *mecaz.* Açlıktan içi bayılma; şiddetli açlık hissi.

ezgü[1], [*eT.* egzig > ezgi / ezgü ازکو] *{eAT} {OsT} is.* → ezgi[1].

ezgü[2], [*eT.* edgü > ezgü] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi. [DS]

ezgülendirmek, [ezgi-le-n-dir-mek ازکلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* → ezgilendirmek.

ezhab, [Ar. ẕeheb > eẕhāb اذهاب] *(ezha:b) {OsT} is.* **1.** Altınlar. **2.** Yumurta sarıları.

ezhan, [Ar. ẕihn > eẕhān اذهان] *(ezha:n) {OsT} is.* Düşünme, anlama, kavrama ve ezberleme yeteneği; zihinler. **bk. ezhān-ı nās,** *{OsT} Halkın zihni.*

ezhar[1], [Ar. ẓahr > eẓhār اظهار] *{OsT} is.* **1.** Arkalar; sırtlar. **2.** Yüzeyler; satıhlar. **3.** Binek hayvanlarının sırtları.

ezhar[2], [Ar. zehre>zehere>ezhār ازهار] *(ezhār) {OsT} is.* Çiçekler. **bk. ezhār-ı bahār,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*‖ **ezhār-ı erbaa,** *{OsT} Dört çiçek; ebegümeci, hatmi, menekşe ve gelincik çiçekleri.*‖ **ezhār-ı nevbahār,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*‖ **ezhār-ı rebi'î,** *{OsT} Bahar çiçekleri.*

ezhel, [Ar. eẓhel اذهل] *{OsT} sf.* Pek dalgın; çok unutkan; çok gaflette bulunan.

ezher, [Ar. zehre *(beyazlık)*>ezher ازهر] *{OsT} sf.* Çok beyaz; bembeyaz; parlak. **bk. ezherü'l-levn,** *{OsT} 1. Parlak yüzlü. 2. Hz. Muhammet.*‖ **ezherü'l-vech,** *{OsT} Yüzü nurlu.*

ezheran, [Ar. ezher >ezherān ازهران] *(ezhera:n) {OsT} is.* Ay ve Güneş.

ezhereyn, [Ar. ezher > ezhereyn ازهرین] *{OsT} is.* Ay ve Güneş.

ezheriye, [Ar. ezheriyye ازهریه] *{OsT} is.* Halvetiye tarikatının kollarından biri.

ezi[1], [? ezi] *{ağız} is.* Köşe. [DS] **bk. ezi başı,** *{ağız} Köşe başı.* [DS]

ezi[2], [? ezi] *{ağız} is.* El ayasındaki sert ve nasırlı kısım. [DS]

ezib, [Ar. ezīb ازیب] *(ezi:b) {OsT} is.* **1.** Kıbleden esen rüzgâr. **2.** *sf.* (Kişi için) alçak; aşağılık.

ezici, [ez-mek > ez-ici] *sf.* **1.** Ezme işini yapar durumda olan; ezer nitelikte olan. **2.** *mecaz.* Üstün; çok fazla; yüksek. **3.** *mecaz.* Bunaltıcı ve yorucu.

ezik, -ği [*eT.* üz-mek > üz-ik > ez-ik] *sf.* **1.** Ezilmiş. **2.** Yassılmış. **3.** *mecaz.* Büyük baskılar sonucu psikolojik bakımdan kişiliği gelişmemiş; utangaç; sıkılgan. **4.** *is. tıp.* Bir vurma veya çarpma sonucu deride yırtılma olmamasına rağmen dokularda meydana gelen bozukluk. **5.** *{eT}* Uzunlamasına çizik; tırnak yarası. [DLT] **6.** *{ağız}* Maddî sıkıntı içinde bulunan. [DS] **7.** *{ağız}* Buğday nişastası. [DS] **8.** *{ağız}* Bazı meyvelerden yapılan tatlı; marmelat. [DS] **bk. ezik büzük,** *1. Ezilmiş ve büzülmüş durumda. 2. Eğri büğrü.*

ezikka, -ai [Ar. zuḳaḳ > eziḳḳa ازقه] *{OsT} is.* Sokaklar; yollar.

eziklik, -ği [ez-ik-lik] *is.* **1.** Ezik olma durumu. **2.** *mecaz.* İç sıkıntısı. **3.** Açlıktan iç bayılması.

ezilgen, [ez-il-gen] *sf.* Kolay ezilme niteliği olan.

eziliş, [ez-il-iş] *is.* Ezilme eylemi ve biçimi.

ezille, [Ar. ẕelīl > eẓille اذله] *{OsT} is.* Alçaklar; bayağılar; aşağılıklar; adiler.

ezilme, [ez-il-me] *is.* **1.** Ezik hâle getirilme; ezilmek

eylemi. **2.** *tıp.* Vurma veya çarpma sonucu dokularda meydana gelen bozukluk.

ezilmek, [ez-mek > ez-il-mek ازيلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Ezik hâle getirilmek. **2.** Bir sıvı içinde karıştırmak suretiyle eritilmek. **3.** *mecaz.* Yok edilmek; imha edilmek; yenilmek. **4.** *dönşl. f.* Ağır bir baskı sonucunda şekli bozulmak; yassılmak; örselenmek. **5.** *mecaz.* Psikolojik bakımdan baskı altında kalmak; hür iradesini ve haklarını yeterince kullanamamak. **6.** *mecaz.* Çok utanmak; mahcubiyet duymak; tezelzül duymak; tabasbus göstermek. *{eAT} (aynı)* 🗗 **ezile büzüle,** *Utana sıkıla; utangaçlıkla.*|| **ezilip büzülmek,** *Çekingen davranmak; sıkılmak.*|| **ezilmek büzülmek,** *Utangaçlığını belirten davranışlar içinde olmak.*

ezilmiş, [ez-il-miş] *sf.* **1.** Ezik duruma gelmiş. **2.** *mecaz.* Büyük bir baskıya uğramış; hakları elinden alınmış.

ezilmişlik, [ez-il-miş-lik] *is.* **1.** Ezilmiş olma durumu. **2.** *mecaz.* Baskı ve zulüm görerek hakları elinden alınmış olma durumu.

ezim, [ez-im] *is.* Ezme işi. 🗗 **ezim bozum,** *{ağız} Utancından bozulmuş olarak; eziklik duyarak.*|| **ezim evi,** *Yağlı tohumların ezilerek yağının çıkarıldığı yer.*|| **ezim ezim ezilmek,** *İyice ezilmek.*|| **ezim ezim ezmek,** *{ağız} Tamamen ezmek.*

ezimlik, -ği [ez-mek > ez-im-lik] *sf.* **1.** (Meyve vb. için) ezme yapmak için ayrılmış. **2.** (Belirtilen miktarda) ezmeye yarayacak kadar olan.

ezimme, [Ar. zimām > ezimme ازمه] *{OsT} is.* **1.** Yularlar; dizginler. **2.** *mecaz.* Yönetim. 🗗 **ezimme-i umūr,** *{OsT} İşlerin yönetimi.*

ezinç, -ci [ez-inç] *is.* Bedensel ve ruhsal acı; ıstırap.

ezinçü, [yeze-mek / eze-mek *(keşfe çıkmak; gözetleme yapmak)* > eze-nçü > ezi-nçü] *{eT} sf.* Arkaya kalan; mütebaki. [ETY]

ezine, [? ezine] *{ağız} is.* Bezelye. [DS]

ezinmek, [ez-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Nazlanmak. **2.** Yıkanmak. **3.** (Yıkanmak için) keselenmek. [DS]

ezinti[1], [ez-inti] *is.* **1.** Korku veya heyecan dolayısıyla içten gelen bir sıkıntı, ürperiş, huzursuzluk. **2.** Açlık duygusu; eziklik. **3.** Üzüntü.

ezinti[2], [ez-inti] *{ağız} is.* **1.** Hamur teknesi. **2.** Kullanılmış küçük sabun parçaları. [DS]

ezir, [Far. ezīr ازير] *(ezi:r) {OsT} is.* Haykırma.

ezitmek, [ez-it-mek / üz-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzunluğuna yırttırmak, kestirmek. [DLT]

eziyet, [Ar. eẕā > eẕiyyet اذيت] *{OsT} is.* **1.** Aşırı sıkıntı; güçlük; cefa. **2.** Zahmet; meşakkat. **3.** İncitecek durum; incitme. 🗗 **eziyet çekmek,** *Güçlüklere, sıkıntılara, zahmetlere katlanmak.*|| **eziyet etmek,** *1. Bedenine acı vermek; canını yakmak. 2. Sıkıntıya sokmak. 3. İncitmek.*

eziyetli, [eziyet-li] *sf.* **1.** Eziyeti olan; sıkıntılı; eziyetle yapılan. **2.** Eziyet eden; sıkıntıya sokan; eziyet çektiren.

eziyetsiz, [eziyet-siz] *sf.* **1.** Eziyeti olmayan; sıkıntısız. **2.** Eziyet çekmeden yapılan; kolay.

eziz, [Ar. ezīz ازيز] *(ezi:z) {OsT} sf.* **1.** Soğuk. **2.** *is.* Ateşte kaynayan tencere içindeki şeyin taşma durumuna gelmesi.

ezka[1], [Ar. eẕkā اذكى] *(ezka:) {OsT} sf.* Daha anlayışlı; pek anlayışlı; en akıllı; pek zeki.

ezka[2], [Ar. ezkā ازكى] *ezka:) {OsT} sf.* Daha temiz; en arı; pek temiz; çok saf.

ezkâr, [Ar. ẕikr *(anma)* > eẕkār اذكار] *(ezkâ:r) {OsT} is.* **1.** Anmalar; hatırlamalar; bildirmeler; söylemeler; yâd etmeler. **2.** Allah'ı çokça anma. 🗗 **ezkār-ı cemîle,** *{OsT} İyilikle anmalar; güzellikle hatırlamalar.*

ezkât, [Far. ezkāt ازكات] *(ezkâ:t) {OsT} sf.* (Kişi için) kötü düşünceli.

ezkaza, [Far. ez *(-den)* + Ar. ḳażā ازقضا] *(ezkaza:) {OsT} zf.* Kaza ile; yanlışlıkla; kazara.

ezkiya[1], [Ar. ẕekā' *(anlayış)* > ẕekī > eẕkiyā' اذكياء] *(ezkiya:) is.* Anlayışlılar; zeki kimseler. 🗗 **ezkiyā-yı etfāl,** *{OsT} Zeki çocuklar.*

ezkiya[2], [Ar. zekā' *(temizlik)* > ezkiyā' ازكياء] *(ezkiya:) {OsT} is.* **1.** Lekesiz, temiz şeyler; hâlis. **2.** Temiz, erdemli kimseler. 🗗 **ezkiyā-yi ehl-i tarîkāt,** *{OsT} Tarikat ehlinin en erdemlileri.*

ezlaf, [Ar. ẓılf > eẕlāf اظلاف] *(ezlâ:f) {OsT} is. zool.* Hayvanlardaki çatal tırnaklar.

ezlag, [Ar. eẕlaġ / eẕlaġī اذلغ / اذلغى] *(ezlağ) {OsT} is.* Cinsel organ; üreme organı; tenasül aleti.

ezlai, [Ar. eẕlaʿī اذلعى] *(ezlai:) {OsT} sf.* (Nesne için) iri ve uzun.

ezlak, [Ar. eẕlaḳ اذلق] *{OsT} sf.* **1.** Keskin. **2.** (Kişi için) birinin aleyhinde söz söyleyen; dil uzatan.

ezlal, -li [Ar. ẓıll > eẕlāl اظلال] *(ezlâ:l) {OsT} is.* Gölgeler

ezlam, [Ar. zelm > zelem > ezlām ازلام] *(ezlâ:m) {OsT} is.* İslamlık öncesinde, Arapların fal açmak veya kumar oynamak için kullandıkları oklar; fal okları.

ezma, [ez-me] *{ağız} is.* **1.** Erik ve kayısı pekmezi. **2.** Kuşburnu ve erik ezmesi. [DS]

ezman, [Ar. ezmān ازمان] *(ezma:n) {OsT} is.* Zamanlar.

ezmar, [Ar. ẕemr *(kükreyiş)* > eẕmār اذمار] *(ezma:r) {OsT} is.* Kahramanlar; yiğitler; cesur kimseler. 🗗 **ezmār-ı Etrāk,** *{OsT} Türk kahramanları.*

ezme, [ez-mek > ez-me] *is.* **1.** Ezik hâle getirme; ezmek eylemi. **2.** Bitkilerin etli ve yumuşak kısımlarını parçalayarak macun kıvamına getirme işi. **3.** *mutf.* Meyve ve sebzeleri ezerek yapılan yiyecekler.

ezmek, [*eT.* iz > iz-mek *(kazımak; sıyırmak; iz bırakmak)* > ez-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Kazımak; sıyırmak. [DLT] **2.** Üzerine basmak suretiyle şeklini bozmak, parçalamak veya yassı hâle getirmek. **3.** Bir sıvı içinde karıştırarak eritmek. **4.** *mecaz.* Bir daha toparlanamayacak şekilde yenmek; sindirmek; alt etmek. **5.** Gücünün üstünde çalıştırıp yormak. **6.** Çok üzmek; sıkıntıya sokmak. **7.** Baskı altında ve haklarından mahrum olarak tutmak; sıkıntı ve eziyet vermek. **8.** Birine baskı kurarak psikolojik bakımdan kişiliğini kaybettirmek. **9.** *argo.* Parayı harcamak; çabuk bitirmek. **10.** *{ağız}* Yıkanan birinin sırtını keselemek; sabunlamak. [DS] **11.** *{ağız}* Bir konuyu ballandıra ballandıra anlatmak. [DS] 🗗 **Ez de suyunu iç.** *Bir kâğıdın veya buna benzer şeyin yeterli faydayı sağlamadığı durumlarda "hiçbir işe yaramıyor" anlamında kullanılan söz.*

ezmine, [Ar. zamān > ezmine ازمینه] *(ezmi:ne) {OsT} is.* **1.** Çağlar; vakitler; zamanlar. **2.** Bir işin yapılması için tanınan süre. **3.** Bir işin özne tarafından ne zaman yapıldığını gösteren kavramlar. 🗗 **ezmîne-i cedîde,** *{OsT} Yeni zamanlar.*|| **ezmîne-i kadîme,** *{OsT} Eski zamanlar.*|| **ezmîne-i māziye,** *{OsT} Geçmiş zamanlar.*|| **ezmîne-i mechūle,** *{OsT} Bilinmeyen zamanlar.*|| **ezmîne-i mutavassıta,** *{OsT} Orta Çağ.*|| **ezmîne-i müstakbele,** *{OsT} Gelecek zamanlar.*|| **ezmîne-i selāse,** *{OsT} Üç ana zaman: geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman.*

eznab, [Ar. ẕenb > eẕnāb اذناب] *(ezna:b) {OsT} is.* **1.** Günahlar; suçlar; zünub. **2.** Kuyruklar.

ezra[1]**, -a'ı** [Ar. eẕraʿ اذرع] *{OsT} sf.* (Kişi için) sözü anlaşılır ve düzgün; konuşması pek fasih olan.

ezra[2]**, -i** [Ar. eẕrāʾ اذراء] *(ezra:) {OsT} is.* Kulakları beyaz olan siyah at.

ezrak, [Ar. zeraḳ *(mavilik)* > ezraḳ ازرق] *{OsT} sf.* **1.** Rengi mavi olan; gök. **2.** (Su için) saf; temiz; duru. 🗗 **ezrak-fām,** *{OsT} 1. Mavi. 2. Uğursuz.*

ezrar, [Ar. zirr *(düğme)* > ezrār ازرار] *(ezra:r) {OsT} is.* **1.** Düğmeler; elbisenin düğmeleri. **2.** Dirsek ve kol kemiklerinin birleştiği yer. **3.** Kılıcın ucu. **4.** *bot.* Tomurcuk. 🗗 **ezrār-ı ārıziye,** *{OsT} bot. Alışık olunmayan bir yerden çıkan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı ıbtıye,** *{OsT} bot. Yaprakların dibinden çıkan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı intihābiye,** *{OsT} bot. Dal tepelerinde bulunan tomurcuklar.*|| **ezrār-ı lahmiye,** *{OsT} Yaraların yüzeyinde oluşan ince kabuk.*|| **ezrār-ı libās,** *{OsT} Elbise düğmeleri.*|| **ezrār-ı şahmiye,** *{OsT} bot. Kozalak.*|| **ezrār-ı zühreviye,** *{OsT} bot. Çiçek tomurcukları.*

Ezrebi, [Ar. eẕrebī اذربی] *(ezrebi:) {OsT} özl. is.* Azerbaycan.

ezruyi, [Far. ez-rūyī ازرویی] *(ezru:yi:) {OsT} zf.* ... yüzünden.

eztürmek, [ez-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Uzunluğuna yırttırmak, kestirmek; yirik açtırmak; yirdirmek. [DLT]

ezuc, [Ar. ezūc ازوج] *(ezu:c) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) edepsiz. **2.** (At için) başı sert.

ezük, [yaz-mak / az-mak *(boş gezmek; hata yapmak)* > yaz-uk > ez-ük / ezüg] *is.* **1.** Yalan; sahte. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Hata; yanlış; sahtelik. [EUTS] [Gabain]

ezüklemek, [ez-ük-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Yalan söylemek; aldatmak. [EUTS] **2.** Hata etmek. [EUTS]

ezüksüz, [ez-ük-süz] *{eT} sf.* **1.** Yalansız. [EUTS] **2.** Hatasız; kusursuz; yanlışsız. [EUTS]

ezüm, [Ar. ezūm ازوم] *(ezü:m) {OsT} sf.* Isıran; ısırıcı.

ezüz, [Ar. eẕüẕ اذوذ] *(ezü:z) {OsT} sf.* (Kılıç, hançer, bıçak vb. için) pek keskin.

ezva, [Ar. eczā => ezva] *{ağız} is.* **1.** Ecza. **2.** İlaç. **3.** Kibrit. **4.** Kapsül. [DS]

ezvac, [Ar. zevc / zevce > ezvāc ازواج] *(ezva:c) {OsT} is.* **1.** Çiftler. **2.** Kocalar. **3.** Kadının ya da erkeğin eşleri. 🗗 **ezvāc-ı asabiye,** *{OsT} anat. Sinir çiftleri.*|| **ezvāc-ı tāhirāt,** *{OsT} Temiz eşler: Hz. Muhammed'in eşleri.*

ezvacı, [ezva-cı] *{ağız} is.* Eczacı. [DS]

ezvak, [Ar. ẕevḳ > eẕvāḳ اذواق] *(ezva:k) {OsT} is.* **1.** Zevkler; tatlar; hazlar. **2.** Neşeler; sevinçler. **3.** Eğlenceler; sefahat. 🗗 **ezvāk-ı pādişāhāne,** *{OsT} Sultanlara yakışan eğlence ve zevk âlemleri.*|| **ezvāk u eşvāk,** *{OsT} Zevkler ve istekler.*

ezve, [Yun. ásvós] *{ağız} is.* Kirpi. [DS]

ezver, [Ar. ezver ازور] *{OsT} sf.* (Kişi için) boynu eğri.

ezveri, [Far. ezverī ازوری] *(ezveri:) {OsT} is. bot.* Kara çalı denilen dikenli ve kalın bir ağaç.

ezyaf, [Ar. żayf > eżyāf اضیاف] *(ezya:f) {OsT} is.* Konuklar; misafirler; davetliler.

ezyah, [Far. ez-yaḫ ازیاح] *{OsT} sf.* Buzdan soğuk.

ezyak, [Ar. żiḳ *(dar)* > eżyaḳ اضیق] *{OsT} sf.* **1.** Çok dar; pek dar. **2.** Sıkıntılı.

ezyal, -li [Ar. ẕeyl > eẕyāl اذیال] *(ezya:l) {OsT} is.* **1.** Etekler. **2.** Ekler; ilaveler; zeyiller. **3.** Kuyruklar.

ezyed, [Ar. ezyed ازید] *{OsT} sf.* Daha çok; pek çok; en çok.

ezza, [Ar. cüzʾ *(parça)* > eczāʾ => ezza] *(ezza:) {ağız} is.* Kibrit. [DS]

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

f

f, [F / f] *(fé) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin yedinci harfi olup dudak-diş ünsüzüdür. Alt dudağın üst dişlere dokunması ile meydana gelen titreşimsiz, sürtünmeli bir ünsüzdür; (fe) olarak adlandırılır.

F.[1] [Lat. fluor *(akış)*] *is. kim.* Atom numarası 9, atom ağırlığı 19, yoğunluğu 1,265, ozon gibi kokan, yeşilimsi sarı renkte, halojenler grubunun ilki ve basit bir element olan flüorun sembolü.

F.[2] [İng. Faraday *(İngiliz fizikçi)* > farad] *kısalt. fiz.* **1.** Elektrik sığa birimi *farad*'ın sembolü. **2.** Odak uzaklığı. **3.** Anglosakson ülkelerinde ısı birimi olarak kullanılan fahrenhaytın sembolü. **4.** Fransız para birimi frankın sembolü. **5.** Genetikte, bir çiftleşmeden doğan her neslin sembolü. **6.** *müz.* Alfabeli nota sisteminde altıncı derece.

fa[1], [Ar. fā' فا] *(fa:) {OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin yirminci; Osmanlı ve Fars alfabesinin yirmi üçüncü harfi. **2.** Ebcet hesabında seksen sayısını gösterir.

fa[2], [fa] *(fa:) is. müz.* **1.** Gamda *mi* ile *sol* arasındaki ses. **2.** Notada *fa* sesini gösteren işaret. 🗗 **fa anahtarı,** *müz. Portenin alttan üçüncü çizgisinden başlatılan ve önüne aralarında kalan çizginin fa çizgisi olacağını belirten iki nokta konularak kullanılan C işareti.*

fa'al, -li [Ar. fi'l > fa'āl فعال] *(faa:l) {OsT} sf.* → faal.

faal, -li [Ar. fi'l > fa'āl فعال] *(faa:l) {OsT} sf.* **1.** Çok çalışan. **2.** Çok iş gören; çalışkan; canlı; hareketli; aktif. **3.** İşler durumda bulunan. **4.** *kim., fel.* Etkin. 🗗 **faal hayat,** *Bir kimsenin üretici bir durumda bulunabildiği dönem.*|| **faal nüfus,** *Nüfusun etkin olarak çalışan bölümü.*

fa'alane, [Ar. fa'āl + Far. āne فعالانه] *(faa:la:ne) {OsT} zf.* Çalışkancasına.

fa'ale, [Ar. fi'l > fā'il > fa'ale فعله] *{OsT} is.* Bir işi yapanlar; eylemciler; failler; özneler.

fa'aliyet, [Ar. fa'āliyyet فعاليت] *(faa:liyet) {OsT} is.* → faaliyet.

faaliyet, [Ar. fa'āliyyet فعاليت] *{OsT} is.* **1.** Çalışma; çalışkanlık; canlılık; hareket; eylem. **2.** İşler durumda bulunma; etkinlik. **3.** *fel.* Etkinlik. 🗗 **faaliyete geçmek,** *1. Çalışmaya, işlemeye başlamak. 2. Açılmak.*| **faaliyet göstermek,** *1. Çalışmak. 2. İşler durumda bulunmak; etkinlik göstermek.*|| **faaliyette bulunmak,** *Çalışma içine girmek; çalışır durumda bulunmak.*

fabl, -li [Fr. fable] *is. ed.* **1.** Kahramanları hayvan olan ve sonuçta bir ders çıkarılan manzum veya mensur hikâye; öykünce. **2.** Masal.

fabrika, [Lat. fabrica] *(fabri'ka) is.* **1.** Ham madde veya yarı mamul maddelerin makinelerle işlenerek tüketime hazır ürün hâline getirildiği sanayi kuruluşları. **2.** *huk.* Ham madde veya diğer malların makine yahut diğer teknik araçlarla işlenerek yeni değerli ürünlerin meydana getirildiği ticarî ve sınaî işletme. 🗗 **fabrika fiyatı,** *Bir ürünün fabrikadan piyasaya sürüldüğü andaki fiyatı.*|| **fabrika gemisi,** *1. Hareket halindeki bir donanmada mevcut gemilerde meydana gelebilecek arızaları tamir etmek amacıyla donatılmış özel gemi. 2. Avladıkları balıkları işleyen balıkçı gemileri. 3. Ağır işi bitmiş ürünlerin teslim edileceği ülkeye hem taşındığı hem de yolda montajının gerçekleştirildiği özel donanımlı gemi.*|| **fabrika kalıbı,** *(Fes için) hiç kalıplanmadan giyilen.*

fabrikacı, [fabrika-cı] *is.* **1.** Fabrika sahibi olan kimse. **2.** Fabrika işleten kimse; fabrikatör.

fabrikasyon, [Fr. fabrication] *sf.* Fabrikada üretilerek tüketime hazır hâle getirilmiş; imalat; yapım.

fabrikatör, [Fr. fabricateure] *is.* **1.** Fabrika sahibi olan kimse. **2.** Fabrika işleten kimse; fabrikacı.

fabrikatörlük, -ğü [fabrikatör-lük] *is.* **1.** Fabrika işleticisi veya sahibi olma durumu. **2.** Fabrika işletmeciliği.

faci, -i'ı [Ar. fecā'at > fāci' فاجع] *(fa:ci) {OsT} sf.* Acıklı; üzücü.

faci'a, [Ar. fecā'at > fāci'a فاجعه] *(fa:cia) {OsT} is.* → facia.

facia, [Ar. fecā'at > fācia فاجعه] *(fa:cia) {OsT} is.* **1.** Çok üzücü ve acıklı olay; afet. **2.** *ed.* Acıklı olayları anlatan tiyatro eseri; ağlatı; trajedi. ☐ **fācia-engîz,** *{OsT} Çok acıklı.*|| **fācia-nüvîs,** *{OsT} Acıklı ve üzücü tiyatro eseri yazan kimse.*

facialaşma, [facia-la-ş-ma] *(fa:cialaşma) is.* **1.** Facia durumuna gelme. **2.** Çok üzücü durum alma.

facialaşmak, [facia-la-ş-mak] *(fa:cialaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Facia durumuna gelmek. **2.** Çok üzücü bir durum almak.

faci'at, [Ar. fāci'a > *OsT.* fāci'āt فاجعات] *(fa:cia:t) {OsT} is.* Acıklı şeyler; musibetler; belalar.

facir, [Ar. fücūr > fācir / fācire فاجر / فاجره] *(fa:cir) {OsT} sf.* **1.** Günahkâr. **2.** Ayyaş. **3.** Rezil. **4.** Yalancı. **5.** (Erkek için) kadına çok düşkün. **6.** (Kadın için) erkeğe düşkün.

faça, [İt. faccia] *(fa'ça) is.* **1.** *argo.* Yüz; çehre; görünüm; cephe. **2.** Destenin en altındaki oyun kâğıdı. **3.** Yüklü geminin bordasındaki su hattı ile boş geminin bordasındaki su hattı arasında kalan kısım. **4.** Giyecek; elbise; giysi. ☐ **faça atmak,** *argo.* Bir kimseyi kesici bir araçla yüzünden yaralamak.|| **faça etmek,** *dnz. Serenleri başa ve geriye doğru çevirerek yelkenleri sarmak.*|| **faça façaya,** *argo. Yüz yüze; karşı karşıya.*|| **façasını almak,** *argo. 1. Birini mahcup etmek; bozmak. 2. Dövmek, hırpalamak; görünüşüne zarar vermek.*|| **façasını bozmak,** *argo. Bir kimseyi yüzünden yaralamak; yüzünde kalıcı bir yara izi bırakmak.*|| **faça vermek,** *argo. Kimliği belli olmak; çevreden tanınmak.*

façeta, [İt. facetta] *(fa'çeta) is.* **1.** Yontulmuş elmasın yüzlerinden her biri; faseta. **2.** *jeol.* Yarılmaya başlayan bir fay dik bayırının oluşturduğu şev.

façetalı, [façeta-lı] *sf.* Üzerinde façetaları bulunan.

façe, [İt. faccia] *(fa'çe) is. argo.* Tanıdıkmış gibi davranarak birini dolandırmak veya bu yolla yankesicilik yapmak.

façocu, [façe-cu] *is. argo.* Bazı kimselere tanıdıkmış gibi davranarak dolandırıcılık veya yankesicilik yapan kimse.

façuna, [İt. fascina] *(façu'na) is. dnz.* Halatların sürtünen kısımlarını aşınmaya karşı güçlendirmek için tel veya başka bir ip ile sıkı bir şekilde sarma. ☐ **façuna etmek,** *Halatın sürtünen kısımlarını iple veya telle sarmak.*

façunalık, -ğı [façuna-lık] *is.* Halat sarmakta kullanılan sicim veya tel.

fadıl[1], [Ar. fuḍūl] *{ağız} sf.* Çok konuşan. [DS]

fadıl[2], [Ar. fāḍıl / fāżıl فاضل] *(fa:dıl) {OsT} sf.* Erdem sahibi; erdemli; fazilet sahibi.

fadıla, [Ar. fāḍıla فاضله] *(fa:dıla) {OsT} sf.* (Kadın için) erdem sahibi; erdemli.

fadıllı, [? fadıl-lı] *{ağız} is.* Şart; koşul. [DS]

fadih, [Ar. faḍīḥ / faḍīha فاضيحه / فاضيح] *(fadi:h) {OsT} sf.* **1.** Utanmaz; rezil. **2.** Çirkin; fena.

fadmak, [? fad-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Dövmek. [DS]

fafa, [? fafa] *{ağız} sf.* Akılsız; aptal. [DS]

fagosit, [Fr. phagocyte] *is. biy.* Organik ve inorganik cisimcikleri sarıp yok eden hücreler; yutar hücre.

fagositoz, [Fr. phagocytose] *is. biy.* Bazı bir hücrelilerle bazı vücut hücrelerinin besin vb. cisimleri sitoplazma içine alarak soğurabilme özellikleri; hücre yutarlığı.

fagot, [İt. fagotto / Fr. fagotte] *is. müz.* Parçaları uç uca takılarak çalınan uzun bir boru şeklinde görünen üflemeli ve perdeli bir çalgı.

fağva, [? fağva] *{ağız} is.* Kuruntu; korku. [DS]

fağfur, [Sansk. bhagaputra *(göğün oğlu)* > Far. / Ar. faġfūr *(Çin hükümdarı)* فغفور] *(fağfu:r) is.* **1.** Çin hükümdarına verilen unvan. **2.** Çin işi porselen. **3.** Çini. **4.** Porselen.

fağfuri, [Far. faġfūrī فغفورى] *(fağfu:ri:) sf.* **1.** Çin hükümdarları ile ilgili. **2.** *is.* Çin işi porselen tabak, çanak, kap kacak. **3.** Porselen; çini.

fah[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fĭk *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fah fah gülmek.* ☐ **fah fah,** *{ağız} (Konuşma için) genizden, burundan.* [DS]|| **fah fah gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle ve kahkahayla gülmek.* [DS]

fah[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fĭng / fığ / fĭng / fĭnk / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fah-ır-da-mak*

fah[3]**, -hhı** [Ar. faḫḫ فخ] *{OsT} is.* Tuzak; kapan; fak. ☐ **fahhü'l-fâr,** *Fare kapanı.*

fahamet, [Ar. faḫāmet فخامت] *(faha:met) {OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk. **2.** İtibar; kıymet; değer. **3.** Onur. ☐ **fahāmet-penāh,** *Baş vurulacak en yüce makam; sadrazamlık makamı.*

fahametlu, [Ar. faḫāmet + T. -li فخامتلو] *(faha:metlû:) {OsT} sf.* İmparatorluk döneminde sadrazam, Mısır hıdivi, yabancı prens ve bağlı eyaletlerin başında bulunan beylere verilen unvan.

fahhaın, [Ar. feḫḫām فحام] *(fahha:m) {OsT} is.* Kömürcü.

fahhar, [Ar. faḫr > faḫḫār فخار] *(fahha:r) {OsT} sf.* **1.** Kendisini çok fazla öven; övüngen. **2.** Çanak çömlek; toprak testi. **3.** Saksı.

fahhaş, [Ar. fuḥş > faḥḥāş فحاش] *(fahha:ş) sf.* Her kötülüğü yapan.

fahı, [Ar. fakīh فقيه] *{ağız} is.* Hoca; imam. [DS]

fahırdamak, [fah *(yans.)*>fah-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* İyice kaynamak; fakırdamak. [DS]

fahim, [Ar. faḥāmet > faḥīm / faḥīme فخيمه / فخيم] *(fahi:m) sf.* **1.** Büyük; ulu. **2.** İtibarlı; değerli. **3.** Onurlu.

fahim, [Ar. feḥm *(anlama)* > fāhim / fāhime فاهم / فاهمه] *(fa:him) {OsT} sf.* Anlayışlı; çok çabuk anlayan.

fahimane, [Ar. fahīm + Far. -āne فخيمانه] *(fahi:ma:ne) {OsT} zf.* **1.** Büyüklük ederek. **2.** *sf.* (Unvan) Şerefli; ulu.

fahime, [Ar. feḥm *(anlama)* > fāhime فاهمه] *(fa:hime) {OsT} sf.* Anlayışlı kadın; çok çabuk anlayan kadın

fahir, [Ar. faḫr *(övgü)* > fāḫir / fāḫire فاخر / فاخره] *(fa:hir, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Övünülecek; şanlı; şerefli. **2.** Övünen. **3.** Parlak; gösterişli; güzel.

fahire, [Ar. faḫr *(övgü)* > fāḫire فاخره] *(fa:hire) {OsT} sf.* **1.** Övünülecek; şanlı; şerefli. **2.** Övünen kadın. **3.** Parlak; gösterişli; güzel kadın.

fahiş, [Ar. fuḥş *(aşırılık; ahlak dışılık)* > fāḥiş فاحش] *(fa:hiş) {OsT} sf.* **1.** Aşırı; çok fazla; kabul edilebilir ölçüyü aşmış. **2.** Ahlaka uygun olmayan; iğrenç; azgın; utanmaz.

fahişe, [Ar. fuḥş *(aşırılık; ahlak dışılık)* > fāḥişe فاحشه] *(fa:hişe) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş; orospu. **2.** Para kazanmak amacıyla erkeklerle cinsel ilişkiye giren kadın. **3.** *tar.* İlk Çağ uygarlıklarından Babil, Mısır, Yunan ve Roma tapınaklarında yılın belli zamanlarında yapılan ayinlerde, ayine katılanların cinsel ilişkiye girmeleri için tutulan, kutsal sayılan ve kendilerine olağanüstü nüfuzlar tanınan kadınlar.

fahişelik, -ği [fahişe-lik] *(fa:hişelik) is.* **1.** Fahişe olma durumu. **2.** Fahişenin yaptığı türden cinsel ilişki; orospuluk.

fahite, [Ar. fāḫite فاخته] *(fa:hite) {OsT} sf.* Yaban güvercini; üveyik.

fahl, [Ar. faḥl فحل] *{OsT} is.* **1.** Seçkin kişi; ileri gelen. **2.** Erkek; eş; koca. **3.** Aygır.

fahm[1], [Ar. faḥm فحم] *{OsT} is.* Kömür. ◻ **fahm-i billûrî,** *{OsT} Elmas.*|| **fahm-i madenî,** *{OsT} Maden kömürü.*|| **fahm-i haşebî,** *{OsT} Odun kömürü.*|| **fahm-i hayvanî,** *{OsT} Hayvan kömürü.*|| **fahm-i madenî,** *Maden kömürü.*|| **fahm-i nebatî,** *{OsT} Bitkisel kömür.*|| **fahm-i sānî-i alüminyum,** *{OsT} Alüminyum karbür.*|| **fahm-i sānî-i kalsiyum,** *{OsT} Kalsiyum karbür; karpit.*|| **fahm-i tabiî,** *{OsT} Doğal kömür.*

fahm[2], [Ar. faḥm فخم] *{OsT} sf.* Büyük; ulu.

fahmi, [Ar. faḥm > faḥmī فحمى] *(fahmi:) {OsT} sf.* Kömürle ilgili.

fahmiyet, [Ar. faḥmiyyet فحميت] *{OsT} is.* Karbonat.

fahr, [Ar. faḫr فخر] *{OsT} is.* **1.** Övünme; gururlanma. **2.** Kendisi ile övünülen kişi. **3.** *tasvf.* On iki dilimli Bektaşi kavuğu. ◻ **fahr-i âlem,** *Âlemin övüncü; Hz. Muhammed.*|| **fahr-i edhemî,** *Dört terekli taç.*|| **fahr-i hüseynî,** *On iki terekli taç.*|| **fahr-i kâinât,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **fahrü'l-mürselîn,** *{OsT} Hz. Muhammed.*|| **fahrü'l-ulemâ,** *{OsT} Bilginlerin en büyüğü; en büyük bilgin.*|| **fahrü'l-üdebâ,** *{OsT} Ediplerin en büyüğü; en büyük bilgin.*|| **fahrü'l-vüzerâ,** *{OsT} Vezirlerin övüleni.*

fahrenhayt, [Alm. Daniel Gabriel Fahrenheit *(Hollandalı fizik bilgini)*] *(fa'hrenhayt) is.* Buzun erime sıcaklığını 32, suyun kaynama sıcaklığını 212 olarak gösteren sıcaklıkölçer; sembolü: F°.

fahri, [Ar. faḫr > faḫrī فخرى] *(fahri:) {OsT} sf.* Hiçbir karşılık ve çıkar beklemeksizin, yalnızca onurlandırmak amacıyla kabul edilen, yapılan; onursal. ◻ **fahri konsolos,** *Hizmetinde bulunduğu devletin resmî memuru olmayan fakat büyük elçisi bulunmayan ülkelerde o yabancı ülkenin işlerini yapan ve çıkarlarını gözeten tanınmış kimse.*|| **fahri üye,** *Bir kuruluşa yalnızca ismen kayıtlı olan üye.*

fahriyat, [Ar. faḫr> faḫriyye> faḫriyyāt فخريات] *(fahriya:t) {OsT} is.* Fahriyeler.

fahriye, [Ar. faḫr > faḫriyye فخريه] *{OsT} is.* **1.** Övünme. **2.** *ed.* Divan şairlerinin kendilerini övmek amacıyla yazdıkları şiir veya şiir bölümü. **3.** Kaside ve mesnevilerde şairlerin kendilerini övdükleri bölüm.

fahriyen, [Ar. faḫriyen فخريًا] *(fahri'yen) {OsT} zf.* Bedelsiz olarak.

fahriyet, [Ar. faḫriyyet فخريت] *{OsT} is.* Parasız ve çıkarsız olarak; onur için; fahrî olarak.

fahş, [Ar. faḥş فحص] *{OsT} is.* Bir şeyin gerçeğini, iç yüzünü araştırma.

fahşa, [Ar. faḥşā' فحشاء] *(fahşa:) {OsT} is.* **1.** Yasal ve uygun olmayan ilişkiler; fuhuş; zina. **2.** Zekâtı az verme; tamahkârlık. **3.** Akla uygun olmayan söz veya iş. **4.** Yalan, iftira ve zina gibi söz veya fiille işlenen günah ve çirkinlikler.

fahte, [Far. fāḫte فاخته] *(fa:hte) {OsT} is.* **1.** Yabani güvercin. **2.** Üveyik. **3.** *müz.* Türk müziğinde 20 zamanlı ve on bir vuruşlu büyük bir usul.

fahur, [Ar. faḫr > faḫūr فخور] *(fahu:r) {OsT} sf.* **1.** Çok övünen. **2.** Kendini çok beğenip böbürlenen.

fahurane, [Ar. faḫūr + Far. -āne فخورانه] *(fahu:ra:ne) {OsT} zf.* Övünürcesine; kendini methederek.

fahz, [Ar. faḫz فخذ] *{OsT} is. anat.* Kalça ile baldır arasındaki kısım; uyluk.

fa'ide, [Ar. fā'ide فائده] *(fa:ide) {OsT} is.* **1.** Yarar; fayda; kâr. **2.** Çıkar; menfaat. **3.** İşi yarama. **4.** Hayır; ümit. 🗗 **fā'ide-cū,** *{OsT} 1. Çıkar gözeten. 2. Yarar uman.*|| **fā'ide-hiber,** *{OsT} Bir işin gerçeğine ulaşmanın sağladığı yarar.*|| **fā'ide-i tārihiye,** *{OsT} Tarihî kazanç.*|| **fā'ide-mend,** *{OsT} Çıkar sağlayan; kârlı.*

fa'ih, [Ar. fāiḥ فائح] *(fa:ih) {OsT} is.* Çiçek ve meyve kokusu.

fa'ik, -kı [Ar. fevḳ *(üst)* > fā'iḳ / fā'iḳa فائق / فائقه] *(fa:ik, k kalın) {OsT} sf.* Üstün; yüksek. 🗗 **fāikü'l-akrān,** *{OsT} Akranlarından üstün.*|| **fāikü'l-emāsil,** *{OsT} Benzerlerinden daha üstün durumda olan.*

fa'ikat, [Ar. fevḳ *(üst)* >fā'iḳāt فائقات] *(fa:ika:t) {OsT} sf.* Üstün olanlar; ileri olanlar.

fa'ikıyet, [Ar. fevḳ *(üst)* > fā'iḳıyyet فائقيت] *(fa:ikiyet. k kalın) sf.* Üstünlük; yükseklik.

fa'il, [Ar. fi'l *(eylem)* > fā'il فاعل] *(fa:il) {OsT} sf.* **1.** Yapan; eden. **2.** *huk.* Hukukî sonuç doğuran bir eylemde bulunan. **3.** *is. dbl.* Özne. 🗗 **fāil-i mutlak,** *{OsT} 1. Mutlak yapıcı. 2. Allah.*|| **fāil-i hayr,** *{OsT} Hayır işleyen.*|| **fāil-i şer,** *Kötülük yapan.*|| **fāil-i muhtār,** *{OsT} Dilediğini yapmakta serbest olan.*|| **fāil-i mübāşir,** *{OsT} huk. Bir eylemi bizzat yapan kimse.*|| **fāil-i ınüstakil,** *{OsT} huk. Bir suçu yalnız başına işleyen.*|| **fāil-i müşterek,** *{OsT} huk. İşlenen bir suçta parmağı olan; suç ortağı.*|| **fāil-i şer,** *{OsT} Kötülük işleyen.*

fa'iliyet, [Ar. fā'iliyyet فاعليت] *(fa:iliyet) {OsT} is.* **1.** Yapan, işleyen kişinin durumu. **2.** *fel.* Etki.

fa'iz[1], [Ar. feyż *(bolluk)* > feżeyān *(taşma)* > fā'iż / fā'iḍ فائض] *(fa:iz) {OsT} is.* → faiz[1].

fa'iz[2], [Ar. fevz > fā'iz / fāi'ze فائز / فائزه] *(fa:iz) {OsT} sf.* → faiz[2].

faiz[1], [Ar. feyż *(bolluk)* > feżeyān *(taşma)* > fā'iż / fā'iḍ فائض] *(fa:iz) {OsT} is.* **1.** Bolluk; çokluk. **2.** *sf.* Taşan; bol bol olan; artan. **3.** *is. tic.* Ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr; para kirası. **4.** Başkasının parasını veya değerli kâğıtlarını kullanmak için ödenen para. **5.** Para getirmesi için yatırılan paranın yıllık kazanç yüzdesi. 🗗 **faize vermek,** *Elindeki parayı faizle başkasına borç olarak vermek.*|| **faiz fiyatı,** *Anapara üzerinden alınacak, yıllık olarak hesaplanan oran; faiz oranı; faiz nispeti, faiz haddi.*|| **fāiz-i basît,** *{OsT} Alınan borç müddeti içinde değişmeyen ana paranın getirdiği faiz.*|| **fāiz-i cüz'î,** *{OsT} Bir liranın belli bir zaman içinde getirdiği faiz; faiz yüzdesi.*|| **fāiz-i küllî,** *{OsT} Bir parayı oluşturan miktarın tümünün oluşturduğu faiz.*|| **fāiz-i mürekkeb,** *{OsT} Bir paranın, vade sonunda getirdiği faiz ana paraya katıldıktan sonra ikinci bir vade sonunda hesaplanan faiz; birleşik faiz.*|| **faiz tutarı,** *Faiz oranına göre elde edilen tutar.*|| **fāizü'n-nūr,** *{OsT} Nur bolluğu.*

faiz[2], [Ar. fevz > fā'iz / fāi'ze فائز / فائزه] *(fa:iz) {OsT} sf.* **1.** Amacına ulaşan; maksadını elde eden. **2.** Muradına eren. **3.** Kurtulan; galip olan.

faizci, [faiz-ci] *(fa:izci) is.* Faizle para veren kişi; ayaklı banka; tefeci.

faizcilik, -ği [faiz-ci-lik] *(fa:izcilik) is.* Faizle para verme işi; tefecilik.

faizlendirme, [faiz-le-n-dir-me] *(fa:izlendirme) is.* Faize verme; faizlendirmek eylemi.

faizlendirmek, [faiz-le-n-dir-mek] *(fa:izlendirmek) gçl. f. [-ir]* Elindeki parayı faize vererek artırmak; nemalandırmak.

faizli, [faiz-li] *(fa:izli) sf.* (Para için) faizi olan; faiz işlemi gören.

faizsiz, [faiz-siz] *(fa:izsiz) sf.* (Para için) faizi olmayan; faiz işlemi görmeyen.

faj, [Far. fāj / fāje فاژ / فاژه] *(fa:j) {OsT} is.* Esneme.

fak[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fak çekmek, fak fak gülmek, fak-ır fakır* 🗗 **fak çekmek,** *{ağız} Kahkaha atmak.* [DS]|| **fak fak gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fak[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fak-ır-da-mak, fak-ır fakır*

fak[3], [fak *(yans.)*] *is.* Bir patlamayı andırır biçimde içindeki maddeyi dışarı atmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fak-la-n-gıç*

fak[4], [Ar. faḫḫ] *is.* Kapan; tuzak. *{eAT} (aynı)* 🗗 **faka basmak,** *Tuzağa düşmek; aldatılmak; kandırılmak.*|| **faka bastırmak,** *Aldatmak; tuzağa düşürmek; birine istemediği bir şeyi kandırarak yaptırmak; gafil avlamak.*|| **fak olmak,** *{ağız} Bozulmak.* [DS]

faka, [Ar. fāḳa فاقه] *(fa:ka) {OsT} is.* Yoksulluk; fakirlik. 🗗 **fāka-i şedîde,** *Şiddetli ihtiyaç.*

fakahat, [Ar. fıḳh > faḳāhet فقاهت] *(faka:het) {OsT} is.* **1.** Kavrama, anlama ve sonuca varabilme; fakih olma. **2.** *din.* Fıkıh bilgisi bakımından yetkin olma.

fakahatli, [Ar. fakahat + T. -li / -lû فقاهتلو] *{OsT} sf.* **1.** Fakahat sahibi olan. **2.** Müftülere verilen unvan.

fakan, [Ar. faḫḫ *(tuzak)* => T. kapan] *{ağız} is.* Tuzak; kapan. [DS]

fakat, [Ar. faḳaṭ فقط] *(fa'kat) {OsT} bağ.* Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bağlama edatı; yalnız; ancak; ama; lakin.

fakd, [Ar. faḳd فقد] *{OsT} is.* Yokluk; bulunmama; eksiklik. 🗗 **fakd-i nakd,** *{OsT} Para yokluğu.*

fakfon, [Çin. pai t'ung *(beyaz bakır)* > İng. paktong > Fr. packfung] *is. kim.* Gümüş görünümlü bakır, nikel ve çinko alaşımı.

fakha, [Ar. faḳḥa فقحه] *{OsT} is.* **1.** Anüs; dübür; kıç; makat. **2.** Bir çiçek adı, *(Andropogon maricatus).* **3.** *gök b.* Dübb-i Ekber denilen yıldız kümesinin üçüncü derecedeki parlak yıldızı; *Gamma Ursus Majoris.*

fakı, [Ar. faḳīh فقيه] *is. {eAT} is.* Hoca; müezzin. [DK]

fakıbeyni, [Ar. faḳīh + beyn + T. -i] *{ağız} is.* Yoğurt ve pekmez karışımı bir tür yiyecek. [DS]

fakır[1], [fak *(yans.)* > fakır] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fakır fakır gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fakır[2]**, -krı** [Ar. fakr فقر] *is.* **1.** Yoksulluk; fakirlik. **2.** *tasvf.* Yalnız Allah'a muhtaç olma, Allah'tan başkasına boyun eğmeme hali. 🗗 **fakr ü zaruret,** *Şiddetli yoksulluk.*

fakırdamak, [fak *(yans.)* > fak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kaynayan su için) ses çıkarmak; fokurdamak.

fakid, [Ar. faḳīd فقيد] *(faki:d, k kalın söylenir) {OsT} sf.* (Nesne için) az bulunur; nadir.

fakih, [Ar. fıḳh > faḳīh فقيه] *(faki:h) {OsT} sf.* **1.** Fıkıh bilgisine sahip olan. **2.** Anlayışlı; çabuk kavrayan; zeki. **3.** *is. din.* Fıkıh biliminde kavrayış sahibi olup karşılaştığı meseleler hakkında hüküm verme yetkesinde olan kişi; fıkıh bilgini. 🗗 **fakîhü'l-fukahâ,** *Fakihlerin fakihi.*

fakihe[1], [Ar. fākihe فاكهه] *(fa:kihe) {OsT} is.* Meyve; yemiş. 🗗 **fâkihetü'ş-şitâ,** *1. Kış yemişi.*

fakihe[2], [Ar. fākihe فاكهه] *(fa:kihe) {OsT} sf.* Sevindiren.

fakir, [Ar. faḳr > faḳīr فقير] *(faki:r, k. kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Geçimini güçlükle sağlayabilen kişi; yoksul. **2.** Durumu acıklı olan; zavallı. **3.** Geliri az olan veya hiç olmayan. **4.** (Toprak için) verimsiz. **5.** (Nesne için) yokluk. **6.** *tasvf.* Kendinde maddî ve manevî hiçbir varlık bulunmadığını duygu, bilgi ve idrakiyle bütün varlıkların Allah'tan olduğunu bilen kişi. **7.** *zm.* (Allah'ın gücü karşısında bir hiç olduğu bilincinden hareketle) kendinden bahsederken kullanılan saygı sözü; ben. **8.** Hindistan'da kendini yokluğa ve eziyete alıştırmış olan çileci dervişlere verilen ad. 🗗 **fakir cevher,** *Maden yüzdesi düşük olan maden cevheri.*|| **fakir dil,** *Düşüncenin ve küçük ayrıntıların anlatımından yoksun olan dil.*|| **fakir düşmek,** *Yoksul duruma gelmek.*|| **fakir fukara,** *Geçim sıkıntısı içinde bulunanlar; yoksullar; fakirler.*|| **fakîr-i mu'temil,** *{OsT} huk. Kazanıp yaşayabilmeye kudreti olan yoksul kimse,*

fakirane, [Ar. faḳīr+Far. -āne فقيرانه] *(fakira:ne) {OsT} zf.* Yoksulcasına; yoksula yakışır hâlde.

fakirce, [fakir-ce] *sf.* Fakire benzer şekilde; fakir gibi.

fakirhane, [Ar. faḳīr + Far. ḫāne فقيرخانه] *(fakirha:ne) is.* **1.** Yoksul kişilerin barındığı yurt; düşkünler evi. **2.** Kendi evinden bahsederken alçak gönüllülük ifadesi olarak söylenen söz.

fakirizm, [Ar. faḳīr + Fr. isme > Fr. fakirisme] *is.* **1.** İnsan vücudunun bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu kabul eden Hint felsefesine göre, bedene eziyet ruhun kurtuluşu sayılan çilekeşlik; Hint dervişliği. **2.** Hint fakirlerinin gösterdiği ve doğa üstü bir güce atfedilen doğa üstü hünerler.

fakirleşme, [fakir-le-ş-me] *is.* **1.** Yoksul duruma düşme eylemi. **2.** Bir topluluğun veya bir sınıfın yoksullaşması. **3.** *huk.* mal varlığında meydana gelen azalma. **4.** Verimsizleşme.

fakirleşmek, [fakir-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yoksul duruma düşmek. **2.** Verimsizleşmek.

fakirleştirme, [fakir-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Yoksul duruma düşürme; yoksullaştırma. **2.** Verimsizleştirme.

fakirleştirmek, [fakir-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Yoksul duruma düşürmek; yoksullaştırmak. **2.** Bir topluluğu veya sosyal sınıfı giderek yoksul duruma düşürmek. **3.** Verimsizleştirmek.

fakirlik, -ği [fakir-lik] *is.* **1.** Yoksul olanın durumu. **2.** Verimsizlik; kısırlık. **3.** Yetersizlik.

faklangıç, -cı [pat-la-n-gıç] *{ağız} is.* **1.** Pistonu ile suyu çekip, basınca dışarı fırlatan bir çocuk oyuncağı. **2.** Kamış veya söğüt dalından yapılma, tabanca sesi gibi ses veren bir çocuk oyuncağı; patlangıç. [DS]

fakometre, [Fr. phacomètre] *is.* Gözlük camının dioptrisini okumaya yarayan alet.

fakr, [Ar. faḳr فقر] *{OsT} is.* Yoksulluk; muhtaçlık; fakirlik. 🗗 **fakr u fāka,** *{OsT} Yoksulluk.*| **fakr u sefālet,** *{OsT} Büyük yoksulluk.*| **fakr u zarūret,** *{OsT} Şiddetli yoksulluk.*| **fakrü'd-dem,** *{OsT} Kansızlık.*

faks, [Lat. fac *(yap)* + similis *(benzer)* > Fr. facsimilé > fax] *is.* Yazı, resim vb. belgelerin kopyasını uzaktaki bir yere aktaran makine; belgegeçer; belgeç.

faksimile, [Lat. fac *(yap)* + similis *(benzer)* > Fr. fac-

simile] *is.* Bir belgenin veya el yazması kitabın kopyası alınmak suretiyle aynısının basımı işi; tıpkıbasım.

fakslama, [faks-la-ma] *is.* Belgegeçerle iletme eylemi.

fakslamak, [faks-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Belgegeçerle göndermek.

faktitif, [Fr. factitif] *is. dbl.* Fiillerin olma ve yapma durumlarını oldurma ve yaptırma biçiminde değiştiren; ettirgen; oldurgan. ◻ **faktitif ekleri,** *dbl. Geçişsiz fiilleri geçişli yapan; geçişli fiillerin de geçişlilik derecesini arttıran ekler (-it; -r; -ir; -dir)*

faktoring, [İng. to factor] *is. eko.* Ticarette alacakların iadesi.

faktoriyel, [Fr. facteurielle] *is. mat.* Bütün çarpanları aritmetik dizi oluşturan çarpma işlemi.

faktör, [Fr. facteur *(yapan, eden)*] *is.* **1.** Sonucu ortaya çıkaran ögelerden her biri; etken. **2.** *mat.* Çarpan.

fakül, [Lat. facula > Fr. facule] *is.* Güneş lekeleri üzerinde görülen parlak kısımlar.

fakülte, [Lat. facere *(yapmak; etmek)* > Fr. faculté] *(fakü'lte) is.* **1.** Üniversitelerde temel dallardan biriyle ilgili araştırma ve öğretim yapan bölüm. **2.** *psikol.* Yeti; meleke. **3.** *argo.* Genelev.

fakülteli, [fakülte-li] *sf.* Üniversitelerin araştırma ve öğretim yapan temel dallarından birine devam eden; fakülteye devam eden.

fal[1]**,** [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fal fal, fal+fal-lık yapmak*

fal[2]**,** [Ar. fāl فال *(fa:l) is.* **1.** İyiye yorumlanan şey. **2.** Kahve telvesi, kâğıt, bakla gibi malzemelerin görünüş ve duruş biçimlerinden anlam çıkararak kader, kısmet ve talih gibi geleceğe ait bilgileri edinme işi. **3.** Uğur, talih denemesi. ◻ **fal açmak** (fala bakmak)**,** *Gelecekte olacak şeyler hakkında fal araçlarının duruş ve biçimlerini değerlendirerek anlam çıkarmak.*|| **fāl-gîr,** *{OsT} Falcı.*|| **fāl-gû,** *{OsT} Fal söyleyen; fala bakan.*|| **falına bakmak,** *argo. (Kadın veya kızın) ırzına geçmek; iğfal etmek.*|| **fāl-i bed,** *{OsT} Kötü durum; kötü belirti.*|| **fāl-i hayr,** *{OsT} İyi durum; iyi belirti; uğur sayma.*|| **fal taşı,** *Falcıların, fala bakmak için kullandıkları değişik biçim ve renklerdeki taş; yada.*| (gözleri) **fal taşı gibi açılmak,** *Hayret ve şaşkınlık ile bakmak.*| **fāl-zen,** *{OsT} Fala bakan; falcı.*

falak[1]**, -ğı** [Yun. falangı] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

falak[2]**,** [Ar. falaḳ فلق] *{OsT} is.* **1.** Sabah aydınlığı. **2.** Tomruk; falaka.

falaka, [Yun. phalangas > Ar. falaḳa فلقه] *is.* **1.** Eskiden bir ceza usulü olan ayak altına sopa atmakta kullanılan ve ayakları bir sopaya sararak tutmaya yarayan bir araç. **2.** Bu araçla uygulanan ayak altına sopa vurma cezası. **3.** Bazı kaldıraçlarda kullanılan, ucuna ip bağlı sopa. ◻ **falakaya çekmek,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*|| **falakaya vurmak,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*| **falakaya yatırmak,** *Ayakları falakaya bağlayarak dayak atmak.*|| **falakaya yıkmak,** → falakaya yatırmak.

falakacı, [falaka-cı] *is. tar. as.* İmparatorluk döneminde, yeniçeri ağasının teftiş sırasında suçluları cezalandırmak için yanında bulundurduğu falakayı taşıyan acemi oğlan.

falakalı, [falaka-lı] *sf.* Falakası olan.

falaklanmak[1]**,** [? falak-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Yeni yetişen bitki için) ürün vermek; filiz vermek. **2.** (Ceviz, fındık vb. için) olgunlaşınca dış kabuğundan kolayca ayrılmak. [DS]

falaklanmak[2]**,** [? falak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alık alık bakınmak; aptalca durmak. [DS]

falaku, [Ar. falaḳa] *{ağız} is.* Süpürge üretimi sırasında sapları sıkıştırmakta kullanılan bir tür mengene. [DS]

falan, [Ar. fülān فلان] *zm.* **1.** Söylenmek istenmeyen özel ad yerine kullanılır. **2.** *is.* Cümlede belirtili nesneden sonra gelerek *"benzerleri"* anlamında kullanılır. **3.** *sf.* Yer, zaman, nitelik vb. özellikler belirtilmek istenmediği zaman isimlerin önüne getirilerek sıfat tamlaması yapan belirsizlik sıfatı. ◻ **falan filan** (festekiz, feşmekân, fıstık)**,** *Önem verilmeyen, bahsetmeye değmez görülen şeyler yerine kullanılır.*

falanca, [falan-ca] *zm.* Söylenmek istenmeyen varlık adı yerine kullanılır; falan; filanca.

falanga, [Lat. phalangae] *is.* Ağır eşyanın kaldırılması ve taşınması için iki ucundan birer kişinin omzuna alarak kullandıkları uzun sırık; götürge.

falanıncı, [falan-ıncı] *sf.* Söylenmek istenmeyen sıra sayı sıfatı yerine kullanılır; filanıncı.

falanj, [Fr. phalange] *is.* **1.** Eski Yunan ve Makedonya'da mızraklı yaya askerî birlik. **2.** Yarı askerî, yarı siyasi kuruluş.

falanjist, [Yun. phalanks *(ordu birliği)* > İsp. falange > Fr. phalangiste] *is.* İspanyada yarı askerî, yarı siyasi kuruluş üyesi.

falaz, [? falaz] *{ağız} is.* Tozu toprağa katarak savuran şiddetli rüzgâr; fırtına. [DS]

falcı, [fal-cı] *is.* **1.** Fal bakan kişi; fala bakmayı meslek edinmiş kişi. **2.** *argo.* Falcı, bohçacı gibi dolaşarak yakınlık kurduğu kimseyi bir fırsatını bularak dolandıran veya soyan yankesici kadın.

falcılık, -ğı [fal-cı-lık] *is.* Fala bakma işi; falcının mesleği.

falçata, [İt. falcietto *(küçük orak)*] *(falça'ta) is.* **1.** → falçete. **2.** *argo.* Her türlü kesici ve yaralayıcı araç.

falçete, [İt. falcietto *(küçük orak)*] *(falçe'te) is.* Köse-le ve deri kesmeye yarayan eğri kunduracı bıçağı.

fald, [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fald-ır-mak, fald-ır-a-mak, fald-ır-da-mak, fald-ır-ık*

faldıramak, [fald *(yans.)*>fald-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Soğuktan çeneleri birbirine vurmak; titremek. **2.** Heyecandan dizleri tutmamak; titremek. **3.** Yaşlılıktan dolayı sesi titremek. [DS]

faldıravık, [fald *(yans.)* > fald-ır-a-mak > fald-ır-a-mık] *{ağız} sf.* Çok konuşan; geveze. [DS]

faldırdamak, [fald *(yans.)* > fald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Sersemlemek; aklı karışmak. **2.** Köhneleşmek; eskimek. **3.** Konuşmamakla birlikte dolaşırken ortalığı birbirine katıp gürültü çıkarmak; etrafı rahatsız etmek. [DS]

faldırık, [fald *(yans.)* > fald-ır-ık] *{ağız} sf.* Söz ve hareketleri normal olmayan. [DS]

faldırmak, [fald *(yans.)* > fald-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Soğuktan titremek; çeneleri birbirine vurmak. [DS]

falez, [Fr. falaise / Alm. fals *(kaya)*] *is. coğ.* Dik kayalık sahil; yalıyar.

falic[1], [Ar. felc > fālic / fālice فالج] *(fa:lic) {OsT} is.* Vücudun yarısını duyarsız hâle getiren felç; yarım inme.

falic[2], [Far. fālic فالج] *(fa:lic) {OsT} is.* Üstün; galip; muzaffer.

falih, [Ar. felāḥ > fāliḥ فالح] *(fa:lih) {OsT} sf.* Felah bulan; kurtuluşa eren; muradına kavuşan; başarıya ulaşan.

falih, [Ar. fılāḥet > fāliḥ فالح] *(fa:lih. h kalın söylenir) {OsT} is.* Toprağı işleyen; çiftçi.

falihayır, -yrı [Ar. fāl-i ḫayr فال خير] *(fa:lihayr) {OsT} is.* İyiye yorulur olgu.

falik[1], [Ar. fāliḳ فالق] *(fa:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İkiye bölen; ikiye ayıran.

falik[2], [Ar. fālik فالك] *(fa:lik) {OsT} sf.* (Kız için) göğüsleri yeni ağırşaklanmış.

falizm, [Yun. phallos *(kamış)* > Fr. phallisme] *is.* Erkek cinsiyet organına yaratıcı güç sembolü yükleyerek tapınmayı esas alan inanç.

fallamak, [Ar. fāl => fal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Falına bakmak. **2.** Sövmek. **3.** Azarlamak; paylamak. **4.** Aldatmak; kandırmak. **5.** *gçsz. f.* Aklını oynatmak. [DS]

fallaş, [Ar. farrāş] *is. argo.* Yaşlı fahişe.

fallik, -ği [? fallik / Ar. fālik ?] *{ağız} sf.* **1.** Utanma duygusu olmayan; arsız; yüzsüz. **2.** Sürtük. **3.** Oynak yürüyüşlü; cilveli; kırıtık. [DS]

falname, [Ar. fāl+Far. -nāme فالنامه] *(fa:lna:me) {OsT} is.* Fal kitapları.

falso, [Lat. falsus *(yanlış)* > İt. falso] *(fa'lso) is. müz.* **1.** Bir parça söylenir veya çalınırken yapılan nota yanlışlığı. **2.** *mecaz.* Yanlış davranış. ◻ **falso yapmak,** *1. müz. Yanlış çalmak; yanlış söylemek. 2. mecaz. Yanlış davranışta bulunmak; yanlış bir hareket yapmak.*

falsolu, [falso-lu] *sf.* Yanlış; hatalı; kusurlu.

falsosuz, [falso-suz] *sf.* Yanlışsız; hatasız; kusursuz.

falya, [İt. fogna] *(fa'lya) is.* **1.** Ağızdan dolma topları ateşlemek için ağız otunun konulduğu delik. **2.** *mecaz.* Kapıp koyuverme; salıverme. ◻ **falya vermek,** *argo. Kendisini zor duruma sokabilecek bir durum yaratmak; bilgisizliğini sergileyecek söz söylemek; açık vermek.*

falyanos, [Yun. falenaos] *is.* Yunus balığının iri bir türü.

-fam, [Far. fām فام] *(fa:m) {OsT} son ek.* Farsça isimlerden *"... renkli"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek.

fam, [Far. fām فام] *{OsT} is.* Renk; biçim; görünüş.

famile, [İt. paramano / Yun. phermeli] *{ağız} is.* **1.** Kadın ceketi. **2.** Kadın mantosu. [DS]

familya, [Lat. familia *(aynı çatı altında yaşayan hizmetçiler topluluğu)* / İt. famiglia] *(fami'lya) is.* **1.** Aile. **2.** *biy.* Birçok ortak karakterlerinden dolayı bir araya getirilen canlı cinslerin topluluğu.

fan[1], [fan *(yans.)*] *is.* Yabancı bir dili taklit etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fan fın etmek*

fan[2], [fan *(yans.)*] *is.* Yaşlılık dolayısı ile el ve ayak titremesini, sallanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fan fan, fan+fan-la-mak* ◻ **fan fan,** *{ağız} 1. Eskimiş. 2. İhtiyarlamış.* [DS]

fan[3], [fan / fın / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fan-la-mak, fan-ı-la-mak*

fan[4], [İng. fan] *is.* Havalandırıcı.

fan[5], [fan *(yans.)*] *{ağız} is.* Asılsız haber. [DS]

fanatik, -ği [Lat. fanaticus *(tanrının cezalandırdığı; cezbeye tutulmuş)*] *sf.* **1.** Tapınakla ilgili. **2.** Bir dine, davaya, partiye veya gruba körü körüne ve ölürcesine bağlı olan; mutaassıp; bağnaz.

fanaz, [fan *(yans.)* > fan-az] *{ağız} is.* **1.** Kuru otların yanmasından çıkan alev. **2.** Abartılmış yalan. [DS] ◻ **fanaz avı,** *{ağız} Çıra yakılarak gece yapılan balık avı.* [DS]

fandak fasdak, [fan *(yans.)* > fan-da-k + fas-da-k] *{ağız} ikile. zf.* (Yapılan iş için) yarım yamalak. [DS]

fandırmak, [fan *(yans.)* > fan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Eskitmek; yıpratmak. [DS]

fanfan, [fan *(yans.)* + fan] *sf.* **1.** Konuşması yeterince anlaşılmayan; sözleri ağzında geveleyip çoğunluğunu genizden söyleyen. **2.** Eskimiş; ihtiyarlamış.

fanfar, [Fr. fanfare] *is. müz.* **1.** Bir opera temsilinde bakır nefesli çalgılarla icra edilen müzik. **2.** Sayıları yirmi ile yüz elli arasında değişen bakır nefesli çalgılardan kurulu topluluk. **3.** Gürültülü bando müziği.

fanfin, [fan *(yans.)* + fin *(yans.)*] *is.* Anlaşılmayan, yabancı dil. 🗗 **fanfin etmek,** *Anlaşılmayan bir dille konuşmak.*

fang, [fah / fak / fang / fığ / fık / fing / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fang-ıl fangıl gülmek,*

fangıl, [fang *(yans.)* > fan-gıl] *is. is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fangıl fangıl gülmek,** *{ağız} Yüksek sesle, kahkaha atarak gülmek.* [DS]

fangıt, [fang *(yans.)* > fang-ı-t] *{ağız} sf.* (Kap kacak için) eskimiş, kullanılmış. [DS]

fangirifingil, [fang *(yans.)* > fang-ir-i + fing-il] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

fangra, [fang *(yans.)* > fang-ra] *{ağız} is.* Eşek arısının beyi. [DS]

fangri, [Yun. phangri] *(fa'ngri) is. zool.* Sırt yüzgeci kısa, kuyruğu çatal, Akdeniz'de yaygın olarak bulunan bir kemikli balık türü; mercan balığı, *Pagrus pagrus.*

fanık, -ğı [fan *(yans.)* > fan-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kırık; zedeli. **2.** Durgun; sönük; neşesiz. **3.** Gevşek; laçka. [DS]

fanıklamak, [fan-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gevşemek; genişlemek; laçka olmak. [DS]

fanılamak, [fan-la-mak / fan-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ev için) boş kalmak; kimsesizlikten ıssızlaşmak. [DS]

fanıs, [Yun. phanos] *{ağız} is.* Gazyağı lambası. [DS]

fani[1], [Yun. phanein > Fr. phanie] *is.* İnsan gözünün algıladığı ışık şiddeti.

fâni[2], [Ar. fenā *(yokluk)* > fāni فانی] *(fa:ni) {OsT} sf.* **1.** Kalıcı olmayan; gelip geçici; kalımsız. **2.** Ölümlü. **3.** *is. mecaz.* Dünya. 🗗 **fâni dünya,** *Ölümlü, gelip geçici dünya; hayat.*

fanik, -ği [? fanik] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

fanila, [İt. phlanella] *(fani'lâ) is.* **1.** Pamuk ipliği veya yünden örülmüş iç gömleği. **2.** Çamaşır yapımında kullanılan flanel usulünde dokunmuş pamuklu kumaş. **3.** İnce ve taranmış yünden dokunmuş hafif ve gevşek bir kumaş.

fânilik, -ği [fāni-lik] *(fa:nilik) {OsT} is.* Fâni olma durumu; geçicilik; ölümlülük; kalımsızlık.

fanis, [Ar. fānūs فانوس] *{ağız} is.* Gazyağı lambası. [DS]

faniyet, [Ar. fāniyyet فانیت] *(fa:niyet) {OsT} is.* Fâni olma durumu; geçicilik; ölümlülük; kalımsızlık.

fanlamak, [fan *(yans.)* > fan-la-mak / fan-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kulak için) çınlamak. **2.** (Kulak veya baş) gürültüden uğuldamak. **3.** Yankılanmak. [DS]

fanlatmak, [fan-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Habersizce birinin kulağına bağırmak. [DS]

fanmak, [fan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Lamba, ocak ateşi vb. için) sönmek. **2.** Pişman olmak, aklını başına toplamak. **3.** Yıpranmak; eskimek; farımak. [DS] **4.** *{eAT}* Kırılmak; ufaklanmak.

fanni, [fan-lı ?] *{ağız} sf.* (Kadın için) kendini beğenmiş. [DS]

fanos, [Yun. phanos] *{ağız} is.* Gazyağı lambası.

fanta, [Lat. phanta] *(fa'nta) is. zool.* Mavimsi yeşil başlı, tarım için çok yararlı, böcekçil, ötücü kuş olan bir baştankara türü. *(Parus major).*

fantasma, [Yun. phantasma] *is.* **1.** Görüntü. **2.** Hayalet. **3.** *psikol.* İnsandaki bilinç altı istekleri dramatik bir şekilde ortaya koyan hayalî görüntü.

fantastik, -ği [Yun. fantastikos > Fr. fantastique] *sf.* Hayal ürünü olan; fantezi biçimli.

fantazya, [İsp. fantasia / Afr. Ar. fantasia] *is.* **1.** Düşleme. **2.** Arap atlılarının, tüfeklerini doldurup boşaltma veya havaya atıp tutma şeklinde bayramlarda yaptıkları gösteri.

fantezi, [Yun. phantasia > Fr. fantasie] *is.* **1.** Sınırsız hayal. **2.** Eğlenceli ve değişik tarzlar sergileyen davranış. **3.** *tekst.* İki ve daha fazla kat bükülmüş iplikten daha değişik görünüşteki iplik. **4.** *matb.* Düz ve italik harf dışında kalan bütün değişik karakterli harfler. **5.** Bir kitabın içindeki süsler. **6.** Serbest formlu Türk sanat müziği ürünleri.

fanti, [Yun. phantis] *is.* İskambil kâğıtlarından bacak, oğlan veya vale adıyla da bilinen bir kâğıt.

fantom, [Fr. fantôme] *is.* **1.** Hayalet. **2.** *fiz.* Tayf. 🗗 **fantom devre,** *fiz. Aynı iletken devrede, gidişi geliş olarak kullanan ikinci devre.*| **fantom anten,** *fiz. Elektromanyetik dalga yaymayan ve almayan, ancak gerçek antendeki duraklı dalgalardaki akımın ve gerilimin dağılışını veren küçük anten.*

fanum, [Lat. phanum] *is.* Eski Roma tapınaklarında bir ilaha tahsis edilmiş dua ve tapınma yeri; özel tapınak.

fanus, [Yun. phanós > Ar. fānūs فانوس] *(fa:nu:s)* **1.** Süslü ve ayaklı fener. **2.** Tozdan korunması gereken şeyleri örtmek için camdan yapılmış yarı küresel kapak. **3.** Şamdanların rüzgârdan sönmesini önlemek için yapılmış cam koruyucu. **4.** *fiz., kim.* Bazı gazların atmosferden veya diğer maddelerden ayrı tutulmasını temin etmek için yapılmış bir tarafı

açık cam kap. 🗗 **fānüs-ı hayāl,** *{OsT} 1. Hayalî fener. 2. İçinde mum yanan, üstü doğa resimleri ile işlenmiş döner fener.*

fanuslu, [fanus-lu] *(fa:nuslu) sf.* Fanusu bulunan.

fanya, [Yun. phanya] *(fa'nya) is. balıkç.* İnce gözlü bir ağa eklenen daha geniş gözlü ağ.

F.A.O. [**F**ood and **A**griculture **O**rganization] *is. kısalt.* Beslenme ve Tarım Kuruluşu.

far[1]**,** [far / fır *(yans.)*] *is.* Birden topluca kalkmayı, birlikte uçmaya başlamayı, yerinden fırlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *far-la-mak, far-adan, far(r)-adak*

far[2]**,** [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *far-adak yanmak, far-ıl-da-mak, far-la-mak*

far[3]**,** [far] *{ağız} is.* Çamaşır kazanı. [DS]

far[4]**,** [far] *{ağız} is.* Kekliğin boynundaki kırmızı halka. [DS]

far[5]**,** [Ar. fār فار] *(fa:r) {OsT} is.* Sıçan; fare.

far[6]**,** [Yun. pharos *(deniz feneri)* > Fr. phare] *is.* **1.** Bir taşıtın önüne yerleştirilen çok güçlü aydınlatma düzeneği. **2.** *argo.* (Kız ve kadın için) göğüs; meme. **3.** *argo.* Göz.

far[7]**,** [Fr. fard] *is.* Göz kapaklarına gölge vermek amacıyla sürülen boya.

faraç, -cı [Ar. ferrāş] *{ağız} is.* Mısır kavurmak için tenekeden yapılma tava. [DS]

farad, [Faraday > farad] *is.* Elektrik sığa birimi; bir coulombluk elektrik miktarı yüklendiğinde armatürleri arasında bir voltluk potansiyel farkı meydana getiren kondansatörün sığası, sembolü: F.

faradak, -ğı [far *(yans.)* > far-adak] *{ağız} zf.* **1.** (Kuşların kanat sesi ve uçuşları için) ansızın ve toplu olarak; *"far"* sesi çıkararak. **2.** (Ateş için) birden parlayıp ardından sönerek. [DS]

faragöz, [? fara + göz] *{ağız} is.* **1.** Sofa. **2.** Mutfakla salon arasındaki kapı. [DS]

faralak, -ğı [far *(yans.)* > far-a-la-k] *{ağız} is.* İçi boş veya kurtlu fındık, ceviz vb. yemişler. [DS]

faraş, [Ar. ferrāş] *is.* **1.** Oda hizmetçisi; döşek serici. **2.** Süprüntü küreği. **3.** *argo.* Yaşlı fahişe. 🗗 **faraş gibi,** *(Ağız için) çok büyük.*

faraza, [Ar. farż > farażā / faraḍā فرضا] *(fa'raza:) {OsT} zf.* Farz edelim ki; tutalım ki; sayalım ki; diyelim ki; sözün gelişi; varsayım olarak.

farazi, [Ar. farż > farżī > farażī فرضى] *(farazi:) {OsT} sf.* Gerçek olduğu deneyle doğrulanmamış; bir varsayıma dayanan; hipotetik.

faraziyat, [Ar. farażiyyāt فرضيات] *(faraziyya:t) {OsT} is.* Varsayımlar.

faraziye, [Ar. farż > farżī > farażī > farażiyye فرضيه] *{OsT} is.* **1.** Bir olayı veya olaylar dizisini açıklayabilmek için gerçek gibi kabul edilen ilke; hipotez. **2.** Gerçekliği deneyle doğrulanmamış ancak doğrulanabileceği sanılan kesinleşmemiş görüş; hipotez. **3.** *huk.* Gerçekte var olmayan fakat kanun tarafından var kabul edilen ve aksinin ispatı da mümkün olmayan durum.

farba, [İt. falbala > farbala / farba] *(fa'rba) is.* Elbise, perde veya örtülerin kenarlarına dikilen büzgülü kumaş bandı; fırfır; farbala.

farbala, [İt. falbala => farbala فاربالا] *(fa'rbala)* → farba.

farç, [farç / fırç *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, sululuk yapmayı, şımarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *farç-al-mak, farç-al-an-mak.*

farçalmak, [farç *(yans.)* > farç-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yaramazlık etmek; gürültü yapmak. **2.** Şımarmak. **3.** Söyleneni önemsememek; aldırış etmemek; alaya almak. [DS]

farçalanmak, [farç *(yans.)* > farç-al-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

farda, [? farda] *{ağız} {eAT} is.* **1.** Küçük kilim; seccade. [DS] **2.** Yatak örtüsü. **3.** Elbise kırışığı.

fare, [Ar. fāre فاره] *(fa:re) {OsT} is.* **1.** Sıçangillerden sivri yüzlü, iri kulaklı, uzun kuyruklu, küçük siyah gözlü, güçlü bıyıklı, hemen her yerde yaşayan, ev, ambar, tarla gibi yerlere zarar veren, kemirgen bir memeli hayvan; sıçan, *(Mus musculus).* **2.** Bilgisayara elle kumanda etmeye yarar birkaç tuşlu alet. **3.** *argo.* Yaş ve beden bakımından küçük kimse. **4.** *argo.* Bir yere dadanarak oralarda hırsızlık yapan kimse; hırsız. 🗗 **fare deliği,** *Gizlenilecek yer.*‖ **fare deliği bin altın,** *Herkesin kaçmaya, gizlenmeye çalıştığı bir zaman.*‖ **Fare düşse başı yarılır.** *Yoksul birine ait yer.*‖ **fare kapanı,** *Fare yakalamaya yarar tuzak.*‖ **fare kuyruğu,** *{ağız} Ucu sivri, ince küçük dişli bir tür testere.* [DS]‖ **Fareler cirit atıyor.** *Issız yer; tenha; bomboş.*

farekulağı, -nı, -kları [Ar. fare + T. kula(k)-ı] *(fa:re-kulağı) is.* **1.** *bot.* Çuha çiçeğigillerden tohumları halk hekimliğinde balgam söktürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılan, tarla ve yol kenarlarında kendiliğinden yetişen, çeşitli renklerde çiçekler açan bir otsu bitki, *(Anagallis arvensis).* **2.** Yabani mercanköşk.

farelik, -ği [fare-lik] *(fa:relik) is. dnz.* Rıhtıma bağlı bir tekneye farelerin girmemesi için palamarlara geçirilen yuvarlak saç.

farenjit, [Yun. pharynks > Fr. pharyngite] *is. tıp.* Yutak ve çeperinin iltihaplı hastalığı; yutak iltihaplanması.

farfara, [Yun. Barbara *(kadın ismi)* / varvara / Ar. ferfere] *sf.* **1.** Yerli yersiz konuşan; birbirini tutmaz sözler söyleyen; ağzı kalabalık; gürültücü. **2.** Çok övünen; övüngen.

farfarı, [Ar. ferfere] *{ağız} sf.* **1.** Tutumsuz; savurgan. **2.** Herhangi bir yerde yerleşip tutunamayan. **3.** Gelip geçen yaban ördeği sürüsü. [DS]

farfaracı, [farfara-cı] *sf.* Gürültücü ve şamatacı.

farfaralık, -ğı [farfara-lık] *is.* Farfara olma durumu; farfaraca davranış.

farıç, -cı [Erme. varek => farıç] *{ağız} is.* Keklik yavrusu. [DS]

farıçlamak, [farıç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Körpelik çağı geçmek; büyümek; serpilmek. [DS]

farık[1]**, -ğı** [? farık] *{ağız} is.* İnce boru. [DS]

farık[2]**,** [Ar. fārik / fārilka فارق / فارقه] *(fa:rık) {OsT} sf.* **1.** Fark eden; ayıran. **2.** Fark edilmesine sebep olan; ayıran. ◻ **fārık-ı nîg ü bed,** *{OsT} İyiyi kötüden ayıran.*

farıldamak, [far *(yans.)* > far-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Parlamak. [DS]

farıma, [Ar. fariġ *(vazgeçme)* => farı-ma] *is.* Farımış olmak durumu ve eylemi.

farımak[1]**,** [Ar. fāriġ => farı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ı]* **1.** Çok yorulmak; güçsüz düşmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Uslanmak; kötü huylarından vazgeçmek. **3.** İhtiyarlamak; yaşlanmak; kocalmak. **4.** Eskimek; yıpranmak. **5.** Herhangi bir iş üzerinde uğraşmaktan gücü kesilip dayanamamak. **6.** Bütün gücünü harcamak; elinden geleni yapmak. **7.** Bıkmak; usanmak. *{eAT} (aynı)* **8.** Vazgeçmek; caymak. *{eAT} (aynı)* **9.** *{eAT}* Zayıf düşmek. [DS]

farımak[2]**,** [farı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Sebze, meyve vb.) mevsimi geçtiği için azalmak. **2.** (Sebze, meyve vb. için) turfanda yetişmek. **3.** (Ateş için) sönmeye yüz tutmak. **4.** (Kaynar bir şey için) soğumak. **5.** Tükenmek; bitmek. [DS]

farıtmak, [far-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bıktırmak; usandırmak. [DS]

farızlık, -ğı [farız-lık] *{ağız} is.* Asılsız sebep gösterme; bahane bulma. [DS] ◻ **farızlık etmek,** *{ağız} Birçok sözde sebeplerle herhangi bir şeyi yapmaktan kaçınmak; bahane bulmak; dokuz dereden su getirmek.* [DS]

fariğ, -ğı [Ar. ferāġ *(vazgeçme)* > fāriġ فارغ] *(fa:riğ, ğ kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Vazgeçmiş; çekilmiş. **2.** Rahat; sıkıntıdan uzak. **3.** Boş; işsiz. **4.** *huk.* Bir mülkün üzerinde bulunanı haklarından vazgeçen; bu hakları devreden. ◻ **fārığ düşmek,** *{eAT} Hakkından vazgeçmek.*|| **fārığ olmak,** *Vazgeçmek; el çekmek; çekilmek.*|| **fārığü'l-bāl,** *{OsT} Başı dinç; gönlü rahat.*|| **fārığü'l-hâl,** *{OsT} Hâli vakti iyi olan.*

farik, [Ar. farḳ >fārik فارق] *(fa:rik) is.* **1.** Ayıran; ayırt edici; ayırmaç. **2.** Bir nesneyi benzerlerinden ayırmaya yarayan özellik.

farika, [Ar. farḳ > fārika فارقه] *(fa:rika) is.* **1.** Ayıran; ayırt edici; ayırmaç. **2.** Bir nesneyi benzerlerinden ayırmaya yarayan özellik.

faril, [İng. furl] *is.* **1.** Katlama; sarma. **2.** *dnz.* Balık ağlarının alt ve üst taraflarına geçirilen keçi kılından yapılma kalın ip.

farinibran, [Sansk. Parinirvāna] *{eT} is.* Nirvana'nın en yüksek ve yukarı derecesi. [EUTS]

Faris, [Far. fāris فارس] *(fa:ris) is. coğ.* Eskiden Basra körfezi çevresine verilen ad.

faris, [Ar. feres *(at)* > ferāset *(ata binme)* > fāris / fārise فارس / فارسه] *(fa:ris) {OsT} is.* **1.** Ata binen; atlı; binici. **2.** Ata binmeyi iyi bilen kişi. **3.** *mecaz.* Anlayışlı; zekî.

farisan, [Ar. fārisān فارسان] *(fa:risa:n) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde sınır kalelerini korumakla görevli süvari birliği.

Farisî, [Ar. fārisī / fārisiyye فارسى / فارسيه] *(fa:risi:) {OsT} is.* **1.** İran dili; Farsça. **2.** *sf.* İran dili ve halkıyla ilgili.

farisiyat, [Ar. fāris + Ar. iyyāt فارسيات] *(fa:risiya:t) {OsT} is.* Fars dili ve edebiyatı.

fariza, [Ar. farż > farīża فريضه] *(fari:za) {OsT} is.* **1.** Farz; ilahi emir. **2.** Kesin olarak yapılması gerekli, kaçınılmaz buyruk. **3.** Gerek. **4.** Borç; vazife. **5.** *huk.* Eskiden şeriata uygun şekilde mirasçılara düşen pay. ◻ **farîza-i zimmet,** *{OsT} Boyun borcu.*

fark, [Ar. farḳ فرق] *{OsT} is.* **1.** Varlıklar arasındaki ayırıcı özellik; başkalık; ayrım; ayrılık; nüans. **2.** İki sayı arasındaki miktar fazlalığı; iki nicelik arasındaki fazlalık. **3.** Başın tepesi; saçları ikiye ayıran çizgi. **4.** Öncekinden daha değişik duruma gelmek; değişmek; başkalaşmak. **5.** Anlama; sezme. **6.** Etkisi ve önemi olma. **7.** *tasvf.* Çoklukta birliği, birlikte çokluğu seçme, ayırt etme. **8.** *mat.* İki sayıyı veya iki cebirsel ifadeyi birbirinden çıkarmakla elde edilen sonuç; kalan. ◻ (birine) **fark atmak,** *Yarışmada rakiplerden birini bir hayli geçmek; sayı ve zaman bakımından çok ileri gitmek.*|| **fark etmek,** *Varlığını anlamak; sezmek; görmek.*|| **fark gözetmek,** *Aynı tutulması gereken iki ve daha fazla kişi veya nesnelere karşı ayrım yapmak; birini diğerinden üstün tutmak; haksızlık etmek; âdil davranmamak.*|| **fark-ı cem,** *{OsT} tasvf. İlahî âlemden maddî âleme ininceye kadar âlemin görüş alanına derece derece çıkışı.*|| **fark-ı fāhiş,** *{OsT} Çok açık fark.*|| **farkına varmak,** *Görmek; anlamak; sezmek.*|| **farkında olmak,** *Biliyor olmak; görmek; bilmek.*|| **farkında olmadan;** *Bilmeden; istemeyerek; kasıtsız.*|| **fark-ı sühünet,** *{OsT} Sıcaklık farkı.*|| **fark-ı tāmm,** *{OsT} tasvf. İnsanın maddî unsurlardan sıyrılarak kendini tamamen Allah'ın varlığında görmesi.*|| **fark-ı vasf,** *tasvf. Birlik denilen İlahî âlemdeki değişik niteliklerin birliğini kavrama.*||

fark olunmak (edilmek), *Görülmek; varlığından haberdar olunmak.*

farklı, [fark-lı] *sf.* **1.** Birbirine benzemeyen biçimde olan. **2.** Aralarında nicelik ve nitelik bakımından ayrılık bulunan.

farklılaşma, [fark-lı-la-ş-ma] *is.* **1.** Farklı duruma gelme eylemi. **2.** *biy.* Canlı organ veya hücrelerin yaşam süreci içinde işlevleri ile ilgili olarak yapısal gelişme göstermesi. **3.** *bot.* Bir sürgen dokuda değişik hücre ve dokuların oluşması. **4.** *bot.* Bir organda değişik ögelerin ortaya çıkış düzeni. **5.** *jeol.* Bir kayacın katılaşması sırasında yer ve zamana göre farkların ortaya çıkması.

farklılaşmak, [fark-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Farklı duruma gelmek.

farklılaştırma, [fark-lı-la-ş-tır-ma] *is.* Farklı duruma getirme; farklılaştırmak eylemi.

farklılaştırmak, [fark-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Farklı duruma getirmek. **2.** Farklılaşmasını sağlamak.

farklılık, -ğı [fark-lı-lık] *is.* **1.** Farklı olma durumu. **2.** Birbirine benzemezlik durumu; ayrılık.

farksız, [fark-sız] *sf.* **1.** Aralarında fark bulunmayan; ayrıksız. **2.** *zf.* Aralarında ayrılık olmayacak biçimde.

farksızlaşma, [fark-sız-la-ş-ma] *is.* Farksız duruma gelme; benzeşme; farksızlaşmak eylemi.

farksızlaşmak, [fark-sız-la-ş-mak] *dönş. f. [-ır]* Farksız duruma gelmek; benzeşmek.

farksızlık, -ğı [fark-sız-lık] *is.* Farksız olma durumu; benzeşme durumu.

farlamak, [far *(yans.)* > far-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ı] [-l(t)-yor]* **1.** (Kuş için) birdenbire uçmak. **2.** (Ateş için) birdenbire parlamak. [DS]

farlatma, [far-la-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Farlatmak eylemi. **2.** Bol alev çıkararak yanan çalı çırpı. [DS]

farlatmak, [far-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ateşi alevlendirmek. [DS]

farma, [İt. farbala] *{ağız} is.* → farba. [DS]

farmaç, -cı [? farmaç] *{ağız} is.* Hurç. [DS]

farmakodinami, [Fr. pharmodynamie] *is.* İlaçların normal ve hasta beden üzerindeki etkilerini deneysel olarak inceleyen ve araştıran bilim dalı.

farmakodinamik, -ği [Fr. pharmodynamique] *is.* **1.** İlaçların etki gücü. **2.** Eczacılığın ilaçların etkisi ile uğraşan bölümü.

farmakognozi, [Fr. pharmacognasie] *is.* Hayvanlardan ve bitkilerden elde edilen ilaçları inceleyen eczacılık bölümü.

farmakolog, -ğu [Fr. pharmacologue] *is.* Farmakoloji dersi veren veya bu işle uğraşan kimse.

farmakoloji, [Fr. pharmacologie] *is.* İlaçların etkisini inceleyen eczacılık dalı.

farmana, [İt. paramano = > fermene] *{ağız} is.* Kırmızı çuha üzerine sim işlenmiş gelin elbisesi. [DS]

farmasoıı, [Fr. franc *(özgür)* +maçon *(duvarcı)*] *(fa'rmason) is.* **1.** Masonluk derneği üyesi. **2.** *sf. argo.* (Erkek için) dünyaya boş vermiş. **3.** *argo.* (Erkek için) çok toleranslı.

farmasonluk, -ğu [farmason-luk] *is.* Farmason olma durumu.

farradak, -ğı [far *(yans.)* > far(r)-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

fars[1], [Fr. farcir *(doldurmak)* > farce] *is. tiy.* Az kişi ile oynanan, yer yer şarkılı ve güldürücü oyun; kaba güldürü.

Fars[2], [Ar. fârs فارس] *(fa:rs) {OsT} özl. is.* İranlı.

farsak, -ğı [varsak > farsak ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) akılsız; delişmen. **2.** Dağ köylüsü. [DS] **3.** *özl. is.* Varsak.

Farsça, [Farisi-ce > Fars-ça] *is.* Özellikle İran'da konuşulan Hint Avrupa dilleri ailesinden Pers dili.

farş, [Ar. ferş *(döşeme)* > farş فارش] *is. dnz.* Yük gemisi ambarının dibinde safra sarnıçlarının tavanına tutturulmuş döşeme tahtaları.

farşa, [? farşa / farşi] *{ağız} sf.* Terbiyesiz; edepsiz. [DS]

fart[1], [fart / fat *(yans.)*] *is.* Rastgele ve gelişigüzel girip çıkmayı, abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fart furt, fart+furtçu.* 🗗 **fart furt,** *1. Saçma sapan, boş olarak. 2. Böbürlenerek. 3. (Gidiş için) önüne arkasına bakmadan.*‖ **fart furt etmek,** *Boş yere böbürlenmek.*‖ **fart kirt,** *{ağız} (Konuşmak için) fazla atıp tutarak.* [DS]

fart[2], [Ar. farṭ فارط] *{OsT} is.* Aşırılık; taşkınlık; fazlalık. 🗗 **fart-ı cünûn,** *{OsT} 1. Aşırı delilik. 2. Aşırı heyecan.*‖ **fart-ı enâniyet,** *{OsT} psikol. Bencillik; egoizm.*‖ **fart-ı gayret,** *{OsT} Gayrette aşırılık.*‖ **fart-ı hassâsiyet,** *{OsT} Duygulanmada aşırılık.*‖ **fart-ı hıfz,** *{OsT} Aşırı belleme.*‖ **fart-ı muhabbet,** *{OsT} Sevgide aşırılık.*‖ **fart-ı semâne,** *{OsT} Aşırı şişmanlık; obezite.*‖ **fart-ı tagdiye,** *{OsT} Aşırı besi.*‖ **fart-ı zekâ,** *{OsT} Zekâ taşkınlığı.*

fart[3], [Norv. fart] *is.* Kara yapışmasını önlemek için kayakların altlarına sürülen yağlı madde.

farta, [fart *(yans.)* > fart-a] *{ağız} is.* Abartılmış yalan. [DS] 🗗 **fartası furtası olmamak,** *Patavatsız konuşmak.*

fartal, [fart *(yans.)* > fart-a-l] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi veya kötü hiçbir söze aldırış etmeyen. [DS]

fartfurtçu, [fart *(yans.)* > fart + furt-çu] *{ağız}* **1.** (Kişi için) gelişigüzel iş yapan. **2.** Palavracı. [DS]

farti, [bardu / farti] *{ağız} is.* Mertek üzerine döşenen uzun ve ince kereste. [DS]

fartuk, -ğu [fart *(yans.)* > fart-u-k] *{ağız} sf.* Bozulmuş; şekli değişmiş. [DS] 🗗 **furtuk furtuk,** *{ağız} (Ayakkabı için) biçimi bozulmuş, eskimeye yüz tutmuş.* [DS]

faruk, [Ar. farḳ > fārūḳ فاروق] *(fa:ru:k) {OsT} is.* **1.** Haklıyı haksızdan tam olarak ayırt edebilen kimse. **2.** Keskin. **3.** Halife Hz. Ömer'in lakabı.

farukane, [Ar. fārūk + Far. -āne فاروقانه] *(fa:ru:ka:ne) {OsT} zf.* Doğrulukla; adaletle.

faryap, [Far. fāryāb فاریاب] *(fa:rya:b) is.* Çay veya ırmak suyu ile sulanan havza.

farz, [Ar. farż / farḍ فرض] *is.* **1.** Kural koyma; belirleme. **2.** Sayma; öyle değerlendirme; varsayım. **3.** *isl.* İslamiyet'te, Kur'an ile bildirilen, Hz. Muhammet tarafından insanlara açıklanan, Allah'ın yapılmasını istediği ve mazeret olmadıkça mutlaka yerine getirilmesi gereken, aksi hâlde günah sayılan kesin emirler ve hükümler. **4.** *mecaz.* Yapılması zorunlu olan şeyler; boyun borcu; gerekli. 🗗 **farz etmek,** *Gerçekleşmeyecek bir şeyi, olmuş gibi düşünerek bir yargıya varmak; varsaymak.*|| **farz-ı ayn,** *{OsT} Bir Müslüman'ın bizzat yerine getirmekle mükellef olduğu ibadet ve işler.*|| **farz-ı kifâye,** *{OsT} Bir kısım Müslümanların yerine getirmesi ile diğer Müslümanların üzerinden sorumluluğu kaldıran buyruklar.*|| **farz-ı muhāl,** *{OsT}* → farzımuhal.|| **farz-ı telatum,** *{OsT} Dünyanın her tarafına yayılmış bulunan son derece esnekliği dolayısıyla hava, ses ve ışığın yayılmasını sağlayan esir denilen çok ince maddenin varsayılan dalgaları.*|| **farz olmak,** *Artık yapılması, yerine getirilmesi zorunlu hâle gelmek.*|| **farz olunmak,** *Öyle sayılmak.*

farza, [Ar. farżā فارضا] *(farza:) {OsT} zf.* Farz edelim ki; sayalım ki; öyle tutalım ki.

farzen, [Ar. farżen فرضًا] *(fa'rzen) {OsT} zf.* Diyelim ki; tutalım ki; faraza.

farzımuhal, [Ar. farż-ı muhāl فرض محال] *(fa'rzımuha:l) {OsT} zf.* **1.** Olmayacak bir şeyi olacakmış gibi düşünerek; öyle sayarak. **2.** Tutalım ki; var sayalım ki.

farzî, [Ar. farżī فرضی] *(farzi:) {OsT} sf.* **1.** Göreve ilişkin. **2.** Varsayımlara dayanan.

farziyat, [Ar. farżiyyāt فرضیات] *(farziya:t) {OsT} is.* Varsayımlar. 🗗 **farziyāt-ı gayr-ı mümkine,** *{OsT} Gerçekleşmesi mümkün olmayan düşünce ya da işler.*

farziye, [Ar. farżiyye فرضیه] *is.* **1.** Varsayım. **2.** *sf.* Varsayımlı.

farziyet, [Ar. farżiyyet فرضیة] *{OsT} is.* **1.** Farz olma durumu. **2.** Varsayım.

fas[1], [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fas fas, fas-ıl-dak, fas-ır fasır, fas-la fasla, fas(s)-adak* 🗗 **fas etmek,** *{ağız} Bırakıp gitmek; kaçmak.* [DS]|| **fas kaldırmak,** *{ağız} 1. Barutu ateşlemek. 2. Sıcak kül ya da ateşe su dökerek külleri savurtmak. 3. Araya fitil sokup kavgaya sebep olmak. 4. Birisine takılıp alay etmek; hâline ve yaptıklarına gülmek.* [DS]|| **fas göt,** *{ağız} kaba. İşe yaramaz; tembel.* [DS]|| **fas kulak,** *{ağız} (Kişi için) kulağı az duyan.* [DS]

fas[2], [? fas] *{ağız} is.* Başı beyaz, vücudu siyah tüylü bir koyun türü. [DS]

fas[3]**, -sı** [Ar. faṣṣ فص] *{OsT} is.* **1.** Yüzük taşı. **2.** Badem veya fındık gibi meyvelerin içi. **3.** Kemiğin oynak yeri. **3.** *mecaz.* Göz bebeği. 🗗 **fass-ı nigîn,** *{OsT} Yüzük taşı.*

fas[4], [Lat. facies > Fr. face] *is.* Yüz; cephe.

fasa fiso, [Ar. fesāfis *(tahta kuruları)* ?] *sf. argo.* Değeri olmayan; önemsiz; boş; fasarya.

fasahat, -ti [Ar. faṣāḥāt فصاحات] *(fasa:ha:t) {OsT} is.* **1.** Köpüksüz halis süt. **2.** Dilin doğru, düzgün, açık ve anlaşılır olarak kullanılması. 🗗 **fasahāt-perdāz,** *{OsT} Güzel ve açık konuşan; uz dilli.*

fasaklı, [pas-ak-lı / fasak-lı] *{ağız} sf.* Kirli; pasaklı. [DS]

fasal, [Yun. passalos] *{ağız} is.* **1.** Döküntü. **2.** Kural; usul. **3.** Köylerde izinsiz ekilen tütün. [DS]

fasalak, -ğı [fas *(yans)* > fas-ala-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba; yobaz. [DS]

fasan, [Ar. ḥasen = > fasan] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

fasarya, [Yun. phasaria] *is.* **1.** Karışıklık; keşmekeş; gürültü. **2.** *argo.* Boş ve anlamsız söz.

fasaryacı, [fasarya-cı] *sf. argo.* Boşboğaz; yersiz konuşan.

fasaryalık, -ğı [fasarya-lık] *is. argo.* Boş ve anlamsız olma durumu; önemsizlik.

fasd, [Ar. faṣd فصد] *{OsT} is.* Kan alma.

fasdak, -ğı [fas *(yans.)* > fas-da-k] *{ağız} sf.* **1.** İki avuç dolusu. **2.** *zf.* Çabuk. **3.** Birdenbire; ansızın. [DS]

fasdaklamak, [fasdak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyden iki ellerini bitiştirerek avuç dolusu almak. **2.** Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

faset, [Fr. facette] *is. tıp.* Dişin ön yüzüne estetik amaçla yapılan kaplama.

fasık[1]**, -ğı** [fas *(yans.)* > fas-ı-k ?] *{ağız} sf.* Sonuçsuz; bir sonuç alınamayan. [DS]

fasık[2]**, -ğı** [Ar. fısḳ > fāsıḳ فاصق] *(fa:sık) sf.* **1.** Allah'ın emirlerine karşı gelen; günahkâr. **2.** *din.* İslam hukukuna göre şahitliği kabul edilmeyen ve büyük günahları işleyen (kimse). **3.** *{ağız}* Bozguncu; fitneci. [DS] 🗗 **fāsık-ı mahrum,** *{OsT} isl. Günah işlemeye fırsat bulamayan.*

fasıl[1]**, -lı** [Ar. faṣala *(bölme; ayırma)* > faṣl فصل] *{OsT} is.* **1.** Bölüm; ayırım; kısım; devre. **2.** Bir işin veya

eylemin yapım süresi. **3.** Bir kitabın ana bölümlerinden her biri. **4.** Tiyatroda bölümlerin her biri; perde. **5.** Bir kimseyi çekiştirme; ardından konuşma; gıybet. **6.** Mevsimlerden her biri. **7.** Çözüm getirme; halletme. **8.** *ed.* Cümlede, kelimeler ve ögeler arasında bağlaç kullanmadan yazı yazma biçimine eskiden verilen ad. **9.** *müz.* Sözlü ve sazlı parçaların belli bir sıraya göre icra edilmesi. **10.** Karagöz ve ortaoyununda, oyundan önce çalınan oyun havası; curcuna. **11.** Organların oynak yerleri; mafsal. **12.** İki yüzeyin birleşme yeri; ayrıt. **13.** *{ağız} sf.* Güldürücü, eğlendirici sözler söyleyen. [DS] 🗗 **fasıl heyeti,** *müz. Belirlenmiş olan parçaların hepsini icra edebilecek yeterlilikte saz bulunduran Türk müziği çalgılar topluluğu.*

fasıl[2], [Ar. faṣala > fāṣıl فاصل] *(fa:sıl) {OsT} sf.* Ayıran; bölen.

fasıl[3], [? fasıl] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

fasıl[4], [Yun. phasiolos => fasulye / fasille / fasile] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Bezelye. **3.** Bir tür yabani ot. [DS]

fasıla, [Ar. faṣl > fāṣıla فاصله] *(fa:sıla) {OsT} is.* **1.** İki nesne arasındaki boşluk; ara. **2.** Ayıran şey. **3.** Bölme. **4.** Son hecesi ünsüzle biten üç veya dört heceli kelime. 🗗 **fāsıla-i kübrā,** *{OsT} Büyük fasıla; ilk üç hecesi açık son hecesi kapalı kelime (• • —).*‖ **fāsıla-yı saltanāt,** *{OsT} Yıldırım Bayezid'in esir düşmesinden Çelebi Mehmed'in padişah olmasına kadar geçen zaman.*‖ **fasılā-i sugrā,** *{OsT} Küçük fasıla; ilk iki hecesi açık son hecesi kapalı kelime (• — —).*‖ **fasıla vermek,** *Ara vermek; kesmek; bölmek.*

fasılalı, [fasıla-lı] *(fa:sılalı) sf.* Aralı; aralıklı; kesintili.

fasılasız, [fasıla-sız] *(fa:sılasız) sf.* **1.** Arasız; aralıksız; kesintisiz; sürekli. **2.** *zf.* Ara vermeden; sürekli olarak; arası kesilmeden.

fasıldak, -ğı [fas *(yans.)* > fas-ıl-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalın, kart ve kısık sesli. [DS]

fasırdamak, [fas *(yans.)* > fas-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kısık sesle ve zorlayarak konuşmak. **2.** (Yanan odunlar için) içlerindeki gazdan dolayı fas fas sesi çıkararak yanmak. [DS]

fasid, [Ar. fesād > fāsid / fāside فاسد / فاسده] *(fa:sid) {OsT} sf.* → fasit. 🗗 **fāsid dāire,** *{OsT} Kısır döngü.*‖ **fāsidü'l-mizāc,** *{OsT} Yaradılış ve ahlak kurallarını bozan; bu kurallara aykırı olan.*

fasidat, [Ar. fāṣidāt فاسدات] *(fa:sida:t) {OsT} is.* **1.** Bozgunculuk yapanlar; fesat çıkaranlar. **2.** Bozan şeyler.

fasih[1], [Ar. faṣaḥāt *(açıklık)* > faṣīḥ فصيح] *(fasi:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Açık, doğru ve düzgün biçimde konuşan; konuşması düzgün. **2.** Açık; düzgün; doğru. 🗗 **fasîhü'l-kelām,** *{OsT} Açık ve düzgün sözlü; güzel konuşan.*‖ **fasîhü'l-lisān,** *{OsT} Dili, konuşması düzgün ve anlaşılır olan; güzel konuşan.*

fasih[2], [Ar. fesḫ *(bozma)* > fāsiḫ فاسخ] *(fa:sih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Ortadan kaldıran; bozan; iptal eden; fesheden.

fasihane, [Ar. faṣīḥ + Far. -āne فصيحانه] *(fasi:ha:ne) {OsT} zf.* Fasih olarak; açıkça; pürüzsüz olarak.

fasikül, [Lat. fasiculus *(paket, bohça)* > Fr. fascicule] *is.* Büyük kitapların ayrı kapaklar içinde bir veya birkaç forma olarak yayımlanan bölümleri; cüz.

fasile, [Ar. faṣīle فصيله] *(fasi:le, s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Aile; takım. **2.** *bot.* Aralarında benzerlik bulunan aynı cinse ait bitkilerin meydana getirdiği topluluk; familya. 🗗 **fasîle-i bakliye,** *{OsT} bot. Baklagiller.*‖ **fasîle-i salibiye,** *{OsT} bot. Turpgiller.*‖ **fasîle-i sanevberiye,** *{OsT} bot. Kozalaklılar.*‖ **fasîle-i zeytüniye,** *{OsT} bot. Zeytingiller.*

fasilite, [Lat. facilis *(yapılabilir)* > Fr. facilité] *is.* Kolaylık.

fasille, [Yun. phasiolos => fasulye / fasille / fasile] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Kuru fasulye. [DS]

fasit, [Ar. fesad > fāsid فاسد] *(fa:sit) sf.* **1.** Bozuk; bozulmuş; yanlış. **2.** Karışıklık çıkaran; ara bozan; bozguncu; fesat çıkaran. **3.** Kötü; fena. **4.** *din.* (Yapılmakta olan bir ibadet için) şartlarından birini kaybetmekle bozulan ve yerine getirilmemiş sayılan.

faska, [Lat. fascia] *is.* Bebeklerin bellerine, zıbınları üzerinden sarılan geniş sargı.

faskırtmak, [fas *(yans.)* > fas-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dumanı üfleyerek dağıtmak. [DS]

fasl, [Ar. faṣl فصل] *{OsT} is.* → fasıl. 🗗 **fasl-ı bahār,** *{OsT} İlkbahar.*‖ **fasl-ı ceset,** *{OsT} Vücudun eklem yerleri.*‖ **fasl-ı gül,** *{OsT} Gül mevsimi; ilkbahar.*‖ **fasl-ı hazān,** *{OsT} Sonbahar.*‖ **fasl-ı karîb,** *{OsT} mant. Ayrım; fark.*‖ **fasl-ı mudhik,** *{OsT} İlkel bir komedi.*‖ **fasl-ı müşterek,** *{OsT} mat. Ara kesit.*‖ **fasl-ı sayf,** *{OsT} Yaz.*‖ **fasl-ı şitā,** *{OsT} Kış.*‖ **faslü'l-cesed,** *{OsT} anat. Eklemler; vücudun oynak yerleri.*

fasla[1], [fas *(yans.)* > fas-la] *{ağız} is.* **1.** Büyük parça. **2.** (Sebze, et vb. için) iri kesilmiş dilim. **3.** *sf.* (Yüz için) ablak. [DS] 🗗 **fasla fasla,** *Yer yer; öbek öbek; benek benek.*

fasla[2], [Ar. faṣla فصله] *{OsT} is.* **1.** Hurma fidanı. **2.** *mat.* Koordinat sisteminde bir noktanın apsisi; x uzaklığı.

faslak[1], **-ğı** [fas *(yans.)* > fas-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Parça için) büyük. **2.** Ablak yüzlü. **3.** Kaba; yobaz. **4.** *is.* Kabuğu ile pişmiş kabak. **5.** Kör olmuş göz. **6.** Sıcaktan içi bozulmuş ceviz, bakla, fasulye, nohut vb. [DS]

faslak[2], **-ğı** [Ar. maṣlāḳ] *{ağız} is.* **1.** Küçük musluk. **2.** Sarnıç. [DS]

faslam, [fas *(yans.)* > fas-la-m] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

faslamak, [fas *(yans.)* > fas-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Cilt için) yanık nedeniyle kabarmak. [DS]

fasletme, [Ar. faṣl + T. et-me] *is.* Fasıl durumuna getirme eylemi.

fasletmek, [Ar. faṣl + et-mek] *gçl. f. [-e(d)-er]* **1.** Ayırmak; bölmek. **2.** Çözmek; halletmek. **3.** Arkadan konuşmak; çekiştirmek.

Faslı, [Fas-lı] *is.* ve *sf.* Fas halkından olan (kişi).

fason, [Fr. façon] *is.* **1.** Yapış şekli; usul. **2.** Yapım; imalat. **3.** Terzinin belli bir ölçüye göre kumaşa şekil vermesi işlemi; kesim. **4.** Belli bir firmaya ait üretimin bir bölümünün yan bir firmaya yaptırılması işlemi.

fasone, [Fr. façonné] *is.* **1.** Atkı veya çözgü ile kumaş üzerinde kendiliğinden desen meydana getirme işi. **2.** Bu tip kumaşların meydana getirdiği desen.

fasonlamak, [fason-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Eskiden uygulanan) ipek kumaşların yüzüne ince uçlu bir demir ile desen vermek.

fassad, [Ar. faṣd > faṣṣād فصاد] *(fassa:d) {OsT} is.* Kan alan; cerrah; hacamat yapan.

fassadak, [fas *(yans.)* > fass-adak] *(fa'ssadak) {ağız} zf.* (Kabarmak için) birdenbire. [DS]

fassal, [Ar. faṣl > faṣṣāl فصال] *(fassa:l) {OsT} sf.* Arkadan konuşan; çekiştiren; dedikoducu.

fastaklamak, [fas *(yans.)* > fas-dak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi gelişigüzel yapmak. [DS]

fasulya, [Yun. phaselos / phasoulia] *{ağız} is.* Bakla. [DS]

fasulye, [Yun. phaselos / phasoulia] *(fasu'lye) is. bot.* **1.** Fasulyegillerden, yaprakları üçlü, sarılgan, çiçekleri ve meyvesi bezelyeyi andırır, tazesi sebze, kurusu da yemeklik olarak tüketilen pek çok türü bulunan sarılgan bir bitki, *(Phaseolus vulgaris).* **2.** Bu bitkinin yemek yapılarak tüketilen taze badıç veya kuru meyveleri. **3.** Fasulyeden yapılan yemek; kuru. **4.** *argo.* Para. ☞ **fasulye gibi kendini nimetten saymak,** *Kendi kendine değer vermek.*|| **Fasulye mi dedin?** *argo. Boş, anlamsız şeyler söyleyen kişiye karşı söylenen söz.*|| **fasulye sırığı gibi,** *Çok uzun boylu.* **fasulye pilakisi,** *İçine soğan, sarımsak, maydanoz ve havuç gibi malzeme katılarak yapılan zeytin yağlı kuru fasulye yemeği.*| **fasulye piyazı,** *Haşlanan kuru fasulyeye ince ince doğranmış ve tuzla ovularak acısı giderilmiş soğan ve kıyılmış maydanoz karıştırıldıktan sonra zeytin yağı, limon veya sirke ekilerek yenilen bir tür salata.*

fasulyegiller, [fasulye-gil-ler] *is. bot.* Kapalı tohumlu, iki çenekli, ayrı taç yapraklı çiçekli bitkiler familyası.

faş[1], [faş / fış / fîş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya döküluştünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *faş faş, faş-ı-la-mak, faş-ıl-da-mak, faş-ır faşır, faş(ş)-adak* ☞ **faş faş atmak,** *{ağız} (Su için) basınçla akmak.* [DS]|| **faş faş ayşa** (Ayşe), *{ağız} 1. Her şeye sinirleri bozulup gülen kimse. 2. Uysal, yumuşak başlı kimse.* [DS]

faş[2], [Far. fāş / Ar. faş فاش] *(fa:ş) {OsT} sf.* Ortaya çıkmış; ortaya dökülmüş; açık. ☞ **fâş etmek,** *{OsT} Açığa vurmak.*|| **fâş olmak,** *{OsT} Ortaya çıkmak; bilinir, konuşulur olmak.*

faşalakçı, [faş *(yans.)* > faş-ala-k-çı] *{ağız} sf.* Yaygaracı. [DS]

faşılamak, [faş *(yans.)* > faş-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kızgınlıkla homurdanmak; öfkeden patlayacak duruma gelmek. [DS]

faşılavık, -ğı [faş *(yans.)* > faş-ı-la-mık] *{ağız} sf.* Aceleci. [DS]

faşıldak, -ğı [faş *(yans.)* > faş-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Çabuk fakat özenmeden iş yapan. [DS]

faşıldamak, [faş *(yans.)* > faş-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) basınçla akmak. [DS]

faşır, [faş *(yans.)* > faş-ır] *is.* Kaynayan suyun, fışkıran şeylerin çıkardığı ses. ☞ **faşır faşır,** *(Su ve başka sıvıların akışı, dökülüşü için) bol ve coşkun olarak; faşırtılı sesler çıkararak.*

faşıradak, [faş *(yans.)* > faş-ır-adak] *(fa'şıradak) zf.* (Sıvıların akışı için) bolca ve birdenbire.

faşıradan, [faş *(yans.)* > faş-ır-a-dan] *(fa'şıradan) {ağız} zf.* (Sıvıların akışı için) bol miktarda ve birdenbire [DS]

faşırdamak, [faş *(yans.)* > faş-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Su için) yerden ses çıkararak kaynayıp akmak. **2.** (Kapta kaynayan sıvılar için) taşacak derecede şiddetli kaynamak. [DS] **3.** *{eAT} "Faş"* sesi çıkarmak.

faşi, [Far. fāş > Ar. -ī فاشی] *(fa:şi:) {OsT} sf.* Meydana çıkmış; duyulmuş.

faşige, [İt. fascio] *is. argo.* Faşizm yanlısı bayan.

faşing, [Alm. fsching] *is.* Almanya'da, büyük perhiz öncesinde yapılan üç gün veya bir hafta maskaralıklarla sürdürülen eğlence.

faşist, [İt. fascista > Fr. fasciste] *is.* **1.** Faşizm yanlısı olan. **2.** Diktatörlük yanlısı olan. **3.** Demokrat olmayan; diktatör; baskıcı.

faşistlik, -ği [faşist-lik] *is.* Faşist olma durumu veya faşist olanın taşıdığı nitelik; faşizm.

faşizan, [Fr. fascisant] *sf.* Faşist eğilimli; baskıcı.

faşizm, [Lat. fascis *(demet)* > İt. fascio *(birlik)* > fascismo > Fr. fascisme] *is.* **1.** İtalya'da 1922-1945

yılları arasında egemen olan tek parti yönetimi, aşırı milliyetçilik heyecanı ve meslek birliklerinin diktatörlüğüne dayanan bir rejim. **2.** *gnşl.* Demokratik bir rejim yerine meslek birliklerinin egemenliği, saldırgan milliyetçilik ve tek parti diktatörlüğüne dayanan yönetimi savunan öğreti; bu öğretiye dayanan düzen.

faşlak, -ğı [faş *(yans.)* > faş-la-k] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

faşo, [İt. fascio] *argo. is.* Faşizm yanlısı erkek.

faşşadak, -ğı [faş *(yans.)* faş(ş)-adak] *{ağız} (fa'şşadak) zf.* (Kaynayan bir sıvının dökülüşü için) birdenbire ve döküldüğü yeri yakarak. [DS]

faşulca, [faş *(yans.)* > faş-ul-ca ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işi üstünkörü yapan fakat çok iyi yapmış gibi övünen. [DS]

fat[1], [fart / fat *(yans.)*] *is.* Rastgele ve gelişigüzel girip çıkmayı, abuk sabuk konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıat fut* 🗗 **fat fut,** *{ağız} 1. (Girip çıkmak, dolaşmak vb. için) gelişigüzel.* [DS]

fat[2], [*eT.* tat > fat] *{ağız} sf.* Kekeme. [DS]

fatal, -li [Lat. fatalis > Fr. fatal] *sf.* Hayatı sonsuz olmayan; ölümlü; fanî.

fatalist, [Fr. fataliste] *is.* Kaderci.

fatalite, [Fr. fatalité] *is.* Kader; yazgı; alın yazısı.

fatalizm, [Fr. fatalisme] *is.* Kadercilik.

fatanet, [Ar. faṭānet / feṭānet فطانت] *(fata:net) {OsT} is.* **1.** Çabuk anlama; anlayış; zihin açıklığı. **2.** *din.* Peygamberlerin niteliklerinden olan yüksek zekâ ve sezgi ile çabuk ve doğru anlama yeteneği.

fatı, [pat / patı > fatı] *{ağız} is.* Kasımpatı. [DS]

fatır, [Ar. fāṭır / fāṭıra فاطر] *(fa:tır) {OsT} sf.* Yaratan; yaratıcı. 🗗 **Fātır Suresi,** *Kur'an'ın 45 ayetlik otuz beşinci suresi* | **fātırü's-semāvāt,** *{OsT} Gökleri yaratan; Allah.*

fatih, [Ar. feth > fātiḥ فاتح] *(fa:tih, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Başlangıç yapan; açan; açıcı. **2.** Fetheden; ülke alan; zafer kazanan. 🗗 **fātihü'l-ebvāb,** *{OsT} Kapıları açan; Allah.*|| **fātihü'l-bilād,** *{OsT} Ülkeler alan; şehirler açan.*

fatiha, [Ar. fātiḥ *(açan)* > fātiḥa فاتحه] *(fa:tiha) {OsT} is.* **1.** Başlangıç; giriş. **2.** Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi. 🗗 **fātiha-hān,** *{OsT} Fatiha okuyan.*|| **fātiha-i fikret,** *{OsT} Sözün başlangıcı.*|| **fātiha-i kelām,** *{OsT} Sözün başlangıcı.*|| (bir şeye) **fātiha okumak,** *Ondan ümidini kesmek.*|| **Fātiha Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in, Mekke'de inen yedi ayetlik ilk suresi.*|| **fātihatü'l-kitāb,** *{OsT} Giriş; ön söz.*

fatihan, [Ar. fātiḥān فاتحان] *(fa:tiha:n) {OsT} is.* Fatihler.

fatihli, [Fatih Sultan Mehmed Han'ın resmi bulunan banknottan > fatih-li] *is. argo.* (Eski) bin liralık banknot.

fatik[1]**, -ği** [Ar. fātik / fātike فاتك / فاتكه] *(fa:tik) {OsT} sf.* (Kişi için) fırsat buldukça adam öldüren.

fatik[2]**, -ği** [Yun. patiki] *{ağız} is.* Patik. [DS]

fatim, [Ar. faṭīm فاطيم / فاطيمه] *(fati:m, t kalın söylenir) {OsT} sf.* (Çocuk için) sütten kesilmiş.

fatin[1], [Ar. fıṭnat > faṭīn / faṭīne فطين / فطينه] *(fati:n, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Zeki ve anlayışlı. **2.** Akıllı; uyanık.

fatin[2], [Ar. fitne > fātin فاتن] *(fa:tin) {OsT} is.* Fitneci.

fatir[1], [Ar. fütūr > fātir فاتر] *(fa:tir) {OsT} sf.* **1.** Durgun; gevşek; bezgin. **2.** Soğumak üzere olan; ılık.

fatir[2], [Ar. faṭīr فطير] *(fati:r, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Mayasız sac ekmeği. **2.** Bazlama. **3.** Bir tür pasta. **4.** *sf.* Henüz olmamış, olgunlaşmamış; derecesini bulmamış.

fatk, [Ar. fatḳ فتق] *{OsT} is.* **1.** Kırma; yarma; ayırma. **2.** Elbisenin dikişlerini sökme. **3.** *tıp.* Kasık yarığı; fıtık.

fatmacık, ğı [Ar. fātime + T. -cık] *{ağız} is.* Uğur böceği. [DS]

fatmak, [*eT.* uva-t-mak > ufa-t-mak ?] *{ağız}* **1.** Bölmek; parçalanmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kırmak. *{eAT} (aynı)* **3.** Taşa vura vura ezerek parçalamak. **4.** Dövmek. [DS]

fatr, [Ar. faṭr فطر] *{OsT} is.* **1.** Çatlak; yarık. **2.** *bot.* Mantar.

fattak, -ğı [? fattak] *{ağız} is.* Zakkum ağacı. [DS]

fatur, [Ar. fıṭr *(oruç açmak)* > faṭūr فطور] *(fatu:r) {OsT} is.* Oruç açacak şey.

fatura, [İt. fattura] *(fatu'ra) is.* **1.** Yapım; imalat. **2.** Toplam; yekûn; eder. **3.** Satılan bir mal veya yapılan bir hizmet karşılığında, işin ya da malın özelliklerini, müşterinin borçlandığı miktarı göstermek üzere satıcı tarafından verilen ticarî belge. **4.** Böyle bir belgede belirtilen harcama tutarı. **5.** Makine elemanları arasında bir parçanın başka bir parçaya destek olacak biçimde yerleştirilmesi gerektiğinde parça üzerinde açılan farklı kesit. **6.** Dokumacılıkta tezgâha takılan bobinlerin ince ve çıkıntılı kenarı. 🗗 **fatura açmak,** *Bir parça üzerine torna tezgâhında ev açmak.*|| (bir şeyin) **faturasını ödemek,** *1. Yaptığı bir işin yükünü kendisi çekmek. 2. Bir iş veya girişim sonucunda zarar etmek.*|| **faturasını** (birine) **çıkarmak,** *Olumsuz sonuçlanan bir işin sorumluluğunu birine mal etmek.*

faturalama, [fatura-la-ma] *is.* Bir mal veya hizmet için fatura düzenleme eylemi.

faturalamak, [fatura-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Satılan bir malın veya verilen bir hizmetin niteliklerini ve tutarını belirterek fatura düzenlemek. **2.** Fatura düzenleyerek ilgiliye göndermek.

faturalanmak, [fatura-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Fatura düzenlenmek.

faturalı, [fatura-lı] *sf.* Faturası bulunan; hakkında fatura düzenlenmiş olan. ◘ **faturalı yaşam,** *Yapılan her hizmet veya satılan her mal için fatura düzenleme veya alınan her mal veya gördürülen her hizmet için ödenen para karşılığında belge almayı gerekli kılan yaşama alışkanlığı.*

faturasız, [fatura-sız] *sf.* Faturası bulunmayan; hakkında fatura düzenlenmemiş olan.

faul, -lü [İng. foul] *is.* **1.** Ayıp; çirkin. **2.** *spor.* Bir sporcunun oyunda yaptığı kural dışı davranış. **3.** *argo.* (Bayanlar için) gereğinden çok açılmış bacak, göğüs vb. ◘ **faul vermek,** *argo. 1. (Bayanlar için) göğüs veya bacak gibi örtülü olması gereken yerleri bilerek veya bilmeden gereğinden çok açmak. 2. (Öğretmen için) öğrenciyi azarlamak.*

fauna, [Lat. faunus *(Roma mitolojisinde hayvanlar tanrıçası)* > Fr. faune] *is. biy.* **1.** Bir bölgede veya belli bir alandaki hayvan türlerinin tümü. **2.** Bu hayvanların dökümünü yapan belge veya kitap.

fava, [İt. fava *(bakla)* / Yun. fáva] *(fa'va) is.* Bakla veya bezelye içi ezmesi ile yapılan bir zeytin yağlı yemek.

favizm, [Lat. faba *(bakla)* > Fr. favizm] *is. tıp.* Bazı insanlarda görülen bakla yemekten ileri gelen çok ağır hemolitik kansızlık.

favlak, -ğı [pav *(yans.)* > fav-la-k ?] *{ağız} is.* Yeşil kabuklu ceviz. [DS]

favori, [İt. favorito *(tercih etmek)* > Fr. favori] *sf* **1.** Tercih edilen. **2.** *is.* Bir yarışmayı kazanacağı kuvvetle tahmin edilen yarışmacı. **3.** Bir işte üstünlük kazanacağına inanılan kişi. **4.** Yanaklarda saçın devamı olarak bırakılan sakal demeti.

fay[1], [Lat. fallare *(hatalı olmak)* > Fr. faille] *is.* **1.** Kırık; çatlak. **2.** *jeol. coğ.* Bir yanı, diğer yanına göre alçalmış veya yükselmiş yeryüzü kırığı. ◘ **fay dik bayırı,** *coğ. Bir fay dolayısıyla meydana gelmiş dik bayır.* || **fay düşmesi,** *coğ. Bir fay kırığında yükselmiş kanatla düşmüş kanat arasındaki seviye farkı.* || **fay düzlemi,** *coğ. Yükselmiş kanatla, düşmüş kanadı birbirinden ayıran sınır.*

fay[2], [Fr. faille] *is.* Üzeri kendiliğinden kabartma çizgili ipek kumaş.

fayans, [İt. Faenza / Provence *(İtalya'da bir kent)* > Fr. faïence] *is.* Kaplama ve döşeme malzemesi olarak kullanılan, bir yüzeyi geçirimsiz ve parlak sır tabakası ile kaplanmış, pişmiş toprak levha; çini.

fayansçı, [fayans-çı] *is.* **1.** Fayans imal eden veya satan kişi. **2.** İnşaatlarda fayans döşeme işlerini yapan usta.

fayda, [Ar. fā'ide *(yararlanma)* => fayda] *(fa'yda) is.* **1.** Bir işe yarama; yarar; menfaat; çıkar; kâr. **2.** Eskiden, eserlerde söz sırası gelmişken konulan açıklayıcı notlar; fıkra. ◘ **fayda etmemek,** *Bir etkisi olmamak; yarar sağlamamak; yararlı olmamak.* || **faydası olmamak,** *Olumlu bir etkisi görülmemek; yararlı olmamak.* || **fayda vermemek,** *Yarar sağlamamak.*

faydacı, [fayda-cı] *sf.* Faydacılıktan yana olan.

faydacıl, [fayda-cıl] *sf.* Faydacılıkla ilgili; faydacılıktan yana olan.

faydacılık, -ğı [fayda-cı-lık] *is.* **1.** *fel.* Ahlakın temelini yarar ilkesine dayandıran öğreti. **2.** Mutluluğun yararlı olmakla sağlanabileceği görüşü.

faydalanan, [fayda-la-n-an] *sf.* **1.** Maddî ve manevi bir kolaylıktan yararlanan. **2.** *huk.* Bir mirası inceleyerek ancak işine gelirse kabul eden mirasçı.

faydalanma, [fayda-la-n-ma] *is.* Yarar sağlama durumu ve eylemi.

faydalanmak, [fayda-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yarar sağlamak; kazanç sağlamak; menfaat temin etmek; istifade etmek.

faydalı, [fayda-lı] *sf.* Yararlı.

faydalılık, [fayda-lı-lık] *is.* **1.** Yararlı olma durumu; işe yarama. **2.** *ekon.* İktisadî istekleri karşılama özelliği.

faydasız, [fayda-sız] *sf.* Yararsız.

fayfuduk, -ğu [fayf-ut-uk ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) giyim kuşamına özen göstermeyen. [DS]

fayih, [Ar. fāyiḥ فايح] *(fa:yih) {OsT} is.* **1.** Kendiliğinden yayılan çiçek veya meyve kokusu. **2.** *sf.* Güzel kokulu.

fayiha, [Ar. fāyiḥa فايحه] *(fa:yiha) {OsT} sf.* **1.** Güzel kokulu. **2.** *is.* Meyve ve çiçek kokusu.

faylı, [fay-lı] *sf.* Faylarla ayrılmış; faylarla bağıntılı.

faymak, [fıy *(yans.)* > fay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Fırlamak. **2.** *gçl. f.* Fırlatmak. [DS]

fayrap, -bı [İng. fire-up *(ateşi artır)*] *is.* **1.** Bir buhar kazanının buhar verecek şekilde yanar durumu. **2.** *ünl.* Gemilerde ateşçinin ateşi hızlandırması için verilen emir. **3.** *argo.* Bir işi hızlandırma; işe hızla başlama. **4.** *argo.* Kapı, pencere açma. **5.** *argo.* (Elbise için) çıkarma; soyunma. **6.** *ünl. argo.* Haydi yallah! **7.** *argo.* Aç, ardına kadar aç. ◘ **fayrap etmek,** *1. Geminin hızını artırmak için ocağı harlandırmak. 2. argo. Bir işin akışını, gidişini hızlandırmak. 3. argo. (Kapı, pencere için) açmak. 4. argo. (Elbise için) çıkarmak. 5. Hiddetlenmek.* || **fayrap küreği,** *Kömür atmakta kullanılan, sapının ucunda enlemesine tutamağı olan kısa saplı, geniş ağızlı kürek.*

fayraplık, -ğı [fayrap-lık] *sf.* Kazanlarda kömürü tutuşturan odun.

faysak, -ğı [fay-sa-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) herhangi bir üzüntü ya da hastalığa dayanamayan; kendini bırakıveren. [DS]

faysal, [Ar. faṣl > fayṣal فيصل] *{OsT} is.* **1.** Kesin hüküm; karar. **2.** Keskin kılıç. **3.** Hüküm veren

kimse; hâkim. 🗗 **faysal-pezîr,** *{OsT} Bir hükme bağlanabilen; sonuçlanan.*

fayşa, [Ar. fāḥişe] *{ağız} is.* Kötü kadın; fahişe. [DS]

fayşe, [Ar. fāḥişe] *{ağız} is.* → fayşa. [DS]

fayton, [Yun. phaeton > Fr. phaéton] *is.* Körüklü, dört tekerlekli, atlı binek arabası.

faytoncu, [fayton-cu] *is.* Fayton sürücüsü.

faytonculuk, -ğu [fayton-cu-luk] *is.* Fayton sürücülüğü.

faz[1]**, -zzı** [Ar. fażż فض] *{OsT} sf.* Huysuz; kötü sözlü; kaba.

faz[2]**,** [Yun. phasis *(ayın evresi)* > Fr. phase] *is. elkt.* **1.** Sinüzoidal bir fonksiyonu belirleyen büyüklüklerden biri; evre; safha. **2.** *fiz.* Hareketli bir ortamda birbiri ardınca gelen değişikliklerin her biri; evre; safha. **3.** *fiz. kim.* Değişik maddelerin birleşmesinden meydana gelen bir karışımdaki denge halindeki kısımların her biri. 🗗 **faz kalemi,** *Priz ve kablo ucu gibi yerlerde elektrik akımı bulunup bulunmadığını anlamaya yarayan elektrikçi aracı.*

fazahat, -ti [Ar. fażāḥat فضاحت] *(faza:hat) {OsT} is.* Alçaklık; rezillik; edepsizlik. 🗗 **fazāhat-i lisāniye,** *{OsT} Utanılacak biçimde söz söyleme.*

fazail, [Ar. faźilet > faźāil / feźāil فضائل] *(faza:il) {OsT} is.* İnsanda var olan, iyilik etmeye ve kötülükten çekinmeye yönelik sürekli ve değişmez davranışlar; güzel vasıflar; erdemler; faziletler. 🗗 **fazāil-i ahlāk,** *{OsT} Ahlakî erdemler.*|| **fazāil-i āliye,** *{OsT} Yüksek erdemler.*|| **fazāil-i aslîye,** *{OsT} Temel erdemler.*|| **fazāil-i cemile,** *İyi erdemler.*|| **fazāil-i insānîye,** *{OsT} İnsanlık erdemleri.*|| **fazāil-i zātiye,** *{OsT} Bir kişinin kendine özgü erdemleri.*

fazalat, [Ar. faźla > faźalāt فضلات] *(fazala:t) {OsT} is.* Artıklar; döküntüler; pislikler; necasetler; murdarlıklar.

fazam, [? fazam] *{ağız} sf.* (Kişi için) kurnaz. [DS]

fazan, [? fazan] *{ağız} is.* Meyvenin ince kabuğu; meyve zarı. [DS]

fazayih, [Ar. faźīḥa > faźāyiḥ فضايح] *(faza:yih) {OsT} is.* Rezaletler; edepsizlikler.

fazazet, [Ar. faźāźet فضاضت] *(faza:zet, z kalın söylenir) {OsT} is.* Kötü sözlü olma; kabalık; sertlik.

fazıl, [Ar. faźl / faḍl > fāźıl / fāḍıl فاضل] *(fa:zıl) {OsT} sf.* **1.** İyi ahlaklı; erdemli. **2.** *is.* Değerli, erdemli ve bilgin kimse.

fazıla, [Ar. fāźıla / fāḍıla فاضله] *(fa:dıla) {OsT} is.* Erdemler; faziletler.

fazılat, [Ar. fāźılāt / fāḍılāt فاضلات] *(fa:dıla:t) {OsT} is.* Erdemli kadınlar.

fazih, [Ar. feźāḥat > faźīḥ فضيح] *(fazi:h, h kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Çirkin; kötü; fena. **2.** Utanmaz; rezil.

faziha, [Ar. faźīḥ > faźīḥa فضيحه] *(fazi:ha) {OsT} is.* Edepsizlik; çirkinlik; rezillik.

fazihet, [Ar. faźīḥet فضيحت] *(fazi:het, h kalın söylenir) {OsT} is.* Edepsizlik; alçaklık; rezillik.

fazilet, [Ar. faźīlet / faḍīlet فضيلت] *(fazi:let, z kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnsanı iyi davranışlarda bulunmaya, ahlak sahibi olmaya iten manevi güç; üstünlük; seçkinlik; erdem. **2.** *din.* İslamiyet'te Kur'an hükümlerine uyma, her davranışta hayrı ve iyi olanı amaç edinme hali. **3.** Hristiyanlık'ta, Hristiyan dininin ödevlerini yerine getirme ve kilise ayinlerine devam etmeye yönelen davranışlar. 🗗 **fazîletmend,** *{OsT} Erdemli; iyi ahlaklı.*|| **fazîlet-perver,** *{OsT} Erdem sahibi.*

faziletli, [fazilet-li] *sf.* **1.** Erdem sahibi; erdemli. **2.** Değerli.

faziletlu, [Ar. faźīlet + T. -li فضيلتلو] *(fazi:letlû:) {OsT} sf. tar.* İmparatorluk döneminde ilmiye sınıfına mensup olanlardan İstanbul ve Haremeyn unvanını alanlarla yazışmalarda kullanılan hitap sözü. 🗗 **faziletlü efendim,** *tar. Haremeyn unvanı alan ilmiye sınıfı mensuplarına hitap sözü.*|| **faziletlü efendim hazretleri,** *tar. İstanbul unvanı alan ilmiye sınıfı mensuplarına hitap sözü.*

faziletsiz, [fazilet-siz] *sf.* Erdemsiz.

fazl, [Ar. faźl فضل] *{OsT} sf.* **1.** Fazla; artık. **2.** *is.* Fazlalık; aşırılık. **3.** İyi ahlaklılık; erdem; üstünlük; olgunluk. **4.** *mat.* İki sayının birbirinden olan farkları. 🗗 **fazl-ı hakk ile,** *{OsT} Allah'ın yardım ve inayeti ile.*|| **fazl-ı kürevî,** *{OsT} mat. Küresel yüzey üzerinde alınan üç noktanın meydana getirdiği üçgenin iç açıları toplamının 180°'den fazla gelme durumu.*|| **fazl-ı müşterek,** *{OsT} mat. Ortak fark.*|| **fazl-ı tarîk,** *{OsT} huk. Mirasçılardan bazısının inkârı, bazısının da ikrarı halinde yapılan mal paylaşımı biçim.*

fazla, [Ar. faźla / faḍla *(artık)* فضل] *sf.* **1.** Gereğinden çok; alışılmıştan çok; aşırı. **2.** Daha da çok. **3.** Kullanımdan arta kalan; artmış; kalmış. **4.** Gereksiz; lüzumsuz. **5.** İleri. **6.** *din.* Büyük günahları işlemeyi ve Kur'an hükümlerine uymamayı alışkanlık edinmiş kimse. **7.** *müz.* Türk musikisinde tam sesin dokuzda birine verilen en küçük aralık; ziyade; koma; aralık; değişme. **8.** Artık; pislik; kazurat. 🗗 **fazladan,** *Alışılana ek olarak; çok çok; bol bol.*|| **fazla gelmek,** *1. Kullanımdan sonra artmak, geri kalmak. 2. Taşmak.*|| **fazla gitmek,** *Taşkınlık etmek; sınırı aşmak.*|| **fazla kaçırmak,** *(Yemek, içmek, konuşmak için) alışılmış olandan çok yapmak.*|| **fazla olmak,** *Tahammül edilemez şeyler yapmak.*

fazlaca, [fazla-ca] *(fa'zlaca) zf.* Biraz çok olarak; gereğinden biraz çok olarak; çokça.

fazlalaşma, [fazla-la-ş-ma] *is.* Fazla durumuna gel-

me; fazlalaşmak eylemi; çoğalma; artma; ziyadeleşme.

fazlalaşmak, [fazla-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Çoğalmak; sayısı artmak; ziyadeleşmek.

fazlalık, -ğı [fazla-lık] *is.* **1.** Gereğinden çok olma durumu; çokluk. **2.** Kullanılandan arta kalan miktar. **3.** Belirlenen miktarı aşan. ◻ **fazlalık etmek,** *Varlığı bulunduğu ortamda gereksiz olmak.*

fazlarak, -ğı [Ar. fażla + T. -rak] *{ağız} zf.* Biraz çok olarak; fazlaca. [DS]

Fe, [Lat. ferrium] *kısalt. kim.* Dayanıklı, dövülerek yassılaştırılabilen, tel olarak çekilebilen, nemli havada oksitlenerek paslanan, alaşım, çelik ve dökme biçimlerinde sanayide geniş bir kullanım alanına sahip; 1536°C'de ergiyen, 7.87 gr/cm^3 yoğunluğunda, atom numarası 26, atom kütlesi 55,87 olan demir elementinin sembolü.

fe, [Ar. fe ف] *e.* İçin; uğruna.

febiha, [Ar. febihā فبها] *(febiha:) {OsT} ünl.* **1.** Çok iyi; öyle olsun. **2.** *zf.* Pekâlâ; ne güzel; o hâlde.

fec, [Ar. fecc فج] *{OsT} is.* İki dağ arasındaki geçit; boyun.

fecaat, -ti [Ar. feca' > fecā'at فجاعت] *(feca:at) {OsT} is.* Çok acıklı durum; yürekler acısı durum; acıklılık.

fecayi, -ii [Ar. feci'a > fecāyi' فجايع] *(feca:yi:) {OsT} is.* Çok acıklı durumlar; belalar; musibetler.

fecere, [Ar. fācir > fecere فجره] *{OsT} is.* **1.** Kötü huylu olanlar. **2.** Çok içki içenler; ayyaşlar. **3.** Yalan söyleyenler.

feci, [Ar. feca' > feci' *(beklenmedik; ani)* فجيع] *(feci:) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü ve ıstırap veren; acıklı. **2.** Çok korkunç; dehşetli.

fecia, [Ar. feci'a فجيعه] *(feci:a) {OsT} sf.* Üzüntü ve ıstırap veren şey; musibet; bela; felaket.

fecir, -cri [Ar. fecr *(gün doğumu)* فجر] *is.* **1.** Sabaha karşı gün doğmadan önce ortalığın aydınlanmaya başladığı an; tan vakti. **2.** Güneş doğmadan önce doğu ufkunda görülen kızıllık; tan kızıllığı.

fecr, [Ar. fecr فجر] *{OsT} is.* → fecir. ◻ **fecr-i âtî,** *{OsT} Geleceğin aydınlanma başlangıcı.*|| **fecr-i kāzib,** *{OsT} Tan yerinde gün ağarmadan önce görülüp sonra kaybolan geçici aydınlık; yalancı tan.*|| **fecr-i mübtesim,** *{OsT} Gülümseyen tan.*|| **fecr-i** (sani) **sādık,** *{OsT} Doğu ufkunda güneş doğmadan önce görülen ve güneşin doğumuna kadar devam eden aydınlık; gerçek tan; sabah namazı vakti.*|| **fecr-i şimālî,** *{OsT} Kuzey kutbuna yakın bölgelerde gökyüzünde beyaz halkalar şeklinde görülen ve bazen günlerce devam eden aydınlık.*|| **Fecr Suresi,** *Otuz ayetten meydana gelen ve Mekke devrinde indirilen, Kur'an'ın seksen dokuzuncu suresi.*

fecve, [Ar. fecve فجوه] *{OsT} is.* **1.** Açıklık; boşluk. **2.** Avlu.

feda, [Ar. fidā' > fedā' فداء] *(feda:) is.* **1.** Bir amaç veya değer uğruna çok değerli bir şeyden vazgeçme; gözden çıkarma. **2.** Kurban. ◻ **feda etmek,** *Gözden çıkarmak; uğruna harcamak, vermek; kıymak.*|| **Feda olsun!** *Kurban olsun; uğrunda yok olsun.*|| **fedā-yı cān,** *{OsT} (Bir şey uğruna) canını verme.*|| **fedā-yı cennet,** *{OsT} Cenneti feda etme.*

fedai, [Ar. fedā'ī فدائى] *(feda:i:) {OsT} sf.* **1.** Canını feda eden. **2.** Taşıdığı ülkü uğruna canını vermekten çekinmeyen; o yoldaki tehlikelere aldırmayan; serdengeçti. **3.** Eli açık; cömert. **4.** *is.* Bütün tehlikeleri göze alarak birini veya bir şeyi korumakla görevli kişi; koruma.

fedailik, -ği [fedai-lik] *(feda:i:lik) is.* **1.** Fedaîye özgü davranış. **2.** Bir yeri veya birini koruma işi; muhafızlık.

fedaiyan, [Ar. fedā'īyān فدائيان] *(feda:iya:n) {OsT} is.* Fedaîler.

fedakâr, [Ar. fedā'+Far. -kār فداكار] *(feda:kâr) {OsT} sf.* Kendini veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeyen; özverili.

fedakâran, [Ar. fedā'+Far. -kār-ān فداكاران] *(feda:kâ:ra:n) {OsT} is.* Fedakârlar.

fedakârane, [Ar. fedā' + Far. -kār-āne فداكارانه] *(feda:kâ:ra:ne) zf.* Kendini, veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeden; özverili olarak; fedakârca.

fedakârca, [fedakâr-ca] *(feda:kâ:'rca) zf.* Kendini, veya en sevdiği şeyleri feda etmekten çekinmeden; özverili olarak.

fedakârî, [Ar. fedā' + Far. kārī فداكارى] *(feda:kâ:ri:) {OsT} is.* Fedakâr olma durumu; fedakârlık.

fedakârlık, -ğı [fedakâr-lık] *(feda:kâ:rlık) is.* Kutsal bir amaç veya önemli bir değer için kendi çıkarlarından vazgeçme; özveri; esirgemezlik. ◻ **fedakârlığa katlanmak,** *Bir amaca ulaşmak için birçok sıkıntıya, güçlüğe dayanmaya çalışmak.*

fedaviye, [Ar. fedāviyye فداويه] *(feda:viye) {OsT} is.* Fedai takımı.

feddan, [Ar. feddān فدان] *(fedda:n) is.* **1.** Saban koşulu bir çift öküz. **2.** Bir çift öküzle bir günde sürülebilen arazi miktarı. **3.** Eskiden, Mısır'da bir çift öküzle bir günde sürülebilen arazi miktarı esas alınarak belirlenen bir tür yüzölçümü birimi.

federal, -li [Lat. foedus + eris *(ittifak)* > Fr. fédéral] *is.* Federasyon olarak birleşmiş olan.

federalist, [Fr. fédéraliste] *sf.* **1.** Federalizme bağlı olan. **2.** Federalizm yanlısı olan.

federalizm, [Fr. fédéralisme] *is.* Birçok bağımsız devletin, kendi özel kanunlarına sahip olmak şartıyla, tek bir üst devlet halinde birleşmesi yöntemi.

federasyon, [Fr. fédération] *is.* **1.** Küçük devletlerin tek bir devlet olabilmek için yaptıkları birleşme; ortak devlet; devletler birliği. **2.** Birçok kuruluştan oluşan birlik.

federatif, [Fr. fédératif] *sf.* Federalizme uygun olan; federalizme bağlı.

federe, [Fr. fédéré] *sf.* **1.** Bir federasyona bağlı olan. **2.** *is.* Konfederasyon üyesi.

fedig, [Erme. hatik => hedik > fedig] *{ağız} is.* Kaynamış buğday ya da mısır. [DS]

fedil, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* Yufka ekmeği. [DS]

feding, [İng. feding] *is. iletş.* Radyoda bir sesin gürlüğünün zaman içinde azalması veya tamamen yok olması; ses sönümü.

fedire, [Rus. vedró] *{ağız} is.* Tahta bakraç. [DS]

fedm, [Ar. fedm فدم] *{OsT} sf.* Budala; kalın kafalı.

feemma, [Ar. fe-'emmā فأما] *(feemma:) {OsT} bağ.* Kaldı ki; ... gelince.

feeri, [Fr. féerie] *is. tiy.* Büyülü, olağanüstü güçlere, perilere dayanan tiyatro oyunu

fegâne, [Far. fegāne فگانه] *(fegâ:ne) {OsT} sf.* (Çocuk için) düşük.

feğelmek, [feğ-el-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Haşarat için) mevsim başında ortaya çıkmak. [DS]

feğeldeşmek, [feğ-el-de-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Toplu olarak oynamak. **2.** *dönşl.* (Çocuk için) ayağa dolaşmak; büyüklerin arasında emeklemek, dolaşmak. [DS]

fehamet, [Ar. faḫāmet فخامت] *(feha:met) {OsT} is.* **1.** Büyüklük; ululuk. **2.** İtibar; kıymet; değer. **3.** Onur. ⊡ **fehāmet-penāh,** *{OsT} Başvurulacak en yüce makam; sadrazamlık makamı.*

fehametlu, [Ar. faḫāmet + T. -li فخامتلو] *(feha:metlû:) {OsT} sf.* **1.** Büyüklük gösteren. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde sadrazam, Mısır hıdivi, yabancı prens ve bağlı eyaletlerin başında bulunan beylere verilen unvan.

feharis, [Far. fihrist > Ar. fihris > fehāris فهارس] *(feha:ris) {OsT} is.* Fihristler; dizinler.

fehavî, [Ar. feḥvā > feḥāvī فحاوى] *(feha:vi:) {OsT} is.* **1.** Anlamlar; manalar. **2.** Kavramlar; mefhumlar.

fehd, [Ar. fehd فهد] *{OsT} is. zool.* Pars.

fehhaın, [Ar. fehm *(anlayış)* > fehhām / fehhāme فهام / فهامه] *(fehha:m) {OsT} sf.* Çok zeki; çok anlayışlı; pek iyi kavrayan.

fehim[1], [Ar. fehm فهم] *{OsT} is.* Anlama; anlayış; kavrama. ⊡ **fehm-sāz,** *Akla yatkın; anlaşılabilir.*

fehim[2], [Ar. fehm > fehīm فهيم] *(fehi:m) {OsT} sf.* Zeki; akıllı; anlayışlı.

fehir, [Ar. faḫr ?] *{ağız} is.* Kalp; yürek. [DS]

fehm, [Ar. fehm فهم] *{OsT} is.* → fehim[1].

fehme, [Ar. vehm] *{ağız} is.* Korku; ürperti. [DS]

fehmeli, [fehme-li] *{ağız} sf.* Korkunç; korkulu. [DS]

fehmetmek, [Ar. fehm + T. et-mek] *gçl. f. [-er]* Anlamak; kavramak.

fehmî, [Ar. fehm > fehmī فهمى] *(fehmi:) {OsT} sf.* Anlayışa ilişkin; anlayışa ait.

fehmsaz, [Ar. fehm + Far. -sāz فهمساز] *(fehmsa:z) {OsT} sf.* Akla yatkın; anlaşılır.

fehva, [Ar. feḥvā فحواء ، فحوى] *(fehva:) {OsT} is.* Anlam; kavram.

fehvasınca, [fehva-s-ı-n-ca] *(fehva:sınca) {OsT} zf.* Uyarınca; sözü gereğince.

feilla, [Ar. fe-illā فإلاّ] *(feillâ:) {OsT} zf.* **1.** Olmadığı hâlde. **2.** Olmazsa.

fek, -kki [Ar. fekk فك] *{OsT} is.* **1.** Ayırma; açma. **2.** Çözme; koparma; kırma. **3.** Söz söyleme. **4.** Zorluğu giderme. **5.** Kaldırma. **6.** Kurtarma. **7.** *huk.* Mülkiyeti kayıtlayan bir hakkın veya genel olarak kayıtlayıcı bir durumun çözülmesi, kaldırılması. **8.** *anat.* Çene kemiği. **9.** *{ağız}* Kuş kanadının büyük telekleri. [DS] **10.** *{ağız}* Boyunduruktaki kayışın kaymaması için ortaya çakılan tahta. [DS] ⊡ **fek etme,** *Kaldırma.*|| **fekk-i a'lā,** *{OsT} anat. Üst çene.*|| **fekk-i esfel,** *{OsT} anat. Alt çene.*|| **fekk-i mühr,** *{OsT} Mührle kapatılmış mektubu açma; mührü bozma.*|| **fekk-i rābıta,** *{OsT} İlgiyi kesme.*|| **fekk-i rehn,** *{OsT} Rehini kurtarma.*|| **fekk-i rekābe,** *{OsT} Kölenin bağışlanması, azat edilmesi.*

fekar, [Ar. feḳār فقار] *(feka:r) {OsT} is. anat.* Omurgalar.

fekarî, [Ar. fekarī فقرى] *(feka:ri:) {OsT} sf.* Omurgalarla ilgili.

fekariye, [Ar. feḳāriye فقريه] *(feka:riye) {OsT} is. biy.* Omurgalılar.

fekçe, [Far. fekçe فكچه] *{OsT} is. bot.* Çenek.

fekeyfe, [Ar. fe-keyfe فكيف] *{OsT} zf.* Nasıl?

fekkeyn, [Ar. fekkeyn فكين] *{OsT} is. anat.* Alt ve üst çene.

fekkî, [Ar. fekkī فكى] *(fekki:) {OsT} sf.* Çene ile ilgili.

fekkiye, [Ar. fekkiyye فكيه] *{OsT} sf.* Çene ile ilgili.

fekül, [Fr. fécule] *is. bot.* Bazı bitkilerin yumrularında bulunan yedek besin; nişasta.

fel[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yu-

varlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fel fel, fel fel etmek, fel(l)-e-k fellek, fel(l)-ik, fel(l)-e-n-mek* 🗗 **fel fel esmek,** *{ağız} (Kalp için) şiddetle çarpmak.* [DS]

fel[2], [fel / feld / fıld / fîld *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fel fel bakmak* 🗗 **fel fel,** *{ağız} 1. (Bakış için) dikkatli ve canlı olarak. 2. (Bakış için) şaşkın şaşkın.* [DS]|| **fel fel bakmak,** *{ağız} Şaşkın şaşkın bakmak.* [DS]

fel[3], [Ar. fâl] *{ağız} is.* **1.** Hile. **2.** Kişisel düşünce; sır. **3.** Sihir. [DS] 🗗 **fel getirmek,** *{ağız} İhtiraslı olmak.* [DS]

fel[4], [? fel] *(fêl) {ağız} is.* Yorgunluk; bitkinlik; hâlsizlik. [DS]

fela, [Ar. felā فلا] *(felâ:) {OsT} zf.* O hâlde; o zaman. 🗗 **felā-cerm,** *{OsT} Muhakkak; şüphesiz.*

felah[1], [Ar. felāḥ فلاح] *(felâ:h) {OsT} is.* **1.** Mutluluk. **2.** Kurtuluş. 🗗 **felah bulmak,** *Selamete çıkmak; kurtuluşa ermek; rahata kavuşmak.*|| **felāh-ı vatan,** *{OsT} Vatanın kurtuluşu.*|| **felāh-yāb,** *{OsT} Kurtulan; kurtuluşa eren.*

felah[2], [Ar. felaḫ فلخ] *(felâ:h) {OsT} is.* Başlangıç; iptida.

felahan, [Far. felāḫān فلاخان / فلاخن] *(felâ:ha:n) {OsT} is.* Taş atmaya yarayan araç; sapan.

felahat, [Ar. fîlāḥat / felāḥat فلاحت] *(felâ·ha:t) {OsT} is.* Çiftçilik; tarım; ekincilik.

felak, -kı [Ar. felaḳ فلاق] *{OsT} is.* **1.** Sabah aydınlığı. **2.** Bir kimseyi ceza olarak ateşe atmak; yakmak. **3.** Yaratma; yaratış. 🗗 **Felāk Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 113. suresinin adı.*

felaket, [Ar. felek => *OsT.* felāket *(felekle ilgili)* فلاكت] *(felâ:ket) {OsT} is.* **1.** Çok büyük üzüntü ve sıkıntılara sebep olan olay, durum; yıkım; bela; musibet. **2.** *sf.* Çok kötü. **3.** Çok aşırı hâlde. 🗗 **felāket-dîde,** *{OsT} Felaketler görmüş, geçirmiş; çok belalara uğramış.*|| **felāket-i uzmâ,** *{OsT} En büyük felaket.*

felaketli, [felāket-li] *(felâ:ketli) sf.* Felakete yol açan; felaket getiren.

felaketzede, [Ar. felāket+Far. zede فلاكت‌زده] *(felâ:-ketzede) {OsT} sf.* Felaket görmüş olan; felakete uğrayan.

felasife, [Yun. philosophose > feylosof > felāsife فلاسفه] *(felâ:sife) {OsT}* **1.** Felsefe ile uğraşanlar. **2.** Olayları hoşgörü ile karşılayanlar; kaygısızlar. **3.** Dinsizler.

felat, [Ar. felāt فلات] *(felâ:t) {OsT} is.* Susuz çöl.

Felatun, [Yun. platon => felātun] *(felâ:tun) {OsT} öz. is.* Yunan düşünürü Platon; Eflatun.

felc, [Ar. felc فلج] *{OsT} is.* → felç.

felç, -ci [Ar. felc *(yarma; ikiye bölme)* فلج] *is.* **1.** *tıp.* Sinir ve kas bozukluğundan ileri gelen hareketsizlik veya hareket bozukluğu; inme; nüzul. **2.** *mecaz.* İş görememe hali; işleyememe. 🗗 **felce uğramak,** *El, kol veya ayak gibi organlarını kullanamaz olmak; felç olmak.*|| **felce uğratmak,** *Bir işi işleyemez duruma getirmek.*|| **felc-i kısmî,** *{OsT} Organlardan herhangi birine gelen inme.*|| **felc-i nısfî,** *{OsT} Vücudun yalnız bir yanına gelen felç; yarım felç.*|| **felç etmek,** *İşlemeyi, çalışmayı tamamen durdurmak; aksatmak.*|| **felç olmak,** *1. Felçli hâle gelmek. 2. mecaz. İşleyemez olmak; durmak.*

felçli, [felç-li] *sf.* Felç rahatsızlığı olan; inmeli; felç olmuş; mefluç.

feld[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fîld *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *feld-ir-mek, feld-ir-e-mek, feld-ir-de-mek*

feld[2], [fel / feld / fıld / fîld *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *feld-ir feldir*

feldir, [feld *(yans.)* > feld-ir] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **feldir feldir,** *{ağız} 1. (Bakış için) canlı ve dikkatli. 2. (Bakış için) alık alık.* [DS]

feldirdemek, [feld *(yans.)* > feld-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Organ için) titremek; sarsılmak. **2.** Aralıksız konuşmak. **3.** Yerinde duramamak; hoplayıp zıplamak. [DS]

feldirdetmek, [feld *(yans.)* > feld-ir-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

feldiremek, [feld *(yans.)* > feld-ir-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** (Bir organ için) titremek. **2.** Zayıflık, hastalık sebebiyle ürperip titremek. [DS]

feldmareşal, -li [Alm. feld *(düzlük)* + marschall] *is.* Alman, Avusturya, İngiliz ve İsveç ordularında en üst rütbe.

feldspat, [Alm. feld *(tarla)* + spath *(alçı taşı)*] *is. min.* Püskürük ve başkalaşım kayalarını meydana getiren, doğal potasyum, sodyum, kalsiyum ve baryum alüminosilikatlar grubu mineraller.

feldspatımsı, [feldspat-ımsı] *sf.* (Mineraller için) feldspat görünümünde olan.

feldspatlaşma, [feldspat-la-ş-ma] *is. jeol.* Püskürük magmanın çevresindeki kayalara etkimesiyle feldspat meydana gelmesi.

felefeş, [fel *(yans.)* > fel-e+feş] *{ağız} is.* Önemsenmeyen iş. [DS]

felek[1]**, -ği** [Ar. felek فلك] *is.* **1.** Gökyüzü; sema; göğün katları. **2.** Dünya; âlem. **3.** Kaderi çizdiğine i-

nanılan gizli güç; talih; şans; kader; baht. **4.** Zaman. **5.** *mit.* Dokuz kat tabakadan meydana geldiği ve her katında birer gezeğen bulunduğu kabul edilen gökyüzü katlarının her biri. **6.** *müz.* Askerî bandoda var olan bir zilli alet. **7.** *{ağız}* Topaç. [DS] **8.** *argo. sf.* (Kişi için) kambur. 🗗 **feleğe küsmek,** *Şanssızlıktan yakınmak; her şeyden elini eteğini çekmek.*|| **feleğin çemberinden geçmiş,** *Hayatın her türlü güçlük ve rahatını görmüş, yaşamış; tecrübe sahibi olmuş.*|| **feleğin sillesini yemek,** *Çok büyük bir darbe yemek; çok büyük zarar etmek.*|| **feleği şaşmak,** *1. Bir olay veya ağır darbenin etkisi ile neye uğradığını bilememek. 2. argo. Bir boyanın etkisinde kalarak şaşalamak; kendinden geçmek. 3. argo. Çok sarhoş olmak.*|| **felek-āvāze,** *{OsT} 1. Felek şöhretli. 2. Derecesi yüksek olan.*|| **felek-cāh,** *{OsT} Felek rütbeli; çok yüksek mevkide bulunan.*|| **felek-debdebe,** *{OsT} Etrafında yıldızlar kadar çok kişi bulunan; itibarı yüksek; itibarlı.*|| **felek-i aksā,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i a'lā,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i atlas,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-i cev-zehr,** *{OsT} Ayın çevresinde görülen parlak halka; ayla; hale.*|| **felek-meşrep,** *{OsT} Felek yaratılışlı; dönek; sözünde durmayan.*|| **felek-seyr,** *{OsT} Yürüyüşü çabuk olan.*|| **felekten bir gece çalmak,** *Eğlenceli, çalgılı, içkili hoşça vakit geçirmek.*|| **felekten kâm almak,** *Felekten öç almak; güzel bir vakit geçirmek.*|| **felekü'l-a'zām,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felekü'l-eflāk,** *{OsT} Eski gök bilimcilerine göre dokuzuncu kat gök.*|| **felek-zede,** *{OsT} Feleğin sillesini yemiş; talihsiz.*

felek[2]**, -ği** [Yun. falanga] *{ağız} is.* → felenk. [DS]

felekî, [Ar. felek > felekī فلكى / [فلكيه] *(feleki:) {OsT} sf.* **1.** Feleğe ilişkin; felekle ilgili olan. **2.** Gök bilimine ait; astronomik.

felekiyat, [Ar. felek > felekiyyāt فلكيات] *(felekiyya·t) {OsT} is.* Gök bilimi; astronomi; ilmü'l-felek.

felekiyun, [Ar. felek > felekiyyūn فلكيون] *(felekiyu:n) {OsT} is.* Gök bilimi ile uğraşanlar; astronomlar.

felemit, [? felemit] *{ağız} is.* Sandık ya da dikiş makineleri içindeki küçük gözlü çekmece. [DS]

felemma, [? felemma] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok politik; kurnaz. [DS]

felen, [? felen] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

felenk, -gi [Yun. falanga] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Kayığın kıyıya çekilmesi ya da denize indirilmesi sırasında kullanılan, üzerine don yağı sürülmüş, ortası kertikli ağaçlar. **3.** Büyük kazanları indirip bindirmekte kullanılan sopa. [DS]

felevat, [Ar. felāt > felevāt فلوات] *(feleva·t) {OsT} is.* Susuz çöller.

felfelek, -ği [fel *(yans.)* > fel+fel-e-k / fer+fel-e-k] *is.* **1.** Bir tür küçük kelebek. **2.** *bot.* Hurmagillerden kestane büyüklüğünde yemişleri halk hekimliğinde şerit düşürücü olarak kullanılan bir Asya bitkisi, *(Areca catechu).* **3.** Kuşku. 🗗 (birinin içine) **felfelek sokmak,** *Kuşkuya düşürmek; şüphelendirmek; işkillendirmek.*

felfelleme, [fel *(yans.)* > fel+fel-le-me] *is.* Canlılığını kaybetme ve şaşalama; felfellemek eylemi.

felfellemek, [fel *(yans.)* > fel+fel-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Canlılığını yitirmek. **2.** Şaşırmak; afallamak. **3.** (Dönen ve sallanan bir cisim için) hızını kaybetmek. **4.** (Kuş için) yorulmak. **5.** (Diş için) çürüyüp sallanmak. **6.** (Organ için) titremek.

felfen, [? felfen] *{ağız} is.* Deve güreşlerinde erkek develeri güreşe hazırlamak için önlerinden çekilip götürülen dişi deve. [DS]

felfene, [Ar. ḥerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

felfes[1]**,** [fel *(yans.)* > fel + fes] *{ağız} sf.* **1.** İşe yaramaz. **2.** Köhne; çürük. **3.** (İş için) beceriksizce, baştan savma. **4.** *is.* Dikkatsizlik; düzensizlik; tertipsizlik. [DS]

felfes[2]**,** [fel *(yans.)* > fel + fes / Ar. vesvese] *{ağız} is.* Şüphe; işkil. [DS]

felfeselenmek, [Ar. vesvese => felfese-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuruntuya düşmek; şüphelenmek. [DS]

felhan, [Ar. felḥān فلحان] *{OsT} is.* Tarlayı bir yıl dinlendirmek için yapılan sürüm; nadas.

feli[1]**,** [? feli] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** Küçük kuş. [DS]

feli[2]**,** [Yun. phéli] *{ağız} is.* **1.** Dilim; parça. **2.** Kabak dilimi. [DS]

feliga, [İt. feluca] *{ağız} is.* Küçük kayık; sandal; filika. [DS]

felihaza, [Ar. fe-li-hāz ā فلهذا] *(fe-li-ha:za:) {OsT} zf.* Şunun için; imdi.

felik, -ği [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* **1.** Duvar örerken büyük taşlar arasına konulan küçük taşlar; çakıl parçaları. **2.** Büyük taş. [DS]

felk, [? felk] *{ağız} is.* Ekin biçiminde her orak vuruşta orağın ağzından dökülen kısım; bir kerede biçilen ekin demeti. [DS]

fellah, [Ar. felḥ *(toprağı yarma)* > fellāḥ فلاح] *(fellâ:h) {OsT} is.* **1.** Çiftçi; köylü. **2.** Nil kıyısında çiftçilikle uğraşan Mısır'ın yerli halkı. **3.** *mecaz.* Kara derili; arap; zenci.

felle, [? felle] *{ağız} is.* Görünme; belirme; ortaya çıkma. [DS] 🗗 **felle vermek,** *{ağız} 1. Ortaya çıkmak; görünmek. 2. Haber vermek.* [DS]

fellek fellek, [fel *(yans.)* > fel-le-k + fel-lek / fel-lik + fel-lik] *zf. ikile.* → fellik fellik.

fellemek[1]**,** [Yun. phelì *(sürgü)* > fel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kapı için) sürgülemek; kilitlemek. [DS]

fellemek[2], [fel *(yans.)* > fel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir] [-l(i)-yor]* İşkillendirmek; şüpheye düşürmek. [DS]

fellendirmek, [fel-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İşkillendirmek; şüpheye düşürmek. **2.** Kışkırtmak; bir kimsenin öfkesini artırmak. **3.** (Yara için) bakımsız bırakarak azdırmak. [DS]

fellenmek[1], [fel *(yans.)* > fel-le-n-mek / fel-le-ñ-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yaşlılık, hastalık veya yorgunluk gibi sebeplerle sendelemek; tökezlemek. [DS]

fellenmek[2], [fel-le-n-mek / fer-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şüphelenmek. **2.** Öfkelenmek; hırçınlaşmak; bağırıp çağırmak. **3.** Şiddeti artmak; hızlanmak. [DS]

fellik fellik, [fel *(yans.)* > fel-le-k + fel-lek / fel-lik + fel-lik] *zf. ikile.* Telaş içinde, heyecanla oradan oraya koşarak; koşturarak.

fels, [Lat. follis *(bir torba para)* > Ar. fels فلس] *is.* Eskiden Arap ülkelerinde kullanılan bir bakır para.

felsefe, [Yun. philosophia > Ar. felsefe فلسفه] *is.* **1.** Canlı varlıklar ve eşyanın ilkeleri, insanın evrendeki rolü ile ilgili görüşlerin ve inançların tümü; hikmet bilgisi; filozofi. **2.** Bu tür konular üzerinde eleştirici bir düşünceye dayanan fikirler sistemi. **3.** Bilginin ve varlığın bilimsel olarak araştırılması. **4.** Bir bilimin veya bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü. **5.** Bir filozofun, bir felsefe okulunun, bir çağın öğretisi. **6.** Dünya görüşü; sistem; ideoloji. **7.** Bir konuda kişiye özgü soyut düşünüş. **8.** Düşünme ve bilme sevgisi. 🗗 **felsefe-i ahlâkiye,** *{OsT} Ahlak felsefesi.*|| **felsefe-i dîniye,** *{OsT} Din felsefesi.*|| **felsefe-i târihiye,** *{OsT} Tarih felsefesi.*|| **felsefe-i ûlâ,** *{OsT} İlkçağ felsefesi.*|| **felsefe yapmak,** *Bir olayla ilgili sebep-sonuç ilişkisi kurarak kişisel görüş üretmek.*

felsefeci, [felsefe-ci] *is.* **1.** Bir felsefe öğretisi geliştirmiş olan kişi; filozof; feylesof. **2.** Felsefe konularında uzman veya öğretmen.

felsefî, [Ar. felsefî فلسفى / فلسفيه] *(felsefî:) {OsT} sf.* **1.** Felsefe ile ilgili. **2.** Felsefeye özgü.

felsefiyat, [Ar. felsefe > felsefiyyât فلسفيات] *(felsefiya:t) {OsT} is.* Felsefî bilgiler; hikmet bilgileri.

felte, [? felte] *{ağız} is.* Tırpanla biçilen ekin demetlerinin sıra ile toplanması işlemi. [DS]

felten, [? felten] *{ağız} şf.* **1.** Karışık; düzensiz; bozuk. **2.** Çetin. [DS]

feluka, [İsp. feluca] *is. dnz.* Kadırgaya benzer küçük bir yelkenli tekne.

fem, -mmi [Ar. femm فم] *{OsT} is.* **1.** Ağız. **2.** *coğ.* Akarsuyun denize döküldüğü yer. **3.** *tar.* Eskiden her türlü ateşli silahın ağzına verilen ad. 🗗 **femm-i lâtif,** *{OsT} Güzel ağız.*|| **femm-i nehr,** *{OsT} Çay, dere, nehir ağzı.*|| **femmü'l-hut,** *{OsT} gök b. Gökkürenin güney yarımküresinde bulunan Hut takım yıldızının en parlak yıldızı, (Fomalhaut).*

femele, [? femele] *{ağız} is.* Ocak başı. [DS] 🗗 **femele taşı,** *{ağız} is. Ocak taşı.* [DS]

femî, [A. femî فمى] *(femi:) {OsT} sf.* Ağızla ilgili; ağza mensup, femmî.

femile, [İt. paramano => fermene > femile] *{ağız} is.* **1.** Şalvarın üzerine giyilen ceket. **2.** Tayyör; ceket. [DS]

feminen, [Lat. femina *(kadın)* > Fr. féminin] *sf.* **1.** Kadınsı. **2.** *dbl.* Dişil.

feminist, [Fr. féministe] *sf.* **1.** Feminizmle ilgili. **2.** Feminizmden yana olan.

feminizm, [Fr. féminisme] *is.* **1.** Kadınların toplum içindeki görev ve sorumluluklarını genişletmeyi amaçlayan öğreti. **2.** *genşl.* Bir erkeğin az veya çok kadın özelliklerini göstermesi.

femmî, [Ar. femmî فمى] *{OsT} sf.* **1.** Ağızla ilgili. **2.** Ağızdan; oral.

fen, -nni [Ar. fenn فن] *{OsT} is.* **1.** Tür; çeşit; cins; sınıf; tabaka. **2.** Hüner; bilim; sanat; teknik; marifet. **3.** Fizik, matematik, kimya gibi deney ve ispatlara dayanan bilimlerin genel adı. **4.** Bilimi uygulama alanına koyan bilgiler. **5.** Hile; tuzak. 🗗 **fenn-i deryâ,** *{OsT} Denizcilik bilgileri; deniz bilimi.*|| **fenn-i harb,** *{OsT} Savaş tekniği.*|| **fenn-i inşâ,** *{OsT} Güzel yazı yazma sanatı.*|| **fenn-i kimyâ,** *{OsT} Kimya bilimi.*|| **fenn-i mâdeniyât,** *{OsT} Madenler bilimi; mineraloji.*|| **fenn-i menâfi'ül-a'zâ,** *{OsT} Fizyoloji.*|| **fenn-i mesahâ-i arâzî,** *{OsT} Yer ölçümü bilimi; jeodezi.*|| **fenn-i muhârebe,** *Savaş tekniği.*|| (bir işin) **fennini almak,** *O işte ustalık kazanmak; deneyim sahibi olmak.*|| **fenn-i saydelânî,** *{OsT} Eczacılık.*|| **fenn-i tabakâtü'l-arz,** *{OsT} Yer bilimi; jeoloji.*|| **fenn-i terbiye-i etfâl,** *{OsT} Eğitim bilimi; pedagoji.*|| **fenn-i teşrîh,** *{OsT} Anatomi.*|| **fenn-i zirâ'ât,** *{OsT} Tarım; ekincilik bilgisi.*

fena[1], [Ar. fenâ فنا] *(fena:) {OsT} sf.* **1.** İyi niteliği bulunmayan; kötü. **2.** Üzüntü veren; üzücü. **3.** Rahatsız eden; hoşa gitmeyen. **4.** Başkalarına kötülük eden; kötülük yapmaya eğilimi olan. **5.** (Kişi için) istenilen nitelikte olmayan; aranılan niteliği taşımayan. **6.** Davranışları içinde yaşadığı toplumun ahlak kurallarına uymayan; adi; bayağı. **7.** *is.* Yaratılışı kötü insan. **8.** *zf.* Çok; fazla. 🗗 **fena değil,** *Bir parça iyi; zararı yok; şöyle böyle.*|| **fena etmek,** *Kötü davranmak; kötü bir duruma düşürmek.*|| **fena gözle bakmak,** *Kötü niyetler beslemek.*|| **fena hâlde,** *Son derece; fazlasıyla.*|| **fena kalpli,** *Başkalarının kötülüğünü isteyen.*|| **fena olmak,** *1. Bayılır gibi olmak; beden sağlığı bakımından kötüleşmek. 2. Aşırı derecede üzülmek.*|| **fenasına gitmek,** *Çok üzülmek.*|| **fenaya çekmek,** *Olumsuz ve kötü yo-*

rumlamak.|| **fena yapmak,** *Kötü duruma düşürmek.*|| **fenaya sarmak,** *Gidişi kötüye yönelmek.*|| **fena yerine vurmak,** *1. Kötü bir şekilde, tehlike yaratacak biçimde vurmak. 2. mecaz. İşleri durumuyla çok zor durumda bırakmak.*

fena[2], **-a'i** [Ar. fenā' (فناء) *(yok olma)* *{OsT} is.* **1.** Gelip geçici olma; ölümlülük. **2.** *tasvf.* İnsanın kendi benliğini Allah'ın varlığında yok etmesi. 🗗 **fenā' bulmak,** *{OsT} Yok olmak.*|| **fenā'-fi'l-aşk,** *{OsT} tasvf. Allah aşkı içinde yok olmak.*|| **fenā'-fi'llāh,** *{OsT} tasvf.* → fenafillah.|| **fenā'-fi'l-pîr,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını pîrin manevi varlığında yok etme.*|| **fenā'-fi'r-resûl,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını Hz. Muhammed'in manevî kişiliğinde yok etme.*|| **fenā'-fi'ş-şeyh,** *{OsT} tasvf. Bütün varlığını şeyhin manevi şahsiyetinde yok etmek.*|| **fenā'-gâh,** *{OsT} Fanilik yeri; ölümlü dünya; bu dünya.*|| **fenā'-pezîr,** *{OsT} Yok olan; fena bulan.*|| **fenā'-yāb,** *{OsT} Yok olan; canlı varlık.*

fenafillah, [Ar. fenā-fi'llāh فنا فی الله] *(fena:filla:h)* *{OsT} is. tasvf.* Sâlikin, duygularından ve iradesinden sıyrılarak ilahî iradeye boyun eğmesiyle benliğinin mutlak yaratanın varlığında yok olması.

fenalaşma, [fena-la-ş-ma] *is.* Fena duruma gelme; fenalaşmak eylemi.

fenalaşmak, [fena-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Kötü duruma gelmek; kötüleşmek. **2.** (Hasta için) sağlık açısından tehlikeye girmek. **3.** Birdenbire fenalık gelmek; bayılır gibi olmak. **4.** Ahlak bakımından kötüleşmek.

fenalaştırma, [fena-la-ş-tır-ma] *is.* Kötü duruma getirme; fenalaştırmak eylemi.

fenalaştırmak, [fena-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Kötü duruma düşürmek. **2.** Sağlık açısından tehlikeye sokmak. **3.** Ahlak bakımından kötüleşmesine sebep olmak.

fenalık, -ğı [fena-lık] *is.* **1.** Kötü olma durumu; kötüleşme. **2.** İyi, güzel ve genel ahlaka aykırı tutum; kötülük. 🗗 **fenalık etmek,** *Kötülük yapmak.*|| **fenalık** (geçirmek) **gelmek,** *Baygınlık geçirmek; sıkıntıya düşmek.*|| (birinden) **fenalık gelmek,** *O kişi tarafından kötülük yapılmak.*

fenci, [fen-ci] *is.* ve *sf.* **1.** Fen ile uğraşan kimse. **2.** Fen bilimlerinde uzman olan kişi veya öğretmen.

fend[1], [Ar. fend فند] *{OsT}* is. Büyük dağ.

fend[2], [Far. fend فند] *{OsT} is.* Hile; tuzak. 🗗 **fendbāz,** *{OsT} Tuzak kuran; hibeci; aldatıcı; sahtekâr.*

fendellemek, [fendel-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fırsat bilmek. [DS]

fene, [Ar. fenā'] *{ağız} sf.* Kurnaz; yaman; işgüzar. [DS]

fenekir, [? fenekir] *{ağız} sf.* **1.** Eskimiş; delik deşik olmuş. **2.** Ördek cinsinden bir tür av kuşu. [DS]

fenekmek, [fene-k-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şaşırmak; çaresiz kalmak. [DS]

fener, [Yun. phanarion *(fanusçuk)* / fanari => fener] *is.* **1.** Saydam bir madde ile kapatılmış ve içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı. **2.** Belirli yerlerdeki kulelere yerleştirilmiş ve yanıp sönerek gemicilere yol gösteren ışıklı işaret; deniz feneri. **3.** Tepesinden kulplu askılı kahveci tepsisi; askı. 🗗 **fener alayı,** *Bayram geceleri askerî birliklerce düzenlenen fenerli veya meşaleli gösteri.*|| **fener balığı,** *zool. Vücudunda pek çok ışık verme aygıtı bulunan ve tropik denizlerde yaşayan bir tür balık, (Lophius piscatorius).*|| **fener balığıgiller,** *Kemikli balıklardan vücutları basık, derileri çıplak, ağızları çok büyük, derin denizlerde yaşayan balıklar familyası, (Lophiidae).*|| **fener çekmek,** *1. Elinde fenerle bir kalabalığın önünden yürümek. 2. mecaz. Bir gruba önderlik, liderlik etmek.*|| **Feneri nerede söndürdün?** *Geç gelenlere takılmak için söylenen şaka sözü.*

fenerci, [fener-ci] *is.* **1.** Fener yapan veya satan kimse. **2.** Deniz fenerlerini yakan, bakımını yapan ve koruyan kimse. **3.** Eskiden sokak fenerlerini yakmakla görevli kişi.

fenercilik, -ği [fener-ci-lik] *is.* Fenercinin yaptığı iş ve sahip olduğu meslek.

fenerli, [fener-li] *sf.* **1.** Feneri bulunan. **2.** Fenerbahçe takımını tutan. **3.** *argo.* (Erkek için) sakalı göğsüne kadar sarkan.

Fenerliler, [Fener *(İstanbul'un bir semti)* > Fener-liler] *is. tar.* İmparatorluk döneminde devletin tercümanlık veya dış işleri ile ilgili üst kademelerinde görev yapan Fener Patrikhanesine bağlı Rum ve Ermeni uyruk.

fenersiz, [fener-siz] *sf.* Feneri olmayan; feneri bulunmayan. 🗗 **fenersiz yakalanmak,** *İstenmeyen bir durumda görülmek; tedbirsizlik sonucu pek de hoş olmayan bir durumda yakalanmak.*

feng, [Far. feng فنگ] *{OsT} is. bot.* Ebucehil karpuzu; acırga.

fengerlemek, [teng-er-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir mevki veya makamdan almak; ayağını kaydırmak; devirmek. [DS]

fengerlenmek, [teng-er-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Makamdan alınmak; görevinden alınmak; ayağı kaydırılmak; devrilmek. [DS]

fengire, [teng-ir-e] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirman; iğ. [DS]

fenik, -ği [Alm. pfennig] *is.* Alman ve Hollanda kuruşu.

feniklemek, [pan-ik-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hayrete düşmek; şaşırmak. [DS]

fenikmek, [Fr. panique => fen-ik-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Başı dönmek. **2.** Yarı baygınlık geçirmek; sıkıntı basmak; bunalmak. **3.** Bağırmaktan, ağla-

maktan dolayı baygın veya yorgun düşmek. **4.** Tıknefes olmak; soluğan olmak. **5.** Açlık yüzünden bayılacak gibi olmak; gözü dönmek. **6.** Ürkmek. **7.** Bocalamak; ne yapacağını şaşırmak. **8.** Telaşlanmak; heyecanlanmak. **9.** Yalvarmak. **10.** Çekinmek; sinmek. [DS]

feniksemek, [fenik-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Uykusu kaçmak. [DS]

feniktirmek, [fenik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin acele etmesini isteyerek yaptığı işte elini ayağını dolaştırtmak; iki ayağını bir pabuca sokmak. **2.** Korkutmak; şaşırtmak. **3.** Sersemletmek. **4.** Kıvrandırmak. [DS]

fenlenme, [fen-le-n-me] *is.* Bilgi sahibi olma; fenlenmek eylemi.

fenlenmek, [fen-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kızlar için) yaşının üzerinde bilgi edinmiş olmak.

fennen, [Ar. fennen فنّاً] *(fe'nnen) {OsT} zf.* **1.** Bilimsel açıdan; fen bakımından. **2.** Fenne uygun olarak; bilimsel olarak. **3.** Fen ile ilgili olarak.

fennî, [Ar. fennī / fenniyye فنى / فنيه] *(fenni:) {OsT} sf.* **1.** Fen ile ilgili. **2.** Tekniğine uygun iş gören. ◘ **fennî ıstılāh,** *{OsT} Teknik terim.*|| **fennî ta'bir,** *{OsT} Teknik terim.*

fenniyat, [Ar. fenniyyāt فنيات] *(fenniya:t) {OsT} is.* Teknik bilgiler; teknoloji.

fenniye, [Ar. fenniyye] *sf. dişil.* Fenle ilgili.

fenol, -lü [Yun. phainein *(ışımak)* > Fr. phénol] *is. kim.* **1.** 43°C'ta eriyen katı, renksiz, havada oksitlenince pembeleşen, benzenin C_6H_5OH formülündeki monohidroksilli türevi; hidroksibenzen; fenik asit; karbolik asit. **2.** Aromatik halkaların hidroksilli türevlerinin genel adı.

fenomen, [Yun. phainomena *(görünen nesne)* > Fr. phénomène] *is. fel.* **1.** Bilince yansıyan; bilinçte görünen şey; görüngü; hadise; olay; olgu. **2.** Duyularla ve akıl ile kavranabilen her şey.

fenomenizm, [Fr. phénomènisme] *is. fel.* Zaman ve mekân içinde ortaya çıkan ve deney konusu olabilecek olaylardan başka hiçbir şeyin var olmadığını ileri süren doktrin; görüngücülük; hadisiye.

fenomenoloji, [Fr. phénomènologie] *is.* Bir olaylar topluluğunun tasvir yoluyla ele alınıp incelenmesi; görüngü bilimi.

fenos, [Ar. fānūs] *{ağız} is.* Gemici feneri. [DS]

fenotip, [Fr. phénotype] *is. biy.* Genlerin etkisi ile bireyde ortaya çıkan ve gözle görülebilir nitelikteki kalıtsal özellikler.

fent[1], -di [Far. fend فند] *is.* Hile; düzen; desise.

fent[2], [Fr. feinte] *is.* **1.** Şaşırtma. **2.** *spor.* Bazı spor karşılaşmalarında rakibi şaşırtmak için yapılan göstermelik hareket.

feodal, -li [Fr. féodal] *sf.* Derebeylik ile ilgili.

feodalite, [Fr. féodalitè] *is.* Özellikle Batı Avrupa'da toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan Orta Çağ siyasi düzeni; derebeylik.

feodalizm, [Fr. féodalisme] *is.* Derebeylikle yönetim sistemi.

feodallik, -ği [feodal-lik] *is.* Derebeylik yönetim sistemi.

fer[1], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fer fer, fer+fer-e-k, fer+fe-n-de-lik*

fer[2], [Ar. ferʿ فرع] *{OsT} is.* **1.** Dal; budak. **2.** Bir ana kaynaktan ayrılan şey; kol; şube; yan; kenar. **3.** Ayrıntı. **4.** *müz.* Türk musikisinde 16 zamanlı, 12 vuruşlu büyük bir usul. **5.** *dbl.* Sıfat fiil; ortaç. **6.** *sf.* İkinci derecede önemli olan. ◘ **fer'-i fi'l,** *{OsT} Fiilimsi.*|| **fer'-i tālî,** *{OsT} bot. Bitkinin dibinden süren filiz; sürgün.*

fer[3], [Far. fer فر] *{OsT} is.* **1.** Aydınlık; parlaklık; ışık; parıltı; nur. **2.** (Göz için) canlılık. **3.** Süs; bezek. **4.** Kuvvet; iktidar; erk. ◘ **fer-i devlet,** *{OsT} Devletin yaptırım gücü; egemenlik.*

fer[3], -rri [Ar. ferr فر] *{OsT} is.* Geri çekilme; ricat; kaçma.

ferace, [Yun. foresia / Ar. fereciye / ferec > ferāce فراجه] *(fera:ce) {OsT} is.* **1.** Eskiden genellikle kadınların sokağa çıkarken üstlerine giydikleri bir tür manto. **2.** Ulema sınıfının törenlerde giydiği bir tür cüppe. **3.** Mevlevilerin giydiği önü açık hırka.

feraceli, [ferace-li] *(fara:celi) sf.* Ferace giymiş olan.

feracelik, -ği [ferace-lik] *(fera:celik) sf.* (Kumaş için) ferace yapmaya uygun veya ferace yapmak için ayrılmış olan.

ferade ferade, [Ar. ferd > *OsT.* firāde فراده] *(fira:de) {OsT} zf. ikile.* Birer birer; teker teker.

feradis, [Ar. firdevs > ferādīs فراديس] *(fera:di:s) {OsT} is.* **1.** Bahçeler. **2.** Cennetler. ◘ **ferādis-i cennet,** *{OsT} Cennet bahçeleri.*

feragat, -ti [Ar. ferāġ > *OsT.* ferāġat فراغت] *(fera:gat) {OsT} is.* **1.** Kendi isteğiyle hakkından vazgeçme. **2.** Hükümdarların hükümdarlık hakkından vazgeçmesi. **3.** *huk.* Bir kimsenin bir mal veya haktan, bir himaye aracından, bir yükümlülük veya görevden kendi iradesi ile vazgeçtiğini belirten eylem ve işlem. ◘ **feragat etmek,** *1. El çekmek. 2. Vazgeçmek. 3. Tokgözlü davranmak.*| **ferāgat-i nefs,** *{OsT} Kendini feda etme.*|| **ferāgat-kâr,** *{OsT} Hakkından vazgeçen; feragat sahibi.*

feragatli, [ferāgat-li] *(fera:gatli) sf.* Vazgeçebilen; fedakârlık edebilen.

ferağ[1], [Ar. ferāġ فراغ] *(fera:ğ) {OsT} is.* **1.** Boşluk;

vakum. **2.** Bir işten veya haktan vazgeçme; el çekme; çekilme. **3.** Dinlenmeye çekilme; istirahat; rahat; huzur; asayiş. **4.** Başkasına bırakma. **5.** Bir mülkü sahipsiz bırakma; boşaltma. **6.** *huk.* Bir mülkü başka birisinin üzerine geçirtme, onun üzerine tescil ettirme. 🗗 **ferağ etmek** (eylemek), *1. Her şeyden el çekmek; çekilmek. 2. Başkasına bırakmak.*|| **ferağ-ı bâl,** *Gönül rahatlığı.*|| **ferağ-ı bâtıl,** *{OsT} huk. Sözleşmede bulunması gerekli olan şartlardan biri veya daha fazlası eksik olarak ferağ; geçersiz ferağ.*|| **ferağ-ı fâsid,** *{OsT} huk. Temel şartlardan biri bulunmaksızın yapılan ferağ; bozuk ferağ.*|| **ferağ-ı kat'î,** *{OsT} Herhangi bir kayıt ve şart konulmaksızın yapılan ferağ.*|| **ferağ ü intikâl,** *{OsT} Alım satımda yürütülen tapu işlemleri.*

ferağ[2], [Far. ferāġ فراغ] *(fera:ğ) {OsT} is.* Serin rüzgâr.

ferah[1], [Ar. feraḥ فرح] *{OsT} is.* Sevinme; iç açıklığı; sevinç. 🗗 **ferah-âver,** *{OsT} Sevinç getiren.*| **ferah-bahş,** *{OsT} Sevinç veren.*|| **ferah-engîz,** *{OsT} Bir lale türü.*|| **ferah-feşân,** *{OsT} Sevinç saçan.*|| **ferah-fezâ,** *{OsT} Sevinç artıran; iç açan; ferahefzâ.*|| **ferah-nâk,** *{OsT} Sevinçli.*

ferah[2], [Far. ferāḫ فراخ] *(fera:h) {OsT} sf.* **1.** Bol; geniş. **2.** Havadar ve aydınlık; açık. 🗗 **ferah-âstîn,** *{OsT} 1. Kolunun yeni bol olan. 2. Cömert; eli açık.*|| **ferāh-âver,** *{OsT} Sevindiren; sevinç getiren; ferah getiren.*|| **ferāh-bahş,** *{OsT} Ferah bağışlayan; sevinç veren.*| **ferāh-dehen,** *{OsT} Ağzı geniş: çok konuşan; geveze.*|| **ferāh-dest,** *{OsT} Eli açık; eli geniş; cömert.*|| **ferāh-destî,** *{OsT} El açıklığı; cömertlik.*| **ferāh-ebrū,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **ferāh-efşān,** *{OsT} Ferah saçan; sevinç veren.*| **ferāh-efzā,** *{OsT} Sevinç artıran; gönle açıklık veren; iç açıcı; sefalı; ferah artıran.*|| **ferāh-engîz,** *{OsT} Meşhur bir tür lale.*|| **ferah fāhur,** *{OsT} 1. Geniş. 2. Bolluk içinde.*|| **ferah ferah,** *Bol bol; rahat rahat.*|| **ferāh-fezā,** *{OsT}* → ferahfeza.|| **ferāh-gâm,** *{OsT} Mesut; bahtiyar; mutlu; kutlu.*|| **ferāh-gûn,** *{OsT} Mutlu.*|| **ferāh-nāk,** *{OsT}* → ferahnak.|| **ferāh-rev,** *{OsT} 1. Seyrek adımlarla ve acele yürüyen. 2. Tez canlı. 3. İsraf eden.*|| **ferāh-rū,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **ferāh-sāl,** *{OsT} Bereketli yıl.*|| **ferāh-zār,** *{OsT} Ferahlık veren yer.*

ferahan, [Ar. ferāḥan فراحًا] *(fera:han) {OsT} zf.* Sevinçle; neşeyle.

ferahem, [Far. ferāhem فراهم] *(fera:hem) {OsT} is.* **1.** Toplanma; birikme. **2.** *sf.* Toplu; derli.

ferahet, [Far. ferāhet فراهت] *(fera:het) {OsT} is.* Şan ve şeref.

ferahfeza, [Ar. ferāḥ + Far. fezā فراحفزا] *(fera:hfeza:) {OsT} sf.* **1.** Sevinç artıran; gönle açıklık veren. **2.** *is. müz.* Türk müziğinde bir birleşik makam.

ferahi, [Far. ferāḫī فراخی] *(fera:hi:) {OsT} is.* **1.** Bolluk; genişlik; rahatlık. **2.** Ucuzluk. **3.** *tar.* Eskiden güvenlik güçlerinin boyunlarına taktıkları para biçimindeki ve üzerinde *kanun* yazılı arma. **4.** *tar. as.* İmparatorluk döneminde, erlerin fesleri üzerine diktikleri yuvarlak sarı tepelik.

ferahlama, [ferah-la-ma] *is.* Ferah bir duruma gelme eylemi.

ferahlamak, [ferah-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(t)-yor]* **1.** Üzüntüden, sıkıntıdan kurtulmak; rahatlamak. **2.** Genişlemek; açılmak.

ferahlandırma, [ferah-la-n-dır-ma] *is.* Ferah bir duruma getirme eylemi.

ferahlandırmak, [ferah-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ferahlanmasını sağlamak.

ferahlanma, [ferah-la-n-ma] *is.* Ferah bir durum alma eylemi.

ferahlanmak, [ferah-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ferah bir durum almak.

ferahlatıcı, [ferah-la-t-ıcı] *sf.* Ferahlık veren; ferahlık sağlayan.

ferahlatma, [ferah-la-t-ma] *is.* Ferahlık sağlama eylemi.

ferahlatmak, [ferah-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Ferahlık sağlamak.

ferahlık, -ğı [ferah-lık] *is.* **1.** Geniş ve rahat olma durumu; genişlik; bolluk; rahatlık. **2.** Sıkıntıdan, üzüntüden uzak olma durumu; huzur ve mutluluk; gönül rahatlığı.

ferahnâk, -ki [Ar. ferāh + Far. -nāk فرحناك] *(fera:hna:k) {OsT} sf.* **1.** Sevinçli. **2.** *is.* Türk musikisinde, şen ve hafif konuları işleyen birleşik bir makam.

ferahnüma, [Ar. ferāh + Far. nümā فرحنما] *(fera:hnüma:) {OsT} sf.* **1.** Gönül açıklığı, sevinç gösteren. **2.** *is.* Türk musikisinde, Hüseyin Saadettin Arel tarafından bulunan ve kürdî dizisinin yegâh perdesi üzerine göçürülmesi ile elde edilmiş olan bir makam.

ferahur, [Far. ferāhōr فراحور] *(fera:hu:r) {OsT} sf.* Uygun; münasip.

feraid, [Ar. ferīd > ferā'id فرائد] *(fera:id) {OsT} is.* **1.** Avcı kuşlar. **2.** Donmuş, katılaşmış şeyler. **3.** *is.* Kendi reyi ile hareket edenler.

feraine, [Ar. fir'avn > ferā'ine فراعنه] *(fera:ine) {OsT} is.* Firavunlar.

feraiş, [Ar. ferş *(döşeme)*> ferīş *(odacı)*> ferāiş فرائش] *(fera:iş) {OsT} is.* **1.** Oda hizmetçileri; odalıklar. **2.** Yataklar; döşemeler.

feraiz, [Ar. farż > ferāiż فرائض] *(fera:iz) {OsT} is.* **1.** Farizalar. **2.** *huk.* İslam hukukunda yasal mirasçılık bölümünü konu alan hukuk dalı. 🗗 **ferāiz-i diniye,**

{OsT} Dinî farzlar.|| **ferâiz ilmi,** *{OsT} huk. Miras bilgileri.*

ferak, [? ferak] *{ağız} is.* Servet. [DS]

feramin, [Far. fermān >Osm. T. ferāmin فرامين] *(fera:min) {OsT} is.* Fermanlar; emirler; buyruklar; buyrultular.

feramuş, [Far. ferāmūş / ferāmuş فراموش] *(fera:muş) {OsT} is.* Hatırdan çıkarma; unutma.

feramuşi, [Far. ferāmūşī فراموشی] *(fera:mu:şi:) {OsT} is.* Unutma.

feramüş, [Far. ferāmüş فراموش] *(fera:müş) {OsT} is.* → feramuş.

fer'an, [Ar. fer' > fer'an / fer'en فرعًا] *(fe'r-an) {OsT} zf.* İkinci dereceden olarak.

feraset, [Ar. ferese *(keskin bakma)* > firāset فراست] *(fera:set) {OsT} is.* Anlayış; seziş; idrak.

ferasetli, [feraset-li / firaset-li] *(fera:setli) sf.* Anlayış ve sezme yeteneği bulunan.

ferasetsiz, [feraset-siz / firaset-siz] *(fera:setsiz) sf.* Anlayış ve seziş yeteneği olmayan.

feraşe, [Ar. ferş > ferāşe فراشه] *(fera:şe) {OsT} is. zool.* Gece kelebeği; pervane.

feraşet, [Ar. ferş > ferāşet فراشت] *(fera:şet) is.* **1.** Atçılık; binicilik. **2.** Yayma, döşeme ve süpürme gibi mekân düzeni ve temizlik işleri. **3.** Kâbe'yi ve Hz. Peygamberin türbesini süpürme, temizleme işi. 🗗 **ferāşet ber'atı,** *{OsT} tar. Kâbe'yi süpürüp temizlemekle görevli olan kimselere verilen izin belgesi.*|| **ferāşet bohçası,** *{OsT} tar. Her yıl hac mevsiminde Kâbe'yi temizlemekle görevli olanlara verilmek üzere İstanbul'dan gönderilen hediyeler.*|| **ferāşet-i şerîfe,** *{OsT} tar. Haremeyn adı verilen Mekke ve Medine'de bulunan kutsal mekânların süpürülüp temizlenmesi işi ve görevi.*|| **ferāşet-i şerîfe ber'atı,** *{OsT} tar. Feraşet beratı.*|| **ferāşet-i şerîfe vekili,** *{OsT} tar. Kâbe'nin temizliğiyle görevli olanların İstanbul'daki temsilcisi.*

feravan, [Far. ferāvān فراوان] *(fera:va:n) {OsT}* Çok bol; fazla; aşırı.

-feraz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği farsça isimlerden *"yükselten, yukarı kaldıran"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *ser-firaz.*

feraz, [Far. ferāz فراز] *(fira:z) {OsT} is.* **1.** Yokuş; çıkış. **2.** Yükseklik. **3.** *sf.* Yüksek; yukarı. **4.** Yükselten; yukarı kaldıran. 🗗 **ferāz ü nişîb,** *{OsT} Yokuş ve iniş.*

ferbal, -li [Far. ferbāl / ferbāle فربال / فرباله] *(ferba:l) {OsT} is.* Etrafı pencereli yaz köşkü; çardak.

ferbih, [Far. ferbih فربه] *{OsT} sf.* Semiz; etli; toplu; besili.

ferbihi, [Far. ferbihī فربهی] *(ferbihi:) {OsT} is.* Semizlik; etlilik; yağlılık.

ferbihlik, -ği [ferbih-lik] *is.* Semizlik; yağlılık; etlilik.

ferbiyun, [Ar. ferbiyūn فربيون] *(ferbiyu:n) {OsT} is.* Sıcak ülkelerde yetişen bir sütleğen türü olan *Euphorbia*'dan çıkarılan ve iâç olarak kullanılan bir zamk.

ferbiyuniye, [Ar. ferbiyūniyye فربيونيه] *(ferbiyu:niye) {OsT} is. bot.* Sütleğengiller, *(Euphorbiaceae).*

ferc, [Ar. ferc فرج] *{OsT} is.* → ferç. 🗗 **fercü'l-bahr,** *{OsT} zool. Deniz anası.*

fercad, [Far. fercād فرجاد] *(ferca:d) {OsT} sf.* (Kişi için) bilgin ve erdemli.

fercam, [Far. fercām فرجام] *(ferca:m) {OsT} is.* **1.** Bir işin sonu; akıbeti. **2.** Yarar; kâr; fayda; menfaat. 🗗 **fercām-gâh,** *{OsT} 1. Son; akıbet yeri. 2. Mezar; kabir.*

ferce, [Ar. fürce فرجه] *{OsT} is.* → fürce.

ferç, -ci [Ar. ferec *(yarma)* > ferc فرج] *is.* **1.** Yarık; çatlak. **2.** *biy.* Canlılarda dişi üreme organının dış kısmı.

ferd, [Ar. ferd فرد] *{OsT} sf.* **1.** Yalnız olan; tek; eşi olmayan. **2.** (Sayı için) tek. **3.** *is.* Kişi; şahıs. **4.** *ed.* Altı veya üstü olmayan tek beyit; müfred. 🗗 **ferd ā ferd,** *{OsT} Tek tek; fert fert.*|| **ferd-en-ferdā,** *{OsT} Fert fert.*|| **ferd-i āferîde,** *{OsT} Hiç kimse.*|| **ferdü'l-ferd,** *{OsT} İkiye bölünemeyen sayı.*

ferda, [Far. ferdā فردا] *(ferda:) {OsT} is.* **1.** Erte; ertesi gün; yarın. **2.** Gelecek zaman. **3.** Öbür dünya; ahret; kıyamet. 🗗 **ferdalara salmak,** *Geleceğe bırakmak.*|| **ferdā-yı kıyāmet,** *{OsT} Kıyametten sonra.*

ferdaniye, [Ar. ferdāniyye فردانيه] *(ferda:niye) {OsT} is. fel.* Bireycilik.

ferdaniyet, [Ar. ferdāniyyet فردانيت] *(ferda:niyet) {OsT} is.* Birlik; teklik; eşsizlik.

ferdasız, [ferda-sız] *(ferda:sız) {OsT} sf.* **1.** Geleceksiz; sonuçsuz; sonu olmayan. **2.** *mecaz.* Ümitsiz.

ferde, [Ar. ferde فرده] *is.* **1.** Dişi. **2.** Küçük denk; top. **3.** Ticarî eşya paketi.

ferdî, [Ar. ferd > ferdī فردی / فرد] *(ferdi:) {OsT} sf.* **1.** Bireyle ilgili; bireye ait; bireysel. **2.** Tek başına yapılan. **3.** Kişisel.

ferdiye, [Ar. ferdiye فرديه] *{OsT} is.* Bireycilik.

ferdiyet, [Ar. ferd > ferdiyyet فرديت] *{OsT} is.* **1.** Teklik; birlik. **2.** Bireysellik.

ferdiyetçi, [ferdiyet-çi] *sf.* **1.** Kişi haklarının savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

ferdiyetçilik, -ği [ferdiyet-çi-lik] *is.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; bireycilik; individüalizm. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

fere, [Ar. ferḫe فرخه > fere] *{ağız} is.* **1.** Kuş yavrusu; civciv. **2.** Civcivlikten çıkıp yenilebilecek duruma gelmiş tavuk; piliç. [DS]

ferec[1]**,** [Ar. farrāş] *{ağız} is.* Süprüntüyü alıp atmak için kullanılan kürek biçimindeki araç; faraş. [DS]

ferec[2]**,** [Ar. ferec فرج] *{OsT} is.* **1.** Sıkıntı, üzüntü ve tasadan kurtulma. **2.** Üzüntü, dargınlık ve sıkıntıdan sonra gelen sevinç. **3.** Zafer. ◘ **ferec ba'de'ş-şidde,** *{OsT} Şiddetten sonra gelen kolaylık; darlıktan ve kederden sonra gelen sevinç.*

fereci, [Ar. ferec > ferecī فرجى] *(fereci:) {OsT} is.* Önü açık Mevlevî hırkası.

ferecik, -ği [Ar. ferrecī => ferecik] *{ağız} is.* Çoban kepeneği. [DS]

ferek[1]**, -ği** [Yun. kharaks *(kamış)* => herek > ferek] *{ağız} is.* **1.** Asma çubuklarını bağlamak için dibine dikilen kuru ağaç; herek. **2.** Üzüm verecek hâle gelmiş bulunan bağ çubuğu. **3.** Dam üzerine atılan ağaç. [DS]

ferek[2]**, -ği** [? ferek] *{ağız} is.* Bir tazı ile herhangi bir köpeğin çiftleşmesinden doğan melez bir cins av köpeği. [DS]

ferengis, [Far. ferengīs فرنگيس] *(ferengi:s) {OsT} is. gök b.* Çoban yıldızı.

feres[1]**,** [Ar. feres فرس] *{OsT} is.* At; beygir. ◘ **feresü'l-bahr,** *{OsT} Su aygırı, (Hippototamus).*‖ **Feresü'l-hayât,** *{OsT} Cebrail'in atı.*

feres[2]**,** [Far. feres فرس] *{OsT} is.* **1.** Oyun. **2.** Satranç taşlarından biri olan at.

feresiye, [Ar. feresiyye فرسيه] *{OsT} is. zool.* Atgiller; hayliye.

ferez, [Far. -efraz *(yükselen)* > firez فرز] *{ağız} is.* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan kısım; anız. [DS]

ferfana, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfane, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfar, [Ar. ferfār فرفار] *(ferfa:r) {OsT} sf.* Geveze; çalçene; farfara.

ferfellemek, [ferfel-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] (-l(i)-yor]* Yaşlılık yüzünden güçten düşmek. [DS]

ferfendelik, -ği [ferfen-de-lik / ferfen + del-ik ?] *{ağız} is.* Çocukların kurtlu fındıkların deliğine bir kibrit çöpü takarak çevirdikleri bir oyuncak. [DS]

ferfene, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Herfene. [DS]

ferfere[1]**,** [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* **1.** Düğün yemeği. **2.** Çocukların, malzemesini ayrı ayrı evlerden toplayarak kırda yaptıkları pilav. [DS]

ferfere[2]**,** [Fr. perforaire] *{ağız} is.* Zımba makinesi; delgi. [DS]

ferfere, [Ar. ferfere فرفره] *{OsT} is.* **1.** Akılsızlık; hafifmeşreplik. **2.** *{ağız}* Hırsızlık. **3.** *sf.* Gürültü patırtıcı; ağzı kalabalık. [DS]

ferferek, -ği [Far. ferferek فرفرك] *{ağız} is.* Pervane. [DS]

ferferlemek, [fer+fer-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çok yorulmak; yorgunluktan düşecek hâle gelmek. [DS]

ferfilemek, [ferfi-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Çocuk için) sesi kesilinceye kadar bağırmak. [DS]

ferfilişli, [ferfiliş-li] *{ağız} sf.* Eli işe yatkın olmayan. [DS]

ferfillemek, [ferfil-le-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Yaşlılık yüzünden güçten düşmek. [DS]

ferfine, [Ar. ḫerif + Far. -āne] *{ağız} is.* Köy kahvelerinde, köy odalarında ortaklaşa yapılan pilav için kişi başına düşen para. [DS]

ferfit, [? ferfit] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

ferforje, [Fr. fer *(demir)* + forger *(döverek şekil verme)* > fer forgé] *is.* Korda yumuşatılıp dövülerek çeşitli şekiller verilen demir çubuk; dövme demir.

ferg, [Erme. herg] *{ağız} is.* Tarlayı güçlendirmek için hıdrellezden sonra yapılan nadas. [DS]

fergand, [Far. ferġand / ferġande فرغند / فرغنده] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Sarıldığı ağacı kurutan bir sarmaşık. **2.** Kötü koku. **3.** *sf.* Kokmuş.

ferhad, [Far. ferhād / ferhāt فرهاد] *(ferha:t) {OsT} sf.* → ferhat.

ferhal, -li [Far. ferḫāl فرخال] *(ferha:l) {OsT} is.* Kıvırcık ve dolaşık olmayan uzun saç.

ferhan[1]**,** [Ar. feraḥ > ferḥān فرحان] *(ferha:n) sf.* **1.** Sevinçli; mutlu. **2.** Memnun.

ferhan[2]**,** [Ar. felḥān => ferhan] *{ağız} is.* Nadas.

ferhane, [Fr. frank + Far. ḫāne => fer-ḫāne فرخانه] *(ferha:ne) {OsT} is.* Türkiye'de yabancıların oturdukları büyük misafirhaneler; firenkhane.

ferhaş, [Far. ferḫāş فرخاش] *(ferha:ş) {OsT} is.* Savaş; kavga.

ferhat[1]**,** [Ar. ferhat فرحت] *{OsT} is.* **1.** Sevinç; neşe. **2.** İyi haber getiren kişiye verilen hediye; muştuluk; müjdelik.

ferhat[2]**,** [Far. ferhād / ferhāt فرهاد] *(ferha:t) {OsT} sf.* Güçlüğü yenip bir yeri ele geçiren.

ferheng, [Far. ferheng فرهنگ] *{OsT} is.* **1.** Su yolu. **2.** Bilgi; ustalık; hüner; yetenek. **3.** Akıl. **4.** Edep. **5.** Farsça sözlük.

ferhest, [Far. ferhest فرهست] *{OsT} is.* Sihir; sihirbazlık; büyü.

ferḫunde, [Far. ferḫunde فرخنده] *{OsT} sf.* Kutlu; mübarek; uğurlu. ◘ **ferhunde-fāl,** *{OsT} Falı uğurlu olan; talihli.*‖ **ferhunde-gî,** *{OsT} Uğurluluk; kutluluk.*‖ **ferhunde-pā,** *{OsT} Ayağı uğurlu.*‖ **ferhunde-rey,** *{OsT} Oyu uğurlu.*‖ **ferhunde-tāli',** *{OsT} Talihi uğurlu.*

fer'î, [Ar. fer' *(dallanma)* > fer'ī / fer'iyye فرعی / فرعیه] *(fer-i:) {OsT} sf.* **1.** Kökten olmayıp ayrıntı niteliği taşıyan. **2.** İkinci dereceden olan; ikincil. ◘ **fer'î aynî hak,** *{OsT} huk. Bir alacağı garanti etmek amacıyla ona bağlı olarak kurulan herhangi bir rehin.*‖ **fer'î zilyed,** *{OsT} huk. Bir şey üzerinde sınırlı bir hak ile elde bulundurma.*

feria, [Lat. feria] *is.* **1.** Hiçbir iş yapılmayan gün. **2.** Panayır şenlikleri ve boğa güreşleriyle geçen bayram.

feribot, [İng. ferry *(taşıyan)* + boat *(tekne)*] *is.* Tren, taşıt ve bunlara ait yolcuların taşınması için özel olarak düzenlenmiş gemi; araba vapuru.

feriç, -ci [? feriç] *{ağız} is.* **1.** Keklik yavrusu. **2.** Yumurtlama çağına gelmiş piliç. [DS]

ferid[1]**,** [Ar. ferīd / ferīde فرید / فریده] *(feri:d) {OsT} sf.* **1.** Tek; eşi bulunmayan; benzersiz. **2.** *is.* Dizilmiş inci tanesi; çok değerli inci. ◘ **ferîdü'd-dehr,** *{OsT} Zamanında tek olan; eşi bulunmayan; devrinin bir tanesi.*‖ **ferîdü'l-asr,** *{OsT} Zamanın bir tanesi.*‖ **ferîdü'z-zemān,** *{OsT} Zamanın bir tanesi.*

ferid[2]**,** [Far. ferīd فرید] *(feri:d) {OsT} is.* **1.** Avcı kuş. **2.** *sf.* Donmuş; katılaşmış.

feride[1]**,** [Ar. ferd > ferīde فریده] *(feri:de) {OsT} sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; eşsiz; tek. **2.** *is.* İri ve tek inci tanesi.

feride[2]**,** [Far. ferīde فریده] *(feri:de) {OsT} sf.* **1.** Başına buyruk. **2.** Gururlu.

feride[3]**,** [? feride] *{ağız} sf.* Acele. [DS]

feridun, [Far. ferīdūn فریدون] *(feri:du:n) {OsT} is.* Sekizinci gök.

ferifte, [Far. ferīfte فریفته] *{OsT} sf.* → firifte.

ferih, [Ar. feraḥ > ferīḥ فرح] *{OsT} sf.* Çok sevinçli. ◘ **ferîh fahür,** *{OsT} 1. Bolluk içinde; sıkıntısız; rahat ve sevinçli. 2. İftihar ederek.*

ferihmek, [Ar. ferīḥ => ferih-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Siniri, hırsı geçmek. **2.** Açılmak; ferahlamak. [DS]

ferik[1]**, -ğı** [Ar. fırḳa > ferīḳ فریق] *(feri:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnsan topluluğu; cemaat. **2.** *as.* Tümene veya kolorduya kumanda eden general; tümgeneral, korgeneral. ◘ **ferîk-ı evvel,** *{OsT} Korgeneral; birinci ferik.*‖ **ferîk-ı sānî,** *{OsT} Tümgeneral; ikinci ferik.*

ferik[2]**, -ği** [Ar. ferīk فریك] *(feri:k) {OsT} is.* **1.** Olgun buğday tanesi. **2.** *{ağız}* Taze fasulye. [DS] **3.** *{ağız}* Buğday başaklarının yeni sertleşmeye başladıkları zamanki durumu. [DS]

ferik[3]**, -ği** [Erme. varek => ferik / felik] *{ağız} is.* **1.** Keklik, bıldırcın ve tavuk yavruları; piliç. *{eAT} (aynı)* **2.** Kümes hayvanlarının civcivlikten çıkmış yavruları. **3.** Dişi tavuk yavrusu; piliç. **4.** Dişi hindi. **5.** Bir tür elma. **6.** Kuma. **7.** Sarı akrep. **8.** *sf.* Genç; taze; körpe. **9.** (Kişi için) yaşını göstermeyen; olduğundan daha genç görünen. [DS]

ferikan, [Ar. fırḳa > ferīḳ > ferīḳān فریقان] *(feri:ka:n) {OsT} is.* Topluluklar.

ferike, [Erme. varek] *{ağız} is.* Tavuk. [DS]

ferikeyn, [Ar. ferīḳ-ayn فریکین] *(feri:kayn) {OsT} is. as.* Savaşan iki taraf.

feriklemek[1]**,** [fer *(yans.)* > fer-ik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Belli etmeden, görünmeden kaçmak. [DS]

feriklemek[2]**,** [ferik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yeni dikilen lahanalar için) gelişmeye başlamak. [DS]

feriklik, -ği [ferik-lik] *is.* Ferik olma durumu; ferik rütbesi; generallik.

ferikmek, [fer *(yans.)* > fer-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Korkudan soluk soluğa kalmak. **2.** *gçl. f.* (Hayvan vb. için) ürkütmek.

ferimek, [Ar. fāriġ => farı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Yaşlanmak. **2.** Güçten düşmek. **3.** Güzelliğini yitirmek. **4.** Bir işten soğumak. [DS]

ferisî, [Yun. pharisaios > Ar. ferisī فرسی] *is.* Hristiyanlığın ilk yıllarında türeyen bir Yahudi tarikatının üyesi.

feriştah, [Far. ferişte فرشته] *is.* **1.** Öncü; önde; birinci. **2.** *argo.* Bir şeyin en iyisi; en iyi örnek. **3.** *argo.* (Kişi için) bir şeyi en iyi yapan kimse. ◘ **feriştahını şaşırmak,** *argo. Dengesizlikten ne yapacağını bilememek; afallamak.*

ferişte, [Far. ferişte فرشته] *{OsT} is.* Melek.

ferişti, [Soğd. frişti / bristi] *{eT} is.* Melek. [EUTS]

ferit, [Ar. ferd > ferīd فرید] *(feri:t) sf.* **1.** Eşi ve benzeri olmayan; eşsiz; tek. **2.** Dizilmiş inci.

fer'iye, [Ar. fer' *(dallanma)* > fer'ī / fer'iyye فرعی / فرعیه] *(fer-iye) {OsT} sf.* → fer'î.

feriz, [Far. efrāz *(yükselen)* > firez /feriz] *{ağız} is.* Ekini alınmış tarla; anız. [DS]

feriza, [Ar. farż > farîża فريضه] *(feri:za) {OsT} is.* → fariza.

ferk, [Erme. herg] *{ağız} is.* **1.** Sürülmüş tarla. **2.** *sf.* (Tutmak için) eğreti. **3.** Beceriksiz. [DS] 🗗 **ferk etmek,** *{ağız} Tarlayı birkaç yıl boş bırakmak.* [DS]|| **ferkine garmak,** *{ağız} İnme inmek; kötü bir hastalığa tutulmak.* [DS]

Ferkad, [Ar. ferḳad فرقد] *{OsT} is. gök b.* → Ferkadan.

Ferkadan, [Ar. ferḳadān فرقدان] *(ferkada:n) {OsT} özl. is. gök b.* Küçük Ayı kümesinin en parlak iki yıldızı olan Düb ve Merak adlı yıldızların ikisine birden verilen ad; *(Ursae Minoris).*

ferkinti, [ferk-inti] *{ağız} is.* Mezarlık. [DS]

ferlemek, [fer-le-mek] *geçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Kaçmak; sıvışmak.

ferli, [fer-li] *sf.* (Göz için) parlak; ışıltılı.

-ferma, [Far. fermūden *(buyurmak)* > -fermā فرما] *(ferma:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"buyuran, süren"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *hüküm-fermā (egemenlik sürdüren)*

ferma[1], [Far. fermūden *(buyurmak)* > fermā فرما] *(ferma:) {OsT} sf.* **1.** Buyuran; emreden. **2.** Süren. 🗗 **fermā etmek,** *{OsT} 1. Sürmek. 2. İşaret etmek; göstermek.*

ferma[2], [İt. ferma] *(fe'rma) is.* Av köpeğinin, avı gizlendiği yerden gözlemesi.

ferman, [Far. fermūden *(buyurmak)* > fermān فرمان] *(ferma:n) {OsT} is.* **1.** Buyruk; emir; hüküm. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde padişahlar tarafından çıkarılan yazılı özel emirler. **3.** Allah'ın buyrukları. **4.** *hat.* Fermanlarda kullanılan bir yazı türü. **5.** *huk.* Diplomatik yazışma. 🗗 **fermān-ber,** *{OsT} Aldığı buyruğa uyan.*|| **fermān-berdār,** *{OsT} Fermana uyan.*|| **fermān-berdārî,** *{OsT} Fermana uyarlık.*|| **ferman çıkmak,** *tar. Padişah tarafından herhangi bir konuda emir verilmek.*|| **fermān-dih,** *{OsT} Fermanı yürüyen; sözü geçen.*|| **ferman dinlememek,** *Hiçbir kuralı dinlemeden, başına buyruk hareket etmek.*|| **fermān-fermā,** *{OsT} Fermanı yürüyen; sözü geçen.*|| **ferman gemisi,** *tar. İmparatorluk döneminde Çanakkale'de demirli olup gelen yabancı gemilerin giriş izni olup olmadığını denetleyen savaş gemisi.*|| **fermān-ı ālî,** *{OsT} Hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı ālî-şān,** *{OsT} Şanı ve şerefi yüksek kimsenin buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı beşāret-unvān,** *{OsT} Yüksek unvan sahibinin buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı celîlü'l-kadr, ,** *{OsT} Değeri bulunanın buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı hümāyūn,** *{OsT} Padişah buyruğu.*|| **fermān-ı ilāhî,** *{OsT} Tanrısal buyruk.*|| **fermān-ı padişāhî,** *{OsT} Hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı şeref-iktırān,** *{OsT} Üstünlüğe ve ululuğa ulaşanın buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-ı vācibü'l-iz'ān,** *{OsT} Uyulması kesin olarak zorunlu olanın buyruğu; hükümdar buyruğu.*|| **fermān-revā,** *{OsT} Fermanı kabul gören; padişah.*|| **Ferman sizin,** *"Nasıl isterseniz, öyle olsun!" anlamında kullanılan kabullenme sözü.*

fermana[1], [Yun. phermeli] *{ağız} is.* **1.** Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. **2.** Eteklik. [DS]

fermana[2], [Far. fürū-mānde فرومانده] *{ağız} sf.* Güçsüz. [DS]

fermani, [Yun. phermeli] *{ağız} is.* Fermele; fermene. [DS]

fermanlı, [ferman-lı] *sf.* **1.** Hakkında ferman düzenlenmiş olan. **2.** *tar.* Siyasi otoriteye karşı gelme suçundan dolayı cezalandırılması için hakkında ferman düzenlenmiş bulunan. **3.** *mecaz.* Hiçbir kuralı, hiçbir kimseyi dinlemeyerek dilediği gibi davranan kişi. **4.** *as.* Askerlikte rütbesi binbaşıdan yukarı olan. 🗗 **fermanlı deli,** *Deli olduğu herkes tarafından bilinen.*

fermanname, [Far. fermān-nāme فرمان نامه] *(ferm:anna:me) {OsT} is.* **1.** Yazılı padişah buyruğu. **2.** (Nezaket sözü olarak) mektubunuz; mektubun.

fermantasyon, [Fr. fermentation] *is.* Mayalanma; tahammür.

-fermay, [Far. fermūden *(buyurmak)* > -fermāy فرمای] *(ferma:) {OsT} son ek.* → -ferma.

fermayende, [Far. fermūden > fermāyende فرماینده] *(ferma:yende) {OsT} sf.* **1.** Buyuran; emir veren. **2.** *is.* Hükümdar.

fermayiş, [Far. fermūden > fermāyiş فرمایش] *(ferma:yiş) {OsT} is.* **1.** Emretme; buyurma. **2.** Ismarlama; sipariş; emir. **3.** İyi cins kaşmir veya Lahor şalı. 🗗 **fermāyiş-i şāl,** *{OsT} Şal siparişi.*

ferme, [? ferme] *{ağız} is.* Burgu; çevirerek delik açmaya yarayan araç; matkap. [DS]

fermejüp, [Fr. ferme jupe] *is.* Elbise, çanta gibi iki ayrı parçası bulunan şeylerin kapalı kalmasını sağlayan erkek, dişi olarak birbiri içine geçen bir tür düğme; çıtçıt.

fermend, [Far. fermend فرمند] *{OsT} sf.* **1.** Güler yüzlü. **2.** Temiz görünüşlü. **3.** Yüksek mevki sahibi.

fermele, [Yun. phermeli] *{eAT} {ağız} is.* Üzeri işlemeli yelek; fermene. [DS]

fermene, [İt. paramano / Yun. phermeli > fermene فرمنه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Kılaptan, kaytan, sırma gibi çeşitli nakışlarla işlenmiş önü açık bir çeşit yelek. [DS] **2.** Ceket, potur, şalvar ve salta gibi giyeceklere sırma ve kaytanla yapılan işlemeler.

fermeneci, [fermene-ci جی فرمنه] *{OsT} is.* **1.** Fermene üreten ve satan. **2.** Giyeceklere sırma ile işleme yapan kimse.

fermeneciler, [fermene-ci-ler] *is.* İstanbul'da sırma işlemeli giyecek yapıp satan esnaf.

ferment, [Fr. ferment] *is.* Maya.

fermi, [İt. Fermi *(İtalyan fizikçi)*] *is.* Mikrofizikte kullanılan, bir mikronun milyarda birine denk uzunluk birimi; 10^{-15} m; protonun yarı çapının ½'si.

fermiyum, [İt. Enrico Fermi *(İtalyan fizikçi)* > Lat. fermium] *is. kim.* Aynştaynyum ile aynı zamanda bulunan ve atom sayısı 100 olan yapay element, sembolü Fm.

fermuar, [Fr. fermer *(kapatmak)* > fermoir *(kapatıcı)*] *is.* **1.** Karşılıklı dişler ve bunların üzerinde yürüyen bir kapatıcı-açıcı parçadan meydana gelen düzenek. **2.** Bir cüzdanı veya çantayı kapalı tutmaya yarayan bağlantı. **3.** Kuyumculukta bir kolyeyi, bileziği bağlamaya yarayan bir ınandal ve yuvadan meydana gelen parça.

fermude, [Far. fermüden *(buyurmak)*>fermūde فرموده] *(fermu:de) {OsT} sf.* **1.** Buyrulmuş; emredilmiş. **2.** *is.* Buyruk; emir; irade.

fernās, [Far. fernās فرناس] *(ferna:s) {OsT} is.* **1.** Gaflet; şaşkınlık. **2.** *sf.* Şaşkın; gafil.

fernūd, [Far. fernūd فرنود] *(fernu:d) {OsT} is.* Kanıt; delil; hüccet.

fernus, [Ar. fānūs] *{ağız} is.* Lamba şişesi. [DS]

feronyer, [Fr. ferronière] *is.* Tam ortasına bir değerli taş yerleştirilmiş ince altın zincirden ibaret süs ve takı eşyası.

ferormon, [Fr. phérormone] *is.* **1.** İşçi arıların ana arı peteği yapmaktan vazgeçerek işçi arı peteği yapmaya başlamalarını sağlayan ve ana arının alt çene bezlerince salgılanan, bunu emen işçi arının kusmuğu ile diğer işçi arılara da geçen bir karmaşık salgı. **2.** Dişi kelebeklerin, erkekleri çok uzaklardan çeken özel kokulu salgıları.

ferraş, [Ar. ferş *(döşeme)*>ferrāş فراش] *(ferra:ş) {OsT} is.* **1.** Döşeyen kimse; yayan; seren; döşemeci. **2.** Hizmetçi. **3.** Cami, mescit, imarethane gibi yerleri temizleyip süpüren kimse. **5.** Kâbe'yi süpürüp temizleyen görevli.

ferraşî, [Ar. ferrāş > ferrāşī فراشی] *(ferra:şi:) {OsT} is.* Süpürücülük; ferraşlık.

ferraşlık, -ğı [ferraş-lık] *is.* Süpürme işi; süpürücülük.

ferruh, [Far. ferruḫ فرخ] *{OsT} sf.* Kutlu; uğurlu; mübarek. 🗗 **ferrūh-kadem,** *{OsT} Ayağı uğurlu.*‖ **ferrūh-zād,** *{OsT} 1. Hayırlı, kutlu olan. 2. Çok uğurlu evlat.*

ferruhi, [Far. ferruḫī فرخی] *(ferru:hi:) {OsT} is.* Uğurluluk; meymenet.

fers, [Ar. hırs ?] *{ağız} is.* Hırs. [DS]

-fersa, [Far. fersūden > fersā فرسا] *(fersa:) {OsT} son ek.* Farsça kelimelere *"aşındıran, yoran, yok eden; geçen, aşan"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. *tahammül-fersā (dayanma gücünü yok eden).*

fersah, [Ar. fersaḫ فرسخ] *{OsT} is.* **1.** Yaklaşık 5 km. gelen uzunluk ölçüsü birimi; üç mil. **2.** Yerin büyük çemberi üzerinde ölçülen bir derecenin yirmide birine denk gelen yayın uzunluğu; üç mil veya 5.556 km. **3.** *mecaz.* Çok uzun mesafe. 🗗 **fersah fersah,** *Çok çok ileride; bol bol.*

fersahlık, -ğı [fersah-lık] *sf.* (Uzaklık için) belirtilen miktardaki fersah kadar.

fersan, [Far. fersān فرسان] *(fersa:n) {OsT} is.* Derisinden kürk yapılan küçük bir sansar türü.

fersek, -ği [fer-se-k ?] *{ağız} sf.* Akıllı; kurnaz; zeki. [DS]

fersendac, [Far. fersendāc فرسنداج] *(fersenda:c) {OsT} is.* Ümmet.

ferseng, [Far. ferseng فرسنگ] *{OsT} is.* Üç millik bir uzaklık ölçüsü birimi; fersah.

fersiz, [Far. fer *(parlaklık)* => fer-siz] *sf.* (Göz için) donuk ve cansız.

fersizleşme, [fer-siz-le-ş-me] *is.* Donuklaşma durumu; fersizleşmek eylemi.

fersizleşmek, [fer-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Işık ve göz için) donuk ve mat bir hâl almak.

fersude, [Far. fersūde فرسوده] *(fersu:de) {OsT} sf.* Eskimiş; yıpranmış; aşınmış; örselenmiş. 🗗 **fersūde-gî,** *{OsT} Eskimişlik; yıpranmışlık.*‖ **fersūde payı,** *Yıpranma, aşınma payı.*‖ **fersūde-pîşânî,** *{OsT} Ar damarı çatlamış kadın; kötü kadın.*

fersudelik, -ği [fersude-lik] *(fersu:delik) is.* Eskimişlik; yıpranmışlık.

ferş, [Ar. ferş فرش] *{OsT} is.* **1.** Yayma; serme; döşeme. **2.** Yere serilen halı, kilim vb.; yaygı. **3.** Yeryüzü; zemin; kır; sahra. 🗗 **ferş etmek,** *{OsT} Döşemek; yaymak; sermek.*

ferşiyat, [Ar. ferşiyyāt فرشیات] *(ferşiya:t) {OsT} is.* Döşeme işleri; döşemecilik.

ferşiye, [Ar. ferşiyye فرشیه] *{OsT} is.* **1.** Döşemecilikte kullanılan malzeme. **2.** Binalarda kaplama olarak kullanılan malzemeye yapılan harcama; kaplama giderleri.

fert, -di [Ar. ferede *(yalnız olmak)* > ferd فرد] *is.* **1.** Tek kişi; birey. **2.** *sf.* Eşi bulunmayan; tek. **3.** *is. ed.* Tek beyit; altı üstü olmayan bağımsız beyit. 🗗 → ferd.

fertçi, [fert-çi] *is.* ve *sf.* **1.** Kişi haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

fertçilik, -ği [fert-çi-lik] *is. sosy.* **1.** Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; bireycilik; individüalizm.

2. *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

fertik[1]**, -ği** [Alm. fertig *(tamam)* => fertik] *is. argo.* Kaçma; ayrılış. ◘ **fertiği çekmek,** *Kaçmak; sıvışmak.*|| **fertiği kırmak,** *argo.* kaçmak; sıvışmak.

fertik[2]**, -ği** [Rus. fártuk] *{ağız} is.* Önlük. [DS]

fertiklemek, [fertik-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor] argo.* Gizlice savuşmak; kaçmak.

fertut, [Far. fertūt / fertūte فرتوت / فرتوته] *(fertu:t) {OsT} sf.* **1.** Çok ihtiyar; kocamış. **2.** Bunak. **3.** *tar.* Eskiden yaş sınıflandırmasına göre fidye alınarak serbest bırakılan kadın esirlere verilen ad.

fertutane, [Far. fertūt-āne فرتوتانه] *(fertu:ta:ne) {OsT} zf.* Bunamış gibi; bunakçasına.

fertutî, [Far. fertūtī فرتوتی] *(fertu:ti:) {OsT} is.* **1.** Bunaklık; pirlik. **2.** Cimrilik.

feruh, [Far. ferūḥ فروح] *(feru:h) {OsT} is.* Mutlu; mesut; şen; çok neşeli.

ferve, [Ar. ferve فروه] *{OsT} is.* **1.** Kürk; hayvan postu. **2.** Kürk kaplı elbise. ◘ **ferve-i beyzā,** *{OsT} tar. Şeyhülislamların törenlerde giydiği beyaz kürk.*|| **ferve-i murabbā,** *{OsT} tar. Padişahların törenlerde giydikleri devrik yakalı bir tür kürk; kabaniçe.*|| **ferve-i sammūr,** *{OsT} Samur kürk.*

ferver, [*e.*Far. fravati > ferver / ferverd فرور] *{OsT} is.* **1.** Ayrılık. **2.** Zerdüşt dininde işleri yöneten cinler veya ruhlar.

ferverdin, [*e.*Far. fravati > ferver / ferverd > ferverdin فروردین] *{OsT} is.* **1.** Celali takviminden ilkbaharın birinci ayı. **2.** Mecûsilikte bir tür melek. **3.** İranlıların bayram olarak kabul ettikleri Güneş yılının ilk ayı ve her ayın on dokuzuncu günü.

feryad, [Far. feryād فریاد] *(ferya:d) {OsT} is.* → feryat. ◘ **feryād-bahşā,** *{OsT} Feryat ettiren.*|| **feryād-hān,** *{OsT} Yardım isteyen.*|| **feryād-ı andelib,** *{OsT} 1. Bülbül çığlığı. 2. 22 Marttaki fırtına.*|| **feryād-nāk,** *{OsT} Gürültülü; patırtılı.*|| **feryād-nāme,** *{OsT} Kendine acındırmak amacı ile yazılan mektup.*|| **feryād-res,** *{OsT} Yardım isteyenin yardımına yetişen.*|| **feryād urmak,** *{eAT} Feryat etmek.*|| **feryād ü fîgān,** *{OsT} Haykırma; bağırma.*

feryat, -dı [Far. feryād فریاد] *is.* **1.** Bağırıp çağırma; çığlık. **2.** Yardım isteme amacıyla bağırma. **3.** Yaygara; gürültü. **4.** Hâlinden şikâyet etme; sızlanma; yakınma. **5.** *argo.* Gitme; kaçma. ◘ **feryadı basmak,** *Birden bağırmaya başlamak.*|| **feryat etmek,** *1. Bağırıp çağırmak; haykırmak; çığlık atmak. 2. Yardım istemek; sızlanmak*|| **feryat figan** (feryad ü fîgan), *Haykırma, bağırma.*

feryatçı, [feryat-çı] *sf.* **1.** Feryat eden; ağlayıp sızlayan. **2.** *is.* Eskiden cenazelerde para ile tutulan ağlayıcılar.

ferz, [Far. ferz فرز] *{OsT} is.* Satrançta vezir. ◘ **ferz çıkarmak,** *Satrançta acemi oyuncuya karşı vezirsiz oynamak.*|| **ferz çıkmak,** *(Satrançta piyade adlı taş için) karşıdaki son kareye kadar sürüp vezir yapmak.*

ferzan, [Far. ferzān فرزان] *(ferza:n) {OsT} is.* Bilim ve hikmet.

ferzane, [Far. ferzāne فرزانه] *(ferza:ne) {OsT} sf.* **1.** Bilgin veya bilge olan. **2.** Benzerlerinden farklı olan; üstün; seçkin. **3.** *tasvf.* (Derviş için) benliğini öldürmüş, dünya gailelerinden uzaklaşmış olan. ◘ **ferzāne-gân,** *{OsT} Bilginler; âlimler.*|| **ferzāne-gî,** *{OsT} Bilgili oluş; bilgi yönünden üstünlük.*

ferzek, -ği [? ferzek / ferzenk] *{ağız} is.* Kötü kadın; fahişe. [DS]

ferzend, [Far. ferzend فرزند] *{OsT} is.* Erkek evlat.; oğul; çocuk. ◘ **ferzend-i āb,** *{OsT} 1. Hava kabarcığı. 2. Suda yaşayan hayvanlar.*|| **ferzend-i āftāb,** *{OsT} Yakut.*|| **ferzend-i bevvāb,** *{OsT} Kapıcıların acemi ocağına kayıtlı çocukları.*|| **ferzend-i çāvuş,** *{OsT} Acemi ocağındaki kayıtlı çavuş çocukları.*|| **ferzend-i ercmend,** *{OsT} Şerefli çocuk.*|| **ferzend-i sipāhî,** *{OsT} Sipahilerin acemi ocağına kayıtlı bulunan çocukları.*

ferzendan, [Far. ferzendān فرزندان] *(ferzenda:n) {OsT} is.* Çocuklar.

ferzendane, [Far. ferzendāne فرزندانه] *(ferzenda:ne) {OsT} zf.* Oğula yakışır biçimde.

ferzin, [Far. ferzīn فرزین] *(ferzi:n) {OsT} is.* Satrançta vezir.

fes[1]**,** [fas / fes / fıs / fîs / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. *fes-er-ti, fes(s)-ük-lük*

fes[2]**,** [Fas *(Kuzey Afrika'da ülke)* > fes] *is.* Kırmızı çuhadan yapılmış, tepesinin ortasından püskül sarkan kenarsız başlık. ◘ **fes ibiği,** *Fesin tepesinde ucuna püskül takılan küçük çıkıntı.*|| **fes kalıbı,** *Fesi düzgün tutmak için konulan kalıp.*|| **fes rengi,** *Şarap rengi; lal.*

fes[3]**, -e'si** [Ar. fe's فأس] *{OsT} is.* İki yüzlü balta.

fesad, [Ar. fesede *(bozulmak)* > fesād فساد] *(fesa:d) {OsT} is.* → fesat. ◘ **fesād-āmiz,** *{OsT} Fesat karıştıran; oyunbozanlık eden.*|| **fesād-engîz,** *{OsT} Fesatla karışık; zarar etmeyi gerektiren.*|| **fesād-ı ahlāk,** *{OsT} Ahlak bozukluğu.*|| **fesād-ı mi'de,** *{OsT} Mide bozukluğu.*|| **fesād-ı dimāğ,** *{OsT} Delilik.*|| **fesād-ı te'lif,** *{OsT} ed. Bir cümlede düzenlemenin anlam çıkarılamayacak biçimde bozuk oluşu.*

fesahat[1], **-ti** [Ar. feṣāhet / faṣāhat فصاحت] *(fesa:hat) {OsT} is.* Dilin doğru, düzgün, açık ve anlaşılır olarak kullanılması. 🗗 **fesāhat-perdāz,** *{OsT} 1. Etkili ve güzel konuşan; iyi hatip. 2. Nutuk çeken kimse; konuşmacı.*

fesahat[2], **-ti** [Ar. fesāḥat فساحت] *(fesa:hat) {OsT} is.* Genişlik.

fesaki, [Ar. fıskıyye > fesāḳī فساقی] *(fesa:ki:) {OsT} is.* **1.** Fıskiye ağızlıkları. **2.** Çocukların su püskürtmekte kullandıkları araç.

fesan, [Far. fesān فسان] *(fesa:n) {OsT} is.* **1.** Bileği taşı. **2.** Hikâye; masal.

fesane, [Far. efsāne > fesāne فسانه] *(fesa:ne) {OsT} is.* Asılsız hikâye; efsane. 🗗 **fesāne-perdāz,** *{OsT} Masal ve hikâye düzen; asılsız şeyler söyleyen.*

fesar, [Far. fesār فسار] *(fesa:r) {OsT} is.* Yular.

fesat, -dı [Ar. fesād فساد] *is.* **1.** Bozukluk; bozulma. **2.** İnsanların aralarını açmaya, toplumda kargaşa çıkarmaya yönelik davranış; ara bozuculuk; kötülük; fenalık; kargaşalık; anlaşmazlık; fitne. **3.** Bir işteki hile. **4.** Çürüme; bozulma. **5.** *sf.* İnsanları birbirine düşürmeye, aralarını bozmaya çalışan. **6.** Her şeyin ardında bir kötülük arayan, kötüye yorumlayan. **7.** Aşırı alınganlık gösteren. 🗗 (ortalığı) **fesada vermek,** *Bozgunculuk yaparak ortalığı birbirine katmak, insanları birbirine düşürmek.*|| **fesat karıştırmak,** *1. İnsanları birbirine düşürecek, aralarını açacak davranışlarda bulunmak; kargaşa çıkarmak. 2. Yapılan işe hile karıştırmak.*|| **fesat kumkuması,** *Ara bozmayı, insanları birbirine düşürmeyi veya kötülük yapmayı alışkanlık hâline getirmiş kimse.*

fesatça, [fesat-ça] *(fesa'tça) zf.* **1.** Bozguncuya yakışır biçimde. **2.** Aşırı alıngan olarak.

fesatçı, [fesat-çı] *sf.* Bozgunculuk yapmayı alışkanlık edinen; karışıklık çıkaran; bozguncu; ordubozan; müfsit.

fesatçılık, -ğı [fesat-çı-lık] *is.* Bozguncu ve kargaşa çıkarıcı olma durumu; karıştırıcılık; ara bozuculuk; ordubozanlık.

fesatlık, -ğı [fesat-lık] *is.* Bozguncu olma durumu; fesatça davranma.

fesede, [Ar. fesede فسده] *{OsT} is.* Kötülükler; bozukluklar.

fesek[1], **-ği** [? fesek] *{ağız} is.* Yaban domuzu yavrusu. [DS]

fesek[2], **-ği** [? fesek] *{ağız} is.* Başkasına ait olup da kaybedilen bir malın yerine alınan yenisi. [DS]

feseka, [Ar. fāsıḳ > feseḳa فسقه] *{OsT} is.* Günah işleyenler; sapkınlar; fâsıklar.

feserti, [fes *(yans.)* > fes-er-ti] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

fesh, [Ar. fesḫ فسخ] *{OsT} is.* → fesih. 🗗 **fesh-i ihbār,** *{OsT} huk. taraflardan birinin sözleşmeyi bozduğunu bildirmesi.*|| **fesh-i ilām,** *{OsT} huk. İlamı hükümsüz bırakma.*|| **fesh-i mukavele,** *{OsT} Anlaşmanın bozulması.*|| **fesh-i şirket,** *{OsT} Şirketin dağılması.*

feshane, [fes + Far. -ḫāne فسخانه] *(fesha:ne) {OsT} is.* Fes üretim yeri.

feshedilme, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. e(t)-il-me] *is.* Bozulma veya dağıtılma eylemi.

feshedilmek, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (Karar veya yargı için) yürürlükten kaldırılmak; geçersiz sayılmak. **2.** (Bir kurum veya kuruluş için) tüzel kişiliğine son verilmek; dağıtılmak; kapatılmak.

feshetme, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. et-me] *is.* Bozma ve dağıtma eylemi.

feshetmek, [Ar. fesḫ *(bozma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)er] [-(d)-(i)yor]* **1.** Uygulanmakta olan bir kuralı, bir yargı kararını bozmak; geçersiz saymak; yürürlükten kaldırmak. **2.** Tüzel kişiliğe sahip bir kuruluşun çalışmalarını durdurmak; varlığına son vermek; kapatmak; üyeleri dağıtmak.

fesih[1], **-shi** [Ar. fesḫ *(bozma)* فسخ] *{OsT} is.* **1.** Kol ve bacak çıkarma; parçalama. **2.** Önceden verilmiş veya uygulanmakta olan bir kararın bozulması; geçersiz sayılma. **3.** Hukuken geçersiz kılma; dağıtma; kapatma; son verme; dağıtılma; kapatılma. **4.** *huk.* Sürekli borç ilişkilerinin tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilmesi; yükümlülüğü ortadan kaldırma. **5.** *huk.* Bir mahkemenin verdiği kararı onun üstünde bulunan bir başka mahkemenin bozması.

fesih[2], [Ar. füsḥat *(genişlik)*>fesīḥ فسيح] *(fesi:h) {OsT} sf.* Geniş; açık.

fesl, [Ar. fesl فسل] *{OsT} is.* Bağ gibi bitkilerin çubuklarını üretmek amacıyla yapılan daldırma.

feslan, [Yun. vasilikón] *(fesla:n) {ağız} is. bot.* → fesleğen. [DS]

fesleğen, [Yun. vasilikón *(kral otu)*] *is. bot.* Akdeniz bölgesinde bahçe ve saksılarda yetiştirilen, ballıbabagillerden hoş kokulu pembe veya beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki; reyhan, *(Ocimum basilicum).*

feslek[1], **-ği** [fes *(yans.)* > fes-le-k] *{ağız} is.* **1.** Bir tür bezelye. **2.** Nohut. [DS] 🗗 **feslek bulguru,** *{ağız} Feslek denilen bezelye ile buğday haşlaması.* [DS]

feslek[2], **-ği** [? feslek] *{ağız} is.* **1.** Üzerine kiriş atılacak direkleri birbirine bağlayan ince uzun tahta. **2.** Ağaç parçası; yonga. [DS]

fesliğan, [Yun. basilikon] *{ağız} is.* → fesleğen. [DS]

feslikan, [Yun. basilikon] *{ağız} is.* → fesleğen. [DS]

festival, -li [Lat. festivus *(neşeli)* > Fr. festival] *is.* **1.** Çoğunlukla belli bir yerde ve belli zamanlarda dü-

zenlenen sanat gösterileri dizisi. **2.** Bir sanatçı veya sanat için düzenlenen gösteriler. **3.** Belli bir bölgenin ürününü veya tarihî değerini tanıtmak amacıyla yapılan şenlik. **4.** *argo.* Düzensiz ve karışık toplantı; curcuna. **5.** *argo.* Kişilerin gülünç durumu. **6.** *argo.* Neşeli, şenlikli ortam veya olay. **7.** *sf.* (Kişi için) şakacı.

fesuphanallah, [Ar. fe-subḥān'Allāh فسبحان الله] *(fe'-subha:nalla:h) ünl.* **1.** Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim. **2.** Şaşkınlık ifadesi için kullanılan ünlem.

fesüklük, -ğü [Far. pelesenk => fesük-lük ?] *{ağız} is.* Kekemelik; pepelik. [DS]

feşafaş, [Far. feş ā feş / faşāfāş فشافاش] *(feşa:fa:ş) {OsT} is.* → feşafeş.

feşafeş, [Far. feş ā feş فشافش] *(feşa:feş) {OsT} is.* **1.** Okun havada çıkardığı ses. **2.** Hışırtı. 🗗 *{OsT}* **feşāfeş-i dāmān,** *{OsT} Etek hışırtısı.*|| **feşāfeş-i deryā,** *{OsT} Denizin hışırtısı.*|| **feşāfeş-kâr,** *{OsT} Hışırtı çıkaran.*

-feşan, [Far. -feşān فشان] *(feşa:n) {OsT} son. ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"saçan, serpen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feşan, [Far. feşān فشان] *(feşa:n) {OsT} is. müz.* Bir vuruş şekli.

-feşar, [Far. -feşār فشار]] *(feşa:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"sıkan, sıkıcı"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feşar, [Far. feşār فشار] *(feşa:r) {OsT} sf.* Sıkan; sıkıcı.

feşek, -ği [? feşek] *{ağız} is.* Dayanıksız basma ya da bez. [DS]

feşel, [Ar. feşil => feşel] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yaramaz; haşarı. **2.** Hiçbir işe yaramayan. [DS]

feşfeşe, [Fr. feş+feşe فشفشه] *{OsT} is.* Hışırtı.

feşil, [Ar. feşil فشل] *{OsT} sf.* Korkak; cesaretsiz.

feşken, [çıv *(yans.)* > çıv-gın > fış-kın [EREN]] *{ağız} is.* Ağacın kökünden çıkan sürgünler; piç; filiz. [DS]

fet, -tti [Ar. fett فت] *{OsT} is.* Bir şeyi ufaklama; kırıntı hâline getirme.

feta, [Ar. fetā فتى / فتا] *(feta:) {OsT} sf.* **1.** Yiğit; delikanlı; mert. **2.** Eli açık; cömert. **3.** *is.* Hizmetçi; uşak; içoğlanı.

fetanet, [Ar. feṭānet / faṭānet فطانت] *(feta:net) {OsT} is.* **1.** Çabuk anlama; anlayış; zihin açıklığı. **2.** *din.* Peygamberlerin niteliklerinden olan yüksek zekâ ve sezgi ile çabuk ve doğru anlama yeteneği.

fetanetli, [fetanet-li] *(feta:netli) sf.* Anlayışlı; anlayışı yerinde; zeki.

fetanetsiz, [fetanet-siz] *(fetanet-siz) sf.* Anlayışsız; anlayışı kıt; aptal.

fetava, [Ar. fetvā > fetāvā / fetāvī فتاوى] *(feta:va:) {OsT} is.* Müftülerin, halkın dinî konulardaki sorularına verilen cevaplar; fetvalar.

fetebârek, -ği [Ar. fetebārek فتبارك] *(feteba:rek) ünl. "Mübarek olsun; tebrik ederim."* anlamında tebrik sözü.

fetbaz, [Ar. fetā + Far. -bāz باز فتى] *sf.* Çok bilmiş.

fete, [Ar. fetā => fete] *{ağız} is.* Dede. [DS]

fetehat, [Ar. feṭḥa > feteḥāt فتحات] *(feteha:t) {OsT} is.* Arap alfabesinde *a, e* ünlülerini karşılamak için harflerin üzerine konulan *üstün* (—́) adı verilen işaretler; üstünler.

fetele, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* Yufka ekmeği.

feterat, [Ar. fetret > feterāt فترات] *(fetera:t) {OsT} is.* Fetretler.

feteyan, [Ar. fetā *(genç)* > feteyān فتيان] *(feteya:n) {OsT} is.* **1.** İki genç; iki delikanlı. **2.** *mecaz.* Gece ve gündüz; sabah akşam.

feth, [Ar. feṭḥ فتح] *{OsT} is.* **1.** Açma. **2.** Bir ülkeyi İslamiyete açma. 🗗 **feth-i bāb,** *{OsT} Kapının açılması.*|| **feth-i bilād,** *{OsT} Şehirlerin zabtı.*|| **feth-i celîl,** *{OsT} Büyük fetih; İstanbul'un alınışı.*|| **feth-i kelām,** *{OsT} Söze başlama.*|| **feth-i kıraat,** *{OsT} (Kitap, ferman; Kur'an vb. için) açıp okuma.*|| **feth-i meyyit,** *{OsT} Otopsi; cesedin açılması.*|| **feth-i mübîn,** *{OsT} Açık zafer.*|| **feth-i müşkilât,** *{OsT} Zorlukları çözme; güçlükleri yenme.*

fetha, [Ar. feṭḥa فتحه] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinde *a, e* ünlülerini karşılamak için harflerin üzerine konulan *üstün* (—́) adı verilen işaret. **2.** *anat.* Ağız; delik; aralık. 🗗 **fetha-i hafife,** *"e" ünlüsünü karşılayan hareke.*|| **fetha-i sakîle,** *"a" ünlüsünü karşılayan hareke.*

fethateyn, [Ar. feṭḥat-eyn فتحتين] *{OsT} is.* Bir kelimede art arda gelen iki üstün (—́—́).

fethetme, [Ar. feṭḥ *(açma)* + T. et-me] *is.* Bir yeri savaşarak ele geçirme eylemi.

fethetmek, [Ar. feṭḥ *(açma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-(i)-yor]* Bir yeri, bir ülkeyi silah kullanarak ele geçirmek; düşmandan açmak; almak.

fethî, [Ar. feṭḥī فتحى] *(fethi:) {OsT} sf.* Fetihle ilgili; fethe dair.

fethiye, [Ar. feṭḥiyye فتحيه] *{OsT} sf. dişil.* **1.** Fetihle ilgili; fethe dair. **2.** *ed.* Nesip bölümü bir yerin fethini konu alan kasidelere verilen ad.

fetih, -thi [Ar. feṭḥ / fetiḥ فتح] *{OsT} is.* **1.** Açma. **2.** Bir yeri savaşla ele geçirme. **3.** Başlama. **4.** Kuşat-

ma. **5.** *dbl.* Arap alfabesinde bir harfin önüne *e* veya *a* getirilerek okunması. **6.** *tar.* Yeniçeri ocağında veya bu ocağın mescitlerinde Fetih Suresini okuyanlara verilen ad. ◻ **Fetih Suresi,** *Yirmi dokuz ayetlik, Kur'an'ın 48. suresi.*

fetihname, [Ar. fetḥ + Far. -nāme فتحنامه] *(fetihna:-me) {OsT} is.* **1.** *tar.* İmparatorluk döneminde, kazanılan zaferleri ve alınan yerleri bildirmek için komşu devletlere ve beylere, valilere yazılan mektup. **2.** *ed.* Bir yerin alınışı veya kazanılan zaferle ilgili olarak yazılmış manzume veya eser; fethiye.

fetik, -ği [Ar. fetk => fetik ?] *{ağız} is.* Ayı yavrusu. [DS]

fetil[1]**,** [Ar. fetīl *(bükülü)* / fetīle فتيل / فتيله] *{OsT} is.* **1.** Fitil. **2.** Ovarak bedenden çıkarılan yuvarlak kir. **3.** Yaralara konulan fitil. **4.** Örgü. ◻ **fetîle-i giysū,** *{OsT} Saç örgüsü.*|| **fetîle-i hacer,** *{OsT} bot. Dağ keteni.*

fetil[2]**,** [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* → fetir. [DS]

fetir, [Ar. feṭīr فطير] *{ağız} is.* **1.** Mayasız hamurdan sacda pişirilmiş yufka ekmeği. **2.** Bazlama. **3.** İyi pişmemiş; yarı hamur kalmış ekmek. [DS]

fetiş, [Lat. facticius *(yapay)* > Port. feitico *(büyü; peri)* > Fr. fétiche] *is.* **1.** Sahibine uğur getirdiğine ve doğaüstü özellikler taşıdığına inanılan küçük tapınma nesnesi veya hayvan. **2.** *mecaz.* Kendisine tapınma duygusu ile bağlanılınış şey veya kimse.

fetişçi, [fetiş-çi] *sf.* **1.** Fetiş yapan. **2.** *is.* Fetişlerin etkili olmasını sağlayan büyücü. **3.** *psikol.* Bazı eşya veya nesnelere dokunmak veya bakınak suretiyle cinsel doyuma ulaşan.

fetişist, [Fr. fétichiste] *sf.* **1.** Fetişe tapan. **2.** Fetişle ilgili. **3.** *is. psikol.* Cinsel doyuma ulaşma biçiminde ortaya çıkan bir eşya veya fetişten yararlanma sapıklığı.

fetişizm, [Fr. fétichisisme] *is.* **1.** İlkel toplumlarda, fetişe tapma biçiminde görülen dinî uygulamaların tümü. **2.** *mecaz.* Bâtıl inanç sayılan derin saygı. **3.** *psikol.* Belirli nesneleri görme veya dokunma ile cinsel doyuma ulaşma biçimindeki cinsel sapıklık.

fetiz, [Far. faṭīr] *{ağız} is.* Hamuru biraz mayalı yufka. [DS]

fetk[1]**,** [Ar. fetk فتق] *{OsT} is.* **1.** Yarma; yarılma. **2.** Fıtık. **3.** *mecaz.* Çözme; halletme.

fetk[2]**,** [Ar. fetk فتك] *{OsT} is.* Birini fırsat kollayıp ansızın öldürme.

fetlemek, [fet-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Atılmış pamukları bir değneğe dolamak. **2.** Körebe, koşmaca gibi çocuk oyunlarında, ebe tarafından oyunculardan biri yakalanmak. [DS]

fetletmek, [Ar. fevt + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Becermek; başarmak. [DS]

fetret, [Ar. fetret / fitret فترت] *{OsT} is.* **1.** Tavsama; duraksama; dinme. **2.** İki olay arasındaki zaman parçası. **3.** İki peygamber arasında geçen zaman. **4.** İslamiyet'e göre Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında geçen süre. **5.** Kur'an-ı Kerim'de 96. sure olan *Alak* ile 74. sure *Müddessir*'in gelişi arasında geçen süre. **6.** Hükümet düzeninin gevşediği bir yerde yeniden düzenin kurulmasına kadar geçen süre. **7.** İki sıtma nöbeti arasındaki süre. **8.** Nabzın iki vuruşu arasındaki süre.

fettah, [Ar. feṭḥ *(açma)* >fettāḥ فتاح] *(fetta:h) {OsT} sf.* **1.** Açan. **2.** Zafer kazanan; ülkeler alan; fetheden. **3.** Bütün yolları, kapıları, kapalı işleri çözen, açan; türlü güçlükleri gideren, zorlukları kolaylaştıran; Allah. ◻ **fettāh-ı nūr,** *{OsT} Nur açan; Allah.*|| **fettāh-ı kerîm,** *{OsT} İyilik etmesini seven; kerem sahibi olan; Allah.*

fettak, -ki [Ar. fetk > fettāk فتاك] *(fetta:k) {OsT} sf.* Çok adam öldürmüş kimse; kanlı katil.

fettan, [Ar. fitne > fettān فتان] *(fetta:n) sf.* **1.** Karışıklık çıkararak insanları birbirine düşüren; fitneci. **2.** (Kadın için) cilve yaparak çekiciliği ile erkekleri baştan çıkaran; cilveli. **3.** Gönül alıcılığı ve çekiciliği ile insanın gönlünde karışıklık yaratan; cilveli ve çekici; çok güzel; gönül ayartıcı.

fettanca, [fettan-ca] *(fetta'nca) zf.* Fettan gibi; fettan kişiye yakışır biçimde.

fettane, [Ar. fettāne فتانه] *(fetta:ne) {OsT} is.* Altın ya da gümüşün ayarını ölçemeye yarayan taş; mihenk taşı.

fettanlaşma, [fettan-la-ş-ma] *is.* Fettanca davranışlarda bulunma eylemi.

fettanlaşmak, [fettan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Fettanca davranışlarda bulunmak. **2.** Fettan durumuna gelmek.

fettanlık, -ğı [fettan-lık] *is.* **1.** Fettan olma durumu. **2.** Fettan kişinin niteliği. **3.** Fettanca davranış.

fetüs, [Lat. foetus *(yavrulama)*] *is. biy.* Cenin; oğulcuk.

fetva, [Ar. fetvā فتوا / فتوى] *(fetva:) {OsT} is.* **1.** Şer'î görüş bildirme. **2.** *fik.* İslamiyet'le ilgili bir mesele veya bir hukukî davanın çözümünü açıklamak amacıyla müftü veya şeyhülislam tarafından isim zikredilmeden yapılan açıklama; hüküm veya cevap. **3.** Fıkıh ile ilgili bir konuda sorulan soruya fıkıh bilgisi olanın verdiği cevap. ◻ **fetva almak,** *Bir işin şeriat hükümlerine uygun olduğuna dair karar çıkartmak.*|| **fetvā emîni,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, şeyhülislam kapısında fetva işleri ile ilgilenen daire.*|| **fetvā-penāh,** *{OsT} Fetvaya sığınan; Şeyhülislam.*|| **fetva vermek,** *1. İslam hukukuna göre yargıda bulunmak. 2. mecaz. Gereksiz ve boş yere emir verir gibi konuşmak.*

fetvacı, [fetva-cı] *is.* **1.** Fetva veren. **2.** *mecaz.* Gereksiz yere ve yetkisi olmadığı hâlde emirler veren.

fetvahane, [Ar. fetvā + Far. -ḫāne خانه فتوی] *(fetva:-ha:ne) {OsT} is.* **1.** Müftülük makamı. **2.** Şeyhülislamlık. ◻ **fetvā-hāne-i ālî,** *{OsT} tar. Eskiden, şeyhülislam dairesinde şeriat mahkemesi üyelerinin ve müftülerin oluşturduğu fetva kurumu.*

fevaci, -i'ı [Ar. fevāciʿ فواجع] *(fava:ci:) {OsT} is.* İnsana dert ve keder veren olaylar ve durumlar; facialar.

fevahir, [Ar. fevāḫir فواخر] *(feva:hir) {OsT} is.* **1.** Onurlular; şereflıler. **2.** Mükemmeller. **3.** Değerli şeyler.

fevahiş, [Ar. fāḥişe > fevāḥiş فواحش] *(feva:hiş) {OsT} is.* Ahlaksız kadınlar; fahişeler.

fevaid, [Ar. fāʾide > fevāʾid فوائد] *(feva:id) {OsT} is.* Faydalar; yararlar; kazançlar. ◻ **fevāid-i me'mūle,** *{OsT} Umulan yararlar; beklenen kazançlar.*

fevaih, [Ar. fāiḥ > fevāiḥ فوائح] *(feva:ih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Çiçek ve meyve kokuları.

fevaiz, [Ar. fāiż > fevāʾiż فوائض] *(fava:iz) {OsT} is.* Faizler.

fevakih, [Ar. fākihe *(meyve)* > fevākih فواكه] *(feva:-kih) {OsT} is.* Meyveler; yemişler. ◻ **fevākih-i lezîze,** *{OsT} Tatlı, lezzetli meyveler.*

fevanis, [Ar. fānūs > fevānīs فوانيس] *(feva:ni:s) {OsT} is.* Fanuslar.

fevaris, [Ar. fāris > fevāris فوارس] *(feva:ris) {OsT} is.* **1.** Atlılar. **2.** Biniciler.

fevasil, [Ar. fāṣıla > fevāṣıl فواصل] *(feva:sıl) {OsT} is.* Aralar; fasılalar.

fevatih, [Ar. fātiḥa > fevātiḥ فواتح] *(feva:tih, h kalın söylenir) {OsT} is.* Fatihalar.

fevazıl, [Ar. fāżıla > fevāżıl فواضل] *(feva:zıl) {OsT} is.* Fazilet sahibi kadınlar; erdemli kadınlar.

fevc, [Ar. fevc فوج] *{OsT} is.* → fevç. ◻ **fevc ā fevc,** *{OsT} 1. Akın akın. 2. Takım takım.*

fevç, -ci [Ar. fevc فوج] *is.* Bölük; insan kalabalığı. ◻ **fevç fevç,** *Akın akın; bölük bölük.*

fevehan, [Ar. fevḥ > feveḥān فوحان] *(feveha:n) {OsT} is.* Güzel kokular.

fevehat, [Ar. fevḥa > feveḥāt فوحات] *(feveha:t) {OsT} is.* Güzel kokular.

feveran, [Ar. fevr *(fışkırma)* > feverān فوران] *(fevera:n) {OsT} is.* **1.** Kaynama. **2.** (Su için) fışkırma. **3.** Patlama. **4.** (Damar, nabız vb. için) atma, vurma. **5.** *mecaz.* Öfke yüzünden bağırıp çağırma; köpürme; taşkınlık. ◻ **feveran etmek,** *Coşmak; taşmak.*|| **feverān-ı āb,** *{OsT} Suyun fışkırması.*|| **feverān-ı dem,** *{OsT} Kanın fışkırması.*|| **feverān-ı gazeb,** *{OsT} Öfke taşkınlığı.*|| **feverān-ı zamān,** *{OsT} Zamanın taşkınlığı.*

fevh, -hı [Ar. fevḥ / fevḥa فوح / فوحه] *{OsT} is.* Güzel koku.

fevha[1]**,** [Ar. fevha فوهه] *{OsT} is.* Delik; aralık; açıklık; ağız.

fevha[2]**,** [Ar. fevḥ / fevḥa فوح / فوحه] *{OsT} is.* Güzel koku.

fevk, -kı / -ki [Ar. fevḳ فوق] *{OsT} is.* **1.** Üst; yukarı. **2.** Üstünlük; yukarıda oluş. ◻ **fevka'l-āde,** → fevkalaḍe.|| **fevka'l-arz,** *{OsT} Yerin üstünde; gökte; göğe ait.*|| **fevka'l-beşer,** *{OsT} İnsanüstü; seçkin kişi.*|| **fevka'l-gāye,** *{OsT} Aşırı derecede.*|| **fevka'l-had,** *{OsT} Çok aşırı; haddinden fazla.*|| **fevka'l-me'mul,** *{OsT} Umulandan çok.*|| **fevka'l-mu'tad,** *{OsT} Her zamankinden çok; alışılandan fazla.*|| **fevka's-serā,** *{OsT} Toprak üstü; yer üstü.*|| **fevka't-tabia,** *{OsT} Doğa üstü.*|| **fevk-i zevebān,** *{OsT} fiz. Aşırı erime.*

fevkalade, [Ar. fevḳa'l-ʿāde فوق العاده] *(fe'vkalâ:de) {OsT} sf.* **1.** Alışılmış olandan ayrı; beklenmedik; olağanüstü; görülmedik, işitilmedik; sıra dışı. **2.** Şaşılacak kadar güzel; çok üstün; çok iyi. **3.** *zf.* Aşırı; çok fazla; ziyadesiyle. **4.** *ünl.* Çok güzel; çok üstün; çok iyi. ◻ **fevkalade ahval,** *Olağanüstü durumlar.*|| **fevkalade bütçe,** *{OsT} Olağanüstü durumların getirdiği giderleri karşılamak üzere hazırlanmış bütçe.*|| **fevkalade hâl,** *{OsT} 1. Önceden görülmesi imkânı olmayan ve borçlunun sebep olmadığı borcun ödenmesini engelleyen durum. 2. Savaş ve kargaşa hali, doğal afet gibi hallerde anayasanın belirlediği biçimde özgürlüklerin kısıtlanmasını gerektiren tedbirler; olağanüstü hâl.*|| **fevkalade ikâme,** *huk. Vasi tayin etme.*|| **fevkalade komiser,** *Genel vali.*|| **fevkalade murahhas,** *Her türlü yetki verilmiş bulunan temsilci.*|| **fevkalade murahhas büyükelçi,** *Temsilci olarak atanmış bulunan olağanüstü yetkilerle donatılmış büyükelçi.*|| **fevkalade nüsha,** *Özel sayı.*|| **fevkalade vaziyet,** *Olağanüstü durum.*

fevkaladeden, [fevkalade-den] *(fe'vkalâ:deden) zf.* İstisna olarak; ayrıcalıkla.

fevkaladelik, -ği [fevkalāde-lik] *(fevekalâ:delik) is.* **1.** Olağandan farklı olma durumu; olağanüstülük; tuhaflık; şaşırtıcı durum. **2.** Üstünlük; üstün özellik.

fevkalbeşer, [Ar. fevḳ'al-beşer فوق البشر] *(fe'vkalbeşer, l ince söylenir) {OsT} sf.* **1.** İnsanüstü. **2.** *is.* Üstün nitelikli insan.

fevkani, [Ar. fevḳānī فوقانی] *(fevka:ni:) {OsT} sf.* **1.** Üstte bulunan; yukarıdaki. **2.** *is.* Arap alfabesinde üstte noktası bulunan harfler.

fevr, [Ar. fevr فور] *{OsT} is.* Acele; birdenbire olma;

hemen; derhal. 🗗 **fevr-i istimāda,** *{OsT} Duyar duymaz; derhal.*

fevren, [Ar. fevr > fevren فورًا] *(fe'vren) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire; düşünmeden.

fevrî, [Ar. fevr > fevrī / fevriyye فوری / فوريه] *(fevri:) {OsT} sf.* **1.** Aniden; patlayarak. **2.** (Davranış ve hareketler için) zorlu bir duygunun etkisi ile düşünmeden yapılan; birdenbire yapılan; patlama şeklinde.

fevrilik, -ği [fevri-lik] *(fevri:lik) is.* Fevrî olma durumu.

fevt, [Ar. fevt فوت] *{OsT} is.* **1.** Bir daha elde edemeyecek veya bulamayacak şekilde elden çıkarma; kaybetme; kaçırma. **2.** Ölüm. 🗗 **fevt etmek,** *Elden çıkarmak; kaybetmek.*| **fevt-i fırsat,** *{OsT} Fırsatı elden kaçırma.*|| **fevt-i nāgehānî,** *{OsT} Ani ölüm.*|| **fevt olmak,** *Elden çıkmak; kaybolmak; ölmek.*

fevvare, [Ar. feverān > fevvāre فواره] *(fevva:re) {OsT} is.* Suyu çeşitli şekillerde yukarı doğru fışkırtan boru; fiskiye. 🗗 **fevvāre-i bedāyî,** *{Osm. T.} Güzellikler fiskiyesi.*|| **fevvāre-i āb-ı hayāt,** *{OsT} Âb-ı hayat kaynağı.*

fevz, [Ar. fevz فوز] *{OsT} is.* **1.** Kurtuluş. **2.** Zafer; başarı; yükselme. 🗗 **fevz ü necāt,** *{OsT} Kurtulma; kurtuluş.*| **fevz u nusret,** *{OsT} Zafer.*

fevza, [Ar. fevżā / fevżā فوضا / فوضی] *(fevza:) {OsT} is.* Sosyal düzensizlik; kargaşalık; anarşi.

fevzai, [Ar. fevżā > fevżā'ī فوضائی] *(feza:i:) {OsT} sf.* Karışıklıkla ilgili; anarşiye ait.

fevzavi, [Ar. fevżā > fevżāvī فوضاوی] *(feza:i:) {OsT} sf.* Karışıklıkla ilgili; anarşiye ait.

fevzaviyet, [Ar. fevżā > fevżāviyyet فوضاويت] *(feva:viyet) {OsT} is. fel.* Anarşizm.

fevzî, [Ar. fevz > fevzī / fevziyye فوزی / فوزيه] *(fevzi:) {OsT} sf.* Kurtuluş ve zaferle ilgili olan.

fey, -yyi [Ar. feyy فی] *{OsT} is.* **1.** *huk.* Gayrimüslim vatandaşlardan alınan vergi. **2.** Sulh yoluyla Müslüman bir devlet egemenliğine giren topraklardan eski sahiplerinin tasarrufunda bırakılmayan mallar.

feyafi, [Ar. feyfā > feyāfī فیافی] *(feya:fi:) {OsT} is.* Çöller; sahralar.

feyayih, [Ar. feyḥā > feyāyiḥ فیایح] *(feya:yih) {OsT} is.* Boşluklar; genişlikler; enginlikler.

feyding, [İng. feding] *is.* **1.** Zayıflama. **2.** *psikol.* Düşünce seyrinin giderek artan duraklaması; hareketler zincirinde görülen duraklama. **3.** *elkt.* Radyo alıcılarında sinyal zayıflaması veya geçici olarak yok olması durumu.

feyezan, [Ar. feyż > feyeżān فیضان] *(feyeza:n) {OsT} is.* **1.** Suyun coşması; taşma; kabarma. **2.** Bolluk; bereket; fazlalık. 🗗 **feyezān-ı enhār,** *{OsT} Nehirlerin taşması.*

feyfa, [Ar. feyfā' فیفاء] *(feyfa:) {OsT} is.* Büyük sahra; büyük çöl. 🗗 **feyfā-neverd,** *{OsT} Çölde gezen; çölde yürüyen.*

feyha, [Ar. feyaḥ *(genişlik)*>feyḥā فیحا] *(feyha:) {OsT} sf.* Geniş; engin.

feyil, [Ar. fi'l] *{ağız} is.* **1.** İçten geçen istek; niyet. **2.** Huysuzluk; kıskançlık; hırs. **3.** Görgüsüzlük; açgözlülük. [DS] 🗗 **feyili bozuk,** *{ağız} Düzenbaz; ahlaksız.* [DS]|| **feyili bozulmak,** *{ağız} Huyu bozulmak.* [DS]|| **feyilini toplamak,** *{ağız} Bütün gücü ile dünya malına sarılmak; mal hırsına bürünmek.* [DS]

feyillenınek, [feyil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Aklını belirli bir şeye takıp durmak. [DS]

feyilsiz, [feyil-siz] *{ağız} sf.* **1.** Doymak bilmeyen; obur. **2.** İşsiz güçsüz; düşüncesiz; gamsız. **3.** (Kişi için) başkalarının işine koşan. **4.** Huysuz; kıskanç; hırslı. [DS]

feyilsizlik, -ği [feyil-siz-lik] *{ağız} is.* Kanaatkâr olmama durumu. [DS]

feyiz, -yzi [Ar. feyż / feyḍ فیض] *{OsT} is.* **1.** Artma; taşma; çoğalma. **2.** Olgunlaşma. **3.** İlerleme. **4.** İnsanın edindiği manevi bilgi; irfan. **5.** İnsana Allah tarafından verilen ilham. **6.** Gönül rahatlığı; iç huzuru; mutluluk. **7.** Bilim; anlayış. **8.** *tasvf.* Allah'ın yaratma gücünün sonucu olarak her an varlık âleminin yeniden ve sürekli olarak ortaya çıkması. 🗗 **feyiz almak,** *1. Manevi gücü bulunan birisince aydınlatılmak. 2. İlham almak; esinlenmek.*

feyizlenmek, [feyiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Feyiz almak; aydınlanmak.

feyizli, [feyiz-li] *sf.* Bol ürün veren; verimli; bereketli.

feylesof, [Yun. philosophos > feylesūf فیلسوف] *{OsT} is.* **1.** Felsefe ile uğraşan; filozof. **2.** *mecaz.* Her şeyi hoşgörü ile karşılayabilen; kalender. **3.** *sf.* Dinsiz; inançsız.

feylesofane, [Ar. feylesūf + Far. -āne فیلسوفانه] *(feylesofa:ne) {OsT} zf.* Feylesof gibi; filozofçasına.

feylesofluk, -ğu [feylesof-luk] *is.* **1.** Feylesof olma durumu; filozofluk. **2.** Feylesofun niteliği. **3.** Kalenderlik.

feysal, -li [Ar. feyṣal فیصل] *{OsT} is.* **1.** Kesme; bölme; ayırma. **2.** *huk.* Karar; yargı; hüküm.

feyyal,-li [Ar. feyyāl فیال] *(feyya:l) {OsT} is.* File bakan kimse; fil çobanı.

feyyaz, [Ar. feyż > feyyāż فیاض] *{OsT} sf.* **1.** Bereketli; çok verimli. **2.** Gür. **3.** (Sel için) taşan. **4.** (Kişi

için) içi çok temiz ve çok cömert. **5.** Bolluk ve bereket verici; Allah.

feyyil, [Ar. feyyil فيل] *{OsT} sf.* Zayıf hüküm.

feyz, [Ar. feyż / feyḍ فيض] *{OsT} is.* → feyiz. 🗗 **feyz ā feyz,** *{OsT} Feyzle dolu.*|| **feyz-āver,** *{OsT} Bolluk getiren.*|| **feyz-bahş,** *{OsT} Bolluk, bereket veren.*|| **feyz-dār,** *{OsT} Feyizli; gür.*|| **feyz-efzā,** *{OsT} Bereketi arttıran.*|| **feyz-i aşk,** *{OsT} Aşkın itici gücü; aşkın etkisi.*|| **feyz-i āti,** *{OsT} Geleceğin bereketi.*|| **feyz-i cavidān,** *{OsT} Sonsuz bereket.*|| **feyz-i ibādet,** *{OsT} İbadetin verdiği huzur.*|| **feyz-i mahsūlāt,** *{OsT} Ürün bolluğu.*|| **feyz-i neşe-bahş,** *{OsT} Neşe veren bolluk.*|| **feyz-i safā,** *{OsT} Neşe ve mutluluk bolluğu.*|| **feyz-i seher,** *{OsT} Sabahın verdiği huzur*|| **feyz-nāk,** *{OsT} Verimli; bereketli; bol.*|| **feyz-resān,** *{OsT} Bolluk getiren.*|| **feyz ü rif'at,** *{OsT} İlerleme ve yükselme.*|| **feyz-yāb,** *{OsT} Bolluğa kavuşan; ilham alan.*

feyzî, [Ar. feyż > feyżī فيضى] *(feyzi:) {OsT} sf.* Allah'ın ihsanı ile ilgili; Allah'ın verdiği berekete ait.

feyzli, [feyz-li] *sf.* → feyizli.

-feza, [Far. feza فزا] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"artıran, çoğaltan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

feza[1], [Ar. feżā' / feḍā' فضاء] *(feza:) {OsT} is.* **1.** Evrenin genişliği; yıldızlar arası uçsuz bucaksız boşluk; uzay. **2.** Geniş alan; yer. **3.** Geniş ova. 🗗 **fezā-neverd,** *Uzayda dolaşan.*|| **fezā-yı ferdā,** *{OsT} Yarının boşluğu.*|| **fezā-yı feyz,** *{OsT} Feyiz sahası.*|| **fezā-yı nā-mütenāhî,** *{OsT} Uçsuz bucaksız uzay.*|| **fezā-yı vatan,** *{OsT} Vatanın gökleri.*

feza[2]**, -aı** [Ar. feza' فزع] *{OsT} is.* **1.** Korkma. **2.** Bağırıp çağırma. **3.** Dayanamama. **4.** Ümitsizlik. **5.** İnleyip sızlama.

fezahat, -ti [Ar. feżāḥāt / faḍaḥāt فضاحت] *(feza:ha:t) {OsT} is.* Alçaklık; rezillik. 🗗 **fezāhat-i lisāniyye,** *{OsT} Açık saçık konuşma.*

fezai, [Ar. feżā'ī فضائى] *(feza:i:) {OsT} sf.* **1.** Fezaya ait; feza ile ilgili. **2.** Uzaysal.

fezalik, [Ar. fez leke>fez ālik فذالك] *(feza:lik) {OsT} is.* Özetler; icmaller.

fezay, [Far. fezā فزاى] *{OsT} son ek.* → -feza.

fezayende, [Far. fezāyişten > fezāyende فزاينده] *(feza:yende) {OsT} is.* Artma; artış.

fezayişte, [Far. fezāyişte فزايشده] *(feza:yişte) {OsT} sf.* Çok; fazla.

fezleke, [Ar. fe-ẕālike *(şunun için)* > fez leke فذلكه] *{OsT} is.* **1.** Gerekçe yazısı. **2.** Özet; icmal; hulasa. **3.** Kısa anlatma. **4.** Bir mesele veya kararın kısaca yazılması. **5.** *huk.* Bir soruşturma veya mahkeme tutanağının özeti. **6.** *huk.* Polis veya jandarma tarafından yapılan soruşturma ve eklerinin listesi. **7.** İmparatorluk döneminde divan toplantılarında sadrazama sunulmak üzere çavuş başı tarafından hazırlanan şikâyetçilerin isteklerinin kısa özeti.

fıc, [fıc *(yans.)*] *is.* Kuvvetle atmayı, fırlatmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fıc-ık-tır-mak, fıc-ı-mak, fıc-ıt-mak*

fıcık, -ğı [fıc *(yans.)* > fıc-ık / ufacık > fıcık] *{ağız} sf.* Bir şeyin en küçüğü; ufacık; küçücük. [DS]

fıcıktırmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kuvvetle ve hızlıca atmak. [DS]

fıcımak, [fıc *(yans.) fıc-ı-mak] {ağız} gçsz. f. [-ır]* Göz açıp kapayıncaya kadar olmak veya yapmak; çok çabuk ve hızlı yapmak. [DS]

fıcıtmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; hızla atmak. [DS]

fıç, [fıç *(yans.)*] *is.* Yiyeceklerin ekşimesini, sulu maddelerin ezilip bozulmasını anlatan kök. [Zülfikar] *fıç-ra-mak, fıç-cık*

fıçı, [Yun. voutsi / Lat. buttis > İt. fusto] *is.* **1.** Ensiz ve kısa tahta parçalarının bir çemberle tutturulması suretiyle yapılan, karnı şişkin, dibi ve üstü düz, sıvı konulan kap. **2.** Bir fıçı dolduracak miktardaki sıvı ölçü birimi. **3.** *{ağız}* Topaç. [DS] **4.** *{ağız}* Yayık. [DS] **5.** *argo.* Çok sarhoş kimse. **6.** *sf. {ağız}* (Kişi için) şişman. [DS] **7.** *{ağız}* (Hayvan için) etli. [DS] 🗗 **fıçı balığı,** *Fıçılarda saklanan tuzlanmış balık.*|| **fıçı birası,** *Fıçıdan çekme suretiyle servis yapılan bira.*|| **fıçı dibinden ayrılmamak,** *Sürekli sarhoş olmak.*|| **fıçı gibi,** *Kısa boylu ve şişman olan.*|| **fıçı peyniri,** *Fıçıda saklanan beyaz peynir.*|| **fıçı şamandıra,** *Fıçıdan yapılma şamandıra.*

fıçıcı, [fıçı-cı] *is.* Fıçı yapan veya satan kişi.

fıçıcılık, -ğı [fıçı-cı-lık] *is.* Fıçı yapım ve satımı işi.

fıçıko, [Yun. voutsi] *{ağız} is.* Su kabağı. [DS]

fıçılama, [fıçı-la-ma] *is.* Fıçı içine koyma, yerleştirme işlemi.

fıçılamak, [fıçı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Saklamak veya nakletmek üzere bir sıvıyı fıçı içine doldurmak.

fıçımak, [fıç *(yans.)* > fıç-ı-mak] *{ağız} is.* Uzun değnek. [DS]

fıd, [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıd(d)-ır+fiş, fıd(d)-ır-ık*

fıdda, [Ar. fiḍḍa فضه] *{OsT} is.* Gümüş. 🗗 **fıdda-i hālise,** *Saf gümüş.*

fıddır, [fıd *(yans.)* > fıd(d)-ır] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fıddır fiş,** *{ağız} Çok gezen kız.* [DS]

fıddırık, -ğı [fıd *(yans.)* > fıdd-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) oynak; hoppa. [DS]

fıdıdık, -ğı [fıd *(yans.)* > fıd-ıd-ık] *{ağız} is.* Üşümekten dolayı dişleri birbirine vuracak şekilde titreme. [DS] 🗗 **fıdıdık çekmek,** *{ağız} Üşümekten dolayı titremek.* [DS]

fıdık, -ğı [fıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Fidan. **2.** Mısır koçanının soyulan yaprağı. **3.** Çocuk oyuncağı olan bilye. [DS]

fıdıl, [fıd *(yans.)* > fıd-ıl] *{ağız} sf.* **1.** Toy; genç. **2.** Erkeklik bezi. [DS]

fıdıraklamak, [fıd *(yans.)* > fıd-ır-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi öfke ile uzağa atmak. [DS]

fıdlamak, [fıd-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* (Yiyecek maddesi için) ekşimek. [DS]

fıg[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fig(g)-ıl-da-mak, fig(g)-ı-la-t-mak*

fıg[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fig(g)-ı-la-mak, fig(g)-ır-tı*

fığ, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fığ-ış-ta-mak*

fığancı, [fığan-cı] *{ağız} sf.* Başkalarının kavga etmesine sebep olan. [DS]

fığla[1], [fığ *(yans.)* > fığ-la] *{ağız} is.* Çığlık; feryat. [DS] 🗗 **fığla kopmak,** *{ağız} Acı acı çığlık atmak.* [DS]

fığla[2], [? fığ-la] *{ağız} is.* **1.** Küme; birikinti. **2.** Kalça kemiği. [DS]

fığlamak, [fığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırmak; ağlamak. **2.** *gçl. f.* Gelecek olan bir kimseyi gözlemek; beklemek. [DS]

fığlata, [fığ-la-t-a] *{ağız} zf.* (Bağırmak için) yüksek sesle. [DS]

fığlı, [fığ *(yans.)* > fığ-lı] *{ağız} is.* Kasırga. [DS]

fıh, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fing / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıh-ır fıhır, fıh-ra-mak*

fıhır, [fıh *(yans.)* > fıh-ır] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fıhır fıhır,** *{ağız} (Ateş üzerinde kaynamak için) "fıkır fıkır" sesleri çıkararak; fıkır fıkır.* [DS]

fık[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fik fık, fık-ra-mak, fık-ır fıkır, fık-ır-da-ş-mak, fık-ır-da-k* 🗗 **fık fık,** *1. {ağız} (Gülmek için) kısık kısık. 2. argo. Cinsel ilişki.* [DS]

fık[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fing / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fık fık, fık-ı fıkı, fık-ıl-da-mak, fık-ır-da-mak, fık-ır-a-dak* 🗗 **fık fık,** *{ağız} 1. İrmikle yapılan bir tür pelte. 2. Un ile yapılan bir tür çorba.* [DS]|| **fık fık,** *{ağız} (Ateş üzerindeki şeyin) "fık fık" sesi çıkararak kaynaması.* [DS]

fık[3], [fık] *{ağız} sf.* Çok sıcak. [DS]

fıka[1], [Yun. víkha] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

fıka[2], [Ar. ḥuḳḳa حقه => fıkka / fıka] *{ağız} is.* Küçük kutu; kutu. [DS]

fıkar, [Ar. fıḳra / feḳāre > fıḳar / feḳar فقر] *{OsT} is. anat.* Omurga kemikleri.

fıkara, [Ar. faḳr >faḳir >fıḳarā' / fuḳarā' فقراء] *{OsT} sf.* **1.** Yoksullar; fakirler; yoksul. **2.** Acınacak hâlde olan; zavallı. **3.** Derviş. 🗗 **fıkara babası,** *Yoksullara yardım eden kimse.*

fıkaralık, [fıkara-lık] *is.* Yoksulluk.

fıkarat[1], [Ar. fıḳrā > fıḳarāt فقرات] *(fıkara:t) {OsT} is.* **1.** Fıkralar. **2.** Cümleler; paragraflar. 🗗 **fıkarāt-ı anîfe,** *{OsT} Yukarıda geçen cümleler.*|| **fıkarāt-ı latîfe,** *{OsT} Hoş hikâyeler.*|| **fıkarāt-ı lazime ve nāzike,** *{OsT} İnce ve gerekli fıkralar.*|| **fıkarāt-ı müntehabe,** *{OsT} Seçilmiş hikâyeler.*

fıkarat[2], [Ar. feḳar *(omur)* > feḳarāt فقرات] *(fıkara:t) {OsT} is.* Omurlar; omurga kemiklerinin boğumları. 🗗 **fıkarāt-ı acziye,** *{OsT} anat. Sağrı omurları.*|| **fıkarāt-ı arziye,** *{OsT} anat. Sağrı omurları.*|| **fıkarāt-ı kataniye,** *{OsT} anat. Bel omurları.*| **fıkarāt-ı rakabiye,** *{OsT} anat. Boyun omurları.*|| **fıkarāt-ı us'üsiye,** *{OsT} anat. Kuyruk omurları.*|| **fıkarāt-ı zahriye,** *{OsT} anat. sırt omurları.*

fıkarî, [Ar. feḳar > feḳarī فقرى] *(fikar:i) {OsT} sf.* Omurga kemiği ile ilgili olan.

fıkariye, [Ar. feḳar > feḳāriyye فقريه] *(fıka:riye) {OsT} is. biy.* Omurgalılar. 🗗 **fıkariye-i āliye,** *{OsT} biy. Yüksek omurgalılar.*|| **fıkāriye-i süfliye,** *{OsT} biy. Aşağı omurgalılar.*

fıkdan, [Ar. fıḳdān فقدان] *(fıkda:n) {OsT} is.* Eksiklik; yokluk; bulunmazlık. 🗗 **fıkdān-ı akl,** *{OsT} Akıl yokluğu.*|| **fıkdān-ı dem,** *{OsT} tıp. Kansızlık.*|| **fıkdān-ı elem,** *{OsT} tıp. Acı yitimi.*|| **fıkdān-ı hareket,** *{OsT} tıp. Organlardaki işlev yitimi; apraksi.*||

fıkdân-ı hassâsiyet, *{OsT} psikol. Duyumsamazlık.*|| **fıkdân-ı hıfz,** *{OsT} psikol. Hafıza yitimi; amnezi.*|| **fıkdân-ı imkân,** *{OsT} Olanaksızlık.*|| **fıkdân-ı irâde,** *{OsT} İrade yitimi.*|| **fıkdân-ı kuvva,** *{OsT} Güç yitimi; adinami.*|| **fıkdân-ı ma'rifet-i hissiye,** *{OsT} psikol. Tanısızlık; agnozi.*|| **fıkdân-ı nakd,** *{OsT} Para darlığı.*|| **fıkdân-ı nukūd,** *{OsT} Para yokluğu; nakit darlığı.*|| **fıkdân-ı nutk,** *{OsT} psikol. Konuşma yitimi; afazi.*|| **fıkdân-ı temyîz,** *{OsT} fel. Zihin darlığı.*

fıkfık[1]**, -ğı** [fık+fık] *{ağız} sf.* Kötü yola düşmüş kadın; fahişe. [DS]

fıkfık[2]**, -ğı** [fık+fık] *{ağız} sf.* Duyduğu sözü hemen ilgilisine ulaştıran, söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

fıkga, [Ar. hoḳḳa] *{ağız} sf.* Çok küçük; ufacık. [DS]

fıkfıkı, [fık *(yans.)* > fık+fıkı] *{ağız} is.* Tahta testi. [DS]

fıkh, [Ar. fıḳh فقه] *{OsT} is.* → fıkıh.

fıkhî, [Ar. fıḳıh > fıḳhī / fıḳhiye فقهى / فقهيه] *(fıkhi:) {OsT} sf.* Fıkıhla ilgili; fıkha dayanan.

fıkı[1]**,** [Yun. vıkhı] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

fıkı[2]**,** [fık-ı] *{ağız} sf.* (Kişi için) şakacı; komik. [DS]

fıkı[3]**,** [fık-ı] *{ağız} is.* Baskı; sıkı etki. [DS]

fıkıh, -khı [Ar. fıḳh فقه] *is.* **1.** Bir şeyi yeterince ve gereği gibi anlayıp bilme; bilgili olma. **2.** *din.* İslam hukukunda, din ve dünya işleriyle ilgili uygulama alanını konu alan bilim dalı. ◻ **fıkıh çıkmak,** *Satrançta piyadeyi rakibin son hanesine kadar sürerek vezir yapmak.*

fıkıldamak, [fık *(yans.)* fık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su veya sıvı şeyler için) kaynamaya başlamak. [DS]

fıkır, [fık *(yans.)* > fık-ır] *is.* Kaynayan sıvılar içinden geçen hava kabarcıklarının yüzeye çıkması ile çıkardığı ses. ◻ **fıkır fıkır,** *1. Arka arkaya kaynama sesi çıkararak. 2. mecaz. Fıkırdama huyunda olan; cilveli ve oynak hâlde; şuh. 3. Bir şeyden bir yerde çok bulunmak.*

fıkıradak, [fık *(yans.)* > fık-ır-adak] *{ağız} zf.* (Kaynamak için) çabuk. [DS]

fıkıramak, [fık *(yans.)* > fık-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Hafif kaynamak. [DS]

fıkırdak, -ğı [fık *(yans.)* > fık-ır-da-k] *sf.* Yerinde duramayan; hareketli ve oynak; cilveli; şuh; hoppa.

fıkırdaklık, -ğı [fık *(yans.)* >fık-ır-da-k-lık] *is.* Fıkırdak olma hali.

fıkırdama, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ma] *is.* Fıkır fıkır sesler çıkarma, oynaklık etme durumu ve eylemi.

fıkırdamak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fıkırtı çıkararak kaynama. **2.** *mecaz.* Yerinde duramayarak alçak sesle kesik kesik gülmek. **3.** (Kadın ve kız için) oynak ve cilveli hareketler yapmak.

fıkırdaşma, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı oynaşma, cilveleşme ve hafiften gülüşme eylem.

fıkırdaşmak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı olarak cilveli ve oynak hareketlerde bulunarak gülüşmek.

fıkırdatma, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-t-ma] *is.* Fıkırdamasını sağlama eylemi.

fıkırdatmak, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir sıvıyı ateşte fıkır fıkır kaynatmak. **2.** Bir kimsenin fıkır fıkır gülmesini, cilvelenmesini ve oynak davranmasını sağlamak; aşırı cilvelendirmek.

fıkırdayış, [fık *(yans.)* > fık-ır-da-y-ış] *is.* Fıkırdamak eylemi veya biçimi.

fıkırtı, [fık *(yans.)* > fık-ır-tı] *is.* **1.** Kaynamakta olan sıvının içinden hava veya buhar kabarcıkları çıktıkça oluşan ses. **2.** Oynak ve cilveli davranışlarla birlikte çıkan hafif gülüşme ve konuşma gürültüleri.

fıkka[1]**,** [Ar. hoḳḳa] *{ağız} is.* Küçük kutu; kutu. [DS] ◻ **fıkka gibi,** *{ağız} 1. Birbirine çok uygun. 2. Küçük ve güzel olan.* [DS]

fıkka[2]**,** [fık *(yans.)* > fık-ka ?] *{ağız} is.* Kar ile pekmezi karıştırarak yapılan bir tür içecek; kar şerbeti. [DS]

fıkkadak, [fık *(yans.)* > fık(k)-adak] *{ağız} zf.* (Ölüm için) birdenbire; aniden. [DS]

fıkra, [Ar. fıḳra فقره] *{OsT} is.* **1.** Güldürücü ve düşündürücü küçük hikâye. **2.** İlginç ve hoş bir olayı nükteli bir hava içinde anlatan küçük yazı. **3.** *bas.* Gazete ve dergilerin belirli yerlerinde yer alan ve güncel bir konu ile ilgili olarak yazarın kişisel görüşünü yansıtan yazılar. **4.** Yasa maddelerinin alfabe sırasına göre harflerle belirlenmiş bölümlerinden her biri. **5.** Bir yazıdaki paragraflardan her biri. **6.** Bölüm; kısım; ara. **7.** *anat.* Omurga; omur.

fıkracı, [fıkra-cı] *is.* **1.** Güzel fıkralar anlatan. **2.** Gazetelerde fıkralar yazan; fıkra yazarı.

fıkracılık, -ğı [fıkra-cı-lık] *is.* Fıkra anlatma ve yazma işi.

fıkrahan, [Ar. fıḳra + Far. ḫān فقره خوان] *(fıkraha:n) {OsT} sf.* Fıkra anlatan; hikâye söyleyen.

fıkrak, -ğı [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-mak > fıkra-k] *{ağız} is.* İçten gelen güçlü ağlama isteği. [DS]

fıkrama, [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-ma] *is.* Ekşime; mayalanma.

fıkramak, [fık *(yans.)* > fık-(ı)r-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Yoğurt vb. yiyecekler için) ekşimek; kabarmak; bozulmak; tahammür etmek; *{ağız} (aymı).* [DS] **2.** Yerinde duramamak; hep hareket etmek; kıpırdamak. **3.** Fıkırdamak; kendini zor tutarak gülmemeye çalışmak. **4.** *{ağız}* Ekşiyen yiyecek maddelerinin üzerinde asit kabarcıkları oluşmak. [DS] **5.** *{ağız}* Fıkır fıkır gülmek. [DS]

fılar, [? fılar] *{ağız} is.* Ökçesiz erkek ayakkabısı. [DS]

fılcan, [Ar. fincān] *{ağız} is.* Fincan. [DS]

fılçık, -ğı [fıl-çı-k / fılç-ık ?] *{ağız} sf.* Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. [DS]

fıld[1]**,** [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıld-ır fıldır, fıld-ır-ık,*

fıld[2]**,** [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fıld-ır fıldır, fıld-ır-da-mak*

fıldır[1]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır] *is.* Hızlı dönme veya parlama, şaşkınlık, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ☞ **fıldır fıldır,** *1. (Bakmak eylemi için) sürekli ve çabuk sağa sola dönerek. 2. (Yürümek için) hızlı ve çabuk adımlarla. 3. Canlı ve hareketli olarak.*

fıldır[2]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır] *{ağız} is.* Yaldız. [DS]

fıldıramak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Gözleri parıl parıl yuvalarında oynamak; gözleri parlamak. [DS]

fıldıratmak[1]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözlerini yuvalarında parıl parıl oynatmak. [DS]

fıldıratmak[2]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır-a-t-ınak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak. [DS]

fıldırdamak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sevinç, mutluluk belirtisi olarak gözler parıl parıl yuvalarında oynamak; sevinçten gözleri parlamak. [DS]

fıldırık, -ğı [fıld *(yans.)* > fıld-ır-ık] *{ağız} sf.* (Kadın için) serbest davranışları sebebiyle hakkında kötü düşünceler uyandıran; hafif; oynak. [DS]

fıldırlamak, [fıld *(yans.)* > fıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Savurup atmak. **2.** Yuvarlayarak uzaklaştırmak. [DS]

fıldırmak[1]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Fırlatıp atmak. **2.** Savurarak atmak. [DS]

fıldırmak[2]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak / fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gsz. f. [-ır]* Çıldırmak. [DS]

fıldırmak[3]**,** [fıld *(yans.)* > fıld-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kaçmak; uzaklaşmak; firar etmek. [DS]

fılık, -ğı [? fılık] *{ağız} is.* Yumuşak tüylü bir tür keçi; tiftik. [DS]

fılıka[1]**,** [? fılıka] *{ağız} is.* Gizli konuşma; fiskos. [DS]

fılıka[2]**,** [ılık-ma ?] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

fılıka[3]**,** [? fılıka] *{ağız} is.* Küçük ev. [DS]

fılışgın, [çıv-mak > çıv-gın > şıvgın / şıfkın > fışkın [EREN]] *{ağız}is.* Ağaçların taze dalları; sürgün; filiz. [DS]

fıllanmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin çevresinde dönmek; dolanmak. [DS]

fıllıklamak, [fıl-lık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatıp atmak. [DS]

fın, [fan / fın / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fın-la-mak*

fıncık, -ğı [? fıncık / fıncıḫ] *{ağız} is.* **1.** Cinsiyet organı. **2.** Rahim yolu. [DS]

fıncıtmak, [fıc *(yans.)* > fıc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatıp atmak. [DS]

fında, [İt. fonda] *ünl.* At; fırlat! ☞ **fında etmek,** *{ağız} Fırlatmak; atmak.* [DS]

fındık, -ğı [Yun. pontikos *(Karadeniz cevizi)* > Ar. funduḳ فندق] *is.* **1.** Kayıngillerden, kökeni Anadolu olan, üç dört metre boyunda, yaprakları oval veya yürek biçimli, bir evcikli bir meyve ağacı, *(Corylus avellana).* **2.** Bu bitkinin kabuklu meyvesi. **3.** *argo.* Hileli zar. **4.** *{ağız}* Süs eşyası yapımında kullanılan som altın. [DS] **5.** *{ağız}* Erkeklik bezi. [DS] **6.** *{eAT}* Atılan kurşun tanesi. **7.** *argo.* Kıç; makat. **8.** *argo.* (Bayan için) başkalarının cinsel ilgisini çekecek davranışlarda bulunan fakat cinsel ilişkiye yanaşmayan. ☞ **fındık altını,** *1. Üçüncü Ahmet zamanında çıkarılan ve kanarları fındığa benzeyen bir altın sikke. 2. Kendisi küçük fakat değeri büyük nesne.*|| **fındık ateşi,** *Nargilede tütünün üstüne konulan fındık büyüklüğündeki kor kömürler.*|| **fındık biber,** *1. Küçük fakat çok acı bir tür biber; düğme biber. 2. Aksi ve inatçı çocuk.*| **fındık biti,** *Larvaları fındık kurdu olarak adlandırılan uzun gagalı zararlı bir böcek, (Balaninus nucum).*| **fındık cevizi,** *{ağız} Küçük fakat üzeri pürüzsüz, içi beyaz bir ceviz türü.* [DS]|| **fındık faresi,** *1. zool. Kemiricilerden sık ormanlık bölgelerde bitki tohumları ve tomurcuklarla beslenen, uzun kış uykusuna yatan, karnı beyaz, sırtı boz bir kemirgen, (Muscardinus vellanarius). 2. mecaz. Kurnaz küçük çocuk.*|| **fındık kabuğu,** *Fındığın dışını kaplayan odunsu kısım.*|| **fındık kabuğunu doldurmamak,** *Önemsiz olmak; çok küçük olmak.*| **fındık kırmak,** *Çapkınlık etmek.*|| **fındık kurdu,** *1. Fındık veya meşe palamudunun içinde gelişen, son baharda olgunlaşarak toprak altına inen, fındık bitinin larvası. 2. Tombul, ufak tefek, oynak ve cilveli kadın.*|| **fındık sıçanı,** *Fındık faresi.*|| **fındık tavuğu,** *zool. Ormanda yaşayan, bitki tohumu ve böceklerle beslenen, eti lezzetli, makbul bir av kuşu; dağ tavuğu, (Tetraste bonasia).*|| **fındık yağı,** *Eczacılıkta ve parfüm sanayiinde kullanılan ve bozuk fındıklardan çıkarılan yağ.*

fındıkçı, [fındık-çı] *is.* **1.** Fındık yetiştiricisi. **2.** Fındık satan. **3.** *mecaz.* (Kız ve kadın için) oynak, cilveli, hafifmeşrep.

fındıkgiller, [fındık-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi fındık olan çiçekli bitkilerin fagales takımından bitkiler familyası, *(Corıllaceae).*

fındıki, [Ar. fundukī فندقی] *(fındıki:) sf.* **1.** Fındık kabuğu renginde. **2.** *is.* Fındık altını. **3.** Fındık kabuğu rengi.

fındıkkıran, [fındık+kır-an] *is.* Fındık ve ceviz gibi sert kabuklu meyvelerin kabuğunu kırmaya yarar bir tür pense.

fındıklama, [fındık-la-ma] *{ağız} is.* Atın bacaklarında oluşan şişlik. [DD]

fındıklı, [fındık-lı] *sf.* **1.** İçinde fındık bulunan; fındık karışmış olan; içine veya üzerine fındık konulmuş. **2.** *{ağız} is.* Küçük kareli, yerli dokuma. [DS]

fındıklık, -ğı [fındık-lık] *is.* **1.** Fındık ağaçlarının bol olduğu yer. **2.** *sf.* (Arazi ve bahçe için) fındık yetiştirmeye uygun.

fındıkyuvası, -nı, -aları [fındık+yuva-s-ı] *is.* Tombul ellerin üst yüzeyinde ve parmak diplerinde oluşan çukurluk.

fındıllı, [fınd *(yans.)* > fınd-ıl-lı] *sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak.

fındıraz, [? fındıraz] *{ağız} sf.* Çok uzak; öte; cehenemin bir ucu. [DS]

fındırdak, -ğı [fınd *(yans.)* > fınd-ır-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fınduk, -ğu [Ar. funduḳ] *{eAT} is.* → fındık.

fıng[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fing-ıl-da-mak*

fıng[2], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdamnayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıng-ı-la-mak, fing-ır-da-mak, fıng-ır-da-k*

fıngılamak, [fıng *(yans.)* > fıng-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır] [-l(ı)-yor]* **1.** Yılışmak. **2.** Fingirdemek. [DS]

fıngıldamak, [fıng *(yans.)* > fıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f [-r] [-d(ı)-yor]* (Çocuk için) kendi kendine için için ağlamak. [DS]

fıngılı, [fıng *(yans.)* > fıng-ıl-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fıngırdak, -ğı [fıng *(yans.)* > fıng-ır-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) yakışıklı ve oynak. [DS]

fıngırdamak, [fıng *(yans.)* > fıñg-ır-da-mak] *(fıñgırdamak] {ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Yılışmak. **2.** Fingirdemek. [DS]

fıngırdaşmak, [fıng *(yans.)* > fıng-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak cilveleşmek. **2.** Fingirdeşmek. **3.** *dönşl. f.* Yılışmak. [DS]

fınlamak, [fıng *(yans.)* > fıñ-la-mak] *(fınlamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

fır[1], [far / fır *(yans.)*] *is.* Birden topluca kalkmayı, birlikte uçmaya başlamayı, yerinden fırlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fır-ık, fır(r)-a-dak*

fır[2], [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *fır fır*

fır[3], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* **1.** Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fır fır, fır-ık dönmek, fır fırı, fır+fı-lı-ka, fır-ık fırık, fır-ıl-da-k, fır-ıl fırıl, fır-la-mak, fır-la-n geldi.* **2.** *{ağız}* Baş dönmesi. [DS] **3.** *zf.* (Koşturma, dönme ve araştırma için) ilgi ve istekle; çabuk. **4.** *sf.* Fırlama; piç. ◻ **fır dönmek,** *Bir kimseye yardım etmek veya hoş görünmek için aşırı çaba harcamak.*|| **fır fır,** *(Dönme eylemi için) hızlı ve sürekli olarak; fırıl fırıl.*|| **fır olmak,** *{ağız} Zar atma oyununda her iki tarafın zarları aynı sayıda gelmek.* [DS]

fır[4], [fır] *{ağız} is.* Ur; şişkinlik. [DS]

fıra, [Yun. phyra] *{ağız} is.* İskonto. [DS] ◻ **fıra gitmek,** *{ağız} Kapanın elinde kalmak; kapışılmak.* [DS]

fırada, [Ar. firād] *{ağız} is.* Ayrı. [DS]

fırahtı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* Parmaklık; çit. [DS]

fırak[1], **-ğı** [Ar. firāḳ => fırak / fıraḫ] *{ağız} is.* Üzüntü; keder. [DS]

fırak[2], [Ar. fırḳa > fıraḳ فراق] *(fıra:k) {OsT} is.* **1.** Bölünmüş, ayrılmış olanlar. **2.** Askerî birlikler; bölükler; alaylar; tümenler. **3.** Partiler. **4.** Ehl-i sünnet ve cemaatten ayrılmış olan mezhepler. **5.** Cemaatler; kalabalıklar; takımlar. ◻ **fırāk-ı dālle,** *{OsT} Sapıtmış gruplar.*| **fırak fırak,** *Gruplar halinde; grup grup.*|| **fırāk-ı siyāsiye,** *{OsT} Siyasi partiler.*

fırakdı, [Yun. phrákhtes] *{eAT} is.* Büyük boy çit.

fıraklamak, [fır *(yans.)* > fır-ak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fırlatıp atmak. [DS]

fıraklı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* → fırahtı. [DS]

fıraktı, [Yun. phrákhtes] *{ağız} is.* → fırahtı. [DS]

fıranga, [? fıranga] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

fıraz, [Far. ḫorūs] *{ağız} is.* Horoz. [DS]

fırcıtmak, [fırc *(yans.)* > fırc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; atıvermek. [DS]

fırç, [farç / fırç *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, sululuk yapmayı, şımarıklığı anlatan kök. [Zülfikar] *fırç-ık, fırç-ık-lı, fırç-ık-lan-mak*

fırça, [Yun. vourtsa / Lat. bruscia *(sert ve dikenli çalı)*] *is.* **1.** Temizlik, boya gibi amaçlarla kullanılan ve bir sap ucuna tutturulmuş kıl cinsi lif demetlerinden oluşmuş araç. **2.** Resim yapma sanatı veya tarzı. **3.** *elkt.* Sabit bir uçla kayar bir düzen arasında elektrik akımı sağlayan oynak parça. **4.** Kapı kasası, iskele ayağı gibi iki bağlantı düzeneğinin birbirine yaklaşmasını önlemek amacıyla araya çakılmış küçük tahta parçası. **5.** *argo.* Azar; paylama. ◻ **fırça atmak,** *Azarlamak; sövüp saymak.*|| **fırça çekmek,** *1. Her şeyi silip yeniden başlamak. 2. argo. Kendinden küçük rütbedeki kişileri şiddetle azar-*

lamak. 3. argo. Bir kadın veya kızla cinsel organları dıştan sürtmek suretiyle tatmine ulaşmak.|| **fırça yemek,** *Azarlanmak.*

fırçacı, [fırça-cı] *is.* Fırça yapan veya satan kimse.

fırçacılık, -ğı [fırça-cı-lık] *is.* Fırça yapım ve satım işi.

fırçalama, [fırça-la-ma] *is.* **1.** Fırça ile silme ve temizleme işi. **2.** Kumaşın havlarını temizleme işi.

fırçalamak, [fırça-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fırça ile temizlenmek. **2.** Kumaşın havlarını temizlemek. **3.** Azarlamak. **4.** (Avcılar ve köpekler için) bir bataklık, sık ağaçlık veya ormanlık bir alandan geçmek.

fırçalanma, [fırça-la-n-ma] *is.* **1.** Fırça ile temizlenme eylemi. **2.** Fırça ile temizleme işlemine tabi tutulma eylemi. **3.** Fırça sahibi olma eylemi.

fırçalanmak, [fırça-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Üzerindeki elbiseyi kendi kendine fırça ile temizlemek. **2.** Fırça sahibi olmak. **3.** *edil. f.* Fırça ile temizleme işine tabi tutulmak. **4.** *mecaz.* Azarlanmak.

fırçalatma, [fırça-la-t-ma] *is.* Fırça ile temizletme veya fırça sürdürme eylemi.

fırçalatmak, [fırça-la-t-mak] *gçl. f.[-ır]* **1.** Fırça ile temizletmek. **2.** Fırça sürdürtmek.

fırçalayış, [fırça-la-y-ış] *is.* Fırçalama eylemi veya biçimi.

fırçalı, [fırça-lı] *sf.* Fırçası olan.

fırçalık, -ğı [fırça-lık] *is.* **1.** Fırça konulan veya saklanan yer, kap. **2.** Ressamların içine fırça koydukları ve boyalı fırçaları temizledikleri ağzı geniş kap.

fırçanak, -ğı [fırç-anak ?] *{ağız} is.* Nal deliği. [DS]

fırçı[1], [fırça] *{ağız} is.* **1.** Domuz kılı. **2.** Fırça. [DS]

fırçı[2], [Yun. boutsi] *{ağız} is.* Fıçı. [DS]

fırçı[3], [fırç *(yans.)* > fırç-ı] *{ağız} is.* Suyu çekip fışkırtan kamıştan yapılma bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

fırçık[1], **-ğı** [fırç *(yans.)* > fırç-ık] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; hoppa. **2.** (Çocuk için) arsız. [DS]

fırçık[2], **-ğı** [fırç *(yans.)* > fırç-ık] *{ağız} sf.* İşe yaramaz hâle gelmiş; bozuk. [DS] 🗗 **fırçığını bozmak,** *{ağız} Karmakarışık etmek; bozmak.* [DS]

fırçıklanmak, [fırç *(yans.)* > fırç-ık-la-n-mak} *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Daha fazla sürtünmek; sürtünerek rahatsız etmek. **2.** Sululuk etmek. [DS]

fırçıklı, [fırç *(yans.)* > fırç-ık-lı] *sf.* Oynak; hoppa.

fırdolayı, [fır *(yans.)* + dol-a-y-ı] *(fi'rdolayı) zf.* Çevresini kuşatacak biçimde; çepeçevre.

fırdöndü, [fır *(yans.)* + dön-dü] *is.* **1.** Zincir ve halatların ucuna takılan ve biri döndüğü hâlde diğerinin dönmesine meydan vermeyen, biri oynar eksenli olup diğerinin bir kenarındaki delikten geçen, iki küçük halkadan oluşmuş toka. **2.** Topaca benzer bir kumar aracı. **3.** Olta ile beden arasına konulan ve misinanın sarılmasını kolaylaştıran parça. **4.** *dnz.* Birden çok demir atıldığında birbirlerine dolaşmaması için aralarına konulan metal parça. **5.** Karagöz oyununda suretleri sağa sola döndürmeye yarayan alet. **6.** *sf. mecaz.* Belli bir düşüncesi olmayan, sık sık fikir değiştiren, havaya göre davranan; her renge giren; hileci.

fırdöndülü, [fır+dön-dü-lü] *sf.* Fırdöndüsü olan.

fırfığıç, -cı [fır *(yans.)* > fır+fığ-ıç] *{ağız} sf.* Kalabalık. [DS]

fırfılıka, [fır *(yans.)* > fır+fılık-a ?] *{ağız} is.* Rüzgâr gülü; fırıldak. [DS]

fırfır, [fır *(yans.)* > fır+fır] *is.* **1.** Elbise, perde veya örtülerin kenarlarına dikilen büzgülü kumaş bandı; farba; farbala. **2.** *{ağız}* Topaç. [DS] **3.** *{ağız}* Bir tür çocuk oyuncağı. [DS] **4.** *{ağız}* İçinde kömür yakılan maltız. [DS] **5.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) çok yaramaz. [DS]

fırfıra, [fır *(yans.)* > fır+fır-a] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Rüzgâr gülü. [DS]

fırfırı, [fır *(yans.)* > fır+fır-ı] *{ağız} is.* **1.** Rüzgâr gülü. **2.** *{eAT}* Fırıldak adı verilen oyuncak. **3.** *sf.* Sözünde durmayan; dönek. [DS]

fırfırık, -ğı [fır *(yans.)* > fır+fır-ık] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Düdük. [DS]

fırfırına, [fır *(yans.)* > fır+fır-ı-n-a] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fırfırik, -ği [fır *(yans.)* > fır+fır-ik] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Rüzgâr gülü. [DS]

fırfırlı, [fır+fır-lı] *sf.* Fırfırı olan.

fırh, [fırh / fırk *(yans.)*] *is.* Sürekli hareket etmeyi, cilveli kıpırdanmayı, dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fırh-ıt-mak*

fırhat, [Ar. fırḳat] *{ağız} is.* Sıkıntı. [DS]

fırhıtmak, [fırk / fırh *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kırıtmak; cilve yapmak. [DS]

fırıç, -cı [? fırıç] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

fırıdan, [fır *(yans.)* > fır-adan / fır-ada(k)] *{ağız} zf.* (Hareket, davranış için) birdenbire; ansızın. [DS]

fırıfıs, [fır *(yans.)* > fır-ı+fıs] *{ağız} is.* Bir sebebe dayanmayan öfke; sebepsiz yere sinirlenme. [DS]

fırıhtı, [? fırıhtı] *{ağız} is.* Kuytu. [DS]

fırık[1], **-ğı** [fır *(yans.)* > fır-ık] *{ağız} is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **fırık dönmek,** *{ağız} Bir şeyi acele ile döne döne aramak.* [DS]|| **fırık fırık,** *{ağız} (Dönmek için) sürekli ve hızlı olarak; fırıl fırıl.* [DS]

fırık[2], **-ğı** [fır *(yans.)* > fır-ık] *{ağız} is.* **1.** Arı kuşu, *(Merops apiaster).* **2.** Sonu gelmeyen iş. **3.** Topaç. [DS]

fırıkmak, [fır *(yans.)* > fır-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ekşimek. [DS]

fırıl, [fır *(yans.)* > fır-ıl] *is.* Dönmenin çıkardığı hız-

dan kaynaklanan ses. ☞ **fırıl fırıl,** *(Dönme eylemi için) sürekli ve hızlı olarak.*

fırıldak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-k] *is.* **1.** Kıvrık kanatlı, rüzgârda dönen bir çocuk oyuncağı. **2.** Havalandırılması gereken oda pencerelerine takılan pervaneli alet. **3.** Rüzgâr gücünden enerji elde etmeğe yarar düzenek. **4.** Baca tepelerine takılarak bacanın tütmesini önleyen bir tür döner külah. **5.** *mecaz.* Hile; düzen; dolap. **6.** *argo.* Zar atıldığında zarın dönüşüne göre sayıları tahmin etmek şeklindeki bir kumar hilesi. ☞ **fırıldak çevirmek,** *argo. Amacına varmak için hileli yollara başvurmak.*|| **fırıldak çiçeği,** *bot. Büyük, parlak kırmızı, pembe veya ergıvan renkli çiçekleri olan otsu veya ağaçsı bitkiler; çarkıfelek, Passiflora.*|| **fırıldak gibi,** *Sık sık fikir ve tavır değiştiren.*

fırıldakçı, [fır-ıl-da-k-çı] *is.* **1.** Fırıldak yapan ve satan kişi. **2.** *mecaz.* Hile ve düzen kuran kimse.

fırıldakçılık, -ğı [fır-ıl-da-k-çı-lık] *is.* **1.** Fırıldak yapıp satma işi. **2.** *mecaz.* Hile, aldatmaca ve düzen.

fırıldanma, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-n-ma] *is.* Acele ve telaşlı olarak dönme eylemi.

fırıldanmak, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bulunduğu yerde acele ve telaşlı olarak dönüp durmak.

fırıldatma, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-t-ma] *is.* Hızlı bir şekilde döndürme eylemi.

fırıldatmak, [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyi hızlı bir şekilde döndürmek, çevirmek.

fırıldı, [fır *(yans.)* > fır-ıl-dı] *{eAT} is.* Topaç.

fırın, [Yun. phournos / Lat furnos > Ar. fūrūn فرن / فرون] *is.* **1.** Yiyecekleri pişirmek, kurutmak için kullanılan, tabanı düz tavanı kubbemsi, önünde bir girişi bulunan bir tür ocak. **2.** Ekmek ve diğer hamur işleri yapılan ve pişirilen yer. **3.** Yiyecekleri ısıtmakta, pişirmekte kullanılan, elektrik veya gazla ısıtılan, etrafı yalıtılmış dörtgen veya yuvarlak biçimli mutfak gereci. **4.** Bir maddeyi eritmek için ısıtma işleminin uygulandığı özel mekân. **6.** *sf.* Fırında pişirilmiş. ☞ **fırın darısı,** *{ağız} Fırında pişmiş mısır.* [DS]|| **fırın gibi,** *Çok sıcak.*|| **fırın kapağı,** *argo. Kumarda bütün parasını kaybetmesine rağmen hiç oralı olmayan kişi.*|| **fırın paklası,** *{ağız} Fırında kurutulmuş taze fasulye.* [DS]

fırıncak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ın-cak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırıncı, [fırın-cı] *is.* Fırın işleten kimse.

fırıncılık, -ğı [fırın-cı-lık] *is.* Fırın işletme işi ve mesleği.

fırındak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-ıl-da-k] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırınlama, [fırın-la-ma] *is.* Fırına koyarak ısıtma veya kurutma eylemi.

fırınlamak, [fırın-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi fırına koyarak pişirmek veya kurutmak. **2.** Bir maddenin fiziksel ve kimyasal değişikliğe uğramasını sağlamak için özel fırına koyarak ısıtmak.

fırınlanma, [fırın-la-n-ma] *is.* Fırınlama işlemine tabi tutulma eylemi.

fırınlanmak, [fırın-la-n-mak] *edil f. [-ır]* **1.** Fırınlama işlemine tabi tutulmak. **2.** Fırında pişirilmek veya kurutulmak.

fırınlatma, [fırın-la-t-ma] *is.* Fırınlama işlemini uygulatma eylemi.

fırınlatmak, [fırın-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fırınlama işlemini yaptırmak. **2.** Fırında pişirtmek veya kuruttırmak.

fırınlı, [fırın-lı] *sf.* Fırını olan; fırın bulunan.

fırınlık, -ğı [fırın-lık] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

fırış[1], [Far. firāz / Ar. firāş ?] *{ağız} is.* Evlerde dışarıya doğru yapılan çıkıntı. [DS]

fırış[2], [fır *(yans.)* > fır-ı-ş] *sf. argo.* Çılgın; deli.

fırışka, [İt. fresca] *is.* **1.** *dnz.* Yelkenleri camadana vurmaksızın kullanmaya elverişli, hızı 5-12 m/sn olan hafif rüzgâr. **2.** *{ağız}* Rüzgâr etkisi ile serpinti halinde yağan yağmur. [DS] ☞ **fırışka çıkartmak,** *Huzursuzluk, kavga dövüş çıkartmak.*

fırıt, [? fırıt] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

fırıtmak, [fır *(yans)* > fır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kaçıp kurtulmak. **2.** Sözünden dönmek; caymak. [DS]

fırızma, [Ar. hırz *(korunmuş; muska)* > ? hırızma] *{ağız} is.* Balık ağı gibi örülmüş saman sepeti. [DS]

fırık, -ği [Ar. firīk] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmaya başlamış tahıl ya da meyve. **2.** Zamanı geçmiş dut. [DS]

fıriklenmek[1], [fır *(yans.)* > fır-ik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Dört dönerek aramak; aranmak.

fıriklenmek[2], [fırik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kurumaya başlamak. [DS]

fırk, [fırh / fırk *(yans.)*] *is.* **1.** Sürekli hareket etmeyi, cilveli kıpırdanmayı, dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fırk fırk, fırk-ıt-mak* **2.** *{ağız} is.* Irmak ya da sel sularının getirdiği çamurlu toprak; mil. [DS] ☞ **fırk fırk,** *{ağız} 1. Yerinde duramayıp yaramazlık etmeyi; sürekli hareketliliği anlatan ikileme. 2. İkide bir burun çekmeyi anlatan ikileme.* [DS]

fırka[1], [? fırka] *{ağız} is.* İki kulplu küçük testi. [DS]

fırka[2], [Ar. fırḳa فرقه] *{OsT} is.* **1.** Bölüm; bölük. **2.** İnsan topluluğu; grup. **3.** Siyasi parti. **4.** *as.* Tümen. **5.** *dnz.* Donanmanın bir bölümü. ☞ **fırka-i dalle,** *{OsT} Dinî düşünce ve kanaatleri yanlış olanlar; kâfirler.*|| **fırka-i ıslâhiye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Cebelibereket'te düzeni sağlamak amacıyla kurulan askerî birlik.*|| **fırka-i nâciye,** *{OsT} 1. Selamet yolunu bulmuş topluluk; imanlı olanlar; Müslümanlar. 2. tasvf. Bektaşîler.*|| **fırka-i siyâsiye,** *{OsT} Siyasi partiler.*

fırka[3], [Ar. ḫırḳa] *{ağız} is.* Kadın ceketi. [DS]

fırka[4], [? fırka] *{ağız} is.* İspirto lambası. [DS]

fırka[5], [? fırka] *{ağız} is.* Saça takılan üzeri boncuklu bir tür toka. [DS]

fırkacı, [fırka-cı] *sf.* **1.** Bir siyasi parti taraftarı; partici. **2.** Siyasi parti üyesi.

fırkacılık, [fırka-cı-lık] *is.* Particilik.

fırkaç, -cı [? fırkaç] *{ağız} is.* Beşik. [DS]

fırkala, [fır *(yans.)* > fırk-al-a] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırkat, [Lat. forca *(çatal)* > İt. forchetta *(çatalcık)* => fîrkete] *{ağız} is.* Çatal iğne. [DS]

fırkata, [İt. fregata] *is. dnz.* On ila on beş çift kürekle yol alan hızlı bir savaş gemisi.

fırkateyn, [İt. fregata > İng. frigatine > *OsT.* فرقتين fırkateyn] *is. dnz.* → fırkateyn.

fırkıl, [fırk *(yans.)* > fırk-ıl] *{ağız} is.* **1.** Suda ya da sıcak külde haşlanmış meyve. **2.** Hoşaf yapmak için ayrılan meyvelerin tam kurumamış hâli. [DS]

fırkımak[1], [fırk *(yans.)* > fırk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Kol, bacak eklemi vb. için) burkulmak. **2.** (Eklem için) çıkmak. [DS]

fırkımak[2], [fırk *(yans.)* > fırk-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fırkıslak, [fırk ? + ısla-k] *{ağız} pekşt. sf.* Çok ıslak; sırılsıklam. [DS]

fırkıtmak[1], [fırk *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Topaç, kirman vb. şeyleri orta ve baş parmağı kullanarak döndürmek. **2.** İşten kaçmak. [DS]

fırkıtmak[2], [fırk *(yans.)* > fırk-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Cilve yapmak; kırıtmak. **2.** Cilve yapmak amacıyla küs görünmek. [DS]

fırla, [fır *(yans.)* > fır-la] *{eAT} is.* Topaç. [TS]

fırlak, -ğı [fır *(yans.)* > fır-la-k] *sf.* **1.** Normal görünüşe göre dışarı doğru çıkıntı yapmış; fırlamış. **2.** *{ağız}* Çevik. [DS] **3.** *{ağız} is.* Topaç. [DS] **4.** *{eAT}* Fırıldak adı verilen bir tür oyuncak.

fırlama, [fır *(yans.)* > fır-la-ma] *is.* **1.** Ani bir çıkış yapma durumu ve eylemi. **2.** Kurnaz ve açıkgöz. **3.** *argo.* Gayrimeşru ilişki sonucu doğan çocuk; piç.

fırlamak, [fır *(yans.)* > fır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Ani bir çıkış yaparak bir yana atılmak. **2.** *mecaz.* Normal görünüşe uymayan bir çıkıntı yapmak. **3.** (Fiyatlar için) birdenbire yükselmek. **4.** (Hayvanlar için) hızla yer değiştirmek; bulunduğu yerden atılarak kaçmak; atılmak; atlamak.

fırlan, [fır *(yans.)* > fır-la-y-ın > fır-lan ?] *{ağız} zf.* Çevre olarak; çevreden. [DS] 🗗 **fırlan geldi,** *{ağız} Çepeçevre; fırdolayı.* [DS]

fırlandırmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-dır-mak / pır-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Etrafından dolaştırmak. **2.** Etrafını çevirmek. **3.** Sarmak. [DS]

fırlanmak, [fır *(yans.)* > fır-la-n-mak / pır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dönmek. **2.** Dolaşmak; gezmek. [DS]

fırlanta, [fır *(yans.)* > fır-la-n-tı ?] *{ağız} is.* Çocukların çevirdiği çember. [DS]

fırlantı, [fır *(yans.)* > fır-la-n-tı] *{ağız} is.* Krep. [DS]

fırlaşmak[1], [fır *(yans.)* > fır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kimse işitmeyecek kadar sessiz konuşmak. [DS]

fırlaşmak[2], [fır *(yans.)* > fır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Dönmek. **2.** Dolaşmak; gezmek. [DS]

fırlatıcı, [fır *(yans.)* > fır-la-t-ıcı] *is.* **1.** Bir nesneyi fırlatmak için kullanılan düzenek; fırlatmaya, atmaya yarayan şey. **2.** Bir uyduyu uzaya göndermeye yarayan birkaç kattan oluşan fırlatma füzeleri. **3.** Beyzbolda topu vurucuya atarak oyunu başlatan oyuncu. **4.** Ateşli silahlarda mermi atıldıktan sonra kovanı namludan atmaya yarar küçük tırnak şeklindeki düzenek.

fırlatılabilir, [fır-la-t-ıl-mak + bil-mek)] *sf.* Tehlike anında fırlatmak suretiyle uzaklaştırılabilme özelliği olan.

fırlatılma, [fır-la-t-ıl-ma] *is.* Fırlatma eyleminin yapılma durumu.

fırlatılmak, [fır *(yans.)* > fır-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Fırlatma eylemi yapılmak.

fırlatış, [fır-la-t-ış] *is.* Fırlatma eylemi veya biçimi.

fırlatma, [fır-la-t-ma] *is.* **1.** Fırlamasını sağlama eylemi. **2.** Fırlatılır bir koltukla tehlike anında pilotun uçaktan dışarıya atılması. **3.** Merminin atılmasından sonra, mermi yatağındaki kovanın bir düzenek ile dışarı atılması.

fırlatmak, [fır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir nesnenin fırlamasını sağlamak; hızla atmak. **2.** Bir nesneyi özel bir düzenek yardımıyla hızlıca atmak. **3.** (Kol ve bacak için) hızlı ve gergin olarak açmak.

fırlayış, [fır-la-y-ış] *is.* Fırlama eylemi veya biçimi.

fırma, [Ar. ḫurmā] *{ağız} is.* Hurma. [DS]

fırna, [fır *(yans.)* > fır-(ı)n-a ?] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

fırnat, [? fırnat] *{ağız} is.* Orakla ekin biçerken oluşan ekin sapı demetçiği; bir tutam biçilmiş ekin. [DS]

fırradak, [fır *(yans.)* > fır(r)-adak] *{ağız} zf.* (Eylem için) birdenbire; aniden. [DS]

fırsad, [Ar. fırṣād فرصاد] *(fırsa:d) {OsT} is.* Karadut.

fırsant, [Ar. furṣat فرصت] *{eAT} {ağız} is.* Fırsat. [DS]

fırsat, [Ar. furṣat فرصت] *is.* Bir işin yapılması, bir şeyin gerçekleşmesi için var olan en uygun durum, zaman veya şart. 🗗 **fırsat aramak,** *En uygun durumu kollamak.*|| **fırsat beklemek,** *Gerçekleştirmek için uygun zaman ve durumu gözetmek.*|| **... fırsat bilmek,** *Uygun bir durumdan hemen çıkarı için harekete geçmek; yarar sağlamak.*|| **fırsat bu fırsat,** *"Yarar sağlanacak en uygun zaman, şimdi." anlamında harekete geçme bildiren söz.*|| **fırsat bulmak,** *En uygun yararlanma zamanını elde etmek.*|| **fırsat çıkmak,** *Bir amacı gerçekleştirmek için uygun durum ortaya çıkmak.*|| **fırsat düşkünü,** *Kötü bir amacı gerçekleştirmek veya çıkar sağla-*

mak için uygun zaman ve durumu kollayıp düşüncesini gerçekleştiren kişi.|| **fırsat düşmek,** *Bir amacı gerçekleştirmek için uygun durum ortaya çıkmak.*|| **fırsat eşitliği,** *huk. Bir şeyden yararlanmaları için herkese eşit fırsat tanınması durumu.*|| **fırsatı ganimet bilmek,** *Ele geçen fırsatı en iyi şekilde değerlendirmeye gayret etmek.*|| **fırsatı kaçırmak,** *Ele geçen fırsatı değerlendirememek.*|| **fırsatı kaçırmamak,** *Uygun durum ve şarttan hemen yararlanmasını bilmek.*|| **fırsatını düşürmek,** *Uygun bir zamanı bularak amacını gerçekleştirmek.*|| **fırsat kollamak,** *Uygun durum ve zamanı gözetmek.*|| **fırsattan istifade etmek,** *Ele geçirilen olanaktan en iyi şekilde yararlanmak.*|| **fırsat vermek,** *Kötü niyetli birine amacını gerçekleştirecek durumu yaratmak.*|| **fırsat vermemek,** *Kötü niyetli birine, amacını gerçekleştirecek şartları yaratmamak.*|| **fırsat yoksulu,** *Fırsat bulamadığı için zararsız gibi görünen.*

fırsatçı, [fırsat-çı] *sf.* **1.** Çıkan fırsatları değerlendirmesini iyi bilen. **2.** Yararlanabileceği en uygun zaman ve durumu kollayan. 🗗 **fırsatçı enfeksiyon,** *tıp. Önceden herhangi bir zararı yokken bünyenin zayıflaması ile ortaya çıkan enfeksiyon.*

fırsatçılık, -ğı [fırsat-çı-lık] *is.* **1.** Fırsatçı olma durumu. **2.** Fırsatçıya yakışır davranış.

fırşınak, [fır *(yans.)* > fır-(ı)ş-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yiyecek için) ekşimek; bozulmak. **2.** (Çocuk için) öfkelenmek. [DS]

fırt[1], [fırt *(yans.)*] *is.* **1.** Yerinden oynamayı, hızlı hareket etmeyi ve girip çıkmayı, cilveli kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fırt fırt, fırt atmak, fırt girmek, fırt-ık, fırt-ık-mak, fırt zırt* **2.** *{ağız} sf.* Dönek. [DS] 🗗 **fırt fırt,** *Hızlı ve sık sık girip çıkma veya gidip gelme durumu.*|| **fırt zırt,** *1. Sürekli girip çıkma veya gidip gelme durumu. 2. Yalan.*

fırt[2], [fırt *(yans.)*] *is.* **1.** Yudum yudum içmeyi veya burun çekmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fır-t-ık, fırt-ı-lık, fırt-la-mak* **2.** *is.* Bir solukta içilebilecek veya yutulabilecek kadar olan içecek. **3.** *sf.* Bir içim; bir yudum. 🗗 **fırt çekmek,** *argo. Bir yudum içmek.*

fırt[3], [fırt / fört *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan bir cismin birden fırlamasını, yerinden kopup fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *fırt-la-mak, fırt-la-n-gıç.*

fırt[4], [? fırt] *{ağız} is.* İskambilde vale adı verilen kâğıt. [DS]

fırt[5], [? fırt] *{ağız} is.* İnce bulgur. [DS]

fırt[6], [? fırt] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

fırtan, [fırt *(yans.)* > fırt-an] *{ağız} sf.* (Kadın için) oynak; cilveli. [DS]

fırtana, [İt. fortuna] *{ağız} is.* **1.** Fırtına. **2.** Şiddetli kavga. [DS]

fırtatmak, [fırt *(yans.)* > fırt-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damar veya kaslar üst üste binerek ağrı yapmak; kramp girmek. [DS]

fırtdıh, [fırt *(yans.)* > fırt(d)-ık / fırtdıḫ] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

fırtfırt, [fırt *(yans.)* > fırt+fırt] *{ağız} is.* Un çorbası. [DS]

fırtıdak, [fırt *(yans.)* > fırt-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

fırtıh, [fırt *(yans.)* > fırt-ıḫ] *{ağız} sf.* Sümük. [DS]

fırtıhlı, [fırt *(yans.)* > fırt-ıḫ-lı] *{ağız} sf.* Burnu akan çocuk; sümüklü. [DS]

fırtık[1]**, -ğı** [fırt *(yans.)* > fırt-ık] *{ağız} sf.* **1.** Oynak; hoppa; cilveli. *{eAT} (aynı)* **2.** Alıngan. **3.** Her işe burnunu sokan. **4.** *is.* Sonucu olmayan iş. [DS] 🗗 **fırtık vermek,** *{ağız} Aldatmak.* [DS]

fırtık[2]**, -ğı** [fırt *(yans.)* > fırt-ık] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

fırtıkmak, [fırt *(yans.)* > fırt-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Kol, bacak ya da herhangi bir eklem için) bükülüp incinmek; burkulmak. **2.** (Eklem için) çıkmak. [DS]

fırtılık, -ğı [fırt *(yans.)* > fırt-ı-lık] *{ağız} is.* **1.** Sümük. **2.** Burun. [DS]

fırtına, [İt. fortuna *(kötü talih)*] *(fırtı'na) is.* **1.** Saatteki hızı karada 90, denizde 50 km/saatin üzerinde olan rüzgâr. **2.** Çok hızlı ve etkili sert rüzgâr. **3.** Bu tür rüzgârların denizde meydana getirdiği dalgalanma. **4.** Bu rüzgârların çöllerde meydana getirdiği kum savruntuları ve yığılmaları. **5.** Herhangi bir zarara, huzursuzluğa veya kargaşaya sebep olan toplumsal olay. **6.** Çatışmalı ve tartışmalı ortam. **7.** *mecaz.* İnsanda zıt düşünce ve isteklerin meydana getirdiği ruhsal karışıklık. 🗗 **fırtına çıkmak,** *Denizde veya çöllerde fırtına meydana gelmek.*|| **fırtına dinmek,** *Fırtına bitmek; son bulmak.*|| **fırtına gibi,** *Birdenbire ve hızlıca; çevik.*|| **fırtına kopmak,** *1. Fırtına meydana gelmek. 2. Bir yerde karışıklık ve kavga olmak.*|| **fırtına kuşu,** *zool. Ömürlerinin çoğunu denizde geçiren kıvrık gagalı, perde ayaklı bir kuş; deniz ördeği, (Thalassidroma pelagica).*|| **fırtına kuşugiller,** *zool. Açık denizlerde yaşayan albatros, yelkovan, fulmar gibi yalnız yumurtlamak için karaya çıkan perde ayaklı kuşlar familyası, (Procellariiformes).*

fırtınalı, [fırtına-lı] *sf.* **1.** Fırtınası olan. **2.** (Yer için) çok fırtına görülen. **3.** Çok rüzgârlı. **4.** (Toplantı, görüşme vb. için) kavgalı; gürültülü; tartışmalı; çekişmeli. **5.** *mecaz.* (Toplum ve devlet için) sarsıntılı; huzursuz; tedirginlik dolu.

fırtıştırmak, [fırt *(yans.)* > fırt-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Herhangi bir şeyi iyi kötü yapıvermek. [DS]

fırtlamak[1], [fırt *(yans.)* > fırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yerinden oynamak; çıkmak. **2.** Gözleri dışarı fırlamak. **3.** *gçl. f.* Sümük çekmek. [DS]

fırtlamak[2], [fırt *(yans.)* > fırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* (Yemek vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fırtlangıç, -cı [fırt *(yans.)* > fırt-la-n-gıç] *{ağız} is.* Patlangıç adı verilen bir tür çocuk oyuncağı. [DS]

fırtma, [fırt *(yans.)* > fırt-ma] *is.* Hızla ve ani olarak çıkma durumu ve eylemi.

fırtmak, [fırt *(yans.)* > fırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Bir organ veya nesne için) yerinden oynamak; çıkmak; burkulmak. **2.** (Kişi veya hayvan için) fırlayıp kaçmak; koşup gitmek. **3.** Sözünden dönmek. **4.** Darılmak; surat asmak. [DS]

fırttırık, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) olur olmaz şeylere darılıveren. [DS]

fırttırma, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-ma] *is.* Aklını yitirme durumu ve eylemi.

fırttırmak, [fırt *(yans.)* > fırt-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *argo.* Aklını yitirmek; delirmek; çıldırmak. **2.** Gitmek; kaçmak; ayrılmak. **3.** Sinirleri bozulmak.

fıs, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıs fıs, fıs geçmek, fıs-ır-da-ş-mak, fıs-la-mak* **2.** *is.* Gaz boşalması sesi. **3.** *sf.* İçi boş; kof; zayıf; cılız. 🗗 **fıs çıkmak,** *{ağız} İçi boş çıkmak; kof olmak.* [DS]|| **fıs düğü,** *{ağız} Çekilip elenmiş çok ince bulgur.* [DS]|| **fıs fıs,** *(Konuşma için) gizli ve çevreden duyulmayacak kadar yavaş sesle.*|| **fıs geçmek,** *Kulağına yavaşça söylemek.*|| **fıs kuyruk,** *{ağız} Tütün.* [DS]

fısad, [Ar. fıṣād فصاد] *(fisa:d) is. tıp.* Kan alma; damardan kan çıkarma.

fısalmak, [fıs *(yans.)* > fıs-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Balon, top, lastik vb. için) içi boşalmak; sönmek; patlamak. [DS]

fısaratsız, [Ar. firāset => firaset-siz / fısarat-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşüncesizce davranan. [DS]

fısdik, -ği [? fısdik] *{ağız} is.* Yastık. [DS]

fısettiri, [fıs *(yans.)* > fıs+et-tir-i] *{ağız} zf.* (Sönmek eylemi için) birdenbire. [DS]

fısfıs, [fıs *(yans.)* > fıs + fıs] *is.* Koku, ilaç gibi sıvıları ince toz zerreleri halinde püskürtmekte kullanılan bir tür pompa.

fısfıslama, [fısfıs-la-ma] *is.* Fısfısla püskürtme eylemi.

fısfıslamak, [fıs *(yans.)* > fıs + fıs-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Fısfısla püskürtmek.

fısfıslanma, [fıs + fıs-la-n-ma] *is.* Fısfısla püskürtülme durumu ve eylemi.

fısfıslanmak, [fıs + fıs-la-n-mak] *edil f. [-ır]* Fısfısla püskürtülmek.

fısga, [Ar. gizḥa *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fisge] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğan. [DS]

fısık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Teneke, sac vb. metal parça, eşya için) eğrilmiş; yamulmuş; ezilmiş. **2.** Kof; içi boş. [DS]

fısıkolaşmak, [fıs *(yans.)* > fıs-ık + (k)o(ğ)-la-ş-mak / fıs-(ı)+ko(ğ)-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Duyulmayacak derecede, neredeyse sessiz sayılacak biçimde konuşmak; fısıaşmak. [DS]

fısıl, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *zf.* Fıs sesi çıkararak. 🗗 **fısıl fısıl,** *Fısıltı halinde; fısıayarak; çok hafif sesle.*

fısılaşmak, [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Fısıldaşmak; çok alçak sesle konuşmak. [DS]

fısılcuk, -ğu [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-cık] *{ağız} is.* Gizlice konuşulan şey; sır. [DS]

fısıldak, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-da-k] *{ağız} is.* Vantilatör. [DS]

fısıldama, [fıs-ıl-da-ma] *is.* Fısıltı ile söyleme veya fısıltı çıkarma eylemi.

fısıldamak, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fısıltı sesi çıkarmak. **2.** Fısıltı hâlinde söylemek. **3.** Birine başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle bir şeyler söylemek; gizlice bildirmek.

fısıldanma, [fıs-ıl-da-n-ma] *is.* Kendi kendine fısıldama eylemi.

fısıldanmak, [fıs-ıl-da-n-mak] *dönş. f. [-ır]* **1.** Kendi kendine fısıldamak. **2.** Fısıltı halinde söylenmek. **3.** *edil. f.* Fısıldamak eylemi yapılmak.

fısıldaşma, [fıs-ıl-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı fısıldama eylemi.

fısıldaşmak, [fıs-ıl-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı fısıltılarla konuşmak. **2.** Birbirine fısıldamak.

fısılmak, [fıs *(yans.)* > fıs-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Ezilmek. **2.** Sıkıştırılmak. [DS]

fısıltı, [fıs-ıl-tı] *is.* **1.** Fıs fıs diye çıkan ve güçlükle duyulabilen ses. **2.** Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle yapılan konuşma. 🗗 **fısıltı gazetesi,** *Önemli bir konunun kulaktan kulağa yayılmasını sağlayan dedikodu, söylenti.*

fısıltılı, [fıs-ıl-tı-lı] *sf.* **1.** Fısıltı hâlinde olan. **2.** *dbl.* (Ses için) titreşimsiz.

fısın[1], [Yun. siphoùni] *{ağız} is.* **1.** Değirmende suyun basıncını artırmak için poyraya takılan daha dar ağaç borucuk. **2.** Tavşan inindeki hava deliği. [DS]

fısın[2], [fıs *(yans.)* > fıs-ın ?] *{ağız} is.* Uyku. [DS]

fısın[3], [? fısın] *{ağız} sf.* Çirkin. [DS]

fısınlamak[1], [fıs-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uyuklamak. [DS]

fısınlamak[2], [fıs *(yans.)* > fıs-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş sesle söylemek; fısıldamak. [DS]

fısır[1], [fıs *(yans.)* > fıs-ır] *ünl.* Bir akışkanın dar bir yerden geçerken veya yanan bir şeyin çıkardığı fı-

sırtılı ses. 🗗 **fısır fısır,** *1. Gizli ve alçak sesle. 2. İnce bir şeyin çıkardığı fısıltılı yanma sesi.*

fısır[2], [? fısır] *{ağız} is.* Basma. [DS]

fısırdamak, [fıs *(yans.)* > fıs-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fısırtılı sesler çıkarmak. **2.** Gizli dedikodu yapmak.

fısırdaşmak, [fıs-ır-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı ve gizlice fısır fısır konuşmak; fısıldaşmak.

fısırgan, [fıs-ır-gan] *{ağız} is.* Güzün yetişen patates. [DS]

fısırgı, [fıs-ır-gı] *{ağız} is.* Sivilce; yanık kabarcığı. [DS]

fısırık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-ır-ık] *{ağız} sf.* (İş için) sonucu olmayan. [DS]

fısırtı, [fıs *(yans.)* > fıs-ır-tı] *is.* **1.** Güç duyulabilir ve olumsuz konuşmalar. **2.** Yanık kabarcığı; sivilce.

fısk, [Ar. fısḳ فسق] *{OsT} is.* **1.** Allah'a isyan etme; hak yoldan çıkma; günah işleme. **2.** Kötü işlere, ahlaksızlığa dalma. **3.** Hainlik. **4.** Dinsizlik.

fıska[1], [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)k-a] *{ağız} is.* Olmamış incir. [DS]

fıska[2], [Yun. phouskha] *is.* Yanık kabarcığı; sivilce.

fıska[3], [Ar. gizḥa *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fisge] *{ağız} is.* → fısga. [DS] 🗗 **fıska soğanı,** *{ağız} Yemeğe bütün olarak konulan küçük soğan.* [DS]

fıska[4], [? fıska] *{ağız} is.* Ayakkabıların önüne konulan sert kösele. [DS]

fıskamak, [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)k-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-k(ı)-yor]* Suyu tulumbadan veya pompadan fışkırtmak. [DS]

fıskar, [? fıskar] *{ağız} is.* Un elendikten sonra eleğin üzerinde kalan esmer tanecikler; kepek. [DS]

fıskırık, [fıs *(yans.)* > fıs-kır-ık] *is.* Su fışkırtan araç; *{eAT} (aynı).*

fıskışmak, [fıs *(yans.)* > fıs-kı-ş-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nefes almak. [DS]

fıskiye, [Ar fısḳiyye فسقيه] *is.* **1.** Suyu yukarıya doğru türlü şekillerde fışkırtan havuz ağızlığı. **2.** Böyle bir yerden düşen su demeti. **3.** *argo.* Erkeklik organı.

fıslak, -ğı [fıs-la-k ?] *{ağız} is.* Fıstık tatlısı. [DS]

fıslama, [fıs *(yans.)* > fıs-la-ma] *is.* **1.** *"Fıs!"* sesi çıkarma eylemi. **2.** Birine bir şeyler fısıldama işi.

fıslamak, [fıs *(yans.)* > fıs-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *"Fıs!"* diye ses çıkarmak. **2.** *gçl. f.* Birinin kulağına yavaş sesle bir şeyler söylemek. **3.** *mecaz.* Haber ulaştırmak. **4.** *tiy.* Oyuncuya perde arkasından konuşmalarını alçak sesle hatırlatmak.

fıslanma, [fıs *(yans.)* > fıs-la-n-ma] *is.* Fısıltı hâlinde söylenmek eylemi.

fıslanmak, [fıs *(yans.)* > fıs-la-n-mak] *edil f. [-ır]* Fısıltı hâlinde söylenmek.

fıslayıcı, [fıs *(yans.)* > fıs-la-y-ıcı] *is. tiy.* Oyuncuya perde arkasından konuşmalarını alçak sesle hatırlatan kişi; suflör.

fısmak, [fıs-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Eğriltmek. [DS]

fısmırı, [? fısmırı] *{ağız} sf.* (Kişi için) saman altından su yürüten; sinsi. [DS]

fısnılık, -ğı [fısnı-lık ?] *{ağız} is.* Değirmende çarkın döndüğü yer. [DS]

fısra, [fısra ?] *{ağız} is.* Kıç; makat. [DS]

fısrık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs-(ı)-r-ık] *{ağız} sf.* Asılsız; boş söz. [DS]

fıssık, -ğı [fıs *(yans.)* > fıs(s)-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Odun vb. için) yaş; henüz öz suyunu çekmemiş. **2.** Çürük. [DS]

fıstık, -ğı [Ar. fustuḳ فستق / Far. piste پسته] *is.* **1.** *bot.* Yer fıstığı *(Arachis hypogaea)*, Antep fıstığı *(Pistacia vera)*, çam fıstığı *(Pinus pinea)* denilen kuru yemişlerin genel adı. **2.** *argo.* Akıl. **3.** *argo.* Güzel kadın veya kız. **4.** *argo.* İyi insan. 🗗 **fıstığı kullanmak,** *argo. Kafayı çalıştırmak; aklını kullanmak.*‖ **fıstık çamı,** *bot. Çamgiller familyasından kozalaklarında bol miktarda yağ taşıyan kabuklu yemişleri bulunan 15-20 m. kadar boylanabilen, ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetişen bir tür çam, (Pinus pinea).*‖ **fıstık ezmesi,** *Fıstık içinin öğütülüp şeker ile karıştırılması suretiyle elde edilen yiyecek.*‖ **fıstık gibi,** *1. Canlı, dolgun, besili ve etli. 2. Çok güzel; hoş. 3. argo. (Kız veya kadın için) çok güzel.*

fıstıkçı, [fıstık-çı] *is.* Fıstık yetiştiren veya fıstık satan kimse.

fıstıkçılık, -ğı [fıstık-çı-lık] *is.* **1.** Fıstık yetiştirme işi; fıstık tarımı. **2.** Fıstık satma işi; fıstık satıcılığı.

fıstıkî, [Ar. fıstıḳī فستقى] *(fıstıki:) sf.* Antep fıstığı içi renginde olan; açık yeşil. 🗗 **fıstıkî kâğıt,** *İnce ipek kâğıt.*‖ **fıstıkî makam,** *Hiç telaş etmeden; ağır ağır.*‖ **fıstıkisi kaldı,** *Hiçbir işte başarı sağlayamayıp da en son bir başka iş denemeye kalkışanlar için söylenir.*

fıstıklık, -ğı [fıstık-lık] *sf.* Fıstık ağaçlarının bulunduğu yer; fıstık bahçesi.

fış, [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* **1.** Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarına ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *fış fış, fış-dır-mak, fış-gır-ık, fış-kır-mak, fış-ı-la-mak, fış-ıl, fış-ır fışır, fış-ır-tı, fış-kı-mak, fış-kın, fış-na-mak, fış-tı-n-mak* **2.** *{ağız} sf.* (Kabuklu yemişler için) içi boş; kof. [DS] 🗗 **fış fış,** *Dökülen suyun veya bir yere sürtünen kumaş veya kâğıdın çıkardığı sese benzer seslerle; fışırtı ile.*

fışarılık, -ğı [Ar. haşr > haşere => haşarı-lık] *{eAT} is.* Taşkınlık; aşırılık.

fışdıgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-(ıt)-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışdılık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-(ı)t-ıl-ık] *{ağız} is.* Sidik torbası; mesane. [DS]

fışfırdal, [fış *(yans.)* > fiş+fır-da-l ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) sidiğini tutamayan. [DS]

fışfış, [fış *(yans.)* fış + fış] *{ağız} is.* **1.** Yumurta tatlısı. **2.** Zerdali. [DS]

fışfışı, [fış *(yans.)* > fış+fış-ı] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışgena, [? fışgena / fişgene / fişkene] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fışgılık, [Yun. phouski = > fışkı > fışkı-lık] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

fışgın, [çıv-gın / şıv-gın > fış-gın] *{ağız} is.* **1.** Rüzgârla birlikte sert olarak yandan yağan yağmur. **2.** Fışkın. [DS]

fışgırdah, [fış *(yans.)* > fış-kır-da-k / fışkırdaḫ] *{ağız} is.* → fışkırdak. [DS]

fışgırıh, [fış *(yans.)* > fış-kır-ık / fışgırıḫ] *{ağız} is.* Yanık kabarcığı; sivilce. [DS]

fışgırık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-ık] *{ağız} is.* Sıvı ilaçları toz halinde püskürten araç; filit. [DS]

fışgırmah, [fış *(yans.)* > fış-kır-mak / fışgırmaḫ] *{ağız} is.* Bir şey birdenbire kabarmak. [DS]

fışıklamak, [fış *(yans.)* > fış-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Korkup, ürküp kaçmak. [DS]

fışıkmak, [fış *(yans.)* > fış-ık-mak] *gçsz. f. [-ır]* (At, katır vb. için) korkup, ürküp kaçmak.

fışıl, [fış *(yans.)* > fış-ıl] *is.* **1.** Fışlama sesi. **2.** *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS] ☞ **fışıl fışıl,** *Fışlama sesi çıkararak; fışıltı ile.*

fışılak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ı-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesli sesli soluk alan; fışılayan. [DS]

fışılamak, [fış *(yans.)* > fış-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yılan, ok, maytap fişeği için) *"fişş"* sesi çıkararak gitmek. **2.** Hiddetlenmek; kızmak; köpürmek. **3.** (Yiyecek için) ekşimek. [DS]

fışıldak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-k] *{ağız} is.* Fışıltılı ses çıkaran organ; burun.

fışıldama, [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-ma] *is.* Fışıltı şeklinde ses çıkarma durumu ve eylemi.

fışıldamak, [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fışıltı şeklinde ses çıkarmak. **2.** *{ağız}* Burnundan solumak. [DS]

fışıldayık, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir işi becermiş gibi davranan. **2.** Büyük boylu bir tür ot. [DS]

fışıldıyan, [fış *(yans.)* > fış-ıl-d(a)-y-an] *{ağız} is.* Maytap. [DS]

fışıltı, [fış *(yans.)* > fış-ıl-tı] *is.* Akan bir sıvının veya bir yere sürtünen elbise gibi şeylerin çıkardığı hafif ve yumuşak ses; hışıltı.

fışıramak, [fış *(yans.)* > fış-ır-a-mak] *gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek için) mayalanmak; ekşimek. **2.** (Gübre için) asitlenerek kabarcıklar çıkarmak.

fışırdama, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-ma] *is.* Fışırtı şeklinde ses çıkarma durumu ve eylemi.

fışırdamak, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Fışırtı şeklinde ses çıkarmak; fışır fışır ses çıkarmak. **2.** (Su için) akarken ses çıkarmak. **3.** Köpürürken ses çıkarmak. **4.** (Yemek için) ekşimek; bozulmak; mayalanmak. **5.** Kızmak; sinirlenmek. **6.** Burnundan solumak; *{ağız} (aynı).* [DS]

fışırdatma, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-t-ma] *is.* Fışırtı biçiminde ses çıkartma eylemi.

fışırdatmak, [fış *(yans.)* > fış-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-r]* Fışırtı biçiminde ses çıkarmasını sağlamak.

fışırgın, [fiş *(yans.)* > fış-ır-gın] *{ağız} is.* Söğüt ağacının sürgünü. [DS]

fışırtı, [fış *(yans.)* > fış-ır-tı] *is.* Akan bir sıvının veya bir yere sürtünen elbise gibi şeylerin çıkardığı hafif fakat biraz sertçe ses; fışırdama sesi.

fışırtmak, [fış *(yans.)* > fış-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi bir ucundan tutarak uzaklara atmak; fırlatıp atmak. [DS]

fışka[1], [fış *(yans.)* > fış-(ı)k-a] *{ağız} is.* Sürgün; filiz. [DS]

fışka[2], [? fışka] *{ağız} is.* Yağmur. [DS]

fışka[3], [Yun. phouski] *{ağız} is.* Yaş gübre. [DS]

fışkan, [fış *(yans.)* > fış-kan] *{ağız} is.* **1.** Sürgün; filiz. **2.** İnce fındık çubuğu. [DS]

fışkı[1], [Yun. fuski] *is.* At, eşek cinsi hayvanların taze gübresi.

fışkı[2], [? fışkı] *{ağız} sf.* Karışık; düzensiz. [DS]

fışkı[3], [fış *(yans.)* > fış-kı] *{ağız} is.* **1.** İnce dut sopası. **2.** Ağaç yongası. [DS]

fışkıl, [fış *(yans.)* > fış-kı-l] *{ağız} is.* Sürgün; filiz. [DS]

fışkılama, [fışkı-la-ma] *is.* Fışkı yapma.

fışkılamak, [fışkı-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yere at veya eşek gübresi atmak; fışkı ile gübrelemek. **2.** *gçsz.* (At ve eşek için) fışkısını yapmak; pislemek.

fışkılık, -ğı [fışkı-lık] *is.* **1.** At veya eşek gübrelerinin biriktirildiği yer. **2.** İşkembe. **3.** *{eAT}* Süprüntü dökülen yer. **4.** *{eAT}* Gübre dökülen yer.

fışkımak, [fış *(yans.)* > fış-kı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fışkın, [çıv-mak > çıv-gın > şıvgın / şıfkın > fışkın [EREN]] *is.* **1.** Ağaçların ana gövdeleri dibinden gelişip büyüyen sürgünler; filiz. **2.** Asmalarda hereğin üst tarafından büyüyen dal; piç.

fışkırak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-ak] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışkırdak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-kır-dak] *is.* Sıvıları fışkırtmaya yarar araç.

fışkırgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-kır-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fışkırık, -ğı [fış-kır-ık] *sf.* **1.** Fışkırmış olan. **2.** *{ağız} is.* Su fışkırtan oyuncak. [DS] **3.** *{ağız}* Islık; düdük. [DS]

fışkırış, [fış-kır-ış] *is.* Fışkırma eylemi veya biçimi.

fışkırma, [fış-kır-ma] *is.* Basınç altındaki sıvıların bir boşluktan hızla çıkması eylemi; püskürme.

fışkırmak, [fış *(yans.)* > fış-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** (Basınç altındaki sıvı ve gazlar için) bir boşluktan sütun oluşturacak şekilde hızla çıkıvermek; ince ve narin bir şekilde püskürmek. **2.** (Bitkiler için) yerden toplu ve düzgün bir biçimde yükselerek büyümek; gelişmek. **3.** *mecaz.* Bol olarak görünmek. **4.** (Genellikle bitki için) bir yerde gelişebilmek için uygun bir ortam bulmak.

fışkırtı, [fış-kır-tı] *is.* Fışkıran nesnelerin çıkardığı ses.

fışkırtıcı, [fış-kır-t-ıcı] *is.* **1.** Bir akışkanı fışkırtmaya yarar gereç. **2.** Belli bir hızla hareket eden bir akışkan yardımıyla başka bir akışkanın boşalmasını sağlayan araç; ejektör.

fışkırtılma, [fış-kır-t-ıl-ma] *is.* Fışkırtma eyleminin yapılma durumu.

fışkırtılmak, [fış-kır-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Fışkırtmak eylemi yapılmak. **2.** Kendisine fışkırtmak eylemi uygulanmak,

fışkırtma, [fış-kır-t-ma] *is.* Fışkırmasını sağlama; fışkırtmak eylemi.

fışkırtmak, [fış *(yans.)* > fış-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fışkırmasını sağlamak. **2.** Bir akışkanı, büyük bir hız verilmiş akışkan sütunu ile sürükleyerek bulunduğu kaptan dışarı atmak; püskürtmek. **3.** Bir iç salgısını bedenden dışarıya fışkırtarak atmak.

fışla, [? fışla] *{ağız} is.* Sebze bahçelerinde yapılan arkların çevresindeki yükseklikler. [DS]

fışlağan, [fış *(yans.)* > fış-la-ğan] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışlak[1]**, -ğı** [fış *(yans.)* > fış-la-k] *is.* **1.** Fıskiye. **2.** *sf.* (Kişi için) çabuk etkilenerek olur olmaz işe kızan.

fışlak[2]**, -ğı** [? fışlak] *{ağız} sf.* (Kişi için) mavi gözlü ve çok sarışın. [DS]

fışlama, [fış-la-ma] *is.* Ekşime; mayalanma.

fışlamak, [fış *(yans.)* > fış-la-mak / fış-(ı)-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek için) mayalanmak; kabarmak; ekşimek; bozulmak. **2.** *{ağız}* Kızmak; sinirlenmek; hiddetlenmek. [DS]

fışlan[1]**,** [fış *(yans.)* > fış-la-ğan] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

fışlan[2]**,** [? fışlan] *{ağız} sf.* (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. [DS]

fışnamak, [fış *(yans.)* > fış-la-mak / fık-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Mayalanmak; ekşimek. **2.** Kükremek. [DS]

fışrak, -ğı [fış *(yans.)* > fış-ra-k] *{ağız} sf.* **1.** Öfkeli; hiddetli. **2.** Azgın. [DS]

fıştınmak, [fış *(yans.)* > fış-tı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Vazgeçmek; boşlamak.

fıştırgeç, -ci [fış *(yans.)* > fış-tır-geç] *{ağız} is.* Su fışkırtan araç. [DS]

fıt[1]**,** [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fit fit, fit-tır-mak*

fıt[2]**,** [fıt *(yans.)*] *is.* Fısıldama ve fısıldaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fıt fıt, fıt-ır-dı-ya varmak, fıt fıt etmek* ◻ **fıt fıt etmek,** *{ağız} Fısıltı hâlinde başkalarını kışkırtarak konuşmak.* [DS]

fıt[3]**,** [? fıt] *{ağız} is.* Üzüm ezmek için tahtadan yapılmış oluklu sandık. [DS]

fıta[1]**,** [Ar. fūta / fıta فوطه] *{OsT} is.* **1.** Peştamal. **2.** *{ağız}* Hamam havlusu. [DS] **3.** *{ağız}* Önlük. [DS] **4.** *{ağız}* Baş örtüsü. [DS] **5.** *{ağız}* Çiftçilerin içine ekmek bohçaladıkları yün dokuma mendil. [DS]

fıta[2]**,** [İt. fouta > futa / fıta] *is. dnz.* Dar uzun hafif yarış kayığı.

fıtam, [Ar. fiṭām فطام] *(fita:m) {OsT} is.* Çocuğu sütten kesme.

fıtı[1]**,** [? fıtı] *{ağız} is.* Bulgur kırığı. [DS]

fıtı[2]**,** [? fıtı] *{ağız} is.* Gece yarısı. [DS]

fıtık, -ğı [Ar. fıtık / fatk *(yırtılma)* فتق] *is.* **1.** Bir iç organın veya vücudu meydana getiren organlardan herhangi birinin bulunduğu yerden bulduğu bir boşluktan çıkması. **2.** *{ağız} is.* Dikenli bodur ardıç ağacının tohumu. [DS] **3.** *{ağız}* Tahsildar makbuzu. [DS] **4.** *argo.* Can sıkıcı kişi veya durum. ◻ **fıtık atmak,** *{ağız} Oynamak; dans etmek.* [DS]‖ **fıtık etmek,** *Birine sıkıntı vermek; eziyet etmek.*‖ **fıtık olmak,** *1. Vücudunda herhangi bir fıtık olayı meydana gelmek. 2. argo. Çok sıkıntı çekmek; canı sıkılmak.*‖ **fıtık otu,** *{ağız} bot. Gülgillerden, 20-120 cm. boyunda, rizomlu, sarı çiçekli, çok yıllık otsu bir bitki; koyun otu; kasık otu; kızıl yaprak; kuzu pıtrağı, Agrimonia eupatoria.* [DS]

fıtıklı, [fıtık-lı] *sf.* Fıtığı bulunan; vücudunda herhangi bir fıtık olayı meydana gelmiş olan.

fıtılamak, [fıt *(yans.)* > fıt-ı-la-mak / fıkra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Yiyecek maddesi için) ekşimek; bozulmak. **2.** (Sel için) çok şiddetli akmak. [DS]

fıtımak, [fıt *(yans.)* > fıt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yiyecek maddesi, yemek için) ekşimek; bozulmak. [DS]

fıtır[1]**, -trı,** [Ar. fıṭr / fiṭır فطر] *is.* **1.** Oruç açma. **2.** Oruç açan kimse. **3.** Ramazan ayının sonu. ◻ **fıtır sadakası,** *isl. Aslî ve zorunlu ihtiyaçları dışında, nisap miktarı (80.18 g altın ve bu değerde) mala sahip olan her Müslüman'ın zekâttan ayrı olarak ibadet niyetiyle her yılın Ramazan bayramından önce vermesi vacip olan sadaka; fitre.*

fıtır[2]**, -tır** [fıt *(yans.)* > fıt-ır] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **fıtır ekmek,** *{ağız} Mayasız hamurdan yapılan ekmek.* [DS]‖ **fıtır etmek,** *{ağız} Meraklanmak.* [DS]

fıtırdı, [fıt *(yans.)* > fıt-ır-dı] *{eAT} is.* Fısıltı; fısıldama. 🗗 **fıtırdıya varmak,** *{eAT} Fısıldaşmak; gizli gizli konuşmak.*

fıtlamak, [fıt *(yans.)* > fıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ekşimek; ınayalanmak; bozulmak. [DS]

fıtmak, [fıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Ezilmek. [DS]

fıtnamak, [fıt-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İçinden gizli gizli hiddetlenmek. [DS]

fıtramak, [fıt *(yans.)* > fıt-ra-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Fısıldamak. 🗗 **fıtramaya varmak,** *Fısıldaşmak; gizlice konuşmak.*

fıtnat, [Ar. fıṭnat فطنت] *{OsT} is.* Çabuk anlayış ve kavrayış; zekâ; zihin açıklığı.

fıtr, [Ar. fiṭr فطر] *{OsT} is.* ➡ fıtır.

fıtra, [Ar. fiṭra فطره] *{OsT} is.* Oruç açma sadakası; fitre.

fıtrat, [Ar. fıṭrat فطرت] *{OsT} is.* **1.** Yaratılış; huy; karakter. **2.** Âlemin bir bütün olarak Allah tarafından yaratılışı.

fıtraten, [Ar. fıṭraten فطرتاً] *(fi'traten) {OsT} zf.* Yaradılıştan; fıtrî olarak.

fıtrî, [Ar. fıṭrat > fıṭrī فطرى] *(fitri:) {OsT} sf.* Yaratılıştan olan; doğal; tabiî.

fıtriye, [Ar. fıṭriyye فطريه] *{OsT} is. fel.* Zaman, mekân ve Allah kavramlarının doğuştan olduğunu ileri süren felsefî görüş; nativizm; doğuştancılık.

fıttırfiş, [fit *(yans.)* > fıt-tır-mak + fiş *(yans.)* / fıddırfiş] *is.* Çok gezen kız.

fıttıslamak, [fıt *(yans.)* > fıt+tıs-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ateş için) havasız kalarak sönmek. [DS]

fıy[1], [fıy *(yans.)*] *is.* Atma ve fırlatma bildiren kök. *fıy-da-k-la-mak, fıy-dır-mak, fıy-mak*

fıy[2], [fıy / fiy *(yans.)*] *is.* Islık çalma, bağırma ve haykırma bildiren kök. *fıy-ık, fıy-ık çalmak, fıy-kır-mak*

fıydaklamak, [fıy *(yans.)* > fıy-dak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; atıvermek. [DS]

fıydarmak, [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Fırlatıp atmak; atıvermek. [DS]

fıydınlı, [fıy *(yans.)* > fıy-dı-n-lı ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) hoppa huylu. [DS]

fıydırmak[1], [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Kaldırıp atmak; fırlatmak; atıvermek.

fıydırmak[2], [fıy *(yans.)* > fıy-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak. [DS]

fıyık[1], [fıy *(yans.)* > fıy-ık] *{ağız} is.* Islık. [DS] 🗗 **fıyık çalmak,** *{ağız} Islık etmek; ıslık çalmak.* [DS]

fıyık[2], [fıy *(yans.)* > fıy-ık] *{ağız} is.* Arıları yiyen bir kuş; arı kuşu, *(Merops apiaster).* [DS]

fıykırık, -ğı [fıy *(yans.)* > fıy-kır-ık] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fıykırmak, [fıy *(yans.)* > fıy-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Haykırmak; bağırmak. **2.** (Tilki için) bağırmak. [DS]

fıymak, [fıy *(yans.)* > fıy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kaçmak; sıvışmak. **2.** *argo.* (Hayvan vb. için) hızla geçivermek. [DS]

fız, [fız *(yans.)*] *is.* Fırlatmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fız-dır-mak*

fızdırmak, [fız *(yans.)* > fız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Atıvermek; kaldırıp atmak; fırlatmak. [DS]

fızıl, [Ar. fuḍūlī فضولى => fızıl] *{ağız} is.* Düzenbaz. [Meninski]

fızlı, [hız-lı] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

fi[1], [Ar. fî فى] *(fi:) {OsT} is.* Değer; kıymet; fiyat; paha. 🗗 **fî-i aslî,** *{OsT} Asıl değer; gerçek değer.* | **fî-i cârî,** *{OsT} Geçerli olan değer.* || **fî-i kat'î,** *{OsT} Kesin fiyat; son fiyat.* | **fî-i maktû,** *{OsT} Sabit fiyat.* || **fî-i mirî,** *{OsT} Resmî fiyat.*

fi[2], [Ar. fî فى] *(fi:) {OsT}* e. **1.** İsmin bulunma (-de) hâlini yapan edat. **2.** *zf.* İçinde. **3.** *ek.* Tarihlerin başlarına konulan ek. 🗗 **fî-emân'illâh,** *{OsT} Allah'ın koruyuculuğu ve yardımı sayesinde; Allah kerim.* || **fî'l-asl,** *{OsT} Aslında.* || **fî'l-cümle,** *{OsT} Sonunda; nihayette.* | **fî'l-hakîka,** *{OsT} Gerçekte; doğrusu.* || **fî'l-hâl,** *{OsT} Bu anda; şimdi; hemen.* || **fî'l-hayr,** *{OsT} Hayırlı iş.* || **fî'l-mesel,** *{OsT} Örnekteki gibi.* || **fî'l-vâki,** *{OsT} Gerçekten; hakikaten.* || **fî-mâbad,** *{OsT} Bundan sonra; bundan böyle.* | **fî-nefsü'l-emr,** *{OsT} Gerçekte; hakikatte.* || **fî-sebîl'illâh,** *{OsT} Herhangi bir karşılık beklemeksizin; Allah yolunda.* || **fî tarihinde,** *Bir zamanlar; bir tarihte; çok eskiden.* | **fî-yevminâ,** *{OsT} Günümüzde.* | **fî-zemânınâ,** *{OsT} Günümüzde; şimdiki zaman içinde.*

fial, -li [Ar. fi'l > fi'āl فعال] *(fi-a:l) {OsT} is.* İşler; ameller.

fiat, [Ar. fî > fiāt فيات] *(fi:a:t) {OsT} is.* Değerler; kıymetler; fiyatlar.

fibe, [? fibe] *{ağız} is.* Saban. [DS]

fiber, [Lat. fibra *(lif, iplik)* > İng. fiber] *is.* Bir bağlayıcı katılarak bitki liflerinin sıkıştırılması suretiyle elde edilmiş ahşap levha.

fiberglas, [İng. fiber-glass] *is.* Polyesterden parça ve tekne yapımı ile yalıtım işleminde kullanılmak üzere, camın yüksek fırınlarda ergitilmesi ile elde edilen bir dolgu maddesi; cam elyafı.

fibrilation, [Fr. fibrilation] *is.* Kalpte kas liflerinin düzensiz veya çok hızlı kasılması durumu.

fibrin, [Fr. fibrine] *is. biy.-kim.* Kan ve serumda bulunan, yaraların iyileşmesi sırasında kabuklaşan ipliksi, esnek albüminli (flobilün) madde.

fibrinojen, [Fr. fibrinogène] *is. biy.-kim.* Pıhtılaşma sırasında fibrine dönüşen, kan serumu, lenf ve trombositlerde bulunan kan proteini.

fica, [Ar. ficā فجا] *(fica:) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

ficek, -ği [? ficek] *{ağız} is.* **1.** Mektup. **2.** Mâni; şiir. [DS]

ficek, -ği [? ficek] *{ağız} is.* **1.** Kura. **2.** Yazı-tura. [DS] 🗗 **ficek atmak,** *{ağız} Kura çekmek.* [DS]

ficekmek, [ficek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kuşkulanmak. **2.** Fala bakmak. [DS]

ficik, -ği [? ficik] *{ağız} is.* **1.** Sürgün; filiz. **2.** Ekin içinde yetişen fiğe benzer bir ot. **3.** Çok küçük sarı tüylü bir kuş. [DS] 🗗 **ficik atmak,** *{ağız}* → ficek atmak. [DS]

ficil, [ficil] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

ficir, [? ficir] *{ağız} is. anat.* Kalça kemiğinin topuz gibi çıkıntılı olan kısmı. [DS]

ficiriklenmek, [ficirik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuruntuya kapılmak; evhamlanmak. [DS]

ficirikli, [ficirik-li] *{ağız} sf.* Hileli; düzenli. [DS]

fid, [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fid-dir-ek, fid-dir-ik*

fida, -a'i [Ar. fidāʾ فداء] *(fida:) {OsT} is.* **1.** Bir esiri tutsaklıktan kurtarmak için verilen para; fidye. **2.** Feda.

fida'i, [Ar. fidāʾ > fidāʾī فدائى] *(fida:i:) {OsT} sf.* → fedai.

fidan, [Yun. phyein *(bitmek)* > fitón *(bitki)*] *is.* **1.** Yeni yetişmekte olan ağaç. **2.** Başka bir yere dikilmek üzere yetiştiği yerden sökülmüş genç ağaç. **3.** Ağacın kökünden çıtan sürgün. 🗗 **fidan biti,** *Yaprak biti.*|| **fidan boylu,** *(Genç için) uzun boylu ve yakışıklı.*|| **fidan gibi,** *(Genç için) yakışıklı ve uzun boylu.*

fidanlık, -ğı [fidan-lık] *is.* **1.** Ağaçlık meydana getirmek veya başka yerlerde ağaç yetiştirmek amacıyla ağaç tohumlarının çimlendirildiği veya kalemlerin köklendirildiği yer. **2.** Fidan yetiştirilen yer.

fiddirek, -ği [fid *(yans.)* > fid-dir-ek] *{ağız} sf.* → fiddirik. [DS]

fiddireklik, -ği [fiddirek-lik] *{ağız} is.* **1.** Oynaklık. **2.** Sözünde durmamazlık. [DS]

fiddirik, -ği [fid *(yans.)* > fid-dir-ik] *{ağız} sf.* (Kız, kadın için) hoppa; oynak; hafif. [DS]

fiddün, [Yun. phyein *(bitmek)* > fitón *(bitki)* > فددن] *{eAT} is.* Dikilecek ağaç; fidan.[TS]

fide, [Yun. phyein *(filizlenmek)* > fitia *(yeni filizlenen bitki)*] *(fi'de) is.* Başka yere dikilmek üzere tohumdan özel yastıklarda çimlendirilmiş körpe çiçek ve sebze.

fideci, [fide-ci] *is.* Fide yetiştiren ve satan kimse.

fidecilik, -ği [fide-ci-lik] *is.* Fide yetiştirme ve satma işi.

fideizm, [Fr. fidéisme] *is. fel.* Dinî inancın aklın işi olmadığını, duyguların ve imanın eseri olduğunu savunan; aklın yerine imanı yerleştiren öğreti; inancılık.

fideleme, [fide-le-me] *is.* Fide dikme işi.

fidelemek, [fide-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fide dikmek.

fidelik, -ği [fide-lik] *is.* **1.** Fide yetiştirilen yer. **2.** Otomatik fide dikim makinelerinde dikilecek fidelerin yerleştirildiği küçük sepet. **3.** *sf.* (Tohum için) fide üretimi için uygun görülerek ayrılan.

fidetmek, [İng. fit *(uygun)* > fid+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-ir]* Ödeşmek. [DS]

fidi[1], [? fidi] *{ağız} is.* Kaz ve hindi yavrusu. [DS]

fidi[2], [Yun. phytia] *{ağız} is.* Fide. [DS] 🗗 **fidi fidi,** *{ağız} 1. Küçücük; ufacık. 2. Ciltte oluşan küçük ve kırmızı kabarcıklar; isilik.* [DS]

fidirik, -ği [fid *(yans.)* > fid-ir-ik] *{ağız} is. zool.* Küçük ve sarı tüylü bir kuş. [DS]

fidit, [? fidit] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş bağ. [DS]

fidivan, [? fidivan] *{ağız} sf.* Sözünde durmadığı hâlde kendisini haklı çıkarmak için bir takım sebepler uydurarak karşısındakinin gözünü boyamak isteyen kimse. [DS]

fidye[1], [Ar. fidāʾ > fidye فديه] *{OsT} is.* **1.** Bir yükümlülükten kurtulmak için ödenen para. **2.** Esir edilen veya haydutların eline geçen kişiyi kurtarmak için verilen para; kurtulmalık.

fidye[2], [Yun. phuteia] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş asma; genç bağ. [DS]

fidyeinecat, [Ar. fidye-i necāt فديه نجات] *(fidyeineca:t) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin esirlikten kurtulmak için ödediği para; kurtulma bedeli; kurtulmalık. **2.** Başına bir bela gelen kişinin bu beladan kurtulmak için verdiği sadaka.

fi'e, [Ar. fiʾe فئه] *{OsT} is.* Bölük; takım; taife; güruh; cemaat. 🗗 **fi'e-i kalîle,** *{OsT} Küçük topluluk.*

fifik, -ği [fir *(yans.)* > fir+fil-ik / fi+fi-(y)k *(yans.)* ?] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

fifre, [Alm. pfifer > Fr. fifre] *(fi'fre) is. müz.* **1.** Altı delikli, yanlamasına çalınan, tahtadan yapılma, tiz sesli bir tür flüt. **2.** Bu aleti çalan kimse.

fifti-fifti, [İng. fifty-fifty] *sf.* **1.** Yarı yarıya. **2.** Yüzde elli olumlu, yüzde elli olumsuz. **3.** *dnz.* Aynı anda hem motor hem de yelkenle çalışan açık deniz yatı.

figan, [Far. fiġān فغان] *(figa:n) {OsT} is.* Bir acı ile bağırma; ağlama; inleme; sızlama; feryat. 🗗 **figan etmek,** *Yüksek sesle inlemek; ağlamak.*|| **figān-ı tîz,** *{OsT} Yüksek bağırma.*|| **figān-ı tîz-i heves,** *{OsT}*

Arzunun yüksek feryadı.|| **figân-perver,** *{OsT} Bağırtan; figan ettiren.*

-figâr, [Far. -figār فگار] *(figâ:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"yaralı, incinmiş, müteessir"* anlamı katan son ek.

figâr, [Far. figār فگار] *(figâ:r) {OsT} is.* Yara.

-figen, [Far. efgen'den *(düşürmek)* > -efgen / -figen فگن] *{OsT} son. ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"düşürücü, yıkıcı, atıcı"* anlamları katan son ek.

-figende, [Far. efgenden > figende فگنده] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"düşmüş, yıkılmış; yıkık"* anlamları katan son ek.

figür, [Lat. figura *(biçimlendirmek)* > Fr. figure] *is.* **1.** Resim ve heykel sanatlarında insan ve hayvan resimleri. **2.** Bir dansta, gösteride veya oyunda bir bütün oluşturan hareketler dizisi. **3.** *müz.* Birbirini izleyerek bir bütün oluşturan notalar dizisi.

figüran, [Fr. figurer *(şekil vermek)* > figurant] *is.* **1.** *tiy.* Oyunda rolü olmamakla birlikte sahnede görünmesi gereken kişi. **2.** Bir işte etkinliği olmayan, ancak orada bulunan veya bulunmak zorunda olan kişi; sönük kişi.

figüranlık, -ğı [figüran-lık] *is.* **1.** Figüranın yaptığı iş. **2.** Figüran olma durumu.

figüratif, [Fr. figuratif] *sf.* Dış gerçeği somut biçimde yansıtan; şekilli; figürlü. ◻ **figüratif sanat,** *İçinde insan, hayvan ve doğa parçaları yer alan sanat; figürlü sanat.*

figüre, [Fr figüré] *sf.* Şekilli; şekil verilmiş; şekillendirilmiş.

figürlü, [figür-lü] *sf.* Figürü olan; figür bulunan.

fiğ[1], [Yun. vikhos] *is.* **1.** Baklagillerden hayvan yemi olarak yetiştirilen, tırmancı, çiçekleri yapraklarının koltuğunda yer alan bir yıllık otsu kültür bitkisi, *(Vicia sativa).* **2.** *{eAT}* Yaban börülcesi; ak burçak; mürdümek.

fiğ[2], [Ar. fī في] *{ağız} is.* Bir şeyin iç yüzü; öyle olduğu bilinmeyen, görünmeyen yön. ◻ **fiğ kopmak,** *{ağız} Sezmek; sezinlemek.* [DS]|| **fiğ yeri,** *{ağız}* Bir işin bilinmeyen tarafı; hileli tarafı. [DS]

fiğ[3], [Ar. fitne => fit / fiğ] *{ağız} is.* Kovuculuk. ◻ **fiğ vermek,** *{ağız} Kötü öğütte bulunmak; fit vermek.* [DS]

fiğen, [? fiğen] *{ağız} is.* Ekin destelerinden yapılan yığın. [DS]

fığıştamak, [fığışta-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Yavaş yavaş kaynamaya başlamak. [DS]

fiğil, [Ar. fī'l] *{ağız} is.* Niyet; düşünce; meram. [DS]

fih, [Ar. fī *(-de)*>fîh فيه] *(fi:h) {OsT} e.* **1.** Onda; içinde. **2.** Konusunda. ◻ **fîhi mâfîh,** *{OsT} İçindeki şey.*

fihal, -li [Ar. faḥl > fiḥāl فحال] *(fiha:l) {OsT} is.* İtibarlı, üstün kimseler.

fiham, [Ar. faḥim > fiḥām فحام] *(fiha:m) is.* Çok güçlü itibar ve nüfuz sahibi olanlar; büyükler; ulular.

fihris, [Far. fihrist فهرست > Ar. fihris فهرس] *{OsT} is.* Fihrist.

fihrist, [Far. fihrist فهرست] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabın içindekiler bölümü; dizin. **2.** Bir kütüphanede bulunan eserleri gösteren fişler dizisi; katalog. **3.** Alfabetik sıraya göre sayfalandırılmış ve sayfa kenarlarına harfler yazılmış defter. **4.** *müz.* Klasik Türk müziğinde peşrev ve saz semaisi formlarının özel bir şekli.

fihristleme, [fihrist-le-me] *is.* Fihrist düzenleme; fihristlemek eylemi.

fihristlemek, [fihrist-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Fihrist düzenlemek; fihriste işlemek.

fiil, [Ar. fi'l فعل] *is.* **1.** İş; hareket; kılış; ediş; davranış; eylem. **2.** *dbl.* Bir zamana, isteğe ve şahsa bağlı olarak yapma, olma ve kılma bildiren kelime türü. **3.** *huk.* Hukuk açısından sonuç doğuran iş ve davranışlar. ◻ **fiil cümlesi,** *dbl. Bildirme ve isteme kiplerinden birisiyle kurulan ve olumsuzu olumsuzluk eki olan* ***-me-*** *ile yapılabilen cümle; eylem cümlesi.*|| **fiil çekimi,** *dbl. Fiil, isim kök ve gövdelerine zaman kavramıyla birlikte şahıs kavramı bildiren eklerin getirilmesiyle yapılan biçimsel iş.*|| **fiilden türeme fiil,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden fiil türetme ekleriyle yapılmış yeni anlamdaki fiil.*|| **fiilden türeme isim,** *dbl. Fiil kök ve gövdelerinden isim türetme ekleriyle yapılmış yeni anlamdaki isim.*|| **fiil gövdesi,** *dbl. Fiil ve isim köklerinden fiil yapım ekleri ile türetilmiş ve kendisinden yeni bir fiil veya isim türetilecek olan kelime.*|| **fiili bozuk,** *Davranışları ahlak kurallarına uymayan kimse; düşük.*|| **fiil kökü,** *dbl. Fiil soylu bir kelimenin bütün yapım ekleri atıldıktan sonra kalan bölünemez kısmı.*|| **fiil tabanı,** *dbl. Bir fiil mastarının* ***–mek*** *eki atıldıktan sonraki kısmı ki fiil kökü veya fiil gövdesi olabilir.*|| **fiil ü hareket,** *{OsT} Davranış.*

fiilen, [Ar. fi'len فعلاً] *(fii:len) {OsT} zf.* Gerçekten; gerçekten yaparak; iş hâlinde; işleyerek; çalışarak.

fiilî, [Ar. fi'lī فعلى] *(fiili:) {OsT} sf.* **1.** Eylemle ilgili. **2.** Gerçekten yapılan. **3.** İş başında olan; eylemli. **4.** Yapılmış ve yapılmakta olan.

fiilimsi, [fiil-imsi] *is. dbl.* Cümlede fiil çekimine girmeyen ancak isim, sıfat, zarf ve bağlaç olarak görev yapan fiil kökenli kelimeler; eylemsi.

fiiliyat, [Ar. fi'liyyāt فعليات] *(fiiliya:t) is.* **1.** Sözde kalmayıp eyleme dönüştürülen işler. **2.** Gerçekten yapılanlar; gerçekleştirilen işler.

fiiliye, [Ar. fi'liyye فعليه] *{OsT} is. fel.* Tüm varlığın

etkinlik olduğunu, bu etkinliğin bir taşıyıcı gerektirmediğini ileri süren öğreti; aktivizm; etkincilik.

fik[1], [fah / fak / fang / fıg / fık / fıng / fik *(yans.)*] *is.* Kahkaha atarak gülmeyi, yüksek sesle ağlamayı ve cilveleşmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fik-ir-de-mek*

fik[2]**, -ği** [Yun. phylon => fiğ] *{ağız} is.* **1.** Yaban mercimeği; yaban börülcesi; ak burçak; mürdümek; fiğ. *{eAT} (aynı)* **2.** Hayvan yemi. [DS]

fik[3], [Alm. fick *argo. (cinsel ilişki)*] *is. argo.* Cinsel ilişki anlamına gelen *"fik fik"* ikilemesinde geçen söz.

fike[1], [? fike] *{ağız} is.* **1.** Gecelik. **2.** Elbise. **3.** Pamuk ipliğinden dokunmuş kısa ceket. [DS]

fike[2], [? fike] *{ağız} is.* Düğün sahibi tarafından tutulan ve düğüne davet edilecek kimseleri bir takım tekerlemelerle çağıran kadın. [DS] ◻ **fike çekmek,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]

fikir, -kri [Ar. fikr فكر] *is.* **1.** Düşünme sonucunda elde edilen görüş; biliş; mütalaa; fikir; düşünce; ide. **2.** İnsanın dış dünyadan edindiği bilgiler ışığında bir senteze varması, olaylar arasında bağlantılar kurarak yeni bir bilgiye ulaşması süreci; bellek; hafıza; hatır. **3.** Dış dünyanın insan zihnine yansıması; izlenim. **4.** Düşünme gücünün kapsadığı her türlü etkinlik; her türlü zihinsel etkinlik; akıl; zekâ. **5.** Bireyin ya da toplumun bir olay veya durum karşısında ortaya koyduğu yargı; kamuoyu; rey; oy. **6.** Geleceğe yönelik tasarım; niyet. **7.** Bir parti, grup veya kişiye ait dünya görüşü bütünü; yönetici sav; öğreti; ilke. **8.** Kaygı, tasa; kuruntu; sıkıntı; endişe. **9.** Okunan bir yazıdan veya dinlenilen bir konuşmadan elde edilen özlü bilgi; görüş. ◻ **fikir adamı,** *Herhangi bir düşünce alanında görüş üreten ve bundan dolayı kendisine değer verilen kimse.*|| **fikir almak,** *Düşüncelerinden yararlanmak; akıl danışmak.*|| **fikir edinmek,** *Kanaat sahibi olmak.*|| **fikir hürriyeti,** *Düşünce özgürlüğü.*|| **fikir işçisi,** *Bedensel gücünü değil de kafa gücünü, düşünce ve aklını kullanan; geçimini fikir üreterek sağlayan kişi.*|| **fikir vermek,** *Bir konuda bilgi vermek; görüş, anlayış ve kanaat kazandırmak.*|| **fikir yazısı, fikir yormak,** *Zihni çalıştırmak; aklı kullanmak; düşünmek.*|| **fikir yürütmek,** *1. Düşünce ileri sürmek. 2. Düşündüklerini uzun uzun anlatmak.*|| **fikre dalmak,** *Duygusal etkiler altında düzensiz bir düşünce ile zaman geçirmek.*|| **fikre düşmek,** *Akla gelmek.*|| **... fikrinde olmak,** *(Sözü edilen) düşünceleri taşımak; kanaatinde olmak.*|| **fikrini açmak,** *Düşündüklerini birine söylemek; görüş bildirmek.*|| **fikri uzak,** *{eAT} İleriyi gören; uzak görüşlü.*

fikirdemek, [fik *(yans.)* > fik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Güleç yüzlü olmak. [DS]

fikirsiz, [fikir-siz] *is.* **1.** Bir konuda görüşü, düşüncesi olmayan. **2.** Yararlı düşünce üretemeyen. **3.** Derinlemesine düşünemeyen.

fikirsizlik, -ği [fikir-siz-lik] *is.* Düşüncesiz olma hali; düşüncesizlik.

fikke, [? fikke] *{ağız} is.* Düğün ve bayramlarda büyük kazanlarda yemek pişiren kişi. [DS]

fikr, [Ar. fikr فكر] *{OsT} is.* ➝ fikir. ◻ **fikr-i amiyâne,** *{OsT} Bayağı düşünce.*|| **fikri dağınık,** *Düşünceleri karışık; zihni karışık.*|| **fikr-i ateşîn,** *{OsT} Coşkun düşünce.*|| **fikr-i fasit,** *{OsT} Bozguncu düşünce.*|| **fikr-i ferdâ,** *{OsT} Gelecek tasası.*|| **fikr-i galat,** *{OsT} Yanlış düşünce.*|| **fikr-i garaib-perver,** *{OsT} Garip şeyler ortaya koyan düşünce.*|| **fikr-i mukaddes,** *{OsT} Kutsal düşünce.*|| **fikr-i muzmar,** *{OsT} Dışarıya vurulmamış, gizli düşünce.*|| **fikr-i sâbit,** *{OsT} Saplantı.*|| **fikr-i tâkib,** *{OsT} Peşini bırakmama.*|| **fikr-i vatan,** *{OsT} Vatan düşüncesi ve kavramı.*

fikren, [Ar. fikren فكرًا] *(fi'kren) {OsT} zf.* **1.** Düşünce yoluyla; düşünerek. **2.** Düşünce bakımından; düşünce yönünden.

fikret, [Ar. fikret فكرت] *{OsT} is.* Düşünme; akıl yürütme; düşünce.

fikrî, [Ar. fikrī / fikriye فكرى / فكريه] *{OsT} sf.* **1.** Düşünce ile ilgili. **2.** Düşünceye ait. **3.** Düşünme yoluyla üretilen. ◻ **fikrî haklar,** *huk. Düşünce ürünü eserlerin yayım, dağıtım ve satımına ilişkin haklar; eserden sahibinin maddî olarak yararlanması hakkı.*|| **fikrî hukuk,** *huk. İhtira ve edebî eserler üzerindeki ilişkileri düzenleyen hukuk dalı.*

fikriyat, [Ar. fikriyyāt فكريات] *(fikriya:t) {OsT} is.* **1.** Düşünceler. **2.** Düşünceye dayalı işler.

fikriye, [Ar. fikrī > fikriyye فكريه] *{OsT} is.* Ülkücülük; idealizm.

fikriyen, [Ar. fikriyyen فكريًا] *(fi'kriyen) {OsT} zf.* Düşünce bakımından.

fiks[1], [Lat. fixus > Fr. fixe] *sf.* Değişmeyen, sabit. ◻ **fiks menü,** *Fiyatı ve türü önceden belirlenen (yemek).*

fiks[2], [İn. fix *(yerleştirmek)*] *is. argo.* Uyuşturucu verilen şırınga.

fikstür, [İng. to fix *(sabitlemek)* > fixtüre *(sabitlenmiş nesne)*] *is. spor.* **1.** Karşılaşmalarda takımları veya rakipleri kura çekerek eşleştirme; kura. **2.** Yarışların zamanını ve takımların eşlerini gösteren liste.

fil[1], [Ar. fīl فيل / Far. pīl پيل] *(fi:l) {OsT} is. zool.* **1.** Filgillerden Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, iri cüsseli, kalın derili ve kalın bacaklı, iri kulaklı, hortum şeklinde uzun burunlu, otçul memeli bir hayvan, *(Elephas).* **2.** Satrançta çapraz hareket eden taş. **3.** *mecaz.* Bedeninin iriliği ve ağırlığı çok fazla olan kişi veya nesne. ◻ **fil ayağı,** *Büyük binalarda kubbe veya kemerleri tutturmak için*

yapılmış kalın ve örme sütun.|| **fil dişi,** *1. Fillerin savunma aracı olarak kullandıkları sert kemik yapısındaki dişleri. 2. Taç kısmı mine ile kaplı olan dişin sert bölümü.*|| **fil dişi karası,** *Fil dişi kömüründen yapılan siyah boya.*|| **fil elması,** *Turunçgillerden Hindistan'da yetişen büyükçe bir ağaç ve bu ağacın meyvesi, Feronia elephantum.*|| **fil faresi,** *zool. Böcekçillerden ön ayakları kısa, kanguru gibi zıplayabilen, arka ayakları ve kuyruğu uzun, burnu fil hortumunu andırır bir memeli hayvan, Macroscelides proboscideus.*|| **fil hastalığı,** *tıp. Daha çok tropik bölgelerde görülen lenf yollarında süreğen iltihaplanmadan ileri gelen, kol, bacak ve cinsel organlarda aşırı şişme meydana getiren bir hastalık.*|| **filini toplamak,** *{ağız} Gereğinden çok yemek; bitirene kadar yemek.* [DS]|| **fil sofrası,** *Kilo alması gereken sporculara uygulanan kısıtlamasız beslenme düzeni.*|| **fil yürüyüşü,** *Elleri ve ayakları yere koyup diz ve dirsekleri bükmeden yapılan jimnastik yürüyüşü.*

fil[2], [Yun. philì] *{ağız} is.* **1.** Kapı, pencere, dolap vb. şeylerin mandalı ya da sürgüsü. **2.** Kapı zembereği. [DS]

fi'l[3], [Ar. fi'l فعل] *{OsT} is.* **1.** → fiil. **2.** Hareket. **3.** *{eAT}* Niyet; tasarı. [DK] 🗗 **fi'l-i basit,** *{OsT} dbl. Basit fiil.*|| **fi'l-i cevherî,** *{OsT} dbl. Cevher fiili, "imek" yardımcı fiili.*|| **fi'l-i gayr-ı kıyâsî,** *{OsT} dbl. Kuraldışı çekimleri olan fiil.*|| **fi'l-i gayr-i müteaddî,** *{OsT} {OsT} dbl. Geçişsiz fiil.*|| **fi'l-i hayr,** *{OsT} İyi iş.*|| **fi'l-i hikâye,** *{OsT} dbl. Geçmişte olan ve anlatanın gördüğü bir olayı ifade eden fiil; görülen geçmiş zaman.*|| **fi'l-i iâne,** *{OsT} dbl. Yardımcı fiil.*|| **fi'l-i iktidârî,** *{OsT} dbl. Yeterlilik fiili.*|| **fi'l-i iltizâmî,** *{OsT} dbl. Gereklilik kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i intihâî,** *{OsT} dbl. Bitme bildiren fiil.*|| **fi'l-i istimrârî,** *{OsT} dbl. Sürerlilik fiili.*|| **fi'l-i kıyâsî,** *{OsT} dbl. Kurallı fiil.*|| **fi'l-i lâzım,** *{OsT} dbl. Geçişsiz fiil.*|| **fi'l-i malûm,** *{OsT} dbl. Etken fiil; öznesi bilinen fiil.*|| **fi'l-i mā'yûb,** *{OsT} Ayıplanması gereken davranış.*|| **fi'l-i mâzi,** *dbl. Geçmiş zaman çekimli fiil.*|| **fi'l-i meçhûl,** *{OsT} dbl. Öznesi belli olmayan fiil; edilgen fiil.*|| **fi'l-i memdûh,** *{OsT} dbl. Beğenilen davranış.*|| **fi'l-i menfî,** *{OsT} dbl. Olumsuz fiil.*|| **fi'l-i mukarebe,** *{OsT} dbl. Yaklaşma fiili.*|| **fi'l-i mutâvaât,** *{OsT} dbl. Dönüşlü fiil.*|| **fi'l-i muzârî,** *{OsT} dbl. Geniş zaman çekimli fiil.*|| **fi'l-i mün'akis,** *{OsT} dbl. Tepke.*|| **fi'l-i mürekkep,** *{OsT} dbl. Birleşik fiil.*|| **fi'l-i müsbet,** *{OsT} dbl. Olumlu fiil.*|| **fi'l-i müşâreket,** *{OsT} dbl. İşteş. fiil.*|| **fi'l-i müteaddî,** *{OsT} dbl. Geçişli fiil.*|| **fi'l-i niyet,** *{OsT} dbl. Davranma fiili.*|| **fi'l-i rivâyet,** *{OsT} dbl. Rivayet kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i şartî,** *{OsT} dbl. Şart kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i şen'î,** *{OsT} Çok kötü davranış.*|| **fi'l-i şer,** *{OsT} Kötü iş.*|| **fi'l-i tâcilî,** *{OsT} dbl. Tezlik fiili.*|| **fi'l-i temennî,** *{OsT} dbl. Dilek kipinde çekimlenmiş fiil.*|| **fi'l-i vücûbî,** *{OsT} dbl. Gereklilik kipinde çekimlenmiş fiil.*

filahat, -ti [Ar. filâḥāt فلاحت] *(filâha:t) {OsT} is.* Çiftçilik; ekincilik.

filaman, [Lat. flamentum > Fr. flament] *is.* Elektrik ampullerinde akım geçtiğinde akkor hâle gelerek aydınlatmayı sağlayan ince iletken tel.

filan, [Ar. fülān فلان] *{OsT} zm.* **1.** Belirtilmesi gerekli görülmeyen kişi, yer ve nesnelerin isimleri yerine kullanılır; falan. **2.** *sf.* Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önlerine getirilir. **3.** *is.* Belirtilen bir isimden sonra gelerek *"ve benzerleri"* anlamı verir. 🗗 **filân** (festekiz, feşmekân, fıstık) **falan,** *Önem verilmeyen, bahsetmeye değmez görülen şeyler yerine kullanılır.*

filanca, [filān-ca] *(fîlâ'nca) zm.* Söylenmek istenmeyen varlık adı yerine kullanılır; falan; falanca.

filanıncı, [filān-ıncı] *sf.* Söylenmek istenmeyen sıra sayı sıfatı yerine kullanılır; falancı.

filantrop, [Fr. philantrope] *sf.* İnsanları seven; insanların iyiliğine çalışan; insansever.

filar, [Çerk. filar فلار] *{eAT} is.* Eskiden (15. – 18.yy) giyilen bir tür hafif terlik. [TS]

filariz, [? filariz] *(filâriz) is.* Liflerini ayırmak için keten saplarını boylamasına dövmekte kullanılan araç; keten tokmağı.

filarizleme, [filariz-le-ıne] *is.* Keteni döverek liflerine ayırma işi.

filarizlemek, [filariz-le-ınek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Lif elde etmek için keten dövmek; keten dövmek.

filarmoni, [Fr. philharmonie] *is. müz.* **1.** Müzik sevgisi. **2.** Müzikseverler derneği.

filarmonik, -ği [Fr. philharmonique] *sf. müz.* **1.** Müziksever. **2.** Müzikseverler tarafından kurulmuş olan.

filase, [Ar. ḫulāṣa] *{ağız} zf.* Sözün kısası; kısaca. [DS]

filateli, [Fr. philatélie] *is.* Posta pulları bilimi; pul bilimi.

filbağı, [Ar. fî'l-baʿḍe] *{ağız} bağ.* Ola ki; şayet; olursa. [DS]

filbahar, [Ar. fî'l-bahrî فی البحر / full + Far. bahār فی البحار] *is. bot.* **1.** İlkbahar fulü. **2.** Düğün çiçeğigillerden ülkemizde beş türü yetişen, beyaz ve sarımsı renkli çiçekler açan, bazı türleri bahçelerde süs amacıyla kültürü yapılan, odunsu, tırmanıcı ağaççık; ak asma; köpek tutağı; peçek; yakmuk, *(Philadelphus).*

filbahri, [Ar. fî'l-bahrî فی البحری / full + Far. bahār فی البحار] *is. bot.* → filbahar.

filban, [Ar. fîl + Far. -bān فلبان] *(filba:n) is.* Fil bakıcısı; fil çobanı.

filçik[1]**, -ği** [? filçik] *{ağız} is.* Oynak kız ya da kadın; hoppa. [DS]

filçik, -ği [? filçik] *{ağız} is.* Filiz; sürgün. [DS]

filçiklemek, [filçik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir bez parçasını didiklemek. [DS]

fild[1], [fal / fald / fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fild-ir+fiş*

fild[2], [fel / feld / fıld / fild *(yans.)*] *is.* Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan kök. [Zülfikar] *fild-ir fildir, fild-ir-de-mek*

fildir, [fild *(yans.)* > fild-ir] *is.* **1.** Şaşkınlığı, sallanma, titreme, çarpma ve zıplamayı, yuvarlanmayı, bu tür patırtılı hareketlerin yansımasını ve bu biçimde konuşmayı anlatan türev gövde. **2.** Işık saçmayı, parlamayı; ferli ya da fersiz bakışı anlatan yansımalı gövde. ◻ **fildir fildir,** *{ağız} 1. (Sıcak zamanlarda esen rüzgâr için) serin serin. 2. (Göz için) canlı, hareketli ve zeki bakışlı.* [DS]

fildirdemek, [fild *(yans.)* > fil-dir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (İnsan ya da hayvan için) karanlıkta gözleri parlamak. [DS]

fildirfiş, [fild *(yans.)* > fild-ir+fiş] *{ağız} is.* **1.** Mekik. **2.** Aptesini tutamayan çocuk. [DS]

fildirik, -ği [fild *(yans.)* > fild-ir-ik] *{ağız} is.* Koyun ya da keçi gübresi. [DS]

fildirmek, [fild-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Kaldırıp atmak; fırlatmak. **2.** Acele davranmak. [DS]

fildekoz, [Fr. fil d'écosse] *is.* **1.** Bir tür sağlam pamuk ipliği. **2.** *sf.* Bu iplikten dokunmuş kumaş.

fildişi, [fil+diş-i] *sf.* **1.** Fillerin savunma aracı olan dişlerinden imal edilmiş olan. **2.** (Düğme vb. için) Peru ve Kolombiya'da yetiştirilen bir tür palmiye olan fildişi ağacından yapılmış. ◻ **fildişi gibi,** *(Ten için) donuk beyaz.*‖ **fildişi rengi,** *Donuk beyaz renk.*

file, [Fr. filée] *is.* **1.** İp veya ipliklerden düğümlerle dörtgen şeklinde gözler meydana getirilmiş bir tür ağ. **2.** Bu şekilde yapılmış pazar veya alış veriş çantası. **3.** Saçların dağılmasını önlemek için başa geçirilen saç rengi iplerden örülmüş ağ. ◻ **file bekçisi,** *spor. mecaz. Kaleci.*

fileci, [file-ci] *is.* **1.** File yapan ve satan kimse. **2.** *argo.* Başkalarının cinsel ilişkilerini seyretmekten zevk alan sapık.

fileke, [Yun. helikhi] *{ağız} is.* **1.** Kürek kemiği. **2.** Yassı ve hafif taş. **3.** Bu tür taşla oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

fi'len, [Ar. fi'len فعلاً] *{OsT} zf.* → fiilen.

filenç, -ci [İng. flange] *is. tekn.* Kalkık kıyı.

filenk, -gi [Yun. phalaggi] *is.* Ağır cisimleri bir yerden başka bir yere sürüklemek için altlarına konulan yuvarlak ağaçlar; felenk; felek.

filer, [? filer] *{ağız} is.* Terlik. [DS]

filet, [İt. filet] *is. dnz.* Met cezir akıntıları olmakla birlikte derinliği değişmeyen sığ su; düz su.

fileto, [İt. filo *(tel)* > filetto *(telcik)*] *is.* **1.** Dokunmuş şerit. **2.** Sığırlarda bel omurlarının iki yanında dikensi çıkıntılar boyunca yumuşak kaslardan meydana gelmiş et parçası. **3.** Koyun ve danada bel bölgesindeki et parçası; böbrek yatağı. **4.** Domuzda omurganın arka kısmı. ◻ **fileto çıkarmak,** *Kalın kılçıklı balıklarda eti omurdan ve deriden boylamasına ayırmak.*

filfil[1], [fil+fil ?] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Kuş veya tavuk kanadının uç kısmı. [DS]

filfil[2], [Yun. triphilli => tirfil] *{ağız} is.* Yonca otu. [DS]

filfirik, -ği [? filfirik] *{ağız} is.* İki ya da üç köşeli olup her köşesine bir fitil konularak yakılan toprak ya da teneke kandil. [DS]

filgiller, [fil-gil-ler] *is. zool.* Memelilerden hortumlular takımından örnek türü fil ve soyu tükenmiş mamutlar olan familya, *(Elephantidae).*

filhakika, [Ar. fî'l-ḥaḳīḳa فى الحقيقه] *(fi'lhaki:ka, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Gerçekten; doğrusu; hakikaten.

fili[1], [Yun. phili] *{ağız} is.* **1.** Kapı, pencere ve dolap sürgü ya da mandalı. **2.** İpten yapılma özengi. [DS]

fili[2], [? fili] *{ağız} is.* **1.** Uyluk kemiği. **2.** Kol ya da bacak kemiklerinin çıkıntıları; ekleın yerleri. [DS]

fili[3], [phéli] *{ağız} is.* Dilim. [DS]

fi'li[4], [Ar. fi'lī / fi'liyye فعلى / فعليه] *(fi-li:) {OsT} zf.* → fiilî.

filibit, [Fr. phlébite] *is.* Damar yangısı.

filiç, -ci [? filiç] *{ağız} is.* Oruç tutmayan adam. [DS]

filigran, [İt. filigrana > Fr. filigrane] *is.* Üretim sırasında kâğıdın dokusu üzerine yerleştirilen ve ışığa tutulduğu zaman görülebilen resim, çizgi veya marka.

filigranlı, [filigran-lı] *sf.* Filigranı bulunan; filigran işlenmiş olan.

filik[1]**, -ği** [? filik] *{ağız} is.* **1.** Tiftik keçisi. **2.** Bu keçinin yavrusu. **3.** Bu keçinin ince, uzun, yumuşak ve parlak tüyü; tiftik. **4.** Beyaz tiftik keçisi. **5.** Keçi yavrusu. **6.** Kıvırcık saç. [DS]

filik[2]**, -ği** [Erme. varek => ferik > filik] *{ağız} is.* **1.** Bir yıllık kaz, ördek ya da tavuk. **2.** Keklik yavrusu. [DS]

filik[3]**, -ği** [? filik] *{ağız} is.* **1.** Tahılın topraktan ilk yeşerip çıkan kısmı. **2.** Taze ve yeşil başak. **3.** Koza. [DS]

filik[4]**, -ği** [? filik] *{ağız} is.* Çevresi püsküllü, dört köşe baş örtüsü. [DS]

filika, [Yun. epholkion / İt. feluca > Ar. felūke فلوقه / فليقه] *(fili'ka) is.* **1.** *dnz.* Gemilerde bulundurulan

kürek veya yelkenle yürütülebilen sandal. **2.** Diplomatların giydiği iki uçlu renkli şapka.

filikacı, [filika-cı] *is.* Filikalara bakan görevli.

filike[1], [? filike] *{ağız} is.* Musluk. [DS]

filike[2], [Yun. heliki] *{ağız} is.* Çocukların oynadığı bir tür kaydırak oyunu. [DS]

filinkot, [İng. film coat] *is.* İnce çekilmiş kaplama tabakası.

filinta, [İt. flinta *(çakmak taşı)* > Alm. filinte] *is.* **1.** Tüfekten daha kısa ve elde taşınabilir ateşli silah; çakmaklı tüfek. **2.** *sf. argo.* Güzel ve yakışıklı. ◻ **filinta gibi,** *Yakışıklı, uzun boylu, çevik ve genç.*

filiskin, [Yun. phliskhoni] *is. bot.* Kırlarda ve su başlarında yetişen, yaprakları tüylü ve mentol içeren, çiçekleri açık mor veya beyaz, çok yıllık otsu bitki; yarpuz, *(Mentha pulegium, M. silvestris).*

filispit, [İng. full-speed) *ünl.* **1.** Denizcilikte makinenin tam yol seyri için verilen komut; tam yol ileri. **2.** *argo. sf.* Çok çalışan. **3.** *argo.* Son derece sarhoş.

filit, [İng. flit *(sprey markası)* > to flit *(kovmak)*] *(f'lit) is.* → flit

fi'liyat, [Ar. fi'liyyāt فعليات] *(fî-liya:t) {OsT} is.* → fiiliyat.

fi'liye, [Ar. fi'liyye فعليه] *(fî-liye) {OsT} is. fels.* Etkincilik.

filiz[1], [Ar. filizz فلز] *{OsT} is.* Yatağından çıkarılmış ve henüz işlenmemiş maden; cevher; külçe.

filiz[2], [Yun. filisa *(yaprakçık)*] *is.* **1.** Tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe sürgün. **2.** Bir bitkinin tepesinden çıkan taze canlı ve dik sürgün. **3.** Henüz dal hâline gelmemiş körpe tomurcuk. **4.** İnşaatlarda sonradan yapılacak eklemeler için açıkta bırakılan demir uçları. ◻ **filize yatmak,** *{ağız} (Karpuz teveği için) bir iki karış uzunluğunda boylanmak.* [DS]|| **filiz gibi,** *İnce uzun ve güzel vücutlu genç kimse.*

filizat, [Ar. filizz > filizāt فلزات] *(filiza:t) {OsT} is.* Ham madenler; ham külçeler. ◻ **filizāt-ı ma'deniye,** *{OsT} Maden cevheri.*|| **filizāt-ı seb'a,** *{OsT} Altın, gümüş, cıva, bakır, demir, kalay, kurşun filizleri.*

filize[1], [? filize] *{ağız} is.* Ağaçları sürükleyerek çekmek için çakılan halkalı kama. [DS]

filize[2], [? filize] *{ağız} is.* Kürk manto. [DS]

filizî, [filiz[2] + Ar. -ī فلزى] *(filizi:) {OsT} sf.* Açık ve canlı yeşil.

filizkıran, [filiz+kır-an] *is.* **1.** *zool.* Zeytin dallarının kabukları altında yaşayan bir ağaç kurdu zararlısı, *(Phloeotribus scaraboeoides).* **2.** Mayıs ayında ağaçların filizlendiği zaman esen ve filizleri kıran şiddetli bir fırtına.

filizleme, [filiz-le-me] *is.* Filiz ayıklama; filizlemek eylemi.

filizlemek, [filiz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Asma gibi bitkilerin fazladan olan filizlerini kesmek, temizlemek. **2.** Damarlar halinde iz bırakmak.

filizlenme, [filiz-le-n-me] *is.* **1.** Filiz verme; filizlenmek eylemi. **2.** Filizleri ayıklanma. **3.** Damarlı görünüm alma. **4.** Patates vb. yumrulu bitkilerin kök salmaya başlaması; cücüklenme.

filizlenmek, [filiz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Tohum ve bitkiler için) filiz vererek yeşermek; çimlenmek; cücüklenmek. **2.** *mecaz.* Büyümeğe, gelişmeye başlamak; belirginleşmek. **3.** *mecaz.* Yeni yeni ortaya çıkmaya başlamak.

filizli, [filiz-li] *sf.* Filizi olan.

filka, [Ar. filḳa فلقه] *{OsT} is. bot.* Tohumda cücüğü kaplayan etli kısım.

filke, [? filke] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Şamdan. [DS]

filki, [? filki] *{ağız} is.* Küçük mandal. [DS]

filkulağı, [fil+kula(k)-ı] *is. bot.* Yılan yastığıgillerden, tropikal Amerika kökenli, tüysü uzun yapraklı, yumru köklü bir süs bitkisi, *(Caladium).*

fille, [Yun. philì ?] *{ağız} is.* Hayvana yük sarmak için semer ağaçlarının ucuna bağlı urgan askı. [DS]

filleke, [Yun. khelikhi] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oynadığı yassı taş. [DS]

fillemek, [fil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kapı için) sürgülemek; kilitlemek. **2.** *gçsz. f.* Kanamak. [DS]

fillice, [filli-ce] *{ağız} is.* Nohut. [DS]

fillik, -ği [? fillik] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS] ◻ **fillik fillik aramak,** *{ağız} Döne döne, inceden inceye aramak.* [DS]

film, [İng. film / Fr. filme *(ince zar)*] *is.* **1.** Fotoğraf çekmekte kullanılan üstü ışığa duyarlı, ince, saydam plastik yaprak. **2.** Sinema kameralarında kullanılan şerit hâlinde fotoğraf filmi. **3.** Sinema salonlarında projeksiyon makinesi veya televizyonlarda video oynatıcıları ile gösterilen, özellikle sinema eseri. **4.** Dışarıdan bakıldığında içeriyi göstermemesi için camlara yapıştırılan bir tür ince levha. **5.** *argo.* İlginç olay; görünüm; manzara. **6.** *sf.* (Kişi için) düzenbaz; hileci. **7.** *argo.* Şakacı. ◻ **film bilimi,** *Sinemanın toplumsal, ahlakî, duygusal vb. alanlardaki etkisini araştıran bilim dalı; filmoloji.*|| **film çekmek,** *Bir kamera ile görüntüleri kaydetmek.*|| **film çevirmek,** *1. Sinemada oynanacak bir eseri filme almak. 2. Böyle bir eserde rol almak. 3. argo. Gizli düzenler peşinde olmak. 4. argo. Gösteriş yapmak; abartılı tavır takınmak. 5. argo. İlginç olaylara karışmak. 6. argo. Ciddi olmayan işlerle uğraşmak.*|| **film etmek,** *argo. Duyurmak; yaymak.*|| **film gibi,** *1. Olayların birbiri arkasına akıp gitmesi durumu; ara vermeden birbiri peşi sıra. 2. Macera dolu; ilginç.*|| **filmini almak,** *Röntgen ışınları ile bir iç organın görüntüsünü tespit etmek.*|| **film koparmak,** *argo. Sözün*

devamını getirememek; saçmalamak.|| **film kopmak,** *argo. Bilincini yitirmek; olayları algılayamamak.*|| **filmleri yakmak,** *argo. İşleri altüst etmek; yüzüne gözüne bulaştırmak.*|| **film olmak,** *argo. Herkesin diline düşecek bir olay yaşamak.*|| **film oynamak,** *Bir eser gösterimde olmak.*

filmci, [film-ci] *is.* **1.** Film çeviren. **2.** Film çevirten; sinemacı.

filmcilik, -ği [film-ci-lik] *is.* **1.** Film çevirme işi. **2.** Film çevirtme işi. **3.** Film pazarlama işi.

filo, [İt. filo *(dizi, sıra)*] *(fi'lô) is. dnz.* **1.** Birlikte yol alan ve aynı komuta altında bulunan savaş gemisi ve uçakların tümü. **2.** Aynı tür yük taşıyan deniz ve kara taşıtlarının tümü. **3.** *argo.* Bit sürüsü. ◻ **filo etmek,** *dnz. (Yelken için) sarmak; top etmek.*

filojenez, [Fr. phylogènese] *(filôjenez) is. biy.* Birbirinden türeyen ve bir soy oluşturan hayvan ve bitki türlerinin birbirini izlemesi; soyoluş.

filoksera, [Yun. phyllon *(yaprak)* + kseros *(kuru)* > Fr. phylloxéra] *(filô'ksera) is. zool.* Asma biti ve onun sebep olduğu hastalık.

filolog, -ğu [Fr. philologue] *(filôlôg) is.* Yazılı belgeler aracılığıyla bir milletin kültürünü ve yazılı belgeleri dil ve tarih açısından inceleyen bilim adamı.

filoloji, [Yun. philologia *(dilseverlik)* > Fr. philologie] *(filôlôji) is.* **1.** Yazılı belgeler aracılığıyla bir milletin kültürünü, dilini inceleyen bilim dalı. **2.** Dilsel varlıkları ve yazılı belgeleri dil ve tarih açısından inceleyen bilim dalı.

filolojik, -ği [Fr. philologique] *(filôlôjik)sf.* Filoloji ile ilgili.

filon, [Fr. phylone] *(filôn) is. coğ.* Maden damarı.

filotilla, [İt. flottiglia *(donanma)* / Fr. flotilla] *(filôti'llâ) is.* **1.** Küçük gemiler topluluğu. **2.** Küçük yelkenli savaş gemilerinden meydana gelen kuvvet. **3.** Deniz ve hava kuvvetleri savaş birliği.

filoz, [Yun. phellos] *(filôz) is. dnz.* Balıkçıların ağları su üstünde tutmak için kullandıkları mantar, kabak, su bidonu, şişe vb. gereçler.

filozof, [Yun. philosophos / Ar. feylesūf > Fr. philosophe] *(filôzof) is.* **1.** Felsefeyle uğraşan, felsefenin gelişimine katkıda bulunan kimse; düşünür; bilge; feylesof; felsefeci. **2.** *mecaz.* Felsefe yapmaya meraklı kişi. **3.** *mecaz.* Sessiz ve kendi hâlinde yaşayan kişi. **4.** *mecaz.* Yaşadığı çok sıkıntılı ve maceralı olaylardan sonra halen iyimser olabilen; kalender. ◻ **filozof taşı,** *Eskiden çeşitli madenleri altına çevirme özelliği olduğu sanılan taş.*

filozofça, [filozof-ça] *(filôzo'fça) zf.* **1.** Bir filozofa yakışır biçimde; bilgece. **2.** *sf.* Filozof gibi.

filozoflaşma, [filozof-la-ş-ma] *is.* Filozof özelliği kazanma; filozoflaşmak durumu ve eylemi.

filozoflaşmak, [filozof-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hayat ve olaylara bir filozof gibi bakmaya başlamak; filozof özelliği kazanmak; filozof gibi olmak.

filozofluk, -ğu [filozof-luk] *is.* Filozof olma durumu; bilgelik.

filte, [fitil / filte] *{ağız} is.* Lif; fitil. [DS]

filtelemek, [filte-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kâğıt için) işe yaramayacak biçimde parçalamak. [DS]

filtre, [Lat. filtrum *(keçe)* > Fr. filtre] *(fi'ltre) is.* **1.** Bir akışkanın içinde bulunan asılı halindeki maddelerden temizlemeye yarayan gözenekli süzgeç. **2.** Sigara dumanındaki bazı zararlı maddeleri tutmaya yarayan düzenek. **3.** Fotoğrafın kalitesini arttırmak için değişik ışın ve ışıkları engellemekte kullanılan cam. **4.** Radyo dalgalarının iletiminde istenilen sesin geçişini serbest bırakan, ancak onun dışındaki frekanslardaki sesleri (parazitleri) tutan elektronik düzenek. ◻ **filtre kâğıdı,** *Süzme işinde kullanılan özel yapılmış kâğıt.*

filtrelemek, [filtre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Filtre ile içinde bulunan istenmeyen nesnelerden ayırmak; süzmek.

filtreli, [filtre-li] *sf.* Filtresi bulunan; süzgeçli.

filtresiz, [filtre-siz] *sf.* Filtresi bulunmayan; süzgeçsiz.

filum, [Lat. phylum] *is. biy.* Canlıların sınıflandırılmasında, aynı soydan gelen ve kuşaklar hâlinde devam eden, dalların bir araya gelmesiyle oluşan canlılar topluluğu.

filvaki, -i'ı [Ar. fī'l-vāḳi' في الواقع] *(fi'lva:ki, k kalın söylenir) zf.* Gerçekte; gerçekten; vakıa. ◻ **filvaki ama,** *Her ne kadar ... ise de...*

filze, [Ar. filze فلذه] *{OsT} is.* **1.** Et parçası; et dilimi. **2.** Metal; maden.

Fin, [Fin] *is.* **1.** Finlandiya halkından olan kimse. **2.** *sf.* Finlandiya ile ilgili; Finlerle ilgili. ◻ **Fin hamamı,** *Çok sıcak banyodan çok soğuk banyoya girme biçiminde vücudu uyarıcı etkisi olan hamam; sauna.*

fin, [İng. finn] *is.* Devrilme olasılığı yüksek tek kişilik yelkenli yarış teknesi.

fina, [Ar. finā فنا] *(fîna:) {OsT} is.* **1.** Avlu. **2.** Evin ve şehrin önü.

final, -li [Lat. finalis > Fr. final] *sf.* **1.** Sona eren; biten. **2.** *is. spor.* Elemeli yarışlarda sonucu belirten karşılaşma. **3.** *müz.* Bir müzik parçasının son bölümü; bitiş. ◻ **finale kalmak,** *Son karşılaşmaya veya yarışa katılma hakkını elde etmek; sonuca kalmak.*|| **final oynamak,** *Sonucu belirleyecek olan karşılaşmalara katılmak; sonuç oynamak.*

finalist, [Fr. finaliste] *is.* **1.** *spor.* Sonuç karşılaşması yapacak takımlardan her biri. **2.** *sf. fel.* Erekçilik yanlısı olan.

finalizm, [Fr. finalisme] *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; erekçilik.

finans, [Fr. finer *(ceza kesmek)* > finance] *is.* **1.** Para ve para ile ilgili araçları, değerleri konu edinen iş alanı; maliye. **2.** Para ile ilgili işleri yönetme bilimi. ◘ **finans kurumu,** *Paranın ve paraya dönüştürülebilen taşınır değerlerin kullanılması ve değerlendirilmesi üzerine çalışan kurum.*

finanse, [Fr. financer] *sf.* (Parasal) kaynak; malî. ◘ **finanse etmek,** *Bir işletmeye veya kişiye ihtiyaç duyduğu parayı vermek; para sağlamak; malî destekte bulunmak.*

finansman, [Fr. financement] *is.* Bir girişim veya işletmenin çalışabilmesi için gerekli olan parayı sağlama işi; finanse etmek; para sağlamak; kredi temin etmek.

fincan, [Far. pingān پنگان / Ar. fincan فنجان] *is.* **1.** Çay, kahve gibi sıcak içecekleri içmek için porselenden yapılmış, küçük kulplu kap; kâse; tas. **2.** Elektrik tellerinin direklere bağlandığı yerlerde yalıtımı sağlamak için konulan porselen başlık. **3.** Zar oyunlarında zar atmakta kullanılan konik kap. ◘ **fincan böreği,** *mutf. Fincan türü bir araçla yuvarlak yuvarlak kesilen yufkalardan yapılmış bir tür börek.*‖ **fincan gibi,** *(Göz için) iri ve patlak.*‖ **fincan göz,** *İri ve parlak göz.*‖ **fincan oyunu,** *folk. Bir tepsi içinde ağız aşağı kapatılmış fincanlardan birinin içine konulan yüzüğü bulma esasına dayanan bir oyun.*‖ **fincan zarfı,** *Kulpsuz fincanların içine oturtulduğu genellikle gümüş veya altından yapılmış kulplu kap.*

fincancı, [fincan-cı] *is.* Fincan satan kimse. ◘ **fincancı katırlarını ürkütmek,** *Zararı dokunabilecek bir kimsenin harekete geçebileceği bir şey yapmak.*

fincanlık, -ğı [fincan-lık] *sf.* **1.** Belli sayıda fincanı doldurabilecek kadar olan. **2.** Belli sayıda fincan dolusu şeyi alabilecek kadar olan. **3.** *is.* Fincan konulan veya saklanan yer.

Fince, [Fin-ce] *is.* Fin halkının konuştuğu dil.

fincik, -ği [? fincik] *{ağız} is.* Tekme. [DS]

findos, [? findos] *{ağız} is.* Soğan tohumu; küçük soğan. [DS]

fineri, [? fineri] *{ağız} is.* Kuruntu. [DS]

fineyer, [? fineyer] *{ağız} is.* Merak. [DS] ◘ **fineyer etmek,** *{ağız} Üzüntüden kendini yiyip bitirmek; meraklanmak.* [DS]

fineyerli, [fineyer-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) her zaman üzüntülü olan; kederli. [DS]

finet, [Fr. finette] *is.* Bebek elbisesi, çamaşır ve astar yapımında kullanılan bir tür ince pamuklu dokuma.

fing, [fah / fak / fig / fıh / fık / fing / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fing-il. fing urmak, fing-ir fingir, fing-ir-de-mek, fing-ir-dek.* ◘ **fing urmak,** *{ağız} {eAT} Gezmek amacıyla sağa sola gidip gelmek; fink atmak.* [DS]

fingere, [fing *(yans.)* > fing-ir-e] *{ağız} is.* Kirman; iğ. [DS]

fingi, [fing *(yans.)* > fing-i] *{ağız} sf.* Süslü; şık. [DS]

fingil, [fing *(yans.)* > fing-il] *{ağız}* **1.** Köylü kadınların giydiği eteklik. **2.** Kaynak sularının kumlu ve gevşek topraklarda kum ve toprak zerreleri ile kubbe yaparak kaynaması. [DS]

fingir, [fing *(yans.)* > fing-ir] *is.* **1.** Oynama, zıplama bildirir. **2.** Oynama sesi ve durumu. **3.** *sf.* Oynak. ◘ **fingir fingir,** *Aşırı derecede kırıtarak; bedeninin çeşitli yerlerini sarsarak.*

fingirdek, -ği [fing *(yans.)* > fing-ir-de-k] *sf.* (Kadın ve kız için) aşırı derecede kırıtkan; oynak; cilveli.

fingirdeme, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-me] *is.* Kırıtkan ve oynak davranma durumu.

fingirdemek, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Kadın ve kız için) dikkati çekmek amacıyla oynak ve kırıtkan davranmak; cilvelenmek.

fingirdeşme, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-ş-me] *is.* Karşılıklı veya birlikte fingirdeme durumu ve eylemi.

fingirdeşmek, [fing *(yans.)* > fing-ir-de-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı fingirdemek. **2.** Birlikte fingirdemek.

fingirti, [fing *(yans.)* > fing-ir-ti] *{ağız} is.* Cilveli ve şımarık gülüş. [DS]

fingo, [? fingo] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

finik[1]**, -ği** [fink *(yans.)* > fin(i)k] *is.* Zıplama, oynama, cilvelenme ve kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ◘ **finik finik,** *{ağız} (Çocukların yürüşüyü için) tıpış tıpış.* [DS]

finik[2]**, -ği** [Ar. ferīk فريك] *{ağız} is.* Nohut, fasulye, bezelye gibi badıçlı sebzelerin içlenmemiş hâli. [DS]

finik[3]**, -ği** [? finik] *{ağız} is.* **1.** Tavşan barınağı. **2.** Açıklık. **3.** Küçük ev köpeği. [DS]

finik[4]**, -ği** [filik > finik] *{ağız} is.* Tiftik keçisi. [DS]

finik[5]**, -ği** [? finik] *{ağız} is.* **1.** Ağacın içten yer yer çürümeye yüz tutmuş ve kovalmış hâli. **2.** Burun deliklerindeki pislikler. [DS]

finiker, [? finiker] *{ağız} is.* Çıralı çam ağacı. [DS]

finikmek[1]**,** [fink *(yans.)* > fin(i)k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Sağa sola koşmak. **2.** Biri tarafından koşturulmak. **3.** (Baş için) dönmek. [DS]

finikmek[2]**,** [finik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)ir]* Bozulmak. [DS]

finiktirmek, [finik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sağa sola kaçırtmak. [DS]

finimek, [fink *(yans.)* > fin(i)k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Baş için) dönmek. [DS]

finini, [? finini] *{ağız} sf.* Ufak tefek; küçücük. [DS]

finiş, [Lat. finire *(bitirmek)* > İng. finish] *is.* **1.** Yarı-

şın bitmesi; bitiş. **2.** Yarışın sona ereceği, bütün yarışçıların en önce varmak için mücadele ettikleri nokta; varış. ◻ **finişe kalkmak,** *Uzun ve orta mesafe koşularda varış öncesi hızını arttırmak; varışa kalkmak.*

finiyer, [? finiyer] *{ağız} sf.* **1.** İçten pazarlıklı. **2.** Çok bilmiş. [DS]

finiyerli, [finiyer-li] *{ağız} sf.* **1.** Sinirli; huysuz. **2.** Büyüyememiş, kurtlanmış meyve. [DS]

finizlik, -ği [finiz-lik] *{ağız} is.* Kurnazlık; şeytanlık. [DS]

fink[1], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fink atmak. fîn-(i)k fîn(i)k* ◻ **fink atmak,** *Hiçbir şeye aldırmadan gönlünce sağda solda gezip tozmak; bağımsız ve kaygısız gezmek.*

fink[2]**, -gi** [fiğ] *{ağız} is.* **1.** Böğrülce. **2.** Fığ. [DS]

fink[3]**, -gi** [fink] *{ağız} is.* **1.** Yağ kandillerinde kullanılan ve pamuğu bükerek yapılan fitil. **2.** Kadının cinsiyet organı. [DS]

finkmek, [fink *(yans.)* > fink-mek] *gçsz. f. [-(g)er] [-n(g)-i-yor]* Fırlamak; kaçmak.

finnardi, [Ar. fî + T. nerde ?] *{ağız} zf.* Uzak. [DS]

finnari, [Ar. fî + T. nere ?] *{ağız} zf.* Uzak. [DS]

finnas, [? fınnas] *{ağız} is.* Üstü açık kerpiç ambar. [DS]

finnik, -ği [? finnik] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

fino[1], [İt. fino *(kaba olmayan; ince)*] *(fi'no) is. zool.* **1.** Küçük boylu, uzun tüylü, yuvarlak başlı, kısa burunlu, çoğu beyaz süs köpeği. **2.** *argo.* Esrar.

fino[2], [Yun. khouní] *{ağız} is.* Huni. [DD]

Finsen metodu, [Finsen, *(Niels Ryberg)* + meto(t)-u] *is. t. tıp.* Tedavide ışık ve ışın kullanma tekniği; ışın tedavisi.

fint, [? fint] *{ağız} is.* Vida. [DS]

fintburan, [fint+bur-an] *{ağız} is.* Vida anahtarı; İngiliz anahtarı. [DS]

Fin-Ugor, [Fin-Ugor / Fin-Ugur] *is. dbl.* **1.** Ural dil ailesinden bir dil öbeği. **2.** *sf.* Bu dil öbeği ile ilgili.

finye, [İt. fogna / Yun. khoun / Yun. khouni] *{ağız} is.* Huni. [DS]

finzan, [? finzan] *{ağız} is.* Bağ evi. [DS]

fir[1], [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *fîr-il fîril, fîr-il-ti, fîr-il-de-k*

fir[2], [fir *(yans.)*] *is.* Düdük sesini bildiren kök. [Zülfikar] *fîr-fîl-ik*

fir[3], [fir *(yans.)*] *is.* İshal olmayı bildiren kök. [Zülfikar] *fîr-ik-le-mek*

fir[4], [? fir] *{ağız} sf.* Dargın; küs. [DS]

fira, [Yun. phyra] *{ağız} is.* Fire. [DS] ◻ **fira düşmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

firad, [Ar. ferd > firâd افراد] *(fira:d) {OsT} is.* Bireyler; fertler.

firade, [Ar. fürâde افراده] *(fîra:de) {OsT} is.* **1.** Yalnızlık. **2.** Altında 916.667; gümüşte 830 olan standart ayara verilen isim. ◻ **firade firade,** *Bir bir; tek tek.*

firahti, [Yun. phrákhtis] *{ağız} is.* Bahçe parmaklığı; çit. [DD]

firak, [Ar. firâḳ فراق] *(fîra:k) {OsT} is.* **1.** Birbirini seven iki kişinin ayrı düşmesi; ayrılık; ayrılış. **2.** Herhangi bir sebeple duyulan üzüntü; keder; hüzün.

firakiye, [Ar. firâḳiyye فراقيه] *(fîra:kiye) is. ed.* Sevgiliden ayrı düşmeyi konu olarak işleyen şiir.

firaklı, [firak-lı] *sf.* Hüzün verici; dokunaklı; keder veren.

firalanmak, [fira-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Tahıl için) çimlenmek; kök salmak. [DS]

firangi, [Fr. franc + Ar. -î] *{ağız} is.* Soba. [DS]

firar, [Ar. firâr فرار] *(fîra:r) is.* **1.** Yasa gereği bulunmak zorunda olunan yerden kaçma; zamanında orada bulunmama durumu. **2.** Kaçma; kurtulma. **3.** *huk.* Sanığın gözcülerin elinden kaçması; tutuklunun tutukevinden kaçması; askerin askerlik görevini yaptığı yerden ayrılması veya yoklamalarda bulunmaması. ◻ **firara kadem basmak,** *argo. Uzaklaşmak; kaçmak.*|| **firar etmek,** *Kaçmak.*|| **firar-ı efkâr,** *psikol. Gerçeklerden hayal dünyasına kaçış şeklinde beliren marazî durum.*|| **firar noktası,** *res. Perspektifte ışınların yöneldiği nokta; kaçış noktası.*|| **firar teşebbüsü,** *Kaçma girişimi; terk etmek için girişimde bulunma.*

firarî, [Ar. firârî فراری] *(fîra:ri:) {OsT} sf.* **1.** Kaçan; kaçmış olan. **2.** *is.* Kaçak.

firaset, [Ar. firâset / ferâset فراست] *(fîra:set) {OsT} is.* **1.** Anlama yetisi; çabuk kavrayış. **2.** Binicilik. **3.** At yetiştirme bilgisi. **4.** Yiğitlik; mertlik.

firaş, [Ar. firâş فراش] *(fîra:ş) {OsT} is.* **1.** Yatak; döşek. **2.** Hasır; halı. **3.** *huk.* Kadın ve erkeğin, babaçocuk arasında bir nesep doğuracak şekilde meşru yaşama ve ilişkide bulunma durumu; kanunî evlilik bağı; zina sayılmayan cinsel ilişki. ◻ **firâş-ı derûn,** *{OsT} İç yatağı; içteki yatak.*|| **firâş-ı istirâhât,** *{OsT} Dinlenme yatağı.*|| **firâş-ı kavî,** *{OsT} fıkh. Evli kadının yatağı; yasal evlilik içindeki ilişki.*|| **firâş-ı mutavassıt,** *{OsT} fıkh. Kendisinden çocuk sahibi olduğu için satılamayan cariye ile olan ilişki.*|| **firâş-ı sahîh,** *{OsT} fıkh. Nikâhlısı ve sahibi olduğu cariye ile ilişki.*|| **firâş-ı za'if,** *{OsT} fık. Cariyesi ile ilişki.*

fırat, -dı [? fırat] *{ağız} is.* Daha ekinler biçilmeden, yemeklik un yapmak için ilk olgunlaşan üründen yapılan harman. [DS]

fıravan, [Far. ferāvān فراوان] *(fıra:va:n) {OsT} sf.* Çok; fazla; bol; aşırı; sayısız. 🗗 **firāvān olmak,** *Bol olmak; çok olmak.*

fıravani, [Far. ferevānī فراوانی] *(fıreva:ni:) {OsT} is.* Çokluk; bolluk.

firavanlık, -ğı [firavan-lık] *is.* Bolluk; çokluk.

fir'avn, [Ar. fir'avn فرعون] *(fir-avn) {OsT} is.* → firavun.

fir'avnî, [Ar. fir'avnī فرعونی] *(fir-avni:) {OsT} is.* **1.** Firavunluk. **2.** *sf.* Firavun ile ilgili.

firavun, [Ar. fir'avn فرعون] *{OsT} is.* **1.** Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan. **2.** Bir tür iskambil oyunu. **3.** *sf. mecaz.* Acımasız ve asık suratlı; kibirli; despot; zalim. 🗗 **firavun faresi,** *zool. Misk kedisigillerden kedi büyüklüğünde geceleri dolaşan, yılanları ve timsah yumurtalarını yediği için eski Mısır'da kutsal sayılan etçil bir hayvan, (Hespestes ichneumon).*|| **firavun inadı,** *Aşırı inat.*|| **firavun inciri,** *bot. Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen pek çok türü bulunan bir bitki; hint inciri; kaynana dili; Frenk inciri, (Ficus sycomorus).*|| **firavun tacı,** *Piskoposluk tacı.*|| **firavun tepeleri,** *Mısır piramitleri.*

firavunlaşma, [firavun-la-ş-ma] *is.* Kötü, kibirli, inatçı ve gaddar olma durumu.

firavunlaşmak, [firavun-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kötü, kibirli, inatçı ve gaddar biri olmak.

firavunluk, -ğu [firavun-luk] *is.* **1.** Firavun olma durumu. **2.** Firavunun yaptığı iş ve görevi. **3.** *mecaz.* Firavunlaşma durumu; inatçılık; kibirlilik; zalimlik.

-firaz, [Far. ferāz فراز] *(fıra:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği farsça isimlerden *"yükselten, yukarı kaldıran"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek, *ser-firaz (baş kaldıran).*

firaz, [Far. ferāz فراز] *(fıra:z) {OsT} is.* **1.** Yokuş; çıkış. **2.** Yükseklik. **3.** *sf.* Yüksek; yukarı. **4.** Yükselten; yukarı kaldıran. 🗗 **firāz ü nişîb,** *{OsT} Yokuş ve iniş.*

firazi, [Far. ferāzī فرازی] *(fıra:zi:) {OsT} is.* **1.** Yokuş olma durumu. **2.** Yüksekte bulunma.

fircari, [Ar. fircārī فرجاری] *(fırca:ri:) is.* Dolaylı; dolambaçlı.

fırç, [? fırç / kerç / kirç] *{ağız} is.* Söz inceliği; nükte. [DS]

fırde, [Ar. ferd *(tek, birey)* > fırde ?] *{ağız} is.* Hayvan vergisi. [DS]

fırdeci, [fırde-ci] *{ağız} is.* Vergi toplayıcı; tahsildar. [DS]

fırdevs, [Far. fırdevs فردوس] *is.* **1.** Bağ bahçe; bostan. **2.** Cennet. 🗗 **fırdevs-āşiyān,** *{OsT} (Ölü için) cennetlik.*|| **fırdevs-mekân,** *{OsT} (Ölü için) cennetlik.*|| **fırdevs-mukîm,** *{OsT} (Ölü için) cennetlik.*|| **fırdevs-nişîn,** *{OsT} (Ölü için) cennetlik.*

fırdöndü, [fır + dön-dü] *{ağız} is.* → fırdöndü. [DS]

fire[1], [Yun. pyra / fira *(kurumuş, buruşuk)*] *(fi're) is.* **1.** Eksilme. **2.** Ticarî bir malın taşıma sırasında kuruma, dökülme veya başka sebeplerle ağırlığında veya hacminde bilinen ölçüde azalma olması. **3.** Bu şekilde azalan miktar; azalan değer. **4.** *mecaz.* Bir topluluğun üyelerinde sayıca azalma. 🗗 **fire düşmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]|| **fire vermek,** *Azalmak; eksilmek.*

fire[2], [? fire] *{ağız} is.* Şırası çıkarılmış üzüm posası. [DS]

fire[3], [İt. virare *(kendi etrafında dönmek)* > vira] *(vi:'ra) {ağız} zf.* Her zaman; daima. [DS]

firenc, [Ar. firenc فرنج] *is.* Avrupalı; Frenk.

firengifer, [Far. fıreng + Ar. fer'] *is. müz.* Klasik Türk müziğinde 28 zamanlı 13 vuruşlu büyük bir usul.

firek[1]**, -ği** [Far. fıreng] *{ağız} sf.* → firenk. [DS]

firek[2]**, -ği** [? firek] *{ağız} is.* Ekin saplarından yapılan demet. [DS]

firekli, [frengi-li] *{ağız} sf.* Firengili. [DS]

firenk, -gi [Fr. franc / İt. franco / Far. fıreng فرنك] *{ağız} is.* **1.** Yabancı. **2.** Fransız. **3.** Avrupalı. **4.** Domates. **5.** Asma kilit. [DS] 🗗 **firenk bağı,** *{ağız} Kravat; boyun bağı.* [DS]|| **firenk biberi,** *{ağız} Küçük, kırmızı, yuvarlak ve çok acı bir biber türü; düğme biber.* [DS]|| **firenk gülü,** *{ağız} Krizantem.* [DS]|| **firenk ocağı,** *{ağız} Maltız.* [DS]|| **firenk patlıcanı,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **firenk pekmezi,** *{ağız} Salça.* [DS]

fıreuni, [Ar. fre'ūnī فرعونی] *(fıreu:ni:) {OsT} is.* Minyatür, hat ve tezhip işlerinde kullanılan bir tür kâğıt.

firesetli, [Ar. firāset => firaset-li] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

fıreyh, [Far. fırang] *{ağız} sf.* Yabancı; Avrupalı. [DS] 🗗 **fıreyh köyneği,** *{ağız} Önden açık, yakalı, kolları düğmeli gömlek; frenk gömleği.* [DS]

firez, [Far. efraz *(yükselen)* > firez ?] *{ağız} is.* **1.** Ekin. **2.** Filizlenmeye, çıkmaya başlamış ekin. **3.** Biçildikten sonra tarlada kalan ekin sapları; anız. **4.** Ocakta odunları tutuşturmak için kullanılan kuru otlar. **5.** Harman süpürgesi yapılan ot. [DS] 🗗 **firez gibi,** *{ağız} Çok zayıf.* [DS]|| **firezine ekmek,** *{ağız} Ekin biçildikten sonra tarlayı sürdürüp tekrar ekmek; anıza ekim yapmak.* [DS]

fıreze, [Fr. fraise] *(fre'ze) {ağız} is.* **1.** → freze. **2.** Büyük ağaçları çekmekte kullanılan çengelli çivi. [DS]

firfahiye, [Ar. firfaḥiyye فرفخيه] *{OsT} is. bot.* Semizotugiller.

firfil, [Yun. forfira / Ar. firfîr] *{ağız} is.* → firfir. [DS] ◻ **firfil ağacı,** *{ağız} is.* Kavak ağacı. [DS]

firfilik, -ği [fir *(yans.)* > fir+fil-ik] *{ağız} is.* Düdük. [DS]

firfir, [Yun. forfira / Ar. firfîr] *{ağız} is.* Erguvan ağacı çiçeği. [DS]

firfiri, [Yun. forfira / Ar. firfîrī] *(fìrfi:ri:)is.* **1.** Parlak kızıl renk; erguvan rengi. **2.** *sf.* Bu renkte olan.

firfirim, [Ar. firfîrī] *{ağız} is.* Bir tür çiçek. [DS]

firfirimsi, [firfiri-msi] *sf.* Parlak kırmızıya çalan, erguvan rengini andıran.

firğet, [Ar. firḳat] *{ağız} sf.* Dertli; kederli. [DS]

-firib, [Far. firībinden / firîften> -firīb فريب] *(fìri:b) {OsT} son ek.* sonuna getirildiği Farsça isimlere *"aldatan, aldatıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan sok ek. *dil-firîb (gönül aldatan)*

firib, [Far. firīb] *(fìri:b) {OsT} is.* Oyun; hile. ◻ **firib etmek,** *Aldatmak.*|| **firîb-gâh,** *{OsT} Tılsım bağlanan yer.*

firibende, [Far. firībende فريبنده] *(fìri:bende) {OsT} sf.* Aldanmış; kapılmış.

firifte, [Far. firiften *(aldatmak)* > firīfte فريفته] *(fìri:fte) {OsT} sf.* Aldatılmış; aldanmış; kandırılmış. ◻ **firifte-dil,** *Aldatılmış gönül.*|| **firifte-gân,** *{OsT} Aldatılmışlar; kandırılmışlar.*||

firig[1], [Erme. varek] *{ağız} is.* Piliç. [DS]

firig[2], [Ar. firīk] *{ağız} is.* Ekinlerin sararıp kurumadan önceki durumu. [DS]

firih, [Erme. varek] *{ağız} is.* Yeni ötmeye başlayan horoz. [DS]

firik[1]**, -ği** [Ar. firīk فريك] *is.* **1.** Olgunlaşmak üzere olan tahıl taneleri. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Bu şekildeki tanelerden yapılan pilav; ateşte közlenmek suretiyle pişirilip yenen taze tahıl taneleri. **3.** *{ağız}* Çerez olarak yenilen tahıl tanesi. [DS] **4.** *{ağız}* Turfanda. [DS] **5.** *{ağız}* Nemini kaybetmiş tarla. [DS] **6.** *{eAT}* Kabuğu ile ateşe atılarak pişirilmiş buğday ya da nohut. ◻ **firik darı,** *{ağız} Taze mısır.* [DS]|| **firik pilavı,** *{ağız} Ateşte ütülerek çıkarılmış taze buğday tanelerinden yapılan pilav.* [DS]

firik[2]**, -ği** [Erme. varek] *{ağız} is.* **1.** Piliç. **2.** Henüz ötmeye başlamamış horoz. **3.** Gelin. **4.** İkinci karı; ortak; kuma. **5.** Sabun ufağı. [DS]

firikik, -ği [İng. free kick *(serbest vuruş)*] *(fri'kik) is. argo.* Bir bayanın vücudunun gören erkekte cinsel istek uyandıran bölümlerinin istenenden daha çok açılarak görünmesi durumu. ◻ **firikik vermek,** *argo. (Kadın veya kız için) bir erkeğe bacak, göğüs gibi organlarını olağandan daha fazla açarak göstermek.*|| **firikik yakalamak,** *argo. İsteyerek veya istemeden açılma üzerine bir bayanın bacak ve göğüs gibi bölümlerine bakmak; görmek.*

firiklemek, [fir *(yans.)* > fir-ik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çok şiddetli ishal olmak. [DS]

firiklenmek[1], [fir *(yans.)* > fir-ik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dört dönmek. [DS]

firiklenmek[2], [firik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemiş için) yarı kurumuş duruma gelmek. [DS]

firikli, [firik-li] *{ağız} sf.* Olgunlaşmaya başlamış tahıl. [DS]

firil, [fir *(yans.)* > fir-il] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. ◻ **firil firil,** *{ağız} (Rüzgâr için) hafif ve serin esen.* [DS]

firildek, -ği [fir *(yans.)* > fir-il-de-k] *{ağız} is.* Fırıldak. [DS]

firilti, [fir *(yans.)* > fir-il-ti] *{ağız} is.* Hafif ve serin rüzgâr; esinti. [DS]

firimek, [firi-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kurumak. [DS]

firingi, [Far. firengī] *{ağız} is.* Anahtar. [DS]

firistade, [Far. firistāde فرستاده] *(fìrista:de) {OsT} sf.* **1.** Gönderilmiş olan. **2.** *is.* Elçi; peygamber; mebus; temsilci.

firistadegân, [Fr. firistādegān فرستادگان] *(fìrista:degâ:n) {OsT} is.* **1.** Gönderilmiş olanlar. **2.** Peygamberler; elçiler.

firiş, [Fr. frise] *{ağız} is.* Binalarda dışarıya doğru olan çıkıntı; balkon. [DS]

firişte, [Far. firişte / ferişte فرشته] *{OsT} is.* **1.** Melek. **2.** *sf. mecaz.* (Kişi için) iyi, yumuşak huylu. **3.** (Çocuk için) günahsız; masum. ◻ **firişte-hû,** *{OsT} Yaradılışça melek gibi olan; melek tabiatlı.*| **firişte-merg,** *{OsT} Ölüm meleği; Azrail.*|| **firişte-sıfât,** *{OsT} Yardılışça melek gibi olan.*|| **firişte-sîret,** *{OsT} Melek huylu.*

firiştegân, [Far. firişte-gān فرشتگان] *(fìrištegâ:n) {OsT} is.* Melekler.

firit, [Ar. ʿifrīt] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

firitmek, [firit-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yaş veya nemli olan şeyleri biraz kurutmak. [DS]

firkat, -ti [Ar. fürḳat فرقت > firḳat] *{OsT} is.* Sevgiliden, dostlardan ayrılma; ayrılık; ayrılış. ◻ **firkat çekmek,** *Ayrı kalmak; ayrılmak.*|| **firkat etmek,** *Ayırmak.*| **firkat-nümâ,** *{OsT} Ayrılığı gösteren.*| **firkat-zede,** *{OsT} (Kişi için) sevdiğinden ayrılmış.*

firkata, [İt. fregatone فرقته] *(firka'ta) {OsT} is. dnz.* Eskiden deniz kuvvetlerinde kullanılmış kadırga türü hafif savaş gemisi.

firkateyn, [İt. fregatone فرقتين / فرقطين] *is. dnz.* Deniz kuvvetlerinde kullanılan korvet ile kruvazör arası, orta tonajlı savaş ve refakat gemisi.

fîrke, [? firke] *{ağız} is.* **1.** Musluk. **2.** Tenekeden yapılma şişesiz lamba. [DS]

fîrkete, [Lat. forca *(tarım aracı olan çatal)* > İt. forchetta *(çatalcık)*] *is.* **1.** Yemek çatalı. **2.** Kadınların saçlarını tutturmak için kullandıkları bir tür saç tokası.

fîrketeleme, [fîrkete-le-me] *is.* Saçlarını fîrkete ile tutturma eylemi.

fîrketelemek, [fîrkete-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Saçları fîrkete ile tutturmak.

fîrki, [? fîrki] *{ağız} is.* İçinde yemek yenen bakır kap. [DS]

firma, [Lat. firmare *(pekiştirmek)* > İt. firma *(imza)*] *(fi'rma) is.* **1.** Tüzel kişiliği olsun veya olmasın ticarî işletme. **2.** Tüccarın ticarî iş ve işlemlerinde kullandığı isim; ticarî unvan. 🗗 **firma olmak,** *argo. Tanınmak; meşhur olmak.*

fırınan, [? firman] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

firni, [? firni] *{ağız} is.* Muhallebi. [DS]

fîrrik, -ğî [Erme. varek] *{ağız} is.* Daha ötmeye başlamamış horoz. [DS]

fîrt, [Ar. ferîk => fîrt] *{ağız} sf.* (Meyve veya hububat için) olgunlaşmamış; olmamış; ham. [DS]

firte, [fîrte] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

fîrtik, [fîrt-ik] *{ağız} is.* **1.** Makbuz. **2.** Kullanmaktan küçülmüş sabun. [DS]

fîrtlenmek, [Ar. vird => virt-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçine bir hüzün çökmek; kaygılanmak. [DS]

firudest, [Far. firūdest فرودست] *(firu:dest) {OsT} is.* Birkaç hanendenin birlikte söyledikleri şarkı; koro.

firuz, [Far. pīrūz پیروز > Ar. fîrūz فیروز] *(fi:ru:z) {OsT} sf.* Mutlu; sevinçli; kutlu; uğurlu. 🗗 **fîrūz-baht,** *{OsT} Bahtı açık; talihli; uğurlu.*‖ **fîrūz-mend,** *{OsT} 1. Galip gelen; fetheden. 2. Talihi açık.*‖ **fîrūz-mendî,** *{OsT} Açık talihli olma; galibiyet.*

firuze, [Avesta. paiti-raoçah *(gün gibi)* > Far. pīrūze پیروزه > Ar. fîrūze فیروزه / feyrūzec فیروزج] *(fi:ru:ze) {OsT} is. min.* **1.** Havai maviden yeşilimsi maviye kadar değişik renkleri bulunan, hidratlı doğal alüminyum ve bakır fosfattan oluşan bir değerli taş; türkuaz. **2.** *sf. gnşl.* Gök mavisi. 🗗 **fîrūze-deryā,** *{OsT} mecaz. Gökyüzü.*‖ **fîrūze-fām,** *{OsT} Mavi renkli; gök renkli.*‖ **fîrūze-gâh,** *{OsT} Gökyüzü.*‖ **fîrūze-gûn,** *{OsT} Açık mavi renkli.*‖ **fîrūze-reng,** *{OsT} Gök mavisi; türkuaz.*‖ **fîrūze-rivāk,** *{OsT} Gökyüzü.*‖ **fîrūze-taht,** *{OsT} 1. Gök mavisi renkli taht. 2. Gökyüzü.*

firuzende, [Far. firūzende فیروزنده] *(firu:zende) is.* Ünlü bir tür lale.

firzekte, [? firzekte] *{ağız} is.* Ahırdan gübre atmaya yarayan delik. [DS]

fîs, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fîs fîs, fîs-ge-r-mek. fîs-gi-l, fîs-ke, fîs-kir-mek, fîs kos.* **2.** *is.* Fısıltı ile söylenen söz; gizli söz.

fîsal, -li [Ar. fîṣāl فصال] *(fîsa:l) {OsT} is.* **1.** Ayırma. **2.** Sütten kesme.

fîsare, [? fisare] *(fîsa:re) {ağız} is.* Ağacın kıyısından, gövdesinden çıkan filizler. [DS]

fisebilillah, [Ar. fî-sebîl'illāh في سبيل الله] *(fî:'sebi:-lilla:h) {OsT} zf.* **1.** Allah yolunda. **2.** Hiçbir karşılık beklemeksizin.

fîsfîs, [fîs *(yans.)* > fîs+fîs] *{ağız} is.* **1.** Gizli söz. **2.** Küçük lamba. **3.** İdare lambası. **4.** Çalıkuşu. [DS]

fîsfîse, [fîs *(yans.)* > fîs+fîs-e] *{ağız} is.* Ufak sivilce. [DS]

fîsge[1], [fîs *(yans.)* > fîs-ge] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası; kandil. **2.** Şamdan. [DS]

fîsge[2], [Ar. gizha *(arpacık soğanı)* [Tietze] > fıska / fîsge] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğan. [DS]

fîsgecük, -ğü [fîs *(yans.)* > fîs-ge-cük] *{ağız} sf.* Küçücük; ufacık. [DS]

fîsgermek, [fîs *(yans.)* > fîs-gir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çıban ya da sivilce) çıkmaya başlamak. [DS]

fîsgil, [fîs *(yans.)* > fîs-gi-l] *is.* Küçük çıban başı.

fîsgirmek, [fîs *(yans.)* > fîs-gir-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Ağaçlar için) sürgün vermeye başlamak; filizlenmek; yeşermek. **2.** Çıban ya da sivilce çıkmaya başlamak.

fîsik, -ğî [? fîsik] *{ağız} is.* Sabanda iğ demirini tabana tutturan demir çivi. [DS]

fîsike, [? fîsike] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

fîsil[1], [fîs *(yans.)* > fîs-il] *{ağız}is.* **1.** Küçük soğan; arpacık soğanı. **2.** Ağaç sürgünü; filiz. **3.** Küçük hıyar. [DS]

fîsil[2], [fîs *(yans.)* > fîs-il] *{ağız} sf.* Sıska; zayıf. [DS]

fîsildemek, [fîs *(yans.)* > fîs-il-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yavaş sesle konuşmak; fısıldamak. [DS]

fîsildimek, [fîs *(yans.)* > fîs-il-di-mek فسلديمك] *{OsT} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Fısıldamak.*(18.yy)* **2.** *gçsz.* (Rüzgâr için) fısıldar gibi esmek.

fîsilti[1], [fîs *(yans.)* > fîs-il-ti] *{ağız} is.* Hafif hafif esen rüzgâr; esinti. [DS]

fîsilti[2], [? fîsilti] *{ağız} is.* Altın gerdanlık. [DS]

fîsirdemek, [fîs *(yans.)* > fîs-ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yavaş sesle konuşmak; fısıldamak. [DS]

fîsirdi, [fîs *(yans.)* > fîs-ir-ti] *{ağız} is.* Küçük sivilce. [DS]

fîsirgi, [fîs *(yans.)* > fîs-ir-gi] *{ağız} is.* Küçük sivilce. [DS]

fîsirti, [fîs *(yans.)* > fîs-ir-ti] *is.* Yavaş konuşma; fısıltı.

fiske[1], [fis *(yans.)* fis-ke] *is.* **1.** Baş parmaktan fırlatılan diğer bir parmakla yapılan vuruş. **2.** İki parmak arasında tutulabilen miktar. **3.** Tef çalarken onu tutan parmakla yapılan zayıf vuruş. **4.** Küçük, tenekeden yapılmış idare lambası. ◻ **fiske taşı,** *Çocukların bilye yerine oynadıkları fındık büyüklüğündeki küçük taş.*

fiske[2], [Yun. fouska *(kabarcık)* [EREN] / fis *(yans.)* > fis-ke [Zülfikar]] *is.* **1.** Vücutta beliren içi sıvı dolu kabarcık. **2.** Ağaçlarda beliren ilk tomurcuk. **3.** Böğürtlen. ◻ **fiske fiske kabarmak,** *Vücutta çok miktarda kabarcıklar oluşmak; kabarcıkla dolmak.*|| **fiske kondurmamak,** *Çok özen göstermek; dikkatle korumak; hiçbir zarar getirtmemek.*

fiske[3], [fis *(yans.)* > fis-ke] *{ağız} is.* **1.** İdare lambası; kandil. **2.** Şamdan. [DS]

fiske[4], [fis *(yans.)* > fis-ke] *{ağız} is.* **1.** Hayvanın arka ayağı ile attığı çifte. **2.** Yüzgeç. [DS]

fiskecik, [fiske-cik] *is. tıp.* Küçük kabartılar.

fiskeleme, [fiske-le-me] *is.* Fiske ile vurma eylemi.

fiskelemek, [fiske-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Fiske ile vurmak. **2.** Sitemde bulunmak.

fiskemsi, [fiske-msi] *sf.* **1.** *tıp.* (Kabarcıklar için) fiske görünüşünde olan. **2.** (Vuruş için) fiske biçiminde olan.

fiskene, [? fiskene / fişgene] *{ağız} is.* Salyangoz; sümüklü böcek. [DS]

fisket, [İt. fischiétte] *is. dnz.* Gemilerde kullanılan komuta düdüğü.

fiskil, [fis *(yans.)* > fis-ki-l / püskül ?] *is.* **1.** Oyanın kenarlarına veya ortasına yapılan basit piko. **2.** Sivilce. **3.** Ağaçların zayıf filizleri.

fiskilen, [? fiskilen] *{ağız} is.* Erik. [DS]

fiskirmek, [fis *(yans.)* > fis-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nezleden dolayı burunda akıntı, gözlerde yaşarma, boğazda balgam oluşmak. [DS]

fiskos, [fis *(yans.)* + kos *(yans.)*] *is.* **1.** Başkalarının duymayacağı biçimde kulaktan kulağa konuşma. **2.** Yuvarlak masa. ◻ **fiskos etmek,** *Gizlice konuşmak; dedikodu etmek.*

fismak, [fis-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Eğriltmek. [DS]

fison, [? fison] *{ağız} is.* Değirmende suyu çarka döken ağaç boru. [DS]

fistan, [Ar. Fustāt *(Mısır'da bir kent)* > İt. fustagno *(kadife)* / Yun. fustani *(kadife erkek etekliği)* / İsp. fustan] *is.* **1.** Etekle bütün hâlde kadın elbisesi; entari. **2.** İskoçya, Arnavutluk ve Yunanistan'da erkeklerin giydiği pilili eteklik.

fistanlı, [fistan-lı] *sf.* Fistanı olan; fistan giymiş bulunan.

fistanlık, -ğı [fistan-lık] *sf.* **1.** Fistan yapmaya elverişli. **2.** Fistan yapımına uygun nitelikte.

fistansız, [fistan-sız] *sf.* Fistanı olmayan; fistan giymemiş durumda olan.

fisto, [İsp. festone] *(fi'sto) is.* **1.** Kadın giyeceklerinin çeşitli yerlerine konulan süslü şerit. **2.** Dantel gibi çeşitli süsleri olan kumaş. **3.** *sf.* Bu tür kumaştan yapılmış olan.

fistolu, [fisto-lu] *sf.* Üzerine fisto dikilmiş olan

fiston, [Yun. fustani / İsp. fustan => fistan] *{ağız} is.* Elbise. [DS]

fistül, [Lat. fistula / Fr. fistule] *is. tıp.* Sürekli işleyen yara akıntısı yolu; akarca.

fistülleşme, [fistül-le-ş-me] *is. tıp.* Bir yaranın iyileşmeyerek sürekli akıntılı hâl alması.

fisyon, [İng. fission] *is. fiz.* Bir atom çekirdeğinin enerji açığa çıkararak iki veya daha çok parçaya ayrılması olayı; parçalanma.

fiş[1], [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarına ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *fiş-ir fişir, fiş-il-demek, fiş-le(k)-en (fişleğen)*

fiş[2], [Lat. figere *(sabitlemek)* > Fr. fiche] *is.* **1.** Üzerine not alınmış ve çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilen küçük boydaki kâğıt. **2.** Para alındığını belirten küçük makbuz. **3.** Bazı alış verişlerde para yerine kullanılan küçük pul veya plastik parçaları. **4.** Çeşitli kurumlarda iş için gelenlere sıralarını belirtmek için verilen üzerine sıra numaraları yazılı kâğıtçık. **5.** Çocuklara okuma yazma öğretmekte kullanılan üzerine cümle veya kelime yazılı karton ders aracı. **6.** Kişiler ve olaylar hakkında adliye veya güvenlik güçleri arşivlerinde yer alan bilgiler. ◻ **fiş açmak,** *Herhangi bir konuda tutulmak istenen fişi yazmaya başlamak veya ilk bilgileri girmek.* | **fiş dolabı,** *Belli bir konudaki fişlerin konulduğu çekmeceli dolap.*|| (birinin) **fişini tutmak,** *O kimsenin davranışlarını bir kâğıda yazmak.*

fiş[3], [Fr. ficher *(saplamak)* > fiche] *is. fiz.* Bir araç için elektrik enerjisi almak üzere prize takılan iki ve daha fazla uçlu bağlantı parçası.

fişailığ, [Sansk. Visaya => fişai-lığ] *{eT} sf.* **1.** Anlayışlı; duygulu; akıllı; uslu. [EUTS] **2.** *is.* Duyu organları. [EUTS] **3.** Mekân; sığınak. [EUTS]

fişan, [fiş *(yans.)* > fış-kan / fişan ?] *(fişa:n) {ağız} is.* **1.** Filiz; sürgün. **2.** Yulaf. **3.** Ekinin içindeki çöp vb. [DS]

fişek[1], **-ği** [Far. fişenk فشنك / فشك] *is.* **1.** Tüfek, tabanca gibi ateşli silahların cephanesi. **2.** Eğlence amacıyla ışık, ses veya renkli duman gösterisi yapmakta kullanılan patlayıcı madde. **3.** Bir ucu sivri külah biçimde baharat veya az miktarda yiyecek cinsi şeylerin konulduğu ambalaj; külah. **4.** Silindir biçimi verilerek üst üste konulmuş metal para demeti ve ambalajı. **5.** *{ağız}* Yayık tokmağı. [DS] **6.** *{ağız}* Yayık. [DS] **7.** *{ağız}* Yayık kapağı. [DS] **8.** Mısır koçanı. **9.** *argo.* Bir seferde kullanıla-

bilecek miktarda eroin. 🗗 **fişek atmak,** *Ortalığı karıştıracak bir söz sarf etmek.*|| **fişek bağı,** *as. İçinde belirli sayıda fişek bulunan ölçünlü ambalaj.*|| **fişek çıkaracağı,** *Av tüfeklerinde sıkışan kovanın tablasına geçirilerek çekip çıkarmaya yarayan kanca.*|| **fişek gibi fırlamak,** *Çok hızlı çıkıp gitmek.*|| **fişek gibi parlamak,** *Birdenbire hiddetlenmek.*|| **fişek kovanı,** *İçinde sevk barutu bulunan metal ya da plastik silindir.*|| **fişek salıvermek,** *Ara açıcı söz söylemek.*|| **fişek şeridi,** *Otomatik atış yapan silahlar için hazırlanmış bir şeride bağlı mermiler dizisi.*|| **fişek vermek,** *{ağız} Kışkırtmak.* [DS]

fişek[2]**, -ği** [*eT.* tişek > şişek / işek / fişek [EREN]] *{ağız} is.* Bir yaşındaki koyun; şişek. [DS]

fişekçi[1]**,** [fişek-çi] *is.* **1.** Fişek yapan ve satan kişi. **2.** *as.* Birkaç kişi tarafından kullanılan bir silah için mermileri önceden hazırlamakla görevli er.

fişekçi[2]**,** [fişek-çi] *{ağız} sf.* (Kişi için) ara bozmak için söz getirip götüren kimse. [DS]

fişekçilik, -ği [fişek-çi-lik] *is.* **1.** Fişekçinin işi ve görevi. **2.** Fişek yapım ve kullanım işi.

fişekhane, [Far. fişenk-ḫāne فشنگخانه / فشکخانه] *(fişekha:ne) is.* Fişek yapılan yer.

fişeklemek, [fişek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

fişeklenmek, [fişek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birdenbire yerinden doğrulup o hızla harekete geçmek. [DS]

fişekli, [fişek-li] *sf.* **1.** İçinde fişek bulunan. **2.** Çubuklar hâlinde deseni bulunan bir tür çarşaf.

fişeklik, -ği [fişek-lik] *is.* **1.** Üzerine fişek takılarak bele veya çapraz olarak omuzlardan asılan bir tür kemer. **2.** Palaskaya asılan ve içine mermilerin konulduğu meşin kutu; kütüklük. **3.** *{ağız}* Hamam külhanında duman çıkan delik. [DS]

fişeklikli, [fişek-lik-li] *sf.* Fişekliği bulunan; fişeklik takınmış olan.

fişelek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** Hareketli. **2.** Becerikli. [DS]

fişenk, -gi [Far. fişenk فشنك / فشك] *{ağız} is.* Mermi; kurşun. [DS]

fişfişlemek, [fiş *(yans.)* > fiş+fiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Mal için) yağma etmek; yağmalamak. [DS]

fişgene, [? fişgene] *is.* Salyangoz; sümüklü böcek.

fişgermek, [fış-kır-mak / fiş-ger-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ağaçlar tomurcuklanmak. [DS]

fişgilek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-gil-ek] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fişildemek, [fiş *(yans.)* > fiş-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Çocuk için) ayak altında dolaşmak. [DS]

fişilevik, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-il-ev-ik ?] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan; hareketli. [DS]

fişir, [fiş *(yans.)* > fiş-ir] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan yansımalı gövde. 🗗 **fişir fişir,** *{ağız} (Organ için) şiddetli bir yanma sonucu kabarma.* [DS]

fişirdemek, [fiş *(yans.)* > fiş-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f [-r] [-d(i)-yor]* (Çocuk için) ayak altında dolaşmak. [DS]

fişirek, -ği [fiş *(yans.)* > fiş-ir-ek] *{ağız} is.* Taze söğüt dalı. [DS]

fişka, [İt. fissa] *is.* Çapa tırnağını kaldırıp asmaya yarar gemi kenarındaki askı.

fişke, [fiş *(yans.)* > fiş-ke ?] *{ağız} is.* Kalın toz; süprüntü. [DS]

fişkene, [? fişkene] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

fişkermek, [fiş *(yans.)* > fiş-ke-r-mek] *gçsz. f. [-ir]* (Bitkiler, ağaçlar için) yeşillenmek; yeşermek.

fişkirmek, [fiş *(yans.)* > fiş-kir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kışkırtmak. [DS]

fişleme, [fiş-le-me] *is.* Fişe kaydetme; fişlemek eylemi.

fişlemek, [fiş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir bilgiyi fiş üzerinde ilgili yerine yazmak; bilgiyi fişe geçmek. **2.** (Bir kişiyi) izlemek amacıyla elde edilen bilgileri fişe yazmak.

fişlenme, [fiş-le-n-me] *is.* Fişe kaydedilme; fişlenmek eylemi.

fişlenmek, [fiş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Fişe kaydedilmek. **2.** Polis kayıtlarına girmek. **3.** *dönşl. f.* Fiş sahibi olmak.

fişli[1]**,** [fiş[3]-li] *sf.* **1.** (Elektrikli araçlar için) fişi bulunan. **2.** Fişi olan.

fişli[2]**,** [fiş[2]-li] *sf.* **1.** Adı fişe geçirilmiş olan. **2.** Güvenlik güçleri arşivinde kaydı bulunan; sicilli.

fişlik, -ği [fiş-lik] *is.* **1.** Fiş konulan özel dolap veya kutu. **2.** *sf.* Fiş yapmaya uygun veya o iş için ayrılmış olan.

fişne, [Far. vişne] *{ağız} is.* Vişne. [DS]

fişşik, -ği [fiş *(yans.)* > fiş(ş)-ik] *{ağız} sf.* Gelip geçici; köksüz. 🗗 **fişşik akıllı,** *{ağız} Her şeye çabuk inanan; saf.* [DS]

fiştek, -ği [? fiştek] *{ağız} is.* Şıllık. [DS]

fiştil, [? fiştil] *{ağız} is.* Kumaşlarda dokuma hatası; taraz; pürtük. [DS]

fiştillenmek, [fiştil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kumaş için) tarazlanmak; pürtüklenmek. [DS]

fit[1]**,** [fıd / fıt / fid / fit *(yans.)*] *is.* Kıvrak bir şekilde, pıtır pıtır gitmeyi ve gelmeyi, birdenbire patlayıp çıkmayı anlatan kök. [Zül fikar] *fit fit, fit-tir-ik, fit-ir-e, fit-ir-ek.* 🗗 **fit fit,** *{ağız} (Gidip gelmek için) kısa adımlarla zıplayarak.*

fit[2]**,** [Ar. fitne ?] *is.* Birini başkasına karşı kışkırtmak için söylenen söz; kışkırtma; fitne. 🗗 **fit sokmak,** *Ara bozmak.*|| **fit vermek,** *Kışkırtmak.*

fit[3], [İng. fit *(uygun)* / İt. fitto *(rıza gösteren)* [G.Mayer]] *is.* **1.** Anlaşma; rıza. **2.** *argo.* Ödeşme ve bu konuda karşılıklı anlaşma. **fit olmak,** *argo. Ödeşmek.*

fit[4], [İng. feet] *is.* 30.5 cm'lik İngiliz uzunluk ölçüsü birimi; ayak. **fit tulumbası,** *Ayak pompası.*

fita[1], [? fita] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Dişi hindi. [DS]

fita[2], [fit *(yans.)* > fita ?] *{ağız} is.* Basınç; sıkıştırma. [DS]

fita[3], [Far. fūta] *{ağız} is.* **1.** Hamam havlusu. **2.** *folk.* Düğünlerde güveyin oturacağı yerin belli olması için sandalyenin arkasına asılan ipek havlu. [DS]

fitas, [kutas / hotoz > fitas] *{ağız} is.* Kadınların başlarına örttükleri yazma. [DS]

fitçi, [fit-çi] *sf.* İnsanların arasını açan; ara bozucu; kışkırtıcı; kovcu.

fitçilik, -ği [fit-çi-lik] *is.* **1.** İnsanların arasını açma; kışkırtıcılık; ara bozuculuk; kovculuk. **2.** Fitçiye yakışır davranış.

fitdemek, [fit-le-mek / fitde-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kışkırtmak. [DS]

fite, [Far. fūta] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

fiten, [Ar. fitne > fiten فتن] *{OsT} is.* Fitneler; ayartmalar; azdırmalar; ara bozmalar.

fitetmek, [fit-e-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Ödemek. **2.** Elinde avucunda olanı başkasına vermek. [DS]

fitfit, [fit+fit] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

fitik[1], **-ği** [fit-ik ?] *{ağız} is.* **1.** Tahsildar makbuzu. **2.** Askere çağırma kâğıdı; çağrı pusulası. [DS]

fitik[2], **-ği** [? fitik] *{ağız} is.* Küçük yağ çömleği. [DS]

fitik[3], **-ği** [? fitik] *{ağız}is.* Domuz yavrusu. [DS]

fitil[1], [Ar. fetele *(burmak)* > fetīl / fetīle فتيل] *is.* **1.** Kandil veya mum gibi aydınlanma araçlarında kullanılan yağ emici pamuklu kalın iplik veya şerit. **2.** Kumaş kenarlarına kabartı vermek için konulan yuvarlak şerit; bu şekilde yapılmış kabartı. **3.** Vücut sıcaklığında eriyen bir mumlu kapsül içine yerleştirilmiş ve makattan sokularak kullanılan ilaç. **4.** Derin yaraların kanını durdurmak veya irinini akıtmak için konulan steril gaz bezinden şerit. **5.** Bazı kumaşların yüzeyinde görülen dar ve uzun kabartı. **6.** Sayaların dayanıklılığını arttırmak için uçlarına sarılan şerit halindeki saya parçası. **7.** Patlayıcı tutuşturmakta kullanılan içi tutuşturucu madde ile kaplı uzun şerit; barut otu. **8.** Koltuk, sandalye gibi ev eşyalarının dikiş ve çivi izlerini örtmekte kullanılan dar uzun şerit. **9.** Çeşitli amaçlarla kullanılan saç levhaların kıvrık ucu. **10.** Dışarıdan soğuk girmesini önlemek için kapı, pencere gibi aralıklara yapıştırılan sünger vb. maddelerden yapılma uzun şerit. **11.** Elli kâğıtla oynanan ve en az sayı alanın kazandığı bir iskambil oyunu. **12.** Eskiden kullanılan ve dirhemin (0,015625) 64'te biri (0,050109-375 g.) miktarındaki ağırlık ölçüsü birimi; *(1 dirhem, 4 denk; 1 denk, 4 kırat; 1 kırat, 4 fitil.)* **13.** *sf. argo.* Çok sarhoş. **14.** *argo.* Çok sinirli. **fitil çöpü,** *{ağız} Eğirilecek pamuğu çıkrıkta bükmeye yarayan araç; iğ.* [DS]‖ **fitil fitil burnundan gelmek,** *Hoşa giden güzel günlerden sonra kötü sonuçlarla karşılaşmak.*‖ **fitil gibi,** *1. argo. Çok sarhoş. 2. Öfkeden patlamak üzere; çatacak birini arar durumda.*‖ **fitili almak,** *1. Çok öfkelenmek; kızmak. 2. Endişeye kapılıp ayaklanmak; kaygılanmak.*‖ **fitil olmak,** *1. argo. Sarhoş olmak. 2. Çok sinirlenmek; öfkelenmek.*‖ **fitil tahtası,** *{ağız} Üzerinde fitil yapılan düzgün tahta.* [DS]‖ **fitil vermek,** *1. (Birini) kızdırmak; öfkelendirmek. 2. (Birine karşı, birini) kışkırtmak.*

fitil[2], [Ar. fetīr فطير => fitil] *{ağız} is.* Kazları beslemek için verilen bir çeşit yem. [DS]

fitilci, [fitil-ci] *sf.* **1.** Fitil yapıp satan kişi. **2.** Fitil takan. **3.** *mecaz.* Kargaşa yaratan kişi; kışkırtıcı.

fitilleme, [fitil-le-me] *is.* **1.** Fitili tutuşturma; fitillemek eylemi. **2.** Kışkırtma. **3.** Kordon takma.

fitillemek, [fitil-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Fitili tutuşturmak; yakmak. **2.** (Döşeme, koltuk vb. için) fitil takmak; kordonlamak; kaytanlamak. **3.** *mecaz.* Birini kızdırmak; kışkırtmak.

fitillenme, [fitil-le-n-me] *is.* Fitil takılma; fitillenmek eylemi.

fitillenmek, [fitil-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Fitil takılmak. **2.** *mecaz.* Kızdırılmak; kışkırtılmak.

fitilli, [fitil-li] *sf.* **1.** Fitili bulunan; fitille ateşlenen. **2.** (Kumaş, örgü vb. için) üzerinde uzunlamasına yollar veya kabartılar bulunan.

fitinalık, -ğı [? fitina-lık] *{ağız} is.* Fide bahçesi. [DS]

fitilsiz, [fitil-siz] *sf.* Fitili bulunmayan.

fiting, [İng. to fit *(uydurmak)* > fittings] *is.* Boru bağlantılarını sağlayan ara parçalar.

fitire, [Yun. phútre [Tietze]] *{ağız} is.* → fitirek. [DS]

fitirek, -ği [Yun. *phutrékhi [Tietze]] *{ağız} is.* Yeni yeşermiş bitkiler. [DS]

fitle, [Ar. fetīl] *{ağız} is.* **1.** Parça. **2.** Lamba fitili. [DS]

fitleme, [fit-le-me] *is.* Kışkırtma durumu ve eylemi.

fitlemek, [fit-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir kimseyi başkasına karşı kışkırtmak; fit vermek.

fitlenme, [fit-le-n-me] *is.* Fitlenmek eylemi; fit verilme.

fitlenmek, [fit-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Başkası hakkında kışkırtılmak; fit verilmek.

fitleşme, [fit-le-ş-me] *is.* Fitleşmek eylemi; ödeşme.

fitleşmek, [fit-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Ödeşmek. [DS]

fitleyici, [fit-le-y-ici] *sf.* Ara bozucu; fit veren.

fitnat, [Ar. fiṭnet فطنت] *{OsT} is.* Anlayışlı oluş; çabuk kavrama durumu.

fitne, [Ar. fitne *(baştan çıkarma)* فتنه] *is.* **1.** İmtihan.

2. Bela; sıkıntı. **3.** İnsanları birbirine düşürmek suretiyle yaratılan geçimsizlik; kargaşa; fesat; ara bozma; provokasyon. **4.** Azdırma; baştan çıkartma. **5.** İhtilal. **6.** Dinsizlik; canilik. **7.** Gergefte nakış işlenirken ipliği sarmak için kullanılan 15x20 ebadındaki masura. **8.** Delilik. **9.** Ceza. **10.** Köpek yavrusu. **11.** *sf.* Ara bozan; kargaşa çıkaran; ortalık karıştırıcı. **12.** (Kadın için) erkeği baştan çıkaracak kadar güzel. ◻ **fitne-āmiz,** *{OsT} Fesat çıkaran; bozgunculuk yapan.*| **fitne-cü,** *{OsT} Ortalık karıştırmak için fırsat kollayan.*|| **fitne-engîz,** *{OsT} Fitne dolu, hep fitne çıkaran.*|| **fitne fücür,** *{OsT} İnsanları birbirine karşı kışkırtan; ara bozucu; fitneci.*|| **fitne-ger,** *{OsT} Fitneci.*|| **fitne-kâr,** *{OsT} Ortalık karıştırmak huyunda olan; fitneci.*|| **fitne-i âlem,** *{OsT} Dünyayı birbirine katan güzel.*|| **fitne-i uzmā,** *{OsT} Büyük fitne.*|| **fitne-kâr,** *{OsT} Fitneci.*|| **fitne kumkuması,** *İnsanları birbirine düşürmeyi kendisine huy edinmiş kişi; ara bozucu; ortalık karıştırıcı; fitneci.*|| **fitne sokmak,** *İnsanlar arasında huzursuzluk çıkarıcı, ara bozucu davranışlarda bulunmak.*|| **fitne-zā,** *{OsT} Fesat çıkaran.*

fitneci, [fitne-ci] *sf.* İnsanları birbirine düşüren; toplumda huzuru bozup kargaşa yaratan; ara bozucu; fitne; provokatör.

fitnecilik, -ği [fitne-ci-lik] *is.* **1.** İnsanları birbirine düşürüp kargaşa yaratma durumu. **2.** Fitneciye yakışır tutum; provokasyon.

fitneleme, [fitne-le-me] *is.* Bir kimseyi başkasına karşı kışkırtma eylemi.

fitnelemek, [fitne-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birine, başka birisi ile aralarını bozacak sözler söylemek; kışkırtmak; kovlamak; gammazlamak.

fitnelik, -ği [fitne-lik] *is.* Ara bozma, ortalık karıştırma ve insanları birbirine düşürme.

fitnes, [İng. fitness] *is.* Bedence sağlıklı ve zinde oluş.

fitofarmasi, [Fr. phytopharmacie] *is. bot.* Bitkileri hastalık ve asalaklardan koruma bilgisi.

fitokimya, [Fr. phytochimie] *is. bot. kim.* Bitki kimyası.

fitoloji, [Fr. phytologie] *is.* Bitki bilimi.

fitopatoloji, [Fr. phytopatologie] *is. bot.* Bitki hastalıklarını konu alan bilim dalı.

fitoterapi, [Fr. phytothérapie] *is. tıp.* Hastalıkları bitkilerle tedavi etme.

fitotron, [Fr. phytotrone] *is.* Bitki gelişimi ile ilgili hava şartlarını inceleme laboratuarı.

fitoz, [kutas / hotoz > fitoz] *{ağız} is.* **1.** Gelinlerin başlarına çevre ile yapılan hotoz şeklindeki saç biçimi. **2.** *sf.* Güzel. **3.** Böbürlü; çalımlı. [DS]

fitra, [? fitra] *{ağız} is.* **1.** Tahılın topraktan yeni çıkmış hâli. **2.** Mısır fidanı. [DS]

fitrak, [Far. fitrāk فتراك] *(fitra:k) {OsT} is.* **1.** At terkisi, terki kayışı ve eyerin arkasındaki tasma. **2.** Saraçlık.

fitre, [Ar. fıṭır فطر > fıṭra => fitre] *is.* ➔ fıtır sadakası.

fitret, [Ar. fitret فترت] *{OsT} is.* ➔ fetret.

fitri, [? fitri] *{ağız} is.* Ökse otu. [DS]

fittek, -ği [fit *(yans.)* > fit-te-k] *{ağız} is.* Tuzağın telini tutturmaya yarayan ve üzerine yiyecek konulan küçük tahta parçası; tetik. [DS]

fittik, -ği [fit *(yans.)* > fit-tik] *{ağız} is.* İncir, söğüt gibi özü boş olan ağaç dallarından yapılan ve içine portakal kabuğu konularak patlatılan düdük şeklinde bir çocuk oyuncağı. [DS]

fittirik, [fit *(yans.)* > fit-tir-ik] *sf.* Hoppa.

fityan, [Ar. fetā *(genç)* > fityān فتيان] *(fîtya:n) {OsT}* **1.** Gençler; yiğitler; delikanlılar. **2.** Ahi teşkilatı üyeleri.

fitye, [Yun. phteía] *{ağız} is.* Yeni dikilmiş bağ. [DS]

fiy[1], [fıy / fiy *(yans.)*] *is.* Islık çalma, bağırma ve haykırma bildiren kök. [Zülfikar] *fiy-dir-ik*

fiy[2], [Yun. víkhos] *{ağız} is.* ➔ fiğ. [DS]

fiya, [Yun. phuga] *ünl. argo.* Koş git!

fiyaka, [İt. fiacca / Fr. fiacre *(süslü bir tür binek arabası)*] *(fiya'ka) is.* **1.** Ağır hareket. **2.** *argo.* Dikkat çekmek, kendini fark ettirmek, beğendirmek için yapılan davranış; gösteriş; caka. ◻ **fiyaka satmak,** *argo.* Gösteriş yapmak; caka satmak.|| **fiyakasını bozmak,** *argo. Gösteriş yapan birisini, bir daha böyle davranamayacak hâle getirmek.*

fiyakacı, [fiyaka-cı] *is.* Fiyaka yapan; gösterişçi; cakacı.

fiyakalı, [fiyaka-lı] *sf.* Fiyakası olan; gösteriş yapan; cakalı; süslü.

fiyangolu, [İt. fianco *(yan)* => fiyango-lu] *sf. argo.* **1.** Süslü püslü. **2.** Kibar; zarif.

fiyasko, [İt. fare fiaco *(şişe yapmak)*] *(fiya'sko) is.* **1.** Tiyatroda oyuncunun gülümsemesi. **2.** Büyük bir iddia ile başlanan bir girişimin sonucunda başarısız olma ve gülünç duruma düşme. **3.** İtalya'da kullanılan yaklaşık iki litrelik sıvı ölçü birimi. ◻ **fiyasko vermek,** *(Bir girişim için) başarısızlıkla sonuçlanmak.*

fiyat, [Ar. fi *(değer)* > *Osm.* fiāt فيآت => fiyat] *{OsT} is.* **1.** Biçilen değer veya vergi oranı. **2.** Alım satım işinde bir malın, iş gördürmede bir hizmetin para olarak karşılığı; değer. **3.** *ekon.* Bir değer ile para birimi arasındaki ilişki. ◻ **fiyat biçmek,** *Para olarak değerini belirlemek.*|| **fiyat indirimi,** *Müşteri çekmek için malın üzerindeki etikette yazılı olan fiyatı düşürme.*|| **fiyat kırmak,** *Malın değerini belirli oranda azaltmak; indirim yapmak.*|| **fiyatları dondurmak,** *Artışları önlemek için fiyatları sabit tutmak.*

fiyatlandırma, [fiyat-la-n-dır-ma] *is.* Para olarak değerini belirleme; fiyatlandırmak eylemi.

fiyatlandırmak, [fiyat-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır] [-l(ır]* Bir malın veya hizmetin para olarak değerini belirlemek; fiyat tespit etmek.

fiyatlanma, [fiyat-la-n-ma] *is.* Fiyat artışı olma; pahalanmak; fiyatlanmak durumu ve eylemi.

fiyatlanmak, [fiyat-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bir mal için) fiyatı artmak; fiyat artışı olmak; pahalılaşmak.

fiyatlı, [fiyat-lı] *sf.* Para olarak değeri yüksek olan; pahalı.

fiyç, -ci [? fiyç] *{ağız} is.* **1.** Ayak. **2.** Çivi. [DS]

fiydirik, [fiy *(yans.)* > fiy-dir-ik] *sf.* **1.** Ufak tefek. **2.** *is.* Bir tür kuş.

fiyen, [? fiyen / fiyin] *{ağız} is.* Yığın. [DS]

fiyi, [Yun. víkhos] *{ağız} is.* → fiğ. [DS]

fiyin, [? fiyen / fiyin] *{ağız} is.* → fiyen. [DS]

fiyo, [fiyo *(yans.)*] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

fiyonk, -gu [İt. fiocco / floccus *(yün kırpıntısı)*] *is.* **1.** Büyük düğüm. **2.** Süs için kelebek biçiminde bağlanmış kurdele, kumaş şerit vb. 🗗 **fiyonk makarna,** *Kelebek biçimi verilmiş makarna.*

fiyort, -du [Norv. fjord] *is.* Denize dik bir buzul vadisini denizin doldurmasıyla meydana gelen derin koy veya körfez.

fiz, [fiz *(yans.)*] *is.* Islık çalınayı bildiren kök. [Zülfikar] *fiz-ir-im, fiz-(i)r-im*

fiza, [? fizā] *(fiza:) {ağız} is.* Sızıldanma; inilti. [DS] 🗗 **fiza fiza,** *{ağız} (Bağırma veya ağlama için) acı acı.* [DS]

fizibl, [İng. feasible] *sf.* Yapılabilir.

fizibilite, [İng. fesibility] *is.* Yapılacak olan bir ekonomik veya teknik yatırımın, girişimin önceden işletme veya ekonomik açıdan verimlilik, yapılabilirlik ve ekonomik durumunu belirlemek; yapılabilirlik; uygulanabilirlik.

fizik, -ği [Yun. physike *(tabiat)* > Fr. physique] *is.* **1.** Cisimler ve maddî varlıklar bilimi. **2.** Cisimlerin özelliklerini, durumlarını veya hareketlerinin bağlı olduğu kanunları inceleyen bilim dalı; madde ve enerji bilimi. **3.** Bu konuda yazılmış eser. **4.** İnsanın doğal yapısı. **5.** Bir kimsenin dış görünüşü; dış yapısı. 🗗 **fizik ötesi,** *Fizik kanunları ile belirlenemeyen; doğa ötesi; metafizik.*|| **fizik ruhbilimi,** *Duyumların ölçümlenmesi teknikleri; psikofizik.*|| **fizik tedavisi,** *Romatizma gibi bedenin hareket yetilerine etkisi olan hastalıkları ışık, ısı ve egzersizle tedavi etme tekniği.*|| **fizik yapısı,** *Bir insanın vücut görünüşü.*

fizikçi, [fizik-çi] *is.* **1.** Fizik ile uğraşan kimse; fizik bilgini. **2.** Fizik öğretmeni. **3.** Fizik tedavisi uygulayan hekim.

fizikçilik, -ği [fizik-çi-lik] *is. fel.* Bütün olayları fizik kanunlarıyla açıklamaya çalışan öğreti.

fizikî, [Fr. physique + Ar. -ī فزیکی] *(fizi:ki:) {OsT} sf.* Fizikle ilgili; fiziksel.

fizikokimya, [Fr. physico-chimie] *is.* Fizik ve kimya bilimlerinin birbirini örten konuları ile ilgili bilim dalı.

fiziksel, [fizik-sel] *sf.* **1.** Fizikle ilgili olan; fizikî. **2.** Çoğunlukla doğaya, maddeye, nesnelere ilişkin olan. **3.** İnsan vücuduyla ilgili olan. **4.** Maddî gerçek. 🗗 **fiziksel özellikler,** *Maddelerin ısı, ışık, mekanik, nükleer, optik vb. nitelikleri.*

fizirim, [fiz *(yans.)* > fiz-ir-im] *{ağız} is.* Islık. [DS]

fizyo- [Yun. physis > Fr. physio] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"bedene ilişkin; bedensel"* anlamı katan ön ek.

fizyognomoni, [Fr. physiognomonie] *is.* Yüz ifadesinden insanın kişiliğini belirleme sanatı.

fizyokrasi, [Fr. physiocratie] *is. fel.* Toplum düzeni hakkında genel bir teori ileri süren ve biri doğal düzen, diğeri safî ürün olmak üzere iki temel kavrama dayanan ve esasını tarımsal emek oluşturan 18. yy. öğretisi.

fizyokrat, [Fr. physiocrate] *is.* Tarım emeğinin temel olduğunu ileri süren ekonomist.

fizyokratlık, -ğı [fizyokrat-lık] *is.* On sekizinci yy.da Quesnay okulu tarafından ortaya atılan asıl üretici emeğin tarımsal emek olduğunu ve gerçek değeri bu emeğin yarattığını ileri süren ekonomi okulu.

fizyolog, -ğu [Fr. physiologue] *is.* Fizyoloji uzmanı; fizyolojist,

fizyoloji, [Fr. physiologie] *is.* Canlı varlıkların hücre, doku ve organlarının niteliklerini, fonksiyonlarını inceleyen biyoloji dalı.

fizyolojik, -ği [Fr. physiologique] *sf.* **1.** Vücut ve iç organlarla ilgili. **2.** (Canlı organ işlevleri için) doğal olarak yerine getirilen.

fizyolojist, [Fr. physiologiste] *is.* **1.** Fizyoloji ile uğraşan. **2.** *fel.* Hayat ve düşünce olaylarını yalnızca gözlemlenebilir deney sonuçlarına göre açıklayan filozof veya düşünür.

fizyonomi, [Fr. physionomie] *is.* **1.** İnsan kişiliğinin dışa yansıyan biçim ve görünümleri. **2.** Bir şeyin veya durumun genel niteliklerini ortaya koyan ana çizgiler; görünüm.

fizyoterapi, [Fr. physiothérapie] *is.* Hastalıkların ısı, ışık, elektrik, hava ve su gibi fizikî yöntemlerle tedavi edilmesine yönelik teknik.

fizyoterapist, [Fr. physiothérapiste] *is.* Hastalıkları ısı, ışık, elektrik, hava ve su gibi fizikî yöntemlerle tedavi eden uzman hekim.

flama, [İt. flamma] *(f'lâma) is.* **1.** Bir dernek veya örgüte ait özel bayrak. **2.** İşaret amacıyla kullanılan ve küçük bir sopa ucuna geçirilmiş renkli kumaş parçası. **3.** Mızrak ucuna takılan küçük bayrak. **4.** Haritacıların, mühendislerin kullandıkları renkli işaret sırıkları. **5.** *as.* Askerî birliklere ait dörtgen veya üçgen biçimli küçük bayrak.

flamacı, [flama-cı] *(f'lâmacı) is.* Flama ile anlaşma sağlayan kişi.

Flaman, [Fr. flamand] *(f'lâman) is.* **1.** Flandra halkından veya bu halkın soyundan olan kişi. **2.** *sf.* Flandra ile ilgili. ◻ **Flaman atı,** *zool. Belçika kökenli, iri yapılı koşum atı.*|| **Flaman kuşu,** *zool.* → flaman, *(Phoenicopterus ruber)*

flaman, [Fr. flamant] *(f'lâman) is. zool.* Leyleksiler alt takımından uzun kantlı, uzun bacaklı ve kıvrık gagalı, beyaz veya pembe tüylü, kanatlarının ucu siyah, eti yenir, yerli ve gezici bir kuş; flamingo; Flaman kuşu, *(Phoenicopterus ruber).*

flamangiller, [flaman-gil-ler] *(f'lâmangiller) is. zool.* Bataklıklarda yaşayan, boynu, bacakları ve kanatları uzun, gagası kıvrık kuşlar takımı, *(Phoenicopteridae).*

flamanlar, [flaman-lar] *(f'lâmanlar) is. zool.* Ayak parmakları arası tam perdeli, bacakları ve boyunları uzun, dilleri etli olan kuşlar sınıfının leyleksiler takımının bir alt takımı, *(Phoenicopterii).*

flamasız, [flama-sız] *(f'lâmasız) sf.* **1.** (Kişi için) hiçbir yana bağlı olmayan; tarafsız. **2.** Her işi yapabilen; kendisinden her şey beklenebilen.

flambe, [Fr. flambé] *(f'lâmbe) sf.* Alevli.

flamenka, [İsp. flamenca] *(f'lâmanka) is.* İspanyol halk dansı.

flamenko, [İsp. flamenco *(Çingene)*] *(f'lâmanko) is.* İspanyol halk müziği; çingene müziği.

flamingo, [Port. flamengo *(ateş kuşu)* > İng. flamingo] *(f'lâmingo) is. zool.* → flaman, *(Phoenicopterus ruber).*

flandra, [İt. filandra] *(f'lândra) is.* Savaş gemilerini ticaret gemilerinden ayırmak için ya da gemiler arası bayrak konuşmalarında kullanılan, ince bezden yapılmış, uçkurluk kısmı dar, kurdele şeklindeki bayrak. ◻ **flandra balığı,** *zool. Kurdele balığıgillerden uzun, yassı vücutlu, kuyruk yüzgeci ipliğe benzer, çok küçük pullu kemikli balık; kurdele balığı, (Cepola macrophthalma).*

flanel, [Fr. flanelle] *(f'lânel) is.* **1.** Keten ve yünden dokunan bir tür kumaş. **2.** Smokin veya frak dikiminde rever üstüne konan malzeme.

flap, [İng. flep *(sarkık kanat)*] *(f'lâp) is.* Bir uçak kanadının veya dümeninin bir eksen etrafında döndürülerek uçağa yön verebilen kısmı.

flaş, [İng. flash *(parıltı)*] *(f'lâş) is.* **1.** Fotoğraf çekimi için gerekli ışığı sağlayan şiddetli ve kısa süreli parıltı; çakıntı. **2.** Böyle bir ışığı veren araç; çakar. **3.** *argo.* Eroin gibi uyuşturucu maddelerin kullanımında alınan keyif. **4.** *sf.* Haberleşmede önceliği olan; çarpıcı. **5.** Önde gelen, ilgi çeken; gözde.

flaşör, [İng. flasheur] *(f'lâşör) is.* Otomobillerde dört yandaki dönüş lambalarının aynı anda yanıp sönmesini sağlayan elektronik düzenek.

flavta, [İt. flauto] *(f'lâ'vta) is. müz.* Flüt.

flebektazi, [Fr. phlébectasie] *(f'lebektazi) is. tıp.* Toplardamar genişlemesi.

flebit, [Fr. philébite] *(f'lebit) is. tıp.* Toplardamar iç gömleğine mikropların yerleşmesi ile meydana gelen iltihaplanma.

flegmon, [Yun. phlegmone] *(f'legmon) is.* Organları saran katılgan doku iltihabı.

fleksibl, [Lat. flectere *(bükmek)* > Fr. / İng. flexible] *sf.* Bükülebilir; esnek.

fleol, -lü [Fr. phéole] *(f'leol) is.* Buğdaygillerden küçük bir çayır otu bitkisi, *(Pheleum pratense).*

flit, [İng. flit *(sprey markası)* > to flit *(kovmak)*] *(f'lit) is.* **1.** Sinek ve sivrisinek gibi uçan zararlı böceklere karşı püskürtülen ilaç. **2.** Sıvı hâlde olan bu ilacı sıvı zerrecikleri hâlinde püskürtmeye yarayan alet.

flitleme, [flit-le-me] *(f'litleme) is.* Flitle ilaç püskürtme eylemi.

flitlemek, [flit-le-mek] *(f'litlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Flitle ilaç püskürtmek.

flok, [İt. floco] *(f'lok, l ince söylenir) is.* Yelkenli gemilerde pruva direği ile cıvadra arasına açılan üçgen yelkenler.

flor, [Lat. fluere *(akmak)* > İng. / Fr. fluor] *(f'lor) is.* → flüor.

flora, [Lat. flora] *(f'lô'ra) is. bot.* **1.** Bir bölgede yetişen bitkilerin tümü; bitki topluluğu; bitey. **2.** Bir ülkedeki bitkilerin tanınması için adlarını, tanımlarını ve biçimlerini veren eser. **3.** *tıp.* Normal veya hastalıklı bir organda yaşayan canlı mikroorganizmaların tümü.

floresan, [Fr. fluorescent] *(f'loresan) is.* → flüoresan.

florışı, [Lat. fluor + T. ışı] *(f'lorışı) is.* → flüorışı.

florışıl, [Lat. fluor + T. ışı-l] *(f'lorışıl) sf.* → flüorışıl.

flori, [İt. fiore] *(f'lôri) is.* Altın para.

florin, [İt. fiorino] *(f'lôrin) is.* Hollanda'nın para birimi; gulden

floş[1], [Fr. filoche] *(f'lôş) is.* **1.** Selülozdan yapılan, yapay, bükümsüz, parlak, sürekli iplik. **2.** Elbiselerde süs olarak kullanılan ince saçak.

floş[2], [İng. flush] *(f'lôş) sf.* **1.** Tamamen dolu. **2.** *is.* Floş royal. ◻ **floş royal,** *Pokerde aynı renkten ve aynı türden dizi sıralı beş karttan oluşan el.*

flotör, [Fr. flotteur] *(f'lôtör) is. dnz.* **1.** Suda yüzen nesne. **2.** Şamandıra.

flöre, [Fr. fleuret] *(f'löre) is. spor.* **1.** Eskrimde kullanılan, namlusu düz, ucu yuvarlak ve düğmeli kılıç. **2.** Bu tür kılıçla yapılan spor.

flört, [İng. flirt] *(f'lört) is.* **1.** Oynaşma; işve. **2.** Kadın ile erkek arasındaki geçici yakın ilişki; gönül ilişkisi. **3.** Böyle bir ilişki kurulan kimse. **4.** *mecaz.* Muhalif partiler ve ülkeler arasında tam bağlanmadan yakınlaşma. ◻ **flört etmek,** *1. (Kadın ve erkek için) karşı cinsle geçici bir süre gönül ilişkisi kurmak. 2. mecaz. (Partiler ve ülkeler için) geçici ve eğreti yaklaşma.*

flu, [Fr. flou] *(f'lû) sf.* **1.** Net ve açık değil; berraklı-

ğını yitirmiş; bulanık. **2.** Fotoğrafta net olmayan görüntü.

flurcun, [? flûrcun] *(fʰlûrcun) is. zool.* İspinozgillerden parlak siyah ve kahverengi tüylü, kalın fakat sivri gagalı, ötücü bir kuş; kocabaş, *(Coccothraustes coccothraustes).*

flurya, [Lat. cloris] *(fʰlûrya) is. zool.* İspinozgillerden tüyleri yeşilimsi, kanatları ve kuyruğu parlak sarı benekli, küçük tanelerle ve böceklerle beslenen, bahçelerde, koruluklarda çok rastlanan oldukça küçük ötücü bir kuş; yelve, *(Chloris chloris).*

flüor, [Lat. fluor *(akış)*] *(fʰlüor) is. kim.* Atom numarası 9, atom ağırlığı 19, yoğunluğu 1,265; ozon gibi kokan, yeşilimsi sarı renkte, halojenler grubunun ilk elementi olan basit element; sembolü: F.

flüoresan, [Fr. fluorescent] *(fʰlüoresan) is.* Bazı cisimlerin aldıkları ışığı, boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştüren; flüorışıl. ◘ **flüoresan lamba,** *İçindeki seyreltilmiş gazda meydana gelen elektrik boşalması sonucu yayılan ışınımların etkisiyle çeperi flüoresan hâle gelen cam tüp.*

flüoresans, [Fr. fluorescence] *(fʰlüoresans) is.* → flüorışı.

flüorışı, [Lat. fluor + T. ışı] *(fʰlüorışı) is.* Bazı cisimlerin aldıkları ışığı, dalga boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştürme özelliği; flüoresans.

flüorışıl, [Lat. fluor + T. ışı-l] *(fʰlüorışıl) sf.* Aldığı ışığı soğurarak dalga boyu daha uzun ışık ışınımlarına dönüştürme özelliği olan; flüoresan.

flüorin, [Fr. fluorine] *(fʰlüorin) is. min.* Cam parlaklığında ve saydam görünüşlü doğal kalsiyum flüorür; formülü: CaF_2

flüorit, [Fr. fluorite] *(fʰlüorit) is. min.* Flüorin.

flüorür, [Fr. fluorure] *(fʰlüorür) is. kim.* **1.** Flüorun başka bir elementle verdiği ikili bileşik. **2.** Flüorhidrik asidin tuzu.

flüt, [Lat. (Prov.) flatus *(soluk)* > Fr. flûte] *(fʰlüt) is. müz.* Açık borulu, yan üflemeli müzik aleti.

flütçü, [flüt-çü] *(fʰlütçü) is.* Flüt çalan sanatçı.

fob, [İng. **F**ree **O**n **B**oard *(gemi bordasına kadar masrafsız)*] *is. kısalt.* Fiyat konusunda anlaşılmış olan malın alıcının gösterdiği gemiye kadar olan masraf ve rizikonun satıcıya ait, gemiden sonrasının ise alıcıya ait olduğunu ifade eten ticarî terim; taşıma dışında net fiyat.

fobi, [Yun. phobia > Fr. phobie] *(fo'bi) is. psikol.* Korkunun yersiz olduğunu bilmesine karşın kişinin belli bir nesne, yer, durum ve kimselere karşı duyduğu aşırı korku; patolojik korku.

foculla|mak, [foc *(yans.)* > foc-ul-la-mak] *{ağız} gçsz.f. [-r] [-l(u)-yor]* Öfkelenmek; sinirlenmek. [DS]

foça, [? foça] *{ağız} is.* Kadife gibi derisi olan ve ayı balığına benzer bir tür balık. [DS]

foda, [Ar. fuṭā] *{ağız} is.* Köy kadınlarının kuşandığı peştamal. [DS]

fodana, [? fodana] *{ağız} is.* Kırıldığında, içi bütün olarak çıkan ceviz. [DS]

fodine, [? fodine] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

fodla, [Ar. fūdlā / فودلا / فودله] *is.* Daha çok aşevlerinde yoksullara dağıtılan kepekli undan yapılmış pide türü ekmek.

fodlacı, [fodla-cı] *is.* **1.** Evlere fodla dağıtan kimse. **2.** Fodla ile yaşamını sürdüren kimse.

fodlacılık, -ğı [fodla-cı-lık] *is.* Fodla ile geçinme durumu.

fodlaharan, [Ar. fodla + Far. ḫᵛārān *(yiyen)* فودله خواران] *(fodlaha:ra:n) is. tar.* Babalarının eski hizmetlerinden dolayı kendisine tayın ve maaş verilen yeniçeri çocukları.

fodra, [İt. fodera] *(fo'dra) is.* Elbisenin, dik ve düzgün durmasını sağlamak için bazı yerlerinde kumaş ile astar arasına konulan sert veya kolalı bez.

fodul, [Ar. fuḍūl فضول] *sf.* **1.** Üstünlük taslayan; kendini beğenmiş; kibirli. **2.** Yerli yersiz konuşan; fazla konuşan.

fodulca, [fodul-ca] *(fodu'lca) zf.* Fodul gibi; fodula yakışır biçimde.

fodulluk, -ğu [fodul-luk] *is.* **1.** Kabaca ve kibirlice davranış; fodulca davranış. **2.** Üstünlük taslama durumu.

foduma, [Yun. pódhima] *{ağız} is.* Çiftçilerin giydiği bir tür çizme. [DS]

fodurgan, [fod *(yans.)* > fod-ur-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) küseğen. [DS]

fok[1], [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fok-ur fokur, fok-ur-da-mak*

fok[2], [Lat. phoca / Yun. fókia] *is. zool.* Yüzgeç ayaklılar takımından, kısa ve kadifemsi tüylü, yassıca başlı, mekik görünüşlü bir vücuda sahip, ön üyeleri kısa, arka üyeleri gövdenin peşinden sürüklenici, çoğunluğu kutup denizlerinde yaşayan pek çok türü bulunan etçil memeli hayvan, *(Monachus monachus; Akdeniz foku), (Erignathus barbatus; sakallı fok), (Papophilus gröenlandicus; Grönland foku), (Cystophora cristata; balonlu fok), (Histriophoca fasciata; çizgili fok), (Halichophus grypus; gri fok), (Lobodon carcinophagus; yengeç fok), (Hydrurga leptonyx; deniz leoparı).*

fok[3], [Ar. faḫḫ => fak > fok] *{ağız} is.* Kapan; fak. [DS]

fokal, -li [Fr. focale] *is. fiz.* Bir şık demetinin ışınlarının toplandığı küçük doğru parçası; odak.

fokgiller, [fok-gil-ler] *is. zool.* Fokları ve yakınlarını kapsayan yüzgeç ayaklılar takımından soğuk deniz

kıyılarında yaşayan kısa tüylü, kulakları kepçesiz, etçil memeliler familyası, *(Phocidae)*.

fokometre, [Fr. focomètre] *is.* Merceklerin odak uzaklığını ölçmeye yarayan alet.

fokstrot, [İng. fox-trot *(tilki adımı)*] *is.* Anglosakson kökenli, iki kişinin oynadığı, dört zamanlı bir tür dans.

fokur, [fok *(yans.)* > fok-ur] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarına yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ☐ **fokur fokur,** *1. Art arda fokurtu sesleri çıkarmak suretiyle; fokurdayarak; fokurtularla. 2. Kaynama derecesi fokurtulu sesler çıkaracak kadar yüksek olarak.*

fokurdak, -ğı [fok *(yans.)* > fok-ur-da-k] *is.* **1.** Fokurtu sesi. **2.** Suyun fokurtularla kaynayıp çıktığı yer.

fokurdama, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-ma] *is.* Fokurtu sesleri çıkarma; fokurdamak eylemi.

fokurdamak, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Su için) fokurtulu sesler çıkararak kaynamak.

fokurdatma, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-t-ma] *is.* Fokurtulu sesler çıkartma.

fokurdatmak, [fok *(yans.)* > fok-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Fokurdamasını sağlamak.

fokurtu, [fok *(yans.)* > fok-ur-tu] *is.* **1.** Büyük büyük kabarcıklar çıkararak kaynayan sıvının çıkardığı ses. **2.** Kaynama sesi.

fol, [Yun. pholia *(yuva)*] *is.* **1.** Tavuğun yumurtlayacağı yeri kolay bulması için follukta bırakılan yumurta veya yumurtaya benzer şey. **2.** *argo.* Yankesicinin gözden geçirdiği cüzdan. ☐ **fol etmek,** *{ağız} Ceviz, fındık gibi kabuklu yemişleri kabuklarından ayıklamak.* [DS]‖ **fol yok, yumurta yok,** *"Ortada hiçbir şey yokken varmış gibi tedirgin olmaya, varmış gibi davranmaya gerek yok." anlamında kullanılır; .... nın hiç gereği yok.*

folak, -ğı [? folak] *{ağız} sf.* (Kişi için) kelimeleri tam ve doğru söyleyemeyen; peltek. [DS]

foldurfoş, [fald *(yans.)* > fold-ur+foş] *argo. sf.* **1.** (Fahişe ya da edilgin eşcinsel erkek için) uzun süredir pek çok erkekle ilişkiye girmiş olan. **2.** Bu tür kimsenin cinsel organı.

foli, [Yun. foli] *{ağız} is.* Tohum ekmek için toprağa açılan küçük çukur. [DS] ☐ **foli ağı,** *{ağız} Gömlekli bir tür balık ağı.* [DS]

folik, -ği [Yun. pholi *(çukur)* => folluk > folik] *{ağız} is.* **1.** Kabak ekilen çukur. **2.** Su kabağı. [DS]

folikül, [Fr. follicule] *is. anat.* Kese şeklindeki çeşitli organların genel adı.

folit, [? folit] *{ağız} sf.* Karmakarışık; dağınık. [DS]

folk, [Ame. **folk**song] *is.* Otantik müzikten esinlenerek meydana getirilen pop şarkısı türleri. ☐ **folk müziği,** *müz. 1. Halk müziği. 2. İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika'da başlayan halk müziğinden esinlenerek yapılan müziklere verilen ad.*‖ **folk sanatçısı,** *Folk müziği sanatçısı.*

folklor, [İng. folk *(halk)* + lore *(gelenek)*] *(fo'lklor) is.* **1.** Bir ülke veya bölge halkının gelenek, görenek, alışkanlık, inanç, efsane, masal, bilmece, türkü, oyun, eğlence, edebiyat, giyim kuşam ve el sanatları gibi kültürel değerlerinin tümü. **2.** Bu değerleri araştırıp inceleyen ve değerlendiren bilim. **3.** *gnşl.* Halk oyunları.

folklorcu, [folklor-cu] *is.* Folklorla uğraşan kimse.

folklorculuk, -ğu [folklor-cu-luk] *is.* Folklorcunun işi ve mesleği.

folklorik, -ği [Fr. folklorique] *sf.* Folklorla ilgili; folklor değeri olan.

folladı, [Yun. pholi *(çukur)* => folladı] *{ağız} is.* İçinde yıkanılan küçük bölme; gusülhane. [DS]

follama, [fol-la-ma] *{ağız} is.* Yumurta ile yoğurttan yapılan bir tür yemek. [DS]

follamak, [fol-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Öküzün boynuzu için) dibinden kırılmak. **2.** (Vurulan yer için) şişmek; ödem oluşmak. [DS]

follu, [fol-lu] *{ağız} is.* Yeşil kabuğundan ayrılmış ceviz. [DS]

folluk, -ğu [fol-luk] *is.* Tavukların yumurtlamaları için hazırlanmış yer.

folta, [İt. volta *(dolaşma)*] *{ağız} is.* Dönemeç; viraj. [DS]

foltak, -ğı [folt-a-k / fölt-e-k] *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

folus, [? folus / holuz] *{ağız} is.* Seyrek telli; iri delikli kalbur. [DS]

folyo, [İt. foglio *(yaprak)* > İng. folio] *is.* Tabaka; yaprak.

fon[1], [fan / fin / fon *(yans.)*] *is.* Kulak çınlamasını, çınlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *fon-la-mak*

fon[2], [Yun. phone *(ses)*] *is.* Ses ve gürültü şiddetinin ölçülmesinde kullanılan boyutsuz ses şiddeti birimi.

fon[3], [Lat. fundus > Fr. fond] *is.* **1.** Bir şeye belirginlik kazandıran zemin; temel. **2.** Resim tablolarında en alta sürülen boya katmanı. **3.** Fotoğraf çekerken resmi çekilecek kişi veya nesnenin arkasına konulan ve resmi belirginleştiren duvar veya perde. **4.** Çerçevelenmiş resimlerde resmi belirginleştirmek için arkaya konulan ve resim kartından taşan karton vb. şey. **5.** Bir kumaşın alt dokusu; zemin. ☐ **fon müziği,** *tiy. Bir sahne eserinin oynadığı sırada arka planda veya rol aralarında çalınan müzik.*‖ **fon olmak,** *argo. Yenice geldiği yerde olaya karışmak; olay olan yerde bulunuyor olmak.*

fon[4], [Fr. fonds] *is.* **1.** Stok. **2.** Bir kurumu veya işletmeyi finanse etmek için elde hazır olarak bulundurulan para; sermaye. **3.** Malî olanak; para.

fonda, [İt. fondo] *(fo'nda) is.* **1.** *dnz.* Geminin demir attığı yer. **2.** *ünl. "Demir at!"* komutu. ◻ **fonda etmek,** *(Gemi için) demir atmak.*

fondan, [Fr. fondre *(eritmek)* > fondant] *is.* İçinde likör, tatlı veya hoş kokulu maddeler bulunan ve ağızda kolayca eriyen bir tür şekerleme; bonbon.

fondip, -bi [Alm. von *(-den)* + T. dip] *is. argo.* Kadehteki içkiyi bir defada son damlasına kadar içme.

fondöten, [Fr. fond de teint] *is.* **1.** Boya zemini; astar. **2.** Makyajda düzgün bir cilt elde etmek veya diğer makyaj işlemlerine zemin hazırlamak için yüze sürülen kozmetik.

fondü, [Fr, fondre *(eritmek)* > fondu] *sf.* (Peynir için) eritilmiş.

fonem, [Yun. phonema *(ses)* > Fr. phonème] *is. dbl.* Bir dilde başka seslerle kurduğu ilişkiye göre belirlen ve ayırıcı özelliği bulunan ses ögesi; ses birimi; sesbirim.

fonetik, -ği [Yun. phonetikos > Fr. phonétique] *sf.* **1.** Sese ilişkin, sesle ilgili. **2.** *dbl.* Konuşulan dili meydana getiren seslerin incelenmesi; ses bilgisi. **3.** *sf.* Seslerin tüm özellilclerini ve ayrıntılarını gösteren; sesçil. **4.** *dbl.* Ses bilgisi ile ilgisi olan. ◻ **fonetik alfabe,** *dbl. Konuşma dilinin çeşitli seslerini gösteren işaretler ve semboller bütünü; sesçil alfabe.*‖ **fonetik işaret,** *dbl. Dilin seslerinden birini gösteren işaret.*‖ **fonetik yazı,** *dbl. Alfabedeki harflerin, sözün seslerini tam olarak karşıladığı yazı.*

fonetikçi, [fonetik-çi] *is.* Ses bilimi uzmanı.

fong, [fah / fak / fıg / fıh / fık / fıng / fığ / fing / fink / fok / fong *(yans.)*] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fong-ur fongur, fong-ur-da-mak*

fongul, [fong *(yans.)* > fong-ul] *{ağız} sf.* Yaşlılık ya da şişmanlık sebebiyle bir iş yapamaz duruma gelmiş bulunan kadın. [DS]

fongur, [fong *(yans.)* > fong-ur] *is.* Suyun yerden kaynayıp çıkmasını, sıvıların kaynamasını, kaynayıp kabarma yoluyla ekşimeyi, kabarmayı; zıplama, oynama ve cilvelenmeyi, kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **fongur fongur,** *{ağız} (Kaynamak için) şiddetli.* [DS]

fongurdamak, [fong *(yans.)* > fong-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Şiddetli bir şekilde kaynamak. [DS]

foni, [Yun. khoni] *{ağız} is.* Huni. [DS]

fonksiyon, [Fr. fonction] *is.* **1.** Bir kimsenin veya herhangi bir nesnenin kendine özgü eylemi; işlev. **2.** Bir şeyin gördüğü iş; görev. **3.** İş görme yetisi. **4.** *kim.* Bir bileşikte yer alan herhangi bir madde grubunun kimyasal görevi; bu görevi nitelendiren özelliklerin tümü. **5.** *mat.* Bir veya birden fazla değişkene bağlı olarak değişen nicelik.

fonksiyonalizm, [Fr. fonctionnalisme] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; işlevsellik. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

fonksiyonel, [Fr. fonctionnal] *sf.* **1.** Fonksiyonla ilgili. **2.** Süs olmaktan uzak, işe yarar, iş görür özellikte olan; görevsel. **3.** *mat.* Bilinmeyenleri de birer fonksiyon olan (denklem).

fonlamak, [fon *(yans.)* > fon-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

fono-, [Yun. phone] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"sese ilişkin, ses"* anlamı katarak birleşik kelimeler yapan ön ek.

fonograf, [Fr. phonographe] *is.* Önceden kaydedilmiş ses ve konuşmaları mekanik yolla okuyan alet; gramofon.

fonografi, [Fr. phonographie] *is. fiz.* Ses veren cisimlerin titreşimlerini grafikle gösterme usulü.

fonojenik, -ği [Fr. phonogénique] *sf.* (Kişi konuşmaları için) kaydı yapılıp dinlenildiğinde veya radyo yayınlarında kulağı tırmalamayan, hoş gelen.

fonolit, [Fr. phonolite] *is.* Alkali feldspat ve feldspatoitlerden meydana gelen, mikrolitli volkanik kaya.

fonolog, -ğu [Fr. phonologue] *is.* Dildeki görevleri açısından ses birimleri inceleyen uzman.

fonoloji, [Fr. phonologie] *is.* Görevleri açısından bir dildeki ses birimlerin incelenmesi.

fonometre, [Fr. phonomètre] *is. fiz.* Sesin şiddetini ölçmeye yarar alet.

fonotelgraf, [Fr. phonotélégraphe] *is.* Telgraf hatlarının yoğun olduğu zamanlarda telgrafların telefon ile iletilmesi işi.

font, [Fr. fonte] *is.* **1.** Dökme demir; pik. **2.** *matb.* Basımda kullanılan harflerin kalın, normal veya italik gibi sayfa üzerinde değişik görünümler arz eden biçimsel özellikleri; hurufatın karakteri.

fonu, [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Huni. **2.** Su bardağı. [DS]

for[1], [far / fır / for *(yans.)*] *is.* Ateşin birden parlamasını, alevlenmesini anlatan kök. [Zülfikar] *for for, for+for-la-mak*

for[2], [for *(yans.)*] *is.* Horlama bildiren kök. [Zülfikar] *for-ul forul*

for[3], [İng. free on rail] *is. tic.* Malın sözleşmede belirtilen garda vagonlara yüklenmesine kadar geçen bütün masrafların alıcıya ait olduğu satış şekli.

fora[1], [İt. fuora *(dışarı)*] *(fo'ra) ünl.* **1.** Gemideki yelkenlerin açılması için verilen emir. **2.** *is.* Yelken açtırma. **3.** *argo.* Çekip çıkarma. ◻ **fora basa etmek,** *dnz. Bir halat veya zincire bağlı basayı açа-*

rak halat veya zinciri serbest bırakmak.|| **fora edilmek,** *argo. Çıkarılmak.*|| **fora etmek,** *1. dnz. Bir halat veya zincirle bağlı şeyi çekip açmak; bir kapağı açmak. 2. argo. Çekip çıkarmak. 3. Açmak; çıplak hâle getirmek; soymak.*

fora[2], [İt. fuora *(dışarı)*] *(fo'ra) is.* **1.** Ayakkabıcılıkta ayakkabının üstü ile pençesi arasına konulan parça. **2.** Ayakkabının saya kenarını, taban köselesini ve taban astarını tutturmak için dıştan yapılan dikiş.

foraz, [Far. horüs] *{ağız} is.* **1.** Horoz. **2.** Erkek. [DS]

forforlamak, [for *(yans.)* > for+for-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(u)-yor]* (Lamba ya da mum alevi için) düzgün çıkmak. [DS]

fori, [İt. fuori] *(fo'ri) ünl. argo.* Şarkıcı ya da oyuncu kadın sahneyi terk ettikten sonra tekrar gelmesi için yapılan tezahürat sözü.

forici, [fori-ci] *sf. argo.* Beğendiği şarkıcı ya da oyuncunun tekrar sahneye dönmesi için tezahürat yapan kimse.

forint, [Mac. forint] *is.* Macaristan'ın para birimi.

fork, [? fork] *{ağız} is.* Kötü yola düşmüş kadın. [DS]

forklift, [İng. fork *(çatal)* + lift *(kaldıraç)*] *is.* Akü gücü ile çalışan ağır yükleri kaldırıp taşımakta kullanılan hareketli araç.

form, [Fr. forme] *is.* **1.** Biçim; şekil. **2.** Bir şeyin veya kimsenin olması gereken durumu. **3.** Üzerine istenilen bilgilerin doldurulması amacıyla hazırlanmış basılı kâğıt. ☐ **formda** (formunda) **olmak,** *İstenilen fizikî güç ve yetenekleri kazanmış durumda bulunmak.*|| **formdan düşmek,** *Gücünü ve yeteneğini yitirmek.*|| **form tutmak,** *İstenilen fizikî gücü korumak.*

forma, [Lat. forma] *(fo'rma) is.* **1.** Biçim; şekil. **2.** Okullarda, spor kulüplerinde veya kimi mesleklerde giyilen tek tip elbise. **3.** *gnşl.* Bir cismin boyutlarının tümü; ebat. **4.** *matb.* Tek tabaka kâğıt üzerine basılarak katlanmış kitap bölümü; bir kitabın her 16 sayfalık bölümü. **5.** *{ağız} dnz.* Dalgıç elbisesi. [DS]

formal, -li [İng. formal] *sf.* Biçimsel; görünüşte.

formaldehit, -di [Fr. formaldéhyde] *is.* Doymuş aldehitlerin ilki olan CH_2-O veya H-CHO olan aldehit; formik aldehit.

formalık, -ğı [forma-lık] *sf.* **1.** (Kumaş) forma yapmaya uygun. **2.** (Kitap için) belli sayıda formalardan meydana gelen.

formalist, [Fr. formaliste] *sf.* **1.** (Kişi için) işin ve konunun özünden çok dış görünüşe önem veren, alışılmış kuralların, tutum ve davranışların dışına çıkmayan; şekilci; formaliteci; biçimci. **2.** Biçimcilik yanlısı.

formalite, [Fr. formalité] *is.* **1.** Bazı belgelerin düzenlemesi sırasında uyulması gereken kurallar; biçimler; şekiller. **2.** *huk.* Kanun tarafından, yerine getirilmesi zorunlu kılınan işlem. **3.** *mecaz.* Herhangi bir önem taşımadığı hâlde yapılan tamamen şekle ilişkin davranış.

formaliteci, [formalite-ci] *is.* Şekilsel özelliklere fazla önem vererek işlerin yürümesine engel olan görevli.

formalizm, [Fr. formalisme] *is.* **1.** Dış görünüşe, biçime önem verme şeklindeki tutum; buna sıkı sıkıya bağlılık; biçimcilik; şekilcilik. **2.** *fel.* İşin özüne ve taşıdığı değere önem vermeden, yalnızca biçimini ve görünüşünü ön plana alan ve tabiatın kavranabilirliğini, düşüncenin biçimleri veya kanunları ile açıklamaya çalışan görüş. **3.** *ahlak.* İradenin eylem ilkesini öz bakımından değil de biçim olarak ele alan ahlak anlayışı. **4.** *ed.* Edebiyat eserini toplumsal, felsefî ve psikolojik yapılara ulaşmak için değil de sadece edebiyat kurallarına bağlılığı yönünden değerlendiren 1916 ile 1930 yılları arasında Moskova, Leningrat ve Prag'da egemen olan ve daha sonra dilbilimde yapısalcılığın ortaya çıkmasına sebep olan edebiyat eleştiriciliği. **5.** *gzl. sntl.* Gerçeği somut olarak dile getirmek yerine soyutlamayı tercih etme eğilimi.

formasyon, [Fr. formation] *is.* **1.** Biçimlenme; oluş. **2.** Yetişme; eğitim. **3.** *coğ.* Bir jeoloji devri içinde oluşmuş bulunan tabakalar dizisi; oluşuk; oluşum.

format, [İng. format] *is.* **1.** Biçim verilmiş nesne. **2.** *bsy.* Bilgisayarda disket veya sabit diske ulaşmak için önceden verilen gerekli bilişim komutu; biçim.

formatlamak, [format-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bilgisayar disketi veya sabit diski üzerine bilgi yükleyebilmek için gerekli bilişim komutlarını vermek; biçimlendirmek.

forme, [Fr. former] *is.* Biçimlendirme; biçim verme. ☐ **forme etmek,** *Biçimlendirmek.*

formel, [Fr. formel] *sf.* Biçimsel; şekille ilgili.

formen, [İng. forman] *is.* İşçilerin düzenli çalışmalarını sağlayan ve onların iş verimleri üzerinde etkili olan işçi; ustabaşı.

formik, -ği [Lat. formica *(karınca)* > Fr. formuque] *sf.* Karınca ile ilgili; karıncada bulunan. ☐ **formik asit,** *kim. Karıncalarda ve bazı bitkilerde bulunan bir tür asit; karınca asidi.*

formika, [İng. formica *(tescilli isim)*] *is.* Saf selüloz kâğıtlarının fenol formol reçinesi ile preslenmesi suretiyle elde edilen levha.

formol, -lü [Fr. formol] *(l ince söylenir) is kim.* Formaldehitin yüzde kırklık sulu çözeltisine verilen ad.

formollemek, [formol-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Formol veya gaz hâldeki formaldehitle muamele etmek.

formoloji, [Fr. formologie] *is.* Eşyayı biçimlerine göre sınıflandırma yöntemi.

formül, [Lat. formula / Fr. formule] *is.* **1.** Bazı durumları, olguyu kurallar biçiminde ortaya koyan

değişmez söz kalıbı. **2.** Bir yasanın, bir ilkenin özlü ve kısa anlatımı. **3.** *gnşl.* Bir sorunu çözmek için tutulan yöntem; yol; tarz. **4.** Zihinsel tembellik sonucu kullanılan kalıplaşmış söz. **5.** Bir belgenin yazılış biçimi veya örnek. **6.** *kim.* Bir maddenin bileşimini ve yapısını gösteren kısaltmalı ifade. **7.** *mat.* Bir veya birbirine bağlı daha fazla niceliğin hesaplanmasında kullanılan cebirsel ifade. ◻ (bir) **formül bulmak,** *Çözümleyecek çıkar yol bulmak.*

formüle [Fr. formuler] *is.* Formülleştirme; formülünü bulma. ◻ **formüle etmek,** *1. Uygun bir formüle göre düzenlemek; kurmak. 2. Kesin bir ifadeyle söylemek.*

formüler, [Fr. formulaire] *is.* Formül dergisi; ilaç birleşimlerini gösteren hekim kitabı.

formülleşme, [formül-le-ş-me] *is.* Formül durumuna gelme; formülleşmek eylemi.

formülleşmek, [formül-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Formül durumuna gelmek. **2.** Kısa ve özlü ifade edilmek.

formülleştirme, [formül-le-ş-tir-me] *is.* Formül hâline getirme; formülleştirmek eylemi.

formülleştirmek, [formül-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Formül durumuna getirmek.

foroz, [Yun. phora *(defa)*] *is. dnz.* Ağla bir defada çekilen balık miktarı. ◻ **foroz kayığı,** *Dalyandan balık çıkarmaya yarar kayık.*

fors[1], [Lat. fors > Fr. force] *is.* Nüfuz; güç; kuvvet; zor. ◻ **forsu olmak,** *Bir konuda sözü geçerli olmak; kudretli ve nüfuzlu olmak.*

fors[2], [İng. force] *is.* **1.** İçinde devlet başkanı, general veya üst rütbeli subay bulunan yere ve araçlara çekilen özel biçimli bayrak. **2.** *dnz.* Denizcilik şirketlerinin ve armatörlerin gemilerinin bacalarında ve bayraklarında bulundurdukları özel işaret.

forsa[1], [İng. force] *{ağız} is.* Hız; coşkunluk. [DS]

forsa[2], [İt. per forza > forzato > Fr. forçat *(kadırga kölesi)*] *(fo'rsa) is.* **1.** Eskiden gemilerde kürek çekmek üzere cezalandırılmış kimse; kürek mahkûmu. **2.** Deniz savaşı esiri.

forsa[3], [Fr. force] *is.* **1.** *mat.* Baskı silindirinin basılacak kâğıt üzerine yaptığı basınç. **2.** Basılmış kâğıdın arkasında, fazla basınçtan dolayı meydana gelen iz.

forsalamak, [forsa-la-mak] *gçl. f. [-ı] [-l(ı)-yor]* Savunulan bir deniz boğazına veya bir limana zorla girmeye çalışmak.

forsalı, [forsa-lı] *sf. mat.* Basınçlı. ◻ **forsalı baskı,** *Kâğıdın arkasında kabarık veya oyuk izler meydana gelecek şekilde ayarlanarak yapılan baskı.*

forseps, [Lat. forceps *(kıskaç, maşa)*] *is. tıp.* Güç doğumlarda çocuğun başını kavrayıp dışarı çekmeye yarar alet.

forslu, [fors-lu] *sf.* **1.** (Gemi, otomobil vb. için) üzerine fors çekilmiş olan. **2.** *mecaz.* Nüfuzlu; kudretli; güçlü.

forsmajör, [Fr. force majeure] *is.* Zorlayıcı sebep.

forsumak, [por-su-mak / pör-sü-mek > forsu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bozulmak; çürümek. [DS]

fort[1], [Fr. forte] *is.* Bir ayakkabının arkasını sağlamlaştırmak ve ayağa destek sağlamak için yerleştirilen parça.

fort[2], [Fr. frotter *(sürtmek)*] *is. argo.* Kalabalık taşıtlarda karşı cinse cinsel organını sürtme eylemi; kertme.

fortçu, [fort-çu] *is. argo.* Kertici.

fortçuluk, -ğu [fort-çu-luk] *is. argo.* Kerticilik.

forta, [? forta] *{ağız} is.* Yalan; palavra. [DS] ◻ **forta atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; palavra atmak.* [DS]

fortacı, [forta-cı] *{ağız} sf.* (Kişi için) yalan söyleyen; palavra atan. [DS]

forte, [İt. forte] *(fo'rte) zf. müz.* (Ses için) şiddetli olarak; sembolü: *f* veya *F.*

fortepiano, [İt. forte-piano] *is. müz.* Önce forte sonra da piano çalmak gerektiğini belirten müzik terimi; sembolü: F_P

fortissimo, [İt. fortissimo] *zf. müz.* Mümkün olduğu kadar kuvvetli çaldırmak gerektiğini ifade eden müzik terimi; sembolü: *ff* veya F_F.

fortuk, -ğu [fort-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu. **2.** (Çocuk için) sekiz dokuz yaşlarında. **3.** (Kişi için) yaşlanmış; ihtiyar. [DS]

fortul, [fort-ul] *{ağız} is.* Bir iş ya da olayın sonucunda çıkacak sanılan kötülük. [DS]

foru, [? foru] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

foruk, -ğu [for *(yans.)* > for-uk] *{ağız} is.* İçi boş ya da çürük yemiş. [DS]

forul, [for / hor *(yans.)* > for-ul] *is.* Horlama bildiren yansımalı gövde. ◻ **forul forul,** *{ağız} Horlayarak; horultu ile.* [DS]

forum[1], [Lat. forum] *(fo'rum) is.* **1.** Roma'da pazar yeri. **2.** Roma halkının toplandığı meydan. **3.** Kamu veya özel iş merkezi. **4.** Kamu işlerinin görüldüğü yer. **5.** Siyaset, sanat ve kültür üzerine bazı konuların görüşülerek karara bağlandığı yer; mahkeme. **6.** Mücadele alanı; tribün.

forum[2], [? forum] *{ağız} is.* Kibir; gurur. [DS]

forumcu, [forum-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendini bir şey sanan; kurumlu; gururlu. [DS]

forut, -du [? forut] *{ağız} is.* Meyvesiz çam fıstığı kozalağı. [DS]

forvet, [İng. forward *(ileri)*] *is.* Futbol, basketbol ve hentbol gibi oyunlarda rakip sahaya top çıkarmak, hücum düzenlemek ve sayı yapmakla görevli ileri saha oyuncusu.

foryaz, [Yun. voreas] *{eAT} is.* Poyraz.

fos[1], [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı,

nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fos fos, fos-al-mak, fos çıkmak, fos-la-mak, fos(s)-a-dak, fos+göbek. fos-ur fosur* 🗗 **fos göbelek,** *{ağız} Zehirli bir tür mantar.* [DS]|| **fos mantarı,** *{ağız} Fos göbelek; pos mantarı.* [DS]

fos[2], [fos *(yans.)* / Fr. fausser ?] *{ağız} sf.* **1.** *argo.* Temeli olmayan; çürük; sonu boş olan; yararsız; değersiz. **2.** (Kişi için) hiç eziyet ve sıkıntı çekmemiş; zorlukla karşılaşmamış olan. **3.** *sf. is.* Çelik çomak oyununda, çeliğe eldeki çomağın çarpmaması, boşa gitmesi. [DS] 🗗 **fosa bırakmak,** *{ağız} Tarlanın sürülmesi işlemini en tavsız olduğu zamana bırakmak.* [DS]|| **fos çıkmak,** *1. (Kişi için) sanıldığı gibi iyi veya güçlü olmadığı anlaşılmak. 2. (Olay, beklenen şey veya eşya için) sanıldığı gibi iyi ve olumlu sonuç vermemek; kâr etmemek.* ‖ **fos dalga,** *argo. Hile yapma; kandırma.*

fosa, [? posa / fosa] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı koyun. **2.** *sf.* İşe yaramaz; çürük; döküntü. [DS]

fosalak, -ğı [fos-ala-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişmanlık yüzünden güçsüz olan. [DS]

fosalmak, [fos *(yans.)* > fos-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Balon vb. için) havası boşalmak. [DS]

fosbıyık, -ğı [pos+bıyık قوص بييق] *{OsT} is.* Posbıyık.

foseptik, -ği [Fr. fosse *(çukur)* + séptique] *is.* Lağım çukuru.

fosfat, [Fr. phosphate] *is. kim.* Fosforik asit tuzu veya esteri.

fosfatlama, [fosfat-la-ma] *is.* **1.** Fosfatlı hâle getirme; fosfatlamak eylemi. **2.** *tarım.* Toprağa fosfatlı gübre atma. **3.** Madenî yüzeylerin üzerinde fosfat bileşikli bir tabaka meydana getirerek paslanmayı önleme işlemi.

fosfatlamak, [fosfat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Fosfatlı hâle getirmek. **2.** *tarım.* Toprağa fosfatlı gübre vermek. **3.** Bir metal yüzeyin kimyasal korunmasını sağlamak için üzerinde fosfat bileşikli kat oluşturmak.

fosfatlaşmak, [fosfat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Fosfat hâline gelmek.

fosfatlı, [fosfat-lı] *sf.* **1.** (Birleşik, karışım için) içinde fosfat bulunan; fosfatla işlem görmüş. **2.** (Metal yüzey için) üzeri fosfatlı bileşikle kaplanmış.

fosfor, [Yun. phôs *(ışık)* + phoros *(taşıyan)* > Fr. phosphore] *is. kim.* **1.** Atom numarası 15, atom ağırlığı 30,97 olan, balmumu kıvamında, yarı saydam, zehirli ametal element; sembolü, P. **2.** Eskiden karanlıkta ışık veren cisimlere verilen ad.

fosforışı, [fosfor+ışı] *is.* Bazı cisimlerin veya canlıların karanlıkta ışıldama özelliği; fosforesans.

fosforışıl, [fosfor+ışı-l] *sf.* Karanlıkta ışıldama özelliği olan; fosforesan.

fosforik, *-ği* [Fr. phosphorique] *sf. kim.* Beş değerli fosforun oksijenli bileşiklerine verilen ad. 🗗 **fosforik asit,** *kim. Cam görünümünde 60°C'de eriyen bileşiminde dört asit grubu bulunan* $H_4P_2O_7$ *formülündeki asit.*

fosforit[1], **-di** [Fr. phosphoride] *sf.* Birleşiminde fosfor bulunan; fosforlu.

fosforit[2], **-ti** [Fr. phosphorite] *is. min.* Doğal kalsiyum fosfat.

fosforlu, [fosfor-lu] *sf.* **1.** Birleşiminde fosfor bulunan. **2.** *gnşl.* Parlak ışıklı. **3.** *argo.* Gösterişli; parlak. 🗗 **fosforlu Cevriye,** *Aşırı süslü ve makyajlı kenar mahalle kadını.*

fosfos, [fos+fos] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

fosfür, [Fr. phosphure] *is. kim.* Fosforun hidrojen veya metallerle meydana getirdiği birleşiklerin genel adı.

fosgen, [Fr. phosgène] *is. kim.* Klor ve karbon monoksidin güneş ışığında meydana getirdiği, renksiz, boğucu kokulu, 3.4 yoğunluğunda, 8°C'de yoğunlaşan zehirli bir gaz; kloro-karbonik asit; karbonil klorür; karbon oksiklorür.

fosi, [Fr. fosse *(çukur)*] *{ağız} is.* Bir şey dikmek için açılan çukur. [DS]

fosil, [Lat. fosilis *(bir çukurdan çıkarılan)* > Fr. fossile] *is.* ve *sf.* **1.** Jeolojik devirlerden birinde toprak altında kalarak taşlaşmış canlı kalıntısı veya izi. **2.** Düşünce yapısı bakımından çok geride kalmış kimse. **3.** Fosil hâlinde. **4.** *mecaz.* Modası geçmiş; eskimiş. 🗗 **fosil yakıt,** *Jeolojik devirlerden birinde toprak altında kalan canlılardan meydana gelmiş yakıt.*

fosilleşme, [fosil-le-ş-me] *is.* Fosil durumuna gelme; fosilleşmek eylemi.

fosilleşmek, [fosil-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Fosil durumuna gelmek. **2.** *mecaz.* Köhneleşmek; eskimek; geçerliliğini yitirmek.

fosilleşmiş, [fosil-le-ş-miş] *sf.* Fosil durumuna gelmiş olan.

fosilleştirici, [fosil-le-ş-tir-ici] *sf.* (Mineraller için) fosilleşmeye yardım eden.

fosilli, [fosil-li] *sf.* İçinde fosil bulunan.

foskulak, -ğı [fos *(yans.)*+kulak] *{ağız} is. bot.* Çamlar arasında yetişen, üzerine basıldığında içinde bulunan siyah tozları püsküren bir tür mantar; şeytan mantarı; pos mantarı; fos mantarı, *(Lycoperdon coelatum, L. molle, L. perlatum).* [DS]

foslak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gücü kalmamış; bitkin düşmüş. **2.** Üzerine gevşeklik çökmüş olan. [DS]

foslama, [fos *(yans.)* > fos-la-ma] *is.* Fos diye ses çıkarma; foslamak eylemi.

foslamak[1], [fos *(yans.)* > fos-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Fos sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Lastik, top, balon vb. için) içindeki hava herhangi bir şekilde boşalmak; patlamak; sönmek. [DS] **3.** *argo.* Yapılan bir işin sonu boş çıkmak; sonu gelmemek;

sonuçsuz kalmak; kazanç umulan şeyi kayıpla kapatmak. **4.** İflas etmek. **5.** İddia sonunda yenilip utanmak.

foslamak[2], [fos-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Başı dönmek; sersemleşmek. **2.** Bir işi yapmaktan çabucak vazgeçmek; yılmak. [DS]

foslatma, [fos *(yans.)* > fos-la-t-ma] *is.* Fos sesi çıkartmak eylemi.

foslatmak, [fos *(yans.)* > fos-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Fos sesi çıkartmak. **2.** *argo.* Birinin yanlışını, hilesini ortaya çıkararak mahcup etmek. **3.** *{ağız}* Patlıcanı sıcak külde pişirmek. [DS]

fossadak, -ğı [fos *(yans.)* > fos(s)-adak] *{ağız} zf.* (Boşalmak için) fos sesi çıkararak. [DS]

fosseptik, -ği [Fr. fosse séptique] *is.* → foseptik.

fossuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos(s)-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve vb. için) içi boş; çürük. **2.** (Kadın için) şişman ve iri kalçalı. [DS]

fosturuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos-tur-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi ya da kötü olay ve durumlardan etkilenmeyen; olumlu ya da olumsuz tepki vermeyen; ne ölene ağlayan ne de doğana gülen. [DS]

fosucu, [fos-u-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) yüze gülüp arkadan konuşan; ikiyüzlü. [DS]

fosuk, -ğu [fos *(yans.)* > fos-uk / fos(s)-uk] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yapısına göre gücü olmayan; içi boş; kof. **2.** İçi boş; çürük. [DS]

fosul, [fos *(yans.)* > fos-ul] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız}* Fırınlanmış sebze ya da meyve. [DS] ◻ **fosul fosul,** *{ağız} (Hareket ve iş için) kaygısızca yapılan.* [DS]

fosuldak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ul-da-k] *{ağız} sf.* (Giyecek eşyası vb. için) göze hoş gelmeyecek biçimde bol.

fosuldamak, [fos *(yans.)* > fos-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Burnundan hızlı ve güçlü soluk alıp vermek; tosuldamak. [DS]

fosur, [fos *(yans.)* > fos-ur] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Nefesi dışarıya kuvvetlice verirken çıkan ses. **3.** *{ağız}* Eşcinsel erkek. [DS] ◻ **fosur fosur,** *(Sigara vb. için) dumanını sesli bir şekilde savura savura.*

fosuradak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ur-adak] *{ağız} zf.* (Kapalı bir yerdeki hava vb. gazların boşalması için) foslama sesi çıkararak; fossadak. [DS]

fosuramak, [fos *(yans.)* > fos-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Şişmek; kabarmak. [DS]

fosurdak, -ğı [fos *(yans.)* > fos-ur-da-k] *{ağız} sf.* **1.** (Yiyecek için) ağır olmayan; hafif. **2.** (Kişi için) burnu tıkalı olduğu için soluk alırken göğsünden körük gibi sesler çıkaran. [DS]

fosurdama, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-ma] *is.* Fosurtu sesleri çıkarma.

fosurdamak, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-mak] *gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* Nefesini dışarıya kuvvetlice vererek fosurtu çıkarmak.

fosurdatma, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-t-ma] *is.* Fosurtu ile yapmak eylemi.

fosurdatmak, [fos *(yans.)* > fos-ur-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* (Sigara vb. için) dumanını çok ve gürültülü bir şekilde savurmak.

fosurtu, [fos *(yans.)* > fos-ur-tu] *is.* **1.** Tütün vb. içerken nefesi ve dumanı dışarı verirken çıkarılan ses. **2.** *argo.* Büyüklenme; çalım; kuruntu; kibir.

fosut, [fos *(yans.)* > fos-ut] *{ağız} sf.* Kulakları işitmeyen; sağır. [DS]

foş, [faş / fış / fiş / foş *(yans.)*] *is.* Basınç altındaki sıvıların gür bir şekilde dışarı boşalmasını veya dökülüşünü, bu tür sesler çıkararak konuşmayı, öfkelenmeyi, basınçlı kabarma ve büyüme hareketlerini anlatan kök. [Zülfikar] *foş-ur foşur, foş-ur-damak*

foşa, [? foşa] *(fo'şa) is.* Tombul fındık grubundan standart bir fındık çeşidi.

foşel, [? foşel] *{ağız} is.* Saçma ve kurşun atan bir tür ağızdan dolma tüfek. [DS]

foşur, [foş *(yans.)* > foş-ur] *is.* Basınç altındaki suyun birden boşalması sırasında çıkan ses. ◻ **foşur foşur,** *Foşurtu sesleri çıkararak.*

foşurdamak, [foş *(yans.)* > foş-ur-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* **1.** Foşurtulu sesler çıkararak akmak. **2.** *{ağız}* (Hamur, yoğurt için) ekşiyip göz göz olmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kızgınlık yüzünden burnundan soluyarak hoş olmayan sesler çıkarmak. [DS]

foşurtu, [foş *(yans.)* > foş-ur-tu] *is.* Foşurdayarak akan suyun çıkardığı ses.

fot, [? fot] *{ağız} is.* **1.** Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan demir halka. **2.** *ünl.* Kavga sırasında araya girenlerin *"yeter, kesin"* anlamında söyledikleri söz. **3.** Değneklerle oynanan bir tür çocuk oyunu. [DS]

fota, [İt. fusto] *(fo'ta) is.* İçinde şarap yapılan bir tür fıçı.

fota, [Ar. fūṭa فوطه] *{ağız} is.* Hamam havlusu. [DS]

fotak, -ğı [? fotak] *{ağız} is.* Tavuk ve kuşların tepelerinde bulunan uzun ve gösterişli tüyler; sorguç. [DS]

fotal, [? fotal] *{ağız} is.* Denizin karaya çıkardığı odunlar. [DS]

fotanak, -ğı [Yun. votanákhi => fotanak] *{ağız} is. bot.* Kara lahanaya benzer, yuvarlak yapraklı ve yalnız çorbası yapılan bir sebze. [DS]

fotik, -ği [boduk / fotik] *{ağız} is.* Domuz yavrusu. [DS]

foto-, [Yun. phos / photos] *is. ön ek.* **1.** "Işık" anla-

rımında ışık ve ışıkla ilgili terimlerin başına getirilen ek. **2.** *is.* Fotoğraf kelimesinin kısaltılmış şekli.

fotoakım, [Yun. photos + ak-ım] *is. fiz.* Fotoelektrik olayında elde edilen akım.

fotobaskı, [Yun. photos + T. bas-kı] *is.* Kumaş üzerine bozulmaz bir resim basma yöntemi.

fotobilim, [Yun. photos + T. bil-im] *is.* Fotoğrafın tarihini ve çeşitli alanlardaki etkilerini inceleyen bilim dalı; fotoğraf bilimi.

fotobiyoloji, [Fr. photobiologie] *is.* Işığın canlılar üzerindeki etkisini inceleyen bilim dalı.

fotodizgi, [Yun. photos + T. diz-gi] *is. matb.* Fotoğraf tekniklerinden yararlanılarak yapılan bir tür dizgi.

fotoelektrik, -ği [Fr. photoélectrique] *sf.* **1.** (Elektrik olayları için) ışık ışınımlarının etkisiyle meydana gelen. **2.** *is.* Işığın veya dalga boyu kısa elektromanyetik ışınımların etkisiyle elektron yayımına dayanan elektrik olayı.

fotofiniş, [İng. photofinish] *is.* Yarışçıların derecelerini kesin olarak ayırabilmek amacıyla varış noktasında çekilen resim.

fotofor, [Fr. photophore] *is.* **1.** *zool.* Geceleri ışık yayan canlılarda ışık organı. **2.** *fiz.* Topladığı ışığı belli bir doğrultuda gönderen optik alet.

fotoğraf, [Fr. photographe فوطوغراف] *is.* **1.** Görüntüyü ışığa duyarlı cam, film, kâğıt gibi bir yüzey üzerine özel bir makine yardımıyla tespit etme tekniği. **2.** Bu şekilde tespit edilmiş görüntü resmi. ◘ **fotoğraf albümü,** *Fotoğrafların bir araya toplandığı albüm.*|| **fotoğraf atölyesi,** *Fotoğraf çekilen ve basımı yapılan yer.*|| **fotoğraf çekmek,** *Fotoğraf makinesi yardımıyla görüntü tespit etmek.*|| **fotoğraf makinesi,** *Fotoğraf çekme işleminde görüntüyü ışığa duyarlı yüzey üzerine tespit etmeye yarayan özel alet.*|| **fotoğrafını almak,** *Fotoğraf makinesi ile resmini çekmek.*

fotoğrafçı, [fotoğraf-çı] *is.* **1.** Fotoğraf çeken ve basan kişi. **2.** Fotoğrafçılığı meslek edinmiş kişi. **3.** Fotoğraf çekilen ve fotoğraf malzemeleri satılan yer.

fotoğrafçılık, -ğı [fotoğraf-çı-lık] *is.* **1.** Işık ve kimyasal maddeler yardımıyla, optik düzenekleri bulunan fotoğraf makineleri aracılığıyla elde edilen görüntüleri kâğıt, film veya cam üzerine tespit etme işi. **2.** Bu işle ilgili meslek.

fotoğraflıane, [Fr. photographe فوطوغراف + Far. -ḫāne خانه] *(fotoğrafha:ne) is.* Fotoğraf çekilen ve basımı yapılan yer; fotoğraf atölyesi.

fotoğraflama, [fotoğraf-la-ma] *is.* Fotoğrafla tespit etme eylemi.

fotoğraflamak, [fotoğraf-la-mak] *gçl. f. [-r] [-(ı)-yor]* Bir görüntüyü fotoğraf ile tespit etmek; resmini çekmek.

fotojen, [Fr. photogène] *sf. fiz.* Işık üreten.

fotojenik, -ği [Fr. photogénique] *sf.* **1.** *fiz.* Işığın bazı cisimler üzerine yaptığı kimyasal etki ile ilgili. **2.** Bu kimyasal etki yaratma özelliği. **3.** Fotoğraf kartını çok etkileyen. **4.** Fotoğrafta ve sinemada hoş bir etki bırakan yüz veya duruş.

fotokatot, -du [Fr. photocathode] *is.* Üzerine ışık ışınımları geldiğinde elektron yayan fotosel katot.

fotokimya, [Fr. photo + Ar. kimyā فوطوكيمياء] *(fotokimya:) is.* Işık etkisiyle oluşan kimyasal değişmeleri inceleyen kimya dalı; ışıl kimya; fotoşimi.

fotokinezi, [Fr. photokinésie] *is. zool.* Bazı hayvanları karanlıkta iken ışık, büyük bir aydınlıkta iken karanlık aramaya yönelten dürtü.

fotokopi, [Fr. photocopie] *is.* **1.** Özel makinelerle bir yazı, resim veya şeklin kopyasını çıkarma tekniği. **2.** Bu şekilde meydana getirilmiş kopya belge.

fotokopici, [fotokopi-ci] *is.* Fotokopi işlerini yapan kimse.

fotolit, [Fr. photolyte] *is.* Işık etkisi ile ayrışabilen madde.

fotolitografi, [Fr. photolithographie] *is.* Taş veya maden üzerindeki örneklerin ışığa duyarlı katman yardımıyla basılması tekniği.

fotoloji, [Fr. photologie] *is.* Işığın canlı varlıklar, özellikle de ağaçlar üzerindeki etkilerini inceleyen bilim dalı.

fotolüminesans, [Fr. photoluminescence] *is.* Mor ötesi görünür veya kızıl ötesi ışımalardan kaynaklanan ışıltı; ışıl ışıldama.

fotomanyetik, -ği [Fr. photomagnetique] *sf.* Işık etkisiyle mıknatıslanma meydana getiren.

fotomekanik, -ği [Fr. photomécanique] *is.* Fotoğraftan baskı için klişe elde etme tekniklerinin tümü.

fotometre, [Fr. photomètre] *is. fiz.* **1.** Bir ışık kaynağının şiddetini veya enerjisini ölçmeye yarar alet; ışıkölçer. **2.** Bir ışık kaynağının belli uzaklıkta oluşturduğu aydınlığı ölçmeye yarar alet. **3.** Fotoğraf makinesindeki pozometre.

fotometri, [Fr. photométrie] *is. fiz.* Işık miktarının ölçülmesi, ışığın iletimi, yansıması, dağıtımı gibi olayları inceleyen fizik dalı.

fotomikrografi, [Fr. photomicrographie] *is.* Çıplak gözle görülemeyecek bir cismin büyütülmüş görüntüsünün resmi.

fotomodel, [Fr. photomodèle] *is.* Fotoğraf çekimi için modellik yapan kişi.

fotomontaj, [Fr. photomontage] *is.* **1.** Birbirini tamamlayan fotoğrafların özel optik aletler yardımıyla bir araya getirilip, birbirine bindirilmesi; böylece elde edilen yeni görüntü. **2.** Fotoğraf görüntülerinden elde edilen kolaj.

fotomorfoz, [Fr. photomorphose] *is. biy.* Canlı varlıkların birey oluş sırasında gelişimlerine ışığın yaptığı etki.

foton, [Fr. photon] *is.* Boşlukta 300.000. km hızla ilerleyerek bir mermi gibi yayılan ışık taneciği veya enerji kuantumu; ışık özü.

fotoplan, [Fr. photoplan] *is.* Bir arazi parçasının havadan art arda çekilen fotoğraflarını aynı ölçeğe göre birleştirerek elde edilen haritası.

fotopsi, [Fr. photopsie] *is. tıp.* Sağlam veya hasta gözde ışık olmadığı hâlde ışık varmış gibi beliren rahatsızlık.

fotorobot, [Fr. photo-robot] *is.* Tanıkların verdiği bilgilere göre çizilen suçlunun resmi.

fotoroman, [Fr. photoroman] *is.* **1.** Bir metin ile bir dizi fotoğraftan meydana gelen hikâye. **2.** Bu tür hikâye tekniği.

fotosel, [İng. fotocell] *is.* Fotoelektrik olayından yararlanarak yapılmış ışık etkisiyle elektrik akımı üreten düzenek.

fotosentez, [Fr. photosynthèse] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık enerjisinden yararlanarak basit karbondioksit, su, nitrat gibi bileşiklerden protit, flüsit, lipit gibi karmaşık yapılı organik moleküller yapması; ışıl bireşim.

fotoseramik, -ği [Fr. photocéramique] *is.* Fotoğraf tekniği ile porselen üzerine yapılan süsleme işleri.

fotosfer, [Fr. photosphère] *is.* Güneş'in yoğun ışıklı ve görünen bölümünü oluşturan katman; ışık küre.

fotoskop, -bu [Fr. photoscope] *is.* Merceklerin uyumundaki değişiklikleri, onların yüzeylerindeki yansımalarla gözlemeye yarayan alet.

fotoşimi, [Fr. photochimie] *is.* Işık etkisiyle oluşan kimyasal değişmeleri inceleyen kimya dalı; ışıl kimya; fotokimya.

fototaksi, [Fr. phototaxie] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık azlığı durumunda ışığı yeterli olarak alabilecekleri ortama yönelmeleri olayı; ışığa göçüm.

fototek, [Fr. photothèque] *is.* Fotoğraf belgeliği.

fototerapi, [Fr. photothérapie] *is.* Işık ışınlarıyla uygulanan tedavi yöntemi.

fototropizm, [Fr. phototropisme] *is. biy.* Yeşil bitkilerin ışık etkisi ile büyüme eğilimi; ışığa doğrulum; ışığa yönelim.

fottoz, [kutas > hotoz] *{ağız} is.* Kadınların başörtülerini tutturmak için bağladıkları üç parmak enindeki kumaş bağ. [DS]

fottuk, -ğu [fot *(yans.)* > fot-tuk] *{ağız} is.* İçi boş ağaçtan yapılan, su fışkırtan ya da başka bir şey fırlatan çocuk oyuncağı. [DS]

fotuk, -ğu [boduk / fotuk] *{ağız} is.* **1.** Ayı, domuz gibi yaban hayvanlarının yavrusu. **2.** Küçük çukur. [DS]

fotul, [fodul / fotul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dik kafalı. **2.** Her işe burnunu sokan. [DS]

fovizm, [Fr. fauve *(vahşi hayvan)* > fauvisme] *is.* Gereğinden çok çiğ resimler kullanarak doğa resimleri yapma eğiliminde olan sanat akımı.

foya, [İt. foglio *(yaprak)*] *is.* **1.** Parlaklığını artırmak amacıyla bir elmas taşın altına konulan altın, gümüş veya bakır yaprak. **2.** Aldatma; hile. **foyası meydana çıkmak,** *Birinin yaptığı hile, aldatma veya gerçek yüzü anlaşılmak.*

foylan, [Ar. felḥān] *{ağız} is.* Nadas. [DS]

foyraz, [Yun. voreas] *{ağız} is.* Kuzey rüzgârı; poyraz. [DS]

foyrazlı, [foyraz-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba saba. [DS]

föltek, -ği [folt-a-k > fölt-e-k ?] *{ağız} sf.* Bol; geniş. [DS]

föltemek, [fölt-e-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ü)-yor]* Genişlemek. [DS]

fön, [Alın. fhön] *is.* Kuru ve sıcak havanın bir dağı aşarak vadiye çökmesi ile oluşan sıcak ve kuru rüzgâr. **fön çekmek,** *Islak saça şekil verdikten sonra kuru hava üfleyerek kurutmak.* || **fön makinesi,** *Saç kurutma makinesi.*

för, [fer / fır / fir / för *(yans.)*] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *för-ül förül*

fört, [fırt / fört *(yans.)*] *is.* Bir yerde sıkışan bir cismin birden fırlamasını, yerinden kopup fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *fört-le-mek*

förtlemek, [fört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(i)-yor]* Fırlamak; pörtlemek. [DS]

förül, [för *(yans.)* > för-ül] *is.* Hızla olduğu yerde dönmeyi, fırlatmayı, fırlanmayı, kaçıp kurtulmayı veya hızını kaybetmeyi anlatan yansımalı gövde. **förül förül,** *{ağız} (Rüzgârın esmesi için) uğultular yaparak.* [DS]

fös, [fas / fes / fıs / fis / fos / fös *(yans.)*] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *fös-ük, fös-ül fösül, fös-ür fösür*

fösük, -ğü [fös *(yans.)* > fös-ük] *{ağız} sf.* Dişsiz ya da dişsiz gibi konuşan. [DS]

fösül, [fös *(yans.)* > fös-ül] *is.* **1.** Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Külde pişirilmiş patlıcan; fosul. [DS] **fösül fösül,** *{ağız} (Konuşmak için) fısıltı halinde.* [DS]

fösür, [fös *(yans.)* > fös-ür] *is.* Üflemeyi, balon vb. şişirmeyi ya da havasını boşaltmayı, nefes vermeyi, yaş odun vb.nin yanmasını, fısıltılı bir sesle konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **fösür fösür,** *{ağız} (Sigara, pipo vb. içmek için) aralıksız.* [DS]

fötr, [Fr. feutre *(keçe)*] *is.* **1.** Şapka, çanta vb. süs eşyası yapmakta kullanılan ince ve yumuşak keçe. **2.** *sf.* Bu keçeden imal edilmiş olan.

föy, [Lat. folium *(yaprak)* > Fr. feuille] *is.* **1.** Pulların

sergilenmesi için hazırlanmış üzeri kareli, düz karton levha. **2.** İçine belgelerin konulduğu şeffaf plastik kılıf. 🗗 **föy çekmek,** *Bir kaydı özel sistemle sayfa üzerine geçirmek.*

Fr. [Fr. francium] *is. kısalt. kim.* Aktinyumdan elde edilen atom numarası 87, atom ağırlığı 233 olan radyoaktif, alkali metal bir element olan fransiyumun sembolü.

fragman, [Fr. fragment *(kırık şey)*] *(f'ragman) is. sin.* Gelecek programda yer alacak olan filmden gösterilen tanıtma parçaları; tanıtma filmi.

frajil, [Fr. fragile] *sf.* (Eşya için) kırılacak; kırılabilir.

frak, -ğı [Fr. frac / İng. frock] *(f'rak) is.* Resmî tören ve kabullerde erkeklerin giydiği, reveri ipekli, lastikotinden, belden dikişli, yandan uzun etekli, arkası yırtmaçlı siyah takım elbise.

fraksiyon, [Fr. fraction *(kesir)*] *(f'raksiyon) is.* Bir parti veya sendika gibi toplumsal örgütlerde izlenen ana çizgiye ters düşen örgütlü gruplar.

frambuaz, [Fr. framboise] *(f'rambuaz) is. bot.* Ahududu.

francala, [İt. frangiella / francella *(küçük Fransız)*] *(f'ra'ncala) is.* Kepeksiz, düşük randımanlı has undan yapılan uzun ekmek.

francalacı, [francala-cı] *(f'rancalacı) is.* Francala üreten fırın veya ekmekçi.

francalacılık, -ğı [francala-cı-lık] *(f'rancalacılık) is.* Francala ekmeği üretme işi.

francalalık, -ğı [francala-lık] *(f'rancalalık) sf.* Francala üretmeye uygun, kepeksiz, düşük randımanlı un.

frank, -gı [Lat. francorum rex > Fr. franc] *(f'rank) is.* Fransa ve İsviçre, Belçika ve Lüksemburg'un para birimi; kısaltması: F.

frankofon, [Fr. francophone] *sf.* Fransızca konuşan.

Fransız, [İt. Fransès > Fr. francese] *(f'ransız) is.* **1.** Fransa halkından ve o soydan olan. **2.** Fransa ile ilgili. **3.** Fransız halkıyla ilgili olan. **4.** *sf. argo.* (Bir konu için) bilgisi olmayan. **5.** *argo.* İlgisiz; ilgi göstermeyen.

Fransızca, [fransız-ca] *(f'ra'nsızca) is.* **1.** Roman dilleri ailesinden Fransız halkının konuştuğu dil. **2.** Fransa'da ve onun medeniyetini benimsemiş olan ülkelerden Kanada, Belçika ve İsviçre'de konuşulan dil. **3.** *sf.* Fransız dilinde yazılmış olan. **4.** *zf.* Bir Fransız'a yakışır biçimde.

Fransızlaşma, [fransız-la-ş-ma] *(f'ransızlaşma) is.* Fransız olma durumu ve eylemi.

Fransızlaşmak, [fransız-la-ş-mak] *(f'ransızlaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Fransız olmak. **2.** Fransız kültür ve medeniyetin benimsemek; kendini Fransız olarak hissetmek.

Fransızlık, -ğı [fransız-lık] *(f'ransızlık) is.* Fransız olma durumu; Fansızlara özgü tutum ve davranış.

fransiyum, [Fr. francium] *(f'ransiyum) is. kim.* Aktinyumdan elde edilen atom numarası 87, atom ağırlığı 233 olan radyoaktif, alkali metal bir element; sembolü: Fr.

fransola, [Lat. solanacea ?] *(f'ransola) {ağız} is.* Güzel kokulu, beyaz renkli ve boru gibi çiçek açan otsu bir bitki; tatula; cin otu, *(Datura).* [DS]

frapan, [Fr. frappant] *(f'rapan) sf.* **1.** Görme duyusu üzerinde güçlü bir etki bırakan; göze çarpan; alımlı; çarpıcı. **2.** *zf.* Göze çarpacak, dikkat çekecek biçimde.

frek, -ği [Fr. franc / Far. fireng] *(f'rek) {ağız} is.* Domates. [DS]

frekans, [Fr. fréquence *(sıklık)*] *(f'rekans) is.* **1.** Sık sık meydana gelen şeyin sayıca niceliği. **2.** (Işık, ses vb. dalgaları için) birim zamanda meydana gelen salınım sayısı. **3.** *istk.* Belli bir olaylar tipi için yapılan gözlem sayısı.

frekansölçer, [Fr. fréquance + T. ölç-er] *(f'rekansölçer) is.* Salınımlı bir elektrik olayının frekansını ölçen alet.

freklemek, [frek-le-mek] *(f'reklemek) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek; kapatmak. [DS]

fren, [Lat. frenum *(engel)* > Fr. frein] *(f'ren) is.* **1.** Durduran, alıkoyan şey; engel. **2.** Hareket halindeki mekanik bir sistemi veya aracı yavaşlatmak, durdurmak veya yerinde tespit etmek için kullanılan düzenek. **3.** Bu tür düzeneğe ait kumanda pedalı. **4.** *as.* Topların geri tepmesini önleyen düzenek. 🗗 **frenleri boşaltmak,** *argo. (Bir çıkar veya güzellik karşısında) kendine hâkim olamamak.*|| **fren tutmamak,** *Fren görevini yerine getirememek.*|| **fren yapmak,** *Fren düzeneğini kullanarak aracı yavaşlatmak veya durdurmak.*

frenci, [firen-ci] *(f'renci) is.* **1.** Demir yolu sapağında yol boyundaki frenlere kumanda eden kişi. **2.** Bir katarın el frenlerini kullanmakla görevli kişi. **3.** Fren arızalarını gideren usta.

frengi[1], [Fr. frenc => freng + Ar. -ī فرنگی] *(f'rengi:)* **1.** Frenklerle ilgili; Frenklere ait; Avrupalı. **2.** *tıp.* Cinsel ilişki veya doğuştan geçen, bir spiroket olan *treponema pullidum*'un yol açtığı bulaşıcı hastalık.

frengi[2], [Far. fireng + Ar. -ī فرنگی] *(f'rengi) {ağız} is.* **1.** Kilit. **2.** Kilidin zemberek kısmı. **3.** Yapılarda direklerin arasına eğik olarak çakılan direk. **4.** Büyük anahtar. [DS]

frengi[3], [İt. veringola] *(f'rengi) is. dnz.* Güvertelerde suyun dışarı akması için bordada açılan delik.

frengili, [frengi-li] *(f'rengili) sf. tıp.* Frengi hastalığına yakalanmış kimse veya bu hastalığın mikroplarını taşıyan.

Frengistan, [Fr. franc + Far. -istān فرنگستان] *(f'rengista:n) is.* Avrupa.

Frenk, [Fr. franc / Far. firenk فرنك] *(f'renk) is.* **1.** Anglosakson, Germen ve Latin ırklarının herhangi birinden olan kimse. **2.** Fransız; Avrupalı. **3.** Avrupalılara, Avrupa'ya ait. ☐ **Frenk altını,** *Avrupalılara ait altın para.*|| **Frenk asması,** *bot. Yabani asmaya benzer, sonbaharda yaprakları güzel bir renk alan bir tür sarmaşık, (Ampelopsis).*|| **Frenk çileği,** *bot. İri, kırmızı ve düzgün fakat kokusuz meyveler veren bir tür çilek.*|| **Frenk elması,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **Frenk gömleği,** *Yakalı ve uzun kollu erkek gömleği.*|| **Frenk göreği,** *{ağız} Büyük anahtar.* [DS]|| **Frenk inciri,** *bot. Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen, pek çok türü bulunan bir bitki; Hint inciri; kaynana dili; firavun inciri, (Ficus sycomorus).*|| **Frenk lahanası,** *bot. Ceviz büyüklüğünde bir tür lahana; Brüksel lahanası.*|| **Frenk maydanozu,** *Bütün kısımları kokulu, boyu 50 cm'yi bulan ince yapılı bir yıllık otsu bitki, (Anthriscus cerefolium).*|| **Frenk menekşesi,** *bot. Eflatun, beyaz veya pembe hoş kokulu çiçekler açan otsu bitki, (Hesperis).*|| **Frenk-meşrep,** *Avrupalılar gibi yaşayan veya onların yaşam tarzını taklit eden.*|| **Frenk ocağı,** *{ağız} Maltız.* [DS]|| **Frenk patlıcanı,** *{ağız} Domates.* [DS]|| **Frenk sakalı,** *Yukarıları kısa, çene kısmı uzun bırakılan sakal; keçi sakalı.*|| **Frenk üzümü,** *bot. Taşkırangillerden bir buçuk metre kadar boylanabilen, küçük yapraklı, sarı, kırmızı, mor renkli meyveleri şurup yapmakta kullanılan çalılar; Bektaşi üzümü, (Ribes rubrum).*|| **Frenk yakısı,** *Yara üzerine yapıştırılan ilaçlı bant; plaster.*|| **Frenk zahmeti,** *Bel soğukluğu.*

Frenkçe, [frenk-çe] *(f're'nkçe) is.* Avrupa dili; özellikle Fransızca.

Frenkhane, [Fr. franc + Far. -ḫāne فرنكخانه] *(f'renk-ha:ne) is.* Yabancıların kiraladıkları ev; Avrupalıların kaldıkları misafirhane.

Frenkleşme, [frenk-le-ş-me] *(f'renkleşme) is.* Avrupalı gibi olma; Frenkleşmek eylemi.

Frenkleşmek, [frenk-le-ş-mek] *(f'renkleşmek) dönşl. f. [-ir]* Avrupa kültür ve yaşayışını benimseyip onlar gibi yaşamak; Avrupalılaşmak.

frenleme, [fren-le-me] *(f'renleme) is.* Hareket halindeki bir aracı durdurmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulama eylemi.

frenlemek, [fren-le-mek] *(f'renlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hareket halindeki bir aracı durdurmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulamak. **2.** *mecaz.* Herhangi bir işte gidişe engel olmak. **3.** Kendi duygu, istek ve davranışlarındaki aşırılığa engel olmak.

frenlenme, [fren-le-n-me] *(f'renlenme) is.* Yavaşlatılma veya hareketi engellenme durumu.

frenlenmek, [fren-le-n-mek] *(f'renlenmek) edil. f. [-ir]* **1.** (Hareket halindeki bir araç ve makine için) durdurulmak veya hızını yavaşlatmak için ters yönde kuvvet uygulanmak. **2.** *mecaz.* (Herhangi bir iş için) gidişe engel olunmak. **3.** (Duygu, istek ve davranışlar için) aşırılığa engel olunmak.

frenleyici, [fren-le-y-ici] *(f'renleyici) sf.* **1.** İlerlemeye, gelişmeye, hızlanmaya engel olan. **2.** Aşırı istek ve davranışları engelleyen. **3.** Bazı organların çalışmasını engelleyen.

frenoloji, [Fr. phrénologie] *(f'renoloji) is.* Kafatasının dış yapısına bakarak insanın karakterini ve zihnî yeteneklerini inceleyen bilim.

frer, [Fr. frère] *is.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Katolik tarikatı mensubu; keşiş.

fresk, [İt. fresco > Fr. fresque] *(f'resk) is.* **1.** Yeni sıvanmış bir duvar üzerine kireç içinde eritilmiş madenî boyalarla resim yapma sanatı. **2.** Bu şekilde yapılmış resim; duvar resmi.

freskçi, [fresk-çi] *(f'reskçi) is.* Fresk yapan usta; duvar ressamı.

freze, [Fr. fraiser] *(f'reze) is.* **1.** Bir eksen etrafında düzenli bir şekilde sıralanmış kesici ağızları olan dönel kesici takım. **2.** Frezeleme işi yapan takım tezgâhı. **3.** Kuyu açmakta kullanılan alet. **4.** Marangozlukta yüzeylere lamba, kiriş, kanal, pah açmakta veya oyma işlerinde kullanılan işleme makinesi. **5.** Ayakkabıcılıkta ayakkabı topuklarını frezelemeye yarar makine. ☐ **freze tezgâhı,** *Metal bir parçayı frezelemeye yarar takım tezgâhı.*

frezeci, [freze-ci] *(f'rezeci) is.* Teknik resme veya modele uygun olarak bir parçayı takım tezgâhında yapabilen usta.

frezeleme, [freze-le-me] *(f'rezeleme) is.* **1.** Bir metal parçayı freze tezgâhında işleme. **2.** Ahşap bir parçaya çeşitli profilde bıçaklar kullanarak frezede biçim verme. **3.** Ayakkabı taban veya topuğunu frezede parlatma.

frezelemek, [freze-le-mek] *(f'rezelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Freze tezgâhında bir metal parçayı işlemek. **2.** Çeşitli profilde bıçaklar kullanarak ahşap bir parçaya frezede biçim vermek. **3.** Ayakkabı taban veya topuğunu frezede parlatmak.

fribort, -du [İng. free board] *(f'ribort) is. dnz.* Bir teknenin su yüzeyinden yukarıda kalan bölümü.

frigo, [Fr. frigo] *(f'ri'go) is.* **1.** Dondurulmuş krema. **2.** *sf. argo.* Sevimsiz; soğuk.

frigori, [Fr. frigorie] *(f'rigori) is. fiz.* **1.** Bir maddenin kaybettiği ısı miktarı birimi. **2.** 15°C'deki bir kilogram suyun sıcaklığını 1°C'a indirmek için sudan alınması gereken ısı miktarı; sembolü: fg.

frigorifik, -ği [Fr. frigorifique] *(f'rigorifik) sf.* Soğutma özelliği taşıyan; soğutucu.

frijider, [Fr. frigidaire *(firma adı)*] *(f'rijider) is.* Buzdolabı; soğutucu.

frijidite, [Fr. frigidité] *(f'rijidite) is. tıp.* Cinsel soğukluk.

frijit, -di [Fr. frigide] *(fʳijit) sf.* **1.** Soğuk. **2.** Cinsel açıdan isteksiz.

frik, -ği [? frik] *(fʳik) {ağız} is.* Tiftik. [DS]

frikik, -ği [İng. free *(serbest)* + kick *(tekme)*] *(fʳikik) is.* **1.** Serbest vuruş. **2.** *spor.* Futbolda serbest vuruş. **3.** *argo.* Eteğin hafifçe açılması ile bacakların görünmesi. ◻ **frikik vermek,** *argo. Edebe aykırı bir şekilde bacakları açıp göstermek.*|| **frikik yakalamak,** *argo. Etek altından açık bacak görmek.*

friksiyon, [Fr. friction] *(fʳiksiyon) is.* **1.** Vücudu veya bir bölümünü ovma; ovuşturma. **2.** *gnşl.* Berberde başın losyonla ovularak yıkanması. ◻ **friksiyon pres,** *İki dişi kalıp arasına yerleştirilmiş parçanın malzeme kalınlığından taşırma yapmak suretiyle kabartma yapmaya yarayan makine.*

frisa, [Yun. phrissa] *(fʳi'sa) is.* Kurutulmuş ringa balığı.

frişka, [İt. fresca] *(fʳi'şka) is. dnz.* Yelkenleri camadana vurmaksızın kullanmaya elverişli, hızı 5-12 m/sn olan hafif rüzgâr.

frişti, [Soğd. frişti / bristi] *(fʳişti) {eT} is.* Elçi; melek; ferişte. [Gabain]

fritöz, [Fr. fritteuse] *(fʳitö:z) is.* Patates vb. yiyecekleri yağda kızartmak için kullanılan, çıkarılabilen süzgeçli tencere.

friz, [Fr. frise] *(fʳiz) is.* **1.** *mim.* Taban kirişi ile tavan arasındaki saçaklık bölümü. **2.** *tiy.* Ön sıralarda oturanların tavanı görmelerini engelleyen tavandan inerek sahnenin üst kısmını boydan boya örten kısa perde.

frizbi, [İng. frisbee disc] *(fʳi'zbi) is.* **1.** Kenarları yuvarlatılmış çember şeklinde plastik kapak. **2.** Bu aleti atıp tutmak suretiyle oynanan oyun.

fruko, [Fr. fruco *(bir içecek markası)*] *is. argo.* Toplum polisi *(1968'den sonra).*

früktoz, [Fr. fructose] *(fʳü'ktoz) is. kim.* Kimyasal formülü $C_6H_{12}O_6$ olan keton ve hidroksil grupları içeren monosakkarit; meyve şekeri; levüloz.

fu, [Çin. fu] *is.* Mistik duygu ve düşünceleri işleyen, kesik bir ritmi bulunan geleneksel Çin şiiri.

fuad, [Ar. fu'ād فؤاد] *(fua:d) {OsT} is.* → fuaṭ. ◻ **fuād-ı mi'de,** *{OsT} anat. Midenin girişi; mide ağzı.*

fuadi, [Ar. fu'ādī فؤادی] *(fua:di:) {OsT} sf.* Gönülle ilgili.

fuak, -ğı [Ar. fuʾāḳ فؤاق] *(fua:k) {OsT} is.* **1.** Hıçkırık. **2.** Can çekişme. **3.** Midenin çekilip toplanması.

fuala, [Ar. fāʿil > fuʿalā فعلا] *(fualâ:) {OsT} is.* Eyleyenler; failler; işlemiş, yapmış olanlar.

fuar, [Fr. foire] *is.* Belli zamanlarda, belli yerlerde mal sergilemek için açılan büyük pazar; panayır.

fuarcı, [fuar-cı] *is.* Fuar işleriyle uğraşan kimse.

fuarcılık, -ğı [fuar-cı-lık] *is.* Fuar düzenleme işi.

fuat, [Ar. fu'ād فؤاد] *(fua:t) {OsT} is.* **1.** Yürek; kalp. **2.** Gönül. **3.** Düşünce.

fuaye, [Fr. foyer] *(fuaye) is.* **1.** Ocak; aile ocağı. **2.** *tiy.* Gösteri yerlerinde veya tiyatrolarda seyircilerin dinlendiği yer.

fudak, -ğı [? fudak] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

fudala, [Ar. fāḍıl > fuḍalāʾ فضلاء] *(fudala:) {OsT} is.* Erdemliler; fazıllar.

fuel-oil, [İng. fuel-oil] *(İng. söylenişi: fʲyul-oyl) is.* Petrolden elde edilen oldukça koyu kıvamlı, kalorifer yakıtı olarak kullanılan sıvı bir türev.

fuete, [Fr. fouetté] *is.* **1.** Bilardo topuna yapılan sert vuruş. **2.** Balerinlerin yaptığı kendi ekseni üzerinde durmaksızın dönme şeklindeki dinamik hareket.

fufu, [Çoc. d. fu+fu] *{ağız} is.* Yara; bere. [DS]

fufudi, [fufu-di] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

fufuli, [fufu-li] *{ağız} is.* Ergenlik sivilcesi. [DS]

fuga[1], [Alın. fuge] *is.* **1.** Eklem. **2.** Derz.

fuga[2], [Lat. fuga *(kaçış)* > Fr. fugue] *is. müz.* Müzikte bir form.

fuğm, [? fuğm] *{ağız} is.* Üstü kapalı at arabası. [DS]

fuhş, [Ar. fuḥş فحش] *{OsT} is.* **1.** Sınırı aşma; taşkınlık. **2.** Namus dışı davranış; zina. **3.** Kötülük. **4.** Edepsizlik. ◻ **fuhş-hâne,** *{OsT} Genelev.*

fuhşiyat, [Ar. fuḥşiyyāt فحشیات] *(fuhşiya:t) {OsT} is.* **1.** Taşkınlıklar; azgınlıklar. **2.** Evlilik dışı cinsel ilişkiler.

fuhul, -lü [Ar. faḥl > fuḥl >fuḥül فحول] *(fuhu:l) {OsT} is.* **1.** Benzerlerinden üstün olanlar. **2.** İleri gelenler. **3.** Aygırlar. **4.** Erkekler. **5.** Hadis rivayetleri ile beyitleri çok iyi anlatan kimseler. ◻ **fuhūl-i muhaddisîn,** *{OsT} Hadis bilimi ile uğraşanların en ileri gelenleri.*|| **fuhūl-i müfessirîn,** *{OsT} Tefsircilerin ileri gelenleri.*|| **fuhūl-i şuarā,** *{OsT} Şairlerin en değerlileri.*|| **fuhūl-i ulemâ,** *{OsT} Bilginlerin en değerlileri.*

fuhum, [Ar. fehm > fuhüm فهوم] *(fuhu:m) {OsT} is.* Anlayışlar.

fuhuş, -hşu [Ar. fuḥş فحش] *is.* **1.** Aşırı davranış; haddini aşma; iş ve sözde taşkınlık; azgınlık. **2.** Yasal evlilik dışında başkaları ile cinsel ilişkide bulunma. **3.** Maddî çıkar karşılığı başkalarıyla cinsel ilişkide bulunma.

fujer, [Fr. fougère] *is. bot.* Eğrelti otu; aşk merdiveni.

fuka, [? fuka] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

fukaha, [Ar. fıḳh > faḳīh > fuḳahāʾ فقهاء] *(fukaha:) {OsT} is.* İslam hukukçuları; din bilginleri. ◻ **fukahā-i hanefiye,** *{OsT} isl. Hanefî mezhebinin din bilginleri.*|| **fukahā-i şâfiiye,** *{OsT} isl. Şafiî mezhebinin din bilginleri.*

fukara, [Ar. faḳr > faḳīr > fıḳarā' / fuḳarā' فقراء] *(fukara:) {OsT} sf.* **1.** Yoksullar; fakirler; yoksul. **2.** Acınacak hâlde olan; zavallı. **3.** Derviş. ◻ **fukara babası,** *Yoksullara yardım eden kimse.*‖ **... fukarası,** *(O şey)...den yoksun.*‖ **fukara-yı sābirîn,** *{OsT} Sabreden yoksullar; kimseye avuç açmayan yoksullar.*

fukaralık, -ğı [fukara-lık] *(fukara:lık) is.* Yoksul olma durumu; yoksulluk.

fukus, [Lat. fucus] *is.* Gelgit olayının yoğun olduğu kayalarla kaplı kıyılarda yetişen esmer su yosunu, *(Fucus vesiculosus).*

ful[1]**, -lü** [Ar. fūl فول] *(fu:l) {OsT} is. bot.* Bakla. ◻ **fûl-i Mısrî,** *Nohuda benzer küçük taneli bir tür deve yemi, (Philladelphus coronarius).*

ful[2]**, -lü** [Far. fūl فول] *(fu:l) {OsT} is. bot.* **1.** Taşkırangillerden, birçok türleri bulunan keskin kokulu ve katmerli beyaz çiçekler açan bir ağaççık, *(Casmin sambac / philadelphus).* **2.** Küçük taneli bir bakla çeşidi.

ful[3], [İng. full] *sf.* **1.** Dolu; tam; bütün; eksiksiz. **2.** *is.* Pokerde bir oyuncunun eline aynı çeşit üç ve yine aynı çeşit çift kâğıdın bir arada gelmesi.

fulad, [Ar. fūlād فولاد] *(fu:la:d) {OsT} is.* Çelik.

fular, [Fr. foulard] *(fulâr) is.* **1.** İpek veya yarı ipek ince bir tür kumaş. **2.** Bir tür erkek boyun atkısı. **3.** Kadınların baş veya boyunlarına sardıkları, oldukça büyük kare veya dikdörtgen kumaş parçası. **4.** *argo.* Cinsiyet değiştirmiş erkek ile kadın arasındaki cinsel ilişki.

fule[1], [Fr. fouleé] *is.* **1.** *spor.* Atletin veya atın yarış esnasında; özellikle varış noktasında attığı adımların her biri. **2.** Adım uzunluğu; adım aralığı. **3.** *{ağız}* Sabanın kulaklarını açık tutmak için aralarına konulan ağaç kazık. [DS]

fule[2], [İng. full] *{ağız} sf.* → ful[2]. [DS] ◻ **fule yapmak,** *{ağız} Harhangi bir şeyi ağzına kadar doldurmak.* [DS]

fulka, [İt. feluca] *{ağız} is.* Vapur ya da yelkenli gemilerin kayıkları. [DS]

full-time, [İng. full-time] *(fu'ltaym) is.* Tam gün; bütün gün.

fuluş, [? fuluş] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

fulya, [İt. Puglia *(İtalya'da bir kent)*] *(fu'lya) is. bot.* Nergisgillerden bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, yaprakları hasırotu yaprağını andırır, kokusu keskin, sarı çiçekli bir soğanlı bitki; zerrin; nergis; sarı soğan çiçeği, *(Narcissus jonquilla).* ◻ **fulya balığı,** *zool. Kıyılarda yumuşak ve çamurlu sularda yaşayan, göğüs yüzgeçleri yanlara doğru çok geniş açılan, ince uzun kuyruklu, dişleri çok düzgün sıralı, kabuklu yumuşakçalarla beslenen bir tür balık, (Myliobatis aquila).*‖ **fulya balığıgiller,** *Yassı vücutlu, sivri ve uzun kuyruklarında bir veya daha çok zehirli diken bulunan hipotremata takımından kıkırdaklı balık familyası, (Myliobatidae).*‖ **fulya şurubu,** *Fulya yapraklarının yalnız beyaz kısımlarından yapılan şurup.*

fum, [Ar. fūm فوم] *(fu:m) is.* Sarımsak.

fund, [? fund] *{ağız} is.* Tarla kenarlarındaki tümseklik. [DS]

funda[1]**,** [Yun. phounta *(püskül)*] *(fu'nda) is. bot.* Kurak yerlerde yetişen pek çok türü bulunan, püskül gibi sarkan pembe veya mor çiçekli, kök kısımları odunsu ağaççık; süpürge otu; püren., *(Erica cinerea)* ◻ **funda sıçanı,** *Güney Amerika'ya özgü kemirgen bir hayvan, (Octodon degus).*‖ **funda tavuğu,** *Avustralya'da yaşayan siyah tüylü, boynu kısmen çıplak ve göz alıcı renkte, kuluçkaya yatmayan iri bir kuş, (Catheterus lathami).*

funda[2], [Lat. fundus > İt. fondo] *(fu'nda) is.* **1.** Dip; zemin. **2.** Ormandaki ağaçların dibinde oluşmuş humuslu toprak. ◻ **funda toprağı,** *Çeşitli oranda kum ve kök, yaprak gövde çürüklerinden meydana gelmiş organik maddeler içeren asit tepkimeli gübre.*

fundagiller, [funda-gil-ler] *is. bot.* Fundalar takımından, bayağı funda, azelya, yaban mersini, koca yemiş gibi çoğu zaman yeşil iki bin dolayında çalı ve ağaççığı içine alan familya, *(Ericaceae).*

fundalar, [funda-lar] *is. bot.* Fundagilleri ve onlara benzeyen daha pek çok bitkiyi içine alan takım, *(Ericales).*

fundalık, -ğı [funda-lık] *is.* **1.** Fundalarla kaplı olan arazi. **2.** Çam ormanlarının alt tabakasını oluşturan ağaççıklar topluluğu.

fundamentalist, [İng. fundamentalist] *(İng. söylenişi: fandımentılist) sf.* Fundamentalizmle ilgili olan; fundamentalizme katılmış olan.

fundamentalizm, [İng. fundamentalism] *(İng. söylenişi: fandımentılizm) is.* Birinci Dünya Savaşı sırasında ABD'de ortaya çıkmış bulunan Protestan kaynaklı, İncil'in bilimsel ve tarihî hiçbir yorumunu kabul etmeyerek sadece metin anlamını esas alan, türlerin evrimini reddeden bir dinî akım.

funduk, [Ar. funduḳ فندق] *{OsT} is.* **1.** Fındık. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** Konuk evi; misafirhane; han.

fungal, -li [Lat. fungus *(mantar)* > fungal] *sf.* Mantara ilişkin.

fungusit, -di [İng. fungicide] *sf. tıp.* Mantar öldüren.

funya, [İt. fogna] *(fu'nya) is. as.* **1.** Barut ve benzeri patlayıcıları ateşlemek için kullanılan kapsül. **2.** Topu ateşlemek için falya deliğine konulan aracın adı.

fura, [Ar. ṭurre] *{ağız} is.* Bahçe kapılarının üstüne yağmurdan korunması için balık sırtı dizilen tahtalardan yapılma örtü. [DS]

furağ, [Far. furāġ فراغ] *(fura:ğ) {OsT} is.* **1.** Işık. **2.** Parıltı.

furat, [Ar. furāt فرات] *(fura:t) {OsT} is.* Suyun tatlılığı.

furçak, -ğı [burçak > furçak] *{ağız} is.* Burçak. [DS]

furda, [Far. hürde] *{ağız} is.* **1.** Ekmek kırıntısı. **2.** Küçük incir. [DS]

furdala, [fır+dolayı] *{ağız} is.* Kenar. [DS]

furfula, [? furfula] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş meyvelerden yapılan hoşaf. [DS]

furgon, [Fr. fourgon / Rus. furgón] *is.* Eşya taşımak için yolcu katarına eklenen kapalı vagon.

furhan, [Çin. biuet *(Buda)* + kan *(imparator)* > burkan] *{eT} is.* Put. [DLT] 🗗 **furhan evi,** *{eT} Put evi; puthane.* [DLT]

furkan, [Ar. farḳ > furḳān فرقان] *(furka:n) {OsT} is.* **1.** İyi ile kötüyü, doğru ile doğru olmayanı, hak ile bâtılı birbirinden ayıran kanıt. **2.** Hak ve bâtıl olarak nitelendirilen durumları kesin olarak belirtmesi dolayısıyla Kur'an'a verilen isim. 🗗 **furkan günü,** *Bedir Savaşı'nın yapıldığı gün.*‖ **Furkan Suresi,** *Kur'ân'ın yetmiş yedi ayetlik 25. suresi.*

furkani, [Ar. furḳānī فرقانى] *(furka:ni:) {OsT} sf.* Kur'ân ile ilgili.

furlayan, [fır-la-mak > fur-la-y-an] *{ağız} is.* Çekirge. [DS]

furma, [Ar. hurmā] *{ağız} is.* Hurma. [DS]

furmak, [vur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Vurmak. [DS]

furmaşlık, -ğı [? furmaş-lık] *{ağız} is.* **1.** Pamuk ipliği. **2.** Çuval dokunan kalın iplik. [DS]

furnas, [? furnas] *{ağız} is.* Bir çeşit kurbağa. [DS]

furnisto, [Yun. furnistos] *sf.* Fırınlanmış.

furnoz, [? furnoz] *{ağız} is.* Akrep. [DS]

fursat, [Ar. furṣāt فرصات] *(fursa:t) {OsT} is.* **1.** Fırsat. *{eAT} (aym)* **2.** Nöbet. 🗗 **fursāt-bîn,** *{OsT} Fırsat kollayan; fırsatçı.*‖ **fursāt-cü,** *{OsT} Fırsat arayan; fırsatçı.*‖ **fursāt-yāb,** *{OsT} Eline fırsat geçen; fırsat bulan.*

furş, [Fr. fourche] *is.* Bisikletin çatalı.

furtuna, [İt. fortuna] *(furtu'na) {ağız} is.* Fırtına. [DS] 🗗 **furtuna yelkeni,** *{OsT} Küçük yelken (17. yy).*

furuç, -cu [? furuç / furunç] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

furude, [Far. furūde فروده] *(furu:de) {OsT} is.* **1.** Cimrilik. **2.** Alçaklık. **3.** *sf.* Cimri; alçak. **4.** Kavrulmuş; kebap olmuş.

furun, [Yun. phurnos > furun] *{ağız} is.* Fırın. [DS] 🗗 **furun gurusu,** *{ağız} Fırında kurutulmuş mısır.* [DS]

furunç, -cu [? furunç / furuç] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş armut. [DS]

furuş, [? furuş] *{ağız} is.* Çok olgunlaşmaktan dolayı üzeri buruşmuş incir. [DS]

fürüz, [Ar. farż > furūż فروض] *(fürü:z) {OsT} is.* Farzlar.

furya, [İt. furia] *(fu'rya) is.* **1.** Kudurma; çılgınlık; gazap. **2.** Bir şeyin olağandan daha bol olma durumu.

fus, [? fus] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

fusa, [Ar. ġuṣṣa غصه => fusa / husa] *{ağız} is.* Tasa; üzüntü; sıkıntı. [DS]

fusaha, [Ar. faṣīḥ > fuṣaḥā' فصحاء] *(fusaha:) {OsT} is.* Düzgün, açık, anlaşılır ve güzel konuşanlar; uz dilliler; fasih kimseler.

fuseys, [Ar. fıṣayṣ فصيص] *{OsT} is. anat.* Kulak memesi.

fuska[1], [Yun. fouska *(kabarcık)* [EREN]] *{ağız} is.* Ciltte oluşan yanık kabarcığı. [DS]

fuska[2], [? fıska] *{ağız} is.* Böğürtlen. [DS]

fuskul, [? fuskul] *{ağız} is.* Sebze ve meyvelerin ince kabuğu. [DS]

fustuk, -ğu [Ar. fıstuḳ فستق] *{eAT} {OsT} is.* Fıstık.

fustuki, [Ar. fıstuḳī فستقى] *(fustuki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Sarımtırak açık yeşil; fıstık yeşili.

fusuk, -ğu [Ar. fısḳ > fusuḳ فسق] *{OsT} is.* **1.** Doğruluktan sapmalar. **2.** Ahlaksızlıklar. **3.** Hainlikler; isyankârlıklar. **4.** Dinsizlikler. **5.** Sefahate düşkünlükler.

fusul, -lü [Ar. faṣl > fuṣül فصول] *(fusu:l) {OsT} is.* **1.** Bölümler; fasıllar; kısımlar. **2.** Mevsimler.

fusus, [Ar. faṣṣ *(yüzük)* > fuṣūṣ فصوص] *(fusu:s) {OsT} is.* **1.** Yüzükler. **2.** Yüzük taşları. **3.** Fındık, badem gibi kuru yemiş içleri.

fuş, [? fış] *{ağız} sf.* İçi boş; fos. [DS]

fuşka, [? fuşka] *{ağız} is.* → fuska. [DS]

fuşkulu, [? fuşkulu] *{ağız} is.*→ fıska. [DS]

fuşlamak, [fuş *(yans.)* > fuş-la-mak / fış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Yemek vb. için) ekşimek. [DS]

fuşukar, [? fuşukar] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

fuşya, [Leonard Fuchs *(Alman botanikçi)* > Lat. fuchsia] *is.* Bir tür süs bitkisi.

fut[1], [İng. foot *(ayak)*] *is.* Anglosakson ülkelerinde kullanılan 0,304 799 74 m değerinde uzunluk ölçüsü birimi.

fut[2], [? fıt] *{ağız} zf.* Boşuna; boşa. [DS] 🗗 **fut olmak,** *{ağız} Kızmak.* [DS]

futa[1], [Ar. fūta فوته] *(fu:ta) {OsT} is.* **1.** İpek peştamal. **2.** Eskiden kullanılmış olan bir ipekli kumaş türü. **3.** *{ağız}* Önlük. [DS] 🗗 **futa tutmak,** *{eAT} Beline peştamal bağlamak; futa uttunmak; futa sarmak.*

futa[2], [İt. fuota] *(fu'ta) dnz.* Dar ve uzun yarış kayığı; kik.

futalamak, [fıta-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Atmak. [DS]

futbol, [İng. foot *(ayak)* + ball *(top)*] *is. spor.* On birer kişilik iki takım arasında, küre şeklindeki bir topu eller hariç ayak, beden ve kafa vuruşları ile

karşı takımın kalesine sokma esasına dayanan oyun.

futbolcu, [futbol-cu] *is.* **1.** Futbol oynayan sporcu. **2.** *argo.* Sağcı veya solcu olmayan kimse.

futbolculuk, -ğu [futbol-cu-luk] *is.* Futbol oyunculuğu; futbol oynama işi.

futsi, [Çin. fu-tse] *{eT} is.* Bilge; bilgin; üstat; alim. [EUTS]

futtu, [? futtu] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek. **2.** Topraktan yapılma su maşrapası. [DS]

futur, [Ar. futur فطر] *{OsT} is. bot.* Zehirli mantar. ◻ **futur-ı harakiye,** *{OsT} bot. Pas mantarları.*|| **futur-ı kaîdü'l-büzûr,** *{OsT} bot. Bazitli mantar.*|| **futur-ı muhâtiye,** *{OsT} bot. Cıvık mantar.*

fuya, [fuya] *(fu'ya:) {ağız} ünl.* Bağ beklerken kuş kovalamak için söylenen söz. [DS]

fuzala, [Ar. faźl > fāźıl > fużalā / fuḍalā فضلاء] *(fuzala:) {OsT} is.* Erdem sahibi kimseler; faziletliler.

fuzul, [Ar. faźl > fużūl فضول] *(fuzu:l) {OsT} is.* **1.** Gereksiz; fazla olan şey. **2.** Aşırı davranış; fodul.

fuzulen, [Ar.fużülen فضولاً] *(fuzu:len) {OsT} zf.* Yersiz ve haksız olarak; zorbalıkla.

fuzulî, [Ar. fużūl > fużülī / fuḍūlī فضولى] *(fuzu:li:) {OsT} sf.* **1.** Gereksiz; yersiz; haksız; boşuna. **2.** Üzerine düşmeyen, gereği olmayan sözler söyleyen; boşboğaz. **3.** Gereksiz işlerle uğraşan (kişi). ◻ **fuzulî işgāl,** *{OsT} huk. Bir kimsenin haksız olarak bir taşınmazı ele geçirmesi.*|| **fuzulî tasarruflar,** *{OsT} huk. Yetkisiz bir kimsenin yaptığı uygulamalar.*

füca, -a'i [Ar. fücā' / fücā'eh فجاء / فجائه] *(füca:) {OsT} zf.* Ansızın; birdenbire.

fücaeten, [Ar. fücā'eten فجأةً] *(füca:eten) {OsT} zf.* Birdenbire olarak; ansızdan.

füccar, [Ar. fācir > füccār فجار] *(fücca:r) {OsT} is.* Günahkârlar; kötü huylular; facirler.

fücceten, [Ar. fuc'eten / fucā'eten فجأةً] *(fü'cceten) zf.* → füc'eten.

füc'e, [Ar. füc'e فجاه / فجأه] *(füc-e) {OsT} is.* **1.** Birdenbire ortaya çıkan durum. **2.** *zf.* Birdenbire; ansızın.

füc'eten, [Ar. füc'eten فجأةً] *(füc-eten) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

füc'iy, [Ar. füc'iy فجئى] *(füc-iy) {OsT} zf.* Birdenbire; ansızın.

fücur, [Ar. fecere *(yırtmak)* > fucūr فجور] *(fücu:r) {OsT} is.* **1.** Utanmazlık; yırtıklık. **2.** Ahlak düşüklüğü; sefihlik. **3.** Hak yoldan çıkmak, yalan söylemek, zina etmek vb. günahlar.

fücürme, [Ar. fücür => fücür-me] *{ağız} is.* (Tohum için) çatlama; çimlenme. [DS]

füg, [İt. fuga *(kaçma)* > Fr. fugue] *is. müz.* Çok sesli müzikte bir beste türü.

fügen, [Far. efgen > fügen فگن] *{OsT} sf.* **1.** Yıkıcı; atıcı. **2.** Düşürücü.

führer, [Alm. führer] *is.* **1.** Şef. **2.** Hitler'in aldığı resmî unvan.

fükâhat, [Ar. fükāhāt فكاهات] *(fükâ:ha:t) {OsT} is.* Hoşa giden sözler; latifeler.

fükâhet, [Ar. fekh > fükāhe / fükāhet فكاهه / فكاهت] *(fükâ:het) is.* Güldürücü söz; şaka; latife.

fülan, [Ar. fülān فلان] *(fülâ:n) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir kimse; bilmem kim; biri. **2.** Belirsiz bir şey; filan. ◻ **fülān ibnü fülān,** *{OsT} Bilmem kim oğlu bilmem kim.*

fülfül, [Ar. fülfül فلفل] *{OsT} is.* **1.** Biber. **2.** Karabiber. **3.** *argo.* Esrar. ◻ **fülfül-i ahmer,** *{OsT} Kırmızı biber.*|| **fülfül-i tavîl,** *{OsT} Sivri biber.*

fülk, [Ar. fülk فلك] *{OsT} is.* Gemi; kayık; sandal. ◻ **fülk-i dil,** *{OsT} Gönül gemisi.*|| **fülk-i elfāz,** *{OsT} 1. Söz gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i hidāyet,** *{OsT} 1. Doğru yol gemisi; kurtuluş gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i ināyet,** *{OsT} 1. Yardım gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i rahmet,** *{OsT} 1. Allah'ın bağış gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*|| **fülk-i selāmet,** *{OsT} 1. Kurtuluş gemisi. 2. Nuh'un gemisi.*

füls, [Ar. fülus فلس] *{OsT} is.* **1.** Pul; mangır; akçe; para. **2.** *tıp.* Pul pul düşen kabuk. ◻ **füls-i ahmer,** *{OsT} Kızıl mangır; bakır sikke.*|| **füls-i ahmere muhtac,** *{OsT} Çok yoksul.*

fülsî, [Ar. fülsī فلسى] *(fülsi:) {OsT} sf.* Akçe ile ilgili.

fülus, [Ar. fülus > fülüs فلوس] *(fülû:s) {OsT} is.* Madenî para; bakır akçe.

fülük, -ğü [Ar. felek > fülük فلك] *{OsT} is.* Felekler.

füme, [Fr. fumé] *sf.* **1.** Duman rengi; gri renkte olan. **2.** Tütsü ile kurutulmuş; tütsülenmiş. ◻ **füme balık,** *Tütsü ile kurutulmuş balık.*

fümerol, -lü [İt. fumarola] *is.* Etkin olmadığı dönemlerde yanardağ kraterlerinin çevresindeki çatlaklardan çıkan dumanlar.

fünun, [Ar. fenn > fünün فنون] *(fünu:n) is.* Fenler; bilgiler. ◻ **fünün-i bahriye,** *{OsT} dnz. Denizcilikle ilgili bilgiler.*|| **fünün-i harbiye,** *{OsT} as. Savaş bilgileri.*|| **fünün-i şettā,** *{OsT} Çeşitli fenler.*

fünye, [İt. fogna] *is. as.* **1.** Barut ve benzeri patlayıcıları ateşlemek için kullanılan kapsül; funya. **2.** Topu ateşlemek için falya deliğine konulan aracın adı.

fürade, [Ar. fürāde فراده] *(füra:de) {OsT} is.* Yalnızlık.

fürat, [Ar. fürāt فرات] *(füra:t) {OsT} is.* Tatlı su.

fürce, [Ar. ferc > fürce فرجه] *is.* **1.** Açıklık; yarık; aralık. **2.** Güzel manzara. **3.** Sıkıntıdan kurtulma. **4.** Fırsat. ◻ **fürce divār,** *{OsT} Duvar yarığı.*|| **fürce-yāb olmak,** *{OsT} Fırsat bulmak.*

fürgen, [Rus. forgón] *{ağız} is.* → furgon. [DS]

fürkat, [Ar. firḳat فرقت] *{OsT} is.* Ayrılık.

Fürs, [Ar. fürs فرس] *is.* **1.** Fars halkı; Farslılar. **2.** İran ülkesi.

fürgen, [? fürgen] *{ağız} is.* Araba. [DS]

fürsan, [Ar. fāris > fürsān فرسان] *(fürsa:n) {OsT} is.* **1.** Usta biniciler. **2.** Atlılar.

Fürsî, [Ar. fürsī فرسی] *(fürsi:) {OsT} sf.* İranlı.

Fürsiyat, [Ar. fürsiyāt فرسیات] *(fürsiya:t) {OsT} is.* Fars dili ve edebiyatı.

füru[1]**, -u'u** [Ar. fer' > fürū' فروع] *(füru:) {OsT} is.* **1.** Bir merkez ve esastan ayrılan kollar. **2.** Dallar, budaklar. **3.** Fazla önemi olmayan ikinci dereceden şeyler. **4.** *huk.* Bir erkekle kadının çocukları, torunları ve böylece sınırlamaksızın devam edip giden torunların torunları. ◻ **fürū-bürde,** *{OsT} Öne eğilmiş; aşağı eğilmiş.*

füru[2]**,** [Far. fürū فروع] *(füru:) {OsT} is.* Aşağı. ◻ **fürū-mande,** *{OsT} Aşağı kalmış; ezilmiş; zayıf.*|| **fürū-mandegî,** *{OsT} Beceriksizlik; yorgunluk; bitkinlik.*|| **fürū-māye,** *{OsT} Sütü bozuk; mayası bozuk; soysuz; aşağılık.*|| **fürū-nihāde,** *{OsT} İndirilmiş.*

füru'at, [Ar. fürū'āt فروعات] *(füru:a:t) {OsT} is.* Dallar budaklar.

füruc, [Ar. ferc > fürūc فروج] *(füru:c) {OsT} is.* Ferçler.

fürudest, [Far. fürū *(aşağı)* + dest *(el)* فرودست] *(füru:dest) {OsT} sf.* **1.** Gücü daha az olan; zayıf. **2.** Toplu olarak şarkı söyleyenler. **3.** *is.* Koro.

füruğ, [Far. fürūġ فروغ] *(füru:ğ) {OsT} is.* Işık. ◻ **fürūğ-dih,** *{OsT} Işık veren.*|| **fürūğ-efşān,** *{OsT} Işık saçan.*|| **fürūğ-ı āfitāb,** *{OsT} Güneşin ışıkları.*|| **fürūğ-ı asefî,** *{OsT} Bir tür lale adı.*

füruht, [Far. fürūḫten *(satmak)* > fürūḫt فروخت] *(füru:ht) {OsT} is.* Satış; satım; satma.

füruhtar, [Far. fürūḫten > fürūḫtār فروختار] *(füru:hta:r) {OsT} is.* Satıcı.

füruhte, [Far. fürūhten *(satmak)* > fürūhte فروخته] *(füru:hte) {OsT} sf.* Satılmış.

füruk, [Ar. farḳ > fürūḳ فروق] *(füru:k) {OsT} is.* Farklar.

fürumande, [Far. fürū mānde فروماند] *{OsT} is.* Yorgun; bitkin.

fürusi, [Ar. fürūset *(atçılık)* > fürūsī فروسی] *(füru:si:) {OsT} sf.* Ata iyi binen; iyi binici.

fürusiyet, [Ar. fürūsiyet فروسیت] *(füru:siyet) {OsT} is.* **1.** Binicilik; süvarilik. **2.** At yetiştirme bilgisi.

-füruş, [Far. fürūhten *(satmak)* > -fürūş فروش] *(füru:ş) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"satan, satıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek..

füruş, [Ar. ferş > fürūş فروش] *(füru:ş) {OsT} is.* Döşemeler.

-füruz, [Far. efruhten *(parlatmak)* > - efrūz / -fürūz فروز] *(füru:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"parlatan, aydınlatan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

füruz, [Ar. fariża > fürūż فروض] *(füru:z) {OsT} is. huk.* Mirasçıların her birine düşen pay.

füruzan, [Far. fürūziden *(parlatmak)* >fürūzān فروزان] *(füru:za:n) {OsT} sf.* Parlak; parlayan

füruzande, [Far. fürūzende فروزنده] *(füru:zende) {OsT} sf.* **1.** Yakıcı; parlayıcı. **2.** Yanıcı. **3.** Parlayan. **4.** Parlatan; aydınlatan.

füseyfisa, [Ar. füseyfisā فسیفسا] *(füseyfisa:) {OsT} is.* Küçük boncuk, taş vb. şeylerle süslenmiş yüzey.

füshat, [Ar. füsḥat فسحت] *{OsT} is.* **1.** Genişlik. **2.** Açıklık; meydan. ◻ **füshat-kede,** *{OsT} Geniş yer.*|| **füshat-serāy,** *{OsT} Geniş saray.*|| **füshat-zār,** *{OsT} Geniş yer.*

füsun, [Far. efsūn > füsūn فسون] *(füsu:n) {OsT} is.* Büyü; sihir. ◻ **füsūn-ālūd,** *{OsT} Büyüleyici.*|| **füsūn-ger,** *{OsT} Büyücü; üfürükçü.*|| **füsūn-perver,** *{OsT} Büyüleyici.*|| **füsūn-sāz,** *{OsT} Büyüleyici; çekici.*

füsunkâr, [Far. füsūn-kār فسونکار] *(füsu:nkâ:r) sf.* **1.** Büyüleyen; büyücü; afsuncu. **2.** Sihirbaz. **3.** *mecaz.* (Kadın için) güzel ve çekici.

füsus, [Far. efsūs > füsūs فسوس] *(füsu:s) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah!

füsürde, [Far. efsürden / füsürden *(donmak)* > efsürde / füsürde فسرده] *{OsT} sf.* Duymayacak duruma gelmiş olan; donmuş; hissiz. ◻ **füsürde-beyān,** *{OsT} Tatsız ve soğuk sözlü.*|| **füsürde-dil,** *{OsT} Duygusuz gönüllü; kalbi donmuş; hissiz.*|| **füsürde-hātır,** *{OsT} Cesareti kırık.*

füşürde, [Far. füşürden *(sıkmak)*>füşürde فشرده] *{OsT} sf.* Sıkı duran; direnen; ısrar eden. ◻ **füşürde-kadem,** *{OsT} Ayak direyen.*

fütade, [Far. üftāden *(düşmek)* > fütāde فتاده] *(füta:de) {OsT} sf.* **1.** Düşmüş; düşkün. **2.** Âşık; müptela. **3.** Çaresiz.

fütadegân, [Far. üftāden *(düşmek)* > fütāde-gān فتادگان] *(füta:degâ:n) {OsT} sf.* Düşkünler; zavallılar.

fütan, [Far. üftāden *(düşmek)* > üftān > fütān فتان] *(füta:n) {OsT} sf.* **1.** Düşen. **2.** *zf.* Düşerek.

füttak, [Ar. fātık > füttāk فتاك] *(fütta:k) {OsT} is.* Fırsat buldukça adam öldürenler.

fütuh, [Ar. feth *(açma)* > fütūh فتوح] *(fütu:h) {OsT} is.* **1.** Zaferler; fetihler. **2.** Gönül ferahlığı; açılma. **3.** Allah'ın rahmeti.

fütuhat, [Ar. feth *(açma)* >fütūhāt فتوحات] *(fütu:ha:t) {OsT} is.* Zaferler; fetihler.

fütur, [Ar. fütür فتور] *(fütu:r) {OsT}* **1.** Tembellik; gevşeklik. **2.** Bezginlik; usanma; bıkkınlık; usanç. **3.** Umutsuzluk. **4.** Keder. ☞ **fütür etmemek,** *Çekinmemek; aldırmamak; umursamamak.*|| **fütür getirmek,** *Usanmak; bıkmak.*

fütursuz, [fütur-suz] *sf.* **1.** Çekinmeyen; umursamayan; umursamaz. **2.** *zf.* Çekinmeden; önemsemeden.

fütursuzca, [fütur-suz-ca] *zf.* Umursamaz bir biçimde; hiç çekinmeden.

fütürist, [Fr. futuriste] *is.* Geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı; gelecekçi.

fütürizm, [Fr. future *(gelecek)* > futurisme] *is.* Yirminci yüzyılın başlarında İtalya'daki baş döndürücü atılımın ürünü olarak ortaya çıkan, geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı ve edebiyat akımı; gelecekçilik.

fütürolog, [Fr. futurologue] *is.* Gelecek bilimi uzmanı.

fütüroloji, [Fr. futurologie] *is.* Gelecek bilimi.

fütüvvet, [Ar. fetā *(genç)* > fütüvvet فتوت] *{OsT} is.* **1.** Mertlik; yiğitlik; delikanlılık. **2.** Eli açıklık; cömertlik. **3.** *tasvf.* Başlarında bir şeyh bulunan belli inanç, düşünce ve davranışları olan dinî ve meslekî birlik; esnaf kuruluşu; ahîlik. ☞ **fütüvvet eri,** *Özel bir törenle kemer kuşatılıp fütüvvet kurumuna alınan çırak.*|| **fütüvvet kemeri,** *Fütüvvet kurumuna kabul edilenlere şeyh veya pîr tarafından takılan kuşak.*|| **fütüvvet libası,** *Fütüvvet teşkilatına kabul edilenlere şeyh veya pîr tarafından giydirilen şalvar, kemer, taç, hırka vb.*|| **fütüvvet-mend,** *{OsT} Mert; yiğit; cömert.*|| **fütüvvet-nāme,** *{OsT} Fütüvvet teşkilatına ait gelenek ve göreneklerin, törenlerin anlatıldığı bir nevi tüzük veya yönetmelik.*

fütüvvetli, [fütüvvet-li / fütüvvet-lü فتوتلو / فتوتلی] *sf.* **1.** Yiğit, cömert olan. **2.** *tar.* Teğmen ve yüzbaşılara verilen unvan.

fü'ul, [Ar. fü'ül فئول] *(füu:l) {OsT} is.* Fallar.

fü'us, [Ar. fe's > fü'üs فئوس] *(füu:s) {OsT} is.* İki yüzlü baltalar..

füvve, [Ar. füvve فوه] *{OsT} is.* Kök boya; kızıl kök.

füyul, -lü [Ar. fīl > füyül فيول] *(füyu:l) {OsT} is.* Filler.

füyuz, [Ar. feyż > fiyūż فيوض] *(füyu:z) {OsT} is.* **1.** Bereketler; nimetler; feyizler. **2.** Mutluluklar.

füyuzat, [Ar. füyüzāt فيوضات] *(füyu:za:t) is.* Bolluklar; nimetler.

füze, [Lat. fusus > Fr. fusée / fuseau *(havaî fişek)*] *is.* **1.** İtiş gücünü bir yanıcı ve yakıcı maddenin sürekli olarak yanmasından alan ve bir başka cihazı atmosfer içinde ve atmosfer dışında taşıyan özel donanımlı eleman. **2.** Bir mermiyi, uyduyu veya uzay gemisini atmosfer içi veya atmosfer dışı belirlenen hedefe taşıyan makineler bütünü; fırlatıcı. **3.** Atış sırasında mekanik ancak havada iken elektronik düzenekle hedefe yönlendirilebilen mermi taşıyıcı; roket. **4.** *argo.* Bayanlarda özellikle dik göğüs.

füzeatar, [Fr. fusée + T. at-ar] *is.* Öz itişli mermiler atan silah; roketatar.

füzeli, [füze-li] *sf.* Füzesi olan; üzerinde füze bulunan.

füzen, [Fr. fusain] *is.* **1.** Desen yapmaya yarar söğüt odunu kömüründen yapılmış kalem; kömür kalem. **2.** Bu tür kalemle yapılmış resim. **3.** Kömür yataklarında odun kömürüne benzeyen katman.

-füzud, [Fr. efzüden / füzüden *(arttırmak)* > -füzüd فزود] *(füzu:d) {OsT} son ek. sf.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"arttıran"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

-füzun, [Fr. efzuden / füzüden *(arttırmak)* > -füzün فزون] *(füzu:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"çok fazla"* anlamı katan son ek. ☞ **füzün-ter,** *{OsT} Daha çok; daha fazla.*

füzun, [Fr. efzuden / füzüden *(arttırmak)* > füzün فزون] *(füzu:n) {OsT} sf.* Çok fazla; çok; artık.

füzuni, [Fr. efzüden / füzuden *(arttırmak)* > -füzünī فزونی] *(füzu:ni:) {OsT} is.* Fazlalık; bolluk.

füzyometre, [Fr. fusiomètre] *is. fiz.* Ergime sıcaklıklarını ölçmeye yarayan alet.

füzyon, [Lat. fundere *(dökmek)* > Fr. fusion] *is. fiz.* Katı bir cismin ısı etkisiyle sıvı duruma geçmesi eylemi; ergime.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

G g

g, [G / g] *(gé) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin sekizinci harfi. *Ge* şeklinde söylenen bu harf, ses olarak ince ünlülerle ön damak, kalın ünlülerle art damak patlayıcı ünsüzlerinin ötümlülerindendir. **2.** Sıralamada sekizinci maddeyi gösterir.

G [güney] *kısalt. is.* **1.** Yönlerden *güney*'in sembolü. **2.** Harfle gösterilen nota işaretlerinden *sol* sesini bildirir. 🗗 **G günü,** *as.* Askerî emirlerde harekâtın başlayacağı günü belirten terim.

g[1] [Fr. gramme] *kısalt.* Ağırlık ölçü birimlerinden *gram*'ın kısaltmasıdır.

g[2] [Fr. grade] *kısalt.* Açı birimi olan *grad*'ın sembolüdür.

g[3] [Fr. gravité] *kısalt.* Yer çekimi şiddeti ve ivmesinin işareti.

-g-, [-k- / -ġ- / -g-] *{eT} yap. e.* → -k-

-g[1]**,** [-ġ / -g] *{eT} yap. e. Yapan, eden* anlamında sıfat fiiller yapan fiilden isim yapım ekidir.

-g[2]**,** [-ġ] *{eT} yap. e.* Fiilden isim yapma eki. *er-si-g (kahraman), açı-ġ (acı)*

-g[3]**,** [*eT.* -ığ > -ġ] *{eAT} yap. e.* Tek heceli ve ünlü ile biten fiil köklerinden isim türeten ek. *ba-ġ, ö-g.*

-g[4]**,** [-ġ] *{eT} çek. e.* Belirtme durum eki.

-ga[1]**,** [-ġa / -ge / -ġay / -gey] *çek. e.* Gelecek zaman çekim ekidir; aynı zamanda gereklilik ifadesi taşır. *bolga-sen (olmayasın), kesme-gey-men (kesmeyeyim, kesmeyeceğim)*

-ga[2]**,** [-ga / -ge / -ke / -ka] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Araç, gereç kavramı katarak isimler türetir: *{eT} {eAT} (aynı) çevir-ge, göster-ge, süpür-ge.* [ETY] **2.** Organ adları yapan isimler türetir: *duyar-ga. omur-ga.* **3.** Kökün belirttiği işin yapılmış ve ortaya çıkmış sonucu kavramında isimler türetir: *{eT} {eAT} (aynı) diz-ge, böl-ge, bildir-ge, bileş-ke, sömür-ge, yöner-ge, çiz-ge, dal-ka, yor-ġa, bil-ge.* [ETY] **4.** Böcek isimleri türetir: *çekir-ge (çek-ürge), sakır-ga (iri kene).*

-ga[3]**,** [-ġa / -ge] *{eAT} çek e.* İsmin yaklaşma hâli eki; Yönelme hâli eki; -ya.

-ga[4]**,** [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

Ga, [Lat. Gallus > Fr. gallium] *kısalt. kim.* Atom numarası 31, atom ağırlığı 69,72 olan, alüminyuma benzer, 5.9 yoğunluğunda 30°C'ta eriyen maviye yakın beyaz renkte bir nadir element olan galyumun sembolü.

ga, [Ar. ġayrı => ga] *{ağız} zf.* Gayrı; artık.

gab, [kap > gab] *{ağız} is.* Kap. [DS]

gaba, [kaba] *{ağız} sf.* Kaba; yumuşak. [DS] 🗗 **gaba baş,** *{ağız} Akılsız.* [DS]|| **gaba başlık,** *{ağız} Akılsızlık.* [DS]|| **gaba düşmek,** *{ağız} (Hayvan için) bağlı olduğu yerde, ipe dolanarak boğulup ölmek.* [DS]|| **gaba gavsak,** *{ağız} (İş için) özenilmemiş; kaba.* [DS]|| **gaba guşluk,** *{ağız}* → kaba kuşluk. [DS]

gabaca, [kaba-ca] *{ağız} sf.* **1.** İri; büyük. **2.** Seçme. [DS] 🗗 **gabaca gün,** *Sabahla öğle arası; kaba kuşluk.*

gabaç, -cı [kaba + ağaç] *{ağız} is.* İri gövdeli ve büyük ağaç. [DS]

gabadayı, [kaba+dayı] *{ağız} is.* **1.** Yakışıklı genç. **2.** Kabadayı. [DS]

gabagıb, [Ar. ġabāġıb غباغب] *(ğaba:ğıb) {OsT} is.* Çene altları.

gabağ, [kabak[3] > gabağ] *{ağız} is.* Ön; yakın karşı. [DS]

gabak[1]**, -ğı** [kabak] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Kabak. **2.** Boynuzsuz hayvan. **3.** Meşe kozalağı. **4.** Haşhaş. [DS]

gabak[2]**, -ğı** [kabak[3] > gabak] *{ağız} is.* **1.** Ön; yakın karşı. **2.** Baş taraf. [DS]

gabal, [Ar. ḳabāl / ḳabāle => gabal] *{ağız} sf.* (Pazarlık için) götürü. [DS]

gabala, [Ar. ḳabāl / ḳabāle => gabala] *{ağız} sf.* **1.** (Pazarlık için) götürü. **2.** Çok; fazla. [DS] 🗗 **gabala almak,** *{ağız} (Bir iş vb. için) toptan veya götürü pazarlıkla almak.* [DS]|| **gabala bazar,** *{ağız} Götürü pazarlık.* [DS]|| **gabala vermek,** *{ağız} Götürü vermek.* [DS]

gabalak[1], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çobanların başlarına örttükleri keçe külahı veya yünden örülmüş siperliksiz bir tür başlık; kar başlığı. **2.** Yağmurdan korunmak için başa örtülen köşelenmiş çuval vb. [DS]

gabalak[2], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** *bot.* → kabalak[2], *(Tussilago farfara).* **2.** Söğüt, çam gibi ağaçların soyulan kabukları. [DS]

gabalak[3], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Şiş. **2.** Yeterince sıkıştırılmamış; kaba. **3.** Dağınık; düzensiz. **4.** İri; büyük; seçme. [DS]

gabalak[4], **-ğı** [kaba-la-k] *{ağız} is.* **1.** Tepe. **2.** İki kulplu testi. [DS]

gabalamak, [kaba-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kabalamak. [DS]

gabalantı, [kaba-la-ntı] *{ağız} is.* Tahıl içindeki toz, toprak ve saman gibi çöplerle diğer yabancı maddeler. [DS]

gabalayı, [kaba-layı] *{ağız} zf.* Yaklaşık; kabaca. [DS]

gabalcı, [Ar. ḳabāle => kabala-cı > gabal-cı] *{ağız} is.* Götürü pazarlık ile iş yapan kimse. [DS]

gabalık, -ğı [kaba-lık] *{ağız} is.* **1.** Kabalık. **2.** Kilim dokumakta kullanılan kalın ip. [DS]

gaban[1], [Moğ. kaban] *{ağız} is.* Yaban domuzu. [DS]

gaban[2], [Erme. kapan => gaban] *{ağız} sf.* **1.** Yokuş. **2.** Geçit vermeyen dik ve sarp kayalık yer. **3.** Büyük taşlardan meydana gelmiş yığın.

gabar[1], [İt. gabarra] *is.* **1.** Irmak ağızlarında işleyen ve büyük gemileri yüklemeye yarayan küçük tekne. **2.** Okyanusa dökülen denizlerin ağzında kullanılan küçük gözlü bir tür balık ağı.

gabar[2], [? gabar] *{ağız} is.* Biçilmiş ot vb.ni demet yapan kimse. [DS] 🗗 **gabar gabar olmak,** *{ağız} Vücutta yer yer kabarcıklar oluşmak.* [DS]

gabara, [kabar-mak > kabar-a] *{ağız} is.* Aşınmayı ve kaymayı önlemek için ayakkabı altına çakılan top başlıklı çivi; kabara. [DS]

gabarak, -ğı [kaba-rak] *(gaba:rak) {ağız} sf.* Biraz büyük; irice; kabaca; büyücek. [DS]

gabarama, [kabar-mak > gabarama ?] *{ağız} is.* Köy kadınlarının taktığı feslerin üzerine işlenmiş boncuklu kısım. [DS]

gabarcık, -ğı [kabar-cık] *{ağız} is.* → kabarcık. [DS]

gabardin, [İsp. gabardina / Fr. gabardine] *is.* Dimi örgüyle dokunmuş fakat atkı veya çözgüsünden birisi daha sık olan pamuklu veya yünlü dokuma.

gabarık, -ğı [kabar-ık] *{ağız} sf.* **1.** Kabarık. **2.** *is.* Öfke; hınç. 🗗 **gabarık sıdırmak,** *{ağız} Birisine birikmiş bir öfke ve hınç ile sataşmak.* [DS]

gabari, [Fr. gabarit] *is.* **1.** Bazı eşyaların sipariş verilmeden önce belirtilen boyutlarını gösteren model. **2.** Bu tür eşyaların boyutunu kontrol etmeye yarar araç. **3.** Kara yolu taşıtlarının uzunluk, yükseklik ve genişlik bakımından bulunabilecekleri en fazla boyut. **4.** Bir köprünün altındaki serbest yükseklik. 🗗 **gabari lambaları,** *Ağır bir taşıtın gece yolculuğunda kapladığı alanı belirlemek için ana şasinin dış noktalarına konulan ışıklar.*

gabarici, [gabari-ci] *is.* Gabarileri çizen, hazırlayan veya yontan işçi.

gabarileme, [gabari-le-me] *is.* **1.** Bir nesneyi imalat sırasında, verilen boyutlara veya modele uygunluğu bakımından denetleme. **2.** Bir geminin çeşitli parçalarının gabarilerini, gabari salonunda kurma işlemi.

gabarilemek, [gabari-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İmal edilen herhangi bir şeyin verilen boyutlara uygun olup olmadığını denetlemek.

gabartlama, [kabar-t-mak > kabar-t-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Lokma tatlısı. **2.** Sıkıştırmadan doldurma; hileli. [DS]

gabavet, [Ar. ġabāvet غباوت] *(gaba:vet) {OsT} is.* Anlayışsızlık; bönlük; kalın kafalı olma. 🗗 **gabavet-i mücesseme,** *{OsT} Büyük aptallık.*

gabcık, -ğı [kap-çık] *{ağız} is.* **1.** Mermi kovanı. **2.** Mısır koçanını örten yapraklar. **3.** Tahıl tanelerinin kabuğu; kapçık. [DS]

gabe, [Ar. ġābe غابة] *(ğa:be) {OsT} is.* **1.** İçinde aslan yaşayan sık orman. **2.** Hayvan yatağı.

gabes, [Ar. ġabes غبس] *(ğa:bes) {OsT} is.* (Gece için) karanlık.

gabgab, [Ar. ġabġab غبغب] *(ğabğab) {OsT} is.* **1.** Çene altı. **2.** Çifte gerdan. 🗗 **gabgab-ı sîmîn,** *{OsT} Gümüş gibi gerdan.*|| **gabgab-ı gāv,** *{OsT} Öküz gerdanı.*

gabıdık, -ğı [gab *(yans.)* > gabıd-ık] *is.* Nal sesleri. 🗗 **gabıdık gabıdık,** *{ağız} Hızlı hızlı; çabuk çabuk; dörtnala.* [DS]

gabık, -ğı [kab-uk] *{ağız} is.* **1.** Kabuk. **2.** Elverişsiz yer. **3.** Evlenmemiş kız. [DS]

gabılak, -ğı [kaba-la-k] *{ağız} is.* İki kulplu testi. [DS]

gabırcık, -ğı [kab-ır-cık > gabır-cık] *{ağız} is.* Gelincik yaprağı. [DS]

gabırga, [Moğ. kabirġa > kaburga] *{ağız} is.* Hayvan semerindeki iki kaşı birbirine bağlayan dört ince ağaç. [DS]

gabış, [kaba-ş ?] *{ağız} is.* **1.** Boynuzsuz keçi. **2.** Hizmetçi. **3.** Saçsız kimse. [DS]

gabızlamak, [Ar. ḳabz => kabız-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İşgal etmek; ele geçirmek. [DS]

gabi, [Ar. gabāvet > gabī غبى] *(gabi:) {OsT} sf.* Anlayışı kıt; kalın kafalı; bön.

gabi, [Ar. ġabī > gābī غابى] *(ga:bi:) {OsT} sf.* Anlayışsızlık eden; ahmak davranan.

gabilik, -ği [gabi-lik] *is.* Anlayışsız olma durumu; kalın kafalılık; bönlük.

gabilti, [Ar. ḳabül => gabil-ti] *{ağız} is.* Kabul. [DS]

gabin[1]**,** [Fr. caban / Sırp. kàbān => kaban > gabin] *{ağız} is.* Dışı şayak, içi deri yağmurluk. [DS]

gabin[2]**,** [Ar. ġābin غابن] *(ğa:bin) {OsT} sf.* **1.** Alışverişte hile yapan; aldatan. **2.** Tembel.

gabir, [Ar. ġābir غابر] *(ğa:bir) {OsT} sf.* **1.** Bir yerde kalan; kalıcı. **2.** *is. dbl.* Eski Arap dilbilgisinde gelecek zaman.

gabirmet, [? gabirmet] *{ağız} is.* Çok zayıf hayvan. [DS]

gabiyle, [Ar. ḳabīle] *{ağız} is.* Kabile. [DS]

gabiz, [Ar. ḳabz => gabiz] *{ağız} is.* Bağırsakların çalışmama durumu; kabızlık. [DS]

gablak, -ğı [kap-la-k] *{ağız} is.* **1.** Arpacık soğanı. **2.** Fes; kalpak. **3.** Ağzı aşınan baltanın ağzına vurulan çelik parçası. [DS]

gablangoz, [kap-la-mak / kav-la-mak > + Far. goz] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gabn, [Ar. ġabn غبن] *{OsT} is.* **1.** Alışverişte kandırma; aldatma; hile yapma. **2.** *huk.* Edimler arasındaki açık nispetsizlik. 🗗 **gabn-i fāhiş,** *{OsT} Alışverişte aldatma.*

gabra, -a'i [Ar. ġabrā غبراء] *(ğabra:) {OsT} is.* Toprak; yeryüzü.

gabram, [kap-ra-m] *{ağız} is.* Çam, söğüt gibi soymuk çıkarılan ağaçlarda, kabuğun altında bulunan ince kösele gibi yumuşak tabaka; odun-soymuk tabaka. [DS]

gabran, [kap-ra-n > gabran] *{ağız} is.* **1.** İçi boş kuru odun. **2.** Kutu. **3.** *sf.* Kabarık. **4.** Beceriksiz; elinden iş gelmeyen; işe yatkın olmayan. [DS]

gabro, [İt. gabbro] *(ga'bra) is.* Yoğunluğu 2,8 ila 3,1 arasında değişen, üzerinde yeşil veya gri renkler bulunan, iri taneli bazik kaya.

gabuk, -ğu [kab-uk] *{ağız} is.* Kabuk. [DS]

gabur, [? gabur] *{ağız} is.* **1.** Çok dallanıp budaklanmayan bir orman ağacı. **2.** Yan yana getirilen tahtaların çivilenerek tutturulduğu tahta parçası. [DS]

gaburga, [kaburga > gaburga] *{ağız} is.* Etli bulgur pilavı. [DS]

gabya, [İt. gabbia] *(ga'bya) is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde dört köşe ikinci yelken. **2.** *{ağız}* Bir tür yelken. [DS]

gabyar, [İt. gabbiere] *(ga'byar) is. dnz.* **1.** Yelkenli gemilerde serenlerin ve donanımlarının bakımı, korunması ve tertibi ile görevli usta mürettebat. **2.** Geminin üst bakımı ile görevli kurs görmüş uzman.

gac[1]**,** [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gacı gucu, gac-ır gucur, gac-ır-ga*

gac[2]**,** [? gac] *{ağız} is.* Küçük su kanalı. [DS]

gacal, [gacal] *{ağız} sf.* (Kişi için) göçmen olmayan; yerli. [DS]

gacar, [kaçar > gacar] *{ağız} sf.* **1.** Hileci. **2.** İnatçı. [DS]

gacar, [? gacar] *{ağız} is.* Çingene. [DS]

gacara, [gacar-a] *{ağız} sf.* **1.** Hileci. **2.** İnatçı. **3.** Kavgacı. **4.** Zorba. [DS]

gacara, [? gacara] *{ağız} is.* Çingene [DS]

gacartmak, [gacar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İmrendirmek; özendirmek; isteklendirmek. [DS]

gaccı, [Çing. gaco => gacı / gaccı] *{ağız} is.* **1.** Kız kardeş. **2.** Yeni doğan çocuk. **3.** Ağabey; ağa. [DS]

gacı[1]**,** [gac *(yans.)* > gac-ı] *is.*. Gıcırtı sesi; gacır. 🗗 **gacı gucu,** *{ağız} 1. Bozuk, işe yaramaz nesne. 2. Naz.* [DS]

gacı[2]**,** [Çing. gaco] *is.* **1.** *{ağız}* → gaccı. [DS] **2.** *argo.* Kadın. **3.** *argo.* Metres.

gacı[3]**,** [Ar. ḥācc => gacı ?] *{ağız} is.* Müslüman olmayan hacı. [DS]

gacır, [gac *(yans.)* > gac-ır] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesi ile çıkan kulak tırmalayıcı ses. 🗗 **gacır** (gacır) **gucur,** *Sürekli kulak tırmalayıcı sürtünme sesi.*

gacırdama, [gacır-da-ma] *is.* Gacırdamak işi.

gacırdamak, [gacır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kulak tırmalayıcı ses çıkarmak.

gacırdatma, [gacır-da-t-ma] *is.* Gacırtı sesi çıkartma durumu ve eylemi.

gacırdatmak, [gacır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Gacırdamasına sebep olmak.

gacırga, [gac *(yans.)* > gacır-ga] *{ağız} is.* Bozuk ve işe yaramaz nesne. [DS]

gacırtı, [gacır-tı] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesi ile çıkan insanın içini burkan ses.

gacirik, -ği [gac *(yans.)* > gac-ir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) bağırıp çağıran; gürültücü. [DS]

gackın, [kaç-kın] *{ağız} sf.* → kaçkın. [DS]

gaco, [Çing. gaco *(Çingene olmayan kimse)* / gacı] *is.* **1.** Kadın. **2.** Sevgili; metres; *{ağız} (aynı)* [DS]. **3.** Karagöz ve ortaoyununda kadın oyuncu; zenne. **4.** Torik yavrusu. **5.** *{ağız}* Çingene. [DS]

gacurga, [gac *(yans.)* > gac-ur-ga] *{ağız} is.* Eski, yıkılacak durumda olan şey. [DS]

-gaç[1]**,** [-gac / -geç / -keç / -kaç] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Araç ve gereç kavramı taşıyan isimler yapar: *yüzgeç, süzgeç, kıskaç, atlangaç, arıngaç, bişirgeç, solungaç, üşengeç, açkaç "anahtar".* **2.** Kökteki anlama bağlı olarak huy edinme, davranış ve tabiat kavramlarını taşıyan kelimeler yapar: *utangaç, üşengeç, alıngaç.*

-gaç[2]**,** [-ġaç / -geç] *{eAT} yap e.* -ınca; -arak.

-gaç[3]**,** [-gaç] *{eT} ek.* Küçültme eki. [ETY] *ı-gaç.*

gaçak, -ğı [kaç-mak > kaç-ak] *{ağız} sf.* Kaçak. [DS]

gaçamak, [kaç-amak] *{ağız} is.* **1.** Ara sıra yapılan uygunsuz iş. **2.** Pekmez ve undan yapılan bir tür yemek. [DS]

gaççik, -ği [? gaç-cik] *{ağız} is.* Kısa saç örgüsü. [DS]

gaçı, [? gaçı] *{ağız} is.* Makas. [DS]

gaçık, -ğı [kaç-ık] *{ağız} sf.* Kaçık. [DS]

gaçınmak, [kaç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaçınmak; çekinmek. [DS]

gaçırmak, [kaç-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaçırmak. [DS]

gaçışmak, [kaç-ış-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* Kaçışmak. [DS]

gaçmak, [kaç-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaçmak. ◘ **gaç gaç,** *{ağız} Şaşma bildiren söz.* [DS]‖ **gaç göç,** *{ağız} Kadınların erkeklere görünmemek için örtünme ve erkek olan yerlere uğramama geleneği; kaç göç.* [DS]

gaçunmak, [kaç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kaçınmak. [DS]

gaçurmak, [kaç-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kaçırmak. [DS]

gad[1], [gad *(yans.)*] *is.* Anlaşılmaz sözler söylemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gad-ır gudur etmek*

gad[2], [Ar. ġad غد] *{OsT} is.* Erte; yarın.

gada[1], [Ar. ḳaḍā] *{ağız} is.* **1.** Dert; hastalık. **2.** Bela. [DS] ◘ **gada almak,** *{ağız} Dert ve üzüntüyü paylaşmak.* [DS]

gada[2], [*eT.* ka *(yakın dost)* > ka-da > gada] *{ağız} is.* **1.** Kardeş. **2.** Ağabey; ağa. **3.** Teyze. [DS]

gada[3], [Ar. ġadāʾ غداء] *(ğada:) {OsT} is.* Öğle yemeği.

gadaban, [kay(ı)+taban ?] *{ağız} is.* Hayvanların nalına çakılan çivinin çok sıkışması yüzünden oluşan topallık. [DS]

gadagayıp, [Ar. ḳaḍā + ġāib] *{ağız} zf.* Ansızın. [DS]

gadağan, [*eT.* kadak > gadağan] *{ağız} sf.* Yasak. [DS]

gadah[1], [? gadalı] *{ağız} is.* Baştan savma dikiş. [DS]

gadah[2], [kada-k] *{ağız} is.* → kadak[2]. [DS]

gadahlamak, [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > gadah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* Dağılmış parçaları bir araya toplamak. [DS]

gadair, [Ar. ġadāʾir غدائر] *(ğada:ir) {OsT} is.* Saç örgüleri.

gadak[1], **-ğı** [*eT.* kada-k *(suç)* > gadak] *{ağız} sf.* Kötü; iyi olmayan. [DS]

gadak[2], **-ğı** [kada-k] *{ağız} is.* **1.** Çivi. **2.** Küçük ayakkabı çivisi. **3.** Tırpanın ökçesinin sağlam olması için tırpana vurulan demir; destek. **4.** Kazan kulpunun tutturulduğu yer. [DS] ◘ **gadak mıhı,** *{ağız} Ayakkabı çivisi.* [DS]

gadak[3], [Ar. ḳadar => kadak] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

gadaklamak, [kada-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Desteklemek. **2.** Tırpana sap takmak için yuva açmak. [DS]

gadakmak, [kada-mak > gada-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)yor]* Ölmek. [DS]

gadal, [? gadal] *{ağız} is.* **1.** Çorba karıştırmakta kullanılan ağızsız kepçe. **2.** Manzara. [DS]

gadalamak, [kada-la-mak > gada-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sözünü etmek. [DS]

gadalan, [*eT.* > kaḍak > gadalan] *{ağız} is.* Günah. [DS]

gadama[1], [*eT.* kaḍaġ *(suç)* > kada-ma] *{ağız} is.* Yapılan suçu bir başkasının üzerine atma; iftira. [DS]

gadama[2], [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > kada-ma ? > gadama] *{ağız} is.* **1.** Fırın süpürmekte kullanılan sırık ucundaki bez parçası. **2.** Sırma işlemeli gelinlik. **3.** Şiltenin yünlerinin toplanmaması için alttan üste yapılan dikiş. **4.** Engel. [DS]

gadamak, [Moğ. kada-mak *(teyellemek)* > gadamak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere sıkıca bağlamak, tutturmak veya dikmek. **2.** Dayamak; yanaştırmak. **3.** Kısaltmak. [DS]

gadan, [*eT.* -ka + -dan / Ar. ḳadar] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

gadana, [kadın+ana] *{ağız} is.* Büyük anne; babaanne; anneanne. [DS]

gadana, [Mac. katona] *{ağız} is.* İri beygir; kadana. [DS]

gadar, [Ar. ḳadar] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

gadarif, [Ar. ġaḍārīf غضاريف] *(ğada:ri:f) {OsT} is. anat.* Kıkırdaklar.

gadaş, [ka *(yakın)* > ka-daş] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Kardeş. [DS]

gadat, [Ar. ġadāt غدات] *(ğada:t) {OsT} is.* **1.** Sabahın erken vakti. **2.** Kuşluk yemeği.

gaddak, -ğı [Ar. ḳadīd => gaddak ?] *{ağız} sf.* Çaresiz. ◘ **gaddak kalmak,** *{ağız} Çaresiz kalmak.* [DS]

gaddar, [Ar. ġadr > ġaddār غدار] *(gadda:r) {OsT} sf.* **1.** Çok fazla zulüm ve haksızlık eden; merhamet etmeyen; acımasız; kıyıcı; insafsız; hain. **2.** (Tüccar için) çok pahalı mal satan. ◘ **gaddar olmak,** *Acımasız, insafsız davranmak; zulmetmek.*

gaddarane, [Ar. ġaddār + Far. āne غدارانه] *(gadda:ra:ne) {OsT} zf.* Gaddarca; acımasız bir biçimde; merhametsizce.

gaddarca, [gaddar-ca] *(gadd'arca) zf.* Acımasız bir biçimde; insafsızca; zalimce.

gaddare, [Ar. ġadr => *OsT* gaddāre غداره] *(gadda:re) {OsT} is.* **1.** Küçük tüfek. **2.** İki tarafı keskin ve ağır kılıç; büyük bıçak.

gaddarlık, -ğı [gaddar-lık] *is.* Gaddar olma hali; in-

safsızlık; acımasızlık. ◻ **gaddarlık etmek,** *İnsafsız ve acımasız olarak davranmak; zulmetmek.*

gaddel, [gaddāre > gaddel] *{ağız} sf.* **1.** Çok. **2.** Keskin; sert. [DS]

gade[1]**,** [*eT.* ka-da > gade / gadi] *{ağız} is.* **1.** Yenge. **2.** Kardeş. [DS]

gade[2]**,** [Ar. ḳadeh] *{ağız} is.* Kadeh; cam bardak. [DS]

gadef, [Ar. ḳadeh] *{ağız} is.* Kadeh. [DS]

gadek, -ği [koduk > kadak / gadek] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu. **2.** *sf.* Kısa boylu. **3.** Kurnaz. [DS]

gadek, [*eT.* -ka + -dek] *{ağız} zf.* Kadar. [DS]

gademe, [Ar. ḳademe] *{ağız} is.* Arnavut kaldırımı. [DS]

gadı, [? gadı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) solgun ve kansız yüzlü. **2.** (Kişi için) gelişememiş, kısa boylu kalmış; çelimsiz. [DS]

gadı, [Ar. ḳāḍi] *{ağız} is.* Değnekle oynanan bir çocuk oyunu. [DS]

gadın, [kadın] *{ağız} sf.* (Canlılar için) güzel; sevimli. [DS] ◻ **gadın barınak,** *{ağız} Güzel kokulu bir tür parmak üzümü.* [DS]‖ **gadın budu,** *{ağız} Biçimi uzun olan bir tür karpuz.* [DS]

gadır, [gad *(yans.)* > gad-ır] *is.* Anlaşılmayan sözleri belirten bir yansımalı gövde. ◻ **gadır gudur etmek,** *{ağız} Anlaşılmayan sözler söylemek.* [DS]

gadi, [? gadi] *{ağız} is.* Olgunlaşmamış mısır koçanı. [DS]

gadi, [*eT.* ka *(akraba)* > ka-dı / gadi] *{ağız} is.* **1.** Yenge. **2.** Büyük anne; babaanne. [DS]

gadid, [Ar. ḳadīd] *{ağız} is.* İskelet. ◻ **gadid kalmak,** *{ağız} Elinde hiçbir şey kalmamak.* [DS]‖ **gadid** (gadit) **komak,** *Çaresiz bırakmak.*‖ **gadit kalmak,** *Çaresiz kalmak.*

gadik, -ği [Yun. kadı => kadik] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış silindir biçiminde bir tahıl ölçeği. [DS]

gadimi, [Ar. ḳadimī] *{ağız} zf.* Her zaman. [DS]

gadina, [? gadina] *{ağız} is.* **1.** Sarkmış inek gerdanı. **2.** Ziynet; altın. [DS]

gadinga, [kadın+yenge > gadinga] *{ağız} is.* Yaşlı Hristiyan kadını. [DS]

gadinge, [kadın+yenge > gadinge] *{ağız} is.* **1.** Yenge. **2.** Yaşlı Hristiyan kadını. [DS]

gadir[1]**,** [Ar. ġadir غدير] *(ğadi:r) {OsT} is.* **1.** Küçük göl; gölcük. **2.** Sel suyu birikintisi. **3.** Küçük ırmak.

gadir[2]**,** [Ar. ġadr > ġādir غادر] *(ga:dir) {OsT} sf.* **1.** Haksızlık eden. **2.** Zulüm yapan. **3.** Güveni kötüye kullanan. ◻ **gādir-i nefs,** *Nefsi aldatan; nefsine kötülük eden.*

gadir[3]**, -dri** [Ar. ġadr غدر] *{OsT} is.* → gadr.

gadire, [Ar. ġadīre غديره] *{OsT} is.* Saç örgüsü.

gadirî, [Ar. ġadīrī غديرى] *(ğadi:ri:) {OsT} sf. biy.* (Hayvan veya bitki için) gölde yaşayan; gölde bulunan.

gadiriye, [Ar. ġadīriyye غديريه] *(ğadi:riye) {OsT} sf. biy.* → gadirî.

gadirlik, -ği [gadir-lik] *is.* Haksızlık; gadr; kıygı.

gadit, [Ar. ḳadīd] *{ağız} is.* İskelet. ◻ **gadit kalmak,** *{ağız} Çaresiz kalmak.* [DS]‖ **gadit komak,** *Çaresiz bırakmak.* [DS]

gadiye, [Ar. ġadiyye غديه] *{OsT} sf.* Sabah tan atması ile güneş doğması arası; sabahın erken vakti.

gadolinyum, [Fr. gadolinium *(Fin'li bilgin Gadolin'in adından)*] *is. kim.* Atom numarası 64, atom ağırlığı 156,9 olan, 1200°C'ta ergiyen, parlak gri renkte bir katı element; sembolü: Gd.

gadr, [Ar. ġadr غدر] *{OsT} is.* **1.** Haksızlık etme. **2.** Acımasızlık; kıyıcılık; zalimlik. **3.** Sözünde durmama; vefasızlık. **4.** *ünl.* Yazık! ◻ **gadr-dîde,** *{OsT} Haksızlık görmüş; kıyıma uğramış.*

gadretme, [gadr+ et-me] *is.* Haksızlık etme durumu.

gadretmek, [gadr+et-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Haksızlık etmek.

gadrolma, [gadr+ol-ma] *is.* Haksızlığa uğrama.

gadrolmak, [gadr+ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* Haksızlığa uğramak.

gadrolunma, [gadr+ol-un-ma] *is.* Haksızlık edilme.

gadrolunmak, [gadr+ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* Haksızlığa uğramak.

gaf, [Fr. gaffe *(çengelli sopa)*] *is.* Yersiz ve zamansız söylenen söz veya yapılan davranış; patavatsızlık; pot. ◻ **gaf yapmak,** *1. Bilmeden birini kıracak bir söz söylemek. 2. Bilmeden yersiz bir davranışta bulunmak.*

gafa, [Ar. ḳafā] *{ağız} is.* Kafa; baş. [DS] ◻ **gafa goçanı,** *{ağız} Nüfus cüzdanı.* [DS]‖ **gafa kâğıdı,** *{ağız} Kimlik belgesi.* [DS]

gafalak, -ğı [kof > gaf-al-ak] *{ağız} sf.* Övünen; kibirli; gururlu. [DS]

gafalmak, [kof > gaf-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; kibirlenmek. [DS]

gafalı, [kafa-lı] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

gaffar, [Ar. ġaffār غفار] *(gaffa:r) {OsT} sf.* **1.** Bağışlayan. **2.** Günahları en yüksek derecede bağışlayan; bağışlaması çok olan; Allah.

gafgarıt, -dı [Yun. kafkalida] *{ağız} is.* Enginar. [DS]

gafiga, [? gafiga] *{ağız} is.* Güğüm. [DS]

gafil, [Ar. ġaflet > ġāfil / ġāfile غافل / غافله] *(ga:fil) {OsT} sf.* **1.** Dalgın; uykulu. **2.** Olayları ve sebeplerini anlayıp sezmekten yoksun olan. **3.** Çevresinde olup bitenleri göremeyen. **4.** İlerisini göremeyen. ◻ **gafil avlamak,** *Birinin dalgınlığından yararlanmak; aldatmak; hazırlıksız yakalamak; zor duruma düşürmek.*‖ **gafil avlanmak,** *Hiç beklenmedik veya dalgın bir anda yakalanmak; uyanık davranamamak; aldanmak; hazırlıksız bir biçimde olayla*

karşı karşıya gelmek.‖ **gafil davranmak,** *Dikkatsiz olmak; dalgın bulunmak.*

gafilane, [Ar. ġāfil + Far. -āne غافلانه] *(ga:fîla:ne) {OsT} zf.* Dalgın olarak; dikkatsiz bir biçimde; habersizce.

gafilen, [Ar. gāfilen غافلاً] *(ga:fî'len) {OsT} zf.* Dalgın olarak; dikkatsiz bir biçimde; habersizce.

gafillik, -ği [gafil-lik] *is.* Gafil olma durumu; dalgınlık; aymazlık. 🗗 **gafillik etmek,** *Çevresinde olup bitenler hakkında bilgisiz kalmak; dalgınlık göstermek; hazırlıksız bulunmak.*

gafir[1], [Ar. ġafr > ġafîr غفير] *(gafî:r) {OsT} sf.* **1.** Örten; kaplayan; etrafını çeviren. **2.** Kalabalık; oldukça çok sayıda. **3.** *is.* Muhafız askerler; koruma görevlileri. **4.** Boyun, boğaz ve kafada bulunan tüyler. 🗗 **Gafir Suresi,** *Kur'ân'ın seksen beş ayetlik 40. suresi; Mümin Suresi.*

gafir[2], [Ar. ġufrān > ġāfir غافر] *(ga:fir) {OsT} sf.* Bağışlayan, esirgeyen; kusurları örten, affeden; Allah. 🗗 **gāfirü'z-zenb,** *Günahları örtüp affeden; suç bağışlayan Allah.*

gafla, [Ar. ḳāfile] *{ağız} is.* Kafile. [DS] 🗗 **gafla gatar,** *{ağız} Kafile katar.* [DS]

gafle, [? gafle] *{ağız} zf.* Kere; kez; defa. [DS]

gaflemek, [gaf-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çalmak; aşırmak. [DS]

gaflet, [Ar. ġaflet غلفت] *{OsT} is.* **1.** Çevresinde olup bitenleri anlayıp sezememe; habersizlik. **2.** Dalgınlık; dikkatsizlik; boş bulunma. **3.** İhtiyatsızlık; tedbirsizlik. **4.** Uyuşukluk. **5.** *tasvf.* Nefsine ve heveslerine uyarak Allah'ı ve emirlerini unutmak. 🗗 **gaflet basmak,** *1. Dış dünyadan habersiz kalmak; dalgın olmak. 2. Uykusu gelmek; uyuklamak.*‖ **gaflet uykusu,** *Uyanık ve dikkatli olunması gereken bir durumda bir uyuşuklukla gelen uyku hali.*

gafleten, [Ar. ġafleten غفلةً] *(gafle'ten) {OsT} zf.* **1.** Gafil olarak; ansızın; dalgın olarak. **2.** Uykulu bir durumda iken.

gaftan, [Far. ḫaftān] *{ağız} is.* Kaftan. [DS]

gafti, [Yun. klepto *(çalmak)*] *is. argo.* **1.** Hırsızlık. **2.** Planlı hırsızlık. **3.** Dolandırıcılık.

gaftici, [gafti-ci] *is. argo.* Hırsız.

gafulğada, [Ar. ġāfil + ḳaḍā] *{ağız} is.* Ansızın gelen üzüntü. [DS]

gafulluk, -ğu [gaful-luk] *{ağız} is.* Fundalık. [DS]

gafur, [Ar. ġufrān > ġafûr غفور] *(ğafu:r) {OsT} sf.* **1.** Bağışlayan; acıyan; günahları bağışlaması çok olan; çok affeden; Allah. **2.** *isl.* Allah'ın, kullarının kötü ve yüz kızartıcı suçlarını meleklerden ve insanlardan gizlemesi sıfatı. 🗗 **gafûru'r-Rahîm,** *Kusurları örten, adaletle en ziyade merhamet eden Allah.*

gafurluk, -ğu [Ar. kāfir => gâvur > gafur-luk] *{ağız} is.* Anlayışsızlık. [DS]

gag[1], [gag / gağ *(yans.)*] *is.* Yıkılmayı, çökmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *gag-ış-da-mak (kağışdamak)*

gag[2], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gag-a, gag-gı-la-mak*

gag[3], [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gag-ır-mak*

gag[4], [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gag-aç (kak-aç), gag-ak (kak-ak), gaga-la-mak (kak-a-la-mak)*

gag[5], [Amer. İng. gag *(ağız tıkacı)*] *is. sin. tiy.* **1.** Bir oyuna veya filme eklenen güldürücü bölüm; gülüt. **2.** Ani değişiklik.

gaga[1], [ga *(yans.)* > ga+ga] *is. zool.* **1.** Kuşlarda, dudak ve diş vazifesini gören çıkıntılı boynuzsu organ. **2.** *argo.* Ağız. **3.** *dnz.* Demir tırnaklarının yukarıya doğru kıvrık kısmı. **4.** *müz.* Kuş gagasını andıran ince uçlu üflemeli çalgı ağızlığı. **5.** *argo.* Ağız. **6.** *sf.* Ucu aşağıya doğru kıvrık olan. 🗗 **gaga ağızlı,** *Ağzı gaga biçiminde yapılmış seramik kap.*‖ **gaga burun,** *Uzun, kemerli ve ucu aşağı doğru sarkık burun.*‖ **gaga döşemek,** *{ağız} Aç gözlü olmak; gözü doymamak.* [DS]‖ **gagasından yakalamak,** *Bir kimseyi karşı koyamayacak duruma getirmek.*| **gagayı kısmak,** *argo. Konuşmayı kesmek.*‖ **gagayı ıslatmak,** *argo. 1. İçki içmek. 2. Yararlanmak; çıkar sağlamak. 3. Rüşvet almak.*

gaga[2], [*eT.* ka *(akraba)* > aka / eke > gaga] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. **2.** Küçük kardeş. **3.** Erkek. [DS]

gaga[3], [gaga] *{ağız} is.* (Çocuk dilinde) meyve; kuru yemiş. [DS]

gaga[4], [gag *(yans.)* > gag-ga / gak-kı] *{ağız}* is. (Çocuk dilinde) yumurta. [DS]

gagaburun, [gaga+burun] *is. dnz.* Karadeniz kıyısında inşa edilen, baş bodoslaması gagayı andırır biçimde geriye kıvrık, dıştan dümenli ticaret yelkenlisi; gagalı.

gagaç[1]**, -cı** [gagaç] *{ağız} is.* Aslan yavrusu. [DS]

gagaç[2]**, -cı** [gag-aç] *{ağız} is.* Kamış gibi içi boş bitki gövdesi. [DS]

gagaç[3]**, -cı** [kak-mak > kak-aç] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

gagaç[3]**, -cı** [gaga-ç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) uzun burunlu. **2.** *is.* Fazla kıvrık ve kuru ağaç. [DS]

gagaçlamak, [gagaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Felç olmak. [DS]

gagak, -ğı [gaga-k] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** *sf.* (Kişi için) uzun burunlu. [DS]

gagal, [gaga-l] *{ağız} is.* **1.** Yeşil kabuğundan çıkarılmış ceviz. **2.** Göz bebeği. **3.** Erkeklik organı. [DS]

gagala, [? gagala] *{ağız} is.* Ortası oyuk tandır ekmeği; bazlama. [DS]

gagala, [? gagala] *{ağız} is.* Yağış biçimi olan dolu. [DS]

gagalama, [gaga-la-ma] *is.* Gaga vurarak didikleme; didiklemek işi. 🗗 **gagalama düzeni,** *biy. Hayvanlardan özellikle kuşlarda en baskın ve en saldırgan olan bireyden aşağıya doğru inen sosyal dizilim.*

gagalamak, [gaga-la-mak] *gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** (Kuşlar için) gagası ile vurarak yem toplamak; didiklemek. **2.** (Kuş için) gagası ile tık tık vurmak; art arda dokunmak. **3.** *mecaz.* (Kişi için) hırpalamak; azarlamak.

gagalanma, [gaga-la-n-ma] *is.* **1.** Gagası olma; gaga sahibi olma; gagalanmak işi. **2.** Gaga ile vurulma, ditilmek işi.

gagalanmak, [gaga-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gagası olmak; gagalı duruma gelmek. **2.** *edil. f.* Gaga ile vurulmak; ditilmek.

gagalaşma, [gaga-la-ş-ma] *is.* **1.** Gaga durumuna gelme; gaga biçimi kazanma. **2.** Karşılıklı gaga ile birbirini didikleme.

gagalaşmak, [gaga-laş-ma] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gaga durumuna gelmek; gaga biçimi kazanmak. **2.** *işteş. f.* (Kuşlar için) karşılıklı gaga ile birbirini didiklemek; gagalayıp şakalaşmak.

gagalı, [gaga-lı] *sf.* **1.** Gagası olan. **2.** *is. dnz.* Karadeniz kıyısında inşa edilen, baş bodoslaması gagayı andırır biçimde geriye kıvrık, dıştan dümenli ticaret yelkenlisi; gaga burun. 🗗 **gagalı balina,** *zool. Dişli balinagiller alt takımının gagalı balinagiller familyasından çok hızlı yüzen, burnu gaga gibi uzun, çatalsız geniş kuyruklu balina, (Hyperodos).*|| **gagalı balinagiller,** *zool. Balinalar takımının dişli balinalar alt takımından, ağızları gaga halinde uzun, alt çenesinde iki dişi bulunan familya, (Ziphiidae).*|| **gagalı memeli,** *zool. Avustralya'da yaşayan, özellikleri bakımından bir ördeği andıran, yumurtlayan ancak, yavrularını memesinden suya saldığı sütle besleyen, eti yenir bir hayvan, (Ornithorhynchus anatinus).*|| **gagalı memeliler,** *zool. Tek örneği gagalı memeli olan hayvan familyası, (Ornithorhynchidae).*

gagamsı, [gaga-msı] *sf.* (Kemik çıkıntıları için) biçim bakımından gagaya benzeyen.

gagan, [? gagan] *{ağız} is. anat.* Gırtlak. [DS]

gagana, [kak-an] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

gagart, [Fr. cocarde => kokart > gagart] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Zincirlerin ucunda bulunan eğri demir parçası; kanca; toka. [DS]

Gagavuz, [Gök+oğuz > gagavuz] *is.* Dobruca, Kuzeydoğu Bulgaristan, Moldavya, Besarabya, İsmail ve Zeporoje (Ukrayna)'de yaşayan on birinci yüzyılda bu bölgeye gelip yerleşmiş, Hristiyan (Ortodoks) Oğuz Türkleri.

Gagavuzca, [Gagavuz-ca] *is.* Gagavuzların konuştuğu Batı Türkçesinin Oğuz kolundan bir Türk lehçesi.

gagga, [gag-ga] *{ağız} is.* Tomurcuk. [DS]

gaggalamak, [gag *(yans.)* > gag-ga-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıdaklamak. [DS]

gaggaroz, [? gaggaroz] *{ağız} is.* Mısır. [DS]

gagıl, [gag *(yans.)* > gag-ıl] *{ağız} is.* Kaynaşma ve yuvarlanma anlatan yansımalı gövde. [DS] 🗗 **gagıl gagıl,** *{ağız} (Kalabalık için) karışık.* [DS]|| **gagıl gagıl olmak,** *{ağız} (Öğütülen şey için) yeterli incelikte olmamak.* [DS]

gagıldak, -ğı [ga *(yans.)* > gag-ıl-dak] *{ağız} is.* İki cevizden yapılan bir çocuk oyuncağı. [DS]

gagıldamak, [gag *(yans.)* > gag-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Küçük olayları kurcalaya kurcalaya büyütmek; olay çıkarmak. [DS]

gagıramak, [gag *(yans.)* > gag-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sinirli sinirli konuşmak. [DS]

gagırmak, [gag *(yans.)* > gag-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir şeyi yerinden oynatmak, kaldırmak ya da koparmak için çekmek, zorlamak; kanırmak. [DS]

gagit, [Far. kāġaẕ => kâğıt] *{ağız} is.* Kâğıt. [DS]

gaglık, -ğı [kak-lık] *{ağız} is.* Kaya ve taşların üzerinde su toplanmış hâldeki oyuklar. [DS]

gaguç, -cu [gag-uç] *{ağız} is.* Suyu çekilerek kuruyup buruşmuş şey. [DS] 🗗 **gaguç olmak,** *{ağız} Soğuktan kıvrılıp büzülmek.* [DS]

gagure, [kara+kuru] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

gağ[1]**,** [gag / gağ *(yans.)*] *is.* Yıkılmayı, çökmeyi bildiren kök. [Zülfikar] *gağ-ış gağış (kağışdamak)*

gağ[2]**,** [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gağ-ıl-damak, gağ-ıl-tı* 🗗 **gağ döktü,** *{ağız} Kumru.* [DS]

gağ[3]**,** [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gağ-ır-mak*

gağ[4]**,** [gağ / gan *(yans.)*] *is.* Aksırıp balgam çıkarmayı bildiren kök. [Zülfikar] *gağ-(ı)r-ık (kağırık), gağ-ır-t-mak (kağırtmak)*

gağa, [*eT.* ka *(akraba)* > aka / eke > gağa] *{ağız} is.* **1.** Ağabey. [DS] **2.** Arkadaş; dost. [DS]

gağaç, -cı [kara+ağaç] *{ağız} is.* Karaağaç. [DS]

gağalaşmak, [gağ *(yans.)* gağ-a-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Tavuk için) yumurtlamadan önce folluk ararken ses çıkarmak. [DS]

gağaz, [? gağaz] *{ağız} zf.* Anlaşılan; galiba. [DS]

gağıl, [gağ *(yans.)* > gağ-ıl] *{ağız} is.* **1.** Yerdeki çamurların kuruyarak sertleşmiş hâli. **2.** Çakıl. [DS]

gağıldamak, [gağ *(yans.)* > gağ-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Hasta için) anlaşılamayacak sesler çıkarmak. [DS]

gağılık, -ğı [gağ-ı-lık] *{ağız} is.* Ağaç doruğu. [DS]

gağıllamak, [gağ-ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ceviz için) yeşil kabuğundan ayıklamak. [DS]

gağırıvermek, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ağaç dalı için) bastırıp çekerek ek yerinden ayırmak. [DS]

gağırmak, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bastırmak. **2.** Zorlamak. **3.** Bükerek kaldırmak; kanırmak. [DS]

gağırşak, -ğı [gağ-ır-(ı)-ş-ak] *{ağız} is.* Suda haşladıktan sonra kurutulmuş kestane. [DS]

gağırtmak, [gağ *(yans.)* > gağ-ır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ağacın dibinden biten sürgünleri çekerek koparmak. [DS]

gağış, [gağ-ış] *{ağız} sf.* Eski. [DS] 🗗 **kağış kağış,** *{ağız} (Eşya için) çok eskimiş; hurda olmuş; işe yaramaz hâle gelmiş.* [DS]

gağışdak, -ğı [gağ-ış-dak] *{ağız} is.* Toprak kaymasının çıkardığı ses. [DS]

gağnı, [kañ-lı > kağnı] *{ağız} is.* Kağnı. [DS]

gağrık[1]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) huysuz; aksi; inatçı; kanırık. [DS]

gağrık[2]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Aksırık. [DS]

gağrık[3]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Erkek kekliğin çıkardığı acıklı ve kalın ses. [DS]

gağşak[1]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Uçurum. [DS]

gağşak[2]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} is.* Yara üzerinde oluşan kabuk. [DS]

gağşak[3]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* (Bina, eşya vb. için) yıkılmaya, çökmeye yüz tutmuş. [DS]

gağşamak, [gağ *(yans.)* > gağ(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Gevşemek; dağılmak. **2.** Dağılıp parçalanmak; kırılıp dökülmek. **3.** *gçl. f.* Bir davayı kaybetmek; iddiada yenilmek. [DS]

gağşarıga, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-ar-ık] *{ağız} is.* Sarp kayalık. [DS]

gağşatmak, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)ş-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gevşetmek. **2.** Yumuşatmak. **3.** Yenmek. **4.** Hoplatmak. [DS]

-gâh, [Far. gāh گاه] *(gâ:h) {OsT} son ek.* Arapça ve Farsça isimlere gelerek birleşik yer isimleri yapan son ek. *secde-gâh.*

gah[1]**,** [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gah-a-la-mak (kak-a-la-mak)*

gah[2]**,** [gah / gak *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş ve katılaşmış nesnelerin birbirine çarpmasını, sürtünmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gah-ır-da-k*

gah[3]**,** [gāh] *(ga:h) {ağız} is.* Koşum hayvanlarını çağırma ünlemi. [DS] 🗗 **gah gah,** *{ağız} 1. Atları çağırma ünlemi. 2. Tavukları çağırma ünlemi.* [DS]

gah[4]**,** [? gāh] *(ga:h) {ağız} is.* Kapı, duvar vb. şeylerin keskin kenarı. [DS]

gah[5]**,** [gaḫ / gak] *{ağız} is.* Elma, armut kurusu. [DS] 🗗 **gah doğan,** *{ağız} 1. (Kişi için) zayıf; cılız. 2. Göçmen.* [DS]

gâh[6]**,** [Far. gāh / geh گاه / گه] *(gâ:h) {OsT} zf.* **1.** Zaman; vakit; an. **2.** Kâh; bazen. 🗗 **gâh** (be) **gâh,** *Arada sırada; zaman zaman.*|| **gâh ü bî-gâh,** *Yerli yersiz.*|| **gâh ü nā-gâh,** *Vakitli vakitsiz.*

gâh[7]**,** [Far. gāh گاه] *(gâ:h) {OsT} is.* Yer.

gaha, [? gaha] *{ağız} is.* **1.** Yüksek yer. **2.** Hayvanların barındığı yer. [DS]

gahaç, -cı [kak-aç] *{ağız} is.* **1.** Pastırma. **2.** Güneşte kurutulmuş et. **3.** *sf.* Kuru olan. [DS]

gahalamak, [kaka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek. [DS]

gahar, [Ar. ḳahr => kahır] *{ağız} is.* Üzüntü; endişe. [DS]

gahet, [kak + et] *{ağız} is.* Çok kurumuş nesne. [DS]

gahgaha, [Ar. ḳahḳaha] *{ağız} is.* Kahkaha. [DS]

gahınç, -cı [kak-ınç] *{ağız} is.* Suçun yüze vurulması. [DS]

gahınnamak, [kak-ın-la-mak > gah-ın-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Suçunu yüzüne vurmak. [DS]

gahırdak, -ğı [kak *(yans.)* > kak-ır-dak > fahır-dak] *{ağız} is.* Eritilmiş kuyruk ve iç yağının kalan posası. [DS]

gahış, [kak-ış] *{ağız} is.* Suçlama. [DS]

gâhi, [Far. gāhī / gehī گاهی / گهی] *(gâ:hi:) {OsT} zf. zf.* Bazen; ara sıra.

gâhice, [gāhī-ce] *(gâhi:'ce) {OsT} zf.* Ara sıra; kimi zaman.

gahilli, [kahır-lı] *{ağız} sf.* Acıklı. [DS]

gahinmek, [gah-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ansızın kaybolmak; görünmemek. [DS]

gahlamak[1]**,** [kak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dilimlere ayırmak. [DS]

gahlamak[2]**,** [gah-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Koşulu çift hayvanını sürmek; sevk etmek. [DS]

gahlık, -ğı [kak-lık] *{ağız} is.* Suların biriktiği çukur yer. [DS]

gahma, [kak-ma] *{ağız} is.* Sert yumruk. [DS]

gahmak, [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yapılan iyiliği tekrar tekrar hatırlatmak. [DS]

gahmak, [kalk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kalkmak. [DS]

gahmarcı, [gahmar-cı] *{ağız} sf.* Yardım eden; yardımcı. [DS]

gahmuhlamak, [kak-muk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Bir kimseyi yumrukla yere sermek. [DS]

gahraman, [Far. ḳahremān] *{ağız} sf.* **1.** Kahraman. **2.** Merhametli. [DS]

gahriman, [Far. ḳahremān] *{ağız} sf.* → gahraman. [DS]

gahsa, [kav-sak > gav-sa > gah-sa] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirilen kavun, karpuz, fasulye kabuğu. [DS]

gahşak,-ğı [kağ-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* Gevşemiş; biçimi bozulmuş; yıpranmış. [DS]

gahvaltı, [kahvaltı] *{ağız} is.* Kahvaltı. [DS]

gai, [Ar. ġāye > ġā'ī / ġāiyye غائى / غائيه] *(ga:i:) {OsT} sf.* Amaçla ilgili; sonuca dair.

gaib, [Ar. ġāib غائب] *(ga:ib) {OsT} sf.* → gaip.

gaibane, [Ar. ġā'ib + Far. -āne غائبانه] *(ga:iba:ne) {OsT} zf.* **1.** Görünmeden; görünmeyerek; görünmeksizin. **2.** Yüze karşı olmadan; arkadan. **3.** Gizli olarak; gizliden. **4.** Haberi olmaksızın bilmek, tanımak. **5.** Şahsen tanımadığı hâlde.

gaile, [Ar. ġā'ile غائله] *(ga:ile) {OsT} is.* **1.** İnsanı uğraştıran, sıkıntı veren iş. **2.** İstenmeyen durum; dert; baş belası; felaket. **3.** Savaş; mücadele. ◻ **gāile-i zāile,** *1. Geçen savaş. 2. Atlatılan sıkıntı.*

gaileli, [gaile-li] *(ga:ileli) sf.* **1.** Sıkıntısı olan; dertli. **2.** İnsana sıkıntı çıkaran; problem yaratan. **3.** Başa dert olan; belalı.

gailesiz, [gaile-siz] *(ga:ilesiz) sf.* **1.** Sıkıntısı olmayan; dertsiz, tasasız; dinç. **2.** Sıkıntı vermeyen; problem çıkarmayan. **3.** *mecaz.* Vurdumduymaz.

gailesizlik, -ği [gaile-siz-lik] *(ga:ilesizlik) is.* Gailesiz olma durumu; dertsizlik; tasasızlık.

gaip, -bi [Ar. ġıyāb > gā'ib غائب] *(ga:ip) {OsT} sf.* **1.** Göz önünde olmayan; görünür bir yerde bulunmayan. **2.** Hazırda olmayan. **3.** Nerede olduğu bilinmeyen; kayıp. **4.** *is.* Duyularımız yardımıyla kavrayamadığımız varlıklar âlemi; görünmeyen âlem. **5.** *dbl.* Üçüncü şahıs; o. **6.** *huk.* Yargı makamlarınca bulunamadığı için hakkında gaiplik kararı alınmış kişi. ◻ **gaipten haber vermek,** *1. Duyularımız yoluyla kavrayamadığımız âlem hakkında bilgiler vermek; bilinmeyecek bir şeyi bildirmek. 2. Gelecek hakkında tahminlerde bulunmak.*

gaiplik, -ği [gaip-lik] *is.* **1.** Gaip olma hâli. **2.** *huk.* Kendisinden haber alınamayan, ölüm ihtimali olmasına rağmen cesedinin de bulunamaması gibi durumlar sonucu mahkeme kararı ile hukukî kişiliğine son verilmesi işlemi. ◻ **gaiplik kararı,** *huk. Kanunen ölmüş olabileceği sanılan veya beş yıldan beri hiç haber alınamayan kişinin gaip olduğuna dair mahkemece verilen karar ve ilam.*

gait, [Ar. ġavṭ > ġā'iṭ غائط] *(ga:it) {OsT} is.* → gaita.

gaita, [Ar. ġavṭ *(çukur yer kazma)* > ġā'iṭa غائطه] *(ga:ita) {OsT} is.* **1.** İnsanın doğal boşaltım pisliği; dışkı; bok. **2.** Çukur yer.

gaiye, [Ar. ġāye > ġā'īyye غائيه] *(ga:iye) {OsT} sf.* **1.** Amaçla ilgili; sonuca dair. **2.** *is. fel.* Her şeyin bir erekle belirlendiğini, her şeyin bir ereklik yasasına göre olup bittiğini benimseyen görüş; finalizm; erekçilik

gaiyet, [Ar. ġāye > ġā'īyyet غائيت] *(ga:iye) {OsT} is.* Ereklik; amaçlılık; finalite.

gaj, [? gaj] *{ağız} is.* Elma, armut kurusu. [DS]

gajgın, [gaj-gın] *{ağız} is.* Killi toprak; kil. [DS]

-gak, [-ġak / -gek] *{eT} yap. e.* Fiilden isim yapma eki. *eş-gek (eşek), kap-ġaḳ (kapak)*

gak[1], [gag / ğağ / gak / geg / ğeğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma, çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gak demek, gak-ka, gak-ka-la-mak*

gak[2], [gag / gah / gak *(yans.)*] *is.* Bir şeyi vurma, çarpma, çakma gibi eylemler sırasında çıkan sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gak-mak, gak-a-la-mak (kak-a-la-mak)*

gak[3], [gah / gak *(yans.)*] *is.* Kurutulmuş ve katılaşmış nesnelerin birbirine çarpmasını, sürtünmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gak-ır-da-k*

gak[4], [kak] *{ağız} is.* **1.** Elma, armut kurusu. **2.** Yaban armudu; ahlat. **3.** Ham meyve. **4.** Meyve ve kuru yemiş. [DS]

gak[5], [kak] *{ağız} is.* Taş oyuklarına dolan su birikintisi. [DS]

gak[6], [gak] *{ağız} is.* Eritilen kuyruk ve iç yağından arta kalan posa. [DS]

gaka, [gaka] *{ağız} is.* Yeşil kabuğundan soyulmuş ceviz. [DS]

gakaç, -cı [kak-aç] *{ağız} is.* Donma. [DS]

gakalamak, [kak-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek; kakalamak. [DS]

gakgılamak, [gak-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak amacıyla folluk ararken ses çıkarmak. [DS]

gakgucik, -ği [gak-gu-cik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

gakguç, -cu [gak-guç] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

gakılcımak, [gak-ıl-cı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yoğurt, ayran vb. için) ekşiyerek bozulmak. [DS]

gakıldamak, [kak-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kahkaha atmak; sesli olarak gülmek [DS]

gakırdak, -ğı [gak-ır-da-k] *{ağız} is.* **1.** Eritilen iç ve kuyruk yağının kalan posası. **2.** Kurutulmuş etli kemik. [DS]

gakışlamak, [kak-ış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtmek; dürtmek; kakalamak. [DS]

gakka, [gak *(yans.)* > gak-ka] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkak, -ğı [gak *(yans.)* > gak-kak] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkalamak, [gak *(yans.)* > gak-ka-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak için folluk ararken seslenmek. [DS]

gakkı, [gak *(yans.)* > gak-kı] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gakkılamak, [gak *(yans.)* > gak-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtlamak için folluk ararken seslenmek. [DS]

gakko, [aga / gaga > gak-ko] *{ağız} is.* Erkek kardeş. [DS]

gakkuluk, -ğu [kak-mak > kak-ı-lık > gakku-luk] *{ağız} sf.* Küçümsenen; hor görülen. [DS]

gaklama, [gak *(yans.)* > gak-la-ma] *is.* Gak sesi çıkararak ötme.

gaklamak[1], [gak *(yans.)* > gak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı) -yor]* (Karga için) ötmek; gak sesi çıkarmak.

gaklamak[2], [kak > kak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Kurutulacak meyveleri dilimlemek. [DS]

gaklık, -ğı [kak-lık] *{ağız} is.* Suların biriktiği çukurluklar. [DS]

gakma, [kak-ma] *{ağız} is.* Kütük yarması; parça odun. [DS]

gakmak[1], [kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Saplamak; sokmak. **2.** (Çivi vb. için) çakmak. [DS]

gakmak[2], [kak-mak] *{ağız} is.* Yara üzerindeki kabuk. [DS]

gakmalamak, [gak-ma(k)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gagalamak. [DS]

gaksatmak, [gak-sa-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bozmak; kırmak; harap etmek. [DS]

gakşak, -ğı [gak-(ı)ş-a-k] *{ağız} sf.* Baygın; sarhoş. [DS]

gal[1], [? gal] *{ağız} is.* Güherçile. [DS]

gal[2], **-li** [Far. gāl گال] *(ga:l) {OsT} sf.* Uzak; ırak.

gal[3], **-li** [İng. gall] *is. biy.* Bitkilerde böcek ya da mantarların sebep olduğu anormal gelişen yapılar.

gala[1], [? gala] *{ağız} is.* Ustura ağzının en ince kısmı. [DS]

gala[2], **-a'ı** [Ar. ġalāʾ غلاء] *(gala:) {OsT} is.* Pahalılık.

🗗 **galā-yı es'ār,** *Fiyatların aşırılığı.*

gala[3], [İt. gala *(şenlik)*] *(ga'la) is.* **1.** Bir filmin, gösterinin vb. eleştirmenler, ilgililer ve yakın çevreden olanlar için düzenlenen özel sunumu. **2.** Böyle bir tören sonunda verilen şölen.

galaba, [Ar. ġalebe => galaba] *{ağız} is.* **1.** Kalabalık; topluluk. **2.** Karışıklık. [DS]

galabak[1], **-ğı** [Ar. ġalebe => galabak] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galabak[2], **-ğı** [kaba-lak > galabak] *{ağız} is.* Su kıyılarında yetişen yuvarlak ve büyük yapraklı, mor çiçekli, iki yıllık otsu bitki, *(Arctium minus).* [DS]

galabalanmak, [Ar. ġalebe => kalaba-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kalabalık hâle gelmek; kalabalıklaşmak. [DS]

galafat, [kıyafet / Yun. kalafatis] *{ağız} is.* **1.** Dış görünüş. **2.** Heybet. **3.** Güç; kuvvet. [DS]

galakalmak, [kal-mak + kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Durakalmak; kalakalmak. [DS]

galak[1], **-ğı** [gaga-k > galak] *{ağız} is.* **1.** Boynuz. **2.** Şapka siperliği. **3.** Burun kemiği.

galak[2], **-ğı** [Ar. (Sur.) ġalaḳ غلق] *{ağız} is.* **1.** Tezek yığını. **2.** Yaş söğüt kabuğunun sarılması ile yapılan bir tür zurna. **3.** Zurnanın kalın tarafı. [DS]

galak[3], **-ğı** [galak] *{ağız} is.* **1.** Sacda yufka çevirmekte kullanılan araç. **2.** At ve eşeğin erkeklik organı. [DS]

galak[4], **-ğı** [gagak > galak] *{ağız} is.* Çene altı. [DS]

galak[5], **-ğı** [*eT.* kā-mak *(eklemek)* > ka-l-ak > galak] *{ağız} is.* Oyunda kazanılan sayı. [DS]

galak[6], **-ğı** [*eT.* kā-mak *(eklemek)* > ka-l-ak > galak] *{ağız} is.* **1.** Süzgeç. **2.** *sf.* (Davar için) zayıf; bitkin. [DS]

galak[7], **-ğı** [kıl-ık > galak] *{ağız} is.* Görünüş; üst baş. [DS]

galak[8], **-ğı** [? galak] *{ağız} is.* Kilit. [DS]

galak[9], **-ğı** [? galak] *{ağız} is.* Kibir. [DS]

galaklamak, [galak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ayağı takılıp sendelemek. [DS]

galaklanmak, [galak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Kendini beğenmek. [DS]

galaklı, [galak-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) ahlaksız. **2.** Gururlu; kibirli. [DS]

galaksi, [Yun. galaksias *(süt yolu)* > Fr. galaxie] *is. gök b.* Bir merkez çekirdek etrafında, güneşle birlikte milyarlarca yıldız ve yıldızlar arası tozlardan yüz bin ışık yılı çaplı bir disk oluşturan hareketli küme; gök ada.

galaktoz, [Fr. galactose] *is. kim.* Laktozun suyla parçalanmasından oluşan 166°C'ta eriyen ve ışığın polarma düzlemini sağa çeviren altı karbonlu şeker.

🗗 **galaktoz tolerans testi,** *tıp. Kanda bulunan galaktozun karaciğer tarafından alınması ve glikojene çevrilebilmesini ölçen bir karaciğer işlev testi.*

galalit, [Fr. galalithe] *is. kim.* Kazeinin basınç altında formaldehit ile derişmesinden elde edilen plastik madde.

galamak, [*eT.* kā-mak *(yığmak)* > ka-la-mak > galamak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ocak yakmak; ateş yakmak. [DS]

galaman, [gala-man] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

galamık, -ğı [gala-mık] *{ağız} is.* Çam ağacının kabuğu içinde biriken tatlı, sulu kısım; yalamık. [DS]

galamuş, [gala-muş] *{ağız} is.* Güzel koku. [DS]

galan[1], [kal-an] *{ağız} zf.* Artık; başka. [DS]

galan[2], [*eT.* ka *(arkadaş)* > ka-la-n > galan] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

galan[3], [*eT.* ka *(arkadaş)* > ka-la-n > galan] *{ağız} is.* Kız. [DS]

galan[4], [kalın] *{ağız} is.* Evlendirilen kız için alınan başlık. [DS]

galan[5], [galan] *{ağız} sf.* **1.** Yaman. **2.** İyi. [DS]

Galat, [Galat] *is.* İlk Çağda, Avrupa'nın batı bölgelerinde oturan halktan olan.

galat[1], [galat] *{ağız} is.* Salyangoz kabuğu. [DS]

galat[2], [Ar. ġalaṭ غلط] *{OsT} is.* **1.** Yanılma; yanlışlık. **2.** Mevcut kurallara uymayan; kuralsız. 🗗 **galat etmek,** *Yanlışlık yapmak; hata etmek; yanılmak.*|| **galat-gû,** *{OsT} Yanlış söyleyen.*|| **galat-ı basâr,** *{OsT} Göz yanılması.*|| **galat-ı elvân,** *{OsT} Renkleri ayırt edememe.*|| **galat-ı fâhiş,** *{OsT} Çok büyük hata; aşırı yanlış.*| **galat-ı fikr,** *{OsT} Düşünce yanılgısı.*|| **galat-ı hilkât,** *{OsT} Garip yaratık.* || **galat-ı his,** *{OsT} Duyu yanılması.*|| **galat-ı meşhur,** *{OsT} Herkesçe bilinen yanlışlık; yanlış olduğu bilinmesine rağmen kullanılan (söz).*|| **galat-ı ruyet,** *{OsT} Renkleri yanlış görme; renk körlüğü.*|| **galat-ı tahakkümî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin söz ya da anlam itibariyle herkesin kullandığı gibi kullanılmaması.*| **galat-ı tercüme,** *{OsT} Tercüme hatası.*|| **galat-nüvis,** *{OsT} Yanlış yazan.*

galat[3], [Ar. ġalī > ġalāt غلات] *(gala:t) {OsT} sf.* **1.** Çok pahalı. **2.** Kaynayan; galeyan eden.

galata[1], [Yuun. khanáta => galata] *{ağız} is.* Sürahi biçiminde yapılmış toprak testi. [DS]

galata[2], [İt. galetta => galata] *{ağız} is.* **1.** Karışık tahıl. **2.** Bir tür çörek. [DS]

galatat, [Ar. ġalaṭāt غلطات] *(gala:ta:t) {OsT} is.* Yanlışlar; yanlışlıklar.

galatıhis, -ssi [Ar. ġalaṭ-ı hiss غلط حس] *(galatı'his) {OsT} is.* Duygu yanılması; yanılsama.

galatımeşhur, [Ar. ġalaṭ-ı meşhūr غلط مشهور] *(galatı'meşhu:r) {OsT} is.* Yaygınlaşmış, herkesçe benimsenmiş yanlışlık.

galaz[1], [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuru yaprak yığını. [DS]

galaz[2], [? galaz / kalaz] *{ağız} is.* Deriden su tulumu. [DS]

galaz[3], [? galaz / kalaz] *{ağız} is.* **1.** Kuru rüzgâr. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. [DS]

galaza, [galaza] *{ağız} is.* Gürültü patırtı. [DS]

galbır, [Ar. ġırbāl] *{ağız} is.* Kalbur. [DS]

galça, [Yun. kaltsa => kalça] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

gald, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gald-ır galdır,*

galdır, [gald *(yans)* > gald-ır] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren yansımalı gövde. 🗗 **galdır gağış,** *{ağız} Kırık dökük; bozuk düzen.* [DS]|| **galdır gağşak,** *{ağız} Ele alınacak bir yeri kalmamış olan; hurdahaş.* [DS]|| **galdır galdır,** *{ağız} (Arabanın gidişi için) takırdayarak, sallanarak.* [DS]|| **galdır hop,** *{ağız} Tahteravalli.* [DS]

galdırım, [kaldır-ım] *{ağız} is.* **1.** Kaldırım. **2.** Bağ evlerindeki balkonların kenarlarına yapılmış sedir. [DS]

galdırmak, [kaldır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaldırmak. [DS]

galdirik, -ği [gald *(yans.)* > gald-ir-ik] *{ağız} is. bot.* Kuzey Anadolu bölgesinde yetişen, çiçekli dalları sebze olarak tüketilen, mavi-kırmızı çiçekli, rizomlu çok yıllık otsu bir bitki; ıspıt, *(Trachystemon oriantale).* [DS]

galdur, [gald *(yans.)* > gald-ur] *{ağız} is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren yansımalı gövde. [DS] 🗗 **galdur guldur,** *{ağız} Hafif ve sürekli ses.* [DS]

gale[1], [? gale] *{ağız} is.* Sincap. [DS]

gale[2], [Ar. ḳal'a] *{ağız} is.* Kale. [DS]

gale[3], [gaga-k > galak > galek / gale] *{ağız} is.* **1.** Domuzun burnundaki şişkin yer. **2.** Manda yavrusu. **3.** *sf.* (Kişi için) kaba. [DS]

gale[4], [Far. gāle گاله] *(ga:le) {OsT} sf.* → gal[2].

gale[5], [Fr. galet] *is.* Bir mekanik parçaya desteklik eden ve sürtünmeyi azaltarak parçanın hareketini düzenleyen silindir veya koni biçimindeki küçük tekerlek.

gale[6], [Fr. galée] *is. matb.* Dizgicinin dizdiği satır veya sütunları sonradan asıl çembere atmak üzere bir sayfa hâlinde topladığı bir tür tekne.

galebat, [Ar. ġalebāt غلبات] *(galeba:t) {OsT} is.* Üstünlükler; galebeler.

galebe[1], [Ar. ġalebe غلبه] *{OsT} is.* **1.** Üstün gelme; yenme; üstünlük. **2.** Çokluk; kalabalık. **3.** *sf.* Zapt edilemez derecede azgın. **4.** Yenmiş olanlar; galipler. 🗗 **galebe çalmak,** *Yenmek; üstün gelmek.*|| **galebe divanı,** *{OsT} tar. Kapıkulu ocaklarına maaş dağıtılması veya elçi kabulü sebebiyle toplanan divan.*|| **galebe-i hiddet,** *{OsT} Aşırı öfke; aşırı kızgınlık.*|| **galebe-i şehvet,** *{OsT} Şehvet azgınlığı.*

galebe[2], [Ar. ġalebe => kalaba] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galebelik, -ği [kalaba-lık] *{ağız} is.* Kalabalık; topluluk. [DS]

galebet, [Ar. ḳal'a + Far. bend] *{ağız} is.* Müebbet hapis. [DS]

galek[1], **-ği** [Ar. ḫalā'ik => halayık] *(gale:k) {ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Çevreden kötü tanınan kadın. [DS]

galek[2], **-ği** [gaga-k > galak > galek] *{ağız} is.* **1.** Domuz burnu. **2.** *sf.* (Kişi için) kaba. [DS]

galem, [Ar. kalem] *{ağız} is.* Aşılanmak üzere kesilmiş genç sürgün parçası; kalem. [DS]

galemis, [Far. ḳalamis *(misk faresi)*] *{ağız} is.* Gülyağı. [DS]

galel, [Ar. ġalel غلل] *{OsT} is.* Koruluktan akan su.

galen, [Yun. galène] *is.* Doğal kurşun sülfür; sembolü: PbS

galenit, [Alm. galenit] *is.* Doğal kurşun sülfür; sembolü: PbS

galeri, [Fr. gallerie] *is. mim.* **1.** Bir yapıda birçok bölümü birbirine bağlayan aynı zemindeki genişliğine oranla daha uzun üstü örtülü alan veya geçit. **2.** Sanat eserlerini saklayacak veya sergileyecek biçimde düzenlenmiş bölümler. **3.** Tablo ve sanat eserlerinin alınıp satıldığı dükkân. **4.** Herhangi bir ticarî eşyanın sergilendiği yer. **5.** *as.* Yer altına patlayıcılar yerleştirmek amacıyla açılmış geçit veya tüneller. **6.** *maden.* Maden ocaklarının işletilmesi için yer altına açılan tünel veya geçitler. **7.** *tiy.* Eski tiyatrolarda salonun çatıya yakın olan kısmı; loca veya balkon koltuklarının üstündeki kat. **8.** Kilise çevresindeki tribün.

galerici, [galeri-ci] *is.* Galeri işleten kimse.

galeta, [İt. galetta *(biskü)*] *(gale'ta) is.* Fırında iyice pişirilmiş uzun ve yuvarlak bir tür peksimet. ◻ **galeta unu,** *Izgara, tava veya fırında pişirilecek eti bulamakta kullanılan galetayı döverek meydana getirilen bir cins kalın un.*

galete[1], [? galete] *{ağız} is.* Domates. [DS]

galete[2], [? galete] *{ağız} is.* Pazen; basma. [DS]

galevle, [? kalevle] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

galevra, [? kalavra] *{ağız} sf.* Gelişigüzel. [DS]

galey, [Ar. ḳualāī *(Kuala malı)* > kalay] *{ağız} is.* Kalay. [DS]

galeyan, [Ar. ġaleyān غليان] *(galeya:n) {OsT} is.* **1.** Kaynama. **2.** Coşma. ◻ **galeyana gelmek,** *1. Coşmak. 2. Kaynamak.*‖ **galeyana getirmek,** *Bir kalabalığı coşturmak; tahrik etmek.*‖ **galeyan etmek,** *1. Coşmak. 2. Kaynamak.*‖ **galeyān-ı efkār,** *{OsT} Fikirlerin coşması.*‖ **galeyān-ı mā,** *{OsT} Suyun kaynaması.*‖ **galeyan noktası,** *Kaynama derecesi.*

galeyçi, [kalay-cı] *{ağız} is.* Kalaycı. [DS]

galez, [? galez] *{ağız} is.* Çinko su tası. [DS]

galfa, [kalfa] *{ağız} is.* Kalfa. [DS]

galgan, [kalk-an / kal-ağan ?] *{ağız} is.* Deve dikeni. [DS]

galgımak, [kal(k)-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Zıplamak; hoplamak. [DS]

galgın, [kal-gın] *{ağız} is.* Evlenmemiş kız; evde kalmış. [DS]

galgun, [kal-gın] *{ağız} sf.* (Kişi için) sürekli yorgun. [DS]

galhmak, [kalk-mak > galḫ-mak] *(galkhmak) {ağız} gçl. f. [-ar]* Kalkmak. [DS]

-galı, [-galı / -geli] *{eT} ek.* Zarf fiiller yapan ek; -eli; -mek için. [ETY] *tapın-galı (kulluk için)*

galıç, -cı [? galıç / galuç] *{ağız} is.* **1.** Küçük ocak. **2.** Orak. [DS]

galıç, -cı [Fr. galoche] *{ağız} is.* Bir tür köylü ayakkabısı. [DS]

galıf[1], [Yun. khalıvi] *{ağız} is.* Bostan ya da tarla bekçileri için tahtadan yapılmış kulübe. [DS]

galıf[2], [Ar. ḳalıb => kalıf] *{ağız} is.* Tezeklere şekil vermekte kullanılan tahta kalıp. [DS]

galık, -ğı [kal-ık] *{ağız} is.* **1.** Geriye kalan nesne; kalıntı; artık. **2.** Evlenmemiş kız. [DS]

galım, [? galım] *{ağız} is.* Aygıt, araç. [DS]

galın, [kalın] *{ağız} is.* **1.** Evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği para; başlık. **2.** *sf.* Kalın. **3.** Zengin. [DS]

galıntı, [kal-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Evlenmemiş kız. **2.** Kırılmış bulgurun elenmesi ile üstte kalan kepek ve iri bulgur parçaları. [DS]

galıp, [Ar. ḳalib] *{ağız} is.* Kalıp. [DS]

-galır, [-ġalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT} çek. e.* Bir işi *yapmak üzere olmak, yapmağa başlamak* anlamı veren ve geniş zaman bildiren fiil eki.

gali[1], [Ar. ġālī غالى] *(ga:li:) {OsT} sf.* **1.** Değerinden çok fiyatlı; pahalı. **2.** Değerli. **3.** Kaynayan; galeyan eden.

gali[2], [Fr. galie] *(ga'li) is.* Alçak ve altı düz gemi. **2.** Gemilerin güvertelerinde bulunan mutfak.

gali[3], [Ar. ġayr => gayri] *{ağız} zf.* Bundan böyle; artık. [DS]

galib, [Ar. ġālib غالب] *(ga:lib) {OsT} sf.* → galip. ◻ **gālib-i mutlak,** *{OsT} Kesin olarak üstün gelen; üstünlüğü herkesçe görülen.*‖ **gālib-i tüvānā,** *{OsT} Güçlü üstün.*

galiba, [Ar. ġālib > ġālibā غالبا] *(ga:liba:) {OsT} zf.* Sanılan bir görünüşe göre; sanılan o ki; anlaşılan; sanılır.

galibane, [Ar. ġālib + Far. -āne غالبانه] *(ga:liba:ne) {OsT} zf.* Üstün gelene yakışır biçimde; bir galip gibi.

galibarda, [İt. Garibaldi özel isim] *(galiba'rda) is.* Mora yakın koyu kırmızı renk.

galibe, [Ar. ġālib > ġālibe غالبه] *(ga:libe) {OsT} sf.* **1.** Galibin dişili. **2.** Bayan galip.

galiben, [Ar. ġālib > ġāliben غالباً] *(ga:li'ben) {OsT} zf.* Üstünlükle; galip olarak.

galibiyet, [Ar. ġālibiyet غالبيت] *(ga:libiyet) {OsT} is.* Bir karşılaşma, çatışma veya savaşta yenme; üstün gelme; yengi; üstünlük.

galiç, -ci [Fr. galoche] *{ağız} is.* Sivri topuklu kadın ayakkabısı. [DS]

galif, [Yun. khalıvi] *{ağız} is.* Çardak; tahta kulübe. [DS]

galik[1], [gayri / gayri-k > gālik] *(ga:lik) {ağız} zf.* Bundan böyle; artık. [DS]

galik[2], **-ği** [Erme. k'alik / Yuun. khalikhi => galik] *{ağız} is.* Sivri topuklu kadın ayakkabısı. [DS]

galik[3], **-ği** [? galik] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

galik[4], **-ği** [? galik] *{ağız} is.* Arpacık soğanı. [DS]

galil, [Ar. ġālil غليل] *(ga:lil) {OsT} sf.* Susamış.

galip, -bi [Ar. ġalebe > ġālib غالب] *(ga:lip) {OsT} sf.* **1.** Bir yarışma, çatışma veya savaşta yenen; üstün gelen; kazanan. **2.** Üstün; baskın; daha güçlü. 🗗 **galip ekseriyet,** *Büyük çoğunluk.* | **galip gelmek,** *Yenmek; üstün gelmek; başarılı olmak.*|| **galip ihtimal,** *Kuvvetle muhtemel; güçlü olasılık.*

galiya, [Ar. ġāliyā غاليا] *(ga:liya:) {OsT} is.* → galiye. 🗗 **gāliyā-sā,** *{OsT} Attar.*

galiye, [Ar. ġāliye غاليه] *(ga:liye) {OsT} is.* Kadınların saçlarına sürdükleri misk, amber karışımı siyah bir tür macun. 🗗 **gāliye-bār,** *{OsT} Güzel kokulu şey saçan.*|| **gāliye-dān,** *{OsT} 1. Galiye kutusu. 2. Güzel kokulu şeylerin saklandığı kutu.*|| **gāliye-fām,** *{OsT} Galiye renginde; siyah.*|| **gāliye-gûn,** *{OsT} Galiye renginde; güzel siyah.*|| **gāliye misk,** *{OsT} Güzel bir koku; kalemis.*

galiyet, [Ar. ġāliyet ?] *{ağız} is.* Gelinlik. [DS]

galiz, [Ar. ġılẓet > ġalīẓ / ġalīẓa غليظ / غليظا] *(gali:z) {OsT} sf.* **1.** Terbiyeye aykırı olan; çirkin; nezaket dışı; kaba. **2.** Kalın; kaba; sık; yoğun; şeffaf olmayan. **3.** *{ağız}* Tembel. [DS]

galkan, [kalkan] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruğun iki zelve arasındaki boşluğu. **2.** Kalkan. [DS] 🗗 **galkan almak,** *{ağız} 1. (Çift süren öküz için) boyunduruğun ters yönüne dönerek çalışmak istememek. 2. (Kişi için) işten çalışmaktan vazgeçmek.*|| **galkan çevirmek,** *{ağız} Bayır aşağı koşulan hayvanlarda boyunduruk ters dönmek.* [DS] || **galkan olmak,** *{ağız} Şaha kalkmak.* [DS]

gallam, [? gallam] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

gallamak, [kol-la-mak] *{ağız} is.* Yardım etmek. [DS]

gallangeç, -cı [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

gallangıç, -cı [kırlangıç] *{ağız} is.* **1.** Kırlangıç. **2.** Kırlangıç balığı. [DS]

gallanguş, [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

gallat, [Ar. ġalle > ġallāt غلات] *(galla:t) {OsT} is.* **1.** Ürünler; mahsuller; tahıllar. **2.** Ev kirası gelirleri. **3.** El emekleri.

galle[1], [Ar. ġalle غله] *{OsT} is.* **1.** Ekinden elde edilen ürün; tahıl; zahire. **2.** Akar; gelir. **3.** El emeği. **4.** Vakıf mallarından alınan gelir veya ürün. **5.** *{ağız}* Kumbara. [DS] **6.** *{ağız}* Kasa. [DS] **7.** *argo.* Kaçakçının rüşvet olarak yanında bulundurduğu para. 🗗 **galle ambarı,** *Vakıf yerlerinden alınan ürünlerin konulduğu ambar.*|| **galle-dān,** *{OsT} Tahıl ambarı.*|| **galle-fürūş,** *{OsT} Tahıl satan; zahireci.*|| **galle-i adem,** *{OsT} Yokluk ekini; mezar.*|| **galle-i ātiye,** *{OsT} Vakıf sözleşmesinin kabulünden sonra, vakfın taraf ve şartlarından birinin reddi halinde bu zamana kadar oluşan gelirlerden hak sahibince alınmamış olan gelir.*|| **galle-i hādise,** *{OsT}* → galle-i atiye.|| **galle-i māziye,** *{OsT} Vakıf sözleşmesi şartlarının reddi halinde şartı kabul eden şartlının geri alamayacağı gelir.*|| **galle-i mehūza,** *{OsT} Vakfın şartlısı tarafından kabul edilmiş ve alınmış olan gelir.*|| **galle-i vakf,** *{OsT} Vakıf gelirleri; akar; gelir.*| **galle-zār,** *{OsT} Ekilmiş tarla.*

gallę[2], [Ar. ḳal'a] *{ağız} is.* Kale. [DS]

galle[3], [Ar. ḳaliyye قليه] *{ağız} is.* **1.** Erimiş kuyruk yağı ile tereyağı karışımı. **2.** Pancar, nohut ve buğday karışımı ile yapılan bir yemek. **3.** Mercimek yemeği. **4.** Yarılmış buğdaydan yapılan bir yemek. **5.** Şalgamlı pilav. **6.** Domates salçası. **7.** Elmadan yapılan bir yemek. **8.** Erik, üzüm, nohut ve et ile pişirilen bir yemek. **9.** Kıymalı patlıcan ve kabak yemeği. **10.** Tatlı kabağının haşlanmışı. **11.** Bir tür lahana yemeği. **12.** Kuru meyvelerden yapılan komposto; hoşaf. **13.** Kabak hoşafı. [DS]

gallenguş, [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç [DS] 🗗 **gallenguş uşağı,** *{ağız} Gezici sağlık memuru.* [DS]

galleş, [Ar. ḳallaş] *{ağız} sf.* Kalleş. [DS]

galli, [Ar. ġayr => gayri] *{ağız} is.* Artık; bundan sonra. [DS]

Gallikan, [Lat. gallicanus] *sf.* **1.** Fransız kilisesine ilişkin olan. **2.** Gallikanlık taraftarı.

Gallikanizm, [Fr. gallicanisme] *is.* On beşinci yüzyıldan Fransız ihtilaline kadar hüküm süren ve papanın kesin hakimiyetini tanımayan piskoposluk sisteminin, papanın dünya işlerinde söz sahibi olmadığını savunan bir şekli; Gallikanlık.

Gallikanlık, [gallikan-lık] *is.* On beşinci yy.dan Fransız ihtilaline kadar hüküm süren ve papanın kesin hakimiyetini tanımayan piskoposluk sisteminin, papanın dünya işlerinde söz sahibi olmadığını savunan bir şekli; Gallikanizm.

gallisizm, [Lat. gallicus *(Galya'ya ait)* > Fr. gallicisme] *is.* **1.** Fransız diline özgü söyleyiş biçimi. **2.** Başka bir dildeki cümle veya kelimeleri Fransız usulünde söyleme yanlışlığı.

galmak, [kal-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kalmak. [DS]

galon, [İng. gallon] *is.* İngiltere ve Amerika'da kullanılan bir hacim ölçüsü birimi; İng. *(4,546 l),* Amr. *(3, 785 l)*

galop, [Fr. galope] *is.* **1.** Kapalı adımla polka dansını birleştiren, hızlı tempolu bir Macar dansı. **2.** Danslı bir gecenin son bölümü. 🗗 **galop hareketi,** *Seyir halindeki bir taşıtın yola dikey bir eksen etrafındaki salınım hareketi.*

galoş, [Fr. galoche] *is.* Tabanı tahtadan yapılmış üstü deri bir tür ayakkabı.

galpak, -ğı [kalpak] *{ağız} is.* Kalpak. [DS]

galsame, [Ar. ġalṣama غلصمه] *{OsT} is.* **1.** Gırtlak girişi; hançere. **2.** Solungaç.

galtak, [kaltak] *{ağız} is.* **1.** Ahlaksız kadın. **2.** Yaşlı kadın. **3.** Atın eyerinin üstündeki ağaç parça. **4.** Yaşlı ve zayıf hayvan. **5.** Eskimiş ayakkabı. **6.** Pamuklu Buhara hırkası. [DS]

galtan, [Far. ġaltiden > ġaltān غلطان] *(galta:n) {OsT} sf.* Yuvarlanan; tekerlenen. ◻ **galtan etmek,** *Yuvarlamak.*‖ **galtan olmak,** *Yuvarlanmak.* | **galtanpîçān,** *{OsT} Yuvarlanarak.*

galtavan, [Far. ḳayd-bend *(yedilen hayvan)* > kaytaban] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ağır; hantal; kof. [DS]

galtide, [Far. ġaltīde غلطیده] *(galti:de) {OsT} sf.* Yuvarlanmış; tekerlenmiş. ◻ **galtîde-i hāk-ı mezellet,** *{OsT} Aşağılık toprağına yuvarlanmış.*

galuç, -cu [Fr. galoche] *{ağız} is.* Eskiden giyilen bir tür kadın ayakkabısı. [DS]

galuk, -ğu [kal-ık] *{ağız} is.* **1.** Evde kalmış kız; evlenmemiş kız. **2.** Kalıntı; geriye kalan şey. **3.** Güneş almayan yer. [DS]

galuş, [Fr. galoche] *{ağız} is.* Gönden yapılmış bir tür ayakkabı. [DS]

galvanik, [Fr. galvanique] *sf. elkt.* Galvanizmle ilgili. ◻ **galvanik akım,** *1. Pillerin ürettiği doğru akım. 2. Tedavide kullanılan doğrultulmuş ve süzülmüş şehir akımı.*

galvaniz, [Fr. galvanise *(İtalyan fizikçi Luigi Galvani adından)*] *is.* Dış yüzeyleri bir metal katman ile kaplanarak atmosferin paslandırma etkisinden korunmuş metal. ◻ **galvaniz banyosu,** *1. Paslanmaya karşı kaplanacak parça için hazırlanmış çinko eriyiği. 2. Üzeri kaplanacak bakır levhanın daldırıldığı değerli madenlerden altın, gümüş veya platin eriyiği.*

galvanizci, [galvaniz-ci] *is.* **1.** Galvanize edilecek parçalar için galvaniz banyosu hazırlamak ve denetlemekle görevli işçi. **2.** Sıcak galvanizleme yapan sanayici.

galvanize, [Fr. galvanise] *is.* İnce bir çinko tabakasıyla kaplama.

galvanizleme, [galvaniz-le-me] *is.* **1.** Madenî bir parçayı korozyondan korumak için bir çinko tabaksıyla kaplama işi. **2.** Tedavide doğru akım kullanma tekniği.

galvanizlemek, [galvaniz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Metal bir parçayı korozyondan korumak için çinko tabakasıyla kaplamak.

galvanizlenme, [galvaniz-le-n-me] *is.* Galvanizli duruma getirilme; galvanizlenmek işi.

galvanizlenmek, [galvaniz-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Galvanizli duruma gelmek; galvanizle kaplanmış olmak.

galvanizli, [galvaniz-li] *sf.* (Metal için) üzeri ince bir çinko tabakasıyla kaplı olan; galvanizlenmiş olan.

galvanizm, [Fr. galvanisme] *is. tıp.* Sinir ve kas hastalıklarının teşhis ve tedavisinde doğru akımın kullanılması.

galvano, [Fr. galvanotype] *is. matb.* Elektroliz yoluyla elde edilen resim klişesi; galvanotip.

galvanokoter, [Fr. galvanocautère] *is.* Elektrikle kızdırılan dağlağı.

galvanometre, [Fr. galvanometrè] *is.* Düşük akım şiddetlerini, mıknatıslanma etkisi ile ölçmeye yarayan alet.

galvanoplasti, [Fr. galvanoplastie] *(galvanoplâsti) is.* Elektroliz yoluyla bir metalin üzerinin kaplanması işlemi.

galvanoskop, [Fr. galvanoscope] *is.* Elektrik akımının varlığını ve yönünü ölçmeye yarayan alet.

galvanotip, [Fr. galvanotype] *is. matb.* Elektroliz yoluyla elde edilen resim klişesi; galvano.

galyangıç, [kırlangıç] *{ağız} is.* Arabalarda, arka dingili bağlayan ve başı özeğe çivili üç köşeli ağaç. [DS]

galyot, [İt. galiota] *is.* **1.** Küçük ve hafif nakliye gemisi. **2.** Hollanda'da kıyı boyu taşımalarında kullanılan altı düz tekne. **3.** Nehir gezintilerinde kullanılan güverteli tekne.

galyum, [Lat. gallus *(horoz; Fransız fizikçi Lecoq de Boisbaudran; Lecoq'un Fransızcası da 'horoz' demektir)* > Fr. gallium] *is. kim.* Atom numarası 31, atom ağırlığı 69,72 olan, alüminyuma benzer, 5.9 yoğunluğunda 30°C'ta eriyen, maviye yakın beyaz renkte nadir bir element: Ga

gam[1], [Ar. ġamm غم] *{OsT} is.* Kaygı; tasa; üzüntü. ◻ **gam-ābād,** *{OsT} Derdi çok olan.*| **gam-alūd,** *{OsT} Üzüntü veren; gamlı.*‖ **gam-āşām,** *{OsT} Gamlanmış.*‖ **gam çekmek,** *1. Kaygı duymak; endişelenmek. 2. Tasalanmak; üzülmek.*| **Gam değil!** *Üzülmeye değmez; üzülecek bir şey yok.*‖ **gam-dîde,** *{OsT} Tasa görmüş; üzüntülü.*| **gam-engîz,** *{OsT} Sıkıntılı.*| **gam-fersā,** *{OsT} Üzüntüyü dağıtan.*‖ **gam-fersūd,** *{OsT} Kaygıdan yıpranmış.*‖ **gam-fezā,** *{OsT} Tasa artıran.*| **gam-gede,** *{OsT} Tasa yeri.*| **gam-gîn,** *{OsT} Tasalı.*| **gam-güsār,** *{OsT} Kaygıyı gideren; arkadaş.*‖ **gam-güsār-ı hayāt-ı insānî,** *{OsT} İnsan hayatının gam ortağı.*| **gam-güsîl,** *{OsT} Keder dağıtan.*‖ **gam-hāne,** *{OsT} 1. Üzüntü, keder yeri. 2. Bu dünya; hayat.*‖ **gam-hār,** *{OsT} Gam yiyen; kederlenen; tasalanan.*| **gam-ı aşk,** *{OsT} Aşk üzüntüsü.*‖ **gam-ı eyyām,** *{OsT} Zamanın üzüntüsü.*‖ **gam-ı ferdā,** *{OsT} Gelecek kaygısı.*| **gam-ı fürkat,** *{OsT} Ayrılık üzüntüsü.*| **gam-ı nermîn,** *{OsT} Tatlı, yumuşak tasa.*‖ **gam-ı zülf,** *{OsT} (Sevgilinin) zülfünün verdiği üzüntü; aşk sıkıntısı.*| **gam-kâr,** *{OsT} Tasalanan.*| **gam-kede,** *{OsT} Gam evi.*‖ **gam-keş,** *{OsT} Üzün-*

tü çeken; keder görmüş.|| **gam küpü,** *{OsT} Üzüntüsü, sıkıntısı çok olan; çok kaygılanan.*|| **gam-nāk,** *{OsT} Tasalı; kaygılı.*|| **gam-nisār,** *{OsT} Keder veren; tasalandıran.*|| **gam-nişān,** *{OsT} Tasalandıran; kederli; gamlı.*|| **gam-penāh,** *{OsT} Keder sığınağı; kaygı veren, tasalı yer.*|| **gam-perest,** *{OsT} Kedere alışmış.*|| **gam-perver,** *{OsT} Tasa veren.*|| **gam yemek,** *{eAT} Tasalanmak; keder etmek.*|| **gam yememek,** *{OsT} Hiç üzüntü, tasa çekmemek.*|| **gam yimek,** *{OsT} {eAT} Endişe etmek; üzülmek; kederlenmek; mükedder olmak.*|| **gam-zedā,** *{OsT} Kaygıyı yok eden; üzüntüyü gideren.*|| **gam-zede,** *{OsT} Kederli; tasalı.*

gam[2], [Far. gām گام] *(ga:m) {OsT} is.* **1.** Adım. **2.** Ayak. **3.** Köy.

gam[3], [Fr. gamme] *is. müz.* Bir oktav içinde yer alan birbirine oranlı frekanslara sahip inici ve çıkıcı sesler dizisi. ◻ **gam yapmak,** *Bir çalgı veya kendi sesi ile gam dizisine uygun müzik alıştırmaları yapmak.*

gama[1], [Yun. gamma] *is.* Yunan alfabesinin üçüncü harfi (γ, Γ). ◻ **gama ışınları,** *fiz. Radyoaktif cisimlerin yayınladığı X ışınlarına benzer, fakat dalga boyu daha kısa elektromanyetik ışınımlar.*|| **gamalı haç,** *Almanya'da Nazilerin sembolü olmuş dört adet gama harfinin oluşturduğu şekil.*

gama[2], [Erme. kam *(çivi)*] *{ağız} is.* **1.** Kama. **2.** Araba tekerleklerinde kullanılan ağaç çivi. [DS]

gamaglobülin, [Fr. gammaglobuline] *is.* Kan plazmasında yer alan ve antikor gibi etki gösteren proteinli bir madde.

gamagrafi, [Fr. gammagraphie] *is. tıp.* Gama ışınları yayan bir izotopun organizma üzerindeki yolunu izleme temeline dayanan teşhis yöntemi; sintigrafi.

gamaim, [Ar. ġamā'im غمائم] *(gama:im) {OsT} is.* Hayvanların ısırmasını, ya da yem yemesini önlemek için ağızlarına takılan torba; burunduruk.

gamak, -ğı [Ar. ġamaḳ غمق] *{OsT} is.* **1.** Nem; rutubet. **2.** Nemli ve ağır hava.

gamalak, -ğı [kamalak[2] > gamalak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür çam ağacı. **2.** Katran ağacı. [DS]

gamalak, -ğı [*eT.* kamā-mak *(diz çökmek)* > kamalmak > kamal-ak > gamal-ak] *{ağız} is.* **1.** Sonbaharda tutulup kafeste alıştırılan bir yaşından büyük av kekliği. **2.** *sf.* Tembel; uyuşuk; yorgun. **3.** (Kişi için) karnı büyük olan. [DS] ◻ **gamalak olmak,** *{ağız} (Keklik için) yağan kardan kanadı ıslanmak ve uçamamak.* [DS]

gamalamak, [kama-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Oyunda yenmek. [DS]

gamalı, [kama-lı > gama-lı] *sf.* (Haç için) uçları genellikle saat yönünde dik açı yapacak biçimde kıvrık; dört adet gama harfinden oluşan. ◻ **gamalı haç,** *1. Birçok eski medeniyet (Ege, Hint, İran, Çin) tarafından kullanılmış bulunan ve güneşi temsil eden kolları kıvrık haç. 2. Yirminci yüzyıl başlarında Yahudi düşmanı grupların, ırkçı Almanların ve özellikle Hitler'in Alman Nasyonalist-Sosyalist partisinin amblemi.*

gamam, [Ar. ġamām / ġamāme غمام / غمامه] *(gama:me) {OsT} is.* Bulut.

gamamak, [kamā-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-m(ı)-yor]* Kapatmak; yummak. [DS]

gaman, [? gaman] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

gamandar, [Fr. qummandaire] *{ağız} is.* Komutan. [DS]

gamandırmak, [kama-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sıkıştırmak; bunaltmak. [DS]

gamanmak[1], [kapa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Üzerine kapanmak. **2.** Yaslanmak; dayanmak. **3.** Yaklaşmak. [DS]

gamanmak[2], [kamā-mak >kama-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bıkmak; usanmak. **2.** Boyun eğmek; kabullenmek. **3.** Çaresiz kalmak; şaşırmak. **4.** Bir kimseden korkmak; çekinmek. [DS] ◻ **gamanıp galmak,** *{ağız} Çok doymak.* [DS]

gamantı, [kama-ntı] *{ağız} is.* Karışıklık. [DS]

gamar, [? gamar] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yüzü çiçek bozuğu olan. **2.** *is.* Küçük at. [DS]

gamaska, [? gamaska] *{ağız} is.* Kötü tütün. [DS]

gamaşmak, [kama-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Diş için) uyuşmak; kamaşmak. [DS]

gamat, [Ar. ḳāmet *(boy)*] *{ağız} is.* Kıyafet. [DS]

gamato, [Yun. (ramoto ?)] *is.* Küfür; sövme.

gamaz[1], [kam+ ağız] *{ağız} is.* (Bıçak için) kesmeyen; kör. [DS]

gamaz[2], [kam-mak *(bükmek)* > kam-az > gamaz / hamaz] *{ağız} is.* Kasırga; hortum. [DS]

gamba, [İt. gamba] *(ga'mba) is.* İp, tel vb.nin dolaşmış hâli; kör düğüm.

gambak[1]**, -ğı** [kabak > kam(b)-ak ?] *{ağız} sf.* **1.** (Baş için) saçları dökülmüş; kel. **2.** (Kişi için) dişleri dökülmüş. **3.** Dolgun yüzlü. **4.** Büyük; yuvarlak. **5.** (Ağaç için) tepesi kırılmış ya da kesilmiş. **6.** (Hayvan için) boynuzsuz. [DS]

gambak[2]**, -ğı** [kap-ak > ka(m)bak] *{ağız} is.* **1.** Yonga. **2.** Çocuk oyunlarında sayı. **3.** Eskiden gelinlerin başlarına koydukları tahta taç. [DS]

gabır, [Yun. kampuris => kambur] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** *is.* Eğri ağaç. [DS]

gambot, [İng. gunboat] *is.* **1.** Bir veya birkaç topu bulunan kıyı veya nehir savaş gemisi. **2.** Kefalin küçüğü.

gambuk, -ğu [kab-uk > ka(m)buk] *{ağız} is.* Çam ve kavak gibi yeşil iken soyulan ağaçların kabukları. [DS]

gambur, [Yun. kampuris => kambur] *{ağız} sf.* **1.** Kambur. **2.** Eğri. **3.** *is.* Biçimsiz ağaç veya dalları. [DS]

gamçak, -ğı [Ar. kemşe كمشه [Tietze]=> kamçak > gam-çak] *{ağız} is.* Avuç. [DS]

gamçaklamak, [gamçak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

gamçı, [*eT.* kam-mak >kam-çī] *{ağız} is.* Kamçı. [DS]

gamçılama, [kamçı-la-ma] *{ağız} is.* Kamçılamak işi; kamçılama. [DS]

gamçur, [? kamçır / gamçur] *{ağız} is.* Hayvan vergisi. [DS]

gamd, [Ar. ġamd غمد] *{OsT} is.* **1.** Kın. **2.** Kap; mahfaza; zarf.

gamet, [Yun. gamos *(evlenme)* > Fr. gamète] *is. biy.* Erkek veya dişi üreme hücresi; eşey hücresi.

gametli, [gamet-li] *sf.* Gameti olan.

gamga, [kam-mak >kam-ga >gamga / gamgak] *{ağız} is.* **1.** Yonga. **2.** Balta ve çapa gibi araçların aşınmış yüzüne sıcak olarak eklenen parça; çelik. [DS]

gamgak, -ğı [kam-mak > gamgak] *{ağız} is.* **1.** Yonga. **2.** Haşhaşın kellesi koparıldıktan sonra kalan sakı. [DS]

gamgame, [Ar. ġamġame غمغمه] *{OsT} is.* **1.** İnek gibi böğürme; böğürtü. **2.** Savaş sırasında çıkan ses; savaş narası. **3.** Savaşan; muharip.

gamık, -ğı [Ar. ġamık غامق] *(ga:mık) {OsT} sf.* Biraz lekeli; puslu; nemli.

gamış, [? gamış] *{ağız} is.* Sürahi. [DS]

gamış, [kamış] *{ağız} is.* **1.** Sazlık ve bataklıklarda biten bir su bitkisi; saz. **2.** Pırasa. [DS]

gamıt, -dı [kam-mak > kam-ıt-mak > gamıt?] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; hareketsiz. **2.** (Hayvan için) zayıf. [DS]

gamıtmak, [kam-mak *(bükmek)* >kam-ıt-mak >gamıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Somurtmak. **2.** Soğuktan üşüyüp hareketsiz kalmak; büzülmek. [DS]

gamız, [Ar. ġamż > ġāmıż غامض] *(ga:mız) {OsT} sf.* **1.** Gizliliği olan. **2.** (Söz için) kolayca anlaşılamayan; kapalı; karışık.

gamıza, [Ar. ġamż > ġāmıża غامضه] *(ga:mıza) {OsT} sf.* Anlaşılması güç durum.

gamin, [Ar. ġamīn غمين] *(gami:n) {OsT} sf.* Kaygılı; tasalı.

gamir, [Ar. ġāmir غامر] *(ga:mir) {OsT} sf.* **1.** Bakımsız; mamur değil; bayındır olmayan. **2.** Terk edilmiş. **3.** Ekilmemiş.

gamiz, [Ar. ġamz غمز] *{ağız} is.* Birinin arkasından konuşma. [DS]

gamlanma, [gam-la-n-ma] *is.* Üzülme, kederlenme durumu ve eylemi.

gamlanmak, [gam-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Üzülmek; kederlenmek; kaygı duymak; tasalanmak.

gamlı, [gam-lı] *sf.* Tasalı; üzüntülü; kederli.

gamlılık, -ğı [gam-lı-lık] *is.* Tasalı olma durumu; kederlilik.

gammaz, [Ar. ġamz *(göz kırpma)* > ġammāz *(işaret eden)* غماز] *(gamma:z) {OsT} sf.* **1.** Göz kırpan. **2.** Çekiştirerek ara bozuculuk eden. **3.** Söz taşıyıcı; fitleyici. **4.** *is. dnz.* Tersane kethüdalarına ait altı çifte kayık.

gammazane, [Ar. ġammāz+Far. -āne غمازانه] *(gamma:za:ne) {OsT} zf.* Gammazlıkla.

gammaze, [Ar. ġammāze غمازه] *(gamma:ze) {OsT} is.* Göz kırparak fitneye davet eden güzel kız.

gammaziyet, [Ar. ġammāziyyet غمازيت] *(gamma:ziyet) {OsT} is.* Kovuculuk; gammazlık.

gammazlama, [gammaz-la-ma] *is.* Çekiştirme ve fitlemek işi.

gammazlamak, [gammaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir kimsenin söz veya davranışlarını, duymasını istemediği başka birisine söylemek. **2.** Çekiştirmek; fitlemek.

gammazlanma, [gammaz-la-n-ma] *is.* Birisi tarafından yerip çekiştirilme; hakkında gammazlık yapılma.

gammazlanmak, [gammaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından yerip çekiştirilmek; hakkında gammazlık yapılmak.

gammazlık, -ğı [gammaz-lık] *is.* **1.** Söz taşıyıcılık. **2.** Çekiştiricilik; fitnecilik.

gamofobi, [Yun. gamos *(evlenme)* + phobos *(korku)* > Fr. gamophobie] *is. psikol.* Çoğu zaman donjuanlıkta rastlanan ileri derecede evlenme korkusu.

gamon, [Fr. gamone] *is. biy.* Bir bireyin çıkardığı daha çok karşı cinsteki bireyi etkileyen cinsiyet hormonu.

gamotropizm, [Fr. gamotropisme] *is.* Üreme mevsimlerinde balıkları karşı cinse veya uygun sulara doğru yönelten göçüm.

gamr, [Ar. ġamr غمر] *{OsT} is.* Suyun derinliği; derinlik.

gamre, [Ar. ġamre غمره] *{OsT} is.* Görgüsüzlük; anlayışsızlık; bönlük.

gamsele, [İt. camiciola] *is.* Su geçirmez yağmurluk.

gamsız, [gam-sız] *sf.* **1.** Kendisine hiçbir şeyi dert etmeyen; kaygısız; umursamaz. **2.** Üzüntüsü ve sıkıntısı olmayan; dertsiz; tasasız.

gamsızlık, -ğı [gam-sız-lık] *is.* **1.** Gamsız olma durumu. **2.** Gamsız kişinin niteliği.

gamus, [Ar. ġāmūs غاموس] *(ga:mu:s) {OsT} is.* Manda; camız.

gamz, [Ar. ġamz غمز] *{OsT} is.* **1.** Kaş ve gözle işaret etme. **2.** Söz taşıyarak, fit vererek arabozuculuk etme; münafıklık etme

gamze, [Ar. ġamze *(işaret)* غمزه] *{OsT} is.* **1.** Çene veya yanak çukuru. **2.** Göz kırparak işaret etme. **3.** Süzgün ve sitem dolu bakış. ◻ **gamze-figen,** *Gamze saçan; süzgün yan bakış.*‖ **gamze-i ahter,** *Yıldızın göz kırpması.*‖ **gamze-i cādû,** *Büyüleyici bakış.*‖ **gamze-i cellād,** *Cana kıyan yan bakış.*‖ **gamze-i dil-düz,** *Gönül çelen yan bakış.*‖ **gamze-i fettān,** *1. Aldatıcı bakış; fitne çıkaran bakış. 2. Cazip ve süzgün bakış.*‖ **gamze-i hūnhār,** *Kan dökücü yan bakış.*

gamzi, [Ar. ġamzī غمزی] *(gamzi:) {OsT} sf.* Göz kırpan.

-gan[1], [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten ek. Çoğunlukla birden çok heceli fiil kök ve gövdelerine gelir; *alışkanlık ve huy edinmiş olma* kavramlarını katarak sıfatlar türetir. Bir eylemi çokça yapan anlamında, abartmalı sıfatlar türeten ek, geniş zaman ve şimdiki zaman ifadesi taşıyan sıfat fiil (ortaç) ekidir. *dalaş-ġan, iriş-gen, gömül-gen, yarat-ġan, uk-ġan (anlayan), esnegen (esneyen), keçür-gen (affeden) {eT} {eAT}; alıngan, sokulgan, dövüşken.* Kullanılışı genişleyerek sıfat türeten ek durumuna da gelmiştir. *sıkılgan (çocuk), çekingen (kimse), çalışkan (öğrenci), itiş-ken (sıpa), ısır-gan (ısıran).* **2.** Kökün belirttiği özellikleri taşıyan, bu alanda belirgin özelliği olan kavramlarda sıfatlar ve isimler türetir: *iletken, iletken (metal), sürüngen, sürüngen (hayvan), kaygan, kaygan (yol), yapışkan, yapışkan (çamur), ergen, ergen (kız).* **3.** Mekân kavramı katarak isimler türetir: *korugan.*

-gân[2], [Far. gān گان] *{OsT} son. ek.* Sonu "-e" ile biten Farsça kelimeleri çoğul yapan son ek. *hāce-gân*

gan[1], [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gan-ır-t-mak*

gan[2], [gağ / gan *(yans.)*] *is.* Aksırıp balgam çıkarmayı bildiren kök. [Zülfikar] *gan-(ı)r-ık (kağırık), ganır-muk (kanırmık)*

gan[3], [kan] *{ağız} is.* Kan. [DS]

ganad, [kanat] *{ağız} is.* Kanat. [DS]

ganaim, [Ar. ġanimet > ġanāi'm غنائم] *(gana:im) {OsT} is.* Savaşta elde edilen mallar; ganimetler. ◻ **ganāim-i bahriye,** *{OsT} Savaşan devletin bayrağını taşıyan gemilerin ve bunlara ilişkin eşyaların zaptı.*‖ **ganāim-i hālise,** *{OsT} Savaşta elde edenin sahip olduğu mallar.*‖ **ganāim-i harbiye,** *{OsT} Savaşta düşmandan ele geçirilen savaş araç gereci ve diğer eşyalar.*‖ **ganāim-i maksūme,** *{OsT} Devlet hazinesine mal edilmedikçe savaşa katılanlara dağıtılması mümkün olmayan savaş ganimetleri.*‖ **ganāim-i me'lūfe,** *{OsT} Beşte biri devlet hazinesine ait olan, savaşta düşmandan ele geçirilen ganimetler.*

ganak, -ğı [kan-mak > kan-ak] *{ağız} sf.* Aldanan. [DS]

ganara, [Ar. ḳinnāre قناره] *(gana:ra) {ağız} is.* **1.** Mezbaha. **2.** *sf.* Çok yiyen; obur. [DS] ◻ **ganara köpeği,** *{ağız} 1. Mezbahalarda beslenen köpek. 2. Pisboğaz.* [DS]

ganat, [kanat] *{ağız} is.* **1.** Kağnı direklerini birbirine bağlayan ağaçlar. [DS] **2.** Evlerdeki dış kapıların her bir kanadı.

ganatlı, [kanat-lı] *{ağız} is.* Evlerin büyük dış kapısı. [DS]

ganatmak, [kana-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kanatmak. **2.** İçinde sıvı bulunan bir bitkiyi dıştan çizerek sıvısını akıtmak. [DS]

ganayaklı, [kan+ayak-lı] *{ağız} is.* Kadın. [DS]

ganayim, [Ar. ġanāim]*is. argo.* Metres.

ganc, [ganc / gınc *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesini ve bu biçimde sinirsel tepkiye yol açan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *ganc-ır-dak,*

ganca, [İt. gancio / ganzo => kanca] *{ağız} is.* **1.** Gemi demiri. **2.** Ucu eğri sivri demir; kanca. **3.** Yangın söndürmekte kullanılan ucu eğri demir; kanca. **4.** Balık oltası. **5.** Dolma tüfeklerin içindeki paçavrayı sökmekte kullanılan ucu çengelli değnek. **6.** Kancalı iğne. **7.** Kene. [DS]

gancık, -ğı [*eT.* kan-çık > kan-cık] *{ağız} is.* **1.** Dişi. **2.** Altmış altı oyununda onlulara verilen ad. **3.** *sf.* Hileci; sözünde durmayan. [DS] ◻ **gancık sıkı,** *{ağız} İçinde saçma yerine demir ve kurşun parçaları bulunan av sıkısı.* [DS]

gancır-dak, -ğı [ganc *(yans.)* > ganc-ır-dak] *{ağız} is.* **1.** Tahteravalli. **2.** Yürürken çok ses çıkaran kağnı türü. [DS]

gancırdık, -ğı [ganc *(yans.)* > ganc-ır-dık] *{ağız} is.* Tahteravalli. [DS]

gancuga, [Moğ. ġancuğa] *{eT} is.* Eyerin terki bağları. [Nevâyî]

gandak[1]**, -ğı** [Far. kandak / Ar. ḫandek خندك => kandak > gandak] *{ağız} is.* **1.** Yollarda tekerleklerin oyduğu yerler. **2.** Dar ve derin sel yarıntıları. **3.** Hendek. **4.** Kaya çukurları ve hendeklerde biriken su. **5.** Bataklık. **6.** Yalçın kaya; uçurum. **7.** Büyük kayaların arası. **8.** Yamaç bir tarlaya salınan suyun toprağı götürmemesi için yapılan set; teras. **9.** Su arklarının derin yeri. [DS]

gandak[2]**, -ğı** [kan > kan-dak] *{ağız} sf.* (Meyve için) kırmızılaşmış. [DS]

gandiş, [? gandiş] *{ağız} is.* Cilve. [DS] ◻ **gandiş atma,** *{ağız} Aşırı hoppalık yapma.* [DS]

-gâne, [Far. gāne گانه] *(gâ:ne) {OsT} son ek.* Bazı Farsça sayıların sonuna getirilerek *"-lik"* anlamında isimler türeten son ek. *cihār-gâne (dörtlük)*

ganem, [Ar. ġanem غنم] *(gana:im) {OsT} is.* **1.** Ko-

yun. **2.** Koyun ve keçi cinsi küçük baş hayvan. 🗗 **ganem kitâbeti,** *{OsT} tar. Hayvan vergisine esas olmak üzere imparatorluk döneminde mevkufat kalemine bağlı kâtiplik; koyun kâtipliği.*

ganemî, [Ar. ġanemī غنمی] *(gana:im) {OsT} sf.* **1.** Koyunla ilgili. **2.** Koyun gibi.

ganere, [Ar. ḳinnāre قناره => ganere] *{ağız} is.* **1.** Huysuz köpek. **2.** Sahipsiz köpek. **3.** Yüznumara; tuvalet. **4.** *sf.* Çok zayıf. [DS]

Gang, [Sansk. gangā] *{eT} is.* Ganj nehri. [EUTS]

gang[1]**,** [gag / gağ / gan / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gang-ır-t-mak, gañ-(ı)r-ıl-mak*

gang[2]**,** [gang / geng *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan dolayı kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gang-ıl-da-mak, gang-ıl-da-y-ık*

gang[3]**,** [Alm. gang *(damar)*] *is. min.* **1.** Değerli bir maden cevherini saran değersiz maddeler. **2.** Bir maden ocağında değerli madenler ile değersiz maddelerin karışık olarak yer aldığı damar. **3.** *tıp.* Uzun süredir iltihaplı bir organın çevresinde oluşmuş sert doku.

ganga, [Çing. konka] *{ağız} is.* İhtiyar komşu kadın. [DS]

gangal[1]**,** [Far. kenger] *{ağız} is.* **1.** Dikenli bir çeşit ot. **2.** Deve dikeni. **3.** Yabanî enginar. [DS] 🗗 **kangal göz,** *{ağız} Büyük ve çıkık göz.* [DS]

gangal[2]**,** [Yun. kankali] *{ağız} is.* **1.** Kangal. **2.** Eğrilmiş, kirman dolusu ip yumağı. **3.** Çile halindeki ip. **4.** Bir tutam. **5.** Simit. **6.** Birbirine bağlanıp kurumak üzere asılan mısır koçanları. **7.** Pamuğu çıkarılmış koza. **8.** Kurutulmak üzere iplere dizilmiş tütün yaprağının bir demeti. **9.** *sf.* (Boynuz için) yarım ay biçiminde olan. **10.** Eğri. **11.** Dallı budaklı. [DS]

gangallamak, [gangal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Herhangi bir şeyi üst üste getirmek. [DS]

gangallatmak, [gangal-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözlerini korkunç şekilde açarak bakmak. [DS]

gangava, [Yun. ghaghghava] *{ağız} is.* Sünger avcılığında kullanılan kayık.

gangel[1]**,** [Yun. (Girit) gangli] *{ağız} is.* Dönemeçli yol. [DS]

gangel[2]**,** [Far. çengāl] *{ağız} is.* Çengel. [DS]

gangıldak, -ğı [gang *(yans.)* > gang-ıl-dak] *{ağız} is.* **1.** Tahterevalli. **2.** *sf.* (İnsan ve hayvan için) çok zayıf. [DS]

gangıldamak, [gang-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kemikleri çıkmak; zayıflamak. **2.** Çok ihtiyarlamak. **3.** (Eşya için) işe yaramaz duruma gelmek; eskimek. [DS]

gangıldayık, -ğı [gang *(yans.)* > gang-ıl-da-y-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi veya hayvan için) yaşlılıktan titreyerek yürüyen. **2.** (Kişi veya hayvan için) çok zayıf. **3.** (Eşya için) ek yerleri gevşemiş; bozulmuş. [DS]

gangırık, -ğı [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık > gañırık] *(kañırık) {ağız} is.* Balgam. [DS]

gangırmak, [gang *(yans.)* > gañ-ır-mak] *(gañırmak) {ağız} is.* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden oynatmak. **2.** Geriye doğru bükmek. **3.** Burkmak; incitmek. **4.** Kırmak. **5.** Derine saplamak. [DS] **6.** *Türkm.* Bir taraf eğmek. 🗗 **gañrıp almak,** *Türkm. Zorla almak.* [TDS]

gangırmuk, [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-mık > gañ-ırmuk] *(gañurmuk) {ağız} is.* Balgam. [DS]

gangırtmaç[1]**, -cı** [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmaç) {ağız} is.* Kaldıraç. [DS]

gangırtmaç[2]**, -cı** [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmaç) {ağız} is.* Daldırarak dikmek üzere ağaçtan bükerek koparılmış ince dal. [DS]

gangırtmak, [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-mak] *(gañırtmak) {ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Burmak. **2.** İncitmek. **3.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden oynatmak; kaldırmak. **4.** Bir şeyi bükerek yamultmak. **5.** Ayırarak koparmak. **6.** Ağaçtan dal koparmak. [DS] **7.** *Türkm.* Bir yana eğmek.

gangırtmeç, -ci [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañırtmeç) {ağız} is.* **1.** → ganırtmaç[2]. **2.** Ağacın asılınca kopacak dalı. [DS]

gangışmak, [gang *(yans.)* > gañ-ış-tmak] *(gañışmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Dengesini kaybederek bir yana eğilmek. [DS]

gangirtmeç, -ci [gang *(yans.)* > gañ-ır-t-maç] *(gañirtmeç) {ağız} is.* → ganırtmaç[2]. [DS]

gangliyon, [Lat. ganglion] *is. tıp.* İnsan ve diğer memelilerin lenf damarları ve sinirlerinde oluşan yer yer yuvarlak veya iğsi şişlik; düğüm.

gangrık[1]**, -ğı** [gağ *(yans.)* > gağ-(ı)r-ık > gañrık] *(gañrık) {ağız} is.* Balgam. [DS]

gangrık[2]**, -ğı** [gang *(yans.)* > gañ-(ı)r-ık] *(gañrık) {ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başını arkaya doğru kaldırmış; arkaya doğru meyillenmiş. **2.** Söz dinlemeyen; inatçı. [DS]

gangrılmak, [gang *(yans.)* > gañ-(ı)r-ıl-mak] *(gañrılmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Başı ve göğsü arkaya doğru bükmek; geriye kaykılmak. **2.** *edil. f.* (Dal için) geriye doğru bükülerek koparılmak. [DS]

gangster, [A. İng. gangster] *is.* **1.** Kanun dışı işler yapan bir çetenin üyesi; haydut; eşkıya. **2.** *gnşl.* Para vb. cinsten çıkarlar sağlamak üzere soygun, kaçakçılık, cinayet gibi her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmeyen kişi.

gangsterlik, -ği [gangster-lik] *is.* **1.** Gangster olma durumu. **2.** Gangsterin durumu veya niteliği.

gangşamak, [gang *(yans.)* > gañ-(ı)ş-a-mak] *(gañşamak) {ağız} dönşl. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* Sallanmaya başlamak; gevşemek. [DS]

gangşatmak, [gang *(yans.)* > gañ(ı)ş-a-t-ımak] *(gañşatmak) {ağız} gçl. f. [-ır]* Gevşetmek. [DS]

ganı, [*eT.* kañlı > kağnı] *(ga:nı) {ağız} is.* Kağnı. [DS]

ganıkmak, [kan-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Alışmak; kanıksamak. [DS]

ganıksamak, [kan-ık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Alışmak; kanıksamak. [DS]

ganıktırmak, [kan-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Doyurmak. [DS]

ganırmak, [kang *(yans.)* > gan-ır-ımak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden kaldırmak. **2.** Geriye bükmek. **3.** Kırmak. [DS]

ganırtmaç, -cı [kanır-t-ımaç] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç. **2.** Uydurma söz. [DS]

ganırtmaç², **-cı** [kanır-t-maç] *{ağız} is.* Dikilip filizlendirilmek için ağaçtan asılarak koparılmış dal. [DS]

ganırtmak, [kanır-t-ımak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi kaldıraçla yerinden kaldırmak. **2.** Bir şeyi bükerek yamultınak. **3.** Ağaçtan çekerek dal koparmak. **4.** Ayırmak; koparmak. [DS]

gani, [Ar. ġanī غنى] *(ganı:) {OsT} sf.* **1.** Zengin; varlıklı. **2.** Doymuş; doygun. **3.** Bol. **4.** *isl.* Gerek zatında, gerek sıfatlarında, gerek eylemlerinde hiçbir zaman, hiçbir şekilde hiçbir şeye ihtiyacı olmayan; kullarının bütün ihtiyaçlarını karşılayan; cömertliğine sınır olmayan; Allah. 🗗 **gani gani,** *Bol bol.*|| **gani gönüllü,** *Kendisi zengin olmasa bile bir zenginin yapabileceği şekilde elindekini esirgemeyen; eli açık; cömert.*|| **...in ganisi olmak,** *O şeye ihtiyacı olsa bile istekli davranmamak.*

ganim, [Ar. ġanīmet > ġānim غانم] *(ga:nim) {OsT} sf.* **1.** Savaşta düşmandan ganimet alan. **2.** *tar.* Savaşlarda gösterdiği yararlıklardan dolayı düşmandan alınan ganimetlerden hazine payının dışında kalan kısımdan pay alan gazi.

ganimen, [Ar. ġānimen غانماً] *(ga:ni'men) {OsT} zf.* Ganimet alınış olarak.

ganimet, [Ar. ġanīmet غنيمت] *(ganı:met) {OsT} is.* **1.** Savaşta düşmandan ele geçirilen her türlü mal, eşya, para vb. şeyler. **2.** *gnşl.* Beklenmedik bir anda ortaya çıkmış olan fırsat veya durum. **3.** Beklenmeyen bir kazanç. **4.** *argo.* Yağmadan elde edilen veya çalıntı mal.

ganimîn, [Ar. ġānimīn غانمين] *(ga:nimi:n) {OsT} is. tar.* Savaşta hazır bulunarak bizzat ganimet almaya hak kazanmış olan savaşçı.

ganiye, [Ar. ġınā' > ġāniye غانيه] *(ga:nye) {OsT} sf.* **1.** (Bayan için) zengin. **2.** Çok hoş. **3.** *is.* Şarkı söyleyen kadın; muganniye.

ganmak, [kan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* **1.** Doymak. **2.** İnanmak. [DS]

ganmaz, [kan-maz] *{ağız} sf.* Anlayışsız. [DS]

gannac, [Ar. ġunc > ġannāc غنج] *(ganna:c) {OsT} sf.* **1.** Çok nazik. **2.** Çok işveli; nazlı.

gantarma, [kantar-mak *(çekmek)* > kantar-ma [EREN]] *{ağız} is.* Gem; kantarma. [DS]

ganyan, [Fr. gagnant] *sf.* **1.** (At için) yarışta kazanan. **2.** *is.* At yarışlarında, koşunun birincisini tahmin etmeye dayanan bir tür kumar. 🗗 **ganyan oynamak,** *Bir at yarışında bir atın sıra numarasını taşıyan bileti alarak müşterek bahse katılmak.*

ganyaşı, [Lat. canariensis] *{ağız} is. bot.* Yaprakları kamış yaprağına benzeyen, sulak yerlerde biten, hayvanlarda zehirlenmelere neden olan, çok yıllık otsu bitki; kanyaş, *(Sorghum halepense).* [DS]

ganyot, [Fr. gagnotte] *is.* **1.** Kâğıt oyunlarında oyunculardan kesilen paraların içine konulduğu kumbara. **2.** Bu kumbaradaki paralar.

ganzımak, [gan *(yans.)* > gan-(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) toslamadan önce başını kaldırmak. [DS]

gapak, -ğı [kapa-k] *{ağız} is.* Kapak. [DS]

gapama, [kapa-ma] *{ağız} is.* Kapama. [DS] 🗗 **gapamalı pilâv,** *{ağız} Etli pilav.* [DS]

gapan, [kap-mak > kap-an] *{ağız} is.* Kapan. [DS]

gapatma, [kapa-t-ma] *{ağız} is.* Metres. [DS]

gapcık, -ğı [kap-çık] *{ağız} is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** Boş kovan. [DS]

gapçak, -ğı [kap-çak] *{ağız} is.* Defter sayfası. [DS]

gapçık, -ğı [kap-çık] *{ağız} is.* **1.** Soyulmuş ardıç kabuğu. **2.** Soyulmuş ve kurumuş mısır ve yaprağı. **3.** Meyve kabuğu. **4.** Tahıl kabuğu. [DS]

gapgara, [kapkara] *{ağız} sf.* Kapkara. [DS]

gapı, [kapı] *{ağız} is.* Kapı. [DS] 🗗 **gapı gızı,** *{ağız} Hizmetçi.* [DS]

gapılanmak, [kapı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kapılanmak. [DS]

gapırcak, -ğı [kap-ır-cak] *{ağız} is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** İnce ince örülmüş saç örgülerine takılan gümüş zincirlerin ucundaki altın ya da gümüşten yapılmış arpacık. [DS]

gapışmak, [kap-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavga etmek; kapışmak. [DS]

gapız, [kap-ız] *{ağız} is.* İki dağ arasındaki su geçidi; küçük kanyon. [DS]

gaplamak, [kap-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kaplamak. [DS]

gaplatmak, [kap-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kaplatmak. [DS]

gaplık, -ğı [kap > kap-lık] *{ağız} is.* Raf. [DS]

gapmak, [kap-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Kapmak; almak. **2.** Yağma etmek. **3.** (Hayvan için) ısırmak. [DS]

gapsin, [Fr. capsule] *{ağız} is.* Kapsül. [DS]

gaput, [Fr. capote] *{ağız} is.* Asker paltosu; kaput. [DS]

-gar-, [ka-r-mak *(eklemek)* > -gar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* Kökün belirttiği kavrama *bitiştirmek* ya da *eklemek, getirmek, ona doğru gitmek* anlamı kazandıran isimden fiil yapma eki; isimlerden geçişli eylemler türeten ek. [ETY] iç-ger-mek *(bağımlı kılmak)* suw-gar-mak *(sulamak)*, oḍı-kar-mak *(uyandırmak)*

gar[1], [gar / gır *(yans.)*] *is.* Bir şeyin pürüzlü yüzeylere sinirleri bozucu ve kulak tırmalayıcı biçimde sürdürmeyi ve bu biçimde bağırmayı, ötmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gar gar etmek, gar-ıl-da-mak*

gar[2], [Ar. ġār غار] *(ga:r) {OsT} is.* **1.** Mağara; in. **2.** Defne ağacı. 🗗 **gār-ı şerîf,** *Mekke'den Medine'ye göç sırasında Peygamberimiz Hz. Muhammed ile yol arkadaşı Hz. Ebubekir'in kendilerini yakalamak için takip eden Mekkeli müşriklerden saklandıkları mağara.*

gar[3], [Fr. gare] *is.* Demir yolu ile yolcu ve eşya taşıması için kurulmuş tesislerin bulunduğu yer; istasyon; durak.

gar[4], [kar] *{ağız} is.* Kar. [DS] 🗗 **gar kürtüğü,** *{ağız} Kar yığını.* [DS]

gara, [kara] *{ağız} sf.* Kara. [DS] 🗗 **gara canavar,** *{ağız} Domuz.* [DS]|| **gara çıra,** *{ağız} Eskiden kullanılan bir aydınlanma aracı.* [DS]|| **gara çileli,** *{ağız} Hayatı hep üzüntüler içinde geçmiş olan.* [DS]|| **gara dolma,** *{ağız} Yaprak sarması.* [DS]|| **gara dökkü,** *{ağız} Samanla karışmış kuru hayvan gübresi.* [DS]|| **gara eşgin,** *{ağız} Yavaş ve geniş adımlarla yürüyen at.* [DS]|| **gara gabarcık,** *{ağız} Yalınayak yürüyen çocukların ayağında veya elinde çıkan bir tür çıban.* [DS]|| **gara gada,** *{ağız} (Kişi için) uğursuz.* [DS]|| **gara gavırga,** *{ağız} Kuşbaşından biraz daha küçük doğranmış ve tavada kavrulmuş yağlı et.* [DS]|| **gara gılçık,** *{ağız} Tanesi kırmızı, kılçığı siyah bir buğday türü.* [DS]|| **gara gulah,** *{ağız} Kurt kulağı gibi sapı olan eski bir kılıç; kara kulak.* [DS]|| **gara gullap,** *{ağız} Demirci yapımı eski tip menteşe.* [DS]|| **gara güz,** *{ağız} Sonbaharın sonu.* [DS]|| **gara kemik,** *{ağız} Acımasız; insafsız.*|| **gara mal,** *{ağız} Tapulu mal.* [DS]|| **gara sakız,** *{ağız} 1. Katran. 2. Zift.* [DS]|| **gara salgın,** *{ağız} Bulaşıcı salgın hastalığın yarattığı tehlike.* [DS]|| **gara tohum,** *{ağız} Soğanın çiçekten sonra oluşan küçük siyah tohumları.* [DS]|| **gara torbalı,** *{ağız} 1. İşçi. 2. Usta.* [DS]|| **gara tuman,** *{ağız} Kadınların iş yaparken giydiği şalvar.* [DS]|| **gara yağız,** *{ağız} (Kişi için) esmer yüzlü.* [DS]|| **gara yer,** *{ağız} 1. Kara yer; toprağın altı. 2. Ölüm.* [DS]|| **gara yonca,** *{ağız} Yabanî yonca.* [DS]|| **gara yürekli,** *{ağız} Kinci.* [DS]

garabasan, [kara+bas-an] *{ağız} is.* Karabasan; kâbus. [DS]

garabet, [Ar. ġarābet غرابت] *(gara:bet) {OsT} is.* **1.** Yadırganacak bir durum; gariplik; yadırgatıcılık; tuhaflık. **2.** Yabancılık. **3.** *ed.* Anlamsız bir kelimeyi söz içinde kullanma. **4.** *{ağız}* Dargınlık; düşmanlık [DS] 🗗 **garābet-cū,** *{OsT} Alışılmadık, garip şeylere merak saran; böyle şeyleri arayan.*|| **garābet-nümā,** *{OsT} Yadırganacak, şaşırtacak şeyler gösteren; garip.*

garabil, [Ar. ġırbāl > ġarābīl غرابيل] *(gara:bi:l) {OsT} is.* Kalburlar.

garabin, [Ar. ġurāb > ġırbān > ġarābīn *(çokluğun çokluğu)* غرابين] *(gara:bi:l) {OsT} is.* Kargalar.

garagan, [kara+kan] *{ağız} is.* Çarpma ya da vurma ile vücutta oluşan morarma; ekimoz. [DS]

garagavlık, -ğı [kara+kav-lık] *is. bot.* Papatyagillerden bir metreye kadar boylanabilen, kök ve gövdesinde süt bulunan, köklerindeki sütten sakız elde edilen iki ya da çok yıllık bir bitki; karagavuk; sakızlık; çengel sakızı, *(Chondrilla juncea)*.

garagavuk, -ğu [kara+kav-uk] *is. bot.* → garagavlık.

garageç, -ci [kara+ağaç] *{ağız} is.* Karaağaç. [DS]

garagış, [kara+kış] *{ağız} is.* Karakış. [DS]

garagol, [karakol] *{ağız} is.* Karakol. [DS]

garağan, [*eT.* karā-kān > karağan] *{ağız} is.* Çalıların çok bulunduğu yer. [DS]

garağı, [kara-mak *(karıştırmak)* > kara-ğı] *{ağız} is.* Ağaçtan meyve toplamakta ve yığın halindeki sapları dağıtmakta kullanılan çatallı ağaç. [DS]

garaib, [Ar. ġarā'ib غرائب] *(gara:ib) {OsT} is.* **1.** Yadırganacak, şaşılacak şeyler. **2.** Akıl almayacak, tuhaf şeyler; görülmedik, inanılamayacak harika şeyler. 🗗 **garāib-cū,** *{OsT} Garip şeyler arayan; garip şeylerin meraklısı.*|| **garāib-den,** *{OsT} Şaşılacak; alışılmadık; garip.*|| **garāib-perver,** *{OsT} Gariplikleri hoşlanan; tuhaflıkları seven.*|| **garāib-i seb'a-i ālem,** *{OsT} Dünyanın yedi harikası.*

garaibat, [Ar. ġarā'ibāt غرائبات] *(gara:iba:t) {OsT} is.* Garip şeyler; tuhaflıklar; alışılmadık şeyler.

garaj, [Fr. garage] *is.* **1.** Otomobil, motosiklet gibi taşıtların korunduğu üstü kapalı yer. **2.** Otomobillerin bakım ve onarımlarının yapıldığı yer. **3.** *gnşl.* Şehirler arası otobüs veya minibüslerin kalkış ve varış yerlerini belirlemek için belediyelerce ayrılmış bulunan yer. 🗗 **garaj yolu,** *Bir trenin ulaşım hattından ayrılmasını veya üzerinde ulaşım sağlanan yolda iki trenin karşılaşmasını önlemek için yapılmış, iki ucu ana yola bağlı demir yolu.*

garajcı, [garaj-cı] *is.* Otomobil veya otobüs gibi taşıtların belirli bir süre kalmasını veya bakımını sağlamak üzere işletme açmış olan kişi; garaj işletmecisi.

garak, -ğı [garak] *{ağız} is.* Kapı zembereği. [DS]

garaklamak, [garak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kapı zembereğini kilitlemek. [DS]

garakmak, [garak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kızmak; küsmek. [DS]

garakütük, -ğü [kara+kütük] *{ağız} is.* Evin en yaşlısı; büyüğü. [DS]

garalama, [kara-la-ma] *{ağız} is.* Ölmüş askerin nüfus kaydının silinmesi. [DS]

garalmak, [kara-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Ateş ve ışık için) kararmak. [DS]

garaltı[1], [kara-l-tı] *{ağız} is.* **1.** Ev eşyası. **2.** Karartı. [DS] 🗗 **garaltıya söylemek,** *{ağız} Arkasından kötü konuşmak.* [DS]

garaltı[2], [ger-el-ti / garal-tı] *{ağız} is.* **1.** Siper. [DS] **2.** Ev; bina.

garaltılamak, [garaltı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saklamak; örtmek. [DS]

garam, [Ar. ġarām *(azap)* غرام] *(gara:m) {OsT} is.* Çok derin sevgi; aşk.

garamangark, [karaman+ Ar. ġarḳ] *{ağız} sf.* Bol bol; çok miktarda. [DS]

garamat[1], [Ar. ġarāmāt غرامات] *(gara:ma:t) {OsT} is.* **1.** Borç, diyet vb. şeyleri ödemeler. **2.** Vergiler; resimler.

garamat[2], [Ar. ḳarābet] *{ağız} is.* Akraba. [DS]

garamat[3], [Ar. ġanimet] *{ağız} is.* Zenginlik; varlıklı oluş. [DS]

garamat[4], [Ar. ġarābet] *{ağız} is.* Ruhsal bunalım. [DS]

garamet[1], [Ar. ġarāmet / ġarāme غرام / غرامه] *(gara:-met) {OsT} is.* **1.** Tahakkuk eden borç; ödenmesi gereken şeyleri ödeme. **2.** Vergi; resim.

garamet[2], [Ar. ġarābet] *{ağız} is.* **1.** İftira. **2.** Yaygara. **3.** Keder; üzüntü. **4.** Alın yazısı. [DS]

garametli, [garamet-li] *{ağız} sf.* Üzüntülü; mutsuz. [DS] 🗗 **garametli baş,** *{ağız} Üzüntülü, kederli kimse.* [DS]

garameten, [Ar. ġarāmeten غرامةً] *(gara:me'ten) {OsT} zf.* Herkese eşit paylaştırmak suretiyle.

garami, [Ar. garām *(sevgi)* >garāmī غرامی] *(gara:mi:) {OsT} sf.* (Sanat eseri için) düşünceden daha çok duygusal yönü ağır basan; duygusal; lirik.

garamiyat, [Ar. garām *(sevgi)* > garāmiyyāt غرامیات] *(gara:miya:t) {OsT} is.* Sevgi ile ilgili konular; lirizm.

garamond, [Fr. Claude Garamond] *is. matb.* Garamond tarafından dökümü gerçekleştirilen zarif görünümlü düz ve italik harfler.

garanlık, -ğı [karanlık] *{ağız} is.* Karanlık. [DS]

garanti, [Fr. garantie] *is.* **1.** Bir anlaşma veya sözleşme hükümlerine tarafların kesin olarak uymalarını sağlayacak sözleşme dışı güvence unsuru; teminat; inanca. **2.** Bir işten doğabilecek zararı karşılamak üzere bir tarafın diğer tarafa gösterdiği karşılık. **3.** *sf.* Güvencesi olan; teminatlı. **4.** *zf.* Kesinlikle; muhakkak; mutlaka. 🗗 **garanti etmek,** *Satılan bir malın belirli bir süre içinde bozulması hâlinde ücretsiz olarak tamir etmeyi kabul etmek.*

garantileme, [garanti-le-me] *is.* Sağlama bağlama durumu ve eylemi.

garantilemek, [garanti-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işin gerçekleşmesini sağlayacak her türlü önlemi almak; sağlama bağlamak.

garantili, [garanti-li] *sf.* Garantisi olan; güvenceli.

garantisiz, [garanti-siz] *sf.* Garantisi olmayan; güvencesiz.

garantör, [İng. guarantor] *sf.* (Kişi, devlet veya kuruluş için) bir konuda garanti veren, bu konunun gerçekleşmesi için gözetimde bulunan; garanti eden.

garare, [Ar. ġarāre غراره] *(gara:re) {OsT} is.* Büyük kıl çuval; harar.

gararlamak, [karar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [r] [-l(ı)-yor]* Kararlamak. [DS]

gararmak, [kara-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kararmak. [DS]

garat, [Ar. ġarāt غرات] *(gara:t) {OsT} is.* Yağmalar; çapullar.

garatavuk, -ğu [kara+tavuk] *{ağız} is.* Karatavuk. [DS]

garavaş, [kara+baş > karavaş] *{ağız} is.* Hizmetçi kadın. [DS]

garayir, [Ar. ġarāre غرایر] *(gara:yir) {OsT} is.* Büyük kıl çuvallar; hararlar.

garaz, [Ar. ġaraż / ġaraḍ غرض] *{OsT} is.* **1.** Maksat; gaye. **2.** Bir kimseye karşı beslenen kötü niyet; kin; düşmanlık. 🗗 **garaz-ālūd,** *{OsT} Özel amacı bulunan; garazı olan.*‖ **garaz-āmîz,** *{OsT} 1. Kinli; garaz güden. 2. Kötü amaçlı; gizli maksadı bulunan.*‖ **garaz bağlamak,** *Kin tutmak.*‖ **garaz-ı aslî,** *{OsT} Asıl amaç.*‖ **garaz-ı vākıf,** *{OsT} Vakfedenin amacı.*‖ **garaz olmak,** *Kin bağlamak.*

garazen, [Ar. ġarażen غرضًا] *(gara'zen) {OsT} zf.* Kinli olarak; düşmanca.

garazkâr, [Ar. ġaraż+ Far. -kār غرضکار] *(garazkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Kin tutan. **2.** *zf.* Düşmanca; kinli olarak.

garazkârlık, -ğı [garaz+kār-lık] *(garazkâ:rlık) is.* Kin tutma, düşman olma durumu.

garazlı, [garaz-lı] *sf.* Düşmanlık besleyen; kin tutan.

garazsız, [garaz-sız] *sf.* **1.** Belli bir yönde amacı olmayan; gayesiz; hedefsiz. **2.** Başkanlarına karşı hiçbir kötü niyet ve düşmanlık beslemeyen. 🗗 **garazsız ivazsız,** *Gizli bir amaç gütmeden.*

garb[1], [Ar. ġarb غرب] *{OsT} is.* → garp.

garb[2], [Ar. ḳalb] *{ağız} sf.* Tembel. [DS]

garben, [Ar. ġarben غربًا] *(ga'rben) {OsT} is.* Batı tarafından; batıdan.

garbi, [Ar. garb *(batı)* > garbī / garbiyye غربی / غربیه] *(garbi:) {OsT} sf.* **1.** Batı ile ilgili; batıya özgü. **2.** Batı yönde olan. **3.** Batı ülkelerine ait olan. ◻ **garbî yelken,** *{ağız} Batı rüzgârı esmeden önce batıda görülen bulut.* [DS]

garbiyun, [Ar. garbī > garbiyyün غربیون] *(garbi:) {OsT} is.* Batı ülkeleri ve bu ülkelerin halkı; batılılar; Avrupalılar.

garcaşmak, [garc-aş-mak / garca-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [- ır]* Birbirine girmek; karışmak. [DS]

garcı, [kar-cı] *{ağız} is.* Kar satan adam. [DS]

garcıkmak, [kar-cı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gözler kardan kamaşmak. [DS]

garç, [garç / gırç *(yans.)*] *is.* **1.** Zorla koparma ve kesme anlatan kök. [Zülfikar] *garç garç.* **2.** Katı cisimlerin şiddetli sürütülmesi ile çıkan kulak tırmalayıcı, iç gıcıklayıcı ses. ◻ **garç gurç,** *Kesme, koparma veya sürtünme sonucunda çıkan rahatsız edici sürekliliği olan ses.*

garçın, [Far. ḫar-çīn / İt. calzone] *{ağız} is.* **1.** Örgülü meşin tozluk. **2.** Keçi kılından yapılmış çorap. **3.** Bir tarafı halı, diğer tarafı kumaş yastık kılıfı. [DS]

gard, [Fr. garde] *is. spor.* **1.** Boks maçında rakibin yumruklarından yüzünü korumak için ellerin temel savunma durumuna getirilmiş hali. **2.** Eskrimde silahını ve kendi vücudunu rakibin saldırısından savuşturacak biçimde tutma. ◻ **gardını indirmek,** *Boksta rakibini yumruklarıyla kendi yüzünü koruyamayacak duruma getirmek.*

gardak, -ğı [kar-mak *(eklemek)* > gar-da-k] *{ağız} is.* Dikiş veya dokumada potluk. [DS]

gardaklamak, [kardak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tutturmak; iliştirmek. [DS]

gardaklık, -ğı [kardak-lık] *{ağız} is.* Potluk. [DS]

gardalandırmak, [karda-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Büzmek. [DS]

gardalanmak, [karda-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Büzülmek. [DS]

gardalı, [karda(k)-lı] *{ağız} sf.* Kıvrıntılı; potlu. [DS]

gardaşlık, -ğı [kardeş-lik] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

gardenparti, [İng. garden *(bahçe)* + party *(eğlence)*] *is.* Bir park veya bahçede verilen davet veya ziyafet.

gardenya, [Fr. gardenia *(İskoç botanikçisi Alexander Garden adından)*] *(garde'nya) is. bot.* **1.** Kök boyasıgillerden sıcak iklimlerde yetişen, çiçekleri güzel kokan bir ağaççık, *(Gardenia)* **2.** Bu ağaççığın güzel kokulu beyaz çiçekleri.

gardıfren, [Fr. garde-fren] *is.* Bir demir yolu katarının el frenlerini kullanmakla görevli memur.

gardırmak, [kar-mak *(eklemek)* >kar-dır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bir şey gereksiz yere çoğalmak. [DS]

gardırop, -bu [Fr. garderobe] *is.* **1.** Elbiselerin konduğu büyük dolap; giysi dolabı; elbise dolabı; elbiselik. **2.** Bir kimsenin sahip olduğu takım elbiselerin tümü.

gardıropçu, [gardırop-çu] *is.* Giydirici.

gardiyan, [Fr. gardien] *is.* Ceza ve tutukevlerinde tutukluların yasalara uygun davranmalarını ve hapishanenin düzenini sağlamakla görevli kişi.

gardiyanlık, [gardiyan-lık] *is.* **1.** Gardiyanın görevi. **2.** Gardiyan olma durumu.

gareng, [Far. ġareng غرنگ] *{OsT} is.* Ağlarken boğazdan çıkan inleme sesi; çığlık.

garet, [Ar. ġāret غارت] *(ga:ret) {OsT} is.* **1.** Düşman toprağına yapılan hücum; akın. **2.** Yağma; çapul. ◻ **gāret-ger,** *Yağmacı; çapulcu.*‖ **gāret-gerān,** *Yağmacılar; çapulcular.*

garez, [Ar. ġaraż / ġaraḍ غرض] *{OsT} is.* → garaz. ◻ **garez bağlamak,** *Kin tutmak.*‖ **garez gütmek,** *Kin gütmek.*‖ **garez olmak,** *Kin bağlamak.*

gargalak, -ğı [kara-la-k > kargalak ?] *{ağız} is.* Dalgaların sahile vurduğu odun ve ağaç parçaları. [DS]

gargamak, [karga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* İlenmek; beddua etmek. [DS]

gargan, [kara-gan] *{ağız} is. bot.* Karagan; karağan, *(Lavandula stoechas).* [DS]

gargar, [gar *(yans.)* + gar] *is.* Suyun azar azar akmasını sağlayan süzgeçli testi; gırgır.

gargara[1], [Ar. ġarġara غرغره] *is.* **1.** Su vb. sıvıları ağızda yutmadan çalkalamak; bu şekilde yapılan ağız ve boğaz temizliği. **2.** Boğaz ve ağız içinde var olan bir enfeksiyonu tedavi için gargara yapmak suretiyle uygulanan ilaç. ◻ **gargara yapmak,** *Ağız ve boğazı bir sıvı ile çalkalayarak temizlemek.*

gargara[2], [Yun. gargarisma] *argo.* Gürültü patırtı; kargaşa. ◻ **gargaraya getirmek,** *1. Bir sözün veya emrin etkisini gürültü ve patırtıya getirerek azaltmak; dikkatten kaçırmak. 2. argo; kandırmak.*

gargı, [kargı] *{ağız} is.* **1.** Bataklık kamışı; kamış. **2.** Avcıların barut, saçma ve kapsül koydukları üç gözlü teneke kap. [DS]

gargın[1], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** Çok fazla; bol miktarda. **2.** (Akarsu için) önündeki engeller yüzünden birikip durgunlaşmış. **3.** Tıkanan su yolundan geri vuran. **4.** Karların erimesi ile çoğalan. **5.** (Yağmur için) sık ve sürekli yağan. [DS]

gargın[2], [kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Ekmek için) üstü piştiği hâlde içi çiğ kalmış olan. **2.** (Fırında kurutulan mısır için) yanma derecesine gelmiş olan. [DS]

gargın[3], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** Gebe. **2.** (Hayvan için) yemden doymuş. **3.** (Bitki için) gövdeleri aşırı gelişip odunlaşmış. [DS]

gargın[4], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zengin. **2.** İşi çok olan. [DS]

gargın[5], [kargı-n] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

gargınlık[1], **-ğı** [kar-gın-lık] *{ağız} is.* Bıkkınlık. [DS]

gargınlık[2], **-ğı** [kargın-lık] *{ağız} is.* Sazlık; kamışlık. [DS]

gargış, [karga-mak > kargış] *{ağız} is.* İlenç; beddua. [DS] 🗗 **gargış etmek,** *{ağız} İlenmek.* [DS]|| **gargış vermek,** *{ağız} Saygısızca cevap vermek.* [DS]

gargışlamak, [kargış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* İlenmek; beddua etmek. [DS]

garık, -ğı [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-ık] *{ağız} is.* **1.** Tarh; bölüm. **2.** Bahçe ve bostanlarda sulama için açılan hendek; ark. **3.** Pirinç ekilen yer. [DS] 🗗 **garık çekmek,** *{ağız} Tarla veya bahçede çapa veya başka yollarla arık açmak.* [DS]

garıklı, [kar-mak *(eklemek)* >kar-ık-lı] *{ağız} is.* Buğday, çavdar, arpa karışımı tahıl. [DS]

garıkmak[1], [kar > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* Gözler kardan rahatsız olmak. [DS]

garıkmak[2], [kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)ır]* (Ses için) çok bağırmaktan ya da hastalık yüzünden kalınlaşmak, kısılmak. [DS]

garıkmak[3], [kar-mak *(biriktirmek)* > kar-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Su yolu için) tıkanıp suyu geri vermek. [DS]

garılmak[1], [kar-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** İş çokluğu yüzünden bocalayıp kalmak. **2.** Büyümek; olgunlaşmak. [DS]

garılmak[2], [kar-ıl-mak] *{ağız} edl. f. [-ır]* Cinsel ilişkide bulunmak. [DS]

garımak[1], [kar-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Eskimek; işe yaramaz olmak. **2.** (İş için) yığılmak; çoğalmak. **3.** Olgunlaşan ürünler tarlada kendiliğinden dökülmek. **4.** Usanmak; bıkmak. [DS]

garımak[2], [karı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir malı veya kişiyi başkasına kötülemek. [DS]

garış, [kar-mak > karı-ş] *{ağız} is.* İlenç; beddua. [DS] 🗗 **garış vermek,** *{ağız} İlenmek.* [DS]

garışıklık, [karış-ık-lık] *{ağız} is.* Karışıklık; bozgun. [DS]

garışmak, [karış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karışmak. [DS]

garıştırmak, [karış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Karıştırmak. [DS]

gari[1], [Ar. gārī غارى] *(ga:ri) {OsT} sf.* Herhangi bir şeyde sebat etmeyen; kararsız.

gari[2], [Ar. ġayr > ġayrı غیرى => gāri]*(ga:ri) zf.* Bundan böyle; artık; daha. *{ağız} (aynı)* [DS] [AAS]

garib[1], [Ar. ġurūb > gārib غارب] *(ga:rib) {OsT} sf.* Batan; kaybolan. *"Gārib güneş, azīmete āmāde bir ıren."* T. Fikret

garib[2], [Ar. ġurbet / ġarābet > ġarīb غريب] *(gari:b) {OsT} sf.* → garip. 🗗 **garib-nüvāz,** *{OsT} Kimsesizleri, garipleri koruyan.*|| **garib-perver,** *{OsT} Gariplerin koruyucusu.*|| **garîbü'd-diyār,** *{OsT} Memleketin yabancısı olan.*

gariban, [Ar. ġarīb>ġarībān غريبان] *(gari:ba:n) {OsT} sf.* **1.** Zavallı; kimsesiz. **2.** *is.* Garipler; zavallı kemseler.

garibane, [Ar. ġarībān + Far. āne غريبانه] *(gari:ba:ne) {OsT} zf.* Garip bir kimseye yakışır biçimde; garipçesine; garip gibi.

garibe, [Ar. ġarībe غريبه] *(gari:be) {OsT} is.* **1.** Önceden görülmemiş ve dolayısıyla alışılmadık durum; az karşılaşılır durum. **2.** *sf.* Aklın kabul etmediği; tuhaf. 🗗 **garîbe-i hilkat,** *{OsT} Acayip yaratık; hilkat garibesi.*|| **garîbe-i rüzgâr,** *{OsT} Zamanın şaşılır halleri.*

garig, [İng. garig] *is.* Akdeniz ikliminde, maki adı verilen bitki örtüsünün yok olmasından sonra ortaya çıkan daha kısa boylu çalı topluluğu.

garik, [Ar. ġarḳ *(boğulma)* > ġarīḳ غريق] *(gari:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Suya batmış; suda boğulmuş. **2.** *mecaz.* Bir şeyi bol miktarda elde etmiş olan. **3.** *mecaz.* Bir duyguya kendini tamamen kaptırmış olan. 🗗 **garîk-i bahr-i isyân,** *{OsT} İsyan denizine dalmış olan.*|| **garîk-i isyān,** *{OsT} İsyana dalmış olan.*|| **garîk-i sürür,** *{OsT} Neşe içinde olan.*|| **garîk-i zulmet,** *{OsT} Karanlığa dalmış; zulmete gömülmüş olan.*

garim[1], [Ar. ġarāme *(borç)* > ġarīm غريم] *(gari:m) {OsT} sf.* **1.** Üzerinde borç ve başka haklar bulunan. **2.** Alacaklı. **3.** Rakip; hasım.

garim[2], [? garim] *{ağız} is.* Haram. [DS] 🗗 **garim olmak,** *{ağız} Zehir zıkkım olmak.* [DS]

garimîn, [Ar. ġarīmīn غريمين] *(gari:mi:n) {OsT} is.* Borçlular.

garip, -bi [Ar. ġurbet / ġarābet > ġarīb غريب] *sf.* **1.** Kimsesiz ve acınacak durumda olan; zavallı. **2.** Gurbet elde bulunan; yabancı. **3.** Alışılmamış, tuhaf ve gizli yanları bulunan; yadırgatıcı. **4.** *mecaz.* Dokunaklı; acıklı; hüzün verici; ezik. **5.** *is. tasvf.* Melekût âleminden bu dünyaya geldiği için kendini gurbete düşmüş, bu dünyada misafir kabul eden, Allah sevgisi uğruna her şeyden vazgeçmiş derviş. **6.** *ed.* Aruz vezninin pek az kullanılan mütedarik bahri. **7.** Sahabeden biri tarafından söylenmemiş hadis. **8.** *ünl.* Bir şeyin yadırgandığını ifade eden söz. 🗗 **garibine gitmek,** *Şaşırtıcı ve tuhaf bulmak; yadırgamak.*|| **garip garip,** *1. zf. Üzgün ve zavallı bir biçimde; şaşkınlıkla. 2. sf. Alışılmamış; tuhaf; acayip.*|| (bir) **garip olmak,** *Kendini alışkın olmadığı bir durum ve ortamda hissetmek; kendini yalnız ve güçsüz hissetmek.*|| **garip yiğitler,** *Kapıkulu süvarilerinin beşinci ve altıncı bölük mensuplarına*

verilen unvan; gureba.|| **garip yiğitler ağası,** *Kapıkulu sivari ocağının sağ ve sol garip bölük ağalarına verilen unvan.*

Garipçiler, [garip-çi-ler] *is.* **1.** Yadırgatıcı işlerle uğraşanlar; böyle işlere taraftar olanlar. **2.** *ed.* Çıkardıkları *Garip* adlı dergi ile 1940 sonrası Türk Edebiyatında Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'in ortaya koydukları yeni bir şiir anlayışı.

garipleşme, [garip-le-ş-me] *is.* Garip duruma gelmek işi.

garipleşmek, [garip-le-ş-mek] *dönşl f. [-ir]* Garip duruma gelmek; acayipleşmek; şaşırmak; tuhaf olmak.

gariplik, -ği [garip-lık] *is.* **1.** Yadırgatıcı durum; acayip durum. **2.** Anlaşılması güç ve aklın kavrayamayacağı bir durum; tuhaflık. **3.** Yabancılık ve kimsesizlik. 🗗 **gariplik basmak,** *Yalnızlık hissine kapılmak.*

garipseme, [garip-se-me] *is.* **1.** Garip bulma durumu ve eylemi. **2.** Alışamamak veya yadırgamaktan doğan yalnızlık duygusu.

garipsemek, [garip-se-mek] *gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Yadırgamak; tuhaf bulmak; alışamamak. **2.** Kendini yalnız hissetmek. **3.** Gurbette kimsesizlik yüzünden üzüntü duymak.

garipsimek, [garip-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Özlemek. [DS]

gariye, [Ar. ġar *(delfne)* > ġāriyye غريه] *{OsT} is. bot.* Defnegiller.

garize, [Ar. ġarīze غريزه] *(gari:ze) {OsT} is.* **1.** Yaratılış gereği olarak kendiliğinden meydana gelme durumu. **2.** Doğa. **3.** *psikol.* İçgüdü.

garizevi, [Ar. ġarīzevī غريزوى] *(gari:zevi:) {OsT} sf.* İçgüdüsel.

garizî, [Ar. garīzī / ġarīziyye غريزى / غريزيه] *(gari:zi:) {OsT} sf.* İçgüdüsel; doğal; tabiî.

gariziyat, [Ar. garīzīyyat غريزيات] *{OsT} is. biy.* Fizyoloji.

gark, [Ar. ġark غرق] *{OsT} is.* **1.** Suya batırma. **2.** Suda boğma. **3.** *mecaz.* Bir şeye bol miktarda sahip olma. 🗗 **gark-āb,** *Suya batan; batmış olan; suda boğulmuş.*|| **garka varmak,** *{eAT} {OsT} Gark olma durumuna gelmek.*|| **gark etmek,** *1. Boğmak; batırmak. 2. mecaz. Bol bol vermek.*|| **gark-ı eşk,** *Göz yaşına batmış.*|| **gark-ı nûr olmak,** *Nurla dopdolu olmak.*|| **gark-ı ye's olmak,** *Çok kederlenmek.*|| **gark olmak,** *Boğulmak; batmak.*|| (...-e) **gark olmak,** *mecaz. O nesneye bol miktarda sahip olmak.*

garka, [Ar. garka غرقه] *sf.* Batmış; boğulmuş.

garlangeç, -ci [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

garman[1], [Far. harmen] *{ağız} is.* Harman. [DS]

garınan[2], [kar-mak > kar-ınan] *sf.* → karınan. 🗗 **garman kadal,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]|| **garman çorman** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]|| **garman garış,** *{ağız} Karmakarışık.* [DS]

garmircur, [Ermc. karmir *(kırmızı)* + jur *(su)*] *{ağız} is.* Şarap.

garnet, [Fr. garnetteuse] *is.* Yün ve elyaf artıklarını açmakta kullanılan bir tür tarama makinesi.

garnitür, [Fr. garniture *(donatım)*] *is.* **1.** Bir şeyi, ona uygun nitelikte tamamlayan öge. **2.** Esas yemeğin yanına o yemeği tamamlamak veya süslemek amacıyla konulmuş yiyecek. **3.** Havan topuyla atılan işaret bombalarının içine konulan fişek. **4.** Seramikçilikte çömlek ve testilere takılan kulp, ağız, kapak gibi ayrıntı parçaları. **5.** Elbiseye daha güzel bir görünüş vermek için bazı parçalarına eklenen süsler.

garnitürlü, [garnitür-lü] *sf.* **1.** Garnitürü olan; garnitür bulunan. **2.** *mutf.* (Et yemekleri için) sebze yemekleri ile servis yapılan.

garnizon, [Fr. garnison] *is. as.* **1.** Bir yerdeki askerî birliklerin tümü. **2.** İçinde veya çevresinde yerleşmiş askerî kıta, kurum veya karargâh bulunan yerleşim birimi. 🗗 **garnizon komutanı,** *Garnizona dahil bütün kıta ve askerî kurumların disiplin amiri.*

garoz, [Yun. gharos] *is.* Palamut ve toriğin iç organları.

garp[1], [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *garp-a-dak*

garp[2]**, -bı** [Ar. ġaraba *(batmak)* > ġarb غرب] *is.* **1.** Güneşin battığı yön; batı. **2.** *gnşl. (Büyük harfle başlar.)* Kuzey Amerika ve Avrupa. **3.** *tar.* Mekke ve Medine'nin batısında kalan Afrika ülkeleri; Mağrip. 🗗 **Garp Cephesi,** *tar. Kurtuluş Savaşı'nda Yunan'a karşı mücadele eden askerî birliklerin oluşturduğu cephe; Batı Cephesi.*|| **Garp Ocakları,** *tar. İmparatorluk döneminde ülke sınırları içinde bulunan Cezayir, Tunus ve Trablusgarp eyaletlerinin üçüne birden verilen isim.*|| **Garp Türkleri,** *tar. Anadolu ve Balkanlara yerleşmiş bulunan Oğuz boyundan gelen Türkler.*

garpadak, -ğı [garp *(yans.)* > garp-adak] *{ağız} zf.* (Düşmek için) aniden; olduğu yere. [DS]

Garpçı, [garp-çı] *sf.* Batı kültür ve medeniyetini benimsemiş olan.

Garpçılık, -ğı [garp-çı-lık] *is.* Batı kültür ve medeniyetinin toplum yaşayışına egemen olmasını savunan görüş; Avrupa kültür ve medeniyetine bağlılık.

garpız, [Far. ḫarbüze => karpuz > garpız] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

Garpkârî, [Ar. garb + Far. -kār-ī غربكارى] *(garpkâri:) {OsT} sf.* Batı örneklerine benzeyen; batı tarzında olan.

Garplı, [garp-lı] *sf.* Batı ülkelerinden olan; batılı.

Garplılaşma, [garp-lı-la-ş-ma] *is.* **1.** Garplı olma durumu. **2.** On sekizinci yüzyıldan itibaren Türk toplumunda batı tarzı bir yaşayışı egemen kılmayı amaçlayan düzenleme hareketi.

Garplılaşmak, [garp-lı-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Batı toplumlarının yaşayış tarzı ile kültür ve medeniyetlerini benimsemek.

Garplılaştırma, [garp-lı-la-ş-tır-ma] *is.* Garplılaşmasını sağlama eylemi.

Garplılaştırmak, [garp-lı-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Batı toplumlarının yaşayış tarzı ile kültür ve medeniyetlerini benimsetmek.

Garplılık, -ğı [garp-lı-lık] *is.* Batılı olma durumu.

garra, [Ar. eġarr > ġarrā' غراء] *(garra:) {OsT} sf.* **1.** (At vb. hayvanlar için) alnında beyaz leke bulunan; akıtmalı. **2.** Beyaz; ak. **3.** *mecaz.* Parlak; gösterişli; güzel.

garrak, -ğı [garrak *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Saksağan. **2.** Karga. [DS]

garran, [Far. ġarrān غران] *(garra:n) {OsT} sf.* **1.** Homurdanan. **2.** Kükreyen.

garrande, [Far. ġarrānde غرنده] *(garra:n) {OsT} sf.* (Yırtıcı hayvan için) kükreyip azan.

garranguç, -cu [? garranguç] *{ağız} is.* Göz hastalıklarını tedavi eden gezici hekim. [DS]

gars, [Ar. ġars غرس] *{OsT} is.* Fidan dikme. 🗗 **gars-ı eşcār,** *{OsT} Ağaç dikme; ağaçlandırma.*‖ **gars-ı yemîn,** *{OsT} 1. Sağ elle dikilen fidan. 2. mecaz. Bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan kimse.*

garsalamak, [garsa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir işi baştan savma yapmak. **2.** Sarsmak; hırpalamak. [DS]

garson, [Fr. garçon *(erkek çocuk)*] *is.* Lokanta, otel, kahvehane, pastahane vb. yerlerde müşterilere hizmet etmekle görevli eğitimli eleman.

garsoniyer, [Fr. garconnière] *is.* Bazı erkeklerin asıl konutlarından ayrı olarak evlilik dışı ilişkilerini sürdürmek için gizli olarak tuttukları ev.

garsonluk, -ğu [garson-luk] *is.* **1.** Garsonun yaptığı iş. **2.** Garson olma durumu.

gart, [gart / gırt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi bastırarak kesmeyi, kırmayı, çekerek veya kazıyarak koparmayı ve boğazdan gelen boğuk sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gır gart*

-garu, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -ġaru / -gerü / -karu / -kerü] *{eT} yap. e.* **1.**Yön bildiren, işin yapılma noktasını belirten; *-ye doğru, yönünde* anlamı veren isim çekim eki; yönelme durumu eki. [ETY] *yok-ġaru > yokarı (yukarı)* **2.** Yer zarfları türetir. [ETY]

garur, [Ar. ġarūr غرور] *(garu:r) {OsT} sf.* Aldatan; aldatıcı.

garz, [Ar. ġarz غرز] *{OsT} is.* **1.** Bir yere bir şey dikme. **2.** Batırına; sokma; kakma.

gas, -ssı [Ar. ġaşş غث] *{OsT} sf* **1.** İnce. **2.** Zavallı. **3.** Yavan; tatsız. **4.** *is.* İncelik. **5.** Zavallılık.

gasak, -ğı [Ar. ġasaḳ غسق] *{OsT}* is. Gecenin ilk karanlığı.

gasar, [Ar. ḳaṣār => gasar] *{ağız} is.* **1.** Harmanda savrulmuş buğdayın kabuklarını ayırma işi. [DS] **2.** Ütü. 🗗 **gasarını bozmak,** *{ağız} Ütüsünü, biçimini bozmak.* [DS]

gasarlamak, [gasar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → kasarlamak; kastarlamak. [DS]

gasat, -dı [kaç+saat ?] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

gasb, [Ar. ġaṣb غصب] *{OsT} is.* → gasp. 🗗 **gasb-ı emvāl,** *{OsT} Malların zorla alınması; mal gasbı.*‖ **gasb-ı nükūd,** *{OsT} Paraların zorla alınması; para gaspı.*

gasbanak, -ğı [Ar. ġaṣben anh] *{ağız} zf.* **1.** Zorla. **2.** Bile bile. [DS] 🗗 **gasbanak yapmak,** *{ağız} Bir işi inadına yapmak.* [DS]

gasbe, [Ar. ḳaṣdī] *{ağız} zf.* Bilerek; isteyerek; mahsus. [DS]

gasben, [Ar. ġaṣben غصبًا] *(ga'sben) {OsT} zf.* Zor kullanmak suretiyle alarak; gasp ederek. 🗗 **gasben anh,** *Ona rağmen.*‖ **gasben ank,** *Sana rağmen.*

gasefe, [? gasefe / kasefe] *{ağız} is.* Kayısı kurusundan yapılan tatlı. [DS]

gaseyan, [Ar. ġaṣeyān غثيان] *(gaseya:n) {OsT} is.* **1.** İçi bulanma; bulantı. **2.** Kusma.

gasfri, [İng. gas-free] *sf.* Gazı boşaltılmış.

gasıb, [Ar. ġaṣb > ġāṣıb غاصب] *(ga:sıb) {OsT} sf.* Bir malı, birisinden zor kullanarak, aldatarak veya habersizce alan kimse; gasbeden; zorba; yağmacı. 🗗 **gāsıbü'l-gāsıb,** *{OsT} Gasbedilmiş bir malı zor alımcıdan zorla alan başka bir kimse.*

gasılmak, [kas-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Daralmak. **2.** Bir kimsenin söylediği doğru çıkmamak; yanılmak **3.** Kendini beğenmek. [DS]

gasil[1], -li [Ar. ġasl غسل] *{OsT} is.* **1.** Su ile temizleme; yıkama. **2.** Ölünün yıkanması.

gasil[2], [Ar. ġasl > ġāsil] غاسل *(ga:sil) {OsT} sf.* Ölü yıkayıcısı.

gasil[3], [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Hayvan yemi olarak kullanılmak üzere başakları olgunlaşmadan biçilen arpa. [DS]

gasl, [Ar. ġasl غسل] *{OsT} is.* → gasil[1]. 🗗 **gasl-i meyyit,** *{OsT} Ölünün yıkanması işlemi.*

gasleklemek, [gaslek-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Ağız aramak. [DS]

gasletme, [gasl+et-me] *is.* Ölüyü yıkama.

gasletmek, [gasl+et-mek] *gçl. f. [-e(d)-r] [-e(d)-i-yor]* Ölüyü yıkamak.

gasmak, [kas-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir yeri ikiye bölmek. **2.** Daraltmak. **3.** Kısaltmak. **4.** Aldatmak. [DS]

gasmuk, -ğu [*eT.* kās *(kabuk)* > kas-muk > gas-muk] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacının kabuğu ile gövdesi arasındaki tatlı ve sulu kısım. **2.** Kir; pislik. **3.** Hayvanın burnundaki sümük birikintisi. [DS]

gasmuklaşmak, [gas-muk-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ağacın kabukları kuruyarak dökülmek. [DS]

gasnak, -ğı [kas-(ı)n-ak] *{ağız} is.* **1.** Kasnak. **2.** Kar ayakkabısı. [DS]

gasp, -bı [Ar. ġasb غصب] *is.* **1.** Zorla alma; zaptetme. **2.** Bir malı birinin elinden zorla, izinsiz olarak veya haberi olmadan ya da hile ile alma. 🗗 **gasp etmek,** *Zorla ya da izinsiz olarak almak; sahiplenmek.*

gaspçı, [gasp-çı] *sf.* Bir şeyi zorla ele geçiren; gasp eden; zorba.

gastroenterolog, [Fr. gastro-entérologue] *is. tıp.* Mide, bağırsak ve sindirim yolu hastalıkları ile ilgili uzman hekim.

gassal, -li [Ar. ġassāl غسال] *(gassa:l) {OsT} sf.* **1.** Ölü yıkayıcısı. **2.** *is.* Ölü yıkamaya mahsus su.

gassale, [Ar. gassāle غساله] *(gassa:le) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) ölü yıkayıcısı. **2.** İlaçlı su. **3.** *mecaz.* Sabah içilen şarap.

gastaklamak, [gastak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir işi bile bile yanlış yapmak. [DS]

gastan, [Ar. ḳaṣden => gastan] *{ağız} zf.* Yalandan; yalancıktan; şakacıktan. [DS]

gastrin, [Fr. gastrine] *is. fizy.* Mide mukozasında oluşan ve mide salgısını etkileyen hormon maddesi.

gastrik, -ği [Fr. gastrique] *sf. tıp.* Mideye ilişkin.

gastrit, [Fr. gastrite] *is. tıp.* Mide mukozasının iltihaplanması.

gastroentroloji, [Fr. gastro-entérologie] *is. tıp.* Mide ve bağırsak hastalıklarını konu edinen tıp dalı.

gastorentestinal, -li [Fr gastro-intestinal] *sf. tıp.* Mide ve bağırsaklarla ilgili.

gastronom, [Fr. gastronome] *is.* **1.** Yemek sanatıyla uğraşan kimse. **2.** Lezzetli yemek düşkünü kimse; ağzının tadını bilen.

gastronomi, [Fr. gastronomie] *is.* Mutfak ve yemek konusundaki bilgilerin tümü; yemek sanatı.

gastroskop, -bu [Fr. gastroscope] *is.* Mide içini aydınlatma ve görüntüleme sistemi ile donatılmış muayene aracı.

gastroskopi, [Fr. gastroscopie] *is.* Gastroskop ile yapılan mide muayenesi.

gastrula, [Lat. gaster *(karın)* > gastrula] *is. biy.* Çok hücreli hayvanlarda yumurtanın döllenmesinden sonra birbirini izleyen ve morulla ile blastula evresinden sonra hücrelerin içeri çökmesiyle ilk bağırsak boşluğunun oluştuğu bölünme evresi.

gaş, [kaş] *{ağız} is.* **1.** Dik yamaç; uçurum. **2.** Kıyı. **3.** Duvar. **4.** Çatı. **5.** Semerin ön ve arkasında, ip geçirmeye yarayan çatal ağaç başları. **6.** Yayla evi. [DS] 🗗 **gaş gararmak,** *{ağız} Akşam karanlığı basmak.* [DS]|| **gaş hatılı,** *{ağız} Çatıyı tutan kalın mertek.* [DS]

gaşağlamak, [kaşağı-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sürtünmek. [DS]

gaşak, -ğı [kaşa-k] *{ağız} is.* İnek yavrularının analarından ayrılarak konulduğu bölme. [DS] 🗗 **gaşak olmak,** *{ağız} Bölünmek; parçalanmak.* [DS]

gaşam, [kav-(u)ş-am] *{ağız} sf.* Yarı yumulmuş tek elin alabileceği miktar; avuç. [DS]

gaşamak, [kağ-(ı)ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)yor]* Yıkılacak duruma gelmek; kağşamak. [DS]

gaşanmak, [kaşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Büyük baş hayvanlar için) işemek. [DS]

gaşeyan, [Ar. ġaşeyān غشيان] *(gaşeya:n) {OsT} is.* Kendinden geçme.

gaşıklık, -ğı [kaşık-lık] *{ağız} is.* Sepet. [DS]

gaşıtma, [kaşı-t-ma] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gaşiy, -şyi [Ar. ġaşy غشى] *{OsT} is.* → gaşy.

gaşiye, [Ar. gāşiye غاشيه] *(ga:şiye) {OsT} is.* **1.** Örtü; perde; zar. **2.** Kıyamet. **3.** Atlarda eyerin altına konulan keçe örtü. **4.** *mecaz.* Felaket. 🗗 **gāşiye-dār,** *{OsT} Gaşiye tutan; at takımlarına bakan kişi; at uşağı.*

gaşlama, [kaş-la-ma] *{ağız} is.* Toprak damların kenarındaki düzlük. [DS]

gaşmer, [? gaşmer] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) herkese rezil olan; maskara olan. **2.** Sevimli; komik. [DS]

gaşşa, [kaşağı] *(gaşşa:) {ağız} is.* Kaşağı. [DS]

gaşşak, -ğı [*eT.* kaşak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür saz veya kamış otu; kındıra; halfa otu. **2.** Toprak içindeki ağaç kökleri. [DS]

gaşşaklamak, [kaşak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* Ağacın kökünü topraktan çıkarmak. [DS]

gaşşık, -ğı [kaşık] *{ağız} is.* Kaşık. 🗗 **gaşşık çalımı,** *{ağız} Akşam yemeği zamanı.* [DS] || **gaşşık düşmanı,** *{ağız} Kadın; eş.* [DS]

gaştarmak[1], [kaşdar-mak > gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir işi başarmak; becerikli olmak. [DS]

gaştarmak[2], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uğurlamak. [DS]

gaştarmak[3], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

gaştarmak[4], [gaştar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kimsesiz birini korumak. [DS]

gaşuk, -ğu [kaşık] *{ağız} is.* Kaşık. [DS]

gaşukluk, -ğu [kaşık-lık] *{ağız} is.* Kaşık kutusu; kaşıklık. [DS]

gaşum, [Ar. ġaşūm غشوم] *(gaşu:m) {OsT} sf.* **1.** İnatçı. **2.** Zalim.

gaşy, [Ar. ġaşy غشى] *{OsT} is.* Çok etkileyici bir durum veya nesne karşılığında kendinden geçme; çok beğenme. ◻ **gaşy-āver,** *{OsT} Baygınlık veren; bayıltıcı*

gaşyet, [Ar. ġaşyet غشيت] *{OsT} is.* Kendinden geçme; bayılma. ◻ **gaşyet-i mevt,** *{OsT} Koma durumu.*

gaşyolma, [gaşy+ol-ma] *{OsT} is.* Kendinden geçme; bayılma durumu.

gaşyolmak, [gaşy + ol-mak] *{OsT} gçsz. f. [-ur]* Kendinden geçmek.

gatarif, [Ar. ġaṭārīf / ġaṭārife غطاريف / غطاريفه] *(gaṭa:ri:f) {OsT} sf.* **1.** (Kişiler için) asil; soylu. **2.** *is.* Başkanlar; başlar; reisler.

gater, [Ar. ḳaṭar] *{ağız} is.* Katar. [DS]

gatıg, [katığ] *{eT}* Katı; sert; sağlam. [EUTS]

gatıh, [katık] *{ağız} is.* Ayran. [DS]

gatıhlı, [katık-lı] *{ağız} is.* Yarma ve yoğurt ile yapılan bir tür çorba. [DS]

gatık, -ğı [katık] *{ağız} is* Bir şeye katılan, karıştırılan katık. [DS]

gatıklı, [katık-lı] *{ağız} is.* **1.** İçine yağlı peynir karışmış çökelek. **2.** *mecaz.* İçinde yabancı madde bulunan veya kurtlu yiyecek. [DS]

gatıksamak, [katık-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Peynir için) acımtırak bir tat almak. [DS]

gatıl, [? hatıl] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde tavana uzatılan kalın dört köşe ağaç. [DS]

gatılmak, [kat-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Katıla katıla gülmek. [DS]

gatıntı, [kat-ıntı] *{ağız} is.* **1.** Bir maddeye karışan yabancı madde. **2.** Bir sürüye dışardan katılan koyun ya da keçi. [DS]

gatıran, [katran] *{ağız} is.* Katran. [DS]

gatırcı, [katır-cı] *{ağız} is.* At, eşek veya katırla yük taşıyan kimse. [DS]

gatırcılık, -ğı [katır-cı-lık] *{ağız} is.* At, eşek veya katırla yük taşıma işi. [DS]

gatırehim, [katı + Ar. raḥım] *{ağız} sf.* Acıma duygusu olmayan; merhametsiz. [DS]

gatışmak, [kat-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Katışmak; katılmak. [DS]

gatil, [? hatıl] *{ağız} is.* Yapılarda, duvar arasına iki yanlı olarak konulan ağaçlar. [DS]

gatlaç, -cı [? gatlaç] *{ağız} is.* Ev ekmeği. [DS]

gatlamak, [kat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Rüzgâr için) ağaçları kırmak. [DS]

gatlengoz, [? gatlengoz] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gatma, [kat-ma] *{ağız} is.* Bükülmüş yün iplik. [DS]

gatmaca, [kat-maca] *{ağız} is.* Küçük yağlı ekmek. [DS]

gatmak, [kat-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Bir şeyi bir şeye karıştırmak. **2.** Koymak; bırakmak. [DS]

gatmer, [kat-mer] *{ağız} is.* Tandır ya da sacda pişirilen yağlı çörek; katmer. [DS]

gato, [Fr. gateau] *is.* Pasta; çörek.

gatran, [katran] *{ağız} is.* **1.** Kara çam. **2.** Katran. [DS]

gats, [Ar. ġaṭs غطس] *{OsT} is.* **1.** Daldırma; batırma. **2.** Daldırılma; batırılma.

gattırık, -ğı [kat-tır-ık] *{ağız} sf.* Kambur. [DS]

gattırmak, [kal-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Arkaya doğru kaldırmak; kaykıltmak. [DS]

gattik, -ği [? gattik] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

gatuvaz, [katı+öz] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) inatçı. **2.** (Erkek için) güçlü kuvvetli. **3.** Cimri. **4.** Görgüsüz; cahil; kaba. [DS]

gauss, [matematikçi Carl Friedrich Gauss > gauss] *is. fiz.* CGS birimler sisteminde manyetik alan şiddet birimi; sembolü: G

gauz, [kavuz] *{ağız} is.* Tahılın kabuklu taneleri. [DS]

gav[1]**,** [gav / gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren kök. [Zülfikar] *gav-ış gavış*

gav[2]**,** [Far. ġāv غاو] *(ga:v) {OsT} is.* Öküz; sığır. ◻ **gāv-bān,** *{OsT} Sığırtmaç; sığır çobanı.*‖ **gāv-çeşm,** *{OsT} 1. Büyük gözlü kimse. 2. Öküzgözü papatya.*‖ **gāv-dil,** *{OsT} 1. Öküz kalpli. 2. Anlayışsız; kalpsiz; kaba.*‖ **gāv-ı arz,** *{OsT} Eski Hint inancına göre, dünyayı boynuzu üzerinde taşıdığı söylenen efsanevî öküz.*‖ **gāv-ı āsmān,** *{OsT} Süreyya yıldızı.*‖ **gāv-ı deştî,** *{OsT} yaban sığırı.*‖ **gāv-ı samîrî,** *{OsT} İncilde bahsi geçen altın buzağı.*‖ **gāv-ı zemîn,** *{OsT} Yer öküzü; gav-ı arz.*‖ **gāv-meşrep,** *{OsT} Öküz tabiatlı; kaba ve anlayışsız huylu.*

gav[3]**,** [kav] *{ağız} is.* **1.** Ağaçlarda oluşan mantar. **2.** Kül ve ateş karışımı. **3.** Kırmızı toprak. [DS]

gavaf, [Ar. ḫaffāf] *{ağız} is.* Ucuz ayakkabı satan; kavaf. [DS]

gavafil, [Ar. ġāfile > ġavāfil غوافيل] *(gava:fil) {OsT} is.* Dalgınlık içinde bulunanlar; gafiller.

gavail, [Ar. ġā'ile > gavā'il غوائل] *(gava:il) {OsT} is.* Sıkıntılar; dertler; felaketler; belalar; musibetler.

gavaj, [Fr. gavage] *is.* Ememeyecek kadar zayıf yeni doğan bebeği, midesine sokulan bir sonda ve ucunda bulunan huniden yiyecek vermekle yapılan besleme işi.

gavak, -ğı [kavak] *{ağız} is.* **1.** Kavak. **2.** Çınar ağacı. [DS]

gaval, [kaval] *{ağız} is.* Namlusu yivsiz tüfek. [DS] 🗗 **gaval incik,** *{ağız} Zayıf ve ince bacak.* [DS]‖ **gaval tüfek,** *{ağız} Namlusu yivsiz tüfek.* [DS]

gavalak, -ğı [gaval-ak] *{ağız} is.* Çalı filizi. [DS]

gavalık, -ğı [kɔfa-lık] *{ağız} is.* Sazlık. [DS]

gavali, [Ar. ġavālī غوالى] *(gava:li:) {OsT} is.* Güzel kokular.

gavamız, [Ar. ġāmıż > ġavāmıż غواضى] *(gava:mız) {OsT} is.* **1.** Anlaşılması güç ve karışık sözler. **2.** Kolay anlaşılmayan, ince ve derin nükteler. **3.** Gizli tutulan şeyler; sırlar; gizlilikler.

gavanım, [Ar. ġanim > ġavānım غوانم] *(gava:nım) {OsT} is.* Ganimet alanlar; çapulcular.

gavani, [Ar. ġavānī غوانى] *(gava:ni:) {OsT} is.* **1.** Kadın şarkıcılar. **2.** Zenginler.

gavara, [Erme. kagor *(gübre)*] *{ağız} is.* **1.** *argo.* Yellenme. **2.** Kavga gürültü. [DS] **3.** Boş petek; balsız petek. **4.** *sf.* Hafif. [DS] 🗗 **gavara çekmek,** *{ağız} Yellenmek.* [DS]

gavaracı, [gavara-cı] *{ağız} sf.* **1.** Söz kalabalığı ederek başkalarından üstün gelmeye çalışan; demagog. **2.** Gürültücü. **3.** Yalancı. [DS]

gavaşi, [Ar. ġāşiye > ġavāşī غواشى] *(gava:şi:) {OsT} is.* **1.** Örtüler; perdeler. **2.** Zarlar. **3.** *mecaz.* Şüpheler; endişeler.

gavat, [Ar. ḳavvad => kavat > gavat] *{ağız} sf.* Yasal olmayan cinsel birleşmelerde aracılık eden; pezevenk. [DS]

gavata, [Rum. gabata => gavata] *{ağız} is.* **1.** Tahta ya da teneke kutu. **2.** Kulplu tencere. **3.** Ağaç çömlek. **4.** İçi oyuk herhangi bir kap. **5.** Ağaç havan. **6.** Küçük ağaç tekne. **7.** Su maşrapası. **8.** Tenekeden yapılmış su hunisi. [DS]

gavaya, [Ar. ġavāyā غوايا] *(gava:ya:) {OsT} is.* Sapıtıklar; sapınışlar.

gavayet, [Ar. ġavāyet غوايت] *(gava:yet) {OsT} is.* Doğru yoldan sapma; kötü yola sapma; azgınlık. 🗗 **gavayāt-ı nefs,** *{OsT} Nefsin azgınlığı.*

gavcar, [kav > kav-(ı)c-ar > gavcar] *{ağız} is.* **1.** Ardıç ağacının kabuğu. **2.** Dülger rendesinden çıkan talaş. **3.** Çok hafif ve lifli sapından şişe tapası yapılan bir bitki. [DS]

gavga, [Far. ġavġā غوغا] *(gavga:) {OsT} is.* Dövüş; kavga. 🗗 **gavaga salmak,** *{eAT} Kavga çıkmasına neden olmak; ortalığı velveleye vermek.*

gavgaz, [gav(ı)g-az] *{ağız} sf.* Hafif. [DS]

gavık, -ğı [kavuk] *{ağız} is.* Kavuk. [DS]

gavıl, [Ar. ḳavil] *{ağız} is.* Sözleşme. [DS] 🗗 **gavıl kurmak,** *{ağız} (İki kişi için) aralarında bir karara varmak.* [DS]

gavıllaşmak, [kavil-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Kavilleşmek. [DS]

gavımak, [gavı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

gavın, [kavun] *{ağız} is.* Kavun. [DS]

gavırga, [kavur-ga] *{ağız} is.* Kavurga. [DS]

gavırtlak, -ğı [kavur-t-lak] *{ağız} is.* Kuyruk ve iç yağının kavrulmuş şekli. [DS]

gavız, [kavuz] *{ağız} is.* **1.** Tahıl kabuğu. **2.** İçi boş başak. **3.** İçi boş ceviz. [DS]

gavlağan, [kav-la-ğan] *{ağız}* is. Çınar ağacı. [DS]

gavlak, -ğı [kav-la-k] *{ağız} is.* **1.** Tüyü dökülmüş deri. [DS] **2.** Kabarmış üst deri.

gavlamak, [kav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Deri için) güneşten soyulmak. [DS]

gavlangoz, [[Yun. khokhliangos [Tietze] > gavlangoz] *{ağız} is.* **1.** Salyangoz. **2.** İçi boş odun. [DS]

gavlatmak, [kav-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Ceviz, badem için) kabuğundan ayırmak. [DS]

gavlık, -ğı [kav-lık] *{ağız} is.* **1.** İçine çakmak ya da kav konulan deri cüzdan. **2.** Bohça. [DS]

gavot, [Fr. gavotte] *is.* **1.** Fransa ve İngiltere saraylarında moda olan iki zamanlı köylü dansı. **2.** Bu dansın müziği.

gavr, [Ar. ġavr غور] *{OsT} is. is.* **1.** En derin nokta; dip. **2.** Bir meselenin temeli, aslı; gerçek; hakikat 🗗 **gavr-i amîk,** *{OsT} Derin dip.*‖ **gavr-i mesele,** *{OsT} Meselenin esası.*

gavrak, -ğı [kavra-k] *{ağız}* is. Petek. [DS]

gavralamak, [kavra-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavramak. [DS]

gavralaşmak, [kavra-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Kavgaya tutuşmak. [DS]

gavram, [kavra-m] *{ağız} is.* Tutam. [DS]

gavrama, [kavra-ma] *{ağız} is.* Ekin biçmeye yarayan orak. [DS]

gavran, [kavra-n] *{ağız} is.* **1.** Un konulan tahta kutu. **2.** İçi çürümüş ağaçlardan yapılmış fıçı. **3.** Arı kovanı. [DS]

gavrandırmak, [kıvra-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıvrandırmak. [DS]

gavranmak, [kavra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çabalamak. **2.** Yaramazlık etmek. [DS]

gavraşmak, [kavra-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Kavgaya tutuşmak. **2.** Dövüşte kapışıp birbirinin üzerine çökmek. [DS]

gavrık, -ğı [kavruk] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

gavruk, -ğu [kavruk] *{ağız} is.* **1.** Ormanda, kendiliğinden kuruyup çürümüş ve işe yaramaz hâle gelmiş ağaç. **2.** Büyük köknar ağacı. [DS]

gavruklaşmak, [kavruk-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kavruk hâle gelmek; susuzluk veya sıcak yüzünden buruşmak, bükülmek. [DS]

gavs[1], [Ar. ġavş غوث] *{OsT} is.* **1.** Yardım; destek. **2.** Yardım isteme; medet. **3.** *tasvf. sf.* Yardıma yeti-

şen; kendisinden manevi yardım istenen ve kutup derecesine ulaşmış veli; kutup. ◻ **gavs-ı a'zam,** *{OsT} 1. Gerçeğe ulaşan kişi, tarikat kurucusu. 2. Abdülkadir Geylanî'nin unvanı.*

gavs[2]**,** [Ar. ġavṣ غوص] *{OsT} is.* **1.** Suya dalma; dalgıçlık yapma. **2.** *mecaz.* Bir konuyu derinliğine bilmek; o konu ile ilgili gerçeğe ulaşmak. **3.** İyi anlamak. **4.** Bir işe büyük bir arzu ve istekle girişmek.

gavsak, -ğı [kav > kav-sa-k] *{ağız} sf.* **1.** İşi boş; hafif. **2.** *is.* Kestane. **3.** Fındığın kurumuş yeşil kabuğu. [DS]

gavsal, [kav > kav-(ı)s-al ? > gavsal] *{ağız} is.* Mısır koçanının dışındaki yeşil kabuk. [DS]

gavsala, [Arb ḳavṣara => gavsala] *{ağız} is.* Yük taşımak için atın iki yanına konulan özel yapılmış küfe. [DS]

gavsale, [Far. gavsāle گوساله] *(gavsāle) is.* **1.** Bir yaşındaki sığır yavrusu; dana. **2.** Terbiye edilmiş dana veya sığır derisi.

gavsalak, -ğı [gavsa-la-k] *{ağız} sf.* Aptal; akılsız. [DS]

gavsara, [Ar. ḳavṣara => gavsara] *{ağız} is.* **1.** İnce yontulmuş yaş ağaçtan yapılan sepet. **2.** Süt üzerine kapatılan sepet. **3.** Buğday koymak için yapılan yer. [DS]

gavsıktırmak, [gav(ı)s-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yoklamak; araştırmak. [DS]

gavsul, [kav > gav(ı)s-ul] *{ağız} is.* **1.** Fındığın yeşil kabuğu. **2.** Kabuklu fındık. [DS]

gavşak[1]**, -ğı** [kav-uş-mak > kavşak] *{ağız} is.* Yolların ve derelerin birleştiği yer; kavşak. [DS]

gavşak[2]**, -ğı** [gav(ı)ş-ak] *{ağız} is.* **1.** Kestane. **2.** Fırında kavrulmuş kestane. [DS]

gavşak[3]**, -ğı** [gevşek] *{ağız} sf.* Gevşek. [DS]

gavşamak, [gevşe-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** Gevşemek. **2.** (Ağaç için) çürümek. [DS]

gavşır, [Far. gavşīr گوشیر] *is. bot.* → cavşır otu, *(Opoponax chironium).*

gavşırmak, [gavşır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kuşatmak. [DS]

gavşut, [kav(u)ş-ut] *{ağız} is.* İki parçanın birbirine eklendiği yer. [DS]

gavt, [Ar. ġavṭ غوط] *{OsT} is.* **1.** Bir nesne içine girme; batma. **2.** Derin çukur.

gavta[1]**,** [Ar. ġavṭa غوطه] *{OsT} is.* **1.** Arazinin çukur yeri. **2.** Düzlük; sulak ve ağaçlı yer.

gavta[2]**,** [Far. ġavṭa غوطه] *{OsT} is.* **1.** Suya dalma. **2.** Su içindeki derinlik. **3.** Dalga. ◻ **gavta-bâz,** *{OsT} Dalgıç.*|| **gavta-bāzî,** *{OsT} dalgıçlık.*|| **gavta-gâh,** *{OsT} Dalma yeri.*|| **gavta-hār,** *{OsT} Batan; dalan.*|| **gavta yemek,** *Suya batıp çıkmak; dalıp çıkmak.*

gavuç, -cu [? gavuç] *{ağız} sf.* (Kişi için) fıtığı olan. [DS]

gavuk[1]**, -ğu** [kovuk] *{ağız} is.* **1.** İçi oyulup kurutulmuş patlıcan. **2.** Kaya, çürümüş ağaç veya dişlerdeki oyuklar. **3.** Kerpiç evler yapılırken derz arası geniş bırakılmış yer. [DS]

gavuk[2]**, -ğu** [kavuk] *{ağız} is.* **1.** Kar başlığı. **2.** Balon. [DS]

gavum, [kavim ?] *{ağız}* is. Düğün sonrası kız ve oğlan evinin birbirine karşılıklı olarak verdikleri ziyafet. [DS] ◻ **gavuma gitmek,** *{ağız} Ziyarete gitmek.* [DS]

gavun[1]**,** [Ar. ġāvūn غاوون] *(ga:vu:n) {OsT} is.* Doğru yoldan sapmış olanlar; yoldan çıkmışlar; azgınlar; azmışlar.

gavun[2]**,** [kavun] *{ağız} is.* Kavun. [DS]

gâvur, [Ar. kāfir => gāvur کافر] *is.* **1.** Dinsiz kişi; kâfir. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Müslüman olmayan kimse; özellikle Avrupalı. **3.** *mecaz.* Zalim ve kötü kimse; merhametsiz; acımasız. **4.** Ters; aksi; inatçı. ◻ **gâvura kızıp oruç yemek,** *Başkasına kızıp kendisine zararı dokunacak bir tepkide bulunmak.*|| **gâvur balığı,** *{ağız} Sazan.* [DS]|| **gâvur elekçisi,** *{ağız} Müslüman olmayan.* [DS]|| **gâvur etmek,** *1. Bir şeyi boş yere harcamak. 2. argo. (Araç gereç için) bozmak.*|| **gâvur eziyeti,** *1. Bile bile kasıtlı olarak yapılan eziyet; işkence. 2. Eziyet veren iş.*|| **gâvur icadı,** *1. Avrupa yapısı teknik araç gereç. 2. Tutucu kimselerin kabullenemediği yabancı ürünü.*|| **gâvur inadı,** *Aşırı inat.*|| **gâvur olmak,** *Boş yere harcanmak; heder olmak.*|| **gâvur orucu gibi,** *Çok uzayan; gereğinden çok zaman alan.*|| **gâvur ölüsü gibi,** *Çok ağır ve hantal; taşınması çok güç olan.*

gâvurca, [gāvur-ca] *is.* **1.** Avrupa dillerinden herhangi biri. **2.** *(gâvu'rca) zf.* Gâvura yakışır biçimde; acımasız; insafsız.

gâvurcasına, [gāvur-ca-sı-na] *(gâvu'rcasına) zf.* Hiç acımadan; insafsızca.

gavurga, [kavur-ga] *{ağız} is.* Kavrulmuş mısır, nohut, buğday vb. [DS]

gâvurlaşma, [gāvur-la-ş-ma] *is.* Acımasız davranmaya başlama durumu ve eylemi.

gâvurlaşmak, [gāvur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Acımasızca davranmaya başlamak.

gâvurluk, -ğu [gāvur-luk] *is.* **1.** Müslüman olmama durumu. **2.** *mecaz.* Zalimlik; kötülük; acımasızlık. ◻ **gâvurluk etmek,** *Kötülük yapmak; acımasız davranmak.*

gavurma, [kavur-ma] *{ağız} is.* Kavurduktan sonra dondurulup saklanan et; kavurma. [DS]

gavut, -du [kavu-t] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş tahıl unu. **2.** Bulgur elendikten sonra geriye kalan unlu kısım. [DS]

gavuz, [kavuz] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmamış meyve; ham meyve. **2.** Tahıl kabuğu. [DS]

gavvas, [Ar. ġavṣ > ġavvāṣ غواص] *(gavva:s) {OsT} is.* İnci, sünger çıkarmak amacıyla suya dalan kimse; dalgıç.

gavzalak, -ğı [gav(u)z-ala-k] *{ağız} sf.* Tatsız. [DS]

gavzalamak, [gav(u)z-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Herhangi bir şeyin iyisini seçerek almak. **2.** Korumak kayırmak. [DS]

gavzallamak, [gav(u)z-al-la-mak] *{ağız} gçl. f [-ar[-l(ı)-yor]* (Taneli şeyler için) iki elin alabileceği kadar avuçlamak. [DS]

gavzantı, [gav(u)z-a-ntı] *{ağız} is.* **1.** Buğday ya da arpa elendikten sonra kalburun üstünde kalan samanlı ve kabuklu kısım. **2.** Ağaç talaşı. [DS]

gavzel, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuru yaprak. [DS]

gavzınmak, [gav(ı)z-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sıkıntıya düşüp çare aramak. [DS]

-gay, [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* Gelecek zaman, çoğu zaman da bir ihtimali, gerçekleşebilir veya gerçekleşemez bir eylemi belirten çekim eki.

gay[1], [Ar. ġayy غى] *{OsT} is.* Aklın doğrultusunu, yolun doğrusunu kaybetmek; yolunu şaşırmak.

gay[2], [? gay] *{ağız} is.* Ekilmiş tarlada tohumun çimlendikten sonra toprak üstüne çıkmasına engel olan sertleşmiş kısım; kaymak. [DS]

gay[3], [Ar. ḳayy] *{ağız} is.* Kusmuk. [DS]

gay[4], [İng. gay *(neşeli)*] *is. argo.* Eşcinsel erkek.

gayaf, [? gayaf] *{ağız} sf.* (Eşya için) dayanıksız; çabuk eskiyen. [DS]

gayafa, [Ar. ḫaffaf => gayafa] *{ağız} is.* Toptan satış. [DS]

gayahib, [Ar. ġayheb > ġayāhib غياهب] *(gaya:hib) {OsT} is.* Gece karanlıkları.

gayah, [koyak] *{ağız} is.* Dere. [DS]

gayak, -ğı [kay-ak] *{ağız} is.* Kayak yapılan yer. [DS]

gayakol, [Fr. gaïacol] *is. kim.* Peygamber ağacı reçinesinden elde edilen ve akciğer tedavisinde kullanılan bir tür antiseptik madde; $CH_3O\text{-}C_6H_4\text{-}OH$-1-2

gayalak, -ğı [kaya-la-k > gaya-la-k] *{ağız} is.* Genç dişi deve. [DS]

gayamak, [gaya-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-y(ı)-yor]* (Deve için) çiftleşmek. [DS]

gayan, [*eT.* kayā-n > gayan] *{ağız} is.* Dikdörtgen biçiminde düz taş. [DS]

gayapa, [Ar. ḫaffaf => gayaf > gayap-a] *{ağız} zf.* (Satış için) toptan olmayan; parça parça; perakende. [DS]

gayar[1], [kay-mak > gay-ar] *{ağız} is.* Çobanların kışın dağda barınması için yapılmış ev. [DS]

gayar[2], [Ar. ġiyār *(değişme)* غيار => kay-ar] *{ağız} is.* Yeni nal çivisi. [DS] 🗗 **gayar etmek,** *{ağız}* → kayarlamak. [DS]

gayar[3], [kay-ar] *{ağız} is.* Küfür; sövgü. [DS]

gayarlamak[1], [Ar. ġiyār => kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-l(ı)-yor]* At, eşek gibi hayvanların tırnağını yontarak eski nalı yeni çivilerle çakmak. [DS]

gayarlamak[2], [kayar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Küfür etmek; sövmek. [DS]

gayasa, [kaya-sı ?] *{ağız} is.* **1.** Killi toprak. **2.** Yağmurdan, selden sonra kuruyan toprağın yüzeyinde oluşan katılık; kaymak. [DS] 🗗 **gayasa tutmak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üstü kabuk bağlamak; kaymak bağlamak.* [DS]

gayasalanmak, [kayasa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hamur için) hava ile temas sonucu yüzeyinde sertleşme olmak. [DS]

gayat, [Ar. ġāye > ġāyāt غايات] *(ga:ya:t) {OsT} is.* Gayeler; amaçlar; hedefler; erekler.

gayb, [Ar. ġayb غيب] *{OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; gizli olma. **2.** Gözle görülemeyen, saklı olan şey. **3.** Madde âlemi dışında olan; manevi âlem; duyularla kavranamayan, ancak peygamberler aracılığıyla insanlara bildirilen ve yalnızca Allah katında olan, yalnızca Allah tarafından bilinen âlem. **4.** *tasvf.* Allah'ı görmeye engel olan her şey. 🗗 **gayb-dān,** *{OsT} Gaybı bilen.*|| **gaybdan söylemek,** *{eAT} Olacaktan veya bilinmeyen oluştan haber vermek; kehanette bulunmak.*

gaybana, [Ar. ġā'ib + Far. -āne => gaybana] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) yakışıksız; kötü; biçimsiz. **2.** (Nesne için) kimseye faydası olmayan. [DS] **3.** *is.* Miras kalan eşya. **4.** Biber, patlıcan vb. bitkilerin tohumu. 🗗 **gaybana galasıca,** *{ağız} 1. "Kahrolasıca" anlamında ilenme sözü.* [DS] *2. "Miras kalasıca".*

gaybat, [Ar. ġıybet => gaybat] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS]

gaybent, [Ar. ġıybet => gaybent] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS]

gaybet, [Ar. ġaybet غيبت] *{OsT} is.* Göz önünde bulunmama; gizli kalma; görünmeme. 🗗 **gaybet-i efkâr,** *{OsT} Bunama.*

gaybetli, [kıymet-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) herkes tarafından sevilen; kıymetli. [DS]

gaybi, [Ar. ġaybī غيبى] *(gaybi:) {OsT} sf.* Görünmezlik âlemiyle ilgili olan.

gaybubet, [Ar. ġaybūbet غيبوبت] *(gaybu:bet) {OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; kaybolma. **2.** Yokluk. 🗗 **gaybubet etmek,** *Gözden uzaklaşmak; görünmemek; uzaklaşmak; ortalıkta görünmez olmak.*

gayda[1], [Ar. ḳāide => gayda] *{ağız} is.* **1.** Düzen, usul; yol. **2.** Türkü; hava; mani. [DS] 🗗 **gaydayı bozmak,** *{ağız} Durum değiştirmek.* [DS]

gayda[2], [Bulg. gayda] *is.* Tulum ve zurna birleşimi bir tür müzik aleti.

gaydacı, [gayda-cı] *is.* **1.** Gayda çalan müzikçi. **2.** Gayda yapan veya satan kişi.

gaydalanmak[1]**,** [kaygu-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bayılacak kadar korkmak. **2.** Delirmek; çıldırmak. [DS]

gaydalanmak[2]**,** [kaide-le-n-mek / hayda-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sekerek yürümek. **2.** Koşmak. [DS]

gaydalı, [kaide-li] *{ağız} sf.* **1.** (Yürüyüş için) güzel; sekerek. **2.** (Kişi için) gösterişli hareketler yapan. [DS] ◻ **gaydalı olmak,** *{ağız} Delilik belirtileri göstermek.* [DS]

gaydırma, [kay-dır-ma] *{ağız} is.* Tahtadan yapılma basit baraka evler. [DS]

gaydırmak, [kay-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sürüklemek. **2.** Bir şeyin arkasını izlemek. **3.** Yalan söylemek. [DS]

gaye, [Ar. ġāye غايه] *(ga:ye) {OsT} is.* **1.** Amaç; hedef; maksat; meram; erek. **2.** Netice; son; sonuç. **3.** *huk.* Tüzel kişiliğin ulaşmak istediği sonuç. ◻ **gāye-i hayāl,** *{OsT} Ülkü; ideal.*‖ **gāye-i irtikā,** *{OsT} gök b. Yücelim.*

gayeli, [gaye-li] *sf.* Gayesi olan; amaçlı.

gayesiz, [gaye-siz] *sf.* Gayesi olmayan; amaçsız.

gayet, [Ar. ġāyet غايت] *(ga:yet) {OsT} zf.* **1.** Son derece; pek çok; çok. **2.** *is.* En son; nihayet; sonuç. ◻ **gāyet-i merām,** *{OsT} Dileğin sonucu; meramın gayesi.*‖ **gāyetü'l-gāye,** *En son derece; nihāyetü'n-nihāye.*

gayetle, [gayetle] *(ga'yetle) zf.* Son derece; çok fazla; aşırı derecede.

gayevi, [Ar. ġāyevī غايوى] *(ga:yevi:b) {OsT} sf.* Amaçla ilgili; amaca ilişkin; gayeye ait.

gayfe, [kahve] *{ağız} is.* Kahve. [DS]

gaygana[1]**,** [Far. ḫaygine => kaygana] *{ağız} is.* **1.** Un karıştırılmış yumurtayı yağda kızartmak sureti ile yapılan bir yemek. **2.** Yumurta, un vb. şeyler, yağda kızartılarak yapılan bir tür tatlı. **3.** Yumurtaya batırılarak yağda kızartılan ekmek. [DS]

gaygana[2]**,** [kay-gan-a] *{ağız} is.* **1.** Toprağın sertleşmiş hâli. **2.** Bahçıvan tırmığı. [DS]

gaygay, [goy+goy] *{ağız} is.* Düğün alayı. [DS]

gaygılı, [kaygu-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini günü gününe yapan. [DS]

gaygın, [kay-gın] *{ağız} is.* Yassı taş. [DS]

gaygısız, [kaygu-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşüncesiz; endişesiz; telaşsız. [DS]

gaygun, [koy-gun] *{ağız} sf.* **1.** (Yağmur vb. için) çok. **2.** Hızlı. [DS]

gaygu, [kaygu] *{ağız} is.* İş zorluğundan çekilen sıkıntı. [DS]

gayheb, [Ar. ġayheb غيهب] *{OsT} is.* Gece karanlığı.

gayhılmak, [kay(ı)k-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir taraf yatmak; eğilmek. [DS]

gayı, [kaygı] *{ağız} is.* Tasa; kaygı. [DS]

gayıhmak, [kay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Şaşırmak. [DS]

gayık, -ğı [kay-ık] *{ağız} is.* Kızak. [DS]

gayılamak, [gayı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sekerek yürümek. [DS]

gayıl, [Ar. ḳā'il] *{ağız} is.* Rıza. [DS] ◻ **gayıl gelmek,** *{ağız} Kabul etmek; razı olmak; yetinmek.* [DS]‖ **gayıl olmak,** *{ağız}* → gayıl gelmek. [DS]

gayım, [Ar. ḳā'im] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam; kuvvetli; kırılmaz. **2.** Sıkı. [DS] ◻ **gayım olmak,** *{ağız} Eşit olmak.* [DS]

gayın, [kayın] *{ağız} is.* Kadına göre erkeğin, erkeğe göre kadının erkek kardeşi; kayın birader. [DS] ◻ **gayın baba,** *{ağız} Kayın baba.* [DS]

gayındiref, [? gayındiref] *{ağız} is.* Sabanı boyunduruğa bağlayan kayış veya ağaç halka. [DS]

gayınmak, [kay-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yamaçtan aşağıya doğru kaymak. [DS]

gayınna, [kaynana] *{ağız} is.* Kaynana; kayın valide. [DS] ◻ **gayınna dili,** *{ağız} Kaynana dili; kaktüs.* [DS]

gayıntı, [kay-ıntı] *{ağız} is.* Büyük yonga. [DS]

gayır, [gay *(yans.)* > gay-ır] *{ağız} is.* **1.** Akarsuların getirdiği ince kum. **2.** Düzgün ve yassı taş; kayrak. [DS] ◻ **gayır gayır,** *{ağız} Bol miktarda; pek çok; aşırı.* [DS]

gayıran, [kayır-an] *{ağız} sf.* Dövüşen iki kişiden birini tutan. [DS]

gayırdamak, [gay *(yans.)* > gay-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kaynaşmak; kıpırdamak. [DS]

gayırmak, [kayır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Korumak; esirgemek; kayırmak. **2.** Yapmak; hazırlamak. [DS]

gayırtmak, [kayır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dövüşen iki kişiden birini tutmak. [DS]

gayış, [kayış] *{ağız} is.* **1.** Kayış. **2.** Sabanı boyunduruğa bağlayan kayış veya ağaç halka. [DS] ◻ **gayış gıran,** *{ağız} Çift sürerken sabana takılarak zorluk veren bazı otların kökü.* [DS]

gayışdırma, [gayış-dır-ma] *{ağız} is.* Çalı çırpı ile yakılan büyük ateş. [DS]

gayıt, -ydı [? gayıt] *{ağız} is.* **1.** Bir işin yapılabilmesi için gerekli olan araç ve gereç. **2.** Kışlık yiyecek. **3.** Ekmeğin yanında yenen yiyecek; katık. **4.** Nesne; şey. **5.** İş; çalışma. **6.** Parça. [DS] ◻ **gayıt damı,** *{ağız} Kiler.* [DS]‖ **gayıt evi,** *{ağız} Kiler.* [DS]‖ **gayıt gamat,** *{ağız} Nesne; şey.* [DS]

gayıtma, [gayıt-ma] *{ağız} is.* Erişte yemeği. [DS]

gayıtmak, [kayıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Geri dönüp gelmek. [DS]

gayişlemek, [gayiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Küfretmek. [DS]

gayit, -di [kayıt] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

gaykalmak, [kay(ı)k-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Başını geriye doğru dik tutmak. **2.** Kendini beğenmek; böbürlenmek. [DS]

gaylık, -ğı [gay-lık] *{ağız} is.* **1.** Hayvanları yağmur ve kardan koruyan yer. **2.** Yağmurlu günlerde başa alınan çuval. [DS]

gaylule, [Ar. ḳaylūle] *{ağız} is.* Uyku ile uyanıklık arası; uyuklama. [DS]

gaym, [Ar. ġaym غيم] *{OsT} is.* **1.** Bulut. **2.** Susuzluk; susama.

gayma, [Ar. ḳā'ime] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

gaymagalu, [Ar. ḳā'ime + galu ?] *{ağız} is.* Kâğıt para cüzdanı. [DS]

gaymagam, [Ar. ḳā'imi maḳām] *{ağız} is.* Kâğıt para cüzdanı. [DS]

gaymak[1]**, -ğı** [kay-mak] *{ağız} is.* Sütün üstünde biriken yağ; kaymak. [DS]

gaymak, [koy-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Yığmak; doldurmak. [DS]

gaymak[2]**,** [kay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Sözünden dönmek; caymak. **2.** Kaymak. [DS]

geyme, [Ar. ḳā'ime] *{ağız} is.* Kâğıt para. [DS]

gayn, [Ar. ġayn / ġayın غ] *is.* **1.** Arap alfabesinin on dokuzuncu harfi. **2.** Ebcet hesabında değeri bindir.

gaynagma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* Büyük yemek pişirme kabı; kazan. [AAS]

gaynahçı, [kaynak-çı] *{ağız} sf.* (Kişi için) söylentilerin doğrusunu ortaya çıkaran. [DS]

gaynak, -ğı [kıy(ı)n-ak] *{ağız} is.* Kabuğu ile kesilmiş kavun, karpuz dilimi. [DS]

gaynarca, [kaynar-ca] *{ağız} is.* Su kaynağı; göze. [DS]

gaynaşık, -ğı [kaynaş-ık] *{ağız} sf.* Şımarık. [DS]

gaynaşmak, [kayna-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Yakın dost olmak. **2.** *dönşl.* Kalabalık yaparak ele ayağa dolaşmak. [DS]

gaynaşuh, [kaynaş-ık] *{ağız} is.* Çok yakın dost. [DS]

gaynata, [kayın + ata] *{ağız} is.* Kayın baba. [DS] ◻ **kaynata yolu,** *{ağız} folk. Erkek evinden kız babasına armağan olarak gönderilen elbise.* [DS]

gaynatma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* **1.** Haşlanarak pişirilmiş buğday. [DS] **2.** İçinde yiyecek veya başka bir şey kaynatılan büyük kap; kazan; kaynatma.

gaynagma, [kayna-t-ma] *{ağız} is.* Büyük yemek pişirme kabı; kazan. [AAS]

gaypak, -ğı [kayp-ak] *{ağız} is.* **1.** Bir tür hamur yemeği. **2.** *sf.* Sözünde durmayan. **3.** (Yer, taş vb. için) kaygan. **4.** Düz. [DS] ◻ **gaypak söz,** *{ağız} Birkaç anlama çekilebilen söz.* [DS]

gaypıtmak, [kayp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kimse görmeden çalıp kaçmak. [DS]

gaypmak, [kayp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

gayr, -i [Ar. ġayr غير] *{OsT} is.* **1.** Başka kimse; başkaları; başkası. **2.** Tanıdık, bildik olmayan; yabancı. **3.** *e.* Başına getirildiği Arapça sıfatlara *"değil, ...sız"* anlamı katan olumsuzluk edatı. ◻ **gayrendîş,** *{OsT} Başkalarını düşünen.*|| **gayr-i ahlākî,** *{OsT} Ahlak kurallarına aykırı; ahlaksızca.*|| **gayr-i ahlākiye,** *{OsT} fel. Töreselsizcilik.*|| **gayr-i amelî,** *{OsT} Pratik olmayan.*|| **gayr-i cā'iz,** *{OsT} Uygun olmayan; yaraşmayan; olamaz; yaraşıksız.*|| **gayr-i cebrî aded,** *{OsT} Yükselen sayılar.*|| **gayr-i ciddî,** *{OsT} 1. Ağırbaşlı olmayan; uçarı. 2. Doğruluğundan şüphe edilen; güvenilmeyen.*|| **gayr-i cinsî,** *{OsT} bot. Eşeysiz.*|| **gayr-i cismānî,** *{OsT} Maddî olmayan; cisimsiz; tinsel.*|| **gayr-i devrî,** *{OsT} Devirli olmayan; periyodik değil.*|| **gayr-i dinî,** *{OsT} Dine aykırı; dine uymaz.*|| **gayr-i elāstikî,** *{OsT} Esnek olmayan; esnemez.*|| **gayr-i ene,** *{OsT} psikol. Ben dışı; ego dışı.*|| **gayr-i fa'āl,** *{OsT} Etken olmayan; işlemeyen; çalışmayan.*|| **gayr-i fa'āl bürkān,** *{OsT} jeol. Sönmüş yanardağ.*|| **gayr-i fa'āl şerîk,** *{OsT} eko. Sermaye koyan fakat şirketin yönetimine karışmayan ortak.*|| **gayr-ı fıkāriye,** *{OsT} biy. Omurgasızlar.*|| **gayr-i hakikî temettü,** *{OsT} eko. Bilançoda işletme geliri olarak yer almayan, gerçek gelir kaynakları ile ilgili olmayan kazanç.*|| **gayr-i ihtiyārî,** *{OsT} Elinde olmaksızın; istemeyerek; düşünüp tasarlamadan.*|| **gayr-i ilmî,** *{OsT} Bilime aykırı; bilim dışı.*|| **gayr-i insānî,** *{OsT} İnsanlığa yakışmayan; zalimce; gaddarca.*|| **gayr-i irādî,** *{OsT} İrade dışı; istemsiz.*|| **gayr-i kābil,** *{OsT} Olması mümkün olmayan; imkânsız.*|| **gayr-i kābil-i afv,** *{OsT} Bağışlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i aks,** *{OsT} mant. Tersinmek.*|| **gayr-i kābil-i hāl,** *{OsT} Halledilemeyen; çözümlenemeyen.*|| **gayr-i kābil-i hāl mesele,** *{OsT} Çıkmazlık.*|| **gayr-i kābil-i ictināb,** *{OsT} Sakınılması, kaçınılması mümkün olmayan.*|| **gayr-i kābil-i ihtisār,** *{OsT} mat. Sadeleştirilemez kesir; kısık kesir.*|| **gayr-i kābil-i inhilāl,** *{OsT} Erimez.*|| **gayr-i kābil-i inhinā,** *{OsT} Bükülmez; eğilmez.*|| **gayr-i kābil-i ircā,** *{OsT} kim. İndirgenemez.*|| **gayr-i kābil-i isbāt,** *{OsT} İspat edilemez; tanımlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i işbāiyet,** *{OsT} kim. Doymazlık.*|| **gayr-i kābil-i iştiāl,** *{OsT} kim. Yanıcı, patlayıcı olmayan; yanmaz.*|| **gayr-i kābil-i itirāz,** *{OsT} Karşı çıkılamayacak kadar kesin; söz götürmez.*|| **gayr-i kābil-i kabūl,** *{OsT} Kabul edilemez.*|| **gayr-i kābil-i kabūl poliçe,** *{OsT} Kabul edildiğinin onaylanması gerekmeyen poliçe.*|| **gayr-i kābil-i kıyas,** *{OsT} Karşılaştırma kabul etmez; karşılaştırılamaz.*|| **gayr-i kābil-i nüfūz,** *{OsT} coğ. Geçirimsiz.*|| **gayr-i kābil-i red,** *{OsT} Geri çevrilemez; reddedilemez.*|| **gāyr-i kābil-i şifa,** *{OsT} İyi olmaz; onmaz; tedavi edilemez.*|| **gayr-i kābil-i taarruz,** *{OsT}*

Dokunulmaz; saldırılamaz.|| **gayr-i kābil-i tahammül,** *{OsT} Katlanılması, dayanılması mümkün olmayan; çekilmez; dayanılmaz; katlanılmaz.*|| **gayr-i kābil-i tahmîn,** *{OsT} 1. Kestirmesi güç; kestirilemez. 2. Beklenmedik.*|| **gayr-i kābil-i ta'rif,** *{OsT} mant. Tanımlanamaz.*|| **gayr-i kābil-i tecezzî,** *{OsT} Bölünemez.*|| **gayr-i kābil-i tedāvi,** *{OsT} Tedavi edilemez; onulmaz.*|| **gayr-ı kābil-i tefrik,** *{OsT} Ayırt edilemez.*|| **gayr-i kābil-i tekzîb,** *{OsT} Yalanlanamaz; tekzip edilemez.*|| **gayr-i kābil-i telâfî,** *{OsT} Yerine konulması, eksikliğinin giderilmesi mümkün olmayan; yerine konulamaz; onarılamaz; giderilemez.*|| **gayr-i kābil-i te'lîf,** *{OsT} Uzlaştırılamaz.*|| **gayr-i kābil-i temyîz,** *{OsT} mant. Ayırt edilemez.*|| **gayr-i kābil-i tezelzül,** *{OsT} Sarsılamaz.*|| **gayr-i kābil-i vezn,** *{OsT} Tartılamaz.*|| **gayr-i kābil-i kâfî,** *{OsT} Yetersiz.*|| **gayr-i kanūnî,** *{OsT} Yasalara aykırı.*|| **gayr-i kanūnî rekābet,** *{OsT} eko. 1. Yasa dışı rekabet. 2. Hileli yollara başvurarak yapılan rekabet. 3. Rakibini zarara uğratmak için yayın yapma. 4. Rakibin mallarını taklit etme.*|| **gayr-i kat'î,** *{OsT} Kesin olmayan.*|| **gayr-i kıyāsî,** *{OsT} Kural dışı.*|| **gayr-i kıyāsî fi'il,** *{OsT} Kural dışı çekimlenen fiil.*|| **gayr-i lāyık,** *{OsT} Yakışmaz; uygun düşmez.*|| **gayr-i maddî,** *{OsT} Maddî olmayan.*|| **gayr-i maddî hak,** *{OsT} ek. huk. Telif hakkı, patent hakkı, sınaî mülkiyet hakkı gibi haklar.*|| **gayr-i maddiye,** *{OsT} İmmateryalizm.*|| **gayr-i ma'dūd,** *{OsT} Sayısız; çok sayıda.*|| **gayr-i mahdūd,** *{OsT} Sınırsız; sonsuz.*|| **gayr-i mahdūd mes'üliyet,** *{OsT} huk. Sözleşme ya da yasa ile bir sınır çizilmemiş, sonsuz sorumluluk.*|| **gayr-i mahsūs,** *{OsT} Duyulmaz; sezilmez.*|| **gayr-i ma'kūl,** *{OsT} Akla aykırı; saçma.*|| **gayr-i ma'lūm,** *{OsT} Bilinmeyen; bilinmez.*|| **gayr-i ma'mūr,** *{OsT} Bayındır olmayan.*|| **gayr-i mantıkî,** *{OsT} Mantık dışı; mantıksız; akla yatkın olmayan.*|| **gayr-i matbū,** *{OsT} Basılmamış; yayımlanmamış.*|| **gayr-i medenî,** *{OsT} Medenî olmayan; görgü ve geleneklere aykırı.*|| **gayr-i melhūz,** *{OsT} İmkânsız; beklenmedik.*|| **gayr-i memnūn,** *{OsT} Memnun olmayan; küskün; dargın.*|| **gayr-i me'mūl,** *{OsT} Arzu edilmeyen; umulmayan; umulmadık; beklenmedik.*|| **gayr-i menkūl,** *{OsT} Taşınmaz mal; göçümsüz.*|| **gayr-i me'nūs,** *{OsT} Alışılmamış.*|| **gayr-i mer'î,** *{OsT} 1. Geçerli olmayan. 2. Gözle görülmeyen; çok küçük; mikroskobik; 3. mecaz. Öbür dünya.*|| **gayr-i mesbūk,** *{OsT} Daha önceleri benzeri görülmemiş olan.*|| **gayr-i meskūn,** *{OsT} Oturulmayan; boş; ıssız.*|| **gayr-i mes'ūl,** *{OsT} Sorumsuz; sorumlu tutulamaz.*|| **gayr-i meşbū,** *{OsT} (Kimyasal madde) doymamış.*|| **gayr-i meşrū,** *{OsT} Yasal olmayan; töreye aykırı; yolsuz.*|| **gayr-i meşrūt,** *{OsT} Hiçbir şarta bağlı olmayan; salt; mutlak.*|| **gayr-i meş'ūr,** *{OsT} Bilinçsiz; sezmeyen.*|| **gayr-i mevkūf,** *{OsT} Tutuklu olmayan; tutuksuz.*|| **gayr-i mevzūn,** *{OsT} Düzgün olmayan; dengesiz.*|| **gayr-i mezrū,** *{OsT} Ekilmemiş; ekime açılmamış.*|| **gayr-i millî,** *{OsT} Ulusal olmayan.*|| **gayr-i muarref,** *{OsT} 1. Sınırsız. 2. Tariflenmemiş.*|| **gayr-i muayyen,** *{OsT} Belirli olmayan; tespit edilmemiş.*|| **gayr-i muayyeniyet,** *{OsT} Belirimsizlik.*|| **gayr-i mugaddî,** *{OsT} Besinsiz; beslenmez.*|| **gayr-i muhārib,** *{OsT} Savaşmayan; savaş anında silah taşımayan.*|| **gayr-i muhik,** *{OsT} 1. Eğri. 2. Haksız.*|| **gayr-i muhtemel,** *{OsT} İhtimal dışı olan, olması tahmin olunmayan.*|| **gayr-i muktedir,** *{OsT} Gücü yetmeyen; güçsüz.*|| **gayr-i münis,** *{OsT} Alışılmamış; yadırganan.*|| **gayr-i muntak aded,** *{OsT} mat. Bayağı kesir halinde yazılamayan sayı.*|| **gayr-i muntazam,** *{OsT} Dağınık; düzensiz; gelişigüzel.*|| **gayr-i muntazar,** *{OsT} Beklenmedik.*|| **gayr-i mutābık,** *{OsT} Uygun gelmeyen; uymayan.*|| **gayr-i mu'teber,** *{OsT} Değersiz; önemsiz; sayılmayan.*|| **gayr-i muvāzî,** *{OsT} Düzgün ve paralel olmayan.*|| **gayr-i müessir,** *{OsT} kim. Etkisiz.*|| **gayr-i müessiriyet,** *{OsT} kim. Etkisizlik.*|| **gayr-i müfārik,** *{OsT} Ayrılmaz bitişik.*|| **gayr-i müfîd,** *{OsT} Yararsız; faydasız.*|| **gayr-i mükellef,** *{OsT} Yükümlülük taşımayan.*|| **gayr-i mümkin,** *{OsT} Olamaz; olanaksız.*|| **gayr-i münāsib,** *{OsT} Uygunsuz; yakışıksız.*|| **gayr-i münbit,** *{OsT} Çorak; verimsiz.*|| **gayr-i münfek,** *{OsT} Ayrılmayan; yapışık hâlde olan.*|| **gayr-i münhal,** *{OsT} 1. Boş olmayan. 2. kim. Belli bir sıvıda erimeyen.*|| **gayr-i münsarif,** *{OsT} dbl. Çekimsiz.*|| **gayr-i münteşir,** *{OsT} Yayımlanmamış.*|| **gayr-i müntic,** *{OsT} mant. Mantık bakımından birbirine uymayan; tutarsız.*|| **gayr-i mürekkeb,** *{OsT} Yalınç.*|| **gayr-i müsāid,** *{OsT} Uygun olmayan; elverişsiz.*|| **gayr-i müsāvat,** *{OsT} Eşit olmayış; eşitsizlik.*|| **gayr-i müsāvî,** *{OsT} Eşit olmayan; eşitsiz.*|| **gayr-i müsellāh,** *{OsT} Silahsız.*|| **gayr-i müselmān,** *{OsT} Müslüman olmayan.*|| **gayr-i müslim,** *{OsT} Müslüman olmayan.*|| **gayr-i müsmir,** *{OsT} Meyvesiz; sonuçsuz.*|| **gayr-i müstaid,** *{OsT} Yeteneksiz; kabiliyetsiz; istidatsız.*|| **gayr-i müstakar,** *{OsT} Kararsız; dengesini bulamamış.*|| **gayr-i müsta'mel,** *{OsT} (Kelime için) kullanından düşmüş; kullanılmayan.*|| **gayr-i müstevî,** *{OsT} Düz olmayan.*|| **gayr-i müşābih,** *{OsT} Eş olmayan; benzemeyen; benzersiz.*|| **gayr-i müşterekü'l-mikyas aded,** *{OsT} Ortak böleni olmayan sayılar.*|| **gayr-i müteayyiş bi'l-hevā,** *{OsT} biy. Havasız yaşayan.*|| **gayr-i mütecānis,** *{OsT} 1. İyi karışmamış. 2. Bağdaşmamış. 3. Ayrı türden. 4. Kaynaşmaz; bağdaşmaz.*|| **gayr-i mütecessid,** *{OsT} Vücudu, bedeni olmayan; cesetsiz.*|| **gayr-i mütecezzî,** *{OsT} Bölünmez olan.*|| **gayr-i mütehārrik,** *{OsT} Hareketsiz; oynamaz; kımıldamaz; sabit.*|| **gayr-i mütemerkiz,** *{OsT} Aynı merkezde toplanmış olmayan.*|| **gayr-i mütenāsib,** *{OsT}*

Orantısız; bağdaşmayan.|| **gayr-i mütenāzır,** *{OsT} Simetrik olmayan; bakışımsız; asimetrik.*|| **gayr-i nāfi,** *{OsT} Yararsız.*|| **gayr-i nākıl,** *{OsT} Yalıtkan.*|| **gayr-i nizāmî,** *{OsT} Düzene aykırı; düzen dışı; kurala uymayan; kuralsız.*|| **gayr-i resmî,** *{OsT} Resmî olmayan; özel.*|| **gayr-i sāfî,** *{OsT} Karışık; katışık.*|| **gayr-i sāfî hāsılāt,** *{OsT} eko. Masraflar çıkarılmamış hâlde her türlü menkul ve gayrimenkul hak ve menfaatlerin tümünün geliri.*|| **gayr-i sahîh,** *{OsT} Doğru olmayan; düzeltilmemiş.*|| **gayr-i sahîh mikyās,** *{OsT} Düzeltme uygulanmamış oran.*|| **gayr-i samîmî,** *{OsT} İçten olmayan; yapmacık; samimiyetsiz.*|| **gayr-i sarîh mef'ul,** *{OsT} dbl. Belirsiz nesne.*|| **gayr-i sıhhî,** *{OsT} Sağlığa aykırı; sağlıklı değil.*|| **gayr-i şahsî,** *{OsT} Özel olmayan; kişilik dışı.*|| **gayr-i şahsî hesāb,** *{OsT} bank. Kişisel olmayan emval, kasa ve ayniyat gibi değerler üzerine açılmış hesap.*|| **gayr-i şeffāf,** *{OsT} Saydam olmayan; ışık geçirimsiz.*|| **gayr-i şuūr,** *{OsT} 1. Bilinç dışı. 2. Bilinçaltı.*|| **gayr-i şuūrî,** *{OsT} psikol. Yaptığını bilmeyerek; bilinçsizce.*|| **gayr-i tabiî,** *{OsT} 1. Doğaya aykırı; doğa dışı. 2. Olağan olmayan; olağan dışı. 3. Acayip.*|| **gayr-i tabiî mukārenet,** *{OsT} Normal olmayan cinsel birleşme.*|| **gayr-i Türk,** *{OsT} Türk olmayan.*|| **gayr-i uzvî,** *{OsT} kim. Organik olmayan; inorganik.*|| **gayr-i vākî,** *{OsT} Olmamış; olmayan; olmadık.*|| **gayr-i vārid,** *{OsT} Düşünülemez; hatıra gelmez.*|| **gayr-i vāzıh,** *{OsT} (Söz ve yazı için) anlaşılmaz; yeteri kadar açık değil; örtülü.*|| **gayr-i zātî,** *{OsT} 1. Kişiden değil, dıştan gelen; zatta bulunmayan. 2. fel. Dışınlı.*|| **gayr-i zātî hâle getirme,** *{OsT} Nesnelleştirme.*|| **gayr-i zî-rūh,** *{OsT} 1. Ruhsuz. 2. Donmuş.*

gayrak[1]**, -ğı** [kay(ı)r-ak] *{ağız} is.* **1.** Düz, yassı taş. **2.** İri kum. **3.** Kireç taşı. **4.** Çakıl taşı. **5.** Bileği taşı. **6.** Kumlu toprak. **7.** Çocukların düz taşlarla oynadıkları bir oyun. [DS]

gayrak[2]**, -ğı** [kay(ı)r-ak] *{ağız} is.* **1.** Kırmızımtırak toprak. **2.** Verimsiz toprak. [DS]

gayran, [kay(ı)r-an] *{ağız} is.* **1.** Verimsiz toprak. **2.** Kumlu toprak. **3.** Yumuşak kaya. **4.** Tepe. [DS] 🗗 **gayran taşı,** *{ağız} Yerden tabaka halinde kaldırılarak çeşitli işlerde kullanılan yassı taş.* [DS]

gayrangaş, [? gayrangaş] *{ağız} sf.* İlgisiz. [DS]

gayranlık, -ğı [gayran-lık] *{ağız} is.* Yumuşak kayalardan oluşmuş yer. 🗗 **gayranlık doruğu,** *{ağız} Yumuşak kayalardan oluşmuş tepe.* [DS]

gayranmak, [gayra-n-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Artırmak; biriktirmek. [DS]

gayret, [Ar. ġayret غيرت] *is.* **1.** Bıkıp usanmadan, olağanüstü çalışma; didinme; çaba; uğraşma. **2.** Sıkıntı ve güçlüklere dayanabilmek için gösterilen direnç. **3.** Kutsal sayılan değerlere yabancıların saldırısı üzerine ortaya çıkan karşı koyma duygusu; hamiyet. **4.** Yiğitçe davranış; cesaret. **5.** Kıskanma; çekememezlik. **6.** Korumak amacıyla tarafını tutma; esirgeme. 🗗 **gayret almak,** *Cesaret bulmak.*|| **Gayret dayıya düştü.** *"Bu işi benden başka yapabilecek kimse kalmadı." anlamında işe girişmek zorunda kaldığını belirten söz.*|| **gayrete gelmek,** *Bir işi yapmak, bitirmek için kendinde bir güç bulmak; harekete geçmek; canlanmak.* || **gayrete getirmek,** *Cesaretlendirmek; teşvik etmek.*|| **gayret etmek,** *Çalışmak; çabalamak; didinmek; uğraşmak.*|| **gayret-i bātıla,** *Boş çaba.*|| **gayret-i cāhiliye,** *Bilgisizce uğraşma; körü körüne uğraşma.*|| **gayret-i dîniye,** *Din uğruna çalışma.*|| **gayreti kesilmek,** *Cesaretini yitirmek.*|| **gayret-i merdāne,** *Yiğitçe cesaret.*|| **gayretine dokunmak,** *Bir işi başaramayacağını iddia edenlere karşı başarmak için hırs duymak; gücüne gitmek; alınmak.*|| **gayretini** (çekmek) **gütmek,** *Taraf tutmak; kayırmak.*|| **gayret kuşağı,** *{ağız} Eskiden, arasına bıçak, kama, para vb. şeyler konulan kat kat meşinden yapılmış bir çeşit kuşak.* [DS]|| **gayret-mend,** *Gayretli.*|| **gayret-şiār,** *Gayretli.*|| **gayret vermek,** *Cesaretlendirmek; yüreklendirmek; özendirmek.*

gayretkeş, [Ar. ġayret + Far. keş غيرتكش] *{OsT} sf.* **1.** Çalışkan. **2.** Bir işi yapmak, başarmak için aşırı istek duyan; işgüzar. **3.** Taraf tutan; kayıran. **4.** Kıskanç.

gayretkeşlik, -ği [gayretkeş-lik] *is.* Gayretkeş olma durumu.

gayretlenmek, [gayret-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çalışma isteği artmak; gayrete gelmek.

gayretli, [gayret-li] *sf.* Bir işi yapmak ve başarmak için çaba gösteren; çalışkan.

gayretlilik, -ği [gayret-li-lik] *is.* Gayretli olma durumu.

gayretsiz, [gayret-siz] *sf.* Bir işi yapmak veya başarmak için çaba göstermeyen; çalışma isteği olmayan.

gayretsizlik, -ği [gayret-siz-lik] *is.* Gayretsiz olma durumu.

gayrı, [Ar. ġayr > ġayrı غيرى]*(ga'yrı) zf.* Bundan böyle; artık; daha; *{ağız} (aymı)* [DS]

gayrık, -ğı [gayrı-k] *{ağız} zf.* → gayrı. [DS]

gayrım, [gayrı-m] *{ağız} zf.* → gayrı. [DS]

gayrın, [Ar. ġayr *(başka)* + T. -in => gayr-ın] *{eT} zf.* **1.** Artık. **2.** → gayrı. [DS]

gayri, [Ar. ġayr غير] *{OsT} is.* **1.** Başka; diğer. **2.** Bundan sonra; artık.

gayriinsani, [Ar. ġayr-i insānī غير انسانى] *(ga'yriinsa:ni:) {OsT} sf.* **1.** İnsanca olmayan; insana yakışmayan. **2.** *zf.* Hunharca; insana yakışmaz biçimde

gayrik, -ği [gayrı-k] *{ağız}* → gayrı. [DS]

gayrimenkul, -lü [Ar. ġayr-i menḳūl غير منقول] *(ga'y-*

rimenku:l) {OsT} is. **1.** Taşınması mümkün olmayan; taşınmaz. **2.** Ev, arsa gibi taşınması mümkün olmayan ve servet sayılan mal.

gayrimeskûn, [Ar. ġayr-i meskūn غير مسكون] *(ga'yrimeskû:n) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) boş; oturulmayan; yerleşilmemiş. **2.** Issız; tenha.

gayrimeşru [Ar. ġayr-i meşrūʿ غير مشروع] *(ga'yrimeşru:) {OsT} sf.* **1.** Yasalara ve törelere aykırı olan; yolsuz. **2.** Evlilik dışı.

gayrimüslim, [Ar. ġayr-i müslīm غير مسلم] *(ga'yrimüslim) {OsT} sf.* Müslüman olmayan.

gayrinizamî, [Ar. ġayr-i nizāmī غير نظامى] *(ga'yriniza:mi:) {OsT} sf.* Kural dışı; düzensiz. 🗗 **gayr-i nizāmî savaş,** *as. Sabotaj, sabotajla mücadele, kaçma, kaçırma, düşman devletler zararına faaliyetler, gerillalara, mültecilere yardım ve teşkilatlandırma gibi çalışmaları kapsayan mücadele.*

gayrisafi, [Ar. ġayr-i ṣāfī غير صافى] *(ga'yrisa:fi:) {OsT} sf.* Karışık; katışık. 🗗 **gayrisāfi ağırlık,** *Brüt ağırlık.*|| **gayrisāfi** (gelir) **hāsılat,** *tic. Net olmayan gelir.*|| **gayrisāfi kâr,** *tic. Belli bir dönemde elde edilen kazancın vergiler, giderler düşülmeden hesaplanan tutarı.*|| **gayrisāfi millî hāsıla (GSMH),** *eko. Bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden hesaplanan toplam değeri.*| **gayrisāfi yurt içi hāsıla (GSYİH),** *eko.Uyruğu ne olursa olsun yurt içindeki işletmelerin bir yıl içinde ortaya koydukları katma değerlerin toplamı.*

gayriyet, [Ar. ġayriyyet غيريت] *{OsT} is.* Ayrılık; gayrılık.

gayruk, -ğu [? gayruk] *{ağız} sf.* **1.** Kaba. **2.** *is.* Büyük ağaç. [DS]

gayrukmak, [gayruk-mak] *{ağız} gçl. f. [-(ğ)ur]* Mısır tarlasını beklemek. [DS]

gayruksuz, [gayru-k-suz] *{ağız} zf.* Arada bir ayrım gözetmeksizin. [DS]

gays, [Ar. ġayṣ غيث] *{OsT} is.* **1.** Yağmur. **2.** Bulut. 🗗 **gays-i nāfî,** *Yararlı yağmur.*

gaysa, [kay(a)s-a] *{ağız} is.* → kayasa. [DS] 🗗 **gaysa basmak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üzerini sert bir kabuk bağlamak.* [DS]

gaysak, -ğı [kaysa-k] *{ağız} is.* → kaysak. [DS]

gaysaklanmak, [gaysak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Sıvı maddeler için) yüzeyinde kabuk, zar bağlamak. **2.** Mantarlaşmak. [DS]

gaysamak, [kay(ı)s-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Kaymaklaşmak. [DS]

gayse, [kay(a)s-a] *{ağız} is.* → kayasa. [DS]

gaysefe, [? gaysefe] *{ağız} is.* → kasefe. [DS]

gaysı, [kay(ı)s-ı] *{ağız} is.* → kayasa. [DS] 🗗 **gaysı bağlamak,** *{ağız} Yağmurdan sonra toprağın üstü kabuk bağlamak; kaymaklanmak.* [DS]

gaysılanmak, [kaysı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Toprağın yüzeyi için) yağmurdan sonra üzerini sert bir kabuk bağlamak. **2.** (Hamur yüzeyi için) hava ile temas eden kısmında kabuk oluşmak. **3.** (Acı kaysı çekirdeği için) su içinde bekletilmekle acılığını kaybetmek. [DS]

gayş, [? gayş] *{ağız} is.* Kaysı çekirdeği. [DS]

gaytama, [kayıt-mak > kayıtma] *{ağız} is.* Gem. [DS]

gaytan, [Yun. gaitani => kaytan] *{ağız} is.* İnce ve sağlam ip. [DS]

gaytar, [kay(ı)t-ar] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

gaytarma, [kantarma] *{ağız} is.* Gem. [DS]

gaytarmak[1], [kayıt-mak > kaytar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Atın gemini yerine takmak. [DS]

gaytarmak[2], [kaytar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** İşten kaçmak. **2.** İşte hile yapmak; tembellik etmek; oyalanmak. **3.** Gizliden kaçmak. **4.** Kaçamak iş yapmak. [DS]

gaytarmak[3], [kayıt-mak > kaytar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Geri çevirmek. **2.** Arka çıkmak; korumak. **3.** Kaybetmek. **4.** *gçsz.* Çalım yapmak. [DS]

gayuk, -ğu [? gayuk] *{ağız} sf.* (Kadın için) açık saçık giyinen. [DS]

gayur, [Ar. ġayret > ġayūr غيور] *(gayu:r) {OsT} sf.* **1.** Gayretli, çalışkan. **2.** Kıskanç. **3.** Hamiyet sahibi. **4.** Sabırlı; tahammüllü; dayanıklı. **5.** Mert.

gayuran, [Ar. ġayūr + Far. -ān غيوران] *(gayu:ra:n) {OsT} is.* Gayretliler; çalışkanlar.

gayurane, [Ar. ġayūr + Far. -āne غيورانه] *(gayu:ra:ne) {OsT} zf.* Gayretli olan kişiye yakışır biçimde.

gayya, [Ar. ġayy *(yolunu şaşırma)* > ġayyā غيا] *(gayya:) {OsT} is.* **1.** Cehennemin beşinci tabakasında, içine düşenin kolay kolay kurtulamayacağı çok korkunç yer. **2.** Düştükten sonra bir daha kurtulunamayacak yer. 🗗 **gayya kuyusu,** *mecaz. 1. Karmaşık işlerin döndüğü yer. 2. Çok çapraşık, içinden çıkılamaz, ümitsiz durum.*

gayz, [Ar. ġayẓ غيظ] *{OsT} is.* Aşırı derecede kızgınlık; öfke; hınç; kin. 🗗 **gayz-efşān,** *{OsT} Öfke saçan.*| **gayz ü garaz,** *{OsT} Öfke ve hınç.*| **gayz ü gazab,** *{OsT} Kızgınlık ve öfke.*

gayzer, [İzl. geisir > İng. geyser] *is. jeol.* Volkan bölgelerinde zaman zaman sıcak su ve buhar püskürten kaynak; kaynaç.

gayzerit, [Fr. gaysérite] *is. min.* Gayzerlerin oluşturduğu karnabaharı andırır opal görünümlü silisli tortu.

gaz[1], [Yun. khaos > Lât. chaos > *(Van Helmont'un türettiği kelime)*] *is.* **1.** Normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan, bulunduğu kabın her tarafına yayılan ve her noktasına basınç yapma özelliğinde

olan akışkan madde. **2.** Maddenin üç hâlinden birisi. **3.** Gaz yağı; petrol. **4.** *gnşl.* Ağızdan yutulan havanın diğer maddelerle mayalanması sonucu meydana gelen uçucu maddeler karışımı. **5.** Gaz lambası. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **gaza basmak,** *1. Motoru çalıştırmak, hızını ve devrini artırmak için yakıt pompalamak. 2. argo. Savuşup gitmek; defolmak.*|| **gaza gelmek,** *argo. Aldanmak.*|| **gaza getirmek,** *argo. Birini yapılması düşünülmeyen ve akıl kârı olmayan bir işi yapmaya yönlendirmek; teşvik etmek.*|| **gaz bacası,** *{ağız} Lamba şişesi.* [DS]|| **gaz bezi,** *biy. Kimi balıklarda hava kesesinin, gaz sağlayan bölgesi.*|| **gaz bombası,** *İçinde canlılar için tehlikeli gazlar bulunan bomba.*|| **gaz boşluğu,** *Ham döküm parçasında meydana gelen içi gaz dolu boşluk.*|| **gaz giderme,** *Katı veya sıvı bir maddenin içinde bulunan çözünmüş gazları uzaklaştırma işlemi.*|| **gaz ibiği,** *Gazın yandığı uç.*|| **gāz-ı hevā,** *{OsT} Havagazı.*|| **gaz lambası,** *İçine konulan gaz yağını bir fitil yardımıyla yakan, şişeli, türlü biçimlerde lamba.*|| **gaz maskesi,** *Zehirli gazlardan korunmak amacıyla özel olarak yapılmış gereç.*|| **gāz-ı mühlik,** *{OsT} Öldürücü gaz.*|| **gaz ocağı,** *Gaz yağıyla yanan ocak.*|| **gaz odası,** *1. ABD'de idam cezası alanlara uygulanan boğucu veya zehirli gazla öldürme işleminin yapıldığı kapalı mekân. 2. Nazi Almanya'sında Hitler ve taraftarlarının, ideolojisini benimsemeyenlere ve düşmanlarına karşı zehirli gazla öldürme işlemlerini uygulandığı kapalı yerler.*|| **gaz ölçümü,** *Gazların hacim, yoğunluk vb.nin ölçülmesi.*|| **gaz pedalı,** *Bir motorun yakıtını ayarlayan, hızını azaltıp çoğaltan düzenek.*|| **gaz sayacı,** *İçinden geçen gazın miktarını ölçen araç; hava gazı saati.*|| **gaz sobası,** *İçine konulan gaz yağının yanmasıyla ısıtan soba.*|| **gaz taşı,** *Bileme işinde kullanılan korindon veya karborindum tanelerinden hazırlanan bir tür taş.*|| **gaz vermek,** *1. Bir motora daha fazla yakıt vererek hızını veya devrini artırmak. 2. argo. Birini bir iş için kışkırtmak; o işi yapmaya yönlendirmek.*|| **gaz yağı,** *Ham petrolün 150-250°C arasında damıtılmasıyla elde edilen renksiz veya sarımsı renkte akaryakıt.*|| **gaz yıkama,** *Bir gazı arılaştırmak için özel hazırlanmış bir sıvı içinden geçirme işlemi.*|| **gaz yuvarı,** *Dünyayı veya herhangi bir gök cismini saran gaz kütlesi; atmosfer.*

gaz[2], [Gazze *(Filistin'de bir kent)* >> Fr. gaze] *is.* **1.** Gazze şehrinde dokunan seyrek, ince ipek veya keten bez. **2.** Tül. **3.** *{ağız}* İpek başörtüsü. [DS] 🗗 **gaz bağı,** *{ağız} 1. Çocuk önlüğü. 2. Çocuk ceketi. 3. Kısa erkek gömleği.* [DS]|| **gaz bezi,** *Yaraları kapatmak veya sarmakta kullanılan ince ve seyrek dokulu bez.*|| **gaz boyaması,** *Eskiden başa bağlanan veya bazı hediyeleri ve bakır eşyayı süslü bir şekilde sarıp bohçalamakta kullanılan koyu pembe boyalı, kolalı tülbent.*

gaz[3], [Far. گاز] *(ga:z) {OsT} is.* **1.** Diş. **2.** Diş ile tutma; ısırma.

gaz[4], [kaz] *{ağız} is.* **1.** Kaz. **2.** *sf.* Salak; serseri. [DS] 🗗 **gaz ayağı,** *{ağız}* → kazayağı. [DS]|| **gaz beyin,** *{ağız} Akılsız.* [DS]|| **gaz dağlı,** *{ağız} İş yapmayı canı istemeyen.* [DS]

gaza, [Ar. ġazā' غزاء] *(gaza:) {OsT} is.* İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş; kutsal savaş. 🗗 **gazā-yı ekber,** *Din uğruna yapılan en büyük savaş.*

gazab, [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{OsT} is.* → gazap. 🗗 **gazab-ı ilāhî,** *Bela; musibet.*|| **gazab-nāk,** *1. Gazaplı; öfkeli. 2. Dargın; kırgın.*

gazaben, [Ar. ġażaben / ġaḍaben غضباً] *(ga'zaben) {OsT} zf.* Öfkeli olarak; öfke ile.

gazaj, [Fr. gazage] *is.* Bir kumaş üzerindeki lif uçlarını bu iş için yapılmış özel makinelerde temizleme işi.

gazak[1]**, -ğı** [kazak] *{ağız} is.* Yünden örülen fanila, ceket; kazak. [DS]

gazak[2]**, -ğı** [kozak] *{ağız} is.* **1.** Çınar ya da pelit ağacı meyvesi. **2.** Ham meyve. [DS]

gazak[3]**, -ğı** [kazak] *{ağız} sf.* (Erkek için) karısına söz hakkı tanımayan. [DS]

gazal[1]**, -li** [Ar. ġazāl / ġazel غزال] *(gaza:l) {OsT} is.* **1.** *zool.* İnce, yüksek bacaklı, iri gözlü, hafif eğri boynuzlu bir tür ceylan, *(Gazella dorcas).* **2.** Geyik; meral; ahu. **3.** Geyik yavrusu. **4.** Güzel göz. **5.** Şarkıcı. 🗗 **gazal-i ma'nî,** *Mana ceylanı.*

gazal[2], [Ar. ġazel] *{ağız}* is. **1.** Mısır koçanı yaprakları. **2.** Darı sapı. [DS]

gazalan, [Ar. ġazālān غزالان] *(gaza:la:n) {OsT} is.* Ceylanlar.

gazale, [Ar. ġazāle غزاله] *(gaza:le) {OsT} is.* Dişi ceylanlar.

gazan, [kazan] *{ağız} is.* Büyük tencere; kazan. [DS] 🗗 **gazan delen,** *{ağız} Beyaz çiçekleri olan sert dikenli bir ot.* [DS]|| **gazan garası,** *{ağız} Yüzde ya da elde çıkan sarı yaralara vurulan bir çeşit ilaç.* [DS]

gazanfer, [Ar. ġażanfer غضنفر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *sf. mecaz.* Kuvvetli ve cesur. **3.** Hz. Ali'nin lakabı. 🗗 **gazanfer-fer,** *{OsT} Aslan kuvvetli.*|| **gazanfer-i gazūb,** *{OsT} Kükremiş aslan.*

gazanferane, [Ar. ġażanfer + Far. -āne غضنفرانه] *(gazanfera:ne) {OsT} zf.* Aslana yakışır şekilde.

gazap, -bı [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{OsT} is.* **1.** Kızgınlık; hiddet; öfke. **2.** Kızma. **3.** Dargınlık; darılma. 🗗 **gazaba gelmek,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **gazaba uğramak,** *Üstün bir insanın öfkesine uğramak.*|| **gazabını yenmek,** *Öfkesini, kızgınlığını*

bastırmak veya belli etmemek.‖ **gazap etmek,** *Kızmak. öfkelenmek.*

gazaplandırma, [gazap-la-n-dır-ma] *is.* Öfkelendirme; kızdırma eylemi.

gazaplandırmak, [gazap-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Öfkelendirmek; kızdırmak.

gazaplanma, [gazap-la-n-ma] *is.* Öfkelenme; kızma eylemi.

gazaplanmak, [gazap-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Öfkelenmek; kızmak.

gazaplı, [gazap-lı] *sf.* Öfkeli; kızgın.

gazat, [Ar. ġāzāt غزات] *(ga:za:t) {OsT} is.* Gazlar.

gazavat, [Ar. ġazve > ġazavāt / ġazevāt غزوات] *(gazava:t) {OsT} is.* **1.** Din uğruna yapılan savaşlar; gazâlar. **2.** *{ağız}* Gayret. [DS]

gazavatname, [Ar. ġazavāt + Far. -nāme غزواتنامه] *(gazava:tna:me) {OsT} is.* Bir kimsenin savaşlarda gösterdiği kahramanlığı anlatan destansı eserler; megazî.

gazavî, [Ar. ġazāvī غزاوی] *(ga:za:vi:) {OsT} sf.* Gazâ ile ilgili.

gazalağı, [kaz+aya(k)-ı] *{ağız} is.* Bir tür yün çorap nakışı. [DS]

gazban, [Ar. ġażbān غضبان] *(ga:zba:n) {OsT} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli. **2.** Dargın.

gaze[1]**,** [Far. ġāze غازه] *(ğa:ze) {OsT} is.* **1.** Kadınların yüzlerine sürdükleri kırmızı renkli düzgün; allık. **2.** *gnşl.* Kızıllık.

gaze[2]**,** [Far. gāze گازه] *(ga:ze) {OsT} is.* Çocuk salıncağı.

gaze[3]**,** [? gaze] *{ağız} is.* Acun; evren; âlem. [DS]

gazeke, [? gazeke] *{ağız} is.* → kazeki. [DS]

gazeki, [? gazeki] *{ağız} is.* **1.** → kazeki. **2.** Cepken altına giyilen kolsuz bir çeşit giysi. [DS]

gazekiye, [? gazekiye] *{ağız}* is. Mintan; gömlek. [DS]

gazel[1]**,** [Ar. ġazel غزل] *{OsT} is. ed.* **1.** Divan şiirinde kullanılan en az beş, en çok on beş beyitlik nazım türü. **2.** *müz.* Belli bir kurala bağlı olmaksızın türlü makamlarda dolaşarak sesle yapılan taksim. ◻ **gazel okumak,** *1. Gazel söylemek. 2. mecaz. Kandırmak üzere konu dışı sözler söylemek; oyalamak.*‖ **gazel-nüvîs,** *Gazel yazan.*‖ **gazel-perdāz,** *Gazel düzenleyen.*‖ **gazel-serā,** *Gazel meydana getiren.*

gazel[2]**,** [Ar. ġazel غزل] *{OsT} is.* Sonbaharda sararıp dökülen ağaç yaprakları. ◻ **gazel tavuğu,** *{ağız} Çulluk.* [DS]

gazel[3]**, -li** [Ar. ġazāl / ġazel غزال] *{OsT} is.* → gazal. ◻ **gazel boynuzu,** *bot. Baklagillerden yem olarak kullanılan sarı çiçekli otsu bitki, (Lotus corniculatus).*

gazelhan, [Ar. ġazel + Far. -ḫᵛān غزلخوان] *(gazelha:n) {OsT} is. müz.* Gazel okuyan; gazel söyleyen

gazelhani, [Ar. ġazel + Far. -ḫᵛānī غزلخوانی] *(gazelha:ni:) {OsT} is.* Gazel okuyuculuk; gazelhanlık.

gazelhanlık, -ğı [gazelhan-lık] *is.* Gazel okumayı meslek edinme durumu.

gazelî, [Ar. gazelī غزلی] *(gazeli:) {OsT} sf.* Gazele ait; gazelle ilgili.

gazeliyat, [Ar. gazeliyyāt غزلیات] *(gazeliya:t) {OsT} is.* **1.** Gazeller. **2.** *ed.* Bir divanda gazellerin toplandığı bölüm.

gazelleme, [gazel-le-me] *is.* Yaprakların sararıp dökülmesi durumu ve eylemi.

gazellemek, [gazel-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Yaprak için) sararıp kurumak. **2.** (Ağaç için) yapraklarını dökmek.

gazellenme, [gazel-le-n-me] *is.* Gazellenmek işi.

gazellenmek, [gazel-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gazelli duruma gelmek.

gazep[1]**, -bi** [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{ağız} is.* → gazap. [DS]

gazep[2]**, -bi** [Ar. ġażab / ġaḍab غضب] *{ağız} sf.* **1.** Çok yaramaz. **2.** (Kişi için) çapkın. [DS]

gazeta, [İt. gazetta gazzetta] *(gaze'ta) {OsT} is.* → gazete.

gazete, [İt. gazetta] *(gaze'te) is.* **1.** Siyasi, ekonomik, toplumsal, edebî vb. konularda haber veren, yorumlarda bulunan, her gün veya belirli zamanlarda çıkarılan basılı yayın. **2.** Gazete idarehanesi; gazetenin yazıldığı veya basıldığı yer; gazetehâne. ◻ **gazete abonmanı,** *Parasını peşin ödeyerek gazetenin adresine gönderilmesini sağlama işlemi.*‖ **gazete baş** (yazısı) **makalesi,** *Gazetenin görüşünü yansıtan genellikle birinci sayfada yer alan makale.*‖ **gazete bayii,** *Gazete satıcısı.*‖ **gazete fıkrası,** *Günlük konuları ele alan kısa yazı.*‖ **gazete haberi,** *Gazetede yayınlanan günlük haber.*‖ **gazete idarehanesi,** *Gazetelerin yönetim işlerinin yürütüldüğü yer.*‖ **gazete ilanı,** *Bir konuyu duyurmak için gazetelerde yer alan ilan.*‖ **gazete kâğıdı,** *Bobin hâlinde imal edilen ve gazete basımında kullanılan üçüncü hamur kâğıt.*‖ **gazete kapatmak,** *Yargı kararı veya yetkili organca yasalara aykırı yayın yapan gazetenin yayımını durdurmak.*‖ **gazete kurucusu,** *Bir gazeteyi ilk defa çıkarmaya başlayan kişi.*‖ **gazete kuşağı,** *Abonelere gidecek gazeteleri sarıp üzerine adres yazılan kâğıt.*‖ **gazete makalesi,** *Günlük konularda, geniş kitlelerin anlayabileceği üslupla yazılmış fikir yazısı.*‖ **gazete muhabiri,** *Bağlı oldukları gazetelere haber toplayan görevliler.*‖ **gazete müvezzii,** *Gazete dağıtıcısı.*‖ **ga-**

zete reklamı, *Gazetelerde yayınlanan tanıtım yazı veya resimleri.*|| **gazete satıcısı,** *Gazete satan kimse.*|| **gazete sütunu,** *Gazetelerde değişik genişlikte satırların alt alta gelmesi ile meydana getirilen yazı bloğu.*|| **gazete tefrikası,** *Gazetelerde belli bir süre art arda yayımlanan yazılar dizisi.*|| **gazete toplatmak,** *Basılmış gazetelerin yasa uyarınca satışını yasaklayarak dağıtılmış olanları yetkililer eliyle toplatmak.*|| **gazete yazarı,** *Gazetelerde yazı yazan kimse; muharrir.*

gazeteci, [gazete-ci] *is.* **1.** Gazete yayımlayan kişi. **2.** Bir gazetede çalışan, haber toplayan, yazı yazan ve çeşitli biçimlerde gazetenin basımına katılan kişiler. **3.** Gazete satan kimse.

gazetecilik, -ği [gazete-ci-lik] *is.* **1.** Gazetecinin işi ve mesleği. **2.** Haberleri gazeteye özgü biçimde sunma ve yazma işi. **3.** Gazete satış veya dağıtım işi.

gazetehane, [İt. gazetta + Far. -ḫāne غزته خانه] *(gaze'-teha:ne) {OsT} is.* Bir gazetenin yönetim merkezinin bulunduğu yer; gazete idarehanesi.

gazetelik, -ği [gazete-lik] *is.* Gazete koymaya yarayan küçük çatkı.

gazevat, [Ar. ġazevāt غزوات] *(gazeva:t) {OsT} is.* → gazavat.

gazevi, [Ar. ġazevī غزوی] *(gazevi:) {OsT} sf.* Gazâya ilişkin; gazâ ile ilgili.

gazgıç, -cı [kaz-gıç] *{ağız} is.* **1.** Çocukların yere küçük kazık saplayarak oynadıkları bir oyun. **2.** Topraktan çiğdem vb. kazmakta kullanılan sivri uçlu ağaç veya metal kazık. [DS]

gazguç, -cu [? gazguç] *{ağız} is.* Bir yere verilen dayanak. [DS]

gazhane, [Fr. gaz + Far. -ḫāne غازخانه] *(ga:zha:ne) {OsT} is.* Havagazı üretim ve depolama yeri.

gazık, -ğı [kazık] *{ağız} sf.* (Kişi için) aksilik yapan. [DS] 🗗 **gazık düğüm,** *{ağız} Bir tür düğüm.* [DS]

gazıl, [Ar. ġazl [EREN] => gazıl] *{ağız} is.* **1.** → kazıl. **2.** Yün ya da tiftikten yapılan sicim. [DS]

gazılcı, [gazıl-cı] *{ağız} is.* İplikçi. [DS]

gazınç, -cı [gaz-ınç] *{ağız} is.* Bir kimsenin, gücendiği kimsenin kulağına gitsin diye başkasına yaptığı şikâyet. [DS]

gazıntı, [kazı-ntı] *{ağız} is.* Teknenin kıyılarında kalan hamurları kazımak suretiyle yapılan ekmek. [DS]

gazışı, [Fr. gaz + T. ışı] *is.* Akkorsuz ışık yayımı.

gazışıl, [Fr. gaz + T. ışı-l] *sf. fiz.* Akkor hâle gelmeden ışık ışınımları yayma özelliği olan.

gazi[1], [Ar. ġazā'> gāzī غازی] *(ga:zi:) {OsT} sf.* **1.** Gazveye çıkan Müslümanlar arasında bulunan kimse veya kumandan. **2.** Savaşlarda büyük yararlıklar göstermiş bulunan kişi ve şehirlere verilen unvan. **3.** *is.* Gittiği savaştan sağ ve muzaffer olarak dönen kimse. 🗗 **gaziler helvası,** *Undan yapılan bir tür helva.*‖ **gazi yarısı,** *{ağız} Bir dizi küçük ziynet altınından yapılmış gerdanlık.* [DS]

gazi[2], [Fr. gaz + Ar. -ī غازی] *(ga:zi:) {OsT} sf.* Gazla ilgili.

gazil, [Ar. ġazl [EREN] => gazil] *{ağız} is.* → kazıl. [DS]

gazilik, -ği [gazi-lik] *is.* Gazi olma durumu.

gazino, [İt. casino *(kır evi)*] *(gazi'no) is.* **1.** Yemek yenilen, program seyredilen, bazen da oyun oynanan eğlenceli yer. **2.** Büyük kahve ve birahane.

gazinocu, [gazino-cu] *is.* Gazino işleten kimse.

gazinoculuk, -ğu [gazino-cu-luk] *is.* Gazino işletme işi.

gazir[1], [Ar. ġażīr غضير] *(ga:zi:r) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak; uysal. **2.** Nazik; tatlı.

gazir[2], [Ar. ġazīr غزير] *(ga:zi:r) {OsT} sf. ve zf.* Çok.

gaziyan, [Ar. gāziyān غازیان] *(ga:ziya:n) {OsT} is.* Graziler. 🗗 **gaziyân-ı Rûm,** *1. Selçuklular'da Anadolu'nun fethine yönelik cihad ve akınlarda bulunan Türk mücahidleri teşkilâtı, 2. Osmanlı imparatorluğunda fetih ordularına katılan, din uğruna savaşa katılan tarikat mensupları.*

gaziyane, [Ar. gāziyāne غازیانه] *(ga:ziya:ne) {OsT} zf.* Cesurca; korkmadan.

gaziye[1], [Ar. gāziye غازیه] *(ga:ziye) {OsT} is. tar.* Eskiden, Mısırda erkekleri uşaklık, kadınları raks eden ve çoğunlukla el sanatları ile uğraşan topluluğun dansçı kadınlarına verilen ad.

gaziye[2], [Vend. İt. gazia غازیه] *is. bot.* Mimoza, *(Acaccia dealbata).*

gazlama, [gaz-la-ma] *is.* Gaz sürme, motorun hızını artırına eylemi.

gazlamak, [gaz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gaz sürmek. **2.** Gaz yağı damlatmak. **3.** Motorlu aracın hızını ve devrini artırmak için gaz pedalına basmak. **4.** *{ağız}* Aldatmak. [DS] **5.** *{ağız}* Dereyi yürüyerek geçmek. [DS] **6.** *argo.* Gitmek; kaçmak.

gazlanma, [gaz-la-n-ma] *is.* Gazlı duruma gelme; gazlanmak işi.

gazlanmak, [gaz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine gaz yağı bulaşmak. **2.** Sindirim yolunda şişkinlik yaratan gaz oluşmak.

gazlaşma, [gaz-la-ş-ma] *is.* Gaz hâline gelme; gazlaşmak işi.

gazlaşmak, [gaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Gaz durumuna gelmek.

gazlaştırıcı, [gaz-la-ş-tır-ıcı] *is.* Bir sıvıyı gaz hâline getirmekte kullanılan araç.

gazlaştırma, [gaz-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Gaz hâline getirmek işi. **2.** *kim.* İçinde karbon bulunan bir sıvı

veya katı bir ürünü yanıcı gaz hâline dönüştürme işlemi.

gazlaştırmak, [gaz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir maddeyi gaz hâline dönüştürmek.

gazlı, [gaz-lı] *sf.* **1.** Gaza bulaşmış olan. **2.** İçinde erimiş hâlde gaz bulunan. ◻ **gazlı bez,** *tıp. Yaraların sarılmasında ve örtülmesinde kullanılan seyrek dokulu enlice şeritler hâlinde mikropsuzlaştırılmış bez.* || **gazlı kangren,** *tıp. Toprakta bulunan* "clostridia" *denilen anaerob mikroorganizmaların insan dokularında sebep oldukları çok tehlikeli ve bulaşıcı bir kangren.*

gazmak, [kaz-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Dürtmek. [DS]

gazmir, [Fr. cachemire] *{ağız} is.* Bir tür ince yünlü kumaş; kaşmir. [DS]

gazoil, [İng. gas-oil] *is.* Kerosen, mazot, fuel-oil, gaz gibi 232-426°C'de kaynayan açık sarı renkte, oldukça kıvamlı, yanıcı ve yakıcı petrol damıtma ürünü.

gazojen, [Fr. gazogène] *is.* Sıvı veya katı bir yakıtı gaz hâline döndürmeye yarayan alet.

gazolin, [Fr. gazoline] *is.* Ham petrolden birincil damıtma ürünü olarak elde edilen çok uçucu benzin.

gazometre, [Fr. gazomètre] *(gazome'tre) is.* **1.** İşlenmiş gazların değişken hacimde ve genellikle 100 ile 300 mm. su basıncına eşit sabit basınçta depo edildiği tank. **2.** Gazölçer.

gazometri, [Fr. gazométrie] *is.* Gazların hacminin, yoğunluğunun vb.nin ölçülmesi; gaz ölçümü.

gazoyl, [İng. gas-oil] *is.* → gazoil.

gazoz, [Fr. eau gaseuse *(gazlı su)*] *is.* **1.** Meyve esansı, şeker ve karbon asidi ile yapılan ve basınçlı hava ile şişelere doldurulmuş soğuk içecek. **2.** *argo.* Aptal. ◻ **gazoz ağacı,** *argo. 1. Saçma söz. 2. Oyunlarda sürekli yenildiği için içecek ısmarlayan kimse.*

gazozcu, [gazoz-cu] *is.* **1.** Gazoz üreten kimse. **2.** Eğlence yerlerinde dolaşarak gazoz satan kimse.

gazozculuk, -ğu [gazoz-cu-luk] *is.* Gazoz yapma ve satma işi.

gazölçer, [gaz+ölç-er] *is.* Belirli basınç altında gelen gazın hacmini ölçmeye yarayan sayaç.

gazsız, [gaz-sız] *sf.* **1.** İçinde gaz bulunmayan. **2.** Gaz bulaşmamış olan.

gazub, [Ar. ġażūb غضوب] *(gazu:b) {OsT} sf.* **1.** Kızgın; öfkeli. **2.** Kükremiş

gazubane, [Ar. ġażūb + Far. -āne غضوبانه] *(gazu:ba:ne) {OsT} zf.* Aşırı ölçüde öfkelenmiş olarak; aşırı ölçüde kızmış hâlde.

gazuk, -ğu [kazuk] *{ağız} is.* Kazık. [DS]

gazup, -bu [Ar. ġażab > ġażūb غضوب] *(gazu:b) {OsT} sf.* → gazub.

gazurdamak, [gaz *(yans.)* > gaz-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bağırmak. [DS]

gazve, [Ar. ġazve غزوه] *{OsT} is.* **1.** Arap kabileleri arasında yapılan çatışma. **2.** Din uğruna yapılan saldırı ve savaş; sefer. **3.** Akın.

gazzaz, [Ar. ḳazzāz *(ipekçi)* > ġazzāz غزاز] *(gazza:z) {OsT} is.* İpek işleyen kimse.

-ge[1], [-ġa / -ge / -ġay / -gey] *çek. e.* → -ga.

-ge[2], [-ġa / -ge / -k a /-ke] *{eT} {eAT} yap e.* → -ga. [DLT]

-ge[4], [-ġay / -gey / -ġa / -ge / -ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

gebe, [*eT.* kebē *(içi dolu)* > gebe] *sf.* **1.** (Kadın ve dişi hayvanlar için) karnında yavrusu bulunan; hamile; yüklü. **2.** *mecaz.* (Durum ve olaylar için) henüz ortaya çıkmamış ama kısa bir süre sonra açığa çıkacak bir birikimi bulunan. **3.** *argo.* Borçlu. ◻ **gebe olmak,** *Karnında yavru taşımak; hamile olmak; yüklü olmak.* || **gebe kalmak,** *1. (Kadın için) cinsel birleşme sonucu döl yatağında döllenmiş yumurta teşekkül etmiş olmak; hamile kalmak; yüklü kalmak. 2. mecaz. Birine karşı maddî ve manevi borç yükü altında kalmak.* || **gebe bırakmak,** *1. (Erkek için) cinsel birleşme ile bir kadının yumurtasını dölleyerek rahminde yavru teşekkül etmesini sağlamak; hamile bırakmak. 2. Birini maddî ve manevi borç yükü altına sokmak.*

gebece[1], [gebe-ce] *{ağız} is.* **1.** Başak çıkarmaya başlamış ekin. **2.** El ile yolunan ekinin başakları içeri, kökleri dışarı getirilerek yapılan halka şeklindeki yığınları. [DS]

gebece[2], [gebe-ce] *{ağız} is.* **1.** Kısa gövdeli, geniş karanlı küçük küp. **2.** İki kulplu çömlek. **3.** İki kulplu testi. [DS]

gebece[3], [gebe-ce] *{ağız} is.* Böbrek yatağı boşluğu. [DS]

gebeç, -ci [gebe-ç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve şişman. **2.** Gebe. [DS]

gebedek, -ği [gebe-dek] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) yetim; öksüz. **2.** Ana rahminde iken babası ölen. **3.** Sıska ve karnı şiş; hastalıklı. **4.** Kısa boylu ve şişman. [DS]

gebelek[1], **-ği** [gebe-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Sıska. **2.** Kısa boylu ve şişman. **3.** *is.* Kısa boğazlı küp. [DS]

gebelek[2], **-ği** [kelebek] *{ağız} is.* **1.** Kelebek. **2.** Koyunların karaciğerinde meydana gelen bir hastalık; kelebek. **3.** Buğday ve arpada olan, insanlara kaşıntı veren bir böcek. [DS]

gebelemek, [gebe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kuluçka altındaki yumurta için) civciv çıkmayarak bozulmak. [DS]

gebeleşmek, [gebe-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ekin başakları için) dolgunlaşmaya başlamak. [DS]

gebelik, -ği [gebe-lik] *is.* **1.** Gebe olma durumu; ha-

milelik. **2.** Doğuran canlılar için, dişinin yumurtasının döllenmesinden sonra doğuma kadar vücudunda meydana gelen bir dizi değişiklik ve süreç. **3.** Yumurtanın döllenmesinde doğum anına kadar geçen süre. 🗗 **gebeliğin önlenmesi,** *Kadının cinsel birleşme sırasında hamile kalmasını önlemek amacıyla alınan fiziksel ve kimyasal uygulamalar.* || **gebelik testi,** *Döllenmenin olup olmadığını anlamak amacıyla kadının kan ve idrarından örnekler alarak yapılan test.*

geben[1], [gebe-n] *{ağız} is.* **1.** Tarlada biçilen ekinin saplarından yapılan yığın. **2.** Dağlarda kışın yakmak üzere sonbaharda hazırlanan yaprak yığını. **3.** Büyük taş yığını. [DS]

geben[2], [? geben] *{ağız} is.* **1.** Abdal. **2.** Yabancı. [DS]

gebenek, -ği [Fa. kepenek] *{ağız} is.* Kollu yamçı. [DS]

geber, [Erme. kever ? > gever] *{ağız} is.* Bahçe ve bostanları sulamak için açılan ark; gever. [DS]

gebercik, -ği [gebe-r-cik] *{ağız} is.* Ölü. [DS]

geberciklenmek, [gebe-r-cik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. [DS]

gebere, [Yun. kapparis => kapari > gebere] *{ağız} is.* **1.** Kapari. **2.** Turşusu yapılan bir tür pancar. [DS]

geberik, -ği [gebe-r-mek > gebe-r-ik] *sf.* **1.** *argo.* Ölü; ölmüş. **2.** Uyuşuk; miskin. **3.** Hamile. **4.** *{ağız} (aşağılama sözü)* Güçsüz; zayıf. [DS]

geberme, [gebe-r-me] *is.* (Hakaret olarak) yatıp ölme; şişip kalma durumu.

gebermek, [*eT.* kebe-r-mek *(nefes vermek, şişmek)* > gebe-r-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** (Hakaret olarak) yatıp ölmek; şişmek. **2.** Çok aşırı yorulmak; canı çıkarcasına yorulmak; halsiz kalmak. **3.** (Hayvan için) ölmek. **4.** (Kadın için) hamile kalmak. **5.** *{ağız}* Pislemek; büyük aptesini yapmak. [DS] **6.** *argo.* (Bir kimse veya nesne için) yoluna ölmek; çok ilgi duymak; arzu etmek.

gebertilme, [gebe-r-t-il-me] *is.* Öldürülme durumu ve eylemi.

gebertilmek, [gebe-r-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Öldürülmek.

gebertlek, -ği [gebe-r-t-le-k] *{ağız} is.* Kaynar küllü suda yeterince haşlanmadan kuruyan üzüm tanesi. [DS]

gebertleme, [gebe-r-t-le-me] *is. {ağız}* **1.** Kurutulmak için güneşe serilmesinin üzerinden birkaç gün geçmiş buruşuk meyve. **2.** *{ağız}* Su ile ıslatılmak suretiyle şişmiş buğday. [DS] **3.** *{ağız}* Çekirdeği çıkarıldıktan sonra yarı kurutulmuş kayısı. [DS]

gebertme, [gebe-r-t-me] *is.* Öldürmek işi.

gebertmek, [gebe-r-mek > gebe-r-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Öldürmek.

gebertü, [gebe-r-ti] *{ağız} is.* İnsan dışkısı. [DS]

gebeş, [Ar. kebş *(koç)* / gebe-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu ve göbeği büyük; göde. **2.** (Kişi için) karnı şiş olan. **3.** Büyük başlı kimse. **4.** Elinden iş gelmeyen; beceriksiz. **5.** *argo.* Aptal; ahmak. **6.** Yiğit; kahraman; pehlivan. 🗗 **gebeş oğlu,** *Cesur; yiğit.*

gebeşaki, [gebe-ş + Yun. -āki] *(gebe'şa:ki) sf. argo.* Aptal, sersem.

gebeşimek, [gebe-ş-i-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kamburlaşmak. [DS]

gebeşlik, -ği [gebe-ş-lik] *is.* **1.** Gebeş olma durumu. **2.** Aptalca davranış.

gebetleme, [gebe-r-t-le-me] *{ağız}* is. Kurutulmak üzere güneşe serilmiş kayısının birkaç gün sonraki hâli. [DS]

gebez, [gebe-z / gebiz] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) yağmurlar zamanında yağmadığı için boylanamadan kartlaşmış olan. [DS] **2.** (Kişi için) zayıf; cılız.

gebezek, -ği [gebe-z-e-k] *{ağız} is.* Bozuk para; ufak para. [DS]

gebgebi[1], [? gebgebi] *{ağız} is.* Ayakkabı çivisi. [DS]

gebgebi[2], [? gebgebi] *{ağız} is.* **1.** Kırık leblebi. **2.** Küçük leblebi. [DS]

gebiç, -ci [? gebiç] *{ağız} is.* Değirmencinin öğüttüğü şeyden aldığı hak; değirmen hakkı. [DS]

gebik[1], **-ği** [? gebik] *{ağız} is.* Taze incir. [DS]

gebik[2], **-ği** [? gebik] *{ağız} is.* **1.** Katı, sert, sıkışık toprak. **2.** Killi toprak. [DS]

gebik[3], **-ği** [gev-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) alt çenesi uzun olan. [DS]

gebiz, [gebe *(şiş)* > gebe-z > geb(i)-z] *{ağız} sf.* **1.** (Toprak için) killi olduğu için zor işlenen; sert; az ürün veren. **2.** Su basan (arazi). **3.** *is.* Yağmurdan çatlayan toprak. [DS]

gebr, [Far. gebr گبر] *{OsT} is.* Ateşe tapan; Mecusî. 🗗 **gebr ü tersā,** *{OsT} Mecusî ile Hristiyan.*

gebre[1], [Lat. capra *(keçi)*] *{ağız} is.* **1.** Atı tımar etmekte kullanılan kıl keçe. **2.** Kaşağı. [DS]

gebre[2], [Lat. capari] *is.* Gebre otunun meyvesi; kapari. 🗗 **gebre otu,** *bot. Çok yıllık, dikenli, pembe ve beyaz çiçekli, çiçek tomurcukları turşu yapılarak yenilen bir çalı; kapari; kebere; kedi tırnağı, (Capparis spinosa).* || **gebre otugiller,** *Örnek bitkisi gebre otu olan tropik bölgelerde yetişen otsu ve odunsu bitkiler familyası, (Capparidaceae).*

gebreleme, [gebre-le-me] *is.* Gebre ile tımar etmek işi.

gebrelemek, [gebre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atı tımar ettikten sonra kıl kese ile tozunu almak. [DS]

gebrelenme, [gebre-le-n-me] *is.* **1.** Gebre ile tımar edilme. **2.** Gebre sahibi olma; gebre edinme.

gebrelenmek, [gebre-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (At için) gebre ile tımar edilmek. **2.** *dönşl. f.* Gebre sahibi olmak; gebre edinmek.

gebze, [Ar. ḳabża] *{ağız} is.* Bıçak ya da tabancanın elle tutulan yeri; sap. [DS]

gec, [Far. gec ج] *{OsT} is.* **1.** Kireç. **2.** Harç. ◻ **gec ü āhek,** *{OsT} Harç ve kireç.*

gece, [*eT.* kiç-ē > kéçē > gécē] *is.* **1.** Güneşin batışından doğuşuna kadar geçen süre. **2.** Dünyanın veya herhangi bir gezegenin güneş görmeyen yüzünün durumu; karanlık. **3.** Akşamla sabah arasında, iki gündüzü birbirine bağlayan karanlık süre. **4.** Karanlık. **5.** Gece vakti düzenlenen eğlence. **6.** *huk.* Güneşin batışından bir saat sonra ile doğuşundan bir saat önceye kadar olan süre. **7.** *mecaz.* Bilgisizlik. **8.** *sf.* Gece yapılan. **9.** *zf.* Gece vaktinde; geceleyin. ◻ **gece balıkçılı,** *zool. Alaca karanlıkta ortaya çıkan kalın gövdeli, kısa bacaklı bir tür balıkçıl. (Nycticorax).*|| **gece bekçisi,** *Şehir ve kasabalarda çarşı ve dükkân güvenliğini sağlayan veya bazı iş yerlerinde gece kalarak bekçilik yapan kimse.*|| **gece çekilmesi,** *as. Başka bir yerde daha elverişli ortamda savaşmak üzere düşmandan geceleyin sıyrılma harekâtı.*|| **gece çekirgesi,** *{OsT} Cırcır böceği.* [Bürhan-ı Katı']|| **gece elbisesi,** *Bazı gösteri ve gece eğlenceleri için giyilmek zorunda olunan özel kadın elbisesi.*|| **gece girmez,** *{ağız} Sarı renk.* [DS]|| **gece görüşü,** *as. Kızıl ötesi ve lazer ışınları ile donatılmış aygıtlarla geceleyin görme ve gözetleme işi.*|| **gece gözü,** *{ağız} Mum.* [DS]|| **gece gözü, kör gözü,** *Dikkat isteyen işlerin gece iyi yapılamayacağını belirten söz.* || **gece gündüz,** *Hiç aralık vermeden; sürekli olarak; durup dinlenmeden.*|| **gece gündüz çiçeği,** *{ağız} bot. Bir metre kadar boylanabilen, geceleri pembe veya beyaz çiçekler açan, iki yıllık otsu bir bitki; gece menekşesi, (Hesperis maronalis).* [DS]|| **gece gündüz dememek,** *Zamanın uygun olup olmadığına bakmadan işe girişmek, çalışmak.*|| **gece hayatı,** *1. Gece eğlencelerine düşkün olarak yaşama. 2. Eğlencelerle geçen gece yaşayışı.*|| **gece içi,** *{eAT} Gece vakti.*|| **gece ile,** *{eAT} {OsT} Geceleyin; gece vakti.*|| **gece işçiliği,** *argo. Geceleyin yapılan hırsızlık.*|| **gece işi,** *1. Geceleyin yapılan çalışma. 2. argo. Hırsızlık.*|| **gece işi kör işi,** *"Geceleyin, karanlıkta yapılan iş sağlıklı olmaz, özensiz ve dikkatsiz olur." anlamında kullanılır.*|| **gece kadısı,** *Eşini etkisi altına alarak her istediğini yaptıran kadın.*|| **gece kaim, gündüz saim,** *Dindarlığı aşırı ölçülere vardıran.*|| **gece kelebeği,** *zool. Geceleri ortaya çıkan kelebeklerin genel adı, (Noctuella).*|| **gece kıyafeti,** *Özel eğlence ve törenler dolayısıyla giyilmek zorunluluğu olan erkekler için smokin, kadınlar için gece elbisesi.*|| **gece kirpisi,** *{ağız} Söz getirip götüren; dedikoducu.* [DS]|| **gece körlüğü,** *tıp. Alaca karanlıkta veya ışık azlığında görememe durumu; hemeralopi.*|| **gece körü,** *tıp. Gece körlüğü olan kimse.*|| **gece kulübü,** *Geceleri açık olan eğlence, dans yeri.*|| **gece kuşu,** *mecaz. 1. Geceleri uyumayarak dolaşmayı, çalışmayı yeğleyen kişi. 2. Uyku tutmadığı için gece oturmak zorunda kalan kişi, 3. {ağız} Yarasa.* [DS]|| **gece maçı,** *spor. Özel düzeneklerle ışıklandırılmış sahalarda fosforlu top ile yapılan futbol karşılaşması.*|| **gece mavisi,** *Koyu mavi.* || **gece maymunu,** *zool. Güney Amerika'da ağaç kovuklarında yaşayan, Maymunlar takımının Yeni Dünya maymunugillerden boyları 35 cm, kuyrukları 50 cm. kadar olan, geceleri dolaşan, yumuşak kıllı ve eşleri ile birlikte gezen bir maymun, (Aotus trivirgatus).*|| **gece menekşesi,** *{ağız}* → gece gündüz çiçeği. [DS]|| **gecesi gündüzüne karışmak,** *1. Aralıksız ve yorucu bir biçimde çalışmak. 2. Kurulu düzeni bozulmak; huzursuz olmak.*|| **gece silahlı, gündüz külahlı,** *Gizli işler çevirdiği hâlde kendisini iyi biriymiş gibi tanıtmaya kalkışan.*|| **gece tonu,** *{eAT} {OsT} Yatak; döşek.*|| **gece yanığı,** *Uçuk gibi birdenbire oluşan mikrobik kabarcıklı deri iltihabı.*|| **gece yarısı,** *Gecenin ilerlemiş saatleri; gecenin ortası.*|| **gece yatısı,** *Gece konukluğu.*|| **gece yatısına gitmek** (kalmak), *Konuk olarak gittiği yerde geceyi geçirmek.*|| **gece yayı,** *Güneş'in gök küresinde gün boyu çizdiği çemberin ufuk altında kalan kısmı.*|| **geceyi diri tutmak,** *{eAT} {OsT} Gecenin boşa geçmesine izin vermemek; sabaha kadar ibadet etmek; sabaha kadar uyumamak.*|| **gece yırtıcıları,** *zool. Gökkuzgunumsular takımından, gagaları dipten itibaren çengel gibi kıvrık, gözleri çok gelişmiş, kısa gövdeli, geceleri avlanan bir alt takım. (Striges; sitrix).*|| **geceyi gündüze katmak,** *Aralıksız ve yorucu bir biçimde çalışmak; aşırı çaba göstermek.*|| **geceyi ihya etmek,** *1. Geceyi ibadetle geçirmek. 2. Geceyi çalışarak geçirmek.*|| **gece yürüyüşü,** *as. Düşmanın keşif ve ateşinden korunmak, yapılacak harekâtı gizlemek veya düşmana baskın yapmak amacıyla geceleyin yapılan askerî yürüyüş.*

gececi, [gece-ci] *is.* **1.** Çalışma saatleri geceye rastlayan işçi. **2.** *sf.* (Hayvanlar için) gece ortaya çıkan, geceleri avlanan.

gececük, -ğü [geç-mek > geç-ecek] *{ağız} is.* Semerin arka ağacına çakılan ve yük iplerinin takılınasına yarayan ağzı açık demir çengel. [DS]

gecek, -ği [giy-ecek] *(ge:cek) {ağız} is.* Çamaşır. [DS]

gecekondu, [gece+kon-du] *is.* **1.** Plan ve projesi olmadan, imar planına uygunluk gözetilmeden yapılmış bina. **2.** *huk.* İmar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı olmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsa üzerine, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapı. **3.** *gnşl.* Derme çatma yapı veya kuruluş. ◻ **gecekondu bölgesi,** *Şehir ve kasabalarda gecekonduların topluca bulunduğu yer.*|| **gecekondu gibi,** *Gecekonduyu andırır şekilde, derme çatma; sağlık ve teknik kurallara aykırı olan.*

gecekonducu, [gece-+kon-du-cu] *is.* **1.** Gecekondu

yapıp satarak geçimini sağlayan kimse. **2.** Gecekonduda oturan kişi.

gecekondulaşma, [gece+kon-du-la-ş-ma] *is.* Gecekondulu hâle gelme.

gecekondulaşmak, [gece+kon-du-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Bir kent veya kasaba için) gecekondu sayısı artmak; çok sayıda gecekondu yapılmış olmak; gecekondularla dolmak.

geceleme, [gece-le-me] *is.* Geceyi geçirmek işi.

gecelemek, [gece-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir yerde veya bir işte geceyi geçirmek; *{eAT} (aynı).* **2.** Gece oluncaya kadar çalışmak veya kalmak.

geceleri, [gece-ler-i] *zf.* **1.** Gece vakti. **2.** Her gece.

geceleyin, [gece-le-yin] *zf.* Gece vakti; gece olunca.

geceli, [gece-li] *sf.* Gecesi olan; geceye ait; geceye bağlı olan. 🗗 **geceli gündüzlü,** *Gece gündüz demeden; hem gece hem gündüz; aralıksız.*

gecelik, -ği [gece-lik] *sf.* **1.** Gece kullanılan; geceye ait. **2.** Gece miktarınca. **3.** *is.* Gece yatakta giyilen entari. **4.** Otel vb. yerlerde bir gece için ödenen ücret. **5.** *{ağız}* Ramazanda gece yenen yemek; sahur. [DS] 🗗 **Gecelik külâhıma anlat.** *"Beni kandırmak için boşuna zahmet çekme; söylediklerine inanmıyorum; beni kandıramazsın" anlamında söz.*

gecelmek, [gece-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gözü kararıp düşmek; fenalaşmak. [DS]

gecer, [? gecer] *{ağız} is.* İpekli at çulu. [DS]

gecere[1]**,** [Erme. kecrer] *{ağız} is.* İplik çilesi takılan iplik çıkrığı; elemye. [DS]

gecere[2]**,** [? gecere] *{ağız} is.* (Kişi için) zayıf; sıska. [DS]

gecerek, -ği [geç-e-rek] *(gece'rek) {ağız} zf.* (Zaman için) biraz geç; geççe. [DS]

geceri, [gece-ri] *{ağız} zf.* Akşam üstü. [DS]

gecesefası, -nı, -ları [gece+sefa-s-ı] *is. bot.* Sürüngen gövdeli, gece vakti kırmızı, sarı, beyaz renkte büyük çiçekler açan otsu bitki; akşamsefası, *(Mirabilis jalapa).*

gecesefasıgiller, [gece+sefa-s-ı-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi gecesefası olan karşıt basit yapraklı iki çenekli bitkiler familyası, *(Nyctaginaceae).*

gecev, [gece+ev-i] *{ağız} is.* Bağ ve tarla kıyılarına yapılan kulübe. [DS]

geceyle, [gece+ile] *{eAT} zf.* Geceleyin; gece vakti.

gecikilme, [gecik-il-me] *is.* Gecikmiş bulunma durumu ve eylemi.

gecikilmek, [gecik-mek > gec-ik-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gecikme durumunda bulunulmak; geç kalınmak.

gecikiş, [gec-ik-iş] *is.* Geç kalmak işi ve biçimi.

gecikme, [gec-ik-me] *is.* Geç kalma; gecikmek işi.

gecikmek, [*eT.* kēç > kéç-ik-mek > ge(c)-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Geç kalmak. **2.** Bir şeyi beklenen veya kararlaştırılan zamandan sonra yapmak. **3.** (Taşıt için) varması gereken yere zamanından sonra varmak; rötar yapmak.

gecikmeli, [gecik-me-li] *sf.* **1.** Gecikmesi olan; gecikme durumunda olan; rötarlı. **2.** *zf.* Gecikme durumunda olarak.

gecikmesiz, [gecik-me-siz] *sf.* **1.** Gecikmesi olmayan; gecikme durumunda olmayan; rötarsız. **2.** *zf.* Gecikme durumunda kalmadan.

gecikmiş, [gecik-miş] *sf.* **1.** Zamanında yerine getirilmemiş. **2.** Geç kalmış.

geciksemek, [gecik-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Biraz geç kalmak. [DS]

geciksinmek, [gecik-sin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir işin ağır yapıldığını sanmak. [DS]

geciktirilme, [gecik-tir-il-me] *is.* Kasıtlı olarak geç bırakılma durumu ve eylemi.

geciktirilmek, [gecik-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Kasıtlı olarak biri tarafından geç bırakılmak; gecikmesine yol açılmak.

geciktirim, [gecik-tir-im] *is. sin.* Bir olayın ortaya çıkışını izleyiciye sezdirdikten sonra, sonucu durmaksızın erteleyerek onu bekleme, gerginlik ve tedirginlik içinde bırakmak.

geciktirme, [gecik-tir-me] *is.* Geç bırakma; geciktirmek işi.

geciktirmek, [gecik-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Geç bırakmak; gecikmesine yol açmak.

gecimen, [geci-men ?] *{eAT} is.* **1.** Kadın başörtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına örtülen süslü örtü; taç.

gecin, [? gecin] *{ağız} is.* **1.** Taneleri toplanmış yeşil fasulyenin hayvanlara verilen sap ve kabukları. **2.** Hayvan yemi olarak kullanılan yulaf sapı. **3.** Soyulmuş kendir sapı. **4.** Kendirin taranırken taraktan dökülen kırıntı ve yoluntusu. **5.** Kalın saman. [DS]

gecine, [? gecine] *{ağız} is.* **1.** Kenarlı büyük sepet; sele. **2.** Teskere. [DS]

gecinmek, [gecin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ölmek. [DS]

gecire, [? gecire] *{ağız} is.* Yün ve pamuk iplerini çözmeye yarayan aygıt. [DS]

gecirek, -ği [gec-i-rek] *{eAT} zf.* **1.** Geç; geç olarak; biraz geççe. **2.** Oldukça geç; pek geç.

gecirgemek, [ge(ç)-ir-ge-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(i)-yor]* Geç kalmak. [DS]

gecirgenmek, [gecir-ge-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Gecikmiş saymak; geç bulmak; geç görmek.

gecirgetmek, [gecir-ge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Geç bırakmak; gecikmesine neden olmak; işi uzatmak; geciktirmek. [DS]

-geç[1]**,** [-gac / -geç / -keç / -kaç] *{eAT} yap. e.* → -gaç.

geç[1]**,** [geç-mek] *{ağız} ünl. "Üzerinde durma; affet"* anlamında kullanılır. [DS]

geç[2]**,** [*eT.* kēç > geç] *zf.* **1.** Kararlaştırılan, beklenen, istenen veya alışılan zamandan sonra. **2.** *sf.* Alışılan zamandan sonra olan. 🗗 **geç kalmak,** *Vaktinden sonra davranmak veya gelmek; gecikmek.* || **Geç ol-**

sun da güç olmasın. *Geç kalmış bir iş için söylenen teselli sözü.*

geçe[1], [geç-mek > geç-e] *zf.* (Herhangi bir saati) belirtilen dakika kadar geçerken.

geçe[2], [*eT.* keçe > geç-e] *is.* **1.** Karşılıklı iki yandan her biri; yaka. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Taraf; yön; yan. [DS]

geçegen, [geç-mek > geç-egen] *sf.* Kalıcı olmayan; geçici.

geçeğen, [geç-mek > geç-eğen] *{eAT} sf.* **1.** Daha çok geçen. **2.** Sürümü iyi olan; tercih edilen; revaçta olan.

geçek[1], **-ği** [geç-mek > geç-ek] *is.* **1.** Geçme işinin yapıldığı yer. **2.** Çok geçilen yer; işlek yol. **3.** Küçük tahta köprü. **4.** *{ağız}* Bahçe ya da avlu kapısı. [DS] **geçek geçit,** *{ağız} Büyük akarsuların geçilebilecek yeri.* [DS]|| **geçek taşı,** *{ağız} Ayaklar ıslanmadan üzerine basarak dereyi geçmek için konulan taşlar.* [DS]

geçek[2], **-ği** [geç-ek] *{ağız} sf.* Geçerliliği olan; beğenilen; hoşa giden. [DS]

geçeli, [geçe-li] *sf.* Karşılıklı iki yakası bulunan; geçesi bulunan; yanlı; taraflı.

geçelik, -ği [geçe-lik] *{ağız} is.* **1.** Karşılık; cevap. **2.** Karşı taraf; ön taraf. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DS]

geçemek, -ği [geçe-mek] *{ağız} is.* **1.** Dar geçit; boğaz. **2.** Yol uğrağı. [DS]

geçen, [geç-mek > geç-en] *sf.* **1.** (Zaman bildiren yıl, ay, hafta, gün için) bir önceki. **2.** Yakın geçmişte belirsiz bir süre önce olan.

geçende, [geç-mek > geç-en-de / geç-en-ler-de] *zf.* Kesin olarak ne kadar geçtiği belli olmamakla birlikte yakın geçmişte meydana gelen.

geçenek, -ği [geç-mek > geç-en-ek] *is.* Bina içlerinde odalar arası geçişleri sağlayan koridor; hol.

geçer, [geç-mek > geç-er] *sf.* **1.** Yürürlükte bulunan. **2.** Geçerliğini koruyan. **3.** Kullanımda olan; sürümü olan. **4.** *{OsT}* Revaçta olan. **geçer akçe,** *1. Herkes tarafından tutulan, beğenilen. 2. Osmanlılarda değeri düşmemiş, geçerliliği bulunan para. 3. Rayiç para.*|| **geçer dil,** *dbl. Değişik dilleri konuşan ülkeler arasında çoğunlukla ticaret alanında kullanılan uluslar arası dil.*

geçerleme, [geç-mek > geç-er-le-me] *is.* Doğru olduğunu belirtme durumu ve eylemi; teyit; tasdik; doğrulama; konfirmasyon.

geçerlemek, [geç-mek > geç-er-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlamak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık etmek; teyit etmek; tasdik etmek; doğrulamak; konfirme etmek.

geçerletme, [geç-mek > geç-er-le-t-me] *is.* Doğru olduğunu belirttirme; belirttirmek işi; teyit ettirme; tasdik ettirme; doğrulatma; konfirme ettirme.

geçerletmek, [geç-mek > geç-er-le-t-mek] **1.** Bir şeyin doğru olduğunu belgeler, kanıtlar, destekler ortaya koyarak ispatlatmak. **2.** Doğru olduğu hakkında tanıklık ettirmek; teyit ettirmek; tasdik ettirmek; doğrulatmak; konfirme ettirmek.

geçerli, [geç-mek > geç-er-li] *sf.* **1.** Yürürlükte olan; kullanılan; uygulamada olan. **2.** Beğenilen; sürümü olan; tutulan. **3.** *dbl.* Doğru kabul edilen. **geçerli olmak,** *Beğenilmek, tutulmak.*

geçerlik, -ği [geç-mek > geç-er-lik] *is.* **1.** Yürürlükte olma durumu, *(1935 yeniden).* **2.** Geçerliğini koruma durumu. **3.** Kullanımda, sürümde olma durumu. **4.** *{OsT}* Rağbette olma; revaç. **5.** *{OsT}* Geçiş için verilmiş bulunan belge; mürur tezkeresi. **6.** *dbl.* Kullanan tarafından doğru sayılan.

geçerlilik, -ği [geç-mek > geç-er-li-lik] *is.* Geçerli olma durumu.

geçersiz, [geç-mek > geç-er-siz] *sf.* **1.** Yürürlükten kaldırılmış olan; hükümsüz. **2.** Değer taşımayan.

geçersizleşme, [geç-mek >geç-er-siz-le-ş-me] *is.* Geçersiz duruma düşme.

geçersizleşmek, [geç-mek > geç-er-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Geçersiz duruma düşmek; geçerliğini yitirmek.

geçersizlik, -ği [geç-mek > geç-er-siz-lik] *is.* Geçersiz olma durumu; hükümsüzlük.

geçeymen, [geçe + ey-men ?] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Baş örtüsü. **2.** Gelin başına takılan süslü örtü; taç.

geçeyormak, [geç-mek+yor-mak] *{eAT} gçsz. b. f. [-ur]* Geçiyor olmak. *(-yor geniş zaman eki bu fiildeki yardımcı fiilden kaynaklanmaktadır.)*

geçgeç, [geç-mek > geç+geç] *is. ikile.* Televizyon kanalları arasında yapılan gezinti; zaping. **geçgeç yapmak,** *Televizyon kanalları arasında gezinti yapmak.*

geçgeçleme, [geç+geç-le-me] *is.* Televizyon kanallarının arasında gezinti yapma eylemi; zapingleme.

geçgeçlemek, [geç+geç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Televizyon kanalları arasında gezinti yapmak; zapinglemek.

geçgel, [geç-gi-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sözü geçerli; beğenilen. **2.** Yaşlı. [DS]

geçgere, [Far. deskere] *{ağız} is.* İki kişi tarafından, önlü ve arkalı ikişerli kollarından tutularak üzerinde taş, toprak, kum vb. taşımaya yarayan araç; teskere. [DS]

geçgili, [geç-gi-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözü etkili; sözü geçen; sözü beğenilen. [DS]

geçgin, [geç-kin كچكين] *{eAT} sf.* Kendinden geçmiş; aşırı sarhoş; geçkin.

geçgün, [geç-kün كچكون] *{eAT} sf.* **1.** Pek çok geçen **2.** Çok işleyen. **3.** Etkin, müessir.

geçi[1], [keçi] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

geçi[2], [Çing. gacı ?] *{ağız} is.* **1.** Oynatılan orta kadını. **2.** Kız. **3.** Avam; halk. [DS]

geçici[1], [geç-mek > geç-ici] *sf.* **1.** Çok sürmeyen. **2.** Kısa ve belli bir süre için olan; geçeğen; muvakkat; palyatif. **3.** Bir yerden veya kişiden başka birine geçme durumunda olan; bulaşıcı; bulaşan. **4.** *{ağız}* Vefasız. [DS] 🗗 **geçici madde,** *Yasa, tüzük ve yönetmeliklerde geçerliliği belirli bir süre olan madde.*

geçici[2], [geç-ici] *{ağız} is.* Seyyar satıcı. [DS]

geçicilik, -ği [geç-mek > geç-ici-lik] *is.* Geçici olma durumu.

geçik, -ği [geç-ik] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

geçiliş, [geç-mek > geç-il-iş] *is.* Geçilmek işi ve biçimi.

geçilme, [geç-mek > geç-il-me] *is.* Geçme işinin yapılma durumu.

geçilmek[1], [*eT.* keç-il-mek > geç-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçmek işi yapılmak. 🗗 **... dan geçilmemek,** *Çok ve bol bulunmak; aşırı olmak.*

geçilmek[2], [*eT.* kēç-il-mek / kīç-il-mek > geç-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bırakılmak; terk edilmek.

geçim[1], [geç-mek > geç-im] *is.* **1.** Yaşamak için gerekli olan beslenme, barınma vb. şeyler ve bunların karşılanması; maişet; geçinme araçları. **2.** Geçinmek işi; geçinme. **3.** Çatışmasız ve birlikte uyum içinde yaşama; anlaşma; uyuşma. 🗗 **geçim derdi,** *Yaşamak için gerekli olan barınak ile beslenme, giyinme maddelerini sağlamakta çekilen sıkıntı.*‖ **geçim dünyası,** *Kişinin yaşamak için kendi çıkarlarını da hesaba katması gereği.*‖ **geçim endeksi,** *Fiyatların sürekli arttığı bir dönemde ücretlilerin tüketmek zorunda oldukları maddeleri ve harcamaları karşılayacak parayı belirleyen gösterge.*‖ **geçim kapısı,** *Yaşayabilmek için gerekli paranın kazanıldığı iş yeri.*‖ **geçim sıkıntısı,** *Yaşayabilmek için zorunlu giderleri karşılamakta çekilen güçlük.*‖ **geçim yolu,** *Yaşayabilmek için gerekli olan zorunlu giderleri karşılamada bulunan çare, izlenen yol; kazanç aracı.*‖ **geçim zorluğu,** *Yaşayabilmek için zorunlu giderleri karşılamakta çekilen güçlük.*

geçim[2], [Far. keçūn كچون / Moğ. kicim] *{eAT} is.* **1.** Eskiden savaşlarda, kılıç darbelerinden etkilenmemesi için ata çul şeklinde giydirilen bir tür zırh. **2.** Aynı amaçla savaşçıların giyindiği zırhların genel adı.

geçimli, [*eT.* keç-im-lig > geç-im-li] *sf.* Çevresindekilerle iyi anlaşan, uyuşan; onlarla çatışma durumuna girmeyen kimse.

geçimlik, -ği [geç-mek > geç-im-lik] *is.* Bir kişinin en az düzeyde yaşayabilmesi için gerekli olan yiyecek, giyecek ve barınma giderleri; nafaka.

geçimlilik, -ği [geç-mek > geç-im-li-lik] *is.* Çevresindekilerle anlaşma, uyuşma durumu; geçimli olma durumu

geçimsiz, [geç-mek > geç-im-siz] *sf.* Çevresindekilerle anlaşamayan, uyuşamayan; huysuz kavgacı.

geçimsizleşme, [geç-mek > geç-im-siz-le-ş-me] *is.* Geçimsiz duruma gelmek işi.

geçimsizleşmek, [geç-mek > geç-im-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Geçimsiz duruma gelmek

geçimsizlik, -ği [geç-mek > geç-im-siz-lik] *is.* **1.** Geçimsiz olma durumu; bağdaşmama; uyuşmazlık; anlaşamazlık. **2.** Başkalarıyla anlaşamayanın niteliği.

geçinceme, [geç-in-ceme] *{ağız} is.* Geçim; geçinme. [DS]

geçincik, -ği [geç-in-cek] *{ağız} zf.* (Yer için) geçince. [DS]

geçini, [geç-en-i] *{ağız} zf.* (Zaman için) geçince; ... den sonra. [DS]

geçindirme, [geç-mek > geç-in-dir-me] *is.* Yaşamak için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılama durumu ve eylemi; geçinmesini sağlama işi.

geçindirmek, [geç-mek > geç-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin yaşamak için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılamak. **2.** Geçinmesini sağlamak.

geçinilme, [geç-mek > geç-in-il-me] *is.* Geçinme işinin yapılma durumu.

geçinilmek, [geç-mek > geç-in-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Yaşamak için gerekli temel ihtiyaç maddeleri ve zorunlu harcamaları karşılanmış olmak. **2.** Birlikte yaşanılan kişilerle veya çevre ile uyum içinde bulunulabilir olmak; uyum ve anlaşma içinde olmak.

geçinim, [geç-mek > geç-in-im] *is.* Geçinme eylemi; geçinme.

geçinme, [geç-mek > geç-in-me] *is.* Geçinmek işi ve durumu. 🗗 **geçinme endeksi,** *Belirli bir yaşam düzeyini sürdürmek için gerekli olan barınma, yiyecek, içecek, giyim, temizlik, ısınma, aydınlanma, ulaştırma vb. harcamalarda meydana gelen fiyat artışlarının etkisini saptamakta kullanılan gösterge.*

geçinmek, [*eT.* keç-in-mek > geç-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yaşamak için gerekli temel ihtiyaç maddeleri ve zorunlu harcamaları karşılamak. **2.** Bir şeyin geliri ile yaşamını sürdürmek. **3.** Birlikte yaşanılan kişilerle veya çevre ile uyum içinde olmak; anlaşmak. **4.** *yard. f.* (Kendisi için) öyle olduğu izlenimi vermeye çalışmak; ... gibi saymak; ... gibi görmek; taslamak. *{OsT} (aynı)* **5.** (Çıkma durumundaki bir isimle kullanıldığında) o kişinin veya kişilerin sırtından geçimini sağlamak. **6.** *{eAT}* Ömür sürmek; yaşamak. **7.** *{OsT}{ağız}* Ölmek. [DS] 🗗 **geçinip gitmek,** *Çok iyi olmamakla birlikte hayatını şöyle veya böyle sürdürüyor olmak; kimseye yük olmadan yaşamak.*‖ **geçinmeye gönlü olmamak,** *Bir işi yapmak istemeyenler için, bu durumu doğrudan söylemek yerine çeşitli bahaneler uydurarak isteksizliğini belirtmeye çalışmak.*

geçinti, [geç-inti] *{ağız} is.* **1.** Elenen tahılın kalbur altına geçen kısmı; elenti. **2.** Çabuk geçen yağmur. **3.** Delik. **4.** Bölüm. **5.** Dilenci. [DS]

geçirgen, [geç-mek > geç-ir-mek > geç-ir-gen] *sf.* **1.** İçine konulan sıvı veya diğer akışkanların geçmesine veya akmasına uygun olan. **2.** *{ağız} is.* Bilet. [DS]

geçirgenlik, -ği [geç-mek > geç-ir-mek > geç-ir-genlik] *is.* **1.** Gözenek, boşluk veya çatlakları dolayısıyla bir maddenin herhangi bir akışkanı geçirebilme özelliği. **2.** Geçirgen olma durumu veya niteliği.

geçiri, [geç-ir-mek > geçir-i] *{OsT} zf.* Zamanını geçirerek.

geçirilme, [geç-ir-mek >geç-ir-il-me] *is.* Geçirme işinin yapılma durumu.

geçirilmek, [geç-ir-mek >geç-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçirme işi yapılmak; geçmesi sağlanmak.

geçirim, [geç-ir-mek >geç-ir-im] *is.* **1.** Geçirme durumu. **2.** *{ağız}* Su oluğu. [DS]

geçirimli, [geç-ir-im-li] *sf.* Geçirgen olan; başka cisimleri geçiren.

geçirimlilik, [geç-ir-im-li-lik] *is.* Geçirimli olma durumu ve niteliği.

geçirimsiz, [geç-ir-im-siz] *sf.* Sıvı ve diğer akışkanları geçirme özelliği olmayan; geçirmeyen.

geçirimsizleştirme, [geç-ir-im-siz-leş-tir-me] *is.* **1.** Geçirimsiz duruma getirmek işi. **2.** Geçirgen dokulu bir maddeyi geçirimsiz hâle getirme işlemi.

geçirimsizleştirmek, [geç-ir-im-siz-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Geçirimsiz duruma getirmek. **2.** Geçirimsiz olmasını sağlamak.

geçirimsizlik, -ği [geç-ir-im-siz-lik] *is.* **1.** Geçirimsiz olma durumu. **2.** Geçirimsiz olan maddenin durumu veya niteliği.

geçirinmek, [geç-ir-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ölmek. **2.** Uyumak. [DS]

geçiriş, [geç-ir-mek >geç-ir-iş] *is.* Geçirme eylemi veya biçimi.

geçirme, [geç-mek > geç-ir-me] *is.* Geçmesini sağlama durumu ve eylemi.

geçirmek, [*eT.* kēç-ür-mek > geç-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Geçme işini yaptırmak; geçmesini sağlamak. **2.** Bir şeyi bir yere takmak, koymak, yerleştirmek. **3.** Yolculuğa çıkan birisini bir müddet beraber giderek uğurlamak; yolcu etmek. **4.** Başkalarına geçmesine sebep olmak; bulaştırmak; bulaşmasına sebep olmak. **5.** Yaşamak, hayatını sürdürmek; vakit harcamak. **6.** Hastalığa tutulup iyileşmek. **7.** İstenmeyen bir durumla karşılaşmak; uğramak. **8.** Uğraşmak; emek veya zaman harcamak. **9.** (Söz için) dediğini yaptırmak; etkisini göstermek; kendini dinletmek. **10.** Belirli bir uygulamaya, işleme tabi tutmak. **11.** Yazı, ses vb. şekillerde tespit etmek; kaydetmek. **12.** Bir parçayı eklemek amacıyla başka bir parçanın özel olarak açılmış oyuğuna takmak. **13.** *bsy.* Hafızada bulunan bilgileri başka bir kayıt aracına aktarmak. **14.** *{ağız}* (Ateş, lamba vb. için) söndürmek. [DS] **15.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak. **16.** *argo.* Futbolda gol atmak; sayı yapmak; yenmek. **17.** *argo.* Bir şeyle vurmak.

geçirmez, [geç-mek > geç-ir-mez] *sf.* İçinden bir şey geçirmeyen; sızdırmaz.

geçirtilme, [geç-ir-t-il-me] *is.* Geçirtme işinin yapılma durumu.

geçirtilmek, [geç-ir-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçirtmek işi yapılmak.

geçirtme, [geç-ir-t-me] *is.* Geçirmesini sağlama durumu ve eylemi.

geçirtmeç, -ci [geç-ir-t-meç] *{ağız} is. spor.* Yürüme ya da koşma yarışı. [DS]

geçirtmek, [*eT.* keç-ir-t-mek > geç-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Geçirmesini sağlamak.

geçiş, [*eT.* keç-iş > geç-iş] *is.* **1.** Geçmek işi veya biçimi. **2.** Bir durumdan başka bir durama dönüşme; değişme. **3.** *gök b.* Bir gök cisminin gökküresi üzerinde ilerleyişi. **4.** *fiz.* Bir atom, çekirdek veya molekülün bir enerji düzeyinden başka bir enerji düzeyine dönüşmesi. **5.** *res.* Bir renkten diğer renge kesinti yapmadan, ara renk veya karışım kullanma biçimindeki teknik uygulama. **6.** *dbl.* Ses organlarının bir durumdan diğerine geçmesi durumu. **7.** *{ağız}* Yarış; yarışma. [DS] ◻ **geçiş elementleri,** *Ametallerle metaller arasında özellikler gösteren elementler.*|| **geçiş üslûbu,** *Birbirini izleyen iki üslup arasında her ikisinden de izler taşıyan ara dönem.*|| **geçiş üstünlüğü,** *Kara yolu veya kavşakları diğer araçlara göre cankurtaran, itfaiye ve güvenlik görevlisi araçlarının öncelikli kullanma üstünlüğü.*

geçişim, [geç-iş-im] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirine geçme eylemi; geçişme. **2.** *psikol.* Bir iş yapmakla, ona bağlantılı başka bir işi yapma yeteneğinin artması durumu.

geçişli, [geç-iş-li] *sf.* Geçişi olan. ◻ **geçişli çatı,** *dbl. Yüklemi geçişli olan cümlenin çatısı.*|| **geçişli eylem,** *dbl. Bir cümlede eylemin özneden nesneye geçtiğini belirten fiil; nesne ile kullanılabilen fiil; geçişli fiil.*|| **geçişli fiil,** *dbl. Geçişli eylem.*

geçişliğin, [geçiş-leyin] *{ağız} zf.* (Yer için) geçince. [DS]

geçişlilik, -ği [geç-iş-li-lik] *is.* **1.** Geçişli olma durumu. **2.** Geçişli bir bağıntının özelliği.

geçişme, [geç-iş-me] *is.* **1.** Birbiri içinden veya bir yerden karşılıklı geçme durumu. **2.** *biy.* Yarı geçirgen bir zar ile birbirinden ayrılmış iki sıvının karşılıklı geçerek birbirine karışması; ozmos. ◻ **geçişme basıncı,** *Bir çözeltinin içinde yalnız eriticinin geçebileceği yarı geçirgen bir zara uyguladığı basınç; ozmos basıncı.*|| **geçişme ölçümü,** *Geçişme basıncı ölçülerini inceleyen fizik dalı.*

geçişmek, [*eT.* keç-iş-mek > geç-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinin içine geçmek; ke-

sişmek; karışmak; tedahül etmek. **2.** *{OsT}* Yarışmak.

geçişmeölçer, [geç-iş-me+ölç-er] *is.* Geçişme basıncını ölçmeye yarayan araç.

geçişsiz, [geç-iş-siz] *sf.* Geçişi olmayan. ◻ **geçişsiz çatı,** *dbl. Yüklemi geçişsiz olan cümlenin çatısı.*‖ **geçişsiz eylem,** *dbl. Cümlede eylemin öznede kaldığını belirten fiil; nesne ile kullanılamayan fiil.*‖ **geçişsiz eylem,** *dbl. Geçişsiz fiil.*

geçiştirici, [geç-iş-tir-ici] *sf.* **1.** Geçiştirme özelliği taşıyan. **2.** *tıp.* Bir hastalığın kendisini etkilemeksizin yalnızca ağrı, sızı gibi belirtilerini azaltmaya veya yok etmeye yönelik tedavinin niteliği.

geçiştirilme, [geç-iş-tir-il-me] *is.* Geçiştirme eyleminin yapılma durumu.

geçiştirilmek, [geç-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Köklü bir çözümden ziyade geçici bir uygulamada bulunulmak. **2.** Atlatılmak.

geçiştirme, [geç-iş-tir-me] *is.* **1.** Köklü bir çözüm getirmeden şöyle veya böyle yapma durumu. **2.** Az bir zararla atlatma durumu.

geçiştirmek, [geç-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Köklü bir çözüm getirmeden, üstünde durmadan başından savmak; savuşturmak. **2.** İdare etmek. **3.** Büyük bir felaketi boyutuna göre daha az bir zararla atlatmak; ucuz kurtulmak. **4.** *{OsT}* Birbirine geçirmek.

geçit, -di [geç-it] *is.* **1.** Geçmeye yarar yer; geçecek yer. **2.** Bir topluluğun özel günlerde düzenli bir şekilde bir yerden geçmesi. **3.** Dönüm noktası. **4.** İki dağ, iki yükselti arasındaki dar ve uzun yol. **5.** Akarsuların bir yakasından öbür tarafına geçilebilecek sığ kısmı. **6.** İki yapıyı birbirine bağlayan üstü örtülü yol. **7.** Yayalara ayrılmış genellikle etrafı dükkânlarla çevrili yer. **8.** *anat.* Organların dar ve boğaz gibi olan yerleri. **9.** *{ağız}* Az ürün veren tarla. [DS] **10.** *{ağız}* Av yapılan alan. [DS] ◻ **geçit gemisi,** *{OsT} Büyük suların bir yakasından öbür yakasına geçmekte kullanılan gemi.*‖ **geçit hakkı,** *Ana yola çıkış yeri olmayan bir taşınmaz sahibinin komşu taşınmazın sahibine ödediği ücret karşılığında buradan yararlanma hakkı.*‖ **geçit resmi,** *Eskiden, İstanbul'a gönderilen kasaplık hayvanların derbentlerden geçişleri sırasında ödenen vergi.*‖ **geçit** (resmi) **töreni,** *Millî bayramlarda asker ve okullarla diğer kuruluşların düzenli olarak en büyük mülkî ve askerî amir karşısından yaptıkları geçiş.*‖ **geçit vermek,** *1. (Akarsu için) karşıya geçilebilecek sığ yeri olmak. 2. (Sıra dağ için) diğer tarafına geçilebilecek bir geçit yeri bulunmak. 3. Çıkacak yeri olmak.*‖ **geçit yeri,** *1. Gösteri yapılan yürüyüş yolu. 2. {ağız} Yol boyu; yol üstü.* [DS]

geçitimine, [geçit-im-i-n-e] *{ağız} zf.* (Verilen şey için) parasız. [DS]

geçitli, [geç-it-li] *sf.* Geçilecek yeri olan; geçit veren.

geçitlik, [geç-it-lik] *{OsT} is.* Bazı yerlerden geçerken ödenen para; geçit parası; mürüriye resmi.

geçitsiz, [geç-it-siz] *sf.* Geçilecek yeri olmayan; geçit vermeyen. ◻ **geçitsiz psikolojik devre,** *psikol. Bir kişinin dikkatini harekete geçiren işaretin verilmesiyle, cevaplandırması gereken uyartıyı birbirinden ayıran en kısa süre olan tepki zamanı.*

geçken, [geç-mek > geç-ken گچکن] *{OsT} sf.* Geçip giden; geçen.

geçki, [*eT.* keç-ki > geç-ki] *{ağız} is.* Dokumacılıkta çözgü ipliklerinin arasına, yanlamasına geçirilen iplikler; atkı. [DS]

geçkin, [geç-kin] *sf.* **1.** (İnsan için) ileri yaşta olan; ihtiyarlamaya yüz tutmuş. **2.** (Sebze ve meyve için) solmaya başlamış veya gereğinden çok olgunlaşmış. **3.** *{ağız}* Cin; peri. [DS] **4.** *{OsT}* Kendinden geçmiş. **5.** *{OsT}* Aşırı derecede sarhoş. **6.** *{eAT}* Pek çok geçen; çok işleyen; etkin; müessir. ◻ **geçkin koca,** *{OsT} Çok yaşlı adam.*

geçkinci, [geç-kin-ci] *{ağız} is.* **1.** Seyyah; turist. **2.** *sf.* Geçici olan; eğreti. [DS]

geçkinlik, -ği [geç-kin-lik] *is.* **1.** Geçkin olma durumu. **2.** Geçkin olan şeyin niteliği.

geçme, [geç-me] *is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gitme eylemi veya durumu; mürur. **2.** Birbirinin içinden geçirilerek tutturulan iki ve daha çok parçanın meydana getirdiği birleştirme işi veya bu tür parça. **3.** *spor.* Eskrimde sol ayağı sağ ayağın önüne getirmek suretiyle rakibe doğru ilerleme hareketi; ileri geçme. **4.** *sf.* Birbirine yapıştırma, çakma veya bağlama gibi sabit olmayıp gerektiğinde birbiri içinden çıkarılabilme özelliğinde olan.

geçmek[1], [*eT.* keç-mek > geç-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Bir yerden gelip başka bir yere gitmek; geçip gitmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Üzerinden aşmak; öbür yana ulaşmak; geride bırakmak; kat etmek. **3.** Bir şeyin bir yanından girip öbür yanından çıkmak. **4.** Bir şeyin veya bir yerin içinden ilerlemek; girmek; dahil olmak. *{eAT} (aynı)* **5.** Hareket hâlinde akıp gitmek. **6.** Gidiş ve gelişte bir yeri kullanmak. **7.** Bir duruma uğramak veya işleme, uygulamaya tabi olmak. **8.** (Düşünce için) bir an belirip kaybolmak. **9.** (Öfke, fırtına, yağmur vb. durumlar için) sona ermek; bitmek. **10.** Durum değiştirmek; bir durumdan bir diğerine girmek. **11.** (Mal vb. için) el değiştirmek; aktarılmak; devredilmek. **12.** Artık ilgilenmemek; bırakmak; vazgeçmek. **13.** (Bir yerde; bir durumda) yaşamak; ömür sürmek; *{eAT} {OsT} (aynı).* **14.** Gelecekte kendisinden bahsedilecek biçimde tarih, ansiklopedi veya günlük basında yer almak. **15.** Kademe atlamak; durumunda değişiklik olmak. **16.** (Siyasi parti veya lider için) yönetime gelmek; iktidarı elde etmek. **17.** Belirli bir süre için zorluklara katlanmak. **18.** (Hastalık veya huy için) bulaşmak; sirayet etmek; bir başkasında da aynısıyla ortaya çıkmak. **19.** (Soyaçekim için) başka bir kuşakta belirmek; ortaya çıkmak. **20.** Olmak; mey-

dana gelmek; vuku bulmak; cereyan etmek; gerçekleşmek. **21.** Eski yerini ve konumunu bırakıp yeni bir yerde bulunmak; taşınmak. **22.** Bir konu veya işte çalışmış olmak. **23.** (Sıcak, güneş, soğuk vb. için) etki etmek; işlemek. **24.** (Dönem, mevsim vb.) sona ermek. **25.** (Para, tahvil vb. için) kullanılmak; yürürlükte olmak. **26.** (Söz ve para için) etkisini göstermek; etkili olmak. **27.** (Meyve, çiçek vb.) çok olgunlaşmak; solmak. **28.** (Ölçüde) diğerlerinden daha büyük olmak; aşmak. **29.** Bir işi yapacak, başaracak durumda olmamak. **30.** Çalışma ve beceride, yarışmada öncülük edenlerden daha iyisini yapmak; rakibinden daha iyi sayı yapmak; üstünlük sağlamak. **31.** (Soba veya ocak ateşi için) sönmek; soğumak. **32.** (Ticaret eşyası için) satılmak; sürümü olmak. **33.** Bir konuşmada veya basında kendisinden söz edilmek; konuşulmak; söylenmek. **34.** Bir yere varıp oturmak. **35.** (Yol veya akarsu için) bir yerin içinden veya yakınından gitmek; akmak. **36.** (Yiyecekler için) bekletilmekten dolayı özelliğini yitirmek. **37.** (Sıkıntılı veya çekişmeli bir iş veya ortamdan) ustalıkla sıyrılmak; kurtulmak; işin içinden çıkmak. **38.** (Çizgi için) birleştirmek; çizilmek. **39.** Belirtilen süre kadar geride kalmak. **40.** *{ağız}* Uykuya dalmak. [DS] **41.** *{ağız}* Bilincini yitirmek. [DS] **42.** *{eAT} {OsT}* Vazgeçmek. **43.** *{eAT} {OsT}* Geçinmek. **44.** *gçl.* Bir yeri veya şeyi geride bırakmış olmak; ileri geçmek; sebkat etmek. *{eAT} (aynı)* **45.** (Müzik için) öğrenmek amacıyla alıştırma yapmak; meşk etmek. **46.** Önem vermeyerek üzerinde durmamak; sözünü etmemek. **47.** (Haber için) iletişim araçlarıyla bildirmek; duyurmak; haber vermek. **48.** (Öğrenci için) başarı gösterip bir üst sınıfa veya derse devama hak kazanmak. **49.** *{ağız}* Ardından konuşmak; çekiştirmek; yermek; dedikodusunu yapmak. [DS] **50.** (Yasa vb. için) kabul edilmek; benimsenmek. **51.** Bir maddeyi, bir engeli, bir ortamı aşmak; saydam ortamı kat etmek. **52.** *{eAT} {OsT}* Kendini ... saymak. **53.** *{eAT}* Geçip gitmek; gitmek. **54.** *{eAT}* Dahil olmak; girmek. **55.** *yard. f. argo.* Yapmak. ◻ **Geç** (efendim)**!** *"Önem verme!"; "Üzerinde durma; değmez!"*‖ **geçmek etmek,** *{eAT} Geçmek işini yapmak.*‖ **Geçme namert köprüsünden, ko aparsın su seni.** *Namerde boyun eğmektense, biraz sıkıntıya katlanarak onurunu kurtarmayı öğütleyen Yavuz Sultan Selim'in sözü.*‖ **Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye!** *"Fırsatı kaçırdın, artık başka fırsatlar ara." anlamında söz.*‖ **Geçtim olsun.** *"Vazgeçtim." anlamında söz.*‖ **Geç yiğidim geç!** *Gücü karşısında durulamayacak kişiler için kabullenme bildiren söz.*

geçmek[2], [*eT.* keç-mek >geç-mek كچمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Söz götürmek; kov vermek; gammazlamak.

geçmeli, [geç-me-li] *sf.* **1.** Geçmesi bulunan. **2.** Bir resmin tamamının, birinin çizgilerinin diğerini meydana getiren çizgiler arasında yer alacak şekilde iki ve daha fazla çerçeve hâlinde taranmasıyla ilgili. (L)

geçmelik, -ği [geç-me-lik] *sf.* **1.** Geçme ile ilgili olan; geçmeye dayanan. **2.** Geçmeye yarayan. **3.** *is.* Bazı yerlerden geçmek zorunda olanların ödemek zorunda oldukları para; geçiş ücreti; müruriye.

geçmesiz, [geç-me-siz] *sf.* **1.** Geçmesi olmayan. **2.** Geçmeye dayanmayan; geçmeyle ilgisi olmayan.

geçmez, [geç-mez] *sf.* Geçerli olmayan; yürürlükten kalkmış olan; tedavülden kalkmış. ◻ **geçmez akçe,** *1. Tedavülden kalkmış para. 2. Değeri çok düşük madenî para. 3. Kendisine hiç itibar edilmeyen.*

geçmiş, [geç-miş] *sf.* **1.** İçinde bulunulan zamana göre geride kalmış olan; önce olmuş bitmiş. **2.** *is.* Yaşanmış birtakım olayların yer aldığı dönem; mazi. **3.** Tarihî olayların yer aldığı olgular bütünü. **4.** Belli bir zaman önce yaşanmış anılar; arkada kalan hayat. **5.** Bir kişinin ölmüş yakınları; ataları, dedeleri. **6.** (Sebze, meyve için) bozulmaya yüz tutmuş veya çok olgunlaşmış. ◻ **geçmişe etkili olma,** *huk. Bir irade beyanının geleceğe değil de yapıldığı andan önceki durumlara etkili olması; makable şâmil.*‖ **geçmişi kandilli,** *argo. Bela herif; pis.*‖ **geçmişi kınalı,** *argo. Bela herif; pis.*‖ (biri ile) **geçmişi olmak,** *1. Aralarında geçmiş yıllarda arkadaşlık, dostluk bulunmak. 2. Aralarında kırgınlığa sebep olmuş bir olay geçmek. 3. Bir durumun, geçmişte başka bir evresi bulunmak.*‖ **Geçmişine rahmet!** *Bir iyilik ve yardım karşısında birinin atalarına hayır duada bulunma sözü.*‖ **geçmişleri,** *Birinin ölmüş ataları ve yakınları.*‖ **geçmişlerini karıştırmak,** *Birinin ölmüş olan yakınlarına sövmek.*‖ **Geçmiş ola!** *"Kaçırılan fırsat bir daha ele geçmez." anlamında söz.*‖ **Geçmiş olsun!** *Hastalık veya kaza geçirmiş olanlara bir daha böyle bir durumla karşılaşmaması dileğinde bulunma sözü.*‖ **geçmiş zaman,** *dbl. Cümlede fiilin belirttiği işin geçmişte olduğunu, yapıldığını belirten zaman.*‖ **geçmiş zaman görünümü,** *-miş yapılı ortaçla birlikte kullanılan bir çekimli fiilin taşıdığı kavram.*‖ **geçmiş zaman kipi,** *dbl. Geçmiş zamanı belirten kip.*‖ **geçmiş zaman ortacı,** *dbl. Geçmiş zaman sıfat fiili.*‖ **geçmiş zaman sıfat fiili,** *dbl. Geçmiş zaman anlamı veren –dik ve –miş ekleriyle yapılmış sıfat fiiller.*

geçmişler, [keç-miş-ler > geç-miş-ler كچمشلر] *{eAT} is.* Ölmüş olanlar.

geçtan, [geç + tan] *{ağız} is.* Güneşin batma zamanı; akşam. [DS]

geçük, -gü [geç-ik] *{ağız} is.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

geçürmek, [geç-ür-mek كچورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Vazgeçirmek; sarfınazar ettirmek; feragat ettirmek.

2. Affetmek; bağışlamak. **3.** Saplamak; sokmak; çakmak; sançmak.

ged[1], [ged / get *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere bir şeyin sürtünmesini bildiren kök. [Zülfikar] *ged güd*

ged[2], [Far. ged گد] *{OsT} sf.* **1.** Dilenen. **2.** Dilencilik.

ged[3], [? ged] *{ağız} is.* Tarlada biçilen otları bir yere toplamak için kullanılan iki uzun sırık. [DS]

ged[4], [? ged] *{ağız} is.* **1.** Çukur; oyuk. **2.** Yüksek yer; tepe. **3.** Yarımada şeklinde çıkıntı. **4.** Kertik; gedik. **5.** Hayvanların kulaklarını yararak yapılan işaret. **6.** *sf.* Kısa; eksik. [DS]

geda, [Far. gedā گدا] *(geda:) {OsT} is.* **1.** Dilenci. **2.** *sf.* Yoksul; fakir. ◻ **gedâ-çeşm,** *1. Dilenci gözlü. 2. mecaz. Aç gözlü.*‖ **gedâ-çeşmâne,** *Aç gözlülükle.*‖ **gedā-süret,** *Dilenci kılıklı.*

gedayan, [Far. gedāyān گدایان] *(geda:ya:n) {OsT} is.* Dilenciler.

gedayane, [Far. gedāyāne گدایانه] *(geda:ya:ne) {OsT} zf.* Dilencilikle.

gedayi, [Far. gedāyī گدایی] *(geda:yi:) {OsT} is.* Dilencilik.

gede[1], [Far. gedā] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zayıf; çelimsiz. **2.** Annesi babası olmayan. **3.** Açgözlü; obur. **4.** Arsız. **5.** Yaşına göre akıllı görünen. **6.** Karnı şiş; hastalıklı. [DS]

gede[2], [gidi ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) niteliği düşük; bayağı; aşağılık. **2.** Cimri. [DS]

gede[3], [? gede] *{ağız} is.* Boyunduruğun sabana takılan kısmı. [DS]

gedeği, [gede-ği] *{ağız} is.* **1.** Kiler. **2.** Ahır. [DS]

gedek, -ği [? gedek] *{ağız} is.* **1.** Manda yavrusu. **2.** Kışın doğan kuzu. [DS]

gedeklemek, [gedek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güçsüz gördüğü bir kimseye haksız bir iş önermek. [DS]

gedel, [? gedel] *{ağız} is.* **1.** Yamaç tarlalarda yapılan setler; teras duvarları. **2.** Tahta duvar. **3.** Kertik; gedik. **4.** Yapıda birbiri üstüne konulan merteklerin dışarıda kalan uçları. [DS]

gedele, [ged-e-li] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubuklarını toprağa daldırarak çoğaltma yolu; çelikleme. **2.** Bağ çubuklarından yapılan sepet. [DS]

gedeleç, -ci [ked-mek *(giymek)* > ked-ele-ç / Yun. katakliis > gedeleç گدلچ] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İçine ok konulan kılıf; sadak; ok kuburu; tirkeş. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Asma kabağı. [DS]

gedeli, [gede-li] *{ağız} is.* → gedele. [DS] ◻ **gedeli yatırmak,** *{ağız} Bağ çubuklarını daldırma yoluyla çoğaltmak.* [DS]

gedemeç, -çi [gede-meç] *{ağız} is.* Köy evlerinde giriş yeri. [DS]

geden, [gi(t)-en] *{ağız} is.* Yön; taraf; semt; civar. [DS]

gedene, [? gedene] *{ağız} is.* **1.** Tarlanın alt ve engin bölümü. **2.** Meyve ağaçlarını sulamak için dibine eşilen çukur. [DS]

geder, [? geder] *{ağız} is.* Asma çubuklarını toprağa daldırarak çoğaltma yöntemi; çelikleme. [DS]

gedere, [? gedere] *{ağız} is.* Bağ dikmek için uzunlamasına açılan çukur. [DS]

gedermek, [geder-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaybetmek. [DS]

gedeş, [gede-ş] *{ağız} sf.* **1.** Konuksever. **2.** Gösterişi seven. **3.** Onurlu. [DS]

gedey, [gede-ği] *{ağız} is.* **1.** Salon. **2.** Kiler. [DS]

gedgüd, [ged *(yans.)* > ged+güd] *{ağız} sf.* Düz olmayan; çukurlu tümsekli. [DS]

gedige, [? gedige] *{ağız} is.* Süs; ziynet. [DS]

gedik[1], **-ği** [*eT.* ket-mek / ked-mek *(yarmak. açmak. delmek)* > ket-ük > ged-ik] *is.* **1.** Bir düzey üzerinde yıkık, çatlak gibi sebeplerle oluşan boşluk, aralık; yarık; rahne. *{eAT} (aynı)* **2.** Sıra dağlar arasında bulunan geçit; dağ geçidi. **3.** *mecaz.* Diziler arasındaki boşluk, eksiklik. **4.** *mecaz.* Zor durum; güçlük. **5.** *mecaz.* Kusur; eksiklik; ihtiyaç; noksan. *{eAT} (aynı)* **6.** Ön dişlerdeki eksiklik. **7.** *as.* Yarma saldırısında düşmanın kuşatma hatlarında veya dışarıdan saldırıda kale duvarlarında, surlarda meydana getirilen açıklık. **8.** *spor.* Top oyunlarında savunma alanlarında oluşan boşluk. **9.** *{ağız}* Bahçe veya harım girişi; bahçe bağ kapısı. [DS] **10.** *{ağız}* Bahçe ya da tarlalara hayvanların geçmemesi için yapılan engel; çit. [DS] **11.** *{ağız}* Sokak. [DS] **12.** *{ağız} sf.* (Kişi için) ağzı yamuk. [DS] ◻ **gedik açılmak,** *Giderilmesi güç bir eksiklik veya açık oluşmak.*‖ **gedik açmak,** *Düşman hatlarında zayıf bir noktadan giriş için uygun bir yer meydana getirmek.*‖ **gedik getmek,** *{ağız} Deşmek; yarmak.* [DS]‖ **gedik kapamak,** *İhtiyaçların içinden küçük bir bölümünü karşılamak.*‖ **gedikleri tıkamak,** *Çıkmış olan ve gelecekte meydana gelebilecek güçlükleri önlemek.*

gedik[2], **-ği** [Far. kedek *(küçük ev)*] *is.* **1.** Çarşı ve pazarda satış yeri. **2.** *{ağız}* Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; imtiyaz. [DS] **3.** *{ağız}* Bir iş yeri kiralarken verilen para. [DS] **4.** *{ağız}* Dükkânı başkasına devrederken içinde bırakılan mal. [DS] **5.** *{ağız}* Köyün ya da bir çiftliğin arazisinin dörtte biri. **6.** *{ağız}* 320 dekarlık alan. [DS] **7.** *{ağız}* Yolların görülebilen yeri. [DS] **8.** *{ağız}* Yüksek yer; tepe. [DS] ◻ **gedik kapmak,** *Bir gelir kaynağı ele geçirmek.*

gediklenmek, [gedik-le-n-mek كدكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Gedik açılmak; eksilmek; gedilmek.

gedikli, [gedik[1] > ged-ik-li] *sf.* Gediği olan.

gedikli, [gedik[2]-li] *gnşl.* **1.** Bir yere devam eden; lokanta, gazino gibi yerlerden birinin sürekli müşterisi olan; eski. **2.** *is. argo.* Aynı sınıfı iki yıl üst üste

okuyan öğrenci. **3.** Eskiden, kıtadan yetişmiş astsubay. ◻ **gedikli ağalar,** *Sadrazam, vezir, eyalet valileri ve beylerbeyi ile ulema sınıfından olan devlet erkânına hizmet eden ağalardan bir kısmı.* || **gedikli cariye,** *Harem dairesinde padişahların kişisel hizmetlerine bakan kıdemli cariyelere verilen ad.* || **gedikli çavuş,** *Eskiden Divan-ı Hümayun çavuşlarının en kıdemlisine verilen unvan.* || **gedikli efendi,** *Hazine-i Hümayunda ithalat ve ihracat işlerinin kayıtlarını tutan dört kâtip.* || **gedikli mehterler,** *Ağa kapısında, yeniçeri ağasına hizmet eden on dokuz kişiden meydana gelen sınıfa verilen ad.* || **gedikli tımar,** *Bir hizmet karşılığı olarak ayrılmış, çoğunlukla kale muhafızlarına verilen, tımar.* || **gedikli usta,** *Padişahların kişisel işlerini gören ve harem dairesinde bulunan en kıdemli cariyelere verilen ad.* || **gedikli zeamet,** *Devlet merkezinde görev yapan Divan-ı Hümayun kâtibi, müteferrika ve çavuşlardan bir kısmına maaş yerine tahsis edilen zeamet.*

gedilemek, [gedi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hafif kaynatmak. [DS]

gedil, [? gedil] *{ağız} is.* Çuval. [DS]

gedilme, [ket-mek > ged-mek > ged-il-me] *is.* Çentiklenme durumu ve eylemi.

gedilmek, [ket-mek > ged-mek > ged-il-mek كدلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Yarılmak; çentik açılmak; çatlamak; gedik açılmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bıçak, keser gibi aletlerin ağızlarında körelme meydana gelmek; aşınmak; tırtıklanmak.

gedim, [Ar. ḳadīm] *{ağız} sf.* Eski. [DS]

gedimen, [gedi-men] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

gedimi, [Ar. ḳadīmī] *{ağız} sf.* Sürekli; her zaman; daima; daimî. [DS]

gedir, [ged-ir] *{ağız} is.* **1.** Toprağa daldırmak suretiyle yetiştirilen bağ çubuğu. **2.** Yok olan bir şeyin yerini tutacak nesne. [DS] ◻ **gediri yatırmak,** *{ağız} Daldırma yoluyla asma çubuğu üretmek.* [DS]

gedirge, [ged-irge] *{ağız} is.* Bıçak vb. şeylerde tırtık. [DS]

gediz, [ged-iz] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gedlemek, [ged-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gedik açmak; delmek; gedmek. [DS]

gedme, [ket-mek > ged-mek > ged-me] *is.* Çentikleme durumu ve eylemi.

gedmek[1], [ket-mek > ged-mek كدمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* Bir şeyi çentmek; yarmak; gedik açmak; diş diş yapmak; kertmek. *{ağız} (aynı)* [DS].

gedmek[2], [git-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gitmek. [DS]

gedne, [? gedne] *{ağız} is.* **1.** Tarlalar arasına çekilen set duvarlar. **2.** Basamak halinde düzenlenmiş tarla; teras. [DS]

gedük, -gü [*eT.* ket-mek > ged-ük كدوك] *{eAT} is.* **1.** Eksik; noksan; ihtiyaç. **2.** Çatlak; yarık. ◻ **gedük düzülmek,** *{eAT}* Eksikler giderilmek; ihtiyaç temin olunmak.

gef, [Far. gef گ] *is.* Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi olup "ince g"sesini karşılar; ebcet hesabında yirmi sayısının karşılığıdır.

geflemek, [gef-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dövmek ya da zarara sokmak için uygun zaman beklemek.

geg, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *geg-e, geg-elemek*

gege[1], [?gege] *{ağız} is,* **1.** Meyve dallarını eğmek ya da davarları yakalamak için kullanılan ucu çengelli uzun sırık. **2.** Baston. [DS] ◻ **gege burun,** *{ağız} Kanca biçiminde burun.* [DS]

gege[2], [? gege] *{ağız} is.* **1.** (Kişi için) çelimsiz; zayıf. **2.** Geveze. **3.** Eli işe yatkın olmayan; beceriksiz. **4.** Peltek konuşan. [DS]

gegebük, [? gegebük] *{ağız} sf.* Bozuk; çürük; ufak. [DS]

gegeç, -ci [geg-eç ?] *{ağız} is.* Çekiç. [DS]

gegek, -ği [geg-ek] *{ağız} is.* **1.** Askılık. **2.** Sakaların su omuzluğu. **3.** Duvara çakılmış çengel. **4.** Ucu çengelli ağaç. [DS] ◻ **gegeği çıkmak,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

gegelemek, [geg-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Tavuk için) ses çıkarmak. **2.** (Tavuk, kuş için) gagalamak. **3.** Ötmek. **4.** Düzgün söyleyememek. **5.** Konuşan bir kimsenin sözünü tekrarlayarak eğlenmek. [DS]

gegelenmek, [geg-ele-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Böbürlenmek. [DS]

gegellemek, [gev-el-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yeşil cevizin içini çıkarmak. [DS]

gegemek[1], [gege-mek] *{ağız} gçl. f. [r] [-g(i)-yor]* **1.** Ucu çengelli değnekle ağaçtan meyve toplamak. **2.** Bir şeyi eğri tutmak. [DS]

gegemek, -ği [gege-mek] *{ağız} is.* Çengel. [DS]

gegenez, [gege-n-ez] *{ağız} is.* Üvendirenin ucundaki demir sıyırgı. [DS]

gegirmek, [geg-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Geğirmek. [DS]

geğ, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *geğ-ele-mek,*

geğelemek, [geğ-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → gegelemek. [DS]

geğez, [genez / geğe-z] *{ağız} zf.* Galiba. [DS]

geğin, [geğin] *{ağız} zf.* Bundan dolayı; onun için. [DS]

geğiriş, [keg /geğ *(yans.) (hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-iş] *is.* Mideden gaz çıkarma işi veya biçimi.

geğirme, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-me] *is.* Midede oluşan gazların ağız yoluyla sesli olarak çıkarılması.

geğirmek, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > *eT* kek-ir-mek / geğ-ir-mek] *is.* Midede oluşan gazları ağız yoluyla sesli olarak çıkarmak.

geğirti, [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-ir-ti] *is.* **1.** Ağızdan sesli olarak çıkarılan mide gazı. **2.** Geğirme sesi.

geğirtlek, -ği [geğ-ir-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak kemiği. [DS]

geğis, [? geğis] *{ağız} is.* Sonbaharda yeşil bitkileri vuran soğuk. [DS]

geğlemek, [geğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Yumurtlamak için folluk arayan tavuk) ses çıkarmak. [DS]

geğrek, -ği [keg /geğ *(yans., hava çıkarma sesi)* > keg-ir-mek / geğ-ir-mek > geğ-(i)r-ek] *is.* Geğirmeyi gerektiren mide ekşimesi veya şişkinliği rahatsızlığı.

geğrek, [geğ-re-k ككرك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yumuşak kemik; kıkırdak. **2.** *anat.* Karnın üst kısmı ile kaburga kemikleri arasında kalan iki yandaki boşluk. **3.** Kaburga kemikleri. ◘ **geğrek batması,** *Geğrekte bulunan sancı; ağrı.*

-geh, [Far. -geh گه] *{OsT} son ek.* **1.** Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden zaman ve mekân adları yapan son ek. **2.** Farsça "gâh" kelimesinin hafifletilmişidir.

geh, [Far. geh گه] *{OsT} zf.* Bazı; ara sıra.

gehan, [Far. gehān گهان] *(geha:n) {OsT} is.* Vakit; zaman.

gehî, [Far. gehī گهی] *(gehi:) {OsT} zf.* Ara sıra; bazı bazı; bazen.

gehir, [Ar. ḳahr] *{ağız} is.* Yokluk ya da baskı altında çekilen üzüntü; acı. [DS]

gehürge, [Moğ. kövürge *(davul)* كهورگا] *{eAT} is.* Davul.

gehvare, [Far. gehvāre گه واره] *(gehva:re) {OsT} is.* Beşik. ◘ **gehvāre-ger,** *Beşikçi.*|| **gelıvāre-i fenā,** *Fanilik beşiği; dünya.*|| **gehvāre-nişîn,** *Beşikteki çocuk.*

gejdüm, [Far. gejdüm گژدم] *{OsT} is. zool.* Eğri kuyruklu akrep.

-gek, [-ġak / -gek] *{eT} yap. e.* → -gak.

gekdik, -ği [gek-lik] *{ağız} is.* Kursak; mide. [DS]

gekmeç, -ci [gek-meç] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

geko, [İng. gecko] *is.* Bir tür kertenkele.

gekremek, [kek-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Yiyecek için) ekşiyerek kabarmak. [DS]

gelberi, [gel- + beri] *is.* **1.** Büyük ocaklarda ateşi toplamak, külü veya korları çekmek için kullanılan ucu dik açı yapacak şekilde düzenlenmiş bir tür kürek. **2.** Tarım işlerinde kullanılan tırmık. **3.** Harmanda sapları çekmekte, döküntüleri toplamakta kullanılan ucu eğri araç. **4.** Ağaç dallarını budamakta kullanılan ucu eğri kesici araç. **5.** Harç karıştırmakta kullanılan bir tür geniş ağızlı çapa biçimli araç. **6.** *{ağız}* Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için kullanılan çatallı soba. [DS] **7.** *{ağız}* Ağzı enli çapa. [DS] **8.** *{ağız}* Maşa. [DS] **9.** *{ağız}* Külek yapımı için ağacı yontmakta kullanılan eğri demir. [DS] **10.** *{ağız}* Testere dişlerini sağa sola bükmek için kullanılan kertikli demir aygıt; çap demiri. [DS] **11.** *{ağız}* Tüfek ve tabanca tetiği. [DS] **12.** *{ağız}* Meyve kurutmak için üzerine genişçe düz sele ya da tahta konularak güneşe doğru çevrilen ve yağışta içeri çevrilebilen bir çeşit aygıt. [DS] **13.** *{ağız}* Gelin fesinin önündeki güllü kısım. [DS] **14.** *{ağız}* Başörtüsü. [DS] **15.** *{ağız}* Lamba koymaya yarayan seyyar ayak. [DS] **16.** *argo.* Çalma; hırsızlık. ◘ **gelberi etmek,** *argo. Kendine mal etmek; çalmak; aşırmak; kalk gidelim etmek.*

gelberileme, [gel+beri-le-me] *is.* Gelberi ile karıştırma veya toplama eylemi.

gelberilemek, [gel+beri-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gelberi ile toplamak veya karıştırmak.

geldeç, -ci [gel-mek > gel-deç كلدج] *{eAT} sf.* Gelecek.

gelder, [? gelder] *{ağız} is.* Süt, yağ, turşu vb. konulan tahta kap; fıçı. [DS]

geldüğünleyin, [gel-düğü-n-le-y-in كلدوكنلين] *{eAT} zf.* Geldiği gibi.

gele[1]**,** [gel-mek > gel-e *(istek kipi)*] *is.* Tavlada oyuncunun pullarını oynamasına imkân vermeyecek biçimde gelmiş olan zar durumu. ◘ **gele atmak,** *Tavla oyununda elindeki pulları oyuna sokamayacak biçimde zar atmış olmak.*

gele, [gel-mek > gel + e كله] *{eAT} ünl.* Haydi gel; hele gel; gel!

gele[3]**,** [Far. gele گله] *{OsT} is.* **1.** Sürüsü. **2.** Hayvan sürüsü. ◘ **gele-bān,** *Çoban; sığırtmaç.*

gelebik, -ği [? gelebik] *{ağız} is.* Müslüman olmayan kişilerin ölüsü. [DS]

geleboru, [Far. gile + ? boru] *{ağız} is.* → gilaburu. [DS]

geleci, [keleci كلاجى] *{eAT}* is. Söz; lakırdı.

gelecek, -ği [gel-mek > gel-ecek] *sf.* **1.** (Zaman olarak) içinde bulunulan andan sonraki; henüz yaşanmamış, ilerideki. **2.** İleride olması, gerçekleş-

mesi beklenen. **3.** *is.* Zamanın içinde bulunduğumuz andan sonraki bölümü; henüz gelmemiş, yaşanmamış zaman dilimi. **4.** Bir kişinin ilerideki yaşantısı; istikbal. **5.** Daha sonra yaşayacak olan kuşaklar; yeni nesiller. ◻ **Geleceği varsa, göreceği de var.** *Kötülük yapmaya kalkışan birisi için, bunun karşılığını da göreceğini anlatan bir söz.* ‖ **gelecek bilimi,** *Ekonomik, siyasal, sosyal ve teknik sürecin bundan sonra alacağı durumu, yönünü ve gelişimini öngörmeyi amaçlayan bilimsel çalışmaların bütünü; fütüroloji.* ‖ **gelecek bilimci,** *Gelecek bilimi uzmanı; fütürolog.* ‖ **gelecek zaman,** *dbl. Fiilin belirttiği eylemin gelecek zamanda gerçekleşme durumunu; (-e, -ecek, -esi, -meli, -se ekleri ile yapılır).* ‖ **gelecek zaman görünümü,** *dbl. Gelecek zaman sıfat fiili ile yardımcı fiilin birlikte kullanılmasıyla ortaya çıkan ve niyet kavramı veren görünüm.* ‖ **gelecek zaman kipi,** *dbl. Cümlede fiilin belirttiği eylemin içinde bulunulan zamandan sonraya ait olduğunu sınırlı bir biçimde ortaya koyan kip; (-ecek eki ile yapılır).* ‖ **gelecek zaman ortacı,** *dbl. Gelecek zaman sıfat fiili.* ‖ **gelecek zaman sıfat fiili,** *dbl. İsim ve sıfat gibi kullanılan ve gelecek zaman anlamı taşıyan sıfat fiil; (-ecek ve -esi ekleri ile yapılır).*

gelecekçi, [gel-ecek-çi] *is.* Geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı; fütürist.

gelecekçilik, -ği [gel-ecek-çi-lik] *is.* Yirminci yüzyılın başlarında İtalya'daki baş döndürücü atılımın ürünü olarak ortaya çıkan, geçmişi, gelenekleri, eski alışkanlıkları, ahlakı reddederek hızı, makineleşmeyi, modern hayatın canlılığını ve bunlardan kaynaklanan macera dolu sevgileri, saldırgan duyguları, şiddet gösterilerini yücelten sanatçı ve edebiyat akımı; fütürizm.

geleci, [Moğ. kele-mek *(konuşmak)* > kelē-çü / keleçi] *{ağız} is.* Söz. [DS] ◻ **geleci etmek,** *{ağız} 1. Dedikodu yapmak. 2. Konuşmak.* [DS]

gelecoş, [göle-ce + aş ?] *{ağız} is.* **1.** Soğan, kıyma ve ayrandan yapılan bir yemek. **2.** Süte ekmek doğranarak yapılan yemek. [DS]

geleğen, [gel-eğen] *is.* **1.** *coğ.* Bir ana ırmağa karışan akarsu; kol. **2.** *sf.* (Kişi için) gelmeyi alışkanlık edinen. ◻ **geleğen olmak,** *{ağız} (Kişi için) bir eve sık sık gelip gitmek.* [DS]

geleği[1], [gel-eği] *{ağız} is.* **1.** Akarsu ve sarnıç havzası. **2.** Sarnıca suyun aktığı delik. [DS]

geleği[2], [*eT.* kel-ē-gü > geleği كلكى] *{OsT} is.* Tarla faresi. ◻ **geleği sıçan,** *{OsT} Tarla faresi.*

gelek[1], **-ği** [gel-ek] *{ağız} is.* **1.** Geliş yolu; gelinen yer. **2.** Bostan çardağı. **3.** Besleme kız; hizmetçi. **4.** Göçmen; muhacir. **5.** Geliri iyi olan yer; bol kazançlı kurum; verim. **6.** Gelir. [DS]

gelek[2], **-ği** [? gelek] *{ağız} is.* **1.** Kâkül; zülüf. **2.** Azgın sığır; süseğen. [DS]

gelek[3], **-ği** [? gelek] *{ağız} is.* **1.** Kurumaya yüz tutmuş yeşil yaprak. **2.** Kavun kabak saplarının budakları. **3.** Koyun ve keçilerin başlarına takılan büyük zil. [DS]

gelembe, [geleme > gelem(b)e] *is.* Koyun yatağı.

geleme, [Yun. kalamia] *is.* İki yıl üst üste sürülmeyen ve ekilmeyen tarla; gen; boş tarla.

gelemge, [Yun. kalamia] *{ağız} is.* **1.** Ekine elverişli kıraç tarla. **2.** Fundalıktan açılmış tarla. [DS]

gelemgen, [Yun. elemida => elemge > gelemgen] *is.* Kamıştan yapılmış kalın ve uzun ip masurası.

-gelen, [-gel-en] *{ağız} son ek.* Sıfatlara *"az çok"* anlamı katan ek. [DS] *iyegelen (iyice)*

gelen, [gel-en] *sf.* **1.** Gelme eylemini yapan. **2.** *fiz.* (Işın için) bir ışık kaynağından çıkıp bir ayna veya merceğin yüzüne düşen. **3.** *is.* Gelmiş olan kimse veya nesne. ◻ **Gelen ağam, giden paşanı.** *"Yönetici kim olursa olsun benim için fark etmez." anlamında tarafsızlık bildiren söz.* ‖ **gelen geçen,** *1. Gelip geçenler; gelip gidenler. 2. gnşl. Herkes.* ‖ **gelen giden,** *Gelenler, uğrayanlar; ziyaret edenler; gelip geçenler.* ‖ **gelen gideni arattırır.** *Bir işte öncekini beğenmezken daha sonra gelenin ondan daha başarısız ve beceriksiz olması durumunu ifade eden söz.*

gelencesi, [gelen-ce-si سى كلنجه] *{OsT} zf.* Gelenlerin hepsi.

gelenece, [gel-en-e-ce] *{ağız} zf.* Gelinceye kadar. [DS]

gelenek, -ği [gel-enek] *is.* **1.** Kuşaktan kuşağa aktarım yoluyla öğrenilen ve bilinen şeyler. **2.** Bir toplumda veya toplulukta uzun yıllar yaşamış ve kuşaktan kuşağa aktarılmış bulunan yaşama biçimi, olay, efsane, düşünce veya alışkanlıkların tümü; anane. *(1942)* **3.** *din.* Katolik kilisesinde doktrin kaynaklarından birisi.

gelenekçi, [gel-enek-çi] *is.* Geleneklere bağlı olan kimse.

gelenekçilik, -ği [gel-enek-çi-lik] *is. sosy.* **1.** Geleneğe dayalı inanç sistemi. **2.** Gelenek yoluyla aktarılan bilgi ve yaşayış biçimine sıkı sıkıya bağlı olma. **3.** *din.* İnsanın vahiy dışında maddeten Allah'ın varlığını tanımasına ve ispatlamasına imkân bulunmadığını savunan Katolik öğretisi.

gelenekleşme, [gel-enek-le-ş-me] *is.* Gelenek durumuna gelme eylemi.

gelenekleşmek, [gel-enek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gelenek durumuna gelmek.

gelenekleştirme, [gel-enek-le-ş-tir-me] *is.* Gelenek durumuna getirme; gelenekleştirmek işi.

gelenekleştirmek, [gel-enek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gelenek durumuna getirmek.

gelenekli, [gel-enek-li] *sf.* Geleneği olan; geleneklere dayanan.

geleneksel, [gel-enek-sel] *sf.* **1.** Geleneğe dayanan; gelenekle ilgili. **2.** Belirli aralıklarla tekrarlana tekrarlana gelenek niteliği kazanmış. 🗗 **geleneksel dilbilgisi,** *dbl. Son birkaç yüzyıl içinde ortaya çıkan dil kuramlarından biri çerçevesinde değil de bir dilin geçmişten beri yapıla gelen çalışmalarına göre o dilin kurallarını, özellikle kullanılışını öğreten dilbilgisi.*

gelenekselleşme, [gel-enek-sel-le-ş-me] *is.* Geleneksel nitelik kazanma durumu ve eylemi.

gelenekselleşmek, [gel-enek-sel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Belirli aralıklarla tekrarlana tekrarlana gelenek niteliği kazanmış olmak.

gelengi, [*eT.* kel-ē-gū > gelengi] *{ağız} is.* → geleni. [DS]

geleni, [*eT.* kel-ē-gū > geleği] *{eAT} is. biy.* Sincapgillerden, bir karış boyunda olup kuyruğu 6 cm. civarında, sırtı sarıya kaçan kırçıl, karnı pas renginde büyük yapılı tarla faresi; tarla sincabı.

gelep, [Far. kelābe] *{ağız} is.* **1.** İp çilesi; kelep. **2.** Üst üste dizilmiş asma yaprağı demeti. [DS]

gelepçek, -ği [kelep-çek] *{ağız} is.* **1.** Eğrilmiş ipleri kelep yapmakta kullanılan bir aygıt. **2.** Kelepçe. [DS]

geleplemek, [kelep-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Ispanak, asma yaprağı, pancar yaprağı vb. için) düzgün bir şekilde demet yapmak. [DS]

geler, [gel-er] *{ağız} is.* Tezgâhta dokunacak bezin ipliğini çözmeye yarayan bir aygıt. [DS]

gelesi, [gel-e-s-i كلسى] *{eAT} {OsT} sf.* (Zaman için) gelecek; ertesi; istikbal. 🗗 **gelesi yıl,** *{eAT} {OsT} Gelecek yıl; ertesi sene.*

gelevir, [? gelebir / gelevir] *{ağız} is.* Asma budandıktan sonra, kesilip atılan yeşil filizler. [DS]

geleyge, [Avş. gel-e-y-ge] *{ağız} zf.* Gelir gelmez. [DS]

gelez, [kel-ez > gel-ez] *{ağız} sf.* **1.** (Ekin için) iyi yetişmemiş; kısa; zayıf; cılız. **2.** (Kişi için) serseri; aptal. [DS]

gelezimek, [kel-ez-i-mek > gel-ez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yorgunluk veya açlıktan bitkin hâle gelmek. [DS]

gelgeç, [gel+geç] *{ağız} sf.* **1.** Başladığı bir işi sonuna kadar götürmeyen; sabırsız. **2.** Sık sık fikir değiştiren; tutarsız. **3.** Kalıcı olmayan; yerleşik değil; gelip geçici. **4.** Unutkan. **5.** Güzel. **6.** *is.* Köprü. **7.** İlkel su tesisatı. [DS] 🗗 **gelgeç akıllı,** *{ağız} 1. Yarı deli. 2. Unutkan.* [DS]‖ **gelgeç hanı,** *Gelip geçen yolcuların kaldığı han.*

gelgel[1], [gel+gel] *{ağız} is.* **1.** Çekicilik; albeni; cazibe. **2.** Başa takılan altın veya elmas iğne. [DS]

gelgel[2], [gel+gel] *{ağız} is.* Çağrı; davet. [DS]

gelgelelim, [gel+gel-e-lim] *bağ.* Fakat; ama.

gelgelli, [gel+gel-li] *sf.* **1.** Gelgeli bulunan; başına iğne takınmış olan. **2.** Alımlı; çekici; gösterişli; cazibeli.

gelgin, [gel-gin] *{ağız} sf.* (Hamur için) mayalanmış; ekmek yapma zamanı gelmiş. [DS]

gelgit, [gel+git] *is.* **1.** Bir yere boşuna gelip gitmek. **2.** *coğ.* Güneş ve Ay'ın çekim etkisi ile deniz yüzeyinde meydana gelen alçalma ve yükselme hareketi. **3.** *{ağız} ünl.* Vazgeç. [DS] 🗗 **gelgit arası,** *coğ. Gelgit olan kıyılarda görülen gelgitlerin ulaştığı sınır uçlar arasında kalan kuşak.*

-geli, [-ġalı / -geli] *{eT} yap. e.* →-galı.

geli, [gel-i] *{ağız} is.* Düğün çağrıcısı; davetçi. [DS]

gelibatırmak, [gel-ib + yat-ur-mak *(yardımcı fiil, durmak)*] *{ağız} gçsz. b. f. [-ır]* (Şimdiki zaman için) gelmek. [DS]

geliç, -ci [? geliç] *{ağız} is.* Ayrık otuna benzer zehirli bir ot. [DS]

geliçlemek, [geliç-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) geliç otu yiyerek ölmek. [DS]

gelif, [Ar. ḳalib] *{ağız} is.* Kerpiç, tuğla, kiremit kalıbı. [DS]

gelik[1], **-ği** [Erme. k'alik / Yun. kaliki => gelik كه ليك / كليك] *{OsT} {ağız} is.* Çocuk ayakkabısı; patik. [DS]

gelik[2], **-ği** [gel-ik] *{ağız} is.* Çitle çevrili ağıl. [DS]

gelikgelmek, [gel-ip+gel-mek] *{ağız} gçsz. b. f. [-ir]* Gelmekte olmak; geliyor olmak; geledurmak. [DS]

gelimlü, [gel-im-li كليملو] *{eAT} sf.* Gelinen; gelimi olan. 🗗 **gelimlü gidimlü,** *{eAT} (Yer, dünya için) gelinip gidilen; sürekli kalınamayan.* [DK]

gelin, [*eT.* kel-mek *(gel-mek)* > kel-in > gel-in] *is.* **1.** Evlenmek üzere hazırlanmış, süslenmiş kız. **2.** Yeni evlenmiş kadın. **3.** Bir kimsenin oğlunun eşi. **4.** Bir aileye evlenme yolu ile katılmış olan kadın. **5.** *gnşl.* Genç kız. **6.** Oğlan evi için, oğulları ile nişanlanmış olan kız. **7.** *{ağız}* Kırmızı zambak. [DS] **8.** *{ağız}* Lale. [DS] 🗗 **gelin aba,** *{ağız} Yenge.* [DS]‖ **gelin abla,** *Yenge.*‖ **gelin ağlatma,** *folk. Kına gecesinde gelini ağlatmak için söylenen ayrılık konulu türküler.*‖ **gelin ağlatma türküleri,** *folk. Kına gecesinde gelini ağlamak için söylenen türküler; gelin ağıtı; kına havaları.*‖ **gelin alayı,** *folk. Gelini damat evine götürmek için toplanmış davetliler kafilesi.*‖ **gelin aldatan,** *{ağız} Güneşin batmadan önceki durumu.* [DS]‖ **gelin alı,** *{ağız} Allık.* [DS]‖ **gelin alıcı,** *folk. Gelini götürmek üzere oğlan evinden gelmiş olan kimse.*‖ **gelin almak,** *1. Evlenme çağındaki erkeğe bir eş bulmak. 2. Evlenecek olan kızı baba evinden alarak güvey evine özel bir törenle götürmek.*‖ **gelin ana,** *Üvey ana.*‖ **gelin ardı,** *folk. Gerdek gecesinden sonra kız evinin damada*

ve arkadaşlarına verdiği ziyafet.|| **gelin bayrağı,** *folk. 1. Yörüklerde gelin almak üzere giden kafilenin baş tarafında taşınan bayrak. 2. Düğüne gelen davetli obaların taşıdığı bayrak.*|| **gelin bindirmek,** *folk. Gelini baba evinden güvey evine götürmek üzere ata veya bir araca bindirmek.*|| **gelin böceği,** *Uğur böceği; hanım böceği, (Coccinella).*|| **gelin budu,** *{ağız} Kadınbudu köfte.* [DS]|| **gelin çiçeği,** *Bir çeşit zambak, (Fritillaria imperialis).*|| **gelin duvağı,** *{ağız} folk. Gerdek ertesinde bir cuma günü gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]|| **gelin düğmesi,** *bot. Sarı peygamber çiçeği, (Centaurea solstitialis).*|| **gelin eli,** *{ağız} Gelincik çiçeği.* [DS]|| **gelin ertesi,** *{ağız} folk. Gerdek gecesinin sabahında gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]|| **gelin etmek,** *(Kızı için) evlendirmek.*|| **gelin göre,** *{ağız} 1. Nişan hediyesi. 2. Geline verilen hediye.* [DS]|| **gelin göre gitmek,** *{ağız} folk. Hediye alarak gelin görmeye gitmek.* [DS]|| **gelin güldüren,** *{ağız} Portakala benzer güzel kokulu bir ağaç.* [DS]|| **gelin güllü,** *{ağız} Çuha çiçeği.* [DS]|| **gelin gülü,** *{ağız} Yabani lale; gelincik.* [DS]|| (kendi kendine) **gelin güvey olmak,** *Başka biri ile ilgili bir işte, o kişinin nasıl davranacağını veya nasıl karşılayacağını düşünmeden işi olmuş bitmiş sayıp hayal kurmak.*|| **gelin hamamı,** *folk. Evlenecek olan kızı hamama götürerek yapılan eğlence.*|| **gelin havası,** *1. folk. Gelin alayı, kızı babasının evinden aldıktan sonra güvey evine gidinceye kadar davul ve zurna ile belli biçimlerde çalınan oyun havaları. 2. dnz. Denizin hafif dalgalı ve çırpıntılı olması.*|| **Gelini ata bindirmişler, "Ya nasip!" demiş.** *Sonuç alınmadık bir işe oldu bitti gözüyle bakmamak gerekir.*|| **gelin indirme,** *folk. Gelini, yeni evinin önünde damadın özel bir törenle attan veya araçtan indirmesi işi.*|| **gelin indirmelik,** *folk. Oğlan evine gelen gelini binekten indirme sırasında kız evi davetlilerine verilen armağanlar.*|| **gelin kadın,** *{ağız} Gelincik denilen hayvan.* [DS]|| **gelin kız,** *Nişanlı kız.*|| **gelin kızcı,** *{ağız} Görümce.* [DS]|| **gelin kirpiği,** *{ağız} Kasımpatı.* [DS]|| **gelin kuşağı,** *{ağız} 1. Gökkuşağı. 2. Gelinlerin bellerine taktıkları süslü kuşak veya kırmızı kurdele.* [DS]|| **gelin kuşu,** *zool. 1. Tarla kuşugillerden bir kuş, (Otocoris penicillata). 2. {OsT} Tavus kuşu.* [Bürhan-ı Katı']|| **gelin mumu,** *{ağız} Kırmızı renkli bir tür çiçek.* [DS]|| **gelin odası,** *folk. Yeni evliler için hazırlanmış, süslenmiş yatak odası.*|| **gelin odası gibi,** *gnşl. Çok süslü; aşırı süslenmiş yer.*| **gelin okşama,** *folk. Kına gecesinde, baba evinden ayrılacağı için üzgün olan gelini avutmak için özel havalar söyleme.*|| **gelin olmak,** *(Kız için) evlenmek.*|| **gelin otu,** *bot. Çoğu türleri Amerika'da yetişen yaprakları parçasız, meyvesi kırmızı ve ekşimsi, çok yıllık otsu bir bitki; güvey otu; kandil otu, (Physalis alkekengi).*|| **gelin önü,** *1. folk. Gelinin damat evine geldiği gün davetlilere verilen ziyafet. 2. {ağız} Nişasta peltesi.* [DS] *3. {ağız} Taze yağa bulanmış sıcak bazlama.* [DS]|| **gelin parası,** *folk. Gelin duvak giyince oynarken başına serpilen paralar.*|| **gelin parmağı,** *{ağız} 1. Havuç. 2. Kereviz. 3. Bir pancar türü.* [DS] *4. {OsT} Parmak üzümü denilen bir üzüm türü.*|| **gelin saçısı,** *folk. Gelin güvey evine geldiği sırada, uğur ve bereket getirmesi dileğiyle, damadın yüksek bir yerden gelinin başına serptiği kavrulmuş buğday, kuru üzüm, leblebi ve bozuk paradan ibaret olan saçı.*|| **gelin teli,** *Gelinlerin başlarına takılan ince uzun gümüş tellere verilen ad; cığa.*|| **gelin uğuru,** *{ağız} folk. Gelin saçısı.* [DS]|| **gelin yanağı,** *{ağız} Kızarmış ekmek.* [DS]|| **gelin yanı,** *folk. Baba evinde son günü geçirecek olan gelinin arkadaşları tarafından düzenlenen eğlence ve oyunlar.*|| **gelin yanışı,** *{ağız} folk. Gelinin yüzüne örtülen yazma; duvak.* [DS]|| **gelin yazma,** *folk. Gelinin yüzünü çeşitli maddelerle süslemek.*|| **gelin yüzü,** *{ağız} folk. Gerdek gecesi ertesinde gelini görmek için yapılan toplantı.* [DS]

gelinboğan, [gel-in+boğ-an] *is. bot.* Bir tür yaban armudu.

gelinci, [gelin-ci] *{ağız} is.* **1.** Gelini babasının evinden almaya giden düğün alayı. **2.** Üç yaşında kısrak. [DS]

gelincik[1]**, -ği** [gelin-cik] *is.* **1.** *bot.* Buğday tarlalarında yetişen parlak kırmızı çiçekli, küçük yapılı bir tür haşhaş bitkisi, *(Papaver rhoeas).* **2.** Kırmızı ve sarı renkli serçe büyüklüğünde bir kuş. **3.** Bir tür mantar. **4.** *sf.* Gelincik çiçeği renginde olan.

gelincik[2]**, -ği** [gelin-cik *(Ar. ibnü'l-ʿırs* sözünün tercümesi)] *{OsT} is. zool.* Uzun gövdeli, kısa bacaklı, sırtı kızılımsı esmer, karın tarafı beyaz, yerleşim yerlerine yakın yerlerde yaşayan, fare, köstebek gibi hayvanlarla beslenen, memeli etçil bir tür hayvan, *(Mustela nivalis).* [Kamus]

gelincik[3]**, -ği** [gelin-cik] *{ağız} is.* **1.** Verem. **2.** Kalp hastalığı. **3.** Yılancık hastalığı. **4.** Arpacık; it dirseği. **5.** Böbrek hastalığı. **6.** Lenf düğümü hastalığı; boyun sıracası. **7.** Yüzde çıkan bir tür çıban. **8.** Süt çocuklarında görülen öldürücü bir hastalık. [DS]

gelincikgiller, [gel-in-cik-gil-ler] *is. bot.* Belli başlı türü haşhaş olan ayrı taç yapraklı, alınışık yapraklı, dört yüzden fazla türü olan tohumlu bitkiler familyası, *(Rhoeadales).*

gelincikleme, [gelincik-le-me] *{ağız} is.* Heyecandan ileri gelen bir tür sinir hastalığı. [DS]

gelincük, -ğü [gelin-cük كنجوك] *{eAT} is.* Gelincik çiçeği; şakayık.

gelindeş, [gelin-deş] *is.* **1.** Erkek kardeşlerin eşlerinin birbirine göre durumu; elti. **2.** *{ağız} sf.* (Kişi için) etli butlu. [DS]

gelinduvağı, -nı, -kları [gel-in+duva(k)-ı] *is. bot.* Amerika'nın tropik bölgelerinde yetişen, üç büyük

bürgü yaprağı olan, bir bürüm içinde parlak renkli çiçekler açan tırmanıcı bitki, *(bougainvillea)*.

gelineli, -ni, -lleri, [gelin+el-i] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

gelinfeneri, -ni, -rleri [gel-in+fener-i] *is. bot.* Kuş kirazı.

gelinlik, -ği [gel-in-lik] *is.* **1.** Gelin olma durumu. **2.** Gelinin evlenme töreninde giydiği özel kıyafet. **3.** *sf.* Gelin elbisesi yapmaya uygun kumaş. **4.** (Kız için) gelin olma çağına gelmiş olan. **5.** Gelin için hazırlanmış olan. ◻ **gelinlik etmek,** *(Gelin için) geleneksel törenlerde, eşinin yakını büyük erkekler yanında konuşmamak veya bazı sakınmalarda bulunmak.*‖ **gelinlik kız,** *Evlenme çağına gelmiş olan kız.*‖ **gelinlik tutmak,** *(Gelin için) eşinin yakınları yanında bir süre başını açmamak.*

gelinlikçi, [gel-in-lik-çi] *is.* **1.** Gelinlik diken terzi. **2.** Gelinlik satıcısı. **3.** Gelinlik dikilen veya satılan iş yeri; gelinlik dükkânı.

gelinme, [gel-in-me] *is.* Gelme eyleminin yapılma durumu.

gelinmek, [gel-in-mek] *edil. f. [-ir]* Gelme işi yapılmış olmak.

gelinparmağı, -nı, -kları [gel-in+parma(k)-ı] *is. bot.* İri, uzun taneli, sulu bir üzüm türü.

gelinsıra, [gel-(diğ)-in +sıra] *{ağız} zf.* Gelince; geldiğinde. [DS]

gelinti, [gel-inti] *{ağız} sf.* **1.** Göçmen; muhacir. **2.** Kendi kendine biten ekin. [DS]

gelipbatımak, [gel-ip+yat-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelip durmak. [DS]

gelipdurubatımak, [gel-ip + dur- u + yat-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gelip durmak. [DS]

-gelir, [-ġalır / -gelir / -kalır / -kelir] *{eT} çek. e.* → -galır.

gelir, [gel-ir] *is.* **1.** Bir kimseye, topluluğa veya bir kuruma, belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para; varidat. **2.** Bir ekonomik birimin belli dönemlerde kazandığı para; irat. **3.** *ekon.* Bir sermaye veya bir faaliyetin ürünü. ◻ **gelir bölüşümü,** *Bir ülkenin toplam gelirinin o ülke insanları arasında paylaşılması.*‖ **gelir dağılımı,** *Bir ülkedeki toplam gelirin bireylere dağılma durumu veya biçimi.*‖ **gelir düzeyi,** *Yaşama biçimini etkileyen, belli bir dönemde elde edilen gelirin miktarı.*‖ **gelir-gider,** *Kazanılan ve harcanan paralar.*‖ **gelir politikası,** *Devletin, vatandaşların ekonomik faaliyetlerinden elde ettiği gelirleri, toplumun çeşitli kesimleri arasında adil ve dengeli bir biçimde bölüştürmesi.*‖ **gelir vergisi,** *Vatandaşların gelirlerinin belli bir oranı kadar devlete verdikleri vergi.*

gelisene, [gel-en + sene] *{ağız} zf.* Ertesi yıl. [DS]

geliş[1], [gel-iş] *is.* **1.** Gelme eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Düğün çağrıcısı. [DS] ◻**geliş gidiş etmek,** *{eAT} Gelip gitmek.*‖ **geliş varış,** *{eAT} Geliş gidiş.*

geliş[2], [gel-iş] *{ağız} zf.* Kez; defa. [DS]

gelişat, [gel-iş + Ar. -āt] *(gelişa:t) is.* **1.** Gelişme; büyüme; başarıya ulaşma. **2.** *{ağız}* Gelenek; ahlak. [DS]

gelişatlı, [gelişat-lı] *{ağız} sf.* **1.** Yetişmiş; büyümüş. **2.** Gürbüz. [DS]

gelişgin, [gel-iş-kin] *{ağız} sf.* **1.** Gürbüz. **2.** Yetişmiş; büyümüş. [DS]

gelişici, [gel-iş-ici] *sf.* **1.** Gelişen. **2.** Yayılan.

gelişigüzel, [gel-iş-i+güzel] *(geli'şigüzel) sf.* **1.** Sırdan, önemsiz; itinasız; herhangi bir; rastgele; laettayin; alelade. **2.** *zf.* Hiçbir kural veya yönteme bağlı kalmaksızın; düşüncesizce.

gelişikli, [gel-iş-ik-li] *{ağız} sf.* **1.** Gürbüz. **2.** Yetişmiş; büyümüş. **3.** Görkemli. [DS]

gelişim, [gel-iş-im] *is.* **1.** Gelişmek işi; gelişme; serpilme. **2.** İlerleme; gelişme; inkişaf; tekâmül. ◻ **gelişim bilimi,** *Modern dünyanın gelişimini çabuklaştıran teknik, bilimsel, iktisadî ve sosyal sebeplerle bunların birlikte yaptığı etkilerden doğabilecek durumları inceleyen bilim.*(ML)‖ **gelişim çağı,** *biy. Gençlik çağı öncesi cinsel organların üreme faaliyetlerini yerine getirebilecek şekilde olgunlaştığı devre; erinlik devresi.*

gelişkin[1], [gel-iş-kin] *sf.* **1.** Gelişmiş olan; mütekâmil. **2.** Yetişkin; serpilmiş.

gelişkin[2], [gel-iş-kin] *{ağız} sf.* (Kişi için) eziyet çeken; üzülen. [DS]

gelişkin[3], [gel-ir-ken / geliş-i-ken] *{ağız} zf.* Gelirken. [DS]

gelişli, [geliş-li(ğ)-e] *(gelişli:) {ağız} zf.* Gelince. [DS]

gelişme, [gel-iş-me] *is.* **1.** Gelişmiş olma durumu ve eylemi. **2.** Büyüyüp olgunlaşma, gelişme işi. **3.** *fizy.* Organların büyümesi. **4.** Yayılma ve önem kazanma; çoğalma; etkisini artırma. **5.** *biy.* Bir canlının bir hücreli döllenmiş yumurtadan itibaren olgunluğa erişinceye kadar geçirdiği dönemlerin, değişikliklerin tümü. **6.** Yazıda konunun ayrıntılı bir biçimde sunulduğu bölüm.

gelişmek[1], [gel-iş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Canlılar için) gelişme dönemlerinden geçerek büyümek; olgunlaşmak; boy atmak. **2.** *mecaz.* (Yetenek ve beceriler için) olgunlaşmak; ilerlemek; artmak. **3.** Etkinliği artmak; güçlenmek. **4.** Bir fikir için yeteri kadar ayrıntılı açıklamak. **5.** (Zayıf için) semirmek; şişmanlamak. *{ağız}(aynı)* [DS] **6.** (Yoksul için) zenginleşmek; durumunu düzeltmek; işi yoluna girmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Uğurlu gelmek. [DS] **8.** *{ağız}* Kendi sazından başka sazı çalamamak; eli yatmamak. [DS]

gelişmek[2], [gel-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Uymak; denk gelmek. [DS]

gelişmeli, [gel-iş-me-li] *sf.* Gelişmeye dayanan; gelişmeyi esas alan. ◻ **gelişıneli ses bilimi,** *dbl. Dildeki her türlü ses olayını tarihî akışa göre ele alan ses bilimi dalı.*

gelişmemiş, [gel-iş-me-miş] *sf.* **1.** Beklenen gelişmeyi göstereememiş olan. **2.** (Ülke için) ekonomik veya sosyal yönden örnek alınan diğer ülkelere göre daha geride kalmış olan.

gelişmiş, [gel-iş-miş] *sf.* **1.** Beklenen ve belirli bir düzeye gelmiş olan. **2.** İyi bir büyüme derecesi elde etmiş olan. **3.** Güç bakımından üstün duruma gelmiş olan. **4.** Ekonomik açıdan büyümüş ve güçlenmiş durumda olan.

geliştirici, [gel-iş-tir-ici] *is.* Gelişmeyi sağlayıcı nitelikte olan.

geliştirilme, [gel-iş-tir-il-me] *is.* Gelişmenin sağlanma eylemi.

geliştirilmek, [gel-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geliştirmek işi yapılmak.

geliştirme, [gel-iş-tir-me] *is.* **1.** Gelişmeyi sağlama eylemi. **2.** *{ağız}* Örnek; uygun gelen. ◻ **geliştirme getirmek,** *{ağız} Söz arasında örnek vermek.* [DS]

geliştirmek, [gel-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyin gelişmesini sağlamak; gelişmesine yol açmak. **2.** *{ağız}* Yemek yemek. [DS] **3.** *{ağız}* Büyütmek; yetiştirmek. [DS] **4.** *{ağız}* Dayak atmak; dövmek. [DS] **5.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **6.** *{ağız}* Bir işi zamanında yetiştirmek. [DS]

geliverinmek, [gel-i + ver-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çabuk gelmek. [DS]

geliyorumak, [gel-i+ yor-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-r]* Geliyor olmak; gelip durmak. [DS]

geliz, [Far. gelīz گلیز] *(geli:z) {OsT} is.* Salya.

gelme, [gel-me] *is.* **1.** Gelmek durumu ve eylemi. **2.** *sf.* (Bir yerden) gelmiş olan. **3.** Bir meslekten, bir topluluktan çıkmış, yetişmiş olan. **4.** Göçmen; muhacir. ◻ **gelme açısı,** *fiz. 1. Hareket halindeki bir cismin veya ışık ışınının doğrultusunun, karşılaşma yüzeyinin normali ile yaptığı açı. 2. Bir uçağın boy ekseni ile kanat profili arasında kalan açı.*‖ **gelme noktası,** *fiz. Gelme açısının tepesi.*

gelmeç, -ci [gel-meç کلمج] *{OsT} is. bot.* Bağ sarmaşığı; küskük.

gelmek, [*eT.* kel-mek > gel-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bulunulan yere başka bir yerden ulaşmak; varmak. **2.** Gittiği yerden geriye dönmek. **3.** Birini ziyarete veya oturmaya gitmek; uğramak. **4.** İnmek. **5.** Düşmek. **6.** İsabet etmek; rastlamak. **7.** (Sıvılar için) akmak; çıkmak. **8.** Varlığını sürdürmek. **9.** Aktarılmış olmak; naklolunmak; hikâye edilmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **10.** Ortaya çıkmak. **11.** (Zaman için) başlamak; çatmak. **12.** Yetişmek; ulaşmak. **13.** Yönelmek; çıkmak. **14.** İzlemek, takip etmek. **15.** Bir yerden ithal edilmiş olmak. **16.** *dbl.* Sonuna eklenmek. **17.** *dbl.* Türemek; kökü bir yere dayanmak. **18.** (Bir konu için) incelemek; ele almak. **19.** Kaynaklanmak; doğmak; olmak. **20.** Hissedilmek; meydana çıkmak. **21.** Katlanmak; dayanmak. **22.** Sonradan hak vermek; araştırma sonucu doğruluğu anlaşılmak. **23.** Etkili olmak; yararı görülmek. **24.** Belli bir bedele mal olmak. **25.** Uygun düşmek; uymak. **26.** Bir sıralamada belirli bir yerde bulunmak. **27.** *{ağız}* (Hamur için) mayalanmak. [DS] **28.** (Olumlu emir kipinde) öğüt vermek (anlamı taşır). **29.** (Bir şeye, birine, bir yere) + (-ince yapılı bağ fiil olarak) söz konusu edildiğinde (anlamı verir). **30.** *yard. f.* Gereksinme duymak; ihtiyacı olmak. **31.** (-dikten yapılı bağ fiilden sonra) yapmacıklık (anlamı katar). **32.** (-e+gelmek) sürerlik anlamı katar. **33.** *{OsT}* Sözü edilmek; geçmek; varit olmak. ◻ **geldi gitti tahtası,** *1. Eski okullarda bir öğrencinin dışarı çıktığını belirtmek için kullanılan, bir yanında "geldi", diğer tarafında "gitti" yazan tahta levha. 2. Gereksiz ve yersiz iş.*‖ **gel gel eylemek,** *{eAT} Davet etmek; çağırmak.*‖ **gelip geçici,** *Sürekliliği olmayan; kısa süreli.*‖ **gelip çatmak,** *Zamanı gelmek; vakti dolmak; kaçınılmaz olmak.*‖ **gelip gitmek,** *{eAT} Gelip kalmak.*‖ **gelir gider,** *{ağız} 1. Kararsız. 2. Oldukça iyi; orta.* [DS]‖ **Gel keyfim, gel!** *1. Bir durumdan duyulan memnuniyeti ifade eder. 2. (Kimi durumlarda) tembellikle alay ifade eder.*‖ **gelmezine gitmek,** *{ağız} Ölmek.* [DS]‖ **gelmiş geçmiş,** *Bugüne kadar yaşayan, tanınmış, bilinen.*‖ **gel olmak,** *{eAT} Gel diye çağrılmak; davet edilmek.*‖ **gelür nevbet,** *{eAT} Gelecek sefer.*‖ **gel zaman git zaman,** *Aradan epeyce zaman geçtikten sonra.*

gelmeşik, -ği [gel-me-ş-ik ?] *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS]

gelmiç, -ci [? gelmic / gelmuc] *is.* **1.** Büyük balıkların kılçığı. **2.** Büyük balıklarda kılçık görevi yapan kemik.

geltekeler, [kelte+keler کلته کلر] *{eAT} is.* Kertenkele.

gelu, [Far. gelū گلو] *(gelu:) {OsT} is. anat.* Boğaz. ◻ **gelû-bend,** *1. Boyun bağı. 2. Gerdanlık.*‖ **gelû-gerd,** *1. Boğazdan geçmesi güç olan şey. 2. Yaban armudu; ahlat.*

gelüç, -cü [kılıç ? / gel+uç ?] *{ağız} is.* Orak. [DS]

gem[1], [Yun. khémós] *is.* Atın ağzına takılarak onu yönlendirmede kullanılan kayış veya dizgine bağlı metal alet. ◻ **gem almak,** *1. (At için) insana alışıp hizmette kullanılır olmak. 2. {eAT} Söz dinlemek.*‖ **gem almamak,** *Söz dinlememek.*‖ **gem almaz,** *Söz dinlemeyen; isyankâr.*‖ **gem damağı,** *{ağız} Ata vurulan gemin, atın ağzına giren çatal demir parçası.* [DS]‖ **geme gelmek,** *1. (Tay için) gem vurulacak yaşa gelmek. 2. mecaz. Yumuşak başlı, yumuşak yaradılışlı olmak.*‖ **gemi azıya almak,** *1. (At için) gemi azı dişleri arasına alarak binicisinin yönetiminden çıkmak, bildiğince koşmak. 2. mecaz. Söz dinlemez olmak; kontrolden çıkmak.*‖ **gemini gevmek,** *{ağız} 1. (Hırcını alamayan kimse için) için için kendi kendine öfkelenmek, daha da hırslanmak; kendi kendini yemek.* [DS] *2. Açlıktan içi*

geçmek.|| **gemini kısmak,** *Birinin üzerindeki baskıyı artırmak.*|| **gem vurmak,** *1. Atın ağzına gem takmak. 2. mecaz. Birinin taşkınlığını önlemek; zarar veremeyecek biçimde kontrol altında tutmak.*

gem[2], [Erme. kamn] *{ağız} is.* **1.** Döven; *{OsT} (aynı).* **2.** Harman yeri. **3.** Ekin demetlerini bağlamaya yarayan uzun buğday sapı. **4.** İniş aşağı giden kağnıların hızını azaltmak için teker önüne konulan ağaç. [DS]

gem[3], [? gem] *{ağız} sf.* Bayat. [DS]

gem[4], [? gem] *{ağız} is.* İnsan ve hayvanların dudak birleşim yerlerinde oluşan çatlaklar. [DS]

gemalmaz, [gem+al-maz] *{ağız} sf.* **1.** (At için) ağzına gem vurdurmayan. **2.** (Kişi için) söz dinlemeyen; inatçı. **3.** (Çocuk için) yaramaz. [DS]

gemcik, [gem-cik] *is. anat.* Bazı organlarda görülen ve bu organın hareketlerini kısıtlayan mukoza kıvrımları.

geme[1], [*eT.* *kem-mek *(kemirmek)* > kem-e > geme كمه] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Fare. **2.** Köstebek. **3.** Kısa burunlu hayvan. [DS]

geme[2], [*eT.* *kem-mek *(kemirmek)* > kem-e > geme] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) büyük dişli. **2.** (Kişi için) alt ya da üst çenesi uzun. **3.** (Kişi için) ön dişleri öne doğru çıkık olan. **4.** (Kişi için) dişleri düzgün ve beyaz olan. [DS] **5.** Eğri; yamuk.

geme[3], [? geme] *{ağız} is.* Boyu büyümeyen katır. [DS]

gemecen, [geme-cen] *{ağız} sf.* (El için) işlevini yerine getiremeyen; sakar; sakat. 🗗 **gemecen elli,** *{ağız} (Kişi için) tuttuğu veya yapmakta olduğu işi döküp saçan; beceremeyen; sakar.*

gemeç, -ci [gem-eç] *{ağız} sf.* (Kişi için) çenelerinden biri diğerine göre uzun olan. [DS]

gemeş[1], [gem-eç / geme-ş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ön dişleri olmayan ya da küçük olan. **2.** Büyük ağızlı. **3.** (Ağız için) dişsiz veya çarpık olan. [DS]

gemeş[2], [gem-eş ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iradesiz. **2.** Yavaş kanlı. [DS]

gemez, [geñe-z ?] *{ağız} zf.* Belki. [DS]

gemi, [*eT.* kemī > gemi] *is. dnz.* **1.** Su üstünde yük ve insan taşımaya yarar, tekne biçiminde yapılmış büyük yüzer taşıt; sefine. **2.** *{ağız}* Sal. [DS] **3.** *{ağız}* Kayık. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine binilerek su üstünde gezilen büyük buz parçası. [DS] 🗗 **gemi adamı,** *dnz. Bir sözleşmeye dayalı olarak gemide çalışan kaptan, subay ve tayfalara verilen isim.*|| **gemi aslanı,** *Yapısı ve gösterişi yerinde olduğu hâlde hiçbir işe yaramayan adam.*|| **gemi beşiği,** *dnz. Gemiyi denize indirirken kullanılan kızak.*|| **gemi bozmak,** *{OsT} dnz. Geminin adamlarını değiştirmek.*|| **gemi enkazı,** *dnz. Batmış gemi teknesi veya kalıntıları; batık.*|| **gemi eri,** *{eAT} Gemicilikte ustalaşmış kimse.*|| **gemi gönderi,** *{OsT} dnz. Küçük tekneyi kıyıdan açmak için itmekte kullanılan uzun sırık.*|| **gemi havuzu,** *dnz. Gemi onarımı yapılan dok.* || **gemi ızgarası,** *dnz. Üzerinde gemi inşa edilen büyük kızak.*|| **gemi leşi,** *dnz. Batık gemi teknesi veya kalıntıları.*|| **gemisi karaya oturmak,** *1. Umutları boşa çıkmak. 2. İşi düzelemeyecek kadar bozulmak.*|| **gemisini kurtaran kaptan,** *Zora düşünce, her türlü çareye baş vurarak işini düzene sokanlara söylenen övgü sözü.*|| **gemisini yürütmek,** *İşini bir engelle karşılaşmadan sürdürmek.*|| **gemi yatağı,** *dnz. Gemilerin korunabildiği uygun koy.*|| **gemi yıldızı,** *{ağız} Büyük Ayı takım yıldızı.* [DS]

gemici, [gemi-ci] *is.* Gemi işleten veya gemilerde çalışan kimse. 🗗 **gemici çorbası,** *{ağız} Haşlanmış fasulye, pirinç ve soğan ile yapılan bir yemek.* [DS]|| **gemici kavgası,** *{ağız} Ağız kavgası.* [DS]

gemicilik, -ği [gemi-ci-lik] *is.* **1.** Gemide çalışma, gemi kullanma veya işletme işi. **2.** Gemi endüstrisi, tekniği.

gemilik, -ği [gemi-lik] *is.* **1.** Gemi imal edilen yer; tersane. **2.** *{OsT}* Liman.

gemirik, -ği [gem-ir-ik] *{ağız} sf.* (Diş için) aralıklı; seyrek. [DS]

gemirmek, [kemir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Dişlemek; kemirmek. [DS]

gemirti, [kemir-ti] *{ağız} is.* Kemirirken çıkan ses. [DS]

gemirtik, -ği [gemir-t-ik] *{ağız} is.* Kulağın kıkırdak kısmı. [DS]

gemiş[1], [gem-iş] *{ağız} sf.* Şişman; semiz.

gemiş[2], (Hayvan için) alt çenesi kısa olup iyi otlayamayan. [DS]

gemleme, [gem-le-me] *is.* Gem takma veya gemle yönetme durumu ve eylemi.

gemlemek[1], [gem-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir hayvana özellikle bir ata gem takmak; gem vurmak. **2.** *mecaz.* Birinin aşırı istek ve davranışlarına engel olmak; frenlemek; dizginlemek.

gemlemek[2], [gem-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Harman sürmek. [DS]

gemlenme, [gem-le-n-me] *is.* Gemlenmek işi.

gemlenmek[1], [gem-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** (At için) gem takılmak; gem vurulmak. **2.** *mecaz.* Aşırı arzu ve istekleri engellenmek; frenlenmek; dizginlenmek.

gemlenmek[2], [gem-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gem sahibi olmak.

gemlik, -ği [gem-lik] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) dövene koşulacak çağa gelmiş. **2.** (Kayış) ata gem yapmakta kullanılabilir. **3.** *is.* Ekin demetlerini bağlamakta kullanılan uzun buğday sapı. [DS]

gemre[1], [? gemre] *{ağız} is.* Gübre. [DS]

gemre[2], [? gemre] *{ağız} is.* Su yollarına döşenen ağaç boru. [DS]

gemreşmek, [keñre-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Şakalaşmak. [DS]

gemrik[1]**, -ği** [gem(i)r-ik] *{ağız} is.* Keçi yolu; kestirme yol. [DS]

gemrik[2]**, -ği** [kem(i)r-ik] *{ağız} is.* Isırılıp bırakılan meyve ve meyve artıkları. [DS]

gemrik[3]**, -ği** [gem(i)r-ik] *{ağız} sf.* (Yüz için) zayıf ve avurtları çökmüş, çukurlaşmış. [DS]

gemrişmek, [kemir-mek > gem(ir)-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Eşekler için) birbirinin boyunlarını dişlemeye çalışmak; boğuşmak. [DS]

gemşin, [? gemşin] *{ağız} is.* Omuz kemiği. [DS]

gemü, [*eT.* kemī > gemü كمو] *{OsT} is.* Gemi.

gemük, -ğü [kemik] *{ağız} is.* Kemik. [DS]

gemzi, [? gemzi] *{ağız} is.* Suyun toprağı oymasına engel olmak için dere ve çay kenarlarına yapılan ağaç set. [DS]

-gen[1]**,** [-gan / -gen / -ken / -kan] *yap. e.* → -gan.

-gen[2]**,** [-ğan / -gen] *{eT} {eAT} yap e.* → -gan.

-gen[3]**,** [Yun. gonia *(köşe)* ?] *mat. "Kenar; kenarlı"* anlamı katan ek. *{20. yy.} Üç-gen; dört-gen.*

gedide, [Far. gendīde گنديده] *{OsT} sf.* Kokmuş.

gen[1]**,** [*eT.* keng > gen / giñ كنك] *sf.* → geng[3].

gen[2]**,** [geñ كك] *(geñ) {ağız} sf.* → geng[4]. 🗗 **gen kıy,** *{ağız} Uzak; ayrı.* [DS]‖ **gen kıy durmak,** *{ağız} Uzak durmak; kenarda durmak; yaklaşmamak; ilgilenmemek.* [DS]

gen[3]**,** [geñ كك] *{eAT} {ağız} is.* → geng[5].

gen[4]**,** [Yun. genos *(kaynak)* > İng. gene > Fr. gène] *is. biy.* İçinde bulunduğu hücre veya organizmada özel bir etkisi olan, kuşaktan kuşağa ve hücreden hücreye geçen kromozom üzerinde yer işgal eden kalıtımın temel ögesi. 🗗 **gen ailesi,** *biy. Atalara ait bir genden çeşitlenme ile oluşan, ekzonları birbiri ile benzer olan gen grubu.* ‖ **gen aktarımı,** *biy. Özel bir geni veya genleri bir vektöre eklemek.*‖ **gen füzyonu,** *biy. İki ya da daha fazla genin birleştirilmesi yöntemlerinde biri.* ‖ **gen haritalanması,** *biy. Kromozomlarda yer alan genlerin birbirine göre yerlerinin belirlenmesi işlemi.* ‖ **gen havuzu,** *biy. Bir populasyonda bulunan genlerin hepsi.*‖ **gen klonlanması,** *biy. Bir DNA parçasının bir vektöre yerleştirilmesiyle oluşan rekombinant DNA'nın konak organizma içine aktarılması.* ‖ **gen kontrol dizisi,** *biy. Aynı kromozom üzerinde bir geni kontrol eden düzenleyici DNA dizisi.* ‖ **gen kümesi,** *biy. İlgili ya da benzer nükleotit dizisi taşıyan iki veya daha fazla bitişik genler.*‖ **gen lokusu,** (Fr. locus du gène) *biy. Belli bir genin kromozom üzerinde bulunduğu bölge.*‖ **gen tedavisi,** *biy. Genetik mühendisliği yardımı ile hasta ve sağlıksız genleri değiştirme ya da yenileme çalışması.*

genbilik, -ği [gen *(geniş)* +bil-ik] *is.* Her türlü bilgiyi veya belirli bir alana giren konuları alfabetik sırayla veren kitap; ansiklopedi.

genc, [Far. genc گنج] *(OsT) is.* Hazine. 🗗 **genc-bahş,** *(OsT) Hazine bağışlayan.*‖ **genc-dār,** *(OsT) Hazinedar.*‖ **genc-i hakîm,** *(OsT) Fatiha Suresinin bir başka adı.*‖ **genc-i leāl,** *(OsT) İncilerin hazinesi.*‖ **genc-i meāni,** *(OsT) 1. Manalar hazinesi. 2. Şiir hazinesi.*‖ **genc-i nihān,** *(OsT) Gizli hazine.*‖ **genc-i sühte,** *(OsT) müz. Otuz ezgiden on sekizincisi.*‖ **genc-nāme,** *(OsT) Hazinelerle ilgili kitap.*‖ **gencver,** *(OsT) Hazinedar.*

gence, [gen-ce] *(ge'nce) {ağız} sf.* Genişçe. [DS]

gencecik, -ği [kenç > genç > gen(ç)-e-cik] *(ge'ncecik) sf.* Çok genç.

gencecük, -ğü [genc-e-cük كنجاجوك] *{eAT} sf.* Pek genç, gencecik.

gencelme, [kenç > genç > gen(ç)-el-me] *is.* Genç durumuna gelme; gencelmek işi.

gencelmek, [kenç > genç > gen(ç)-el-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Genç durumuna gelmek; gençleşmek. **2.** Gençlik özellikleri kazanmak.

gencer[1]**,** [? gencer] *{ağız} is.* **1.** Dinî bayram, hıdrellez, nevruz gibi belli günlerde yapılan eğlence. **2.** Panayır. [DS]

gencer[2]**,** [? gencer] *{ağız} is.* Havuz. [DS]

gencer[3]**,** [? gencer] *{ağız} is.* Güreş. [DS]

gencerek, -ği [genç-(e)-rek] *{ağız} zf.* Daha genç; biraz genççe. [DS]

gencine, [Far. gencine گنجينه] *(genci:ne) (OsT) is.* Hazine. 🗗 **gencîne-dār,** *Hazinedar.*‖ **gencîne-i güftār,** *Söz hazinesi.*

gencur, [Far. gencūr /gencvār گنجور] *(gencu:r) (OsT) is.* Hazine bekçisi; hazinedar.

genç, -ci [*eT.* kēnç > genç] *sf.* **1.** Yaşı ilerlememiş olan. **2.** (Bitki ve hayvan için) gelişmesini tamamlamamış olan. **3.** Gençlikteki özelliklerini taşıyan; dinç kalan. **4.** Zihin bakımından gelişimini yeterince tamamlayamamış olan; toy. **5.** *mecaz.* Henüz gelişmesini tamamlamamış, yeni yetişmekte olan; geçmişi kısa olan. **6.** Genç bir kimseye ait olan. 🗗 **genç ay,** *{eAT} Yeni doğan ay; hilal.*‖ **genç irisi,** *Yaşına göre çok iri yapılı olan.*‖ **genç kuşluk,** *{OsT} Kaba kuşluktan önceki zaman.*‖ **genç oğlan,** *{eAT} Yeni doğmuş çocuk; körpe çocuk.*

gençer, [? gençer] *{ağız} is.* Toplantı. [DS]

gençleşme, [genç-le-ş-me] *is.* Genç durumuna gelme; gençleşmek işi.

gençleşmek, [kenç > genç > genç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Yaşı ilerlemiş biri için) yeniden gençlik özellikleri kazanmak. **2.** Genç görünmek.

gençleştirilme, [genç-le-ş-tir-il-me] *is.* Gençleştirme işlemine tabi tutulma eylemi.

gençleştirilmek, [genç-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gençleştirme eylemi uygulanmak.

gençleştirme, [genç-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Genç hâle getirme eylemi. **2.** Yeni ve verimli sürgünler elde etmek amacıyla meyve ağaçlarında yapılan özel budama işi.

gençleştirmek, [genç-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Genç hâle sokmak. **2.** Genç görünümü vermek. **3.** Bir kurum veya kuruluşa genç çalışanları yerleştirmek; yenileştirmek.

gençlik, -ği [kenç > genç > genç-lik] *is.* **1.** Genç olma durumu; genç bir insanın niteliği. **2.** İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasında kalan bölümü. **3.** Bir ülkedeki genç insanların tümü. **4.** *mecaz.* Genç bir insanın tutumu. ◻ **gençlik hormonu,** *biy. Böceklerde larva evresinin geçirilmesinde etkili olan bir horman.*|| **gençlik hormonu bezi,** *biy. Böceklerde larva evresinden pupa ve ergine geçiş süresince etkili olan gençlik hormonunu salgılayan iç salgı bezi.*

gençten, [kenç > genç > genç-ten] *sf.* Genç durumda olan (kimse).

gend, [Far. gend گند] *(OsT) is.* Kötü koku.

genda, [Far. gendā / gendāy گندا / گندای] *(genda:) {OsT} sf.* Kötü kokmuş; kötü kokulu.

gendeme, [Far. gendeme گندمه] *{OsT} is.* Sığıl.

gendime, [Far. gendüm] *{ağız} is.* Dibekte dövülerek yemek yapılan buğday ya da arpa. [DS]

gendözü, [kendi+öz-ü کندوزو / کندی اوزی] *{eAT} is.* Kendisi; şahsı; zatı; nefsi.

gendüm, [Far. gendüm گندم] *{OsT} is.* Buğday. ◻ **gendüm-gûn,** *{OsT} Buğday renkli.*|| **gendüm-nümā,** *{OsT} Yüze gülüp aldatan.*|| **gendüm-nümā vü cevr-fürüş,** *{OsT} Buğday gösterip arpa satan; yüze gülüp adam kazıklayan; hileci.*

gene, [yana *(ikinci kez)* > yene / yine > kine > gene] *(ge'ne) zf.* **1.** Bir daha; yeniden; tekrar. **2.** Öyle de olsa; buna rağmen. **3.** Böylesi de. ◻ **gene de,** *Öyle olduğu hâlde; rağmen.*

genek, [geñek] *(geñek) {eAT} is.* Mide. ◻ **keñek azmak,** *{eAT} Mide bozulmak.*

genel, [keñ *(geniş; yaygın)* > geñ > gen-el] *sf.* **1.** Geniş bir bütünü kapsayan. **2.** Bir tek kişi veya nesneyi değil de benzerlerini de içine alan; umumî, *(1935).* **3.** Ayrıntıları dikkate almadan bütününü kaba taslak ele alınan. **4.** Bir hizmet veya yönetim işinin hepsini ilgilendiren; geniş yetkileri olan. **5.** Herkesin yararlanabileceği durumda olan. **6.** Genelleme sonucunda elde edilen; kapsamlı. ◻ **genel af,** *huk. Kamu yararı görülen durumlarda bazı suçların kovuşturmasının durdurulması ve kesinleşmiş mahkumiyet cezalarının uygulamadan kaldırılması veya bir oranda azaltılması.*|| **genel alıcı,** *tıp. Yalnız kendi grubuna kan verebildiği hâlde A, B, 0 ve AB kan grubundan kan alabilen AB kan grubuna sahip kişiler.*|| **genel başkan,** *Konfederasyon biçiminde yönetilen kurumlarda en üst kademedeki başkan; başkanların başkanı; umumî başkan.*|| **genel başkanlık,** *Genel başkan olma durumu veya genel başkanlık; başkanların başkanı olma durumu; umumî başkanlık.*|| **genel bütçe,** *mal. Devletin bütün kurumlarını ilgilendiren ve TBMM tarafından çıkarılan gelir ve gider kalemlerinin topluca belirlendiği özel kanun.*|| **genel dilbilgisi,** *dbl. Bilinen bütün diller için geçerli kurallar taşıması gerektiği iddia edilen dilbilgisi; evrensel dilbilgisi.*|| **genel dil bilimi,** *dbl. Dilleri bir bütün olarak ele alıp bunların ortak özelliklerini, işleyiş ve evrim koşullarını araştıran, dil olaylarının genel görünümlerinin yanı sıra, bu olaya uygulanan temel kavramları, kuramları, yöntemleri, vb. irdeleyen, elde edilen bütün verilerin bireşimini yapmayı amaçlayan inceleme.*[BERKE VARDAR] || **genel ev,** *Ücret karşılığında erkeklerin cinsel tatmin için ilişkiye girdikleri genel kadınların toplu olarak bulunduğu özel yönetimi bulunan işletme; umumhane, kerhane.*|| **genel gider,** *Bir işin üzerinde görülmemekle birlikte o iş için yapılan yardımcı harcamalar toplamı.*|| **genel görünüm,** *Ayrıntısı dikkate alınmadan yapılan açıklama veya tasvir.*|| **genel görünümlü,** *Dış çizgileri ile belirlenmiş; ayrıntılarına inilmemiş.*|| **genel görüşme,** *Toplumu büyük oranda etkileyen veya devletin işleyişine ait bir konunun TBBM genel kurulunda görüşülmesi.*|| **genel grev,** *Ülke çapında aynı zamanda ve aynı amaçla yapılan iş bırakma eylemi.*|| **genel kadın,** *Erkeklerin, ücret veya ücret yerine geçen yararlanma karşılığında cinsel tatmin için ilişkiye girdikleri kadın; fuhuş yapan kadın; fahişe.*|| **genel kurul,** *Bir kurum veya işletmenin üyelerinin tümünün katılımıyla meydana gelmiş kurul.*|| **genel kütüphane,** *Herkese açık olan kütüphane.*|| **genel müdür,** *Bir kuruluşa bağlı müdürlüklerin en üst düzey yöneticisi konumunda olan müdür.*|| **genel müdürlük,** *Genel müdür olma durumu; genel müdürün ve bağlı görevlilerin çalıştığı bina, yer.* || **genel sekreter,** *Bazı özel ve kamu kuruluşlarında yönetim işlerini yürüten görevli.*|| **genel sekreterlik,** *1. Genel sekreter olma durumu; genel sekreterin görevi ve işi. 2. Genel sekreterin ve bağlı görevlilerin çalıştığı bina, yer.*|| **genel ses bilimi,** *dbl. Ses biliminin bütün alt dallarıı ile ilgili olan ve onların verilerinden yararlanan ses bilimi alanı.*|| **genel sözlük,** *dbl. Bir dilin söz varlığını, temel sözlerin yanında deyim, terim ikileme gibi kavramları ile birlikte açıklayan sözlük.*|| **genel uygunluk bildirimi,** *Devletler veya kurumlar arasında her konuda anlaşmaya varıldığını ve faaliyetlerin uygunluğunun sağlandığını belirten yazılı bildirim; umumî mutabakat beyannamesi.*||

genel verici, *tıp. Yalnız kendi grubundan kan alabildiği halde A, B ve AB kan grubundaki insanlara kan verebilen 0 kan grubuna sahip kişiler.*|| **genel yazman,** *Bazı özel ve kamu kuruluşlarında yönetim işlerini yürüten görevli; genel sekreter.*|| **genel yetenek,** *Ölçülen yeteneklerin ortalamasını belirten yetenek durumu.*|| **genel zekâ,** *1. Zekâ testleriyle ölçülen değişik yetenek ve güçlerin bireşimi. 2. Kişinin belirgin ve özel ilgiye bağlı yetenekleri dışında karşılaştığı genel durumlara uymada gösterdiği yetenek veya güç.*

geneleme, [gene-le-me] *is. man.* Bir düşüncenin başka sözlerle bir daha ifade edilmesi; yineleme; tekrar.

genelge, [genel-ge] *is.* **1.** Bir yasanın, tüzük veya yönetmeliğin uygulanmasına açıklık getirmek üzere yetkili makam tarafından ilgililere gönderilen açıklayıcı bilgiler. **2.** Bir konuda uygulayıcıların dikkatini çekmek üzere gönderilen yazılı emir; tamim. *(1935)*

genelkurmay, [genel+kur-ma-y] *is.* Ülke savunmasında bütün şart ve olayları göz önünde tutarak barışta ordunun eğitim ve donatımı, savaşta en üst düzey yönetimi üstlenen makam; erkan-ı harbiye-i umumiye. 🗗 **genelkurmay başkanı,** *Barışta ve savaşta silahlı kuvvetlerin başkanı olan, hizmetlerin yürütülmesinde Millî Savunma Bakanlığı ile iş birliği yapan, görev ve yetkilerinden ötürü başbakana sorumlu en üst general.*

genelleme, [genel-le-me] *is.* **1.** Genel bir kanaat edinme eylemi. **2.** Bazı olgulardan hareketle zihinde oluşan genel kavram; zihnin özel durumları genele uygulaması; tamim. **3.** Bir işlemin sonucunda ortaya konulan kapsamlı tanım; yargı; bilim yasası; kuram.

genellemek, [genel-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Varlık ve olaylar arasındaki benzerlik bağıntılarını bir düşüncede toplamak; tamim etmek.

genelleşme, [genel-le-ş-me] *is.* **1.** Genel durum alma eylemi. **2.** *dbl.* Bir özel adın, tür adına dönüşerek bütün dillerde kullanılır hâle gelmesi olayı.

genelleşmek, [genel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Genel duruma gelmek; genel bir durum almak; taamnüm etmek.

genelleştirilme, [genel-le-ş-tir-il-me] *is.* Genel duruma getirilme eylemi.

genelleştirilmek, [genel-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Genel duruma getirilmek.

genelleştirme, [genel-leş-tir-me] *is.* **1.** Genel duruma getirme. **2.** *fel.* Tek tek veya özel durumlardan genel bir yasanın veya önermenin çıkarılması işlemi.

genelleştirmek, [genel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Genel duruma getirmek; genel bir özellik kazandırmak; umumileştirmek.

genellik, -ği [genel-lik] *is.* **1.** Genel olanın niteliği; yaygınlık; umumiyet. **2.** *man.* Genel bir kavramın veya fikrin özelliği.

genellikle, [genel-lik-le] *zf.* **1.** Genel olarak. **2.** Büyük bir çoğunlukla; umumiyetle.

genelmek, [keñ *(geniş)* > gen > gen-el-mek ككلمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Genişlemek; bollaşmak. **2.** *{ağız}* Yemek isteği artmak. [DS]

general, -li [Fr. générale] *is. as.* Kara ve hava kuvvetlerinde albaydan mareşale kadar olan yüksek rütbeli subaylara verilen genel ad.

generallik, -ği [general-lik] *is. as.* **1.** General olma durumu. **2.** General rütbesi. **3.** Generalin yaptığı görev ve makamı.

generasyon, [Fr. génération] *(jenerasyon) is.* Döl; nesil.

geneş, [geñeş كش] *{eAT} is.* Danışma; istişare.

geneşmek, [*eT.* keñeş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Danışmak. [DS]

genetik, -ği [Fr. génétique] *is.* ve *sf. biy.* Bitki, hayvan ve insanlarda kalıtım olaylarını inceleyen biyoloji dalı; kalıtım bilimi. 🗗 **genetik bilgi,** *biy. Bir DNA veya RNA molekülünde nükleotit bazlarının sıralanışıyla taşınan bilgi.*|| **genetik harita,** *biy. Aralarındaki uzaklıklar Morgan birimi cinsinden olmak üzere genlerin kromozomlar üzerinde bir çizgi halinde dizilişini gösteren harita.*|| **genetik kot,** *biy. mRNA'da amino asitler için gerekli bilgiyi taşıyan art arda gelen üç nükleotit (kodon) dizisi.*|| **genetik mühendisliği,** *biy. Yeni gen veya gen düzenlenimleri oluşturmak için kullanılan deneysel teknikler bütünü.*

genetizm, [Fr. génétisme] *is. psikol.* Yer kavramının, doğrudan duyumlar kanalıyla değil, deneyle edinildiğini ileri süren görüş; oluşçuluk.

genevir, [Yun. karınavi => kenevir] *{ağız} is.* Kenevir; kendir. [DS]

genezine, [genez-i-n-e] *{ağız} zf.* Boşuna; boş yere; sebepsiz olarak. [DS]

geng[1], [gang / geng *(yans.)*] *is.* Zayıflıktan dolayı kemiklerin fırlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *geng-il-de-k*

geng[2], [gang / geng *(yans.)*] *is.* Boş konuşmayı, gevezelik etmeyi anlatan kök. [Zülfikar]

geng[3], [*eT.* keng > gen / giñ كيك] *(geñ) sf.* **1.** Geniş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Uzak. **3.** *is.* Arka taraf. 🗗 **geñ düşmek,** *{eAT} Geniş olmak; genişlemek.*|| **geñ etmek,** *{eAT} Genişletmek.*|| **geñ eylemek,** *{eAT} Genişletmek.*|| **geñ yaka,** *{eAT} Geniş taraf.*|| **geñ yol,** *{OsT} Geniş yol; cadde.*

geng[4], [geñ كك] *(geñ) {ağız} sf.* **1.** (Tarla için) bir süre ekilmeyerek boş bırakılmış; işlenmemiş. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *is.* Ham araziden açılmış, hiç işlenmemiş, sürülmemiş tarla. **3.** Yeni sürülmüş tarla. **4.**

Otları temizlenerek tarla hâline getirilmiş dağlardaki sahipsiz yerler. **5.** Kabarık toprak. **6.** Bağları kuvvetlendirmek için dışardan getirilen taze toprak **7.** Toprak kayması ile dağların yamaçlarında meydana gelen düzlük. [DS] 🗗 **geñ salısı,** *{ağız} Tarlaların ekilmeyerek boş bırakıldığı yıl.* [DS]

geng[5], [geñ كڭ] *(geñ) {eAT} {ağız} is.* İstek; arzu. [DS] 🗗 **genine komamak,** *{eAT} İsteğine bırakmamak; gönlüne göre yaptırmamak.*

gengel, [Far. kenger] *{ağız} is.* Kenger. [DS]

gengeş, [keñ-eş] *{OsT} is.* Danışma.

gengez[1], [*eT.* keñ > geñ-ez كڭز] *(geñez) {eAT} {OsT} {ağız} sf.* Kolay. [DS] 🗗 **genez etmek,** *{eAT} {OsT} Kolaylaştırmak.*|| **genez eylemek,** *{eAT} {OsT} Kolaylaştırmak.*|| **genez kılmak,** *{eAT} {OsT}* Kolaylaştırmak.

gengez[2], [geñ-ez] *(geñez) {ağız} zf.* Görünüşe göre; anlaşılan o ki; galiba. [DS]

gengezde, [geñez-de ككزده] *(geñezde) {eAT} zf.* Kolaylıkla; kolay kolay.

gengezirek, -ği [geñ-ez-i-rek ككزرك] *(geñezirek) {eAT} zf.* Daha kolay; daha uygun.

gengezlerince, [geñez-ler-ince ككزلرنجه] *(geñezlerince) {eAT} zf.* Kolayını, uygununu arayarak; düşünerek.

gengezlik, -ği [geñez-lik ككزلك / ككزليك] *(geñezlik) {eAT} {OsT} is.* Kolaylık; suhulet. 🗗 **genezlik eylemek,** *{eAT} Hoş geçinmek.*

gengezrek, -ği [geñez-rek ككزرك] *(geñezrek) {eAT} zf.* Daha kolay; daha uygun.

gengildek, -ği [geng *(yans.)* > geng-il-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf ve sarsak. [DS]

gengildemek, [geng *(yans.)* > geng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(di)-yor]* Gevezelik etmek. [DS]

gengildeyik, -ği [geng *(yans.)* > geng-il-de-y-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) Geveze; saygısız. [DS]

gengince, [geñ-ince ككنجه] *{eAT} {OsT} zf.* İstenildiği gibi; rahat rahat.

gengitmek, [geñ-it-mek ككنمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Genişletmek.

gengir, [gen + kır / gen + kıy] *{ağız}* Ayrı; uzak. [DS]

genglik, -ği [geñ-lik ككلك] *(geñlik) {eAT} {OsT} is.* Bolluk; genişlik; ferahlık 🗗 **geñlik azmak,** *{eAT} {OsT} Mide bozulmak.*

gengsiz, [geñ-siz ككسز] *(geñsiz) {eAT} {OsT} zf.* İsteği olamadan; istemeyerek; ister istemez.

gengsizin, [geñ-siz-in ككسزين] *(geñsizin) {eAT} zf.* → gengsiz.

gengsüz, [geñ-süz ككسوز] *(geñsüz) {eAT} zf.* → gengsiz. 🗗 **gensüz genin,** *{eAT} İster istemez.*

gengsüzin, [geñ-siz ككسوزين] *(geñsüzin) {eAT} zf.* → gengsiz.

gengşek, -ği [geñ-şe-k ككشك] *(geñşek) {eAT} {OsT} sf.* Gevşek. 🗗 **geñşek eylemek,** *{eAT} Gevşetmek.*

gengşeklik, -ği [geñşek-lik ككشكلك] *(geñşeklik) {OsT} is.* **1.** Gevşeklik. **2.** Dermansızlık; aciz.

gengşeltmek, [geñşe-l-t-mek ككشلتمك] *(geñşeltmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* Gevşetmek.

gengşemek, [geñ-(i)ş-e-mek ككشمك] *(geñşemek) {eAT} gçsz. f. [-r]* Gevşemek.

gengşetmek, [geñ-(i)ş-e-t-mek ككشتمك] *(geñşetmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* Gevşetmek.

gengüldemek, [geng *(yans.)* > geng-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** İhtiyarlamak. **2.** Zayıflamak. **3.** Sarsaklaşmak. **4.** İşe yaramaz hâle gelmek. [DS]

gengüngce, [geñ-üñ-ce ككككجه] *(geñüñce) {eAT} zf.* İsteğince; arzusuna göre; rahat edeceği biçimde.

geni, [? geni] *{ağız} sf.* (Kişi için) mert; sözünün eri. [DS]

genikmek, [*eT.* keñ *(yans.)* > gen-ik-mek كنكمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Gevşemek. **2.** Genişlemek.

genimce, [geñ *(arzu)* > geñ-im-ce ككمجه] *{eAT} zf.* İstediğim gibi; isteğimce.

genimek, [*eT.* keñ > geñ-i-mek ككمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Genişlemek.

genince, [geñ *(arzu)* > geñ-in-ce ككنجه / كاكنجه] *{eAT} zf.* Arzusuna göre; istediği gibi; rahatça.

genirmek, [geğ *(yans.)* > geğ-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Geğirmek. [DS]

geniş, [*eT.* keñ *(geniş; uzak)* > gen-iş] *sf.* **1.** Eni alışılmış ve ortalama bir ölçüden fazla olan; enli; vasi. **2.** İçine alması gerektiği düşünülen miktardan daha çoğunu alabilecek durumda olan. **3.** Alanı çok büyük olan. **4.** (Elbise vb. için) sıkmayan; bol. **5.** *mecaz.* Kapsamı çok olan; dar sınırlar içinde kalmamış olan. **6.** *mecaz.* Ön yargılardan uzak olan; müsamahalı. **7.** *mecaz.* (Kişi için) ufak tefek, olur olmaz şeylere takılıp kalmayan; rahat; tasasız. **8.** *mecaz.* Çok. 🗗 **geniş açı,** *90°'den büyük olan açı.*|| **geniş bir nefes almak,** *Sıkıntılı bir durumdan kurtularak ferahlığa ulaşmak; rahatlamak.*|| **geniş çevriyazı,** *dbl. Yalnızca ses birimlerini gösteren, onların ses birimi değişkelerini göstermeyen yazı.*|| **geniş gönüllü,** *Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; gönlü geniş.*|| **geniş görüşlü,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; ufku geniş; geniş ufuklu; vizyon sahibi.*|| **geniş görüşlülük,** *Bilgi, görgü ve deneyim çokluğu; vizyon.*|| **geniş mezhepli,** *Namus konularında du-*

yarlı davranmayan.|| **geniş ölçek,** *Makro ölçek.*|| **geniş ufuklu,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; geniş görüşlü; vizyon sahibi.*|| **geniş ünlü,** *dbl. Söylendiği zaman alt çenenin açılması ile ağız boşluğunun fazla olduğu /a/, /e/, /o/, /ö/ ünlüleri.*|| **geniş yürekli,** *Olaylar karşısında hemen telaşa kapılmayan, biraz oluruna bırakan.*|| **geniş zaman,** *dbl. Fiilin belirttiği iş, hareket, oluş ve kılışın her zaman yapıldığını, yapılmakta olduğunu veya yapılacağını belirten ve dilimizde -ir, -r ve –er ekleri ile kurulan zaman; muzari.*|| **geniş zaman görünümü,** *dbl. Geniş zaman sıfat fiili ile bir yardımcı fiilden meydana gelen görünüm.*|| **geniş zaman kipi,** *dbl. Geniş zaman çekimi ile yapılan kip.*|| **geniş zaman ortacı,** *dbl. Geniş zaman sıfat fiili.*|| **geniş zaman sıfat fiili,** *dbl. Fiilin geçmiş, şimdi ve gelecek zamanların üçünü de kapsayacak biçimde yapılışını ifade eden sıfat fiil; -ir, -er, -r, -mez ekleri ile yapılır.*

genişçe, [geniş-çe] *zf.* Biraz geniş.

genişleme, [geniş-le-me] *is.* **1.** Geniş bir durum alma eylemi. **2.** *dbl.* Bir kelimenin anlamında yeni anlamlar ortaya çıkması durumu; anlam genişlemesi. **3.** *dbl.* Bir cümlede yer alan ögelerin işlevini değiştirmeden yeni ögeler sokulması durumu. *"Yamur yağıyor.* → *Bir haftadır yağmur yağıyor."*

genişlemek, [geniş-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geniş duruma gelmek; büyümek. **2.** *mecaz.* Maddî yönden daha rahat geçinir hâle gelmek. **3.** Daha güzel ve iç açıcı görünmek; ferahlamak. **4.** Yaygın hâle gelmek; yaygınlık kazanmak.

genişletici, [geniş-le-ti-ci] *sf.* Genişletme işlemlerinde kullanılan.

genişletilme, [geniş-le-t-il-me] *is.* Geniş duruma getirilme eylemi.

genişletilmek, [geniş-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geniş duruma getirilmek.

genişletme, [geniş-le-t-me] *is.* **1.** Genişlemesini sağlama eylemi; geniş duruma getirmek işi. **2.** *dbl.* Bir kelimeye yeni bir biçim birim ekleme işi.

genişletmek, [geniş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Daha geniş ve bol duruma getirmek. **2.** Alanını, sınırlarını veya kapsamını daha yaygın ve dışa doğru taşırmak.

genişlik, -ği [geniş-lik] *is.* **1.** Geniş olma durumu; geniş olan şeyin niteliği. **2.** Yüzeye ait boyutlardan kısa veya ölçüce küçük olanı; en. **3.** Geçim ve yaşam şartlarındaki bolluk, rahatlık; huzur; esenlik. **4.** *istk.* Bir örnekte en küçük ve en büyük değer arasındaki fark. **5.** *müz.* Bir sesin en pes ve en tiz durumları arasındaki fark.

genital, [Fr. génital] *sf.* Üreme ile ilgili.

genitif, [Fr. génitif] *is. dbl.* İsim çekimlerinden tamlayan durumu; muzafünileyh. 🗗 **genitif ekleri,** *Tamlayan durumu eki; -in.*

genitmek, [geñ-it-mek/geñ+etmek كيك ايدمك/كيكتمك] *{eAT} gçl. f.* Genişletmek.

geniz, -nzi [Yun. genis] *is.* **1.** Burun arka delikleriyle buruna, östaki borusuyla kulaklara, yemek borusuyla mideye, gırtlak yoluyla da akciğerlere açılan ağzın arka bölümü. **2.** *gnşl.* Burun boşluğu. 🗗 **geniz sesi,** *dbl. Damak örtüsünün aşağı inmesi ile telaffuz edilen ünlü ve ünsüz sesler.*|| **geniz ünlüsü,** *dbl. Geniz yoluyla çıkan ünlü; Türkçe'de ñ sesiyle birlikte çıkarılır. "Biñ, Tañrı, yalñız, soñra, buñalmak"* || **geniz ünsüzü,** *dbl. Geniz yoluyla çıkan ünsüz; Türkçe'de ng = ñ sesi.*

genizsi, [geniz-si] *sf.* (Ses ve konuşma için) genizden çıkarılan veya söylenen.

genizsil, [geniz-si-l] *sf.* (Ses için) çıkarılırken genzin de devrede bulunduğu.

genizsileme, [geniz-si-le-me] *is.* Genizsi bir ses vermek işi.

genizsilemek, [geniz-si-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Genizsi bir ses çıkarmak.

genizsileşme, [geniz-si-le-ş-me] *is.* **1.** Genizsileşmek işi. **2.** *dbl.* Bir sesin genizsi biçime dönüşmesi.

genizsileşmek, [geniz-si-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ses için) genizsi bir durum kazanmak; genizden söylenir olmak; **b** sesinin **m**'ye dönüşmesi olayı.

genizsilik, -ği [geniz-si-lik] *is.* Genizsi olma durumu; genizsi seslerin özelliği ve niteliği.

genizsilleşme, [geniz-si-l-le-ş-me] *is.* **1.** Genizsilleşmek işi; genizsil bir durum alma. **2.** *dbl.* Ağız yoluyla çıkan bir sesin genizsi durum alması.

genizsilleşmek, [geniz-si-l-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ses için) ağız yoluyla çıkmakta iken zamanla geniz yoluna dönüşmek.

genizsilleştirme, [geniz-si-l-le-ş-tir-me] *is. dbl.* Ağızsıl bir sesi genizsi bir hâle getirmek işi.

genizsilleştirmek, [geniz-si-l-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] dbl.* Ağızsıl bir sesi genizsi duruma getirmek; genizsi bir tını kazandırmak.

genlemek, [geñ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → genleşmek[2] [DS].

genlenmek[1], [geñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → genleşmek[2] [DS].

genlenmek[2], [gen-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

genleşme[1], [keng *(geniş; uzak)* > gen-le-ş-me] *is.* **1.** *fiz.* Bir cismin yapısında herhangi bir değişiklik olmaksızın sadece ısı etkisi ile hacminin artması. **2.** Sıkıştırılmış bir gazın genişleyerek dağılması. 🗗 **genleşme kat sayısı,** *fiz. Birim boyuttaki bir cismin 1°C ısıtılması ile meydana gelen boyut (hacim, alan veya uzunluk) değişikliği.*

genleşme[2], [geñ[2]-le-ş-me] *{ağız} is.* (Tarla için) gen hâle gelme. [DS]

genleşmek[1], [keng *(geniş; uzak)* > ken > gen > gen-

le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Yapısı değişmemekle birlikte ısıtılan bir cisim için) boyutları artmak. *(1944)*

genleşmek[2], [geñ[2]-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tarla için) birkaç yıl sürülmeyerek gen hâle gelmek. [DS]

genleşmeölçer, [genleş-me+ölç-er] *is.* Isınan sıvıların genleşme miktarlarını ölçmeye yarar alet; dilatometre.

genleştirici, [genle-ş-tir-ici] *sf. fiz.* **1.** Bir akışkanın geçtiği herhangi bir noktada veya bir kaba girişinde basıncını düşürmeye yarar alet. **2.** Radyo vericilerinde iyi bir ses yayabilmek için en zayıf sesle en kuvvetli ses arasındaki şiddet farkını azaltmaya yarar düzenek. **3.** Bir soğutma sisteminde soğutucu gazın sıkıştırıcı bölümde ısısının bir kısmını dışarı verdikten sonra soğutulması gereken alana geçerek basıncın düşürülmesi ve dolayısıyla ortamın ısısını almasının sağlanması için araya konulan bir tür açma kapama vanası.

genleştirme, [genleş-tir-me] *is.* Genleşmesini sağlama durumu ve eylemi.

genleştirmek[1], [genleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir] fiz.* Bir cismin yapısını değiştirmeden ısı vermek suretiyle boyutlarının büyümesini sağlamak.

genleştirmek[2], [genleş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* (Tarla için) birkaç yıl sürmeyerek gen hâle gelmesine sebep olmak.

genleti, [geñ-le-t-i] *{ağız} sf.* **1.** (Yemek için) çoktan beri yenmemiş. **2.** (Haber, olay vb. için) iç açıcı; yeni. [DS]

genletmek, [geñ-le-t-mek ككلتمك] *{eAT} gçl. f.* Genişletmek.

genlik, -ği [keñ *(geniş; uzak)* > gen-lik ككلك] *is.* **1.** Genişlik. *{eAT} (aynı)* **2.** Bolluk, ferahlık; *{eAT} (aynı).* **3.** *fiz. istk.* İki uç değer arasındaki fark. **4.** *fiz.* Bir alternatif akımın gerilim veya akım şiddeti sebebiyle her yarım devirde aldığı en yüksek değer. **5.** *coğ.* Bir dalgada sıfır noktası ile en yüksek nokta arasındaki fark. **6.** *iklim.* En soğuk ay ortalaması ile en sıcak ay ortalaması arasındaki fark.

genlü, [geñ-lü ككلو] *{eAT} sf.* İstekli; ister durumda olan. ◻ **genlü gensüz,** *{eAT} İster istemez; gönüllü gönülsüz.*

genmek, [geñ-mek ككمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Genişlemek.

genom, [Yun. genos *(kaynak)* > Fr. gène + (kromoz)om > gén-om] *is. biy.* Bir erkek veya dişi gamette bulunan kromozom stoku; haploit sayısı.

genosid, [Yun. genos *(ırk)* + Lât. caedere *(öldürmek)* > Fr. génocide] *is.* Millî, dinî, etnik veya ırkî bir insan topluluğunu yok etmek amacıyla işlenen cürüm; soykırım.

genosit, [Yun. genos *(ırk)* + kytos *(hücre)* > Fr. génocyte] *is. biy.* Biçim bakımından eşeysel bir elemana denk olan fakat gelişmesine imkân olmayan, kısır hücreler.

genotip, [Yun. genos *(ırk)* + Fr type > Fr génotype] *is. biy.* Bir canlıda kromozomların tümünden meydana gelen kalıtsal yapı.

gensemek, [geñ *(arzu)* > gen-se-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Göreceği gelmek. **2.** Çok istekli olmak. [DS]

gensiz, [geñ-siz ككسز] *(geñsiz) {eAT} zf.* → gengsiz.

gensizin, [geñ-siz-in ككسزين] *(geñsizin) {eAT} zf.* → gensizin.

gensoru, [*eT.* keñ *(geniş)* + sor-u] *(ge'nsoru) is.* TBMM üyelerinden bir kısmı tarafından hükümet veya bakanlardan biri veya birkaçı hakkında verilen önerge üzerine soruşturma açılmasına veya düşürülmesine yol açan denetim yetkisi. ◻ **gensoru önergesi,** *Gensoru amacıyla yapılan yazılı teklif.*

gensüz, [geñ-süz ككسوز] *(geñsüz) {eAT} zf.* → gengsüz. ◻ **gensüz genin,** *{eAT} İster istemez.*

gensüzin, [geñ-siz ككسوزين] *(geñsüzin) {eAT} zf.* → gengsizin.

gensek, -ği [geñ-şe-k ككشك] *(geñşek) {eAT} sf.* → gensek.

gensekik, -ği [geñşek-lik ككشكلك] *(geñşeklik) {eAT} is.* → gengşeklik.

gensektmek, [geñşe-l-t-mek ككشلتمك] *(geñşeltmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* → gengşeltmek.

gensemek, [geñ-(i)ş-e-mek ككشمك] *(geñşemek) {eAT} gçsz. f. [-r]* → gengşemek.

gensetmek, [geñ-(i)ş-e-t-mek ككشتمك] *(geñşetmek) {eAT} gçl. f. [-(d)-ür]* → gengşetmek.

genünce, [geñ-üñ-ce ككككجه] *(geñüñce) {eAT} zf.* → gengüngce.

genzek, -ği [gen(i)z-ek] *sf.* Genizden konuşan; hımhım.

genzel, [gen(i)z-el] *sf.* Genizle ilgili; genizsi.

geoit, -ti [Fr. géoïde] *is.* Yerküresinin geometrik olmayan gerçek biçimine verilen ad; kutuplardan içe basık olma biçimi.

geometri, [Yun. feo *(yer)* + metron *(ölçü)* > Fr. géométrie] *is. mat.* **1.** Nokta, çizgi, açı, yüzey ve cisimlerin uzayda birbiri ile ilişkilerini, ölçümlerini, özelliklerini inceleyen matematik dalı. **2.** Bu konu ile ilgili ders veya kitap.

geometrik, -ği [Fr. géométrique] *sf.* Geometri ile ilgili; geometriye dayanan. ◻ **geometrik çizim,** *mat. Cetvel, pergel ve gönye ile yapılan çizim.* || **geometrik dizi,** *mat. Ardışık terimleri arasındaki oranı değişmeyen dizi; 2, 4, 8, 16, 32...* || **geometrik yer,** *mat. Özellikleri aynı olan noktaların meydana getirdiği çizgi veya yüzey.*

gep, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gep güp, gep-ir-de-mek*

gepegenç, -ci [ge(p)-e+ge/nç] *(gepe'genç) sf. pekşt.* **1.** Çok genç. **2.** *zf.* Çok genç olarak; çok genç iken.

gepgenç, -ci [ge(p)+ge/nç] *(ge'pgenç) sf. pekşt.* **1.** Çok genç. **2.** *zf.* Çok genç olarak; çok genç iken.

gepirdemek, [gep *(yans.)* > gep-ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Şaşkın şaşkın koşarak aramak. [DS]

gepirti, [gep *(yans.)* > gep-ir-ti] *{ağız} is.* Birdenbire kaçma durumu. [DS]

-ger-, [ka-r-mak *(eklemek, karıştırmak)* > -ğar- / -ger- / -kar- / -ker-] *{eT} yap. e.* → -gar-.

ger[1], [Far. eger > ger گر] *{OsT} e.* "Eğer"in kısaltılmış şekli.

ger[2], [Far. ger گر] *{OsT} is.* **1.** Uyuz hastalığı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kene. [DS]

ger[3], [? ger] *{ağız} sf.* **1.** (Keçi, eşek vb. hayvanlar için) karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan. **2.** (Keçi vb. hayvan için) tam siyah olmayan, siyahla beyaz arası renkte. **3.** (Keçi için) açık maviye yakın; gök. **4.** (Eşek için) kestane rengi. **5.** (Keçi için) kahverengi ile sarı arası. **6.** (İnek için) güzel, güçlü. [DS]

ger[4], [? ger] *{ağız} is.* İğin ucundaki çengel. [DS]

ger[5], [? ger] *{ağız} is.* **1.** Meyve öz suyu. **2.** Leke. [DS]

ger[6], [? ger] *{ağız} is.* **1.** Seyrek ağaçlı kayalık. **2.** Dağ ve tepelerin üzerindeki yüksek burun. [DS]

ger[7], [? ger] *{ağız} is.* Dişi ördek. [DS]

ger[8], [? ger] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

geran, [? geran] *{ağız} is.* Kuyu. [DS]

gerce, [? gerce] *{ağız} is.* Sıra; dizi. [DS]

gercik, -ği [? ger-cik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) süslü; güzel; zarif; şık. **2.** (Kişi için) hoppa; hafifmeşrep. **3.** Gösterişe düşkün. **4.** Dedikoducu. **5.** Kurumlu. **6.** Her söze karşılık veren; saygısız. **7.** Öğüngen. [DS]

gerciklenmek, [ger-cik-le-n-mek كرجكلنمك] *{OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* Kendini herkesten üstün görmek; kibirlenmek. [DS]

gerç, -ci [kerç / gerç] *{ağız} is.* Eğlenme; alay. [DS]

gerçek, [*eT.* gir-çek / gér-çek > ger-çek كرچك] *sf.* **1.** Bir nesne, bir nitelik veya bir durum olarak var olan; varlığı inkâr edilemeyen; olgu durumunda mevcut olan; hakiki. *{eAT} (aynı)* **2.** Aslına uygun nitelikler taşıyan; sahici. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Temel; asıl; başlıca. **4.** Doğayı olduğu gibi yansıtan; doğadaki gibi olan. **5.** Doğru olan; yalan ve uydurma olmayan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **6.** *is.* Gerçeklik; doğruluk; realite. *{eAT} {OsT} (aynı)* **7.** Yalan olmayan, doğru olan şey. **8.** *fel.* Düşünülen, tasarlanan ve hayal edilen şeylere karşıt olarak var olan. **9.** *{eAT} tasvf.* Ermiş; veli; mürşid-i kâmil. **10.** *zf. {eAT}* Muhakkak; mutlaka. 🗗 **gerçeğe aykırı,** *Gerçeğe uymayan; hilaf-ı hakikat.*‖ **gerçeğe aykırılık,** *Gerçeğe aykırı olma durumu.*‖ **gerçeğe uygun,** *Gerçekle aynı olan; aslına uygun olan; doğru.*‖ **gerçeğe uygunluk,** *Gerçekle aynılık; aslına uygunluk; doğruluk.*‖ **gerçek dışı,** *Gerçekle ilişkisi olmayan; gerçeğe aykırı olan.*‖ **gerçek dışılık,** *Gerçekle ilgisi olmama durumu; gerçeğe aykırı olma hali; gerçeğe aykırılık.*‖ **gerçek er,** *{eAT} {OsT} tasvf. Veli; mürşid-i kâmil; ermiş.*‖ **gerçek erenler,** *{eAT} tasvf. Ermişler; veli kişiler.*‖ **gerçek kişi,** *huk. (Tüzel kişi karşıtı) insan; hakiki kişi.*‖ **gerçek mantarlar,** *bot. Bağlarda mildiyu hastalığını yapan emeçleri iyi gelişmiş mantarlar, (Perenos viticola).*‖ **gerçek özne,** *dbl. Cümlede görünüş olarak özne olmadığı hâlde mantık açısından özne sayılan öge.*‖ **gerçek sayı,** *mat. Bir doğru üzerindeki bir noktanın belirlenmesine birebir şekilde yardım eden sayı.*‖ **Gerçektir ola mı?** *{eAT} Acaba doğru mu?*

gerçekçi, [gerçek-çi] *sf.* **1.** Gerçeği olduğu gibi gören ve ona göre davranan. **2.** Gerçekçilikten yana olan; realist.

gerçekçilik, -ği [gerçek-çi-lik] *is.* **1.** Gerçekçi tutum ve davranış; realizm. **2.** *güzl. s.* Gerçekleri olduğu gibi yansıtmayı amaç edinen sanat akımı; realizm. **3.** *fel.* Bilinçten bağımsız olarak bir gerçeğin var olduğunu savunan felsefi görüş. **4.** *fel.* Bilginin kapsamı ile ilgili olan ve gerçek varlığı bilip tanımamızı sağladığını ileri süren felsefe görüşü. **5.** *ed.* Doğayı ve hayatı hayallerle ve şiirlerle süslemeksizin nesnel olarak, neyse öyle görme ve gösterme iddiasında olan edebî akım.

gerçekleme, [gerçek-le-me] *is.* Bir şeyin doğruluğunu veya doğruluk derecesini araştırma işlemi; teyit.

gerçeklemek, [gerçek-le-mek كرچكلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin doğru olduğunu başka bir şey ile ortaya koymak; teyit etmek; tasdik etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Doğrulamak; haklı çıkarmak.

gerçeklenmek, [gerçek-le-n-mek كرچكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Doğruluğuna inanmak; doğru bilmek.

gerçekler, [gerçek-ler كرچكلر] *{eAT} is. tasvf.* Veliler; ermişler,

gerçekleşme, [gerçek-le-ş-me] *is.* **1.** Gerçek hâle gelmek işi. **2.** Olma; tahakkuk. **3.** *dbl.* Sözde var olan bir ögenin kullanım alanına geçmesi.

gerçekleşmek, [gerçek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gerçek hâle gelmek. **2.** Olmak; tahakkuk etmek.

gerçekleştirilme, [gerçek-le-ş-tir-il-me] *is.* Gerçek hâle getirilmek işi.

gerçekleştirilmek, [gerçek-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gerçek hâle getirilmek; tahakkuk ettirilmek.

gerçekleştirme, [ger-çek-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Gerçek hâle getirme. **2.** Gerçekleştirilen şey.

gerçekleştirmek, [gerçek-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gerçek hâle getirmek. **2.** Yapmak, meydana getirmek. **3.** Bir filmi, bir televizyon yayımını yürütmek; tahakkuk ettirmek. **4.** *fel.* Bir şeye nesnel bir gerçeklik vermek.

gerçekleyin, [gerçek-leyin كرچكلين] *{eAT} zf.* Gerçekten; hakikaten.

gerçekli, [gerçek-li] *sf.* Gerçeklenmiş; gerçek olduğu anlaşılmış; muhakkak.

gerçeklik, -ği [gerçek-lik كرچكلك] *is.* **1.** Gerçek olma hali; sahihlik; şeniyet; hakikat. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Gerçek olan, var olan şeylerin tümü; hakikat; realite. **3.** *{eAT}* Doğruluk; dürüstlük.

gerçekten, [gerçek-ten] *(gerçe'kten) zf.* Gerçek olarak; hakikaten; sahi; filhakika; filvaki.

gerçeküstü, [gerçek+üst-ü] *is.* Gerçeğin üstünde olan; gerçeği aşan; sürrealite.

gerçeküstücü, [gerçek+üst-ü-cü] *sf.* **1.** (Kişi için) gerçeküstücülükten yana olan. **2.** (Eser, görüş vb. için) gerçeküstücülükle ilgili olan.

gerçeküstücülük, -ğü [gerçek+üst-ü-cü-lük] *is. fel. ed.* Aklın, geleneklerin ve alışkanlıkların denetiminden uzak, bilinçaltının ortaya koyduğu gerçekleri yansıtan; bilinen gerçekle ilgisini keserek kendince bir gerçek yaratma amacını güden sanat ve edebiyat akımı; sürrealizm.

gerçel, [ger-çe-mek > ger-çe-l] *sf. mat.* Gerçek olan.

gerçi, [Far. eger + çī گرچه] *{OsT} e.* Her ne kadar; ise de; vakıa.

-gerd, [Far. -gerd گرد] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça kelimelere *"dönen, dolaşan"* anlamları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

gerd, [Far. gerd گرد] *{OsT} is.* **1.** Toz toprak. **2.** *mecaz.* Üzüntü; keder. 🗗 **gerd-ā-gird,** *Fırdolayı.*‖ **gerd-ālūd,** *Toza toprağa bulanmış; toz toprak içinde.*‖ **gerd-ālūde,** *1. Toza toprağa bulanmış. 2. mecaz. Dünyalığı olan; yükünü tutmuş; zengin.*‖ **gerd-hîz,** *Toz toprak kaldıran.*‖ **gerd-i küdüret,** *Üzüntü tozu; kederli oluşun belirtisi.*‖ **gerd-i siyeh,** *Kara toz.*‖ **gerd-i zümürrüd,** *Yeni çıkmağa başlayan sakal.*

gerdama, [Yun. kerdama] *{ağız} is.* Hindiba. [DS]

gerdan[1], [Far. gerdān گردان] *(gerda:n) {OsT} is.* **1.** Vücudun, omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü. **2.** Şişman kimselerde çenenin altında görülen tombulluk. **3.** Kesilmiş hayvanların boyun bölümü. **4.** *{ağız}* Koyun veya keçinin boyun eti ve kuru üzüm ya da mürdüm eriği kurusu ile yapılan bir yemek. [DS] 🗗 **gerdan güzeli,** *{ağız} Beşibiryerde denilen süs altını.* [DS]‖ **gerdan kırmak,** *1. Naz ederek boynu başla birlikte iki yana oynatarak kırıtmak. 2. mecaz. Başı ve boynu büyüklük taslar gibi durum almak. 3. {ağız} (At için) boynunu yukarı kaldırıp başını aşağı bükmek.* [DS]

gerdan[2] [Far. gerdiden *(dönmek, dolaşmak)* > gerdān گردان] *(gerda:n) {OsT} sf.* Dönen, dolaşan.

gerdana, [Far. gerdāne گردانه] *{ağız} is.* **1.** Boyun; gerdan. **2.** Gerdanlık. **3.** Büyük zincirleri birbirine tutturan demir çengel. [DS]

gerdançlık, -ğı [Far. gerdān-çe + T. -lık گردانچلك] *{OsT} is.* Gerdanlık.

gerdane, [Far. gerdāne گردانه] *(gerda:ne) {OsT} is.* Tüfek kayışının uçlarını takmaya yarar halka.

gerdaniye, [Far. gerdāniyye گردانيه] *(gerda:n) {OsT} is. müz.* Türk musikisinde sol anahtarına göre portede aşağıdan yukarıya doğru beşinci çizginin üst kısmına yazılan nota.

gerdanlık, -ğı [gerdan-lık] *is.* Boyuna takılan taşlarla süslenmiş, değerli madenlerden yapılma ziynet eşyası.

-gerde, [Far. gerde گرده] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"yapılmış, etmiş, eylemiş"* anlamları katarak birleşik isim fiilleri yapan son ek.

gerdek, -ği [Far. gird *(yuvarlak)* > girdek *(yuvarlak çadır)*] *is.* **1.** Evlendikleri gece gelin ile güveyin kaldıkları oda; gelin odası. **2.** Evliliğin ilk gecesi; zifaf. 🗗 **gerdeğe girme,** *Düğün gecesi gelin ile güveyin bir arada kalması.*‖ **gerdek dam,** *{ağız} Gelin odası.* [DS]‖ **gerdek değeri,** *{eAT} {OsT} Evlenme vergisi; resm-i arus.*‖ **gerdek evi,** *{OsT} Gelin odası.*‖ **gerdek yeri,** *Gelin odası. {eAT}*

gerdeklik, -ği [gerdek-lik كردكلك] *{OsT} is.* Gelin odası.

gerdel, [Lat. caldaria / Yun. kharderi => gerdel كردل] *is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Büyük kap. **2.** Süt veya su koymaya mahsus, tabanı ile ağzı aynı genişlikte olan tahta veya deri kap. **3.** Gemilerde temizlik işlerinde kullanılan metal çemberli tahta kova. **4.** *{ağız}* Süt koymaya yarar tahta kap. [DS] **5.** *{ağız}* Kepçe. [DS] **6.** *{ağız}* Ayakkabıcıların gön ıslattıkları tahta kap. [DS]

gerdele, [Lat. caldaria / Yun. khardera => gerdele] *{ağız} is.* Tahta süt kovası. [DS]

gerdeliç, -ci [? gerdeliç] *{ağız}* Saban okuna takılan ağaç çomak. [DS]

gerdellik, [gerdel-lik] *is.* Gemilerde gerdelleri oturtmaya yarar yuva.

gerdeme, [Yun. kerdamo] *{ağız} is.* Su teresi. [DS]

gerden, [Far. gerden گردن] *{OsT} is.* **1.** Boyun. **2.** Gerdan. **3.** *{ağız}* İki kürek kemiği arası. [DS] 🗗 **gerden bend,** *Boyun bağı; gerdanlık.*‖ **gerden-beste,** *Boynu bağlı; itaat etmiş.*‖ **gerden-dāde,** *Boynu*

bağlı; boyun eğmiş.|| **gerden-efrāz,** *1. Boyun kaldıran. 2. Başı yukarıda; kibirli.*|| **gerden-keş,** *1. İnatçı; kibirli. 2. İsyankâr; asî.*

gerdena, [Far. gerdenā گردنا] *(gerdena:) {OsT} is.* **1.** Kebap şişi. **2.** Kuş veya kuzu çevirmesi. **3.** Fırıldak; topaç. **4.** Yürüteç. **5.** Aşı boyası toprağı.

gerdengeç, -ci [ger[6]-den+geç ?] *{ağız} is.* Dağlardaki domuz yatağı. [DS]

gerdengeçlik, -ği [gerdengeç-lik] *{ağız} is.* Geçilemeyecek kadar sık çalılık. [DS]

gerder, [Yen. khardera] *{ağız} is.* **1.** Tahta süt kabı. **2.** Ayakkabıcıların gön ıslattıkları tahta kap. **3.** Süt süzmekte kullanılan tahta süzgeç. [DS]

gerdevul, [Bulg. tegliç *(araba oku)* => gerdevul [TİETZE]] *{ağız} is.* Sabanın çeki çivisi. [DS]

gerdi, [? gerdi] *{ağız} is.* Sebze bahçelerinde bölünmüş küçük parçalar. [DS]

gerdide, [Far. gerdīde گردیده] *(gerdi:de) {OsT} sf.* **1.** Dönmüş, dolaşmış. **2.** Durumu değişmiş; hâli değişmiş.

gerdime, [Yun. kherdamo] *{ağız} is.* Kayış tokası. [DS]

gerdirek, -ği [ger-dir-mek > gerdir-ek] *{ağız} is.* Gelinlik. [DS]

gerdirilme, [ger-dir-il-me] *is.* Gergin duruma getirilmek işi.

gerdirilmek, [ger-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gergin duruma getirilmek.

gerdirme, [ger-dir-me] *is.* Gergin duruma getirmek işi.

gerdirmek, [*eT.* ker-tür-mek > ger-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gergin duruma getirmek.

gerdiş, [Far. gerdiş گردش] *{OsT} is.* **1.** Dönme, dolaşma. **2.** Değişim. **3.** Zaman; devran. ◻ **gerdiş-i devrān,** *{OsT} Zamanenin değişimi; zamanın değişmesi.*|| **gerdiş-i ecrām,** *{OsT} Yıldızların dönüşü.*|| **gerdiş-i eflāk,** *{OsT} Dünyaların dönüşü.*|| **gerdiş-i eyyām,** *{OsT} Zamanın dönüşü.*|| **gerdiş-i zemān,** *{OsT} Zamanın dönüşü.*

gerdun, [Far. gerdūn گردون] *(gerdu:n) {OsT} sf.* **1.** Dönücü; dönen. **2.** *is.* Dünya; felek; sema. ◻ **gerdūn-haşmet,** *Felek gibi haşmet sahibi.*|| **gerdūn-i dūn,** *Alçak felek; alçak dünya.*|| **gerdūn-iktidār,** *Felek gibi güçlü; muktedir.*|| **gerdūn-mînā,** *Gök.*|| **gerdūn-pāye,** *Yüksek şerefî olan.*|| **gerdūn-penāh,** *Feleğin sığınağı.*|| **gerdūn-serîr,** *Tahtı felek kadar yüksek olan.*|| **gerdūn-sirişt,** *1. (Kişi için) kibirli; gururlu. 2. Tembel. 3. Kan dökücü; zalim.*

gerdune, [Far. gerdūne گردونه] *(gerdu:ne) {OsT} is.* Araba. ◻ **gerdūne-i iclâl,** *Saltanat arabası.*|| **gerdūne-i şukûh,** *Şan ve şeref arabası.*

gereç, -ci [ker-ge-mek *(eksikliğini duymak)* > keremek > gere-ç *(20. yy)*] *is.* Bir işi yapmak için ihtiyaç duyulan maddeler; malzeme; materyal.

gerede, [ger-mek > gerede ?] *{ağız} is.* **1.** Bahçe, tarla kenarına uzun sırıklardan yapılan bir tür çit. **2.** Karşılıklı çakılı iki ağaca enlemesine iki üç sırık uzatılarak yapılan kapı. **3.** Meşe palamudu ve sumakla işlenmiş eşek ve at derisi. [DS]

gereğince, [gere-k > gere(k)-ince كراكنجه / كركنجا كركنجه] *(geregi'nce) zf.* **1.** Gerektiği gibi; gereğine göre; gereği gibi; mucibince. **2.** *{eAT}* Lüzumu kadar; gerektiği kadar.

gereğinleyin, [gere(k)-in-leyin كركنلين] *{eAT} zf.* **1.** Gereği gibi; iyice. **2.** Gerektiği kadar; lüzumu kadar.

gerek[1]**, -ği** [*eT.* kergē-mek > kergé-k > gere-k كرك] *is.* **1.** Bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey; lazım. **2.** Kuvvetli ihtimal; mutlaka; herhalde muhakkak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** İhtiyaç; eksik. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** İcap; lazım; muktazi. *{eAT} (aynı)* **5.** *{ağız}* Eşit. [DS] **6.** *bağ.* Kelimeleri, kelime öbeklerini, eş görevli ögeleri birleştirme, eşitlik ve istenileni seçme gibi anlamlarla bağlar. ◻ **gereği düşünülmek,** *Yapılan bir iş için gerekli olan bütün konuları ve durumları dikkate almak.*|| **gereği gibi,** *Nasıl olması gerekiyorsa öyle; olması gerektiği gibi.*|| **gerek görmek,** *Yapılmasını istemek.*|| **gerek ... gerek...,** *{eAT} Eğer... eğer...; ister... ister...*|| **gerek gerekmez,** *{eAT} İster istemez.*|| **gerek ise gerekmez ise,** *{eAT} İster istemez.*|| **gerekse... gerekse...** *{eAT} Eğer... eğer...; ister... ister...*||

gerek[2]**, -ği** [ger-mek > ger-ek] *{ağız} is.* **1.** Balık avlamak için suyun önüne gerilen set. **2.** Kenar. [DS]

gerekçe, [gerek-çe] *is.* **1.** Gerektirici sebep; esbab-ı mucibe; lazime. **2.** *man.* Bir önermenin kendiliğinden var kıldığı gereklik; lazime. *(1937)* **3.** *huk.* Bir yasanın hazırlanma veya değiştirilmesini gerekli kılan sebepler. **4.** *huk.* Mahkeme kararlarının dayandığı yasal ve hukukî sebeplerin gösterilmesi işlemi; mucip. **5.** *{eAT} zf.* Gereği gibi. ◻ **gerekçe göstermek,** *Gerektirici sebep veya dayanakları, belgeleri bildirmek, ileri sürmek.*

gerekçeli, [gerek-çe-li] *sf.* Gerekçesi olan; bir gerekçeye dayanan.

gerekçesiz, [gerek-çe-siz] *sf.* Gerekçesi olmayan; bir gerekçeye dayanmayan.

gerekdük, [gerek-dük كردوك] *{eAT} is.* Gerek olma; gereklilik.

gerekirci, [gerek-ir-ci] *is.* ve *sf. fel.* Her olayın başka olayların zorunlu sonucu olduğu görüşünde olan; belirlenimci; determinist.

gerekircilik, -ği [gerek-ir-ci-lik] *is. fel.* Her olayın başka olayların gerekli ve kaçınılmaz sonucu olduğunu savunan felsefî görüş; determinizm, belirlenimcilik.

gereklenmek, [gerek-le-n-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kullanmak. [DS]

gerekli, [gerek-li] *sf.* Yapılması veya olması uygun olan; yerinde olan; lazım; lüzumlu. *{eAT} {OsT} (aynı)* 🗗 **gerekli bilmek,** *{OsT} Gerek olduğunu düşünmek; lüzumlu saymak.*|| **gerekli görmek,** *Yapılmasını zorunlu bulmak.*|| **gerekli kılmak,** *Yapılması zorunluluğunu doğurmak; icap ettirmek.*

gereklik, -ği [gerek-lik] *is.* Gerek olma durumu; lüzum; icap; lüzum; iktiza.

gereklilik, -ği [gerek-li-lik] *is.* Gerekli olma durumu. 🗗 **gereklilik kipi,** *dbl. Eylemin yapılmasının gerekli olduğunu bildiren isteme kipi; -meli eki ile yapılır.*

gereklü, [gerek-lü كركلو] *{OsT} sf.* Gerekli; lüzumlu.

gerekme, [gerek-me] *is.* Gerekli olma durumu ve eylemi.

gerekmek, [gerek-mek كركمك] *gçsz. f. [-ir]* Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı eylem, nesne vb. şeylerin bulunmasına veya olmasına bağlı olmak; gerek olmak; lüzum etmek; icap etmek; iktiza etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)*

gerekseme, [gerek-se-me] *is.* İhtiyaç duyma durumu ve eylemi.

gereksemek, [gerek-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir şeyi kendisi için gerekli bulmak; lüzumlu olmak; ihtiyaç duymak; muhtaç olmak.

gereksinim, [gerek-sin-im] *is.* Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğu; ihtiyaç.

gereksinme, [gerek-sin-me] *is.* Bir şey yapılabilmek veya bir şeyi gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğunu hissetme; ihtiyaç duyma.

gereksinmek, [gerek-sin-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi yapılabilmek veya gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğunu hissetmek; ihtiyaç duymak.

gereksiz, [gerek-siz] *sf.* Bir şey yapılabilmek veya bir şeyi gerçekleştirmek için bazı eylem, nesne vb. şeylerin var olması zorunluluğu bulunmayan; bir şeye ihtiyaç olmayan; lüzumsuz; gerekmeyen.

gereksizlik, -ği [gerek-siz-lik] *is.* Gereksiz olma durumu; lüzumsuzluk.

gerektirim, [gerek-tir-im] *is. fel.* Yeni bir kavramın anlamının, muhtevasının, yapısının, sınırlarının tam olarak tespit edilmesi durumu; belirlenim; determinasyon.

gerektirme, [gerek-tir-me] *is.* **1.** Gerekli kılma durumu ve eylemi; icap ettirme. **2.** *fel.* Bir önermenin doğruluğunun başka bir önermenin de doğruluğunu sağlama durumu; istilzam.

gerektirmek, [gerek-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gerekli kılmak; icap ettirmek; istilzam etmek.

gerel, [ger-el ?] *{ağız} sf.* Tam; uygun. [DS]

gerelmek, [ger-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gerginleşmek. [DS]

gerelti, [ger-mek > ger-el-ti] *is.* **1.** Görmeyi engelleyen nesne; engel; perde; mania; *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** *{ağız}* Gizli, kapalı yer. [DS]

gereme, [ger-mek > ger-eme] *{ağız} is.* Arabanın ipini kısaltmak, sıkmak için bükülen odun. [DS]

geremek, [ger-mek > ger-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* Kapamak; örtmek. [DS]

geren, [ger-en] *is.* **1.** Kuruyunca çatlayan toprak; verimsiz, killi toprak; *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Hafif sisli ve bulutlu hava. **3.** Ayın etrafında oluşan ince sis; hale.

gerenek, -ği [ger-mek > ger-enek] *{ağız} is.* Örümcek ağı. [DS]

gerenlemek, [ger-mek > ger-en-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hava için) bulutlanmak; serinlemek. **2.** *gçl. f.* Damın üzerine killi toprak atmak. [DS]

gerensemek, [geren-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* (Soğuk hava için) yumuşamak. [DS]

gerensi, [geren-si] *{ağız} is.* **1.** Tuzlu su kaynağı. **2.** Acımsı badem. **3.** Boz renkli toprak. [DS]

gererme, [gere-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bez için) ateşten kavrulmak, sararmak. **2.** (Ekin için) olgunlaşmaya başlamak; sararmak. [DS]

gerey, [ger-ey ?] *{ağız}* **1.** Bulut. **2.** Dağın girintili çıkıntılı, gölgeli yeri. [DS]

gereylenme, [gerey-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Cam için) buhar olmak; puslanmak. **2.** (Hava için) yumuşamak. **3.** (Sıvılar için) üzerinde kir, pis, toz vb. toplanmak. [DS]

gerez[1], [yine / gene > gene-z > gere-z] *{ağız} is.* Kez; defa. [DS]

gerez[2], [? gerez] *{ağız} sf.* **1.** Şirin; dilber. **2.** Süslü; güzel. [DS]

gerezlenmek, [gerez-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) buz tutmak. [DS]

gerge, [ger-mek > ger-ge] *{ağız} is.* Bostan gölgeliği. [DS]

gergedan, [Far. kergedan] *is. zool.* Ağır, kuvvetli, üç parmaklı, burnunda bir veya iki boynuzu olan toynaklı, kalın derili, saldırıcı bir memeli hayvan; *{eT} (aynı), (Rhinoceros inducus).* 🗗 **gergedan böceği,** *zool. Dört santimetre kadar boylu, erkeğinde sert boynuz bulunan ve kurtçuk evresini ağaç köklerini kemirerek geçiren kın kanatlı bir zararlı böcek, (Oryctes nasicornis).*

gergedangiller, [gergedan-gil-ler] *is. zool.* Örnek türü gergedan olan tek parmaklılar takımından memeli bir hayvan familyası, *(Rhinoceratidae).*

gergef, [Far. kār *(iş)* + -gāh > kārgāh > kārgef > gergef] *is.* Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye

yarayan, çoğu dörtgen biçimli çerçeve; kasnak. 🗗 **gergef işlemek,** *Gergefte nakış işlemek.*

gergek, -ği [*eT.* kerge-k] *{ağız} is.* Gerek. 🗗 **gergek bulmak,** *{ağız} Ölmek.* [DS]

gergelek, -ği [gergi-lik ?] *{ağız} is.* Dere ve ırmak sularının getirdiği küçük ağaç parçaları. [DS]

gergeme, [gerge-me] *{ağız} is.* Paravana. [DS]

gergen, [ger-gen] *{ağız} is.* Tahta raf. [DS]

gergenez, [Far. kerkes => kerkenez > gergenez] *{ağız} is. zool.* Kerkenez. [DS]

gerget, [gerge-t] *{ağız} is.* Çerçeve. [DS]

gergi[1], [ger-mek > ger-gi كرگی] *is.* **1.** *{OsT}* Perde. **2.** İp, tel gibi şeyleri gerginleştirmeye yarayan alet. **3.** İşkence aleti. **4.** *dnz.* Balık ağlarının gözleri arasına açık durmaları için konan küçük çubuk. **5.** *inş.* Bir yapının yükünü azaltan veya yapının bütününü yıkabilecek büyüklükteki yükün etkisi altında bir germe kuvvetini karşılayan yapı elemanı. **6.** *{OsT}* İşkence aleti; çarmıh. **7.** *{ağız}* Kağnıda kollar arasına takılan ağaç. [DS] **8.** *{ağız}* Üzüm sepetlerinin ağzındaki aralığı korumak için konulan ağaç parçası. [DS] **9.** *{ağız}* Geçitleri kapamakta kullanılan çalı. [DS] **10.** *{ağız}* Bahçe etrafını çekilen çalı engeller. [DS] **11.** *{ağız}* Ahırlarda, hayvanları birbirinden ayırmak için direk ve duvar arasına uzatılan ağaçlar. [DS] **12.** *{ağız}* Çit yerine kullanılan çok budaklı çam ağacı. [DS] **13.** *{ağız}* Kayıkçının, ayak dirediği tahta. [DS] **14.** *{ağız}* İş önlüğü. [DS] **15.** *{ağız} anat.* Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu ayıran zar. [DS] **16.** *{eAT} {ağız}* Engel; perde. [DS] 🗗 **gergi çengeli,** *Tekstilde üzerine desen basılacak olan kumaşı gergin ve düzgün tutmaya yarayan çengeller.*

gergi[2], [ger-gi] *{ağız} is.* **1.** (Yol için) uzaklık. **2.** Büyük kazan kapağı. **3.** Gökyüzünün kuzeyini kaplayan ve havayı soğutan bulut. [DS]

gergicek, [ger-gi-cek] *is.* **1.** Sandalye vb. eşyaların ayaklarını birbirine tutturmak için aralarına konulan çubuk. **2.** Gergi. **3.** *{ağız}* Eğik olarak vurulan destek; payanda. [DS]

gergilemek, [gergi-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Gergi yapmak; gergi koymak. **2.** *{ağız}* Germek. [DS]

gergili, [gergi-li] *{ağız} sf.* (Yol için) uzak. [DS]

gergin, [ger-mek > ger-gin] *sf.* **1.** Gerilmiş durumda olan. **2.** Gerilerek düzelmiş olan. **3.** (Cilt için) düzgün. **4.** *mecaz.* Kopacak gibi incelmiş. **5.** *mecaz.* Huzursuz ve sinirli. **6.** *dbl.* (Ses için) çıkarılırken ses organlarında belirgin biçimde gerilmeye yol açan.

gergince, [gergin-ce] *sf.* Biraz gergin.

gerginleşme, [gergin-le-ş-me] *is.* Gergin bir durum alma eylemi.

gerginleşmek, [gergin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gergin bir durum almak. **2.** *mecaz.* Huzursuz olmak.

gerginleştirme, [gergin-le-ş-tir-me] *is.* Gergin bir durum almasını sağlama eylemi.

gerginleştirmek, [gergin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gergin bir durum almasını sağlamak.

gerginlik, [gergin-lik] *is.* **1.** Gergin olma durumu. **2.** *mecaz.* Huzursuzluk.

gergü, [ger-gü] *{OsT} is.* Perde.

geri[1], [*eT.* kĕ-rü > gé-rü > ge-ri] *is.* **1.** Arka taraf. **2.** Arka tarafın biraz uzağı. **3.** Bir şeyin sonra gelen bölümü; art; alt taraf. **4.** Gidip gelme olayında ilk başlanan nokta. **5.** Sonuç; son. **6.** Geçmiş; mazi. **7.** *{ağız}* Soy; ata. [DS] **8.** İnsan ve hayvanların boşaltım organının dış kısmı. **9.** *sf.* Arkada bulunan; arkada kalan. **10.** (Saat için) zamanı olduğundan eksik gösteren. **11.** *mecaz.* Dengi olanlara göre daha alt seviyede bulunan. **12.** *mecaz.* Aptal, anlayışsız. **13.** *zf.* Arkaya doğru; geriye. **14.** Sonra. **15.** *üml.* "Geri dön!" anlamında komut. 🗗 **geri adım atmak,** *Yaptığı saldırı veya hamleden vazgeçmek.*|| **geri alım hakkı,** *huk. Satılan bir malın kararlaştırılan bir bedel karşılığında yeniden satana devrini tek taraflı bir irade beyanıyla isteme yetkisi veren hak; vefa hakkı.*|| **geri almak,** *1. Verdiği şeyi istemek. 2. İlerleyen bir aygıtı bir miktar geri götürmek. 3. as. Düşman eline geçmiş olan yeri kurtarmak.*|| **geri basmak,** *Geri geri gitmek.*|| **geri çekilme,** *as. Daha uygun şartlarda savaşmak üzere bir askerî birliğin düşmandan çözülerek başka bir bölgeye hareket etmesi; ricat.*|| **geri çekilmek,** *1. Bulunduğu yerden arka taraflara doğru gitmek. 2. mecaz. Birlikte yürütülen bir işten ve arkadaşlarından ayrılmak; vazgeçmek.*|| **geri çevirmek,** *1. Alınan bir şeyi istemeyip geri vermek; geldiği yere göndermek; iade etmek. 2. Kabul etmemek; reddetmek. 3. (Kişi için) Gerisin geriye göndermek; izinin üstüne çevirmek.*|| **geriden geriye,** *1. Yakın bir ilgi göstermeden; uzaktan. 2. Gizlice; sinsice.*|| **geri dönmek,** *1. Yönünü bulunduğu yerin tam karşıtı olan yöne çevirmek; arkaya dönmek. 2. Gittiği yerden ilk çıkış noktasına gelmek; ayrıldığı yere tekrar varmak.*|| **geri dörtlü,** *Futbolda, savunmada yer alan dört oyuncu.*|| **geri durmamak,** *Bir işi yapmaktan kaçınmamak.*|| **geri geri,** *Arka arka; arkaya doğru.*|| **geri gitmek,** *mecaz. Durumu kötileşmek; bozulmak.*|| **geri hizmet,** *1. as. Ordunun ihtiyaçlarının bütünü. 2. Bir görevde ikinci derecede olan işler; yardımcı görev.*|| **geri kafalı,** *Yeniliklere karşı olan; yenilik istemeyen; eskiye bağlı.*|| **geri kalmak,** *1. Arka sıralarda yer almak. 2. Zamanında yetişememek; gecikmek. 3. Seviyesi çağdaşlarına ve yaşıtlarına göre daha aşağılarda olmak; benzerlerinin düzeyine ulaşamamak.*|| (bir şeyden, birinden, yapmaktan) **geri kalmamak,** *1. Kaçınmamak. 2. En az onlar kadar başarı göster-*

mek.|| **geri kalmış,** *(Ülke ve toplum için) az gelişmiş.*|| **geri kalmışlık,** *eko. (Ülke ve toplum için) az gelişmiş olma durumu; az gelişmişlik.*|| **geri komamak,** *Yapmazlık etmemek; ne edip eyleyip yapmak.*|| **geri plan,** *Arka plan.*|| **geri planda kalmak,** *Bir kişinin yanında önemsiz bir durumda kalmak.*|| **gerisin** (geri) **geriye,** *1. Geriye dönerek; geldiği yöne doğru dönerek. 2. Yeniden; tekrar; bir daha.*|| **geri tepme,** *fiz. Merminin atılışı sırasında, bir ateşli silahın namlusu içinde gazların geriye doğru sıkıştırmasından doğan hareket.*|| **geri tepmesiz,** *(Top veya silah için) atış sırasında geri tepmeyen.*|| **geri vermek,** *Aldığı yere veya kimseye vermek; iade etmek.*|| **geriye bırakmak,** *Sonraya bırakmak; tehir etmek.*|| **geriye yürümek,** *huk. Kabul edilen bir kanun hükmü, kabul tarihinden önceki olayları da hükmü altına almak.*|| **geri zekâlı,** *Zekâ düzeyi yeterli gelişmemiş olan.*

geri[2], [ger-mek > ger-i] *{ağız}is.* **1.** Arabada saman, tahıl vb. taşımak için arabanın çevresindeki korkuluklara tutturularak gerilen hasır veya çul. **2.** Sabanda enek ile kılıç arasına konan tahta. **3.** Yamaçlarda toprağın yağmur suları ile akmasını önlemek için yapılan setler. **4.** Avlunun etrafını çeviren çit. **5.** Dağın girintili çıkıntılı yeri. 🗗 [DS] **geriye çekmek,** *{ağız} Bir işi zora sürmek.* [DS]

geri[3], [geri[1] / Ar. ġayri] *{ağız} zf.* Bundan sonra; başka; gayrı; gayri. [DS]

geriatri, [Fr. gériatrie] *is. tıp.* Yaşlanma ile ilgili sağlık problemlerini inceleyen bilim dalı; yaşlılık bilimi.

gericek, -ği [geri-cek كرجك] *{eAT} sf.* Sona doğru olan; sonraki; en son.

gerici[1]**,** [geri-ci] *sf.* **1.** Bir toplumun gelişmesini sağlayacak hiçbir yeniliği istemeyen, eskiyi özleyen; eski düzeni geri getirmeyi arzulayan. **2.** *argo.* Etken eşcinsel erkek. **3.** *argo.* Sodomist.

gerici[2]**,** [ger-mek > ger-ici] *sf.* **1.** *anat.* (Kas vb. doku için) bir organı germeye yarayan. **2.** *müz.* Keman, viyolonsel tellerinin üstüne yerleştirilen ve telleri gerdirmeye yarayan küçük vidalı kutu.

gericilik, -ği [geri-ci-lik] *is.* **1.** Gerici olma durumu; gerici olanın tutum ve davranışı. **2.** Yenileşmeyi ve yenilik hareketlerini reddederek, geçmişin sakıncalı görülerek terk edilen siyasal ve toplumsal yaşayışına dönmeyi savunan görüş; irtica.

geriç, -ci [ger[6]+iç-i] *{ağız} is.* İki yokuş arası. [DS]

gerik, -ği [ger-ik] *{ağız} sf.* **1.** Örtülü; kapalı. **2.** (Kişi için) ağzı açık; ahmak. [DS]

geriki, [geri-ki كركى / كيروكى] *{OsT} sf.* Sona kalan; en son.

gerikmek, [ger-ik-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gerginleşmek; gerilmek. **2.** *{ağız}* (Yara için) içi dolup gerginleşmek; şişmek; kabarmak. [DS]

gerilek, -ği [geri-le-k كريلك] *sf.* **1.** Kendi üstüne geri dönen veya döner görünen. **2.** Gerileme özelliği taşıyan. **3.** *{eAT} {ağız} zf.* Biraz geri; az geri. [DS] **4.** *{eAT}* Geriye doğru.

gerileme, [geri-le-me] *is.* **1.** Geri kalma durumu ve eylemi. **2.** *biy.* Bir canlı grubunun atalarında gelişmiş durumda bulunan bir organın daha sonraki kuşaklarda körelmesi biçiminde görülen tersine evrim. **3.** *tıp.* Kesin iyileşmeye yönelmediği hâlde bazı hastalık belirtilerinin yok olması.

gerilemek, [geri-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Geriye çekilmek. **2.** Daha alt dereceye düşmek. **3.** (Hastalık için) iyileşmeye yüz tutmak. **4.** (Gelişim süreci için) ters yönde ilerlemek.

geriletici, [geri-le-t-ici] *sf.* Gerilemesine sebep olan; geri götüren.

geriletme, [geri-le-t-me] *is.* Gerilemesine sebep olma veya gerilemesini sağlama eylemi.

geriletmek, [geri-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gerilemesine yol açmak; gerilemesini sağlamak.

gerileyici, [geri-le-y-ici] *sf.* Gerileyen; geri giden. 🗗 **gerileyici benzeşme,** *dbl. Bir ses birimin kendinden önceki ses birim üzerinde yaptığı benzetici etki; çarşa**nb**a > çarşa**mb**a.*

gerileyiş, [geri-le-y-iş] *is.* Gerileme eylemi ve biçimi.

gerili, [ger-mek > ger-i-li] *sf.* Gerilmiş olan.

gerilik[1]**, -ği** [geri-lik] *is.* **1.** Geri olma durumu. **2.** *psikol.* Zekâ bakımından beri kalmış bir kişinin durumu.

gerilik[2]**, -ği** [Ar. ġayri => geri-lik] *{ağız} is.* Her zaman giyilmeyen yabanlık elbise. [DS]

gerilik[3]**, -ği** [geri-lik] *{ağız} is.* Evlenen kızların baba evine yaptıkları ilk ziyaret. [DS]

gerilik[4]**, -ği** [ger-mek > ger-i-lik] *{ağız} is.* Yüklük. [DS]

gerilim, [ger-il-mek > ger-il-im] *is.* **1.** *fiz.* İki ucundan çekilen telin her noktasına uygulanan çekme gücüne karşı gösterilen direnç. *(1942)* **2.** Çekme kuvvetiyle karşılaşan bir cismin durumu. **3.** *fiz.* Akım geçen bir devrenin iki ucu arasındaki potansiyel farkı. **4.** Bir film, roman, hikâye veya tiyatro eserinde izleyici veya okuyucunun ilgisini çeken, endişe ve merak içinde bırakan olaylar ve çatışmalar. **5.** *psikol.* Bir hedefe yönelmiş hareketlerin veya ihtiyaçların giderilmesinin engellendiği durumlarda ortaya çıkan coşkulu durum. **6.** *dbl.* Konuşma sırasında ses kirişlerinin gerginleşmesi durumu. 🗗 **gerilim ölçümü,** *fiz. Bir elektrik akımının potansiyel farkını ölçme tekniği; voltmetri.*

gerilimli, [ger-il-im-li] *sf.* Gerilim taşıyan; gerilimi olan.

gerilimölçer, [geril-im+ölç-er] *is.* **1.** *elkt.* Üzerinde akım bulunan iki uç arasındaki potansiyel farkını ölçen alet; voltmetre. **2.** *fiz.* Sıvıların yüzey geri-

limlerini, tellerin gerginliğini ölçmeye yarayan alet; tansiyometre.

gerilimsiz, [ger-il-im-siz] *sf.* Üzerinde hiçbir gerilim bulunmayan; gerilimi olmayan.

geriliş, [ger-il-iş] *is.* Gerilme eylemi veya biçimi.

gerilla, [İsp. guerrilla] *is.* **1.** Düzenli ordu veya devlet güçlerine karşı yapılan çete savaşı. **2.** *gnşl.* Düşmanı yıpratmakla görevli hafif silahlarla donatılmış askerî birlik. **3.** Bu birlikten olan kimse. ◻ **gerilla savaşı,** *as. Düşman kuvvetlerinin harekâtını engellemek, taciz etmek, sabote etmek veya geciktirmek amacıyla bağımsız veya yarı bağımsız kuvvetlerle yapılan savaş.* [ML]

gerillacı, [gerilla-cı] *is.* Gerilla savaşı yapan birliğe bağlı olan kimse.

gerillacılık, -ğı [gerilla-cı-lık] *is.* Gerillacı olma durumu.

gerilme, [ger-il-me] *is.* **1.** Gergin duruma gelmek işi. **2.** *spor.* Bütün kasların son uzama gücü ile vücudun aldığı biçim. **3.** *dbl.* Gergin sesleri çıkarmak için ses organlarının aldığı gerilmeli durum.

gerilmek, [*eT.* ker-mek > ger-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gergin duruma getirilmek; belirli bir uzama ile çekilmek; üzerinde germek işi uygulanmak. **2.** Gergin bir biçimde açılmak. **3.** *dönşl.* Gergin duruma gelmek. **4.** *{ağız}* Gerinmek. [DS] **5.** *mecaz.* Kızmak, öfkelenmek. **6.** *mecaz.* Kasılmak. ◻ **gerile gerile,** *Önemli biri imiş gibi kasılarak.*

gerim, [ger-im] *is.* **1.** Germek işi ve derecesi. **2.** Fiziksel güç; kol ve bacak kaslarının gelişimi. **3.** Kaburgaların serbest hareketi. **4.** *{ağız}* Dokumacılıkta tezgâha bir seferde gerilen çözgü iplikleri. [DS] **5.** *{ağız}* Hız. [DS] ◻ **gerim taşı,** *{ağız} Tezgâha çözgü takarken yumaktan gelen iplik demetlerinin kolayca açılmasını, çözülmesini sağlayan uzun ve ağır taş.* [DS]‖ **gerim tutmak,** *{ağız} Çözgüyü düzene koyup dokunabilecek hâle getirmek.* [DS]

gerimlemek, [ger-im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kaburgaları genişleterek hareket ettirmek.

gerimli, [ger-im-li] *sf.* **1.** Kuvvetli; iyi gelişmiş. **2.** *{ağız}* Gösterişli; yakışıklı. [DS]

gerimlü, [gerim-lü كريملو] *{OsT} sf.* Boylu boslu.

geriniş, [ger-in-iş] *is.* Gerinmek işi ve biçimi.

gerinme, [ger-in-me] *is.* **1.** Kendi kendine gergin duruma gelme; gerinmek işi. **2.** Kolları yukarı kaldırıp baş ve gövdeyi arkaya eğmek ve bacakları gergin hâle getirerek üst üste esnemek suretiyle yorgunluğu veya uykusuzluğu giderme işi.

gerinmek[1]**,** [ger-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi kendine gerilmek. **2.** Kolları ve bacakları gererek dinlenmek amacıyla üst üste esnemek.

gerinmek[2]**,** [yer-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzgün olmak. [DS]

gerinmek[3]**,** [ger-in-mek كرنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Özlemek; hasret duymak.

gerirek, [geri-rek] *{ağız} zf.* Az geride. [DS]

gerisingeri, [geri-si-n+geri] *zf.* Geldiği yöne doğru; ters yöne doğru.

gerisingeriye, [geri-si-n+geri-y-e] *zf.* Geldiği yöne doğru; ters yöne doğru.

geriş[1]**,** [ger-iş] *is.* Germe durumu veya biçimi.

geriş[2]**,** [*eT.* ker-iş *(atın sırtı)* > ger-iş] *{ağız} is.* **1.** Dağların ve tepelerin üst kısımları; sırt. **2.** Büyük dağ. [DS]

geritmek, [ger-it-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Kurumlanmak; büyüklenmek [DS]

geriz, [Far. kāriz] *is.* **1.** Pis su kanalı; lağım. **2.** *{ağız}* Kuyu; gölcük. [DS] **3.** *{ağız}* Baraj. [DS] **4.** *{ağız}* İnsan dışkısı; pislik. [DS] ◻ **gerize taş atmak,** *Şirret birisinin saldırısına yol açacak bir davranışta bulunmak; çirkefe taş atmak.*

gerk, [Far. gerk گرك] *{OsT}* (Hayvan için) uyuz.

gerlemek, [ger-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir ipi cehrî denilen bitki ile sarıya boyamak. **2.** Boyanan bir şeyin boyasının sabitleşmesini sağlamak. [DS]

germ, [Far. germ گرم] *{OsT} is.* Sıcak. ◻ **germ-ābe,** *Hamam.*‖ **germ-ā-germ,** *1. Aşırı derecede kızmış; ısınmış. 2. Sıcağı sıcağına; hemen.*‖ **germ-gâh,** *Öğle sıcağı.*‖ **germ-hāne,** *Çiçek serası.*‖ **germ-hūn,** *Kanı sıcak; sokulgan.*‖ **germ-mend,** *Acele eden; aceleci.*‖ **germ-rān,** *Atı çok süren.*‖ **germ-ülfet,** *Sıkı fıkı görüşen; hararetli görüşen.*‖ **germ ü serd,** *Sıcak ve soğuk; iyilik kötülük; darlık genişlik; acı tatlı.*

germa, [Far. germā گرما] *(germa:) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Yaz. ◻ **germā-germ,** *Sıcak su hamamı; kaplıca; ılıca; kaplıca.*‖ **germā-germî,** *Kızışıp ısınma durumu.*‖ **germā-peymā,** *Sıcaklıkölçer; termometre.*

germane, [eğirmen > kirman > gerınane] *{ağız} is.* Kirmen.

Germanist, [Fr. Germaniste] *is.* Germen dilleri uzmanı.

Germanistik, [Fr. Germanistique] *is.* Germen dillerini konu alan dil bilimi dalı.

Germanofil, [Fr. Germanophille] *is.* Alman dostu; Almanları seven; Alman yanlısı.

germanyum, [Lat. Germania > Fr. germanium] *is kim.* Atom numarası 32, atom ağırlığı 72,6 olan kalay ve silisyuma benzeyen ender element; sembolü: Ge.

germe[1]**,** [ger-me كرمه] *is.* **1.** Gergin hâle getirme ve düzletmek işi. **2.** Bir bölme meydana getirmek amacıyla bir dizi hâlinde çakılan tahta perde; parmaklık; çit. **3.** *{OsT}* Sur; duvar. **4.** *{ağız}* At kılı ile yapılan bir tuzak; ökse. **5.** Avlu. **6.** Bahçe. **7.** Tavuk kümesi. **8.** Büyük kaya. **9.** Dağlarda sellerin aşındırması ile oluşmuş dik, yokuş, kayalık yerler. [DS]

germe[2], [ger-me] *{ağız} is.* Süzgeç. [DS]

germe[3], [ger-me] *{ağız} is.* Bir tür tef. [DS]

germeç[1], **-ci** [ger-meç] *{ağız} is.* **1.** Tahta perde. **2.** Çit kapısı. **3.** Çalı çırpıdan yapılan çit. [DS]

germeç[2], **-ci** [ger-meç] *{ağız} is.* Çamaşır ipi. [DS]

germeç, -ci [ger-meç] *{ağız} is.* Köz üzerinde bütün olarak kızartılmış piliç vb. [DS]

germek[1], [*eT.* ker-mek > ger-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Çekerek belirli bir uzama durumunda tutmak. **2.** Bir yüzeyi kenarlarından veya uçlarından çeşitli araçlarla çekerek olanca genişliğiyle açmak; düzgün durumda tutmak. **3.** Kolları ve bacakları kasların elverdiği ölçüde uzatmak. **4.** *mecaz.* Sinirli hâle getirmek; öfkelendirmek. **5.** *{ağız}* Sıkıntı vermek. [DS]

germek[2], [ger-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** (Kapı, paravan vb. için) kapamak; örtmek. [DS] **2.** *dönşl. f.* Ölmek.

Germen, [Alın. Germen] *is.* **1.** Eski bir Avrupa kavmi ve bu kavimden olan. **2.** *sf.* Germenlere özgü; Germen kültürü. ◻ **Germen dilleri,** *dbl. Almanca, İngilizce, Hollandaca, İskandinavca ve Danca.*

germen[1], [ger-men] *is.* Kale; kerman.

germen[2], [Lat. germen] *is. biy.* Embriyonda üreme organlarının farklılaşması sırasında üreme hücrelerini veya gametleri oluşturacak olan hücreler.

germen[3], [eğir-men / ger-men] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

Germence, [Germen-ce] *is. dbl.* Germen dillerinin türediği Hint-Avrupa dil ailesinin bir dalı.

germi, [Far. germî گرمی] *(germi:) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık; kızgınlık; hararet. **2.** Çabukluk; gayret. ◻ **germî-i şems,** *Güneşin sıcaklığı.*‖ **germî-i mübâhase,** *Konuşmanın harareti.*‖ **germî vermek,** *Hızlandırmak; hız vermek.*

germicek, -ği [germi-cek ?] *{ağız} is.* Su değirmenlerinde, üst taşın dönmesi için mili taşa bağlayan balta biçimindeki kama. [DS]

germiyet, [Far. germ => *OsT.* germiyyet گرمیت] *is.* **1.** Hararet; ısınma. **2.** *mecaz.* Ateşli çalışma.

gerneşmek, [ger(i)n-eş-mek كرنشمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kol ve bacakları açarak esnemek; gerinmek. *{OsT} (aym)* **2.** İnat etmek. [DS]

gerpmek, [kırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Göz için) kırpmak. [DS]

gers, [? gers] *{ağız} is.* Ergen kız. [DS]

gersen, [? gersen كرسن] *{OsT} is.* Büyük ağaç çanak.

gertik, -ği [kert-mek > kert-ik] *{ağız} is.* **1.** Boğum; kertik. **2.** *sf.* (Ense için) kalın. [DS]

gertlek, -ği [ger-it-mek > gert-le-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıktan karnı şiş ve zayıf. **2.** (Kişi için) ağzı büyük, elmacık kemikleri çıkık, fırlak dişli. [DS]

gertlez, [ger(i)t-le-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) kansız, soluk renkli ve zayıf. [DS]

gertmek, [ger(i)t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Gezip tozmak; dolaşmak. **2.** Sona kalmak. [DS]

gerundium, [Lat. gerundium] *is. dbl.* Zarf olarak kullanılan fiil soylu kelimeler; bağ-fiil; zarf-fiil; ulaç.

-gerü, [kar-mak *(eklemek)* > kar-u *(zarf fiil)* > -ġaru / -gerü / -karu / -kerü] *{eT} yap. e.* → -garu.

gerü, [ger-ü كيرو] *{eT} zf.* **1.** ... -ye doğru. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Yine; tekrar; bir daha; sonra. **3.** *{eAT} {OsT}* Artık. **4.** *{eAT} {OsT}* Başka; gayri. ◻ **gerü dutmak,** *{eAT} {OsT} 1. Uzak bulundurmak. 2. Geri bırakmak; bertaraf etmek.*‖ **gerü kalmış,** *{eAT} Aşağılık ve soysuz kimse.*‖ **gerü karmak,** *{eAT} İrkilmek; geri dönmek.*‖ **gerü komak,** *{eAT} {OsT} 1. Geri bırakmak; tehir etmek. 2. Engel olmak; alıkoymak.*‖ **gerü turgurmak,** *{eAT} Geri bırakmak; durdurmak; alıkoymak.*‖ **gerü tutmak,** *{OsT} 1. Uzak bulundurmak. 2. Geri bırakmak; bertaraf etmek.*‖ **gerü varmak,** *{eAT} Dönmek; avdet etmek.*

gerüki, [gerü-ki كيروكى / كركى] *{OsT} zf.* Sona kalan; en son.

gerürek, -ği [gerü-rek كرورك] *{OsT} zf.* Daha geri; daha sonra.

gerzek, -ği [ger(i)+zek(ā) > ger+zek] *sf. argo.* Geri zekâlı; aptal.

gerziş, [Far. gerziş گرزش] *{OsT} is.* Zulümden şikâyet etme.

gestapo, [Al. **Ge**heime **Sta**ats **Po**lizei *(Devlet Gizli Polisi)* > gestapo] *is.* **1.** Hitler zamanında Almanya'daki gizli polis örgütü. **2.** Korku salan, acımasız polis yönetimi.

gestî, [Far. gestî گستی] *(gesti:) {OsT} is.* Çirkin olma durumu; yakışıksızlık; çirkinlik.

geş, [Far. geş گش] *{OsT} sf.* **1.** Güzel; hoş. **2.** *zf.* Yürüyüş için) nazlı ve edalı.

geşeng, [Far. geş > geşeng] *{ağız} sf.* Güzel; iyi. [DS]

geşik, -ği [geş-ik ?] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

geşmek, [geç-mek كشمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Geçmek.

geşt, [Far. geşt گشت] *{OsT} is.* **1.** Gezip dolaşma; seyir. **2.** Geçme. ◻ **geşt ü güzār,** *{OsT} Gezip tozma; gezme.*

geştalt, [Alm. gestalt *(biçim; form)*] *is.* **1.** Biçim; boy; durum. **2.** *psikol.* Psikolojik olayların bir bütün olduğunu savunan görüş.

-geşte, [Far. geşte گشته] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"gezmiş, dolaşmış"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *sergeşte (başı dönmüş)*

geşür, [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

get[1]**,** [ged / get *(yans.)*] *is.* Pürüzlü yüzeylere bir şeyin sürtünmesini bildiren kök. [Zülfikar] *get güt*

get[2]**,** [get] *{ağız} is.* **1.** Oyuk; gedik. **2.** Bir tarlanın diğer bir tarla içine doğru yaptığı girinti. **3.** Bozuk dikiş; pot. [DS]

geterlemek, [katarla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önüne katıp sürmek; kovalamak. [DS]

getgüt, [get *(yans.)* > get+güt] *{ağız} sf.* (Yer için) düz olmayan; çukurlu tümsekli. [DS] ◻ **get güt etmek,** *{ağız} Yerli yersiz durmadan konuşmak.* [DS]

getiri, [ge-t-ir-i] *is.* Ekonomik bir değerin sağladığı kazanç; kâr.

getirici, [ge-tir-mek > ge-tir-ici] *sf.* **1.** Getirmek işini yapan. **2.** Bir sıvıyı bir organa getiren. ◻ **getirici damar,** *anat. Kanı organlara taşıyan damar.*

getirilme, [ge-tir-mek > ge-tir-il-me] *is.* Getirme işinin yapılma durumu.

getirilmek, [ge-tir-mek > ge-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Getirme işi yapılmak.

getirim, [ge-tir-mek > ge-tir-im] *is.* **1.** Getirmek işinin sonucu. **2.** Bir mal veya paranın emek vermeden belli bir süre içinde sağladığı düzenli gelir; rant.

getirimci, [ge-tir-mek > ge-tir-im-ci] *is.* Bankadaki parasının veya hisse senetlerinin geliriyle yaşayan kimse; rantiye.

getirimli, [ge-tir-mek > ge-tir-im-li] *sf.* Getirimi olan; verimli; rantabl.

getiriş, [ge-tir-mek > ge-tir-iş] *is.* Getirme durumu ve biçimi.

getirme, [kel-tür-mek > ge(l)-tir-mek > ge-tir-me] *is.* Bir kişinin gelmesini veya bir nesnenin bulunulan noktaya taşınmasını sağlama; getirmek işi.

getirmek, [*eT.* kel-tür-mek > ge(l)-tir-mek > ge-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin veya bir şeyin gelmesini sağlamak. **2.** Bir yere gelirken bir şeyi yanında veya üstünde taşımak. **3.** (Mevsim, bayram veya zaman için) ulaşmak. **4.** İddia etmek; ileri sürmek. **5.** Ortaya çıkmasına sebep olmak; meydana çıkarmak. **6.** Gelir sağlamak; kazanç elde etmek. **7.** Söylemek; zikretmek. **8.** Denk getirmek; uygun düşürmek. **9.** *mecaz.* İletmek; ulaştırmak; bildirmek. **10.** Birini bir makama atamak; görev vermek.

getirtme, [getir-t-me] *is.* Getirmesini sağlama eylemi.

getirtmek, [getir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Getirmesini sağlamak; getirmek işini bir başkasına yaptırmak; getirmek işini yaptırmak.

getmek, [*eT.* két-mek > get-mek كتمك] *{eAT} gçsz. f. [-er]* Gitmek.

getr, [Fr. guêtre] *is.* Bacağın alt bölümünü veya ayakkabının üstünü örten kumaş veya deriden yapılmış bir tür tozluk.

getto, [İt. ghetto *(Venedik'in Yahudi mahallesi olan Ghetto'dan)*] *is.* **1.** Doğu Avrupa'da Musevî yerleşim birimleri. **2.** Şehir dışında, bir cemaatin yerleştiği yer. **3.** Toplum dışına itilmiş kişilerin şehir dışında yaşadıkları yer. **4.** Yahudilere ait her türlü konut.

getürmek, [kel-tür-mek > getür-mek كتورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Getirmek. **2.** *{eAT} {OsT}* Aktarmak; nakletmek; hikâye etmek; rivayet etmek. **3.** *{eAT}* Tercüme etmek; çevirmek.

Gev, [Fr. giga-elktro-volt] *is. kısalt.* Parçacık fiziğinde kullanılan bir milyar elektro-voltun sembolü.

gev[1]**,** [gèv *(yans.)*] *is.* Kuzuların ot yemesini, dişsiz kimselerin yemek yemelerini ve bu biçimde konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gev-il gevil, gev-ir-de-mek*

gev[2]**,** [Far. gev گو] *{OsT} is.* Kahraman; bahadır.

gevah, [Far. gevāh گواه] *(geva:h) {OsT} sf.* Tanıklık eden; şahit olan.

gevahi, [Far. gevāhî گواهی] *(geva:hi:) {OsT} is.* Şahitlik.

gevan, [Far. gevān گوان] *(geva:n) {OsT} is.* Yiğitler; kahramanlar; bahadırlar.

gevare [Ar. küvvāre گواره] *(geva:re) {OsT} is.* Bahçeleri sulamak için çayırlardan alınan su arkı. ◻ **gevare resmi,** *İmparatorluk döneminde turfanda sebze ve meyvelerden alınan vergi.*

gevcen, [Far. çevgān > çevgen > gev-cen] *{ağız} is.* Ağaçtan meyve toplamaya yarayan ucu çatallı değnek. [DS]

gevcelemek, [gev(i)c-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yemeye, çiğnemeye çalışmak. [DS]

gevç, [Far. gevç گوچ] *{OsT} is.* Ağaç zamkı.

gevçah, [Far. gevçāh گوچاه] *(gevça:h) {OsT} is.* Dibi görülebilecek derinlikteki bir su kuyusu.

gevçen, [gev-çen] *{ağız} is.* Çorap tığı. [DS]

gevde, [gevde کوده] *{eAT} {OsT} is.* Gövde; beden; vücut.

gevden, [Far. gevden گودن] *{OsT} sf.* Sersem; aptal; ahmak.

gevder, [Far. gevder گودر] *{OsT} is.* **1.** Buzağı. **2.** Dana derisi. **3.** Güderi.

gevdere, [Far. gevdere گودره] *{OsT} is.* → gevder.

geve[1]**,** [kev *(yumuşama; incelme)* > gev-e] *is.* Budanmış ağaçların dallarının uçlarında kalan kuru uç; dal çotuğu.

geve[2]**,** [? geve] *{ağız} is.* Halı. [DS]

geveke, [Yun. koupháki => kefeki] *{ağız} is.* Büyük ve hafif taş. [DS]

gevelcin, [gev-el-cin] *{ağız} sf.* Katı; sert. [DS]

gevele, [Yun. khauli => gevele] *{ağız} is.* **1.** Saban oku ile saban tabanını birbirine bağlayan çivi. **2.** İplik çıkrığı. [DS]

geveleme, [gev-e-le-me] *is.* Geviyor gibi yapma durumu ve eylemi.

gevelemek, [*eT.* kev-mek *(çiğnemek)* > gev-ele-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi ağız içinde çiğnemeden, çiğniyormuş gibi yaparak evirip çevirmek. **2.** *mecaz.* Bir sözü doğrudan söylemeye cesaret edemeyip kıyısından köşesinden anlatmaya çalışmak; kem küm etmek.

geveleşmek, [gev-ele-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Önemsiz bir konuyu şakalaşarak konuşmak. **2.** El şakası yapmak. [DS]

geveleyiş, [gev-ele-y-iş] *is.* Geveleme eylemi veya biçimi.

gevelmek, [gev-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kurumak. [DS]

geven, [kev-en > göv-en كون] *is. bot.* Baklagillerden, çok yıllık, bazı türlerinden kitre denilen bir tür zamk çıkarılan, kök ve kök üstü dikenli kısımları yakacak veya hayvan yemi olarak kullanılan dikenli çalı; keven, *(Astragalus). {eAT} {OsT} (aynı)*

gevenlik, -ği [geven-lik] *is.* Geven bulunan arazi.

gever[1], [Erme. kever ? كور] *{ağız} is.* **1.** Bahçe ve tarla sulamak için açılan ince su yolu; ark. **2.** Arklardaki suyun yolunu değiştirmek için önüne yapılan toprak yığın. **3.** Ark suyunu evleklere bağlamak için delinip konulan taş. [DS] **4.** *{OsT}* Bahçe ve bostanlara arıktan su salıverilecek delik veya gedik. 🗗 **gever çalmak,** *{ağız} Sulama suyunun yolunu değiştirmek.* [DS]

gever[2], [Yun. khauli => gever] *{ağız} is.* Boyunduruğun kayış bağlanan yeri. [DS]

gever[3], [? gever] *{ağız} sf.* Soğuk. [DS]

geverlemek, [gever-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sebze bahçesine ikinci kez su vermek. [DS]

gevermek, [gever-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bahçeyi sularken kürekle suya yol açmak. [DS]

geveşt, [Far. geveşt گوشت] *{OsT} is. müz.* Türk musikisinde, birleşik eski bir makam.

geveze, [Far. gep *(söz)* + -bāz *(oynayan)* > gepbāze / geb-zen > geveze] *sf.* **1.** Çok konuşmayı seven; yerli yersiz konuşan; çenesi düşük; lafazan; laf ebesi. **2.** *mecaz.* Sır saklamasını bilmeyen; boşboğaz. **3.** *{ağız} is.* Sürü hayvanlarının boynuna takılan küçük çan. [DS] **4.** *{ağız}* Aşınan parçanın görevini yapamaması. [DS] 🗗 **geveze pamuğu,** *{ağız} Kalaycılıkta kalaya renk vermeye yarayan bir madde.* [DS]

gevezelenme, [geveze-le-n-me] *is.* Gevezelik etmek işi.

gevezelenmek, [geveze-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gevezelik etmek.

gevezelik, -ği [geveze-lik] *is.* **1.** Geveze olma durumu. **2.** Geveze olan kişinin niteliği. **3.** Rastgele konuşma ve yazma durumu. **4.** Sır saklamama; boşboğazlık. 🗗 **gevezelik etmek,** *1. Boş ve gereksiz yere konuşmak. 2. Rastgele konuşmak. 3. Yarenlik etmek.*

gevgeç, -ci [gev-geç] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) büyük ağızlı ve seyrek dişli. **2.** (Hayvan için) düşük kulaklı. **3.** (Hayvan için) uzun bacaklı. [DS] 🗗 **gevgeç kulak,** *{OsT} Dik durmayan, düşük, sarkık kulak.*

gevgeçlemek, [gevgeç-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıflamak. [DS]

gevgene, [gev-gen-e] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** *is.* Bir tarafı kıllı, keçeye benzer bir örtü. [DS]

gevgeş, [gev-geç] *{ağız} is.* **1.** Büyük ağızlı çömlek. **2.** *sf.* (Makas için) iyi kesmeyen. [DS] 🗗 **gevgeş getirmek,** *{ağız} Bir işi hileli ve eksik olarak yapmak; dürüst olmamak.* [DS]

gevgeştirmek, [gevgeş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Makası boş yere açıp kapamak. [DS]

gevher, [Far. gevher گوهر] *{OsT} is.* **1.** Maddenin özü; cevher. **2.** Bir şeyin özü; asıl; esas. **3.** İnci. **4.** Değerli taş; elmas; cevher. **5.** Nükteli güzel söz; güher. **6.** *ed.* Ebcet hesabı ile tarih düşürmede yalnız noktalı harflerin dikkate alınacağını belirten deyim. 🗗 **gevher-bahş,** *{OsT} 1. İnci, mücevher bağışlayan. 2. mecaz. Çok cömert.*|| **gevher-bār,** *{OsT} 1. Mücevher, inci yağdıran. 2. Cömert; eli açık. 3. Güzel konuşan ve yazan.*|| **gevher-efşān,** *{OsT} Cevher saçan; inci saçan.*|| **gevher-fürüş,** *{OsT} Kuyumcu.*|| **gevher-i pend,** *{OsT} 1. Öğüt incisi. 2. Öğüt küpesi.*|| **gevher-nisār,** *{OsT} 1. Mücevher saçan. 2. Güzel ve nükteli sözler söyleyen.*|| **gevher-nişîn,** *{OsT} Mücevherle bezenmiş.*|| **gevher-rîz,** *{OsT} 1. Mücevher döken; 2. Çok güzel konuşan.*|| **gevher-pāş,** *{OsT} 1. Cevher saçıcı; gevher saçan. 2. Çok güzel konuşan.*|| **gevher-rîz,** *{OsT} 1. Cevher döken. 2. Çok güzel konuşan kişi.*|| **gevher-şinās,** *{OsT} Kuyumcu.*|| **gevher-tāb,** *{OsT} Altın ve simle süslenmiş kadın başörtüsü.*

gevherî, [Far. gevherī گوهری] *{OsT} is.* Kuyumcu.

gevherîn, [Far. gevherīn گوهرین] *{OsT}* **1.** Cevher gibi. **2.** Mücevherli.

gevik[1]**, -ği** [gev-ik] *{ağız} sf.* **1.** (Ağız için) dişsiz. **2.** Yamuk; çarpık. **3.** Sözünde durmayan. **4.** Kuruntulu. **5.** Geveze. [DS]

gevik[2]**, -ği** [gev-ik] *{ağız} is.* **1.** Burgunun ucundan dökülen talaş. **2.** Ekinin sap ve kabuğu; boş başak. **3.** Savrulan harmandan arta kalan iyi dövülmemiş başak. **4.** Ağaç köklerinin kurumuş parçaları. [DS]

gevik[2]**, -ği** [gev-ik] *{ağız} is.* **1.** Ağızda çiğnenen yiyecek; lokma. **2.** Rüşvet. **3.** Yavrusu ölen ineğin sütünü sağdırması için emdirilen başka bir buzağı. [DS]

gevikmek, [gev-ik-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğrilmek; yamulmak; hırpalanmak. [DS]

gevil, [köñül > gevil] *{ağız} is.* Gönül. [DS]

gevilcen[1], [*eAT.* gevli-cen > gevil-cen] *{ağız} is.* **1.** Ateş karşısında çok durmaktan cilt üzerinde oluşan kırmızı benekler. **2.** Bacaklarda yuvarlak kırmızılıklar yapan bir cilt hastalığı. [DS]

gevilcen[2], [gev-il-cen] *{ağız} sf.* Boşboğaz. [DS]

gevilcenli, [gev-il-cen-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) önem verilmeyen; sevilmeyen. [DS]

gevilmek, [gev-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Eğilmek; çarpılmak. [DS]

gevinti, [gev-inti] *{ağız} is.* **1.** Talaş. **2.** Taneleri alınmış başak. [DS]

gevirdemek, [gev-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)i-yor]* Gevezelik etmek. [DS]

gevirge, [gevir-ge] *{ağız} is.* Ağaçların baharda yeşeren genç sürgünleri. [DS]

geviş[1], [*eT.* kev-mek > gev-mek > gev-iş] *is.* **1.** Gevmek işi ve biçimi. **2.** (Hayvanlar için) çiğneme işi. **3.** *{ağız}* Lokma. [DS] **4.** *{ağız}* Biçerdöverin ezdiği ürün.[DS] **5.** *{ağız}* Talaş. [DS] ◻ **geviş atmak,** *{ağız} (Kızgın deve için) tükürük saçmak.* [DS]|| **geviş getirenler,** *zool. Geyik, sığır, koyun, deve gibi midesi dört bölmeli olan toynaklı memeli hayvanlar alt takımı, (Ruminantia).*|| **geviş getirmek,** *1. (Sığırlar için) işkembedeki yiyecekleri sindirim için geri getirerek ağızda tekrar çiğnemek 2. mecaz. Sakız çiğnemek.*|| **geviş getirmeyenler,** *zool. At, eşek gibi mide yapıları yalın ve geviş getirmeye elverişli olmayan çift parmaklılar alttakımı, (Nonruminantia).*

geviş[2], [? geviş] *{ağız} is.* Orakçıların bir sıra halinde ekin biçmesi. [DS] ◻ **gevişe gitmek,** *{ağız} Ekin biçerken yarış yapmak.* [DS]

gevişmek[1], [gev-iş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* Ekin biçme yarışı yapmak. [DS]

gevişmek[2], [gev-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir işle ilgili olarak çok konuşmak. [DS]

gevizmek, [gev-iz -mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Soğuktan tüyleri diken diken olmak; ürpermek. [DS]

gevlemek, [gev-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gevmek; gevelemek. [DS]

gevletmek, [gev-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bildiği bir şeyi bilmezden gelmek. [DS]

gevlicen, [gevli-cen كوجلن] *{OsT} is.* Ateş karşısında durmaktan vücutta beliren kızartı.

gevme, [gev-me] *is.* Ağızda çiğnemeden dolaştırma eylemi.

gevmek, [*eT.* kev-mek > gev-mek كومك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Ağızda çiğner gibi yapıp dolaştırmak; iyice çiğnemeden dişler arasında sıkıştırmak; ağızda katı bir şey çiğnemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** (Hayvanlar için) geviş getirmek. **3.** *{ağız}* Eğmek; bükmek; yamultmak. [DS]

gevrek, -ği [gevre-mek > gev-re-k] *sf.* **1.** Esnekliği olmadığı için çabuk kırılıp dağılan. **2.** (Gülüş için) kesik kesik, neşeli ve kıvrak. **3.** Mayalı hamurdan hazırlanarak fırında pişirilen oldukça kuru ve uzun süre saklanabilen bir tür peksimet. ◻ **gevrek ekmek,** *{ağız} Yufka ekmeği.* [DS]

gevrekçi, [gevre-k-çi] *is.* Gevrek yapan; satan kişi.

gevrekçilik, -ği [gev-re-k-çi-lik] *is.* Gevrekçinin işi; gevrek yapıp satma işi.

gevrekli, [gevre-k-li] *sf.* Gevreği olan; üzerinde gevrek bulunan.

gevreklik, -ği [gevre-k-lik] *is.* Gevrek olma durumu; gevrek olan şeyin niteliği.

gevreme, [gev-(i)r-e-me] *is.* Gevrek duruma gelme; gevremek gelmek işi.

gevremek, [*eT.* kev-(i)r-e-mek > gev-(i)r-e-mek] *gçl. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Kolay kırılır, dağılır duruma gelmek; çok kurumak. **2.** Soğuk, sıcak, açlık ve susuzluk gibi olumsuz durumdan çok etkilenmek. **3.** (Ekin için) aşırı olgunlaşmak, sararmak.

gevretilme, [gev-(i)r-e-t-il-me] *is.* Gevrek duruma getirilme; gevretilmek işi.

gevretilmek, [gev-(i)r-e-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gevrek duruma getirilmek.

gevretme, [gev-(i)r-e-t-me] *is.* Gevrek duruma getirme; gevretme eylemi.

gevretmek, [*eT.* kev-(i)r-e-t-mek > gev-(i)r-e-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gevrek duruma getirmek; gevremesini sağlamak.

gevri, [gev-(i)r-i] *{ağız} sf.* Sıkı; gergin. [DS] ◻ **gevri gelmek,** *{ağız} (İş için) zor gelmek.* [DS]

gevrikmek, [gev-(i)r-i-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kasılmak; katılaşmak. [DS]

gevsale, [Far. gevsāle گوساله] *(gevsa:le) {OsT} is.* Bir yaşına girmiş dana.

gevselemek, [gev(i)s-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) beğenmediği ot veya samanı ağzında dolaştırarak çıkarmak. [DS]

gevşek, -ği [gevşe-mek > gevşe-k] *sf.* **1.** Gergin ve sert yapıda olmayan; yumuşak ve bağlantıları zayıf olan. **2.** *mecaz.* Cansız; ağır; iradesiz. **3.** Kayıtsız; isteksiz; ilgisiz. **4.** *dbl.* (Ses için) çıkarken ses organlarında belirgin bir gerilme gerektirmeyen. ◻ **gevşek ağızlı,** *Sır saklamayan; geveze; boş boğaz.*|| **gevşek vurgu,** *dbl. Üzerinde vurgu bulunan bir ünlüden sonra, ünsüzle başlayan bir hecenin gelişiyle zayıflayan vurgu.*

gevşeklik, -ği [gevşe-k-lik] *is.* **1.** Gevşek olma durumu. **2.** Seyrek dokunmuş kumaş veya örgünün niteliği. **3.** *mecaz.* İsteksiz olma durumu; ilgi yokluğu; uyuşukluk; rehavet.

gevşelemek, [gev(i)ş-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gevmek. [DS]

gevşeme, [gevşe-me] *is.* **1.** Gevşek duruma gelmek işi. **2.** Bir etkinliğin sona erdirilmesi ve gerçekleştirilmesinde görülen yavaşlama veya uyuşukluk. **3.** *biy.* Kalbin kasılmasından sonra gelen dinlenme ve içine kan dolma dönemi. **4.** *dbl.* Ses organlarının gergin sesleri çıkarmak için almış olduğu durumun, o ses çıkarıldıktan sonra değişmesi ve eski hâline geçmesi. **5.** *mecaz.* Ciddiyetin kalmaması.

gevşemek[1], [*eT.* kevşē-mek > gevşe-mek] *gçsz. f. [-r] [-ş(i)-yor]* **1.** Gevşek duruma gelmek; yumuşamak. **2.** Gerginliği ve sıklığı kalmamak. **3.** Yoğunluğu, etkisi ve baskısı azalmak. **4.** *mecaz.* (Kişi için) Öfkesi, siniri geçmek; sakinleşmek; rahatlamak; yatışmak. **5.** Çözülmek. **6.** *argo.* Hoşlanmak; sevmek.

gevşemek[2], [gev-(i)ş-e-mek كوشمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Geviş getirmek.

gevşerek, -ği [gevşe(k)-rek] *{ağız} zf.* Gevşekçe. [DS]

gevşetici, [gevşe-t-ici] *sf.* **1.** Bir şeyin gerginliğini, sertlik veya katılığını bozan. **2.** (İlaç veya tıbbî uygulama) gevşeklik veren; sakinleştiren. **3.** Motorlu taşıt yavaşlarken kilitlemeyi önlemek için frenleme kuvvetini azaltmaya yarayan düzenek.

gevşetilme, [gevşe-t-il-me] *is.* Gevşek duruma getirilmek işi.

gevşetilmek, [gevşe-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gevşek duruma getirilmek.

gevşetme, [gevşe-t-me] *is.* Gevşek duruma getirmek işi.

gevşetmek, [gevşe-mek > gevşe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi gevşek hâle getirmek; gevşemesini sağlamak. **2.** Sert, sıkı ve gergin olan durumunu bozmak. **3.** *mecaz.* Yumuşatmak; sakinleştirmek.

gevşeyen, [gevşe-y-en] *sf.* Gevşeme eylemine uğrayan. ☐ **gevşeyen fonem,** *dbl.* *Süresi giderek gevşeyen söyleyiş gerilimine eşlik eden ses.*

gevşeyiş, [gevşe-y-iş] *is.* Gevşemek işi veya biçimi.

gevvez, [Ar. ḳavvas] *{ağız} is.* Emir eri. [DS]

gevz, [Far. gevz گوز] *{OsT} is.* Ceviz.

-gey, [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

gey[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gey-e-le-mek*

gey[2], [gey / key کی] *{eAT} zf.* **1.** Çok; pek; pek çok; gayet. **2.** İyi; iyice; hakkıyla. **3.** Uygun; yerinde; doğru; münasip; muvafık; layık. ☐ **gey ise,** *{eAT} Eğer; isterse.*|| **gey kişi,** *{eAT} İyi, doğru kimse; insan-ı kâmil.*

gey[3], [İng. gay] *sf. argo.* (Erkek için) edilgen eşcinsel.

geycek, -ği [giy-ecek] *{ağız} is.* Giyecek; giysi. [DS] ☐ **geycek yumak,** *{ağız} Çamaşır yıkamak.* [DS]

geyde, [Ar. ḳāide] *{ağız} is.* Müzikli eğlence. [DS]

geydirmek, [giy-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birine ansızın bir şeyle vurmak. [DS]

geyerek, -ği [geyre-k] *{ağız} is.* Kaburga altı; böğür. [DS]

geyese, [geyese كيسه] *{eAT} is.* Giyecek; giysi.

geyesi, [gey-esi كيسى] *{eAT} {ağız} is.* Elbise; çamaşır. [DS]

geyesü, [gey-esü كيسو] *{eAT} {ağız} is.* Elbise; çamaşır. [DS]

geygel[1], [? geygel] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başı kel olan. **2.** Yerinde duramayan; çok hareketli. [DS]

geygel[2], [? geygel] *{ağız} is.* Demirci. [DS]

geygi, [*eT.* keḏ-gü > gey-gi] *{ağız} is.* Giyecek. [DS]

geyicek, -ği [geyi(k)-cek] *is.* **1.** *{ağız}* Yaban elması. [DS] **2.** *{OsT}* Geyikçik; küçük geyik.

geyicek, -ği [geyi(k)-cek كيجك] *{eAT} is.* Geyikçik; geyikceğiz.

geyik, -ği [*eT.* kéyik *(av hayvanı)* > geyik كيك] *is. zool.* **1.** Başında dallı boynuzları bulunan, geviş getiren, kuzey yarım kürede birçok türleri bulunan yaban hayvanı, *(Cervus).* **2.** *{eAT}* Yırtıcı olmayan dört ayaklı hayvan. **3.** *argo.* Karısı veya yakını bir kadın tarafından aldatılan erkek. **4.** *argo.* Gevezelik. ☐ **geyik ata varmak,** *{eAT} Geyik vurmaya gitmek.*|| **geyik böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, kurtçukları meşe ağaçlarında derin delikler açarak üç beş yıl sonra başkalaşım geçiren bir tür böcek, (Lucanus cervus).*|| **geyik böcekleri,** *zool. Örnek türü geyik böceği olan, meşe ağaçlarında büyük dehlizler açan zararlı böcekler, (Lucanidae).*|| **geyik dikeni,** *bot. Denizden 1600 m. yüksekliklere kadar orman alanlarında görülen, gülgillerden dikenli çalı (Crataegus) ve bu çalının çok çekirdekli kiraz büyüklüğündeki hafif mayhoş lezzetli meyveleri; alıç, akdiken; mayıs dikeni; soylu diken; dikenli alıç; yemişen.*|| **geyik etine girmek,** *(Genç kızlar için) çocukluk çağından çıkarak olgunlaşmak.*|| **geyik kanı,** *{ağız} Pembe renkli boya.* [DS]|| **geyik kırkımında,** *Gerçekleşmeyecek şeyler için vaat edilen zaman.*|| **geyik kişi,** *{ağız} Erkek kimse.* [DS]|| **geyik muhabbeti,** *argo. Gevezelik etmek; bir amaç gütmeksizin çoğu ayıp konularda olmak üzere sohbet etme.*|| **geyik otu,** *bot. 1. Sedef otugillerden ılıman bölgelerde yetişen, kökünün kabuğu güçlendirici olarak kullanılan ıtırlı bir bitki, (Dictamus fraxinella). 2. Ballıbabagillerden bir veya çok yıllık otsu veya odunsu bitki, (Satureia).*|| **geyik sırtı,** *bot. {ağız} Geyik tüyü renginde, yenilebilir bir tür mantar.* [DS]

geyikdili, -ni / -lleri [geyik+dil-i] *is. bot.* Hafif pek-

lik verici olarak merhemlerin yapımında kullanılan bir tür eğrelti, *(Scolopendrium)*.

geyikgiller, [geyik-gil-ler] *is. zool.* Geviş getiren memeli hayvanlardan geyik ve benzerlerini kapsayan hayvanlar türü, *(Cervidae)*.

geyilür, [gey-il-ür كايلور] *{eAT} is.* Giyecek elbise.

geyim, [gey-im كيم] *is.* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Giyecek. [DS] **2.** *{eAT}* Savaş elbisesi; zırh. **3.** *{OsT}* (Giyecek şeyler için) tane.

geyinmek, [gey-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Giyinmek. [DS]

geyirmek, [gey-ir-mek كيرمك] *{eAT}{ağız} gçl. f. [-ir]* Giydirmek. [DS]

geyis, [? geyis] *{ağız} is.* Sonbaharda görülen kısa süren dondurucu soğuk. [DS]

geyislemek, [geyis-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sonbaharda sebze ve meyveleri soğuk vurmak. [DS]

geyiz, [? geyiz] *{ağız} is.* Soğuktan el ve yüzde oluşan çatlaklar. [DS]

geyle, [? geyle] *{ağız} is.* Karda yürümek için ayağa giyilen kalbur biçiminde kayak. [DS]

geyme, [giy-me كيمه] *{eAT} {ağız} is.* **1.** Giyecek. **2.** Kadın iş gömleği. [DS]

geymek[1], [*eT.* keḏ-mek > giy-mek كيمك] *gçl. f. [-er]* **1.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Giymek; giyinmek. [DS] **2.** *{eAT} {OsT}* Takmak; takınmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Kuşanmak.

geymek[2], [gev-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Gevşemek. [DS]

geyrek[1], **-ği** [*eAT.* geg-re-k > geyre-k] *{ağız} is.* Kaburga altı; böğrek. [DS]

geyrek[2], **-ği** [geyre-k] *{ağız} is.* Bahşiş. [DS]

geyri, [Ar. ġayr] *{ağız} zf.* **1.** Sonra. **2.** Başka. [DS]

geysi, [geysi كيسى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Giyecek; çamaşır; elbise. *{ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Mendil. [DS]

geysilik, -ği [geysi-lik] *{ağız} is.* Çamaşır yıkanan yer; çamaşırlık. [DS]

geyşa, [Jap. geisha] *is.* Japonlarda asıl görevi erkekleri eğlendirmek olan kadın şarkıcı ve dansçı.

geyürmek, [gey-ür-mek كيورمك / كيرمك / كايورمك] *{eAT} gçl. f.* Giydirmek.

geyve, [? geyve] *{ağız} is.* Saban okuna takılan ağaç çivi. [DS]

-gez-, [-gez-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *kör-gez-mek (göstermek)*

gez[1], [kez كز] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Defa; kez; kere. [DS]

gez[2], [*eT.* kez *(ok üzerindeki kiriş yuvası)*] *is.* **1.** Ok çentiği; okun kiriş geçecek gediği; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Eski silahların namlusuna açılan, şimdiki silahların nişangâh kızağı üzerindeki V biçimindeki yarık. **3.** *{ağız}* Tahta kapılarda pervazları birbirine geçirmek için uçlarına açılan oyuk. [DS] **4.** *{ağız}* Oyuk. [DS] **5.** *{ağız}* [DS] Bel; geçit. **6.** *{ağız}* Sıra dağların uzayıp giden sırtları. [DS] **7.** *{ağız}* Boyunduruğun aralık yerlerinde olan kertikler. [DS] **8.** *{ağız}* Kerpiç yapılarda iki kerpiç arasındaki boşluk. [DS] **9.** *{ağız}* Duvar taşları arasına konulan boşluk; derz. [DS] **10.** *{eAT}* Çatal. ◻ **geze almak,** *Tüfeği ateş edilecek hedefe doğrultmak.*

gez[3], [Far. gez گز] *{OsT} is.* **1.** Kısa talim oku. **2.** Ok ve arşın yapımında kullanılan ılgın ağacı. **3.** Kemankeşlerin kullandığı, yaklaşık 66 cm. uzunluğundaki ölçü birimi; endaze. **4.** Yapı işlerinde kullanılan çekül; şakül. **5.** *{ağız}* Kale burcu. [DS] **6.** *{ağız}* Dokumacılıkta, dokunan bezi gergin tutmak için takılan iki tarafı sivri ağaç. [DS] ◻ **gez vurmak,** *Çekülle düzeltmek.*

gez[4], [gez] *{ağız} is.* **1.** Tenekeci makası. **2.** Kerpeten. **3.** Çorap şişi. [DS]

gez[5], [gez] *{ağız} is.* Ayak yolu; hela. [DS]

gez[6], [gez] *{ağız} is.* Oğlak. [DS]

gez[7], [Fr. gaize] *is. min.* Yeşil veya soluk sarı renkte, silisli tortul kaya.

geza, [Far. gezā گزا] *(geza:) {OsT} sf.* Isıran; ısırıcı.

gezdirilme, [kez-mek > gez-mek > gez-dir-il-me] *is.* Gezdirme işinin yapılma durumu.

gezdirilmek, [gez-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gezdirmek işi yapılmak.

gezdiriş, [gez-dir-iş] *is.* Gezdirme eylemi ve biçimi.

gezdirme, [gez-dir-me] *is.* Gezmesini sağlama eylemi.

gezdirmek, [gez-mek > gez-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin gezmesini sağlamak. **2.** Eğlendirmek, dinlendirmek, oyalanmasını sağlamak veya havasını almak üzere dolaştırmak. **3.** Tuz, biber, yağ vb. şeyleri bir şeyin üzerinde dolaştırarak dökmek. **4.** Sürterek, değdirerek hareket ettirmek. **5.** Belli bir kıyafetle insanlar arasında dolaştırmak. **6.** Bir şeyi herkesin alması için dolaştırmak. **7.** Gemi veya otomobili sağa sola yalpalayarak yürütmek.

geze[1], [gez-e] *{ağız} is.* **1.** Gelinin çeyiz kaldırma töreni. **2.** Düğünden sonra oğlan ve kız tarafının karşılıklı verdikleri ziyafet. [DS]

geze[2], [gez-e] *{ağız} is.* Öküz arabasının iki oku arasındaki açıklığı korumak için gerilen ağaç. [DS]

gezegen, [gez-mek > gez-egen] *is. gök b.* Gök küresinin günlük hareketine katılarak Güneş'in çevresinde dönerken Güneş'ten aldığı ışığı yansıttığı için Yer'deki gözlemci tarafından hareket ediyormuş gibi görünen, kendi ışığı olmayan gök cismi; seyyare; planet. *(1944)* ◻ **gezegen bilimi,** *gök b. Gezegenlerin fiziksel yapısını inceleyen bilim.* ‖ **gezegenler arası,** *Güneş çevresinde dolaşan cisimler arasındaki boşluk.*

gezeğen, [gez-eğen گزكن] *{eAT} sf.* (Kişi için) çok gezen; gezenti; daima gezen.

gezek[1], [gez-mek > gez-ek گزك] *is.* **1.** *{OsT} {ağız}* Sıra; nöbet. **2.** Köy halkının, köye gelen misafire veya köy çobanına sıra ile yemek getirmesi işi. **3.** Sırayla hayvan gütmeye gitme işi. **4.** Sığır sürüsü; tokat. **5.** *{ağız}* Otlak. [DS] **6.** *{ağız}* Ailelerin sıra ile birbirlerine verdikleri ziyafet. [DS] **7.** *{ağız}* Misafirlik. [DS] **gezek gidimi,** *{ağız} Kuşluk vakti.* [DS]

gezek[2]**, -ği** [gez-ek] *{ağız} sf.* Çok gezen; gezenti. [DS]

gezekçi, [gez-ek-çi] *is.* **1.** Sığır çobanı. **2.** Seyyar satıcı.

gezeklik, -ği [gez-ek-lik] *is.* Sürünün otlamaya gitmeden önce toplandığı yer.

gezelek, -ği [gez-ele-k] *{ağız} is.* Gezinti yeri. [DS]

gezeleme, [gez-ele-me] *is.* **1.** Gezinti yapma, dolaşma eylemi. **2.** Düğünden sonra gelin ile damadın akrabaları dolaşmaları işi.

gezelemek, [gez-ele-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Can sıkıntısından bir aşağı bir yukarı dolaşmak; gezinmek. **2.** *{ağız}* Belli bir şeyin üzerinde gezmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir müzik aletini akort etmek. [DS] **4.** Kararsız kalmak; duraksamak.

gezem, [gez-em ?] *{ağız} is.* İki üç yaşındaki dişi keçi. [DS]

gezemek, [gez-e-mek] *{ağız} is.* **1.** Avlu. **2.** Sofa. **3.** Merdiven. **4.** Koridor. [DS]

gezend, [Far. gezend گزند] *{OsT} is.* **1.** Zarar; ziyan. **2.** Afet.

gezente, [gez-enti] *{ağız} sf.* Gezenti. [DS]

gezenti, [gez-enti] *sf.* Vaktinin çoğunu gezmekte geçiren; gezmeyi çok seven; gezeğen.

gezer[1], [gez-er] *{ağız} is.* **1.** Cin, peri, ölü ruhu gibi hayalî şeyler. **2.** (Kişi için) kötü bir niyetle dolaşan. [DS]

gezer[2], [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

gezer, [Far. cezer] *{eT}* Havuç. [DLT]

gezerçalar, [gez-er+çal-ar] *is.* Pille çalışan, kulaklık aracılığıyla müzik dinlemeye yarayan ve insanın üzerinde taşıyabileceği teyp; yürür çalar.

gezge, [gez-ge] *{ağız} is.* Devriye; kol. [DS]

gezgin, [gez-mek > gez-gin] *is.* **1.** Çok gezi yapan kimse; seyyah. **2.** *{ağız}* Seyyar satıcı. [DS] **3.** *sf. tıp.* (Hastalık için) vücudun çeşitli bölgelerinde sıra ile ortaya çıkan. **4.** *zool.* Belli bir yeri olmayan, coğrafyadan coğrafyaya dolaşan (hayvan). **5.** *{ağız}* (Kişi için) uyurgezer. [DS] **gezgin sözcük,** *dbl. Bir dilden çıkan ve zaman içinde değişikliklere uğrayarak pek çok dilde kullanılan sözcük.*

gezginci, [gez-gin-ci] *sf.* Gezgin; gezici.

gezgincilik, -ği [gez-gin-ci-lik] *is.* Gezginci olma durumu; gezginci olan şeyin niteliği.

gezi[1], [gezmek > gez-i] *is.* **1.** Ülkeler veya çeşitli yerler arasında inceleme, araştırma, görev veya dinlenme, eğlenme amacıyla yapılan yolculuk; seyahat. *(1935)* **2.** *gnşl.* Gezilip dolaşılacak yer.

gezi[2], [Far. gez *(arşın)* > gez-ī گزی] *(gezi:)* **1.** Pamuk ve ipek karışımı, bir arşın eninde hareli kumaş. *{OsT} (aym)* **2.** *sf.* Bu kumaştan yapılmış olan (elbise).

gezici, [gez-mek > gez-ici / gez-i-ci] *sf.* **1.** Belirli bir yeri olmayıp da işini ve mesleğini gezerek yapan; seyyar. **2.** Gezginci; gezen. **3.** *{ağız}* Düğün davetçisi. [DS] **gezici kütüphane,** *Kitapları bir araçla mahalle veya köylere götürerek halka ödünç verme ve tekrar aynı usulle geri toplama biçiminde hizmet veren kitaplık.* || **gezici topluluk,** *tiy. Belli bir yerleri olmayıp, özel araçlarla dolaşarak oyun sergileyen tiyatro topluluğu.*

gezicilik, -ği [gez-ici-lik] *is.* Gezici olma durumu.

gezide, [Far. gezīden *(ısırmak)* > gezīde گزیده] *{OsT} sf.* Isırılmış.

gezik, -ği [*eT.* kez-ig > gez-ig] *is.* Sıra; nöbet.

gezil, [? gezil] *{ağız} is.* Hayvan derisinden çekilen sırım. [DS] **gezil bağı,** *{ağız} Kuldan yapılmış çorap bağı.* [DS]

geziliş, [gez-il-iş] *is.* Gezilme durumu veya biçimi.

gezilme, [gez-il-me] *is.* Gezme işinin yapılma eylemi.

gezilmek, [gez-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gezme işi yapılmak; dolaşılınak.

gezim, [gez-im] *{ağız} is.* Gezinti yeri. [DS]

gezimci, [gez-im-ci] *is.* Aristoteles felsefesine bağlı olan kimse.

gezimcilik, -ği [gez-im-ci-lik] *is. fel.* Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; peripatetizm; gezinimcilik.

gezin, [*eT.* kez / gez > gez-in گزن] *{eAT} zf.* (Belirtilen) sayıda; kez; defa.

gezinimci, [gez-in-im-ci] *is.* Aristoteles felsefesine bağlı olan kimse; meşaiyun.

gezinimcilik, -ği [gez-in-im-ci-lik] *is. fel.* Derslerini öğrencilerine açık havada dolaşarak verdiği için Aristoteles'in felsefesine verilen isim; peripatetizm; gezimcilik; meşaiye.

geziniş, [gez-in-iş] *is.* Gezinmek işi veya biçimi.

gezinme, [gez-in-me] *is.* **1.** Gezerek, dolaşarak hoşça vakit geçirmek işi. **2.** *müz.* Çalınacak bir müzik parçasını tanımak ve saza düzen vermek amacıyla bu eserin makamında yapılan özensiz çalma işi.

gezinmek, [gez-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hoşça vakit geçirmek, eğlenmek amacıyla gezip dolaşmak. **2.** Dar bir yerde can sıkıntısını atmak amacıyla gidip gelmek. **3.** *müz.* Çalgı aleti ile hafif bir taksim yapmak. **4.** *{ağız}* Ayak yoluna gitmek. [DS]

gezinti, [gez-in-ti] *is.* **1.** Biraz hava almak, dinlenmek amacıyla pek uzak olmayan bir yere yapılan küçük gezi; gezip dolaşma; tenezzüh. **2.** Kale duvarlarının iç tarafında kuleleri birbirine bağlayan dar yol. **3.** Evlerde iç kapıların açıldığı aralık; koridor. **4.** Balkon; sofa. **5.** *müz.* Bir çalgı ile önceden belli olmayan çeşitli ezgiler çıkarmak.

gezintilik, -ği [gez-in-ti-lik] *is.* Bir yapıda gezinmek için tasarlanmış üstü örtülü mekân.

geziş, [gez-iş] *is.* Gezme eylemi veya biçimi.

gezkere, [Far. teskere => gezkere گزکره] *{OsT} is.* Harç, çamur, gübre taşımakta iki kişi tarafından kullanılan ikişer kollu araç; teskere.

gezleme, [gez-le-me] *is.* Geze denk getirme, hedefi gez üzerine düşürmek işi.

gezlemek, [*eT.* kez-lē-mek > gez-le-mek كزلمك] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor]* **1.** Silahı, vurulmak istenen hedefe yöneltmek; nişan almak. **2.** *{eAT} {OsT}* Oku, yayı kurmadan önce çile üzerindeki gez yerine takmak. **3.** Bir yeri ölçmek.

gezlik, -ği [gez-lik] *is.* Eğri kılıçların ağız kısmı.

gezme, [gez-me] *is.* **1.** Çeşitli amaçlarla dolaşma, gidip gelme eylemi; seyran. **2.** Bekçi.

gezmek, [*eT.* kez-mek > gez-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Hava almak, görmek, bakmak, eğlenmek gibi çeşitli amaçlarla bir yere gitmek, dolaşmak. **2.** Bir yerde yürümek, dolaşmak, hareket etmek. **3.** *mecaz.* Bulunmak. **4.** (Hasta için) iyileşmeye yüz tutmak; ayağa kalkmak. **5.** Belli bir kıyafetle insanlar arasına katılmak. **6.** *gçl. f.* Bir yerde gezi yapmak. **7.** *gçl. f.* Bir şeyi okumak, bir şeyi gözden geçirmek; incelemek. 🗗 **gezip tozmak,** *Eğlence amacıyla gezmek, dolaşmak.*

gezmeli, [gez-me-li گزملی] *{eAT} sf.* Gezilecek; gezmeye uygun. 🗗 **gezmeli yer,** *{OsT} Gezinti yeri; gezilecek yer; mesire yeri.*

gezmen, [gez-men] *is.* Gezgin.

gezük, -ğü [kez-ük > gez-ük] *is.* Mekik.

-gı[1], [-ġay / -gey / -ġa / -ge / ġı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

-gı[2], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Çoğunlukla tek heceli fiil köklerinden araç adı yapar: *atkı, keski, delgi, yaygı, çalgı, yargı, burgu, bürgü, küskü.* **2.** Fiil kökünün belirttiği eylemin yoğun olarak yapılması ile ortaya çıkmış ve alınmış sonuç kavramlarını taşıyan isimler türetir: *bilgi, algı, yetki, övgü, tutku, baskı, olgu.* **3.** Filin bildirdiği işin ürünü kavramı taşıyan isimler türetir: *bitki, sergi, salgı, dergi.*

-gı[2], [-ġı / -ğı / -kı] *{eAT} yap. e.* -ki. *"Kapudağı kişiler beni gördüler."* Yüz Hadis Tercümesi.

-gı[4], [-kı / -ki] *{eT} ek.* Aitlik, ilişkinlik bildiren ek. [ETY] *kagan-gı (Kağana ait olan)*

gı, [gı] *(gı:) {ağız} ünl.* Kadınlar arasında birbirine seslenme, çağırma bildiren ünlem. [DS]

gıb[1], [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıb-ıd-ık, gıb-ıl gıb-ıl, gıb-ıt-mak*

gıb[2], [Ar. ġıbb غب] *{OsT} is.* **1.** Son. **2.** -den sonra. **3.** İki günde bir; gün aşırı. 🗗 **gıb'ed-duā,** *{OsT} Duadan sonra.*‖ **gıb'el-muvācehe,** *{OsT} Yüzleşmeden sonra.*‖ **gıb'eş-şehāde,** *{OsT} Tanıklıktan sonra.*‖ **gıb'et-tahkîk,** *{OsT} İncelemeden sonra.*

gıbal, [? gıbal] *{ağız} is.* **1.** Sebep; neden. **2.** Nitelik; biçim. **3.** Çehre. [DS]

gıbben, [Ar. ġıbben غبًّا] *(gı'bben) {OsT} zf.* Ara sıra; seyrek.

gıbçık, -ğı [gıb *(yans.)* > gıb-çık] *{ağız} sf.* Yerinde duramayan. [DS]

gıbıdık, -ğı [gıb *(yans.)* > gıb-ı(t)-ık] *{ağız} sf.* Hareketli; çabuk yürüyen. 🗗 **gıbıdık gıbıdık,** *{ağız} (Yürüyüş için) kısa adımlarla ve çabuk çabuk.* [DS]

gıbıl, [gıb *(yans.)* > gıb-ıl] *is.* Kımıldamayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıbıl gıbıl,** *{ağız} (Yürümek için) kısa adımlarla fakat çabuk çabuk.* [DS]

gıbırgı, [gıb-ır-gı] *{ağız} is.* Küçük çıngırak. [DS]

gıbırtmak, [gıb-ır-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

gıbıt, [gıb-ıt] *{ağız} is.* Yazın süt, yoğurt taşımakta kullanılan, koyun ya da keçi derisinden yapılma tulum. [DS]

gıbıtlı, [gıbıt-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyük karınlı; şişman. [DS]

gıbıtmak, [gıb-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Koşmak. [DS]

gıbla, [Ar. ḳıble] *{ağız} zm.* Herkes. [DS]

gıbta, [Ar. ġıbta غبطه] *{OsT} is.* Şiddetle aynısını arzu etme; özenme; imrenme. 🗗 **gıbta-āver,** *{OsT} İmrendiren.*‖ **gıbta-efzā,** *{OsT} İmrendiren.*‖ **gıbta-fermā,** *{OsT} Gıpta veren; imrendirici; imrendiren.*‖ **gıbta-keş,** *{OsT} Gıpta eden; imrenen.*‖ **gıbta-resā,** *{OsT} İmrendirici.* ‖ **gıpta-zen,** *İmrenen; özenen.*

gıc[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıc-ık, gıc-ır gıcır etmek, gıc-ır-a, gıc-ır-da-k, gıc-ır-ı bükme, gıc-ır-tı, gıc-ış-mak*

gıc[2], [gıc / gıç *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıc-ı gıcı*

gıc[3], [gıc / gıj *(yans.)*] *is.* Kıvılcım saçarak harlı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıc-gır-mak*

gıca, [gıc-a] *{ağız} is.* Topuk kemiği. [DS]

gıcan, [gı-can] *{ağız} is.* Kışlık ekmek asmaya yarayan çengel. [DS]

gıcarcı, [gıc-ar-cı] *{ağız} sf.* **1.** Çok ağlayan; sulugöz. **2.** Oyunbozan; mızıkçı. [DS]

gıcarmak, [gıc-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

gıcı[1], [gıc-ı] *{ağız} is.* **1.** Yenilebilir yaban otları. **2.** Sebze veya ot tohumu. **3.** Çam kozalağı. [DS] 🗗 **gıcı gıcı,** *{ağız} 1. Yaban bezelyesi. 2. Uzun yapraklı, gelinciğe benzer, beyaz çiçekli yenilebilir bir ot; gıvışgan, (Silene alba).* [DS]

gıcı[2], [gıc-ı] *{ağız} is.* Dolu tanesi. [DS]

gıcı[3], [gıc-ı] *{ağız} is.* Ağustos böceği [DS]

gıcı[4], [gıc-ı] *{ağız} zf.* Acele. 🗗 **gıcı gıcı,** *{ağız} Acele acele.* [DS]

gıcık[1], **-ğı** [gıc *(yans.)* > gıc-ık] *is.* **1.** Aksırmaya veya öksürmeye sebep olan boğazdaki kaşıntı. **2.** *mecaz.* Kuşku; kaygı. **3.** *sf. mecaz.* (Kişi için) söz ve davranışlarıyla insanı sinirlendiren; sevimli gelmeyen. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Sözüne güvenilmeyen; her şeyden vazgeçen. [DS] **5.** *{ağız}* Fazla el şakası yapan. [DS] 🗗 **gıcığına gitmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]|| **gıcık almak,** *{ağız} (Bir kişi veya şey) sinirine dokunmak.* [DS]|| **gıcık çıkarmak,** *{ağız} argo. Mesele çıkarmak.* [DS]|| **gıcık etmek,** *1. Sinirlendirmek; öfkelendirmek; kızdırmak. 2. {ağız} Nispet etmek.* [DS]|| **gıcık girmek,** *{ağız} Şüphelenmek.* [DS]|| **gıcık kapmak,** *argo. Bir olay ya da durumdan hoşlanmamak; zararlı bir sonuç sezmek.*|| **gıcık olmak,** *1. argo. Bir davranışa veya kimseye sürekli sinirlenmek. 2. {ağız} Endişelenmek.* [DS]|| **gıcık tutmak,** *Boğaz gıcıklanmasına yakalanmak.*|| **gıcık vermek,** *1. Öksürtecek biçimde boğazı yakmak, kaşındırmak. 2. argo. Kızdırmak, sinirlendirmek. 3. {ağız} Tahrik etmek; kışkırtmak.* [DS] *4. {ağız} Nispet etmek; kıskandırmak.* [DS]|| **gıcık yapmak,** *argo. Sinirleri etkileyici hareketlerde bulunmak.*

gıcık[2], **-ğı** [gıc-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Tohum, soy için) atalarının gen özelliğini taşımayan; bozulmuş. **2.** (Köpek için) anası babası aynı cinsten olmayan; melez. [DS] **3.** (İnsan, hayvan için) çok ufak. [DS] **4.** (Koyun için) küçük fakat sütü çok. [DS] 🗗 **gıcığa karmak,** *{ağız} Nesli bozulmak.* [DS]

gıcık[3], **-ğı** [gıc-ı-k] *{ağız} is.* Oyunu yöneten çocuk. [DS] 🗗 **gıcık yapmak,** *{ağız} Oyunda sayı yapmak.* [DS]

gıcıkça, [gıcık-ça] *(gıcı'kça) zf.* Gıcık biçiminde olan; sinirlendiren, kızdıran, sıkan bir tarzda.

gıcıklama, [gıcık-la-ma] *is.* **1.** Gıcık yapma eylemi. **2.** *{ağız}* Bir işi yapmakta tereddüt etme; duraksama. [DS]

gıcıklamak[1], [gıc *(yans.)* > gıc-ık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Boğazda gıcığa yol açmak; boğazda kaşıntı yaratmak. **2.** *mecaz.* Harekete geçirmek; uyandırmak; kuşkulandırmak. **3.** *mecaz.* Davranışları ve görünümü ile karşı cinsten birinde cinsel istek uyandırmak. **4.** *{ağız}* Verdiği sözü tutmamak; mızıkçılık etmek. [DS]

gıcıklamak[2], [gıc *(yans.)* > gıc-ık-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gıcırdamak. [DS]

gıcıklanma, [gıcık-la-n-ma] *is.* Gıcık hissetme durumu ve eylemi.

gıcıklanmak, [gıcık-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Gıcık hissetmek. **2.** Cinsel istek uyanmak. **3.** Kuşkulanmak; huylanmak. **4.** *{ağız}* Gıdıklanmak. [DS]

gıcıklayış, [gıcık-la-y-ış] *is.* Gıcıklama eylemi veya biçimi.

gıcıklık, -ğı [gıcık-lık] *{ağız} is.* **1.** Sinir bozucu davranış. **2.** Gıcık olma durumu. [DS] 🗗 **gıcıklık yapmak,** *{ağız} Sinir bozucu davranışlarda bulunmak; sinir bozucu söz söylemek.* [DS]

gıcılamak[1], [gıc-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gıcırdamak. **2.** Acele etmek. **3.** Bıçak ya da benzeri şeyi üstünkörü eğelemek, törpülemek. [DS]

gıcılamak[2], [gıc-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zorlamak. **2.** Saldırmak. **3.** Hareket etmek; sallanmak; devrilmek. **4.** *gçsz.* (Hava için) birdenbire sertleşmek. [DS]

gıcıldamak, [gıc-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Diş için) gıcırdamak. **2.** Kamaşmak. [DS]

gıcılı, [gıc-ı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Aceleci. **2.** İstekli; hevesli.

gıcıllanmak, [gıcıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Semizleşmek. [DS]

gıcımık[1], **-ğı** [gıc-ı-mık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu. **2.** Çocukça davranışlar yaparak konuşan; çocukluğa özenen. [DS] 🗗 **gıcımık tutmak,** *{ağız} Sıkıntılı bir şekilde yerinde kıpırdanmak; sabırsızlanmak.* [DS]

gıcımık[2], **-ğı** [gıc-ı-mık] *{ağız} sf.* **1.** Çok fazla; sık. **2.** (Hayvan için) melez. [DS]

gıcınmak, [gıc-ı-n-mak / gocun-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sakınmak; çekinmek. [DS]

gıcır, [gıc *(yans.)* > gıc-ır] *is.* **1.** Sürtünen nesnelerin çıkardığı ses. **2.** *is. {ağız} is.* Tahterevalli. [DS] **3.** *{ağız}* Loğ taşını çekmekte kullanılan metal ya da ağaç kol. [DS] **4.** *{ağız}* Renkli taneleri bulunan mısır koçanı. [DS] **5.** Sakız yumuşatmakta kullanılan ve dişbudak ağacından çıkarılan bir tür reçine. **6.** *{ağız}* Yün şalvar. [DS] **7.** *sf. argo.* Yeni. **8.** *argo.* (Eylem ve nesne için) iyi ve hoşa giden. 🗗 **gıcır bükme,** *{ağız} 1. Bir şeyi çabuk ortadan kaldırma; yok etme. 2. Bir işi uğraşarak zorla yapma.* [DS]|| **gıcır gıcır,** *1. Sürtünen sert cisimlerin çıkardığı iç tırmalayıcı ses. 2. Bir nesnenin çok iyi ovulup temizlendiğini belirtmek için kullanılan söz. 3. Tertemiz, pırıl pırıl. 4. Çok yeni, hiç kullanılmamış. 5. argo. (Kadın, kız veya erkek için) genç ve taze görünümü ile cinsel istek uyandıran.*|| **gıcırı büklüm,** *{ağız} Sakat.* [DS]|| **gıcırı büklüm olmak,** *{ağız} Sakatlanmak.* [DS]|| **gıcırı bükme,** *argo. 1. Hemen*

başkasına ulaştırılan (söz). 2. İçten gelmeyen; zoralı; zorla; çabucak. 3. {ağız} Zor kullanma; güç kullanma. [DS] *4. {ağız} Bir işi baştan savma yapma.* [DS] *5. {ağız} Bir şeyi çabucak yok etme; ortadan kaldırma.* [DS]|| **gıcırı bükmek,** *{ağız} Ansızın, kıskıvrak bağlamak.* [DS]|| **gıcırı kırılmak,** *{ağız} Keyfi bozulmak; rahatı kaçmak.* [DS]

gıcıramak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kaymak; ayağı kaymak. [DS]

gıcırancık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-a-n-cık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıcırdak, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-k] *{ağız} sf.* Gıcırtılı sesler çıkaran; gıcırdayan.

gıcırdaklı, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-k-lı] *{ağız} sf.* Güzel konuşan. 🗗 **gıcırdaklı olmak,** *{ağız} Sözü, konuşması dinlenir olmak.* [DS]

gıcırdama, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-ma] *is.* Gıcırtılı ses çıkarma eylemi.

gıcırdamak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Sürtünen cisimler için) sert ve iç gıcıklayıcı gıcırtı sesi çıkarmak. **2.** *{ağız}* Sıçramak; hoplamak. [DS]

gıcırdatma, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-t-ma] *is.* Gıcırtı çıkarmasına sebep olma eylemi.

gıcırdatmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Gıcırtılı ses çıkarmasına neden olmak.

gıcırdayış, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-da-y-ış] *is.* Gıcırdama eylemi veya biçimi.

gıcırga, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ga] *{ağız} is.* Loğ taşını çekmekte kullanılan kol. [DS]

gıcırgaç, -cı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-gaç] *{ağız} is.* Salıncak.

gıcırganmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Nazlanmak. **2.** *gçl. f.* Kıskanmak. [DS]

gıcırık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ık] *{ağız} sf.* **1.** İki büklüm. [DS] **2.** Kaygan; parlak.

gıcırım, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-ım] *{ağız} sf.* Çok fazla *("gibi" ile kullanılır).* [DS] 🗗 **gıcırım bükme,** *{ağız} Bir şeyi çabucak ortadan kaldırma, yok etme.* [DS]|| **gıcırım etmek,** *{ağız} Saldırmak; hücum etmek.* [DS]

gıcırlamak, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şişmanlamak. [DS]

gıcırlı[1], [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lı] *{ağız} sf.* (İnsan, hayvan için) güçlü kuvvetli; şişman. [DS]

gıcırlı[2], [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lı] *{ağız} sf.* (Bulgur, pirinç, mercimek vb. için) taşlı. [DS]

gıcırlık, -ğı [gıc *(yans.)* > gıc-ır-lık] *{ağız} is.* Sık ağaçlı orman. [DS]

gıcırtı, [gıc *(yans.; sürtünme sesi)* > gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı] *is.* Sert nesnelerin birbirine sürtünmesi sonucunda çıkan insanı rahatsız edici ve kulak tırmalayıcı ses.

gıcırtılı, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı-lı] *sf.* Gıcırtısı olan; sürekli gıcırdama sesi çıkaran.

gıcırtım, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-t-ım] *{ağız} is.* Çok fazla hız; aşırı hız. [DS]

gıcırtısız, [gıc *(yans.)* > gıc-ır-tı-sız] *sf.* Gıcırtısı olmayan; gıcırdama sesi çıkarmayan.

gıcışmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir işe bütün gücü ile girişmek; iyi çalışmak. **2.** *işteş. f.* Birlikte yapıp bitirivermek. [DS]

gıcıt, -dı [gıc *(yans.)* > gıc-ıt] *{ağız} is.* Gıcık. 🗗 **gıcıt vermek,** *{ağız} 1. Kıskandırmak; nispet etmek. 2. Övünmek; gururlanmak.* [DS]

gıcıtlatmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ıt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kıskandırmak. [DS]

gıcıtmak, [gıc *(yans.)* > gıc-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yağmur ve kar için) şiddetle birbirine karışmak. [DS]

-gıç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten ek. Çoğunlukla tek heceli fiil köklerine, çok az olarak da dönüşlü çatılı fiil gövdelerine ulanır. Araç, gereç isimleri yapar: *sorguç, baskıç, patlangıç.* **2.** Fiil kökünün taşıdığı eylemi uzmanlık derecesinde yapan kişi anlamında isimler türetir: *dalgıç, bilgiç.* **3.** İçinde bulunulan durum kavramı taşıyan isimler türetir: *başlangıç.*

gıç[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıç-ıl-tı*

gıç[2], [gıc / gıç *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıç-ı gıçı* 🗗 **gıçı gıçı,** *{ağız} Köpek çağırma ünlemi; kuçu kuçu.* [DS]

gıç[3], [kıç] *{ağız} is.* **1.** Bacak. **2.** Ayak. **3.** Kuyruk sokumu bölgesi. **4.** Sacayağı. [DS] 🗗 **gıç atmak,** *{ağız} (Hayvan için) tekme atmak.* [DS]|| **gıç kırmak,** *{ağız} Halayda ayakları bükerek bir figür yapmak.* [DS]

gıç[4]**, -cı** [gıç] *{ağız} is.* Bir ısırmada dişle koparılan parça; lokma. [DS]

gıçgırmak, [gıc-gır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) kıvılcım çıkarmak. **2.** Hiddetle birinin üstüne yürümek. [DS]

gıçık, -ğı [gıç-ık / gıç-uk] *{ağız} sf.* Topal.

gıçıldı, [gıç *(yans.)* > gıç-ıl-dı غچلدی] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Gıcırtı. **2.** Fışırtı.

gıçınlamak, [kıç-ın-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Geri geri çekilmek; duraksamak. [DS]

gıçır, [gıç-ır] *{ağız} is. bot.* Zambakgillerden, kışın yapraklarını döken, taze sürgünleri sebze olarak tüketilen çalı görünümünde, tırmanıcı dikenli bitki, *(Smilax aspera, S. exelsa).* [DS]

gıçlamak, [gıç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Koşmak. **2.** Ayakla bir yeri ölçmek. [DS]

gıd[1], [gıd *(yans.)*] *is.* Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ı gıdı, gıd-ıl, gıd-ı-la-mak, gıd-ıl-da-mak, gıd-ıl gıd-ıl*

gıd[2], [gıd / gıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıd gıd, gıd-ıl gıdıl, gıt-ır-da-mak*

gıd[3], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gıd-ı gıdı, gıd-ik gıdik, gıd-ık gıdık*

gıd[4], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ı, gıd-ık, gıd-ık-la-mak*

gıd[5], [gıd / gud *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, bu biçimde bağırmayı, kesik kesik konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıd-ak, gıd-ak-la-mak, gıd-ı gıdı, gıd-ı-la-mak*

gıd[6], [gıd / gıç] *{ağız} is.* Bir ısırışta koparılan parça; lokma. [DS] 🗗 **gıdı kıstı,** *{ağız} (Verilen şey için) yetersiz; az.* [DS]

gıda, [Ar. ġıdāʾ *(kuşluk yemeği)* غذاء] *(gıda:) {OsT} is.* **1.** Besleyici niteliği olan her türlü yiyecek içecek; besin. **2.** *mecaz.* Ruhu ve zihni geliştirmeye yarayan her şey. 🗗 **gıda pazarı,** *Çeşitli besin maddelerinin satıldığı yer.*

gıdaî, [Ar. ġıdāī غذائى] *(gıda:i:) {OsT} sf.* Gıda ile ilgili.

gıdak[1], **-ğı** [gıt / gıd *(yans.)* > gıd-ak] *is.* Tavuğun yumurtladıktan sonra çıkardığı bağırma sesi.

gıdak[2], **-ğı** [gıd-ak] *{ağız} is.* **1.** Çocukların oyunda kendi yerlerini belli etmek için koydukları değnek ya da taş. **2.** Bazı çocuk oyunlarında kararlaştırılan yenme sayısı. [DS]

gıdaklama, [gıdak-la-ma] *is.* Tavuğun kesik kesik bağırması.

gıdaklamak, [gıd *(yans.)* > gıd-ak-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) yumurtladıktan sonra kesik kesik bağırmak.

gıdaklayış, [gıd-ak-la-y-ış] *is.* Gıdaklama eylemi veya biçimi.

gıdakmak[1], [gıdak-mak] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)-ır* Âdet edinmek; alışmak. [DS]

gıdakmak[2], [gıda-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Yaşarmak; ıslanmak. **2.** (Yağmur için) hafiften yağmak. [DS]

gıdaksınmak, [gıdak-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir ikramdan yüz bularak dadanmak. **2.** (Hayvan için) yem veren kimseye veya yem yediği yere alışmak. [DS]

gıdaktırmak, [gıdak-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini bir şeye tiryaki etmek. [DS]

gıdalı, [gıda-lı] *(gıda:lı) sf.* Besleyici niteliği olan; besinli.

gıdasız, [gıda-sız] *(gıda:sız) sf.* Besleyici nitelikte olmayan; besinsiz.

gıdasızlık, [gıda-sız-lık] *is.* İyi beslenememe, yeterli besin alamama durumu.

gıdı[1], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıdı gıdı,** *{ağız} (Konuşmak için) baş ağrıtacak şekilde aralıksız ve tekdüze.* [DS]

gıdı[2], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *is.* **1.** Karın, ayak altı gibi duyarlı yerlere dokunmakla vücutta meydana gelen irkilme. **2.** Çene altındaki etli kısım; gerdan. 🗗 **gıdı gıdı,** *Çocukların gülmeleri için elle gıdıklarken söylenen söz; gıdıklama.*‖ **gıdı kıstı,** *{ağız} Atların boynuna takılan büyük mavi boncuk.* [DS]

gıdı[3], [gıd *(yans.)* > gıd-ı] *ünl.* Köpek çağırma ünlemi. 🗗 **gıdı gıdı,** *{ağız} Köpek, keçi, koyun gibi hayvanları çağırma ünlemi.* [DS]

gıdıbık, -ğı [gıd-ı(p)-ık ?] *{ağız} is.* Evecenlik. [DS]

gıdık[1], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *is.* **1.** Bir insanın karın, ayak altı gibi duyarlı yerlerine anî dokunuş. **2.** *ünl.* Gıdıklama eylemini yapan kişinin söylediği söz. 🗗 **gıdık etmek,** *{ağız} Gıdıklamak.* [DS]

gıdık[2], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Çene altındaki etli kısım; gerdan. **2.** Kadınların başlarına iki kat örttükleri başörtüsü. 🗗 **gıdığı azmak,** *{ağız} İçki içtikçe içesi gelmek.* [DS]

gıdık[3], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Kuzu. **3.** Köpek yavrusu. [DS]

gıdık[4], **-ğı** [gıd *(yans.)* > gıd-ık] *{ağız} is.* **1.** Boyuna takılan inci boncuk vb. şeyler. **2.** Hayvanların boynuna takılan boncuk. **3.** Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti. [DS]

gıdıklama, [gıdı-k-la-ma] *is.* Birine gülme ve ürperme duygusu vermek işi.

gıdıklamak, [gıdı *(yans.)* > gıdı-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin vücudunun duyarlı kısımlarına dokunarak ürperme veya gülme duygusu uyandırmak. **2.** *mecaz.* Eğlendirici ve hoşa giden sözler söylemek. **3.** *argo.* Birinin üstünü başını aramak; arama yapmak. **4.** *argo.* Cinsel doyum amacıyla ellemek; yoklamak.

gıdıklanma, [gıdı-k-la-n-ma] *is.* Gıdık alma durumu ve eylemi.

gıdıklanmak, [gıdı-k-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Biri tarafından gıdıklama eylemine uğratılmak; gıdıklama eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* Dokunulduğunda ürperme veya gıdıklanma duymak; yapılan hareketten gıdık almak.

gıdıklayış, [gıd-ık-la-y-ış] *is.* Gıdıklama eylemi veya biçimi.

gıdıklık, -ğı [gıdık-lık] *{ağız} is.* Gerdanlık. [DS]

gıdıl, [gıd-ıl] *{ağız} sf.* (Çocuk için) haşarı; yaramaz. [DS]

gıdılamak[1], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırıtarak çalımlı çalımlı yürümek. [DS]

gıdılamak[2], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gereksiz yere devamlı olarak söylenmek. [DS]

gıdılamak[3], [gıdı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlanmak; devrilmek. [DS]

gıdılanmak[1], [gıdı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak; zaman geçirmek. [DS]

gıdılanmak[2], [gıdı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gereksiz yere sürekli olarak söylenmek. [DS]

gıdıldamak[1], [gıd-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Oyalanmak; zaman geçirmek. [DS]

gıdıldamak[2], [gıd-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Gereksiz yere sürekli olarak söylenmek. [DS].

gıdıldanmak, [gıd-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak; vakit geçirmek. [DS]

gıdılık[1]**, -ğı** [gıd-ı-lık] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Bodur; cüce. [DS]

gıdılık[2]**, -ğı** [gıdı-lık] *{ağız} is.* Yeni doğan çocuğa büyükanne tarafından donatılan beşik. [DS]

gıdım, [*eT.* kıt / kız *(az bulunur, kıymetli)* > gıd-ım / tık-ım > kıt-ım > gıdım] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS] 🗗 **gıdım gıdım,** *{ağız} 1. Azar azar. 2. Yavaş yavaş.* [DS]‖ **gıdım gıdımık,** *{ağız} Azar azar.* [DS]‖ **gıdım kıymık,** *{ağız} 1. Zorlukla. 2. Azar azar.* [DS]

gıdıman, [gıdım-an] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS]

gıdır[1]**,** [gıd-ır] *is.* Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan yansımalı gövde.

gıdır[2]**,** [gıd-ır] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıdır gıymık,** *{ağız} Azar azar; parça parça.* [DS]

gıdırık, -ğı [gıd-ır-ık] *{ağız} sf.* (Nesne için) küre biçiminde; yuvarlak. [DS]

gıdımcık, -ğı [gıdım-cık] *{ağız} zf.* Pek az; azıcık. [DS] 🗗 **gıdımcık gıdımcık,** *{ağız}* Azar azar. [DS]

gıdış [gıd-ış] Yuvarlanma, dönme, gevezelik etme ve yaramazlık anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıdış gıdış,** *{ağız} (Yürüyüş için) yuvar yuvar.* [DS]

gıdışgın, [gıd-ış-kın] *{ağız} sf.* Hareketli. [DS]

gıdlamak, [kıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Isırmak. [DS]

gıdmır, [gıd-mır] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gıf[1]**,** [gıf *(yans.)*] *is.* Bir şeyin içinde bulunan hava ya da suyu boşaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıf(f)-adak, gıf-ı-dak*

gıf[2]**,** [gıf *(yans.)*] *is.* Hızlı hızlı hareket etme ve heyecanla davranmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıf-ır gıfır, gıf-ıl-da-mak, gıf-ı dutmak* 🗗 **gıf tutmak,** *{ağız} Etrafı rahatsız edici şekilde çabuk iş yapmak.* [DS]

gıf[3]**,** [gıf] *{ağız} is.* Süs. [DS]

gıf[4]**,** [gıf] *{ağız} is.* **1.** Çaba. **2.** İstek [DS] 🗗 **gıfa gelmek,** *{ağız} Coşmak.* [DS]‖ **gıf olmak,** *{ağız} İstemek.* [DS]

gıf[5]**,** [gıf] *{ağız} is.* Kadayıf süzgeci. [DS]

gıffadak, -ğı [gıf(f)-adak] *{ağız} zf.* (Hava boşalması için) birdenbire; ansızın. [DS]

gıfıdak, -ğı [gıf-ı(t)-ak] *{ağız} zf.* Ansızın; birdenbire. [DS]

gıfıl, [gıf-ıl] *{ağız} is.* Kuruyarak dökülen çam yaprağı. [DS]

gıfıldak, -ğı [gıf-ıl-da-k] *{ağız} sf.* Telaşlı. [DS]

gıfıldamak, [gıf-ıl-da-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Telaşlanmak. **2.** Evin içinde sözde iş yapıyormuş gibi dolaşmak. [DS]

gıfır[1]**,** [gıf-ır] *{ağız} is.* Ölüm. [DS]

gıfır[2]**,** [gıf-ır] *is.* Hızlı hızlı hareket etme ve heyecanla davranmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıfır gıfır,** *{ağız} 1. Birdenbire ve art arda. 2. (Kişi için) becerikli ve gayretli. 3. (Gidip gelmek için) telaş ve heyecanla.* [DS]‖ **gıfır gıfır etmek,** *{ağız} Kıvranmak.* [DS]

gıfır[3]**,** [Ar. ḳafr قفر] *{ağız} is.* Zift; katran. [DS]

gıfırdamak, [gıf-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Birdenbire ölmek. [DS]

gıflı, [gıf-lı] *{ağız} sf.* **1.** Süslü. **2.** Hızlı. **3.** (Kişi için) aceleci. **4.** İstekli. [DS]

gıg[1]**,** [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıg-gı-la-mak, gıg-ık, gıg-ı-la-mak*

gıg[2]**,** [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren kök. [Zülfikar] *gıg-ır gıgır, gıg-ır-ış-mak*

gıg[3]**,** [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine sürtünmesini, suyun şarıltılı akışını ve buna benzer hışırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıg-ış*

gıg[4]**,** [*eT.* kığ] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve gibi hayvanların pisliği. [DS]

gıgı, [gı *(yans.)* > gı+gı] *is.* **1.** (Çocuk dili) çene altı; gıdı. **2.** *{ağız}* Boğazda olan şişlik; tiroit bezinin şişmesi; guatr. [DS]

gıgıl, [gıg-ıl] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıgıl gıgıl,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]

gıgır, [gıg-ır] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren yansımalı gövde. 🗗 **gıgır gıgır,** *{ağız} (Konuşmak için) yavaş yavaş.* [DS]

gıgırışmak, [gıg-ır-ış-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Birlikte bir araya gelerek bağırmak; bağrışmak.[TS]

gıgırmak, [gıg-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Boğazdan boğuk boğuk sesler çıkarmak. **2.** Soğuktan titremek; üşümek. [DS] **3.** *{eAT}* Bağırmak.[TS]

gıgırtmak, [gıg-ır-t-mak] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Bağırtmak. [DS]

gıgış, [gıg-ış] *{ağız} is.* **1.** Harmanda artan iri saman. **2.** Afyon ambalajında kullanılan yumuşak ot. [DS]

gıgıştırmak, [gıg-ış-tır-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Topallamak. [DS]

gığ[1]**,** [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık /

gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gığ-ıl-la-mak*

gığ[2], [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Konuşma, seslenme, bağırma, çağırma bildiren kök. [Zülfikar] *gığ-ır-mak, gığ-ır-ış-mak*

gığ[3], [gıg / gığ *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine sürtünmesini, suyun şarıltılı akışını ve buna benzer haşırtılı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gığ-ış gığış, gığ-ış-da-mak, gığ-ış-ta-mak*

gığ[4], [*eT.* kığ] *{ağız} is.* Koyun, keçi ve deve pisliği. [DS]

gığıç, -cı [gığ-ıç] *{ağız} is.* Ateş kıvılcımı. [DS]

gığıllamak, [gığ-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) ses çıkarmak. [DS]

gığırdım, [gığır-d-ım] *{ağız} is.* Bayram arifesinden bir gün önce. [DS]

gığırmak, [gığ-ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çağırmak. [DS]

gığış[1], [gığ-ış] *{ağız} is.* Harmanda arta kalan iri saman; kes. [DS]

gığış[2], [gığ-ış] *{ağız} sf.* Normal büyüyememiş; küçük kalmış [DS]

gığışdak, -ğı [gığ-ış-da-k] *{ağız} sf.* (Başak için) dolgun. [DS]

gığışdamak[1], [gığış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kurumuş ağaç kabukları, yaprak ve kâğıt gibi şeyler için) ses çıkarmak; hışırdamak. [DS]

gığışdamak[2], [gığış-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Egemenliği altına almak istemek. [DS]

gığışmak, [gığ-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Buruşup çatlamak. **2.** Üşümek. [DS]

gığlamak[1], [gığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Davar için) pislemek. [DS]

gığlamak[2], [gığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Saçma sapan konuşmak; önemsiz şeyler söylemek. [DS]

gığlamak[3], [yığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağlamak. [DS]

gıh, [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıh-dır-mak*

gıhra, [? gıhra] *{ağız} is.* El tezgâhlarında dokunan yünlü kumaş. [DS]

gıj[1], [gıc / gıj *(yans.)*] *is.* Kıvılcım saçarak harlı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak, gıj-ık*

gıj[2], [gıj *(yans.)*] *is.* Sert yüzeylere sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak*

gıj[3], [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-gır-mak, gıj-la-mak*

gıj[4], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gıj-ıl-tı*

gıjgıj, [gıj+gıj] *{ağız} is.* Öfkeden tüylerin dikleşmesi. [DS]

gıjgırmak, [Far. gıjiden => gıj-gır-mak غژغرمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) alevlenmek; harlanmak. **2.** (Deve için) bağırmak. **3.** Arka arkaya tutunup karda kaymak. [DS] **4.** *{eAT} {OsT}* Haykırmak; gürlemek. **5.** *{eAT} {OsT}* Haykırarak saldırmak. **6.** *{eAT} {OsT}* Hışıltılı ses çıkarmak.

gıjıldamak, [gıj-ıl-da-mak غژلدامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gıcırdamak.

gıjıldı, [gıj-ıl-dı غژلدى] *{eAT} is.* **1.** Gıcırtı. **2.** Fışırtı.

gıjıldu, [gıj-ıl-du غژلدو] *{eAT} is.* → gıjıldı.

gıjlamak, [gıj-la-mak غژلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Keskin, sert sesler çıkararak saldırmak.

gık[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gık-ı, gık-kı*

gık[2], [gık *(yans.)*] *is.* Hıçkıran bir kimsenin karın diyaframının kasılması ile ağızdan çıkardığı istem dışı ses. 🗗 **gık dedirtmemek,** *Ses çıkarmasına meydan vermemek; sessizce yapmak.*‖ **gık demek,** *1. Ses çıkarmak. 2. {ağız} Usanmak; bıkmak.* [DS]‖ **gık dememek,** *Hiç karşı koymamak; ses çıkarmamak.*‖ **gıkı çıkmamak,** *Hiç ses çıkarmamak; karşı çıkmamak.*

gıkı, [gık-ı] *{ağız} is.* (Çocuk dili) yumurta. [DS]

gıkkı, [gık-kı] *{ağız} is.* → gıkı. [DS]

gıkkılamak, [gık-kı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tavuk için) ses çıkarmak. [DS]

gıkkız, [gık+kız ?] *{ağız} is.* Horoz ibiği. [DS]

-gıl, [-ğıl / -gil] *{eT}{eAT} çek e.* İstek kipi eki; dilek, istek, dua yoluyla istek, tavsiye, tavsiye yoluyla gereklilik, emir bildiren ve ivdirme anlamı katan pekiştirme ögesi. *"Çün arslan irürdü ana pançesin / Ne gücü kala anglagıl (anlayıver) ancası."* Ferhengname-i Sadī Tercümesi. *bolma-gıl (olma)*

gıl[1], [gıl *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıl(l)-a-n-mak, gıl-orik(?)*

gıl[2], [Ar. ġıll غل] *{OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin.

gıl[3], [gıl] *{ağız} is.* Testi. [DS]

gıla, [kılağı] *(gıla:) {ağız} is.* → kılağı. [DS]

gılaf, [Ar. ġılāf غلاف] *(gıla:f) {OsT} is.* **1.** Kılıf; kın. **2.** Koruyucu tabaka; zar. 🗗 **gılāf-ı adalāt,** *{OsT} anat. Kas kabuğu.*‖ **gılāf-ı bızr,** *{OsT} anat. Klitoris kılıfı.*‖ **gılāf-ı dāhilî-i semer,** *{OsT} bot. Meyve içi.*‖ **gılāf-ı hāricî-i semer,** *{OsT} Meyve dışı.*‖ **gılāf-ı hücrevî,** *{OsT} biy. Hücre zarı.*‖ **gılaf-ı lîf-i adalî,** *{OsT} anat. Kas zarı.*‖ **gılāf-ı mutavassıt-ı semer,**

{OsT} bot. Meyve ortası.|| **gılāf-ı seyf,** *{OsT} Kılıç kını.*|| **gılāf-ı veterî,** *{OsT} anat. Kiriş kılıfı.*|| **gılāfü'l-kalb,** *{OsT} anat. Yürek dış zarı.*

gılağı, [kılağı] *{ağız} is.* **1.** Bıçak vb. araçların keskinliği. **2.** Bilenen bıçağın ağzından çıkan kıl gibi ince kırıntı. [DS]

gılağılamak, [gılağı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Balta, bıçak vb. kesici aletleri bilemek. [DS]

gılal, -li [Ar. ġılāl غلال] *(gıa:l) {OsT} is.* **1.** Tahıllar; ürünler. **2.** Gelirler; iratlar.

gılalı, [kılağı-lı > gılālı] *(gıla:lı) {ağız} sf.* (Kişi için) sinirli. [DS]

gılan, [kıl-an ?] *{ağız} is.* **1.** Siyah kıllı keçi. **2.** Az kıllı keçi. [DS]

gılav[1], [? gılav] *{ağız} sf.* **1.** En uygun derecede; kıvamında. **2.** Az; eksik; noksan. [DS]

gılav[2], [kılağı > gılav] *{ağız} is.* Keskinlik. [DS]

gılav[3], [? gılav] *{ağız} sf.* Alevli. [DS]

gılav[4], [? gılav] *{ağız} is.* İsteklendirme; özendirme. [DS]

gılavan, [Bulg. gılavá] *{ağız} sf.* Anlayışı az; düşüncesiz. [DS]

gılavlamak, [kılağı > gılav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bıçak, balta vb. araçları bilemek. [DS]

gılavlanmak, [gılav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendine çeki düzen vermek. [DS]

gılavlı, [gılav-lı] *{ağız} sf.* Parlak; taze. [DS]

gılavuz, [kılavuz] *{ağız} is.* Yol gösterici; kılavuz. [DS]

gılaz, [Ar. ġılāẓ غلاظ] *(gıla:z) {OsT} is.* **1.** Kalınlar. **2.** Kabalar.

gılcan, [kıl-can / kıl+can / gıl-can] *{ağız} sf.* İnce yapılı. [DS]

gıld, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gıld-ır-a-mak, gıld-ır-gıç, gıld-ır gıldır*

gıldak, -ğı [gıld-ak] *{ağız} sf.* Yılışık. [DS]

gıldır, [gıld *(yans.)* > gıld-ır] *is.* **1.** Bir kutu veya kap içine konulmuş bilye türü bir nesnenin sallanmadan dolayı çıkardığı ses. **2.** *{ağız}* Gelinlik elbise. [DS] **3.** El değirmeni. **4.** Kirli, çürük ipek kozası. **5.** *sf. {ağız}* Zayıf; kuvvetsiz; cılız. [DS] **6.** Çok konuşan. 🗗 **gıldır gıldır,** *1. Çalışan ve dönen nesnelerin bu hareketlerinin sürekliliğini anlatan söz. 2. {ağız} Çabuk çabuk. 3. Azar azar.* [DS]|| **gıldır gıldır etmek,** *{ağız} Caka satarak, kırıtarak gitmek.* [DS]|| **gıldır kol,** *{ağız} Çolak.* [DS]|| **gıldır gücük,** *{ağız} 1. Karınca kararınca. 2. Yarım yamalak; eksik. 3. Ufak tefek; kısa.* [DS]|| **gıldır incik,** *{ağız} Ayak bileği.* [DS]

gıldırak, -ğı [gıld-ır-a-k] *{ağız} is.* Çan. [DS]

gıldıramak, [gıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** (Fiyat için) artırmak. **2.** Yuvarlanarak ses çıkarmak [DS]

gıldırdak, -ğı [gıld-ır-da-k] *{ağız} sf.* **1.** (Dokuma için) seyrek. **2.** *is.* Çan. [DS]

gıldırdamak, [gıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Hareket eden şey için) ses çıkarmak. **2.** (Fare için) kemirirken ses çıkarmak. **3.** Birine hoş görünmek için hafif hareketler yapmak; yaltaklanmak. **4.** Kendi kendine yavaş yavaş çalışmak. **5.** Çabuk iş yapmak. **6.** Ancak idare etmek; zor geçinmek. **7.** Gevezelik etmek. [DS]

gıldırgaç, -cı [gıl *(yans.)* > gıl-dır-gaç] *is.* Bir tür tahterevalli.

gıldırgıcık, -ğı [gıld-ır+gücük] *{ağız} sf.* Önemsiz. [DS]

gıldırgıç[1]**, -cı** [gıld *(yans.)* > gıld-ır-gıç] *is.* Kitapların kenarlarını düzeltmek için kullanılan rende biçimindeki alet.

gıldırgıç[2]**, -cı** [gıl-dır+kıç] *{ağız} sf.* (Kadın için) bacakları ince olan.

gıldırgıç[3]**, -cı** [gıld-ır-gıç] *{ağız} is.* **1.** Geçimsizlik; karışıklık. [DS] **2.** *sf.* Arabozucu. [DS]

gıldırık, -ğı [gıld-ır-ik] *{ağız} is.* **1.** Küre; toparlak şey. **2.** (Ekmek için) kırıntı. **3.** *sf.* Küçük; ince. [DS] 🗗 **gıldırık köfte,** *{ağız} Bulgurdan yapılan yoğurtlu köfte.* [DS]

gıldırlamak, [gıld-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlanmak. [DS]

gıle, [? gıle] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan; ukala. **2.** Hileci. **3.** Oyuncu; hokkabaz. [DS]

gılese, [? gılese] *{ağız} is.* Özenle tabaklanmış, boyanmış ince ve parlak dana derisi. [DS]

gılga, [? gılga] *{ağız} sf.* Gelişigüzel konuşan; patavatsız; delidolu. [DS]

gılgıl[1], [gıl *(yans.)* > gıl+gıl] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Su kabağından yapılma testi. **3.** Ağaç testi. **4.** Bir tür ibrik. [DS]

gılgıl[2], [gıl+gıl] *{ağız} is.* Darı. [DS] 🗗 **gılgıl süpürge,** *{ağız} Mısıra benzer bir bitki olan süpürge otundan yapılmış süpürge.* [DS]

gılıç, -cı [kılıç] *{ağız} is.* Kılıç. [DS] 🗗 **gılıç arpa,** *{ağız} Sapında iki sıra arpa olan başak.* [DS]

gılıf, [Ar. ḳılāf > kılıf] *{ağız} is.* **1.** Kılıf. **2.** Paçavra. **3.** Kurutulmuş yeşil fasulye. [DS] 🗗 **gılıf ceviz,** *{ağız} Yeşil kabuğundan kolay ayrılan olgun ceviz.* [DS]

gılıgılı, [gılı+gılı] *{ağız} sf.* Yüze gülücü; dalkavuk. [DS] 🗗 **gılıgılı yapmak,** *{ağız} Yüze gülmek.* [DS]

gılınç, [kıl-mak > kıl-ınç] *{eT} is.* İş; icraat; amel. [EUTS]

gılıgışlık, -ğı [r. ġıll ü ġışş + T. -lık] *{ağız} is.* Şüphe; kuruntu. [DS]

gılık[1]**, -ğı** [gıl-ık] *{ağız} is.* **1.** Çörek ekmek. **2.** Tane. **3.** Ardıç ağacının meyvesi. [DS]

gılık[2]**, -ğı** [kılık] *{ağız} is.* **1.** Fotoğraf. **2.** Alın çıkıntısı. [DS]

gılıklandırmak, [gılık-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İsteklendirmek. [DS]

gılık, -ğı [gıl *(yans.)* > gıl-ık] *{ağız} is.* Ardıç ağacı meyvesi. [DS]

gıllamak, [gıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Homurdanmak. **2.** Birinin hoşuna gitmeyecek şekilde konuşmak. [DS]

gıllanmak[1], [kıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tüylenmek. [DS]

gıllanmak[2], [gıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yuvarlanmak. **2.** Dönmek; dolaşmak. [DS]

gıllanmak[3], [gıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek. [DS]

gıllanmamak, [gıl-la-n-ma-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermemek. [DS]

gıllemek, [gıl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önem vermek. [DS]

gıllenmek, [gıl-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İlgilenmek. **2.** Aldanmak. **3.** Birine karşı saygı duymak. [DS]

gıllıgış, [Ar. gıll *(düşmanlık)* ü gışş *(hile)*] *is.* Gizli kin ve hileli düşmanlık.

gıllıgışlı, [gıllıgış-lı] *sf.* Gizli ve kandırıcı.

gıllıgışsız [gıllıgış-sız[*sf.* Gizli ve bir amacı olmayan; inandırıcı ve kandırıcı olmaktan uzak.

gıllügiş, [Ar. gıll *(düşmanlık)* ü gışş *(hile)*] *is.* Gizli kin ve hileli düşmanlık.

gıllügişli, [Ar. gıll *(düşmanlık)* ü gışş *(hile)* -lı] *is.* Gizli maksatlı ve hileli.

gılmak, [kıl-mak] *{eT} gçl. f.* **1.** Yapmak; yaratmak; vücuda getirmek. [EUTS] *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Namaz kılmak. [DS]

gılman, [Ar. ġulām > ġılmān غلمان] *(gılma:n) {OsT} is.* **1.** Delikanlılar; gençler; oğlanlar. **2.** Cennette hizmet gören delikanlılar. **3.** Köleler; tutsaklar. **4.** Yeniçeri kapıkulu ocağına yeni girenlere verilen isim. **5.** *{ağız} sf.* (Kişi için) kabarık saçlı. [DS] 🗗 **gılmān-ı cennet,** *{OsT} Cennet uşakları.*|| **gılmān-ı hassa,** *{OsT} Padişahın sarayında hizmet gören genç erkekler.*|| **gılmān ü cevārî,** *{OsT} Köleler ve cariyeler.*

gıltan, [? gıltan] *{ağız} is.* Bereketsiz, kuvvetsiz toprak. [DS]

gılzet, [Ar. ġılẓet غلظت] *{OsT} is.* **1.** Kabalık; çirkinlik. **2.** Kumaştaki kabalık; kalınlık; sertlik; sıklık. 🗗 **gılzet-i kumāş,** *{OsT} Kumaşın kalınlığı.*|| **gılzet-i mizāc,** *{OsT} Yaradılıştaki katılık; sert huyluluk.*

gım, [gım *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gım gım, gım-ıl gımıl, gım-ıl-da-mak, gım(b)-ık, gım-(ı)r-an-mak*

gımb, [gımb *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan kök. *gım(b)-ık.*

gımbık, -ğı [gımb *(yans.)* > gımb-ık] *{ağız}* sf. (Kişi için) yerinde duramayan; oynak. [DS]

gımbır, [gımb *(yans.)* > gımb-ır] *{ağız} sf.* Zayıf; cansız. [DS]

gımcıtmak, [gımc-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dolaylı anlatmak. [DS]

gımçınmak[1], [gımç-ın-mak] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi çok istemek. [Nevâyî] [DS]

gımçınmak[2], [gıç-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Şüphelenmek. **2.** Başkasından yararlanmak, tutumlu olmak. **3.** Ağır davranmak. [DS]

gımçıtmak, [gımç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dolaylı söylemek; ima etmek. **2.** Bitkiyi gövdesinden koparmak. [DS]

gımd, [Ar. ġımd غمد] *{OsT} is.* **1.** Kın; kılıf. **2.** Bazı sebze ve meyvelerin kabuğu. 🗗 **gımd-ı seyf,** *{OsT} Kılıç kını.*

gımdımak, [gımd-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Az olan bir şeyi tutumlu olarak kullanmak. [DS]

gımgım, [gım+gım] *{ağız} sf.* **1.** Her söze karışan; atılgan; geveze. **2.** Hiçbir zaman yerinde duramayan. **3.** Mızmız. **4.** *zf.* Yavaş yavaş. **5.** *is.* Kuruntu; kuşku. [DS] 🗗 **gımgım etmek,** *{ağız} 1. Canı çekmek; istemek. 2. Kendi işitecek kadar şarkı söylemek.* [DS]

gımıcık, -ğı [gım-ı-cık] *{ağız} zf.* Azıcık; bir parça. [DS]

gımık, -ğı [gım-ık] *{ağız} zf.* Azıcık; bir parça. [DS]

gımıl, [gım-ıl] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır hareket etmeyi ve mırıldanmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gımıl gımıl,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]|| **gımıl gımıl yürümek,** *{ağız} Kısa adımlarla ağır ağır yürümek.* [DS]

gımıldamak, [kım-ıl-da-mak > gım-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Kımıldamak. [DS]

gımıştırmak, [gım-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yavaş yavaş yemek. [DS]

gımız, [kımız] *{ağız} is.* **1.** Kımız. **2.** İneğin ilk sütü; ağız. [DS]

gımraşmak, [gım(ı)r-aş-mak] *{ağız}* **1.** Kımıldamak. **2.** Gürültü etmek. **3.** Şaka etmek. [DS]

-gın-, [-ġın- / -gin-] *{eT} yap. e.* Fiilden fiil yapan ek. *tez-gin-mek (dolaşmak)*

-gın[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT} yap. e.* → gun.

-gın[2], [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e.* **1.** Fiilden isim ve sıfat türeten işlek bir ek. Olgunluk, yetkinlik kavramları katılmış isim ve sıfatlar yapar: *bilgin, seçkin, yetişkin (insan), pişkin (adam), ergin (meyve).* **2.** Olmuş, gerçekleşmiş, bitmiş olay ve durum kavramları katarak isimler yapar; *{eT} (aynı). kaç-ġın (kaçma), sat-ġın (satma), taşkın, baskın, bozgun, vurgun, esgin "sert ve so-*

ğık rüzgâr". **3.** Bulundurma kavramı katarak isimler yapar: *yangın.* **4.** Belirli davranış biçimi, ruh hali, huy, tabiat kavramları katarak sıfatlar yapar: *suskun, durgun, bezgin, çılgın, küskün.* **5.** Benzerlik ve yaklaşmış olma kavramları katarak sıfatlar yapar: *ölgün (yaprak), geçkin (meyve), solgun (yüz), coşkun (sel).* **6.** Yapabilir olma, olabilme veya gücü yetme kavramları katarak sıfatlar yapar: *keskin (sirke), etkin (çalışma).*

-gın[3], [-ġın / -gïn] *{eT} çek. e.* Emir kipi teklik ikinci kişi ekidir. *bol-ġın (olsun).*

gın[1], [gın / gıñ / gıng *(yans.)*] *is.* Mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gın-ır-dan-mak*

gın[2], [gın] *{eT} is.* Bun; sıkıntı; dert; ıstırap. [EUTS]

gına[1], [Ar. ġınā' غناء] *(gına:) {OsT} is.* **1.** Şarkı; ezgi. **2.** *tasvf.* Zikir sırasında aşk ve şevki artırmak için yapılan Türk halk musikisindeki uzun havaları andırır, usulsüz terennüm.

gına[2], [Ar. ġanā / ġınā غنى / غنا] *{OsT} is.* **1.** Zenginlik. **2.** Usanç; bıkma. 🕮 **gına gelmek,** *Usanç gelmek; bıkmak.* ‖ **gına getirmek,** *Bıkmak.*

gınaçlamak, [gınaç-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Güreş öküzü için) rakibine yan bakmak. [DS]

gınaî, [Ar. ġınā'ī غنائى] *(gına:i:) {OsT} sf.* Duygusal; lirik.

gınaklamak, [gıynak-la-mak] *(gı:ʸnaklamak) {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ceviz için) içini çıkararak iyisini kötüsünden ayıklamak. [DS]

gınamak, [kına-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ı)-yor]* **1.** Ayıplamak. **2.** Birini başkasının yanında kötülemek; yermek. [DS]

gınarmak, [gına-r-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Hakkına razı olmamak. **2.** Karşı durmak. [DS]

gınaşmak, [*eT.* keñeş-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Akıl sormak; danışmak. [DS]

gınc, [ganc / gınc *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin birbirine sürtünmesini ve bu biçimde sinir tepkisi yapan hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gınc-ık-lan-mak, gınc-ı-ra-k, gınc-ır-da-k, gınc-ır-ık*

gıncıfır, [gın + Ar. cifr] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) ağırbaşlı olmayan; hoppa. **2.** Anlayışsız; hoşgörüsüz. **3.** (Söz için) anlamı açık olmayan; birkaç anlama gelebilen. **4.** Ufak tefek. **5.** (Kişi için) şık; zarif. **6.** Temiz, tertipli. **7.** *is.* Cilve; naz. [DS] 🕮 **gıncıfır olmak,** *{ağız} derli toplu olmak; düzenli olmak.* [DS]

gıncıfırlı, [gıncıfır-lı] *{ağız} sf.* **1.** Süslü. **2.** (Kişi için) sözünden dönen; karaktersiz. [DS]

gıncıklanmak, [gınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yemek borusu içten içe gıcıklanmak. **2.** Birine hoş görünmek için hafif davranışlarda bulunmak; yaltaklanmak. [DS]

gıncıkmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-(ğ)-ır]* Bir şeye üzülmek; merak etmek. [DS]

gıncıllanmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oyalanmak. [DS]

gıncımak, [gınc *(yans.)* > gınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Ezilmek. **2.** Hak yemek; haksızlık etmek; oyunda ımızıkçılık yapmak. [DS]

gıncınlamak, [gınc *(yans.)* > gınc-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Nazlanmak. [DS]

gıncırak, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ı-ra-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncırdak, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ır-da-k] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncırık, -ğı [gınc *(yans.)* > gınc-ır-ık] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıncıtmak, [gınc *(yans.)* > gınc-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dişle koparmak; dişlemek. **2.** Çizmek. **3.** Bir işi bozmak. **4.** Ezmek. **5.** *gçsz. f.* Nazlanmak; naz etmek. [DS]

-gınça, [-gınça / -ginçē] *} {eT} yap. ek.* Asıl eylemin işlenmesi için geçecek zamanın sınırını belirten zarf fiil türeten ek; zarf fiil (ulaç) eki; getirildiği fiile *-dıkça, -ınca, -dığı sürece, -ye kadar* anlamı verir. *yetme-ginçe (yetişmeyince)* –inceye kadar. [ETY] *top-ul-gınça (delininceye kadar)*

gınd, [gınd *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gınd-ıl-la-mak, gıd-ıl-la-n-mak, gınd-ır-la-mak*

gında, [? gında] *{ağız} is.* Kazmanın sivri tarafı. [DS]

gındam, [? gındam] *{ağız} is.* **1.** Uç. **2.** Dağlarda suların iki ayrı yamaca aktığı yerler; sırt. [DS]

gındamlı, [gındam-lı] *{ağız} sf.* Süslü. [DS]

gındık, -ğı [gınd-ı-k] *{ağız} is.* Yakacak olarak kullanılan bir tür geven. [DS]

gındıllamak, [gınd-ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

gındıllanmak, [gınd-ıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

gındıra[1], [gıng-ır-a] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gındıra[2], [? gındıra / kındıra] *{ağız} is.* **1.** Tahılın içinde biten ve tohumu ürüne karışan bir tür ot. **2.** Saz. **3.** Kurutulduktan sonra pamuk gibi kabarıp dağılan hasır otunun ucundaki şişkin kısım. [DS] 🕮 **gındıra arpası,** *{ağız} Az nişastalı ince uzun bir arpa türü.* [DS]

gındırga, [gınd-ır-ga] *{ağız} is.* **1.** İğne gibi tepesi olan, çorak yerlerde yetişen, yapraksız çok yıllık bir bitki, *(Typha).* **2.** Bodur kamış. [DS]

gındırlak, -ğı [gınd-ır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Çember adı verilen bir çocuk oyuncağı. **2.** Bir çubuğa bağlanarak döndürülen bir ya da iki tekerlekli oyuncak. [DS]

gındırlamak, [gınd-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yuvarlamak. [DS]

gındırlanmak, [gınd-ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yuvarlanmak. [DS]

gındırmak, [gın-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Özendirmek; isteklendirmek; kışkırtmak. **2.** (Kapı veya pencere için) biraz açmak; aralamak. [DS]

gındız, [? gındız] *{ağız} is.* Perçem. [DS]

gıng[1]**,** [gag / gağ / gang / gañ / gıng *(yans.)*] *is.* Bir şeyin yerinden güçlükle sökülmesini anlatan kök. [Zülfikar] *gıng-ır-geç, gıng-ır-aç*

gıng[2]**,** [gın / gıñ / gıng *(yans.)*] *is.* Mırıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıng-ır-dan-mak*

gıngıl, [gıng-ıl ?] *{ağız} is.* **1.** İnce odun dalı. **2.** *sf.* Çok ince. [DS]

gıngıraç, -cı [gıng *(yans.)* > gıng-ır-aç] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

gıngırgaç, -cı [gıng *(yans.)* > gıng-ır-gaç] *{ağız}* is. Tahterevalli. [DS]

gınık, -ğı [kınık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) aç gözlü; obur. **2.** (Çocuk için) huysuz; kötü huylu. **3.** Cimri. [DS]

gınıkmak[1]**,** [kan-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Alışmak. **2.** İsteği artmak; heveslenmek; iştahlanmak. **3.** Bir şeyin hepsini kendisi almak istemek; bencillik etmek. **4.** Açgözlülük etmek. [DS]

gınıkmak[2]**,** [kın-ık-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gücü yetmeyeceği bir şeyi yapmaya çalışmak. **2.** Üzerine kapanmak. **3.** Denemek; sınamak. [DS]

gınnık, -ğı [gın(n)-ık] *{ağız} sf.* Bodur; cüce. [DS]

gıntıma, [? gıntıma] *{ağız} is.* **1.** Azlık; yokluk; kıtlık. **2.** İdareli kullanma; tutum. **3.** Harman sonunu beklemeden ilk biçilen ekinden birkaç günlük ekmek yapacak kadar dövülüp temizlenen ürün. [DS]

gıp, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıp-çık, gıp-ıd-ık, gıp-(ı)-r-a-mak*

gıpcımak, [gı(y)p-(ı)ç-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Soğan, pırasa, pancar vb. için) topraktan sökülürken kopmak. **2.** (Makas için) kesmeyerek kumaşı kıvırmak. [DS]

gıpcıtmak, [gı(y)p-(ı)ç-ı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İyi kesememek yüzünden gevmek. [DS]

gıpçık, -ğı [gıp-çık] *{ağız} sf.* **1.** Yerinde duramayan; çok kıpırdak. **2.** Cilveli; oynak. **3.** Sözünde durmayan; dönek. **4.** *is.* Hergele sürüsü. [DS]

gıpçıtmak, [gıp-(ı)ç-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Söylenen söz, konuşma vb. için) başkalarına duyurmak; dile vermek; yaymak. [DS]

gıpıdık, -ğı [kıp-mak > gıp-ıt-ık] *{ağız} sf.* Sık sık gözünü kırpan kimse. [DS]

gıpramak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Kımıldamak. [DS]

gıpranmak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldanmak. [DS]

gıpraşmak, [kıp-mak > gıp-(ı)r-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ış]* Kımıldanmak. [DS]

gıpta, [Ar. ġıbṭa غبطه] *is.* Kıskançlık duymadan başka birinin sahip olduğu iyilik ve güzelliklere kendisinin de ulaşmasını dileme; imrenme; özenme. 🗗 **gıpta etmek,** *İmrenmek; özenmek.*

-gır-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / -gür-] *{eT} yap. e.* → -kır.

gır[1]**,** [gar / gır *(yans.)*] *is.* **1.** Bir şeyin pürüzlü yüzeylere sürtünmesi ya da burulma sonucunda çıkan seslerin sinir bozucu ve kulak tırmalayıcı biçimde sürdürülmesini ve bu biçimde bağırmayı, ötmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gır gır, gırgır geçmek, gır gır etmek, gırgır-la-mak* **2.** *argo.* Söz; laf; lakırdı. **3.** *sf. argo.* Yalan; uydurma. 🗗 **gır atmak,** *Konuşmak; laf atmak.*|| **gır geçmek,** *1. Bol bol konuşmak; laf etmek; çene çalmak. 2. Dikkat etmemek; özen göstermemek; aklını yaptığı işe vermemek.*|| **gır gır,** *Sürekli ve usanç verici biçimde çıkan ses.*|| **gır kaynatmak,** *Birkaç kişi işi bırakarak bir araya gelip yarenlik etmek.*

gır[2]**,** [gır *(yans.)*] *is.* Kedilerin çıkardıkları sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gır-nav, gır-nav-a gelmek, gır-nav-la-mak*

gır[3]**,** [gır] *{ağız} sf.* (Kişi için) kol damarları büzülmüş; çolak. [DS]

gır[4]**,** [*eT.* yır] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

gıraç, -cı [kır-aç] *{ağız} is.* → kıraç. [DS]

gırafan, [? gırafan] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) çok zayıf; arık. [DS]

gırağ, [kırañ] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı; çevre. **2.** Karşı taraf. [DS]

gırağı, [kırağı] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

gırah, [Bulg. grah] *{ağız} is.* **1.** Fasulye. **2.** Bezelye. [DS]

gıran[1]**,** [kır-mak > kır-an] *{ağız} is.* Öldürücü salgın hastalık; kıran. [DS] 🗗 **gıran giresice,** *{ağız} "Ölesice" anlamında ilenç sözü.* [DS]|| **gıran girmek,** *{ağız} 1. Ölmek. 2. Yok olmak.* [DS]

gıran[2]**,** [*eT.* kırañ] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı; çevre. **2.** Karşı taraf. **3.** Tepe. **4.** Tepe üstündeki düzlük. **5.** Dağların sırtı. [DS]

gıran[3]**,** [kır-ık] *{ağız} is.* Ahlaksız çocuk; terbiyesiz. [DS]

gıranta, [Fr. grande *(büyük)*] *{ağız} is.* **1.** Saçına sakalına kır düşmüş orta yaşlı kimse. **2.** Görmüş geçirmiş. **3.** Hovarda. [DS]

gırar, [Ar. ġırār / ġırāre غرار / غراره] *(gıra:r) {OsT}* is. Büyük kıl çuval; harar.

gırarmak, [kır-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Saç, sakal vb. için) kırarmak; ağarmak; kırlaşmak. [DS]

gıraşmak, [kır-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Sığır, keçi, koyun gibi hayvanlar için) başlarını birbirine vurarak dövüşmek; toslaşmak. [DS]

gıraştırmak, [kır-aş-tır-mak] *gçl. f. [-ır] {ağız}* Sığır, keçi ve koyun gibi hayvanları birbiri ile dövüştürmek. [DS]

gırba, [Bulg. girba] *{ağız} is.* **1.** Su ve süt çanağı. **2.** Su konulan deri kap. [DS]

gırbal, [Ar. ġırbāl غربال] *(gırba:l) {OsT} is.* Delikleri daha iri olan elek; kalbur.

gırbali, [Ar. ġırbālī غربالى] *(gırba:li:) {OsT} sf.* Kalbur biçiminde gözenekleri olan; kalburumsu; gözenekli.

gırban, [Ar. ġurāb > ġırbān غربان] *(gırba:n) {OsT} is.* Kargalar.

gırbaş[1], [kır+baş] *{ağız} is.* Saçına ak düşmüş orta yaşlı kimse. [DS]

gırbaş[2], [kırbaç] *{ağız} is.* Hayvan bağırsağından yapılan sopa. [DS]

gırbız, [Ar. ḳırmız] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan rengi için) kırmızıya çalar. **2.** *is.* Kırmızı boya. [DS]

gırc, [gırc *(yans.)*] *is.* Zorla çiğneme, koparma sırasında çıkan sesi anlatan yansımalı kök. [Zülfikar]

gırca[1], [gırc-a] *{ağız} is.* **1.** Bulgurun ince kısmı. **2.** Bulgurdan yapılan bir tür çerez. [DS]

gırca[2], [kır-ca] *{ağız} is.* Kulakları çilli keçi. [DS]

gırcı, [gırc-ı] *{ağız} is.* Küçük taneli dolu. [DS] 🗗 **gırcı gırcı,** *{ağız} (Yağmur yağışı için) ince ince.* [DS]

gırcılanmak, [gırcı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yağmur için) ince ince yağmak. [DS]

gırcılı, [kırç-ıl-lı > gırcı-lı] *{ağız} sf.* Kırçıllı. [DS]

gırcımak, [gırcı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yağmur için) ince ince yağmak. **2.** (Kar için) hafifçe beyazlatacak kadar yağmak; kırcımak. [DS]

gırç[1], [garç / gırç *(yans.)*] *is.* Çoğunlukla bağlantıları gevşemiş ahşap eşyanın kullanılması sırasında sürekli olmayan gıcırdamaya benzer ses. 🗗 **gırç gırç,** *Gırç sesi çıkararak.*

gırç[2], [garç / gırç *(yans.)*] *is.* Zorla koparma ve kesme anlatan kök. [Zülfikar] *gırç-mak, gırç-ın gırçın etmek*

gırç[3]**, -cı** [gırç] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

gırç[4]**, -cı** [gırç] *{ağız} is.* Hayvan yemini yedikten sonra arta kalan kısım. [DS]

gırçın, [gırç-ın] *is.* Zorla koparına ve kesme anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gırçın gırçın etmek,** *{ağız} (Hayvan için) ağır ve isteksiz yemek.* [DS]

gırçınlamak, [gırç-ın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tereddüt etmek; duraklamak. [DS]

gırçmak, [gırç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Kesmek; biçmek; koparmak. **2.** *gçsz. f.* Kaçıp gitmek; ipi kırmak. [DS]

gırdala, [? gırdala] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

gırdalık, -ğı [gırda-lık] *{ağız} is.* Sık ağaçlı orman. [DS]

gırdan, [? gırdan] *{ağız} is.* **1.** İğdiş edilmiş dana. **2.** *sf.* İri; büyük; şişman. [DS]

gıremise, [? gıremise] *{ağız} is.* Beşibirlikten daha ince ziynet altını. [DS]

gırep, [Fr. crêp] *{ağız} is.* İnce ipekli baş örtüsü. [DS] 🗗 **gırep iğnesi,** *{ağız} Firkete iğnesi.* [DS]

gırgılamak, [kır-gı-la-mak] *dönşl. f.* Kırlaşmak; alacalanmak. [EUTS]

gırgır[1], [gır *(yans.)*+gır] *is.* **1.** Bazı araçların çalışırken çıkardığı sürekli ve usanç veren gırıltı sesi. **2.** Açık denizlerde balık avlamakta kullanılan büyük ağ. **3.** Halı kilim temizlemekte kullanılan mekanik yapılı süpürgelerin firma adı. **4.** Suyu azar azar akıtan süzgeçli testi. **5.** *argo.* Gevezelik etme; şamata. **6.** *zf.* Usanç veren kaba bir sesle. 🗗 **gırgıra almak,** *Alaya almak.*|| **gırgıra getirmek,** *1. Gevezelik etmek. 2. Dikkatten kaçırarak unutturmak; arada kaynatmak.*|| **gırgır desti,** *{ağız} Suyu boşaltırken, hava almak için delikli kapağı olan kısa boyunlu testi.* [DS]|| **gırgır etmek,** *{ağız} Çok konuşmak; gevezelik etmek.* ‖ (biriyle) **gırgır geçmek,** *Alay etmek; dalga geçmek.* [DS]

gırgır[2], [gır+gır] *{ağız} is.* Makas. [DS]

gırgırcı, [gır+gır-cı] *is.* **1.** *argo.* Gevezelik eden; şamatacı. **2.** Gırgır ağını kullanan balıkçı.

gırgırı, [gır-gır-ı] *{ağız} is.* Boğazı dar testi. [DS]

gırgırlama, [gır+gır-la-ma] *is.* Gırgır ile süpürmek işi.

gırgırlamak, [gır+gır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Gırgır adı verilen mekanik süpürge ile halı kilim temizlemek.

gırgıt, [gır+kıt ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gırh, [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırh-mak*

gırha, [? gırha] *{ağız} is.* El tezgâhlarında siyah yünden dokunan kumaş. [DS] 🗗 **gırha tepmek,** *{ağız} El tezgâhında dokunan siyah yünlü kumaşı sıcak su dökerek tekmeyle sıkılaştırmak.* [DS]

gırhmak, [kırk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kırkmak. [DS]

gırıdak, -ğı [kırıd-ak] *{ağız} sf.* Kırıdak. [DS]

gırıh, [kır-ık] *{ağız} sf.* Kırık. [DS]

gırık, -ğı [kır-ık] *{ağız} sf.* Kırık. [DS] 🗗 **gırık dölü,** *{ağız} Babası belli olmayan çocuk; piç.* [DS]|| **gırık düzen,** *{ağız} Düzensiz.* [DS]|| **gırık gırtık,** *{ağız} Ufak tefek.* [DS]|| **gırık pısat,** *{ağız} Zeybek elbisesi.* [DS]|| **gırık tutmak,** *{ağız} Yasalara ve töreye aykırı sevgili bulmak.* [DS]

gırıklı, [kır-ık-lı] *{ağız} sf.* Kırıklı. [DS]

gırıl, [gır *(yans.)* > gır-ıl] *is.* Ağır makinelerin çalışırken çıkardığı rahatsız edici gürültü sesi. 🗗 **gırıl gırıl,** *1. Sert ve rahatsız edici bir ses çıkararak. 2. Sürekli çalışarak. 3. {ağız} (Gezmek için) gururla.* [DS]|| **gırıl ümük,** *{ağız} Yemek borusu.* [DS]

gırıldamak, [gır-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor] "Gır gır"* diye ses çıkarmak; böyle bir ses çıkararak çalışmak.

gırım, [kır-ım] *{ağız} is.* Kırım. [DS] 🗗 **gırım gırım**

gırılmak, *{ağız} Öldüresiye dövüşmek.* [DS]|| **gırım kesim,** *{ağız} (Kişi için) ufak tefek ve biçimli; zarif.* [DS]

gırımsı, [kır-ımsı] *{ağız} sf.* Kıraç. [DS]

gırıntı, [kır-ıntı] *{ağız} is.* Kırıntı. [DS]

gırıntılık, -ğı [kır-ıntı-lık] *{ağız} is.* Çalılık. [DS]

gırıs, [? gırıs] *{ağız} is.* Harmanda ürün kalburlandıktan sonra üstte kalan çöp, diken ve kalın saman parçaları. [DS]

gırışgan, [kır-ış-kan] *{ağız} sf.* (Öküz için) iyi tos vuran. [DS]

gırışmak[1], [kır-ış-mak / kır-ıt-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; kibirlenmek; büyüklenmek. [DS]

gırışmak[2], [kır-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** (Öküz, koç vb. için) dövüşmek. **2.** Mücadele etmek; uğraşmak. [DS]

gırışmak[3], [kır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Buruşmak; ezilmek; büzülmek. [DS]

gırıtmak, [kır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kırıtmak. [DS]

gıriv, [Far. ġırīv غریو] *(ğıri:v) {OsT} is.* Bağırma; çığlık; feryat. 🗗 **gıriv-i nisvān,** *{OsT} Kadınların bağrışması; kadınların çığlığı.*

gırivan, [Far. ġırīvān غریوان] *(ğıriva:n) {OsT} sf.* Bağırıp çağıranlar; gırivende.

gırivende, [Far. ġırīvende غریونده] *(ğıri:vende) {OsT} sf.* Bağırıp çağıranlar; gıriven.

gırize, [Ar. ġırīze غریزه] *(ğıri:ze) {OsT} is.* → garize.

gırk[1], [gırh / gırk / gıh *(yans.)*] *is.* Kesmeyi, kırpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırk-mak*

gırk[2], [kırk] *{ağız} is.* Kırk. [DS]

gırklamak, [kırk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kırklamak. [DS]

gırklık, -ğı [kırk-lık] *{ağız} is.* Kırklık. [DS]

gırkmak, [kırk-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kırkmak. [DS]

gırla, [gır *(yans.; burulma sesi)* gır-la] *zf.* Çok fazla; alabildiğine; alabildiğince. 🗗 **gırla gitmek,** *1. Sürüp gitmek; uzun sürmek. 2. Bol bol harcanmak; ortaya dökülmek, kullanılmak.*

gırlangıç, -cı [kırlangıç] *{ağız} is.* Kırlangıç. [DS]

gırlanmak, [pır-la-n-mak / gır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dönmek. [DS]

gırlaşmak, [kır-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kırlaşmak. [DS]

gırlı, [kır-lı] *{ağız} is.* Yabancı. [DS]

gırma[1], [kır-ma] *{ağız} is.* **1.** Pürüzlü ve engebeli alan. **2.** Beyaz topraklı yer. **3.** Tohum ekmek için tarlada pullukla belirlenen alan. [DS]

gırma[2], [kır-ma] *{ağız} sf.* **1.** → Kırma. **2.** *is.* Kırma zeytin. **3.** Bir tür av tüfeği. [DS]

gırmak, [kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kırmak. [DS]

gırmandal, [? gırmandal] *{ağız} is.* Tütün sırıklarının konduğu karşılıklı gerilen iki tel. [DS]

gırmaşma, [gırma-ş-ma] *{ağız} is.* **1.** Naz; cilve. **2.** Hareket etme. [DS]

gırmaşmak, [gırma-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kımıldamak. [DS]

gırmıt, -dı [Ar. ḳırmīd [Tietze] قرمید] *{ağız} is.* Kiremit. [DS]

gırmızı, [Ar. ḳırmızı] *{ağız} is.* **1.** Kırmızı. **2.** Domates. [DS] 🗗 **gırmızı gebiz,** *{ağız} Kırmızı killi toprak.* [DS]|| **gırmızı geren,** *{ağız} Kırmızı killi toprak.* [DS]

gırna, [? gırna] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş; çalımlı. **2.** Üstü başı düzgün; iyi giyimli. **3.** Konuşkan. **4.** Kurumla yürüyen. [DS]

gırnaç, -cı [gırna-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) sırnaşık. [DS]

gırnak, -ğı [? gırnak] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gırnakçı, [gırnak-çı] *{ağız} sf.* **1.** Hak yiyen. **2.** Oyun bozan. [DS]

gırnap, -bı [Ar. ḳınneb] *{ağız} is.* **1.** İnce sicim. **2.** Kendir. [DS]

gırnaşmak, [kır(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Nazlanmak. [DS]

gırnata, [İsp. Granada] *(gırna'ta) is.* Klarnet.

gırnatacı, [gırnata-cı] *is.* Klarnetçi.

gırnav, [gırnav *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Kedilerin çiftleşme isteği belirtisi olarak çıkardıkları ses. [DS] **2.** *argo.* Fahişe. 🗗 **gırnava gelmek,** *{ağız} (Kedi, köpek için) dişisini istemek.* [DS]|| **gırnav olmak,** *{ağız} (Kedi, köpek için) dişisini istemek.* [DS]

gırnavlamak, [gırnav-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Kediler için) çiftleşme isteği duymak; kızan olmak. [DS] **2.** *argo.* (Erkek için) cinsel ilişkide bulunmak.

gırnaz, [kır(ı)n-az] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok zayıf. [DS]

gırp, [gırp *(yans.)*] *is.* Küçük parçalara bölmeyi, koparmayı ve açıp kapamayı anlatan kök. [Zülfikar] *gırp-mak, gırp-ıh, gırp-ıl-da-mak.*

gırpıç, -cı [kırbaç] *{ağız} is.* Kamçı. [DS]

gırpık, -ğı [kırp-ık] *{ağız} is.* Kırpıntı. [DS]

gırpmak[1], [kırp-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Göz için) açıp kapamak. [DS]

gırpmak[2], [gırp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (At için) otlamak. [Tezcan]

gırra, [Ar. ġurūr > ġırre / ġırra غره] *{OsT} sf.* Çok övünen; kendini beğenmiş; gururlu; övüngen; kibirli.

gırret, [Ar. ġırret غرت] *{OsT} is.* İhmal; dikkatsizlik.

gırt, [gart / gırt *(yans.)*] *is.* **1.** Bir şeyi bastırarak kesmeyi, kırmayı, çekerek veya kazıyarak koparmayı

ve boğazdan gelen boğuk sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gırt gırt, gırt-la-k, gırt-la-ş-mak* **2.** *{ağız}* Kuru olarak sürülen tarlalarda meydana gelen iri toprak parçaları. [DS] 🗗 **gırt gırt,** *Gırt sesi çıkararak.*

gırtıl[1], [gırt-ıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; sinirli. [DS]

gırtıl[2], [gırt-ıl] *{ağız} is.* Susuz yamaçlarda yetişen kamış türü ince saplı bir ot; kırtıl[5]. [DS]

gırtıldı, [gırt-ıl-tı] *{ağız} is.* At, eşek vb. hayvanlar otlarken çıkan ses.

gırtlak, -ğı [gırt *(yans.)* > gırt-la-k] *is. anat.* **1.** Memeli hayvanlarla insanlarda ses çıkarma organı olarak görev yapan, akciğer solunumu yapan hayvanlarda nefes borusunun ağızla birleştiği yerde kıkırdakla desteklenmiş üst bölümü; imik; hançere; larinks. **2.** *mecaz.* Yeme içme. 🗗 (birinin) **gırtlağına basmak,** *Bir şeyi yaptırmak için birisine baskı yapmak.*‖ **gırtlağına çökmek**, *Bir işi yaptırmak ve veya kabul ettirmek için baskı yapmak.*‖ **gırtlağına düşkün,** *Yiyip içmeyi seven; boğazına düşkün.*‖ **gırtlağına kadar,** *Çok fazla; aşırı.*‖ **gırtlağına sarılmak,** *Musallat olmak; peşini bırakmamak.*‖ **gırtlağından kesmek,** *Bir amaçla yiyecek ve diğer masraflarından kısıntı yapmak; boğazından kesmek.*‖ **gırtlak gırtlağa dövüşmek,** *Kıyasıya dövüşmek.*‖ **gırtlak kapağı,** *anat. Yiyecekler yutulurken soluk borusu üzerine kapanan telsi, kıkırdaksı yapıda hareketli uzantı; cürsume.*‖ **gırtlak ünsüzü,** *dbl. Akciğerlerden gelen havanın gırtlaktaki yarı kapalı engellere çarpıp gevşemesi ile meydana gelen sert ünsüz: (h).*‖ **gırtlak tatlısı,** *{ağız} Kalıplara dökülerek yapılan bir un tatlısı.* [DS]‖ **gırtlak vuruşu,** *dbl. Gırtlakta ses tellerinin kasılması ile akciğerden gelen hava akışının birden kesilmesi. (Meselâ: Arapçadan geçen* ***ta'lim*** *kelimesinde kesme işareti [ʾ] ile gösterilen ses.)*

gırtlaklama, [gırt-la-k-la-ma] *is.* Birinin gırtlağını sıkma eylemi.

gırtlaklamak, [gırt-la-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin gırtlağını sıkmak.

gırtlaklaşma, [gırt-la-k-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı birbirinin gırtlağını sıkmak üzere saldırma eylemi.

gırtlaklaşmak, [gırt-la-k-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı birbirinin gırtlağını sıkmak üzere saldırmak.

gırtlaklayış, [gırt-la-k-la-y-ış] *is.* Gırtlaklama eylemi veya biçimi.

gırtlaksı, [gırt-la-k-sı] *sf.* (Ses ve ünsüz için) gırtlakta boğumlanan; gırtlak ünsüzü.

gırtlama, [gırt-la-ma] *is.* Şekeri ağızda tutarak çay içme biçimi; kıtlama.

gırtlamak, [gırt-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *"Gırt"* sesi çıkarmak. **2.** Şekeri ağızda tutarak çay içmek; kıtlamak.

gıs[1], [gıs *(yans.)*] *is.* Sessizce gülmeyi, gülümsemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıs gıs* 🗗 **gıs gıs,** *{ağız} (gülmek için) sessizce.* [DS]

gıs[2], [gıs] *{ağız} e.* "Kalabalık" sözcüğü ile birlikte kullanılan pekiştirme sözcüğü. [DS] *gıs galabalık (çok kalabalık).*

gısga, [Ar. ḳızḥa [Tietze]] *{ağız} is.* Soğan tohumu olarak kullanılan küçük soğanlar. [DS]

gısganmak, [kıskan-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıskanmak. [DS]

gısgıs, [kıs-mak > kıs+kıs] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gısgıvrak, [gıs+gıvra-k] *{ağız} sf.* Güzel; gösterişli. [DS]

gısık, -ğı [kıs-ık] *{ağız} is.* Köşe bucak. [DS]

gısırak, -ğı [kısrak] *{ağız} is.* Kısrak. [DS]

gıslenmek, [gıs-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyi inadına yapmak; kasıtlı olarak yapmak. [DS]

gısmır, [kıs-mır] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gıstı, [kıs-tı] *{ağız} is.* Eski ince paraların yüz kadarını dizerek yapılan bir gerdanlık; kıskı; kıstı. [DS]

gıstırmak, [kıs-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıstırmak. [DS]

gış, [kış] *{ağız} is.* Kış. [DS] 🗗 **gış gayıtı,** *{ağız} Kışın yemek için yazdan veya sonbahardan hazırlanan yiyecekler.* [DS]

gış, -şşı [Ar. ġışş غش] *{OsT} is.* **1.** Aldatma; kandırma; hile. **2.** Kötülük. **3.** *sf.* Saf olmayan.

gışa, [Ar. ġışāʾ غشاء] *(gışa:) {OsT} is.* **1.** Örtü; zar; koruyucu; deri. **2.** *tasvf.* Kalp aynasının üzerine birikerek kalp gözünü kapadığı kabul edilen kir, pas. 🗗 **gışā-i ankebütî,** *{OsT} anat. Örümceksi zar.*‖ **gışā-i bekāret,** *{OsT} anat. Kızlık zarı.*‖ **gışā-i bikr,** *{OsT} anat. Kızlık zarı.*‖ **gışā-i cenb,** *{OsT} anat. Akciğer zarı.*‖ **gışa-i dāhilî-i gubār-i tali',** *{OsT} bot. Çiçek tozu iç zarı.*‖ **gışā-i dāhilî-i rahm,** *{OsT} Dölyatağı iç zarı.*‖ **gışā-i hāricî-i gubār-i tali',** *{OsT} bot. Çiçek tozu dış zarı.*‖ **gışā-i hücrevî,** *{OsT} biy. Mukoza zarı.*‖ **gışā-i kilye,** *{OsT} anat. Böbrek zarı.*‖ **gışā-i muhātî,** *{OsT} anat. Vücudun iç boşluklarını örten ince deri.*‖ **gışā-i müstebtınü'l-batn,** *{OsT} anat. Karın zarı; periton.*‖ **gışā-i nebātî,** *{OsT} bot. Çekirdek zarı.*‖ **gışā-i tablî,** *{OsT} anat. Kulak zarı.*‖ **gışāiyyü'l-cenāh,** *{OsT} zool. Zar kanatlılar.*

gışa'î, [Ar. ġışāʾī غشائى] *(gışa:'i:) {OsT} sf.* **1.** Zarla ilgili. **2.** Zar gibi; zara benzer.

gışave, [Ar. ġışāve غشاوه] *(gışa:ve) {OsT} is.* Zar.

gışavet, [Ar. ġışāvet / ġışāve غشاوت] *(gışa:vet) {OsT} is.* **1.** Örtü; koruyucu tabaka. **2.** Körlük meydana getiren zar; aksu; katarakt.

gışburnu, [kuş+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

gışgırtı, [gış-gır-tı قشغردى] *{OsT} is.* Kuş kanadının şiddetli sesi; hışırtı.

-gıt, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* Fiilden isim türeten ek. İşlek değildir: *örgüt.*

gıt[1], [gıd / gıt *(yans.)*] *is.* Bir şeyi küçük parçalara ayırmayı ya da kemirerek ufaltmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıt(t)-ı*

gıt[2], [gıt / kıt] *{ağız} is.* Ateş yakmak için çakmak taşına vurulan çelik parçası. [DS]

gıta, [Ar. ġıṭā غطا] *(gıta:) {OsT} is.* Örtecek şey; örtü; perde. ◻ **gıtā-yı basar,** *{OsT} Göz perdesi.*‖ **gıtā-yı rakîk,** *{OsT} İnce perde.*

gıtas, [Ar. ġıṭās غطاس] *(gıta:s) {OsT} is.* **1.** Dalma; batıma. **2.** Daldırma; batırma.

gıtık, -ğı [kıt-ık] *{ağız} is.* Yatağa doldurulan yün veya pamuk. [DS]

gıtmir, [Ar. ḳıṭmīr قطمير] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gıtrif, [Ar. ġıṭrīf غطريف] *(ğıtri:f) {OsT} is.* **1.** Soylu kişi. **2.** Başkan; reis.

gıttı, [kıt(t)-ı > gıt(t)-ı] *{ağız} is.* Şeker. [DS]

gıv[1], [gav / gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren kök. [Zülfikar] *gıv gıv, gıv-ıl gıvıl, gıv-ış gıvış, gıv-ış-damak, gıv-ıl-da-ş-mak* ◻ **gıv etmek,** *{ağız} Atı hızla sürmek.* [DS]

gıv[2], [gıv *(yans.)*] *is.* Yellenmeyi, buna benzer ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıv-ıt-mak, gıv-cı*

gıv[3], [*eT.* kıv *(ilahî lütuf)* > gıv] *{ağız} is.* Maneviyat. ◻ **gıvı geçmek,** *{ağız} Maneviyatı bozulmak.* [DS]

gıvam, [Ar. ḳıvām قوام] *{ağız} is.* Kıvam. [DS]

gıvandırmak, [kıvan-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sevindirmek. [DS]

gıvanmak, [*eT.* kıv *(ilahî lütuf)* > kıv-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sevinmek. **2.** Güvenmek. **3.** Övünmek. [DS]

gıvcı, [gıv *(yans.)* > gıv-cı] *{ağız} sf.* **1.** Önemsiz sebeplerden dolayı bağırıp çağıran; yaygaracı. **2.** Kışkırtıcı; ayartıcı. [DS]

gıvcımak, [gıv-cı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir şeyi kabaca dikmek; oyulgamak. [DS]

gıvdınmak, [gıv-(ı)d-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Çekinmek; kaçınmak. [DS]

gıvgıç, -cı [gıv-gıç] *{ağız} is.* Keman yayı. [DS]

gıvgıv, [gıv+gıv] *{ağız} is.* Keman. [DS]

gıvıktırmak, [gıvık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birine kötülük yapmak için tenha bir yerde yakalamak; sıkıştırmak. [DS]

gıvıl, [gıv *(yans.)* > gıv-ıl] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ◻ **gıvıl gıvıl,** *{ağız} (Hareket için) toplu hâlde kaynaşarak.* [DS]

gıvılatmak, [gıvı-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kötülük yapmak için tenhada yakalayıp sıkıştırmak. [DS]

gıvırdanmak, [gıv-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaynaşmak. [DS]

gıvırma, [kıv-ır-ma] *{ağız} is.* Yufka içine ceviz konularak yapılan bir tür tatlı. [DS]

gıvır, [gıv *(yans.)* > gıv-ır] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ◻ **gıvır zıvır,** *{ağız} 1. Önemsiz; değersiz. 2. Derme çatma.* [DS]

gıvış, [gıv *(yans.)*] *is.* Kımıldama, hışırtı çıkararak hareket etme, sürtünme ve akma bildiren yansımalı gövde. ◻ **gıvış gıvış,** *{ağız} Rahatsızlık yüzünden iki yana bükülmek.* [DS]

gıvışdamak, [gıv-ış-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hareket etmek; kımıldamak. [DS]

gıvışlamak, [gıv-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hareket etmek; kımıldamak. [DS]

gıvıtmak[1], [gıv-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yellenmek. [DS]

gıvıtmak[2], [gıv-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı için) biraz aralamak; aralık bırakmak. [DS]

gıvız, [kavuz / gıv-ız] *{ağız} sf.* (Buğday için) hafif. [DS]

gıvrak, -ğı [kıvra-k] *{ağız} sf.* Çabuk. [DS] ◻ **gıvrak gıvrak,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]‖ **gıvrak yürümek,** *{ağız} Çabuk yürümek.* [DS]

gıvramak, [kıvra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Çabuklaşmak; çabuk yürümek. [DS] **2.** Çok fazla gerginleşmek. [DS]

gıvranmak, [kıvra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Acı duymak. **2.** Bir şeyin çevresinde dönmek. [DS]

gıvratma, [gıvra-t-ma] *{ağız} is.* Çok kıvrık pamuk ipliğinden dokunmuş ince bir bez. [DS]

gıvratmak, [kıvra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Kıvrandırmak. **2.** Döndürmek; çevirmek. **3.** Çabuk yürütmek. [DS]

gıvrık, -ğı [kıv(ı)r-ık] *{ağız} sf.* Kıvrık. [DS]

gıvrıktırmak, [gıv(ı)r-ık-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Birini, bir şey yapmaya zorlamak. [DS]

gıvrışık, -ğı [kıv(ı)r-ış-ık] *{ağız} sf.* Kırışık; buruşuk. [DS]

gıvrışmak, [kıv(ı)r-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıvrışmak; buruşmak; kırışmak. [DS]

gıvrıştırmak, [kıv(ı)r-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kıvrıştırmak; buruşturmak; kırıştırmak. [DS]

gıvşanmak, [gıv(ı)ş-an-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kayıp bir şeyi bulmak için telaş göstermek. **2.** Yaramazlık yapmak; haşarılık etmek. [DS]

gıvşırlamak, [gıv(ı)ş-ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kadın için) yüzünü örtecek biçimde başörtüsü bağlamak. [DS]

gıvzık, -ğı [gıv(ı)z-ık] *{ağız} is.* Elendikten sonra geriye kalan kapçıklı ve özürlü buğday. [DS]

gıy[1], [gıy *(yans.)*] *is.* Yay çekmeyi, bu biçimde sürtünme sonucu ses çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gıy-gı, gıy-gır-ak* ◻ **gıy gıy,** *Keman türü çalgıların hoşa gitmeyen türden çıkardığı sesler.*

gıy[2], [kuz / kuy > gıy ?] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer; kuz. [DS]

gıy[3], [kıyı] *{ağız} is.* Kıyı; kenar. [DS]

gıyab, [Ar. ġıyāb غياب] *(gıya:b) {OsT} is.* **1.** Var olmama; hazırda bulunmama. **2.** Görülebilir yerde bulunmayış. **3.** Söz konusu edilen yerden uzakta veya başka bir yerde oluş. **4.** Kaybolma; kayıp. **5.** *zf.* Yüz yüze değil; arkadan. 🗗 an **gıyābın,** *Kendisi hazır değilken; arkasından.*

gıyabe, [Ar. ġıyābe غيابه] *(gıya:be) {OsT} is.* **1.** Dip. **2.** Derinlik.

gıyaben, [Ar. ġıyāb > ġıyāben غيابًا] *(gıya:ben) {OsT} zf.* **1.** Kendi yokken; ortada olmaksızın. **2.** Adını, sözünü başkalarından duyarak; görmeden; uzaktan.

gıyabında, [gıyāb-ı-n-da] *(gıya:bında) zf.* Kendisi yokken; yokluğunda; arkasından.

gıyabî, [Ar. ġıyāb > ġıyābī / ġıyābiye غيابى / غيابيه] *(gıya:bi:) {OsT} sf.* **1.** (Söz konusu kimse için) bulunmadığı sırada yapılan, verilen. **2.** Uzaktan; görüşmeden; tanımadan olan.

gıyak[1]**, -ğı** [kıy-ak] *{ağız} sf.* Gösterişli; şık; güzel. [DS]

gıyak[2]**, -ğı** [kıy-ak ?] *{ağız} is.* **1.** Kenar; kıyı. **2.** Sazlık; bataklık. [DS]

gıyap, -bı [Ar. ġıyāb غياب] *{OsT} is.* **1.** Göz önünde olmama; meydanda bulunmama. **2.** *huk.* Gaip olan kişiler ve bunların muhakemelerine verilen isim. 🗗 **gıyap kararı,** *Duruşmaya gelmemenin hukukî yaptırımı.*

gıyâr, [Ar. ġıyār غيار] *(gıya:r) {OsT} is.* Eskiden Hıristiyan, Mecusî ve Yahudilerin omuzlarında taşıdıkları işaret ve kumaş parçası.

gıyas, [Ar. ġavṯ > ġıyāṯ غياث] *(gıya:s) {OsT}* **1.** Yardım. **2.** *sf.* Yardımcı. 🗗 **gıyasü'd-dîn,** *Dinin yayılmasına yardımcı olan kimse.*

gıybağı, [kıyı+bağ-ı] *{ağız} is.* Don, şalvar vb.nin lastik takılan kısmı; uçkurluk. [DS]

gıybet, [Ar. ġıybet غيبت] *{OsT} is.* **1.** Yanında bulunmayan kişileri çekiştirme ve onlar tarafından işitildiğinde hoşlarına gitmeyecek sözler söyleme; aleyhte bulunma; dedikodu yapma. **2.** Ortada bulunmama; kaybolma. 🗗 **gıybet etmek,** *Birisi yokken arkasından konuşmak; dedikodu yapmak.*

gıybetçi, [gıybet-çi] *is.* Arkadan konuşan; çekiştiren; dedikoducu; kovcu.

gıydırma, [kıy-dır-ma] *{ağız} is.* Bir yerini hafifçe kesme. [DS]

gıygaç[1]**, -cı** [kıy-gaç] *{ağız} is.* Üç köşeli başörtü. [DS]

gıygaç[2]**, -cı** [kıy-gaç] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık. [DS] 🗗 **gıygaç aramak,** *{ağız} Birine kötülük etmek için bahane aramak.* [DS]

gıygaçlama, [kıy-gaç-la-ma] *{ağız} zf.* Bir köşeden çapraz köşeye; verevine. [DS]

gıygan, [kıy-gan] *{ağız} is.* Toprak altından ince katmanlar halinde çıkan yumuşak taşlar. [DS]

gıygaşık[1]**, -ğı** [kıy-ga-ş-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık. [DS]

gıygaşık[2]**, -ğı** [kıy-ga-ş-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ayakları çarpık. [DS]

gıygaşlamak, [kıy-ga-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık bırakmak; aralamak. [DS]

gıygaştırmak, [kıy-ga-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açmak; aralamak. [DS]

gıygı[1]**,** [gıy *(yans.)* > gıy-gı] *{ağız} is.* Bir tür keman. [DS]

gıygı[2]**,** [kıy-gı] *{ağız} is.* Tütün vb. kıymakta kullanılan araç. [DS]

gıygırak, -ğı [gıy-gır-ark] *{ağız} is.* Bir tür keman. [DS]

gıygışık, -ğı [kıy(ı)g-ış-ık] *{ağız} sf.* Biraz açık; aralık. 🗗 **gıygışık gıygışık,** *{ağız} Kalçası ya da beli ağrıyan kişinin yürüyüşü için) aksayarak.* [DS]

gıygıy, [kıyı+kıyı] *{ağız} zf.* (Yürümek, gitmek, kesmek için) kıyıdan. 🗗 **gıygıy yürümek,** *{ağız} Tek ayakla atlaya atlaya yürümek.* [DS]

gıyı, [kıyı] *{ağız} is.* Tarla ve bostanları korumak için kenarlara kazıklar çakarak yapılmış engel. [DS]

gıyık[1]**, -ğı** [kıy-ık] *{ağız} is.* **1.** Çuvaldız. **2.** Yorgan iğnesi. **3.** Kıymık. [DS] 🗗 **gıyık çıkarmak,** *{ağız} Bela çıkarmak.* [DS]|| **gıyık gıyık,** *{ağız} (Kesmek, doğramak için) ince ince.* [DS]

gıyık[2]**, -ğı** [kıy-ık] *{ağız} is.* Çakılı tahtalar arasında kalan boşluk. [DS]

gıyık[3]**, -ğı** [*eT.* kıḍıġ > kıy-ık] *{ağız} is.* Kenar; kıyı. [DS]

gıyıklamak[1]**,** [kıyı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık bırakmak; aralamak. [DS]

gıyıklamak[2]**,** [*eT.* kıḍ-mak > kıy-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tahta, çıra vb. için) küçük parçalara ayırmak; kıymıklamak. [DS]

gıyıklamak[3]**,** [gıy *(yans.)* > gıy-ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin yokluğunu çekmek; arayıp bulamamak. [DS]

gıyıkmak, [kıyı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık bırakmak; aralamak. [DS]

gıyılamak, [kıyı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çarık yapılacak hayvan derisinin kenarlarını düzeltmek. [DS]

gıyılmak, [kıy-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Mide için) acıkmak; kıyılmak. [DS]

gıyım, [kıy-ım] *{ağız} is.* Kıyım. 🗗 **gıyım gıyım,** *{ağız} Parça parça.* [DS]

gıyımsız, [kıy-ım-sız] *{ağız} sf.* Yufka yürekli; merhametli. [DS]

gıyınnamak, [*eT.* kıd-mak *(caymak)* > kıyı-n-lamak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ı)-yor]* Habersiz olarak kaçmak; kenardan sıvışmak. [DS]

gıyır[1]**,** [gıy *(yans.)* > gıy-ır] *is.* Yay çekmeyi, bu biçimde sürtünme sonucu ses çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gıyır gıyır,** *{ağız} Gıyırtılı sesler çıkararak.* [DS]

gıyır[2]**,** [gıy *(yans.)* > gıy-ır] *{ağız} is.* Kumlu, verimsiz toprak. [DS]

gıyırdaınak, [gıyır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Küçük böcek, kurt vb. için) kıpırdamak; kaynaşmak. [DS]

gıyırtdık, -ğı [gıy *(yans.)* > gıy-ır-t-dık] *is.* Pütürlü bir şeye sürtününce çıkan sesleri belirten yansımalı söz. 🗗 **gıyırtdık gıyırtdık,** *{ağız} (Elma, armut, karpuz vb. için) pürüzlü olma durumu.* [DS]

gıyla, [? gıyla] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]

gıylaın, [? gıylam] *{ağız} is.* Erkek cinsel organı. [DS]

gıylaınak, [*eT.* kıd-mak *(caymak)* > kıy(ı)-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Önem vermemek; bir işi baştan savma yapmak. [DS]

gıylan, [Ar. ġūl > ġıylān غيلان] *(gıyla:n) {OsT} is.* Hortlaklar; korkunç hayaletler.

gıyına, [kıy-ma] *{ağız} is.* Kıyma. [DS]

gıyınak, [*eT.* kıd-mak > kıy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Küçük küçük doğramak; kesmek. **2.** (Yiyecek için) mideye ezinti vermek. **3.** Acımamak. [DS]

gıymalı, [kıy-ma-lı] *{ağız} is.* Kıyma ve soğan ile yapılan bir yemek. [DS]

gıyınatlı, [kıymet-li] *{ağız} sf.* Kıymetli. [DS]

gıyınık, -ğı [kıy-mık] *{ağız} is.* Kıymık. [DS]

gıyınıkçı, [kıy-mık-çı] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

gıynak, -ğı [kıy-ın-ak] *{ağız} sf.* **1.** Çok az, çok küçük parça. **2.** (Çocuk için) çok küçük doğan. **3.** Ceviz içi; ceviz içinin dörtte bir parçası. **4.** Kavun, karpuz gibi meyvelerin dörtte bir parçası. [DS]

gıynaşık[1]**, -ğı** [kıy(ı)-aş-ık] *{ağız} sf.* (Pencere, kapı, kapak vb. için) yarı açık; tam kapalı değil; biraz aralık. [DS] 🗗 *{ağız}* **gıynaşık kalmak,** *(Kapı, pencere, kapak vb. için) aralık kalmak.*

gıynaşık2, -ğı [kıy(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* Yılışık; sırnaşık. [DS]

gıynaştırmak, [kıy(ı)n-aş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık bırakmak; tam kapatmamak. [DS]

gıyneşık, -ğı [kıy(ı)n-aş-ık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) işini, kazancını bilen. **2.** Söz götürüp getirerek ara açan. [DS]

gıyneşmak, [gıy(ı)n-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kımıldamak. **2.** *gçl. f.* Yapmak. [DS]

gıyp, [gep / gıb / gıp / gıyp *(yans.)*] *is.* Kımıldanmayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gıyp-ıt-mak*

gıypık[1]**, -ğı** [gıyp *(yans.)* > gıyp-ık] *{ağız} sf.* (Göz için) kısık, dar, çekik. [DS]

gıypık[2]**, -ğı** [kıy-mık] *{ağız} is.* Kıymık. [DS] 🗗 **kıymık kıymık,** *{ağız} Lime lime.* [DS]

gıypınmak, [gıyp-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Oturduğu yerden biraz öteye gitmek. [DS]

gıypıtmak, [gıyp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Gözünü kısarak yan bakmak. [DS]

gıypmak, [gıyp-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kaymak. [DS]

gıyran, [? gıyran] *{ağız} sf.* **1.** (Toprak için) sert. **2.** *is.* İnce kum. [DS]

gıyrat, [? gıyrat] *{ağız} is.* Naz. 🗗 **gıyrata çekmek,** *{ağız} Naz etmek; nazlanmak.* [DS]

gıytarık, -ğı [kıy(ı)-t-ar-ık] *{ağız} sf.* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz açık; aralık. [DS]

gıytarmak, [kıy(ı)-t-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kapı, pencere, kapak vb. için) biraz aralık etmek; tam kapatmamak. [DS]

gıyvat, [Ar. ġıybet] *{ağız} is.* Dedikodu; gıybet. [DS] 🗗 **gıyvat gırmak,** *{ağız} Dedikodu yapmak.* [DS]

gız[1]**,** [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gız-gır-mak*

gız[2]**,** [gız *(yans.)*] *is.* Koyun ve keçi gibi hayvanları çağırmakta kullanılan ünlem kökü. *gız-ı gızı*

gız[3]**,** [gız / giz *(yans.)*] *is.* Bir yüzeye sürtünmeyi, sürtünerek dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *gız-ıl-da-mak*

gız[4]**,** [kız > gız] *{eT} is.* Kız; genç. [EUTS] 🗗 **gız evi,** *{ağız} Evlenecek çiftlerden kızın ailesi ve yakınları; kız evi.* [DS]

gıza, -a'i [Ar. ġıẓā' غذاء] *(gıza:) {OsT} is.* Besin; gıda.

gıza'î, [Ar. ġıẓā'ī غذائى] *(gıza:i:) {OsT} sf.* Besinle ilgili.

gızali, [kız + Ali] *{ağız} is.* İnce sesli erkek; köse. [DS]

gızamık, -ğı [*eT.* kız-(l)a-muk] *{ağız} is.* Kızamık. [DS]

gızan[1]**,** [kızan] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

gızan, [kız-mak > kız-an] *{ağız} is.* **1.** Çiftleşmek isteyen erkek kedi, erkek köpek gibi hayvan. **2.** Köpeklerin çiftleşme zamanı. [DS] 🗗 **gızana gelmek,** *{ağız} (Dişi kedi, dişi köpek için) çiftleşmek isteği belirmek.* [DS]‖ **gızanda olma,** *{ağız} (Köpek, kurt, kedi için) çiftleşme durumunda olma.* [DS]

gızansak, -ğı [kızan-sa-k] *{ağız} sf.* (Kedi, köpek vb. hayvanların erkeği için) çiftleşmek isteyen. [DS]

gızansamak, [kızan-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Dişi kedi, dişi köpek ve kurt vb. için) çiftleşmek isteği belirmek. [DS]

gızardım, [kızar-dım] *{ağız} sf.* (Kişi için) zarif; güzel; ince. [DS]

gızarmak, [kız-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Oyunbozanlık etmek; mızıkçılık etmek. [DS]

gızdırma, [kız-dır-ma] *{ağız} is.* Sıtma hastalığı. [DS]

gızdırmak, [kız-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Isıtmak. [DS]

gızgırmak, [gız-gır-tnak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (At için) kişnemek. **2.** (Herhangi bir hayvan için) ses çıkarmak. [DS]

gızgırtmak, [kız-gır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavgayı kızıştırmak; kışkırtmak. [DS]

gızgu, [kız-gu] *{ağız} is.* Ateşte kızdırılarak ağaç delmekte kullanılan ucu sivri demir araç. [DS]

gızgunluk, -ğu [kuz-gun-luk] *{ağız} is.* Evin damı; çatı. [DS]

gızgut, [kız-gu-t] *{eT} is.* Eziyet; mihnet; çeki. [EUTS]

gızıl, [kızıl] *{ağız} is.* **1.** Altın. **2.** Kızıl renk. [DS]

gızılca, [kızıl-ca] *{ağız} is.* Göğüs ile koltuk altı arasında kalan bölüm. [DS]

gızıldamak, [gız *(yans.)* > gız-ıl-da-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gıcırdamak.[DK]

gızılgıt, [kızıl-gı-t ?] *{ağız}* Kızıla yakın renk. [DS]

gızılguş, [kızıl+kuş] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

gızıllamak, [kızıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oyunbozanlık etmek. [DS]

gızıllık, -ğı [kızıl-lık] *{ağız} is.* Allık ve ruj gibi makyaj malzemesi. [DS]

gızınmak, [kız-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Isınmak. [DS]

gızır, [Far. gizir] *{ağız} is.* Köy bekçisi. [DS]

gızırgalamak, [kız-ır-ga-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Cimrilik etmek. [DS]

gızırganmak, [kız-ır-gan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işi gönülsüz yapmak. [DS]

gızışmak, [kız-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Nemli tahıl için) paslanmak ve bakterilerin etkisi ile kendi kendine ısınmak; kızışmak. **2.** Soğuktan titreyerek büzüşmek. **3.** *işteş. f.* Oynaşmak. [DS]

gızıtmak, [kız-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Isıtmak; kızdırmak. [DS]

gızlık, -ğı [kız-lık] *{ağız} is.* **1.** Kız olma durumu; bekâret; kızlık. **2.** (Eşya için) kullanılmamış olma durumu; el değmemişlik [DS]

gızmış, [kız-mış] *{ağız} sf.* (Kadın için) kötü yola düşmüş. [DS]

-gi[1], [-ğay / -gey / -ğa / -ge / ğı / -gi] *{eT} çek. e.* → -gay.

-gi[2], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gi[3], [-kı / -ki / -ğı / -gi] *{eAT} yap. e.* → -kı.

gibi, [*eT.* kip *(ölçü, kalıp, denk)* > kip-ī > gibi] *ed.* **1.** Benzerlik bildirir; ...e benzer. **2.** Tam o sırada; o anda. **3.** Yakışır durumda; yakışır tarzda. **4.** Birine ait söz veya görüşü anlatmada kullanılır. **5.** "Ve benzerleri" anlamında kullanılır. 🗗 ... **gibi gelmek,** *Öyle sanmak; ... sanısı vermek.*‖ ... **gibi olmak,** *Belirtilen bir duruma, bir duyguya yaklaşmak.*‖ ... **gibi yapmak,** *Söylenen biçimde davranmak.*

gibice, [gibi-ce كبيجه] *{OsT} zf.* Biraz benzer.

gibil, [gib *(yans.)* > gib-il] *is.* Kımıldamayı, ağır ağır ya da kesik kesik hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gibil gibil,** *{ağız} (Göz kapağı ve kirpiklerin hareketi için) sık sık.* [DS]

gibilerden, [gibi-ler-den] *zf.* Ona benzer şekilde.

gibin, [gibi-n كين] *{eAT} zm.* **1.** Gibisini. **2.** *{OsT} e.* Gibi.

gibisi, [gibi-s-i] *zm.* Benzeri. 🗗 **gibisine gelmek,** *... imiş gibi sanmak.*‖ **gibisine getirmek,** *... sanısını uyandırmak; o sanıyı vermek.*

gibisinden, [gibi-s-in-den] *sf.* **1.** O şeye benzer durumda olan. **2.** *zf.* Belirttiği fiilin benzeri olan.

gibrin, [Yun. kybrini] *{ağız} is.* Sazan balığı. [DS]

gic, [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gic-i, gic-i-mek, gic-i-mik tutmak, gic-i-mik ayı,*

gicerek, [géçe-rek] *{ağız} zf.* Geç vakit. [DS]

gicevi, [gic *(yans.)* > gic-evi] *{ağız} is.* At ve sığırlarda olan kaşıntı. [DS]

gici, [gic-i كجى] *{ağız} is.* **1.** Öfke; kin. **2.** Uyuz hastalığı. *{eAT} (aynı)* [DS] **3.** Kaşınma; kaşıntı.

gicik[1]**, -ği** [gic-i-k كجيك] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. *{eAT} (aynı)* **2.** *sf.* (Kişi için) yerinde duramayan; çok kıpırdayan. **3.** Çok gülen. [DS] **4.** *{eAT}* Kaşıntı; kaşınma. 🗗 **gicik getürmek,** *{eAT} Uyuza yakalanmak.*

gicik[2]**, -ği** [*eT.* kiçik] *{ağız} is.* **1.** Keçi yavrusu; oğlak. **2.** Kara karınca. **3.** *sf.* Zayıf. [DS]

gicik[3]**, -ği** [gic *(yans.)* > gic-ik / gic-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) zevki için para harcamaktan kaçınmayan. **2.** (Erkek için) çapkın; zampara. [DS]

gicikli, [gicik-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) pis; bitli. [DS]

gicime, [gic-i-me] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gicimek[1], [*eT.* kicī-mek > gic-i-mek كجمك] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Kaşınmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Kaygılanmak. **3.** Kızmak. **4.** (Kadın için) güçlü cinsel istek duymak. **5.** Neşelenmek; gülüşmek. [DS]

gicimek[2], [gic-i-mek] *{ağız}gçsz. f. [-r]* (Peynir için) bozulmak. [DS]

gicimen, [geç-e+eğ-men ? كجيمان] *{eAT} is.* **1.** Kadın baş örtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına giydikleri süslü örtü; taç.

gicimik[1], [gic-i-mik] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. [DS] **2.** Vücutta meydana gelen kaşıntılı sivilce. 🗗 **gicimik tutmak,** *{ağız} Sıkıntılı bir şekilde kıpırdanmak; rahatsızlık duymak.* [DS]

gicimik[2], [gic-i-mik] *{ağız} is.* Düşkünlük; alışkanlık; dadanma. [DS] ◻ **gicimik ayı,** *{ağız} Mart ayı.* [DS]

gicimikli, [gic-i-mik-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) boş durmayan; kendine her zaman bir iş bulan. [DS]

gicişme, [*eT.* kiçī-mek *(kaşınmak)* > gici-ş-me] *is.* Kaşıntı duyma eylemi; kaşınma.

gicişmek, [*eT.* kiçī-mek *(kaşınmak)* > gici-ş-mek كيجشمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kaşıntı duymak; kaşınmak. *{OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İçi gıcıklanmak. **3.** Aşırı istek duymak; heveslenmek; iştahlanmak. [DS]

gicit, [gic *(yans.)* > gic-it] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gicitgen, [gicit-gen كچتكن] *{OsT} is.* Isırgan otu.

gicitmek, [gic *(yans.)* > *eT* kicī-mek > gic-it-mek كجتمك] *{OsT} gçl. f. [-ir]* Kaşındırmak.

giciyik, -ği [gic-i-y-ik كجيك] *{eAT} is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı. **3.** *{ağız}* Egzama. [DS]

giciyük, -ği [gic-i-y-ük كجيوك] *{eAT} is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı.

gicrek, -ği [gĕç > gic-rek كيجرك] *{eAT} zf.* **1.** Geççe; biraz geç. **2.** Zorla.

gicük, -ği [gic-ük كجك] *{eAT} is.* **1.** Kaşınma; kaşıntı. **2.** Uyuz hastalığı.

-giç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

giç[1], [gac / gıc / gıç / gıj / gic / giç *(yans.)*] *is.* Sert nesnelerin kulak tırmalayıcı ve sinir tepkisi verecek biçimde birbirine sürtünmesini, birbiri üzerinden kaymasını ve kaşıntı hissi uyandıran hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *giç-iş-mek* ◻ **giç etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) hafifçe ısırmak.* [DS]

giç[2], **-ci** [giç] *{ağız} is.* Pire. [DS]

giç[3], **-ci** [geç كيچ] *{eAT} zf.* Geç. ◻ **geç geç,** *{eAT} 1. Ağır ağır; yavaş yavaş. 2. (Nefes vb. için) aralıklı olarak; kesik kesik.*

giçi[1], [*eT.* keçi] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

giçi[2], [*eT.* kiçig كيچى] *{eAT} sf.* Küçük.

giçirek, -ği [*eT.* kiçi(g)-rek كيچرك] *{eAT} sf.* **1.** Küçücük; küçükçe; ufacık; ufarak. **2.** Daha küçük.

giçik, -ği [*eT.* kiçig] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

giçitgen, [giçit-gen كچتكن] *{eAT} is.* Isırgan otu.

giçitmek, [gic *(yans.)* > gic-it-mek كچتمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Kaşındırmak.

gid[1], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Köpek, keçi vb. çağırma ünlemi. *gid-i, gid-ik*

gid[2], [gıd / gid *(yans.)*] *is.* Sinirleri tahrik eden hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gid-ik, gid-iş-mek, gid-iş-ken, gid-iş-ik*

gidar, [? gidar] *{ağız} is.* Tavuk, horoz vb. hayvanların ibiği. [DS]

gidecek, -ği [gid-ecek] *{ağız} is.* Saban okunun ucundaki çivi. [DS]

gidegen, [git-mek > gi(d)-egen كيده كن] *{OsT} sf.* Durmadan giden; çabuk yürüyen.

gideğen, [git-mek > gi(d)-eğen] *sf. coğ.* Bir gölün suyunu başka bir nehir, göl veya denize akıtan akarsu; ayak.

gidek[1], **-ği** [güt-mek > gü(d)-ek] *{ağız} is.* **1.** Damların kenarındaki duvar çıkıntısı; korkuluk. **2.** Saçak. **3.** Balkon vb. yerlerin altına konulan dört köşe direk. **4.** Çamaşır ipi germek için damlara dikilen ağaç. **5.** Avlu duvarının üstü. [DS]

gidek[2], **-ği** [git-mek > gi(d)-ek] *{ağız} is.* Gidilen yer; gidiş yönü ve yolu. [DS]

gidemeç, -ci [git-mek > gi(d)-emeç] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

giden[1], [git-mek > gi(d)-en] *{ağız} is.* Çevre; etraf; dolay. [DS]

giden[2], [git-mek > gi(d)-en] *{ağız} sf.* Geçen. [DS]

gidennerde, [giden-ler-de] *{ağız} zf.* Geçmiş günlerde. [DS]

gider, [git-mek > gi(d)-er كيدر] *is.* **1.** Bir iş için harcanan para; masraf. **2.** Gelecekte sağlanacak bir yarar için önceden harcanan paralar. **3.** *{eAT}* Gidiş; sefer.

giderayak, [gi(d)-er+ayak] *zf.* Tam gidecekken; gitme anında; gitmek üzere iken.

giderek, [git-mek > gi(d)-er-ek كيدرك / كيده رك] *(gide'rek) {OsT} zf.* Derece derece; gitgide; yavaş yavaş artırarak; gittikçe; zamanla; tedricen.

gideren, [gid-er-mek > gi(d)-er-en] *sf.* Gitmesini sağlayan; yok eden; etkisiz durum meydana getiren. ◻ **gideren alan,** *fiz. Mıknatıslanmış bir demir çekirdekte, herhangi bir noktasından çıkan indükleme akısını yok etmek için gereken ters yönlü mıknatıslanmış manyetik alanın en küçük değeri.*

giderenlik, [gider-mek > gi(d)-er-en-lik] *is. fiz.* Bir mıknatısın, zıt manyetik alan etkisine karşı mıknatıslığını koruma yeteneği.

gidergelmez, [gid-er+gel-mez] *{ağız} is.* **1.** Duman. **2.** *mecaz.* Ölü; ölüm. [DS]

gidergi, [gider-gi] *{ağız} sf.* Gelip geçen; yerli olmayan; oturmayan; yolcu. [DS]

giderici, [git-mek > gi(d)-er-ici] *sf.* Yok eden; dindiren.

giderilme, [git-mek > gi(d)-er-il-me] *is.* Giderme eylemine uğrama.

giderilmek, [git-mek > gi(d)-er-il-mek] *edil. f. [-ir]* Yok etme, dindirme işlemi yapılmak; gitmesi sağlanmış olmak.

giderinilmek, [gider-mek >gider-in-il-mek كيدرنيلمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* Giderilmek; uzaklaştırılmak.

giderme, [git-mek > gi(d)-er-me] *is.* Ortadan kaldırma, yok etmek işi.

gidermek, [*eT.* kēt-er-mek > gi(d)-er-mek / كدرمك / كيدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ortadan kaldırmak; yok etmek; izale etmek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Uzaklaştırmak; def etmek. **3.** *{eAT} {OsT}* Çıkarmak.

gidertme, [gi(d)-er-t-me] *is.* Ortadan kaldırılmasını, yok edilmesini sağlama eylemi.

gidertmek, [gid-er-mek > gider-t-mek كدرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Giderilmesini, ortadan kaldırılmasını sağlamak. **2.** *{eAT}* Yok etmek; izale etmek.

gidi[1], [Far. gīdī كيدى] *is.* **1.** Şaka yollu azarlama cümlelerinde geçen hitap sözü. **2.** Özlem duyulan bir şeyi, özellikle geçmişe ait olan özlemin anlatımında kullanılan söz. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız} argo.* Muhabbet tellalı; pezevenk; ahlaksız; deyyus; kaltaban. [DS] **4.** *{ağız}* Çingene. [DS]

gidi[2], [gid *(yans.)* > gid-i] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Köpek. [DS]

gidibatmak, [git-mek + yat-mak / gid-ip + ol-ut-mak ?] *{ağız} gçsz. b. f. [-ır]* Gidip durmak; gidedurmak; gidiyor hâlde olmak. [DS]

gididoğrumak, [git-mek + dur-mak > gid-e + dur-umak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gitmek. [DS]

gidici, [git-mek > gi(d)-ici] *sf.* **1.** Gitme durumunda olan; kalıcılığı olmayan; gitmek üzere olan. **2.** *mecaz.* Ölmek üzere olan. **3.** Fani.

gidik[1]**, -ği** [gid *(yans.)* > gid-ik] *{ağız} is.* **1.** Oğlak. **2.** Kuzu. **3.** Balık. [DS]

gidik[2]**, -ği** [güdük] *{ağız} sf.* Kısa boylu. [DS]

gidilik, -ği [gidi-lik كديلك] *{OsT} is.* Pezevenklik.

gidiliş, [git-mek > gi(d)-il-iş] *is.* Gidilme eylemi veya biçimi.

gidilme, git-mek > gi(d)-il-me] *is.* Gitme işinin yapılma eylemi.

gidilmek[1], [git-mek > gi(d)-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gitme eylemi yapılmak.

gidilmek[2], [*eT.* ket-mek *(yontmak)* > ked-il-mek كيدلك] *{eAT} edil. f.* Gedik açılmak.

gidim, [git-mek > gi(d)-im] *is.* **1.** Gitmek işi. **2.** Gitmek işinin yapılma zamanı ve sayısı. **3.** *{ağız}* Gidenin görünmediği dağ aşırı yer; sırt aşırı. [DS]

gidimli, [git-mek > gi(d)-im-li] *sf.* **1.** Gitme özelliği gösteren; gitmek üzere bulunan. **2.** *man.* Bir tasımdan diğerine doğru adım adım ilerleyerek akıl yürütme ile bir önermeyi başka bir önermeden çıkarmaya dayanan parçalardan bütünlüğü olan düşünce biçimi. **3.** Sezgisel olmayan.

gidiş[1], [git-mek > gi(d)-iş] *is.* **1.** Gitmek işi. **2.** Gitme biçimi; gitme şekli; gitme tarzı; tempo. **3.** *mecaz.* Hareket tarzı; tutum; davranış; durum. **4.** Seyir; cereyan. **5.** Eskiden, devlet adamlarının ata binerek resmî bir görevle bir yere gitmeleri. 🗗 **gidiş alayı,** *Padişahların saray dışına çıkışlarında düzenlenen tören.*|| **gidiş dönüş,** *Gitme ve dönme eylemlerinin bütünü.*|| **gidiş geliş,** *Gitme ve gelme eylemlerinin tamamı.*|| **gidiş o gidiş,** *Giden kişinin bir daha geri dönmediği belirtilmek için kullanılan söz.*

gidiş[2], [gid *(yans.)* > gid-iş] *{ağız} is.* Uyuz hastalığı. [DS]

gidişat, [git-mek > gi(d)-iş + Ar. -āt] *is.* **1.** Gidişler. **2.** Durumlar. **3.** Olayların gelişme tarzı. **4.** Bir kişinin çalıştığı işteki tutumu.

gidişgeni[1], [gid *(yans.)* > gid-iş-ken] *{ağız} is.* **1.** Isırgan otu. **2.** Arpa yığınlarında bulunan ve kaşıntı yapan kelebek tozları. **3.** Uyuz hastalığı. [DS]

gidişgen[2], [gid *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Kadın için) cinsel istek ve heveslerine kapılarak sağda solda tatmin olma yollarını arayan. [DS]

gidişik, -ği [gid *(yans.)* > gid-iş-ik] *{ağız} is.* **1.** Uyuz hastalığı. **2.** Arpa yığınlarında bulunan ve kaşıntı yapan kelebek tozları. [DS]

gidişli, [gidiş-leyin] *(gidişli:) {ağız} zf.* Gidince. [DS]

gidişme, [gid *(yans.)* > gidi-ş-me] *is.* Kaşıntı duyma eylemi; kaşınma.

gidişmek[1], [gid *(yans.)* > gidi-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kaşıntı duymak; kaşınmak.

gidişmek[2], [git-mek > gi(d)-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yarışmak. [DS]

gidon, [İt. guidone *(küçük bayrak)*] *is.* **1.** Bisiklet ve motosiklette ön tekerleğe yön vermeye yarar enlemesine çubuk; yönelteç. **2.** *dnz.* Komodorlara mahsus çıması çatal biçiminde kesilmiş sancak; fors.

giga, [Yun. gigas > Fr. / İng. giga] *sf.* **1.** Aşırı büyük. **2.** (Bir büyüklüğün katı için) milyar kere.

gigabayt, [İng. giga-bit] *(cigabayt) is.* "Bit" cinsinden bir milyar büyüklüğünde veri saklama birimi.

-gil[1], [-ğıl / -gil] *{eT}{eAT} çek e.* → -gıl.

-gil[2], [-gil / -gil-ler] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapan ek. Bir aile veya gruba ait olan bireyleri ifade eden isimler yapar: *babamgiller, Aligiller.* **2.** Biyolojide, canlılar dünyasının dördüncü basamağı olan *(1. bölüm, 2. sınıf, 3. takım)* aile, familya kavramı veren terimler türetir: *köpekgiller, buğdaygiller, turunçgiller.*

gil[1], [gil *(ev)*] *is.* Ev; aile; soy.

gil[2], [Far. gil گل] *{OsT} is.* Sulu ve yapışkan çamur; balçık. 🗗 **gil-i ermeni,** *{OsT} İlaç niyetine yenilebilen bir toprak; gil-i Horasanî; kilermeni.*|| **gil-i Rumî,** *{OsT} Kırmızı toprak; aşıboyası.*|| **gil-i zerd,** *{OsT} Sarı renkli toprak boya.*|| **Gil-şāh,** *{OsT} 1. Toprak şah. 2. Topraktan yaratıldığı için Hz. Âdem'in lakabı.*|| **gil-zār,** *{OsT} Çamurlu yer.*

gilabala, [Far. gile + ? bolu] *(gilâ:bala) {ağız} is.* Gilaburu. [DS]

gilaburu, [Far. gile + ? bolu] *(gilâ:buru) is. bot.* Yurdumuzda orman kenarlarında yetişen 2-4 m. yükseklikte, yaprakları 3 parçalı, çiçekleri beyaz, meyvesi olgunlaştığında kırmızılaşan, meyvelerinden sıkmak suretiyle içecek yapılan, bir türünden de Sivas çevresinde sigara ağızlığı yapılan ağaççık; gilabada; filburnu; germişek; giligili; dağdağan ağacı; gireboğlu, *(Viburnum opulus, Viburnum lantana).*

gilamada, [Yun. khlímata] *{ağız} is.* Budanmış asma çubuğu. [DS]

gilan, [Ar. ġīlān غيلان] *(gi:lâ:n) {OsT} is.* Hortlaklar.

gilaptan, [Ar. ḳallāb *(çıkrık)* + Far. -dān > kılaptan] *{ağız} is.* Üzerine sırma ya da tel sarılmış ipek ya da pamuk ipliği. [DS]

gilcan, [kıl-can] *{ağız} is.* Kıldan yapılan tuzak; ökse. [DS]

gild, [gald / gıld / gild *(yans.)*] *is.* Bir yüzeyde dönme, yuvarlanma, sürtünme ve çarpma, kendi kendine hareket etme, gevezelik etme bildiren kök. [Zülfikar] *gild-ir-e-mek, gild-ir-e-k*

gildan, [gild-en] *{ağız} is.* **1.** Küçük sahan. **2.** Maşrapa. [DS]

gilden, [gild-en] *{ağız} is.* Küçük su bardağı. [DS]

gildaru, [Far. gīldārū گيلدارو] *(gi:lda:ru:) {OsT} is.* Bir tür uyuşturucu madde.

gildirek, -ği [gild-ir-ek] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

gildiremek, [gild *(yans.)* > gild-ir-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* **1.** Çok konuşmak. **2.** (Işık için) sönük, titrek yanmak. [DS]

gildirgi, [gild-ir-gi] *{ağız} is.* Küçük çan. [DS]

gildirgiç, [gild-ir-giç] *{ağız} is.* Yassı taşlarla oynanan bir oyun; kaydırak. [DS]

gildirik, -ği [gild-ir-ik] *{ağız} sf.* (Tepsi için) yuvarlak. [DS]

gile, [Far. gile گله] *{OsT} is.* **1.** Şikâyet; yakınma. **2.** Yaş üzüm tanesi. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** İki dağ arasındaki yol. **4.** *{ağız}* Gözbebeği. [DS] 🗗 **gilemend,** *{OsT} Şikâyetçi.*‖ **gile-mendî,** *{OsT} Şikâyetçilik.*

gilebolu, [Far. gile + ? bolu] *{ağız} is.* Küçük salkımlı bir tür kiraz. [DS]

giliger, [Far. gilīger گليگر] *(gili:ger) {OsT} is.* **1.** Duvarcı; yapıcı. **2.** Çömlekçi; çamurcu.

gileylenmek, [Far. gile + T. ey-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şikâyet etmek. [DS]

gileyli, [Far. gile > giley-li] *{ağız}* sf. Şikâyet eden; yakınıcı. [DS]

gileylilik, -ği [gileyli-lik] *{ağız} is.* Şikâyet. [DS]

gilgen, [gild-en ?] *{ağız} is.* Küçük su bardağı. [DS]

gilgil[1], [gil+gil ?] *{ağız} is.* **1.** Mısır tanesi. **2.** Bezelye. **3.** Küçük taneli darı. [DS]

gilgil[2], [gil+gil ?] *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen erkek deve. [DS]

gili, [Far. gile ?] *sf.* (Meyve, tohum vb. için) küçük; nohut boyunda. 🗗 **gili gili,** *{ağız} Küçük küçük.* [DS]

giligili, [gili+gili] *{ağız} is.* Fındık büyüklüğündeki meyvesi turşu ve reçel yapılan bir yaban meyvesi; gilaburu. [DS]

gilik[1], **-ği** [? gilik] *{ağız}* is. **1.** Çam, meşe, ardıç vb. ağaçların meyveleri. **2.** Dikenli ardıç. **3.** Çekirdek. **4.** Keçi, koyun, deve vb. hayvanların pisliği. [DS]

gilik[2], **-ği** [Yun. kholíkı] *{ağız} is.* **1.** Saçta pişirilen küçük ekmek. **2.** Küçük simit. **3.** Bulgurdan yapılan etli köfte çöreği. **4.** Haşhaştan alınan ham afyon topakları. [DS] 🗗 **gilik peyniri,** *{ağız} Taze sütten maya ile kestirilerek yapılan tel tel peynir.* [DS]

gilik[3], **-ği** [? gilik] *{ağız} is.* **1.** Kesme şeker. **2.** Halkalı şeker. [DS]

gilik[4], **-ği** [? gilik] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

gilikli, [gilik-li] *{ağız} is.* Simit biçiminde ekmek. [DS]

gilim, [Far. gilīm گليم] *(gili:m) {OsT} is.* Yünden dokunmuş kaba yer örtüsü; kilim.

gilindir, [? gilindir] *{ağız} is.* Küçük toprak testi. [DS]

gilirik, -ği [gil-ir-ik] *{ağız} is.* Küçük taneli kar. [DS]

giliz, [? giliz] *{ağız} is.* **1.** Mide. **2.** İşkembe. **3.** Salya. [DS]

gille, [gille] *{ağız} sf.* **1.** Yuvarlak. **2.** *is.* Domates. [DS]

gillek[1], **-ği** [gil-le-k] *{ağız} is.* İplik makarası. [DS]

gillek[2], **-ği** [gil-le-k] *{ağız} is.* **1.** Keçi, koyun, deve vb. hayvanların pisliği. **2.** Çocuklara oyalanması için verilen çerez. **3.** Dolu tanesi. [DS]

gillemek, [gil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İterek yuvarlamak. [DS]

gillenmek, [gil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Önem vermek. [DS]

-giller, [gil-ler] *yap. e.* → -gil.

gilli, [geri / gilli / kelli] *{ağız} zf.* ...-den sonra; ...-ince. [DS]

gillik[1], **-ği** [gil-lik / gil-le-k] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

gillik[2], **-ği** [gil-lik / gil-le-k] *{ağız} is.* **1.** Çekirdek. **2.** Keçi pisliği. [DS]

gilte, [? gilte] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

gilve, [? gilve / givle] *{ağız} is.* Raf. [DS]

gime, [göme > güme] *{ağız} is.* Avcı kulübesi; güme. [DS]

gimi, [kimi / gibi کيمی] *{eAT} {OsT} {ağız} e.* Gibi. [DS]

-gin[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ğın / -gin / -ğun / -gün] *{eT} yap. e.* → -kün.

-gin[2], [-gın / -gin / -gün / -gun / -kin / -kın / -kun / -kün] *yap. e.* → -gın.

-gin[3], [Far. gīn گين] *(gi:n) {OsT} son ek.* Sonuna

getirildiği Farsça isimlerden *"bulunan, olan, -lı"* anlamında sıfatlar yapan son ek. *gam-gîn (gamlı)*

gin[1], [? gin] *{ağız}* Maydanoz. [DS]

gin[2], [kin / gin] *{ağız}* *bağ.* Ki. [DS]

ginci, [? ginci] *{ağız}* *is.* Gözbebeği. [DS]

gincil, [gincil] *{ağız}* *is.* Damak. [DS]

gincilik, -ği [gelin-ce-lik] *{ağız}* *is.* Gelin masrafı. [DS]

-gine [-gine] *{eT}* *ek.* Küçültme eki. [DLT]

gine, [yana *(ikinci kez; tekrar)* / yene / yine > kine > gene / gine] *(gi'ne) zf.* Bir daha; yeniden; tekrar; gene; yine; *{ağız}* *(aynı)* [DS]

ginez, [ginez / geñez] *{ağız}* *zf.* Galiba. [DS]

ging , [giñ كڭ] *(giñ)* *{eAT}* *sf.* **1.** Geniş. **2.** Boş yer; sürülmemiş arazi.

ginge, [ginge] *{ağız}* *is.* Köydeki toplantı yeri. [DS]

gingelmek, [giñ-el-mek كيكلمك] *(giñelmek)* *{eAT}* *dönşl. f. [-ür]* Genişlemek.

gingimek, [giñ-i-mek ككمك] *(giñimek)* *{eAT}* *gçsz. f. [-r]* Genişlemek.

gingitmek, [giñ-i-t-mek كيكتمك] *(giñitmek)* *{eAT}* *gçl. f. [-ir]* Genişletmek.

gink, -gi [? gink] *{ağız}* *sf.* (Kişi için) tahammül edilemeyen; dayanılmaz. [DS]

ginglik, -ği [giñ-lik كيكلك] *(giñlik)* *{eAT}* *is.* **1.** Genişlik. **2.** Bolluk; ferahlık.

ginmek, [giñ-mek كيكمك] *{eAT}* *dönşl. f. [-ir]* Genişlemek.

ginnim, [? ginnim] *{ağız}* *zf.* Sonra. [DS]

ginseng, [Çin. jen-sen *(bitki-adam)*] *is.* *bot.* Sarmaşıkgillerden, uzak doğu ülkelerinde yetişen, kuvvet ilacı olarak tanınan, kazık köklü çok yıllık otsu bir bitki, *(Panax ginseng).*

gipür, [Fr. guipure] *is.* **1.** Zemin dokusu olmayan, geniş ilmiklerden meydana gelmiş dantel. **2.** Perde veya döşemeliklerin uç kısımlarında yer alan dantel taklidi dokuma süs.

-gir-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT}* *yap. e.* → -kır.

-gir, [Far. -gīr گير -] *(gi:r)* *{OsT}* *son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelerden *"tutan, tutucu"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. *cihān-gîr (dünyayı tutan)*

gir, [Far. giriften *(tutmak)* > gīr گير] *(gi:r)* *{OsT}* *is.* **1.** Tutma, tutuş. **2.** Savaş; kavga. **3.** *sf.* Tutan; tutucu; zapteden. **4.** Dağılan; yayılan.

gira, [Far. gīrā گيرا] *(gi:ra:)* *{OsT}* *sf.* Tutucu; tutan. ◻ **gîr ā gîr,** *{OsT}* *Tutan tutana.*

girabolu, [Yun. keropoli / pyrepole] *{ağız}* *is.* Arıların kovanın çatlak yerlerini kapatmak için kullandıkları siyah mum; eğir. [DS]

girami, [Far. girāmī گيرامی] *(gira:mi:)* *{OsT}* *sf.* Saygın; aziz; muhterem.

giran[1], [Far. girān گران] *(gira:n)* *{OsT}* *sf.* **1.** Maddî ve manevi olarak ağır. **2.** Çok; fazla. **3.** Bıktırıcı; usanç verici. **4.** Kokmuş; kötü. ◻ **girān-bahā,** *{OsT}* *Çok değerli.* ‖ **girān-bār,** *{OsT}* *1. Ağır yüklü. 2. Gebe. 3. Meyve yüklü dallar. 4. Zengin.* ‖ **girān-cān,** *{OsT}* *Ağır canlı; can sıkıcı; soğuk.* ‖ **girān-cānî,** *{OsT}* *Can sıkıcılık.* ‖ **girān-dest,** *{OsT}* *İşini yavaş gören; eli ağır.* ‖ **girān-destî,** *{OsT}* *El ağırlığı, işi yavaş görme.* ‖ **girān-dest-māye,** *{OsT}* *1. Elinden her iş gelen. 2. mecaz. Sermayesi bol; zengin.* ‖ **girān-dūd,** *{OsT}* *1. Kara bulut. 2. Duman; sis.* ‖ **girān gelmek,** *{OsT}* *Ağır gelmek; dokunmak.* ‖ **girān-gûş,** *{OsT}* *Kulağı ağır işiten; sağır.* ‖ **girān-gûşāne,** *{OsT}* *Kulağı ağırmış gibi.* ‖ **giran-gûşî,** *{OsT}* *Sağırlık.* ‖ **girān-hāb,** *{OsT}* *1. Ağır uyku. 2. mecaz. Gaflet.* ‖ **girān-hābî,** *{OsT}* *Uyku ağırlığı.* ‖ **girān-hār,** *{OsT}* *Çok yiyen; obur.* ‖ **girān-hārî,** *{OsT}* *Çok yiyicilik; oburluk.* ‖ **girān-hātır,** *{OsT}* *1. Canı sıkılmış. 2. Dargın.* ‖ **girān-hûy,** *{OsT}* *Kötü huylu.* ‖ **girān-kadr,** *{OsT}* *Değeri büyük.* ‖ **girān-kıymet,** *{OsT}* *Değerli; kıymetli.* ‖ **girān-kîse,** *{OsT}* *Cimri; eli sıkı.* ‖ **girān-māye,** *{OsT}* *Çok pahalı; çok değerli.* ‖ **girān-püşt,** *{OsT}* *Sırtı sağlam; çok dayanıklı.* ‖ **girān-rikāb,** *{OsT}* *1. Ağır başlı; vakarlı. 2. Düşman saldırısından yılmayan.* ‖ **girān-rikābāne,** *{OsT}* *1. Vakarlı kimseye yakışacak biçimde. 2. Düşmana saldırır gibi.* ‖ **girān-sāye,** *{OsT}* *Yüksek mevki sahibi.* ‖ **girān-seng,** *{OsT}* *1. Sabırlı; kanaat eden. 2. Tartısı ağır. 3. Vakarlı.* ‖ **girān-ser,** *{OsT}* *Kendini beğenmiş; kibirli.* ‖ **girān-serāne,** *{OsT}* *Kibirlilikle; kendini beğenmişlikle.* ‖ **girān-serî,** *{OsT}* *Kendini beğenmişlik; kibirli oluş.* ‖ **girān-seyr,** *{OsT}* *Yürüyüşü ve hareketi yavaş olan.* ‖ **girān-sirişt,** *{OsT}* *Tembel.* ‖ **girān-sirištî,** *{OsT}* *Ağır canlı oluş; tembellik.* ‖ **girān-sühān,** *{OsT}* *Ağır sözlü; tok sözlü.*

giran[2], [gereñ / giran] *{ağız}* *sf.* (Hava için) sisli; puslu. [DS]

girandi, [İt. grandi] *is.* *dnz.* Gemilerde baştan ikinci direk.

girani, [Far. girānī گرانی] *(gira:ni:)* *{OsT}* *is.* **1.** Ağırlık. **2.** *mecaz.* Çekilmezlik.

giranlık, -ğı [gereñ-lik / giran-lık] *{ağız}* *sf.* Havanın bulutlu olması durumu. [DS]

girant, [Sansk. grantha] *{eT}* *is.* Nazım; şiir; ımısra; fasıl. [Üç İtigsizler]

girap, [Fr. crêp > krep] *{ağız}* *is.* İpek başörtüsü; krep. [DS]

girası, [Far. girāv => girası] *{ağız}* *is.* Tarlayı rehine koyarak alınan borç. [DS]

girav[1], [? girav] *{ağız}* *is.* Alay; alay etme. [DS] ◻ **girav vermek,** *{ağız}* *Teselli etmek.* [DS]

girav[2], [Far. girāv] *{ağız} is.* Rehin. 🗗 **girava vermek,** *{ağız} Para almak için malını ipotek vermek.* [DS]

Giray, [ker *(dev)* > ker-ey *(küçü dev; devcik)* > kirey / kerey / kiray / giray] *is.* Kırım hanları ile han soyundan olan prenslere verilen unvan; (*çoğulu Kereit (devcikler) olup Moğol topluluğu içinde dağılmış güçlü boylardandı.*).

gircik, -ği [gir-cik] *{ağız} is.* Küçük ağaç parçaları. [DS]

gircimek, [gic-i-mek > girci-mek كيرجمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Kaşınmak; gidişmek.

gircin[1], [? gir-cin] *{ağız} zf.* Bir parçacık. [DS]

gircin[2], [? gir-cin] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

gircivik, -ği [gir-ci-mek > girci-mik > gircivik] *{ağız} is.* Vesvese. [DS] 🗗 **gircivik girmek,** *{ağız} İçine bir korku, telaş düşmek.* [DS]

girçek, -ği [gerçek كرچك] *{eAT} is.* Gerçek.

girçeklik, -ği [gerçek-lik كرچكلك] *{eAT} is.* Gerçeklik.

gird, [Far. gird گرد] *{OsT} is.* **1.** Dönen; sürekli dönüş yapan. **2.** Yuvarlak; değirmi. **3.** Çevre. 🗗 **gird ā gird,** *{OsT} Çepeçevre.*|| **gird-alūd,** *{OsT} Toz toprak içinde kalmış; toza bulanmış.*|| **gird-bād,** *{OsT} Dönerek esen rüzgâr; hortum.*

girdap, -bı [Far. gird *(dönen)* + āb گرداب] *(girda:b) {OsT} is.* **1.** Su veya hava çevrintisi. **2.** *mecaz.* Tehlikeli yer veya durum.. 🗗 **girdāb-ı belā,** *{OsT} Bela girdabı; büyük felaket.*

girdar, [Fer. kerden *(yapmak, etmek)* > kirdār / girdār گردار] *(girdar) {OsT} is.* **1.** İş; meşguliyet; eylem. **2.** Davranış. **3.** *huk.* Araziyi işleyen tarafından yetiştirilen ağaç veya yapılan bina.

girde, [Far. girde گرده] *{OsT} is.* **1.** Yuvarlak olan her şey. **2.** Çevre. **3.** Yufka ekmeği. **4.** Eskiden Yahudilerin, Müslümanlardan ayırt edilebilmesi için elbiselerine sarı renkte takılma mecburiyeti olan yuvarlak parça. **5.** *{ağız}* Gözleme. [DS] 🗗 **girde-bālin,** *{OsT} Yuvarlak yastık.*|| **girde-bāliş,** *{OsT} Yuvarlak yastık.*|| **girde-bān,** *{OsT} Bekçi; gözetici.*|| **girde ekmeği,** *Bir çeşit yuvarlak pide.*|| **girde kebabı,** *Girde ekmeğine sarılarak yenilen kebap.*

girdek, -ği [Far. girdek گردك] *{eAT} {OsT} is.* → gerdek.

girdele, [Far. girde + T. -le ?] *{ağız} is.* Gözleme. [DS]

girdgân, [Far. girdgân گردگان] *(girdgâ:n) {OsT} is.* Ceviz.

girdi, [gir-mek > gir-di] *is.* Ekonomik bir işletmenin üretim faaliyetine giren ham, yarı mamul veya mamul madde ve iş gücünün tümü. 🗗 **girdi çıktı / girdisi çıktısı,** *1. Yakın ilişki; samimi ilişki. 2. Bilinmeyen, karışık yönler; ayrıntılar. 3. Bir şeyle ilgili gelir ve giderler.*|| **girdi-çıktı çözümlemesi,** *Ekonomik faaliyetler arasında sayılabilir değerlerin giriş ve çıkışlarını belirtmeye yarayan yöntem.*

girdirmek, [gir-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi bir yere sokmak. [DS]

girebi, [Yun. khrobi => girebi] *{ağız} is.* **1.** Otsu bitkileri kesmekte kullanılan ucu eğri bir tür balta. **2.** Meyveli dalları çekmekte kullanılan ucu çengelli değnek. [DS]

girdu, [Far. girdū گردو] *(girdu:) {OsT} is.* Ceviz.

girdigâr, [Far. gird-gār / kird-gār گردگار] *(girdigâ:r) {OsT} is.* Yaratan; Allah.

girebolu, [Yun. pyrobole / keropoli] *{ağız} is.* Eğir. [DS]

girec, [Far. girec گرج] *{OsT} is.* Kireç. 🗗 **girec-hāne,** *1. Kireç ocağı. 2. Kireç satılan yer.*

gireğen, [gir-mek > gir-eğen كره كن] *{eAT} sf.* Çok giren.

gireği, [Yun. kyriaki => كيره كى] *{ağız} is.* Pazar günü. [DS] 🗗 **gireği gün,** *{eAT} Pazar günü.*|| **gireği irtesi,** *{OsT} Pazartesi.*

girek, -ği [gir-mek > gir-ek] *{ağız} is.* **1.** Kapı. **2.** Tilkinin korunduğu taş kovuk; in. [DS]

girelik, -ği [Yun. khelleri] *{ağız} is.* **1.** Kiler. **2.** Paravana; siperlik. [DS]

girellik, -ği [Yun. khelleri] *{ağız} is.* **1.** Kiler. **2.** Evlerde bulunan küçük banyo; gusülhane. [DS]

giren[1], [gir-mek > gir-en] *sf.* **1.** Girme işini yapan. **2.** Muhasebe işlerinde işletme, kasa vb. yere gelir kaydedilen; gelir. **3.** Üretimde, işlenmek üzere ham ya da yarı mamul olarak işleme sokulan. 🗗 **giren çıkan,** *argo. 1. Erkek cinsel organı. 2. Bir kimseyi ilgilendiren konu; sorun.*

giren[2], [? gereñ / giren / gireñi] *{ağız} is.* Hafif bulutlu, sisli hava. [DS]

gireng, [? gereñ / giren / gireñi] *(gireñ) {ağız} is.* → giren[2]. [DS]

girengi, [? gereñ / giren / gireñi] *(gireñi) {ağız} is.* → giren[2]. [DS]

girenleme, [gireñ-le-me] *is.* Hafif bulutlanma.

girenlemek, [gireñ-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hava için) hafif bulutlanmak. **2.** *{ağız}* (Hava için) hafif yumuşamak; ılımak. [DS]

girenlenmek, [gireñ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hava için) bulutlanmak. [DS]

girenmek, [gir-mek > gir-in-mek > gir-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çok fazla yüklenmek. [DS]

girev, [Far. girev گرو] *{OsT} is.* Rehin.

gireyi, [gir-mek > gir-eği] *{ağız} is.* Damadın gerdeğe girdiğinin ertesi günü. [DS]

girge[1], [Far. girde] *{ağız} is.* Büyük kazan. [DS]

girge[2], [gir-mek > gir-ge] *{ağız} is.* Binanın alt katı. [DS]

girgeç, -ci [gir-mek > gir-geç] *{ağız} sf.* Girişken; sokulgan. [DS]

girgi, [gir-mek > gir-gi] *{ağız} is.* **1.** Sabır. **2.** Fırsat. [DS]

girgiç, -ci [gir-mek > gir-giç] *{ağız} sf.* **1.** Kolay giren. **2.** Girişken. [DS]

girgilenmek, [gir-mek > girgi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sabırsızlanmak. [DS]

girgin, [gir-mek > gir-gin كركين] *sf.* **1.** Herkesle ahbaplık kurabilen; girişken. **2.** Her işe atılabilen. **3.** *{eAT} {ağız} is.* Şubat ayında azan deve. [DS] 🗗 **girgin olmak,** *{eAT} (Erkek deve için) dişisini arzulamak.*

girginlik, -ği [gir-gin-lik] *is.* Girgin olma durumu; girgin olan kişinin niteliği.

girgire, [*gild (yans.)* > gild-ir-e] *{ağız} is.* El değirmeni. [DS]

girgirek, [gir-dir-ek ?] *{ağız} is.* Merdiven. [DS]

girgit[1], [Yun. kerkida] *{ağız} is.* Kirkit. [DS]

girgit[2], [dir(i)-g-it] *{ağız} is.* **1.** Kaynamış buğday, mısır, nohut. **2.** İçi çok zor çıkarılan bir tür ceviz. [DS]

girgit[3]**, -di** [gir-(i)g-it ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

girgün, [gir-gün / gör-gün ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) saygı duyulmaya değer; güvenilir. [DS]

giri, [geri] *{ağız} is.* Geri; arka; kıç. [DS]

giriban, [Far. girībān گریبان] *(giri:ba:n) {OsT} is.* Elbise yakası. 🗗 **girîbān-çāk,** *{OsT} Yakası yırtık.*|| **girîbān-gîr,** *{OsT} Yakaya yapışan; yakalayan.*

giribanî, [Far. girībanī گریبانی] *(giri.ba:ni:) {OsT} sf.* Bir tür gömlek.

girici, [gir-mek > gir-ici] *sf.* **1.** Girme işini yapan; hep giren; girmeyi alışkanlık edinmiş olan. **2.** *fiz.* (Işın için) bir maddenin içinde, bu maddenin atomları tarafından durdurulmadan yayılan.

girift, [Far. giriften *(tutulmak)* > girift گرفت] *{OsT} sf.* **1.** Birbirinin içine girmiş, karışmış; çapraşık. **2.** *is.* Tutma, yakalama. **3.** *mim.* Motifleri iç içe giren süsleme tarzı; arabesk. **4.** *müz.* Türk musikisinde kullanılan neye benzeyen çalgı. 🗗 **girift tezyînât,** *{OsT} Girişik bezeme.*|| **girift yazı,** *Süsleme amacıyla harfleri birbiri içine geçmiş hâlde yazılan yazı.*|| **girift-zen,** *{OsT} Girift çalan; neyzen.*

giriftar, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftār گرفتار] *(girifta:r) {OsT} sf.* **1.** Tutulmuş; yakalanmış. **2.** ..- e uğramış; ..-e düşkün; tutkun. 🗗 **giriftār-ı aşk,** *{OsT} Aşka tutulmuş; aşk tutkunu.*‖ **giriftar olmak,** *Tutulmak; yakalanmak.*

giriftaran, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārān گرفتاران] *(girifta:ra:n) {OsT} is.* **1.** Yakalanmış olanlar; tutulanlar. **2.** Tutkunlar; uğramışlar.

giriftarane, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārāne گرفتارانه] *(girifta:ra:ne) {OsT} zf.* Tutulmuşçasına; yakalanmış gibi.

giriftare, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftāre گرفتاره] *(girifta:re) {OsT} is.* **1.** Tutkunluk. **2.** Yakalanma; tutulma.

giriftari, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftārī گرفتاری] *(girifta:ri:) {OsT}is.* **1.** Tutkunluk; düşkünlük. **2.** Yakalanma.

girifte, [Far. giriften *(tutulmak)* > girifte گرفته] *(girifta:r) {OsT} sf.* **1.** Tutulmuş, yakalanmış. **2.** (Bir hastalığa vb. şeye) tutulmuş, yakalanmış. **3.** Tutsak. 🗗 **girifte-dem,** *{OsT} Nefesi tutulmuş.*|| **girifte-hātır,** *{OsT} Gücenmiş.*|| **girifte-i dām,** *{OsT} Tuzağa yakalanmış.*|| **girifte-hātır,** *{OsT} Darılmış; gücenmiş.*|| **girifte-leb,** *{OsT} Dudağı tutulmuş; sakin; sessiz.*|| **girifte-lebāne,** *{OsT} Sessizlikle.*|| **girifte-ser,** *{OsT} Aklı fikri dağınık olan.*‖ **girifte-zebān,** *{OsT} Dili tutulmuş; kekeme.*||

giriftegi, [Far. giriften *(tutulmak)* > giriftegī گرفتگی] *(giriftegi:) {OsT}) is.* **1.** Tutkunluk. **2.** Tutsaklık; esirlik. **3.** Hastalık hâli.

girifteri, [Yun. khladeiteri] *{ağız} is.* Bulgur, soğan ve dövülmüş etle yapılan ızgara köfte. [DS]

giriftiri, [Far. girift > giriftiri ?] *{ağız} is.* Orak. [DS]

giriftleme, [girift-le-me] *is. mim.* Birbirine geçmiş, dal, çiçek, yaprak motifleri ile yapılan süsleme; girişik örgü.

giriftzen, [Far. giriften *(tutulmak)* > girift-zen] *is.* Girift çalan kimse.

girih, [Far. girih گره] *{OsT} is.* **1.** Düğüm. **2.** Zorluk; güçlük. 🗗 **girih-bend,** *{OsT} 1. Düğüm atan; düğümcü. 2. mecaz. Zorluk çıkaran. 3. Uçkur.*|| **girih ber girih,** *{OsT} Düğüm üstüne düğüm.*|| **girih-bür,** *{OsT} Düğüm kesen; yankesici.*|| **girih-gîr,** *{OsT} Düğüm tutmuş; karmaşık; dolaşık.*|| **girih girih,** *{OsT} Düğüm düğüm.*|| **girih-küşā,** *{OsT} Düğüm açan; güçlükleri yenen; zorlukların üstesinden gelen.*

girihçe, [Far. girihçe گرهچه] *{OsT} is.* Küçük düğüm.

girik, -ği [gir-ik] *{ağız} is.* İp takılan eğri ağaç. [DS]

girilik, -ği [gir-i-lik] *{ağız} is.* Düğün elbisesi. [DS]

giriliş, [gir-mek > gir-il-iş] *is.* Girmek işi ve biçimi.

girilme, [gir-il-me] *is.* Girilmek işi.

girilmek, [gir-mek > gir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Girme eylemi yapılmak.

girim, [gir-im] *is.* Girmek işi; girme.

girimlik, -ği [gir-im-lik] *is.* Bir yere girme hakkı olduğunu bildiren kâğıt; duhuliye kâğıdı; giriş kartı.

girinc, [gir-mek > gir-inc كرنج] *{eAT} is.* (Güneş, ay vb. için) buluta girme.

girinci, [? girinci / kirinci] *{ağız} is.* **1.** İki ile yedi yaş arasındaki erkek deve. **2.** Deve yavrusu. **3.** Bir ile üç yaşındaki kısrak. [DS]

girindi, [gir-mek > girindi كرندى] *{OsT} sf.* Soyu sopu belli olmayan; ne idiği belirsiz.

girinmek, [*eT.* kir-in-mek > gir-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendini sokmak; kendini girdirmek; girmek. **2.** *{ağız}* Giyinmek. [DS] **3.** *{ağız}* Sırta yüklenmek. [DS]

girinti[1], [gir-inti] *is.* **1.** Düz bir yüzeyde var olan içerlek kısım. **2.** *{ağız}* Denize doğru uzanmış kara parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Dolambaçlı sokak. [DS] 🗗 **girinti çıkıntı,** *Bir yüzeydeki içerlek ve dışarlak olan, düzgünlüğü bozan kısımlar.*

girinti[2], [gir-inti] *{ağız} is.* **1.** Kiracı. **2.** Kira vermeden yalnızca evin eski ve yıpranmış yerlerini onararak oturan. **3.** Göçmen. **4.** Yabancı. **5.** Boğaz tokluğuna çalışan. **6.** İçgüveyi. [DS]

girinti[3], [gir-inti] *{ağız} is.* **1.** Girişkenlik. **2.** Tarlayı yabancı otlardan temizleme işi. [DS]

girintili[1], [gir-in-ti-li] *sf.* Girintisi olan. 🗗 **girintili çıkıntılı,** *Düz olmayan, girintisi ve çıkıntısı olan.*

girintili[2], [girinti-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) girişken; sokulgan; becerikli. [DS]

girintisiz, [gir-in-ti-siz] *sf.* Girintisi olmayan. 🗗 **girintisiz çıkıntısız,** *Düz olan; girinti ve çıkıntısı olmayan.*

girirmek, [gir-mek > gir-ir-mek كريرمك] *{eAT} gçl. f.* Sokmak; ithal etmek; girdirmek.

giris, [Far. girīs / girīse گريس / گريسه] *(giri:s) {OsT} is.* Aldatma; kandırma; hile; desise.

giriş, [*eT.* kir-iş > gir-iş] *is.* **1.** Dışarıdan içeriye geçme işi veya biçimi. **2.** Bir binaya, iş yerine, maden ocağına vb. girmek için özel yapılmış yer; girmek için ayrılmış yer; methal; antre. **3.** *ed.* Bir eserde ön sözden sonra yer alan ve eserin konusunun kolay kavranmasını sağlayan bölüm; methal. **4.** *ed.* Bir kompozisyonda gelişmeye hazırlık yapan, konuyu tanıtan bölüm; girizgâh. **5.** Bir bilime hazırlık amacıyla yazılan eser. **6.** *bsy.* Bir çevre birimindeki bilgilerin bilgisayarın hafızasına veya bilgisayardan çevre birime verilmesi işlemi. **7.** *müz.* Bir müzik parçasının başta yer alan bölümü; methal. **8.** *gnşl.* Sinema, tiyatro, müze, maç gibi yerlere girmek için önceden ödenen para; giriş parası; giriş ücreti. **9.** Bir kap, sayaç pompa vb. içinde hareket eden veya geçmek zorunda olan akışkanın girdiği açıklık veya bağlantı noktası. **10.** *muh.* Belli bir dönemde mal, para, senet, vb. paraya çevrilebilir değerlerin işletmeye ne şekilde olursa olsun gelmiş olması. 🗗 **giriş durumu,** *dbl. Kimi dillerde kapalı bir yere girişi belirten ad durumu.*|| **giriş kapısı,** *Yapılarda yalnız içeri girmek için kullanılan kapı.*|| **giriş katı,** *Binalarda sokaktan hemen giriliveren alt kat; zemin katı; yer katı.*|| **giriş sınavı,** *Bir okula, bir işe girecekleri seçmek amacıyla yapılan sınav.*|| **giriş ücreti,** *Sinema, tiyatro, müze, maç gibi yerlere girerken ödenen para; duhuliye.*|| **giriş yapmak,** *1. Başlamak. 2. Bir ülkeye gümrük kapısından geçerek girmek.*

girişgin, [giriş-kin / giriş-ken] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

girişik, -ği [gir-iş-mek > gir-iş-ik] *sf.* Birbirinin içine girmiş, karışmış olan. 🗗 **girişik bezeme,** *mim. Birbirinin içine girmiş, sarmaşmış biçimde yaprak, çiçek ve dal motifleriyle yapılmış süsleme; girift tezyinat; arabesk.*|| **girişik cümle,** *dbl. Bir temel cümle içinde birden fazla fiilimsiden kurulu cümle; mudil cümle; karmaşık cümle.*|| **girişik tamlama,** *dbl. İçinde tümleç, zarf tamlaması, sıfat tamlaması bulunan tamlama.*

girişiklik, -ği [gir-iş-ik-lik] *is.* Girişik olma durumu; girişik olan şeyin niteliği.

girişilme, [gir-iş-il-me] *is.* Girişme işinin yapılması; girişilmek işi.

girişilmek, [gir-iş-mek > gir-iş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Girişmek işi yapılmak.

girişim, [gir-iş-mek > gir-iş-im] *is.* **1.** Bir işi yapmaya başlama; teşebbüs. *(1935)* **2.** *fiz.* İki veya daha çok dalganın bir noktaya aynı anda gelmesi ile meydana gelen sönme ya da artma olayı. **3.** *dbl.* İki ve daha çok dilli konuşmacının bu dillerden birini kullanırken başka bir dil veya dillerden ögelere yer vermesi olayı. 🗗 **girişim ölçme,** *fiz. Işık girişim saçaklarını ölçme tekniği; interferometri.*

girişimci, [gir-iş-im-ci] *is.* **1.** Bir iş yapmak üzere harekete geçen, o işe başlayan kimse; müteşebbis. **2.** Sanayi ve ticaret alanlarında bir sermaye ortaya koyarak yatırım yapan, girişimde bulunan kimse.

girişimcilik, -ği [gir-iş-im-ci-lik] *sf.* Girişimde bulunma durumu; girişimci olanın niteliği.

girişimölçer, [gir-iş-im+ölç-er] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarını uzaktan ölçmeye yarayan araç; interferometre.

girişken, [gir-iş-mek > gir-iş-ken] *sf.* **1.** Kendi kendine bir iş, uğraş ortaya koyabilen; müteşebbis. **2.** Bir işe hiç çekinmeden girişebilen. **3.** *gnşl.* Başkaları ile kolay ilişki kurabilen.

girişkenlik, -ği [gir-iş-ken-lik] *is.* **1.** Girişken olma durumu. **2.** Girişken olanın niteliği.

girişlik, -ği [gir-iş > gir-iş-lik] *sf.* **1.** Giriş için ayrılan. **2.** *is. ed.* Bir başka anlatıma, başka bir söze geçmek için kullanılan söz; girizgâh.

girişme[1], [gir-iş-me] *is.* Birbiri içine girme, başlama ve karşılaşma durum ve eylemleri.

girişme[2], [Far. kirişme / girişme گرشمه] *{OsT} is.* **1.** Kaş ve gözle işaret. **2.** Naz; cilve; işve. **3.** Gamze.

girişmek, [gir-mek > gir-iş-mek كرشمك] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbiri içine girmek, karışmak.

2. Bir işe başlamak için hazırlık yapmak; teşebbüs etmek; ele almak. **3.** *mecaz.* Birini dövmeye başlamak. **4.** (Birden çok kişi için) birbirine vurmak; dövüşmek; kavgaya tutuşmak. **5.** *{eAT} {OsT}* Karışmak; müdahale etmek. ☐ (birbirine) **girişmek,** *1. Birbiri içine girip karışmak. 2. mecaz. Kavgaya tutuşmak.*

Girit kekiği, [Girit + keki(k)-i] *is. t.* Girit adasında yetişen beyaz tüylü, pembe çiçekli çok yıllık otsu bir bitki, *(Origanum dictamnus).*

girive, [Far. girīve گریوه] *(giri:ve) {OsT} is.* **1.** Çıkmaz yol. **2.** Çok dolaşık yol. **3.** Yar; uçurum; zor geçit. **4.** İçinden çıkılmaz durum. ☐ **girive-i ışk,** *Aşkın karmaşık durumu.*

giriz, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīz / gürīz گریز] *(giri:z) {OsT} is.* **1.** Kaçış; kaçma. **2.** Orta oyununda "oyun" anlamında kullanılır.

girizan, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīzān گریزان] *(giri:za:n) {OsT} sf.* Kaçan.

girizende, [Far. gürehten *(kaçmak)*>girīzende گریزنده] *(giri:zende) {OsT} sf.* Kaçan.

girizgâh, [Far. gürehten *(kaçmak)* > girīz-gāh گریزگاه] *(girizgâ:h) {OsT} is.* **1.** Kaçacak yer; kaçış yeri. **2.** Söze, konuya giriş yeri. **3.** Girişlik **4.** *ed.* Divan şiirinde nesib veya teşbibten sonra asıl kaside bölümüne geçişi gösteren beyitler.

girkit, [Yun. kerkida] *{ağız} is.* Halı dokuma araçlarından olan bir tür tarak; kirkit. [DS]

girlek, -ğı [gir-(i)l-ek] *{ağız} sf.* Girişken. [DS]

girlük, -ğü [gür-lük] *{ağız} is.* Sık ağaç, çalı ve diken bulunan yer; gürlük. [DS]

girman, [kirmen] *{ağız} is.* Kirmen. [DS]

girme, [gir-me] *is.* **1.** Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek işi. **2.** *as.* Düşmanın savunma mevziine karşı girişilen saldırıda bir yarma sonucu ele geçirilen ilk yer veya hedef. **3.** *{ağız}* Ilıca. [DS] **4.** *{ağız}* Yapı iskelesi. [DS] **5.** *{ağız}* Başın bir tarafında olan ağrı; yarım baş ağrısı. [DS] ☐ **girme deneyi,** *25°C'taki bir yağa 100 g'lık bir kuvvetle 1 mm. çapındaki bir iğnenin 5 sn içinde ne kadar girdiği (mm'nin onda biri cinsinden) ölçülerek bu yağın sertliğinin belirlenmesi deneyi.*

girmek, [*eT.* kir-mek > gir-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Dış sayılan yerden veya ortamdan içeri geçmek; sınır veya kapı gibi belirlenmiş yerlerden iç kısma doğru ilerlemek; duhul etmek. **2.** Bir yerden veya bir şeyden geçebilmek; içine sığmak; sınırları içinde yer almak. **3.** Bir mesleğe, bir topluluğa vb. katılmak; yer almak; iltihak etmek; dahil olmak. **4.** *as.* (Ülke, yer, şehir için) ordu gücü ile almak, fethetmek; ele geçirmek. **5.** Ayrıntılarına inmek; dikkatle incelemek; iyice bilmek; dalmak. **6.** Başlangıcında olmak; yapmaya başlamak; işe koyulmak; girişmek; başlamak. **7.** Kullanılmaya başlamış olmak; alışılmış, benimsenmiş olmak. **8.** Kendinde bir değişiklik görülmek; değişime uğramış olmak; yeni bir duruma geçmek; dönüşmek. **9.** Varmak; ulaşmak; ermek. **10.** Derinliğine işlemek; nüfuz etmek. **11.** (Soyut kavramlar için) iyice anlamak; kavramak; zihninde yer etmek. **12.** (Zaman kavramları için) gelmek; başlamak. **13.** (Ağrı, sızı için) başlamak; etkisini göstermek; saplanmak. **14.** *kim.* Bir şeyin birleşiminde yer almak. **15.** (Kavga, tartışma için) başlamak; tutuşmak; yapmak. **16.** Salgın hastalık bulaşmak. **17.** (Bir konunun, hesabın, işin, görevin vb. şeyin) içinde olmak; dahil olmak; alanına girmek. **18.** (Okula vb. yere) yazılmak; kaydolmak; devam etmek. **19.** (Telefon, telgraf vb. için) görüşmeleri veya hattı kontrol etmek için paralel bir bağlantıyla görüşmeye katılmak. **20.** *{ağız}* (Buğday için) biçilecek olgunluğu gelmek. [DS] **21.** *{ağız}* (Ekmek yapılacak hamur için) kabarıp yarılmak. [DS] **22.** *{ağız} gçl. f.* Giymek. [DS] ☐ **girecek delik aramak,** *Saklanacak yer bulmaya çalışmak.*‖ **girip çıkmak,** *1. Bir yere sık sık uğramak. 2. Bir yerde az kalmak; uğrayıp gitmek.*

girmelik, -ği [gir-me-lik] *is.* (Sinema, tiyatro, maç vb. yerlere) giriş için ödenen para; giriş ücreti; duhuliye.

girneşmek, [*eT.* kir-in-mek > gir(i)n-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [ir]* Bir işe istekle başlamak. [DS]

girt, [? girt] *{ağız} is.* Kalınlık. [DS] ☐ **girt vurmak,** *{ağız} Hedefe tam isabet ettirmek.* [DS]

girtmek, [girt-mek] *{ağız} gçsz. f. [-(d)-er]* Değmek. [DS]

girtten, [girt-ten] *(gi'rtten) {ağız} zf.* Gerçekten; ciddî olarak. [DS]

girtüp, [Alın. kartofel > Rus. kartol ?] *{ağız} is.* Patates. [DS]

girü, [gerü کرو] *{eAT} sf.* Geri. ☐ **girü yitmek,** *{eAT} Geri itmek; reddetmek.*

girüdar, [Far. gīr *(kap)* ü *(ve)* dār *(tut)* گرودار] *(girü:da:r) {OsT} is.* Kavga, savaş; mücadele.

girüki, [gerü-ki کروکی] *{eAT} sf.* Sona kalan; en son.

girve, [? girve] *{ağız} is.* Meyve toplamaya yarayan bir tür çubuk. [DS]

giryan, [Far. giristen *(ağlamak)* > giryān گریان] *(girya:n) {OsT} is.* Ağlayan. ☐ **giryan olmak,** *Ağlamak.*

giryanî, [Far. giryānī گریانی] *(girya:ni:) {OsT} is.* Ağlayıcılık.

girye, [Far. giristen *(ağlamak)* > girye گریه] *{OsT} is.* **1.** Ağlama; ağlayış. **2.** Gözyaşı. ☐ **girye-bār,** *{OsT} Ağlayan; gözyaşı döken.*‖ **girye-dār,** *{OsT} Ağlamış olan.*‖ **girye-engîz,** *{OsT} Ağlamaya sebep olan; ağlatıcı.*‖ **girye-feşān,** *{OsT} Gözyaşı saçan; acı acı*

yaş döken.|| **girye-fezâ,** *{OsT} Çok ağlatan; ağlamayı artıran.*|| **girye-hîz,** *{OsT} Ağlama başlatan.*|| **girye-i âşıkâne,** *{OsT} Tutkulu bir şekilde ağlayış.*|| **girye-i şâdî,** *{OsT} Sevinçten ağlayış.*|| **girye-künân,** *{OsT} Gözyaşı dökerek; ağlayarak.*|| **girye-meşhûn,** *{OsT} Gözyaşı ile dolu olan.*|| **girye-nâk,** *{OsT} Ağlayan; ağlayıcı.*|| **girye-nikâb,** *{OsT} Gözyaşıyla örtülü.*|| **girye-nümâ,** *{OsT} Ağlayan yüzlü.*|| **girye-nümîd,** *{OsT} Ağlamışa benzeyen.*|| **girye nümûd,** *{OsT} Ağlamışa benzer.*|| **giyre-pâş,** *{OsT} Gözyaşı döken.*|| **girye-perverd,** *{OsT} Ağlama getiren; ağlatan; ağlatıcı.*|| **girye-rîz,** *{OsT} Gözyaşı döken.*‖ **girye-zâr,** *{OsT} Ağlama yeri.*‖ **girye-zâr-ı hicrân,** *{OsT} Ayrılık acısı ile ağlanan yer.*

giryende, [Far. giryende گریندە] *{OsT} sf.* Ağlayan; ağlayıcı. ☐ **giryende-i hasret,** *{OsT} Özlemle ağlayan; hasret ağlayıcısı.*

girzap, [? girzap] *{ağız} is.* Düğünde, düğün sahiplerinden bahşiş alma geleneği. [DS]

gisu, [Far. gîsü گیسو] *(gi:su:) {OsT} is.* **1.** Omuza dökülen uzun saç. **2.** Saç örgüsü. ☐ **gîsü-bend,** *{OsT} Saç bağı.*‖ **gîsü-yi anber-bâr,** *{OsT} Amber saçan saç; güzel kokulu saç.*|| **gîsü-yi yâr,** *{OsT} Sevgilinin saçı.*

gisudar, [Far. gîsü-dâr گیسودار] *(gi:su:da:r) {OsT} is.* Uzun saçlı.

giş[1], [giş] *{ağız} sf.* Çirkin; kötü. [DS]

giş[2], [Far. giş گش] *{OsT} is.* **1.** Yürek; kalp. **2.** "Kış, kış" diye kovalama. **3.** Satrançta karşı tarafın taşını kovalama.

gişe, [Fr. guichet] *is.* Sinema, tiyatro, vb. yerlere girmek için bilet alınan yer.

gişelmek, [giş-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Heveslenmek. [DS]

gişi, [kişi] *{ağız} is.* **1.** Kişi. **2.** Koca; eş. **3.** *sf.* (Kişi için) zarif, soylu; kibar. [DS] ☐ **gişiye gitmek,** *{ağız} (Kadın için) evlenmek.* [DS]

gişilik, -ği [kişi-lik] *{ağız}* **1.** Kibarlık; soyluluk; insanlık. **2.** Bayram ve resmî günlerde giyilen elbise. [DS] ☐ **gişilik ses,** *{ağız} (Bağırma için) yüksek sesle azarlayarak.* [DS]

-git, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* → -gıt.

gitar, [Yun. kithara] *is.* Altı telli, telleri iki parmak arasında çekilerek çalınan bir tür çalgı.

gitarcı, [gitar-cı] *is.* Gitar çalan kimse; gitarist.

gitarcılık, -ğı [gitar-cı-lık] *is.* Gitarcı olma durumu.

gitarist, [Fr. guitariste] *is.* Gitar çalmayı meslek edinmiş kimse.

gitçe, [git-çe] *{ağız} is.* Küçük parmak. [DS] ☐ **gitçe cancavluk,** *{ağız} Küçük el peşkiri.* [DS]

gitdüğünce, [git-düğünce كتدوكنجه] *{OsT} zf.* Gittikçe; gitgide.

gite, [göde ?] *{ağız} sf.* (Erkek için) kısa boylu. [DS]

gitgide, [git+gi(t)-e] *(gi'tgide) zf.* Zaman geçtikçe; giderek; gittikçe.

giti, [Far. gîtî گیتی] *(gi:ti:) {OsT} is.* **1.** Dünya. **2.** Şans; talih; felek. ☐ **gîtî-ârâ,** *{OsT} 1. Dünyayı süsleyen. 2. İri ve çok güzel kokan bir tür gül.*|| **gîtî-ârây,** *{OsT} bot. İri yapraklı, güzel kokulu bir gül.*|| **gîtî-bân,** *{OsT} 1. Dünyayı koruyan. 2. Padişah.*|| **gîtî-fürûz,** *{OsT} Dünyayı aydınlatan.*|| **gîtî-neverd,** *{OsT} Dünyayı dolaşan.*|| **gîtî-nümâ,** *{OsT} Dünyayı gösteren.*|| **gîtî-sitân,** *{OsT} Dünyayı ele geçiren.*

gitiç, -ci [? gitiç] *{ağız} is.* Fasulyenin kuru kabuk kısmı. [DS]

gitme, [git-me] *is.* Bulunulan yerden başka bir yere yönelme ve uzaklaşma eylemi.

gitmek, [*eT.* kit-mek > git-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor] [-(d)-ecek] [-(d)-e-y-im] [-(d)-e-lim]* **1.** Bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek. **2.** (Taşıt için) belirtilen yolda ilerlemek; yol almak. **3.** Bir yerden veya bir işten ayrılmak; uzaklaşmak. **4.** Çıkmak; uzanmak; ulaşmak; varmak. **5.** *mecaz.* Belli bir amaçla bir yere devam etmek; bir işle uğraşmak. **6.** Bir iş için veya müşteri olarak bir yere uğramak. **7.** Taşınmak; götürülmek. **8.** Dünyadan göçmek; dünyayı terk etmek; göçmek; ölmek. **9.** *gnşl.* Yakışmak; uygun düşmek; yaraşmak. **10.** Eskimek; aşınmak. **11.** Elden çıkmak; yok olmak; satılmak; zarara uğramak. **12.** (Alet ve makine için) çalışmak; yürümek; işlemek. **13.** Yeterli olmak; yetmek. **14.** Dayanmak. **15.** *mecaz.* İçine işlemek; nüfuz etmek; özüne ulaşmak. **16.** Sürmek; devam etmek; herhangi bir durumda olmak; cari olmak; yürürlükte bulunmak; *{eAT} (aymı).* **17.** Başvurmak; göndermek. **18.** Satılmak; işlem görmek. **19.** *{eAT}* Yürümek. **20.** *{OsT}* Geçmek. **21.** *{OsT}* Kaybolmak. **22.** *yard. f.* Sürerlik bildirir. ☐ **gide gide,** *1. Gitmeye devam ederek; gittikçe. 2. {ağız} Yavaş yavaş; aheste aheste.* [DS]|| **gider olmak,** *{eAT} Gitmek üzere olmak; gitmeğe hazırlanmak; gidici olmak.*‖ **gider vakit,** *{eAT} Gidecek zaman.*|| **gitsün idi,** *{eAT} Gitseydi; gideydi.*|| **Gitti de geldi.** *(Hayatından ümit kesilmiş birisi için) tekrar sağlığına ve canlılığına kavuşmak.*‖ **gitti gider,** *Söz konusu olan şeyin bir daha ele geçmeyecek biçimde kaybolduğunu ifade eden söz.*

gitret, [? gitret] *{ağız} is.* Kin. [DS]

gittikçe, [git-tik-çe] *(gitti'kçe) zf.* Git gide; zamanla; zaman geçtikçe.

givanmak, [kıvan-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sevinmek. [DS]

givermek, [giver-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir işi yapıvermek. [DS]

givirilmek, [givir-il-mek كورلمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ür]* Sokulmak; konulmak; ithal edilmek.

givirinilmek, [givir-in-il-mek كيويرينلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Sokulmak; dahil edilmek.

givirmek, [giv-ir-mek كورمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Koymak; sokmak; yerleştirmek; ithal etmek. **2.** Eklemek; katmak.

givürmek, [giv-ür-mek كوورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* → givirmek.

givrenmek, [giv-(i)r-en-mek > givren-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yıkanmak. [DS]

giya, [Far. giyā گيا] *(giya:) {OsT} is.* **1.** Bitki; nebat. **2.** Taze ot. 🗗 **giyā-zār,** *{OsT} Çayır; otlak.*

giyah, [Far. giyāh / kiyāh گياه] *(giya:h) {OsT} is.* Bitki; taze ot. 🗗 **giyāh-beste,** *{OsT} Ot bitmiş; ot bağlamış.*|| **giyāh-ı kayser,** *{OsT} bot. Sarı yonca; kokulu yonca.*|| **giyāh-ı nemnāk,** *{OsT} bot. Semizotu.*|| **giyāh-ı şütür,** *{OsT} bot. Deve dikeni.*

giydirici, [giy-dir-ici] *sf.* **1.** Giydirme işini yapan. **2.** *is. sin. tiy.* Stüdyolarda oyuncuların giyimine yardım eden kişi; gardıropçu.

giydirilme, [giy-dir-il-me] *is.* Giyme işinin yaptırılması; giydirilmek işi.

giydirilmek, [giy-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Giymek işi yaptırılmak.

giydiriş, [giy-dir-iş] *is.* Giydirme işi veya biçimi.

giydirme, [giy-dir-me] *is.* Giymesini sağlama eylemi.

giydirmek, [giy-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Giyme işini yaptırmak; giymesini sağlamak. **2.** *mecaz.* Hakarette bulunmak; ağır sözler söylemek. **3.** *argo.* Tokat veya sopa ile birine vurmak; bir şeyle varıp vurmak veya çarpmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **4.** *{ağız}* Aniden bıçak saplamak. [DS]

giye, [Far. giyeh] *{ağız} is.* Ot. [DS]

giyecek, -ği [giy-ecek] *is.* Giyilmek için yapılmış şeyler; elbise; giyim; giysi.

giyeceklenmek, [giy-ecek-le-n-mek كيجك لنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Üzerine giyecek almak; giyinmek.

giyeh, [Far. giyeh گيه] *{OsT} is.* **1.** Bitki. **2.** Taze ot.

giyek, -ği [giy-mek > giy-ek] *{ağız} is.* Giyecek. [DS]

giyese, [giyese گياسه] *{eAT} is.* → giyesi.

giyesi, [giyesi كياسه] *{eAT} is.* Giyecek, elbise.

giyik[1]**, -ği** [giy-ik] *{ağız} is.* Yünden dokunan aba. [DS]

giyik[2]**, -ği** [*eT.* keyik > geyik] *{ağız} is.* Geyik. [DS]

giyiliş, [giy-il-iş] *is.* Giyilme işi veya biçimi.

giyilme, [giy-il-me] *is.* Giyme işi yapılma durumu.

giyilmek, [giy-il-mek] *edil. f. [-ir]* Giyme işi yapılmak.

giyim, [*eT.* keḏ-im > giy-im كييم] *is.* **1.** Giyecek; elbise; urba. *{eAT} (aynı)* **2.** Giyinme biçimi; üst baş durumu. **3.** Birbirini tamamlayan şeylerin bütünü; takım. **4.** Zırh. 🗗 **giyim başı,** *tar. Padişahların özel hizmetinde bulunan ve onların giyimiyle ilgilenen görevli.*|| **giyim evi,** *Her türlü giyecek satan dükkân; konfeksiyon mağazası.*|| **giyim kuşam,** *Giyilen her şey; üst baş.*|| **giyim kuşamı yerinde,** *Temiz ve özenli giyinmiş.*|| **giyim uygunsuzluğu,** *psikol. Yaşına veya sosyal mevkiine uygun düşmeyecek biçimde giyinme.*

giyimli, [*eT.* keḏ-im-liğ > giy-im-li كيملى] *sf.* **1.** Giyinmiş; giyinik hâlde olan. **2.** *{eAT} {OsT}* Düzgün giyinmiş; süslü; giyimi kuşamı düzgün. **3.** Siyah-kahverengi alacalı Çinhindi'nde yaşayan bir tür maymun; duk, *(Semnopithecus nemaeus).* **4.** *{eAT} {OsT}* Silahlı; silahlarını kuşanmış. 🗗 **giyimli kuşamlı,** *Güzel ve özenerek giyinmiş.*

giyimlü, [giy-im-lü كيملو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Giyimli kuşamlı. **2.** Silahlı.

giyindirmek, [giy-in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin giyinmesini sağlamak; giydirmek.

giyinik, -ği [giy-in-ik] *sf.* Giyinmiş olan.

giyiniş, [giy-in-iş] *is.* **1.** Giyinme eylemi veya biçimi. **2.** Kılık kıyafet; üst baş.

giyinme, [giy-in-me] *is.* Kendi üzerine giyme işini yapma durumu.

giyinmek, [giy-in-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendi üzerine giymek; kendi kendini giydirmek. **2.** (Elbise için) belli bir mağazadan almak; belli bir terziye diktirmek. **3.** *mecaz.* (Bir söz veya davranışa karşı) sesini çıkarmadan içerlemek. 🗗 **giyinip kuşanmak,** *Özen göstererek giyinmek.*

giyiş, [giy-iş] *is.* Giyme eylemi veya biçimi.

giyişli, [giy-iş-li كييشلو] *{OsT} sf.* Giyinmiş.

giyit, [giy-it] *is.* Giyecek; elbise.

giyle, [giy-le / giy-il-e] *{ağız} is.* Karda batmadan yürümeyi sağlayan ortası iple kafes şeklinde örülü, ağaç çerçeveli bir ayakkabı. [DS]

giyme, [giy-me] *is.* Elbiseyi bedenine geçirme; elbisenin içine girmek işi.

giymek, [*eT.* keḏ-mek > gey-mek > giy-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Dış etkilerden korunmak için elbise, giyecek olarak her türlü nesnenin içine girmek; bedenine geçirmek; örtünmek. **2.** *mecaz.* Bir ağır söz veya davranışı ses çıkarmadan içerleyerek dinlemek.

giyotin, [Fr. Guillotin *(Joseph-Ignace Guillotin Fransız hekim ve Fransız devrimi sırasında kullanılan kendi adı ile anılan idam aracını bulan kişi)*] *is.* Fransa'da eskiden ölüm cezasına çarptırılanların başını kesmeye yarayan mekanik alet.

giysi, [*eAT* giy-mek > gey-esi > giy-si] *is.* Her türlü giyecek eşyası; libas; elbise; çamaşır, *(1944 yeniden).*

giyürmek, [giy-ür-mek كيورمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Giydirmek.

giz[1], [gıj / gız / giz *(yans.)*] *is.* Karga vb. hayvanların bağırmasını, haykırmasını anlatan kök. [Zülfikar] *giz(z)-ek-le-mek*

giz[2], [gız / giz *(yans.)*] *is.* Bir yüzeye sürtünmeyi, sürtünerek dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *giz-il-dek*

giz[3], [*eT.* kiz *(kutu; kap)* > giz] *is.* Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen şey; sır. *(1935)*

giz[4], [İt. ghis] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde kıç direkte eğik duran bayrak direği.

gizbe, [Bulg. izba *(kiler)*] *{ağız} is.* **1.** Issız, izbe yer; kuytu yer. **2.** Evlerdeki en küçük oda. [DS]

gizci, [giz-ci] *{ağız} is.* Casus. [DS]

gizdin, [giz-din] *{ağız} zf.* Gizlice. [DS]

gizdirmek, [giz *(yans.)* > giz-dir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Tiksinmek. [DS]

gizek, -ği [giz *(yans.)* > giz-ek] *is. müz.* Def biçiminde deri geçirilmiş bir gövdesi bulunan on telli bir tür yaylı çalgı.

gizem, [giz-em] *is. fel.* **1.** Akıl yoluyla çözümlenemeyen, ispatı yapılamayan gerçek üstü şey; sır. *(1935)* **2.** Bir kişi etrafında meydana gelmiş olağanüstü duygu veya fikir.

gizemci, [giz-em-ci] *is.* **1.** Gözlem ve akıl yürütmeden daha çok sezgiye önem veren kimse. **2.** *sf.* Örtülü bir anlamı olan; alegorik. **3.** Gizemciliği, kendinden geçişi yansıtan; mistik; sofi. **4.** *tasvf.* Görünmeyen gerçeklerle ilintili olan.

gizemcilik, -ği [giz-em-ci-lik] *is.* **1.** *fel.* Gözlem ve akıl yürütmenin yetmediği alanlarda, özellikle Allah kavramında, gerçeğe gönül yoluyla, iradenin zorlamasıyla ulaşılabileceğini kabul eden, duygu ve sezgiye dayanan felsefî doktrin. **2.** *tasvf.* Allah'a doğrudan doğruya sezgi yoluyla ulaşma isteği; mistisizm; tasavvuf.

gizemli, [giz-em-li] *sf.* Gizem niteliği taşıyan; içinde gizem bulunan; esrarengiz.

gizemsel, [giz-em-sel] *sf.* Gizemle ilgili; gizeme ilişkin; mistik.

gizgiç, -ci [giz-giç] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kabuğu soymaya yarayan yassı ağaç parçası. **2.** Çamların üzünden çıkan kuru budak. [DS]

gizik[1], **-ği** [giz-ik] *{ağız} is.* Arı iğnesi. [DS]

gizik[2], **-ği** [giz-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) korkak; çekingen. [DS]

gizil, [giz-il] *sf.* Henüz varlığı ortaya çıkmamış; gizli kalmış; potansiyel. *(1935)* 🗗 **gizil güç,** *1. Edim olarak değil de güç olarak var olan; henüz uygulamaya konulmamış, ama konulması mümkün olan, imkân durumunda olan güç; potansiyel. 2. fiz. Bir iletkenin iki ucu arasında bir elektrik akımının ortaya çıkmasına sebep olan güç. 3. Bir engel karşısında enerji olarak ortaya çıkamayan, ancak engel kalkınca işe dönüşen güç.*

gizildek, -ği [giz-il-de-k] *{ağız} is.* **1.** Topaç. **2.** Kirman. [DS]

gizir[1], [Far. gizīr گزیر] *{ağız} is.* **1.** Muhtar. **2.** Köylerde muhtarın yardımcısı. **3.** Toprak ürünlerinden alınan vergiyi ölçmek için memurların yanında gezen köy adamı. **4.** Köy odası hizmetçisi. **5.** Köy bekçisi. **6.** Arabozucu. **7.** Aracı. **8.** *sf.* (Kişi için) çok gezen. **9.** (Kişi için) kısa boylu; cüce. [DS]

gizir[2], [? gizir] *{ağız} is.* **1.** Tütün tohumu. **2.** Küçük ağaç parçası. [DS]

gizirlemek, [gizir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gizlice haber vermek. [DS]

gizlek, -ği [giz-le-k] *{ağız} is.* Çevresi ağaçlarla kapalı, soğuğa karşı dayanıklı toprak alan. [DS]

gizleme, [giz-le-me] *is.* **1.** Gizli hâle getirmek işi. **2.** *as.* Savaşta harekât ve mevzileri düşmanın gözetlemelerinden saklamak için alınan tedbirlerin tümü. 🗗 **gizleme ağı,** *as. Silah, mevzi ve araçları gizlemekte kullanılan ağ.* || **gizleme örtüsü,** *as. Çabuk gizlenmesi gereken silah ve araçların üstünü var olan her türlü malzeme ile örterek düşman gözetlemesine imkân vermeme işi.*

gizlemek, [*eT.* kiz-lē-mek > giz-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Görülmesini önlemek amacıyla gözden uzak bir yere saklamak veya belli olmayacak bir duruma sokmak. **2.** Bir olayı, duyguyu veya durumu başkalarının öğrenmesine engel olmak; bu konuda bilgi vermemek.

gizlenbeç, -ci [gizle-n-beç كزلنبج] *{OsT}* is. Saklambaç.

gizlence, [giz-le-n-ce] *{ağız} is.* Bayramlarda ve belli günlerde giyilen güzel elbise. [DS]

gizlenci, [giz-le-n-ci كزلنجى] *{eAT} {ağız} is.* Gerektiği zamanlarda kullanılmak üzere saklanan her çeşit eşya. [DS]

gizlengiç, [giz-le-n-giç] *{ağız} is.* Geyik boynuzundan yapılan, çarık dikmeye yarayan, sivri iki çatalı olan araç. [DS]

gizlenilme, [giz-le-n-il-me] *is.* Gizlenme eyleminde bulunma veya bulunulma durumu.

gizlenilmek, [giz-le-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gizli tutulmak. **2.** *dönşl. f.* Gizli hâle gelmek; gizlenmek.

gizleniş, [giz-le-n-iş] *is.* Gizlenme eylemi veya biçimi.

gizlenme, [giz-le-n-me] *is.* Gizli hâle gelmek işi.

gizlenmek, [*eT.* kiz-le-n-mek > giz-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Kendisini görülemeyecek hâle getirmek; kendini gizlemek; saklanmak. **2.** *edil. f.* Gizli tutulmak; söylenmemek; saklanmak.

gizleyiş, [giz-le-y-iş] *is.* Gizleme eylemi veya biçimi.

gizli, [giz > giz-li] *sf.* **1.** Görülmeyecek biçimde yerleştirilmiş, saklanmış olan. **2.** Niteliği anlaşılamayan, ne olduğu bilinemeyen. **3.** *gnşl.* Başkalarının görmesine, bilmesine izin verilmeyen; saklı kalan.

4. Kişinin içinde kalan; açıklanmayan. **5.** *zf.* Saklı olarak; gizlice. ◻ **gizli celse,** *huk.* → gizli oturum.|| **gizli cemiyet,** → gizli dernek.|| **gizliden gizliye,** *Kimseye haber vermeden; kimsenin haberi olmadan; gizli olarak.*|| **gizli dernek,** *siy. Yasa gereği kamu düzeni ile ilgili dairelere bilgi vermeden, kendi üyelerinden başka kimsenin bilmediği ve çoğunlukla kamu düzeni aleyhine kurulmuş dernek, topluluk.*|| **gizli dil,** *dbl. Kullananlardan başkasının anlamadığı dil.*|| **gizli duruşma,** *huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamaya basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafi celse.*|| **gizli enflasyon,** *eko. Fiyatların çok düşük bir hızla arttığı, faiz ile fiyat artışının dengelenebildiği pahalılık durumu.*|| **gizli fiyat atışı,** *eko. Malın fiyatı artırılmamakla beraber kalitesinde düşüklük yaparak elde edilen fiyat artışı.*|| **gizli gizli,** *Gizli olarak; saklayarak; gizleyerek.*|| **gizli işsizlik,** *eko. Bir sektörde bir kısım işçi çıkarmaya rağmen üretimde azalma meydana gelmemesi ile anlaşılan üretime katılmama olayı.*|| **gizli kapaklı,** *Doğru bir şey olmadığı için başkalarından saklanan.*|| **gizli oturum,** *1. huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamaya basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafi celse. 2. Bir toplantının halka açık olmayan biçimi.*|| **gizli oy,** *Oy verenin oyunun rengi veya kime verdiği belli olmayan biçimde yapılan oylama.*|| **gizli polis,** *Kendisinin güvenlik görevlisi olduğunu belli etmeden görev yapan Millî İstihbarat Teşkilatı mensubu kimse.*|| **gizli sara,** *Belirsiz fakat çok hızlı nöbetlerle ortaya çıkan sara.*|| **gizli sıtma,** *1. Kendini belli etmeyen sıtma hastalığı. 2. mecaz. Sinsi sinsi, gizlice kötülük yapan kişi.*|| **gizli şeker,** *tıp. Belirtileri açık olmayan ancak laboratuar incelemeleri ile anlaşılan şeker hastalığı.*|| **gizli vergi,** *eko. Katma değer vergisi dışındaki bütün dolaylı vergiler.*|| **gizli yama,** *Belli olmayacak biçimde yapılmış olan yama.*

gizlice, [giz-li-ce] *(gizli'ce) zf.* Kimseye göstermeden; kimseye belli etmeden; gizli olarak.

gizlicilik, -ği [giz-li-ci-lik] *is.* Gizli bilimlerin öğrenilmesi ve uygulanması; Batınîlik.

gizlik, [Far. gizlik گزلك] *{OsT} is.* **1.** Kesici araçların keskin olan tarafı, ağzı. **2.** Uzun saplı kalemtıraş.

gizlilik, -ği [giz-li-lik] *is.* Gizli olma hâli veya gizli olan taraf.

gizri, [Far. cezer] *{eT} is.* Havuç. [DLT]

gizzek, -ği [giz *(yans.)* > giz(z)-ek] *{ağız} ünl.* Kışkırtma sözü. ◻ **gizzek gizzek,** *{ağız} Birinin üstüne yürüyeni kışkırtmak için söylenen söz.* [DS]

gizzeklemek, [giz(z)-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Birinin üzerine saldırtmak; kışkırtmak. [DS]

gizzik, -ği [giz(z)-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) takılmayı seven; şakacı. [DS]

gladyatör, [Lat. gladius *(iki ağızlı enli kılıç)* > Fr. gladiateur] *(g'lâdyatör) is.* Eski Roma'da, arena adı verilen meydanda kendisi gibi dövüşçülerle veya vahşi hayvanlarla ölümüne dövüşen kimse.

glase, [Fr. glacé] *(g'lâse) is* **1.** Derinin kıllarla kaplı üst yüzeyi. **2.** Yumuşak deri. **3.** *sf.* (Eşyalar için) üzerine saydam ve parlak cila çekilmiş olan. **4.** Dondurulmuş; buzlu.

glaseleme, [glâse-le-me] *(g'lâseleme) is.* Kâğıtları, kumaşları, derileri cilalama işi veya tarzı.

glasi, [Fr. glacis] *(g'lâsi) is.* Saydam boya, cila.

glasyolog, -ğu [Fr. glaciologue] *(g'lâsyolog) is.* Buzul bilimi uzmanı; buzul bilimci.

glasyoloji, [Fr. glaciologie] *(g'lâsyoloji) is.* Buzul bilimi.

glayöl, [Lat. gladiolus *(kılıç)* > Fr. glaïeul] *(g'lâyöl) is. bot.* Yaprakları kılıcı andıran, pek çok çeşidi bulunan, çok yıllık soğanlı bitki; kuzgun kılıcı; kılıç çiçeği, *(Gladiolus communis).*

glazür, [Fr. glaçure] *(g'lâzür) is.* **1.** Cilalama; camla kaplama. **2.** Cam cila.

-glı [-ġ-lı / g-li] *{eT} yap. e. "Tekrar tekrar, sürekli olarak yapan; bir işi yapan, yine yapan"* gibi bir yığılma veya sıklık anlamı katarak sıfat fiiller (ortaç) türeten ek. *ögret-i-gli (öğreten), tıd-ı-glı (engelleyen)*

glikojen, [Yun. glykos *(tatlı)* + genesis *(oluşum)* > Fr. glycogène] *(g'likojen) is. biyo. kim.* Karaciğerde bulunan ve hidrolize şeker veren karbonhidrat.

glikol, -lü [Fr. glycol] *(g'likol) is. kim.* Çok dayanıklı filmlerin ve sentetik kumaşların yapımında kullanılan, birleşiminde iki alkol grubu bulunan, formülü $CH_2OH - CH_2OH$ olan dialkol.

glikolik, -ği [Fr. glicolique] *(g'likolik) sf. kim.* Glikol ile ilgili. ◻ **glikolik asit,** *biy. Olgunlaşmamış meyvelere burukluk tadını veren, bitki hücrelerinde ışık solunumu için enzim etkenliği görevini üstlenen organik asit.*

glikoz, [Fr. glycose] *(g'likoz) is. kim.* Özellikle üzüm suyunda bulunan karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan, formülü $CH_2 - OH - (CHOH)_4 - CHO$ olan şeker; üzüm şekeri; dekstroz. ◻ **glikoz tolerans testi,** *tıp. Kanda bulunan glikozun karaciğer tarafından alınmasını ve glikojene çevrilebilmesini ölçen bir karaciğer işlev testi.*

glikozit, -di [Fr. glucoside] *(g'likozit) is.* Birçok bitkilerde bulunan glikoz bileşiklerinin genel adı.

glikozüri, [Fr. glycosurie] *(g'likozüri) is. tıp.* İdrarda şeker, özellikle glikozun bulunması.

glisemi, [Fr. glycémie] *(g'lisemi) is. tıp.* Kandaki şeker miktarı.

gliserin, [Fr. glycérine] *(g'liserin) is. kim.* Yağlı maddelerden, sabunlaştırma yoluyla çıkarılan renksiz, tatlı, şurup kıvamında, formülü $CH_2OH–CHOH–CH_2OH$ olan trialkol; propantriol.

global, -li [Fr. global] *(g'lobal, l'ler ince söylenir) sf.* **1.** Toptan; toplam; tümüyle ele alınmış olan. **2.** Bütün dünya ölçüsünde; geniş bir bakış açısıyla; küresel; dünya çapında.

globalleşme, [global-le-ş-me] *(g'loballeşme) is.* Global hâle gelme eylemi; küreselleşme.

globalleşmek, [global-le-ş-mek] *(g'loballeşmek) dönşl. f. [-ir]* **1.** Ülke veya dünya çapında millî gelir büyüklüklerini değerlendirmek. **2.** Küreselleşmek.

globülin, [Fr. globuline] *(g'lobulin) is. kim.* Suda çözünmeyen, sulu tuz çözeltisinde çözünen kan serumunun başlıca proteinini oluşturan iri moleküllü protein.

glokom, [Fr. glaucome] *(g'lokom) is.* Şiddetli doku ve görme bozukluklarına sebep olan göz hastalığı; karasu.

glokoni, [Fr. glauconie] *(g'lokoni) is.* Deniz dibi çökeltilerinde bol miktarda bulunan killer grubundan koyu yeşil renkli, hidratlı doğal demir ve potasyum silikat.

glop, -bu [Fr. globe] *(g'lop, l ince söylenir) is.* Küre.

glukagon, [Fr. glucacon] *(g'lukagon) is.* Pankreas tarafından salgılanan, 29 amino asitten oluşmuş, yağ dokusunda lipit hidrolizi, karaciğer hücrelerinde glikojen parçalanmasını ve glikoz sentezini uyararak kandaki şeker oranının düşmesini engelleyen bir hormon.

glutamat, [Fr. glutamate] *(g"lutamat) is. biyo. kim.* Merkezî sinir sisteminde, bir uyartıya cevap olarak sinir hücrelerinden çıkarılarak diğer nöron ve kas hücrelerini uyaran bir amino asit; glutamik asit.

glutamin, [Fr. glutamine] *(g"lutamin) is. biyo. kim.* Azot metabolizmasını kontrol eden glutamat türevi bir amino asit.

glüsit, [Fr. glucide] *(g"lüsit) is. kim.* Karbon, hidrojen ve oksijen içeren, çeşitli alkol işlevlerinin yanı sıra bir aldehit veya keton grubu da taşıyan, insan ve hayvanların en önemli organik besinlerinden olan organik kimya bileşiklerinin genel adı; sakarit.

glüten, [Lat. gluten *(zamk)*] *(g"lüten) is.* **1.** Katı cisimleri birbirine bağlayan, yapıştıran madde. **2.** *kim.* Tahıl unlarında nişasta alındıktan sonra geriye kalan yapışkan madde. 🗗 **glüten ekmeği,** *Şeker hastalarının yediği nişastasız ekmek.*|| **glüten tutkalı,** *Kasaplık hayvanların deri, kemik, sinir vb. artıklarından elde edilen ve sıcak olarak kullanılan bir yapıştırıcı; sıcak tutkal.*

-gma, [-ığma / -igme /-ügme / -uğma / -ğma / -ğme] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek. [ETY] *bit-i-gme (yazan)*

-gme, [-ığma / -igme /-ügme / -uğma / -ğma / -ğme] *{eT} yap. e.* → -gma.

gnays, [Alm. gneiss] *(g'nays) is.* Çıplak gözle görülebilen, yataklar hâlinde dağılmış kuvars, feldspat ve ağır mineral billurlarından meydana gelen kaya.

gobak, -ğı [? gobak] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

gobal, [? gobal] *{ağız} is.* **1.** Başı topuzlu çoban değneği. **2.** Çamaşır tokacı; tokaç. [DS]

gobalak, -ğı [? gobalak] *{ağız} is.* **1.** Kurumuş çam kozalağı. **2.** Kurumuş haşhaş kabuğu. [DS]

goblen, [Fr. gobelline] *is.* **1.** Kanaviçe türü kumaş üzerine renkli iplikle yapılan bir tür işleme. **2.** Bu tür işlemelerle süslenmiş kumaş.

gobuç, -cu [? gobuç] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

goca, [koca] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; ihtiyar; koca. **2.** Büyük; iri. [DS] 🗗 **goca gevelek,** *{ağız} Dişsiz adam.* [DS]

gocabaş, [koca+baş] *{ağız} is.* Pancar. [DS]

gocana, [koca+ana] *{ağız} is.* Büyükanne. [DS]

gocaoğlan, [koca+oğlan] *{ağız} is.* Ayı. [DS]

gocik, -ği [? gocik] *{ağız} is.* Manda yavrusu. [DS]

gocuk[1]**, -ğu** [Slav. kojuk *(kürk)*] *is.* **1.** Tek parça hayvan postundan yapılmış ceket. **2.** İçi post, pelüş vb. kaplı kalın ceket.

gocuk[2]**, -ğu** [? gocuk] *{ağız} is.* **1.** Nohut bitkisi. **2.** Lahana koçanı. [DS]

gocumak, [goc-u-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r]* Korkmak; gerilemek. [DS]

gocundurma, [goc-un-dur-ma] *is.* Birinin bir şeyden gocunmasına sebep olma eylemi.

gocundurmak, [goc-un-mak > goc-un-dur-mak] *gçl. f. [-ur]* Bir kimsenin bir şeyden gocunmasına yol açmak; bilerek gocunmasını sağlamak.

gocunma, [goc-un-mak > goc-un-ma] *is.* Bir şeyden sakınma; alınma durumu ve eylemi.

gocunmak, [goç *(yans.)* > goc-un-mak] *dönşl. f. [-ur]* **1.** Bir şeyden alınmak; gücenmek. *{ağız} (aymı)* [DS] **2.** Bir şeyden sakınmak; kaçınmak; çekinmek. **3.** *{ağız}* Ürkmek; huylanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Şüphelenmek. [DS]

goç, [koç] *{ağız} is.* Koç. 🗗 **goç ayı,** *{ağız} Kasım.* [DS]|| **goç boynuzu,** *{ağız} Bir tür yün dokuma motifi.* [DS]

goçak, -ğı [koç-ak] *{ağız} sf.* **1.** Yiğit; cesur; koçak. **2.** Becerikli; çalışkan. **3.** Şen; şakrak. [DS]

goçmak, [kuç-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kucaklamak. [DS]

god, [? god] *{ağız} is.* Tahtadan yapılmış bir tür tahıl ölçeği. [DS]

godak, -ğı [? koduk] *{ağız}* is. **1.** Sıpa. **2.** Tay. **3.** Taş bilye. [DS]

godan, [? godan] *{ağız} sf.* Gururlu; kibirli. [DS]

godanlık, -ğı [godan-lık] *{ağız}* is. Kibirlilik; gururluluk. [DS]

godek, -ği [? godek] *{ağız} sf.* Tek; çift olmayan. [DS]

godoş, [Erme. kotos *(boynuz)*] *{ağız} is.* **1.** Kodoş. **2.** Kendini beğenmiş; gururlu; çalımlı. **3.** Tembel; yaramaz. **4.** Sevimsiz; şaşkın. [DS]

godoşlanmak, [kodoş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; böbürlenmek. [DS]

godu, [? godu] *{ağız} is.* **1.** Ev. **2.** Kapı. [DS]

goduk[1]**, -ğu** [ko-duk] *{ağız} is.* Lazımlık; oturak. [DS]

goduk[2]**, -ğu** [? koduk] *{ağız} is.* **1.** Çocuk. **2.** Sıpa. [DS]

gofa, [*eT.* kovā] *{ağız} is.* **1.** Kova. **2.** Söğüt ağacından örülmüş sepet. [DS] 🗗 **gofa çekmek,** *{ağız} Birisinin bir işi yapabilmesi için ona kuvvet ve destek vermek; cesaret vermek; övmek; tezahürat yapmak.* [DS]

gofalak, -ğı [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gofa-la-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) övünen. [DS]

gofalık, -ğı [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gofa-lık] *{ağız} is.* Bataklık yerlerde yetişen, yapraksız dallarının ucu dikenli çok yıllık otsu bitki.

gofalmak, [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > gof-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendini beğenmek; övünmek; gururlanmak. [DS]

gofre, [Fr. gaufré] *is.* **1.** Çapraz ve sivri çizgilerden oluşan bezeme. **2.** Arı peteği. **3.** Kâğıt helva.

gofreleme, [gofre-le-me] *is. tekst.* Düz bir kumaşın özel yöntemlerle üzerinde kabartma desenler meydana getirme işlemi.

gofret, [Fr. gaufrette] *is.* Un, su ve çok az şekerden meydana gelen hamurun petek görünümlü kalıplara dökülerek pişirilmesiyle elde edilen, levhaların arasına bitkisel yağ, şeker, esans ve vanilyadan yapılmış krema sürülerek yapılmış bir tür bisküvi.

gofulak, -ğı [*eT.* kov-mak *(içini boşaltmak)* > gof-ul-ak] *{ağız} sf.* Hava alacak şekilde gevşek. [DS]

gofur, [*eT.* kov > gof-ur] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kendini beğenmiş. **2.** Külhanbeyi. [DS]

gog, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gog-ul-da-ş-mak*

goga, [? goga] *{ağız} sf.* (Kişi için) lağım temizleyen. [DS]

gogo[1]**,** [gogo *(yans.)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba konuşan. [DS]

gogo[2]**,** [Peru d. koko / gogo] *is. argo.* Kokain.

goguldaşmak, [gog *(yans.)* > gog-ul-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Bir konu üzerinde konuşmak. [DS]

gogum, [gog-um] *{ağız} is.* Tomurcuk; gonca. [DS]

goğ[1]**,** [*eT.* kög *(toz)* > goğ] *{ağız} is.* **1.** Tandır kenarı. **2.** Tandır ağzı. [DS]

goğ[2]**,** [*eAT.* kög / köv > goğ] *{ağız} is.* Dedikodu. 🗗 **goğ yetirmek,** *{ağız} Hakkında söylenen kötü sözler bir başkası tarafından duyurulmak.* [DS]

goğan, [*eT.* kov *(içi boş, kovuk)* > kovan] *{ağız} is.* Kovan. [DS]

goğmak, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > kov-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kovmak. [DS]

goğu, [goğ-u] *{ağız} is.* Söz getirip götürme. 🗗 **goğu etmek,** *{ağız} Dedikodu etmek; söz getirip götürmek.* [DS]

goğuk, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > kov-uk] *{ağız} is.* Oyuk; boşluk; kovuk. [DS]

goğur, [*eT.* kov > goğ-ur / Ar. ġurūr ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kibirli. [DS]

goğzak, -ğı [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > goğ-(u)z-ak] *{ağız} sf.* İçi boş olan. [DS]

goğzamak, [*eT.* kov-mak *(boşaltmak)* > goğ-(u)z-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-u(-yor)* **1.** Ferahlamak; rahat nefes almak. **2.** Serbestleşmek; genişlemek. [DS]

gok[1]**,** [*eT.* kög *(toz)* > gok] *{eT} is.* Kül. [EUTS]

gok[2]**, -ğu** [*eT.* kavuk > gok] *{ağız} is.* İdrar torbası. [DS]

gokak, -ğı [kok-ak] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

goklangız, [Yun. khokhliangos [Tietze] > goklangız] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gokmak, [kok-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Bozulmak; kokmak. [DS]

gol[1]**,** [kol] *{ağız} is.* **1.** Kol. **2.** Dal. [DS]

gol[2]**,** [Az. gol] *{ağız} is.* İmza. [DS]

gol[3]**, -lü** [İng. goal *(amaç)*] *is. spor.* İki kale ile oynanan top oyunlarında topun kaleye girmesi ile karşı takımın kazandığı sayı. 🗗 **gol atmak,** *spor. Topun karşı takımın kalesine girmesini sağlamak.*‖ **gol olmak,** *spor. Top karşı takımın kalesine girmek.*‖ **gol yapmak,** *spor. Topu karşı takımın kalesine sokarak sayı kazanmak.*‖ **gol yemek,** *spor. Atılan golün kaleye girmesine engel olamamak.*

golak, -ğı [kol-ak] *{ağız} sf.* Çolak. [DS]

golan, [*eT.* kolan] *{ağız} is.* Hayvanın eyer ya da semerini bağlamak için göğsünden aşırarak bağlanan yassı kemer. [DS]

golaskar, [kol + ? askar / golastar] *{ağız} is.* Tomruk biçmeye yarayan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük bıçkı. [DS]

golatmak, [kol+at-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Uzamak. [DS]

golay[1]**,** [kolay] *{ağız} is.* Kolay. [DS]

golay[2]**,** [Ar. ḳay] *{ağız} is.* Bulantı. [DS] 🗗 **golay olmak,** *{ağız} Mide bulanmak.* [DS]

golbağı, [kol+bağ-ı] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

golcü, [gol-cü] *is.* Çok gol atan sporcu.

golçağ, [kolçak] *{ağız} is.* Yün eğirmek için yapılan yumak. [DS]

golçak, -ğı [kol-çak] *{ağız} is.* **1.** Ceket ve gömlek kollarının kirlenmesini önlemek için bilekten dirseğe kadar geçirilen kolluk. **2.** Kolda taşınan sepet. [DS]

golf, [Flem. kolf *(çomak)* > İng. golf] *is. spor.* **1.**

Geniş bir alanda, bir topu belirli yerlerdeki deliklere sokmak suretiyle ucu çomaklı sopalarla oynanan bir oyun. **2.** Kadınların spor yaparken giydikleri önden açık uzun kollu yün bluz. ◻ **golf pantolon,** *Paçaları dizin hemen altında bir bant ile sıkıştırılmış geniş ve kabarık bir tür pantolon.*

Golfstrim, [İng. Gulf Stream] *is.* Atlas Okyanusunda Meksika Körfezinden başlayarıp Britanya ve İskandinavya kıyılarına kadar ulaşarak Batı Avrupa'nın deniz iklimini yumuşatan sıcak su akıntısı.

gollap, -bı [Ar. ḳullāb *(çengel)*] *{ağız} is.* Sıcak demirci tarafından yapılan kapı menteşesi. [DS]

golluk, -ğu [kol-luk] *{ağız} is.* **1.** Kolluk; kolçak. **2.** Karakol. [DS]

gollük, -ğü [gol-lük] *sf.* Gol olmaya elverişli; gol olabilecek özellikte.

goltuk, -ğu [koltuk] *{ağız} is.* Koltuk. [DS]

gom, [gom *(yans.)*] *is.* Sıkıcı ve baş ağrıtıcı konuşmaları anlatan kök. [Zülfikar] *gom gom* ◻ **gom gom,** *{ağız} (Konuşmak için) gereksiz; yersiz.* [DS]

goma, [*eT.* *ko-mak > koma / goma] *{ağız} ünl.* **1.** Bak! **2.** Bak hele! **3.** Hemen bak! **4.** Değil mi? **5.** Haydi; hele! **6.** Çabuk! [DS]

gomadar, [Lat. commandare] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

gomak, [*eT.* *ko-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bırakıvermek; koymak. [DS]

gomalak, -ğı [Fr. gomme-laque] *is.* Hindistan ve Çin Hindindeki bazı ağaç türlerinde yaşayan *Coccus lacca* adındaki bir böceğin dişisinin, yumurtalarının üzerini kaplamak için salgıladığı sıvının katılaşması ile meydana gelen, alkolde eriyebilen ve mobilya cilasında kullanılan bir tür reçine.

gomb, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gomb-al-da-k*

gombak, -ğı [gomb-ak] *{ağız} is.* Olmamış incir. [DS]

gombalak, -ğı [gomb-ala-k] *{ağız} is.* Çam kozası. [DS]

gombaldak, -ğı [gomb-al-da-k] *{ağız} is.* Takla. [DS]

gomelastik, [Fr. gomme élastique غومالاستيك] *{OsT} is.* Lâstik silgi.

gomena, [İt. gómena] *(go'mena) dnz.* **1.** Gemi çapasını bağlayan kalın halat veya zincir. **2.** Yüz kulaç.

gomsu, [gom *(yans.)* > gom-su] *{ağız} sf.* **1.** Bilgiçlik taslayan. **2.** Birinden diğerine söz taşıyan; dedikoducu. [DS]

gonacak, -ğı [kona(k)-cık] *{ağız} is.* Konak. [DS]

gonad, [Fr. gonade] *is. biy.* İçinde üreme hücrelerinin gelişip olgunlaştığı organ; erkek için erbezi, dişi için yumurtalık.

gonag, [kon-ak] *{eT} is.* Konak. [EUTS]

gonak[1]**, -ğı** [konak] *{ağız} is.* **1.** Saç kepeği; konak. **2.** Meyve kabuklarının sıyrıntısı. [DS]

gonak[2]**, -ğı** [konak] *{ağız} is.* **1.** Büyük yapılı ev; konak. **2.** Köye gelen misafiri her ailenin sıra ile yemeğe çağırması. [DS]

gonaklanmak, [konak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Saç için) konaklanmak; kepeklenmek. [DS]

gonalga, [kon-al-ga] *{ağız} is.* Göçebelerin çok konduğu yer. [DS]

gonan, [? gonan] *{ağız} is.* Aygır görmemiş kısrak. [DS]

gonarga, [kon-ar-ga] *{ağız} is.* **1.** Göç sırasında dinlenilen, yemek yenilen ya da yatılan yer. **2.** Kuşların gidip gelip konduğu yer. **3.** Verimli yer; bitek arazi. [DS]

goncolos, [Yun. kalikantsaros *(kötü bir cin)*] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

gonce, [Far. gonce گونجه] *{OsT} is.* Tam açılmamış, açılmak üzere olan çiçek; tomurcuk. ◻ **gonce-dehen / dehān,** *1. Gonca ağızlı. 2. Ağzı gonca gibi dar olan.*‖ **gonce-fem,** *Gonca gibi ağızlı.*‖ **gonce-i āb,** *Yağmur yağarken su üstünde oluşan kabarcıklar.*‖ **gonce-i erguvan,** *Ateşin alevi.*‖ **gonce-i hamrā,** *Kırmızı gonca.*‖ **gonce-i handān,** *Gülen gonca.*‖ **gonce-i rānā,** *Güzel gonca.*‖ **gonce-leb,** *Gonca dudaklı.*

gonç, [konç] *{ağız} is.* Ayağa giyilen şeylerin aşık kemiğinden yukarı olan kısmı. [DS]

gonça, [ko-mak > ko-n-ca ?] *{ağız} is.* **1.** Armağan; ödül. **2.** Bahşiş. [DS]

gonder, [Yun. kontari => gönder] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

gondol[1]**,** [? gondol] *{ağız} sf.* **1.** Huysuz; soysuz. **2.** Fahişelere aracılık eden. [DS]

gondol[2]**,** [İt. gondola] *is.* Kıç sancak tarafından tek kürekle hareket ettirilen, on metre boyunda, iki başı yukarı kıvrık Venedik kayığı.

gondolcu, [gondol-cu] *is.* Gondol çalıştıran kimse.

gondul, [? gondul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) müsrif. **2.** Yoksul. [DS]

gonen, [gönen] *{ağız} is.* **1.** Toprağı kaba ve yumuşak tutan ıslaklık; tav. **2.** Nemli toprak. [DS]

gong[1]**,** [gong *(yans.)*] *is.* İçi boş madenî eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gong-ur-da-k*

gong[2]**,** [Malay. d. gong > İng. gongue] *is.* → gonk.

gongak, -ğı [gong-ak] *{ağız} sf.* **1.** Kendini bilmez; serseri. **2.** Büyük tavuk veya horoz. [DS]

gongalak[1]**, -ğı** [kon-ga-l-ak] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

gongalak[2]**, -ğı** [gong-ala-k] *{ağız} is.* Salyangoz kabuğu. [DS]

gongar, [gong-ar] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gongşu, [koñ-şu] *(goñşu) {ağız} is.* Komşu. [DS]

gonguluk, -ğu [kon-gu-luk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

gonugur[1], [kömür] *(gonur) {ağız} is.* Yanmış kömür. [DS]

gongur[2], [koñ-ur] *(gonur) {ağız} is.* **1.** Kızıl kahverengi. **2.** Koyu kahverengi. **3.** Siyah-beyaz renk. **4.** Boz renk. **5.** Kestane rengi. **6.** Sarı renk. **7.** Koyu kırmızı. **8.** Boynuz dipleri, yüzü, bel çizgisi, gerdanı sarıya yakın, diğer yerleri siyah renkli sığır. [DS]

gongur[3], [*eT.* köğ *(toz)* > gong-ur] *{ağız} is.* Ocaktaki tozlu birikinti; kurum. [DS]

gongurak, [gong-ur-a-k] *{ağız} is.* Tok ses çıkaran çan. 🗗 **gongurak gibi,** *{ağız} (Meyve, fasulye, bakla, nohut gibi bitki ürünleri için) çok sık; çok fazla.* [DS]

gongurdak, -ğı [gong-ur-da-k] *{ağız} is.* **1.** Eskiden kadınların ayak bileklerine taktıkları halka; halhal. **2.** Salyangoz kabuğu. [DS]

gonk, -gu [Malaya d. gong > İng. gong] *is. müz.* **1.** Üzeri keçe kaplı bir tokmakla vurarak çalınan kurs şeklinde, metalden yapılma, Uzak Doğu kökenli bir müzik aleti. **2.** *spor.* Boks karşılaşmalarında raunt başlangıçlarını ve bitimlerini belirten ses verici bir tür çan.

gonokok, [Fr. gonocoque] *is. tıp.* Bel soğukluğu hastalığını yapan birbirine bakan fasulye görünümlü mikrop.

gonuk, -ğu [kon-uk] *{ağız} is.* Konuk. 🗗 **gonuk odası,** *{ağız} Köy odası.* [DS]

gonum, [kon-um] *{ağız} is.* Konma işi. 🗗 **gonum gomşu,** *{ağız} Komşular; çevredekiler.* [DS]

gonursu, [konur-su] *{ağız} is.* Yanmış pamuk, yün, saç, tiftik kokusu. [DS]

gonuşukluk, -ğu [konuş-uk-luk] *{ağız} is.* Arkadaşlık; tanışıklık. [DS]

gonyometre, [Fr. goniomètre] *is.* Açı ölçmeye yarar araç.

gopça, [Bulg. kopça] *{ağız} is.* **1.** Çatal iğne; çengelli iğne. **2.** Düğme. **3.** Birbirine geçen kanca; kopça. [DS]

gopdurmak, [kop-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Koşturmak. [DS]

gopmak, [kop-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Kopmak. **2.** Koşmak. [DS]

gopuk, -ğu [kop-uk] *{ağız} is.* Külhanbeyi. [DS]

gopumlu, [kop-um-lu] *{ağız} sf.* Gelişimli; topluca. [DS]

gopuşlamak, [kop-uş-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Hızlı hızlı yürümek; koşmak. [DS]

gor[1], [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gor-ul-da-mak*

gor[2], [kor] *{ağız} is.* **1.** Köz; kor. **2.** Odun yığını. **3.** Kurum; is. [DS]

gor[3], [Far. gūr] *{ağız} is.* **1.** Mezar. **2.** Bir kimsenin cenazesini kaldırmakta kullanılan para. [DS]

gor[4], [? gor] *{ağız} is.* **1.** Duvar örülürken üst üste dizilen taş sırası. **2.** Sıra. [DS]

gor[5], [Rus. kólokol [Tietze]] *{ağız} is.* **1.** Kadınların alınlarına taktıkları bir düzine altın. **2.** Hayvanların boyunlarına takılan küçük yuvarlak zil. [DS]

gora, [? gora] *{ağız} is.* **1.** Anahtar. **2.** Sürgü. **3.** Demir çivi. [DS]

gorada, [? gorada] *{ağız} sf.* **1.** Eski; yıpranmış; iş görmez durumda olan; kurada. **2.** Aşağı; adi. [DS]

goraf, [? goraf] *{ağız} is.* **1.** Topluluk. **2.** Yığın. **3.** Birikinti. **4.** Tarladan henüz toplanarak küfeye demet demet dizilmiş tütün yaprağı. [DS]

gorak[1], **-ğı** [kozak > gorak] *{ağız} is.* **1.** Kozak. **2.** Afyonun meyvesi. [DS]

gorak[2], **-ğı** [? gorak] *{ağız} is.* Siyah softan dikilmiş kadın mantosu. [DS]

gorak[3], **-ğı** [? gorak] *{ağız} is.* → görek[1].

goraklamak, [gorak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → göreklemek. [DS]

goralamak, [gora-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → göreklemek. [DS]

goran[1], [? goran] *{ağız} sf.* (Kişi için) eline geçen parayı batıran. [DS]

goran[2], [? goran] *{ağız} is.* Ağıl. [DS]

gorana, [? gorana] *{ağız} sf.* Zavallı. [DS]

goranlık, -ğı [goran-lık / goranmık] *{ağız} is.* Gübre yığılan yer. [DS]

gordela, [İt. cordella] *{ağız} is.* Kurdele. [DS]

gorgınçsız, [kork-unç-suz] *{eT} sf.* Korkunç olmayan. [EUTS]

goril, [Yun. gorillai *(kıllı adam)*] *is. zool.* Afrika'nın Ekvator bölgesinde yaşayan, insanımsı hayvanların en irisi olan maymun türü, *(Gorilla gorilla).*

gork, [gurk / gork] *{ağız} is.* → kuluçka. [DS]

gorkmak, [kork-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Korkmak. [DS]

gorku, [kork-u] *{ağız} is.* Korku. [DS]

gorkuluk, -ğu [korku-luk] *{ağız} is.* Korkuluk. [DS]

gorlamak, [gor-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Yığmak. [DS]

gorlanmak, [gor-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yeni çıkan sebze ve meyveye yavaş yavaş alışmak. [DS]

gorlaşmak[1], [gor-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışkanlık edinmek; alışmak. [DS]

gorlaşmak[2], [kor-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Odun, kömür vb. için) köz hâline gelmek; korlaşmak. [DS]

gorlaşmak[3], [gor-(u)l-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Toplanmak; birikmek. [DS]

gorlaşmak[4], [gür-le-ş-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Dal budak salmak; azmak; gürleşmek [DS]

gorlaşmak[5], [gor-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Başkalarına zarar vermek. [DS]

gorleştirmek, [gor-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Alıştırmak. [DS]

gormak, [kur-mak > gor-mak] *{eT} gçl. f.* (Yay için) kurmak. [EUTS]

gormuzta, [*eFar.* ahuramazda > ḫormuzta / ġormuzta] *{eT} is.* **1.** İndra tanrısının adı; Hurmuzda. [EUTS] **2.** İlk insan. [EUTS]

gorsan, [ko-mak / gör-mek > ko-r-sa-n / gör-sen] *{ağız} e.* Sanki; güya. [DS]

gort, [? gort] *{ağız} is.* **1.** Sürülüp ekilmemiş toprak. **2.** Çimenlik. [DS] 🗗 **gort yoldurmak,** *{ağız} Eziyet etmek.* [DS]

gortlan, [gort-lan] *{ağız} is.* Kayalardaki küçük oyuklar. [DS]

gortlangoz, [gort-lan-goz] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

gortuk, -ğu [gort-uk] *{ağız} is.* Taşlı ve bayır yer. [DS]

goru, [koru-mak > kor-u] *{ağız} is.* **1.** Küçük ormanlık; koru. **2.** Girişi yasak olan yer. **3.** Belli bir amaç için ayrılmış toprak parçası. **4.** Su arkı; kanal. [DS]

gorucak, -ğı [kor-(u)cak] *{ağız} is.* **1.** Kuru ot ve çubukların yakılması sırasında çıkan kıvılcımların sönmüş hâli; kömür parçaları. **2.** Kurum. [DS]

goruk[1]**, -ğu** [koruk] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmamış üzüm; koruk. **2.** İçi boş ceviz, fındık. **3.** İçi kurtlu ceviz, fındık. [DS]

goruk[2]**, -ğu** [koru-mak > koru-k] *{ağız} is.* İlkbahar mevsimi boyunca ot elde etmek için korunan ekilmemiş tarla. [DS]

gorum, [? gorum] *{ağız} is.* Dik yamaçlar üzerinde bulunan keçi yolu gibi dar düzlükler. [DS]

gorunga, [Erme. kornkan => korunga] *{ağız} is.* Korunga. [DS]

gorunmak, [koru-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Korunmak. [DS]

gos, [gos / goz *(yans.)*] *is.* Kibirlenmeyi, çalımlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gos gos, gos-ga-la-n-mak, gos-a-la-k, gos-ta-k*

gosdak, -ğı [kos-ta-k] *{ağız} sf.* **1.** Çalımlı; kibirli. **2.** *zf.* (Yürüyüş için) eda. [DS]

gosga, [gos *(yans.)* > gos-ga] *{ağız} sf.* **1.** Kibirli; çalımlı. **2.** Haksız; insafsız. [DS]

gosgalanmak, [gos *(yans.)* > gos-ga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kibirlenmek; gururlanmak. [DS]

gosgoca, [ko(s)+ko/ca] *{ağız} pekşt. sf.* Çok büyük; iri. [DS]

gosgos, [gos *(yans.)* > gos+gos] *{ağız} sf.* Kendini beğenen; kibirli; gururlu. [DS]

goska, [gos *(yans.)* > gos-ka] *{ağız} is.* **1.** Erkek kaz. **2.** *sf.* Kendini beğenen; gururlu; kibirli. [DS]

goslak, -ğı [kos-la-k] *{ağız} zf.* (Yürümek için) eda. [DS]

gossak, -ğı [koç-sa-mak > koç-sa-k] *{ağız} sf.* (Koyun için) çiftleşme isteği duyan. [DS]

gostak, -ğı [gos *(yans.)* > gos-ta-k] *{ağız} zf.* (Yürüyüş için) eda. [DS]

gostaklı, [gos-ta-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) süslü ve temiz gezen. [DS]

goş, [*eT.* kaş > goş] *{ağız} is.* Alın. [DS]

goşa, [*eT.* koş-a *(iki kat)* > goş-a] *{ağız} is.* **1.** Avuç dolusu. **2.** Çift; çifte. **3.** Yuvarlak; mertek. [DS]

goşaf, [Far. hōşāb] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

goşam, [koş-a-m] *{ağız} is.* Bir ya da iki avuç dolusu. [DS]

goşak, -ğı [*eT.* koş-mak > koş-ak] *{ağız} sf.* İki şey arasındaki boşluk; gevşek. [DS]

goşist, [Fr. gauchiste] *sf.* Aşırı solcu; ihtilalci solcu; goşizm yanlısı olan.

goşizm, [Fr. gauchisme] *is.* Aşırı solculuk; ihtilalci solculuk.

goşlamak[1]**,** [*eT.* koş-a *(çift, iki kat)* > goş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Eğirilmiş iki ip yumağını çiftleyerek tek yumak yapmak. [DS] **2.** Çiftlemek.

goşlamak[2]**,** [koç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Toslamak. [DS]

goşma, [koş-ma] *{ağız} is.* **1.** Kovuk; boşluk. **2.** Köşe. **3.** Tavan arası boşluğu. [DS]

goşmak, [koş-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Tarlayı sürmek. **2.** *gçsz. f.* Koşmak. [DS]

goşmar, [koş-mar] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

goşti, [goşti] *{eT} is.* Öğretmen; muallim. [EUTS]

goştik, -ği [? goştik] *{ağız} is.* **1.** Üzüm veya duttan yapılan bir tatlı. **2.** *ünl.* Bir kimsenin karşısındakini sevdiğini ifade etmek için söylediği söz. [DS]

goşuk, -ğu [koş-uk] *{ağız}* is. Boşluk; hafif aralık. [DS]

goşum, [koş-um] *{ağız} is.* Atların kayış takımı. [DS]

goşun, [koş-un] *{ağız} is.* Asker; ordu. [DS]

got[1]**,** [Sansk. godhā] *{eT} is.* Kertenkele. [EUTS]

got[2]**,** [? got] *{ağız} is.* Yer yer miktarı değişen tahıl ölçeği. [DS]

gota, [? gota] *{ağız} is.* **1.** Makara. **2.** Mandal. [DS]

gotarmak, [kotar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → kotarmak. [DS]

gotik, -ği [Fr. gothique] *sf.* **1.** Barbar. **2.** Gotlara ilişkin. 🗗 **gotik harfler,** *İlk basım denemelerinde kullanılan köşeli harfler.*‖ **gotik sanat,** *Genel özelliği sivrilik olan on ikinci yüz yıldan Rönesans'a kadar Avrupa'da gelişen sanat ve mimarî üslubu.*

gottik, -ği [? gottik] *{ağız} sf.* Kısa boylu; cüce. [DS]

gov, [kov] *{ağız} is.* Dedikodu; kov. [DS]

gova, [*eT.* kov *(içi boş)* > kofa / kova] *{ağız} is.* Hasır örmekte kullanılan, bataklıklarda yetişen ucu dikenli yapraksız bitki. [DS]

govalak, -ğı [kov-ala-k] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

govalamak, [kov-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kovalamak. **2.** Defetmek. [DS]

govalık, -ğı [*eT.* kov *(içi boş)* > kova-lık] *{ağız} is.* Üzerinde saz yetişen bataklık alan. [DS]

govan[1], [*eT.* kov *(içi boş)* > kovan] *{ağız} is.* **1.** Kovan. **2.** Balta, keser, çapa vb.nin sap takılan yeri. **3.** İçinde yoğurt dövülen, silindirik ağaç kap; yayık. **4.** Kaya ya da toprak gibi şeylerin içine doğru uzanan boşluk. [DS]

govan[2], [kovan] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) ahlaksız; fahişe. **2.** (Erkek için) karısının başka erkeklerle olan ilişkisine göz yuman; boynuzlu. [DS]

govanlık, -ğı [kovan-lık] *{ağız} is.* → kovanlık. [DS]

govcu, [kov-cu] *{ağız} is.* Söz götürüp getiren; dedikoducu. [DS]

govculuk, -ğu [kov-cu-luk] *{ağız} is.* Dedikoduculuk. [DS]

goveri, [gö(ğ)-er-i] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

govlamak, [kov-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Birine, birisini şikâyet etmek; kovlamak. [DS]

govsak, -ğı [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-sa-k] *{ağız} sf.* İçi boş; hafif. [DS]

govsamak, [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Gevşemek; salıvermek. [DS]

govuk, -ğu [*eT.* kov *(içi boş)* > kov-uk] *{ağız} is.* Kovuk. [DS]

govuş[1], [govuş غوش] *{eAT} is.* Kayın ağacı.

govuş[2], [govuş غوش] *{eAT} is.* Kov; dedikodu. 🗗 **govuş galebe eylemek,** *{eAT} İftira yollu sözlerle gürültü patırtı yapmak.*

goy, [? goy] *{ağız} sf.* Üvey. [DS]

goya, [Far. gūyā] *{ağız} zf.* **1.** Sanki. **2.** Söz olan. [DS]

goyak[1], **-ğı** [*eT.* kuy *(kuytu, çukur)* > koy-ak] *{ağız} is.* Dağ yamaçlarında, çukurlukta kalan düzlükler. **2.** Taşlı, kumlu tarla. **3.** İki derenin birleştiği yer. [DS]

goyak[2], **-ğı** [koy-mak *(etkilemek)* > koy-ak] *{ağız} sf.* Dokunaklı; etkili; koygun. [DS]

goygoy, [goy *(yans.)* > goy+goy] *is.* Kötü müzik sesi.

goygoycu, [goy *(yans.)* > goy+goy-cu] *is.* **1.** Muharrem ayında Hz. Hasan ile Hüseyin adına mersiyeler düzerek kapı kapı dolaşıp dilenen kimseler; *(ağıtlarının sonunda "Hey kaygulu canım! > hey goygoy canım" ifadelerini kullanırlardı.)* **2.** *gnşl.* Dilenci.

goygoyculuk, -ğu [goygoy-cu-luk] *is.* Goygoycunun yaptığı iş; dilencilik.

goygun, [koymak *(etkilemek)* > koy-gun] *{ağız} sf.* Dokunaklı; ağlatıcı; içlendirici. [DS]

goymak[1], [koy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Koymak. **2.** Salıvermek; bırakmak. [DS]

goymak[2], [koy-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Etkilemek; içlendirmek. [DS]

goynük, -ğü [göy(ü)n-ü-mek > göy(ü)n-ük] *{ağız} sf.* Yanık. [DS]

goyu, [koyu] *{ağız} sf.* (Renk için) koyu. [DS]

goyun[1], [koyun] *{ağız} is.* Koyun. 🗗 **goyun gözü,** *{ağız} Sarı çiçek açan yabanî bir bitki.* [DS]

goyun[2], [koyun] *{ağız} is.* Koyun; koltuk altı. 🗗 **goyun cebi,** *{ağız} Ceketin iç cebi.* [DS]

goyurmak, [koy-u+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ur]* Salıvermek; bırakmak. [DS]

goyvermek, [koy-u+ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Salıvermek; bırakmak. [DS]

goz[1], [gos / goz *(yans.)*] *is.* Kibirlenmeyi, çalımlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *goz-ur gozur, goz-urmak*

goz[2], [goz *(yans.)*] *is.* Yellenmeyi, benzer biçimde seslenmeyi, gururlu olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *goz-ur-t-da-k, goz-ur-da-ma*

goz[3], [Far. ḳoz / ḳavz] *{ağız} is.* Ceviz. [DS]

gozak, -ğı [koz-ak] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı. **2.** Haşhaş kozalağı. **3.** Pamuk kozalağı. **4.** Deve pisliği. [DS]

gozalak[1], **-ğı** [goz-ala-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri gözlü. [DS]

gozalak[2], **-ğı** [koz-ala-k] *{ağız} is.* Kozalak. [DS]

gozur, [goz *(yans.)* > goz-ur] *{ağız} is.* Kibirli olmayı ve büyüklenmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **gozur gozur,** *{ağız} (Yürümek, konuşmak için) gösterişli ve gururlu olarak.* [DS]

gozuraklı, [goz *(yans.)* > goz-ur-a-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir yerde duramayıp sürekli gezen. [DS]

gozurdak, -ğı [goz *(yans.)* > goz-ur-da-k] *{ağız} sf.* Çok övünen. [DS]

gozurdanmak, [goz-ur-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Çok övünüp kurumlanmak. **2.** Düşman olduğu birisi ile karşılaşmaktan çekinmediğini bildirmek. [DS]

gozurmak, [goz-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Övünmek; kurumlanmak. [DS]

gozurtdak, -ğı [goz *(yans.)* > goz-ur-t-da-k] *{ağız} is.* Yellenme. [DS]

göb, [göb] *{ağız}* is. Çukur yerlerde biriken sular. [DS]

göbbe, [göb-be] *{ağız} is.* Peynir basmak için topraktan yapılmış küçük çömlek. [DS]

göbben, [göb(b)-en] *{ağız} sf.* Karnı şişkin. [DS]

göbcük, -ğü [göb-cük] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

göbçecik, -ği [göb-çe-cik] *{ağız} sf.* Çok güzel. [DS]

göbe, [göb-e] *{ağız} is.* Yağda ya da sacda pişirilen sulu hamurdan yapılmış ekmek. [DS]

göbeç, -ci [göb-eç] *{ağız} sf.* Kısa; şişman. [DS]

göbedek, -ği [göb-e-dek] *{ağız} is.* Ortası boydan boya delik, üzerine iplik sarılan ağaç makara. [DS]

göbek, [*eT.* köbek > göbek] *is.* **1.** Memelilerde göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında kalan çukurluk. **2.** *anat.* Dölütte, yumurtanın dışında kalan kısımlarla bağlantısını sağlayan organların çık-

tığı yer. **3.** Bir iç organın çökük olan kısmı. **4.** *gnşl.* Yağ bağlamış şişman kişinin karnı. **5.** *mecaz.* Nesil; kuşak. **6.** (Şehir, ülke vb. için) orta kısım. **7.** Marul lahana gibi bazı sebze ve meyvelerin orta kısmı. **8.** Halı, kilim, örtü vb.nin süslü orta kısmı. **9.** Hızı azaltarak trafiği yönetmek için kavşaklara yapılmış yuvarlak ada; dönel kavşaktaki ada. **10.** Kağnı vb. araçların tekerleklerinin mil takılan orta bölümü. **11.** Değirmen taşının ortası. **12.** Fıçının en şişkin kısmı. **13.** *{ağız}* Oda tavanının ortasına yapılan süs. [DS] **14.** *{ağız}* Henüz harmana konulmamış ekin yığını; öbek. [DS] ◻ **göbeği beraber,** *{ağız} 1. Kardeş. 2. İkiz kardeş.* [DS]|| **göbeği beraber kesilmiş,** *Her zaman biriyle beraber bulunan kişi.*|| **göbeği birine bağlı,** *Her zaman biriyle beraber bulunan kişi.*|| **göbeği çatlamak,** *Güçlükleri yenmek için çok uğraşmak.*|| **göbeği düşmek,** *Göbek deliği kapanmayarak fıtık olmak.*|| **göbeği kudurmak,** *{ağız} Soyu bozulmak.* [DS]|| **göbeğinden işemek,** *argo. Güç durumda kalmak.*|| **göbeğinden işetmek,** *argo. Bıçaklamak.*|| **göbeğini kesmek,** *Çocuğun doğduktan sonra etene ile bağlantısını sağlayan damar örgüsünü kesmek.*|| **göbeği sokakta kesilmiş olmak,** *Hiç evde durmayıp sokaklarda gezmek; sürtük.*|| **göbeği yerine gelmek,** *{eAT} Yüreği sakinleşmek; sükûnet bulmak.*|| **göbek adı,** *Yeni doğan bebeğin göbeği kesilirken konulan ad.*|| **göbek anası,** *{ağız} Ebe.* [DS]|| **göbek atmak,** *1. Göbeğini sarsarak oynamak. 2. (Su için) fokurdayarak kaynamak. 3. mecaz. Çok sevinmek. 4. Ciltçilikte formaları birbirine bağlarken orta kısımdan dikiş yapmak.*|| **göbek bağı,** *1. Yeni doğan bebeğin göbeği kesildikten sonra geri kalan kan damarı örgüsüne kan gelmemesi için bağlanan bağ. 2. bot. Bir bitkide yumurtacığı, yumurtalığın etenesine bağlayan kordon.*|| **göbek bağlamak,** *Şişmanlayarak göbeği büyümek; göbeklenmek.*|| **göbek burmak,** *{eAT} {OsT} Mide sancılanmak.*|| **göbek burusu,** *{eAT} {OsT} Mide sancısı; karın ağrısı.*|| **göbek büyüğü,** *{ağız} Mezar höyüğü.* [DS]|| **göbek** (çalkamak) **çalkalamak,** *Göbeğini sağa sola sallayarak oynamak.*|| **göbek çivisi,** *{ağız} Araba çivisi.* [DS]|| **göbek dansı,** *Dansözün bel kıvırıp kalça oynatarak yaptığı dans.*|| **göbek düşmesi,** *Ağır bir şey kaldırmakla karında duyulan ağrı.*|| **göbek havası,** *1. Sanat değeri olmayan, eğlenmek amacıyla çalınan ve söylenen hava. 2. mecaz. Çok eğlenceli durum.*|| **göbek taşı,** *Hamamlarda terlemek için üzerine uzanılan sıcak sekili zemin.*|| **göbekten atmak,** *{ağız} Herhangi bir işi yapmaya heves etmek.* [DS]|| **göbek yavu,** *{ağız} Kağnı tekerinin ağaç ekseni.* [DS]

göbeklenme, [göbek-le-n-me] *is.* Göbek bağlama; göbeklenmek işi.

göbeklenmek, [göbek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Karnı yağlanıp şişmanlamak. **2.** (Marul, lahana için) orta kısmında üst üste dürülü yapraklar meydana gelecek biçimde büyüyüp gelişmek.

göbekli, [göbek-li] *sf.* **1.** Göbeği bulunan; göbek sahibi olan. **2.** Şişmanlama ve yağlanma sonucu göbeği aşırı çıkmış olan. **3.** *{ağız} is.* Bir tür poğaça. [DS] **4.** *{ağız}* Çarşamba günü. [DS]

göbel[1], [Yun. khopili *(küçük çocuk)*] *{ağız} is.* **1.** Kimsesiz çocuk; yetim; öksüz. **2.** Babasının kim olduğu belli olmayan çocuk. **3.** Çocuk. **4.** Yaramaz çocuk. [DS]

göbel[2], [göbe-l] *{ağız} is.* **1.** Tarlaları birbirinden ayırmak için yapılan küçük tepecikler. **2.** Geçit vermeyen ormanlık, taşlık yer. **3.** Damın köşe yeri. [DS]

göbele, [göb-ele / göbü-le ?] *{ağız} is.* Uzun zamandır sürülmemiş tarla. [DS]

göbelek[1], [göbe(k)-lek] *{ağız} sf. sf.* Şişkin; kabarık. [DS]

göbelek[2], **-ği** [*eAT* köpelek / köbelek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

göbelek[3], **-ği** [göbe(k)-lek] *{ağız} is.* **1.** Ekin demetleri yığını. **2.** Küçük ve şişman köpek yavrusu. [DS]

göbelek[4], **-ği** [göbe(k)-lek كوبلك] *is.* **1.** Yenilebilir mantarlardan bir türün adı; kuzu göbeği; göbek mantarı; yer yaran; *(Morcehella conica). {OsT} (aym)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** İçi kıymalı bir tür börek. **3.** Mısır kocanı. **4.** Palamut ve meşe kozalağının içi.

göbelek[5], **-ği** [Yun. kopelaki] *{ağız} is.* Çocuk. [DS]

göbelekleşmek, [göbe(k)-lek-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kabarmak; şişmek; yuvarlaşmak.

göbelez, [? göbelez] *{ağız} is.* Küçük av köpeği. [DS]

göbelle, [göbel(l)e] *{ağız} sf.* **1.** Zekâsı az gelişmiş olan; budala. **2.** Çok zayıf; cılız ve güçsüz. [DS]

göben, [göb-en] *{ağız} is.* Giyilemeyecek durumda eski ve yırtık elbise. [DS]

göbent[1], [köpen / köp + Far. bent ?] *{ağız} is.* Havuttan devenin göğsüne inen ip. [DS]

göbent[2], [? göbent] *{ağız} is.* Toy; şölen; ziyafet. [DS]

göbeş, [göb-eş / göbeç] *sf.* Şişman.

göbet, [büge-t >göbet] *{ağız} is.* **1.** Akarsu yataklarında derince olan yerler. **2.** Su çevrintisi; burgaç. **3.** Suyu biriktirmek için önüne yapılan set; büğet. **4.** Yapma gölcük. **5.** Çöküntü alanı; göçük. **6.** Orman ve çalılardan kesilerek açılan tarla. **7.** Kapalı, basık ve az ışık alan yer. [DS]

göble, [? göble / Yun. kopel] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Yanaşma; ırgat. [DS]

göblek, -ği [göb(ek)-lek] *{ağız} is.* Mısır koçanı. [DS]

göbmez, [gölemez > göb-mez] *{ağız} is.* Tulumda çalkalanan sütten çıkarılan yağ. [DS]

göbü[1], [? göbü / göbüt] *{ağız} is.* **1.** Sac ekmeği; bazlama. **2.** Mayalı hamurdan yapılıp yağda kızartılan bir tür börek; pişi. [DS]

göbü[2], [? göbü] *{ağız} is.* Çamaşır tokacı. [DS]

göbü[3], [göbü] *{ağız} is.* Yorgan dikişi; kaba dikiş; ilinti. [DS]

göbü[4], [göbü] *{ağız} is.* Tozlu, topraklı yol. [DS]

göbül, [göbül] *{ağız} is.* Karın. [DS]

göbümek, [göbü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* (Yorgan, şilte vb. için) seyrek ve kabaca dikmek; sırımak. [DS]

göbürtlemek, [göbürt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i) -yor]* Dörtnala koşmak. [DS]

göbüş[1], [kömüş] *{ağız} is.* Öküz. [DS]

göbüş[2], [göb-üş] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

göbüt[1], **-dü** [göb-üt كوبت] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Şişman, göbekli. [DS] **2.** Tembel; hantal. **3.** *{OsT}* Kötü; fena.

göbüt[2], **-dü** [göb-üt] *{ağız} sf.* **1.** Islak. **2.** Az çamurlu bataklık. [DS]

göbüt[3], **-dü** [göb-üt] *{ağız} is.* **1.** Buğday ekmeği. **2.** Yağlı ekmek. **3.** Pişmemiş ekmek. [DS]

göbüt[4], **-dü** [göb-üt] *{ağız} is.* İğ yapmak için hazırlanmış ağaç parçası. [DS]

göccek, -ği [Far. gūce => göc(c)-ek ?] *{ağız} is.* Küçük ekmek. [DS]

göce, [Yun. khokhhí [Tietze] / Far. gūce گوجه] *{ağız} is.* **1.** Dövülmüş ve kabuğu çıkarılmış buğday. **2.** Bu tür buğdaydan yapılma yemek. **3.** Bulgur; kırılmış buğday. **4.** Mısır kırması ve bundan yapılan çorba. **5.** Nişasta. [DS] 🗗 **göce aşı,** *Göce kullanılarak yapılan yemek. 2. {ağız} Bulgur pilavı.* [DS]‖ **göce çorbası,** *{ağız} Arpa unundan yapılan çorba.* [DS]‖ **göce tarhanası,** *Yarılmış buğdaydan yapılan tarhana.*‖ **göce taşı,** *{ağız} El değirmeni.* [DS]

göcecek, [Far. gūce => göce-cek] *is.* **1.** Küçük ekmek. **2.** Tandır üzerine örtülen çul.

göcek[1], [kök *(yeşil)* > gö(ğ)-ce-k] *{ağız} is.* **1.** Yarı diz boyuna kadar gelmiş ekin. **2.** Ağaçların dibinden çıkan sürgün. **3.** Yeni dikilmiş bağ. **4.** Taze meyve. [DS] **5.** *sf.* Taze, yeşil; yaş.

göcek[2], [gö(ğ)-cek] *{ağız} is.* **1.** Kilit takılmak için çakılan toka. **2.** Menteşe. **3.** İplik makarası. **4.** Semerlerin arkasına takılan çengelli demir. [DS]

göcek[3], **-ği** [Far. kūçe] *{ağız} is.* **1.** Kıyı. **2.** Köşe. [DS]

göcek[4], **-ği** [göcek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

göceklendirmek, [göcek-le-n-dir-mek كجكلندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Güzel, şirin göstermek.

göceklenmek[1], [kök *(yeşil)* kö(k) > göğ-ce-k > göcek-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Ekinler için) yarı diz boyuna kadar gelişmek.

göceklenmek[2], [göcek-le-n-ınek كجكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Öğünmek; iftihar etmek. **2.** Böbürlenmek. **3.** Süslenınek. **4.** Güzelliği ile meydana çıkmak.

göcekli, [göcek-li] *{ağız} is.* Çok dallı çiçek. [DS]

göcen, [köç-ken > göcen كوجن] *{ağız} is.* **1.** Tavşan yavrusu. **2.** Kır sansarı; kokarca sansar cinsinden kediye benzer bir hayvan. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** Ayı yavrusu. **4.** Kedi yavrusu. [DS]

göcer, [? göcer] *{ağız} is.* **1.** Tarlanın işlenmiş kısmı. **2.** Tarlanın kenar ya da köşe kısmı. **3.** Tarlada çalışan işçiler. [DS]

göcür, [? göcür] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesiz. **2.** İnatçı. **3.** *is.* Kuvvet. [DS]

göç[1], [*eT.* köç كچ / كوچ] *is.* **1.** Ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, başka yerleşim yerine gitme işi; muhaceret. **2.** Bir evden başka bir eve taşınma. **3.** Göç etme sırasında taşınan ev eşyası. **4.** Hayvanların mevsim değişikliklerinde yer değiştirmeleri. **5.** Tohumların dağılmasıyla bitki türlerinin başka alanlarda görülmesi. **6.** *bot.* Asalak bir bitkinin gelişim sırasında bir konaktan başka bir konağa geçmesi. **7.** *{eAT} {OsT}* Kervan; kafile. **8.** *{eAT}* Merhale; konak. **9.** *{eAT} {OsT}* Sefer. 🗗 **göç ber-güç etmek,** *{OsT}} Bir yerde çok kalmayıp göç etmek.*‖ **göç çekmek,** *{eAT} {OsT} 1. Göç etmek. 2. Sefere çıkmak.*‖ **göç eskisi,** *Padişahın özel hizmetleriyle görevli saray adamı.*‖ **göç etmek,** *1. Yerleşmek amacıyla bir yerden başka bir yere gitmek; hicret etmek; göçmek {eAT} (aynı). 2. mecaz. Ölmek.*‖ **göç kılmak,** *{eAT} Göçmek; göç etmek; hicret etmek.*‖ **göç kon,** *{OsT} Göç; sefer.*‖ **göç kon etmek,** *{OsT} Göçebe hayatı yaşamak; göçüp konmak.*‖ **göç tutmak,** *{eAT} {OsT} Yolculuğa hazırlanmak; göç hazırlıkları yapmak.*‖ **göç-ü hümayun,** *Padişahın ve haremde yaşayanların kısa bir süre için başka bir yere gitmeleri.*‖ **göçünü yükletmek,** *{ağız} Son nefesinde olmak.* [DS]‖ **göç yol,** *{ağız} Yörüklerin her yıl gelip geçtiği yol.* [DS]

göç[2], [? göç] *{ağız} is.* **1.** Et dövülen kütük. **2.** Üzüm sıkılan tekne. [DS]

göçebe, [köç-mek > köç-er + oba *(ev)* > göç+oba / köç-(e)me ?] *sf.* **1.** Değişik şartlara bağlı olarak bir yerden başka bir yere sürekli taşınan; yerleşik olmayan. **2.** Mevsimlere göre yer değiştiren (hayvan toplulukları).

göçebeleşme, [göçebe-le-ş-me] *is.* Göçebe durumuna gelme; göçebeleşmek işi.

göçebeleşmek, [göçebe-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Göçebe durumuna gelmek.

göçebelik, -ği [göçebe-lik] *is.* **1.** Göçebe olma durumu. **2.** *sosy.* Bir topluluğun geçim kaynağı edinmek amacıyla bir yerden başka bir yere göçme gelenek ve alışkanlığında olması durumu.

göçeber, [göçebe] *{ağız} sf.* Göçebe. [DS]

göçek[1], **-ği** [*eT.* köşek] *{ağız} is.* Deve yavrusu. [DS]

göçek[2], **-ği** [göç-ek] *{ağız} is.* **1.** Sabaha karşı doğan ve yolcuların hareket zamanı olarak belirledikleri parlak yıldız; sabah yıldızı. **2.** Göçülen yer. [DS]

göçek[3], **-ği** [göç-ek / göç-ük] *{ağız} is.* Arazinin kayan yeri. [DS]

göçelge, [göç-el-ge] *{ağız} is.* Göçülen yer; göç yeri. [DS]

göçer[1], [göç-er كوچر] *sf.* **1.** Sürekli göçen; bir yerde durmaz; göçebe. *{eAT} {OsT} (aym)* **2.** *is.* Göçük. 🗗 **göçer evli,** *{ağız} Göçebe.* [DS]

göçer[2], [Far. kūçek] *{ağız} is.* Kına gecelerinde kadınları çalgısı ile eğlendiren kadın. [DS]

göçerev, [göç-er+ev كوچراو] *{OsT} is.* Taşınır ev; çadır; yurt; oba.

göçerevli, [göç-er+ev-li كوچراولى] *{OsT} sf.* Göçebe hayatı yaşayanlar; çadırla yer yer gezen.

göçerevlü, [göç-er+ev-lü كوچراولو] *{OsT} sf.* Göçebe hayatı yaşayanlar; çadırla yer yer gezen.

göçeri, [göç-er-i] *sf.* Göç etmekten hoşlanan; sürekli yer değiştiren.

göçeril, [göç-er+il كوچرايل] *{OsT} is.* Göçebe halk; aşiret.

göçerkonar, [göç-er+kon-ar] *sf.* Bir yerden başka bir yere göç edip duran; göçebe yaşam sürdüren.

göçerme, [göç-er-me] *is.* Bitkilerin yerini değiştirme.

göçermek, [göç-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kişiden başka bir kişiye aktarmak; devretmek; göçürmek. **2.** Saksı küçük gelince veya toprak yetersiz kalınca bitkinin yerini değiştirmek.

göçertme, [göç-er-t-me] *is.* **1.** Göçermesini sağlama eylemi. **2.** *kim.* Gaz toplama.

göçertmek, [göç-er-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Göçermesini sağlamak. **2.** *{ağız}* Göç ettirmek. [DS] **3.** *{ağız}* [DS] Yıktırmak [DS] **4.** *{ağız}* Çökertmek. [DS]

göçertmek, [göç-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Yemek için) sindirmek. [DS]

göçgen, [göç-mek > göç-gen] *{eT} is.* Ada tavşanı yavrusu; göcen.

göçgün, [göç-gün كوچكون] *{eAT} sf.* Göçebe.

göçgüncü, [göç-gün-cü كوچكنجى] *{eAT} is.* → göçküncü.

göçkün, [*eT.* köç-gün > göç-kün كوچكون] *sf.* **1.** Göçecek durumda olan; yıkılacak hâlde bulunan. **2.** *{ağız}* Göçebe. [DS] **3.** (Kişi için) çok ihtiyar; çökmüş. *{ağız} (aym)* [DS] **4.** *{OsT}* Taşınır eşya.

göçküncü, [göç-kün-cü كوچكنجى] *{eAT} is.* Göçer; göçebe.

göçlük, ğü [göç-lük كوچلك] *{OsT} is.* Konaklık; merhale.

göçme, [göç-me] *is.* Göçmek işi.

göçmek, [*eT.* köç-mek > göç-mek كوچمك] *is.* **1.** Bulunduğu yerden ayrılarak başka bir yere yerleşmek üzere gitmek; yurt değiştirmek; hicret etmek. *{eAT} {OsT} (aym)* **2.** (Bazı hayvanlar için) coğrafî bölge değiştirmek. **3.** Bir bina, yer vb. için çökmek; yıkılmak. **4.** *mecaz.* Ölmek; irtihal etmek. *{eAT} {OsT} (aym)* **5.** *{ağız}* (Kadın için) kocaya varmak; evlenmek. [DS] **6.** *{ağız}* İhtiyarlamak. [DS] 🗗 **göçtük yurt,** *{eAT} Terk edilen yurt.*‖ **göçüp konmak,** *{OsT} Göçebe hayatı yaşamak.*

göçmel, [göç-me-l كوچمل] *{eAT} sf.* **1.** (Yer için) göçmeye elverişli; nakle uygun. **2.** *{ağız}* (Kişi için) bir yere sonradan göçerek gelen. [DS]

göçmen, [göç-men] *sf.* ve *is.* **1.** Kendi oturduğu yerden, ülkesinden ayrılarak başka bir yere giden kimse, topluluk, aile; muhacir. **2.** Sıcak ülkelere göç eden (hayvanlar). **3.** *{ağız}* Kiracı. [DS] **4.** *{ağız}* Memur. [DS] 🗗 **göçmen hücre,** *1. Kimyasal veya fiziksel etkilerle damarlardan çıkarak çeşitli dokulara girebilen akyuvar. 2. tıp. Kanserli bir urdan koparak vücudun başka bölgelerine yayılan ve hastalığın başka noktalarda da oluşmasına sebep olan hücre.*‖ **göçmen kuş,** *zool. Sonbaharda değişen hava şartları sebebiyle iklimi daha uygun olan bölgelere giderek ilkbaharda tekrar eski yerlerine dönen kuş.*

göçmenleşme, [göç-men-le-ş-me] *is.* Göçmen duruma gelmek işi.

göçmenleşmek, [göç-men-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Göçmen duruma gelmek.

göçmenleştirmek, [göç-men-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Göçmen duruma gelmesine yol açmak; göçmen durumu gör...

göçm... ...men-lik] *is.* Göçmen olma durumu; muhacirlik.

göçü, [göç-ü] *is.* **1.** Toprak kayması; heyelan. **2.** *{ağız}* Kapı önü. [DS] **3.** *{ağız}* Ev önünde hiçbir şey ekilmeyen yer. [DS]

göçücü, [göç-ücü] *sf.* Mevsimlere göre yer değiştiren (hayvan).

göçük, -ğü, [göç-ük] *sf.* **1.** (Yer için) göçmüş, çökmüş olan; kaymış. **2.** *is.* Kaymış toprak; çökmüş yer; çöküntü; yıkıntı. *{ağız} (aym)* [DS] **3.** *{ağız}* Yıkıntı; ören. [DS] **4.** ...evresi tepelerle çevrili yer. [DS] **5.** *{ağız}* Tar... ...kur yeri. [DS]

göçüm, [göç-üm] *is. biy.* **1.** Çeşitli etkenler sonucunda protoplazmanın yer değiştirmesi. **2.** Üstün yapılı hayvanlarda fizik ve kimyasal bir uyartının etkisi ile belli bir yöne göre yaklaşma ve uzaklaşma davranışı; taksi.

göçünmek, [göç-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* Ölmek.

göçürme, [göç-ür-me] *is.* **1.** Göçmesini sağlama eylemi. **2.** *müz.* Aktarma.

göçürmek[1], [*eT.* köç-ür-mek > göç-ür-mek كوچرمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Göçe yol açmak. **2.** Göçmesini sağlamak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yerini değiştirmek; yer değiştirmek; nakletmek. **4.** *{ağız}* Bir bitkiyi yerinden çıkarıp başka bir yere dikmek. [DS] **4.** *{ağız}* (Kız için) evlendirmek. [DS] **5.** Çökertmek; yıkmak. **6.**

argo. Az miktarda kalmış olan yiyecekleri yiyip tüketmek. **7.** *{ağız}* Yemeği sindirmek. [DS] **8.** *{ağız}* Çöktürmek. [DS]

göçürmek[2], [göç-er-mek] *gçl. f. [-ür]* Bir işi başkasına havale etmek; göçermek.

göçürtme, [göç-ür-t-me] *is.* **1.** Göçürmesini yol açma eylemi. **2.** *{ağız}* Sebze veya çiçek fidesi. [DS]

göçürtmek, [*eT.* göç-ür-t-mek > göç-ür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Biri aracılığıyla göçmesini sağlamak; göçürme işini bir başkasına yaptırmak.

göçürücü. [göç-ür-ücü] *sf.* **1.** Göçürme işini yapan. **2.** Sefer sırasında padişah tuğları ile otağ-ı hümayunları taşıyanlara verilen unvan.

göçürülme, [göç-ür-ül-me] *is.* Göçürme işi yapılma.

göçürülmek, [göç-ür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Göçürmek işi yapılmak. **2.** Hakkında göçürme işlemi uygulanmak.

göçüş, [göç-üş] *is.* Göçme işi veya biçimi.

göçüşme, [göç-üş-me] *is.* **1.** Göçmek işini birlikte yapma. **2.** Karşılıklı birbirinin yerine göçme eylemi; yer değiştirme. **3.** *dbl.* Bir kelime içinde birbirini izleyen iki sesin yer değiştirmesi olayı; metatez.

göçüşmek, [göç-üş-mek] *işteş f. [-ür]* **1.** Birlikte göçmek. **2.** Karşılıklı yer değiştirmek.

göde[1], [köt-i-mek *(yükselmek)* > köt-i > göde] *{ağız} sf.* **1.** Gebe. **2.** Kısa boylu ve şişman; göbekli. **3.** Hastalık yüzünden karnı şiş. **4.** Büyük. [DS] ☞ **göde bağırsak,** *{OsT} anat. Kalın bağırsak.*|| **göde çekirge,** *{OsT} zool. Kanatsız çekirge.*‖ **göde sepek,** *{ağız} zool. Köstebek.* [DS]

göde[2], [göde] *{ağız} is.* **1.** Güvercin. **2.** Güvercin yavrusu. **3.** Hayvan yavrusu. **4.** Bal vermeyen arı. [DS]

gödeç[1], **-ci** [güt-mek > gü(d)-eç / gödeç] *is.* **1.** Dersi kitaptan takip etmek için eskiden öğretmenlerin ellerine aldıkları küçük sopa. **2.** Haritada bir yeri göstermek için kullanılan küçük sopa. **3.** Orkestra şefinin elindeki değnek.

gödeç[2], **-ci** [göde-ç] *{ağız} is.* Güveç. [DS]

gödek[1], **-ği** [göde-k] *{ağız} is.* **1.** Yağlı ve kıymalı pide. **2.** Mayasız kül poğaçası. **3.** Halka biçiminde yapılan çörek. **4.** Sacta pişirilen bazlama. [DS]

gödek[2], **-ği** [göde-k] *{ağız} sf.* **1.** (Boy için) kısa. **2.** (Kişi için) şiş karınlı. [DS]

gödek[3], **-ği** [göde-k] *{ağız} is.* **1.** Kuyruksuz kümes hayvanı. **2.** Tavuk. **3.** Sabanın elle tutulan kısmı. **4.** Geniş karınlı, kısa boylu küp. [DS]

gödeklemek, [göde-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi keserek boyunu kısaltmak. [DS]

gödel, [göde-l] *{ağız} is.* Büyük tahta kaşık; kepçe. [DS]

gödele, [göd-e-le] *{ağız} is.* **1.** Ufak küp. **2.** Cendere gibi sıkıştırıcı alet. [DS]

gödeleç, -ci [göd-e-le-ç] *{ağız} sf.* Kısa boylu; şişman; göbekli. [DS]

gödelek[1], [göd-e-le-k] *is.* **1.** Yontularak dört köşe hâle getirilmiş ağaç kütüğü. **2.** Kuyruğu kesilmiş köpek. **3.** *sf.* Şişman. **4.** Kısa boylu; tıknaz.

gödelek[2], [gü(d)-e-le-k] *{ağız} is.* Güdeleç. [DS]

gödeleş, [göd-e-le-ş] *{ağız} is.* Geniş karınlı ve boyu kısa küp. [DS]

gödelez, [göd-e-le-z] *{ağız} is.* Şişman ve kısa boylu çocuk. [DS]

gödellemek, [gödel-le -mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karıştırmak. [DS]

gödelmek, [küt > küt-el-mek > gödel-mek] *dönşl. f. [-ir]* Yumru bir çıkıntı meydana getirmek; yumrulanmak; şişmek.

gödemen[1], [göde-men] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa boylu; şişman. **2.** Hastalık yüzünden karnı şiş olan. [DS]

gödemen[2], [kodaman] *{ağız} is.* Memleketin ileri gelenlerinden olan kimse. [DS]

göden[1], [köt > göd-en] *is.* **1.** Kalın bağırsağın son kısmı. **2.** *{ağız}* Karın; işkembe. [DS] **3.** *{ağız}* Mide. [DS] **4.** *{ağız}* Göğüs. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan etenesi. [DS] **6.** *{ağız}* Çoban sucuğu. [DS] **7.** *{ağız}* Pastırma. [DS] ☞ **göden bağarsuk,** *{OsT} Kalın bağırsak.*|| **göden bağırsağı,** *{OsT} Kalın bağırsağın anüsle sonuçlanan uç kısmı. {eAT} (aynı)*|| **göden çekirge,** *{OsT} Kanatsız çekirge.*|| **göden gözü,** *{ağız} Su toplamış nasır kabarcığı.* [DS]|| **gödeni deşik,** *{ağız} Sık sık yellenen.* [DS]|| **göden kurbağa,** *{ağız} Bir tür kara kurbağası.* [DS]

göden[2], [düdün > göd-en] *{ağız} is.* Yüksek akan suyun yerde açtığı çukur. [DS]

gödenli, [göden-li] *{ağız}* sf. **1.** Çok yemek yiyen; obur. **2.** Geniş karınlı. [DS]

gödermek, [küt > küt-er-mek > göder-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hafif şişmek.

gödeş, [göt-eş [EREN]] *sf.* Semiz, etli; iyi bakılmış (hayvan).

gödeşmen, [gödeş-men] *sf.* Şişman.

gödre, [göt-ür-e] *{ağız} is.* Bir iş için yapılan pazarlık. [DS]

gödük, -gü [göt > göd-ük] *{ağız} is.* **1.** On iki ya da on beş okkalık eski bir tahıl ölçeği. **2.** İçine tereyağı konulan ağaç kap. [DS]

gödürge, [köt-ür-mek *(yükseltmek)* > göt-ür-ge] *{ağız} is.* Su değirmeninin üst taşını indirip çıkartan ya da ayarlayan kaldıraç. [DS]

gödürsüzlenmek, [görgüsüz-le-n-mek?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Arsızlanmak. [DS]

göğ[1], [kök > gök] *{ağız} is.* Gökyüzü; sema. [DS] ☞ **göğ başa inmek,** *{ağız} Dayanılmaz bir sarsıntı ve üzüntü duymak.* [DS]|| **göğe çekilmek,** *{ağız} Yok olmak; kaybolmak.* [DS]|| **göğe çıkan,** *{ağız} Şenlik gecelerinde yakılan fişek; maytap.* [DS]

göğ[2], [gök] *{ağız} sf.* **1.** Mavi; gök. **2.** Yeşil. [DS] 🗗 **göğ çıkı,** *{ağız} Renkli ve çiçekli bezden yapılmış para kesesi.* [DS]|| **göğe bırakmak,** *{ağız} Atı çayıra çıkarmak.* [DS]|| **göğe salmak,** *{ağız} İlkbaharda hayvanları taze ota salmak.* [DS]|| **göğ göğüş,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]|| **göğ keçemen,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]

göğ[3], [gök] *{ağız} sf.* (Meyve için) olmamış; ham. [DS] 🗗 **göğ baldırcan,** *{ağız} Yeşil domates; ham domates.* [DS]

göğce, [göğ-ce] *is.* **1.** Ağaçların yaz ve kış yeşil kalan yaprakları. **2.** *{ağız}* Ağaçlarda asalak olarak yaşayan bir bitki; ökseotu. [DS]

göğcül, [gö(k)-cül كوكجول] *{eAT} {OsT} sf.* Gök rengine çalar; mavimsi.

göğçek, -ği [gök-çek > göğ-çek كوكچك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Güler yüzlü; güzel;sevimli; hoş. [DS]

göğde, [*eT.* kevde / kövdöñ] *{ağız} is.* **1.** Gövde; beden; vücut. **2.** Ölü beden. [DS]

göğdeli, [gövde-li] *{ağız} sf.* İri yapılı; iri yarı. [DS]

göğe[1], [göğ-e] *{ağız} is.* **1.** Tavuk ve kuşların başlarında bulunan yuvarlak tüy yığını. **2.** Kaba ve hafif taş. [DS]

göğe[2], [? göğe كوكه] *{eAT} {OsT} is. dnz.* Altı mavna, üstü kalyon olan ve yirmi altı çift kürekle çekilen eski bir savaş gemisi.

göğeç, -çi [güveç / göveç] *{ağız} is.* **1.** İçinde yemek pişirilen toprak kap. **2.** Toprak kapta pişirilen yemek. [DS]

göğel, [kök / gök > gök-el > göğ-el] *sf.* Yeşil; üzerinde yeşil renk bulunan. 🗗 **göğel ördek,** *{ağız} Yeşilbaş; yeşil ördek.* [DS]

göğelek, -ği [gö(k)-ele-k كوكالك] *{eAT} is.* Ağaçlarda biten asalak, yeşil bitki; ökse otu; burç.

göğelemek, [göğe-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dişi hayvan için) çiftleşmek istemek. [DS]

göğem, [kök / gök *(yeşil)* > gö(ğ)-em / Far. gejem ? كوكم] *sf.* **1.** Yeşile çalan mavi renk. **2.** *{ağız}* Koyun, keçi gibi hayvanların ilkbaharda ilk kez taze ot yedikleri zamanki dışkısı. [DS] **3.** Yazın hayvanlara zarar veren yeşil renkli bir sinek, *(Tabanus).* **4.** Barut ağacı ve akdiken türü ağaçlar ve bunların meyveleri. **5.** *{OsT}* Bir tür ekşi dağ eriği. **6.** *{ağız}* Yapraklanmış ekin. [DS] 🗗 **göğem eriği,** *{ağız} Yabanî erik; ekşi erik.* [DS]

göğen[1], [kök-en > göğen] *is.* Tulumbacılıkta hortumun tulumba sandığına bağlandığı yere verilen ad.

göğen[2], [gök > göğ-en] *{ağız} is.* Yeşillik. [DS]

göğen[3], [gök > gö(ğ)-en كوكن] *{OsT} is.* Yazın hayvanlara musallat olan gök renkli bir sinek, *(Tabanus).*

göğenci, [kök-en-ci > göğen-ci] *is.* Tulumbacılıkta hortumu taşıyan ve sandığa takan kişi.

göğer[1], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-mek > göğer] *{ağız} is.* Koyu pembe renk. [DS]

göğer[2], [Yun. kokkeri] *{ağız} is.* Küçük soğan; ıska. [DS]

göğercin, [*eT.* kö(k)-ür-ç-gün > kö(k)erçin > كوكرجن > göğer-cin] {OsT} *is.* → güvercin

göğeren, [gök *(mavi)* > göğer-en] *is.* Yeşillik; sebze bahçesi.

göğeri, [gök *(yeşil)* > gök-er-i] *{ağız} is.* **1.** Sebze. **2.** Çayır çimen; yeşillik. **3.** Eskiden tarım ürünlerinden alınan onda birlik vergi; öşür. [DS]

göğermek[1], [gök *(yeşil)*>gö(k)-er-mek كوكرمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) büyüyüp yeşermek; yeşillenmek; göverınek. **2.** (Çocuk için) yetişınek; büyümek. [DS] 🗗 **göğeri durmak,** *{eAT} Yemyeşil olmak; yeşil bir hâlde bulunmak.*

göğermek[2], [gök *(mavi*>gö(ğ)-er-mek كوكرمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Vücudun herhangi bir yeri için) vurma, çarpma sonucu doku içine kan toplanmak; morarmak; çürümek. **2.** Soğuk etkisi ile rengi koyulaşmak; ınorarmak. **3.** Küflenmek. **4.** (Kalaysız bakır kap için) oksitlenmek. **5.** Sabahleyin ortalık aydınlanmaya başlamak; şafak sökmek; tan atmak. **6.** (İyi yıkanınayan çamaşır için) rengi değişınek; morarınak. **7.** Çok acıkmak. [DS]

göğerti[1], [gök *(mavi)* > göğer-t-i] *{ağız} is.* **1.** Göverti. **2.** Vurulma veya ezilme sonucu vücutta meydana gelen ınorartı, kararına; leke. [DS]

göğerti[2], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Kalaysız bakırda meydana gelen oksit. **2.** Çökelek ve peynirde meydana gelen küf; yeşerti. [DS]

göğerti[3], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Yemek yapılan yeşillik; sebze; zerzevat. **2.** Çayır vb. yeşillik. **3.** Sebze bahçesi. [DS]

göğertlek, -ği [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-le-k] *{ağız} is.* İyi yıkanmayan çamaşırlarda görülen ınorluk; kirli görünıne durumu. [DS]

göğertleşmek, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-le-ş-ınek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Ağaç kütükleri, tomruklar için) uzun süre kar ve yağmur altında kalarak yeşermek. [DS]

göğertme, [gök > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Kolera hastalığı. [DS]

göğertmek, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-mek كوكرتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eAT}* Morartmak. **2.** *{ağız}* Kızdığı kimseye gözlerini açarak bakmak. [DS]

göğez[1], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez كوكز] *{OsT} {ağız} is.* Koyu mor renk; laciverde yakın bir renk; güvez. [DS]

göğez[2], [gök *(gökyüzü)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

göğezi, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez-i كوكزى] *is.* **1.** *{ağız}* Koyu kırmızı renk; vişne çürüğü. [DS] **2.** *{eAT}* Laciverde yakın mavi renk.

göğle, [gök *(yeşil)* > gök-le(yin)] *{ağız} is.* Çıkacak ürüne dayanarak başka yerden ödünç para alma. [DS]

göğlek, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-le-k] *{ağız} is.* Ağaçlarda sonradan çıkarak sonbaharda sararmış yapraklar arasında kalan yeşil yapraklar. [DS]

göğleme[1]**,** [göğ-le-me] *{ağız} is.* **1.** Keçi yavrusu. **2.** *sf.* Kısır. [DS]

göğleme[2]**,** [göğ-le-me] *{ağız} is.* **1.** Ürünün verimi hakkında tahmin yürütme. **2.** İkinci ekimin ürününü toplamadan biçme. **3.** Yeşil yaprakları kurutulup kıyılarak içilen tütün. [DS] ◻ **göğleme yemek,** *{ağız} (Harman vaktine kadar ekmeklik buğdayı yetmeyen çiftçi için) yeni üründen ödemek üzere başkasından ödünç tahıl vb. almak.* [DS]

göğlez, [gök > göğ-le-z] *{ağız} is.* Köpek yavrusu. [DS]

göğlü, [gök-lü] *{ağız} is.* Gökyüzü mavisi; havaî mavi. [DS]

göğn, [göñül > göğn] *{ağız} is.* Gönül. [DS] ◻ **göğnü geçmek,** *{ağız} Uykuya dalmak; uyumak.* [DS]|| **göğnü istemek,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek.* [DS]|| **göğnüne küsmek,** *{ağız} İsteklerini engellemek; isteksiz olmak.* [DS]|| **göğnü olmak,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek.* [DS]

göğnek, [göñlek] *{ağız}* is. **1.** Gömlek. **2.** Kadın elbisesi. [DS]

göğnemek, [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-n(ü)-r]* **1.** Olmak; olgunlaşmak. **2.** İhtiyarlamak. [DS]

göğnü[1]**,** [gök > gö(ğ)-(ü)n-ü] *{ağız} is.* İyice olmuş meyve. [DS]

göğnü[2]**,** [gök > gö(ğ)-(ü)n-ü] *{ağız} is.* Çürük rengi. [DS]

göğnük[1]**, -ğü** [göynü-mek > göynü-k] *{ağız} sf.* **1.** Az yanmış; ateş karşısında renk değiştirmiş. [DS] **2.** *is.* Çamın sert, siyah ve yağlı kısmı.

göğnük[2]**, -ğü** [göğn-ü-k] *{ağız} is.* Üzüntüden ağlar duruma gelme. [DS]

göğnük[3]**, -ğü** [gök > gök-ün-ük] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi. **2.** İrin ve kan toplanmış yara ve bere. [DS]

göğnükmek, [göy-(ü)n-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Üzülmek. **2.** Meraklanmak. **3.** Üzüntüden ağlar duruma gelmek. [DS]

göğnüksü, [göynük-sü] *{ağız} sf.* Yanık kokusu. [DS]

göğnülmek, [göynü-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Toplandığı zaman sert olan meyve ve sebze için) bekleme sonucu fazla olgunlaşmak; göynümek. [DS]

göğnümek[1]**,** [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Göyünmek. [DS]

göğnümek[2]**,** [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yanacak derecede ısınmak; hafif sararmak. [DS]

göynümek[3]**,** [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Çok ağarmak. [DS]

göğrek[1]**, -ği** [gev-re-k ?] *{ağız} sf.* Yumuşak. [DS]

göğrek[2]**, -ği** [gö(k)-rek كوك] *{OsT} sf.* Mavimsi.

göğsek, -ği [gök *(yeşil)* > göğ-se-k] *{ağız} sf.* **1.** (İnek için) çiftleşmek için boğa isteyen. **2.** (Kadın için) fazla istekli olan ve bunu belli eden. [DS]

göğşen, [gök-çen] *{ağız} is.* Yeşil kertenkele. [DS]

göğümsüremek, [gö(ğ)-ümsü-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Yeşilliğe ve ota özlem duymak. [DS]

göğündürme, [göy-ün-dür-me] *{ağız} is.* **1.** Bir tür çıban. **2.** Ateşin bir şeyi hafif yakması. **3.** Göz hastalığı. [DS]

göğünnek, [göynü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Göynümek. [DS]

göğüntü, [göy(ün)-ün-tü] *{ağız} is.* **1.** Az yanmış; göynük. **2.** Yanık kokusu. [DS]

göğüs[1]**, -ğsü** [*eT.* kögüz > göğüs] *is.* **1.** *anat.* Gövdenin boyun ile karın arasında yer alan, solunum ve dolaşım organlarını içine alan kısmı; toraks. **2.** Bu bölümün içinde bulunan organlar. **3.** Bu bölümün ön tarafı. **4.** *mecaz.* Kadın memesi. **5.** *dnz.* Gemilerde kaptan köşkünün ve altında kamaraların bulunduğu bölümün ön yüzü. **6.** Böceklerde baştan sonra gelen ve bacaklarla kanatları taşıyan bölüm. **7.** Okun boğazla göbek arasında yer alan bölümü. **8.** Bazı pulluklarda kulaklar ile burun arasında yer alan bıçak kısmı. **9.** Dağların doruk ile etek arasında yer alan ve ileri doğru çıkıntı yapar görünümde olan kısımları. **10.** Dörde bölünmüş ve her bölümüne ayrı bir ürün ekilmiş tarla. ◻ **göğsü daralmak,** *Nefesi tıkanmak; soluk alıp vermekte zorlanmak.*|| **göğsü kabarmak,** *Kıvanç duymak; iftihar etmek; övünç duymak.*|| **göğsüne kısmak,** *{eAT} Bağrına basmak.*|| **göğsün kütlemek,** *{eAT} Göğsünü dövmek.*|| **göğsün öttürmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*|| **göğsün ötürtmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*|| **göğsünü döğünmek,** *{eAT} Dövünmek; göğsünü dövmek.*|| **göğsünü gere gere,** *1. Çekinmeden; kendine güvenerek. 2. Övünerek; kıvanç duyarak.*|| **göğsünü kakmak,** *{eAT} Eli ile göğsüne vurmak; göğsünü dövmek.*|| **göğüs bağır açık,** *Özensiz bir biçimde giyinmiş.*|| **göğüs boşluğu,** *biy. Omurgalılarda ana dolaşım ve solunum organlarının bulunduğu kemik çeperli boşluk.*|| **göğüs cerrahisi,** *tıp. Cerrahinin göğüs içinde yer alan organlarla ilgili olan bölümü.*|| **göğüs çaprazı,** *spor. Rakibini göğüs altlarından çapraz yakalama durumu.*|| **göğüs çukuru,** *anat. Göğüsün ön yüzünde yer alan, boyun altından iman tahtasına doğru inen çukurluk.*|| **göğüs darlığı,** *tıp. Solunum güçlüğü veren her türlü hastalık.*|| **göğüs eti,** *Kasaplık hayvanların göğüs kafesinin alt bölümünden ayrılan et.*|| **göğüs geçirmek,** *Üzüntü veya imrenme sonucu derin derin iç çekmek.*|| **göğüs gerişmek,** *{eAT} Öğünmek; böbürlenmek; iftihar etmek.*|| **göğüs germek,** *1. Karşı*

koymak; engel olmak. 2. {eAT} {OsT} Öğünmek; böbürlenmek.|| **göğüs gırtlağı,** *zool. Kuşlarda, ana soluk borusunun alt ucunda bulunan ses çıkaran organı; (syrinx).*|| **göğüs göğüse,** *Karşı karşıya; yüz yüze.*|| **göğüs gürlemek,** *{ağız} İstemek.* [DS]|| **göğüs hastalığı,** *tıp. Göğüs boşluğunda bulunan organlardaki hastalıklardan herhangi biri.*|| **göğüs ingini,** *tıp. Solunum yolları iltihabı.*|| **göğüs kafesi,** *anat. Omurga, kaburgalar ve göğüs kemiği ile bunları saran kasların oluşturduğu akciğer ile yüreği koruyan boşluk.*|| **göğüs kanalı,** *anat. Lenf sisteminin, omurilik önünde bulunan ve alt ana toplardamarına açılan ana damar bölgesi.*|| **göğüs kemiği,** *anat. Göğsün ön tarafında üzerine kaburga kıkırdakları ile köprücük kemiklerinin eklendiği yassı kemik; iman tahtası.*|| **göğüs kovuğu,** *anat. Göğüs boşluğu.*|| **göğüs ölçüsü,** *Göğsü çevreleyen ölçü.*|| **göğüs ötürmek,** *{eAT} Göğüs geçirmek; içini çekmek.*|| **göğüs sesi,** *müz. Baş ve boğaz bölümlerinden değil de akciğerlerin güçlü bir baskısı sonucu oluşan gür ve açık ses.*|| **göğüs tahtası,** *1. Göğüs kemiği. 2. Telli çalgılarda tellerin gerildiği gövde bölümü.*|| **göğüs yorganı,** *{ağız} Çocuk yorganı.* [DS]|| **göğüs yüzgeci,** *zool. Balıklarda, göğüs bölgesinde bulunan bir çift yüzgeç.*|| **göğüs zarı,** *anat. Göğüs boşluğunu içten örten ve akciğeri saran seröz zar, (pleura).*

göğüs[2], [köküz > göğüs] *{ağız} is.* **1.** Yokuş; bayır. **2.** Dörde bölünmüş ve her bölümüne başka bir şey ekilmiş tarla. [DS]

göğüsleme, [göğüs-le-me] *is.* **1.** Göğsünü dayayarak zorlama eylemi. **2.** Dikili bir direği veya açıkta bulunan bir duvarı yandan desteklemek için yerleştirilen eğik kalas; payanda.

göğüslemek[1], [göğüs-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Göğsü ile zorlamak. **2.** Karşı durmak; engel olmak; direnmek.

göğüslemek[2], [göğüs-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yokuş yukarı yürümek. [DS]

göğüslü, [*eT.* kögüz-lüg > göğüs-lü] *sf.* **1.** Göğsü olan. **2.** (Kişi için) göğsü geniş. **3.** (Kadın) iri memeli.

göğüslüce, [göğüs-lü-ce] *sf.* Biraz iri göğüsleri olan.

göğüslük, -ğü [göğüs-lük] *is.* **1.** Öğrencilerinin giydiği önlük. **2.** Küçük çocuklara mama yerken takılan önlük. **3.** Elbiselerin kirlenmemesi için takılan önlük. **4.** Elbisenin göğüs kısmına takılan parça. **5.** Zırhın göğsü kaplayan bölümü. **6.** Atın göğsünden geçerek kolan kayışına her iki yandan bağlanan kayış.

göğüş[1], [gök > gö(ğ)-üş] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

göğüş[1], [gök > gö(ğ)-üş] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sarı saçlı ve mavi gözlü. **2.** Mavi; gök. [DS] 🗗 **göğüş göz,** *{ağız} (Kişi için) mavi gözlü.* [DS]

göğüz, [kögüz > göğüz كوگز] *{eAT} {OsT} is.* Göğüs; sine. 🗗 **göğüz germek,** *{eAT} Öğünmek; böbürlenmek.*|| **göğüz ötürmek,** *{eAT} İçini çekmek; göğüs geçirmek.*

gök[1], **-ğü** [*eT.* kö k > gök] *is.* **1.** İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk; uzay; feza. **2.** Yeryüzünü örten, ufukla sınırlı, mavi renkli kubbe gibi kapanan boşluk; sema; asuman. 🗗 **göğe merdiven dayamak,** *Çok uzun boylu olmak.*|| **göğün eteği,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **gök adası,** *gök b. Aralarında Güneş'in de bulunduğu milyarlarca yıldızdan meydana gelen ve merkezinde yoğun bir yıldız kümesi bulunan daire biçiminde yıldız sistemi; galaksi.*|| **gök atlası,** *gök b. Yıldızların gök küresi üzerinde bulunduğu yeri gösteren harita.*|| **gök başına yıkılmak,** *Büyük bir tehlike ile karşılaşmak.*|| **gök bilimci,** *gök b. Gök bilimi ile uğraşan kimse; astronom.*|| **gök bilimi,** *gök b. Gök cisimlerinin konumlarını, hareketlerini, birbirine olan uzaklıklarının ölçümünü ve yapılarını inceleyen bilim; felekiyat; astronomi.*|| **gök bilimsel,** *gök b. Gök bilimi ile ilgili; astronomik.*|| **gök cismi,** *gök b. Gök yüzünde bulunan Güneş, Ay, gezegenler, kuyruklu yıldız ve nebülöz gibi cisimler.*|| **gök delinmek,** *Çok hızlı ve birdenbire yağmur yağmaya başlamak.*|| **gök dolay,** *{ağız} Dağın en yüksek yeri.* [DS]|| **gök ekseni,** *gök b. İki ucu sonsuza uzatılmış olarak düşünülen yer ekseni.*|| **gök eşleği,** *gök b. Gök eksenine yer merkezinde dik olan düzlemin gök küresiyle ara kesiti.*|| **gök eteği,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök evi,** *gök b. Gök olaylarını, yıldızların, Güneş'in, Ay'ın ve gezegenlerin konumlarını, hareketlerini küresel bir kubbe içinde çeşitli araçlarla gösteren yapı; planetaryum.*|| **gök fiziği,** *gök b. Yıldızların ışığını inceleyen, fizik yapılarını araştıran bilim kolu; astrofizik.*|| **gök gürlemesi** (gürültüsü), *Şimşek veya yıldırım olayından sonra gökte duyulan gürültü.*|| **gök kapusu,** *{eAT} {OsT} Samanyolu.*|| **gök kenarı,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök kırañı,** *{eAT} {OsT} Ufuk.*|| **gök kubbe,** *Kubbeye benzetilen gökyüzü.*|| **gök kumu,** *gök. b. Gök taşlarında görülen küresel tanecikler.*|| **gök kuşağı,** *Düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılması ile meydana gelen yedi renkli kemer biçimli görünüm; alkım; ebe kuşağı; ebemkuşağı; eleğim sağma; hacılar kuşağı; yağmur kuşağı; alaim-i sema.*|| **gök kutbu,** *gök. b. Gök ekseninin gök kubbeyi deldiği iki noktadan her biri.*|| **gök küresi,** *gök b. İç yüzü gökyüzü olarak kabul edilen, yarı çapı sonsuza uzanan yer merkezli küre.*|| (birini) **göklere çıkarmak,** *Aşırı derecede övmek.*|| **göklere çıkmak,** *Çok yükselmek.*|| **gök taşı,** *gök b. Gezegenler arasında hareket eden, gaz durumuna geçemeden yeryüzüne ulaşan katı cisim; meteor taşı; meteorit.*|| **gökte ararken yerde bulmak,** *Çok zor elde edilebileceği sanılan bir şeyi hemen elde edebilmek; şiddetle ihtiyaç duyulan ve aramak zorunda kalınan birini görüvermek.*|| **Gök-**

ten zembille mi indi? *1. Allah'ın saygınlık görmesi için gönderdiği bir kişi mi? 2. Uğraşmadan, didinmeden, çalışmadan kendiliğinden mi oldu?*|| **gök ucu,** *{eAT} Ufuk.*|| **gök yaruğu,** *{eAT} Samanyolu.*|| **gök yolu,** *{ağız} Samanyolu.* [DS]

gök[2], **-ğü** [kök > gök كوك] *sf.* **1.** Açık mavi; yeşile çalan mavi. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Mavi; masmavi. [DS] **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Yeşil; yemyeşil. [DS] **4.** *{ağız} is.* Yeşillik; taze sebze. 🗗 **göğünü almak,** *{ağız} (Hayvanlar için) bol bol yeşil ot yemek.* [DS]|| **gök ala buğday,** *{ağız} Kırmızı ve iri olan bir buğday.* [DS]|| **gök aş,** *{ağız} Suda pişmiş yağsız bulgur kırması.* [DS]|| **gök at,** *{ağız} Demir kırı renginde at.* [DS]|| **gök baş,** *{ağız} İşe yaramaz; kötü.* [DS]|| **gök başlı,** *{ağız} İşe yaramaz; kötü.* [DS]|| **gök boya,** *{ağız} Kilimcilikte kullanılan ve bitki köklerinden elde edilen bir boya.* [DS]|| **gök çekirge,** *{ağız} Kanatsız bir tür yeşil çekirge.* [DS]|| **gök ekin,** *{eAT} Henüz başak çıkarmamış taze ekin.*|| **gök eylemek,** *{eAT} Gövertmek; morartmak.*|| **gök gireği,** *{ağız} Hristiyan bayramı; yortu.* [DS]|| **gök göğerti,** *{ağız} Sebze bahçesi; sebze bahçesindeki her türlü sebze.* [DS]|| **gök görmedik,** *{ağız} 1. Açgözlü; obur. 2. Sonradan görme. 3. Görgüsüz.* [DS]|| **gök gözlü,** *{ağız} (Kişi için) gözleri mavi ile yeşil arası renkte olan; mavi gözlü.* [DS]|| **gök güdük,** *{ağız} Mavi renkli, çok hareketli ve güdük bir kuş.* [DS]|| **gök güvenç olmak,** *{ağız} Sevinmek.* [DS]|| **gök kandil,** *{eAT} Çok sarhoş, körkütük.*|| **gök kap,** *{ağız} Cevizin yeşil kabuğu.* [DS]|| **gök karga,** *{ağız} Mavi renkli karga.* [DS]|| **gök keçemen** *{ağız} 1. Yeşil kertenkele. 2. Sarı renkli ve çok ayaklı zehirli bir böcek; çıyan.* [DS]|| **gök keler,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]|| **gök kır,** *1. {OsT} Maviye yakın kır renk. 2. At donlarından maviye çalan kır. 3. (Kişi için) saçları siyah ve beyaz karışımı olan. 4. Siyah ve beyaz karışımı tüyleri olan keçi. [DS]*|| **gök kurt,** *{ağız} Bitkilere zarar veren bir çeşit böcek.* [DS]|| **gök muhalif,** *{eAT} Mavimsi, boz renk.*|| **gök öksürük,** *{ağız} Boğmaca öksürüğü.* [DS]|| **gök sulu,** *{ağız} (Yemek için) iyi pişmemiş.* [DS]|| **gök tingiz,** *{ağız} Deniz.* [DS]|| **gök yakut,** *Mavi renkli değerli bir korindon; safir.*|| **gök yel,** *{ağız} Bölgeye göre yönü değişmekle beraber şiddetli ve soğuk esen rüzgâra Anadolu'da verilen ad.* [DS]|| **gök yelis,** *{ağız} Kerpiç yapımında kullanılan killi toprak.* [DS]|| **gök yeşil,** *{ağız} Zehirli, yeşil kertenkele.* [DS]|| **gök zengin,** *{ağız} Çok zengin.* [DS]|| **gök zurna,** *{eAT} Çok sarhoş; körkütük.*

gök[3], **-ğü** [kök > gök] *{ağız} sf.* (Meyve için) olgunlaşmamış; ham. [DS] 🗗 **gök bakla,** *{ağız} Taze fasulye; yeşil fasulye.* [DS]|| **gök börülce,** *{ağız} Taze fasulye.* [DS]|| **gök göbelek, -ği** *{ağız} Ham meyve veya sebze; olmamış meyve.* [DS]

gökbori, [gök+börü] *{ağız} is.* Bozkurt. [DS]

gökbörü, [gök+börü] *is.* Bozkurt.

gökce, [gök-çe] *{ağız} is.* → gökçe. [DS]

gökcek, -ği [gök-çek كوكجك] *{eAT} sf.* → gökçek. 🗗 **gökcek eylemek,** *{eAT} Güzelleştirmek.*

gökçe[1], [kök > gök-çe / göğ-çe] *sf.* **1.** Gökle ilgili; göğe ilişkin. **2.** Güzel; latif. **3.** Cisimle ilgili değil de maneviyatla ilgili olan; latif. **4.** *is. {ağız}* Melek. [DS] 🗗 **gökçe yazın,** *1. Güzel yazılar. 2. Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü. 3. Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütününü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin. 4. Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı. 5. Bu sanatın kuralları ve ürünleriyle uğraşan bilim dalı. 6. Bir milletin, bir ülkenin, bir çağın edebî eserlerinin tümü.*

gökçe[2], [gök-çe كوكچه] *sf.* **1.** *{eAT}* Açık mavi; gök rengi; havaî mavi. **2.** *{ağız}* (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. [DS] **3.** *{eAT} {ağız}* Yeşil. [DS] **4.** Yaban güvercini; gökçe güvercin. **5.** Gri renkli öküz. [DS] 🗗 **gökçe güvercin,** *zool. Güvercingillerden, yurdumuzun Orta Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde kuluçkaya yatan ve hemen her yerinde her zaman görülen, 35 cm. kadar uzunlukta mavi ve kül rengi karışık, açık sarı gagalı bir tür güvercin, (Columba oenas).*|| **gökçe karga,** *{ağız} Mavi renkli karga.* [DS]

gökçe[3], [ökse ? / gök-çe] *{ağız} is.* Ağaçlarda asalak olarak yaşayan sürekli yeşil bir bitki; ökseotu. [DS]

gökçek[1], **-ği** [gök-çek / göğ-çek كوكجك] *{eAT} {OsT} sf.* (İnsan için) güzel; sevimli hoş.

gökçek[2], **-ği** [gök-çek] *{ağız} sf.* Taze; körpe. [DS]

gökçeklenmek, [gök-çek-le-n-mek كوكجكلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Öğünmek; iftihar etmek. **2.** Böbürlenmek. **3.** Süslenmek. **4.** Güzelliği ile meydana çıkmak.

gökçeklik, -ği [gök-çek-lik كوكجكلك] *{eAT} {OsT} is.* Güzellik.

gökçeli, [gökçe-li] *{ağız} is.* Yaban güvercini. [DS]

gökçen, [gök-çen] *{ağız} sf.* **1.** Güzel. **2.** Mavi gözlü ve sarışın. [DS]

gökçil, [gök-çil كوكجيل] *{eAT} {OsT} sf.* → gökçül.

gökçül, [kök-çül > gök-çül كوكجل] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Maviye çalan renk; mavimsi. **2.** Gökle ilgili; semavî.

gökdelen, [gök+del-en] *is.* Çoğunlukla iş yeri olarak kullanılan yirmi, otuz veya daha fazla katlı yüksek bina.

gökgebe, [gök+gebe] *{ağız} is.* Yumurta içinde ölüp kalan civciv. [DS] 🗗 **gökgebe olmak,** *{ağız} Hastalıktan gelişememek.* [DS]

gökgüvercin, [gök+güvercin] *is. zool.* Güvercingillerden Avrupa ile yakın doğuda bahçelik yerlerde yaşayan, Orta Karadeniz ve Kuzeydoğu Anado-

lu'da kuluçkaya yatan, yurdumuzun bütün bölgelerinde devamlı görülen, 32 cm. kadar uzunlukta, mavi renkli, gagası açık sarı bir tür güvercin; gökçe güvercin; mavi güvercin. *(Columba oenas).*

gökkandil, [gök+kandil] *is.* Kendini bilemeyecek kadar sarhoş.

gökkuzgun, [gök+kuzgun] *is. zool.* Başı ve kanatları mavi, boynu ve karnı yeşil, Türkiye'nin her tarafında yazın kuluçkaya yatan, açık ve ağaçlı alanlarda yaşayan, havada yakaladığı böcek, sürüngen ve kemirgenlerle beslenen bir göçmen kuş; mavi kuzgun; yeşil karga, *(Coracias garrulus).*

gökkuzgungiller, [gök+kuzgun-gil-ler] *is. zool.* Bilinen türü gökkuzgun olan gökkuzgunumsular takımının gökkuzgunlar takımına giren bir familya, *(Coraciadidae).*

gökkuzgunlar, [gök+kuzgun-lar] *is. zool.* Kuşlar sınıfının gökkuzgunumsular takımına giren bir alt takım, *(Coraciae).*

gökkuzgunumsular, [gök + kuzgun-umsu-lar] *is. zool.* Renkli tüylü, güçlü gagalı, yer altına ve ağaç kovuklarına yaptıkları yuvalarda yaşayan gök kuzgunları gibi yırtıcı kuşlar ile ağaç kakan, çoban aldatan, sağanları içine alan takım, *(Coraciadiformes).*

göklen, [gök-len] *{ağız} is.* Yeşillik; çayırlık; çimenlik. [DS]

göklenmek, [gök-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Meyve ve sebzeyi taze iken yemek. [DS]

göklü, [gök-lü] *{ağız} sf.* (Hayvan için) gebe. [DS]

gökluk[1]**, -ğü** [gök-lük] *is.* **1.** Gök olma durumu; mavilik. **2.** *{OsT}* Morluk; morartı.

göklük[2]**, -ğü** [gök-lük] *{ağız} is.* Yeşillik; çimenlik; çayırlık. [DS]

gökmen, [gök > gök-men] *sf.* **1.** (Kişi için) mavi gözlü ve sarışın. **2.** (Hayvan için) kül renkli.

göksel, [kök-sel > gök-sel] *sf.* Gökle ilgili; semavî.

göksemek, [gök-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** (İnsan için) sebzeye düşkünlük göstermek. **2.** (Dişi hayvan için) kızgınlık dönemini yaşamak. [DS]

göksüz, [gök-süz] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

gökşin, [gök-şin] *{ağız} is.* Gök kuşağı. [DS]

göktaş, [gök+taş] *{ağız} is.* Bakır sülfat tuzu. [DS]

gökterke, [gök *(yeşil)* + terke ?] *{ağız} is.* Her türlü yeşil ve taze sebze. [DS]

göküş, [gök-üş] *sf.* Mavi gözlü; göğüş.

gökyolu, [gök+yol-u] *is.* Samanyolu.

gökyüzü, [gök+yüz-ü] *is.* Göğün görünen yüzeyi; sema. ⊡ **gökyüzü mavisi,** *Açık mavi; havaî mavi.*

göl, [*eT.* kōl > göl] *is. coğ.* **1.** Etrafı kara ile çevrili, derin ve geniş su birikintisi. **2.** *{ağız}* Tarım yapılan büyük tarla. [DS] **3.** *{ağız}* Yüksek yerden dökülen suyun oyduğu yer; çukur. [DS] ⊡ **göl ayağı,** *Göl suyunu başka bir yere akıtan akarsu.* || **göl başı,** *Göle akıntısı olan akarsu.* || **göl bilimi,** *Su biliminin kara parçaları üzerindeki durgun suları, gölleri fizikî ve biyolojik özellikleriyle inceleyen bilim dalı; limnoloji.* || **göl kestanesi,** *bot. Suda yetişen ve meyvesi kestane gibi yenilen bir bitki, (Trapa natans).* || **göl olmak,** *Gereksiz olarak bir yerde su toplanmak; göllenmek.*

gölalası, -nı -aları [göl+ala-s-ı] *is. zool.* Göllerin derin sularında yaşayan sonbahar sonlarına doğru üremek için çevredeki akarsulara göçen bir alabalık türü, *(Salmo trutta lacustris).*

gölbe, [Yun. khólluva] *{ağız} is.* → gölle. [DS]

gölbeç, -ci [göl-meç ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbek, -ği [göl-mek ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbent[1]**, -di** [göl +Far. bent] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbent[2]**, -di** [köl-mek *(bağlamak)* > köl + Far. bent] *{ağız} is.* **1.** Havudun geri kaçmaması için devenin boynundan geçirilen bağ. **2.** Yüklenen samanların dökülmemesi için kağnılara yapılan, çiti geren ve kanatları bağlayan ip. [DS]

gölbet, -di [göl + Far. bent] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölbez, [? gölbez] *{ağız} is.* Kedi, köpek, ayı ve kurt yavrusu; enik. [DS]

gölbezlemek, [gölbez-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(i)-yor]* (Kedi, köpek, kurt, ayı vb. hayvanlar için) yavrulamak; eniklemek. [DS]

gölbezleşmek, [gölbez-le-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ir]* (Kedi, köpek, kurt, ayı vb. hayvanlar için) çiftleşmek. [DS]

gölcer, [göl-ce-r] *{ağız} sf.* Çok sulu. [DS]

gölcük, -ğü [göl-cük] *is.* **1.** Killi topraklar üzerinde küçük kapalı çukurlarda yağmur ve kaynak sularıyla beslenen akışsız, küçük ve sığ göl. **2.** Yapma su birikintisi.

gölcül, [göl-cül] *sf.* (Bitki ve hayvan için) göl ve göl kıyılarında yetişen veya yaşayan.

gölcüme, [göl-ce-me] *{ağız} is.* Suda kaynatılarak yenilen buğday, nohut, mısır gibi tahıl; gölle [DS]

göldermek, [göl-der-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Suya sokmak. **2.** Suda boğmak. [DS]

göle, [Yun. kolliva] *{ağız} is.* **1.** Suda kaynatılmış buğday ve diğer tahıllar. **2.** Aşure. [DS]

gölebek[1]**, -ği** [göl-e-mek ?] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölebek[2]**, -ği** [Far. kellābe => kelep / göbe(k)-le-k > gölebek] *{ağız} is.* İplik yapmak için hazırlanmış pamuk ya da yün yumağı. [DS]

gölecen, [köl-mek *(bağlamak)* > göl-e-cen] *{ağız} is.* **1.** Çıkrık. **2.** İpliği makaralara sarmak için çilenin geçildiği araç. [DS]

göleç, -ci [göl-eç] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** On dönüm büyüklüğünde bir alanı kaplayan su. [DS]

göleçen, [köl-mek *(bağlamak)* > göl-e-cen] *{ağız} is.* İplik büken çıkrığın kamış masurası. [DS]

göleğez, [Yun. kolagasi] *{ağız} is.* Sulak yerlerde yetişen, patates gibi yumrusu yenilen büyük yapraklı bir bitki, *(Colocasia esculanta).* [DS]

gölek[1]**, -ği** [göl-ek كولك] *{ağız} is.* **1.** Küçük su birikintisi; gölcük; küçük havuz. *{OsT} (aynı)* **2.** Suyu toplamak için önüne yapılan engel; büğet. **3.** Tarla içinde bulunan su havuzu; gölet. [DS]

gölek[2]**, -ği** [köl *(bağlamak)* > göl-ek] *{ağız} is.* Araba tekerleğinin ortasındaki başlık. [DS]

gölek[3]**, -ği** [külek] *{ağız} is.* Yağ koymak için ağaçtan yapılmış küçük kap; külek. [DS]

göleklenmek, [göl-ek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) set önünde birikmek; göllenmek. [DS]

gölekmek, [köl-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Hayvan için) kalkamayacağı biçimde ters yatmak. [DS]

göleme[1]**,** [köl-mek *(bağlamak)* köl-e-mek > göl-e-me / göl-ü-me] *is.* **1.** Dalları toprağa daldırılmak suretiyle çoğaltılmış asma. **2.** *{ağız}* Yer altından geçen kanal. [DS]

göleme[2]**,** [göle-me ?] *{ağız} is.* Henüz yavrulamamış bir yaşındaki keçi. [DS]

gölemek[1]**,** [köl-mek *(bağlamak)* köl-e-mek > göl-e-mek / göl-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Asma dalları veya dalı yere yakın ağaç için) kök salması için toprağa daldırmak; yatırmak. **2.** Çapa ile çukur açarak sebze ekmek. [DS]

gölemek[2]**,** [göğe-le-mek ?] *(gö:lemek) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hayvan için) kızışmak; çiftleşmek istemek. [DS]

gölemek[3]**,** [köl-mek > göl-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Tutmak; engel olmak. **2.** Tutup koparmak. [DS]

gölemek[4]**,** [göl-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Su için) toplanmak; birikmek. [DS]

gölemen, [göle-mek[3] > göl-e-men] *sf.* Zorla alan; güç kullanarak edinen. ◻ **gölemen olmak,** *{ağız} Başkasının malına konarak zengin olmak.* [DS]

gölemez, [Far. gūrmāst => göremez > gölemez] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğurmuş hayvanın sağılan ilk sütü; ağız. **2.** Sonbaharda hayvanlardan elde edilen koyu süt. [DS] **3.** Süt kullanılarak yapılan çeşitli tatlı ve yemeklerin genel adı.

gölen, [göl-en] *is.* **1.** Ekili olmadığı zamanlarda su salınarak göllendirilen tarla. **2.** *{ağız}* Su birikintisi; gölcük. [DS] ◻ **gölen etmek,** *{ağız} Tarlanın tuzunu yıkamak için su salıvererek göllendirmek.* [DS]

gölenlemek, [göl-en-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir tarlayı ekmeden önce su salarak göllendirmek.

gölenmek, [göl-e-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Başkasının malına konarak zengin olmak. **2.** Yararlanmak; faydalanmak. [DS]

gölenti, [göl-enti] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** Arklardan su almak için açılan çukur. [DS]

gölerme, [göl-er-me] *is.* Göl durumuna gelmek işi.

gölermek[1]**,** [göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Göl durumuna gelmek; göllenmek. [DS]

gölermek[2]**,** [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Hayvanlar için) ipi ayaklarına ve boynuna dolanarak kalkamayacak şekilde yere yıkılmak. **2.** (Hayvan için) ayakları yukarı gelerek ölmek. **3.** (Hayvan için) çamura veya çamurlu suya yatmak. [DS]

gölermek[3]**,** [göl-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Kendisini salıverip yere oturmak. **2.** Bağdaş kurup oturmak. **3.** Düşmek. **4.** (Çocuk için) ağlamaktan katılmak. [DS]

gölerti[1]**,** [göl-er-ti] *{ağız} is.* Su birikintisi; gölcük. [DS]

gölerti[2]**,** [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-t-i] *{ağız} is.* Bağ çubuğundan fışkıran filizler. [DS]

gölertmek[1]**,** [köl-mek *(bağlamak)* > göl-er-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Karşısındakini zor duruma düşürmek. **2.** Öldürmek. [DS]

gölertmek[2]**,** [göl-er-t-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* İşemek. [DS]

gölet, [göl-et گولد] *{ağız} is.* **1.** Küçük göl; yapma göl; gölek. **2.** İçinde deri ıslatılan havuz. **3.** Su biriktirmek için akarsu önüne yapılan set. **4.** Tarla içindeki havuz. **5.** Bataklık. **6.** *{OsT}* Akarsu yataklarında suların toplandığı çukurluklar. [DS]

göletlendirmek, [göl-et-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Gölet hâline getirmek; göllendirmek. [DS]

gölez, [göl-ez] *{ağız} is.* Çok sulanmış yer. [DS]

gölge, [kölī-mek *(gölge etmek)* > köli-ge > gölge] *is.* **1.** Işık geçirmeyen bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışık gelen yönün karşı tarafında oluşan karanlık. **2.** Güneş ışınlarının yakıcı etkisinden korunmayı sağlayan yer. **3.** Ne olduğu anlaşılamayan, belirsiz karaltı; siluet. **4.** Her tarafı kaplayan alaca karanlık. **5.** *res.* Resimde cismin belirgin olarak ortaya çıkması için ışık almaması gereken yönlerine vurulan koyu renk. **6.** *mecaz.* Birinin yanından hiç ayrılmayan kimse. **7.** Kayırma; koruma; himaye. **8.** Bir duygu veya olayın bıraktığı etki; iz. ◻ **gölge adam,** *Olaylara girmeden geri plandan en ince ayrıntılarına kadar inceleyen kişi.*‖ **gölge balığı,** *zool. Dağlık yerlerdeki serin ve tatlı sularda yaşayan, küçük ağızlı, uzun ve yüksek sırt yüzgeçli, 20-50 cm. boyunda bir tür alabalık, (Thymallus thymallus).*‖ **gölge balığıgiller,** *zool. Örnek türü gölgebalığı olan, ırmaklarda ve çok az tuzlu sularda yaşayan ve ülkemizde minakop, işkine ve sarıağız adında üç türü bulunan kemikli balıklar, (Sciaenidae).*‖ **gölge bitkileri,** *biy. Doğrudan gü-*

neş ışığından etkilenen ve az ışıklı ortamlarda gelişebilen yeşil bitkiler. || **gölgede bırakmak,** *Örnek gösterilen kimse veya nesneden daha üstün olmak; onu geride bırakmak; ileri geçmek; ikinci plana düşürmek.* || **gölgede kalmak,** *1. Kendini belli etmemek; ortaya çıkmamak. 2. Yaptıklarına değer verilmemek.* || **gölge düşmek,** *Bir yere veya bir şeye bir cismin karaltısı gelmek; üzerine gölge gelmek.* || (bir şeye) **gölge düşürmek,** *1. mecaz. Değerini azaltacak, lekeleyecek; ününü etkileyecek davranışlarda bulunmak. 2. Şüphe uyandırmak.* || **gölge etmek,** *1. Işığa engel olmak. 2. mecaz. Engel olmak; işin düzenini bozacak davranışlarda bulunmak.* || **Gölge etme, başka ihsan istemem.** *"Senden bir yardım, bir kayırma beklemiyorum; yalnızca benim elimde bulunan olanaklarıma dokunma!" anlamında Sinoplu Diyojen'in İskender'e söylediği sözden kalma bir deyim.* || **gölge gibi,** *1. Varlığını hiç belli etmeyen; hayal gibi. 2. Birinin peşinden hiç ayrılmayan; çok yakından ve peşi sıra.* || **gölge kabine,** *Ana muhalefet partisi tarafından oluşturulan ve her bakanı denetlemekle görevli bir milletvekilinin görevlendirildiği kuruluş.* || **gölge kovmak,** *{eAT} {OsT} 1. Gölgeden gölgeye koşmak. 2. Sıkıntıya gelememek.* || **gölge kuşu,** *zool. Afrika'da yaşayan, ağaçların arasına dallardan çapı dört metreye varan yuvalar yapan, yüksek bacaklı, uzun gagalı, büyük tepelikli leyleğimsiler takımından iri bir kuş, (Scopus umbretta).* || **gölge olay,** *fel. 1. Olaya katıldığı hâlde hiç etkisi olmayan. 2. Bir olay tarafından meydana getirilen ve ona bağlı kalan olay.* || **gölge olaycılık,** *Ruh etkinliğinin bilinçli olmadan da var olabileceğini ileri sürerek bilinci bir gölge olay sayan felsefî görüş.* || **gölge olmak,** *{eAT} Koruyucu olmak.* || **gölge oyunu,** *tiy. Geriden ışıkla aydınlatılmış bir perde üzerine çeşitli resimlerin gölgelerini düşürerek yapılan canlandırmaya dayalı gösteriler.* || **gölge salmak,** *{eAT} Gölge etmek.* || **gölgesinden korkmak,** *1. Çok korkmak. 2. Herhangi bir sakıncası bulunmayan işlere bile girmekten çekinmek.* || **gölge tiyatrosu,** *tiy. Saydam bir perde üzerine geriden oyuncuların kuvvetli bir ışıkla gölgelerini düşürmek suretiyle oynanan bir tiyatro türü.*

gölgecil, [gölge-cil] *sf.* Gölgede gelişen veya gölgeyi seven.

gölgeleme, [gölge-le-me] *is.* **1.** Üzerine gölge düşürmek işi. **2.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli olarak izleme; kontrol altında tutma; adam tutma; markaj.

gölgelemek, [gölge-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin üzerine gölge getirmek. **2.** Resme gölge yapmak. **3.** *mecaz.* Bir şeyin veya kimsenin etkisini, değerini azaltmak. **4.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli izleyip, kontrol altında tutmak; adam tutmak; marke etmek.

gölgelendirme, [gölge-le-n-dir-me] *is.* Gölgeli hâle getirmek işi.

gölgelendirmek, [gölge-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gölgeli duruma getirmek; gölgelenmesine yol açmak.

gölgelenme, [gölge-le-n-me] *is.* **1.** Bir şeyin gölgesinin oluşması durumu. **2.** [gölge-le-n-me] Üzerine gölge düşürülmek işi.

gölgelenmek, [gölge-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gölgesi meydana gelmek. **2.** *edil. f.* Gölgede bırakılmak; üzerine gölge düşürülmek. **3.** *spor.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusu tarafından hareket kısıtlığı getirmek amacıyla sürekli olarak izlenmek, kontrol altında tutulmak; tutulmak; markaja alınmak.

gölgeleyici, [gölge-le-y-ici] *is.* Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun rahat hareket etmesini önlemek amacıyla sürekli olarak izlemek, kontrol altında tutmakla görevli oyuncu; markajcı.

gölgeleyiş, [gölge-le-y-iş] *is.* Gölgeleme eylemi veya biçimi.

gölgeli, [gölge-li] *sf.* **1.** Gölgesi olan; gölgesi bulunan. **2.** Gölge altında kalan. **3.** *mecaz.* Nitelik ve ayrıntıları iyice bilinmeyen. 🗗 **gölgeli resim,** *Koyu renkli alanlar yardımıyla cismin açıkça belirmesine çalışılmış, hacim etkisi verilmiş resim.*

gölgelik, -ği [gölge-lik] *is.* **1.** Gölge altında bulunan yer. **2.** Gölgesinde oturulan çardak vb. yer. **3.** *{ağız}* Şemsiye. [DS]

gölgesiz, [gölge-siz] *sf.* Gölgesi olmayan.

gölle, [Yun. kolliva] *is.* **1.** Suda haşlanmış mısır, nohut, buğday vb. **2.** Aşure.

göllek, [göl-le-k] *{ağız} is.* **1.** Su birikintisi; gölcük. **2.** Sazlık; bataklık. **3.** Daha iyi sulanabilmesi için ağaçların etrafına açılan çukur. [DS]

gölleme, [göl-le-me] *is.* Göl durumuna getirmek işi.

göllemek[1], [göl-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Göl hâline getirmek. **2.** *{ağız}* Su biriktirmek; göllendirmek. [DS] **3.** Tarla, bahçe vb.ne aşırı su vermek.

göllemek[2], [göl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sis basmak. [DS]

göllenme, [göl-le-n-me] *is.* Göl hâline getirilmek işi.

göllenmek, [göl-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Göl hâline gelmek. **2.** *{ağız}* (Akarsu için) yatağındaki çukurluklarda birikmek; gölcük oluşmak. [DS] **3.** *edil. f.* (Tarla, bahçe vb. için) aşırı su verilmek.

göllü, [göl-lü ?] *{ağız} is.* Pekmez ve un karışımına yağ dökerek yapılan bir tür tatlı. [DS]

göllüklü, [göl-lük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) varlıklı; zengin. [DS]

gölmeç, [göl-meç] *is.* Su birikintisi.

gölmek, -ği [gömlek كولمك] *{eAT} is.* Gömlek.

gölsel, [göl-sel] *sf.* **1.** Gölle ilgili; göle ait. **2.** Göl içinde veya kıyısında yaşayan veya yetişen. ◘ **gölsel konut,** *Göl vb. su içine çakılan kazıklar üzerinde kurulmuş evler.*

gölü, [göl-ü] *{ağız} is.* Peynir ve ayran süzmeye yarayan tekne. [DS]

gölücük, -ğü [gölü(k)-cük كلوجك] *{eAT} is.* Eşekçik.

gölük, -ğü [*eT.* köl-mek *(atı arabaya bağlamak)* > köl-ük > göl-ük كلوك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* At, eşek, katır gibi yük ve binek hayvanı. **2.** Eşek. **3.** Eşek, at gibi hayvanların sürüsü. **4.** Eşek yavrusu; sıpa. **5.** Yer yer büyük baş ve küçük baş hayvanların yerine kullanılır. **6.** Kısa boylu öküz. **7.** Ağaç kakan kuşu. **8.** *sf.* (Kişi için) tembel. [DS]

gölük, -ğü [göl-ük ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) görünüşüne önem vermeyen; derbeder kılıklı; şapşal. **2.** (Kişi için) tembel. **3.** *is.* Onura dokunma; hakaret. [DS]

gölükçü, [göl-ük-çü] *{ağız} is.* **1.** Hayvancılıkla uğraşan kimse. **2.** Katırcı. [DS]

gölümez, [göl-ü-mez / göl-e-mez] *{ağız} is.* **1.** Taze süt. **2.** Koyun sütünden yapılan bir yemek. [DS]

göm[1]**,** [göm] *{ağız} is.* Hayvanların barınması için yapılmış etrafı duvar ya da çitle çevrili yer; ağıl. [DS]

göm[2]**,** [göm] *{ağız} is.* Yeşil; yemyeşil. [DS]

göm[3]**,** [göm كوم] *{OsT} is.* **1.** Dip; kök; asıl. **2.** İç.

gömbe[1]**,** [göm-me > gömbe] *{ağız} is.* **1.** Mayalı ya da mayasız olarak yapılan ve küle gömülerek pişirilen bir ekmek; kül pidesi. **2.** Haşhaş tanesi karıştırılarak yapılmış kalınca ekmek. **3.** Bayramlarda yapılan içi tahinli, dışı yağlı mayalı ekmek. **4.** Sacda pişirilen ekmek. **5.** Tandırda pişirilmiş bir tür somun ekmeği. **6.** Çoğunlukla mısır unundan yapılmış bir tür katmer. [DS]

gömbe[2]**,** [göm-me > gömbe] *{ağız} is.* Toprak altına gömülerek saklanmış değerli eşya ya da para; gömü. [DS]

gömbek, -ği [gömbe-k] *{ağız} sf.* (Keçi veya koyun için) boynuzsuz. [DS]

gömbel, [gömb-el] *{ağız} is.* İki kulplu toprak testi. [DS]

gömbeldek, -ği [gömb-el-de-k] *{ağız} is.* Çobanlara verilen bahşiş. [DS]

gömbelek, -ği [gömb-ele-k] *{ağız} is.* **1.** Sarı renkli iri bir kelebek. **2.** Arı sokması ile şişen yer. **3.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu fakat başı büyük olan. [DS]

gömbes, [? gömbes] *{ağız} is.* **1.** Kavrulmuş kestane. **2.** Külde pişen patates. **3.** Gömbe. [DS]

gömbesen, [gömbes-en ?] *{ağız} is.* Şişman ve sağlıklı çocuk. [DS]

gömbet, [gömb-et / gölbent] *{ağız} is.* **1.** Dere kenarlarındaki çukurlarda biriken su. **2.** Dere içindeki çukurluklar. [DS]

gömbük, -gü [göm *(yeşil)* >göm-lük>gömbük] *{ağız} is.* Bir akarsuyun kenarlarında uzanan ya da bir su kaynağının çevresindeki yeşillikler; çayır. [DS]

gömbül, [gömb-ül] *{ağız} is.* **1.** Kuyruksuz tavuk vb. hayvanlar. **2.** Bulgurla yapılmış işkembe dolması. [DS]

gömcük, -ğü [göm-cük] *{ağız} is.* Torba, çuval vb.nin köşesi. [DS]

gömçek, -ği [göm-çek ?] *{ağız} is.* Pantolon. [DS]

gömdemsiz, [yöntem-siz > gömdem-siz ?] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

göme, [*eAT* göm *(iç)* > göm-e / güme] *{ağız} is.* Avcıların gizlenerek av bekledikleri yer. [DS]

gömeç[1]**, -ci** [*eT.* köm-meç / kömeç > gömeç كومج] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Külde pişirilen çörek. **2.** Yağda kızartılmış çörek. **3.** *{eAT} {OsT}* Bal peteği. [DS]

gömeç[2]**, -ci** [*eT.* köm-meç > gömeç] *{ağız} is.* **1.** Ebegümeci. **2.** Bir tür papatya. **3.** Değirmen taşını döndüren ve üzerine su akan kaşıkların bağlı olduğu ana mil. [DS]

gömeç[3]**, -ci** [küme-ç] *{ağız} is.* Yuvarlak; çöreklenmiş olan. [DS]

gömeç[4]**, -ci** [göm-mek > göm-eç] *{ağız} is.* Mezar. [DS]

gömeçlenmek, [gömeç-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yılan için) çöreklenmek. [DS]

gömek, [göm-ek] *{ağız} is.* Çamurlu ve bataklık yer. [DS]

gömele, [*eAT* göm *(iç)* > göm-ele / güm-ele كومله] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. *{ağız} (aynı)* **2.** Kulübe. **3.** *{ağız}* Bağ ve bahçelerde yaz için yapılan küçük kulübe; bağ evi. **4.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve bostanlardaki bekçi kulübesi. **5.** *{ağız}* Tohum çukuru. [DS]

gömelek, -ği [göbe(k)-lek] *is.* **1.** Yenilebilir mantarlardan bir türün adı; kuzu göbeği; göbek mantarı; yer yaran, *(Morcehella conica).*

gömelte, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-el-t-e كوملته] *{eAT} {OsT} is.* → gömelti.

gömelti, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-el-t-i كوملتى] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. **2.** Kulübe.

gömeni, [? gömeni] *{ağız} is.* Döveni boyunduruğa bağlayan ağaç; ok. [DS]

gömet, [göm-mek > göm-et] *{ağız} is.* Duvara açılan ocak; şömine. [DS]

gömgök, -ğü [gö(m)+gö/k كومكك] *sf. pekşt.* **1.** Her yanı koyu mavi olan; masmavi. **2.** Hiç olgunlaşmamış; çok ham. **3.** *{eAT}* Aşırı derecede. ◘ **gömgök olmak,** *{ağız} Morarmak.* [DS]

gömlek, -ği [kön *(deri)* > kön-le-k / köng-le-k > göm-le-k] *is.* **1.** Vücudun üst bölümüne ceket veya

kazak altına giyilen yakalı ve kollu ince giyecek. **2.** Kadınların giydiği yakasız ince iç çamaşırı; kombinezon. **3.** Vücudun üst kısmına giyilen iç çamaşırı. **4.** *gnşl.* Kitap kapağına geçirilen kılıf. **5.** Beyaz ışık sağlamak için lüks lambalarına takılan amyant kılıf. **6.** Evlat ve torunlardan her birinin düzeyi; göbek; nesil; kuşak; batın. **7.** Dosya kartonu. **8.** Memeli hayvanlarda bağırsakların tamamını dıştan saran yağlı zar. **9.** *mecaz.* Basamak; derece; kademe; kat. **10.** *bot.* Soğan kabuğu gibi bütün kabukların genel adı. **11.** Bir eşya veya makinenin dışını kaplayan madde. **12.** Buruşuk veya kırık tütünlerle yapılmış bir tür puro. ◻ **gömlek değiştirmek,** *1. (Yılan için) üst deriyi değiştirmek. 2. (İnsan için) huy, düşünce veya inanç değiştirmek.*|| **gömlek eskitmek,** *mecaz. Yaşamak; ömür sürmek.*|| **gömlek eşi,** *{ağız} Pantolon.* [DS]|| **gömlekten çıkmak,** *{ağız} 1. (Meyve için) çiçeklerini döküp çağla hâline gelmek. 2. mecaz. Çok kızmak.* [DS]|| (birini) **gömlekten** (gömleğinden) **geçirmek,** *Evlat olarak kabul etmek; evlatlık edinmek.*

gömlekçi, [gömlek-çi] *is.* Gömlek yapan veya satan kimse.

gömlekçilik, -ği [gömlek-çi-lik] *is.* Gömlek yapma veya satma işi.

gömleklenmek, [*eT.* köñ-le-k-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gömlek sahibi olmak; gömlek edinmek.

gömlekli, [gömlek-li] *sf.* Üzerinde gömleği bulunan; gömlek giymiş olan.

gömleklik, -ği [gömlek-lik] *is.* ve *sf.* Gömlek yapımına uygun kumaş.

gömlekliler, [gömlek-li-ler] *is. zool.* Vücutları torba biçiminde yarı saydam bir gömlekle örtülü, yalnız denizlerde yaşayan bir hayvanlar alt şubesi, *(Tunicata).*

gömleksiz, [gömlek-siz] *sf.* **1.** Gömleği olmayan; gömlek giymemiş olan. **2.** *zf.* Gömlek giymemiş olarak; gömleği olmadan. ◻ **gömleksiz arpa,** *{ağız} Kılçıksız, ince kabuklu bir arpa türü.* [DS]|

gömme[1], [göm-me] *is.* **1.** Gömmek işi. **2.** Ölüyü dinî usullere göre toprak içinde açılmış mezara yerleştirip üstünü örtme işlemi; defnetme; tedfin. **3.** *sf.* Bir düzlem üzerinde açılan çukurluklara gömülmüş bulunan. ◻ **gömme banyo,** *Döşeme içine gömülmüş fayans, mermer veya mozaik ile kaplanmış tekneden meydana gelen banyo.*|| **gömme dolap,** *Duvar içindeki bir boşluğa yapılmış olan dolap.*|| **gömme kilit,** *Gövdesi kapak veya çekmecenin kenarında açılan yuvaya yarleştirilerek takılan kilit.*|| **gömme şemse,** *kütp. Eskiden kitap cilt kapaklarının mukavvasına açılan oyuklara ayrı parçalar yerleştirmek suretiyle yapılan madalyon biçimli kabartma.*

gömme[2], [göm-me / gömbe] *{ağız} is.* **1.** Külde pişirilen bir tür pide. **2.** Bir tür börek; poğaça. **3.** Yağ ve ayranla yoğrularak yapılmış ekmek. **4.** Külde pişirilmiş patates, soğan, patlıcan, biber vb. **5.** Patlıcan yemeği. **6.** *sf.* Kızgın küle gömülerek pişirilen. [DS]

gömme[3], [göm-me] *{ağız} is.* Toprağa gömülerek bekletilen kavun, karpuz. [DS]

gömme[4], [göm-me] *{ağız}* Güz sonu veya kışın ekilen ekin. [DS] ◻ **gömme tavı,** *{ağız} Güzün ekilen buğday.* [DS]

gömme[5], [göm-me] *{ağız} is.* Kazılarak açılan kaynak; eşme pınar. [DS]

gömmece, [göm-mece] *{ağız} zf.* **1.** (Tohum ekimi için) kazık ile açılan çukura gömmek suretiyle. **2.** (Buğday için) güzün ekilen. [DS]

gömmeci, [göm-me-ci] *is.* Gömme işlemini yapan kimse.

gömmecilik, -ği [göm-me-ci-lik] *is.* **1.** Değişik desenler yaratmak amacıyla bir ahşap veya metal üzerine açılan oyuklara renkli malzemeler yerleştirme biçiminde uygulanan işleme tekniği; markitöri. **2.** Bu işi yapma sanatı.

gömmek, [*eT.* köm-mek > göm-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Toprağın içinde açılan bir çukura yerleştirerek üstünü örtmek. **2.** Ölüyü mezara indirmek; defnetmek. **3.** Birinin cenaze törenine katılmak. **4.** Bir şeyi başka bir nesnenin içine yerleştirmek; batırmak; sokmak. **5.** *mecaz.* Birinden daha çok yaşamak.

gömre, [Far. kemrā] *{ağız} is.* Sığır gübresi. [DS]

gömsük, -ğü [? gömsük] *{ağız} is.* Sigara artığı; izmarit. [DS]

gömü[1], [göm-ü] *is.* **1.** Toprak altına gömülmüş olan para, altın, mücevher gibi değerli şeyler; defîne; *(1935) {ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Yer altı deposu; mahzen. [DS] **3.** *{ağız}* Kışın soğuktan korumak için toprağa gömülen sebze. [DS] **4.** *{ağız}* Sincapların toprağa gömdüğü ceviz. [DS] **5.** *{ağız}* Bir şeyin toprağa giren kısmı. [DS] **6.** *{ağız}* Kışın ekilen ekin. [DS]

gömü[2], [göm-ü] *{ağız} is.* Derinlik. [DS]

gömük[1], **-ğü** [göm-ük] *sf.* **1.** Gömülmüş olan; gömülü; medfun. **2.** *is. {ağız}* Sincapların yere gömdükleri ceviz. [DS] **3.** *{ağız}* Yere gömülmüş çekirge yumurtaları. [DS] **4.** *{ağız}* Araba tekerleklerinin çamurda bıraktığı izlerin kurumuşu. [DS]

gömük[2], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* **1.** Sazlık; bataklık. **2.** Çamurlu, milli su. [DS]

gömük[3], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Ormandan açılan yeni tarla. [DS]

gömük[4], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Akarsuyun önüne bir engel gelmesi ile birikip kaldığı yer. [DS]

gömük[5], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Derinlik. [DS]

gömük[6], **-ğü** [Fr. comiqe] *{ağız} sf.* (Kişi için) taklitçi; güldürücü; komik. [DS]

gömük[7], **-ğü** [göm-ük] *{ağız} is.* Çuval, cep vb.nin köşesi. [DS]

gömüklemek, [gömük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Çıkmaza sapmak. [DS]

gömüklük, -ğü [gömük-lük] *{ağız} is.* Bataklık; sazlık. [DS]

gömüksü, [gömük-sü] *{ağız} sf.* (Su için) çamurlu, milli; bulanık. [DS]

gömül, [*eAT.* göm *(iç)* > göm-ül] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş ekin yığını. **2.** On iki destenin meydana getirdiği yığın. [DS]

gömüldürük, -ğü [*eT.* kömül-dürük > gömül-dürük كمولدرك] *is.* **1.** Boyunduruğa geçirilen kısa sopa. **2.** Eyer ve palanın geri kaymasını önlemek amacıyla bir atın boynundan ve göğsünden aşırılarak kolana bağlanan koşum takımı parçası. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Madenden yapılmış kemer tokası. [DS]

gömüleme, [göm-ü-le-me] *is.* Gömerek saklama; gömülemek işi.

gömülemek, [göm-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Değerli eşya ve paraları gömerek saklamak. [DS]

gömülgen, [kömül-gen / göm-ül-gen كملكن] *{eT} is.* **1.** Bataklık; sazlık. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{OsT} sf.* Çok gömülen; bataklık halinde olan; batak.

gömülme, [göm-ül-me] *is.* Gömülü duruma getirilme; gömülmek işi.

gömülmek, [*eT.* köm-ül-mek > göm-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gömülü hâle getirilmek. **2.** *dönşl. f.* Bir şeyin içine derinlemesine girmek; kendini gömmek. **3.** *mecaz.* Derinliğine inmek. **4.** *mecaz.* Kaybolmak; görünmez olmak.

gömülmeklik, -ği [gömül-mek-lik] *{ağız} is.* Ölünün kaldırılması için harcanan para; cenaze masrafı. [DS]

gömültü, [göm-ül-tü] *is.* Av beklerken avcının gizlendiği çukur; avcı çukuru.

gömülü, [göm-ü-lü] *sf.* **1.** Gömülmüş olan; medfun. **2.** Toprak altına saklanmış olan. **3.** Batmış, kaybolmuş olan.

gömülüş, [göm-ül-üş] *is.* Gömülme eylemi veya biçimi.

gömüm, [göm-üm ?] *{ağız} is.* Bir parça; küçük parça. [DS]

gömüş[1], [göm-üş] *is.* Gömme eylemi veya biçimi.

gömüş[2], [Far. ḳavmeş => kömüş] *{ağız} is.* **1.** Su sığırı; manda. **2.** Manda yavrusu. [DS]

gömüt, [göm-üt] *is.* Ölünün gömüldüğü yer; mezar. *(1944)*

gömütlük, -ğü [göm-üt-lük] *is.* **1.** Gömütlerin toplu olarak bulunduğu yer; mezarlık; kabristan. **2.** *{ağız}* Bataklık; sazlık. [DS]

gön[1], [*eT.* kön *(deri; cilt)* > gön گون] *is.* **1.** Tabaklanmış deri. **2.** Kösele. **3.** Hayvan derisi. **4.** *{ağız}* Cilt; ten. [DS] **5.** *{eAT} {OsT}* Ham kösele veya deri. **gön bardak,** *{OsT} Kırba; matara.*|| **gön kesiği,** *{ağız} Semer ya da eyer vurması ile hayvanın sırtında oluşan yaralar.* [DS]|| **gön taşı,** *{ağız} Tabakların derilerin kırışıklarını gidermekte kullandıkları bir araç.* [DS]|| **gön yürütmek,** *{ağız} Büyücülük yapmak.* [DS]

gön[2], [? gön] *{ağız} is.* Harmanda kullanılan büyük kalbur. [DS]

gön[3], [geven => gön] *{ağız} is.* Develerin severek yediği ve kitre denilen bir tür zamk çıkarılan dikenli bitkiler; geven türleri, *(Astragalus acmophyllus, A. gummifer, A. microcephalus.* [DS]

gönbe, [göm-me] *{ağız} is.* Gömbe[1]. [DS]

gönce, [gön-ce] *{ağız} is.* Tabaklanmış deriden yapılmış sofra bezi. [DS]

göncek, -ği [gön-cek] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

göncü[1], [gön-cü] *is.* **1.** *{ağız}* Ham veya tabaklanmış deri satan kimse; derici. [DS] **2.** *{ağız}* Ayakkabı tamircisi. [DS] **3.** Saraç.

göncü[2], [Toh. kuñcit > *eT* künçit > küncü] *{ağız} is.* Susam. [DS]

göncük[1], **-ğü** [gön-cük] *is.* **1.** *dnz.* Yelkeni germek için kullanılan, halatların bağlı olduğu kayış. **2.** *{ağız}* Balık ağı. [DS] **3.** *{ağız}* Giyim eşyalarındaki cep. [DS]

göncük[2], **-ğü** [gön-cük] *{ağız} is.* Kayalık yer. [DS]

göncükmek, [gön-cük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Meyve için) bozulmaya başlamak; çürümek. [DS]

gönç[1], **-cü** [köni *(doğru)* > kön-ç > gön-ç] *{ağız} is.* **1.** Şen; neşeli. **2.** Gamsız; kedersiz. **3.** Yiğit. **4.** Kuvvetli. [DS]

gönç[2], **-cü** [gönç] *{ağız} sf.* **1.** Zengin; varlıklı. **2.** *is.* Doğal bakımdan verimli köy, bağ ve orman. [DS]

göngek, -ği [*eT.* köngçük *(yaka)* > göngek] *{ağız} is.* **1.** Don. **2.** Köylü kadınların giydiği don. [DS]

göngçelmek, [gönç-el-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Zengin olmak; varlıklanmak. [DS]

göngçleşmek, [gönç-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Şen olmak; neşelenmek. [DS]

göngçlük, -ğü [gönç-lük] *is.* Zengin olma durumu; refah; *{ağız} (aynı)* [DS].

göndel, [Yun. kontari] *{ağız} is.* **1.** Saman karıştırmaya yarayan sırık. **2.** Kayık ve yelkenli gemilere yön vermeye yarayan ucu madenî uzun sopa. [DS]

gönder[1], [gönder-mek > gönder / Yun. kontari كوندر] *is.* **1.** Mızrak; kargı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Sırık. **3.** Bayrağın çekildiği direk. **4.** *{ağız}* Kayık ve yelkenli gemilere yön vermeye yarayan ucu madenî uzun sopa. [DS] **5.** *{ağız}* Marangozların cetvel yerine kullandıkları düz kenarlı ensiz tahta. [DS] **6.** *{ağız}* Mezarların baş ve ayak ucuna dikilen ağaç kazık. [DS] **7.** Çift sürerken öküzleri dürtmekte kullanılan ucu bizli değnek; övendire. **8.** *tasvf.* Gezici dervişlerin kullandığı iki ucu demir olan iki metre uzunluğundaki sopa.

gönder[2], [gönder-mek > gönder] *{ağız} is.* Gemi halatı. [DS]

gönder[3], [gönder-mek > gönder] *is.* **1.** *tarih.* Savaşta ordu büyüklerinin ve devlet adamlarının atlarına bakmakla; diğer zamanlarda ise ahır ve çayır hizmetlerini yapmakla görevli birlik; voynuk. **2.** *{ağız}* Misafir uğurlama; yolcu etme. [DS] **göndere gitmek,** *{ağız} Yolcu etmek; uğurlamak.* [DS]

gönderen, [gönder-en] *sf.* **1.** Gönderme işini yapan. **2.** *is. dbl.* İletişimde iletiyi üreten ve karşısındakilere yollayan konuşucu.

gönderge, [gönder-ge] *is.* Bir iletişim sırasında gönderen tarafından üretilen ve gönderilen tarafından algılanan dil ögesi. **gönderge işlevi,** *dbl. İletişim kurulması için dilin üstlendiği bir kaynaktan algılayıcıya ileti yollama işlevi.*

gönderi, [gön-der-mek > gönder-i] *is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gönderilen paket, telgraf, mektup vb. **2.** Birini yolcu etme; uğurlama; teşyi. **gönderi çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak; teşyi etmek.*|| **gönderi gitmek,** *{eAT} Uğurlamak; teşyi etmek.*

gönderici, [gönder-ici] *is.* **1.** Posta ile paket; telgraf; mektup vb. gönderen kişi. **2.** *{ağız}* Uğurlayıcı. [DS]

gönderilen, [gönder-il-en] *sf.* **1.** Gönderilmiş bulunan; gönderme işlemine konu olan. **2.** Kendisine bir şey gönderilmiş olan; gönderiyi almış olan. **3.** *dbl.* Bir iletişimde iletiyi alan; dinleyici.

gönderiliş, [gönder-il-iş] *is.* Gönderilme eylemi veya biçimi.

gönderilme, [gönder-il-me] *is.* Gönderme eylemine uğrama durumu.

gönderilmek, [gönder-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Göndermek işi yapılmak. **2.** Göndermek işine uğramak.

gönderim, [gönder-im] *is. dbl.* Bir dil ögesinin anlamca gösterdiği kavram, nesne vb. şey.

gönderimsel, [gönder-im-sel] *sf. dbl.* Gönderimde bulunan veya gönderim özelliği taşıyan.

gönderiş [gönder-iş] *is.* Gönderme eylemi veya biçimi.

gönderli, [gönder-li] *sf.* Gönderi bulunan.

gönderme, [gönder-me] *is.* **1.** Göndermek işi; yollama; irsal. **2.** Bir konuyu açıklarken ilgisi dolayısıyla başka konulara veya açıklamalara bakılmasını isteme. **3.** *{ağız}* Yabanda bulunan birinin, memleketine dönen birisi ile evine gönderdiği hediye. [DS] **4.** *{ağız}* Ramazan bayramından sonra tutulan altı günlük oruç. [DS] **gönderme belgesi,** *Bir yere gönderilen eşyanın listesi veya bu işin yapıldığına dair hukukî değeri olan belge; irsaliye.*

göndermek, [*eT.* kön-mek *(doğrulmak)* > könd-germek > gön-der-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir kimsenin veya bir nesnenin bir yere gitmek üzere yola çıkmasını sağlamak; yollamak; irsal etmek. **2.** Bir işi yapmak üzere yetki ve görev vererek birini yollamak. **3.** Bir kaynaktan alarak başka bir yere ulaştırmak; kendi dışında bir yere iletmek. **4.** Yolcu etmek.

göndertme, [gön-der-t-me] *is.* Gönderilmesini sağlama eylemi ve işlemi.

göndertmek, [gön-der-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gönderilmesini sağlamak. **2.** Göndermek işini yaptırmak.

gönderü, [gönder-ü كوندرو] *{eAT} is.* Uğurlama. **gönderü çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak.*|| **gönderü çıkarmak,** *{eAT} Uğurlamak.*

göndirmek, [gön-dir-mek كوندیرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* Çevirmek; yöneltmek; yönlendirmek.

göndgermek, [*eT.* kön-(i)t-ger-mek > göndger-mek / könder-mek] *gçl. f.* Doğrultmak.

göndürmek, [*eT.* köndgür-mek *(doğrultmak, yöneltmek)* > gön-dür-mek كوندورمك / كندرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Uğurlamak; teşyi etmek. **2.** Göndermek.

göndürtmek, [gön-dür-t-mek كندرتك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Göndertmek.

göndürü, [göndür-ü كوندرو] *{eAT} is.* Uğurlama. **göndürü çıkmak,** *{eAT} Uğurlamak.*|| **göndürü gitmek,** *{eAT} Uğurlamak.*

göne[1], [göñ > gön-e] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

göne[2], [? göne] *{ağız} is.* **1.** Küçük kardeş. **2.** Çocuk. [DS]

göne[3], [Far. gūne => göne] *{eAT} is.* Renk.

gönek, -ği [göñlek / göñ-ek] *{ağız} is.* **1.** Gömlek. **2.** Kısa kollu hırka. [DS]

göneli, [göne-li] *{ağız} sf.* Kalın; dayanıklı. [DS]

gönellemek, [günü-le-mek > gön-el-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Darılmak; kırılmak. [DS]

gönelmek[1], [*eT.* köñ > gön-en-mek > gön-e-l-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Mutlu olmak; gönenmek. [DS]

gönelmek[2], [*eT.* kön-mek *(yönelmek)* > gön-el-mek كونلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak. **2.** *{ağız}* Güler yüz göstermek. [DS]

gönen[1], [gön-en] *is.* **1.** Ekilecek toprağın tohumu çimlendirecek şekilde sulanması. **2.** Toprağın nemi ve rutubeti; tav; yaşlık. **3.** *sf.* Nemli; tavlı. **gönen almak,** *{ağız} (Toprak için) ekime uygun yeterli suyu almış olmak.* [DS]|| **gönen etmek,** *{ağız} Tarlayı sulamak; gönenlemek.* [DS] **gönen tutmak,** *{ağız} (Toprak için) yağan yağmurlarla nemini korumak.* [DS]

gönen[2], [? gönen] *{ağız} ünl. "Yavrum, kuzum!"* anlamında sevgi sözü. [DS]

gönen[3], [gök *(yeşil)* > gök-en > gönen] *{ağız} is.* Çam ağaçlarının dallarında yetişen her zaman yeşil asalak bir bitki; ökseotu; burç; *(Viscum album).* [DS]

gönenç, -ci [gön-en-ç] *is.* Bolluk, rahat ve huzur içinde yaşama; refah.

gönençli, [gön-en-ç-li] *sf.* Gönenci, iyi bir hayatı olan; müreffeh; refahlı.

gönendirilme, [gönen-dir-il-me] *is.* Mutluluğa kavuşturulma eylemi.

gönendirilmek, [gönen-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Mutluluğa kavuşturulmak.

gönendirme, [gönen-dir-me] *is.* Mutluluğa kavuşturma eylemi.

gönendirmek, [gönen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Mutluluğa kavuşturmak; gönenmesini sağlamak; sevindirmek.

gönenme, [gönen-me] *is.* Mutlu olma durumu ve eylemi.

gönenmek[1], [kön *(doğruluk; sevinç; kıvanç)* > kön-en-mek > gön-en-mek كوننمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Mutlu olmak; huzur bulmak; sevinçli olmak; rahat bir hayat sürmek; *(1935 yeniden). {eAT} {OsT} (aym)* **2.** *{eAT} {OsT}* Sevgi bağlamak; sevinmek. **3.** *{ağız}* Birlikte yaşamayı dilemek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir işten hayır görmek. [DS] **5.** *{ağız}* Geçinmek. [DS] **6.** *{ağız}* Bir yere yerleşmek; oturmak. [DS] **7.** *{ağız}* Sahip olmak. [DS] **8.** *{ağız}* Mirasa konmak. [DS] **9.** *{ağız}* Yararlanmak. [DS] **10.** *{ağız}* Nasip olmak. [DS] **11.** *{ağız}* Doymak. [DS]

gönenmek[2], [gönen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tarla için) sulanmak. [DS]

gönenmeklik, [gönen-mek-lik كوننمك لك] *{eAT} is.* **1.** Mutluluk; saadet. **2.** Ulaşma; mazhariyet.

gönglecük, [göñ-le-cük] *{OsT} is.* Gömlekçik.

gönglek, -ği [*eT.* köñ *(göğüs)* > köñ-le-k] *(göñlek) {OsT} is.* → gömlek.

gönglekcek, [göñ-lek-cek] *{OsT} zf.* → gönglekçek.

gönglekçek, [göñ-lek-cek] *{eAT} zf.* Yalnız gömlekle.

gönglemek, [*eT.* köñ-lē-mek > göñ-lē-mek] *(göñlemek) gçsz. f. [-r]* Şaşmak.

göngül, [*eT.* köñ-ül كوكل] *(göñül) is.* → gönül. 🗗 **göñliyle söyleşmek,** *{eAT} Gönlünden geçirmek; kendi kendine demek.*|| **göñlü açuk,** *{eAT} Endişesiz; kedersiz; içi rahat; şen.*|| **göñlü aktarılmak,** *{eAT} Midesi bulanmak.*|| **göñlü dönmek,** *{eAT} Midesi bulanmak.*|| **göñlü kapılmak,** *{eAT} İnanmak; kanmak; aldanmak.*|| **göñlü kapılmış,** *{eAT} Âşık.*|| **göñlü kararmak,** *{eAT} Üzülmek; yese kapılmak.*|| **göñlü karartmak.** *{eAT} Üzmek; küstürmek.*|| **göñlü kopmak,** *{eAT} Heyecanlanmak.*|| **göñlüne bırakmak,** *{eAT} İlham etmek.*|| **göñlünü aramak,** *{eAT} Düşüncesini anlamak istemek.*|| **köñlünü düzetmek,** *{eAT} {OsT} Gönlünü hoş etmek; hatırını almak.*|| **göñlünü düzmek,** *{eAT}* → köñlünü düzetmek.|| **göñlünü eğmek,** *{eAT} Gönlünü bir tarafa yöneltmek; eğilim duymak.*|| **göñlü oturmak,** *{eAT} Müsterih olmak; mutmain olmak.*|| **göñlü sarsılmak,** *{eAT} Acımak; merhamet etmek.*|| **göñlü tar olmak,** *{eAT} İçi sıkılmak.*|| **göñlü tonmak,** *{eAT} Hareket edemez olmak.*|| **göñlü yapılmak,** *{OsT} Meyletmek.*|| **göñlü yavuz olmak,** *{eAT} Canı sıkılmak.*|| **göñlü yufkalmak,** *{eAT} Merhamete gelmek.*|| **göñül ağrıtmak,** *{OsT} Gönül incitmek.*|| **göñül akıtmak,** *{OsT} Gönül kaptırmak; âşık olmak.*|| **göñlü akmak,** *{eAT} {OsT} Heves etmek; âşık olmak.*|| **göñül azmak,** *{eAT} Çok yemekten dolayı mide rahatsız olmak.*|| **göñül bağlamak,** *{eAT} İçten severek bağlanmak; âşık olmak.*|| **göñül belâsı,** *Sevginin verdiği sıkıntı, dert.*|| **göñül berkitmek,** *{eAT} {OsT} 1. Kendini bir işe bağlamak. 2. Tatmin olmak; içi rahatlamak.*|| **göñül biriktirmek,** *{eAT} Düşünceleri, gönülden geçenleri toparlamak; söylenebilecek özet hâline getirmek.*|| **göñül birle,** *{eAT} İçten; samimi olarak; gönülden.*|| **göñül çekinmek,** *{OsT} İstemek; arzu etmek; iştiyak duymak.*|| **göñül çekinmesi,** *{OsT} İsteme; arzu etme; iştiyak.*|| **göñül çürüklüğü,** *{OsT} Kötü düşünceli oluş; fesat.*|| **göñülde yazılmak,** *{OsT} İyice bellenmek; zihne nakşolunmak.*|| **göñül dileği,** *{OsT} İstek; arzu.*|| **göñül dölenmek,** *{eAT} İçi rahat etmek.*|| **göñül döndürmek,** *{eAT} Mide bulandırmak.*|| **göñül dönmek,** *{eAT} Mide bulanmak; kusmak.*|| **göñül düşürmek,** *{eAT} {OsT} Gönül kaptırmak; âşık olmak.*|| **göñül eri,** *{eAT} Temiz yürekli.*|| **göñül evi,** *{OsT} Kalp.*|| **göñüle yörenmek,** *{OsT} Hatıra gelmek; anımsamak.*|| **göñül götürmek,** *{eAT} {OsT} Vazgeçmek; feragat etmek.*|| **göñül gözü,** *{eAT} Kalp gözü; basiret.*|| **göñül ile,** *{eAT} İçten gelerek; samimi olarak.*|| **göñül indirmek,** *{OsT} Kendisine yakıştıramadığı bir şeye razı olmak; tenezzül göstermek*|| **göñül katılığı,** *{OsT} Dayanma; şecaat; metanet.*|| **göñül koşmak,** *{eAT} İstek birliği yapmak; gönül birliği yapmak.*|| **göñül koymak,** *{OsT} Birinin söz ve davranışından gücenmek; alınmak.*|| **göñül pası,** *{eAT} 1. Kötü düşünceler; vesvese. 2. Keder; üzüntü.*|| **göñül suyu,** *{OsT} Gözyaşı.*|| **göñül uğrusu,** *{OsT} {ağız} Gönül almayı bilen.* [DS]|| **göñül varmak,** *{eAT} Gönül arzu etmek; istemek.*|| **göñül yazmak,** *{OsT} Gönül eğlendirmek.*|| **göñül yıkmak,** *{OsT} Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek; gönül kırmak.*|| **göñül yufkalığı,** *{eAT} Acıma duygusu; merhamet; rikkat-i kalp.*

göngüllenmek, [göñül-le-n-mek] *(göñüllenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gücenmek.

göngüllü, [göñül-lü] *(göñüllü) {OsT} sf.* **1.** Cesur. **2.** Cana yakın; hatırlı; şerefli. **3.** Kibirli. **4.** Bön.

göngülmek, [*eT.* kön-mek > göñ-ül-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* → könilmek.

göngülsüzirek, -ği [göñülsüz-i-rek] *{OsT} zf.* İstemeye istemeye.

gönilmek, [*eT.* kön-mek *(doğrulmak)* > gön-il-mek كونيلمك / كونلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak.

gönlecük, -ğü [göñle(k)-cük كوكلجوك] *{eAT} is.* Gömlekçik.

gönlek, -ği [köñlek كوكلك / كوكلاك] *{eAT} {ağız} is.* Gömlek. [DS]

gönlekcek, -ği [köñlek-cek كوكلكجك/ كوكلكچك] *{eAT} zf.* → gömlekçek.

gönlekçek, -ği [köñlek-çe كوكلكجك/ كوكلكچك] *{eAT} zf.* → gömlekçek.

gönlünce, [gön(ü)l-ünce] *(gönlü'nce) zf.* Gönlüne göre.

gönnük, -ğü [gön(n)-ük] *{ağız} sf.* Çok zayıf; cılız. [DS]

göntem, [gön-te-m / yön-te-m ?] *{ağız} is.* Karşı taraf. [DS]

gönü, [göynü] *(gö:nü) {ağız} sf.* Olgun. [DS] 🗗 **gönü kavun,** *{ağız} Çabuk olgunlaşan kavun.* [DS]

gönük[1]**, -ğü** [göy(ü)n-ük] *(gö:nük) {ağız} is.* **1.** Ormanların yakılması ile açılan tarla. **2.** Ağaçları sökülerek açılan yer. **3.** Engebeli yer; dağ yamaçları. [DS]

gönük[2]**, -ğü** [göy(ü)n-ük] *(gö:nük) {ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok duygulu. **2.** Ateş karşısında biraz yanmış olan. [DS]

gönül, -nlü [kö-ñ *(hatır; düşünme; dalma / göğüs)* > köñ-ül > göñül > gönül كوكل] *is.* **1.** *{eAT}* Yürek. **2.** Yürekte var olduğu kabul edilen sevgi, düşünme, anma, istek ve hatır gibi duygu kaynağı. **3.** Yüreğin manevi gücü; iç. **4.** *mecaz.* Arzu; istek. **5.** Vicdan. **6.** *mecaz.* Aşk. **7.** *tasvf.* İnsanın akıl üstü bilgiye ulaşma gücü ya da bu tür bilgilerin insanda doğduğu; dünya nimetleri ve geçici isteklerin bağından kurtulan sofîde Allah'ın tecelli ettiği ve Allah'la ilgili bilgilerin geldiği yer. [ML] 🗗 **gönle su serpmek,** *Rahatlamak; ferahlamak.*|| **gönlü açık,** *Düşünce ve duygularını gizleyemeyen.*|| **gönlü açuk,** *{eAT} Endişesiz; kedersiz; içi rahat; şen.*|| **gönlü akmak,** *İlgilenmek; âşık olmak.*|| **gönlü** (göynü) **alçaktan,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **gönlü bol,** *İmkânları kısıtlı olmasına rağmen eli açık davranmak isteyen.*|| **gönlü bulanmak,** *1. Kusacak gibi olmak; midesi bulanmak. 2. mecaz. Kuşkulanmak.*|| **gönlü cıdamak,** *{ağız} (Bir şeyi) çok istemek; arzu etmek.* [DS]|| **gönlü çekmek,** *Arzulamak; canı çekmek.*|| **gönlü çelinmek,** *Birinin güzel ve etkili sözlerine aldanmak; kandırılmak.*|| **gönlü çökmek,** *Yaşam gücü azalmak; ruhsal dengesini yitirmek.*|| **gönlü** (göynü) **dönmek,** *{eAT} {ağız} Midesi bulanmak.* [DS]|| **gönlü gani,** *İmkânları kısıtlı olmasına rağmen eli açık davranmak isteyen.*|| **gönlü** (göğnü) **geçmek,** *{ağız} Uykuya dalmak; uyuyakalmak.* [DS]|| **gönlü göçmek,** *psikol. Depresyona girmek.*|| **gönlü gözü açılmak,** *Sıkıntıdan kurtulmak; ferahlamak.*|| (birinin) **gönlü ile oynamak,** *Birine âşıkmış gibi davranıp eğlenmek.*|| **gönlü ilişmek,** *İlgilenmek.*|| **gönlü** (göğnü) **istemek,** *{ağız} İstekli olmak; dilemek; arzu etmek.* [DS]|| **gönlü kalmak,** *1. Elde etmek isteyip de elde edemediği bir şeyden vazgeçmemek. 2. Gücenmek.*|| **gönlü kanmak,** *Bir işle ilgili hiçbir kaygısı kalmamak; mutmain olmak; müsterih olmak.*|| **gönlü kara,** *1. Başkalarının kötülüğünü isteyen. 2. {ağız} Kötümser; karamsar.* [DS]|| **gönlü kararmak,** *1. {eAT}* → göñlü kararmak. *2. Yaşama arzusu kalmamak.*|| **gönlü kaymak,** *Sevmek.*|| **gönlü kırılmak,** *Üzülmek; incinmek; yerinmek.*|| **gönlünden geçirmek,** *Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı istemek, düşünmek.*|| **gönlünden kopmak,** *Kendiliğinden hemen vermek.*|| **gönlüne bırakmak,** *{eAT} (Allah için) ilham etmek.*|| **gönlüne doğmak,** *Bir şeyin olacağına dair hiçbir belirti olmamasına rağmen, olacak şey içine doğmak; sezmek; hissetmek.*|| **gönlüne göre,** *Dileğine göre; isteğine uygun olarak.*|| **gönlünü açmak,** *{eAT} Gönlünü ferahlandırmak.*|| **gönlünü aramak,** *{eAT} Düşüncesini anlamaya çalışmak; fikrini yoklamak.*|| **gönlünü** (avlamak) **çelmek,** *Birine kendini âşık etmek.*|| **gönlünü etmek,** *Birini razı ve hoşnut etmek.*|| **gönlünü hoş etmek,** *Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.*|| **gönlünü kaptırmak,** *Âşık olmak.*|| **gönlünü pazara çıkarmak,** *Kendine yakışanı değil de rastgele birini seçmek.*|| **gönlünü serin tutmak,** *Hemen heyecanlanmayarak soğuk kanlı olmak; sakin olmak.*|| **gönlünün dümeni bozuk,** *İsteklerinde ve sevgililerinde tutarlı olmayan; sık sık istek değiştiren.*|| **gönlü olmak,** *Razı olmak; kabul etmek.*|| (bir şeyde, birinde) **gönlü olmak,** *Sevip istemek.*|| **gönlü oturmak,** *{eAT} Yatışmak; mutmain olmak; müsterih olmak.*|| **gönlü razı olmak,** *Uygun bulmak; istemek.*|| **gönlü razı olmamak,** *Hiç istememek.*|| **gönlü sarsılmak,** *{eAT} Acımak; merhamete gelmek.*|| **gönlü takılmak,** *1. Bir şeye karşı ilgi duymak. 2. Birini aşk ile sevmeye başlamak.*|| **gönlü tar olmak,** *{eAT} İçi sıkılmak.*|| **gönlü tok,** *Zorunlu ihtiyaçları karşılanınca bununla yetinen; fazla para ve mal istemeyen; müstağni.*|| **gönlü zengin,** *İmkânları ölçüsünde para veya malını esirgemeyen.*|| **gönül açmak,** *Neşe verici şeylerle iç sıkıntısını gidermek; ferahlık vermek.*|| **gönül adamı,** *Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; rint; gönül eri.*|| **gönül akıtmak,** *Birine âşık olmak; sevmek. {eAT} (aynı)*|| **gönül alçak,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **gönül alçaklığı,** *Kendini üstün görmeme durumu.*|| **gönül aldırmak,** *{eAT} Sevmek; gönül kaptırmak; gönül vermek.*|| **gönül almak,** *1. Güzel sözler söyleyerek ya da güzel davranışlarda bulunarak kendisine olan kırgınlığını gidermek. 2. Sevindirmek.*|| **gönül arılığı,** *{eAT} Kalp temizliği; safvet-i kalp.*|| **gönül atmak,** *{ağız} Küsmek; darılmak; gücenmek.* [DS]|| **gönül avcısı,** *1. Başkalarını kendisine âşık etmeyi beceren; çapkın. 2. Geçici aşklarla gününü gün eden; çapkın.*||

gönül avutmak, *İçinde bulunduğu üzüntülü durumu unutmaya çalışmak.*|| **gönül azmak,** *{eAT} Çok yemekten dolayı mide rahatsız olmak.*|| **gönül bağı,** *1. Duygusal ilişki. 2. Sevgi bağı.*|| **gönül bağlamak,** *İçten severek bağlanmak; âşık olmak; {eAT} (aynı).*|| **gönül belâsı,** *Sevginin verdiği sıkıntı, dert.*|| **gönül berkitmek,** *{eAT} 1. Kendini bir işe bağlamak. 2. Tatmin olmak; içi rahatlamak.*|| **gönül bırakmak,** *{ağız} Küsmek; darılmak; gücenmek* [DS]|| **gönül birliği,** *Duygusal anlaşma.*|| **gönül borcu,** *Gördüğü bir iyilik karşısında kendini borçlu hissetme; minnet; minnettarlık; şükran.*|| **gönül borçlusu,** *Gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan; minnettar.*|| **gönül bulandırmak,** *1. Mide bulandırmak. 2. mecaz. Kuşkulandırmak.*|| **gönül bulanmak,** *{eAT} Mide(si) bulanmak; kusmak.*|| **gönül çekmek,** *Aşkın verdiği sıkıntılara katlanmak; sevda çekmek.*|| **gönül çekici,** *Alımlı; cazibeli.*|| **gönül çekinmesi,** *{eAT} İsteme; arzu etme; iştiyak.*|| **gönül çöküşü,** *İnsanın yaşama gücünü kaybetmesi; ruhsal dengenin bozulması.*|| **gönül darlığı,** *1. İç sıkıntısı. 2. Hoşgörüsüz olma.*|| **gönülden çıkarmak,** *Unutmak; hatırlamaz olmak.*|| **gönülden geçirmek,** *Düşünmek; hatırlamak.*|| **gönül dilencisi,** *Sevdiğinden ayrılmamak için onun her olumsuz davranışına katlanan kimse.*|| **gönül eğlencesi,** *Can sıkıntısını giderici, oyalayıcı şey.*|| **gönül eğlendirmek,** *1. Hoşça vakit geçirmek. 2. Dalga geçmek.*|| **gönül eminliği,** *{ağız} Düğün sırasında iki tarafın birbirine gönderdiği hediye giyim eşyası.* [DS]|| **gönül eri,** *1. Olayları hoşgörü ile karşılayabilen; rint; gönül adamı. 2. {eAT} Temiz yürekli.*|| **gönül etmek,** *Birinin iyiliğini veya kötülüğünü dilemek.*|| **gönül ferahlığı,** *İç tasasızlığı; dertsizlik; tasasızlık; iç rahatlığı.*|| **Gönül ferman dinlemez.** *Gönül sevdiğinden asla vazgeçmez.*|| **gönül gezdirmek,** *Hiçbir şeyi beğenmemek; bir şeyi yapabilmek için birçok şey üzerinde durmak; kararsız davranmak.*|| **gönül hoşluğu,** *Sevme, isteme; rıza gösterme.*|| **gönül hoşluğuyla,** *Hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın; severek, isteyerek.*|| **gönül indirmek,** *Kendisine yakıştıramadığı bir şeye razı olmak; tenezzül göstermek. {eAT} (aynı)*|| **gönül kırmak,** *Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek.*|| **Gönül kimi severse güzel odur.** *Güzellik anlayışı kişiden kişiye değişir.*|| **gönül komak,** *{ağız} Kırılmak; darılmak; gücenmek.* [DS]|| **gönül koymak,** *Birinin söz ve davranışından gücenmek; alınmak. {eAT} (aynı)* || **gönül maskarası,** *Aşk yüzünden gülünç durumlara düşmüş olan.*|| **gönül okşamak,** *Birini hoş bir söz veya davranışla sevindirmek; iltifat etmek.*|| **gönül okşayıcı,** *Hoşa giden; ferahlık veren; insanı rahatlatan.*|| **gönül rahatlığı,** *Her türlü üzüntü ve sıkıntıdan uzak kalma durumu; iç huzuru.*|| **gönül rızasıyla,** *Hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın; severek, isteyerek.*|| **gönül tokluğu,** *Kendi payına düşene rıza gösterme; çok şeyde gözü olmama; doygunluk; istiğna.*|| **gönül vermek,** *İçten severek bağlanmak; âşık olmak.*|| **gönül yapmak,** *Birinin gücenikliğini gidermek; gönül almak.*|| **gönül yarası,** *1. Bir kimseyi derin üzüntü içinde bırakan acı. 2. Aşk acısı; sevgi yüzünden duyulan ıstırap.*|| **gönül yazmak,** *{eAT} Gönül eğlendirmek.*|| **gönül yıkmak,** *Birini kırmak; üzecek bir davranışta bulunmak; gücendirmek; gönül kırmak. {eAT} (aynı)*

gönüldaş, [gönül-daş] *is.* Aynı duyguları taşıyanlardan her biri; can dostu; yakın dost; ahbap.

gönüldeş, [*eT.* köñ-ül-deş > gönül-deş كوكلدش] *{eAT} is.* → gönüldaş.

gönülemek, [günü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

gönüllemek, [gönül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Gönlünü almak. **2.** Ağırlamak. **3.** Gönülden geçirmek; düşünmek. [DS]

gönüllenme, [gönül-le-n-me] *is.* Gücenme; darılma; gönüllenmek işi.

gönüllenmek, [*eT.* köñül-le-n-mek > göñül-le-n-mek كوكللنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir davranış veya sözünden dolayı birine gücenmek; darılmak; alınmak; kırılmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kibirlenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Nazlanmak. [DS]

gönüllü, [*eT.* köñül-lüg > göñül-lü لو كوكل] *sf.* **1.** Zor bir işi kendisine hiçbir baskı olmadan kendi içinden geldiği için üstlenen veya yapan. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** Bir şeyi çok aşırı isteyen; istekli. **3.** *{ağız}* (Kişi için) değerli. [DS] **4.** *{ağız}* Her şeyi beğenmeyen; zor beğenir; müşkülpesent. [DS] **5.** *{eAT}* Cesur. **6.** *{eAT}* Cana yakın; hatırlı; şerefli; muteber. **7.** *{eAT}* Kibirli. **8.** *{eAT}* Sersem; bön; ahmak. **9.** *is.* Seven kimse veya sevilen kimse. **10.** *as.* Bir yükümlülüğü olmadığı hâlde savaşmak üzere orduya katılan asker. ☞ **gönüllü gönülsüz,** *Yarı ister yarı istemez hâlde.*

gönüllüce, [gönüllü-ce] *zf.* Biraz gönlü olmuş hâlde.

gönüllük, -ğü [gönül-lük] *{ağız} is.* Düğün arasında iki tarafın birbirine gönderdiği giyecek armağanı. [DS]

gönüllülük, -ğü [gönül-lü-lük] *is.* Gönüllü olma hâli.

gönülmek, [gön-ül-mek كونولمك / كونلمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** Yönelmek; yüzünü döndürmek; teveccüh etmek; istikamet almak.

gönülsemek, [gönül-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* **1.** İçten gelerek istemek. **2.** İmrenmek. [DS]

gönülsüzirek, -ği [gönül-süz-i-rek كوكل سزرك] *{eAT} zf.* İstemeye istemeye.

gönülsümek, [gönül-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İçten gelerek istemek. [DS]

gönülsüz, [*eT.* köñ-ül-süz > gönül-süz] *sf.* **1.** İçinden gelmeden; istemeden. **2.** Gönlü olmayarak; isteksiz. **3.** Alçak gönüllü; kibirsiz.

gönülsüzce, [gönül-süz-ce] *(gönülsü'zce) zf.* İsteksiz olarak; istemeden.

gönülsüzlük, -ğü [gönül-süz-lük] *is.* **1.** Bir işi istemeyerek yapma; isteksizlik. **2.** Gönülsüz olma durumu. **3.** Alçak gönüllülük; kibirsizlik.

gönümek, [göynü-mek] *(gö:nümek) {ağız}* **1.** (Meyve için) fazla olgunlaşmak; durduğu yerde yumuşamak; geçmek [DS] **2.** Ateşten hafifçe rengi değişmek; azıcık yanmak.

gönür, [konur] *{ağız} is.* Kırmızıya yakın koyu sarı renk. [DS]

gönye, [Yun. gonia *(açı)*] *(gö'nye) is. mat.* **1.** Kesişen iki düzlemin veya doğru arasındaki dik açıyı denetlemeye yarayan dik üçgen biçimindeki araç. **2.** Birbirine bağlanan parçaların dik açı yapacak biçimde olmaları durumu. ◻ **gönye burun,** *Marangozlukta dik açı yapacak şekilde birleştirilmesi gereken iki parçadan her birini 45'er derecelik açılarla keserek meydana getirilen uç.*

gönyeleme, [gönye-le-me] *is.* Gönye ile dik açılı olmasını sağlama veya denetleme işi.

gönyelemek, [gönye-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birbirine dik açı yapacak biçimde bağlanması gereken parçaların dikliğini denetlemek. **2.** Dik açı yapar duruma getirmek; gönyesine getirmek.

göp, [? köp] *{ağız} is.* → köp. [DS] ◻ **göpe oturmak,** *{ağız} İnatlaşmak; direnmek.* [DS]

göpcük, -ğü [Kırg. köpçük *(eyer vb. altına konan yastık)*] *{ağız} is.* **1.** (Çuval, cep, oda, tarla vb. şeyler için) köşe. **2.** Köy kenarlarında beş on evlik mahalle; mezra. **3.** Tutmak için çuvalların yanlarında, bavul vb.nin üstünde bulunan kulp. **4.** İçilmiş sigara artığı; izmarit. **5.** Hayvanların sağrı kısmı. **6.** Eski çuvaldan yapılma minder. [DS]

göbçek, -ği [Kırg. köpçük] *{ağız} is.* Kağnı döşeğinin yan tarafına uzunlamasına konulan ağaç. [DS]

göpçük, -ğü [Kırg. köpçük] *{ağız} is.* **1.** Köşe. **2.** Fesin püskül takılan yeri. [DS]

göpçümek, [göp-çü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** İçten gelerek istemek; gönülden arzu etmek. **2.** Sevinmek. [DS]

göpen, [*eT.* köben *(keçe)*] *{ağız} is.* Kalın, kaba ve kötü dokunmuş halı. [DS]

göper, [göp-er] *{ağız} is.* **1.** Yerden yükseltilerek yapılan su arkı. **2.** Yerdeki çukurluklar. [DS]

göpmek, [göp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Çok yemekten hastalanmak. **2.** (Tarla için) suyun çokluğu yüzünden suya doymuş hâle gelmek. [DS]

göpreç, [köp-re-ç] *{ağız} is.* Tereyağı çömleği. [DS]

göptüreğüz, [göp-tür-eğüz] *{ağız} is.* Çivit. [DS]

göptürmek, [göp-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Tarlayı doygun biçimde sulamak. [DS]

gör[1], [Far. ġür *(mezar)*] *{ağız} is.* **1.** Mezar. **2.** Mezarlık. [DS]

gör[2], [? gör] *{ağız} is.* Ocakta yakılan büyük kütüklerin yanmasını kolaylaştırmak için altına konulan destek. [DS]

görceğiz, [gör-(e)ce(ğ)-iz] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

görcek, -ği [gör-(e)cek] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

görcükmek, [gör-cük-mek] *{ağız} is.* (Dişi kedi için) çiftleşmek için erkek kedi aranmak. [DS]

gördek, -ği [? gördek] *is. zool.* Kuzey yarım kürede tatlı sularda yaşayan, üreme mevsiminde erkeği olağanüstü biçimde güzelleşen, dişisi yumurtalarını istiridyelerin solungaçlarına bırakan, ekonomik bir değeri olmayan ancak olta yemi olarak kullanılan küçük kemikli balık; acı balık; ilik balığı, *(Rhodeus amarus).*

gördek, -ği [gör-dek] *{ağız} is.* Dişi kedinin çiftleşme dönemi. ◻ **gördeğe gelmek,** *{ağız} (Dişi kedi için) çiftleşmek için erkek kedi aranmak.* [DS]

gördükleyin, [gör-dük-leyin كوردكلين] *{eAT} zf.* Görür görmez.

gördürme, [gör-dür-me] *is.* Görmesini sağlama eylemi.

gördürmek, [gör-dür-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Birinin görmesini sağlamak; görmek işini yaptırmak. **2.** Bir işi başka birine yaptırmak.

göre[1], [gör-mek > gör-e] *e.* **1.** Bir şeye uygun olarak; bir şey uyarınca; gereğince. *"Bu durum kanunlara göre suçtur."* **2.** Bakılırsa; göz önüne alındığında; hesaba katılınca; nazaran. *"Haritaya göre define burada olmalı."* **3.** Düşüncesince; kendisince; sorulursa. *"Bana göre siz, yanılıyorsunuz."* ◻ (bir şeye) **göre olmak,** *Elverişli ve uygun olmak.*

göre[2], [göre / güre] *{ağız} sf.* Ürkek. [DS]

görebeşlemek, [görebeş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Karşılaştırarak ölçmek. [DS]

görebi, [Yun. khorepi] *{ağız} is.* Çalı kesmekte kullanılan ucu eğri balta. [DS]

görece, [gör-e-ce] *(göre'ce) sf.* **1.** (Bir şeye) göre olan. **2.** Varlığı bir başka varlığa bağlı olan. **3.** Kesin olmayıp kişiden kişiye, zamandan zamana, yerden yere değişebilen nitelikte; bağıl; izafî; nisbî. *(1969)*

görececi, [gör-e-ce-ci] *sf. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan; izafiyetçi; rölativist.

görececilik, -ği [gör-e-ce-ci-lik] *is. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan felsefî görüş; izafiyet; rölativizm.

görecelik, -ği [gör-e-ce-lik] *is.* Görece olma durumu.

göreci, [göre-ci] *{ağız} is.* Düğünün ertesi günü; paça günü. [DS]

görecilik, -ği [gör-e-ci-lik] *is. fel.* Gerçek ve salt bilginin mümkün olmadığını, bütün bilgilerin kişiden kişiye değiştiğini, bilgilerimizi göreli olarak edinebileceğimizi savunan felsefî görüş; izafiyet; rölativizm.

göredurmak, [gör-e+dur-mak كوره طورمك] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Görmekte bulunmak; sürekli görmek; seyretmek.

göredüşmek, [gör-e+düş-mek كره دشمك] *{OsT} gçl. f. [-er]* **1.** Birdenbire görmek. **2.** Rastgele görmek; nasılsa görüvermek.

göregör, [gör-e+gör ?] *{ağız} sf.* Başkalarında gördüğü her şeye özenen; iyi kötü ayırmadan benzemeye çalışan. [DS]

göreğen[1], [gör-eğen كوركن] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* Çok iyi gören. [DS]

göreğen[2], [göreğen كوركن] *{eAT} is.* Güvey; damat.

görek[1], **-ği** [? görek] *{ağız} is.* **1.** Kapıya takılan asma ya da düz kilit. **2.** Kapının açılmaması için içerden vurulan dayak. [DS]

görek[2], **-ği** [gör-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi gören. [DS]

görek[3], **-ği** [gör-ek] *{ağız} is.* Loğusa ziyaretine gelenlere ikram olarak sunulan yiyecek. [DS]

göreke, [gör-ek-e ?] *{ağız} is.* Tebeşir. [DS]

göreken, [göre-k-en ?] *{ağız} is.* Damat. [DS]

göreklemek, [görek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kilitlemek. [DS]

görelemek, [güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dişi sığır için) çiftleşmek istemek. [DS]

göreli, [gör-e-li] *sf.* Bağıntılı olan; izafî; nisbî; rölatif. *(1942)*

görelik, -ği [gör-e-lik] *is.* Bağıntı; izafiyet.

görelilik, -ği *is.* Bağıntılı olma durumu; bağıntı; izafiyet.

görelmek, [gör-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hayvan için) ters yatmak; yattığı yerden kalkamamak. [DS]

görelmek, [göre-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Baş köşeye geçip oturmak. [DS]

göremediye, [gör-mek + u-mak > göre-me-di-y-e ?] *{ağız} zf.* Görür görmez; hemen görünce. [DS]

göremez, [Far. gürmâst => göremez گوره مز] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğurmuş hayvanın ilk sütü; ağız. **2.** Eşek sırtındaki tulumda çalkalanan çiğ sütten elde edilen yağ. **3.** Yoğurt kıvamında ekşi ve taze süt karışımı yiyecek. *{eAT} {OsT} (aynı)* **4.** Ekmeklik olarak kulanılan buğday ve arpa karışımı tahıl. [DS]

gören, [gör-en] *sf.* Görme işini yapan.

görenek, -ği [gör-mek > gör-enek] *is.* **1.** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı; her türlü alışkı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *sosy.* Toplum ilişkilerinde alışılagelmiş ve uyulması gerekli olmakla birlikte aksi hâlde herhangi bir yaptırım söz konusu olmayan örnek davranışlar; görgü. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* Örnek. [DS] **4.** *{ağız}* Birisinden gördüğü şeyi aynen yapmak isteyen kimse. [DS] **5.** *{ağız}* Terbiye. [DS] **6.** *{ağız}* Geçici yenilik; moda. [DS] ◻ **göreneğe uymak,** *{ağız} Yeniliğe uymak; modaya uymak.* [DS]

görenekçi, [gör-enek-çi] *is.* Göreneklere bağlı kimse.

görenekçilik, -ği [gör-enek-çi-lik] *is.* Göreneklere bağlılık.

görenekli, [gör-enek-li] *sf.* **1.** Göreneklere bağlı olan. **2.** Görgüsel bilgisi fazla olan.

göreneksel, [gör-enek-sel] *sf.* **1.** Görenekle ilgili. **2.** Göreneklere dayanan. ◻ **göreneksel işçilik,** *Büyüklerden görme yoluyla elde edilen ustalık veya beceri.*

göreneksiz, [gör-enek-siz] *sf.* Göreneği olmayan; görgüsel bilgisi olmayan.

göreneksizlik, -ği [gör-enek-siz-lik] *is.* Göreneksiz olma durumu.

göres, [gör-es(i)] *{ağız} is.* Özlem; özleme. [DS]

göresek[1], **-ği** [gör-e-sek ?] *{ağız} is.* Görenek. [DS]

göresek[2], **-ği** [göre-se-k] *{ağız} is.* Çiftleşmek isteyen dişi hayvan. [DS]

göresi, [gör-esi كراسى] *{eAT} sf.* Görecek; görür.

göresime, [gör-mek > gör-esi-me] *is.* **1.** Görme isteği duyma eylemi. **2.** Göreceği gelme.

göresimek, [gör-mek > gör-esi-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Göreceği gelmek; görme isteği uyanmak; özlemek. [DS]

göreşlemek, [göre-ş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşılaştırma yoluyla ölçmek. [DS]

göret, [gör-mek > gör-et] *{ağız} is.* Birini ya da bir yeri görmeğe gitme; ziyaret. [DS]

görev, [gör-mek > gör-ev] *is.* **1.** Bir nesne veya kimsenin yaptığı iş; iş görme yetisi; fonksiyon. *(1942)* **2.** Yapılagelen iş; normal eylem. **3.** Resmî nitelikli, önemli sorumluluklar yükleyen iş; vazife. *Fizy.* Bir organ, organ topluluğu veya gözenin yaptığı iş. **5.** *dbl.* Bir kelime veya kelime grubunun öbür birimlere bağlı olarak yerine getirdiği iş; rol. **6.** Bir makinenin veya makine elemanının yaptığı iş. **7.** *mat.* Bir değerin başka değerlerle olan ilişkisi. **8.** *huk.* Yargıya bakma işinin hangi tür mahkemeye ait olduğunu belirleyen paylaşım. ◻ **görev almak,** *yön. Bir görevde bulunmak; sorumluluk almak.*|| **görevden alınmak,** *yön. 1. Yürütmekte olduğu resmî işten uzaklaştırılmak; işine son verilmek. 2. Bulunduğu makamdan daha az sorumluluğu olan bir makama atanmak.*|| **görevden ayrılmak,** *yön. Yapmakta olduğu işi bırakmak; istifa etmek.*|| **görevden uzaklaştırmak,** *yön. Bir kamu görevlisini yapmakta olduğu işten çıkarmak; üzerinde bulunan görev ve sorumluluklarını hukuken kaldırmak.*

görevcilik, -ği [görev-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu,

birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; işlevsellik. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

görevdaş, [görev-daş] *sf.* **1.** Birlikte görev yapanlardan her biri. **2.** Aynı görevi yapan.

görevdaşlık, -ğı [görev-daş-lık] *is. fizy.* Bir görevin yerine getirilmesi için birkaç organın birlikte çalışması durumu; sinerji.

görevlendirilme, [görev-le-n-dir-il-me] *is.* Görev verilme durumu ve eylemi.

görevlendirilmek, [görev-le-n-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Görev verilmek; tavzif edilmek.

görevlendirme, [görev-le-n-dir-me] *is.* Görev verme eylemi.

görevlendirmek, [görev-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birine bir görev vermek; vazifelendirmek; tavzif etmek.

görevlenme, [görev-le-n-me] *is.* Görev alma eylemi.

görevlenmek, [görev-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kendisine görev verilmek. **2.** *dönşl. f.* Bir görev sahibi olmak. **3.** Görev almak.

görevli, [görev-li] *sf.* **1.** Görevi olan; vazifeli. **2.** *is.* Resmî bir görevi olan kimse; memur.

görevlilik, -ği [görev-li-lik] *is.* **1.** Görevli olma durumu. **2.** Resmî niteliği olan iş; memurluk.

görevsel, [görev-sel] *sf.* Göreve ilişkin; görevle ilgili; göreve dayanan. ◻ **görevsel dil bilimi,** *dbl. Kelimeleri cümle içinde yüklendikleri görevleri açısından inceleyen dil bilimi.*‖ **görevsel ses bilimi,** *dbl. Bir dildeki sesleri üstlendikleri görevler açısından inceleyen ses bilimi dalı.*

görevselci, [görev-sel-ci] *sf.* Dile işlevsel olarak bakan, böyle bir yöntemi ve yaklaşımı benimseyen.

görevselcilik, -ği [görev-sel-ci-lik] *is.* **1.** *dbl.* Dildeki ögeleri ve bunların bağıntılarını, bildirişimde taşıdıkları görevler açısından inceleyen dil bilimi akımı. **2.** *sosy.* Kültür ve medeniyeti meydana getiren unsurların birbirine sıkı sıkıya bağlı, birbiriyle bağıntılı bir karmaşık yapı oluşturduğunu savunan İngiliz Etnoloji okulunun geliştirdiği görüş; fonksiyonalizm.

görevsiz, [görev-siz] *sf.* Görevi olmayan; görev verilmemiş bulunan.

görevsizlik, -ği [görev-siz-lik] *is.* **1.** Görevsiz olma durumu; bir görev verilmemiş olma durumu. **2.** Kendisine tanınmış yetki ve sorumlulukların dışında olma durumu. ◻ **görevsizlik kararı,** *huk. Bir mahkemenin bakması için sunulan bir yargı işleminin kendi görev ve yetki sınırları içinde olmadığını görerek, bu konuda verdiği karar.*

görez, [? görez] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

görgelgöz, [gör-ge-l + göz ?] *{ağız} is.* İyi gören göz. [DS]

görgen, [gör-gen] *{ağız} sf.* (Kişi için) iyi gören. [DS]

görger, [gör-ger ?] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgöz, [gör+göz ?] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgü[1], [*eT.* kör-gü > gör-gü] *is.* **1.** Bir toplumda var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik kuralları; terbiye. **2.** Bir kimsenin yaşamında karşılaştığı ve kişiliği üzerinde etki yapan her çeşit olgu. **3.** Görmüş olma durumu. **4.** *{ağız}* Alışkı; âdet. [DS] ◻ **görgü kuralları,** *sosy. Toplum içinde yaşayabilmek için öğrenilmesi, uyulması gereken ve insanlar arası ilişkileri düzenleyen kurallar; adab-ı muaşeret.*‖ **görgü tanığı,** *huk. Tanıklığı, olayı bizzat görmüş olmasına dayanan tanık.*

görgü[2], [gör-gü / göz-gü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

görgü[3], [gör-gü] *{ağız} is.* Göz tokluğu. [DS]

görgü[4], [gör-gü] *{ağız} sf.* (Kişi için) taklit eden; öykünücü. [DS]

görgü[5], [gör-gü] *{ağız} is.* Dert; felaket. [DS]

görgücülük, -ğü [gör-gü-cü-lük] *is. fel.* **1.** Sadece deneyime dayandığı kabul edilen yöntem; deneycilik. **2.** Düşüncelerin, bütünüyle deneye dayandığını iddia eden öğreti; ihtibariye; ampirizm.

görgüç, -cü [gör-güç] *{ağız} is.* **1.** Pencere. **2.** Dürbün. [DS]

görgül, [gör-gül] *{ağız} sf.* Sayın; muhterem. [DS]

görgülenme, [gör-gü-le-n-me] *is.* Görgü sahibi olma durumu ve eylemi.

görgülenmek, [gör-gü-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Görgü sahibi olmak; görgülü duruma gelmek; görgü edinmek.

görgülü, [gör-gü-lü] *sf.* **1.** Toplumun saygı kurallarına uyan; görgüsü olan. **2.** Çok görmüş geçirmiş olan; deneyimli.

görgülüce, [gör-gü-lü-ce] *(görgülü'ce) sf.* ve *zf.* Görgülü bir biçimde olan.

görgüsüz, [gör-gü-süz] *sf.* **1.** Toplumun saygı kurallarına uymayan; kaba ve bilgisizce davranan; görgüsü olmayan. **2.** Deneyimi kıt olan.

görgüsüzce, [gör-gü-süz-ce] *(görgüsü'zce) sf.* ve *zf.* Görgüsüz bir biçimde olan.

görgüsüzlük, -ğü [gör-gü-süz-lük] *is.* **1.** Görgüsüz olma durumu. **2.** Görgüsüz biçimde davranış.

görk[1], [*eT.* kör-k *(süs)* > görk كرك / كورك] *is.* **1.** Güzellik; yüz güzelliği; hüsn; görünüş; gösteriş. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT}* Meziyet; iyi huy. **3.** *{eAT}* Süs; ziynet. **4.** Güzel. **5.** Resim. ◻ **görk dutmak,** *{eAT} Güzelleşmek; süslenmek.*‖ **görk vermek,** *{eAT} Güzellik vermek; revnak vermek.*

görk[2], [gör-ük] *{ağız} is.* Görüş yeri; görmek için kullanılan yer. ◻ **görk kapısı,** *{ağız} Harmanda* **C** *biçiminde yığılmış sapların güneydoğu yönünde açık bırakılan giriş yeri.* [DS]

görkem[1], [*eT.* kör-k > görk-em كركم] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Gösterişli; heybetli. **2.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) iyi gelişmiş; gürbüz. **3.** *is.* Görünüş. *{ağız} (aynı)* **4.** Gösterişlilik; göz alıcılık; debdebe; ihtişam. *(1935 yeniden)* [DS]

görkem[2], [gör(ü)k-em ?] *{ağız} is.* **1.** Uzun zaman yeşilliğini, tazeliğini koruyan bitki. **2.** İçine kuş saklanacak kadar büyümüş ekin. [DS]

görkemli, [görk-em-li] *sf.* **1.** Göz alıcı; gösterişli; ihtişamlı. **2.** *{ağız}* (Kişi için) yakışıklı. [DS] **3.** *{ağız}* İri yapılı ve güçlü. [DS]

görklü, [*eT.* kör-k-lüg > gör-k-lü كركلو/ كوركلو] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Güzel. **2.** Gösterişli; manzaralı. **3.** *{eAT} {OsT} {ağız}* (Kişi için) gösterişli; yakışıklı; cazibeli. [DS] **4.** *{eAT}* Temiz; iyi. **5.** *{eAT}* Kutsal; mukaddes; mübarek. ☞ **görklüsüne olmak,** *{eAT} İyisini yapmaya çalışmak.*

görklürek, -ği [görk-lü-rek كركلورك] *{eAT} sf.* Daha güzel.

görlekçi, [gör-le-k-çi] *{ağız} is.* Gözcü; gözetleyici. [DS]

görlemek, [gör-mek > gör-le-mek] *gçl. f. [-r]* Gözlemek.

görme[1], [gör-me] *is.* **1.** Gözle algılama; görmek işi; rüyet. **2.** Işığı, renkleri, nesne görüntülerini algılama yetisi. **3.** Ziyaret etme. **4.** *{ağız}* Nişandan sonra, güvey annesinin kendi akrabaları ile birlikte nişanlı kızı görmeye gitmesi. [DS] **5.** *{ağız}* Nişandan sonra hediye götürme. [DS] **6.** Yapma; etme. **7.** *spor.* Topu bir pasla arkadaşına geçirme. ☞ **görme ekseni,** *anat. Göz yuvarlarının ön ve art kutuplarının merkez noktalarından geçen çizgi.*|| **görme gözesi,** *zool. Petek gözü oluşturan çok sayıda hücreden her biri; ommatidyum.*‖ **görme organı,** *biy. Belli ışık dalgalarını algılayabilen birincil duygu hücrelerinden oluşmuş organ; göz.* ‖ **görme siniri,** *anat. Beyinden çıkarak her iki gözün retinasına uzanan sinirler.*|| **görme yatakları,** *anat. Gözü beynin görme merkezlerine bağlayan görme sinirlerinin ara beynin ventral bölgesinden geçtikleri yer.*

görme[2], [gör-me] *{ağız} is.* Hizmetçi kız. [DS]

görmece, [gör-me-ce] *zf.* **1.** Görmek şartıyla. **2.** Gözle kestirerek.

görmedik, -ği [gör-me-dik] *{ağız} sf.* Görgüsüz. [DS]

görmek, [*eT.* kör-mek > gör-mek] *gçl. f. [-ür]* **1.** Göz aracılığı ve ışık yardımıyla nesneleri algılamak. **2.** Anlamak; kavramak; sezmek. **3.** Yanına varıp konuşmak; ziyaret etmek. **4.** Bir şey hakkında yargıya varmak; değerlendirme yapmak. **5.** Belirli bir zaman içinde bir olaya tanık olmak; izlemek. **6.** Yapmak; etmek. **7.** Kendisine karşı bir edimde bulunulmak; bir davranışla karşılaşmak; maruz kalmak. **8.** Öğrenmek; haber almak. **9.** Bir şeye sahip olmak; elde etmek; yetişmek; erişmek. **10.** (Hekim için) hastasını muayene etmek; incelemek. **11.** Çok değer vermek. **12.** Bir işleme uğramak. **13.** (Yer, bina vb. için) yüzü bir yöne doğru olmak; bakmak. **14.** Karşılaşmak; rastlamak. **15.** Gözler dışında başka organlar yardımıyla algılamak. **16.** Sahne olmak; yaşamak; geçirmek; içinde bulunmak. **17.** (Olumsuz biçimde) hiç yapılmamak. **18.** Herhangi bir şey gibi değerlendirmek; saymak. **19.** Gezmek. **20.** *argo.* (Para vb.) vermek; gözetmek. **21.** *spor.* Karşı oyuncunun yapacağı vuruşu önceden kestirip ona göre durum almak. **22.** *gçsz. f.* Gözle algılama yetisine sahip olmak. **23.** *yard. f.* Kalıplaşmış sözler oluşturur. *"Tedavi görmek."* ☞ **Gör!** *Kızdığımız birisi için "Seni istemediğin, beklemediğin bir durumla karşı karşıya getireyim de aklın başına gelsin!" anlamında bir tehdit sözü.*|| **Gör, bak!** *"Görürsün, o zaman anlarsın." anlamında tehdit sözü.*‖ **Gör beni, göreyim seni.** *"Sen benim çıkarımı gözetirsen ben de sana göz yumarım." anlamında çıkar anlaşmasını sağlayan söz.*|| **Göreceksin!** *Sonunda yaptığını bulacaksın; karşılığını alacaksın.*|| **göreceği gelmek,** *Çok özlemek.*|| **göre gelmek,** *{eAT} Ziyarete gelmek; görmeye gelmek.* ‖ **göre gitmek,** *{eAT} Ziyarete gitmek; görmeye gitmek.*‖ **gören de...** *İşin aslını bilmeyen ve dışarıdan bakana göre.* || **göresi gelmek,** *Çok özlemek.*|| **göre varmak,** *{eAT} Görmeğe gitmek; ziyarete gitmek.*|| **Göreyim seni!** *1."Senden başarılı sonuçlar bekliyorum." anlamında birini bir şeye heveslendirmek için söylenir. 2. "Sen bu işi yaparsan karşılığını da benden görürüsün." anlamında tehdit sözü.*|| **gör ki,** *{eAT} 1. Dikkat et; iyi bak! 2. Düşün ki...* ‖ **Görme!** *Aşırılık ifade etmek için kullanılır.*|| **görmediğe dönmek,** *1. (Hasta için) iyileştikten sonra hiç hastalanmamış gibi olmak. 2. Başından geçmemiş gibi olmak.*|| (fiil kökü) ... meye **görsün,** *Bir fiilin doğuracağı sonucu baştan açıklamak için kullanılan söz.*|| **görmüş geçirmiş,** *1. Geçmişte iyi günler yaşamış; gün görmüş; tecrübeli. 2. Görgülü.*‖ **Görüp göreceği bu.** *"Bundan başka ilgi ve yardım göremez." anlamında kullanılır.*|| **görüp gözetmek,** *1. {eAT} Beklemek; gözetlemek. 2. {eAT} Yönetmek; idare etmek; bakmak. 3. Yardım etmek; korumak; desteklemek; mukayyet olmak.*‖ **Görürüz!** *Yapamayacağı bir işe kalkışanı uyarmakta kullanılan söz.*

görmelik, -ği [gör-me-lik] *{ağız} is.* **1.** (İş, eser vb. için) görmeye değer. **2.** Doğal olmayan; yapmacık; tuhaf. [DS] **3.** Örnek; nümune.

görmelü, [gör-me-lü كورملو] *{eAT} sf.* Görmekle anlaşılan; görerek öğrenilen.

görmemezlik, [gör-me-mez-lik] *is.* → görmezlik.

görmemiş, [gör-me-miş] *is.* ve *sf.* **1.** Görgü ve bilgisi olmayan. **2.** Ulaştığı iyi durum karşısında uyumsuzluk gösteren. **3.** Edindiği mal, mülk veya ulaştığı makam dolayısıyla çevresindekileri çok küçük

gören; kibirlenen. 🗗 **görmemişin bir oğlu olmuş;** (çekmiş çükünü koparmış), *1. Görgüsüz biri ummadığı bir şeye ulaşınca nasıl davranacağını veya ne yapacağını şaşırır. 2. Görgüsüzlük insanı çok gülünç durumlara düşürebilir.*

görmemişlik, -ği [gör-me-miş-lik] *is.* **1.** Görmemiş olma durumu. **2.** Görgüsüz kimsenin davranışı.

görmez, [gör-mez] *is. ve sf.* **1.** Görme yetisi olmayan; kör; âmâ. **2.** Görme organını ve fonksiyonlarını kaybetmiş olan. **3.** *{ağız}* Tütünün güneş görmeyen yapraklarından oluşan birinci kalite ana tütün yaprakları. [DS] 🗗 **görmeze urmak,** *{eAT} {OsT} Görmemiş gibi davranmak; görmezden gelmek.*

görmeziye, [gör-mez-i-y-e] *{ağız} zf.* Görmeden; görmeksizin. [DS]

görmezlenmek, [gör-mez-le-n-mek كورمزلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* Görmez gibi davranmak; görmezden gelmek.

görmezlik, [gör-mez-lik] *is.* **1.** Görme durumu veya görmeyen kişinin niteliği. **2.** Görmemiş gibi davranma durumu. 🗗 **görmezlikten gelmek,** *1. Gördüğü hâlde görmemiş gibi hareket etmek. 2. {ağız} Göz yummak.* [DS] *3. {ağız} Aldırış etmemek.* [DS]

görmüş, [gör-müş كورميش] *{OsT} sf.* Gören; görmüş olan.

görmüşlük, -ğü [gör-müş-lük] *is.* Bir şeyi, bir kimseyi daha önceden görmüş olma durumu. 🗗 **görmüşlük duygusu,** *psikol. Kişi zihninde, yeni olan bir yaşantıyı eskiden de yaşamış olduğu şeklinde beliren duygu; yaşamışlık duygusu.*

görp, [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *görp-e-dek*

görpe, [körpe] *{ağız} sf.* **1.** Taze. **2.** *is.* Küçük çocuk. **3.** Yeni doğmuş oğlak, kuzu vb. hayvan. **4.** Hayvan sürüsü. [DS]

görpedek, [görp *(yans.)* > görp-edek] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

görpeden, [görp *(yans.)* > görp-e-den] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS] 🗗 **görpeden düşmek,** *{ağız} Birdenbire, ses çıkararak düşmek.* [DS]

görredak, [gür(r)-edek] *{ağız} zf.* (Yıkılmak için) birdenbire; ansızın. [DS]

görse, [gör-se كرسه] *{eAT} zf.* Göre.

görsel, [gör-sel] *sf.* **1.** Görme veya görme duyusu ile ilgili; vizüel. *(1944)* **2.** Görmeye dayanan. **3.** Göz yoluyla ya da görerek algılanan. 🗗 **görsel etkileme,** *Sinema ve televizyon filmlerinde gerçek hayattakine yakın ortamı yansıtan her türlü görüntü etkisi.*‖ **görsel-işitsel,** *Hem görüntü hem de ses ögeleriyle ilgili olan veya bu ögelere dayanan; odyovizual.*‖ **görsel-işitsel araç,** *Görme ve işitme duyularına hitabeden harita, resim, film, fotoğraf türü araçlar.*‖ **görsel-işitsel çağrışım,** *eğ. b. Görme ve işitme duyularına dayalı olarak meydana gelen çağrışım.*‖ **görsel-işitsel eğitim,** *Öğrencinin görsel ve işitsel duyarlığına hitabeden ses kaydı, sinema filmi, radyo, televizyon, bilgisayar gibi araçlarla gerçekleştirilen eğitim.*‖ **görsel sanatlar,** *Resim, heykel , mimarî, oymacılık, süslemecilik, sinema gibi görme duyusuna yönelik sanatlar.*

görsetmek, [gör-se-mek > gör-se-t-mek كورستمك] *{eAT} {OsT} {ağız} gçl. f. [-ir]* Göstermek. [DS]

görsüz, [gör-süz كرسوز] *{eAT} sf.* Görünmeyen.

görten, [gört-en ?] *{ağız} is.* Saçak oluğu; su oluğu. [DS]

görterme, [gör-dür-mek > gör-dür-me] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Nişanlı iki gencin tenha bir yerde konuşmalarını sağlama. [DS]

görü, [gör-ü] *is.* **1.** Görme yetisi. **2.** Bakınca görülebilen; gözün algıladığı alan; manzara. **3.** Bir yerin, çevreye bakılınca oldukça uzağı görebilme özelliği; nezaret. **4.** Bir şeyin içini doğrudan doğruya görme; hads. **5.** *fel.* Dolaysız kavranan doğruların bilgisi; birden kavrama; tahaddüs. **6.** *{ağız}* Nişan töreni. [DS] **7.** *{ağız}* Yön; doğrultu. [DS] 🗗 **görüye gitmek,** *{ağız} folk. Bir kızı ailesinden istemek için görmeye gitmek.* [DS]

görücü, [gör-ücü] *sf.* **1.** Görme, bakma işini yapan. **2.** *is.* Evlenmek isteyen erkek için kız bakmaya giden kimse; dünür. 🗗 **görücü gezmek,** *Evlenecek erkek için kız aramak.*‖ **görücü gitmek,** *folk. Evlenecek erkek için kız görmeye gitmek.*‖ **görücüye çıkmak,** *(Kız için) görücülere görünmek.*

görücülük, -ğü [gör-ücü-lük] *is. folk.* Eşlerin birbirini tanıyıp seçme imkânının olmadığı yerlerde erkekler için kız aramaya, belirlenen kızı görüp beğenmeye giden görücü kadınların yaptığı iş.

görügörmek, [gör-ü+gör-mek كورى كورمك] *{eAT} gçl. b. f. [-ür]* Sürekli ve dikkatli olarak bakmak.

görükçü, [görü-k-çü] *{ağız} is.* **1.** Sözlü; nişanlı. **2.** Aralarında yolsuz ilişkiler bulunan kadın ve erkekten her biri; oynaş. [DS]

görüklü, [görük-lü كور كلو] *{eAT} sf.* → görklü.

görükmek, [gör-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-(ğ)-ür]* Gözükmek; görünmek. [DS]

görülebilme, [gör-ül-e+bil-me] *is.* Görülür hâle gelme.

görülemek, [görü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çorabın eskimiş yerlerini örerek onarmak. [DS]

görülen, [gör-ül-en] *sf.* **1.** Görme organınca algılanabilen. **2.** Görme ve diğer duyu organları yardımı ile algılandıktan sonra olacağı kestirilebilen. 🗗 **görülen ışık,** *biy. fiz. İnsan gözünün algılayabildiği ve dalga boyu 380-780 nm arasında olan ışık.*

görülme, [gör-ül-me] *is.* Göz yardımıyla algılanabilme durumu ve eylemi.

görülmek, [*eT.* kör-ül-mek > gör-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** (Bir varlık, bir nesne, bir şey) göz yardımıyla algılanmak; seçilmek. **2.** Gereken iş yapılmış olmak. **3.** Bir yerde bir şeyin var olduğu anlaşılmak; ortaya çıktığı fark edilmek; karşılaşılmak.

görülmemiş, [gör-ül-me-miş] *sf.* O zamana kadar hiç karşılaşılmamış ve şaşılacak nitelikte olan.

görüm[1], [gör-üm] *is.* **1.** Görme yetisi. **2.** *{ağız}* Gelin ya da güvey için alınmış elbise. [DS] **3.** *{ağız}* (Kadına göre) eşinin kız kardeşi; görümce [DS]

görüm[2], [gör-üm] *{ağız} e.* Gibi. [DS]

görümce[1], [*eT.* kör-üm-çï > görümce] *(görü'mce) is.* Bir kadının eşinin kız kardeşi.

görümce[2], [gör-üm-ce ?] *{ağız} is.* Örümcek. [DS]

görümcelik, -ği [görüm-ce-lik] *is.* **1.** Görümce olma durumu. **2.** *{ağız}* İlk görülen şey için yapılan tören ya da karşılaşıldığında verilen armağan. [DS] ◻ **görümcelik** (etmek) **yapmak,** *(Görümce için) geline karşı kötü davranmak.*

görümder, [gör-üm-der ?] *{ağız} is.* Gerekli olan şey; gereksinme; ihtiyaç. [DS]

görümlü, [gör-üm-lü كورملو] *{OsT} sf.* Bakmağa zorunlu.

görümlük, -ğü [gör-üm-lük كورملك] *is.* **1.** Yalnız görülsün diye konulan, teşhir edilen nesne. **2.** Erkek tarafının görmeye gittiğinde oğulları ile nişanlanan gelinlik kıza verdikleri armağan veya taktıkları ziynet; yüz görümlüğü. *{OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* İlk görülen bir şey için yapılan tören veya karşılaşıldığında verilen armağan. [DS]

görümsetme, [gör-üm-se-mek > gör-üm-se-t-me] *is.* Ekrandaki müzik programlarında arka zemin olarak hazırlanmış görüntüler; görüntüleme; klip.

görünen, [gör-ün-en] *sf.* **1.** Görünebilen; belirgin. **2.** *fiz.* (Parçacık için) nükleer bir dönüşüm sırasında yayıldıktan hemen sonra yeniden soğurulan, ancak özellikleri iyi belirlenemeyen; zahirî. ◻ **görünen cisim,** *fiz. Zahirî cisim.*|| **görünen direnç,** *fiz. Bir elektrik devresinden geçen dalgalı akımın en yüksek geriliminin en yüksek şiddetine oranı; empedans.*|| **görünen görüntü,** *fiz. Zahirî görüntü.*

görünge, [korunga] *{ağız} is.* Hayvanlara yedirilen pembe çiçekli, çok yıllık bir ot; korunga; eşek otu, evliya otu; pisiktaşağı, *(Onobrychis vicüfolia).* [DS]

görüngü, [gör-ün-gü] *is. fel.* Duyularla algılanabilen her şey, gözlenebilen olay; tezahür; fenomen. *(1935)* ◻ **görüngü bilimi,** *fel. Varlıkların özünü, bilincin aşkın yapılarını bilincin dolaysız verilere dönüşü yoluyla kavramasını öngören felsefî yöntem; olay bilimi; fenomenoloji.*

görüngücü, [gör-ün-gü-cü] *sf. fel.* İnsanın yalnızca görüngüler hakkında bilgi edinebileceğinin savunan; olaycı; fenomenist.

görüngücülük, -ğü [gör-ün-gü-cü-lük] *is. fel.* Gerçekle ilgili olarak insanın yalnızca görüngüler hakkında bilgi edinebileceğini savunan görüş; olaycılık; fenomenizm.

görünkmek, [gör-üñ-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Belli olmak; görünmek. [DS]

görünme, [gör-ün-me] *is.* Görülür duruma gelme eylemi.

görünmek, [*eT.* kör-ün-mek > gör-ün-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Başkaları tarafından görülür duruma gelmek; görülür olmak; birinin kendini görmesini sağlamak. **2.** İnsanda belirli bir izlenim bırakmak. **3.** Birine uğrayarak kısa süre görüşmek; ziyaret etmek; uğramak. **4.** Bir şeye benzemek; ..... görünüşünde olmak. **5.** *mecaz.* Birini azarlamak; çıkışmak. **6.** *mecaz.* Muayene olmak. **7.** (Gerçek dışı, hayal ürünü şeyler için) belirmek; ortaya çıkmak. ◻ **Göründü Sivas'ın bağları!** *"Umutla beklediğimiz olay tam ters yönde gelişti." anlamında söz.*

görünmez, [gör-ün-mez] *sf.* **1.** Görünmeyen. **2.** Beklenmeyen. ◻ **görünmez kaza,** *Hiç umulmadık zamanda, beklenmedik biçimde oluşan kaza.*|| **görünmez olmak,** *Görünmemek; gözden kaybolmak.*

görüntü, [gör-ün-mek > gör-ün-tü] *is.* **1.** Birinin veya bir şeyin yansıtıcı yüzeyde ya da aynada oluşan görünür yansıması; hayal. **2.** Gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi görünen şey; hayalet; hayal. **3.** Görünen şey; ortaya çıkmış olan görünüşe dayalı durum; görünüm; tablo. **4.** *fiz.* Bir cismin çeşitli mercek ve ayna sistemleri ile bir yüzeye yansıtılması sonucu ortaya çıkan; görünür şey. **5.** *sin.* Art arda çekilmiş ve birbirini tamamlayan resimlerin bir gösterici yardımıyla harekete geçirilmesiyle oluşan görünüş; görüntülük üzerindeki hareketli resimler bütünü. **6.** *mat.* Sayı doğrusu üzerinde bir sayıya karşı gelen nokta.

görüntüleme, [gör-ün-tü-le-me] *is.* **1.** Belirli bir konuyu görünür hâle getirmek işi. **2.** Televizyon ekranlarından sunulan müzikler için arka zemin olarak hazırlanmış görüntüler; klip; görümsetme.

görüntülemek, [gör-ün-tü-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Belirli bir konuyu, buna uygun veya yakın görüntülerle anlatmak; düşünülen şeyi görüntü olarak vermek. **2.** Ölçülüp hesaplanabilen bir sonucu görsel olarak görüntülük üzerinde yansıtmak.

görüntülük, -ğü [gör-ün-tü-lük] *is.* **1.** Üzerine ışık yoluyla görüntü düşürülen düz, saydam olmayan cisim; ekran. **2.** Sinema perdesi; beyaz perde; ekran. **3.** Televizyon vb. camı.

görüntüsel, [gör-ün-tü-sel] *sf.* **1.** Görüntüyle ilgili olan. **2.** Görüntüye dayanan. ◻ **görüntüsel göstergе,** *dbl. Ses bilimsel bir değer taşımayan, göstereni çizim ve resim yoluyla oluşan gösterge.*|| **görüntüsel yazı,** *dbl. Herhangi bir ses değeri taşımayan işaretlerden oluşan yazı.*

görünülmek, [gör-ün-mek >gör-ün-ül-mek] كورنلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Görülmek.

görünüm, [gör-ün-üm] *is.* **1.** Bir şeyin dıştan bakıldığında görünen biçimi; görünme durumu; manzara. **2.** Bir şey hakkında bilgi edinmeye, değerlendirmeye dayanan şey; görüntü; zevahir. **3.** Bir yerin, bir binanın resmi veya fotoğrafı. **4.** *dbl.* Çekimli fiillerin bildirdiği iş, oluş veya durumun zaman içinde bitmiş, bitmemiş, süren, yineleme ve başlama gibi kavramlarla sınırlanan oluş biçimi. *"Mektup yazıyordu" cümlesinde, yazmak işinin bitmiş görünüşlü geniş zamanda yapıldığı anlatılmıştır.*

görünümlü, [gör-ün-üm-lü] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelikte) görünümü olan. **2.** Manzaralı.

görünür, [gör-ün-mek > gör-ün-ür] *sf.* **1.** Gözle görülebilen; görünen. **2.** *mecaz.* Apaçık göze çarpan; belli.

görünürde, [gör-ün-ür-de] *zf.* **1.** Gözle görülebilecek yerde; ortalıkta; meydanda. **2.** Dıştan bakılınca; görünüşe göre.

görünürlerde, [gör-ün-ür-ler-de] *zf.* Ortalıkta; meydanda.

görünürleştirme, [gör-ün-mek > gör-ün-ür-le-ş-tir-me] *is.* Görme organınca görülmesi mümkün olmayan bir olayın etki ve sonuçlarını çeşitli tekniklerle gözle açıkça görülebilir hâle getirme.

görünürlük, -ğü [gör-ün-mek > gör-ün-ür-lük] *is.* **1.** Görünür olma durumu; görünen şeyin niteliği. **2.** İçinde asılı bulunan su buharı ve katı maddelerin yoğunluk derecesine göre havanın saydamlık, berraklık derecesi.

görünüş, [gör-ün-mek > gör-ün-üş كورونش] *is.* **1.** Gözün ilk bakışında veya zihnin doğrudan algıladığı şey. **2.** Gerçeğe uymayan dış görüntü; zevahir; suret. **3.** Bulunulan yerden görülebilen, seyredilebilen alan; manzara. **4.** *dbl.* Fiillerin belirttiği oluşların süresi, gelişmesi ve bitmesiyle ilgili bütün biçimleri kapsayan gramer kategorisi. **5.** *bot.* Bir bitkinin durumu, genel görünümü; belli bir alandaki bitki topluluğunun özel görünümü. **6.** Kırım Hanlığında divan toplantılarının yapıldığı yer. **7.** *{OsT}* Sarayın merasim salonu. 🗗 **... görünüş almak,** *... gibi görünmek.*|| **görünüşü kurtarmak,** *Küçük düşürücü herhangi bir şeyi dışa vurmamak; açık etmemek.*

görünüşte, [gör-ün-üş-te] *zf.* **1.** Dıştan bakınca; göründüğü haliyle. **2.** Görülene inanmak gerekirse. **3.** Görünüşe dayanarak.

görüş, [*eT.* kör-üş > gör-üş كوريش] *is.* **1.** Görme eylemi veya biçimi. **2.** Gözle bir şeyi algılama yetisi. **3.** *mecaz.* Bir olay, nesne veya düşünce üzerinde varılan yargı; fikir; düşünce. **4.** (Ceza evi ve hastane için) ziyaret. 🗗 **görüş açısı,** *1. Bir şeyi görebilme alanı. 2. Bir olayı belirli bir inceleme yönü; bakış açısı. 3. Yaklaşım. 4. fiz. Bir cismin veya görüntünün görüldüğü açı.*|| **görüş ayrılığı,** *Başka başka düşüncelerde olmak; düşünce ayrılığı.*|| **görüş bildirmek,** *Belirli bir konuda elde edilen bilgi, deneyim ve düşüncelerini açıklamak.*|| **görüş birliği,** *Aynı düşünceyi paylaşma, benimseme; düşünce beraberliği.*|| **görüş kılmak,** *{eAT} Görüşmek; tanışmak.*|| **görüş sahibi,** *Bilgi ve görgüsü çok olan; ufku geniş; geniş ufuklu; vizyon sahibi.*|| **görüş yapma,** *{ağız} folk. Nişandan sonra oğlan tarafının kızı görmeye gitmesi.* [DS]

görüşme, [gör-üş-me] *is.* **1.** Karşılıklı olarak birbirini görme veya tartışma eylemi. **2.** Kişiler veya topluluklar arasında bir sonucu çözmek amacıyla yapılan tartışma; mülakat; müzakere. 🗗 **görüşme yapmak,** *Bir konuda tartışmak; müzakere etmek.*

görüşmeci, [gör-üş-me-ci] *is.* **1.** Bir konuda görüşme yapmak üzere görevli giden kimse. **2.** (Hastane veya ceza evi için) ziyaretçi.

görüşmek, [*eT.* kör-üş-mek > gör-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* **1.** Karşılıklı birbirini görmek. **2.** Biriyle buluşup konuşmak; sohbet etmek; dertleşmek. **3.** Dostluk kurmak; ahbaplık etmek; birbirine gidip gelmek. **4.** *{ağız}* Evlilik dışı olarak gizlice cinsel ilişkide bulunmak; zina etmek. [DS] **5.** *tasvf.* Mevlevilikte saygı gösterisi olarak birbirinin elini tutarak karşılıklı öpmek. **6.** Bir iş veya bir konu üzerinde karşılıklı düşünceleri sergilemek; müzakere etmek. 🗗 **görüşeni karışanı olmamak,** *Davranışlarını, hareketlerini kısıtlayan kimsesi bulunmamak.*

görüşmelik, -ği [gör-üş-me-lik] *{ağız} is.* Nişan töreni. [DS]

görüştürme, [gör-üş-tür-me] *is.* **1.** Görüşmelerini sağlama eylemi. **2.** *{ağız}* Nişanlandıktan sonra kızı kayınvalide ve diğer aile büyüklerinin yanına çıkarma. [DS]

görüştürmek, [gör-üş-mek > gör-üş-tür-mek] *gçl. f. [-ür]* İki veya daha çok kişinin birbirini görmelerini, görüşmelerini sağlamak.

görüştürülme, [gör-üş-tür-ül-me] *is.* Görüşmelerinin sağlanması eylemi.

görüştürülmek, [gör-üş-mek > gör-üş-tür-ül-mek] *edil. f. [-ür]* İki veya daha çok kişinin birbirini görmeleri, görüşmeleri sağlanmak.

görüşük, -ğü [gör-üş-mek > gör-üş-ük] *{ağız} is.* **1.** Kız evinde nişandan sonra yapılan oğlan tarafı ile tanışma eğlencesi. **2.** Düğün armağanı. [DS]

görüşülme, [gör-üş-ül-me] *is.* Görüşme yapılma eylemi.

görüşülmek, [gör-üş-mek > gör-üş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Görüşme eylemi yapılmak. **2.** Biri ile karşılıklı buluşup konuşulmak, dostluk ahbaplık edilmek.

görüturmak, [gör-ü+tur-mak كوروطورمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Görmekte bulunmak; sürekli görmek; seyretmek.

gös, [göğüs] *(gö:s) {ağız} is.* Yokuş. [DS] 🗗 **gös koyunu,** *{ağız} Sürünün önünde giden koyun.* [DS]

gösgötürü, [gö(s)+gö/tür-ü كوسكوتری] *{OsT} zf.* Büsbütün; tamamen; toptan; bütünüyle.

gösnük, -ğü [kös-(ü)n-ük] *{ağız} sf.* **1.** (Kısrak, dişi eşek vb. için) çiftleşmek için erkek aranan. **2.** (Kişi için) aç gözlü. **3.** (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

gösteren, [göster-en] *sf.* **1.** Bir şeyin görülmesini sağlayan. **2.** *is. dbl.* Göstergenin ses, yazı, şekil gibi biçim yönü.

gösterge, [göster-mek > göster-ge] *is.* **1.** Soyut ya da karmaşık olan bir ölçü ve bilginin niteliğini, niceliğini görünür hâle getirerek ya da basite indirgeyerek karşılaştırmalı bir bilgi sahibi olmayı sağlayan şey. **2.** Bir şeyi belirtmeye yarayan şey; belirti; im; işaret. **3.** Bir aracın çalışması ile ortaya çıkan bazı ölçümlerin sonucunu kendiliğinden gösteren alet; müşir; indikatör. *(1944)* **4.** Bir durumla ilgili çeşitli aşamaları rakamlarla ya da grafikle açıklayan bilgisel büyüklükler; endeks. **5.** Ekonominin belirli bir bölümüne ait rakamlı veri; endeks. **6.** *dbl.* Anlamla biçimin, gösterenle gösterilenin kaynaşmasından meydana gelen dil birimi; belirtke. **7.** *mal.* Kamu kurumlarından aylık alanlarla emeklilerin maaşlarının belirlenmesinde esas alınan sayı. ◻ **gösterge bilimi,** *dbl. İletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge sisteminin yapısını, işleyişini inceleyen bilim dalı; im bilimi; semiyoloji; semiyotik.*

gösteri, [göster-mek > göster-i] *is.* **1.** İlgi ve dikkat çekmek, eğlendirmek için sahne veya görüntülük gibi bir topluluk önünde yapılan beceri ve oyun; şov. **2.** Bir kimse veya görüş lehinde yapılan toplu davranış; tezahürat. *(1935)* **3.** *huk.* Yetkili makamların dikkatini çekmek veya kamu oyu yaratmak amacıyla açıkta ve toplu olarak bir istek veya protesto eyleminde bulunma işi; nümayiş. **4.** *sin.* ve *tiy.* Bir oyun veya filmin seyirciye sunulması işi. **5.** Tiyatro, sinema ve müzik gibi görsel etkinlik ve uygulamaların tümü. **6.** Bir kişinin veya topluluğun taşıdığı duyguyu abartılı biçimde dışa vurması eylemi; söz veya davranış. ◻ **gösteri adamı,** *Sahne veya görüntülükte gösteri yapan kimse; şovmen.*|| **gösteri yapmak,** *Sahne veya görüntülükte seyircileri eğlendirmek için daha çok söz ustalıklarına dayanan beceri sergilemek; şov yapmak.*|| **gösteri yürüyüşü,** *Bir topluluğun duygu ve görüşlerini dile getirmek için meydanlarda ya da ana yollarda yürüyerek, slogan atarak, pankart açarak yaptıkları yürüyüş.*

gösterici[1], [göster-mek > göster-ici] *sf.* **1.** Gösterme, sergileme işini yapan; gösterme özelliği taşıyan. **2.** *is.* Fotoğraf, film gibi ışığa dayalı şeyleri görünür hâle getiren aygıt.

gösterici[2], [gösteri-ci] *is.* Gösteri yapan kimse; nümayişçi.

gösterilen, [göster-mek > göster-il-en] *sf.* **1.** Görünmesi sağlanan, görülür hâle getirilen. **2.** *is. dbl.* Göstergenin anlam, kavram yönü; gösterenle birleşerek göstergeyi oluşturan içerik.

gösteriliş, [göster-il-iş] *is.* Gösterilme eylemi veya biçimi.

gösterilme, [göster-il-me] *is.* Görülmesini sağlama eylemi.

gösterilmek, [göster-mek > göster-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin veya bir kimsenin görülmesini sağlamak.

gösterim, [göster-mek > göster-im] *is.* **1.** Görüntünün bir gösterici yardımıyla bir görüntülük üzerine düşürülmesi, yansıtılması işlemi; projeksiyon. **2.** Sinema, tiyatro, konser gibi sanat dallarında verilen gösterilerden her biri. **3.** *dbl.* Herhangi bir nesneyi, kişiyi, varlığı bulunduğu yer, konum açılarından anlatma veya aktarma işlemi. ◻ **gösterim işlevi,** *dbl. Dilin varlıkları, kişileri, nesneleri ve eylemleri gösterim yoluyla anlatma, aktarma olanağını sağlayan işlevi.*

gösterimlik, -ği [göste-r-im-lik] *{ağız} is.* Örnek; göstermelik; numune. [DS]

gösterimsenmek, [göster-imse-n-mek كسترم سنمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Temsil yollu gösterınek.

gösteriş, [göster-mek > göster-iş] *is.* **1.** Gösterme eylemi veya biçimi. **2.** Başkalarını etkilemek, korkutmak, kendini beğendirmek amacıyla yapılan aldatıcı ve yapay davranış. **3.** Göze çarpıcı nitelik; alımlı olma hâli; göz alıcılık. ◻ **gösteriş budalası,** *Gösteriş yapmayı seven kimse.*|| **gösterişe kaçmak,** *Başkalarını etkilemek veya dikkat çekmek amacıyla olduğundan başka türlü görünmeye çalışmak.*|| **gösteriş yapmak,** *Dikkat çekmek, ilgi uyandırmak amacıyla göze batacak yapmacık davranışlarda bulunmak.*

gösterişçi, [göster-iş-çi] *sf.* Gösteriş yapan; gösteriş yapmaktan zevk alan.

gösterişçilik, -ği [göster-iş-çi-lik] *is.* Gösterişçi olma durumu.

gösterişli, [göster-iş-li] *sf.* **1.** Gösterişi olan; göz alıcı; görkemli. **2.** Boyu bosu yerinde; çarpıcı bir dış görünüşü olan. **3.** Zenginliği ve lüksü yansıtan; saltanatlı.

gösterişlice, [göster-iş-li-ce] *sf.* Bir parça gösterişli olan; oldukça gösterişli.

gösterişsiz, [göster-iş-siz] *sf.* **1.** Gösterişi olmayan; mütevazı. **2.** Gösteriş yapmayan.

gösterişsizce, [göster-iş-siz-ce] *sf.* Biraz gösterişsiz.

gösterişsizlik, [göster-iş-siz-lik] *is.* Gösterişsiz olma durumu; sadelik; tevazu.

gösterme, [göster-me] *is.* **1.** Görülmesini sağlama eylemi. **2.** Bir nesneyi, bir şeyi ilk bakışta görünebilecek hâle getirerek sunma işi; teşhir. **3.** Örtülmesi, gözlenmesi gereken bir şeyi başkalarının görmesi için açığa çıkarma; açma. **4.** İşaret ederek belirtme. ◻ **gösterme parmağı,** *Elle işaret ederek gös-*

terme işinde kullanılan baş parmaktan sonra gelen parmak; işaret parmağı; şahadet parmağı; {ağız} (aynı) [DS].|| **gösterme sıfatı,** *dbl. Bir ismi gösterme yoluyla belirten sıfat; işaret sıfatı.*|| **gösterme zamiri,** *dbl. Varlıkların yerini gösterme yoluyla tutan zamir; işaret zamiri.*|| **gösterme zarfı,** *dbl. Bir fiilin, bir zamirin anlamını gösterme yoluyla sınırlayan zarf. "**Ta** uzaklara gitti. **İşte** yedik."*

göstermeci, [göster-me-ci] *sf.* **1.** Bir şeyi gösteren; gösterme işini yapan. **2.** Gerçek hayatın yansıtılmasına, seyircinin tepkisine göre şekillendirilen tiyatro eseri. **3.** *psikol.* Cinsel organlarını veya mahrem yerlerini başkalarına göstermekten zevk alan sapık; teşhirci.

göstermecilik, -ği [göster-me-ci-lik] *is.* **1.** Göstermeci olma durumu. **2.** Göstermeci olan şeyin niteliği. **3.** Cinsel organlarını veya mahrem yerlerini başkalarına göstermekten zevk alma biçiminde görülen sapık cinsellik.

göstermek, [gö(z)-tür-mek / gör-se-t-mek > göstermek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Görülmesini sağlamak. **2.** Göz önüne koymak. **3.** Bir şeyi işaret ile belirtmek. **4.** Örtülü hâlden açığa çıkarmak; ortaya çıkarmak. **5.** Birini veya bir yeri gezdirmek; ziyaret ettirmek; dolaştırmak. **6.** Belirtmek; anlatmak; dökümünü yapmak. **7.** Fiziksel veya ruhsal bir etki altında tutmak. **8.** İş ve çalışma için görevlendirmek; iş vermek; görev vermek; yapmasını söylemek. **9.** Güzelliğini ortaya çıkarmak. **10.** Herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak. **11.** Öğretmek. **12.** *mecaz.* Sert bir şekilde çıkışmak; azarlamak; haddini bildirmek; karşı çıkmak. **13.** *gçsz.* Görünmek; benzemek; belli bir yaş veya durumda olduğu izlenimi vermek.

göstermelik, -ği [göster-me-lik] *is.* ve *sf.* **1.** Bir bütün hakkında bilgi sahibi olmak için verilen parça; örnek; numune; mostralık. **2.** Gösteriş niteliğinde olan. **3.** Bir yarar sağlamak amacıyla değil de yaptı desinler diye yapılan şey; gösteriş olsun diye yapılan. **4.** Bir yarar sağlanmadan bir yerde bulundurulan.

göstertme, [göster-t-me] *is.* Göstermesini sağlama eylemi.

göstertmek, [göster-t-mek كسترتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Gösterme işini bir başkasına yaptırmak; göstermesini sağlamak. **2.** *{eAT}* Göstermek.

göşmek, [göç-mek / göş-mek كشمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Göçmek. **2.** Ölmek; rıhlet etmek.

göt, -tü [*eT.* köt > göt] *is.* **1.** *kaba.* Anüs; kıç; makat. **2.** Alt taraf; dip. **3.** *mecaz.* Cesaret; yüreklilik. **4.** *{ağız}* Arka; sırt. [DS] **5.** *{ağız}* Testi, bardak, küp gibi şeylerin dip kısmı. [DS] **6.** *{ağız}* Oturulacak yeri tahta olan bir tür salıncak. [DS] **7.** *argo.* Aşağılık, değersiz kişi. **8.** *argo.* Sersem; aptal; alık. ◻ **göt altına gitmek,** *argo. 1. Çok zor duruma düşmek. 2. Hiçbir kusuru ve suçu yokken suçlu duruma düşmek.*|| **göt altı olmak,** *argo. Başkasının kusuru yüzünden zarar görmek; başkalarının gadrine uğramak.*|| **göt atmak,** *1. argo. Kandırmak; kıç atmak. 2. Hevesli olmak; elde etmek için her şeyi verebileceğini davranışları ile belli etmek. 3. {ağız} Bir iş karşısında beceriksiz olmak.* [DS] *4. {ağız} (Hayvan için) çifte atmak.* [DS] *5. {ağız} Hoplamak; zıplamak.* [DS]|| **göt göbek yerinde,** *argo. Aşırı şişman ve kilolu kimse.*|| **göte küstü,** *1. {OsT} Bele kadar olan kısa kürk. 2. argo. Kalçaları örtmeyen, bele kadar olan kısa ceket.*|| **göt içi kadar yer,** *argo. Çok küçük ve daracık yer.*|| **Göt ister.** *argo. Bu işi başarmak için cesaret ister; yürek gerekir.*|| **göt kolan,** *{ağız} Öne kaymasını önlemek için semerin arkasına takılan ve hayvanın kıçından dolaştırılan kayış veya örme ip.* [DS]|| **göt olmak,** *argo. Şaşırmak; afallamak; apışıp kalmak.*|| **göt soluğu,** *{ağız} Çalışan kişilerin dinlenmek için çalışmaya verdikleri kısa ara.* [DS]|| **göt tokuşturmak,** *argo. Biriyle sıkı fıkı olmak; çok samimi olmak.*|| **götten bacaklı,** *argo. Kısa boylu; şişman; bodur; tıknaz.*|| **götü boklu,** *argo. 1. Acemi; toy; yeni yetme. 2. Elinden iş gelmeyen, beceriksiz.*|| **götü kalkmak,** *argo. 1. Beceremeyeceği bir işe girişmek. 2. Başarırım sanısıyla kendine aşırı güvenmek. 3. (Edilgen eşcinsel erkek için) cinsel ilişkiye girme istekleri uyanmak.*|| **götü kırmızı,** *argo. Maymun.*|| **götü kurtarmak,** *argo. Tehlikeli bir işten az bir zararla kurtulmak.*|| lafı (sözü) **götünden anlamak,** *argo. 1. Sözü işine geldiği yöne çekmek. 2. Yanlış anlamak.*|| **götünden büyük osurmak,** *argo. Başaramayacağı iş başına geçmek.*|| **götünden korkmak,** *argo. Arışı şüpheci davranmak.*|| **götünde pireler uçuşmak,** *argo. Herkes uyandığı hâlde daha uyuyor olmak.*|| **götüne batmak,** *argo. 1. Zararını görmek. 2. İlgisi olmadığı hâlde durup dururken işe, söze karışanlara "Sana ne oluyor? Sana ne?" anlamında kullanılır.*|| **götüne gitmek,** *{ağız} (Yiyecek için) besleyici olmamak.* [DS]|| **götüne güvenmek,** *argo. Bir işe cesaretle girişmek.*|| **götüne tekme atmak,** *argo. Kovmak; kıçına tekme atmak.*|| **götüne kına yakmak,** *argo. Çok sevinmek; kıçına kına yakmak.*|| **götün götün,** *kaba. Geri geri; kaçın kıçın; gerisin geriye.*|| **götünü çıkarmak,** *{ağız} Bütün gücünü harcamak; işi bitmek; tükenmek.* [DS]|| **götünü görmek,** *argo. Palavracı birinin iddiasını ispatlamasını istemek.*|| **götünün harcı olmamak,** *{ağız} O işi yapabilecek kapasitede olmamak.* [DS]|| **götünü yalamak,** *argo. Birine yaltaklanmak; dalkavukluk etmek.*|| **götünü yırtmak,** *argo. Çok bağırıp çağırmak; öfke ile çıkışmak.*|| **götü patlamak,** *{ağız} Bir iş için bütün gücünü harcamak.* [DS]|| **götü sıkı,** *{ağız} Herhangi bir zorlama karşısında dayanıklı olma hâli.* [DS]|| **götü trampet çalmak,** *argo. Bir şeye aşırı sevinmek.*|| **götü tu-**

tuşmak, *argo. Korkudan telaşa kapılmak.*|| **götü varıp gelmek,** *argo. Çok korkmak.*|| **götü yemek,** *argo. Yeterli cesaret sahibi olmak.*|| **götü yer görmemek,** *argo. Hiç oturmamak.*|| **götüyle balık avlamak,** *argo. Çok şanslı olmak.*|| **götüyle gülmek,** *argo. Bir şeyi gülecek değerde bile görmemek.*|| **götü yosun tutmak,** *argo. Yaşlanmak.*

götçek, -ği [göt-çek] *{ağız} is.* Oturma tahtası. [DS]

götçü, [göt-çü] *is. argo.* Etken olarak anüsten cinsel ilişkide bulunmaktan zevk alan sapık erkek; sodomist.

götduvar, [göt + Far. dīvār] *{ağız} is.* Yapının yola bakmayan tarafındaki duvar; arka duvar. [DS]

götlek, [*eT.* köt-lük > göt-le-k] *sf. kaba.* **1.** (Hakaret sözü) edilgen eş cinsel erkek; ibne. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Başıboş gezen; ipsiz. [DS] **3.** *{ağız}* (Kişi için) kalçası büyük ve düşük olan. [DS] 🗗 **götlek ormanı,** *{ağız} Böğürtlen.* [DS]

götlemek, [göt-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Hoplamak; zıplamak. **2.** Zengin iken yoksul duruma düşmek. [DS]

götlesen, [götlesen ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz, kararsız ve şaşkın dolaşan. [DS]

götlez, [göt-le-z] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kısa ve tıknaz. **2.** (Tavuk, horoz vb. için) kuyruksuz. [DS]

götlük, -ğü [*eT.* köt-lük > göt-lük] *is.* **1.** Eyer örtüsünün arka kısmı. **2.** *{ağız}* At ve eşek gibi hayvanların arkasına örtülen kilim ya da çul parçası. [DS] **3.** *{ağız}* Binici pantolonlarının arkasına geçirilen parça. [DS] **4.** *{ağız}* Etek; eteklik. [DS] **5.** *{ağız}* Arkasız iskemle. [DS]

götrülmek, [göt(ü)r-ül-mek كترلك] *{eAT} [-ür] edil. f. [-ür]* **1.** Yukarı kaldırılmak. **2.** Yok edilmek; ortadan kaldırılmak; bertaraf edilmek. **3.** Toplanmak; hasat edilmek.

götsüz, [göt-süz] *sf.* **1.** (Kap, kova vb. için) altı olmayan; dipsiz. **2.** *argo. mecaz.* Cesaretsiz; yüreksiz.

götügızıl, [göt-ü+kızıl] *{ağız} sf.* (Kişi için) iş görmez; tembel. [DS]

götügömme, [göt-ü+gömme] *{ağız}* is. Baharda kuzuları barındırmak için yapılan üstü örtülü alçak dam. [DS]

götürge[1], [götür-ge] *{ağız} is.* **1.** Kaldıraç; manivela. **2.** Değirmen taşını kaldırmak ve indirmek için kullanılan ayar düzeni. **3.** Öğütülecek buğdayı değirmen teknesinden taşın ortasına yavaşça akıtan düzenek. **4.** Döveni ata bağlayan ipe takılı araç. **5.** Tahta sandalye; iskemle. **6.** Kasık bağı. [DS]

götürge[2], [götür-ge] *{ağız} is.* **1.** Yük. **2.** İş. [DS]

götürgü, [götür-gü] *{ağız} is.* **1.** Kasık bağı. **2.** Kerpiç yapmak için çamuru kalıba taşıyan araç. [DS]

götürme, [götür-me] *is.* Taşıma, beraberinde alıp gitmek işi.

götürmek, [*eT.* köt-ür-mek / köt-ör-mek > göt-ürmek كترمك] *gçl. f. [-ür]* **1.** Beraberinde taşımak; yüklenmek; ulaştırmak; kılavuzluk ederek gideceği yere varmasına yardımcı olmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bir nesneyi bir yerden alıp başka yere koymak. **3.** Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek. **4.** Bir parçayı bütünden ve yerinden ayırmak. **5.** Dayanmak, sabretmek; tahammül etmek; kaldırmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **6.** Bir haberi iletmek. **7.** (Hastalık, felaket vb. için) öldürmek; yok etmek. **8.** Bir hizmeti, yardımı bir yere veya halka vermek; yararına sunmak. **9.** Hayalden geçmiş bir zaman veya bir mekânı canlandırmak; o ortamı yaşatmak. **10.** Güvenlik görevlilerince tutulmak. **11.** Bir fikri veya bir kişiyi belirli bir sonuca ulaştırmak. **12.** *{eAT}* Ortadan kaldırmak; yok etmek; bertaraf etmek. **13.** *{eAT} {OsT}* Ayırmak; uzaklaştırmak; kaldırmak. **14.** *{eAT} {OsT}* Yukarı kaldırmak. **15.** *{eAT}* Hasat etmek; toplamak. **16.** *argo.* Çalmak; aşırmak.

götürmemek, [götür-me-mek كوترممك] *{eAT} gçl. f. [-z]* Çekememek; haset etmek.

götürtme, [götür-t-me] *is.* Götürme işini yaptırma eylemi.

götürtmek, [götür-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Birinin bir şeyi götürmesini sağlamak.

götürü, [göster-mek > götür-ü كوترو] *sf.* **1.** *{eAT} {OsT}* Bütün; tamam; toptan; büsbütün; hep. **2.** Bir malın tek tek ölçümü yapılmadan veya her kalemi ayrı ayrı değil de bütünü üzerinde yapılan alış veriş, pazarlık vb. işlemi; toptan. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Bu şekilde yapılan iş. **4.** *is. {ağız}* Düğünde götürülen hediye ve para. [DS] **5.** *{ağız}* Değer. [DS] 🗗 **götürü iş,** *Ayrıntıların tek tek dökümü yapılmadan bütünüyle yapılan iş; toptan iş.*|| **götürü pazarlık,** *Ölçüp tartmadan malın bütünü üzerinde yapılan pazarlık.*

götürücü, [götür-ücü] *sf.* **1.** Götürmek işlemini yapan. **2.** (Hastalık için) kurtuluşu olmayan; ölüme yol açan; ölümcül; öldürücü. **3.** *is. argo.* Hırsız.

götürülecek, [götür-ül-ecek] *sf.* Götürülme eylemine uğrayacak olan. 🗗 **götürülecek borç,** *huk. Alacaklının konutunda ödenmesi gereken borç.*

götürülme, [götür-ül-me] *is.* Götürülmek işi.

götürülmek, [göster-mek > götür-ül-mek كوترلك] *edil. f. [-ür]* **1.** Götürmek işi yapılmak. **2.** *{eAT} {OsT}* Yukarı kaldırılmak. **3.** *{eAT} {OsT}* Yok edilmek; bertaraf edilmek.

götürüm, [götür-üm] *is.* Dayanma gücü; tahammül; sabır; direnme. *{ağız} (aynı)* [DS]

götürümlü, [götür-üm-lü] *sf.* Götürümü çok olan; dayanıklı; sabırlı; mütehammil. *{ağız} (aynı)* [DS]

götürümsüz, [götür-üm-süz] *sf.* **1.** Dayanıksız; sabırsız; tahammülsüz. **2.** *{ağız}* Başkalarının varlıklı oluşunu çekemeyen; bencil. [DS]

götürüngü, [göster-mek > götür-üngü] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında tefe denilen aracın üst tahtasını götüren ip ve çıtadan yapılan askı. [DS]

götürünülmek, [götür-ün-ül-mek كوتورونلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* Götürülmek.

götürüş, [göster-mek > götür-üş] *is.* Götürme eylemi veya biçimi.

göv[1]**,** [gök / göğ] *{ağız} is.* Mavi; gök. [DS]

göv[2]**,** [gök / göğ] *{ağız} is.* Taze; yeşil; ham. [DS]

gövcek, [göcek] *{ağız} is.* Ekinin başak bağlayıncaya kadar olan yeşil hâli; göcek. [DS]

gövde, [*eT.* kövdöñ / kevde] *is.* **1.** Bir nesnenin asıl ve önemli bölümü. **2.** *anat.* Vücudun baş, kol ve bacaklar dışında kalan kısmı. **3.** Bitkilerde kök, dal ve yaprakları dışında kalan, yaprak ve üreme organlarını taşıyan yapılar. **4.** Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım. **5.** *dbl.* Kelime köklerinden yapım ekleriyle türetilen ve başka türetmelerde, işletmelerde kullanılan biçim. **6.** *müz.* Çeşitli çalgıların tekne kısmı. ⧉ **gövde bağlamak,** *{eAT} Semirmek; şişmanlamak.*‖ **gövde gösterisi,** *Aynı amaçla bir araya gelen kişilerin büyük bir kalabalıkla yaptıkları gösteri.*‖ **gövdeye** (atmak) **indirmek,** *Oburca yiyip bitirmek.*

gövdelenme, [gövde-le-n-me] *is.* Gövde sahibi olma durumu ve eylemi.

gövdelenmek, [gövde-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Gövde sahibi olmak. **2.** Gövdesi belirgin duruma gelmek; kalınlaşmak; irileşmek.

gövdeli, [gövde-li] *sf.* **1.** (Belirtilen nitelikte) gövdesi olan. **2.** Vücut yapısı iri olan; cüsseli; şişman; kocaman. **3.** *{ağız}* Hamile. [DS]

gövdelü, [gövde-lü كودلو] *{OsT} sf.* İri yapılı; cüsseli.

gövdesel, [gövde-sel] *sf.* Gövde ile ilgili; bedensel.

gövdesiz, [gövde-siz] *sf.* **1.** Gövdesi olmayan. **2.** Zayıf; cılız. **3.** (Bitkiler için) görünürde gövdesi olmayan.

göve, [*eT.* küye] *{ağız} is.* Yünlü kumaş ve dokumaları yiyen bir tür böcek; güve. [DS]

göveç, -ci [? güveç] *{ağız} is.* **1.** İçinde yemek pişirilen toprak kap. **2.** Toprak tencerede pişen yemek. [DS]

göveğen, [gök > gö(ğ)-eğen ?] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan zar kanatlı bir tür sinek, *(Tabanus).* [DS]

gövek, -ği [gök > göğ-ek > göv-ek] *is.* **1.** Bazı meyveleri saran etli kısım; cevizin dışındaki yeşil ve etli kısım. **2.** *{ağız}* Cevizin yeşil kabuğu. **3.** Ham meyve. [DS]

gövel, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-el كوكل > göv-el] *sf.* **1.** (Ördek için) yeşil başlı. **2.** *{ağız}* (Kuş için) güzel. [DS] **3.** *{OsT}* → gövel ördek. ⧉ **gövel ördek,** *{OsT} Yeşil başlı ördek.*

göveleç, -ci [göbe(k)-le-ç] *{ağız} is.* Büyük tahta kova. [DS]

gövelek[1]**, -ği** [gö(k)-ele-k] *{ağız} is.* **1.** Bazı ağaçlarda asalak olarak yaşayan hep yeşil bir bitki; ökse otu. **2.** Olmamış, ham meyve. [DS]

gövelek[2]**, -ği** [göbe(k)-le-k] *{ağız} is.* **1.** Yenilen bir tür mantar; göbelek; göbek, *(Morcehella conica).* **2.** Araba tekerleğinin ortasında dingil başının takıldığı şişkince ağaç başlık. **3.** Tahta kova. [DS]

gövelek[3]**, -ği** [gö(k)-ele-k] *{ağız} is.* Sığırlara dadanan zar kanatlı bir tür sinek, *(Tabanus).* [DS]

gövelek[4]**, -ği** [kov-mak > kov-ala-k / gö(k)-ele-k] *{ağız} sf.* (Dişi sığır için) kızgınlık döneminde olan. [DS]

göveleme, [gövele-me] *{ağız} is.* **1.** İki yaşına kadar kısır keçi. **2.** İlk kez yavrulayacak keçi. [DS]

gövelemek, [göğ-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* → göğelemek. [DS]

göveletmek, [göğele-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İneği çiftleştirmek. [DS]

göveleyci, [göğele-y-ici] *{ağız} sf.* (Dişi sığır için) çiftleşmek isteyen. [DS]

gövem[1]**,** [göğ-em > göv-em] *is.* **1.** → göğem, *(Tabanus).* **2.** *{ağız}* Bitki yeşilliği. [DS] ⧉ **gövem eriği,** *bot. Meyveleri hekimlikte kullanılan bir alıç ağacı türü; geyik dikeni; yaban çileği; karaçalı; akdiken. (Rhamnus)*

gövem[2]**,** [gök *(mavi)* > gö(ğ)-em] *{ağız} is.* **1.** Vişne çürüğü renk **2.** *sf.* Kınalı. [DS]

göven, [? göven / güven] *{ağız} is.* Toprağın bitirme gücü; biteklik. [DS]

gövenç, -ci [güvenç] *{ağız} is.* Güvenç. [DS]

gövenmek, [göven-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir şeyin olacağına kesin olarak inanmak. [DS]

göver[1]**,** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er / Yun. kokkeri] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; arpacık soğanı. [DS]

göver[2]**,** [? göver] *{ağız} is.* Su arkı; gever. [DS]

gövercin, [gö(k)-er-cin] *{ağız} is.* → güvercin. [DS] ⧉ **gövercin göksü,** *{ağız} Yemek yapılan bir ot.* [DS]‖ **gövercin göze,** *{ağız} Süpürge yapılan bir ot.* [DS]‖ **gövercin topuğu,** *{ağız} Güvercin göksü.* [DS]‖ **gövercin taklası,** *{ağız} Çocukların birbirlerinin üzerinden atlayarak oynadıkları bir oyun.* [DS]

gövercinnik, -ği [gö(k)ercin-lik كوكرجنك] *{OsT} is.* → güvercinlik.

göverdim, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-dim] *{ağız} is.* Yeni dikilen bağın filizlenmiş hâli. [DS]

göveren, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-en] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik. **2.** Sebze ekili alan; sebzelik. **3.** Sebze. [DS]

göverenlik, -ği [göveren-lik] *{ağız} is.* Sebze ekilen yer. [DS]

göveri, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek > göğ-er-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik; sebze; zerzevat. **2.** İlkbaharda ekilen bitkilerden yazın alınan ürün. **3.** Fide. **4.** Filiz. **5.** Bostan; bahçe. **6.** Mısır, susam, pamuk, kavun, karpuz vb. tarlası. [DS]

göverik, -ği [gök *(ham)* + erik] *{ağız} is.* Can eriği. [DS]

göveriş, [göğ-er-iş] *is.* Yeşillenme eylemi veya biçimi.

göverme, [göğ-er-me] *is.* **1.** Yeşillenme durumu. **2.** Morarma durumu.

göver·mek[1], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek[1]. [DS]

göver·mek[2], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek[2]. [DS]

göverti[1], [? göverti] *{ağız} is.* Örme kuyu. [DS]

göverti[2], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* → göğerti[2]. [DS]

göverti[3], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* → göğerti[3]. [DS]

gövertme[1], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Büyüyüp gelişmiş, yeşillenmiş güzlük ekin. [DS]

gövertme[2], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Çok sulu ayran. [DS]

gövertmeç, -ci [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-t-meç] *{ağız} is.* Çok sulu ayran. [DS]

gövez, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} is.* **1.**→ göğez, *(Sorbus domestica).* [DS] **2.** Vişne çürüğü renk. 🗗 **gövez rengi,** *{ağız} Sarımtırak, kirli kahverengi.* [DS]

gövezî, [gövez + Ar. -î] *{ağız} is.* **1.** Koyu kırmızı; vişne çürüğü renk. **2.** Gök mavisi. [DS]

gövesek, -ği [boğa-sa-k ?] *{ağız} sf.* (İnek ya da dişi manda için) çiftleşmek için boğa isteyen. [DS]

gövkazı, [gök *(gökyüzü)* > gö(ğ)+kaz-ı] *{ağız} is.* Turna. [DS]

gövle, [gök *(ham)* > gö(ğ)-le] *{ağız} zf.* (Meyve için) ham olarak. [DS]

gövlek[1], **-ği** [göv-le-k ?] *{ağız} is.* **1.** Kova. **2.** Ağzı dibinden daha geniş ağaç kap. **3.** Kağnı tekerleğinin ortasında dönen ağaç. [DS]

gövlek[2], **-ği** [gök *(ham)* > gö(ğ)-lek] *{ağız} zf.* (Meyve için) ham olarak. [DS]

gövleme, [göğle-me] *{ağız} is.* Keçi yavrusu. [DS] 🗗 **göğleme defteri,** *{ağız} Eskiden, ürünlerden alınan aşar vergisinin kayıtlarının tutulduğu defter.* [DS]

gövlemek, [gö(ğ)-ele-mek / kov-ala-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Hayvanlar için) çiftleşmek; döl tutmak. **2.** Çiftleşmek [DS]

gövlez, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-lez] *{ağız} sf.* (Ekin için) tamamen sararmamış; biraz yeşillik kalmış. [DS]

gövnümek, [göynü-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

gövşen, [gök *(mavi)* > gök-çen] *{ağız} sf.* Maviye çalan renkte. [DS]

gövter, [? gövter / köfter] *{ağız} is.* Pekmez, un ve yağ ile yapılan bir yemek. [DS]

gövü, [güvey] *(gövü:) {ağız} is.* Damat; güvey. [DS]

gövüdürmek, [göyün-dür-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. [DS]

gövüllü, [göñül-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) alıngan; hassas. [DS]

gövündürmek, [göy-ün-dür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. [DS]

gövünmek, [göynü-mek كوينمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** *{OsT}* Yanmak. **2.** (Elbise için) ateş karşısında yanmak; kavrulmak. **3.** (Armut, elma, muşmula vb. meyveler için) yumuşamak. [DS]

gövüşlük, [gövüş-lük] *{ağız} is.* Sabır. [DS]

göy[1], [gök *(mavi)*] *{ağız} is.* Mavi; gök. [DS]

göy[2], [gök *(yeşil)*] *{ağız} sf.* Yeşil; taze; ham; olgunlaşmamış. [DS] 🗗 **göy biber,** *{ağız} Yeşil biber.* [DS]

göy[3], [gök] *{ağız} is.* Gökyüzü. [DS]

göyde, [köğ-de كويده] *{eAT} is.* Gövde; beden; vücut.

göydürmek, [göy-dür-mek كويدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yakmak.

göyendirmek, [gücen-dir-mek > göy-en-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bıktırmak. **2.** Küstürmek. [DS]

göyenmek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göyen-mek كوينمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Yanmak.

göyermek, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → göğermek. [DS]

göylek, -ği [göyle-k / külek ?] *{ağız} is.* Küçük su fıçısı. [DS]

göyme, [göy-me] *is.* Yakma eylemi.

göymek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göy-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Yakmak. **2.** *gçsz. f. {ağız}* Katlanmak; sabretmek; dayanmak. [DS] **3.** *{ağız}* İzin vermek. [DS]

göynek[1], **-ği** [köñ-lek كيونك] *{ağız} is.* **1.** *{eAT} {OsT}* Gömlek. **2.** İç çamaşırı. **3.** Bayan mantosu. [DS]

göynek[2], **-ği** [*eT.* köñ *(göğüs)* > köñ-lek] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanını saran yapraklar. **2.** Mısır koçanının en içteki ince kabuğu. [DS]

göynemek[1], [*eT.* küñ-mek *(yanmak)* > göyn-e-mek كوينمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** *{eAT}* Yanmak. **2.** (Yara için) çok fazla sızlamak. **3.** Yana yakıla ağlamak. [DS]

göynemek[2], [göynü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* **1.** Çürümeye yüz tutmak. **2.** (Meyve için) olmak; olgunlaşmak. [DS]

göynü, [göy-(ü)n-ü] *{ağız} sf.* (Meyve için) iyice olgunlaşmış; yumuşamaya yüz tutmuş. [DS]

göynük, -gü [*eT.* küñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göyn-ük كوينوك] *{ağız} sf.* **1.** Yanık; az yanmış; kızarmış. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {OsT}* Acı; ıstırap; keder. **3.** *{eAT} {OsT}* Hicran. **4.** *{OsT}* Hararet. **5.** Güneşte yanmış. **6.** (Meyve için) iyice olgun-

laşmış. **7.** *mecaz.* Acısı olan; üzüntülü; elemli. **8.** Ağlar durumda olan. **9.** *is.* Orman yakılarak açılan tarla. **10.** Bayır. **11.** Vücutta meydana gelen morluklar. **12.** Bir şeyin yumuşamış, çürümüş hâli. [DS]

göynüklenmek, [göynük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Ağlayacak hâle gelmek; içlenmek; dertlenmek. [DS]

göynüklü, [göynük-lü كويڭكلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Gönül yakıcı; acıklı; yanık; etkili. **2.** Bağrı yanık.

göynükmek[1], [*eT.* göñ *(göğüs)* > göñ-ük-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** Gönlü çekmek; istemek. **2.** *{ağız}* Gücenmek; darılmak. [DS] **3.** *{ağız}* Ağlayacak hâle gelmek; dertlenmek; içlenmek. [DS] **4.** İçini çekerek ağlamak.

göynükmek[2], [göy(ü)n-ük-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) durduğu yerde fazla olgunlaşmaktan dolayı bozulmak.

göynülmek, [göy(ü)n-ül-mek كويڭلمك] *{eAT} {OsT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

göynüme, [göynü-me] *is.* **1.** Çok üzülme durumu. **2.** Meyve için çok olgunlaşma hâli.

göynümek[1], [*eT.* güñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göy(ü)n-ü-mek / göy-ün-mek كويڭمك] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT}* **1.** Ateş karşısında durmaktan hafif yanmak; sararmak; kızarmak; yanmak. **2.** Dertlenmek; üzülmek; içlenmek. **3.** Ağlamaktan yorulmak; kendinden geçecek derecede içli ağlamak. **4.** Takati kesilmek; dayanma gücü kalmamak; katlanamamak; dayanamamak. [DS]

göynümek[2], [göy(ü)n-ü-mek كويڭمك] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** (Meyve için) ham olarak toplanmışken durduğu yerde olgunlaşmak; yumuşamak. **2.** Buruşmak; pörsümek. **3.** Çürümek. [DS]

göynüttürmek, [göy(ü)n-üt-tür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Kendinden geçirmek.

göyük, -ğü [*eT.* güñ-mek *(yanmak; kavrulmak)* > göñ-ük] *sf.* **1.** Yanık; yanmış. **2.** Hastalık ateşi; humma.

göyün, -ynü [köñ *(göğüs)*] *{ağız} is.* **1.** Gönül. **2.** İç. ◻ **göynü alçaktan,** *{ağız} Lütfen!* [DS]|| **göynü bulanmak,** *{ağız} Midesi bulanmak.* [DS]|| **göynü dönmek,** *{ağız} Midesi bulanmak.* [DS]

göyündürme, [göyün-dür-me كويندرمه] *is.* **1.** Vücutta etle deri arasındaki şişlik. **2.** *{OsT}* Çok acıyıp yanan bir yara.

göyündürmek, [göyün-dür-mek كويندرمك] *{eAT} {OsT} gçl. f. [-ür]* Yakmak.

göyünegelmek, [göyün-mek+gel-mek كلمك كوينه] *{eAT} gçsz. b. f. [-ür]* **1.** Yanıvermek. **2.** Merhamet ve şefkat duymak; içi acımak.

göyünek, -ği [köñlek > göyünek كيونك] *{OsT} is.* Gömlek.

göyünmek, [*eT.* küñ-mek *(yanmak)* > göy-ün-mek كوينمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** *{eAT}* Yanmak. **2.** Biraz yanmak. **3.** Üzülmek; kederlenmek. [DS] ◻ **göyünü göyünü,** *{eAT} Yana yana.*

göyüş, [gök > göy-üş] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

göyvermek, [koy-mak + ver-mek] *{ağız} gçl. b. f. [-ir]* Bırakmak; koyuvermek. [DS]

göz[1], [*eT.* kö z > göz] *is.* **1.** Görme organı. **2.** Bakış; görüş; nazar. **3.** Çeşitli duyguları ifade eden bakış. **4.** İstek; arzu. **5.** Kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında uğursuzluk getirdiğine inanılan bakış; nazar. **6.** Sevgi, ilgi ve gönül bağlantısı. **7.** Bir çeşit yün dokuma motifi. ◻ **göz açamamak,** *Yoğun işler yüzünden önemli bir işi yapma imkânı bulamamak.*|| **göz açıcı,** *1. {eAT} Göz hekimi. 2. {ağız} Yankesici.* [DS]|| **göz açıp kapayıncaya kadar,** *Çok kısa bir zaman içinde.* || **göz açmak,** *1. Doğmak. 2. Rahata ermek. 3. Yeniden ortaya çıkmak.*|| **göz açtırmamak,** *Başka bir iş yapmasına zaman ve imkân bırakmamak; rahat vermemek; fırsat tanımamak.*|| **göz ağarmak,** *{eAT} {OsT} Göze beyaz perde gelmek; katarakt oluşmak.*|| **göz ağartmak,** *{ağız} 1. Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerinin akını göstererek bakmak.* [DS]|| **göz ağrısı,** *Sevgili.*|| **göz ahbaplığı,** *Uzaktan sağlanan tanışıklık.*|| **göz akı,** *anat. Göz yuvarının dışını saran, katılgan dokudan meydana gelmiş, dayanıklı beyaz çeper.*|| **göz alabildiğine,** *Gözün görebileceği kadar genişlik ve uzaklıkta yer alan.*|| **göz alacalanmak,** *{OsT} Göz kamaşmak; alaca bulaca görmek.*|| **göz aldanımı,** *Görüşteki yanılma.* || **göz alıcı,** *Güzelliği ile ilgi çeken; alımlı; göze çarpan; çekici; cazibeli.*|| **göz alımı,** *Gözün alabildiği uzaklık; bakış.*|| **göz almak,** *1. Güzelliği ile dikkati çekmek; göz kamaştırmak. 2. {ağız} Nazar olmak.* [DS]|| **göz ardı etmek,** *Gerektiği kadar önemsememek; gereken önemi vermemek.*|| **göz aşinalığı,** *Arada sırada görmekle doğan tanıdıklık.*|| **göz atmak,** *Kısa süre bakıvermek; ayrıntılara inmeden okumak.*|| **göz aydını,** *İyi bir habere duyulan sevince ortak olmak.*|| **Göz aydın olsun!** *İyi bir haberi duyurma sırasında söylenen sevinç sözü.*|| **göz bağcı,** *El çabukluğu ile seyircilere olmayan bir şeyi oluyormuş gibi gösteren sanatçı; illüzyonist.*|| **göz bağcılık,** *1. Özel olarak hazırlanmış araçlarla göz yanılgısından yararlanarak gösteri yapma sanatı; illüzyonizm. 2. El çabukluğu ile göz yanıltma; göz boyama.*|| **göz bağı,** *1. El çabukluğu ve ustalıkla gerçekte olmayan bir şeyi oluyor gibi gösterme işi. 2. mecaz. Akıl ve duyguları yanıltan sebep. 3. {ağız} Göz alıcı şey.* [DS]|| **göz bağlamak,** *1. El çabukluğu ile veya dalgınlığına getirerek kandırmak. 2. {ağız} Hokkabazlık numarası yapmak.* [DS] *3. {OsT} Sihir yapmak; büyülemek.*|| **göz bankası,** *İhtiyacı olanlara nakledilmek için gönüllü vericilerin ölümünden sonra gözünün saydam tabakasının alınarak saklandığı*

klinik.|| **göz banyosu,** *1. Göz hastalıklarının tedavisi için yapılan banyo. 2. argo. Kadınlara hoşlanarak bakma; göz süzme.*|| **göz basmak,** *{ağız} Nazar değmek.* [DS]|| **göz basmış,** *Göz değmiş çocuk.*|| **göz bayıcı,** *{ağız} Sihirbaz.* [DS]|| **göz bebeği,** *1. Işığın azlık veya çokluğuna göre daralıp genişleyen, göz irisindeki yuvarlak delik. 2. mecaz. Çok sevilen, önem verilen.*|| **göz belermek,** *{eAT} {OsT} Gözler gereğinden çok açılıp hareketsiz kalmak.*|| **göz belertmek,** *{eAT} {ağız} 1. Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerinin akını göstererek bakmak. 2. Başkasını korkutarak malını elinden almak. 3. Bir isteği olumsuz karşılamak.* [DS]|| **göz bilimi,** *tıp. Gözün yapısının, çalışmasının ve hastalıklarının incelendiği hekimlik dalı; oftalmoloji.*|| **göz billuru,** *anat. Gözün ön kısmında bulunan ve dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün ağ tabaka üzerine düşmesini sağlayan mercek biçiminde saydam cisim; göz merceği.*|| **göz boncuğu,** *Göz değmesin diye takılan göz biçimindeki mavi beyaz çerçeveli boncuk; nazar boncuğu. {OsT} (aynı)* || **göz boyacı,** *{ağız} Sihirbaz.* [DS]|| **göz boyamak,** *Kandırmak; yanıltmak; gösteriş yaparak aldatmak.*|| **göz bucağı,** *{OsT} Göz ucu.*|| **göz buğu,** *{ağız} Körlük.* [DS]|| **göz bulağı,** *{ağız} Gözün buruna bitişik açısı; göz pınarı.* [DS]|| **göz bunu,** *{ağız} 1. Göz değmesi; nazar. 2. Körlük.* [DS]|| **göz çukura dönmek,** *{eAT} Göz çukurlaşmak.*|| **göz çukuru,** *anat. Gözün içine yerleştiği kemiksi boşluk.*| **göz dağı vermek,** *Korkutmaya kalkışmak.*|| **göz değdi,** *Nazar.*|| **göz değmek,** *1. Kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ve hayran bakışlar dolayısıyla kötü duruma düşmek. 2. {eAT} {OsT} Nazar değmek.*|| **göz deliği,** *1. tiy. Sahneden salonu seyredebilmek için perdeye açılan küçük delik; gözetleme deliği. 2. {ağız} Mutfak ve odalarda göz dengine gelecek yerde açılan oyuklar.* [DS] *3. {ağız} Eski evlerin sokak kapılarına özel olarak açılmış küçük, gizli delik.* [DS] *4. {eAT} Göz yuvası; göz evi.*|| **göz demiri,** *dnz. Gemilerin baş tarafında bulunan, her zaman kullanılan büyük çapa.*|| **gözden ayırmamak,** *Göz önünde bulundurmak.*|| **gözden bırakmak,** *{eAT} {OsT} 1. Gözden düşürmek; itibardan düşürmek. 2. Bakmaktan vazgeçmek.*|| **gözden çıkarmak,** *Bir malın veya paranın elden gitmesini kabul etmek.*|| **gözden çıkmak,** *{eAT} Gözünü kaybetmek; gözden olmak.*|| **gözden düşmek,** *1. Kendisine duyulan sevgi ve ilgiyi kaybetmek. 2. İtibarı, değeri kalmamak; kendine güven duyulmaz olmak.*|| **gözden düşürmek,** *Birinin sevgi ve ilgiyi kaybetmesine neden olmak.*|| **gözden geçirmek,** *1. Baştan sona ayrıntılarına dikkat etmeden okumak. 2. Bir şeyin niteliğini, değerini anlamak için her tarafını incelemek, bakmak. 3. (Bir makine veya araç için) çalışıp çalışmadığına veya bir arızası bulunup bulunmadığına bakmak; kontrol etmek.*|| **gözden ırak olmak,** *1. Her zaman görüşemeyecek kadar uzakta bulunmak. 2. Gözle görülmeyecek kadar çok uzakta bulunmak.*|| **gözden kaçmak,** *Dikkatle bakılmasına karşılık farkına varılmamak; görülmemek.*|| **gözden kaybolmak,** *Ortadan çekilmek veya görünmez olmak.*| **gözden salmak,** *{eAT} Göz önünden uzaklaştırmak.*| **gözden savmak,** *{eAT} Önem vermemek; nazara almamak.*|| **gözden sürmeyi çalmak,** *Çok usta ve becerikli olarak hırsızlık yapmak.*| **gözden sürmeyi çekmek,** *Ustaca hırsızlık yapmak.*|| **gözden uzaklaşmak,** *Ayrılıp başka bir yere gitmek; kayıplara karışmak; görünmez olmak.*|| **gözden uzak tutmamak,** *Göz önünde bulundurmak.*| **göz deprenmek,** *{OsT} Göz seğirmek.*|| **gözde uçmak,** *{eAT} {OsT} Gözde tütmek; çok arzu etmek; özlemek.*|| **göz devirmek,** *Öfkeyle bakmak.* || **göz dikeği,** *Pek çok istenerek, arzulanarak üzerine düşülen şey; amaç.*| **göz dikmek,** *Bir şeyi elde etmek isteğine kapılmak; sahip olma isteği taşımak.*| **göz dişi,** *Üs çenedeki köpek dişlerinden her biri.*|| **göz doldurmak,** *Görünüşü ile umulduğundan çok etkilemek.*| **göz donmak,** *{eAT} (Göz için) kararmak; bulanmak; dunuklaşmak.*|| **göz doyurmak,** *Görünüşü ile gözü umulduğundan çok etkilemek.*|| **göz dunmak,** *{OsT} Göz kararmak; bulanmak; donuklaşmak.*|| **göz dutmak,** *1. {OsT} Gözetlemek. 2. {eAT} {OsT} Umutla beklemek. 3. {ağız} Beğenmek.* [DS]|| **göze almak,** *1. {OsT} Önem vermek. 2. Bir işe girişirken gelebilecek her türlü olumsuzlukları veya tehlikeleri baştan kabullenmek.*|| **göze batmak,** *1. Ortaya çıkmak; görünmek. 2. Tedirgin etmek; ilgi çekmek. 3. Uygunsuz veya yakışıksız görünmek. 4. Kıskançlığa yol açmak; çekilemez olmak.*| **göze çarpmak,** *İlk bakışta görünmek; aşırı derecede dikkat çekmek.*|| **göze diken olmak,** *Pek çok kişinin kıskançlığını üzerine çekmek; çekilemiyor olmak.*| **göze geçmek,** *{ağız} Büyükleri tarafından beğenilmek; değer verilmek.* [DS]|| **göze gelmek,** *1. Kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ve hayran bakışlar dolayısıyla kötü duruma düşmek; nazar olmak; göz değmek. 2. {ağız} Haddinden çok büyümek, gelişmek, olgunlaşmak ya da güzelleşmek.* [DS]|| **göze girmek,** *Yaptığı işler, davranışlar ve yetenekleriyle beğenilmek, ilgi görmek; önem kazanmak; takdir edilmek.*|| **göze görkem,** *{ağız} (Kişi için) göze hoş görünen; gösterişli; dikkat çeken.* [DS]|| **göze görünmek,** *1. Besbelli ve açık olmak. 2. Var olmadığı hâlde varmış gibi görünmek.*|| **göze görünmemek,** *1. Ortalıkta görünmemek; saklanmak; ortaya çıkmamak. 2. Kendisi var olduğu hâlde göz ile fark edilememek; göz tarafından algılanamamak.* || **göze göz,** *{eAT} 1. Göz göze; yüz yüze. 2. {OsT} Açıktan açığa; göz göre göre.*|| **göze göz, dişe diş,** *Kendisine uygulanan biçimde aynısı ile; misilleme; kısas.*|| **göze ilişmek,** → gözüne ilişmek.| **göz emeği,** *Gözü çok yoran ince iş.*| **göz**

eri, *{eAT} Gözcü; bekçi.*|| **göz erimi,** *1. {eAT} {OsT} Göz alabildiğine kadar olan uzaklık. 2. {ağız} Gökyüzü ile yeryüzünün birleşmiş gibi göründüğü yer; ufuk.* [DS]|| **gözе su inmek,** *{eAT} Karasu hastalığına yakalanmak.*|| **göz etmek,** *1. Gözle işaret ederek anlatmak. 2. Kadın ve erkek aralarında duygusal yaklaşım kurmak amacıyla göz kırpmak.*| **göz evi,** *Göz yuvarlarının içinde bulunduğu oyuklardan her biri; göz yuvarı.*| **gözе yasak olmaz,** *Gözün görmesini engelleyecek bir kural veya yasa getirilemez.*|| **göz gezdirmek,** *1. Derinlemesine inmeden okumak. 2. Bir şeyi, bir yeri çabucak incelemek; şöylece bakıvermek.*|| **göz göre göre,** *Belli ve apaçık olarak; herkesin gözü önünde.*|| **Göz görmeyince gönül katlanır.** *1. Yakınımızda bulunmayanların acısına daha kolay katlanabiliriz. 2. Üretilirken hangi aşamalardan geçtiğini bilmediğimiz ürünleri daha kolay seçebiliriz.*| **göz gözе,** *Bakışları karşı karşıya olarak.*| **göz gözе gelmek,** *Bakışları karşılaşmak.*| **göz gözü görmek,** *{eAT} Ortalık ağarmak; sabah olmak.*| **göz gözü görmemek,** *Havada asılı bulunan toz, sis, duman gibi sebeplerle veya karanlık yüzünden hiçbir şey görememek.*|| **göz hakkı,** *Görüp de imrenenlerin bulunacağını düşünerek onlara ayrılan pay.*|| **göz hapsi,** *huk. Bir kişiye bulunduğu yerden ayrılmaması biçiminde verilen ceza.*|| **göz hapsine almak,** *Birinin bütün davranışlarını dikkatle izlemek; bakışlarını üzerinden ayırmamak; bakarak kontrol altında tutmak; gözetlemek.*| **göz ırmı,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz ilimi,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz ilmek,** *{ağız} Göz görebilmek.* [DS]|| **göz irimi** (erimi), *1. {eAT} Gözün görebildiği kadar uzaklık. 2. {ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz kaçığı,** *{ağız} (Kişi için) göz önünden kaçan; sıvışan.* [DS]|| **göz kadehi,** *Göz banyosunda kullanılan kadeh biçimindeki kap.*|| **göz kafiyesi,** *ed. Birbirine yakın seslerin oluşturduğu kafiye.*|| **göz kahmak** (kakmak), *{eAT} {OsT} Göz ile işaret etmek; göz etmek; göz kırpmak.*|| **göz kamaştırıcı,** *Aşırı güzel; olağanüstü gösterişli.*|| **göz kamaştırmak,** *1. (Kuvvetli ve parlak ışık için) kısa bir an görüşü bulandırmak. 2. mecaz. Beğenilen özellikleri dolayısıyla görenleri hayran bırakmak.*| **göz kapağı,** *anat. Göz yuvarının önünde bulunan, birbirine yaklaşarak gözü kapatan uçlarında kirpikler bulunan koruyucu organ.*|| **göz kapmak,** *{eAT} Göz kırpmak; gözle işaret etmek.*|| **göz karanuluğu,** *{eAT} Göz kararması.*| **göz kararı,** *Ölçü ve tartı aletlerini kullanmadan göz yardımıyla oranlama yaparak miktar belirleme işi; bakarak tahminde bulunma.*|| **göz karartmak,** *{OsT} Hiçbir şeyi göremez hâle gelmek; iradesini yitirmek.*| **göz karası,** *{eAT} Göz bebeği.*|| **göz karatmak,** *{OsT} Hiçbir şeyi göremez olmak; iradesini yitirmek.*|| **göz kazanmak,** *{eAT} İyi görüş sahibi olmak.*|| **göz kesilmek,** *Bütün dikkatiyle bakmak.*| **göz kesimi,** *{ağız} Bir şeyin miktarını gözle görerek belirleme; tahmin; göz kararı; oranlama.* [DS]|| **göz kıpmak,** *{eAT} {OsT}* → göz kırpmak.|| **göz kırımı,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz kırpmadan,** *1. Acımadan; merhamet etmeksizin. 2. Hiç duraksamadan; ara vermeden; hiç çekinmeden.*| **göz kırpmak,** *1. Göz kapağını kapayıp açmak. 2. Başkasına söylediklerinin doğru olmadığını işaretle anlatmak için, benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak.*| **göz kırpmamak,** *Hiç uyumamak.*| **göz kızartmak,** *{OsT} Kendinden geçmek; mest olmak; çok hoşlanmak.*|| **göz konuğu,** *{eAT} Göze arız olan boz perde, leke.*|| **göz koymak,** *Bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek; sahiplenmek arzusunda bulunmak; sahip olmayı aklına koymak.*|| **göz kulak kesilmek,** *Çevreyi dikkatle incelemek ve dinlemek.*|| **göz kulak olmak,** *1. Birini veya bir şeyi korumak, gözetmek; bakmak. 2. Görme ve işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak.*| **göz kulak tutmak,** *{eAT} Göz kulak olmak.*| **göz kuyruğu,** *Gözün şakak tarafındaki ucu; {OsT} (aynı).*|| **göz kuyruğu ile bakmak,** *Başını çevirmeden ve belli etmeden yandan bakmak.*| **gözleri açılmak,** *1. Uyanmak. 2. İyiyi kötüyü; yararlı ile zararlıyı birbirinden ayırt edebilme niteliği kazanmak.*|| **gözleri almak,** *{ağız} Az uyumak.* [DS]|| **gözleri bayılmak,** *1. Çok uykusu geldiği gözlerinden belli olmak; gözleri kapanmak. 2. Herhangi bir isteği gözlerinden anlaşılır olmak.*|| **gözleri buğulanmak,** *Gözleri yaşlanarak çevreyi bulanık görmek.*| **gözleri bulutlanmak,** *Gözleri yaşlanarak çevreyi bulanık görmek.*|| **gözleri çakmak çakmak olmak,** *Ateşli hastalık veya öfkeden gözleri kızarmış ve parlamış olmak.*| **gözleri çekik,** *Gözleri şakaklara doğru çekilmiş olan.*| **gözleri çukura kaçmak,** *Bir hastalık veya zayıflama yüzünden gözleri çökmüş gibi görünmek.*|| **gözleri dolmak,** *Sevinç ya da üzüntü yüzünden ağlayacak kadar duygulanmak; ağlamaklı olmak.*|| **gözleri dolu dolu olmak,** *Ağlayacak kadar duygulanmak; gözyaşları damlayacak hâle gelmek.*|| **gözleri dönmek,** *1. Ateşli hastalık veya ölüm hâli dolayısıyla gözlerinin renkli kısmı kapak altında kalmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek; çok öfkelenmek.*|| **gözleri evinden fırlamak,** *Korku, öfke veya telaş yüzünden gözleri çok açık duruma gelmek.*|| **gözleri fal taşı gibi açılmak,** *Büyük bir şaşkınlık veya öfkeden dolayı gözleri olağan olmayan bir biçimde açılmak.*|| **gözleri fıldır fıldır etmek,** *Kötülük düşünürcesine veya çapkınca bakmak.*|| **gözleri kamaşmak,** *1. Şiddetli bir ışık yüzünden bakamaz olmak. 2. Bir durum veya olay karşısında hayran olmak; büyülenmek.*|| **gözleri** (kan çanağına dönmek) **kanlanmak,** *Uykusuzluk, yorgunluk, ağlama gibi sebeplerle gözleri çok kızarmak.*|| **gözleri kapannıak,** *1. Ölmek. 2. Çok aşırı uykusu gelmek.*|| **gözleri kararmak,** *Açlık, yorgunluk ve baş dönme-*

si gibi sebeplerle iyi göremez olmak.|| **gözlerinde fer kalmamak,** *Gözleri görme yeteneğini yitirmek.*|| **gözlerinden okunmak,** *Birinin düşündüklerinin niteliğini, iyi veya kötü olduğunu gözlerinden, bakışlarından anlamak.*|| **gözlerinde şimşekler çakmak,** *1. Çok kızmak; öfkelenmek. 2. Üzücü bir sebepten dolayı sarsılmak.*|| **gözlerine inanamamak,** *Hiç umulmayan, beklenmeyen bir şey görülünce çok şaşırmak; gördüklerinin gerçek olduğuna inanamayacak duruma gelmek.*|| **gözlerine mil çekmek,** *Eskiden bir tür ceza olarak uygulanan, kızgın demirle birinin gözlerini kör etmek.*|| **gözlerine uyku girmemek,** *Hiç uyuyamamak; uykusuzluk hastalığına yakalanmak.*|| **gözlerini açmak,** *Uyanmak.*|| **gözlerini alamamak,** *Bakışlarını ayıramamak.*|| **gözlerini bayıltmak,** *Çeşitli nedenlerle gözlerini yarı kapatmak.*|| **gözlerini belertmek,** *Akı görününceye kadar gözlerini açmak.*|| **gözlerini açmak,** *Uyanmak.*|| **gözlerini devire devire bakmak,** *Öfkeyle bakmak.*|| **gözlerini devirmek,** *Birine öfke ile bakmak.*|| **gözlerini dikmek,** *Bir yere, bir kimseye gözünü ayırmadan bakmak; dikkatle bakmak.*|| **gözlerini fal taşı gibi açmak,** *Şaşkınlık, hayret ve hayranlık içinde gözlerini kocaman kocaman açarak bakmak.*|| **gözlerini kaçırmak,** *Birisi ile göz göze gelmemek için bakışlarını başka tarafa çevirmek.*|| **gözlerini kan bürümek,** *Birini öldürecek kadar öfkelenmek.*|| **gözlerini kapamak,** *Ölmek.*|| **gözlerinin içi gülmek,** *Çok sevindiğini belli etmeyen birisinin, sevindiği gözlerinin bakışından ve yüzünün ifadesinden anlaşılmak.*|| **gözlerinin içine bakmak,** *1. Sevgiyle bakmak. 2. Emre hazır beklemek. 3. Yalvararak bakmak.*|| **gözlerinin içine kadar kızarmak,** *Utanç yüzünden çok kızarmak.*|| **gözlerinin içi gülmek,** *Çok sevindiği gözlerinden belli olmak; çok sevinmek.*|| **gözlerini oymak,** *Kızdığı birisine çok fena kötülük yapmak.*|| **gözlerini uyku tutmamak,** *Çeşitli sebeplerle uyuyamaz olmak.*|| **gözleri parlamak,** *Sevinç veya bir arzu gözlerde belirmek.*|| **gözleri sulanmak,** *Gözlerine yaş gelmek; ağlamak.*|| **gözleri süzülmek,** *1. Hafif uyku gelmek. 2. Zayıflık veya hastalık gibi sebeplerle halsizliği gözlerinden belli olmak.*|| **gözleri velfecri okumak,** *Gözlerinden kurnazlığı anlaşılmak.*|| **gözleri yaşarmak,** *1. Gözleri sulanmak. 2. Duygulanmak; ağlayacak gibi olmak.*|| **gözleri yollarda kalmak,** *Bir yolcuyu veya gelmesi arzulanan birisini, bir haberi özlem veya merak içinde beklemek.*|| **gözleri yuvalarından uğramak,** *Korku, öfke veya telaş yüzünden gözleri çok açık duruma gelmek.*|| **gözle yemek,** *1. Bir şeye veya kimseye çok istekle veya dik dik bakmak. 2. Göz değdirmek; nazar etmek.*|| **göz merceği,** *1. anat. Gözün ön kısmında bulunan ve dışarıdaki cisimlerin görüntüsünün ağ tabaka üzerine düşmesini sağlayan mercek biçiminde saydam cisim; göz billuru. 2. Birleşik optik bir cihazda göz önüne düşen mercek.*|| **göz muayenesi,** *{ağız} Askerlikte ilk yoklama.* [DS]|| **göz muncuğu,** *{ağız} Göz biçimi verilmiş nazar boncuğu.* [DS]|| **göz nuru,** *1. Görme yeteneği. 2. Meydana getirilmesi için gözleri çok yoran iş; göz emeği.*|| **göz nuru dökmek,** *1. Gözlerin önemi daha çok olan bir işi yapmak, bitirmek; çok göz emeği vermek; göz emeği harcamak. 2. Çok ince ayrıntılara inerek çalışmak.*|| **göz odası,** *anat. Gözün irisle kornea arasında kalan ve içinde saydam bir sıvı bulunan ön boşluğu; ön oda.*|| **göz otacısı,** *{OsT} 1. Göz hekimi. 2. Göze ilaç koyan.*|| **göz otu,** *{OsT} Göz ilacı.*|| **göz oturuşmak,** *{eAT} {OsT} Göz çukurlaşmak; çökmek.*|| **göz oyumu,** *{OsT} Göz çukuru; göz evi.*|| **göz önü,** *Görülebilen, ilgilenilebilen yakın yer.*|| **göz önünde** (bulundurmak) **tutmak,** *Yapılan işteki etkisini hesaba katmak; dikkate almak.*|| **göz önüne gelmek,** *Zihinde canlanmak.*|| **göz önüne getirmek,** *Zihinde canlandırmak; tasavvur etmek.*|| **göz parlama,** *{ağız} Korkutmak için gözün beyazı daha çok görünecek şekilde açma.* [DS]|| **göz pekliği,** *Cesaret; yiğitlik.*|| **göz perdesi,** *1. {OsT} Göze inen beyaz perde; katarakt. 2. Gaflet; gurur.*|| **göz pınarı,** *Göz kapaklarının burun tarafında meydana getirdiği açı. {OsT} (aynı)* || **göz sarmak,** *{ağız} Beğenmek.* [DS]|| **göz sevdası,** *Yalnız bakmakla yetinilen sevgi.*|| **göz süzmek,** *Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak anlamlı ve baygın baygın bakmak.*|| **göz tutmak,** *{eAT} Gözetlemek.*|| **göz ucuyla bakmak,** *Belli etmeden ve başını çevirmeden gözlerini kaydırarak bakmak.*|| **göz urmak,** *{eAT} 1. Dikkatle balanak. 2. Göz koymak.*|| **gözü aç,** *1. Ne kadar yerse yesin bir türlü doymak bilmeyen; aç gözlü. 2. Kazandığı mal ve parayı bir türlü yeterli görmeyen; hırslı; haris; kanaatkâr olmayan.*|| **gözü açık,** *Uyanık; becerikli; işini bilen; açıkgöz.*|| **gözü açık gitmek,** *Gerçekleşmesini çok istediği bir dileğine erişemeden ölmek; istediğini yapamadan ölmek; muradına eremeden ölmek.*|| **gözü açılmak,** *İyiyi kötüyü, yararlı ile zararlıyı ayırt edebilir duruma gelmek.*|| **gözü akık,** *{ağız} (Kişi için) şaşı.* [DS]|| **gözü akmak,** *Yaralanma sonucu gözü kör olmak.*|| **gözü alası dört olmak,** *{eAT} Gözü fal taşı gibi açılmak.*|| **gözü alışmak,** *1. Işık vb. nedenlerle önceden iyi göremezken iyi görmeye başlamak. 2. mecaz. İlk olumsuz etkisini yitirmek; yadırganmaz olmak.*|| **gözü almamak,** *Bir işi yapabileceğini sanmamak; aklı yatmamak.*|| **gözü anlamak,** *{eAT} Görüp tanımak; gözü ısırmak.*|| **gözü arkada kalmak,** *Bir yere giderken geride bıraktığı kişi veya nesne ile ilgili olarak tedirginliği sürmek; merak ve endişe içinde bulunmak.*|| **gözü bağlı,** *1. Olayları akıllı bir şekilde değerlendiremeyen; gafil: aymaz. 2. Sorup soruşturmadan; anlayıp dinlemeden; araştırmadan.*|| **gözü bar götürmemek,** *{ağız} Kıskanmak; çekememek.* [DS]||

gözü belermek, *{ağız} Korkutmak için veya öfke sebebiyle gözlerini iyice açarak bakmak.* [DS]|| **gözü boz,** *{ağız} Serseri; enayi.* [DS]|| **gözü bozluk,** *{ağız} Hep kendi çıkarını düşünme; açıkgözlük.* [DS]|| **gözü bulanmak,** *Bulanık görmeye başlamak; net görememek.*|| **gözü büyük,** *Hayalperest.*|| **gözü büyükte olmak,** *Büyük emeller beslemek.*|| **Gözü çıkasıca!** *Birinin gözünün kör olması için söylenen ilenç sözü.*| **gözü dalmak,** *Bir noktaya bakışlarını dikerek durmak; dalgın dalgın bakmak.*|| **gözü dışarıda,** *1. Eşine sadık olmayan, başka kimselerle de ilişkide bulunan. 2. Çalıştığı işi beğenmeyerek başka bir işe geçmeyi tasarlayan kimse.*| **gözü dolukmak,** *{OsT} Gözü yaşla dolmak; ağlayacak hâle gelmek.*|| **gözü doymak,** *Çok istenen bir şeyin bir kısmını elde ettikten sonra gerisini istememek; yeterli bulmak; yetinmek; kanaat getirmek.*|| **gözü doymamak,** *Elde ettiği malı, parayı yeterli görmeyerek daha fazlasını istemek; ulaştığı mevki ve şöhreti yeterli görmeyerek daha ilerisine aşırı istek duymak.*|| **gözü doymaz,** *Haris.*|| **Gözü dönesi!** *Çok kızılan birisi için ölmesi dileğiyle yapılan ilenç sözü.*| **gözü dönmek,** *1. Öfkeden ne yaptığını bilememek; aşırı saldırgan hâle gelmek. 2. Aşırı istek veya ihtirastan dolayı olağan dışı davranışlarda bulunmak.*|| **gözü dört açılmak,** *1. Edindiği deneyimden sonra iyiyi kötüyü ayırt eder olmak. 2. Etrafını çok iyi kollamak.*| **gözü dumanlanmak,** *Öfkeden gözü hiçbir şeyi göremez duruma gelmek.*|| **gözü dünyayı görmemek,** *1. Dünya ile ilgili hiçbir şeye, kimseye değer vermemek. 2. Heyecan, iş yoğunluğu, hastalık vb. yüzünden başka bir şeyle ilgilenemez olmak.*|| **gözü gibi esirgemek,** *Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi sakınmak,** *1. Bir şeye aşırı ilgi göstermek. 2. Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi saklamak,** *Çok değer verdiği bir şeyi özenle korumak.*|| **gözü gibi sevmek,** *Aşırı derecede sevmek.*| **gözü gitmek,** *Bir şeye istemeden bakmak; elinde olmadan görmek; tesadüfen bakmak.*| **gözü gönlü açılmak,** *1. Neşelenmek; sevinmek. 2. Gördüğü güzel bir şey ile içi huzura kavuşmak.*| **gözü gönlü tok,** *Zorunlu ihtiyaçları karşılanınca bununla yetinen; fazla para ve mal istemeyen; müstağni.*|| **gözü görmemek,** *1. Görmez olmak; kör olmak. 2. Belli bir şeyden başkası ile hiç ilgilenmemek. 3. Öfkeden dolayı her türlü kötülüğü yapabilecek duruma gelmek.*| (bir şeyi / birini) **gözü görmez olmak,** *Artık ona değer vermemek; değerini yitirmek.*|| **Gözü göz değil!** *İyi bir kimse olmadığı bakışlarından ve yüz ifadelerinde anlaşılıyor.*|| **gözü hiçbir şey görmemek,** *Heyecana kapılarak başka bir şeyle ilgilenmemek.*|| (bir kimseyi) **gözü ısırmak,** *Birini tanır gibi olmak; nereden tanıdığını, kim olduğunu çıkaramamak.*|| (birinin) **gözü ile bakmak,** *Kendini o kişinin yerine koymak.*| **gözü ilişmek,** *İstemeden görmüş olmak.*|| **gözü ilmek,** *{eAT} Gözü ilişmek; gözüne çarpmak.*|| **gözü kaçmak,** *1. Gözünde biraz şaşılık olmak. 2. Bir şeye istemeden bakmak.*| **gözü kalmak,** *1. Beğendiği bir şeyi çok istemek; imrenmek; gönlü çekmek. 2. Elde edilemeyen bir şeyi başkasından kıskanmak.*| **gözü kapalı,** *1. Hiç düşünmeden, duraksamadan. 2. Çevresinde olup bitenlerden habersiz olan.*| **gözü kapıda,** *1. Kaçmak için fırsat kollayan. 2. Heyecanla birinin gelmesini bekleyen.*| **gözü kara,** *Korkusuz; cesur.*| **gözü kararmak,** *1. Baş dönmesi sonucu hafif baygınlık geçirmek. 2. mecaz. Umutsuzluk veya ihtiras sonucu davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **gözü kaymak,** *1. Gözünde biraz şaşılık olmak. 2. Bir şeye istemeden bakmak.*|| **gözü keskin,** *Özellikle uzağı çok iyi gören.*| (bir şeyi / birini) **gözü kesmek,** *Bir işi yapabileceğine dair umut beslemek; kendine güvenmek; kendini bir işe layık bulmak.*|| (bir şeyi / birini) **gözü kesmemek,** *1. Bir işi yapabileceğine dair umudu olmamak; kendine güvenememek. 2. Beğenmemek. 3. Seçememek.*|| **gözü kızarmak,** *{ağız} Kendine hakim olamayacak kadar öfkelenmek.* [DS]|| **gözü kızmak,** *Gözü hiçbir şeyi görmeyecek biçimde, aşırı derecede öfkelenmek; ateş püskürmek.*|| **gözü korkmak,** *Önceden edindiği kötü deneyimden sonra birinden veya bir şeyden kendisine kötülük gelebileceği sanısında olmak; tedirgin olmak.*| **Gözü kör** (olasıca) **olsun!** *1. İhtiyaç duyulan şeyin yokluğunu ifade için söylenilen söz. 2. Zorunlu durumda zararı istemeden kabullenmeyi ifade eden söz.*|| **Gözüm!** *Sevgi ifade eden bir seslenme sözü.*|| **Gözümün nuru!** *Sevgi anlatan bir seslenme sözü.*|| **Gözüm çıksın!** *Bir şeyin doğruluğuna inandırmak için yemin olarak söylenir.*|| **Gözüm kör olsun!** *Bir şeyin doğruluğuna inandırmak için yemin olarak söylenir.*|| **Gözüm görmesin!** *Kızılan birisi için, "Bana hiç görünme(sin); yüzünü görmek istemiyorum; artık çevremde bulunma(sı)nı istemiyorum." anlamında söz.*|| **gözümün nuru,** *Sevilen kimseler için kullanılan seslenme sözü.*|| **Gözün aydın!** *Sevinçli bir olay veya durum dolayısıyla kullanılan kutlama sözü.*|| **gözünde,** *Bir kimsenin değer ölçülerine göre; nazarında; indinde.*|| **gözünde büyümek,** *(Yapılmak istenen bir iş veya şey için) olduğundan fazla zor veya önemli görmek.*|| **gözünde büyütmek,** *Bir kimseyi veya olayı abartmak.*|| **gözündeki olmak,** *{ağız} Canı istediği şeyi elde edememekten meydana gelen bir çeşit sinir hastalığı.* [DS]|| **gözünde** (...) **olmak,** *Kendi değer ölçülerine göre öyle sayılmak; öyle değerlendirilmek.*|| **gözünde olmamak,** *Yaşamakta olduğu olumsuz bir durum veya üzüntü dolayısıyla, söz konusu şeye veya kişiye değer verecek durumda olmamak; ilgi duymamak.*|| (bir şeyi) **gözünden esirgemek,** *1. Çok sevmek. 2. Her türlü tehlikeye karşı korumak.*|| **gözünden**

kaçmak, *Dikkat etmemek; görememek; fark edememek; farkına varamamak; dikkat etmemiş olmak.*|| **gözünden kaçmamak,** *Dikkatle izleme sonucu olumsuzluklara meydan vermemek.*|| **gözünden sürmeyi çalmak,** *Çok usta ve becerikli olarak hırsızlık yapmak.*|| **gözünden uyku akmak,** *Çok uykulu olmak; çok uykusu gelmek.*|| **gözünde tütmek,** *Çok özlemek; göreceği gelmek.*| **gözüne bakmak,** *1. Bir kimsenin üstüne titremek. 2. Emrini yerine getirmek üzere hazır beklemek. 3. Bir arzunun gerçekleşmesi için karşısındakine gözleriyle yalvarmak.*|| **gözüne batmak,** *Huzursuz etmek; çok bulmak.*| **gözüne, dizine durmak,** *Yapılan iyilik karşısında, iyilik yapana karşı bir kötü davranışta bulunma yüzünden başına felaket gelmek.*|| **Gözüne dizine dursun!** *Nankörlük eden kimseye karşı söylenen ilenç sözü.*|| **gözüne getirmemek,** *{eAT} 1. Yüzünü görmek istememek. 2. Göz göze gelmek istememek.*| (birinin) **gözüne girmek,** *O kişinin sevgi ve ilgisini kazanmak.*|| **gözüne hiçbir şey görünmemek,** *Kendi sıkıntısı veya dertleri dolayısıyla başka hiçbir kimse veya şeyle ilgilenememek; hiçbir şeye önem vermemek.*|| **gözüne ilişmek,** *İstemeden görmek; birdenbire görmek.*|| **gözüne kara su inmek,** *1. Kara su hastalığına yakalanmak. 2. Gelmesini arzuladığı birisinin yolunun uzun süre gözlemek.*|| **gözüne karşu,** *{eAT} Gözü önünde.*|| **gözüne kestirmek,** *1. Yapabileceğini, başarabileceğini ummak. 2. Elde edebileceğine inanmak. 3. Zevkine uygun bulmak; beğenmek; almak istemek.*| **gözüne koruk vermemek,** *{OsT} Yararı olmayan bir şeyi bile vermekten çekinmek, esirgemek.*|| **gözüne salındırmamak,** *{OsT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*|| **gözüne sallandırmamak,** *{eAT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*| **gözüne salmamak,** *{eAT} {OsT} Önem vermemek; gözünde büyütmemek; hafif görmek.*| **gözüne sokmak,** *1. Birinin görmediği veya bulamadığı şeyi biraz sert bir tavırla göstermek. 2. Görmeğe mecbur etmek.*|| **gözüne urmak,** *{eAT} Gözüne sürmek.*|| **gözüne uyku girmemek,** *Hiç uyuyamamak; uykusuz kalmak.*| **Gözüne yandığımın...** *argo. Sevgi ve alçaltma için kullanılır.*|| **gözüne yendirmek,** *{OsT} Küçük görmek.*|| (bir yer) **gözüne zindan olmak,** *Orada çok acı ve sıkıntı çekmek.*|| **gözün ezmek,** *{eAT} Gözünü süzmek.*|| **gözün kurdu,** *{ağız} Cesaret.* [DS]|| **gözünü açmak,** *1. Uyanmak. 2. Dikkatli davranmak. 3. (Birinin) Görüşünü değiştirecek bilgi vermek; uyarmak; gerçeğe yöneltmek. 4. Çevreyi, olayları tanımaya başlamak.*| **gözünü** (birinde) **açmak,** *(Kadın için) ilk cinsel ilişkiyi o erkekle yapmış olmak.*|| **gözünü ağartmak,** *1. Gözlerinin akı görünecek şekilde çok açmak. 2. Yapması gereken işi yapmadan, gerekli tedbiri almadan aptalca seyretmek.*|| **gözünü alamamak,** *Güzelliği, ilgi çekiciliği vb. sebeplerle bir şeye, bir yere bakmaktan kendini kurtaramamak; gözünü oradan başka bir yere çevirememek.*|| **gözünü ayırmak,** *Bakılan yerden bakışlarını uzaklaştırmak, başka yere bakmak.*|| **gözünü ayırmamak,** *Bir şeye sürekli olarak bakmak; bakmaktan kendini alamamak; ısrarla bakmak.*|| **gözünü bağlamak,** *Birinin düşünce ve duygularını yanıltmak.*|| (bir şeyin) **gözünü çıkarmak,** *1. Beceriksiz davranmak, bozmak; o şeyi zarara uğratmak. 2. İyisi dururken gidip en kötüsünü seçmek.*|| **gözünü budaktan sakınmamak,** *Her türlü tehlikeye karşı korku nedir bilmemek; korkusuz davranmak; cesaret göstermek.*|| **gözünü daldan budaktan** (esirgememek) **sakınmamak,** *Tehlikeli işlere girişmekten çekinmemek.*|| **gözünü** (bir şeye) **dikmek,** *Bir yere, bir kimseye gözünü ayırmadan bakmak; sabit bir şekilde bakmak; dikkatle bakmak.*|| **gözünü doyurmak,** *Bir şeyi bol bol vermek.*|| **gözünü dört açmak,** *Aldatılmak tehlikesine karşı çok dikkatli olmak; uyanık davranmak.*|| **gözünü gözüne dikmek,** *Birinin gözlerine dikkatle bakmak.*|| **gözünü hırs bürümek,** *Çok fazla istekte bulunmak; aşırı istemek.*|| **gözünü kan bürümek,** *Adam öldürecek kadar öfkelenmek.*|| **gözünü kapamak,** *1. Ölmek. 2. Uyumak. 3. Görmezden gelmek.*|| **gözünü kapamamak,** *1. Ölmemek. 2. Uyumamak. 3. Görmezden gelmemek.*|| **gözünü kırpmadan,** *Korkusuz ve çekintisiz olarak; düşünmeden.*|| **gözünü korkutmak,** *Yıldırmak.*|| **gözünün bebeği gibi sevmek,** *Çok sevmek.*|| **gözünün çapağını silmeden,** *Sabahleyin uyanır uyanmaz.*| **gözünün içine baka baka,** *Cesaretle; soğukkanlılıkla.*|| **gözünün içine bakmak,** *1. Bir kimseye karşı itina göstermek; üstüne titremek. 2. Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak. 3. Bir arzunun gerçekleşmesi için gözleriyle birine yalvarmak.*|| **gözünün kuyruğuyla bakmak,** *Belli etmeden, başını çevirmeden gözlerini devirerek bakmak.*|| **gözünün önünde olmak,** *1. Sürekli denetim altında tutmak. 2. Olmuş bir olayı hiç unutmamak; olduğu gibi en ince ayrıntılarına kadar hatırlamak.*|| **gözünün önünden geçmek,** *Hatırlamak.*|| **gözünün önünden gitmemek,** *Birini veya bir şeyi unutamamak.*| **gözünün önüne gelmek,** *Bir şeyi zihninde canlandırmak; hatırlamak; tasarlamak.*| **gözünün ucuyla bakmak,** *Belli etmeden, başını çevirmeden gözlerini çevirerek bakmak.*|| **gözünün üstünde kaşı olmak,** *Beğenilmeyecek yön bulmak; başkaları tarafından takdir edilirken kendince bir eksiklik bulup çıkarmak.*|| **gözünün üstünde kaşın ver dememek,** *Birinin bütün davranışlarını hoş görmek.*|| **gözünün yaşına bakmamak,** *Acıma duymadan gereğini yapmak; esirgememek; merhamet etmemek.*|| **gözünün yaşına bakmamak,** *Hiç acımamak; hiç merhamet etmemek.*| **gözünü oymak,** *Kızdığı birisine çok kötülük yapmak.*|| **gözünü öğ-**

retmek, *{eAT} Gözünü çevreye alıştırmak.*|| **Gözünü sevdiğim!** *Sevilen kimseye karşı söylenen okşama sözü; özlem ve arayış bildirir.*| **Gözünü seveyim!** *Birinden bir işi rica ederken söylenen söz.*|| **Gözünü toprak doyursun!** *Kendisine verilen şey ne kadar çok olursa olsun, bir türlü yetinme bilmeyenler için söylenen ilenç sözü.*| **gözünü yıldırmak,** *Korkutmak; yıldırmak.*| **gözünü yummak,** *1. Ölmek. 2. (Bir şeye karşı) görmezden gelmek.*| **gözü** (bir şey veya yerde) **olmak,** *Dikkatini orada toplamak.*|| (bir şeyde / birinde) **gözü olmak,** *Bir şeyi ele geçirmek isteği taşımak; çok arzulamak.*|| **gözü pek,** *Korkusuz; cesur; yürekli; atak.*| **gözü seğirmek,** *Göz kapağı irade dışı titremek.*|| **gözü sidikli,** *Önemsiz olaylarda bile ağlayıveren; göz yaşını tutamayan.*|| **gözü sönmek,** *Kör olmak.*|| **göz üstüne,** *{eAT} Baş üstüne; peki!*|| **gözü sulu,** *Önemsiz olaylarda bile ağlayıveren; göz yaşını tutamayan.*| **gözü takılmak,** *1. Bir şeyi ansızın görmek. 2. Dikkati çeken bir şeyden bakışlarını ayıramamak; dalarak bakmak.*|| **gözü tok,** *Paraya, mala, mevkie, şöhrete önem vermeyen; aç gözlülük etmeyen; kanaat getiren.*| **gözü toprağa bakmak,** *Ölmek üzere olmak.*| (birini / bir şeyi) **gözü tutmak,** *Beğenmek; güvenmek.*|| **gözü tutmamak,** *Beğenmemek; güvenmemek.*|| **gözü uyku tutmamak,** *Uyuyamamak.*|| **gözü üstünde kalmak,** *1. Herkesin dikkatini çekmek. 2. Kıskançlık sebebiyle herkesin ilgisini çekmek.*|| **gözü üstünde olmak,** *Korumak, kollamak; ihtimam göstermek.* || **gözü yassı,** *{ağız} (Kişi için) miskin.* [DS]|| **gözü yememek,** *Bir işi yapabilecek gücü kendisinde bulamamak; yılgınlık göstermek; cesaret edememek.*|| **gözü yeñmek,** *{OsT} Gözü kesmek; yapabileceğini tahmin etmek.*|| **gözü yılmak,** *Daha önce edindiği deneyim sonucu, bir kötü durumla karşılaşmaktan korkarak o işe girişememek; bundan sonra cesaret edemez olmak; korlamak; çekinmek.*|| (bir şeye) (birinin) **gözüyle bakmak,** *Kendini onun yerine koyarak değerlendirmek.*| **gözüyle görmek,** *Bir olaya tanık olmak.*| **gözü yolda,** *Birisini bekleyen.*|| **gözü yolda** (yollarda) **kalmak,** *Birinin gelmesini özlemle beklemek.*|| **gözü yüksekte** (yükseklerde) **olmak,** *Bulunduğu durumdan daha yukarılarda bir duruma ulaşma isteği taşımak; büyük istekleri olmak.*|| **Göz var, izan var.** *Bir şeyin veya olayın görme ve düşünme yoluyla kavranabilecek nitelikte olduğunu anlatan söz.*| **göz verimi,** *{ağız} Ufuk.* [DS]|| **göz yalbırdatmak,** *{eAT} Gözünü ışıldatmak; kapalı iken açmak; gözünü kapayıp açmak.*|| **göz yaşartıcı,** *1. Gözden yaş akıtacak nitelikte olan. 2. Ağlatacak kadar acıklı, duygulu.*| **göz yaylası,** *Görüş alanı.*|| **göz yaylımı,** *{ağız} is. Ufuk.* [DS]|| **göz yeri,** *{OsT} Gözetleyecek yer; gözcü yeri; tarassut noktası.*| **göz yeringeci,** *{ağız} (Kişi için) hastalıklı; sakat.* [DS]|| **göz yıldırmak,** *Korkutmak.*|| **göz yılgınlığı,** *Dehşet; korku.*|| **göz yıpıldatmak,** *{ağız} Göz kapağını hızlı hızlı açıp kapatmak.* [DS]|| **göz yummak,** *1. Kusurları görmezlikten gelmek. 2. Umudunu kesmek; umutsuzluğa düşmek.*|| **göz yummamak,** *1. Hiç uyumamak. 2. Hoş görmemek; bağışlamamak.*|| **göz yumması,** *{ağız} Saklambaç oyunu.* [DS]|| **göz yumuk,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **göz yumusu,** *{ağız} Körebe oyunu.* [DS]|| **göz yuvarı,** *anat. Kafatasının ön bölümünde bir oyuk içine yerleşmiş bulunan gözün yuvarlak bölümü.*|| **göz yuvası,** *anat. Göz yuvarlarının içinde bulundukları kemik oyuklarından her biri; göz evi.*

göz[2], [göz] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı; pınar. **2.** Derelerdeki su dönemeçleri; girdap. **3.** Kuyu. **4.** Derin bataklık. [DS] **göz bardağı,** *{ağız} Yağmur sularını çeken yer çatlakları.* [DS]

göz[3], [göz ,ʃ] *is.* **1.** *{OsT}* Uç. **2.** *{OsT}* Taraf. **3.** Ağaçların dal veya yaprak çıkaran küçük tomurcukları. **4.** Yaraların uç kısmı. **göz açmak,** *{ağız} İlkbaharda üzüm kütüklerinin diplerini açmak.* [DS]|| **göz aşısı,** *Ağaç dalları üzerindeki gözleri anaç üzerinde açılan çiziklere yerleştirmek suretiyle yapılan aşı.*| **göz biti,** *{ağız} Üzüm çubuklarındaki tomurcuklarda gelişen, gözlerin özünü yiyerek yaprak ve çiçek açmasına engel olan bir zararlı.* [DS]|| **göz eksiği,** *{ağız} Hastalıktan iç tutmayan buğday başağı.* [DS]|| **göz kaçığı,** *{ağız} Ekinin yeni başak iken iç tutmamış olan taneleri.* [DS]|| **göz kırımı,** *{ağız} Çok küçük.* [DS]|| **göz taşı,** *kim. Koyu mavi renkte bazı bitki hastalıklarında kullanılan zehirli bir tuz olan bakır sülfat,* $CuSO_4$.

göz[4], [göz] *is.* **1.** Nesnelerdeki delik veya oyuklar. **2.** Çekmece veya dolap bölmelerinden her biri. **3.** Binalarda oda veya bölümler; bölüm; hane. **4.** Terazilerin her bir kefesi. **5.** Elek veya tel kafes delikleri. **6.** *{ağız}* Değirmenlerdeki taşların her biri. **7.** Domuz avında kullanılan telden yapılmış yuvarlak bir araç. [DS] **göz göz,** *1. Oda oda. 2. Üzerinde birçok delik veya boşluk bulunmak.*| **göz göz olmak,** *Üzerinde pek çok oyuk ve delik meydana gelmek.*|| **göz kaçığı,** *{ağız} Çorap, kazak vb. örgülerde örülmeyerek atlanmış ilmek.* [DS]|| **göz kaçmak,** *{ağız} Örgülerde ilmek kaçmak.* [DS]|| **göz pencere,** *Çatı katlarında veya kapı üstlerinde yuvarlak, süslü küçük pencere.*

göz[5], [köz] *{ağız} is.* Yanmış ateşli kömür; kor; köz. [DS]

gözaçan, [göz+aç-an] *{ağız} sf.* (Kişi için) İri gözlü; patlak gözlü. [DS]

gözaltı, [göz+alt-ı] *is.* **1.** *huk.* Bir kimsenin güvenlik kuvvetleri tarafından belli bir yerde yargı önüne çıkarılıncaya kadar alıkonulması; nezaret. **2.** *dnz.* Yanları kapalı, üstü örtülü çekek yeri. **gözaltına almak,** *1. huk. (Güvenlik kuvvetleri için) suçlu sayılan kişiyi yargıç önüne çıkıncaya kadar belli bir*

yerde bir süre tutmak; nezarete almak. 2. Bir kimseyi sürekli denetim altında tutmak; denetlemek.

gözaydın, [göz-(ün)+aydın (ola)] *is.* Sevindirici bir durum. ◻ **gözaydına gitmek,** *Birine kavuştuğu sevindirici durum dolayısıyla tebrike gitmek.*

gözbağcı, [göz+bağ-cı كوزباغجى] *{eAT} is.* → gözbayıcı.

gözbağı, [göz+bağ-ı كوزباغى] *{eAT} is.* Büyü; sihir.

gözbağıcı, [göz+bağ-ı-cı كوزباغجى] *{eAT} is.* → gözbayıcı.

gözbayıcı, [göz+bay-ıcı كوزبايجى] *{eAT} is.* Büyücü; sihirbaz.

gözbayıcılık, -ğı [göz+bay-ıcı-lık كوزبايجيلق] *{eAT} is.* Büyücülük; sihirbazlık; hokkabazlık.

gözceğen, [göz-ce(ğ)-en] *{ağız} is.* Ufuk. [DS]

gözcek, -ği [göz-cek] *{ağız} is.* Gözlük. [DS]

gözcü, [göz-cü كوزجى] *is.* **1.** Gözleme görevini yapan kimse. *{OsT} (aynı)* **2.** Gözetleme durumunda olan kişi. **3.** *tıp.* Göz hekimi. **4.** Sınavlarda, sınavın kurallara uygun olarak yapılmasını sağlamakla görevli kimse. **5.** Çaşıt; casus; hafiye. **6.** *{ağız}* Cem törenlerinde elinde asa ile düzen sağlayan kimse. [DS]

gözcük, -ğü [göz-cük] *{ağız} is.* Yağıştan sonra ortaya çıkıp daha sonra kaybolan su kaynağı. [DS]

gözcülük, -ğü [göz-cü-lük] *is.* **1.** Göz hekimliği. **2.** Gözcünün yaptığı iş veya görev. **3.** Sınavların kurallara uygun yapılmasını sağlama işi.

gözdağı, [göz+dağ *(yanık)* -ı] *is.* Sonradan verilecek bir ceza ile korkutma; yıldırma; tehdit etme. ◻ **göz dağı vermek,** *Birini tehdit etmek.*

gözde, [Far. güzîde] *sf.* **1.** Benzerleri arasında taşıdığı nitelikler dolayısıyla daha üstün tutulan; önem verilen; beğenilen. **2.** *is.* Çok eşlilikte, bir erkeğin en çok sevdiği kadın.

gözdeği, [göz-değ] *{ağız} is.* Övünme; gösteriş. [DS]

gözdekçi, [göz-de-k-çi] *{ağız} is.* Gözcü; gözetleyen. [DS]

gözdeki, [göz-dek-i] *{ağız} is.* Hayvanlarda görülen göz zarı sertleşmesi hastalığı. [DS]

gözdemek, [göz-le-mek / göz-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [d(i)-yor]* Gözlemek; beklemek; gözetlemek. [DS]

göze[1], [göz-e] *is.* **1.** Suyun çıktığı yer; su kaynağı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Çeşme. [DS] **3.** *{ağız}* İlkbaharda çıkıp yazın kaybolan su kaynağı. [DS]

göze[2], [göz *(bölme)* > göz-e] *is. biy.* İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımlarından en küçük yapı taşı; hücre. *(1935) {ağız} (aynı)* [DS]. ◻ **göze bilimi,** *biy. Hücrenin yapısını ve özelliklerini inceleyen bilim dalı; hücre bilimi; sitoloji.*‖ **gözeler arası,** *biy. Dokularda gözelerin arasında yer alan; hücreler arası.*‖ **göze yutarlığı,** *biy. Vücuda giren mikropların yutar hücreler tarafından yutulup yok edilmesi olayı; hücre yutarlığı; fagositoz.*

göze[3], [göz-e] *{ağız} is.* **1.** Köşe; kenar. **2.** Suların kenarında olan küçük çayırlık. **3.** Dam. **4.** Saman dökmek için evin damında açılan delik. **5.** Hıyar dikmek için açılan çukur. [DS]

göze[4], [göz-e] *{ağız} is.* Testi. [DS]

göze[5], [göz-e كوزه] *{eAT} is.* Örme; örgü; yama.

göze[6], [göz-e] *{ağız} is.* Su akıntısını kolaylaştırmak için evlerin damına verilen eğiklik. [DS]

gözedici, [göz-e(t)-ici كوزه ديجى] *{eAT} is.* Bekçi; gözcü.

gözeğet, [göz-et > gözeğet] *{ağız} is.* Nişan. [DS] ◻ **gözeğet almak,** *{ağız} Nişan almak.* [DS]

gözeğir, [göz-eği-r] *{ağız} sf.* (Kişi için) Göze hoş görünen; gösterişli; dikkat çeken. [DS]

gözek[1], **-ği** [göz-ek] *is.* Dürbün. ◻ **gözek taşı,** *{ağız}* → gözet daşı. [DS]

gözek[2], **-ği** [göz-ek] *{ağız} is.* Su kaynağı; göz. [DS]

gözek[3], **-ği** [*eT.* köze-mek > göze-k] *{ağız} is.* Örülmüş, tamir edilmiş çamaşır, çorap vb. [DS]

gözel, [göz-el] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

gözelek, [göz-ele-k] *{ağız} is.* Tepenin yüksek noktası; doruk; zirve. [DS]

gözeleme, [göz-ele-me] *{ağız} is.* Beşik çemberi. [DS]

gözelemek, [göz-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Örgü türü giyeceklerin deliklerini örerek tamir etmek. [DS]

gözelleme, [gözel-le-me] *{ağız} is.* Halk şiirinde bir nazım türü; güzelleme. [DS]

gözem, [göz-em] *{ağız} sf.* (Kişi için) başkasının ilgisini çeken; gösterişli; güzel. [DS]

gözeme, [göz-e-me] *is.* Herhangi bir yerdeki boşluk veya delik kısımları doldurma eylemi.

gözemek[1], [*eT.* köz-ē-mek > göz-e-mek كوزمك] *gçl. f. [-r] [-z(ü)-yor]* **1.** Bir kumaştaki delikleri örerek kapatmak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dikilen bitkilerin arasında kalan boşlukları doldurmak; tamamlamak.

gözemek[2], [göz-e-mek كوزمك] *{OsT} gçl. f. [-r]* Tahılı gözerden geçirmek; elemek.

gözen[1], [göz-en كوزن] *{eAT} {ağız} sf.* Başkalarını etkisi altında bırakan; sevimli; hoşa giden; sempatik. [DS]

gözen[2], [göz-en] *{ağız} is.* Pınar. [DS]

gözen[3], [göz-en] *{ağız} is.* Sulak arazi. [DS]

gözen[4], [göz-en كوزن] *{eAT} {ağız} is.* Keler; kertenkele. [DS]

gözene, [göz-e-ne] *is.* Kovandan bal alırken başa geçirilen ön tarafı telden başlık; arıcı gözlüğü.

gözenek, -ği [göz-enek كوزه نك] *is.* **1.** *{OsT}* Bir arada bulunan birçok delikten her biri. [Kamus] **2.** *{ağız}* Küçük delik. [DS] **3.** *{ağız}* Arı peteğindeki her delik. [DS] **4.** *biy.* Bitkilerde solunumu sağlayan, yaprakların alt yüzeyinde bulunan çok küçük delik; mesame. *(1935 yeniden)* **5.** *anat.* Canlı dokularda dış deri üzerinde bulunan küçük delikler; mesame. **6.** Güneş yüzeyinde görülen lekelerden her biri. **7.** *{ağız}* Pencere. [DS] **8.** Bir işlemede, örgüde, ipliklerin kesilmesi, oyulması ile meydana getirilen boşluk; ajur. **9.** *{ağız}* Balkon. [DS] **10.** *{ağız}* Raf, dolap ya da duvar oyularak yapılan eşya koyacak yer. [DS] **11.** *{ağız}* Çekmece. [DS]

gözenekli, [göz-enek-li] *sf.* Gözenekleri bulunan; gözenekleri olan; delikli.

gözeneklilik, -ği [göz-enek-li-lik] *is.* Gözenekli olma durumu.

gözeneksiz, [göz-enek-siz] *sf.* Gözeneği olmayan; üzerinde gözenek bulunmayan.

gözeneksizlik, [göz-enek-siz-lik] *is.* Gözeneksiz olma durumu.

gözeni[1], [göz-en-i كوزكى] *{OsT} is.* Göz çapağı.

gözeni[2], [göz-en-i] *{ağız} is.* **1.** Levha. **2.** Göze iyi görünen. **3.** Cazip; göze çarpan. [DS]

gözenmek, [göz-en-mek كوزنمك] *{eAT} {OsT} edil. f. [-ir]* (Yırtık veya delik için) örülerek kapatılmak.

gözenti, [göz-enti] *{ağız} is.* Karasevda denilen akıl hastalığı. [DS]

gözer, [göze-mek > göze-r كوزر] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* İri taneli tahıl veya toprak elemekte kullanılan geniş delikli kalbur. [DS]

gözerlemek, [göz-er-le-mek كوزرلمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tahılı gözerden geçirerek elemek. [DS]

gözerlenmek, [göz-er-le-n-mek كوزرلنمك] *{OsT} edil. f. [-ir]* İri gözlü kalburdan geçirilmek; gözerle elenmek.

gözet, [*eT.* közet > göz-et] *{ağız} is.* **1.** Gözetleme yeri. **2.** Baharda geceleri hayvan otlatılan yer. [DS] ☐ **gözet daşı,** *{ağız} Çevreyi gözetlemeye uygun yüksek yer.* [DS]

gözetdemek, [gözet-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

gözetici, [*eT.* közet-çī > göz-et-ici] *sf.* **1.** Gözetmek işini yapan; koruyucu; bakıcı; kollayıcı. **2.** *spor.* Yarışmalarda, yarışçıları aralarındaki mesafelere göre değerlendirmek amacıyla ellişer metre ara ile dizilen görevli.

gözetilme, [göz-et-il-me] *is.* Gözetme işi yapılma durumu.

gözetilmek, [göz-et-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gözetme işi yapılmak.

gözetim, [göz-et-im] *is.* **1.** Gözetme işi; nezaret. **2.** Koruma; himaye. **3.** Gözaltı. ☐ **gözetime almak,** *huk. (Güvenlik kuvvetleri için) suçlu sayılan kişiyi yargıç önüne çıkıncaya kadar belli bir yerde bir süre tutmak; nezarete almak.*

gözetiş, [göz-et-iş] *is.* Gözetme işi ve biçimi.

gözetlek, -ği [göz-et-le-k] *{ağız} is.* Takvim. [DS]

gözetleme, [göz-et-le-me] *is.* Gözetme işini yapma eylemi.

gözetlemek, [göz-et-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Birini veya bir şeyi gizlice gözlemek, bakmak. **2.** Birinin yaptıklarını belli etmeden izlemek. **3.** Yakalamak için gizlenerek beklemek.

gözetleniş, [göz-et-le-n-iş] *is.* Gözetlenme durumu veya biçimi.

gözetlenme, [göz-et-le-n-me] *is.* Yaptıkları denetim altında tutulma durumu ve eylemi.

gözetlenmek, [göz-et-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Yaptıkları denetim altında tutulmak; gözetleme işine tabi tutulmak.

gözetletme, [göz-et-le-t-me] *is.* Gözetleme işini yaptırma eylemi.

gözetletmek, [göz-et-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gözetlemek işini birine yaptırmak.

gözetleyici, [göz-et-le-y-ici] *is. as.* Savaş hedeflerini, düşman kuruluşlarını öğrenmek, haber vermek, atışları tanzim ve kontrol etmek gibi görevler için yetiştirilmiş asker.

gözetleyiş, [göz-et-le-y-iş] *is.* Gözetleme eylemi veya biçimi.

gözetme, [göz-et-me] *is.* Denetleme ve koruma eylemi.

gözetmek, [*eT.* közē-d-mek > göze-t-mek كوزه تمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Korumak; kollamak; özen göstermek; himaye etmek. **2.** Bir şeye önem vermek; ayrı tutmak. **3.** Başkalarına karşı korumak; destek olmak; kayırmak. **4.** Göz önünde bulundurmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **5.** Bir işte sonuca giderken bütün ayrıntı ve etkenleri dikkate almak. **6.** *{eAT} {OsT}* Bakmak; beklemek. **7.** *{eAT} {OsT}* Ummak.

gözetmen, [göz-et-men] *is.* **1.** Okullarda veya dershanelerde düzeni sağlamakla görevli kimse; mubassır. **2.** *sin.* Film çekimlerinde yapımcı adına çalışmaları ve para işlerini düzenleyen kimse.

gözetmenlik, -ği [göz-et-men-lik] *is.* Gözetmenin yaptığı iş.

gözettirme, [göz-et-tir-me] *is.* Gözetleme işlemini yaptırma eylemi.

gözettirmek [göz-et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gözetmek işini yapmasını sağlamak; yaptırmak.

gözeyici, [göze-y-ici كوزيجى] *{OsT} is.* Örücü; tamirci; yamacı.

gözge, [göz-ge] *{ağız} is.* Çeşme. [DS]

gözgeç, -ci [göz-geç] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gözgen, [göz-gen] *{ağız} is.* Kapaksız küçük dolap. [DS]

gözger, [? gözger] *{ağız} is.* Teskere. [DS]

gözgere, [? gözgere] *{ağız} is.* **1.** Ocakların ve büyük dolapların iki yanındaki küçük hücrecikler. **2.** Kömür sobalarının ya da lağım kapaklarının üzerindeki demir ızgara. [DS]

gözgöz, [göz+göz] *{ağız} is.* Un, bulgur vb. koymaya yarayan içi bölünmüş büyük sandık. [DS]

gözgü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كوزكو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ayna. [DS]

gözigü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كزكو] *{eAT} is.* Ayna.

gözleği, [göz-le-mek > göz-leği] *is.* **1.** *{ağız}* Gözetleme yeri. [DS] **2.** Av bekleme yeri.

gözlek, -ği [göz-le-k] *is.* **1.** Gezinme yeri. **2.** *{ağız}* Gözetleme yeri. [DS] **3.** Nezarethane. **4.** *{ağız}* Nöbetçi; gözcü; bekçi. [DS] **5.** *{ağız}* Dağların yüksek yerlerinde, nişan almak için yapılan gözetleme yeri. [DS] **6.** Rasathane. **7.** *{ağız}* Sabah. [DS] ◻ **gözlek adam,** *{ağız} İyi nişan alan adam.* [DS]

gözlekçi, [göz-le-k-çi] *{ağız} is.* **1.** İyi nişancı. **2.** Toplantı ve törenleri düzenleyen kimse. [DS]

gözlem, [göz-le-m] *is.* **1.** Olayları, insanları, canlı ve cansız varlıkları incelemek işi. **2.** Bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin niteliklerini bilmek amacıyla bir plan dahilinde dikkatle incelenmesi işi; müşahede. *(1942)* **3.** Bu eylemin sonucu elde edilen değer. **4.** *fel.* Çeşitli araç ve gereçlerin yardımıyla olayların sebeplerini anlamak amacıyla uygulanan bilimsel yöntem. **5.** *ed.* Bir yazı veya eseri yazmadan önce konu ile ilgili bilgi, deney, inceleme ve araştırma yapma işi. **6.** *gök b.* Bir gök cismini bir araç veya çıplak gözle izleyerek görülen değerleri tespit etme işlemi; rasat. ◻ **gözlem evi,** *gök b. Gök cisimleri ve olaylarının gözlendiği yer; rasathane; observatuar.*

gözlemci, [göz-le-m-ci] *is.* **1.** Dikkatle, eleştirici bir gözle gözlem yapan kimse; gözlem yapma alışkanlığı olan kişi; müşahit. **2.** Toplantı, konferans, kongre vb. çalışmalarda doğrudan görevi, yetkisi ve oy hakkı olmayan, yalnızca kendi veya başkası adına gelip izleyici olarak bulunan kişi. **3.** *gök b.* Gök gözlemlerini yapan kişi. **4.** Evrende bulunduğu noktaya veya olayların geliştiği özel şartlara göre düşünülen kişi.

gözlemcilik, -ği [göz-le-m-ci-lik] *is.* Gözlemcinin görevi ve işi.

gözleme[1], [göz-le-me] *is.* **1.** Gözlemek işi; tarassut. **2.** *gök b.* Gök bilimi ile uğraşanların bazı aletlerle yaptıkları inceleme.

gözleme[2], [köz-le-me *(közde pişirme)*] *is. {ağız}* Tavada veya sacda kızartılan tatlı veya tuzlu bir hamur işi yemek. [DS]

gözlemek, [*eT.* köz-lē-mek > göz-le-mek *(gözle bakmak)* كوزلمك] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin olmasını beklemek; intizar etmek. **2.** Gelmesi gereken birini beklemek; intizar etmek. **3.** Dikkatle bakmak, incelemek; tarassut etmek. **4.** İncelemek, araştırmak. **5.** Gizlice bakmak; gözetlemek. **6.** *{ağız}* Onarmak; yamamak. [DS] **7.** *{ağız}* Nişan almak. [DS] **8.** *{eAT} {OsT}* Gözetmek; yanlış yapmaması için başında beklemek. **9.** *{eAT} {OsT}* Gözetlemek; bakmak; tarassut etmek; tecessüs etmek.

gözlemleme, [göz-le-m-le-me] *is.* Gözlemde bulunma eylemi.

gözlemlemek, [göz-le-m-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şey, durum veya olay hakkında gözlemde bulunmak. **2.** Dış dünyada olan bir olayı iyi kavrayabilmek için dikkati onun üzerinde tutarak incelemek; müşahede etmek; müşahede altına almak.

gözlemleyici, [göz-le-m-le-y-ici] *sf.* **1.** Gözlemle işlemini yapan. **2.** *dbl.* İletişimde, ilgili olguları hiçbir yorum ve yeni tanım katmadan olduğu gibi alan ve aktaran. **3.** *dbl.* Dil ögelerine, olgularına gözlem yuluyla yaklaşan.

gözlenemez, [göz-le-n-e+bil-mek > göz-le-n-e-mez] *sf.* Gözlemi yapılamayan.

gözlengeç, -ci [göz-le-n-geç] *{ağız} is.* Av tüfeklerinde, sol elle tutulan metal bilezik üzerine takılan, hedefi daha kolay göstermeye yarayan oluk biçimindeki araç. [DS]

gözlengiç, -ci [göz-le-n-giç] *{ağız} is.* Beklenen kimse; gözlenen kimse. [DS]

gözlenme, [göz-le-n-me] *is.* Hakkında gözleme eylemi uygulanma durumu.

gözlenmek[1], [göz-le-n-mek كوزلنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Hakkında gözleme işi yapılmak. **2.** *{OsT}* Görüp gözetilmek; himaye edilmek.

gözlenmek[2], [göz-le-n-mek كزلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* (Deniz, ırmak vb. için) göz gibi kabarcıkar oluşturmak; köpürmek.

gözleşmek, [göz-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Birbiriyle zıt gitmek; birbirine kızgın olmak. [DS]

gözletme, [göz-le-t-me] *is.* Gözleme işini yaptırma eylemi.

gözletmek, [göz-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gözleme işini birine yaptırmak.

gözleyici, [göz-le-y-ici] *is.* Gözleme işini yapan; müşahit; rasıt.

gözleyiş, [göz-le-y-iş] *is.* Gözleme işi veya biçimi.

gözleyüdurmak, [göz-le-y-ü+dur-mak كوزليودورمق] *{eAT} gçl. b. f.* Gözden kaçırmamak; sürekli gözlemek.

gözlü[1], [göz-lü] *{eAT} sf.* **1.** İyi gören. **2.** *tasvf.* Kalp gözü açık olan; basiretli. [YE]

gözlü[2], [göz-lü] *sf.* **1.** Gözü olan; göz bulunan. **2.** Deliği olan. **3.** Bölmesi bulunan.

gözlüce, [göz-lü-ce] *{ağız} is.* Geviş getiren hayvanların midesinin üçüncü bölümü; kırkbayır. [DS]

gözlük[1]**, -ğü** [*eT.* köz-lük > göz-lük] *is.* **1.** Görme kusurlarını düzeltmek veya gözü dış etkenlerden korumak için kullanılan çerçeveye yerleştirilmiş özel cam. **2.** Atların ürkmemesi için gözlerinin yan taraflarına takılan siper. **3.** *{ağız}* Arıcıların yüzlerini arılara karşı korumak için kullandıkları tel kafes; gözene. [DS] **4.** Baş zırhındaki görme deliği. 🗗 **gözlük takmak,** *İyi görmek; dikkat etmek.*

gözlük[2]**, -ğü** [göz-lük] *{ağız} is.* **1.** Lahana, pancar, turp gibi sebzelerin tohumları. **2.** İnce taneli bulgur. [DS]

gözlük[3]**, -ğü** [göz-lük] *{ağız}* **1.** Ocak kenarlarında kibrit vb. şeyler koymaya yarayan küçük oyuklar. **2.** Ocakta ateş yakılan kısım. **3.** Küçük pencere. [DS]

gözlük[4]**, -ğü** [köz-lük] *{ağız} is.* Tandırda ateş yakmak için tezek ya da çalı çırpıdan yapılan yığın. [DS]

gözlük[5]**, -ğü** [göz-lük] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı. **2.** Değirmen taşını döndürecek kadar akan su. **3.** Büyüklü küçüklü, akıntılı ve akıntısız bataklıklar. **4.** Değirmen taşı. [DS]

gözlükçü, [göz-lük-çü] *is.* **1.** Gözlük satan veya onaran kimse. **2.** Gözlük satma ve onarma işlerinin yapıldığı dükkân.

gözlükçülük, -ğü [göz-lük-çü-lük] *is.* **1.** Gözlük satma işi. **2.** Gözlük çerçevesine cam takma veya çerçeve onarma işi.

gözlüklü, [göz-lük-lü] *sf.* Gözlüğü olan; gözlük takmış olan; gözlük kullanan. 🗗 **gözlüklü yılan,** *zool. Kobragillerden Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok zehirli, kızıl esmer ve sarı renklerde bir yılan türü; kobra, (Naja).*

gözlüksüz, [göz-lük-süz] *sf.* **1.** Gözlüğü olmayan. **2.** Gözlük takmamış olan.

gözmek, -ği [göz-mek] *{ağız} is.* **1.** Çeşme. **2.** Küçük delik. [DS]

gözsüz, [göz-süz كوزسوز / كزسز / كوزسز] *sf.* **1.** Gözü olmayan. **2.** *{eAT} {OsT}* Görmez; kör; âmâ. **3.** *{ağız}* Köstebek. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Utanmaz; arlanmaz. [DS] 🗗 **gözsüz allkışı,** *{eAT} {OsT} Körü körüne övme.*|| **gözsüz sepet,** *{eAT} Köstebek.*|| **gözsüz tebek,** *{OsT} Köstebek.*

gözügü, [*eT.* köz-ñü > göz-gü كوزكو] *{eAT} is.* Ayna.

gözüğen, [göz-ük-en] *{ağız} sf.* Görünen. [DS]

gözükme, [göz-ük-me] *is.* Görünmek işi.

gözükmek, [göz-ük-mek كوزكمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Görünmek.

gözüldürük, -ğü [*eT.* köz-ül-dürük > göz-ül-dürük] *is.* Gözlük.

gözünek, [göz-ün-mek *(görünmek)* > göz-ün-ek] *{eT} is.* Ak ev (değirmi keçe çadır) parçalarından pencere; közünük; köznök. [Nevâyî]

gözünge, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-ün-ge] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gözüngü, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-ün-gü كوزنكى / كوزنكو] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Ayna. [DS]

gözüngü, [*eT.* kōz > köz-ün-mek > göz-üñ-gü كوزكو / كوزككو] *(gözüñgü) {eAT} {OsT} {ağız} is.* Ayna.

gözünke, [*eT.* kōz > köz-ün-mek >göz-ün-ke] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gözyaşı, [göz+yaş-ı] *is.* Bazı durumlarda gözyaşı bezlerinin salgıladığı, içinde bakterilere karşı bolca lizozim enzimi ve A antikoru bulunan sıvı ve duru damlacıklar. 🗗 **gözyaşı aygıtı,** *anat. Gözyaşı kanalcıkları, gözyaşı kesesi ve gözyaşı bezlerinin tümüne verilen ad.*|| **gözyaşı bezleri,** *anat. Göz çukurunun üst dış yanında yer alan, salgıladığı sıvıyı göz kapaklarının altındaki kanallardan göze akıtarak göz yuvarının sürekli ıslak kalmasını sağlayan bezler.*|| **gözyaşı dökmek,** *Ağlamak.*|| **gözyaşı** (etçiği) **memesi,** *anat. Gözün iç açısındaki kırmızı çıkıntı.*

grad, [Lat. gradus > Fr. grade] *(g'rad) is.* **1.** Bir şeyin ölçüsü; değeri; kalitesi. **2.** Bir çemberin 400'de birine eşit yayı gören merkez açıya eşit düzlem açı birimi; 0.9 dereceye eşittir.

gradin, [İt. gradin] *is.* Yelkenlerin etrafına dikilen halat.

grado, [İt. grado] *(g'ra'do) is.* **1.** Bir şeyin derecesi; ölçüsü. **2.** *kim.* Bir sıvı içindeki alkol derecesi.

graf, [Fr. graphe] *(g'raf) is.* Bir fonksiyonun grafik gösterimi.

grafik, -ği [Fr. graphique] *(g'rafik) is.* **1.** Bir olayın, bir niceliğin çeşitli durumlarını göstermeye veya birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan çizgilerden oluşmuş şekil; çizge. **2.** Bilinen veya gözlenmiş bir olgunun çizgi, desen veya benzeri biçimlerle canlandırılması.

grafit, [Fr. graphite] *(g'rafit) is. jeol.* Kolay kırılabilen, yumuşak, metal parlaklığında, grimsi siyah, altıgen yapraklar hâlinde yapay olarak billurlaşabilen, ısı ve elektriği iyi ileten, kurşun kalem yapılan doğal karbon.

grafitleme, [grafit-le-me] *(g'rafitleme) is.* İçine grafit karıştırma veya üzerini grafitle kaplama işlemi.

grafitlemek, [grafit-le-mek] *(g'rafitlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir metalin içine grafit karıştırmak. **2.** Bir metalin yüzeyini grafitle kaplamak.

grafitlenme, [grafit-le-n-me] *(g'rafitlenme) is.* Gaz sanayiinde yüksek sıcaklıkta kömürleştirme işlemi yapılırken damıtma odalarında grafit birikmesi.

grafitlenmek, [grafit-le-n-mek] *(g'rafitlenmek) dönşl. f. [-ir]* Grafit birikmek.

grafitleşmek, [grafit-le-ş-mek] *(g'rafitleşmek) dönşl. f. [-ir]* Grafit hâline dönüşmek.

grafitleştirici, [grafit-leş-tir-ici] *(g'rafitleştirici) is.* Dökme demir içinde grafit oluşmasına yol açan silisyum vb. bir element.

grafitleştirme, [grafit-leş-tir-me] *(g'rafitleştirme) is.* Özellikle elektrot yapımında kullanılmak üzere biçimsiz karbonun uzun süre menevişleme işleminden geçirilerek grafit hâline dönüştürülmesi işlemi; dövülgenleştirme.

grafitleştirmek, [grafit-leş-tir-mek] *(g'rafitleştirmek) gçl. f. [-ir]* Grafit hâline dönüştürmek.

grafitli, [grafit-li] *(g'rafitli) sf.* **1.** İçinde grafit bulunan. **2.** İçine grafit katılmış.

grafolog, -ğu [Fr. graphologeu] *(g'rafolog) is.* El yazısı uzmanı.

grafoloji, [Fr. graphologie] *(g'rafoloji) is.* Bir el yazısının incelenmesinden elde edilen bilgilerin bilimsel açıdan değerlendirilmesi.

grafometre, [Fr. graphomètre] *(g'rafome'tre) is.* Planların yapımında, arazi üzerindeki açıları ölçmekte kullanılan bir alet.

grafoskop, [Fr. graphoscope] *(g'rafoskop) is.* Yazıları incelemeye yarayan büyük çaplı büyüteç.

grah[1]**,** [Sansk. grah / garh] *(g'rah) {eT} is.* Gezegen. [Gabain]

grah, [Bulg. grah] *(g'rah) {ağız} is.* **1.** Bezelye. **2.** Fasulye. [DS]

gram, [Yun. gramma *(ağırlık)* > Fr. gramme] *(g'ram) is.* C.G.S. (santimetre, gram, saniye) sisteminde kilogramın binde biri değerindeki temel ağırlık ölçüsü birimi, gram kütle, sembolü: g.

gramağırlık, -ğı [gram+ağır-lık] *(g'ramağırlık) is.* Bir gram kütleye, 45° kuzey enlemindeki deniz seviyesinde Yer'in uyguladığı kuvvet; gramkuvvet.

gramaj, [Fr. grammme + age *(Fransızcada kullanılmaz)*] *(g'ramaj) is.* (Ekmek veya kâğıt için) belli bir miktarın taşıdığı ağırlık miktarı.

gramatikal, -li [Fr. grammatical] *(g'ramatikal) sf.* Dil bilgisi ile ilgili; dil bilgisine dayanan; gramere ilişkin.

gramatikos, [Yun. grammatikos] *(g'ramatikos) is.* **1.** Yazıcı. **2.** İmparatorluk döneminde Rumca antlaşmaları yazan Rum kâtiplere verilen isim.

gramer, [Fr. grammaire] *(g'ramer) is.* Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim; dil bilgisi.

gramerci, [gramerci] *(g'ramerci) is.* Dil bilgisi uzmanı.

gramkuvvet, [gram+kuvvet] *(g'ramkuvvet) is.* Bir gram kütleye, 45° enlemindeki deniz seviyesinde Yer'in uyguladığı kuvvet; gramağırlık.

gramofon, [Fr. grammophon *(marka adı)*] *(g'ramofon) is.* Plağa kaydedilmiş sesleri mekanik olarak tekrarlayan âlet; sesyazar; fonograf.

gramsantimetre, [Fr. gramme+centimètre] *(g'ramsantimetre) is. fiz.* Bir gram ağırlığındaki bir cismin bir santimetre yer değiştirmesini sağlayan kuvvet birimi; kilogrammetrenin yüz binde biri.

granat, [Lat. granatum] *(g'ranat) is. jeol.* Grena.

grandi, [İt. grande] *(g'ra'ndi) is. dnz.* Yelkenli gemilerde baştan ikinci direk.

grandük, [Fr. grand-duc] *(g'ra'ndük) is.* **1.** Büyük bir düklüğün başında bulunan düke verilen unvan. **2.** Çarlık Rusya'sında prenslere verilen unvan.

grandüşes, [Fr. grand-duchesse] *(g'ra'ndüşes) is.* Grandükün karısı veya büyük bir düklüğe hükmeden kadın.

granit, [İt. granito > Fr. granite] *(g'ranit) is. jeol.* Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika gibi ağır maddelerden meydana gelmiş iri taneli magma kalıntısı kayaç. ☞ **granit gibi,** *mecaz. Güçlü; dayanıklı; sert.*‖ **granit grisi,** *Koyu gri.*

granitleşme, [granit-le-ş-me] *(g'ranitleşme) is.* **1.** Granit durumuna gelmek işi. **2.** *jeol.* İç kuvvetlerin etkisi ile yer yuvarlağı içindeki kayaların granite dönüşmesi.

granitleşmek, [granit-le-ş-mek] *(g'ranitleşmek) dönşl. f. [-ir]* Granit durumuna gelmek.

granitli, [granit-li] *(g'ranitli) sf.* Bileşiminde granit bulunan.

grantuvalet, [Fr. grande toilette] *(g'rantuva:let) sf.* En güzel biçimde giyinmiş olarak.

granül, [Fr. granule] *(g'ranül) is.* **1.** Herhangi bir maddenin küçük yuvarlak ya da oval tanesi; tane. **2.** *kim.* Asıltı adı verilen bulanık bir ortam içinde dağılmış taneciklere verilen ad; tane.

granüla, [Fr. granulat] *(g'ranüla) is.* Beton ve harçların birleşiminde bulunan kum, çakıl, kırma taş gibi katı maddelerin tümü.

granülasyon, [Fr. granulation] *(g'ranülasyon) is.* Taneleme.

granülin, [Fr. granuline] *(g'ranülin) is. min.* Bir opalin türü.

granülit, [Fr. granulite] *(g'ranülit) is. min.* Beyaz mikalı veya çift mikalı granit.

grappa, [İt. grappa] *(g'rappa) is.* Üzüm posasından üretilen bir içki.

gravimetre, [Fr. gravimètre *(g'ravime'tre)*] *is.* Yer çekimi alanının dikey bileşenini büyük bir kesinlikle ölçmeye yarar alet.

gravimetri, [Fr. gravimétrie] *(g'ravimetri) is. fiz.* Yer çekimi alanının şiddetini inceleyen fizik dalı.

gravitasyon, [Fr. gravitation] *(g'ravitasyon) is.* Bütün cisimlerin özünde var olan, kütleleriyle doğru, uzaklıklarıyla ters orantılı olarak karşılıklı birbirlerini çekme kuvveti; genel çekim.

gravür, [Fr. gravure] *(g'ravür) is.* **1.** Kazıma tekniği veya sanatı. **2.** Kazılmış veya taş basması bir zeminden çekilen resim.

gravürcü, [gravür-cü] *(g'ravürcü) is.* Kalemle kazıma veya kazıma yoluyla resim yapan kimse.

gravyer, [La Gruyère *(İsviçre'de bir şehir)* > Fr. gruyère] *(g'ravyer) is.* Bir çeşit peynir.

gray, [İng. gray] *(g'rey) is.* Bir kilogramlık bir maddeye bir joul enerji veren ışınım miktarı, kısalt: Gy.

Gregoryen[1], [Grigor Lusavoriç *(Ermeni kilisesinin kurucusu)* > Fr. gregorienne / grégorien] *(g'regoryen) is.* **1.** Hristiyan mezheplerinden Ermenilerin dahil olduğu bir mezhep. **2.** Bir Katolik ilahisi.

Gregoryen[2], [Gregorius *(Din adamı)* > Fr. grégorien] *(g'regoryen) is.* 1538 yılından beri uygulanmakta olan takvim sistemi.

Grek, [Fr. grec / greque] *(g'rek) is.* **1.** Eski Yunanlı. **2.** Eski Yunanlılara özgü.

Grekçe, [Grek-çe] *(g'rekçe) is.* Eski Yunan dili.

grekoromen, [Fr. gréco-romain] *(g'rekoroman) is.* **1.** *spor.* Belden aşağı tutmamak, ayaklarla oyun yapmamak gibi kuralları olan bir tür güreş. **2.** *argo.* Cinsel ilişki. ◘ **grekoromen konuşmak,** *argo. Cinsellikle ilgili şeyler anlatmak; açık saçık hikâyeler anlatmak.*

gren, [Fr. grain] *is.* Tanecik.

grena, [Fr. grenat / İt. grana] *(g'rena) is. jeol.* **1.** Nar çiçeği renginde değerli bir taş; Süleyman taşı. **2.** Kübik sistemde billurlaşan alüminyum silikat ile kalsiyum, magnezyum, demir veya manganez gibi madenlerden birinin birleşmesinden oluşmuş çeşitli renkteki mineral.

gres, [Lat. crassus > crassia *(yağlı)* > Fr. graisse] *(g'res) is.* Makine yağı. ◘ **gres yağı,** *Rafine edilmiş bir yağlama yağı ile bir sabunun istenen kıvama göre değişen oranlarda iyice karıştırılması ile elde edilen yarı koyu yağlama yağı.*

gresör, [Fr. graisseur] *(g'rsör) is.* Yağlama pompası.

grev, [Place de la Grève *(Paris'te eskiden işsiz kimselerin toplandığı alan)* > Fr. gréve] *(g'rev) is.* **1.** Bir ücretliler topluluğunun anlaşıklı iş bırakımı; iş bırakımı. **2.** *gnşl.* Bir yerde veya ayrı yerlerdeki işveren veya tacirlerin topluca yaptıkları anlaşmalı iş yerlerini tatil etmeleri eylemi. ◘ **grev gözcüsü,** *huk. Bir iş yerinde grev ilan etmiş olan işçi kuruluşunun üyelerinin greve katılıp katılmadıklarını denetlemek ve propaganda yapmak amacıyla giriş ve çıkış noktalarında görevlendirdikleri kişi.*|| **grev kırıcı,** *Grevcilere katılmayan veya dışarıdan grevci işçiler yerine çalışmaya gelerek grevin etkisini azaltmak amacıyla yasal olmayan işlerde bulunan.* || **grev kırıcılığı,** *Grevin etkisini azaltmak amacıyla işveren veya ona yardımcı olan birisinin yasal bakımdan yasak olan eylemlerde bulunması.*|| **grev sözcüsü,** *huk. Grev yapmaya karar vermiş olan bir sendikanın grev kararını açıklayan kimse.*| **grev yapmak,** *huk. İş bırakmak.*

grevci, [grev-ci] *(g'revci) is.* İş bırakımı yapan kimse; iş bırakımcı; greve katılan kişi.

greyder, [İng. to grade *(düzenlemek)* > grader] *(g'reyder) is.* Bir araziyi düzlemek, taş toprak gibi artık malzemeleri kenara yığmak gibi işlerde kullanılan iş makinesi.

greyderci, [greyder-ci] *(g'reyderci) is.* Greyder kullanan uzman.

greyfurt, [İng. grape-fruit] *(g'reyfurt) is. bot.* Turunçgillerden portakaldan daha iri, kanarya sarısı renginde, tadı acımsı ve ekşi, bol miktarda C vitamini ihtiva eden ılıman iklim meyvesi; altın top; kız memesi, *(Citrus decumana).*

gri, [Fr. gris] *(g'ri) sf.* Kül rengi; beyaz ile siyah karışımı; boz.

grifon, [Fr. griffon] *(g'rifon) is.* **1.** Tarazlı sert kıllı bir süs ve ev köpeği türü. **2.** Kanatlı, aslan vücutlu, kuş başlı hayalî bir mitoloji hayvanı.

gril, [Fr. grille] *(g'rille) is.* Izgara.

grip, -bi [Fr. gripper *(tutmak)* > grippe] *(g'rip) is. tıp.* Ağrı, ateş, kırıklık ve yorgunluk ile belirgin hâle gelen bulaşıcı bir tür virüsün yol açtığı hastalık; nezle; paçavra hastalığı; enflüanza.

gripli, [grip-li] *(g'ripli) sf.* Gribe yakalanmış olan hasta.

grizu, [Fr. grisou] *(g'rizu) is.* Kömür ocaklarında, normal basınç ve sıcaklıkta ortaya çıkan kolay tutuşabilir saf metan gazı.

grizumetre, [Fr. grisoumètre] *(g'rizumetre) is.* Maden ocaklarında havada biriken metan gazının oranını ölçmeye yarayan alet; grizu ölçer.

grizuölçer, [grizu+ölç-er] *(g'rizuölçer) is.* Maden ocaklarında havada biriken metan gazının oranını ölçmeye yarayan alet; grizumetre.

grosa, [Fr. grossa] *(g'rosa) is.* On iki düzine; yüz kırk dört adet.

groston, [İng. gross ton] *(g'roston) is.* Hela, banyo, mutfak, döşek altı boşluğu, ambar tirizleriyle, borda arasındaki boşluklar çıkarıldıktan sonra geminin kullanılabilen bölümünün ton birimi (1 t = 2,84 m^3) cinsinden karşılığı

grostonluk, -ğu [groston-luk] *(g'roston) sf.* (Gemi için) belirtilen miktarda groston ölçüsünde olan.

grotesk, [İt. grotesca] *(g'rotesk) is.* **1.** İlk Çağ Roma yapılarında, aralarında insan şekilleri de bulunan iç içe geçmiş karmaşık ve gülünç figürlerle yapılmış süsleme. **2.** *tiy.* Kaba gülünçlükleri, beklenmedik biçimdeki şakaları, zıtlıkları olmayacak biçimde bir araya getirmek suretiyle oynanan güldürü.

grup, -bu [İt. gruppo *(düğüm)* > Fr. groupe] *(g"rup) is.* **1.** Aynı yerde, aynı cinsten bulunan nesne veya kişiler topluluğu; küme; öbek. **2.** *mecaz.* Çıkarları veya görüşleri bir olan kişiler bütünü. **3.** Ortak nitelikleri bulunan nesneler, varlıklar bütünü. **4.** *as.* Çeşitli sınıf veya birliklere bağlı elemanların, belir-

li bir taktik görevi gerçekleştirmek üzere tek bir kumandanın emri altında birleştirilmesinden meydana gelen kıta topluluğu. [ML] **5.** *istk.* Bir veya birçok özelliği dolayısıyla gözlenen veya birlikte değerlendirilen olay, olgu veya kimseler; sınıf. **6.** *mat.* Her elemanla birlikte tersini ve her eleman cümlesi ile birlikte bileşenlerini kapsayan aynı özellikte elemanlar kümesi; küme; cümle. **7.** *biy.* Bitki ve hayvan bilimlerinde sınıflandırmada kullanılan ancak şube, sınıf, takım, cins gibi belirli bir sıraya konulamayan alt bölüm.

gruplama, [grup-la-ma] *(g"ruplama) is.* Bir varlığın hangi kümede olduğunu belirlemek işi.

gruplamak, [grup-la-mak] *(g"ruplamak) gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Her varlığın özelliklerine göre ait olduğu kümeyi belirlemek.

gruplandırma, [grup-la-n-dır-ma] *(g"ruplandırma) is.* Grup oluşmasını sağlama eylemi.

gruplandırmak, [grup-la-n-dır-mak] *(g"ruplandırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Nesneleri, varlıkları, verileri ortak niteliklerine göre kümelere ayırmak. **2.** Dağınık olan şeyleri bir araya toplamak; öbek yapmak; toplamak.

gruplanma, [grup-la-n-ma] *(g"ruplanma) is.* Grup oluşturulma eylemi.

gruplanmak, [grup-la-n-mak] *(g"ruplanmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** Ayrı ayrı kümelere yerleştirilmek. **2.** Bir araya gelerek grup oluşturmak; gruplaşmak.

gruplaşma, [grup-la-ş-ma] *(g"ruplaşma) is.* Birlikte grup meydana getirmek işi.

gruplaşmak, [grup-la-ş-mak] *(g"ruplaşmak) işteş. f. [-ır]* Gruplara ayrılmak; gruplar meydana getirmek; bölünmek.

gruplaştırma, [grup-la-ş-tır-ma] *(g"ruplaştırma) is.* **1.** Gruplaşmalarını sağlama eylemi. **2.** *istk.* Anlaşılması güç bir gerçeği bir şema ile göstermek üzere özet brüt verileri bir mantık çerçevesi içinde toplama veya bir değişken grubunu toplam bir değere indirgeme. [ML]

gruplaştırmak, [grup-la-ş-tır-mak] *(g"ruplaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** Gruplaşmalarını sağlamak. **2.** Grup yapmak.

-gsa-, [-ġ / -g *(sıfat fiil eki)* + -sa- / -e- *(dilek eki)* > -ġsa- / -gse-] *yap. e.* Bir şeyi *yapmak istemek* anlamı katarak fiilden fiil yapan ek.

-gse-, [-ġ / -g *(sıfat fiil eki)* + -sa- / -e- *(dilek eki)* > -ġsa- / -gse-] *yap. e.* → -gsa-.

-gu[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gu[2], [-ġu / -gü / ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} yap. e.* Genelleştirme ve pekiştirme anlamı katan bir isimden isim yapma eki. Sayı adlarına eklendiğinde ortaklık bildirir. *av-ı-n-ġu (avunma, avuntu)*

-gu[3], [-ġu / -gü] *{eAT}{eT} yap. e.* **1.** Fiilden isimler türeten ek; eylemlerden eylem ve eyleyici adları türetir. [ETY] *kürä-gü (kaçak), kor-ı-gu (muhafız), kay-ġu, yan-ku, sev-gü, yar-ġu* **2.** Bütün Türk lehçe ve şivelerinde kullanılan ve gelecek zaman ile gereklilik ifadesi taşıyan sıfat fiil türetir. *"Yula tamtur-ġu (meşale tutuşturulacak = tutuşturulması gereken) küler."* Türkische Turfan-Texte. **3.** *{eT}* Nitelik bildiren adlar türetir. [ETY] **4.** *{eT}* Gelecek zamanı gösteren *"yapılacak (şey), yapmaya yarayan (şey)"* anlamı katarak sıfat fiil yapar. *ay-ıt-ġu sözüm (söyleyecek sözüm)*

gu[1], [gu / gü] *{eT} e.* Çok seyrek kullanılan bir soru edatıdır. Konuşmalarda, cevabı "hayır" olan soru cümleleri kurmakta kullanılır. *"Bu sabımda igid bar gu?" (Bu sözümde yanlışlık var mı?)* [ETY] [Tekin]

gu[2], [gu] *{eT} e.* Fiillerin emir kipi üzerine gelerek zaman, yer ve araç ismi yapan edat. [DLT]

gu[3], [Far. güften *(söylemek)* > gū / gūy گو / گوی] *(gu:) {OsT} is.* **1.** Söyleme; deme. **2.** *{ağız}* Ses. [DS]

guan, [Soğd. ġuvān] *{eT} is.* Suç; yazık; günah; kabahat. [EUTS]

guanin, [Fr. guanine] *is. biy.* DNA ve RNA'nın yapısına giren bir pirün bazı; guanozin nükleotoit, kısalt: G.

guano, [İsp. guano] *is.* **1.** Bazı deniz kuşlarının pisliklerinin bir kıyıda birikmesi ile meydana gelen gübre. **2.** Değişik türdeki organik gübrelere verilen isim.

guanozin, [Fr. guanosine] *is. biy.* Riboza, guanin eklenmesi ile oluşan nükleosite verilen ad. 🗗 **guanozin difosfat,** *biy. Guanin, riboz veya deoksiriboz ve fosfat grubu kapsayan nükleotit, kısalt: GDP.*|| **guanozin monofosfat,** *biy. Guanin, riboz veya deoksiriboz ve bir fosforik asitten oluşan nükleotit, kısalt: GMP.*|| **guanozin trifosfat,** *biy. Bir guanin, bir riboz ya da deoksiriboz ve üç fosfat grubu kapsayan, enerji kaynağı olarak kullanılan nükleotit, kısalt: GTP.*|| **guanozin trifosfataz,** *biy. Guanozin trifosfatı guanozin difosfata katalizleyen ve enerji açığa çıkaran enzim, GTPaz.*

guarani, [İsp. guarani] *is.* Yüz Centimos'tan meydana gelen Paraguay para birimi.

guaş, [İt. guazzo > Fr. gouache] *is.* **1.** Zamklı bir tür sulu boya. **2.** Bu tür boya ile yapılmış resim.

guatr, [Fr. goitre] *is. tıp.* Boyundaki kalkan bezinin aşırı büyümesi ile beliren hastalık; guşa; cedre.

gub, [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gub-ür-tü* 🗗 **gub dememek,** *{ağız} Cevap verememek.* [DS]

guba, [gub *(yans.)* > gub-a] *{ağız} zf.* (Düşmek işi için) yüzükoyun. [DS]

gubak, -ğı [gubak *(yans.)*] *{ağız} is.* Kekliğin ötme sırasında çıkardığı ses. [DS]

gubar, [Ar. ġubār غبار] *(guba:r) {OsT} is.* **1.** Toz, top-

rak; ince toprak. **2.** Esrar. **3.** *hat.* Bir yazı türü. **4.** *{ağız}* Sis; duman. [DS] 🗗 **gubār-ālûd,** *Toza bulanmış, tozlanmış.*|| **gubār-ı gam,** *Gam tozu; esrar.*|| **gubār-ı hātır,** *Keder; elem.*|| **gubār-ı tāl,** *bot. Çiçek tozları; polen.*| **gubār-ı tārik,** *Yolun tozu.*

gubare, [Far. gūbāre گوباره] *(gu:ba:re) {OsT} is.* **1.** Sığır sürüsü. **2.** Sığır ahırı. **3.** Mandıra.

gubari, [Ar. ġubārī غباری] *(guba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Tozla ilgili. **2.** Toza benzer. **3.** Eski yazıda bir çeşit.

gubarmak, [gubar-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Gururlanmak; böbürlenmek. [DS]

gubaş, [guba-ş ?] *{ağız} is.* **1.** Ortaklık; şirket. **2.** Değişme; takas. [DS]

gubaşık, -ğı [guba-ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Yayla komşusu. **2.** Sürü ortağı. [DS]

gubaşmak, [guba-ş-mak] *{ağız} işteş f. [-ır]* İmece ile iş görmek; yardımlaşmak. [DS]

gubat, [Ar. ġabī *(anlayışsız)* > ġabāvet > ġubat غبات] *(guba:t) {OsT} sf.* **1.** Kaba; biçimsiz. **2.** *{ağız}* Kaba; görgüsüz. [DS]

gubatça, [gubat-ça] *(guba'tça) {ağız} zf.* Kabaca. [DS]

gubeyra, [Ar. ġubeyrā غبیرا] *(gubeyra:) {OsT} is.* Üvez, *(Sorbus domestica).*

gubudak, -ğı [gubu-d-ak] *{ağız} is.* Yalan; palavra. [DS]

gubur[1]**,** [Ar. ḳubūr ?] *{ağız} is.* **1.** Üzüm posası. **2.** Baca pisliği. **3.** Kanalizasyon. [DS]

gubur[2]**,** [? gubur] *{ağız} is.* **1.** Bir tür tabanca. **2.** Fişeklik. [DS]

gubuz, [? gubuz] *{ağız} is.* **1.** Yalan; palavra. **2.** Dolma çifte tüfeğin dip kısmı. **3.** Göğüs kemiğinin çıkık, kambur kısmı. [DS] 🗗 **gubuz atmak,** *{ağız} Yalan söylemek; abartmak.* [DS]

gubuzca, [gubuz-ca] *{ağız} sf.* Ölçüsüz konuşan; çok abartan. [DS]

gucuklanmak, [gocuk-mak > gucuk-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Korkmak; kaygılanmak. [DS]

gucukmak, [gocuk-mak > gucuk-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Gocunmak. [DS]

gucur, [? gucur] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; bodur. [DS]

-guç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *{eAT} yap ek.* **1.** Fiillerden alet isimleri yapar. *çatla-ğuç.* **2.** Fiillerden sıfat yapar. *alda-ğuç, dal-ğuç.*

-guçı, [-gu-çı] *{eT} yap. ek.* Eyleyici adları türeten ek. [ETY] *ay-gu-çı (kağanın danışmanı veya sözcüsü)*

guçmak, [*eT.* kuç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kucaklamak; sevmek. [DS]

gud, [gıd / gud *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, bu biçimde bağırmayı, kesik kesik konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *gud gud, gud gud gud-u-la-mak* 🗗 **gud gud gudullamak,** *{ağız} Kendi kendine konuşmak; homurdanmak* [DS]

gudde, [Ar. ġudde غده] *(gudde) {OsT} is. anat.* Bez; beze; salgı bezi. 🗗 **gudde-i arākıye,** *{OsT} Ter bezi.*|| **gudde-i dem'iye,** *{OsT} Gözyaşı bezi.*|| **gudde-i dakıye,** *{OsT} anat. Kalkan bezi.*|| **gudde-i dühniye,** *{OsT} anat. Yağ bezi.*|| **gudde-i em'a-i ralkîka,** *{OsT} anat. Bağırsak bezleri.*|| **gudde-i fer'iye,** *{OsT} anat. Yardımcı bezler.*|| **gudde-i fevk'al-kilye,** *{OsT} anat. Böbrek üstü bezi.*|| **gudde-i inebî,** *{OsT} Salkımsı bez.*|| **gudde-i luābiye,** *{OsT} anat. Tükrük bezi.*|| **gudde-i mi'deviye,** *{OsT} anat. Mide salgı bezleri.*|| **gudde-i nekfiye,** *{OsT} tıp. Çene altı bezlerinin iltihaplanması ile ouşan şişlik.*|| **gudde-i sanevberiye,** *{OsT} bot. Kozalaksı bez.*|| **gudde-i teht'el-fekkiye,** *{OsT} anat. Çene altı bezi.*|| **gudde-i taht'el-lisān,** *{OsT} Dil altı bezi.*

guddeli, [gudde-li] *sf.* Guddesi olan; gudde bulunan.

guddevi, [Ar. ġuddevī غدوی] *(gudevi:) {OsT} sf.* Salgı bezleri ile ilgili; bezel.

guddi, [Ar. guddī غدی] *(guddi:) {OsT} sf.* Gudde ile ilgili; guddeye ait.

guded, [Ar. ġuded غدد] *{OsT} is. anat.* Bezler. 🗗 **guded-i beşere-i muhātî,** *anat. Bez epiteli.*|| **guded-i cildiye,** *Cilt bezleri.*

gudek[1]**, -ği** [Far. gūdek گودك] *(gu:dek) {OsT} is.* Çocuk.

gudek[2]**, -ği** [güt-mek > güt-ek] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. {DS]

gudekân, [Far. gūdekān گودکان] *(gu:dekâ:n) {OsT} is.* Çocuklar.

gudekâne, [Far. gūdekāne گودکانه] *(gu:dekâ:ne) {OsT} zf.* Çocukça; çocuk gibi.

gudera, [Ar. ġuderā' غدراء] *(gudera:) {OsT} is.* **1.** Gölcükler. **2.** Su birikintileri.

gudruf, [Ar. ġuḍrūf / ġużrūf غضروف] *(gudera:) {OsT} is. anat.* Kemiklerin uç kısmında bulunan beyaz, sert ve esnek doku; kıkırdak. 🗗 **gudrūf-ı daralkî,** *{OsT} anat. Kalkansı kıkırdak.*|| **gudrūf-ı halkavî,** *{OsT} anat. Kıkırdak halka.*|| **gudrūf-ı tercihālî,** *{OsT} anat. İbriksi kıkırdak.*| **gudrūf-ı türsü,** *{OsT} anat. Kalkansı kıkırdak.*| **gudrūf-ı vustānî,** *{OsT} anat. Burun deliklerini ayıran kıkırdak perde.*

gudrufî, [Ar. ġużrūfī غضروفی] *(gudru:fî:) {OsT} is.* Kıkırdakla ilgili; kıkırdağa ilişkin.

gudrufin, [Ar. ġużrūfīn غضروفین] *(gudru:fî:n) {OsT} is. anat.* Kabuklaşma.

gudubet, [Ar. ġaḍab > ġaḍūbet *(öfkeli kadın)* غضوبت] *(gudu:bet) {OsT} sf.* Çok çirkin ve sevimsiz; suratsız.

gudubetlik, -ği [gudubet-lik] *is.* Çok çirkin ve sevimsiz.

guduk, -ğu [gud-uk] *{ağız} is.* **1.** Gaga. **2.** Burun. **3.** Meme ucu. [DS]

gudumsuz, [Ar. ḳudüm => kudüm-süz] *{ağız} sf.* **1.** Uğursuz adam. **2.** Kıskanç adam. **3.** Açgözlü ve obur adam. [DS]

gudurgan, [kudur-gan] *{ağız} sf.* Yaramaz; azgın. [DS]

gudurmak, [*eT.* kutur-mak > kudur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kudurmak. [DS]

guduruk, -ğu [kudur-uk] *{ağız} sf.* Kudurmuş. [DS]

guduz, [*eT.* kutuz > kuduz] *{ağız} is.* Kuduz. [DS]

gudüm, [Ar. ḳudüm *(önden gitme)*] *{ağız} is.* Uğur. [DS]

gudümlü, [kudüm-lü] *{ağız} sf.* Uğurlu. [DS]

gudümsüz, [kudüm-süz] *{ağız} sf.* Sözünü tartmadan konuşan; densiz. [DS]

gudüran, [Ar. ġadir > ġudürān غدران] *(gudüra:n) {OsT} is.* **1.** Su birikintileri. **2.** Gölcük.

gudüv, [Ar. ġudüvv غدو] *{OsT} zf.* (İş veya yola çıkmak işi için) sabah vakti; sabah sabah.

gudve, [Ar. ġudve غدوه] *{OsT}* is. Tan ile güneş doğumu arası zaman; sabah.

gufran, [Ar. ġufrān غفران] *(gufra:n) {OsT} is.* **1.** Merhamet etme; affetme; yarlığama. **2.** Allah'ın kullarının günahlarını affetmesi. 🗗 **gufrān-ı ilâhî,** *Allah'ın günahları affetmesi.*

guful, -lü [Ar. ġufūl غفول] *(gufu:l) {OsT} is.* **1.** Dikkatsizlik sonucu yanılma. **2.** Bir işin sonucunu kestirememe.

gug, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gug-gu kuşu, gug+guş (kuş), gug-u, gug-u-cuk, gug-uk*

guggu, [gug *(yans.)* > gug-gu] *{ağız} is.* **1.** Baykuş. **2.** Puhu kuşu. [DS] 🗗 **guggu kuşu,** *{ağız} Guguk kuşu.* [DS]

gugird, [Far. gūgird گوگرد] *(gu:gird) {OsT} is.* Kükürt.

gugu[1], [gugu *(yans.)*] *is.* Tavuk çağırırken söylenen söz. 🗗 **gugu çiçeği,** *Diz boyu yükseklikte çok yıllık, pembe çiçekli, otsu bir süs bitkisi; hüsnüyusuf; kızıl hanım, (Dianthus barbatus).*

gugu[2], [gug *(yans.)* > gug-u] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

gugucuk, -ğu [Bulg. gugutka [Tietze] / gug *(yans.)* > gug-u-cuk] *{ağız} is.* **1.** Kumru. **2.** Yusufçuk kuşu. [DS]

guguç, -cu [gug-uç] *{ağız} is.* Şeftali çiçeği. [DS]

guguk[1], **-ğu** [gug *(yans.)* > gug-uk] *is. zool.* **1.** Gugukgillerden Avrupa'da yaşayan ve "guguk" diye öten, küçük kuşların yuvasına bıraktığı yumurtalarının ve çıkan yavrularının bakımını bu kuşlara yaptıran, erkek sayısı çok olduğu için dişisi pek çok erkekle beraber olan, karnı beyaz çizgili, siyaha çalan kül renkli, 35 cm. kadar boyunda, böcek ve tırtıllarla beslenen bir tırmanıcı kuş, *(Cuculus canorus).* **2.** Çocukların biriyle alay etmek için çıkardıkları guguk kuşunun sesini andırır ses. **3.** *{ağız}* Bir tür kır güvercini. [DS] **4.** Çavuş kuşu. *{ağız}* [DS] **5.** *{ağız}* Baykuş. [DS] 🗗 **guguk gibi kalmak,** *Yalnız başına kalmak; yalnız başına oturmak.* | **guguk ötümü,** *{ağız} Dokuz mart.* [DS]|| **guguk yapmak,** *(Alay etmek için) guguk sesi çıkarmak.*

guguk[2], **-ğu** [gug *(yans.)* > gug-uk] *{ağız} is.* Parçalanmamış ceviz içi. [DS]

gugukgiller, [guguk-gil-ler] *is. zool.* Omurgalı hayvanların kuşlar sınıfından, çoğunluğu yumurtalarını yabancı kuşların yuvalarına bırakan ve yavrularını onlara baktıran, kendi yavrularının farkına varmaması için yuvanın sahibi olan kuşun yavrusu çıktıkça onu yuvadan aşağı atan, uzun kuyruklu, kıvrık gagalı kuşlar familyası, *(Cuculidae).*

guguklar, [guguk-lar] *is. zool.* Guguk kuşlarını içine alan takım, *(Coccygomorphe).*

guguklu, [guguk-lu] *sf.* **1.** Guguğu bulunan. **2.** *is.* Guguklu saatin kısa söylenişi. 🗗 **guguklu saat,** *Saat başlarında açılan bir kapaktan çıkarak saat sayısı kadar guguk kuşu gibi öten saat.*

gugul[1], [Yun. koukkuli => gugul] *{ağız} is.* **1.** Tomurcuk. **2.** Ekmek. **3.** Yağlı ekmek dürümü. [DS]

gugul[2], [gugul] *{ağız} is.* **1.** Ot bağlamaya yarayan küçük bağ. **2.** Barabot denilen balık ağı torbasının tepesine konan işaret mantarı. **3.** Balık ağının en çok balık toplanan sık gözenekli yeri. [DS]

gugumavık, -ğı [Yun. khoukhouvgia => kukumavık] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

guh, [Far. gūh گوه] *(gū:h) {OsT} is.* Pislik; nacaset.

guk[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *guk-la-mak, guk yatmak,* 🗗 **guk yatmak,** *{ağız} Kuluçkaya yatmak.* [DS]

guk[2], [Far. gūk گوك] *(gu:k) {OsT} is.* Kurbağa.

-guka, [-ġuka /-güke] *{eT} yap. e.* Zarf fiil (ulaç) eki. *-gu / -gü* sıfat fiil eki ile *-a / -e* yönelme durum ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. *-mek için, -mak için* anlamı verir. *bul-guka (bulmak için)*

gukguk, -ğu [guk+guk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS] 🗗 **gukguk kuşu,** *{ağız} Guguk kuşu.* [DS]

guklamak, [guk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çağırmak. [DS]

gul[1], [gul *(yans.)*] *is.* Hindinin çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gul-u gulu, gul-uk*

gul[2], [*eT.* kul] *{ağız} is.* Kul; köle. [DS]

gul[3], [Ar. ġul غل] *{OsT} is.* Suçlu kimsenin boynuna veya ellerine takılan halka; kelepçe.

gul[4], [Far. gūl گول] *(gu:l) {OsT} sf.* Ahmak; safdil.

gul[5], [Ar. ġūl غول] *(gu:k) {OsT} is.* **1.** Hortlak; hayalet. **2.** Arap mitolojisinde insanlara kötülük eden, her türlü kılığa giren bir cin. ☐ **gûl-i beyābānî,** *Gulyabani; korkunç dev.*

gula, [*eT.* kulā] *{ağız} is.* **1.** Sarı ile kızıl renkli beygir. **2.** Kulak arkasındaki tüyleri kahverengi olan keçi. **3.** Krem rengi; açık sarı. [DS]

gulak, -ğı [*eT.* kulkak / kulġak] *{ağız} is.* **1.** Kulak. **2.** Sabanın iki kenarına çiziyi açmak için konan ağaç parçası; kulak. **3.** Bir tür mantar. [DS]

gulam, [Ar. ġulām غلام] *(gula:m) {OsT} is.* **1.** Erkek çocuk; genç; delikanlı. **2.** Esir; köle. ☐ **gulâmbāre,** *Kulampara.*

gulaman, [Ar. ġulāmān غلامان] *(gula:ma:n) {OsT} is.* **1.** Erkek çocuklar; delikanlılar. **2.** Esirler.

gulamçe, [Ar. ġulām + Far. -çe غلامچه] *(gula:mçe) {OsT} is.* Sayısı beşten az ve acemi ocağına alınmayan 8-10 yaşlarındaki devşirme çocuklar.

gulamhane, [Ar. ġulām + Far. ḫāne غلامخانه] *(gula:hāne) {OsT} is.* Selçuklular döneminde esir edilmiş Hıristiyan çocuklarının okutulduğu köle okulları.

gulamiye, [Ar. ġulāmiyye غلامیه] *(gula:miye) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde cizye tahsil eden kapıkulu süvarilerine, her cizye için ödenen on akçelik ücret.

gulan, [*eT.* kulān *(yaban eşeği)* / kulun *(tay)*] *{ağız} is.* → kulan. [DS]

gulane, [Ar. ġūlāne غلانه] *(gula:ne) {OsT} zf.* **1.** Hortlaklara yakışacak biçimde; hortlakça. **2.** Olağanüstü bir güçle.

gulasmamak, [kulak+as-ma-mak] *gula:smamak) {ağız} gçsz. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Önemsememek; boş vermek. [DS]

gulaş, [kul+aş-ı / kulak + aşı *(mantı)* > Mac. gulyas] *is.* Macarlara ait kırmızı biber, kıyılmış soğan, sarımsak, kimyon, mercanköşk otu, küçük Hindistan cevizi ile birlikte hazırlanmış ve yavaş ateşte üç dört saat kaynatılarak pişirilmiş, salçalı bir sığır eti yemeği.

gulat, [Ar. ġali > ġulāt غلات] *(gula:t) {OsT} is.* **1.** Coşkunluğu ve taşkınlığı aşırı dereceye vardıranlar; aşırılar. **2.** Din ve mezhepte aşırı mutaassıplar; galiye.

gulatözü, [kulak+toz-u] *(gula:tözü) {ağız} is.* Kulaktozu. [DS]

gulaz, [Ar. ġulāẓ غلاظ] *(gula:z) {OsT} s:f.* Kaba; kalın.

gulbağa, [kurbağa] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

guld, [guld / güld *(yans.)*] *is.* Gür bir suyun çağlayarak akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *guld-ur guldur, guld-ur-da-mak*

Gulden, [Hol. gulden / guilder] *is.* Hollanda para birimi olan florinin diğer adı.

guldur[1], [guld *(yans.)* > guld-ur] *is.* Gür bir suyun akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü bir şekilde konuşmayı anlatan yansımalı gövde. ☐ **guldur guldur,** *{ağız} (Bağırsak için) gurultu yaparak.* [DS]

guldur[2], [? guldur] *{ağız} sf.* Başıboş; işsiz. [DS]

guldur[3], [? guldur] *{ağız} is.* Kumru. [DS]

guldur[4], [? guldur] *{ağız} is.* **1.** Fıtık. **2.** Fıtık hastalığı olan kimse. **3.** Guatr hastalığı. [DS]

gulduramak, [guld *(yans.)* > guld-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Açlıktan ya da üşütmekten dolayı bağırsaklar ses çıkarmak; guruldamak. [DS]

guldurdamak, [guld *(yans.)* > guld-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Birisinin arkasından konuşmak. [DS]

guldurdatmak, [guld *(yans.)* > guld-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Dedikoduyu kızıştırmak. [DS]

guldürgünçan, [guld *(yans.)* > guld-ür-gün+çan] *{ağız} is.* Develere takılan büyük çan. [DS]

gule, [Far. güle گوله] *(gu:le) {OsT} is.* Gülle. ☐ **güleendāz,** *Topçu; nişancı.*

gulet, [Fr. goélette] *is. dnz.* İki direkli, yelkenli savaş gemisi.

gulfe, [Ar. ġulfe غلفه] *{OsT} is anat.* Sünnet derisi.

gulfevî, [Ar. ġulfevī غلفوی] *(gulfevi:) {OsT} sf.* Sünnet derisi ile ilgili.

gulgule, [Far. ġulġule غلغله] *{OsT} is.* **1.** Bağırıp çağırma; gürültü. **2.** Dar ağızlı bir kaptan akan suyun çıkardığı ses. ☐ **gulgule-endāz,** *{OsT} Gürültü yapan; ses çıkaran; yankılanan.*|| **gulgule-i etfāl,** *{OsT} Çocuk gürültüsü.*|| **gulgule-i sukūt,** *{OsT} Düşme gürültüsü.*|| **gulgule-i yā Müteāl,** *{OsT} "Ya Allah!" sesleri.*

gulgulu, [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

gulgulü, [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış kulplu su kabı. [DS]

guli, [gulu *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS] ☐ **guli bacağı,** *{ağız} Büyük lahana.* [DS]

gulk[1], [gulk *(yans.)*] *is.* Su içerken boğazdan çıkan ya da testi veya sürahiden dökülen suyun çıkardığı sesi anlatan kök. [Zülfikar] *gulk gulk*

gulk[2], [gurk *(yans.)*] *{ağız} sf.* → gurk. [DS]

gullanmak, [kullan-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kullanmak. [DS]

gullap, -bı [Ar. ḳullāb *(kanca)*] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Demircilerin yaptığı bir tür menteşe. [DS]

gulle, [Far. gülüle] *{ağız} is.* **1.** Gülle. **2.** Ağır olma; çok fazla ağırlık. **3.** Büyük lokma. [DS]

gulluk, -ğu [kul-luk] *{ağız} is.* **1.** Hizmet; ikram; kulluk. **2.** Memur. **3.** Bodrum. **4.** Sokak kapısının önündeki taşlık yer. [DS]

gulmet, [Ar. ġulmek غلمت] *{OsT} is.* Şehvet fazlalığı.

gulp, [Ar. ḳulb] *{ağız} is.* **1.** Sap; kulp. **2.** *mecaz.* Uydurma veya bahane edilen kusur; sebep. [DS] 🗗 **gulpunu bulmak,** *{ağız} Bir işin yöntemini, yolunu bulmak.* [DS]

gulplu, [kulp-lu] *{ağız} is.* → kulplu. [DS]

gulu, [gulu *(yans.)*] *is.* Hindi sesi. 🗗 **gulu gulu,** *Hindi.*

guluç, -cu [Ar. ġūlunc] *{ağız} is.* → kulunç. [DS]

guluguş, [gulu+guş] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

guluk, [guluk *(yans.)*] *is.* Su içerken boğazdan, ya da bir testiden, sürahiden su boşaltırken çıkan ses.

-guluk, [-ġuluk / -gülük] *{eT} yap. e.* İş, oluş ve eylem bildiren ek. [ETY] *top-ul-guluk (delmek)*

gulul, -lü [Ar. ġulūl غلول] *(gulu:l) {OsT} is.* Dolandırıcılık; aldatma; hile.

gulule, [Far. ġulūle غلوله] *(gulu:le) {OsT} is.* İplik yumağı; ip topu.

gulun[1], [*eT.* kulun *(tay)*] *{ağız} is.* → kulun. [DS] 🗗 **gulun kısrak,** *{ağız} Damızlık kısrak.* [DS]

gulun[2], [? gulun] *{ağız} is.* Kısa namlulu av tüfeği. [DS]

gulunç, -cu [Ar. ġūlunc] *{ağız} is.* **1.** Kürek kemiklerinin arası. **2.** Omuzlardaki ya da iki kürek kemiği arasındaki ağrı. [DS] 🗗 **gulunca çökmek,** *{ağız} (Alacaklı için) borcunu ödemesi için borçluyu sıkıştırmak.* [DS]

gulunlamak, [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kulunlamak. [DS]

gulüf, [Ar. ġulüf غلف] *{OsT} is.* Kılıflar; kınlar; mahfazalar.

gulüv, -vvü [Ar. ġulüvv غلو] *{OsT} is.* **1.** Haddini aşma; ileri gitme; aşırı davranış; taşkınlık. **2.** Saldırı; ayaklanma. **3.** *ed.* Yerine, alay etme ve taşlamada kullanılan abartmayı aşırı ölçüde tutma sanatı.

gulyabani, [Ar. ġūli + Far. beyabānī غلیبانی] *(gulyaba:ni:) {OsT} is.* Tenha ve karanlık yerlerde, kırlarda insanların önüne çıktığına inanılan korkunç hayalet; hortlak.

gum[1], [gum / güm *(yans.)*] *is.* Katı şeylerin çarpmasını, yere düşmesini, bu tarzda suyun dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gum gum*

gum[2], [kum] *{ağız} is.* → kum. [DS]

guma, [Moğ. kuma *(cariye)*] *{ağız} is.* **1.** → kuma. **2.** Elti. [DS]

guman, [? guman] *{ağız} sf.* Gebe. [DS]

gumandar, [Lat. commandare] *{ağız} is.* Kumandan. [DS]

gumarazlanmak, [gubar-mek > gumar-az-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Övünmek; kıvanmak. [DS]

gumaşlayamamak, [*eT.* kumaş-mak > gumaş-la-y-a-ma-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-z] [-m(ı)-yor]* Zengin olamamak. [DS]

gumat, [İt. commando] *{ağız} is.* Emir; kumanda. 🗗 **gumat etmek,** *{ağız} 1. Zorlamak. 2. Kışkırtmak.* [DS]

gumbar, [Far. mubār => mumbar / bumbar] *{ağız} is.* **1.** → mumbar. **2.** *sf.* Hastalıklı; sıska. [DS]

gumburdamak, [gumb-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Cimrilik etmek. [DS]

gumbuz, [tombuz *(topuz)* > gumbuz] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

gume, [? güme] *{ağız} is.* **1.** Avcı kulübesi. **2.** Ahır. [DS]

gumele, [? gumele] *{ağız} is.* → gümele. [DS]

gumguma, [gum *(yans.)* > gum+gum-a] *{ağız} is.* Küçük toprak sürahi. [DS]

gumpir, [Bul. krumpir] *{ağız} is.* Patates; kumpir. [DS]

gumum, [Ar. ġam > ġumūm غموم] *(gumu:m) {OsT} is.* Gamlar; üzüntüler.

gumuz, [Ar. ġumūż غموض] *(gumu:z) {OsT} is.* (Söz için) anlaşılmaz oluş; güç anlaşılırlık.

gumuzet, [Ar. ġumūżet غموضت] *(gumu:zet) {OsT} is.* Güç anlaşılırlık; karışıklık.

-gun[1], [Çin. kun *(sürü; kalabalık; topluluk; toplantı; sınıf; türdeş)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -ġın / -gin / -ġun / -gün] *{eT} çek. e.* Çokluk ve topluluk eki. [ETY] *ini* (erkek kardeş) > *iniy-gün (erkek kardeşler, biraderler), kelin-gün (gelinler), tay-gun (taylar; tay gibi oğullar)*

-gun[2], [-ġun / -kun] *{eAT} yap. e.* Hem geçişsiz, hem de geçişli fiillerden sıfat ve isimler türeten ek. *az-ġun, kız-ġun, çap-kun, yan-ġun, ar-ġun, bas-ġun, dut-ġun, kır-ġun*

gûn, [Far. gūn گون] *(gû:n) {OsT} is.* **1.** Renk. **2.** Tarz; usul; biçim.

gun, [gün] *{ağız} is.* → gün. [DS] 🗗 **gun çığırmak,** *{ağız} Gün doğmak.* [DS]|| **gune tapan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gun gedikten inmek,** *{ağız} Gün doğmak; ortalık aydınlanmak.* [DS]

gûna, [Far. gūnā / güne گونه / گونا] *(gû:na:) {OsT} is.* Tür; çeşit; tarz. 🗗 **gûna-gûn,** *Çeşitli; türlü türlü; renk renk.*

gunan, [Moğ. kunan] *{eT} is.* Üç yaşına basmış tay. [Nevâyî]

gunc, [Ar. ġunc غنج] *{OsT} is.* Kırıtma; eda; cilve. 🗗 **gunc ü delâl,** *Naz ve eda.*

guncu, [gun-cu ?] *{ağız} sf.* İnatçı adam. [DS]

gundak, -ğı [Erme. kuntag > kunda-k] *{ağız} is.* **1.** Kundak. **2.** Mısır koçanı; kundak. [DS] 🗗 **gundak bağlamak,** *{ağız} (Mısır bitkisi için) koçanları olmak.* [DS]

gundakçı, [kundak-çı] *{ağız} sf.* İki yüzlü; yaltaklık yapan. [DS]

gundul, [? gundul] *{ağız} sf.* Ufak tefek; çok küçük. [DS]

gunduru, [? kunduru] *{ağız} is.* Sert buğday. [DS]

gûne, [Far. gûne گونه] *(gû:ne) {OsT} is.* → gûna. 🗗 **gûne-gûn,** *Renk renk; türlü türlü.*

gungula, [Far. gulgule] *{ağız} is.* Küçük su testisi. [DS]

gunlacı, [kulun-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* Kulunlayıcı.

gunlamak, [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kulunlamak. [DS]

gunnacı, [kulun-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* **1.** Kulunlayıcı. **2.** (Hayvan için) gebe. [DS]

gunnamak, [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(u)-yor]* **1.** (At, eşek vb. için) doğurmak. **2.** Yumurtlamak. [DS]

gunne, [Ar. gunne غنه] *{OsT} is. dbl.* **1.** Burundan söyleme. **2.** Genizden gelen ses.

gunt, [Erme. kunt *(top)*] *{ağız} sf.* Ağır; tok; dolgun. [DS]

gunude, [Far. gunuden *(uyumak)* > gunude غنوده] *(gunu:de) {OsT} sf.* **1.** Uyumuş; uyuklamış. **2.** Uykuda olan. 🗗 **gunude-i hāk-i rahmet,** *Rahmet toprağı üzerinde uyumuş; ölmüş.*

gûnya, [Far. gunyā گونیا] *(gû:nya:) {OsT} is. mat.* Dik çizmekte kullanılan geometri aleti; gönye.

gup[1]**,** [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *gup gup*

gup[2]**,** [*eT.* köp] *{ağız} sf.* Çok. [DS]

gupa, [İt. coppa] *{ağız} is.* → kupa. [DS]

gupürdemek, [gup *(yans.)* > gup-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Tepinmek; gürültü etmek. [DS]

-gur-, [-kir- / -kur- / -kür- / -gır- / -gir- / -gur- / -gür-] *{eT} {eAT} yap. e.* Fiillerden fiil türeten ek; ettirgenlik eki. [ETY] *od-gur-mak (uyandırmak), tir-gür-mek (yaşatmak), dir-gür-mek, tur-gur-mak.*

gur[1]**,** [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gur gur, gur-ul-da-mak, gur-la-mak, gur-ul-tu* 🗗 **gur gur etmek,** *Guruldamak.*

gur[2]**,** [Far. gûr گور] *(gû:r) {OsT} is.* **1.** Mezar; kabir. **2.** Yaban eşeği. 🗗 **gür-hāne,** *Türbe.*|| **gür-istān,** *Mezarlık; kabristan.*|| **gür-ken,** *Mezar kazan; mezarcı.*

gura, [? gura] *{ağız} is.* Toprak çorba çanağı. [DS]

gurab[1]**,** [Ar. gurāb غراب] *(gura:b) {OsT} is.* **1.** Karga; kuzgun. **2.** *mecaz.* Kötü adam. 🗗 **gurāb-ı ebka,** *zool. Saksağan.*|| **gurāb-ı esved,** *zool. Kara karga; kuzgun.*|| **gurāb-ı zemin,** *Karanlık.*|| **gurābü'l-beyn,** *zool. Alakarga.*

gurab[2]**,** [Far. gurāb گوراب] *(gû:ra:b) {OsT} is.* Ilgım; serap.

gurabe, [Far. gurābe گورابه] *(gu:ra:be) {OsT} is.* Kümbetli türbe; türbe kubbesi.

gurabi, [Ar. gurābī غرابی] *(gura:bi:) {OsT} sf.* Karga ile ilgili.

gurabin, [Ar. gurābīn غرابین] *(gura:bi:n) {OsT} is.* Kargalar.

gurabiye, [Ar. gurābī > gurābiyye غرابیه] *(gura:biye) {OsT} is.* **1.** Karga ile ilgili. **2.** İki kara karga kadar birbirine benzeyen Hz. Ali ile Hz. Muhammed'i Cebrail birbirine karıştırdığı için Ali'ye bildireceği vahyi Hz. Muhammed'e verdiği, daha da ileri giderek Hz. Ali'nin tanrı olduğu şeklinde İslamî inançlara aykırı fikirler ileri süren bir mezhep.

gurada, [Sur. Ar. kuraḍa] *{ağız} sf.* Yıkılmaya yüz tutmuş; çürük. [DS]

gurağız, [kuruğ-az] *{ağız} sf.* Kurumaya yüz tutmuş. [DS]

gurağızlanmak, [kuruğaz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kurumaya yüz tutmak. [DS]

gurak[1]**, -ğı** [kurak] *{ağız} sf.* Kurak.

gurak[2]**, -ğı** [kıvra-k] *(gu:ʸrak) {ağız} sf.* Çabuk iş yapan; ivecen; kıvrak. [DS]

guraklık, -ğı [kurak-lık] *{ağız} is.* Kuraklık. [DS]

gurama[1]**,** [Ar. ġarāmet > ġarīm *(alacaklı)* > ġuramā غرماء] *(gurama:) {OsT} is.* **1.** Alacaklılar. **2.** Düşman; rakip. **3.** Tan vakti. **4.** *huk.* Çocuğun düşmesine sebep olanların ödeyeceği diyet. 🗗 **guramā-i sıhhat,** *huk. Hastanın sağlıklı durumda iken alacakları.*

gurama[2]**,** [kur-mak > kur-a-ma] *{ağız} is.* Tasarı; düşünce. [DS]

gurat, -dı [*eT.* kurtġa *(yaşlı kadın)* > gurat] *{ağız} is.* Kısır kadın. [DS]

gurbağa, [kurbağa] *{ağız} is.* **1.** Kapı sürgüsü. **2.** Menteşe. [DS]

gurban, [Ar. kurbān] *{ağız} ünl.* **1.** "Kurban olayım, kurban olduğum" anlamında seslenme ve sevgi sözü. **2.** "Kardeş" anlamında seslenme sözü. **3.** *is.* Kurban. [DS] 🗗 **gurban etmek,** *{ağız} Vermemek; vermek istememek.* [DS]

gurbet, [Ar. ġurbet غربت] *{OsT} is.* **1.** Kendi memleketinden uzakta yaşama; yabancılık; gariplik. **2.** Doğup yaşanılan yerden uzakta olan yer; yabancı memleket. 🗗 **gurbet çekmek,** *(Yabancı memleket-*

te olan için) yurt özlemi çekmek.|| **gurbete çıkma,** *tasvf. 1. Dervişin, şeyhinin emri ile bağlı olduğu tekkeyi bırakarak başka yerlere gitmesi. 2. Dervişin zaman zaman Allah'tan uzaklaştığı kaygısına kapılarak günlük hayatla ilgisini kesmesi, yalnızlık içinde gönlünde Allah'ı araması.*|| **gurbete düşmek,** *Aile ocağından uzakta bir yere gitmek.*|| **gurbet eli,** *Yabancı memleket.*|| **gurbet-gâh,** *{OsT} Yabancı memleket.*|| **gurbet oğlanı,** *{eAT} Çingene çocuğu.*

gurbetçi, [gurbet-çi] *is.* Gurbete çıkan; gurbette gezen; geçimini yabancı memleketlerde sağlayan kimse.

gurbetçilik, -ği [gurbet-çi-lik] *is.* Gurbetçi olma durumu.

gurbetlik, -ği [gurbet-lik] *is.* Gurbet.

gurbetzede, [Ar. ġurbet + Far. zede غربتزده] *{OsT} sf.* Gurbete düşmüş; gurbette yaşayan; gurbet sıkıntısını çeken; sürgün.

gurd, [gurd *(yans.)*] *is.* Kazma, karıştırma gibi eylemleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurd-a-mak, gurd-a-la-mak*

gurdala, [? gurdala] *{ağız} is.* Sandık. [DS]

gurdalamak, [gurd *(yans.)* > gurd-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; kurcalamak. [DS]

gurdale, [İt. cordola] *{ağız} is.* → kurdele. [DS]

gurdamak, [gurd *(yans.)* > gurd-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(u)-yor]* Karıştırmak; kurcalamak. [DS]

gurdanmak, [gurd *(yans.)* > gurd-a-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Oyalanmak. **2.** Uğraşmak. *{ağız}* [DS]

gurdeşenek, -ği [gurd-eş-enek / kurt+eş-en-ek ?] *{ağız} is.* → kurdeşen. [DS]

gurdezen, [gurd *(yans.)* > gurd-ez-en] *{ağız} is.* Süt koymaya yarayan leğen şeklindeki toprak kap. [DS]

gurdlanmak, [kurt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → kurtlanmak.

gureba, [Ar. ġarīb > ġurebā غربا] *(gureba:) {OsT} is.* **1.** Garipler; memleketinden uzakta yaşayanlar; gurbetçiler. **2.** İmparatorluk dönemi ordusunda kapıkulu süvarilerinden ikisinin adı. 🗗 **gureba mektebi,** *{OsT} Kimsesiz, öksüz ve yetim çocukların okutulması için açılan eğitim kurumu.*|| **gurebā-i müslimîn,** *{OsT} Müslüman kimsesizler.*

gurebi, [Yun. khopi] *{ağız} is.* Eğri uçlu küçük balta. [DS]

guref, [Ar. ġurfe > ġuref غرف] *{OsT} is.* **1.** Köşkler; çardaklar. **2.** Balkonlar; çıkıntı pencereleri. 🗗 **Guref Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 39. suresinin adı.*

gurelik, -ği [göre-lik] *{ağız} is.* Kısa zaman; an. [DS]

gurema, [Ar. ġuremā غرما] *(gurema:) {OsT} is.* → gurama.

gurer, [Ar. ġurre > ġurer غرر] *{OsT} is.* **1.** Beyazlıklar. **2.** Atın alnındaki beyazlık.

gurfalık, [Ar. ġurfe => gurfa-lık] *{ağız} is.* Tezgâh. [DS]

gurfe, [Ar. ġurfe غرفه] *{OsT} is.* **1.** Oda. **2.** Köşk; çardak. **3.** Balkon; çıkıntılı pencere.

gurg[1], [gurg / gurk *(yans.)*] *is.* Kuluçkaya yatan tavuğun ya da diğer kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurg gurg*

gurg[2], [gurk / gurk] *{ağız} is.* Kuluçka. [DS] 🗗 **gurg olmak,** *{ağız} Kuluçka olmak.* [DS]

gurgum, [kur-mak > gur-gun ?] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

gurgur[1], [gur *(yans.)* > gur+gur] *is.* Guruldama sesi.

gurgur[2], [gur+gur ?] *{ağız} is.* Çam kozalağı. [DS]

gurgura, [gur+gur-a] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

gurk[1], [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurk olmak, gurk yatmak, gurk-la-mak*

gurk[2], [gurg / gurk *(yans.)*] *is.* Kuluçkaya yatan tavuğun ya da diğer kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *gurk basmak, gurk-a gelmek, gurk-la-mak*

gurk[3], [gurk *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Kuluçka. **2.** Erkek hindi. [DS] 🗗 **gurka gelmek,** *{ağız} (Kümes hayvanı için) kuluçka olmak.* [DS]|| **gurk basmak,** *{ağız} (Kümes hayvanları için) kuluçkaya yatmak.* [DS]|| **gurk gurk etmek,** *1. (Tavuk için) kuluçkaya yatmak istediğinde veya civcivlerini çağırırken "gurk" sesi çıkarmak. 2. (Erkek hindi için) "gurk" sesi çıkarmak.*|| **gurk olmak,** *(Tavuk için) kuluçkaya yatmak istemek.*|| **gurka yatmak,** *(Tavuk için) civciv çıkarmak üzere yumurtalar üzerine oturmak.*

gurka, [gurk *(yans.)* > gurk-a] *{ağız} is.* Kurbağa. [DS]

gurklama, [gurk-la-ma] *is.* Gurk sesi çıkarma eylemi.

gurklamak, [gurk *(yans.)* > gurk-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Tavuk için) kuluçka olmak. **2.** (Erkek hindi için) kabarmak.

Gurkalar, [Hint. gurka + T. –lar] *özl. is.* Çanakkale Savaşlarında İngiliz ordusunda yer alan Hindistan'ın kuzey doğu sınırındaki dağlık Nepal asıllı askerler olup Zığındere'deki 25. ve 26. alaylara ait yaralı askerlerimizin tedavi edildiği seyyar hastaneyi basıp yaralılarımızı süngüden geçirmişlerdir.

gurlama, [gur-la-ma] *is.* Karında gurultu sesi olması durumu.

gurlamak, [gur *(yans.)* > gur-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Sindirim yollarında gaz veya sıvı geçerken "gur" sesi çıkmak.

gurluk, -ğu [gur-luk] *{ağız} is.* Evlerde taşlık giriş; avlu. [DS]

gurm, [Ar. ġurm غرم] *{OsT} is.* Ödeme yapma; ödemede bulunma.

gurmak, [kur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Kurmak; yapmak. [DS]

gurme, [Fr. gourmet] *is.* Yemek ve içmekten zevk alan kimse; damak zevki yerinde olan kişi.

gurna[1]**,** [Erm. gurn / Yun. krounion] *{ağız} is.* → kurna. [DS]

gurna[2]**,** [? gurna] *{ağız} is.* Güneş alan duvar. [DS]

gurna[3]**,** [Ar. ḳurne] *{ağız} is* Köşe; bucak; açı. [DS]

gurneç, [? gurneç] *{ağız} is.* Sıcakta koyunların başlarını birbirinin altına sokarak yaptıkları küme. [DS]

gurpedek, -ği [gürp *(yans.)* > gürp-edek] *{ağız} zf.* → gürpedek. [DS]

gurran, [Far. ġurriden > ġurrān غران] *(gura:n) {OsT} sf.* **1.** Kükreyen; homurdayan. **2.** Gürüldeyen. **3.** Öfkeli.

gurre, [Ar. ġurre غره] *{OsT} is.* **1.** Beyazlık; parlaklık. **2.** Atın alnındaki beyazlık; akıtma. **3.** Şafağın beyazlığı. **4.** Yeni ay. **5.** *huk.* Gebe bir kadının çocuğunun düşürülmesine sebep olandan alınan tazminat. **6.** Arabî ayların ilk yirmi dört saati. **gurre-i muharrem,** *{OsT} Muharrem ayının ilk yirmi dört saati.*

gurrende, [Far. ġurrende غرنده] *{OsT} sf.* Korkunç şekilde bağıran; gürleyen; haykıran.

gurruk, -ğu [gur(r)-uk] *{ağız} sf.* Fıtıklı kimse. [DS]

gursak, -ğı [*eT.* kurusġak] *{ağız} is.* **1.** Kursak. **2.** Mide. **3.** Kalp. **4.** Akıl. **5.** Yemek borusu. [DS]

gursaklı, [kursak-lı] *{ağız} sf.* İşine düşkün; çalışkan. [DS]

gursaksız, [kursak-sız] *{ağız}sf.* Kendine söylenen kötü sözlere aldırmayan. [DS]

gurşak, -ğı [*eT.* gurşaġ] *{ağız} is.* **1.** Kuşak; kemer. **2.** Kapı arkasına çakılan ve sürgü olarak kullanılan tahta. **3.** Gök kuşağı. [DS]

gurt, -du [kurt] *{ağız} is.* → kurt. [DS] **gurt büzüğü,** *{ağız} Kendine çekme özelliği; sempati.* [DS]

gurtarmak, [kot-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → kotarmak. [DS]

gurtlanmak, [kurt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kurtlanmak. **2.** *mecaz.* Kıskanmak. [DS]

gurtlu, [kurt-lu] *{ağız} sf.* **1.** Kurtlu. **2.** Kıskanç, **3.** Eğlenceye düşkün. [DS]

gurtulmak, [kurtul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* → kurtulmak. [DS]

guru[1]**,** [Sansk. guru] *is.* **1.** Brahmacılıkta yüksek sınıf çocuklarını eğiten öğretmen; muallim. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** *gnşl.* Hıristiyan misyonerleri.

guru[2]**,** [kuru] *{ağız} is.* → kuru. [DS] **guru gatı,** *{ağız} (Yiyecek için) iyi kötü, tatlı tatsız ne varsa.* [DS]|| **guru yel,** *{ağız} Romatizma.* [DS]

gurub, [Ar. ġurūb غروب] *(guru:b) {OsT} is.* **1.** Bir gök cisminin batıda görünmez olması; batma; batış. **2.** Batılar; batı yönler. **gurüb-i şems,** *Güneşin batması.*

gurubaş, [kuru+baş] *{ağız} s:f.* Çocuğu olmayan. [DS]

gurubî, [Ar. ġurūbī غروبی] *(guru:bi:) {OsT} sf.* Gurupla ilgili. **gurubî saat,** *{OsT} Güneşin battığı anda 12'yi gösteren saat sistemi.*

gurufat, [Ar. gurufāt غرفات] *(gurufa:t) {OsT} is.* Çardaklar; köşkler.

guruk, -ğu [*eT.* kuruġ ?] *{ağız} is.* **1.** Kılçıksız buğday. **2.** Küçük kulaklı keçi. [DS]

gurukguk, -ğu [gur-uk+guk] *{ağız} is.* Testi. [DS]

gurul[1]**,** [gur *(yans.)* > gur-ul] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan yansımalı gövde. **gurul gurul,** *{ağız} Gurultulu sesler çıkararak.* [DS]

gurul[2]**,** [kuru-l] *{ağız} is.* Kurul; encümen.

guruldama, [gur-ul-da-ma] *is.* Gurultu çıkarma durumu.

guruldamak, [gur *(yans.)* > gur-ul-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Sindirim yollarından sıvı geçerken veya gaz oluşması sonucu gurultu sesi çıkmak.

gurulmak, [kur-ul-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Böbürlenmek; kibirlenmek. [DS]

gurultu, [gur *(yans.)* > gur-ul-tu] *is.* Sindirim yolunda meydana gelen gurlama sesi.

guruluk, -ğu [kuru-luk] *{ağız} is.* Hayvanların altına serpilen kuru gübre. [DS]

gurum[1]**,** [*eT.* kurun > kurum] *{ağız} is.* → kurum. [DS]

gurum[2]**,** [kur-mak > kur-um] *{ağız} is.* İnsanın yapısı; bünye. [DS]

gurumak, [kuru-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Kurumak. [DS]

gurumlu, [kur-um-lu] *{ağız} sf.* Kibirli. [DS]

gurumsak, -ğı [kuru-msa-k] *{ağız} sf.* **1.** Arsız; azgın. **2.** Kabadayı. [DS]

gurumsamak, [kuru-msa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(u)-yor]* Bulunmayan yiyeceklere istek duymak. [DS]

gurun[1]**,** [kulun ?] *{ağız} is.* Büyük eşek. [DS]

gurun[2]**,** [? kurun] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

guruntu, [kur-untu] *{ağız} is.* → kuruntu. [DS]

gurup, -bu [Ar. ġurūb غروب] *(guru:p) {OsT} is.* **1.** Güneş'in batması; batmak. **2.** Bir gök cisminin batıda ufkun altına geçmesi ile görünmez olması. **3.** *mecaz.* Ortadan kaybolmak; adı unutulmak. **gurup etmek,** *(Güneş için) batmak.*|| **gurup rengi,** *1. Turuncuya çalan kırmızı. 2. Bu renkte olan.*

gurur, [Ar. ġurūr غرور] *(guru:r) {OsT} is.* **1.** Kendini

beğenme; büyüklenme; kibir. **2.** Övünme; kurum; çalım; iftihar. **3.** Onur; şeref. 🗗 **gurur duymak,** *Gururlanmak.*|| **gurur gelmek,** *Gurur duymak; kurumlanmak.*|| **gurûr-i civânî,** *{OsT} Gençlik gururu.*|| **gurûr-ı taât,** *{OsT} İbadetlere güvenme gururu.*|| **gururunu okşamak,** *Bir kimseye övünç vermek.*

gururî, [Ar. ġururī غروری] *(guru:ri:) {OsT} sf.* **1.** Gururla ilgili. **2.** *müz.* Eski Türk musikisi makamlarından birisi.

gururlanma, [gurur-la-n-ma] *is.* Büyüklenme, övünme durumu ve eylemi.

gururlanmak, [gurur-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Büyüklenmek; kibirlenmek; övünmek.

gururlu, [gurur-lu] *sf.* **1.** Kendi kişiliğine önem veren; onurlu; gururlanmış; mağrur. **2.** Kurumlu; çalımlı.

gururluca, [gurur-lu-ca] *(gururlu'ca) zf.* Gururlu bir biçimde.

guruş, [Al. Grosch غروش] *is.* → kuruş.

gurut, [kuru-t] *{ağız}* tis. **1.** Kurutulmuş suyu süzülmüş ayran ve çökelek karışımı. **2.** Çökelek. [DS] 🗗 **gurutdu aş,** *Üzerine çökelek dökülmüş erişte. {ağız}* [DS]

gurve, [Ar. ġurve غروه] *{OsT} is. anat.* Burnun ucundaki kıkırdak.

gurvet, [Ar. ġurbet] *{ağız} is.* → gurbet. [DS]

gusak[1]**, -ğı** [Slav. gúsak] *{ağız} is.* Erkek kaz. [DS]

gusak[2]**, -ğı** [kus-ak] *{ağız} is.* Kusmuk. [DS]

gusale[1]**,** [Ar. ġusl *(yıkanma)* > ġusāle غساله] *(gusa:le) {OsT} is.* Yıkanma suyu; yıkantı.

gusale[2]**,** [Far. gusāle گساله] *(gusa:le) {OsT} is.* **1.** Buzağı; dana. **2.** Kösele.

gusas, [Ar. ġuṣṣa *(üzüntü)* > ġuṣaṣ غصص] *{OsT} is.* Kederler; üzüntüler; tasalar; kaygılar. 🗗 **gusas-ı mevt,** *Ölüm acıları.*

guseyn, [Ar. ġuṣayn غصين] *{OsT} is. bot.* Küçük dal; dalcık; budakçık.

gusfend, [Far. gūsfend گوصفند] *(gu:sfend) {OsT} is.* Koyun.

gusgun, [? kuskun] *{ağız} is.* → kuskun. [DS]

gusl, [Ar. ġusl غسل] *{OsT} is.* → gusül.

gusletme, [gusl+et-me] *is.* Boy abdesti alma eylemi.

gusletmek, [gusl+et-mek] *gçsz. f. [-e(d)-er] [-e(d)-iyor]* Müslümanlıkta, farz olan ve cünüplük adı verilen maddî ve manevi kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ile vücudun bütününü hiç kuru yer kalmamacasına yıkama biçiminde temizlenmek; boy abdesti almak.

guslhane, [Ar. ġusl + Far. ḫāne غسلخانه] *(guslha:ne) {OsT} is.* **1.** Yıkanma yeri; yıkanacak yer. **2.** Eski evlerde altı çinko ile kaplı yıkanma yerleri.

gusmak, [kus-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Kusmak. [DS]

gusn, [Ar. ġuṣn غصن] *{OsT} is.* **1.** Dal; budak. **2.** *anat.* Damar ve sinir sistemi. 🗗 **gusn-i şecer,** *{OsT} Ağaç dalı.*|| **gusn-i meksur,** *{OsT} Kırık dal.*

gusne, [Ar. ġuṣne غصنه] *{OsT} is.* Tek dal.

gusnî, [Ar. ġuṣnī غصنی] *(gusni:) {OsT} sf.* Dalla ilgili; dala ait.

guspend, [Far. gūspend گوسپند] *(gu:spend) {OsT} is.* Koyun. 🗗 **guspend-küşān,** *{OsT} Kurban bayramı.*

gussa, [Ar. ġuṣṣa *(boğazı tıkayan şey)* غصه] *{OsT} is.* Keder; kaygı; üzüntü. 🗗 **gussa dutmak,** *{eAT} Üzüntü çekmek; endişe etmek.*|| **gussa etmek,** *Üzülmek.*|| **gussa-nāk,** *{OsT} Kaygılı; kederli; tasalı.*|| **gussa vermek,** *Birini üzmek.*|| **gussa yemek,** *Birinin üzüntüsünü, kaygısını çekmek.*|| **gussa-yı âşık,** *{OsT} Âşığın tasası.*|| **gussa yimek,** *{eAT} Endişe etmek.*

gussadaş, [Ar. ġussa + T. -daş غصه داش] *{OsT} is.* Dert ortağı.

gussuz, [gus-suz ?] *{ağız} sf.* Açgözlü; obur. [DS]

gusto, [İt. gusto] *(gu'sto) is.* **1.** Zevk; beğeni. **2.** Tat alma.

gustolu, [gusto-lu] *sf.* Zevkli; beğeni sahibi.

gustosuz, [gusto-suz] *sf.* Zevksiz.

gusun, [Ar. ġusn > ġusūn غصون] *(gusu:n) {OsT} is.* Dallar; budaklar. 🗗 **gusün-i ter,** *{OsT} Genç dallar.*

gusül, -slü [Ar. ġusl غسل] *is.* Müslümanlarca, cünüplük adı verilen maddî ve manevi kirlilikten arınmak için el, ağız, burun ile vücudun bütününü hiç kuru yer kalmamacasına yıkama biçiminde farz olan temizlik; boy abdesti.

gusülhane, [Ar. ġusl + Far. ḫāne غسلخانه] *(gusülha:ne) is.* Eski evlerde yıkanmak amacıyla kullanılan altı sac kaplı küçük odacık.

guş[1]**,** [Far. ġūş گوش] *(gu:ş) {OsT} is.* **1.** Kulak. **2.** Dinleme; işitme. 🗗 **güş-asb,** *{OsT} 1. Rüya. 2. Düş azma. 3. Tüysüz genç.*|| **güş-dār,** *{OsT} 1. Kulak tutan; dikkatle dinleyen. 2. Öğütlere uyan.*|| **güş etmek,** *{OsT} Dinlemek.*|| **güş-girān,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **güş-girifte,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **güş-güzār,** *{OsT}Kulağa gelen; işitilen.*|| **güş-hurde,** *{OsT} Kulağı bükülmüş; eğitilmiş.*|| **güş-i cān,** *{OsT} Can kulağı.*|| **güş-i cān ile,** *{OsT} Can kulağı ile; içten gelerek; dikkatle.*|| **güş-i hüş,** *{OsT} 1. Akıl kulağı. 2. Dikkatlice dinleme.*|| **güş-i māhî,** *{OsT} Yumuşakçalardan bir tür deniz hayvanının kabuğundan yapılmış kadeh.*|| **güş-māl,** *{OsT} 1. Kulak bükme; cezalandırma. 2. Telli sazları ayar etme.*|| **güş-māl**

etmek, *{OsT} Kulak bükerek cezalandırmak.*|| **güş-pîç,** *{OsT} 1. Kulak çekerek cezalandırma. 2. Soğuktan üşümesin diye kulak kepçesine takılan örtü.*| **güş-sengîn,** *{OsT} Ağır işiten.*|| **güş-tîn,** *{OsT} Etten ibaret olan; etten.*| **güş-vâr,** *{OsT} Küpe.*|| **güş-vâre,** *{OsT} Küpe.*|| **güş-zed,** *{OsT} Kulağa çarpar; işitilen.*

guş[2], [kuş] *{ağız} is.* → kuş. [DS] 🗗 **guş yüreği pakla,** *{ağız} Barbunya fasulye.* [DS]

guşa, [Ar. ġuşā غشا] *(guşa:) {OsT} is.* Tiroit bezinin büyümesi ile meydana gelen hastalık; cedre; guatr.

guşab, [Far. guşāb گشاب] *{OsT} is.* Pekmez.

guşak, [*eT.* kurşāġ > kuşa-k] *{ağız} is.* → kuşak. 🗗 **guşak açmak,** *{ağız} Çiş yapmak.* [DS]

guşan, [Far. gūşān گوشان] *(gu:şa:n) {OsT} is.* Pekmez.

guşanmak, [*eT.* kurşa-n-mak > kuşa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kuşanmak. [DS]

guşbunnu, [kuş+burnu] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

guşburnu, [kuş+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Yabanî gül ağacı ve meyvesi. [DS]

guşe, [Far. gūşe گوشه] *(gu:şe) {OsT} is.* Köşe; bucak. 🗗 **güşe-bend,** *{OsT} 1. Köşebent. 2. kütp. Ciltli kitapların kapağının dört köşesine yapılan süsleme.*| **güşe-dār,** *{OsT} Köşeli.*| **güşe-gîr,** *{OsT} Köşeye çekilen.*| **güşe-güzîn,** *{OsT} İnsanlardan uzaklaşan; uzlete çekilen.*| **güşe-i çeşm,** *{OsT} Göz ucu.*|| **güşe-i dāmen,** *{OsT} Etek ucu.*|| **güşe-i dehān,** *{OsT} Ağzın iki yanı.*|| **güşe-i ferāgat,** *{OsT} Dinlenme köşesi.*|| **güşe-i kitāb,** *{OsT} Kitap köşesi.*|| **güşe-i rahāt,** *{OsT} Dinlenme köşesi.*| **güşe-i uzlet,** *{OsT} Tenha köşe.*|| **güşe-i vahdet,** *{OsT} Yalnızlık; tenha köşe.*|| **güşe-nişîn,** *{OsT} İnsanlardan uzaklaşan; bir köşeye çekilen.*

guşgana, [kuş+ Far. ḫāne] *{ağız} is.* Kulpsuz bakraç; küçük tencere. [DS]

guşiş, [Far. kūşiden *(çabalamak)* > kūşiş / gūşiş گوشش] *(gu:şiş) {OsT} is.* Uğraşma; çalışma; çabalama.

guşluk, -ğu [kuş-luk] *{ağız} is.* → kuşluk. [DS]

guşt, [Far. gūşt گوشت] *(gu:şt) {OsT} is.* Et.

guştin, [Far. gūştīn گوشتین] *(gu:şti:n) {OsT} sf.* Etten; et cinsinden olan.

guşuk, -ğu [? guşuk] *{ağız} is.* Ürperme; titreme. [DS]

guşum, [? guşum] *{ağız} is.* Bir şeyin meydana gelip gelmeyeceği hakkında duyulan kaygı. [DS]

guşvar, [Far. guşvār / guşvāre گوشوار / گوشواره] *(gu:şiş) {OsT} is.* **1.** Küpe. **2.** *mecaz.* Öğüt. **3.** *ed.* Gazel veya kasidenin ilk beyti.

gut, [Fr. goutte] *is. tıp.* Vücuttaki ürik asidin atılmayarak ayak baş parmağı, topuk veya eklem gibi bedenin bazı yerlerinde birikmesinden ileri gelen, ağrı ve şişliklerle ortaya çıkan hastalık; damla hastalığı; nikris.

gutan, [Erme. gu'tan] *{ağız} is.* Pulluk. [DS]

gutarmak, [kurtar-mak] *(gu:tarmak) {ağız} is.* Kurtarmak. [DS]

gute, [Far. ġūte غوطه] *(gu:te) {OsT} is.* **1.** Dalma, dalış. **2.** Batıp çıkma; gavta. 🗗 **güte-hār,** *{OsT} Suya dalan.*|| **güte-hor,** *{OsT} Suya dalan.*

gutlu, [kut-lu] *{ağız} sf.* → kutlu. [DS]

gutmu, [Ar. ḳutnī] *{ağız} is.* → kutnu. [DS]

gutu, [kutu] *{ağız} is.* → kutu. [DS]

guvalak, -ğı [kof *(boş, boşluk)* > kof-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Hasır örülen, süpürge yapılan yuvarlak gövdeli ince saz. **2.** *sf.* Sersem; budala. [DS]

guvan, [kov *(boş)* > kov-an] *{ağız} is.* Kötü ahlaklı kadın; fahişe. [DS]

guvaşlanmak, [guvaş-la-n-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Vurmaya yeltenip de vurmamak. [DS]

guvat[1], [Ar. ḳuvvet] *{ağız} is.* → kuvvet. [DS]

guvat[2], [Ar. ġavāyet *(azgınlık)* > ġāvi *(azgın)* > ġuvāt] *(guva:t) is.* **1.** Azgınlar. **2.** Sapıklar.

guvenmek, [güven-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kabadayılık etmek. [DS]

guver, [? guver] *{ağız} is.* Dövenle boyunduruk arasındaki eğri ağaç. [DS]

guvermek, [koy-mak + ver-mek] *(gu:vermek) {ağız} geçl. f. [-ir]* Bırakmak; salmak; koyuvermek. [DS]

guvernör, [Fr. gouverneur] *is.* **1.** Bir kamu kuruluşunu yöneten kimse. **2.** Genel vali; vali.

guvrag, [kuvrā-ġ / ġuvrā-ġ] *{eT} is.* Cemaat; meclis; gençl. *f. [-ir]* Bırakmak; salmak; koyuvermek. [DS]

gûy, [Far. guy گوی] *(gu:y) {OsT} is.* **1.** Küre. **2.** Çevgen oyununda kullanılan top. 🗗 **güy-bāz,** *{OsT} Çevgen oyuncusu.*|| **güy-i çevgân,** *{OsT} Atlı top oyunu; polo.*|| **güy-i musābakāt,** *{OsT} Çevgen gibi oyunlarda kullanılan top.*|| **güy-i sākin,** *{OsT} Yer.*|| **güy-i sîm,** *{OsT} Gümüş top; Ay.*|| **güy-i zerrîn,** *{OsT} Altın top; Güneş.*

guya[1], [? guya] *{ağız} is.* Bodur ardıç ağacı. [DS]

guya[2], [güvey] *(guya:) {ağız} is.* Güvey; damat. [DS]

gûya[3], [Far. güften *(söylemek)* > gūyā / guyān گویا] *(gû:ya:) {OsT} sf.* **1.** Söyleyen; konuşan. **2.** *zf.* Sanki.

guyalık, -ğı [guya-lık] *{ağız} is.* **1.** Ardıçlık. **2.** Çalılık; makilik. [DS]

gûyan, [Far. gūyān گویان] *(gu:ya:n) {OsT} sf.* **1.** Söyleyen; söyleyici. **2.** *zf.* Sanki.

guyaş, [*eT.* kuyāş] *{ağız} is.* Güneş. [DS]

gûyende, [Far. guyende گوینده] *(gu:yende) {OsT} sf.* Söyleyen, konuşan. 🗗 **gûyende-gî,** *Konuşmacılık; söyleyicilik.*

gûyi, [Far. guyī گویی] *(gu:yi:) {OsT} is.* Söyleyiş; söylemek işi.

gûyiş, [Far. güyiş گویش] *(gu:yiş) {OsT} is.* Konuşma.

gûyiya, [Far. güften *(söylemek)* > guyī *(dersin)* > güyiyā گوییا] *(gu:yiya:) {OsT} zf.* Sanki; sözde.

guymak[1], [*eT.* kuḏ-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* → kuymak. [DS]

guymak[2], [guy-maç] *{ağız} is.* **1.** Tereyağlı un çorbası. **2.** Un, yağ, şeker ve süt ile yapılan bir tatlı. **3.** Bulamaç. **4.** Un helvası. [DS]

guyruklamak, [kuyruk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar] [-l(u)-yor]* (Kızı için) birine sözlemek. [DS]

guyruklu, [kuyruk-lu] *{ağız} is.* **1.** → kuyruklu. **2.** *sf.* Dedikoducu. [DS]

guşurgu, [kuy(u)ş-ur-gu] *{ağız} is.* Balya edilmiş eşya; denk. [DS]

guytu, [kuytu] *{ağız} is.* → kuytu. [DS]

guyu, [*eT.* kuḏuġ] *{ağız} is.* → kuyu. [DS]

guyulamak, [kuyu-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kuyulamak. [DS]

guyub, [Ar. ġayb > ġuyüb غیوب] *(guyu:b) {OsT} is.* Kayıplar.

guyum, [Ar. ġaym *(bulut)* > ġuyūm غیوم] *(guyu:m) {OsT} is.* Bulutlar.

guyus, [Ar. ġayṣ *(yağmur)* > ġuyüṣ غیوث] *(guyu:s) {OsT} is.* Yağmurlar.

guz[1], [ok-uz *(oklar)* > og-uz > guz] *is.* Oğuz kelimesinin kısaltılmış hâli.

guz[2], [*eT.* kuz] *{ağız} is.* **1.** Güneş almayan yer; gölgelik. **2.** Engebeli yer. [DS]

guz[3], [güz] *{ağız} is.* Sonbahar. [DS]

guz[4], [Far. gavz] *{ağız} is.* Ceviz; koz. [DS]

guzat, [Ar. ġāzī > ġuzāt / ġuzzāt غزات] *(guza:t) {OsT} is.* Gaziler.

guzay, [kuz-ey] *{ağız} is.* → kuzey. [DS]

guze, [Far. güze غوزه / گوزه] *(gu:ze) {OsT} is.* Koza. 🗗 **guze-i āb,** *{OsT} Su kabarcığı.*‖ **güze-i penbe,** *{OsT} Pamuk kozası.*

guzgun, [*eT.* kuzġün] *{ağız} is.* Yırtıcı bir kuş; kuzgun. [DS]

guzla, [Slav. guzla] *is.* Balkanlarda yaşayan bazı Slav topluluklarının kullandığı bükülmüş at kılından yapılma iki veya tek telli kemana benzer bir tür müzik aleti.

guzlacı, [kuzu-la-y-ıcı] *{ağız} sf.* (Koyun, keçi vb. hayvanlar için) gebe. [DS]

guzlamak, [kuzu-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* → kuzulamak. [DS]

guzu, [*eT.* kuzī] *{ağız} is.* **1.** Kuzu. **2.** Yün dokumada bir motif. [DS]

guzudişi, -ni, -şleri [kuzu+diş-i] *{ağız} is.* Küçük taneler halinde yağan dolu. [DS]

guzugulağı, -nı, -kları [kuzu+kulak-ı] *{ağız} is.* → kuzukulağı, *(Rumex acetosella).* [DS]

guzuluk, -ğu [kuzu-luk] *{ağız} is.* → kuzuluk. [DS]

guzzat, [Ar. ġāzī > ġuzzāt غزات] *(guzza:t) {OsT} is.* Gaziler.

-gü[1], [-gı / -gi / -ki / -kı / -gu / -gü / -kü / -ku] *yap. e.* → -gı.

-gü[2], [-ġu / -gü / ku / -kü / -a-ġu / -e-gü] *{eT} {eAT} yap. e.* → -gu.

gü, [gu / gü] *{eT} e.* → gu.

güb, [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *güb-ür-de-mek, güb-ül-tü*

gübeç, -ci [küp-eç] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

gübek, -ği [*eT.* köb-ek] *{ağız} is.* Göbek. [DS]

gübel, [Yun. kopil] *{ağız} is.* → kopil. [DS]

gübelek, -ği [göbek-lek] *{ağız} is.* **1.** Mantar. **2.** Küçük harman yığını. **2.** Portakal, limon ve turunç gibi ağaçların tomurcuğu. [DS]

gübermek, [kabar-mak / güb-re-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kabarmak. [DS]

gübez, [? gübez] *{ağız} is.* Dişi hindi. [DS]

gübleği, [güb-leği] *{ağız} is.* Balta, keser vb. aygıtlarda sap geçirilen delik; kovan. [DS]

güblek, -ği [göbek-lek] *{ağız} sf.* (Kişi için) göbekli; göbeği büyük. [DS]

güblemek, [güb *(yans.)* güb-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İstenilen yere çabuk varmak. **2.** (Kalp için) hızlı hızlı atmak. [DS]

gübmek, [güb-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yüklemek. [DS]

gübre[1], [Yun. kopria] *is.* Verimi artırmak amacıyla bitkinin ihtiyaç duyduğu besinleri ihtiva eden her türlü hayvan dışkısı, kimyasal veya bitkisel madde; kemre. 🗗 **gübre böceği,** *is. zool. Gübre içinde yaşayan böceklerin genel adı, (Corpis, Onitis, Geotrupes vb.)*

gübre[2], [? gübre] *{ağız} is.* Küp. [DS]

gübreci, [gübre-ci] *is.* Yapay gübre satıcısı.

gübrecil, [gübre-cil] *sf.* Gübre topakları içinde gelişen.

gübreleme, [gübre-le-me] *is.* Toprağa gübre dökme, gübre karıştırma eylemi.

gübrelemek, [gübre-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Verimini arttırmak amacıyla toprağa gübre dökmek, karıştırmak.

gübrelenme, [gübre-le-n-me] *is.* Gübre verilmek işi.

gübrelenmek, [gübre-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* (Bitkiler için) toprağına gübre karıştırılmak.

gübreleşme, [gübre-le-ş-me] *is.* Gübre hâline gelmek işi.

gübreleşmek, [gübre-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Bitki veya diğer atıklar) çürüyerek gübre hâline gelmek

gübreli, [gübre-li] *sf.* **1.** Gübresi olan. **2.** Gübre atılmış, gübre dökülmüş olan.

gübrelik, -ği [gübre-lik] *is.* **1.** Gübre yığınlarının bulunduğu, gübrenin biriktirildiği yer. **2.** *sf.* Gübre yapımına uygun olan.

gübremek, [köp-ür-e-mek > güb-re-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Kabarmak. [DS]

gübresiz, [gübre-siz] *sf.* Gübresi bulunmayan; gübre verilmemiş olan.

gübrüz, [Far. gürbüz] *{ağız} sf.* Gürbüz. [DS]

gübü, [gübü] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

gübüdük, -gü [güb *(yans.)* > güb(ü)-dük] *is.* Düşme sesi. 🗗 **gübüdük gübüdük,** *{ağız} Koşa koşa.* [DS]

gübül, [Yun. kopil] *{ağız} sf.* **1.** Kısa boylu; bodur. **2.** *is.* Küçük köpek. **3.** Yeni doğan çocuk. [DS]

gübültü, [güb *(yans.)* > güb-ül-tü] *{ağız} is.* Gürültü. [DS]

gübür, [Yun. kopria => gübre / gübüre] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Süprüntü; toz; çöp. **3.** Kuru bitki yaprakları; gazel. [DS] 🗗 **gübür kabı,** *{ağız} 1. Çöp kutusu. 2. Faraş.* [DS]|| **gübür kaldıran,** *{ağız} Ormanda çam yaprağı çürüklerinin altından çıkan bir tür mantar.* [DS]

gübürdemek, [güb *(yans.)* > güb-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Tepinmek. **2.** Kibirlenmek. [DS]

gübürdetmek, [güb *(yans.)* > güb-ür-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Tepinerek gürültü yapmak. [DS]

gübürge, [gübür-ge] *{ağız} is.* **1.** Selin sürüklediği ağaç vb. şeyler. **2.** Süprüntü; toz; çöp. [DS]

gübürlenmek, [gübür-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kirlenmek; pislenmek. [DS]

gübürtü, [güb *(yans.)* > güb-ür-tü] *{ağız} is.* Güçlü ayak sesi; ayak patırtısı; gürültü. [DS]

gübüş, [küp-eç / gübüş] *{ağız} is.* → küpeç. [DS]

güc, [*eT.* kŭç > güc كوج] *{eAT} is.* **1.** *{OsT}* Zulüm; haksızlık; eziyet. **2.** Şiddet; cidal. 🗗 **güce görmek,** *{eAT} 1. Güçlükle yapmak; zorlukla yapmak. 2. Zorlamak. 3. Zoruna gitmek; nefsine ağır gelmek. 4. Güçlük çıkarmak; zora getirmek.*‖ **güc ile,** *{ağız} Zoraki; zorla; güç bela.*‖ **güc ile gökcek,** *{OsT} Ancak süslenerek güzelleşmiş.*‖ **güc ile güzel,** *{OsT}* → güc ile gökcek.

gücca, [küçük+ağa / koca+ağa] *(gücca:) {ağız} is.* Ağabey. [DS]

güccek, -ği [küçük-cek] *{ağız} is.* Çocuklar için yapılan küçük kül çöreği. [DS]

güccücek, -ği [küçük-cek] *{ağız} sf.* → küçücek. [DS]

güccücük, -ğü [küçük-cek] *{ağız} sf.* → küçücük. [DS]

güccük[1], -ğü [küçük>güccük كوجك / كجك / كوججك] *{eAT} {OsT} {ağız} sf.* → küçük. [DS] 🗗 **güccük ölüm,** *{eAT} Uyku.*

güccük[2], -ğü [külçe / külçük > güccük] *is.* Çörek. 🗗 **güccük üleştirmek,** *{ağız} Arife günü çocuklara yağlı katmer dağıtmak.* [DS]

güce[1], [Far. gŭce / Yun. khokhhi] *{ağız} is.* **1.** Kırılmış buğday; yarma; göce. **2.** Yarılmış mısır, burçak. [DS]

güce[2], [? gücü / güçü] *{ağız} is.* → gücü. [DS]

gücek, -ği [gücük] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) kuyruğu eksik. **2.** Kısa boylu; bodur. **3.** *is.* Kollu kadın yeleği. **4.** Bir tarafı geniş, diğer tarafı dar olan tarla parçası. [DS]

gücelmek, [güc-el-mek كوجلمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Güçleşmek; zorlaşmak.

güceltmek, [güc-el-t-mek كوجلتمك] *{OsT} gçll. f. [-ür]* Güçleştirmek; zorlaştırmak.

gücem, [*eT.* küçe-m *(baskı)* > gücem] *{ağız} is.* Kukla. [DS]

gücemek, [*eT.* küçē-mek *(zorlamak)* كوجمك] *gçsz. f. [-r] [-c(ü)-yor]* **1.** *{eAT}* Zorlamak; icbar etmek. **2.** *{eAT}* Güç duruma düşürmek; güçlük içinde bırakmak. **3.** *{ağız}* Üzülmek. [DS]

gücemlemek, [*eT.* küçē-mek *(sıkmak, zorlamak)* > güce-m-le-mek كوجملمك] *{eAT} {OsT} gçl. f.* **1.** Zorlamak; icbar etmek. **2.** Güç duruma düşürmek; güçlük içinde bırakmak.

gücendirici, [gücen-dir-ici] *sf.* **1.** Gönül kıran; inciten; gücendiren. **2.** *zf.* Gönül kırıcı, incitici biçimde.

gücendirme, [gücen-dir-me] *is.* Birinin gönlünü kırma, incitmek işi.

gücendirmek, [gücen-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin gönlünü kırmak; incitmek; üzmek.

gücenik, -ği [gücen-ik] *sf.* Gönlü kırılmış; gücenmiş; incinmiş; gücenik; küskün.

güceniklik, -ği [gücen-ik-lik] *is.* Gücenik olma durumu; dargınlık; küskünlük.

gücenilme, [gücen-il-me] *is.* Gücenme durumuna düşülmek işi.

gücenilmek, [gücen-mek > gücen-il-mek] *edil. f. [-ir]* Gücenme durumuna düşülmek.

güceniş, [gücen-iş] *is.* Gücenme durumu ve biçimi.

gücenme, [gücen-me] *is.* Gücenik olma durumu.

gücenmek, [*eT.* küçē-mek> güce-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Birinin yaptığı davranış veya sözlerinden dolayı üzülerek gönlünde ona karşı kırgınlık duymak; gücüne gitmek; kırılmak; darılmak. **2.** *{ağız}* Gıdıklanmak. [DS]

güceymen, [güc-eymen كوجيمن] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Kadın başörtüsü. **2.** Gelinlerin başlarına giydikleri süslü örtü; taç.

gücimen, [güci-men كجيمن] *{eAT} {OsT} is.* → güceymen.

gücü, [? küçü / gücü] *is.* Dokuma tezgâhlarında arışları öne arkaya çekerek aralarından mekiğin geçmesini sağlayan alet. 🗗 **gücü ağacı,** *{ağız} Gü-*

cü. [DS]|| **gücü ipliği,** *Dokumacılıkta kullanılan kalın ve sağlam iplik.*

gücücek, -ği [küçü(k)-cek كوججك] *{eAT} sf.* Pek küçük; ufacık.

gücügücü, [gücü+gücü] *{ağız} is.* Halı tezgâhında ipleri sıkıştırmaya yarayan sırık. [DS]

gücüğen, [gücü-ğen كوجكن] *{ağız} is.* **1.** Kartal. [DS] **2.** *{OsT}* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

gücük[1]**, -ğü** [küc-ük كجك] *sf.* **1.** Kısa boylu; yeterince gelişmemiş; bodur. **2.** Kuyruğu kesilmiş; kuyruksuz. **3.** Kuvvetsiz; zayıf. **4.** *{eAT}* Kısır. **5.** *is. {OsT} {ağız}* Şubat ayı. [DS] **6.** *{ağız}* 1 Şubattan 22 Marta kadar olan zaman [DS] **7.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS] **8.** *{ağız}* Hırka. [DS] **9.** *{ağız}* Sıkma denilen kadın ceketi. [DS] **10.** *{ağız}* Evin dış duvarlarının köşesi. [DS] **11.** *{ağız}* Semer ya da eyerin arka tarafı. [DS] **12.** *{ağız}* Zampara. [DS] **13.** *{ağız}* Tütün içmekte kullanılan ağızlık; çubuk. [DS] 🗗 **gücük ay,** *Şubat ayı.*|| **gücük tane,** *{ağız} Labada; pazı.* [DS]

gücük[2]**, -ğü** [güç-ük] *{ağız} is.* Utanma. [DS]

gücüklenmek, [gökçek > gücük-le-n-mek كوجكلنمك] *{eAT}* Böbürlenmek.

gücüklük, -ğü [gücük-lük] *{ağız} is.* Zamparalık. [DS]

gücül, [güç > güc-ül] *sf. fiz.* Yalnız güç olarak kalan; gerçekte bir etkisi bulunmayan; kuvvî.

gücüle, [güç+ile] *{ağız} zf.* **1.** Hemen; şimdi; az önce. **2.** Güçlükle; ancak; zorla. [DS]

gücülemek, [gücü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** İşini becermek. **2.** Takip etmek. [DS]

gücülen, [güç+ile-n] *{ağız} zf.* Güçlükle; ancak; zorla. [DS]

gücüleyin, [güç+ile-y-in] *{ağız} zf.* **1.** Hemen; şimdi; az önce. **2.** Ancak; güçlükle; az önce. [DS]

gücümen, [küçü(k)-men] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

gücümenik, -ği [küçü(k)-men-ik] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

gücümseme, [küç *(kuvvet; erk)* > gü(c)-ümse-me] *is.* Güç bulma eylemi.

gücümsemek, [küç *(kuvvet; erk)* > gü(c)-ümse-mek] *gçl. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Bir şeyin yapılmasını zor bulmak; bir işi isteksiz olarak yapmak.

gücün, [*eT.* küç > gü(c)-ün كوجين] *{ağız} zf.* **1.** Ucu ucuna; dara dar; zoru zoruna. **2.** *{eAT}* Güçlükle; ancak; zorlayarak; zorlukla. [DS] 🗗 **gücün gücüne,** *{ağız} Zorlukla.* [DS]

gücünen, [güç+ile-n] *{ağız} zf.* Güçlükle; zoru zorına: ancak. [DS]

gücünmek, [gü(c)-ün-mek كوجنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Şüphelenmek. [DS] **2.** *{OsT}* Kendisine güç gelmek; güçlük duymak; zorlanmak.

gücürgenmek, [gü(c)-ür-ge-n-mek كوجركنمك] *dönşl. f. [-ür]* **1.** *{OsT} {ağız}* Bir işi isteksiz, gönülsüz yapmak; üşenmek; güç saymak; zor bulmak. **2.** *{eAT}* Gücenmek; gücüne gitmek. **3.** *{ağız}* Elinden gelen iyiliği yapmak. [DS]

gücürgetmek, [gü(c)-ür-ge-t-mek كوجركتمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Güçlük yaratmak; zahmet vermek.

gücürlenmek, [gü(c)-ür-le-n-mek كوجرلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Güç görmek; zor saymak.

gücüzgenmek, [gü(c)-üz-gen-mek كوجزكنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Güç saymak; güç bulmak.

gücüzmek[1]**,** [gü(c)-üz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Çocuk için) yaramazlık yapmak. [DS]

gücüzmek[2]**,** [gü(c)-üz-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Etkilenmek; müteessir olmak. **2.** Canı sıkılmak; üzülmek. [DS]

-güç, [-gıç / -giç / -guç / -güç / -kiç / -kıç / -küç / -kuç] *yap. e.* → -gıç.

güç[1]**, -cü** [*eT.* küç *(kuvvet; erk)* > güç] *is.* **1.** Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya böyle bir etkiye dayanabilme yeteneği; kuvvet; erk; hayat enerjisi; kudret. **2.** Bir olaya sebep olan her türlü hareket; etkileme kuvveti; takat; şiddet. **3.** Sınırsız ve mutlak nitelik. **4.** *mecaz.* Büyük etkinliği olan nitelik; önem. **5.** Zihnî kuvvet; yetenek. **6.** *fiz.* Birim zamanda yapılan iş; bir makinenin yaptığı işin, bu işin tamamlanması için geçen zamana bölümü. **7.** Bir aygıtın, makinenin iş yapabilme niteliği. **8.** *fel.* Bir etkinin ortaya çıkmasını sağlayabilecek nitelikte olmasına rağmen henüz daha gerçekleşmemiş imkân; kuvve. **9.** *huk.* Devletin, özel bir organ tarafından yerine getirilen görevi. **11.** Bir millet, ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli. **12.** Siyasî, ekonomik, askerî bakımdan etki ve önemi olan devlet. **13.** *coğ.* Bir akarsuyun aşındırma ve taşıma yeteneği. **14.** *mecaz.* Güvenilirliğini ve yeterliliğini kanıtlamış kimse. **15.** Bir toprağın verimlilik durumu. 🗗 **güce görmek,** *{ağız} Üzerine atılmak; saldırmak; vurmak.* [DS]|| **güce uğramak,** *{eAT} Güçlükle karşılaşmak; sıkıntıya düşmek.*|| **Gücü gücü yetene!** *"Kim kimin hakkından gelirse!" anlamında kullanılır.*|| **gücü kesilmek,** *{eAT} Gücü kalmamak; yorgun düşmek.*|| **gücü kurumak,** *{eAT} Korkudan donakalmak; dermanı kesilmek.*|| **gücü kuvveti yerinde,** *Sağlığı yerinde; kuvvetli.*|| **gücün dutmak,** *{eAT} Zorla yaptırmak; icbar etmek.*|| **gücüne gelmek,** *{OsT} Gücüne gitmek; ağırına gitmek.* [Kamus]|| **gücünü kurutmak,** *{OsT} Kuvvetini kesmek.*|| **gücünü üzmek,** *{eAT} {OsT} Âciz bırakmak; bir şey yapamaz duruma getirmek; yormak; gücünü kesmek.*|| **gücünü yenmek,** *Bir duygu ve isteğini yatıştırmak.*|| **gücünü yitirmek,** *Takatini kaybetmek; kuvvetsiz kalmak.*|| **gücü yetmek,** *Yapabil-*

mek.|| **gücü yetmemek,** *Yapamamak.*|| **güç birliği,** *Birden çok kişi veya kuruluşun güçlerini bir araya getirmek suretiyle meydana getirdikleri birlik.*| **güç gelmek,** *Bir şeyin yapılmasında zorluk ve sıkıntı ile karşılaşmak.*| **güç kaynağı,** *Enerji kaynağı.*| **güç yetirmek,** *Gücünü kullanabilmek.*

güç[2]**, -cü** [*eT.* küç *(kuvvet; baskı)* > güç] *sf.* **1.** Yapılması zor ve çetin olan. **2.** Ağır ve yorucu emekle yapılan; büyük çabalar isteyen; müşkül. **3.** Sıkıntı ve endişe veren. **4.** *zf.* Zorlukla. **5.** *is.* Çetinlik; sıkıntı. **6.** *{eAT}* Zulüm; haksızlık; eziyet. **7.** *{eAT}* Öfke; şiddet; cidal. 🗗 **güce sarmak,** *Bir iş giderek güçleşmek; güç gelmeye başlamak.*|| **gücü gücüne,** *Büyük güçlüklerle; zorla; güçlükle.*|| **gücüne koşmak,** *Kolayı dururken bir işi zor yanından yapmak.*|| **güç belâ,** *Zorlukla; güçlükle.*|| **güç buyurmak,** *{eAT} Ağır işler yaptırmak istemek.*|| **güç değürmek,** *{eAT} Eziyet etmek; zulmetmek.*|| **güç dökmek,** *{eAT} Kuvvet sarf etmek.*|| || **güç edici,** *{eAT} {OsT} Zalim.*|| **güç etmek,** *{eAT} {OsT} 1. Güçlük çıkarmak. 2. Zorlamak; tazyik etmek.* || **güç eylemek,** *{eAT} {OsT} Zorlamak; tazyik etmek.*|| **güç görmek,** *{OsT} {OsT} Zahmet çekmek; zorluklara katlanmak.*|| **güç götürmek,** *{OsT} Güçlüğü katlanmak.*|| **güç hâlle,** *Büyük güçlüklerle; zorla; güçlükle.*|| **güç kılmak,** *{eAT} {OsT} Güçlük çıkarmak.*

güç[3]**, -cü** [*eT.* küç *(erk)* > güç] *{ağız} is.* Gönül; yürek; can. [DS] 🗗 **güce gitmek,** *{ağız} Onura dokunmak.* [DS]|| **gücüne gitmek,** *Gönlü kırılmak; ağır gelmek; onuruna dokunmak; gücenmek.*|| **gücünü üzmek,** *{ağız} 1. Canını sıkmak. 2. Boş yere yorulmak.* [DS]|| **gücü üzmek,** *{ağız} 1. Can sıkmak; yaramazlık yaparak üzmek. 2. Acıya, ıstıraba salmak.* [DS]|| **gücü üzülmek,** *{ağız} Canı sıkılmak; üzülmek.* [DS] || **güç görmek,** *{eAT} {OsT} 1. Zulüm görmek. 2. Zorluk, zahmet çekmek.*|| **güç götürmek,** *{eAT} {OsT} Güçlüğe, zulme katlanmak.*|| **güç kurusu,** *{ağız} Keder; tasa.* [DS]|| **güç kurutmak,** *{ağız} Can sıkmak; yaramazlık yaparak üzmek.* [DS]|| **güç üzgünü,** *{ağız} (Kişi için) can sıkan; üzüntü veren.* [DS]|| **güç üzülmek,** *{ağız} Can sıkılmak; gönül üzülmek.* [DS]|| **güç üzüntüsü,** *{ağız} Sürekli iç sıkıntısı.* [DS]

güç[4]**, -cü** [? güç] *{ağız} is.* Saat. [DS]

güççük, -ğü [küçük] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** *is.* Üç okkalık tahıl ölçeği. **3.** En küçük rakı şişesi. [DS]

güçgün, [göç-gün] *{ağız} is.* Taburun beraberinde götürdüğü eşya; ağırlık. [DS]

-güçi, [-gu-çı / gü-çi] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı yapan ek. *it-güçi (yapımcı)*

güçken, [güç-ken كوچكن] *{eAT} is.* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

güçlemek, [güç-le-mek كچمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* Zorlamak.

güçlendirici, [güç-le-n-dir-ici] *sf.* Güç veren; güç katan.

güçlendirme, [güç-le-n-dir-me] *is.* Güçlü duruma getirmek işi.

güçlendirmek, [güç-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Güç kazanmasını sağlamak. **2.** Güçlü duruma getirmek.

güçleniş, [güç-le-n-iş] *is.* Güçlü duruma gelme eylemi veya biçimi.

güçlenme, [güç-le-n-me] *is.* Güçlü duruma gelmek işi.

güçlenmek, [*eT.* küç-le-n-mek > güç-le-n-mek كوچلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güçlü duruma gelmek. **2.** *{eAT}* Kuvvet bulmak.

güçleşme, [güç-le-ş-me] *is.* Güç duruma gelme eylemi; zorlaşma.

güçleşmek, [güç-le-ş-mek] *dönş. f. [-ir]* Güç duruma gelmek; zorlaşmak.

güçleştirme, [güç-le-ş-tir-me] *is.* Güç duruma getirme; güçleşmesini sağlama eylemi.

güçleştirmek, [güç-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güç duruma getirmek; zorlaştırmak.

güçlü, [*eT.* küç-lüg > güç-lü كوچلو] *sf.* **1.** *{eAT}* Gücü olan; kuvvetli; zorlu. **2.** *mecaz.* Önem ve etkisi büyük olan. **3.** *mecaz.* Nitelikleri ile etki yaratan; etkili. 🗗 **güçlü kuvvetli,** *Gücü çok olan; çok kuvvetli; dayanıklı.*| **güçlü ünlü,** *dbl. Bir dilde, diğer ünlülere göre söylenişi daha belirgin ve duyumu daha yüksek olan ünlü, Türkçede "a" güçlü bir ünlüdür.*

güçlük, -ğü [*eT.* küç-lük > güç-lük] *is.* **1.** Güç olan şeyin niteliği; zorluk. **2.** Bir şeyi zor hâle getiren nitelik. **3.** Engel. **4.** Ücret; bedel. **5.** (Kalp için) tıkanıklık. 🗗 **güçlük çekmek,** *Bir işi yaparken güçlükle karşılaşmak.*|| **güçlük çıkarmak,** *Bir iş yapılırken birine zorluk veya engel çıkarmak.*|| **güçlükleri yenmek,** *Güç durumları ortadan kaldırmak; güçlük yaratan şeyleri gidermek.*

güçlükle, [güç-lük-le] *(güçlü'kle) zf.* Güç bir şekilde.

güçlülük, -ğü [güç-lü-lük] *is.* Güçlü olma durumu.

güçsünme, [güç-sü-n-me] *is.* Güç olarak değerlendirmek işi.

güçsünmek, [güç-sün-mek] *gçsz. f. [-ür]* Bir şeyi güç olarak değerlendirmek; güç saymak.

güçsüz, [güç-süz] *sf.* Gücü olmayan; zayıf; âciz. 🗗 **güçsüz düşmek,** *Zayıflamak; gücü yetmez olmak.*| **güçsüzler evi,** *Yaşlı ve güçsüz düşmüş kimselerin bakıldığı, barındırıldığı yer; düşkünler evi; darülaceze.*

güçsüzce, [güç-süz-ce] *sf.* ve *zf.* Güçsüz bir biçimde.

güçsüzlük, -ğü [güç-süz-lük] *is.* **1.** Güçsüz olma durumu. **2.** Güçsüze yakışır davranış; aciz. **3.** İktidarsızlık.

güçücükten, [küçü(k)-cük-ten كچوجكدن] *{eAT} zf.* → küçücükten.

güçüğen, [güçü-ğen كوچكن / كچكن] *{eAT} is.* Baykuşa benzer alaca renkli bir kuş.

güd, [? güd] *{ağız} is.* Düzenli bir şekilde kızarmayan, yarısı yanmış ekmek. [DS]

güdahte, [Far. güdāḫte گداخته] *(güda:hte) {OsT} sf.* Erimiş.

-güdaz, [Far. güdaḫten > güdāz گداز -] *(güda:z) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"yakan, eriten, tutuşturan, mahveden"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

güdaz, [Far. güdaḫten > güdāz گداز] *(güda:z) {OsT} is.* Yanma.

güdazende, [Far. güdāzende گدازنده] *(güda:zende) {OsT} sf.* Eritici; eriten.

güdaziş, [Far. güdāziş گدازش] *(güda:ziş) {OsT} sf.* Yanma; tutuşma; yakılış.

güddek, -ği [güt-mek > gü(dd)-ek *{ağız} is.* Sığır çobanı. [DS]

güddem, [Ar. hükkām ?] *{ağız} sf.* Bilgiç; çok bilen. [DS]

güde, [? güde] *{ağız} is.* Gebe inek. [DS]

güdecek, -ği [güd-ecek] *{ağız} is.* **1.** Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. **2.** Odun parçası; kıymık. [DS]

güdeğer, [? güdeğer] *{ağız} is.* Bir arada çalışma; ortak. [DS]

güdek[1]**, -ği** [güt-mek > gü(d)-ek] *is.* Amaçlanan sonuç; güdülen şey.

güdek[2]**, -ği** [gü(d)-ek] *{ağız} is.* **1.** Oyunda ceza; ceza sırası. **2.** Oyunda ebelik. [DS]

güdek[3]**, -ği** [? güdek] *{ağız} is.* Kadın elbisesi. [DS]

güdek[4]**, -ği** [gü(d)-ek] *{ağız} is.* Otlak; güdü yeri. [DS] ◻ **güdek parası,** *{ağız} Çoban ücreti.* [DS]

güdekçi, [güdek-çi] *{ağız} is.* **1.** Oyunda ebe. **2.** Çoban; sığırtmaç. [DS]

güdeksiz, [güt-mek > gü(d)-ek-siz] *sf.* Bir amaca dayanmayan; garazsız.

güdeleç, -ci [küt > (g)ü(d)-ele-ç] *{ağız} sf.* Bodur; kısa; gelişmemiş. [DS]

güdelek, -ği [güt-mek > gü(d)-ele-k] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdeleme, [güt-mek > gü(d)-ele-me] *is.* Ardına düşüp kovalama eylemi.

güdelemek, [güt-mek > gü(d)-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ardına düşmek; kovalamak; sürmek. [DS]

güdelmek, [küt-el-mek كودلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* (Hayvan için) kuyruğu kesilmek. [Kamus]

güdemeç, -ci [güt-mek > gü(d)-e-meç] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdemek, -ği [güt-mek > gü(d)-e-mek] *{ağız} is.* **1.** Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. **2.** Kazın kanat kemiği. [DS]

güdemen, [küt > gü(d)-e-men / göde-men] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

güden, [güt-mek > gü(d)-en كودن] *{ağız} is.* **1.** Çoban; sığırtmaç. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bandoyu yürüten adam. [DS]

güdengüt, [gü(d)-en+güt] *{ağız} is.* Ot çekirgesi. [DS]

güderi, [Yun. dodari / Far. gevderī / kūdar / Moğ. küderi] *is.* **1.** Genellikle geyik veya keçi derisinden yapılmış yıkanabilir, yumuşak ve mat deri. **2.** *sf.* Bu tür deriden yapılmış olan.

güderici, [güderi-ci] *is.* **1.** Derileri balık yağı ile sepileyen derici. **2.** Güderi satıcısı.

güderlemek, [güd-er-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Yemek için) karıştırmak. [DS]

güdermek, [güt-mek > güd-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hayvan otlatmak. [DS]

güdermek, [küt > gü(d)-er-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kamburlaşmak. **2.** Şişmek. [DS]

güdmek, [güt-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* Arkasını bırakmamak. [DS]

güdü[1]**,** [*eT.* küt-mek > gü(d)-ü] *{ağız} is.* **1.** Hayvan otlatma işi. **2.** At, sığır, koyun sürüsü. [DS] ◻ **güdü parası,** *{ağız} Çoban ücreti.* [DS]|| **güdü yeri,** *{ağız} Otlak.* [DS]|| **güdüye vermek,** *{ağız} Hayvanı otlatması için sürüye katmak.* [DS]

güdü[2]**,** [*eT.* küt-mek *(beklemek)* > gü(d)-ü] *is.* **1.** Bilinçli veya bilinçsiz olarak davranışları doğuran, bu davranışın sürekliliğini sağlayan ve ona yön veren herhangi bir güç; saik. *(1935)* **2.** *fel.* Kaynağı duygulanma değil de akıl olan sebep. **3.** Bir etkinlik veya işin gizli sebebi. **4.** *sos.* Bireyleri bilinçli ve amaçlı işlerde bulunmaya yönelten dürtü veya dürtüler bileşkesi; saik. **5.** *{ağız}* İstek; emel. [DS] ◻ **güdü incelemesi,** *Bir malın alınmasını veya tavsiyesini belirleyen psikolojik etkenlerin incelenmesi.*|| **güdü yeri,** *{ağız} Hafıza; bellek.* [DS]

güdü[3]**,** [küt > gü(d)-ü] *{ağız} is.* Küçük çömlek; güveç. [DS]

güdücü, [güt-mek > gü(d)-ücü كودجى] *sf.* **1.** Gütme işini yapan; güden. **2.** *{eAT}* Çoban; sığırtmaç.

güdük[1]**, -ğü** [*eT.* ket-mek *(çentmek)* > ket-ük > güdük كودوك] *sf.* **1.** Eksik bir yanı bulunan; tamamlanmamış. **2.** (Hayvan için) kuyruğu kesilmiş. *{OsT} (aynı)* **3.** Sonuca ulaşamamış; yetersiz. **4.** *{ağız}* (Sivri nesneler için) ucu sivriliğini kaybetmiş olan; küt. [DS] **5.** *{ağız}* Kolsuz yelek. [DS] **6.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS] **7.** *{ağız}* Gömlek; mintan. [DS] **8.** *{ağız}* Küçülmüş sigara; izmarit. [DS] ◻ **güdük aylar,** *Kısa aylar.*|| **güdük kalmak,** *1. Bitmemiş durumda olmak; sonuçsuz olmak. 2. Çocuğu olmamak. 3. Boyu büyüyememek; bodur kalmak.*|| **güdük tavuk,** *1. Tüyü veya kuyruğu olmayan tavuk. 2. mecaz. Zavallı kimse; değersiz kişi.*

güdük[2], **-ğü** [güt-mek > gü(d)-ük] *{ağız} is.* Hileci adam. [DS]

güdük[3], [güt-mek > gü(d)-ük] *is.* **1.** Kâr. **2.** *{ağız}* Faiz. [DS]

güdük[4], **-ğü** [? güdük] *{ağız} is.* Ölçek. [DS]

güdükçü, [güd-ük-çü] *is.* **1.** Tefeci; faizci. **2.** *{ağız}* Takip eden kimse. [DS]

güdükleme, [*eT.* ketük > güdük-le-me] *is.* **1.** *dbl.* Baş veya son tarafından bir veya birçok hecenin kaldırılmasıyla bir kelimenin kısaltılması. **2.** *{ağız}* Kısa ceket. [DS]

güdükleşme, [güd-ük-le-ş-me] *is.* Güdük duruma gelmek işi.

güdükleşmek, [güd-ük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Güdük duruma gelmek.

güdüklük, -ğü [güd-ük-lük] *is.* Güdük olma durumu.

güdül[1], [? güdül] *{ağız} is.* **1.** Ekmek; somun. **2.** Toprak ya da kabaktan yapılma su kabı; testi. **3.** Kepçe. **4.** Kuru, yaşlı ağaç. **5.** İçi oyularak kullanılan silindir şeklindeki ağaç gövdeleri. [DS]

güdül[2], [? güdül] *{ağız} sf.* **1.** Çirkin. **2.** (Kişi için) açıkgöz, becerikli ve ufak yapılı. **3.** Kambur. [DS]

güdüleç, -ci [güt-mek > güd-ül-eç] *{ağız} is.* **1.** Dümen. **2.** Direksiyon. **3.** Kalın ve kısa sopa. [DS]

güdülek, -ği [küt > güdül-ek] *{ağız} is.* **1.** Sapsız sepet; sele. **2.** Ağzı ve kulpu kırık testi. [DS]

güdülenme, [küt-mek *(beklemek)* > güt-mek > gü(d)-ü-le-n-me] *is.* **1.** Güdü kazanma eylemi. **2.** *psikol.* Bireyin, işinin yönünü ve öncelik sırasını belirleyen iç veya dış dürtülerin etkisi ile harekete geçmesi; motivasyon. **3.** Canlıda işe veya öğrenmeye geçme isteği. **4.** *ekon.* Ekonomik bir öznenin davranışını belirleyen etkenlerin tümü.

güdülenmek, [güdü-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Güdü kazanmak.

güdülgü, [güdül-gü] *{ağız} is.* Kısa ve kalın sopa. [DS]

güdülme, [güt-mek > gü(d)-ül-me] *is.* Gütme işinin yapılma durumu.

güdülmek[1], [güt-mek > gü(d)-ül-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gütme işi yapılmak. **2.** *mecaz.* (Bir topluluk veya kişi için) birinin düşünce veya amacı doğrultusunda yönetilmek.

güdülmek[2], [*eT.* ket-mek > güd-ül-mek كودلك] *{OsT} edil. f. [-ür]* (Hayvan için) kuyruğu kesilmek.

güdülük[1], **-ğü** [güt-mek > güdü-lük] *{ağız} is.* **1.** Çobana verilen para. **2.** Oyunda ebe. [DS]

güdülük[2], **-ğü** [güdür-ük] *{ağız} is.* → güdürük. [DS]

güdüm[1], [güt-mek > gü(d)-üm] *is.* **1.** Yönetmek işi; sevk ve idare. *(1944)* **2.** *{ağız}* Sürme, gönderme işi. [DS] **3.** Bilişimde, bir olaylar dizisini veya bir aracı yöneltme ve düzenlemeyle ilgili işlevlerin bütünü. **4.** Hayvan otlatma. **5.** *{ağız}* Birisine para ile hayvanlara baktırma işi. [DS] **6.** *{ağız}* Çobanın ücreti. [DS] ◻ **güdüm bilimi,** *Canlılarda ve makinelerde denetim, işleyiş ve iletişimi inceleyen bilim; kibernetik; sibernetik.*

güdüm[2], [Ar. ḳudūm] *{ağız} is.* → kudüm. [DS]

güdümcü, [güdüm-cü] *sf.* Güdümcülükten yana olan.

güdümcülük, -ğü [güdüm-cü-lük] *is.* Bir ülkenin tarım, ekonomi ve sanayi işlerinde tutulan güdümlü yol.

güdümeç, -ci [güt-mek > güdüm-eç] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

güdümen, [? güdümen] *{ağız} is.* Şimşek. [DS]

güdümleme, [güdüm-le-me] *is.* Bir görüş, kanaat veya inancı benimsetme çabası.

güdümlemek, [güdüm-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir kimseyi veya bir şeyi bir hedefe veya belli bir amaca yöneltmek.

güdümlenme, [güdüm-le-n-me] *is.* Güdümlü hâle getirilmek işi.

güdümlenmek, [güdüm-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Güdümleme eylemi yapılmak. **2.** Güdümlü hâle getirilmek.

güdümlü, [güdüm-lü] *sf.* **1.** Güdülebilen; yöneltilebilir; güdümlenebilir. **2.** Bir şeye yöneltilmiş; bir yöne çevrilmiş. **3.** *mecaz.* Bir plan, bir tasarım doğrultusunda yürütülen bir amacı, bir eğilimi yansıtan. ◻ **güdümlü mermi,** *as. İzleyeceği yolun bir bölümünü veya bütününü öz güdüm veya uzaktan kumanda ile kateden nükleer veya klasik başlıklı mermi; füze.*‖ **güdümlü öğrenme,** *Öğretmenin rehberliğinde önceden tasarlanmış bir plana göre gerçekleşen öğrenme.*‖ **güdümlü sanat,** *Belli bir siyasi, toplumsal öğretiye bağlı kalınarak yapılan sanat.*

güdümlülük, -ğü [güdüm-lü-lük] *is.* Güdümlü olma durumu.

güdümsüz, [güdüm-süz] *sf.* Güdümlü olmayan. ◻ **güdümsüz eğitim,** *Buyurgan olmayan bir sisteme dayanan eğitim.*

güdür[1], [küt > güdür] *{ağız} is.* **1.** Yuvarlak ekmek. **2.** Küçük kulaklı hayvan. [DS]

güdür[2], [? güdür] *{ağız} is.* Güç; kuvvet. [DS]

güdürlü, [güdür-lü] *{ağız} sf.* Güçlü; kuvvetli. [DS]

güdürük, -ğü [güdür-ük] *{ağız} is.* **1.** Kulpsuz sepet; sele. **2.** Kulpu ve ağzı kırık testi. [DS]

güdüş, [gü(d)-üş] *{ağız} is.* Emziği kırık ibrik. [DS]

güfer, [? güfer] *{ağız} is.* Kuvvet; güç. [DS]

güft[1], [Far. güft گفت] *{OsT} is.* **1.** Söz; laf; lakırdı. **2.** *çek. f.* Dedi; söyledi. ◻ **güft ü gû,** *Dedikodu.*‖ **güft ü şinîd,** *Duyulan haberler; dedikodu.*

güft[2], [? güft] *{ağız} is.* Gönül isteği; arzu. [DS]

güftar, [Far. güftār گفتار] *(güfta:r) {OsT} is.* Söz. ◻ **güftār-ı ātıl,** *{OsT} Boş söz.*‖ **güftār-ı senc,** *{OsT} Söz tatan; ölçülü ve uygun söz söyleyen.*‖ **güftār-ı şîrîn,** *{OsT} Tatlı söz.*

güfte, [Far. güfte گفته] *{OsT} sf.* **1.** Söylenmiş. **2.** Söyleniş. **3.** *is. müz.* Müzik eserlerine ait sözlerin yazılı metni; söz. ☐ **güfte-kârî,** *{OsT} 1. Üzeri yazı ve desenlerle süslenmiş pirinç fener altlığı. 2. Üzeri yazılarla süslü bir tür İran halısı.*

güfteci, [güfte-ci] *is.* Söz yazarı; şarkı sözü yazan kimse.

güg, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *güg-ük, güg-ürdek*

gügek, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ek] *{ağız} is.* **1.** Cevizin yeşil kabuğu. **2.** Ham meyve. [DS]

gügerenlik, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-en-lik] *{ağız} is.* Otlak. [DS]

gügü, [? gügü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

gügük, -ğü [güg-ük ?] *{ağız} is.* **1.** Lale tomurcuğu. **2.** Parçalanmamış ceviz içi. [DS] ☐ **gügük kışı,** *{ağız} Nisan ayındaki yağmurlu ve soğuk günler.* [DS]

güğ, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *güğ-ül-de-mek, güğ-ül güğül*

güğe, [küye > güğe كوكه] *{OsT} is.* Güve.

güğegündüz, [gü(ğ)-e + gü/ndüz كوكاكوندوز] *{eAT} pekşt. zf.* Tamamen gündüz iken; güpegündüz; gündüzleyin.

güğem, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-em كوكم] *{ağız} is.* **1.** Mavi renk. [DS] **2.** *{eAT}* Yaban eriği.

güğemgündüz, [gü(ğ)-em+gü/ndüz كوكم كوندوز] *{eAT} pekşt. zf.* Tamamen gündüz iken; güpegündüz; gündüzleyin.

güğermek, [gök *(yeşil)* > gü(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çim, ekin vb. için) yeşermek. [DS]

güğmek, [göy-mek / güy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Dayanmak; tahammül etmek. [DS]

güğül[1], [güğ *(yans.)* > güğ-ül] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan yansımalı gövde.

güğül[2], [Yun. koukkuli => كوكل] *{ağız} is.* **1.** İpekböceği kozası. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** İçi boş koza. [DS] ☐ **güğül bağlamak,** *{eAT} İpek kozası oluşmak.*|| **güğül kozağı,** *{eAT} İpek kozası.*|| **güğül kurdu,** *{eAT} {OsT} İpek böceği.*

güğüldemek, [güğ *(yans.)* > güğ-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Çocuk için) konuşmaya başlamak. [DS]

güğüm, [Yun. koukoumi / Lat. cucuma => güğüm كوكم] *{ağız} is.* **1.** Yandan kulplu, boynu uzun, çoğunlukla bakırdan yapılmış su kabı. [DS] **2.** *argo.* Kadın ve kızda göğüs; meme. ☐ **güğüm başı,** *{OsT} tar. Saray kuruluşunda koğuş subayına verilen ad.*

güğümek, [güğ-ü-mek / güy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Dayanmak; tahammül etmek. [DS]

güğündürmek, [göy-ün-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi hafifçe yakmak. [DS]

güğürcük, -ğü [düğür-cük] *{ağız} is.* Küçük dolu tanesi. [DS]

güğüş, [gök *(mavi)* > göğ-üş] *{ağız} is.* Mavi renk. [DS]

güher, [Far. gevher گهر] *{OsT} is.* **1.** Maddenin özü; cevher. **2.** Süs ve takı olarak kullanılan değerli taş vb. şeyler; mücevher. **3.** Nükteli ve güzel söz. **4.** Anlayış; kavrayış. **5.** Bilim. ☐ **güher-bār,** *{OsT} Cevher yağdıran.*|| **güher-feşān,** *{OsT} Mücevher saçan.*|| **güher-fürüş,** *{OsT} Cevher satan.*|| **güher-pāre,** *{OsT} Cevher parçası.*|| **güher-pāş,** *{OsT} Mücevher saçan.*|| **güher-rîz,** *{OsT} Cevher döken.*

güherçile, [Far. güher+çile] *is.* Tarımda gübre, hekimlikte ilaç ve barut gibi patlayıcı yapımında kullanılan, beyaz renkte, ince billur şeklinde birleşik madde; potasyum nitrat: KNO_3

gükçük, -ğü [küçük > gükçük ? كوكچك] *{OsT} sf.* Küçük.

-güke, [-guka /-güke] *{eT} yap. e.* → -guka.

gükremek, [kük-(ü)r-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** Öfkeden ağzı köpürmek. **2.** Azmak. **3.** Kızmak. [DS]

güküm, [? güküm] *{ağız} sf.* Kimsesi olmayan; düşkün. [DS]

gül[2], [*eT.* -kil > gül] *{ağız} is.* Köşe. [DS]

gül[2], [Far. gul *(çiçek)* > gül گل] *{OsT} is. bot.* **1.** Taç yaprakları kalın ve katmerli, keskin kolu, beyazdan kırmızıya kadar pek çok rengi bulunan, gülgillerin örnek bitkisi, *(Rosa).* **2.** Bu bitkinin kokulu ve güzel görünümlü çiçeği. **3.** *gnşl.* Divan edebiyatında güzel ve sevgili karşılığı olarak kullanılan bir tema. **4.** *tasvf.* Mecazî aşkın sembolü. **5.** *gnşl.* Derviş. **6.** *{ağız}* Kısrakların tüylerinde beliren doğurma işareti. [DS] **7.** *{ağız}* Fes üzerine konan, boncuk ve taşlarla bezenmiş gümüş süs. [DS] ☐ **gül-āb,** → gülab.|| **gül-bāğ,** *{OsT} Gül bahçesi.*|| **gül-bahār,** *{OsT} 1. Pembe boya. 2. Bir tür tavla oyunu.*|| **gül bahçesi,** *Gül ağaçları dikilmiş bahçe.*|| **gül bayramı,** *Hz. Musa'nın Tur dağında Allah'ın tecellisi ile On Emir'i aldığı günü kutlamak için yapılan bayram.*|| **gül beden,** *{OsT} Vücudu gül gibi güzel ve taze olan (kadın).*|| **gül-berg,** *{OsT} Gül yaprağı.*|| **gül-berg-i bağ-ı ömr,** *{OsT} Ömür bahçesinin gülünün yaprağı; torun.*|| **gül-be-şeker,** *{OsT} Bir tür gülsuyu katılmış tatlı.*|| **gül-bezek,** *{OsT} Açılmış*

gül biçimindeki bir süs ögesi.|| **gül-bister,** *{OsT} Gül yatak; sevgilinin yatağı.*|| **gül-bîz,** *{OsT} Gül serpen.*|| **gül-büse,** *{OsT} Gül öpücüklü; öpüşü gül gibi zarif ve hafif olan.*|| **gül-bün,** *{OsT} 1. Gül fidanı. 2. Gül yetişen yer; güllük.*|| **gül cemāl,** *{OsT} Gül gibi güzel yüz.*|| **gül-çehre,** *{OsT} Yüzü gül gibi güzel ve hoş olan.*|| **gül-çîn,** *{OsT} Gül toplayan.*|| **gül-dān,** *{OsT} Çiçeklik; gül konulan kap.*|| **gül defnesi,** *bot. Zakkum; ağu ağacı, (Nerium cleander).*|| **gül-dehen** (dehan), *{OsT} Ağzı gül gibi küçük ve güzel olan.*|| **gül-deste,** *{OsT} 1. Gül demeti. 2. Türk müziğinin eski bir makamı.*|| **gül düğlünceği,** *{OsT} Gül goncası.*|| **gül düğmesi,** *{eAT} {OsT} Gül goncası.*|| **gül-efsûn,** *{OsT} Büyülü şarap.*|| **gül-efşān,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-endām,** *{OsT} İnce ve güzel boylu; gül boylu.*|| **gül-engübîn,** *{OsT} Gül yaprağı ve bal karışımı bir tatlı.*|| **gül-fām,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül-fem,** *{OsT} Gül ağızlı; küçük ağızlı.*|| **gül-feşān,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-geşt,** *{OsT} Gül seyri; gül gezintisi.*|| **gül-geşt-i sahrā,** *{OsT} Gül ve çiçeklerle süslü bahçe veya kırda yapılan gezinti.*|| **gül gibi,** *Çok güzel, çok iyi.*|| **gül gibi bakmak,** *1. Baktığı kişilerin geçimini para sıkıntısı çekmeden sağlamak. 2. Temiz, iyi ve güzel bir şekilde bakmak, korumak.*|| **gül gibi geçinmek,** *1. Çok iyi geçinmek; anlaşmak; kavgasız gürültüsüz bir arada yaşamak. 2. Pek zengin olmamakla birlikte rahat ve huzur içinde yaşamak.*|| **gül gibi yaşamak,** *Kimsenin desteğine gerek duymadan rahat ve mutlu bir ömür geçirmek.*|| **gül-gonca,** *{OsT} Henüz açılmamış gül; gül goncası.*|| **gül-gonce,** *{OsT} Henüz açılmamış gül; gül tomurcuğu.*|| **gül-gûn,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül-gûne,** *{OsT} 1. Gül renkli. 2. Gül yanaklı. 3. Pembe renkli allık.*|| **gül-gûn kümeyt,** *{OsT} Kırmızı şarap.*|| **gül gülistān,** *İç açıcı, ferahlık veren yer.*|| **gül-hen,** *{OsT} Hamam ocağı; külhan.*|| **gül-hîz,** *{OsT} Gül yetiştiren.*|| **gül-i gül-zār,** *{OsT} Gül bahçesinin gülü.*|| **gül-i ra'nā,** *{OsT} Dışı sarı, içi kırmızı renkli bir tür gül.*|| **gül-i ruhsār,** *{OsT} Güle benzer yanak.*|| **gül-i sad-berg,** *{OsT} Büyük ve katmerli bir çeşit gül.*|| **gül-i surh,** *{OsT} Kırmızı gül.*|| **gül-i ter,** *{OsT} Taze gül.*|| **gül-izār,** *{OsT} Gül yüzlü; gül yanaklı; pembe yanaklı.*|| **gül-izār-ı gonce fem,** *{OsT} Ağzı goncaya benzer gül yanaklı güzel.*|| **gül-i zemîn,** *{OsT} Danışma kurulu; meşveret meclisi.*|| **gül-i zibā,** *{OsT} Güzel ve parlak gül.*|| **gül-kand,** *{OsT} Bir tür gül tatlısı.*|| **gül-kâr,** *{OsT} Gül bakıcısı; gül yetiştiricisi; bahçıvan; çiçekçi.*|| **gül mazısı,** *Zar kanatlılardan mazı böceğinin sokması ile gül ağaçlarında meydana gelen saçaklı ur.*|| **gül-nahl,** *{OsT} Gül fidanı; gül ağacı.*|| **gül-nār,** *{OsT} Nar çiçeği.*|| **gül-nārî,** *{OsT} Nar çiçeği renginde.*|| **gül-nefesî,** *{OsT} Güzel kokululuk; hoşsohbetlilik.*|| **gül-nihâl,** *{OsT} Gül fidanı.*|| **gül-nikāb,** *{OsT} Yüzü gülle örtülü; pembe yanaklı.*|| **gül oya,** *Şekilleri güle benzeyen bir tür oya.*|| **gül-nūş,** *{OsT} Gül içen.*|| **gül-pūş,** *{OsT} Gül örtülü; pembe yanaklı.*|| **gül reçeli,** *{OsT} Meyve yerine gül yaprağı kullanılarak yapılan bir tür reçel.*|| **gül-reng,** *{OsT} Gül renkli; pembe.*|| **gül rengi,** *{OsT} Pembe.*|| **gül-reng-i feyz,** *{OsT} Bir tür lale.*|| **gül-rîz,** *{OsT} Gül saçan.*|| **gül-ı-rū,** *{OsT} Al yanaklı; gül yanaklı.*|| **gül-rūh,** *{OsT} Gül yanaklı.*|| **gül-ruhsār,** *{OsT} Gül yanaklı.*|| **gül-rūy,** *{OsT} Al yanaklı; gül yanaklı.*|| **gül sirkesi,** *Gül yapraklarından yapılan sirke.*|| **gül suyu,** *Gül yağı üretimi sırasında yan ürün olarak elde edilen kokulu berrak sıvı.*|| **gül-şāh,** *{OsT} Gül dalı.*|| **gül-şeker,** *{OsT} Gül tatlısı.* || **gül-şen,** *{OsT}* → gülşen.|| **gül şurubu,** *Gülden yapılan bir tür şurup.*|| **gül-ten,** *{OsT} Gül gibi taze ve ince tenli.*|| **gül tırnak,** *{ağız} Güzel biçimli tırnak.* [DS]|| **Gülü seven dikenine katlanır.** *Kişi sevdiği insan veya iş yüzünden gelebilecek olumsuzluklara ve sıkıntılara göğüs germek durumundadır.*|| **gül üstüne gül koklamamak,** *Bir eş üzerine ikinci bir kadını sevgili tutmamak.*|| **Gülü tarife ne hacet, ne çiçektir biliriz.** *(Birinin olumsuz davranışları sayılıp dökülürken) "Bunları saymaya gerek yok, biz onu gayet iyi biliriz." anlamında kullanılan söz.*|| **gül yağcı,** *Gül yağı üreten ya da satan kimse.*|| **gül yağcılık,** *Gül yağı çıkarma ve satma işi.*|| **gül yağı,** *Güllerin imbikten geçirilmesi ile elde edilen gül suyu üzerinde toplanan kokulu yağ.*|| **gül-zār,** *{OsT}* → gülzar.|| **gül-zemîn,** *{OsT} mecaz. İçki içilen yer.*

gül[3], [? gül] *{ağız} is.* Bel suyu; meni; sperma. [DS]

gülab, [Far. gül-āb گلاب] *(gülâ:b) {OsT} is.* Gül yağı.

gülabdan, [Far. gül + āb-dān *(suluk)* گلابدان] *(güla:bda:n) {OsT} is.* Gül suyu serpmek için kullanılan dibi geniş, ağzı dar kap.

gülabiye, [Far. gülābiye گلابیه] *(gülâ:biye) {OsT} is.* Bir tür pasta; kek.

gülac, [Slav. koláç [Tietze] / Far. gülāc گلاج] *(güla:c) {OsT} is.* **1.** Nişastadan yapılma ince yufka; güllaç. **2.** Eczacıların içerisine toz halindeki ilaçları koymakta kullandıkları ince nişasta yufka.

gülan, [Far. gülān گلان] *(gülâ:n) {OsT} is.* **1.** Güller. **2.** *{ağız}* Mayıs ayı. [DS]

gülayı, [Far. gül + T. ay-ı] *{ağız} is.* Mayıs ayı. [DS]

gülbam, [Far. gülbām *(ses)* گلبام] *(gülba:ng) {OsT} is.* → gülbang

gülbang, [Far. gülbang *(ses)* گلبانگ] *(gülba:ng) {OsT} is.* **1.** Bir ağızdan yüksek sesle bağırma. **2.** Bir topluluğun bir ağızdan yüksek sesle yaptığı dua. **3.** *tasvf.* Tekkelerde, Bektaşî ve Mevlevî törenlerinde tarikat büyüklerini anmak için söylenen ilahî. **4.** Saraylarda belirli törenler sırasında yüksek sesle okunan dua. **5.** Savaşçıların saldırı sırasında "Al-

lah! Allah!" nidaları ile bağırmaları. **6.** *ed.* Bülbül sesi. **7.** Belli zamanlarda belli yerlerde okunmak üzere düzenlenmiş yeniçeri duası. *"Allah Allah! İllallah! Baş üryân, sine püryân, kılıç al kan, bu meydanda nice başlar kesilir; olmaz hiç soran. Eyvallah, eyvallah! Kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan. Kulluğumuz padişaha âyan. Üçler, yediler, kırklar; gülbang-ı Muhammedî, nur-ı nebî, kerem-i Alî, pîrimiz, sultanımız hünkâr Hacı Bektaş Velî demine hu diyelim hu!"* 🗗 **gülbâng-ı Muhammedî,** *{OsT} Ezan.*|| **gülbâng-i Muhammedî,** *{OsT} Ezan.*|| **gülbang taşı,** *{OsT} tar. Yeniçeri kışlalarında gülbank çekmek için üzerine çıkılan taş.* **gül-bank,** *{OsT}* ➡ gülbang.

gülbank, -gı [Far. gülbāng *(ses)* گلبانگ > gülbank] *(gülba:nk) {OsT}* ➡ gülbang.

gülbaş, [gül + baş] *{ağız} is.* Namlusunun üzerinde üç büyük bilezik bulunan çakmaklı tüfek. [DS]

gülbenk, -gi [Far. gülbāng *(ses)* گلبانگ > gülbenk] *{ağız} is.* Düğünlerde silah patlatarak yapılan eğlence. [DS]

gülbeşeker, [Far. gül-be-şeker گل به شکر / گلبشکر / بشکر] *{OsT} is.* **1.** Gül yaprağından yapılan macun kıvamında bir tür tatlı; gül reçeli. **2.** *{ağız}* Koyu kırmızı renkli gül. [DS] 🗗 **gülbeşeker şemsiyesi,** *Reçellik gülden hazırlanan bir çeşit ezme.*

gülbet, [Ar. ġurbet] *{ağız} is.* Gurbet. [DS]

gülbezek, [Far. gül + T. beze-k] *is.* Açılmış bir gül biçimindeki mimarî süs unsuru.

gülburnu, -nu, -unları [Far. gül + T. bur(u)n-u] *{ağız} is.* ➡ kuşburnu meyvesi. [DS]

gülbüz, [Far. gürbüz] *{ağız} sf.* ➡ gürbüz. [DS]

gülcen, [? gülcen] *{ağız} is.* İplik çilesini makaraya sarmak için iplik çilesinin takıldığı silindir biçimindeki araç; çıkrık; elemge. [DS]

gülcü, [gül-cü] *is.* Gül yetiştiren bahçıvan.

gülçe, [Far. gül-çe گلچه] *{OsT} is.* **1.** Küçük gül; gülcük. **2.** Çiçekçik. **3.** Fildişi oyma ve kakmalarda küçük bir gül şeklinde düzenlenmiş süs ögesi.

güld[1]**,** [guld / güld *(yans.)*] *is.* Gür bir suyun çağlayarak akışını, karın gurultusunu, buna benzer gürültülü konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *güld-ür-de-k, güld-ür güldür*

güld[2]**,** [güld *(yans.)*] *is.* Gök gürlemesini, buna benzer sesle yıkılmayı anlatan kök. [Zülfikar] *güld-ür güldür, güld-ür goca, güld-ür-e-dek*

güldeste, [Far. güldeste گلدسته] *is.* **1.** Gül demeti. **2.** Çiçek demeti. **3.** Şiir antolojisi. **4.** *müz.* Klasik Türk musikisinde birleşik bir makam. **5.** *tasvf.* Bektaşi nefeslerinde Hz. Ali'ye karşı derin bir bağlılık ifadesi olarak kullanılan deyim.

güldibi, [Far. gül + T. di(b)-i] *{ağız} is.* Gelincik tomurcuğu. [DS]

güldür, [güld-ür *(yans.)*] *is.* Büyük bir gürültü ile akma, yıkılına veya gök gürlemesi sesi. 🗗 **güldür güldür,** *1. (Akış için) hızlı ve gürültülü bir şekilde. 2. (Yarış veya okuyuş için) hızlı olarak. 3. Çok gürültü ederek.*

güldür, [? güldür] *{ağız} is.* **1.** Su bardağı; maşrapa. **2.** Küçük yayık. [DS]

güldürdek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-de-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Deve ve koyunlara takılan büyük çan.

güldüredek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-ede-k] *{ağız} zf.* (Yıkılma, çökme için) ansızın. [DS]

güldürek, -ği [güld *(yans.)* > güldür-e-k] *{ağız} is.* **1.** Gaz tenekesi. **2.** Bir tür tava. **3.** Büyük çan. **4.** Gök gürültüsü. [DS]

güldüremek, [güld *(yans.)* >güld-ür-e-mek گولدورمك] *gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor] [{OsT} güldüreyorur]* Güldürdemek; gürlemek. *{eAT} (aynı)*

güldürgü, [güld *(yans.)* > güldür-gü] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

güldürgücük, -ğü [güld *(yans.)* > güldür+gücük] *{ağız} sf.* (İş için) yarım yamalak; eksik kalmış olan. [DS]

güldürme, [gül-dür-me] *is.* Gülmesini sağlama eylemi.

güldürmek, [*eT.* kül-mek > kül-tür-mek > gül-dürmek] *gçl. f. [-ür]* Birinin gülmesini sağlamak; gülmesine sebep olmak.

güldürü, [gül-dür-ü] *sf.* **1.** Güldürme özelliği taşıyan. **2.** *is. ed.* İnsan, olay ve durumların gülünç yönlerini ortaya koyan sahne eseri; komedi; fars. *(1935)*

güldürücü, [gül-dür-ücü] *sf.* Gülmeyi sağlayan; gülmeye yol açan; komik. 🗗 **güldürücü gaz,** *kim. Koklandığında neşeli ve tatlı bir çeşit sarhoşluk meydana getiren diazot monoksit (N_2O) gazı.*|| **güldürücü kas,** *anat. Dudakların kenarlarında yer alan, gülmeyi sağlayan, değişken bir yüz kası.*

güldürüm, [güldür-üm] *{ağız} is.* Büyük taş parçası. [DS]

güldürümlü, [güldür-üm-lü] *{ağız} sf.* (Yağmur için) şiddetli. [DS]

güldürtü, [güldür-tü] *is.* Yıkılıma veya nesnelerin çok sayıda birbirine vurmasından çıkan ses; gürültü; gümbürtü. 🗗 **güldürtü gölü,** *{ağız} Çağlayan.* [DS]

güle, [Far. güle گله] *{OsT} is.* **1.** Bükülmüş zülüf; kıvrılmış saç. **2.** *{ağız}* Koyun yünü kırkılırken ayaklarına bağlanan ip. [DS]

gülebez, [? gülebez] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

güleç, -ci [gül-mek > gül-eç گلچ] *{eAT} {OsT} sf.* Her zaman gülen; güler yüzlü; güleğen; mütebessim. 🗗 **güleç yüzlü,** *{eAT} Güler yüzlü.*

güleçlik, -ği [gül-mek > gül-eç-lik گلچلوك] *is.* Güleç olma durumu; beşaşet; *{OsT} (aynı).*

güledüşmek, [gül-mek+düş-mek گله دشمك] *{OsT} gçsz. b. f. [-er]* Hemen gülmeğe başlamak.

gülef, [Far. gülef گلف] *{OsT} is. bot.* Bir tür kırmızı gül.

güleğen, [kül-mek > gül-mek > gül-eğen گولكن / كلگن / كولكن] *sf.* **1.** Çok gülen; sürekli gülen; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Güler yüzlü.

gülek[1]**, -ği** [gül-mek > gül-ek] *{ağız} sf.* Güleryüzlü; sevimli; güleç; güleğen. [DS]

gülek[3]**, -ği** [Erme. kovlak كولك] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Süt, yağ, su vb. koymak için ağaçtan yapılmış büyükçe kap. **2.** Bir tahıl ölçüsü. **3.** Araba başlığı. [DS]

gülek[2]**, -ği** [göl-ek / göl-et] *{ağız} is.* Küçük su birikintisi; gölet. [DS]

gülek[4]**, -ği** [gölük] *{ağız} is.* **1.** At, kısrak sürüsü. **2.** Topal eşek. [DS]

gülem, [gül-mek > gül-em] *{ağız} is.* Hoşlanma; beğenme; hoş. [DS] 🗗 **gülemine gitmek,** *{ağız} Hoşlanmak; beğenmek.* [DS]

gülembe, [Far. güle => güle-m(m)e / elemge ?] *{ağız} is.* Dokumacı çıkrığı. [DS]

gülemek[1]**,** [güle-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Yontmak; sivriltmek. [DS]

gülemek[2]**,** [güle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Koyun kırkılırken ayaklarını bağlamak. [DS]

gülemme, [Far. güle => güle-m(m)e / elemge ?] *{ağız} is.* Dokumacı çıkrığı. [DS]

gülenç, -ci [gül-mek > gül-enç كلنج] *{eAT} sf.* Her zaman gülen; güler yüzlü; güleğen; mütebessim. 🗗 **gülenç yüzlü,** *{eAT} Güler yüzlü.*

güler, [gul *(yans.)* > gül-er] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülerlenmek, [gül-er-le-n-mek كلرلنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; tebessüm etmek.

gülesimek, [gül-mek > gül-esi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Güleceği gelmek; gülmek istemek. [DS]

güleste, [? güleste] *{ağız} is.* Kızgın develerin ayaklarına bağlanan zincir köstek. [DS]

güleş[1]**,** [gül-eç] *{ağız} sf.* → güleç. [DS]

güleş[2]**,** [güreş كلش] *{OsT} is.* → güreş.

güleşçi, [güreş-çi كولشجى] *{OsT} is.* → güreşçi.

güleşmek, [güreş-mek كولشمك] *{OsT} {ağız} işteş. f. [-ür]* → güreşmek. [DS]

gülev, [Far. gül + T. ev] *{ağız} is.* Alev. [DS]

gülevlemek, [gülev-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Kömür için) yanmaya başlamak; tutuşmak. [DS]

gülevlenmek, [gülev-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Kömür için) alevlenmek; yanmaya başlamak; tutuşmak. [DS]

güleyazmak, [gül-mek + yaz-mak] *{ağız} gçsz. b. f. [-ar]* Gülmemek için kendini zorlamak; gülecek gibi olmak. [DS]

gülfatma, [Far. gül-i ḫatmī] *{ağız} is.* → gülhatmi. [DS]

gülfidan, [Far. gül + Yun. phyton > fidan] *is.* **1.** Gül fidanı. **2.** *mecaz.* Gül gibi güzel ve ince narin yapılı.

gülgani, [Far. gül + T. kan-ı] *{ağız} is.* Şeker rengi. [DS]

gülgez, [? gülgez] *{ağız} sf.* Temiz. [DS]

gülgezi, [güvezi] *{ağız} is.* → güvezi. [DS]

gülgiller, [gül-gil-ler] *is. bot.* Elma, armut, çilek, gül, badem gibi iki çenekli, ayrı taç yapraklı pek çok otsu bitki ve ağaç türlerini içine alan çiçekli bitkiler familyası, *(Roseceae).*

gülgüli, [Far. gülgülī گل گلى] *(gülgüli:) {OsT} sf.* Gül renkli; pembe.

gülgülü[1]**,** [Far. gülgülī] *{ağız} sf.* **1.** Pembe. **2.** Kan kırmızısı. **3.** *is.* Pembe üzüm. **4.** Gelincik. [DS]

gülgülü[2]**,** [Far. ġulġule] *{ağız} is.* Müzikte bir makam. [DS]

gülhatmi, [Far. gül-i ḫatmī گلختمى] *(gülhatmi:) {OsT} is. bot.* Ebegümecigillerden, bahçelerde yetiştirilen ve halk hekimliğinde kullanılan bir yıllık otsu bir süs bitkisi, *(Althaea rosa).*

gülî, [Far. gülī گلى] *(güli:) {OsT} sf.* Gül gibi; gül renkli.

gülibrişim, [Far. gül+ebrişem] *is. bot.* Gölge ve süs ağacı olarak yetiştirilen, boyu on beş yirmi metreyi bulan, çiçekleri kömeç biçiminde, yassı badıç biçimli meyveleri olan mimozagillerden bir ağaç, *(albizzia).*

gülistan, [Far. gül-istān گلستان] *(gülista:n) is.* Gül bahçesi; güllük.

gülk, [? gülk] *{ağız}* is. Sebzelerin çiçekli durumu. [DS]

gülkurusu, [gül+kuru-s-u] *sf.* Pembe gülün kuruduktan sonra aldığı renk. 🗗 **gülkurusu rengi,** *Kurutulmuş pembe gül rengi.*

güllabi, [Far. gülābī گلابى] *(güllâ:bi) is.* **1.** Akıl hastanelerinde görevli hademe. **2.** İkiyüzlü; pohpohçu; yağcı. **3.** *{ağız}* İri ve tatlı bir armut türü. [DS]

güllabici, [güllābi-ci] *(güllâ:bici) is.* Akıl hastanelerinde görevli hademe.

güllabicilik, -ği [güllābi-ci-lik] *(güllâ:bicilik) is.* Güllabicinin yaptığı iş; akıl hastanesi hademeliği. 🗗 **güllabicilik etmek,** *Aşırı taşkınlık ve şımarıklık eden kimseye katlanarak yüzüne gülmek.*

güllaç, -cı [Far. gülāc / gül-lü + aş] *(güllâ:c) is.* **1.** Nişastadan hazırlanan çok ince kuru yufka. **2.** Bu tür yufkadan yapılmış tatlı. **3.** İçilmesi zor bazı ilaçların içine konulduğu küçük nişasta kap.

gülle, [Far. gulūle گلوله > gülle گله] *{OsT} is. {OsT} is.* **1.** Küre biçimindeki top mermisi. **2.** [گله] *{OsT}* Çocukların oynadığı bilye; zıpzıp. **3.** *spor.* Atletizm yarışlarında sporcuların mümkün olduğu kadar uzağa atmak zorunda oldukları metal küre. 🗗 **gülle atma,** *spor. Bayanlarda 4 kg., erkeklerde 7, 257 kg. ağırlığındaki gülleyi mümkün olduğu kadar uzağa atmaya dayanan atletizm yarışlarından biri.*|| **gülle gibi,** *Çok ağır.*

gülleci, [gülle-ci] *is.* **1.** Top güllesi yapan usta. **2.** *spor.* Gülle atma sporu yapan kimse.

güllek, -ği [? güllek] *{ağız} is.* Uçan kuş kümesi. [DS]

gülleme, [kül-le-me] *{ağız} is.* Pirzola. [DS]

güllü, [gül-lü] *sf.* **1.** Gülü bulunan. **2.** Üstüne gül deseni işlenmiş bulunan. **3.** *{ağız}* Güzel. [DS]🗗 **güllü diba,** *İri güllerle işlenmiş diba kumaşı.*|| **güllüm kalhm,** *{ağız} Çok sıkı fıkı; samimi.* [DS]

güllük[1]**, -ğü** [gül-lük كللوك / گللك] *is.* **1.** *{OsT}* Gül bahçesi. **2.** Gülü bol olan yer. **3.** Gülün bol ve iyi yetiştiği yer. 🗗 **güllük gülistanlık,** *Bakımlı ve güzel, yeşillik yer; iç açıcı güzellikte olan yer.*

güllük[2]**, -ğü** [gölük] *{ağız} is.* Beygir; at. [DS]

güllük[3]**,** [gül-lük] *{ağız} is.* Hela; tuvalet; yüznumara. [DS]

gülme, [kül-mek > gül-me] *is.* Gülmek durumu ve eylemi.

gülmece, [gül-mece] *is.* **1.** Eğlendirmek, güldürmek amacı güden veya birini incitmeden takılmak için yapılan ince alay; mizah; şaka; humor. *{ağız} (aym)* [DS] **2.** *ed.* Bazı durumları, olayları ve kişileri gülünç yönleri ile ortaya koyan edebî eser; mizah.

gülmeceli, [gül-me-ce-li] *sf.* İçinde gülmece unsurları bulunan (yazı, resim veya eser); mizahî.

gülmek, [*eT.* kül-mek > gül-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** (İnsan için) hoşuna veya tuhafına giden olaylar veya durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. **2.** Neşe, sevinç, mutluluk belirten bir durum almak. **3.** Mutlu olmak. **4.** Hoşça zaman geçirmek; eğlenmek. **5.** Bir kimseyle alay etmek. **6.** Küçümsemek; önemsiz bulmak. **7.** (Kader; şans vb. için) şanslı olmak; yardımcı olmak. 🗗 **güle güle,** *1. Gülerek. 2. Bir yolcuyu uğurlarken söylenen iyi yolculuk dileme sözü. 3. Üzüntüsüz, mutlu ve rahat bir şekilde (giy, otur, kullan).*|| **güle oynaya,** *Sevinç ve neşeyle; sevinerek.*|| **Gülerim!** *Yersiz bir davranış karşısında küçümseme sözü.*|| **gülerken ısırır,** *Görünüşü çok iyi olmasına rağmen kötü niyet taşıyan birisini tarif için kullanılan söz.*|| **güler martı,** *zool. Avrupa ve Asya'nın büyük şehirleri yakınlarındaki nehir ve göllerinde yaşayan, başında yazın koyu esmer, kışın beyaz bir tepelik bulunan martı, (Larus ridibundus).*|| **Güler misin, ağlar mısın?** *Hem gülünecek hem de üzülünecek durumda kalınınca söylenir.*|| **güler yüz,** *1. İçten ve yapmacıksız bir gülümseme ile karşılayan; iyilik; güzellik. 2. Yumuşak, okşayıcı davranış.*|| **güler yüzlü,** *Yakınlık gösteren; içten davranan; sürekli gülümseyen.*|| **güler yüzlülük,** *Güler yüzlü olma durumu.*|| **Güleyim bari.** *Yersiz bir davranış karşısında küçümseme sözü.*|| **gülmekten** (katılmak) **kırılmak,** *Aşırı derecede sarsıla sarsıla gülmek.*|| **gülüp geçmek,** *Önem vermemek; üzerinde durmamak; aldırış etmemek.*|| **gülüp oynamak,** *Neşeli ve hoşça vakit geçirmek; eğlenmek.*

gülmelü, [gül-me-lü لو كوله] *{OsT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülmeşeker, [Far. gül-be-şeker گل به شكر / گل بشكر / گلبشكر] *{ağız} is.* Güzel ve sevilen kişi. [DS]

gülmih, [Far. gül + mīḫ گلميخ] *(gülmi:h) {OsT} is.* **1.** Çivi altlarına konulan pul. **2.** Büyük kapılara çakılan yaldızla süslü büyük başlı çivi; kabara.

gülnak, -ki [Far. gül-nāk گلناك] *(gülna:k) {OsT} is.* Hisar; kale; sur.

gülnazik, -ği [Far. gül-nāzik] *{ağız} is.* Menekşe. [DS]

güloz, [Fr. gulose] *is. kim.* Glikozlar sınıfından bir sentetik şeker.

gülruh, [Far. gül+ Ar. rūḥ گلروح] *(gülru:h) {OsT} is. müz.* Türk musikisinin birleşik makamlarından birisi.

gülşen, [Far. gülşen گلشن] *{OsT} is.* Gül bahçesi; çiçek bahçesi. 🗗 **gülşen-i vefa,** *{OsT} Türk musikisinde bir birleşik makam.*

gülteraş, [Far. gülterāş گلتراش] *(gültera:ş) {OsT} is.* Enfiye kutusu.

gülu, [Far. gülū گلو] *(gülû:) {OsT} is.* (İnsan ve hayvan için) boğaz. 🗗 **gülü-bend,** *{OsT} Boyun atkısı; boğaz sargısı.*|| **gülü-gîr,** *{OsT} 1. Boğaz tutan; boğazda kalan veya boğazdan güçlükle geçen. 2. Boğazdan zor geçen yabanî armut; ahlat.*|| **gülügüdāz,** *{OsT} Boğazı yakan.*

gülü[1]**,** [gülü *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülü[2]**,** [? gülü] *{ağız} is.* Ana baba bir ya da baba bir, ana ayrı olan kardeşler. [DS]

gülübağı, [Far. gülü + T. bağ-ı] *{ağız} is.* Kırkılacak hayvanın ayaklarını bağlamakta kullanılan ip. [DS]

gülübsinmek, [gül-ümsün-mek > gül-übsin-mek كلب سنمك] *{eAT} dönşl. f.* Gülümsemek.

gülücük, -ğü [gül-ü-cük] *is.* Çocuk gülümsemesi.

gülüf, [Far. gül + T. ev / gülve] *{ağız} is.* Yangın alevi. [DS]

-gülük, [-ġuluk / -gülük] *{eT} yap. e.* İş, oluş ve eylem bildiren ek. *üz-gülük (kırmak)*

gülük[1]**, -ğü** [kölük > gölük] *{ağız} is.* **1.** Eşek. **2.** Eşek sıpası; eşek yavrusu. [DS]

gülük[2]**, -ğü** [guluk *(yans.)*] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gülükse, [Bul. kloçka => gülükse كلكسه] *{OsT} is.* Kuluçka.

gülüm, [gül-üm] *is.* Gülmek işi.

gülümdanlık, -ğı [Far. gül + T. -üm + Far. -dan + T. -lık] *{ağız} is.* Gülsuyu ya da kolonya şişesi. [DS]

gülümek, [gülü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kırkılacak koyun veya keçinin ayaklarını bağlamak. [DS]

gülümlü, [gül-üm-lü] *sf.* Gülünç; güldürücü.

gülümseme, [gül-ümse-me] *is.* Yüz çizgilerinde hafif bir gülme belirtisi olma durumu; hafifçe gülme; tebessüm.

gülümsemek, [gül-ümse-mek] *gçsz. f. [-er] [-s(ü)-yor]* Yüz çizgilerinde hafif bir hareketlenme ile sevinçli bir durum ifade etmek; hafifçe gülmek; tebessüm etmek.

gülümser, [Far. gūle > gülü-mse-r ?] *{ağız} is.* Atın başını yukarı tartmaması için koltuk altlarından iki ön ayağına dolanarak karın kolanına bağlanan yular ipi. [DS]

gülümseyiş, [gül-ümse-y-iş] *is.* Gülümseme durumu veya biçimi.

gülümsünmek, [gül-ümsü-n-mek كلمسنمك] *{eAT} {OsT} dönşl. f. [-ür]* Gülümsemek; tebessüm etmek.

gülümsüremek, [gül-ümsü-re-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Gülümsemek. [DS]

gülüncek, -ği [gül-ün-(e)cek كولنجك] *{OsT} is.* **1.** Başkalarının güleceği kişi veya durum; maskara. **2.** Sevinç. ◻ **gülünceğe almak,** *{OsT} Alay etmek.*

gülünç, -cü [gül-ünç] *sf.* **1.** Gülünecek durumda olan. **2.** Alay konusu olan. ◻ **gülünce almak,** *{OsT} Maskaraya almak; alay etmek.*|| **gülüncün istemek,** *{eAT} Gülünç duruma düşmesini istemek.*

gülünçleşme, [gül-ünç-le-ş-me] *is.* Gülünç duruma gelmek işi.

gülünçleşmek, [gül-ünç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gülünç duruma gelmek.

gülünçleştirme, [gül-ünç-lş-tir-me] *is.* Gülünç duruma getirmek işi.

gülünçleştirmek, [gül-ünç-lş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gülünç duruma getirmek.

gülünçlü, [gül-ünç-lü] *sf.* Güldürücü özelliği bulunan; komik. ◻ **gülünçlü destan,** *ed. Kahramanlık olaylarının yanında güldürü unsurlarını da ele alan manzume.*

gülünçlük, -ğü [gül-ünç-lük] *is.* **1.** Alay edilecek, gülünecek durum. **2.** Gülünç olma durumu; komiklik

gülündürmek, [gül-ün-dür-mek كلندرمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Birini gülünç duruma düşürmek; başkalarının ona gülmesine yol açmak.

gülündürük, -ğü [gülün-dürük ?] *{ağız} is.* Dama enine konulan uzun ağaç. [DS]

gülünme, [gül-ün-me] *is.* Gülme eylemi yapılma durumu.

gülünmek, [gül-ün-mek] *edil. f. [-ür]* **1.** Gülmek işi yapılmak. **2.** Alay edilmek.

gülüser, [Gölhisar *(Burdur'un ilçesi; pazartesi günü pazar kurulur)*] *{ağız} is.* Pazartesi. [DS]

gülüş, [gül-üş] *is.* Gülme eylemi veya biçimi.

gülüşken, [gül-üş-ken كلشكن] *{OsT} is.* Birlikte gülüşen; çok gülen.

gülüşme, [gül-üş-me] *is.* Karşılıklı ve birlikte gülmek işi.

gülüşmek, [gül-üş-mek] *işteş. f. [-ür]* Karşılıklı ve birlikte gülmek.

gülüşmelü, [gül-üş-me-lü كولوشمه لو] *{eAT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülüşmelüce, [gül-üş-me-lü-ce كلشملوجه] *{eAT} sf.* Gülünç; gülünecek durumu olan; tuhaf.

gülüşülme, [gül-üş-ül-me] *is.* Birlikte gülünmek işi.

gülüşülmek. [gül-üş-ül-mek] *edil. f. [-ür]* Birlikte gülünmek.

gülüt, [gül-üt] *{ağız} is.* **1.** Gülümseme. [DS] **2.** *tiy.* Bir tiyatro veya gösteriye eklenen gülünç sözler veya durumlar; gag.

gülütçü, [gül-üt-çü] *is. tiy.* Bir tiyatro veya gösteri sonuna eklenen gülünç sözleri veya durumları hazırlayan kimse; gagcı.

gülve, [Far. gülve گلوه] *{OsT} is.* **1.** Fırın bacası. **2.** *{ağız}* Tandırın kül çıkarılan deliği. [DS]

gülvend, [Far. gül-vend گلوند] *{OsT} is.* (Kuru yemişlerden hazırlanmış) hediye.

gülzar, [Far. gül-zār گلزار] *(gülza:r) {OsT} is.* **1.** Gül bahçesi. **2.** *müz.* Türk musikisinde karcığar ve hüseynî makamlarından meydana gelmiş bir birleşik makam. ◻ **gülzār-ı firāk,** *Ayrılığın gül bahçesi.*|| **gülzār-ı hümāyunsāy,** *Padişahlara yakışır gül bahçesi.*

güm[1]**,** [gum / güm *(yans.)*] *is.* **1.** Katı şeylerin çarpmasını, yere düşmesini, bu tarzda suyun dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *güm güm etmek, güm atmak, güm demek, güm-e gitmek, güm-le-mek, güm-ü gümü, güm-ü-le-mek, güm-ültü* **2.** Derinden ve gürültülü bir şekilde duyulan patlama sesi. **3.** *is. argo.* Yalan; uydurma şey. ◻ **güm atmak,** *argo. Yalan söylemek.*|| **güm güm,** *Tekrarlanan gürültülü sesler.*

güm[2]**,** [güm] *{ağız} is.* Suyun derin yeri. [DS]

güm[3]**,** [Far. güm گم] *{OsT} sf.* **1.** Kaybolmuş; kayıp; yitik. **2.** Yanılgıya düşmüş; yanılmış. ◻ **güme gitmek,** *{ağız} argo. 1. Boşa gitmek; yok olmak.* [DS] *2. (İnsan için) bir hiç yüzünden ölmek; boşu boşu-*

na ölmek.|| **güm-geşt** (geşte), *Kaybolmuş.*|| **güm-kerde,** *Kaybedilmiş; izi kalmamış.*|| **güm-nām,** *Unutulmuş; adı sanı yok olmuş.*|| **güm-şüde,** *1. Kaybolmuş; yitmiş. 2. Elden çıkmış; telef olmuş.*

güman, [Far. gümān گمان] *(güma:n) {OsT} is.* **1.** Sanma; sezme; zan. **2.** Şüphe. **3.** Kaygı; düşünce. **4.** *{ağız}* Umut. [DS] ◻ **güman etmek,** *{ağız} Umut etmek.* [DS]|| **güman iletmek,** *{eAT} Şüpheye düşmek; şüphelenmek.*

gümane, [Far. gümāne گمانه] *(güma:n) {OsT} is.* → güman.

gümanlı, [güman-lı] *sf.* **1.** Kaygılı. **2.** *{ağız}* Gebe. [DS] ◻ **gümanlı olmak,** *{ağız} Gebe olmak.* [DS]

gümaşte, [Far. gümāşte گماشته] *(güma:şte) {OsT} is.* Vezir; vekil.

gümb, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümb-e-dek, gümb-ü, gümb-ül-tü, gümb-ür-tü, gümb-ür gümbür, gümb-ür deve,*

gümbedek, [güm *(yans.;patlama sesi)* > güm-b-e-dek] *zf.* (Düşmek işi için) birdenbire ve gürültülü bir biçimde.

gümbedî, [Far. günbedī] *(gümbedi:) sf.* **1.** Kümbetle ilgili. **2.** Kümbet biçiminde.

gümbek, -ği [gümb-ek] *{ağız} sf.* **1.** (Kadın için) orta boylu şişman. **2.** *is.* Boynuzsuz öküz. **3.** Göğüs çukuru. [DS]

gümbet, [Far. günbed / gümbed گنبد] *is.* **1.** Üstü kubbeli bina; kubbe; kümbet. **2.** *gnşl.* Gök; sema. **3.** *{ağız}* Küçük derelerdeki derin yer; çukur. [DS]

gümbez, [Far. günbet ?] *{ağız} is.* Üstü yuvarlak olan şey; tümsek. [DS]

gümbül, [güm(b)-ül] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş ekin yığını. **2.** Bohça. [DS]

gümbüldek, -ği [gümb-ül-de-k] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gümbültü, [gümb-ül-tü] *{ağız}* tis. **1.** Fışkıran suyun yere düşerken çıkardığı ses. **2.** Katı cisimlerin suya düşerken çıkardığı ses. [DS]

gümbür, [gümb *(yans.)* > gümb-ür] *is.* **1.** Büyük bir gürleme ve yankılı patlama sesi. **2.** *{ağız}* Bir yayık türü. [DS] ◻ **gümbür gümbür,** *Art arda gelen gümleme gürültüsü biçiminde.*

gümbürdek, -ği [gümb-ür-de-k] *{ağız} is.* **1.** Büyük çan. **2.** Çağlayan. [DS]

gümbürdeme, [gümb-ür-de-me] *is.* Gürültülü bir ses çıkarma eylemi.

gümbürdemek, [gümb-ür-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Büyük bir gürültü çıkarmak. **2.** *{ağız}* (Su için) çağlayarak akmak. [DS] **3.** *argo.* Ölmek.

gümbürdetme, [gümb-ür-de-t-me] *is.* Gümbürdemesini sağlama eylemi.

gümbürdetmek, [gümb-ür-de-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gümbürdemesini sağlamak.

gümbürdeyiş, [gümb-ür-de-y-iş] *is.* Gümbürdeme eylemi veya biçimi.

gümbürek, -ği [gümb-ür-ek] *{ağız} is.* Büyük çan. [DS]

gümbürtü, [gümb-ür-tü] *is.* Büyük bir gümbürdeme sesi.

gümbürtülü, [gümb-ür-tü-lü] *sf.* Büyük bir gümbürdeme sesi çıkaran.

gümdü, [? gümdü] *{ağız} is.* Balta ve keser gibi araçların tepesindeki düz yer. [DS]

güme[1], [*eAT.* göm *(iç, dip)* > gümele / güme] *{ağız} is.* **1.** Bir su kıyısında, ördek, çulluk gibi kuşları avlamak maksadıyla avcılar tarafından gizlenmek için kullanılan üstü örtülü gizlenme yeri. **2.** Bağ ve bostan gibi beklenmesi gereken yerlere yapılan basit bekçi kulübesi. **3.** Ahır. [DS]

güme[2], [*eAT.* göm *(iç, dip)* > güm-e] *{ağız} is.* **1.** Cevizli sucuk. İçine ceviz içi, fındık gibi kuru yemiş ezmesi konulan hamur işi. [DS]

güme[3], [? güme] *{ağız} is.* Av tüfeğindeki arpacık. [DS]

gümeç, -ci [*eT.* köveç > köm-eç > güm-eç] *is.* **1.** Petekleri oluşturan altıgen biçimindeki gözeneklerden her biri. **2.** Külde pişirilen ekmek. ◻ **gümeç balı,** *Peteğiyle birlikte bulunan, süzülmemiş bal.*

gümele, [*eAT* göm *(iç, dip)* > güm-ele / güm-e کمله] *{ağız} is.* **1.** Bir su kıyısında, ördek, çulluk gibi kuşları avlamak maksadıyla avcılar tarafından gizlenmek için kullanılan üstü örtülü gizlenme yeri; avcı kulübesi. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bostan çardağı; bekçi kulübesi. **3.** Ahır. **4.** Samanlık. [DS]

gümelek, -ği [güm-ele-k] *{ağız} is.* Ağzı ve sapı kırılmış testi. [DS]

gümelemek, [güm *(yans.)* > güm-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Dalgalar için) kıyıya çarparak ses çıkarmak. [DS]

gümelte, [göm-el-t-i / güm-el-t-e کوملته] *{OsT} is.* **1.** Avcıların çalı çırpı veya taştan yaptıkları gizlenme yeri. **2.** Kulübe.

gümen[1], [Far. gümān ?] *{ağız} is.* **1.** İnanç. **2.** Kanaat. **3.** İstek; heves. **4.** Neşe. [DS] ◻ **gümen etmek,** *{ağız} Tahmin etmek.* [DS]

gümen[2], [? gümen] *{ağız} is.* Doğumun yaklaştığı gebelik durumu. [DS]

gümenli, [gümen-li] *{ağız} is.* Gebe kadın. [DS]

gümgüm, [güm+güm / güğüm ?] *{ağız}* is. Bakır testi. [DS]

gümgürük, -ğü [güm-gür-ük] *{ağız} sf.* Kulağı olmayan. [DS]

gümlek, -ği [güm-le-k] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

gümleme, [güm-le-me] *is.* Güm diye ses çıkarma durumu ve eylemi.

gümlemek[1], [güm *(yans.)* > güm-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Güm sesi çıkarmak.

gümlemek[2], [Far. güm => güm-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor] argo.* **1.** Ölmek. **2.** Sınıfta kalmak. ◘ **gümleyip gitmek,** *Beklenmedik bir zamanda ölmek.*

gümletme, [güm-le-t-me] *is.* Güm sesi çıkartmak durumu ve eylemi.

gümletmek, [güm *(yans.)* > güm-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin, hızla vurma, çarpma veya patlatma sonucu güm sesi çıkarmasını sağlamak.

gümlü, [güm-lü] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek; güveç. **2.** Yağ testisi. [DS]

gümlüç, -cü [? gümlüç كوملج] *{eAT} is.* **1.** Bir tür sinek; yavsı; atsineği. **2.** Böcek yavrusu.

gümm, [gom / gümb / gümm / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümm-ür-de-mek, gümm-ür gümmür*

gümmek, -ği [güm *(yans.)* > güm-mek مك كوم] *{OsT} gçl. f. [-er]* Güm güm vurmak.

gümmük, -ğü [gümm *(yans.)* > gümm-ük] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

gümnü, [güm-lü] *{ağız} is.* **1.** Küçük çömlek; güveç. **2.** Kavanoz. [DS]

gümp, [gom / gümb / gümın / gümp *(yans.)*] *is.* Ağır ve katı şeylerin yere düşmesini, çarpmasını, patlayıp dağılmasını, buna benzer biçimde suların dökülüşünü, gök gürlemesini anlatan kök. [Zülfikar] *gümp-ül-de-mek*

gümpüş, [gümp *(yans.)* > gümp-üş] *{ağız} sf.* Kaba ve şişman. [DS]

gümrah, [Far. güm *(kayıp)* + rāh *(yol)* گمراه] *(gümra:h) {OsT} is. sf.* **1.** Yolunu şaşırmış; yoldan çıkmış. **2.** (Saç, sakal, su, ses gibi bir yerden çıkan şeyler için) gür; bol; sık.

gümrahan, [Far. gümrahān گمراهان] *(gümra:ha:n) {OsT} is.* Doğru yoldan ayrılmış olanlar; sapıklar.

gümrahî, [Far. gümrāhī گمراهی] *(gümra:hi:) {OsT} is.* Doğru yoldan ayrılma; sapıtma.

gümrahlanmak, [gümrah-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Aşırı derece büyümek; azmanlaşmak. [DS]

gümrahlık, -ğı [gümrah-lık] *is.* Gümrah olma durumu; bolluk; gürlük.

gümremek, [güm *(yans.)* > güm-re-mek كمرمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Homurdanmak.

gümrenmek, [güm *(yans.)*> güm-re-n-mek كمرنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ürr]* **1.** Homurdanmak. *{eAT} {OsT} (aym)* **2.** (Çocuk için) konuşma taklidi yapmak. **3.** Ağıt söylemek. **4.** (Hayvan için) bağırmak; böğürmek. [DS]

gümrek, -ği [güm-rek] *{ağız} sf.* İsterisi olan; isterik. [DS]

gümreşmek, [güm *(yans.)* > güm-re-ş-mek كومرشمك] *{eAT} işteş. f.* Homurdaşmak.

gümrük[1], **-ğü** [Lat. commercium / Yun. kumerki] *is.* **1.** Bir ülkeye giren ve çıkan mal veya eşya üzerinden alınan vergi. **2.** Bu verginin alınmasını sağlayan, ülkeye giren ve çıkan malları denetleyen devlet kuruluşu. **3.** Bu işlemlerin yapıldığı bina. ◘ **gümrükten mal kaçırır gibi,** *Gereksiz yere telaş ederek; acele olarak.*

gümrük[2], **-ğü** [güm-(ü)r-ük] *{ağız} is.* Küçük kulaklı koyun. [DS]

gümrükçü, [gümrük-çü] *is.* **1.** Gümrük kuruluşunda çalışan görevli. **2.** Başkalarına ait eşyanın gümrük işlemlerinin yapılmasını ve gümrükten geçirilmesini sağlayan aracı; gümrük komisyoncusu.

gümrükçülük, -ğü [gümrük-çü-lük] *is.* **1.** Gümrük kuruluşunda görevli olma durumu; gümrük memurluğu. **2.** Gümrükten başkaları adına eşya çıkarma işi; gümrük aracılığı; gümrük komisyonculuğu.

gümrükleme, [gümrük-le-me] *is.* Gümrükten giriş işlemi yapma eylemi.

gümrüklemek, [gümrük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Bir mal için) gümrükten giriş işlemlerini yapmak.

gümrüklendirme, [gümrük-le-n-dir-me] *is.* Bir malın gümrükleme işlemini yaptırma eylemi.

gümrüklendirmek, [gümrük-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Gümrüğe tabi bir malın gümrükleme işlemini yaptırmak.

gümrüklenme, [gümrük-le-n-me] *is.* Gümrükleme işleminin yapılma durumu ve eylemi.

gümrüklenmek, [gümrük-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bir malın gümrükleme işlemi yapılmak.

gümrüklü, [gümrük-lü] *sf.* **1.** Gümrük vergisine tabi olan. **2.** Gümrük vergisi ödenmiş durumda olan.

gümrüksüz, [gümrük-süz] *sf.* **1.** Gümrük vergisine tabi olmayan; gümrük vergisi ödenmesi gerekmeyen. **2.** Gümrük vergisi ödenmeden yurda sokulmuş olan; kaçak. ◘ **gümrüksüz satış,** *Gümrüğe tabi malların, devletin izin verdiği yerlerde gümrük vergisi alınmadan yapılan satış işlemi.*

gümü, [güm *(yans.)* > güm-ü] *is.* **1.** Kendi kendine konuşma, homurdanma, içi boş şeylere vurulduğunda veya bunlar çarptığında çıkan ses. **2.** *{ağız} is.* Bakır güğüm. [DS] ◘ **gümü gümü etmek,** *{ağız} Kendi kendine konuşmak; homurdanmak.* [DS]

gümük, -ğü [küm-ü-k] *{ağız} sf.* → kümük. [DS]

gümül[1], [güm-ül] *is.* Yüksek sesle konuşma, homurdanma ve içi boş şeylerin çarpması ile çıkan sesi anlatan yansımalı gövde. ◘ **gümül gümül,** *{ağız} (Söylenmek için) yüksek sesle.* [DS]

gümül[2], [güm-ül] *{ağız} is.* **1.** Susam ve ekin demeti. **2.** Susam ve ekin yığını. **3.** Düzine. [DS] ◘ **gümül**

yapmak, *{ağız} Biçilmiş ekinleri, tarlada belirli aralıklarla küme yapmak.* [DS]

gümülcü, [gümül-cü ?] *{ağız} sf.* Bencil. [DS]

gümülemek[1], [gün-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Dedikodu yapmak; arkadan çekiştirmek. **2.** Çekememek; kıskanmak. [DS]

gümülemek[2], [Far. gün => gün-ü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kaybolmak. **2.** Ölmek.

gümültü, [güm-ül-tü] *{ağız} is.* Kuvvetli ayak sesi. [DS]

gümüncemek, [güm-ünce-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-c(ü)-yor]* Küflenmek. [DS]

gümür, [güm *(yans.)* > güm-ür] *is.* Konuşma ve homurdanma bildiren yansımalı gövde. ◻ **gümür gümür,** *{OsT} Homur homur.*|| **gümür gümür söyleşmek,** *{ağız} Biriyle güzel güzel ve samimi olarak konuşmak.* [DS]|| **gümür samur eylemek,** *{eAT} Homurdanmak; mırıldanmak.*

gümürdemek, [güm *(yans.)* > güm-ür-de-mek كومورددمك] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Bağırmak. **2.** Sinirli olarak çokça konuşmak. [DS] **3.** *{OsT}* Homurdanmak.

gümürdenmek, [güm-ür-de-n-mek كومورددنمك] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Alçak sesle kendi kendine konuşmak; homurdanmak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Fısıldaşmak. [DS]

gümürdü, [güm *(yans.)* > güm-ür-tü كومردى] *{OsT} is.* **1.** Gürültü; gümbürtü. **2.** Homurtu.

gümürtlek, -ği [güm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

gümürtü, [güm *(yans.)* > güm-ür-tü كومردى] *{ağız} is.* **1.** Uzaktan gelen ve anlaşılmayan sesler; gürültü; gümbürtü. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Aslan, deve ve sığır gibi hayvanların sesi; böğürtü. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Homurtu.

gümüş, [*eT.* kümüş] *is.* **1.** *kim.* Parlak beyazımsı gri renkte, kolay işlenebilen, tel hâline getirilebilen; oksitlenmeyen, atom sayısı 47, atom ağırlığı 107.88, yoğunluğu 10.5 olan, 960°C'de ergiyebilen bir element; sembolü: Ag. **2.** *sf.* Bu elementten yapılmış. **3.** *argo.* Kadın eş; zevce. **4.** *argo.* Saçkıran. ◻ **gümüş balığı,** *zool. 1. Sırt tarafı yeşilimsi sarı, yanları kül rengi, karın kısmı gümüş parlaklığında, eti makbul ve lezzetli kemikli bir balık, (Atherina presbyter). 2. {ağız} Hamsi balığı.* [DS]|| **gümüş balığıgiller,** *zool. Kemikli balıklar takımından, örnek hayvanı gümüşbalığı olan bir familya,(Atherinidae).*|| **gümüş işi,** *Gümüşle yapılan her türlü iş veya eşya.*|| **gümüş rengi,** *1. Gümüşü andırır renkte. 2. Gümüş parlaklığında olan; gümüşî.*|| **gümüş servi,** *Ayın suya yansımasıyla meydana gelen parıltılı görünüm.*|| **gümüş yıl,** *Evliliğin yirmi beşinci yılı.*

gümüşçü, [gümüş-çü] *is.* **1.** Gümüşü işleyen sanatçı. **2.** Gümüşten yapılmış eşya satan.

gümüşçün, [gümüş-çün] *is. zool.* Eski kitap ve döşeme aralıklarında, şekerli maddeler ve tahta kırıntıları yiyerek yaşayan, vücudu pullarla örtülü, püskül kuyruklulardan, kanatsız bir böcek; kitap güvesi, *(Lepisma saccharina).*

gümüşgöz, [gümüş+göz] *sf.* **1.** Paraya karşı aşırı düşkünlüğü olan; para canlısı. **2.** *{ağız}* Açgözlü. [DS] **3.** *{ağız}* Cimri. [DS]||

gümüşî, [gümüş + Ar. -î > gümüşî گوموشى] *(gümüşi:) sf.* Gümüş renkli.

gümüşileşme, [gümüşî-le-ş-me] *is.* Gümüş rengini alma.

gümüşileşmek, [gümüşî-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gümüş rengini almak.

gümüşleme, [gümüş-le-me] *is.* Gümüşle kaplama veya süslemek işi.

gümüşlemek, [gümüş-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Gümüşle kaplamak. **2.** Gümüş rengini vermek.

gümüşlenme, [gümüş-le-n-me] *is.* Gümüşle kaplanma eylemi.

gümüşlenmek, [gümüş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Gümüşle kaplanmak. **2.** *dönşl. f. mecaz.* Gümüş gibi parlamak. **3.** Gümüş sahibi olmak; gümüş edinmek.

gümüşletme, [gümüş-le-t-me] *is.* Gümüşle kaplatma veya süsletmek işi.

gümüşletmek, [gümüş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi gümüşle kaplatmak. **2.** Bir şeyi gümüşle süsletmek.

gümüşlü, [*eT.* kümüş-lüg > gümüş-lü] *sf.* **1.** Gümüşü olan. **2.** Gümüşle süslenmiş olan. **3.** Gümüşle kaplanmış olan. ◻ **gümüşlü böcek,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]|| **gümüşlü vızvızı,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]

gümüşlük, -ğü [gümüş-lük] *is.* **1.** İçine gümüş takı vb. konulan özel kap. **2.** Gümüş takı ve eşyanın korunduğu özel dolap.

gümüşsü, [gümüş-sü] *sf.* Gümüşe benzer; gümüş gibi.

-gün, [Çin. kun *(sürü; kalabalık)* > -kun / -kün / -kın / -kin / -gın / -gin / -gun / -gün] *{eT} yap. e.* → -gun.

gün[1], [*eT.* kün > gün كون] *is.* **1.** Güneş'in yeryüzüne saçtığı ısı ve ışık. **2.** Güneş.; *{eAT} {OsT} (aynı)* ◻ **gün açılmak,** *{eAT} Güneş ortaya çıkmak; hava açmak.*|| **gün ağarmak,** *Tan yeri aydınlanmak.*|| **gün akşamlıdır,** *Bu dünya hayatının, iyi ve kötü günlerin gelip geçici olduğunu vurgulamak için söylenen söz.*|| **gün aktarılmak,** *{OsT} Güneş zevale dönmek; batmak.*|| **gün anasına kavuşmak,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün anaya inmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün anaya kavuşmak,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün ayağu dururken,** *{eAT} Güneş henüz batmamışken.*|| **gün balı,** *Güneşte bekletilerek bal kıvamına getirilmiş üzüm şı-*

rası.|| **gün balığı,** *zool. Lapinagillerden kabukluların bol olduğu yerlerde, biraz derin sularda yaşayan, Akdeniz ve Avrupa kıyılarında yaygın olan kemikli bir balık, (Coris turcica)*|| **gün batı,** *{ağız} Batıdan esen yel.* [DS]|| **gün batımı,** *Güneşin ufukta kaybolması; gurup.*|| **gün batısı,** *Batı.*|| **gün burnu,** *{ağız} Güneş doğarken ya da batarken görünen küçük parçası.* [DS]|| **gün cavmak,** *{ağız} Sabahleyin güneş dağlara vurmak.* [DS]|| **gün çalmak,** *{ağız} 1. Güneş vurmak; güneş almak. 2. Sabahleyin güneş dağlara vurmak.* [DS] *3. {eAT} {OsT} Güneş çarpmak.*|| **gün çardak,** *{ağız} Balkon.* [DS]|| **gün çıtlamak,** *{ağız} Sabahleyin güneş doğarken dağlara vurmak.* [DS]|| **gün çiçeği,** *bot. 1. Ay çiçeği; günebakan; gündöndü. 2. {ağız} Sabah açılan akşam kapanan çiçek.* [DS]|| **gün çoğu,** *Sıcakta titrer gibi görünen toprağa yakın hava tabakası.*|| **gün çöreği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*|| **gün dala,** *{ağız} Koyunlarda sıcaktan oluşan bir hastalık.* [DS]|| **gün darısı,** *{ağız} Güneşte kurutulmuş mısır.* [DS]|| **günde gün,** *{eAT} Günden güne; bir günden öbürüne.*|| **gün devrilmek,** *{ağız} Öğleden sonra olmak.* [DS]|| **gün dikilmek,** *{ağız} 1. Öğleye yaklaşmak. 2. Öğle vakti olmak.* [DS]|| **gün dikilmesi,** *Tam öğle vakti; zeval.*|| **gün dikimi,** *{ağız} Öğle vakti.* [DS]|| **gün dinenmesi,** *{ağız} Güneş tutulması.* [DS]|| **gün dinlenmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün dinnenmek,** *{ağız} Güneş batmak.* [DS]|| **gün dinlendi,** *{ağız}* → gündinlendi. [DS]|| **gün doğmak,** *1. (Güneş için) dünyayı aydınlatmaya başlamak; güneş ışıklarının görünmesi; sabah olmak. 2. mecaz. Eline fırsat geçmek. 3. Arzu edilen duruma ulaşmak; feraha çıkmak.*|| **gün doğrusu,** *{ağız} Doğu rüzgârı.* [DS]|| **gün doğusu,** *1. Doğu. 2. Doğudan esen rüzgâr.*|| **gün doğu yeli,** *{ağız} Doğu rüzgârı.* [DS]|| **gün dolaması,** *{ağız} 1. Güneydoğu. 2. Güneybatı.* [DS]|| **gün döndü,** *{ağız}* → gündöndü. [DS]|| **gün dönmek,** *{ağız} Yılda iki kez (21 Mart ve 21 Eylül) günlerin uzaması sona ermek.* [DS]|| **gün dönümü,** *Gece ile gündüzün eşit olduğu (21 Mart ve 21 Eylül) zaman.*|| **gün dulunmak,** *{ağız} Güneş batmaya başlamak.* [DS]|| **gün durumu,** *ast. Güneşin açılımının en çok olduğu gün.*|| **güne doğrulum,** *Gün ışığına yönelme.*|| **gün eğilmek,** *{eAT} Öğleden sonra güneş, batıya doğru gitmek.*|| **gün eğilmesi,** *{ağız} İkindiden sonraki zaman.* [DS]|| **gün eğişmesi,** *Öğle ile ikindi arası.*|| **gün erişmek,** *{ağız} Güneş ışınları her tarafa yayılmak.* [DS]|| **güne tapan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gün eyişmesi,** *{ağız} Öğle ile ikindi arası.* [DS]|| **gün galmak** (kalmak), *{ağız} Güneş, renkleri soldurmak.* [DS]|| **gün gavışmak,** *{ağız}* → gün kavuşmak. [DS]|| **gün geçmek,** *Güneş çarpmak.*|| **gün gibi,** *Apaçık; belli.*|| **gün göbeği,** *{ağız} Güneş.* [DS]|| **gün göğe dikilmek,** *{eAT} Güneş zeval noktasına gelmek.*|| **gün görmek,** *{ağız} (Meyve için) olgunlaşmak.* [DS]|| **gün görmez,** *{eAT} (Kadın için) kapalı; sokağa çıkmaz.*|| **gün hamuru,** *{ağız} Kesme makarna.* [DS]|| **gün ışımak,** *{ağız} Sabah olmak.* [DS]|| **gün indi,** *{ağız}* → günindi. [DS]|| **gün ineturmak,** *{eAT} Güneş batmaya yaklaşmak.*|| **gün inimi,** *{ağız}* → güninimi. [DS]|| **gün inmek,** *{eAT} Güneş batmak.*|| **gün kaşı,** *Güneşin ilk parıltısı.*|| **gün kavuşmak,** *Güneş batmak; akşam olmak.*|| **gün kavuşması,** *{ağız} Güneş batımı zamanı.* [DS]|| **gün kaynamak,** *{ağız} Güneş sıcaklığını vermek.* [DS]|| **gün kesiği,** *{ağız} At ve eşeğin sırtında çıkan büyük yara.* [DS]|| **gün kızmak,** *{OsT} Günün sıcak zamanı gelmek.*|| **gün merkezli,** *gök b. Güneş merkezi esas alınarak ölçülen, değerlendirilen.*|| **gün tutulması,** *gök b. Ay'ın Güneş ile Dünya arasına girmesi ile güneşin kararır gibi olması olayı; Güneş tutulması.*|| **gün uçmak,** *{ağız} Akşam olmak.* [DS]|| **gün urmak,** *{OsT} Güneş yakmak; güneş sıcaklığı kavurmak.*|| **gün üzülmesi,** *{ağız} Güneş batarken dağ tepelerinde kalan son ışıklar.* [DS]|| **gün verdi,** *{ağız} Berabere kalınan oyunlarda galibi belirleyen son oyun.* [DS]|| **gün yağmuru,** *{ağız} Güneş varken yağan iri damlalı yağmur.* [DS]|| **gün yağşalayan,** *{ağız} Ayçiçeği.* [DS]|| **gün yaka,** *{ağız} Dağların güneşe bakan tarafı.* [DS]|| **gün yayı,** *gök b. Güneşin gök küresinde bir gün boyunca çizdiği çemberin ufuk üstünde kalan parçası.*|| **gün yılını,** *{ağız} Güneşin ikindiye doğru inmek üzere olan durumu.* [DS]|| **gün yufkası,** *{ağız} Yumurtalı hamurdan yapılan, güneşte kurutulduktan sonra ufalanarak pişirilen yufka.* [DS]

gün[2], [kün > gün كون] *is.* **1.** Güneşin doğmasından batmasına kadar geçen zaman; gündüz. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kere dönmesiyle geçen yirmi dört saatlik süre. **3.** İçinde bulunulan zaman; tarih. **4.** Bayram niteliğindeki özel gün; beklenilen kutlu gün. *{eAT} (aynı)* **5.** Kadınların kendi aralarında yaptıkları toplantı. **6.** İyi yaşanmış, mutluluk içinde geçen zaman. **7.** Kısa bir süre. **8.** Sıra; zaman; vakit. *{eAT} (aynı)* **9.** Çağ; devir. ◻ **gün almak,** *1. Birinden veya bir kurumdan kendisi için bir gün ayırmasını istemek; gün ayırtmak; randevu almak. 2. Bir yaşı tamamlayıp bir üst yaştan birkaç gün daha yaşamış olmak.*|| **gün başına,** *{OsT} Her gün için.*|| **Gün bu gün!** *Tam zamanı.*|| **günden güne,** *Gün geçtikçe; gittikçe.*|| **gün eğsilmek,** *{ağız} Günler kısalmak.* [DS]|| **gün geldüğünce,** *{eAT} Günler geçip belirlenen zaman yaklaştıkça.*|| **gün geldükçe,** *{eAT} Gün geçtikçe.*|| **gün görmek**[2], *Rahat, huzurlu ve güzel bir hayat sürmek.* || **gün görmüş,** *1. İyi günler yaşamış olan. 2. Tecrübeli.*|| **gün gün,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün günden,** *1. Her gün biraz daha. 2. {eAT} Günden güne.* || **gün güne,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün günin,** *{eAT} Günden güne.*|| **gün koymak,** *Gününü belirtmek.*|| **günlerden bir gün,** *Belirli olmayan bir zamanda; vaktiyle; bir zamanlar.*|| **günleri gece**

olmak, *Çok üzüntülü günler geçirmek.*|| **günleri sayılı olmak,** *1. Bir yere gidecek olan kişinin hareketine birkaç gün kalmış olmak. 2. Hasta bir kimsenin ölümünün yakın olduğu tahmin edilmek.*|| **gün nice gelürse,** *{eAT} Zamana göre; zamanın gereklerine uygun olarak.*|| **Gün ola, harman ola!** *"Bir gün onun da zamanı gelir." anlamında bir beklenti sözü.*|| **gün ortası,** *Tam öğle vakti; gündüzün ortası.*|| **gün önü,** *{ağız} Gün doğmasına yakın zaman.* [DS]|| **gün saymak,** *1. İstenilen bir günü özlemle beklemek. 2. (Ağır bir hasta için) ömrünün son günlerini yaşıyor olmak.*|| **gün sürmek,** *{eAT} Gün geçirmek; vakit geçirmek.*|| **gün tün eşitliği,** *21 Mart ile 21 Eylülde gece ile gündüzün eşit olması durumu.*|| **günü birlik,** *1. Bir gün boyunca. 2. Gece kalmadan, yalnızca gündüz.*|| **günü birliğine,** *Sabah gidip akşam dönmek üzere.*|| **günü gününe,** *Tam vaktinde.*|| **günü gününe uymamak,** *Ne yapacağı belli olmamak; tutarsız olmak.*|| **günün adamı,** *1. Bir süre kendisinden söz edilen; adı dillerde dolaşan. 2. Her döneme ayak uydurabilen kimse.*|| **günün birinde,** *Belirsiz bir günde.*|| **gününü doldurmak,** *Belirlenen süreyi doldurmak.*|| **gününü görmek,** *1. Kötü bir olayla ve başkalarını sevindirecek bir sonuçla karşılaşmak. 2. (Kadın için) âdet görmek; aybaşı olmak.*|| **gününü göstermek,** *Cezalandırmak.*|| **gününü gün etmek,** *Günlerini zevk ve eğlence içinde geçirmek; yaşadığı her anın tadını çıkarmak.*|| **günü yetmek,** *1. (Hasta için) eceli gelmek. 2. (Kadın için) doğum zamanı gelmek.*|| **gün yapmak,** *(Ev hanımları için) kararlaştırılan bir günde misafir kabul etmek.*

gün[3], [Far. gün گن] *{OsT} is. anat.* Erbezi; haya; hussye. 🗗 **gün dalabı,** *{ağız} Kısrağın, gebe kalmayıp zevk için çiftleşmesi durumu.* [DS]

günah, [Far. günāh گناه] *(güna:h) {OsT} is.* **1.** Allah'ın emir ve yasaklarına aykırı düşen davranış. **2.** Dince suç sayılan eylem. **3.** Vicdanı rahatsız eden suç. 🗗 **günaha girmek,** *Dinî acıdan suç sayılacak bir eylemde bulunmak.*|| **günaha sokmak,** *Karşısındakini çileden çıkararak günah sayılacak bir davranışta bulunmasına sebep olmak.*|| **günah benden gitti,** *"Ben üzerine düşen görevi yaptım, bundan sonra sorumlu değilim, artık sorumluluk sana ait." anlamında kullanılan uyarı sözü.*|| **günah çıkarmak,** *Katolik papazına bağışlanması için işlediği suçları itiraf etmek.*|| **Günahı boynuna!** *Günah sayılan bir davranışın sebebinin karşısındakine ait olduğunu ifade eden söz.*|| **günahı kadar sevmemek,** *Hiç sevmemek.*|| **günahına girmek,** *Birini haksız yere suçlamak; dedikodusunu yapmak.*|| **günahını almak,** *1. Haksız yere birini suçlamak. 2. Hakkında kötü zanda bulunmak.*|| **günahını çekmek,** *İşlediği bir günahın cezasını çekmek.*|| **günahını vermemek,** *Çok cimri olmak.*|| **günah işlemek,** *Günah sayılan davranışta bulunmak.*|| **günah kazanmak,** *Günah sayılacak bir davranışta bulunmak.*|| **günah keçisi,** *1. Musevilerin eskiden her yıl günahlarını yükleyerek çöle saldıkları keçi. 2. Kusurların tümünün yüklendiği kişi.*|| **günah kuyusu,** *Çok günah işleyen kimse.*|| **günahlarından soyunmak,** *Günahlarından temizlenmek; tövbe etmek; pişmanlık duymak.* || **Günah olur!** *"Yazıktır!" anlamında acıma sözü.* || **günāh-pîşe,** *Günah işlemeyi alışkanlık edinen.*|| **günāh-pîşegân,** *Günah işlemeyi alışkanlık edinmiş olanlar.*|| **günah tutmak,** *{eAT} Günah saymak.*|| **günah yazılmak,** *İşlenen bir günahın Allah katında kaydedildiğine inanmak.*

günahkâr, [Far. günāh-kār گناهكار] *(günahkâ:r) {OsT} sf.* Günah işleyen; günah sahibi; dinen suçlu.

günahkârane, [Far. günāhkārāne گناهكارانه] *(günahkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Günahkâra yakışacak biçimde.

günahkârî, [Far, günāhkārī گناهكارى] *(günahkâ:ri:) {OsT} is.* Günahkârlık.

günahkârlık, -ğı [günahkâr-lık] *(güna:hkâ:rlık) is.* Günahkâr olma durumu.

günahlı, [günah-lı] *sf.* Günahı olan.

günahsız, [günah-sız] *sf.* Günahı ve suçu olmayan.

günahsızlık, -ğı [günah-sız-lık] *is.* Günahsız olma durumu.

günaşığı, [gün+âşı(ğ)-ı] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

günaşırı, [gün+aş-ır-ı] *zf.* Birer gün ara ile; iki günde bir.

günaştı, [gün+aş-tı] *{ağız} is.* Batı. [DS]

günay, [gün-ey] *{ağız} is.* Güneş gören yer; güney. [DS]

günaydın, [gün+aydın] *ünl. "Güniünüz aydın olsun!"* anlamında genellikle sabahları söylenen bir iyi dilek sözü.

günbatısı, -nı [gün+bat-ı-s-ı كون باتيسى] *{eAT} {OsT} is.* Güneşin battığı yön; batı. 🗗 **günbatısı yeli,** *{OsT} Batıdan esen yel.*

günbatusu, -nı [gün+bat-u-s-u كون باتوسى] *{eAT} is.* Güneşin battığı yön; batı.

günbed, [Far. günbed گنبد] *{OsT} is.* **1.** Üstü küremsi örtülü yapı. **2.** Bu biçimdeki herhangi bir çıkıntı. **3.** Kümbet. 🗗 **günbed-i āb,** *Su kabarcığı.*|| **gürbed-i a'zam,** *Dokuzuncu gök.*|| **günbed-i azrak,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i destār,** *Sarık.*|| **günbed-i devrān,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i devvār,** *Dönen kubbe; gökyüzü.*|| **günbed-i ekvār,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i hadrā,** *Yeşik kubbe; gökyüzü.*|| **günbed-i imāme,** *Sarık.*|| **günbed-i mînā,** *Gökyüzü.*|| **günbed-i mînā-fām,** *Gökyüzü.*

günbedî, [Far. günbedī گنبدى] *(günbedi:) {OsT} sf.* **1.** Kümbet ile ilgili. **2.** Kümbet biçiminde.

günbelek, -ği [gün+bele-k] *{ağız} is.* **1.** Beli bükülmüş adam. **2.** İki kat olmuş şey. [DS]

günberi, [gün+beri] *is. gök b.* Bir gezegen yörüngesinin Güneş'e en yakın olan noktası.

güncayiş, [Far. günciden *(sığmak)* > güncāyiş گنجایش] *{OsT} is.* Sığma; sığışma. ◻ **güncāyiş-pezîr,** *Sığabilen; sığışan.*

günce, [gün-ce] *is. ed.* **1.** Günü gününe tutulan anı. *(1974)* **2.** Bu tür anıların yazılı olduğu defter veya kitap. **3.** *{ağız}* Gazete. [DS]

güncek, -ği [gün-cek] *is.* Şemsiye.

güncel, [gün-ce-l] *sf.* (Haber, olay vb. için) Günün konusu olan; şimdiki; bugünkü; aktüel.

güncelik, -ği [gün-ce-l-lik] *is.* Güncel olma durumu; güncel olan şeyin niteliği.

güncelleşme, [gün-ce-l-leş-me] *is.* Güncel duruma gelmek işi.

güncelleşmek, [gün-ce-l-leş-mek] *gçsz. [-ir]* Güncel duruma gelmek.

güncelleştirme, [gün-ce-l-leş-tir-me] *is.* Güncel duruma getirmek işi.

güncelleştirmek, [gün-ce-l-leş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güncel duruma getirmek.

güncellik, -ği [gün-ce-l-lik] *is.* Güncel olma durumu; aktüel. ◻ **güncelliğini yitirmek,** *Üzerinden zaman geçmekle veya başka önemli konular çıkması sebebiyle ilgiyi veya önemi kaybetmek.*

güncide, [Far. günciden *(sığmak)* > güncīde گنجیده] *(günci:de) {OsT} sf.* Sığmış; sığdırılmış.

güncişk, [Far. güncişk گنجشك] *{OsT} sf.* Serçe kuşu.

güncül, [gün-cül] *sf.* → güncel.

günçe, [gün-çe کنچه] *{OsT} is.* Güneşli yer; çoğaç.

gündaş, [gün-daş] *sf.* Aynı günde olan.

günde, [gün-de کونده] *(gü'nde) zf.* Her gün. *{eAT} {OsT} (aynı)* ◻ **günde gün,** *{eAT} {OsT} Günden güne.*

gündeleşmek, [gün-de-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Her gün yapılır hâle gelmek.

gündelik, -ği [gün-de-lik] *sf.* **1.** Her gün olan; her günkü; yevmî. **2.** (Gazete, dergi vb. için) her gün yayımlanan; her gün çıkan; günlük. **3.** *is.* Gün hesabıyla, her gün için ödenen ücret; yevmiye. ◻ **gündelik dil,** *dbl. Ölçünlü dilin dışında ağız, argo gibi etmenlerin söz konusu olduğu, karşılıklı konuşmalarda daha çok eksiltili anlatımların yer aldığı, sınırlı sayıda söz varlığından oluşan dil.*

gündelikçi, [gün-de-lik-çi] *is.* ve *sf.* Gündelikle çalışan kimse. ◻ **gündelikçi kadın,** *Gündelikle ev işlerinde çalışan hizmetçi veya temizlikçi kadın.*

gündelikçilik, [gün-de-lik-çi-lik] *is.* **1.** Gündelikçi olma durumu; gündelikle çalışma hali. **2.** İlerisini düşünmeme durumu.

gündelikli, [gün-de-lik-li] *sf.* **1.** Gündeliği olan. **2.** Gündelikle yapılan. **3.** Gündelikle çalışan.

gündem[1], [gün-dem] *is.* Bir meclis, kurultay, kongre vb. kurul toplantılarında görüşülüp karara bağlanacak konuların listesi; ruzname. *(1944)* ◻ **gündem dışı,** *Bir toplantıda görüşülecek konuların listesinin dışında veya görüşülen konu ile ilgisi olmayan.*‖ **gündeme almak,** *Bir konuyu görüşülecek konular arasına almak.*‖ **gündeme geçmek,** *Bir kurul toplantısında açış konuşmasının ardından usulüne uygun olarak gündem maddelerini görüşmeye başlamak.*

gündem[2], [? gündem] *{ağız} sf.* (Kişi için) her şeyi kolay kabul eden; uysal. [DS]

günder, [Yun. kontari => gönder] *{ağız} is.* → gönder. [DS]

gündinlendi, [gün+din-le-n-di] *{ağız} is.* Batı. [DS]

gündeye, [gün-de-y-e کوندیه] *{OsT} sf.* Her gün kullanılan; gündelik.

gündiye, [gün-de-y-e] *{ağız} sf.* Gündelik. [DS]

gündoğacak, -ğı [gün+doğ-acak کون دوغاجق] *{eAT} is.* Doğu; maşrık.

gündoğdu, [gün+doğ-du] *{ağız} is.* Doğu rüzgârı. [DS]

gündoğrusu, [gün+doğru-s-u کون طغروسی] *{eAT} is.* **1.** Güneşin doğduğu yön; şark; maşrık. **2.** *{ağız} is.* Doğu rüzgârı; *{eAT} (aynı)* [DS]

gündoğusu, [gün+doğu-s-u کون طغوسی] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Güneşin doğduğu yön; şark; maşrık. **2.** *{ağız} is.* Doğu rüzgârı. *{eAT} (aynı)* [DS] ◻ **gündoğusu yeli,** *{OsT}* Doğudan esen rüzgâr.

gündönderen, [gün+dön-der-en] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

gündöndü, [gün+dön-dü] *{ağız} is.* Ayçiçeği. [DS]

gündönümü, [gün+dön-üm-ü] *is.* **1.** Güneş'in bir yıl içinde ekvatordan en uzakta bulunduğu zaman. **2.** Güneş'in yörüngesi üzerinde bu devreye tekabül eden nokta.

gündüz, [*eT.* kün-düz > gündüz] *is.* **1.** Güneşin doğmasından batımına kadar geçen aydınlık zaman. **2.** *zf.* Günün aydınlık geçen zamanında. ◻ **gündüz ateşi,** *tıp. Gündüzün yükselen vücut ateşi.*‖ **gündüz çekilmesi,** *as. Çok acil durumlarda geceyi beklemeden gündüz vakti yapılan çekilme harekâtı.*‖ **gündüz feneri,** *şaka. Zenci.*‖ **gündüz gözüyle,** *Her şeyin açık seçik görüldüğü gündüz vaktinde; gündüzün.*‖ **gündüz külahlı, gece silahlı,** *Göründüğü gibi iyi olmayan kimse; iki yüzlü.*‖ **gündüz yırtıcıları,** *zool. Atmaca, kartal gibi gündüz avlanan çengel gagalı, sivri ve kıvrık tırnaklı, iyi uçan kartallar takımından yırtıcı kuşlar alt takımı.*

gündüzcü, [gündüz-cü] *is.* **1.** Çalışma sırası gündüz vaktine rastlayan görevli. **2.** Gündüz öğrenim gören öğrenci. **3.** *argo.* Gündüzleri içki kullanan kimse.

gündüzlece, [gündüz-le-ce كوندوزلجه] *{OsT} is.* **1.** Günlük görev veya iş. **2.** Bir günlük rızk. **3.** Gündelik.

gündüzleme, [gündüz-le-me] *is. argo.* **1.** Gündüz vakti kurulan cinsel ilişki sonucu meydana gelen çocuk. **2.** Babası belli olmayan çocuk; piç.

gündüzleri, [gündüz-ler-i] *zf.* **1.** Hep gündüz vakti. **2.** Her gün.

gündüzlü, [gündüz-lü] *sf.* (Öğrenci için) yatılı olmayan, okula gündüz giden; neharî.

gündüzlük, -ğü [gündüz-lük] *sf.* **1.** Gündüze ait olan; gündüzle ilgili olan. **2.** Gündüzleri giyilen. **3.** *{ağız}* Keçi derisinden yapılan, çobanların giydiği ceket. [DS]

gündüzsefası, -nı, -aları [gündüz+ Ar. sefā-s-ı] *is. bot.* Yalnız gündüzleri çiçek açan bir süs bitkisi kahkaha; çiçeği, *(Convulvulus arvensis).*

gündüzün, [gündüz-ün] *(gündü'zün) zf.* Gündüz vaktinde.

günebakan, [gün-e+bak-an كونه بقان] *is. bot.* Bileşikgillerden tohumlarından yağ elde edilen, bütün ve dişil yapraklı, geniş, sarı ve gösterişli çiçekleri bulunan bir yıllık otsu kültür bitkisi; günebakan; gündöndü; günâşığı; ayçiçeği; *{OsT} (aynı), (Helianthus annuus).*

güneç, -ci [gün-eç] *is.* Gün alan taraf; dağların güneş alan yamaçları.

güneğik, -ği [gün(e)+eğ-ik] *is. bot.* Haşlanarak yenebilen, parçalı ve tüylü mavimsi yapraklı, geniş kömeçler halinde açık mavi çiçekli bir veya çok yıllık otsu bitki; hindiba, *(Cichorium endiva).*

güneh, [Far. günāh > güneh گنه] *{OsT} is.* Günah. 🗗 **güneh-pîşe,** *Günahkâr.*

günehkâr, [Far. güneh-kār گنهكار] *(günehkâ:r) {OsT} sf.* → günahkâr.

günehkârî, [Far. günehkārī گنهكاری] *(günehkâ:ri:) {OsT} is.* Günah işleyicilik.

günek, -ği [gün-ek] *{ağız} is.* Takvim. [DS]

güneküsen, [gün+küs-en] *{ağız} is.* Gündüz açıp akşam büzülen bir tür sarmaşık. [DS]

günelek, -ği [gün-ele-k] *{ağız} is.* Çok güneş alan yer. [DS]

günem, [güne-m] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

günemek, [*eT.* künī-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

günemiği, [gün+emi(k)-i] *{ağız} is.* Çok güneş alan yer. [DS] 🗗 **günemiğine durmak,** *{ağız} Güneşe karşı durmak.* [DS]

günendi, [gün+in-di] *{ağız} is.* Denizden gelen rüzgâr. [DS]

günenmek, [*eT.* küñ *(göğüs)* > gönen-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Mutlu ve rahat bir hayat yaşamak. [DS]

güner[1], [gün+er] *{ağız} is.* Tan vakti. [DS]

güner[2], [Yun. kukunaria] *(gü:ner) {ağız} is.* Çam fıstığı; künar. [DS]

günerek, [gün+er-ek] *is. gök b.* Güneş sisteminin saniyede 20 km'lik bir hızla ilerlemiş göründüğü Herkül takım yıldızında bulunan bir uzay noktası.

güneş, [*eT.* kün > kün-eş > güneş كونش] *is.* Dünyamızın da dahil olduğu sistemin merkezinde bulunan büyük bir gök cismi olan Güneş"n yaydığı ısı ve ışık; gün ışığı. *{eAT} (aynı)* 🗗 **güneş açmak,** *Güneşin bulutlardan sıyrılıp çıkması.*‖ **güneş ağılı,** *{eAT} Bazen güneşin çevresinde görülen halka; hâle.*‖ **güneş almak,** *Güneş ışınlarıyla aydınlanacak durumda olmak.*‖ **güneş aydını,** *{OsT} Güneşin ışığı; güneş ziyası.*‖ **Güneş balçıkla sıvanmaz.** *Herkes tarafından görülen gerçekler gizlenemez.*‖ **güneş banyosu,** *Gün ışığında kalarak vücudun bir bölümünü veya bütününü güneşlendirmek.*‖ **güneş batmak,** *Gün sonunda Güneş'in ufuk altında kaybolması.*‖ **güneş bebeği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*‖ **güneş çalımı,** *{ağız} Güneş doğduktan hemen sonraki zaman.* [DS]‖ **güneş çalmak,** *1. {eAT} Güneş çarpmak. 2. {ağız} Dağlara güneş doğmak.* [DS]‖ **güneş çarpmak,** *Güneş altında fazla kalarak güneş ışınlarının etkisinden dolayı rahatsızlanmak.*‖ *{ağız}* **güneş çavmak,** *Dağlara güneş doğmak; gün ışığı yayılmak.* [DS]‖ **güneş çiçeği,** *{ağız} Ay çiçeği.* [DS]‖ **güneş çöreği,** *{OsT} Güneş yuvarlağı.*‖ **güneş doğmak,** *Güneş ışıklarının ufuktan görünerek yükselmeye başlaması.*‖ **güneşe karşı işemek,** *argo. Saygı gösterilmesi gereken değerlere gereken saygıyı göstermemek.*‖ **güneş gibi,** *1. Çok parlak. 2. Apaçık; meydanda.*‖ **güneş görmek,** *Gün ışıklarını doğrudan alır olmak.*‖ **güneş hayvancıkları,** *Kökbacaklılardan, ışın biçimindeki yalancı bacaklarıyla hareket eden bir hücreli hayvanlar takımı; günsüler.*‖ **güneşin alnında,** *Güneşin yakıcı ışınları altında.*‖ **güneş saati,** *Dilimlenmiş bir düzlem üzerine dikilmiş bir çubuğun gölgesine göre zaman gösteren bir araç.*‖ **güneş yağı,** *Güneşin zararlı ışınlarının etkisinden vücudu korumak için sürülen bir kozmetik.*‖ **güneş yanığı,** *Güneş ışınlarının insan teni üzerinde bıraktığı esmerlik.*

Güneş, [*eT.* küneş] *is. gök b.* Dünyamızın da içinde bulunduğu Güneş sistemindeki gezegenlerin merkezinde yer alan, ısı ve ışık kaynağı, büyük gök cismi. 🗗 **Güneş-Dil Teorisi,** *Dillerin türeyişi, yayılışı, felsefesi, psikolojisi ve sosyolojisi alanında Atatürk'ün de benimsediği ve Türk diline uygulamaya çalıştığı kuram.*‖ **Güneş günü,** *gök b. Güneş'in, Yer'in herhangi bir meridyeninden arka arkaya iki defa geçişi arasında kalan zaman dilimi.*‖ **Güneş lekeleri,** *gök b. Güneş'in yüzeyinde görülen siyah benekler.*‖ **Güneş Sistemi,** *gök b. Güneş ve onun çevresinde dönen yıldızlardan mey-*

dana gelen gök cisimleri dizgesi.|| **Güneş tacı,** *gök b. Güneş atmosferinin alevli bölümü.*|| **Güneş takvimi,** *Güneşin görünürdeki günlük ve yıllık hareketine göre düzenlenen takvim.*|| **Güneş tekeri,** *gök b. Güneşin gökyüzündeki izdüşümü olan parlak daire.*|| **Güneş tutulması,** *gök b. Ay'ın Yer ile Güneş arasına girmesinden dolayı gün ışığının kararmış gibi görünmesi durumu; gün tutulması.*|| **Güneş yılı,** *gök b. Güneşin görünürdeki hareketine göre tanımlanan yıl.*

güneşbalığı, -nı, -kları [güneş+balı(k)-ı] *is. zool.* Lapinagillerden sıcak ve ılık denizlerin sığ kesimlerinde yaşayan, boyuna parlak çizgili, yanlardan basık bir balık, *(Coris julis).*

güneşiği, [gün+eşi(k)-i] *{ağız} is.* Sabah. [DS]

güneşkıran, [güneş+kır-an] *is.* Binalarda camlı bölmeleri yazın güneş ışığından koruyacak, kışın ise güneş ışığının içeri girmesine engel olmayacak biçimde düzenlenmiş saçak.

güneşleme, [güneş-le-me] *is.* Güneşe çıkarak vücudunu güneş ışığının etkisine bırakma eylemi; güneş banyosu.

güneşlemek, [güneş-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Güneşe çıkarak vücudunu güneş ışığının etkisine bırakmak.

güneşlenme, [güneş-le-n-me] *is.* Vücudunu güneş ışınlarının etkisinden yararlandırma eylemi; güneş banyosu yapma.

güneşlenmek, [güneş-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Vücudunu güneş ışınlarının etkisinden yararlandırmak; güneş banyosu yapmak.

güneşletme, [güneş-le-t-me] *is.* Gün ışığından yararlanması amacıyla birini güneşe çıkarma eylemi.

güneşletmek, [güneş-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Gün ışığından yararlandırmak amacıyla birini veya bir şeyi güneşe çıkarmak; güneşin etkisine bırakmak.

güneşli, [güneş-li] *sf.* **1.** Güneş ışınlarıyla aydınlanmış bulunan. **2.** (Hava için) açık ve aydınlık; bulutsuz.

güneşlik, -ği [güneş-lik] *is.* **1.** Güneş ışınlarının etkisinden korunmak için kullanılan perde, çadır veya buna benzer araç. **2.** Şapka cinsi giyeceklerin önde bulunan siperliği. **3.** Gözleri güneş ışınlarının etkisinden korumak için göz çevresine takılan gölgelik veya sürülen siyah boya. **4.** *sin.* Kameralarda alıcı merceğin doğrudan güneş ışığından etkilenmesini önlemek amacıyla merceğin önüne takılan yardımcı eleman. **5.** *sf.* (Yer için) bol güneş alan; güneş ışınlarını doğrudan alan.

güneşsel, [güneş-sel] *sf.* **1.** Güneş'le ilgili; Güneş'e ilişkin. **2.** (Gök cisimleri için) Güneş'le birlikte doğup batan.

güneşsiz, [güneş-siz] *sf.* **1.** (Yer için) Güneş ışınlarını alamayan; Güneş ışınlarından yararlanamayan. **2.** (Hava için) bulutlu; kapalı.

güneşsizlik, -ği [güneş-siz-lik] *is.* Güneşsiz olma durumu.

güneştopu, [güneş+top-u] *is. bot.* Gelincikgillerden, sarı veya turuncu çiçekli, yıllık veya çok yıllık süs bitkisi; Acem lalesi; Kaliforniya haşhaşı, *(Eschscholzia californica).*

güney, [gün-ey كونى] *is.* **1.** Güneş alan yer; güneşi hiç eksilmeyen yer; güneşe karşı olan yer; güneç; çoğaç. *{OsT} (aymı)* [Bürhan-ı Katı'] **2.** Dört ana yönden biri; yüzümüzü doğuya döndüğümüz zaman sağ tarafımıza düşen ana yön; cenup. **3.** Bulunulan yere göre güneye düşen yer. **4.** Ülkemizin güneye düşen bölgesi. **5.** Güneyden gelen rüzgâr; lodos. **6.** Dağların güneşe bakan yamaçları. 🗗 **Güney Kutbu,** *1. Ekvatorun güneyinde bulunan Yer kutbu. 2. Mıknatısın serbest hâlde iken güneye yönelen ucu; mıknatısın eksi (S) ucu.*|| **güney noktası,** *gök b. Güney doğrultusunun ufuk düzlemini deldiği nokta.*|| **güney yarıküre,** *Yer'in iki yarıküresinden ekvatorun güneyinde bulunanı.*

Güneybalığı, -nı [güney+balı(k)-ı] *is. gök b.* Güney yarımkürede bir takım yıldız.

güneybatı, -yı, -nın, -sı [gün-ey+bat-ı] *is.* Güney ile batı arasındaki ara yön.

güneydoğu, -yu, -nun, -su [gün-ey+doğ-u] *is.* Güney ile doğu arasındaki ara yön.

güneyik, -ği [güne + eğ-ik [TS Deş. XVI] كونيك] *{eAT} is.* ➡ güneğik.

güneyli, [gün-ey-li] *is.* ve *sf.* **1.** (Kişi veya topluluk için) güney bölgelerinden olan; cenubî. **2.** Türkiye'nin güney bölgelerinden birinden olan kişi.

güng, [Far. güng گنگ]*) {OsT} sf.* Dilsiz.

güngörmez, [gün+gör-mez] *sf.* **1.** (Yer için) güneş almayan. **2.** *{ağız} is.* Reçine. [DS] **3.** *{ağız}* Su kaynağı. [DS] **4.** *{ağız}* Yelkenin iç kenarındaki ip. [DS]

güngen, [gün-gen] *{ağız} is.* **1.** Saat. **2.** Takvim. [DS]

güngmek, [küñ-mek / güñ-mek] *(güñmek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yanmak.

güngörmüş, [gün+gör-müş] *sf.* **1.** Hayat deneyimi olan. **2.** Rahat ve huzur içinde yaşamış.

güngük, [*eT.* küñ-ük > güñ-ük] *(güñük) sf.* Yanık; göynük.

güngülenınek, [güng-ü-le-n-mek كونكولنمك] *(güñülenmek) {OsT} dönşl. f. [-ür]* (Diş için) ekşi nesne yemek yüzünden kamaşmak. [Kamus]

güngülü, -nü / -lleri [gün+gül-ü] *{ağız} is.* Gelincik. [DS]

güni, [*eT.* künī كونى] *{eAT} is.* Kıskançlık; çekememek; haset.

günindi, [gün+in-di] *{ağız} is.* **1.** Gurup vakti. **2.** Batı. [DS]

güninimi, -ni, -ınleri [gün+in-im-i] *{ağız} is.* Batı. [DS]

günleme, [gün-le-me] *is.* Tarih.

günlemeç, -ci [gün-le-meç] *{ağız} is.* Tarih. [DS]

günlemek, [gün-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Günü bir yerde geçirmek. **2.** Gününü belli etmek; tarihi tespit etmek.

günlemeli, [gün-le-me-li] *sf.* Tarihli.

günlü[1], [gün-lü] *sf.* **1.** Tarihli. **2.** Belli bir zamanla sınırlı olan.

günlü[2], [günü-lü] *{ağız} sf.* Suçlu. [DS]

günlük[1], **-ğü** [gün[1]-lük كونلك / كنلك] *{ağız} is.* **1.** Şemsiye; güneşlik. **2.** Balkon; seren. **3.** Gelin ata ya da arabaya bindiği zaman üzerine örtülen uzun örtü. [DS]

günlük[3], **-ğü** [gün-lük] *is.* Güneşli olma durumu; güneşlilik. **günlük güneşlik,** *Açık ve bol güneşli; aydınlık; ferah..*

günlük[4], [Erm. / Far. hung [Nişanyan] => gün-lük / günnük ?] *is.* **1.** Hekimlikte kullanılan bir tür reçine. **2.** Tütsü için kullanılan günlük ağacının kabuğu veya sakızı. **günlük ağacı,** *bot. Kendisinden günlük sakızı çıkarılan bir tür ağaç, (Styrax; Boswelia).*

günlük[5], **-ğü** [gün-lük كونلك] *{ağız} is.* Bir gün içinde ödenen para miktarı; ücret; yevmiye; gündelik.

günlükçü[1], [gün-lük-çü] *is.* Günlük yazarı.

günlükçü[2], [gün-lük-çü] *{ağız} is.* Gündelikçi. [DS]

günnemek[1], [kulun-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* Yavrulamak; doğurmak. [DS]

günnemek[2], [gün[2]-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* → günlemek. [DS]

günnemek[3], [günü-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ü)-yor]* Çekememek; kıskanmak. [DS]

günnetmek, [gün-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Güneşlendirmek. [DS]

günnü, [gün-lü] *{ağız} is.* Parlaklık; berraklık. [DS]

günnük[1], **-ğü** [gün-lük] *{ağız} is.* Beş vakit namaz. [DS]

günnük[2], **-ğü** [gün-lük] *{ağız} is.* Ücret; yevmiye. [DS]

günnük[3], **-ğü** [gün-lük] *{ağız}* → günlük[2]. [DS]

günnük[4], **-ğü** [günlük[4]] *{ağız} is.* → günlük[4]. [DS]

günöte, [gün+öte] *is. gök b.* Dünya'nın veya bir gök cisminin yörüngesinde yer alan güneşe en uzak nokta; evç.

günselik, -ği [gün-se-lik ?] *{ağız} is.* **1.** Bir işe başlamak için belirlenen gün. **2.** Düğün için kararlaştırılan zaman. [DS]

günsemek, [gün-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Süt, yoğurt vb. için) güneşte kalmaktan dolayı bozulmak. [DS]

günsü, [gün-sü] *{ağız} is.* **1.** Sürekli güneş alan yer. **2.** Güneşte kurutulan sebzelerdeki özel koku. **3.** İki günlük çiğ sütün kaymağı ve bu kaymağın kokusu. [DS] **günsü çalmak,** *{ağız} (Güneşte kalan sebze ve meyveler için) güneş yanığı gibi kokmak.* [DS]

günsüler, [gün-sü-ler] *is. zool.* Kökbacaklılardan, ışın biçimindeki yalancı bacaklarıyla hareket eden bir hücreli hayvanlar takımı; güneş hayvancıkları.

günsümek, [gün-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → günsemek. [DS]

günsüz, [gün-süz] *{ağız} is.* **1.** Zamanından önce doğan yavru. **2.** *huk.* Henüz yargı kararı ile hapis yatacağı süre belli olmamış suçlu. [DS] **günsüz doğmuş,** *{ağız} 1. Tembel. 2. Çok üşüyen.* [DS]

günü[1], [*eT.* künī كونى] *{eAT} {OsT} is.* Kıskançlık; çekemezlik; haset. **günü eylemek,** *{OsT} Kıskanmak; haset etmek.* || **günü kılmak,** *{eAT} {OsT}* → günü eylemek.|| **günü salmak,** *{OsT} Başkalarında kıskanma duygusu uyandırmak; kıskandırmak.*

günü[2], [? günü] *{ağız} is.* Çok evli erkeğin eşlerinden her biri; kuma. [DS]

günübirlik, -ği [gün-ü + bir-lik] *zf.* Bir gün için.

günücü, [*eT.* künī > günü-cü كونوجى /كونيجى] *{eAT} {OsT} sf.* Başkalarını çekemeyen; kıskanç; hasetçi.

günücük, -ğü [*eT.* künī > günü-cük] *{ağız} is.* → günücülük. [DS]

günücülük, -ğü [*eT.* künī > günü-cü-lük كنوجلك] *{eAT} is.* Kıskançlık; hasetlik.

günük[1], **-ğü** [gün-lük > gün-ük] *{ağız} is.* Bir günde ekilebilecek genişlikte tarla alanı; bir hektar toprak. [DS]

günük[2], **-ğü** [gün+ in-ik] *{ağız} is.* Akşam. [DS]

günüleme, [günü-le-me] *is.* Kıskanma durumu ve eylemi.

günülemek, [*eT.* küni-le-mek > günü-le-mek كونولمك / كونى لمك / كنلمك / كونيلامك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Çekememek; kıskanmak; haset etmek.

günülenmek, [günü-le-n-mek كنولنمك] *edil. f. [-ir] [eAT. -ür]* **1.** *{OsT}* Kendisine haset edilmek; kıskanılmak. **2.** *dönşl. f.* Çekememezlik etmek; hasetlenmek.

günüleşmek, [günü-le-ş-mek كنولشمك] *{eAT} işteş. f. [-ür]* Birbiri ile çekişmek; rekabet etmek.

günümek[1], [*eT.* künī-mek > günü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Çekememek; kıskanmak; günülemek. [DS]

günümek[2], [gün-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Ham meyve için) dura dura yumuşamak. [DS]

günür, [*eT.* künī > günü-r] *{ağız} sf.* Kıskanç; günücü. [DS]

günüşük, -ğü [gül-üş-ük] *{ağız} zf.* Konuşa gülüşe. [DS]

günüz, [gün > gün-üz] *{OsT} {ağız} is.* Gündüz. [DS]

günüzün, [gün-üz-ün] *{OsT} zf.* Gündüz vakti; gündüzleyin; bütün gün.

güp[1], [gub / gup / güb / güp *(yans.)*] *is.* Çarpma, atma, vurma, tepme, dürtme, düşme ve benzer hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *güp güp, güp(b)-ülde-mek, güb+düş-en, güp-mek, güp-ür-tü, güp-ür güpür, güp-ür-e-dek*

güp[2], [*eT.* küp] *{ağız} is.* Küp. [DS]

güp[3], [köp] *{ağız} is.* Kağnının ön tarafındaki uzun tahta; köp. [DS]

güpbük, -ğü [güp *(yans.)* > güp(b)-ük] *{ağız} is.* İbibik kuşu. [DS]

güpbürdemek, [güp *(yans.)* > güp(b)-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* zıplamak ve gürültü etmek. [DS]

güpçen, [küp-çen] *{ağız} is.* Küp biçiminde su mahzeni. [DS]

güpdüşen, [güp + düş-en ?] *{ağız} is.* **1.** İri bir armut türü. **2.** Yakarca denilen küçük sinek. [DS]

güpeç, -ci [küp-eç] *{ağız} is.* Ağzı geniş küçük küp; küpeç. [DS]

güpegündüz, [gü(p)-e + gü/ndüz] *(güpe'gündüz) pekşt. zf.* Ortalık iyice aydınlamış durumda iken; tam gündüz iken.

güpeli, [küpe-li] *{ağız} is.* → küpeli. [DS]

güperim, [güper-em ?] *{ağız} is.* Sağlam ve çalışkan kadın. [DS]

güpgüzel, [gü(p)+gü/güzel] *(güpgü'zel) pekşt. sf.* Çok güzel; aşırı güzel.

güpleği, [güp-le-ği] *{ağız} is.* Balta ve keser gibi araçlarda sapın geçirildiği delik; kovan. [DS]

güplek, -ği [küp-lek] *{ağız} sf.* (Kişi için) şiş karınlı fakat sıska. [DS]

güplemek, [güp *(yans.)* > güp-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Bir yere çabuk varmak. [DS]

güpmek, [güp *(yans.)* > güp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Düşmek; yere kapaklanmak. [DS]

güpür[1], [Yun. kupria => gübür / güpür] *{ağız} is.* **1.** Süprüntü. **2.** Boyanmamış yün veya kıldan dokunmuş kilim. [DS]

güpür[2], [Fr. guipure] *{ağız} is.* → gipür.

güpürdemek, [güb *(yans.)* > güp-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Atıla atıla koşmak. [DS] 🗗 **güpürdeyip durmak,** *{ağız} Yerli yersiz herkese çıkışmak.* [DS]

güpüredek, -ği [güp-ür-edek] *{ağız} zf.* **1.** Çabucak. **2.** Gürültü yaparak. [DS]

güpürtü, [güp *(yans.)* > güp-ür-tü] *{ağız} is.* Ayak patırtısı; gürültü. [DS]

-gür-, [-kir- / -ḳur- / -kür- / -ġır- / -gir- / -ġur- / - gür-] *{eT} {eAT} yap. e.* → -kır.

gür[1], [gor / gur / gür *(yans.)*] *is.* Suyun gür akışını, ateşin harlı ve sesli olarak yanışını, buna benzer kalın ve gür sesleri, bağırmayı, haykırmayı ve karın gurlamasını anlatan kök. [Zülfikar] *gür-ül gürül, gür-le-mek, gür-le-y-ik, gür-le-k, gür-lük, gür-ül-tü* 🗗 **gür gür,** *Hızlı ve gürültülü olarak çalışma durumu.*

gür[2], [*eT.* kür > gür كور] *sf.* **1.** Sık ve güçlü olarak çıkan veya fışkıran; çok fazla; kesif; gümrah. *{eAT} {OsT} (aym)* **2.** Bol; verimli. *{eAT} (aym)* **3.** *{eAT}* Yüksek. **4.** *{eAT} {OsT}* Kuvvetli.

gür[3], [gür] *{ağız} is.* **1.** Sık çalılık; ormanlık. **2.** Böğürtlen; yaban gülü. **3.** Kesilmiş ağacın sürgünü. [DS]

güraz, [Far. gürāz گراز] *(güra:z) {OsT} is.* Azgın erkek domuz.

gürbe[1], [Far. gürbe گربه] *{OsT} is.* Kedi. 🗗 **gürbe-i deştî,** *zool. Yaban kedisi.*

gürbe[2], [Ar. ḳırba] *{ağız} is.* **1.** Büyük küp. **2.** İki kulplu ya da kulpsuz çömlek. **3.** Tahıl ambarı. [DS]

gürbüz, [Far. gürbüz گربز => *eAT.* كربز] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Zeki; bahadır. **2.** Güçlü; sağlığı yerinde; iyi gelişmiş; iri. **3.** *{eAT}* Önemli. **4.** Fütüvvet ehline verilen isim.

gürbüzleşme, [gürbüz-le-ş-me] *is.* Gürbüz ve gelişkin duruma gelme; gürbüzleşmek işi.

gürbüzleşmek, [gürbüz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gürbüz duruma gelmek; gelişmek.

gürbüzlük, -ğü [gürbüz-lük] *is.* Gürbüz ve gelişmiş olma hâli.

Gürcü, [Far. gurcī] *is.* **1.** Gürcistan halkından veya bu halkın soyundan olan. **2.** Gürcistan halkına ait.

Gürcüce, [gürcü-ce] *(gürcü'ce) is.* **1.** *dbl.* Kafkas dilleri öbeğinden Gürcülerin konuştuğu dil. **2.** Çerkez tavuğu yemeği.

gürd, [Far. gürd گرد] *{OsT} sf.* Kahraman; cesur; yiğit.

gürdare, [İt. cordola] *{ağız} is.* → kurdele. [DS]

gürdas, [Far. gürdās گرداس] *(gürda:s) {OsT} sf.* Kıyıcı; zalim; gaddar.

gürde[1], [Far. gürde گرده] *{OsT} is.* Böbrek.

gürde[2], [? gürde] *{ağız} is.* Ferace. [DS]

gürdek, -ği [? gürde-k] *{ağız} is.* Yeşillik. [DS]

gürdenk, -gi [? gürdenk] *{ağız} is.* Yığınlardan deste indirmeye yarayan ucu üç çatallı ağaç. [DS]

gürdük, [gürdü-k ?] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların çiftleşme zamanı. **2.** Kızışmış kedi. **3.** Hoppa isterik kadın. [DS]

gürdükmek, [gürdü-k-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Dişi kedi veya et yiyen hayvanların dişisi için) kızışmak.

gürdükmüş, [gürdük-müş] *{ağız} sf.* (Hayvan için) kızışmış. [DS]

gürdümek, [gürdü-mek] *gçsz. f. [-r]* **1.** (Ağaçlar için) gümrahlaşmak. **2.** (Kadın için) erkekle oynaşmak.

güre[1], [gür-e] *{ağız} sf.* (Kısrak veya dişi eşek için) kızışmış. [DS]

güre[2], [güre] *{ağız} is.* **1.** Bir yaşından itibaren üç yaşına kadar olan tay. **2.** Küçük kulaklı koyun. [DS]

güre[3], [*eT.* kür > gür-e] *{ağız} sf.* **1.** Kuvvetli; dinç. **2.** Gür; sık. [DS] 🗗 **güre olmak,** *{ağız} Toprak ekilecek duruma gelmek.* [DS]

güre[4], [güre] *{ağız} is.* Verimli olmayan toprak. [DS]

güre[5], [gür-e] *is.* Enerji.

güre[6], [güre كوره] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) hiç bağlanmamış, serbestçe gezmiş. **2.** Çekingen; ürkek; korkak. **3.** (Hayvan için) vahşi; eğitilmemiş; işe yabancı olan; işe alışmamış. *{eAT} {OsT} (aym)* **4.** Soğukkanlı. [DS] **5.** *{OsT}* Zıpır; haşarı. 🗗 **güre olmak,** *{OsT} Azgınlaşmak; zıpırlaşmak.*

güre[7], [güre] *{ağız} sf.* Uzak. [DS]

güre[8], [güre] *{ağız} is.* Hemen yapılıp bozulabilen basit ocak. [DS]

güreci[1], [güre[2]-ci] *is. tar.* İmparatorluk döneminde saray ahırlarındaki taylara bakmakla görevli olan has ahır mensubu.

güreci[2], [güre[5]-ci] *is. fel.* Gürecilik yanlısı.

gürecilik, -ği [güre[5]-ci-lik] *is. fel.* Ortaya çıkan ve beliren bütün olguların kendiliklerinden etkin olduklarını, gelişmelerini sağlayan gücün dışarıdan gelmeyip kendileriyle özdeş olduğunu ileri süren öğreti; dinamizm; devimselcilik.

gürel[1], [güre[5]-l] *is.* **1.** *fiz.* Kuvvetler ve bu kuvvetlerin doğurduğu hareketler arasındaki bağıntıları inceleyen mekanik bölümü; dinamik. **2.** *fel.* Olayları zaman içindeki gelişimine göre değerlendiriş; devimsel; dinamik. **3.** *sf.* Devamlı hareket halinde olan; canlı; atılgan; enerji dolu.

gürel[2], [gürel] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

gürel[3], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-er-mek > göğrel ?] *{ağız}* Maviye yakın koyu bir renk. [DS]

gürelemek[1], [küre-mek > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yığılmak. [DS]

gürelemek[2], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Canlanmak; hareketlenmek. [DS]

gürelemek[3], [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > güre-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi kaldırıp atmak. [DS]

gürelemek[4], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Eşek, kısrak için) çiftleşmek. [DS]

gürelenmek, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-le-nmek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Yabanîleşmek; yozlaşmak. **2.** Yavaş yavaş alışkanlığını kaybetmek. [DS]

güreli, [güre-li] *sf.* **1.** Enerjisi olan. **2.** *{ağız}* Kuvvetli; dinç; hararetli. [DS]

gürelik, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-lik كوره لك] *is.* **1.** Güre olma durumu. **2.** Zenginlik yüzünden taşkınlık gösterme; gururlanma; serkeşlik. *{eAT} {OsT} {ağız} (aym)* [DS] [Kamus] **3.** *{ağız}* Aşırı istek. [DS]

gürelmek, [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > gür-el-mek كورلك] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Çoğalmak. [DS] **2.** *{eAT}* Azgınlaşmak; zıpırlaşmak.

gürem, [güre-m] *{ağız} is.* Küme; sürü; kafile. [DS]

güremek[1], [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > gür-e-mek كوره مك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü)-yor]* **1.** (Kısrak, eşek için) çiftleşme istemek; aygırsamak; güre olmak. **2.** *{ağız}* (Dişi hayvan için) döllenmek. [DS]

güremek[2], [güre-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ü)-yor]* Beşiği ya da salıncağı sallamak. [DS]

güren[1], [Yun. kireno => güren / giren كورن] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Kızılcık. **2.** *{ağız }* Kızılcık suyu ile yapılan tarhana. [DS]

güren[2], [Moğ. küriyen] *{ağız} is.* **1.** Sürü. **2.** Kalabalık. [DS]

güren[3], [? güren] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

güren[4], [? güren كران] *{OsT} sf.* (At için) rengi sarı ile doru arasında olan.

gürenci, [gürenç-çi > güren-ci] *is.* Tımarlı hassa kuşbazlarından avcı kuşları yetiştirmekle görevli bir sınıf.

gürençlemek, [gürenç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Kuşlar için) tüy dökmek. **2.** Doğan cinsi kuşları eğitmek.

güresek, -ği [*eT.* kürē-mek *(kaçmak)* > güre-se-k] *{ağız} sf.* (Eşek, kısrak için) çiftleşmek isteyen. [DS]

güreş, [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > güre-ş كورش] *is.* **1.** *spor.* İki sporcunun birbirinin sırtını yere getirmek için yaptıkları spor oyunu. **2.** Bazı hayvanların birbiri ile yaptıkları mücadele; dövüş. 🗗 **güreş tutmak,** *Güreşmek.*

güreşçi [güreş-çi كورشجى] *is. spor.* Güreş sporu yapan kişi; pehlivan. 🗗 **güreşçi köprüsü,** *spor. Sırt yere dönük olarak vücudun bir yay gibi avuçlar ve tabanlar ile yere değer vaziyette bulunduğu biçim.*‖ **güreşçi tonu,** *{OsT} Pehlivan kispeti.*

güreşçilik, -ği [güreş-çi-lik] *is.***1.** Güreşçi olma durumu. **2.** Sporun güreşle uğraşan kolu; pehlivanlık.

güreşilme, [güreş-il-me] *is.* Güreş yapılma eylemi.

güreşilmek, [güreş-il-mek] *edil. f. [-ir]* Güreş yapılmak.

güreşme, [güreş-me] *is.* Güreş yapma eylemi.

güreşmek, [*eT.* kürī-mek *(eşmek)* > küreş-mek > güreş-mek] *işteş. f. [-ir]* Güreş yapmak; güreş tutmak.

güreştirme, [güreş-tir-me] *is.* Güreş yaptırma eylemi.

güreştirmek, [güreş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güreş yaptırmak; güreşmelerini sağlamak.

güreybe, [Ar. ġureybīye] *{ağız} is.* Kurabiye. [DS]

gürg, [Far. gürg گرگ] *{OsT} is.* Kurt; canavar, *(Canis lupus).* 🗗 **gürg-beçe,** *Kurt yavrusu.*|| **gürg-i bārān-dîde,** *1. Yağmur görmüş kurt. 2. Görmüş geçirmiş; feleğin çemberinden geçmiş; eski kurt.*|| **gürg-zāde,** *Kurt yavrusu.*

gürgân, [Far. gürgān گرگان] *(gürgâ:) {OsT} is.* Kurtlar.

gürgen, [? gürgen] *is. bot.* Kerestesi sert ve sıkı dokulu, ülkemizin Karadeniz bölgesinde yetişen, bazen boyları 20 metreyi bulan, fındıkgillerden bir orman ağacı, *(Carpinus betulus).*

gürgengiller, [gürgen-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, çiçek durumları tırtılsı, gürgen, fındık, huş, kızıl ağaç, meşe gibi ağaç türlerini içine alan, kerestelik ağaçlar familyası.

gürgenlik, [gürgen-lik] *is.* ve *sf.* Gürgenle kaplı yer.

gürgüre, [gür *(yans.)* > gü+gür-e] *{ağız} is.* Yüksek yerden dökülen su; çağlayan. [DS]

gürgüt, -dü [? gürgüt] *{ağız} is.* **1.** Keçilerin kıllarının dibinde bulunan ve tarakta kalan ince tüyler. **2.** Damların üzerine dökülen toprak. [DS]

gürihte, [Far. gürīẖten *(kaçmak)* > gürīẖte گریخته] *(güri:hte, h kalın söylenir) {OsT} sf.* Kaçmış; kaçak.

gürisne, [Far. gürisne / gürsine گرسنه] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) aç. **2.** Yoksul. 🗗 **gürisne-çeşm,** *Açgözlü.*|| **gürisne-çeşm-āne,** *Açgözlücesine; cimrice.*|| **gürisne-gân,** *Açlar; yoksullar.*

gürisnegî, [Far. gürisne-gī گرسنگی] *(gürisnegi:) {OsT} is.* Açlık; yoksulluk.

güriz, [Far. gürīz گریز] *(güri:z) {OsT} is.* **1.** Kaçma; kaçış; firar. **2.** *ed.* Kasidelerde konuya girmeden önce söylenen beyit; girizgâh. **3.** *sf.* Kaçan; kaçmış. 🗗 **güriz-gâh,** *1. Kaçacak yer. 2. ed. Girizgâh beyti.*|| **güriz-pā,** *Kaçan ayak; bir yerde durmayan.*

gürizan, [Far. gürīzān گریزان] *(güri:za:n) {OsT} sf.* Kaçan; kaçıcı.

gürizanî, [Far. gürīzānī گریزانی] *(güri:za:ni:) {OsT} is.* Kaçıcılık.

gürizende, [Far. gürīzende گریزنده] *(güri:zende) {OsT} sf.* Kaçan; kaçıcı.

gürk, [gag / gağ / gak / geg / geğ / gey /gıg / gığ / gık / gog / gug / guk / gurk / güg / güğ / gürk *(yans.)*] *is.* Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer sinirli konuşma, bağrışma çağrışma ve seslenmeleri anlatan kök. [Zülfikar] *gürk-le-mek*

gürlegen, [gür-le-gen] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gürleğen, [gür *(yans.)* > gür-le-ğen کورلکن] *{OsT} sf.* Çok bağırıp çağıran; haykıran.

gürlek[1]**, -ği** [gür *(yans.)* > gür-le-k] *is.* **1.** Çağlayan. **2.** *sf.* (Su için) coşkun; bol. **3.** (Ses için) gür.

gürlek[2]**, -ği** [gür-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Atılgan; mert. **2.** Neşeli. [DS]

gürlek[3]**, -ği** [gür-le-k] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

gürleme, [gür-le-me] *is.* Gür ve kalın ses çıkarma eylemi.

gürlemek[1]**,** [gür *(yans.)* > gür-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Kalın ve gür bir ses çıkarmak. **2.** (Su için) gürül gürül akmak; çağlamak. **3.** (Ateş için) alevli olarak, hızla yanmak. 🗗 **gürleyip gitmek,** *mecaz. Beklenmedik bir zamanda ölmek; yok olmak.*

gürlemek[2]**,** [gür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Anlatmak; söylemek. **2.** Öfkeyle bağırmak; bir kimsenin üzerine yürüyerek bağırmak. **3.** Neşelenmek. [DS]

gürlen, [gürle-n] *is.* İki kulplu, ağzı ve karnı geniş yağ testisi; çömlek.

gürleşme, [gür-le-ş-me] *is.* Bol, sık veya güçlü olarak fışkırma eylemi.

gürleşmek, [gür-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Gür bir duruma gelmek.

gürlevik[1]**, -ği** [gür > gür-le-mik] *{ağız} is.* Sulak ve gür çalılık olan yer. [DS]

gürlevik[2]**, -ği** [gür *(yans.)* > gür-le-mek > gür-le-y-ik] *{ağız} is.* Yer altından akan suyun sesi. [DS]

gürleyik[1]**, -ği** [gür-le-y-ik] *{ağız} is.* **1.** Serçe. **2.** Kahverengi tüylü, sebze tohumlarını eşeleyen bir kuş. [DS]

gürleyik[2]**, -ği** [gür-le-y-ik] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

gürleyiş, [gür *(yans.)* > gür-le-y-iş] *is.* Gürleme eylemi veya biçimi.

gürlük[1]**, -ğü** [kür > gür-lük] *is.* **1.** Bol, sık veya güçlü olarak fışkırma durumu. **2.** Verimlilik; feyiz. **3.** Mutluluk.

gürlük[2]**, -ğü** [gür-lük] *{ağız} is.* **1.** Sık çalılı, ağaçlı yer. **2.** Yabani ot ve dikenli yerler. [DS]

gürlük[3]**, -ğü** [gür-lük] *is. fiz.* İşitme duyumunun, sesin akustik basıncına bağlı niteliği; ses kuvveti.

gürlük[4]**, -ğü** [gür-lük] *{ağız} is.* Birini kızdıracak bir davranışta bulunma. [DS]

gürmih, [Far. gürmi:ẖ گرمیخ] *(gürmi:h, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Büyük çivi; enser. **2.** Hayvan bağlanan büyük kazık.

gürmük, -ğü [? gürmük] *{ağız} is.* Yumruk. [DS]

gürnek, -ği [gür(ü)n-e-k] *{ağız} is.* Sıcağın etkisi ile koyunların birbiri altına başlarını sokarak toplanması durumu. [DS]

gürnemek, [gür(ü)n-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-n(ü)-yor]* (Koyunlar için) sıcağın etkisi ile başlarını birbirinin altına sokarak toplanmak. [DS]

gürneşmek, [gürne-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* (Koyunlar için) sıcağın etkisi ile başlarını birbirinin altına sokarak toplaşmak. [DS]

güröy, [? güröy] *{ağız}* tis. **1.** Rehin; karşılık. **2.** Adak. [DS]

gürp, [garp / görp / gürp *(yans.)*] *is.* Bir şeyin birden kopup düşmesini ve yere çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *gürp-e-dek, gürp-ül-de-mek*

gürpedek, -ği [gürp *(yans.)* > gürp-edek] *{ağız} zf.* Birdenbire ansızın. [DS]

gürpüz, [Far. gürbüz گربز => *eAT.* كربز] *{eAT} is.* → gürbüz.

gürrek, -ği [gür *(yans.)* > gür-rek كورك] *{OsT} zf.* Biraz gür olarak; gürce.

gürs[1], [Fars. gürs گرس] *{OsT} is.* **1.** Açlık. **2.** Kir; leke; pas. **3.** Saç kıvrımları; zülüf; kâkül.

gürs[2], [? gürs] *{ağız}* tis. Rüzgârın sürüklediği kar yığını. [DS]

gürt, [? gürt] *{ağız} is.* Söz. 🗗 **gürt atmak,** *{ağız} Söz atmak.* [DS]

gürtük, -ğü [kür(ü)t-ük] *{ağız} is.* Çukurlara toplanmış kar. [DS]

gürtün, [kürtün] *{ağız} is.* → kürtün. [DS]

güruh, [Far. güruh گروه] *(güru:h) {OsT} is.* (Hoşa gitmeyen kimseler için) kalabalık; topluluk. 🗗 **gürühā gürüh,** *{OsT} Takım takım; bölük bölük.*|| **gürüh gürüh,** *{OsT} Bölük bölük.*|| **gürülı-i eşkıyā,** *{OsT} Soyguncu takımı.*

gürü, [? gürü] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Bir yaşındaki kısrak. [DS]

gürüf, [Far. gürüh] *{ağız} is.* Sürü. 🗗 **gürüf gürüf,** *{ağız} Sürü sürü; alay alay.* [DS]

gürük[1], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* **1.** Küçük kulaklı koyun. **2.** Eşek. [DS]

gürük[2], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* Kılçıksız buğday. [DS]

gürük[3], **-ğü** [gürü-k ?] *{ağız} is.* Fıtıklı insan. [DS]

gürül, [gür *(yans.)* > gür-ül] *is.* Akıcı cisimlerin düşme ve çarpması sonucu çıkan ses. 🗗 **gürül gürül,** *(Ses için) bol ve gür çıkıp akarak.*

gürüldeme, [gür *(yans.)* > gür-ül-de-me] *is.* Hızlı ve gür bir ses çıkarma eylemi.

gürüldemek, [gür *(yans.)* > gür-ül-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Çok hızlı ve güçlü bir gürültü çıkarmak.

gürültmek, [gürü-l-t-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üşümekten tüyler diken diken olmak. [DS]

gürültü, [gür *(yans.)* > gür-ül-tü] *is.* **1.** Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin meydana getirdiği, insanı rahatsız edici, hatta uzun sürede sağlık bozucu etkisi görülen seslerin bütünü; patırtı; şamata. **2.** *mecaz.* Birçok kişinin karıştığı kavga, dövüş veya karışıklık. **3.** *bsy.* Bilgilerin bilgi işlem makinesine verilmesi veya oradan alınması sırasında dış ortamdan gelen ve değerlendirmeye alınmayacak anlamsız işaretler. **4.** *dbl.* İletişimde, iletme işlemini engelleyen ve iletiye ait olmayan her türlü ses. **5.** *fiz.* Konuşma sırasında havanın devirsiz titreşmesi sonucu meydana gelen dil sesleri dışı sesler. **6.** *iletişim.* Radyo ve televizyon yayınlarında sinyallerin üzerine eklendiğinde, bu sinyalleri bozan, az çok değerini değiştiren her türlü parazit etki. 🗗 **gürültü çıkarmak,** *1. Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak. 2. Kavga çıkarmak; karışıklık yaratmak; tartışma çıkarmak*|| **gürültü etmek,** *Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak.*|| **gürültü patırtı,** *1. Gürültülü kavga, dövüş. 2. Kişiler arasında doğan karışıklık.*|| **gürültü yapmak,** *Kulağı rahatsız edici düzensiz sesler çıkarmak.*|| **gürültüye gelmek,** *Karışıklığa gelerek fark edilmemek.*|| **gürültüye** (boğmak) **getirmek,** *1. İlgililerin dikkatini başka yöne saptırarak bir şeyin göze batmasını, dikkat çekmesini önlemeye çalışmak. 2. Söz kalabalığından veya karışıklıktan yararlanarak istediğini elde etmek.*|| **gürültüye gitmek,** *1. Bir telaş ve karışıklığa rastlayarak değeri anlaşılmamak. 2. Karışıklığa kurban gitmek.*|| **gürültüye pabuç bırakmamak,** *Korkutma ve tehditlere aldırmayarak dilediği gibi davranmak.*|| **gürültüye vermek,** *Gereksiz yere telaş çıkarmak; karışıklık çıkmasına neden olmak.*

gürültücü, [gür-ül-tü-cü] *sf.* Gürültü yapan; gürültü çıkaran.

gürültülü, [gür-ül-tü-lü] *sf.* **1.** Gürültüsü olan. **2.** *mecaz.* Karışık olaylarla dolu. 🗗 **gürültülü patırtılı,** *Çok gürültülü ve karışık olan.*

gürültüsüz, [gür-ül-tü-süz] *sf.* **1.** Gürültüsü olmayan. **2.** *mecaz.* Kimsenin dikkatini çekmeyen; karışık olmayan; olaysız.

gürün, [Yun. krunos ?] *is.* Hayvanların su içtiği çeşme yalağı.

gürüz[1], [kür / gür > gür-üz] *{ağız} is.* **1.** Sık ormanlık; çalılık. **2.** Böğürtlen çalıları. **3.** Ormanda yeni yetişen çam filizleri. [DS]

gürüz[2], [? gürüz كرز] *{ağız} is.* **1.** Kambur. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Palavra. [DS]

gürüzlük[1], **-ğü** [gürüz-lük] *{ağız} is.* Çalılık. [DS]

gürüzlük[2], **-ğü** [gürüz-lük كرزلك] *{OsT} is.* Kamburluk.

gürz, [Far. gurz كرز] *{OsT} is.* Ateşli silahların icadından önce savaşlarda kullanılmış ucu topuzlu bir silah; topuz; bozdoğan; matrak. 🗗 **gürz-i girān,** *İri ve ağır topuz.*

gürzbaz, [Far. gürz-bāz گرزباز] *(gürzba:z) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde çeşitli ağırlıkları kaldırıp hüner gösterileri düzenleyen sporculara verilen isim.

gürze, [? gürze] *{ağız} is.* Ağaçtan yapılmış su kabı. [DS]

-güsar, [Far. güsār گسار -] *(güsa:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlere *"içen, içici, yiyen, yiyici"* kavramları katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *mey-güsār (şarap içen)*

güsgüdelek, -ğı [gü(s)+gü/delek] *{ağız} pekşt. sf.* Kısa, şişman ve bodur. [DS]

güsbe, [Far. küsbe] *{ağız} is.* Hayvan yemi; küspe. [DS]

güsiste, [Far. güsisten / güsihten *(boşanmak; kopmak)* > güsiste / küsiste گسسته] *{OsT} sf.* **1.** Kırılmış. **2.** Kopmuş. **3.** Gevşemiş; çözülmüş. 🗗 **güsiste-aşiyān,** *Yuvası yıkılmış.*|| **güsiste-bünyād,** *Temelden yok edilmiş.*|| **güsiste-dem,** *Soluğu kesilmiş.*|| **güsiste-dil,** *Kalbi kırılmış.*|| **güsiste-mahar,** *1. Yuları kopmuş; azgın at. 2. Serseri, azgın, zapt edilemeyen kişi.*|| **güsiste-kemer,** *1. Kemeri kopuk. 2. mecaz. Derbeder; kalender.*

güsn, [Far. güsn گسن] *{OsT} is.* Açlık.

güsne, [Far. güsne گسنه] *{OsT} is.* → güsn.

güssül, [? güssül] *{ağız} is.* **1.** Çatı. **2.** Beşik örtüsü çatılarda ortaya konan ağacın iki taraftan dayandığı babalar. [DS]

güstah, [Far. güstāḫ گستاخ] *(güsta:h) {OsT} sf.* Utanmaz; arsız; saygısız, küstah. 🗗 **güstāh-çeşm,** *Gözü pek; cesur.*|| **güstāh-rüy,** *Yüzsüz; edepsiz.*|| **güstāh-zebān,** *Ağzına geleni söyleyen.*

güstahane, [Far. güstāhāne گستاخانه] *(güsta:ha:ne) {OsT} zf.* Sıra ve saygı gözetmeksizin; küstahça.

güstahî, [Far. güstāhī گستاخی] *(güsta:hi:) {OsT} is.* Utanmazlık; küstahlık.

-güster, [Far. güsterden *(yaymak; döşemek)* > güster / küster گستر] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"yayan, dağıtan"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *adālet-güster (adalet dağıtan).*

güsterde, [Far. güsterden *(yaymak; döşemek)* > güsterde / küsterde گسترده] *{OsT} sf.* Yayılmış; döşenmiş.

güsüm, [? güsüm] *{ağız} sf.* **1.** Şirin; güzel; edalı. **2.** *is.* Sürünün önünden giden koç ya da teke. [DS]

-güşa, [Far. güşā گشا -] *(güşa:) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça kelimelere *"açan, açıcı"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *dil-güşā (gönül açan; iç açıcı).*

güşad, [Far. güşāden *(açmak)* > güşād گشاد] *(güşa:d) {OsT} is.* **1.** Açma; küşat. **2.** Açılış. **3.** Bir tür tavla oyunu. **4.** Bir tür ok atışı. 🗗 **güşād-ı dil,** *Gönül açılması.*|| **güşād-ı gonce-i dil,** *Gönül goncasının açılması.*|| **güşād-nāme,** *1. Boşanma belgesi. 2. Padişah fermanı.*

güşade, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāde گشاده] *(güşa:de) {OsT} sf.* **1.** Açılmış; açık; küşade. **2.** Ferah; şen. 🗗 **güşāde-dest,** *Eli açık; cömert.*|| **güşāde-destān,** *Eli açıklar; cömertler.*|| **güşāde-destî,** *Eli açıklık; cömertlik.*|| **güşāde-dil,** *Gönlü şen.*|| **güşāde-dilî,** *Gönül şenliği.*|| **güşāde-ebrū,** *Güler yüzlü.*|| **güşāde-gî,** *Açıklık; ferahlık; şenlik.*|| **güşāde-hātır,** *Gönlü rahat.*|| **güşāde-pîşānî,** *Alnı açık.*|| **güşāde-rū,** *Açık yüzlü.*|| **güşāde-zebān,** *Dili açık.*

güşane, [kuş + Far. ḫāne] *{ağız} is.* **1.** Küçük tencere. **2.** Küçük bakır tabak. [DS]

güşayende, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāyende گشاینده] *(güşa:yende) {OsT} sf.* Açıcı; açan.

güşayiş, [Far. güşāden *(açmak)* > güşāyiş گشایش] *(güşa:yiş) {OsT} is.* **1.** Açılma; açılış. **2.** Ferahlama. 🗗 **güşāyiş-i hātır,** *İç açıklığı; gönül ferahlığı.*|| **güşāyiş-i hevā,** *Havanın açıklığı.*

güşlü, [güç-lü کشلو] *{eAT} sf.* Güçlü.

güşta, [Far. güştā گشتا] *(güşta:) {OsT} is.* Cennet.

güştasb, [Far. güştāsb گشتاسب] *(güşta:sb) {OsT}is.* Allah'ın kullarına rahmetini ulaştırdığına inanılan manevî yol.

guşud, [Far. güşūd گشود] *(güşu:d) {OsT} sf.* Açılmış olan; açık.

güşude, [Far. güşāden *(açmak)* > güşüde گشوده] *(güşu:de) {OsT}* Açılmış; küşade.

-güt, [-gıt / -git / -gut / -güt] *yap. e.* → -gıt.

gütaperka, [İng. gutta-percha] *(gütape'rka) is.* Sumatra ve çevresindeki adalarda yetişen büyük bir cins ağaçtan elde edilen, kablo yapımında kullanılan, kauçuğa benzer zamklı bir madde.

güt, [güt] *{ağız} is.* Ümit; emel; gaye. [DS]

gütkü, [güt-mek > güt-kü] *{ağız} is.* Okurken satırları izlemekte kullanılan çubuk. [DS]

gütlekçi, [güt-lek-çi ?] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

gütlez, [güt-le-z] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

gütme, [küt-mek > güt-me] *is.* Hayvanları otlatma ve yöneltmek işi.

gütmek, [*eT.* kūḏ-mek > güt-mek كتمك / كوتك] *gçl. f. [-ü(d)-er] [-ü(d)-ü-yor]* **1.** *{eAT} {OsT}* İzlemek; kollamak; peşinden gitmek. **2.** Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katarak otlatmak; sürmek. **3.** *mecaz.* Bir düşünce, duygu ve amaç peşine düşerek gerçekleştirmeye çalışmak. **4.** *mecaz.* Bir topluluğu veya kimseyi kendi düşünceleri doğrultusunda yönetmek; sevk ve idare etmek. **5.** *mecaz.* Belli bir amaca doğru sürüklemek; sevk etmek 🗗 **güdüp gözetmek,** *{ağız} Korumak; göz kulak olmak.* [DS]|| **Güttüğüm domuzu bana öğretme!** *"Yıllardır tanıdığım birinin huylarını da bilirim." anlamında kullanılan söz.*

gütrüm, [kötürüm] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

güttekçi, [güt(t)-ek-çi] *{ağız} is.* Çoban. [DS]

güv, [güv *(yans.)*] *is.* Bebeklerin boğuk boğuk konuşmalarını ya da benzeri seslenmelerini anlatan kök. [Zülfikar] *güv-il-de-mek, güv-ür-de-mek, güv-ül-dü.*

güva, [Far. güvā گوا] *(güva:) {OsT} is.* **1.** Tanık; şahit. **2.** Delil.

güvah, [Far. güvāh / gevāh گواه] *(güva:h) {OsT} is.* **1.** Tanık. **2.** Delil.

güvahi, [Far. güvāhī / gevāhī گواهی] *(güva:hi:) {OsT} is.* Tanıklık.

güvar, [Far. güvār گوار] *(güva:r) {OsT} sf.* (Yemek için) sindirimi kolay.

güvara, [Far. güvārā / güvārān گواره / گواران] *(güva:ra:n) {OsT} sf.* Sindirimi kolay olan.

güvarende, [Far. güvārende گوارنده] *(güva:ra:nde) {OsT} sf.* **1.** Sindirimi kolay. **2.** *is.* Sindirim.

güvariş, [Far. güvāriş گوارش] *(güva:riş) {OsT} is.* Sindirme.

güvaş, [Far. güvāş گواش] *(güva:ş) {OsT} is.* Renk; boya.

güvaşe, [Far. güvāşe گواشه] *(güva:şe {OsT} is.* → güvaş.

güve[1], [küye > güye / güge > güve] *is. zool.* Kurtçuğu odun, deri, yün, kürk gibi şeyleri yiyerek zarar veren pul kanatlılardan bir böcek, *(Tinea pellionella).* 🗗 **güve ilâcı,** *Kürk, yünlü kumaş, halı vb. şeyleri güveden korumak için kullanılan, güve uzaklaştırıcı veya öldürücü maddeler.*‖ **güve otu,** *{ağız} Naftalin.* [DS]‖ **güve tutmak,** *{ağız} İçine dert olmak.* [DS]‖ **güve yeniği,** *Güve tarafından zarar verilmiş olan.*

güve[2], [güvey] *(güve:y) {ağız} is.* Damat; güveyi. [DS]

güveç, -ci [*eT.* küveç > güveç] *is.* **1.** Geniş ağızlı ve az çukur toprak tencere. **2.** Bu kapta pişirilmiş olan çeşitli yemeklerin genel adı. 🗗 **güveç kebabı,** *Güvece kat kat, kuşbaşı koyun eti, soğan, domates konularak orta sıcaklıktaki fırında iki saat pişirilerek yapılan yemek.*

güvegen, [gök *(mavi)* > gö(k)-egen كوكن / كووكن] *{OsT} {ağız} is.* Büvelek. [DS]

güvegiller, [güve-gil-ler] *is. zool.* Güveleri de içine alan pul kanatlı böcekler familyası, *(Tinea).*

güveği, [güvey] *{ağız} is.* → güveyi. [DS] 🗗 **güveği başı,** *{ağız}* → güvey başı [DS]‖ **güveği kömü,** *{ağız}* → güvey gömü. [DS]‖ **güveği önü,** *{ağız}* → güvey önü. [DS]

güveğilik, -ği [güveği-lik] *{ağız} is.* Damat için yaptırılan elbise ve giyecek. [DS]

güvek, -ği [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ek] *{ağız} is.* Cevizin yeşil kabuğu. [DS]

güvel, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-el] *{ağız} is.* Ördek. [DS]

güvelek[1], **-ği** [göv-le-k / güve-le-k ?] *{ağız} is.* **1.** Dibi geniş üstü dar yağ kutusu. **2.** Araba tekerleğinin ortasında mil takılan ağaç başlık. [DS]

güvelek[2], **-ği** [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ele-k] *{ağız} is.* Ağaçlarda biten asalak bitki; ökseotu; burç. [DS]

güveleme, [güveği-le-me] *{ağız} is.* Düğünde, cuma gecesi damadın arkadaşlarından birisinin verdiği yemek. [DS]

güvelenme, [güve-le-n-me] *is.* Güveler tarafından zarar verilmek işi.

güvelenmek, [güve-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kürk, yün vb. için) güveler tarafından yenmek; zarar verilmek.

güvem, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-em > güvem] *is.* **1.** Barut ağacı ve akdiken türü ağaçlar ve bunların meyveleri. **2.** *{ağız}* Bir tür yaban eriği. [DS] **3.** *{ağız}* Yeşillik; çayır. [DS] 🗗 **güvem eriği,** *Meyveleri hekimlikte kullanılan bir alıç ağacı türü; geyik dikeni; yaban çileği; karaçalı; akdiken, (Rhamnus).*‖ **güvem olmak,** *{ağız} (Sebzeler için) aşırı gübre yüzünden birdenbire gelişmek; büyümek; fazla dallanmak.* [DS]

güven[1], [*eT.* *küvē-mek *(büyüklenmek)* > küve-n-mek > güv-en] *is.* **1.** Herhangi bir korku, çekinme ve şüphe duymadan birine bağlanma ve inanma duygusu; itimat. *(1935)* **2.** Yüreklilik; cesaret. **3.** Bir toplumun siyasi ve çalışma hayatı bakımından korku ve huzursuzluğa düşmeden yaşama durumu. **4.** Parlamentonun hükümete verdiği destek. 🗗 **güven beslemek,** *Bir kötülük gelmeyeceğine ilişkin inanç duymak; güvenmek; itimat etmek.*‖ **güven hesabı,** *Bir bankanın başka bir bankaya, biri için verdiği ödeme emri; akreditif.*‖ **güven kazanmak,** *Kendisine inanılır, emniyet edilir olmak; itimat kazanmak.*‖ **güven ışığı,** *Karanlıkta çalışmayı gerektiren işlerde duyar katları etkilemeyen, ancak çalışma için gerekli hareketleri sağlayacak kadar aydınlık sağlayan ışık.*‖ **güvenilirliği onaylanmış olmak,** *Biri için bir bankadan başka bankaya ödeme emri yazılmış olmak; akredite olmak.*‖ **güveni sarsılmak,** *Güvenmez olmak; güveni kalmamak.*‖ **güven mektubu,** *Bir elçinin gittiği ülke devlet başkanına sunulmak üzere kendi başkanı tarafından eline verilen belge; itimat mektubu; itimatname.*‖ (birine) **güven olmak,** *O kimseye kaşı güven duyulmak; itimat edilir olmak*‖ **güven oylaması,** *Göreve yeni başlamış veya görev başında bulunan bir hükümetin durumunu değerlendirmek için mecliste yapılan oylama.*‖ **güven vermek,** *Güven duygusu uyandırmak; itimat telkin etmek.*‖ **güven yazısı,** *Bir bankanın başka bir bankaya biri için verdiği ödeme emri; akreditif.*

güven[2], [küve-n-mek > güven] *{ağız} is.* Sevinç; mutluluk. [DS]

güven[3], [gök > göğem / göğen] *{ağız} is.* Yaban vişnesi. [DS]

güven[4], [göven / güven ?] *{ağız} is.* Toprağın bitirme gücü; biteklik. [DS]

güvence, [güven-ce] *is.* **1.** Güven veren şey; teminat. **2.** Bir anlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması; inanca; teminat; garanti. *(1935)* **3.** Alınan sorumluluğa karşı olarak ortaya konulan şey. **4.** *mecaz.* Birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı sözler; teminat. 🗗 **güvence akçesi,** *Herhangi bir sorumluluk taraflardan birisi tarafından yerine getirilmediği takdirde karşı tarafın el koyacağı para.*|| **güvence vermek,** *1. Bir anlaşmada taraflarda birisi adına sorumluluğu yüklenmek. 2. Bir sorumluluk karşılığı olarak para vb. şey ortaya koymak; inanca vermek; teminat vermek; garanti vermek.*|| **güvenceye bağlamak,** *Teminat altına almak.*

güvenceli, [güven-ce-li] *sf.* **1.** Güvencesi olan. **2.** Güvence sağlayan; garantili.

güvencesiz, [güven-ce-siz] *sf.* **1.** Güvencesi olmayan. **2.** Güvence sağlamayan; garantisiz.

güvenç, -ci [*eT.* küven-ç كوونج] *is.* **1.** Güvenme duygusu; itimat. **2.** *{ağız}* Dayanak; arka; yardım. [DS] **3.** *{eAT} {OsT}* Sevinç. **4.** *{eAT}* İstek; emel; arzu. **5.** *{ağız} sf.* Sevinçli. [DS]

güvende, [Far. ġuyanda] *{ağız} is.* Kötü yola düşmüş kadın; fahişe. [DS]

güvendik, -ği [güven-dik] *{ağız} is.* Başkasına güvenerek, yüz bularak meydan okuma; birinin korumasına girdikten sonra meydan okuma. [DS]

güvenilir, [güven-il-ir] *sf.* Güven duygusu veren; güvenilen.

güvenilirlik, -ği [güven-il-ir-lik] *is.* **1.** Güvenilir olma durumu. **2.** Güvenilir bir kişinin veya nesnenin niteliği.

güvenilme, [güven-il-me] *is.* **1.** Güven duyulma durumu ve eylemi. **2.** Güvenle bakılma.

güvenilmek, [güven-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Kendisine güven duyulmak. **2.** Güvenle bakılmak.

güvenirlik, -ği [güven-ir-lik] *is.* **1.** Güvenir olma durumu; güvenme duygusu. **2.** Bir aracın çalışma güvenliğini belirten büyüklük. **3.** Yapılması istenen ölçütlere göre bir aletin işleme ihtimali ölçüsü.

güveniş, [güven-iş] *is.* **1.** Güven duyma; güvenme. **2.** Güvenme biçimi.

güvenli, [güven-li] *sf.* **1.** Güven verici; itimat edilir; emin. **2.** Güvenliği sağlanmış.

güvenk, [? güvenk] *{ağız} is.* Van yöresinde kadın ve erkekler tarafından oynanan bir bar. [DS]

güvenlik, -ği [güven-lik] *is.* **1.** Toplum yaşayışında yasal düzenin aksaksız olarak yürütülmesi; kişilerin korkusuz biçimde yaşayabilmesi; asayiş. *(1935)* **2.** Herhangi bir tehlike bulunmaması durumu. **3.** Dağcılıkta en az riskle yol almayı sağlayan yöntemlerin tümü. **4.** Çalınmaya, açılmaya karşı özel donanım. 🗗 **güvenliğe almak,** *Düşmeyi önleyici ip kullanarak geçiş veya inişleri güvenli sağlamak.*|| **güvenlik borusu,** *Buharlı tesisatlarda basıncın belirli bir değer üzerine çıkmasını önleyen U biçimindeki boru.*|| **güvenlik camı,** *Kırılma hâlinde kesiklere yol açmayan cam.*|| **güvenlik görevlisi,** *yön. 1. Toplum düzenini sağlamakla görevli polis, jandarma vb. kişi. 2. Banka vb. yerlerde güvenliği sağlamakla görevli kişi.*|| **güvenlik hattı,** *Tehlikeli alanları işaretlenmiş, aşıldığı takdirde tehlike ile karşılaşılacak yer, yol vb.*|| **güvenlik kâğıdı,** *Değerli kâğıt ve paralarda sahtekârlığı belirlemek için özel biçimde hazırlanmış kâğıt.*|| **güvenlik vanası,** *Buharlı tesisatlarda basınç belirli seviyenin üstüne çıkınca açılarak tehlikeyi önleyen vana; emniyet supabı.*

güvenme, [küven-mek > güven-me] *is.* Güvenli bulma durumu ve eylemi; güven duyma.

güvenmek, [*eT.* küve-n-mek > güven-mek كوانمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güven beslemek; güven duymak; itimat etmek; dayanmak; bel bağlamak. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{eAT} {ağız}* Sevinmek. [DS] **3.** *{ağız}* Ümit etmek. [DS] **4.** *{eAT}* Övünmek; iftihar etmek. 🗗 **güvendiği dağlara kar yağmak,** *Güvenilen kimseden umduğunu bulamamak; beklentiler, umutlar boşa çıkmak.*

güvenoyu, [güven+oy-u] *is.* Göreve yeni başlayan veya görevine devam etmekte olan hükûmete güven duyulup duyulmadığını belirlemek üzere verilen oy; itimat reyi. 🗗**güvenoyu almak,** *(Hükûmet için) tutumu hakkında meclisten olumlu oy almak.*|| **güvenoyu vermek,** *Hükûmetin tutumu ile ilgili olumlu oy kullanmak.*

güvensiz, [güven-siz] *sf.* Kendisine güven duyulmayan; güven olmayan.

güvensizlik, -ği [güven-siz-lik] *is.* Güvenmeme duygusu; güvensiz olma durumu; itimatsızlık. 🗗 **güvensizlik önergesi,** *Hükûmetin uygulamalarına karşı verilen güvensizlik bildiren önerge.*

güver, [Yun. kokkari] *{ağız} is.* Tohumluk küçük soğan; göğer; göver [DS]

güvercin, [*eT.* kö(k)-ür-ç-gün > kö(k)erçin > كوكرجن > göğer-cin > güvercin] *is. zool.* **1.** Güvercingillerden, hızlı ve uzun süre uçabilen, sık tüylü, kısa vücutlu, evcilleştirilebilen birçok türü bulunan, yemle beslenir kuş, *(Columba).* **2.** *tasvf.* Her türlü suç ve yanlıştan arınmış, gök katlarının her basamağında yeri olan, gönülden gönüle haber ulaştıran; Allah ile ermişler arasında aracılık ettiğine inanılan kuş; insan ruhu; ermiş kimselerin ruhu; şeyhlerin habercisi. **3.** İnsanlara kardeşçe yaşama duygusunu, barışı, gönül sevincini götüren sembol kuş. 🗗 **güvercin taklası,** *{ağız} Arkaları birbirine dönük, elleri dizlerinde olarak eğilmiş dört çocuk üzerinden takla atmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu.* [DS]

güvercinboynu, [güvercin+boyn-u] *is.* Yeşil, mavi ve pembe arasında dalgalanır gibi görünen renk.

güvercinci, [güvercin-ci] *is.* Güvercin yetiştiricisi.

güvercincilik, [güvercin-ci-lik] *is.* Güvercin yetiştiriciliği.

güvercingiller, [güvercin-gil-ler] *is. zool.* Güvercin ve kumru gibi kalın gövdeli, kısa bacaklı, kuvvetli kanatları bulunan kuşları kapsayan familya, *(Columbidae).*

güvercingöğsü, [güvercin+göğs-ü] *is.* Yeşil, mavi ve pembe arasında dalgalanır gibi görünen renk.

güvercinler, [güvercin-ler] *is. zool.* Güvercin ve buna benzer kuşları kapsayan alt takım, *(Columbiformes).*

güvercinlik, -ği [güvercin-lik] *is.* **1.** Evcil güvercin yetiştirmek amacıyla yapılmış küçük evcikler. **2.** Kalelerde güvercinliklere benzer korunaklar.

güvere, [? güvere] *{ağız} is.* Büyük su tulumu. [DS]

güveri, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşil renk. **2.** Sebze ve bostan bahçesinde yetişen ürünler. [DS]

güveriye, [göver + Ar. -iyye] *{ağız} is.* Aşar zamanı meyve ve diğer ürünlerden alınan para. [DS]

güvermek[1], [gök > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** (Bitki için) büyüyüp gelişmek; yeşillenmek. **2.** Filizlenmek. [DS]

güvermek[2], [gök > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yorgunluktan yüzü morarmak. [DS]

güvermek[3], [koy+ ver-mek] *(gü:ʸvermek) {ağız} gçl. f. [ir]* Bırakmak; salmak. [DS]

güvermek[4], [gevre-mek > güvre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Gevremek. [DS]

güvermek[5], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Yiyecek için) paslanmak; bozulmak. [DS]

güverse, [? güverse] *is.* **1.** Kuyumculukta meydana getirilmiş küçük altın veya gümüş topağı. **2.** Ayarı kontrol edilmek istenen külçeden alınan örnek.

güverseli, [güverse-li] *sf.* Kuyumculukta basık burunlu bir kalemle yüzeyine taneli bir görünüş verilen maden.

güverte, [İt. coverta] *(güve'rte) is.* **1.**Gemide ambar ve kamaraların üstünü örten düz zemin. **2.** *argo.* Üstünde barbut oynanan masa. ◻ **güverte yolcusu,** *Kamara bileti almayarak güvertede yolculuk yapan kimse.* ‖ **güverte seyahati,** *Şoför yardımcısının arka bagajda gitmesi durumu.*

güverti, [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-er-t-i] *{ağız} is.* **1.** Yeşillik; yeşerti. **2.** Sebze. [DS]

güvertme, [gök > gö(ğ)-er-t-me] *{ağız} is.* Güzün ekilen ekin. [DS]

güveş, [? güveş] *{ağız} is.* Öpücük. [DS]

güvey, [*eT.* küd-mek > küdē-gū / küyē-gū > güveği / güvey] *is.* **1.** Evlenme töreni sırasında evlenen erkeğe verilen ad. **2.** Evlenen bir kızın aile büyüklerine göre eşi; damat. ◻ **güvey başı,** *{ağız} folk. Düğün günü, damadın yakın akrabalarından birinin verdiği akşam yemeği.* [DS]‖ **güvey çamaşırı,** *folk. Kız evinden güvey için gönderilen giyecek.*‖ **güvey değişmek,** *{ağız} folk. (Damat için) tıraş olduktan sonra gelin tarafından gönderilen elbiseleri giymek.* [DS]‖ **güvey eğelenmesi,** *{ağız} folk. Güvey hamamında yapılan eğlence.* [DS]‖ **güvey gezdirmek,** *{ağız} folk. (Sağdıç için) damadı hamamdan sonra kırlarda gezdirmek.* [DS]‖ **güvey gezdirmesi,** *folk. Düğünden sonra güveyin, arkadaşları tarafından alınarak gezdirilmesi.*‖ **güvey girmek,** *1. (Erkek için) evlenmek. 2. Evlendiği kızın evine yerleşmek.*‖ **güvey donatmak,** *{ağız} folk. Törenle damadı giydirmek.* [DS]‖ **güvey düzmek,** *{ağız} folk. Törenle damadı giydirmek.* [DS]‖ **güvey kömü,** *{ağız} Kürek ile boğaz ve gerdana yakın yerlerden yapılan pastırma.* [DS]‖ **Güvey olmadık amma dış kapıda bekledik.** *"Konuyu ayrıntıları ile bilmiyorum ama büsbütün de yabancısı değilim." anlamında kullanılır.*‖ **güvey önü,** *{ağız} folk. 1. Düğün gecesi gelin tarafından gönderilen tatlı ve yemek. 2. Gerdek gecesi damadın arkadaşlarına verdiği yemek.* [DS]‖ **güvey seyranı,** *{ağız} folk. Damadın arkadaşları ile birlikte kırda gezdirilmesi; güvey gezdirmesi.* [DS]‖ **güvey yastığı,** *Gelinin getirdiği sırmalı yastık.*‖ **güvey yemeği,** *folk. Erkek evi tarafından düğün akşamı akraba ve tanıdıklara verilen ziyafet.*

güveyfeneri, [güvey+fener-i] *is. bot.* Patlıcangillerden sürüngen gövdeli, tek tek sönük beyaz çiçekli, sonradan çanak yaprakları kırmızı-turuncu renk alarak büyüyüp tepesi kapanan, içinde halk hekimliğinde idrar söktürücü olarak kullanılan parlak kırmızı ve ekşi bir meyve oluşan çok yıllık otsu bitki; gelinotu; fener çiçeği, *(Physalis alkekengi).*

güveygi, [kefeki] *{ağız} is.* Boz rente çürük taş; kefeki. [DS]

güveyi, -si [*eT.* küdē-gū / küyē-gū > güveği / güvey] ➔ güvey. ◻ **güveyi donatmak,** *{ağız} folk.* ➔ güvey donatmak. [DS] ‖ **güveyi düzmek,** *{ağız} folk.* ➔ güvey düzmek. [DS]

güveyilik, -ği [güveği-lik] *{ağız} is.* Damat için yaptırılan elbise ve giyecek. [DS]

güveykandili, [güvey+kandil-i] *is. bot.* Çin ve Japonya kökenli, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, sarı çiçekli, tek yanlı alımaşık yapraklı bir ağaç; *(Koelreuteria panicilata).*

güveylik, -ği [güvey-lik] *is.* **1.** Güvey olma durumu. **2.** *sf.* Güvey için alınan, yapılan. **3.** Güvey iken yapılan.

güveyotu, [güvey+ot-u] *is. bot.* Ballıbabagillerden beyaz ve pembe çiçekler açan, kurutulmuş dalları terletici, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, mercankösk türlerinden çok yıllık otsu bir bitki; İstanbul kekiği; Çanakkale kekiği; keklik otu *(Origanum vulgare).*

güvez[1], [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez] *is.* **1.** Mora çalan koyu kırmızı; vişne çürüğü. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Yeşil ile mor arası bir renk. [DS]

güvez[2], [gök *(yeşil)* > gö(ğ)-ez] *{ağız} sf.* Acele yemek yiyen; sabırsız; aç gözlü. [DS]

güvezi, [gök *(mavi)* > gö(ğ)-ez-i كوزى] *{ağız} sf.* **1.** Mora çalan kırmızı renkte; vişne çürüğü renginde. [DS] **2.** *{OsT}* Morumsu. **3.** *{OsT}* Yeşilimsi.

güvi, [güvi كوى] *{eAT} is.* Hışırtı; gürültü; uğultu.

güvlek, -ği [Erme. kovlak => külek كووللك] *{ağız} sf.* **1.** Köknar tahtasından yapılmış fıçı. **2.** *{eAT}* Tahta su kabı; külek; çotra. **3.** Ağaçtan kulplu ya da kulpsuz bakraç. **4.** Kapaklı yağ kutusu. **5.** İki teneke tahıl. [DS]

güvlemek, [güv-le-mek كولمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Gürlemek.

güvleyedüşmek, [güv-le-y-e + düş-mek دشمك كوليه] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-ür]* Bir şeyin üzerine aşırı bir istekle atılmak.

güvmek[2], [*eT.* küñ-mek > güy-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Sabretmek; dayanmak **2.** Ümit etmek. **3.** Emin olmak; içi rahat etmek.

güvmek[1], [*eT.* kūḍ-mek > güy-mek] *gçl. f. [-er]* Beklemek; yolunu gözlemek. [DS]

güvremek, [*eT.* kevrē-mek > gevre-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* Gevremek. [DS]

güvü, [güv-ü كوو] *{eAT} is.* Hışırtı; gürültü; uğultu.

güvül, [Yun. khoukhouli => güvül] *{ağız} is.* İpekböceği. [DS] 🗗 **güvül gömlek,** *{ağız} İpekten dokunmuş iç gömleği.* [DS]|| **güvül kuşu,** *{ağız} İpekböceği.* [DS]

güvüldemek, [güv-ül-de-mek كولدمك] *gçsz. f. [-r]* Gürüldemek.

güvüldü, [güv-ül-dü كولدو] *{eAT} is.* Gürültü; hışırtı; uğultu.

güvüm, [güv-mek > güv-üm] *{ağız} is.* Dayanmak gücü; sabır; tahammül. [DS]

güvünç, [güvü-nç كونج] *{eAT} is.* Kendisine güvenilen; güvenç.

güvürdemek, [güğ *(yans.)* > güğ-ül-demek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* (Çocuk için) konuşmaya başlamak; yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz sesler çıkarmak. [DS]

güvürmek, [güvü-r-mek كووورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* İçine koymak; sokmak; ithal etmek; yerleştirmek.

güvüşlük, -ğü [güvü-ş-lük] *{ağız} is.* Dayanma gücü; sabır; tahammül. [DS]

güya, [Far. güften *(demek)* > güyi *(dersin)* > güyiyā > güyā گويا] *(gü:ya) {OsT} e.* Dediğine göre; denildiğine göre; sözde; sanki.

güye, [*eT.* küyē > güye / güve كويه] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* Güve. [DS]

güyeç, -ci [*eT.* küveç > güveç] *{ağız} is.* Toprak kap; güveç. [DS]

güyeğü, [*eT.* küḍē-gū / küyē-gū كوياكو] *{eAT} {OsT} is.* Güvey; damat. 🗗 **güyeğü keküğü,** *{eAT} Kekik otu; zahter.*|| **güyeğü otu,** *{eAT}* → güyeğü kekiği.

güyeğülük, -ğü [güyeğü-lük كويكولك] *{OsT} is.* Güveylik.

güyelek, -ği [göv-lek / güv-ele-k ?] *{ağız} is.* Tahta kutu. [DS]

güyenmek, [*eT.* küñ-mek > güy-en-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kül olmak. **2.** Hiç olmak; yok olmak. [DS]

güyer, [? Erme. kavar *(su arkı)*] *{ağız} is.* **1.** Su yolu; ark. **2.** Suyun aktığı yer. **3.** Musluk takılan yer. [DS]

güyi, [? güyi] *{ağız} is.* Saçak altı. [DS]

güylek, -ği [Erme. kovlak => külek > güylek] *{ağız} is.* **1.** Ağaç kova. **2.** Kapaklı bakraç. **3.** Bir tahıl ölçeği. [DS] 🗗 **güylek cevizi,** *{ağız} İri taneli ceviz.* [DS]

güylekçi, [güylek-çi] *{ağız} is.* Pazarda zahire ölçmekle görevli kimse. [DS]

güymek[1], [*eT.* küñ-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Dayanmak; sabretmek. **2.** Beklemek; yolunu gözlemek. **3.** Zor gelmek; gözü yememek.

güymek[2], [*eT.* kūḍ-mek)] *{ağız} gçsz. f. [-er]* (Yemek için) hafifçe yanmak; yanık kokmak. [DS]

güynümek, [göy(ü)n-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Meyve için) olgunlaşmak. [DS]

güyük, -ğü [kovuk] *{ağız} is.* **1.** Kovuk; oyuk. **2.** İçi boş ceviz. [DS]

güyül, [göğ-ül / güm-ül] *{ağız} is.* Başaklar içeride, kökler dışarıda bir daire oluşturacak biçimde yığılmış ekin destesi. [DS]

güyümsüz, [güyüm-süz] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS]

güz[1], [*eT.* küz > güz] *is.* **1.** (Kuzey yarım küre için) yazdan sonra ve kıştan önce gelen, genellikle meyve toplama zamanı olan mevsim; sonbahar. **2.** *gök b.* 22 Eylül ile 21 Aralık arasındaki dönem. **3.** *gnşl.* Yaşlılık öncesi dönem. 🗗 **güz cülüğü,** *{ağız} 1. Güzün çıkan civciv. 2. Sıska ve çok üşüyen çocuk.* [DS]|| **güz çiğdemi,** *bot. Sonbaharda çiçek açan, yaprak ve meyveleri ancak gelecek ilkbaharda meydana gelen, genellikle Yörüklerin yayladan inme zamanını gösteren pek çok türü bulunan zehirli çiğdem türleri; sürincam; itboğan; acı çiğdem; it sarımsağı (Colchicum autumnale, C. cilicicum vb.).*|| **güz dönemi,** *Okullarda sonbaharda yapılan etkinlikler, imtihan vb.*|| **güz kesiği,** *{ağız} Güzün kesilen odun.* [DS]|| **güz noktası,** *gök b. Güneş'in gök ekvatoru çizgisi üzerinde 22 Eylül günü (gün-tün eşitliği) bulunduğu nokta; sonbahar noktası; sonbahar ılımı.*|| **güz suyu,** *{ağız} Sonbaharda bostanlara verilen su.* [DS]|| **güz yeri,** *{ağız} Yüksek yer; tepe.* [DS]|| **güz yiğidi,** *{ağız} Harman işini erken bitirmiş çiftçi.* [DS]

güz[2], [kuz > güz] *{ağız} is.* Güneş görmeyen yer. [DS]

güzaf, [Far. güẕāf گذاف] *(güza:f) {OsT} sf.* **1.** Anlamsız; boş; beyhude. **2.** *is.* Anlamsız söz.

-güzar, [Far. güẕār گذار -] *(güza:r) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlerden *"geçiş, geçiren, yapan, beceren"* anlamlarında birleşik sıfatlar yapan son ek. *maslahat-güzar (iş yapan, elçi)*

güzar, [Far. güẕāşten *(geçmek)* / güẕārden *(geçirmek)*> güẕār گذار] *(güza:r) {OsT} is.* **1.** Geçme; geçiş. **2.** Becerme; yapma. **3.** *sf.* Geçiren; geçirici. 🗗 **güzār-ı bā-şitāb,** *{OsT} Hızla geçiş.*‖ **güzār-ı ömr,** *{OsT} Ömrün geçişi.*

güzare, [Far. güzāre گزاره] *(güza:re) {OsT} is.* Düş yorma.

güzarende, [Far. güẕārende گذارنده] *(güza:rende) {OsT} sf.* **1.** Geçici. **2.** Geçen. **3.** Geçirici; geçiren. 🗗 **güzārende-i evkāt,** *{OsT} Zaman geçiren.*

güzariş[1], [Far. güẕāriş گذارش] *(güza:riş) {OsT} is.* Geçme; geçiş. 🗗 **güzāriş-i hayāt,** *{OsT} Hayatın geçişi.*

güzariş[2], [Far. güzāriş گزارش] *(güza:riş) {OsT} is.* Düş yorma; rüya tabir etme. 🗗 **güzāriş-ger,** *{OsT} Rüya yorumcusu.*‖ **güzāriş-nāme,** *{OsT} Rüya yorumu kitabı.*

güzaşte, [Far. güẕāşten *(geçmek)* > güẕāşte گذاشته] *(güza:şte) {OsT} sf.* Geçmiş olan; geçmiş.

güzdek, [güz-lek] *{ağız} sf.* Güz mevsiminde yumurtadan çıkıp da kışa yeteri kadar gelişemeyen civciv. [DS]

güzel, [*eT.* köz *(göz)* > göz-e-l > güzel] *sf.* **1.** Biçimindeki uyum, ölçülerindeki denge ve görünüşündeki hoşluk ile insanda beğeni uyandıran. **2.** Görsel ya da işitsel estetik zevk veren; iyi; hoş. **3.** Beklenene uygun; başarı düşüncesi uyandıran. **4.** Üstünlüğüyle hayranlık uyandıran. **5.** (Zihin ve karakter için) düşünceleri bakımından üstün nitelikte görülen. **6.** Ahlakça üstünlük ve soyluluk duygusu veren. **7.** Görgü kurallarına uygun olan. **8.** (Hava için) sakin ve insanın hoşuna giden. **9.** İnsanın duygularını etkileyen; okşayıcı; aldatıcı; kandırıcı. **10.** Pek iyi; doğru. **11.** *is.* Güzel kadın veya kız. **12.** Güzellik yarışmalarında birinci olan; güzellik kraliçesi. **13.** *is.* Güzel olan şeyin niteliği; doğası. **14.** *zf.* Hoşa giden; beğenilen; iyi, hoş ve doğru bulunan. **15.** *ünl.* Peki; doğru; tamam; kabul. 🗗 **güzel adlandırma,** *dbl. Anlamı, çağrışımı sevilmeyen, iğrenilen ya da korkulan ögeler taşıyan sözcükler yerine bu çağrışımları engelleyecek başkaca sözcükler kullanma olayı. Hakkın rahmetine kavuşmak (ölmek), ince hastalık (verem, kanser) gibi.*‖ **güzel ağrı,** *{ağız} Verem.* [DS]‖ **güzel düşmek,** *Yakışmak.*‖ **güzel duyu,** *1. Güzellik duygusu ile ilgili olan; estetik. 2. Parçaları arasında hoşa giden bir uyum bulunan ve insana güzel hissi veren. 3. Doğadaki veya sanat eserlerindeki güzelliği ve güzeli inceleyen bilim; bediiyât. 4. Güzeli ve güzelliği değerlendirme biçimi ve bunlarla ilgili değer yargılarının tümü. 5. fel. İnsana güzel hissini veren şeyin ne olduğunu anlamaya çalışan kuram; estetik.*‖ **güzel duyuculuk,** *ed. Sanatı güzel ve güzellik dışı unsurlardan arındırıp salt duyarlık olarak ele alan ve "Sanat, sanat içindir." görüşünü savunan akım; estetizm.*‖ **güzel duyusal,** *Güzellik duygusu ile ilgili olan; estetik.*‖ **güzel düşmek,** *{OsT} Yakışmak.*‖ **güzel güzel,** *Gereği gibi; güzelce.*‖ **güzelim,** *1. sf. Değer verilen; sevilen; beğenilen; güzel olan. 2. ünl. Teklifsiz konuşmalarda kullanılan seslenme sözü.*‖ **güzel olmak,** *1. Güzelleşmek. 2. İyi gitmek; uymak; yakışmak. 3. Bir yeri güzel hâle getirmek; açmak.*‖ **güzel sanatlar,** *Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro gibi insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlar.*‖ **güzel yazı sanatı,** *Harflere güzel bir biçim vererek yazma sanatı; hüsnühat; kaligrafi.*

güzelavrat otu, [güzel+ Ar. avrāt + T. ot-u] *is. t. bot.* Patlıcangillerden, bir metre kadar boyunda, ormanlık bölgelerdeki açıklıklarda yetişen, pis kokulu, kök ve yapraklarından atropin denilen zehirli bir alkoloit çıkarılan çok yıllık bir otsu bitki, *(Atropa belladonna).*

güzelce[1], [güzel-ce] *(güze'lce) zf.* **1.** İyice; dikkatle; adamakıllı. **2.** *sf.* Güzele yakın; biraz güzel.

güzelce[2], [güzel-ce] *{ağız} is.* **1.** Börülce. **2.** Gelincik denilen hayvan. [DS]

güzelemek, [güz-ele-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Sebzeler için) kırağı yağıncaya kadar dayanmak; güze erişmek. **2.** *{ağız}* Hava soğumak; güz gelmek. [DS]

güzelhatun çiçeği, [güzel+hatun + çiçe(k)-i] *is. t. bot.* Anayurdu Güney Amerika, Afrika ve Hindistan'ın tropik bölgeleri olan, hoş kokulu ve iri çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen pek çok türü bulunan bitki; nergis zambağı, *(Amaryllis belladonna; Amaryllis formassima).*

güzelleme, [güzel-le-me] *is. ed.* **1.** Türk halk edebiyatında kadın, yer, tabiat vb. şeylerin güzelliklerini öven lirik manzumelere verilen ad. **2.** Bu tür manzumenin bestelenmesi ile meydana gelen bir halk musikisi türü. **3.** *{ağız}* Verem. [DS]

güzellenmek, [güzel-le-n-mek كوزللنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* Güzelleşmek.

güzelleşme, [güzel-le-ş-me] *is.* Güzel duruma gelmek işi.

güzelleşmek, [güzel-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Güzel bir duruma gelmek. **2.** Güzel olmak; güzellik kazanmak.

güzelleştirilme, [güzel-le-ş-tir-il-me] *is.* Güzel hâle getirilmek işi.

güzelleştirilmek, [güzel-le-ş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Güzel hâle getirilmek; güzel yapılmak; güzellik verilmek.

güzelleştirme, [güzel-le-ş-tir-me] *is.* Güzel hâle getirmek işi.

güzelleştirmek, [güzel-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Güzel hâle getirmek; güzel yapmak; güzellik vermek.

güzellik, -ği [güzel-lik] *is.* **1.** Görsel ve işitsel duyular aracılığıyla hoşa giden ve beğeni uyandıran biçim ve özelliklerin oluşturduğu ahenkli nitelik; hüsün. **2.** Güzel olanın niteliği. **3.** Okşayıcı söz veya davranış; iyilik; yumuşaklık. **4.** Ahlakî ve düşünsel nitelikleriyle hayranlık uyandıran şey. **5.** Yüze sürülen düzgün. **6.** *{ağız}* Şark çıbanı. [DS] 🗗 **güzellik enstitüsü,** *Kadınların yüz ve vücut bakımlarının yapıldığı yer.*‖ **güzellik kraliçesi,** *Yalnız yüz ve vücut güzelliği göz önüne alınarak yapılan yarışmalarda birinci olan kız.*‖ **güzellik** (malzemesi) **müstahzarları,** *Makyaj malzemelerinin genel adı.*‖ **güzellik salonu,** *Kadınların yüz ve vücut bakımlarının yapıldığı yer.*‖ **güzellik uzmanı,** *Güzellik enstitülerinde çalışan uzman.*‖ **güzellik yarışması,** *Yalnız yüz ve vücut güzelliğinin esas alındığı yarışma.*

güzellikle, [güzel-lik-le] *zf.* Yumuşak, ince ve nazik bir biçimde; okşayıcı söz ve davranışla.

güzelsimek, [güzel-si-mek] *gçl. f. [-er]* Bir şeyi güzel bulmak; güzel saymak; güzel olarak değerlendirmek.

güzem[1], [güz-em] *{ağız} is.* Sonbaharda kırkılan koyun, kuzu yünü. [DS]

güzem[2], [göz-em > güz-em] *{ağız} sf.* Şirin; güzel; edalı. [DS]

güzer[1], [göz-er] *{ağız} is.* Büyük delikli kalbur; gözer. [DS]

güzer[2], [Far. güẕeşten / güẕerden *(geçmek, geçirmek)* > güẕer گذر] *{OsT} is.* **1.** Geçme; geçiş. **2.** *sf. Geçen; geçici.* 🗗 **güzer etmek,** *Geçmek.*

güzeran, [Far. güẕer > güẕerān گذران] *(güzera:n) {OsT} sf.* Geçici; geçen.

güzergâh, [Far. güẕer-gāh گذرگاه] *(güzergâ:h) {OsT} is.* **1.** Yol üstü; uğranılacak, geçilecek yer. **2.** Yol boyu.

güzergeh, [Far. güẕer-geh گذرگه] *{OsT} is.* → güzergâh.

güzername, [Far. güẕernāme گذرنامه] *(güzerna:me) {OsT} is.* Geçiş belgesi.

güzerti, [güz-er-t-i] *{ağız} is.* Sonbahar soğuğu. [DS]

güzeşt, [Far. güẕeşten *(geçmek)* > güẕeşt گذشت] *{OsT} is.* Geçme; geçiş.

güzeşte, [Far. güẕeşten *(geçmek)* > güẕeşte گذشته] *{OsT} sf.* **1.** Geçmiş; geçen. **2.** İmparatorluk döneminde halktan devletin aldığı borçlara karşılık faiz yerine kullanılan terim; işlemiş faiz.

güzeştegân, [Far. güẕeşte-gān گذشتگان] *(güzeştegâ:n) {OsT} is.* Geçmişler; önceden gelmişler; eskiler.

güzey, [kuz-ey > güz-ey] *{ağız} is.* **1.** Dağlık bölgelerde kuzeye bakan yamaçlar; kuz yönü. **2.** Gölgede kalan yer. [DS]

güzgere, [göz-ger-e ?] *{ağız} is.* Ocak üzerinde bulunan delikler. [DS]

güzgü, [gözüñü] *{ağız} is.* Ayna. [DS]

güzide, [Far. güzīden *(seçmek)* > güzīde گزیده] *(güzi:de) {OsT} sf.* Seçilmiş; beğenilmiş; seçkin. 🗗 **güzîde-suhen,** *Seçkin söz söyleyen; beğenilen sözler söyleyen.*

güzidegân, [Far. güzīde-gān گزیدگان] *(güzi:degâ:n) {OsT} is.* Seçkin kimseler.

güzidelik, [güzīde-lik] *is.* Seçkin olma durumu.

-güzin, [Far. güzīden *(seçmek)* > -güzīn گزین -] *(güzi:n) {OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"seçen, beğenen, seçmiş"* anlamı katan son ek. *halvet-güzîn (tenha yerleri beğenen).*

güzin, [Far. güzīden *(seçmek)* > güzīn گزین] *(güzi:n) {OsT} sf.* **1.** Seçilmiş; seçkin. **2.** Beğenmiş. **3.** Seçen.

güziniş, [Far. güzīniş گزینش] *(güzi:niş) {OsT} is.* Seçme; beğenme; seçiş.

güzir, [Far. güzīr گزیر] *(güzi:r) {OsT}is.* Çare; derman.

güzle, [güz-lek] *{ağız} is.* **1.** Yörüklerin en son oturduğu daha az serin ve köye yakın yayla. **2.** Bağ evi. **3.** Sonbahar ekini ve otları. [DS]

güzlek, -ği [güz-lek] *{ağız} is.* **1.** Yayladan kışlağa giderken güz mevsimini geçirmek üzere konulan yer. **2.** Sonbaharda yağan yağmurlar. **3.** Zamanında olgunlaşmamış, sonbahara kalmış ürün. **4.** Sonbaharda ekilen ekin. [DS]

güzleme, [güz-le-me] *is.* Güzü bir yerde geçirmek işi.

güzlemek, [*eT.* küz-le-mek > güz-le-mek] *gçsz. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Sonbahârı bir yerde geçirmek. **2.** *{ağız}* Sonbahar yağmuru ile ekinler ve otlar gelişmek. [DS]

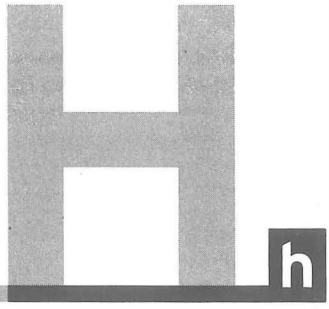
güzleyi, [güz-le-y-i] *{ağız} zf.* Güz zamanı; güzün. [DS]

güzlük, -ğü [güz-lük] *sf.* **1.** Güzün yapılan. **2.** *{ağız} is.* Güzün ekilen ekin. [DS] 🗗 **güzlük buğday,** *{ağız} Sonbaharda ekilen sert ve koyu renkli bir buğday türü.* [DS]

güzü, [gücü] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında iplikleri çaprazlama işinde kullanılan ağaç. [DS]

güzün, [güz-ün] *(gü'zün) zf.* Güz mevsiminde.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

h, [h / H] *(he) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin onuncu harfi olup ses olarak katı, tonlu (ötümsüz) ve sızıcı bir gırtlak ünsüzüdür, *he* diye adlandırılır.

H, [İng. Henry *(Amerikalı fizikçi Joseph Henry (1797-1878)]* *kısalt. fiz.* İndükleme birimi olan *henry'*nin *sembolüdür.*

H, [Yun. hydro *(su)* + gennon *(üretme; doğurma)]* *kısalt. kim.* Oksijenle birleşerek suyu oluşturan, atom numarası 1, renksiz, kokusuz ve tatsız gaz element olan hidrojenin sembolü.

H, *müz.* Harfle gösterilen nota sisteminde *si* sesini gösterir.

-ha, [Far. -ḫā / -ḫāy خا / خای] *(ha:) {OsT} sf.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"çiğneyen"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

Ha, [Otto Hahn *(Alman kimyacı)* > hahnium] *is. kim.* Atom numarası 105, kaliforniyum atomlarının azot çekirdekleri ile bombardımanından elde edilmiş yapay element olan hahniyum elementinin sembolü.

ha[1], [Ar. ḥa ح] *{OsT} is.* Arap asıllı Türk alfabesinin sekizinci harfi olup *"ebced hesabı"*nda sekiz sayısına karşılık gelir.

ha[2], [ha *(yans.)]* *ünl.* **1.** İstek uyandırmak, birini bir işe yüreklendirmek, gayrete getirmek için kullanılır; haydi; haydi bakalım! *{eAT} (aynı). Ha gayret!* **2.** *(ha:)* Bir şeyin ansızın hatırlanıldığını belirtir. *Ha size kitap verecektim!* **3.** *(ha:)* (Cümle sonunda) dikkati çekmek ve uyarmak amacıyla kullanılır. *İşten çıkınca dükkâna uğramayı unutma ha!* **4.** *(ha:)* Şaşma anlatır. *Demek öyle ha!* **5.** *(ha:)* Soruda ısrar bildirir. *Bunu sen yaptın ha!* **6.** *bağ.* Tekrarlanarak kullanıldığında eşitlik anlamı katar. *Ha kar yağmış, ha yağmur; fark etmez.* **7.** *kaba.* Evet anlamında kullanılır. **8.** *kaba.* Çağırma ve seslenmelerde "efendim" anlamında cevap olarak kullanılır. **9.** *kaba.* Sorulan bir soruya "anlamadım" anlamında cevap vermede kullanılır. **10.** *zf.* (Tekrarlanan emir kipleri arasında) eylemin bıkkınlık verecek kadar uzadığını bildirir. *Yüz ha yüz!* **11.** (Görülen geçmiş ve gelecek zaman çekimli fiillerden önce) neredeyse, anlamı verir. *Ha yıkıldı, ha yıkılacak.* **12.** *{eAT}* Evet; işte. *"Bulardan satar mısın? Ha, dedi."* (Ferec) **13.** *{eAT}* Sürekli olarak; mütemadiyen; durmadan. *"Gece gündüz demeyip ha giderler / Önü ardı gözetirler giderler."* Şehname. 🗗 **ha babam** (ha babam ha), *1. Karşısındakinin çabasını artırmak, teşvik etmek için söylenen söz. 2. Hiç durmadan; sürekli olarak*‖ **ha bire,** → habire.‖ **ha bola ki,** *{ağız} Yazık; yazıklar olsun!* [DS]‖ **ha bugün ha yarın,** *Neredeyse; hemen.*‖ **ha demi,** *{eAT} Felaket zamanı.*‖ **ha deyince,** *1. İstendiği zaman. 2. {eAT} Hemen; derhal.*‖ **ha deyü,** *{eAT} Durmadan; sürekli; mütemadiyen.*‖ **Ha Hoca Ali, ha Ali Hoca!** *Değişik gibi görünen fakat aslında aynı olan, aynı niteliği taşıyan şeyleri ifade etmek için kullanılır.*‖ **ha ki,** *{eAT} Sakın ha; zinhar; ola ki.*‖ **Ha şöyle!** *Yapılan bir şeyin beğenildiğini, çok uygun olduğunu ifade etmek için kullanılır.*‖ **Ha şunu** (bunu) **bileydin!** *"Bunu daha önce anlaman gerekirdi!" anlamında kullanılır.*

ha[3], [Far. hā ها] *(ha:) {OsT} e.* **1.** Çoğul edatı. **2.** *zm.* O.

haat, -ti [Ar. ḫā'āt خاآت] *(ha:a:t) {OsT} is.* (Arap alfabesindeki) *hı'lar.*

hab[1], [hab / hap *(yans.)]* *is.* Yemek ya da konuşmak amacıyla ağzı birden açıp kapamayı, ağzıyla kapıp yakalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hab etmek, hab(b)-a, hab-ık etmek*

hab[2], [Far. ḫᵛāb خواب] *(ha:b) {OsT} is.* **1.** Uyku. **2.** Rüyâ. 🗗 **hāb-ālūd** (âlûde), *{OsT} Uykusu gelmiş; uyukulu.*‖ **hāb-āver,** *{OsT} Uyku getirici; uyutucu.*‖ **hāb-câme,** *{OsT} Gecelik; pijama.*‖ **hāb-dār,** *{OsT} Uykulu.*‖ **hāb-dîde,** *{OsT} 1. Rüya görmüş. 2. Buluğa ermiş.*‖ **hāb-gâh,** *{OsT} Uyunacak yer; yatak odası.*‖ **hāb-güzār,** *{OsT} Uyuyan; uyuyucu.*‖ **hāb-ı adem,** *{OsT} Yokluk uykusu; ölüm.*‖ **hāb-ı cāvid,** *{OsT} Ebedî uyku; ölüm.*‖ **hāb-ı ecel,** *{OsT} Ölüm uykusu.*‖ **hāb-ı gaflet,** *{OsT} Gaflet uykusu.*‖ **hāb-ı girān,** *{OsT} Ağır uyku.*‖ **hāb-ı gurūr,** *{OsT} 1. Gu-*

rur uykusu. 2. Kendini büyük sanma.|| **hâb-ı hargûş,** *{OsT} Tavşan uykusu; hafif uyku.*|| **hâb-ı nâz,** *{OsT} 1. Naz uykusu; cilve ile kendini uykuda gösterme. 2. Sevgilinin uykusu.*|| **hâb-ı nâz-ı yâr,** *{OsT} Sevgilinin naz uykusu.*|| **hâb-ı nûşîn,** *{OsT} Tatlı uyku.*|| **hâb-ı pür-ıztırâb,** *{OsT} Rahatsız eden uyku; huzursuz uyku.*|| **hâb-ı râhât,** *{OsT} Dinlenme uykusu.*|| **hâb-istân,** *{OsT} Yatak odası; yatakhane.*|| **hâb-nâ-dîde,** *{OsT} Buluğa ermemiş.*|| **hâb-nâk,** *{OsT} Uykulu; uykusu gelmiş.*|| **hâb-nâme,** *{OsT} Rüya kitabı.*|| **hâb-nûş,** *{OsT} Uyumuş.*

hab[3], [Ar. ḥāb / ḥābe حاب / حابه] *(ha:b) {OsT} is.* Suç; günah.

hab[4], **-bbı** [Ar. ḥabb حب] *{OsT} is.* **1.** Tane. **2.** Tahıl tanesi; tohum; çekirdek. **3.** Ufak taneler hâlinde yapılmış ilaç; hap. 🗗 **habbü'l-bulûğ,** *{OsT} Ergenlik çağında gençlerin yüzünde çıkan sivilce; ergenlik.*|| **habbü'l-gamâm,** *{OsT} Gökten yağan dolu taneleri.*|| **habbü'l-gurâb,** *{OsT} bot. Kargabüken denilen ağaç ve bunların meyveleri, (Strychnos nox vomica).*|| **habbü'l-lezîz,** *{OsT} bot. Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusu şeklindeki yağlı ve tatlı yemişi; buttum; abdülleziz.*

hab[5], **-bbı** [Ar. ḫabb خب] *{OsT} sf.* Kandırıcı; aldatıcı; hilekâr.

hab[6], **-bbı** [Ar. ḫabb خب] *{OsT} is.* Denizin dalgalanması, kabarması.

haba, [Yun. khapa / Ar. ʿabā عبا => haba] *{ağız} is.* **1.** Çözgüsü kıl, atkısı yün ipliğinden dokunan kilim. **2.** Yünden dokunmuş cepken gibi kısa bir tür erkek ceketi. **3.** Palto. **4.** Kaba kumaş.

habab, [Ar. ḥabb > ḥabāb / ḥabābe حباب / حبابه] *(haba:b) {OsT} is.* Su üzerinde meydana gelen hava kabarcığı.

hababir, [Ar. ḥabābīr حبابير] *(haba:bi:r) {OsT} is. zool.* Toy kuşunun yavruları.

habaib, [Ar. ḥabībe > ḥabā'ib حبائب] *(haba:ib) {OsT} is.* Sevilen kadınlar; sevgililer.

habaik, [Ar. ḥabā'ik حبائك] *(haba:ik) {OsT} is.* **1.** Çizgiler. **2.** Samanyolları.

habail, [Ar. ḥibāle > ḥabā'il حبائل] *(haba:il) {OsT} is.* İpten yapılma tuzaklar; ağlar. 🗗 **habâil-i mevt,** *{OsT} Ölüme yol açan sebepler; ölüm tuzakları.*|| **habâilü'ş-şeytân,** *{OsT} Şeytanın tuzakları; kadınlar.*

habair, [Ar. ḥabāri > ḥabā'ir حبائر] *(haba:ir) {OsT} is. zool.* Toy kuşları.

habais, [Ar. ḥabiṣe > ḥabā'iṣ حبائث] *(haba:is) {OsT} is.* Kötülükler; zararlı hareketler; kötü işler.

habak[1], **-ğı** [Ar. ḥabaḳ حبق] *{OsT} is. bot.* Su kıyılarında biten bir tür yabani nane; yarpuz; *(Mentha pulegium).*

habak[2], **-ğı** [Far. ḫabāk خباك] *(haba:k) {OsT} is.* **1.** Etrafı çevrilmiş yer; avlu. **2.** Ağıl; mandıra.

habal, -li [Ar. ḫabāl خبال] *(haba:l) {OsT} is.* **1.** Düzensizlik; bozulma. **2.** Üzüntü; sıkıntı.

habala, [Ar. ḫublā' > ḫabālā خبالى] *(haba:lâ:) {OsT} is.* Gebe olanlar.

habaleyat, [Ar. ḫabālā > ḫabāleyāt خباليات] *(haba:leya:t) {OsT} is.* Gebeler.

haban, [? haban] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) başıboş; serseri. **2.** (Bağ için) bakımsız; körelmiş. **3.** Su tulumu veya azık torbası.

habanera, [İsp. Habana *(Havana)* > habanera] *(habane'ra) is.* **1.** Çok kıvrak ritimli Afrika-Küba kökenli bir dans. **2.** *müz.* Bu dansa ait müzik.

hahar[1], [Ar. ḫaber] *{ağız} is.* **1.** Haber. **2.** Küfür.

habar[2], [Ar. ḫabār / ḫibār خبار] *(haba:r) {OsT} is.* **1.** Damga. **2.** İmza.

habaran, [Ar. ḫabbaz *(ekmekçi)* => habbazan > habaran / hab *(yans.)* > hab-ar-an ?] *{ağız} sf.* Pisboğaz; obur.

haharat, [Ar. ḫabārāt خبارات] *(haba:ra:t) {OsT} is.* **1.** Damgalar. **2.** İmzalar.

habarir, [Ar. ḫibrīr >ḫabārīr خباریر] *(haba:ri:r) {OsT} is.* Dağ çiçekleri.

habaset, [Ar. ḫabāṣet خبائث] *(haba:set) {OsT} is.* Kötülük; alçaklık.

habat, [Ar. ḫabaṭ خبط] *{OsT} is.* Yara ya da dayak izi.

habaya, [Ar. ḫabi'e > ḫabāyā خبايا] *(haba:ya:) {OsT} is.* **1.** Gizli şeyler; bilinmeyenler. **2.** Defineler.

habaz, [? habaz] *{ağız} is.* Tokat.

habaza, [? habaza] *{ağız} sf.* Yaramaz.

habbak, -ğı [Ar. ḫabḫāb] *{ağız} is.* **1.** Takunya; nalın. **2.** Altı tahta ayakkabı. [DS]

habbal, -li [Ar. ḫabl > ḫabbāl حبال] *(habba:l) {OsT} is.* İp, urgan vb. satıcısı; urgancı.

habban, [habb *(yans.)* > habb-a-n] *{ağız} is.* **1.** Çocukların kaydırak oynadığı yassı yuvarlak taş. **2.** Kuş avlamak için kurulan bir tür tuzak. [DS]

habbar, [Ar. ḫabbār حبار] *(habba:r) {OsT} is.* **1.** Mürekkepçi. **2.** Terzi.

habbas, [Ar. ḫabs > ḫabbās حباس] *(habba:s) {OsT} is.* Hapseden kimse; gardiyan; zindancı.

habbat, [Ar. ḫabbe > ḫabbāt حبات] *(habba:t) {OsT} is.* **1.** Habbeler; taneler. **2.** Haplar.

habbaz, [Ar. ḫubz > ḫabbāz خباز] *(habba:z) {OsT} is.* Ekmekçi.

habbazan, [Ar. ḥubz > ḥabbāz > ḥubbāzān خبازان] *(habba:za:n) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde Şehreminliğine bağlı olarak çalışan ekmekçi esnafı.

habbazî, [Ar. ḥabbāzī خبازی] *(habba:zi:) {OsT} sf.* Ekmekçilikle ilgili olan.

habbazîn, [Ar. ḥabbāzīn خبازين] *(habba:zi:n) {OsT} is.* Ekmekçiler.

habbe, [Ar. ḥabbe حبه] *{OsT} is.* **1.** Tahıl tanesi; tohum. **2.** Su kabarcığı. **3.** Kullanılan bölgelere, tartılan maddelere göre değişmekle birlikte 64,3417 mg. olan ağırlık ölçüsü birimi. **4.** *tiy.* Ortaoyunu ve Karagöz'de bazı tiplerin "yemek yemek" yerine kullandıkları söz. ◻ **habbe-i hadrā,** *{OsT} bot. Çitlembik.*‖ **habbe-i sevdā,** *{OsT} bot. Çörek otu.*‖ **habbe-i vāhide,** *{OsT} Hiçbir şey.*‖ **habbesi kalmadı,** *Hiçbir şeyi kalmadı.*‖ **habbesi yok,** *Hiçbir şey yok.*‖ **habbetü'l-kalb,** *{OsT} Kalpte bulunduğuna inanılan siyah nokta.*‖ **habbeyi kubbe yapmak,** *Önemsiz ve küçük bir şeyi büyütmek, çok önemli imiş gibi davranmak.*

habbeli, [habbe-li] *sf.* Habbesi bulunan. ◻ **habbeli cam,** *İşleme sırasında içinde istemeden veya isteyerek hava kabarcığı oluşturulmuş cam.*

habbevi, [Ar. ḥabbevī حبوی] *(habbevi:) {OsT} sf. bot.* Tanecikli.

habbeza, [Ar. ḥabbeẕā حبذا] *(habbeza:) {OsT} ünl.* Ne güzel, ne hoş şey.

habe[1], [Far. ḥabe خبه] *{OsT} is.* **1.** Boğulma. **2.** Bunalma; sıkılma.

habe[2], [Çing. ḥabe] *is.* **1.** *argo.* Ekmek; yemek. **2.** *{ağız}* Mide. [DS] ◻ **habe etmek** (koymak, uçlanmak), *Karnını doyurmak.*

habe[3], [Ar. ḥaḳībe => heybe] *(ha:be) {ağız} is.* Kırmızı renkli, omuza atılarak kullanılan iki gözlü yün torba; heybe. [DS]

habeb, [Ar. ḥabeb خبب] *{OsT} is.* Aldatma; kandırma; hile.

habeci, [Çing. ḥabe > habe-ci] *sf. argo.* Aptal; budala. ◻ **habeci kostik,** *Sersem.*

habeden, [Yun. apona / Çing. ḥabe => habe-den] *sf. argo.* Hiç emek harcamadan; bedava olarak elde edilen.

habek, -ği [Far. ḥabek خبك] *{OsT} is.* Üzülme; sıkılma.

habel, [Ar. ḥabel حبل] *{OsT} is.* **1.** Ana karnındaki çocuk. **2.** Gebelik; gebelik zamanı. **3.** *fel.* Musallat fikir; takınak.

haben[1], [Ar. ḥaben حبن] *{OsT} is.* **1.** Kısaltma; kasma. **2.** *ed.* Aruzun *fâilâtün* kalıbını *fâilün* şekline koyma.

haben[2], [Ar. ḫaben خبن] *{OsT} is. tıp.* Karında su toplanmasına yol açan hastalık; siroz.

habene, [? habene / habbane / hebene / hebeni] *{ağız} is.* Testi. [DS]

habenneka, [? habenneka] *{ağız} sf.* Aptal. [DS]

haber, [Ar. ḫaber خبر] *{OsT} is.* **1.** Görerek bilme; bilgisi olma. **2.** Bir olay, bir olgu veya bir kişi hakkında edinilen bilgi. **3.** Bir süredir görülmeyen birisi veya bazı kişiler hakkında edinilen bilgi. **4.** Belirtilerden yararlanılarak olabilecek olay veya ortaya çıkabilecek durumlar hakkında önceden verilen bilgi. **5.** Kişiden kişiye taşınmak suretiyle dolaşan bilgi. **6.** Belli bir konu ile ilgili bilgi. **7.** *iletş.* İletişim ve yayın organları ile duyurulan yurt ve dünya olayları hakkındaki bilgiler; gazetenin yayımlandığı, radyo ve televizyon yayınının yapıldığı gün olmuş veya o gün için önemli sayılan olayın yayın organlarında aldığı şekil. **8.** Bilgi. **9.** *dbl.* Arap dilbilgisinde isim cümlelerinin yüklemi. **10.** *din.* Hz. Muhammed'in sözlü, eylemli ve anlatılan sünnetlerine verilen isim; hadîs. ◻ **haber ajansı,** *Yurt ve dünya olaylarını derleyip basına bildiren kuruluş; basın ajansı.*‖ **haber alma,** *as. Her çeşit askerî bilgilerin barışta ve savaşta toplanması, değerlendirilmesi ve haber hâline getirilmesi için yapılan sürekli çalışma.*‖ **haber almak,** *1. Bilgi edinmek; olayı veya olayları öğrenmek. 2. Kendisine bildirilmiş olmak.*‖ **haber atlamak,** *(Gazetecilikte) önemli bir haberi zamanında yayımlayamamak.*‖ **haber atlatınak,** *(Muhabirlerin ustalığı veya açıkgözlülüğü sayesinde) o günkü olayların yalnız kendi gazetelerinde haber olarak yayınlanmasını sağlamak.*‖ **haber bilmek,** *{eAT} Haber almak; bilgi edinmek.*‖ **haber bülteni,** *Radyo, televizyon ve çeşitli haber ajanslarının yayınladığı iç ve dış olaylarla ilgili bilgi veren kısa yazılar.*‖ **haber çalmak,** *Bir haberi yasal olmayan ve ahlak dışı yollardan elde etmek.*‖ **haber çıkmamak,** *(Bir haber alınma durumu söz konusu iken) bir türlü bilgi alınamamak.*‖ **haber değerlendirmesi,** *iletş. Bir haberin gazetenin neresinde veya radyo ve televizyon haber programında ne ölçüde, hangi sırada yer alacağını belirleme işi.*‖ **haber geçmek,** *(Bir basın ve yayın organının muhabirleri için) iletişim araçları yardımı ile bir olayı merkeze bildirmek.*‖ **haber göndermek** (yollamak, salmak), *Belli bir konudaki bilgileri, bir araçla ilgilisine ulaştırmak.*‖ **haber-i kāzib,** *{OsT} Yalan haber.*‖ **haber-i meşhûr,** *{OsT} din. Birinci nesil sahabede iki, üç veya dört râvi tarafından nakledilen; ancak sonraki tabiîn ve teba-i tabiîn adı verilen iki nesilde ise çok sayıda râviler tarafından rivayet edilen hadîslere verilen ad.*‖ **haber-i mütevâtir,** *{OsT} isl. Mantıkça yalan üzerine ittifak etmeleri mümkün olmayan çok sayıda râvi tarafından veya çok sayıda doğru kişiler-*

den meydana gelen ravilerin naklettikleri hadîs.|| **haberi olmak,** *Bilgi edinmiş olmak; bilgisi olmak; bilmek.*‖ **Haberin olsun!** *"Bil ki" "bilgin olsun" anlamında uyarı sözü olarak kullanılır.*|| **haber-i sâdık,** *{OsT} 1. Doğru haber. 2. din. Hz. Muhammed'in sözü olduğu kesinlikle kabul gören hadîs.*|| **haber-i vâhid,** *{OsT} Mütevatir hadîs dışındaki hadîslere kelamcılarla usulcülerin verdiği ad.*|| **haber kipi,** *Gerçek ve kesin olarak gösterilen olayları belirten kip.*|| **haber sızdırmamak,** *Bir bilgiyi, haberi ilgili olanların dışındakilere duyurmamak.*|| **haber-şinâs,** *{OsT} İyi haber alan.*|| **haber toplamak,** *(Muhabir için) haber kaynaklarını dolaşarak o günkü olayla ilgili bilgi edinmek.*|| **haber uçurmak,** *1. Gizli olarak tez elden bilgi ulaştırmak. 2. {eAT} Acele ve süratle haber göndermek.*|| **haber vermek,** *1. Haber ulaştırmak; bilgi vermek; bildirmek; haberdar etmek. 2. Gelecek bir tehlike hakkında uyarıda bulunmak. 3. Gelecekteki bir durumun, bir olayın belirtisi olarak görünmek; habercisi olmak.*|| **haber yollamak,** *Haber göndermek.*

haber[2], [Ar. ḫaber خبر] *{OsT} is.* **1.** Çürüme. **2.** Berelenme.

haberci, [haber-ci] *is.* **1.** Haber getirip götüren, haber niteliğinde bilgi taşıyan kimse; ulak. **2.** *mecaz.* İleride meydana gelecek bir olayın veya ortaya çıkacak olan bir durumun belirtisi. **3.** *as.* Barışta ve savaşta emir ve raporları ilgili komutanlıklara götüren askerî görevli. **4.** *tıp.* Mikroplu bir hastalık ortaya çıkmadan önce vücutta görülen ön belirtiler. ◻ **habercisi olmak,** *Gelecekte ortaya çıkacak bir olayın veya durumun belirtisi olmak.*

habercilik, -ği [haber-ci-lik] *is.* **1.** Habercinin yaptığı iş. **2.** *gaz.* Bir haberi gazete, radyo ve televizyonda usulüne göre hazırlayıp yayınlama işi.

haberdar, [Ar. haber + Far. dār خبردار] *(haberda:r) {OsT} sf.* Haberli olan; bilgisi olan. ◻ **haberdar etmek,** *Haber vermek; bilgilendirmek; bildirmek.*|| **haberdar olmak,** *Haber almak; bilgisi olmak; bilgilenmek.*

haberî, [Ar. ḫaberī / ḫaberiyye خبرى / خبريه] *(haberi:) {OsT} sf.* **1.** Haberle ilgili. **2.** Haberden ibaret olan. **3.** *dbl.* Yüklemle ilgili olan.

haberleşme, [haber-le-ş-me] *is.* **1.** Karşılıklı haber ve bilgi alma veya verme işi; muhabere; iletişim. **2.** Yazışma. **3.** İki ve daha çok nokta arasında telefon, telgraf, telsiz, radyo vb. araçlar yardımı ile bilgi aktarılma işi.

haberleşmek, [haber-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Karşılıklı haber alıp vermek; iletişmek; muhabere etmek; iletişim kurmak. ◻ **haberleşme özgürlüğü,** *huk. Radyo, televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçlarıyla haber edinebilme ve bu bilgileri serbestçe yayabilme özgürlüğü.*

haberli, [haber-li] *sf.* **1.** Bir konuda bilgisi olan; haberi olan; haberdar. **2.** Önceden haber vermiş, bildirmiş olan veya haber almış, öğrenmiş olan. **3.** *zf.* Önceden haber vererek, bildirerek.

haberlik, -ği [haber-lik] *sf.* Haber niteliği taşıyan.

haberpijuh, [Ar. ḫaber + Far. pijūh خبر پژوه] *(haberpiju:h) {OsT} sf.* Haber araştıran; haber almaya çalışan.

habersiz, [haber-siz] *sf.* **1.** Bir konuda bilgisi olmayan; haberi olmayan. **2.** Önceden haber vermemiş, bildirmemiş olan veya haber almamış, öğrenmemiş olan. **3.** *zf.* Önceden haber vermeyerek, bildirmeyerek; habersizce. ◻ **habersiz bırakmak** (koymak), *Kendisi ile ilgili bilgi vermemek; haber ulaştırmamak.*

habersizce, [haber-siz-ce] *(habersi'zce) zf.* **1.** Haber vermeden; gizlice; habersiz. **2.** Haberi olmadan.

habersizlik, -ği [haber-siz-lik] *is.* **1.** Haber alamama durumu. **2.** Haberi olmama durumu.

habese, [Ar. ḥabīṣ > ḥabeşe حبثه] *{OsT} is.* Kötüler alçaklar; pisler.

Habeş, [Ar. ḥabeş / ḥabeşī حبش / حبشى] *{OsT} öz. is.* **1.** Etiyopya halkından veya bu halktan birinin soyundan olan kimse; Etiyopyalı. **2.** *sf.* (Kişi için) çok koyu esmer derili.

Habeşe, [Ar. ḥabeşe حبشه] *{OsT} öz. is.* **1.** Habeşistan; Etiyopya. **2.** Habeş.

habeşî, [Ar. ḥabeşī حبشى] *(habeşi:) {OsT} is.* **1.** Tezhip, hat ve minyatür gibi eski güzel sanatlarda kullanılan iyi bir kâğıt türü. **2.** *sf.* Çok esmer.

Habeşistan, [Ar. ḥabeş + Far. istān حبشستان] *(habeşista:n) {OsT} öz. is.* Habeş ülkesi; Etiyopya.

habezan, [Çing. habezan *(aç)*] *{ağız} sf.* (Kişi için) uzun süre cinsel ilişkide bulunmamış olan; abazan. [DS]

habhab, [Ar. kabkāb > ḫabḫāb خبخاب] *(habha:b) {OsT} is.* **1.** Takunya; nalın cinsi ayakkabı. **2.** Cambaz ayaklığı.

habhabi, [Ar. ḫabḫābī خبخابى] *(habha:bi:) {OsT} sf. mecaz.* Boş gezen; haylaz.

habıç, -cı [apıç] *{ağız} is.* Apış. [DS]

habıt, [Ar. hubūṭ > hābıṭ هابط] *(ha:bıt) {OsT} sf.* Aşağıya düşen; inen.

habib, [Ar. ḥabīb حبيب] *(habi:b) {OsT} sf.* **1.** (Erkek için) sevgili. **2.** Seven; dost.

habibe, [Ar. ḥubb > ḥabībe حبيبه] *(habi:be) {OsT} sf.* (Kadın için) sevgili.

Habibullah, [Ar. ḥabīb'ul-lah حبيب الله] *(habi:bulla:h) {OsT} is.* Allah'ın sevdiği kimse; Hz. Muhammed.

habide, [Far. ḫābīden *(uyumak)*>ḫābīde خوابیده] *(ha:-bi:de) {OsT} sf.* Uykuda olan; uyuyan.

habidegân, [Far. ḫābīden *(uyumak)* > ḫābīde-gān خوابید گان] *(ha:bi:degâ:n) {OsT} is.* Uyuyanlar.

habie, [Ar. ḫabīe خبیئه] *(habi:e) {OsT} sf.* **1.** Görülmemiş; henüz keşfedilmemiş. **2.** Göze görünmeyen.

habike, [Ar. ḫabīke حبیکه] *{OsT} is.* **1.** Çizgi. **2.** Samanyolu.

habil[1], [Ar. ḫibl > ḫābil حابل] *(ha:bil) {OsT} is.* Büyücü.

habil[2], [Ar. ḫabl حابل] *(ha:bil) {OsT} is.* Av köpeği.

habil[3], [Ar. ḫabīl حبیل] *(habi:l) {OsT} is.* **1.** Tuzak. **2.** Yiğit.

habile, [Ar. ḫabel *(cenin)* > ḫābile حابله] *(ha:bile) {OsT} sf.* Yüklü; gebe; hamile.

habin, [Ar. ḫabīn حبین] *(habi:n) {OsT} is .bot.* **1.** Zakkum ağacı. **2.** *sf.* Sıska; zayıf.

habip, -bi [Ar. ḫubb > ḫabīb حبیب] *(habip) {OsT} sf.* → habib.

habir[1], [Ar. ḫabīr حبیر] *(habi:r) {OsT} sf.* Yeni; taze; turfanda.

habir[2], [Ar. ḫaber > ḫabīr خبیر] *(habi:r) {OsT} sf.* **1.** Haberi olan; bilgisi olan. **2.** *"Her şeyi bilen"* anlamında Allah'ın sıfatı.

habirane, [Ar. ḫabīr + Far. āne خبیرانه] *(habi:ra:ne) {OsT} zf.* Haberli olana yakışacak biçimde.

habire, [ha+bre] *(ha'bire) zf.* Durmadan; aralık vermeden; sürekli olarak; arka arkaya; ha bire.

habis[1], [Ar. ḫabīs حبیس] *(habi:s) {OsT} sf.* Parasız olarak verilen; bağışlanan.

habis[2], [Ar. ḫabs > ḫābis حابس] *(ha:bis) {OsT} sf.* **1.** Hapseden; tutuklayan. **2.** Tutan; alıkoyan.

habis[3], [Ar. ḫabāṣet > ḫabīṣ خبیث] *(habi:s) {OsT} sf.* **1.** Kötü; aşağılık; alçak. **2.** *tıp.* (Ur için) sürekli büyüyen ve komşu dokulara yayılan; kötü huylu; kötücül.

habis[4], [Ar. ḫabīṣ / ḫabīṣa خبیص / خبیصه] *(habi:s) {OsT} is.* Un helvası.

habise, [Ar. ḫabīṣe خبیثه] *(habi:se) {OsT} is.* **1.** Kötü huy; kötü alışkanlık. **2.** Kötü durum; çirkin hâl. **3.** Kötü hareket.

habislik, -ğı [habis[3]-lik] *is.* Habis olma durumu; kötülük; alçaklık.

habistan, [Far. ḫābistān خوابستان] *(ha:bista:n) {OsT} is.* Yatak odası.

habitus, [Lat. habitus] *(habi'tus) is.* **1.** *fizy.* İnsan vücudunun dış görünüşü, hareket, mimik, solunum gibi genel görünüşü. **2.** *sosy.* Bir toplumun sonradan edindiği ancak doğuştan sanılabilecek ölçüde doğallaşmış davranış biçimi.

habl, [Ar. ḥabl حبل] *{OsT} is.* **1.** İp; urgan. **2.** Vücuttaki bazı damar ve sinirlerin adı. 🗗 **habl-i metîn,** *{OsT} Sağlam ip; İslam dini.*|| **hahl-i mevhûm,** *{OsT} Gerçekleşecek gibi görünmesine rağmen gittikçe uzaklaşan amaç.*|| **habl-i savtî,** *{OsT} anat. Ses telleri.*|| **habl-i sürrevî,** *{OsT} anat. Göbek bağı.*|| **habl-i zahrî,** *{OsT} anat. Sırt ipliği.*|| **Hablullah,** *{OsT} İslam dini; Kur'an-ı Kerim.*|| **hablü'l-mesâkîn,** *{OsT} bot. Sarmaşık.*|| **hablü'l-verîd,** *{OsT} anat. Şah damarı.*

habliye, [Ar. ḥabliyye حبلیه] *{OsT} is. zool.* İpsiler.

habn, [Ar. ḥabn خبن] *{OsT} is.* **1.** Eteklerin kaldırılıp toplanması. **2.** *ed.* Aruz ölçüsünde, başta bulunan uzun hecenin, ünsüzü kaldırılarak açık hece durumuna getirilmesi işi. *fâilâtün (– · – –) > feilâtün (· · – –), müstef'ilün (– – · –) > mefâilün (· – · –), fâilün (– · —) > feilün (· · –), mef'ûlâtü (– – – ·) > mefâîlü (· – – ·)*

habr, [Ar. ḥabr حبر] *{OsT} is.* **1.** Bilgin; âlim. **2.** İsrailoğullarının bilgini.

habs[1], [Ar. ḥabs حبس] *{OsT} is.* **1.** Hapsetme; tutuklama; alıkoyma; hapis. **2.** Hapishane. **3.** Nefsini tutma. **4.** *huk.* Bir kişiyi veya malı bir süre gözetim altında tutma; hapis. 🗗 **habs-gâh,** *{OsT} Tutuk evi.*|| **habs-hâne,** *{OsT} Tutuk evi.*|| **habs-i bevl,** *{OsT} İdrar tutukluğu.*|| **habs-i nefs,** *{OsT} 1. Nefsini tutma. 2. Bir kimsenin hüküm giyme veya tutuklama nedeniyle hapsedilmesi.*

habs[2], [Ar. ḫabṣ خبث] *{OsT} sf.* **1.** Çirkin; pis; murdar. **2.** Ayıp.

habt[1], [Ar. ḥabṭ حبط] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseyi bir konuşma sırasında susturma; ağzını kapama. **2.** İptal etme; bozma. **3.** Neticesiz ve yararsız olma. 🗗 **habt-i a'mâl,** *{OsT} isl. Dinden çıkan birinin daha önceden yaptığı ibadetlerin boşa gitmesi durumu.*

habt[2], [Ar. ḫabṭ خبط] *{OsT} is.* Yanılma; yanlış davranma. 🗗 **habt-ı dimâğî,** *{OsT} Delilik.*|| **habt ü hatâ,** *{OsT} Yanılma ve eksiklik.*|| **habt ü halel,** *{OsT} Yanılma ve zarar.*

habtetmek, [Ar. ḥabṭ + T. etmek] *{OsT} gçl. f. [-er]* Tartışmada üstün gelerek karşıdaki kimseyi susturmak.

habu, [ha+bu] *(ha'bu:) {ağız} zf.* İşte bu. [DS]

habuk, -ğu [Ar. ḫabūḳ خبوق] *(habu:k) {OsT} is.* Akşamları içilen şarap.

habule, [ha+bu+ile > ha+böyle] *(ha'bu:le) {ağız} zf.* Böyle. [DS]

habura, [ha+bu-ra] *(ha'bura:) {ağız} zf.* Buraya. [DS]

hac[1]**, -cı** [Ar. ḥacc حج] *{OsT} is.* **1.** İslam'ın beş şartından birisi olarak Kurban bayramından önce Arafat'ta belli bir süre bulunmayı, Kâbe'nin belirlenen kurallara göre ziyaret ve tavafını, Kurban bayramının en az iki gününü Mekke'de geçirmeyi emreden ibadet. **2.** Çoğunlukla tek tanrılı dinlerde, mensuplarının kutsal olarak tanınan yerleri yılın belli aylarında ziyaret etmesi. **3.** *Hrist.* Dindarca duygularla, kutsal tanınan bir yerin ziyaret edilmesi. 🗗 **hacca gitmek,** *1. İsl. Hac ibadetini yerine getirmek üzere Mekke'ye gitmek. 2. Hrist. (Hıristiyanlar için) kutsal sayılan yerlere gitmek.*|| **hacc-ı asgar,** *{OsT} Küçük hac; hac mevsimi dışında herhangi bir zamanda Kâbe'yi ziyaret etme; umre.*|| **hacc-ı ekber,** *{OsT} Büyük hac; Arafat'a çıkılma gününün Cuma gününe denk geldiği yılki hac.*|| **hac mevsimi,** *Hac ibadetinin yerine getirildiği, zilkade, zilhicce ve muharrem ayları.*| **Hac Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 22. suresi olup 78 ayettir. 27-33. ayetlerinde hac ibadeti ile ilgili bilgiler verdiğinden bu ismi almıştır.*

hac[2]**,** [Ar. ḥāc حاج] *(ha:c) {OsT} is.* **1.** Dilekler; istekler. **2.** *bot.* Deve dikenleri; akdikenler.

hac[3]**,** [Erme. ḫac > Far. ḫāc خاج] *(ha:c) {OsT} is.* Haç; put; salip.

hac[4]**,** [Ar. ḥācc حاج] *(ha:c) {OsT} sf.* Hacca giden; hacı. 🗗 **hâccü'l-Hareıneyn,** *{OsT} Hac mevsiminde Mekke ve Medineyi ziyaret eden kimse.*

hacalet, [Ar. ḫacālet خجالت] *(haca:let) {OsT} is.* Utanma; utanç. 🗗 **hacālet-āver,** *{OsT} Utanç verici.*

hacamat, [Ar. ḥicāmet حجامت] *(haca:mat) {OsT} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde hafifçe çizik atarak üzerine kapatılan boynuz veya bardak ile kan alma şeklinde uygulanan bir halk hekimliği tedavi usulü. **2.** *argo.* Hafif şekilde yaralama. 🗗 **hacamat baltası,** *Hacamat işleminde kullanılan küçük kesici bıçak.*|| **hacamat boynuzu,** *Hacamat işleminde şişe yerine kullanılan ve bastırıldığı yerde kan toplanmasını sağlayan boynuz.*|| **hacamat etmek** (yapmak)**,** *1. Hacamat işlemini uygulamak. 2. argo. Hafifçe yaralamak.*|| **hacamat şişesi,** *tıp. Ağzı dibinden dar ve içinde yakılan pamuk ile kapatıldığı yerde kan toplanmasını sağlayan bir tür özel şişe.*

hacamatçı, [hacāmat-çı] *(haca:matçı) is. ve sf.* **1.** Hacamat yapan kimse; haccam. **2.** *argo.* Kavgada kesici ve yaralayıcı alet kullanan kişi.

hacamatlama, [hacāmat-la-ma] *(haca:matlama) is.* Hacamat yapma işi.

hacamatlamak, [hacāmat-la-mak] *(haca:matlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hacamat yaparak kan almak. **2.** *argo.* Çakı, bıçak gibi kesici aletle yaralamak.

hacamet, [Ar. ḥacāmet حجامت] *(haca:met) {OsT} is.* → hacamat.

hacana, [Far. ḫace + T. ana] *{ağız} is.* Düğünde geline önderlik eden kadın; yenge. [DS]

hacat, [Ar. ḥācet > ḥācāt حاجات] *(ha:ca:t) {OsT} is.* **1.** Gerekli olan şeyler; ihtiyaçlar. **2.** İstekler; dilekler. **3.** Alet. 🗗 **hacat yeri,** *{ağız} Dolap.* [DS]

hacb, [Ar. ḥacb حجب] *{OsT} is.* **1.** Yasaklama. **2.** Sahip olmasını önleme. **3.** Bir kişiyi mirastan mahrum bırakma.

haccac, [Ar. ḥaccāc حجاج] *(hacca:c) {OsT} sf.* Delil ile galip olan.

haccacane, [Ar. ḥaccāc + Far. -āne حجاجانه] *(hacca:ca:ne) {OsT} zf.* Haccac'a yakışır biçimde; zulmederek; zulümle.

haccal, -li [Ar. ḥaccāl حجال] *(hacca:l) {OsT} sf.* Gösterişli; şatafatlı.

haccam, [Ar. ḥacāmet > ḥaccām حجام] *(hacca:m) {OsT} is.* Hacamat yapan kimse; hacamatçı.

haccar, [Ar. ḥācer > ḥaccār حجار] *(hacca:r) {OsT} sf.* Taş işleyen kimse; taş ustası; taşçı.

hacce[1]**,** [Ar. ḥācce حاجه] *(ha:cce) {OsT} is. bot.* Akdiken.

hacce[2]**,** [Ar. ḥācce حاجه] *(ha:cce) {OsT} sf.* (Bayan için) hacca giden; hacı olan.

haccetme, [Ar. ḥacc + T. etme] *is.* Hac ibadetini yerine getirme eylemi.

haccetmek, [Ar. ḥacc+ T. etmek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Hac ibadetini yerine getirmek.

hace[1]**,** [Ar. ḥācet > ḥāce حاجه] *(ha:ce) {OsT} is.* Gerek duyma; ihtiyaç.

hace[2]**,** [Far. ḫāce خواجه] *(ha:ce) {OsT} is.* **1.** Efendi; ağa. **2.** Aile büyüğü. **3.** Din adamı; hoca. **4.** Öğretmen. **5.** Vezir. **6.** Tüccar. 🗗 **hâce-i âlem,** *{OsT} Evrenin hocası; Hz. Muhammed.*|| **hâce-i büzürg,** *{OsT} Baş vezir.*| **hâce-i dü serā,** *{OsT} İki sarayın efendisi; Hz. Muhammed.*|| **hâce-i evvel,** *{OsT} 1. İlk hoca. 2. İlkokul öğretmeni. 3. Bilimsel verileri halkın anlayabileceği dille yaymaya çalışan kimse.*|| **hâce-i kâinât,** *{OsT} Evrenin efendisi; Hz. Muhammed.*|| **hâce-i serā,** *{OsT} Saray efendisi; haremağası.*|| **hace-tāş,** *{OsT} Bir efendinin kölesi.*

haceb, [Ar. ḥaceb حجب] *{OsT} is. anat.* Gırtlak.

hacebe, [Ar. ḥācib > ḥacebe حجبه] *{OsT} is.* Kapıcılar; perdeciler; kapıyı tutanlar.

hacegân, [Far. ḫ^{v}ācegān خواجگان] *(ha:cega:n) {OsT} is.* **1.** Hocalar. **2.** Devlet dairesindeki memurlar. **3.** Eskiden, bugünkü yüzbaşının karşılığı olan bir sivil

rütbe. 🗗 **hâcegân-ı dîvân-ı hümâyün,** *{OsT} Eskiden hükûmette (Divân-ı âlî) çalışan üst düzey yöneticiler.*

hacegî, [Far. ḫᵛācegī خواجگی] *(ha:cegi:) {OsT} is.* **1.** Efendi olma durumu; efendilik; hocalık. **2.** Tüccar.

hacel, [Ar. ḥacel حجل] *{OsT} is.* Utanma; utanç dolayısıyla şaşırma.

hacelik, [Far. ḫāce + T. -lik] *(ha:celik) is.* Efendilik; hocalık; öğretmenlik.

hacer, [Ar. ḥacer حجر] *{OsT} is.* Taş; kaya; çakıl. 🗗 **hacer-i bürkânî,** *{OsT} jeol. Volkanik kaya.*|| **hacer-i fil,** *{OsT} Amyant taşı.*|| **hacer-i miknatısî,** *{OsT} Mıknatıslı taş.*|| **hacer-i necmî,** *{OsT} jeol. Yıldız taşı.* || **hacer-i semâî,** *{OsT} jeol. Gökten düşen taş.*|| **hacer-pāre,** *{OsT} Taş parçası.*|| **hacer şecer makulesi,** *{OsT} Önemsiz ve derme çatma şeyler.*|| **hecerü'l-cevl,** *{OsT} gök b. Gök taşı.*|| **Hacerü'l-esved,** *{OsT}* → haceriesved.|| **hacerü'n-nur,** *{OsT} Kükürt ve demir alaşımı.*

hacereyn, [Ar. ḥacereyn حجرين] *{OsT} is.* **1.** İki taş. **2.** Altın ve gümüş.

hacerî, [Ar. ḥacerī حجرى] *(haceri:) {OsT} sf.* Taş gibi olan; taştan.

haceriesvet, [Ar. ḥacerü'l-esved حجر الاسود] *{OsT} is.* Kâbe'nin doğu köşesinde yerden bir buçuk metre kadar yüksekte bulunan ve Hz. İbrahim'in temele koyduğu ilk iki taştan birincisi olduğuna inanılan ve hac sırasında tavafın başlangıcını belirten kutsal taş.

hacet, [Ar. ḥācet حاجت] *(ha:cet) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir şey için gerekli olma; gerek; gereklilik; lüzum; ihtiyaç. **2.** Allah'tan beklenen dilek. **3.** Kutsal sayılan bir yerden veya bir kişiden beklenen dilek; dilenen şey. **4.** İhtiyaç duyulan şey; gerekli madde. **5.** Küçük ya da büyük aptes; def-i hacet. 🗗 **hacet bağı,** *Bir dileğin kabul olması dileğiyle kutsal sayılan kabirlere veya türbelere bağlanan kumaş parçası.*|| **hacet bayramı,** *Kocaeli ve çevresinde yapılan kiraz bayramı.*|| **hacet görmek,** *1. İhtiyaçlarını gidermek. 2. Gerekli bulmak. 3. Büyük ya da küçük aptes yapmak.*|| **haceti olmak,** *Tuvalete gitmesi gerekmek.*|| **haceti yok,** *Gerek duyulmuyor; istemez.*|| **hacet kalmamak,** *Gerek duyulmaz olmak; ihtiyaç hissetmemek.*|| **hacet kapılarının açılması,** *Dileklerin yerine getirilmesi; duaların kabul edilmesi.*|| **hacet kapısı** (penceresi), *Dua etmek için önünde durulan türbe kapısı veya penceresi.*|| **hâcet-mend,** *{OsT} Gereksinme duyan; ihtiyacı olan; muhtaç.*|| **hâcet-mendân,** *{OsT} İhtiyaç sahipleri.*|| **hâcet-mendâne,** *{OsT} İhtiyaç içinde olarak; gereksinim duyarak.*|| **hâcet-mendî,** *{OsT} Muhtaç olma durumu; gerek duyma hâli.*|| **hacet namazı,** *Herhangi bir dileğin Allah tarafından kabul edilmesi için kılınan nafile namaz.*|| **hâcet ne!** *"Ne gereği var? Gereksiz." anlamında kullanılır.*|| **hâcet-revâ,** *{OsT} İhtiyaç karşılayan; gereksinimi gideren.*|| **hacet tepesi,** *Üzerinde edilen duaların kabul olunacağına inanılan tepe.*|| **hacet yeri,** *Hela; tuvalet.*

hacı, [Ar. ḥacc > ḥācī حاجى => hacı] *{OsT} is.* **1.** Hac ibadetini yerine getirmiş Müslüman. **2.** Kudüs, Efes gibi kutsal sayılan yerleri gezmiş olan Hıristiyan. **3.** *gnşl.* Arabistan halkına verilen ad. 🗗 **hacı ana,** *{ağız} Yolsuz birleşmelere aracılık eden kadın.* [DS]|| **hacı ayı,** *{ağız} Eylül.* [DS]|| **hacı baba,** *Hacca gitmiş yaşlı erkek.*|| **hacı bekler gibi beklemek,** *Gelecek olan kişiyi sabırsızlıkla beklemek.*|| **hacı bıldırcın,** *{ağız} Suçlu olduğu hâlde olaydan haberi yokmuş ve suçsuzmuş gibi davranan.* [DS]|| **hacı fışfış,** *Arap halkından olanlar için kullanılan alaycı bir söz.*|| **hacı gemisi,** *Hacca gidecek olan hacıları Cidde limanına taşıyan özel donanımlı yolcu ve yük gemisi.*|| **hacı hanım,** *Hacca gitmiş kadın.*|| **hacılar bayramı,** *{eAT} Kurban bayramı.*|| **hacılar kuşağı,** *Gök kuşağı.*|| **hacılar yolu,** *{eAT} Samanyolu.*|| **hacı lokumu,** *Hacdan dönenleri ziyarete gidenlere Zemzem suyu ile birlikte ikram edilen lokum.*|| **hacı olmak,** *Hacca giderek, gereklerini yerine getirmek.*|| **hacısı hocası,** *Herkes; kim varsa.*|| **hacı tehniyesi,** *Hacdan dönenleri kutlamak için yapılan toplantı.*|| **hacı yağı,** *Gül yağından elde edilen ve genellikle hacıların kullandığı özel koku.*

hacıağa, [Ar. ḥācı + T. ağa] *is.* Kırsal kesimden büyük kentlere gelerek bol para harcayan zengin ve görgüsüz kişi.

hacıağalık, -ğı [hacı+ağa-lık] *is.* Hacıağa olma durumu. 🗗 **hacıağalık etmek,** *Gereği yokken bol para harcayarak gösteriş yapmak.*

hacıbaba, [hacı+baba] *{ağız} is.* Leylek. [DS]

hacıbakan, [hacı+bak-an] *{ağız} is.* Dama çıkmaya yarayan tavandaki delik. [DS]

Hacıbektaş taşı, [Hacıbektaş *(ilçe adı)* + taş-ı] *is. t. min.* Cilalamaya elverişli beyaz, yumuşak yarı saydam ve yoğun özelliğe sahip bir kalsiyum karbonat veya kalsiyum sülfat; kaymak taşı; balgam taşı; oniks.

hacıgötüret, [hacı+götür-et ?] *{ağız} is.* Zayıf ve güçsüz eşek. [DS]

hacıkabak, -ğı [hacı+kabak] *{ağız} is.* Çamların arkasından yükselen çıplak tepe; doruk; zirve. [DS]

hacıkuşu, [hacı+kuş-u] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]

hacılamak, [hacı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Yoğurt yapmakta kullanılan maya veya ateş yakmakta kullanılan komşudan alınmış korlar için) üretmek; çoğaltmak. [DS]

hacılık, -ğı [hacı-lık] *is.* Hacı olma durumu.

hacıyatmaz, [Ar. ḥācı+T. yat-maz] *is.* **1.** Dibinde bulunan ağırlık nedeniyle nasıl bırakılırsa bırakılsın

hemen ayağa kalkan oyuncak. **2.** *mecaz.* Herhangi bir zor durumda kişiliğinden öz veride bulunarak çıkarlarını korumasını bilen ve kendi durumunu en iyi hâle getiren kişi.

hacıyolu, [Ar. ḥācı + T. yol-u] *is.* Saman yolu.

haci, [Ar. hicv > hācī هاجی] *(ha:ci:) {OsT} is.* Hicveden; yergi yazarı.

hacib, [Ar. ḥicāb > ḥācib حاجت] *(ha:cib) {OsT} is.* **1.** Kapıcı; perdeci. **2.** Eskiden sadrazam, vezir ve mabeyinci gibi üst düzey devlet görevlilerine verilen unvan. **3.** Perde; örtü. **4.** Kaş. 🗗 **hācib-i bārî,** *{OsT} Cebrail.*|| **hācib-i garbî,** *{OsT} gök b. Kutup yıldızının çizdiği elipse yakın yörüngesinin büyük çapının sol yanı.*|| **hācib-i şarkî,** *{OsT} gök b. Kutup yıldızının çizdiği elipse yakın yörüngesinin büyük çapının sağ yanı.*|| **hācib-i yemîn,** *{OsT} Sağ kaş.*|| **hācib-i yesār,** *{OsT} Sol kaş.*

hacibeyn, [Ar. ḥācibeyn حاجبین] *(ha:cibeyn) {OsT} is.* İki kaş.

hacif, [Ar. ḥacīf حجیف] *(haci:f) {OsT} is.* Karın gurultusu.

hacil[1], [Ar. ḥacīl حجیل] *(haci:l) {OsT} is.* Üç ayağı beyaz olan at.

hacil[2], [Ar. ḥacālet > ḥacīl خجیل] *(haci:l) {OsT} sf.* **1.** Utanmış. **2.** *{ağız}* Kederli; üzgün. [DS] 🗗 **hacîl etmek,** *Utandırmak.*

hacim[1], **-cmi** [Ar. ḥacm حجم] *{OsT} is.* **1.** Bir cismin uzayda işgal ettiği üç boyutlu kesim; oylum; cirm. **2.** Bir kabın sığası.

hacim[2], [Ar. ḥācim حاجم] *(ha:cim) {OsT} is.* Hacamat eden.

hacim[3], [Ar. hācim هاجم] *(ha:cim) {OsT} is.* Saldıran; hücum eden.

hacimli, [hacim-li] *sf.* **1.** Hacmi olan; oylumlu. **2.** *mecaz.* Büyük, geniş.

hacimlice, [hacim-li-ce] *(hacimli'ce) sf.* Hacmi biraz büyükçe olan; oylumluca.

hacimsel, [hacim-sel] *sf.* Hacimle ilgili.

hacir[3], [Ar. hecr *(göç etme)* > hācir هاجم] *(ha:cir) {OsT} sf.* Bir yerden göç eden (kişi).

hacir[2], [Ar. hecr *(sayıklama)* > hācir هاجر] *(ha:cir) {OsT} sf.* Sayıklayan.

hacir[1], **-cri** [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* **1.** Bir yere kapatma; özgürlüğünü kısıtlama; karantinaya alma. **2.** Kucak. **3.** Koruma. **4.** *huk.* Birinin kendi malını kullanmasını yasal yoldan engelleme; kısıtlılık. 🗗 **hacir etmek,** *Birinin malını kullanmasını veya bir şey yapmasını engellemek.*|| **hacir altına almak,** *Birini mallarını kullanmaktan alıkoymak.*

hacire[1], [Ar. hücr > hācire هاجره] *(ha:cire) {OsT} is.* Kaba söz; küfür.

hacire[2], [Ar. hācire هاجره] *(ha:cire) {OsT} is.* Günün en sıcak zamanı.

hacis, [Ar. hācis / hācise هاجس] *(ha:cis) {OsT} is.* **1.** İç sıkıntısı; gam; tasa. **2.** Hatıra; anı..

hacise, [Ar. hācise هاجسه] *(ha:cise) {OsT} is.* Gönle doğan tedirginlik; endişe; merak.

hacivat, [Ar. ḥācivād *(Hacivat ile Karagöz oyununda bir tip)* حاجیواد] *{OsT} is.* Kendini herkesten üstün görerek, bilgiçlik taslayan ve özentili bir kitap dili kullanan kişi.

haciyan, [Ar. ḥācı + Far. yān حاجیان] *(ha:ciya:n) {OsT} is.* Hacılar; hac ibadetini yapmak üzere Hicaz'a gidenler.

haciyane, [Ar. ḥāci + Far. -yāne حاجیانه] *(ha:ciya:ne) {OsT} zf.* Yerer gibi; hicvedercesine.

haciz[1], [Ar. ḥacz > ḥāciz حاجز] *(ha:ciz) {OsT} sf.* **1.** İki şeyi birbirinden ayıran. **2.** Haciz koyduran.

haciz[2], **-czi** [Ar. hacz حجز] *{OsT} is.* **1.** Engelleme; engel koyma; kapatma. **2.** Ayırma; bölme. **3.** *huk.* Bir alacağın tahsili için borçlunun parasına, aylığına veya malına devletçe el konulması işlemi. 🗗 **haciz konmak,** *Borçlunun malına ve parasına devletçe el konulmak.*|| **haciz koydurmak,** *(Alacaklı tarafından) borçlunun para ve mallarına devletçe el konulmasını sağlamak.*|| **haciz koymak,** *Borçlunun parasına veya malına el koymak.*

hacizli, [haciz-li] *sf.* Haczedilmiş; haciz konulmuş; mahcuz.

hacle, [Ar. ḥacle حجله] *{OsT} is.* Gelin odası; gerdek.

haclegâh, [Ar. ḥacle + Far. -gāh حجله گاه] *{OsT} is.* Gelin odası; gerdek.

haclet, [Ar. ḥaclet خجلت] *{OsT} is.* Utanma; şaşırma. 🗗 **haclet-āver,** *{OsT} Utanç verici; utandırıcı.*|| **haclet-engîz,** *{OsT} Utanç verici; utandırıcı.*

hacm, [Ar. ḥacm حجم] *{OsT} is.* → hacim. 🗗 **hacm-i istiābî,** *{OsT} Bir şeyin içine hacim olarak alabildiği miktar; iç hacmi.*

hacmen, [Ar. ḥacmen حجماً] *{OsT} zf.* Hacimce; hacim bakımından; büyüklükçe.

hacr[1], [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* **1.** Kucak. **2.** Koruma; himaye.

hacr[2], [Ar. ḥacr حجر] *{OsT} is.* → hacir.

hacren, [Ar. ḥacr > ḥacren حجراً] *{OsT} zf.* Hacir altına alarak; kısıtlı olarak.

hacvari, [Far. ḥāc-vārī حاجواری] *(ha:cva:ri:) {OsT} sf.* → haçvari.

hacz, [Ar. ḥacz حجز] *{OsT} is.* → haciz.

haczetme, [Ar. ḥacz + T. etme] *is.* Haciz koyma eylemi.

haczetmek, [Ar. ḥacz + T. etmek] *gçl. b. f. [-(d)-er] [-e(d)-i-yor]* Bir alacağın tahsili için borçlunun geçim ve mesleği için gerekli olanlar dışındaki mal ve parasına devletçe el konmak.

haç[1], [Er. khaç *(ağaç direk, haç)* / Far. ḫaç خچ] *is.* **1.** Eskiden idam mahkûmlarının üzerine bağlandıkları, birbirine çapraz olarak çakılmış sehpa; çarmıh. **2.** Hz. İsa'nın üzerine çakılarak öldürüldüğü bu tür sehpa; çarmıh. **3.** Birbirini kesen iki dik parçadan oluşmuş, genellikle Hristiyanların kutsal tanıdıkları süs eşyası; istavroz; salip. 🗗 **haç çıkarmak,** *Katolik ve Ortodoks Hıristiyanlarda el hareketleri ile haç işareti yapmak.*|| **haçı suya atmak,** *Kışın üzerinde Hz. İsa'nın resmi bulunan bir haçı suya atıp çıkarmak biçiminde uygulanan bir dinî tören.*

haç[2], [kaç / ḫaç] *(khaç) {eT} sf.* Kaç; ne kadar; bir çok. [EUTS]

haçan, [kaçan / ḫaçan] *(khaçan) {eT} {eAT} {ağız} zf.* **1.** Ne zaman; ne vakit. [EUTS] **2.** *bağ.* Madem ki. [DS]

haçanabir, [haçan-a+bir] *{ağız} zf.* Ne zamana kadar? [DS]

haçanda, [haçan-da] *{ağız} zf.* Ne vakit; ne zaman? [DS]

haçat, [Ar. ḥācet] *{ağız} is.* Bir iş için gerekli olan araç. [DS]

haçıg, [kaçığ / ḫaçığ] *(khaçıg) {eT} is.* Duyu organı. [EUTS]

haçlama, [haç-la-ma] *is.* Haça germek eylemi.

haçlamak, [haç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haça germek.

haçlı, [haç-lı] *sf.* **1.** Haçı olan. **2.** Haçlı seferlerine katılan Hıristiyan. 🗗 **haçlı örümcek,** *zool.* Sırtında haç biçiminde çukur bir benek bulunan yuvarlak, şişkin karınlı bir örümcek, *(Araneus).*

Haçlılar, [haç-lı-lar] *is.* Haçlı seferine katılan Hıristiyan Avrupalı; ehl-i salip.

haçvari, [Far. ḫāc-vārī خاجواری] *(haçva:ri) {OsT} sf.* Haç biçiminde olan.

had[1]**, -ddi** [Ar. ḥadd حد] *{OsT} is.* **1.** Sınır; uç. **2.** Derece; mertebe. **3.** Değer. **4.** *mat.* Cebirde denklemi veya orantıyı oluşturan kısımlardan her biri. **5.** *man.* Bir önermede konu ile ilgili yüklemden her biri; terim. **6.** Bir şeyin sonu. **7.** *tasvf.* Allah'ın sonsuz, sınırsız yüceliği karşısında yaratılanların zaman ve mekân ile sınırlı olduğunu ifade eden terim. 🗗 **hadd-i asgar,** *{OsT} man. Küçük önerme.*|| **hadd-i asgar-i te'sîr,** *{OsT} psikol. Uyarım eşiği.*|| **hadd-i a'zamî,** *{OsT} En yüksek derece; en büyük mertebe.*|| **hadd-i buluğ,** *{OsT} Ergenlik çağı.*|| **hadd-i cenübî,** *{OsT} yer b. Bir arazi üzerinde üçgen oluşturan üç noktadan en güneyde bulunanı.*|| **hadd-i ekber,** *{OsT} man. Büyük önerme.*|| **hadd-i evvel,** *{OsT} mat. Herhangi bir matematik formülde artı ve eksi işaretlerinden biriyle ayrılmış kısımlardan ilki; ilk terim.*|| **hadd-i evsat,** *{OsT} man. Orta terim.*|| **hadd-i fāsıl,** *{OsT} İki bölgeyi birbirinden ayıran sınır.*|| **hadd-i garbî,** *{OsT} yer b. Arazi üzerinde üç nirengi belirlenmiş üçgenin batıdaki köşe noktası.*|| **hadd-i hakîkî,** *{OsT} mant. Bir terimin esas tanımı.*|| **haddi hesabı olmamak,** *Çok sayıda, aşırı derecede bulunmak.*|| **hadd-i i'cāz,** *{OsT} Dil akıcılığının en yüksek derecesi.*|| **hadd-i imkān,** *Mümkün olabilecek en üst derece.*|| **hadd-i istiabî,** *{OsT} Taşıyabilme sınırı; kapasite.*|| **hadd-i i'tidāl,** *Ilımlı, makul derece.*|| **hadd-i ittisāl,** *Bitişme yeri.*|| **hadd-i kat'-ı tarîk,** *{OsT} huk. Yol kesenlere eskiden uygulanan ceza.*|| **hadd-i kazf,** *{OsT} huk. Bir masuma zina isnat edene verilen ceza.*|| **hadd-i kemāl,** *{OsT} Olgunluk derecesi.*|| **hadd-i kifāye,** *{OsT} Yeterlilik derecesi.*|| **hadd-i kifāyeyi bulmak,** *{OsT} Yeterince olmak.*|| **hadd-i kusvā,** *{OsT} Son sınır.*|| **hadd-i lafzî,** *{OsT} Kelime tanımı; sözlük anlamı.*|| **hadd-i lāyık,** *{OsT} Uygun görülen derece; tam değer.*|| **hadd-i ma'rūf,** *{OsT} Herkesçe kabul edilen sınır.*|| **Haddim mi?** *"Benim gücümün dışında." "Ben buna layık değilim." "Ne hakkım var?" anlamlarında kullanılır.*|| **hadd-i müntehā,** *{OsT} Son nokta; uç.*|| **hadd-i müşterek,** *{OsT} Ortak sınır.*|| **haddinden fazla,** *Gereğinden çok.*|| **haddini aşmak,** *Aşırı davranmak.*|| **haddini bildirmek,** *Gerekli olan cezayı vermek.*|| **haddini bilir,** *Nazik ve terbiyeli.*|| **haddini bilmek,** *1. Nezaket kurallarına uymayı, belirli durumlarda nasıl davranacağını bilmek. 2. Kendi gerçek gücünü, değerini bilmek.*|| **haddini bilmek,** *Ölçülü davranmak.*|| **haddini bilmez,** *Terbiyesiz; edepsiz.*|| **haddi olmamak,** *1. Yetkisi dışında bulunmak. 2. Hakkı olmamak.*|| **hadd-i resmî,** *{OsT} Tam tanım.*|| **hadd-i sālis,** *{OsT} mat. Bir matematik formülde eksi ve artı işaretleri ile ayrılmış kısımlardan ikincisi; ikinci terim.*|| **hadd-i sekr,** *{OsT} huk. Bilerek sarhoş edici bir içkiyi içene eskiden verilen ceza.*|| **hadd-i sirkat,** *{OsT} huk. Eskiden hırsızlık yapanlara verilen el kesme cezası.*|| **hadd-i şarkî,** *{OsT} yer b. Bir arazi üzerinde belirlenmiş nirengilerin oluşturduğu üçgenin doğudaki köşe noktası.*|| **hadd-i şer'î,** *{OsT} Şeriat kurallarına göre uygulanan ceza.*|| **hadd-i şürb,** *{OsT} huk. Eskiden bilerek içki içmiş olanlara kırk kere kamçı ile sırtına vurmak şeklinde uygulanan ceza.*|| **hadd-i ta'bir,** *{OsT} Anlatma ve tasvir gücü.*|| **Haddi varsa...** *Cesaret edebiliyorsa...*|| **hadd-i vasat,** *{OsT} Orta hâl.*|| **hadd-i zātinde,** *{OsT}* → haddizatında|| **hadd-i zinā,** *{OsT} huk. Eskiden zina işleyenlere verilen ceza.*|| **had-nā-şinās,** *{OsT} Haddini bilmez.*|| **had-nā-şināsāne,** *{OsT} Edepsizcesine.*|| **had-şinās,** *{OsT} Haddini*

bilen.|| **had vurmak,** *Şeriat kurallarına göre birini dayak ile cezalandırmak.*

had[2], [Ar. ḥiddet *(keskinlik)* > ḥādd حاد] *{OsT} (ha:d) sf.* **1.** Keskin; sivri. **2.** Dar. **3.** Sert. **4.** Ekşi. **5.** (Hastalık için) şiddetli; çabuk ilerleyen; azgın. **6.** (Bunalım, geçimsizlik gibi toplumsal durumlar için) aşırı; şiddetli; gergin. 🗗 **hadd-i seyf,** *{OsT} Kılıcın keskin ucu.*

had[3]**, -ddi** [Ar. ḫadd خد] *{OsT} is.* **1.** Yanak. **2.** Yeri kazma, yarma. 🗗 **hadd-i azrā,** *{OsT} Kız yanağı; Kûfe şehri.*

had[4], [Ar. ḫād خاد] *{OsT} (ha:d) is. zool.* Çaylak.

had[5], [Ar. hād هاد] *(ha:d) {OsT} sf.* **1.** (Ses için) denizden gelen ve gürültülü. **2.** Gürültü ile yıkılan. **3.** Gürültülü bir sesle çağıran.

hada, [hay+de / haydi] *{ağız} ünl.* **1.** Haydi! **2.** Eyvah! [DS]

hadaa, [Ar. ḫadiʿ > ḫadaʿa خدعه] *{OsT} is.* Aldatıcılar; hilekârlar; dalavereciler.

hadağa, [? hadağa] *{ağız} is.* Bayram arifesi veya pazar sebebiyle çarşıda oluşan kalabalık. [DS]

hadai, [Ar. ḫadīʿa > ḫadāʾiʿ خدائع] *(hada:i) {OsT} is.* Oyunlar; hileler; aldatmalar.

hadaic, [Ar. ḥidāce > ḥadāʾic حدائج] *(hada:ic) {OsT} is.* Deve sırtına vurulan yükler.

hadaid, [Ar. ḫadīd *(demir)* > ḫadāʾid حدائد] *(hada:id) {OsT} is.* **1.** Demirden yapılmış şeyler. **2.** Keskin ve sivri şeyler. **3.** Sert şeyler.

hadaidat, [Ar. ḫadāʾid > ḫadāiʾdāt حدائدات] *{OsT} is.* Demirden yapılmış nesneler.

hadaik, [Ar. ḫadiḳa > ḫadāʾiḳ حدائق] *(hada:ik) {OsT} is.* Bahçeler. 🗗 **hadāik-i hāssa,** *{OsT} Padişah sarayının bahçeleri.*

hadak[1]**, -ğı** [? hadak] *{ağız} is.* **1.** Çiftçilerin yanındaki yardımcı çocuk; yanaşma; yamak. **2.** Çoban. [DS]

hadak[2], [Ar. ḫadaḳ حدق] *is.* Patlıcan.

hadakyıldızı, [hadak+yıldızı] *{ağız} is.* Çobanyıldızı. [DS]

hadal[1], [? hadal] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

hadal[2], [Yun. Hades *(cehennem tanrısı)* > hadal] *sf.* (Okyanuslar için) derinliği altı bin metreyi geçen.

hadala, [? hadala] *{ağız} sf.* **1.** Şişman. **2.** *is.* Mısır unundan yapılmış ekmek. [DS]

hadalet, [Ar. ḫadālet خدالت] *(hada:let) {OsT} is.* Kol ve baldırın etli olması durumu.

hadaret[1], [Ar. ḫaḍāret خضارت] *(hada:ret) {OsT} is.* Yeşillik.

hadaret[2], [Ar. ḥadāret حدارت] *(hada:ret) {OsT}* is. Alçak gönüllülük.

hadaset, [Ar. ḥadāṯet حداثت] *(hada:set) {OsT} is.* **1.** Tazelik; gençlik. **2.** Yenilik. **3.** Önce; iptida. 🗗 **hadāset-i sin,** *{OsT} Yaş küçüklüğü.*

hadaş, [kadaş / ḫadaş] *(khadaş) {eT} is.* Arkadaş; akraba. [EUTS]

hadda[1]**, -aı** [Ar. ḫudaʿ > ḫaddāʿ خداع] *(hadda:) {OsT} sf.* Hilekâr; aldatıcı.

hadda[2], [Ar. ḥaddā حدا] *(hadda:) {OsT} is.* **1.** Deve çobanı. **2.** Deve sürücüsü.

haddad, [Ar. ḥadīd *(demir)* > ḥaddād حداد] *(hadda:d) {OsT} is.* **1.** Demirci; demir işleri yapan. **2.** Kapıcı. **3.** Gardiyan; muhafız.

haddadî, [Ar. haddādī حدادی] *(hadda:di:) {OsT} is.* Demircilik.

haddam, [Ar. ḫıdmet > ḫaddām خدام] *(hadda:m) {OsT} sf.* **1.** İşinde becerikli ve çalışkan olan. **2.** *is.* Hizmetçi.

haddas, [Ar. ḫads > ḫaddās حداس] *(hadda:s) {OsT} sf.* Anlayışlı; çabuk kavrayan; sezici.

hadde, [Ar. ḥādd *(dar)* > ḥādde حاده] *{OsT} is.* **1.** Bileme. **2.** Ergimiş hâldeki sıcak metalden tel çekmeye yarar, üzerinde değişik çaplarda delikler bulunan çelik aygıt. 🗗 **haddeden çekmek,** *mecaz. Birinin hâlini dikkatle incelemek; en küçük ayrıntısına kadar incelemek, araştırmak.*|| **haddeden geçirmek,** *İnceden inceye araştırmak.*|| **haddeden geçmiş,** *Süzülmüş.*|| **hadde fabrikası,** *Demire çubuk, levha gibi biçimler veren yapım yeri.* || **hadde-i tedkîk,** *{OsT} Dikkatle inceleme.*

haddeci, [hadde-ci] *is.* Haddeleme işlemlerini yapan kişi.

haddehane, [Ar. ḥādde + Far. ḫāne حاده خانه] *(haddeha:ne) {OsT} is.* **1.** İçinde ham demirin ergitilerek çeşitli kalınlıkta tel veya levha, köşebent, profil üretilen iş yeri; büyük ocak; fırın. **2.** Eskiden uygulamalı eğitimin yapıldığı fabrika ve okullara verilen ad.

haddeleme, [hadde-le-me] *is.* Bir metali ters yönde dönen iki silindir arasından açıklığı gittikçe daraltılarak geçirmek suretiyle istenilen kalınlıkta levha üretme işi.

haddelemek, [hadde-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Metalleri haddeden geçirerek istenilen kalınlığa veya biçime sokmak.

haddeyn, [Ar. ḥaddeyn حدين] *{OsT} is.* İki terim; iki hat.

haddizatında, [Ar. ḥadd-i ẕāt + T. ı-n-da] *(haddi'za:tında) {OsT} zf.* Aslında.

hade, [ha+de] *{ağız} ünl.* **1.** Sahi mi; gerçek mi? **2.** Haydi! [DS]

hadeb, [Ar. ḥadeb حدب] *{OsT} sf.* **1.** Kambur; yumru. **2.** *is.* Kamburluk.

hadebe, [Ar. ḥadebe حدبه] *{OsT} is.* **1.** Vücuttaki kamburluk. **2.** Yumru. **3.** Deve gibi hayvanların sırtındaki çıkıntı; hörgüç.

hadebiyet, [Ar. ḥadebiyyet حدبیت] *{OsT} is.* Kamburluk; yumruluk.

hadec, [Ar. ḥadec حدج] *{OsT} is. bot.* Ebucehil karpuzu.

haded, [Ar. ḥaded حدد] *{OsT} is.* Engel; mâni; set.

hadeka, [Ar. ḥadeḳa حدقه] *{OsT} is.* Göz bebeği. 🗗 **hadeka-yi ayn,** *{OsT} Gözün bebeği.*

hadek, -ği [? hadek] *{ağız} is.* Gelinin getirdiğ çeyiz. [DS]

hadekî, [Ar. ḥadeḳī حدقی] *{OsT} sf.* Göz bebeği ile ilgili.

hadem, [Ar. ḫadem خدم] *{OsT} is.* Hizmetçiler; odacılar.

hademe, [Ar. ḫidmet > ḫādim > ḫademe خدمه] *{OsT} is.* **1.** Devlet daireleri ile iş yerlerinde temizlik ve ayak işlerine bakan görevli; odacı. **2.** Hizmetçiler. 🗗 **hademe-i bāb-ı āsāfî,** *{OsT} Tanzimat öncesi imparatorluk döneminde, Bâbıâlî'de görev alan hacegânlarla beylikçi, mektupçu, teşrifatçı, kethüda bey kâtibi, çavuşlar kâtibi ve gedikli kâtibi görevlerini yapanlara verilen ad.*|| **hademe-i hāssa,** *{OsT} Padişahın sarayında görev yapanlar.*|| **hademe-i hayrāt,** *{OsT} Hayır kurumlarında, dinî kuruluşlarda temizlik ve ayak işlerine bakan kişi.*|| **hademe-i hümāyün,** *{OsT} İmparatorluk döneminde, sarayda görevli olanlara verilen ad.*|| **hademe-i hümāyün ferîki,** *{OsT} Sarayda görevli bulunanların ileri gelenleri.*|| **hademe-i rikâb-ı hümāyün-ı hāssa,** *{OsT} Padişahın gezisi sırasında emrinde bulunanlar.*|| **hedeme-i vakf,** *{OsT} Bir vakıfta görevli bulunan ve kendilerinden yararlanılan kimseler.*|| **hadem ü haşem,** *{OsT} Hizmetçiler ve maiyet halkı.*

hademelik, -ği [hademe-lik] *is.* **1.** Hademe olma durumu. **2.** Hademenin görevi; odacılık.

hadeng, [Far. ḫadeng خدنگ] *{OsT} is.* **1.** Kayın ağacı. **2.** Kayın ağacından yapılmış savaş oku.

hader, [Ar. ḫader خدر] *{OsT} is.* Uyuşma; uyuşukluk. 🗗 **hader-i şitā,** *{OsT} Kış uykusu; kış uyuşukluğu.*|| **hader-i umümî,** *{OsT} Bütün vücudu kaplayan uyuşukluk.*|| **haderü'l-benān,** *{OsT} tıp. Parmak uçlarının uyuşması.*

hades, [Ar. ḥadeṯ حدث] *{OsT} is.* **1.** Yeni ortaya çıkan şey. **2.** Yeni meydana gelme. **3.** *din.* Abdest veya guslün yenilenmesine gerektiren durum. **4.** İnsan pisliği; necaset. **5.** *din.* Fıkıh kurallarına göre temiz olmama durumu; yıkanmayı gerektiren hâl. **6.** *sf.* Genç; taze; delikanlı.

hadesan, [Ar. ḥadeṯān حدثان] *{OsT} (hadesa:n) is.* **1.** Talihsizlik. **2.** Kaza.

hadesat, [Ar. ḥadeṯāt حدثات] *(hadesa:t) {OsT} is.* **1.** Yeni ortaya çıkan şeyler; yenilikler. **2.** Pislikler.

hadım, [Ar. ḫādim خادم] *(ha:dım) {OsT} is.* **1.** Hizmet eden köle. **2.** Cinsiyet bezleri çıkarılmış veya köreltilmiş olan erkek; iğdiş. 🗗 **hadım ağası,** *tar. İmparatorluk döneminde saraylarda ve vezir konaklarında kadınlara özgü harem denilen kadınlar bölümünde hizmet eden iğdiş edilmiş erkek hizmetçi; harem ağası; tavaşi.*|| **hadım etmek,** *Kısırlaştırmak; enemek.*

hadımlaştırma, [hadım-la-ş-tır-ma] *is.* İğdiş etme suretiyle kısırlaştırma işlemi.

hadımlaştırmak, [hadım-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Cinsiyet bezlerini çıkarmak veya köreltmek suretiyle kısırlaştırmak.

hadımlık, -ğı [hadım-lık] *is.* Hadım olma durumu; hadım edilmiş kişinin niteliği.

hadır, [Ar. ḫādır خادر] *{OsT} sf.* Uyuşmuş; tembel.

hadi[1], [haydi > hadi] *(hadi:) ünl.* Haydi; yeter. 🗗 **Hadi canım sen de!** *"Böyle bir şey olmaz; inanmam." anlamında kullanılır.*|| **Hadi hadi!** *1. "Uzatma, kısa kes!" anlamında uyarı sözü. 2. "Beni aldatamazsın." anlamında kullanılır. 3. Çabukluk, acele bildirir.*|| **Hadi oradan!** *Kovmak ve azarlamak için kullanan söz.*|| **hadi ordan,** *1. Kovmak veya azarlamak için kullanılır. 2. "Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*

hadi[2], [ha *(yans.)* + de > hadi / haydi] *(ha:'di) ünl.* İsteklendirme ve çabuklaştırma istemek için yapılan uyarı sözü. 🗗 **hadi hadi,** *1. Yeter artık. 2. Acele et.*

hadi[3], [Ar. ḫady > ḫādī حادی] *(ha:di:) {OsT} sf.* **1.** Birinci; önde giden. **2.** Hayvanları ve özellikle develeri şarkı söyleyerek güden çoban. **3.** Yardım eden kimse; yardımcı.

hadi[4], [Ar. hidāyet > hādī هادی] *(ha:di:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) doğru yol gösteren; hidayet eden. **2.** Kılavuz; rehber. **3.** (Kişi için) önde giden. **4.** *is.* Mızrak veya ok ucu. 🗗 **hādî-i sebîl,** *{OsT} Büyük yol gösterici; Hz. Muhammed.*|| **hādîü't-tarîk,** *{OsT} Doğru yolu gösteren; Allah.*

hadi[5], **-i'ı** [Ar. ḫādiʿ خدع] *(ha:di) {OsT} sf.* **1.** Aldatan; hile yapan. **2.** Bozuk; kötü; fena.

hadi[6], [Ar. hādi هاد] *(ha:di) {OsT} is.* Elde tutulduğu zaman köpeklerin havlamayacağına inanılan taş.

hadi'a, [Ar. ḫudʿa > ḫadīʿa خديعه] *(ha:dia) {OsT} is.* Oyun; hile; aldatma.

hadi'ane, [Ar. ḫādiʿ + Far. -āne خادعانه] *(ha:dia:ne) {OsT} zf.* Hile yaparak; kandırarak.

hadiaşer, [Ar. ḫādī-ʿaşer حادى عشر] *(ha:di:aşer) {OsT} sf.* On birinci.

hadib, [Ar. ḫāḏīb حضيب] *(hadi:b) {OsT} sf.* **1.** Boyanmış; boyalı. **2.** Kınalanmış; kınalı.

hadic, [Ar. ḫadīc خديج] *(hadi:c) {OsT} is.* **1.** Düşük doğmuş hayvan yavrusu. **2.** Erken doğmuş erkek çocuk.

hadice, [Ar. ḫadīce خديجه] *(hadi:ce) {OsT} is.* **1.** Düşük doğmuş dişi yavru. **2.** Erken doğmuş kız çocuk.

hadid[1], [Ar. ḫadd *(keskinlik)* > ḫadīd حديد] *(hadi:d) {OsT} sf.* **1.** Keskin. **2.** Sert; hiddetli; öfkeli. **3.** Kurnaz; açıkgöz. 🗗 **hadîd-i şems,** *{OsT} gök b. Yer'in yörüngesinin güneşe en yakın olduğu nokta; günberi.*|| **hadîdü'l-basar,** *{OsT} Gözü iyi görüşlü; keskin görüşlü.*|| **hadîdü'l-mizāc,** *{OsT} Sert yaradılışlı; sinirli; asabi.*

hadid[2], [Ar. ḫadīd حديد] *(hadi:d) {OsT} is.* Haddelenmiş demir, çelik. 🗗 **Hadîd Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in elli yedinci suresinin adı.*

hadid[3], [Ar. ḫaḍīḍ / ḫażīż حضيض] *(hadi:d) {OsT} is.* **1.** En alt; en aşağı; zir. **2.** Dağ eteği. **3.** *gök b.* Ay'ın yörüngede iken Dünya'ya en yakın olduğu nokta. 🗗 **hadîd-i mezellet,** *{OsT} Zilletlerin en aşağısı.*

hadidî, [Ar. ḫadd *(keskinlik)*> ḫadīdī / ḫadīdiyye حديدى / حديديه] *(hadi:di:) {OsT} sf.* **1.** Demirden yapılmış **2.** Demirle ilgili.

hadife, [Ar. hādife هادفه] *(ha:dife) {OsT} is.* Halktan bir grup; kalabalık.

hadik, -ği [? hadik] *{ağız} is.* Kar üzerinde yürümeyi kolaylaştıran bir kasnak üzerine gerilmiş deri parçalarından oluşan ayakkabı; kar ayakkabısı. [DS]

hadika, [Ar. ḫadḳ *(kuşatmak)* > ḫadīḳa حديقه] *(hadi:ka) {OsT} is.* **1.** Etrafı çit ve duvarla çevrilmiş, suyu bol bahçe; bostan. **2.** Meyve bahçesi. 🗗 **hadîka-yı ferahfezā,** *{OsT} Gönle ferahlık veren bahçe; iç açıcı bahçe.*|| **hadîka-yı rüh,** *{OsT} Ruhun bahçesi.*|| **hadîkatü'l-cevāmî,** *{OsT} Camiler bahçesi.*|| **hadîkatü'l-ervāh,** *{OsT} 1. Ruhlar bahçesi. 2. Mevlana'nın dergâh içindeki kabristanı.*|| **hadîkatü'l-mülük,** *{OsT} Hükümdarlar bahçesi.*|| **hadîkatü'l-vüzerā,** *{OsT} Vezirler bahçesi.*|| **hadîkatü's-süedā,** *{OsT} Mutlular bahçesi.*

hadil, [Ar. hādil هادل] *(ha:dil) {OsT} sf.* Aşağı sarkıtılmış; sarkık.

hadim[1], [Ar. ḫıdmet > ḫādim خادم] *(ha:dim) {OsT} sf.* **1.** Yardımcı olan. **2.** *is.* Hizmet eden kimse. **3.** Köle olmayan hizmetçilere verilen isim. **4.** Harem ağası. **5.** *tasvf.* Tarikata giren dervişlere, dünya ve ahiretlerini mutluluk içinde geçirmeleri için çalıştıklarından tarikat şeyhleri tarafından verilen isim. **6.** Harem ağası. 🗗 **Hādim-i pîr,** *{OsT} gök b. Satürn gezegeni; Zühal.*|| **hādimü'l-fukarā,** *{OsT} Yoksullara yardım eden.*|| **hādimü'l-Haremeynü'ş-şerîfeyn,** *{OsT} 1. Mekke ve Medine'ye hizmet etmekle görevli olan. 2. Osmanlı padişahlarının unvanlarından biri.*

hadim[2], [Ar. hedm > hādim هادم] *(ha:dim) {OsT} sf.* Yıkan; yıkıcı; tahrip edici. 🗗 **hādimü'l-lezzāt,** *{OsT} Tatları bozan; ölüm; Azrail.*

hadimala, [? hadimala] *{ağız} is.* Dereotu. [DS]

hadime, [Ar. ḫādime خادمه] *(ha:dime) {OsT} is.* Kadın hizmetçi.

hadin, [Ar. ḫādīn خادين] *(hadi:n) {OsT} is.* Dost; arkadaş. 🗗 **hadîn-i kadîm,** *{OsT} Eski dost.*

hadir[1], [Ar. ḫadir حادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* (Organ için) şişen; yumrulaşan.

hadir[2], [Ar. ḫadr *(tembelce yatma)* > ḫādir خادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* Uyuşuk; tembel; uyumuş.

hadir[3], [Ar. hedr *(ses çıkarmak)* > hādir هادر] *(ha:dir) {OsT} sf.* (Hayvanlar için) öten, bağıran; ses çıkaran.

hadis[1], [Ar. ḫadīṯ حديث] *(hadi:s) {OsT} is.* **1.** Ortaya sonradan çıkmış olan şey; yeni bir şey. **2.** Duyurma; bildirme; tebliğ. **3.** Haber; bilgi; söylenti. **4.** *isl.* Hz. Muhammed'in gelişen olaylar ve konular üzerinde müminleri aydınlatmak, Kur'an'ın bazı ayetlerini açıklamak için söylediği sözler. **5.** Hadisleri ve hadisle ilgili konuları inceleyen bilim. **6.** *sf.* Yeni; taze. 🗗 **hadîs-i a'lîl,** *{OsT}* → hadis-i ma'lūl.|| **hadîs-i erbaîn,** *{OsT} Kırk hadis.*|| **hadîs-i hasen,** *{OsT} Sahih ile zayıf arasında yer alan, ancak sahihe daha yakın olan hadis.*|| **hadîs-i ilāhî,** *{OsT}* → kudsi hadis.|| **hadîs-i kudsî,** *{OsT} Anlamı Allah tarafından vahyedilen ve peygamberimiz tarafından söylenen hadis.*|| **hadîs-i makbül,** *{OsT} Çoğunlukla doğruluğu kabul edilmiş ve uyulabilecek nitelikte olan hadisler.*|| **hadîs-i maklūb,** *{OsT} Ya rivayet edenlerin isimlerinin veya sözlerinin değiştirilerek aktarıldığı belirlenen hadislere denir.*|| **hadîs-i maktū',** *{OsT} Rivayet zinciri tabiîn'de kalan hadislere denir.*|| **hadîs-i ma'lūl,** *{OsT} Görünüşte doğru, ancak aslında doğruluğuna engel oluşturacak gizli bir kusur taşıyan hadislere denir.*|| **hadîs-i ma'rūf,** *{OsT} Zayıf rivayetçinin güvenilir bir rivayetçiden aktardığı, ancak onun rivayetine aykırı hükümler taşıyan hadis; hadîs-i münker.*|| **hadîs-i merfū',** *{OsT} Rivayetleri Hz. Muhammed'e kadar ulaşan hadislere denir.*|| **hadîs-i meş-**

hür, *{OsT} En az ikiden fazla rivayetçinin aktardığı hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i mevkûf,** *{OsT} Sahabelerden rivayet edilen sözler ve davranışlar.*|| **hadîs-i mevkûf ve mukayyed,** *{OsT} Sahabelerin ve daha sonra gelenlerin söz, davranış ve durumları.*|| **hadîs-i mevsûl,** *{OsT} Rivayetçilerden her biri kendi üstündeki rivayetçi ile görüşüp ondan işitmek veya almak sureti ile aktarılan hadislere denir.*|| **hadîs-i mevzû',** *{OsT} Başkası tarafından söylenip Hz. Muhammed'e aitmiş gibi gösterilen sözler ve işler; uydurma hadis.*|| **hadîs-i muallâk,** *{OsT} Rivayetçiler tamamını veya birkaçını belirtmeden aktarılan hadislere denir.*|| **hadîs-i mu'allel,** *{OsT}* → hadîs-i ma'lûl.|| **hadîs-i mu'an'an,** *{OsT} Aktarıcının, aktaranların ismini vermeden "filandan rivayet edildiğine göre" veya sadece "rivayet edildiğine göre" diye başlayan hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i mu'del,** *{OsT} Senedinde, sahabeye varıncaya kadar iki ve daha fazla aktarıcının birbiri ardınca düştüğü hadislere denir.*| **hadîs-i muharref,** *{OsT} Sözlerinin yeri değiştirilerek aktarılmış hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i munkatı',** *{OsT} Her nasıl olursa olsun senedinde aktarıcı zinciri kopmuş olan hadislere denir.*|| **hadis-i musahhaf,** *{OsT} Kaynak veya metinde bir kelimesi değişikliğe uğratılarak aktarılmış olan hadis.*|| **hadîs-i mu'tel,** *{OsT}* → hadîs-i ma'lûl.|| **hadîs-i muttasıl,** *{OsT} Birbiri ile doğrudan ve yüz yüze görüşerek hadis aktaran rivayetçilerden gelen hadisler.*|| **hadîs-i muztarib,** *{OsT} Birbirine aykırı rivayette bulunan, doğruluk ve bellek konusunda birbirinden fark bulunmadığı için bir tercih yapılamayan hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i müdelles,** *{OsT} Bir aktarıcının, kendisinden hadis aktardığını belirttiği kimseden doğrudan almadığı, ancak ondan aktardığı zannını uyandıran hadislere denir.*|| **hadîs-i müdrec,** *{OsT} Kaynak kişilerine ya da metnine aktarıcı tarafından öyle olduğu zannı ile eklemeler yapılmış olan hadis.*|| **hadîs-i münkalib,** *{OsT}* → hadîs-i maklûb.|| **hadîs-i münker,** *{OsT} Aktarıcının çelişkisinden doğan zayıf hadis.*|| **hadîs-i mürsel,** *{OsT} Peygamberi görmemiş veya zamanında yaşamamış ikinci kuşak bir aktarıcının sahabeden birinden duyduğu hâlde, doğrudan peygamberin buyurduğunu ifade etmiş olduğu türden hadis.*|| **hadîs-i müselsel,** *{OsT} Bütün aktarıcı kaynaklar tarafından isnat ve metninde bulunan söz ve davranışların her ikisini ya da birini aynen bildirdikleri tür hadislere verilen ad.*|| **hadîs-i müsned,** *{OsT} 1. Kaynakların dayanağı hiçbir kopukluk olmadan bizzat Hz. Peygambere kadar ulaşan hadis türü. 2. Bizzat Hz. Peygambere isnat edilen hadis.*|| **hadîs-i müstefîz,** *{OsT} İkiden çok yoldan gelen ancak mütevatır derecesine ulaşmayan hadis.*|| **hadîs-i mütevâtır,** *{OsT} Yalan söylemeleri veya uydurmaları hiçbir surette kabul görmeyecek çok sayıda kişiden aktarılmış bulunan hadis.*|| **hadîs-i nebevî,** *{OsT}* → hadis-i kudsî.|| **hadîs-i sahîh,** *{OsT} Doğru, dürüst ve adaletli olan kişi veya kişilerin aktardığı hadisler.*|| **hadîs-i sâz,** *{OsT} Rivayet bakımından doğru olmakla birlikte, hadis kitaplarında, çizgisi uzun bir sad (صـ) işareti konularak söz ve anlam bakımından bozuk olduğu belirtilmiş olan hadislere verilen ad.*|| **hadîsü's-sin,** *{OsT} 1. Yaşı taze olan. 2. Genç; delikanlı.*|| **hadîs-i zaîdü's-sika,** *{OsT} Metninde fazlalık bulunan hadis.*|| **hadîs-i zaîf,** *{OsT} Rivayet edeni zayıf ya da kaynak kişilerden birisi düşmüş olan hadis.*|| **hadîs-i ziyâdetü's-sika,** *{OsT}* → hadîs-i ziyâdet'üs-sika.|| **hadîs-i ziyâdetü's-sikât,** *{OsT}* → hadîs-i ziyâdet'üs-sika.

hadis[2]**,** [Ar. ḥudūṣ > ḥādiṣ حادث] *(ha:dis) {OsT} sf.* **1.** Ortaya çıkan; zuhur eden. **2.** Eskiden yokken sonradan ortaya çıkan; yeni çıkan. **3.** Sonradan var olan. 🗗 **hâdis dâva,** *{OsT} huk. Yeni bir dava.*| **hâdis olmak,** *Ortaya çıkmak; eskiden yokken ortaya çıkmak.*

hadisat, [Ar. ḥudūṣ > ḥādiṣāt حادثات] *(ha:disa:t) {OsT} is.* Olaylar; hadiseler. 🗗 **hâdisât-ı fizîkiye,** *{OsT} Fizik olayları.*| **hâdisât-ı kimyeviye,** *{OsT} Kimyasal olaylar.*

hadise, [Ar. ḥudūs > ḥādise حادثه] *(ha:dise) {OsT} is.* **1.** Meydana çıkan durum. **2.** Olay. 🗗 **hadise çıkarmak,** *Bir kavgaya veya tatsız bir duruma sebep olmak.*

hadiseli, [hadise-li] *(ha:diseli) sf.* Olaylı.

hadisene, [ha *(yans.)* + de > hadi-sen-e / haydi-sen-e] *(hadise'ne) ünl.* Haydi ünleminin buyurma bildiren biçimi; *"De! Çabuk ol!"*

hadisesiz, [hādise-siz] *sf.* Olaysız.

hadisî, [Ar. ḥādiṣī حادثى] *(ha:disi:) {OsT} sf.* Olayla ilgili.

hadisiye, [Ar. ḥādisiyye حادثيه] *(ha:disiye) {OsT} is. fel.* Zaman ve mekân içinde ortaya çıkan ve deney konusu olabilecek olaylardan başka hiçbir şeyin var olmadığını ileri süren doktrin; görüngücülük; fenomenizm.

hadiş, [Far. ḫadīş خديش] *(hadi:ş) {OsT} is.* Evdeki büyük kadın; büyük hanım.

hadiye, [Ar. hādiye هاديه] *(ha:diye) {OsT} is.* **1.** Değnek; asa. **2.** Suyun dışına çıkmış, sivrilmiş kaya.

hadlamak, [? had-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ölmek. [DS]

hadra, -a'i [Ar. ḫuḍret *(yeşillik)* > ḫaḍrāʾ حضراء] *(hadra:) {OsT} sf.* **1.** Yeşil. **2.** *is.* Sebze; yeşillik. **3.** *müz.* Klasik Türk Müziğinde bir birleşik makam. **4.** *tasvf.* Allah'ın huzurunda bulunmak. 🗗 **hadrâ-yı**

dimen, *{OsT} 1. Çöplükte biten bitki. 2. Orta malı kadın.*

hadravat, [Ar. ḥaḍravāt / ḥażravāt حضروات] *(hadrava:t) {OsT} is.* Yeşillikler; sebzeler.

hads, [Ar. ḥads حدس] *{OsT} is.* **1.** Zan ve tahmin. **2.** Sezgi; seziş.

hadsî, [Ar. ḥadsī حدسی] *(hadsi:) {OsT} sf.* **1.** Zan ve tahmin ile ilgili. **2.** Sezgili.

hadsiyat, [Ar. ḥadsiyyāt حدسیات] *(hadsiya:t) {OsT} is.* Zanlar; tahminler; sanılar.

hadsiz, [Ar. hadd *(sınır; mertebe)* + T. -siz] *zf.* Sayılamayacak ölçüde çok; sayısız. 🗗 **hadsiz hesapsız,** *Sayılamayacak derecede çok.*

hadşe, [Ar. ḥadşe خدشه] *{OsT} is.* **1.** Tırmalama. **2.** İncitme. **3.** Kuruntu. **4.** Tehlike. 🗗 **hadşe-āver,** *{OsT} Rahatsızlık veren; inciten.*|| **hadşe-i derûn,** *{OsT} İç sıkıntısı.*|| **hadşe-nisār,** *{OsT} Kuruntu saçan.*

haduş, [Ar. ḥadūş خدوش] *{OsT} is.* **1.** Sinek. **2.** Pire.

haf[1]**,** [haf *(yans.)*] *is.* Kaba biçimde yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *haf-ıl hafıl, haf-ı-la-mak* 🗗 **haf haf böreği,** *Çok kabarmış sac böreği.*

haf[2]**,** [haf *(yans.)*] *is.* Köpek havlamasını, derin ve zor soluk almayı anlatan kök. [Zülfikar] *haf-il-demek, haf-kır-mak, haf-la-mak*

haf[3]**, -ffı** [Ar. ḥāff حف] *(ha:f) {OsT} sf.* Bir şeyin çevresini saran.

haf[4]**, -ffı** [Ar. ḥaff خف] *{OsT} is.* Ayakkabı.

haf[5]**,** [İng. half-back] *is. spor.* Futbol gibi takım oyunlarında ileri ve geri oyuncuları arasında bağlantı kurmakla görevli oyuncu.

haf[6]**,** [? haf] *{ağız} is.* Bilgi; haber. [DS] 🗗 **haf etmek,** *{ağız} Kuşkulanmak.* [DS]

haf[7]**,** [Ar. havż => haf] *{ağız} is.* Yalak. [DS]

hafa, [Ar. ḫafā' خفاء] *(hafa:) {OsT} is.* **1.** Gizlilik; görünmezlik. **2.** Bir şeyin gizli yönü.

hafafîş, [Ar. ḫuffāş >ḫafāfîş خفافیش] *(hafa:fi:ş) {OsT} is.* Yarasalar; yarasa kuşları.

hafagâh, [Ar. ḫafā' + Far. -gāh خفاگه] *(hafa:gâ:h) {OsT} is.* Saklanma yeri.

hafair, [Ar. ḫafir > ḫafā'ir حفائر] *(hafa:ir) {OsT} is.* Oyuk yerler; çukurlar.

hafakan, [Ar. ḫafaḳān خفقان] *{OsT} is.* Yürek oynaması; sıkıntı; çarpıntı. 🗗 **hafakanlar basmak,** *Çok sıkılmak; bunalmak.*

hafat, [Ar. ḫafe > ḫāfāt حافات] *(ha:fa:t) {OsT} is.* Kenarlar; kıyılar.

hafaya, [Ar. ḫafī > ḫafāyā خفایه] *(hafa:ya:) {OsT} is.* Gizli şeyler; sırlar. 🗗 **hafāyā-yı umûr,** *{OsT} İşlerin gizli tarafı.*

hafaza, [Ar. ḥāfiẓ > ḥafaẓa حفظه] *{OsT} is.* **1.** İnsanların bu dünyada yaptığı iyi ve kötü her şeyin kaydını tutan melekler. **2.** Bekçiler. 🗗 **hafaza'n-Allāh,** *{OsT} (Kötü bir ihtimal söz konusu edilirken) Allah korusun!*|| **hafaze'k-Allāh,** *{OsT} Allah seni korusun!*

hafe, [Ar. ḥāfe حافه] *(ha:fe) {OsT} is.* **1.** Kıyı; sahil. **2.** Yan; kenar. **3.** İki veya daha çok düzeyin bir açı meydana getirerek birleşmesinden ortaya çıkan keskinlik. 🗗 **hāfe-i halfîye,** *{OsT} anat. Bir organ ya da kemiğin normal duruşu sırasında iken arka kıyısı.*|| **hāfe-i kuddāmiye,** *{OsT} anat. Doğal durumunda bulunan bir organ ya da kemiğin ön kenarı.*|| **hāf-i nehr,** *{OsT} Irmak kıyısı.*|| **hāfe-i tarîk,** *{OsT} Yol kenarı.*|| **hāfe-i süflā,** *{OsT} anat. Doğal durumundaki bir kemik ya da organın alt kenarı.*|| **hāfe-i ulyā,** *{OsT} anat. Doğal durumunda bulunan bir kemik ya da organın üst kenarı.*|| **hāfe-i ünsiye,** *{OsT} anat. Doğal durumda bulunan kemik ya da organın insan bedenini yukarıdan aşağı doğru bölen eksene yakın olan kenarı.*|| **hāfe-i vahşiye,** *{OsT} anat. Doğal durumda bulunan organ ya da kemiğin insan bedeninin yukarıdan aşağı doğru bölen hayalî orta çizgiden uzakta olan kenarı.*

hafet, [Ar. ḫafet خفت] *{OsT} is. zool.* Islıklı yılan.

haffaf, [Ar. ḫaff > ḫaffāf خفاف] *(haffa:f) {OsT} is.* ve *sf.* Ayakkabıcı; kavaf. 🗗 **haffāf-hāne,** *{OsT} Ayakkabı üretim yeri; ayakkabı atölyesi.*

haffar, [Ar. ḥafr *(toprak kazma)* > ḥaffār حفار] *(haffa:r) {OsT} is.* **1.** Kazıcı. **2.** Mezar kazmakla görevli kişi.

hafık, [Ar. ḫāfiḳ خافق] *(ha:fik) {OsT} sf.* **1.** Vuran; çarpan. **2.** Batı veya doğu yönleri. **3.** Ufuk. **4.** *is.* Bir tür kadın gerdanlığı.

hafıkan, [Ar. ḫāfıḳān / ḫafıḳayn خفقان / خافقین] *(ha:fika:n) {OsT} is.* Batı ve doğu.

hafılamak, [haf *(yans.)* > haf-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Acele ve ses çıkararak yemek. [DS]

hafıl, [haf *(yans.)* > haf-ıl] *is.* Kaba biçimde yemeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hafıl hafıl,** *{ağız} (Yemek için) çabuk ve saygısız biçimde.* [DS]

hafız[1]**,** [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* > ḥāfız حافظ] *(ha:fiz) {OsT} sf.* **1.** Koruyan; saklayan. **2.** Ezberleyen. **3.** *argo.* Ezberci. **4.** *argo.* Aptal; ahmak; bön. **5.** *is.* Kur'an'ı baştan sona sırasıyla ezberleyen ve okuyan kişi. 🗗 **hāfız-ı hakîkî,** *{OsT} Gerçek hafiz; Allah.*|| **hāfız-ı Kur'an,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar ezberleyen kimse.*|| **hāfız-ı kütüb,** *{OsT}* → hafızıkütüp.|| **hāfız-ı mutlak,** *{OsT} {OsT} Mutlak hafiz; Allah.*

hafız[2], [Ar. ḥafz > ḥāfıż خفض] *(ha:fız) {OsT} sf.* **1.** Aşağıya indiren; bastıran. **2.** Allah'ın sıfatlarından; kahreden.

hafıza, [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* > ḥāfiẓa حافظه] *(ha:fıza) {OsT} is.* **1.** İnsan zihninin her türlü algıyı belleme ve hatırda tutma yetisi; bellek. **2.** Bildirimlerin zihne yerleşmesini ve daha sonra hatırlanmasını sağlayan genel işlev. **3.** *bsy.* Bir bilgi işlem ortamında bir taraftan programı, diğer yandan değişmeyen verileri, cetvelleri, yapılacak iş için ara sonuçları muhafaza eden manyetik parça. 🗗 **Hâfıza-i beşer nisyān ile ma'lüldür.** *{OsT} Geçmişte olan toplumsal olaylardan ders alınmadığı ve yine aynı hatalara düşme durumunda "İnsan belleğinin unutma gibi bir eksikliği vardır." anlamında kullanılır.*|| **hâfıza-i enâm,** *{OsT} Halkın belleği.*|| **hafıza kuvveti,** *Belleme, ezberleme gücü.*|| **hâfıza-pirâ,** *{OsT} 1. Belleği süsleyen. 2. Uğur sayılarak ezberlenen şey.*| **hafızasını yoklamak,** *Hafızasındakileri hızla zihninden geçirmek suretiyle hatırlamaya çalışmak.*|| **hafızasını yitirmek,** *Geçmişe ait algıları zihninde tutamamak; bellek kaybına uğramak; yaşanılan olayları hatırlayamamak; belleğini yitirmek.*

hafızalı, [hafıza-lı] *(ha:fızalı) sf.* **1.** (Bazı aygıtlar için) bilgileri belleğinde tutma özelliği bulunan; hafızası bulunan. **2.** Güçlü bir hafızaya sahip olan; bellekli.

hafızali, [Hâfız+ Ali] *is. bot.* Trakya ve Marmara bölgesinde yetiştirilen çavuş üzümü çeşitlerinden kokulu, kalın kabuklu, etli ve parlak altın sarısı renginde seyrek ve iri taneli bir tür sofralık üzüm.

hafızasız, [hafıza-sız] *(ha:fızasız) sf.* **1.** (Bazı aygıtlar için) bilgileri belleğinde tutma özelliği olmayan; hafızası bulunmayan; belleksiz. **2.** Hafızası zayıf olan.

hafızavi, [Ar. ḥāfıẓavī حافظوی] *(ha:fızavi:) {OsT} sf. psikol.* Hafıza ile ilgili; belleksel.

hafızıkütüp, -bü [Ar. ḥāfıẓ-ı kütüb حافظ كتب] *(ha:fızı'kütüp) {OsT} is.* Bir kütüphanede bulunan kitapların bakım, onarım ve korunması ile görevli kimse.

hafızlama, [hafız-la-ma] *(ha:fızlama) is. argo.* Ezberleme.

hafızlamak, [hafız-la-mak] *(ha:fızlamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Ezberlemek; çok çalışmak; ineklemek.

hafızlık, -ğı [hafız-lık] *(ha:fızlık) is.* **1.** Hafızın yaptığı iş. **2.** Hafız olma durumu. **3.** *argo.* Aptallık; bönlük. **4.** *argo.* Ezbercilik.

hafi[1], [Ar. ḥafā' > ḥāfī حفی] *(hafi:) {OsT} sf.* **1.** Çok güler yüz gösteren. **2.** Çok ikramda bulunan. **3.** Yalınayak dolaşan.

hafi[2], **-yyü** [Ar. ḥafā' *(gizlilik)* > ḥafī خفی] *(hafî:) {OsT} sf.* Gizli; saklı; gizli olan; saklı olan. 🗗 **hafi celse,** *huk. Genel ahlak veya güvenlik gerekçesi ile yargılamanın basın ve diğer kişilerin alınmaması biçimi; gizli celse; hafî celse.*|| **hafiyy ü celî,** *{OsT} Gizli ve açık.*|| **hafiyyü'l-harâre,** *{OsT} kim. Isı alan; endotermik.*

hafid, [Ar. ḥafîd حفید] *(hafi:d) {OsT} is.* → hafit.

hafidane, [Ar. ḥafîd + Far. āne حفیدانه] *(hafi:da:ne) {OsT} zf.* Toruna yakışacak biçimde.

hafide, [Ar. ḥafîde حفیده] *(hafi:de) {OsT} is.* Kız torun.

hafif[1], [Ar. ḫıffet > ḫafîf / ḫafîfe خفیف / خفیفه] *(hafi:f) {OsT} sf.* **1.** (Bağıl veya mutlak) ağırlığı az olan; yeğni. **2.** Kalınlığı veya yoğunluğu az olan. **3.** (Yemek için) sindirilmesi kolay veya az miktarda. **4.** Etkisi az olan. **5.** Gücü az, belli belirsiz olan. **6.** Güç algılanabilir nitelikte. **7.** (Yokuş veya yamaç için) eğimi az olan; dikliği çok olmayan. **8.** Önemli sayılmayan. **9.** Yorucu olmayan; kolay. **10.** (Kişi için) ciddiyetten, ağırbaşlılıktan uzak; düşüncesiz davranan, uçarı; hoppa. **11.** Davranışları toplumun ahlak kurallarına uymayan. **12.** Ferah; sıkıntısız. **13.** *argo.* Parası olmayan veya az olan. **14.** *müz.* 36 zamanlı ve 26 darplı büyük bir Türk müziği usulü. **15.** *zf.* Hafif bir biçimde; hafif olarak. 🗗 **hafif atlatmak,** *(Bir kaza veya felaketi) büyük bir sıkıntı veya zarar görmeden geçirmek.*|| **hafife almak,** *Önem vermemek; küçümsemek.*| **hafif gelmek,** *Beklenen etki veya güçte olmadığı anlaşılmak.*| **hafif giyinmek,** *Terletmeyecek veya bunaltmayacak kalınlıkta elbise giyinmek.*|| **hafif hafif,** *Yavaş yavaş; ağır ağır.*|| **hafif hapis cezası,** *huk. Ayrı hücreye kapatılmadan çektirilen hapis cezası.*|| **hafîf-i rüh,** *1. Ruhu hafif olan. 2. Hoşsohbet.*|| **hafif kalmak,** *1. Beklenen etki veya başarıyı göstereememek. 2. Rakibine göre daha güçsüz ve yeteneksiz durumda olmak.*|| **hafîf meşreb,** *{OsT}* → hafifmeşrep.|| **hafif para cezası,** *huk. Miktarı günün koşullarına göre değişmekle birlikte oldukça az sayılabilecek nitelikteki para cezası.*| **hafif sanayi,** *Tüketim maddeleri üreten sanayi kuruluşlarının tümü.*| **hafif sıklet,** *spor. Bazı karşılaşmalarda ağırlığı az olan yarışma kategorisi (güreşte 68, halter ve boksta 67.5 kg.)*|| **hafif tertip,** *1. Aşırılığa kaçmadan. 2. Şöyle böyle.*| **hafif uyku,** *Kolaylıkla uyanılabilen uyku; derin olmayan uyku.*|| **hafîfü'l-mizâc,** *{OsT} Hoppa; hareket ve davranışlarında kararsız.*

hafif[2], [Ar. ḫafîf حفیف] *(hafi:f) {OsT} is.* Bazı hayvan ve cisimlerin hareketinden çıkan hışırtı. 🗗 **hafîf-i esb-i tâzi,** *{OsT} Arap atının koşarken çıkardığı ses.*| **hafîf-i evrâk-ı eşcâr,** *{OsT} Ağaç yapraklarının hışırtısı.*|| **hafîf-i kebûter,** *{OsT} Güvercinin uçarken çıkardığı ses.*

hafif[3], [Ar. ḫafîf خفيف] *(hafi:f) {OsT} is.* Kavaf.

hafifçe, [hafif-çe] *(hafi'fçe) zf.* Hafif bir biçimde; hafif olarak; belli belirsiz; fazla bir güç harcamadan; göze batmayacak biçimde.

hafifleme, [hafif-le-me] *is.* Hafif duruma gelme; hafiflemek eylemi.

hafiflemek, [hafif-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hafif duruma gelmek. **2.** Ağırlığı azalmak. **3.** Miktarı, yoğunluğu, etkisi ve gücü azalmış olmak. **4.** Bir sıkıntıdan kurtulmak; rahatlamak.

hafifleşme, [hafif-le-ş-me] *is.* Hafif duruma gelme; hafifleşmek eylemi.

hafifleşmek, [hafif-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hafif duruma gelmiş olmak. **2.** *mecaz.* Ağırbaşlılığını yitirmek.

hafifleştirme, [hafif-le-ş-tir-me] *is.* Hafifleşmiş duruma getirme eylemi.

hafifleştirmek, [hafif-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hafiflemesine yol açmak; ağırlığını azaltmak.

hafifletici, [hafif-le-t-ici] *sf.* Hafifletme özelliği olan; ağırlığı azaltan. 🗗 **hafifletici** (neden) **sebep,** *huk. Suçun türünü ve niteliğini değiştirmeyen, ama verilecek cezada indirime yol açabilecek neden.*

hafifletilmek, [hafif-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* Hafif hâle getirilmek; hafiflemesine yol açılmak.

hafifletme, [hafif-le-t-me] *is.* Hafif duruma getirme eylemi.

hafifletmek, [hafif-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hafif duruma getirmek. **2.** Hafiflemesini sağlamak.

hafifleyiş, [hafif-le-y-iş] *is.* Hafiflemek durumu veya biçimi.

hafiflik, -ği [hafif-lik] *is.* **1.** Yeğni olma durumu; yeğnilik. **2.** Ruhsal ve bedensel yönden rahatlama; sevinç; mutluluk. **3.** İtibar ve değer kırıcı, küçültücü davranış. **4.** Önemi az olanın durumu. **5.** Ciddi olmayanın durumu. 🗗 **hafiflik etmek,** *Yakışıksız bir davranışta bulunmak veya söz söylemek.*

hafifmeşrep, -bi [Ar. ḫafîf-meşreb خفيف مشرب] *(hafi:fmeşrep) {OsT} is.* (Kadın için) içinde bulunduğu toplumun ahlak kurallarına uymayan.

hafifseme, [hafif-se-me] *is.* Birini hafife alma eylemi; istihfaf; yeğniseme.

hafifsemek, [hafif-se-mek] *gçsz. f. [-r] [-s(i)-yor]* Bir kişiyi veya şeyi önemsememek; hafife almak; istihfaf etmek; yeğnisemek; küçümsemek.

hafifseyiş, [hafif-se-y-iş] *is.* Hafifsemek işi veya biçimi.

hafiften, [hafif-ten] *zf.* Hafifçe; belli belirsiz; yavaş yavaş. 🗗 **hafiften almak,** *Önem vermemek; küçümsemek; hafifsemek.*

hafildemek, [haf *(yans.)* > haf-il-de-mek] *{ağız} is.* Nefesi daralarak sık sık solumak. [DS]

hafilemek, [haf *(yans.)* > haf-il-e-mek] *{ağız} is.* **1.** Nefesi daralarak sık sık solumak. **2.** Bir şeyin üzerine çokça düşmek. [DS]

hafili, [? hafi-li] *{ağız} is.* Ayağa uygun hafif yemeni. [DS]

hafilli, [? hafil-li] *{ağız} sf.* Esmer. [DS]

hafir[1], [Ar. ḥafr > ḥāfir حافر] *(ha:fir) {OsT} sf.* (Kişi için) kazan; kazıcı.

hafir[2], [Ar. ḥafr > ḥafîr / ḥafire حفير / حفيره] *(hafi:r) {OsT} is.* **1.** Kazılmış yer; çukur. **2.** Kabir; mezar.

hafit, -di [Ar. ḥafîd حفيد] *(hafi:t) {OsT} is.* Bir kimsenin çocuğunun erkek çocuğu; erkek torun.

hafiye, [Ar. ḫafā' *(gizlilik)* > ḫāfiyye خفيه] *(ha:fiye) {OsT} is.* **1.** Birini gizlice takip ederek hakkında gizli bilgiler toplayan kimse; dedektif; gizli polis. **2.** *sf.* Gizli.

hafiyelik, -ği [hafiye-lik] *is.* **1.** Hafiye olma durumu. **2.** Hafiyenin işi ve görevi. 🗗 **hafiyelik** (etmek) **yapmak,** *Başkalarına ait gizli şeyleri bildirmek.*

hafiyen[1], [Ar. ḫafā' > ḫafiyyen خفياً] *{OsT} zf.* **1.** İkram ederek. **2.** Güler yüz göstererek. **3.** Yalınayak dolaşarak.

hafiyen[2], [Ar. ḫafiyyen خفياً] *{OsT} zf.* Gizli olarak; gizlice.

hafiyen[3], [Ar. ḫāfiyen حافياً] *{OsT} zf.* **1.** Yalınayak olarak. **2.** İkram ederek.

hafiyye, [Ar. ḫafiyye خفيه] *{OsT} is.* **1.** Gizli polis. **2.** *sf.* Gizli.

hafiyyeten, [Ar. ḫafiyyeten خفيةً] *{OsT} zf.* Gizli, saklı olarak; gizlice.

hafiz, [Ar. ḥıfẓ > ḥafîẓ حفيظ] *{OsT} (hafi:z) sf.* Çok esirgeyen, koruyan; Allah'ın sıfatlarından biri. 🗗 **hafîz-Allāh,** *{OsT} Allah korusun.*

hafkırmak, [haf *(yans.)* > haf-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek; yüze gelmek. **2.** (Köpek için) havlamak. [DS]

hafkırtmak, [haf *(yans.)* > haf-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* İyileşeceği inancı ile baş ağrısı için dua okutmak. [DS]

hafl, [Ar. ḥafl حفل] *{OsT} is.* **1.** Bir yerde birikme; toplanma. **2.** Suyu havuzlamak üzere akıtma.

haflamak, [haf *(yans.)* > haf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Açık ağızla ses çıkararak solumak. [DS]

haflenmek, [haf-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hayaletten korkmak. [DS]

hafniyum, [Hafnié *(Kopenhag'ın eski adı)* > Fr. hafnium] *is. kim.* Atom numarası 72, atom ağırlığı 178,6 olan beyaz renkli, 2500°C'de eriyen, kullanım alanı çok az ve az bulunur bir element; sembolü: Hf.

hafr, [Ar. ḥafr حفر] *{OsT} is.* Toprağı kazma. 🗗 **hafr etmek,** *{OsT} Kazmak.*

hafriyat, [Ar. ḥafriyyāt حفريات] *(hafriya:t) {OsT} is.* **1.** Kazılar. **2.** Kazma işi; toprağı kazma; çukur açma işi.

hafriyatçı, [hafriyat-çı] *(hafriya:tçı) is.* Toprağı kazma işini yapan kişi; kazıcı.

hafs, [Ar. ḥafṣ حفص] *{OsT} is.* Biriktirme; toplama.

hafsı, [Lat. capsa] *{eT} is.* Hokka; küçük kutu. [DLT]

hafsız, [haf-sız] *{ağız} zf.* Ansızın; habersizce. [DS]

hafş[1], [Ar. ḥafş حفش] *{OsT} is.* **1.** Kazmak eylemi; kazma. **2.** Kazınma.

hafş[2], [Ar. ḥafş خفش] *{OsT} is. tıp.* Tavuk karası denilen bir göz hastalığı.

haft, [Ar. ḥavż => haft] *is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Tahtadan hayvan yemliği. **3.** Çeşitli amaçlarla kullanılan tahta tekne.

hafta, [Far. heft *(yedi)* > hefte هفته] *{OsT} is.* **1.** Yedi günlük zaman dilimi. **2.** Birbirini takip eden yedi günlük süre. **3.** Pazartesi ile pazar arasındaki iş günleri dizisi. 🗗 **hafta arası,** *Cumartesi ve pazar günleri dışındaki günlerde özellikle çarşamba veya perşembe günü.*|| **hafta başı,** *Pazartesi günü.*|| **hafta içi,** *Cumartesi ve pazar günleri dışındaki günlerde, özellikle çarşamba veya perşembe günü.*|| **hafta sekiz, gün dokuz,** *Çok sık olarak; tedirgin edercesine.*|| **hafta sonu,** *Haftanın son günü; cumartesi veya pazar günü.*|| **hafta tatili,** *Çalışanlar için haftanın belli gününde çalışmaya ara verilmesi; genellikle pazar günü.*

haftalık, -ğı [hafta-lık] *sf.* **1.** Her hafta yapılan, tekrarlanan. **2.** (Gazete, dergi ve diğer yayınlar için) haftada bir defa yayınlanan. **3.** Süresi yedi gün olan. **4.** *is.* Haftada bir ödenen ücret veya harçlık.

haftalıkçı, [hafta-lık-çı] *is.* Ücretini haftadan haftaya alan işçi; haftalıklı.

haftalıklı, [hafta-lık-lı] *sf.* → haftalıkçı.

haftan, [Ar. ḫaftān خفتان] *(hafta:n) {OsT} is.* **1.** Kaftan. **2.** Savaşta zırh üzerine giyilen bir tür pamuklu elbise.

haftaym, [İng. half time] *is. spor.* Devreler hâlinde oynanan spor karşılaşmalarında aradaki dinlenme süresi; ara.

haftıra, [haf-tır-a] *sf.* (İnsan için) sallana sallana yürüyen.

hafz, [Ar. ḫafż خفض] *{OsT} is.* **1.** Basıklık. **2.** Ölçülülük; aşırı olmama durumu. **3.** Arap dilbilgisinde kesre işareti. 🗗 **hafz ü takdîr,** *{OsT} dbl. Kesik cümle.*

hagan, [Çin. hu-yü => ḫaġan] *{eT} is.* Kağan. [Gabain]

haganlamak, [ḫaġan-la-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Kağan sahibi yapmak; kağanlamak.

haganlıg, [ḫaġan-lıġ] *{eT} sf.* Hakanlı; hakan sahibi.

hagansıramak, [ḫaġan-sıra-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kağansız kalmak.

hagansıratmak, [ḫaġan-sıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kağansız bırakmak; hakandan mahrum bırakmak.

hagari, [ha+ Ar. ġayret] *{ağız} ünl.* Ha gayret. [DS]

hagine, [Far. ḫāgīne خاگينه] *(ha:gi:ne) {OsT} is.* Kaygana,

hağ, [? hağ] *{ağız} is.* **1.** Yemiş sepeti veya küfe. **2.** Kurutulacak üzümlerin potaslı suya batırıldığı kap. [DS]

-hah, [Far. ḫāh خواه] *(ha:h) {OsT} son. e.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"... isteyen, ... ister"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *hayır-hāh (iyilik isteyen); bed-hāh (kötülük isteyen).*

hah[1], [hah *(yans.)*] *is.* Öksürmeyi, balgam vb. çıkarmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-ı-rak, hah-ır-ık*

hah[2], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Bir şeye vurmayı, çarpmayı ya da vurarak sokmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-a-la-mak*

hah[3], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine çarpması, sürtünmesi sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hah-ır-da-k*

hah[4], [hah / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hah-a, hah-a kiki*

hah[5], [hah *(yans.)*] *ünl.* **1.** Beklenen ve istenilen bir durum gerçekleştiğinde duyulan sevinci ve onama duygusunu belirten söz. **2.** *{ağız}* İşte o. **3.** Tamam; evet. [DS] 🗗 **hah şöyle,** *Yapılan bir işin beğenildiğini ifade için söylenir.*

hah[6], [Far. ḫāh خواه] *(ha:h) {OsT} sf.* İsteyen; ister. 🗗 **hāh nā hāh,** *İster istemez.*

haham, [İbr. hohma *(hikmet)*] *is.* **1.** Hikmet sahibi. **2.** Bir Musevi topluluğunun dinî ayinlerini yöneten dinî ve ruhani lideri.

hahambaşı, [haham+baş-ı] *is.* Bir ülkedeki Musevi topluluğun din adamlarının lideri; hahamlarının amiri.

hahambaşılık, -ğı [haham+baş-ı-lık] *is.* **1.** Hahambaşının görevi. **2.** Hahambaşına yardımcı olan kuruluş.

hahamhane, [İbr. haham + Far. ḫāne] *(hahamha:ne) {OsT} is.* Hahambaşının ve bağlı örgütünün görev yaptığı yer.

hahamlık, -ğı [haham-lık] *is.* **1.** Hahamın unvanı. **2.** Hahamın görevi ve işi.

hahan, [Far. ḫāhān خاهان] *(ha:ha:n) {OsT} sf.* İstekli.

hahcik, -ği [Erme. ahçik] *{ağız} is.* **1.** Rus veya Ermeni kızı. **2.** Hoppa kız. [DS]

hahçuk, -ğu [Erme. ahçik] *{ağız} is.* Teyze. [DS]

haher, [Far. ḫāher خواهر] *(ha:her) {OsT} is.* Kız kardeş; hemşire. 🗗 **hāher-zāde,** *{OsT} Kız kardeş çocuğu; yeğen.*

haherî, [Far. ḫāherī خواهری] *(ha:heri:) {OsT} is.* Kız kardeşlik.

hahha, [hah-ha *(yans.)*] *(ha'hha) is.* Alaylı ve yapmacık bir gülüş ifade eden söz. 🗗 **hahha güleyim bari,** *Yersiz bir düşünceyi veya sözü alaya almak için söylenen söz.*

hahhalı, [hah-hah *(yans.)*] *(ha'hhah) is.* Alaylı ve yapmacık bir gülüş ifade eden söz.

hahılı, [kak-mak > kak-ıl-ı] *{ağız} sf.* Dolu; yığılı; pek çok. [DS]

hahırak, -ğı [hah *(yans.)* > hah-ıra-k] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hahirik, -ği [hah *(yans.)* > hah-ir-i-k] *{ağız} is.* → hahırak. [DS]

hahiş, [Far. ḫ^{v}āhiş خواهش] *(ha:hiş) {OsT} is.* İsteyen; isteyici; istekli.

hahişkâr, [Far. ḫ^{v}āhiş-kār خواهشکار] *(ha:hişkâ:r) {OsT} sf.* İsteyici; istekli.

hahişker, [Far. ḫ^{v}ahiş-ker خواهشکر] *(ha:hişker) {OsT} sf.* → hahişkâr.

lıahişkeran, [Far. ḫ^{v}āhiş-kerān خواهشکران] *(ha:hişkera:n) is.* İsteyiciler; isteyenler.

hahniyum, [Otto Hahn *(Alman kimyacı)* > hahnium] *is. kim.* Atom numarası 105, kaliforniyum atomlarının azot çekirdekleri ile bombardımanından elde edilmiş yapay element; nilsbohryum; sembolü: Ha.

hahut, [? hahut] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam olmayan; çürük; eskimiş; yıpranmış. **2.** *is.* Baştan savma yapılan bina. [DS] 🗗 **hahut olmak,** *{ağız} 1. Yıpranmak. 2. Bitkinleşmek.* [DS]

hahutlamak, [hahut-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır] [-l(u)-yor]* Yıpranmak; eskimek. [DS]

ha'ib[1], [Ar. ḫaybet > ḫā'ib خائب] *(ha:ib) {OsT} sf.* **1.** Yoksun; mahrum. **2.** Zarara uğrayan. **3.** İsteği olmayan. **4.** Umutsuz; kederli; meyus.

ha'ib[2], [Ar. heybet > hā'ib هائب] *(ha:ib) {OsT} sf.* **1.** Korkak; korkan. **2.** Utangaç; utanan.

ha'iben, [Ar. ḫaybet > ḫā'iben خائباً] *(ha:iben) {OsT} zf.* Dilediği olmadan; istediğinden mahrum kalarak.

ha'ibîn, [Ar. ḫaybet > ḫā'ibīn خائبين] *(ha:ibi:n) {OsT} is.* **1.** İsteği olmayan kimseler. **2.** Yoksun kalanlar. **3.** Umutsuzluğa düşenler.

ha'ic, [Ar. hā'ic هائج] *(ha:ic) {OsT} sf.* Heyecan dolu; coşkun.

ha'id, [Ar. hā'id هائد] *(ha:id) {OsT} sf.* Pişman; nadim; tövbekâr.

ha'if[1], [Ar. ḫā'if حائف] *(ha:if) {OsT} sf.* Zulmeden; gadreden.

ha'if[2], [Ar. ḫavf > ḫā'if خائف] *(ha:if) {OsT} sf.* Korkak; korkan.

ha'ifane, [Ar. ḫavf > ḫā'if + Far. -āne خائفانه] *(ha:ifa:ne) {OsT} zf.* Korkakçasına; çekinerek; korkarak.

ha'ifen, [Ar. ḫavf > ḫā'ifen خائفاً] *(ha:ifen) {OsT} zf.* Korkarak.

ha'il[2], [Ar. hevl > hā'il هائل] *(ha:il) {OsT} sf.* Korkunç.

ha'il[1], [Ar. ḫavl *(çevre)* > ḫā'il حائل] *(ha:il) {OsT} is.* **1.** Engel. **2.** Bir engel meydana getiren şey.

ha'ile, [Ar. hevl > hā'ile هائله] *(ha:ile) {OsT} is.* **1.** Acıklı olay; facia; trajedi. **2.** *tiy.* Manzum trajedi. 🗗 **hâile-nüvîs,** *{OsT} Trajedi yazarı.*

ha'ilevi, [Ar. hā'ile + Far. -vī هائلوی] *(ha:ilevi:) {OsT} sf.* Korkunç biçimde; trajik.

ha'im, [Ar. hā'im هائم] *(ha:im) {OsT} sf.* **1.** Şaşkın; hayrette kalmış. **2.** Sevgisi yüzünden şaşkına dönmüş.

haimavadi, [? ḫaimavadi] *{eT} is.* Bir şeytan adı. [EUTS]

ha'in, [Ar. ḫıyānet > ḫā'in خائن] *(ha:in) {OsT} sf.* → hain. 🗗 **hâin-i vatan,** *{OsT} Vatan haini.*|| **hâin-i nân ü nemek,** *{OsT} Ekmek ve tuz haini; nankör.*

hain, [Ar. ḫıyānet > ḫā'in خائن] *(ha:in) sf.* **1.** Kendisine güvenildiği hâlde başkasına veya ideallerine ihanet eden. **2.** Başkalarını üzmekten, başkalarına zarar vermekten; kötülük etmekten zevk alan. **3.** Kötü bir niyet taşıyan. **4.** *is.* Hıyanet eden kimse. **5.** *ünl.* Sitemli şekilde bir seslenme sözü olarak kullanılır. 🗗 **hain hain,** *1. Kötü kötü. 2. Pis pis. 3. Haince.*

ha'inane, [Ar. ḫā'in + Far. -āne خائنانه] *(ha:ina:ne) {OsT} sf.* → haince.

haince, [hāince] *(ha:i'nce) sf.* **1.** Haine uygun. **2.** Hain bir biçimde.

hainleşme, [hāin-le-ş-me] *(ha:inleşme) is.* Haince davranma durumu.

hainleşmek, [hāin-le-ş-mek] *(ha:inleşmek) dönşl. f. [-ir]* Haince davranır olmak.

hainlik, -ği [hāin-lik] *(ha:inlik) is.* **1.** Hain olma durumu. **2.** Haince davranış. 🗗 **hainlik etmek,** *Birine haince davranmak; kötülük etmek.*

ha'ir, [Ar. ḫayret > ḫā'ir / ḫā'ire حائر / حائره] *(ha:ir) {OsT} sf.* Hayrette kalmış; şaşırmış. 🗗 **hâir-i bâir,** *{OsT} Ne yapacağını bilemeyen; şaşkın.*

ha'it, [Ar. ḥīṭā *(çevreleme)* > ḫā'iṭ حائط] *(ha:it) {OsT} is.* Bir yeri çevreleyen duvar, çit vb. şeyler.

ha'iz[1], [Ar. ḫavz *(elde tutma)* > ḫā'iz حائز] *(ha:iz) {OsT} sf.* → haiz[1]. 🗗 **hâiz-i ehemmiyet,** *{OsT} Önemli.*

ha'iz[2], [Ar. ḥā'iż / ḥā'iḍ حائض] *(ha:iz) {OsT} sf.* → haiz[2].

haiz[1], [Ar. ḥavz *(elde tutma)* > ḥā'iz حائز] *(ha:iz) {OsT} sf.* **1.** Taşıyan; içinde bulunduran; içeren; kapsayan. **2.** Elinde bulunduran; sahip olan; malik olan. 🗗 **haiz olmak,** *İçinde bulundurmak; içermek.*

haiz[2], [Ar. ḥā'iż / ḥā'iḍ حائض] *(ha:iz) {OsT} sf.* **1.** (Kadın için) âdet gören. **2.** Namazsız.

hajiyografi, [Yun. hagio *(aziz)* + graphein *(yazmak)* > Fr. hagiographie] *is.* **1.** Kutsal şeylerle ilgili eser. **2.** Azizlerin hayatını konu alan bilim dalı.

hajiyoloji, [Fr. hagiologie] *is.* Azizler ve kutsal şeylerle ilgili eser.

hak[1], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Bir şeye vurmayı, çarpmayı ya da vurarak sokmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hak-mak*

hak[2], [hah / hak *(yans.)*] *is.* Kuru şeylerin birbirine çarpması, sürtünmesi sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hak-ır-ak, hak-ır-da-k*

hak[3], [hah / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hak-ıl-damak, hak-ır-a-mak, hak-ır hakır, hak-ır-tı*

hak[4]**, -kı** [Ar. ḥak حق] *{OsT} sf.* **1.** Ne çok iyi ne de çok kötü; orta; vasat. **2.** (Kişi için) insaniyetli; mert; yiğit. **3.** *{eAT}* Tam; ta; çak. *"harmanın hak vasatına bir ağaç dikip.."* Akse'l-ireb. 🗗 **hakü'l-edeme,** *{OsT} Derenin orta yeri.*|| **hakü'l-varak,** *{OsT} bot. Yaprak ortası.*

hak[5]**, -kkı** [Ar. ḥaḳḳ حق] *{OsT} is.* **1.** Adalet. **2.** Adaletin, hukukun ve geleneğin gerektirdiği şey. **3.** Kişiye adaletin, hukukun tanıdığı, ayırdığı şey. **4.** Gerçek ve doğru olan şey. **5.** İddia ve savunma sonucunda varılan kararda gerçeğe uygunluk; davada geçerlilik. **6.** Birine geçmiş, harcanmış emek. **7.** Emek karşılığı olan ücret. **8.** Bir işten düşmesi gereken pay; hisse. **9.** *huk.* Bireyin, korunmasını isteme konusunda yetkili sayıldığı, hukuk yönünden tanınmış çıkar. **10.** *{ağız}* Nişanlı. [DS] **11.** *{ağız}* Gelin. [DS] **12.** *{ağız}* Gelin alma töreni. [DS] **13.** *{ağız}* Tahıl ölçeği. [DS] **14.** *{ağız}* Değirmencinin öğütme karşılığı aldığı un veya tahıl. [DS] **15.** *{ağız}* Gelinin babasına verilen armağan. [DS] **16.** *sf.* Doğru; gerçek. **17.** Uygun; münasip; layık. 🗗 **hak-bîn,** *{OsT} Hak gözeten; hak tanıyan.*|| **hak-bînâne,** *{OsT} Hak tanıyarak; hak gözeterek.*|| **hak-bînî,** *{OsT} Hakkı görme; hak tanıma.*|| **hāk-cü,** *{OsT} Hak arayan.*|| **hak ediş,** *Müteahhitler tarafından yaptıkları işlere karşılık devletten alacaklarının dökümü.*|| **hak etmek,** *1. Bir emek harcanarak sahip olma yetkisi kazanmak. 2. (Yapılan bir kötülük için) karşılığı olan cezayı görmek. 3. (Başarı dolayısıyla) ödül almak.*|| **hak-gûyâne,** *{OsT} Doğru söyleyene yakışır biçimde.*|| **hak-gûyî,** *{OsT} Doğru söyleyicilik.*|| **hak günü,** *{ağız} Düğün günü.* [DS]|| **hak-güzâr,** *{OsT} Doğruluktan, haktan ayrılmayan.*|| **hak kazanmak,** *Vermiş olduğu emeğin karşılığı olan ücret vb.yi alabilecek duruma gelmek.*|| **hakk-āşinâ,** *{OsT} Doğruyu, gerçeği bilen; hakkı ayırıp gözeten.*|| **hakk-ı āmiriyet,** *{OsT} Amirlik hakkı.*|| **hakkı geçmek,** *1. Birinin payı başka birisine verilmiş olmak. 2. Bir şeyde veya birinde emeği olmak.*|| **hakk-ı hayāt,** *{OsT} Yaşama hakkı.*|| **hakk-ı hıyār,** *{OsT} huk. Seçme hakkı.*|| **hakk-ı huzûr,** *{OsT}* → hakkıhuzur.|| **hakk-ı ibâd,** *{OsT} Kul hakkı.*|| **... hakkı için,** *(Kutsal şeyleri ifade eden kelimelerden sonra) ant içmek amacıyla kullanılır.*|| **hekk-ı intifāk,** *{OsT} huk. Bir taşınmazdan birden çok kişinin yararlanma hakkı.*|| **hakk-ı kadem,** *{OsT} Ayakbastı parası.*|| **hakk-ı karār,** *{OsT} huk. On yıl boyunca hiçbir çekişme olmaksızın elde bulundurulan arazi üzerinde elde edilen sahip olma hakkı.*|| **hakk-ı kazā,** *{OsT} Yargı hakkı.*|| **hakkına komak,** *{eAT} Gereken dersi vermek; hakkından gelmek.*|| **hakkından çıkmak,** *{eAT} Hakkından gelmek.*|| **hakkından gelmek,** *1. Zor bir işi başarı ile bitirmek. 2. Birine hak ettiği cezayı vermek; öç almak; yenmek.*|| **hakkı-mecrā,** *{OsT} huk. İhtiyacı olan suyu getirmek için komşu taşınmazdan geçirme hakkı.*|| **hakk-ı mesîl,** *{OsT} huk. Bir taşınmazdan çıkan suyu o taşınmazın dışına akıtma hakkı.*|| **hakk-ı mürür,** *{OsT} huk. Birine ait taşınmazdan geçmeyi sağlayan hak.*|| **hakk-ı nān ü nemek,** *{OsT} 1. Ekmek tuz hakkı. 2. Sadakat; bağlılık.*|| **hakk-ı nefs,** *{OsT} Yaşamak için gerekli olan.*|| **hakkını aramak,** *Hakkı olduğuna inandığı bir şeyi elde etmek için çalışmak.*|| **hakkını helal etmek,** *Hakkını veya emeğinin karşılığını almayarak bağışlamak; bir haktan başkasının yararına olarak içten gelerek vazgeçmek.*|| **hakkını helal etmemek,** *Hakkını veya emeğinin karşılığını bağışlamamak.*|| **hakkını vermek,** *1. Bir işi gerektiği gibi en iyi şekilde yapmak. 2. Birinin çalışmasını veya başarısı yeterince değerlendirmek veya ücretini gerektiği gibi ödemek.*|| **hakkını yemek,** *Birinin malı, emeğinin karşılığı veya payı olan şeye el koymak, kendine mal etmek; karşılığını tam olarak vermemek.*|| **hakkı olmak,** *1. Payı, hissesi, alacağı olmak. 2. Sözünde, düşüncesinde, iddiasında haklı olmak.*|| **hakkı ödenmemek,** *(Birinin) iyiliklerine, emeğine karşılık ne yapılırsa yapılsın karşılığı olmamak.*|| **hakk-ı rāy,** *{OsT} Hayvan otlatma hakkı.*|| **hakk-ı sükna,** *{OsT} huk. Bir kimseye bir konutta ya da konutun bir bölümünde oturma yetkisi veren hak.*|| **hakk-ı sükût,** *{OsT} Sus payı; susmalık.*|| **hakk-ı şefe,** *{OsT} Su içme hakkı.*|| **hakk-ı şürb,** *{OsT} Bir akarsudan içme, kullanma, sulama amaçlı olarak sıra ile yararlanma hakkı.*|| **hakk-ı te'lif,** *{OsT} Telif ücreti.*|| **hakk-ı terceme,** *{OsT} Tercüme ücreti.*|| **hakkı var,** *Birinin doğru düşündüğünü, doğru söy-*

lediğini, doğru davrandığını belirtmek için söylenen söz.| **hakk-ı zamm,** *{OsT} Velinin çocuğu yanında bulundurma hakkı.*|| **hakk'ullāh,** *{OsT} tasvf. Geziye çıkacak Bektaşi babası veya müritlerine arkadaşları tarafından yapılan yardım.*|| **hak-nāşinās,** *{OsT} Hak tanımayan; hak tanımaz.*|| **hak olmak,** *{eAT} Yerini bulmak; layık olmak; reva olmak.*| **hak-perest,** *{OsT} Doğuluktan ayrılmayan; doğruluğu seven.*|| **hak-perestāne,** *{OsT} Doğruluktan ayrılmayana yakışır biçimde.*|| **hak-şinās,** *{OsT} Hakkı koruyan; hak tanımanın gereklerine uyan.*|| **hak-şināsāne,** *{OsT} 1. Hakkı gözetene yakışır biçimde. 2. Hakkı gözeterek; hak tanıyarak.*|| **hak-şināsî,** *{OsT} Hak tanırlık; hak gözetme.*|| **hak vermek,** *Birinin savunduğu görüş, düşünce, iddia veya davasını doğru bulmak; beğenmek; takdir etmek.*|| **hak yemek,** *Başkalarının emeğinin veya başka yollarla elinde bulunan değerlerinin karşılığını vermemek veya bunları karşılıksız olarak almak; gasbetmek.*|| **hak yerini bulur,** *Haksızlık yapan er geç cezasını görür.*|| **hak yolu,** *Doğruluk.*

hak[6]**, -kki** [Ar. ḥakk حك] *{OsT} is.* **1.** Kazıma; sürtme. **2.** Maden, ağaç, taş üzerine kalem adı verilen ucu sivri ve kesici araçlarla yapılan oyma. **3.** *hat.* Kâğıt üzerinde, yanlış yazılmış olan bir yazıyı çakı veya bıçak gibi araçlarla kazıyarak silme. 🗗 **hak etmek,** → hakketmek.|| **hakk-i mühr,** *{OsT} Mühür kazıma.*|| **hakk-i sehv,** *{OsT} Yanlış yazıyı kazıma.*

hak[7]**, -ki** [Far. ḫāk خاك] *(ha:k) {OsT} is.* **1.** Toprak. **2.** *gnşl.* Dünya. **3.** Mezar. 🗗 **hāk-ālūd,** *{OsT} Toprakla karışmış; toprakla kirlenmiş.*|| **hāk-bîz,** *{OsT} Toprak eleği.*| **hāk-büsî,** *{OsT} 1. Yeri öpme. 2. Büyük bir kişinin huzuruna varıp ayaklarına kapanma veya bastığı yeri öpme.*|| **hāk-dān-ı fenā,** *{OsT}* → hākdān-ı fenā.|| **hāk-dil,** *{OsT} Bilgisiz.*|| **hāk-i beden,** *{OsT} Vücut toprağı.*|| **hāk-i beyābān,** *{OsT} Çölün toprağı.*|| **hāk-i bîmār,** *{OsT} Hasta toprak; altın.*|| **hāk-i cenāb-ı süddet-devlet-meāb,** *{OsT} Padişahın kapısı önünde.*|| **hāk-i kadem,** *{OsT} Ayak toprağı.*|| **hâk ile yeksan etmek,** *Tamamen yok etmek; yıkmak.*|| **hak ile yeksan olmak,** *Tamamen yok olmak; yıkılmak.*|| **hāk-i mezār,** *{OsT} Mezar toprağı.*|| **hāk-i mezellet,** *{OsT} Düşkünlük toprağı.*|| **hāk-i mürde,** *{OsT} Ölmüş toprak; verimsiz toprak.*|| **hāk-i pāk,** *{OsT} Temiz toprak.*|| **hāk-i pāy,** *{OsT} Ayak toprağı; ayak tozu.*|| **hāk-i pāyine yüz sürmek,** *{OsT} Ayaklarına kapanarak yalvarmak.*|| **hāk-i rāh,** *{OsT} Yolun toprağı; uğur.*|| **hāk-i tārik,** *{OsT} 1. Karanlık toprak. 2. mecaz. İnsan cesedi.*|| **hāk-i teng,** *{OsT} Mezar; kabir.*|| **hāk-i tîre,** *{OsT} 1. Kara toprak. 2. Mezar toprağı.*|| **hāk-i vatan,** *{OsT} Vatan toprağı.*|| **hāk-i zaîf,** *{OsT} İnsan.*|| **hāk-nihād,** *{OsT} Alçak gönüllü; iyi huylu.*|| **hāk-nişîn,** *{OsT} 1. Toprakta oturan. 2. Dilenci; yoksul.*| **hāk-nişînî,** *{OsT} 1. Toprakta oturma. 2. Yoksulluk; dilencilik.*|| **hāk olmak,** *1. Toprak olmak. 2. Alçak gönüllü olmak.*|| **hāk-pā,** *{OsT} Ayağın toprağı; ayak tozu.*|| **hāk-pāy,** *{OsT}* → hāk-pā.|| **hāk-rāh,** *{OsT} Yol toprağı.*|| **hāk-rüb,** *{OsT} Süpürge.*| **hāk-sār,** *{OsT} 1. Toprakla beraber. 2. Toz toprak içinde kalmış; durumu çok dağınık olan.*|| **hāk-sārî,** *{OsT} Perişanlık; düşkünlük.*|| **hāk-tıynet,** *{OsT} Alçak gönüllü.*

hak[8]**,** [kak-mak *(yarmak)* > kak] *{ağız} is.* Dilimlenerek kurutulmuş meyve. [DS]

Hak, -kkı [Ar. ḥakk حق] *is.* Var ve gerçek olan; varlığı kendiliğinden olan anlamında Allah'ın adlarından biri. 🗗 **Hak Çalap,** *{eAT} Allahü Taâla.*|| **Hak dini,** *İslamiyet.*|| **Hak getire!** *"Yoktur, bulunmaz, ne arar" anlamında kullanılır.*|| **Hakk'a erenler,** *Allah'ın sırrına erişip manevi güç kazananlar.*|| **Hakk'a kavuşmak,** *Ölmek.*| **Hakk'a yürümek,** *Ölmek.*|| **Hakke'l-yakîn,** *{OsT} tasvf. Birlik katında Hakk'ı gözleme.*|| **Hakk'ın rahmetine kavuşmak,** *Ölmek.*|| **Hak-perest,** *{OsT} Allah'a tapan.*|| **Hak-perestāne,** *{OsT} Allah'a tapana yakışır biçimde.*

hakaid, [Ar. ḥaḳā'id حقائد] *(haka:id) {OsT} is.* Garezler; kinler.

hakaik, [Ar. ḥaḳā'iḳ حقائق] *(haka:ik) {OsT} is.* → hakayık.

hakan, [Çin. hu-yü ? / Moğ. ḳāan > ḳāġān > ḫaġan / ḫākān خاقان] *(ha:ka:n) {eT} is.* **1.** Eski Türk ve Moğol devletlerinde hanlar hanına verilen unvan; padişah; imparator; kayser; hükümdar; sultan; melik. **2.** Afrasyab'a verilen unvan. [DLT] 🗗 **hākān-ı mağfür,** *{OsT} Ölmüş hükümdar.*

hakani, [*eT.* ḫāḳān + Ar. -ī خاقانى] *(ha:ka:ni:) {OsT} sf.* Hakan ile ilgili; hakana ait. 🗗 **hākānî köş,** *{OsT} İmparatorluk döneminde padişahlara mahsus mehterde yer alan en büyük davul.*

hakanlık, -ğı [hakan-lık] *(ha:kanlık) is.* **1.** Hakan olma durumu. **2.** Hakanın işi ve görevi. **3.** Hakan ile yönetim biçimi. **4.** Hakanın egemen olduğu ülke.

hakaret, [Ar. ḥaḳāret حقارت] *(haka:ret) {OsT} is.* **1.** Onur kırıcı, onura dokunucu, küçültücü, aşağılayıcı söz veya davranış; hor görme; küçük düşürme; incitme. **2.** *huk.* Bir kimsenin, başka birine özel madde isnat ederek onur ve saygınlığını kırması. 🗗 **hakaret etmek,** *Birine küçük düşürücü, alçaltıcı söz söylemek; onurunu kırmak.*|| **hakaret görmek,** *Birinin onur kırıcı söz ve davranışı ile karşılaşmak.*|| **hakaret saymak,** *Birinin söz veya davranışını onur kırıcı olarak değerlendirmek.*|| **hakarete uğramak,** *Birinin hakaret sayılacak söz veya davranışıyla karşılaşmak; hakaret görmek.*

hakaretamiz, [Ar. ḥaḳāret + Far. -āmiz حقارت آميز] *(haka:reta:miz) {OsT} sf.* Hakaretle karışık; hakaret yollu; hakaretli.

Hakas, [Hakas] *öz. is.* Kazakistan'ın doğusunda yaşayan bir Türk boyu.

Hakasça, [Hakas-ça] *is.* Hakasların konuştuğu Türkçe.

hakayık, [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳā'iḳ حقائق] *(haka:yık) {OsT} is.* Gerçek ve doğru olan şeyler; hakikatler.

hakbilir, [Ar. ḥaḳḳ + T. bil-ir] *sf.* Adalete, hak ve hukuka uygun davranmayı kendine ilke edinmiş olan; haktanır.

hakbilirlik, -ği [ḥaḳḳ +bil-ir-lik] *is.* **1.** Adalete, hak ve hukuka uygun davranış. **2.** Hakbilir olanın niteliği.

hakça, [Ar. ḥaḳ + T. -ça] *zf.* Adalete, hak ve hukuka uygun biçimde; doğrulukla.

hakçası [hakça-s-ı] *is.* Adaletli, doğru olanı; hakça olanı; doğrusu.

hakçı, [hak-çı] *{ağız} is.* Gelin almaya gelenler. [DS]

hakçılar, [hak-çı-lar] *{ağız} is.* Gelin alayı.

hakdan, [Far. ḫāk *(toprak)* + -dān خاکدان] *(ha:kda:n) {OsT} is.* Dünya; Yer. ◻ **hākdān-ı dev,** *{OsT} Bu dünya.* || **hākdān-ı fenā,** *{OsT} 1. Fâni toprak. 2. Bu dünya.* || **hākdān-ı gurūr,** *{OsT} Bu dünya.*

hakdani, [Far. ḫāk-dānī خاکدانی] *(ha:kda:ni:) {OsT} sf.* Toprakla ilgili.

hakelek, -ği [? hakelek] *{ağız} is.* Süs; gösteriş. [DS]

hakem, [Ar. ḥakem حكم] *{OsT} is.* **1.** Bir anlaşmazlığı gidermek, bir tartışma veya çekişmeyi sona erdirmek için vereceği karara uymak üzere taraflarca seçilmiş kişi; yargıcı. **2.** Futbol, güreş, boks vb. spor oyunlarını yöneten sorumlu. **3.** *as.* Bir manevrada, kumanda heyetince verilen emir ve görevlerin, savaş koşullarına olduğunca uygun bir biçimde yerine getirilmesini sağlayan görevli. **4.** Mutlak hâkim olan Allah'ın *anlaşmazlıkları giderici* anlamındaki adı. ◻ **hakem atışı,** *spor. Spor karşılaşmalarında devre başında, ortak hata veya topun paylaşılamaması gibi durumlarda iki taraftan birer oyuncunun yanında hakemin topu havaya fırlatması veya yere bırakması; hava atışı.* || **hakem heyeti,** *1. Yarışma ve münazaralarda en doğru sonucu tespit etmekle görevli hakemler kurulu. 2. Bazı ülkelerde mahkemelerde yargı görevi yapmak üzere yurttaşlardan seçilmiş geçici özel kurul; jüri.* || **Hakemü'l-Hakem,** *{OsT} Hakemlerin hakemi anlamında Allah'ın isimlerinden biri.*

hakemeyn, [Ar. ḥakemeyn حكمين] *{OsT} is.* İki hakem.

hakemlik, -ği [hakem-lik] *is.* **1.** Anlaşamayan taraflar arasında doğruyu gözeterek aracılık yapma işi; yargıcılık. **2.** Futbol, güreş, boks gibi spor oyunlarında kurallara uymayı sağlama, galip tarafı tespit etme görevi.

hakendaz, [Ar. ḥakk + Far. -endāz ?] *{ağız} is.* Kürek. [DS]

hakeza, [Ar. hā-keẕā هكذا] *(ha:keza:) {OsT} e.* Bunun gibi; böylece; böyle.

hakget, [Ar. ḥaḳīḳāt] *{ağız} zf.* Gerçekten. [DS]

hakgötüre, [Ar. ḥakk + T. götür-e] *{ağız} is.* Saman kaldırmakta kullanılan büyük yaba. [DS]

hakık, [Ar. ʿaḳīḳ عقيق] *{ağız} is.* Süs eşyası ve sigara ağızlığı yapımında kullanılan sarıdan siyaha kadar renkleri değişen değerli bir taş. [DS]

hakıkçılık, -ğı [hakık-çı-lık] *{ağız} is.* Akikten süs eşyası yapma sanatı. [DS]

hakıkiye, [Ar. ḥaḳīḳıyye حقيقيه] *(hakı:kiye, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Gerçekçilik; realizm.

hakıldamak, [hak *(yans.)* > hak-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakılmak, [kak-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** Çoğalmak; artmak; yığılmak. **2.** Saplanmak; çökmek; oturmak [DS]

hakınca, [ḥaḳ-ınca حقنجه] *{eAT} zf.* Gereği gibi.

hakır, [hak *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **hakır hakır,** *{ağız} (Gülmek için) arsız biçimde kahkaha atarak.* [DS]

hakıramak, [hak *(yans.)* > hakır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Kahkaha atarak gülmek. **2.** Yüksek sesle konuşmak. [DS]

hakırdak, -ğı [kak *(yans.)* > hak-ır-da-k] *{ağız} is.* Koyun kuyruğu eritilip süzdürüldükten sonra geriye kalan kıkırdaklı posa. [DS]

hakırdamak, [hak *(yans.)* > hak-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Kahkaha atarak gülmek.

hakırdım, [hak *(yans.)* > hak-ır-dım] *{ağız} is.* Gülüp oynama; eğlence; neşelenme. ◻ **hakırdım çekmek** *{ağız} Gülüp oynamak; gürültü yapmak.* [DS]

hakırtı, [hak *(yans.)* > hak-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Gürültü patırtı. **2.** Sesli olarak gülme; kahkaha. [DS]

haki[1], [Ar. ḥikāye > ḥākī حاكى] *(ha:ki:) {OsT} sf.* Hikâye eden; hikâye anlatan; hikâyeci.

haki[2], [Far. ḫāk *(toprak)* > ḫākī خاكى] *(ha:ki:) {OsT} sf.* **1.** Toprakla ilgili; toprağa ait. **2.** Yeşile çalar koyu sarı; toprak rengi; asker rengi.

hakik, [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳīḳ حقيق] *(haki:k) {OsT} sf.* **1.** Haklı olan; hak kazanan. **2.** Hak etmiş olan; layık; müstahak.

hakikat, -ti [Ar. ḥaḳīḳat حقيقت] *(haki:kat) {OsT} is.* **1.** Çelişkisiz ve yalansız; doğru; akla ve mantığa, düşünme yasalarına uygun. **2.** Bir nesne, bir nitelik veya bir durum olarak var olma; varlığı inkâr edilememe; gerçek. **3.** Bir şeyin nitelik bakımından aslı; esas; asıl. **4.** *mecaz.* Sürekli sevme ve bağlılık; vefa. **5.** *ed.* Bir kelimenin mecaz anlamı ile değil de

gerçek anlamıyla kullanılması. **6.** *fel.* Doğru olanın niteliği. **7.** *tasvf.* Tasavvufta dört makamdan *(şeriat, tarikat, hakikat, marifet)* Allah'ın yeryüzünde görünmesi biçiminde beliren sıfatlarını ifade eden üçüncüsü. **8.** *zf.* Doğrusu; gerçekten. 🗗 **hakîkatbîn,** *{OsT} Gerçeği gören; görüşü doğru çıkan.*|| **hakîkat-gû,** *{OsT} Gerçeği, doğruyu söyleyen.*|| **hakîkat hükmü,** *{OsT} fel. Gerçeğin yargısı.*|| **hakîkat-i akliye,** *{OsT} {OsT} Akıl yoluyla bulunan gerçek.*|| **hakîkat-i ehadiye,** *{OsT} tasvf. Gerçek tek varlık; Allah.*|| **hakîkat ehli,** *{OsT} tasvf. Tek gerçeğin Allah'ta olduğuna inanarak kendini o yola vermiş olanlar; Allah'ın gerçek zatını bilenler.*|| **hakîkat-i eşyâ,** *{OsT} Gerçek; varlığın doğası.*|| **hakîkat-i fenniye,** *{OsT} Teknik gerçek.*|| **hakîkat-i hâl,** *{OsT} İşin gerçeği; işin doğrusu.*|| **hakîkat-i ilâhiye,** *{OsT} İlahî gerçeklik.*|| **hakîkat-i kasıra,** *{OsT} ed. Mecazlı anlatımın en kısa hali.*|| **hakîkat-i lügâviye,** *{OsT} Sözün gerçek anlamı; mecaz, terim ve deyim anlamı dışındaki anlam.*|| **hakîkat-i mukayyide,** *{OsT} tasvf. Geçici varlık; dünya; âlem.*|| **hakîkat-i mutlaka,** *{OsT} Mutlak doğru; yalın gerçek.*|| **hakîkat-i örfiye,** *{OsT} ed. Çok ve yaygın kullanım sebebiyle bir mecazın yaygınlık kazanarak asıl anlammış gibi kabul görmesi; mecaz anlamın gerçek anlam yerine geçmesi.*|| **hakîkat-i riyâziye,** *{OsT} Matematiksel gerçek.*|| **hakîkat-i şer'iye,** *{OsT} huk. İslamî hükümler dikkate alınarak ortaya konan doğrular.*|| **hakikat olmak,** *{OsT} (Bir düşünce, tasarı, hayal vb. için) gerçek duruma gelmek; gerçekleşmek.*|| **hakîkat-perest,** *{OsT} Doğruya bağlı; gerçeği seven.*|| **hakîkatşinâs,** *{OsT} Gerçeği bilen.*|| **hakîkat-şinâsâne,** *{OsT} Gerçeği bilene yakışır biçimde.*|| **hakîkatü'l-emr,** *{OsT} İşin aslı; gerçeği.*|| **hakîkatü'l-hakâyık,** *{OsT} Gerçeklerin gerçeği, bütün gerçeklerin temeli olan ve her şeyin kendisinden geldiği tek varlık; Allah.*

hakikaten, [Ar. ḥaḳīḳaten حقيقةً] *(haki:'katen) {OsT} zf.* Gerçekten; gerçek olarak; doğrusu.

hakikatli, [hakikat-li] *(haki:katli) sf.* Dostluğu, yakınlığı sürekli olan; bağlı; vefalı.

hakikatsiz, [hakikat-siz] *(haki:katsiz) sf.* Bağlılığı olmayan; dostluğu, yakınlığı uzun sürmeyen; vefasız. 🗗 **hakikatsiz çıkmak,** *Yakınlığı, bağlılığı uzun sürmemek; vefasız çıkmak.*

hakikatsizlik, -ği [hakikat-siz-lik] *(haki:katsizlik) is.* Dostluğunu ve yakınlığını uzun sürdürmeme durumu; vefasızlık. 🗗 **hakikatsizlik etmek,** *Dostlarına bağlı kalmamak; arayıp sormamak; vefasızlık etmek.*

hakikatte, [hakikat-te] *(haki:katte) zf.* Gerçekte; aslında.

hakiki, [Ar. ḥaḳīḳī / hakīkīye حقيقى / حقيقيه] *(haki:ki: / k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Nitelik ve nicelik bakımından değişikliğe uğramamış, bu özellikleri gerçek olan; asıl; gerçek; sahici. **2.** Kusursuz ve eksiksiz. 🗗 **hakikî adet,** *{OsT} mat. Tam sayı.*

hakikiyun, [Ar. ḥaḳīḳat >ḥaḳīḳī>ḥaḳiḳiyyūn حقيقيون] *(haki:kiyu:n, k'ler kalın söylenir) {OsT} is. fel.* Bilinçten bağımsız olarak bir gerçeğin var olduğunu savunan felsefî görüş sahibi olanlar; gerçekçiler; realistler.

hakîm, [Ar. ḥikmet > ḥakīm حكيم] *(haki:m) {OsT} is.* **1.** Hikmet sahibi; bilge; filozof. **2.** Çok bilgili. **3.** Buyrukları ve bütün işleri bir hikmete dayanan tek varlık; Allah.

hâkim, [Ar. ḥükm > ḥākim حاكم] *(ha:kim) {OsT} sf.* **1.** Egemenliği altında bulunduran; buyruğunu geçiren; sözünü dinleten; egemen; hükmeden. **2.** Diğerlerine göre baskın çıkan; başta olan; başta gelen. **3.** Denetimi altında tutan; yöneten; idare eden. **4.** Bir yeri tam olarak gören; yüksekte olan. **5.** İradesiyle duygu, davranış ve isteklerini denetleyebilen. **6.** *biy.* Kendine benzer canlılar arasında güç bakımından üstün gelen; baskın çıkan; başat; dominant. **7.** *is. huk.* Millet adına yargı yetkisini kullanarak uyuşmazlıkları karara bağlayan, bağımsız kamu görevlisi; yargıç. 🗗 **hâkim adayı,** *Hâkimlik mesleğine başlayabilmek için aday olarak çalışan kimse.*|| **hâkim devlet,** *Hükümeti başka bir hükümetin denetiminde veya vesayeti altında bulunmayan devlet; egemen devlet.*|| **hâkim-i hakikî,** *{OsT} Allah.*|| **hâkim-i lemyezel,** *{OsT} Allah.*|| **hâkim-i mutlak,** *{OsT} Allah.*|| **hâkim-i örf,** *{OsT} Bir yerin sivil hâkimi.*|| **hâkim-i şer',** *{OsT} Bir yerin kadısı.*|| **hâkim-i vakt,** *{OsT} Zamanın hâkimi; hükümdar.*|| **hâkim karakter,** *biy. Bir melezde daima ortaya çıkan karakter.*|| **hâkim olmak,** *Egemen olmak; buyruğu ve denetimi altında tutmak; hükmünü geçirmek; sözünü dinletmek.*|| (kendine) **hâkim olmak,** *Yersiz ve gereksiz bir davranışta bulunmamak için kendini tutmak.*|| **hâkim mevzî',** *{OsT} Çevresini denetim altında tutabilecek özellikte ve yükseklikteki mevzi.*|| **hâkimü'ş-şer',** *{OsT} Şeriat hâkimi.*|| **hâkim yaka,** *Hâkim cüppelerinin yakasına benzer dik yaka.*

hakîmane, [Ar. ḥikmet > ḥakīm + Far. -āne حكيمانه] *(haki:'ma:ne) {OsT} zf.* Bilge kişiye yakışır biçimde; bilgece.

hâkimane, [Ar. ḥükm > ḥākim + Far. -āne حاكمانه] *(ha:kima:ne) {OsT} zf.* **1.** Tavırları buyuran ve hükmeden kimseye yakışır biçimde. **2.** Hükmedercesine.

hâkime, [Ar. ḥākim > hākime حاكمه] *(ha:kime) {OsT} is.* **1.** Hâkim isminin dişili. **2.** Bayan hâkim; bayan yargıç.

hâkimîn, [Ar. ḥākimīn حاكمين] *(ha:kimi:n) {OsT} sf.* Hüküm veren; yargılayan.

hâkimiyet, [Ar. ḥükm > ḥākimiyyet حاكميت] *(ha:kimiyet) {OsT} is.* **1.** Buyruğunu, egemenliğini yürütme durumu; hükümranlık; hâkimlik; egemenlik; hegemonya. **2.** Üstünlük. **3.** *spor.* Bir oyuncunun veya takımın oyunun gelişimini kendi isteklerine göre ellerinde tutabilme durumu. ◻ **hâkimiyet-i milliye,** *{OsT} Ulusal egemenlik; millî irade.*|| **hâkimiyet kanunu,** *biy. Başatlık yasası.*

hâkimlik, -ği [hâkim-lik] *(ha:kimlik) is.* **1.** Buyruğunu yürütme, sözünü geçirme durumu. **2.** Mahkemede uyuşmazlığı giderme ve karar verme yetki ve görevi; yargıçlık. **3.** Mahkemede hâkimin ve bağlı elemanların görev yaptığı yer.

hâkimun, [Ar. ḥākim > ḥākimūn حاكمون] *(ha:kimu:n) {OsT} is.* Hâkimler.

hakir[1], [Ar. ḥaḳāret *(küçük görme)* > ḥaḳīr حقير] *(haki:r) {OsT} sf.* **1.** Küçük; önemsiz; değersiz. **2.** Hor görülen; aşağılık. **3.** Zavallı. **4.** *is.* Eskiden "bu değersiz kişi" anlamında "ben" yerine kullanılan söz. ◻ **hakir görmek,** *Küçümsemek; değer vermemek; hor görmek.*

hakir[2], [Ar. ḥakīr حكير] *{OsT} is.* Eskiden şalvar ve üç etek yapımında kullanılan, oldukça dayanıklı, işlemeli imiş gibi görünen ipekli bir kumaş.

hakirane, [Ar. ḥaḳīr + Far. -āne حقيرانه] *(haki:ra;ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle.

hakirge, [? hakirge] *{ağız} is.* Akarsuların içinden geçtiği boru ya da künk gibi şeyler. [DS]

hakister, [Far. ḫākister خاكستر] *(ha:kister) {OsT} is.* **1.** Kül; ateşin külü. **2.** *macaz.* Bülbül.

hakisterî, [Far. ḫakisterī خاكسترى] *(ha:kisteri:) {OsT} sf.* **1.** Külle ilgili; küle ait. **2.** Kül gibi.

hakitmek, [Ar. ḥaḳḳ + T. ét-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er]* **1.** Yapmak; tamamlamak. [DS] **2.** Üstesinden gelmek; becermek.

hakiyan, [Ar. ḫākī > ḫākiyān خاكيان] *(ha:kiya:n) {OsT} is.* Topraktan yaratılmış olanlar.

hakiyyetli, [Ar. ḥaḳīḳat + T. -li] *{ağız} sf.* Vefalı. [DS]

hakka[1], [Ar. ḥaḳḳ > ḥaḳḳā حقا] *(hakka:) {OsT} ünl.* Gerçekten; doğrusu.

hakka[2], [Ar. ḫāḳḳa حاقه] *(ha:kka) {OsT} is.* **1.** Yıkım; afet; bela; musibet. **2.** Kıyamet günü. ◻ **Hakkā Suresi,** *Kur'an'ın 69. suresi olup elli iki ayettir; kıyametin kesin olarak geleceğini ifade eder.*

hakkak[1], **-kı** [Ar. ḥaḳḳāḳ حقاق] *(hakka:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kutucu; hokkacı.

hakkâk[2], **-ki** [Ar. ḥakk *(kazıma)* > ḥakkāk حكاك] *(hakka:k, k'ler ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Metal, taş veya buna benzer malzeme üzerine resim, yazı veya desen kazıyan sanatçı; gravürcü. **2.** Mühür kazıyan kimse. ◻ **hakkâk kalemi,** *Kuyumcuların değerli taşları işlemek için kullandıkları ucu elmaslı kesici alet.*

hakkakan, [Ar. ḥaḳḳ + T. kak-an] *{ağız} sf.* Hak gözetmeksizin hemen her şeye sahip olmak isteyen; bencil. [DS]

hakkâkî, [Ar. ḥakkākī حكاكى] *(hakka:ki:) {OsT} is.* Hakkâklık.

hakkâklık, [hakkāk-lık] *(hakka:klık, ilk üç k ince söylenir) is.* **1.** Kazıma ve oyma gibi el sanatları; gravürcülük. **2.** Değerli taşlar ile, metal ve ağaç gibi malzeme üzerine yapılan değişik türdeki süslemeler.

hakkaniyet, [Ar. ḥaḳḳ => ḥaḳḳāniyyet حقانيت] *(hakka:niyet) {OsT} is.* **1.** Hak, hukuk ve adalete uygunluk; doğruluk. **2.** Allah sevgisi.

hakkaniyetli, [hakkāniyet-li] *(hakka:niyetli) sf.* Hak ve adalete uygun.

hakkaniyetsiz, [hakkāniyet-siz] *(hakka:niyetsiz) sf.* Hak ve adalete uygun olmayan; adaletsiz.

hakkedilmek, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. ed-il-mek] *edil. f. [-ir]* Oyularak, kazınarak resim veya desen yapılmak; oyulmak; kazılmak.

hakketme, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. et-me] *is.* Metal, taş ve ağaç üzerine kazıyarak, oyarak şekil ve resim yapma.

hakketmek, [Ar. ḥakk *(kazıma)* + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Metal, taş ve ağaç üzerine şekil ve resim kazımak; oyma yapmak.

hakkıhıyar, [Ar. ḥaḳḳ-ı ḫıyār حق خيار] *(ha'kkıhıya:r) {OsT} is.* Seçme hakkı.

hakkıhuzur, [Ar. ḥaḳḳ-ı ḥużūr حق حضور] *(ha'kkıhuzu:r) {OsT} is.* Bir toplantıda bulunma veya bir kurulda çalışma karşılığı olarak alınan ücret; oturum ücreti.

hakkıldamak, [hak *(yans.)* > hakk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakkırdamak, [hak *(yans.)* > hakk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → hakırdamak. [DS]

hakkında, [hakk-ı-n-da] *zf.* İlgili olarak; üzerine; hususunda; konusunda.

hakkısükût, [Ar. ḥaḳḳ-ı sükūt حق سكوت] *(ha'kkısükû:t) {OsT} is.* Bir konuda bildiği şeyler olan kimseye, bildiklerini söylememesi için verilen para; susma parası; susturmalık; susmalık.

hakkıyla, [Ar. ḥaḳḳ T. -ı + ile > hakkıyla] *(k'ler kalın söylenir) zf.* Gereği gibi; iyice.

hakkullah, [Ar. ḥaḳḳu'llāh حق الله] *(hakkulla:h) {OsT} is.* Geziye çıkacak dervişe veya babaya diğer

ihvan tarafından yapılan yardıma Bektaşilerce verilen ad.

hakkuran, [? hakuran] *{ağız} is. zool.* → hakuran. [DS]

haklama, [hak-la-ma] *is.* Haklamak eylemi.

haklamak[1]**,** [hak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yenmek; bozmak; perişan etmek; hakkından gelmek; hınç çıkarmak; intikam almak. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* (Çengi için) düğünde her davetlinin önünde çalıp oynadıktan sonra bahşiş almak. [DS] **3.** *{eAT}* Haksız yere para almak; haksız yere ceza uygulamak.

haklamak[2]**,** [kak / hak *(yans.)* > hak-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kırmak; bozmak. **2.** *alay.* Yiyip bitirmek. **3.** *{ağız}* Eti kemiğinden sıyırarak kavurmalık, pastırmalık vb. için ayırmak [DS] **4.** *{ağız}* Fasulyeyi kabuğundan ayırmak. [DS]

haklaşma, [hak-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı hak ve borçlarını hesaplayıp ödeşme.

haklaşmak, [hak-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* (İki taraf için) birbirine haklarını verip ödeşmek; birbirinde alacağı kalmamak; hesaplaşmak. *{eAT} (aynı)*

haklaştırmak, [hak-la-ş-tır-mak] *işteş f. [-ır] {eAT}* Birinin hakkını bir başkasının üzerinde bırakmamak.

haklı, [hak-lı] *sf.* **1.** Doğru; yerinde. **2.** İddiası, davası ve davranışı adalete uygun ve doğru olan. **3.** *{ağız}* Nişanlı. [DS] **4.** *zf.* Hakka, adalete uygun biçimde. 🗗 **haklı bulmak,** *Davasını, iddiasını, düşüncesini, davranışını doğru bulmak, yerinde görmek.*‖ **haklı çıkmak,** *Davasının, iddiasının, düşüncesinin veya davranışının doğru olduğu anlaşılmak.*‖ **haklı olmak,** *Davası, iddiası, düşüncesi adalete uygun olmak.*

haklık[1]**, -ğı** [kak > kak-lık] *{ağız} is.* **1.** Kaya ve dağlardaki büyük su birikintisi. **2.** On iki okka (15.5 kg) tohumun ekildiği tarla alanı. **3.** Küçük tahıl ambarı. [DS]

haklık[2]**,** [Ar. ḥaḳḳ > hak-lık] *{ağız} is.* Su değirmeninde öğütme bedeli olarak alınan tahılın konulduğu yer. [DS]

haklılık, -ğı [Ar. ḥaḳḳ > hak-lı-lık] *is.* **1.** Haklı olma durumu. **2.** Haklı olanın niteliği.

haklu, [Ar. ḥaḳ + T. -lu] *{eAT} is.* Nikâhlı eş.

hakmak, [Ar. ḳabḳab / ḥabḥab] *{ağız} is.* Takunya; nalın. [DS]

hakperest, [Ar. ḥaḳḳ + Far. perest حق پرست] *{OsT} sf.* Hakka tapan; doğruluğu seven; haksever; doğrucu.

hakperestane, [Ar. ḥaḳḳ+Far. perestāne حق پرستانه] *(hakperesta:ne) {OsT} zf.* Hakka tapan kimseye yaraşır biçimde.

hakperestlik, -ği [hakperest-lik] *is.* Doğruluğu sever olma durumu; doğruculuk.

hakramak, [hak *(yans.)* > hak-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Çok hızlı ve bağırarak konuşmak. **2.** Yüksek sesle gülmek. [DS]

haksever, [hak+sev-er] *sf.* Doğru bildiğinden şaşmayan; doğruluktan ayrılmayan; hakperest.

hakseverlik, -ği [hak+sev-er-lik] *is.* Doğruluktan ayrılınama durumu; haksever olma durumu.

haksız, [hak-sız] *sf.* **1.** Adalete ve hakka uygun olmayan. **2.** Davası, düşüncesi, davranışı, iddiası yerinde ve doğru olmayan. **3.** Geçerli ve akla uygun nedenlere dayanmayan. **4.** *zf.* Hak ve adaletle bağdaşmayacak biçimde. 🗗 **haksız bulmak,** *Bir iddiayı veya düşünceyi yerinde ve doğru bulmamak.*‖ **haksız çıkarmak,** *1.(Birinin) en sonunda haksız olduğunu ortaya koymak. 2. Haksız bulmak.*‖ **haksız çıkmak,** *Davasının, düşüncesinin veya iddiasının yersizliği anlaşılmak.*‖ **haksız kazanç,** *Yasal olmayan yollardan veya başkalarının zararına olarak elde edilen gelir.*‖ **haksız rekabet,** *Aldatıcı davranışlarla veya iyi niyet kurallarına aykırı yollarla başkaları ve toplum zararına girişilen ticarî rekabet.*‖ **haksız yere,** *Hak etmediği hâlde; geçerli bir nedene dayanmadan; haksız olarak.*

haksızca, [hak-sız-ca] *(haksı'zca) zf.* Hakka ve adalete uymayan biçimde; haksız bir biçimde.

haksızlık, -ğı [hak-sız-lık] *is.* **1.** Haksız olma durumu. **2.** Hak ve adalete aykırılık. **3.** Haksız söz veya eylem. 🗗 **haksızlık etmek,** *Adalete aykırı davranmak; haksız bir davranışta bulunmak; haksız bir söz söylemek.*

hakşinas, [Ar. ḥaḳḳ + Far. -şinās حق شناس] *(hakşina:s) {OsT} sf.* Herkesin hakkını gözeten; hakbilir; haktanır.

hakşinasane, [Ar. ḥaḳḳ + Far. -şināsāne حق شناسانه] *(hakşina:sa:ne) {OsT} zf.* Hakkı tanıyıp gözetene yakışır biçimde.

hakşinasi, [Ar. ḥaḳḳ + şināsī حق شناسی] *(hakşina:si:) {OsT} is.* Hakşinaslık.

hakşinaslık, -ğı [hakşinas-lık] *(hakşina:slık) is.* Herkesin hakkını gözetme durumu.

haktanır, [hak+tanı-r] *sf.* Hakka, adalete uygun davranmayı kendisine ilke edinmiş olan; hakbilir.

haktanırlık, -ğı [hak+tanı-r-lık] *is.* **1.** Hakka ve adalete uygun davranma durumu. **2.** Hakça davranış veya söz.

hakud, [Ar. ḥaḳūd حقود] *(haku:d) {OsT} sf.* Çok kin güden; kindar.

hakudane, [Ar. ḥakūd + Far. -āne حقودانه] *(haku:da:ne) {OsT} zf.* Kin güdercesine; kin güderek.

hakuka, [? hakuka] *{ağız} is.* Duvar altından geçen su yolu deliği. [DS]

hakuran, [hakur-an] *is. zool.* Bir kumru türü. 🗗 **ha-**

kuran kafesi gibi, *(Oda, ev vb. için) pek çok açıklık ve deliği bulunan.*

hakurka, [? hakurka] *{ağız} is.* Hayvanların sırtlarında çıkan yaralarda bulunan kurtçuklar. [DS]

hakvuran, [Ar. ḥaḳḳ + T. vur-mak *(vurmak)* ?] *is. zool.*→ hakuran.

hal[1]**, -li** [Fr. halle] *is.* Şehirlerde üstü kapalı sebze ve meyve satılan yer.

hal[2]**, -li,** [Far. ḫāl خال] *(ha:l) {OsT} is.* Vücudun değişik yerlerinde görülen esmer lekeler; ben. 🗗 **hâldâr,** *{OsT} Benli; benekli.*|| **hâl-i müşgîn,** *{OsT} Mis kokulu ben.*|| **hâl-i siyâh,** *{OsT} Kara ben.*|| **hâlistân,** *{OsT} Vücutta birkaç tane benin topluca bulunduğu yer.*

hal[3]**, -l'i** [Ar. ḫalʿ خلع] *{OsT} is.* **1.** Hafifçe çekip çıkarma; soyma; soyunma. **2.** Boşanma. **3.** Tahttan indirme.

hal[4]**, -li** [Ar. ḫāl خال] *(ha:l) {OsT} is.* Annenin erkek kardeşi; dayı.

hal[5]**, -lli** [Ar. ḥall حل] *{OsT} is.* **1.** Çözülme; erime. **2.** Eritme; ögelerine, birleşenlerine ayırma; çözme. **3.** Karışık bir sorunu giderme; konu ile ilgili bir karara varma. **4.** Çözümleme; tahlil; analiz. **5.** Zor bir işi başarma. **6.** İçinden çıkarma. **7.** Bir düğümü çözme. 🗗 **hal çaresi,** *Çözüm yolu.*|| **hall-i mesele,** *{OsT} Sorunun çözülmesi.*|| **hall-i müşkilât,** *{OsT} Zorlukların giderilmesi.*|| **hall ü akd,** *{OsT} ed. İş bitirme; bilmece gibi düzenleyip açıklama.*|| **hall ü akd ü umûr,** *{OsT} İşlerin yapılıp sonuç alınması.*|| **hall ü fasl,** *{OsT} 1. Sona erdirme. 2. Olumlu bir sonuca vardırma. 3. Açıklayarak bitirme.*

hal[6]**, -lli** [Ar. ḫall خل] *{OsT} is.* Sirke.

hal[7]**,** [Erme. hâl / hel] *{ağız} is.* **1.** Harman yerinde sap toplamakta kullanılan araç. **2.** Kar küremekte kullanılan büyük kürek.

hâl, -li [Ar. ḥāl حال] *(ha:l) {OsT} is.* **1.** Bir nesnenin nitelikleri ile içinde bulunduğu koşulların tümü; vaziyet. **2.** Tutum, davranış. **3.** İçinde bulunulan an; şimdiki zaman. **4.** *mecaz.* Takat; güç, kuvvet. **5.** Dert; keder; sıkıntı. **6.** *dbl.* İsimlerin cümlede kullanırken girdikleri biçim ve içinde bulundukları durumlardan her biri; isim çekimi biçimlerinden her biri. **7.** *tasvf.* Sofilerin geçici bir süre dış dünya ile ilişkilerini keserek girdikleri özel vecit ve coşku durumu. 🗗 **hâl-âşinâ,** *{OsT} Hâlden anlar.*|| **hâl höyle iken,** *Durum böyle iken.*|| **hâl hudur ki,** *{eAT} Hâlbuki.*|| **hâl hu hâl ki,** *{eAT} Hâlbuki.*|| **hâl değişimi,** *ast. Bir yıldızın sıcaklık, basınç, yoğunluk, aydınlatma gücü veya kütle bakımından değişikliğe uğraması.*|| **hâlden anlamak,** *Bir kimsenin kötü durumunu sezerek anlayışlı davranmak.*|| **hâlden hilmek,** *Karşısındakinin özel durumlarını kavrayabilmek.*|| **hâlden düşmek,** *1. Takatsiz kalmak. 2. Durumu iyi iken kötü bir duruma düşmek.*|| **hâlden gitmek,** *{eAT} 1. Bulunduğu durumu yitirmek; durumu değişmek. 2. Kendini kaybetmek.*|| **hâlden hâle girmek,** *Utanılacak bir durum karşısında ne yapacağını bilemez duruma gelmek; çok utanmak.*|| **hâle koymak** (sokmak)**,** *İstenilen duruma getirmek; duruma getirmek.*|| **hâle yola koymak,** *1. Düzenlemek; tertip etmek. 2. Düzeltip iyi bir duruma getirmek; iyileştirmek; ıslah etmek 3. Kararlaştırmak. 4. Saf dışı bırakmak.*|| **hâl hatır sormak,** *Birinden sağlık durumu hakkında bilgi almak.*|| **hâli duman olmak,** *argo. Çok kötü duruma düşmek; perişan olmak.*|| **hâli hâl olmamak,** *Çok kötü ve ağır durumda bulunmak.*|| **hâli harap olmak,** *Durumu çok kötü olmak; çok perişan olmak; yıkılmak; bitkin düşmek.*|| **hâl-i hâzır,** *{OsT} Şimdiki durum.*|| **hâl-i hâzır kıymet,** *{OsT} eko. Geleceğe ilişkin bir hizmet veya malın şimdiki fiyatı.*|| **hâl-i harb,** *{OsT} Savaş durumu.*|| **hâl-i ihtizâr,** *{OsT} Can çekişme; ölüm hâli.*|| **hâl-i intizâr,** *{OsT} Bekleme durumu.*|| **hâl-i işhâ,** *{OsT} Doyma hâli; doygunluk durumu.*|| **hâli kalmamak,** *Dayanacak gücü kalmamak; takati tükenmek; halsiz düşmek.*|| **hâl-i medenî,** *Medenî durum.*|| **Hâlimi sorma!** *Çok sıkıntılı ve perişan bir durumda olduğunu ifade eden yakınma sözü.*|| **hâl-i müstakhel,** *{OsT} Gelecek zaman.*|| (...) **hâlinde,** *... görünümünde olarak.*|| **hâline hakmadan,** *İçinde bulunduğu duruma aldırmadan; güç yetiremez durumuna bakmadan.* || **hâline hakmamak,** *Kendi gerçek durumunu düşünmeyerek başaramayacağı işlere girişmek.*|| **hâline köpekler gülmek,** *Çok kötü ve gülünç duruma düşmek.*|| **... hâline sokmak,** *(...) biçimine getirmek.*|| **... hâlini almak,** *(...) biçimine girmek.*|| **Hâlin nedir, diyen yok (olmadı).** *"Kötü şartlar altında bulunmama rağmen kimse benimle ilgilenmedi." anlamında yakınma sözü.*|| **hâlini sormak,** *Durumunu öğrenmek; nasıl olduğunu anlamaya çalışmak; hatır sormak.*|| **hâli olmamak,** *1. Sağlık açısından dayanma gücü olmamak. 2. (Para bakımından) yeterli geçim kaynağı bulunmamak; durumu elverişli olmamak.*|| **hâl-i perîşân,** *{OsT} Acınacak durum.*|| **hâl-i pür-melâl,** *{OsT} Keder verici durum.*|| **hâl-i sâhıka ircâ',** *{OsT} Eski durumuna sokma.*|| **hâl-i sahv,** *{OsT} huk. Aklî dengesi bozuk olan birisinin geçici olarak düzelmesi durumu.*|| **hâl-i tahîî,** *{OsT} kim. Doğal durum.*|| **hâli tavrı yerinde olmak,** *Durumu ve davranışları düzgün, iyi olmak.*|| **hâl-i tevellüdî,** *{OsT} Doğuş halinde; ortaya çıkmak üzere.*|| **hâl ü keyfiyet,** *{OsT} Durum ve nitelik.*|| **hâli vakti yerinde olmak,** *Yaşama sıkıntısı çekmeyecek kadar parası ve malı bulunmak; maddî durumu iyi olmak; zengin sayılacak kadar malı mülkü bulunmak.*|| **hâl olmak,** *1. Çok kötü bir duruma düşmek. 2. Ölmek.*|| **hâl takınmak,** *Tavır almak; böbürlenmek.*|| **hâl tercümesi,** *Birinin öz-*

geçmişi.|| **hâl ulacı,** *Zarf-fiil.*|| **hâl yatlığı,** *{eAT} Kılık kıyafet perişanlığı; sefalet.*

hala, [Ar. ḫāle *(teyze)* > ḫāla خاله] *(ha'la) {OsT} is.* Çocuğa göre babanın kız kardeşi.

halâ, [Ar. ḫalā' خلاء] *(halâ:) {OsT} sf.* **1.** Boş. **2.** *is.* Ayakyolu; tuvalet; aptesane.

hâlâ, [Ar. ḫālā حالا] *(ha:lâ:, l ince söylenir) {OsT} zf.* **1.** Şu anda bile; daha; henüz. **2.** Şu ana kadar; şimdiye kadar.

hala'at, [Ar. ḫalā'at خلاعت] *(halâ:at) {OsT} is.* Yüzsüzlük; hayasızlık.

halab, [Far. ḫalāb خلاب] *(halâ:b) {OsT} is.* **1.** Çamur. **2.** Bataklık. **3.** Bataklık arazi.

halaca, [Far. ḫalāca خلاجه] *(halâ:ca) {OsT} is.* Ayakyolu; aptesane.

halaç, [? halaç] *is.* İğ.

Halaç, [kal + aç > halaç] *öz. is.* İran'ın güneyinde yaşayan bir Türk boyu.

Halaççа, [halaç-ça] *(hala'çça) öz. is.* Halaç Türklerinin konuştuğu Türkçe.

halaçka, [Slav. halúçka] *{ağız} is.* Uzunlamasına kesilmiş yufka içine peynir ve ceviz konularak yapılan bir börek türü. [DS]

haladız, [? haladız] *{ağız} sf.* Seyrek. [DS]

halafet, [Ar. ḫalāfet خلافت] *(halâ:fet) {OsT} is.* Aptallık; budalalık; ahmaklık.

halahil, [Ar. ḫalāḫil خلاخل] *(halâ:hil) {OsT} is.* Ayak bilezikleri; halhallar.

hala'i, [Ar. ḫalāī خلائی] *(halâ:i:) {OsT} sf.* Boşlukla ilgili.

hala'if, [Ar. ḫalīfe > ḫalāif خلائف] *(halâ:if) {OsT} is.* Halifeler.

hala'ik, [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫaliḳa *(yaratık)* > ḫalā'iḳ خلائق] *(halâ:ik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Mahlukat; yaratıklar.

hala'il, [Ar. ḫalīle *(kadın eş)* > ḫalā'il حلائل] *(halâ:il) {OsT} is.* Nikâhlı eşler; zevceler.

hala'iyyun, [Ar. ḫalā'iyyūn خلائيون] *(halâiyyu:n) {OsT} is. fel.* Boşlukçular.

halak[1]**, -kı** [Ar. ḫalḳa > ḫalaḳ حلق] *{OsT} is.* **1.** Halkalar. **2.** *{ağız}* Mahalle. [DS] 🗗 **halak ağızlı,** *{ağız} Boşboğaz.* [DS]

halak[2]**, -kı** [Ar. ḫalaḳ خلق] *{OsT} is.* Kullanılmak suretiyle yıpranmış şey; paçavra.

halak, [Ar. ḫalāḳa خلاق] *(halâ:k) {OsT} is.* Pay; hisse; nasip.

halaka[1]**,** [Ar. ḫalaḳa حلقه] *{OsT} is.* **1.** Halka. **2.** *{ağız}* Çevre; dolay. [DS] **3.** *{ağız}* Köy meydanı; köyün oyun yeri. [DS] **4.** *{ağız}* Mahalle. [DS] **5.** *{ağız}* Ev önlerindeki birkaç evlek sebzelik. [DS] **6.** *{ağız}* Hayvan sağma yeri. [DS]

halaka[2]**,** [Ar. ḫāliḳ > ḫalaḳa حلقه] *{OsT} is.* Berberler.

halakat[1]**,** [Ar. ḫalka >ḫalaḳāt حلقات] *(halaka:t) {OsT} is.* Halkalar.

halakat[2]**,** [Ar. ḫalāḳat خلاقت] *(halâ:kat) {OsT} is.* **1.** İyi ahlaklılık; halukluk. **2.** Düzlük; dümdüzlük.

halaki, [Ar. ḫalāḳī خلاقی] *(halâ:ki:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Paçavracı; eskici.

halakim, [Ar. ḥulḳum > ḫalāḳim حلاقيم] *(halâ:ki:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* Gırtlaklar; boğazlar.

halaklamak, [halak-la-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Koyun, kuzu için) zayıflamak. [DS]

halal, -li [Ar. ḫalāl خلال] *(halâ:l) {OsT} is.* **1.** Dostluk. **2.** (İki nesne arası için) açık olma.

halale, [Ar. ḫalāle حلاله] *(halâ:le) {OsT} is.* Kadın eş.

halalet, [Ar. ḫalālet خلالت] *(halâ:let) {OsT} is.* Samimiyet; içten dostluk.

halaluş, [Far. ḫalālūş خلالوش] *(halâ:lû:ş) {OsT} is.* Kavga gürültü; şamata.

halaoğlu, [hala+oğ(u)l-u] *is.* Birine göre halasının oğlu.

halas, [Ar. ḫalāṣ خلاص] *(halâ:s) {OsT} is.* Bir yerden veya bir şeyden kurtulma; kurtuluş. 🗗 **halās bulmak,** *Kurtulmak.*|| **halās-dîde,** *{OsT} Kurtulmuş; halas görmüş.*‖ **halas etmek,** *Kurtarmak; azat etmek; serbest bırakmak.*|| **halas olmak,** *Kurtulmak.*

halasa, [al *(hile)* > alasa ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) iki yüzlü. [DS]

halaskâr, [Ar. ḫalāṣ + Far. -kâr خلاصكار] *(halâ:s-kâ:r, l ve k ince söylenir) {OsT} is.* Kurtarıcı.

halastar, [? halastar] *{ağız} is.* **1.** Çay demliği. **2.** Küçük güğüm. [DS]

halaşa, [Far. ḫalāşe] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı; edepsiz. **2.** Uyuşuk; güçsüz. **3.** (At için) işe yaramayan. **4.** Söz getirip götüren. [DS]

halaşalık, -ğı [halaşa-lık] *{ağız}* is. Yaramazlık; haşarılık. [DS]

halaşe, [Far. ḫalāşe خلاشه] *(halâ:şe) {OsT} is.* **1.** Çör çöp. **2.** Gemi dümeni.

halat[1]**,** [Yun. kalodio] *is.* Kenevirden bükülmüş kalın ip. 🗗 **halat çekme,** *spor. Bir halatın iki ucundan çekmek suretiyle yapılan güç denemesi.*

halat[2]**,** [? halat] *{ağız}* **1.** Armağan. **2.** Erkek tarafının kız tarafına verdiği eşya. **3.** Araç; parça. **4.** Organ. **5.** Küçük bakır tencere. **6.** Kap kacak. **7.** Yaysız yük arabası. [DS] 🗗 **halat arabası,** *{ağız} Binilen ya da yük taşınan bir tür araba.* [DS]

halat[1], [Ar. ḥālet > ḥālāt حالات] *(ha:lâ:t) {OsT} is.* Haller; durumlar; nitelikler. 🗗 **hālāt-ı nevm,** *{OsT} Uykuda uğranılan haller.*|| **hālāt-ı selāse,** *{OsT} Üç hâl.*

halat [2], [Ar. ḥala > ḥālāt خالات] *(ha:la:t) {OsT} is.* Halalar.

halatçı, [halat-çı] *is.* **1.** İpleri veya kenevir liflerini bükmek suretiyle halat hâline getiren işçi. **2.** *dnz.* Limanlarda gemilerin halatlarını atmak, bağlamak ve çözmekle görevli kimse.

halavat, [Ar. ḫālā *(boş)* > ḫalāvāt خلاوات] *(halâ:va:t) {OsT} is.* Boşluklar; boş yerler; tenha yerler.

halavet, [Ar. ḫalāvet حلاوت] *(halâ:vet) {OsT} is.* Sevimlilik; tatlılık; şirinlilik. 🗗 **halāvet-hahş,** *{OsT} Zevk veren.*|| **halāvet-i kelām,** *{OsT} Sözün tatlılığı.*|| **halāvet-i taām,** *{OsT} Yemeğin tadı.*|| **halāvet-yāh,** *{OsT} Zevk bulan.*

halavetli, [halavet-li] *sf.* Zevk veren; tatlı; şirin; hoş.

halavurt, [? halavurt] *{ağız} is.* Kaba adam. [DS]

halay, [Yun. alae => alay > halay] *is. folk.* Davul ve zurna eşliğinde toplu olarak oynanan halk oyunlarının genel adı. 🗗 **halay haşı,** *folk. Halayda, sıranın başında yer alan ve diğer oyuncuları idare eden, elinde mendil taşıyan oyuncu.*|| **halay çekmek,** *folk. Halay oynamak.*|| **halay tepmek,** *folk. 1. Halay çekmek. 2. Çok gürültü patırtı etmek; tepinmek.*

halayık, -ğı [Ar. ḫalā'iḳ خلائق] *{OsT} is.* Kadın köle; cariye; karavaş.

halayıklı, [halayık-lı] *sf.* Halayığı olan.

halayıklık, -ğı [halayık-lık] *is.* **1.** Halayık olma durumu; kölelik; cariyelik. **2.** Halayığın yaptığı iş.

halaylım, [han+öy > hanay-lı-m] *{ağız} is.* Düz dam örtülü yüksek ev. [DS]

halaylim, [halay-li-m / Ar. ʿalā'īm ?] *{ağız} is.* Çalım. [DS]

halaz, [Yun. khaladz] *{ağız} is.* Dolu (yağış). [DS]

halaza, [Ar. ḫaraze خرزه] *{ağız} is.* Hasat sırasında dökülen tanelerden ertesi yıl kendiliğinden yetişen ürün. [DS]

halazade, [Ar. hala + Far. zāde خاله زاده] *(halaza:de) {OsT} is.* (Bir kimseye göre) babanın kız kardeşinin çocuğu.

halazlama, [alaz-la-ma] *{ağız} is. vet.* At, katır ve eşeğin derisinde çıkan kabarcıklar. [DS]

halazlamak, [halaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hasat edilen ürün döküntüleri için) sonradan çıkmak. [DS] **2.** Tarlada kalmış olan soğan ve patatesi toplamak.

halh[1], [Ar. ḫalb حلب] *{OsT} is.* Süt sağma.

halb[2], [Ar. ḫalb خلب] *is.* **1.** (Yırtıcı hayvan için) pençe vurarak parçalama. **2.** Birinin aklını başından alma.

halha[1], [Ar. ḫalbā خلبا] *(halba:) {OsT} sf.* Aklı başından alınmış; şaşkın; ahmak.

halha[2], [Ar. aḫleb > ḫalbā خلبا] *(halba:) {OsT} sf.* Aldatıcı; hilekâr.

halhe, [Ar. ḫalbe حلبه] *{OsT} is.* Yarışmak ya da yardım amacıyla bir araya gelmiş atlı topluluğu.

hâlheri, [Ar. ḫāl + T. beri] *{ağız} zf.* Kolaylıkla; kolay kolay. [DS]

hâlhukısa, [Ar. ḫāl + T. bu +ki + i-se] *{ağız} e.* Hâlbuki. [DS]

hâlhuki, [Ar. ḫāl + T. bu + ki حالبوكه] *(ha'lbuki, l ince söylenir) bağ.* İki zıt cümleyi anlamca birbirine bağlar; oysa; oysa ki; aksine olarak.

hâlhuksam, [Ar. ḫāl + T. bu+ ki + i-se-m] *{ağız} bağ.* Hâlbuki. [DS]

hâlhuku, [Ar. ḫāl + T. bu + ki] *{ağız} bağ.* Hâlbuki. [DS]

hâlhuysa, [Ar. ḫāl + T. bu + ise حال بو ايسه] *(halbu'ysa, l ince söylenir) bağ.* Hâlbuki.

halc, [Ar. ḫalc حلج] *{OsT} is.* Pamuk veya yün atma.

hald[1], [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hald-ır-da-k, hald-ır haldır, hald-ır-da-t-mak, hald-ır-mak*

hald[2], [Ar. خلد] *is.* Devamlılık; süreklilik.

halde, [Alın. halde] *is.* Bir maden ocağında yıkama veya ayıklama sonunda çıkan artıkların yığılmasından meydana gelen tepe; artık yığını.

haldır, [hald *(yans.)* > hald-ır] *is.* **1.** Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Hareket hâlinde bulunan cisimlerin yuvarlanma ve birbirine vurma sonucunda çıkardıkları ses. 🗗 **haldır haldır,** *1. Hızla ve çarpma, vurma sesi çıkararak. 2. (İş yapmak için) çabuk ve gürültülü biçimde. 3. (Konuşmak için) kaba saba. 4. (Yürüyüş için) sallana sallana.*|| **haldır huldur,** *1. Çevresine dikkat etmeden çarpıp devirerek. 2. (Giyecek için) çok geniş; bol. 3. Ayak kayması sırasında çıkan ses.*

haldıramak, [hald *(yans.)* > hald-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Saçma sapan konuşmak.

haldırdak, -ğı [hald *(yans.)* > hald-ır-da-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) saçma sapan konuşan. **2.** Kırıp döken. [DS]

haldırdamak, [hald *(yans.)* > hald-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Gürültü çıkarmak. [DS]

haldırdatmak, [hald-ır-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Gürültü çıkartmak. [DS] **2.** Acele ve düzensiz biçimde yapıp bitirmek.

hale[1], [Ar. hāle هاله] *(ha:le) {OsT} is.* **1.** Bazı geceler

ayın ve diğer gök cisimlerinin etrafında görülen ışıklı halka; ay evi; ayla; ağıl. **2.** Hıristiyanlıkta azizlerin başlarının çevresine çizilen halka. **3.** Meme başını çevreleyen koyu renkli bölge; ağırşak. **4.** *tıp.* İltihaplı bir bölgeyi çevreleyen kırmızı bölge. 🗗 **hâle-dâr,** *{OsT} Hâlesi olan; hâlelenmiş.*|| **hâle-i mâh,** *{OsT} Ay ağılı.*|| **hâle-vâr,** *{OsT} Hale biçiminde olan; hâlesi bulunan.*

hale[2], [Ar. ḫāle *(teyze)* خاله] *(ha:le) {OsT} is.* Hala. 🗗 **hâle-zâde,** *{OsT} 1. Hala kızı 2. Hala oğlu. 3. Teyze oğlu.*

hale[3], [Ar. ḫāle خاله] *(ha:le) {OsT} is.* Kadınlarda, meme başının çevresinde bulunan koyu renkli daire; ağırşak.

haleh, [Ar. ḥaleb حلب] *{OsT} is.* **1.** Süt sağma. **2.** Yeni sağılmış süt. **3.** Hurmadan yapılmış bir içki.

halehe[1], [Ar. ḥalebe حلبه] *{OsT} is.* Süt sağan kimseler.

halehe[2], [Ar. ḫālib > ḫalebe خلبه] *{OsT} sf.* Aldatanlar; kandıranlar.

halehî, [Ar. ḥalebī حلبى] *(halebi:) {OsT} sf.* **1.** (*H büyük*) Halepli. **2.** *is.* Eskiden kumaş ölçmekte kullanılan ve 50 ile 70 cm. arasında değişen bir uzunluk ölçüsü; arşın; *{ağız} (aym)* [DS].

halecan, [Ar. ḫalecān خلجان] *(haleca:n) {OsT} is.* Çarpıntı; heyecandan kaynaklanan kalp çarpıntısı; helecan. 🗗 **halecân-ı kalb,** *{OsT} Yürek çarpıntısı.*

halef, [Ar. ḫalef خلف] *{OsT} is.* **1.** Oğul. **2.** *gnşl.* Sonradan gelen; birinin yerini alan kimse; ardıl. **3.** Memurlukta görevden ayrılan birinin yerine atanarak gelen ve göreve başlayan kimse. 🗗 **halef selef,** *Sonradan gelen ile önceki.*|| **halef selef olmak,** *Yeni gelen eskisinin yerini almak; biri ötekinin yerini almak.*|| **halef ü selef,** *{OsT} 1. Sonradan gelen ve önceki. 2. Oğul ve baba; baba oğul.*

halefen, [Ar. ḫalefen خلفاً] *(hâle'fen) {OsT} zf.* Biri diğerinin yerini alarak; arkadan gelerek; ardıl olarak. 🗗 **halefen an selef,** *{OsT} Haleften selefe geçmek yoluyla.*|| **halefen ha'de halef,** *{OsT} Birçok haleften sonra.*

halefî, [Ar. ḫalefī خلفى] *{OsT} (halefi:) sf.* Halefle ilgili olan; haleflikle ilgili.

halefiyet, [Ar. ḫalefiyyet خلفيت] *{OsT} is.* Birinin yerine geçmiş olma durumu; haleflik; ardıllık.

haleflik, [halef-lik] *is.* Birinin yerini alma durumu; yerine geçme işi; ardıllık; halef olma durumu.

halel, [Ar. ḫalel خلل] *{OsT} is.* **1.** Bozma; bozukluk. **2.** Zarar. **3.** Düzensizlik. **4.** İki nesnenin arasında bulunan boşluk; bağlantısızlık. 🗗 **halel gelmek,** *Bozulmak; zarar görmek.*|| **halel getirmek,** *Bozmak; zarara uğratmak; engel olmak; ket vurmak.*|| **halel-pezîr,** *{OsT} Bozulmak durumunda olan; bozulması kesin olan; bozulucu.*|| **halel vermek,** *Bozmak; dağıtmak; sarsmak; engel olmak; ket vurmak.*

halelhar, [Ar. ḫalel + Far. -bār خللبار] *{OsT} (halelba:r) is.* Osmanlı ordusunda kullanılan ucu piramit biçiminde bir tür balta.

haleldar, [Ar. ḫalel + Far. -dār خللدار] *(halelda:r) {OsT} sf.* Bozukluğu olan; bozulmuş; bozuk. 🗗 **haleldar etmek,** *Bozmak; zarara uğratmak; zarar vermek.*|| **haleldar olmak,** *Bozulmak; zarara uğramak; zarar görmek.*

halelenme, [hale-len-me] *is.* Çevresinde hâle meydana gelme eylemi.

halelenmek, [hale-len-mek] *gçsz. f. [-ir]* Çevresinde hâle meydana gelmek.

haleli, [hale-li] *sf.* Hâlesi bulunan.

halemat, [Ar. ḫalme > ḫalemāt حلمات] *(halema:t) {OsT} is.* Meme başları.

haleme, [Ar. ḫalme > ḫaleme حلمه] *{OsT} is.* Meme ucu.

halemî, [Ar. ḫaleme > ḫalemī حلمى] *{OsT} sf.* **1.** Meme ucu ile ilgili. **2.** *anat.* Mememsi.

hâlen, [Ar. ḫālen حالاً] *(ha:'len) {OsT} zf.* Şu anda; şimdi; bugünkü günde.

halenciye, [Ar. ḫalenciyye خلنجيه] *(ha:lenciye) {OsT} is. bot.* Fundagiller.

Halep çıhanı, [Halep + çıban-ı] *is. t. tıp.* Tatarcık adlı zararlı böceğin ısırması ile insana bulaşan *leishmania* adlı bir hücrelinin meydana getirdiği bir deri hastalığı; şark çıbanı.

halet, [Ar. ḫāl > ḫālet حالت] *(ha:let) {OsT} is.* Durum; keyfiyet. 🗗 **hâlet-efzâ,** *{OsT} Bir lale türü.*|| **hâlet-engîz,** *{OsT} İnsanı türlü biçimlere sokan durum.*|| **hâlet-i cer,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde kelimenin kesreli hâli.*|| **hâlet-i gaşy,** *{OsT} Baygınlık hâli.*|| **hâlet-i maraziye-i ruhiye,** *{OsT} Psikolojik bozukluk.*|| **hâlet-i nezi,** *{OsT} Ölüm hâli; can çekişme.*|| **hâlet-i ruhiye,** *{OsT} Ruhsal durum; psikolojik durum.*

hal'etme, [Ar. ḫalʿ + T. et-me خلع ايتمه] *{OsT} is.* Tahttan indirme eylemi.

hal'etmek, [Ar. ḫalʿ + T. et-mek خلع ايتمك] *{OsT} gçl. f. [-(d)-er]* Hükümdarı vb. tahttan indirmek; hükümdarlıktan düşürmek.

halevat, Ar. ḫalā > ḫalevāt خلوات] *(haleva:t) {OsT} is.* **1.** Boşluklar. **2.** Yalnız bulunulacak yerler; halvet yerleri.

haleyçik, -ği [*eT.* alaḳ *(kulübe)* > alaḳ-çuk > alaçu / ala-cık] *{ağız} is.* Bağ ve balıçelere ağaç dallarından yapılan çardak; hayma; alacık. [DS]

haleylim, [halay-lı-m / Ar. ʿalāim ?] *{ağız} sf.* Giyinişi düzgün olmayan. [DS]

halezun, [Ar. ḥalezūn حلزون] *(halezu:n) {OsT} is.* → helezon.

half[1]**,** [Ar. ḥalf حلف] *{OsT} is.* **1.** Yemin etme. **2.** Yemin.

half[2]**,** [Ar. ḫalf خلف] *{OsT} is.* **1.** Sırt; arka; art. **2.** *sf.* Sonradan gelen. **3.** Kötü evlat. 🗗 **half-ı imām,** *{OsT} İmamın arkası.*

halfa, [Ar. ḥalfā حلفا] *(ha'lfa:) {OsT} is. bot.* Buğdaygillerden lifleri, ip, çuval ve kâğıt yapımında kullanılan bir tür buğday; beşparmak otu; alfa. *(Stipa tenacissima).*

halfe[1]**,** [Ar. ḫalīfe خليفه] *{ağız} is.* Kalfa. [DS]

halfe[2]**,** [Ar. ḥalfe حلفه] *{OsT} is.* Yemin etme.

halfî, [Ar. ḫalfī خلفى] *(halfî:) {OsT} sf.* Arka ile ilgili olan; arkaya ait.

half-time, [İng. half-time] *(häftaym) is.* Yarı zaman; haftaym; ara.

halhal, [Ar. ḫalḫāl خلخال] *(halha:l) {OsT} is.* **1.** Kadınların ayak bileklerine taktıkları Hint geleneği kaynaklı bir tür bilezik; mengel; ayak bileziği. **2.** *{ağız}* Taştan örülmüş ağıl. [DS]

halhalamak, [Ar. ḫalḳa => halka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Uzun ipi dirsek ve başparmak ile el arasından geçirmek suretiyle dolayıp halka gibi yapmak. [DS]

halhale, [Ar. ḫalḫale خلخله] *{OsT} is.* Esneklik; elastikiyet.

halhalı, [Ar. ḫalḫale ?] *{ağız} sf.* (Bilezik, yüzük vb. için) geniş; bol. [DS]

halhallı, [Ar. ḫalḫāl / ḫalḳa => halha-lı] *{ağız} sf.* Benekli. [DS]

halı, [Far. ḳālī] *is.* Yere, mobilya üstüne serilen veya duvarlara kaplamak suretiyle kullanılan özel biçimde yün veya ipekten dokunmuş, nakışlı, kısa ve sık tüylü, kalın yaygı. 🗗 **halı çuhuğu,** *{ağız} Halı dokurken arışlar arasına geçirilen halı enindeki ağaç çubuk.* [DS]‖ **halı dihi,** *{ağız} Halı dokunan yer.* [DS]‖ **halı hulu,** *{ağız} İyiye yakın; orta.* [DS]‖ **halı saha,** *Amatörce top oynamak amacıyla düzenlenmiş ve zemine halı serilmiş saha.*‖ **halı tokmağı,** *{ağız} Dokuma tezgâhında kullanılan dişli tarak; kirkit.* [DS]

halıcı, [halı-cı] *is.* Halı dokuyan veya satan kişi.

halıcılık, -ğı [halı-cı-lık] *is.* **1.** Halı dokuma işi ve sanatı. **2.** Halı üretim sanayii. **3.** Halı alıp satma işi; halı ticareti.

halıça, [Far. ḳālī-çe] *{ağız} is.* Küçük halı; seccade. [DS]

halığ, [ḳal-ığ / ḫalığ] *{eT} is.* Hava; atmosfer; havaküre. [EUTS]

halık, -ğı [Yun. khalikhi] *{ağız}* **1.** Eski ayakkabı. **2.** Ağaçsız semer. [DS]

halın, [ḳal-ın / ḫalın] *{eT} sf.* **1.** Kalın. [EUTS] **2.** Kız tarafının damat tarafından aldığı para veya mal; başlık. *{ağız}* [DS]

halıslamak, [Ar. (Sur.) ḫāliş => alaz-la-mak ?] *{ağız}* **1.** Hazırlamak. **2.** (Güreş, dövüş vb. için) rakibi yenmek; hakkından gelmek. [DS]

halışka, [Slav. halúška] *{ağız} is.* **1.** Erişte. **2.** Mısır unundan yapılan bir tatlı. **3.** Mantı. [DS]

halıtmak, [ḳal-ıt-mak / ḫalıtmak] *{eT}* Kaldırmak. [EUTS]

halıza, [ala-z-a ? > halaza] *{ağız} is.* **1.** Halaza. **2.** Filiz. **3.** Yabani çavdar. **4.** Yeni yetişen ekin. **5.** Küçük soğan. **6.** Otlak olarak ekilen ekin. [DS]

hali[1]**,** [Ar. ḫalā *(boş)* > ḫālī خالى] *(ha:li:) {OsT} sf.* **1.** Boş; ıssız; tenha; münhal. **2.** Başıboş; gamsız; gailesiz. **3.** *is.* Evlenmemiş erkek. **4.** Açık yer. 🗗 (bir şeyden) **halî olmak,** *(O şeyden) arınmış olmak; uzak kalmak; (o şeysiz) olmak.*‖ **hālîyü'z-zihn,** *{OsT} Zihni boş.*

hali[2]**, -i'ı** [Ar. ḫālīʿ خالع] *(ha:li) {OsT} is.* Boşanmış erkek.

hali[3]**, -i'ı** [Ar. ḫalīʿ خليع] *(hali:) {OsT} sf.* **1.** Soyulmuş. **2.** Kovulmuş. 🗗 **halî'ü'l-izār,** *{OsT} 1. Yüzü yırtık. 2. mecaz. Edepsiz; alnının damarı çatlamış.*

hâlî, [Ar. ḥāl > ḫālī حالى] *(ha:li:) {OsT} sf.* Şimdiki; şu ana ilişkin.

halia, -a'ı [Ar. ḫāliʿa خالعه] *(ha:li) {OsT} is.* Boşanmış kadın.

halic[1]**,** [Ar. ḫālic / ḫālice حالج / حلجه] *(ha:lic) {OsT} sf.* Pamuk eğiren.

halic[2]**,** [Ar. ḫālic / ḫālice خالج / خالجه] *(ha:lic) {OsT} is.* Oynatma; sarsma; hareket ettirme.

halic[3]**,** [Ar. ḫalīc خليج] *(hali:c) {OsT} is.* → haliç.

haliç, -ci [Ar. ḫalīc خليج] *{OsT} is.* **1.** Kanal. **2.** *coğ.* Gel-git hareketlerinin aşındırması sonucu bir huni biçiminde genişlemiş akarsu ağzı. **3.** *{ağız}* Orak. [DS]

haliçe, [Far. ḳālī-çe] *{ağız} is.* Küçük ipek halı. [DS]

halid, [Ar. ḫālid / ḫālide خالد / خالده] *(ha:lid) {OsT} sf.* **1.** Sonsuz; daim; ebedî. **2.** (Ot, ağaç vb. için) bir yıldan çok yaşayan.

halidat, [Ar. ḫālidāt خالدات] *(ha:lida:t) {OsT} is.* Sürüp gidenler.

halide[1]**,** [Ar. ḫālide خالده] *(ha:lide) {OsT} sf.* Halid'in dişili.

halide[2], [Far. ḫalīde خلیده] *(hali:de) {OsT} sf.* Dürterek saplanmış; sançılmış.

halidîn, [Ar. ḫālidīn خالدین] *(ha:lidi:n) {OsT} sf.* → halid.

halidun, [Ar. ḫālidūn خالدون] *(ha:lidu:n) {OsT} sf.* → halid.

halif[1], [Ar. ḥālif حالف] *(ha:lif) {OsT} sf.* Yemin eden; and içen.

halif[2], [Ar. ḫalef > ḫālif خالف] *(ha:lif) {OsT} sf.* **1.** Sonra gelen. **2.** Birinin yerine geçen. **3.** Çürümüş; bozulmuş.

halif[3], [Ar. ḥalīf حلیف] *(hali:f) {OsT} sf.* (Kişilerden her biri için) yemin ederek sözleşen.

halif[4], [Ar. ḫalīf خلیف] *(hali:f) {OsT} sf.* Birinin yerine geçen; sonradan gelen,

halife, [Ar. ḫalef > ḫālīfe خلیفه] *(hali:fe) {OsT} is.* **1.** Birinden sonra yüksek bir makama geçen kimse; halef olan. **2.** Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse. **3.** Osmanlı padişahlarının kullandıkları unvanlardan birisi. **4.** Hükümdar. **5.** Babiâli kalemlerinde kâtipbaşından sonra gelen kâtip. **6.** İkinci usta; kalfa. **7.** *mecaz.* Çok iyi yetişmiş ve eğitim almış kimse. **8.** *tasvf.* Tarikatlarda şeyhin yerine geçme yetkisi olan kimse. **9.** *{ağız}* Kalfa; tezgâhtar. [DS] 🗗 **halîfe-i evvel,** *{OsT} Devlet dairelerinde yazı işlerinde çalışanlardan üçüncü ve en alt düzeyde olanlar.*|| **halîfe-i Müslimîn,** *{OsT} Müslümanların halifesi.*|| **halîfe-i rüy-i zemîn,** *{OsT} 1. Yeryüzünün halifesi. 2. Yavuz Selim'den sonra gelen padişahlar için kullanılan unvan.*|| **halîfe-i sānî,** *{OsT} devlet dairelerinde yazı işlerinde çalışanlardan ikinci sırada olanlar.*

halifelik, -ği [halife-lik] *(hâli:felik) is.* **1.** Halifenin görevi; hilafet. **2.** Halife olma hâli ve niteliği. **3.** Halifenin makamı. **4.** Halifenin egemenliği altındaki ülkeler.

hâlihazır, [Ar. ḥāl-i ḥāzır حال حاضر] *(ha:'liha:zır) {OsT} is.* Şu andaki durum; bugünkü durum; şimdiki durum.

halik[1], [Ar. helāk *(yok olma)* > hālik هالك] *(ha:lik) {OsT} sf.* Helak olan; kalıcı olmayan; ölümlü.

halik[2], [Ar. ḫalḳ *(tıraş etme)* > ḫāliḳ / ḫallāḳ حالق] *(ha:lik, k kalın söylenir) {OsT} is.* Tıraş eden; berber.

halik[3], [Ar. ḫalḳ *(tıraş etme)* > ḫalīḳ حلیق] *(hali:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Tıraş edilmiş; tıraşlı.

halik[4]**, -kı** [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫāliḳ خالق] *(ha:lik, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Yaratıcı; yaratan; yoktan var eden. **2.** *öz. is. (H büyük yazılır)* Bütün varlıkları yaratan Allah. 🗗 **hālik'ul-berāyā,** *{OsT} Yaratılmışların yaratıcısı.*

halik[5]**, -ği** [Yun. heliks] *{ağız} is.* **1.** Moloz. [DS] **2.** *{eAT}* Helik.

halika, [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫilḳat > ḫalīḳa خلیقه] *(hali:ka) {OsT} is.* Yaratılmış olanların tümü; mevcudat; mahlukat; tabiat; yaratık.

halike, [Ar. hālike هالکه] *(ha:like) {OsT} is.* Çok hırslı olan nefis.

halikıyet, [Ar. ḫāliḳ > ḫāliḳıyyet خالقیت] *(ha:likıyet) {OsT} is.* Yaratıcılık.

halil[1], [Ar. ḫelāl > ḫalīl حلیل] *(hali:l) {OsT} is.* Kadının nikâhlı eşi; koca; zevce.

halil[2], [Ar. ḫill > ḫalīl خلیل] *(hali:l) {OsT} sf.* Sadık; samimi; içten dost; sevgili. 🗗 **Halilü'r-rahmān,** *{OsT} 1. Allah'ın sevgilisi anlamında Hz. İbrahim için kullanılan unvan. 2. Hz. İbrahim'in mezarının bulunduğu yer.*

halile[1], [Ar. ḫalīle حلیله] *(hâli:le) {OsT} is. bot.* Mirobalan denilen meyvelerinden aselbent elde edilen ve sıcak iklimlerde yetişen bir tür ağaç, *(Terminalia chebula).*

halile[2], [Ar. ḫalīle حلیله] *(hâli:le) {OsT} is.* Mevlevi ayinlerinde çalınan bir tür müzik aleti; zil; çimbali. 🗗 **halîle-zen,** *{OsT} Tekkelerde zil çalan derviş.*

halile[3], [Ar. ḫelāl > ḫalīle حلیله] *(hali:le) {OsT} is.* Nikâhlı kadın; eş; zevce.

halim, [Ar. ḥilm > ḥalīm حلیم] *(hali:m) {OsT} sf.* **1.** Yumuşak tabiatlı. **2.** Yumuşak; sakin. **3.** *isl.* Suçluların cezasını vermeye gücü yetip dururken bunu yapmayıp onlar hakkında yumuşak davranarak cezalarını geri bırakan anlamında Allah'ın isimlerinden. 🗗 **halim selim,** *Yumuşak huylu ve sakin; doğru.*

halimane, [Ar. ḥalīm + Far. -āne حلیمانه] *(hali:ma:ne) {OsT} zf.* Yumuşak huyluya yakışır biçimde; sakin ve yumuşak olarak.

halis, [Ar. ḫulūṣ > ḫāliṣ خالص] *(ha:lis) {OsT} sf.* Karışık olmayan; saf ve katışıksız. 🗗 **halis muhlis,** *1. Hiç katışıksız; eksiksiz. 2. Öz.*|| **hālisü'd-dem,** *{OsT} Soyuna başka kan karışmamış; saf kan.*

halisane, [Ar. ḫāliṣ + Far. -āne خالصانه] *(ha:lisa:ne) {OsT} zf.* İçtenlikle; temiz yüreklikle.

halise, [Ar. ḫāliṣe خالصه] *(ha:lise) {OsT} sf.* Hilesiz; katışıksız.

halisen, [Ar. ḫāliṣen خالصاً] *(ha:lisen) {OsT} zf.* **1.** Katışıksız olarak. **2.** İçten gelerek.

haliset, [Ar. ḫāliṣet خالصت] *(ha:liset) {OsT} is. dbl.* Cümlenin düzgün ve akıcı olması.

halisiyet, [Ar. ḫālişiyyet خالصيت] *(ha:lisiyet) {OsT} is.* **1.** Doğruluk, iç temizliği. **2.** Saflık.

halit[1]**,** [Ar. ḫalṭ > ḫalīṭ خليت] *(hali:t) {OsT} is.* Bir akarsuda hissesi bulunan kişilerden her biri.

halit[2]**,** [Fr. halite] *is.* Kaya tuzu.

halita, [Ar. ḫalṭ *(karıştırma)* > ḫāliṭ > ḫalīṭa خليطه] *(hali:ta) {OsT} is. kim.* **1.** İki ve daha fazla maddenin birleşmesinden meydana gelen karışım; alaşım. **2.** *mecaz.* Karışma; bir arada bulunma.

hâliya, [Ar. ḫāl > ḫālā > ḫāliyyā حاليا] *(ha:liya:) {OsT} zf.* Şimdiki zamanda.

haliyat, [Ar. ḫāliyye > ḫāliyyāt خاليات] *(ha:liyya:t) {OsT} is.* Bekâr kadınlar.

haliye[1]**,** [Ar. ḫaliyye حاليه] *(ha:liye) {OsT} is.* İbadet sırasında el şaklatma ve raksetme gibi şeyleri helal sayan bir tarikat.

haliye[2]**,** [Ar. ḫāliyye حاليه] *(ha:liye) {OsT} is. tasvf.* İbadet sırasında el vurma ve raksetmeyi helal sayan tarikat.

haliye[3]**,** [Ar. ḫāliyye خاليه] *(ha:liye) {OsT} is.* Bekâr kadın.

hâliyen[1]**,** [Ar. ḫāl > ḫāliyen حالياً] *(ha:'liyen) {OsT} zf.* Şimdiki zamanda; şimdiki durumda.

haliyen[2]**,** [Ar. ḫāl > ḫāliyen خالياً] *ha:'liyen) {OsT} zf.* Boş olduğu hâlde.

haliyle, [Ar. ḫāl + T. -i + ile حاليله] *(ha:liyle) {OsT} zf.* **1.** Normal olarak; doğal olarak; ister istemez. **2.** Olduğu gibi; bulunduğu durumda. **3.** *bağ.* Tabii olarak; doğal olarak; olağan bir sonuç olarak.

halizeyn, [Ar. ḫālī *(boş)* + ẕihn] *{ağız} sf.* Bön; aptal; saf. [DS]

halk[1]**,** [Ar. ḥalḳ حلق] *{OsT} is.* Boğaz.

halk[2]**,** [Ar. ḥalḳ حلق] *{OsT} is.* Tıraş etme.

halk[3]**,** [Ar. ḫalḳ خلق] *{OsT} is.* **1.** Yaratma. **2.** İcat. **3.** Yaratılma. **4.** İnsan; insan soyu. **5.** Bir arada yaşayan insan topluluğu. **6.** Bir ülkede yaşayan aynı uyruktan olan insan topluluğu. **7.** Aynı soydan gelmelerine rağmen ayrı ülkelerin uyruğu altında yaşayan insan topluluğu. **8.** Bir ülke içinde yaşayan ayrı milletlerden gelme insan topluluklarının her biri. **9.** Belli bir bölgede yaşayan küçük topluluk. **10.** Yöneticilere göre ülkedeki yurttaşların bütünü. **11.** Aydınlar dışında kalan insanların tümü. **12.** Bir olay veya değişik sebeplerle bir yerde birikmiş insan kalabalığı; ahali. 🗗 **halk adamı,** *Halk arasından yetişerek gelmiş veya halka yakınlığıyla tanınan kişi.*|| **halka dönük,** *Halkın yararına olan.*|| **halka gitmek,** *(Siyasetçiler için) genel seçim yapmak.*|| **halk ağzı,** *dbl. Bir dilin belli bir lehçesinin içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma.*|| **halka inmek,** *(Yöneticiler için) halkın arasına girerek onun anlayış ve görüş düzeyine göre davranmak.*|| **halk avcılığı,** *Gerçeğe aykırı sözler söylemek, halkın kolay olana veya özel tutkularına uygun tutumları körüklemek suretiyle kendi itibarını artırmaya veya iktidarda kalmaya yönelme; laf ebeliği; demagoji*|| **halk avcısı,** *Halkın tutkularını ve ön yargılarını överek çıkar sağlamayı uman kişi; laf ebesi.*|| **halk bandı,** *Özel ve tüzel kişilerin her türlü iletişim ihtiyaçlarında, can ve mal güvenliği sağlamada kullandıkları 27 MHz. dolayındaki frekans bandı; CB (citizen band).*|| **halk bilgisi,** *Halk biliminin, çevreyi oluşturan canlı, cansız doğal nesnelerle ilgili inanç ve uygulamaları konu alan dalı.*|| **halk bilimci,** *folk. Halk bilimiyle ilgili inceleme, araştırma, derleme yapan kimse; folklorcu.*|| **halk bilimi,** *folk. Bir ülkede yaşayan insan topluluğunun kültür ürünlerini, gelenek ve göreneklerini, töre ve inançlarını, müzik ve oyunlarını, masal ve bilmecelerini, halk hekimliğini vb. inceleyen, bunların birbirleri ile ilişkilerini, kaynaklarını, yayılışını ve etkileşimini kurallara bağlamaya çalışan bilim dalı; halkiyat; folklor.*|| **halk bilimsel,** *Halk bilimi özelliği taşıyan; folklorik.*|| **halk dili,** *Halk ağızlarından ortak dile geçerek yaygın bir biçimde ortak dil ile birlikte kullanılan ağız özelliklerinin tümü.*|| **halk düşmanı,** *Halkın zararına davranan.*|| **halk edebiyatı,** *Halk ozanlarının veya adı belli olmayan kişilerin ürettikleri şiir, destan veya hikâye türünden edebî eserler.*|| **halk eğitimi,** *Ülke çapında her yaştan yetişkin kimselere yönelen, planlı, çok yönlü eğitim; yetişkinler eğitimi.*|| **halk etmek,** *Yoktan var etmek; yaratmak.* **halk evi,** *Halk evleri kuruluşunun görev yaptığı bina.*|| **halk evleri,** *Halkı eğitip millî birlik ve ülküye yöneltmek amacıyla kurulmuş bulunan bir halk eğitim kurumu.*|| **halk felsefesi,** *Geniş kalabalığın inanç ve dünya görüşü.*|| **halk günü,** *Sinema ve tiyatrolarda gelir düzeyi düşük kişilerin yararlanması amacıyla düzenlenen ucuz tarifeli gösteriler.*|| **halk hikâyesi,** *Âşıkların anlattığı kahramanlık, aşk ve serüven hikâyeleri.*|| **halk hükümeti,** *Halkın devlet gücünü elinde bulunduruduğu yönetim biçimi.*|| **halk-ı dü-cihān,** *{OsT} 1. İki dünyanın halkı. 2. Ölüler ve diriler.*|| **halkın ağzına düşmek,** *Dedikodusu herkesin dilinde dolaşmak; dedikodulara konu olmak.*|| **halk kütüphanesi,** *Her yaştan ve seviyeden herkesin gidip yararlanabildiği genel kütüphane.*|| **halk matinesi,** *Çeşitli eğlence yerlerinin düzenledikleri ucuz matine.*|| **halk müziği,** *müz. Yazılı bir notası olmadan, kulaktan kulağa aktarılma yoluyla gelen ve halkın ortak malı olan geleneksel müzik.*|| **halk odası,** *Köy odası karşılığı olarak halkın kendi arasında oturup konuştuğu, gerektiğinde birlikte toplanıp kararlar aldıkları yer; köy kahvesi.*|| **halk oylaması,** *Toplumun büyük*

kesimini ilgilendiren bir kısım siyasi kararların alınabilmesi için halkın olumlu veya olumsuz görüşünü belirtmesi için yapılan oylama; referandum.|| **halk ozanı,** *ed. Halk içinden geleneksel olarak yetişen, deyişlerini kopuz veya saz eşliğinde söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı şair; ozan; kam; baksı.*|| **halk tabakası,** *Aydınların dışında kalan kesim.*|| **halk yardakçılığı,** *Bilimsel verilere ters bile olsa halkın gönlünü hoş etmeyi amaçlayan, halka hoş görünmeyi ilke edinen davranışlar bütünü; ucuz halkçılık; popülizm.*|| **halk yardakçısı,** *Halka hoş görünmek amacıyla doğruları söylemekten kaçınan; popülist.*

halka, [Ar. ḥalḳa حلقه] *is.* **1.** Ortası boş daire biçiminde herhangi bir şey. **2.** Bir şeyi tutturmaya yarar genellikle tahta veya metalden yapılmış çember. **3.** Evliliğin veya nişanlılığın belirtisi olarak değerli madenlerden yapılmış ve parmağa takılan süs eşyası. **4.** Durgun su vb. sıvının içine bir taş vb. düşmesiyle meydana gelen ve gittikçe büyüyen çemberler dizisi. **5.** Çember meydana getirecek şekilde dizilmiş topluluk. **6.** Yorgunluk, uykusuzluk ve üzüntü gibi sebeplerle göz altında oluşan mor daireler. **7.** Küçük çemberler hâlinde yapılmış bir tür küçük simit. **8.** *biy.* Mantarlarda sapın üst kısmında yer alan değirmi levha. **9.** Çok yıllık odunsu gövdeye sahip bitkilerde her yıl oluşan çepeçevre odun ve soymuk tabakası; yaş halkası. **10.** Lunaparklarda konulan ödülleri üzerine geçirmek suretiyle kazanmayı temin etmek için belirli bir uzaklıktan atılan çember. **11.** *spor.* Yüksek bir yere asılı iki çelik halat ucuna takılı birbirine paralel iki çemberden oluşan jimnastik aleti; bu aletle yapılan erkeklere özgü spor. **12.** *argo.* Edilgen eşcinsel erkek. **13.** *{ağız}* Saban ile boyunduruğu birleştiren ağaç. [DS] **14.** *{ağız}* Köpeğin boynuna takılan demir tasma. [DS] 🗗 **halka-be-guş,** *{OsT} 1. Kulağı halkalı; kulağı küpeli. 2. mecaz. Köle.*‖ **halka-be-güşān,** *{OsT} 1. Kulağı halkalılar; kulağı küpeliler. 2. mecaz. Köleler.*‖ **halka-bend,** *{OsT} Bir araya gelerek halka oluşturup oturma.*|| **halka dizilişi,** *{OsT} bot. Aynı eksen çevresinde oluşan dizilme.*|| **halka-i āb-gûn,** *{OsT} Gökyüzü.*|| **halka-i dür,** *{OsT} İnci dizisi.*‖ **halka-i gîsü-yi müşg-efşān,** *{OsT} Misk saçan saçın kıvrımı.*|| **halka-i gudrüfiye,** *{OsT} anat. Kıkırdak halka.*|| **halka-i havlü'l-merî,** *{OsT} anat. Yemek borusu.*|| **halka-i şeh-per,** *{OsT} Büyük kanat halkası.*|| **halka-i tesbih,** *{OsT} 1. Tespih halkası. 2. Tespih çekip dua eden kimselerin çevresi.*|| **halka-i teslîm,** *{OsT} Teslim halkası; dervişlerin boyun eğme sembolü olarak üzerlerinde taşıdıkları halka.*‖ **halka-i zikr,** *{OsT} Zikir halkası; zikir yapanların oluşturduğu halka.*|| **halka olmak,** *Bir çember gibi dizilmek.*|| **halka oyunları,** *El ele tutuşarak çember biçiminde dizilmek suretiyle oynanan oyunlar.*|| **halka yay,** *Boru anahtarının daha iyi kavramasını sağlamak için çevrilen anahtar kolu arasına konulan sarmal yay.*

halkacı, [halka-cı] *is.* Halka yapa veya satan kişi.

halkacık, [halka-cık] *is.* **1.** Küçük halka. **2.** Demir kerpeteniyle bir şey tutulmak istendiği zaman iki kolu birbirine yaklaştıran küçük halka. **3.** *mim.* Yuvarlak silmeleri süsleyen küçük halkalar.

halkalama, [halka-la-ma] *is.* **1.** Halka meydana getirme eylemi. **2.** Bir hayvana veya nesneye halka takma eylemi. **3.** Kerestelik ağaca böcek ve odun kurtlarının zarar vermesini önlemek amacıyla gövdesinden yara yeri kavuşmayacak genişlikte kabuk çıkarmak.

halkalamak, [halka-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çubuk şeklindeki bir maddeyi kıvırarak çember biçimine sokmak. **2.** Bir yer veya nesnenin çevresini çember biçiminde kuşatmak.

halkalanış, [halka-la-n-ış] *is.* **1.** Halka olma durumu veya biçimi. **2.** Halka sahibi olma.

halkalanmak, [halka-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Halka biçimine sokulmak. **2.** (Çevresinde) halka oluşturulmak. **3.** (Hayvanlar için) burnuna vb. yerine halka takılmak. **4.** *dönşl.* Bir şeyin çevresinde dizilerek halka oluşturmak. **5.** Kıvrılarak halka biçimi almak. **6.** Halka sahibi olmak; halka edinmek.

halkalaştırmak, [halka-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Halka durumuna gelmesini sağlamak. **2.** *kim.* (Kimyasal madde için) açık zinciri kapalı zincir hâline getirmek.

halkalatmak, [halka-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Halka yapılmasını veya takılmasını sağlamak.

halkalayış, [halka-la-y-ış] *is.* Halkalama eylemi veya biçimi.

halkalı, [halka-lı] *sf.* **1.** Halkası olan. **2.** Üzerinde halka biçiminde desenler bulunan. **3.** *{ağız} is.* Gümüş bilezik. [DS] 🗗 **halkalı damar,** *bot. Bitkilerin gelişmesini sağlayan halka biçimindeki damar.*|| **halkalı gözler,** *Çevresi asıl ten renginden daha koyu olan gözler.*

halkalılar, [halka-lı-lar] *is. zool.* Vücut halkaları dıştan bakıldığında gözle görülebilen sülük ve solucanları içine alan sınıf.

halkamaç, -cı [halka-maç] *{ağız} sf.* Eğri; bükük. [DS]

halkamsı, [halka-msı] *sf.* Halka biçiminde olan; halkayı andıran.

halkan, [Ar. ḫalḳ > ḫalḳan خلقاً] *(ha'lkan) {OsT} zf.* Yaradılışça.

halkâr, [Far. ḥālkār حالکار] *(halkâ:r) {OsT} is.* Yazı veya minyatürü çevreleyen çiçek motiflerinden meydana gelmiş altın yaldızlı süsleme.

halkâri, [Far. ḥālḥārī حالکاری] *(ha:lkâ:ri:) {OsT} is.* **1.** İnce tel işleme. **2.** Halkâr tarzındaki süsleme.

halkavi, [Ar. ḥalḳa + Far. -vī حلقوی] *{OsT} sf.* Halka biçiminde olan; halkamsı.

halkaviye, [Ar. ḥalḳa + Far. -vī + Ar. -ye حلقویه] *{OsT} is.* **1.** *bot.* Küpe çiçeğigiller. **2.** *zool.* Halkalılar.

halkçı, [halk-çı] *sf.* **1.** Halkın yararı için uğraşan (kimse). **2.** (Görüş için) halkçılık yanlısı.

halkçılık, -ğı [halk-çı-lık] *is.* **1.** Halkı bütün olarak ele alıp bireyleri arasında herhangi bir ayrım gözetmemeyi esas alan siyasi görüş. **2.** Hiçbir kişi veya sınıf ayrımı gözetmeden halkın yaşayış düzeyini yükseltmeyi, refah ve mutluluğunu artırmayı amaçlayan çalışmaların tümü. **3.** *ed.* Konusunu halkın yaşayışından alan ve halkın duygu ve düşüncelerini ön plana getirmeyi amaçlayan edebî yönelim. **4.** Rusya'da 19. yy. sonlarında halka dayanarak Çar yönetimiyle mücadele etmek amacıyla gelişen siyasi hareket.

halkecük, -ğü [Yun. ḫalkio => helke > ḫelkecük] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

halkıyat, [Ar. ḫalḳ-iyyāt > ḫalḳiyyāt خلقیات] *(halkiya:t) {OsT} is.* → halkiyat.

halkıye, [Ar. ḫalḳıyye حلقیه] *{OsT} sf.* Ebediyen; sonsuz.

halkiyat, [Ar. ḫalḳ-iyyāt > ḫalḳiyyāt خلقیات] *(halkiya:t) {OsT} is.* Bir ülkede yaşayan insan topluluğunun kültür ürünlerini, gelenek ve göreneklerini, töre ve inançlarını, müzik ve oyunlarını, masal ve bilmecelerini, halk hekimliğini vb. inceleyen, bunların birbirleri ile ilişkilerini, kaynaklarını, yayılışını ve etkileşimini kurallara bağlamaya çalışan bilim dalı; halk bilimi; folklor.

halkiyatçı, [halkiyat-çı] *(halkiya:tçı) is.* Halk bilimiyle ilgili inceleme, araştırma, derleme yapan kimse; halk bilimci; folklorcu.

halkoyu, [halk+oy-u] *is.* **1.** Halkın toplumu ilgilendiren konularda olumlu veya olumsuz olarak taşıdığı görüş; kamu oyu. **2.** Bu görüşü belirlemek için yapılan oylamadan çıkan sonuç.

hallab, [Ar. ḫallāb خلاب] *(halla:b) {OsT} sf.* **1.** Çok yalancı. **2.** Çok hilekâr.

hallac, [Ar. ḥalc > ḫallāc حلاج] *(halla:c) {OsT} is.* → hallaç.

hallacî, [Ar. ḫallāc > ḫallācī حلاجی] *(halla:ci:) {OsT} sf.* **1.** Hallaçla ilgili. **2.** Hallaçlıkla ilgili.

hallaciye, [Ar. Hallāc-ı Mansur *(857-922)* > ḫallāciyye] *(halla:ciye) {OsT} is.* Hallac-ı Mansur'un tarikatı.

hallaç, -cı [Ar. ḥalc > ḫallāc حلاج] *is.* Yün, pamuk vb.ni yay, tokmak adı verilen özel araçlarla kabartan ve diten kimse; atımcı. 🗗 **hallaç işçisi,** *Tekstil pamuğunu açan işçi.*|| **hallaç makinesi,** *Balya halindeki sıkıştırılmış pamuk veya yünü açmaya yarayan makine.*|| **hallaç pamuğu gibi atmak,** *Toplu bulunan nesne veya kişileri darmadağın etmek.*|| **hallaç usulü,** *Halk müziğinde davul ve zurna ile çalınan parçalarda kullanılan 16 zamanlı 10 darplı bir usul.*

hallaçlama, [hallaç-la-ma] *is. tekst.* Balyadan boşaltılan yünü hallaç makinesinde didiklemek suretiyle açma, kabartma ve rulo hâline getirme işlemi.

hallaçlık, -ğı [hallaç-lık] *is.* Hallacın yaptığı iş veya meslek; atımcılık.

hallaf, [Ar. ḥalf *(yemin)* > ḫallāf حلاف] *(halla:f) sf.* Çok fazla yemin eden; yeminci.

hallak[1]**, -kı** [Ar. ḫalḳ *(tıraş etme)* > ḫallāḳ حلاق] *(hallâ:k) {OsT} is.* Berber.

hallak[2]**, -kı** [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫallāḳ خلاق] *(hallâ:k) {OsT} sf.* Sürekli olarak yaratan; yaratıcı; Allah.

hallal[1]**,** [Ar. ḫall *(çözme)* > ḫallāl حلال] *(hallâ:l) {OsT} sf.* (Bir sorunu) çözen; halleden; sorunu gideren. 🗗 **hallāl-i müşkilāt,** *{OsT} Güçlükleri yenen.*|| **hallālü'l-ukād,** *{OsT} Düğümleri çözen; güçlükleri ortadan kaldıran.*

hallal[2]**,** [Ar. ḫal *(sirke)* > ḫallāl خلال] *(hallâ:l) {OsT} is.* Sirke yapan ve satan kimse; sirkeci.

hallanmak, [hal-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Doymak. **2.** Yuvarlanmak. [DS]

hallaşmak, [hal-le-ş-mek / helal-la-ş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Anlaşmak. [DS]

hallat, [Ar. ḫalṭ > ḫallāṭ خلاط] *(hallâ:t) {OsT} sf.* Yersiz sözler söyleyerek ortalığı karıştıran.

hallede, [Ar. ḫallede خلد] *{OsT} ünl.* (Allah) sonsuza kadar korusun! 🗗 **halled'Allāh,** *{OsT} Allah daim ve baki eylesin.*

hâllenme, [hâl-le-n-me] *is.* Hallenmek durumu ve eylemi.

hâllenmek, [hâl-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Yeni bir duruma girmek; durum değiştirmek. **2.** Bayılır gibi olmak; kendinden geçmek. **3.** (Hasta için) sağlığı düzelir gibi olmak. **4.** Parasal durumu düzelmek. **5.** Aşırı sevinmek. **6.** *argo.* Bir şeye karşı çok istek duymak; imrenmek. 🗗 **hallenip küllenmek,** *Kendi olanaklarıyla iyi kötü hayatını devam ettirmek; kendi yağıyla kavrulmak.*

hâlleşme, [hâl-le-ş-me] *is.* Karşılıklı dertleşme eylemi; hasbıhâl.

hâlleşmek, [hâl-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı birbirinin hâlini sorma; dertleşme; hasbıhâl etmek. **2.** *mecaz.* Bir şeyle yakından ilgilenmek.

halletme, [Ar. ḫall *(çözülme)* + et-me] *is.* Halletmek eylemi; çözme; çözümleme.

halletmek, [Ar. ḫall *(çözülme)* + et-mek] *gçl. f. [-(d)-*

er] [-(d)-i-yor] **1.** Çözmek. **2.** Güç bir iş, olay veya duruma çözüm getirmek. **3.** *mat.* Problem çözmek. **4.** Olumlu sonuca ulaştırmak; yoluna koymak. **5.** Katı bir maddeyi bir sıvı içinde eritmek. **6.** Bir yemeği kaplara dağıtarak kolay yenecek duruma getirmek.

halli[1], [Ar. ḥallī حلی] *(halli:) {OsT} sf.* Çözüme ilişkin; çözümle ilgili; çözümlemeli; analitik.

halli[2], [Ar. ḥāllī حاللی] *(ha:lli:) {OsT} sf.* **1.** Güçlü; kuvvetli. **2.** Zengin.

halli[3], [Ar. ḥallī / ḥalliyye خلی] *(halli:) {OsT} sf.* Sirke ile ilgili; sirkeye ilişkin.

hâlli[4], [Ar. ḥalīl *(sadık dost)*] *{ağız} is. çoc. d.* Yakın arkadaşlık. [DS]

hallice, [hâl-li-ce] *(ha'llice) sf.* Durumu benzerlerine göre biraz daha iyi olan.

hallihamur, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ḥamīr خمیر حل] *(ha'llihamur) {OsT} zf.* Duruma ve şartlara uyma durumu. 🗗 **hallihamur etmek,** *Duruma uydurmak.*| **hallihamur olmak,** *Duruma uymak.*

halliyet, [Ar. ḥall *(sirke)* > ḥalliyyet خلیت] *{OsT} is. kim.* Sirke asidi tuzu.

hallo cello, [Ar. ḥalīl + celīl > hall-o + cell-o] *{ağız} is. ikile.* Ayak takımı; söz anlamaz kişiler. [DS]

hallolma, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-ma] *is.* Hallolmak eylemi; çözülme; çözümlenme.

hallolmak, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* **1.** Çözümlenmek; sonuçlanmak. **2.** Bir sıvı içinde erimek.

hallolunma, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-un-ma] *is.* Hallolunmak eylemi; çözümlenme.

hallolunmak, [Ar. ḥall *(çözülme)* + ol-un-mak] *edil. f.* **1.** Çözülmek; bir sonuca bağlanmak.

halluk, -ğu [Yun. foli => fol-luk] *{ağız} is.* Folluk. [DS]

halmatekin, [? halma + tekin] *{ağız} zf.* Kolay kolay. [DS]

halme, [Ar. ḥalme حلمه] *{OsT} is.* Meme başı. 🗗 **halme-i sınâiye,** *{OsT} Emzik.*

halobiyoz, [Yun. halos *(deniz; tuz)* + bios *(hayat)* > Fr. halobios] *is. biy.* Deniz canlıları.

halofit, [Fr. halphyte] *is. biy.* Tuzlu topraklarda yetişen bitki türleri.

halojen, [Fr. halogène] *is.* **1.** *kim.* Metallerle birleşince tuz verebilen flor, klor, brom ve iyot elementlerinin genel adı. **2.** *sf.* Bu gazlardan birinin kullanıldığı ark lambası. 🗗 **halojen lamba,** *Bir halojen elementle ömrü uzatılmış ve ışığı arttırılmış ampul.*

halojenleme, [halojen-le-me] *is.* Bir moleküle halojenler eklenmesi temeline dayanan kimyasal işlem.

halojenlendirici, [halojen-le-n-dir-ici] *is.* Bir halojen verebilen ve bunu başka bir bileşiğe bağlayabilen kimyasal madde.

halojenli, [halojen-li] *sf.* Bileşiminde halojen bulunan.

halojenür, [Fr. halogénüre] *is. kim.* **1.** Halojenli bileşik. **2.** Bir alkoldeki bir hidroksil grubunun veya bir hidrokarbondaki hidrojen atomunun bir halojen atomu ile yer değiştirmesi sonucu oluşan flüorür, klorür, bromür ve iyodür türü ürün.

halpaç, -cı [? halpaç] *{ağız} sf.* **1.** (Ayakkabı için) geniş. **2.** (Kişi için) büyük ağızlı. **3.** *sf.* (Kişi için) iriyarı olduğu hâlde güçsüz. [DS]

hâlsiz, [hâl-siz] *sf.* **1.** Durumu iyi olmayan. **2.** Dayanma gücü kalmamış; dermansız; takatsiz; bitkin. **3.** Parasal yönden durumu kötü olan.

hâlsizce, [hâl-siz-ce] *(halsi'zce) zf.* Hâlsiz bir biçimde olan.

hâlsizleşme, [hâl-siz-le-ş-me] *is.* Hâlsiz bir duruma gelme eylemi.

hâlsizleşmek, [hâl-siz-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hâlsiz bir duruma gelmek; bitkin düşmek.

hâlsizlik, -ği [hâl-siz-lik] *is.* **1.** Hâlsiz olma durumu; bitkinlik; dermansızlık. **2.** Parasal yönden yetersizlik.

halt[1], [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* → hald[1]. 🗗 **halt halt gelmek,** *{ağız} Bastığı yeri bilmeden güçlü adımlarla koşmak.* [DS]

halt[2], [Ar. ḥalṭ خلط] *{OsT} is.* **1.** Karışma. **2.** Karıştırma. **3.** Hoşa gitmeyen ve duruma uygun düşmeyen şey. **4.** Uygunsuz ve yersiz söylenen söz veya yapılan iş. **5.** Gereksiz ve yakışıksız sözler söyleme. **6.** Nazlanma. **7.** Gravürcülükte kezzap dökerek aşındırma işlemi uygulanırken aşınması istenmeyen yerlere sürülen iç yağı ve sıvı yağ karışımı bir madde. **8.** *tıp.* Kan, lenf, safra gibi başka şeylere karışabilen sıvı. **9.** Pislik; dışkı. 🗗 **halt etmek** (karıştırmak, yemek), *1. Gereksiz ve uygunsuz söz söylemek. 2. Hoşa gitmeyen bir davranışta bulunmak.*|| **halt-ı anâsır,** *{OsT} Ögeleri, bileşenleri karıştırma.*|| **halt-ı kelâm,** *{OsT} Sözü karıştırma.*

halta, [Ar. ḥālṭa حالطه] *{OsT} is.* **1.** Köpeklerin boynuna takılan halka; tasma. *{eAT} (aynı)* **2.** Boyunduruk. **3.** *{ağız}* Kravat. [DS] **4.** *{ağız}* Şalvar. [DS] **5.** *{ağız}* Çarık veya ayakkabı yamalığı. [DS] **6.** *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

haltağaç, -cı [Ar. ḥalṭ *(karıştırma)* + T. ağaç] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işe karışan; boşboğaz. [DS]

haltan, [? haltan] *{ağız} sf.* (Kişi için) güzel. [DS]

halter, [Fr. haltère / İng. halter *(tutamak, silâh kabzası)*] *(l ince söylenir) is. spor.* **1.** Bar adı verilen çubuğun ucuna takılıp çıkarılabilen ve çeşitli miktardaki ağırlıklardan oluşan spor aleti. **2.** Bu aletle kaldırılabilecek en fazla ağırlığı kaldırma temeline dayanan spor dalı.

halterci, [halter-ci] *(l ince söylenir) is.* Halter sporu yapan kişi.

haltercilik, -ği [halter-ci-lik] *(l ince söylenir) is.* Halterci olma durumu; halter sporculuğu.

haltı, [ḳal-tı / ḫaltı] *{eT} zf.* Kaldı ki; ne zaman ki; vaktaki. [EUTS]

haltıyat, [Ar. ḫalṭ > ḫalṭıyyāt خلطيات] *(haltıya:t) {OsT} is.* Yakışıksız sözler; münasebetsizlikler.

haltî, [Ar. ḫalṭ > ḫalṭī خلطى] *(halti:) {OsT} sf.* Halta ilişkin; yakışıksız söz ve davranışlarla ilgili.

haluç, -cu [alıç / ḫaluç] *{ağız} {eAT} is.* Alıç. [DS]

haluçka, [Slav. halúçka] *{ağız} is.* **1.** Et ve lokma gibi hamurdan yapılan bir yemek. **2.** Tatar böreği. [DS]

haluk[1], [Ar. hālūk هالوك] *(ha:lu:k) {OsT} is. bot.* **1.** Sıçan otu. **2.** Mercimek ocağı.

haluk[2], [Ar. ḫulḳ *(huy)* > ḫalūḳ خلوق] *(halû:k) {OsT} sf.* Herkesle iyi geçinen; ahlaklı; iyi ve temiz huylu.

halüsinasyon, [Fr. hallucination] *is.* Gerçekte olmayan bir şeyi varmış gibi görme; sanrı; hayal.

halüsinojen, [Fr. hallucinogène] *sf.* (Kimyasal madde için) kana karıştığı zaman algı bozukluklarına ve halüsinasyonlara yol açan.

haluşga, [? haluşga] *{ağız} is.* Mantı. [DS]

haluşka, [? haluşka] *{ağız} is.* **1.** Taze asma yaprağı doğranarak yapılan sarmısaklı bir sebze yemeği. **2.** Arpa ve mısır unundan yapılan bir hamur yemeği. [DS]

halva, [Ar. ḫalvā] *{ağız} is.* Helva. [DS]

halvaçı, [halva-çı] *{eT} is.* Helvacı; tatlıcı. [Nevâyî]

halvet, [Ar. ḫalā *(boşluk)* > ḫalvet خلوت] *{OsT} is.* **1.** Kapalı veya ıssız bir yerde yalnız kalma. **2.** Kimsenin bulunmadığı ıssız ve kapalı yer. **3.** Hamamlarda tek kişinin yıkandığı kapalı ve sıcak bölme. **4.** Karı kocanın başkalarının girmesine izin verilmeyen yerde baş başa kalması. **5.** *tar.* İmparatorluk döneminde sayarlarda kadınların gezip dolaşması için yapılmış özel yer. **6.** *tasvf.* Dervişin dünyadan el etek çekip bir hücreye kapanarak gönül aynasında Allah'ı görmek üzere yalnız kalması. 🗗 **halvete dönmek,** *(Kapalı yer için) çok sıcak olmak.*|| **halvet-gâh,** *{OsT} 1. Halvet yeri. 2. Gizli görüşme yeri. 3. Yalnız başına oturup ibadetle vakit geçirilecek yer.*|| **halvet gibi,** *Çok sıcak.*|| **halvet-güzîde,** *(Kişi için) tenha bir yeri seçmiş olan.*|| **halvet-i fasîde,** *{OsT} 1. Bozguncu yaklaşma. 2. huk. Cinsel ilişkiye engel bir durumun bulunması hâlinde karı koca arası ilişki.*|| **halvet-i hümâyun sokakları,** *{OsT} Padişahlar halvet yaparken yolun iki tarafına çekilen, gerilen yelken bezleri.*|| **hâlvet-i sahîha,** *{OsT} 1. Doğru yaklaşma. 2. Cinsel ilişkiye engel bir durum olmaması hâlinde karı koca arası ilişki.*|| **halvet olmak,** *İçeriye başka bir kimseyi almayarak kapalı bir yerde baş başa görüşmek; yalnız kalmak.*|| **halvet-nişîn,** *{OsT} (Kişi için) yalnız başına oturan.*|| **halvet-sarāy,** *{OsT} 1. Halvet yeri. 2. Hükümdarın özel dairesi.*

halvethane, [Ar. ḫalvet + Far. -ḫāne خلوتخانه] *(halvetha:ne) {OsT} is.* **1.** *tar.* Eski saraylarda girilmesi yasak olan oda. **2.** *tasvf.* Dervişlerin tekkelerde yalnız ibadet etmek ve çile doldurmak için kapandıkları oda; çilehane. **3.** Dinlenme yeri.

halvetî, [Ar. ḫalvetī خلوتى] *(halveti:) {OsT} sf.* **1.** Halvetle ilgili olan. **2.** *öz. is.* İbadetlerini tenha yerlerde yapanların tabi oldukları bir tarikat. **3.** Bu tarikat mensubu kimse.

Halvetiye, [Ar. *(Şeyh Ömer* Ḫalvetī*)* > ḫalvetīyye خلوتيه] *(halveti:ye) {OsT} is.* Gerçeğe gizli zikirle ulaşılacağına inanan Sünnî bir tarikat.

ham[1], [ham *(yans.)*] *is.* **1.** Yemek ve konuşma amacıyla ağzın her açılış ve kapanışında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ham hum, ham etmek, ham(m)+et-mek* **2.** (Çocuk dilinde) yemek. 🗗 **ham etmek,** *(Çocuk için) yemek.*|| **ham hum,** *Anlaşılmaz sözler.*|| **ham hum etmek,** *Anlaşılmaz birtakım sözler söylemek.*|| **ham hum şaralop,** *1. Hile ve el çabukluğuyla yapılan akıl almaz güç iş. 2. Boş ve önemsiz söz.*

ham[2], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ham-ul hamul*

ham[3], [Ar. ḥamm حم] *{OsT} is.* Şiddetli hararet; aşırı sıcaklık.

ham[4], [Far. ḫamīden > ḫam خم] *{OsT} sf.* **1.** Eğri; bükülmüş; eğrilmiş. **2.** Kemer kubbe. 🗗 **ham-beham,** *{OsT} Büklüm büklüm; kıvrım kıvrım.*|| **ham-geşte,** *{OsT} Eğrilmiş; bükülmüş.*|| **ham-ı zülf,** *{OsT} Zülfün kıvrımı; saç lülesinin büklümü.*|| **ham-şüde,** *{OsT}* → ham-geşte.

ham[5], [Far. ḫām خام *(çiğ)*] *{OsT} sf.* **1.** (Meyve için) yeteri kadar olgunlaşmamış. **2.** (Madde için) doğal hâlde bulunan; işlenmemiş. **3.** *mecaz.* (Düşünce, tasarı vb. için) gerçekleşmesi olanaksız olan; boş. **4.** (Kişi için) kaba, nezaketsiz; terbiye ve görgüsü kıt. **5.** Bir işe henüz alışmamış. **6.** (Vücut için) idmansız; antrenmansız. **7.** *tasvf.* Tarikata yeni giren dervişin niteliği. **8.** *{eAT}* İyi pişmemiş; çiğ. 🗗 **ham almak,** *{ağız} Dokunmuş kumaşı boyaya yatırmadan önce kirecini gidermek.* [DS]|| **ham armut gibi boğaza durmak,** *Yolunda giden bir işe söz ve davranışları ile engel çıkarmak.*|| **ham armudun ham sözü,** *Nezaketsiz bir adamın kaba sözü.*|| **ham ayva,** *{ağız} Yeni yetişmekte olan kızın göğsü.* [DS]|| **ham besi suyu,** *bot. Bitkilerde kökler tarafından emilerek yapraklara kadar taşınan besi suyu.*|| **ham çalmak,** *{ağız} 1. (Terli iken ahıra bağlanan hayvan için) hastalanmak. 2. (Uzun süre çalışmayan hayvan için) zorla çalıştırınca hastalanmak. 3. (Meyve için) tam olgunlaşmamak.* [DS]|| **hām-dest,** *{OsT} Eli işe yatmayan; beceriksiz.*||

ham düve, *{ağız} İlk kez yavrulayan inek.* [DS]|| **hām-ervāh,** *{OsT} İncelikten yoksun, yakışıksız, yersiz söz ve davranışları olan kimse; çiğ adam.*|| **ham gaz,** *Henüz işlenmemiş doğal gaz.*|| **ham hayal,** *Gerçekleşmesi olanaksız tasarı, düşünce.*|| **ham ipek,** *Kozadan çekildiği gibi duran, yıkama ve boyama işlemlerinden geçirilmemiş ipek; işlenmemiş ipek.*|| **ham madde,** *İşlenmiş bir ürün elde etmek için hazırda tutulan madensel ya da tarımsal maddeler.*|| **ham payı,** *Zıvanalı geçmeleri sağlamlaştırmak amacı ile zıvanadan genellikle üçte bir oranında çıkarılan parça.*|| **ham petrol,** *Topraktan çıkarıldığı gibi duran, henüz işlenmemiş veya arıtılmamış petrol.*|| **ham söz,** *Kırıcı ve kaba söz.*|| **ham teklif,** *Kabul edilmesi olanaksız öneri.*|| **ham toprak,** *Sürülüp ekilmemiş toprak.*

ham[6], [? ham] *{ağız} is.* Deniz dalgası. [DS]

hamadak, -ğı [? hamadak] *{ağız} sf.* Akılsız; budala. [DS]

hamag, [Far. hamāġ => kamaġ] *{eT} zf.* Hep; bütün; tamamen. [ETY]

hama'id, [Ar. ḥamd > ḥamīde > ḥamā'id حمائد] *(hama:id) {OsT} is.* Övülmeye değer işler.

hama'il, [Ar. ḥamā'il حمائل] *(hama:il {OsT}) is.* **1.** Omuzdan bele doğru çaprazlama inen kılıç veya sancak askı bağı; hamaylı. **2.** Muska.

hama'ilî, [Ar. ḥamā'ilī حمائلى] *(hama:ili:) {OsT} sf.* Çapraz; aykırı.

hama'im, [Ar. ḥamāme > ḥamāim حمائم] *(hama:im) {OsT} is.* Güvercinler.

hamak, -ğı [Karaib. hamacu > İsp. hamaca / Fr. hamac / İng. hamınock] *is.* İki ağaca bağlanarak içine yatılan ve sallanabilen ağ veya bezden yapılmış yatak; ağ yatak; bellem.

hamakat, -ti [Ar. ḥamāḳat حماقت] *(hama:kat) {OsT} is.* Anlayışsızlık; ahmaklık; bönlük; aptalca davranma.

hamaköçek, -ği [hama + köçek ?] *{ağız} zf.* Hep birlikte. [DS]

hamal, [Ar. ḥaml *(yük)* > ḥammāl حمال] *{OsT} is.* **1.** Beden gücüyle yük taşıyarak geçimini sağlayan kimse; taşıyıcı; yükçü. **2.** *sf.* Kaba; nezaketsiz. 🗗 **hamala semeri yük olmaz,** *İnsana kendi işi ağır gelmez.*|| **hamal camal,** *Hamal ve benzeri kimseler.*|| **hamal sırığı,** *Sırık hamallarının yük taşımakta kullandıkları kalın sopa.*

hamalane, [Ar. ḥammal + Far. -āne حمالانه] *{OsT} zf.* Hamala yakışacak şekilde; hamalcasına.

hamalbaşı, [hamal+baş-ı] *is.* Hamallara başkanlık eden kimse.

hamaliye, [Ar. ḥammāliyye حماليه] *(hamma:liye) {OsT} is.* Hamala taşıdığı yükten dolayı ödenen ücret; hamallık.

hamallık, -ğı [hamal-lık] *is.* **1.** Hamalın yaptığı iş. **2.** Hamala yapılan ödeme; hamaliye. **3.** *mecaz.* Kaba ve ağır iş. **4.** Gereksiz yere yüklenme veya taşınma. **5.** *mecaz.* Belleği gereksiz bilgilerle doldurma. 🗗 **hamallık yapmak,** *Bir işin önemsiz fakat ağır ve yorucu yükünü taşımak.*

hamam[1], [Ar. ḥamım *(sıcaklık)* > ḥammām حمام] *{OsT} is.* **1.** Yıkanma yeri; yunak. **2.** Halkın yıkanma gereksinimini karşılayan genel yapı. **3.** *argo.* Okul disiplin kurulu. **4.** *{ağız}* Çamaşırhane. [DS] 🗗 **hamama dayanmak,** *{ağız} folk. (Gelin için) hamama gitmek.* [DS]|| **hamam anası,** *1. İri yarı ve şişman kadın. 2. Katı yürekli kadın. 3. Kadınlar hamamında çalışanların başı; baş natır.*|| **hamam böceği,** *zool. Hamam böceğigillerden, temiz tutulmayan yerlerde üreyen zararlı bir böcek, (Blatta orientalis)*|| **hamam böceğigiller,** *zool. Düz kanatlılar takımından ve örnek türü hamam böceği olan yarı başkalaşmalı böcekler familyası, (Blattidae).*|| **hamam gibi,** *Çok sıcak.*|| **hamamın namusunu kurtarmak,** *Kötü bilinen bir yere sözde itibar kazandırmaya yönelik çalışmada bulunmak.*|| **hamam nalını suratlı,** *Çok çirkin kadın.*|| **hamam otu,** *Vücuttaki gereksiz kılları temizlemek için macun kıvamına getirilerek kullanılan kimyasal madde.*|| **hamam takımı,** *Peştamal, havlu, takunya, hamam tası, kese ve sabunluk gibi yıkanma işinde gerekli olan araçların tümü.*|| **hamam tası,** *Hamamda kurnadan su alıp dökünmekte kullanılan kap.*|| **hamam yapmak,** *Yıkanmak; banyo yapmak.*

hamam[2], [Ar. ḥamām / ḥamāme حمام / حمامة] *(hama:me) {OsT} is. zool.* **1.** Güvercin. **2.** Kumru.

hamamcı, [hamam-cı] *is.* Hamam işleten kimse. 🗗 **hamamcı olmak,** *argo. Boy abdesti alması gerekmek.*

hamamcık, -ğı [hamam-cık] *{ağız} is.* Küçük hamam; gusülhane. [DS]

hamamcılık, -ğı [hamam-cı-lık] *is.* **1.** Hamamcı olma durumu. **2.** Hamamcının yaptığı iş.

hamamlık, -ğı [hamam-lık] *is.* Bazı evlerde yıkanmak için ayrılmış ve dolaba benzer odacık.

haman, [? haman] *{ağız} is.* Güç kuvvet. [DS]

haman, [Far. hemen] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi; derhal. [DS]

hamanca[1], [? hamanca] *{ağız} {eAT} is.* Çobanların kullandığı ağzı büzgülü, süslü azık çantası. [DS]

hamanca[2], [hemen-ce] *{ağız} zf.* Çarçabuk; hemen. [DS]

hamancak, -ğı [hemen-cek] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi; derhal [DS]

hamança, [? hamança] *{ağız} is.* → hamanca[1]. [DS]

hamandan, [hemen-den] *{ağız} zf.* Çarçabuk; hemen. [DS]

hamarat, [Lat. emerod [Eyuboğlu] / Erme. hamarod

[Nişanyan]] *sf.* (Kadın için) ev işlerinde çok çalışkan ve becerikli olan. ◻ **hamarat taze,** *Çalışkan, becerikli genç kadın.*

hamaratça, [hamarat-ça] *(hamara'tça) zf.* Hamarat bir biçimde.

hamaratlaşma, [hamarat-la-ş-ma] *is.* Hamarat duruma gelme.

hamaratlaşmak, [hamarat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çalışkan ve becerikli bir duruma gelmek; hamarat olmak.

hamaratlık, -ğı [hamarat-lık] *is.* Çalışkan ve becerikli olma durumu.

hamase, [Ar. ḥamāse حماسه] *(hama:se) {OsT} is. ed.* Savaşlarda gösterilen kahramanlığı anlatan şiir.

hamaset, [Ar. ḥamāset حماست] *(hama:set) {OsT} is.* Kahramanlık; yiğitlik; cesaret.

hamasi, [Ar. ḥamāsī حماسی] *(hama:si:) {OsT} sf.* **1.** Kahramanlıkları, yiğitlikleri anlatan. **2.** Kahramanlıkla ilgili; epik. **3.** *is. ed.* Kahramanlık şiiri.

hamasiyat, [Ar. ḥamāsiyyāt حماسیات] *(hama:siya:t) {OsT} is. ed.* Kahramanlık şiirleri; destanlar.

hamay[1], [Ar. ḥamā'il] *{ağız} is.* Muska; nazarlık. [DS]

hamay[2], [Yun. khamoyi] *{ağız} is.* Sofa. [DS]

hamaylı, [Ar. ḥamā'il حمائل] *is.* **1.** Omuzdan bele doğru çapraz inen kılıç veya bayrak asmaya yarayan bağ. **2.** Boyundan göğse doğru asılarak taşınan tılsım, muska. **3.** *{ağız}* Kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş kolye. [DS] **4.** *{ağız}* Madenî muska kılıfı. [DS] ◻ **hamaylı baklava,** *Üçgen şeklindeki baklava.*

hamaz[1], [? hamaz / hambaz] *{ağız} is.* Çevrintili esen rüzgâr; küçük hortum; kasırga. [DS]

hamaz[2], [? hamaz] *{ağız} sf.* (Toprak için) verimsizleşmiş. [DS] ◻ **hamaz toprak,** *{ağız} Otuz kırk yıl işlendikten sonra bitekliğini kaybettiği için bir daha işlenmeyen toprak.* [DS]

hamaz[3], [Ar. ġammāz] *{ağız} sf.* **1.** Kurnaz; hileci. **2.** Söz taşıyıcı; fitneci. **3.** Yobaz. [DS]

hamaza, [? hamaza] *{ağız} zf.* Her zaman; genellikle. [DS]

hamazlamak, [gammaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Söz getirip götürmek; dedikodu etmek. [DS]

hamazlamak[2], [hamaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kasırga esmek. [DS]

hambak, -ğı [? hambak] *{ağız} is.* Badem, ceviz gibi yemişlerin üzerindeki yeşil kabuk. [DS] ◻ **hambak açmak,** *{ağız} (Badem, ceviz, kestane gibi kabuklu meyveler için) ağaçta iken yeşil kabukları açılmak.* [DS]

hambaklamak, [hambak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Badem, ceviz vb. meyveleri yeşil kabuklarından ayıklamak. [DS]

hambal, [Ar. ḥammāl] *{ağız} is.* Hamal. [DS]

hambalat, [Ar. ḥammal => hambalat ?] *{ağız} is.* **1.** Taşınması güç eşya. **2.** Ağırlığı az, boyutu büyük yük. **3.** *sf.* Beceriksiz; miskin. [DS]

hamburger, [Alm. hamburg *(Hamburg şehri)* > İng. hamburger] *is.* İçine köfte konularak yapılmış bir tür sandviç.

hamburgerci, [hamburger-ci] *is.* **1.** Hamburger yapıp satan kimse. **2.** Hamburger yapılan ve satılan dükkân.

hamd, [Ar. ḥamd حمد] *{OsT} is.* → hamd. ◻ **hamd ü senâ,** *{OsT} Övgü ve teşekkür bildirme.*

hamdele, [Ar. ḥamdele حمدله] *{OsT} is.* **1.** Elhamdülillah sözünün kısaltılmışı. **2.** Kitapların başına konulan Allah'a hamd etme ifadesi.

hamdüsena, [Ar. ḥamd ü senā حمد و سنا] *(hamdü'sena:) {OsT} is.* Övgü ve teşekkür bildirme.

hame[1], [Ar. hāme هامه] *(ha:me) {OsT} is.* Başın üst kısmı; tepe.

hame[2], [Far. ḫāme خمه] *(ha:me) {OsT} is.* Kalem. ◻ **hāme-cün-bān,** *{OsT} Kalem oynatan; yazar.*|| **hāme-dān,** *{OsT} Kalemlik; kalem kutusu.*|| **hāme-güzār,** *{OsT} Kalemle yazılmış.*|| **hāme-i edeb,** *{OsT} Edebiyat kalemi.*|| **hāme-i ezelî,** *{OsT} Allah'ın kaderleri belirlediği kalem.*|| **hāme-i müy,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i müyî,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i müyîn,** *{OsT} Kıl kalem.*|| **hāme-i şeker-rîz,** *{OsT} Şeker saçan kalem.*|| **hāme-i şekvā,** *{OsT} Şikâyet kalemi; şikâyet yazan kalem.*|| **hāme-keş,** *{OsT} 1. Yazan. 2. Yazıyı üstünü çizerek iptal eden.*|| **hāme-rān,** *{OsT} Kalem yürüten; yazar.*|| **hāme vü şemşîr,** *{OsT} Kalem ve kılıç.*|| **hāme-zen,** *{OsT} Üzerinde kalem ucu kesilecek araç; makta.*

hamel, [Ar. ḥamel حمل] *{OsT} is.* **1.** Kuzu. **2.** (H büyük yazılır) Koç Burcu.

hamelat, [Ar. ḥamle > ḥamelāt حملات] *(hamela:t) {OsT} is.* Hamleler; saldırılar; saldırmalar.

hamele, [Ar. ḥaml > ḥāmil > ḥamele حمله] *{OsT} is.* Taşıyanlar; yüklenenler. ◻ **hamele-i arz,** *{OsT} Arzı taşıyanlar: İsrafîl, Cebrail, Mikâil; Azrail.*|| **hamele-i hüccet,** *{OsT} Günah ve sevapları yazan melekler.*|| **hamele-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı ezberden bilenler; hafızlar.*

hameyli, [Ar. ḥamā'il] *{ağız} is.* **1.** Genç erkeklerin boyunlarına taktıkları üçgen biçimindeki kolye. **2.** Gümüş kuşak. [DS]

hamhama, [Ar. ḥamḥama خمخمه] *{OsT} is.* Genizden konuşma; hırıhımlık.

hamhalat, [ham + halat] *sf.* İri yarı, aptal ve görgüsüz.

hamhumcu, [ham *(yans.)* > ham+hum-cu] *{ağız} sf.* Rüşvet alan; yiyici. [DS]

hamır, [Ar. ḥamīr] *{ağız} {eAT} is.* Hamur. [DS]

hamırsız, [hamur-suz] *{ağız} is.* **1.** Mısır ununda yapılan mayasız ekmek. **2.** Mayasız hamura kuyruk yağı katılarak yapılan bir tür börek. [DS]

hamısı, [kamu-s-u] *{ağız} zm.* Hepsi. [DS]

hamıt, [Slav. hamut] *{ağız} is.* **1.** Beygirleri arabaya ya da sabana koşmak için kullanılan, boyunlarına geçirilen, halka biçimindeki bir tür boyunduruk. **2.** Develerin sırtına konulup yük vurulan takım; havut. [DS]

hamız, [Ar. ḥamż *(ekşilik)* > ḥāmıż / ḥāmıża حامض / حامضه] *(ha:mız) {OsT} is.* **1.** Asit. **2.** Ekşi. **3.** Kekre. ◘ **hāmız-ı azot,** *{OsT} kim. Nitrik asit.*|| **hāmız-ı bevl,** *{OsT} kim. Ürik asit.*|| **hāmız-ı fahim,** *{OsT} kim. Karbonik asit.*|| **hāmız-ı hadîd,** *{OsT} kim. Demir asidi; demir oksit.*|| **hāmız-ı hal,** *{OsT} kim. Sirke asidi; asetik asit.*|| **hāmız-ı hummās,** *{OsT} kim. Oksalik asit.*|| **hāmız-ı karbon,** *{OsT} kim. Karbonik asit.*|| **hāmız-ı kibrit,** *{OsT} kim. Sülfürik asit.*|| **hāmız-ı kiyanik,** *{OsT} kim. Siyanik asit.*|| **hāmız-ı klor-i mā,** *{OsT} kim. Hidroklorik asit.*|| **hāmız-ı neml,** *{OsT} kim. Formik asit.*|| **hāmız-ı pikrik,** *{OsT} kim. Trinitro-fenol; pikrik asit.*|| **hāınız-ı safsāf,** *{OsT} kim. Asetil-salisil asit; aspirin.*|| **hāmız-ı tırtır,** *{OsT} kim. Tartarik asit.*

hamızat, [Ar. ḥāmıżāt حامضات] *(hamıza:t) {OsT} is.* **1.** Asitler. **2.** Ekşi ve kekre şeyler. ◘ **hāınızāt-ı gayr-i uzviye,** *{OsT} kim. Organik olmayan asitler; inorganik asitler.*|| **hāmızāt-ı şanmiye,** *{OsT} kim. Yağ asitleri.*|| **hāınızāt-ı uzviye,** *{OsT} kim. Organik asitler.*

hamızî, [Ar. ḥāmıżī حامضی] *(ha:mızi:) {OsT} sf.* Asit veya ekşilikle ilgili.

hamıziyet, [Ar. ḥāmıżiyyet حامضیت] *(ha:mıziyet) {OsT} is.* **1.** Ekşilik. **2.** Kekrelik.

hami[1], [Ar. ḥimāye > ḥāmī حامی] *(ha:mi:) {OsT} sf.* **1.** Birini koruyan; destek olan; koruyucu; himaye eden. **2.** Kayıran; kayırıcı.

hami[2], [Far. ḫāmī خامی] *(ha:mi:) {OsT} is.* Hamlık; gevşeklik.

hamid[1], [Ar. ḥamd > ḥāmid حامد] *(ha:mid) {OsT} sf.* Şükreden; teşekkür eden.

hamid[2], [Ar. ḥamd > ḥamīd / ḥamīde حمید / حمیده] *(hami:d) {OsT} sf.* **1.** Övgü ve teşekküre layık olan. **2.** Allah'ın övgüye değer olan sıfatı.

hamid[3], [Ar. ḫamed > ḫāmid خامد] *(ha:mid) {OsT} sf.* Alevi gittikçe sönen, kuvveti azalmış ve kor hâline gelmiş ateş.

hamide, [Far. ḫamīden *(bükülmek)* > ḫamīde خمیده] *(hami:de) sf.* **1.** Eğilmiş; bükülmüş. **2.** Kambur. ◘ **hamîde-kamet,** *İki büklüm.*

hamidegî, [Far. ḫamīdegī خمیدگی] *(hami:degi:) is.* **1.** Eğrilik. **2.** Kamburluk.

hamidîn, [Ar. ḥāmid > ḥāmidīn / ḥāmidūn خامدین / خامدون] *(ha:midi:n) is.* Şükredenler; hamd edenler.

hamil[1], [Ar. ḥaml > ḥāmil حامل] *(ha:mi:l) {OsT} sf.* **1.** Üstünde taşıyan; bulunduran. **2.** Sahip olan. **3.** Yüklü. **4.** Gebe. **5.** *is.* Destek. **6.** *tic. huk.* Değerli kâğıt niteliğindeki evrakı bir hakka dayanarak elinde bulunduran kimse. ◘ **hāmil-i bār-i girān,** *{OsT} Ağır yük yüklenen.*|| **hāmil-i Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı ezberleyen kimse; hafız.*|| **hāmil-i muştiye,** *{OsT} zool. Taraklılar.*|| **hamiline yazılı çek,** *Üstünde tahsil edecek kişinin adı yazılı olmayan ve bankaya kim götürürse tahsil edebilecek türden düzenlenmiş çek.*| **hāmil-i vahy,** *{OsT} Cebrail.*|| **hāmil-i ünbübe,** *{OsT} kim. Tüplük.*|| **hamil olmak,** *Üzerinde bulundurmak; taşımak.*

hamil[2], [Ar. ḫāmil خامل] *(ha:mil) {OsT} sf.* (Kişi için) adı kötüye çıkmış.

hamile[1], [Ar. ḥaml > ḥāmile حامله] *(ha:mile) {OsT} sf.* (Kadın ve dişi hayvanlar için) karnında yavrusu bulunan; gebe; yüklü. ◘ **hāmiletü's-spor,** *{OsT} bot. Spor taşıyan.*

hamile[2], [Ar. ḫamīle خمیله] *(hami:le) {OsT} is.* **1.** Kılıç kayışı; kılıç bağı. **2.** Muska. **3.** Deve Kuşu tüyü; kadife kumaş tüyü.

hamilelik, -ği [hamile-lik] *(ha:milelik) is.* Hamile olma durumu; hamile olma süreci.

hamilen, [Ar. ḥāmilen حاملاً] *(ha:'milen) {OsT} zf.* Üzerinde bulundurarak; taşıyarak; hamil olarak.

hamilikart, [Ar. ḥamil-i + Fr. kart] *(ha:mi'likart) {OsT} is.* Aracılık yapması için nüfuzlu bir kişinin konu ile ilgili kısa notu yazılı kartvizitini taşıyan kimse.

hamim, [Ar. ḥamm *(sıcaklık)* > ḥamīm حمیم] *(hami:m) {OsT} sf.* **1.** Çok sıcak; kaynar. **2.** *is.* Soy sop.

haminne, [hanım+ nine > haminne] *(hami'nne) is.* Aile içinde saygı duyulan yaşlı kadınlara verilen unvan.

hamir[1], [Ar. emīr => Oğuz. hamir] *{eT} is.* Emir; bey. [DLT]

hamir[2], [Ar. ḫamīr / ḫamīre خمیر / خمیره] *(hami:r) {OsT} is.* **1.** Hamur. **2.** Maya. ◘ **hamîr-gâr,** *{OsT} Hamur yoğurucu; hamurcu.*|| **hamîr-i māye,** *{OsT} Mayalı hamur.*

hamis, [Ar. ḫams > ḫamīs خمیس] *(hami:s) {OsT} sf.* **1.** Beşinci. **2.** Öncü, sağ, sol, artçı ve merkez güçlerinden meydana gelmiş büyük ordu.

hamis, [Ar. ḫams>ḫāmis / ḫāmise خامس / خامسه] *(ha:mis) {OsT} sf.* **1.** Beşinci. **2.** Haftanın beşinci günü; perşembe.

hamise, [Ar. ḫāmise خامسه] *(ha:mise) {OsT} is.* Tanzimat'tan sonra düzenlenmiş olan derecelemeye göre devlet memurlarının mülkî rütbelerinden ilki.

hamisen, [Ar. ḫams > ḫāmisen خامساً] *(ha:mi'sen) {OsT} zf.* Beşinci olarak.

hamisiz, [hami-siz] *(ha:misiz) sf.* Kendisini koruyacak, kayıracak kimsesi olmayan.

hamiş, [Ar. hāmiş هامش] *(ha:miş) {OsT} is.* **1.** Kitabın kenarına eklenen not veya düşünce; çıkma. **2.** Mektup yazılıp bittikten sonra akla geldiği için kâğıdın boş yerine eklenmiş not.

hamiye, [Ar. ḥamiyye حميه] *{OsT} is.* Millî onur; millî haysiyet.

hamiyet, [Ar. ḥamiyyet حميت] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Coşku. **3.** Bir insanın yurdunu, milletini ve ailesini koruma duygusu ve çabası; insanlık; fazilet. ⊡ **hamiyyet-i cāhiliye,** *{OsT} Gerçeğe karşı harcanan emek.*

hamiyetkâr, [Ar. ḥamiyet + Far. kār حميتكار] *{OsT} sf.* → hamiyetli.

hamiyetli, [hamiyet-li / hamiyetlû] *sf.* **1.** Yurdunu ve yakınlarını seven, koruyan. **2.** Millî onur sahibi. **3.** İmparatorluk döneminde hamise rütbesini alan mülkî erkâna hitap ederken kullanılan saygı sözü.

hamiyetmend, [Ar. ḥamiyet + Far. mend حميتمند] *{OsT} sf.* → hamiyetli.

hamiyetmendan, [Ar. ḥamiyet + Far. mendān حميتمندان] *(hamiyetmenda:n) {OsT} is.* Hamiyetliler.

hamiyetmendane, [Ar. ḥamiyet + Far. mendāne حميتمندانه] *(hamiyetmenda:ne) {OsT} zf.* Hamiyetli olan kimseye yakışır biçimde.

hamiyetmendî, [Ar. ḥamiyet + Far. mendī حميتمندى] *(hamiyetmendi:) {OsT} is.* Vatan ve millet sevgisi.

hamiyetperver, [Ar. ḥamiyyet + Far. perver حميتپرور] *{OsT} sf.* Yurdunu ve yakınlarını sevme ve koruma çabası besleyen.

hamiyetperverlik, -ği [hamiyyetperver-lik] *is.* Yurdunu ve yakınlarını sevme ve koruma çabası besleme durumu.

hamiyetsiz, [hamiyet-siz] *sf.* **1.** Yurdunu sevmeyen. **2.** Yakınlarına bağlı olmayan. **3.** İnsaniyetsiz.

hamiyetsizlik, -ği [hamiyet-siz-lik *is.* Hamiyetsiz olma durumu.

hamka, [Ar. ḥamḳā حمقا] *(hamka:) {OsT} sf.* (Kadın için) ahmak; budala.

hamkalamak, [ham *(yans.)* > ham-ka-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parçalamak, bölmek ya da acıtmak amacıyla avuçlamak. [DS]

haml, [Ar. ḥaml حمل] *{OsT} is.* **1.** Gebelik. **2.** Ana rahmindeki çocuk. **3.** Yük; ağırlık. **4.** Yüklü olma hâli; yüklenme.

hamla, [Ar. ḥamle حمله] *(ha'mla) {OsT} is. dnz.* **1.** Kürek çekerken küreklerin bir defa suya daldırılıp çıkarılması hareketi. **2.** Her kürek hareketinde sandalın aldığı yol. **3.** Kıçtan birinci oturak.

hamlac, [Ar. ḥamlāc حملاج] *(hamla:c) {OsT} is.* → hamlaç.

hamlacı, [hamla-cı] *is.* **1.** Kürek çeken kimse; sandalcı. **2.** Büyük sandal ve kayıklarda kıçtan birinci oturakta kürek çeken kimse. **3.** İmparatorluk döneminde saray sandal ve kayıklarında çalışan bostancı ocağına bağlı kürekçi. **4.** *spor.* Kürek sporunda, ekip yarışmalarında en ön sıradaki kürekçi.

hamlaç, -cı [Ar. ḥamlāc حملاج] *(hamla:ç) {OsT} is.* **1.** Küçük körük. **2.** Sanayide eritme ve kaynak yaparken, laboratuarlarda yüksek sıcaklık elde etmek için kullanılan alev fışkırtan alet; üfleç; şalumo.

hamlama, [ham-la-ma] *is.* **1.** Hareketsizlikten dolayı bedenin kısa sürede yorulması durumu. **2.** Çini ve porselen üretiminde vernikleme işinden önce yapılan pişirme işi. **3.** İlk pişirmeden geçmiş seramik. **4.** Bu pişirmenin yapıldığı fırın.

hamlamak, [ham-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çoğunlukla hayvan için) idmansızlık veya hareketsizlikten dolayı dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetmek, kısa sürede yorulmak. *{eAT} (aym)*

hamlaşma, [ham-la-ş-ma] *is.* İdmansızlık veya hareketsizlikten dolayı dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetme durumu; ham duruma gelme.

hamlaşmak, [ham-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İdman sonucu meydana gelmiş bulunan dayanıklılığını, çevikliğini ve gücünü kaybetmek; kısa sürede yorulur olmak; ham duruma gelmek.

hamle, [Ar. ḥamle حمله] *{OsT} is.* **1.** Yüklenme. **2.** Atılış; ileri atılma hareketi. **3.** İleri atılırken insanın kendine verdiği itme durumu. **4.** Saldırış; saldırı. **5.** Bir işin daha iyi duruma getirilmesi için bütün gücünü toplayarak yapılan ilerleme ve yükselme çabası; atılım. **6.** *mecaz.* İleri doğru atılan adım. **7.** *mecaz.* İlerleme çabası. **8.** Çözümlenecek bir maddenin bir sıvıda çözülebilecek duruma getirilmesi için başka bir maddenin etkisi altında bırakılması. **9.** Satranç ve damada taş sürme eylemi. **10.** Eskrimde bir ayağı yerinde bırakıp öbür ayağı hızla ileri sürme eylemi. **11.** Haltercinin, kaldırdığı halterin altından geçerken vücudunu sıçratması. **12.** Kürek yarışında kürekçilerin küreğin hareketini hızlandırma eylemi. ⊡ **hamle etmek,** *Saldırmak; ileri*

atılmak.‖ **hamle getürmek,** *{eAT} Hamle yapmak; hücum etmek.*| **hamle yapmak,** *1. Büyük işlere girişmek; ileri doğru büyük bir adım atmak; yeni ve önemli yatırım yapmak. 2. Saldırmak; atılmak.*

hamleci, [hamle-ci] *is.* **1.** Hamle yapan; ileri atılan. **2.** Atılımcı. **3.** *{ağız}* Kayık ya da sandalda kürek çeken. [DS]

hamletme, [Ar. ḥaml *(yük)* + T. et-me] *is.* Bir nedene bağlama durumu ve eylemi.

hamletmek, [Ar. ḥaml + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir nedene bağlamak; yüklemek; yormak; isnat etmek.

hamlık, -ğı [ham-lık] *is.* **1.** Ham olma hâli. **2.** Egzersiz ile oluşan kas gelişimine bağlı çevikliğini ve gücünü uzun süre hareketsiz kalarak kaybetme durumu. **3.** Kaba söz veya davranış. **4.** *{ağız}* Kışlık için ham olarak toplanan meyve. [DS] 🗗 **hamlık etmek,** *Yersiz veya kaba davranışta bulunmak; kaba söz söylemek.*‖ **hamlık tutmak,** *{ağız} (Uzun süre çalıştırılmamış hayvan için) hamlamak.* [DS]

hamli, [Ar. ḥamlī / ḥamliyye حملى / حمليه] *(hamli:) {OsT} sf. man.* Yüklemli.

hammaç, [ham *(yans.)* > ham(m) + aş / ham-maç] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

hammal, [Ar. ḥammāl حمال] *(hamma:l) {OsT} is.* → hamal.

hammalane, [Ar. ḥammāl + Far. -āne حمالانه] *(hamma:la:ne) {OsT} zf.* Hamala yakışır biçimde; hamal gibi.

hammaliye, [Ar. ḥammāliyye حماليه] *(hamma:liye) {OsT} is.* Hamallara verilen taşıma ücreti; hamallık ücreti.

hammam, [Ar. ḥamm > ḥammām حمام] *(hamma:m) {OsT} is.* Hamam; banyo. 🗗 **hammām-çe,** *{OsT} Küçük hamam.*| **hammām-ı harr,** *{OsT} Sıcaklık derecesi insan vücudu sıcaklığına yakın hamam.*‖ **hammām-ı mari,** *{OsT} kim. Mari banyosu.*‖ **hammām-ı mu'tedil,** *{OsT} Sıcaklığı 18-25°C arasında olan hamam.*‖ **hammām-ı tennūrî-i rātıb,** *{OsT} Sıcaklığı 40-55°C arasında olan hamam.*‖ **hammām-nāme,** *{OsT} ed.* → hammamiye.

hammamî, [Ar. ḥammāmī حمامى] *(hamma:mi:) {OsT} is.* Hamamcı; hamam yöneticisi.

hamınamiye, [Ar. ḥammāmiye] *(hamma:miye) {OsT} is. ed.* Divan edebiyatında, giriş bölümü hamam eğlencelerini konu alan kaside.

hammar[1]**,** [Ar. ḥamr > ḥammār حمار] *(hamma:r) {OsT} is.* Eşek bakıcısı; eşek çobanı.

hamınar[2]**,** [Ar. ḥamr > ḥammār خمار] *(hamma:r) {OsT} is.* **1.** Şarap yapan veya satan kimse; şarapçı. **2.** *tasvf. mecaz.* Doğru yolu gösteren mürşit.

hamme, [Ar. hāmme هامه] *(ha:mme) {OsT} is.* **1.** Zararlı böcek; haşere. **2.** Binek hayvanı.

hampa[1]**,** [? hampa] *{ağız} is.* **1.** Sırt; omuz. **2.** Para ve emek harcamadan kazanılan şey. **3.** *sf.* Zengin. [DS] 🗗 **hamnpa olmak,** *{ağız} Vurgundan, karaborsadan zengin olmak.* [DS]

hampa[2]**,** [Far. hem-pā] *{ağız} is.* **1.** Hırsızlara yataklık eden kimse. **2.** Aracı kadın. **3.** Bir tarım aracı olan belin ayakla basılan yeri. **4.** Yarışmacı. [DS] 🗗 **hampa çıkmak,** *{ağız} Kavga eden iki kişiden birisine bir üçüncü kişi yardımcı çıkmak; taraf tutmak.* [DS]

hampacı, [hampa-cı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hazırdan yiyen; hazırcı. **2.** (Kişi için) koruyucu. [DS]

hampalamak[1]**,** [hampa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Korumak; desteklemek. [DS]

hampalamak[2]**,** [hampa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Açgözlülük ederek yiyecek kapmak. [DS]

hampalıbel, [hampa-lı+bel] *{ağız} is.* Ayakla basacak kulakları olan bir tür kürek; bel. [DS]

hampırmak, [hamp *(yans.)* > hamp-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Çok kızmak; öfkelenmek. [DS]

hampışmak, [hamp *(yans.)* > hamp-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyin üzerine abanarak iyice çökmek. [DS]

hampur, [hamp *(yans.)* > hamp-ur] *{ağız} sf.* Aptal; salak. [DS]

hampurlamak, [hamp *(yans.)* > hamp-ur-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hakkı olmayan bir parayı almak. **2.** Yutmak. [DS]

hamsamak, [ham-sa-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Hamlaşmak; çevikliğini yitirmek. [DS]

hamr, [Ar. ḥamr *(mayalanmış)* خمر] *{OsT} is.* Şarap; içki.

hamra, -a'i [Ar. ḥumret *(kırmızılık)* > ḥamrā' حمراء] *(hamra:) {OsT} is.* Kırmızı.

hamrî, [Ar. ḥamrī خمرى] *(hamri:) {OsT} sf.* Şarapla ilgili; şaraba ait.

hamriye, [Ar. ḥamriyye خمريه] *{OsT} is. ed.* Şarabı öven kaside.

hams, [Ar. ḥams خمس] *{OsT} is.* Beş.

hamse, [Ar. ḥamse خمسه] *{OsT} sf.* **1.** Beş ögeden oluşan. **2.** *is. ed.* Manzum beş ayrı mesneviyi içine alan eser. 🗗 **hamse-nüvîs,** *{OsT} ed. Hamse sahibi şair.*

hamsi, [Yun. ḥampsi] *is. zool.* Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, geniş ve uzun ağız yarıklı, karın kısmı keskin omurgamsı yapıda kemikli, küçük, ince, uzun balık, *(Engraulis encrasicholus).*

hamsigiller, [hamsi-gil-ler] *is. zool.* Hamsi, ringa, sardalye ve tirsi gibi küçük balıkları kapsayan ilkel kemikli balıklar familyası, *(Engraulidae).*

hamsikuşu, [hamsi+kuş-u] *is.* Kılçıkları çıkarılmış ve dörde bölünmüş hamsileri, ince kıyılmış soğan, maydanoz, nane, mısır unu ve yumurta karışımına bulayıp yağda kızartmak suretiyle yapılan bir Karadeniz yemeği.

hamsin[1], [Ar. ḫams > ḫamsīn خمسين] *{OsT} is.* **1.** Elli. **2.** 31 Ocak ile 21 Mart arasındaki en soğuk elli günlük süreyi kapsayan dönem. **3.** *din.* Hz. Musa'ya Sina dağında Allah tarafından On Emir'in indirildiği günü kutlayan Yahudi bayramı. **4.** *din.* Katolik kilisesinde, havarilerin üzerine Kutsal Ruhun inişinin kutlandığı bayram; Gül Paskalyası, *(Pasha Rosatum)*

hamsin[2], [Yun. ḫampsi] *{eAT} is.* Hamsi.

hamsun, [Ar. ḫams > ḫamsūn خمسون] *(hamsu:n) {OsT} is.* Elli (50).

hamşor, [Far. ham *(olmamış)* + şūr *(verimsiz)*] *{ağız} sf.* **1.** Okuma yazma bilmeyen; cahil. **2.** Deneyimsiz; acemi. **3.** *is.* Olgunlaşmamış meyve. [DS]

hamt, -dı [Ar. ḥamd حمد] *{OsT} is.* Allah'a övgü ve şükür bildirme. 🗗 **hamt etmek,** *Allah'a karşı memnuniyetini bildirmek; şükretmek.*|| **hamt olsun,** *"Allah'a şükürler olsun!" anlamında halinden memnuniyet ifade eden dua sözü.*

hamu, [*eT.* kamuġ > ḫamu] *{eAT} sf.* Kamu; bütün; hep.

hamul[1], [ham *(yans.)* > ham-ul] *is.* Yeme sırasında çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hamul hamul,** *{ağız} (Yemek için) çabuk çabuk ve görgüsüzce.* [DS]

hamul[2], [Ar. ḫaml *(yüklenme)* > ḫamūl حمول] *(hamu:l) {OsT} sf.* Tahammüllü; sabırlı; dayanıklı.

hamulane, [Ar. ḫamūl + Far. -āne حمولانه] *(hamu:la:ne) {OsT} zf.* Dayanıklılık göstererek; tahammül ederek.

hamule, [Ar. ḫaml *(yüklenme)* > ḫamūle حموله] *(hamu:le) {OsT} is.* **1.** Taşınan veya taşınacak olan yük. **2.** Bir geminin yüklemiş olduğu ticaret eşyasının tümü.

hamuli, [Ar. ḫaml > ḫamūlī حمولى] *(hamu:li:) {OsT} is.* Sabırlılık; dayanıklılık.

hamuls, [Lat. hamuls *(küçük çengel)*] *is. zool.* Bir kısım böceklerde, erkek cinsiyet organının bir parçası.

hamun, [Far. hāmūn هامون] *(ha:mu:n) {OsT} is.* Büyük çöl; düz ova. 🗗 **hāmūn-nevred,** *Kırda dolaşan; çölde gezen.*

hamur, [Ar. ḫamīr خمير] *{OsT} is.* **1.** Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmasından meydana gelen koyu kıvamlı madde. **2.** Ekmek mayası. **3.** (Kâğıt için) iyi cins. **4.** Heykeltıraşların, heykel kalıbının içine doldurdukları balmumu veya çamur parçası. **5.** *mecaz.* Öz; asıl; maya. **6.** *sf.* (Ekmek ve diğer hamur işi yiyecekler için) iyi pişmemiş. 🗗 **hamur açmak,** *Yoğrulmuş hamuru oklava ile basa basa incelterek yufka hâline getirmek; yufka açmak.*|| **hamur boya,** *Ressamın resmine sürmek için boya tablası üzerinde hazırladığı hamur kıvamındaki yağlı boya.*|| **hamur eğişi,** *{ağız} Hamur kesmekte ve tekne kazımakta kullanılan araç.* [DS]|| **hamur gibi,** *1. (Unlu yiyecek için) iyi pişmemiş. 2. (Sulu yiyecekler için) çok pişmekten bulamaç hâline gelmiş. 3. Halsiz; bitkin hâlde.*|| **hamur fırçası,** *Hamur işlerinin üstüne yumurta sarısı sürmeye yarar küçük fırça.*|| **hamur gibi olmak,** *Çok yorulmak, bitkin düşmek.*|| **hamur işi,** *Hamurdan yapılmış yiyeceklerin genel adı.*|| **hamur işine karışmak,** *Yeteneklerinin üstünde veya görevinin dışında kalan bir işi yapmaya kalkışmak.*|| **hamur keseceği,** *Yufka açarken hamur parçası bölmeye veya yufkayı belirli biçimde kesmeye yarayan üçgen ağızlı küçük bıçak.*|| **hamur makinesi,** *Hamur yoğurmaya yarayan araç.*|| **hamur patlatma,** *{ağız} Vücutta meydana gelen civerme denilen hastalığın iyileşeceğine inanarak yedi evden toplanan undan yapılan çörekleri köpeklere verme.* [DS]|| **hamur pilavı,** *{ağız} Makarna yemeği.* [DS]|| **hamur saplısı,** *{ağız} Delikli kepçe.* [DS]|| **hamur sepeti,** *İçinde ekmek için hamur mayalandırılan sepet.*|| **hamur tahtası,** *Üzerinde hamur açılan yuvarlak veya dörtgen geniş sehpa.*|| **hamur teknesi,** *İçinde ekmek hamuru yoğrulan büyükçe bir kap.*|| **hamur tutmak,** *Yapılacak olan yiyeceğe göre unu yağ, süt, su vb. ile karıştırarak yoğurmak.*|| **hamur yoğurmak,** *Una çeşitli sıvılar katarak karıştırmak, özleştirmek.*

hamurcu, [hamur-cu] *is.* Ekmek veya hamur işi yiyecekleri üreten bir iş yerinde hamur yoğurmakla görevli işçi.

hamurculuk, -ğu [hamur-cu-luk] *is.* Hamurcunun yaptığı iş.

hamurkâr, [Ar. ḫamir + Far. -kār خمركار] *(hamurkâ:r) {OsT} is.* Ekmek fırınlarında hamur yoğuran işçi.

hamurlama, [hamur-la-ma] *is.* Hamur sürme eylemi; hamur bulaştırma işlemi.

hamurlamak, [hamur-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hamur yapmak. **2.** Hamur sürmek; hamur bulaştırmak. **3.** Tencere, güveç gibi kaplar içindeki yiyeceklerin daha yüksek sıcaklıkta ve kısa sürede pişmesini sağlamak için kapağının kenarını hamur sıvayarak kapatmak. **4.** *{ağız}* İyi pişmemiş ekmek yemek yüzünden hastalanmak. [DS]

hamurlanma, [hamur-la-n-ma] *is.* Üzerine hamur bulaşma durumu.

hamurlanmak, [hamur-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Üzerine hamur bulaştırılmak; hamur sürülmek; ha-

mur bulanmak. **2.** *dönşl.* Üzerine hamur bulaşmak. **3.** İçine hamur karışmak; hamurlu hâle gelmek.

hamurlaşma, [hamur-la-ş-ma] *is.* Hamur gibi olma durumu; hamur kıvamına gelme; yumuşama.

hamurlaşmak, [hamur-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hamur kıvamına gelmek; yumuşamak.

hamurlaştırıcı, [hamur-la-ş-tır-ıcı] *is.* Kâğıt fabrikalarında kâğıtları veya kâğıt üretiminde kullanılan lifleri parçalayarak özel sıvı içinde asıltılı hâle getiren alet.

hamurlaştırma, [hamur-la-ş-tır-ma] *is.* Hamur hâline getirme; hamurlaştırmak eylemi.

hamurlaştırmak, [hamur-la-ş-tır-mak] *geçl. f. [-ır]* Hamur hâline getirmek.

hamurlu, [hamur-lu] *{ağız} is.* Mayalı hamurdan yapılarak sac üzerinde pişirilen bir tür ekmek. [DS]

hamurluk, -ğu [hamur-luk] *{ağız} is.* Ekmek mayası. [DS]

hamursu, [hamur-su] *sf.* Hamuru andırır biçimde; hamur gibi.

hamursuz, [hamur-suz] *is.* **1.** Mayasız hamurdan yapılan yiyecek. **2.** *{ağız}* İçine karanfil, çörek otu, sakız konularak mayalı hamurdan yapılan bir tür ekmek. [DS] **3.** *{ağız}* Mayasız hamurdan küle gömülerek pişirilen kalın bazlama. [DS] **4.** *din.* Yahudilerin Mısır'dan çıkışlarının hatırasını canlı tutmak için Hamursuz Bayramında yedikleri mayasız ekmek. 🗗 **Hamursuz Bayramı,** *din. Musevilerin Mısır'dan çıkışlarını anmak amacıyla her yıl kutladıkları bayram.*

hamursuzcular, [hamur-suz-cu-lar] *is.* Ortodoksların, ayinlerde mayasız ekmek kullanan Katoliklere verdikleri ad.

hamurumsu, [hamur-umsu] *sf.* Hamuru andırır biçimde; hamur gibi.

hamuryağı, [hamur+yağ-ı] *{ağız} is.* Zeytinyağı. [DS]

hamuş, [Far. ḫāmūşiden *(susmak)* > ḫāmüş خاموش] *(ha:mu:ş) {OsT} sf.* Susan; susmuş; sessiz. 🗗 **hamuş olmak,** *Susmak.*

hamuşan, [Far. ḫāmūşiden *(susmak)* > ḫāmüşān خاموشان] *(ha:mu:şa:n) {OsT}* **1.** Sessiz olanlar; susanlar. **2.** *mecaz.* Mevlevilikte ölüler veya mezarlık için kullanılan söz.

hamuşane, [Far. ḫāmūşāne خاموشانه] *(ha:mu:şa:ne) {OsT} zf.* Sessiz bir biçimde; sessizliği andırırcasına.

hamuşî, [Far. ḫāmūşī خاموشی] *(ha:mu:şi:) {OsT} is.* Sessizlik; susmuşluk.

hamut, -du [İslav. ḫamut] *is.* Araba koşumunda atların boynuna geçirilen içi kıtık dolu meşin ve ağaçtan yapılmış geniş halka.

hamyaze, [Far. ḫamyāze خمیازه] *(hamya:ze) {OsT} is.* **1.** Bezginlik; usanç. **2.** Hoşa gitmeyen davranış. 🗗 **hamyāze-i gayr-i ihtiyārî,** *{OsT} Elinde olmadan, bilmeden esneme.*|| **hamyāze-i resen,** *{OsT} İp, halat vb.nin esnemesi.*|| **hamyāze-bahş,** *{OsT} Esneme getiren; gevşeklik veren.*|| **hamyāze-keş,** *{OsT} 1. Esneyen. 2. İnsanın ruhunu sıkan.*

hamz, [Ar. ḥamż حمض] *{OsT} is.* Ekşilik; burukluk; kekrelik.

-han, [Far. ḫānden > -ḫ^{v}ān خوان] *{OsT} son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"... okuyan, ... okuyucu"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek. *mevlit-hān (mevlit okuyan), gezel-hān (gezel çeken)*

han[1], [han *(yans.)*] *is.* Aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *han-kır-mak*

han[2], [Moğ. ḫan] *(khan) {eT} is.* **1.** Türklerin en büyük başbuğu; han; kral; hükümdar. [DLT] [EUTS] [Gabain] **2.** Rütbe ve derece itibariyle kağandan aşağı olan. **3.** Eski Türk devlet kuruluşunda hakandan sonra gelen ve ikinci derecedeki devlet veya beyliğin başkanı. **4.** Osmanlı padişahlarının ve bazı Türk beylerinin kullandığı unvan.

han[3], [Far. ḫān خان] *{OsT} is.* **1.** Şehir içinde veya dışında yolcular için yapılmış konaklama yapıları. **2.** Serbest meslek mensubu kimselerin kiralayarak çalıştıkları büro ve iş yerlerini içine alan büyük yapı. **3.** İçinde bekârlara ait odaların bulunduğu bina. **4.** *{ağız}* Dükkân. [DS] **5.** Meyhane. **6.** *{ağız}* At, eşek gibi hayvanların yattığı yer. [DS] 🗗 **han gibi,** *(Yer için) gereğinden büyük; çok büyük.*|| **han hamam sahibi,** *Varlıklı kimse; mülk sahibi.*|| **hān-ı sebîl,** *{OsT} Yoksul yolcuların barındığı konaklama yeri.*

han[4], [Far. ḫ^{v}ān خوان] *(ha:n) {OsT} is.* **1.** Üzerinde yemek yenilen sini veya sofra. **2.** Aşçı dükkânı. **3.** Yemek. 🗗 **hān-ı yağmā,** *1. Yoksullara verilen yemek. 2. Tabiatın sunduğu nimetler.*

hana[1], [Hotan, Kençek. ana => hana] *{eT} is.* Ana. [DLT]

hana[2], [Mog. hana] *{eT} is.* Eyerin yüksek yeri. [Nevâyî]

hana[3], [? hana] *{ağız} is.* Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı. [DS]

hanabile, [Ar. İmam Ahmed bin Hanbelī *(dört mezhep imamından biri)* > ḥanābile حنابله] *(hana:bile) {OsT} is.* Hanbeliler.

hanacir, [Ar. ḥancere > ḥanācir حناجر] *(hana:cir) {OsT} is.* Gırtlaklar.

hanadık, [Ar. ḫandaḳ > ḫanādıḳ خنادق] *(hana:dık) {OsT} is.* Hendekler.

hanadır, [Ar. ḥanādır حنادر] *(hana:dır) {OsT} sf.* Görme gücü yüksek olan.

hanafîs, [Ar. ḫunfesā>ḫanāfîs خنافس] *(hana:fîs) {OsT} is. zool.* Bok böcekleri; mayıs böcekleri.

ḫanak, [Ar. ḥanaḳ حنق] *{OsT} is.* **1.** Darılma. **2.** Kızma; hiddetlenme.

ḫanan[1]**,** [Ar. ḥanān حنان] *(hana:n) {OsT} is.* Acıma duygusu; yürek yufkalığı; merhamet.

ḫanan[2]**,** [ḫān + Far. -ān خانان] *(ha:na:n) {OsT} is.* Hükümdarlar.

ḫanat, [Far. ḫān + Ar. -āt خانات] *(ha:na:t) {OsT} is.* **1.** Hanlar. **2.** Alış veriş dükkânları.

hanay, [han+ öy *(ev)* / Yun. anoi ?] *{ağız} is.* **1.** İki ve daha çok katlı ev. **2.** Evlerin üst katı. **3.** Büyük oda; salon. *{eAT} (aynı)* **4.** Sofa; hol; koridor. *{eAT} (aynı)* **5.** Avlu. **6.** Asma merdiven. **7.** Kiler. [DS] **8.** *{eAT}* Penceresi çok, etrafı açık ev; yaz evi.

hanayh, [hanay-lı] *{ağız} is.* Önünde çardak bulunan ev. [DS]

hanazıl, [Ar. ḥanẓal >ḫanāẓıl حناظل] *(hana:zıl) {OsT} is. bot.* Ebucehil karpuzları.

hanazir, [Ar. ḫınzīr>ḫanāzīr خنازير] *(hana:zi:r) {OsT} is.* Domuzlar.

Ḫanbelî, [Ar. Ahmet ibn Hanbel > ḥanbelī حنبلى] *(hanbeli:) {OsT} is.* **1.** İslam dininde belli başlı ve en çok taraftarı olan, nasa önem veren, sahabenin söylediği ve yaptığı işlerden muhalefet edilmemiş olanlarına uyan, peygamberi görmüş olanlar arasında aykırılık varsa Kur'an'a yakın olanı tutan, inkârcı ve itham edici olmamak kaydıyla zayıf ve mürsel hadislere de önem veren, bu şartlar bulunmadığı zaman ise kıyasa (tasım) baş vuran ehl-i sünnetten bir mezhep. **2.** Bu mezhepten olan birisi.

hanbere, [Far. ḫān-bere خان بره] *(ha:nbere) {OsT} is.* Koç Burcu; Hamel Burcu.

hanc, [hanc *(yans.)*] *is.* Oburca yemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hanc-ıl hancıl*

hanca[1]**,** [kan-ca] *{ağız} zf.* **1.** Çoktan beri; çoktan. **2.** Ne vakit. [DS]

hanca[2]**,** [Far. ḫ^{v}an-çe] *{ağız} is.* Sofra. [DS]

hancabir, [kan-ca+bir] *{ağız} is.* Kan kardeşi. [DS] 🗗 **hancabir olmak,** *Kan kardeşi olmak.*

hancer, [Ar. ḫancer خنجر] *{OsT} is.* → hançer. 🗗 **hancer-i ebrû,** *{OsT} 1. Kaşların hançeri. 2. ed. Hançere benzer kaşlar.*|| **hancer-i felek,** *{OsT} Güneş ışığı.*|| **hancer-i müjgân,** *{OsT} 1. Kirpiklerin hançeri. 2. ed. Hançere benzer kirpikler; âşığın kalbini bir hançer gibi delen kirpikler.*|| **hancer-i sîm,** *{OsT} Güneş ışığı.*|| **hancer-i subh,** *{OsT} Güneş ışığı.*|| **hancer-i zer,** *{OsT} Güneş ışığı.*

hancere, [Ar. ḫancere حنجره] *{OsT} is.* → hançere.

hancerî[1]**,** [Ar. ḫancerī / ḫanceriyye خنجرى / خنجريه] *(hanceri:) {OsT} sf.* **1.** Hançer gibi olan. **2.** Hançerle ilgili olan; hançere ait.

hancerî[2]**,** [Ar. ḥancerī / ḫanceriyye حنجرى / حنجريه] *(hanceri:) {OsT} sf.* Gırtlağa ilişkin.

hancı, [han-cı] *is.* Han işleten veya handa çalışan kimse. 🗗 **hancı sarhoş, yolcu sarhoş,** *"Kimsenin ne yaptığından haberi yok." anlamında kullanılan söz.*

hancıl, [hanc *(yans.)* > hanc-ıl] *is.* Oburca yemeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hancıl hancıl,** *{ağız} (Yemek için) oburca.* [DS]

hancılık, -ğı [han-cı-lık] *is.* **1.** Hancının mesleği. **2.** Handa kalmak için hancıya verilen ücret.

hancıllamak, [hanc-ıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Oburca yemek. [DS]

hança, [Far. ḫ^{v}an-çe] *{ağız} is. folk.* **1.** Davetlilerin düğüne götürdükleri armağan. **2.** Gelin almaya giden dünürcüye erkek evinden verilen yemek. [DS]

hançe, [Far. ḫ^{v}ān -çe خوانچه] *{OsT} is.* Küçük tepsi; küçük sofra. 🗗 **hânçe-i zer,** *1. Küçük altın tepsi. 2. Güneş.*

hançer, [Ar. ḫancer => ḫançer خنچر] *{OsT} is.* **1.** Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer kısa bıçak. **2.** Işık demeti. **3.** *mecaz.* Sevgilinin kaş ve kirpiği.

hançere, [Ar. ḥancere => ḫançere حنچره] *{OsT} is.* Gırtlak.

hançerî, [Ar. ḫancerī => ḫançerī حنچرى] *(hançeri:) {OsT} sf.* Gırtlakla ilgili.

hançeriye, [Ar. ḫanceriyye => ḫançeriyye حنچريه] *{OsT} is. bot.* Latinçiçeğigiller.

hançerleme, [hançer-le-me] *is.* Hançerle yaralama veya öldürme eylemi.

hançerlemek, [hançer-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l (i)-yor]* Hançerle yaralamak veya öldürmek; hançer saplamak.

hançerlenme, [hançer-le-n-me] *is.* Hançerle yaralanma veya öldürülme eylemi.

hançerlenmek, [hançer-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Hançerle yaralanmak veya öldürülmek.

handa, [kanda / kayda/ kayuda / ḫanda] *{eT} {eAT} zf.* Nerede. [DLT]

handahand, [Far. ḫandā-ḫand خنداخند] *(handa:-hand) {OsT} is.* **1.** Uzun süre devamlı gülme. **2.** *sf.* Sürekli.

handan[1]**,** [Far. ḫandīden *(gülmek)* > ḫandān خندان] *{OsT} sf.* Gülen; neşeli. 🗗 **handān handān,** *Güle güle; gülerek.*|| **handān-rū,** *{OsT} Güler yüzlü; güleç.*|| **handān-rüy,** *{OsT}* → handān-rū.

handan[2]**,** [kan-dan / hani-den] *zf.* Çoktan; çok önceleri.

handan[3], [Far. ḫandān] *{ağız} sf.* (Çocuk için) babası belli olmayan; piç. [DS]

handasa, [kanda + i-se / handise] *{eAT} zf.* Nerede olsa.

hande, [Far. ḫandīden *(gülmek)* > ḫande خنده] *{OsT} is.* **1.** Gülme; gülüş. **2.** Alay etme; eğlenme. **3.** Açılma; açılış; patlama. 🗗 **hande-bahşā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-bār,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-fermā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-feşān,** *{OsT} Gülücükler saçan.*|| **hande-fezā,** *{OsT} Güldürücü.*|| **hande-harîş,** *{OsT} Birine alaycı tavırla gülme.*|| **hande-i āftāb,** *{OsT} Güneşin gülmesi; güneş doğmak.*|| **hande-i cām,** *{OsT} Kadehin insana gülmesi; içine içki konulduğu zaman kadehin buğulanması.*|| **hande-i dîrîne,** *{OsT} Eski gülüş.*|| **hande-i gül,** *{OsT} Gülün gülmesi; gülün açılması.*|| **hande-i istihfāf,** *{OsT} Alaylı gülüş; hafifseme dolu gülüş.*|| **hande-i zemîn,** *{OsT} Toprağın gülmesi; yerin yeşillenmesi.*|| **hande-kâr,** *{OsT} Gülen; gülücü.*|| **hande-künān,** *{OsT} Güle güle; gülerek.*|| **hande-meşhūn,** *{OsT} Çok gülen; hep gülen.*|| **hande-mu'tad,** *{OsT} Gülme alışkanlığı olan; her zaman gülen.*|| **hande-nümā,** *{OsT} Gülen.*|| **hande-rîz,** *{OsT} Gülüp duran.*|| **hande-rüy,** *{OsT} Güler yüzlü.*|| **hande-zād,** *{OsT} Gülümsemenin eseri.*|| **hande-zen,** *{OsT} Gülen.*

handek, -ği [Ar. ḫandeḳ / Far. kandak خندق] *{eAT} is.* Hendek.

handeris, [Ar. ḫanderīs خندريس] *(handeri:s) {OsT} is.* Yıllanmış şarap; eski şarap.

handeriş, [Far. ḫande-rīş خنده ريش] *(handeri:ş) {OsT} is.* **1.** Alay; gülme. **2.** *sf.* (Kişi için) alay konusu olan; gülünecek.

handikap, -bı [İng. handicap *(el şapkada)*] *is.* **1.** Oyunda karşı tarafa baştan tanınan puan. **2.** At yarışlarında, binicilerle eyerlerin ağırlığının atların koşuyu kazanma şansını etkileyecek biçimde ayarlanması. **3.** *mecaz.* Elverişsiz durum; engel.

handikapçı, [handikap-çı] *is.* At yarışlarında, yarış kazanmış olan atların bir sonraki yarışta hangi handikapla yarışacağını belirleyen görevli.

handikaplı, [handikap-lı] *sf.* (Yarış için) atların ağırlıkları ayarlanarak kazanma şansları denkleştirilmiş olan.

handiyse, [kanda *(nerede)* + ise > handa + ise > handiyse] *(ha'ndiyse) zf.* Nerede ise.

-hane, [Far. -ḫāne خانه] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği isimlerden yer isimleri yapan Farsça son ek. *gül-hāne, hasta-hāne, pasta-hāne*

hane[1], [Ar. ḫāne خانه] *(ha:ne) {OsT} is.* İçkili gazino; meyhane.

hane[2], [Far. ḫāne خانه] *(ha:ne) {OsT} is.* **1.** Ev; mesken; konut. **2.** Yer; mekân. **3.** Bir bütünü meydana getiren bölümlerden her biri; bölüm; göz. **4.** Ev halkı. **5.** *mat.* Onluk sistemde rakamların bulunduğu basamakların her biri. **6.** *müz.* Saz eserlerinin ayrıldığı bölümlerden her biri. **7.** Satranç, dama ve tavla gibi oyunlarda taşların konulduğu bölümlerden her biri. **8.** *ed.* Dörtlüklerden kurulu şiirlerin bölümlerinin her biri. 🗗 **hāne-bāz,** *{OsT} 1. Evle oynayan. 2. Evine kadar her şeyinin kumarda kaybeden.*|| **hāne-ber-endāzāne,** *{OsT} Yuva yıkarcasına.*|| **hāne-ber-endāzî,** *{OsT} Yuva yıkıcılık.*|| **hāne-dār,** *{OsT} Aile reisi; vekilharç.*|| **hāne-fürüş,** *{OsT} Ev komisyoncusu.*|| **hāne-gî,** *{OsT} Eve mensup; hane halkından olan.*|| **hāne-gîr,** *{OsT} Bir yeri kendine mekân sayan.*|| **hāne-harāb,** *{OsT} Evi yıkılmış.*|| **hāne-hudā,** *{OsT} Ev sahibi.*|| **hāne-hudāyî,** *{OsT} Ev sahipliği.*|| **hāne-i āfet-rîz,** *{OsT} 1. Bela saçan ev. 2. Bu dünya.*|| **hāne-i āvārız,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde köylerin nüfus, emlak ve arazileri dikkate alınarak belirlenmiş vergi oranı.*|| **hāne-i āyine,** *{OsT} Duvarları camla kaplı oda, salon veya saray.*|| **hāne-i bāriyān,** *{OsT} Padişahın avcılarından bir kısmının barındığı yer.*|| **hāne-i bāz,** *{OsT} Terazi burcu.*|| **hāne-i bāziyan,** *{OsT} 1. Doğancı koğuşu. 2. Padişahın avcı birliklerinden bazılarının barındığı yer.*|| **hāne-ber-düş,** *{OsT} 1. Evi omzunda. 2. Yersiz yurtsuz; serseri.*|| **hāne-ber-endāz,** *{OsT} Yuva yıkan.*|| **hāne-i dil,** *{OsT} 1. Gönül evi. 2. Kâbe.*|| **hāne-i ferdā,** *{OsT} 1. Yarınki ev. 2. Ahret.*|| **hāne-i gül,** *{OsT} Bu dünya.*|| **hāne-i has,** *{OsT} Has oda.*|| **hāne-i hassa,** *{OsT} Topkapı sarayında Kutsal Emanetlerin bulunduğu bölüm.*|| **hāne-i Hüda,** *{OsT} Kâbe.*|| **hāne-i zer,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Dördüncü gök.*|| **hāne-i zerîn,** *{OsT} 1. Güneş. 2. Yıldızlar.*|| **hāne-i zünbür,** *{OsT} Arı kovanı.*|| **hāne-küş,** *{OsT} Mirasyedi.*|| **hāne-nişîn,** *{OsT} Evde oturan; evine bağlı.*|| **hāne-perdāz,** *{OsT} Ev yapan.*|| **hāne-perver,** *{OsT} 1. Evde yetişmiş. 2. mecaz. Olayları ve çevreyi yeterince tanımayan.*|| **hāne-perverd,** *{OsT}* → hāne-perver.|| **hāne-perverî,** *{OsT} Evde yetişmiş olma.*|| **hāne-süz,** *{OsT} 1. Yuva yıkan. 2. Evini ihmal eden; gözü dışarıda olan.*|| **hāne-zād,** *{OsT} Hizmet gördüğü evde doğan köle ya da hizmetçi.*

haneb, [Ar. ḫaneb خنب] *{OsT} is.* Atın arka ayaklarında bulunan dirsek gibi çıkıntılı kısım.

hanedan, [Far. ḫāne-dān خاندان] *(ha:neda:n) {OsT} is.* **1.** Kökten büyük ve soylu aile. **2.** Peygamber, hükümdar veya bir devlet büyüğü gibi bir şahsa dayalı soy; büyük aile; ocak. **3.** *sf.* Belli ve büyük bir soydan gelen. **4.** *mecaz.* Eli açık ve konuksever; gönlü zengin

hanedanlık, -ğı [hanedan-lık] *(ha:neda:nlık) is.* **1.** Hanedan olma durumu; soyluluk. **2.** Bir hanedan tarafından yönetilen ülke. **3.** Cömertlik ve konukseverlik.

hanef, [Ar. ḥanef حنف] *{OsT} is.* **1.** Doğruluk. **2.** Doğru gidiş.

Hanefî, [Ar. Ebu Hanefî>ḥanefî حنفى] *(hanefî:) {OsT} sf.* **1.** Ebu Hanefî yolunu tutan; ona uyan. **2.** Hanefilik mezhebi ve bu mezheple ilgili.

Hanefîlik, [hanefi-lik] *(hanefî:lik) is.* İslamiyet'te ehl-i sünnetten olan dört mezhepten biri.

Hanefîyun, [Ar. ḥanefiyyūn حنفيون] *(hanefîyu:n) {OsT} is.* Hanefiler.

hanek[1], [Ar. ḥanek حنك] *{OsT} is.* Ağız tavanı; damak.

hanek[2], [Erme. hanak / ḥanek حنك] *{ağız} is.* **1.** Söz; lakırdı. **2.** Konuşma. [DS] 🗗 **hanek etmek,** *{ağız} 1. Konuşmak. 2. Şakalaşmak.* [DS]

hanekî, [Ar. ḥanekī حنكى] *(haneki:) {OsT} sf.* Damakla ilgili; damaksı.

haneli, [hane-li] *(ha:neli) sf.* **1.** Belli sayıda bölmesi olan; hanesi bulunan. **2.** (Belirtilen sayıda) evi bulunan.

hanelik, -ği [hane-lik] *(ha:nelik) sf.* Belirtilen sayıda evi bulunan; evlik.

hanende, [Far. ḫ^{v}ānden *(okumak)* > ḫ^{v}ānende خواننده] *(ha:nende) {OsT} is.* Gazel veya şarkı söylemeyi kendisine meslek edinmiş olan kişi; şarkıcı; ses sanatçısı.

hanendegân, [Far. ḥānendegān گان خوانند] *(ha:nendegâ:n) {OsT} is.* Hanendeler; şarkıcılar.

hanendegî, [Far. ḫānendegī گى خوانند] *(hanendegi:) {OsT} is.* Hanendelik; şarkıcılık.

hanendelik, -ği [hanende-lik] *(ha:nendelik) is.* Hanende olma durumu; şarkıcılık; okuyuculuk; ses sanatçılığı.

haneşiye, [Ar. ḥaneşiyye حنشيه] *{OsT} is. zool.* Yılanlar.

hanev, [Far. ḫān + T. ev] *{ağız} is.* Büyük ev; hanay. [DS]

haney, [Far. ḫān + T. ev] *{ağız} is.* → hanay. [DS]

haneyli, [haney-li] *{ağız} is.* Dörtkatlı ev. [DS]

hang[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hang-ır hangır, hang-ır-da-mak, hang-ır-tı*

hang[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hang-ır hangır, hang-ır-da-mak*

hangâh, [Far. ḫān-gāh خانگاه] *(ha:ngâ:h) {OsT} is.* Derviş evi; tekke.

hangar, [Fr. hangar] *is.* Uçak, araba, tarım aracı, eşya gibi nesneleri barındırmaya yarar kapalı yer; sundurma. 🗗 **hangar gibi,** *Çok büyük ve geniş yer.*

hangara, [hangi-ra] *{ağız} zf.* Nereye? [DS]

hangel, [? hangel] *{ağız} is.* **1.** Erkekliği iyi giderilmemiş boğa. **2.** Tek husyeli boğa. [DS]

hangem, [Far. hengām] *{ağız} is.* Kavga; dövüş. [DS] 🗗 **hangem çıkarmak,** *{ağız} Kavga çıkarmak.* [DS]

hangı, [*eT.* kangı / hangi] *{ağız} sf.* Hangi. [DS]

hangıl, [hang *(yans.)* > hang-ıl] *is. ünl.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hangıl hangıl,** *(Suyun akışı için) hızlı hızlı.*

hangır, [hang *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hangır hangır,** *{ağız} 1. (Ağır bir şeyin düşmesi, yuvarlanması için) ses çıkararak. 2. (Titremek için) zangır zangır.* [DS]

hangıra, [kangı-ra] *{ağız} zf.* **1.** Nereye? **2.** Neresi? [DS]

hangırada, [kangı-ra-da] *{ağız} zf.* Nerede? [DS]

hangırda, [kangı-ra-da] *{ağız} zf.* → hangırada. [DS]

hangırdamak, [hang *(yans.)* > hang-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f.* **1.** Kaba ve çirkin olarak gülmek; kahkaha atmak; hakırdamak. **2.** Oynamak; zıplamak. **3.** Hoppalık yapmak. [DS]

hangırdan, [kangı-ra-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

hangırdaşmak, [hang *(yans.)* > hang-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yüksek sesle ve çirkin biçimde gülüşmek. [DS]

hangırı, [kangı-rı] *{ağız} zm.* Hangisi? [DS]

hangırtı, [hang *(yans.)* > hang-ır-tı] *{ağız} is.* Yuvarlanan ağır bir şeyin çıkardığı ses. [DS]

hangi, [*eT.* kangı > hangi] *(ha'ngi) sf.* **1.** İki ve daha çok şeyden birini belirtecek bir cevap almak için kullanılan soru sıfatı. **2.** Fiili dilek şart veya şart bileşik zamanında olan cümlelerde, nesnenin veya cümlenin belirteni durumunda olduğunda nesnedeki kavramı genelleştirir. 🗗 **Hangi akla hizmet ediyor?** *"Nasıl bir düşünce ile böyle mantıksız ve sonuçsuz bir iş yapıyor?" anlamında yadırgama sözü.*‖ **Hangi biri?** *Çok olanlardan hangisi?*‖ **Hangi dağda kurt öldü?** *Kendisinden beklenmedik bir davranış görülen kişiye şaşma ve sitem ifade eden söz.*‖ **Hangi rüzgâr attı?** *Bir yere uzunca bir süre uğramamışken ansızın çıkıp gelene sitem için söylenen söz.*‖ **Hangi taşı kaldırsan altından çıkar.** *1. Her işten anlar veya anladığını iddia eder. 2. Her işe karışır.*

hangil, [? hangil] *{ağız} is.* Kova; bakraç. [DS]

hangisi, [*eT.* kangı *(hangi)* > hangisi] *(ha'ngisi) zm.* **1.** (Birkaç kişi arasından) kim? **2.** (Birkaç şey arasından) hangi şey.

hangsız, [kañ *(baba)* > ḫañ-sız] *{eT} sf.* Babasız. [EUTS]

hanıhandan, [kangı+kan-dan ?] *{ağız} zf.* Çok zamandan beri; çoktan. [DS]

hanık[1]**, -ğı** [? hanık] *{ağız} sf.* Hazıra konan. [DS]

hanık[2]**, -ğı** [Ar. ḫunḳ > ḫānıḳ خانق] *(ha:nık) {OsT} sf.* Boğan; boğucu. ⮺ **hānıkü'l-kelb,** *{OsT} 1. Köpek boğan. 2. bot. Çiğdem.*|| **hānıkü'l-nemir,** *{OsT} bot. Kurtboğan.*|| **hānıkü'l-zeneb,** *{OsT} bot. Kurtboğan.*

hanıkmak, [hanık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hazır olmak. [DS]

hanım, [*eT.* kan > kan-um *(kağan eşi)* > han-ım] *is.* **1.** Kadın veya kızlara verilen unvan veya saygı sözü; bayan. **2.** Hitaplarda saygı için kadın isimlerinden sonra kullanılan nezaket ve saygı sözü. **3.** Eş; karı. **4.** Hizmetinde bulunulan kadın. **5.** *sf.* Kadınlığın bütün iyi niteliklerini kendinde toplayan. ⮺ **hanım böceği,** *zool. Kın kanatlılardan, kara benekli, kırmızı renkte, kurtçukları yediği için yararlı sayılan bir böcek; gelin böceği; uğur böceği, (Coccinella).*|| **hanım evladı,** *Nazlı büyütülmüş; çıtkırıldım.*|| **hanım hanımcık,** *1. (Kadın için) evine, çocuklarına, işine gereği gibi bakan. 2. Çevresiyle uyumlu, ağırbaşlı davranışları olan.*‖ **hanım sultan,** *is. İmparatorluk döneminde padişah kızlarının hanedandan olmayan kocadan dünyaya getirdiği kız çocuğu.*

hanımağzı, -nı, -ğızları [hanım+ağ(ı)z-ı] *{ağız} bot.* Aslanağzı çiçeği. [DS]

hanımanne, [hanım+anne] *(hanı'manne) is.* Kayın valide; kaynana.

hanımbudu, [hanım+bud-u] *{ağız} is.* Kavun, karpuz ve tatlı kabağı. [DS]

hanımefendi, [hatım+efendi] *(hanı'mefendi) is.* Aşırı saygı göstermek için kadın isimlerinden sonra getirilen veya onların isimlerinin yerine kullanılan hitap sözü.

hanımefendilik, -ği [hanım+efendi-lik] *is.* **1.** Hanımefendi olma durumu ve özelliği. **2.** Ağırbaşlı, saygın ve nazik kadının taşıdığı nitelik.

hanımeli, -yi / -ni, -elleri [hanım+el-i] *(hanı'meli) is. bot.* **1.** Hanımeligillerden, kokulu ve iki parçalı çiçekleri dolayısıyla park ve bahçelerde yetiştirilen tırmanıcı, sarılgan çalımsı bitki, *(Lonicera caprifolium).* **2.** Bu bitkinin güzel kokulu çiçeği.

hanımeligiller, [hanım+el-i-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, örneği hanımeli olan otsu ve sarılgan bitki familyası, *(Caprifoliaceae).*

hanımgöbeği, -ni, -eleri [hanım+göbe(k)-i] *is.* Yağ, pirinç unu, un, su ve şekerle yapılan bir tür hamur tatlısı.

hanımiğnesi, -ni, -eleri [hanım+iğne-s-i] *{ağız} is.* Çengelli iğne. [DS]

hanımlık, -ğı [hanım-lık] *is.* **1.** Hanım olma durumu ve özelliği. **2.** Ağırbaşlı, kibar, saygı uyandıran kadının niteliği.

hanımnine, [hanım+nine] *is.* Saygıdeğer yaşlı kadın.

hanımparmağı, -nı, -akları [hanım+parma(k)-ı] *is.* İnce uzun, parmak biçiminde bir çeşit hamur tatlısı.

hanımteni, -ni, -nleri [hanım+ten-i] *{ağız} sf.* Pembe. [DS]

hanıyada, [hani+ya+da] *(ha'nıyada {ağız} ünl.* Bir şeyin olmasını çok arzu etmeyi anlatır. [DS]

hani[1], [*eT.* kangu > kayu / hani] *(ha'ni) zf.* **1.** Nerede? **2.** Ne oldu? **3.** Nerede kaldı? **4.** Önceden bilinen ve birlikte yaşanmış bir olayı birine hatırlatmak için kullanılan söz. **5.** Daha önce verilen bir sözün tutulmadığını hatırlatmak için kullanılan sitem sözü. **6.** Bari. **7.** Doğrusunu söylemek gerekirse. **8.** Kaldı ki; üstelik. ⮺ **Hani ya?** *Hani?*|| **hani yok mu?** *Arkadan gelecek söze dikkat çekmek için kullanılan söz.*|| **hanidir,** *Çoktandır; epey zamandır; ne vakittir.*

hani[2]**, -i'ı** [Ar. ḫānīʿ خانع] *{OsT} is.* **1.** Kocasından boşanmış kadın. **2.** Karısını boşamış erkek.

hani[3], [Yun. ḫanni] *is. zool.* Sıcak denizlerin 100-200 m. kadar derinliklerinde dibe yakın kesimlerdeki kayalık ve taşlık yerlerde yaşayan, gövdesi yandan basık, sarımtırak renkli ve benekli, büyük ağızlı ve dişli kemikli bir balık, *(Serranus cabrilla).*

haniden, [hani-den] *{ağız} zf.* → hanidir. [DS]

hanidir, [hani-dir] *{ağız} zf.* Çoktan beri; eskiden beri. [DS]

hanif[1], [Ar. ḫanīf حنيف] *(hani:f) {OsT} sf.* **1.** İslam dinine sıkı sıkıya bağlı olan. **2.** İslamiyet'ten önce tek Tanrı inancında olanlar için kullanılan sıfat.

hanif[2], [Ar. ḫānif خانيف] *(ha:nif) {OsT} sf.* **1.** Küskün; dargın. **2.** Gururlu.

hanigiller, [hani-gil-ler] *is. zf.* Örnek türü hani ve yazılı hani olan çok yırtıcı ve etçil kemikli balık familyası, *(Serranidae).*

hanikmek, [hanik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Şımarıklık yaparak koşup gezmek. [DS]

hanin, [Ar. ḫanīn حنين] *(hani:n) {OsT} is.* **1.** Şiddetli arzu ve istek. **2.** Şiddetli arzu ve istekten dolayı ağlama, inleme.

hanis[1], [Ar. ḫanīs حنيس] *(hani:s) {OsT} sf.* Andını bozan ve kefaretini ödemeyen.

hanis[2], [Ar. ḫānis حانس] *(ha:nis) {OsT} sf.* (*"Olmak"* fiili ile) verdiği sözü, ettiği yemini yerine getirmeyen.

haniye[1], [hani-y-e] *(ha'niye) {ağız} zf.* Nerede; hani? [DS]

haniye[2], [Ar. ḫāniye حانيه] *(ha:niye) {OsT} is.* Şarap.

hank[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong

/ höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hank-ır hankır, hank-ır-mak, hank-ır-tı*

hank[2], [hank *(yans.)*] *is.* Haykırmayı, bağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hank-ır-da-mak*

hank[3], [Ar. ḫanḳ خنق] *is.* **1.** Boğazını sıkarak boğma. **2.** Boğazı sıkılarak boğulma.

hankâh, [Far. ḫān-gāh خانگاه] *(ha:ngâ:h) {OsT} is.* Tekke.

hankan, [Ar. ḫanḳan خنقاً] *(ha'nkan) {OsT} zf.* Boğarak; boğmak suretiyle.

hankır, [hank *(yans.)* > hank-ır] *is.* Kahkaha ile gülmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hankır hankır,** *{ağız} Olur olmaz şeylere gülmeyi anlatır.* [DS]

hankırdamak, [hank *(yans.)* > hank-ır-da-mak] *{ağız}* **1.** Yüksek sesle, kaba ve çirkin bir şekilde bağırmak, konuşmak, gülmek. **2.** (Manda için) bağırmak. [DS]

hankırık, -ğı [hank *(yans.)* > hank-ır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hankırmak[1], [hank *(yans.)* > han-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yüksek sesle, kaba ve çirkin bir şekilde gülmek. [DS]

hankırmak[2], [hank *(yans.)* > hank-ır-ımak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Aksırmak. [DS]

hanlık, -ğı [ḫan-lık] *{eT} is.* **1.** Han olma durumu ve görevi; hükümdarlık. **2.** Hanın yönetimi altındaki ülke.

hanman, [Far. ḫānmān خانمان] *(ha:nma:n) {OsT} is.* Ev; aile ocağı; yuva. 🗗 **hânmân-ber-endâz,** *{OsT} Yuva yıkıcı.*|| **hânmân-süz,** *{OsT} Ev bark yakan; ocak söndürücü; aileyi dağıtan.*

hannak, [Ar. ḫannāḳ خناق] *(hanna:k) {OsT} sf.* **1.** Boğan. **2.** Boğucu.

hannan, [Ar. ḫanān / ḫannān حنان] *(hanna:n) {OsT} sf.* Çok esirgeyen; Allah.

hannas, [Ar. ḫannās خناس] *(hanna:s) {OsT} is.* Şeytan.

hannasi, [Ar. ḫannāsī خناسی] *(hanna:si:) {OsT} sf.* Şeytanla ilgili.

hanönü, [han+ön-ü] *{ağız} is.* Çarşı. [DS]

hansalar, [Far. ḫᵛān-sālār خوانسالار] *(ha:nsa:la:r) {OsT} is.* **1.** Sofracıbaşı. **2.** Kilercibaşı.

hansar, [Far. ḫᵛānsār خوانسار] *(ha:nsa:r) {OsT} is.* Sofracıbaşı.

hansı, [kangı-s-ı] *{ağız} zm.* Hangisi? [DS]

hansi, [kangı-s-ı] *{eAT} sf.* Hangi.

hant[1], [hant *(yans.)*] *is.* Şapur şupur yemeyi anlatır. *hant-ıl-da-mak, hant-ıl hantıl* 🗗 **hant hant,** *Rahatsız edici ve aşırı istek ifadesi.*|| **hant hant ötmek,** *Rahatsız edici biçimde ve aşırı derecede istek duymak.*

hant[2], [hant / hönd *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, kavga sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hant hant, hant-ı* 🗗 **hant etmek,** *{ağız} Ah çekmek.* [DS]|| **hant hant ötmek,** *{ağız} Bağıra bağıra, kavga eder gibi konuşmak.* [DS]

hant[3], [hant] *{ağız} is.* Yiyecek şey. [DS]

hant[4], [Ar. ḥaṭṭ] *{ağız} is.* **1.** Yer. **2.** Sınır. [DS]

hantal, [? hantal] *sf.* **1.** İri ve kaba görünüşlü. **2.** Ağır ve beceriksiz hareket eden.

hantallaşma, [hantal-la-ş-ma] *is.* Hantal duruma gelme eylemi.

hantallaşmak, [hantal-la-ş-mak] *dönş. f. [-ır]* Ağır, kaba ve beceriksiz duruma gelmek.

hantallık, -ğı [hantal-lık] *is.* **1.** Hantal olma durumu. **2.** Hantal olan şeyin niteliği.

hantı, [hant-ı] *{ağız} sf.* Yüksek sesle bağıran; gürültücü. [DS]

hantıl, [hant *(yans.)* > hant-ıl] *is.* Oburca ve şapırtılı biçimde yemeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hantıl hantıl,** *{ağız} (Yemek için) şapur şupur ve oburca.* [DS]|| **hantıl hantıl etmek,** *(Hayvan için) yiyecek aranmak.*

hantılamak, [hantı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İstediği şeyi elde etmek için peşinden koşmak; fırsat kollamak. [DS]

hıantuman, [? hantuman] *{ağız} is.* Felaket. [DS]

hanturmak, [ḳan-tur-mak > ḫan-tur-mak] *{eT} gçl. f. [gçl. f. [-ur]* Tatmin etmek; kandırmak; inandırmak. [EUTS]

hanuç, -cu [? hanuç] *{ağız} is.* Minare. [DS]

hanuk, -ğu [? hanuk] *{ağız} sf.* **1.** Hazıra konan; tembel. **2.** İnatçı. [DS]

hanume, [Ar. ḫanüme حنومه] *(hanu:me) {OsT} is. tıp.* Mide ekşimesi.

hanut[1], [Erm. hanut *(dükkân)* ?] *is. argo.* Dükkân sahiplerinin kendilerine yeni müşteri getiren kimselere verdikleri komisyon.

hanut[2], [Ar. ḫānut حانط] *(ha:nut) {OsT} is.* Ölüyü tahnit etmekte kullanılan ilaç.

hanut[3], [Ar. ḫānūt حانوط] *(ha:nu:t) {OsT} is.* **1.** Dükkân. **2.** Meyhane.

hanutçu, [hanut-çu] *is.* Dükkânlardan aldığı komisyon ile geçimini sağlayan kişi.

hıanüman, [Far. ḫānmān خانمان] *(ha:nüma:n) {OsT} is.* Ev; bark; konut; ocak; yuva.

Hanya, [Yun. khania] *(ha'nya) öz. is.* Girit adasında bir liman şehri. 🗗 **Hanya'yı Konya'yı anlamak,** *1. Bir işin sıkıntılı ve zor yanlarını görerek aklı başına gelmek. 2. İşin gerçek yanını öğrenerek pişmanlık duyacak şekle gelmek; aklı başına gelmek*||

Hanya'yı Konya'yı göstermek, *Gerekli cezayı vermek; haddini bildirmek.*

hanyu, [ḳāñu / ḳa-yu / ḫanyu] *(khanyu) {eT} zm.* Hangi; hangisi; kim. [EUTS]

hanzal, [Ar. ḥanẓal حنظل] *{OsT} is. bot.* Kabakgillerden, sürüngen gövdeli sarı çiçekli, parçalı yapraklı, elma büyüklüğündeki Ebucehil karpuzu denilen portakal büyüklüğünde acı meyveleri müshil olarak kullanılan çok yıllık otsu bir bitki; acı karpuz; acı elma; acı hıyar; it hıyarı, *(Citrullus colocynthis).*

hanzo, [Alm. Hans *(erkek adı)* => hanzo] *sf. argo.* Anlayışı kıt; aptal; sersem.

hap[1], [hab / hap *(yans.)*] *is.* **1.** Yemek ya da konuşmak amacıyla ağzı birden açıp kapamayı, ağzıyla kapıp yakalamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap etmek, hap-ı-cık, hap-ır hapır, hap hap, hap hap yemek.* **2.** (Çocuk dilinde) yutma. **hap etmek,** *(Çocuk dilinde) yemek; yutmak; ham etmek.*|| **hap hap yimek,** *{eAT} İştahlı bir şekilde ve sesler çıkararak yemek.*

hap[2], [hap *(yans.)*] *is.* Birden ortaya çıkmayı, belirivermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hap-a hap, hap-a-dan-a, hap-a+hap gelmek*

hap[3], [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap-(ı)ş-ır-mak, hap-(ı)ş-ır-ık, hap-şu*

hap[4], [hap / hob / hop *(yans)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hap-ır-da-mak, hap-ur hapur* **hap etmek,** *{ağız} çoc. d. Sırta binmek.* [DS]

hap[5], [Ar. ḥabb *(tohum, tane)* حب] *{OsT} is.* **1.** Kolay yutulmak için küçük top veya tablet hâline getirilmiş ilaç. **2.** *argo.* Bir içimlik afyon. **3.** *{ağız}* Hayvanlara yedirmek için hazırlanan kepek ve arpa unu karışımı hamur topağı. [DS] **hapı yutmak,** *Kötü bir duruma düşmek.*|| **hap kutusu,** *Hastaların almaları gereken ilaçları kolay taşımaları için hap konulan küçük kutu.*|| **hap yapmak,** *argo. Burundaki pislikleri parmakla çıkarıp küçük top yapmak.*

hap[6], [? hap] *{ağız} is.* **1.** Vapur ambarındaki kömür yığını. **2.** Harman yığını. [DS] **hap bacası,** *{ağız} Maden ocaklarında kömür alındıktan sonra moloz doldurulan baca.* [DS]|| **hap götüren,** *{ağız} Yaba.* [DS]|| **hap yutan,** *{ağız} Yaba.* [DS]

hapa, [? hapa] *{ağız} is.* Tokaç. [DS]

hapaç, -cı [*eT.* abı-mak > apış] *{ağız} is.* Bacak arası; apıç. [DS]

hapahap, [hap *(yans.)* > hap-a+hap] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire; ansızın. [DS] **2.** (Söze karşılık vermek için) anında; hemen; bire bir. **3.** *sf.* Ağzına kadar dolu olan. **hapahap gelmek,** *{ağız} Yüz yüze gelmek; karşı karşıya gelmek.* [DS]

hapak, -ğı [kapak] *{ağız} is.* Kuyu vb. şey kapağı. [DS]

hapalamak, [hap *(yans.)* > hap-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Karıştırmak; deşmek. [DS]

hapan, [hap *(yans.)* > hap-an ?] *{ağız} sf.* Aç. [DS]

hapan, [Ar. ḳabbān] *{ağız} is.* **1.** Tahıl ve sebze satılan yer; hal; kapan. **2.** Üzeri açık veya kapalı geniş avlu. [DS]

hapanlamak[1], [hap *(yans.)* > hap-an-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tökezlemek. [DS]

hapanlamak[2], [hap *(yans.)* > hap-an-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Doldurmak. **2.** Avuçlamak. [DS]

hapap, -bı [Ar. ḥabḥab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

hapapçı, [hapap-çı] *{ağız} is.* Takunyacı. [DS]

hapas, [? hapas] *{ağız} is.* Sacda pişen ekmeği çevirmekte kullanılan araç. [DS]

hapaz, [Erme. ap's anel ? > hapaz / apaz] *{ağız} is.* **1.** Avuç dolusu. **2.** Tokat; sille. *{eAT} (aynı)* [DS] **hapaz hapaz,** *{ağız} Avuç avuç.* [DS]

hapalamak, [hapaz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

hapenk, -gi [Erme. ġabank *(kilit)*] *{ağız} is.* **1.** Yer altındaki depo; mahzen. **2.** Bodruma inen üstü kapalı merdiven. **3.** Ahıra girmek için evden ahıra açılan kapı. **4.** Baca kapağı. **5.** Pencere üstündeki dolap. **6.** Dama çıkılan merdivenin üstündeki kapak. **7.** Kepenk. [DS]

hapçı, [hap-çı] *is.* **1.** Hap yapan veya satan kimse. **2.** *sf.* (Kişi için) afyon vb. uyuşturuculara alışmış olan.

hapçılık, -ğı [hap-çı-lık] *is.* Hapçı olma durumu.

haphap, [hap *(yans.)* > hap+hap] *{ağız} is.* **1.** Geveze. **2.** Sinirli. [DS]

haphapa, [hap *(yans.)* + hap+hap-a] *{ağız} zf.* Yüz yüze; karşı karşıya. [DS]

hapıcık, -ğı [hap-ıcık] *is.* (Çocuk dilinde) bir lokmacık. **hapıcık yapmak,** *Yutmak.*

hapın, [hap-ın] *{ağız}* **1.** Yoksul; aç. **2.** Açık. [DS]

hapır, [hap *(yans.)* > hap-ır] *is.* Gürültülü şekilde yeme ve yutmayı anlatan yansımalı gövde. **hapır hapır,** *(Yemek) iştahlı ve gürültülü bir biçimde.*|| **hapır hupur,** *(Yemek) iştahlı ve gürültülü bir biçimde.*

hapırcın, [hap *(yans.)* > hap-ır-cın] *{ağız} sf.* Birdenbire sevinen. [DS]

hapırdamak, [hap *(yans.)* > hap-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Gürültü etmek. **2.** Titremek. **3.** Bir iş için telaş etmek, öteye beriye koşmak. [DS]

hapış, [kap-ış] *{ağız} is.* Kapış. **hapış hapış,** *{ağız} Kapış kapış.* [DS]

hapis, -psi [Ar. ḥabs حبس] *{OsT} is.* **1.** Birini veya bir şeyi kaçmasını önlemek için bir yere kapatmak. **2.** Yasalara göre suçlu bulunan birini ceza evine kapatmak eylemi; tutuklama. **3.** Suçlu bulunan ve ce-

zaya çarptırılmış kişilerin kapatıldıkları yer; hapishane; ceza evi. **4.** *sf.* Ceza evine kapatılmış; tutuklu; mahpus; hapsedilmiş. **5.** Bir tür tavla oyunu. ◻ **hapis damı,** *{ağız} Cezaevi.* [DS]|| **hapis giymek,** *Hapis cezası almak.*|| **hapis yemek,** *Hapis cezası almak.*|| **hapse atmak,** *Ceza evine koymak; tutuklamak.*

hapise, [Ar. ḥabīṣa حبيصه] *{ağız} is.* Şıradan yapılma pestil. [DS]

hapishane, [Ar. ḥabs + Far. -ḫāne حبسخانه] *(hapis-ha:ne) {OsT} is.* Tutukluların, tutukluluk cezaları süresince kapatıldıkları yer; cezaevi. ◻ **hapishane kaçkını,** *1. Suçlu bulunduğu hâlde henüz tutuklanmamış kişi. 2. Tutuklandığı hâlde ceza evinden kaçmış kimse. 3. mecaz. Üstü başı perişan, serseri; hoyrat.*

hapislik, -ği [hapis-lik] *is.* Hapiste olma durumu veya süresi.

hapişik, -ği [? hapişik] *{ağız} is.* Pide. [DS]

hapkapan, [hap *(yans.)* + kap-an] *is.* Elma, armut ve ayva türü meyveleri toplamak için ucuna sırık çakılmış ağzı çemberli küçük torba.

haplamak, [hap-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Rüşvet vermek. **2.** Kesilecek olan kümes hayvanını besiye çekmek. [DS]

haploit, [Fr. haploïde] *sf. biy.* **1.** Çekirdeğinde her kromozom çiftinden yalnız biri bulunan. **2.** (Organizma için) bu tür hücrelerden meydana gelen.

haploitlik, [haploit-lik] *is.* Haploit olanın durumu.

haploloji, [Fr. haplologie] *is. dbl.* Orta hece yutumu; hece düşmesi.

hapmak, [hap-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Yıkılmak; çökmek. [DS]

happak, -ğı [Ar. ḫabḫab] *{ağız} is.* Takunya. [DS]

hapramak, [hap *(yans.)* > hap-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Ürpermek. [DS]

hapsedilme, [Ar. ḥabs+ T. e(t)-il-me] *is.* Hapse konulma eylemi; tutuklanma.

hapsedilmek, [Ar. ḥabs+ T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hapse konulmak; ceza evine konulmak; tutuklanmak. **2.** Bir yere kapatılmak, salıverilmemek. **3.** Serbest dolaşması veya gelişmesi engellenmek; dar sınırlar içinde bırakılmak.

hapsen, [Ar. ḥabsen حبساً] *(ha'psen) {OsT} zf.* Tutuklu olarak.

hapsetme, [Ar. ḥabs+ T. et-me] *is.* Hapse koyma eylemi; tutuklama.

hapsetmek, [Ar. ḥabs+ T. et-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hapse koymak; tutuklamak. **2.** Suçluyu hapishaneye kapatmak. **3.** Bir yere kapatıp salıvermemek. **4.** *mecaz.* Bir şeyi veya kimseyi boş yere bir yerde alıkoymak; oyalamak; tutmak.

hapsettirme, [Ar. ḥabs+ T. et-tir-me] *is.* Hapse konulmasını sağlama; tutuklattırma.

hapsettirmek, [Ar. ḥabs+ T. et-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hapse konulmasını sağlamak; tutuklattırmak.

hapsüt, -dü [Yun. apsis] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin parçaları. [DS]

hapşırık, -ğı [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ık] *is.* Nefes borusundaki bir gıcıklanmadan dolayı nefes verdirici kasların ani kasılmasıyla ağızdan ve burundan şiddetli, gürültülü ve itici hava çıkması; aksırık.

hapşırıklı, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ık-lı] *sf.* Hapşırığı olan; çok hapşıran; aksırıklı.

hapşırma, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-ma] *is.* Hapşırma eylemi; aksırma.

hapşırmak, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-mak] *gçsz. f. [-ır]* Nefes borusundaki bir gıcıklanmadan dolayı nefes verdirici kasların ani kasılmasıyla ağızdan ve burundan şiddetli, gürültülü ve itici hava çıkmak; aksırmak.

hapşırtma, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-t-ma] *is.* Hapşırmasına neden olma durumu ve eylemi; aksırtma.

hapşırtmak, [hapş *(yans.)* > hapş-ır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Birinin hapşırmasına yol açmak; aksırtmak.

hapşu, [hapşu *(yans.)*] *(hapşu:) is.* Hapşırırken çıkan ses; hapşırma sesi.

hapt, [Ar. ḥabṭ حبط] *{OsT} is.* **1.** Heder olma. **2.** Bir tartışmada karşısındakini susturma.

haptek, [hap *(yans.)* > hap + *eT.* tek *(gibi)*] *{ağız} zf.* Çabuk; ivedi. [DS]

haptetme, [Ar. ḥabṭ + T. et-me] *is.* Tartışmada karşısındakini cevap veremez duruma getirme eylemi; susturma.

haptetmek, [Ar. ḥabṭ + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir tartışmada çeşitli mantık ve söz oyunları ile karşısındakini konuşamaz, iddiasını savunamaz duruma getirmek; susturmak; mat etmek. [DS]

haptırmak, [hap-tır-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Bardak vb. için) baş aşağı, ağız aşağı kapatmak. [DS]

haptometre, [Fr. haptomètre] *is.* Dokunma basıncının kişiler arasındaki farkını ölçmeye yarar aygıt.

haptotropizm, [Fr. haptotropisme] *is. biy.* Büyüme sırasında bazı bitkilerin katı bir cisme dokundukları yerde görülen bükülme ve sarılma eylemi.

hapuçlamak, [avuç > hapuç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Avuçlamak; yoğurmak; mıncıklamak. [DS]

hapul, [? hapul] *{ağız} is.* Çöplerin çürümesi ile oluşmuş gübre. [DS]

hapur, [hap *(yans.)* > hap-ur] *is.* **1.** Zıplama, sıçrama bildiren yansımalı gövde. **2.** Kaynama, köpürme bildiren yansımalı gövde. ◻ **hapur hupur,** *{ağız} 1. (Giyinmek için) düzensiz; sallapatice. 2. (Kaynamak için) ses çıkararak.* [DS]

hapuş, [apış] *{ağız} is.* Apış. [DS] 🗗 **hapış etmek,** *{ağız} Çocuğu kucağa alarak gezdirmek.* [DS]

hapuşa, [? hapuşa] *{ağız} is.* Maşrapa. [DS]

haputlamak, [hap *(yans.)* > hap-ut-la-mak] *{ağız} gçl. f. [/r] [-l(u)-yor] çoc. d.* Kucaklamak. [DS]

har[1], [har / hır *(yans.)*] *is.* Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *har hur, harıl harıl, har-la-mak, har(r)-ıl-da-mak, har-ıl hurul* 🗗 **har gür,** *Gürültülü bir biçimde tartışıp çekişerek.*|| **har har,** *1. Gürültülü olarak. 2. Bol bol. 3. Sürekli; kesintisiz bir şekilde.*|| **har hur,** *Karışıklık ve anlaşılmazlık içinde.*|| **har olmak,** *{ağız} İyi beslenme sonucu azgınlaşmak; zapt edilemez olmak.* [DS]|| **har vurup harman savurmak,** *1. Düşüncesiz bir biçimde harcamak. 2. Bol bol harcamak; tüketmek.*

har[2], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *har har, har-ıl-da-k, har-la-mak, har-la-k, har(r)-ıl-da-mak, har(r)-ıl-da-ş-mak* 🗗 **har har,** *{ağız} 1. Havlama biçimi. 2. (Bağırıp çağırmak için) havlar gibi.* [DS] *3. {eAT} Harıl harıl.*

har[3], [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *har-la-mak, har-la-k, har-lık,*

har[4], [Ar. hār هار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Yıkılmış. **2.** *{ağız}* Sürülmeyerek birkaç yıl dinlenmeye bırakılmış tarla. [DS] **3.** *{ağız}* Bakımsızlıktan kendi hâlinde gelişmiş bahçe veya bağ. [DS]

har[5], **-rrı** [Ar. ḥarr حر] *{OsT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet; sıcak. **2.** Isınma; tavını bulma. **3.** Bırakma; çıkarma; salıverme. **4.** Şiir söyleme; yazı yazma. **5.** *{ağız}* Pişmiş yumurta sarısı. [DS] 🗗 **harı başına vurmak,** *Kendini tutamayacak hâle gelmek; çok kızmak; azmak.*|| **harı geçmek,** *1. Kızgınlığı, sıcaklığı geçmek. 2. Öfkesi, hevesi veya isteği kalmamak.*| **har olmak,** *{ağız} Kurumlu olmak.* [DS]|| **harr-ı şedîd,** *{OsT} Etkili sıcaklık.*|| **harr-ı temmüz,** *{OsT} Temmuz sıcağı.*

har[6], **-rrı** [Ar. ḥārr حار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Sıcak; yakıcı; kızgın. **2.** Keskin ve acı bir tadı olan; acı.

har[7], [Far. ḫār خار] *(ha:r) {OsT} is.* Diken. 🗗 **hâristân,** *{OsT} Dikenlik; çalılık.*|| **hâr-keş,** *{OsT} Yoksulluktan dolayı evine çalı çırpı toplayan kimse.*|| **hâr-püşt,** *{OsT} Diken sırtlı; kirpi.*|| **hâr-zâr,** *{OsT} Dikenlik; çalılık.*

har[8], [Far. ḫar خر] *{OsT} is.* **1.** Eşek. **2.** *sf. mecaz.* Akılsız; aptal. **3.** *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü. [DS] 🗗 **har-gâh,** *{OsT} Büyük çadır; otağ.*|| **har-gâh-ı mâlı,** *{OsT} Ay ağılı; hâle.*| **har-gedâ,** *Zorla yardım isteyen.*|| **har-geh,** *{OsT}* → har-gâh.|| **har-gele,** *{OsT} 1. Eşek sürüsü. 2. Terbiyesiz kişi.* | **har-kürre,** *{OsT} Eşek yavrusu.*|| **har-meniş,** *{OsT} Eşek yaradılışlı.*|| **har-mühre,** *{OsT} Katır boncuğu.*|| **har-nâme,** *{OsT} Eşek şiiri.*|| **har-vâr,** *{OsT} Eşek yükü.*

har[9], [Far. ḫ'ār خوار] *(ha:r) {OsT} sf.* **1.** Hor; bayağı; adi; zavallı; itibarsız. **2.** Yiyen; yiyici. 🗗 **hâr-gâr,** *{OsT} Hakaret edici; hakaret eden.*|| **hâr ü zâr,** *{OsT} Zavallı; hor.*

har[10], [? har] *{ağız} is.* **1.** Bitki, hayvan ve insanlarda görülen her türlü bulaşıcı hastalık. **2.** Gül yapraklarının üzerinde görülen beyaz böcek. **3.** Pas. [DS] 🗗 **har olmak,** *{ağız} Nezle olmak.* [DS]

har[11], [? har] *{ağız} is.* Atın rahvan yürüyüşü. [DS] 🗗 **hara kaldırmak,** *{ağız} Atı dörtnala koşturmak.* [DS]

har[12], [? har] *{ağız} is.* Defne. [DS]

hara[1], [ḳangı-ra > ḫara] *(ha:ra) {ağız} zf.* Nereye? [DS]

hara[2], [ḳara / ḫara] *{eT} sf.* Kara; siyah. 🗗 **hara huş,** *Kartal; kara kuş.* [EUTS]

hara[3], [Fr. haras] *is.* **1.** Tay yetiştirmek üzere bir araya getirilmiş aygır ve kısrak topluluğu. **2.** At üretimi yapılan çiftlik; aygır deposu.

hara[4], [Far. ḫārā خارا] *(ha:ra:) {OsT} is.* **1.** Üzeri menevişli kumaş. **2.** *jeol.* Çok sert bir mermer veya taş türü. 🗗 **hârâ-şikâf,** *{OsT} 1. Mermer yarıcı. 2. Üzeri menevişli kumaş.*

harab, [Ar. ḫarāb / ḫarābe خراب / خرابه] *(hara:b) {OsT} sf.* → harap. 🗗 **harâb-âbâd,** *{OsT} Yıkıklık; tam harabe.*|| **harâb-ı gâm,** *{OsT} Gam yıkıntısı.*|| **harâb-ender-harâb,** *{OsT} Büsbütün bozulmuş; yıpranmış.*

haraba[1], [? haraba] *{ağız} is.* Erkek cinsiyet organı. [DS]

haraba[2], [Ar. rubāʿ *(dörtlü)*] *{ağız} is.* Araba. [DS]

harabat, [Ar. ḫarāb > ḫarābe > ḫarābāt خرابات] *(hara:ba:t) {OsT} is.* **1.** Yıkıntılar; harabeler; viraneler. **2.** İçki içilen eğlenceli yerler; meyhaneler. **3.** *tasvf.* Gerçeğe ulaşılan yer; rint ve olgun kişilerin buluşma yeri.

harabati, [Far. ḫarābātī خراباتی] *(hara:ba:ti:) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) dağınık; derbeder; süflî. **2.** Maddî şeylere değer vermediği için giyim kuşam düzensizliği ile özensizliğini yaşam biçimi olarak seçmiş. **3.** Vaktini meyhanede içki içip eğlenerek geçiren.

harabatilik, -ği [harabati-lik] *(hara:ba:ti:lik) is.* **1.** Görünümüne, giyimine özen göstermeme durumu; dağınıklık; derbederlik; pejmürdelik. **2.** Meyhanede içki içip eğlenme durumu. 🗗 **harabatiliğe vurmak,** *Kendini kapıp koyuvermek.*

harabe, [Ar. ḫarāb > ḫarābe خرابه] *(hara:be) {OsT} is.* **1.** Eski çağlardan kalmış şehir veya yapı yıkıntısı; ören; kalıntı. **2.** Yıkılmış veya yıkılınaya yüz tutmuş bina; yıkık; virane. **3.** Doğal afetlerden sonra

geriye kalan kısım; yıkıntı. ◘ **harâbe-nişîn,** *{OsT} Yıkıntılıklarda oturan.*|| **harâbe-zâr,** *{OsT} Yıkıklık.*

harabelik, -ği [harabe-lik] *(hara:belik) is.* Harap olmuş, yıkılmış yer; yıkıklık.

harabi, [Ar. ḫarābī خرابی] *(hara:bi:) is.* **1.** Yıkıklık; ören yer. **2.** Okun, nişan alınan hedefin önündeki bir engele çarptıktan sonra hedefi vurması.

harabiyet, [Ar. ḫarābiyet خرابیت] *(hara:biyet) {OsT} is.* **1.** Yıkıklık; örenlik. **2.** Okun, hedef önüne düştükten sonra sıçrayarak hedefe isabet etmesi.

harac, [Ar. ḫarāc خراج] *(hara:c) {OsT} is.* → haraç[1]. ◘ **harâc-güzâr,** *{OsT} Haraç veren.*|| **harâc-ı mukâseme,** *{OsT} Müslüman olmayan tebaanın ürünlerinden alınan onda bir ile yarısına kadar değişik oranlardaki vergi.*|| **harâc-ı mukassem,** *{OsT} Toprağın verimlilik derecesine göre onda birden yarıya kadar alınan ürün vergisi.*|| **harâc-ı muvazzaf,** *{OsT} Müslüman olmayan tebaadan, arazisinin durumuna göre, orana bağlı olmaksızın alınan belirli miktardaki vergi.*

haraç[1], -cı [Ar. harāc خراج] *{OsT} is.* **1.** Vergi. **2.** Bir yerden veya birinden zor kullanılarak alınan para. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan halktan alınan arazi vergisi. **4.** *tar.* İmparatorluk döneminde genel olarak toprak sahiplerinin devlete ödedikleri vergi. **5.** *{ağız} zf.* Hiç yoktan; boşu boşuna. [DS] ◘ **haraca bağlamak,** *Bir kimseyi belli zamanlarda belli miktarda para ödemeye zorlamak.*|| **haraca kesmek,** *Zorbalıkla başkalarından para almak.* || **haraç almak,** *Başka birinden hakkı olmayan bir para veya malı alarak geçinmek.*|| **haraç mezat satmak,** *Açık artırma ile satmak.*|| **haraç yemek,** *argo. Başka birinin sırtından geçinmek; asalak yaşamak.*

haraç[2], -cı [? haraç] *{ağız} is.* Aşısız keçiboynuzu ağacı. [DS]

haraççı, [haraç-çı] *is.* **1.** İmparatorluk döneminde vergi toplamakla görevli kimse. **2.** *gnşl.* Zor kullanarak birinden para alan veya sızdıran kimse; haraç alan.

haraççılık, -ğı [haraç-çı-lık] *is.* **1.** Haraç toplayan vergi memurunun görevi. **2.** Zor kullanarak birinden veya bir yerden para alan kişinin yaptığı yasa dışı iş.

haraçlı, [haraç-lı] *sf.* **1.** Vergi ödeyen. **2.** Haraca bağlanmış olan.

haradan[1], [har *(yans.)* > har-ada-n ?] *{ağız} zf.* Tümüyle ve birdenbire. [DS]

haradan[2], [? haradan] *{ağız} is.* Erkek arı. [DS]

haradan[3], [kangı-ra-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

harahir, [Ar. ḫarḫara>ḫarāḫir خراخر] *(hara:hir) {OsT} is.* **1.** Horlamalar; horultular. **2.** *tıp.* Akciğer hırıltısı.

haraib, [Ar. ḫarāib حرائب] *(hara:ib) {OsT} is.* Bir kimsenin geçineceği şeyler.

haraid, [Ar. ḫarīde > ḫarā'id خرائد] *(hara:id) {OsT} is.* **1.** Bakire kızlar. **2.** Delinmemiş inciler.

haraif, [Ar. ḫarīfe > ḫarā'if خرائف] *(hara:if) {OsT} is.* Ev için güz hazırlıkları.

harait, [Ar. ḫarīṭa > ḫarā'iṭ خرائط] *(hara:it) {OsT} is.* Haritalar.

harak, [Yun. ḫaraks] *{ağız} is.* Üzerinde küçük dalcıklar bulunan kesilmiş ağaç dalı. [DS]

harakçin, [Ar. ʿaraḳ *(ter)* + Far. -çīn *(toplayan)*] *{ağız} is.* Keçeden yapılma süslü gelin başlığı. [DS]

harakiri, [Jap. hara-kiri] *(haraki'ri) is.* Japonlara özgü karnını bıçakla deşerek yapılan intihar.

haraklamak, [arak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çalmak. [DS]

haral, [Ar. ġirār غرار] *{ağız} is.* Kıl ya da ketenden yapılma büyük çuval; harar. [DS]

haralda, [her+halde] *{ağız} zf.* Herhâlde. [DS]

haralı[1], [kangı-ra-lı] *{ağız} zf.* Nereli? [DS]

haralı[2], [hara-lı] *{ağız} sf.* Olduğundan fazla gösterilen; abartılı. [DS]

haram, [Ar. ḫarām حرام] *(hara:m) {OsT} is.* **1.** *isl.* İslamiyet'te yasaklanan nesneler ve işler; Allah'ın, kullarının yapmasına, söylemesine, yemesine, içmesine izin vermediği ve aksine davrananların cezalandırılacağını Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirttiği şeyler. **2.** Dinî hükümlere ve ahlaka kesinlikle aykırı olan işler. **3.** Dokunulması veya içine girilmesi dinen yasaklanmış olan yer. **4.** *mecaz.* Yasak. **5.** Herhangi bir sebeple artık yapmaktan zevk alınamayan veya yapılamayan durum. **6.** *{ağız} sf.* (Çocuk için) piç. [DS] ◘ **harama uçkur çözmek,** *Nikâhsız olarak cinsel ilişkide bulunmak; zina etmek.*|| **haram etmek,** *1. Yararlanılamaz ve zevk alınamaz hâle getirmek. 2. Helalleşmemek; hakkını helal etmemek.*|| **harâm-kâr,** *{OsT} Nikâhsız olarak cinsel ilişkide bulunan.*|| **harâm-nemek,** *{OsT} 1. İyilik bilmez kimse; nankör. 2. (Evlat için) tembel.*|| **haram olmak,** *Bir şeyden gereği gibi yararlanamamak.*|| **Haram olsun!** *1. "Bir yararını görme." anlamında beddua. 2. Hakkını helal etmediğini belirten söz.*|| **haram para,** *Bir emek karşılığı veya yasal olmayan yollardan kazanılan para.*|| **haram yemek,** *1. Hakkı olmayan bir şeyi sahiplenmek. 2. İslamiyet'in yasak kıldığı yollardan geçimini sağlamak veya böyle bir şeye sahip olmak.*|| **harâmzâde,** *{OsT}* → haramzade.

harama, [? harama] *(hara'ma) is.* Kunduracıların dikişi gizlemek için kösele içine açtıkları yarık. ◘ **harama açmak,** *Dikişleri gizlemek için taban astarına veya köseleye yarık açmak.*|| **harama bıçağı,**

Köselede harama açmak için kullanılan özel bıçak; haramaki.

haramaki, [? haramaki] *is.* Kunduracıların dikişi gizlemek için kösele üzerinde yarık açmakta kullandıkları özel bıçak; haram bıçağı.

haramî, [Ar. ḥarāmī حرامی] *(hara:mi:) {OsT} sf.* **1.** Haramla ilgili; haram yiyen; haramcı. **2.** Başkasının malına zorla el koyan kimse; haydut; yol kesici; hırsız.

haramilik, -ği [harami-lik] *(hara:mi:lik) is.* Hırsızlık; haydutluk; yol kesicilik; eşkıyalık.

haramsız, [haram-sız] *sf.* **1.** Haram olmayan; içine haram karışmamış olan. **2.** Elde edilmesinde, üretilmesinde ve kullanılmasında dinen yasaklanmış bir yol veya mal bulunmayan.

haramzade, [Ar. harām + Far. -zāde حرام زاده] *(hara:mza:de) {OsT} is.* **1.** Yasa dışı birleşme sonucunda doğan çocuk; piç. **2.** Yasa dışı ve haram yollardan zengin olan kişi; haram yiyici.

haran, [Fa. ḫᵛār > ḫᵛārān خوارن] *(hā:rā:n) {OsT} sf.* Yiyenler; yiyiciler.

harana, [Far. harānī] *{ağız} is.* Dışı ocak isinden kararmış büyük tencere. [DS]

haranı, [Far. harānī] *{ağız} is.* **1.** Tencere. **2.** Tek kulplu büyük bakraç. **3.** Küçük kulplu tava. [DS]

haransa, [Yun. praso] *{ağız} is.* Pırasa. [DS]

haranta, [? haranta] *{ağız} is.* Gösterişli tavır; çalım. [DS]

harap, -bı [Ar. ḫarāb خراب] *(hara:p) {OsT} sf.* **1.** Bakımsızlık, eskime vb. sebeplerden bayındırlığı kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş; yıkık; viran; yıkkın. **2.** Yorgunluk veya üzüntülerle halsiz düşmüş olan; bitkin; yorgun; perişan. **3.** *mecaz.* Kimsesiz, sahipsiz ve çok kötü durumda olan. **4.** Aşırı derecede sarhoş. **5.** *{ağız}* Meyve vermeyen ağaç; üzüm vermeyen asma. [DS] **6.** *{ağız} sf.* (Meyve için) ufak; yabani. [DS] ◻ **harap edici,** *tıp. Bir dokuyu, bir organı yıkan, yıpratan.*‖ **harap etmek,** *Harap hâle getirmek; yıpratmak.*‖ **harap olmak,** *Harap hâle gelmek; perişan olmak; yıkılmak.*

haraplaşma, [harap-la-ş-ma] *is.* Harap duruma gelme eylemi.

haraplaşmak, [harap-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Harap duruma gelmek; yıkılmak; viran olmak; çökmek; perişan olmak.

haraplık, -ğı [harap-lık] *is.* Harap olma durumu; perişanlık; yıkkınlık.

harar, [Ar. ġırār غرار] *(hara:r) is.* **1.** Kıldan dokunmuş büyük çuval. **2.** *{ağız}* Büyük sepet; küfe. [DS] **3.** *{ağız}* Eyer belleмesi; haşa. [DS] ◻ **harar gibi,** *1. İçine çok şey alabilen; geniş; büyük. 2. (Giyecek için) ütüsüz; düzgün olmayan.*

hararet, [Ar. ḥarāret حرارت] *(hara:ret) {OsT} is.* **1.** Isı. **2.** Sıcaklık. **3.** Susama; susuzluk. **4.** Herhangi bir sebeple yükselen vücut ısısı. **5.** *mecaz. Coşkunluk; ateşlilik.* ◻ **hararet basmak,** *1. Çok susamak. 2. Vücut sıcaklığı artmak.*‖ **harâret-bîn,** *{OsT} Termometre; sıcaklık ölçer.*‖ **hararet gidermek,** *Susuzluğu gidermek.*‖ **harâret-i hevâ,** *{OsT} Havanın sıcaklığı.*‖ **harâret-i garîziye,** *{OsT} Vücudun normal sıcaklığı.*‖ **harâret-i intirak,** *{OsT} kim. Yanma ısısı.*‖ **harâret-i muhtefiye,** *{OsT} fiz. Gizli ısı.*‖ **harâret-i şems,** *{OsT} Güneşin ısısı.*‖ **hararet kesmek,** *Susuzluğu gidermek.*‖ **hararet vermek,** *Susamağa yol açmak.*

hararetlendirme, [hararet-le-n-dir-me] *is.* Hararetlenmesine yol açma.

hararetlendirmek, [hararet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Isısını arttırmak. **2.** Canlandırmak; kızıştırmak; coşturmak.

hararetlenme, [hararet-le-n-me] *is.* Hararetli bir hâl alına.

hararetlenmek, [hararet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Canlanmak; coşmak; kızışmak. **2.** Ateşi yükselmek; ateşlenmek. **3.** Çok susamak.

hararetli, [hararet-li] *sf.* **1.** Harareti olan. **2.** Isısı, sıcaklığı olan. **3.** *mecaz.* Canlı; coşkun; ateşli. **4.** Vücut ısısı yüksek olan.

haras[1], [Ar. ḥaras خرس] *{OsT} is.* **1.** Dilsiz olma. **2.** Dilsizlik.

haras[2], [Far. ḫarās خراس] *(hara:s) {OsT} is.* Hayvanla döndürülen değirmen. ◻ **harâs-ı harâb,** *{OsT} 1. Harap değirmen. 2. Dünya.*

harasan, [horasan] *{ağız} is.* Horasan denilen harç. [DS]

haraset, [Ar. ḫarāṣet خراثت] *(hara:set) {OsT} is.* Toprağı işleme ve ekin ekme işiyle uğraşma; çiftçilik.

haraş, [Far. ḫarāş خراش] *(hara:ş) {OsT} is.* Çizgi çizmek.

haraşe, [Ar. ḫarāşe خراشه] *(hara:şe) {OsT} is.* **1.** Talaş. **2.** Terementi; sakız.

haraşif, [Ar. ḫarşef > ḫarāşif خراشف] *(hara:şif) {OsT} is.* **1.** Pul pul olan şeyler. **2.** Balık pulları. **3.** Enginar gibi yaprakları balık puluna benzeyen bitkiler.

haraşo, [Rus. haraşo *(iyi; güzel)*] *is.* **1.** İlmeği hep aynı yönde almak suretiyle yapılan bir tür yün örme biçimi. **2.** *argo.* Rus kadını.

haratîn, [Ar. ḫarāṭīn خراطين] *(hara:ti:n, t kalın söylenir) {OsT} is. zool.* Solucan. ◻ **harâtîn-i hâssa,** *{OsT} tar. Topkapı sarayında bir nevi tornacılık işlerini yürüten sanatkârlara verilen ad.*

haratiniye, [Ar. ḫarāṭīniye خراطينيه] *(hara:ti:niye) {OsT} is. zool.* Halkalı solucanlar.

harava, [? harava] *{ağız} is.* **1.** Araba. **2.** Yolcu trenlerindeki eşya vagonu. [DS]

haraval, [karakol ?] *{ağız} is.* Yol gösteren. [DS]

haravel, [? haravel] *{ağız} is.* Türkü. [DS]

haraza[1], [Ar. maraża] *is.* **1.** Ağız kavgası. **2.** Öfke; sinir. **3.** Ciğer hastalığı; öksürük. **haraza çıkarmak,** *{ağız} Kavga etmek.* [DS]

haraza[2], [Ar. ḫaraza خرزه] *{ağız} is.* **1.** Çok semirmiş hayvanlarda kalbin çevresini saran yağ. **2.** Sığırın öd kesesinden ve şirdeninden çıkarılan ve halk hekimliğinde sarılık tedavisinde kullanılan taş. *{eAT} (aynı)* [DS]

harazalı[1], [haraza-lı] *{ağız} sf.* Hırçın; kavgacı. [DS]

harazalı[2], [haraza-lı] *{ağız} sf.* **1.** Kesik kesik öksüren; solugan. **2.** Saralı. **3.** Hastalıktan zayıf düşmüş. [DS]

harazet, [Ar. ḫarāżet خراضت] *(hara:zet, z kalın söylenir) {OsT} is.* Hastalığın sürüp gitmesi; müzminleşme.

harb, [Ar. ḥarb حرب] *is.* → harp. *{OsT}* **harb-cü,** *{OsT} Savaş arayan.*|| **harb-darb,** *{OsT} Savaş; savaşma.*|| **harb-gâh,** *{OsT} Savaş alanı.*

harba, [Ar. ḫarba خربه] *{OsT} is.* Güneş ışığının bulutlara vurması.

harbak, [Ar. ḫarbaḳ خربق] *{OsT} is. bot.* **1.** Zambakgillerden iki tür bitkinin adı. **2.** Çöpleme. **harbak-ı ebyāz,** *{OsT} bot. Ak çöpleme.*|| **harbak-ı esved,** *{OsT} bot. Kara çöpleme.*

harban, [Far. ḫar-bān خربان] *(harba:n) {OsT} is.* Eşekçi.

harbat, [Far. ḫarbaṭ خربط] *{OsT} is.* **1.** İri kaz. **2.** *sf.* Ahmak; budala. **3.** Dolandırıcı.

harbe, [Ar. ḥarbe حربه] *{OsT} is.* **1.** Kısa mızrak; süngü. **2.** Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk.

harbeci, [harbe-ci] *is.* Eskiden savaşlarda süngü kullanan asker.

harbende, [Far. ḫar-bende خربنده] *{OsT} is.* **1.** Yük hayvanı bakıcısı. **2.** İmparatorluk döneminde saray katırlarının bakımını üstlenen kimse.

harbî, [Ar. ḥarbī حربی] *(harbi:) {OsT} is.* **1.** Ateşli silahları temizlemeye yarayan metal çubuk. **2.** *sf. mecaz.* Doğru; güvenilir; hilesiz; mert. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız} zf.* (Konuşma için) açıkça; doğrudan doğruya. [DS] **4.** *{ağız}* Çabuk; tez. [DS] **harbî bas,** *Doğru, hızlı yürü git.*| **harbî konuşmak,** *Gerçeği gizlemeden, dosdoğru; açık konuşmak.*|| **harbî zar,** *Hilesiz zar; sahte olmayan zar.*

harbî, [Ar. ḥarbī حربی] *(harbi:) {OsT} sf.* **1.** Savaşla ilgili. **2.** *is. tar.* İmparatorluk döneminde, devlet ile henüz barış yapmamış ve düşman olan devletlerle bunların uyruğu olan kimseler; düşman. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde ticaret işiyle uğraşan Müslüman olmayan, yabancı kişiler.

harbilik, -ği [harbi-lik] *is.* **1.** Silahlarda harbinin konulduğu yuva. **2.** Doğruluk; mertlik; temizlik.

harbiye, [Ar. ḥarb > ḥarbiyye حربیه] *{OsT} sf.* **1.** Harp ile ilgili; harbe ait. **2.** (H büyük yazılır) subay yetiştiren yüksek okul; Harp Okulu. **Harbiye Nezareti,** *{OsT} İmparatorluk döneminde Millî Savunma Bakanlığına verilen ad.*

harbiyeli, [harbiye-li] *is.* Harp okulu öğrencisi.

harbüz, [Ar. ḫarbüz / ḫarbüze خربز / خربزه] *{OsT} is.* Kavun; karpuz. **harbüze-fürüş,** *{OsT} Kavun karpuz satan adam.*|| **harbüze-zār,** *{OsT} Karpuz, kavun tarlası.*|| **harbüz-i Hindî,** *{OsT} Karpuz.*|| **harbüz-i rübah,** *{OsT} Ebucehil karpuzu.*

harc, [Ar. ḫarc خرج] *{OsT} is.* **1.** Vergi. **2.** Bir iş için kullanılan nesne. **3.** Gider; sarf. **harc-ı ālem,** *{OsT}* → harcıâlem.|| **harc-ı āmm,** *{OsT} Herkese uygun; herkesin alabileceği nitelikte.*|| **harc-ı rāh,** *{OsT}* → harcırah.

harcama, [harc-a-ma] *is.* **1.** Parayı elden çıkarma işi. **2.** Bir şeyi kullanarak tüketme. **3.** Bir şeyi almak için verilen para; gider.

harcamak, [harc-a-mak] *gçl. f. [-r] [-c(ı)-yor]* **1.** Bir şey satın almak için para vermek. **2.** (Bir işte) kullanmak; tüketmek. **3.** *mecaz.* Manevî bakımdan birinin mahvına sebep olmak; feda etmek. **4.** Birinin itibar ve onurunu kırıcı durum yaratmak. **5.** *argo.* Birinin zarara uğramasına, yok olmasına sebep olmak; feda etmek. **6.** *argo.* Öldürmek.

harcanma, [harc-a-n-ma] *is.* Elden çıkarılıp tüketilme eylemi.

harcanmak[1], [harc-a-n-mak] *edil. f. [-ır]* Harcama eylemine uğramak; sarf edilmek. *{eAT} (aynı)*

harcanmak[2], [harc-a-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Harcamak; sarf etmek.

harcatmak, [harc-a-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Harcama işini yaptırmak. **2.** Sarf ettirmek; tükettirmek. **3.** *mecaz.* Manevî ölüme mahkûm ettirmek. **4.** Mağdur duruma düşürtmek.

harcayış, [harc-a-y-ış] *is.* Harcama eylemi veya biçimi.

harcı, [Ar. ḫarc > ḫarcī => ḫarcı] *sf.* Bayağı; ucuz.

harcıâlem, [Ar. ḫarc-i ʿālem خرج عالم] *(ha'rcıa:lem) {OsT} sf.* **1.** Herkesin yapabileceği; yapmak için özel bir yetenek veya beceriye gerek olmayan. **2.** Herkes tarafından kullanılabilecek nitelikte olan. **3.** Herkesin işine yarayan. **4.** Herkesin satın alabileceği fiyatta olan. **5.** Hiçbir yeniliği, özelliği olmayan; basmakalıp.

harcırah, [Ar. ḫarc-i + Far. rāh *(yol)* خرج راه] *(ha'r-*

cıra:h) {OsT} is. Bir yerden başka bir yere gönderilen veya tayin edilen görevliye verilen yol masrafı; yolluk.

harç[1]**, -cı** [Ar. ḫarc خرج] *{OsT} is.* **1.** Harcanan para. **2.** Bir iş için sarf edilen para; gider; masraf. **3.** Resmî işlerde devlete ödenen para. **4.** Devlet ve kamu kurumlarının gelirleri. **5.** İmparatorluk döneminde asker tayinleri ve alınacak asker miktarını belirten terim. ◻ **harca sürmek,** *{eAT} 1. Sarf edip bitirmek; harcamak. 2. Telef etmek; tüketmek; öldürmek.*‖ **harca sürülmek,** *{eAT} Harcanmak; sarf edilmek.*

harç[2]**, -cı** [Far. herc *(karışma)* هرج] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin yapımında kullanılan malzeme; ham madde. **2.** Değişik maddelerle hazırlanan çiçek ve sera toprağı. **3.** Bağlayıcı bir madde olarak kireç veya çimento ile birleştirilmiş kum tanelerinden meydana gelen ve yapılarda taş, tuğla gibi malzemeyi tutturmakta veya duvarı sıvamakta kullanılan koyu bulamaç. **4.** Bir yemeğin yapılmasında kullanılan ve tat veren malzemelerin tümü. **5.** Elbiselerin dikiminde kullanılan malzemelerin tümü. **6.** *{ağız}* Düğüne götürülen hediye. [DS] **7.** *{ağız}* Deri terbiyesinde kullanılan çam kabuğu ve palamut karışımı. [DS] ◻ **harç dolabı,** *{ağız} Tabakların köseleyi pişirdikleri dolap.* [DS]‖ **harcı olmak,** *Yapabileceği, üstesinden geleceği nitelikte olmak.*

harçeng, [Far. ḫarçeng خرچنگ] *{OsT} is. zool.* Yengeç.

harçin, [Far. ḫārçīn خرچين] *(ha:rçi:n) {OsT} sf.* **1.** Diken toplayan. **2.** Cımbız.

harçini, [Far. herçīnī هرجنی] *{OsT} is.* Eskiden ayna yapmakta kullanılan bir madde.

harçlamak, [harç-la-mak] *gçl. f. [-r] {-l(ı)-yor]* Harçla sıvamak.

harçlanmak, [harç-la-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ır]* **1.** Sarf edilmek; harcanmak. **2.** *dönşl. f.* Harcamak.

harçlı, [harç-lı] *sf.* **1.** Harcı olan. **2.** Harçla sıvanmış ve örülmüş. **3.** Harca bulanmış. **4.** (Giyecek için) süs meydana getiren parçalarla donatılmış. ◻ **harçlı entari,** *Yaka kenarına, ön kısmına veya başka yerlerine şerit, kordon veya ipek dikilerek süslenen kadın elbisesi.*

harçlık, -ğı [harç-lık] *is.* Ufak tefek kişisel giderleri karşılamak için ayrılan para.

harçlıkçı, [harç-lık-çı] *is. tar.* Osmanlı devleti zamanında savaş sırasında paraları kalmayan erlere harçlık getirmek için izinle memleketine gönderilen erlere verilen ad.

harçsız, [harç-sız] *sf.* Harcı olmayan.

harda[1]**,** [har-da] *{ağız} zf.* Nerede? [DS]

harda[2]**,** [har-da] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

harda[3]**,** [? harda] *{ağız} is.* Kıldan yapılma yaygı ya da hayvan örtüsü. [DS]

hardal, [Ar. ḫardāl خردال] *{OsT} is. bot.* **1.** Turpgillerden bir metre boyunda, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan tohumu halk hekimliğinde kullanılan, yaprakları almaşık ve ayası sapsız, tadı acı bir yıllık otsu bitki, *(Brassica nigra)* **2.** Bu bitkinin dövülerek toz hâline getirilen tohumları sarımsak, tuz, çörekotu, tarçın vb. maddelerle kokulandırıldıktan sonra sirke ile yoğrularak ete sürülmek üzere hazırlanmış iştah açıcı macun. ◻ **hardal geven,** *{ağız} Bir şeyden haberi olmayan.* [DS]‖ **hardal tanesi,** *Hardal tohumu.*

hardala, [Ar. ḫardāla خردالە] *{OsT} is.* Hardal tanesi.

hardalaşmak, [Yun. khorata => horata-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* (Çocuklar için) şakalaşmak; boğuşmak. [DS]

hardaliye, [Ar. ḫardāliyye خردالیه] *(harda:liye) {OsT} is.* Mayalanıp ekşimemesi için içine hardal katılarak yapılan üzüm şırası.

hardallamak, [hardal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sonu iyi olmamak. [DS]

hardallı, [hardal-lı] *sf.* İçine hardal katılmış olan.

hardallık, [hardal-lık] *is.* İçine hardal konulan kap.

hardalsı, [hardal-sı] *sf.* Hardal görünümünde olan; hardala benzer.

hardalsız, [hardal-sız] *sf.* İçinde hardal bulunmayan; hardalı olmayan.

hardama, [? hardama] *{ağız} is.* Kiremit yerine kullanılan çatı tahtası. [DS]

hardamsamak, [harda-msa-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Ağaç için) çürümeye yüz tutmak. [DS]

hardan, [kangıra-dan > har-dan] *{ağız} zf.* Nereden? [DS]

hare, [Far. ḫāre / ḫārā خاره / خارا] *(ha:re) {OsT} is.* **1.** Bazı nesneler üzerinde dalgalanır gibi görünen ince parlak çizgiler; meneviş; dalgır. **2.** Üzerinde dikkatle bakıldığında dalgalı çizgiler bulunan kumaş. **3.** Çok sert taş; mermer.

hâreci, [hare-ci] *(ha:reci) is.* Kumaş, kâğıt ve madenleri hâreleyen işçi.

harek, [Yun. kharaks *(kamış)* > harek] *is.* **1.** *müz.* Telli müzik aletlerinde üzerinden tellerin geçirilmesine yarayan köprücük; eşik. **2.** *{ağız}* Fasulye sırığı. [DS]

harekât, [Ar. ḥareket > ḥarekāt *(hareketler)* حركات] *(harekâ:t) {OsT} is.* **1.** Davranışlar; hareketler; işler. **2.** *as.* Askerî birliklere belirli bir amaçla yaptırılan manevra, kovalama, çekilme, çarpışma veya çevirme gibi işler. ◻ **harekât alanı,** *as. İçinde askerî harekât yapılabilecek bölge.*‖ **harekât araştırması,** *istk. En uygun sonuçları sağlayacak kararların nasıl alınacağını araştıran bilimsel çözümleme*

tekniği ve metodu.|| **harekāt-ı harbiye,** *{OsT} as. Savaş hareketleri.*|| **harekāt-ı havliye,** *{OsT} biy. Sağımsal hareketler.*|| **harekāt-ı millîye,** *{OsT} Millî hareketler.*|| **harekāt-ı müştereke,** *{OsT} Ortak hareket veya davranışlar.*|| **harekāt-ı nā-pesendāne,** *{OsT} Hoşa gitmeyecek davranışlar.*|| **harekāt-ı selase,** *{OsT} dbl. Arapçada hecelerin üstün, esre ve ötre ile okunuşu.*|| **harekāt-ı zarüriye,** *{OsT} Zorunlu ve gerekli davranışlar veya eylemler.*

hareke, [Ar. ḥareke حركة] *{OsT} is. dbl.* Arapça, Farsça ve Osmanlıca'da kısa ünlüyü göstermek üzere harfin altına veya üstüne konulan üstün, esre, ötre adındaki küçük işaretler.

harekeleme, [hareke-le-me] *is.* Bir ünsüzü okutabilmek için hareke koyma işi.

harekelemek, [hareke-le-mek] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* Ünsüzü okutabilmek için uygun hareke işaretini koymak.

harekeli, [hareke-li] *sf.* **1.** Harekesi olan. **2.** Kendisinden sonra kısa ünlü bulunan harf.

harekesiz, [hareke-siz] *sf.* **1.** Harekesi bulunmayan. **2.** Kendisinden sonra ünlü gelmeyen harf.

hareket, [Ar. ḥareket حركت] *{OsT} is.* **1.** Bir cismin yer değiştirmesi; devinim. **2.** Vücudu oynatmak, kımıldatmak eylemi. **3.** Vücudun herhangi bir yerindeki kımıldama; kıpırdanma. **4.** Davranış. **5.** İnsanların, araçların gidip gelmesi. **6.** Yola çıkma. **7.** Yer sarsıntısı; deprem. **8.** Fiyat vb. sayıların, değerlerin değişmesi; oynama. **9.** Ufak ayaklanma. **10.** Düşüncelerde değişim sağlamaya yönelik toplu eylem; akım. **11.** *müz.* Bir parçanın yavaşlık veya hızlılık derecesi. **12.** *fiz.* Durağan bir noktaya göre bir cismin yerinin değişmesi durumu; devinim. **13.** Demiryollarında katarların uğrayacağı istasyonlar ve hangi istasyonlarda ne kadar duracağını düzenleme işi. **14.** *fel.* Varlıkların durumlarında veya bu varlıkları meydana getiren ögelerin durumunda ortaya çıkan değişiklik. **15.** *gök b.* Gök cisimlerinin görünür ya da gerçek yer değiştirmesi olayı. **16.** *biy.* Canlılardan özellikle hayvanların bir bütün olarak yer değiştirmesi. **17.** Eskiden medrese öğreticileri ile ilgili bir derece. ☞ **harekete geçmek,** *1. Bir işi yapmaya başlamak. 2. Bitirmek amacıyla bir işe girişmek. 3. Yola çıkmak.*|| **harekete geçirmek,** *1. Bir işin yapılmasına sebep olmak. 2. Canlandırmak; kımıldatmak.*|| **harekete gelmek,** *Kımıldanmaya, kıpırdanmaya veya yürümeye başlamak.*|| **harekete getirmek,** *Kımıldatmak; canlandırmak.*|| **hareket etmek,** *1. Yola çıkmak. 2. Davranmak. 3. Vücudu oynatmak, kımıldatmak.*|| **hareket-i altmışlı,** *Kanunî zamanında öğretim üyelerinden sekizinci derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i amibiye,** *{OsT} biy. Lenfa ve kanda bulunan akyuvarların hareketi.*|| **hareket-i anîfe,** *{OsT} anat. Dış etkenlere karşı direnme ya da içindeki yabancı maddeleri gidermek için bazı organizmaların yaptığı aşırı çaba; takallüs.*|| **hareket-i arz,** *{OsT} Yer sarsıntısı; deprem.*|| **hareket-i dâhil,** *{OsT} Kanunî zamanında öğretim üyelerinden dördüncü derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i devrâniye,** *mat. Noktalarının hepsi sabit bir eksene dikey daireler çizen bir cismin hareketi.*|| **hareket-i dîdânî,** *{OsT} fizy. Solucansı hareket.*|| **hareket-i düdiye,** *{OsT} fizy. Bağırsaklarda görülen solucan gibi büzülüp açılma şeklindeki ilerleme hareketi; solucansı hareket.*|| **hareket-i irâdiye,** *{OsT} fizy. İstendiği an yapılabilen hareket; istemli hareket.*|| **hareket-i gayr-i ihtiyâriye,** *{OsT} İstemeden yapılan hareket; istemsiz hareket.*|| **hareket-i gayr-i irâdiye,** *{OsT} İstemeden yapılan hareket.*|| **hareket-i gayr-i muntazama,** *{OsT} Düzensiz hareket.*|| **hareket-i hakikiye,** *{OsT} fiz. Gerçek hareket.*|| **hareket-i hâric,** *{OsT} Kanunî zamanında öğretim üyelerinden ikinci derecedekilere verilen unvan.*|| **hareket-i ihtilaf-ı manzar,** *{OsT} gök b. Paralaktik hareket; ıraklık açısı hatası.*|| **hareket-i ihtizâziye,** *{OsT} fiz. Titreşim hareketi.*|| **hareket-i intikâliye,** *{OsT} fiz. Bir cismin sabit olmayan noktalara göre hareketi.*|| **hareket-i izâfiye,** *{OsT} fiz. Bir noktanın sabit olmayan noktalara göre hareketi.*|| **hareket-i kasriye,** *{OsT} fiz. Bir dış etken ile oluşan hareket.*|| **hareket-i mer'iye,** *{OsT} Aslında olmadığı hâlde varmış gibi görünen hareket; zahirî hareket.*|| **hareket-i muahhara,** *{OsT} fiz. Yavaşlayan hareket.*|| **hareket-i muntazama,** *{OsT} fiz. Yavaşlayan hareket.*|| **hareket-i mutlaka,** *{OsT} fiz. Hareketli bir noktanın sabit bir noktaya göre hareketi; bağıl hareket.*|| **hareket-i muttasıla,** *{OsT} fiz. Daima bir tarafa yönelen cismin hareketi.*|| **hareket-i müktesebe,** *{OsT} fiz. Dış etkene bağlı hareket.*|| **hareket-i müstakime,** *{OsT} fiz. Doğrusal hareket.*|| **hareket-i müstedîre,** *{OsT} fiz. Dairesel hareket.*|| **hareket-i mütehavvile,** *{OsT} fiz. Eşit zamanlarda aldığı yol artan veya azalan noktanın hareketi; değişken hareket.*|| **hareket-i mütehavvile-i muntazama,** *{OsT} fiz. Düzgün değişen hareket.*|| **hareket-i mütesâviye,** *{OsT} fiz. Eşit zamanlarda eşit yol alan noktanın hareketi.*|| **hareket-i seneviye,** *{OsT} gök b. Yıllık hareket.*|| **hareket-i yevmiye,** *{OsT} gök b. Günlük hareket.*|| **hareket-i zâhiriye,** *{OsT} fiz. Gerçekte olmadığı halde varmış gibi görünen hareket.*|| **hareket noktası,** *1. Bir sonuca varmak için başlangıç kabul edilen durum. 2. Bir yolculuğun başladığı yer.* || **hareket yitimi,** *tıp. Kimi hastalıklarda görülen bazı hareketleri yapma güçlüğü veya imkânsızlığı; akinezi.*

hareketlendirme, [hareket-le-n-dir-me] *is.* Bir şeyin harekete geçmesini sağlama eylemi.

hareketlendirmek, [hareket-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyin veya kimsenin harekete geçmesini sağlamak.

hareketlenme, [hareket-le-n-me] *is.* Harekete geçme eylem.

hareketlenmek, [hareket-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Harekete geçmek. **2.** Hareket kazanmak.

hareketli, [hareket-li] *sf.* **1.** Hareket eden. **2.** Yer değiştiren; devingen; müteharrik. **3.** *mecaz.* Canlılık gösteren; canlı; kıpırdak. **4.** *is.* Hareketi olan nesne.

hareketlilik, -ği [hareket-li-lik] *is.* **1.** Hareket edenin niteliği; devingenlik. **2.** Hareket ettirenin niteliği. **3.** Hareket etme veya ettirme kolaylığı. **4.** *mecaz.* Canlılık. **5.** *sosy.* Ülke içindeki göçler dolayısıyla meydana gelen bölgeler veya kesimler arasındaki nüfus farklılıkları. ◻ **hareketlilik oranı,** *Toplum içindeki göçler dolayısıyla meydana gelen nüfus değişim oranı.*

hareketsiz, [hareket-siz] *sf.* **1.** Hareket etmeyen. **2.** Yerinden kımıldamayan; durağan; durgun. **3.** *res.* (Resim için) ayrıntıların az, ışıkların ölgün ve renklerin sönük olması.

hareketsizlik, -ği [hareket-siz-lik] *is.* Hareketsiz olma durumu.

harekî, [Ar. ḥarekī حركى] *(hareki:) {OsT} sf.* **1.** Hareketle ilgili olan; devimsel; kinetik. **2.** Hareket durumunda olan. **3.** (Sinir için) hareket ettiren. ◻ **harekî elektrik,** *{OsT} fiz. Kinetik elektrik; devimsel elektrik; elektrodinamik.*

harekiyat, [Ar. ḥarekiyāt حركيات] *(harekiya:t) {OsT} is. fiz.* Kinematik hareket bilimi.

hâreleme, [hare-le-me] *(ha:releme) is.* **1.** Hâre meydana getirme eylemi. **2.** Kumaş üzerinde dalgalı ve küçük çizgiler meydana getirmek için uygulanan teknik işlemlerin tümü.

hârelemek, [hare-le-mek] *(ha:relemek) gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* **1.** Hâre meydana getirmek. **2.** Kumaş veya çinko gibi malzemeler üzerinde dalgalı çizgiler oluşturacak işlemleri uygulamak.

hârelenme, [hare-le-n-me] *(ha:relenme) is.* **1.** Hâreli duruma getirilme eylemi. **2.** Hâreli bir görünüm alma durumu.

hârelenmek, [hare-le-n-mek] *(ha:relenmek) edil. f. [-ir]* **1.** Hâreli duruma getirilmek; üzerinde hâreler oluşturulmak. **2.** *dönşl.* Hâreli bir görünüm sergilemek.

hâreli, [hare-li] *(ha:reli) sf.* **1.** Hâresi olan. **2.** İnci çizgili ve dalgalı gibi olan. **3.** (Kumaş için) dalgası olan. **4.** (Ahşap kaplama için) mermer görüntüsü veren. **5.** (Metal saç için) özel teknikle parıltılı bir görünüm verilmiş olan.

harem[1], [Ar. ḥarem حرم] *{OsT} is.* **1.** Yasak olan şey; girilmesi, görülmesi, dokunulması yasak olan şey. **2.** Saray, konak gibi büyük konutlarda yalnız kadınlara ayrılan bölüm. **3.** Bu bölümde oturan kadınlar topluluğu. **4.** Eş; karı. **5.** Yalnız bir erkeğe ait ve onunla yatıp kalkan kadın grubu. **6.** Herkesin girmesine izin verilmeyen kutsal yer. **7.** Hicaz'da ihrama girilen yerden Kâbe'ye kadar uzanan alan. ◻ **harem ağası,** *{OsT} Saray ve konaklarda harem kısmına hizmet eden hadım köle.* || **harem bahçesi,** *{OsT} Sarayda kadınların bulunduğu bölümün bahçe kısmı.* || **harem dairesi,** *{OsT} Sarayda kadınların bulunduğu bölüm.* || **harem-gâh,** *{OsT} Harem dairesi.* || **harem-i hümâyun,** *{OsT} Padişah saraylarının harem dairesi.* || **harem-i nebevî,** *{OsT} Medine ve dolayları.* || **harem-i şerîf,** *{OsT} Kâbe ve dolayları.* || **harem-i yâr,** *{OsT} Sevgilinin odası.* || **harem kâhyası,** *{OsT} Haremin alış veriş işlerini yürüten erkek.* || **harem-serây,** *{OsT} 1. Harem dairesi. 2. Cami içi.*

harem[2], [Ar. ḥarem حرم] *{OsT} is. ed.* Manzum bir parçanın birinci beytinin ilk dizesinin başlangıcındaki ilk harekeli sessiz harfi kaldırılarak aruz ölçüsü biriminde değişiklik yapılması olayı *(mefāilün > mef'ülün vb.)*

Haremeyn, [Ar. ḥaremeyn حرمين] *{OsT} is.* Müslümanlarca kutsal olan Mekke ve Medine şehirlerine verilen ortak isim. ◻ **Haremeyn-i Şerifeyn,** *{OsT} Mekke'deki Kâbe ile Medine'deki Ravza-i Mutahhare.*

haremlik, -ği [harem-lik] *is.* **1.** Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm. **2.** Karılık; eşlik. ◻ **haremlik selamlık olmak,** *(Kadın ve erkekler için) bir toplantıda ayrı ayrı yerlerde oturmak.*

Harezmî yol, [Ebu Abdullah Muhammed bin Musa; el-Harizmī *(9. yy. İslam matematikçisi)* > Alguarismo *(İspanyolca söyleniş şekli)*] *{OsT} is. mat.* Orta Çağda batılıların Müslümanlardan öğrendikleri onluk düzende hesap yapma sistemi; algoritma.

hares, [Ar. ḥares خرس] *{OsT} is.* Dilsizlik.

harf[1]**, -fi** [Ar. ḥarf *(kesik, oyuk)* حرف] *{OsT} is.* **1.** Dildeki sesleri yazıda gösteren ve alfabeyi meydana getiren özel işaretlerden her biri. **2.** Basımda alfabedeki işaretleri gösteren kalıplardan her biri. **3.** Söz; laf. **4.** *bsy.* Bir harf, bir sayı, bir noktalama işareti veya herhangi bir sembolün basılmasına yarayan bilgi işlem unsurlarından her biri; karakter. ◻ **harf-âferîn,** *{OsT} 1. Şair; hatip. 2. Allah.* || **harf-âşinâ,** *{OsT} 1. Harfleri tanıyan. 2. Söz anlayan.* || **harf atmak,** *{OsT} 1. Tanımadığı bir kadına yaklaşmak amacıyla uygunsuz sözler söylemek; sözlü sataşma; sözle sarkıntılık etmek; söz atmak. 2. Anlamsız ve boş sözler söyleyerek dikkat çekmeye çalışmak.* || **harf be harf,** *{OsT} Harf harf; olduğu gibi; aslından ayrılmaksızın.* || **harf-çîn,** *{OsT}* → harfçin. || **harf-endâz,** *{OsT}* → harfendaz. || **harf-endâzî,** *{OsT} Söz atıcılık.* || **harf-gîr,** *{OsT}* → harfgir. || **harf-gîrî,** *{OsT} Herşeyde ayıp ve noksan arayıcılık.* || **harfi harfine,** *{OsT} Gerçekte olduğu gibi; tam olarak; noksansız.* || **harf-i âb-dâr,** *{OsT}*

Güzel ve anlamlı söz.|| **harf-i ābî,** *{OsT}* س *sin,* ع *ayn,* ك *kef,* ج *cim,* خ *hı,* ز *ze,* ر *re harflerinden her biri.*|| **harf-i ālā,** *{OsT}* ى *ye,* ط *tı,* ع *ayn,* ا *elif,* ح *ha,* ر *rı,* س *sin,* ص *sad,* م *mim,* ل *lam,* ك *kef,* ق *kaf,* ن *nun,* ه *he harflerinin her biri.*|| **harf-i arzî,** *{OsT}* ع *ayn,* ف *fe,* ل *lam,* ح *ha,* د *dal,* ذ *zel,* ش *şin harflerinin her biri.*|| **harf-i aslî,** *{OsT} dbl. Arapça kelimelerin kökünde bulunan harfler.*|| **harf-i āteşî,** *{OsT}* ط *tı,* م *mim,* لا *lam-elif,* ا *elif,* ت *te,* ص *sad,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i atf,** *{OsT} dbl. İki kelime veya cümleyi bir yargıda toplayan, birini diğerine bağlayan harf; bağlama edatı.*|| **harf-i bî-mağz,** *{OsT} Anlamsız söz; boş laf.*|| **harf-i cer,** *{OsT} dbl. İsimleri kesreli okutan harfler.*|| **harf-i cevab,** *{OsT} dbl. Cevap cümlesinin başına gelen harf.*|| **harf-i ednā,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i gülü-süz,** *{OsT} 1. Sert söz. 2. Kılıcın keskin tarafı.*|| **harf-i hakî,** *{OsT}* ع *ayn,* ف *fe,* ل *lam,* ح *ha,* د *dal,* ذ *zel,* ش *şin harflerinin her biri.*|| **harf-i halk,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i hātır-renc,** *{OsT} İnciten söz.*|| **harf-i Hindî,** *{OsT} Arap rakamları (١ 1, ٢ 2, ٣ 3, ٤ 4, ٥ 5, ٦ 6, ٧ 7, ٨ 8, ٩ 9, ٠ 0)*|| **harf-i huşk,** *{OsT} Kuru söz; boş laf.*|| **harf-i illet,** *{OsT} dbl.* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i inhiraf,** *{OsT} Akıcı ünsüzler:* ر *re,* ل *lam.*|| **harf-i istidrāk,** *{OsT} dbl. Ayırıcı bağlaç görevi bulunan harf.*|| **herf-i istifhām,** *{OsT} dbl. Soruyu belirtmekte kullanılan harf; soru edatı.*|| **harf-i istisnā,** *{OsT} dbl. İstisnayı belirtmekte kullanılan edat.*|| **harf-i istitāle,** *{OsT}* ض *dat harfi.*|| **harf-i kalb,** *{OsT} Bir örneğin orta harfi.*|| **harf-i kamerî,** *{OsT} dbl. Kamerî harf; huruf-i kameriye.*|| **harf-i kalkale,** *{OsT} dbl. Kur'an okumada titreşimli olan* ب *be,* ج *cim,* د *dal,* ط *tı,* ق *kaf,* ك *kef harfleri.*|| **harf-i laklaka,** *{OsT} dbl. Kur'an okumada titreşimli olan* ب *be,* ج *cim,* د *dal,* ط *tı,* ق *kaf,* ك *kef harfleri.*|| **harf-i kasr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye,* *{OsT}* ا *elif.*|| **harf-i mağz-dār,** *{OsT} Değerli söz.*|| **harf-i maksūr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye,* ا *elif.*|| **harf-i ma'nā,** *{OsT} Fiil ve isim olmayan herhangi bir kelime.*|| **harf-i ma'rūf,** *{OsT} dbl. Uzun "ū" olarak okunan* و *vav, uzun "ī" olarak okunan* ى *ye harfleri.*|| **harf-i mechūl,** *{OsT} dbl. "O" olarak okunan* و *ve, "e" olarak okunan* ى *ye harfleri.*|| **harf-i meczūm,** *{OsT} dbl. Kimi durumlarda harekesiz okunan harf.*|| **harf-i med,** *{OsT} dbl. Arapçada önceki harfi uzun okutan* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i mehmūs,** *{OsT}* ص *sad,* ف *fe,* ه *he,* ك *kef,* ت *te,* ث *se,* ح *ha,* س *sin,* ش *şın harflerinin her biri.*|| **harf-i mektūbî,** *{OsT}* ن *nun,* م *mim,* و *vav harfleri.*|| **harf-i melbūbî,** *{OsT}* ن *nun,* م *mim,* و *vav harfleri.*|| **harf-i melfūzî,** *{OsT} dbl. Adı üç harfle yazılan harfler.*|| **harf-i menkut,** *{OsT} Noktalı harf.*|| **harf-i merfu'** *Yalın hâlde bulunan kelimenin sonundaki* ط *tı,* م *mim,* لا *lam-elif,* ا *elif,* ت *te,* ص *sad,* ض *dat harflerinin her biri.*|| **harf-i mesrūrî,** *{OsT} dbl. Adı iki harfle yazılan* و *vav,* ن *nun,* م *mim harfleri.*|| **harf-i mu'cem,** *{OsT} Noktalı harf.*|| **harf-i musavvat,** *{OsT} dbl. Belirli bir ünlüyü belirten harf.*|| **harf-i mutbak,** *{OsT} dbl. Söylenirken dil üstü damağa dokunan* ص *sad,* ض *dat,* ط *tı,* ظ *zı harfleri.*|| **harf-i mücerred,** *{OsT} Noktasız harf.*|| **harf-i müfred,** *{OsT} Şekilce farklı olan* ه *he,* و *vav,* م *mim,* ا *elif harfleri.*|| **harf-i mühmel,** *{OsT} Noktasız harf.*|| **harf-i münfetih,** *{OsT}* ا *elif,* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح *ha,* خ *hı,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *zı,* س *sin,* ع *ayın,* غ *ğayn,* ف *fe,* ق *kaf,* ك *kef,* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ه *he,* و *vav,* ى *ye,* لا *lam-elif harflerinden her biri.*|| **harf-i müselsel,** *{OsT} Birbiri ile ilişkili birkaç konu üzerine açılan tartışma.*|| **harf-i müstakil,** *{OsT} dbl. Konuşmada dilin yükselmesini gerektirmeyen* ا *elif,* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح *ha,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *ze,* س *sin,* ش *şın,* غ *ğayn,* ف *fe,* ك *kef,* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ه *he,* و *ve,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i müstali,** *{OsT} dbl. Konuşmada dilin yükselmesini gerektiren* ط *tı,* ض *dat,* ص *sad,* خ *hı,* ق *kaf,* ع *ayn,* ظ *zı harfleri.*|| **harf-i mütecānis,** *{OsT} dbl. Aynı sınıftan olan* ت *te,* ط *tı harfleri.*|| **harf-i mütakarib,** *{OsT} Söyleyişte aynı sesi veren* ذ *zel,* ض *dat harfleri.*|| **harf-i müteşabih,** *{OsT} Noktalı ve diğer harflerden ayrılmış olan* ت *te,* ث *se,* ب *be harfleri.*|| **harf-i nāsıb,** *{OsT} dbl. İçinde bulunduğu muzarî fiilin sonunu üstün okutan dört harften biri.*|| **harf-i nefy,** *{OsT} dbl. Olumsuzluk edatı.*|| **harf-i nevāî,** *{OsT} ed.* و *vav,* ن *nun,* ق *kaf,* ظ *zı,* ث *se,* ب *be,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i nidā,** *{OsT} dbl. Seslenme edatı.*|| **harf-i pehlü-dār,** *{OsT} ed. Kinaye.*|| **harf-i revî,** *{OsT} ed. 1. Kafiyenin esas ünsüzü. 2. İran edebiyatında bir kafiyenin son harfi.*|| **harf-i safîr,** *{OsT} Islığı andıran ses.*|| **harf-i sāit,** *{OsT} Ünlü; vokal.*|| **harf-i sākin,** *{OsT} dbl. Bazı durumlarda harekesiz okunan harf.*|| **harf-i**

okunan harf.|| **harf-i sāmit,** *{OsT} Ünlüleri karşılayan* ا *elif,* و *vav,* ى *ye dışında kalan* ب *be,* ت *te,* ث *se,* ج *cim,* ح *ha,* خ *hı,* د *dal,* ذ *zel,* ر *rı,* ز *zı,* س *sin,* ش *şın,* ص *sad,* ض *dat,* ط *tı,* ظ *zı,* ع *ayn,* غ *ğayn,* ف *fe,* ق *kaf,* ك *kef,* ل *lam,* م *mim,* ن *nun,* ه *he harfleri.*|| **harf-i sebük,** *{OsT} Anlamsız ve boş söz.*|| **harf-i sehl,** *{OsT} Anlamsız ve boş söz.*|| **harf-i serd,** *{OsT} Sert söz.*|| **harf-i şedîd,** *{OsT} dbl. Hece sonunda uzun okunmayan* د *dal,* ب *be,* ج *cim,* ت *te,* أ *hemze,* ك *kef,* ق *kaf,* ط *tı harfleri.*|| **harf-i şefehî,** *{OsT} dbl. Dudak sesi.*| **harf-i şefevî,** *{OsT} dbl. Dudak sesi.*|| **harf-i şemsî,** *{OsT} Başına "el" harfitarifi geldiğinde "l" yerine ilk harfi şeddeli okutan* ز *ze,* ر *re,* ث *se,* ت *te,* ن *nun,* ط *tı,* ظ *zı,* ض *dat,* ص *sad,* ش *şın,* س *sin,* د *dal,* ذ *zel harfleri.*|| **harf-i taksîr,** *{OsT} dbl. Kelime sonlarına gelebilen kısa harfler:* ى *ye,* ا *elif.*|| **harf-i ta'rif,** *{OsT} dbl. Tanım harfi.*|| **harf-i ta'rif-i gayr-i muayyen,** *{OsT} dbl. Belirsiz tanım edatı.*|| **harf-i ta'rif-i muayyen,** *{OsT} dbl. Belirginlik tanım edatı.*|| **harf-i tenkîr,** *{OsT} dbl. Belirsizlik edatı.*|| **harf-i vāhî,** *{OsT} Boş söz; saçma söz.*| **harf-i vāhid,** *{OsT} Hiçbir harf; hiçbir söz.*| **harf-i varak-gîr,** *{OsT} Yazıda bir boşluğu doldurmak için uzatılan harf.*|| **harf-i veted,** *{OsT} dbl. Bir sırada bulunan harflerin birinci, dördüncü, yedinci ve onuncusu.*|| **harf-i zāid,** *{OsT} dbl. Bir kelimede asıl harfler dışında fazla olarak görülen* ا *elif,* و *vav,* ى *ye harfleri.*|| **harf-i zulmānî,** *{OsT}* ذ *zel,* د *dal,* ت *te,* ب *be,* ع *ayn,* ض *dat harflerinin her biri.*

harf[2], [Ar. ḥarf حرف] *{OsT} is.* Yemiş toplama.

harf[3], [? harf] *{ağız} is.* Haya; namus; utanç. [DS]

harfana, [Ar. ḥarīf *(meslektaş)* + Far. -āne حريفانه] *{ağız} is.* Arkadaşların aralarında para toplayarak yaptıkları eğlence; herfene. [DS]

harfendaz, [Ar. ḥarf + Far. endāz حرف انداز] *(hàrfenda:z) {OsT} sf.* **1.** Söz söyleyen; laf atan. **2.** Onur kırıcı sözler söyleyen. **3.** *{ağız}* Ateş küreği. [DS]

harfendazlık, -ğı [harfendāz-lık] *(harfenda:zlık) is.* Onur kırıcı sözler söyleme, laf atma durumu.

harfgir, [Ar. ḥarf + Far. gīr حرف گر] *(harfgi:r) {OsT} sf.* Her şeyde bir ayıp veya eksiklik arayan; kusur arayıcı.

harfiyen, [Ar. ḥarfiyyen حرفياً] *(harfi:'yen) {OsT} zf.* Hiçbir değişiklik yapmadan; harfi harfine.

harfkeş, [Ar. ḥarf + Far. -keş حرفكش] *{OsT} sf.* **1.** Yazı yazan; çizgi çeken. **2.** Saçma sapan konuşmaları ile can sıkan.

harfli, [harf-li] *sf.* **1.** Harfi olan; içinde harf bulunan. **2.** *{ağız}* Saygılı. [DS] ◘ **harfli ifade,** *mat. Bazı büyüklüklerin harflerle gösterildiği cebirsel anlatım.*

harfpeyma, [Ar. ḥarf + Far. peymā حرف پيما] *(harfpeyma:) {OsT} sf.* Çok güzel konuşan.

harfzen, [Ar. ḥarf + Far. zen حرفزن] *{OsT} sf.* Geveze; çalçene.

harga, [ḳar-ġā / ḫarġa] *{eT} is.* Karga. [EUTS]

hargâh, [Far. ḫar-gāh / ḫar-geh خرگاه / خرگه] *(hargâ:h) {OsT} is.* Büyük çadır; otağ.

hargele, [Far. ḫar *(eşek)* + gele *(sürü)* خرگله] *{OsT} is.* **1.** Eşek sürüsü. **2.** *sf.* Terbiyesiz; hergele.

harguş, [Far. ḫar *(eşek)* + gūş *(kulak)* خرگوش] *(hargu:ş) {OsT} is.* Tavşan.

harguşek, -ği [Far. ḫargūşek خرگوشك] *(hargu:şek) {OsT} is.* Tavşan yavrusu.

harhar, [Far. ḫārḫār خارخار] *(ha:rha:r) {OsT} is.* **1.** Yürek sıkıntısı; gönül üzgünlüğü. **2.** Sürekli istek. **3.** Sürekli kaşıntı.

harhara, [Ar. ḫarḫara خرخره] *{OsT} is.* Sürekli harıltı; horultu.

harharyas, [Yun. karcharias] *is. zool.* Örnek türü adam yiyen mavi derili, boyu yedi sekiz metreyi bulan çok hızlı yüzücü ve korkunç yırtıcı, yılda otuz kadar yavru doğuran köpek balığı türü, *(Carchahinus glaucus).*

harhıt, [? harhıt] *{ağız} sf.* **1.** Kullanılmayan; eski; bozuk. **2.** Beceriksiz; miskin. [DS]

harhişe, [Far. ḫarḫişe خرخشه] *{OsT} is.* Gürültü patırtı; kavga.

harhur, [har *(yans.)* + hur *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Nargile. **2.** Ağız kavgası. **3.** *sf.* Saygısızca davranışlarda bulunan; densiz. [DS] ◘ **harhur etmek,** *{ağız} 1. Ağız kavgası etmek. 2. Gözdağı vermek.* [DS]

harhut, [har *(yans.)* + hut *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** Bozuk; eski. **2.** Yıkık. **3.** (Elbise için) bol ve biçimsiz. [DS]

harhuta, [har+hut-a] *{ağız} sf.* Eskimiş; bozulmuş; yıkılmış. [DS]

harhutlu, [harhut-lu] *{ağız} sf.* (Kişi için) kıyafeti eski püskü olan; düzensiz giyenen. [DS]

harı, [ḳarı / ḫarı] *{eT} sf.* Koca; ihtiyar; yaşlı. [EUTS]

harık[1], [Ar. ḫārık حارق] *(ha:rık) {OsT} sf.* **1.** Yakan; yakıcı. **2.** Yanan; yanıcı.

harık[2], [Ar. ḫarḳ *(yırtma)* >ḫārıḳ خارق] *(ha:rık) {OsT} sf.* Yırtan; pençeleyen.

harıl, [har *(yans.)* > har-ıl] *is.* Sürekli çalışma, konuşma sırasında veya sürekli akan su tarafından çıkarılan gürültü sesi. ◘ **harıl harıl,** *Sürekli olarak; aralıksız olarak; durmaksızın.*

harılanma, [harı-lan-ma] *is.* Hayvanın huysuzlanma durumu.

harılanmak, [harı-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Hayvan için) huysuzluk etmek.

harıldak, [har *(yans.)* > har-ıl-da-k] *{ağız} is.* **1.** Çağlayan. **2.** Tahtadan yapılan bir çeşit oyuncak. [DS]

harıldama, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-da-ma] *is.* Gürültülü olarak akma ve çalışma eylemi.

harıldamak, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Akarsu ve sıvılar için) gürültülü olarak akmak. **2.** Sürekli olarak akmak. **3.** (Kalabalık için) çalışma veya konuşma gürültüsü çıkarmak. **4.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. **5.** *{ağız}* Yanmak. [DS]

harıltı, [har *(yans.)* > har-ıl > har-ıl-tı] *is.* Harıldama sesi; harıldarken çıkan ses.

harım, [Ar. ḥarīm => harım] *{ağız} is.* **1.** Etrafı duvar, çit veya çalı ile çevrili sebze ve meyve bahçesi. **2.** Sulanabilir arazi. **3.** Köye, eve yakın tarla. **4.** Tarla veya bahçe kenarındaki çit. **5.** Taş duvar. **6.** Derin çukur; hendek. **7.** Tepe. **8.** Dikenli yapraklı, bodur palamut çalısı. [DS] 🗗 **harım olmak,** *{ağız} 1. (Tarla için) çalı kaplamak. 2. (Budanmayan asma için) dal budak salmak.* [DS]

harımak, [ḳarı-mak / ḥarımak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Kocamak; ihtiyarlamak; yaşlanmak. [EUTS]

harın[1], [Ar. ḥarūn] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden. **2.** *mecaz.* Huysuz; hain. **3.** *mecaz.* Obur. **4.** (Hayvan ve insan için) büyük karınlı. **5.** (Hayvan için) çalışınamak yüzünden hamlaşmış, güçsüzleşmiş. **6.** (İnsan için) dayanıklılığını, çevikliğini yitirmiş. **7.** Tembel. **8.** (Hayvan için) erkekliği tam olarak giderilememiş. [DS]

harın[2], [ḳarın / ḥarın] *{eT} is.* Karın. [EUTS]

harınlamak, [harın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Hayvan için) huylanıp yürümemek. **2.** Hareketsizlikten yorulmak, yürüyemez olmak. **3.** Huysuzlaşmak. **4.** *mecaz.* Oburlaşmak. **5.** Fenalığa yönelmek. **6.** (At için) nefes nefese kalmak; iyice yorulmak. [DS]

harınlaşmak, [harın-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Güçten kuvvetten düşmek. [DS]

harınlık, -ğı [harın-lık] *{ağız} is.* İsteksizlik. [DS]

harıs, [Ar. ḥırṣ >ḥārış حارص] *(harıs) {OsT} sf.* **1.** Hırslı olan. **2.** *{ağız}* İstek; heves; merak. [DS]

harısa, [Ar. ḥārısa حارصه] *(ha:rısa) {OsT} is.* İnsanın baş veya yüzünde kan çıkmayacak şekilde meydana gelen yaralanma.

harî[1], [Ar. ḥarī حرى] *(hari:) {OsT} sf.* Hak etmiş; layık; müstahak.

harî[2], [Far. ḫ[v]arī خوارى] *(ha:ri:) {OsT} is.* Horluk; hakirlik.

harib[1], [Ar. hārib هارب] *(ha:rib) {OsT} sf.* Kaçan; firar eden.

harib[2], [Ar. ḥarīb حريب] *(hari:b) {OsT} sf.* Yağmalanmış; soyulmuş; talan edilmiş.

harib[3], [Ar. ḫārib خارب] *(ha:rib) {OsT} sf.* **1.** Yıkan; harap eden. **2.** Yol kesici; haydut.

haribe, [Ar. ḥarībe حريبه] *(hari:be) {OsT} is.* Bir kimsenin geçimliği; azık.

haric[1], [Ar. ḥarīc حريج] *(hari:c) {OsT} sf.* **1.** Ensiz; dar. **2.** Kuşatılmış.

haric[2], [Ar. ḥāric حارج] *(ha:ric) {OsT} sf.* Günah işlemiş; suçlu.

haric[3], [Ar. ḫāric خارج] *(ha:ric) {OsT} is.* → hariç. 🗗 **hāric ani'l-merkez,** *{OsT} mat. Dış merkezli.*|| **hāric ani'l-merkeziyet,** *{OsT} mat. Dış merkezlilik.*|| **hāric ani'l-merkeziyet hesabı,** *{OsT} Arazi yükselti ölçümlerinde üzerine çıkılamayan noktanın çevre yükseltiler ölçüldükten sonra yükseltisi o noktaya indirgenmek suretiyle hesaplanması; merkeze indirgeme yoluyla hesap.*|| **hāric ez memleket,** *{OsT} Bir ülkede iken hükmen başka ülkede sayılma.*|| **hāric-i kısmet,** *{OsT} mat. Bölme işleminde kalan sayı.*|| **hāric-i vatān,** *{OsT} Yurt dışı.*

haricen, [Ar. ḫāricen خارجاً] *(ha:'ricen) {OsT} zf.* Dıştan; dışarıdan. 🗗 **hāricen mersum dāire,** *{OsT} mat. Çokgenin köşelerinden geçen daire.*|| **hāricen mersum mudallā,** *{OsT} mat. Dış çokgen.*|| **hāricen mümās dāire,** *{OsT} mat. Dış teğet daire.*|| **hāricen mütebādil,** *{OsT} mat. (Açı için) dış ters.*

haricî, [Ar. ḫāricī خارجى] *(ha:rici:) {OsT} sf.* Dışla ilgili; dışardan olan. 🗗 **hāricî haşefe-i nebāt,** *{OsT} bot. Dış yönlü başçık.*|| **hāricî merkez,** *{OsT} Dış merkez.*|| **hāricî tufeyli,** *{OsT} zool. Dış asalak.*|| **hāricî tufeyliyet,** *{OsT} Dış asalak oluş; dış asalaklık.*

hariciye, [Ar. ḫāriciyye خارجيه] *(ha:riciye) {OsT} is.* **1.** Bir ülkenin dış siyaset işleri; dış işleri. **2.** Vücudun dış kısmı ve cerrahî ile ilgili hekimlik dalı. **3.** *sf.* Dışarıyla ilgili.

hariciyeci, [hariciye-ci] *(ha:riyeci) is.* **1.** Dış siyaset ile uğraşan meslek adamı. **2.** Dış hastalıkları hekimi.

hariciyecilik, -ği [hariciye-ci-lik] *(ha:riciyecilik) is.* **1.** Hariciyeci olma durumu. **2.** Hariciyecinin yaptığı iş.

hariç, -ci [Ar. ḫurūc *(dışarı çıkma)* > ḫāric خارج] *{OsT} is.* **1.** Dış; dışarı. **2.** Bir yönetimin sınırları dışında kalan yer; yabancı memleket. **3.** *zf.* Dışarıda kalmak üzere bir yana bırakıldığında; dışında sayılmak üzere. 🗗 **hariç olmak,** *Bir işin içinde olmamak.*|| **hariçten gazel okumak,** *1. İşin aslını*

veya konunun özünü bilmeden görüş ve düşünce bildirmek. 2. Bir konuşmaya yersiz ve zamansız olarak karışmak.

harid[1], [Ar. ḥarīd حريد] *(hari:d) {OsT} sf.* Tek; ayrı.

harid[2], [Ar. ḥārid حارد] *(ha:rid) {OsT} sf.* Öfkeli; kızgın; hiddetli.

harid[3], [Ar. ḥarīd / harīde خريد / خريده] *(hari:d) {OsT} is.* **1.** Kız oğlan kız. **2.** Delinmemiş inci.

harid[4], [Far. ḥariden *(satın almak)* > ḥarīd خارد] *(hari:d) {OsT} is.* Satın alma.

haridar, [Far. ḥariden *(satın almak)* > ḥarīdār خاردار] *(hari:da:r) {OsT} sf.* Satın alan kişi; müşteri; istekli.

haride[1], [Ar. ḥarīde خريده] *(hari:de) {OsT}* → harid[3].

haride[2], [Far. ḥariden *(satın almak)* > ḥarīde خريده] *(hari:de) {OsT} sf.* Satın alınmış kimse.

harif[1], [Ar. ḥırfet > ḥarīf حريف] *(hari:f) {OsT} is.* **1.** Meslek arkadaşı; aynı meslekten olan kimse. **2.** Teklifsiz dost; eğlence arkadaşı. **3.** Bayağı adam; herif.

harif[2], [Ar. ḥarīf خريف] *(hari:f) {OsT} is.* Sonbahar; güz.

harif[3], [Ar. ḥārif خارف] *(ha:rif) {OsT} sf.* Yemiş toplayan.

harifane, [Ar. ḥarīf + Far. āne حريفانه] *(hari:fa:ne) {OsT} zf.* **1.** Esnaf arasında ortaklaşa olarak; esnaf usulünde. **2.** *is.* Arifane; herfene.

harife, [Ar. Ar. ḥarīfe خريفه] *(hari:fe) {OsT} is.* Ev için yapılan sonbahar hazırlığı.

harifî, [Ar. ḥarīfī خريفى] *(hari:fi:) {OsT} sf.* Sonbaharla ilgili.

harik[1], [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > ḥarīḳ حريق] *(hari:k, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Delen; yırtan. **2.** *is.* Bir yerin veya nesnenin yanması; yangın; ateş. **3.** Nezle; bronşit. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **harîk-i hânmânsüz,** *{OsT} Evi yakıp kül eden yangın.*‖ **harîk-zede,** *{OsT} Yangın felaketine uğramış; evi yanmış; yangından zarar görmüş kimse.*‖ **harîk-zede-gân,** *{OsT} Yangından zarar görmüşler.*

harik[2], [Ar. ḥarīk حريك] *(hari:k) {OsT} sf.* (Erkek için) erkekliği olmayan.

harik[3], **-ği** [? harik] *{ağız}* **1.** Kendirden yapılan bir tür ayakkabı. **2.** Eski ayakkabı. [DS]

harika[1], [Ar. ḥarīḳa حريقه] *(hari:ka) {OsT} is.* **1.** Bulamaç. **2.** Lapa. **3.** Acı; sızı.

harika[2], [Ar. ḥarḳ *(yakma)* > ḥārīḳa حارقه] *(ha:rika) {OsT} is.* Ateş. 🗗 **hârika-i sevdâ,** *{OsT} Aşk ateşi.*

harika[3], [Ar. ḥarḳ *(yırtma, parçalama)* >ḥārīḳa خارقه] *(ha:rika) {OsT} sf.* **1.** Sırayı ve düzeni bozan; sıradışı. **2.** Yaratılışı, güzelliği ve imkânların üstündeki nitelikleriyle insanda hayranlık uyandıran. **3.** (Eser, iş vb. için) az rastlanır mükemmellikte. **4.** Çok büyük bir hayranlık uyandıran; eksiksiz; kusursuz; mükemmel. 🗗 **harikalar yaratmak,** *Hayran bırakacak başarılar kazanmak.*

harikat, [Ar. ḥārikāt خارقات] *(ha:rika:t) {OsT} is.* İnsanda hayret uyandıran şeyler; şaşılıp kalınan şeyler.

harikavi, [Ar. ḥārikāvī خارقاوى] *(ha:rika:vi:) {OsT} sf.* Şaşılacak şeyler türünden; harika gibi.

harikulade, [Ar. ḥāriḳü'l-'āde خارق العاده] *(ha:rikulâ:de) {OsT} sf.* **1.** Âdeti yırtan, delen; alışılmışın üstünde. **2.** Eşi ve benzeri görülmemiş; şaşkınlık yaratıcı; olağanüstü; şaşırtıcı. **3.** *ünl.* Çok güzel.

harikuladelik, [harikulade-lik] *(ha:rikulâ:de-lik) is.* Harikulade olma durumu.

harim[1], [Ar. ḥarem > ḥarīm حريم] *(hari:m) {OsT} is.* **1.** Kişiye özel kutsal şey. **2.** Başkalarının girmesi ve bilmesi yasak olan, bir kimse için çok özel olan şey. **3.** Gizli, bilinmeyen yer. **4.** Konak ve saraylardaki harem dairesi. **5.** Bir evin çevresi. **6.** Yakın arkadaş; dost. **7.** Camilerde toplu namaz kılınan ana mekân. **8.** Ortak; şerik. **9.** Hacıların hac zamanı büründükleri örtü. 🗗 **harîm-i hâss,** *{OsT} Tanınmış ve büyük bir kimsenin kendi dairesi.*‖ **harîm-i ismet,** *{OsT} Kutsal ocak; namus ocağı.*‖ **harîm-i kâbe-i aşk,** *{OsT} Aşk kâbesinin kutsal köşesi.*

harim[2], [Ar. ḥarīm خريم] *(hari:m) {OsT} sf.* Saygısız; çekintisiz.

harime, [Ar. ḥarem > ḥarīme حريمه] *(hari:me) {OsT} is.* Bir kimsenin istediği gibi kullandığı özel malı.

harimek, [karı-mak / ḥarimek] *(kharimek) {eT} gçsz. f. [-r]* İhtiyarlamak. [Gabain]

harin, [karın / ḥarin] *(kharin) {eT} is.* Karın. [Gabain]

harir[1], [Ar. ḥarīr حرير] *(hari:r) {OsT} is.* İpek.

harir[2], [Ar. ḥarr *(ateş)* > ḥarīr حرير] *(hari:r) {OsT} sf.* Ateşli; hareketli.

harirî, [Ar. ḥarirī حريرى] *(hariri:) {OsT} sf.* **1.** İpekten yapılmış olan. **2.** İpek gibi. **3.** Hat, tezhip ve minyatür işinde kullanılan, eskiden Semerkant'ta yapılan bir tür ipek kâğıt.

haris[1], [Ar. ḥarṣ > ḥāriṣ حارث] *(ha:ris) {OsT} is.* Çiftçi; ekici. 🗗 **hâris-i gayûr,** *{OsT} Çalışkan çiftçi.*

haris[2], [Ar. ḥirāset > ḥāris حارس] *(ha:ris) {OsT} is.* Koruyucu; bekçi; muhafız. 🗗 **hâris-i vatan,** *{OsT} Vatanın bekçisi.*

haris[3], [Ar. ḥāriṣ حارص] *(ha:ris) {OsT} sf.* Son derece hırslı olan.

haris[4], [Ar. ḥırṣ > ḥarīṣ حريص] *(hari:s) {OsT} sf.* **1.**

Bir şeyi çok fazla isteyen, üzerine düşen. **2.** Hırslı; aç gözlü; istekli. ☐ **harîs-i câh,** *{OsT} Mevki düşkünü.*|| **harîs-i mâl,** *{OsT} Mal düşkünü.*|| **harîs-i şöhret,** *{OsT} Şöhret düşkünü.*

harisane, [Ar. ḥarīṣ + Far. -āne حریصانه] *(hari:sa:ne) {OsT} zf.* Aç gözlü bir şekilde.

harita, [Yun. harta / Lat. charta > Ar. ḫarīṭa خریطه] *(hari'ta) {OsT} is.* **1.** Meşinden yapılmış kulplu torbacık; kese; dağarcık. **2.** Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. olgularla ilgili yer yüzünün veya parçasının belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen saymaca çizim. ☐ **haritada olmak,** *Göz önünde bulundurulmuş, tasarlanmış olmak.*|| **haritadan silinmek,** *1. (Bir ülke için) başka devletin egemenliği altına girmek. 2. (Köy, kasaba vb. yer için) deprem vb. olaylar sonunda yok olmak.*|| **harîta-i bahriye,** *{OsT} Deniz haritası.*|| **harîta-i inkişâfiye,** *{OsT} Tanıtma haritası.*|| **harîta-i müsteviye,** *{OsT} Plan.*|| **harîta-i semâviye,** *{OsT} gök b.* Gök haritası.

haritacı, [harita-cı] *(hari:tacı) is.* Harita yapan kimse.

haritacılık, -ğı [harita-cı-lık] *(hari:tacılık) is.* **1.** Haritacı olma durumu. **2.** Çeşitli türdeki haritaların yapım tekniği veya yöntemi; kartografi.

hariz[1], [Ar. ḥarīz حریز] *(hari:z) {OsT} sf.* **1.** Ezberlenmiş. **2.** Saklanmış.

hariz[2], [Ar. ḥarīż حریض] *(hari:z) {OsT} sf.* (Kişi için) güçsüz; takatsiz.

Harizm, [Far. ḫ^{v}arizm خوارزم] *{OsT} öz. is.* Amuderya'nın aşağı mecrasının tarihteki adı.

harizmî, [Far. ḫ^{v}arizmī خوارزمی] *(harizmi:) {OsT} sf.* Harizmle ilgili olan; Harizme ait.

harizmiye, [Far. ḫarizmiye خوارزمیه] *{OsT} is.* Harzem yolu; horzumlu yolu; algoritma.

hark[1], [hark *(yans.)*] *is.* Geniz veya boğazda çeşitli gürültüler yaparak gülme, burun çekme vb. hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *har-ıl harkıl, hark-ıl-da-mak*

hark[2], [Ar. ḥarḳ حرق] *{OsT} is.* Yakma.

hark[3], [Ar. ḫarḳ خرق] *is.* **1.** Su kanalı; su arığı. **2.** Fide ekmek için tavalar arasına açılan hendek.

harkafa, [Ar. ḥarḳafa حرقفه] *{OsT} is. anat.* **1.** Uyluk kemiğinin başı. **2.** Kalça kemiği.

harkafî, [Ar. ḥarḳafī حرقفی] *{OsT} sf.* Kalça kemiği ile ilgili; kalça kemiğine ilişkin.

harkıldamak, [hark *(yans.)* > hark-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Aşırı ses çıkarmak; gürültü yapmak; bağırmak. **2.** *{ağız}* Gürültülü bir şekilde kahkaha ile gülmek. [DS] **3.** *{ağız}* Gürültü ile sümüğünü çekmek. [DS] **4.** *{ağız}* Boşboğazlık yapmak. [DS]

harkıt, [hark-ıt ?] *{ağız} sf.* **1.** Eski. **2.** Yıkık. **3.** Çürük. **4.** Kırık; bozuk. [DS]

harkut, [hark *(yans.)* > hark-ut] *{ağız} sf.* **1.** Obur. **2.** Çok çirkin. [DS]

harlak[1]**, -ğı** [har *(yans.)* > har-la-k] *{ağız} is.* **1.** Harıltı ile akan su; çağlayan. **2.** Harıl harıl ses çıkaran şey. **3.** Dere. **4.** Devamlı akan çeşme. **5.** Güneşten ya da bakımsızlıktan gevşemiş toprak. **6.** Irmağın çekildiği yataklardan meydana gelen tarla. [DS]

harlak[2]**, -ğı** [har *(yans.)* > har-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Hafif sarhoş. **2.** Yorgun. **3.** Çabuk kızan. **4.** (At için) kızgın. [DS]

harlaka, [har *(yans.)* > har-la-k-a] *{ağız} is.* Su yolu; ark. [DS]

harlama, [har *(yans.)* > har-la-ma] *is.* Harlamak eylemi.

harlamak[1], [har *(yans.)* > har-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Su için) harıltı ile akmak; çağlamak. **2.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. **3.** *{ağız}* Gürültü ile yıkılmak. [DS]

harlamak[2], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birden öfkelenerek saldırmak; birine çıkışmak. **2.** *{ağız}* Onur kırmak. [DS] **3.** *{ağız}* Kızmak. [DS]

harlamak[3], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ateş için) birden alevlenmek; parlamak. **2.** (Ekin ve bağ için) sıcaktan kavrulmak. **3.** Kurumak; kızarmak. [DS]

harlamak[4], [har *(yans.)* > har-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* **1.** Yorgunluk yüzünden sesli olarak hızlı hızlı soluk almak. **2.** (At için) hırıltılı sesler çıkarmak. [DS]

harlanmak, [har *(yans.)* > har-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Kavga için) kızışmak. **2.** (Çiçek için) solmaya başlamak. [DS]

harlatma, [har-la-t-ma] *is.* Harlamasını sağlamak eylemi.

harlatmak, [har-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Ateş için) kuvvetlendirmek; alevlendirmek; parlatmak. **2.** *{ağız}* (Depo, havuz vb. içindeki su için) tıkacını çıkarıp çok akıtmak. [DS]

harlavuk, -ğu [harla-ğ-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesli nefes alan. [DS]

harlayık, -ğı [harla-y-ık] *{ağız} is.* Çağlayan. [DS]

harlı, [har-lı] *sf.* (Ateş için) kuvvetli, alev alev, harıl harıl yanan.

harman, [Far. hırmen / harmen => harman] *is.* **1.** Dövülmek için bir yere toplanmış ekin yığını. **2.** Bir yere yığılmış bulunan tahıl demetlerinin üzerinden döven geçirilerek tanelerini saplarından ayırma işi. **3.** Bu işin yapıldığı yer. **4.** Bu işleri yapma zamanı. **5.** Çay, tütün vb. şeylerin birkaç çeşidinden birer parça koyarak karıştırma işlemi. **6.**

mat. Sayfa veya kopya sayısına göre ve ciltlenmek üzere düzenlenmiş basılı kâğıt demeti. **7.** İyileri ayrıldıktan sonra arta kalan kömür. **8.** *sf. argo.* Esrar içip çakır keyif olan. **9.** *{ağız}* Tepe. [DS] 🗗 **harman çevirmek,** *Bir çember oluşturacak biçimde dolaşmak.*|| **harman çorman,** *Karmakarışık.*|| **harman dilencisi,** *Harman zamanı köy köy dolaşıp hububat toplayan dilenci.*|| **harman dövmek,** *Ekinin tanelerini sapından ayırma işlemini yapmak.*|| **harman etmek,** *1. Bir maddenin değişik cinslerinden birer parça alarak karıştırmak. 2. Ayırma ve düzenleme yapmak.*|| **harman gibi,** *Büyük bir yığın hâlinde duran.*|| **harman horozu,** *{ağız} Çavuşkuşu.* [DS]|| **harınanına yağmamak,** *{ağız} İşi yolunda gitmemek.* [DS]|| **harman kabağı,** *{ağız} Harman zamanı yetişen kabak.*||[DS] **harman savurmak,** *Harman dövüldükten sonra rüzgâra karşı savurarak taneleri samanından ayırmak.*|| **harman sonu,** *1. Harman mevsiminin sonu. 2. Harman yerinden tahıl kaldırıldıktan sonra yerde kalan tozlu topraklı taneler. 3. mecaz. Büyük bir servetten veya işten geri kalanlar.*|| **harman sonu dervişlerin,** *Bir işin sonunda iyi pay alanların kazancını belirten söz.*|| **harman süpürgesi,** *{ağız} Sığırkuyruğu otu; balık otu.* [DS]|| **harman tahtası,** *{ağız} Döven.* [DS]|| **harman üstü,** *{eAT} Harman kalkar kalkmaz.*|| **harman yapmak,** *Bir maddenin birçok çeşidinden alarak iyi bir karışım elde etmek.*|| **harman yeri,** *Harman dövme işinin yapıldığı düz ve sert zeminli yer.*

harmancı, [harman-cı] *is.* **1.** Harman işi ile uğraşan kişi. **2.** *mat.* Kâğıtları belirli bir sıra veya sayfa düzenine koyan işçi.

harmancılık, -ğı [harman-cı-lık] *is.* **1.** Harman işçiliği. **2.** Harmancı olma durumu.

harmançalık, -ğı [harman-ca-lık] *{ağız} is.* Harman zamanı, harımanlardan toplanan sadaka. [DS]

harmanda, [Far. ḫarbanda] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi; uşak. **2.** At, eşek gibi hayvan sürüsüne bakan uşak. [DS]

harmandal, [? harmandal] *{ağız} is.* Yaba. [DS]

harmandalı, [? harmandalı] *is.* Ege bölgesinde genel olarak tek kişi tarafından -hem erkek, hem de kadın olabilir- ayrı ayrı yiğitçe ve kabadayıca oynanan bir efe oyunu.

harmani, [İt. carmagnola] *(harma:ni:) is.* → harmaniye.

harmaniye, [İt. carmagnola] *(harma:niye) is.* Bütün bedeni örten kolsuz örtü biçimindeki giyecek; pelerin.

harmanlama, [harman-la-ma] *is.* Harman etme.

harmanlamak, [harman-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Harman hâline getirmek. **2.** Bir çember oluşturacak biçimde dolaşmak; dönmek. **3.** (Gemi için) az bir dümen eğimi ile geniş bir yay çizecek biçimde gitmek. **4.** Uygun bir karışım elde etmek amacıyla aynı şeyin eşitli cinslerinden birer parça alarak karıştırmak. **5.** *mat.* Basılı kâğıtların kopyalarını veya sayfalarını denk gelecek şekilde üst üste yığmak. **6.** *{ağız}* Eşyayı kırıp dökmek. [DS] **7.** *{ağız}* Hırpalamak. [DS] **8.** *{ağız}* (Ay için) çevresinde ağıl oluşmak. [DS]

harmanlanma, [harman-la-n-ma] *is.* Harman oluşturulma.

harmanlanmak, [harman-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Harman oluşturulmak. **2.** *dönşl.* (Ay için) etrafında hâle oluşmak.

harmanlaşmak, [harman-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ay için) etrafında hâle oluşmak. **2.** Havada dağılmak. [DS]

harmanlatma, [harman-la-t-ma] *is.* Harmanlama işini yaptırma; harmanlatmak eylemi.

harmanlatmak, [harman-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Harmanlama işini yaptırmak.

harmanlık, -ğı [harman-lık] *is.* **1.** Harman yeri. **2.** Harman olma durumu.

harmel, [Ar. ḥarmel حرمل] *is. bot.* Üzerlik otu.

harmen, [Far. ḫarmen خرمن] *{OsT} is.* Harman. 🗗 **harmen-gâh,** *{OsT} Harman yeri.*

harmonyum, [Fr. harmonium] *(harmo'nyum) is.* Körükle işletilen piyanoya benzer org.

harmul, [? harmul] *{ağız} zf.* **1.** Zengin. **2.** Kibirli. [DS]

harmut[1], [? harmut] *{ağız} is.* **1.** Sıcak suyu ılıştırmakta kullanılan soğuk su. **2.** Çorbaya karıştırılan unlu su. [DS]

harmut[2], [Ar. ḫarnūb] *{ağız} is.* → harnup. [DS]

harmutlamak, [harmut-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** İki şeyi birbirine karıştırarak istenen oranı elde etmek. **2.** Sıcak suyu soğuk su ile ılıştırmak.

harnıp, [Ar. ḫarnūb] *{ağız} is.* Kocayemiş ağacı ve meyvesi. [DS]

harnub, [Ar. ḫarnūb خرنوب] *(harnu:b) {OsT} is.* → harnup.

harnup, -bu [Ar. harrūb / Far. harnūb] *is. bot.* Akdeniz ülkelerinde yetişen, erguvangillerden boyu on metreyi bulan meyvesi ballı ve çok lezzetli, yapraklarını kışın dökmeyen bir ağaç; keçiboynuzu, *(Cerotania siliqua).*

harp[1], [harp *(yans.)*] *is.* Aniden ortaya çıkma, belirme bildiren kök. [Zülfikar] *harp-a harp, harp-a-dak*

harp[2], [harp / herp *(yans.)*] *is.* Çalkalanmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *harp-ıl-da-mak*

harp[3]**, -bi** [Ar. ḥarb حرب] *is.* İki veya daha çok devletin aralarındaki diplomatik ilişkileri keserek orduları vasıtası ile çarpışması; savaş. 🗗 **harp açmak,** *Bir veya daha fazla devlete karşı savaş ilan etmek.*|| **harp akademisi,** *Silahlı kuvvetlere kumandan ve*

kurmay subay yetiştiren yüksek okul.|| **harp başlığı,** *Torpidoların patlayıcı madde taşıyan ilk bölümü.*|| **harp ceridesi,** *Askerî birliklerin sevk ve idaresi ile ilgili karar ve emirlerin yazıldığı, önemli olayların kaydedildiği, birliğin yapısı, personeli, malzemesi hakkında bilgiler taşıyan defter.*|| **harp dairesi,** *Millî Savunma Bakanlığında savaş araç ve gereçlerini sağlayan kuruluş.*|| **harp esiri,** *Savaşta esir düşen asker.*|| **harp etmek,** *Savaşmak.*|| **harp hâli,** *Bir memleketin savaş içinde bulunması durumu.*|| **harp malülü,** *Savaşta sakatlanarak devletten malullük aylığı almaya hak kazanan kimse.*|| **harp okulu,** *Silahlı kuvvetlere subay yetiştiren okul.*|| **harp oyunu,** *Harita üzerinde uygulanan taktik ve stratejik eğitim.*|| **harp zengini,** *Savaşın yol açtığı kargaşadan yararlanarak birden zengin olan kimse.*

harp[4], [Fr. harpe] *is.* Dik tutularak parmakla çalınan, üçgen yapılı, telli, büyük bir çalgı; arp.

harp[5], [? harp] *{ağız} is.* Ekmek. [DS]

harpada, [harp *(yans.)* > harp-ada] *{ağız} zf.* Harpadak. [DS]

harpadak, -ğı [harp *(yans.)* > harp-adak / hırpadak] *zf.* **1.** Birdenbire; ansızın; harp diye. **2.** Uygun bir biçimde; tıpatıp; hartadak.

harpıdak, -ğı [harp *(yans.)* > harp-adak] *{ağız} zf.* Harpadak. [DS]

harpıldamak, [harp *(yans.)* > harp-ıl-da-mak] *{ağız}* **1.** (Yürek için) hızlı hızlı çarpmak. **2.** Heyecanlanmak. [DS]

harpışta, [? harpışta] *{ağız} is.* Evlerin önüne asmaların yayılması için yapılan çardak. [DS]

harpıt, -dı [? harpıt] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

harpıtlamak, [harp-ıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Bir şeyi baştan savma yapmak. [DS]

harpıtmak, [harp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çabuk çabuk yemek. [DS]

harpıza, [? harpıza] *{ağız} is.* Düşmanlık. [DS]

harpuç, -cu [? harpuç] *{ağız} is.* Tahta ev; baraka. [DS]

harpuççа, [? harpuççа] *{ağız} is.* Çivi. [DS]

harpuşluk, -ğu [? harpuş-luk] *{ağız} is.* Pazar eşyalarının üzerine gerilen örtü. [DS]

harpuşta, [Far. ḫār-püşte *(kirpi)*] *{ağız} is.* **1.** Asma çardağı. **2.** Evlerin önüne yapılan tahta saçak. [DS]

harput, [? harput] *{ağız} is.* Taş, kerpiç veya yığma toprak ile çevrili olan yer. [DS]

harputça, [? harputça] *{ağız} is.* Kuyu veya çeşme yanında bulunan yalak. [DS]

harpuz, [Far. ḫarbüz] *{ağız} is.* Karpuz. [DS]

harradak, [har *(yans.)* > harr-adak] *{ağız} zf.* Birdenbire ve gürültü çıkararak. [DS]

harrak, -ğı [Ar. ḥarrāḳ حراق] *(harra:k) {OsT} is. tıp.* Pehlivan yakısı.

harraka, [Ar. ḥarrāḳa حراقه] *(harra:ka) {OsT} is.* Eskiden düşman gemi ve şehirlerini yakmak için tutuşturucularla donanmış savaş gemilerine verilen ad.

harran, [Asur. ḫarrānu > Ar. ḥarrān حران] *(harra:n) {OsT} is.* **1.** Yol. **2.** *müz.* Bugüne hiçbir örneği kalmamış olan eski bir birleşik Türk müziği makamı.

harrangürra, [harran+gürra *(yans.)*] *(hara'ngürra) zf.* Gürültülü ve düzensiz biçimde.

harras, [Ar. ḥarāṣet > ḥarrāṣ حراث] *{OsT} is.* Çiftçi; ekinci.

harrat, [Ar. ḫarṭ *(döndürerek biçimlendirme)* > ḫarrāṭ خراط] *(harra:t) {OsT} is.* **1.** Çıkrıkçı. **2.** Doğramacı.

harratîn, [Ar. ḫarrāt > ḫarrāṭîn خراطين] *(harra:ti:n, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çıkrıkçılar. **2.** Doğramacılar.

harrub, [Ar. ḫarrūb خروب] *(harru:b) {OsT} is. bot.* Keçiboynuzu; harnup.

hars, [Ar. ḥarṣ *(çift sürme)* حرث] *{OsT} is.* **1.** Tarla sürme; çiftçilik. **2.** Sürülmüş tarla. **3.** Bir milletin manevi özelliklerini ve değerlerini meydana getiren her türlü gelenek halindeki duygu, düşünce ve davranışlarının tümü; kültür; millî kültür.

harsa, [? harsa] *{ağız} is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Heves. [DS]

harsan, [horasan] *{ağız} is.* Harç yerine kullanılan alçı taşı. [DS]

harsıkmak, [har-sı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Canı sıkılmak. [DS]

harsî, [Ar. ḥarṣī خرثى] *(harsi:) {OsT} sf.* Harsla ilgili; kültürel.

harsiyat, [Ar. ḥarṣiyyāt خرثيات] *{OsT} is.* Kültürle ilgili işler.

harşef, [Ar. ḥarşef حرشف] *{OsT} is.* **1.** Balık pulu. **2.** Enginar. **3.** Kalkan balığı.

harşefî, [Ar. ḥarşefî حرشفى] *(harşefi:) {OsT} sf.* Balık pulu şeklinde olan.

harşuf, [Ar. ḥarşūf حرشوف] *{OsT} is. bot.* Enginar.

hart[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* **1.** Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hart-a-dak, hart-a-dan, hart hart, hart(t)-a-dak* **2.** *zf.* Sert bir şekilde hart sesi çıkararak. ☐ **hart çalmak,** *{ağız} 1. (Köpek için) havlamak. 2. mecaz. Birinin arkasından düşmanca konuşmak.* [DS]|| **hart hart,** *1. Kaba ve sert bir ses çıkararak. 2. Telaş içinde; şiddetle.*|| **hart hurt,** *Ağız dolusu ve kaba bir şekilde ses çıkararak.*|| **hart hurt etmek,** *{ağız} Kabadayılık taslamak.* [DS]

hart[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* **1.** Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hart-la-k* **2.** *{ağız}* Tinsel güç. [DS] 🗗 **hartı bozuk olmak,** *{ağız} (Hayvan için) yaşlılık yüzünden geviş getirememek.* [DS]‖ **hartı geçmek,** *{ağız} İş yapamamak.* [DS]‖ **hart olmak,** *{ağız} Birden kızmak.* [DS]

hart[3], [Ar. ḫarṭ خرط] *{OsT} is.* **1.** Döndürmek suretiyle ağaç vb. şeyleri yontma ve soyma işlemi. **2.** Elle ağaç yapraklarını sıyırma.

hart[4], [? hart] *{ağız} is.* Okul. [DS]

harta[1], [hart *(yans.)* > hart-a] *is.* **1.** Yersiz ve saygısız davranış. **2.** *{ağız}* Tehlike. [DS] **3.** *{ağız}* Şaka. [DS] 🗗 **hartası hurtası olmamak,** *1. Kaba ve saygısız bir davranışı olmamak. 2. Şaka götürür yanı bulunmamak; ciddi olmayı gerektirmek.*

harta[2], [? harta] *{ağız} is.* Ortak. [DS]

hartadak, [hart *(yans.)* > hart-adak] *(ha'rtadak) zf.* **1.** (Koparma ve ısırma için) kuvvetlice. **2.** (Bıçak veya buna benzer şeyi batırmak için) hart sesi çıkaracak biçimde. **3.** *{ağız}* Birdenbire. [DS]

hartadan, [hart *(yans.)* > hart-adan] *(ha'rtadan) zf.* → hartadak.

hartalaş, [har + tala-ş ?] *{ağız} sf.* Saldırgan. 🗗 **hartalaş köpeği,** *{ağız} 1. Saldırgan köpek; azgın köpek. 2. mecaz. (Kişi için) herkese saldırıp kavga çıkaran.* [DS]

hartama, [Yun. ḫartoma] *{ağız} is.* **1.** Tahta parçalarından oluşan eğimli çatı örtüsü. **2.** Kiremit yarine kullanılan veya kiremit altına döşenen ince tahta. [DS]

hartamacı, [hartama-cı] *is.* At hırsızı.

hartı[1], [hart-ı] *{ağız} is.* **1.** İplik eğirirken örekeye dolanan pamuk ya da yün parçasını tutturmaya yarayan kayış parçası. **2.** Deri; gön. **3.** Derinin ince yeri. **4.** Delinen çarığa konulan parça. [DS]

hartı[2], [hart-ı] *{ağız} sf.* **1.** Kalın. **2.** Sert. [DS]

hartı[3], [? hartı] *{ağız}* **1.** Asker kaputu. **2.** Palto. [DS]

hartı[4], [Lat. charta / Ar. ḫarīta] *{eAT} is.* Harita.

hartıl, [hart *(yans.)* > hart-ıl] *is.* **1.** Sert bir şekilde koparma, ısırma, saplama ya da bunlara benzer sesler çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Yükselmeyi, boylanmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hartıl hurtul,** *{ağız} Düzensiz; biçimsiz.* [DS]

hartkakan, [hart+kakan] *{ağız} is.* **1.** Ağaçkakan. **2.** Yabani horoz. [DS]

hartlagan, [hart-la-gan] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

hartlamak, [hart-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır [-l(ı)-yor]* **1.** Birdenbire ve sert biçimde batmak. **2.** Kabaca ve gelişigüzel dikmek. [DS]

harttadak, [hart *(yans.)* > hart(t)-adak] *(ha'rttadak) zf.* → hartadak.

hartuc, [İt. cartoccio / Fr. cartouche > Far. ḫartūc خرتوج] *(hartu:c) {OsT} is.* Topa merminin arkasından sürülen barut kesesi.

hartuç, -cu [İt. cartoccio *(kâğıt külâh)* > Fr. cartouche] *is.* **1.** Topla atışta kullanılan, hazır barut hakkı taşıyan kâğıt veya kumaş kesecik. **2.** *{ağız}* Nargile şişesini temizlemekte kullanılan bir tür fırça. [DS]

hartuş, [hartuç] *{ağız} is.* Su borularının içini temizlemekte kullanılan ucuna bez takılmış değnek. [DS]

hartuşlamak, [hartuş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u) -yor]* Karıştırmak. [DS]

hartut, [Far. ḫar-tūt خرتوت] *(hartu:t) {OsT} is.* İri, yapışkan ve tatsız bir dut.

haruk, [Ar. ḫarūḳ حروق] *(haru:k) {OsT} is.* Kav.

haruldaşmak, [har *(yans.)* > har-ıl-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gereksiz gürültü yapmak. [DS]

harum[1], [? harum] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaygısız. [DS]

harum[2], [Ar. ḫarīm ?] *{ağız} is.* **1.** Ot yığını. **2.** Bir tutam ot. [DS]

harun, [Ar. ḫarūn حرون] *(haru:n) {OsT} sf.* **1.** (Hayvan için) ileri gideceği yerde inat edip yerinde duran. **2.** İnatçı. **3.** Duran yürümeyen.

haruni, [Ar. ḫarūnī حرونى] *(haru:ni:) {OsT} is.* Hayvanın huysuzluğu; harınlık.

harur, [Ar. ḫarr > ḫarūr حرور] *(haru:r) {OsT} is.* **1.** Sıcaklık; ısı. **2.** Güneşin ısısı. **3.** Geceleyin esen sıcak rüzgâr.

harup, -bu [Ar. harrūb] *is.* Harnup.

haruri, [Ar. ḫarūrī / ḫarūriye حرورى / حروريه] *(haru:ri:) {OsT} sf.* Hararetle ilgili.

harut, [Ar. Harūt > harūt هروت] *(haru:t) {OsT} sf. mecaz.* Büyücü; sihir yapan.

harutî, [Ar. hārutī هروتى] *(ha:ruti:) {OsT} is.* **1.** Büyücülük. **2.** Büyücü.

harvani, [İt. carmagnola] *{eAT} is.* Harmani.

harzamba, [? harzamba] *{ağız} is.* Çok eşyanın meydana getirdiği karışıklık. [DS]

harzıma, [? hırızma] *{ağız} is.* Kadınların burunlarına taktıkları mercan ya da gümüş düğme. [DS]

harzıval, [? harzıval / harzuval] *{ağız} is.* Odun, kömür, çör çöp döküntüsü. [DS]

has[1], [Ar. ḥaṣ حث] *{OsT} is.* Birini, bir işi yapması için kandırma; kışkırtma; ayartma.

has[2], [Ar. ḥas حس] *{OsT} sf.* Alçak: bayağı; adi.

has[3], [Ar. ḥiss > ḥass / ḥasse حاس / حاسه] *{OsT} sf.* Duyan; hisseden.

has[4], [Far. ḫas خس] *{OsT} is.* **1.** Dal parçası. **2.** Ot parçası; ot kırıntısı. **3.** Yonga. 🗗 **has ü haşak,** *{OsT} Çör çöp.*

has[5], [Ar. ḫāṣṣ خاص] *(ha:s) {OsT} sf.* **1.** Özel; seçkin. **2.** Belli bir kişiye veya nesneye ait; mahsus; özgü.

3. Katışıksız olan. **4.** İyi cins. **5.** *mecaz.* (Kişi için) iyi nitelikleri kendinde toplamış olan. **6.** Bir kimsenin yakını olup da ona içten bağlılık gösteren. **7.** Hükümdara ait olan. **8.** *is.* İmparatorluk döneminde yıllık vergi geliri yüz bin akçeyi aşan dirlik. ◻ **has ahır,** *Padişahın atlarına ve bunlara bakan kişilere ayrılmış olan saray bölümü.*|| **has bahçe,** *Sarayda sadece padişahlara ve yakınlarına ayrılmış olan bahçe ve bostan.*|| **has ekmek,** *Kepeksiz buğday unu ile yapılan ekmek.*|| **has isim,** *Özel isim.*|| **has matbāh** (mutfak), *Sarayda sadece padişah ve yakınlarına yemek pişirilen mutfak.*|| **has sofra,** *Sarayda konuk elçi ve protokol erkânına verilen yemek.*|| **has un,** *Kepeksiz buğday unu.*

has[6], [? has] *{ağız} is.* Duvar. [DS]

has[7], [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{ağız} is.* İpekli. [DS]

has[8], [? has] *{ağız} is.* Boş yer. [DS]

hasa, [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{ağız} is.* **1.** Patiska. **2.** Pamuktan yapılan bir tür bez. **3.** Tülbent. [DS]

hasad, [Ar. ḥaṣād حصاد] *(hasa:d) {OsT} is.* → hasat.

hasadet, [Ar. ḥasādet حسادت] *(hasa:det) {OsT} is.* Kıskançlık; hasetlik.

hasafet, [Ar. ḥaṣāfet حصافت] *(hasa:fet) {OsT} is.* **1.** Sağlamlık; olgunluk. **2.** Doğru oy; oy sağlamlığı.

hasail, [Ar. ḥaṣlet > ḫaṣā'il حصائل] *(hasa:il) {OsT} is.* İyi huylar; hasletler.

hasais[1], [Ar. ḫaṣīṣa > ḫaṣā'iṣ حصائص] *(hasa:is) {OsT} is.* Bir şeye özgü olan nitelikler.

hasais[2], [Ar. ḫasā'is خسائس] *(hasa:is) {OsT} sf.* Kötü ve bayağı yaradılışlar.

hasale, [Ar. ḥaṣāle حثاله] *(hasa:le) {OsT} is. bot.* Bazı çiçeklerin çeneği.

hasalî, [Ar. ḥaṣalī حثالی] *(hasali:) {OsT} sf.* Göbek ve kasık arası ile ilgili.

hasalmak, [Ar. ḫāṣṣ خاص > has-al-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasat için) iyileşmek. [DS]

hasanet, [Ar. ḥaṣānet حصانت] *(hasa:net) {OsT} is.* **1.** Bir binanın sağlamlığı. **2.** Kadının nefsine hâkim olması.

hasar, [Ar. ḫasār / ḫasāret خسار / خسارت] *(hasa:r) {OsT} is.* **1.** Zarar; kayıp; ziyan. **2.** Herhangi bir olayın, kazanın veya doğal afetin yol açtığı kırılma, dökülme ve yıkılma gibi zarar. ◻ **hasār-dîde,** *{OsT} Hasar görmüş; zarar görmüş.*|| **hasar görmek,** *Kırılma, yıkılma gibi durumlarla zarara uğramak.*

hasarat, [Ar. ḫasārāt خسارات] *(hasa:ra:t) {OsT} is.* Zararlar.

hasaret[1], [Ar. ḥaṣāret حثارت] *(hasa:ret) {OsT} is.* (Sulu ve sıvık bir şey için) koyulaşıp katılaşma.

hasaret[2], [Ar. ḫasāret خسارت] *(hasa:ret) {OsT} is.* Zarar; ziyan.

hasarlı, [hasar-lı] *sf.* Zarar görmüş, hasara uğramış olan; hâsır bulunan.

hasas, [Ar. ʿases] *{ağız} is.* Bekçi. [DS]

hasase, [Ar. ḫaṣāṣe / ḫaṣāṣet خصاصه / خصاصت] *(hasa:se) {OsT} is.* **1.** İhtiyaç. **2.** Yoksulluk; züğürtlük.

hasaset, [Ar. ḫasāset خساست] *(hasa:set) is.* **1.** Cimri olma hâli; cimrilik. **2.** Bayağılık; alçaklık.

hasat[1], [Ar. ḥasāt حصات] *(hasa:t) {OsT} is.* **1.** Taş. **2.** *tıp.* Böbrek, karaciğer ve mesane gibi organlarda oluşan taş. ◻ **hasāt-ı bevlîye,** *{OsT} tıp. Böbrek ve idrar yollarında oluşan taş.*|| **hasāt-ı ihlilîye,** *{OsT} tıp. Erkeklerin mesanesinde oluşan taş.*|| **hasāt-ı kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğerde biriken taş.*|| **hasāt-ı kilyevîye,** *{OsT} Böbreklerde oluşan taş.*|| **hasāt-ı mesāne,** *{OsT} tıp. İdrar kesesinde görülün taş.*|| **hasātü'l-em'a,** *{OsT} tıp. Bağırsaklarda oluşan taş.*|| **hasātü'l-üzn,** *{OsT} 1. İşitme taşı. 2. anat. Kulaktozu.*

hasat[2], **-dı** [Ar. ḥaṣād حصاد] *{OsT} is.* **1.** Tarladaki ekini biçip ürünü alıp gelme işi; ürün kaldırma. **2.** *mecaz.* Bir iş veya girişimden elde edilen sonuç. ◻ **hasat zamanı,** *Ürün toplama zamanı.*

hasatçı, [hasat-çı] *is.* Ekin biçme, ürün toplama işleriyle uğraşan kişi.

hasatçılık, -ğı [hasat-çı-lık] *is.* **1.** Hasatçının işi. **2.** Ürün toplama işi.

hasb, [Ar. ḥasb *(akıl yürütme)* حسب] *{OsT} zf.* Göre; gereğince; dolayı. ◻ **hasbe'l-beşeriye,** *{OsT} İnsanlık gereği olarak.*|| **hasbe'l-hamiyye,** *{OsT} Hamiyet yüzünden.*|| **hasbe'l-îcāb,** *{OsT} Durum dolayısıyla; durumun gereği olarak.*|| **hasbe'l-iktizā,** *{OsT} Gerektiğinden dolayı.*|| **hasbe'l-isti'dād,** *{OsT} Memuriyet dolayısıyla.*|| **hasbe'l-kader,** *{OsT}* → hasbelkader.|| **hasbe'l-lüzüm,** *{OsT} Gerektiği için.*|| **hasbe'l-me'müriye,** *{OsT} Memuriyet dolayısıyla.*|| **hasbe'l-mevsim,** *{OsT} Mevsime göre.*|| **hasbe'l-ubüdiyye,** *{OsT} Kulluk gereği olarak.*

hasbe, [Ar. ḥaṣbe حصبه] *{OsT} is. tıp.* Kızamık hastalığı.

hasbelkader, [Ar. ḥasbe'l-ḳader حسب القدر] *(ha'sbelkader) {OsT} zf.* Rastlantı sonucu olarak; tesadüfen; kaderden.

hasbeten, [Ar. ḥasbeten حسبةً] *(ha'sbeten) {OsT} zf.* Karşılıksız olarak; bedava.

hasbetenlillah, [Ar. ḥasbeten-li'llāh حسبةً لله] *(ha's-*

betenlilla:h) {OsT} zf. Allah rızası için; hiçbir karşılık beklemeksizin; Allah hakkı için.

hasbıhâl, [Ar. ḥasbe'l-ḥāl *(durum değerlendirmesi)* حسب حال *(hasbıha:l) {OsT} is.* Dostça konuşup dertleşme; söyleşi; sohbet. 🗗 **hasbıhāl etmek,** *Sohbet etmek; dertleşmek; söyleşmek.*

hasbî, [Ar. ḥasb > ḥasbî حسبی] *(hasbi:) {OsT} sf.* **1.** Bir karşılık beklemeden, çıkar gözetmeden ve isteyerek yapılan; gönüllü; bedava. **2.** *mecaz.* Sebepsiz; boşu boşuna; haksız yere. 🗗 **hasbî geçmek,** *1. Önem vermemek, aldırmamak; üzerinde yeterince durmamak. 2.* Susmak.

hasbilik, -ği [hasbi-lik] *(hasbi:lik) is.* **1.** Hasbî olma durumu. **2.** Bir karşılık beklemeden çalışma; gönüllülük.

hasbir, [Ar. ʿaṣfer *(sarı)* عصفر] *{ağız} is.* Bazı yemeklere koku ve kırmızı sarı renk vermekte kullanılan bir tür safran; aspur. [DS]

hasbükallah, [Ar. ḥasbük-allāh حسبك الله] *(hasbükalla:h) {OsT} ünl.* ➔ hasbünallah.

hasbünallah, [Ar. ḥasbün-allāh حسبن الله] *(hasbünalla:h) {OsT} iinl.* **1.** Allah'ım bana yeter. **2.** Allah'ım sen bilirsin. 🗗 **hasbün-Allah ve ni'mel-vekîl,** *{OsT} Bize Allah yeter, o her işimizi güzel yapar.*

hasçak, -ğı [has[6]-çak] *{ağız} zf.* **1.** İyi. **2.** Güzel. [DS]

haseb, [Ar. ḥaseb حسب] *{OsT} is.* Baba tarafından gelen şeref; asillik; soyluluk.

hasebiyet, [Ar. ḥasebiyyet حسبیت] *{OsT} is.* Akrabalık; hısımlık.

hasebiyle, [Ar. ḥaseb *(ölçü)* + T. ile] *{OsT} ed.* Dolayısıyla; -den dolayı.

hased, [Ar. ḥased حسد] *{OsT} is.* Kıskançlık; çekememezlik. 🗗 **hased iltmek,** *{eAT} Haset etmek; kıskanmak.*

hasede, [Ar. ḥasede حسده] *{OsT} is.* Haset edenler; çekemeyenler; kıskananlar.

hasek, [Ar. ḥasek حسك] *{OsT} is.* **1.** Kin. **2.** Üç köşeli demir çivili bir savaş aleti.

hasekî, [Ar. ḥāṣṣakī / Far. ḥaṣagī *(seçilen)* حصکی] *{OsT} is. tar.* **1.** İmparatorluk döneminde sarayda görevli silahlı koruculara, bostancı ocağının küçük dereceli subaylarına verilen unvan. **2.** Bir görevde eskimiş olanlara verilen unvan. **3.** Cariyeler arasından seçilen padişah gözdesine verilen unvan. 🗗 **haseki sultan,** *Padişahtan erkek çocuğu olan cariye.*

hasekiküpesi, [haseki+küpe-s-i] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden, ılıman bölgelerde yetişen, taç yaprağı boru biçiminde, parlak renkli çiçekleri olan çok yıllık bir süs bitkisi, *(Aquilegia).*

hasele, [Ar. ḥaṣele خثله] *{OsT} is. tıp.* Karnın kasık ile göbek arasındaki bölümü.

hasen, [Ar. ḥasen حسن] *{OsT} is.* Hoş; güzel. 🗗 **hasenü'l-hulk,** *{OsT} Huyu güzel.*|| **hasenü'l-vech,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hasenü's-savt,** *{OsT} Güzel sesli.*

hasenat, [Ar. ḥasenāt حسنات] *(hasena:t) {OsT} is.* Yararlı, güzel ve iyi işler.

hasene, [Ar. ḥasene حسنه] *{OsT} sf.* **1.** Güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** İyi ve hayırlı iş. **4.** Osmanlı devletinde kullanılan altın paralardan biri.

Haseneyn, [Ar. ḥasen-eyn حسنین] *{OsT} is.* Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin.

hasep, -bi [Ar. ḥaseb حسب] *{OsT} is.* Kişisel özellikler, nitelikler; kişisel değerler. 🗗 **hasebi nesebi,** *Soyu sopu.*|| **hasepsiz nesepsiz,** *Soyu sopu belli olmayan; belli ve bilinen bir soydan gelmeyen.*|| **hasep ve nesep,** *Bir kişide kişisel ve kalıtım yoluyla var olan özellikler.*

haset, -di [Ar. ḥased حسد] *{OsT} is.* Başkalarının sahip olduğu mutluluk, varlık ve mevki gibi üstünlük sayılan şeyleri kıskanma durumu; kıskançlık; çekememezlik; günülük. 🗗 **haset etmek,** *Kıskanmak; çekememek; günülemek.*

hasetçi, [haset-çi] *is.* Başkalarının sahip olduğu iyi ve üstün durumları kıskanan; haset eden; kıskanç; günü.

hasetlenme, [haset-le-n-me] *is.* Çekememe ve kıskançlık durumu; hasetlenmek eylemi; günüleme.

hasetlenmek, [haset-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çekememek; kıskanmak; günülemek.

hasetli, [haset-li] *sf.* Haset dolu; günülü.

hasetlik, -ği [haset-lik] *is.* Haset olma durumu; hasetçi davranış; kıskançlık; çekememezlik; günülük.

hasf, [Ar. ḥasf حسف] *{OsT} is.* **1.** Yere batma; çökme. **2.** Işığı sönme; nuru gitme. **3.** Ay tutulması.

hasgal, [? hasgal] *{ağız} is.* Yarı olmuş meyve. [DS]

hasganmak, [ḳaz-ġa-n-mak / ḫasganmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Kazanmak; toplamak; biriktirmek. [EUTS]

hashasa, [Ar. ḥaṣḥaṣa حصحصه] *{OsT} is.* **1.** Açık olma. **2.** İki şeyi karıştırmak için bir şey içinde iyice sallama.

hası, [kangı-s-ı] *(ha:'sı) {ağız} zf.* Hangisi. [DS]

hasıb, [Ar. ḥāṣıb حاصب] *{OsT} is.* Ortalığı birbirine katan rüzgâr; tipi.

hasıd, [Ar. ḥāsıd حاصد] *{OsT} is.* Orak biçen adam; hasatçı.

hasıda, [Ar. ʿasîde] *{ağız} is.* Un yağ ve şekerden yapılan bir tatlı. [DS]

hasıl[1], [Ar. ḥuṣūl > ḥāṣıl حاصل] *(ha:sıl {OsT}) is.* **1.** Meydana gelen; olan; ortaya çıkan; görünen. **2.** Yerden biten; topraktan çıkan. **3.** Dört işleme ilişkin sonuç. ◻ **hâsıl etmek,** *1. Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. 2. Yaratmak.*|| **hâsıl-ı cem,** *{OsT} mat. Toplam.*|| **hâsıl-ı kelâm,** *{OsT}* → hasılkelâm.|| **hâsıl-ı masdâr,** *{OsT} dbl. Fiil ismi.*|| **hâsıl-ı ref',** *{OsT} mat. Üs sonucu.*|| **hâsıl-ı tarh,** *{OsT} mat. Çıkan.*|| **hâsıl-ı zarp,** *{OsT} mat. Çarpım.*|| **hâsıl olmak,** *{OsT} Meydana gelmek; türemek; ortaya çıkmak.*

hasıl[2], [Ar. ḳaṣīl قصيل] *{ağız} is.* **1.** Yenice başak tutmaya başlamış yeşil ekin. **2.** Tahıl sapı. **3.** Kavun, karpuz, salatalık gibi bitkilerin kökenleri. **4.** Kira. **5.** Şaplanmış çarıklık deri. **6.** *sf.* Çabuk iş gören; hamarat. **7.** Şişman; toplu. [DS] ◻ **hasıl etmek,** *Toprağı iyice işlemek.*|| **hasıl hasıl,** *1. (İş yapmak için) çabuk çabuk. 2. (Ham yemiş yemek için) oburca.*|| **hasıl tarla,** *{ağız} Sürülmüş ekime hazır tarla; işlenmiş tarla.* [DS]|| **hasıl toprak,** *{ağız} Birkaç kez sürülmüş ve otları sökülmüş kuvvetli tarla.* [DS]

hasıla, [Ar. ḥāṣıla حاصله] *(ha:sıla) {OsT} is.* Bir işten elde edilen sonuç; kazanç; netice.

hasılat, [Ar. ḥāṣılāt حاصلات] *(ha:sıla:t) {OsT} is.* **1.** Ekilip dikme sonucunda elde edilen ürün. **2.** Bir işten elde edilen gelir; kazanç. ◻ **hâsılat-ı gayr-i sâfiye,** *{OsT} Gelirin bütünü; kazancın tamamı.*|| **hâsılat-ı sâfiye,** *{OsT} Masraf ve girdiler çıktıktan sonra kalan net kazanç; kâr.*|| **hâsılat-ı seneviye,** *{OsT} Yıllık gelir.*

hasılatlı, [hāsılat-lı] *(ha:sılatlı) sf.* İyi gelir getiren; bol kazançlı; iyi ürün veren.

hasılı, [hāsıl-ı] *(ha:sılı) zf.* Sözün kısası.

hasılıkelam, [Ar. ḥāsıl-ı kelām حاصل كلام] *(ha:sılıkelâ:m) {OsT} zf.* Sözün kısası; sözün özü; anlaşıldığına göre.

hasıllamak, [hasıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* **1.** Temizlemek; arıtmak. **2.** (Tarla için) toprak iyice işlenmek. **3.** Hamuru kıvamında yoğurmak. **4.** Bir kimseyi iyice dövmek. [DS]

hasıllanmak[1], [hasıl-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Çocuk ve ekin için) büyümek, gelişmek.

hasıllanmak[2], [hasıl-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

hasıllı, [Ar. ḥāṣṣ > ḥaṣıllı / hasrlı ?] *is.* Saraydaki Harem görevlilerinden olan zenci hadım ağalarının yükselebildiği en üst sınıf.

hasıllık, -ğı [hasıl-lık] *{ağız} is.* **1.** Yeşil iken hayvanlara yedirilmek için ekilen arpa. **2.** Yeşil sebze ve meyvelerin bulunduğu arazi; bahçe. [DS] ◻ **hasıllık hâl,** *{ağız} Güç; kuvvet; takat.* [DS]

hasım[1], **-sını** [Ar. ḫaṣm خصم] *{OsT} is.* **1.** Çeşitli sebeplerle birinin kötülüğünü isteyen veya ona zarar vermeye çalışan kimse; yağı; düşman. **2.** Birine karşı kin ve nefret duyguları ile dolu olan kimse; yağı; düşman. **3.** Birbiri ile aralarında çatışmaya varacak derecede anlaşmazlık bulunan taraflardan her biri. **4.** Birbiri ile savaşan devletler ve bu devletlerin uyruğu olan kişiler. **5.** Bir oyun, yarış veya karşılaşmada karşı taraf; rakip. **6.** Bir davada davalı ve davacı olanlardan birine karşı öbür taraf. ◻ **hasım taraf,** *Dava sırasında karşı taraf.*|| **hasm-āne,** *{OsT}* → hasmane.|| **hasm-ı bîser ü pā,** *{OsT} Sefil düşman.*|| **hasm-ı ca'li,** *{OsT} huk. Aslında hasım olmadığı hâlde, yargıç karşısında karşı taraf sayılan kimse.*|| **hasm-ı cān,** *{OsT} Can düşmanı.*|| **hasm-ı ekber,** *{OsT} En büyük düşman.*|| **hasm-ı mütevārî,** *{OsT} huk. Mahkemeye gelmekten veya vekil göndermekten çekinen kimse.*|| **hasmının ağzına ot tıkamak,** *Karşısındakini konuşamaz duruma getirmek; yenilgiye uğratmak; susturmak.*

hasım[2], [Ar. ḫāṣm خاصم] *(ha:sım) {OsT} sf.* Düşman olan; düşmanlık eden.

hasımca, [hasım-ca] *zf.* Düşmanca; antagonist.

hasımlık, -ğı [hasım-lık] *is.* Düşman olma durumu; düşmanlık; antagonizm.

hasın, [Ar. ḫāṣın / ḫāṣına حاصن / حاصنه] *(ha:sıne) {OsT} sf.* (Kadın için) iffetli; namuslu; şerefli.

hasır[1], [Ar. ḥaṣr *(etrafını örme)* > ḥaṣīr حاصير] *{OsT} is.* **1.** Kurumuş bitki saplarından, kamış, hasırotu ve rafya gibi maddelerden örülmüş, genellikle taban yaygısı, bazen de tavan ve duvar örtüsü olarak kullanılan bitkisel kilim. **2.** *sf.* Hasırdan veya hasır örgüsü biçiminde yapılmış. **3.** Duvar, perde, döşeme gibi geniş yüzeyli betonarme alanlarda kullanılan çelik örgü. ◻ **hasıra sarmak,** *Çalmak; hırsızlık etmek.*|| **hasıra sarılmak,** *argo. (Şoför için) bir iş yapamamış olmak.*|| **hasır beton,** *Zeminde çelik örgü üzerine atılan beton.*|| **hasır etmek,** *argo. Çalmak; aşırmak.*|| **hasır gibi serilmek,** *Yere boylu boyunca uzanmak, yatmak.*|| **hasır olmak,** *argo. Oyunda yenilmek.*|| **hasır otu,** *bot. Hasır otugillerden, bataklıklarda yetişen, çiçekleri silindir biçimli, düz, ince ve uzun yaprakları hasır, zembil örmeye veya kıtık yapmaya yarayan çok yıllık bir tür saz; zembil otu; semerci sazı; su kamışı; kofa; kiliz, (Typha).*|| **hasır otugiller,** *bot. Örneği hasır otu olan, su kıyılarında ve bataklıklarda yetişen çok yıllık otsu bitkiler familyası, (Typhaceae).*|| **hasır ovası,** *{ağız} tar. Eskiden kışla meydanlarında askerlere dayak cezası verilen yer.* [DS]|| **hasır örgü,** *Örgü malzemesini karşılıklı olarak bir alttan bir üstten geçirmek suretiyle yapılan örgü şekli.* || **hasır sazı,** *Bataklık yerlerde, göl kenarlarında yetişen ve yaprakları hasır şapka, sepet ve hasır yapımında kullanılan, sık çalı görünümünde çok yıllık bir otsu bitki, (Juncus).*

hasır[2], [Ar. ḥaṣr > ḫāṣır حاصر] *(ha:sır) {OsT} sf.* Bir yerin çevresini kuşatan; muhasara eden.

hasıra, [Ar. ḫāṣıra خاصره] *(ha:sıra) {OsT} is. anat.* Böğür; boşböğür.

hasıraltı, [hasır+alt-ı] *is.* Bir şeyi gizleme; ört bas etme; sorulan soruyu cevapsız bırakarak başka tarafa yönelme. 🗗 **hasıraltı etmek,** *Yapması gereken bir işi veya değerlendirmesi gereken bir şikâyetin gereklerini haksız olarak yerine getirmemek; ört bas etmek.*

hasıramak, [Ar. ḥasret => hasır-a-mak] *{ağız} gçl. f. [-r [-r(ı)-yor]* Özlemek. [DS]

hasırcı, [hasır-cı] *is.* **1.** İşi ve mesleği hasır örmek ve satmak olan kişi. **2.** *argo.* Hırsız.

hasırcılık, -ğı [hasır-cı-lık] *is.***1.** Hasır örme zanaatı veya satma işi. **2.** *argo.* Hırsızlık.

hasırlama, [hasır-la-ma] *is.* Hasır döşeme veya hasırla örtme eylemi.

hasırlamak, [hasır-la-mak] *gçl. f. (-r] [-(ı)-yor]* **1.** Bir nesnenin üzerine hasır döşemek. **2.** Üstünü hasırla örtmek.

hasırlanma, [hasır-la-n-ma] *is.* **1.** Hasırla örtülmek eylemi. **2.** Hasır sahibi olma.

hasırlanmak, [hasır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hasırla örtülmek; hasır döşenmek. **2.** *dönşl. f.* Hasır sahibi olmak.

hasırlı, [hasır-lı] *sf.* **1.** Hasırı olan. **2.** Hasırla kaplanmış, örtülmüş olan. **3.** *is.* Dışına hasır kaplanmış damacana.

hasib[1], [Ar. ḥaseb *(soyluluk)* > ḥasīb حسيب] *(hasi:b) {OsT} sf.* ➝ hasip.

hasib[2], [Ar. ḥasīb حسيب] *(hasi:b) {OsT} is.* **1.** Muhasebeci. **2.** *isl.* Herkesin hayatı boyunca yapıp ettiklerinin hesabını bütün ayrıntı ve incelikleri ile iyi bilen; Allah.

hasib[3], [Ar. ḥāsib حاسب] *(ha:sib) {OsT} sf.* Hesap yapan; hesap eden.

hasib[4], [Ar. ḫaṣīb خصيب] *(hasi:b) {OsT} sf.* **1.** (Yer için) bolluk ve ucuzluk olan. **2.** (Kişi için) eli açık; cömert.

hasid, [Ar. ḥased > ḥāsid حاسد] *(ha:sid) {OsT} sf.* Kıskanç; kıskanan; haset eden.

hasidane, [Ar. ḥāsid + Far. -āne حاسدانه] *(ha:sida:ne) {OsT} zf.* Kıskanç olarak; kıskanırcasına; kıskanarak.

haside, [Ar. ʿasīde] *{ağız} is.* Şeker ve nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı. [DS]

hasif[1], [Ar. ḥaṣīf حصيف] *(hasi:f, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Sağlıklı yargıda bulunan; aklı başında; olgun.

hasif[2], [Ar. ḫusūf *(kaybolma)* > ḫāsif خاسف] *(ha:sif) {OsT} sf.* Rengini ve parlaklığını kaybetmiş olan; solmuş; sararmış.

hasifane, [Ar. ḥaṣīf + Far. -āne حصيفانه] *(hasi:fa:ne, s kalın söylenir) {OsT} zf.* Olgun insana yakışacak şekilde.

hasife, [Ar. ḥasīfe حسيفه] *(hasi:fe) {OsT} is.* ➝ hasike.

hasike, [Ar. ḥasīke حسيكه] *(hasi:ke) {OsT} is.* Gizli tutulan kin ve düşmanlık.

hasim[1], [Ar. ḥasm > ḫāsim حاسم] *(ha:sim) {OsT} sf.* Kesen; kesip atan.

hasim[2], [Ar. ḫaṣm > ḫaṣīm خاصم] *(ha:sim, s kalın söylenir) {OsT} sf.* İki düşmandan her biri.

hasin, [Ar. ḥıṣn > ḥaṣīn حصين] *(hasi:n, s kalın söylenir) {OsT} sf.* Sağlam; kuvvetli; müstahkem.

hasip, -bi [Ar. ḥaseb *(soyluluk)* > ḥasīb حسيب] *(hasi:p) {OsT} sf.* Soylu; itibar sahibi.

hasir[1], [Ar. ḥasīr حسير] *(hasi:r) {OsT} sf.* **1.** Parlaklığı gitmiş; donuklaşmış. **2.** Hasret çeken.

hasir[2], [Ar. ḥasret > ḫāsir حاسر] *(ha:sir) {OsT} sf.* **1.** Hasret çeken. **2.** Meramına erişemeyen. **3.** İstediğine kavuşamayan. **4.** Kendisini koruyamayan; silahsız; çıplak

hasir[3], [Ar. ḫaṣīr حصير] *(hasi:r, s kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Konuşma ve okuma sırasında dili tutulan. **2.** *is.* Hasır.

hasir[4], [Ar. ḫasār > ḫāsir خاسر] *(ha:sir) {OsT} sf.* Zarara uğramış; perişan olmuş. 🗗 **hasir yesir olmak,** *{ağız} Kırılıp dökülmek.* [DS]

hasiran, [Ar. ḫāsirān خاسران] *(ha:sira:n) {OsT} is.* Zarara uğrayanlar.

hasiren, [Ar. ḫāsiren خاسراً] *(ha:siren) {OsT} zf.* Zarara uğrayarak; zarar gördüğü hâlde.

hasirîn, [Ar. ḫāsirīn خاسرين] *(ha:siri:n) {OsT} is.* ➝ hasirun.

hasirun, [Ar. ḫāsirūn خاسرون] *(ha:siru:n) {OsT} is.* Zarara uğrayanlar.

hasis, [Ar. ḫısset *(cimrilik)* > ḫasīs خسيس] *{OsT} sf.* **1.** Eli sıkı; cimri; pinti. **2.** Bayağı; adi; insanı küçülten. **3.** *{ağız}* Kinci. [DS]

hasisa, [Ar. ḫaṣīṣa خصيصه] *(hasi:sa, s'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kendine özgü nitelik; karakter.

hasise, [Ar. ḥasise حسيسه] *(hasi:se) {OsT} is.* Kötü huy; kötü yaradılış.

hasislik, -ği [hasis-lik] *is.* **1.** Hasis olma durumu; cimrilik; pintilik. **2.** Cimricesine davranma. 🗗 **hasislik etmek,** *Cimrice davranmak; cimrilik etmek.*

hasiy, [Ar. ḫaṣiyy خصي] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) hadım edilmiş. **2.** (Hayvan için) burulmuş; hadım edilmiş.

hasiyet[1], [Ar. ḫass>ḫāssiyyet *(doymak)* حاسیت] *(ha:siyet) {OsT} is.* **1.** Bir şeye özgü olan nitelik; hassa. **2.** (Yiyecek, içecek için) yarar; etki. **3.** *{ağız}* Özel değer; özel yarar; özellik. [DS]

hasiyet[2], [Ar. ḫāṣṣiyyet خاصیت] *(ha:siyet, s kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeye ilişkin güç; kuvvet; etki. ◻ **hasiyet-i kat'-ı hayāt,** *{OsT} Ölümün etkisi.*

hasiyetli, [hasiyet-li] *(ha:siyetli) sf.* **1.** Kendine özgü bir niteliği bulunan. **2.** (Yiyecek içecek için) yararlı, etkili.

hasl, [Ar. ḥaṣl حثل] *{OsT} is.* Kötü bir durum sahibi olma.

haslet, [Ar. ḥaṣl *(elde etme)* > ḫaṣlet خصلت] *{OsT} is.* **1.** Eğitimle kazanılan şeyler. **2.** İnsanın yaratılışından gelen özellik; huy. ◻ **haslet-i cemîle,** *{OsT} Güzel huy.*

haslık, -ğı [Ar. ḫāṣ > has-lık] *is.* **1.** Saf ve katışıksız olma durumu. **2.** (Kişi için) iyi olma ve birine içten bağlı olma durumu. **3.** *tekst.* Renkli bir kumaşın ışığa, yıkanma ve klora karşı dayanıklılığı; solmazlık.

hasm[1], [Ar. ḫasm حسم] *{OsT} is.* **1.** Kesme; kesip atma. **2.** Çözümleme; halletme. ◻ **hasm-ı da'vā,** *{OsT} Sorunun çözümü.*

hasm[2], [Ar. ḫaṣm خصم] *{OsT} is.* → hasım.

hasmane, [Ar. ḫaṣm + Far. -āne خصمانه] *(hasma:ne) {OsT} zf.* Hasımca; düşmanca.

hasmen, [Ar. ḫasmen حسماً] *{OsT} zf.* Kesin sonuca bağlayarak.

hasmeyn, [Ar. ḫaṣm-eyn خصمین] *{OsT} is.* Davalı ve davacı olmak üzere her iki taraf.

hasmî, [Ar. ḫaṣmī خصمی] *(hasmi:) {OsT} is.* Düşmanlık.

hasna[1], [Ar. ḥüsn > ḥasnā' حسناء] *(hasna:) {OsT} sf.* (Kadın ve kız için) iyi; güzel. ◻ **hasnā-yi müstesnā,** *{OsT} Eşi olmayan güzel.*

hasna[2], [Ar. ḫaṣnā خصنا] *(hasna:) {OsT} sf.* (Kadın ve kız için) aşırı namuslu. ◻ **hasnā-yi hüsnā,** *{OsT} Hem namuslu hem güzel.*

hasnı, [Far. ḳāsnī] *{eT} is.* Çocukları semirtmek için bir kese içine konularak ağızlarına verilen bir tür ilaç. [DLT]

haspa, [Yah. İsp. ḫaspa / İbr. ḥuspā / Ar. ḫaṣba حصبه] *sf.* **1.** Küstah; saygısız. **2.** (Kadın için) güzel görünüşlü; duruşu güzel. **3.** (Kadın için) temiz ve saf kalpliliğinden dolayı aşırı bağlılık gösteren. **4.** *ünl.* Şaka yollu, küçümseme amacıyla kadın ve kızlar için kullanılan hitap sözü. ◻ **Haspaya yakışır doğrusu!** *Başkaları için eleştirilen bir durum kendi yakınlarından biri söz konusu olunca hoş görüldüğünü ifade eden söz.*

haspir, [Ar. ʿuṣfur عصفر] *{OsT} {ağız} is.* **1.** Yemeklerde kullanılan ve safrana benzeyen bir otun çiçeği. **2.** Buğdaya karıştırılıp kavrularak yenilen, ayçiçeği tohumundan küçük yağlı bir tohum. [DS]

haspuş, [Far. ḫas-pūş خسپوش] *(haspu:ş) {OsT} sf.* **1.** Yalancı; hilekâr. **2.** Çalı çırpı ile örtülü.

haspuşi, [Far. ḫaspūşī خسپوشی] *(haspu:şi:) {OsT} is.* Hile; iki yüzlülük; riya.

hasput, [Yun. aspida] *{ağız} is.* Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. [DS]

hasr[1], **-srı** [Ar. ḥaṣr حصر] *{OsT} is.* **1.** Bir yere kapatma. **2.** Sıkıştırma. **3.** Etrafını çevirme. **4.** Hareketten alıkoyma. **5.** Bir şeye özgü kılma. **6.** Bir şeye ayırma, bağlama. **7.** Zaman ayırma. **8.** Konuşma veya okuma sırasında tutulup kalma. ◻ **hasr-ı iştigāl,** *{OsT} Bütün çalışmalarını belirli bir işe ayırma.* | **hasr-ı nazār,** *{OsT} Bakışı bir yere veya noktaya yöneltme; gözlerini dikme.*

hasr[2], [Ar. ḫaṣr حصر] *{OsT} is. anat.* **1.** Bel. **2.** Böğür.

hasreme, [Ar. ḫaṣreme حثرمه] *{OsT} is.* Üst dudağın alt dudak üzerine taşması.

hasren, [A. ḫasren حصراً] *(ha'sren) {OsT} zf.* **1.** Etrafını çevirerek; kuşatarak. **2.** Tek bir şeye özgü olarak; yalnızca onun için.

hasret, [Ar. ḥasr *(acı, yorgunluk)* > ḫasret حسرت] *{OsT} is.* **1.** Keder; üzüntü; acı. **2.** Birini veya bir şeyi göreceği gelme; özleme. **3.** Kaybedilmiş ve bir daha ele geçmeyecek bir şey için duyulan üzüntü. **4.** *sf.* Ayrı ve özlem içinde olan. ◻ **hasret çekmek,** *Bir şeye veya bir kişiye karşı kavuşma, görme isteği duymak; özlemek.*‖ **hasret çiçeği,** *{ağız} Damkoruğu bitkisi, (Senpervivum).* [DS]‖ **hasret-dîde,** *{OsT} Hasret görmüş.*‖ **hasret etmek,** *{eAT} Üzüntü duymak.*‖ **hasret-figen,** *{OsT} Hasret gideren.*‖ **hasret-fiken,** *{OsT}* → hasretfigen.‖ **hasret gitmek,** *Çok sevdiği kişiye veya bir şeye kavuşamadan ölmek.*‖ **hasret-güdāz,** *{OsT} Özlemle yanan.* | **hasretini çekmek,** *1. Çok fazla özlemiş olmak. 2. Gerek duyduğu ve elde edemediği şeyin üzüntüsünü yaşamak.* | **hasret kalmak,** *Özlem duyduğu kişi veya şeye kavuşamayıp büyük üzüntü içinde bulunmak.*‖ **hasret-keş,** *{OsT} Özlem çeken.*‖ **hasret-keşāne,** *{OsT} Hasret çekene özgü; hasret çekercesine.*‖ **hasret-nāme,** *{OsT} ed. Ayrılık ve özleme dolayısıyla yazılan mektup; özlem mektubu.*‖ **hasret-zede,** *{OsT} Hasrete düşmüş; ayrı kalmış.*‖ **hasret-zede-gân,** *{OsT} Hasrete düşmüşler.*‖ **hasret-zede-gî,** *{OsT} Hasrete düşme.*‖ **hasret yimek,** *{eAT} Hasret çekmek; acı duymak.*

hasretli, [hasret-li] *sf.* Hasreti olan; özleyen veya özlenen.

hasretlik, -ği [hasret-lik] *is.* Sevilen bir kişi veya şeyden ayrı kalma durumu; ayrılık.

hasretme, [Ar. ḥaṣr + T. et-me] *is.* Bir şeye veya yere ayırma, verme durumu ve eylemi.

hasretmek, [Ar. ḥaṣr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Bir şeyi bütünüyle birine veya bir şeye ayırıp vermek, harcamak. **2.** Bütün zamanını bir işe veya bir kimseye harcamak; yalnız onunla ilgilenmek; vakfetmek.

hasrolunma, [Ar. ḥaṣr + T. ol-un-ma] *is.* Bir şeyin yalnız bir şeye ayrılma, harcanma durumu.

hasrolunmak, [Ar. ḥaṣr + T. ol-un-mak] *edil. f. [-ur]* Yalnız bir şeye ayrılmış, verilmiş, harcanmış olmak.

hassa, [Ar. ḫuṣūṣ > ḫāṣṣa خاصه] *{OsT} is.* **1.** Özel. **2.** Bir kişiye veya nesneye özgü olma durumu. **3.** Padişahlara ve saraylarına ait olan şeyler. **4.** *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS] 🗗 **hâssa askeri,** *{OsT} Padişahı korumakla görevli askerî güç; özel koruma birliği.*

hassa, [Ar. ḫaṣṣa] *{ağız} is.* Patiska. [DS]

hassad, [Ar. ḥaṣṣād حصاد] *(hassa:d) {OsT} is.* Ekin biçen; hasatçı; orakçı.

hassan, [Ar. ḥüsn > ḥassān حسان] *(hassa:n) {OsT} sf.* Çok güzel olan.

hassas[1], [Ar. ḥiss > ḥassās حساس] *(hassa:s) {OsT} sf.* **1.** Çok çabuk etkilenen. **2.** En küçük duyumları bile algılayabilen; çok hisseden; duyarlı. **3.** En hafif uyarımlara cevap verebilen; iyi hisseden. **4.** Çabuk duygulanan; duygulu; alıngan; içli. **5.** Duygusal yapısı zayıf olan. **6.** (Alet vb. için) yapımı ve çalışması büyük özen isteyen ve kesin doğru ölçüler gerektiren işlerde kullanılan; çok doğru ölçüm yapan.

hassas[2], [Ar. ʿases] *{ağız} is.* Bekçi. [DS]

hassasane, [Ar. ḥassāsāne حساسانه] *(hasa:sa:ne) {OsT} zf.* Duygulu kimselere yakışır biçimde.

hassasiyet, [Ar. ḥassāsiyyet حساسيت] *(hassa:siyet) {OsT} is.* **1.** Hassas olma durumu; duyarlık; hassaslık. **2.** Hassas olan kişinin niteliği; duygunluk. **3.** Tepki vermeye yatkınlık.

hassaslaşma, [hassas-la-ş-ma] *is.* Hassas duruma gelme eylemi; hassaslık kazanma.

hassaslaşmak, [hassas-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Hassas duruma gelmek. **2.** Hassaslık kazanmak. **3.** Duyarlı hâle gelmek. **4.** Duyarlılığı artmak.

hassaslaştırma, [hassas-la-ş-tır-ma] *is.* Hassas duruma getirme eylemi; hassaslık kazandırma; duyarlı hâle getirme.

hassaslaştırmak, [hassas-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hassas duruma getirmek. **2.** Hassaslık kazandırmak. **3.** Duyarlı hâle getirmek. **4.** Duyarlığını arttırmak.

hassaslık, -ğı [hassas-lık] *is.* **1.** Hassas olma durumu; duyarlık; hassaslık. **2.** Hassas olan kişinin niteliği; duygunluk. **3.** Tepki vermeye yatkınlık. **4.** Bir ölçü aletinin, ölçülecek büyüklüğün gerçek değerine en yakın ölçüyü verme niteliği.

hassaten, [Ar. ḫuṣūṣ > ḫaṣṣeten خصّةً] *(ha'ssaten) {OsT} zf.* Özellikle; ayrıca; bilhassa; özel olarak.

hasse[1], [Ar. ḥiss > ḥāsse حاسه] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye ilişkin olan güç ve durum. **2.** *biy.* İnsan ve hayvanların dış dünyadan gelen uyarımları duyu organları yardımıyla alma yetisi; duyu. 🗗 **hâsse-i lems,** *{OsT} Dokunma duyusu.*|| **hâsse-i rü'yet,** *{OsT} Görme duyusu.*|| **hâsse-i selîme,** *{OsT} Sağduyu; doğru algılayış ve karara varma.*|| **hâsse-i sem',** *{OsT} İşitme duyusu.*|| **hâsse-i şem,** *{OsT} Koklamak duyusu.*

hasse[2], [Ar. ḫāṣṣa خاصه] *{OsT} is. tekst.* Bez ayağı armürle, metrik 56 numara çözgü, metrik 74 numara atkı ipliğiyle dokunan bir tür pamuklu kumaş.

hasseten, [Ar. ḫāṣṣeten خصّةً] *(ha:'sseten) {OsT} zf.* Özellikle; özel olarak; hususi olarak.

hassiyet, [Ar. ḫāṣṣ > ḫāṣṣiyyet خاصيت] *(ha:ssiyet) {OsT} is.* Kuvvet; etki; özellik.

Hast, [Sank. hasta => ḫast] *{eT} is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

hasta, [Far. ḫasten *(yaralamak)* > ḫaste خسته] *{OsT} sf.* **1.** Yaralı; incinmiş. **2.** Organlarının işleyişinde bir düzensizlik ve ağrı hisseden; sayrı. **3.** Sağlığı bozuk; esenliği yerinde olmayan. **4.** Zihnî veya ruhî yeteneklerinde bozukluk olan. **5.** *argo.* Parasız; züğürt. **6.** Kötü durumda olan; yolunda ve düzeninde gitmeyen. 🗗 **hasta arabası,** *Hastanelerde hastayı taşımaya yarayan tekerlekli sedye.*|| **hasta bakıcı,** *Temizlik ve diğer türlü bakım gerektiren durumlarda hastaya ve hemşireye yardımcı olan kişi.*|| **hasta bakıcılık,** *Hasta bakıcının işi ve mesleği.*|| **hasta etmek,** *1. Hastalanmasına neden olmak. 2. Sinirlendirmek.*|| **hasta olmak,** *1. Hastalanmak. 2. Psikolojik olarak kendini kötü hisseder olmak.*|| **hastası olmak,** *1. Çok düşkünü olmak; ele geçirmedikçe rahat edememek. 2. Sinirleri bozulmak; çok sinirlenmek.*

hastacağı, [ḫasta-cağı] *{eAT} sf.* Hastalıklı.

hastacıl, [Far. ḫasta + T. -cıl] *{ağız} sf.* Hastalıklı. [DS]

hastahane, [Far. ḫaste+ḫāne خسته خانه] *(hastaha:ne) {OsT} is.* Tedavi amacıyla hasta kabul eden sağlık kurumu.

hastahanelik, -ği [hastahane-lik] *is.* Tedavi edilmek üzere hastahaneye kaldırılacak durumda olan. 🗗

hastahanelik etmek, *1. Hastahaneye yatmasını gerektirecek duruma getirmek. 2. Çok aşırı derecede dövmek.*|| **hastahanelik olmak,** *1. Hastahaneye yatmayı gerekli kılacak ölçüde rahatsız olmak. 2. Aşırı ölçüde dayak yemek.*

hastalandırma, [hasta-la-n-dır-ma] *is.* Hasta olmasına neden olma eylemi.

hastalandırmak, [hasta-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hasta olmasına neden olmak; hasta etmek.

hastalanış, [hasta-la-n-ış] *is.* Hastalanma eylemi veya biçim.

hastalanma, [hasta-la-n-ma] *is.* Hasta olma; hastalanmak eylemi.

hastalanmak, [hasta-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hasta olmak; sağlığı bozulmak.

hastalı, [ḫasta-lı] *{eAT}* sf. Hastalıklı.

hastalık, -ğı [hasta-lık] *is.* **1.** Canlılarda fizyolojik yapıyı, organların işlevini ve dengesini bozan durum; sayrılık; maraz. **2.** Psikolojik yapı bozukluğu; ruhsal dengesizlik. **3.** Bitkilerin gelişimini engelleyen organik bozukluk. **4.** Olağan dışı ve aşırı saplantılı durum. **5.** *mecaz.* Aşırı derecede düşkünlük; tutku. 🗗 **hastalık almak,** *Bulaşıcı bir hastalığa yakalanmak.*|| **hastalık hastası,** *Hiçbir hastalığı olmadığı hâlde sürekli kendisini hasta sanan kişi.*|| **hastalık sigortası,** *Hastalık durumunda, sigortalı işçi ve yakınlarına tedavi imkânları sağlayan sigorta türü.*|| **hastalık tablosu,** *Hastalıkla ilgili belirtilerin tümü; sendrom.*

hastalıklı, [hasta-lık-lı] *sf.* **1.** Herhangi bir hastalığı olan; hasta. **2.** Sık sık hastalanan. **3.** Çabuk hastalığa yakalanan; vücut direnci zayıf olan; mariz; marazlı. **4.** Görünüşü hastaymış hissi veren. **5.** Hastalığa benzer tutum; böyle bir tutumu olan.

haste[1], [Far. ḫaste خسته] *{OsT} is.* → hasta. 🗗 **haste-bend,** *{OsT} Sargı bezi; sargı.*|| **haste-ciger,** *{OsT} 1. Gönlü hasta; ruhen hasta. 2. Âşık.*|| **haste-dil,** *{OsT} Gönlü hasta; üzüntülü; sıkıntılı.*|| **haste-gân,** *{OsT} Hastalar.*|| **haste-gî,** *{OsT} Hastalık.*|| **haste-hâl,** *{OsT} 1. Hoş olmayan; nahoş. 2. Hasta gibi olan; hasta görünen.*|| **haste-hâne,** *{OsT}* → hastahane.|| **haste-mizâc,** *{OsT} 1. Zayıf; güçsüz; dayanıksız. 2. Hastalığa yatkın veya sürekli hasta olan.*

haste[2], [Far. ḫāsten > ḫāste خاسته] *(ha:ste) {OsT} sf.* Ayağa kalkmış.

haste[3], [Far. ḫ[v]aste خواسته] *(ha:ste) {OsT} sf.* İstenilmiş; istenilen.

hastgâr, [Far. ḫ[v]āsten > ḫ[v]āstgār خواستگار] *(ha:st-gâ:r) {OsT} f.* İsteyici; isteyen.

hastgârî, [Far. ḫ[v]āstgārī خواستگاری] *(ha:stgâ:ri:) {OsT} is.* İsteyicilik.

hastırak, -ğı [hasta => hast(ı)-rak] *{ağız} zf.* Biraz hastaca. [DS]

hasudane, [Ar ḥasūd + Far. -āne حسودانه] *(hasu:-da:ne) {OsT} sf.* Haset edercesine; kıskanarak.

hasudî, [Ar. hasūdī حسودی] *(hasu:di:) {OsT} is.* Kıskançlık.

hasud, [Ar. ḥasūd حسود] *(hasu:t) {OsT} sf.* Kıskanç; haset eden; hasetçi; günücü.

hasur, [Ar. ḥaṣūr حصور] *(hasu:r) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü yüzünden içi daralan. **2.** Sır saklayan. **3.** Evlenmeye ve kadınlarla ilişkiye önem vermeyen.

hasut, -du [Ar. ḥasūd] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Görgüsüz. [DS]

hasve, [Ar. ḥasve حسوه] *{OsT} is.* Azar azar içme; yudum yudum içme.

hasyaka, [? hasyaka] *{ağız} is.* **1.** Yengi; galibiyet. **2.** Savunma. [DS]

hasyanar, [Far. ḫas + T. yan-ar] *{ağız} is.* Ocak ayı. [DS]

haş[1], [haş / hış *(yans.)*] *is.* Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *haş-ır-da-mak, haş-ır-da-t-mak, haş-ır haşır.*

haş[2], [Far. ḫāş خاش] *(ha:ş)* tis. **1.** Kırıntı; döküntü; süprüntü. **2.** Kızgınlık; şiddet.

haş[3], [? haş] *{ağız} is.* **1.** Sığır işkembesi. **2.** Çekirdekli kayısı kurusu. [DS]

haşa[1], [Ar. ġāşiye غشیه] *is.* **1.** At ve eşek gibi binek hayvanlarının sırtı ile eyer arasına örtülen keçe veya kalın dokuma; belleme; yapık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Süslü at eyeri. [DS] **3.** *{ağız}* Büyük çuval. [DS]

haşa[2], [Ar. ḥaşā حشا] *(haşa:) {OsT} is.* **1.** *anat.* Bütün karın içi; karın. **2.** Yan; taraf; kenar.

haşa[3], [? haşa] *{ağız} is.* Küllü su ile yıkanmış çamaşır. [DS]

haşa[4], [Ar. ḥaşv *(dışlama)* > ḥāşā حاشا] *(ha:'şa:) {OsT} ünl.* **1.** Dışarı dursun! **2.** Bir durum veya davranışın kesinlikle reddedildiğini belirten söz. **3.** Dine aykırı olabilecek bir şeyin zorunlu olarak söylendiğini belirtmek için kullanılır. 🗗 **haşa huzurdan,** *Öyle bir sözü yanınızda söylemekten çekinirim; huzurunuza yakıştıramam anlamında kullanılan söz.*|| **hâşâ min et-teşbîh,** *{OsT} Benzetmekten korkulur; benzetilemez.*|| **hâşâ min huzûr,** *{OsT} (Söylediklerim) burada bulunanlarla ilgili değil; kimse alınmasın.*|| **hâşâ sümme hâşâ,** *{OsT} Kesinlikle öyle değildir.*

haşafet, [Ar. ḥaşāfet حشافت] *(haşa:fet) {OsT} is.* Kin ve düşmanlık.

haşahiş, [Ar. ḥaşḫāş > ḥaşāḫiş خشاخیش] *(haşa:hiş, h'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Haşhaşlar.

haşaiş, [Ar. ḥaşīş > ḥaşā'iş حشائش] *(haşa:iş) {OsT} is.* Kuru otlar.

haşak, [Far. ḫāşāk خاشاك] *(ha:şa:k) {OsT} is.* **1.** Süprüntü. **2.** Küçük parçacıklar; yonga. 🗗 **hāşāk-ı zaîf,** *{OsT} Kuru çalı çırpı.*

haşal, [? haşal] *{ağız}sf.* **1.** (Kişi için) tembel; beceriksiz. **2.** (Hayvan için) hamlamış. **3.** (At için) soluğan. [DS]

haşalak, -ğı [haşa-la-k] *{ağız} sf.* İşe yaramayan; değersiz. [DS]

haşaldak, -ğı [haşa-l-da-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba vücutlu ve güçsüz. [DS]

haşallaşmak, [haşa-l-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Tembelleşmek. [DS]

haşar, [? haşar] *{ağız} is.* Fasulye sırığı. [DS]

haşarat, [Ar. ḥaşere > ḥaşerāt حشرات] *(haşara:t) {OsT} is.* **1.** Böcek, tırtıl cinsi küçük hayvancıklar. **2.** *mecaz.* Değersiz ve zararlı kimseler; ayak takımı.

haşarı, [Ar. ḥaşr > ḥaşare => haşarı] *sf.* **1.** Çok yaramaz; ele avuca sığmaz. **2.** Yerinde duramayan. **3.** (At vb. için) huysuz; azgın.

haşarıca, [haşarı-ca] *sf.* **1.** Biraz haşarı. **2.** *(haşarı'ca) zf.* Haşarıya yakışır biçimde; haşarı gibi.

haşarılaşma, [haşarı-la-ş-ma] *is.* Haşarılık yapmaya başlama eylemi; haşarı olma durumu.

haşarılaşmak, [haşarı-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Haşarı duruma gelmek; haşarı davranışlarda bulunmak.

haşarılık, -ğı [haşarı-lık] *is.* **1.** Haşarı olma durumu. **2.** Haşarıca davranış.

haşat[1], [Far. hışt *(tuğla)* => haşat ?] *sf. argo.* **1.** Darmadağınık; bozuk; işe yaramaz. **2.** Çok aşırı yorulmuş. 🗗 **haşat etmek,** *Çok kötü duruma sokmak; bozmak.*‖ **haşatı çıkmak,** *1. İşe yaramaz duruma gelmek; bozulmak. 2. Çok yorulmak; bitkinleşmek.*‖ **haşat olmak,** *1. Çok kötü bir duruma düşmek; bitkin bir hâle gelmek. 2. {ağız} Kırılmak; ezilmek; darmadağın olmak.* [DS]

haşat[2]**, -dı** [? haşat] *{ağız} is.* **1.** Evcil hayvan. **2.** Bir arada bulunan at, eşek, davar, sığır vb. hayvanlar. [DS]

haşayiş, [Ar. ḥaşīş > ḥaşāyiş حشايش] *(haşa:yiş) {OsT} is.* Kuru otlar.

haşeb, [Ar. ḫaşeb خشب] *{OsT} is.* Kereste yapılan kalın kuru ağaç; odun. 🗗 **haşeb-i kāzib,** *{OsT} 1. Yalancı odun. 2. bot. Ağacın kabuğa yakın yumuşak kısmı.*‖ **haşeb-i sādık,** *{OsT} bot. Ağacın gerçek odun hâline gelen kısmı.*‖ **haşeb-pāre,** *{OsT} Odun parçası; tahta parçası; yonga.*

haşebe, [Ar. ḫeşebe خشبه] *{OsT} is.* Ağaç; odun; yonga.

haşebî, [Ar. ḫaşebī خشبى] *(haşebi:) {OsT} sf.* **1.** Odunla ilgili olan. **2.** Oduna benzeyen. **3.** *bot.* Ağaçsıl. **4.** Eskiden kullanılan bir kâğıt çeşidi.

haşebiyet, [Ar. ḫaşebiyyet خشبيت] *{OsT} is.* Odunsu olma özelliği; odunluk.

haşed, [Ar. ḥaşed حشد] *{OsT} is.* İnsan topluluğu.

haşefe, [Ar. ḫaşefe حشفه] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Erkek cinsiyet organının şişkin baş kısmı. **2.** Saç, ekin vb. şeylerin kesildikten sonra kalan dip kısmı. **3.** Suyun içinde çıkıntı hâlinde bulunan kaya. **4.** *bot.* Polen kesesi.

haşel, [Ar. ḫaşel حشل] *{OsT} is.* Bayağılık; rezillik.

haşelek, -ği [eşgelek / eşelek] *{ağız} is.* **1.** Meyvenin yenmeyen iç kısmı. **2.** Çürük meyve. [DS]

haşelillah, [Ar. ḫāşe li'llāh حاش لله] *(ha:şelilla:h) {OsT} ünl. "Allah korusun"* anlamında dua sözü.

haşem, [Ar. ḫaşem حشم] *{OsT} is.* **1.** Büyük bir insanın adamları; emrinde ve hizmetinde bulunanlar; maiyet. **2.** Aile. **3.** Hademe. 🗗 **haşem-nişîn,** *{OsT} Göçebe.*

haşerat, [Ar. ḥaşere > ḥaşerāt حشرات] *{OsT} is.* → haşarat. 🗗 **haşerāt-ı lā yüflihün,** *{OsT} mecaz. İnsanı rahatsız eden küçük çocuk topluluğu.*

haşere, [Ar. ḥaşr *(kalabalık, kaynaşma)* > ḥaşere حشره] *{OsT} is.* Böcek, karınca gibi küçük hayvancık; böcek.

haşeş, [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşetli, [? haşet-li] *{ağız} is.* Çizgili kumaş. [DS]

haşgeş, [Ar. ḫaşḫāş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşhaş[1], [Ar. / Far. ḫaşḫaş خشخش] *{OsT} is. bot.* Gelincikgillerden, anayurdu Anadolu olan, tohum kapsüllerinden afyon, tohumlarından yağ elde edilen bir yıllık kültür ve sanayi bitkisi, *(Papaver somniferum).* 🗗 **haşhaş şurubu,** *tıp. Bir litre suya on gram afyon tentürü katılmak suretiyle yapılan öksürük ilâcı.*‖ **haşhaş yağı,** *Haşhaş tohumlarının mengenelerde sıkılması ile elde edilen ince boya üretiminde kullanılan yenilebilir yağ.*

haşhaş[2]**,** [haş *(yans.)* > haş+haş] *{ağız} is.* Yaprak sesi; hışırtı. [DS] 🗗 **haşhaş etmek,** *(Çalı çırpı, yaprak vb. için) ses çıkarmak; hışırdamak.*

haşhaşhane, [Ar. ḫaşḫaş+Far. -ḫāne خشخشخانه] *(haşhaşha:ne) {OsT} is.* Haşhaş tohumlarından yağ çıkarma işleminin yapıldığı işletme.

haşhaşiler, [haşhaşi-ler] *is.* **1.** Afyon kullananlar. **2.** On birinci yüzyılda Hasan Sabbah tarafından kurulmuş gizli bir Şiî-İsmailî tarikatı.

haşhaşiye, [Ar. ḫaşḫaşiye خشخشيه] *{OsT} sf.* Haşhaşla ilgili olan.

haşıl[1]**,** [haş *(yans.)* > haş-ıl] *is.* Haşlama sırasında çıkan ses.

haşıl[2], [Erme. ḫaşil / Ar. ḥaşīn حشين] *{ağız} is.* **1.** Buğday, mısır veya darı unundan yapılma bir yemek. **2.** Tarhana mayası ile mısır unundan yapılan bir bulamaç. **3.** Pişirilmiş hamur ve pekmez ile yapalan bir yemek. **4.** Pirinç, darı ve mısır yarması ile kimi zaman süt katılarak yapılan bir tür lapa. **5.** Unu suda pişirdikten sonra üzerine peynir ve yağ dökülerek yapılan bir yemek. **6.** Fırından çıkan ekmeğin üzerine sürülen unlu bulamaç. **7.** Bulgur pilavı. **8.** Yarmadan yapılan bir tür pilâv. **9.** Unu su ve yağ ile pişirip içine şeker konularak yapılan bir tür tatlı. **10.** *tekst.* Kumaşları sertleştirmekte kullanılan nişasta ve tutkal cinsi bir tür bulamaç. *{eAT} (aym)* **11.** Kepek, un ve yemek artıklarının sıcak suda karıştırılması ile elde edilen bir hayvan yemi. **12.** Bulanık su. **13.** Sıcak suda ıslatılmış çamaşır. **14.** Çok kaynar şey. **15.** *sf.* Çok yorgunluktan bitkin durumda olan. [DS] 🗗 **haşıl gibi olmak,** *{ağız} Çok yorulmak.* [DS]|| **haşıl haşıl,** *(Kumaş için) kaba; sert.*|| **haşıl olmak,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

haşıl[3], [haş *(yans.)* > haş-ıl] *{ağız} sf.* Yaradılıştan kırıcı olan. [DS]

haşıllama, [haşıl-la-ma] *is.* Dokuma tezgâhına takılmadan önce iplikleri sertleştirmek için özel olarak hazırlanmış bulamaca daldırma işlemi.

haşıllamak, [haşıl-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız}* Fırından yeni çıkan ekmeğin üstüne unlu bulamaç sürmek. [DS] **2.** *{ağız}* İpliği unlu ya da çirişli suya batırmak. [DS] **3.** Dokuma ipliklerini tezgâha takmadan önce özellikle amilazlı banyodan geçirmek.

haşım[1], [haş *(yans.)* > haş-ım] *is.* Haşlanma durumu veya biçimi. 🗗 **haşım haşım haşlanmak,** *Aşırı derecede haşlanarak yanmak; pişmek.*

haşım[2], [Ar. ġaşīm غثيم] *{ağız} sf.* Acemi; toy. [DS]

haşır[1], [haşır *(yans.)*] *is.* Sert cisimlerin sürtünmesi sırasında çıkan ses. 🗗 **haşır haşır,** *(Sert cisimler için) sürtünme sesi çıkararak.*|| **haşır huşur,** *(Sert cisimler için) sürtünme ve çarpışma sesi çıkararak.*

haşır[2], [Ar. ḥaşr *(toplanma)* > ḥāşır حاشير] *(ha:şır) {OsT} sf.* Bir araya getiren; toplayan.

haşırdama, [haşır-da-ma] *is.* Haşırtı sesi çıkarma durumu.

haşırdamak, [haşır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Kâğıt, kuru yaprak, kolalı kumaş vb. için) birbirine sürtünürken sert ve haşırtılı sesler çıkarmak.

haşırlı, [haşır-lı] *{ağız} is.* Kullanılmamış, yeni elbise. [DS]

haşırtı, [haşır-tı] *is.* Sürtünme sesi; haşırdama sesi.

haşırtılı, [haşır-tı-lı] *sf.* Haşırtısı olan; sürtünme sesi çıkaran.

haşî, [Ar. ḫuşū' > ḫāşi' خاشى] *(ha:şi) {OsT} sf.* Alçak gönüllü olan.

haşi'an, [Ar. ḫāşi'an خاشعاً] *(ha:şian) {OsT} zf.* → haşiane.

haşi'ane, [Ar. ḫāşi'ane خاشعانه] *(ha:şiane) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle; tevazu göstererek.

haşi'in, [Ar. hāşi'īn خاشعين] *(ha:şii:n) {OsT} is.* Alçak gönüllüler; tevazu gösterenler.

haşikeş, [Ar. ḫaşḫaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşil, [Erme. ḫaşil / haş *(yans.)* > haş-ıl] *{ağız} is.* **1.** Haşıl. **2.** İpliği sarartmak için nar, yaprak, soğan kabuğu kaynatılarak yapılan bir tür boya. **3.** Kullanılmamış eşya. **4.** Dövülmemiş bulgur. [DS]

haşim[1], [Ar. hāşim هاشم] *(ha:şim) {OsT} sf.* **1.** (Çorba vb. içine) ekmek doğrayan. **2.** Kıran; ezen; parçalayan.

haşim[2], [Ar. ḥaşīm حشيم] *(haşi:m) {OsT} sf.* Haşmetli; gösterişli.

haşin, [Ar. ḫuşūnet > ḫaşin / ḫaşīn خشن / خاشن] *(haşi:n) {OsT} sf.* **1.** Sert davranan. **2.** Kabalık eden. **3.** Gönül kırıcı. **4.** Hoşgörüsüz.

haşindi, [ha + şimdi] *{ağız} zf.* Hemen; şimdi. [DS]

haşinleşme, [haşin-le-ş-me] *is.* Haşin duruma gelme; haşinleşmek eylemi.

haşinleşmek, [haşin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Haşin duruma gelmek; sertleşmek; gönül kırıcı olmak.

haşinleştirmek, [haşin-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Hain bir durum almasına yol açmak.

haşinlik, -ği [haşin-lik] *is.* Hain olma durumu; gönül kırıcılık.

haşir, -şri [Ar. ḥaşr حشر] *{OsT} is.* **1.** Toplanma; bir araya gelme. **2.** *isl.* Kıyamet günü ölülerin yeniden dirilip bu dünyada yaptıklarının hesabını vermek üzere bir araya toplanması. 🗗 **haşir neşir olmak,** *Kaynaşmak; bir arada bulunmak.*|| **haşr-gâh,** *{OsT} 1. Kıyamet günü toplanılacak yer. 2. Muharremin onuncu günü Hasan ve Hüseyin'e ağlamak için toplanılan yer.* ‖ **haşr-ı emvāt,** *{OsT} Ölülerin bir araya toplanması; kıyamet günü.*|| **haşr ü neşr,** *{OsT} Toplanıp dağılma.*

haşiş, [Ar. ḥaşīş حشيش] *(haşi:ş) {OsT} is.* **1.** Kuru ot. **2.** Hint kenevirinden çıkarılan esrar maddesi; Hint keneviri yaprağı.

haşişe, [Ar. ḥaşīşe حشيشه] *(haşi:şe) {OsT} is.* Ot. 🗗 **haşîşetü'd-dîk,** *{OsT} bot. Ökse otu.*|| **haşîşetü'd-dînar,** *{OsT} bot. Şerbetçi otu.*|| **haşîşetü'd-düd,** *{OsT} Solucan otu.*|| **haşîşetü'l-buzāk,** *{OsT} bot. Tükrük otu.*|| **haşîşetü'l-cereb,** *{OsT} bot. Uyuz otu.*|| **haşîşetü'l-hattāf,** *{OsT} bot. Kırlangıç otu.*|| **haşîşetü'l-humār,** *{OsT} bot. Eşek otu.*|| **haşîşetü'r-rie,** *bot. Ciğer otu.*|| **haşîşetü'r-ruhbān,** *{OsT} bot. Papaz otu.*|| **haşîşetü'z-zibāk,** *{OsT} bot. Yaban fesleğeni.*|| **haşîşetü'z-zücāc,** *{OsT} bot. Yapışkan otu.*

haşişî, [Ar. ḥaşîşî حشيشى] *(haşi:şi:) {OsT} sf.* Otsu.

haşişîn, [Ar. ḥaşîş > ḥaşîşîn / ḥaşîşiyyûn حشيشين / حشيشيون] *(haşi:şi:n) {OsT} is.* **1.** Afyon kullananlar. **2.** On birinci yüzyılda Hasan Sabbah tarafından kurulmuş gizli bir Şiî-İsmailî tarikatı; haşhaşiler.

haşiv, -şvi [Ar. ḥaşv حشو] *{OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Bir boşluğu doldurmaya yarayan nesne. **3.** Şişirme söz, yazı. **4.** Boş ve anlamsız söz. **5.** Küçük kalabalık. **6.** *anat.* Bez doku. **7.** Vücuttaki bazı boşlukları dolduran organlar. **8.** *bot.* Bitkilerde ve meyvelerde bazı boşlukları dolduran yumuşak doku. **9.** *ed.* Cümleyi meydana getiren kelime gruplarının, anlamı açıklamaya yaramayan gereksiz kelimelerle doldurulması veya birbirinin aynı olan fikirlerin tekrarlanması. 🗗 **haşv-i gayr-i müfsit,** *{OsT} Anlamı bozmayan gereksiz söz.*‖ **haşv-i kabîh,** *{OsT} Anlam bakımından bir yararı olmamakla birlikte anlatının akıcılığını engellemeyen doldurma söz.*‖ **haşv-i melîh,** *{OsT} Hem sözün anlamını tamamlayan hem de cümleyi süsleyen doldurma söz.*‖ **haşv-i mutavassıt,** *{OsT} Sözün anlamını tamamlamadığı hâlde ifade şeklini de bozmayan doldurma söz.*‖ **haşv-i müfsid,** *{OsT} Anlatılmak istenen sözün güzelliğini bozan doldurma söz.*

haşiye, [Ar. ḥaşv *(dışlama)* > ḥâşiye حاشيه] *(ha:şiye) {OsT} is.* **1.** Kenar; kıyı; sayfa kenarı. **2.** Bir metnin altına veya kenarına açıklama yapmak amacıyla yazılan notlar; çıkma; dip not. **3.** Bir eserin anlaşılması zor olan yerlerini açıklayan eser.

haşiyelemek, [hâşiye-le-mek] *(ha:şiyelemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir yazıya not veya açıklama eklemek.

haşiyeli, [hâşiye-li] *(ha:şiyeli) sf.* **1.** Haşiyesi olan. **2.** El yazması kitaplarda kenarı yaldızlı ve saçaklı olan (sayfa).

haşkeş, [Ar. ḥaşḥaş] *{ağız} is.* Haşhaş. [DS]

haşl, [Ar. ḥaşl حشل] *{OsT} sf.* (Nesneler için) en kötüsü; en bayağısı.

haşlak[1]**, -ğı** [haş-la-k] *{ağız} is.* **1.** Sıcak. **2.** Sıcağın etkisi ile kuruyup cılız kalan ekin vb. ürünler. **3.** Yarı pişmiş ekmek. **4.** (Kişi için) cılız; sıska. **5.** Sıkılgan; utangaç. **6.** Kötü; fena. **7.** Yoksul. [DS]

haşlak[2]**, -ğı** [aşı-la-mak > aş-la-k] *{ağız} is.* Yeni aşılanmış zeytin ağacı. [DS]

haşlaklık, -ğı [aş-la-k-lık] *{ağız} is.* Yeni aşılanmış zeytinlik. [DS]

haşlama[1]**,** [haş-la-ma] *is.* **1.** Sıcak su içinde yarı pişirme eylemi. **2.** Sıcak suda pişirme suretiyle yapılmış yiyecek. **3.** *{ağız}* Tütün, mısır vb. bitkilere zarar veren bunaltıcı, sıcak hava. [DS] **4.** *{ağız}* Pişmiş patates. [DS] **5.** *{ağız}* Taze börülce. [DS] **6.** *sf.* Suda kaynatılmış; haşlanmış.

haşlama[2]**,** [aşı-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Tütün fidesi. **2.** Ekmek hamuruna katılmak için hazırlanmış mısır hamuru. [DS] 🗗 **haşlama tatlısı,** *{ağız} Mısır unu, yağ ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı.* [DS]

haşlamak, [Erme. ḫaşel *(suda kaynatmak)* > haşlamak] *gç. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi sıcak suda pişirmek. **2.** Sıcak suya batırmak veya üzerine sıcak su dökmek. **3.** (Kaynar hâldeki sıvılar için) yakmak. **4.** (Don ve kırağı için) sebze ve meyve gibi bitkileri don etkisi ile öldürmek; yakmak. **5.** (Böcekler için) sokmak; dalamak. **6.** *mecaz.* Kızgınlıkla bağırıp çağırmak; azarlamak.

haşlamlılar, [haşla-m-lı-lar] *is. zool.* Bir hücreli canlılardan, vücutlarında hareketlerini sağlayan kirpiğimsi tüyleri ve beslenmelerini sağlayan çekme adı verilen çıkıntıları olan, çoğu sularda yaşayan, mikroskopla görülebilen hayvanlar grubu. 🗗 **haşlamlı toprağı,** *Bir hücreli hayvan kalıntılarından oluşmuş toprak.*

haşlanış, [haşla-n-ış] *is.* Haşlanma eylemi veya biçimi.

haşlanma, [haşla-n-ma] *is.* Haşlama eylemine uğrama durumu.

haşlanmak, [haşla-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Haşlama eylemine uğramak. **2.** Kaynar su vb. dökülmek veya bu şekilde yanmak.

haşlatma, [haşla-t-ma] *is.* Haşlama işini birine yaptırma eylemi.

haşlatmak, [haşla-t-mak] *gçl. f.[-ır]* **1.** Haşlama işini birine yaptırmak. **2.** Haşlamasına neden olmak.

haşmet, [Ar. ḥışm > ḥaşmet حشمت] *{OsT} is.* **1.** Hiddet; kızgınlık; kıyıcılık. **2.** Büyüklük; ihtişam; gösteriş; debdebe; heybet; görkem. **3.** Nezaket; kibarlık. **4.** Alçak gönüllülük. **5.** Saygı yüzünden çekinme.

haşmetli, [haşmet-li] *sf.* **1.** Haşmet sahibi; büyük; ihtişamlı; gösterişli; heybetli; ulu; görkemli. **2.** (Kişi için) ulu; yüce; gösterişli. **3.** Hükümdarlar için kullanılan unvan.

haşmetlü, [Ar. ḥaşmet + T. -li / -lü حشمتلى / حشمتلو] *(haşmetlû:) {OsT} is.* Tanzimat sonrasında yabancı hükümdarlar için kullanılan unvan; majeste.

haşmetmeab, [Ar. ḥaşmet-me'âb حشمتمآب] *(haşmetmea:b) {OsT} sf.* Hükümdarlara hitap ederken kullanılan bir saygı sözü; majesteleri.

haşr, [Ar. ḥaşr حشر] *{OsT} is.* → haşir.

haşretmek, [Ar. ḥaşr + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Bir araya getirmek; toplamak.

haşrolmak, [Ar. ḥaşr + T. ol-mak] *gçsz. f. [-ur]* Bir araya gelmek; toplanmak.

haşşaş, [Ar. ḥaşşâş حشاش] *(haşşa:ş) {OsT} sf.* Esrar içen; esrarkeş.

haşvat, -dı [? haşvat] *{ağız} sf.* (Kişi için) dişsiz. [DS]

haşv, [Ar. ḥaşv حشو] *{OsT} is.* → haşiv.

haşvî, [Ar. ḥaşvî حشوی] *(haşvi:) {OsT} sf.* **1.** Doldurma ile ilgili. **2.** Doldurmaya benzer; doldurulmuş gibi. **3.** Anlamsız sözler söyleyen.

haşviyat, [Ar. ḥaşv > ḥaşviyāt حشویات] *(haşviya:t {OsT}) is.* **1.** Söz ve yazıda gereksiz ve şişirme ifadeler; doldurmalar. **2.** Konuşma sırasında söylenen *"efendim, şey, sözüm yabana vb."* sözler.

haşye[1], [? haşye] *{ağız} is.* Ev ve mutfak eşyası. [DS]

haşye[2], [Ar. ḫaşye / ḫaşyet خشیه / خشیت] *{OsT} is.* → haşyet.

haşyet, [Ar. ḫaşyet خشیت] *{OsT} is.* Korku; korkma; çekinme. 🗗 **haşyetu'llah,** *{OsT}* Allah korkusu.

haşyeten, [Ar. ḫaşyeten خشیتاً] *(ha'şyeten) {OsT} zf.* Korkarak; korkuyla. 🗗 **haşyeten min-Allāh,** *{OsT} Allah'tan korkarak.*

hat[5], [Far. ḫāt خات] *{OsT} is. zool.* Çaylak.

hat[3], [Ar. ḥaṭṭ حط] *{OsT} is.* **1.** İnme; aşağı düşme. **2.** İndirme; yere koyma. **3.** Oyunda taş çıkarma.

hat[1], [hat / hıt *(yans.)*] *is.* Kırmayı, kesmeyi ve koparmayı, sert biçimde ısırmayı, kazımayı anlatan kök. [Zülfikar] *hat-ır hatır, hat-ır hutur, hat-ır-tı*

hat[2], [ḫat / ḫat] *(khat) {eT} is.* Kat; tabaka; kalınlık. [EUTS]

hat[4]**, -ttı** [Ar. ḫaṭṭ خط] *{OsT} is.* **1.** Çizgi. **2.** İki ögeyi birbirinden ayıran gerçek veya hayalî çizgi. **3.** Elektrik akımı taşıyan tel veya kablolar dizisi. **4.** Ulaşım sağlayan bir taşıtın geçtiği ve durakladığı yerlerin tümü. **5.** Bir bütün oluşturacak şekilde birbiri ile ilişkilendirilmiş görev ve sorumluluk noktaları dizisi; sınırı oluşturan bölge; cephe. **6.** Güzel yazı; Arap harfleriyle özel üsluplara göre güzel yazı yazma sanatı. **7.** Padişahlar tarafından herhangi bir iş için çıkarılan yazılı emir; padişah buyruğu. **8.** Genç erkeklerde seyrek olarak çıkan bıyık veya sakal teli. **9.** Genişliğine uzanan askerî birlik düzeninin düşman ile karşılaşan cephesi. **10.** Telgraf, telefon, televizyon, radyo gibi iletişim araçlarında iletişimi sağlayan yol; kanal. **11.** *mat.* Üç boyutun her biri. **12.** İki yüzeyin kesişim yeri. **13.** Boru şebekesi; kanalizasyon. **14.** Resimde bir şeklin çerçevesini oluşturan çizgi. 🗗 **hat bekçisi,** *Demir yolu ve telgraf hatlarını korumakla görevli kişi.*|| **hat birliği,** *as. Hatta savaşan askerî birlik.*|| **hat çekmek,** *Telgraf, telefon vb. tellerini döşemek.*|| **hat düzeni,** *as. Savaş, eğitim ve manevrada personel ve araçların yan yana dizilmiş durumdaki düzeni.*|| **hat genişliği,** *Rayların iç kenarları arasındaki genişlik.*|| **hat pilotu,** *Sivil nakliye uçağı pilotu.*|| **hat-şinās,** *{OsT} Yazı uzmanı.*|| **hatt-āver,** *{OsT} Yeni sakal çıkarmış genç.*|| **hatt-ı āb,** *{OsT} Gözle görülmeyen yazı.*|| **hatt-ı afītābî,** *{OsT} Kuyruklu harflerin sonunu süslemek suretiyle yazılan bir tür yazı türü.*|| **hatt-ı amūdî,** *{OsT} mat. Dikey çizgi.*|| **hatt-ı āteş-hān,** *{OsT} Ateşe gösterilmek suretiyle okunabilen Arapça bir yazı.*|| **hatt-ı ayağ,** *{OsT} Kadehin kenarı.*|| **hatt-ı āzādî,** *{OsT} Kölelikten bağışlanma belgesi.*|| **hatt-ı balā,** *{OsT} coğ. İki nehrin havzası arasındaki sırt dizisi; doruk çizgisi.*|| **hatt-ı bātıl,** *{OsT} Bir yazıyı iptal eden çizgi.*|| **hatt-ı bendegî,** *{OsT} huk. Köle sahibi olabilmek için alınan belge.*|| **hatt-ı beyzāvî,** *{OsT} Harflerin sonundaki kıvrımları yuvarlatmak suretiyle yazılan bir yazı türü.*|| **hatt-ı butlān,** *{OsT} İptal için bir yazı veya sayfanın üzerine çekilen çizgi.*|| **hatt-ı cām,** *{OsT} Cemşid'in kadehi üzerindeki yazı.*|| **hatt-ı cānibî,** *{OsT} Yanal çizgi.*|| **hatt-ı celî,** *{OsT} Uzaktan okunabilecek kadar iri yazılmış yazı; sülüs yazının irisi.*|| **hatt-ı çeşm-i mürî,** *{OsT} Çok ince ve küçük harflerle yazılmış yazı; mikroskobik yazı.*|| **hatt-ı dest,** *{OsT} El yazısı.*|| **hatt-ı divānî,** *{OsT} Resmî yazışmalarda kullanılan düz ve devirli kısımları daha kısa, dolayısıyla daha hızlı yazılabilen bir yazı türü.*|| **hatt-ı eman,** *{OsT} 1. Özür dileme mektubu. 2. Düşman ülkelerde seyahat için verilen izin tezkeresi.*|| **hatt-ı esās,** *{OsT} mat. Geometrik çizgilerde esas alınan çizgi.*|| **hatt-ı evvel,** *{OsT} 1. Allah'ın buyruğu. 2. Mekke. 3. Arap alfabesinin ilk harfi olan elif.*|| **hatt-ı fāsıl,** *{OsT} 1. Ara çizgi. 2. İki şeyi birbirinden ayıran çizgi.*|| **hatt-ı fīrārî,** *{OsT} res. Resimde, gerçekte paralel olduğu hâlde perspektif dolayısıyla uzakta birleşir gibi görünün çizgi.*|| **hatt-ı gubārî,** *{OsT} sf. Bir yazı biçimi.*|| **hatt-ı gülzār,** *{OsT} Çevresi çiçek resimleri ile süslenmiş bir yazı türü.*|| **hatt-ı hareket,** *{OsT} Bir işi yapmak için tutulacak yol.*|| **hatt-ı hatā,** *{OsT} İptal çizgisi.*|| **hatt-ı havāî,** *{OsT} Havadan geçen hat.*|| **hatt-ı hisār,** *{OsT} Sihirli daire.*|| **hatt-ı hubān,** *{OsT} Sevgilinin yanağında çıkan ince tüyler.*|| **hatt-ı hudūd,** *{OsT} Sınır çizgisi.*|| **hatt-ı hūn,** *{OsT} Baş kesilerek idam için verilen ferman.*|| **hatt-ı hurūc,** *{OsT} mat. Teğet geçen çizgi.*|| **hatt-ı hümāyun,** *{OsT} Padişahların herhangi bir iş için yazdıkları emir; padişah buyruğu.*|| **hatt-ı icāzet,** *{OsT} Osmanlılarda sülüs ve nesih arası özellikleri taşıyan bir tür yazı.*|| **hatt-ı ictimā-ı miyāh,** *{OsT} Suların toplandığı çizgi; dere.*|| **hatt-ı imtiyāz,** *{OsT} 1. İmtiyaz sınırı. 2. On dokuzuncu yüzyılda Romanya, Sırbistan gibi beylik olan yerlerin sınırı.*|| **hatt-ı irtisām,** *{OsT} mat. Daireye teğet olan çizgi.*|| **hatt-ı istivā,** *{OsT} 1. coğ. Ekvator. 2. tasvf. Mevlevilikte, semahanede şeyh postunun önünden meydan kapısına kadar uzandığı varsayılan çizgi.*|| **hatt-ı istivā-i semāvî,** *{OsT} gök b. Dünya'nın merkezinden geçen çizgiye dik düzlemin gök küresini kestiği yerdeki sanal arakesit.*|| **hatt-ı i'tidāl,** *{OsT} gök b. Ekvator çizgisinin üzerinden güneşin geçtiği daire.*|| **hatt-ı kat'ı,** *{OsT} Sekant.*|| **hatt-ı**

kebir, *{OsT} Demiryolunda ana hat.*|| **hatt-ı kebg,** *{OsT} Kekliğin tüyü üzerindeki çizgi.*|| **hatt-ı kirdār,** *{OsT} İnsanın bütün yaptığı işlerin ve davranışların melekler tarafından yapılan kaydı.*|| **hatt-ı kûfî,** *{OsT} Kitabe, sikke ve Kur'an yazılan bir tür yazı.*|| **hatt-ı lā ism-i leh,** *{OsT} anat. Göğüs kemiği üzerinden karına doğru inen sanal çizgi.*|| **hatt-ı leb,** *{OsT} Genç çocuğun dudağı üzerindeki tüy.*|| **hatt-ı mağribî,** *{OsT} Mağrib adı verilen Cezayir, Tunus ve Faslılara ilişkin yazı.*|| **hatt-ı mendel,** *{OsT} Sihirli daire.*|| **hatt-ı mevhüm,** *{OsT} Hayalî çizgi.*|| **hatt-ı mihî,** *{OsT} Çivi yazısı.*|| **hatt-ı mismārî,** *{OsT} Çivi yazısı.*|| **hatt-ı muhakkak,** *{OsT} Bir buçuk parçası düz geri kalanı devirli yazılan sülüs ile nesih arası bir yazı türü.*| **hatt-ı munassıb,** *{OsT} mat. Bir açıyı ikiye bölen çizgi; açı ortay.*|| **hatt-ı muvāzî,** *{OsT} mat. Paralel çizgi.*|| **hatt-ı mücānib,** *{OsT} Asimptot.*|| **hatt-ı müdāfaa,** *{OsT} as. Korunma hattı; savunma hattı.*|| **hatt-ı mümās,** *{OsT} Teğet.*|| **hatt-ı münebbih,** *{OsT} mat. Ara doğru.*|| **hatt-ı münhāni,** *{OsT} mat. Eğri çizgi.*|| **hatt-ı münkesir,** *{OsT} mat. Kırık çizgi.*|| **hatt-ı müstakîm,** *{OsT} mat. Doğru çizgi.*|| **hatt-ı müstedir,** *{OsT} mat. Dairesel çizgi.*|| **hatt-ı müşgîn,** *{OsT} Yanaktaki ben.*|| **hatt-ı nāzım,** *{OsT} mat. Normal çizgi.*|| **hatt-ı nesih,** *{OsT} Kalınlığı sülüs yazının üçte biri kadar olan kolay okunan bir yazı türü.*|| **hatt-ı nesta'lîk,** *{OsT} Talik yazı.*|| **hatt-ı nev,** *{OsT} Yeni çıkmaya başlamış sakal.*|| **hatt-ı nevhîz,** *{OsT}* → hatt-ı nev.|| **hatt-ı nevîn,** *{OsT}* → hatt-ı nev.|| **hatt-ı nev-zuhür,** *{OsT} Yüzde yeni çıkmaya başlayan tüy.*|| **hatt-ı nısfî'n-nehār,** *{OsT} coğ. Meridyen.*|| **hatt-ı nısfî'l-leyl,** *{OsT} gök b. Gece yarısı çizgisi.*|| **hatt-ı nil,** *{OsT} Nazardan koruyacağına inanılarak çocuğun alnına konulan işaret.*|| **hatt-ı nisyān,** *{OsT} Unutma.*|| **hatt-ı nîşeste,** *{OsT} Gelişmiş ve tam olgunlaşmış el yazısı.*|| **hatt-ı pāy-ı kelāğ,** *{OsT} Karmakarışık ve okunaksız yazı.*|| **hatt-ı pençe-i gürbe,** *{OsT} Okunaksız, kargacık burgacık yazı.*|| **hatt-ı pişānî,** *{OsT} Alın yazısı.*|| **hatt-ı puhte,** *{OsT} Gelişmiş ve işlek yazı.*|| **hatt-ı reyhānî,** *{OsT} Sülüs kalınlığında, gözleri açık bir yazı türü.*|| **hatt-ı rıka',** *{OsT} Harflerinin çoğu bitişik, belirli bir kalınlığı olmayan, çabuk yazılabilme özelliği bulunan, tevkiye benzer bir yazı türü.*|| **hatt-ı rık'a,** *{OsT} Sadeleşmiş divanî yazı biçimi olup çabuk yazılabilmesi için devir ve meyilleri azaltılmış bir yazı.*|| **hatt-ı saf,** *{OsT} bot. Arı döl.*|| **hatt-ı sak,** *{OsT} mat. Bir üçgenin tabanı.*|| **hatt-ı sebz,** *{OsT} 1. Yeni biten sebze; turfanda. 2. Çocuğun yanağında görülen tüyler. 3. Şimdiki zaman ile ebediyet arasında bulunan dünya.*|| **hatt-ı semt-i kıble,** *{OsT} Kıbleyi gösteren yön çizgisi.*|| **hatt-ı siyah,** *{OsT} Cemşid'in kadehindeki yazıların dördüncü satırı.*|| **hatt-ı siyākat,** *{OsT} Her kelimede bir kısaltma yapılmış, okunması zor, noktasız bir yazı türü.*|| **hatt-ı sülüs,** *{OsT} Harflerinin üçte ikisi düz, üçte biri devirli, meşk kalemi kalınlığında bir yazı türü.*|| **hatt-ı şafak ü fecr,** *{OsT} Usturlaptaki şafak ve fecr çizgisi.*|| **hatt-ı şecerî,** *{OsT} Budak biçiminde bir yazı çeşidi.*|| **hatt-ı şikeste,** *{OsT} İran'a ait bir yazı türü.*|| **hatt-ı şuā-i müteşābihe,** *{OsT} mat. Özdeş vektörler.*|| **hatt-ı taksîm-i miyāh,** *{OsT} coğ. Su bölümü çizgisi; su çatı.*|| **hatt-ı ta'lîk,** *{OsT} Bütün harfleri devirli, sülüs kalınlığında bir İran yazısı.*|| **hatt-ı taziya,** *{OsT} Kırbaç darbesinin bıraktığı iz.*|| **hatt-ı tertib,** *{OsT} mat. Ordinat.*|| **hatt-ı tev'emān,** *{OsT} İki ayrı kâğıda yazılan, ancak yerleştirildiği zaman okunabilen bir yazı.*|| **hatt-ı tevki',** *{OsT} Yarısı düz yarısı devirli, nesih kalınlığında, ferman, vakfiye gibi belgelerde kullanılan bir yazı.*|| **hatt-ı ufk,** *{OsT} Ufuk çizgisi.*|| **hatt-ı ufkî,** *{OsT} mat. Yatay çizgi.*|| **hatt-ı vāsıt,** *{OsT} mat. Kenar ortay.*|| **hatt-ı vasl,** *{OsT} Bitiştiren çizgi.*|| **hatt-ı vetedü'l-arz,** *{OsT} gök b. Usturlapta, yer küresinin altında meridyendeki tutulum derecesini gösteren çizgi.*|| **hatt-ı veter,** *{OsT} mat. Kiriş; dairenin kirişi.*|| **hatt-ı yemānî,** *{OsT} Asıl Arap harflerinden oluşan yazı.*|| **hatt-ı zemîn,** *{OsT} coğ. Yer ekseni.*|| **hatt-ı zerendūd,** *{OsT} Altınla yazılmış celî yazılar.*|| **hattü's-semt ve'l-kadem,** *{OsT} gök b. Bir gözlemcinin bulunduğu noktadan ve gökkürenin merkezinden geçerek iki yana doğru uzanan ve gökküreyi iki noktada delen çizginin bu iki nokta arasında kalan kısmı.*|| **hattü's-semt ve'n-nazîr,** *{OsT} gök b. Gözlemcinin bulunduğu nokta ile yer kürenin merkezinden geçip iki yana doğru uzanarak gök küreyi delen sanal çizgi ve bu çizginin bu iki nokta arasında kalan parçası.*|| **hat uçağı,** *Sivil hatlarda kullanılan uçak.*

hata[1], [ata > Hotan ve Kençek d. hata] *{eT} is.* **1.** Ata. [DLT] **2.** *{ağız}* Büyükanne. [DS]

hata[2], [ḳata / ḫata] *{eT} is.* Defa; kez. [EUTS]

hata[3], [Ar. ḫaṭāʾ خطاء / خطای] *(hata:) {OsT} is.* **1.** Yanlış; yanlışlık; yanılgı; yanılma. **2.** İstemeden ve bilmeden yapılan yanlışlık; kusur. **3.** Suç; kabahat; günah. **4.** *istk.* Bir ölçmenin gerçek değeri ile gözlemlenen değer arasındaki fark. **5.** Gerçeğe uymayan bir olguyu benimseme; yanlış olanı benimseme; yanılgı. **6.** *spor.* Oyuncuların teknik olarak yaptıkları kural dışı hareket; faul. **7.** Bir kurala, bir metot ve tekniğe uymamak yüzünden oluşan yanlışlık. **8.** Bir kasıt gütmeksizin yapılan dinî esaslara aykırı davranış. ⧉ **hata aralığı,** *İstatistikte örnekleme yoluyla alınan değerlerin kararlama ve değişkenlik derecesi.*|| **hatā-bahş,** *{OsT} Hatayı göremeyen; affeden; bağışlayan.*|| **hata etmek,** *Bilerek veya bilmeden yanlış yapmak; yanılmak.*|| **hatākâr,** *{OsT} Suç işleyen; yanılan.*|| **hatā muādelesi,** *yer b. Hata denklemi.*|| **hata oranı,** *Sayısal farkın*

gerçek değere bölünmesi ile elde edilen oran. || **hata payı,** *Bir ölçümde gözlenen değer ile gerçek değer arasındaki fark.* || **hatâ-püş,** *{OsT} Suçları, kusurları örten; görmezlikten gelen.* || **hata sevap cetveli,** *Bir kitaptaki dizgi yanlışlıklarının kitap basıldıktan sonra doğrusunu gösteren cetvel; yanlış doğru cetveli; düzeltmeler.* || **hatâ-ver,** *{OsT} Hatalı.* || **hata vuruşu,** *spor. Oyuncuların teknik olarak yaptıkları kural dışı hareket dolayısıyla hakem tarafından yaptırılan yeni vuruş.* || **hataya düşmek,** *Bilmeden yanılmak.* || **hata yüzdesi** *Sayısal değerin gerçek değere bölünmesi ile elde edilen oranın yüzde olarak ifadesi.*

Hata, [Ar. ḫaṭā خطا] *{OsT} öz. is.* Kuzey Çin.

hatab, [Ar. ḥaṭab حطب] *{OsT} is.* Odun.

hataen, [Ar. ḫaṭā'en خطاءً] *(hata:'en) {OsT} zf.* Yanlışlıkla; yanlış olarak.

hataglanmak, [ḳat-aġ-la-n-mak / ḳaktıġ-la-n-mak / ḫataglanmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Gayret etmek; ceht etmek; çalışmak. [EUTS]

Hatai, [ḫatai] *(khatai) {eT} {OsT} is.* Çin.

hataire, [Ar. ḫaṭire > ḫaṭāi're خطائره] *(hata:ir) {OsT} is.* Önemli işler.

hataiyat, [Ar. ḫaṭā > ḫaṭāiyyāt خطائيات] *(hata:iya:t) {OsT} is.* Yanlışlar; yanlışlıklar.

hatap, -bı [Ar. ḳatab *(semer)* قتب] *{ağız} is.* **1.** Deve semerlerinin dayanıklı olması için iki tarafına konulan ağaç parçaları. **2.** Hayvana takılan çan. [DS]

hatal, [? hantal] *{ağız} sf.* **1.** Hantal; beceriksiz. **2.** (Hayvan için) sürüye katılamayacak kadar hantal veya zayıf. **3.** (Koyun için) yaşlı. [DS]

hatalı, [hata-lı] *sf.* **1.** Bir yanlışlığı, eksiği veya kusuru bulunan; hatası olan. **2.** *sf.* Hata yapmış olarak; hatası bulunmak suretiyle.

hatalmak, [ḳat-al-mak / kat-ıl-mak / ḫatalmaḳ] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Birleşmek; karışmak. [EUTS]

hatar[1], [Ar. ḥaṭār حتار] *(hata:r) {OsT} is.* **1.** Çadırın eteklerine bağlanan parça. **2.** Bir şeyin etrafını çevreleyen çember vb. şeyler; çerçeve.

hatar[2], [Ar. ḫaṭar خطر] *{OsT} is.* Güvenlik eksikliği; tehlike. 🗗 **hatar-gâh,** *{OsT} Tehlikeli yer.* || **hatar-geh,** *{OsT}* → hatar-gâh. || **hatar-mend,** *{OsT} Tehlikeli; korkunç.* || **hatar-nāk,** *{OsT} Tehlikeli; korkunç.*

hatar[3], [? hatar] *{ağız} is.* Odun, toprak yığını. [DS]

hatar[4], [Ar. ḳaṭār] *{ağız} is.* Katar; dizi. [DS]

hatarat, [Ar. ḫaṭṭarāt خطرات] *(hatara:t) {OsT} is.* Tehlikeler.

hatasız, [hata-sız] *sf.* **1.** Bir yanlışlığı, bir eksikliği bulunmayan; doğru; gerçek; hatası olmayan. **2.** *zf.* Bir hata yapmadan; hatası olmadan.

hataş, [Far. āteş] *{ağız} is.* Ateş. [DS]

hatat[1], [Ar. ḫaṭāt حتات] *(hata:t, t'ler ince söylenir) {OsT} is.* Bağırma çağırma.

hatat[2], [Ar. ḫaṭāṭ خطاط] *(hata:t) {OsT} is.* **1.** Süt kaymağı. **2.** *tıp.* Cilt üzerindeki yaraların kabukları dökülerek iyi olanları.

hatatif, [Ar. ḫuṭṭāf > ḫaṭāṭīf خطاطيف] *(hata:ti:f, t'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Kırlangıçlar.

hatavat, [Ar. ḫaṭve > ḫaṭavāt خطاوات] *(hatava:t, ikinci t inci söylenir) {OsT} is.* Adımlar. 🗗 **hatavātü'ş-şeytān,** *Şeytanın adımları; eğri yol; şeytanın işi.*

hataya, [Ar. ḫaṭāyā خطايا] *(hata:ya:) {OsT} is.* Hatalar; kusurlar; yanlışlar; suçlar; günahlar.

hatayî, [Ar. ḫaṭāī *(Hata: Mançurya, Moğolistan ve Doğu Türkistan)* > ḫātāyī خطايی] *(hata:yi:) {OsT} is.* **1.** Hıtay'da yetişen gül gibi katmerli bir çiçek. **2.** Kökeni bu bölgeye dayanan stilize edilmiş çiçek, dal ve yaprak motiflerinden oluşan süsleme türü. **3.** İpekli bir kumaş türü.

hatayli, [? hatayli] *{ağız} is.* Tepe. [DS]

hatekin, [ha+de-y-in / ha + de-diğ-in ?] *{ağız} zf.* (Olumsuz cümlelerde) ha deyince; kolay kolay; tez; çabuk. [DS]

hatem[1], [Ar. ḥātem حاتم] *(ha:tem) {OsT} sf.* Çok cömert.

hatem[2], [Ar. ḫātem خاتم] *(ha:tem) {OsT} is.* **1.** Mühür. **2.** Mühür yüzüğü; yüzük. **3.** *gnşl.* Son; en sonuncu. 🗗 **hātem-bend,** *{OsT} Mühür kazıyan; mühürcü.* || **hātem-i merāret,** *{OsT} Acılık mührü.* || **hātem-i sadāret,** *{OsT} Osmanlı padişahları tarafından sadrazamlara verilen mühür.* || **hātem-kârî,** *{OsT} Oyma ve kakma suretiyle yapılan süslemecilik.* || **hātemü'l-enbiyā,** *{OsT} Peygamberlerin en sonuncusu; Hz. Muhammed.* || **hātemü'l-mülk,** *{OsT} Hükümdar mührü.* || **hātemü'l-mürselîn,** *{OsT} Peygamberlerin sonuncusu; Hz. Muhammed.* || **hātemü'l-vahy,** *{OsT} Vahiy mührü; Hz. Muhammed.* || **hātemü'n-nübüvvet,** *{OsT} 1. Peygamberlik işareti. 2. Hz. Muhammed'in iki omuzu arasındaki ben.*

hatemallah, [Ar. ḫateme'Allāh ختم الله] *(hatemalla:h) {OsT} ünl. "Allah sona erdirsin"* anlamında bir dilek sözü. 🗗 **hatem'Allahü avākibbehu bi'l-hayr,** *{OsT} Allah sonunu hayırlı kılsın.*

hatemane, [Ar. ḫātem + Far. āne حاتمانه] *(ha:tema:ne) {OsT} zf.* Cömertçe.

hatemat, [Ar. ḫatme > ḫatemāt ختمات] *(hatema:t) {OsT} is.* Bir kitabı baştan sona okuyup bitirme işleri; hatim etmeler; bitirmeler.

hateme, [Ar. ḫateme ختمه] *{OsT} ünl. "Allah sona erdirsin"* anlamında bir iyi dilek sözü.

hatemi[1], [Ar. ḫātemī حاتمی] *(ha:temi:) {OsT} sf.* **1.** Cömertlikle ilgili olan. **2.** *is.* Cömertlik. 🗗 **hātemî kerem,** *{OsT} Cömert olan; bağışı çok olan.*

hatemi[2], [Ar. ḫātemī خاتمی] *(ha:temi:) {OsT} sf.* **1.** Mühürle ilgili. **2.** Mühür yapan.

haten, [Ar. ḫaten ختن] *{OsT} is.* Damat.

hatenat, [Ar.ḫatenāt ختنات] *(hatena:t) {OsT} is.* Kaynanalar.

hatene, [Ar. ḫatene ختنه] *{OsT} is.* Kaynana.

hatf[1], [Ar. ḫatf حتف] *{OsT} is.* Ölüm; ölme.

hatf[2], [Ar. ḫaṭf خطف] *{OsT} is.* **1.** Kapma. **2.** Şiddetli bir ışık karşısında gözün kamaşması. 🗗 **hatf-ı ebsār,** *{OsT} Göz kamaşması.*

hatgagan, [hat+ kak-an] *{ağız} is.* Ağaçkakan. [DS]

hatıb, [Ar. ḫāṭıb حاطب] *(ha:tıb) {OsT} sf.* **1.** Odun toplayan. **2.** *is.* Oduncu. **3.** İyiyi kötüden ayırt edemeyen kimse. 🗗 **hātıb-ı leyl,** *{OsT} 1. Gece odun toplayan. 2. mecaz. Saçma sapan konuşan.*

hatıf, [Ar. ḫaṭf > ḫāṭıf خاطف] *(ha:tıf) {OsT} sf.* **1.** Kapıp kaçan; kapan. **2.** Göz alan; göz kamaştıran.

hatıg, [ḳatıġ / ḫatıg] *{eT} sf.* **1.** Katı; sağlam. [EUTS] **2.** Karışık; katışık; karma. [EUTS]

hatıgrak, [ḳatıġ-rak / ḫatıgrak] *{eT} sf.* Sağlam; sapasağlam. [EUTS]

hatıl, [Ar. ḫaṭīl خطیل] *is.* **1.** Duvarın sağlamlığını arttırmak için örme malzemesi arasına yatay olarak yerleştirilen ahşap, demir veya beton öge. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Çeşme yalağı. **3.** *{ağız}* Hayvan yemliği. [DS] **4.** *{ağız}* İçinde üzüm ezilen tekne. [DS] **5.** *{ağız}* Kereste. [DS] **6.** *{ağız}* Orman içinde büyük odunların bulunduğu yer. [DS] 🗗 **hatıl atmak,** *{ağız} Kerpiç duvarlarda, kapı ve pencere üstü hizasından birbirine çatkılı ağaçlarla dolanmak.* [DS]|| **hatıl vurmak,** *Bir duvara direk yerleştirmek.*

hatıllama, [hatıl-la-ma] *is.* Hatıl koyma işlemi.

hatıllamak, [hatıl-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Duvar içine hatıl koymak suretiyle güçlendirmek.

hatım, [Ar. ḫātım حاطم] *(ha:tım) {OsT} sf.* Kırıcı; kırıp ufalayan.

hatır[1], [hat *(yans.)* > hat-ır] *is.* Kırma, kesip koparma ve sertçe ısırına sesi. 🗗 **hatır hatır,** *1. (Kesme, yeme, koparma, sürtme ve kaşınma için) sert ve katı sesler çıkararak. 2. {ağız} Çabuk çabuk.* [DS]|| **hatır hutur,** → hatır hatır.

hatır[2], [Ar. ḫuṭūr > ḫāṭır خاطر] *(ha:tır) {OsT} is.* **1.** Düşünme. **2.** Akılda tutma yetisi; bellek; hafıza; zihin; akıl. **3.** Aklına gelme; anımsama. **4.** Önemseme. **5.** Birine karşı duyulan saygı, sevgi. **6.** Bir kimsenin başka birisinden beklediği saygı, ilgi. **7.** Gönül; kalp. **8.** Durum; keyif; hâl. **9.** *tasvf.* Kalbe doğan ilahî hitap; ilham; sevgi; duygu. 🗗 **hatıra gelmek,** *Hatırlanmak.*|| **hatır-āsā,** *{OsT} Huzurlu; kaygısız.*|| **hātır-āşüfte,** *{OsT} Gönlü perişan olan.*|| **hatıra ve hayale gelmemek,** *Bir şeyin gerçekleşebileceğini hiç düşünmemek.*|| **hatıra yörendirmek,** *{eAT} Hatıra getirmek.*|| **hātır-āzār,** *{OsT} Gönül kıran; hatır kıran.*|| **hātır-āzārî,** *{OsT} Hatır gönül kırıcılık.*|| **hātır-āzürde,** *{OsT} Hatırı kırılmış.*|| **hatır belāsı,** *Sevilen ve sayılan birisi için katlanılan sıkıntı.*|| **hātır-cü,** *{OsT} Hatır alan; gönül alan.*|| **hatırda kalmak,** *Unutulmamış olmak.*|| **hātır-dāşt,** *{OsT} Hatırda tutma; akılda tutma.*|| **hatırda tutmak,** *Unutmamak; aklında bulundurmak.*|| **hatırdan çıkarmak,** *Unutmak.*|| **hatırdan çıkmak,** *Unutulmak.*|| **hātır-firîb,** *{OsT} Gönül aldatıcı.*|| **hātır-girifte,** *{OsT} Üzgün; kırgın.*|| **hatır gönül bilmemek,** *1. Kimsenin yararını veya zararını düşünmeden doğru bildiği bir işi yapmak; doğru söylemek. 2. İnsanların duygusunu, beklentilerini düşünmeden hareket etmek; kırıcı davranmak.*|| **hātır-güsār,** *{OsT} Gönle ferahlık veren.*|| **hātır-güşā,** *{OsT} Gönle ferahlık veren.*|| **hātır-hāh,** *{OsT} Gönlün istediği.*|| **hātır-hırāş,** *{OsT} Hatır kıran; gönül inciten.*|| **hātır-ı ātır,** *{OsT} Mektuplarda geçen hatır sorma formülü.*|| **hatırı için,** *Duyulan saygı için.*|| **hatırı kalmak,** *Gücenmek; kırılmak.*|| **hātır-ı melekî,** *{OsT} tasvf. Ahret muhabbeti.*|| **Hatırına bir şey gelmesin!** *Kötü bir amacım yok.*|| **hatırına gelmek,** *Hatırlamak; aklına gelmek.*|| **hātır-ı nāşād,** *{OsT} Tasalı gönül.*|| **hatırında kalmak,** *Unutmamak; hatırlamak.*|| **hatırında olmak,** *Unutmamış olmak.*|| **hatırında tutmak,** *Unutmamak.*|| **hatırından çıkmamak,** *Sevdiği, saydığı birinin isteğini yerine getirmek zorunda kalmak.*|| **hatır-ı nefsānî,** *{OsT} tasvf. Nefis ve dünya sevgisinin bedensel güçlere üstünlüğü.*|| **hatırını almak,** *Gönlünü alarak hoşnut etmek.*|| **hatırını hoş etmek,** *Sevindirmek; gönlünü almak.*|| **hatırını kırmak,** *Gücendirmek; üzmek.*|| **hatırını saymak,** *Gerekli saygıyı göstermek.*|| **hatırını sormak,** *Sağlığı, durumu ve keyfi ile ilgili bilgiler edinmeye çalışmak; gönlünü almak.*|| **hatırını yapmak,** *Gönlünü hoş etmek.*|| **hātır-ı rahmānî,** *{OsT} tasvf. Tasavvuf yolcusunun gönlünde birlik yüzünün görünüşü ile tam bir durgunluğa ulaşması.*|| **hātır-ı şeytānî,** *{OsT} tasvf. Nefis sevgisi yüzünden şehvet ve dünya bağlılığı.*|| **hatırı sayılır,** *1. Saygıdeğer. 2. Oldukça çok; hesaba katmaya değer.*|| **hatır için,** *Aslında yapmak istemediği bir işi birinin gönlü kırılmasın diye (yapmak).*|| **hātır-mānde,** *{OsT} Hatırı kırılmış; gücenmiş.*|| **hātır-māndegî,** *{OsT} Hatırı kalmış olan; gücenmiş.*|| **hātır-nevāz,** *{OsT} Gönül okşayan; hatırnaz.*|| **hātır-nevāzî,** *{OsT} Gönül okşayı-*

cılık; hatırnazlık.|| **hâtır-nişân,** *{OsT}* → hâtır-nişîn.|| **hâtır-nişîn,** *{OsT} Hatırda kalan; akılda kalan.*|| **hâtır-pesend,** *{OsT} Sevilen; beğenilen.*|| **hâtır-pezîr,** *{OsT} Sevilen; beğenilen.*|| **hâtır-pürs,** *{OsT} Hâl hatır soran.*|| **hatır saymak,** *Birinin mevki ve itibarı için ona saygı duymak.*|| **hatır-sâz,** *{OsT} Gönül yapan; hoşnut eden.*|| **hatır senedi,** *Gerçekte borçlu olmadığı hâlde alacaklıya bazı ticarî imkân sağlamak amacıyla düzenlenen senet.*|| **hatır sormak,** *Birinin sağlığı, durumu ve keyfi ile ilgili bilgiler edinmeye çalışmak.*|| **hâtır-şiken,** *{OsT} Hatır kıran; gönül inciten.*|| **hâtır-şikeste,** *{OsT} Gönlü kırık; incinmiş.*|| **hâtır-şinâs,** *{OsT}* → hatırşinas.|| **hâtır-şinâsâne,** *{OsT} Gönül alıcı biçimde.*|| **hâtır-şinâsî,** *{OsT} Gönül alıcılık.*|| **hâtır-zâd,** *{OsT} Akla gelen; gönle doğan.*

hatıra, [Ar. ḫāṭır => ḫāṭıra خاطره] *(ha:tıra) {OsT} is.* **1.** Akla gelen şey. **2.** Geçmişe ait olay, izlenim ve duygulardan henüz bellekte saklanmaya devam edenler; anı. **3.** Yaşanmış olayların yazılmış şekli. **4.** Bir kimseyi veya olayı anımsatan şeyler; anı olarak alınıp verilen veya saklanan eşya; andaç; anmalık; yadigâr; bergüzar. **5.** Turistik veya tarihî bir yeri ziyaret için gelen gezginlere satılan özel eşya. 🗗 **hatıra defteri,** *Hatıraların keleme alınıp yazıldığı defter.*|| **hatıra eşya,** *Bir yeri ziyaret edenlerin aldıkları o yere özgü küçük eşya.*|| **hatıra yazmak,** *1. Yaşanılan olayları kaydetmek. 2. Bir kimsenin hatıra defterine yazmak.*

hatıralık, -ğı [hatıra-lık] *is.* Anmak, hatırlanmak için verilen şey; yadigâr; anmalık.

hatırat, [Ar. ḫāṭırāt خاطرات] *(ha:tıra:t) {OsT} is.* **1.** Hatıralar; anılar. **2.** *ed.* Bir kimsenin yaşadığı veya tanık olduğu olayları anlattığı eser.

hatırlama, [hatır-la-ma] *is.* Akla getirme, anma durumu ve eylemi; zihinde canlandırma; anımsama.

hatırlamak, [hatır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafızada geçmişe ait bir olayı, duyguyu veya izlenimi tekrar canlandırmak; hatıra getirmek; anımsamak. **2.** Geçmişte olan bir olayı veya tanıdığı birini aklına getirmek; anmak.

hatırlanma, [hatır-la-n-ma] *is.* Hatıra getirilmiş olma durumu; anımsanma

hatırlanmak, [hatır-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Hatıra getirilmek; anılmak; anımsanmak.

hatırlatma, [hatır-la-t-ma] *is.* Hatırlatmak eylemi; anımsatma; uyarma.

hatırlatmak, [hatır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Birinin unuttuğu bir şeyi hatırlamasını sağlamak; aklına getirmek; anımsatmak. **2.** Birinin bir şeyi unutmamasına sağlamak; uyarmak.

hatırlayış, [hatır-la-y-ış] *is.* Hatırlama eylemi veya biçimi.

hatırlı, [hatır-lı] *sf.* Hatırı sayılır; etkili; saygın.

hatırnaz, [Ar. ḫāṭır + Far.-nevāz] *sf.* Gönül okşayan.

hatırsız, [hatır-sız] *sf.* Hatırı sayılmayan; etkisiz; saygın değil.

hatırşinas, [Ar. ḫāṭır + Far. şinās خاطرشناس] *(hatırşina:s) {OsT} sf.* Hatırı sayan; hatır kırmayan; saygılı; saygı gösteren.

hatırşinaslık, [hatırşinās-lık] *(hatırşina:slık) is.* Saygılı olma, hatır sayma hâli.

hatî, [Ar. ḫāṭī خاطی] *(ha:ti:, t kalın söylenir.) {OsT} sf.* Hataya düşüren; yanıltan; şaşırtan.

hati'a, [Ar. ḫaṭī'a خطیئه] *(hati:a) {OsT} is.* **1.** Günah; kabahat; suç. **2.** Yanlışlık. **3.** Yanlış.

hatib[1], [Ar. ḫaṭīb خطیب] *(hati:b, t kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Camide hutbe okuyan. **2.** Güzel ve düzgün konuşan kimse.

hatib[2], [Ar. ḫāṭib خاطب] *(ha:tib t, kalın söylenir) {OsT} sf.* Konuşan; söz söyleyen; hitabeden.

hatibane, [Ar. ḫaṭīb + Far. -āne خطیبانه] *(hati:ba:ne) {OsT} zf.* Güzel konuşanlara yakışır biçimde; hatip gibi; hatibe yakışır biçimde.

hatibe, [Ar. ḫaṭībe خطیبه] *(hati:be, t kalın söylenir) {OsT} is.* Odunluk; ormanlık.

hati'e, [Ar. ḫaṭī'e خطیئه] *{OsT} is.* → hatia.

hatif, [Ar. hetef > hātif هاتف] *(ha:tif) {OsT}* **1.** Sesi işitildiği hâlde kendisi görünmeyen. **2.** Yüksek sesle çağıran; çağırıcı; tellal. **3.** *is.* Gaipten seslenir gibi haber veren melek. **4.** Görülmeyen bir kuvvetten gelen ses.

hatifane, [Ar. hātif + Far. āne هاتفانه] *(ha:tifa:ne) {OsT} zf.* Hatife yakışacak şekilde.

hatifî, [Ar. hātifī هاتفی] *(ha:tifi:) {OsT} sf.* Hatifle ilgili; hatife ilişkin.

hatil, [Ar. ḫātil هاتل] *(ha:til) {OsT} sf.* **1.** (Yağmur için) durmadan yağan. **2.** Yorgun; dingin.

hatim[1]**, -tmi** [Ar. ḫatm *(kapatma; sona erdirme)* ختم] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabı baştan sona okuyup bitirme. **2.** Sona erdirme; bitirme. **3.** Kur'an'ı baştan sona kadar okuyup bitirme. **4.** Mühürleme. **5.** *{ağız}* Düğünde konuklara yedirilen yemek. [DS] 🗗 **hatim duası,** *Kur'an baştan sona kadar okunduktan sonra edilen dua.*|| **hatim indirmek,** *Kur'an'ı okuyup bitirmek.*|| **hatim sürmek,** *Kur'an okumaya devam etmek.*|| **hatm-i hâcegân,** *{OsT} Nakşibendî tarikatı mensuplarının toplu hâlde Kur'an-ı Kerim'den bazı sureler okuyup salavat getirmek suretiyle yaptıkları ayin.*

hatim[2], [Ar. ḫatm > ḫātim خاتم] *(ha:tim) {OsT} sf.* **1.**

Sona erdiren; bitiren. **2.** Sonuncu. **3.** Mühürleyen; mühürleyici.

hatime, [Ar. ḫatm > ḫātime خاتمه] *(ha:time) {OsT} is.* **1.** Son; nihayet. **2.** *ed.* Bir konuyu sona erdiren bölüm; son bölüm; son söz. **3.** Resmî yazışmalarda son cümle. **4.** Son nefeste kelime-i şahadet getirme. ◻ **hatime çekmek,** *Son vermek; sona erdirmek.*|| **hâtime-keş,** *{OsT} Sona erdiren; bitiren.*

hatip, -bi [Ar. ḫiṭāb > ḫaṭīb خطيب] *(hati:p) {OsT} is.* **1.** Bir topluluğa karşı konuşan, söz söyleyen kimse; konuşmacı. **2.** Güzel söz söyleyen, güzel konuşan kişi. **3.** Camilerde hutbe okuyan din görevlisi. ◻ **hatip kılıcı,** *Yalnız gösteriş için yapılan şeyler; işe yaramayan; göstermelik.*|| **hatip ebrusu,** *Kırmızı yeşil damarlı mermere benzer desenli süsleme kâğıdı.*

hatiplik, -ği [hatip-lik] *is.* Hatip olma durumu veya hatibin işi.

hatir[1], [Ar. ḫatīr ختير] *(hati:r) {OsT} sf.* Hilekâr.

hatir[2], [Ar. ḫaṭr > ḫaṭīr خطير] *(hati:r, t kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Büyük ölçüde. **2.** (Kişi için) şan ve şeref sahibi; yüce; ulu; büyük; şerefli. **3.** Tehlikeli.

hatire, [Ar. ḫaṭīre خطيره] *(hati:re) {OsT} is.* Etrafı duvarla çevrili yer; hazire.

hatlak, [at-la-mak > at-la-k] *{ağız} is.* Atlanacak yer. [DS]

hatlamak[1], [kat-la-mak / ḫatlamak]*) {eT} dönşl. f. [-r]* Birleşmek; karışmak. [EUTS]

hatlamak[2], [at-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Atlamak. [DS]

hatlamak[3], [ak-la-mak / ayık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] {ağız}* Ayıklamak; temizlemek. [DS]

hatm[1], [Ar. ḫatm ختم] *{OsT} is.* ➝ hatim.

hatm[2], [Ar. ḫatm ختم] *sf.* **1.** Arı; halis; saf. **2.** *is.* Bir yargı ve kaza gerektirme. **3.** Sağlamlaştırma.

hatm[3], [Ar. ḫaṭm خطم] *{OsT} is.* **1.** Kuş gagası. **2.** (İnsan ve hayvan için) burun.

batman, [Leh. hatman] *is.* Leh ve Rus kazaklarının başbuğlarına verilen unvan.

hatme, [Ar. ḫatm > ḫatme ختمه] *{OsT} is.* **1.** Bir kitabı baştan sona kadar okuyup bitirme. **2.** Kur'an'ı baştan sona kadar okuyup bitirmek.

hatmetme, [Ar. hatm + T. et-me] *is.* Bir kitabı baştan sona kadar okuma eylemi; bitirme.

hatmetmek, [Ar. hatm + T. et-mek] *gçl. f. [-er] [-(d)-i-yor]* **1.** Kur'an'ı veya bir kitabı baştan sona kadar okumak. **2.** Sona erdirmek; bitirmek.

hatmi, [Ar. ḫaṭmī خطمى] *(hatmi:) {OsT} is bot.* **1.** Ebegümecigillerden kökü ve yaprakları halk hekimliğinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılan pembe beyaz çiçekli, uzun boylu, çok yıllık otsu bir bitki, *(Althea officinalis).* **2.** Gülhatmi, *(Althea rosa).*

hatn, [Ar. ḫatn ختن] *{OsT} is.* **1.** Sünnet etme. **2.** Damat.

hatne, [Ar. ḫatne ختنه] *{OsT} is.* Kaynana.

hatnene, [ata+nine] *{ağız} is.* Büyükanne. [DS]

hatra, [Ar. ḫaṭra خطره] *{OsT} is. dz.* Nehirlerde işleyen gemilerin iskandil direği.

hatta, [Ar. ḫattā حتى] *(ha'tta:) {OsT} e.* **1.** Anlamı güçlendirmek amacıyla kullanılan bir cümle başı edatı; ta ki. **2.** Üstelik; **3.** Bundan başka. **4.** Bile. **5.** Dahi. **6.** Ayrıca.

hattab, [Ar. ḫaṭab *(odun)* > ḫaṭṭāb حطاب] *(hatta:b) {OsT} is.* Oduncu.

hattaf, [Ar. ḫaṭṭāf خطاف] *(hatta:f) {OsT} sf.* **1.** Kapıp kaçan; aşıran. **2.** *is.* Kırlangıç.

hattan, [Ar. ḫatn *(sünnet etme)* > ḫattān ختان] *(hatta.n) {OsT} is.* Sünnetçi.

hattar, [Ar. ḫattār ختار] *(hatta:r) {OsT} sf.* Hilekâr.

hattat, [Ar. ḫaṭṭ *(yazı, çizgi)* > ḫaṭṭāṭ *(çizici)* خطاط] *{OsT} is.* **1.** Güzel yazı yazan kimse. **2.** Mesleği güzel yazı yazmak olan kimse.

hattatlık, -ğı [hattat-lık] *is.* **1.** Hattat olma durumu. **2.** Hattatın mesleği.

hattıhareket, [Ar. ḫaṭṭ-ı ḫareket خط حركت] *(ha'ttı-hareket) {OsT} is.* Tutulan yol; tutulacak yol; davranış; tutum; teknik; metot.

hattır, [hat *(yans.)* > hat(t)-ır] *is.* Sesli olarak kesme, parçalama ve ısırmayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **hattır huttur,** *{ağız} 1. (Yemek eylemi için) acele ile ve oburca. 2. (İş yapmak eylemi için) acele ve dikkatsizce.* [DS]

hattuk, -ğu [hot *(yans.)* + tuk *(yans.)* > hattuk] *{ağız} is.* Kalem kalınlığında söğüt dalının kabuğu boru gibi çıkarılarak yapılan bir düdük. [DS]

hatun, [Soğd. ẖʷatēn => ḫātun / ḳātun / Far. ḫātūn خاتون] *{eT}* **1.** Hakan eşlerine veya yüksek seviyeli görevlilerin eşlerine verilen unvan; hakan eşi; kraliçe. [EUTS] [Gabain] **2.** *{OsT}* Kadın; bayan; hanım. **3.** *{OsT}* Karı; eş; zevce. ◻ **Hâtûn-ı Arab,** *{OsT} Mekke.*|| **Hâtûn-ı cennet,** *{OsT} Cennet kadını; Hz. Fatma.*|| **hâtûn-ı cihân,** *{OsT} Güneş.*|| **hâtûn-ı felek,** *{OsT} Güneş.*|| **hâtûn-ı hüm,** *{OsT} Şarap.*|| **Hâtûn-ı kâinât,** *{OsT} Mekke.*|| **hâtun-ı yağmâ,** *{OsT} Güneş.*|| **hatun kişi,** *{eAT} Kadın; hanım; bayan.*

hatuncuk, -ğu [hatun-cuk] *is.* **1.** Genç bayan. **2.** Ufak tefek yapılı bayan. **3.** *{ağız}* Görümce. [DS]

hatur, [? hatur] *{ağız} is.* Bitli; pis. [DS]

hatuz, [*eT.* kutas > hotoz] *{ağız} is.* Kadınların başlarına taktıkları süs; hotoz; sorguç. [DS]

hatve, [Ar. ḫaṭve خطوه] *{OsT}* *is.* Adım. 🗗 **hatve-endāz,** *{OsT}* *Adım atan.*|| **hatve-endāzî,** *{OsT}* *Adım atıcılık.*|| **hatve-şümār,** *{OsT}* *1. Adım sayan. 2. Güvenlik gerekçesi ile çekinerek yürüyen.*

hav[1], [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hav hav, hav-kır-mak, hav-la-mak*

hav[2], [Ar. ḫāv خاو / Erme. ḫav] *is.* **1.** Kadife, çuha, havlu vb. kumaşların yüzeyindeki ince tüyler. **2.** Şeftali gibi bazı meyvelerin üzerinde bulunan ince tüyler. 🗗 **hav ayarı,** *Bazı kadife tezgâhlarında hav kesim yüksekliğini ayarlayan çerçeve.*|| **hav doldurmak,** *Kadife kumaşlarda dokuma hatasından doğan hav boşluğunu özel teknikle gidermek.*|| **hav eziği,** *Kadife ve bunun gibi kumaşlarda katlama veya başka baskılardan dolayı meydana gelen ezik kısım.*|| **hav işçisi,** *Pamuk kumaşların yüzeyini tarayan işçi.*|| **hav tüyü,** *1. Kuşların gövdesinde büyük tüy ve teleklerin altında bulunan yumuşak ve ince tüy. 2. Yavru kuşların henüz gelişmemiş ince tüyleri.*|| **hav yatığı,** *Uzun süre askıda kalan kumaşın bazı kısımlarında hav kabarmaması şeklinde ortaya çıkan üretim hatası.*|| **hav yatırma,** *Bir kumaşın havlarını bastırma.*

hav[3], [kav] *{ağız}* *is.* Yılanların ilkbaharda attıkları ince kabuk; kav. [DS]

hav[4], [Ar. ḫavf => haf / hav] *{ağız}* *is.* Haber. [DS]

hava, [Ar. ḫavā' حواء] *(hava:)* *{OsT}* *is.* **1.** Hava yuvarını oluşturan bütün canlıların solunumu için gerekli renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı. **2.** Gökyüzü. **3.** Çevreyi kuşatan boşluk. **4.** Belli bir yer ve zamanda basınç, sıcaklık, nemlilik, rüzgâr, yağış durumunun bütünü. **5.** Canlılar üzerindeki etkisine göre hava yuvarının etki durumu. **6.** Gökyüzü doğrultusu; başımızın üstündeki boşluk. **7.** Esinti. **8.** *mecaz.* Manevi durum; psikolojik hâl. **9.** Ortam; durum; atmosfer. **10.** Keyif; âlem. **11.** (Görünüş veya davranış için) bir kimsenin durumu. **12.** (Durum, davranış için) sonuçsuz; anlamsız; hiçbir şey; boş. **13.** *müz.* Müzik parçalarında tür. **14.** *müz.* Müzik aletlerinden çıkan ses perdesi. **15.** Tarz; üslup. **16.** Çekicilik; albeni; alım; cazibe. 🗗 **hava açmak,** *(Hava için) güneşli bir durum almak; gökyüzünün aydınlanması; bulut ve sisin dağılarak gündüz güneşin, geceleyin yıldız ve ayın görünür olması.*|| **hava ağı** *Uçak seferlerinin yapıldığı merkezler arası bağlantıların bütünü.*|| **hava akını,** *as. Savaş uçaklarının bir hedefi toplu olarak bombalaması.*|| **hava alanı,** *Uçakların inip kalkması için yapılmış düz, geniş ve asfaltlanmış yer.*|| **hava almak,** *1. Teneffüs etmek; açık havada gezinti yapmak. 2. Umduğunu bulamamak; hiçbir şey kazanamamak. 3. (Bir şey için) içine hava girmek.*|| **hava atışı,** *spor. Basket ve futbol oyunlarında hakemin her iki takımdan birer oyuncu önünde topu havaya atarak, durmuş oyunu tekrar başlatması.*|| **hava atmak,** *argo. Üstünlük taslamak; böbürlenmek; caka satmak.*|| **hava bacası,** *Köprü, tünel veya maden ocağının içindeki havayı yenilemek amacıyla bırakılan boşluk.*|| **hava basıncı,** *fiz. Yer yuvarının herhangi bir noktada yeryüzüne yapmış olduğu basınç.*|| **hava baskın olmak,** *{ağız}* *Yazın sıcaklarda havanın nem oranının yüksekliği ile havada bir sıkıntı, dolayısıyla insanda bunaltı olmak.* [DS]|| **hava basmak,** *1. Tekerlek, balon vb. cisimleri hava ile doldurmak; şişkinliğini artırmak; şişirmek; hava vermek. 2. tıp. Akciğerlere basınç altında hava veya oksijen doldurmak. 3. argo. Gururlanmak; büyüklenmek.*|| **hava bilgisi,** *Hava durumunun, sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç vb. özelliklerini gözleme ve hava yuvarı hareketlerinin yasalarını incelemeye dayanan yer fiziği dalı; meteoroloji.*|| **hava birliği,** *Hava kuvvetlerinden oluşan askerî birlik.*|| **hava boşaltma makinesi,** *fiz.* Kapalı bir yerdeki havayı boşaltmaya yarayan alet; boşaltaç.|| **hava boşluğu,** *fiz. Yeryüzündeki engebeler dolayısıyla havada oluşan basınç farkının doğurduğu yoğunluk değişmesi ile aşağı doğru olan hava akımı olayı.*|| **hava bozmak,** *Yağmur, kar vb. yağış olacağı belirmek.*|| **hava bozulmak,** *Havada fırtına, yağmur vb. etkiler görülmek.*|| **hava bulanmak,** *Havada sislenme veya yağmur belirtileri ortaya çıkmak.*|| **hava bungunluğu olmak,** *{ağız}* → hava baskın olmak. [DS]|| **hava burgacı,** *Havanın girdap biçiminde oluşturduğu akım; türbülans.*|| **hava çalgınlığı,** *{ağız}* *Yaz sıcakları yüzünden ekinlerin tane bağlamaması durumu.* [DS]|| **hava çalmak,** *{ağız}* *1. Fırtınalı havada ardı ardına şimşek çakmak. 2. Güneşte çok kalarak hasta olmak.* [DS]|| (her biri başka bir) **hava çalmak,** *Birbiri ile çelişen tutumlar içinde bulunmak.*|| **hava çalmak,** *Müzik parçası seslendirmek.*|| **hava çarpmak,** *(İklim ve hava şartları) insan üzerinde sağlığı bozucu etkide bulunmak; rüzgârdan etkilenmek.*|| **hava çekmek,** *{ağız}* *Şarkı, türkü söylemek.* [DS]|| **havada kalınak,** *1. (Düşünce, iddia için) dayanaksız kalmak. 2. (İş, girişim için) sonuca ulaşamamak. 3. (Nesne için) bulunması gereken yerden daha yüksekte durmak.*|| **hava değişimi,** *1. Havanın bulutlanması, yağması, soğuması, ısınması gibi değişimlerin genel adı. 2. Hastaların daha iyi hava koşullarında sağlığına kavuşması için yapılan yer değiştirme işlemi.*|| **hava değiştirmek,** *İklimi daha iyi bir yere gidip bir süre oturmak.*|| **hava deliği,** *Bodrum ve tünel gibi yerlerdeki odaların veya bir şeyin içindeki havanın değiştirilmesi veya boşaltılması için açılan delik.*|| **hava dolaşımı,** *Bir alandaki hava akışı; sirkülasyon.*|| **hava durumu,** *Belli bir yerde, belli bir anda sıcaklık, rüzgâr, nem, yağış gibi özellikler bakı-*

mından hava yuvarının durumu.|| **hava düzenleyicisi,** *Kapalı yerlerde sıcaklık yönünden istenilen hava koşullarını sağlayan araç.*|| **... hava estirmek,** *İstediği biçimde ortam oluşturmak.*|| **hava filosu,** *as. Uçak, helikopter vb. hava araçlarından meydana gelen filo.*|| **hava gazı,** *1. Maden kömüründen çıkarılan, yalcılarak ısı ve ışık sağlayan gaz. 2. argo. Boş söz; önemsiz şey.*|| **hava gazı beki,** *Havagazı ocağının yüksek sıcaklık veren ucu.*|| **hava gazı fırını,** *Hava gazı ile çalışan fırın.*|| **hava gazı sayacı,** *Bir yerde kullanılan hava gazı miktarını belirleyen sayaç.*|| **hava haritası,** *Uçaklardan veya uydulardan çekilen fotoğraflardan yararlanarak düzenlenen harita.*|| **hava hattı,** *Bir hava yolu şirketinin düzenli olarak çalıştığı yol.*|| **Hava hoş!** *"Nasıl olursa olsun, fark etmez!" anlamında kullanılan söz.*|| **hava indirme harekâtı,** *Askerî birlikleri havadan indirmek suretiyle gerçekleştirilen harekât.*|| **hava iyi esmek,** *Uygun bir ortam belirmek.*|| **hava hukuku,** *Hava ulaşımını sağlama hak ve kurallarını düzenleyen hukuk kuralları.*|| **hava kaçırmak,** *(İçinde hava bulunan nesneler için) içindeki havayı dışarı bırakmak.*|| **hava kanalı,** *Havayı bir yerden başka bir yere taşımakta kullanılan kanal veya boru.*|| **hava kapağı,** *Bir kanaldan geçen havanın niteliğini ayarlayan kapak.*|| **hava kapanmak,** *(Gökyüzü için) bulut veya sis ile örtülmek.*|| **hava kararmak,** *1. Güneşin batması ile ortalık yarı karanlık olmak. 2. (Gökyüzü) iyice bulutlanmak.*|| **hava kesesi,** *1. zool. Balıkların aşağı ve yukarı hareketini sağlayan ve hava ile dolup boşalan kese. 2. Kuşlarda akciğere bağlı olarak vücudun değişik yerlerinde bulunan kese. 3. Böceklerde trake boruları üzerinde yer almış bulunan hava dolu şişkinlikler.*|| **hava keşfi,** *Düşmanın askerî hareketleri ile stratejik noktalarını ve ikmal yollarını hava araçları ve uydu ile gözlemeye dayanan keşif.*|| **hava kırılmak,** *(Hava için) sıcaklığı artmak, soğuğu azalmak.*|| **hava köprüsü,** *Zorunlu durumlarda iki şehir veya ülke arasında hava yoluyla sağlanan ulaşım.*|| **hava kötü** (fena) **esmek,** *Uygunsuz bir ortam belirmek.*|| **hava kuşu,** *{ağız} Uçurtma.* [DS]|| **hava kuvvetleri,** *Ülkenin havadan savunmasını sağlamak için uçak, helikopter vb. araçlarla ve bunlarla ilgili yer donanımından meydana gelen savunma gücü.*|| **hava küre,** *gök b. coğ. Yer yuvarlağını kuşatan çeşitli gazlardan oluşan örtü; atmosfer.*|| **hava limanı,** *1. Şehirler ve ülkeler arası hava ulaşımı için gerekli teknik ve ticarî kuruluşların bütünü. 2. Bu tür bir alt yapının gerçekleştirilmesini sağlayan kuruluş.*|| **hava meydanı,** *Uçakların inip kalkması için yapılmış düz, geniş ve asfaltlanmış yer; hava alanı.*|| **havanın gözü yaşlı olmak,** *Yağış olacağını ifade eden söz.*|| **hava oyunu,** *Fiyatının artacağı anlaşılan bir malın, ileride tamamını almak üzere söz vererek bir miktarını alıp gerisini daha sonra teslim almak ve ona göre ödemede bulunmak üzere girişilen bir tür riskli alışveriş.*|| **hava örtüsü,** *as. Düşmanın görmesine veya vurmasına engel olmak amacıyla bir bölge üzerinde savaş uçaklarını uçurmak işi.*|| **hava parası,** *Bir yeri kira ile tutabilmek için sahibine veya içindekilere açıktan ödenen para.*|| **hava payı,** *1. Bir inşaatta veya eşyalar arasında yer darlığı çekmemek için fazladan bırakılan boşluk. 2. Köprüler altında bırakılan boşluk.*|| **hava pompası,** *Lastik, balon vb. şeyleri şişirmek için el veya ayakla kullanılan pompa.*|| **hava raporu,** *Bir yerdeki, belirli bir gün ve saatteki iklim olayları ile ilgili ölçümlerin tümünü oluşturan döküm.*|| **hava saati,** *Otomobillerdeki havanın basıncını ölçmeye yarayan manometre.*|| **hava sahası,** *huk. Bir devletin yalnız kendisinin kullanma hakkının olduğu, başka devletlerin ancak ilgili devletten izin almak suretiyle kullanabildikleri, kendi sınırlarıyla ilgili gökyüzü parçası.*|| **hava savunması,** *Her türlü hava saldırısını önceden tespit ederek karşı koymak için kullanılan araçlar ve alınan önlemlerin tümü.*|| **havası olmak,** *Cana yakın, çekici olmak.* || (birinde birinin) **havası olmak,** *O kişiye benzemek; onu hatırlatmak.*|| **havasına uymak,** *Bulunduğu ortama uymak.*|| **havasını bulmak,** *1. Bir kişiye etki edebilecek yolu bulmak. 2. Bir işi sona erdirecek tekniği bulmak. 3. Kendi düşüncesine uygun bir ortamı bularak keyiflenmek; neşelenmek.*|| **hava süzgeci,** *Kapalı bir alana giren havanın içinde bulunan yabancı maddeleri süzmek amacıyla kullanılan düzenek; hava filtresi.*|| **hava şartları,** *İklim özellikleri.*|| **hava tahmini,** *Kısa bir süre için havanın güneş, sıcaklık, yağış bakımından nasıl olacağını belirten tahmin.*|| **hava taşı,** *Uzaydan yer yüzüne düşen taş; gök taşı; meteorit.*|| **hava taşımacılığı,** *Uçaklarla ve diğer hava taşıtlarıyla yapılan yolcu, yük ve posta taşıma işi.*|| **hava taşıtı,** *Havada yol alarak yolcu, yük vb. taşımakta kullanılan her türlü uçak, helikopter, balon gibi araçların tümü.*|| **hava tebdili,** *Hastaların daha iyi hava koşullarında sağlığına kavuşması için yapılan yer değiştirme işlemi.*|| **hava tutması,** *Uçak yolculuğu sırasında görülen bulantı vb. tür rahatsızlık.*|| **hava ulaşımı,** *Yolcu veya askerî birlikleri havadan taşıma işi.*|| **hava üssü,** *as. 1. Askerî harekâtlarda kullanılan her türlü donanıma sahip üs. 2. Askerî hava birliklerini göreve hazırlamak için gerekli olan araç ve makinelerin tümü.*|| **havaya,** *Boşuna; sonuçsuz olarak.*|| **havaya baş koşmak,** *{eAT} Boyun eğmek.*|| **havaya gitmek,** *Boşa gitmek; işe yaramamak; iyi bir sonuç elde edememek.*|| **hava yakmak,** *{ağız} Türkü düzmek.* [DS]|| **havaya pala sallamak,** *Boşuna gayret ve emek harcamak.*|| **havaya savurmak,** *1. Boş yere harcamak. 2. Bir şeyi havaya fırlatmak.*|| **havaya uçmak,** *1. Bir patlama sonucunda yıkılmak, parça-*

lanmak. 2. Boşa gitmek; işe yaramamak.|| **hava vermek,** *1. Otomobil lastiği vb. şeyleri hava ile şişirmek. 2. Bir yerin ilgi çekiciliğini, güzelliğini ve etkileyiciliğini arttırmak; güzel bir görünüm kazandırmak.*|| **hava yastığı,** *Taşıtlarda çarpışma anında yolcuların sert maddelere çarparak yaralanmasını önlemek amacıyla aniden şişen lastik balon.*|| **hava yemek,** *dnz. Şiddetli bir fırtınaya yakalanmak.*|| **havayı bozmak,** *Bir topluluktaki uyumlu ilişkiyi bozmak.*|| **havâ-yi nesîmî,** *{osT} gök b. Hava küre; atmosfer.*|| **hava yolu,** *Hava taşıtlarının uçuş sırasında izlemek zorunda kaldıkları yol.*|| **hava yolu ile,** *Uçak veya hava taşıtı ile.*|| **hava yuvarı,** *gök b. coğ. Yer yuvarlağının kuşatan çeşitli gazlardan oluşan örtü; atmosfer.*

hava, [Ar. hevā هوا / هوى] *(hava:) {OsT} is.* → heva.

havac, [Ar. ḥācce > ḥavācc حواج] *(hava:c) {OsT} is.* Hacca gitmiş kadınlar.

havacı, [hava-cı] *is.* **1.** Hava taşıtlarında görevli kişi. **2.** *as.* Hava kuvvetlerinde görevli olan asker. **3.** Okçulukta okların düştüğü yeri denetleyen görevli.

havacılık, -ğı [hava-cı-lık] *is.* **1.** Havacının yaptığı iş veya mesleği. **2.** Havada uçma tekniği. **3.** Hava ulaşımı ile ilgili teknikleri inceleyen bilim dalı.

havacıva, [Ar. hevā / ḥavā + Far. civa هواجيوه / حواجيوه] *{OsT} is. bot.* **1.** Sığır diligillerden, Akdeniz bölgesinin kalkerli kesimlerinde yetişen, mavi veya firfiri renkte çiçekleri olan ve köklerinden kırmızı boya elde edilen çok yıllık otsu bitki, *(Alkanna tinctoria).* **2.** *argo.* Hiçbir değeri olmayan; değersiz; önemsiz. 🗗 **havacıva merhemi,** *Havacıva bitkisi köklerinden yapılan bir tür ilaç.*

havacib, [Ar. ḥācib > ḥavācib حواجب] *(hava:cib) {OsT} is.* Perdeler.

havada, [hava-da] *zf.* (Bir dans veya bale için) bir figürün ayaklar yerden kesilerek (yapılacağını belirtir).

havadan, [hava-dan] *zf.* **1.** Hava yoluyla. **2.** *mecaz.* Emek harcamadan; karşılığı ödenmeden; açıktan. **3.** Boş veya değersiz; spekülatif. 🗗 **havadan sudan konuşmak,** *Belirli bir konuyla ilgili değil de rastgele konulardan, rastgele şeylerden söz etmek; şundan bundan konuşmak.*|| **havadan taşıma,** *as. Bir askerî birliği hava taşıtları yardımı ile bir yerden başka bir yere götürme işi.*

havadar, [Ar. ḥavā' + Far. -dār حوادار] *(hava:da:r) sf.* Temiz hava alınabilen; hava akımlarına açık.

havadarlık, [havadar-lık] *(hava:da:rlık) is.* Havadar olma durumu; havadar olan şeyin durumu.

havadis, [Ar. ḥādiṣe > ḥavādiṣ حوادث] *(hava:dis) {OsT} is.* **1.** Olaylar; hadiseler; durumlar. **2.** İlgiyle karşılanabilecek haber.

havafî, [Ar. ḫāfiye > ḫavāfî خوافى] *(hava:fi:) {OsT} anat.* Omuzun iç yüzleri.

havafir, [Ar. ḥavāfir حوافر] *(hava:fir) {OsT} is.* Kazıcılar; kazıyıcılar.

havaî, [Ar. havā' => havā'ī هوائى] *(hava:i:) {OsT} is.* **1.** Hava ile ilgili. **2.** Havada bulunan. **3.** Gökyüzü renginde olan. **4.** Hevesine bağlı olarak davranan; dilediğince davranan; uçarı; hoppa. **5.** *mecaz.* Değeri olmayan; boş; değersiz. **6.** *argo.* Hileli zar. 🗗 **havâî fişek,** *1. Törenlerde veya şenliklerde gösteri amacıyla kullanılan, atıldığında ışıklar saçarak patlayan fişek. 2. Askerî harekâtlarda geceleri düşman bölgesini aydınlatarak düşmanın hareketini gözetlemek için kullanılan küçük roket.*|| **havaî mavi,** *1. Gökyüzü rengi; açık mavi. 2. sf. Bu renkte olan.*|| **havaî hat,** → hava hattı.

havailik, -ği [havai-lik] *(hava:i:lik) {OsT} is.* Hoppa ve kararsız olma durumu; uçarılık; hoppalık.

havaiyat, [Ar. havā'iyyāt هوائيات] *(hava:iya:t) {OsT} is.* **1.** Küçük ve değersiz şeyler. **2.** Boş ve değersiz iş ve sözler.

havak, -ğı [ha + Ar. vaḳt] *{ağız} zf.* Ne zaman? [DS]

havakin, [*eT.* ḫāḳan > *(Ar. kurallara göre çoğul)* ḫavāḳīn خواقين] *(hava:ki:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hakanlar.

havaklanmak, [havak-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → havakmak. [DS]

havakmak, [havak-mak] *{eAT} {ağız} gçsz. f [-ır]* (Yara için) şişmek; irinlenmek; azmak; şiddetlenmek. [DS]

havaklı, [havak-lı] *{ağız} sf.* Olmayacak şeyler isteyen; yüksek fiyat isteyen. [DS]

haval, [kaval] *{ağız} is.* Yemenileri kalıba çekmekte kullanılan ağaçtan yapılma bir tür düzenek. [DS]

havala, [Ar. ḥavāle] *{ağız} is.* **1.** Sıkıntı. **2.** Düğünde son gün yapılan toplantı. **3.** Duvak. [DS] 🗗 **havala günü,** *{ağız} 1. Gelin geldikten sonraki ilk gün. 2. Duvak günü.* [DS]

havalacı, [havale-ci] *{ağız} is.* Sulama suyunu yöneten görevli. [DS]

havalak, -ğı [hava-la-k] *{ağız} sf.* Yukarı doğru; havaya doğru; kalkık. [DS]

havalandırıcı, [hava-la-n-dır-ıcı] *is.* Kapalı bir yerin havasını sürekli ve doğal olarak havalandırmaya yarayan düzenek.

havalandırılma, [hava-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Havalandırılmak eylemi.

havalandırılmak, [hava-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Bir yerdeki kirli hava boşaltılarak yerine temiz hava gelmesi sağlanmak.

havalandırma, [hava-la-n-dır-ma] *is.* **1.** Havalanmasını sağlama. **2.** Kapalı bir yerdeki havayı tazele-

mek amacıyla kurulmuş düzenek; havalanmayı sağlayan şey.

havalandırmak, [hava-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir yerdeki kirli havanın yerine temiz hava gelmesini sağlamak; hava göndermek. **2.** Açık havaya çıkarmak. **3.** (Kuş, uçak vb.) uçurmak; uçmasını sağlamak.

havalandırmalı, [hava-la-n-dır-ma-lı] *sf.* Havalandırması olan.

havalanma, [hava-la-n-ma] *is.* **1.** Hava alma, havasını değiştirme eylemi. **2.** Havaya kalmak; uçmak.

havalanmak, [hava-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kapalı bir yerin havasını değiştirmek. **2.** Temiz hava almak. **3.** Havaya yükselmek; uçmak. **4.** Rüzgârla, hava akımıyla hareket etmek. **5.** *mecaz.* Beğenilmeyen davranışlarda bulunmak. **6.** *mecaz.* Yerinde oturamaz duruma gelmek.

havalat, [Ar. ḥavālāt حوالات] *(hava:la:t) {OsT} is.* Havaleler.

havale, [Ar. ḥavāle *(döndürme; başkasına yükleme)* حواله] *(hava:le) {OsT} is.* **1.** Bir işi başka birinin sorumluluğuna bırakma; devretme; ısmarlama. **2.** Parayı başka bir yerde ilgilisine ödettirme. **3.** Parayı başka bir yerdeki kişiye banka veya posta yoluyla gönderme işinde kullanılan belge. **4.** Bir arsayı çevirmek amacıyla yapılan duvar. **5.** Bir binadan başka bir binanın içini görebilme durumu. **6.** *huk.* Bir borcu, bir zimmetten diğer bir zimmete geçirme. **7.** Yüksek ve büyük bir görünüşü olma. **8.** Bir şeyle vurma; saldırma. **9.** Resmî kâğıt üzerinde ilgili yere gönderildiğine dair yazılan not. **10.** Hamile kadınlarla küçük çocuklarda görülen bir tür çırpınmalı ve ateşli hastalık. **11.** Devletin mülkleriyle ilgili paraları toplayan görevli. 🗗 **havale etmek,** *1. Bir şeyin alınması, yapılması işini bir başkasına bırakmak; ısmarlamak; devretmek. 2. Yollamak; göndermek.*|| **havāle-gâh,** *{OsT} 1. Sıkıntı ve darlık halinde başvurulan yer. 2. Gezinti yeri; eğlenilen, vakit geçirilen yer; gönül avutulan yer.*|| **havale gelmek,** *1. Banka veya posta yoluyla parası gelmek. 2. Hamile kadınlarla küçük çocuklarda bir tür çırpınmalı ve ateşli hastalık krizleri görülmek.*|| **havale göndermek,** *Banka veya posta yoluyla başka yerdeki birine para göndermek.*|| **havāle-i muaccele,** *{OsT} huk. Karşı tarafça hemen ödenmesi gereken havale.*|| **havāle-i mukayyede,** *{OsT} huk. Havale gönderenin, ödeyici elinde bulunan malından ödenmek üzere gönderilen havale.*|| **havāle-i mübheme,** *{OsT} huk. Ödeyicinin hemen veya geciktirerek ödeme yapabileceği belirtilmemiş havale.*|| **havāle-i müeccele,** *{OsT} huk. Vadesinde ödenmesi gereğiyle yapılan havale.*|| **havāle-nāme,** *{OsT}* → havalename.|| **havale yollamak,** *Banka veya posta yoluyla başka yerdeki birine para göndermek.*

havaleli, [havale-li] *(havāle-li) sf.* **1.** Havalesi olan. **2.** Çok yüksek ve büyük olan. 🗗 **havaleli yük,** *Dikine yüksekliği çok olan yük.*

havalename, [Ar. ḥavāle + Far. nāme حواله نامه] *(hava:lena:me) {OsT} is.* Posta veya banka yoluyla para gönderildiğinde gönderen, alıcı ve gönderilen para miktarını belirten belge; havale kâğıdı.

havaleten, [Ar. ḥavāleten حوالةً] *(hava:leten) {OsT} zf.* Havale olarak; havale ile.

havalı, [hava-lı] *sf.* **1.** Havası olan. **2.** Temiz hava alabilen. **3.** Basınçlı hava ile çalışan. **4.** *mecaz.* Aklı havada; havalanmış; uçarı. **5.** Yaramaz. **6.** Göz alıcı; çekici; cazibeli. **7.** *{ağız}* Yüksek. [DS] 🗗 **havalı fren,** *Basınçlı hava ile çalışan fren düzeneği.*

havalık, [hava-lık] *is.* **1.** Kanalizasyon sisteminin açık hava ile bağlantısını sağlayan boşluk. **2.** *{ağız}* Balıkların solungacı. [DS]

havali, [Ar. ḥavl *(dönme)* > ḥavālī حوالى] *(hava:li:) {OsT} is.* Yöre; çevre; dolay. 🗗 **havālî-i beyne'l-hücerāt,** *{OsT} bot. Bitki hücrelerinin aralarındaki boşluklar.*

havamil, [Ar. ḥāmile > ḥavāmil حوامل] *(hava:mil) {OsT} is.* Hamileler; gebe kadınlar.

havamis, [Ar. ḫamse > ḫavāmis خوامس] *(hava:mis) {OsT} is.* Beşler; beşlikler. 🗗 **havāmis-i Süleymāniye,** *{OsT} Süleymaniye medresesini meydana getiren medreselerden beşinin müderrislerine verilen unvan.*

havan, [Far. hāven / hāvān هاون / هاوان] *{OsT} is.* **1.** İçinde bir şey dövülüp ufalanmaya yarayan ağaç, taş ve metalden yapılmış çukur kap. **2.** Tütün kıyma makinesi. *{ağız}* **3.** Develere takılan büyük çan. [DS] **4.** *{ağız}* Huni. [DS] 🗗 **havanda su dövmek,** *Boş yere uğraşmak.*|| **havan dövücünün hınk deyicisi,** *Kendisinin gücü olmadığı hâlde başkasına yardım ediyormuş gibi görünen yardakçı kimse.*|| **havan elçeği,** *{eAT} Havaneli.*|| **havan topu,** *as. Aşırtma atış yapmakta kullanılan kısa namlulu bir tür silah.*

havaneli, [Far. havān + T. el-i] *is.* Havanda bir şeyi dövmeye yarayan ucu topuzlu ağaç veya metal tokmak.

havanık, [Ar. ḫavānıḳ خوانق] *(hava:nık) {OsT} is.* Tekkeler.

havanit, [Ar. ḫānüt > ḫavānīt حوانيت] *(hava:ni:t) {OsT} is.* **1.** Dükkânlar. **2.** Meyhaneler.

havaölçer, [Ar. ḫavā' + T. ölç-er] *is.* Kapalı yerlerdeki havanın basıncını ölçmeye yarayan alet; manometre.

havar[1], [? avar] *{ağız} is.* → avar. [DS]

havar[2], [? havar] *{ağız} is.* **1.** Yaygara; gürültü; abartmalı anlatım. **2.** İmdat. [DS]

havar[3], [? havar] *{ağız} is.* Öç. [DS]

havara, [Ar. ḥavvāre حواره] *{ağız} is.* **1.** Yumuşak yapı taşı. **2.** Kireç; kireç badana. **3.** *sf.* (Tahıl başak ve taneleri için) boş; arık. [DS]

havare, [Far. ḫavāre خواره] *(hava:re) {OsT} is.* Yiyecek.

havarı[1]**,** [Far. ḫavāre] *{ağız} is.* Sebze. [DS]

havarı[2]**,** [Far. avāre] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) her şeyi hoşgörü ile karşılayan; aldırmaz. **2.** (Erkek için) ağırbaşlı olmayan. [DS]

havarık, [Ar. ḫārilḳa > ḫavārik خوارق] *(hava:rik, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnsanda hayranlık uyandıran şeyler; alışılmışın dışında olan. **2.** Okun taşı delerek öte yandan çıkıp gitmesi olayı. 🗗 **havārık-ı âdet,** *{OsT} Kelam bilimlerine göre açıklanabilen olağanüstü (mucize, irhasat, keramet, istidracat, maunet, ihanet) gibi durumlar.*

havari, [Arami. ḫavār *(beyaz giyinmiş)* > Ar. ḥavārī حوارى] *(hava:ri:) {OsT} is.* **1.** Yardımcı. **2.** Hz. İsa'nın, İncil'i ve onun esaslarını yaymakla görevlendirdiği on iki yardımcıdan her biri. **3.** *mecaz.* Bir görüşü, düşünceyi, inancı yaymaya çalışan kimse.

havaric, [Ar. ḫāric > ḫavāric خوارج] *(hava:ric) {OsT} is.* **1.** İsyan edenler; isyancılar. **2.** Hz. Ali'ye isyan eden topluluk.

havarilik, -ği [havari-lik] *(hava:ri.lik) is.* Havari olma durumu.

havariyun, [Ar. ḥavāriyyūn حواريون] *(hava:riyu:n) {OsT} is.* Havariler.

havarmak, [havar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek. **2.** Sert cevap vermek. **3.** Bağırıp çağırmak. [DS]

havas[1]**, -ssı** [Ar. ḫaṣṣ > ḫavāṣṣ *(seçkinler)* خواص] *(hava:s) {OsT} is.* **1.** Nitelikler; özellikler. **2.** Kendilerini halktan üstün sayan kimseler. **3.** Okumuşlar, bilginler. **4.** Eskiden bazı hastalıkları iyileştirmek için okunan dualar. **5.** Bazı manevi etkiler için okunan dualar. **6.** Saygın olanlar. 🗗 **havāss-ı hümāyun,** *{OsT} Osmanlı devletinde yeni alınan topraklardan hazine adına alıkonanlar.*|| **havāss-ı Kostantiniyye,** *{OsT} Eyüp ilçesinin 16. yy.daki adı.*|| **havāss-ı memürîn,** *{OsT} Memurların üst kademelerde olanları.*|| **havāss-ı refi'a,** *{OsT} Eyüp kadıları.*|| **havāss-ı vüzerā,** *{OsT} İmparatorluk döneminde vezirlere, eyalet paşalarına ve sancak beylerine tahsis edilen haslar.*

havas[2]**,** [Ar. ḥāsse > ḫavāss حواس] *(hava:s) {OsT} is.* Duyu alma işi; duyumlar. 🗗 **havāss-ı hamse-i bāṭına,** *{OsT} İçteki beş duyu (ortak duygu, hayal, vehim, hafıza, mutasarrıfa).*|| **havāss-ı hamse-i zāhire,** *{OsT} Dıştaki beş duyu (görme, işitme, tatma, koklama, dokunma).*

havasıb, [Ar. ḥāṣıb > ḫavāṣıb حواصب] *(hava:sıb) {OsT} is.* Şiddetli rüzgârlar.

havasın, [Ar. ḫāsın>ḫavāsın حواصن] *(hava:sın) {OsT} is.* Namuslu kadınlar.

havasız, [hava-sız] *sf.* **1.** Havası olmayan. **2.** Havası temiz veya yeterli olmayan. **3.** *mecaz.* Alımlı ve çekici olmayan.

havasızlık, -ğı [hava-sız-lık] *is.* Havasız olma durumu.

havassî, [Ar. ḫavāssī حواسى] *(hava:ssi:) {OsT} is. biy.* Duyumsal.

havaşî, [Ar. ḫāşiye > ḫavāşī حواشى] *(hava:şi:) {OsT} is.* **1.** Bir yazının kenarına yazılan notlar; çıkma. **2.** Kuyruklar. **3.** Maiyet görevlileri.

havatıf, [Ar. ḫāṭıf > ḫavāṭıf خواطف] *(hava:tıf) {OsT} is.* Göz kamaştırıcı şeyler.

havatır, [Ar. ḫāṭır > ḫavāṭır خواطر] *(hava:tır) {OsT} is.* **1.** Düşünceler; fikirler. **2.** Hatıralar. **3.** Telkinler. 🗗 **havātır-ı nefsāniye,** *{OsT} İnsan nefsiyle ilgili düşünceler.*|| **havātır-ı rabbāniye,** *{OsT} İlahî telkinler.*|| **havātır-ı şeytāniye,** *{OsT} Şeytanca düşünceler; şeytanın telkinleri.*

havatim, [Ar. ḫātem > ḫavātim خواتم] *(hava.tim) {OsT} is.* **1.** Mühürler. **2.** Bitişler; sonlar. 🗗 **havātim-i resmiye,** *{OsT} Resmî mühürler.*

havatîn, [*eT.* ḫātūn => ḫavātīn خواطين] *(hava:ti:n, t kalın söylenir) {OsT} is.* Kadınlar; bayanlar.

havayı, [*OsT* ḫavāī] *{ağız} sf.* **1.** Kabadayı; dikbaşlı. **2.** *is.* Uçurtma. [DS]

havayic, [Ar. ḫācet > ḫavāyic حوايج] *(hava:yic) {OsT} is.* Gerekli olan şeyler; ihtiyaçlar. 🗗 **havāyic-i zarüriye,** *{OsT} Zorunlu ihtiyaçlar; giderilmesi gerekli olan ihtiyaçlar.*

havcar, [kavcar] *{ağız} sf.* (Meyve için) bozuk; çürük. [DS] 🗗 **havcar olmak,** *{ağız} 1. Eskimek; dağılmak; çürümek. 2. Yük altında ezilmek.* [DS]

havcarlamak, [kavcar-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [r] [-l(ı)-yor]* Erimek. [DS]

havdan, [avgan] *{ağız} is.* **1.** Şırahanelerde üzüm ezilen yer. **2.** Şıranın toplandığı yer. **3.** Davara yem ve su vermek için ağaçtan oyulmuş kap; tekne; yalak. [DS]

have, [Fr. havée] *is.* Kömür ocağı.

havelan, [Ar. ḥavelān حوالان] *(havela:n) {OsT} is.* **1.** Dönme; dolaşma. **2.** Değişim; değişiklik.

haven, [Far. hāven هاون] *{OsT} is.* Havan.

havene, [Ar. ḫā'in > ḫavene خونه] *{OsT} is.* Hiyanet edenler; hainler.

haver, [Far. ḫāver خاور] *(ha:ver) {OsT} is.* Güneşin doğduğu yön; doğu. 🗗 **hāver ü bahter,** *{OsT} Doğu ve batı.*

haveran, [Far. ḫāverān خاوران] *(ha:vera:n) {OsT} is.* Doğu ile batı.

haverî, [Far. ḫāverī خاوری] *(ha:veri:) {OsT} sf.* Doğuya ait; doğuya ilişkin; doğu ile ilgili.

haveristan, [Ar. ḫāveristān خورستان] *(ha:verista:n) {OsT} is.* Doğu tarafı.

havf, [Ar. ḫavf خوف] *{OsT} is.* **1.** Korkma duygusu; korku; fobi. **2.** *tasvf.* Süluk makamlarından biri; dervişin ettiği ibadeti görmeyerek kendisini korku içinde hissetmesi. ☐ **havf-i ār,** *{OsT} Utanma korkusu.*‖ **havf-i bāri,** *{OsT} Allah korkusu.*‖ **havf-i füshāt,** *{OsT} psikol. Açık alan korkusu.*‖ **havf-i mehat,** *{OsT} Kapalı yer korkusu.*‖ **havf-i mine'l-mā'** *{OsT} Su korkusu.*‖ **havf-nāk,** *{OsT} Korkulu.*

havfen, [Ar. ḫavfen خوفاً] *(ha'vfen) {OsT} zf.* Korkarak; korkuyla. ☐ **havfen min'Allah,** *{OsT} Allah'tan korkarak.*

havhav, [hav *(yans.)* + hav] *is. çocuk d.* Köpek.

havıç, -cı [? havıç] *{eAT} is.* Yemeğe katılan sebze.

havıksınmak, [hav-ık-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kıskanmak. **2.** *gçl. f.* Bir kimseyi sürekli tedirgin etmek. [DS]

havır, [? havır] *{ağız} is.* Tabaklanmış boyasız koyun derisi. [DS]

havırdaşmak, [hav *(yans.)* hav-ır-da-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Gereksiz yere yüksek sesle konuşmak; bağırıp çağırmak; gürültü etmek. [DS]

havırlamak, [hav-ır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kavun, karpuz, hıyar gibi bitkilerin yaprakları kurumak. [DS]

havırmak, [havır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Bilincini kaybetmek. [DS]

havıt[1]**, -dı** [Far. hevid] *{ağız} is.* Havut; kürtün. [DS] ☐ **havıt ağız,** *{ağız} Boşboğaz; geveze; sır saklamayan.* [DS]

havıt[2]**, -dı** [Ar. ḥavż حوض => havuz > havıt] *{ağız} is.* **1.** Irmaklarda odun taşımak için yapılan su bendi. **2.** Havuz. [DS]

havi[1], [Ar. ḥāvi حاوی] *(ha:vi) {OsT} is.* **1.** İçine alan; içeren. **2.** Kapsamına alan; kapsayan; toplayan. ☐ **havi olmak,** *İçinde bulundurmak; kapsamak.*

havi[2], [Ar. ḫāvi خاوی] *(ha:vi) {OsT} sf.* **1.** Issız; boş; tenha. **2.** Harap.

haviye, [Ar. ḫāviye حاویه] *{OsT} is.* Havya.

haviye, [Ar. hāviye هاویه] *(ha:viye) {OsT} is.* Cehennemin en derin yeri.

havkal, [Ar. ḥavḳal حوقل] *{OsT} is.* → havkale.

havkalamak, [avk-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köpek için) saldırmak ve yaralamak. **2.** Yakalamak; tutmak. **3.** Ovalamak. [DS]

havkale, [Ar. ḥavḳal / ḥavḳale حوقله] *{OsT} is.* **1.** *"La havle vela kuvvete illa billah!"* sözünün kısaltılmışı. **2.** Hızlı yürüme. **3.** *sf.* Çelimsiz ve zayıf kimse.

havkalı, [havka-lı] *{ağız} sf.* Kılıksız; düzensiz. [DS]

havkalık, -ğı [havka-lık] *{ağız} is.* **1.** Atılganlık. **2.** Gevezelik. [DS]

havkırmak, [hav *(yans.)* > hav-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Köpek için) havlamak. **2.** (Tilki, çakal vb. için) bağırmak; kevkirmek. **3.** *mecaz.* Bir kimseye kızgınlıkla olumsuzca cevap vermek. **4.** (Bazı tarikat mensupları için) kendinden geçerek bağrışmak. [DS]

havl[1]**, -li** [Ar. ḥevl هول] *{OsT} is.* → hevl.

havl[2]**, -li** [Ar. ḥavl حول] *{OsT} is.* **1.** Yıl. **2.** Güç; kuvvet; mecal. **3.** Çevre; etraf. **4.** Zekâtın verilmesi için bir mala sahip olduktan sonra geçmesi gereken süre.

havla, [Ar. ḥālva] *{ağız} is.* Helva. [DS]

havlaka, [Ar. ḥavlaḳa حولقه] *{OsT} is. "La havle vela kuvvete illa billah!"* sözünün kısaltılmışı.

havlamak, [hav *(yans.)* -la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) hav hav diye bağırarak ses çıkarmak; ürümek.

havlandırmak, [Far. ḫāv > hav-la-n-dır-mak] *is.* Bir kumaşı özel makinelerde çekmek suretiyle, kumaşın yüzünü havlarla kaplamak.

havlangaç, -cı [hav-la-n-gaç] *{ağız} is.* Köpek. [DS]

havlanma, [Ar. hāv > hav-la-n-ma] *is.* Kumaşların üzerinde hav oluşma.

havlanmak, [Ar. hāv > hav-lan-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Kumaş için) üzerinde havlar oluşmak.

havlat, [Ar. ḫalvet] *{ağız} sf.* **1.** Tenha. **2.** (Değirmen için) boş. [DS]

havlatma[1]**,** [hav-la-t-ma] *is.* Bir kumaşın üzerinde hav oluşturma eylemi.

havlatma[2] [hav-la-t-ma] Köpeğin havlamasını sağlama eylemi; ürütme.

havlatmak[1]**,** [Far. ḫāv > hav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir kumaşın üzerinde hav oluşturmak. **2.** *{ağız}* Deri üzerindeki tüyleri ateşe tutarak gidermek; ütelemek. [DS]

havlatmak[2]**,** [hav *(yans.)* hav-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Köpek vb.nin havlamasını sağlamak; ürütmek.

havlayış, [hav-la-y-ış] *is.* **1.** Havlama eylemi veya biçimi. **2.** Kumaş vb. yüzeyinde hav oluşturma eylemi veya biçimi.

havlı[1]**,** [hav-lı] *sf.* **1.** Havı olan; ince tüylü, üzerinde tüyler bulunan.**2.** *{ağız} is.* Havlu. [DS]

havlı[2]**,** [avlu] *{ağız} is.* **1.** Avlu. *{eAT} (aynı)* **2.** Koridor. [DS]

havlıcan, [Far. ḫavlincān خولنجان] *is. bot.* Zencefilgillerden, kök sapları ıtır ve uyarıcı olarak kullanı-

lan, Asya'nın tropikal alanlarında yetişen, güzel çiçekli, zarif görünüşlü kök saplı bir bitki, *(Alpinia officinarum)*.

havlu, [Ar. ḫāv خاو / Erme. ḫav + T.-li > havlu] *is.* Üzerinde ince iplikçikler hâlinde havları bulunan, kurulanmaya yarar kumaş parçası; havlı bez.

havlucu, [havlu-cu] *is.* **1.** Havlu üreten veya satan kişi. **2.** Hamam vb. yerlerde müşterilere havlu sağlayan veya yıkananları havlu ile kurulayan kimse

havluculuk, -ğu [havlu-cu-luk] *is.* **1.** Havlu dokuma ve satma işi. **2.** Hamam vb. yerlerde kurulayıcılık yapma işi.

havluluk, -ğu [havlu-luk] *is.* **1.** Havlu asmak için özel olarak yapılmış askılık; havlu asacağı. **2.** Banyolarda vb. yerlerde havluların konulduğu küçük dolap. **3.** *sf.* (Kumaş için) havlu yapmak amacıyla özel olarak dokunmuş.

havme, [Ar. ḥavme حومه] *{OsT} is.* Yönetim yeri; tasarruf dairesi.

havöz, [Fr. haveuse] *is.* Kömür ocaklarında kazı yapmak için kullanılan özel kazı makinesi.

havra[1], [İbr. hebr *(toplantı)* > hebrā] *(ha'vra) is.* **1.** Musevilerin ibadet etmek için toplandıkları bina. **2.** *mecaz.* Çok gürültülü yer.

havra[2], [kav-(ı)r-a] *{ağız} is.* **1.** Caka. **2.** Kuru gürültü. [DS]

havrız, [Far. āb-rīz] *{ağız} is.* → havruz. [DS]

havruz, [Far. ābrīz *(abdesthane)* > havruz] *is.* Lazımlık.

havsadılmak, [ḳav-sa-d-ıl-mak / kav-ṣa-d-ıl-mak / ḫavsadılmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Birleştirilmek. [EUTS]

havsal, [Ar. ḫavṣal حوصل] *{OsT} is.* Havuzun kenarında suyun durulduğu yer.

havsala, [Ar. ḫasala *(elde etme)* > ḫavāsıl > ḫavṣala *(stok, hasılat)* حوصله] *{OsT} is.* **1.** Kuş kursağı. **2.** *anat.* Mide. **3.** *anat.* Kalça kemikleri arasındaki boşluk; leğen. **4.** *mecaz.* Zihnin bir şeyi anlama ve kavrama yetisi; anlayış; akıl; zihin. ☞ **havsala almaz,** *Aklın kabul etmeyeceği veya anlamakta güçlük çekeceği biçimde olan.*|| **havsalası almamak,** *Aklı yatmamak; aklı kabul etmemek.*|| **havsalası dar,** *1. Anlayışı kıt olan. 2. Anlayışsız olan.*|| **havsalası geniş,** *Geniş hoşgörü sahibi olan.*|| **havsalasına sığmamak,** *1. Aklı almamak; kavrayamamak. 2. Kabul edememek.*|| **havsala-süz,** *{OsT} Dayanma gücünü yok eden.*

havsalî, [Ar. ḫavsalī حوصلی] *(havsali:) {OsT} is.* Havsala ile ilgili; havsalaya ait.

havsız[1], [hav-sız] *sf.* Havı bulunmayan; havı dökülmüş olan.

havsız[2], [Ar. ḫavf => hav-sız] *{ağız} sf.* Habersiz; boş bulunarak. [DS]

havsurmak, [ḳav-(ı)s-ur-mak / kav-(ı)ṣ-ur-mak / ḫavsurmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kavuşturmak; birine bağlamak. [EUTS]

havşa, [kağ-şa-mak > kağ-şa > havşa] *is.* **1.** Çivi ve vida başlarının açıkta kalmaması için çakılacağı yere vida veya çivinin başına göre önceden açılan oyuk. **2.** Kuyumculukta değerli taşların yerleştirilmesi için açılan konik oyuklar. **3.** *{ağız}* Rende bıçağını sıkıştırmak için çakılan ağaç kama. [DS]

havşalama, [havşa-la-ma] *is.* Bir somun veya pulun yüzeye iyice oturması için ana parçada yeterli oyuk açma işlemi.

havşaştırmak, [havşa-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Buruşturmak. [DS]

havşalı, [havşa-lı] *sf.* (Ana parça için) havşa açılmış olan; havşası bulunan.

havşeşmek, [havşe-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ır]* **1.** Sıkışmak; yerleşmek. **2.** Toparlanmak. [DS]

havşık, [havş-ık] *sf.{ağız}* (Koyun, keçi ve inek için) sütü çekilmiş. [DS]

havşolmak, [havş+ol-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** (Meyve için) sepette ezilmek. **2.** (Düşen bir şey için) kırılmak, bozulmak, parçalanmak; sakatlanmak. [DS]

havt, [Ar. Ar. ḫavż حوض => havuz > havıt > havt / haft] *{ağız} is.* **1.** Çeşme yalağı. **2.** Hayvan yemliği. [DS]

havuç[1], **-cu** [Far. hevīc] *is. bot.* Maydanozgillerden, karoten bakımından zengin ve besleyici olan etli kökü yenilen, iki yıllık otsu bir kültür bitkisi; yere geçen; pürçüklü, *(Daucus carota).* ☞ **havuçlu kek,** *İçine havuç parçaları konulmuş kek.*|| **havuç suyu,** *Havucun sıkılmak suretiyle elde edilen ve içecek olarak kullanılan suyu.*

havuç[2], **-cu** [? havuç] *{ağız} is.* Deriyi sertleştirmek için kullanılan kaynatılmış palamut ve sumak suyu. [DS]

havuç[3], **-cu** [? havuç] *{ağız} is.* **1.** Nişastadan yapılarak kızartılmış hamur üzerine bal dökülerek yapılan bir tatlı. **2.** Pişmiş buğday veya bulgur. [DS]

havuçlamak, [avuç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Tohumları birbirine karıştırmak. [DS]

havuçluk, -ğu [havuç-luk] *{ağız} is.* Sebze tarlası. [DS]

havuk, -ğu [? havuk] *{ağız} sf.* Kolay. [DS]

havuşlamak, [avuç-la-mak] *{ağız} gçl. f [-r] [-l(u)-yor]* (Köfte vb. için) yoğurmak. [DS]

havut[1], **-du** [Ar. ḫavḍ *(kap)*] *{ağız} is.* **1.** Su kaynağı. **2.** Hayvan yemliği. **3.** İçinde üzüm ezilen taş oluk. **4.** Çeşme yalağı. **5.** Kurna. [DS]

havut[2], **-du** [? avut / Far. hevid ?] *is.* **1.** Yük taşıma amacıyla devenin sırtına vurulan semer; kürtün; kom. **2.** Semere doldurulan ot. ☞ (deveyi) **havuduyla yutmak,** *Aşırı derecede çıkar sağlamak;*

rüşvet almak.|| **havut delen,** *Danaburnu denilen bir zararlı böcek.*|| **havut dükkânı,** *{ağız} Kireçlenmiş derileri kireçten arıtma yeri.* [DS]| **havuttan yemek,** *{ağız} 1. (Deve için) yiyecek bulamayınca havudun içindeki otları yemek. 2. Hazırdan yemek.* [DS]

havut[3]**, -du** [? havut] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan için) ağzında diş kalmamış. **2.** *is.* Avurt. [DS]

havut[4]**, -du** [kav-ut] *{ağız} is.* **1.** Bulgur unu ve pekmezle yapılan bir yemek. **2.** Her tür tahıl unu. [DS] **3.** *{eAT}* Kavrulmuş tahıl unu; kavut.

havut[5]**, -du** [? havut] *{ağız} is.* İstek. [DS]

havuz[1], [Ar. ḥavḍ *(kap)* => ḥavuz] *is.* **1.** Su biriktirmek, yüzmek veya çevreyi güzelleştirmek için yapılmış, etrafı beton, mermer vb. malzemeden duvarla çevrilerek içine su doldurulan çukurluk. **2.** Gemilerin onarılmak için çekildikleri yüzer tekne. **3.** *spor.* İçine kum doldurulan yer. **4.** *teknik.* İçine asit konulan geniş yer.

havuz[2], [kavuz] *{ağız} is.* **1.** Kavuz. **2.** İyice olgunlaşmadan kuruyan tahıl tanesi. [DS]

havuz[3], [Ar. ḥāfıẓ] *{ağız} is.* Hafız. [DS]

havuzcuk, -ğu [havuz-cuk] *is.* **1.** Küçük havuz. **2.** *anat.* İdrar borularının böbrekle birleştiği yerde bulunan huni biçimindeki genişlik. **3.** Sızan suların toplanması için galerinin tabanına açılan küçük havuz.

havuzlama, [havuz-la-ma] *is.* Gemiyi onarmak için havuza alma işi.

havuzlamak, [havuz-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir şeyi havuza almak. **2.** Gemiyi onarmak amacıyla havuza çekmek.

havuzlanma, [havuz-la-n-ma] *is.* Havuza alınmak eylemi.

havuzlanmak, [havuz-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Havuza konulmak. **2.** (Gemi için) onarım için havuza çekilmek.

havuzlu, [havuz-lu] *sf.* Havuzu olan.

havuzsuz, [havuz-suz] *sf.* Havuzu bulunmayan.

Havva, [Ar. ḥavvaʾ حواء] *{OsT} is.* **1.** Yaratılan ilk kadın; Hz. Âdem peygamberin eşi. **2.** Esmer kadın. 🗗 **Havva ana,** *Hz. Havva.*

havvaanaeli, [Ar. havva + T. ana + el-i] *is.* Turpgillerden batı Asya'da yetişen küçük beyaz çiçekli bir yıllık otsu bitki, *(Anastatica hierochuntia).*

havya, [Ar. ḥāviye حاويه] *(ha'vya) is.* Lehimleme işlerinde ateş veya elektrik ile ısıtılarak lehim eritmekte kullanılan araç.

havyar, [Far. ḫāya-dār / ḫaviyār *(yumurta taşıyan)* > Yun. caviar] *is.* **1.** Mersin balıklarının hafifçe tuzlanmış veya salamura edilmiş yumurtaları. **2.** *{ağız}* Üzüm salkımlarının çiçek açmadan önceki hâli. [DS] 🗗 **havyar ezmek,** *argo. Boşa vakit geçirmek; vakit öldürmek.*

havye, [Ar. ḥavye حويه] *{OsT} is.* Yaranın etrafındaki kabarık etler.

havz[1], [Ar. ḥavz حوز] *{OsT} is.* Etrafı çitle çevrili yer.

havz[2], [Ar. ḥavż حوض] *{OsT} is.* Havuz. 🗗 **havz-ı behişt,** *{OsT} Cennet havuzu.*|| **havz-ı hayāl,** *{OsT} Hayal havuzu.*| **havz-ı Kevser,** *{OsT} Sırattan geçenlerin Cennete girebilmek için yıkandıkları havuz.*|| **havz-ı mā',** *{OsT} Su havuzu.*| **havz-ı māhî,** *İçinde balık bulunan havuz.*|| **havz-ı mevt,** *{OsT} 1. Ölüm havuzu. 2. Suyundan içince her şeyi unutturduğuna inanılan havuz.*|| **havz-ı resūl,** *{OsT} Kıyamet günü, cennette bulunanların su içeceğine inanılan havuz.*|| **havz-ı sabîh,** *{OsT} Yüzer havuz.*|| **havz-ı tersā,** *{OsT} Şarabın içinde mayalandığı havuz.*

havz[3], [Ar. ḥavz خوض] *{OsT} is.* **1.** Suya girme. **2.** Sakınılacak bir işe girme; işe girişme.

havza, [Ar. ḥavża *(sınırları içinde olan)* حوضه] *{OsT} is.* **1.** Sahip olunan mülk veya arazi. **2.** Bir şeyin sınırları içinde bulunan. **3.** *coğ.* Dağ tepe ve sırtları ile çevrili ve suları aynı denize akan coğrafî bölge. **4.** Deniz boyunca uzanan kıyı. **5.** Maden yatağının kapladığı bölge; geniş maden yatağı. **6.** *jeol.* Katman eğimleri bir veya iki dereceyi aşmamak şartıyla tortul dolgu ile kaplı ve ortası biraz alçalmış bölge; tekne. **7.** Bir devletin elinde bulunan toprakların bütünü.

havzal, [kavuz > kavz-al] *{ağız} is.* **1.** Buğdayın işe yaramayan kısmı. **2.** Elenen, ayrılan, seçilen şeylerin işe yaramayan kısımları; döküntü. **3.** Kömür tozu, kömür kırıntısı. **4.** Küçük taşlı, kumlu toprak. **5.** Su yosunu. **6.** Mısır yaprağı. [DS]

hay[1], [hay *(yans.)*] *is.* Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan kök. [Zülfikar] *hay-da-la-mak, hay-da-mak, hay-la-mak*

hay[2], [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hay-kırmak, hay-kır-ış.* 🗗 **hay vermek,** *{ağız} 1. Coşarak bağırmak. 2. Coşturmak; kışkırtmak.* [DS]

hay[3], [hay / hey] *{ağız} is.* **1.** Seslenme bildirir; hey. **2.** Haber. [DS] 🗗 **haya bakmak,** *{ağız} Sese ya da işarete bakarak hareket etmek.* [DS]

hay[4], [hay] *{ağız} is.* **1.** Kaygı. [DS] **2.** *{eAT} ünl.* Asla; sakın; zinhar; sakın ha; aman. **3.** *{eAT}* Aman; medet; eyvah. **4.** *{eAT}* Hah; tamam; işte. **5.** *{eAT}* Vay. **6.** *{eAT}* Hey; ey. 🗗 **haya getirmek,** *{ağız} 1. Meram anlatmak. 2. Yola yönteme koymak.* [DS] 🗗 **hay deyince,** *{eAT} Hemen; derhal; bir anda.*

hay[5], [Far. hāy های] *(ha:y) {OsT} ünl.* İyi dilek, şaşma ve sevinç, azarlama bildirmede kullanılan sözlerin başına getirilir. 🗗 **Hay Allah!** *1. İyi dilek. 2. Şaşkınlık ifade eden söz.*|| **Hay Allah kahretsin,** *Bek-*

lenmedik bir kötü durum karşısında yakınma bildiren beddua sözü.|| **haydan gelen huya gitmek,** *"Hiçbir emek harcanmadan kolayca kazanılan şeyler, kolayca elden çıkar." anlamında söylenir.*

hay[6]**, -yyi** [Ar. ḥayy حى] *{OsT} sf.* **1.** Diri; canlı. **2.** Ezelî ve ebedî hayat sahibi olan; daima canlı, her şeyi yapan ve gücü yeten; Allah. ☐ **hayy-i lâyemut,** *{OsT} Ölümsüz olan Allah.*|| **hayyü'l-kayyüm,** *{OsT} Ölümsüz olan Allah.*

hay[7]**,** [Slav. hâyka [Tietze]] *{ağız} is.* Sürek. ☐ **hay avı,** *{ağız} Sürek avı.* [DS]|| **hay hay avı,** *{ağız} Keklikleri diri yakalamak için hay hay diye bağırarak yapılan bir avlanma türü.* [DS]

haya, [Far. ḫāye خايه] *{OsT} is.* **1.** Er bezi. **2.** Yumurta.

hayâ, [Ar. ḥayā' حياء] *(haya:) {OsT} is.* **1.** Utanma; sıkılma; çekinme; utanç. **2.** Ahlak kurallarına bağlılık. **3.** Allah'tan çekinerek günah işlemekten uzak durma. ☐ **hayâ-dâr,** *{OsT} Utangaç; sıkılgan.*|| **hayâ perdesi yırtılmak,** *Utanç duymamak.*|| **hayâ-yı fıtrî,** *{OsT} Doğuştan gelen hayâ.*|| **hayâ-yı imânî,** *{OsT} İmandan gelen hayâ.*

hayadid, [Mac. hayduk > *OsT* ḥaydūd > ḥayādīd حيايديد] *(haya:did) {OsT} is.* Haydutlar; yol kesiciler; şakiler.

hayahay, [Far. ḫāyāhāy هاياهاى] *(ha:ya:ha:y) {OsT} is.* Yas tutan kimsenin iniltisi.

hayahuy, [Far. ḫāyāhūy هاياهوى] *(ha:ya:hu:y) {OsT} is.* **1.** Çalıp eğlenmeden çıkan gürültü; şamata. **2.** Vaveyla. **3.** Çağıltı.

hayal, -li [Ar. ḫayāl خيال] *(haya:l) {OsT}* **1.** Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi istenen şey; imge; hülya. **2.** *psikol.* Duyu organlarının algıladığı bir kimse veya nesnenin zihinde bıraktığı iz; imge. **3.** Duyularla alınan bir uyarı söz konusu olmaksızın ve gerçekte var olmayan şeyleri zihinde şekil vererek canlandırma yetisi; imge; imaj. **4.** *fiz.* Herhangi bir nesnenin mercek, ayna, su vb. şeylerle yansıma ve diğer ışık olayları sonucu elde edilen görüntüsü; görüntü. **5.** Belli belirsiz olarak görülen nesne; gölgeli görünen şey; gölge. **6.** Kuruntu; vehim. **7.** Perde arkasından ışık yansıtma suretiyle gösterilen oyun ve bu oyundaki deriden yapılan insan şekilleri; Karagöz oyunu. ☐ **hayal âlemi,** *İnsanın gerçekler dışında kalan ve yalnız kendi kurduğu hayallerle ilgili ortam.*|| **hayāl-bāz,** *{OsT} Hayal oynatan; Karagöz oynatan; Karagözcü.*|| **hayale dalmak,** *Dış dünyadan ve çevresinde olanlardan uzak kalarak gerçekleşmesini istediği şeyleri ya da geçmişe ait hatırlarını düşünmek.* || **hayale dönmek,** *Çok zayıflamak; incelmek.*|| **hayale kapılmak,** *Kurduğu ve geliştirdiği hayallerinin etkisi altında kalmak.*|| **hayal etmek,** *Bir şeyi gerçekmiş gibi düşünerek zihinde tasarlayıp canlandırmak.*|| **hayal gibi,** *1. Hayale benzer şekilde. 2. (Kişi için) çok zayıf. 3. İnce, zarif.*|| **hayāl-gede,** *{OsT} Hayaletlerin bulunduğu dünya; bu dünya.*|| **hayal gücü,** *1. Zihnin hayal üretme yetisi; hayal kurma gücü; imgelem; muhayyile. 2. Teknik bir araç vb. şeyler için, zihninde canlandırarak tasarımda bulunabilme yetisi. 3. Zihninde edebî türlerle ilgili olay kurgusu geliştirebilme gücü.*|| **hayāl-hāne,** *{OsT}* → hayalhane|| **hayāl-hırāş,** *{OsT} Hayali yırtan; hayali parçalayan.*|| **hayāl-i āşıkāne,** *{OsT} Âşıkçasına hayal.*|| **hayāl-i beşer,** *{OsT} İnsan hayali.*|| **hayal içinde,** *Gerçekle ilgisi olmayan, zihinde geliştirilen düşsel nesne ve olaylar arasında.*|| **hayāl-i hakîkî,** *{OsT} fiz. Gerçek görüntü.*|| **hayāl-i hatā,** *{OsT} Yanlış tasarı.*|| **hayalinden geçirmek,** *1. Hayal etmek; düşünmek. 2. Gerçekleşmesini istemek.*|| **hayāl-i sāf,** *{OsT} 1. Temiz hayal. 2. Bönce düşünce.*|| **hayāl-i sefîd,** *{OsT} Beyaz hayal.*|| **hayāl-i teslîm,** *{OsT} Teslim olmayı kurma.*|| **hayāl-i zāhirî,** *{OsT} fiz. Zahirî görüntü.*|| **hayal kırıklığı,** *Gerçekleşmesi hâlinde hayatında oluşacak pek çok değişikliklerin hayali ile avunan kişinin, şiddetle arzuladığı bu şeyin gerçekleşmeyişinden duyduğu üzüntü.*|| **hayal kurmak,** *Gelecek hakkında gerçekleşmesini arzu ettiği şeyleri düşünmek; kendini o ortamda yaşıyor varsaymak.*|| **hayal meyal,** *Açık ve belli olmayan; belli belirsiz.*|| **hayal olmak,** *1. Gerçekleşmemek. 2. Geçmişte yaşanan bir olayın yalnızca anıları kalmak; hatıra olmak.*|| **hayal oyunu,** *Karagöz oyunu.*|| **hayal perdesi,** *1. Kukla gösterilerinde kuklacıyı gizleyen perde. 2. Karagöz oyununda gölge düşürülen perde.*|| **hayal ülke,** *Şair ve yazarların gerçeklerden kaçarak kendilerini içinde yaşadıklarını sandıkları ve öyle tasvir ettikleri yer veya ülke; ütopya.*

hayalat, [Ar. ḫayālāt خيالات] *(haya:lâ:t) {OsT} is.* Hayaller. ☐ **hayālāt-ı āliye,** *{OsT} Yüksek hayaller.*|| **hayālāt-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik hayalleri.*

hayalci, [hayal-ci] *is.* **1.** Zihninde tasarladığı şeyi gerçekleşmiş gibi kabul eden kimse. **2.** Karagöz oynatan kimse. **3.** *sf.* Aşırı olarak hayale kapılan; hayal kuran; hayalperest.

hayalcilik, -ği [hayal-ci-lik] *is.* **1.** Hayal kurma, hayalci durumu. **2.** Karagözcülük.

hayalen, [Ar. ḫayālen خيالاً] *(ha'ya:len) {OsT} zf.* Zihinde tasarlayıp canlandırarak; hayal olarak; hayal ederek.

hayalet, [Ar. ḫayālet خيالت] *(haya:let) {OsT} is.* **1.** Gerçekte var olmadığı hâlde bazen görüldüğü söylenilen ve cin, peri, hortlak olarak adlandırılan şey. **2.** Gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi gelen şey; görüntü. **3.** Belli belirsiz şekil; görüntü.

hayalhane, [Ar. ḫayāl+Far. ḫāne خيالخانه] *(haya:la:-*

ne) {OsT} is. **1.** Hayal kurma yeteneği; hayal gücü. **2.** Karagöz oynatılan yer.

hayâlı, [Ar. hayā + T. -lı] *(haya:lı) sf.* Utanma duygusu taşıyan; utangaç; sıkılgan.

hayalî, [Ar. ḫayālī خيالى] *(haya:li:) {OsT} sf.* **1.** Gerçekte var olmadığı hâlde hayal ürünü olan; hayal niteliği taşıyan. **2.** *is.* Karagöz oynatan kimse. ◻ **hayalî ihracat,** *Gerçekte ihraç edilmediği hâlde yasa dışı kazanç elde etmek amacıyla ihraç edilmiş gibi gösterilen dış satım işlemi.*

hayalîfener, [Ar. hayālī + Yun. fener] *(haya:'lifener) {OsT} is.* **1.** Camlarındaki resimleri duvara yansıtan bir tür gösteri aracı; sihirbaz feneri. **2.** *mecaz.* Son derece zayıf kimse. ◻ **hayalîfenere dönmek,** *Çok zayıflamak.*

hayaliyat, [Ar. ḫayāliyāt خياليات] *(haya:liya:t) {OsT} is.* Hayalî şeyler.

hayaliyun, [Ar. ḫayāliyyūn خياليون] *(haya:liyu:n) {OsT} is. ed.* Romantik şair ve yazarlar.

hayalli, [hayal-li] *sf.* Hayali olan; hayal sahibi.

hayalperest, [Ar. ḫayāl + Far. perest خيالپرست] *(haya:lperest) {OsT} is.* **1.** Sürekli hayal kuran. **2.** Hep hayalleri peşinde koşan.

hayalperver, [Ar. ḫayāl + Far. perver خيالپرور] *(haya:lperver) {OsT} sf.* Hayale çok düşkün; hayale gereğinden çok yer veren; hayalci.

hayan, [? hayan] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş tarla. **2.** Başakların dövüldükten sonraki durumu. [DS]

hayasımak, [haya-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Pişmekte olan yemek için) ateşi yavaşladığında pişmesi durarak tadı ve rengi bozulmak. [DS]

hayâsız, [hayâ-sız] *(haya:sız) sf.* Utanma, çekinme duygusu olmayan; arsız.

hayâsızca, [hayâ-sız-ca] *(haya:sı'zca) zf.* **1.** Utanmadan; sıkılmadan. **2.** *sf.* Sıkılmadan yapılan.

hayâsızlık, -ğı [hayâ-sız-lık] *(haya:sızlık) is.* **1.** Utanmazlık; sıkılmazlık. **2.** Utanmaz, sıkılmaz kimsenin durumu.

hayat[1], [Ar. ḥayy > ḥayāt حيات] *(haya:t) {OsT} is.* **1.** Canlılarda doğumdan ölüme kadar süren yaşama işlevlerinin tümü; dirim; yaşam. **2.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre; ömür. **3.** Geri kalan ömür. **4.** İçinde bulunulan ve yaşanılan doğal koşulların bütünü; yaşama biçimi; yaşantı. **5.** Yaşamayı sağlayan şartların tümü; yaşamaya değer kazandıran şey veya nitelik. **6.** Toplumsal, ekonomik, kültürel, tarihsel vb. koşulların belirlediği bir döneme, bir topluma veya bir bölgeye özgü yaşama biçimi. **7.** Canlılığın ifadesi olan hareket ve kaynaşma. **8.** Kader. **9.** Yaşamayı sağlayan yiyecek, içecek, giyecek vb. şeylerin tümü. **10.** Geçim araçları; iş ve meslek. **11.** Bir kimsenin geçmişi; hayat hikâyesi; biyografi; yaşam öyküsü. ◻ **hayat adamı,** *Zamanın gerektirdiği durumlara kolaylıkla uyan ve güçlükleri yenmesini bilen kimse.* || **hayat ağacı,** *1. Bir soyun bilinen en eski atadan itibaren bütün üyelerini gösteren çizelge; soy ağacı, soy kütüğü; soy zinciri; şecere. 2. anat. Beyincik kesitinde boz maddenin içinde ağaç biçiminde görülen ak madde kütlesi. 3. Falcılıkta gökyüzü ile yeryüzü arasındaki bağlantının çizgisel ifadesi.* || **hayat arkadaşı,** *Evli olan eşler; karı kocadan her biri; eş.* || **hayata atılmak,** *Geçimini sağlamak üzere çalışmaya ve para kazanmaya başlamak; işe atılmak.* || **hayata gözlerini yummak,** *Ölmek.* || **hayata küsmek,** *Yaşama isteğini yitirecek kadar bezgin ve kötümser olmak.* || **hayât-bahş,** *Hayat veren; canlılık kazandıran.* || **hayat çizgisi,** *1. Bir kişinin hayatı boyunca görüp geçirdiği olumlu ve olumsuz olay ve durumların izlediği yol. 2. Bilekten başlayarak avuç içinden işaret parmağına doğru uzanan çizgi.* || **hayât-dâr,** *Hayatta olan; hayatı olan; dirimli.* || **hayat dolu,** *1. Yaşama isteği çok olan. 2. Neşeli; canlı, hareketli, güler yüzlü.* || **hayat düzeyi,** *Gelir ve kültür durumunun zorunlu kıldığı yaşama biçimi.* || **hayât-efza,** *{OsT} Hayat artıran; canlılık katan.* || **hayât-engiz,** *Yaşamaya zorlayan; yaşatan.* || **hayat felsefesi,** *Kişinin hayatını sürdürmede esas aldığı dünya görüşü.* || **hayat geçirmek,** *Varlığını sürdürmek; yaşamak.* || **hayat hikâyesi,** *Bir kimsenin hayatı boyunca geçirdiği dönemler, yaşadığı önemli olayların anlatıldığı, kişinin tanıtıldığı yazı; yaşam öyküsü; biyografi.* || **hayât-ı alîl,** *{OsT} Hastalıkla geçen ömür.* || **hayât-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik yaşamı.* || **hayât-ı cāvidānî,** *{OsT} Sürekli hayat; ölümsüzlük.* || **hayât-ı husûsiye,** *{OsT} Özel hayat.* || **hayât-ı insânî,** *{OsT} İnsan hayatı; insanın hayatı.* || **hayatı kaymak,** *argo. Yıkıma uğramak; işleri ters gitmek; mahvolmak.* || **hayât-ı ma'neviye,** *{OsT} Manevî hayat.* || **hayât-ı ma'sumâne-i tıflâne,** *{OsT} Çocuğa yakışır masumlukta geçen ömür.* || **hayât-ı muhayyel,** *{OsT} Hayalî hayat.* || **hayât-ı müstear,** *Geçici hayat; ödünç hayat.* || **hayât-ı müştereke,** *{OsT} Ortak hayat.* || **hayatın baharı,** *Gençlik dönemi.* || **hayatına girmek,** *Evlilik veya evlilik dışı ilişkilerle bir müddet biri ile beraber yaşamak; hayatında yer almak.* || **hayatını bağlamak,** *Geleceğini veya hayatını belirli bir kişi veya işe vakfetmek.* || **hayatını birine borçlu olmak,** *1. Ölüm tehlikesinden o kişinin yardımı ile kurtulmuş olmak. 2. Bir başkasının yardım ve desteği ile yaşamaya çalışmak.* || **hayatını kazanmak,** *Geçimini kendi emeği ve çalışması ile sağlamak.* || **hayatını yaşamak,** *Her türlü baskıdan uzak, dilediğince yaşamak.* || **hayât-ı sahîha,** *{OsT} Sağlıklı ve esenlik içinde geçen ömür.* || **hayât-ı takdiriye,** *{OsT} Ana rahminde bulunan çocuğun hayatı.* || **hayât-ı uhreviye,** *{OsT} Ahret hayatı; öbür dünyadaki yaşam.* || **hayat kadını,** *Başka*

erkeklerle cinsel ilişkiye girerek yaşamayı kendine meslek edinmiş kadın; fahişe; orospu.|| **hayat kavgası,** *Yaşayabilmek ve geçinebilmek için verilen mücadelenin tümü.*|| **hayat memat,** *Ölüm kalım.*|| **hayat memat meselesi,** *Ölüm kalım meselesi.*|| **hayat mücadelesi,** *Yaşayabilmek ve geçinebilmek için verilen mücadelenin tümü.*|| **hayat pahalılığı,** *Kişinin yaşayabilmek için gerek duyduğu barınma, yiyecek, içecek ve giyecek gibi maddelerin pahalı olması durumu.*|| **hayat sahası,** *Bir devletin nüfus artışı ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak gerekçesiyle varlığının olmazsa olmaz saydığı toprak parçası; yaşamak için gerekli olan alan.*| **hayat seviyesi,** *Gelir ve kültür durumunun zorunlu kıldığı yaşama biçimi.*| **hayat sigortası,** *Bir kimsenin yaşlılık durumunda kendisine veya mirasçılarına ödemede bulunulmak üzere yaptığı sosyal güvenlik anlaşması; hayat güvencesi.*| **hayat standardı,** *Bir toplumun geçim ve kültürel faaliyetler için harcamak zorunda kaldığı en az miktar.*|| **hayat suyu,** *Âb-ı hayat.*|| **hayat şartları,** *Yaşamak için gerekli olan koşullar.*| **hayatta olmak,** *Sağ olmak; yaşıyor olmak.*|| **hayat tarzı,** *Yaşama biçimi.*| **hayat tecrübesi,** *Kişinin hayatı boyunca edinmiş olduğu yaşama ile ilgili deneyimler.*|| **hayat umudu,** *(Hasta için) yaşama ve sağlığa kavuşma umudu.*| **hayat vermek,** *1. Canlandırmak. 2. Hareketli ve işler duruma getirmek.*

hayat[2], [Ar. ḥa'iṭ *(koruma, etrafını çevirme)* > ḥıyāṭ *(duvarlar)* حياط => hayat] *(ha'yat) {OsT} is.* **1.** Bazı evlerin bahçeye bakan üstü kapalı, etrafı açık veya bir yanı açık çıkma kısmı; sofa. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Balkon. [DS] **3.** Avlu; ev bahçesi. *{eAT} (aynı)* **4.** *{ağız}* Sundurma. [DS] **5.** *{ağız}* Davarların gecelemeleri için yapılmış kapalı yer; davar damı. [DS] **6.** *{ağız}* Misafir odası. [DS] **7.** *{ağız}* Arsa. [DS]

hayat[3], [? hayat] *{ağız} is.* İpek iplik. [DS]

hayatî, [Ar. ḥayatī حياتى] *(haya:ti:) sf.* **1.** Hayatla ilgili; yaşamaya dayanan. **2.** Canlılığı meydana getiren. **3.** *mecaz.* En önemli; önemi çok büyük olan; temel. **4.** Hayat için olmazsa olmaz. 🗗 **hayatî etkinlikler,** *Yaşamaktan doğan canlılık belirtileri.*|| **hayatî tepkiler,** *Canlı cisimciklerin fiziksel ve kimyasal etkilere karşı gösterdikleri tepki.*

hayatiyat, [Ar. ḥayātiyyāt حياتيات] *(haya:tiya:t) {OsT} is.* Biyoloji; yaşam bilimi.

hayatiyet, [Ar. ḥayātiyyet حياتيت] *(haya:tiyet) {OsT} is.* **1.** Hayatın devam etmesi ve gelişmesi için gerekli güç; yaşama gücü; canlılık. **2.** *mecaz.* Uzun süre devam etme yeteneği; yaşama.

hayatiyün, [Ar. ḥayātiyyün حياتيون] *(haya:tiyu:n) {OsT} is.* Biyoloji bilginleri; biyologlar.

hayatsız, [hayat-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) kavgacı; terbiyesiz. [DS]

haybahasıl, [Ar. ḫā'ib ü ḫāsir خائب و حاسر] *{OsT} zf.* Umutsuz ve yoksul biçimde.

haybat[1], [Ar. ḥaybet] *{ağız} sf.* İri; kaba. [DS]

haybat[2], [? haybat] *{ağız} is.* Gürültü patırtı; yaygara. [DS]

haybatçı, [haybat-çı] *{ağız} sf.* Olur olmaz şeylere kızan, bağıran veya ağlayan kimse; yaygaracı; gürültücü. [DS]

haybatlamak, [haybat-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Abartınak. [DS]

haybatsız, [haybat-sız] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sevimsiz. **2.** (Kişi için) terbiyesiz. [DS]

haybe, [Ar. ḥayb *(başarısızlık)* > ḫaybet خيبت => haybe] *{OsT} sf.* **1.** İşe yaramayan. **2.** Anlamsız. **3.** Boş. 🗗 **haybeye kürek çekmek,** *Boş yere uğraşmak, çabalamak.*

haybeci, [haybe-ci] *is. argo.* **1.** Dolandırıcıların aldatmak istedikleri kişi. **2.** İşsiz güçsüz kimse.

haybeden, [haybe-den] *zf. argo.* Hiç yoktan; bedavadan.

haybet, [Ar. ḫaybet خيبت] *{OsT} is.* İsteklerin yerine gelmemesi; hayal kırıklığı. 🗗 **haybet-zede,** *{OsT} Sıkıntıya uğrayan; keder içinde olan.*

haycı, [Slav. hajka => hay-cı] *{ağız} is.* Domuz veya kurt avında bağırarak hayvanları ürkütüp meydana çıkaran kimse. [DS]

hayda, [hay + de > hayda] *(ha'yda) ünl.* **1.** Hayvanları harekete geçirmek veya yürürken hızlandırmak amacıyla söylenen söz; deh. **2.** *(ha'yda:)* Şaşkınlık ifade etmek için kullanılan söz. **3.** *{ağız}* Haydi; yürü! [DS]

haydak, -ğı [hay-dak] *{ağız} is.* Gölgelik; çardak. [DS]

haydalama, [hayda-la-ma] *is.* Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırma; dehleme.

haydalamak, [hayda-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanları yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırmak; dehlemek.

haydalanma, [hayda-la-n-ma] *is. "Hayda!"* diye bağırarak yürütülme; dehlenme.

haydalanmak, [hayda-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* (Hayvan için) *"Hayda!"* diye bağırarak yürütülmek; dehlenmek.

haydama, [hayda-ma] *is.* Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırma; dehleme.

haydamak[1], [hayda-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hayvanı yürütmek için *"Hayda!"* diye bağırmak; dehlemek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Hayvanı sürmek, yürütmek.

haydamak[2], [hayda-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Zamanını boşa geçirmek; yan gelip yatmak. [DS]

haydamak[3], [hay *(yans.)* + de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(d)i-yor] argo.* Defetmek; kovmak. [DS]

haydan, [? haydan] *{ağız} is.* Ottan, çalı çırpıdan yapılan yazlık kulübe. [DS]

haydana, [? haydan-a] *{ağız} zf.* Hayır için; sevap için. [DS]

haydar, [Ar. ḥaydar حيدر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *mecaz.* Cesur ve yiğit kimse. **3.** Hz. Ali'nin lakabı.

haydara, [Ar. ḥaydara حيدره] *{OsT} is.* → haydar.

haydarane, [Ar. ḥaydar + F. –āne حيدرانه] *(haydara:ne) {OsT} zf.* **1.** Cesurcasına. **2.** Hz. Ali'ye yakışır biçimde.

haydari, [Ar. ḥaydarī حيدرى] *(haydari:) {OsT} is.* **1.** Aslanlık. **2.** Dervişlerin giydiği kolsuz, kısa, açık yakalı, yün aba. **3.** Sarımsak, nane, dere otu, maydanoz katılmış yoğurt. 🗗 **haydari yaka,** *Yelek, hırka gibi giyeceklerin V biçimindeki yakası.*

haydariye, [Ar. ḥaydarīyye حيدريه] *(haydari:ye) {OsT} is.* Hırka altına giyilen kolsuz ve kısa elbise.

haydır, [hay *(yans.)* > hay-dır] *is.* **1.** Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan yansımalı gövde. **2.** Haykırma, bağırma anlatan yansımalı gövde. 🗗 **haydır huydur,** *{ağız} 1. Gürültü patırtı. 2. (Davranış için) düzensiz. 3. (Uğraş için) gereksiz. 4. (Ayak kayması için) sürüklenerek, yuvarlanarak; paldır küldür.* [DS]

haydi, [hay *(yans.)* + de > haydi] *(ha'ydi) ünl.* **1.** Acele etmesi gerektiğini belirtmek için kullanılan ünlem. **2.** İsteklendirmek için kullanılır. **3.** *"Peki, olsun!"* anlamında kabul ve doğrulama bildirir. **4.** *"Farz edelim ki; öyle sayalım ki; varsayalım ki"* anlamında karşısındakinin düşünce ve sözlerinin beğenilmediğini ifade için kullanılır. **5.** İhtimal bildirir. **6.** Hafifseme anlatır. **7.** Hoş görme durumunda kullanılır. 🗗 **haydi haydi,** *1. Bol bol; kolay kolay; ferah ferah. 2. Olsa olsa; en; çoğu.*|| **haydi canım sen de,** *"Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*|| **haydi oradan,** *1. Kovmak veya azarlamak için kullanılır. 2. "Böyle şey olmaz, inanmam" anlamında kullanılır.*

haydin, [hay + edin / deyin / den > haydin] *(ha'ydin) ünl.* İsteklendirmek ve acele ettirmek için bir kalabalığa karşı kullanılır; *"haydi"* ünleminin çoğulu.

haydindi, [hay + deyin-di > haydindi] *(ha'ydindi) {ağız} ünl. "Çabuk ol, acele et"* anlamında kullanılır. [DS]

haydisene, [hay + de-sen + e > haydisene] *(haydise'ne) ünl. "Çabuk ol, acele et"* sözünün pekiştirmeli ve emir (dilek şart) biçimi.

haydur, [hay *(yans.)* > hay-dur] *is.* **1.** Sürüp götürme, sevk etme, kovalama ünlemi ve bu eylemi anlatan yansımalı gövde. **2.** Haykırma, bağırma anlatan yansımalı gövde. 🗗 **haydır hoydur,** *{ağız} (Gezmek için) başıboş.* [DS]|| **haydur huydur,** *{ağız} "Ne yap yap!"; yap da nasıl yaparsan yap.* [DS]

haydut, -du [Mac. hajduk / Ar. ḥaydüd حيدود] *{OsT} is.* **1.** Yalnız başına veya bir çete içinde silahlı soyguna katılan kimse; eşkıya. **2.** *sf. mecaz.* (Küçük çocuklar için) yaramaz. 🗗 **haydut gibi,** *1. Söz dinlemez, hâlden anlamaz. 2. Görünüşü bakımından korku uyandıran; iri yarı ve kaba.*

haydutluk, -ğu [haydut-luk] *is.* **1.** Haydut olma durumu; şakilik; şekavet. **2.** Haydudun yaptığı yasa dışı iş. **3.** Haydutlara yakışır biçimde davranış. 🗗 **haydutluk etmek,** *1. Haydut gibi davranmak. 2. Soygunculuk yapmak; yol kesmek.*

haye, [Far. ḫāye خايه] *(ha:ye) {OsT} is.* **1.** Er bezi; haya. **2.** Yumurta.

hayende, [Far. ḫāyiden > ḫāyende خاينده] *(ha:yende) {OsT} sf.* Ağzında çiğneyen.

hayevan, [Ar. ḥayevān حايوان] *(ha:yeva:n) {OsT} is.* Hayvan.

hayevi[1], [Ar. ḥayy > ḥayevī حايوى] *(hayevi:) {OsT} sf. fel.* Canlı; dirimsel.

hayevi[2], [Ar. ḥayye *(yılan)* > ḥayevī حايوى] *(hayevi:) {OsT} sf.* Yılanla ilgili.

hayeviye, [Ar. ḥayy > ḥayeviye حايويه] *{OsT} is. fel.* Canlıların organlarındaki değişmelerin yalnız kimyasal ve fiziksel sebeplerden ileri gelmediğini, aynı zamanda bir ilkeye dayandığını savunan görüş; dirimselcilik.

hayf, [Ar. ḥayf حيف] *{OsT} is.* **1.** Haksızlık; zulüm. **2.** İlenç; beddua. **3.** *ünl.* Yazık; eyvah!

hayfa, [Ar. hayfā' حيفا] *(hayfa:) {OsT} ünl.* Yazık; eyvah.

hayfetmek, [Ar. ḥayf + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Üzülmek; eseflenmek.

haygene, [Far. ḫāygine خايگنه] *(ha:ygene) {OsT} is.* Yumurta ve un ile yapılan bir yemek; kaygana.

hayhal, [Ar. ḫalḫāl] *{ağız} is.* Cam veya madenden yapılan bir tür bilezik. [DS]

hayhavar, [hay+havar] *{ağız} is.* **1.** Yaygara; çığlık. **2.** İmdat. [DS]

hayhay, [hay *(yans.)* + hay] *(ha'yhay) is. "Peki, elbette!" "Baş üstüne!" "Elbette!"* anlamlarında kullanılır. 🗗 **hayhayı gidip vayvayı kalmak,** *Sağlığı veya gençliği gitmiş, artık sağlığından ve yaşlılığından yakınır duruma gelmiş olmak.*|| **hayhay tavı,** *{ağız} Ocak ayında ekime elverişli zaman. 2. Olmak üzere iken; tam zamanında.* [DS]

hayhop, [hay *(yans.)* + hop] *{ağız} sf.* Aklına eseni yapan; şımarık. [DS]

hayhuy, [Far. hāyā-hūy / hāy ü hüy] *is.* **1.** Herkesin

aynı anda konuşmasından veya eğlenmesinden doğan gürültü; şamata. **2.** *mecaz.* Sonucu boş çıkan çaba.

hayıf, -yfı [Ar. ḥayf *(zarar verme)* حيف] *{OsT} is.* **1.** Edilen haksızlık. **2.** İnsafsız davranış. **3.** Acınma; üzülme. **4.** *ünl.* Eyvah! Yazık! Heyhat! Vah! ◻ **hayıf almak,** *{eAT} İntikam almak; öç almak.*

hayıflanma, [hayıf-la-n-ma] *is.* Üzülme, acınma durumu; hayıflanmak eylemi.

hayıflanmak, [hayıf-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; acınmak; esef etmek.

hayıfsınmak, [hayıf-sı-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Üzülmek; hayıflanmak; esef etmek.

hayıkmak, [ay-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Çabuk anlamak. **2.** Ayıkmak. [DS]

hayıpsınmak, [Ar. ʿayb + T. -sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Darılmak. **2.** Tasalanmak. [DS]

hayır[1]**,** [Ar. ḫayr خير] *(ha:'yır) e.* **1.** Sorulara olumsuz cevap bildiren kelime. **2.** *"Yok, öyle değil"* şeklinde kabul etmeme, reddetme bildirir. **3.** Olumsuz cümlelerdeki olumsuzluğu pekiştirmek için kullanılır. ◻ **hayır dememek,** *1. Cevap vermemek. 2. Bir şeyi geri çevirmemek.*

hayır[2]**, -yrı** [Ar. ḫayr خير] *{OsT} is.* **1.** Karşılık beklemeksizin yapılan her tür yardım; iyilik. **2.** Yarar; çıkar. **3.** *{ağız}* Ölümün kırkıncı günü verilen ziyafet. [DS] **4.** *sf.* İyi; yararlı; faydalı; hayırlı. ◻ **Hayırdır inşallah!** *1. (Rüya için) Allah iyiye çıkarsın. 2. Merak edilen konuyu öğrenmek için sorulan soru sözü.*‖ **hayır etmemek,** *1. Yararı olmamak. 2. İyileşmemek; düzelememek.*‖ **hayır gelmemek,** *Herhangi bir yararı olmamak; fayda umulmamak.*‖ **hayır görmemek,** *Yararını görmemek.*‖ **hayır işlemek,** *1. Yararlı, iyi bir iş ve davranışta bulunmak. 2. Dinî açıdan ve insanlık için iyi ve yararlı işlerde bulunmak.*‖ **hayır işleri,** *1. İnsanların yararına yapılan çalışmalar. 2. Yoksul kişilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik işler.*‖ **hayır kalmamak,** *İşe yarar durumu kalmamak.*‖ **hayır kurumu,** *Hayır işleri ile uğraşan kurum.*‖ **hayırla anmak,** *Ölmüş birisinin ardından iyi konuşmak; iyiliklerinden söz etmek.*‖ **hayırlar,** *"Ne var ne yok?" sözünün cevabı.*‖ **hayır sahibi,** *Herkesin iyiliğini isteyen; iyiliksever.*‖ **hayır sanmak,** *{eAT} Hayır düşünmek; iyilik istemek.*‖ **hayra alamet,** *Hayırlı olacağı tahmin edilen bir iş için söylenen iyi dilek sözü.*‖ **Hayra alamet değil.** *Uğursuz sayılan bir işten söz edilirken söylenir.*‖ **hayra yormak,** *Rüya veya fal için iyi olmasını dilemek.*‖ **hayrı dokunmak,** *Yararı görülmek.*‖ **Hayrını gör!** *"Güle güle kullan!" anlamında yeni alınan bir şey için söylenen dua.*‖ **Hayrola!** *"Ne var, ne yok?" anlamında soru sözü.*

hayır[3]**,** [Ar. ḥāyır حاير] *(ha:yır) {OsT} sf.* Hayrette kalan; şaşıran.

hayır[4]**,** [? hayır] *{ağız} is.* İncir. [DS]

hayır[5]**,** [? hayır] *{ağız} is.* Susam veya haşhaş dövülen tokmak. [DS]

hayırdua, [Ar. ḫayır + duā خيردعا] *(hayırdua:) {OsT} is.* İyilik dileme; iyi olması için dua etme; iyilik dileği. ◻ **hayırdua etmek,** *İyi dilekte bulunmak.*

hayırhah, [Ar. ḫayr + Far. –hālı خيرخواه] *(hayırha:h) {OsT} sf.* İyilik dileyen; iyilik isteyen; hayırsever.

hayırlaşma, [hayır-la-ş-ma] *is.* Alış veriş sonrası karşılıklı olarak hayırlı olmasını dileme.

hayırlaşmak, [hayır-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Bir alış veriş sonrasında karşılıklı olarak bu işin hayırlı olması için dilekte bulunmak.

hayırlı, [hayır-lı] *sf.* **1.** Yararı, iyiliği, hayrı olan. **2.** Birisine yararı dokunan. **3.** Uğurlu, iyi, güzel. ◻ **hayırlı kuş,** *{ağız} Baykuş.* [DS]‖ **Hayırlı olsun!** *İyiliği, yararı dokunsun.*‖ **hayırlısı ile,** *İyilik ve yarar getireni ile.*‖ **Hayırlısı olsun!** *En iyisi, en yararlısı olsun; sonu iyi olsun.*

hayırperver, [Ar. ḫayr + Far. –perver خيرپرور] *{OsT} sf.* İyiliksever; yardımsever; hayırsever.

hayırsever, [Ar. ḫayr + T. sev-er] *is.* Yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara karşılıksız iyilik ve yardım eden ve bunu seven kişi; iyiliksever; yardımsever.

hayırseverlik, -ği [hayır+sev-er-lik] *is.* **1.** Hayırsever olma durumu. **2.** Hayırsever olanın özelliği ve niteliği; iyiliksever; yardımseverlik.

hayırsız, [hayır-sız] *sf.* **1.** Kimseye yararı, yardımı ve iyiliği dokunmayan. **2.** Kendisinden beklenen ilgi ve bağlılığı göstermeyen; vefasız. ◻ **hayırsız ada,** *Yerleşime uygun olmayan ada.*

hayırsızlık, -ğı [hayır-sız-lık] *is.* **1.** Hayırsız olma durumu. **2.** Hayırsız olanın özelliği ve niteliği.

hayısmak, [? hayıs-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Pörsümek. [DS]

hayış, [? hayış] *{ağız} is.* **1.** Düşünce. **2.** Hoşlanış; işine gelme. [DS]

hayıt, [Ar. ʿīd عيد] *is. bot.* Mine çiçeğigillerden, Akdeniz bölgesinde yetişen mavi, beyaz veya mor çiçekler açan, dalları sepet örme işinde kullanılan insan boyunda çalı; ayıt, *(Vutex agnus-castus).* ◻ **hayıt yeşili,** *{ağız} Hayıt ağacı yaprağından elde edilen ve kaynatılarak şaplanmış bir dokuma boyası ve rengi.* [DS]

hayız, -yzı [Ar. ḥayż حيض] *{OsT} is.* Kadınlarda aybaşı hâli. ◻ **hayız görmek,** *Aybaşı olmak.*

hayic, [Ar. hāyic هائج] *(ha:yic) {OsT} sf.* Heyecanlı; coşkun.

hayide, [Far. ḫāyiden >ḫāyide خاییده] *(ha:yide) {OsT} sf.* **1.** Ağızda çiğnenmiş. **2.** Ağızdan ağza dolaşmış söz; bayat haber vb. ◻ **hāyide-gû,** *{OsT} Boş ve değersiz sözler söyleyen.*|| **hāyide-suhen,** *{OsT} Bayağı şair.*

hayih, [Ar. ḫāyiḥ حایح] *(ha:yih) {OsT} is.* Gerekli olduğu zaman bulunmayan nesne.

hayik, [Ar. ḫāyik حایك] *(ha:yik) {OsT} is.* Bez dokuyan; çulha.

hayir, [? hayır / hayir] *{ağız} is.* İncirlik. [DS]

hayka[1], [? hayka] *{ağız} is.* Tekerleğin düşmemesi için dingilin başına geçirilen somun. [DS]

hayka[2], [Slav. hajka] *{ağız} is.* Sürek avı. [DS] ◻ **hayka yapmak,** *{ağız} Sürek avı yapmak.* [DS]

haykırı, [hay *(yans.)* > hay-kır-ı] *is.* **1.** Bağırma; bağırtı. **2.** *dbl.* Ünlem.

haykırıcı, [hay *(yans.)* > hay-kır-ıcı] *{ağız} sf.* (Kişi için) geriden av kaldıran. [DS]

haykırış, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış] *is.* **1.** Bağırma, haykırma işi ve biçim. **2.** Haykırma sesi.

haykırışma, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış-ma] *is.* Birlikte haykırma eylemi; bağrışma.

haykırışmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-ış-mak] *işteş. f. [-ır]* Birlikte haykırmak; bağrışmak.

haykırma, [hay *(yans.)* > hay-kır-ma] *is.* Haykırmak eylemi; bağırma.

haykırmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Korku, telaş vb. sebeple yüksek sesle bağırmak. **2.** *{ağız}* Çağırmak; seslenmek. [DS] **3.** *mecaz.* (Durum veya nitelik için) belirgin olarak görünmek. **4.** *{ağız}* İleri götürmek; haykırarak yönlendirmek. [DS]

haykırtı, [hay *(yans.)* > hay-kır-tı] *is.* Yüksek sesle acı acı bağırma; haykırma.

haykırtma, [hay *(yans.)* > hay-kır-t-ma] *is.* Haykırmasını sağlama eylemi.

haykırtmak, [hay *(yans.)* > hay-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Haykırmasını, yüksek sesle bağırmasını sağlamak.

hayl, [Ar. ḫayl خیل] *{OsT} is.* **1.** At. **2.** At sürüsü. **3.** Süvari takımı. **4.** *mecaz.* Düzensiz kalabalık; güruh.

hayla, [Ar. ḫālā] *{ağız} zf.* **1.** Şimdiye kadar. **2.** Hem de. **3.** Gerçekten. **4.** Nasıl? **5.** Çok. [DS]

haylama, [Rus. chájat [Tietze] / hay *(yans.)* > hay-la-ma] *{ağız} is.* Ormanda avlanırken tavşan ve kekliкleri taş ve sopa ile çıkartma. [DS]

haylamak[1], [Rus. chájat [Tietze] / hay *(yans.)* > hay-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bağırma, seslenme ile bir hayvanı sürmek; dehlemek. **2.** *{ağız}* Hayvanı bağırarak ürkütmek. [DS] **3.** *{ağız}* Peşinden koşmak; kovalamak. [DS] **4.** *{ağız}* Kışkırtmak. [DS] **5.** *{ağız}* Hızla vurmak. [DS]. **6.** *{ağız}* Dövmek. [DS] **7.** *{ağız}* Azarlamak. [DS] **8.** *{ağız}* Kınamak. [DS] **9.** *{ağız}* Bağırarak ihale yapmak; ihale birinin üstünde kalmak. [DS]

haylamak[2], [hay-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Seslenmek. **2.** Bağırıp çağırmak. **3.** Bakmak. **4.** İlgilenmek. **5.** Darılmak. **6.** Korkmak. **7.** Saldırmak. **8.** (Para, malzeme vb. için) yetmek; yetişmek. **9.** Çaba göstermek. **10.** Acele etmek. [DS] **11.** *{ağız}* Göze çarpmak; gözüne ilişmek. [DS]

haylamak[3], [hay-la-mak] *{eAT} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Önem vermek. **2.** *{ağız}* Korumak; gözetmek; dikkat etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Avutmak. [DS] **4.** *{ağız}* Dinlemek. [DS] **5.** Sözünü tutmak; hürmet etmek

haylamalı, [hay-la-ma-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) gayretli. [DS]

haylamamak, [hay-la-ma-mak] *{ağız} gçl. olmsz. f. [-z] [-m(ı)-yor]* **1.** Önem vermemek; aldırış etmemek; hafif görmek. **2.** Zor bir işi başaramamak; beceremmemek. [DS]

haylamaz, [hayla-ma-z] *{ağız} sf.* Esen; sağlıklı; iyi. [DS] ◻ **haylamaz olmak,** *{ağız} İyi olmak; sağlıklı olmak.* [DS]

haylangaz, [hay-lang-az ?] *{ağız} sf.* Haylaz; yaramaz. [DS]

haylanmak, [hay-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Av köpeği için) ava doğru sürülmek. **2.** *dönşl. f.* Haber almak. [DS]

haylaz, [*eT.* ayla-mak *(dolaşmak)* > hay-la-mak > hay-la-z] *sf.* **1.** Haşarı ve hoşa gitmeyen davranışlarda bulunan (kimse). **2.** Çalışmaya veya bir işi yapmaya gücü yettiği hâlde çalışmayan; tembellik yapan; aylaklık eden.

haylazca, [haylaz-ca] *(hayla'zca) zf.* Haylaza yakışır biçimde; haylaz gibi.

haylazlaşma, [haylaz-la-ş-ma] *is.* Haylaz duruma gelme.

haylazlaşmak, [haylaz-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Haylaz duruma gelmek.

haylazlık, -ğı [haylaz-lık] *is.* **1.** Haylaz olma durumu. **2.** Haylazca davranış. ◻ **haylazlık etmek,** *Haylazca davranışlarda bulunmak.*

hayle, [ha+öyle] *{ağız} zf.* Öyle. [DS]

haylecene, [ha+öyle-cene] *{ağız} zf.* Göründüğü gibi; öylece. [DS]

hayleden, [ha+ öyle-den] *{ağız} zf.* Durup dururken. [DS]

haylesine, [ha+öyle-s-i-n-e] *{ağız} zf.* Şuraya buraya doğru; öylesine. [DS]

hayli, [Far. ḫaylī / Ar. ḫayl *(at sürüsü)* > ḫaylī خیلی] *(ha'yli) {OsT} sf.* **1.** Çok sayıda; oldukça çok; epey. **2.** Bir takım. **3.** *zf.* Oldukça.

haylice, [hayli-ce] *(ha'ylice) zf.* Epeyce; çokça.

hayliye, [Ar. ḫayliyye خیلیه] *{OsT} is. zool.* Atgiller.

haylulet, [Ar. ḫaylūlet حیلولت] *(haylu:let) {OsT} is.* **1.** Yolu kapama. **2.** Engel olma. **3.** Araya girme.

hayma, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. **2.** Kış için hazırlanmış ot yığını. **3.** Çul tezgâhının iki yan direği. [DS]

haymak, [? hay-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* **1.** Bunamak. **2.** Şaşakalmak. [DS]

haymalık, -ğı [hayma-lık] *{ağız} is.* **1.** Avlu; hayat. **2.** Odunluk. **3.** Çamaşırlık. **4.** Bahçe çardağı. **5.** Ekmeklik. [DS]

haymana[1], [Hayme Ana > Haymana *(ilçe adı)*] *{ağız} is.* **1.** Başıboş hayvanların salıverildiği çayırlık alan. **2.** Tembel. **3.** İşsiz serseri. **4.** Vahşi. **5.** (Çocuk için) yaramaz. **6.** Hayvan sürüsü. [DS] ◻ **haymana beygiri gibi dolaşmak,** *İşsiz güçsüz dolaşmak; başıboş gezmek.*|| **haymana sığırı** (mandası, öküzü), *İri yarı; tembel.*

haymana[2], [Ar. ḫayme + Far. ḫāne] *{ağız} is.* Mesken, ağıl, mağara gibi şeyler. [DS]

haymanalık, -ğı [haymana-lık] *{ağız} is.* Bir şeyin bol ve sürekli verildiği yer; hayrat. [DS]

haymatlos, [Alm. heimat *(yurt)* + Yun. -los *(-siz)*] *sf.* **1.** Yersiz yurtsuz. **2.** *is.* Herhangi bir devletin hukukuna göre yurttaşlık haklarından yoksun bırakılan kişi.

haymatlosluk, -ğu [haymatlos-luk] *is.* Yersiz yurtsuz, vatansız olma durumu.

hayme, [Ar. ḫayme خيمه] *{OsT} is.* **1.** Çadır. **2.** *{ağız}* Bağ, bahçe ve bostan gibi yerler için yapılan basit kapı. [DS] ◻ **hayme-gâh,** *{OsT} Çadır yeri.*|| **hayme-geh,** *{OsT} Çadır yeri.*|| **hayme-i kebût,** *{OsT} 1. Mavi çadır. 2. Gökyüzü; sema.*|| **hayme-i ezrak,** *{OsT} 1. Mavi çadır. 2. Gökyüzü; sema.*|| **hayme-nişîn,** *{OsT} 1. Çadırda oturan. 2. Göçebe.*|| **hayme-nişînî,** *{OsT} Çadırda oturma; göçebelik.*|| **hayme-serây,** *{OsT} Hükümdar çadırı; otağ.*|| **hayme-şebbâzî,** *{OsT} Çadır kuklası.*

haymedet, [? haymedet] *{ağız} is.* **1.** Göz yumma; hoş görme. **2.** *zf.* Nasıl olsa... [DS]

haymete, [? haymete / haymede] *{ağız} e.* Doğru; gerçek. [DS]

haymî, [Ar. ḫaymī خيمى] *(haymi:) {OsT} sf.* Çadır biçiminde olan.

haymur, [? haymur] *{ağız} is.* Erkeklik organı. [DS]

haypıtmak, [hayp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yük ve koşum hayvanlarını işten, yükten kurtarmak; çözmek. [DS]

hayr[1], [Ar. ḫayr خير] *{OsT} is.* **1.** İyilik. **2.** İyi ve yararlı iş. **3.** Yarar. ◻ **hayr-i mukayyed,** *{OsT} Birine göre iyi ve yararlı olduğu hâlde diğerine göre zararlı olan şey.*

hayr[2], [Ar. ḫayr خير] *{OsT} sf.* **1.** İyi. **2.** Yararlı. **3.** Hayırlı. ◻ **hayr-endîş,** *{OsT} İyilik düşünen.*|| **hayr-endîşâne,** *{OsT} Hayırlı iş düşünene yakışır biçimde.*|| **hayr-endîşî,** *{OsT} İyilik düşünücü.*|| **hayr-hâh,** *{OsT} İyiliksever.*|| **hayr-hâhâne,** *{OsT} İyilikseverlikle.*|| **hayr-hâhî,** *{OsT} İyilikseverlik.*|| **hayrü'l-beriye,** *{OsT} Yaratıkların, halkın en hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-beşer,** *{OsT} İnsanların hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-enâm,** *Varlıkların hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'l-fâtihîn,** *{OsT} 1. Fatihlerin en hayırlısı. 2. İşini en iyi yapan kişi.*|| **hayrü'l-halef,** *{OsT} Hayırlı oğul.*|| **Hayrü'l-umûri evsâtuha.** *{OsT} Her işte orta yol hayırlıdır.*|| **hayrü'l-verâ,** *{OsT} 1. Halkın hayırlısı. 2. Âlemin hayırlısı; Hz. Muhammed.*|| **hayrü'n-nisâ,** *{OsT} Kadınların en hayırlısı; Hz. Fatma.*

hayran, [Ar. ḫayret > ḫayerān حيران] *(hayra:n) {OsT} sf.* **1.** Bir şeyi veya birini çok beğenen; hayran olan. **2.** Şaşırmış. **3.** Afyon sarhoşu. **4.** *is.* Beğenen, takdir eden kimse. ◻ **hayran etmek,** *Hayranlık duygusu bırakmak.*|| **hayran olmak,** *İyi, güzel veya olağanüstü durum ve davranışlar karşısında beğenme duygusu ile birlikte saygı duymak.*

hayrani, [Ar. ḫayrānī حيرانى] *(hayra:ni:)v is.* Hayranlık; şaşkınlık.

hayranlık, -ğı [hayran-lık] *is.* **1.** Hayran olma durumu. **2.** Güzel bir şey veya durum karşısında duyulan şaşkınlıkla karışık beğenme duygusu. **3.** *mecaz.* Aşırı istek; tutku. **4.** *{eAT}* Esrar; haşiş. ◻ **hayranlıkla,** *Çok beğenerek; hayran kalarak.*

hayrat, [Ar. ḫayr > ḫayrāt خيرات] *(hayra:t) {OsT} is.* **1.** Hayır işleri. **2.** Sevap kazanmak üzere yapılan iyilik. **3.** Halkın yararlanması için yapılan cami, okul, çeşme, han gibi kurumlara verilen ad. **4.** *sf.* Sevap amacıyla yapılmış olan.

hayret[1], [Ar. ḫayret حيرت] *{OsT} is.* **1.** Beklenmedik ve hiç görülmedik bir olay veya durum karşısında duyulan şaşkınlık; şaşırma. **2.** *ünl.* Şaşılacak bir şey karşısında kalınca söylenen söz. ◻ **hayret-bahş,** *{OsT} Şaşırtıcı; şaşkınlık verici.*|| **hayret-bahşâ,** *{OsT} Hayret veren.*|| **hayret-dih,** *{OsT} Şaşkınlık veren.*|| **hayret-efzâ,** *{OsT} Şaşkınlık artıran.*|| **hayret-engîz,** *{OsT} Hayret içinde bırakan.*|| **hayret etmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayrete düşmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayret-fezâ,** *{OsT} Şaşkınlık veren; şaşırtan.*|| **hayret-i gam,** *{OsT} Üzüntünün verdiği şaşkınlık.*|| **hayret-i sırfe,** *{OsT} Tam şaşkınlık.*|| **hayretle,** *Şaşkınlıkla; şaşarak; şaşırarak.*|| **hayretlere düşmek,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayretler içinde kalmak,** *Şaşırmak; şaşakalmak.*|| **hayrette bırakmak,** *Şaşmasına sebep olmak; şaşırtmak.*|| **hayrette kalmak,** *Şaşırmak.* || **hayret-zâ,** *{OsT} Şaşkınlık doğuran.*|| **hayret-zede,** *{OsT} Hayrete düşmüş olan.*

hayret[2], [Ar. ḫayrāt] *{ağız} is.* Pazar ve panayır gibi kalabalık yerlerde bir kişi tarafından belli bir miktar para vererek karcıya yaptırılıp dağıttırılan pekmez, kar ve su karışımı içecek. [DS]

hayri[1], [Ar. ḫayrī / ḫayriyye خيرى / خيريه] *(hayri:) {OsT} sf.* Hayırla ilgili; iyiliğe ilişkin.

hayri[2], [? hayri] *{ağız} is.* Bakır kâse. [DS]

hayrola, [Ar. ḫayr + T. ol-a] *(ha'yrola) ünl. "Ne var? Ne oluyor?"* anlamında kullanılır.

hayrullah, [Ar. ḫayru'llāh خيرالله] *{OsT} sf.* Allah katında hayırlı olan.

hays, [Ar. ḫayṣ حيث] *{OsT} is.* **1.** İlgi. **2.** Saygınlık; saygı.

haysana, [? haysana] *{ağız} is.* Bileği taşı. [DS]

haysanmak, [haysa-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

haysınmak, [hay-sı-n-mak / kaysın-mak ?] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Pişman olmak. **2.** Kıskanmak **3.** Şaşmak. **4.** Kaygılanmak. [DS]

haysiyet, [Ar. ḫayṣ *(nerede)* > ḫayṣiyyet حيثيت] *{OsT} is.* **1.** Sosyal konum; statü. **2.** Değer; saygınlık; itibar. **3.** Onur; şeref; öz saygı. ◘ **haysiyet divanı,** *Bir dernek veya kurulun üyelerinden dernek veya kurulun ilkelerine aykırı davranışları olan kimselerin durumunu inceleme ve ceza verme yetkisi olan dernek organı; onur kurulu.*|| **haysiyetine dokunmak,** *Onuru zedelenmiş olmak; şerefine halel gelmek.*‖ **haysiyet-şiken,** *Onur kırıcı; saygınlık düşürücü.*

haysiyetiyle, [Ar. ḫayṣiyyet + T. ile] *(haysiyeti'yle) zf.* Dolayısıyla; ...-den dolayı; .... sebebiyle.

haysiyetli, [haysiyet-li] *sf.* **1.** Haysiyeti olan; değerli; saygın. **2.** Onurlu; şerefli.

haysiyetsiz, [haysiyet-siz] *sf.* **1.** Haysiyeti bulunmayan; değer verilmeyen; saygın olmayan; itibar edilmeyen. **2.** Onur kırıcı davranışlara boyun eğen; şerefsiz; onursuz.

haysiyetsizlik, -ği [haysiyet-siz-lik] *is.* **1.** Haysiyetsiz olma durumu; itibarsızlık. **2.** Onur kırıcı davranışlara boyun eğme durumu; onursuzluk; şerefsizlik.

haysunmak, [hay-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

hasutlanmak, [haysut-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kıskanmak; çekememek. [DS]

haysü, [Ar. ḫayṣü حيث] *{OsT} zf.* İtibariyle; dolayısıyla. ◘ **haysü'l-esmā,** *{OsT} İsimler dolayısıyla kişiyi tanıma.*|| min **haysü'l-mücmū',** *{OsT} Toptan.*‖ min **haysü'l-sıfat,** *{OsT} Sıfatı dolayısıyla kişiliğini tanıma.*

hayşum, [Ar. ḫayşum خيشوم] *(hayşu:m) {OsT} is. anat.* Geniz.

hayşumî, [Ar. ḫayşūmī خيشومى] *(hayşu:mi:) {OsT} sf.* Genze ait; genizle ilgili. ◘ **hayşūmî sāmit,** *{OsT} dbl. Geniz ünsüzü.*

hayt[1], [Ar. ḫayṭ خيط] *{OsT} is.* **1.** İplik; tel. **2.** *mecaz.* Uzun boylu ve ahmak; boyu uzun aklı kısa. **3.** *anat.* Tel gibi olan organ. ◘ **hayt-ı bātıl,** *{OsT} Uzun ve ahmak.*|| **hayt-ı ebyāz,** *{OsT} Güneş doğarken ufukta görülen ışık demetleri.*|| **hayt-ı esved,** *{OsT} Güneş doğarken yavaş yavaş silinen gecenin iplik iplik karanlığı.*|| **hayt-ı hayme,** *{OsT} Çadır ipleri.*|| **hayt-ı mülevven,** *{OsT} bot. Kromatik iplik.*|| **hayt-ı nesc-i gudrūfî,** *{OsT} anat. Telsi kıkırdak dokusu.*|| **hayt-ı rakabe,** *{OsT} anat. Omurilik.*|| **hayt-ı şuā,** *{OsT} 1. Işık demetleri. 2. Güneşin iplik gibi görünen ışınları.*

hayt[2], [hayt] *{ağız} ünl.* Öküzleri durdurmak için söylenir. [DS]

hayta[1], [Ar. ḫayṭa خيطه] *{OsT} is.* **1.** Urgan. **2.** Çadır ipi. **3.** Kazık; çadır kazığı.

hayta[2], [Erme. ḫayd *(kara leke, damga)* > ḫaydarag ?] *(ha'yta) sf.* **1.** Rezil; utanmaz. **2.** Başıboş; serkeş; serseri; külhanbeyi. **3.** *{ağız}* Yardakçı. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) duygusuz. [DS] **5.** *{ağız}* Hayvan besleyen. [DS] **6** *is.* Osmanlı imparatorluğunun sınır uçlarında konuşlanan, zaman zaman düşman ülkelerine akın için gönderilen savaşçı komando birlikleri. **7.** *{eAT}* Zorba; isyancı; eşkıya. **8.** *{ağız}* Çirkin vücutlu kadın. [DS] **9.** *{ağız}* Eş; karı; aile. [DS]

haytalık, -ğı [hayta-lık] *is.* **1.** Hayta olma durumu. **2.** Serserilik; haydutluk; külhanbeylik. ◘ **haytalık etmek,** *Serserice davranışlarda bulunmak; külhanbeylik etmek.*

haytanmak, [hayta-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sırt üstü uzanmak; sırt üstü yatmak. [DS]

haytarmak, [hayt-ar-mak / kayt-ar-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Getirmek. [DS]

haytısınmak, [hayt-ı + sı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ümidi kesilmek; ümidi kırılmak. [DS]

haytî, [Ar. ḫayṭī خيطى] *(hayti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Tel biçiminde olan.

haytiye, [Ar. ḫayṭiyye خيطيه] *(t kalın söylenir) {OsT} is. zool.* İpsiler.

hayu[1], [ḳañu / kayu / ḫayu] *(khayu) {eT} zm.* **1.** Her kimse. [EUTS] **2.** *sf.* Hangi; hani. [DLT]

hayu[2], [Far. ḫayū خيو] *(hayu:) {OsT} is.* Tükürük; salya.

hayuk, -ğu [oyuk / höyük / hayuk] *{ağız} is.* Tarla ve bahçedeki ürünlere kuş vb. hayvanların zarar vermelerini önlemek için tahta veya paçavradan yapılmış korkuluk. [DS]

hayunet, [Ar. ḫayūnet حيونت] *(hayu:net) {OsT} is.* (Vakit için) yaklaşma.

hayusınga, [ḳayu-sı-ñā / ḫayusınga] *{eT} zm.* Her birine. [EUTS]

hayuta, [ḳayu-ta / ḫayuta] *{eT} zf.* Herhangi bir yerde. [EUTS]

hayva[1], [Far. ābiyā] *{eAT} {ağız} is.* Ayva. [DS]

hayva[2], [Ar. ḥaviye] *{ağız} is.* Havya. [DS] 🗗 **hayva demiri,** *{ağız} Havya.* [DS]

hayvadene, [Yun. aghıovotano] *{ağız} is. bot.* → ayvadana. [DS]

hayvah, [hay+vah / ey+vah] *(ha'yva:h) {ağız} ünl.* Eyvah! [DS]

hayvan, [Ar. ḥayy *(diri)* > ḥayvān حيوان] *(hayva:n) {OsT} is.* **1.** Canlılık; dirilik. **2.** Diri şey; canlı şey; canlı varlık. **3.** *biy.* Organik katı maddelerle beslenen, bu besinlerini ağız yardımı ile yutan ve sindiren, sindirim artıklarını boşaltım yoluyla vücudundan atan, sindirim sırasında gerekli maddeleri kan yoluyla vücudunun bütün organlarına dağıtan ve hareket edebilen canlı varlık. **4.** Duygu ve hareket yeteneği olan canlı varlık. **5.** (Daha dar anlamda) insandan farklı olarak dil ve akıl yeteneğinden yoksun canlı varlık. **6.** At, eşek ve sığır gibi yük taşıma işlerinde kullanılan canlı. **7.** *mecaz.* Yeteneksiz ve aklını iyi kullanamayan kimse; düşüncesiz; kaba; hoyrat; ahmak. 🗗 **hayvan bilimci,** *biy. Hayvan bilimi uzmanı; zoolog.*|| **hayvan bilimi,** *biy. Hayvanların yapı, görev, davranış ve sınıflandırılması, yeryüzündeki dağılışları gibi konularla ilgili araştırma ve incelemelerde bulunan biyoloji dalı; hayvanlar bilimi; zooloji.*|| **hayvan gibi,** *1. Kaba, duygusuz ve akılsız; beceriksiz. 2. İri yarı.*|| **hayvān-ı gayr-i nātık,** *{OsT} Konuşmayan hayvan.*|| **hayvān-ı nātık,** *{OsT} Konuşan hayvan; insan.*|| **hayvan hikâyesi,** *ed. İçinde öğretici ögeler bulunan ve hayvanlar arasında geçmiş gibi yazılan Orta Çağ hikâyesi; fabl.*|| **hayvan kömürü,** *Kan ve kemik gibi hayvansal ürünlerden elde edilerek hekimlikte kullanılan bir tür kömür.*

hayvanat, [Ar. ḥayvanāt حيوانات] *(hayva:na:t) {OsT} is.* **1.** Hayvanlar. **2.** Hayvan bilimi; zooloji. 🗗 **hayvānāt-ı bahriye,** *{OsT} zool. Denizde yaşayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı berriye,** *{OsT} zool. Karada yaşayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı ehliye,** *{OsT} zool. Evcil hayvanlar; insana alışkın hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı ibtidāiye,** *{OsT} biy. Tek hücreli hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı māiye,** *{OsT} zool. Su hayvanları.*|| **hayvānāt-ı nakîa,** *{OsT} Sulu şeyler içinde gelişimini tamamlayan hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı nebātiye,** *{OsT} zool. Deniz hıyarları, (Holothuroidea).*|| **hayvānāt-ı tāliye,** *{OsT} biy. Çok hücreli hayvanlar.*|| **hayvānat-ı türābiye,** *{OsT} zool. Toprakçıl hayvanlar.*|| **hayvānāt-ı vahşiye,** *{OsT} Yırtıcı ve yabani hayvanlar.*|| **hayvanat bahçesi,** *Değişik bölgelerden gelme ve sık görülmeyen türden hayvanların halka gösterilmesi amacıyla düzenlenmiş bir tür park.*

hayvanca, [hayvan-ca] *(hayva'nca) zf.* **1.** Hayvana yakışır biçimde. **2.** Kaba; hoyratça; nezaketten uzak.

hayvancık, -ğı [hayvan-cık] *is.* Mikroskoplar yardımı ile görülebilen çok küçük hayvan.

hayvancılık, -ğı [hayvan-cı-lık] *is.* Evcil hayvan yetiştirme ve onlara bakma işi.

hayvani, [Ar. ḥayvānī حيوانى] *(hayva:ni:) {OsT} sf.* **1.** Hayvanla ilgili; hayvana ilişkin. **2.** Hayvandan elde edilen; hayvansal. **3.** *mecaz.* Kaba ve hoyratça; hayvanca.

hayvaniyet, [Ar. ḥayvāniyyet حيوانيت] *{OsT} is.* Hayvan olma durum ve niteliği; hayvanlık.

hayvanlaşma, [hayvan-la-ş-ma] *is.* Hayvan durumuna gelme; kabalık ve hoyratlık etme.

hayvanlaşmak, [hayvan-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Hayvan durumuna gelmek. **2.** İnsanlık özelliklerini, erdemlerini kaybetmek; kabalaşmak.

hayvanlık, -ğı [hayvan-lık] *is.* **1.** Hayvan olma durumu. **2.** *mecaz.* Hayvanca davranışlarda bulunma; kabalık. 🗗 **hayvanlık etmek,** *Hayvanca davranışlarda bulunmak; kabalık etmek; hoyratça davranmak.*

hayvansal, [hayvan-sal] *sf.* **1.** Hayvanla ilgili; hayvana ait. **2.** Hayvandan elde edilen. **3.** Hayvandan kaynaklanan.

hayvar, [Far. ḫāye / Yun. cavier] *{ağız} is.* **1.** Havyar. **2.** Koruğun ilk durumu. [DS]

hayvara, [Far. āvāre] *{ağız} sf.* **1.** İşsiz güçsüz ve kararsız biçimde dolaşan. **2.** Zararını hesaba katmadan rastgele iş yapan. [DS]

hayvatlamak, [hayvat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r [-l(ı)-yor]* (Çocuk için) heyecanla bağırmak. [DS]

hayya, [Ar. ḥayyā حيا] *(hayya:) {OsT} is.* Yılan.

hayyah, [hay+yāh] *(hayya:h) {ağız} e.* Evet; öyle. [DS]

hayyak, [Ar. ḫāik > ḥayyāk حياك] *(hayya:k) {OsT} is.* Çulhalar.

hayyakallah, [Ar. hayyāk Allāh حياك الله] *(hayya:-kalla:h) {OsT} ünl. "Allah ömürler versin!"* anlamında iyi dilek sözü.

hayyal[1]**, -li** [Ar. ḥayl *(at sürüsü)* > ḥayyāl خيال] *(hayya:l) {OsT} sf.* **1.** Binici; süvari. **2.** At yetiştiricisi.

hayyal[2]**, -li** [Ar. ḫīle > ḥayyāl حيال] *(hayya:l) {OsT} sf.* Hileci.

hayyam, [Ar. ḫayme >ḫayyām خيام] *(hayya:m) {OsT} sf.* Çadırcı.

hayyat[1]**,** [Ar. ḥayye > ḥayyāt حيات] *(hayya:t) {OsT} is.* **1.** Yılanlar. **2.** *mecaz.* Geçimsiz, huysuz kimse.

hayyat[2]**,** [Ar. ḫayṭ *(dikme)* > ḫayyāṭ خياط] *(hāyyat) {OsT} is.* Dikici; terzi. 🗗 **hayyāt-ı māhir,** *{OsT} Usta terzi.*

hayyatîn, [Ar. ḫayyāṭîn خياطين] *(hayya:ti:n, t kalın*

söylenir) {OsT} is. Terziler. ◘ **hayyātîn-i hāssa,** *{OsT} Saray terzileri.*

hayye[1], [Ar. ḥayye حي] *{OsT} ünl.* Toplanıp gelin. ◘ **hayye ale's-salā,** *{OsT} Toplanıp namaza gelin.*|| **hayye ale'l-felāh,** *{OsT} Toplanıp kurtuluşa gelin.*

hayye[2], [Ar. ḥayye حيه] *{OsT} is.* Yılan. ◘ **hayye-i esved,** *{OsT} Kara yılan.*

hayyen, [Ar. ḥayy > ḥayyen حيّاً] *{OsT} zf.* Canlı ve diri olarak. ◘ **hayyen meyyiten,** *{OsT} Ölü ya da diri.*

hayyetmek, [Ar. ḥayy + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Canlandırmak; dirilmek.

hayyı, [hay + ya] *{ağız} e.* Elbet; tabii; evet. [DS]

hayyır, [? hayyır / hayır] *{ağız} is.* İncir. [DS]

hayyir, [Ar. ḫayr *(iyilik)* > ḫayyir خير] *{OsT} sf.* **1.** İyiliksever; her zaman iyilik eden. **2.** Çok hayırlı.

hayyiz, [Ar. ḥayyiz حيز] *{OsT} is.* **1.** Mekân; yer; mevki. **2.** Göğüs boşluğu. **3.** Bir şeyin uzayda kapladığı yer; uzam. ◘ **hayyiz-i husūl,** *{OsT} Meydana gelme yeri.*|| **hayyiz-i imkân,** *{OsT} İmkân sağlanabilecek ortam ve durum.*|| **hayyiz-i i'tibār,** *{OsT} Saygı gösterilen yer ve durum.*|| **hayyiz-i müselles,** *{OsT} anat. Göğüs içini uzunlamasına ikiye ayıran boşluk.*|| **hayyiz-i tabii,** *{OsT} anat. Göğsü içten iki eşit bölüme ayıran zar.*

hayz, [Ar. ḥayż حيض] *{OsT} is.* Kadınlarda aybaşı durumu.

hayzran, [Far. hayz-rān / hayzurān حيزران] *{OsT} is.* → hezaren.

hayzuran, [Far. hayz-rān / hayzurān حيزران] *{OsT} is.* → hezaren.

haz[1]**, -z'ı** [Ar. ḥaẓ' خزع] *{OsT} is.* → haza[2].

haz[2]**, -zzı** [Ar. ḥaẓẓ حظ] *{OsT}* **1.** Hoşa giden bir şeyin insanda uyandırdığı duygu; hoşlanma; zevklenme. **2.** *fel.* Bir şeyden duyusal ve manevi zevk duyma. **3.** *psikol.* Sürdürmek istenen doygunluk ve hoşlanma veren heyecan. **4.** Talih; hisse; nasip. **5.** *{ağız}* İştah. [DS] ◘ **haz açacağı,** *{ağız} İştah açmak için yenilen biber, baharat vb. şeyler.* [DS]|| **haz duymak,** *Zevk almak; hoşlanmak; hazzetmek.*|| **haz vermek,** *Hoşlanmasını, zevk almasını sağlamak.*

haz[3]**,** [Far. ḫāz خاز] *{OsT} (haz:) is.* Kir; pas.

haza[1], [Ar. hazā هذا] *(ha'za:) {OsT} zm.* **1.** Bu; şu; o. **2.** *sf. argo.* Kusursuz; eksiksiz; mükemmel. ◘ **haza serseri,** *Tam deli.*|| **haza şehzade,** *Tam; mükemmel bir şehzade gibi.*

haza[2]**, -a'ı** [Ar. ḥaẓa' حزع] *{OsT} is.* **1.** Kesme; kısaltma. **2.** Kazıma; silme. **3.** Yırtına. ◘ **haza'-i şezen,** *{OsT} tıp. Soluk borusunu yarıp açmak.*

hazaar, [ha + Ar. ẓāhir] *(ha:za-a:r{ağız} zf.* Belki. [DS]

hazabi, [Ar. ḥizbā > ḥazābī حزابى] *(haza:bi:) {OsT} is.* Engebeli yerler.

hazafe, [Ar. ḫazāfe خزافه] *(haza:fe) {OsT} is.* Lavanta çiçeği.

hazahar, [ha + ẓāhir] *{ağız} e.* Şüphesiz. [DS]

hazahır, [ha+ ẓāhir] *{ağız} e.* Evet. [DS]

hazain, [Ar. ḫazīne > ḫazā'in خزائن] *(haza:in) {OsT} is.* Hazineler. ◘ **hazāin-i medfūne,** *{OsT} Gömülü hazineler.*

hazair, [Ar. ḥaẓire > ḥaẓā'ir حظائر] *(haza:ir) {OsT} is.* **1.** Çevresi duvarlı mezarlıklar. **2.** Duvar veya çit ile çevrilmiş ağıl.

hazakat, -ti [Ar. ḥaẓāḳat حذاقت] *(haza:kat) {OsT} is.* (Hekimler için) ustalık; maharet; beceriklilik; uzluk.

hazakatli, [hazakat-li] *(haza:katli) sf.* (Hekim için) usta; işinin ehli; becerikli; uz.

hazal, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* Kuruyup dökülen ağaç yaprağı. [DS]

hazamet, [Ar. ḥazm > ḥazāmet حزامت] *(haza:met) is.* Doğru ve kesin kararlar.

hazan[1], [Far. ḫazān خزان] *(haza:n) {OsT} is.* Sonbahar; güz. ◘ **hazān-dîde,** *{OsT} 1. Hazan görmüş; sararıp solmuş. 2. Felakete uğramış.*|| **hazān-gâh,** *{OsT} Dünya; âlem.*|| **hazān-istān,** *{OsT} 1. Hazan görmüş yer. 2. Felakete uğramış yer.*|| **hazān-lika,** *{OsT} Soluk benizli; hazan benizli.*|| **hazān-nümā,** *{OsT} Sonbahar görünüşlü; hüzün verici.*|| **hazān-resîde,** *{OsT} Hazan mevsimine ulaşmış; solup sararmış.*|| **hazan yaprağı gibi titremek,** *Üşüme, korku, heyecan vb. sebeplerle çok titremek.*

hazan[2], [? hazan] *{ağız} is.* **1.** Yoksul. **2.** (Kişi için) aç gözlü. [DS]

hazanî, [Far. ḫazānī خزانى] *(haza:ni:) {OsT} sf.* Sonbahar mevsimine ait; güzle ilgili.

hazar, [Ar. ḥażar خضر] *{OsT} is.* **1.** Yerleşik hayat yaşayanların oturdukları yer. **2.** Köy ve şehir gibi bir yerleşim biriminde sefer, savaş gibi durumlar dışında oturma durumu. **3.** Barış ve güven. ◘ **hazar ve sefer,** *1. Evde oturma ve yolculuk. 2. Barış ve savaş zamanı.*

hazareniye, [Ar. ḫazāreniyye خزارنيه] *(haza:reniye) {OsT} is. bot.* Kavun ağaçları.

hazaret, [Ar. ḥażāret حضارت] *(haza:ret) {OsT} is.* **1.** Hazır olma. **2.** Yakınında, yanında bulunma.

hazarî, [Ar. ḥażarī حضرى] *(hazari:) {OsT} sf.* **1.** Bir köy veya şehirde yerleşik olarak yaşayanların hayatlarına ilişkin. **2.** Hazarla ilgili; barışa ait. **3.**

Tekke ve zaviyelerin mutfak ihtiyaçlarını karşılamak üzere saray tarafından yapılan aynî ve nakdî yardım.

hazaz, [Ar. ḥazāz حزاز] *(haza:z) {OsT} is.* Yosun. 🗗 **hazāzü's-sahr,** *{OsT} bot. Ciğer otu, (Marchantia polymorpha).*

hazaze, [Ar. ḥazāze حزازه] *(haza:ze) {OsT} is. tıp.* Bulaşıcı ve öldürücü bir cilt hastalığı.

hazcı, [haz-cı] *sf.* **1.** Hazcılıkla ilgili olan. **2.** *is.* Hazcılığı benimseyen ve savunan kimse; hedonist.

hazcılık, -ğı [haz-cı-lık] *is.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm. **3.** Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk. **4.** *ekon.* Ekonomik etkinliğin hazzın en yüksek derecesine varacak biçimde geliştirilmesini savunan öğreti; hedonizm.

hazef, [Ar. ḥazef حزف] *{OsT} is.* **1.** Topraktan yapılmış çanak çömlek türü şeyler. **2.** *ed.* Divan edebiyatında noktasız harflerle şiir yazma sanatı. 🗗 **hazef-pāre,** *{OsT} Çömlek kırığı.*|| **hazef-rîze,** *{OsT} Çömlek kırıntısı.*

hazefî, [Ar. ḥazefī حزفى] *(hazefi:) {OsT} sf.* Çanak çömlekle ilgili.

hazefîye, [Ar. ḥazefīyye حزفيه] *{OsT} is.* **1.** Çanak çömlek gibi topraktan yapılmış şeyler. **2.** Çanak çömlek işçiliği veya sanayii.

hazel, [Ar. ġazel] *{ağız} is.* → hazal. [DS]

hazelat, [Ar. ḥaẕele > ḥaẕelāt خذلات] *(hazela:t) {OsT} is.* Alçak kimseler; kalleşler; bayağılar

hazele, [Ar. ḥāẕil > ḥaẕele خذله] *{OsT} is.* **1.** Bayağı ve dönek kimseler; alçaklar; kalleşler. **2.** *{ağız}* Ele avuca sığmayan yaramaz çocuk. [DS]

hazem, [Ar. ḥazem حزم] *{OsT} is.* **1.** Dizme. **2.** *ed.* İlk beytin ortasına bir ila dörde kadar harf ekleme.

hazen[1], [Ar. ḥazen حزن] *{OsT} is.* Tasa; kaygı; gam.

hazen[2], [Far. ḫāzen خازن] *(ha:zen) {OsT} is.* Baldız.

hazer[1], [Ar. ḥaẕer حذر] *{OsT} is.* Sakınma; çekinme. 🗗 **hazer etmek,** *Sakınmak.*|| **hazer üzre olmak,** *{OsT} Uyanık ve tetik durmak.*

hazer[2], [? hazer] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyüklük taslayan. [DS]

hazeran[1], [Hazer / Hazar > hazeran] *(hazera:n) is.* Hazarlar tarafından yapılan bir tür kılıç.

hazeran[2], [Far. ḫayzerān خيزران] *(hazera:n) is.* → hezaren.

hazerat, -tı [Ar. ḥaẓret > ḥaẓerāt حضرات] *(hazera:t) {OsT} is.* Hazretler; saygıdeğer kişiler.

hazf, [Ar. ḥaẕf حذف] *{OsT} is.* **1.** Ortadan kaldırma; aradan giderme. **2.** Sözün uzamasını önlemek için bazı kelimelerin çıkarılması. **3.** *ed.* Yalnız noktasız harfleri kullanarak şiir veya nesir yazmak.

hazfetme, [Ar. ḥaẕf + et-me] *is.* Ortadan kaldırma; giderme.

hazfetmek, [Ar. ḥaẕf + et-mek] *gçl. f. [-r] [-(d)-iyor]* Gidermek; ortadan kaldırmak.

hazganç, [ḳaz-ga-nç / ḫazganç] *{eT} is.* Kazanç; servet; hazine. [EUTS]

hazhaza, [Ar. ḫażḫaża حضحضه] *{OsT} is.* **1.** El ile harekete getirme; sallama. **2.** El ile cinsel doyuma varma; istimna.

hazı, -ı'ı [Ar. ḫużūʿ *(alçak gönüllülük)*> ḫāzıʿ خاضع] *(ha:zı) {OsT} sf.* Alçak gönüllü; mütevazı.

hazı'an, [Ar. ḫāżıʿan خاضعاً] *(ha:zıan) {OsT} zf.* Alçak gönüllü olarak.

hazı'ane, [Ar. ḫāżıʿ + Far. āne خاضانه] *(ha:zıa:ne) {OsT} zf.* Alçak gönüllülükle.

hazık, [Ar. ḥaẕāḳat > ḫāẕıḳ حاذق] *(ha:zık) {OsT} sf.* (Hekim için) Ustalık sahibi; işinin ehli; uz; usta.

hazıkane, [Ar. ḫāẕıḳ + Far. -āne حاذقانه] *(ha:zıka:ne) {OsT} zf.* (Hekimlik için) ustacasına.

hazıkıyet, [Ar. ḫāẕıḳıyyet حاذقيت] *(ha:zıkıyet) {OsT} is.* Hekimlikte ustalık.

hazım[1], [Ar. ḫāzm *(ihtiyat)* > ḫāzım حازم] *(ha:zım) {OsT} sf.* İhtiyatlı.

hazım[2], **-zmı** [Ar. haźm هضم] *{OsT} is.* **1.** Yenilen yiyeceklerin parçalanma ve kimyasal değişikliklere uğrayarak vücuda yarayacak hâle gelmesi; sindirim. **2.** *mecaz.* Benimseme; kabul etme. 🗗 **hazm-ı nefs,** *{OsT} Hislerine hakim olma; katlanma.*

hazım[3], [Ar. hāźım هاضم] *(ha:zım) {OsT} is.* Sindiren; hazmettiren.

hazıma, [Ar. hāźıma هاضمه] *(ha:zıma) {OsT} is.* Sindirme gücü.

hazımlı, [hazım-lı] *sf.* **1.** *mecaz.* Yersiz davranışlara, hakaret edici sözlere aldırmayan; büyük hoşgörü sahibi. **2.** Benimseyen, katlanan, kabullenen.

hazımsız, [hazım-sız] *sf.* **1.** Yediklerini sindirmekte güçlük çeken veya sindiremeyen. **2.** *mecaz.* Yersiz davranış ve sözlere karşı tahammül edemeyen. **3.** *mecaz.* Kabullenemeyen; benimsemeyen.

hazımsızlık, -ğı [hazım-sız-lık] *is.* **1.** Yenilen yiyeceklerin sindirilememe durumu. **2.** *mecaz.* Hoşgörü ile karşılayamama; benimseyememe; katlanamama; kabullenememe.

hazın, [Ar. ḫazīn] *{ağız} is.* **1.** İnsan ve hayvanlar için kışlık yiyecek. **2.** Yakacak odun. [DS] 🗗 **hazın**

damı, *{ağız} Kiler.* [DS]|| **hazın evi,** *{ağız} Kiler.* [DS]

hazına, [Ar. ḥāżına حاضنه] *(ha:zına) {OsT} sf.* Emziren; emzirici.

hazınlık, -ğı [hazın-lık] *{ağız} is.* Kiler. [DS]

hazır[1]**,** [Ar. ḥāżır حاضر] *{OsT} sf.* **1.** Bir yerde bulunan; huzurda olan. **2.** Bir iş yapmak veya başlamak için gereken her şeyi tamamlamış olan; anık; amade; müheyya. **3.** Belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş; hazırlanmış. **4.** Önceden yapılıp satışa sunulacak duruma getirilmiş olan. **5.** *zf.* (Cümle başında kullanıldığında) bir fırsat doğmuşken. **6.** *is.* Miras yoluyla ele geçen veya önceden biriktirilmiş olan para, mal vb. servet. ⮹ **hazıra konmak,** *Başkasının emeği ile kazanılmış olan şeyden yararlanmak.*|| **hāzır-bahş,** *{OsT} 1. Hazır edilmiş. 2. Hazır ol!*|| **hāzır-bi'l-meclis,** *{OsT} Bir toplantı veya toplulukta hazır bulunanlar.*|| **hazır bulunmak,** *1. Bir yerde var olmak, kendi bulunmak. 2. Bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak.*|| **hāzır-cevābî,** *{OsT} Hazırcevaplık.*|| **hāzır-cevāb,** *{OsT}* → hazırcevap.|| **hazır çorba,** *Yalnızca ısıtmak veya sıcak su eklemekle sofraya konulabilecek durumda olan çorba.*|| **hazırda,** *Kullanılabilecek durumda; el altında.*|| **hazırdan yemek,** *Yenisini kazanmadan eldekini harcamak, tüketmek.*|| **hazır değer,** *Bankalarda veya bir işletmede hemen kullanılabilecek durumda elde bulunan para veya para yerine kullanılabilir varlık.*|| **hazır elbise,** *Belirli ölçülere göre dikilmiş ve az bir işlemden sonra müşteriye uydurulabilecek şekilde dikilmiş elbise.*|| **hazır etmek,** *Hemen kullanılabilecek durumda tutmak.*|| **hazır evin has kadını,** *Daha önceden kurulmuş bir düzenden yararlanmasına rağmen ona hiçbir katkıda bulunmayan kimse.*|| **hazır kahve,** *Sadece sıcak su eklemek suretiyle içilebilir kahve.*|| **hazır kıta,** *as. Gerektiği zaman hemen kullanılabilecek durumda teçhizatlı olarak bekleyen askerî birlik.*|| **hazır mezarın ölüsü,** *Kendisi hiçbir şey yapmayan, her şeyi başkalarından bekleyen; tembel.*|| **Hazır ol!** *Askerlikte esas duruş denilen baş ve vücut dik, bakışlar ileride, eller uyluklara yapışmış bir biçimde duruş için komutan tarafından verilen emir.*|| **hazır ol duruşu,** *spor. Vücut ve baş dik, göğüs ileride, omurga ve bacaklar gergin, topuklar bitişik, kollar doğal yerinde, avuçlar uyluklarda olarak ayakta bulunulan durum.*|| **hazır olmak,** *1. Bir işe veya harekete girişecek durumda bulunmak. 2. Bir yerde bulunmak.*|| **hazır para,** *Bankalarda veya bir işletmede hemen kullanılabilecek durumda elde bulunan para; disponibilite.*|| **hāzır ü nāzır,** *{OsT} Her yerde her zaman bulunan; Allah.*|| **hazır yemek,** *1. Hemen sofraya konup yenilebilecek durumda her şeyi hazır olan yemek. 2. Kendi kazanmaksızın, önceden kazanılmış olan parayı, serveti harcamak.*|| **hazır yiyici,** *Çalışmadan önceden kazanılmış veya başkalarının kazandığını harcayan kişi; mirasyedi.*

hazır[2]**,** [Ar. ḥāẕır حاذر] *(ha:zır) {OsT} sf.* Korkup çekinen; hazer eden.

hazıra, [Ar. ḥāżıra حاضره] *(ha:zıra) {OsT} is.* **1.** Kentli; şehirli. **2.** Bir yere yerleşmiş.

hazırcevabî, [Ar. ḥāżır-cevābī حاضر جوابی] *(ha:zır-ceva:bi:) {OsT} is.* Hazırcevaplık.

hazırcevap, -bı [Ar. ḥāżır-cevāb حاضر جواب] *{OsT} sf.* Gerektiği zaman hemen ve yerinde cevaplar veren.

hazırcevaplık, -ğı [hazırcevap-lık] *is.* Gerektiği zaman hemen ve yerinde cevap verme durumu.

hazırcı, [hazır-cı] *is.* **1.** *mecaz.* Kendisi bir emek harcamaksızın her şeyi elde etmek, başkalarından yararlanmak isteyen kişi; hazır yiyici. **2.** Hazır elbise satan kimse.

hazırcılık, -ğı [hazır-cı-lık] *is.* **1.** Her şeyi hazır olarak bulmayı isteme durumu. **2.** Hazır elbise üretme veya satma işi.

hazırîn, [Ar. ḥāżırīn حاضرين] *(ha:zıri:n) {OsT} sf.* Bizzat orada bulunanlar; hazır olanlar.

hazırun, [Ar. ḥāżırūn حاضرون] *(ha:zıru:n) {OsT} sf.* Bizzat huzurda olanlar; istenilen yerde bulunması gerekenlerden orada bulunanlar.

hazırlama, [hazır-la-ma] *is.* Bir şeyi hazır duruma getirme.

hazırlamak, [hazır-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyi kullanılabilecek, yararlanılabilecek duruma getirmek. **2.** Bir eseri, vb. şeyi ortaya koymak; meydana getirmek; gerçekleştirmek. **3.** Gerçekleştirilmesi düşünülen bir şey için önceden gerekli iş ve işlemleri yapıp tamam etmek; .önceden düzen kurmak. **4.** Önceden gelecek için önlem almak; ihtiyaçları tespit etmek. **5.** Sebep olmak; yol açmak; meydana getirmek. **6.** Bir kimseyi, bir şeyi yapabilecek veya bir sorunu yüklenebilecek duruma getirmek; gerekli bilgilerle donatmak; yetiştirmek. **7.** Kötü bir haber vermeden önce kişiyi psikolojik yönden dirençli kılacak sözler söylemek; alıştırmak. **8.** *kim.* Bir maddeyi elde etmek.

hazırlanış, [hazır-la-n-ış] *is.* Hazırlanma eylemi veya biçimi.

hazırlanma, [hazır-la-n-ma] *is.* Kendini hazır duruma getirme.

hazırlanmak, [hazır-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kendini hazırlamak; hazır bulunmak. **2.** *edil. f.* Hazır duruma getirilmek.

hazırlatma, [hazır-la-t-ma] *is.* Hazır duruma getirme eylemi.

hazırlatmak, [hazır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hazır duruma getirmek.

hazırlayış, [hazır-la-y-ış] *is.* Hazır duruma getirme eylemi ve biçimi.

hazırlık, -ğı [hazır-lık] *is.* **1.** Bir şeyi kullanabilecek duruma getirmek için yapılan çalışma. **2.** Bir işe girişmek için gerekli olan şeyleri hazır hâle getirme işlemleri. ◻ **hazırlık** (devresi) **dönemi,** *Bir iş veya girişim için gerekli hazırlığı tamamlamaya yetecek süre.*|| **hazırlık görmek,** *Yapılacak iş veya girişim için gerekli şeyleri sağlamak; temin etmek; hazırlık yapmak.*|| **hazırlık sınıfı,** *Öğrenciye belirli bir sınıfı, bir okulu okuyabilecek temel bilgilerin verildiği öğretim dönemi; ihzari sınıf.*|| **hazırlık soruşturması,** *Suçun işlendiğini haber alan Cumhuriyet Savcısının kamu davası açılıp açılmayacağını araştırmak amacıyla yaptığı ön soruşturma.*

hazırlıklı, [hazır-lık-lı] *sf.* **1.** Hazır duruma gelmiş olan; bir iş için gerekli şeyleri tamamlamış olan. **2.** Karşılaşacağı güçlükleri ve engelleri aşmak için kendinde maddî ve manevî gücü toplamış bulunan. **3.** Hazırlığı bulunan. **4.** *zf.* Hazır olarak; hazırlığı tamamlamış olarak. ◻ **hazırlıklı** (bulunmak) **olmak,** *Hazır durumda olmak; hazırlanmak.*

hazırlıksız, [hazır-lık-sız] *sf.* **1.** Hazırlık yapmamış olan; hazır olmayan. **2.** *zf.* Hazırlık yapmadan; hazırlık yapılmamış durumda. ◻ **hazırlıksız** (bulunmak) **olmak,** *Hazırlanmamış olmak; hazırlanmamak.*

hazırlop, [Ar. ḥāżır + Fr. lobe] *sf.* **1.** (Yumurta için) sarısı katılaşacak derecede haşlanarak pişirilmiş. **2.** Başkası tarafından sağlanmış; bir emek harcanmadan elde edilen; emeksiz; külfetsiz.

hazil, [Ar. ḫāẕil خاذل] *(ha:zil) {OsT} sf.* Arkadaşını zor durumda bırakıp kaçan; kalleş.

hazile, [Ar. ḫāẕile حاذله] *(ha:zile) {OsT} is.* Kenarında kirpik bulunmayan çok kırmızı göz kapağı.

hazim[1], [Ar. hezîmet > hāzim هازم] *(ha:zim) {OsT} sf.* **1.** Bozguna uğratan. **2.** Galip.

hazim[2], [Ar. ḫāẕim خاذم] *(ha:zim) {OsT} sf.* Sarhoş.

hazimane, [Ar. ḫāẕim+Far.-āne خاذمانه] *(ha:zima:ne) {OsT} zf.* Sarhoşçasına; sarhoş gibi.

hazime, [Ar. hāżime هاضمه] *(ha:zime) {OsT} is.* Midenin sindirici gücü; hazım.

hazin[1], [Ar. ḥüzn > ḥazîn حزين] *(hazi:n) {OsT} sf.* **1.** Üzüntü veren; kederlendiren; acıklı; dokunaklı. **2.** Üzüntü içinde bulunan; üzüntülü; hüzünlü; kederli.

hazin[2], [Ar. ḫizāne > ḫāzin خازن] *(ha:zin) {OsT} is.* **1.** Hazine bekçisi; hazinedar. **2.** Bekçi; muhafız. ◻ **hāzin-i bāb-ı hümāyūn,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde iç hazinenin korunması ile görevli memurlara verilen ad; hazinedar.*

hazine, [Ar. ḫazîne خزينه] *(hazi:ne) {OsT} is.* **1.** Altın, gümüş, mücevher gibi değerli maden ve mal yığını; büyük servet. **2.** Bu tür değerli mal ve eşyanın saklandığı yer. **3.** Gömülü veya saklanmış iken bulunan değerli eşya ve paraların tümü; define. **4.** Devletin her türlü mal ve para varlığı; bunlardan taşınabilir olanların saklandığı yer; devlet malı. **5.** *mecaz.* Kendisine büyük bir bağlılık duyulan ve güvenilen kimse veya nesne. **6.** Vazgeçilemez derecede değerli bulunan şey veya kimse. **7.** Başvuru kitabı; kaynak. **8.** Devlet bütçesinin gelirlerini toplayan, paralarını koruyan, işleten ve gerektiği zamanda ödeyen bir tür banka özelliği taşıyan devlet kurumu. ◻ **hazine bonosu,** *Hazinenin bütçe kanunundan aldığı yetkiye dayanarak çıkardığı ve bankalara iskonto ettirdiği kısa vadeli borçlanma kâğıdı.*|| **hazine defterdārı,** *Eyaletlerde devlete ait gelirlerin tahsili ve hesapların tutulması ile görevli memurlara verilen ad.* || **hazîne-i āmire,** *{OsT} Devlet hazinesi.*|| **hazîne-i emîriye,** *{OsT} Maliye kuruluşu.*|| **hazîne-i enderūn,** *{OsT} 1. İç hazine. 2. Savaş veya olağanüstü durumlarda harcanmak üzere ayrılmış hazine.*|| **hazîne-i eslihā,** *{OsT} 1. Silah hazinesi. 2. Askerî müze.*|| **hazîne-i evkāf,** *{OsT} 1. Vakıf hazinesi. 2. Vakıf yönetimi.*|| **hazîne-i evrāk,** *{OsT} Arşiv.*|| **hazîne-i gayb,** *{OsT} tasvf. Allah'ın nimetlerinin görünmeyen hazinesi.*|| **hazîne-i hāssa,** *{OsT} Padişahlık makamına ait ödenek, mal ve taşınmazların tümü.*|| **hazîne-i hāssa nezāreti,** *Sarayın gelir ve giderlerinden sorumlu olmak üzere Tanzimat'tan sonra kurulmuş bakanlık.*|| **hazîne-i hümāyūn,** *{OsT} Devlet hazinesi.*|| **hazîne-i millet,** *{OsT} 1. Millet hazinesi. 2. Maliye yönetimi.*|| **hazîne-i raht,** *{OsT} İmparatorluk döneminde has ahır hazinesine verilen ad.*|| **hazîne kethüdāsı,** *Saraya giren ve çıkan demirbaş eşyanın korunmasından sorumlu yüksek dereceli saray görevlisi.*|| **hazine nihayeti,** *Top namlusunun iç boşluğunda yiv başlangıcına verilen ad.*|| **hazine odası,** *Değerli eşya, para ve para değerindeki kâğıtların konulduğu, saklandığı yer.*|| **hazine pulları,** *Damga pulları ile harç pullarına verilen isim.*|| **hazine sarrafları,** *İmparatorluk döneminde mültezimlerle devlet arasında aracılık eden ve kendilerine devletçe yetki verilen sarraflara verilen ad.*

hazinedar, [Ar. ḫazîne + Far. -dār خزيندار] *(hazi:neda:r) {OsT} is.* Bir hazineyi bekleyen veya yöneten kişi. ◻ **hazînedār ağa,** *{OsT} Siyah harem ağalarından haremin giderleri ile ilgilenen görevli.*|| **hazînedār başı,** *{OsT} İmparatorluk döneminde devlet hazinesinin korunması ile ilgili memurların amirine verilen ad.*|| **hazînedār kalfa,** *{OsT}* → hazînedār usta.|| **hazînedār usta,** *{OsT} Sarayda padişahın giydirip kuşatmak, yatırıp kaldırmak gibi özel işlerine bakan ve haremin değerli eşyasının korunmasından sorumlu cariyelere verilen ad; hazinedar kalfa.*

hazinedarî, [Ar. ḫazîne +Far. -dārī خزینداری] *(hazi:-neda:ri:) {OsT} is.* Hazinedarlık.

hazinedarlık, -ğı [hazinedar-lık] *(hazi:nida:rlık) is.* Hazineyi koruma ve yönetme görevi; hazinedarın işi.

hazinemande, [Ar. ḫazîne + Far. mānde خزینه مانده] *(hazînema:nde) {OsT} is.* Harcanmak üzere bütçede ayrılmış olmasına rağmen tasarruf edilerek harcanmadan devlet bütçesine kalan para.

haziran, [Akad. ḫzirān / Süry. ḥazirān] *(hazi:ran) is.* Yılın altıncı ayı, otuz gündür. ◻ **haziran böceği,** *zool. Yaprak duyargalılardan Avrupa ve Asya'da yaygın olarak yaşayan, bitki yaprakları, başak ve köklerle beslendiğinden çok zararlı kın kanatlı bir böcek, (Amphimallus solstitialis)*

hazire, [Ar. ḥażīre حضیره] *(hazi:re) {OsT} is.* **1.** Etrafı duvar veya çit ile çevrilmiş olup içine girilmesi mümkün olmayan yer. **2.** Bir cami veya türbe bahçesinde etrafı çit veya parmaklık ile çevrili mezarlık. **3.** Duvarla çevrili ağıl. ◻ **haziretü'l-kuds,** *{OsT} mecaz. Cennet.*

haziz[1], [Ar. ḥaẓīẓ حظیظ] *(hazi:z) {OsT} sf.* **1.** Mutlu; mesut. **2.** Bir payı olan; nasipli.

haziz[2], [Ar. ḥażīż حضیض] *(hazi:z) {OsT} is.* **1.** En aşağı; yer. **2.** Dağ eteği. **3.** Gezegenlerden birinin veya Ay'ın yörüngesinin Dünya'ya en yakın olduğu nokta. ◻ **hazîz-i mezellet,** *{OsT} Zilletin en aşağısı.*

hazlamak, [haz-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çizmek. **2.** Arkın suyunu belli ölçülere göre birkaç bağa, bahçeye bölüştürmek. [DS]

hazm[1], [Ar. ḥażm حزم] *{OsT} is.* **1.** Kararlı olma; direnme; sebat. **2.** Doğru karar. **3.** Göz açıklığı; uyanıklık.

hazm[2], [Ar. hażm هضم] *{OsT} is.* → hazım[2].

hazmetme, [Ar. hażm + T. et-me] *is.* **1.** Sindirme eylemi. **2.** Hoşlanma; katlanma durumu.

hazmetmek, [Ar. hażm + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* **1.** (Alınan besinler için) parçalanarak vücuda yararlı hâle getirmek. **2.** *mecaz.* Beğenilmeyen ve hakaret edici bir söz veya davranışa tepki göstermeyip kabullenmek; içine atmak. **3.** *mecaz.* Bir olumsuzluğa, güçlüğü karşı dayanmak; direnmek; sabretmek; dayanmak.

hazna, [Ar. ḫazne] *{ağız} is.* **1.** Hazine. [DS] **2.** Hazne. ◻ **hazna kemiği,** *{ağız} Döl yatağı çevresindeki kemikler.* [DS]

hazne, [Ar. ḫazîne > ḫazne خزینه] *{OsT} is.* **1.** Hazine. **2.** Küçük su veya sıvı deposu. **3.** On altı bin kuruş tutarı. **4.** *anat.* Döl yolu. **5.** Dalyanlarda balığın sıkıştırıldığı en son bölme. ◻ **hazne bağlamak,** *{eAT} Para ve değerli eşyayı sarıp paketlemek; denk yapmak.*

hazra, [Ar. ḫuḍret *(yeşillik)* > ḫaḍrā / ḫaḍrāʾ حضراء] *{OsT} sf.* **1.** Yeşil. **2.** Taze. **3.** *is.* Yeşillik. **4.** Gökyüzü. ◻ **hazrā-yı dimen,** *{OsT} 1. Çöplükte biten ot. 2. Yasa dışı ilişki yaşayan kadın, kız.*

hazret, [Ar. ḥuḍr *(hazır bulunma)* > ḫuḍūr *(ön, makam)* > ḫaḍret حضرت] *{OsT} is.* **1.** Saygı duyulan erkek. **2.** Kutsal sayılan isimlerin önüne getirilen saygı sözü. **3.** İsmi söylenmeyen bir erkekten söz edilirken alay veya hafife almak için onun adı yerine kullanılır. **4.** Seslenme veya bir erkeği çağırma sözü. ◻ **hazretleri,** *Eskiden saygı duyulan kişilerin adlarının veya unvanlarının baş tarafına getirilen saygı sözü.*

hazul, [Ar. ḫaẕl > ḫaẕūl خذول] *(hazu:l) {OsT} sf.* Kimsesiz ve yardımsız kalmış.

hazulane, [Ar. ḫaẕūl + Far. -āne خذولانه] *(hazu:lâ:ne) {OsT} zf.* Kimsesiz ve çaresiz kalmış olarak.

hazur, [Ar. ḥaẓer *(çekinme)* > ḫaẕūr خذور] *(hazu:r) {OsT} sf.* Çok çekingen.

hazval, [? hazval] *{ağız} is.* Sebzeler toplandıktan sonra bostanda kalan tevekleri. [DS]

hazzaf, [Ar. ḫazef > ḫazzāf حزاف] *(hazza:f) {OsT} is.* Çömlekçi.

hazzan, [Ar. ḫazzān حزان] *(hazza:n) {OsT} sf.* **1.** Hüzünlü. **2.** Hüzün verici.

hazzetme, [Ar. ḫaẓ + T. et-me] *is.* Hoşlanma durumu ve eylemi.

hazzetmek, [Ar. ḫaẓ + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Zevk almak; hoşlanmak.

h&d, [Hurter ve Drieffeld] *is. kısalt.* Fotoğraf filmlerinin duyarlığını belirten aritmetik dizi hâlinde yükselen değer.

he[1], [he *(yans.)*] *ünl.* **1.** Evet anlamında kullanılan doğrulama ve onama sözü; iyi; tamam; kabul. **2.** *{ağız}* Al! [DS] **3.** *{ağız} zf.* Ne? [DS] ◻ **he demek,** *Söylenen şeyi kabul etmek; onamak; evet demek.*|| **he mi?** *{eAT} Öyle mi; öyle değil mi; değil mi?*

he[2], [Ar. he / hāʾ هـ] *{OsT} is.* Arap alfabesinin yirmi altıncı, Arap asıllı Türk alfabesinin otuzuncu harfinin adı. Ebced hesabında değeri beşi gösterir.

He, [Yun. helios *(güneş)* > Fr. hélium] *is. kim.* Atmosferde yer alan, yoğunluğu 0.138 gr/cm^3, atom numarası 2, kütlesi 4.0026 olan, helyum adlı bir asal gazın sembolü.

heb, [Ar. hebb هب] *{OsT} is.* Uykudan uyanma.

heba, [Ar. hebāʾ *(toz olma)* هباء] *{OsT} is.* **1.** Hiçbir işe yaramadan yok olma; boşa gitme; yararsız duruma gelme; boşu boşuna. **2.** İnce toz; zerre. ◻ **he-**

ba etmek, *Boş yere harcamak; ziyan etmek.*|| **heba olmak,** *Boş yere kullanılmak; ziyan edilmek.*

heba'en, [Ar. hebā'en هباءً] *(heba:en) {OsT} zf.* Boş yere; boşuna. 🗗 **hebāen mensürā,** *{OsT} Boşuna harcanarak.*

hebe[1], [Ar. ḥaḳībe =>T. hegbe] *{ağız} is.* Heybe. [DS]

hebe[2], [Ar. hībe] *{ağız} is.* Nişan töreninde oğlan tarafının kız tarafına verdiği para. [DS]

hebenneka, [Ar. Hebenneḳa *(Ahmaklığı ile tanınan Yezit adında bir Arap'ın unvanı)* > hebenneḳa هبنقه] *{OsT} sf.* Ahmak olduğu hâlde kendisini zeki ve becerikli zanneden.

hebep, [? hebep] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

hebeyle, [he+böyle] *(he'beyle) {ağız} zf.* İşte böyle. [DS]

hebib, [Ar. hebīb حبيب] *(hebi:b) {OsT} is.* Rüzgâr.

hebire, [habire] *{ağız} zf.* Sürekli olarak. [DS]

heblem, [? heblem] *{ağız} sf.* Alımak. [DS]

hebt, [Ar. hebṭ هبط] *{OsT} is.* **1.** Aşağı inme. **2.** Aşağı indirme.

hebut, [Ar. hebūṭ هبوط] *{OsT} is.* İniş yer.

heca, [Ar. hiecā' هجاء] *(heca:) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi şiir veya nesir yoluyla yerme; hiciv. **2.** Hece. 🗗 **hecā-gû,** *{OsT} Yergi yazan; yergici.*

hecaî, [Ar. hecā'ī هجائى] *(heca:i:) {OsT} sf.* Hece vezninе ait.

hecaya, [Ar. hecāyā هجايا] *(heca:yi:) {OsT} is.* Heceler.

heccav, [Ar. hicv > heccāv هجاو] *(hecca:v) {OsT} sf.* **1.** Çok hicveden. **2.** *is.* Hiciv yazan kimse; yergi yazarı.

hecdehhezār, [Ar. hecdeh-hezār هجده هزار] *(hecdeh-heza:r) {OsT} sf.* On sekiz bin.

hece, [Ar. hecv *(yergi söyleme)* > hece *(yergi)* هجه] *{OsT} is. dbl.* **1.** Konuşma sırasında bir solukta veya ağzın bir tek hareketi ile çıkarılan ses veya sesler topluluğu; bir ünlü veya bir ünlü etrafında toplanmış sesler bütünü; seslem. **2.** *gnşl.* Hece vezni. **3.** *{eAT}* Mezar taşı. 🗗 **hece ölçüsü,** *Hece sayısı eşitliği esasına dayanan şiir ölçüsü; parmak hesabı.*|| **hece taşı,** *{eAT} {ağız} Mezar taşı.* [DS]|| **hece vezni,** *Hece ölçüsü.*|| **hece yutumu,** *dbl. Kelime içinde veya birleşik kelimelerde benzer hecelerden birinin kaybolması olayı: pazar ertesi > pazartesi, kilitlenmek > kitlenmek.*

hececi, [hece-ci] *is. ed.* Hece ölçüsü ile şiir yazan şair.

heceleme, [hece-le-me] *is.* Bir kelime veya cümleyi hece hece söyleme.

hecelemek, [hece-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kelime veya cümleyi hece hece söylemek. **2.** İlk anda birden okuyamayıp bazı heceleri diğerlerinden kopuk ve anlam bütünlüğünü sağlayamadan okumak.

heceletmek, [hece-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* Hecelemesini sağlamak.

heceli, [hece-li] *sf.* **1.** Hecesi olan. **2.** (Bir sayı sıfatından sonra) o sayı kadar hecesi olan.

hecet, [Ar. ḥācet] *{ağız} is.* **1.** Aygıt. **2.** Eşya. [DS]

hecik, -ğı [? hecik] *{ağız} is.* İnce bulgur; düğürcük. [DS]

hecil, [Ar. hecil هجل] *{OsT} is.* İki dağın arasındaki vadi.

hecin, [Ar. hecīn هجين] *{OsT} sf.* **1.** Yamuk; eğri. **2.** Bozuk ve yanlış; kusurlu. **3.** *is. zool.* Devegiller familyasından, boyu iki metreye kadar varan, sırtında besin depo etmeye yarayan tek hörgücü bulunan, hızlı yürüyen bir memeli hayvan türü, *(Camellus dromedarius).*

hecir, [Ar. hecīr هجير] *(heci:r) {OsT} is.* Yazın öğle zamanındaki sıcaklık.

hecirget, [? hecirget] *{ağız} is.* Tandır üzerine tencere koymaya yarar demir ızgara. [DS]

hecmıe, [Ar. hecme هجمه] *{OsT} is.* Şiddet. 🗗 **hecmetü'ş-şitā,** *{OsT} Kışın şiddeti.*

hecr, [Ar. hecr هجر] *{OsT} is.* Ayrılık; ayrılma.

hecs, [Ar. hecs هجس] *{OsT} is.* Gönle düşen hatıralar.

heç[1], [hiç / heç] *{ağız} zf.* Hiç. [DS] 🗗 **heç olmak,** *{ağız} Boşa gitmek; ziyan olmak.* [DS]

heç[2], [? heç] *{ağız} is.* **1.** Mısır sapı. **2.** Patlamış mısır. [DS] 🗗 **heç heç,** *Atları sıkıştırmak ve gayrete getirmek için söylenen söz.* [DLT]

heçtinmek, [heç-ti-n-mek / hışt-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bırakmak; vazgeçmek. [DS]

hed, [Ar. hedd هد] *{OsT} is.* Bir binayı gürültü ile yıkma.

hedahid, [Ar. hüdhüd > hedāhīd هداهيد] *(heda:hi:d) {OsT} is.* Çavuş kuşları; ibibikler; hüthütler.

hedaya, [Ar. hediyye > hedāyā هدايا] *(heda:ya:) {OsT} is.* Hediyeler; armağanlar.

hedbe, [Ar. hedbe هدبه] *{OsT} is.* Ufak tespih böceği.

hedcan, [Ar. hedcān هدجان] *(hedca:n) {OsT} is.* Yavaş yürüyüş.

hedde[1], [? hedde] *{ağız}* is. **1.** Bakır yapmakta kullanılan bir kalaycı aracı. **2.** Kayışa çizgi çizmekte kullanılan saraç aracı. [DS]

hedde[2], [Ar. hedde هده] *{OsT} is.* Yıkılan şeylerin çıkardığı gürültü.

hedden, [? hedden] *{ağız} is.* Eskiden kuyumcular

tarafından ağırlık yerine kullanılan keçi boynuzu çekirdeği. [DS]

hedeb, [Ar. hedeb هدب] *{OsT} is.* **1.** Kirpik. **2.** Minder kenarındaki saçaklar. **3.** Sarık feslerinde bulunan püskül. **4.** El havlusu. **5.** Sarık.

hedebî, [Ar. hedebī هدبی] *(hedebi:)v sf.* Kirpiğimsi.

hedef, [Ar. hedef هدف] *{OsT} is.* **1.** Nişan alınacak nokta; nişan noktası; amaç. **2.** Nişangâh. **3.** *mecaz.* Ulaşılmak istenen şey; gaye; amaç; erek. **4.** *mecaz.* Bir araştırma, kamuoyu yoklaması veya piyasa araştırmasının ulaşmak istediği kitle. **5.** *as.* Silah ateşi ile dövülecek veya herhangi bir harekâtla ele geçirilecek yer. 🗗 **hedef almak,** *1. Nişan almak. 2. Ulaşılmak istenen amaca göre davranmak. 3. Birini veya bir şeyi yıpratmak amacıyla karşı durmak; olumsuz tenkitte bulunmak.*|| **hedef değiştirmek,** *Bir hedefi izlemekten vazgeçerek başka hedefe yönelmek.*|| **hedef-i âmâl,** *{OsT} Ulaşmak istenilen nokta.*|| **hedef işaretleme,** *Bir hava bombardımanından önce hedefi aydınlatma fişekleriyle belirtme veya etrafını işaret fişekleriyle gösterme işi.*|| **hedef kâğıdı,** *Askerî atışlarda kullanılan ortası işaretli kâğıt.*|| **hedef kitle,** *Bir hizmet veya mesajın ulaşması istenen grup veya kişiler.*|| **hedef olmak,** *Hoş olmayan bir davranışa uğramak.*

hedefe, [Ar. hedef > hedefe هدفه] *{OsT} is.* **1.** *top.* Yer ölçümü doğrultusu almaya yarayan ortasında küçük bir delik ve her ucunda birer alidat bulunan bakır levhacık. **2.** *dnz.* Pusuladan kerteriz almaya yarayan alet.

hedefleme, [hedef-le-me] *is.* Hedef olarak seçme eylemi.

hedeflemek, [hedef-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi hedef olarak seçmek; yöneltmek; hedef almak.

hedeme[1]**,** [he+de-me] *{ağız} is. folk.* Evlenmelerde kız tarafının erkek tarafından aldığı para veya armağan. [DS]

hedeme[2]**,** [Ar. ḫādim] *{ağız} is.* Hadım edilmiş kimse. [DS]

heder, [Ar. heder هدر] *{OsT} is.* **1.** Boşa gitme; ziyan olma; karşılığını alamama. **2.** Dökülmesi mubah sayılan kan. 🗗 **heder almak,** *{ağız} İbret almak.* [DS]|| **heder etmek,** *Boşa harcamak; ziyan etmek.*|| **heder olmak,** *Boşa harcanmak; boşa gitmek; boşuna geçmek; ziyan olmak.*

hederlenmek, [heder-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak. [DS]

hederli, [heder-li / keder-li] *{ağız}* is. Kusurlu; özürlü. [DS]

hedersiz, [heder-siz] *{ağız} sf.* **1.** Utanmaz. **2.** Düşüncesiz. [DS]

hedhede, [Ar. hedhede هدهده] *{OsT} is.* Ötme; bağırma.

hedi, [haydi] *{ağız} ünl.* Haydi! [DS] 🗗 **hedi hedi,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

hedik[1]**, -ği** [Erme. hedig] *is.* **1.** Kaynatılmış buğday veya mısır. **2.** Çocukların ilk dişi çıktığında kaynatılarak dağıtılan bulgur veya mısır. **3.** Çerez. **4.** *{ağız}* Aşure. [DS] 🗗 **hedik aşı,** *{ağız} 1. Pekmezle yapılan bir tür çorba. 2. Haşlanmış bulgur, mısır, nohut vb.* [DS] *3. {eAT} Aşura çorbası.*|| **hedik kurmak,** *{ağız} Kaynamış buğday veya mısırla ceviz içini karıştırmak.* [DS]

hedik[2]**, -ği** [*eT.* etük] *{ağız} is.* **1.** Edik. **2.** Kara batınamak için, bir kasnağa gerilmiş şeritlerden hazırlanmış altlığı olan bir tür kar ayakkabısı. **3.** Çocuk ayakkabısı. **4.** Örme terlik. [DS]

hedir, [Ar. hedīr هدیر] *(hedi:r) {OsT} is.* **1.** Güvercin ve benzeri kuşların ötmesi. **2.** Aygırın kişnemesi.

hediy, [Ar. hedy *(yol gösterme, yolcu etme)* هدی] *{OsT} is.* **1.** Hacda kesilen kurban. **2.** Kefaret veya ceza için kesilen kurban.

hediye, [Ar. hedy > hediyye هدیه] *{OsT} is.* **1.** Yola çıkmadan önce kesilen hayvan; yol armağanı; kurban. **2.** Hoşa gitmek için birine verilen şey; armağan. **3.** (Dinî kitaplar için) üzerine konulan fiyat; kıymet; değer. 🗗 **hediye beha,** *tar. İmparatorluk döneminde beylerbeyi gibi büyük unvanlarla bir yerden başka yere atananlara halktan toplanarak verilen hediye.*|| **hediye etmek,** *Armağan olarak vermek.*|| **hediye-i dendân,** *{OsT} Diş kirası.*|| **hediye-i yâkut,** *{OsT} Yakut hediyesi.*

hediyelik, -ği [hediye-lik] *sf.* **1.** Hediye verilmek üzere hazırlanmış olan. **2.** Hediye olarak verilebilecek değerde olan.

hediyeten, [Ar. hediyeten هدیةً] *(hediye'ten) {OsT} zf.* Hediye olarak; armağan olarak.

hediyleme, [he+diñ-le-me] *{ağız} is.* Gizli şeyleri dinleme veya gözetleme. [DS]

hedm, [Ar. hedm هدم] *{OsT} is.* Yıkma; harap etme. 🗗 **hedm etmek,** *{OsT} Yıkmak; tahrip etmek.*

hedonist, [Fr. hédoniste] *is. fel.* **1.** Hazcılıkla ilgili olan. **2.** *is.* Hazcılığı benimseyen ve savuna kimse; hazcı.

hedonizm, [Yun. hedone *(zevk)* > Fr. hédonisme] *is. fel.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm. **3.** Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk. **4.** *ekon.* Ekonomik etkinliğin hazzın en yüksek derecesine varacak biçimde geliştirilmesini savunan öğreti; hazcılık.

hedrosel, [Yun. hedra *(makat)* + kele *(ur)*] *is. tıp.* Makattan çıkan bağırsak fıtığı.

hee, [hee هأ] *{ağız} ünl.* **1.** Evet! *{eAT} (aynı).* **2.** Şaşma bildirir. [DS]

hefevat, [Ar. hefve > hefevāt هفوات] *(hefeva:t) {OsT} is.* **1.** Ayak kaymaları; sürçmeler. **2.** Yanılmalar; yanlışlıklar.

hefkere, [? hefkere] *{ağız} is.* **1.** Evin çevresindeki küçük sebzelik. **2.** Etrafı çevrili avlu. [DS]

hefnek, -ği [? hefnek] *{ağız} sf.* (Kişi için) korkak. [DS]

heft, [Far. heft هفت] *{OsT} sf.* Yedi. 🗗 **heft-ahter,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-asmān,** *{OsT} Yedi kat gök.*|| **heft-āşiyāne,** *{OsT} 1. Yedi yuva. 2. Gökler.*|| **heft-āyine,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-bānū,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft-bünyād,** *{OsT} Yedi yapı; gökler.* || **heft-çüş,** *{OsT} Demir, çinko, kurşun, bakır, kalay, altın ve gümüş alaşımı.*|| **heft-dāne,** *{OsT} Aşurede kullanılan yedi çeşit hububat.*|| **heft-deryā,** *{OsT} Pasifik Okyanusu, Atlas Okyanusu, Akdeniz; Karadeniz, Taberiye; Hazar ve Aral'dan ibaret yedi deniz.*|| **heft-devr,** *{OsT} Yaratılıştan kıyamet gününe kadar geçecek olan yedi dönem.*|| **heft-ejdehā,** *{OsT} Yedi gezegen.*|| **heft elvān,** *{OsT} 1. Yedi renk. 2. Hz. İsa'ya gönderilen yedi çeşit yemek.*|| **heft-endām,** *{OsT} Baş, göğüs, karın, iki el ve iki ayaktan ibaret yedi organ.*|| **heft-evreng,** *{OsT} gök b. Büyük ayı veya Küçük ayı yıldız kümelerini oluşturan yedi yıldız.*|| **heft-gâh,** *{OsT} 1. Yedi durak. 2. Eski bir Türk müziği makamı.*|| **heft-gâne,** *{OsT} Yedi tane; yedi çeşit.*|| **heft-hān,** *{OsT} Yedi konaklık yol.*|| **heft-hān,** *{OsT} Yedi sofra.*|| **heft-hüm,** *{OsT} Cennetin yedi katı.*|| **heft-hün,** *{OsT} Cehennemin yedi katı.*|| **heft-iklim,** *{OsT} Yedi iklim.*|| **heft-kalem,** *{OsT} Sülüs, muhakkak, tevki, reyhani, rık'a, nesih, ve ta'likten ibaret yedi tür yazı.*|| **heft-kâr,** *{OsT} Yedi ayrı renk iplikle dokunan kumaş.*|| **heft-kişver,** *{OsT} Yedi iklim.*|| **heft-mend,** *{OsT} 1. Ashab-ı kehf. 2. Yedi büyükler.* || **heft-ınendān,** *{OsT}* → heft-mend.|| **heft-merd,** *{OsT} Yedi büyükler.*|| **heft-merdān,** *{OsT}* → heft-merd.|| **heft-meyve,** *{OsT} Kuş üzümü, üzüm, incir, kayısı, şeftali, hurma ve erikten ibaret yedi tür meyve.*|| **heft-muhit,** *{OsT} Yedi deniz.*|| **heft-peder,** *{OsT} Yedi kat gök.*|| **heft-peyker,** *{OsT} 1. Yedi kat gök. 2. Büyük ve Küçük ayı takım yıldızları.*|| **heft-reng,** *{OsT} 1. Yedi renk. 2. Yedi renk iplikle dokunmuş kumaş.*|| **heft-tenān,** *{OsT} 1. Ashab-ı kehf. 2. Yedi büyükler.*

heftad, [Far. heft-ād هفتاد] *(hefta:d) {OsT} sf.* Yetmiş.

heftik[1], -ği [? heftik] *{ağız} is.* İşsizlik; boşluk. [DS] 🗗 **heftik etmek,** *{ağız} Oyalanmak; vakit geçirmek.* [DS]

heftik[2], -ği [? heftik] *{ağız} is.* **1.** Kuruntu; endişe; vesvese. **2.** Ruh; iç. [DS]

heftik[3], -ği [? heftik] *{ağız} is.* Arka; peş. [DS]

heftiklemek, [heftik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşe geç kalmak; gecikmek. **2.** Kararsız olmak; ne yapacağını şaşırmak. [DS]

heftiklenmek, [heftik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Kederlenmek. **2.** Kaygılanmak. [DS]

heftvane, [Far. heft-vāne هفتوانه] *(heftva:ne) {OsT} is.* Aşure.

hefvan, [Ar. hefvān هفوان] *(hefva:n) {OsT} is.* **1.** Hızla gitme. **2.** Ayak kayma; sürçme. **3.** Yanılma; yanlışlık.

hefve, [Ar. hefve هفوه] *{OsT} is.* **1.** Ayak kayması; sürçme. **2.** Yanılma; yanlışlık; hata.

heg, [Ar. ḥaḳ] *{ağız} is.* Hak. [DS]

hegemonya, [Yun. hegemonia *(öncü olma)*] *(hegemo'nya) is.* **1.** Eski çağda Yunan devletinin bir konfederasyon içindeki üstünlüğü. **2.** Bir devletin başka bir devlet üzerinde kurduğu siyasi üstünlük ve baskı.

hegke, [Ar. ḥakībe] *{ağız} is.* Heybe. [DS]

heğ[1], [? heğ / he / hek] *{ağız} is.* Meyve, sebze taşımakta kullanılan büyük sepet; küfe. [DS]

heğ[2], [hey / heğ] *{ağız} ünl.* **1.** Seslenme ünlemi; hey! **2.** Davar çağırma ünlemi. [DS]

heğe, [he / heğe] *{ağız} e.* Evet. [DS]

heğit, [? heğit] *{ağız} is.* Yayla çalınan üç telli kemençe. [DS]

heheyyenam, [he+hey+ya+ana-m] *{ağız} ünl.* Kınama bildirir. [DS]

hejdeh, [Far. hejdeh هژده] *{OsT} sf.* On sekiz.

hek[1], [he / heğ / hek] *{ağız} e.* Evet. [DS]

hek[2], -ği [? he / heğ / hek] *{ağız} is.* Küfe. [DS]

hek[3], -ği [? hek] *{ağız} is.* Azılı erkek domuz. [DS]

heke, [öfke] *{ağız} is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Heyecan. [DS]

hekelek, -ği [heke-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri ve şişman. [DS]

hekelenmek, [heke-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kızmak; sinirlenmek; öfkelenmek. [DS]

hekengaz, [Ar. ḥarḳ + Far. endāz] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

heket, [Ar. ḥikāyet] *{ağız} is.* **1.** Hikâye; öykü. **2.** Masal. **3.** Dedikodu. **4.** Sohbet. [DS] 🗗 **heket vermek,** *Hikâye anlatmak.*

hekik, [Ar. hekīk هكيك] *{OsT} is.* Kadın tavırlı erkek.

hekim, [Ar. ḥakīm حكيم] *{OsT} is.* Hastaları tedavi işini kendisine meslek edinmiş kişi; tıp doktoru; tabip.

hekimbaşı, [Ar. ḥekīm + T. baş-ı] *is.* İmparatorluk döneminde sarayın ve ülkenin sağlık işlerinden sorumlu kişiye verilen unvan.

hekimlik, -ği [hekim-lik] *is.* **1.** Hekim olma durumu; tabiplik. **2.** Tedavi işlemini yapma; hekimin işi ve mesleği. **3.** Hekim olan kişilerin sahip olduğu bilgi;

tıp bilgisi. **4.** *sf.* (Hastalık için) hekime başvurulması gereken.

hekir, [Ar. ʿaker عكر => hekir] *{ağız} is.* Eritilmiş yağın tortusu. [DS]

heklemek[1], [hek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Köpek havlamak; ürümek. [DS]

heklemek[2], [herk-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tarlayı sürmek; herk etmek. [DS]

hekt-, [Yun. hekatōn > Fr. / İng. hect-] *ön. ek.* Başına getirildiği Latince kökenle ölçü kelimelerine yüz kat anlam katan ön ek.

hektar, [Fr. hectare] *is.* On bin metre kareye eşit alan ölçüsü; hektometre kare; yüz ar; kısaltması: ha.

hekto-, [Yun. hekatōn > Fr. / İng. hect-] *ön. ek.* → hekt-.

hektogram, [Fr. hectogramme] *is.* Yüz grama eşit ağırlık ölçüsü; kısaltması: hg.

hektolitre, [Fr. hectolitre] *(hektoli'tre) is.* Yüz litreye eşit hacim ölçüsü; kısaltması: hl.

hektometre, [Fr. hectomètre] *is.* Yüz metrelik uzunluk ölçüsü; kısaltması: hm.

hel[1], [? hel] *{ağız} is.* **1.** Gelin teli; gelin süsü. **2.** Yaldız. [DS]

hel[2], [? hel] *{ağız} is.* Kakule. [DS]

hel[3], [Ar. ḥall *(çözülme)*] *{ağız} is.* Karışma; yumuşama. 🗗 **hel olmak,** *{ağız} 1. (Toprak için) yumuşak olmak. 2. İki madde birbirine iyice karışmak.* [DS]

hela, -a'i / -yı [Ar. ḫalāʾ خلاء] *(hela:) {OsT} is.* **1.** Boşluk; boş alan. **2.** Doğal boşaltım ihtiyacının giderildiği yer; ayak yolu; apteshane; tuvalet; yüz numara.

helahil, [Ar. hülhül > helāhil هلاهل] *(hela:hil) {OsT} is.* Öldürücü zehir. 🗗 **helāhil-nisār,** *{OsT} Öldürücü zehir saçan.*|| **helāhil-rîz,** *{OsT} Öldürücü zehir saçan.*

helak, -ki [Ar. helāk هلاك] *(helâ:k) {OsT} is.* **1.** Yok olma; tükenme. **2.** Ölüm. **3.** *mecaz.* Aşırı derecede yorulma; bitkin duruma düşme. 🗗 **helak etmek,** *1. Öldürmek; ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. mecaz. Aşırı derecede yormak; bitkin düşürmek.*|| **helak olmak,** *1. Yok olmak; ölmek. 2. Bitkin duruma düşmek; yorulmak.*

helal, -li [Ar. ḥall *(çözme)* >ḥalāl حلال] *(helâ:l) {OsT} sf.* **1.** Yasak olmayan; yasal. **2.** İslamiyet'in yasaklamadığı; yapılmasında veya kullanılmasında bir sakınca olmayan. **3.** *gnşl.* Nikâhlı olan eş. **4.** *zf.* Kurallara uygun olarak. 🗗 **helal etmek,** *Hakkından Allah'ı tanık tutarak vazgeçmek; hakkını bağışlamak.*|| **Helal hoş olsun!** *Birine verilen bir şeyi dilediği gibi tasarruf edebileceğini belirten söz.*|| **helāl-kâr,** *{OsT} Haramdan kaçınan; helâl iş yapan.*|| **helāl-nemek,** *{OsT} Tuz hakkı bilen; sadık.*|| **Helal olsun!** *1. "Hakkımdan gönüllü olarak vazgeçiyorum, size bağışlıyorum." anlamında bağışlama sözü. 2. Çok beğenilen bir durum veya davranış karşısında söylenen hoşnutluk sözü.*|| **helal süt emmiş,** *Doğru ve dürüst olan.*

helalî, [Ar. ḥülle > ḥelālī حلالى] *(helâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Helal ile ilgili olan. **2.** El tezgâhlarında çözgüsü bürümcük, atkısı pamuk ipliği ile dokunan kıvırcık görünümlü bir tür kumaş. **3.** (Giyecek vb.) bu bezden yapılmış. **4.** Bakır veya tahta kabı olan saat.

helalinden, [helal-i-n-den] *zf.* Helal olarak; doğru ve yasalara uygun yollardan elde edilerek.

helalleşme, [helal-le-ş-me] *is.* Karşılıklı olarak helallik dileme.

helalleşmek, [helal-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirinden helallik dilemek ve geçmiş olan haklarını bağışlamak. **2.** Bir alış veriş, ayrılık veya ölüm anında birbirine bilmeden geçmiş olan haklarını bağışlamak.

helalleştirmek, [helal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Helalleşmelerini temin etmek.

helalli, [helal-li] *sf.* Nikâhlı eş.

helallik, -ği [helal-lik] *is.* **1.** Nikâhlı eş. **2.** Helal olan şey. 🗗 **helallik dilemek,** *Bir kimseden kendisini bağışlamasını veya üzerine geçmiş olan hakkını bağışlamasını istemek.*

helalzade, [Ar. ḥalāl+Far. zāde حلالزاده] *(helâlza:de) {OsT} is.* **1.** Nikâhlı ilişki sonucu doğan çocuk. **2.** *mecaz.* Doğruluktan ayrılmayan; helal süt emmiş; dürüst kişi.

helbet, [elbet] *{ağız} zf.* **1.** Elbet; şüphesiz. **2.** Herhâlde. [DS]

helçe, [Far. ḳalı-çe] *{ağız} is.* Küçük duvar halısı; seccade. [DS]

helçek, -ği [helke-cek ?] *{eAT} is.* Bakır tencere.

held, [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *held-ir heldir*

heldir, [held *(yans.)* > held-ir] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **heldir heldir,** *{ağız} (Yürümek için) düzensiz ve sallanarak.* [DS]|| **heldir hoyuk etmek,** *{ağız} Çukur kazmak.* [DS]|| **heldir hüldür,** *{ağız} (Tencere, çaydanlık vb. için) sallanan; sağlam konulmamış.*

hele, [Far. hele هله] *(he'le) {OsT} bağ.* **1.** *"Her şeyden önce", "hiç olmazsa", "özellikle"* anlamlarıyla bir sözün başına veya sonuna getirilerek belirtilen o şeyin önemi ve ayrıcalığını anlatan söz. **2.** Geciken davranış ve beklentilerin olması, yapılması durumunda *"sonunda", "nihayet"* anlamında kullanılır. **3.** Tehdit, uyarma ve vaat bildiren bir cümleyi ilgili asıl cümleye bağlar. **4.** *"Bir dakika", "bak"* anla-

mıyla yan cümlenin başına getirilir. **5.** *{ağız} zf.* Sonra. [DS] **6.** *{eAT}* Madem; madem ki. 🗗 **hele bak,** *1. Şaşkınlık bildirmek için kullanılır. 2. Dikkat çekmek için kullanılır.* ‖ **hele bir,** *Uyarma ve tehdit bildirmek için kullanılır.*‖ **hele de,** *Üstelik.*‖ **hele hele,** *1. Karşısındakini heveslendirmek veya bir şeyin devamını anlattırmak için kullanılır. 2. Söylenen bir sözü pekiştirmek için kullanılır. 3. Boğayı çiftleşmeye kışkırtmak için söylenen söz.*‖ **hele hüle,** *{ağız} Orta hâlli; fena değil; iyice.* [DS]‖ **hele ki,** *{ağız} İyi ki; yerinde ki.* [DS]‖ **hele mele,** *{ağız} 1. Şöyle böyle. 2. Hayal meyal.* [DS]‖ **hele sakası,** *{ağız} Ansızın meydana gelen; kaza bela.* [DS]‖ **hele şükür,** *Beklenen bir şeyin en sonunda gerçekleştiğini ifade etmek için kullanılır; çok şükür.*

helecan, [Ar. ḫalecān خلجال] *(heleca:n) {OsT} is.* **1.** Titreme; sarsılma. **2.** Heyecandan kaynaklanan yürek çarpıntısı; çırpıntı; çarpıntı.

helecanlanma, [helecan-lan-ma] *is.* Yürek çarpıntısına tutulma durumu.

helecanlanmak, [helecan-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Yürek çarpıntısına tutulmak.

heleke, [? heleke] *{ağız} is.* Çember; daire. [DS]

helekeci, [heleke-ci] *{ağız} is.* **1.** Komisyoncu; simsar. **2.** Vurguncu. [DS]

heleklemek, [Ar. helāk => helek-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Helak etmek.

helelik, -ğı [hele-lik] *{ağız} zf.* Şimdilik. [DS]

helemeş, [? helemeş] *{ağız} sf.* (Kadın için) ağırbaşlı olmayan; oynak. [DS]

helemme, [hele+amma] *{ağız} bağ.* Ya; amma. [DS]

Helen, [Yun. Helles > Fr. hellène] *is.* **1.** Dorlar; İyonlar. **2.** Barbarlar. **3.** Grek.

Helenist, [Fr. hellénist] *is.* **1.** Grek kültür, medeniyet ve tarihi ile ilgili konularda uzman kişi. **2.** Yunan dilini ve paganizmini benimsemiş Yahudilere verilen ad.

Helenistik, -ği [Fr. hellénistique] *sf.* **1.** Büyük İskender'den sonraki Yunan sanatı, kültürü ve tarihi ile ilgili. **2.** Helenist görüşü benimsemiş olan.

helenizm, [Fr. hellénisme] *is.* **1.** Yunan uygarlığı; Grek uygarlığı. **2.** Yunan olmadığı hâlde Yunanistan dışında gelişmiş olan Yunan uygarlığı. **3.** Yalnız Yunan diline özgü konuşma biçimi; Yunanca anlatım.

helep, [kelep] *{ağız} is.* Büyük iplik çilesi. [DS]

helesa, [hele + İt. issa] *{ağız} ünl.* Denizciler tarafından kullanılan kışkırtma sözü. [DS]

helese, [helese] *{ağız}* is. Çok kaynamaktan bulamaç hâline gelmiş yemek. [DS]

heleşe[1], [? heleşe] *{ağız} is.* Meş'ale. [DS]

heleşe[2], [? heleşe] *{ağız} is.* **1.** Şaka. [DS] **2.** Kadın ve erkeklerin bir araya gelerek yaptıkları eğlence; sohbet. 🗗 **heleşe etmek,** *{ağız} 1. Konuşmak; sohbet etmek. 2. Eğlenmek.* [DS]‖ **heleşe keleşe,** *{eAT} Dedikodu.*

heleşek, -ği [? heleşek] *{ağız} is.* Eğlence; oyun. [DS] 🗗 **heleşek çekmek,** *Hora tepmek; oynamak.*

heleşem, [? heleşem] *{ağız} is.* → heleşenk. 🗗 **heleşem yapmak,** *{ağız} Gürültü yaparak eğlenmek.* [DS]

heleşenk, [? heleşenk] *{ağız} is.* Şenlik; gürültülü patırtılı eğlence. [DS]

heletmek, [helet-mek] *{ağız} gçl. f. [-(d)-er] [-d(i)-yor]* Çok kazanmak; çok ürün almak. [DS]

helevetsiz, [helevet-siz] *{ağız} sf.* (İş için) gönülsüz; isteksiz. [DS]

heleyun, [Ar. heleyūn هليون] *(heleyu:n) {OsT} is. bot.* Kuşkonmaz, *(Asparagus officinalis).*

helez, [Erme. ḫlēz] *{ağız} sf.* Kertenkele. [DS]

heleze, [? heleze] *{ağız} sf.* **1.** Geveze; alaycı. **2.** Kavgacı. **3.** Serseri; başıboş. [DS]

helezon, [Ar. ḥelezūn حلزون] *{OsT} is.* Sarmal ve kıvrımlı biçim; helis.

helezoni, [Ar. ḥelezūnī حلزونى] *(helezo:ni:) {OsT} sf.* Sarmal kıvrımlı olan.

helezonlaşma, [helezon-la-ş-ma] *is.* Helezon biçimine gelme eylemi.

helezonlaşmak, [helezon-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Sarmal kıvrımlı duruma gelmek; helezon biçimine gelmek.

helezonlu, [helezon-lu] *sf.* Helezonu bulunan; sarmal kıvrımı olan.

helhel[1], [Ar. ḫalḫāl] *{ağız} is.* Bilezik. [DS]

helhel[2], [? helhel] *{ağız} is.* **1.** Çaylak. **2.** Atmacadan küçük bir yırtıcı kuş. [DS]

helhel[3], [? helhel] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** (Kişi için) ağırbaşlı olmayan. [DS]

helhel[4], [? helhel] *{ağız} ünl.* **1.** Birini kızdırmak için söylenen söz. **2.** Kadına hakaret için söylenen söz. [DS]

helhel[5], [? helhel] *{ağız} zf.* İvedi. [DS]

helhele, [? helhele] *{ağız} is.* Şarkı; türkü. [DS] 🗗 **helhele çağırmak,** *{ağız} Düğünlerde şarkı söylemek.* [DS]

helik, -ği [Yun. ḫeliki] *is.* **1.** Duvar örme işinde büyük taşların arasını doldurmakta kullanılan küçük yassı taşlar. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Kiremit ve tuğla parçaları. [DS] **3.** *{ağız}* Yemeğin içinde bulunan taneler. [DS] **4.** *{ağız}* Erik ezmesi gibi yemeklerin içinde bulunan çekirdek ve kabuk parçaları. [DS] **5.** *{ağız}* Sellerle sürüklenip gelen ağaç parçaları. [DS] **6.** *{ağız}* Ortasına iğ geçirilmiş, ip bükmekte kullanılan, huni biçimindeki taş. [DS] 🗗 **helik hülük,** *{ağız} Değersiz, önemsiz, ufak tefek şeyler.* [DS]

heliklemek, [helik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-*

yor] Duvar örerken büyük taşlar arasını küçük taşlarla doldurmak. [DS]

helikletmek, [helik-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Duvarda büyük taşlar arasında bulunan boşlukları küçük taşlarla doldurtmak. [DS]

helikoit, -di [Fr. hélicoïde] *is.* Sarmal düzendeki bir yüzey veya bu yüzeyin meydana getirdiği hacim.

helikon, [Fr. helicon] *is. müz.* Boyundan geçirilip sol omuz üzerinde taşınarak çalınan üflemeli, pistonlu bakır çalgı.

helikopter, [Yun. heliks *(helezon)* + pteron *(kanat)* > Fr. hélicoptère] *is.* Dikine kalkış ve iniş yapabilen, birden çok yönlü pervanesi bulunan bir tür hava taşıt aracı.

helile, [Far. helīle هليله] *(heli:le) {OsT} is. bot.* → halile[1].

helime, [Ar. ḥelīme هليمه] *(heli:me) {OsT} is.* Helme.

helimlenmek, [helim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) koyulaşmak; helmelenmek. [DS]

helis, [Yun. heliks > Fr. hélice] *is. mat.* Bir silindirin ana doğrularını sabit açı ile kesen eğri.

helise, [Ar. harīsa => helise] *{ağız} is.* **1.** Şeker, un ve yağla yapılan bir tür helva. **2.** Bazı bölgelerde keşkeğe verilen isim. *{eAT} (aym)* **3.** Tarçın, şeker ve nişastanın kaynatılması ile elde edilen ve baş dönmesine iyi geldiği söylenen bir tür ilaç. [DS]

helisel, [Fr. hélice T. -l] *sf.* Helezon biçiminde olan; helezoni; spiral. 🗗 **helisel dişli,** *Dişlerinin farklı noktaları aynı adımlı fakat farklı yarıçaplı helisler çizen dişli.*‖ **helisel hareket,** *Farklı noktaları aynı eksenli ve aynı adımlı helisler çizen katı bir cismin hareketi.*‖ **helisel uzay,** *Helisel hareket yapan bir doğrunun meydana getirdiği yüzey.*

helize, [? helize] *{ağız} sf.* **1.** Piç. **2.** (Kişi için) kendisine güven duyulmayan. **3.** Geveze. **4.** (Kişi için) ablak yüzlü. [DS]

helizen, [helezon] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

helke, [Yun. halkio] *{ağız} is.* **1.** Ağzı ve dibi geniş, ortası dar, kulplu bakır vb. kap. **2.** Ağaçtan yapılmış su kabı. **3.** Tahta satır. [DS] **4.** *{eAT}* Bakır tencere; bakraç.

helkecük, -ğü [helke-cük] *{eAT} is.* Küçük bakraç.

helki, [Yun. ḫalkio] *{eAT} {ağız} is.* → helke. [DS]

helle[1], [? helle] *{ağız} is.* **1.** Un çorbası. **2.** Un. [DS] 🗗 **helle çorbası,** *{ağız} Un çorbası.* [DS]

helle[2], [? helle] *{ağız} ünl.* Yuh! [DS] 🗗 **helle basmak,** *{ağız} Yuhalamak.* [DS]

hellec, [Ar. ḫallāc] *{ağız} is.* Hallaç. [DS]

hellek, [? hellek] *{ağız} zf.* Dağılmak, ezilmek, karışmak, birbirine girmek anlamındaki *"hellek mellek olmak"* deyiminde geçer. [DS] 🗗 **hellek mellek olmak,** *{ağız} Dağılmak; ezilmek; karışmak; birbirine girmek.* [DS]

hellim[1], [Ar. ḫilm *(yumuşaklık)* > ḫallūm] *is.* Kıbrıs'ta üretilen bir tür beyaz peynir.

hellim[2], [Ar. ḫilm > ḫellim] *{ağız} sf.* Dürüst ve ciddi olmayan. [DS]

helme, [Ar. helīme هليمه] *{OsT} is.* **1.** Bazı bitkilerin kök, çiçek ve tohumlarında bulunan koyu kıvamlı sıvı madde. **2.** Yapışkan bir maddenin suda eritilmesiyle meydana gelen koyu ve yoğun sıvı. **3.** Fasulye, nohut, buğday, pirinç gibi taneli bitkilerin suda kaynatılması ile suya karışan nişastanın dibe çökmesi sonucunda meydana gelen koyu madde. 🗗 **helme dökmek,** *1. (Kaynatılmış tahılların suyu için) koyulaşmak. 2. {ağız} Karpuz vb. yiyecek şeyler tanelenmek.* [DS]‖ **helme gibi,** *İyice pişmiş; helmesi çıkacak kadar yumuşamış.*

helmekin, [? helmekin] *{ağız} sf.* Davranma; atılma. 🗗 **helmekin olmak,** *{ağız} Davranmak; atılmak.* [DS]

helmelenme, [helme-le-n-me] *is.* Helme duruma gelme eylemi.

helmelenmek, [helme-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Helme durumunu almak; helmesi çıkmak.

helmeli, [helme-li] *sf.* **1.** Helmesi olan. **2.** (Yemek için) helme durumunda olan. **3.** Helme kıvamında olan.

helmintoloji, [Yun. helmins *(solucan)* + -logos] *is. zool.* Asalak kurt ve solucanları inceleyen bilim dalı.

help, [help *(yans.)*] *is.* Sıvı maddelerin çalkalanma durumunu anlatan kök. [Zülfikar] *help-il-de-mek, help-i-mek*

helpildemek, [help *(yans.)* > help-il-de-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-d(i)-yor]* (Kaptaki sıvı için) sarsıntı sonucu çalkalanmak. [DS]

helpimek, [help *(yans.)* > help-i-mek] *{ağız}* → helpildemek. [DS]

heltek, -ği [? heltek] *{ağız} sf.* Bol; geniş. 🗗 **heltek gelmek,** *{ağız} Bol gelmek; geniş gelmek.* [DS]

heltik, -ği [? heltik] *{ağız} is.* İşsizlik. [DS]

helük, -ğü [Yun. ḫeliki] *{eAT} is.* → helik.

helva, [Ar. ḥalvā حلوا] *{OsT} is.* Şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı. 🗗 **helva bastırmak,** *İrmik veya un helvası yaptırmak.*‖ **helvā-furūş,** *{OsT} Helvacı.*‖ **helvā-ger,** *{OsT} Helvacı.*‖ **helvā-hāne,** *{OsT} Helva pişirmeye uygun nitelikte kazan.*‖ **helva sohbeti,** *folk. Eski Türk yaşayışında uzun kış gecelerinde komşu evlerde toplanarak yapılan sohbet ve eğlencelere verilen ad.*

helvacı, [helva-cı] *is.* Helva yapan veya satan kimse. 🗗 **helvacı kabağı,** *Tatlısı yapılan dışı boz, içi sarı iri bir kabak türü, (Cucurbita maxima).*‖ **helvacı kökü,** *bot. Karanfilgillerden diz boyu yükselen, eflatun ve açık pembe çiçekli, kök sapları sabun ve beyazlatıcı etkili bir madde taşıyan, bu sebeple*

helvacılıkta ağdayı beyazlatmak için kullanılan çok yıllık otsu bitki; çöven, (Saponaria calabrica; S. vaccaria).|| **helvacı kuşu,** *{ağız} Çulluk.* [DS]

helvacılık, [helva-cı-lık] *is.* Helva yapma ve satma işi.

helvacıyan, [Ar. ḥelvā + T. -cı + Ar. -y-ān حلواجيان] *(helvacıya:n) {OsT} is.* Helvacılar. 🗗 **helvāciyān-ı hāssa,** *{OsT} Saray helvacıları.*

helvahane, [Ar. ḥelvā + Far. -hāne حلواخانه] *{OsT} is.* Helva pişirmekte kullanılan geniş fakat derinliği az olan tencere.

helvalaşma, [helva-la-ş-ma] *is.* Helva durumuna gelme.

helvalaşmak, [helva-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Helva durumuna gelmek.

helvalık, -ğı [helva-lık] *{eAT} is.* Bahşiş.

helvayi, [Ar. ḥelvāyī حلوايى] *(helva:yi:) {OsT} is.* Helva satıcısı; helvacı.

helyodor, [Fr. héliodore] *is.* Kuyumculukta kullanılan, berilden oluşmuş altın sarısı renginde bir taş.

helyograf, [Fr. héliographe] *is.* **1.** Güneşten yayılan ısı miktarını ölçen alet. **2.** Güneş alma süresini tespit etmekte kullanılan alet. **3.** Güneş ışınlarından yararlanılarak optik mors işareti vermeye yarayan araç.

helyografi, [Fr. héliographie] *is.* **1.** Bir yazı veya resmin aslına uygun biçimde basılmasını ışık düşürme ve özel maddeler kaplama yoluyla sağlayan baskı tekniği. **2.** *gök b.* Güneş'in tanımlanması.

helyogravür, [Fr. héliogravure] *is.* Fotomekanik usullerle baskı kalıpları hazırlama ve kullanma tekniğinin genel adı; tifdruk.

helyometre, [Fr. héliomètre] *is.* Güneş, Ay ve diğer gezegenlerin görünür çaplarını ve iki gök cismi arasındaki açısal uzaklığı ölçmeye yarar alet.

helyoterapi, [Fr. héliothérapie] *is. tıp.* Güneş ışınlarından yararlanarak uygulanan tedavi.

helyum, [Yun. helios *(güneş)* > Fr. hélium] *is. kim.* Atmosferde yer alan, yoğunluğu 0.138 gr/cm^3, atom numarası 2, kütlesi 4.0026 olan asal gaz; sembolü; He.

helyun, [Ar. helyūn هليون] *(helyu:n) {OsT} is. bot.* Kuşkonmaz, *(Asparagus officinalis).*

hem-, [Far. hem- هم] *{OsT} e.* Türkçedeki *"-daş" ve " -dak"* eklerinin görevini karşılayan Farsça edat veya ön ek. 🗗 **hem-āgūş,** *{OsT} Kucak kucağa.*|| **hem-āheng,** *{OsT} Uygun; denk.*|| **hem-ān-dem,** *{OsT} Çabucak; o anda; hemen.*|| **hem-ān-gâh,** *{OsT} O anda; hemen.*|| **hem-ārāmiş,** *{OsT} Birlikte dinlenen.*|| **hem-asıl,** *{OsT} Aynı asıldan.*|| **hem-asr,** *{OsT} Aynı çağda yaşayan; çağdaş.*|| **hem-āşiyān,** *{OsT} Bir yerde, bir yuvada birlikte bulunan.*|| **hem-āvāz,** *{OsT} 1. Aynı sesleri çıkaran; sesdeş. 2. Arkadaş.*|| **hem-āver,** *{OsT} 1. Efendileri bir olan köleler. 2. Kapı yoldaşı. 3. Arkadaş.*|| **hem-āverd,** *{OsT} Savaşan iki kişiden her biri.*|| **hem-āviz,** *{OsT} Savaşta karşılaşan iki kişiden her biri.*|| **hem-ayār,** *{OsT} Denk; eşit.*|| **hem-bār,** *{OsT} Aynı yükü yüklenmiş olan.*|| **hem-bāz,** *{OsT} 1. Birlikte oynayan. 2. Ortak.*|| **hem-ber,** *{OsT} Birlikte oturan; birbirine yakın olan.*|| **hem-bezm,** *{OsT} 1. Aynı toplulukta oturan. 2. Dernek arkadaşı. 3. İçki arkadaşı.*|| **hem-bū,** *{OsT} 1. Aynı kokuda olan. 2. mecaz. Tarz ve uygulamaları bir.*|| **hem-cāy,** *{OsT} Aynı yerde oturanlar; hemşehri.*|| **hem-cenāh,** *{OsT} Eşit; denk.*|| **hem-cenb,** *{OsT} Akran.*|| **hem-cereyān,** *{OsT} Akışları denk.*|| **hem-cins,** *{OsT}* → hemcins.|| **hem-cinsî,** *{OsT} Aynı cinslilik.*|| **hem-civār,** *{OsT} Komşu.*|| **hem-civārî,** *{OsT} Komşuluk.*|| **hem-çū,** *{OsT} Onun gibi.*|| **hem-çūnān,** *{OsT} Böylece.*|| **hem-çūnîn,** *{OsT} Böylece.*|| **hem-dāmān,** *{OsT} Bacanak.*|| **hem-dāstān,** *{OsT} 1. Aynı sözleri söyleyenler; ağız birliği edenler. 2. Güç bakımından denk olanlar.*|| **hem-dem,** *{OsT} Sıkı fıkı; canciğer arkadaş.*|| **hem-demî,** *{OsT} Sıkı fıkı arkadaşlık.*|| **hem-derd,** *{OsT} Dert ortağı.*|| **hem-dest,** *{OsT}* → hem-dāstān.|| **hem-destān,** *{OsT}* → hem-dāstān.|| **hem-destāne,** *{OsT} Güç ve yeteneklerini birleştirerek.*|| **hem-destî,** *{OsT} 1. Birlik; beraberlik. 2. Ortaklık.*|| **hem-dîger,** *{OsT} Her birinden bir diğeri.*|| **hem-dih,** *{OsT} Aynı köyden olanlar.*|| **hem-dil,** *{OsT} Düşünceleri; yürekleri bir olan; gönüldeş.*|| **hem-düş,** *{OsT} Omuz omuza gelen; müsavî.*|| **hem-fikir,** *{OsT}*→ hemfikir.|| **hem-fi'l,** *{OsT} Suç ortağı.*|| **hem-fîrāş,** *{OsT} Yatak arkadaşı.*|| **hem-ginān,** *{OsT} Bütün insanlar.*|| **hem-güşe,** *{OsT} Komşu.*|| **hem-hāb,** *{OsT} 1. Beraber uyuyan; yatak arkadaşı. 2. Eş.*|| **hem-hābe,** *{OsT} 1. Yatak arkadaşı. 2. Oda arkadaşı.*|| **hem-hāh,** *{OsT} İstekleri denk olan.*|| **hem-hāl,** *{OsT}* → hemhâl.|| **hem-hālet,** *{OsT} Aynı durumda olanlar.*|| **hem-hāne,** *{OsT} Bir evde oturanlar; arkadaş.*|| **hem-hudut,** *{OsT}* → hemhudut.|| **hem-hūy,** *{OsT} Aynı huyda olanlar; huyları denk olan.*|| **hem-inān,** *{OsT} Yan yana birlikte olanlar; arkadaş.*|| **hem-kad,** *{OsT} Boyları denk; aynı boyda.*|| **hem-kadeh,** *{OsT} Kadeh arkadaşı.*|| **hem-kadem,** *{OsT} Ayaktaş; arkadaş.*|| **hem-kadr,** *{OsT} Dereceleri aynı olan.*|| **hem-kamet,** *{OsT} Aynı boyda olan; boydaş.*|| **hem-kâr,** *{OsT} İşleri bir olan; aynı işte veya iş yerinde çalışan.*|| **hem-kâse,** *{OsT} Kadehleri, çanakları bir olan.*|| **hem-kefş,** *{OsT} Pabucu bir olma; aynı numara ayakkabıyı giyme.*|| **hem-ken,** *{OsT} İş arkadaşı.*|| **hem-kırān,** *{OsT} 1. Aynı yaşta olma. 2. Güçte denk olma.*|| **hem-kıymet,** *{OsT} Değerleri aynı olma.*|| **hem-kîş,** *{OsT} Aynı din ve mezhepte bulunan; dindaş.*|| **hem-kitāb,** *{OsT} 1. Kitabı bir olan. 2. (Öğrenci için) aynı dersi gören. 3. Aynı dinden olan.*|| **hem-kudret,** *{OsT} Görevleri*

bir olan.|| **hem-kûn,** *{OsT} İş ve meslek birliği.*|| **hem-ma'nâ,** *{OsT} Aynı anlama gelen; anlamdaş.*|| **hem-maleb,** *{OsT} İstek ve amaçları bir olan.*|| **hem-meşreb,** *{OsT} Görüş, ahlak ve huyları bir olan; kafadar.*|| **hem-mezheb,** *{OsT} Bir din ve mezhepte olan; mezhep yoldaşı.*|| **hem-mizâc,** *{OsT} Huyları bir olan; aynı yaradılışta olan.*|| **hem-nām,** *{OsT} Adaş.*|| **hem-neberd,** *{OsT} 1. Savaş arkadaşı. 2. Rakip.*|| **hem-nefes,** *{OsT} Arkadaş.*|| **hem-nesl,** *{OsT} 1. Aynı soydan gelme; soydaş. 2. Yaşıt; akran.*|| **hem-nişîn,** *{OsT} Birlikte bulunanlar; beraber oturup kalkanlar; teklifsiz arkadaş.*|| **hem-pā,** *{OsT} 1. Ayakları bir. 2. (Kötü işlerde) arkadaş; ayaktaş.*|| **hem-pāye,** *{OsT} Makamlarının derecesi bir olanlar; rütbeleri denk olanlar.*|| **hem-pāye-gân,** *{OsT}* → hem-pāye.|| **hem-pîşe,** *{OsT} Aynı sanatı yürütenler; sanatları bir olanlar.*|| **hem-rād,** *{OsT} Kahramanlık ve cömertlikte denk olanlar.*|| **hem-rāh,** *{OsT} Yol arkadaşı; yoldaş.*|| **hem-rāhān,** *{OsT} Yol arkadaşları; yoldaşlar.*|| **hem-rāhî,** *{OsT} Yol arkadaşlığı; yoldaşlık.*|| **hem-rāz,** *{OsT} Sır arkadaşı; birbirlerinin sırlarını bilenler; sıkı fıkı arkadaş.*|| **hem-rāzî,** *{OsT} Arkadaşlık; dostluk.*|| **hem-reh,** *{OsT}* → hem-rāh.|| **hem-reng,** *{OsT} 1. Aynı renkte; rengi bir olanlar. 2. mecaz. Huyları bir.*|| **hem-rev,** *{OsT} Beraber giden; yol arkadaşı.*|| **hem-re'y,** *{OsT} Oyları, görüşleri aynı olanlar.*|| **hem-rikāb,** *{OsT} 1. Üzengileri bir. 2. mecaz. Atbaşı gidenler; denk; eşit; beraber.*|| **hem-rîş,** *{OsT} 1. Sakalları aynı olanlar; bir örnek sakal. 2. Bacanak.*|| **hem-rütbe,** *{OsT} Aynı rütbede bulunanlar.*|| **hem-sāl,** *{OsT} Yaşıt; akran.*|| **hem-sāye,** *{OsT} 1. Gölgesi bir. 2. mecaz. Komşu.*|| **hem-sāye-gân,** *{OsT} Komşular.*|| **hem-sāye-gî,** *{OsT} Komşuluk.*|| **hem-sāye-i mesîh,** *{OsT} Güneş.*|| **hem-sāz,** *{OsT} 1. Uygunluk. 2. Uygun olan. 3. Arkadaş. 4. Arkadaşlık.*|| **hem-sebāk,** *{OsT} Ders arkadaşı; okul arkadaşı.*|| **hem-sefer,** *{OsT} Yol arkadaşı; yoldaş.*|| **hem-seferān,** *{OsT} Yol arkadaşları; yoldaşlar.*|| **hem-seng,** *{OsT} Bir tartıda, bir ölçüde olanlar.*|| **hem-ser,** *{OsT} 1. Arkadaş; kafadar. 2. Erkek ve kadın eşlerden her biri; karı koca.*|| **hem-serî,** *{OsT} Karı kocalık.*|| **hem-sıfāt,** *{OsT} Aynı nitelikte olanlar; özellikleri aynı.*|| **hem-sifāl,** *{OsT} Kadeh arkadaşı.*|| **hem-sin,** *{OsT} Yaşları denk; yaşıt.*|| **hem-sohbet,** *{OsT} Birbiri ile konuşan; sohbet arkadaşı.*|| **hem-sufre,** *{OsT} Sofra arkadaşı.*|| **hem-süvār,** *{OsT} Beraber at binmiş olanlar; yol arkadaşı.*|| **hem-şehrî,** *{OsT}* → hemşehri.|| **hem-şekl,** *{OsT} Biçimleri bir olan; eş biçimli.*|| **hem-şer,** *{OsT} Kötülükte birlik olanlar.*|| **hem-şehver,** *{OsT} Kocaları bir olan kadınlar; ortak; kuma.*|| **hem-şikem,** *{OsT} İkiz çocuk.*|| **hem-şîre,** *{OsT}* → hemşire.|| **hem-şüy,** *{OsT} Kuma; ortak.*|| **hem-tā,** *{OsT} Benzer; denk; eşit.*|| **hem-tāziyāne,** *{OsT} 1. Yağma arkadaşı. 2. Omuzdaş.*|| **hem-tek,** *{OsT} Yoldaş; arkadaş.*|| **hem-terāzü,** *{OsT} Terazileri bir; ağırlıkları eşit.*|| **hem-vār,** *{OsT} 1. Düz yer; düzlük. 2. Daima.*|| **hem-vāre,** *{OsT} Her zaman.*|| **hem-vārî,** *{OsT} Düzlük; düz olma.*|| **hem-yān,** *{OsT} Çanta; heybe; büyük kese.*|| **hem-yānçe,** *{OsT} Küçük kese; küçük çanta.*|| **hem-zād,** *{OsT} Yaşı bir olanlar; yaşıt.*|| **hem-zānü,** *{OsT} Yan yana oturan; diz dize oturup konuşan.*|| **hem-zebān,** *{OsT} 1. Aynı dili konuşanlar. 2. Ağız birliği etmiş olanlar.*|| **hem-zemān,** *{OsT} 1. Çağdaş. 2. Aynı zaman ve sürede işleyen.*|| **hem-zemānî,** *{OsT} Çağdaşlık.*|| **hem-zemîn,** *{OsT}* → hemzemin.

hem[1], [Far. hem هم] *{OsT} bağ. ve zf.* **1.** *"Özellikle", "zaten", " bir de", "şurası var ki"* anlamlarında bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. **2.** Açıklayıcı nitelikteki ikinci cümleyi birinciye bağlar. **3.** Aynı görevdeki kelimeleri, cümleleri pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla birbirine bağlamak için *"hem... hem"* biçiminde tekrarlanarak kullanılır. ☞ **hem de,** *1. Anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. 2. Bir veya daha çok ögeye bir başkasının eklendiğini belirtmek için kullanılır.*|| **hem de nasıl,** *1. Pek çok; üstün derecede. 2. Büyük bir dikkatle; özenerek.*|| **hem İsa'yı, hem Musa'yı memnun etmek,** *İstekleri birbirinin karşıtı olan iki kişiyi birden memnun etmek.*|| **Hem kaçar, hem davul çalar!** *Bir işi yapmak istemeyenlerin aynı zamanda bu işten vazgeçemediklerini belirtmek için kullanılır.*|| **Hem kel hem fodul,** *Eksikliği olmasına rağmen büyüklük taslayan.*|| **hem nalına hem mıhına vurmak,** *İki taraflı konuşmak; idare etmek.*|| **hem suçlu hem güçlü olmak,** *Kendisi suçlu olduğu hâlde bunu kabullenmeyerek başkasına yüklemek.*|| **hem ziyaret hem ticaret,** *Ziyarete gittiği yerde bir iş yaparak çıkar sağlama durumu.*

hem[2]**, -mmi** [Ar. hemm هم] *{OsT} is.* Üzüntü; tasa; kaygı.

hemahim, [Ar. hemheme > hemāhim هماهم] *(hema:him) {OsT} is.* Dertler; üzüntüler.

hemal, -li [Far. hemāl همال] *(hema:l) {OsT} is.* Birbirine benzeyen şeylerden her biri; eş; benzer.

heman, [Far. hemān همان] *(hema:n) {OsT} is.* **1.** O anda; hemen; derhal. **2.** Öylece; böylece.

hemana, [Far. hemānā همانا] *(hema:na:) {OsT} e.* **1.** Sanki; güya. **2.** Tamamen; tıpkı; aynen.

hemanjiyom, [Fr. hémangiome] *is. tıp.* Kılcal damarlarda oluşan damar uru.

hemare, [Far. hem-vāre همواره] *{OsT} zf.* Her zaman; daima.

hemati, [Fr. hématie] *is.* Kanın hemoglobinle renklenmiş alyuvarı.

hematit, [Fr. hématite] *is. jeol.* Kırmızı veya esmer renkte olan doğal demir oksidinden oluşan bir mineral; kan taşı, (Fe_2O_3).

hematolog, -ği [Fr. hématolog] *is.* **1.** Kan ile ilgili incelemelerde bulunan araştırmacı; kan bilimci. **2.** *tıp.* Kan hastalıklarını tedavi eden hekim.

hematoloji, [Fr. hématologie] *is.* Kan bilimi.

hematoz, [Fr. hématose] *is.* Dolaşım sırasında akciğerlerde kana oksijen girmesi ve aynı anda karbondioksit çıkması durumu.

hembelik, -ği [hem-belik] *{ağız} sf.* Sırdaş. [DS]

hemcins, [Far. hem + Ar. cins جنس هم] *{OsT} is.* Aynı cinsten olan; türdeş; soydaş.

hemcinslik, [hemcins-lik] *sf.* Aynı cinsten veya aynı soydan olma durumu.

hemdes, [Far. hem-dest ?] *{ağız} sf.* Acemi. [DS]

heme, [Far. heme همه] *{OsT} sf.* Hep; bütün; cümle.

hemec, [Ar. hemec همج] *{OsT} is. zool.* **1.** Sivrisineğe benzer küçük bir böcek. **2.** *sf.* (Kişi için) şaşkın.

hemece, [Yun. imitsea] *{ağız} is.* İmece.

hemegân, [Far. heme-gān همگان] *(hemegâ:n) {OsT} zf.* Hepsi; tamamı; cümlesi; tümü; bütünü.

hemen, [Far. hem-ān *(aynı anda)* همان] *(he'men) {OsT} zf.* **1.** Zaman geçmeden; hiç vakit geçirmeden; gecikmeden; çabucak; derhal. **2.** Yaklaşık olarak; aşağı yukarı. **3.** Yalnız; sadece. **4.** Öyle; öylece. **hemen hemen,** *1. Nerede ise. 2. Tam değilse bile çok yaklaşık olarak; tama yakın.*

hemence, [hemen-ce] *(heme'nce) {eAT} zf.* Hemencecik; derhal.

hemencecik, [hemen-ce-cik] *(heme'ncecik) zf.* Çok çabuk; çarçabuk; anında.

hemençe, [? hemençe] *{ağız} is.* Omuzda taşınan yün, bez ya da deriden yapılma azık çantası. [DS]

hemezat, [Ar. hemezāt همزات] *(hemeza:t) {OsT} is.* Kuruntular; vesveseler.

hemeze, [Ar. hemeze همزه] *{OsT} is.* İnsana rahatsızlık veren yersiz düşünce; kuruntu.

hemfikir, -kri [Far. hem + Ar. fikr همفکر] *{OsT} sf.* Düşünceleri aynı olan; ortak fikir ve oy sahibi olanlar.

hemger, [Far. hemger همگر] *{OsT} is.* Tezgâhta bez dokuyan kişi; dokuyucu; dokumacı.

hemhâl, -li [Far. hem + Ar. ḥāl همحال] *(hemha:l) {OsT} sf.* Durumları aynı olan.

hemhudut, -du [Far. hem + Ar. ḥudūd همحود] *(hemhudu:t) {OsT} sf.* Sınır komşusu olanlar; sınırdaş.

hemicik, -ği [hemi-cik] *{ağız} sf.* (Kişi için) güçsüz; bitkin. [DS]

hemicük, -ğü [hemi-cük] *{ağız} sf.* Çok genç; çocuk. [DS]

hemidek, -ği [hem-i+dek] *{ağız} zf.* Biraz önce. [DS]

hemil[1], [Ar. ḫemīl خميل] *(hemi:l) {eAT} {OsT} is.* Bir tür sarmaşık.

hemil[2], [? hemil] *{ağız} is.* **1.** Çiçek tohumu. **2.** Ağaç ürünlerinin bolluğu. [DS]

hemim, [Ar. hemīm هميم] *(hemi:m) {OsT} sf.* (Yağmur için) ince.

hemîn, [Far. hem-īn همين] *(hemi:n) {OsT} zf.* Her zaman bu şekilde; bu biçimde.

hemişe, [Far. hem-īşe همیشه] *(hemi:şe) {OsT} zf.* Her zaman; daima.

hemk, [Ar. hemk همك] *{OsT} is.* Birini bir işe daldırma; bir işle oyalama.

hemmaz, [Ar. hemmāz هماز] *(hemma:z) {OsT} sf.* Kovucu.

hemodiyaliz, [Fr. hémodialise] *is. tıp.* Böbreklerin çalışmaması durumunda kanı geçirgen bir zardan geçirerek süzme ve zararlı atıklardan temizleme biçiminde uygulanan tedavi.

hemofil, [Fr. hémophile] *sf. tıp.* (Hasta için) kanaması dinmeyen; hemofili hastalığına yakalanmış.

hemofili, [Fr. hémophilie] *is. tıp.* Kanın pıhtılaşmasındaki bir bozukluğa bağlı olan kan dinmemesi hastalığı.

hemoglobin, [Fr. hémoglobine] *is. biy.* Soluk alma sırasında kandaki karbonu havaya veren, havadaki serbest oksijeni de alarak organizmanın ilgili yerlerine taşıyan, birleşiminde demir, azot, hidrojen, kömür ve kükürt bulunan alyuvarların en önemli bölümü.

hemaroji, [Yun. hemo *(kan)* + rhage *(fışkıram)* > Fr. hémorrhagie] *is. tıp.* Kanama.

hemoroit, -di [Yun. haimorrhois *(kan akıtan)* > Fr. hémorrhoïde] *is. tıp.* Basur.

hempa, [Far. hem-pā همپای] *(hempa:) {OsT} is.* **1.** Ayakları denk; bir ayak; ayak uyduran; adımları uygun. **2.** *mec.* Kötü işlerde birlikte hareket edenler; ayaktaş; omuzdaş.

hemsiz, [*eT.* em > em-siz] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hemşehri, [Far. hem-şehrī همشهری] *{OsT} is.* **1.** Aynı memleket, aynı şehir veya köyden olanlar; memleketli. **2.** *"Hey arkadaş"* anlamında seslenme sözü olarak kullanılır.

hemşehrilik, -ği [hemşehri-lik] *is.* Hemşehri olma durumu.

hemşire, [Far. hem + şir *(süt)* > hemşīre همشیره] *(hemşi:re) {OsT} is.* **1.** Aynı memeden emmiş olanlar; süt ortakları. **2.** Kız kardeş; bacı. **3.** Hastaların

bakımı için eğitim görmüş kadın. ◻ **hemşîre-zāde,** *{OsT} Kız kardeş çocuğu; yeğen.*

hemşirelik, -ği [hemşire-lik] *is.* **1.** Kız kardeş olma durumu. **2.** Hemşirenin yaptığı iş veya hemşirelik mesleği.

hemşirezade, [Far. hemşīre-zāde همشیره زاده] *(hemşi:reza:de) {OsT} is.* Kız kardeşin çocuğu; yeğen.

hemşirmek, [hemş *(yans.)* > hemş-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Aksırmak; hapşırmak. [DS]

hemz, [Ar. hemz همز] *{OsT} is.* **1.** Parmakla sıkma; çimdikleme. **2.** Dürtme. **3.** Isırma. **4.** Yere çalma.

hemze, [Ar. hemze همزه] *{OsT} is.* **1.** Parmakla sıkma; çimdikleme. **2.** Bir yere sıkıştırma. **3.** Dürtme. **4.** *dbl.* Arapça'da elif harfinin bir başka adı; ünsüz elif. **5.** Arapçada *"elif, vav, ye"* harflerinin üzerine konan (ء) işareti.

hemzemin, [Far. hem + Ar. zemīn همزمین] *{OsT} is.* Aynı seviyede olanlar. ◻ **hemzemin geçit,** *Kara yolu ve demir yolunun aynı seviyede kesiştiği kavşak.*

hen, [hen] *sf.* Sır; gizli; saklı. ◻ **hen gitmek,** *{ağız} Gizli gitmek.* [DS]

henazır, [Ar. ḫınzīr > ḫenāzır خنازیر] *(hena:zır) {OsT} is.* **1.** Domuzlar. **2.** *mecaz.* Kötü ve ahlaksız kimseler.

hende, [*eT.* kande] *{ağız} zm.* Bu; şu; o. [DS]

hendek, -ği [Ar. ḫandeḳ / Far. kandak خندق] *{OsT} is.* **1.** Geçmeğe engel olacak biçimde bir bina veya mülkün etrafına çekilen çukur. **2.** Eskiden ölülerin gömüldüğü geniş çukur. **3.** Yolda su birikmesini önlemek için yol boyunca yol kenarına açılan çukur. **4.** Orman yangınlarının yayılmasını önlemek için parseller arasına boylamasına açılan çukur. ◻ **hendek kesmek,** *{eAT} Hendek açmak; çukur açmak.*|| **hendek kestirmek,** *{eAT} Çukur açtırmak; hendek kazdırmak.*

hendeği, [hende-ki] *{ağız} zm.* Onu. [DS]

hendeğirede, [hende-ği-re-de] *{ağız} zf.* Orada. [DS]

henden, [henden / handan] *{ağız} sf.* Babası bilinmeyen; piç. [DS]

henderde, [hende-r(e)-de] *{ağız} zf.* Şurada. [DS]

hendere, [hende-re] *{ağız} zf.* Şura; şuraya. [DS]

hendese, [Ar. hendese هندسه] *{OsT} is.* **1.** Geometri. **2.** *mecaz.* Şekil. ◻ **hendese-i ādiye,** *{OsT} mat. Elemanter geometri.*|| **hendese-i murakkama,** *{OsT} mat. Kodlu geometri.*|| **hendese-i mücesseme,** *{OsT} mat. Uzay geometri.*|| **hendese-i müsteviye,** *{OsT} mat. Düzlem geometri.*|| **hendese-i resmiye,** *{OsT} mat. Tasarı geometri.*

hendesehane, [Ar. hendese + Far. -ḫāne هندسه خانه] *(hendeseha:ne) {OsT} is.* Tanzimat öncesi kurulmuş olan mühendislik yüksek okulu.

hendeseli, [hendese-li] *sf.* Geometrik düzende veya geometriye uygun olan; geometrik; hendesî.

hendesesiz, [hendese-siz] *sf.* **1.** Geometrik esaslara uygun biçimde olmayan. **2.** Biçimi düzgün olmayan; şekilsiz.

hendesî, [Ar. hendesī هندسی] *(hendesi:) {OsT} sf.* **1.** Geometri ile ilgili. **2.** Geometrik. ◻ **hendesî silsile-i ale'l-vilā,** *{OsT} Geometrik dizi.*

hendeş, [hen-deş] *is.* Akran; arkadaş; sırdaş.

henek, -ği [Ar. ḥanek [Tietze] / Erme. hanak] *{ağız} is.* **1.** Şaka; latife. **2.** Alay. **3.** Oyun yeri. **4.** Kısmet; pay. ◻ **henek etmek,** *{ağız} Şaka yapmak.* [DS]

heneke, [heneke] *is.* Kumarda herkesin önüne koyduğu para.

henez, [? henez] *{eAT} is.* Büyük toprak küp.

heneze, [enez-e] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. ◻ **heneze heneze,** *{ağız} (Yağmur yağışı için) yavaş yavaş; ince ince.* [DS]

henezimek, [enez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Maddî ve manevi yönden zayıflamak; düşkün olmak. **2.** (Eşya için) eskimek; aşınmak. [DS]

heng[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hung / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *heng-kir-mek*

heng[2], [Far. āheng] *{ağız} is.* Seyretme; izleme; ahenk. [DS] ◻ **heng etmek,** *{ağız} Oyun yapmak.* [DS]|| **hengine bakmak,** *{ağız} Seyretmek.* [DS]

hengâm, [Far. hengām هنگام] *(hengâ.m) {OsT} is.* Zaman; vakit; mevsim. ◻ **hengâm-ı şitā,** *{OsT} Kış mevsimi.*

hengâme, [Far. hengām / hengāme هنگامه] *(hengâ:me) {OsT} is.* **1.** Belli bir zaman; çağ; devir. **2.** Gürültü patırtı. **3.** Kavga; dövüş. **4.** Savaş. **5.** Toplantı; cemiyet. ◻ **hengâme-gâh,** *{OsT} 1. Toplantı zamanı. 2. Kavga zamanı.*|| **hengâme-gîr,** *{OsT} 1. Kavgacı; gürültücü. 2. Bağırarak satıcılık yapan kişi; sokak satıcısı; çığırtkan. 3. Hikâyeler anlatan; hokkabazlık yapan.*|| **hengâme-i azab,** *{OsT} Azap zamanı.*

hengâmî, [Far. hingāmī هنگامی] *(hengâ:mi:) {OsT} sf.* Ömrü bir mevsim olan; mevsimlik.

hengebe, [Yun. enkapē => engebe] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

hengem, [Far. hengām هنگام] *{ağız} is.* **1.** İş. **2.** Söz kalabalığı. **3.** Kavga; gürültü. [DS]

hengerlemek, [henger-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yorgun düşmek. [DS]

heni, [Ar. heniyet > henī هنی] *(heni:) {OsT} sf.* **1.** Sindirimi kolay. **2.** Sağlık için yararlı.

henien, [Ar. henī'en هنیءً] *(heni:en) {OsT} ünl.* Afiyet olsun!

henim, [? henim] *{ağız} is.* Az önce; daha şimdi. [DS]

henir, [? henir] *{ağız} is.* Nefes; ses. [DS]

henk[1]**, -gi** [Erme. hanak] *{ağız} is.* **1.** Oyun; cümbüş; eğlence; şamata. **2.** Seyir. [DS]

henk[2]**,** [? henk] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhında atkıların geçirildiği uzunlamasına gerilen ipler; çözgü. [DS]

henki, [hangi] *{ağız} zf.* Hangi? [DS]

henkini, [henki-n-i] *{ağız} zf.* Yanındakini; elindekini. [DS]

henleşmek, [hen-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* İddialaşmak; bahse girmek. [DS]

hennaz, [? hennaz] *{ağız} ş.f.* Sıska. [DS]

henry, [İng. henry *(Amerikalı fizikçi Joseph Henry)*] *is. fiz.* Kapalı bir devreden geçen elektrik akımı 1 amper değiştiğinde, içinde 1 voltluk elektromotor kuvveti meydana gelen devrenin öz indükleme kat sayısına eşit öz indükleme birimine verilen ad; kısaltması: H; *CGS sisteminde öz indükleme kat sayısı 10^{-9} henrydir.*

hent[1]**,** [Far. hengām ?] *{ağız} is.* Zaman; an. [DS]

hent[2]**,** [Erme. ḫent / hend] *is. argo.* Deli.

hentbol, [İng. hand *(el)* + ball *(top)*] *is.* **1.** Sadece elle oynanan top oyunu; el topu. **2.** Futbolda topa elle müdahalede bulunulması durumu.

hentbolcu, [hetbol-cu] *is.* El topu oyuncusu.

henteri, [Ar. ʿanterī] *{ağız} is.* Giyecek; kadın elbisesi; entari. [DS]

henteş, [hen-deş] *{ağız} is.* Akran; yakın; arkadaş. [DS]

henüz, [Far. henūz هنوز] *(he'nüz) {OsT} zf.* **1.** (Olumlu cümlede) daha şimdi; az önce; yeni. **2.** (Olumsuz cümlede) hâlâ; daha.

hep[1]**,** [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hep-çir*

hep[2]**,** [*eT.* kop / köp ? > hep] *zf.* **1.** Hiçbir ögesinin dışarıda kalmaması şartıyla; eksik olmamak üzere; bütün olarak; tümü. **2.** Sürekli olarak; her zaman; daima. **3.** (İyelik ekleri almak suretiyle) bir şeyi oluşturan parçaların tümü. ◻ **hep beraber,** *Birlikte; beraberce.*|| **hep bir ağızdan,** *Aynı anda pek çok kişinin aynı şeyi söylemesi durumu.*|| **hep bir ağız olmak,** *Anlaşarak hep aynı şeyi söylemek; söz birliği etmek.*|| **hep birden,** *Topluca; toplu olarak.*|| **heple hiç ilkesi,** *fel. man. Evrensel bir konu üzerinde ileri sürülen bir yargının o tür ve cinsin bireyleri için de geçerli ve doğru olması ilkesi.*

hepatit, [Fr. hépatite] *is. tıp.* Karaciğer iltihabı; sarılık.

hepatoloji, [Fr. hépatologie] *is. tıp.* Karaciğerin yapısını, işleyişini ve hastalıklarını konu edinen bilim dalı.

hepcek, -ği [hep-cek] *{ağız} zf.* Hep birlikte. [DS]

hepçeken, [hep+çek-en] *{ağız} is.* Dört tekerlekli arabaların uzayıp kısalmasını sağlayan ağaç. [DS]

hepçil, [hep-çil] *sf.* Hem hayvansal, hem de bitkisel besinlerle beslenen.

hepçirmek, [hepç *(yans.)* > hepç-ir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Hapşırmak; aksırmak. [DS]

hepedek, -ği [hep-edek] *(hepe'dek) {eAT} zf.* Hep birden; bütünüyle; kâmilen.

hepek[1]**, -ği** [Erme. ġabenk *(kilit)* => hapenk / hepenk] *{ağız} is.* **1.** Bodruma inen üstü kapaklı merdiven. **2.** Ev ve dükkânların pencerelerindeki kapak; kepenk. **3.** Yeraltı deposu. [DS]

hepek[2]**, -ği** [? hepek] *{ağız} is.* Tuzak; kapan. [DS]

hephepine, [hep+hep-i-n-e] *{ağız} zf.* Tamamiyle. [DS]

hepi, [hep-i] *{eAT} {ağız} zf.* Hepsi; tamamı. [DS]

hepilemek, [help *(yans.)* > help-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Deniz için) çalkalanmak; dalgalanmak. [DS]

hepimiz, [hep-imiz] *zm.* Konuşanın kendisi ve birlikte olanlar.

hepiniz, [hep-iniz] *zm.* Hitap edilen kişilerin tümü.

heplek, -ği [hep-le-k] *sf.* Bir şeyin bütününe sahip olan; tümünü alan. ◻ **heplek demek,** *{ağız} Aşık oyununda rakibini yenip ortaya konulan bütün aşıkları kazanmak.* [DS]

heppi, [hep(p)-i] *{eAT} zf.* Hepsi.

hepsi, [hep-(i)-s-i] *(he'psi) zf.* Bütünü; tamamı; tümü; cümlesi. ◻ **hepsi bir kapıya çıkmak,** *Amacı aynı olmakla birlikte farklı yol veya metot izlenmesinin bir sakıncası yoktur.*

hepşelemek, [hepş *(yans.)* > hepş-ele-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Aksırmak. [DS]

heptan, [Fr. heptane] *is.* Formülü C_7H_{16} olan doymuş hidrokarbon.

hepten[2]**,** [Fr. heptène] *is. kim.* Birbirinin izomeri olan yedi karbon atomlu ve açık zincirli dört etilenik hidrokarbondan her biri.

hepten[1]**,** [hep-ten] *(he'pten) zf.* Büsbütün; tamamıyla; bütün olarak; iyice.

hepyek, [hep + Far. yek یك ,هپ] *{OsT} is.* Tavla oyununda her iki zarın da bir gelmesi.

her[1]**, -rri** [Ar. herr هر] *{OsT} is.* Köpek hırlaması; köpek havlaması.

her[2]**,** [Far. her هر] *{OsT} sf.* **1.** Tekil isimlerden önce getirilerek *"birer birer olarak", "-in hepsi"* anlamı ile aynı tür ve özellikte olanların tümünü teker teker belirtmek için kullanılır. **2.** Tüm; bütün; hep. ◻ **her an,** *Her zaman; sürekli.*|| **her aşın kaşığı,** *Her işe karışan; her işe burnunu sokan.*|| **her-bār,** *Her defa; daima.*|| **her bir,** *Ayrı ayrı; tek tek hepsi.*|| **her biri,** *Ayrı ayrı hepsi.*|| **Her boyayı boyadı da fıstıki yeşil kaldı.** *Yapılması gereken bir şey varken*

başka işlerle ilgileniliyor, anlamında kullanılır; bir bu eksik kalmıştı.|| **her-çend,** *{OsT} Her ne zaman.*|| **her-çî-bād-ābād,** *{OsT} Ne olursa olsun; ister istemez.*|| **her-çîh,** *{OsT} Her ne şekilde.*|| **her-dāim,** *{OsT} Her zaman; sürekli olarak; daima.*|| **her dayım** *{ağız} Her zaman; sürekli.* [DS]|| **her-dem,** *{OsT} Her zaman; her dakika; daima.*|| **her-dem tāze,** *{OsT} 1. Parlaklığını, tazeliğini hiç kaybetmeyen; yaşlı olduğu hâlde genç görünen. 2. Yıl boyunca yeşil yapraklı olan (bitki).*|| **her derde deva,** *mecaz. Birçok işe yarayan.*|| **Her Firavun'un bir Musa'sı çıkar.** *Her zalimden insanı kurtaracak bir kişi çıkar.*|| **her-gâh,** *{OsT} Her zaman, her vakit.*|| **her-heft,** *{OsT} Kadınların süslenmekte kullandıkları kına, çivit, allık, üstübeç, antimon, altın varak ve misten ibaret yedi nesne.*|| **her gördüğü sakallıyı babası sanmak,** *Görünüşe aldanmak.*|| **her gün,** *Bütün günler.*|| **her günlük,** *Her gün kullanılan.*|| **her hâl,** *{ağız} Herhâlde.* [DS]|| **herhâlde,** *1. Her durumda; kesinlikle; ne yapıp ne edip; mutlaka. 2. Büyük bir olasılıkla; mutlaka.*|| **her hâl ü kârda,** *{OsT} Her türlü durum ve şarta rağmen.*|| **her hepsi,** *{ağız} Tamamı; hepsi.* [DS]|| **Her horoz kendi çöplüğünde öter.** *Herkes ancak kendi çevresinde tanınır ve sözünü orada geçirebilir.*|| **her ihtimale karşı,** *Olabilecek bütün olasılıkları düşünerek.*|| **her işe burnunu sokmak,** *Bilip bilmeden her iş ile ilgilenmek, karışmak.*|| **her işin başı sağlık,** *İnsanın yapacağı bütün işlerdeki başarı vücut sağlığına bağlıdır.*|| **her kafadan bir ses çıkmak,** *Bir konu ile ilgili olsun olmasın bir çok kişi aynı anda konuşmak.*|| **her kişi,** *{eAT} Herkes.*|| **her nasılsa,** *Beklenmeyen bir durumu belirtmekte kullanılır.*|| **her ne** *{eAT} Herhangi.*|| **her nedense,** *Sebebi bilinmez.*|| **her ne hâl ise,** *Uzatmayalım; geçiniz.*|| **her ne ise,** *1. Ne olursa olsun; ne kadar ise; ne kadar tutarsa. 2. Olan olmuş artık; konuyu uzatmayalım; kapatalım.*|| **her ne kadar,** *Başına getirildiği şartlı cümle yargı bakımından doğru görünmesine rağmen tam yeterli sayılmadığını belirtir.*|| **her neyse,** *1. Ne olursa olsun; ne kadar ise; ne kadar tutarsa; ne pahasına olursa olsun. 2. Olan olmuş artık; konuyu uzatmayalım; kapatalım.*|| **her ne zaman,** *Bir iş ve durumun her ortaya çıkışı sırasında anlamında cümle başına getirilir.*|| **her nice,** *{eAT} 1. Her zaman. 2. Herhangi. 3. Her ne kadar. 4. (Fiyat, bedel vb. için) ne kadar; ne olursa.*|| **her tarakta bezi olmak,** *Çok çeşitli alanlarda ustalığı olmak.*|| **her telden çalmak,** *Değişik konularda bilgisi olmak; hemen her işten anlamak.*|| **her yerdelik,** *1. Bir velinin aynı anda değişik yerlerde görülmesi durumu. 2. Hıristiyan azizlerinin aynı anda değişik yerlerde görülmesi durumu.*|| **her zaman,** *Ara vermeden; sürekli; hep.*

heran, [Far. her-ān هرآن] *(her-a:n) {OsT} zf.* → her an.

herat, [Herat *(Afganistan'da şehir)* هرات] *{OsT} is.* Şemseli fakat yaldızla süslenmemiş cilt.

herayine, [Far. her-āyine هرآینه] *(har-a:yine) {OsT} zf.* Her hâlde; mutlaka; kesin olarak.

herc, [Far. herc هرج] *{OsT} is.* Karışıklık; kargaşa. 🗗 **herc ü merc,** *{OsT}* → hercümerç.

hercai, [Far. her-cā'ī هرجائی] *(herca:i:) {OsT} sf.* **1.** Her yerde yetişen. **2.** Hiçbir şeyde kararlı olmayan; kararsız; yeltek; gelgeç; havai. **3.** Sevgide sebatsız; sık sık sevgili değiştiren. 🗗 **hercai menekşe,** *bot. Çiçekleri menekşeye benzemekle birlikte mor, sarı, beyaz renklerle karışık bir yıllık süs bitkisi, (Viola tricolor).*|| **hercai meşrep,** *Hiçbir şeye gerektiği gibi değer vermeyen; kararsız; havai.*

hercaice, [hercai-ce] *(herca:i'ce) zf.* Hercai gibi; hercaiye uygun biçimde.

hercailik, -ği [hercai-lik] *(herca:i:lik) is.* **1.** Hercai olma durumu. **2.** Hercaice davranış.

herce, [hır *(yans.)* hır-a > hır-a-ca > herce] *sf.* (İnsan, hayvan, eşya için) küçük; boysuz.

hercümerc [Far. herc ü merc هرج و مرج] *{OsT} sf.* → hercümerç.

hercümerç, -ci [Far. herc ü merc هرج و مرج] *{OsT} sf.* Karışık; dağınık; darmadağınık; alt üst. 🗗 **hercümerç etmek,** *Altını üstüne getirmek; karıştırmak; düzen ve tuzağı bozmak.*|| **hercümerç olmak,** *Karışmak; alt üst olmak; düzeni bozulmak.*

hereb, [Ar. hereb هرب] *{OsT} is.* **1.** Kaçma. **2.** Şiddetli üzüntü.

hereban, [Ar. herebān هربان] *(hereba:n) {OsT} is.* Korkup kaçma.

herece, [? herece] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

herek[1]**, -ği** [Yun. ḫaraki *(kamış)*] *is.* **1.** Yeni dikilen ağaç fidanlarının zarar görmemesi için yanlarına dikilen kazık. **2.** Fasulye gibi sarılgan bitkilerin dik durmalarını sağlamak için yanlarına dikilen sopa; ispalya; fasulye sırığı. **3.** Asmaların yere yatmasını önlemek için yanlarına ve üstlerine yerleştirilen sehpa. *{eAT} (aym)* **4.** *{ağız}* Küçük ağaç. [DS] **5.** *{ağız} mecaz.* Çirkin ve uzun boylu adam. [DS] 🗗 **herek gelmek,** *{ağız} İnce gelmek.* [DS]

herek[2]**, -ği** [? herek] *{ağız} is.* Kıvırcık koyun. [DS] 🗗 **herek çanı,** *{ağız} Kuzulara takılan küçük çan.* [DS]

herekeme, [herek-e-me] *{ağız} is.* Aşılanmamış ağaç. [DS]

herekeş, [? herekeş] *{ağız} is.* Ortaklık; bir iş için güçlerini birleştirme. 🗗 **herekeş etmek,** *{ağız} Birleşerek elbirliği ile bir işi yapmak.* [DS]

herekleme, [herek-le-me] *is.* Herek dikme ve hereğe bağlama eylemi.

hereklemek[1]**,** [herek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-*

yor] (Bir bitkiyi) yanına kazık dikerek sarılmasını ve ağmasını sağlamak. [DS]

hereklemek[2], [Ar. ḥarḳ => herek-le-mek] *{ağız}* (Toprak kaplar için) kir ve yağını ateşte yakarak temizlemek. [DS]

hereksi, [herek-si] *{ağız} sf.* (Hayvan için) iri yapısına rağmen zayıf olan. [DS]

herelemek, [here-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özen göstermek; üstüne düşmek. [DS]

herelenmek, [here-le-n-mek / höre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzerine yürümek; saldırmak; çullanmak. [DS]

herem[1], [Ar. herem هرم] *{OsT} is.* **1.** Piramit. **2.** Yaşlanma; ihtiyarlama. **3.** *{ağız}* Kalın duvar. [DS] 🗗 **herem-dîde,** *{OsT} Kocamış; yaşlanmış; ihtiyarlamış.*|| **herem-resîde,** *{OsT} İhtiyarlığa ulaşmış; kocalmış.*

herem[2], [İbr. herem] *is.* Musevilerde kadın ve çocukların hepsinin yok edilmesi şeklinde uygulanan bir tür aforoz cezası.

heremān, [Ar. heremān هرمان] *(herema:n) {OsT} is.* Mısır piramitlerinden ikisi.

heremî, [Ar. heremī هرمی] *(heremi:) {OsT} sf.* Piramit ile ilgili; piramit gibi.

hereni, [Far. harānī] *{eAT}* is. Küçük kazan.

herenk, [herek] *{ağız} is.* Bir tarafı kalın, öbür tarafı ince ağaç. [DS]

heresi, [her-i-s-i] *{ağız} zm.* **1.** Hepsi. **2.** Her birisi. [DS]

herfene, [Ar. ḥarif + Far. -āne حریفانه] *{ağız.} sf.* **1.** Masrafa ortaklaşa katılmak suretiyle yapılan yemekli, içkili toplantı. **2.** Düğün ve bayramlarda gençlerin birleşerek bir kuzu keserek yemeleri. **3.** Çocukların ayrı ayrı evlerden malzemelerini toplayıp kırda yaptıkları pilav. **4.** Pişmiş yumurta.

hergeldi[1], [? hergeldi] *{ağız} sf.* Kırık; delik. [DS]

hergeldi[2], [hır+gel-di] *{ağız} sf.* Küçük; ufak tefek. [DS]

hergele, [Far. ḫar *(eşek)* + gele *(sürü)* خرگله] *{OsT} is.* **1.** Eşek sürüsü. **2.** Yük taşımaya veya bineğe alıştırılmamış at veya eşek. **3.** Huysuz binek atı. **4.** *mecaz.* (Sövgü sözü olarak) terbiyesiz ve görgüsüz kimse. 🗗 **hergele aşı,** *{ağız} Su böreği.* [DS]

hergeleci, [hergele-ci] *is.* **1.** At ve eşek çobanı; kovboy. **2.** Yabani atları eğitip alıştıran kimse.

hergelelik, -ği [hergele-lik] *is.* **1.** Hergele olma durumu. **2.** Terbiyesizlik.

hergetmek, [Ar. ḥarḳ + T. et-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-(d(i)-yor]* Bir yıl dinlenmiş olan tarlayı tekrar sürmek. [DS]

hergil, [Yun. khélkhino => hergil / herkil] *{ağız} is.* **1.** Yiyecek konulan sandık; erzak sandığı. **2.** Erzak ambarı. [DS]

hergillemek, [hergil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toprak kapları güneşte bırakarak kokusunu gidermek. [DS]

hergine, [her+gine ?] *{ağız} zf.* Yıl aşırı. [DS]

hergiz, [Far. her-giz هرگز] *{OsT} e. "Asla, hiçbir vakit."* anlamında olumsuzluk bildirir.

herhangi, [Far. her + T. hangi هرهنگی / هرقنغی] *(herha'ngi) {OsT} sf.* Özellikleri iyice belli olmayan; rastgele; belirsiz. 🗗 **herhangi bir,** *Belli olmayan, rastgele bir kişi veya kimse.*|| **herhangi biri,** *Tam tanımlanmadan rastgele biri.*

herif, [Ar. ḥırfet > ḥarīf حریف] *{OsT} is.* **1.** Meslektaş; arkadaş; yoldaş. **2.** Kendisine güven duyulmayan veya güven vermeyen kimse; aşağılık; bayağı adam. **3.** *argo.* Adam.

herifçioğlu, [herif-çi+oğ(u)l-u] *is.* Kendisine kızılan veya kendisinden beklenmedik bir işi becerebilen kişiden söz ederken kullanılan aşağılama sözü.

herik[1], **-ği** [Erme. herk] *{ağız} is.* **1.** Kazma. **2.** Kürek. [DS]

herik[2], **-ği** [Yun. ḫaliki] *{ağız} is.* Çakıl taşı; helik. [DS]

heril, [Ar. ḥarīr] *{ağız} is.* **1.** İnce ipekli. **2.** Tel ve pulla işlenmiş gelin duvağı. [DS]

herim[1], [Ar. ḥarīm] *{ağız} is.* Sarp ve yalçın kayalık; uçurum. [DS]

herim[2], [Ar. herem > herīm هریم] *(heri:m) {OsT} sf.* **1.** Çok yaşlı. **2.** Aşırı derecede çökmüş.

herir, [Ar. herīr هریر] *{OsT} is.* **1.** Köpeğin hırlaması. **2.** Köpek uluması.

herise, [Ar. herīse هریسه] *(heri:se) {OsT} is.* **1.** Keşkek. **2.** *{ağız}* Az kavrulmuş un ve tavuk etiyle yapılan pelte şeklinde bir yemek. [DS]

herişte, [Far. rişte] *{ağız} is.* Ev makarnası; erişte. [DS]

herk, [Erme. herk] *{ağız} is.* **1.** Toprağı sürme. **2.** Sürüldükten sonra bir yıl dinlendirilen tarla; nadas. *{eAT} (aym)* **3.** Sabanın tarlada bıraktığı iz. **4.** Ürünü alınmış tarla. **5.** Sebze fidesi yetiştirilmek üzere hazırlanmış yer. [DS] 🗗 **herk aktarmak,** *{ağız} Tarlayı sürmek; toprağı alt üst etmek.* [DS]|| **herk edilmek,** *{eAT} Nadas olunmak.*|| **herk etmek,** *Tarlayı sürmek; tarlayı sürdükten sonra nadasa bırakmak.*|| **herk eylemek,** *{eAT} Nadas etmek.*

herke, [Yun. ḫalkio] *{ağız} is.* **1.** Bakraç; kova; helke. **2.** Su içilen küçük kap; maşrapa. [DS]

herkele, [Ar. herkele هرکله] *{OsT} is.* **1.** İnce, zarif, nazik kadın. **2.** *{ağız}* Ayakkabı çekeceği. [DS]

herkendaz, [Ar. ḥarḳ + Far. endāz] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

herkenek, -ği [börkenek] *{ağız} is.* Külah; kalpak; başlık. [DS]

herkes, [Far. her + T. kes *(kimse)* هرکس] *(he'rkes) {OsT} zm.* **1.** İnsanların bütünü. **2.** Olur olmaz kişiler; önüne gelen.

herkil, [? herkil / hergil] *{ağız} is.* → hergil. [DS]

herkildek, -ği [herk-il-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kötü huylu. [DS]

herle, [? herle] *{ağız} is.* **1.** Yağda kavrulmuş un çorbası; bulamaç. **2.** Un. [DS] ◻ **herle aşı,** *{ağız} Herle.* [DS]|| **herle çorbası,** *{ağız} Herle.* [DS]

herlemek[1], [her *(yans.)* > her-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Eşek için) anırmak. **2.** (Köpek için) sıcağın etkisi ile serinlemek için dilini çıkararak solumak. **3.** Saygısızca karşılık vermek. [DS]

herlemek[2], [her-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hız almak; ivme kazanmak. **2.** Kötülük yapmak için birini izlemek. [DS]

herlenmek, [her-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dönmek; dolanmak. [DS]

hermetik, -ği [Fr. hérmetique] *sf.* Gizli ilimlere ilişkin; bâtıl.

hernik, -ği [? hernik] *{ağız} is.* Toprağın tavı. [DS] ◻ **hernik etmek,** *{ağız} (Yağmur için) toprağın derinliğine kadar işlemek.* [DS]

herp, [harp / herp *(yans.)*] *is.* Çalkalanmayı, çarpmayı anlatan kök. [Zülfikar] *herp-mek*

herpes, [Lat. herpes] *is.* Uçuk.

hepişte, [? herpişte] *{ağız} is.* Deniz kıyılarındaki ince sazlar. [DS]

herpitmek, [herp *(yans.)* > herp-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Sallamak. [DS]

herpmek, [herp *(yans.)* > herp-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* (Kaptaki sıvı için) çalkalanmak. [DS]

herru, [Kürt. herrō *(git)*] *(he'rrü) ünl.* Sonu ne olursa olsun anlamına gelen *"ya herru ya merru"* sözünde geçer.

hers[1], [Ar. hers هرس] *{OsT} is. bot.* Mersin ağacı.

hers[2], [Ar. ḫırş] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

herse, [Ar. herîse هریسه] *{ağız} is.* **1.** Haşlanmış buğday veya mısır ezildikten sonra bal veya şeker ile karıştırılarak yapılan bir tatlı. **2.** *sf.* Çok pişmiş; lapa. [DS]

hersek, -ği [Far. herseng] *{ağız} is.* Taşlık yer. [DS]

herseme, [Ar. herşeme هرشه] *{OsT} is.* **1.** Burun ucu. **2.** Aslan.

hersimek, [hersi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kar için) erimek [DS]

hersinyen, [Fr. hercynien] *sf. jeol.* Karbon devri sonundan Permiyen devri sonuna kadar süren dağ oluşumu.

herslenmek, [hers-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Öfkelenmek; hırslanmak. [DS]

hersli, [hers-li] *{ağız} sf.* Hırslı. [DS]

hersün, [? hersün] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

hert[1], [Ar. hert هرت] *{OsT} is.* **1.** Yırtma. **2.** Dürtme. **3.** Dokunaklı söyleme.

hert[2], [? hert] *{ağız} is.* Ölü; hortlak. [DS]

herti, [? herti] *{ağız} sf.* Bayat. [DS]

hertz, [Alm. hertz *(fizikçi Henrich Hertz)*] *is. fiz.* Bir saniyede bir titreşim yapan devirli bir olayın frekansına eşit frekans birimi; kısaltması: Hz.

herv, [Ar. herv هرو] *{OsT} is.* **1.** Sopa ile dövme; sopalama. **2.** Pişirme.

hervane, [İt. carmagnola] *{ağız} is.* Harmaniye. [DS]

hervaniye, [İt. carmagnola] *{ağız} is.* Harmaniye. [DS]

hervele [Ar. hervele هروله] *{OsT}* **1.** Koşma. **2.** Tempolu yürüyüş. **3.** Mekke'de Safa ile Merve arasında, erkeklerin biraz hızlıca yürümeleri işi. **4.** At yürüyüşü.

herze[1], [Far. herze هرزه] *{OsT} is.* **1.** Saçma sapan söz; boş söz; zevzeklik. **2.** *{ağız}* Pislik. [DS] ◻ **herze-derây,** *{OsT} Saçma sapan konuşan.*|| **herze-gû,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-gûyî,** *{OsT} Saçma sapan konuşma işi.*|| **herze-hâ,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-hâr,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-hârân,** *{OsT} Saçma sapan konuşanlar.*|| **herze-hâyî,** *{OsT} Saçma sapan konuşma.*|| **herze-kâr,** *{OsT} Saçma sapan konuşan.*|| **herze-lâ,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze-pâş,** *{OsT} Saçma sözler söyleyen.*|| **herze yemek,** *argo. 1. Yersiz söz söylemek. 2. Gereksiz davranışta bulunmak.*

herze[2], [Far. ḫar *(eşek)* + zeh *(yavru)* [Nişanyan]] *{OsT} is.* **1.** Kaba ve anlamsız davranış. **2.** Çocuk. **3.** Erkek cinsel organı. **4.** Büyük ve biçimsiz erkek cinsel organı.

herzevat, [Far. herze + Ar. -vāt هرزه وات] *(herzeva:t) {OsT} is.* Saçmalıklar; boş sözler.

herzevekil, [Far. herze + Ar. vekīl هرزه وکیل] *{OsT} sf.* **1.** Kendisini ilgilendirmeyen işlere burnunu sokan kişi. **2.** Gereksiz yere konuşan; gevezelik eden; boşboğazlık eden; saçma sapan konuşan. ◻ **herze-vekîl-i kâinât,** *{OsT} Boşboğazlığıyla tanınmış.*

hesab, [Ar. ḥisāb حساب] *(hesa:b) {OsT} is.* → hesap.

hesabat, [Ar. ḥisābāt حسابات] *(hesa:ba:t) {OsT} is.* Hesaplar.

hesabî, [Ar. ḥesābī حسابی] *(hesa:bi:) {OsT} sf.* **1.** Hesaplı. **2.** Hesabını iyi bilen; eli sıkı.

hesap, -bı [Ar. ḥisāb حساب] *(hesa:p) {OsT} is.* **1.** Birden çok sayı arasındaki çeşitli işlemlere bağlı olarak sayısal sonuç elde etme; aritmetik. **2.** Alacak verecek durumu. **3.** Yapılan işlerin tutarı; ödenmesi gereken para tutarı. **4.** Kabataslak bulma; tahmin;

oranlama. **5.** *mecaz.* Bir girişimin veya bir işin başarıya ulaşması için alınan önlemlerin bütünü. **6.** (İsim tamlamalarında tamlanan olduğu zaman) tutum, durum ve anlayış. 🗗 (bir şeyi) **hesaba almak,** *Bir iş yaparken veya bir girişimde bulunurken (o şeyi de) dikkate almak, ona göre değerlendirmek.*|| **hesaba almamak,** *Dikkate almamak; değerlendirmeye tabi tutmamak; önem vermemek.*|| **hesaba çekmek,** *1. Bir kişi veya kuruldan yaptığı ve sorumlu olduğu işlerle ilgili açıklama istemek; sorgulamak. 2. Yaptığı işlerin doğruluğundan şüpheye düşünce ilgiliden açıklama istemek; sigaya çekmek.*|| **hesaba dökmek,** *Sayılarla ifade edilen bir şeyin ayrıntılarını kâğıt üzerine yazarak gerektiğinde ispat belgesi olarak düzenlemek.*|| **hesaba gelmez,** *1. Sayılamayacak kadar çok. 2. Umulmadık ve beklenmedik.*|| **hesaba katmak,** *Bir iş yaparken veya bir girişimde bulunurken (o şeyi de) dikkate almak, ona göre değerlendirmek; göz önünde bulundurmak.*|| **hesaba katmamak,** *Dikkate almamak; değerlendirmeye tabi tutmamak; önem vermemek.*|| **hesāb-ı cāri,** *eko.* İki kişi arasındaki alacak ve borç hesaplarının ayrıntılı biçimde yazılması.|| **hesabı kapamak,** *Borcunu ödemek; alacak verecek bırakmamak.*|| (biri ile) **hesabı kesmek,** *1. O kişi ile alış veriş etmemek. 2. İlişkiyi kesmek; görüşmemek.*|| **... hesabına,** *1. Durumunu göz önüne alarak; yönünden; için. 2. Adına; yararına.*|| **hesabına gelmek,** *Durumuna uygun bulmak; işine uygun düşmek; çıkarı doğrultusunda olmak; elverişli olmak.*|| **hesabını almak,** *Bir iş sonunda emeğinin karşılığı olan hakkını almak.*|| **hesabını bilmek,** *Tutumlu olmak.*|| **hesabını görmek,** *1. Alacağını vermek ve ilişiğini kesmek. 2. Cezalandırmak.*|| **hesabını vermek,** *Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak.*|| **hesabı temizlemek,** *Borcunu tamamen ödemek; borç bırakmamak.*|| **hesap açmak,** *1. Bankaya yatırılan para için ilk işlemi yapmak. 2. Birinin borçlanmasını sağlamak; ödünç vermek. 3. Müşteriye dair alacak ve borç hesapları için deftere yazmak.*|| (haddi) **hesabı yok.** *Sayılamayacak kadar çok; sayısız.*|| **hesap cetveli,** *Elektronik ve mekanik hesap makinelerinden önce kullanılan matematik işlemlerinin kolay yapılmasını sağlamak amacıyla iç içe geçmiş ve biri diğerinin üzerinde kayabilen bir cetvel.* || **hesap cüzdanı,** *Bankaya para yatıranlara verilen ve üzerine yatırılan ve çekilen miktarları tarihleri ile birlikte belirten bir defter.*|| **hesap çıkarmak,** *Önceden yapılmış alış veriş ve ödemelerin dökümünü yaparak en son durumu belirtmek.*|| **hesap etmek,** *1. Bir işlemin sonucunu çıkarmak. 2. Yapılacak işi tasarlamak; iyi ve kötü yönlerini düşünmek. 3. Bir işteki gider ve kazanç durumlarının dökümünü yaparak bir sonuca varmak.*|| **hesap etmek, kitap etmek,** *Bütün ayrıntıları dikkate almak; iyice düşünmek.*|| **hesap görmek,** *Alacak verecek karşılaştırması yaparak ödeşmek.*|| **hesap günü,** *Kıyamet günü.*|| **hesap işi,** *İşleme yapılacak bez zemin üzerindeki iplik tellerini sayarak yapılan el işi türü.*|| **hesap kitap,** *Düşünme taşınma sonucu; düşünme.*|| **hesap meydanda,** *Her şey açık açık belli; ortada.*|| **hesap özeti,** *Banka veya işletmelerde belirli bir dönem içinde yapılan işlemlerin dökümünü gösteren belge; ekstre.*|| **hesap sormak,** *1. Birinin yaptığı iş veya sorumlu olduğu işlerle ilgili olarak açıklama yapmasını istemek. 2. Suçlu veya bir konuda yanlışlığı olan birisini sorgulamak; hesaba çekmek.*|| **hesapta olmamak,** *Tahmin edememek; beklenen durumun dışında gelişmek; daha önce düşünülen şeylerin dışında olmak.*|| **hesaptan düşmek,** *Alacağına karşılık sözü edilen şeyin değeri kadar indirme yapmak; alacağa karşılık borç yazmak; mahsup etmek.*|| **hesap tutmak,** *1. Alış veriş veya diğer türlü para hesaplarını bir yere yazmak. 2. mecaz. Birinin yaptığı hataları ileride değerlendirmek üzere hatırda tutmak.*|| **hesap uzmanı,** *1. Uzmanlaşmış muhasebeci. 2. Hesap işlerini iyi yapan kimse.*|| **hesap vermek,** *1. Yapmış olduğu sorumluluğu dahilindeki işlerin sonucunu açıklamak. 2. Kusurlarından dolayı yetkili kişi tarafından uyarılmak, azarlanmak; cezalandırılmak.*

hesapça, [hesap-ça] *(hesa'pça) zf.* **1.** Hesaba göre; hesaba uygun olarak. **2.** Tahminî.

hesapçı, [hesap-çı] *sf.* **1.** Hesabını iyi bilen; tutumlu. **2.** *is.* Çıkarını kollayan; bütün davranışlarını buna göre düzenleyen kimse.

hesaplama, [hesap-la-ma] *is.* **1.** Sayılara dayalı aritmetik işlemi yapma eylemi. **2.** Değerlendirme işi.

hesaplamak, [hesap-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)]* **1.** Hesap etmek; hesap işlemini yapmak. **2.** *mecaz.* Bir durumu ayrıntılı biçimde düşünmek; değerlendirmek; ölçüp biçmek; uzun uzun düşünmek. **3.** Belli bir amaca uygun düşünmek, tasarlamak. 🗗 **hesaplamak kitaplamak,** *Ölçüp biçmek; uzun uzun düşünmek; çok iyi değerlendirmek; ayrıntıları ile ele almak.*

hesaplanış, [hesap-la-n-ış] *is.* Hesap yapılma durumu ve biçimi.

hesaplanma, [hesap-la-n-ma] *is.* Hesaplamak eylemi.

hesaplanmak, [hesap-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Hesabı yapılmak.

hesaplaşma, [hesap-la-ş-ma] *is.* **1.** Karşılıklı olarak alacak verecek durumlarını çıkarma eylemi. **2.** Kavga etme; dövüşme. **3.** Bir şeyin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyarak bir karar varma eylemi. **4.** Hesap durumuna gelme; hesap gibi olma.

hesaplaşmak, [hesap-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak alacak verecek durumlarını çıkarmak. **2.** Kavga etmek; dövüşmek. **3.** Bir şeyin olumlu ve

olumsuz yönlerini ortaya koyarak bir karar varmak. **4.** *dönşl. f.* Hesap durumuna gelmek; hesap gibi olmak.

hesaplayış, [hesap-la-y-ış] *is.* Hesaplama eylemi veya biçimi.

hesaplı, [hesap-lı] *sf.* **1.** Satın alınabilecek fiyatta; fiyatı uygun; hesaba gelir; ekonomik. **2.** Bütün yönleriyle düşünülüp tasarlanılmış; planlı; rasyonel. **3.** Parasını ölçülü harcayan; tutumlu. **4.** *mecaz.* Ölçülü davranan. ◘ **hesaplı hareket etmek,** *Ölçülü davranmak.*

hesaplıca, [hesap-lı-ca] *(hesaplı'ca) sf.* ve *zf.* Hesaplı bir biçimde.

hesapsız, [hesap-sız] *sf.* **1.** Hesabı tutulmayan. **2.** Sayılamayacak kadar çok olan. **3.** Önceden iyi düşünülmemiş; sonu belirsiz. **4.** Tutumsuz; ölçüsüz; savruk; müsrif. ◘ **hesapsız kitapsız,** *1. Bir yere kaydı yapılmamış, deftere yazılmamış olarak. 2. mecaz. Sorumsuz; ölçüsüz.*

hesapsızca, [hesap-sız-ca] *(hesapsı'zca) sf.* ve *zf.* Hesapsız bir biçimde.

hesapsızlık, -ğı [hesap-sız-lık] *is.* **1.** Hesapsız olma durumu. **2.** Hesapsızca davranış.

hesat, [Ar. ḥased] *{ağız} is.* Başkalarını çekemeyen; kıskanç; haset. [DS]

hesbi, [Ar. ḥasbī] *{ağız} sf.* En candan; en yakın. [DS]

hesek, -ği [? hesek] *{ağız} sf.* (Kişi veya hayvan için) zayıf; cılız; hastalıklı. [DS]

heselmek, [hesel-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Büyümek; gelişmek. [DS]

hesilemek, [Ar. ḥasret => hesir-e-mek / hesil-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Özlemek. [DS]

heslemek, [hes-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dolandırmak. [DS]

hester, [Far. ester *(katır)*] *{ağız} is.* Katır. [DS]

hestî, [Far. hesten *(var olmak)* > hestī هستی] *{OsT} is.* **1.** Varlık; var olma. **2.** *mecaz.* Zenginlik; varlıklı olma. **3.** *mecaz.* Bencillik.

heş[1], [hiç] *{ağız} zf.* Hiç. [DS]

heş[2]**, -şşi** [Ar. heşş هش] *{OsT} sf.* **1.** Neşeli; şen; keyifli. **2.** (Ekmek için) gevrek.

heşbilek, [hiç+bile-k] *{ağız} zf.* Asla. [DS]

heşek, -ği [? heşek] *{ağız}* **1.** Bez dokunurken dokuma arasına geçirilen iki kat bükülmüş kalın iplik. **2.** Hayvan sürüsü. [DS]

heşeri, [Ar. ḥaşere] *{ağız} is.* Yaramaz; haşarı. [DS]

heşlemek, [heşle-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bozmak. **2.** Örselemek. [DS]

heşt, [Far. heşt هشت] *{OsT} sf.* Sekiz. ◘ **heşt behişt,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'de adı geçen sekiz cennet.*|| **heşt-pā,** *{OsT} zool. Ahtapot.*

heştad, [Far. heştād هشتاد] *(heşta:d) {OsT} sf.* Seksen.

heştek, -ği [? heştek] *{ağız} is.* **1.** Entari ve pantolonlarda bacak arası ile koltuk altlarına konulan üçgen biçimli kumaş parçaları. **2.** Yuvarlak köprü yapmaya yarayan bir araç. [DS]

heştüm, [Far. heştüm هشتم] *{OsT} sf.* Sekizinci.

het, [het / höt *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Korkutmak, susturmak, gözdağı vermek için söylenir. [DS]

hete, [Ar. ḫaṭā'] *{ağız} is.* Hata; yanlışlık; kusur. [DS]

hetelek, -ği [hete-le-k ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) düşünmeden, acele iş yapan. [DS]

hetero-, [Yun. héteros *(başka)* > Fr. hétéro-] *ön. ek.* Başına getirildiği Latince kelimeler *"başka, ayrı"* anlamları katan ön ek.

heterodoks, [Fr. hétérodoxe] *sf.* (Görüş için) resmî öğretiden farklı olan.

heterojen, [Fr. hétérogenès] *sf.* Değişik cinslerden meydana gelen; ayrı cinsten; karışık. ◘ **heterojen ağ,** *Farklı tipten bilgisayarların birbirine bağlanması suretiyle oluşturulan ağ.*

heterotrof, [Fr. hétérotrophe] *sf. biy* (Canlı için) kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamadığı için yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlayan.

heterotrofi, [Fr. hétérotrophie] *is. biy.* Kendisi için gerekli maddeleri sentez yoluyla yapamadığı için yeşil bitkilerden veya diğer organizmaların vücutlarındaki organik maddelerden sağlama.

hetf, [Ar. hetf هتف] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyi gizlice inceden inceye hatırlatma. **2.** Fısıldama.

hetil, [Ar. ḫaṭīl] *{ağız} is.* Duvar örülürken kapı ve pencere üstü hizasından konulan çatkılı ağaç; hatıl. [DS]

hetk, [Ar. hetk هتك] *{OsT} is.* **1.** Perdeyi kaldırma; yırtma; yarma. **2.** Alçaltma; onur kırma. ◘ **hetk-i hicāb-ı ismet,** *{OsT} Namus perdesini yırtma.*|| **hetk-i perde-i ırz,** *{OsT} Namus perdesini yırtma; ırza saldırma.*

hetl, [Ar. hetl هتل] *{OsT} is.* (Yağmur için) sürekli yağma.

hetlan, [Ar. hetl > hetlān هتلان] *(hetlâ:n) {OsT} is.* Sürekli yağan hafif yağmur.

hetn, [Ar. hetn هتن] *{OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hetr, [Ar. hetr هتر] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseyi kötü sözlerle aşağılama, kötüleme. **2.** Bunama. **3.** Sersemleme.

hettak, [Ar. hettāk هتاك] *(hetta:k) {OsT} is.* Yırtıp parçalayan.

hev, [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi,

haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hev-i-le-mak, hev-kir-mek*

heva, [Ar. hevā هوى] *(heva:) {OsT} is.* **1.** Heves; istek. **2.** Aşk; sevgi. 🗗 **hevā-dār,** *{OsT} Yar; dost.* || **hevā-hāh,** *{OsT} Dost; yar.* || **hevā-perestî,** *{OsT} Zevkine, nefsinin isteklerine aşırı düşkünlük.* || **hevā vü heves,** *{OsT} Zevk ve şehvetler.* || **hevā-yi çeşm-i mest,** *{OsT} Mahmur gözün arzusu.* || **hevā-yı ışk,** *{OsT} Aşk arzusu.* || **hevā-yi sevdā-fezā,** *{OsT} Sevda artıran hava.* || **hevā-yi vatan,** *{OsT} Vatan havası.*

hevacis, [Ar. hācise>hevācis هواجس] *(heva:cis) {OsT} is.* Zihinde meydana gelen kötü düşünceler; kuruntular.

hevadar, [Ar. hevā+Far.-dār هوادار] *(heva:da:r) {OsT} sf.* (Yer için) etrafı açık ve rüzgârlı; havadar.

hevadî, [Ar. hidāyet > hādi > hevādī هوادى] *{OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterenler; hidayet edenler. **2.** Yol göstericiler; rehberler; kılavuzlar.

hevadic, [Ar. hevdec > hevādic هوادج] *(heva:dic) {OsT} is.* Kadınlar için devenin üzerine konulan küçük mahfeler.

hevai, [Ar. hevāī هوائى] *(heva:i:) {OsT} sf.* **1.** Nefis ve şehvetine yenilmekle ilgili. **2.** Nefsine düşkün olan; iyi ve ciddi şeylere karşı ilgisiz. **3.** Hava ile ilgili; havaya ait. **4.** Havada bulunan. 🗗 **hevāî hat,** *{OsT}* → havâî hat. || **hevāî hisse,** *{OsT} Osmanlı devletinde tımar ve zeamet sahiplerine verilen ek paylar.* || **hevāî meşreb,** *{OsT} Gelgeç yaradılışlı; hoppa.*

hevaiyyat, [Ar. hevāiyyāt هوائيات] *(heva:iya:t) {OsT} is.* Gelip geçici şeyler; havailikler.

hevam, -mını [Ar. hāmme > hevām] *(heva:m) {OsT} is.* **1.** Böcekler; haşarat. **2.** Sürüngenler. 🗗 **hevamm-ı cerebî,** *{OsT} Uyuz hastalığı böceği.*

hevan, [Ar. hevān هوان] *(heva:n) {OsT} is.* Aşağılık; alçaklık.

hevdec, [Ar. hevdec هودج] *{OsT} is.* Kadınlar için deve üzerinde yapılmış mahfe.

heveglik, -ği [hevenk-lik] *{ağız} sf.* İpe dizilmek için ayrılmış üzüm salkımları. [DS]

hevek, -ği [Far. āveng] *{ağız} is.* **1.** Hevenk. **2.** Kara üzüm. [DS]

heveklemek, [hevek-le-mek / herek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Asmaları bir dayağa bağlamak. [DS]

hevenk, -gi [Far. āveḫten *(asmak)* > āveng] *is.* **1.** Bir ipe dizilmiş veya saplarından bağlanmış meyve demeti. **2.** *gnşl.* Bir ışık kaynağından gelen ışın demeti. **3.** *bot.* Salkım veya kömeç şeklindeki iri çiçeklik. **4.** *mim.* Yaprak veya çiçeklerden meydana gelmiş çember biçimindeki süs. **5.** *{ağız}* Herek. [DS]

hevenkleşme, [hevenk-le-ş-me] *is.* Hevenk durumuna gelme.

hevenkleşmek, [hevenk-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hevenk durumuna gelmek.

heves, [Ar. heves هوس] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan istek; eğilim; şevk; arzu. **2.** Gelip geçici istek. **3.** Zevk; eğlence. 🗗 **heves bağlamak,** *{eAT} Heves etmek; hevese kapılmak.* || **heves-bāz,** *{OsT} Hevesli; istekli.* || **heves-dār,** *{OsT} İstekli; hevesli.* || **heves etmek,** *Bir şeye karşı aşırı istek duymak; eğilimli olmak.* || **heves-güzār,** *{OsT} Dilediğince vakit geçiren.* || **heves-güzārāne,** *{OsT} Dilediğince vakit geçirircesine.* || **hevesi içinde kalmak,** *Çok istediği bir şeyi elde edememek.* || **hevesi kursağında kalmak,** *Çok istediği bir şeyi elde edememek.* || **... hevesine düşmek,** *O şeyi kuvvetle istemek.* || **hevesini almak,** *Önceden çok istediği bir şeye sahip olarak doymak; artık istemez olmak.* || **hevesini kırmak,** *Birinin isteklerine, eğilimlerine engel olmak; heves almasını engellemek.* || **heves-kâr,** *{OsT}* →heveskâr. || **heves-kâr-āne,** *{OsT} Heves eden kimseye yakışır biçimde.* || **heves-kârî,** *{OsT} Hevesli oluş; heveskârlık.* || **heves-kârān,** *{OsT} İstekliler; hevesliler.* || **heves-nāk,** *{OsT} Heves edici; hevesli.* || **heves-nākān,** *{OsT} İstek duyanlar; hevesliler.* || **heves-perver,** *{OsT} Hevesli.* || **heves-perverān,** *{OsT} Hevesliler; istekliler.* || **heves-perver-āne,** *{OsT} Heves edene yakışır biçimde.* || **heves-rūbā,** *{OsT} İstek uyandıran.*

hevesat, [Ar. hevesāt هوسات] *(hevesa:t) {OsT} is.* Düşkünlükler; hevesler. 🗗 **hevesāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Nefis düşkünlükleri.*

hevesimek, [heves-i-mek] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Heveslenmek.

heveskâr, [Ar. heves + Far. -kār هوسكار] *(heveskâ:r) {OsT} sf.* Heves eden; hevesli olan; istekli; amatör.

heveskârlık, -ğı [heveskâr-lık] *(heveskâ:rlık) is.* Hevesli olma durumu.

heveslendirmek, [heves-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Heves etmesini sağlamak; isteklendirmek.

hevesleniş, [heves-le-n-iş] *is.* Heveslenme eylemi veya biçimi.

heveslenme, [heves-le-n-me] *is.* Heves etme.

heveslenmek, [heves-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Heves etmek; isteklenmek; çok istemek; arzu etmek; eğilim duymak.

hevesli, [heves-li] *sf.* **1.** Bir şeye karşı aşırı istek duyan; merak sarmış olan; istekli. **2.** Bir işi veya sanatı meslek olarak değil de zevk için yapan; özengen; amatör. 🗗 **... heveslisi,** *Çok isteklisi; o şeyi çok isteyen.*

hevessiz, [heves-siz] *sf.* Heves duymayan; hevesi olmayan; isteksiz.

hevilemek, [hev *(yans.)* > hev-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Köpek için) havlamak. [DS]

hevişe, [? hevişe] *{ağız} is.* **1.** Üstü açık davar ağılı. **2.** Bağ ve bahçelerde çalı çırpı ve kerpiçten yapılan kulübecik. [DS]

hevke, [? hevke] *{ağız} sf.* **1.** Geveze. **2.** Cilveli; oynak. [DS]

hevkirmek, [hev *(yans.)* > hev-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çakal, tilki, tavşan vb. için) bağırmak. [DS]

hevl, [Ar. hevl هول] *{OsT} is.* Korkma; ürkme; korku. ◻ **hevl-āver,** *{OsT} Korku veren; korkunç.*|| **hevl-engîz,** *{OsT} Korkunç.*|| **hevl-nāk,** *{OsT} Korkunç; korkulu.*

hevlek, -ği [Yun. avlakhi [Tietze] / ev-le-k] *{ağız} is.* **1.** Evlek. **2.** Sabanın tarlada açtığı iz. [DS]

hevn, [Ar. hevn هون] *{OsT} is.* **1.** Kolaylık. **2.** Değersizlik; önemsizlik.

hevtik, -ği [? hevtik] *{ağız} is.* Neşe; eğlence. [DS]

hevtiklenmek, [hevtik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Neşelenmek. **2.** Oyalanmak. **3.** Duraksamak. [DS]

hevüş, [Ar. ḥavş حوش=> hevüş] *{ağız} is.* Bahçe. [DS] ◻ **hevüş avlu,** *{ağız} Hayat.* [DS]

hey[1], [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* **1.** Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hey-kirmek* **2.** Birinin dikkatini çekmek için kullanılan seslenme sözü. **3.** Sitem, yakınma, azar, şüphe, beğenme gibi duyguları anlatan cümlelerin başında haykırma sözü olarak kullanılır. ◻ **hey dimek,** *{eAT} 1. Yuhalamak. 2. "Dikkat, sakın!" demek.*|| **hey diyince,** *{eAT} Derhal; hemen.*|| **heye urmak,** *{eAT} Yuhalamak.*|| **hey gidi,** *1. Duyguları pekiştirmek için kullanılır. 2. Geçmişe ve anılara özlem bildirir. 3. Acınma için kullanılır.*|| **hey urmak,** *{eAT} Yuhalamak.*

hey[2], [héy] *{ağız} sf.* Denk; eşit; oranlı. [DS]

hey[3], [hey] *{ağız} ünl.* **1.** Keçi çağırma ünlemi. **2.** At kovalama ünlemi. [DS]

heyahay, [Ar. heyā-hāy هیاهای] *(heya:ha:y) {OsT} ünl.* Çok acı çeken birinin bağırması.

heyallamak, [héyal-la-mak / hıyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sezmek; anlamak; fark etmek. [DS]

heyakil, [Ar. heykel > heyākil هیاکل] *(heya:kil) {OsT} is.* Heykeller. ◻ **heyākil-i kadîme,** *{OsT} Eski heykeller.*

heyam, [Ar. heyām هیام] *(heya:m) {OsT} is.* Hayranlık durumu.

heyamola, [İt. hey a mola] *is.* **1.** Gemicilerin veya birlikte ağır bir işte çalışanların birbirlerini gayrete getirmek ve aynı anda hareketi sağlamak için bir ağızdan söyledikleri *"haydi çek, gayret"* anlamında söyledikleri söz. **2.** Eskiden dilenci çocukların ramazan geceleri para toplarken makamla söyledikleri söz.|| **heyamola ile,** *Büyük bir güçlük ve kalabalık bir grup ile.*

heyat, [Ar. hey'et > hey'āt هیئآت] *(heya:t) {OsT} is.* Heyetler.

heyban, [Ar. heybān هیبان] *(heyba:n) {OsT} sf.* **1.** Korku veren; korkunç. **2.** Çok utangaç.

heybe, [Ar. ḥaḳībe حقیبه => T. hegbe > heybe] *is.* **1.** Omuzda taşınan veya binek hayvanlarına asılan, meşin, kilim veya halıdan yapılma iki gözlü torba. **2.** Sapı omuza geçirilerek taşınan bir tür çanta. ◻ **heybe atmak,** *{ağız} Yük olmak; angarya yüklemek.* [DS]|| **heybe güzeli,** *{ağız} Havuç.* [DS]

heybeci, [heybe-ci] *is.* Heybe yapan veya satan kimse.

heybeli, [heybe-li] *{ağız} sf.* (Sığır için) sırtında, heybe yüklenmiş gibi iki yana doğru beyazlıkları olan. [DS]

heybet, [Ar. heybet هیبت] *{OsT} is.* **1.** İnsanda korku ile karışık ürküntü uyandıran durum veya görünüş; mehabet. **2.** Büyüklük; ululuk; azamet. **3.** *tasvf.* Büyüklük, ululuk ve azamet karşısında duyulan ürperti.

heybetli, [heybet-li] *sf.* **1.** Görünüşü korku ile karışık saygı uyandıran. **2.** Büyük; ulu; azametli.

heybetlice, [heybet-li-ce] *sf.* Oldukça heybetli.

heyc, [Ar. heyc] *is.* **1.** Savaşın başlangıcı. **2.** Heyecanlanma; telaşlanma; galeyana gelme. **3.** Tahrik olma. **4.** *sf.* (Gün için) tozlu ve rüzgârlı.

heyca, [Ar. heycā' هیجاء] *(heyca:) {OsT} is.* Kavga; dövüş; savaş. ◻ **heycā-gâh,** *{OsT} Savaş yeri.*|| **heycā-zār,** *{OsT} Savaş yeri.*

heyd, [Ar. heyd هید] *{OsT} is.* Yaba; harman yabası.

heydenli, [? heyden-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iriyarı; şişman. **2.** Üstü başı düzensiz; dağınık. [DS]

heyecan, [Ar. heyecān هیجان] *(heyeca:n) {OsT} is.* **1.** Kızgınlık, sevinç, korku, üzüntü, kıskançlık, sevgi gibi duygularda bir tepki hâlinde meydana gelen güçlü ve geçici şiddetlenme; coşkunluk. **2.** Coşku. **3.** Tozmak. ◻ **heyecana gelmek,** *Coşmak.*|| **heyecana kapılmak,** *Telaşlanmak.*|| **heyecan duymak,** *Coşmak; heyecanlanmak.*|| **heyecan vermek,** *Heyecan duymasına yol açmak; coşturmak.*

heyecanlandırma, [heyecan-la-n-dır-ma] *is.* Heyecan duymasına sebep olma; coşturma.

heyecanlandırmak, [heyecan-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Büyük bir duygu coşkunluğuna kapılmasına yol açmak; heyecan duymasına sebep olmak; heyecan vermek; coşturmak.

heyecanlanış, [heyecan-la-n-ış] *is.* Heyecanlanmak işi veya biçimi.

heyecanlanma, [heyecan-la-n-ma] *is.* Heyecan duyma.

heyecanlanmak, [heyecan-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Büyük bir duygu coşkunluğuna kapılmak; heyecan duymak; coşmak.

heyecanlı, [heyecan-lı] *sf.* **1.** Çabuk heyecana kapılan; müteheyyiç. **2.** Çok heyecan duyan. **3.** Heyecan veren; coşkulu. **4.** Heyecanla yapılan.

heyecanlılık, -ğı [heyecan-lı-lık] *is. psikol.* Kişinin durumundaki ani ve beklenmedik bir değişme karşısında beliren tepkisel duygunluk hâli.

heyecansız, [heyecan-sız] *sf.* **1.** Heyecanı olmayan. **2.** Çabuk ve kolay heyecanlanmayan. **3.** Heyecan vermeyen. **4.** Heyecanla yapılmayan.

heyelan, [Ar. heyl *(yığılma)* > heyelān هيلان] *(heyelâ:n) {OsT} is.* Toprak veya kaya parçalarının, bulundukları yerden aşağılara doğru kayıp yuvarlanması; toprak kayması; kayşa; göçü.

heyet, [Ar. hey' *(hazırlama)* > hey'et هيئت] *{OsT} is.* **1.** Şekil; görünüş. **2.** Durum; hâl; keyfiyet. **3.** Kıyafet. **4.** Parçalardan oluşmuş bütün. **5.** Bir topluluğu temsil etmekle görevli kimselerin tümü; kurul; komite; delegasyon. **6.** Astronomi. ◻ **hey'et-i aslî,** *{OsT} Esas biçim.*|| **hey'et-i a'yān,** *{OsT} Ayan meclisi; senato.*|| **hey'et-i bahriye,** *{OsT} Gök cisimlerine göre geminin yön tayinini esas alan astronomi dalı.*|| **hey'et-i ictimāiye,** *{OsT} Kurul; toplantı; toplum; millet.*|| **hey'et-i ihtiyāriye,** *{OsT} İhtiyarlar meclisi; köy yönetim kurulu.*|| **hey'et-i mahsūsa,** *{OsT} Bir iş için özel olarak meydana getirilmiş kurul.*|| **hey'et-i meb'ūsān,** *{OsT} Meclis genel kurulu.*|| **... hey'et-i mecmūası,** *{OsT} Bütünü; toplamı; tamamı; hepsi.*|| **hey'et-i mecmūa-i milliye,** *{OsT} Millî topluluk; millet.*|| **hey'et-i ta'limiye,** *{OsT} Öğretim kurulu.*|| **hey'et-i temsiliye,** *{OsT} Temsilciler kurulu.*|| **hey'et-i umūmiye,** *{OsT} 1. Genel kurul. 2. Bir şeyin tamamı; bütünü.*|| **hey'et-i vekîle,** *{OsT} Bakanlar kurulu.*|| **hey'et-i vükela,** *{OsT} Bakanlar kurulu.*|| **hey'et-i zahire,** *{OsT} Görünürdeki şekil; bilinen hâli.*|| **hey'et-şinās,** *Gök bilimi uzmanı; astronomi bilgini.*

heyetiyle, [Ar. heyet + T. -i + ile] *zf.* **1.** Olduğu gibi; bütünüyle; değiştirmeden. **2.** Tamamıyla; hep birden.

heyha, [? heyha] *{ağız} ünl.* Yuha! [DS] ◻ **heyha etmek,** *{ağız} Deveyi kovalamak; döndürmek.* [DS]

heyhat, [Ar. heyhāt هيهات] *(heyha:t) {OsT} ünl.* Yazık; çok yazık; ne yazık!

heyhey[1], [hey *(yans.)* + hey] *is.* **1.** Sinirlilik; asap bozukluğu. **2.** Düğün; eğlence; bayram ◻ **heyheyler geçirmek,** *Heyecanlı anlar yaşamak.*|| **heyheyleri tutmak,** *Çok sinirlenmek.*|| **heyheyleri üstünde olmak,** *Çok sinirli olmak.*

heyhey[2], [Far. heyhey هی هی] *{OsT} is.* Bir ziyafet sonrası içilen büyük bir kadeh dolusu içki.

heyi, [Far. heyī هیی] *(heyi:) {OsT} is.* Madde; varlık.

hey'î, [Ar. hey'ī هیئی] *(hey-i:) {OsT} sf.* Astronomik.

heyiklemek, [heyik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) korkarak kulak kabartmak; kuşkulanmak. **2.** Çevreyi kollamak; gözetlemek. [DS]

heykel, [Ar. heykel هيكل] *{OsT} is.* **1.** Büyük ve yüksek yapı. **2.** Tapınak. **3.** Kalıba dökülmek, yoğrulup pişirilmek veya yontulmak suretiyle taş, tunç, alçı ve kil gibi maddelerden meydana getirilen sanat eseri; yontu. **4.** *sf. mecaz.* (Kişi için) soğuk ve duygusuz. **5.** Güzel; yakışıklı. ◻ **heykel gibi,** *1. Soğuk, duygusuz ve hareketsiz. 2. Görünüşünden korkulacak büyüklükte. 3. mecaz. (Vücut için) çok güzel.*|| **heykel-i lîfî,** *{OsT} anat. Stoma.*|| **heykel-i zî-rūh,** *{OsT} Canlı heykel.*|| **heyke-tırāş,** *{OsT}* → heykeltıraş.

heykelci, [heykel-ci] *is.* Heykel yapan kimse; heykeltıraş. ◻ **heykelci kalemi,** *Heykelcilerin kil, alçı gibi gereçlerden heykel taslağını oluşturmak için kullandıkları ucu keskin yontucu ve düzeltici araç.*

heykelcik, [heykel-cik] *is.* Pişmiş kil veya topraktan yapılan küçük boydaki heykel.

heykelcilik, -ği [heykel-ci-lik] *is.* Heykel yapma sanatı; heykeltıraşlık; yontuculuk.

heykelli, [heykel-li] *sf.* Heykeli olan; heykel bulunan.

heykeltıraş, [Ar. heykel + Far. tırāş هيكلتراش] *{OsT} is.* Heykel yapan kimse; heykelci.

heykeltıraşi, [Ar. heykel + Far. tırāş هيكلتراشی] *{OsT} is.* Heykel yapma sanatı; heykelcilik; heykeltıraşlık.

heykeltıraşlık, -ğı [heykeltıraş-lık] *is.* Heykel yapma sanatı; heykelcilik; yontuculuk.

heyket, [Ar. ḥikāyet] *{ağız} is.* **1.** Masal. **2.** Eğlenceli konuşma. **3.** Kovuculuk. **4.** Yergi. [DS] ◻ **heyket etmek,** *{ağız} Konuşmak.* [DS]|| **heyket vermek,** *{ağız} Haber vermek.* [DS]

heykir, [hey-kir] *{ağız} is.* Av yerinde, hayvanları çeviren kimse. [DS]

heykirmek, [hey-kir-mek / hay-kır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi çevirmek. **2.** Sürüden kaçan hayvanları bağırarak toplamak, çevirmek. **3.** *gçsz. f.* Korkudan bağırmak; haykırmak. **4.** Yüksek sesle ağlamak; höykürmek. **5.** Soğuk sudan etkilenmek; ürpermek. [DS]

heyleme, [hey-le-me] *{eAT} is.* Heylemek eylemi; seslenme; haykırma. ◻ **heyleme etmek,** *{eAT} Hey etmek; haykırmak.*

heylemek[1], [hey-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yükü dengelemek. [DS]

heylemek[2], [hey-le-mek / hay-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hayvan sürüsünü toplamak için çağırmak, bağırmak. **2.** Şarkı söylemek. [DS]

heylim, [hey-(i)l-im ?] *{ağız} zf.* Görünüşe göre; anlaşılan; galiba. [DS]

heym, [Ar. heym / heyemān هيم / هيمان] *{OsT} is.* **1.** Âşık olma; âşıklık. **2.** Şaşkınlık.

heyma, [Ar. heymā هيما] *(heyma:) {OsT} is.* Susuz çöl.

heyme, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* Asma çardağı. [DS]

heyn, [Ar. heyn هين] *{OsT} sf.* **1.** Kolay. **2.** Rahat.

heyne, [Ar. heyne هينه] *{OsT} is. tıp.* Kolera.

heyrek, [Yun. ḫareki] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubuğunu gövdeden ayırmaksızın dalı ortasından toprağa gömerek köklendirme usulü. **2.** Dilmeler üzerine kaldırılan üzüm çubukları. **3.** Fidanların düzgün büyümelerini sağlamak için diplerine çakılan kazık. **4.** *sf.* Zayıf; cılız. **5.** (Hayvan için) anormal şekilde büyüyen. [DS]

heyrender, [? heyrender] *{ağız} is.* İyilik için varlığını başkalarına dağıtan kimse; hayırsever. [DS]

heyrilenmek, [heyri-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yas tutmak; ağlamak. [DS]

heyt, [? heyt] *{ağız} is.* Disiplin. [DS] 🗗 **heyt ipi,** *{ağız} Tahtaları düzgün biçmek için ağaç üzerine çizgi çekmekte kullanılan ip.* [DS]

heyula, [Yun. hyle *(şekilsiz madde)* > Ar. heyülāʾ هيولاء] *(heyula:) {OsT} is.* **1.** Madde. **2.** *fel.* Eski felsefecilere göre eşyanın, cisimlerin gerçek ve ilk maddesi. **3.** *fel.* Dünyanın meydana gelmesinden önce evrenin içinde bulunduğu karışık durum; kaos. **4.** Bütün varlığın esası olarak düşünülen madde. **5.** *tasvf.* Bütün tabiat. **6.** Zihinde tasarlanan şey; hayal ürünü. **7.** Korkunç hayal. **8.** Önemsiz ve küçük şey.

heyulaî, [Ar. heyulāʾī هيولائى] *(heyulâ:i:) {OsT} sf.* **1.** Maddeye ait, maddî. **2.** Hayal gibi.

heyulani, [Ar. heyulānī هيولانى] *(heyulâ:ni:) {OsT} sf.* → heyulaî.

heyulaniyun, [Ar. heyulāniyun هيولانيون] *(heyulâ:niyu:n) {OsT} is.* Maddeciler; materyalistler.

heyulazar, [Ar. heyülā + Far. -zār هيولازار] *(heyu:lâ:za:r) {OsT} is.* **1.** Hayal âlemi. **2.** İlk madde eylemi.

heyva[1], [Ar. eyvā] *{ağız} e.* Evet. [DS]

heyva[2], [ayva / hayva] *{ağız} is.* Ayva. [DS]

heyyin, [Ar. heyyin هين] *{OsT} sf.* Kolay.

heyza, [Ar. heyża هيضه] *{OsT} is. tıp.* **1.** Şiddetli kusma. **2.** Kolera hastalığı.

heyzum, [Ar. heyzum هيزم] *{OsT} is.* Kuru odun. 🗗 **heyzum-pāre,** *Odun parçası.*

hezabir, [Ar. hizerb > hezābir هزابر] *(heza:bir) {OsT} is.* **1.** Aslanlar. **2.** *mecaz.* Yiğitler.

hezan, [Erme. hecan] *{ağız} is.* **1.** Toprak damların üzerine konulan kalın ağaç kiriş. **2.** Kirişin üzerine dikine konulan ağaç. [DS]

hezar[1], [Far. hezār هزار] *(heza:r) {OsT} is.* Bülbül.

hezar[2], [Far. hezār هزار] *{OsT} sf.* **1.** Bin. **2.** Pek çok. 🗗 **hezār-aşinā,** *{OsT} Tanıdıkları çok olan.*|| **hezār-āvā,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-āvāz,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-bār,** *{OsT} Bin kere.*|| **hezār-dāstān,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-destān,** *{OsT} Bülbül.*|| **hezār-fen,** *{OsT} Elinden çok iş gelir; her şeyden anlayan.*|| **hezār-mîh,** *{OsT} 1. Her tarafı yamalı derviş hırkası. 2. Yıldızlı gökyüzü.*|| **hezār-pā,** *{OsT} Bin ayak; çok ayak; kırkayak.*|| **hezār-pāre,** *{OsT} Bin parça; kırk parça.*|| **hezār-reng,** *{OsT} Renk renk.*|| **hezār-tābe,** *{OsT} Güneş.*|| **hezār-yār,** *{OsT} Bin kez; bin kere; bin defa.*

hezar[3], [? hezar] *{ağız} is.* Örnek. [DS]

hezaran, [Far. hezārān هزاران] *(heza:ra:n) {OsT} is.* Bülbüller.

hezaren[1], [Far. ḫayzerān / hīzrān / hezāren حيزران] *(heza:ren) {OsT} is. bot.* **1.** Sıcak ülkelerde yetişen uzun yapraklı, esnek bir tür kamış; bambu, *(Calamus rotang).* **2.** Bu kamıştan yapılmış ev eşyası.

hezaren[2], [Far. hezār + reng] *(heza:ren) is.* **1.** Bin renk. **2.** Düğün çiçeğigillerden tarlalarda altmış kadar türü bulunan dördü süs bitkisi olarak kullanılan, biri de hekimlikte kullanılan zehirli, otsu bitki, *(Delphinium).*

hezaren[3], [? hezaren] *{ağız} sf.* Boş. [DS]

hezec, [Ar. hezec هزج] *{OsT} is.* **1.** Neşeli olarak şarkı söyleme. **2.** Arap aruzunda altıncı bahir. **3.** Türk musikisinde büyük bir usul.

hezel, [Ar. hezl هزل] *{OsT} is.* → hezl.

hezen[1], [Erme. hecan] *{ağız} is.* → hezan. [DS]

hezen[2], [? hezen] *{ağız} sf.* İri; büyük. [DS]

hezen[3], [? hezen] *{ağız} is.* **1.** Bir odalı ev. **2.** Bahçe kulübesi. [DS]

hezer, [hezer] *{ağız} is.* Kalın ağaç gövdesi. [DS]

hezeyan, [Ar. heẕy > heẕeyān هذيان] *(hezeya:n) {OsT} is.* **1.** Anlamsız ve yersiz söz söyleme veya böyle bir davranışta bulunma; saçmalama; saçma sapan konuşma. **2.** Sayıklama. **3.** Gerçek âlemle hiçbir ilintisi olmayan, yalnızca gerçek dışı düşünceye dayanan marazi zihnî durum. **4.** Zihni ve duyuları karmakarışık edecek derecede zihnî coşkunluk. 🗗 **hezeyān-ālūd,** *{OsT} Hezeyan bulaşmış; saçma.*|| **hezeyan etmek,** *{OsT} Sayıklar gibi saçma sapan sözler söylemek; saçmalamak.*|| **hezeyān-ı mürteiş,** *{OsT} Sarhoşluktan ileri gelen titremeli sayıklama hastalığı.*

hezeyanat, [Ar. hezeyanāt هذيانات] *{OsT}is.* **1.** Saçmalıklar. **2.** Sayıklamalar.

hezheze, [Ar. hezheze هزهزه] *{OsT} is.* Cisimlerin herhangi bir etken yüzünden titremesi.

heziklemek, [hezik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(i)-yor]* Dayak atmak; dövmek. [DS]

hezil, [Ar. hezīl هزيل] *(hezi:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık; bitkinlik.

hezim, [Ar. hezīm هزيم] *(hezi:m) {OsT} is.* **1.** Gök gürültüsü. **2.** Sağanak yağmur. **3.** Koşarken kişneyen at.

hezimet, [Ar. hezm > hezīmet هزيمت] *(hezi:met) {OsT} is.* Büyük yenilgi; bozgun. 🗗 **hezimete uğramak,** *Yenilgiye uğramak; bozguna uğramak.*

hezin, [? hezin] *{ağız} is.* **1.** Fazla eşyaların konulduğu yer. **2.** Kiler. **3.** Bodrum. [DS]

hezin, [Ar. ḫazīn] *{ağız} sf.* Yavaş; sakin. [DS] 🗗 **hezin hezin,** *{ağız} Yavaş yavaş; sakin sakin.* [DS]

hezir, [? hezir] *{ağız} is.* Eskiden bahçe ürünlerinden alınan onda bir oranındaki vergi. [DS]

hezl, [Ar. hezl هزل] *{OsT} is.* **1.** Şaka; alay; mizah. **2.** Bir şiire alaycı bir anlatım verme. **3.** *ed.* Şaka niteliğindeki manzumeler. 🗗 **hezl-āmîz,** *{OsT} (Söz için) şaka ile karışık.*|| **hezl-gû,** *{OsT} Şakacı; şaka yapan.*|| **hezl-gûne,** *{OsT} Şaka biçiminde; şaka yollu.*|| **hezl-gûy-āne,** *{OsT} Şaka yapana yakışır biçimde.*|| **hezl-gûyî,** *{OsT} Şakacılık.*

hezliyat, [Ar. hezliyyāt / hezeliyyāt هزليات] *(hezliya:t) {OsT} is.* Alaycı bir hava içinde yazılmış olan şiir türü.

hezm, [Ar. ḫezm خزم] *{OsT} is.* **1.** Sıkma; sıkıştırma. **2.** Bozguna uğratma; bozma.

hezne, [Ar. ḫazīne] *{ağız} is.* **1.** Define. **2.** Hazine. [DS]

hezr, [Ar. heẕr هذر] *{OsT} is.* (Söz için) anlamsız; boş; saçma.

hezzār, [Ar. heẕẕār هذار] *(hezza:r) {OsT} sf.* (Kişi için) daima saçmalayan.

Hf. [Fr. Hafnié *(Kopenhag'ın eski adı)* > Fr. hafnium] *is. kim.* Atom numarası 72, atom ağırlığı 178,6 olan beyaz renkli, 2500°C'de eriyen, kullanım alanı çok az ve az bulunur bir element olan hafniyumun sembolü.

hg [Fr. hectogramme] *is.* Yüz grama eşit ağırlık ölçüsü biriminin kısaltması.

Hg. [Yun. hydor *(su)*+arguros *(gümüş)* > hydrargyre] *is. kim.* Atom sayısı 80, kütlesi 200.59, normal şartlarda sıvı halde bulunan metal parlaklığında bir element olan cıvanın sembolü.

hı[1], [hı] *{ağız} e.* **1.** Doğrulama bildirir; evet. **2.** İşte. [DS]

hı[2], [Ar. ḫı خ] *{OsT} is.* **1.** Arap alfabesinin altıncı, Arap asıllı eski Türk alfabesinin dokuzuncu harfinin adı. **2.** Ebcet hesabında 600 sayısını karşılar.

hıba, [Ar. ḫıbā خبا] *(hıba:) {OsT} is.* **1.** Yağmurdan korunmak için kurulan çadır; tente. **2.** *gök b.* İki ay konağı arası mesafe. 🗗 **hıbā-yı yemanî,** *{OsT} gök b. Karga takımyıldızı.*

hıbar, [? hıbar] *{ağız} is.* Duvar örülürken taş ya da kerpiç arasına konulan moloz. [DS]

hıbazet, [Ar. ḫıbāzet خبازت] *(hıba:zet) {OsT} is.* Ekmek yapma işi; ekmekçilik.

hıbaziye, [Ar. ḫıbāziyye خبازيه] *(hıba:ziye) {OsT} is. bot.* Ebegümecigiller.

hıbılık, -ğı [? hıbılık] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

hıc[1], [hıc *(yans.)*] *is.* Zorluk içinde ve eziyet çekerek, hırıltı çıkararak soluk almayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıc-ıl hıcıl, hıc-ıl-da-mak, hıc-ıl-tı*

hıc[2], [? hıc] *{ağız} is.* Kayısı, erik, kiraz, vişne gibi ağaçların gövdelerinden çıkan yapışkan madde; kedi balı; püz. [DS]

hıcıl, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl] *is.* Zorluk içinde ve eziyet çekerek, hırıltılı soluk almayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hıcıl hıcıl,** *{ağız} (Nefes alıp vermek için) zorlanarak ve hırıltı çıkararak.* [DS]|| **hıcılını almak,** *{ağız} Cinsel ilişkide kadını tatmin etmek.* [DS]|| **hıcıl olmak,** *{ağız} Utanmak; sıkılmak.* [DS]

hıcılcı, [hıc-ıl-cı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bir işi yapmak için kendini zorlayan. **2.** Hayvana çok yük vuran. [DS]

hıcıldamak, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(ı)-yor]* **1.** (Hasta için) nefes alırken zorlanmak ve hırıltılar çıkarmak. **2.** (Yağmur ve sel için) hışırtılı bir ses çıkarma. [DS]

hıcıltı, [hıc *(yans.)* > hıc-ıl-tı] *{ağız} is.* Öksürürken boğazdan çıkan hırıltılı ses. [DS]

hıcım, [Far. ḫışm] *{ağız} is.* **1.** Öfke; kızgınlık. **2.** Güç; kuvvet. [DS]

hıcırlıyük, -ğü [hıc *(yans.)* > hıc-ır-la-y-ık] *{ağız} is.* Hırıltılı nefes alıp verme hastalığı. [DS]

hıç[1], [hıç / hış / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıç-kır-mak, hıç-kır-a hıçkıra, hıç-kır-ık*

hıç[2], **-cı** [? hıç] *{ağız} sf.* Topraktan çiçek sökmekte kullanılan sopanın ucundaki sivri demir. [DS]

hıçıcık, -ğı [hıra-cı-cık] *{ağız} sf.* Küçücük. [DS]

hıçır, [? hıçır] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hıçkırık, -ğı [hıç *(yans.)* > hıç-kır-ık] *is.* **1.** Çok yemekten veya sinirsel bir sebepten diyaframda meydana gelen kasılma sonucu akciğerlerden gelen havanın çıkardığı ses. **2.** Ağlarken iç çekme sonucu tutuk tutuk çıkan ses. 🗗 **hıçkırık tutmak,** *Sürekli olarak hıçkırmak; hıçkırığa yakalanmak.*

hıçkırış, [hıç-kır-ış] *is.* Hıçkırma eylemi veya biçimi.

hıçkırma, [hıç-kır-ma] *is.* Ağrı veya sinirsel bir etki

ile diyaframın istemsiz kasılmasıyla göğüsteki havanın birdenbire ve sesli olarak atılması.

hıçkırmak, [hıç-kır-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ağrı veya sinirsel bir etki ile diyaframın istemsiz kasılımı sonucu, birdenbire ve sesli olarak göğüsteki hava atılmak. **2.** Sesli ve şiddetli olarak ağlamak. ◻ **hıçkıra hıçkıra,** *Hıçkırıklarla; sürekli hıçkırarak.*|| **hıçkıra hıçkıra ağlamak,** *Kendini tutamayarak sarsıla sarsıla ağlamak*

hıçkırtma, [hıç-kıt-ma] *is.* Hıçkırmasına sebep olma durumu ve eylemi.

hıçkırtmak, [hıç-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hıçkırmasına sebep olmak.

hıçtınmak, [hıç-(ı)t-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Gürültü etmemek. **2.** Korumak; gözetmek; ilgilenmek. **3.** Vazgeçmek. [DS]

hıd, [hıd *(yans.)*] *is.* Üşüme, titreme bildiren yansıma kökü.

hıda, -a'ı [Ar. ḫudāʿ > ḫidāʿ خداع] *(hıda:) {OsT} is.* Kandırma; aldatma; hile.

hıdab, [Ar. ḫiḍāb / ḫiżāb خضاب] *(hıda:b) {OsT} is.* **1.** Kına. **2.** Boya.

hıdad, [Ar. ḥıdād حداد] *(hıda:d) {OsT} is.* → hidad.

hıdakmak, [hıd-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Alışkanlık hâline getirmek; alışmak; huy edinmek. [DS]

hıdane, [Ar. ḫiḍāne / ḫiżāne خضانه] *(hıda:ne) {OsT} is.* **1.** Çocuğu kucağa alma; kucaklama. **2.** Çocuğu besleme, büyütme. **3.** *huk.* Çocuğa bakması kanunen kendisine tanınmış kişinin belirli bir süre bu çocuğa bakma ve yetiştirmesi işi. **4.** Okullarda verilen süt analık dersi.

hıdat, -dı [Ar. ḫaṭaṭ خطاط] *(hıda:t) {OsT} is.* Göz boyası; sürme.

hıdıdık, -ğı [hıd *(yans.)* > hıd-ı-dık] *is. {ağız}* Üşüme sonucu çeneleri birbirine vuracak biçimde titreme. ◻ **hıdıdık çekmek,** *{ağız} Çeneleri birbirine vurarak titremek.*

hıdıdıklamak, [hıd *(yans.)* > hıd-ı-dık] *is. {ağız}* → hıdıdık çekmek.

hıdığlanmak, [hıd *(yans.)* > hıd-ığ-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Gıdıklanmak. [DS]

hıdıksınmak, [hıd-ık-sın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışkanlık edinmek; huy edinmek. [DS]

Hıdır, [Ar. ḫiḍr / ḫiżr خضر] *{OsT} is.* Halk inanışlarına göre ölmezlik sırrına ermiş ulu kişi; Hızır'ın başka türlü yazılışı.

hıdırgen, [hıd-ır-gen] *{ağız} sf.* Alışkan; dadanmış; müptela. [DS]

hıdırlık, -ğı [ḫıdır-lık] *{ağız} is.* Mezarlık. [DS]

hıdırmak, [hıd-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Gezmek; eğlenmek. [DS]

hıdiv, [Far. ḫıdīv خديو] *(hıdi:v) {OsT} is.* **1.** Bey, prens; hükümdar. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde ilk olarak Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya, daha sonra da -Sultan Abdülaziz'den sonra- Mısır valilerine verilen unvan. ◻ **hıdîv-āne,** *{OsT} Hıdive yakışır biçimde.*

hıdivî, [Far. ḫıdīvī خديوی] *(hıdi:vi:) {OsT} sf.* Hıdiv ile ilgili; hidive ait.

hıdivlik, [hıdiv-lik] *is.* **1.** Hıdiv olma durumu. **2.** Hıdiv yönetimindeki ülke toprakları. **3.** *tar.* İmparatorluk döneminde, sadrazamla aynı rütbe ve derecede olmak üzere Mısır valilerine tanınan unvan.

hıdr, [Ar. ḫıdr خدر] *{OsT} is.* **1.** Perde. **2.** Engel.

hıdrellez, [Ar. Hıḍır + İlyās خضر الياس] *{OsT} is.* **1.** Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştukları kabul edilen altı mayıs günü. **2.** Altı Mayısta yapılan eğlence veya bayramlar.

hıfaz, [Ar. ḥıfāẓ حفاظ] *{OsT} is.* Haktanırlık; vefalılık.

Hıfçak, [kıpçak / hıfçak] *is.* Altınordu devletinin kuruluşundan önce 15. yy.a kadar Güney Rusya bozkırlarında yaşamış ve devlet kurmuş olan bir Türk boyu; Kıpçak; Kuman.

hıfz, [Ar. ḥıfẓ حفظ] *{OsT} is.* **1.** Saklama; koruma. **2.** Ezberleme; akılda tutma. ◻ **hıfza çalışmak,** *Kur'an'ı ezberlemeye çalışmak; hafızlık öğrenmek.*|| **hıfz etmek,** *1. Saklamak; korumak; muhafaza etmek. 2. Akılda tutmak; ezberlemek.*|| **hıfz-ı bilād ü ibād,** *{OsT} Şehirlerin ve halkının güvenliğinin sağlanması.*|| **hıfz-ı emānet,** *{OsT} Canını koruma.*|| **hıfz-ı hukuk,** *{OsT} Hakları koruma.*|| **hıfz-ı Kur'an,** *{OsT} Kur'an'ı baştan sona ezberleme işi.* || **hıfzü's-sıhha,** *{OsT}* → hıfzıssıhha.

hıfzıssıhha, [Ar. ḥıfẓ *(koruma)* + ṣiḥḥat *(sağlık)* > ḥıfẓu'ṣ-ṣiḥḥa حفظ الصحه] *{OsT} is.* Sağlıklı yaşamak için gerekli olan sağlık şartlarını inceleyen; gerekli tedbirleri alan ve bu alandaki bilgileri konu alan hekimlik dalı; sağlık bilgisi; hijyen.

hıfzî, [Ar. ḥıfẓī حفظی] *(hıfzi:) {OsT} sf.* Bellekle ilgili; belleksel.

hıggıcık, -ğı [hık *(yans.)* > hıg+gıc-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıgtılım, [? hıgtılım] *{ağız} bağ.* Fakat. [DS]

hık[1], [halı / hak / hık / hik *(yans.)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hık-ır hakır, hık-(ı)r-ıl-ma*

hık[2], [hık *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı, ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hık-çır-ık, hık-gak, hık(k)-ı-dık, hık mık, hık tutmak* ◻ **hık dedirtmemek,** *{ağız} Bir uğraşta karşı tarafa fırsat vermemek; zaman bırakmamak.* [DS]|| **Hık demiş ...in burnundan düşmüş,** *Sözü edilen kişiye çok benzediğini anlat-*

mak için kullanılan söz.|| **hıkı mıkı yok,** *Öyle kaçmak yok; kesinlikle.*|| **hık mık,** *Zorlukla; güç bela.*|| **hık mık etmek,** *Bir şeyden kaçmak için bahane uydurmak.*

hıkçırık, -ğı [hıç *(yans.)* > hıç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkd, [Ar. ḥıḳd حقد] *{OsT} is.* Kin tutma; öç alma duygusu.

hıkgak, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gak] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkgıdık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gıd-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıkgık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gık] *{ağız} is.* Hıçkırık.

hıkık, -ğı [hık *(yans.)* > hık-ık] *{ağız} is.* **1.** Hıçkırık. **2.** Boğazda oluşan ur. [DS]

hıkır, [hık *(yans.)* > hık-ır] *is.* **1.** Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı, ağlamayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **hıkır hıkır,** *{ağız} 1. (Ağlamak için) genizden sesler çıkararak. 2. (Hastanın nefes alması için) zorlukla ve hırıltılı biçimde. 3. (Nezleli birinin burun çekişi için) burnundan fikirtılı sesler çıkararak.* [DS]

hıkış, [? hıkış] *{ağız} is. anat.* **1.** Damar. **2.** Sinir. [DS] ◻ **hıkış hıkış,** *{ağız} Yavaş yavaş.* [DS]

hıkkak, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gak] *{ağız} is.* → hıkgak. [DS]

hıkkıdık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gıd-ık] *{ağız} is.* → hıkgıdık [DS]

hıkkık, -ğı [hık *(yans.)* > hık+gık] *{ağız} is.* → hıkgık. [DS]

hıklama, [hık *(yans.)* > hık-la-ma] *{ağız} is.* Hıçkırma. [DS]

hıklım, [hık-lı-m] *{ağız} is.* Aynı; tıpkı. [DS]

hıkrama, [hık-ra-ma] *{ağız} is.* Ses çıkarma. [DS]

hıkrılma, [hık-(ı)r-ıl-ma] *{ağız} is.* Ses çıkararak ağlama. [DS]

hıl, [ḳıl / ḫıl] *(khıl) {eT} is.* Kıl. [EUTS]

hıla, [? hıla] *{ağız} is.* **1.** Pişirilen ekmeğin sarıldığı yaygı. **2.** Dut silkelemek için ağacın altına serilen yaygı. **3.** Önlük. **4.** Çarşaf. [DS]

hılab, [Ar. ḫılāb خلاب] *(hıla:b) {OsT} is.* Yırtıcı kuş veya yırtıcı hayvan pençesi.

hılat, [Ar. ḫılāṭ خلاط] *(hıla:t) {OsT} is.* Bir şeye karışma; içine girme ve kaybolma.

hılatlanmak, [hılat-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Karmakarışık olmak; birbirine geçmek. [DS]

hılca, [? hılca / hılıça] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

hıld, [hald / held / hıld *(yans.)*] *is.* Yuvarlanmayı, hızlı hareket etmeyi, bu biçimde ses çıkarmayı, düzensiz konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıld-ır-ik*

hıldırgen, [hıld-ır-gen] *{ağız} is.* Çağırıcı; davetçi. [DS]

hıldırhış, [hıld-ır+hış] *{ağız} sf.* **1.** Sağlam olmayan; çürük; yıkık. **2.** Bozuk. [DS]

hıldırık, -ğı [hıld-ır-ik] *{ağız} is.* **1.** Yuvarlak biçimli çocuk oyuncakları. **2.** *sf.* Sağlam olmayan; çürük; yıkık. [DS]

hılfatsız, [? hılfat-sız] *{ağız} sf.* Çelimsiz: güçsüz. [DS]

hılge, [Yun. ḫalkio] *{ağız} is.* Bakraç. [DS]

hılhış, [hıl+hış ?] *{ağız} is.* İnsana yaramayan yiyecek. [DS]

hılhıt, -dı [? hılhıt] *{ağız} is.* Anahtar deliği. [DS]

hılıça, [? hılıça / hılca] *{ağız} is.* Taze mısır. [DS]

hılık[1]**, -ğı** [hıl-ık ?] *{ağız} is.* **1.** Eski kilim veya eski halı. **2.** Hasır otu, talaş vb. döküntüler. [DS]

hılık[2]**, -ğı** [Ar. ḫalḳa ?] *{ağız} is.* Halka. [DS]

hılıkkiçi, [hılıkki-çi ?] *{ağız} sf.* Alaycı. [DS]

hılım, [hıl-ım ?] *{ağız} is.* Parça; lime; dökülme. ◻ **hılım hılım olmak,** *{ağız} Parça parça olmak; lime lime olmak.* [DS]

hılınç, [ḳıl-ınç / ḫılınç] *(khılınç) {eT} is.* İş; fiil; hareket; amel. [EUTS]

hılız, [? hılız] *{ağız} is.* **1.** Çerçöp. **2.** *sf.* (Kişi için) iyi büyüyememiş; çelimsiz; cılız. [DS]

hılızık, -ğı [hılız-ık] *{ağız} is. anat.* Eklemlerde bulunan yapışkan sıvı. [DS]

hılızlık, -ğı [hılız-lık] *is. bot.* → dişotu; hıltan, *(Ammi visnaga).*

hılk, [Ar. ḫılḳ خلق] *{OsT} is.* Boğaz balgamı.

hıllamak, [hıl *(yans.)* > hıl-la-mak] {ağız} *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor)* Sallamak; sarsmak. [DS]

hıllangaç, -cı [hıl-la-n-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hıllangıç, -cı [hıl-la-n-gıç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hılle, [Ar. ḫīle] *{ağız} sf.* Düzme; hileli; sahte. [DS]

hıllı[1]**,** [hır-lı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) doğru dürüst; işe yarar. **2.** İyi ahlak sahibi; dürüst. [DS] ◻ **hıllı durmak,** *{ağız} Huzursuzluk çıkarmadan durmak; rahat durmak.* [DS]

hıllı[2]**,** [Ar. ḫaylī] *{ağız} zf.* **1.** Daha çok. **2.** Epey zaman.

hıllık[1]**, -ğı** [hıl-lık] *{ağız} is.* Şiddet; hız. [DS]

hıllık[2]**, -ğı** [hıl-lık] *{ağız} is.* Çoban kepeneği. [DS]

hıllıklamak, [hıllık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sezmek; şüphe etmek. [DS]

hılmak, [ḳıl-mak / ḫılmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kılmak; yapmak. [EUTS]

hılt[1]**,** [? hılt] *{ağız} sf.* **1.** Hareketleri yavaş olan; uyuşuk; şişman. **2.** Gevşek; laçka. **3.** *is.* Mayasıl. [DS] ◻ **hılt olmak,** *1. Utangaçlıktan dili tutulmak; mahcup olmak. 2. Sırılsıklam olmak.*

hılt[2]**,** [Ar. ḫılṭ خلط] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karışan başka bir şey. **2.** Bir karışımı oluşturan maddelerden her biri. **3.** Canlı vücudu oluşturduğu söylenen kan, safra, irin ve balgam gibi dört çeşit sıvıya eski hekimlerin verdiği ad; suyuk. **4.** *{ağız}* Karışık. [DS] ◻ **hılt-ı mahmut,** *{OsT} Vücudun sağlıklı oluşu.*||

hılt-ı mâî, *{OsT} bot. Su gözeneği.*|| **hılt-ı redî,** *{OsT} Vücudun hastalanmasına sebep olan madde.*

hılt[3], [? hılt] *{ağız} is.* Harmanda tam saman hâline gelmemiş ekin. [DS] 🗗 **hılt olmak,** *Yemek iyice pişmek.*

hılt[4], [? hılt] *{ağız} is.* Kışın el ve ayakların soğuktan kızararak şişmiş durumu. [DS] 🗗 **hılt olmak,** *1. Ayaklar soğuktan üşüyüp kaşınmak. 2. Yorgunluktan bitkin düşmek; gevşemek.*

hılt[5], [? hılt] *{ağız} is.* Hile. [DS] 🗗 **hılt olmak,** *Çok kıskanmak.*

hılt[6], [? hılt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) dürüst olmayan; düzenbaz. **2.** Bencil. [DS]

hılt[7], [? hılt] *{ağız} is.* Can sıkıntısı. [DS] 🗗 **hılt olmak,** *Üzülmek.*

hıltak, [hılt-ak] *{ağız} sf.* Gevşek; bol; geniş. [DS]

hıltamak, [hılt-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(ı)-yor]* Gevşemek; yerinden oynamak; kımıldamak. [DS]

hıltan, [Ar. ḫılṭ > ḫılṭān خلطان] *(hılta:n) {OsT} is. bot.* Maydanozgillerden, bir metre kadar boylanabilen, top durumundaki çiçekleri kuruduktan sonra kürdan, meyveleri kurt düşürücü olarak kullanılan, bir veya iki yıllık, otsu bir bitki; dişotu; hıltan, *(Ammi visnaga).*

hıltar, [Yun. letarı [EREN] => ıltar / hıltar] *{ağız} is.* **1.** Kara keçi kılından örülen ip. **2.** Davar ve sığırları bağlarken kullanılan ip veya kayış yulara ekli ucunda döner halka bulunan boyun tasması. **3.** Köpeklerin boynuna bağlanan tasma. **4.** Düğüm. [DS] 🗗 **hıltar olmak,** *{ağız} (Elbise vb. için) yamanmak yüzünden ağırlaşmak.* [DS]

hıltı, [? hıltı] *{ağız} is.* Çocukta çok yemek yüzünden oluşan mide bozukluğu. [DS]

hıltık, -ğı [? hıltık] *{ağız} sf.* **1.** Bol; geniş. **2.** *is.* Fesin düşmemesi için kadınların çene altından bağladıkları süslü ip ve zincir gibi şeyler. **3.** Gerdanlık; gıdık. [DS]

hıltî, [Ar. ḫılṭī خلطی] *(hılti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Vücut sıvılarından her biri ile ilgili; suyuksal.

hıltiyun, [Ar. ḫılṭıyyūn خلطیون] *(hılṭıyu:n) {OṣT} is.* Vücut sağlığının suyuklarla ilgili olduğunu savunan hekimler; suyukçular.

hım[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* **1.** Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hım hım, hım-hır-ık < (hım-kır-ık), hım-ır-ık, hım-ır-da-ma, hım-ır hımır, hım-kır-mak* **2.** Uyuşuk bir kimsenin hareket ederken çıkardığı tembellik, uyuşukluk sesi. **3.** Genzinde rahatsızlık olan kişilerin konuşurken çıkardıkları geniz sesi. 🗗 **hım hım,** *{ağız} 1. (Kişi için) içinden pazarlıklı. 2. Miskin; uyuşuk.* [DS]

hım[2], [? hım] *{ağız} is.* Temel. [DS]

hıma, [? hıma] *{ağız} is.* Harç; çamur. [DS]

hımb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hımb-ıl, hımb-ıl-lık*

hımbıl, [hımb *(yans.)* > hımb-ıl] *sf.* **1.** Uyuşuk; tembel. **2.** Budala; aciz; zavallı. **3.** *is.* Bir çeşit iskambil oyunu.

hımbıllık, -ğı [hımbıl-lık] *is.* Hımbıl olma durumu veya hımbıl olanın niteliği.

hımhım, [hım *(yans.)* + hım / Ar. ḫamḫame [EREN]] *sf.* **1.** Sesleri genizden çıkararak konuşan (kimse). **2.** *zf.* Burundan çıkan ses gibi; boğuk.

hımhımlık, -ğı [hım+hım-lık] *is.* **1.** Hımhım olma durumu. **2.** Burun boşluklarının ön tarafında bulunan bir et parçası dolayısıyla aşırı ses titreşimine yol açan ses değişikliği.

hımhış, [hım *(yans.)* > hım+hış] *{ağız} sf.* Dopdolu; tıklım tıklım. [DS] 🗗 **hımhış olmak,** *{ağız} 1. Parça parça olmak; ufalanmak. 2. Çok yorulmak; yorgun düşmek.* [DS]

hımık[1], **-ğı** [hım-ık / kım-ık] *{ağız} sf.* Biraz; bir parça. [DS]

hımık[2], **-ğı** [hım-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan; hımhım. [DS]

hımık[3], **-ğı** [hım-ık] *{ağız} sf.* Tatlı; tatlımsı. [DS]

hımıklamak, [hımık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Genizden konuşmak. [DS]

hımır[1], [hım *(yans.)* > hım-ır] *is.* **1.** Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Uyuşuk bir kimsenin hareket ederken çıkardığı tembellik ve uyuşukluğu anlatan gövde. 🗗 **hımır hımır,** *{ağız} (Konuşmak için) yavaş sesle; gizlice; fısfıs.* [DS]

hımır[2], [hım *(yans.)*] *{ağız} sf.* Cılız. [DS]

hımırdamak, [hım *(yans.)* > hım-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(ı)-yor]* Alçak sesle konuşmak. [DS]

hımırdanmak, [hım *(yans.)* > hım-ır-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine alçak sesle konuşmak, söylenmek; mırıldanmak. [DS]

hımırgan, [hım *(yans.)* > hım-ır-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendi kendine söylenen; mırıldanan. [DS]

hımırsık, -ğı [hım *(yans.)* > hım-ır-sık] *{ağız} sf.* (Kişi için) içten pazarlıklı. [DS]

hımırtı, [hım *(yans.)* > hım-ır-tı] *{ağız} is.* Yavaş ses; fısıltı; mırıltı. [DS]

hımırtlak, -ğı [hım *(yans.)* > hım-ır-t-la-k] *{ağız} is.* Kıkırdak. [DS]

hımıs, [? hımıs] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Aç gözlü. [DS]

hımış[1], [? hımış] *{ağız} is.* **1.** Arası kerpiç veya tuğla ile doldurulmuş ahşap duvar. **2.** Ağaçtan, tahtadan yapılmış çatı vb. [DS]

hımış[2], [? hımış] *{ağız} sf.* (Kişi için) fazla hareket etmeyen. [DS]

hımız, [hım-ız] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Aç gözlü. **3.** Dedikoducu; söz taşıyan; fitneci. [DS]

hımkırmak, [hım *(yans.)* > hım-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ses çıkararak ağlamak; hıçkırmak. [DS]

hımsımak, [hım-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) bayatlamak; ekşimek; kokmak. [DS]

hın, [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hın hın, hın-ık, hın-kır-mak, hın-la-mak*

hına, [Ar. ḥınā / ḥınnā حنا] *(hına:) {OsT} is.* Kına. 🗗 **hınā-i girye,** *{OsT} Ağlayışın acılığı.*|| **hınā-i kadeh,** *{OsT} Kırmızı şarap.*

hınaça, [? hınaça] *{ağız} is.* Küçük küp. [DS]

hınaî, [Ar. ḥınāī حنائى] *(hına:i:) {OsT} is.* Kına satıcısı; kınacı.

hınak, -ğı [Ar. ḥanaḳ > ḥınāḳ حناق] *(hına:k) {OsT} is.* **1.** Darılmalar; kızmalar. **2.** Kin tutmalar.

hınam, [? hınam] *{ağız} is.* Öç; kin. [DS]

hınami, [? hınami] *{ağız} is.* **1.** Damat ve gelinin anne ve babaları; dünür. **2.** Akraba. [DS]

hınamlanmak, [? hınam-la-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Kederlenmek; içlenmek. [DS]

hınarmak, [hın-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Oyunu kaybeden için) mızıkçılık etmek. [DS]

hınas, [Ar. ḥunṯā > ḥınāṯ حناث] *(hına:s) {OsT} is.* Hem erkek, hem kadın özelliği taşıyanlar; erselikler; hünsalar.

hınat, [Ar. ḥınṭa > ḥınaṭ حنط] *{OsT} is.* Buğdaylar.

hınaz, [? hınaz] *{ağız} sf.* (Kişi için) içten pazarlıklı; sinsi. [DS]

hınhıl, [? hınbıl] *{ağız} is.* **1.** Hizmetçi. **2.** Eşek. [DS]

hıncadek, [hınc-a+dek ?] *{ağız} sf.* Çok ağır. [DS]

hıncahınç, [Far. ḫenc ā ḫenc] *(hı'ncahınç) zf.* Ağzına kadar dolu olarak; dopdolu; tıka basa.

hıncal, [? hıncal] *{ağız} is.* Kama. [DS]

hıncalma, [hınc-al-ma] *{ağız} is.* Sinirlenme. [DS]

hıncık, -ğı [hın-cık] *{ağız} is. anat.* Omuz başı. [DS]

hıncıklamak, [hınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Yumrukla dövmek. [DS]

hıncıklanmak, [hınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sinirlenmek; kederlenmek; tasalanmak. [DS]

hıncımak, [hınc-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Sebze için) çürümek. [DS]

hınç[1], [hınç *(yans.)*] *is.* Kuvvetlice soluk almayı, hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hınç-ır-ık, hınç-kır-ık, hınç-ır-mak*

hınç[2]**, -cı** [? hınç] *is.* **1.** Öç almaya yönelik aşırı öfke; intikam; gayz. **2.** *{ağız}* Hız. [DS] 🗗 **hıncını almak,** *Daha önceden uğradığı bir haksızlığın öcünü almak.*|| **hıncını çıkarmak,** *Öcünü almak.*|| **hınç almak,** *Öç almak.*

hınç[3]**, -cı** [? hınç] *{ağız} is.* Vurma yüzünden deride oluşan kan oturma hâli. [DS] 🗗 **hınç etmek,** *{ağız} 1. Bir şeyi döve döve ezmek. 2. Burun silmek.* [DS]

hınçalamak, [hınç-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Parçalamak; hırpalamak. **2.** Kuvvetle sarsmak. [DS]

hınçar, [? hınçar] *{ağız} is.* **1.** Çok derin dere. **2.** Toprağın, alttaki taşla karışık sert kısmı. [DS]

hınçarmak, [? hınç-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Karşı gelmek. **2.** Söz tutmamak. [DS]

hınçhınç, [hınç+hınç] *{ağız} zf.* Ağzına kadar dolu; dopdolu. [DS]

hınçık, -ğı [hınç-ık] *{ağız} is.* Yollardaki yükselti ve çukurluklar; engebe; kasis. [DS]

hınçıklatmak, [hınç-ık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Kağnı, araç vb. için) yoldaki çukura düşürmek. [DS]

hınçırık, -ğı [hınç-ır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hınçkırık, -ğı [hınç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hınçkırmak, [hınç *(yans.)* > hınç-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hıçkırmak. [DS]

hınçlamak, [hınç-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bir kaba normal şartlarda alabileceğinden fazlasını doldurmak. [DS]

hınçlı, [hınç-lı] *sf.* Hıncı olan; öfkeli.

hınçmak, [hınç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Sarsmak. **2.** Hırpalamak. [DS]

hınçsız, [hınç-sız] *sf.* Hıncı olmayan; hınç taşımayan; öfkesiz.

hınçurmak, [ḫınç-ur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Hıçkırmak.

hındalmak, [hınd-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Kızmak; öfkelenmek. **2.** Hırslanmak. [DS]

hındık, -ğı [hınd-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** Açgözlü. **2.** Arsız. [DS]

hındıkmak, [hınd-ı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ummak. [DS]

hındıl, [hınd-ı-l] *{ağız}* sf. (Kişi için) üstü başı yırtık ve perişan. [DS]

hındım, [hınd-ı-m] *{ağız} is.* **1.** Sazlı sözlü eğlence; çalgılı ziyafet. **2.** Bir şeyin üstüne fazlaca düşme; ifrata kaçma.

hındımlamak, [hınd-ı-m-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Birinin üstüne düşmek. **2.** Çullanmak; üstüne çökmek. [DS]

hındırgan, [hınd-ır-gan] *{ağız} is.* Düğün davetçisi. [DS]

hındırhıt, -dı [hınd-ır+hıt / hınd-ır-gıt ?] *{ağız} sf.* Orta hâlli. 🗗 **hındırhıt olmak,** *{ağız} Ortahalli olmak.* [DS]

hındik, -ği [hınd-i-k / hın-ı-k] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hındikli [hındik-li] *{ağız} sf.* Sümüklü. 🗗 **hındikli höcük,** *{ağız} Salyangoz.* [DS]

hıng, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla

ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. **2.** Katılarak ağlamayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıng-ı-la-mak, hıng-ıl-da-mak, hıng-ır-da-mak*

hıngal, [hıng-a-l] *{ağız} is.* **1.** Patatesli veya kıymalı börek; tatar böreği. **2.** Yağsız bulgur köftesi. 3. Baklava dilimi şeklinde kesilmiş makarna. [DS]

hıngıç, -cı [hıng+iç ?] *{ağız} is.* Ceviz ya da kestane içi. [DS]

hıngılamak, [hıng *(yans.)* > hıng-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ağlamaya hazır olmak; ağlamaklı olmak. [DS]

hıngıldamak[1]**,** [hıng *(yans.)* > hıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Ağlamaklı olmak. **2.** (Çocuk için) yavaş yavaş ve sessiz ağlamak. **3.** (Çocuk için) ağlamaklı sesle ve ısrarla bir şey istemek. [DS]

hıngıldamak[2]**,** [ıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Sallanmak. [DS]

hıngılgaç, -cı [hıng-ıl-gaç] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hıngırdamak, [hıng-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağlamaklı olmak; ağlamaya hazır olmak. [DS]

hıngırmak, [hın-kır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sümkürmek. [DS]

hıngızıngında, [hın+kızıñ-ı-n-da / hın+kızık-ı-n-da ?] *{ağız} zf.* **1.** Bir işin başlayacağı ya da biteceği an; tam zamanında. **2.** Olsa olsa; en son derecede. [DS]

hınglamak, [hıng-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taranacak yünü daha önce elle ayıklamak. [DS]

hını, [? ḫını] *(khını) {ağız} is.* Paylama; azar. [DS]

hınıç, -cı [? hınıç] *{ağız} sf.* Şişman. [DS]

hınık[1]**, -ğı** [hın-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) açgözlü. [DS]

hınık[2]**, -ğı** [hın-ık] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hınılamak, [hın-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] l(ı)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** *gçsz. f.* Genizden konuşmak. [DS]

hınılı, [hın-ı-lı] *{ağız} sf.* Genizden konuşan. [DS]

hınırsık, -ğı [hın-ır-sık] *{ağız} sf.* (Kişi için) asık suratlı; cana yakın olmayan. [DS]

hınıs[1]**,** [? hınıs / hınısı] *{ağız} is.* Topraktan yapılma yayık. [DS]

hınıs[2]**,** [? hınıs] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Sinsi. [DS]

hınk[1]**,** [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* **1.** Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. **2.** Katılarak ağlamayı analtan kök. [Zülfikar] *hınk-ıl-da-mak, hınk-la-mak,*

hınk[2]**,** [hınk *(yans.)*] *is.* Balta, kazma, dibek sokusu gibi ağır şeyleri sallayarak vuran kişinin çıkardığı ses. 🗗 **hınk deyici,** *Yardım eder görünen.*

hınkılamak, [hınk-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hırçınlaşmak. [DS]

hınkıldamak, [hınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Çocuk için) ağlamaklı seslerle ısrarla bir şey istemek. **2.** (Çocuk için) uykuda hoşnutsuz bir şekilde mırıldanmak; sayıklamak. [DS]

hınkırdamak[1]**,** [hınk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Çocuk için) bir şey istemekte ağlamaklı sesler çıkararak ısrar etmek. [DS]

hınkırdamak[2]**,** [hınk-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Evlenmek isteyen genç için) bu isteklerini aşırı hareketlerle belli etmek.

hınkırmak, [hın-kır] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Sümkürmek. [DS]

hınkırtı, [hınk-ır-tı] *{ağız} is.* Gürültü ve saçma sapan sözler. [DS]

hınlamak, [kulun-la-mak / kun-la-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Doğurmak. [DS]

hınmak, [ḫın-mak / ḫın-mak] *{eT} sf.* Sabit; sağlam; muhkem. [EUTS]

hıns, [Ar. ḥınş حنث] *{OsT} is. huk.* Yeminini bozmak.

hınsık, -ğı [hın-sık ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) söz tutmayan. [DS]

hınsır, [Ar. ḫınşır خنصر] *{OsT} is.* Serçe parmak.

hınt[1]**,** [? hınt] *{ağız} is.* **1.** Yorgunluk. **2.** Güç kuvvet; takat. **3.** Kızgınlık; öfke. [DS]

hınt[2]**,** [? hınt] *{ağız} is.* **1.** Ev. **2.** Değnekle oynanan bir top oyununda kale. [DS]

hınt[3]**,** [Ar. ḥınṭa] *{ağız} is.* Arpa. [DS]

hınta[1]**,** [Ar. ḥınṭa حنطه] *{OsT} is.* Buğday. 🗗 **hınta-i esved,** *1. Siyah buğday. 2. Burçak.*

hınta[2]**,** [? hınta] *{ağız} sf.* Sıska; cılız. [DS]

hıntık, -ğı [hınt-ı-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) inatçı; ayak direyen. [DS]

hıntıklamak, [hıntık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* İtişip kakışmak. [DS]

hıntılmak, [hınt-ı-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yorulmak. [DS]

hıntımak, [hınt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Kol, bacak vb. için) çıkmak. [DS]

hıntın, [hınt-ı-n] *{ağız} sf.* İçli; duygulu. [DS]

hıntırık, -ğı [hınt-ır-ık] *{ağız} is.* Nezle. 🗗 **hıntırık olmak,** *{ağız} (Koyun veya keçi için) tozdan nezle olarak soluyamamak.* [DS]

hıntış, [hınt-ı-ş] *{ağız} sf.* **1.** İhtiyar. **2.** Cimri. [DS]

hıntışlamak, [hıntış-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kakmak; dürtmek; zorlamak. **2.** Bir şeyi kör bıçakla düzensiz ve gelişigüzel olarak kesmek. [DS]

hıntışmak, [hınt-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Atışmak; dalaşmak; kavga etmek. [DS]

hıntmak, [hınt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Küsmek; darılmak; kırılmak. [DS]

hınzır, [Ar. ḫınzīr خنزير] *{OsT} is.* **1.** Domuz. **2.** *sövgü.* Kötü ve katı yürekli kimse; gaddar. **3.** *(hı'nzı:r) mecaz.* (Şaka olarak) genellikle hoşa giden bir dav-

ranış için söylenir. 🗗 **hınzır ekmeği,** *Domalan; yer mantarı.*

hınzırca, [hınzır-ca] *(hınzı'rca) zf.* **1.** Hınzır bir biçimde. **2.** Hınzır gibi; kurnazca.

hınzırlık, -ğı [hınzır-lık] *is.* **1.** *mecaz.* Hınzır olma durumu; kurnazca. **2.** Muziplik; şakacılık. 🗗 **hınzırlık etmek,** *Zarar verici, sinirlendirici, ters davranışlarda bulunmak.*

hıp, [? hıp] *{ağız} is.* Yumuşak ve yapışkan kar. [DS]

hıpırlı, [hıp-ır-lı] *{ağız} zf.* Büsbütün; tümüyle; hepten. [DS]

hıplamak, [hıp-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Tahtayı cilalamadan önce cam ve zımpara ile düzeltmek. [DS]

hıppatana, [hıp(p)-a-dan-a] *{ağız} zf.* Birdenbire; aniden. [DS]

hıppırık, -ğı [hıp(p)-ır-ık / hım-kır-ık] *{ağız} is.* Balgam. [DS]

hır[1], [har / hır *(yans.)*] *is.* Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hır hır, hır çıkarmak, hır-ıl-dak, hır-ıl-tı, hır-la-mak*

hır[2], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* **1.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hır hır, hır-da-laş-mak, hır-ıl-da-mak, hır-la-mak, hır-la-k, hır-ıl-tı, hır-la-vuk.* **2.** Kavga; gürültü; dalaş. 🗗 **hıra hır,** *{ağız} Kavga gürültü.* [DS]|| **hır boğmak,** *{ağız} Lafa boğmak.* [DS]|| **hır çıkarmak,** *Kavgaya yol açmak.*|| **hır hır,** *{eAT} Hırlaşarak.*

hır[3], [hır] *{ağız} is.* İyilik; insanlık. [DS]

hıra, [hıra] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; cılız; sıska. *{eAT} (aynı)* **2.** (Çocuk için) küçük. **3.** (Çocuk için) kimsesiz. **4.** (Çocuk için) ortanca. **5.** (Kişi için) çok yiyen; obur. **6.** (Kişi için) dertli. [DS] 🗗 **hıra cura,** *{eAT} Zayıf; çelimsiz; sıska.*

hıraca, [hıra-ca] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; sıska. [DS]

hıracık, -ğı [hıra-cık] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS]

hırak, [Ar. ḫırḳa > ḫıraḳ خرق] *{OsT} is.* Hırkalar.

hıralık, -ğı [ḫıra-lık] *{eAT} is.* Zayıflık.

hıralmak, [hıra-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Zayıflamak. [DS]

hıram[1], [? hıram] *{ağız} is.* **1.** Çoğalan suyun ark veya kanaldan taşma durumu. **2.** Kırılmış, ufalanmış taş parçaları. [DS] 🗗 **hırama gitmek,** *{ağız} Su yatağını yıkarak taşmak; boşa gitmek.* [DS]

hıram[2], [Far. ḫırāmiden *(sallanmak)* > ḫırām خرم] *(hıra:m) {OsT} is.* Naz ve eda ile salınarak yürüme; salınma. 🗗 **hıram etmek,** *Salınarak yürümek.*

hıraman, [Far. ḫırāmiden *(sallanmak)* > ḫırāmān خراماں] *(hıra:ma:n) {OsT} sf.* **1.** (Güzel için) salına salına, naz ve eda ile yürüyen. **2.** *zf.* Nazlı nazlı, salına salına. 🗗 **hıraman olmak,** *Salına salına naz ve eda ile yürümek.*

hıramende, [Far. ḫırāmende خرامندہ] *(hıra:mende) {OsT} sf.* Salınarak yürüyen.

hıramık, -ğı [hıra-mık] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı; büyüyememiş. [DS]

hıraset, [Ar. ḫırāset خراست] *(hıra:set) {OsT} is.* **1.** Bekleme. **2.** Koruma.

-hıraş, [Far. ḫırāşîden > ḫırāş] *(hıra:ş) son ek.* Eklendiği Farsça kelimelere *"tırmalayan; tırmalayıcı"* anlamları katarak bireşik sıfatlar yepen son ek.

hırbeş, [? hırbeş] *{ağız} zf.* Ne olursa olsun; kesin. [DS]

hırbo, [Kürt. hırbo] *(hı'rbo) sf.* **1.** (Kişi için) iri yarı; kaba saba görünüşlü. **2.** Ahmak. **3.** Karagözde uzun boylu, aptal bir tip.

hırboluk, -ğu [hırbo-luk] *is. argo.* Sersemlik; salaklık.

hırca, [hır-ca] *{ağız} sf.* Küçük; ufak. [DS]

hırcacık, -ğı [hırca-cık] *sf.* Ufacık; küçücük.

hırcılanmak, [ḫırcı-la-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Aksilenmek; hırçınlaşmak.

hırç, [? hırç] *{ağız}* is. Etteki sinirli kısım [DS]

hırça[1], [? hırça] *is. dnz.* Çapa zincirlerinin alt uçlarının zincirlikle bağlandıkları çok kuvvetli halka; hırça mapası.

hırça[2], [? hırça] *{ağız} is.* Yayık. [DS]

hırça[3], [hır-ça] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

hırçık, -ğı [hırç-ı-k / hırç-i-k] *{ağız} sf.* (Eşya için) eski; lime lime; yamalı. [DS]

hırçıklı, [hırç-ı-k-lı] *{ağız} sf.* Düzensiz. [DS]

hırçın, [Erme. ḫırçan] *sf.* **1.** Olur olmaz şeylere kızarak huysuzluk eden; aksi. **2.** (Ses için) tiz ve öfkeli.

hırçınlaşma, [hırçın-la-ş-ma] *is.* Hırçın duruma gelme.

hırçınlaşmak, [hırçın-la-ş-mak] *gçl. f. [-ır]* Hırçın bir durum almak; hırçın davranmak; hırçınlık etmeye başlamak.

hırçınlık, -ğı [hırçın-lık] *is.* **1.** Hırçın olma durumu. **2.** Hırçınca davranış. 🗗 **hırçınlık etmek,** *Huysuzluk, terslik etmek.*|| **hırçınlık yapmak,** *Hırçın davranmak.*

hırçık, -ği [hırç-ık] *{ağız} sf.* **1.** Eski; lime lime. **2.** (Hayvan için) tüyleri uzun ve karışık. **3.** (Kişi için) saçları birbirine girmiş. **4.** Kimseyle ilişki kuramayan, huysuz. [DS]

hırda, [? hırda] *{ağız} is.* Boncuk. [DS]

hırdalamak, [hırda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Parçalamak; hırpalamak. [DS]

hırdalaşmak, [hırda-la-ş-mak/hır+dal-aş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* İtişip kakışmak; boğuşmak. [DS]

hırdavat, [Far. ḫūrde > *OsT* hırdevāt خردہ وات] *{OsT} is.* **1.** Kilit, menteşe, çivi, tel gibi metal eşya. **2.** Önemsiz, ufak tefek eşya.

hırdavatçı, [hırdavat-çı] *is.* Hırdavat alım satımı ile uğraşan kimse; nalbur.

hırdavatçılık, -ğı [hırdavat-çı-lık] *is.* Hırdavatçının yaptığı iş; nalburluk; nalburiye.

hıred, [Far. ḫıred خرد] *{OsT} is.* İnsandaki düşünme ve anlama yetisi; akıl. 🗗 **hıred-āmüz,** *{OsT} Öğretici; öğreten.*|| **hıred-āşüb,** *{OsT} Akıl dağıtan; başkalarına akıl veren.*|| **hıred-fersa,** *{OsT} Aklı yoran; aklı yıpratan.*|| **hıred-mend,** *{OsT} Akıllı.*|| **hıred-mendān,** *{OsT} Akıllılar.*|| **hıred-mendāne,** *{OsT} Akıllıca.*|| **hıred-mendî,** *{OsT} Akıllılık.*|| **hıred-pesend,** *{OsT} Akıllı; düşünen.*|| **hıred-süz,** *{OsT} Akıl yakan; şaşırtan.*|| **hıred-ver,** *{OsT} Aklı olan; akıllı.*

hırfıllamak, [hırfıl-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaşlılık dolayısıyla düşkün hâle gelmek. [DS]

hırgat, [Yun. ergatis] *{ağız} is.* Irgat. [DS]

hırgür, [hır *(yans.)* + gür *(yans.)*] *is.* **1.** Kavga, gürültü. **2.** Geçimsizlik. 🗗 **hırgür etmek,** *Kavga etmek; geçimsiz davranmak.*|| **hırgür yapmak,** *Kavga çıkarmak.*

hırhındilik, -ği [? hırhındilik] *{ağız} is. bot.* Maydanozgillerden, yarım metre ile bir metre arasında değişen boyda, iki yıllık, seyrek tüylü, parçalı yapraklı, yumru köklü, beyaz çiçekli Erzurum belgesinde kabuğu soyulduktan sonra gövdesi çiğ olarak yenilen otsu birkaç bitki, *(Chaerophylllum bulbosum, C. byzantinum, C. libannticum, Anthriscus hemorosa).* [DS]

hırhır[1], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} is.* **1.** Elle çekilen küçük araba. **2.** Kızağın hızını kesmek için önüne konulan ağaç. [DS]

hırhır[2], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} sf.* (Kişi için) sesi kısık ve boğuk olan. [DS]

hırhır[3], [hır *(yans.)* > hır+hır] *{ağız} is.* Bulgur öğütme aracı. [DS]

hırhırık, -ğı [hır *(yans.)* > hır+hır-ık] *{ağız} is.* İki cevizi delip ip geçirerek yapılan bir oyuncak. [DS]

hırhışır, [hı(r)+hı/şır] *(hı'rhışır) {ağız} pekşt. sf.* Paramparça. 🗗 **hırhışır olmak,** *{ağız} Paramparça olmak; tamamen kırılıp dökülmek.* [DS]

hırhız, [hırsız] *{ağız} is.* Hırsız. [DS]

hırı, [kır *(yans.)* > kırı] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

hırıf, [Ar. ḥarîf => herif] *{ağız} sf.* Yaşlı. [DS]

hırıflamak, [hırıf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yaşlanmak. [DS]

hırık[1]**, -ğı** [hır *(yans.)* > hır-ı-k] *{ağız} is.* Ekşi koruk. [DS]

hırık[2]**, -ğı** [kır-ık] *{ağız} is.* Küçük odun parçası; yonga. [DS]

hırıkcırık, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-k+cır-ı-k] *{ağız} zf.* Çekine çekine; istemeyerek. [DS]

hırıl, [hır *(yans.)* > hır-ıl] *is.* **1.** Sürekli çalışma ve işlemeyi, bu sırada çıkan sesleri, yıkılmayı, dağılmayı, dökülmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Boğazdan çıkan sürekli hırlama sesi. 🗗 **hırıl hırıl,** *Sürekli hırıltı çıkararak.*|| **hırıl hırıl etmek,** *Boğazdan sürekli olarak boğuk boğuk ses çıkarmak.*

hırılak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-la-k] *{ağız} is.* Göğüsten hırlayarak çıkan monoton ses. [DS]

hırıldak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-k] *{ağız} is.* Değirmen taşı döndükçe ses çıkaran ve tanelerin değirmenin boğazına akmasını sağlayan, beş parçalı, ağaçtan yapılma araç. [DS]

hırıldaklı, [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-k-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) hır hır diye ses çıkaran. [DS]

hırıldama, [hır-ıl-da-ma] *is.* **1.** Hırıltılı ses çıkarma eylemi. **2.** Hırıltı sesi.

hırıldamak, [hır *(yans.)* > hır-ıl-da-mak] *gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Nefes alıp verirken solunum yollarından hırıltı sesi çıkarmak. **2.** (Motor vb. için) hırıltılı bir ses çıkararak çalışmak.

hırıldaşma, [hır-ıl-da-ş-ma] *is.* Karşılıklı hırıltı çıkarma; kavga etme.

hırıldaşmak, [hır-ıl-da-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Kavga etmek; birbirine bağırıp çağırmak; öfkeli olarak söylenmek; hırlaşmak.

hırıldayış, [hır-ıl-da-y-ış] *is.* Hırıldama eylemi veya biçimi.

hırılık, -ğı [hır *(yans.)* > hır-ı-lık ?] *{ağız} is.* İnce bulgur; düğürcük. [DS]

hırıltı, [hır *(yans.)* > hır-ıl-tı] *is.* **1.** Herhangi bir sebeple solunum yolundan çıkan boğuk sesler. **2.** Gürültüyle çıkan ses. **3.** *mecaz.* Geçimsizlik; kavga.

hırıltıcı, [hır-ıl-tı-cı] *sf.* Geçimsiz.

hırıltılı, [hır-ıl-tı-lı] *sf.* Hırıltısı olan; hırıltı çıkaran.

hırımak, [hırı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek, yoğurt vb. için) ekşimek; bozulmak. [DS]

hırıncımak, [hırı-n-cı-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yemek için) uzun süre kaynadığı hâlde pişmemek; çiğ kalmak. [DS]

hırışmak, [hır-ış-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Haksız bir işte direnmek; inat etmek. **2.** Başkasına güvenerek tembellik yapmak. **3.** *işteş. f.* Boğuşmak; dalaşmak; vuruşmak. [DS]

hırışman, [hır-ış-man] *{ağız} sf.* Miskin; uyuşuk. [DS]

hırıt, -dı [hır-ı-t] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz. [DS] 🗗 **hırıt gürüt,** *{ağız} Kavga gürültü; geçimsizlik.* [DS]

hırıtçı, [hırıt-çı] *{ağız} sf.* **1.** (Kışı için) sebepsiz kavga çıkaran. **2.** Sürüsü sayılamayacak kadar az hayvanı olan. [DS]

hırızma[1], [? hırızma] *(hırı'zma) is.* **1.** Boğa vb. azgın hayvanların bakıcısına boyun eğmesi için burun veya dudaklarına geçirilen halka. **2.** Ayıları oynatmak için burunlarına takılan halka. **3.** Kadınların

süs olarak burunlarına taktıkları bir tür küpe; hızma. **4.** *{ağız}* Türkmen gelin ve kızlarının burunlarını delerek taktıkları karanfil vb. şeyler. [DS] 🗗 **hırızması çıkmış,** *1. Parça parça olmuş; lime lime olmuş. 2. Derisi veya kabuğu yüzülmüş.*

hırızma[2], [Yun. girisma] *{ağız} is.* Toprağı derince işleme; kirizma. [DS]

hırızma[3], [Yun. khrīsma *(merhem)* [Tietze] => hırızma] *{ağız} is.* Gerdek gecesinden bir gün önce yapılan gelin hamamı. [DS]

hırızman, [Yun. khrīsma *(merhem)* [Tietze] => hırızman] *{ağız} is.* → hırızma[3]. [DS]

hıridar, [Far. ḫırīdār خریدار] *(hıri:da:r) {OsT} is.* Satın alan; müşteri.

hıride, [Far. ḫırīde خریده] *(hıri:de) {OsT} sf.* **1.** Satın alınan. **2.** Satın alınmış.

hırık, -ğı [kır *(yans.)* > kır-ık] *{ağız} is.* Sıpa. [DS]

hırka, [Ar. ḫırḳa خرقه] *{OsT} is.* **1.** Önden açık, genellikle yünden örülmüş, kalın, kollu giyecek. **2.** Eskiden erkeklerin cüppelerinin altına veya gecelik entarilerinin üstüne giydikleri dizlere kadar uzanan içi pamuk kıtıkları ile doldurulmuş kalın giyecek. **3.** Dervişlerin giydikleri ve sembol hâline gelmiş basit fakat kalın giyecek. 🗗 **hırka-bāzî,** *{OsT} Vecde gelen sofinin hırkası ile oynaması.*|| **hırka-ber-endāz,** *{OsT} Zikir sırasında vecde gelen dervişin hırkasını çıkarıp atması.*|| **hırka giymek,** *Derviş olmak.*|| **hırka-ı Alî,** *{OsT} Hz. Ali her zaman hırka giydiği için tarikatlarda şeyhin Hz. Ali'ye bağlılığını bildirmek amacıyla dervişe giydirdiği hırka.*|| **hırka-i hezār-pāre,** *{OsT} Melami dervişlerinin giydikleri çok parçalı hırka.*|| **hırka-i irādet,** *{OsT} Birinin dervişliğe ilk kabulü töreninde giydiği hırka.*|| **Hırka-i Saādet,** *{OsT} Hz. Peygamberin Topkapı Sarayında bir sandık içinde saklanan hırkası.*|| **hırka-i sofîye,** *{OsT} Tarikat yoluna girenlerin, tarikatın özelliği olarak törenle giydikleri hırka.*|| **hırka-i şerîf,** *{OsT} H. Peygamberin hırkası.*|| **hırka-i teberrük,** *{OsT} Bir adayın dervişliğe ilk kabulünde törenle giydiği hırka.*|| **hırka-pûş,** *{OsT} Hırka giyen.*|| **hırka-pūşāne,** *{OsT} Dervişçesine; fakirce.*|| **hırka-pūşî,** *{OsT} Yoksulluk; dervişlik.*|| **hırkayı başına çekmek,** *1. Uyumak. 2. Dünya işlerinden el etek çekmek.*

hırkalı, [hırka-lı] *sf.* Hırkası olan; hırka giymiş bulunan.

hırkasız, [hırka-sız] *sf.* Hırka giymemiş olan.

hırkıl, [hırk-ıl] *{ağız} sf.* Zayıf; kötü. [DS]

hırkıtlaşmak, [hırk-ıt-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Eskimek; işe yaramaz duruma gelmek. [DS]

hırkımık, -ğı [hırkı-mık] *{ağız} zf.* (Dövüş için) boğaz boğaza. [DS]

hırladız, [? hırladız] *{ağız} is.* Sarımsak. [DS]

hırlak, -ğı [hır *(yans.)* > hır-la-k] *{ağız} is* **1.** Çok havlayan köpek. **2.** Dövüşe hazır kimse. **3.** Bir tür öküz hastalığı. [DS]

hırlama, [hır *(yans.)* > hır-la-ma] *is.* Hırıltı sesi çıkarma; dalaşma; kavga etme.

hırlamak, [hır *(yans.)* > hır-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Köpek için) saldırma öncesi hır sesi çıkarmak. **2.** Nefes alıp verirken boğazdan hırıltılı ses çıkarmak. **3.** Kızgınlıkla ters ve yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz konuşmak; kavga etmek; gürültü çıkarmak. **4.** *{ağız}* Çalışmak; işlemek. [DS]

hırlaşma, [hır-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı hırlama; kavga; dalaş.

hırlaşmak, [hır-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** Karşılıklı birbirine hırlamak. **2.** Kavga etmek; ağız kavgasına girmek.

hırlatma, [hır-la-t-ma] *is.* Hırlamasına sebep olma.

hırlatmak, [hır-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hırlamasına neden olmak.

hırlavuk, -ğu [hır *(yans.)* > hır-la-muk / hırlavuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) üşütme yüzünden hırlayan. [DS]

hırlayuk, -ğu [hır *(yans.)* > hır-la-y-uk] *{eAT} sf.* Hırlayan; hırıltılı; hırlamış.

hırlayış, [hır-la-y-ış] *is.* Hırlama eylemi veya biçimi.

hırlı, [Ar. ḫayr => hır > hır-lı / ḫır-lı / ḫır-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) güvenilir; sağlam karakterli; dürüst. *{eAT} (aynı)* **2.** (Eşya için) işe yarar; iyi. *{eAT} (aynı)* **3.** *{eAT} {ağız}* Hayırlı; uğurlu. [DS] **4.** *{ağız} mecaz.* Yaramaz; şımarık; kötü. [DS] **5.** *{ağız}* Hileci; düzenbaz. [DS] 🗗 **hırlı ayakkahı değil,** *Ona güvenilmez; pek de iyi insan değil.*|| **hırlı mı, hırsız mı?** *(Kişi için) işi ve ahlakının nasıl olduğu bilinmeyen, kendisinden şüphe edilen.*

hırlıca, [hırlı-ca] *(hırlı'ca) {eAT} zf.* İyice; esaslı olarak; yolu yordamı ile.

hırlu, [hır-lu] *{eAT} sf.* → hırlı.

hırman, [Ar. hırmān حرمان] *(hırma:n) {OsT} is.* İstenilen şeyi elde edememenin verdiği üzüntü; ümitsizlik.

hırnık[1], **-ğı** [? hırnık] *{ağız} is.* Keklik yavrusu. [DS]

hırnık[2], **-ğı** [hır *(yans.)* > hır-(ı)n-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kavgacı; geçimsiz. **2.** Verdiği sözü tutmayan. **3.** Burundan konuşan. [DS]

hırpadak, -ğı [hırp *(yans.)* > hırp-adak] *{ağız} zf.* Uygun bir biçimde; tıpatıp. [DS]

hırpadan, [hırp *(yans.)* > hırp-a-dan] *{ağız} zf.* Birdenbire; ansızın; hemencecik. [DS]

hırpalama, [hırp *(yans.)* > hırp-ala-ma] *is.* **1.** Örseleme eylemi; yıpratma. **2.** Dövme. **3.** Azarlama; kötü davranma.

hırpalamak, [hırp *(yans.)* > hırp-a-la-mak] *is.* **1.** Örselemek; yıpratmak. **2.** Dövmek. **3.** *mecaz.* Azarlamak; kötü davranmak; üzmek.

hırpalanış, [hırp-a-la-n-ış] *is.* Hırpalanma eylemi veya biçimi.

hırpalanma, [hırp-a-la-n-ma] *is.* Hırpalanmak eylemi.

hırpalanmak, [hırp-a-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Başkası tarafından kendi üzerinde hırpalama eylemi uygulanmak; yıpratılmak; örselenmek; azarlanmak; dövülmek.

hırpalaşmak, [hırp *(yans.)* > hırp-a-la-ş-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* El şakası yapmak; itişip kakışmak. [DS]

hırpalatma, [hırp-a-la-t-ma] *is.* Bir şeyi veya birini başkasının hırpalamasını sağlama.

hırpalatmak, [hırp-a-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Başkasının, birini veya bir şeyi hırpalamasını sağlamak; yıprattırmak; örseletmek. **2.** Azarlatmak; dövdürmek.

hırpalayış, [hırp-a-la-y-ış] *is.* Hırpalama eylemi veya biçimi.

hırpani, [Far. ḫār-bānī *(eşek güden)*] *(hırpa:ni:) sf.* Kılığı perişan olan; üzerine giydiği her şey dökülmek üzere olan.

hırpanilik, -ği [hırpānī-lik] *(hırpa:ni:lik) is.* Derbeder ve perişan kılıklı olma durumu.

hırpıt, -dı [Yun. peripodi => hırpıt] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) üstü başı yırtık; perişan kılıklı. **2.** Hastalıklı ve zayıf. **3.** *is.* Çok eski ve yamalı elbise. **4.** Elde örülerek yapılan yün ceket veya palto; hırka. **5.** Ufak tefek eşya. [DS]

hırran, [Ar. ḫırrān خران] *(hırra:n) {OsT} sf.* Boyun eğen; itaat eden.

hırs[1], [Ar. ḥırṣ حرص] *{OsT} is.* **1.** Sonu gelmez derecede aşırı istek; tutku. **2.** Öfke; kızgınlık. **3.** Azgınlık. 🗗 **hırs-ı câh,** *{OsT} Makam hırsı; mevki hırsı.*|| **hırs-ı mâl,** *{OsT} Mala olan düşkünlük.*|| **hırs-ı pîrî,** *{OsT} İhtiyarlığın verdiği hırs.*|| **hırsından çatlamak,** *Çok kızmak; öfkelenmek.*|| **hırsını alamamak,** *Öfkesini yenememek.*|| **hırsını çıkarmak,** *Öfkelenmesine sebep olan şeyle ilgili vurma, dövme, söylenme gibi eylemlerde bulunarak rahatlamak.*|| **hırsını yenmek,** *1. Öfkesini tutmak. 2. Aşırı isteklerine engel olmak.*

hırs[2], [Far. ḫırs خرس] *{OsT} is. zool.* Ayı. 🗗 **hırs-bān,** *{OsT} Ayı oynatan; ayıcı.*|| **hırs-beçe,** *{OsT} Ayı yavrusu.*

hırs[3], [Ar. ḫırṣ خرص] *{OsT} is.* Takdir ve kıyas.

hırs[4], [? hırs] *{ağız} is.* Hayvanlara yalatılan kaya tuzu topağı. [DS]

hırsek, -ği [Far. ḫırsek خرسك] *{OsT} is.* Ayı yavrusu.

hırsız, [Ar. ḫayr => hayır + T. -sız] *is.* Başkasının malını çalan kimse; uğru. 🗗 **hırsız adım,** *Çok yavaş ve sessiz yürüyüş.*|| **hırsız almaz,** *{ağız} (Kız için) evlenmemiş; evde kalmış.* [DS]|| **hırsız anahtarı,** *Her kilidi açan anahtar; maymuncuk.*|| **hırsıza yol göstermek,** *Kötülük yapan birine farkında olmadan yardım etmek.*|| **hırsız feneri,** *Karşısındakini gösteren, taşıyanı göstermeyen önü perdeli fener.*|| **hırsız gibi,** *Kimseye görünmeden; çok gizli olarak.*|| **hırsız küreği,** *{eAT} dnz. 1. Sandalı yürütürken fışıltı yapmaması için suyun dibine doğru çekilen kürek. 2. Küreğin bu biçimde çekilişi.*|| **hırsız masası,** *Çalışma masasının gizli bölmesi.*|| **hırsız yatağı,** *1. Hırsızların saklandığı yer. 2. Çalınmış şeyleri alıp satan kimse. 3. Hırsızı çok olan yer.*

hırsızlama, [hırsız-la-ma] *is.* **1.** Kimseye belli etmeden; çok gizli olarak; hırsız gibi. **2.** *sf.* Kendisine fark ettirmeden alınan (mal).

hırsızlık, -ğı [hırsız-lık] *is.* **1.** Başkalarının malını çalma işi; uğruluk. **2.** Çalma suçu; sirkat. 🗗 **hırsızlık etmek,** *Başkalarının malını haberi olmadan almak; çalmak.*|| **hırsızlık yapmak,** *Hırsız olmak; çalmak.*

hırslandırma, [hırs-la-n-dır-ma] *is.* Hırslanmasına sebep olma eylemi.

hırslandırmak, [hırs-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hırslanmasına sebep olmak. **2.** Kızdırmak; öfkelendirmek.

hırslanış, [hırs-la-n-ış] *is.* Hırslanma eylemi veya biçimi.

hırslanma, [hırs-la-n-ma] *is.* Hırs sahibi olma.

hırslanmak, [hırs-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hırs sahibi olmak.

hırslı, [hırs-lı] *sf.* **1.** Doymak bilmez derecede istekleri olan; haris. **2.** Çok öfkeli; kızgın. **3.** Nasıl, nereden ve hangi şartlarda olursa olsun mutlaka elde etmeyi düşünen; hırs dolu.

hırssız, [hırs-sız] *sf.* Hırsı olmayan.

hırt[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-la-mak, ḫırt-la-k-la-mak, hırt-la-ş-mak, hırt-la-t-ma, hırt-la-k*

hırt[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-la-mak, hırt-la-k,*

hırt[3], [hırt *(yans.)*] *is.* **1.** Sert ve iri pürüzlü yüzeylere sürtünmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hırt-ıl hırt-ıl, hırt olmak, hırt-ış-la-mak, hırt-ış-mak* **2.** *{ağız}* Gündüz güneşte üzeri eriyen karın geceleyin ayazda donması ile meydana gelen sertleşmiş hâli. [DS] **3.** *{ağız}* Soğuktan el, ayak ve kulaklarda meydana gelen sertlikler. [DS]

hırt[4], [hırt *(yans.)*] *is. argo.* Kaba, aptal, görgüsüz, sersem, budala, ahmak, anlamlarında sövgü sözü.

hırt[5], [hırt *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Ham kabak. **2.** Hıyar. [DS]

hırt[6], [Ar. ḫırṭ خرط] *{OsT} is.* **1.** Kesik süt. **2.** Erkek keklik.

hırtapoz, [? hırtapoz] *is.* **1.** *argo.* Aptal, anlayışsız,

kaba ve sersem (kişi) anlamında sövgü sözü. **2.** *sf. {ağız}* Serseri; giyimi düzensiz olan. [DS]

hırtapozluk, -ğu [hırtapoz-luk] *is. argo.* Hırtapoz olma durumu.

hırtı[1], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *is.* **1.** Eski eşya. **2.** *{ağız}* Gereksiz eşya kalabalığı. [DS] **3.** *{ağız}* Tarlaya, yaylaya vb. geçici gidilen bir yere götürülen eşya. [DS] ◻ **hırtı pırtı,** *1. İşe yaramayan, değersiz eşya; döküntü. 2. {ağız} Bez, paçavra veya parça kumaş yığını.* [DS] *3. {eAT} Eski püskü.*

hırtı[2], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *{ağız} sf.* **1.** Kâğıt gibi; ince. **2.** *is.* İnce deriden yapılmış çarık. [DS]

hırtı[3], [hırt *(yans.)* > hırt-ı] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sıskalık, hastalık ya da gebelik gibi sebeplerle vücudu orantılı olmayan. **2.** Küçük kavun karpuz. **3.** Davarların tüylerine yapışan dikenli tohumlar; pıtrak. [DS]

hırtık[1], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) kavgacı ve saldırgan. [DS]

hırtık[2], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* (Kol ve bacak için) çıkık. [DS]

hırtık[3], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* Boğaz; gırtlak. [DS]

hırtık[4], **-ğı** [hırt-ık] *{ağız} is.* **1.** Romatizma sancısı. **2.** Ansızın gelen güçlü sancı. [DS]

hırtıl, [hırt-ıl] *is.* **1.** Sert ve iri pürüzlü yüzeylere sürtünmeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Havuç. [DS] ◻ **hırtıl hırtıl,** *{ağız} 1. (Eski elbise için) taraz taraz. 2. (Deri için) sertleşmiş, pürüzlenmiş. 3. (Pişirilen sebzeler için) diri diri.* [DS]

hırtım, [hırt-ım] *{ağız} sf.* (Halk için) kalabalık; yığın; kütle hâlinde. [DS]

hırtımak, [hırt-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yemek için) zor pişmek. [DS]

hırtıp, [? hırtıp] *{ağız} is.* Güç; kuvvet; takat. [DS]

hırtış[1], [hırt-ı-ş] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz; hastalıklı. [DS]

hırtış[2], [hırt-ış] *{ağız} is.* **1.** Eşya kalabalığı. **2.** Kazınan işkembeden çıkan posa. **3.** Kepek. **4.** Cilltteki pürüzler. [DS] ◻ **hırtış hırtış olmak,** *{ağız} Testere ağzı gibi dişli, pürüzlü olmak.* [DS]

hırtışık, -ğı [hırt-ı-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Buruşuk. **2.** Pürüzlü. [DS]

hırtışlamak, [hırt-ı-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-y(ı)-yor]* Kör bıçakla kesmeye çalışmak. [DS]

hırtışmak, [hırt-ı-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Zayıflamak. **2.** Bozulup pörsümek; büzüşmek. **3.** (Sebze için) kartlaşmak. **4.** Sertleşmek. **5.** (yemek için) tam pişmemek. [DS]

hırtik, -ği [hırt-i-k ?] *{ağız} is.* **1.** Sabun parçası. **2.** Çene altı; gıdık. **3.** Boğmacaya benzer bir hastalık. **4.** Kuşpalazı gibi nefes darlığı yapan bir hastalık. [DS]

hırtlak[1], **-ğı** [hırt-la-k] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Kadınların boyunlarına taktıkları altın süs eşyası. [DS]

hırtlak[2], **-ğı** [hırt-la-k] *{ağız} is.* Olmamış, ham kavun. [DS]

hırtlak[3], **-ğı** [hırt-la-k / hort-la-k] *{ağız} is.* Hortlak. [DS]

hırtlaklamak, [hırt-la-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı) -yor]* Birinin boğazını sıkmak; gırtlaklamak. [DS]

hırtlamak, [hırt-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hortlamak. **2.** Vücudu yıpratacak kadar çok çalışmak. **3.** (Oyunda kaybeden kişi için) mızıkçılık etmek. **4.** Çok kalabalık olmak. **5.** *gçl. f.* Bir işi zorlukla yapmak, çözmek. [DS]

hırtlamba, [hırt *(yans.)* > hırt-la-n-ma > hırtlamba] *sf.* **1.** Derbeder ve yoksul bir biçimde giyinmiş olan. **2.** Sürekli olarak öksüren; hastalıklı. **3.** *{ağız}* (Kişi için) obur. [DS] ◻ **hırtlamba gibi giyinmek,** *Gereksiz yere üst üste giyinmek.* ‖ **hırtlambası çıkmak,** *1. Çok zayıf ve hastalıklı olmak. 2. Pejmürde bir biçimde giyinmiş olmak. 3. (Eşya için) çok eskiyip dökülür gibi olmak.*

hırtlık, -ğı [hırt-lık] *is. argo.* **1.** Hırt olma durumu; kabalık; görgüsüzlük; sersemlik; aptallık; ahmaklık. **2.** Kaba, görgüsüz ve aptal birine yakışır davranış.

hırtmak, [hırt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Eklem için) çıkmak veya burkulmak; incinmek. **2.** Usanmak; nefret etmek. **3.** İğrenmek; tiksinmek. **4.** Kinlenmek. [DS]

hırtmırt, [hırt+mırt] *{ağız} is.* Eskimiş ve işe yaramaz durumdaki eşya. [DS]

hırvani, [Far. ḫār-bānī *(eşek güden)*] *is.* Düz yakalı, önden ilikli bir çeşit elbise.

Hırvat, [Slav. hırvat] *is.* **1.** Hırvatistan halkından olan. **2.** Hırvatlara ait.

hırvat[1], [? hırvat] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) düzensiz ve dağınık giyimli. **2.** Büyük vücutlu. [DS]

hırvat[2], [? hırvat] *{ağız} is.* Destelenmiş ekin sapları. [DS]

hırvati, [Slav. hırvat Ar. -ī] *(hırva:ti:) is. tar.* Sipahilerin başlarına giydikleri külah biçimindeki başlık.

hırz, [Ar. ḫırz حرز] *{OsT} is.* **1.** Sığınak. **2.** Nazar boncuğu vb. şey. **3.** Tılsım.

hıs[1], [hıs *(yans.)*] *is.* Kıs kıs gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hıs hıs* ◻ **hıs hıs,** *{ağız} (Gülmek için) sessizce; kıs kıs.* [DS]

hıs[2], [Ar. ḫıṣṣ خص] *{OsT} sf.* Eksik; noksan.

hıs[3], [? hıs] *{ağız} sf.* Gizli; habersiz. [DS]

hısa, [Ar. ḫısāʿ خصاء] *(hısa:) {OsT} is.* **1.** Bir erkeği hadım etme. **2.** Erkek hayvanı burma; iğdiş etme.

hısal, -li [Ar. ḫaṣlet > ḫıṣāl خصال] *(hısa:l) {OsT} is.* Yaratılıştan gelen özellikler; huylar; hasletler.

hısam[1], [Ar. ḫıṣām خصام] *(hısa:m) {OsT} is.* Düşmanlık; çekişme; mücadele.

hısam[2], [Ar. ḫışām خصام] *(hısa:m) {OsT} is.* **1.** (İki kişi için) birbirine düşmanlık etme. **2.** Çarpışma; musahama.

hısan[1], [Ar. ḫışān حصان] *(hısa:n) {OsT} is. zol.* Aygır.

hısan[2], [Ar. ḫışān خصان] *(hısa:n) {OsT} is.* Seçkin kişiler.

hısas, [Ar. ḫişşe > ḫışaş حصص] *{OsT} is.* Paylar; hisseler.

hısb, [Ar. ḫışb خصب] *{OsT} is.* **1.** Ucuzluk. **2.** Bolluk.

hısım, [Ar. ḫısm خصم] *{OsT} is.* Soy bakımından ve evlenme dolayısıyla aralarında bağ bulunanlar; akraba. ◻ **hısım akraba,** *Yakın ve uzak akraba.*

hısımcak, -ğı [hısım-cak] *{ağız} sf.* (Kişi için) akrabalarını çok seven. [DS]

hısımlık, -ğı [hısım-lık] *is.* Bir veya birkaç kimseyi kendi aralarında birleştiren bağ; evlilik bağı.

hısırık, -ğı [hıs-ır-ık / hıs-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Islık. [DS] ◻ **hısırık atmak,** *{ağız} Islık çalmak.* [DS]

hıska, [ḳıs-ḳa / ḫısḳa] *(khıska) is.* Kıssa; hikâye. [EUTS]

hısn, [Ar. ḥısn حصن] *{OsT} is.* **1.** Korunmuş yer; kale. **2.** Girilmesi güç veya imkânsız yer; sarp yer.

hıssisa, [Ar. ḫışşīşā خصيصا] *(hıssi:sa:) {OsT} sf.* Bir kişiye veya bir şeye özgü olma durumu.

hısta, [Ar. ḫışşa] *{ağız} is.* Pay; hisse. [DS]

hış[1], [haş / hış *(yans.)*] *is.* Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hış hış, hış-ır hışır, hış-ır olmak, hış-ır-tı, hış-ta-k* ◻ **hış hış,** *Sürtünen ipek vb. kumaşların çıkardığı ses.*

hış[2], [hıç / hıs / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hış-kır-mak, hış-kır-t-mak, hış-kır-ık*

hış[3], [hış *(yans.)*] *is.* Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hış-da-mak, hış hış, hış-ı-la-mak, hış-ır-da-mak, hış-la-mak, hış-ta-mak, hış-ta-m*

hış[4], [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *hış-ıl-da-k, hış-ır su*

hış[5], [hış *(yans.)*] *{ağız} is.* **1.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan kök. **2.** *sf.* İçi boş; çürük. [DS] ◻ **hışı çıkmak,** *1. Parçalanmak. 2. Çok yorulmak.*

hış[6], [hış *(yans.)*] *{ağız} sf.* **1.** Ağır. **2.** Çok. [DS]

hış[7], [? hış] *{ağız} is.* Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. [DS]

hış'a, [Ar. ḫış'a حشعه] *{OsT} is.* Doğum sırasında ölen annenin karnı yarılarak çıkarılan çocuk.

hışadan, [hış *(yans.)* > hış-a-dan] *{ağız} zf.* Birden ve sert bir hışırtı ile. [DS]

hışar, [? hışar] *{ağız} e.* Eğer. [DS]

hışarmak, [hış-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Islanmak. **2.** (Cilt için) terden veya sıcaktan kızarmak. [DS]

hışdamak, [hış *(yans.)* > hış-da-mak / hış-ta-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Söylemek; ses çıkarmak. [DS]

hışdanmak[1], [hış *(yans.)* > hış-da-n-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Susmak; ses çıkarmamak.

hışdanmak[2], [hış *(yans.)* > hış-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Söylenmek; seslenmek. [DS]

hışdınmak, [hış *(yans.)* > hışt-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Önem vermemek; boş vermek; oralı olmamak; aldırmamak. **2.** Ayrılmak; bırakmak. [DS]

hışf, [Ar. ḫışf خشف] *{OsT} is.* Geyik yavrusu.

hışhış, [hış *(yans.)* > hış+hış] *{ağız} sf.* (Kişi için) öksürüklü. [DS]

hışıl, [hış *(yans.)* > hış-ıl] *is.* **1.** Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan yansımalı gövde. **4.** Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. **5.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan yansımalı gövde.

hışılamak, [hış-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sık sık ve ses çıkararak soluk alıp vermek. [DS]

hışıldama, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-ma] *is.* **1.** Hışıltı sesi çıkarma. **2.** Sürtünme sesi.

hışıldak, -ğı [hış-ıl-da-k] *{ağız}* is. Kükürtlü kaynak suyu. [DS]

hışıldamak, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Hışıltılı ses çıkarmak. **2.** Sert ve sürekli sürtünme sesi çıkarmak.

hışıldatma, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-t-ma] *is.* Hışıltı sesi çıkartma.

hışıldatmak, [hış *(yans.)* > hış-ıl-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hışıldamasına yol açmak.

hışıltı, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı] *is.* Sert ve sürekli sürtünme sesi.

hışıltılı, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı-lı] *sf.* Hışıldama sesi çıkaran; hışıltısı olan.

hışıltısız, [hış *(yans.)* > hış-ıl-tı-sız] *sf.* Hışıltısı olmayan.

hışım, [hış *(yans.)* > hış-ım] *{ağız} is.* **1.** Sel. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. **3.** *sf.* (Su için) çok sıcak. **4.** Pek çok. [DS]

hışım, -şmı [Far. ḫışm خشم] *{OsT} is.* Kızgın olma durumu; öfke; kızgınlık. ◻ **hışma gelmek,** *Kızmak; öfkelenmek.*‖ **... in hışmına uğramak,** *Birisi-*

nin öfke ve kızgınlığından dolayı azarlanmak, dövülmek vb. zarara uğramak.

hışımlanma, [hışım-la-n-ma] *is.* Öfkelenme; kızına.

hışımlanmak, [hışım-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kızgın hâle gelmek; öfkelenmek.

hışınmak, [hış *(yans.)* > hış-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yumruğunu kaldırarak vuracakmış gibi yapmak; öfkelenmek. **2.** Rahat etmek. [DS]

hışır[1], [hış *(yans.)* > hış-ır] *is.* **1.** Kuru ve sert şeylerin birbirine sürtünmesini, çarpmasını; cam ya da metal eşyaların birbirine dokunmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan yansımalı gövde. **2.** Hıçkırmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Soluk alıp vermeyi, öksürmeyi ve söylenmeyi anlatan yansımalı gövde. **4.** Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. **5.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalanmasını anlatan yansımalı gövde. ☐ **hışır hışır,** *Hışırtı yaparak.*

hışır[2], [Ar. kışr *(kabuk)* => hışır] *is.* **1.** Kavunun kabuk kısmı. **2.** Olgunlaşmamış kavun. **3.** Kötü tabaklama sonucu bazı sert kısımları olan deri. **4.** *{ağız}* Taze salatalık. [DS] **5.** *{ağız}* Sebze, meyve. [DS]

hışır[3], [Erme. ḫoşor] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iri, şişman ve güçlü. **2.** Sert karakterli ve kaba. **3.** *argo.* Aptal; düşüncesiz. **4.** İçi içine sığmayan; yaramaz. [DS]

hışır[4], [hış-ır] *{ağız} sf.* **1.** (İnsan, hayvan vb. için) hastalıklı; zayıf; çelimsiz. **2.** (Sebze meyve için) çürümüş. **3.** (Meyve için) sulu. **4.** *is.* Bir şeyin artığı; işe yaramayanları; süprüntü ve döküntüsü. [DS] ☐ **hışır etmek,** *{ağız} 1. Parçalamak. 2. Birini kendinden geçecek kadar dövmek. 3. Yok etmek; bozmak.* [DS]‖ **hışırı çıkmak,** *(Eşyalar için) yıpranmış olmak; örselenmek.*‖ **hışır olmak,** *{ağız} 1. Parça parça olmak; ufalmak. 2. Eskimek; yıpranmak. 3. Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS]

hışır[5], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** Nemli toprak. **2.** Çamur olduğu için zamanında ekilemeyen toprak. **3.** Ürün yetişmesine elverişli olmayan, sert toprak. **4.** İri taneli kumluk yer. **5.** Suya batmayan çakıl. **6.** Yaş odun. [DS]

hışır[6], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** Patiska veya amerikan bezlerinin kolası; çiriş. **2.** Yastık, yatak, yorgan vb. şeylerin içine konulan pamuk ya da yün; kıtık. **3.** Açılmış pamuk kozası. [DS] ☐ **hışır otu,** *{ağız} bot. Mısır yoncası, (Trifolium lenguminosae).* [DS]

hışır[7], [hış-ır] *{ağız} is.* Çok sıcak su. [DS] ☐ **hışır su,** *{ağız} Kaynar su.* [DS]

hışır[8], [hış-ır] *{ağız} is.* **1.** İri saman. **2.** Samanından tamamıyla ayrılmamış tahıl. **3.** Tahıl içindeki saman ve toz toprak. [DS]

hışır[9], [hış-ır] *{ağız} is.* Yorgunluk. [DS] ☐ **hışırı çıkmak,** *{ağız} Yorgunluktan bitkin düşmek.* [DS]‖ **hışır olmak,** *{ağız} Çok yorulmak; yorgun olmak.* [DS]

hışır[10], [hış-ır] *{ağız} sf.* **1.** Küçük. **2.** Bol; çok. [DS]

hışır[11], [hış-ır] *{ağız} is.* Tezek kırıntıları. [DS]

hışırdama, [hış-ır-da-ma] *is.* Hışırtı çıkarma eylemi.

hışırdamak, [hış-ır-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Hışırtı sesi çıkarmak.

hışırdatma, [hış-ır-da-tma] *is.* Hışırdamasını sağlama eylemi.

hışırdatmak, [hış-ır-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Hışırdamasını sağlamak.

hışırdayış, [hış-ır-da-y-ış] *is.* Hışırdama eylemi ve biçimi.

hışırlık, -ğı [hışır-lık] *is.* Hışır olma durumu; kabalık aptallık.

hışırtı, [hış-ır-tı] *is.* İnce ve sert cisimlerin sürtünmesinden çıkan hışırdama sesi.

hışırtılı, [hış-ır-tı-lı] *sf.* Hışırtısı olan.

hışırtısız, [hış-ır-tı-sız] *sf.* Hışırtısı olmayan.

hışkı, [Yun. phouski] *{ağız} is.* → fışkı. [DS]

hışkıllı, [hışkıl-lı] *{ağız} sf.* Saygısız. [DS]

hışkırık, [hıç-kır-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hışkırtmak, [kış-kır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kışkırtmak. [DS]

hışlama, [hış-la-ma] *is.* Hışıltı sesi çıkarma eylemi.

hışlamak, [hış-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hışıltı sesi çıkarmak. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Homurdanmak. [DS] **3.** *{ağız}* Sık sık nefes almak. [DS]

hışm, [Far. ḫışm خشم] *{OsT} is.* → hışım. ☐ **hışm-ālūd,** *{OsT} Darılmış; kırgın.*‖ **hışm-gîn,** *{OsT} Darılmış; dargın; öfkeli; kızgın.*‖ **hışm-nāk,** *{OsT} Öfkeli; kızgın.*

hışma, [? hışma] *{ağız}* is. Avuç. [DS]

hışmalamak, [hışma-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* Avuçlamak. [DS]

hışmar, [? hışmar] *{ağız} is.* Üzüm salkımlarının yere değmemesi için asma dallarının altına destek olarak konulan çatal değnekler. [DS]

hışmin, [Far. ḫışmīn خشمین] *(hışmi:n) {OsT} sf.* Darılmış; dargın.

hışnamak, [hış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sık sık nefes alıp vermek. [DS]

hışt, [Far. ḫışt خشت] *{OsT} is.* **1.** Kerpiç. **2.** Tuğla. **3.** Küçük bir mızrak biçiminde, ortası ip halkalı ve orta parmağa takılarak atılan eski bir savaş aracı. **4.** *{ağız}* Büyük bıçak. [DS] **5.** *{ağız}* Ucu sivri demir. [DS] **6.** *{ağız}* Zıpkın. [DS] ☐ **hışt etmek,** *{ağız} Kesip atmak.* [DS]‖ **hışt-ı hām,** *{OsT} Pişmemiş kerpiç.*‖ **hışt-i pühte,** *{OsT} Fırınlanmış tuğla.*‖ **hışt-tābe,** *{OsT} Tuğla ocağı.*‖ **hışt-zen,** *{OsT} Tuğlacı.*

hışta, [? hışta] *{ağız} is.* Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli tasma. [DS]

hıştam, [hış-ta-m] *{ağız} is.* Homurtu; gürültü. [DS]

hıştama, [hış-ta-ma] *{ağız} is.* **1.** Duyurma. **2.** Sezdirme. [DS]

hıştamak, [hış-ta-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-t(ı)-yor]* **1.** Hiçbir şeye aldırmamak. **2.** Ses çıkarmak; söylenmek. [DS]

hıştaman, [hış-ta-man] *{ağız} sf.* Çok konuşmayan. [DS]

hıştanmak, [hış-ta-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [ır]* Susmak. [DS]

hıştandık, [hış-ta-n-dık] *{ağız} ünl.* Sus artık!

hıştek, [Far. ḫışt خشت] *{OsT} is.* Küçük kerpiç.

hıştık, -ğı [hışt-ık] *{ağız} sf.* (Öküz, manda vb. için) boynuzları yukarı doğru kavisli olan. [DS]

hıştınmak[1], [hış-tı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Ses çıkarmadan uslu uslu durmak. **2.** Ürkmek; korkmak. [DS]

hıştınmak[2], [hışt-ın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Birine gözdağı vermek. **2.** Önemsemek; üstüne almak; alındırmak. **3.** Korumak; gözetmek; ilgilenmek. [DS]

hıştınmak[3], [hiç-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir şeyi kendi hâline bırakmak; boş vermek; terk etmek. [DS]

hışva, [? hışva] *{ağız} is.* **1.** Pamuk kozası. **2.** Çok kurumuş şey. **3.** Çerçöp. **4.** (Çamaşır, elbise vb. için) eski. [DS] 🗗 **hışvası çıkmak,** *{ağız} Parçalanmak; eskimek.* [DS]

hıt[1], [hat / hıt *(yans.)*] *is.* Kırmayı, kesmeyi ve koparmayı, sert biçimde ısırmayı, kazımayı anlatan kök. [Zülfikar] *hıt-ır-da-tmak*

hıt[2], [? hıt] *{ağız} is.* **1.** Kötülük. **2.** Kin. **3.** *sf.* Cimri. [DS]

hıtam, [Ar. ḫıtām خطام] *(hıta:m) {OsT} is.* Yular; dizgin.

hıtar, [Ar. ḫatar > ḫıṭār خطار] *(hıtār) {OsT} is.* Tehlikeler.

hıtat, [Ar. ḫıṭṭa > ḫıṭāṭ خطاط] *(hıta:t) {OsT} is.* Ülkeler; memleketler.

hıtbe, [Ar. ḫıṭbe خطبه] *{OsT} is. huk.* **1.** (Erkek için) bir kadın ile evlenme iradesinin açıklanması. **2.** Evlenilmek üzere istenilmiş ya da teklifte bulunulmuş kız veya kadın.

hıthıtlanmak, [hıt+hıt-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kederlenmek; kaygılanmak. [DS]

hıtık[1], **-ğı** [hıt-ık] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman ve kısa boylu. [DS]

hıtık[2], **-ğı** [hıt-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

hıtır, [Ar. ʿıṭr] *{ağız} is.* **1.** Çam ağacı. **2.** Itır çiçeği. [DS]

hıtış, [hıt-ış] *{ağız} sf.* Dağınık; düzensiz. [DS]

hıtlak, -ğı [hıt-la-k / hırt-la-k] *{ağız}* **1.** Gırtlak. **2.** Ham kavun, karpuz. [DS]

hıtta, [Ar. ḫıṭṭa خطه] *{OsT} is.* Ülke; memleket. 🗗 **hıtta-i cesîme,** *{OsT} Büyük ülke.*|| **hıtta-i evvel,** *{OsT} gök b. Dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakasına kadar bütün arş.*|| **hıtta-i kül,** *{OsT} gök b.* → hıtta-i evvel.

hıv, [ḳıv / ḫıv] *{eT} is.* Kut; saadet. [EUTS]

hıvga, [hıv-ga] *{ağız} is.* İç sıkıntısı. [DS]

hıvgamak, [hıv-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Bir felaketi önceden sezerek sıkılmak. **2.** *gçl. f.* Kışkırtmak; ayartmak. **3.** Özendirmek. [DS]

hıvlıg, [ḳıv-lıġ / ḫıv-lıġ] *{eT} sf.* Kutlu. [EUTS]

hıyaban, [Far. ḫıyābān خیابان] *(hıya:ba:n) {OsT} is.* **1.** İki tarafı sık ve yüksek ağaçlarla çevrili geniş yol. **2.** Ortasından su akan ağaçlık yer.

hıyabet, [Ar. ḫıyābet خیابت] *(hıya:bet) {OsT} is.* Payı bulunma; nasibi olma.

hıyallamak, [hıyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Sezmek; anlamak; hissetmek. **2.** Farkına varmak. **3.** Hayal görmek. [DS]

hıyam, [Ar. ḫayme > ḫıyām خیام] *(hıya:m) {OsT} is.* Çadırlar.

hıyanat, [Ar. ḫıyānet > ḫıyānāt خیانات] *(hıya:na:t) {OsT} is.* Hainlikler; kötülükler.

hıyanet, [Ar. ḫıyānet خیانت] *(hıya:net) {OsT} is.* **1.** Kutsal sayılan değerlere karşı kötülükte bulunma, el uzatma; hainlik. **2.** Güveni kötüye kullanma. **3.** Aşkta vefasızlık; aldatma. **4.** *sf.* Sözünde durmayan; vefasız. 🗗 **hıyânet-kâr,** *{OsT} Hıyanet eden; hain.*|| **hıyânet-kârâne,** *{OsT} Hainlik edercesine.*|| **hıyânet-i vatan,** *{OsT} Vatana kötülük etme; vatan hainliği.*

hıyaneten, [Ar. ḫıyāneten خیانةً] *(hıya:ne'ten) {OsT} zf.* İyiliğe karşı kötülük ederek; hainlik ederek.

hıyanetlik, -ği [hıyânet-lik] *(hıya:netlik) is.* İyiliğe karşı yapılan kötülük; hainlik.

hıyar[1], [Far. ḫıyār خیار] *(hıya:r) {OsT} is. bot.* **1.** Kabakgillerden, uzun iri meyveli, sürüngen gövdeli, çiçekleri sarı renkli ve bir evcikli, oldukça düzgün, tüylü ve dikencikli ve çok tohumlu bir yıllık otsu bitki, *(Cucumis sativus).* **2.** Bu bitkinin sebze olarak yenilen meyveleri; salatalık. **3.** *argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala. 🗗 **hıyar kesen,** *{ağız} Bitkilerin köklerini keserek zarar veren bir böcek; danaburnu.* [DS]

hıyar[2], [Ar. ḫıyār خیار] *(hıya:r) {OsT} is. huk.* **1.** Bir şeyi yapma veya yapmama hakkı; seçim yapma özgürlüğü. **2.** Alışverişte sonradan cayma işi; malı iade edebilme hakkı; muhayyer olma durumu. 🗗 **hıyâr-ı ayb,** *{OsT} Malın ayıplı olması dolayısıyla iade etme hakkı.*|| **hıyâr-ı bülûğ,** *{OsT} Buluğ sebebiyle nikâhı feshettirme muhayyerliği.*|| **hıyâr-ı**

gabn ü ta'rîr, *{OsT} Satıcının söylediğine güvenerek alınan bir malın yüksek fiyatlı olduğunun anlaşılması üzerine doğan iade etme hakkı.*|| **hıyâr-ı hiyânet-i mürâbaha,** *{OsT} Satıcının kötü niyet ve davranışının anlaşılması üzerine malın iadesi ile ilgili muhayyerlik.*|| **hıyâr-ı hiyânet-i tevlîye,** *{OsT} Peşin olarak satın alınan bir malın, satıcının kötü niyetliliğinin anlaşılması üzerine doğan iade etme serbestliği hakkı.*|| **hıyâr-ı ıtk,** *{OsT} Efendisi tarafından birisi ile evlendirilmiş olan cariyenin azat olunduğunda, kocasını istemediği takdirde nikâhı bozabilme serbestliği.*|| **hıyâr-ı nakd,** *{OsT} Ödeme için gün belirlenmiş bir alışverişte, satıcının parayı belirlenen günde alamaması durumunda ortaya çıkan muhayyerlik hakkı.*|| **hıyar maraz,** *{eT} Ücretle çalışan adam; irgat.* [DLT]

hıyar[3], [Ar. ḫayr > ḫayyir > ḫıyār خيار] *(hıya:r) {OsT} sf.* İyiliği çok olan; hayrı çok olan.

hıyarağa, [Ar. ḫiyār + T. ağa] *is. argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala.

hıyarağalık, -ğı [Ar. ḫiyār + T. ağa-lık] *is. argo.* Kaba saba olma, yol yordam bilmezlik, görgüsüzlük; budalalık.

hıyarağası, [Ar. ḫiyār + T. ağa-s-ı] *is. argo.* Kaba saba, yol yordam bilmez, görgüsüz kimse; budala.

hıyarat, [Ar. ḫıyārāt خيارات] *(hıya:ra:t) {OsT} is.* Alışverişteki sonradan cayma veya kabul etme konusundaki serbestlikler; hıyarlıklar.

hıyarcık, -ğı [hıyar-cık] *is. tıp.* Kasık lenf bezlerinin iltihaplanması ile ortaya çıkan hastalık.

hıyarcıl, [hıyar-cıl] *is. tıp.* → hıyarcık.

hıyarlama, [hıyar-la-ma] *{ağız} is.* Ham kavun; kelek. [DS]

hıyarlaşma, [hıyar-la-ş-ma] *is. argo.* Kabalık etmeye başlama.

hıyarlaşmak, [hıyar-la-ş-mak] *is. argo.* Kabalık etmeye, budalaca davranışlarda bulunmaya başlamak.

hıyarlık, -ğı [hıyar-lık] *is. argo.* Kaba saba olma, yol yordam bilmezlik, görgüsüzlük; budalalık. 🗗 **hıyarlık etmek,** *Kabalık etmek, budalaca davranışlarda bulunmak.*

hıyarşembe, [Ar. ḫıyār + Far. senber خیارشنبر] *{OsT} is. bot.* Baklagillerden tropikal bölgelerde yetişen tüysü yapraklı, sarı çiçekli; siyah renkte olan meyvelerinin içinde ağrısız hafif bir müshil etkisi gösteren bir helme bulunan bir bitki; Hint hıyarı, *(Cassia fistula).*

hıyat[1], [Ar. ḫāit > ḫıyāṭ حياط] *(hıya:t) {OsT} is.* Perdeler; engeller.

hıyat[2], [Ar. ḫıyāṭ خياط]*(hıya:t) {OsT} is.* **1.** İpek iplik; ibrişim. **2.** Dikiş iğnesi.

hıyate, [Ar. ḫıyāṭe خياطه] *(hıya:te) {OsT} is.* **1.** Dikiş dikme işi; terzilik. **2.** *tıp.* Kesilen bir uzvun ameliyatla yerine dikilmesi. **3.** Ameliyatta dikiş için kullanılan iplik vb. şeyler.

hıyatet, Ar. ḫıyāṭet خياطت] *(hıya:tet) {OsT} is.* Dikiş işleri; terzilik. 🗗 **hıyâtet-hâne,** *{OsT} Dikiş yurdu; dikim evi.*

hıyaz, [Ar. ḫayż > ḫıyāż حياض] *(hıya:z) {OsT} is. tıp.* Aybaşı hâlleri.

hıyaz, [Ar. ḫavż > ḫıyāż حياض] *(hıya:z) {OsT} is.* Havuzlar.

hıyaze, [Ar. ḫiyāzet حيازه] *(hıya:ze) {OsT} is. huk.* Sahipsiz olan ve özel mülkiyete geçirilmesi uygun bulunan bir malı ihraz ederek kendi mülkiyetine geçirme.

hıyem, [Ar. ḫayme > ḫıyem خيم] *{OsT} is.* Çadırlar; gölgelikler.

hıyere, [Ar. ḫıyere خيره] *{OsT} is.* **1.** Benzerlerinden ayırma; beğenme; seçme. **2.** Seçilmiş; beğenilmiş; seçkin. 🗗 **hıyere-i nâs,** *{OsT} Seçkin kimseler.*|| **hıyeret'ullah,** *{OsT} Allah'ın seçtiği.*

hıyır, [kıy-ır] *{ağız} is.* Sürtünme sesini anlatır; kıyırtı; gıcırtı. 🗗 **hıyır hıyır,** *{ağız} (Sebze için) çok taze.* [DS]

hıyırtı, [kıy-ır-tı / hıy-ır-tı] *{ağız}* is. Tavandan dökülen toprak sesi; hışırtı. [DS]

hıylı, [hıy-lı] *{ağız} sf.* Öfkeli. [DS]

hıynı, [? hıynı] *{ağız} sf.* **1.** Budala. **2.** *is.* Büyü. [DS]

hıynılanmak, [hıynı-la-n-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* Büyülenmek. [DS]

hıyre, [Far. ḫıyre خيره] *{OsT} sf.* **1.** (Göz için) donuk; fersiz. **2.** Kamaşmış. 🗗 **hıyre-bahş,** *{OsT} Göz kamaştıran; akıl durduran.*|| **hıyre-çeşm,** *{OsT} 1. Kamaşık göz; gözü kamaşmış. 2. Fersiz gözlü. 3. Utanmaz; hayâsız. 4. İnatçı. 5. Cesur.*|| **hıyre-dest,** *{OsT} Tuttuğu işi bozan; eli sakar.*|| **hıyre-gî,** *{OsT} 1. (Göz için) donukluk; kamaşıklık. 2. Şaşkınlık.*|| **hıyre-küş,** *{OsT} 1. Haksız yere adam öldüren. 2. Sevilen; sevgili.*|| **hıyre-re'y,** *Kötü oy sahibi; oyu zarar getiren.*|| **hıyre-sâz,** *{OsT} Göz kamaştırıcı; gösterişçi.*|| **hıyre-ser,** *{OsT} Sersem; alık.*|| **hıyre-serâne,** *{OsT} Sersemcesine; alıkçasına.*|| **hıyre-serî,** *{OsT} Sersemlik; alıklık.*

hız[1], [hız] *is.* **1.** Çabukluk; sürat. **2.** Bir hareketten doğan güç; şiddet. **3.** Çaba; gayret; takat; güç. **4.** *fiz.* Alınan yolun zamana bölümü; sürat. 🗗 **hız almak,** *Oldukça uzağa atlamak veya bir engelden sıçramak için geri çekilerek birden fırlama.*|| **hız etmek,** *{eAT} Hızlanmak; ileri atılmak.*|| **hızını alamamak,** *1. Yavaşlayamamak; duramamak. 2. Öfkesini yenememek; yatışamamak.*|| **hızını almak,** *1. Yavaşlamak; süratini kaybetmek. 2. Yatışmak;*

öfkesini yitirmek.|| **hızını kaybetmek,** *Yavaşlamak; etkisini yitirmek; hükmü kalmamak; geçerliliğini yitirmek.*|| **hız vermek,** *1. Hızlandırmak; süratlendirmek. 2. İsteklendirmek; şevk vermek.*

hız[2], [ḫız] *{eT} is.* Kız. [EUTS] [DLT]

hız[3], [? hız] *{ağız} is.* Borç; ödünç. [DS]

hızal, [? hızal] *{ağız} is.* Hile. [DS]

hızan[1], [kız > kız-an *(genç)*] *{ağız} is.* **1.** Çocuk; kızan. **2.** Aile; çoluk çocuk. **3.** Hizmetçi; uşak. [DS] ◻ **hızan hırtık,** *{ağız} Çoluk çocuk.* [DS]

hızan[2], [kız-an] *{ağız} is.* Çifleşme dönemindeki dişi hayvan; kızan. [DS] ◻ **hızana gelmek,** *{ağız} (Dişi hayvanlar için) çiftleşme dönemi gelmek.* [DS]

hızan[3], [? hızan] *{ağız} is.* Bina yapımında kullanılan uzun yuvarlak ağaçlar. [DS]

hızan[4], [? hızan] *{ağız} sf.* **1.** Cimri. **2.** Sonradan görme; görmemiş. **3.** Yoksul; düşkün. **4.** Aç gözlü. **5.** Tembel. **6.** Ahmak. [DS] ◻ **hızan etmek,** *{ağız} Yoksul düşmek.* [DS]

hızan[5], [? hozan / hızan] *{ağız} is.* Birkaç yıl ekilmemiş tarla. [DS]

hızan[6], [? hızan / hızman] *{ağız} is.* Bağ evi. [DS]

hızane[1], [Ar. ḫızāne خزانه] *(hıza:ne) {OsT} is.* → hizane.

hızane[2], [Ar. ḫıżāne خضانه] *(hıza:ne) {OsT} is.* **1.** İmparatorluk döneminin sonlarına doğru medresede verilen sütanalık dersi. **2.** *huk.* Bir kişinin bir çocuğu himayesi altına alıp besleme, büyütme hak ve yetkisi.

hızanet[1], [Ar. ḫızāne خزانه] *(hıza:net) {OsT} is.* → hizanet.

hızanet[2], [Ar. ḫıżānet خضانت] *(hıza:net) {OsT} is.* **1.** Çocuğun bakımı için tutulmuş olma; sütanalık; dadılık. **2.** Hemşirelik.

hızanlık, -ğı [hızan-lık] *{ağız} is.* Yoksulluk. [DS]

hızar, [Erme. ḫizar] *(hı'zar) is.* **1.** Daha çok su, elektrik enerjisi veya motor gücü ile çalışan, tahta ve kereste biçmeye yarayan büyük bıçkı. **2.** *{ağız}* Döşeme tahtası. [DS]

hızarcı, [hızar-cı] *is.* Hızar işleten veya hızarla kereste biçen kimse.

hızarcılık, -ğı [hızar-cı-lık] *is.* Hızar ile kereste biçme işi veya bu işle ilgili meslek.

hızarık, -ğı [hızar-ık ?] *{ağız} is.* **1.** Talaş. **2.** Yonga. [DS]

Hızır, [Ar. ḫıżr خضر] *{OsT} is.* **1.** Halk inanışlarına göre ölmezlik sırrına ermiş ulu kişi. **2.** (Küçük h ile) çabuk davranan veya beklenmedik bir anda yardıma gelen kimse. ◻ **hızır gibi yetişmek,** *Çok sıkışık durumda olan birinin beklemediği anda başka biri yardıma gelmek.*

hızırilyas, [Ar. ḫıżır-elyās خضرالياس] *{OsT} is.* Altı mayıs günü; hıdırellez.

hızırilyaslamak, [hızırilyas-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hayvanların boyun ve kuyruk üstündeki tüylerini tıraş etmek. [DS]

hızka, [Ar. ḫızḳa حزقه] *{OsT} is.* Kalabalık; yığın.

hızkal, [? hızkal] *{ağız} is.* **1.** Teskere. **2.** Dışarı götürülen yemeklerin üzerine örtülen bez peçete. [DS]

hızla, [hız-la] *(hı'zla) zf.* Çabuk olarak; çabucak; süratle; hızlı bir biçimde.

hızlaba, [? hızlaba] *{ağız} is.* Nefes darlığı ve bronşit gibi solunumu güçleştiren hastalık. [DS]

hızlanan, [hızlan-an] *sf.* Hızlanma işini yapan.

hızlandırıcı, [hızlan-dır-ıcı] *sf.* **1.** Hız veren; hızı artıran. **2.** Donma, kuruma gibi fiziksel olayları çabuklaştıran. **3.** *kim.* Bir kimyasal tepkimenin sonucunu çabuk almayı sağlayan; katalizör. **4.** *is. nükl.* Bir nükleer deneyde kullanılan büyük enerjili tanecikleri üreten makine.

hızlandırılma, [hızlan-dır-ıl-ma] *is.* Hızlandırma işinin yapılma durumu.

hızlandırılmak, [hızlan-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hızlandırmak işi yapılmak; hız verilmek; hızı artırılmak.

hızlandırma, [hızlan-dır-ma] *is.* Hız verme eylemi; hızlı hâle getirme.

hızlandırmak, [hızlan-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hız vermek; hızlı hâle getirmek; hızını arttırmak.

hızlanış, [hızlan-ış] *is.* Hızlanma durumu ve biçimi.

hızlanma, [hız-la-n-ma] *is.* Hız kazanma.

hızlanmak, [hız-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Hız kazanmak; çabuklaşmak; süratlenmek; hızı artmak.

hızlı, [hız-lı] *sf.* **1.** Çabuk; süratli; seri. **2.** *zf.* Güç kullanarak; şiddetle. **3.** Yüksek sesle. **4.** İvedi olarak; ivedilikle. **5.** *mecaz.* Uçarı; çapkın; hovarda. ◻ **hızlı hızlı,** *İvedilikle; çabuk çabuk.*|| **hızlı** (akın) **hücum,** *Basketbolde, karşı tarafın toparlanmasına fırsat vermeden yapılan hızlı hücum; fast break.*

hızlılık, -ğı [hız-lı-lık] *is.* Hızlı olma durumu; sürat.

hızına, [? hırızma / hızına] *is.* → hırızma.

hızman, [? hızman] *{ağız} is.* **1.** Söğüt çubuklarından örüldükten sonra dışı hayvan gübresi ile sıvanmış bir tür eski tip kovan. **2.** Çalı ve değneklerden yararlanılarak yapılmış bahçe kulübesi. **3.** Çiriş kökünden yapılan yağ kabı. [DS]

hızmık, -ğı [? hızmık] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan veya bitki için) zayıf; iyi gelişmemiş; arık. **2.** *is.* Yıkanan buğdayın su üstünde toplanan kabuk ve diğer saman artıkları; kapçık. **3.** Küçük taneli veya tane tutmayan mısır. [DS]

hızölçer, [hız + ölç-er] *is. fiz.* Hareketli bir cismin birim zamanda aldığı yolu ölçen alet; ivmeölçer.

Hızr, [Ar. ḫıżr خضر] *{OsT} is.* → Hızır.

hi, [hi] *{ağız} e.* **1.** Evet; doğru. **2.** *ünl.* Buyur! [DS]

hiar, [Orta Far. ḫiyār خيار] *{eT} is.* Yardımcı; dost. [Gabain]

hib[1], [hib / hüb *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hib-i+bik*

hib[2], **-bbi** [Ar. ḥibb حب] *{OsT} is.* **1.** Sevgi. **2.** Sevgili. **3.** Yol arkadaşı.

hib[3], **-bbi** [Ar. ḫibb خب] *{OsT} sf.* Hileci; aldatıcı.

hiba[1], [Ar. ḥibā حبا] *(hiba:) {OsT} is.* **1.** Bahşiş. **2.** Kadına kocasından kalan pay. **3.** Vergi.

hiba[2], [Ar. ḫibā خبا] *(hiba:) {OsT} is.* Keçe veya abadan yapılma çadır; ak ev.

hibab, [Ar. ḥabb > ḥibāb حباب] *(hiba:b) {OsT} is.* **1.** Haplar. **2.** Tohumlar; taneler.

hibal, [Ar. ḥabl > ḥibāl حبال] *(hiba:l) {OsT} is.* İpler; urganlar. 🗗 **hibāl-i savtıyye-i süflā,** *{OsT} anat. Alt ses telleri.*|| **hibāl-i savtıyye-i ulyā,** *anat. Üst ses telleri.*

hibale, [Ar. ḥabl > ḥibāle حباله] *(hiba:le) {OsT} is.* **1.** (Maddî ve manevi) tuzak; ağ. **2.** Bağ. **3.** Kement. 🗗 **hibāle-i izdivāc,** *{OsT} Evlilik bağı.*|| **hibāle-i elbisāt,** *{OsT} Gizli kapaklı tuzak.*

hibar, [Ar. ḥibār حبار] *(hiba:r) {OsT} is.*→ habar.

ḥibat, [Ar. hibe > hibāt هبات] *(hiba.t) {OsT} is.* Hibeler; bağışlar.

hibban, [Ar. ḥibbān حبان] *(hibba:n) {OsT} is.* Sevgililer.

hibbe, [Ar. hibbe هبه] *{OsT} is.* Kesilmiş kumaş parçası; paçavra.

hibe, [Ar. hībe هيبه] *(hi:be) {OsT} is.* **1.** Birine bir şey bağışlama; karşılıksız verme; bağış. **2.** *huk.* Bir kişinin kendi elinde bulunan malını bir başkasına veya kuruma karşılıksız olarak vermesi işlemi; bağışlama; teberru etme. 🗗 **hibe etmek,** *Birine karşılıksız bir şey vermek; bağışlamak; hediye olarak vermek.*|| **hibe-nāme,** *{OsT} Birine bir şey bağışlandığı zaman yapılan senet.*

hibeb, [Ar. hibeb هبب] *{OsT} is.* Kesik kumaş parçaları; paçavralar.

hibere, [Ar. ḫibere خبره] *{OsT} is.* Yol yol çubuklar hâlinde dokunmuş kumaştan yapılan elbise; çubuklu elbise.

hibernasyon, [Fr. hibernation] *is.* **1.** Fizikî şartları değiştirmek ve ilaç kullanmak yoluyla, bir sıcak kanlı hayvanın veya insanın vücut ısısı, metabolizması ve oksijen alımını azaltarak hayatî faaliyetlerini yavaşlatma. **2.** Kış uykusu.

hibibik, -ği [hib+ibik / *eT* übgük] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

hibr, [Ar. ḥibr حبر] *{OsT} is.* **1.** Bilgin. **2.** Öğretmen. **3.** Yahudi hahamı, bilgin veya doktoru. **4.** Saygıya değer kişi. **5.** Mürekkep.

hibre[1], [Ar. ḫibre / ḫibret خبره / خبرت] *{OsT} is.* **1.** Bir şey hakkında kesin ve eksiksiz bilgi. **2.** Tecrübe.

hibre[2], [? hibre] *{ağız} is.* Nafaka. [DS]

hibrir, [Ar. ḥibrīr حبرير] *(hibri:r) {OsT} is.* Dağ çiçeği.

hibrit, [Lat. hybrida *(Romalı baba ile yabancı bir kadının çocuğu)* > Fr. hybride] *is. biy.* Irk ve tür olarak farklı ana ve babadan olan ara ırk; melez; çandır.

hibritleşme, [hibrit-le-ş-me] *is. biy.* **1.** Asıl ırk özelliklerini kaybederek melez nesil ortaya çıkması. **2.** Melezleşme; melez duruma gelme; çandırlaşma.

hic, [hıç / hış / hic *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hic-ik*

hica[1], **-a'i** [Ar. ḥicā' حجاء] *(hica:) {OsT} is.* Bilmece; bulmaca.

hica[2], **-a'i** [Ar. hicā' هجاء] *(hica:) {OsT} is.* Hicvetme.

hicab, [Ar. hicāb حجاب] *(hica:b) {OsT} is.* → hicap. 🗗 **hicāb-ı ebr,** *{OsT} Bulut perdesi.*|| **hicāb-ı çihre,** *{OsT} Yüz örtüsü.*|| **hicāb-ı hāciz,** *{OsT} 1. anat. Göğüs boşluğu ile karın boşluğunu ayıran zar; diyafram. 2. Fotoğraf makinelerinde objektif açıklığını büyültüp küçülten düzenek.*|| **hicāb-ı meşîmî,** *{OsT} Dölütü saran zar.*|| **hicāb-ı müstabtın,** *{OsT} anat. Plevra.*|| **hicābü'l-cevf,** *{OsT} anat. Diyafram.*|| **hicābü'l-kebed,** *{OsT} anat. Diyafram.*

hicabat, [Ar. ḥicāb > ḥicābāt حجابات] *(hica:ba:t) {OsT} is.* Şirinlik muskaları; tılsımlar.

hicabet, [Ar. ḥicāb > ḥicābet حجابت] *(hica:bet) {OsT} is.* **1.** Perdecilik; kapıcılık. **2.** Mabeyincinin işi ve mesleği.

hicabî, [Ar. ḥicābī حجابى] *(hica:bi:) {OsT} sf.* Zar ve perde ile ilgili olan.

hicac[1], [Ar. ḥicāc حجاج] *(hica:c) {OsT} is. anat.* Gözün ikinci katı.

hicac[2], [Ar. ḥicāc حجاج] *(hica:c) {OsT} is.* Deliller; belgeler.

hical[1], **-li** [Ar. ḥacle > ḥicāl حجال] *(hica:l) {OsT} is.* Gelin odaları; gerdekler.

hical[2], **-li** [Ar. hecl > hicāl هجال] *(hica:l) {OsT} is.* Çukurlar; uçurumlar.

hicam, [Ar. ḥicām حجام] *(hica:m) {OsT} is.* (Hayvan için) ağızlık.

hicamet, [Ar. ḥicāmet حجامت] *(hica:met) {OsT} is.* → hacamat.

hican, Ar. hecīne > hicān هجان] *(hica:n) {OsT} is. zool.* Hecinler.

hicap, -bı [Ar. ḥicāb حجاب] *(hica:p) {OsT} is.* **1.**

Perde; örtü; zar. **2.** Utanma; sıkılma; utanç; ar. **3.** *tasvf.* Mutasavvıflara göre gözle görülen dünyanın, insan kalbinde gerçeklerin tecelli etmesine engel olan etkisi. 🗗 **hicap duymak,** *Utanç duymak; utanmak.*|| **hicap etmek,** *Utanmak; sıkılmak; arlanmak.*

hicaplı, [hicap-lı] *sf.* **1.** Örtülü. **2.** Utangaç; sıkılgan.

hicapsız, [hicap-sız] *sf.* **1.** Örtüsü, perdesi olmayan. **2.** Utanmaz; sıkılmaz; arsız.

hicar, [Ar. ḥacer > ḥicār / ḥicāre حجاره] *(hica:re) {OsT} is.* Taşlar.

hicaz, [Ar. ḥicāz حجاز] *(hica:z) {OsT} is. müz.* **1.** Türk musikisinin dügâh perdesinde karar kılan sekiz numaralı basit bir makamı. **2.** Türk müziğinde do diyez notasını andıran perde.

hicazi, [Ar. ḥicāzī حجازی] *(hica:zi:) {OsT} sf.* **1.** Hicaz'a ait. **2.** Hicazlı.

hicazkâr, [Ar. ḥicāz+Far. kār حجاز کار] *{OsT} is. müz.* Türk müziğinde rast perdesinde karar kılan güzel bir makam.

hicazyolu, [Ar. ḥicāz + T. yol-u] *{ağız} is.* Samanyolu. [DS]

hicce, [Ar. ḥacc > ḥicce حجه] *{OsT} is.* Bir kere hacca gitme. 🗗 **hiccetül-vedâ,** *Veda haccı.*

hice, [Ar. hece] *{eAT} is.* Mezar taşı. 🗗 **hice taşı,** *{eAT} Mezar taşı.*

hiciklemek, [hicik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gözetlemek. [DS]

hicikmek, [hic-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** İçini çekerek ağlamak. **2.** Ürpermek. [DS]

hicir, [Ar. hicīr هجير] *(hici:r {OsT}) is.* Yaradılış; huy; âdet.

hiciren, [? hiciren] *{ağız} is.* İhtihap. [DS]

hiciv, -cvi [Ar. hecv هجو] *{OsT} is.* **1.** Kusur ve gülünçlüklerin anlatıldığı şiir; yergi. **2.** Kişisel, siyasi, dinî, ahlakî veya edebî alanlarda yazılmış veya söylenmiş yergi. **3.** Törelerin yerildiği yazı. **4.** Biri ile veya bir şeyle alay edilen herhangi bir yazı veya konuşma.

hicr, [Ar. hicr / hecr هجر] *{OsT} is.* **1.** Ayrılık; ayrılma. **2.** Sayıklama.

hicran, [Ar. hicr > hicrān هجران] *(hicra:n) {OsT} is.* **1.** Bir yerden veya bir kişiden ayrılma; ayrılık. **2.** Ayrılığın doğurduğu çok büyük üzüntü. 🗗 **hicrānmeāl,** *{OsT} Hicran bildiren.*|| **hicrān-zede,** *{OsT} 1. Ayrılığa düşmüş. 2. Üzülmüş; kederli.*|| **hicran olmak,** *{OsT} 1. Ayrılığa yol açmak. 2. Üzüntü vermek; dert olmak.*

hicret, [Ar. hicr > hicret هجرت] *{OsT} is.* **1.** Bulunduğu yerden başka bir yere göç etme; yer değiştirme; göç. **2.** *isl.* Hicrî takvimin başlangıcı kabul edilen Hz. Muhammed'in Miladî 622 senesinde Mekke'den Medine'ye yapmış olduğu göç. 🗗 **hicret etmek,** *Göç etmek; göçmek; yer değiştirmek.*|| **hicret-i nebeviyye,** *{OsT} Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.*

hicrî, [Ar. hicrī هجری] *(hicri:) {OsT} sf.* **1.** Hicretle ilgili. **2.** Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye yapmış olduğu göçle ilgili; bu olaya dayanan. **3.** Hicreti başlangıç olarak kabul eden. 🗗 **hicrî takvim,** *Hz. Muhammed'in hicretini başlangıç noktası olarak kabul eden ve Güneş yılına göre on gün kısa olduğu için her 36,5 yılda bir yıl fazlalık gösteren takvim.*

hicv, [Ar. هجو] *{OsT} is.* → hiciv.

hicvetme, [Ar. hicv + T. et-me] *is.* Alay yollu anlatma eylemi; alaylı tenkit.

hicvetmek, [Ar. hicv + T. et-mek] *gçl. f. [-(d)-er] [-(d)-i-yor]* Alay ederek eleştirmek; yermek.

hicvi, [Ar. hicvī هجوی] *(hicvi:) {OsT} sf.* Yergi ile ilgili; yerıneli.

hicviyat, [Ar. hicviyāt هجویات] *(hicviya:t) {OsT} is. ed.* Yergili şiirler.

hicviye, [Ar. hicviyye هجویه] *{OsT} is. ed.* Konusu bir kişi veya kurumu alay ederek eleştirmek olan şiir; yergi; taşlama.

hiç[1], [Far. hīç هیچ] *{OsT} zf.* **1.** Olumsuz bir cümlenin anlamını pekiştirmek için kullanılır. **2.** Soru cümlelerinde *"herhangi bir zaman, tesadüfen"* anlamlarını verir. **3.** *is.* Boş; değersiz ve önemsiz olan şey. **4.** *ünl.* Bir soruya açık ve net cevap verilmek istenmediği zaman söylenir. **5.** *{eAT}* Kötü; değersiz. 🗗 **hîç-ā-hîç,** *{OsT} 1. Tamamıyla yok olan. 2. Hiç olmayan.*|| **hiç de,** *Kesinlikle; katiyen.*|| **hiç değil,** *Asla; kesin olarak; kesinlikle.*|| **hiç değilse,** *1. Önemli olmasa bile; başka bir şey yoksa da. 2. En az; en azından. 3. Bari.*|| **hiçe dilemek,** *{eAT} Yok pahasına almak istemek.*|| **hiçe gitmek,** *Boşa gitmek; kaybolup gitmek; kaybolmak.*|| **hiçe indirgemek,** *Hiç saymak; önemsiz bulmak; önemsiz saymak.*|| **hiçe satmak,** *{eAT} 1. Yok pahasına vermek. 2. Karşılık alamayarak telef etmek.*|| **hiçe saymak,** *Önem vermemek; önemsiz bulmak.*|| **hîç-istān,** *{OsT} Yokluk ülkesi; adem.*|| **hîç-kâre,** *{OsT} İşi yolunda gitmeyen.*|| **hîç-kes,** *{OsT} Hiç kimse.*|| **hiç kimse,** *(İnsan olarak) ortalıkta görünmeyen; bulunmayan.*|| **hiç kitap açmamak,** *Ders çalışmamak.*|| **hiç mi hiç,** *Tamamen yok; hiç.*|| **hiç olmak,** *Kaybolmak; eriyip gitmek.*|| **hiç yoktan,** *1. Hiçbir sebep veya zorunluluk yokken; sebepsiz yere; sebepsiz olarak. 2. "Bununla da yetinebiliriz." anlamı katar.*|| **hiç yüzünden,** *Önemli sayılabilecek bir zorunluluk ve sebep olmaksızın.*

hiç[2], [? hiç] *{ağız} is.* Bacak kemiği. [DS]

hiç[3], [? hiç] *{ağız} is.* Mısır patlağı; kavurga. [DS]

hiç[4], [? hiç] *{ağız} is.* Tuz. [DS]

hiçbir, [Far. hīç + T. bir] *(hi'çbir) sf.* Önüne getirildiği isme ait varlıktan bir tane bile bulunmadığını ifade eder.

hiçbiri, [Far. hīç + T. bir-i] *(hi'çbiri) zm.* Söylenenlerden bir tekinin bile ortada bulunmadığını belirtir.

hiççi, [hiç-çi] *is.* **1.** *fel.* Gerçeğin bir temeli bulunmadığını, her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireyci. **2.** Her türlü siyasi düzeni inkâr ile toplumun bireyler üzerindeki baskısını kabul etmeyen kişi.

hiççilik, -ği [hiç-çi-lik] *is.* **1.** *fel.* Gerçeğin bir temeli bulunmadığını, her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireycilik; yokçuluk; nihilizm. **2.** Her türlü siyasi düzeni inkâr ederek toplumun bireyler üzerindeki hiçbir baskısını kabul etmeyen görüş. **3.** Ahlakî gerçeği ve değerleri reddeden öğreti; nihilizm; yokçuluk.

hiçî, [Far. hīçī هیچی] *(hi:çi:) {OsT} is.* Yokluk; boşluk.

hiçi, [gici / gicik] *{ağız} sf.* Kirli; pis. [DS]

hiçik, -ği [*eAT* gicik] *{ağız} is.* Göz ağrısı. [DS]

hiçin, [? hiçin] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

hiçleme, [hiç-le-me] *is.* Hiç yerine koyma; önem vermeme; önemsememe.

hiçlemek, [hiç-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Hiç yerine koymak; yok saymak; önem vermemek; önemsememek. **2.** *{ağız}* Ziyan etmek. [DS]

hiçleştirme, [hiç-le-ş-tir-me] *is.* **1.** Hiç durumuna getirme; yok etmeden yok sayma; inkâr etme. **2.** *fel.* Kendini inkâr etme.

hiçleştirmek, [hiç-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hiç durumuna getirmek; yok etmeden yok saymak; inkâr etmek. **2.** *fel.* Kendini inkâr etmek; kendi benliğinde hiçliği kabul etmek.

hiçli, [hiç-li] *{ağız} sf.* Taşlı. ☐ **hiçli toprak,** *{ağız} Taşlı toprak.* [DS]

hiçlik, -ği [hiç-lik] *is.* **1.** Hiç olma durumu; yok olma; yokluk. **2.** *fel.* Modern varoluşçu felsefede gerçeklerin, gerçekteki özelliklerin, gerçek olan durumların inkâr veya başka yollarla yok sayılması; yokluk.

hiçsinmek, [hiç-si-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Boş vermek; önem vermemek; hışdınmak. [DS]

hiçten, [Far. hīç +T. -ten] *sf.* **1.** Önemsiz; değersiz. **2.** *zf.* Gereksiz yere; yok yere; karşılıksız olarak; çabasız.

hidab[1], [Ar. ḥadeb > ḥidāb حداب] *(hida:b) {OsT} is.* Kamburluklar.

hidab[2], [Ar. ḥiżāb حضاب] *(hiza:b) {OsT} is.* Boya; kına. ☐ **hidāb-ālūd,** *{OsT} Renkli; renk renk.*

hidac, [Ar. ḥidāc حداج] *(hida:c) {OsT} sf.* Kusurlu; eksikli.

hidace, [Ar. ḥidāce حداجه] *(hida:ce) {OsT} is.* Deve yükü.

hidad, [Ar. ḥidād حداد] *(hida:d) {OsT} is.* Dul kadınların süslenmekten ve parfüm kullanmaktan vazgeçmesi.

hidadet, [Ar. ḥidādet حدادت] *(hida:det) {OsT} is.* Demircilik.

hidak, [Ar. ḥedeḳa > ḥidāḳ حداق] *(hida:k) {OsT} is.* Göz bebekleri.

hidal, -li [Ar. ḥidāl خدال] *(hida:l) {OsT} is.* Kolları bacakları semiz, etli butlu kadınlar.

hidam, [Ar. ḥidām خدام] *(hida:m) {OsT} is.* Deve ayaklarına bağlanan köstekler.

hidan, [Ar. hidān هدان] *(hida:n) {OsT} sf.* Ahmak.

hidas, [Ar. ḥidās حداس] *(hida:s) {OsT} is.* Son; bitim; nihayet.

hidaş, [Ar. ḥidāş خداش] *(hida:ş) {OsT} is.* Tırmalama.

hidat, [Ar. hādī > hidāt هدات] *(hida:t) {OsT} is.* Doğru yolu gösterenler.

hidatit, -di [Fr. hydatide] *is. zool.* İnsan ve pek çok canlının karaciğerinde gelişen köpek tenyasının larvası, *(Eohinococcus granulosus).*

hidaye, [Ar. ḥidāye حدایه] *(hida:ye) {OsT} is. zool.* Çaylak.

hidayet, [Ar. hidāyet هدایت] *(hida:yet) {OsT} is.* **1.** Doğru yola yöneltme. **2.** Bir kimseye Allah tarafından ilham edilen doğru yolu bulma sezisi; hak yol. **3.** Doğru yol; kurtuluş; İslamlık. ☐ **hidayete ermek,** *Müslüman olmak; kurtuluşa ermek.*

hiddet, [Ar. ḥiddet حدت] *{OsT} is.* **1.** Kızgınlık; öfke. **2.** Keskinlik; sertlik. ☐ **hiddete gelmek,** *Sinirlenmek; kızmak.*|| **hiddete kapılmak,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **hiddet etmek,** *Öfkelenmek; kızmak.*|| **hiddet-i basār,** *{OsT} Görüş keskinliği.*|| **hiddet-i havās,** *{OsT} Duyuların keskinliği.*|| **hiddet-i seyf,** *{OsT} Kılıcın keskinliği.*|| **hiddet-i tîğ,** *{OsT} Kılıcın keskinliği.*|| **hiddet-i zekâ,** *{OsT} Zekâ keskinliği*

hiddetlendirme, [hiddet-le-n-dir-me] *is.* Kızdırma; öfkelendirme.

hiddetlendirmek, [hiddet-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir kimsenin hiddetlenmesine yol açmak; kızdırmak, öfkelendirmek.

hiddetleniş, [hiddet-le-n-iş] *is.* Hiddetlenme eylemi veya biçimi.

hiddetlenme, [hiddet-le-n-me] *is.* Kızma; öfkelenme.

hiddetlenmek, [hiddet-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hiddetli bir duruma gelmek; kızmak; öfkelenmek.

hiddetli, [hiddet-li] *sf.* Öfkeli; kızgın.

hiddetsiz, [hiddet-siz] *sf.* Öfkesi ve kızgınlığı olmayan; öfkesiz.

hide, [? hide] *{ağız} is.* Ayakkabı. [DS]

hidem, [Ar. ḫidmet > ḫidem خدم] *{OsT} is.* İşler; görevler; hizmetler.

hidemat, [Ar. ḫidem > ḫidemāt خدامات] *(hidema:t) {OsT} is.* İşler; görevler; hizmetler. 🗗 **hidemāt-ı şākka,** *{OsT} Mahkûmlara gördürülen ağır işler; prangaya vurulma; kürek cezası.*

hidik, -ği [edik > hidik] *{ağız} is.* Bir tür kar ayakkabısı. [DS]

hidileşmek, [hidi-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Birbirine düşman olmak. [DS]

hidillenmek, [hidi-l-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Birilerine düşman olmak. [DS]

hidiri, [? hidiri] *{ağız} is.* Lades. [DS]

hidmet, [Ar. ḫidmet خدمت] *{OsT} is.* **1.** İş; görev; hizmet. **2.** Birinin işini yapma. 🗗 **hidmet-güzār,** *{OsT} 1. Başkalarının işini yapıveren; işgüzar. 2. Komisyoncu.*|| **hidmet-i askeriye,** *{OsT} Askerlik görevi.*|| **hidmet-i yārān-ı safā,** *{OsT} Safa dostlarının hizmeti.*|| **hidmet-kâr,** *{OsT} Hizmetçi.*

hidmetlenmek, [ḫidmet-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* Birini işe almak; işte kullanmak.

hidra, [Fr. hydre] *is. biy.* Hidralar takımından 1 cm. uzunluğunda, torbayı andırır bir vücudu olan, ağız çevresinde on kadar dokunacı bulunan bir tatlı su hayvanı, *(Hydra).*

hidralar, [hydra-lar] *is. biy.* Örnek hayvanı hidralar olan selentereler takımı.

hidrasit, -di [Hidrogéne + acide > Fr. hydracide] *is. kim.* Hidrojenin bazı ametallerle oksijensiz ortamda birleşmesinden meydana gelen bir tür asit.

hidrat, [Fr. hydrat] *is. kim.* **1.** Bir maddenin su ile verdiği birleşik. **2.** Eskiden hidroksitlere verilen isim.

hidratlama, [hidrat-la-ma] *is. kim.* Bir maddeyi su bağlayarak hidrat durumuna getirme.

hidratlamak, [hidrat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] kim.* Su ile birleştirmek.

hidratlaşmak, [hidrat-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır] kim.* Hidrat durumuna gelmek.

hidratlaştırıcı, [hidrat-la-ş-tır-ıcı] *sf. kim.* Bir hidratlaşma meydana getiren.

hidratlaştırılabilen, [hidrat-la-ş-tır-ıl-a+bil-en] *sf. kim.* Hidrat hâline getirilebilen.

hidratlı, [hidrat-lı] *sf. kim.* **1.** Su ile birleşmiş olan. **2.** Birleşiminde su bulunan.

hidro-, [Yun. hydor *(su)* > Fr. hydro-] *ön ek.* Başına getirildiği latince kökenli kelimelere *"su ile ilgili, suya ait"* anlamları katan ön ek.

hidrobiyoloji, [Fr. hidrobiologie] *is.* **1.** Sularda yaşayan canlıların hayatını inceleyen bilim. **2.** *sf.* Bu bilimle ilgili olan.

hidrodinamik, -ği [Fr. hydrodynamique] *is.* **1.** Sıkıştırılmamış suların akış hızı, akıntıların doğrultusu, debisi, basıncı gibi olayları ve bunlarla ilgili kanunları, bu sıvıların içine batırılmış cisimlerin karşılaştıkları direnci inceleyen bilim dalı. **2.** *sf.* Bu bilimle ilgili olan.

hidroelektrik, -ği [Fr. hydro-élèctrique] *sf.* Yüksekten düşen veya akıntının etkisi ile elektrik enerjisi üretimine dayanan. 🗗 **hidroelektrik santral,** *Su gücüyle elektrik enerjisi üreten merkez.*

hidrofil, [Fr. hydrophile] *sf.* **1.** Suya düşkün; sucul. **2.** Suyu soğuran. **3.** Bazı sıvıların içine konunca şişen koloidal madde. **4.** *biy.* Su böceği. 🗗 **hidrofil pamuk,** *Pansumanda kolayca sıvı emebilen dezenfekte pamuk.*

hidrofobi, [Fr. hydrophobie] *is.* Su korkusu.

hidrofor, [Fr. hydrophore] *is.* Suyu üst katlara basmak için kullanılan özel pomba.

hidrograf, [Fr. hydrographe] *is.* Bir bölgedeki yer üstü ve yer altı sularını inceleyen uzman.

hidrografi, [Fr. hydrographie] *is.* **1.** Bir bölgedeki yer altı ve yer üstü sularının durumunu inceleyen bilim. **2.** Bir bölgedeki akarsu ile göllerin bütünü. **3.** Bir bölgedeki kıyıların, adaların topografyası.

hidrojen, [Yun. hydro *(su)* + gennon *(doğuran)* > Fr. hydrogène] *is. kim.* Oksijenle birleşerek suyu oluşturan, atom numarası 1, renksiz, kokusuz ve tatsız gaz element; sembolü: H. 🗗 **hidrojen bağlantısı,** *kim. Bileşiminde hidrojen ile flüor, oksijen ve azot gibi element bulunan iki molekül arasındaki bağlantı biçimi.*|| **hidrojen bombası,** *Ağır hidrojen atomlarının çekirdeklerinin kaynaşarak helyum meydana getirmesi sırasında açığa çıkan çok büyük miktardaki enerji temeline dayanan bomba; termonükleer bomba.*|| **hidrojen gidermek,** *Bir bileşikteki hidrojeni almak, açığa çıkarmak.*|| **hidrojen iyonu,** *Elektronunu kaybetmiş ve yalnızca proton hâlinde olan hidrojen atomu.*

hidrojenleme, [hidrojen-le-me] *is. kim.* Bir maddeye hidrojen bağlanmasına dayanan kimyasal işlem.

hidrojenlemek, [hidrojen-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] kim.* Bir birleşik veya elementi hidrojen ile birleştirmek.

hidrojeoloji, [Fr. hydrogéologie] *is.* Yer altı sularının araştırılması ve elde edilmesi ile uğraşan bilim dalı.

hidrokarbon, [Fr. hydro+carbone] *is. kim.* Hidrojen ve karbonun meydana getirdiği ikili bileşik.

hidrokarbonat, [Fr. hydro+carbonate] *is. kim.* Hidratlı bazik karbonat.

hidrokarbür, [Fr. hydro+carbure] *is. kim.* Hidrojen ve karbonun meydana getirdiği ikili bileşik; hidrokarbon.

hidroklorik, -ği [Fr. hydrochlorique] *sf. kim.* Hidrojen ile klorun birleşmesinden meydana gelen. 🗗 **hidroklorik asit,** *Ekşi, kokusu keskin, renksiz, 1.27*

özgül ağırlığında, kolayca sıvılaşabilen hidrojen ve klorun bileşimi ile meydana gelmiş asit; tuz ruhu: HCl.

hidroksil, [Fr. hydroxile] *is. kim.* Suyun, hidroksitlerin, oksiasitlerin, alkollerin formüllerinde bulunan tek değerli –OH köküne verilen isim. 🗗 **hidroksil iyon,** *Bir elektron bağlandığı zaman eksi elektrik yükü alan* -OH *kökü.*

hidroksit, -di [Fr. hydroxide] *is. kim.* **1.** Bir metal oksidin su ile vermiş olduğu bileşik. **2.** Artı yüklü iyonlarla hidroksil kökü (OH)'nden oluşan bileşik.

hidrolik, -ği [Fr. hydrolique] *sf.* **1.** Su ile ilgili. **2.** Su veya diğer bir sıvı ile işleyen cendere. **3.** *is.* Suların akışı ile ilgili yasaları ve suların şebekelerle dağıtılması sırasında ortaya çıkan sorunları inceleyen bilim dalı.

hidroliz, [Fr. hydrolyse] *is. kim.* **1.** Bir molekülün su etkisi ile ikiye ayrılmasını sağlayan tepkime. **2.** Bir monoalkol veya polialkol esterine su bağlayarak bir maddenin yapısında bulunan alkol ve yağ asidini yeniden elde etme metodu.

hidrolog, -ğu [Fr. hydrologue] *is.* Suların fiziksel, kimyasal ve mekanik özelliklerini inceleyen bilim adamı veya bu konuda uzman.

hidroloji, [Fr. hydrologie] *is.* Suların fiziksel, kimyasal ve mekanik özelliklerini inceleyen bilim dalı.

hidrometre, [Fr. hydromètre] *is.* **1.** Herhangi bir haznedeki su yüksekliğini ölçmeye yarar alet; suölçer. **2.** Gelgit yüksekliğini ve yönünü ölçmeye yarar alet. **3.** Akarsuların taşkınlar sırasındaki yüksekliğini ölçmeye yarar cetvel.

hidroplan, [Fr. hydroplane] *is.* Bir hava pervanesi veya tepkili motorla itilen, altı düz gemi; hidroglisör.

hidrosefal, -li [Fr. hydrocéphale] *sf.* Beyin karıncıklarında beyin-omurilik sıvısı toplanmış olan.

hidrosefali, [Fr. hydrocéphale] *is.* **1.** Beyin karıncıklarında beyin-omurilik sıvısı toplanması biçiminde ortaya çıkan hastalık. **2.** Aynı sıvının beyin çevresinde, beyin zarı içinde toplanması.

hidrosel, [Fr. hydrocèle] *is.* Erbezi torbalarında sıvı toplanması.

hidrosfer, [Fr. hydrosphère] *is.* Yer yuvarlağının su ile kaplı olan bölümü; su küre.

hidrosiyanik, -ği [Fr. hydrocyanique] *sf.* Siyonejen ile hidrojenin birleşmesinden oluşan ve formik asidin nitrilini oluşturan asit: HCN.

hidroskopi, [Fr. hydroscopie] *is.* Yer altı sularını arayıp bulma işi.

hidrozol, -lü [Fr. hydrosol] *is. kim.* Sıvı ortamı su veya sulu çözeltiden oluşan eriyik.

hidrür, [Fr. hydrure] *is. kim.* Hidrojenin bir element veya bileşikle bağlanmasından meydana gelen yeni bileşik.

hife, [Ar. ḫîfe خيفه] *(hi:fe) {OsT} is.* → havf.

hiffet, [Ar. ḫiffet خفت] *{OsT} is.* **1.** Hafif olma durumu; hafiflik. **2.** Çabuk hareket etme yeteneği. **3.** Huzur ve rahat içinde olma. **4.** *mecaz.* Sevgide kararsızlık; hoppalık. 🗗 **hiffet-i mizāc,** *{OsT} Hoppalık.*|| **hiffet-i yed,** *{OsT} El çabukluğu; beceriklilik.*|| **hiffet-meşrep,** *{OsT} Sevgi işlerinde kararsız olan; hoppa; hafifmeşrep.*

hi-fi, [İng. high fidelity] *(hayfi) sf.* Kulağın normal olarak duyamayacağı kadar az sesleri ileten veya yükselten.

higro-, [Yun. hygrós *(nem)* > Fr. hygro-] *ön ek.* Başına getirildiği Latince kökenli kelimeler *"nemle ilgili, neme ait"* anlamları katan ön ek.

higrofil, [Fr. hygrphile] *sf.* (Bitkiler için) nemli yerleri seven; nemli yerlerde yetişen; nemcil.

higrometre, [Fr. hygromètre] *is.* Bir ortamdaki nem miktarını ölçmeye yarar alet; nemölçer.

higroskop, -bu [Fr. hygroscope] *is.* Bir tür nem ölçer.

higroskopik, -ği [Fr. hygroscopique] *sf.* Nemçeker.

higrostat, [Fr. hygrostat] *is.* **1.** Bir ortamdaki nem oranını sabit tutan alet. **2.** Nem denetimi.

higrotropizm, [Fr. hygrotropisme] *is.* Neme yönelim.

hijyen, [Yun. hygeia *(sağlık)* > Fr. hygiène] *is.* **1.** Sağlık koruma. **2.** Sağlık bilgisi.

hijyenik, -ği [Fr. hygiènique] *sf.* **1.** Sağlık koruma ile ilgili. **2.** Sağlık bilgisi kurallarına uygun. **3.** Sağlığa yararı olan.

hik[1], [hah / hak / hık / hik *(yans)*] *is.* Gülmeyi, kahkaha atmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hik-ir hikir, hik-ir-de-mek, hik-ir-ti*

hik[2], [Far. ḫîk خيك] *(hi:k) {OsT} is.* Deriden yapılmış kap; tulum. 🗗 **hîk-i şerāb,** *{OsT} Şarap tulumu.*

hikâyat, [Ar. ḥikāye > ḥikāyāt حكايات] *(hikâ:ya:t) {OsT} is.* Hikâyeler; öyküler.

hikâye, [Ar. ḥikāye / ḥikāyet حكايه / حكايت] *(hikâ:ye) {OsT} is.* **1.** Yazılı veya sözlü olarak bir olayın anlatılması. **2.** Yazılı veya sözlü olarak anlatılan olay. **3.** *ed.* Gerçekte olmuş veya tasarlanmış olayların belirli bir kalıp içinde anlatımı ile ortaya çıkan edebî tür; öykü. **4.** Aslı olmayan olay veya söz. 🗗 **hikâye bileşik zamanı,** *dbl.* Basit zamanlı bir fiilin geçmişte yapıldığını anlatan birleşik zaman; *idi (-di)* ekiyle kurulur.|| **hikâye etmek,** *Bir olayı, bir şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmak.*|| **hikâye-i mâsebak,** *{OsT} Geçmişi anlatma.*|| **hikâye-nüvîs,** *{OsT} Hikâye yazarı.*|| **hikâye-perdāz,** *{OsT} Hikâye anlatan.*

hikâyeci, [hikâye-ci] *(hikâ:yeci) is.* **1.** Hikâye yazarı; öykücü. **2.** Hikâye anlatan.

hikâyecilik, -ği [hikâye-ci-lik] *(hikâ:yecilik) is.* Hikâye yazma ve anlatma sanatı; öykücülük.

hikâyeleme, [hikâye-le-me] *(hikâ:yeleme) is.* Anlatma; tahkiye; öyküleme.

hikâyeleşme, [hikâye-le-ş-me] *is.* Hikâyeleşmek eylemi; öyküleşme.

hikâyeleşmek, [hikâye-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hikâye durumuna gelmek; öyküleşmek.

hikâyeleştirme, [hikâye-le-ş-tir-me] *(hikâ:yeleştirme) is.* Hikâye durumuna getirme eylemi; öyküleştirme.

hikâyeleştirmek, [hikâye-le-ş-tir-mek] *(hikâ:yeleştirmek) gçl. f. [-ir]* Hikâye durumuna getirmek; öyküleştirmek.

hikâyeli, [hikâye-li] *(hikâ:yeli) sf.* Belli bir hikâyesi olan; öykülü.

hikâyetlemek, [hikâye-t-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hikâye etmek; hikâye hâlinde anlatmak.

hikçe, [Far. ḫīkçe خیکچه] *(hi:kçe) {OsT} is.* Küçük tulum.

hikem, [Ar. ḥikmet > ḥikem حکم] *{OsT} is.* Hikmetler.

hikemî, [Ar. ḥikem > ḥikemī حکمی] *(hikemi:) {OsT} sf.* Hikmet ve felsefe ile ilgili. **2.** Akıl ve mantık sahibi olan. **3.** Fiziksel. 🗗 **hikemî vâdî,** *{OsT} ed. Divan şiirinde düşünceye ve felsefeye önem veren edebî çığır.*

hikemiyat, [Ar. ḥikemiyyāt حکمیات] *(hikemiya:t) {OsT} is.* Bilgelikle ilgili söz veya düşünceler.

hiket, [? hiket] *{ağız} is.* Yalan. [DS]

hikirdemek, [hik-ir-de-mek / kik-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Kısa kısa ses çıkararak gülmek; kikirdemek. [DS]

hikka, [Ar. ḥiḳḳa حقه] *{OsT} is.* Dört yaşındaki dişi deve.

hikke, [Ar. hikke حکه] *{OsT} is.* Kaşıntı.

hikmet, [Ar. ḥikmet حکمت] *{OsT} is.* **1.** Bilgelik; hakîmlik. **2.** Felsefe. **3.** Bilinmeyen sebep; akıl erdirilemeyen oluşum. **4.** Allah'ın insanlar tarafından anlaşılmayan ve çeşitli yollarla insanlara bildirilmeyen amaçları. **5.** Ahlaka ve gerçek dünyaya ait kısa söz, atasözü veya şiir. **6.** Eskiden fizik bilmine verilen ad. **7.** Allah'ın zatî ve sübutî sıfatlarıyla, Kur'an'ın derin anlamını anlama ve ona göre davranma. **8.** Derin bir düşünceyi veya ilahî bir niteliği kavrama. **9.** *tasvf.* Aklın ve imanın ötesinde derin bir sezgi, bir kendinden geçiş, aşk ile dış dünyaya ait varlıklardan sıyrılarak gerçeğe ulaşma yolu. 🗗 **hikmet-âmiz,** *{OsT} Hikmetle karışık; hikmetli.*|| **hikmet-âmuz,** *{OsT} Hikmet öğretici; hikmetli.*|| **hikmet-fürûş,** *{OsT} Hikmetli sözler söylediğini sanan; hikmet satan.*|| **hikmet-i ameliye,** *Pratik bilgi; uygulamalı bilgi.*| **hikmet-i bedâyi,** *{OsT} Güzel sanatlar; estetik bilgisi.*|| **hikmet-i hukük,** *{OsT} Hukuk bilgisi.*|| **hikmet-i hukukî,** *Hukuk felsefesi.*|| **hikmet-i hulkiye,** *{OsT} Ahlak felsefesi.*|| **hikmet-i hükûmet,** *{OsT} Hükûmetin akıl erdirilemez işleri.*|| **hikmet-i ilâhiye,** *{OsT} 1. Yaratılmış olan şeylerin var oluş sebebi; metafizik. 2. Yalnız Allah'ın bileceği iş.*|| **hikmet-i Lokman'dan haber almak,** *En güvenilir kaynaklardan bilgi edinmek.*|| **hikmet-i madde,** *{OsT} İşin hikmeti.*|| **hikmet-i meçhûle,** *{OsT} Allah'ın bilinmeyen sırları.*|| **hikmet-i nazariye,** *{OsT} Teoriye dayanan metafizik, matematik ve fizik bilimleri.*|| **hikmetinden sual olunmamak,** *Allah'ın işlerinde bizim kavrayamamamıza rağmen kendince bir amaç olduğunu ifade eden söz; sebebi araştırılamaz olmak.*|| **hikmet-i riyaziye,** *{OsT} Matematik.*| **hikmet-i siyâsiye,** *{OsT} Siyasi felsefe; siyasi iktisat.*| **hikmet-i tabîiye,** *{OsT} Fizik.*|| **hikmet-i tecrübiye,** *{OsT} Deneye dayanan hikmet.*|| **hikmet-i teşrî,** *{OsT} Allah'ın emir ve yasaklarının dayanağı sayılan ilahî prensipler.*|| **hikmet-i vücut,** *{OsT} Varlığın sebebi; gerçek sebep.*|| **hikmet-perest,** *{OsT} Felsefeyi seven; filozof.*|| **hikmet-şinâs,** *{OsT} 1. Felsefe bilen. 2. Fizik bilgini.*

hikmeten, [Ar. ḥikmeten حکمةً] *(hikme'ten) {OsT} zf.* **1.** Hikmetle ilgili olarak. **2.** Hikmet bakımından.

hikmetihuda, [Ar. ḥikmeti ḫudā حکمت خدا] *{OsT} is.* Allah'ın sebebini bizzat kendisinin bildiği işler; akıl erdirilemez işler.

hikmetli, [hikmet-li] *sf.* Akıl erdirilemez özellikleri bulunan; hikmeti bulunan.

hil, -lli [Ar. ḥill حل] *{OsT} is.* **1.** Dince yapılmasına izin verilmiş; helal. **2.** Hac zamanında ihramlı bulunulan yerin dışındaki her yer.

hila, -a'ı [Ar. ḫil'at > ḫila' خلع] *{OsT} is.* **1.** Giydirilen şeyler; hil'atlar. **2.** *{ağız}* Tahıl kurutmaya ya da ağaçtan meyve silkmeye yarayan büyük çarşaf. [DS]

hilaf[1], [Ar. ḫalefe *(karşı olma)* > ḫilāf خلاف] *(hilâ:f) {OsT} is.* **1.** Karşıt; zıt; aykırı. **2.** Karşıtlık; aykırılık; ihtilaf; zıtlık. **3.** Yalan. **4.** Osmanlı medreselerinde okutulan cedel ilminin dallarından biri olarak ferdin karşısındakini, deliller bularak ikna etmesi ve yenmesi için güdülecek yolu öğreten ders. 🗗 **hilâf-gîr,** *{OsT} Karşı görüşte olan; aksini söyleyen.*|| **hilâf-gîrân,** *{OsT} Karşı olanlar; muhalifler.*|| **hilâf-gîrâne,** *{OsT} Muhalife yakışır surette.*| **hilâf gîrî,** *{OsT} Karşı tarafı tutma.*|| **hilâf-ı âde,** *{OsT} fel. Sapıklık; düzgüsüzlük.*|| **hilâf-ı âdi,** *{OsT} Alışılagelmişin aksine; kural dışı.*|| **hilâf-ı hakîkat,** *{OsT} Gerçeğe aykırı olan; yalan.*| **hilâf-ı tabîat,** *{OsT} Yaradılış dışı; anormal.*|| **hilâf olmasın,** *Yan-*

lışlık olmasın; yanılmış olmayayım; sanıyorum ki.|| **hilâfü'l-âde,** *{OsT} Yöntem ve kurallara aykırı.*

hilaf[2], [Ar. ḫilāf خلاف] *(hilâ:f) {OsT} is.* Söğüt ağacı. 🗗 **hilaf-ı Belhî,** *{OsT} Salkım söğüt.*

hilafen, [Ar. ḫilāfen خلافاً] *(hilâ:fen) {OsT} zf.* **1.** Tersine; aksine. **2.** Yalan olarak.

hilafet, [Ar. ḫalef > ḫilāfet خلافت] *(hilâ:fet) {OsT} is.* **1.** Birinin yerine geçme. **2.** Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslümanların önderliğini veya şeriatın korunmasını üslenme; halifelik. **3.** Halifelik süresi. **4.** *tasvf.* Bir dergâhta şeyhin veya pîrin yerine geçme, sorumluluğunu yüklenme. 🗗 **hilafetin ilgası,** *Halifeliğin yasal olarak kaldırılması.*|| **hilafet ordusu,** *Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'da başlayan kurtuluş hareketine karşı işgal güçlerinin baskısı ile İstanbul hükûmetinin düzenlediği ordu.*|| **hilafet-penah,** *{OsT} 1. Halifeliği koruyan. 2. Halife unvanına sahip olan. 3. Padişah.*

hilafetname, [Ar. ḫilāfet+Far. nāme خلافتنامه] *(hilâ:fetna:me) {OsT} is.* Tarikat mensuplarından belirli bir mertebeye yükselenlere şeyhleri tarafından verilen belge.

hilafına, [hilaf-ı-n-a] *(hilâ:fına) zf.* Aksine, tersine; zıt olarak.

hilafî, [Ar. ḫilāfî خلافی] *(hilâ:fi:) {OsT} sf.* **1.** Tartışmalı; münakaşalı. **2.** Tartışan; münakaşacı. **3.** Açık tartışma sistemiyle ilgili.

hilafiyat, [Ar. ḫilāfiyyāt خلافیات] *(hilâ:fiya:t) {OsT} is.* Polemik bilgisi.

hilafsız, [hilāf-sız] *sf.* Hiç şüphesiz; mutlak.

hilal[1]**, -li** [Ar. hilāl هلال] *(hila:l) {OsT} is.* **1.** Ay'ın yay biçiminde görülen şekli; yeni ay; ayça. **2.** Tırnağın dibindeki beyaz leke. **3.** Türk bayrağındaki beyaz şekillerden Ay'ın bu biçimine benzeyeni. **4.** *mecaz.* İnce ve yaya benzer kaş. **5.** *{ağız}* Kadınların alınlarına taktıkları altın dizisi. [DS] 🗗 **hilâl-ebrū,** *{OsT} Ay gibi kaşı olan.*|| **hilâl gibi,** *İnce ve düzgün yay biçimindeki kaş.*|| **hilâl-i ahdâr,** *{OsT} Yeşilay.*|| **hilâl-i ahmer,** *{OsT} Kızılay.*|| **hilâl-i beyzā,** *{OsT} Beyaz hilâl; tırnağın dibindeki beyaz leke.*|| **hilâl-manzar,** *{OsT} 1. Ay görünümlü. 2. Yüzü ay gibi güzel olan sevgili.*|| **hilâl-vāri,** *{OsT} Hilal gibi olan.*

hilal[2]**, -li** [Ar. ḫilāl خلال] *(hilâ:l) is.* **1.** Diş veya kulak karıştırmaya yarayan, bir ucu sivri diğer ucu kaşık biçiminde tahta, kemik veya boynuzdan yapılmış alet. **2.** Yeni okumaya başlayan çocukların satırları ve kelimeleri şaşırmamak için satır ve sayfa üzerinde gezdirdikleri küçük çubuk. **3.** İki şey arasına sokulan üçüncü şey. **4.** Ara; aralık. **5.** Zaman aralığı. 🗗 **hilâl-i sütûr,** *{OsT} Satır aralığı.*|| **hilâl-i şa'bān,** *{OsT} Şaban ayı içinde.*|| **hilal otu,** *{ağız} Diş otu; kürdan otu, (Ammi visnaga).* [DS]

hilaldan, [Ar. ḫilāl + Far. -dān خلالدان] *(hilâ:lda:n) {OsT} is.* Kürdanlık.

hilale, [Ar. hilāle هلاله] *(hilâ:le) {OsT} is.* Hâle.

hilalet, [Ar. ḫilālet خلالت] *(hilâ:let) {OsT} is.* Samimi dostluk; arkadaşlık.

hilalî, [Ar. hilālī هلالی] *(hilâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Ay gibi olan. **2.** Ayla ilgili olan. **3.** *is.* Bir yazı türü. **4.** *{ağız}* Bürümcük adı verilen bir tür bez. [DS] 🗗 **hilâlî saat,** *Kabı bakır veya tombak olan eski bir saat biçimi.*

hilaliye, [Ar. hilāliyye هلالیه] *(hilâ:li:ye) {OsT} is. bot.* Kırlangıç otu, *(Chelidonium majus).*

hilasi, [Ar. ḫilāsī خلاسی] *(hilâsi:) {OsT} sf.* Beyaz ve zenci melezi.

hil'at, -ti [Ar. ḫil'at خلعت] *{OsT} is.* Eskiden padişah veya vezirler tarafından takdir edilen kişilere giydirilen süslü elbise; kaftan. 🗗 **hil'at-bahā,** *{OsT} Hilat giydirecek kadar önemsenmeyen kişilere verilen elbise bedeli.*|| **hil'at-dūz,** *{OsT} Hilat diken kimse.*|| **hil'at giydirme,** *{OsT} 1. Padişah veya sadrazamın bir devlet adamına mükâfat olarak hilat hediye etmesi. 2. Yazı öğretmenlerinin kendilerinden ders gören öğrencilerin yazılarının üstüne kaş çizmesi.*|| **hil'at-i fāhire,** *{OsT} Gösterişli elbise veya çok değerli kaftan.*|| **hil'at-i vedā,** *{OsT} Sarayda ağırlanan misafirlere giderlerken giydirilen kaftan.*|| **hil'at-i zerrîn,** *{OsT} Altınla işlenmiş kaftan.*

hil'atlemek, [ḫil'at-le-mek] *{eAT} gçl. f. [-r]* Hilat giydirmek.

hilay, [? hilāy] *(hila:y) {ağız} is. zool.* Atmaca. [DS]

hilaz, [? hilāz] *(hila:z) {ağız} sf.* (Kişi için) çabuk hasta olan; hastalıklı. [DS]

hilb, [Ar. ḫilb خلب] *{OsT} is.* **1.** Yırtıcı hayvan tırnağı. **2.** Asma yaprağı. **3.** Ciğer. **4.** Turp. **5.** *sf.* Zampara.

hilbi, [? hilbi] *{ağız} is.* Dört yanı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzleştirilmiş aşık. [DS]

hilbili, [hilbi-li] *{ağız} sf.* Aşık oyunu. [DS]

hildirik, -ği [hil-dirik / hild-ir-ik ?] *{ağız} is.* Merdane. [DS] 🗗 **hildirik etmek,** *{ağız} Kullanılamayacak kadar eskitmek; işe yaramaz duruma getirmek.* [DS]

hile, [Ar. ḥīle *(dönüş)* حیله] *(hi:le) {OsT} is.* **1.** Birini aldatmak, yanıltmak, kandırmak için yapılan düzen veya oynanan oyun. **2.** Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz veya daha az değerli bir şey karıştırma. 🗗 **hîle-bāz,** *{OsT}* → hilebaz.|| **hile hurda,** *Aldatma; kandırma; dalavere; dolap.*|| **hîle-i şer'iye,** *{OsT} Açıklamakta zorluk çekilen bir durumla karşılaşılınca ustaca bir çıkar yol bulma. 2. İslam hukukunda somut bir olayda hukukî bir çözüm yolu bulma*

veya yasak olan bir şeyi meşru yollardan hareketle yasaksız sayma.|| **hîle-kâr,** *{OsT} Hileci.*|| **hîle-perdâz,** *{OsT} Hileci.*|| **hîle-sâz,** *{OsT} Hileci.*|| **hilesi hurdası olmamak,** *1. Yalanı ve kandırmak, aldatmak gibi huyları olmamak. 2. İçinde değerini düşürecek bir şey bulunmamak.*|| **hile yapmak,** *1. Aldatmak. 2. Çıkar sağlamak amacıyla bir şeyin içine saflığını bozacak daha az değerli bir şey karıştırmak.*

hilebaz, [Ar. ḥīle + Far. -bāz حیله باز] *{OsT} sf.* Hile yapan; hileci.

hileci, [hile-ci] *sf.* Hile yapan; hile karıştıran; hilekâr; hilebaz.

hilecilik, -ği [hile-ci-lik] *is.* Hileye başvurma durumu; hilekârlık.

hilek, [dile-k > hilek ?] *{ağız} is.* Arzu; dilek. [DS]

hilekâr, [Ar. ḥīle + Far. -kār حیله کار] *(hilekâ:r) {OsT} sf.* Hile yapan; hile karıştıran; hileci; hilebaz.

hilekârlık, -ğı [hilekâr-lık] *(hilekâ:r) sf.* Hileye başvurma durumu; hilecilik.

hileli, [hile-li] *sf.* Hilesi olan; içine hile karıştırılmış olan; gerçek ve saf olmayan. 🗗 **hileli iflas,** *Borçlu olduğu kişileri zarara sokmak için gerçekte iflas etmediği hâlde hileye baş vurarak iflas etmiş gibi görünme.*

hiles, [? hiles] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

hilesiz, [hile-siz] *sf.* **1.** Hile yapmayan; kandırma ve düzen bilmeyen; dürüst. **2.** İçine hile karıştırılmamış; hilesi olmayan; saf.

hilez, [Erme. ḫlez] *{ağız} is.* Kertenkele. [DS]

hilf, [Ar. ḥilf حلف] *{OsT} is.* **1.** Ant; yemin. **2.** Birlik; ittifak.

hilhili, [? hilhili] *{ağız} is.* Atmaca. [DS]

hilhit, -di [? hilhit] *{ağız} is.* Anahtar deliği. [DS]

hilhüp, [hil+hüp] *{ağız} sf.* Parasız pulsuz, yiyeceksiz, giyeceksiz. [DS]

hilim[1], [? hilim] *{ağız} is.* Az eski olduğu hâlde atılan eşya. [DS] 🗗 **hilim hilim,** *{ağız} Eski püskü.* [DS]

hilim[2], [? hilim] *{ağız} is.* Sıcaklık. [DS]

hilime, [Ar. helīme] *{ağız} is.* **1.** Çorba, pişmiş süt, aşure gibi yiyeceklerin üstünde oluşan ince kaymak. **2.** Krema. [DS]

hilkat, -ti [Ar. ḫalḳ *(yaratma)* > ḫilḳat خلقت] *{OsT} is.* **1.** Yaratılma; yaratık. **2.** Yaratılmış olan şey. **3.** Yaratılış; fıtrat.

hilkaten, [Ar. ḫilḳaten خلقةً] *(hilka'ten)v zf.* Yaratılış olarak; yaratılış yönünden.

hilkatî, [Ar. ḫilḳatī خلقتی] *(hilkati:) {OsT} sf.* **1.** Yaratılıştan gelen; doğuştan olan. **2.** Yaratılışla ilgili olan. **3.** Doğal olan.

hilkatiyat, [Ar. ḫilḳatiyyāt خلقتیات] *(hilkatiya:t) {OsT} is.* Doğal nitelikler.

hilkatiyet, [Ar. ḫilḳatiyet خلقتیت] *{OsT} is.* Doğuştan var olan özellik.

hilke[1], [Yun. halkio] *{ağız} is.* Çeşme ağızlığı. [DS]

hilke[2], [Ar. ḫalḳa] *{ağız} is.* Halka. [DS]

hilkıyat, [Ar. ḫilḳıyāt خلقیات] *(hilkıya:t) {OsT} is.* Yaradılıştan var olan özellikler.

hilkıyet, [Ar. ḫilḳıyet خلقیت] *{OsT} is.* Yaradılışta bulunma; yaradılışta olma.

hılkî, [Ar. ḫılkī / ḫılḳiye خلقی / خلقیه] *(hılki:) {OsT} sf.* Yaratılışla ilgili; yaradılışa ait.

hilkmek, [il-mek] *{ağız} is.* İple yapılan ilmek. [DS]

hille[1], [Ar. ḫille حله] *{OsT} is.* Durak; istasyon.

hille[2], [? hille] *{ağız} is.* Kenarları leğen kadar yüksek kazan. [DS]

hillik, [hil-lik ?] *{ağız} is.* **1.** Çoban kepeneği. **2.** *sf.* (Elbise için) eski; yırtık. [DS]

hilliklemek, [hil-lik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çabalamak; var kuvvetiyle hareket etmek. [DS]

hillikleşme, [hil-lik-le-ş-me] *is.* İnat etme; zıt gitme; ısrar etme.

hillikleşmek, [hil-lik-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* İnatlaşmak. [DS]

hilm, [Ar. ḫilm حلم] *{OsT} is.* Karakterdeki yumuşaklık; sakinlik; halim olma durumu.

hilmi, [Ar. ḫilm > ḫilmī / ḫilmiyye حلمی / حلمیه] *(hilmi:) {OsT} sf.* Yumuşak huylu olan; kibar.

hilmiyet, [Ar. ḫilmiyyet حلمیت] *{OsT} is.* Davranış ve huydaki yumuşaklık; sakinlik.

hilozoizm, [Fr. hylozoïsme] *is. fel.* Maddenin canlılığını, madde ile hayatın birbirinden ayrılmazlığını, evrenin tüm ve tek varlık olduğunu ileri süren görüş; canlı özdekçilik.

hiltik, -ği [? hiltik / il-t-ik ?] *{ağız} is.* Şapka ve başlık gibi giyecekleri çene altından bağlamaya yarayan bağ. [DS]

hiltit, [Ar. ḫilttīt حلتیت] *(hilti:t) {OsT} is. bot.* Kötü kokulu bir tür zamk; şeytan tersi.

hilye, [Ar. ḫilye حلیه] *{OsT} is.* **1.** İnsanda bulunan övünç duyulabilecek dış güzellikler. **2.** Süs; ziynet. **3.** Güzel yüz. **4.** Hz. Muhammed'in niteliklerini, karakterini, fizik ve ruhsal durumunu anlatan eser; hilye-i şerif. **5.** Bir yazı biçimi. 🗗 **hilye-i çihâr-yâr-i güzîn,** *{OsT} Dört halife için yazılmış tanıtım yazıları.*|| **hilye-i enbiyâ,** *{OsT} Peygamberler hakkında yazılmış hayat hikâyeleri.*|| **hilye-i fahr-i âlem,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*|| **hilye-i nebevî,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*|| **hilye-i şerîf,** *{OsT} Hz. Muhammed'in yazılı portresi.*

hilyevn, [Ar.hilyevn هليون] *{OsT} is. bot.* → helyun.

him[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *him-ih-le-mek < (him-ik-le-mek), him-ik*

him[2], [Ar. ḫīm خيم] *(hi:m) {OsT} is.* Yaradılış; huy; tabiat.

him[3], [Erme. himn] *{ağız} is.* **1.** Temel. **2.** Duvar dibi. **3.** Büyük taş; yerli kaya. **4.** Köşe; aralık. **5.** Çalıdan yapılan çit. **6.** Çalılık, dikenlik yer. [DS] 🗗 **him urmak,** *{eAT} Temel atmak; yapı kurmak.*

himale, [Ar. ḥimāle حماله] *(hima:le) {OsT} is.* → hamail.

himan, [Ar. hīmān هيمان] *(hi:ma:n) {OsT} sf.* Susamış; susuz.

himar, [Ar. ḥimār حمار] *(hima:r) {OsT} is.* Erkek eşek. 🗗 **himārü'l-vahş,** *{OsT} Yaban eşeği.*

himarî, [Ar. ḥimārī حمارى] *(hima:ri:) {OsT} sf.* **1.** Eşekle ilgili; eşeğe ait. **2.** Eşek gibi.

himariyet, [Ar. ḥimāriyet حماريت] *(hima:riyet) {OsT} is.* **1.** Eşek olma durumu; eşeklik. **2.** *mecaz.* Aptallık.

himaye, [Ar. ḥimāye / ḥimāyet حمايه / حمايت] *(hima:ye) {OsT} is.* **1.** Koruma; yardım etme; kayırma. **2.** Özel anlaşma ile bir devletin daha güçlü bir devlet tarafından diğer devletlere karşı korunması veya idarece kontrolü. 🗗 **himaye etmek,** *Korumak; kayırmak.*|| **Himāye-i Etfal Cemiyeti,** *{OsT} Çocuk Esirgeme Kurumu.*|| **himāye-kâr,** *{OsT} Koruyan; koruyucu nitelikli; taraf tutan.*|| **himayesine almak,** *Koruyuculuğunu üslenmek; kötü şeylere karşı korumak.*

himayecilik, -ği [himaye-ci-lik] *(hima:yecilik) is.* Bir ülkenin tarım, sanayi ve ticareti ile ilgili girişimleri yabancı rekabetlerden korumak için bazı önlemler almayı öngören sistem.

himayeli, [himaye-li] *(hima:yeli) sf.* Korunan; savunulan.

himayesiz, [himaye-siz] *(hima:yesiz) sf.* Koruması olmayan; himayeden yoksun bırakılmış olan.

himhirlik, -ği [him+bir-lik] *{ağız} is.* Gizli sözleşme; ağız birliği. [DS]

hime, [Far. hīme هيمه] *(hi:me) {OsT} is.* Odun; kütük. 🗗 **hîme-keş,** *{OsT} Odun taşıyıcı; oduncu.*

himem, [Ar. himmet > himem همم] *{OsT} is.* Gayret ve çalışmalar; emekler.

himemat, [Ar. himem / himmet > himemāt هممات] *(himema:t) {OsT} is.* Emekler; gayretler.

himen, [Fr. hymen] *is. anat.* Ergen kızlarda döl yolu ağzında bulunan ve ilk cinsel ilişki ile şekli değişen yarımay biçimindeki zar; kızlık zarı.

himiklemek, [him *(yans.)* > him-ik-le-mek / himihle-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Genizden konuşmak. [DS]

himik, [him *(yans.)* > him-ik] *{ağız} sf.* **1.** Genizden konuşan. **2.** *is.* Sümük. [DS]

himl, [Ar. ḥiml حمل] *{OsT} is.* Yük. 🗗 **himl-i cesîm,** *{OsT} Ağır yük.*|| **himl-i hafîf,** *{OsT} Hafif yük.*

himmet, [Ar. himm *(manen yönelme)* > himmet همت] *{OsT} is.* **1.** Yardım; bağış. **2.** İyi muamelede bulunmak. **3.** Kasıt; niyet. **4.** Çalışma; emek; gayret. **5.** Ermiş veya kutsal sayılan bir kişi tarafından yapılan yardım veya destek; lütuf. 🗗 **himmet etmek,** *Yardım etmek; emek vermek; gayret etmek.*|| **Himmetinizle!** *Yapılan bir iyiliğe teşekkür anlamında söylenen söz.*|| **Himmetin var olsun!** *Yaptığınız iyilik ve yadımla bu duruma geldik, anlamında bir teşekkür sözü.*

himmetli, [himmet-li] *sf.* Himmeti bulunan; himmet eden; yardımsever.

himye, [Ar. ḥimye حميه] *{OsT} is.* (Yemek için) perhiz.

himyevi, [Ar. ḥimyevī حميوى] *(himyevi:) {OsT} sf.* Perhizle ilgili.

hin[1], [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hin-ik, hin(n)-ik, hin-li*

hin[2], [? (h)in / in / Nog. (y)in] *sf.* **1.** Kurnaz; cin fikirli; zamane; sezeğen; hassas. **2.** *{ağız}* Zekâsını hile yapmakta kullanan. [DS]

hin[3], [Ar. ḫīn حين] *(hi:n) {OsT} is.* Zaman; zamanın bir parçası; an. 🗗 **hîn-i hâcet,** *{OsT} Gerektiği zaman.*|| **hîn-i sefer,** *{OsT} 1. Yolculuk anı. 2. Ölüm.*

hina, [Far. ḫīnā خينا] *(hi:na:) {OsT} is.* Şarkı söyleme. 🗗 **hînā-ger,** *{OsT} Şarkı söyleyen; hanende.*

hinas, [Ar. ḫināṣ خناث] *(hina:s) {OsT} is.* Hem erkeklik hem de dişilik özelliği taşıyanlar.

hinaza, [hinaza] *sf.* Kin güden; içinden pazarlıklı.

hincek, -ği [hin-cek] *{ağız} sf.* Kötülük düşünen. [DS]

hinci, [imdi > hinci / hincik] *{ağız} zf.* Şimdi; hemen. [DS]

hindam, [Ar. hindām هندام] *(hinda:m) {OsT} is.* **1.** İyi tertipleme. **2.** Uygunluk. **3.** Simetri.

hindarsız, [hindar-sız] *{ağız} sf.* Onursuz. [DS]

hindi[1], [Hind *(16. yy.da Antil adaları yanlışlıkla Batı Hint adaları sanılmıştı, oradan getirilen kuş)* > Ar. hindī هندى] *{OsT} is.* **1.** (H, büyük harfle) Hint veya Hindistan ile ilgili; Hindistan'dan gelen; Hintli. **2.** *zool.* Tavukgillerden Kuzey Amerika çıkışlı, on beşinci yüzyılda evcilleştirilen, tüyleri madenî parlak yeşil parıltılı esmer, başı ve boynu çıplak, di-

kilgen ibikli, sekiz veya on kuyruk teleği bulunan en büyük kümes hayvanı, *(Melegris gallopavo).* **3.** Tezhip, hat ve minyatür sanatlarında kullanılan bir tür kâğıt. **4.** *argo.* Aptal; şaşkın. **5.** *{ağız}* Başörtüsü; yemeni. [DS] 🗗 **hindi gibi kabarmak,** *Büyüklük taslamak; gururlanmak; böbürlenmek.*

hindi[2], [imdi > hindi] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

hindiba, [Yun. entybion > Ar. hindibā' هندباء] *(hindiba:) is. bot.* Birleşikgillerden, geniş kömeçler hâlinde mavi ve beyaz çiçekler açan, kumsal yerlerde kendiliğinden yetişen, bazı türleri sebze olarak tüketilen birkaç yıllık otsu bitki; güneğik, *(Cichurium endivia).*

hindici, [hindi-ci] *is.* Hindi yetiştiricisi veya satıcısı.

hindik, -ği [imdi > hindik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

Hindistan cevizi, [Ar. hindī + Far. stan + ceviz-i] *is. bot.* **1.** Palmiyegillerden tropikal bölgelerde yetişen bir ağaç, *(Cocos nucifera).* **2.** Bu ağacın sert kabuklu ve portakaldan daha büyük, içi sütlü meyvesi.

Hindolog, -ğu, [Fr. hindologue] *is.* Hint dili uzmanı veya bilim adamı.

Hindoloji, [Fr. hindologie] *is.* Hint dili bilimi.

Hindu, [Far. hindū هندو] *(hindu:) is.* **1.** Hindistan'da yaşayan Mecusi halk. **2.** Hindistan'ın resmî dili. **3.** Yanaktaki siyah ben. **4.** *gök b.* Satürn; Zuhal; Sekendiz. **5.** *sf.* (İnsan ırkı için) siyah renkli.

hindubar, [Far. hindūbār هندوبار] *hindu:ba:r) {OsT} is.* **1.** Yazı hokkası. **2.** *öz. is.* Hindistan.

hinduvane, [Far. hinduvāne هندوانه] *(hinduva:ne) is.* **1.** Kavun. **2.** Karpuz.

Hinduizm, [Fr. hindouisme] *is.* Batılı yazarlar tarafından çok katı ve tutucu olan geç devir Brahmacılığına verilen isim.

hine, [Ar. hīne هينه] *(hi:ne) {OsT} is.* Onurlu olma hâli.

hing[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hing-il-de-mek, hing-ir-de-mek hing-ir mingir*

hing[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans).*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hing-il-de-mek, hing-il-im şingilim*

hingiç, -ci [? hingiç] *{ağız} is.* **1.** Kestane. **2.** Ceviz içi. [DS]

hingil[1], [? hingil] *{ağız} is.* Su kovası. [DS]

hingil[2], [hing *(yans.)* > hing-il] *{ağız} sf.* Perişan. [DS]

hingildemek[1], [hing *(yans.)* > hing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Çocuk için) söylenerek ısrarla bir şey istemek. **2.** (Çocuk için) kıs kıs gülmek. [DS]

hingildemek[2], [hing *(yans.)* > hing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** (Beli bükülmüş yaşlı için) sendeleyerek yürümek. **2.** Tam hazırlanmadan, acele ile yola çıkmak. **3.** Terbiyesizce davranışlarda bulunmak. [DS]

hingilim, [hing *(yans.)* > hing-il-im] *{ağız} is.* Yersiz yapılan gürültü patırtı. [DS] 🗗 **hingilim atmak,** *{ağız} Keyfine göre gezip eğlenmek; fink atmak.* [DS]|| **hingilim şingilim,** *{ağız} (Bir iş yaparken veya bir yere gelirkenki davranış için) saygısızca.* [DS]

hingir[1], [hing-ir] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hingir hingir,** *{ağız} (Gülmek için) kahkahaya yakın bir sesle; kıkır kıkır.* [DS]

hingir[2], [? hingir] *{ağız} is.* Hadım edilmiş kimse; iğdiş. [DS]

hingirdemek, [hing *(yans.)* > hing-ir-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(i)-yor]* **1.** Sesli olarak gülmek; gülmek. **2.** Ağlamak. **3.** Kendi kendine söylenmek. [DS]

hingirdeşmek, [hing *(yans.)* > hing-ir-de-ş-mek] *{ağız} işteş f. [-ır]* Ses çıkararak gülüşmek; fingirdeşmek. [DS]

hingirti, [hing *(yans.)* > hing-ir-ti] *{ağız} is.* Cilveli gülüş. [DS]

hingişmek, [hing *(yans.)* > hing-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hafifmeşrep kadın için) uygunsuz davranışlarda bulunmak. [DS]

hinik, -ği [hin-ik] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

hinilemek, [hin-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(i)-yor]* Direnmek. [DS]

hink[1], **-gi** [Ar. ḫink خنك] *{OsT} is.* Kır at.

hink[2], **-gi** [? hink] *{ağız} is.* **1.** Çelik çomak oyununda kale olarak kazılan çukur. **2.** Kardan yapılan tümsek. [DS]

hinka, [? hinka] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hinleşme, [hin-le-ş-me] *is.* Kurnazca davranışlarda bulunma.

hinleşmek, [hin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kurnazca davranışlarda bulunmak.

hinli, [hin *(yans.)* > hin-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) genizden konuşan. [DS]

hinlik, -ği [hin-lik] *is.* Kurnaz olma durumu; kurnazlık; sinsilik.

hinnas, [? hinnas] *{ağız}* is. Kerpiç ve çamurdan yapılan tahıl ambarı. [DS]

hinne, [? hinne] *{ağız} is.* Tandırda pişirileri küçük ekmek. [DS]

hinoğlu, [hin + oğ(u)l-u] *sf.* Kurnazlıkta aşırı giden; sinsi.

hinoğluhin, [hin + oğ(u)l-u + hin] *sf.* Kurnazlığı ile her devrin şartlarına uyarak işini yürüten.

hinsan, [Ar. insān] *{ağız} is.* İnsan. [DS]

Hint, [Ar. hind هند] *{OsT} is.* Asya kıtasının, güneyinde ve ortada yer alan en büyük yarımadası. 🗗

Hint-Arî, *Bugünkü İran diline benzer Hindistan'da konuşulan Avrupa dilleri.*|| **Hint arınudu,** *bot. Mersingillerden Amerika'da yetişen bir tür meyve ağacı, (Psidium).*|| **Hint-Avrupa dilleri,** *dbl. Dilciler tarafından ortak bir köke oturtulan Avrupa ve Asya'da konuşulan bazı diller.*|| **Hint ayvası,** *bot. Tropikal bölgelerde yetişen annona adlı bitkinin meyvesi.*|| **Hint bademi,** *Kakao.*|| **Hint baklası,** *bot. Beş metreye kadar boylanabilen tohumları kene görünümünde, ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetişen, zehirli olan tohumlarından yağ elde edilen, çok yıllık bir ağaç; Japon şemsiyesi; kene otu; Hint yağı ağacı (Ricinus comminus).*|| **Hint bezelyesi,** *bot. 1. Baklagillerden tropikal ülkelerde yetişen, fasulye gibi tohumlu bir bitki. 2. Börülce.*|| **Hint biberi,** *Kırmızı biber.*|| **Hint darısı,** *bot. Buğdaygillerden, taneleri yenilen, darıya benzeyen bir bitki, (Sorghum vulgare).*|| **Hint domuzu,** *zool. 1. Büyük Okyanustaki adalarda yaşayan, köpek dişleri boynuz gibi yukarı kıvrık bir tür domuz, (Porcus babyrussa). 2. Kobay.*|| **Hint fıstığı,** *bot. Sütleğengillerden, meyve çekirdekleri zehirli bir bitki; kürkas, (Jatropha curcas).*|| **Hint fulü,** *bot. Beyaz çiçekli bir tür nilüfer; mısır fulü, (Nelubrium).*|| **Hint güreşi,** *spor. Karşıt yönde ve yan yana sırt üstü yatan bir çiftin iç yandaki bacaklarını kenetleyerek rakibini çevirmeye dayanan bir güreş oyunu.*|| **Hint hıyarı,** *bot. Baklagillerden tropikal bölgelerde yetişen tüysü yapraklı, sarı çiçekli; siyah renkte olan meyvelerinin içinde ağrısız hafif müshil etkisi gösteren bir helme bulunan bir bitki; hıyarşembe, (Cassia fistula).*|| **Hint hurması,** *bot. Palmiyegillerden, taze filizleri Hindistan'da sebze olarak yenen, meyvesinden reçel yapılan bir ağaç, (Borrassus).*|| **Hint inciri,** *bot. 1. Kaktüsgillerden düz ve yassı yapraksı eklemli gövdeli, meyveleri yenilebilen, pek çok türü bulunan bir bitki, (Ficus sycomorus); Frenk inciri; kaynana dili; firavun inciri. 2. Dalların ucundan aşağı sarkan dalları yere değdikten sonra kök salarak yerden hem besi suyu alan yer üstü köklü bir bitki türü, (Ficus İndica)* || **Hint irmiği,** *Bazı hurma ağaçlarının özünden çıkarılan ve pirinç gibi kullanılan nişastalı madde.*|| **Hint kamışı,** *bot. Buğdaygillerden sıcak ülkelerde yetişen, 25 m. kadar boylanabilen, kabarık düğümlü gövdesinden mobilya, merdiven, baston gibi eşya yapılabilen, yirmi beş kadar türü bulunan kamış bitkiler, (Bambusa vulgaris); bambu; hezaren.*|| **Hint keneviri,** *bot. Kenevirgillerden, Asya ve Amerika'da yetişen, yapraklarından esrar, kif veya marihuana denilen uyuşturucu elde edilen bir dişi kenevir, (Cannabis sativa indica).*|| **Hint kertenkelesi,** *zool. İguanagillerden, bir iki metre boyunda, sırtında dikenli çıkıntılar bulunan, pullu büyük bir sürüngen; iguana, (İguana tuberculara).*|| **Hint kestanesi,** *bot. Beyaz ve pembe çiçekleri hoş kokulu, yaprakları el ayası şeklinde, cadde ve meydanları süslemek için yetiştirilen, meyveleri yenmez ancak taze iken p vitamini bakımından zengin olan 15-30 m. kadar büyük bir ağaç; atkestanesi, (Aesculus).*|| **Hint kirazı,** *bot. Antep fıstığıgillerden, sıcak ülkelerde yetişen, zeytin iriliğindeki meyvesi yenilebilen bir tür ağaç ve bu ağacın meyvesi; mango, (Mangifera indica).*|| **Hint kumaşı,** *Eskiden Hindistan'da dokunan ve batı ülkelerinde bulunmadığı için değerli sayılan bir tür ipekli kumaş.*|| **Hint safranı,** *bot. Zencefilgillerden, kök saplarından safrana benzer boyar madde çıkarılan, sivri yapraklı, sarı çiçekli çok yıllık bir bitki; zerdeçal, (Cudcuma longa)* || **Hint sarısı,** *Hint kirazı yaprakları ile beslenmiş ineğin sidiğinden elde edilen ve yağlıboya resimde kullanılan bir sarı boya.*|| **Hint yağı,** *Hint baklasının (kene otu) tohumlarından elde edilen, hekimlikte ve sanayide kullanılan bir bitkisel yağ.*|| **Hint yağı bitkisi,** *bot.* → Hint baklası, *(Ricinus communis).*|| **Hint yasemini,** *bot. Zakkumgillerden, Amerika kökenli, mızrak gibi yapraklı ve dal uçlarında talkım hâlinde ortası sarı, kenarları beyaz, büyük kokulu çiçekleri olan görünüşü güzel bir ağaç, (Plumeria acutifolia / acuminata)*|| **Hint zamkı,** *Kuzeydoğu Asya'da yetişen bir ağaçtan (Garcinia hanburyi) elde edilen zamk; Hint reçinesi.*

Hintçe, [Hint-çe] *is. dbl.* Sanskiritçe'den etkilenmiş Hint-Ari dilleri grubundan Hindistan'da büyük bir çoğunluğun konuştuğu dil; Hint dili; Hindu; Hindî.

hinterlant, -dı [Al. hinter *(geri)* + land *(ülke)*] *is.* **1.** Kıyı gerisindeki topraklar. **2.** Ticaret limanı veya bir sanayi bölgesini besleyen çevre il ve bölge; iç bölge; arka bölge.

hintleşmek, [hint-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çalışmak. [DS]

Hintli, [Hint-li] *is.* **1.** Hint halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** Hindistan'da yaşayan kimse.

hinto, [Mac. hintou] *is.* Karoça da denilen, eskiden elçilerin bindikleri bir tür yaylı araba.

hiper, [Yun. hyper] *sf.* Yüksek; fazla.

hiperaktif, [Fr. hyperactif] *sf.* Aşırı etken; aşırı hareketli.

hiperakuzi, [Fr. hyperacousie] *is. tıp.* Aşırı gürültü veya sesten rahatsız olma durumu.

hiperbol, -lü [Yun. hyperbállein *(yukarı atmak)* > Fr. hyperbole] *is. mat.* Bir düzlemin yeri değişmeyen iki ayrı noktaya göre sabit uzaklıklarının meydana getirdiği eğri.

hiperbolik, -ği [Fr. hyperbolique] *sf.* **1.** Hiperbol biçiminde olan. **2.** Hiperbol ile ilgili olan.

hiperboloidal, -li [Fr. hyperboloïdale] *sf.* Hiperboloit biçiminde olan.

hiperboloit, -di [Fr. hyperboloïde] *sf.* **1.** Hiperbole

benzer. **2.** Hiperbolün eksenlerinden birisi etrafında döndürülmesi ile ortaya çıkan yüzey; asimptotik bir konisi bulunan ikinci derece yüzey.

hiperglisemi, [Fr. hyperglycémie] *is. tıp.* Kanda normalin üstünde şeker bulunması durumu.

hiperinsülinizm, [Fr. hyperinsulinisme] *is. tıp.* Pankreasın aşırı ensülin salgılaması durumu.

hiperkalsemi, [Fr. hypercalcémie] *is. tıp.* Kandaki kalsiyum miktarının artması durumu.

hiperkapni, [Fr. hypercapnie] *is. tıp.* Kanda karbondioksitin fazla miktarda bulunması durumu.

hiperkolesterolemi, [Fr. hypercholestérolémie] *is tıp.* Kanda dolaşan kolesterol oranının bir litrede 2.20 mg'dan fazla olması durumu.

hipermetrop, -bu [Fr. hypermétrope] *sf. tıp.* **1.** (Göz için) cisimlerin görüntüleri ağ tabakanın gerisinde kaldığı için yakını iyi göremeyen. **2.** Gözleri böyle olan (kimse).

hipermnezi, [Fr. hypermnésie] *is. tıp.* Kişinin geçmişle ilgili ve gerçekten yaşayıp yaşmadığını kestiremediği olayları birdenbire hatırlaması biçiminde ortaya çıkan hezeyan.

hiperon, [Fr. hypéron] *is. kim.* Kütlesi protonun kütlesinden büyük; dötonun kütlesinden küçük olan atom altı taneciklerin genel adı.

hiperparazit, [Fr. hyperparasite] *is. biy.* Bir asalakta asalak yaşayan başka bir asalak.

hipersekrasyon, [Fr. hypesécrétion] *is. tıp.* Bir salgı bezinin aşırı derecede salgı salması.

hipersonik, [Fr hypersonique] *sf.* Hızı 15°C'ta yaklaşık olarak 6000 km/saat olan.

hipertansiyon, [Yun. hyper + Lat. tension > Fr. hypertension] *is. tıp.* Kanın atar damarlara yaptığı, normalden daha yüksek basınç; yüksek atar damar basıncı; yüksek tansiyon.

hipertroidi, [Fr. hyperthyroïdie] *is. tıp.* Tiroit bezi salgısının aşırı artması durumu.

hipnotize, [Fr. hypnotisé] *sf.* Yapay olarak uyutulmuş ve tepki veremez duruma getirilmiş durumda olan. ☞ **hipnotize etmek,** *1. Yapay olarak uyutmak. 2. Birini etkisi altına alarak kendi iradesini kullanamaz duruma getirmek; büyülemek.* | **hipnotize olmak,** *Birinin etkisi altında kalarak büyülenmiş gibi donup kalmak; çekiciliğine kapılmak.*

hipnotizma, [Fr. hypnotisme] *is.* Yapay uyku hâli vermeye yarayan tekniklerin tümü.

hipnoz, [Fr. hypnos] *is. tıp.* Yapay yollarla insanı uyutma ve algılama işlevini azaltma.

hipo-[1], [Yun. hypo *(alçak)* > Fr. / İng. hypo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli kelimelere *"alçak, aşağı, az, eksik"* gibi anlamlar katan ön ek.

hipo-[2], [Yun. hippos > Fr. İng. hippo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kelimelere *"at ve atla ilgili"* anlamı katan ön ek.

hipoderm, [Fr. hypoderme] *is. anat.* Alt deri.

hipodermoz, [Fr. hypodermose] *is. vet.* Büvelek kurtçuklarının sığırların sırt, omuz ve boyun bölgelerinde şişkinlikler hâlinde meydana getirdiği hastalık.

hipodrom, [Yun hippo *(at)* + drómos *(koşu)* > Fr. hippodrome] *is.* **1.** Eski Yunan ve Roma'da at ve araba yarışlarının yapıldığı yer. **2.** At yarışı yapılan alan; koşu alanı.

hipofiz, [Yun. hypo *(alt)* + physis *(varlık)* > Fr. hypophyse] *is. anat.* Beynin alt yüzünde bulunan ve bazı iç salgı bezlerinin salgılanmasında, bazılarının da azaltılmasında etkili olan, ayrıca kendisi de doğrudan bazı fizyolojik olaylarda temel rol oynayan bir iç salgı bezi.

hipoglisemi, [Fr. hypoglicémie] *is. tıp.* Kanda glikoz miktarının azalması sonucu ortaya çıkan aşırı halsizliğe, aşırı terlemeye ve hafif baygınlığa yol açan hastalık.

hipokolesterolemi, [Fr. hypocholestérolémie] *is. tıp.* Kanda kolesterol miktarının normalden aşağı düşmesi durumu.

hipokondri, [Fr. hypocondrie] *is. psikol.* Bütün ruhsal hayatın sağlık durumu ile ilgili kaygılara yönelmesi şeklinde ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık.

hipokondriyak, [Fr, hypocandriaque] *sf.* Karamsar; tedirgin; üzgün.

hipopotam, [Yun. hippos *(at)* + portamós *(nehir)* > Fr. hippopotame] *is. zool.* Afrika'da ırmak boylarında yaşayan çok iri yapılı, geniş ağızlı, çift parmaklı memeli bir hayvan; su aygırı, *(Hippopotamus).*

hipopotamgiller, [hipopotamgiller] *is. zool.* Örnek türü su aygırı olan iri yapılı memeli hayvanlar familyası; su aygırıgiller.

hipostaz, [Fr. hypostase] *is.* Felsefî görüşlerin veya dinî kuralların dayandırıldığı temellerden her biri; uknum; dayantı.

hipotalamus, [Fr. hypothalamus] *is. anat.* Beyinde talamusun ön, hipofizin üst yanında yer alan cinsiyet oluşumu, kandaki cinsiyet hormonu salgısını, vücut sıcaklığını, uyku ve uyanıklık hallerini düzenleme ve sempatik sinir sistemi merkezi gibi önemli hayatî merkezlerin yer aldığı beynin ana bölümlerinden biri.

hipotansiyon, [Fr. hypotesion] *is. tıp.* Atar damar basıncının normalden daha aşağı düşmesi durumu.

hipotenüs, [Yun. hypoteinein *(alta çekilmek)* > hypoteinusa *(altta gerili olan)* > Fr. hypoténuse] *is. mat.* Dik üçgende, dik açının karşısına düşen en büyük kenar.

hipotermi, [Fr. hypothermie] *is. tıp.* Vücut sıcaklığının normalden aşağı düşmesi durumu.

hipotetik, -ği [Fr. hypothétique] *sf.* Varsayıma dayanan; varsayımla ilgili; farazi.

hipotez, [Yun. hypothèse *(temel)* > Fr. hypothèse] *is.* Varsayım; faraziye.

hippi, [İng. hippy / hippie *(son moda)*] *is.* Devlet, din, aile, evlilik, ekonomik yaşayış, okul vb. pek çok toplumsal kurumları reddederek derbederce yaşayan örgütlü gençlik topluluğu.

hippilik, -ği [hippi-lik] *is.* Hippi olma durumu.

hir, -rri [Ar. hirr هر] *{OsT} is.* Kedi.

hirabe, [Ar. ḫirābe خرابه] *(hira:be) {OsT} is.* Haydutluk; yol kesiciliği.

hiram[1]**,** [Far. ḫirām خرام] *(hira:m) {OsT} is.* Salına salına, edalı edalı yürüme.

hiram[2]**,** [Ar. herem > hirām هرام] *(hira:m) {OsT} is* Piramitler.

hiras, [Far. hirāsiden > hirās هراس] *(hira:s) {OsT} is.* Korkma ; korku.

hirasan, [Far. hirāsān هراسان] *(hira:sa.n) {OsT} sf.* Korkak; ödlek.

hirase, [Far. hirāse هراسه] *{OsT} is.* Korkulacak şey; korkuluk.

hiraset[1]**,** [Ar. ḫirāṣet حراثت] *{OsT} is.* Toprağı ekip sürmek; ekincilik; tarım.

hiraset[2]**,** [Ar. ḫirāset حراست] *{OsT} is.* Koruma; savunma.

hirașı, [Ar. hirr + T. aş-ı] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

hirave, [Ar. hirāve هراوه] *(hira:ve) {OsT} is.* Baston; asa.

hirba, [Ar. ḫirbā حربا] *(hirba:) {OsT} is. zool.* **1.** Bukalemun. **2.** *mecaz.* Kendine özgü bir düşüncesi olmayan, sık sık görüş değiştiren kimse.

hirbed, [Far. hirbüd > hirbed هربه] *{OsT} is.* Mecusi rahibi.

hirçik, -ği [hirç-ik ?] *{ağız} sf.* Yırtık pırtık; eski. [DS]

hirçimik, -ği [hirç-i-mik] *{ağız} sf.* Üstü başı düzgün olmayan kimse. [DS]

hire[1]**,** [? hire] *{ağız} is.* **1.** Testi. **2.** Küçük ağaç yayık. [DS]

hire[2]**,** [hıra] *{ağız} sf.* → hıra. [DS]

hire[3]**,** [Far. hīre هیره] *(hi:re) {OsT} sf.* **1.** Şaşırıp kalmış; şaşkın. **2.** Bir işe yaramaz; boş; gayesiz. **3.** Cesaretli; mert. **4.** Utanmaz; arsız. **5.** Bulanık, donuk (göz). ☐ **hîre-bahş,** *{OsT} Akıllara durgunluk veren; göz kamaştırıcı.*|| **hîre-çeşm,** *{OsT} 1. Donuk bakışlı. 2. Aç gözlü; utanmaz. 3. Şaşkın; cesur.*|| **hîre-dest,** *{OsT} Elinden hiçbir şey gelmeyen; sakar.* || **hîre-gî,** *{OsT}* → hiregî.|| **hîre-küş,** *{OsT} 1. Yok yere adam öldüren; gaddar. 2. Cesur, korkusuz. 3. mecaz. Sevgili.*|| **hîre-re'y,** *{OsT} Görüşleri zararlı olan.*|| **hîre-sāz,** *{OsT} Göz kamaştıran; şaşırtıcı.*|| **hîre-ser,** *{OsT} Sersem; aptal; alık.*|| **hîre-serāne,** *{OsT} Sersemce.*|| **hîre-serî,** *{OsT} Aptallık; alıklık; sersemlik.*

hired, [Far. ḫired خرد] *{OsT} is.* Akıl; us.

hiref, [Ar. ḫirfet > ḫiref حرف] *{OsT} is.* Meslekler; işler; sanatlar.

hiregî, [Far. hīre-gī خیرگی] *(hi:regi:) is.* **1.** Kamaştırıcılık. **2.** Şaşkınlık; donduruculuk.

hirelenmek, [hire-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yola çıkmak; yollanmak. [DS]

hirem, [Ar. hirem هرم] *{OsT} is.* → ehram.

hiremî, Ar. hiremī هرمی] *(hiremi:) {OsT} sf.* Piramit gibi.

hiren, [Bulg. hrĕn] *{ağız} is. bot.* İnce uzun yapraklı, kökü pancara benzer ve hardal yerine kullanılan bir tür ot. [DS]

hirevül, [Moğ. iregül] *{eT} is.* Savaşta ön safta savaşan kıta; öncü; öncü bölüğü; irevül. [Nevâyî]

hirevün, [? hirevün] *{ağız} sf.* (Tandır vb. için) çok kızgın. [DS]

hirfet, [Ar. ḫirfet / ḫırfet حرفت] *{OsT} is.* **1.** Meslek; sanat iş. **2.** Güzel sanatlar dışında kalan sanatlar; zanaatlar.

hirif, [? hirif] *{ağız} sf.* Zayıf bellekli; bunamış. [DS]

hiriflemek, [hirif-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bunamak. [DS]

hirik, -ği [hir-i-k ?] *{ağız} sf.* (Ayakkabı, elbise vb. için) eski. [DS]

hirim, [hir-i-m] *{ağız} is.* Seki duvarı. [DS]

hirk, [Ermn. herk] *{eAT} is.* → herk.

hirmen, [Far. ḫirmen خرمن] *{OsT} is.* Harman. ☐ **hirmen-i meh,** *{OsT} 1. Ayın çevresindeki hâle. 2. Yanaktaki ben.*|| **hirmen-sūhte,** *{OsT} 1. Harmanı yanmış. 2. mecaz. Büyük zarara uğramış.*

hirmengâh, [Far. ḫirmengāh خرمنگاه] *(hirmengâ:h) {OsT} is.* Harman yeri.

hirnik, -ği [yir-in-ik ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) üst dudağı yirik olan. **2.** Çok zayıf; sıska. [DS]

hirre, [Ar. hirre هره] *{OsT} is.* Dişi kedi.

hirriye, [Ar. hirriyye حریه] *{OsT} is. zool.* Kedigiller.

hirsenk, -gi [? hirsenk] *{ağız} is.* Kıldan yapılmış kilim. [DS]

hirt, [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hirt-lik, hirt-le-k*

hirtik, -ği [? hirtik] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaşlı. [DS]

hirtlek, -ği [hirt *(yans.)* > hirt-le-k] *{ağız} is.* **1.** Gerdanlık. [DS] **2.** Gırtlak.

hirtmek, [hirt-mek] *{ağız} is.* Sıkı bağlanmış, kolay çözülmeyen düğüm. [DS]

his[1]**, -ssi** [Ar. ḥiss حس] *{OsT} is.* **1.** Duyma; algılama; hissetme. **2.** Kişinin dışardan gelen uyaranları alabilme yeteneği; duyu. **3.** Bir olayın veya durumun insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim; duygu. **4.** Ahlakî, felsefî, estetik değerlere karşı bağlılık ve onları değerlendirme biçimi. **5.** Herhangi bir şeye yönelen eğilim; duygu. **6.** Sezme; seziş. ◻ **hiss-i bâtın,** *{OsT} İçe doğan duygu; seziş.*‖ **hiss-i derûnî,** *{OsT} İçe doğuş; seziş.*‖ **hiss-i hâl,** *{OsT} Hâl duygusu.*‖ **hiss-i hareket,** *{OsT} Devin duyumu.*‖ **hiss-i ihtiyāc,** *{OsT} Gerekseme.*‖ **hiss-i kable'l-vukū',** *{OsT} Ön sezi.*‖ **hiss-i mukaddem,** *{OsT} Ön sezi.*‖ **hiss-i müşterek,** *{OsT} Beyinde var olduğuna inanılan duyguları algılama merkezi.*‖ **hiss-i selîm,** *{OsT} Sağduyu.*‖ (bir şey) **hissi uyandırmak** (vermek), *(O şeye) benzer bir duygu vermek.*‖ **hislerine kapılmak,** *Duygusal olarak davranmak.*

his[2]**,** [is] *{ağız} is.* İs. [DS]

hisa, [Ar. ḫiṣa خصه] *{OsT} is.* Erkeklik organı durduğu hâlde husyelerin çıkarılmış olması.

hisab, [Ar. ḥisāb حساب] *(hisa:b) {OsT} is.* Hesap. ◻ **hisāb-ı amelî,** *{OsT} Pratik hesap.*‖ **hisāb-ı asgar-ı nā-mütenāhî,** *{OsT} mat. Sonsuz küçükler hesabı.*‖ **hisāb-ı a'şārî,** *{OsT} mat. Ondalık hesap.*‖ **hisāb-ı cümel,** *{OsT} Ebcet hesabı.*‖ **hisāb-ı havāî,** *{OsT} Zihinden hesaplama.*‖ **hisāb-ı kat'î,** *{OsT} Kesin hesap.*‖ **hisāb-ı tefāzulî,** *{OsT} mat. Diferensiyel hesap.*‖ **hisāb-ı temāmî,** *{OsT} mat. İntegral hesap.*‖ **hisāb-ı zihnî,** *{OsT} Zihinden hesaplama işi.*‖ **hisābü'l-benān,** *{OsT} 1. Parmak hesabı. 2. ed. Hece ölçüsü.*

hisabî, [Ar. ḥisābī حسابى] *(hisa:bi:) {OsT} sf.* **1.** Hesabını iyi bilen. **2.** Eli sıkı; cimri.

hisal, -li [Ar. ḫiṣāl خصال] *(hisa:l) {OsT} is.* Hasletler.

hisan, [Ar. ḥiṣān حصان] *(hisa:n) {OsT} is.* Aygır.

hisar, [Ar. ḥaṣr > ḥisār *(çit)* حصار] *(hisār) {OsT} is.* **1.** Bir şehrin veya mevkinin düşman saldırısından korunmasını sağlamak için yüksek taş duvarla çevrili, kuleli, etrafında hendekler bulunan küçük kale. **2.** Kuşatma; etrafını çevirme; muhasara etme. **3.** *müz.* Türk musikisinde birleşik bir makam. ◻ **hisar eri,** *Eskiden hisarları korumakla görevli bir sınıf asker.*‖ **hisar erliği,** *{eAT} Hisar üzerinde bekçi ve gözcülere mahsus delik.*‖ **hisar eylemek,** *{eAT} Kuşatmak; muhasara etmek.*‖ **hisār-peçe,** *{OsT} Bir kule, kapı veya köprüyü korumak amacıyla onun ilerisine yapılan siperli kule.*‖ **hisar perdesi,** *müz. Türk musikisinde tiz sekizlinin yedinci perdesi.*

hisaraşiran, [Ar. ḥisār + Far. aşīrān حصارعشيران] *(hisa:raşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde Rakım Erkutlu tarafından bulunmuş olan birleşik bir makam.

hisarbuselik, -ği [Ar. hisār + Far. būselik حصار بوسه لك] *(hisa:rbu:selik) {OsT} is. müz.* Türk müziğinde hisar makamının dizisine buselik eklenmek suretiyle bulunmuş birleşik bir makam.

hisarlı, [hisar-lı] *sf.* **1.** Hisarı bulunan. **2.** Hisarla çevrili yer. **3.** Hisarda oturan. **4.** *is.* Eskiden sınırlarda bulunan şehir ve kalelerde topçu hizmetlerinde kullanılan bir sınıf asker.

hisban, [Ar. ḥesāb > ḥisbān حسبان] *(hisba:n) {OsT} is.* **1.** Hesap etme. **2.** Sanma; zannetme. **3.** Ceza; azap.

hisbaniye, [Ar. ḥisbān > ḥisbāniyye حسبانيه] *(hisba:niye) {OsT} is. fel.* Kuşkuculuk; şüphecilik; septisizm.

hisbe, [Ar. ḥisbe حسبه] *{OsT} is.* İslam hukukunda devlet muhasebesi; hesap dairesi.

hisleniş, [his-le-n-iş] *is.* Duygulanma eylemi veya biçimi.

hislenme, [his-le-n-me] *is.* Duygulu bir durum alma.

hislenmek, [his-le-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* Duygulu bir durum almak; duygulanmak.

hisli[1]**,** [his-li] *sf.* **1.** Duygularla dolu; duygulu. **2.** İçli; hassas.

hisli[2]**,** [is-li] *{ağız} sf.* İsli. ◻ **hisli boz,** *{ağız} Kirli boz.*

hisse, [Ar. ḥiṣṣe حصه] *{OsT} is.* **1.** Bölünebilen bir veya birçok nesneden bir kişiye veya bir birime düşen miktar; pay. **2.** *mecaz.* Bir olaydan veya olay anlatımından çıkarılan öğüt; edinilen ders. ◻ (kendisine) **hisse çıkarmak,** *1. Sonucun kendisini ilgilendirdiğini anlamak; kendisi ile ilgi kurmak; alınmak. 2. Bölünebilen nesnelerden kendisi için de bir parça ayırmak; pay edinmek.*‖ **hisse-çîn,** *{OsT} Pay alma.*‖ **hisse-dār,** *{OsT}* → hissedar.‖ **hisse-i mahabbet,** *{OsT} Muhabbet dersi.*‖ **hisse-i menfaat,** *{OsT} Kazanç; çıkar.*‖ **hisse-i müfreze,** *huk. Bir arazinin paylaşımı sırasında pay sahiplerinin her birine düşen yer.*‖ **hisse-i şāyia,** *{OsT}* → hisseişayia.‖ **hisse kapmak,** *Bir olaydan kendisi için yararlı bir görüş edinmek.*‖ **hisse-mend,** *{OsT} 1. Payı olan. 2. Pay alan. 3. İbret alan.*‖ **hisse senedi,** *1. Ticarî işletmelerde ortaklık sermayesine belirli oranda sahip olunduğunu belirten belge; pay belgiti; aksiyon. 2. Anonim ve limitet ortaklıklarda sermayenin eşit olarak bölünmüş parçalarından her birini belirten ve kanunda açıklanan özellikleri taşıyan değerli kâğıt; pay belgiti; aksiyon.*‖ **hisseyāb,** *{OsT} Pay bulan; hisse alan.*

hissedar, [Ar. ḥiṣṣe + Far. dār حصه دار] *(hisseda:r) {OsT} is.* Herhangi bir mal, işletme, ortaklık veya

bir işte payı, katkısı ve buna karşılık bazı hakları bulunan kimse; hissesi bulunan; paydaş.

hissedilme, [Ar. hiss + T. e(t)-il-me] *is.* Duyulur, algılanır olma durumu ve eylemi.

hissedilmek, [Ar. hiss + T. e(t)-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Duyulur, algılanır olmak. **2.** Anlaşılmak; sezilmek; farkına varılmak.

hisseişayia, [Ar. ḥişşe-i şāyiā حصه شايعه] *(hissei'şa:yia:) {OsT} is.* Paylara bölünmemiş mülkiyet üzerinde hak sahibi olunan paylardan her biri.

hisseişayialı, [hisseişayia-lı] *(hisse'işa:yia:lı) sf.* Birkaç kişinin belirli oranda payları bulunmasına rağmen henüz bölüşülmemiş ortak mülkiyet hâlinde bulunan.

hisseli, [hisse-li] *sf.* **1.** İçin de birkaç kişinin payı bulunan; paydaşlı; paylı. **2.** (Olay veya hikâye için) ders çıkarılabilecek nitelikte.

hissen, [Ar. ḥissen حساً] *{OsT} zf.* Duygusal olarak; duygulanarak.

hisset, [Ar. ḫisset خست] *{OsT} is.* Cimrilik; hasislik; pintilik.

hissetme, [Ar. ḥiss + T. et-me] *is.* Duyma, farkına varma, anlama durumu ve eylemi.

hissetmek, [Ar. ḥiss + T. et-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Ses, sarsıntı vb. fiziksel bir uyartıyı algılamak. **2.** Bir şeyin psikolojik etkisi altında kalmak; duygulanmak. **3.** Farkına varmak; sezmek; anlamak.

hissettirme, [Ar. ḥiss + T. et-me] *is.* Hissetmesini sağlama eylemi; sezdirme.

hissettirmek, [Ar. ḥiss + T. et-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Ses, sarsıntı vb. fiziksel bir uyartıyı algılatmak; hissetmesini sağlamak; duyurmak. **2.** Farkına varmasını sağlamak; anlamasını sağlamak; sezdirmek.

hissî, [Ar. ḥissī / ḥissiyye حسى / حسيه] *(hissi:) {OsT} sf.* **1.** Duygularla ilgili; duygulara yönelik olan. **2.** Sevme ve gönül bağlama durumuyla ilgili.

hissiyat, [Ar. ḥissiyyāt حسيات] *(hissiya:t) {OsT} is.* **1.** Hisler; duygular. **2.** Sezişler. ☞ **hissiyāt-ı hafiyye,** *{OsT} Gizli duygular.*| **hissiyāt-ı kalbiyye,** *{OsT} Gönüldeki duygular.*|| **hissiyāt-ı ulvîye,** *{OsT} Yüksek duygular.*| **hissiyāt-perver,** *{OsT} Duygulu.*| **hissiyāt-perest,** *{OsT} Duyucu.*| **hissiyāt-perestî,** *{OsT} Duyuculuk.*

hissiyet, [Ar. ḥissiyyet حسيت] *{OsT} is.* **1.** Duygusal olma durumu; duygusallık. **2.** Duyarlık.

hissiz, [his-siz] *sf.* Duygusuz; vurdumduymaz; duyarsız.

hissizlik, -ği [his-siz-lik] *is.* Duygusuz olma durumu; duygusuzluk; vurdumduymazlık; duyarsızlık.

histamin, [Fr. histamine] *is. biyo-kim.* Çavdar mahmuzu ve böbrek gibi bazı hayvansal dokularda yer alan, salgıları artıran, düz kasların kasılmasına, atardamar kan basıncının düşmesine, dokularda ödem ve anafilaktik şoka neden olan histidinden karboksil grubunun atılmasıyla türeyen aminli bir baz.

histerektomi, [Fr. hystérectomie] *is. tıp.* Rahmin ameliyatla kesilip çıkarılması işlemi.

histerezis, [Fr. hystérésis] *is.* **1.** Doğa olaylarındaki gelişmenin gecikmesi durumu. **2.** Fiziksel bir olayın ortaya çıkmasına sebep olan diğer bir olayın ortaya çıkışına göre ölçülen gecikme. **3.** Bir elektrik yalıtkanı veya yumuşak demir mıknatıslamalarında, mıknatıslanmanın uygulanan indüklemeden önceki bir başka indüklemenin etkisinde kalmış olması durumu.

histeri, [Yun. hysterikós *(rahile ilişkin)* > Fr. hystérie] *is. tıp.* **1.** Sinir buhranları veya çırpıntılarla dışa vuran sinir bozukluğu; isteri. **2.** *mecaz.* Aşırı coşkunluk.

histerik, [Fr. hystérique] *sf.* **1.** Histeriye tutulmuş olan. **2.** Histeri ile ilgili.

histogram, [Fr. histogramme] *is.* Tabanları eşit yükseklikleri gösterilecek olan birimlerle orantılı olarak yan yana yerleştirilmiş dikdörtgenlerden meydana gelen grafik türü; diyagram.

histokimya, [Yun. histion + Ar. kimya] *is.* Hücrelerin ve dokuların kimyasal yapısını inceleyen bilim dalı.

histoloji, [Fr. histologie] *is. biy.* Canlılardaki dokuların oluşum, gelişim ve birleşimini inceleyen bilim dalı; doku bilimi.

hiş[1], [hiş *(yans.)*] *ünl.* Teklifsiz bir şekilde birine seslenme sözü.

hiş[2], [hiç] *{ağız} e.* Hiç. [DS]

hiş[3], [Far. ḫᵛīş خويش] *(hi:ş) {OsT} is.* Akraba.

hişan, [Far. ḫᵛīşān خويشان] *(hi:şa:n) {OsT} is.* Akrabalar.

hişavendan, [Far. ḫᵛīşāvendān خويشاوندان] *(hi:şa:venda:n) {OsT} is.* Akrabalar.

hişavend, [Far. ḫᵛīşāvend خويشاوند] *(hi:şa:vend) {OsT} is.* Akraba.

hişdamamak, [hış-da-ma-mak] *{ağız} olsz. gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Boş vermek; önem vermemek; aldırmamak. [DS]

hişdar, [Far. ḫᵛīşdār خويشدار] *(hi:şda:r {OsT}) sf.* Temizlik kurallarına sıkı sıkıya bağlı olan.

hişer, [? hişer] *{ağız} zf.* Kesinlikle; gerçekten. [DS]

hişgil, [Far. hişt > ? hişgil] *{ağız}* is. Büyük bıçak; saldırma. [DS]

hişir, [hiş-ir] *{ağız} sf.* (Sebze ve meyve için) çürümüş; çürük. [DS]

hişirik, -ği [hiş-ir-ik] *{ağız} sf.* **1.** Çok kurumuş. **2.** Yağış biçimi olarak dolu. [DS]

hişt[1], [hişt *(yans.)*] *ünl.* Teklifsiz bir şekilde birine

seslenme sözü. ◻ **hişt hişt,** *"Buraya bak!" anlamında seslenme sözü.*

hişt[2], [Far. ḫişt خشت] *{OsT} is.* **1.** Eski savaş araçlarından kısa bir mızrağa benzer silah. **2.** Hançer. **3.** Deliksiz tuğla; kerpiç. ◻ **hişt-i ham,** *{OsT} Pişmemiş tuğla; kerpiç.* || **hişt-i puhte,** *{OsT} Pişmiş tuğla.* || **hişt-i zer,** *{OsT} Altın mızrak; güneş.* | **hişttabe,** *{OsT} Tuğla, kiremit veya kireç ocağı veya fırını.* | **hişt-zen,** *{OsT} 1. Tuğlacı. 2. Mızrak atan; mızrakçı.*

hiştek, [Far. ḫişt > ḫiştek خشتك] *{OsT} {ağız}* **1.** Koltuk altı. **2.** Elbisede koltuk altına konulan üç köşeli parça. [DS]

hişten, [Far. ḫ^{v}işten خویشتن] *{OsT} zm.* Kendi. ◻ **hîşten-dār,** *{OsT} Sağlığını koruyan; kendine iyi bakan.*

hiştik, -ği [? hiştik] *{ağız} is.* Kedi. [DS]

hit, [İng. hit *(başarı)*] *is.* Özellikle müzik eserleri için türü içinde en çok beğenilmiş, tutulmuş olma durumu. ◻ **hit olmak,** *En sevilen müzik parçası durumuna gelmek.*

hitab, [Ar. ḫiṭāb خطاب] *(hita:b) {OsT} is.* ➔ hitap.

hitabe, [Ar. ḫiṭābe خطابه] *(hita:be) {OsT} is.* Bir topluluğu coşturmak için yapılan konuşma; söylev.

hitaben, [Ar. ḫiṭāben خطاباً] *(hita:'ben) {OsT} zf.* Sözlerini birisine yönelterek; birine söyleyerek; hitap yoluyla.

hitabet, [Ar. ḫiṭābet خطابت] *(hita:bet) {OsT} is.* **1.** Etkili ve güzel söz söyleme sanatı; söz sanatı; retorik. **2.** Camide hutbe okuma. **3.** *ed.* Bir düşünceyi, bir görüşü dinleyicilere ustaca iletme ve böylece karşısındakileri etkileme sanatı. ◻ **hitabet beratı,** *{OsT} Cami hatiplerine, hatipliğe tayin edildiklerine dair verilen berat.*

hitabi, [Ar. ḫiṭābī خطابی] *(hita:bi:) {OsT} sf.* Hitapla ilgili; söz söylemeye dayanan.

hitabiyat, [Ar. ḫiṭābiyyāt خطابیات] *(hita:biya:t) {OsT} is.* Hitap biçiminde söylenilen sözler; hitaplar.

hitabiyye, [Ar. ḫiṭābiyye خطابیه] *(hita:biye) {OsT} is.* Yalnızca hitap olarak söylenenler.

hitam, [Ar. ḫatm *(kapatma)* > ḫitām ختام] *(hita:m) {OsT} is.* **1.** Son; bitim; nihayet. **2.** Tükenme; bitme. **3.** Kapanış. **4.** Basıldığı kâğıtta mühürün kalan izi. ◻ **hitama ermek,** *Son bulmak; sona ermek; bitmek.* || **hitam bulmak,** *Son bulmak; bitmek.* | **hitâmpezîr,** *{OsT} Sona eren; nihayetlenen.* || **hitam vermek,** *Bitirmek; sona erdirmek.*

hitan[1], [Ar. ḫitān ختان] *(hita:n) {OsT} is.* Sünnet etme; sünnet.

hitan[2], [Ar. ḥāiṭ > ḫīṭān حیطان] *(hi:ta:n) {OsT} is.* **1.** Duvarlar; avlular. **2.** Engeller.

hitanet, [Ar. ḫitānet ختانت] *(hita:net) {OsT} is.* Sünnetçilik.

hitap, -bı [Ar. ḫiṭāb خطاب] *(hita:p) {OsT} is.* **1.** Birine söz söyleme, sözlerini yöneltme işi; seslenme. **2.** Söz. **3.** İlgilenilme; ilgisini çekme; ilgilendirme. **4.** *tasvf.* Dervişin, dünya bağlarından sıyrılması sonucu gönlünde tecelli eden Allah'ı gönül gözü ile dinlemesi. ◻ **hitap etmek,** *1. Söz söylemek; seslenmek; söz yöneltmek; -e karşı söylemek. 2. İlgilenmek; ilgisini çekmek.*

hitar, [Ar. hitr > hītār هیتار] *(hi:ta:r) {OsT} is.* Saçma söz; herze.

hitayi, [? hitāyi] *(hita:yi) {ağız} sf.* (Kız için) kızlık zarı ameliyatsız açılamayan. [DS]

Hititçe, [İbr. Hethoei > Hittim > İng. Hittite > T. Hitit-çe] *is.* Eski Çağda (M.Ö. ikinci bin ile sekizinci yy.lar arası) Anadolu'da yaşamış ve devlet kurmuş olan bir ulusun kullandığı dil; Etice.

Hititolog, -ğu [Fr. hittitologue] *is.* Hitit dili ve kalıntıları ile uğraşan bilim adamı.

Hititoloji, [Fr. hittitologie] *is.* Hitit dili ve eserleri ile ilgili bilim dalı.

Hitlercilik, [Hitler > Hitler-ci-lik] *is.* Hitler yanlısı olan; Hitler'in görüş ve düşüncelerini benimseyen kimse.

hitleşmek, [hit-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tartışmak; uğraşmak. [DS]

hitmiye, [Ar. ḫatmī] *{ağız} is. bot.* Hatmi çiçağı. [DS]

hitr, [Ar. hitr هتر] *{OsT} is.* **1.** Anlamsız söz; boş laf. **2.** Yalan; kıtır.

hivel, [Ar. ḫivel حول] *{OsT} is.* Zeval.

hiy, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hiy-kirmek*

hiyab, [Ar. ḫıyāb / ḫıyābet حیاب / حیابت] *(hiya:b) {OsT} is.* **1.** Kabahat; suç; günah. **2.** Kötü bir durumun başlangıcı. **3.** Yokluk.

hiyac, [Ar. hiyāc هیاج] *(hiya:c) {OsT} is.* **1.** Ot kuruması. **2.** Savaş başlama. **3.** Iztıraplı olma; acı çekme.

hiyaket, [Ar. ḫiyāket حیاکت] *(hiya:ket) {OsT} is.* Dokumacılık.

hiyal, -li [Ar. ḫiyāl حیال] *(hiya:l) {OsT} is.* **1.** Hayvanın kısır olma durumu. **2.** Yan; taraf; hiza.

hiyalık, -ğı [Ar. ḫiyāṭ => hiya-lık ?] *{ağız} is.* Bahçe. [DS]

hiyallamak, [hiyal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Gizli bir işi ortaya çıkarmak; bir işi sezmek. **2.** Kuşkulanmak. **3.** Denemek; sınamak. **4.** Hatırlamak. [DS]

hiyam, [Ar. himān > hiyām] *(hiya:m) is.* Suya ihtiyaç duyanlar; susamışlar.

hiyan, [Ar. ḥiyān حيان] *(hiya:n) {OsT} is.* Zaman; çağ; devre.

hiyaset, [Ar. ḥiyāṣet حياثت] *(hiya:set) {OsT} is.* Dikmek.

hiyat, [Ar. ḥiyāṭ / ḥiyaṭeṭ حياط / حياطت] *(hiya:t) {OsT} is.* Bir şeyin etrafını çevirme; ihata etme.

hiyaz[1], [Ar. ḥayż > ḥiyāż حياض] *(hiya:z) {OsT} is.* Kadınların ay hâli.

hiyaz[2], [Ar. ḥavż > ḥiyāż حياض] *(hiya:z) {OsT} is.* Havuzlar.

hiyazet, [Ar. ḥiyāzet حيازت]] *(hiya:zet) {OsT} is.* **1.** Bir araya getirme; toplama. **2.** Bir şeyi kendine mal etme.

hiye, [Ar. hiye هيى] *{OsT} zm.* Üçüncü teklik kişi; o.

hiyel, [Ar. ḫīle > ḥiyel خيل] *{OsT} is.* Aldatmalar; hileler; sahtekârlıklar.

hiyela, [Ar. ḫiyelā خيلا] *(hiyelâ:) {OsT} is.* Kendini beğenmişlik; gurur.

hiyem, [Ar. ḫayme > ḥiyem خيم] *{OsT} is.* Çadırlar.

hiyer-, [Yun. hierós *(tanrı ile dolu)* > Fr. hiér-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli kelimelere *"kutsal"* anlamı katan ön ek.

hiyerarşi, [Yun. hieros *(kutsal)* + arkhe *(emir)* > hieraárkhes *(baş rahip)* > Fr. hiérarchie] *is.* **1.** Makam, mevki ve yetkilerin önem sırası; basamak; derece. **2.** Sıra gözetilerek yapılan bir sınıflama. **3.** *huk.* Aynı kurum veya kuruluşa bağlı kişiler arasında üstten alta doğru denetim, aşağıdan yukarı doğru sorumluluk imkânı veren ve astı üste bağlayan yönetim ilişkisi.

hiyerarşik, [Fr. hiérarchique] *sf.* Hiyerarşiye dayanan; hiyerarşi ile ilgili.

hiyerogami, [Fr. hiérogamie] *is.* Bir tanrı ile bir tanrıçanın veya karşı cinsten başka bir kişi ya da varlığın birleşmesine dayanan pek çok ilkel dinde var olan ilişki.

hiyeroglif, [Fr. hiéroglyphe] *is.* **1.** Kutsal Mısır yazısı. **2.** Eski Mısırlıların kullandıkları bir kelimeyi bir resimle ifade eden şekillerden her biri. **3.** Resim ve semboller kullanılarak yazılan bir tür yazı; resim yazı. **4.** Resim yazı ile yazılmış metin. **5.** Dinî kavramları resimlerle gizlenmiş yazı.

hiyerograf, [Fr. hiérographe] *is.* **1.** Kutsal şeyler üstüne, dinler tarihi üstüne eser yazan kişi. **2.** Eski büyücü dinleriyle ve gizli bilimlerle ilgilenen kişi.

hiyiklemek, [hiyik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Belgilemek; tespit etmek; saptamak. **2.** (Hayvan veya insan için) ürkme sonucu başını dik tutarak bakınmak; dikkatle dinlemek. [DS]

hiykirmek, [hiy-kir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Korku ile bağırmak. [DS]

hiyniktirmek, [hiy-(i)-n-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Korkutarak ürkütmek. [DS]

hiyya, [he + ya] *(hi'yya) {ağız} e.* Evet. [DS]

hiyye, [he + ya] *(ni'yye) {ağız} e.* Evet. [DS]

hiyyef, [Ar. ḫāif > ḥiyyef خيف] *{OsT} is.* Korkan; korkak.

-hiz, [Far. ḫasten *(ayağa kalkmak)* > -ḫīz خيز] *{OsT} son ek.* Sonuna getirildiği Farsça isimlere *"kalkan, kaldıran"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan sıfat fiil eki.

hiz[1], [? hiz] *{ağız} sf.* **1.** Ürkek; duygulu. **2.** Anlayışlı. [DS]

hiz[2], [Far. ḫīz / hīz خيز / هيز] *{OsT} is.* Edilgen eşcinsel erkek; ibne erkek; puşt.

hiz[3], [Far. ḫiz خيز] *{OsT} is.* **1.** Yükselme. **2.** Dalgalanma. **3.** Duygulanarak coşma; coşkunluk.

hiza, [Ar. ḥiẓā' حذاء] *(hiza:) {OsT} is.* **1.** Karşı. **2.** Sıra oluş. **3.** Belli bir doğrultuda veya doğru bir çizgi üzerinde bulunma hâli; düz oluş. 🗗 **hizaya gelmek,** *1. Düzgün bir şekilde sıra olmak. 2. Davranışlarını düzeltmek; yola gelmek; düzelmek.* ‖ **hizaya getirmek,** *1. Sıraya sokmak; düzenlemek; aynı ayarda tutmak. 2. Birinin davranışlarını düzeltmek; yola getirmek.*

hizab[1], [Ar. ḫiżāb خضاب] *(hiza:b) {OsT} is.* **1.** Boya. **2.** Kına. 🗗 **hizāb-ālūd,** *{OsT}* Renk renk; rengârenk.

hizab[2], [Far. ḫīz + āb خيزاب] *(hi:za:b) {OsT} is.* Rüzgârın etkisiyle deniz yüzeyinde meydana gelen dalgalanma. 🗗 **hizāb-engîz,** *{OsT} Dalga kaldıran.*| **hizāb-gîr,** *{OsT} Çocukların oynadığı bir koşmaca ve tutmaca oyunu.*

hizalama, [hiza-la-ma] *(hiza:lama) is.* **1.** Hizaya getirme; hizaya sokma eylemi. **2.** *elkt.* Bir devrenin titreşim frekansını sığa ve indükleme değişimi uygulayarak ayarlama işi.

hizalamak, [hiza-la-mak] *(hiza:lamak) gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hizaya getirmek; hizaya sokmak. **2.** *gçsz. f.* Hizaya girmek; doğrultuyu sağlamak.

hizan[1], [? hizan] *{ağız} sf.* **1.** Yoksul. **2.** Açgözlü. **3.** Cimri. **4.** Kıskanç; çekemeyen. **5.** Becerikli. [DS]

hizan[2], [kız-an / hızan] *{ağız} is.* Çoluk çocuk; aile. [DS]

hizan[3], [Far. ḫīzān خيزان] *(hiza:n) {OsT} sf.* Sıçrayarak kalkan; sıçrayan.

hizane, [Ar. ḫizāne / ḫizānet خزانه] *(hiza:ne) {OsT} is.* **1.** Hazine. **2.** Hazinenin saklandığı yer. **3.** *mecaz.* Gönül; hatır. 🗗 **hizāne-gâh,** *{OsT} Hazinenin saklandığı yer.*

hizanet, [Ar. ḫizānet خزانت] *(hiza:net) {OsT} is.* Hazinedarlık.

hizb, [Ar. ḥizb حزب] *{OsT} is.* → hizip.

hizba, [Ar. ḫizbā خزبا] *(hizba:) {OsT} sf.* (Yer için) engebeli; arızalı.

hizber, [Ar. hizber / hizebr هزبر] *{OsT} is.* **1.** Aslan. **2.** *sf.* Cesur; yiğit. 🗗 **hizber-endāz,** *{OsT} Aslanı bile yenecek kadar güçlü kimse.*

hizebran, [Ar. hizebr + Far. -ān هزبران] *(hizebra:n) {OsT} is.* Aslanlar.

hizebrane, [Ar. hizebr+Far. -āne هزبرانه] *(hizebra:ne) {OsT} zf.* Aslanlar gibi; cesurca.

hizem, [Far. hīzem هیزم] *{OsT} is.* Yakıt olarak kullanılan odun. 🗗 **hîzem-keş,** *{OsT} Odun yaran; odun taşıyan; oduncu.*

hizende, [Far. ḫiziden > ḫizende خیزنده] *{OsT} sf.* Sıçrayan; sıçrayıcı.

hizip, -zbi [Ar. ḥizb *(birinin tarafını tutma)* حزب] *{OsT} is.* **1.** Bütünden ayrılmış parça; bölüm; bölük; kısım. **2.** Kur'an okuyan kişinin kendine göre bir seferde okumak üzere belirlediği bölüm; genellikle bir cüzün dörtte biri. **3.** Bir parti içinde partinin genel siyasi kararlarına karşı çıkarak grup olma. **4.** *sosy.* Bir toplum içinde inanç, düşünce vb. yönlerden ayrılıkçı davranarak toplumun büyük kısmıyla çatışma durumundaki küçük topluluk; klik.

hizipçi, [hizip-çi] *sf.* Hizip oluşturan; oluşmuş bir hizip içinde yer alan.

hizipçilik, -ği [hizip-çi-lik] *is.* **1.** Hizipçi olma durumu; hizipçinin yaptığı iş ve eylem. **2.** Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma.

hizipleşme, [hizip-le-ş-me] *is.* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurma; hizipçilik yapma.

hizipleşmek, [hizip-le-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Örgütlü bir topluluk içinde bütünlüğü bozacak ve örgüte aykırı biçimde bir iç örgüt kurmak; hizipçilik etmek.

hizlan, [Ar. ḫizlān خذلان] *(hizla:n) {OsT} is.* **1.** Yardımsız ve kimsesizlik yüzünden sefil duruma düşme. **2.** Bir kimseye yardım etmeme; kötü durumda bırakma. **3.** Herhangi bir yanlış davranış yüzünden Allah'ın yardımından yoksun kalma; Allah'ın adaletiyle bağdaştırılamayacak durum.

hizmet, [Ar. ḫidmet خدمت] *{OsT} is.* **1.** Başkalarının işlerini görme. **2.** Birinin yararına olan bir işi bulma. **3.** Bir değer uğruna çalışma; kişinin yerine getirmekle zorunlu olduğu görev; iş. **4.** Başkalarına ait temizlik, düzen gibi günlük işleri yapma. **5.** Bir kurumun veya kuruluşun yerine getirdiği, gördüğü işlerin tümü; çalışma; işletme. **6.** Bakım; özen; ihtimam. **7.** Yardım; katkı. **8.** *tasvf.* Bir şeyhe bağlandıktan sonra onun gösterdiği yolda gitmek. 🗗 **hizmet akdi,** *huk. İş sözleşmesi; iş akdi.*|| **hizmet birleştirmesi,** *Değişik sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak çalışan bir kimsenin bu sosyal güvenlik kurumlarında geçen sürelerini bir arada toplatması.*|| **hizmet birliği,** *as. Bağlı bulunduğu kıtanın donatım araç ve gereçlerinin bakımını, onarımını yapan özel birlik.*|| **hizmet etmek** (görmek), *Bir şey için çalışmak; görev yapmak.*|| **hizmete girmek,** *1. Çalışmaya, üretmeye, işlemeye başlamak. 2. Görev almak.*|| **hizmet içi eğitim,** *Çalışanların iş verimlerini artırmak amacıyla iş ortamında yetiştirilmeleri için verilen eğitim.*|| **...in hizmetine girmek,** *Bir kurumda veya bir kişinin yanında çalışmaya başlamak.*|| **...in hizmetinde olmak,** *Birinin yanında çalışarak buyurduğu bütün işleri görmek, yerine getirmek.*|| **hizmet kusuru,** *Yönetimin hukuka aykırı işlemleri dolayısıyla kamu hizmetinde ortaya çıkan olumsuzluk veya gecikme yüzünden bizzat işi yürüten görevliye değil de yönetime yüklenen malî sorumluluk.* ‖ **hizmet sözleşmesi,** *Bir işçinin bir işi görme, iş sahibinin ise bir ücret ödeme yükümlülüğü altına girdiği sözleşme.*

hizmetçi, [hizmet-çi] *is.* **1.** İş gören kimse. **2.** Belli bir ücret karşılığında ev işleri yapmak için tutulan kadın işçi.

hizmetçilik, -ği [hizmet-çi-lik] *is.* Hizmetçinin yaptığı iş; hizmetçi olma durumu.

hizmetkâr, [Ar. ḫidmet + Far. -kār خدمتکار] *(hizmetkâ:r) {OsT} is.* Hizmet eden kimse; erkek hizmetçi.

hizmetkârlık, -ğı [hizmetkâr-lık] *is.* Hizmetkâr olma durumu; hizmetkârın yaptığı iş.

hizmetlenmek, [hizmet-le-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ir]* İşe almak; istihdam etmek; işinde kullanmak.

hizmetli, [hizmet-li] *is.* Kamu kurumlarında veya bazı iş yerlerinde kapıcılık, odacılık gibi işler yapan kimse; müstahdem.

hizran, [Far. ḫīzrān خیزران] *(hizra:n) {OsT} is.* Hezaren ağacı. 🗗 **hîzrān-ı beldî,** *{OsT} bot. Yabani mersin ağacı.*

hizy, [Ar. ḫizy / ḫizye خزی / خزیه] *{OsT} is.* Rezil olma; kepazelik.

ho, [ho] *{ağız} zm.* **1.** Şu. **2.** O. **3.** *ünl.* Ey. **4.** Öküzlere yürümeleri için emir niteliğinde seslenme sözü. [DS]

hob, [hap / hob / hop *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hob(b)-a git-mek, hob-uç etmek*

hoban, [Erme. hopan] *{ağız} is.* Bakımsız bırakılmış tarla. [DS]

hobba, [hob(b)-a] *{ağız} is. çoc. d.* Gezme; atta. [DS]

hobba gitmek, *{ağız} (Çocuk dilinde) gezmeye gitmek.* [DS]

hobbaca, [hob(b)-a-ca] *{eAT} is.* Hoplama; zıplama. **hobbaca eylemek,** *{eAT} Sırt üstü yatarak ayakları ile bir çocuğu havaya kaldırmak.*

hobbak, -ğı [hob(b)-ak] *{ağız} is.* Çerez. [DS]

hobi, [İng. hobby] *is.* **1.** Bir geçim ve kazanç amacıyla her zaman yapılan işlerin dışında zevk almak, merak veya kendini tatmin amacıyla yapılan iş ve çalışma. **2.** Severek yapılan iş; bir tür vakit geçirme yolu.

hobisi, [hobi-s-i] *{ağız}* zf. Şunun gibisi; şunun benzeri. [DS]

hobu[1], [hob-u] *{ağız} is.* **1.** Akbaba. **2.** Bir yaşını geçmiş erkek hindi. **3.** Leylek. **4.** *sf.* (Kişi için) iri ve biçimsiz vücutlu. **5.** Obur. [DS]

hobu[2], [hob-u] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

hobuç, -cu [hob *(yans.)* > hob-uç] *{ağız} is.* Sırta binme. [DS] **hobuç etmek,** *{ağız} Çocuğu sırta almak.* [DS]

hobuçlamak, [hob *(yans.)* > hop-uç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Çocuğu sırtına alarak taşımak.

hobuçmak, [hob *(yans.)* > hob-uç-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Çocuğu sırta alarak taşımak. [DS]

hobuz[1], [ḳobuz / ḫobuz] *{eT} is.* Kopuz. [EUTS]

hobuz[2], [? hobuz] *{ağız} is.* İki yıl ekilmemiş, sürülmemiş tarla. [DS]

hoca, [Far. ḫᵛāce *(efendi)* خواجه] *{OsT} is.* **1.** Müslümanlıkta din işleri ile uğraşan kimse; din görevlisi. **2.** Öğretmen. **3.** Birine bir şeyler öğreten; usta; üstat. **4.** Eskiden medresede öğretim görmüş sarık saran cüppeli din görevlisi. **5.** Bir Hint-Müslüman kastının adı. **6.** *mecaz.* Birine akıl öğreten, öğüt veren kimse; akıl hocası. **hoca düğünü,** *{ağız} Az sayıda davetli ile çalgısız olarak yapılan düğün.* [DS]

hocalık, -ğı [hoca-lık] *is.* **1.** Hoca olma durumu. **2.** Hocanın yaptığı iş veya meslek. **3.** Öğretmenlik. **hocalık etmek,** *1. Öğretmenlik yapmak. 2. mecaz. Akıl öğretmek; öğüt vermek.*

hocar, [? hocar] *{ağız}* is. Cüce. [DS]

hocest, [Far. ḥocest حجست] *{OsT} is. müz.* Bugüne örneği kalmamış eski bir birleşik Türk müziği makamı.

hoç, [hoç] *{ağız} is.* Deve kovalama ünlemi. [DS] **hoç hoç,** *{eT} Keçi gütme veya sürme sırasında söylenen söz.* [DLT]

hoç, [Far. ḫoş] *{ağız} e.* Bununla birlikte. [DS]

hoççak, -ğı [hoş-cak] *{ağız} sf.* İyi; güzel; hoş. [DS]

hoçuk, -ğu [hoç-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalın boyunlu ve kırmızı yüzlü. [DS]

hoçum, [hoş-um] *{ağız} e.* **1.** Hoş; iyi. **2.** Bununla beraber; buna rağmen. [DS]

hoçur, [hoç-ur ?] *{ağız} sf.* Pis; pasaklı. [DS]

hoçuruk, -ğu [hoç-ur-uk] *{ağız} sf.* Çürük. [DS]

hod[1], [hod / hot *(yans.)*] *is.* Öfke ile söylenmeyi, homurdanmayı, buna bağlı olarak kaba davranışlarda bulunmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hod-ul-da-n-mak, hod-ur-an-mak, hod-ıl hodul* **hod hod,** *{ağız} Eşek veya sıpayı durdurma ünlemi.* [DS]|| **hod kemiği,** *{ağız} Omurga.* [DS]

hod[2], [Far. ḫōd خود] *{OsT} zm.* **1.** Kendi. **2.** Bizzat. **3.** *is.* Baş zırhı; miğfer. **hōd kendi,** *Bizzat kendi.*|| **hōd-ārā,** *{OsT} 1. Kendini süsleyen. 2. Kendini öven.*|| **hōd be hōd,** *{OsT}* → hodbehot.|| **hōd-endîş,** *{OsT} Kendini düşünen; bencil.*|| **hōd-figen,** *{OsT} Kendisini gönüllü olarak tehlikeye atan.*|| **hōd-fürüş,** *{OsT} Kendini satan; kendini çok öven.*|| **hōd-geşte,** *{OsT} Kendine dikkat etmeyen.*|| **hōd-kerde,** *{OsT} Kendi yapmış.*|| **hōd-küş,** *{OsT} Kendini öldüren; intihar eden.*|| **hōd-hümā,** *{OsT} Gösterişe düşkün olan; gösteriş meraklısı.*|| **hōd-perest,** *{OsT} Kendine tapan; kendini çok beğenen.*|| **hōd-pesent,** *{OsT} Kendini beğenmiş; gururlu.*|| **hōd-reng,** *{OsT} Bir şeyin kendi doğal rengi.*|| **hōd-reste,** *{OsT} Kendi kendine yetişmiş; kendi kendini yetiştirmiş.*|| **hōd-revîş,** *{OsT} Başına buyruk.*|| **hōd-re'y,** *{OsT} Kendi bildiğine giden; başına buyruk.*|| **hōd-rū** (rūy), *{OsT} Kendi kendine yetişmiş; yabani.*|| **hōd-ser,** *{OsT} 1. Bağımsız; müstakil. 2. Dik kafalı.*|| **hōd-serāne,** *{OsT} Dik başlılıkla.*|| **hōd-sitāy,** *{OsT} Kendini çok öven; övüngen.*|| **hōd-şinās,** *{OsT} Kendinin iyi ve kötü yönlerini çok iyi bilen; kendini tanıyan.*

hodabık, -ğı [hod *(yans.)* > hod-a-mık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ipsiz sapsız. [DS]

hodak[1], **-ğı** [Ermıe. hotak] *{ağız} is.* **1.** Sığır çobanı; hayvanlara bakan uşak; sığırtmaç. **2.** Çiftçi yamağı. **3.** Kağnılarda öküzün boynuna oturarak öküzü süren çocuk. [DS] **hodak yıldızı,** *{ağız} Çoban yıldızı.* [DS]

hodak[2], **-ğı** [hod *(yans.)* > hod-a-k] *{ağız} is.* **1.** Çam kozalağı; fıstık çamı kozalağı. **2.** Değnekle oynanan bir oyun. **3.** Topaç. [DS]

hodakçı, [hodak-çı] *{ağız} is.* Küçük çoban. [DS]

hodal, [hod *(yans.)* > hod-a-l ?] *{ağız} is.* Yalçın, sivri ve iki çatal hâlindeki dağ zirvesi. [DS]

hodala, [Ar. fūdlā] *{ağız} is.* **1.** Kazlara yedirilen hamur topağı. **2.** Yarım küre biçimindeki küçük çörek. **3.** Büyük ekmek. [DS]

hodalak, -ğı [hoda-la-k] *{ağız} is.* **1.** Küçük kavun, karpuz. **2.** *sf.* (Kişi için) toplu ve sağlam. [DS]

hodalama, [hoda-la-ma] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman yapılı; kaba. [DS]

hodaman[1], [hoda-man] *{ağız} is.* Yavrulama zamanından önce doğuran davar. [DS]

hodaman[2], [? kodaman] *{ağız} is.* Aile büyükleri. [DS]

hodan, [? hodan] *is. bot.* **1.** Hodangillerden gövdesi

ve yaprakları tüylü, çiçek ve yapraklarından halk hekimliğinde idrar artırıcı olarak yararlanılan, bir veya çok yıllık otsu bir bitki; zembil otu; sığır dili, *(Borrago officinalis, B. orientalis)*. **2.** *{ağız}* Sebze. [DS]

hodangiller, [hodan-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden, örnek türü hodan olan, üzeri sert dikenciklerle kaplı, yaklaşık iki bin türü bulunan, çok yıllık veya bir yıllık ağaççık ya da otsu bitki familyası, *(Borraginaceae)*.

hoday, [? hoday] *{ağız} is.* Akılsız. [DS]

hodaydan, [hoday-dan] *{ağız} zf.* **1.** Birdenbire. **2.** *is.* Gereksiz, boş söz. [DS]

hodbehod, [Far. ḫōd be ḫōd خودبخود] *(ho'dbeho:d) {OsT} zf.* Kimseye danışmadan; kendi kendine; kendi bilgi ve becerisiyle; kendi kafasıyla.

hodbin, [Far. ḫōdbīn *(kendini gören)* خودبین] *(hodbi:n) {OsT} sf.* Yalnız kendi çıkarlarının düşünen; bencil; egoist.

hodbinlik, -ği [hodbin-lik] *(hodbi:nlik) is.* Hodbin olma durumu; yalnız kendi çıkarlarını düşünme; bencillik; egoizm.

hoddak, -ğı [hod *(yans.)* > hod-dak] *{ağız} is.* Ağaç dalından ve boru gibi çıkarılmış kabuğundan yapılan ve patlama sesi çıkaran bir tür pistonlu oyuncak. [DS]

hoddik, -ği [hod+dik ?] *{ağız} is.* Çocuk oyunlarında nişan olarak dikilen taş vb. [DS]

hodduk, -ğu [hod *(yans.)* > hod-duk] *{ağız} is.* Söğüt dalının kabuğu çıkarılarak yapılan küçük borumsu düdük. [DS]

hode, [Far. ḫudā] *{ağız} is.* Tanrı. [DS]

hodelemek, [hode-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşılıklı türkü söylemek. [DS]

hodemek, [hō + de-mek] *(ho:demek) {ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* Sığırları durdurmak. [DS]

hodgâm, [Far. ḫōd-gām خودگام] *(hodgâ:m) {OsT} sf.* Bencil; kendini beğenmiş; egoist.

hodgâmane, [Far. ḫōd-gām-āne خودگامانه] *(hodgâ:m) {OsT} zf.* Bencilce; bencillikle.

hodgâmî, [Far. ḫōd-gāmī خودگامی] *(hodgâ:m) {OsT} is.* Bencillik.

hodibik, -ği [hod+ibik] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) bilgiçlik taslayan. **2.** Büyüklük taslayan. [DS]

hodibiklemek, [hodibik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kibirlenmek. [DS]

hodkâm, [Far. ḫōd-kām / ḫōd-gām خودگام] *(hodgâ:m) {OsT} sf.* Başkasını düşünmeyen; bencil; egoist.

hodkâmlık, -ğı [hodkâm-lık] *(hodkâ:mlık) is.* Hodbin olma durumu; yalnız kendi çıkarlarını düşünme; bencillik; egoizm.

hodman, [hod-man] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hatır gönül dinlemeyen, acı konuşan. **2.** İplik bükmeye yarayan ağaç; iğ. [DS]

hodpesendî, [Far. ḫōd-pesendī خودپسندی] *{OsT} sf.* Kendini beğenmişlik; mağrurluk.

hodpesend, [Far. ḫōd-pesend خودپسند] *{OsT} sf.* Kendini beğenmiş; gururlu.

hodri, [? kodri] *(ho'dri) ünl.* Boy ölçüşmek, birine veya birilerine meydan okumak için yapılan davet. ☞ **hodri meydan,** *Kendine güvenen ortaya çıksın, anlamında meydan okuma sözü.*

hoduk[1], -ğu [koduk] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Tavşan yavrusu. **3.** Deve yavrusu. **4.** Manda yavrusu. **5.** Kedi yavrusu. [DS]

hoduk[2], -ğu [? hoduk] *{ağız}* is. **1.** Yeşil kabuklu fındık. **2.** Salkımından koparılmış üzüm taneleri. [DS]

hoduk[3], -ğu [? hoduk] *{ağız} is.* Bir bitkinin devrilmemesi için dikilen sopa; herek. [DS]

hoduklamak, [hoduk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Eşeği sopa ile dürtmek. [DS]

hodul[1], [Ar. fuḍūl] *{ağız} sf.* **1.** Kendini beğenmiş; kibirli. **2.** Her işe burnunu sokan. **3.** Kabadayı. **4.** Anlayışsız. **5.** Hatır gönül dinlemeden konuşan; tok sözlü. **6.** Kötü ruhlu. **7.** Tembel. **8.** Az konuşup az gülen. **9.** Çekingen. **10.** Aksi huylu. **11.** Zorba. **12.** Biçimsiz; kötü. **13.** Her işe eli yatkın. [DS]

hodul[2], [Ar. fūdlā] *{ağız} is.* Kapaklı leğende sıcak kül altında pişirilen ekmek. [DS]

hodul[3], [hot *(yans.)* > hot-ul] *{ağız} is.* **1.** Çalı vb. dallarında bulunan dikenli küçük dalcıklar. **2.** Çalı çırpı. **3.** Dikenli çalılar. [DS]

hodulca[1], [hodul-ca] *(hodu'lca) {ağız} zf.* (Söz, davranış vb. için) sert ve kaba olarak. [DS]

hodulca[2], [hodul-ca] *{ağız} is.* Yüksek tepe. [DS]

hoduldamak, [hod *(yans.)* > hod-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(u)-yor]* Öfkeyle söylenmek. [DS]

hoduldanmak, [hodul-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kimseyi beğenmemek; büyüklenmek. [DS]

hodulluk, -ğu [hodul-luk] *{ağız} is.* Kendini beğenmişlik. [DS]

hoduranmak, [hod *(yans.)* > hod-ur-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kızdığı bir kimse için kendi kendine söylenmek; homurdanmak. [DS]

hoğ, [? hoğ] *{ağız} is.* **1.** Aşırı cinsel arzu. **2.** Öç hırsı. [DS]

hoğduracı, [hoğ-dur-a-cı] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

hoğlamak, [hoğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hücum etmek; üstüne yürümek; saldırmak. **2.** Korkmak; heyecanlanmak. [DS] **3.** Dar bir yerden çıkarak bütün gücüyle dışarı saldırmak.

hoh[1], [hoh *(yans.)*] *is.* Bir şeyin üzerine gür ve güçlü soluk vermeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hoh-la-mak,*

hoh[2], [hoh *(yans.)*] *is.* Dudakları yuvarlak, ağzı geniş bir biçimde tutarak kuvvetlice dışarı soluk verme. ◻ **hoh demek,** *Nefesindeki belirgin alkol vb. şeyleri anlamak için hoh diye soluk vermek; hohlamak.*

hohlama, [hoh *(yans.)* > hoh-la-ma] *is.* Hoh yapma; hohlamak eylemi.

hohlamak, [hoh *(yans.)* > hoh-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Ağzını yaklaştırıp bir şeyin üzerine nefesini hızlıca vermek. ◻ **hohlaya hohlaya,** *Sürekli hohlayarak.*

hohurdamak, [hoh *(yans.)* > hoh-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Korkudan yüreği oynamak. [DS]

hok[1], [hok *(yans.)*] *is.* Sıvıların özellikle suyun kaynamasını, kaynayıp çıkmayı, kabarmayı ve buna benzer biçimde gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hokra-mak, hok-ur-da-n-mak, hok-ur-daş-mak, hok-urtu*

hok[2], [ḳok / ḫok] *{eT} is.* Toz; toprak; pislik. [EUTS]

hokey, [İng. hockey] *is. spor.* Ucu kıvrık sopalarla çayır veya buzda oynanan bir tür top oyunu.

hokka, [Ar. ḥuḳḳa حقه] *{OsT} is.* **1.** Küçük yuvarlak kutu. **2.** Metal, cam veya porselenden yapılma ve içine bir şey koymaya yarayan küçük kutu. **3.** Mürekkep şişesi. **4.** İçine tükürülen kap. ◻ **hokka gibi,** *(Ağız için) biçimli ve küçük.*|| **hokka gibi oturmak,** *(Elbise için) vücuda tamamen oturmak, uymak.*|| **hokka-i bî-mağz,** *{OsT} Akılsız, ahmak kimse.*|| **hokka-i dehen,** *{OsT} Hokka gibi küçük ve biçimli ağız.*|| **hokka-i mînā,** *{OsT} Gök yüzü.*|| **hokka takımı,** *Eskiden kullanılan yazı için gerekli olan mürekkep, kum, kalem konulacak yerleri bulunan cam veya porselenden yapılma yazı takımı.*

hokkabaz, [Ar. ḥuḳḳa + Far. -bāz حقه باز] *(hokkaba:z) {OsT} is.* **1.** Hokka ve ona benzer yuvarlak nesnelerle çeşitli gösteriler yapan oyuncu; hokka oynatan. **2.** Göz yanıltarak inanılması güç gösteriler düzenleyen kişi; göz bağcı. **3.** *mecaz.* Başkalarını aldatarak, yalan dolan ile iş çevirmeye kalkışan kimse; hileci; hilekâr.

hokkabazlık, -ğı [hokkabaz-lık] *is.* **1.** Hokkabazın yaptığı iş. **2.** *mecaz.* Yalan dolan ile iş çevirme; hilekârlık. **3.** Söz ve hareketlerle yerli yersiz hareketlerde bulunma.

hokra[1], [Tat. ukra > hokra / nokra] *{ağız} is.* Sığırların sırtında bir sineğin yumurtası ile oluşan kurtçuklar ve bu kurtçukların meydana getirdiği yara. [DS]

hokra[2], [? hokra] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** Bedava yemek. [DS]

hokramak[1], [hok *(yans.)* > hok-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* **1.** Kabarmak. **2.** (Yoğurt için) ekşimek. [DS] **3.** (Yara için) azmak, iğrenç bir hâl almak.

hokramak[2], [hok *(yans.)* > hok-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Fazla gülmek. [DS]

hokuk, -ğu [hok *(yans.)* > hok-uk] *{ağız} is.* Büyük boğaz uru. [DS]

hokur, [hok-ur] *{ağız} is.* İyice olgunlaşmadan haşlanmış mısır. [DS]

hokurdamak, [hok *(yans.)* > hok-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Su için) ses çıkararak kaynamak; fokurdamak. [DS]

hol[1], [ḳol > ḫol] *{eT} is.* Kol; el. [EUTS]

hol[2], **-lü** [İng. hall] *is.* **1.** Geniş salon; sofa. **2.** Bir evin, otelin veya bir resmî dairenin giriş katındaki geniş boşluk; sofa.

hol[3], [Yun. pholia] *{ağız} is.* Folluk yumurtası. [DS]

holamak, [hoğ-la-mak] *(ho:lamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birinin üstüne yürümek; saldırmak. **2.** Koşmak. [DS]

holasa, [hoğ-la-sak ?] *{ağız} sf.* **1.** Beceriksiz. **2.** Tembel. **3.** Densiz. [DS]

holasak, [hoğ-la-sa-k] *{ağız} sf.* Densiz. [DS]

holasız, [hoğ-la-sız] *{ağız}* sf. Akılsız. [DS]

hold, [hold] *is.* Oynamayı, sallanmayı, yuvarlanmayı, geniş gelmeyi, rahat hareket etmeyi anlatan yansımalı kök.

holding, [İng. holding] *is.* **1.** Birçok şirketin ortaklık paylarını elinde bulundurarak onları denetimi altında tutan sermaye yatırım ortaklığı. **2.** Bir ortaklığın bir başka ortaklığa, onun yönetimini elinde tutacak oranda katılmasını belirten hukukî ilişki.

holdingleşme, [holding-le-ş-me] *is.* Holding durumuna gelme.

holdingleşmek, [holding-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Holding durumuna gelmek.

holdur, [hold *(yans.)* > hold-ur] *is.* Geniş gelmeyi, bir şeyin içinde sallanmayı, oynamayı anlatan yansımalı gövde. ◻ **holdur holdur,** *{ağız} (Giyecek vb. için) çok bol; çok geniş.* [DS]|| **holdur holuz,** *{ağız} Gelişigüzel.* [DS]|| **holdur hoyuk,** *{ağız} Çiçek bozuğu.* [DS]

holdurhop, [hold *(yans.)* > hold-ur + hop] *{ağız} zf.* Sıçrayarak. [DS]

holever, [havar *(çığlık)* > holever ?] *{ağız} is.* İki çoban arasında söylenen mani. [DS]

holeyli, [? holey-li] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

holigan, [İng. hooligan] *is.* → huligan.

holkum, [Ar. ḥulḳūm] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hollamak, [fol-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Ceviz, badem, soğan gibi şeylerin kabuğunu soymak. **2.** Oyunu bozmak. **3.** Tavuğu folluğa koymak. [DS]

hollanmak, [fol-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alışmak. [DS]

hollatmak, [fol-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Pişmiş yumurtanın kabuğunu düzgünce soymak. **2.** Yara kabuğunu yerinden oynatmak. [DS]

hollayası, [hort-la-y-ası] *(holla:yası) {ağız} ünl.* Ölen kimsenin ardından söylenen ilenme sözü. [DS]

hollik[1]**, -ği** [hol-lik] *{ağız} sf.* **1.** Biçimsiz, bol ve sarkık elbise. **2.** Biçimsiz elbise giyen. [DS]

hollik[2]**, -ği** [fol-luk] *{ağız} is.* Küçük çukur. [DS]

hollik[3]**, -ği** [höl-lük ?] *{ağız} is.* Tavında olan toprak. [DS]

holliklemek, [hol-lik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i) -yor]* Gelişigüzel savurup atmak. [DS]

holluk, -ğu [Yun. pholia => hol-luk] *{ağız} is.* **1.** Folluk. **2.** Bostan beklemek için yapılan çardak. [DS]

holmak, [kol-mak / holmak] *(kholmak) {eT} gçl. f. [-ur]* İstemek; arzulamak. [EUTS]

holmiyum, [Stock**holm** > Fr. holmium] *(İ ince söylenir) is. kim.* Nadir elementler grubundan, atom numarası 67, atom ağırlığı 164,94 olan, oksidi açık sarı, tuzları renksiz veya portakal sarısı renginde bir element, sembolü: Ho.

holografi, [Fr. holographie] *is.* Biri doğrudan lazer cihazından, diğeri cisimden yansıyarak gelen iki lazer demetinin üst üste binmesiyle meydana gelen girişimden yararlanan kabartmalı fotoğraf tekniği.

hologram, [Yun. holos *(tüm)* > Frb hologramme] *is.* Üç boyutlu görüntü kayıt tekniği ve sistemi.

holosen, [Fr. holocène] *is. jeol.* Jeolojik devirlerden, insanın ormanları yok etme, toprağı aşındırma, aşağılara genç alüvyonların birikmesi gibi insanın engebe evriminde etkisinin gittikçe arttığı Dördüncü Zamanın en yakın (MÖ. 8000 ile 4000 arası) devri.

holotüritler, [Yun. holothuroide > holotürit-ler] *is. zool.* Örnek türü deniz hıyarı olan derisi dikenliler; deniz hıyarları, *(Holothuroidea).*

holta[1]**,** [İt. volta => olta] *{ağız} is.* **1.** Olta **2.** Köpeklerin boyunlarına takılan çivili halka. **3.** Gezinti. **4.** Yol kıvrımı; dönemeç. **5.** *sf.* (Kişi için) sarhoş gibi bilinçsizce hareketler yapan. [DS] **holta etmek,** *{ağız} 1. Acele acele ve kol kola gezinmek. 2. Dolaşmak.* [DS]|| **holta vurmak,** *{ağız} Yürüyerek gezinti yapmak.* [DS]| **holtayı çekmek,** *{ağız} Kaçmak; gitmek.* [DS]

holta[2]**,** [holt *(yans.)* > holt-a] *{ağız} is.* **1.** Golf pantolon. **2.** Bol paçalı, yabanlık kadın şalvarı. [DS]

holtan, [holt-an] *{ağız} is.* **1.** Çarık ve ayakkabılara konan keçe. **2.** Ayakkabı yaması. **3.** Yemeni ve ayakkabılardaki dikiş yapılan kenar. **4.** Çarıkla giyilen bir tür dolak. [DS]

holu, [Yun. pholia] *{ağız} is.* Fol. [DS]

holucu, [holu-cu] *{ağız} is.* Çok tembel. [DS]

holusu, [? holusu] *{ağız} is.* Kestane. [DS]

holuz, [? holuz] *{ağız}* is. İri gözlü kalbur; gözer. [DS]

hom[1]**,** [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hoın-ur homur, hom-ur-da-n-mak, hom-ur-tu*

hom[2]**,** [*eT.* kom > Alt. kom > hom] *{ağız} is.* Deniz dalgası. [DS]

hom[3]**,** [? hom] *{ağız} is.* Kalabalık. [DS]

homa[1]**,** [oma] *{ağız} is.* Kalça kemiği. [DS] **homa kemiği,** *{ağız} Kalça kemiğinin uç kısmı. 2. Topuk kemiği.* [DS]|| **homa peyniri,** *{ağız} İnek sütünden yapılan topak halindeki peynir.* [DS]

homa[2]**,** [? homa] *{ağız} sf.* Dik; yüksek. [DS] **homa durmak,** *{ağız} Baş yerde ayaklar havada durmak.* [DS]

homaça, [oma-ça] *{ağız} is.* **1.** Oma. **2.** Büyük kemik. [DS]

homak, -ğı [? homak] *{ağız} is.* **1.** Yığın. **2.** Bir yerde birikmiş av kuşları. **3.** Kütükten kesilen meşe ağacının ağaçta kalan yumru kısmı. **4.** Başın tepesi. [DS]

homaklamak, [homak-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tepe üstü düşmek. [DS]

homb, [homb *(yans.)*] *is.* Boğazdan homurtulu sesler çıkararak yeme ve içmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *homb-ul hombul*

homba, [homa > homba] *{ağız} is.* → homa[2]. **homba durmak,** *{ağız} Baş yerde ayaklar havada durmak.* [DS]

hombal, [homb *(yans.)* > homb-al] *{ağız} is.* Tatar böreği. [DS]

hombat, [homb *(yans.)* > homb-at ?] *{ağız} is.* Köfte. [DS]

hombuk, -ğu [homb *(yans.)* > homb-uk] *{ağız} is.* Boğaz. [DS]

hombul[1]**,** [homb *(yans.)* > homb-ul] *is.* Boğazdan homurtulu sesler çıkararak yeme ve içmeyi anlatan yansımalı gövde. **hombul hombul yemek,** *{ağız} Kabaca ve ses çıkartarak yemek.* [DS]

hombul[2]**,** [homb *(yans.)* > homb-ul] *{ağız} is.* Omur. [DS]

hombur[1]**,** [homb *(yans.)* > homb-uk] *{ağız} is.* Boğaz. [DS]

hombur[2]**,** [homb *(yans.)* > homb-ur] *{ağız} is.* Çocukların kaydırak oynarken diktikleri yuvarlak taş. [DS]

homcuk, ğu [hom *(yans.)* > hom-cuk / homc *(yans.)* > homc-uk] *is.* Ağzını doldurarak oburca yemek yemeyi anlatan yansımalı gövde. **homcuk homcuk,** *{ağız} (Küçük çocukların yemek yiyişi için) ağzını doldurarak, oburca ve kıskançça.* [DS]

homça, [hom-ça] *{ağız} is.* **1.** Üzerinde odun kırılan kütük. **2.** Ucu yanmış odun. **3.** Kalça. **4.** Kalça kemiği. [DS]

homman, [? homman] *{ağız} is.* Külde pişirilen çörek ya da ekmek. [DS]

homo-, [Yun. homos > Fr / İng. homo-] *ön ek.* Başına getirildiği Yunanca kökenli batı dilleri kelimelerine *"bir, beraber, aynı"* kavramları katan ön ek.

homojen, [Yun. homolos *(benzer)* + genos *(cins)* >

Lat. homogenus > Fr. homogène] *sf.* **1.** Bir bütün meydana getiren ögelerinin tümü aynı nitelikleri taşıyan; bağdaşık; mütecanis. **2.** *mat.* (Çok terimli için) bütün terimleri aynı derecede olan.

homojenlik, -ği [homojen-lik] *is.* Homojen olma durumu; bağdaşıklık.

homolog, -ğu [Yun. homo *(benzer)* + logos *(ilişki)* Fr. homologue] *(I ince söylenir) sf.* **1.** (Karşılaştırmalı anatomide vücut parçaları için) değişik türlerde birbirine karşılık düşen. **2.** Eskiden (hasta dokular için) sağlam dokulara benzeyen. **3.** *mat.* Benzer şekillerde birbirine karşılık gelen elemanlar. ◻ **homolog kromozomlar,** *Biri anadan, diğeri babadan gelen çift kromozomlar.*

homonim, [Fr. homonyme] *sf.* Eş adlı; eş sesli.

homoseksüel, [Fr. homosexuel] *is.* ve *sf.* Kendi cinsinden olan yani kadın kadına veya erkek erkeğe cinsel tatminde bulunan; eş cinsel.

homoseksüellik, -ği [homoseksüel-lik] *is.* **1.** Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma durumu; eş cinsellik. **2.** Kendi cinsinden olanlarla cinsel ilişkide bulunma şeklinde sapma gösteren psikolojik bozukluk; eş cinsellik.

homoteti, [Fr. homothétie] *is. mat.* Merkez alınan bir noktaya göre birer noktasının geometrik yerleri karşılıklı olarak aynı olan iki nokta grubunun durumu.

homotetik, -ği [Fr. homothétique] *sf. mat.* Aralarında homoteti bulunan.

hompur, [Bulg. krumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

homu[1]**,** [hom *(yans.)* > hom-u] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) boğuk sesli. **2.** Derbeder. [DS]

homu[2]**,** [? homu] *{ağız} is.* Yayıkta dövülerek yağ elde edilen ekşi süt. [DS]

homukmak, [hom *(yans.)* > hom-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Küsmek. **2.** (Deve için) bir şeyden ürkerek koşmak. **3.** Bırakıp gitmek. **4.** (At ve tay için) başını yukarı kaldırarak sağa sola koşmak. **5.** (Eşek için) başka eşeği görünce başını yukarı kaldırıp koşmak. **6.** Gururlanmak. [DS]

homur, [hom *(yans.)* > hom-ur] *is.* Burundan soluyarak öfkeli ve gürültülü biçimde ayı sesine benzer konuşmayı anlatır. ◻ **homur homur,** *1. Sürekli homurtular çıkararak. 2. {ağız} (Söylenmek için) kalın bir sesle anlaşılmaz biçimde.* [DS]

homurdanış, [hom-ur-da-n-ış] *is.* Kendi kendine homurdama durumu veya biçimi.

homurdanma, [hom-ur-da-n-ma] *is.* Homurtulu sesler çıkarına.

homurdanmak, [hom-ur-da-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Kendi kendine, öfkeyle yarı anlaşılır yarı anlaşılmaz biçimde söylenmek.

homurmak, [hom *(yans.)* > hom-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

homurtkan, [hom *(yans.)* > hom-ur-t-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) kendi kendine söylenen. [DS]

homurtmak, [hom *(yans.)* > hom-ur-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

homurtu, [hom-ur-tu] *is.* **1.** Bir kişinin çıkardığı homurdanma sesi. **2.** Ayı sesi. **3.** Çalışan bir motorun çıkardığı boğuk ve aşırı gürültülü ses.

homurtulu, [hom-ur-tu-lu] *sf.* Homurtusu olan.

homurtusuz, [hom-ur-tu-suz] *sf.* Homurtusu olmamak.

homutmak, [hom *(yans.)* > hom-ut-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Surat asmak. [DS]

hon[1]**,** [hon / hong *(yans.)*] *is.* İçi boş metal eşyaların birbirine çarpmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hon hon, hon hon honlamak*

hon[2]**,** [? hon] *{ağız} is.* **1.** Çift sürerken tarlanın başlangıcından uygun bir dönüş yerine kadar olan yer; dönek. **2.** Ekin biçerken yan yana sıralanmış işçi grubu. **3.** Bu işçilerin başlangıç yerinden tarlanın öbür ucuna kadar biçtikleri alan. [DS] ◻ **hon dermek,** *{ağız} Ekin biçmek.* [DS]

hon[3]**,** [Far. ḫūn] *{ağız} is.* Kan. ◻ **hon olmak,** *{ağız} 1. Birinden bıkmak, usanmak. 2. Karşı cinsten birini çok sevmek; ona karşı çok istek duymak.* [DS]

hona, [Moğ. ōna] *{eT} is.* Geyik türlerinden olan sığının erkeği; erkek sığın. [Nevâyî]

honamaz, [hona-maz] *{ağız} sf.* **1.** (Yaşlı kimse için) kıskanç. **2.** Düzenci; kurnaz. **3.** *is.* Dört yaşından büyük keklik. [DS]

honarı, [hoñ *(yans.)* > hoñ+arı] *{ağız} is.* Büyük yaban arısı. [DS]

honaz, [hon *(yans.)* > hon-az] *{ağız} sf.* **1.** Yaşlı; kart; içi geçmiş. **2.** Düzenci; kurnaz. **3.** (Hayvan için) hainlikte ustalaşmış. [DS]

honaza, [honaz-a ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) hoşsohbet. [DS]

honazmak, [hon *(yans.)* > hon-az-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Kurtalmak. [DS]

honba, [homb-a / honba] *{ağız} is.* Tepe üstü; baş aşağı; başının üzerinde. [DS] ◻ **honba durmak,** *{ağız} (Aşık için) tepe üstü durmak.* [DS]

honca, [Far. ḫᵛānça / honça] *{ağız}* is. **1.** Bir yere giderken götürülen hediye. **2.** Püsküllü sırt torbası; dağarcık. [DS]

honcu, [hon-cu] *{ağız} is.* Ekin biçen kimse. ◻ **honcu başı,** *Ekin biçen işçi sırasının başında bulunan ve işçileri yönlendiren kişi.* [DS]

honcuklamak, [honc-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Hayvan için) çifte atmak. [DS]

honça, [Far. ḫᵛān-ça / honça] *{ağız} is.* **1.** Kız evinden oğlan evine, oğlan evinden kız evine çeşitli düğün ve nişan sırasında veya yeni evlilere gerdek akşamı gönderilen yiyecek, tatlı. ve çerezlere verilen ad. **2.** Herhangi bir sebeple verilen bahşiş; armağan. **3.** Çocuk doğduğu zaman dağıtılan çerez. **4.** Piliç kızartması. **5.** Bir kadının kocası evinden babası evi-

ne gizlice gönderdiği eşya. **6.** Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası. [DS]

honçaklamak, [honça-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyi gelişigüzel tutarak taşımak. [DS]

honçuk, -ğu [hon-çuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu; tıknaz. [DS]

hondaz, [hon-da-z ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) kabasaba; biçimsiz. [DS]

hondu, [hond-u ?] *{ağız} sf.* **1.** İri. **2.** (Kişi için) kabasaba; biçimsiz. **3.** Ahmak. [DS]

hondum, [hond-um] *{ağız} sf.* Obur; çok yemek yiyen. 🗗 **hondum boğaz,** → hondum.

hondumak, [hond-u-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bağlamak; düğümlemek. [DS]

hong[1]**,** [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hong-ur hongur*

hong[2]**,** [hon / hong *(yans.)*] *is.* İçi boş metal eşyaların birbirine çarpmasını ve bu sırada çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hong-ur-da-k*

hongadak, -ğı [hong-adak] *(ho'ngadak) {ağız} zf.* (Su vb. sıvılar içine elini veya bir şeyi daldırmak için) patavatsızca. [DS]

hongala, [hong-al-a] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri, çirkin ve biçimsiz. [DS]

honguldamak, [hong-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-(d)u-yor]* **1.** Sevdiği yemeği görünce iştahı kabarmak. **2.** Yaşlanmak; içi geçmek. [DS]

hongumak, [hong-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok yaşlanmak; kocalmak. [DS]

hongurdak, -ğı [hong *(yans.)* > hong-ur-da-k] *{ağız} is.* Hayvanların boynuna takılan çan. [DS]

honguz, [ḳoŋ͡guz / ḫoñuz] *{eT} is.* Böcek. [EUTS]

honlama, [hon-la-ma] *is.* Taşlama sırasında silindirsel iç yüzeylerde meydana gelen pürüzleri gidermek amacıyla uygulanan daha ince aşındırma işlemi.

honlamak, [hon-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Rüzgâr ve soğuk için) açık bırakılan kapı veya pencereden içeriye dolmak. [DS]

honluk, [hon-luk] *{ağız} is.* **1.** Bahçelere su almak için bahçe duvarının dibinden açılan delik. **2.** *sf. mecaz.* Pisboğaz. [DS]

hont[1]**,** [hont] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sözü anlaşılmayan; tutuk. **2.** Asık suratlı. **3.** *is.* Bezden yapılma top. [DS]

hont[2]**,** [hont] *{ağız} sf.* Geniş; bol. [DS]

hont[3]**,** [hont] *{ağız} is.* Uyluk kemiği. [DS]

hont[4]**,** [hont] *{ağız} is.* Alçalma; tenezzül. [DS] 🗗 **hont etmek,** *{ağız} Bayağı bir şeye tenezzül etmek.* [DS]

hontul, [hont-ul] *{ağız} sf.* Kaba. [DS]

hontumak, [hont-u-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Çok yaşlanmak. [DS]

hontumuş, [hont-u-muş] *{ağız} sf.* Çok yaşlanmış.

hontuş, [hont-u-ş] *{ağız} sf.* **1.** Kat kat, üst üste giyinen. **2.** Kaba. **3.** (Çocuk için) obur. [DS]

honu, [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Tenekeden yapılmış kulplu su kabı; maşrapa. **2.** Huni. **3.** Cezve. **4.** Kutu. [DS]

honusuz, [honu-suz] *{ağız} sf.* Sersem. [DS]

hop[1]**,** [hap / hob / hop *(yans.)*] *is.* **1.** Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, sağa sola koşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hop hop, hop-la-mak, hop(p)-a-lık, hop(p)-a-la, hop-ra-mak, hop-ur hopur, hop-uş etmek* **2.** Birden sıçrama, kalkma durumu veya bunu sağlamaya yönelik bağırma sesi. **3.** *zf.* Birden; aniden; hızla. 🗗 **hopa hop,** *{ağız} 1. Karşı karşıya; yüz yüze. 2. Tamamı tamamına.* [DS]‖ **hop diye,** *Ani bir hareketle zıplayarak.*‖ **hop etmek,** *{ağız} 1. Arkaya, sırta almak. 2. Atlamak; düşmek. 3. (Çocuk için) anasının sırtına binmek.* [DS]‖ **hop hop sıçramak,** *Yerinde duramaz olmak.*‖ **hop kılmak,** *{eAT} Hop etmek; hoplamak; şaşırarak oturduğu yerden birden fırlamak.*‖ **hop oturtup hop kaldırmak,** *Birine telaş ve heyecan verecek davranışta bulunmak.*‖ **hop oturup hop kalkmak,** *Öfke ve heyecan dolayısıyla yerinde oturamamak; duramamak.*

hop[2]**,** [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hop-ur-da-t-mak* 🗗 **hop etmek,** *{ağız} (Çocuk dili) ağza bir şey almak.* [DS]

hop[3]**,** [hop *(yans.)*] *(ho:'p) is.* **1.** Uyarma ve dikkat çekme sözü. **2.** *{ağız}* Atları durdurma ünlemi. [DS] 🗗 **Hop! Hop!** *Uyarmak veya dikkat çekmek için söylenen söz.*

hop[4]**,** [hop] *{ağız} is.* **1.** Sırt; arka; omuz. **2.** Kucak. [DS] 🗗 **hopına binmek,** *{ağız} Birini izlemek; saklandığı yere giden gizli yolu bulmak.* [DS]

hop[5]**,** [Erme. ḫop] *{ağız} is.* Saban demiri. [DS]

hopa[1]**,** [Çağ. oban / obaz > hopa [EREN]] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı manda. **2.** Damızlık erkek deve. [DS]

hopa[2]**,** [? hopa] *{ağız} is.* Yeni çırpılmış kabarık yatak. [DS]

hopa[3]**,** [? hopa] *{ağız} is.* **1.** Derelerde balığın bulunduğu veya gizlendiği yer. **2.** Sazlık ve bataklık yerler. [DS]

hopak, -ğı [öbek > hopak] *{ağız} is.* Sazlıklarda ot ve kamış köklerinin birbirine sarılmasından oluşan adacıklar. [DS] 🗗 **hopak hopak,** *{ağız} Top top; öbek öbek.* [DS]

hopal, [Erme. haᵛp'al] *{ağız} is.* **1.** Yaban güvercini; orman güvercini. **2.** Köpek yavrusu. [DS]

hopalak, -ğı [hop-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** Sevimli. **2.** *{ağız}* Sevinçli. [DS]

hopallanmak, [hop-al-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Çocuk, bitki ve hayvan yavrusu için) gelişip serpilmek. [DS]

hopan, [Erme. ḫopan] *{ağız} is.* **1.** Bakımsız kalmış bağ, bahçe, ev vb. yer. **2.** Az üzümlü bağ. **3.** Ev. **4.** *ünl. "Yıkılası"* anlamında ilenç sözü. [DS]

hopbak, -ğı [hop *(yans.)* > hop(b)-ak] *{ağız} sf.* (Kişi için) gürültücü. [DS]

hoparlör, [Fr. haut-parleur] *is.* **1.** Elektrik dalgalarını ses dalgalarına çeviren ve yükselten aygıt. **2.** Radyo, teyp, pikap vb. araçlarda sesi yükselterek duyulur hâle getiren alet.

hopbullamak, [hop *(yans.)* > hop(b)-ul-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [l(u)-yor]* Atlamak; sıçramak; hoplamak. [DS]

hopçukmak, [hop *(yans.)* > hop-çuk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Arkaya, sırta almak. **2.** (Çocuk dili) atlamak. **3.** (Çocuk dili) düşmek. **4.** Birinin yardımı ile bir yükü sırtına almak. **5.** (Çocuk için) annesinin sırtına binmek. [DS]

hopçuramak, [hop *(yans.)* > hop(u)ç-ur-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* Atlamak; sıçramak; hoplamak. [DS]

hopı, [? hopı] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanı kabuğu. **2.** Fasulye kabuğu. [DS]

hoplama, [hop *(yans.)* > hop-la-ma] *is.* Bulunduğu yerden havaya doğru sıçrama durumu ve eylemi.

hoplamak, [hop *(yans.)* > hop-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Sevinç, korku veya oyun gereği olarak bulunduğu yerden yukarıya doğru fırlamak; zıplamak; sıçramak. **2.** *{ağız}* Arkaya, sırta binmek. ◻ **hoplaya hoplaya,** *1. Art arda hoplamak suretiyle; hoplayarak. 2. mecaz. Büyük bir istekle; severek; zevkle.*

hoplatılma, [hop-la-t-ıl-ma] *is.* Hoplatma eylemine uğramış olma durumu.

hoplatılmak, [hop-la-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Hoplatma eylemine uğramak.

hoplatış, [hop-la-t-ış] *is.* Hoplatma eylemi veya biçimi.

hoplatma, [hop-la-t-ma] *is.* Hoplamasını sağlama eylemi.

hoplatmak, [hop-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyin veya kimsenin hoplamasını sağlamak; zıplatmak. **2.** Çocukları koltuklarından tutarak yukarıya doğru hafifçe zıplatmak suretiyle eğlenmek.

hoplayış, [hop-la-y-ış] *is.* Hoplama eylemi veya biçimi.

hopmak, [hop-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Çocuk için) sırta binmek; arkaya binmek.

hoplop, [hop *(yans.)* > hop+lop] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sinirli. **2.** Çok gezen. **3.** *is.* Çavuşkuşu. [DS]

hoppa, [hop *(yans.)* > hop(p)-a] *ünl.* **1.** Çocuğu hoplatırken söylenen hoplatma hareketinin sözü. **2.** (Kız veya kadın için) davranışları yersiz ve ölçüsüz; dileğince davranan; delişmen.

hoppaca, [hoppa-ca] *(hoppa'ca) zf.* Hoppa kimseye yakışır biçimde; hoppaya özgü.

hoppadak, [hop(p)-adak] *(ho'ppadak) zf.* Birdenbire; hemen; hop diye; bir atılışta.

hoppala, [hop *(yans.)* > hop-pa-la] *(ho'ppala) ünl.* **1.** Beklenmedik bir davranış veya söz karşısında şaşkınlık veya kınama belirtmek için söylenen söz. **2.** Bebekleri hoplatırken veya bir yerden atlatırken söylenen yüreklendirme sözü. **3.** *is.* İçine konulan bebeklerin zıplamalarını sağlayan bir tür salıncak. **4.** *{ağız} sf.* (Kişi için) hoppa; oynak. [DS] ◻ **hoppala bebeği,** *Davranışları çocukça olan kimse.*

hoppalık, -ğı [hop-pa-lık] *is.* Hoppa olma durumu; hoppa kimsenin davranışı; hafifmeşreplik. ◻ **hoppalık etmek,** *Hoppaca davranışlarda bulunmak; hafifmeşrep olmak.*

hopramak, [hop *(yans.)* > hop-ra-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(u)-yor]* (Yürek için) korkudan hoplamak. [DS]

hopsa, [? hopsa / opsa] *{ağız} is.* **1.** Üvendirenin ucundaki demir parçası. **2.** Uzun zaman sürülmemiş tarla; gen. [DS]

hopsar, [? hopsar] *{ağız} is.* **1.** Yemek pişirilen çömlek. **2.** Uzun zamandır sürülmemiş tarla. [DS]

hopturmak, [hop-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Sırtına bindirmek; arkasına almak. [DS]

hopucuk, -ğu [hop *(yans.)* > hop-u-cuk] *{ağız} is.* Hoplama; zıplama. ◻ **hopucuk etmek,** *{ağız} Çocuk severken havaya atıp tutmak.* [DS]‖ **hopucuk kalkmak** *{ağız} Ayağa kalkıp oturarak sevincini belli etmek.* [DS]‖ **hopucuk olmak,** *{ağız} Hemen ayağa kalkmak.* [DS]

hopuduk, -ğu [hop *(yans.)* > hop-ut-uk] *{ağız} is.* Tavuk yumurtası. [DS]

hopuk, -ğu [hop-uk] *{ağız} is.* Kucak. [DS]

hopur[1], [hop *(yans.)* > hop-ur] *is.* Bir şeyi obur bir şekilde yer veya içerken çıkarılan ses. ◻ **hopur hopur etmek,** *{ağız} Acele acele yemek.* [DS]

hopur[2], [hop-ur] *{ağız} sf.* Oynayan; atlayan. [DS] ◻ **hopur hopur,** *{ağız} Neşeli ve canlı olarak.* [DS]‖ **hopur hopur etmek,** *{ağız} Ele avuca sığmamak.* [DS]‖ **hopur hopur hoplamak,** *{ağız} Yerinde duramamak; hoplamak.* [DS]‖ **hopur hopur oynamak,** *{ağız} Yerinde duramamak; hoplamak.* [DS]

hopur[3], [? hopur] *{ağız} is.* **1.** Orman ya da makilikten açılmış tarla. **2.** Sürülmüş tarla. **3.** *sf.* Kabartılmış; kabarık. [DS] ◻ **hopur etmek,** *{ağız} 1. Toprağı bel ya da kazma ile derin kazmak. 2. Ormandan tarla açmak.* [DS]‖

hopur[4], [? hopur] *{ağız}* is. Armut kurusundan yapılan marmelat. [DS]

hopurdamak, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [d(u)-yor]* (Yürek için) korkudan hızlı hızlı çarpmak; oynamak. [DS]

hopurdatma, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-t-ma] *is.* Hopurtular çıkararak yeme veya içme.

hopurdatmak, [hop *(yans.)* > hop-ur-da-t-mak] *{a-*

ğız} gçl. f. [-ır] Hopurtular çıkararak büyük bir iştahla veya görgüsüzce yemek, içmek; höpürdetmek. [DS]

hopurtu, [hop *(yans.)* > hop-ur-tu] *is.* Bir şeyi obur bir şekilde yer veya içerken çıkarılan ses.

hopuş, [hop-uş] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok şişman. [DS]

hoputmak, [hop *(yans.)* > hop-ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur] [-(d)-u-yor]* Sırtına bindirerek götürmek. [DS]

hopuz, [? hopuz] *{ağız} is.* Şaka ile vurulan yumruk. [DS]

-hor, [Far. ḫōrden > ḫᵛōr خور] *(ho:r) son ek.* Sonuna eklendiği Farsça isimlere *"yiyen, yiyici"* anlamı katarak birleşik sıfatlar yapan son ek.

hor[1]**,** [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hor hor, hor-ul horul, hor-lamak, hor-ul-tu*

hor[2]**,** [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hor hor*

hor[3]**,** [Far. ḫᵛār / ḫōr خور] *(ho:r) sf.* **1.** Bir değeri ve önemi olmayan; aşağılık; bayağı. **2.** *{ağız}* Gösterişsiz; çelimsiz. [DS] **3.** *{ağız}* Çirkin; sevimsiz. [DS] **4** *{ağız}.* Bereketsiz. [DS] **5.** *{ağız}* Eskimiş. [DS] 🗗 **hor bakmak,** *Önem vermemek; değersiz saymak.*| **hor görmek,** *Önemsiz saymak; küçük görmek; beğenmemek.*| **hor kullanmak,** *Özen göstermeden kullanmak; çok çabuk yıpratmak.*| **hor tutmak,** *Birine karşı incitici ve küçük düşürücü davranışlarda bulunmak.*

hor[4]**,** [Far. ḫōr / ḫūr خور] *(ho:r) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Aydınlık; ışık.

hor[5]**,** [? hor] *{ağız} is.* Kışın karda yolu bulabilmek için dağlarda yol kenarlarına konulan yığın halindeki taşlar. [DS]

hor[6]**,** [? hor] *{ağız} sf.* **1.** Beğenilen; hoşa giden. **2.** *{ağız} is.* İyilik. [DS] 🗗 **hora geçmek,** *İşe yaramak; makbule geçmek; beğenilmek; eme yaramak.*

hor[7]**,** [? hor] *{ağız} is.* Yumurta sarısı. [DS]

hora[1]**,** [o-ra] *{ağız} e.* Gösterme edatı; ora; bura; şura. [DS]

hora[2]**,** [Yun. ḫoró / ḫoros *(dans yeri)*] *(ho'ra) is.* **1.** Birçok kişi tarafından omuz, el veya belden tutulmak suretiyle ve sık sık tekrar edilen yere ayak vurma figürleriyle oynanan bir halk oyunu. **2.** 6/8'lik ritimde oynanan Rumen halk dansı. 🗗 **horada başı çekmek,** *1. Hora oyununda yönetici olmak. 2. mecaz. Gürültü çıkarma işinde elebaşılık etmek.*|| **hora tepmek,** *1. Hora oynamak. 2. mecaz. Ayaklarını yere vurarak gürültü çıkarmak.*

hora[3]**,** [? hora] *{ağız} is.* Abartma. [DS]

horak, -ğı [? horak] *{ağız} is.* Bükülerek kürek biçiminde yemek lokmalarını alabilen sac ekmeği; yufka. [DS]

horaklamak, [horak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yemeği yufkadan yapılan kürek biçimindeki lokmalarla yemek. **2.** Büyük lokmalarla hoş olmayan biçimde yemek. [DS]

horan, [? horan] *{ağız} is.* **1.** Odalarda ve köşe başlarında toplanarak konuşan kalabalık. **2.** Oyun; dans. **3.** Çalgılı, eğlenceli kalabalık. **4.** Oğlan çocuğu. **5.** Aile; ev halkı. **6.** Toplantı. [DS] 🗗 **horan soğumak,** *{ağız} Toplantı dağılmak.* [DS]|| **horan tepmek,** *{ağız} El ele tutuşarak horan oynamak.* [DS]

horanlama, [horan-la-ma] *{ağız} is.* **1.** Masal; uydurma söz. **2.** Gelişigüzel, yerli yersiz konuşma; ölçüsüz konuşma. [DS]

horansız, [horan-sız] *{ağız} sf.* Savurgan; tutumsuz. [DS]

horanta[1]**,** [Far. ḫōrende *(yiyici)* خورنده] *{ağız} (horan'ta) is.* **1.** Aynı çatı altında yaşayan kişilerin bütünü; hane halkı; aile. **2.** Gürültü; şamata. **3.** *sf.* (Nesne ve canlılar için) işe yaramaz durumda olan. [DS]

horanta[2]**,** [? horanta] *{ağız} is.* **1.** Büyük delik. **2.** *sf.* Büyük; kocaman. [DS]

horasan, [Far. ḫōr *(güneş ışığı)* + āsān *(doğan)* > Horāsān *(bölge adı)* خراسان] *{OsT} is.* **1.** Elenmiş tuğla veya kiremit tozuna kireç, su ve yumurta akı karıştırılarak yapılan bir sıva harcı. **2.** *{ağız}* Bu harçla sıvanan ya da örülen duvar. [DS] **3.** *müz.* Türk müziğinde on sekizinci yüzyıldan önce kullanılmış olan bir makam. **4.** *{ağız} sf.* (Akıl için) eksik; normal olmayan. [DS]

horasani, [Far. Horosanī خراسانی] *(horasa:ni:) {OsT} is.* **1.** Horasanla ilgili; Horasan'dan gelmiş olan. **2.** Hacegân rütbeli Bâbıâli kalemi amirlerinin giydiği, tepesi düz kenarları dikişli, içi pamuklu ve astarlı üzerine beyaz ya da yeşil ipekliden sarık sarılan bir tür kavuk. **3.** *bot.* Türkistan bozkırlarında yetişen, bileşikgillerden, kurt düşürmek amacıyla halk hekimliğinde kullanılan bir tür bitki, *(Artemisia maritima; A. acina).*

horata, [Yun. ḫorata] *{ağız} is.* **1.** Şaka; alay; *{eAT} (aynı).* **2.** Güldürücü oyunlar. **3.** Eğlence; *{eAT} (aynı).* **4.** Söz; sohbet. **5.** Sohbet toplantısı. **6.** Dedikodu. **7.** *sf.* Eğlendirici; maskara. [DS] 🗗 **horata etmek** (eylemek), *{ağız} 1. Konuşmak. 2. Alay etmek. {eAT} (aynı) 3. Şaka yapmak. {eAT} (aynı)* [DS]|| **horataya dutmak,** *{eAT} Alaya almak; maskara etmek.*| **horataya getürmek,** *{eAT} Alaya almak; lafa boğmak.*| **horataya götürmek,** *{eAT} Alaya almak; lafa boğmak.*

horatalaşmak, [horata-la-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Şakalaşmak; birbirine şaka yapmak.

horatalık, -ğı [horata-lık] *{ağız} is.* Küçük parçalara ayrılmış tarla. [DS]

horav, [? horav] *{ağız} sf.* Kızgın. [DS]

horavı, [? horavı] *{ağız} sf.* Edepsiz; haşarı. [DS]

horavlamak, [horav-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çekememek. **2.** *gçsz.* Ürkmek. [DS]

horavlanmak, [horav-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sinirlenmek. **2.** Heyecanlanmak. **3.** (At için) azmak; şahlanmak. [DS]

horavu, [horavu] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan için) insandan kaçan; yabani. **2.** (Kişi için) kimseye sokulmayan; insanı yadırgayan. **3.** (Kişi için) eli işe yatkın olmayan. [DS]

horaz, [Far. ḫorūs] *{ağız} is.* **1.** Horoz. **2.** Av tüfeği çakmağı. [DS] 🗗 **horoz önü,** *{ağız} Gece yarısı ile imsak arası zaman.* [DS]

horazlanmak, [horoz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Horozlanmak. [DS]

horçuklaşmak, [horçuk-la-ş-ınak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Yaşlı kimse için) yüzü buruşmak. [DS]

horçum, [horç-um ?] *{ağız} sf.* Düşüncesiz. [DS]

hord, [Far. ḫōrd خرد] *{OsT} is.* **1.** Yenilecek şey. **2.** *mecaz.* (Kişi için) uyuşuk; tembel; gayretsiz.

horda[1], [Moğ. ordu > Fr. ḫōrde خورده] *{OsT} is.* Göçebe, savaşçı ve yağmacı ilkel topluluk.

horda[2], [o-ra-da] *(ho:'rda) {ağız} zf.* Orada. [DS]

hordan, [o-ra-dan] *(ho:'rdan) {ağız} zf.* **1.** Oradan. **2.** İleriden. [DS]

hordein, [Fr. hordéine] *is. biy.-kim.* Arpada bulunan glutamik asitçe zengin bitkisel protein.

horece, [? horece] *{ağız} is.* Mahkeme kararını bildiren resmî belge; ilam. [DS]

horek, -ği [Az. horek] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

horende, [Far. horden *(yemek)* > ḫōrende خورنده] *(ho:rende) {OsT} is.* Bir kimsenin beslemekle yükümlü olduğu kimseler; boğaz.

horendegân, [Far. ḫōrende-gān خورنده گان] *(ho:rendegâ:n) {OsT} is.* Birinin beslediği kimseler; horantalar; boğazlar; aile bireyleri.

horgıuç, -cu [ḳork-ınç /ḫorgınç] *{eT} is.* Korkunç. [EUTS]

horhop, [ho(r)+ho/p] *(ho'hop){ağız} zf.* Hep birden; birlikte. [DS]

horhor, [hor *(yans.)* > hor+hor] *is.* **1.** Gürültüyle akan gür su. **2.** *mecaz.* Durmadan akan nezleli burun. **3.** *{ağız}* Kayalar arasında açılan geniş, korkunç yarıklar. [DS] **4.** *{ağız}* Kaynakçıların kullandığı küçük ispirto ocağı. [DS] 🗗 **horhor kebabı,** *mutf. Soyulmuş patlıcanlar kızartıldıktan sonra karnı yarılarak içine soğan ve salçayla pişirilmiş kuşbaşı et doldurulup pişirilen bir yemek.*

horhori, [horhor-ī ?] *{ağız} sf.* Hesabını kitabını bilmeyen. [DS]

horitmek, [hor+etmek > horitmek] *gçsz. f. [-er] [-d(i)-yor]* Halay çekmek.

hork, [? hork] *{ağız} is.* **1.** Ahlaken düşük kadın. **2.** İhtiyar kadın. **3.** Ayakkabının arkasındaki sert kısım. [DS]

horkuç, -cu [hork-uç] *{ağız} is.* **1.** Çok eski elbise; paçavra. **2.** Dilenci torbası. **3.** *sf.* Cimri. [DS]

horlak, -ğı [hor *(yans.)* > hor-la-k] *{ağız} is.* **1.** Kaynak; pınar. **2.** *sf.* (Kişi için) çok ihtiyar. [DS]

horlama[1], [hor-la-ma] *is.* Uyurken horultulu nefes alıp verme.

horlama[2], [Far. ḫ^{v}ar > ḫōr + T. -la-ma] *is.* Küçük görme; beğenmeme.

horlamak[1], [hor *(yans.)* > hor-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Uyurken horultulu nefes alıp vermek.

horlamak[2], [Far. ḫ^{v}ar > ḫōr + T. -la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Birini küçük görmek; beğenmemek; kırıcı ve kaba davranmak; hor görmek; *{eAT} (ayn).* **2.** *{ağız}* Birine kin beslemek; nefret etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Çekememek; kıskanmak. [DS] **4.** *{ağız}* Alay etmek; ayıplamak. [DS]

horlanış, [hor-la-n-ış] *is.* Küçük görülme, aşağılanma durumu veya biçimi.

horlanma, [hor-la-n-ma] *is.* Küçük görülme, aşağılanma durumu.

horlanmak, [hor-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Küçük görülmek; aşağılanmak.

horlaşmak, [hor-la-ş-mak] *{eAT} işteş. f. [-ır]* Birlikte horlamak; hep beraber horlamak.

horlavık, -ğı [hor-lağı-k] *{ağız} is.* **1.** Derelerdeki çukurlar. **2.** Ses çıkararak nefes alan kimse. [DS]

horlayış, [hor-la-y-ış] *is.* Uyurken horultu çıkarına eylemi veya biçimi.

horluk, -ğu [hor-luk] *{eAT} is.* Zillet; alçaklık.

hormon, [Yun. ormao *(uyarmak)* / ormān *(heyecanlandırmak)* > Fr. hormone] *is. biy.* İç salgı bezleri tarafından salgılanarak kana karışan ve bazı fizyolojik fonksiyonların yerine getirilmesinde etkili olan madde. 🗗 **hormon tedavisi,** *tıp. Vücutta eksikliği hissedilen bir hormonu vücuda dışardan vermek suretiyle uygulanan iyileştirme.*

hormul, [? hormul] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; sert; gönül kırıcı. **2.** Zengin. [DS]

hormullanmak, [horınul-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kibirlenmek; büyüklenmek. [DS]

hormuz, [? hormuz / hozmur / hözmür] *{ağız} is.* Patates. [DS]

Hormuzda, [Soğd. ḫormuzda] *(khormuzda) {eT} is.* **1.** (Budacılıkta) İndra adlı tanrıçanın adı. [EUTS] [Gabain] **2.** İlk insan. (Mani dininde) [EUTS]

hornaka, [? hornaka / hornuk] *{ağız} is.* Bahçe duvarlarının altından geçen su yolu. [DS]

hornblendit, [Fr. hornblendite] *is. jeol.* Hornblentten meydana gelmiş iri taneli iç kayaç.

hornblent, -di [Al. horn *(boynuz)* + blenden *(parlamak)*] *is. min.* Koyu yeşil, siyaha yakın kahverengi, koyu siyah yaprak biçiminde kütleler veya altı yüz-

lü kısa prizma şeklinde bulunan amfibol türü doğal magnezyum, demir, kalsiyum ve alüminyum silikat.

hornuk, -ğu [? hornaka / hornuk] *{ağız} is.* → hornaka. [DS]

horom, [Erme. ḫorom] *{ağız} is.* **1.** Biçilmiş mısır saplarından yapılan yığınlar. **2.** Tarladaki küçük burçak veya mercimek yığınları. [DS]

horomcu, [horom-cu] *{ağız} sf.* (Kişi için) biçilmiş ot veya ekin demetlerini yapan. [DS]

horomlamak, [horom-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Biçilmiş ekin veya otları destelemek; yığın yapmak. [DS]

horon, [Yun. ḫoros] *is. folk.* Doğu Karadeniz kıyısında toplu ve bir dizi hâlinde çok seri olarak oynanan oyunlara verilen isim. ◻ **horon başı,** *Horon oyunlarını yöneten ve dizinin en sağ başında oynayan kişi.*

horopter, [Fr. horoptére] *is.* İki gözün merkezini birleştiren ve optik eksenlerin kesiştiği noktadan geçen doğruya paralel doğru.

horos, [Far. ḫurūs خروس] *{OsT} is.* **1.** Horoz. **2.** Atların çevirdiği taşlarla buğday öğüten değirmen. **3.** Görünüşü süslü fakat dayanıksız bir tür dokuma. ◻ **horos gediği,** *tar. Değirmencilerin bağlı olduğu esnaf kuruluşu.*

horoskop, [Fr. horoscope] *is.* Doğum, evlenme vb. olaylarla ilgili olarak o an için düzenlenen yer merkezli gök haritası.

horoz, [Far. ḫorūs خروس] *is.* **1.** *zool.* Tavukgillerden, bir kümes hayvanı olan tavuğun gösterişli, kuyruğu ve ibiği dik ve büyük, iri yapılı erkeği. **2.** Genel olarak bütün kuşların erkeği. **3.** Kapı zembereğinin mandalı. **4.** Bazı silahlarda merminin ateşleme düzeninde yer alan ve tetiğin kapsüle hızla çarparak ateşlemeyi sağlaması için konulan parça. **5.** Kapı zembereğinin mandalı. **6.** Bir dişli çarkın geri dönmesini önleyen tırnak şeklindeki küçük durdurma parçası. **7.** *mecaz.* Kabadayılık taslamaya kalkışan kişi. ◻ **horoz abla,** *{ağız} Yeşil kertenkele.* [DS]‖ **horoz ağırlık,** *spor. Boks, güreş ve halterde 51-57 kg. olan sporcu ağırlığı kategorisi.*‖ **horoz akıllı,** *Aptal; akılsız; sersem; beyinsiz; budala; şaşkın.*‖ **horoz budağı,** *{ağız} Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir çeşit üzüm.* [DS]‖ **horozdan kaçmak,** *(Kadınlar için) erkeklerden uzak durmak; erkeklerle bir arada bulunmamak.*‖ **horoz demiri,** *{ağız} Arabanın çatalı üzerindeki demir.* [DS]‖ **horoz dövüşü,** *spor. 1. Çömelik durumda iki kişinin ellerini birbirine çarparak ittirmesi biçiminde oynanan eğlenceli bir karşılaşma. 2. Özel olarak yetiştirilmiş horozların eğlence veya yarışma amacıyla dövüştürülmesi.*‖ **horoz gibi,** *1. Kabadayılık taslayan (erkek). 2. Sürekli kavga çıkaran; kavgacı.*‖ **horoz herif,** *Olur olmaz şeylere öfkelenen erkek.*‖ **horoz kafalı,** *Aptal; akılsız; sersem; beyinsiz; budala; şaşkın.*‖ **horozlar ötmek,** *Sabah olmak; tan ağarmak.*‖ **horozlar ötmeden,** *Sabah olmadan; tan yeri ağarmadan.*‖ **horoz mantarı,** *Ormanlık alanlarda yetişen sarkık lamelli ve yenebilen bir tür mantar, (Cantherellus cibarius).*‖ **horoz oğlu işi,** *Kaba olarak yapılan, incelikten ve güzellikten uzak (iş).*‖ **horoz ötümü,** *{ağız} Sabaha karşı horozların ötmeğe başladığı zaman* [DS]‖ **horoz sıklet,** *spor. Boks, güreş ve halterde 51-57 kg. olan sporcu ağırlığı kategorisi.*‖ **horoz şekeri,** *Horoz biçiminde çocuklar için çeşitli renklerde yapılmış ve ince bir çubuğa takılı şeker.*‖ **horozu başına bağlamak,** *Sabah erkenden dışarı çıkmak.*‖ **horoz vakti,** *Horozların sabahleyin ötmeye başladıkları zaman; tan vakti.*‖ **horoz yumurtası,** *Çok küçük tavuk yumurtası.*

horozayağı, [horoz+ aya(k)-ı] *is.* Tüfekten sıkışmış kovanı çıkarmakta kullanılan burgu.

horozbina, [horoz+bina ?] *(horozbi'na) is. zool.* Kıyılarda ve tatlı sularda yaşayan eti yenir, sırt yüzgeci uzun, pulsuz kaygan bir balık, *(Blennius sangouinolentus).*

horozbinagiller, [horoz+bina-gil-ler] *is. zool.* Derisi pulsuz ve genellikle yapışkan, karın yüzgeçleri boyun altında, sır yüzgeçleri bütün sırtı kaplayan, çok yırtıcı, bazı türleri doğurarak üreyen kemikli balık familyası, *(Blenniidae).*

horozcuk, [horoz-cuk / horozcuk otu] *is. bot.* Kırlarda yetişen ve eskiden kuduz tedavisinde kullanılan turpgillerden ıtırlı bir bitki, *(Lepidium campestre).*

horozgözü, [horoz+göz-ü] *is. bot.* Genellikle çorak yerlerde yetişen, bir metreye kadar boylanabilen, maydanozgillerden, beyaz ve pembe çiçekli bir bitki *(Seseli tortuosum).*

horozibiği, [horoz+ibi(k)-i] *is. bot.* **1.** Koyu kadife renginde ve horoz ibiği görünümünde çiçekleri olan bir süs bitkisi *(Amaranthus).* **2.** Tüfek horozunun üst parçası. ◻ **horozibiği çıkıntısı,** *anat. Kafatasında kalbur kemiğinin dikey yassı uzantısının üst kısmı.*

horozibiğigiller, [horoz+ibi(k)-i-gil-ler] *is. bot.* Ispanaklar takımından, örneği horoz ibiği olan, basit almaşık yapraklı, kömeç ya da başak çiçekli bitkileri içine alan familya *(Amaranthaceae).*

horozlanış, [horoz-la-n-ış] *is.* Kabadayıca davranma eylemi veya biçimi.

horozlanma, [horoz-la-n-ma] *is.* Kabadayıca davranışlarda bulunma eylemi.

horozlanmak, [horoz-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Kabadayıca davranışlarda bulunmak; çalım satmak. **2.** Kafa tutmak.

horozlaşma, [horoz-la-ş-ma] *is.* Horoz durumuna gelme; horoz olma durumu.

horozlaşmak, [horoz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Ho-

roz durumuna gelmek. **2.** Horoz olmak. **3.** *mecaz.* Kabadayılık taslamaya kalkışmak. **4.** Dikleşmek; itiraz etmek.

horsa, [? horsa] *{ağız} is.* **1.** Heves; arzu; merak. **2.** Kızgınlık; öfke. [DS] ◻ **horsa okumak,** *{ağız} İnkâr etmek.* [DS]|| **horsası inmek,** *{ağız} Öfkesi geçmek.* [DS]| **horsasını almak,** *{ağız} 1. Öfkesini çıkarmak.* [DS] *2. Hevesini yatıştırmak; şöyle veya böyle isteğine ulaşmak. 3. Hevesle giriştiği bir işten umduğunu bulamayarak bir deneyim kazanmak.*|| **horsa uyumak,** *{ağız} Hiçbir şeyi duymayacak kadar derin uyumak.* [DS]

horsunmak, [hor-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* **1.** Değersiz bulmak; aşağı görmek; küçümsemek; hakir görmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Tiksinmek. **3.** Gerekli olmasına rağmen istememek. **4.** Ağır bir şeyi birden kaldırmak. **5.** *spor.* Güreşte birden yakalamak. [DS]

hort[1], [hart / hırt / hirt / hort *(yans.)*] *is.* Keserek ya da çekerek koparmayı, ayırmayı, kazımayı, ısırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hort hort etmek*

hort[2], [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hort-la-mak, hort-la-mak, hort-lak, hort-da-mak*

hort[3], [hort *(yans.)*] *is.* Kuvvetli solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *hort-la-mak, hort-la-k* ◻ **hort burun,** *{ağız} Sürekli akan burun.* [DS]

hort[4], [Yun. khorato] *{ağız} is.* Sopa ve kıldan yapılma top ile oynanan bir çocuk oyunu. [DS] ◻ **hort atmak,** *{ağız} Abartmak; övünmek; palavra sıkmak.*|| **hort etmek,** *Gizli konuşmak.* [DS]

hort[5], [? hort] *{ağız} sf.* **1.** Semiz; şişman; toplu. **2.** Delikanlı; babayiğit. [DS]

hort[6], [? hort] *{ağız} is.* İki bıçağın ağızlarını birbirine vurmak suretiyle meydana getirilen çentik. [DS]

horta, [Yun. khorato] *{ağız} is.* **1.** Dedikodu. **2.** Söz. **3.** Çıkrıkla iplik eğirmek için bir araya gelmiş birkaç kadın. [DS] **4.** Övünme. ◻ **horta atmak,** *1. Abartmalı konuşmak. 2. Şakalaşmak.*

hortdatmak, [hort *(yans.)* > hort-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uyandırmak; ayıltmak. [DS]

hortuk, -ğı [? hortuk] *{ağız}* is. Eşek, katır, domuz, deve gibi hayvanların yavrusu. [DS]

hortlak, -ğı [hort *(yans.)* > hort-la-k] *is.* **1.** Mezarından çıkarak insanları korkuttuğuna inanılan ölü; hayalet. **2.** *{ağız}* Filiz. [DS]

hortlama, [hort *(yans.)* > hort-la-ma] *is.* Mezardan çıkma; yeniden ortaya çıkma.

hortlamak[1], [hort *(yans.)* > hort-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** *(Yanlış bir inanış ürünü olarak* ölü için) korkunç bir görünüşle mezardan çıkmak. **2.** *mecaz.* (Geçtiği, önemini yitirdiği zannedilen bir sorun için) yeniden ortaya çıkmak; tekrar belirmek. **3.** *{ağız}* (Bitki için) bol yağmurdan iyi gelişmek. [DS] **4.** *{ağız}* (yara için) azmak. [DS] **5.** *{ağız}* Ansızın bir yerden çıkıvermek. [DS] **6.** *{ağız}* Çabuk kızmak; hemen öfkelenmek. [DS]

hortlamak[2], [hort-la-mak] *{eAT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Burundan hurultulu bir ses çıkarmak.

hortlamık, [hort-la-mık] *{ağız} is.* Sevilmeyen yaşlı kadın. [DS]

hortlaşmak, [hort-la-ş-mak] {ağız} *işteş. f. [-ır]* Bıçakları birbirine vurarak ağızlarında çentik açmak. [DS]

hortu, [? hortu] *{ağız} is.* Toprak damlı evlerde, mertek ile toprak arasına konulan çalı. [DS]

hortuk, -ğu [? hortuk] *{ağız} sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

hortulamak, [hort-u-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* Küsmek. [DS]

hortum, [Ar. ḫurṭūm خرطوم] *{OsT} is.* **1.** Fil ve birçok böceklerde boru şeklinde uzamış ağız veya burun. **2.** Bahçe vb. yerlerde suyu istenilen yere akıtmak için çeşmeye takılan plastik vb.den yapılmış esnek su borusu. **3.** Hava akımlarının etkisi ile havanın veya suyun hızla bir boru gibi yükselerek yer değiştirmesi şeklinde beliren dönel rüzgâr. **4.** *{ağız}* Yemek borusu. [DS] ◻ **hortum gibi,** *(Burun için) çok uzun.*|| **hortum sıkmak,** *Hortumdan akan suyu parmakla sıkıştırarak yağmur gibi dağıtmak.*

hortumacı, [hortuma-cı] *{ağız} is.* **1.** At hırsızı. **2.** Hırsıza yataklık eden kimse. [DS]

hortumak, [hortu-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yaşlılık sebebiyle değişmek; biçimi bozulmak. [DS]

hortumlu, [hortum-lu] *sf.* Hortumu olan; hortumu bulunan. ◻ **hortumlu böcekler,** *Ağız veya burunları emmeyi sağlamak amacıyla bir hortum şeklinde gelişmiş olan pek çok tarım ve orman zararlısını içine alan böcekler topluluğu, (Rhynchota).*

hortumlular, [hortum-lu-lar] *is. zool.* Pek çok türünün nesli tükenmiş, bugün ancak örneğini filde görebildiğimiz, burnu üst dudaklarıyla birleşerek bir hortum biçiminde uzamış, üst kesici dişleri uzayarak savunma aracı durumuna gelmiş bulunan memeli hayvanlar alt takımı, *(Porboscidea)* .

hortut, [? hortut] *{ağız} is.* Asmanın budanmış dalları. [DS]

horu, [koru] *{ağız} is.* **1.** Ormanda veya dağlarda kendiliğinden çoğalmaya bırakılan hayvanların dolaşmaları için ayrılan yerler; doğal park; millî park. **2.** Korunan yer. **3.** *sf.* İşsiz gezen; serseri. [DS]

Horug, [ḳoruġ / ḫoruġ] *{eT} is.* Tanrı adı. [EUTS]

horuk[1], **-ğu** [koru-k] *{ağız} is.* Meyve zamanı dokunulmaması için, ağaçların dibine ya da dallarına konulan dikenli ağaç. [DS]

horuk[2], **-ğu** [? horuk] *{ağız} is.* Kağnıyı çekemeyen öküzlere yardım için koşulan ikinci çift öküz. [DS]

horul[1], [hor *(yans.)* > hor-ul] *is.* Sürekli çıkan horla-

ma sesi. ⊟ **horul horul,** *Sürekli horultu çıkararak; horlayarak.*

horul[2], [? horul] *{ağız}* is. Fırında pişirilmiş taze armut, elma gibi meyveler. [DS]

horuldama, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-da-ma] *is.* Uyurken horultulu ses çıkararak nefes alıp verme.

horuldamak, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-da-mak] *gçsz. f. [-r] [d(u)-yor]* Uyurken horultulu sesler çıkararak nefes alıp vermek.

horuldayış, [hor-ol-da-y-ış] *is.* Horuldama eylemi veya biçimi.

horultu, [hor *(yans.)* > hor-ul > hor-ul-tu] *is.* Horuldama sesi.

horum[1], [Erme. ḫorom] *{ağız} is.* → horom. [DS]

horum[2], [? horum] *{ağız} is.* Deve ahırı. [DS]

horuntu, [hor-untu] *{ağız} is.* **1.** Çalı çırpı; yaprak kırıntısı. **2.** Talaş. [DS]

horus, [Far. ḫurūs] *{ağız} is.* Kapı zembereğinin mandalı; horoz. [DS]

horyat[1], [hoyrat > horyat] *{ağız} is.* Tek başına söylenen bir tür ezgi; mani; hoyrat. [DS]

horyat[2], [Yun. ḫoriatis] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba; yontulmadık; hoyrat; *{eAT} (aym).* **2.** İnsafsız kimse. [DS]

horyatlık, -ğı [horyat-lık] *{eAT} is.* Hoyratlık.

hos[1], [hos / hös *(yans.)*] *is.* Balon, lastik, top vb.ni şişirme ya da havasını alma sırasında çıkan kaba sesi, yanma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hos-la-mak, hos-la-k, hos-ul-da-mak* ⊟ **hos ciğer,** *{ağız} Akciğer.* [DS]|| **hos göt,** *{ağız} Tembel.* [DS]

hos[2], [? hos] *{ağız} sf.* Hastalıklı; sıska. [DS]

hosak, -ğı [? hosak] *{ağız} is.* Merdiven; basamak. [DS]

hosalak, -ğı [hos-ala-k] *{ağız} sf.* **1.** İçi boş; kof. **2.** Erkeklik bezi. [DS]

hosan, [? hosan] *{ağız} is.* Büyük ve yüksek kayalar arasındaki derin vadiler. [DS]

hoshos, [hos *(yans.)* + hos] *{ağız} sf.* **1.** Yüzü gülmeyen; somurtkan. **2.** Yol yöntem bilmeyen. [DS]

hosillemek, [hos *(yans.)* > hos-il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir işi baştan savma yapmak. [DS]

hoslak, -ğı [hos *(yans.)* > hos-la-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) hastalıklı; cansız. **2.** Beceriksiz; gevşek; uyuşuk; tembel. [DS] ⊟ **hoslak olmak,** *{ağız} Pişerken çok kabarmak.* [DS]

hoslamak, [hos *(yans.)* > hos-la-mak] *{ağız}* **1.** Kabarmak. **2.** (Cilt için) su toplamak. [DS]

hosmat, [? hosmat] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; huysuz. [DS]

hosna, [Ar. ḫünṯā] *{ağız} is.* Hem erkeklik hem de dişilik organı olan hayvan. [DS]

hostes, [İng. hostess] *is.* **1.** Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcuları ağırlayan genç kadın görevli. **2.** Bir toplantı, konferans vb. yerlerde davetlileri karşılayan, yer gösteren ve gerektiğinde ağırlayan görevli.

hosteslik, -ği [hostes-lik] *is.* **1.** Hostes olma durumu. **2.** Hostesin görevi.

hostu, [hos-tu] *{ağız} is.* **1.** Külde pişirilmiş patlıcan. **2.** Fırında pişirilmiş elma, armut kurusu. **3.** Taze mısır. [DS]

hosuk, -ğu [hos-uk] *is.* Kayalar arasında içine su biriken çukurlar; kak; kaklık.

hosuldamak, [hos-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u) -yor]* **1.** Fosuldamak. **2.** Hızlı hızlı solumak. [DS]

hoş[1], [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *hoş-ur hoş-ur, hoş-ur-da-mak*

hoş[2], [Far. ḫōş خوش] *(ho:ş) {OsT} sf.* **1.** Duyguları okşayan; zevk veren; beğenilen. **2.** Tuhaf; garip. **3.** *bağ.* Bununla birlikte; buna rağmen; zaten. **4.** *zf.* Duyguları okşayan bir biçimde; beğenilen. ⊟ **hoş-āb,** *{OsT} 1. Hoşaf. 2. Parlak. 3. Mücevher vb.nin parlaklığı.*|| **hoşa gitmek,** *Güzel ve iyi bulunmak; beğenilmek.*|| **höş-āheng,** *{OsT} Ahenkli.*|| **höş-alef,** *{OsT} 1. Çok şey yiyen hayvan. 2. Haram ve helal gözetmeden her şeyi yiyen.*|| **höş-āmed,** *{OsT} Hoş geldi.*|| **höş-āmed-gû,** *{OsT} "Hoş geldiniz." diyen.*|| **höş-āmed-gûyān,** *{OsT} "Hoş geldiniz." diyenler.*|| **hoş-āmed-gûyî,** *{OsT} "Hoş geldiniz." deyicilik.*|| **höş-āmedî,** *{OsT} Hoş geldine gitme.*|| **höş-āne,** *{OsT} Güzel.*|| **höş-āvāz,** *{OsT} Sesi güzel.*|| **höş-āyende,** *Beğenilen.*|| **höş-āyende-gân,** *Hoşa gidenler; beğenilenler.*|| **höş-bîn,** *Hoşgörü sahibi olan.*|| **höş-bû,** *{OsT} Güzel kokulu.*|| **Hoş bulduk!** *Konuk karşılama sözü olan "Hoş geldiniz!" sözüne karşılık olarak söylenir.*|| **höş-būyî,** *{OsT} Güzel kokma; güzel kokulu oluş.*|| **hoş değil,** *{eAT} Rahatsız; keyifsiz.*|| **höş-dem,** *{OsT} 1. Arkadaş. 2. Durumu iyi olan arkadaş.*|| **höş-dil,** *{OsT} Memnun; gölü hoş.*|| **hoş dutmak,** *{eAT} 1. İncitmemek; iyi davranmak. 2. Ağırlamak; ikramda bulunmak.*|| **höş-edā,** *{OsT} Güzel davranış sahibi.*|| **höş-elhān,** *{OsT} Sesi güzel olan; makamı güzel olan.*|| **höş-endām,** *{OsT} Endamı düzgün ve güzel olan.*|| **höş-engüşt,** *{OsT} Kulağa hoş gelen.*|| **hoş etmek,** *{eAT} İyi yapmak.*|| **hoş geçmek,** *{eAT} Hoş vakit geçirmek; iyi yaşamak.*|| **Hoş geldiniz!** *Konuk gelen kimseye söylenen esenleme sözü.*|| **hoş giçmek,** *{eAT}* → hoş geçmek.|| **hoş görmek,** *Gerçekte kızılacak, gücenilecek bir davranışı affetmek; müsamaha ile karşılamak.*|| **höş-gû,** *{OsT} Tatlı dilli.*|| **höş-güftār,** *{OsT} Güzel konuşan.*|| **höş-güvār,** *{OsT} 1. Lezzetli; tatlı. 2. Sindirimi kolay.*|| **höş-güzeşte,** *{OsT} İyi yaşanmış ve güzel geçmiş günler.*|| **höş-hâl,** *{OsT} Geçimi yerinde, olan; varlıklı.*|| **höş-hān,** *Güzel okuyucu.*|| **hōş-hırām,** *Güzel yürüyen.*|| **hoş imdi,** *{eAT} Eh artık; o hâlde; pekâla.*||

höş-kadem, *{OsT} Ayağı uğurlu gelen.*|| **höş-kalem,** *{OsT} 1. Güzel yazı yazan. 2. Hileci.*|| **hoş kalemlik,** *{eAT} Yazıyı tahrif etme.*|| **höş-kām,** *{OsT} İsteklerini elde etmiş; mutlu.*|| **höş-kenār,** *{OsT} mecaz. Sevgili.*|| **hoş kişi geçinmek,** *{ağız} İyi görünmeye çalışmak.* [DS]|| **höş-manzar,** *{OsT} 1. Görünüşü güzel. 2. Güzel yüzlü.*|| **höş-meniş,** *{OsT} {OsT} İyi huylu.*|| **höş-meşreb,** *{OsT} Sevimli.*|| **höş-meze,** *Tadımı güzel ve iyi yiyecek.*|| **höş-nāğme,** *Sesi güzel; güzel sesli.*|| **höş-nazār,** *{OsT} Kendisine alışılan, konuşulup görüşülebilen kimse.*|| **höş-nemek,** *{OsT} Sevimli; sempatik.*|| **höş-nevā,** *{OsT} Sesi güzel olan.*|| **höş-nevāz,** *{OsT} Çalgıcı; sazende.*|| **höş-nigâh,** *{OsT} Güzel bakışlı; bakışı süzgün ve güzel.*|| **höş-nihād,** *{OsT} Yaradılışı iyi; iyi huylu.*|| **höş-nişîn,** *{OsT} 1. İyi yerleşmiş; rahat etmiş. 2. Göçebe.*|| **höş-nişînān,** *{OsT} 1. Rahatça yerleşmiş olanlar. 2. Göçebeler.*|| **höş-nümā,** *{OsT} Güzel görünüşlü.*|| **höş-nüvîs,** *{OsT} Hattat.*|| **hoş olmak,** *{eAT} 1. Huzura kavuşmak; rahat olmak. 2. İyileşmek.*|| **höş-reftār,** *{OsT} Yürüyüşü, gidişi güzel olan.*|| **höş-rūy,** *{OsT} Yüzü sevimli olan.*|| **höş-sohbet,** *{OsT}* → hoşsohbet.|| **höş-tāb',** *{OsT} Güzel huylu.*|| **höş-ter,** *{OsT} Çok hoş.*|| **hoş tutmak,** *Birine sevecen ve iyi davranmak.*|| **hoşuna gitmek,** *Birinin duygularını okşamak.*|| **höş-vakt,** *{OsT} Zamanını iyi geçiren; rahat; mutlu.*|| **hoş varmak,** *{eAT} İyi yapmak.*

hoş[3], [? hoş] *{ağız} is.* Tatlı limon. [DS]

hoşa, [Far. ḫōşā خوشا] *(hoşa:) {OsT} ünl.* Ne güzel; çok hoş.

hoşaf, [Far. ḫōş+āb خوشاب => hoşaf] *is.* Kayısı, erik vb. meyve kurularının şekerli suda kaynatılması ile elde edilen tatlı içecek. 🗗 **hoşaf gibi,** *Yorgun ve bitkin bir durumda; çok yorgun; bitkin.*|| **hoşafın yağı kesilmek,** *Söyleyecek söz, verecek karşılık bulamamak.*|| **hoşafına gitmek,** *argo. Çok beğenmek; hoşuna gitmek.*|| **hoşaf soğutmak,** *{ağız} Dalkavukluk etmek.* [DS]

hoşaflık, -ğı [hoşaf-lık] *sf.* **1.** Hoşaf yapmaya elverişli olan. **2.** *mecaz.* Güçsüzlük; dermansızlık.

hoşalmak, [hoş-al-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Hava için) yumuşamak; ılıklaşmak. [DS]

hoşamadı, [Far. ḫoş-amedī] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözüne güvenilmeyen iki yüzlü. [DS] 🗗 **hoşamadıya tutmak,** *{ağız} 1. Tatlı tatlı konuşup aldatmaya çalışmak; kandırmak. 2. Okşamak.* [DS]

hoşamatçı, [Far. ḫoş-amed + T. -çı] *{ağız} sf.* Dalkavuk. [DS]

hoşbeş, [Far. ḫōş + T. beş خوش بش] *ünl.* **1.** Hoş ol. **2.** *is.* Samimi sohbet. **3.** Buluşanlar arasında hâl hatır sorma eylemi. 🗗 **hoşbeş etmek,** *Samimi bir biçimde sohbet etmek; söyleşmek; konuşmak.*|| **hoşbeşi olmamak,** *Hiçbir samimiyeti olmamak.*

hoşbilezik, [Far. ḫōş + T. bilezik] *is.* Erzincan ve Erzurum yörelerinde erkek ve kadınların ayrı ayrı oynadıkları bir halk oyunu.

hoşça, [hoş-ça] *(ho'şça) sf.* **1.** Hoş bir biçimde. **2.** *(ho'şça) zf.* Hoş bir şekilde; güzel ve iyi bir biçimde; hoş olarak; güzelce; iyice. **3.** Garip ve acayip biçimde. 🗗 **hoşça kal,** *Bir yerden ayrılırken kalanlara söylenen iyi dilek sözü.*

hoşdamak, [hoş-da-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hoşlanmak. [DS]

hoşduğunan, [hoş-luk + ile-n] *{ağız} zf.* Güzellikle; iyilikle. [DS]

hoşgördü, [hoş+gör-dü] *{ağız} is.* Bahşiş. [DS]

hoşgörü, [Far. ḫōş + T. gör-ü] *is.* **1.** Davranış ve görüşleri bizimkilere ters olanlara karşı anlayışlı davranma; kendisine yapılan kötü davranışları affetme; hoş görme; müsamaha; tolerans. **2.** *spor.* Bir boksörün ağırlık sınıfında kabul edilebilir nitelikte görülen ağırlığı.

hoşgörücü, [hoş+gör-ü-cü] *sf.* Hoş gören; müsamahakâr; toleranslı.

hoşgörülü, [hoş+gör-ü-lü] *sf.* Hoşgörü sahibi olan; hoşgörüyle karşılayan; müsamahalı; toleranslı.

hoşgörürlük, -ğü [hoş+gör-ür-lük] *is.* Hoşgörülü davranma durumu.

hoşgörüsüz, [hoş+gör-ü-süz] *sf.* Hoşgörüsü olmayan; müsamahasız; tolerans tanımayan.

hoşgörüsüzlük, -ğü [hoş+gör-ü-süz-lük] *is.* Hoşgörü sahibi olmama durumu; müsamahasız kimsenin tutumu; müsamahasızlık; toleranssızlık.

hoşhoş, [hoş *(yans.)* + hoş] *is.* (Çocuk dili) köpek.

hoşırak, -ğı [hoş-(ı)-ra-k] *{eAT} zf.* Daha iyi; iyice.

hoşlamak, [hoş-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Birinin gönlünü hoş edecek iyi davranışlarda bulunmak; hoşlandırmak.

hoşlanış, [hoş-la-n-ış] *is.* Hoşlanma durumu veya biçimi.

hoşlanma, [hoş-la-n-ma] *is.* Hoşuna gitmiş olma durumu ve eylemi.

hoşlanmak, [hoş-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi hoş bulmak; beğenmek; sevmek. **2.** Zevk almak. **3.** Memnuniyet duymak.

hoşlaşma, [hoş-la-ş-ma] *is.* **1.** Beğenme; hoşlaşmak eylemi. **2.** Karşılıklı hoşlanma eylemi.

hoşlaşmak[1], [hoş-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** İyi, güzel, hoş duruma gelmek. **2.** Zevk almak; haz duymak; iyilik hissetmek.

hoşlaşmak[2], [hoş-la-ş-mak] *işteş. [-ır]* Karşılıklı birbirinden hoşnut olmak; birbirinden memnun olmak; karşılıklı hoşlanmak.

hoşlaştırma, [hoş-la-ş-tır-ma] *is.* **1.** Hoş hâle getirme. **2.** Karşılıklı hoşlanmalarını sağlama.

hoşlaştırmak, [hoş-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Hoş hâle getirmek. **2.** Karşılıklı hoşlanmalarını sağlamak.

hoşluk, -ğu [hoş-luk] *is.* **1.** Hoş olma durumu; iyilik; güzellik; letafet. **2.** (Bir sıfatı ile) olağan sayılmayan bir durum. **3.** *{eAT} sf.* Hoş; tatlı; güzel.

hoşmeri, [Far. ḫoş-merem] *{eAT} is.* Höşmerim.

hoşmerim, [Far. ḫoş-merem] *{eAT} is.* Sulu kaymak ya da peynire un katılarak yapılan bir yemek; höşmerim.

hoşnud, [Far. ḫōşnūd خوشنود] *{OsT} sf.* → hoşnut.

hoşnudi, [Far. ḫōşnūdī خوشنودی] *{OsT} is.* Hoşnut olma durumu; hoşnutluk.

hoşnudiyet, [Far. ḫoşnūd+Ar. -iyyet خوشنودیت] *{OsT} is.* Hoşnutluk.

hoşnut, -du [Far. ḫōşnūd خوشنود] *{OsT} sf.* **1.** Bir kimseden, bir davranıştan veya bir durumdan memnun olan. **2.** *zf.* Mutlu ve memnun olarak. 🗗 **hoşnut etmek,** *Mutlu etmek; memnun olmasını sağlamak.* | **hoşnut olmak,** *Memnun olmak; mutluluk duymak.*

hoşnutluk, -ğu [hoşnut-luk] *is.* Hoşnut olma durumu. 🗗 **hoşnutluk getirmek,** *Memnun olduğunu belirtmek, davranışları ile göstermek.*

hoşnutsuz, [hoşnut-suz] *sf.* Bir kimseden, bir davranıştan veya bir durumdan memnun olmayan; memnuniyetsiz.

hoşnutsuzluk, -ğu [hoşnut-suz-luk] *is.* Hoşnut olmama durumu; memnuniyetsizlik.

hoşsohbet, [Far. ḫōş + Ar. şūḥbet خوش صحبت] *{OsT} sf.* Konuşması ilgiyle izlenen; güzel ve tatlı konuşan.

hoşt, [hoşt *(yans.)*] *is.* **1.** Köpekleri susturmak, korkutmak ve kovalamak için söylenen söz. **2.** *mecaz. "Hadi ordan!"* anlamında hakaret sözü. 🗗 **hoşt hoşt,** *Kavgada çok bağırıp çağırana susması için söylenen hakaret sözü.*

hoşu, [? hoşu] *{ağız} is.* Kötü kadın. [DS]

hoşur[1], [hoş *(yans.)* > hoş-ur] *is.* **1.** Suyun kaynamasını anlatan yansımalı gövde. **2.** *{ağız} is.* Yüksekten dökülen suyun açtığı çukur. [DS] 🗗 **hoşur hoşur,** *{ağız} (Suyun kaynaması için) hoşurtulu sesler çıkararak.* [DS]

hoşur[2], [Erme. ḫoşor] *{ağız} sf.* **1.** Bir değeri, inceliği ve albenisi olmayan; kaba. **2.** *argo.* (Kadın için) güzel ve şişman. [DS]

hoşurdamak, [hoş-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* (Kaynayan su için) ses çıkarmak. [DS]

hoşuruk, -ğu [hoşur-uk] *{ağız} sf.* Dağınık, eski püskü giyinen. [DS]

hot[1], [hot] *is.* **1.** Kesik kesik öten boru sesini anlatan kök. **2.** Dokunma, sürtünme, toslama bildiren kök. 🗗 **hot hot,** *{ağız} 1. (Konuşma için) kaba; dobra dobra. 2. Kendini beğenmiş; kendi bildiğini okuyan.* [DS]|| **hot hot etmek,** *{ağız} Razı olmak; gönlü yatmak.* [DS]

hot[2], [hot] *{ağız} is.* **1.** Kalça kemiği. **2.** Büyük hayvanların aşık kemiği. **3.** Yuvarlak taş, kutu vb. şeye vurmak suretiyle oynanan bir tür çelik çomak oyunu. **4.** *sf.* (Taş için) biçimi yuvarlak olan. [DS] 🗗 **hot ağaç oyunu,** *{ağız} Sopa ile topu çukura atarak oynanan bir çeşit oyun.* [DS]|| **hot kemiği,** *{ağız} Aşık kemiği.* [DS]

hota[1], [? hota] *{ağız} is.* Kaydırak oyununda hedef olarak kullanılan yuvarlak taş. [DS]

hota[2], [Yun. khorato] *{ağız} sf.* Kabadayı. [DS]

hotaç, -cı [Yun. khorato => hota-ç] *{ağız} sf.* Başarısından dolayı gururlanan; böbürlenen. [DS]

hotak, -ğı [? hotak / hot-ak] *{ağız} is.* **1.** Baş; kafa. **2.** Boynuzsuz hayvan. **3.** *sf.* (Kişi için) kısa boylu. [DS]

hotaklamak, [hotak-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* **1.** Azarlamak. **2.** Birine batacak söz söylemek; iğnelemek; laf dokundurmak. [DS]

hotal, [hot-al ?] *{ağız} is.* Sel sularının, nehirlerin sürüklediği ya da dalgaların kıyıya attığı odun vb. [DS]

hotalak, -ğı [hot-ala-k ?] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kaba ve sert davranışlı. **2.** Yuvarlak; topalak. **3.** Yakacak olarak sökülen ağaç kökü. [DS]

hotalamak, [*eT.* ot-a-mak > ota-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Zehirlemek. [DS]

hotalanmak, [*eT.* ot-a-mak > ota-la-n-mak] *{ağız} edil. / dönşl. f. [-ur]* Zehirlenmek. [DS]

hotamak[1], [hota-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-t(u)-yor]* Yaşamak. [DS]

hotamak[2], [hota-mak] *{ağız} is.* Odun ve ağaç dallarının budaklı yeri. [DS]

hotaman, [hota-man ? / kodaman] *{ağız} is* **1.** Şişman, sevimli ve güzel adam. **2.** İleri gelen; kodaman. [DS]

hotamış, [hota-mış] *{ağız} sf.* (Kişi için) burnu geniş ve etli. [DS]

hotar[1], [? hotar] *{ağız} is.* Yayla. [DS]

hotar[2], [? hotar] *{ağız} is.* Çıralı eski çam ağacı. [DS]

hotara, [? hotara] *{ağız}* tis. Küçük ev; kulübe. [DS]

hotaş, [? hotaş] *{ağız}* is. Toplanma; toplantı. [DS]

hotat, -dı [hot *(yans.)* > hot-a-t] *{ağız} is.* Baharda söğüt ağacı dalının kabuğu yarılmadan boru gibi çıkarıldıktan sonra inceltilen bir ucundan ağza alınarak üfürmek suretiyle öttürülen kalın sesli düdük; hottuk. [DS]

hotaz[1], [*eT.* kutas] *{ağız} is.* **1.** Gelin duvağı. **2.** Tavus vb. kuşların başındaki uzun tüyler. **3.** Saçların kabararak karışmış durumu. [DS] **4.** *{eAT}* Sorguç; hotoz.

hotaz[2], [? hotaz] *{ağız} is.* Sert davranış; öfke. [DS] 🗗 **hotaz etmek,** *{ağız} Kırıp dökmek; darmadağın etmek.* [DS]

hotdak, -ğı [hot-da-k] *(ho'tdak) {ağız} zf.* Birdenbire; ansızın. [DS]

hot-dog, [Amer. İng. hot-dog *(sıcak köpek)*] *is.* Sıcak sosisli sandviç.

hotduk, -ğu [hot-du *(yans.)* > hotdu-k] *{ağız} is.* → hotat. [DS]

hotlak, -ğı [hot-la-k] *{ağız} is.* Çamur ve karda yürümek için veya çocukların oyun için çatalına basarak gezdikleri sırık. [DS]

hotmak[1], [hot-mak] *gçsz. f. [-ar]* (Hayvan sırtındaki yük veya çuvalın bir ucu için) sürtünmek; dokunmak; çarpmak.

hotmak[2], **-ğı** [hot-mak] *{ağız} is.* Tavşan yavrusu. [DS]

hotman, [Far. hōdbīn] *{ağız} sf.* **1.** Acı sözlü. **2.** *is.* Kibir; gurur. [DS]

hotoz, [*eT.* kutas > hotoz] *is.* **1.** Eskiden kadınların başlarına taktıkları, kâkül ve perçemlerin dışında bütün başı örten, üzerinde tüy veya başka maddelerden süsü bulunan başlık. **2.** Kuşların başlarında bulunan gösterişli tüyler. **3.** Bina ve bazı eşyaların tepesine konulan çeşitli biçimlerdeki tepelik. **4.** *{ağız}* Erkek hindi. [DS]

hotozlu, [hotoz-lu] *sf.* Hotozu olan; tepesinde hotoz bulunan.

hotra, [? hotra] *{ağız} is.* İnat. [DS]

hottik, -ği [hot+dik] *(ho'ttik) {ağız} sf.* Dimdik. [DS]

hottuk, -ğu [hot *(yans.)* > hot-tu-k] *{ağız} is.* **1.** Su yürümüş ağaç kabuklarından ya da içi boş bitki saplarından yapılan ve üflendiği zaman *"hottuu!"* diye ses çıkaran bir çeşit düdük. **2.** Leblebi. **3.** *sf.* (Kişi için) kaba ve ağır canlı. [DS]

hotu, [? hotu] *{ağız} is.* Kalça. [DS]

hotuk, -ğu [? koduk / hotuk] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

hotul, [? hotul] *{ağız}* **1.** Bataklık yerlerden çıkan iyi içme suyunu ayırmak için yerleştirilen ağaç kovan. **2.** Ağaç havan. [DS]

hotulamak, [hot-u-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Çekememek. **2.** Kötü davranışlarda bulunmak; geçimsizlik etmek. [DS]

hotulcuk, -ğu [hotul-cuk] *{ağız} is.* Pek derin olmayan kuyu. [DS]

hotuldamak, [hot-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Kötü davranışlarda bulunmak; geçimsizlik çıkarmak. [DS]

hotun, [? hotun / hutun] *{ağız} is.* **1.** Arı kovanı. **2.** Ağaç yayık. [DS]

hotur, [hot-ur] *{ağız} sf.* Yaşlı; ihtiyar. [DS]

hoturdamak, [hot *(yans.)* > hot-ur-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Homurdanmak. [DS]

hoturdatmak, [hot *(yans.)* > hot-ur-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Burnunu çekmek. [DS]

hotuz, [*eT. kutas*] *{ağız} is.* **1.** Kadınların saçlarını arkaya toplayarak yaptıkları topuz. **2.** Kadınların süslü başörtüsü. **3.** Gelin tacı. [DS]

hov, [hoğ / hov] *{ağız} is.* **1.** Şiddetli istek; heves. **2.** Hız. **3.** Hınç; öfke; ihtiras; azgınlık. **4.** Şiddet [DS] ◻ **hovunu almak,** *1. Soluk almak; genişlemek. 2. Hıncını alarak yatışmak.* ◻ **hovu geçmek,** *{ağız} Güçten düşmek.* [DS]|| **hovunu almak,** *{ağız} 1. Kızgınlığını gidermek; hırsını almak. 2. Soluk almak; rahatlamak. 3. Cinsel ihtiyacını gidermek. 4. (Hayvan için) döl almak.* [DS]

hovakmak, [hov-ak-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* (Yara için) azmak. [DS]

hovarda, [Far. ḫuvār *(yiyici; içici)* > ḫuver-de خوره] *is.* ve *sf.* **1.** Zevki için para harcamaktan kaçınmayan; çok para harcayan. **2.** Sürekli sevgili değiştiren; hızlı aşk hayatı yaşayan; çapkın. **3.** Evlilik dışı cinsel ilişkilerde bulunan kadının parası çok olan erkek arkadaşı.

hovardaca, [hovarda-ca] *zf.* (Harcama için) hovardaya yakışır biçimde; bol bol; döke saça.

hovardalaşma, [hovarda-la-ş-ma] *is.* Hovarda durumuna gelme eylemi.

hovardalaşmak, [hovarda-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hovarda durumuna gelmek; hovarda gibi davranmaya başlamak.

hovardalık, -ğı [hovarda-lık] *is.* **1.** Hovarda olma durumu; hovardanın yaptığı iş ve davranış. **2.** Hovardaca davranış. ◻ **hovardalık etmek,** *1. Zevki için para harcamaktan kaçınmamak; çok para harcamak. 2. Sürekli sevgili değiştirerek hızlı aşk hayatı yaşamak; çapkınlık etmek. 3. Evlilik dışı cinsel ilişkilerde bulunan kadınlara para vererek veya onlar için para harcayarak arkadaşlık etmek.*

hoverkraft, [İng. hovercraft] *is.* Hava aracı.

hovlamak, [hoğ / hov > hov-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Hücum etmek; saldırmak. **2.** Topluca saldırmak. **3.** Dışarıya fırlamak; koşmak. [DS] **4.** *{eAT}* Bağırarak şiddetle saldırmak.

hovlanmak, [hov-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hızlanmak. [DS]

hovli, [hov-lu] *{ağız} sf.* Hızlı. [DS]

hoy, [hoy *(yans.)*] *{ağız} is.* Seslenme sözü; ayol! [DS] ◻ **hoy günü,** *{ağız} İnsanın darda kaldığı, bir yardım beklediği zaman.* [DS]|| **hoy kılmak,** *{eAT} Bağırarak şiddetle saldırmak.*

hoydak[1], **-ğı** [boydak > hoydak] *{ağız} sf.* (Kişi için) başıboş; serseri. [DS]

hoydak[2], **-ğı** [hoy-da-k] *sf.* (Ev için) düzensiz; gelişigüzel yapılmış.

hoydana, [hoy + dana ?] *sf.* (İnsan için) işsiz güçsüz; ipsiz sapsız.

hoydur, [hoy-dur] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz güçsüz; serseri. [DS]

hoyduruk, -ğu [hoy-dur-uk] *{ağız} sf.* (Kişi için) yürüyüş ve davranışları kaba olan. [DS]

hoyduruklamak, [hoy-dur-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* Kaçırmak. [DS]

hoyhoy, [hoy + hoy] *{ağız} sf.* **1.** İşsiz. **2.** Serseri. **3.** *is.* Toplu olarak şarkı, türkü söyleme; şarkılı türkülü eğlence. **4.** *zf.* (İş yapmak için) düzensiz, tertipsiz. [DS]

hoylamak, [hoy-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Bir hayvanı seslenerek uzaklaştırmak; kovalamak. **2.** Sığır sürmek. **3.** Saldırmak, hücum etmek. **4.** *gçsz.* Haykırmak; bağırmak. **5.** Koşmak. **6.** Hoplamak; zıplamak; atlamak. **7.** (Su için) yatağından taşmak. [DS]

hoylu[1], [hoy-lu] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) iş ve hareketleri kaba saba olan. **2.** Yarı deli; dengesiz. **3.** (Kişi için) soylu. [DS]

hoylu[2], [? hoylu] *{ağız}* is. Koridor; sofa. [DS]

hoynu[1], [*eT.* kangı > hani] *{ağız} is.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** *e.* Hani ya. **3.** Böyle. **4.** Doğrulama ve gerçekleme edatı. **5.** *zf.* Özellikle. [DS]

hoynu[2], [? hoynu] *{ağız} is.* Yağmurdan korunmak için çuvalın bir köşesini öteki köşesi içine sokmak suretiyle yapılan bir tür başlık; taç ibik. [DS]

hoyo, [hoyo] *{ağız} e.* Evet; öyle. [DS]

hoyok, -ğu [oy-uk / hoy-uk] *{ağız} is.* Bostan korkuluğu. [DS]

hoyon, [? hoyon] *{ağız} ünl. "Efendi, ağa"* gibi seslenme sözü. [DS]

hoyrat[1], [? hoyrat] *is.* **1.** Türk halk edebiyatının en kısa şiir türü olan mânilerin Güney-Doğu Anadolu ve Kerkük Türkleri arasındaki adı; cinaslı mâni. **2.** Şanlıurfa'da erkekler tarafından söylenen mânilere verilen isim.

hoyrat[2], [Yun. khóros *(kır, taşra)* > khoriatis *(kaba adam)*] *sf.* **1.** Bir şeyi özensiz olarak, sert ve kırıcı bir biçimde kullanan; kaba. **2.** *{ağız}* Yakışıksız; çirkin. **3.** [DS] *{ağız}* Acemi. [DS] **4.** *{ağız}* Dikkatsiz. [DS] **5.** *{ağız}* Söz dinlemeyen; itaatsiz. [DS] **6.** *{ağız}* Biçimsiz. [DS] **7.** *{ağız}* Tembel. [DS] **8.** *{ağız}* Savruk. [DS] **9.** *{ağız}* İnsana pek fazla sokulmayan; soğuk yaradılışlı. [DS] **10.** *{ağız}* (Çocuk için) bakımsız. [DS] **11.** *{ağız}* Tuhaf. [DS] **12.** *{ağız}* Tutumsuz. [DS] **13.** *{ağız}* Cimri. [DS] ◻ **hoyrat etmek,** *{ağız} Birini utanacak durumda, zor durumda bırakmak.* [DS]

hoyratça, [hoyrat-ça] *zf.* Kaba bir şekilde; dikkat ve özen göstermeden.

hoyratlamak, [hoyrat-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı-yor]* Çirkinleşmek. [DS]

hoyratlık, -ğı [hoyrat-lık] *is.* **1.** Hoyrat olma durumu. **2.** Hoyratça davranış; savrukluk. ◻ **hoyratlık etmek,** *Dikkat ve özen göstermeyerek kaba bir biçimde davranmak.*

hoyraz, [Yun. voreas] *{ağız} is.* Poyraz. [DS]

hoytmak, [hoyt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Toprakta çukur açmak. [DS]

hoytuklamak, [hoyt-uk-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u) -yor]* **1.** Korkmak; ürkmek; çekinmek. **2.** *gçl. f.* Bir düzen kurmak; hile tasarlamak. [DS]

hoyuk, -ğu [oy-uk / hoy-uk] *{ağız}is.* **1.** Bostan korkuluğu. **2.** Ağaçtan yapılma insan heykeli; heykel. **3.** Çobanların dağ başlarında taşları üst üste yığarak meydana getirdikleri bir tür kule. **4.** Tarla sınırlarını belirlemek için dikilen taş; sınır taşı; an taşı. **5.** Görüntü; hayal. **6.** *sf.* Serseri; aptal. [DS]

hoyuklamak, [hoy-uk-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** Gözetlemek. **2.** *gçsz.* (Hayvan için) kulak kabartmak. **3.** Birinin karşısında ayakta durmak. [DS]

hoyum, [hoy-um] *is.* Demet.

hoyun, [hoy-un] *sf.* Görevini iyi yapmayan; tembel.

hoyun, [ḳoyun / ḫoyın] *{eT} is.* **1.** Koyun; göğüs. [EUTS] **2.** On iki hayvanlı Türk takviminde bir yılın adı. [EUTS] **3.** Koyun. [EUTS]

hoyurlanmak, [hoy-ur-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kızmak; öfkelenmek. **2.** (Yara için) azmak; kabarmak. [DS]

hoz, [? hoz] *{ağız} is.* Boş arazi. [DS]

hoza[1], [? hoza] *{ağız} is.* Bağ; bahçe. [DS] ◻ **hoza biçmek,** *{ağız} Tırpanla bir çeşit ekin biçmek.* [DS]

hoza[2], [koza] *{ağız} is.* Püskül; saçak. [DS]

hozalak, -ğı [hoz-ala-k] *{ağız} is.* **1.** Olgunlaşmaya başlamış dut meyvesi. **2.** Çamların yeşil yaprakları. [DS]

hozalanmak, [hoz-ala-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Alay etmek; eğlenmek. [DS]

hozalmak, [hoz-a-l-mak] *{ağız} gçsz. f. [-a-r] [-l(ı)-yor]* Gururlanarak, büyüklenerek konuşmak. [DS]

hozan, [Erme. ḫozan] *{ağız} is.* **1.** Birkaç yıl ekilmeyerek toprağı güçlendirilmiş tarla. **2.** Bakımsız ve terk edilmiş bağ. **3.** Biçilmiş ekinin tarlada kalan dip sapları. **4.** Ekini biçilmiş tarla. **5.** Hiç sürülmemiş ya da çoktan beri işlenmemiş tarla. **6.** Ekime elverişli tarla. **7.** Tarla. **8.** Otlak. **9.** Ekime elverişli olmayan tarla. **10.** Kırlık yer. **11.** Mısır tarlası. **12.** Harmanı savrulmuş tarla. **13.** Tarlada kendiliğinden yetişen otlar. **14.** *mecaz.* Geveze. **15.** Cahil; okuma yazma bilmeyen. [DS] ◻ **hozana atlamak,** *{ağız} (Çok sıkıştırılan kimse için) büyüğüne karşı gelmek.* [DS]‖ **hozan bağlamak,** *{ağız} Bakımsızlık yüzünden tarlayı yabancı otlar kaplamak.* [DS]‖ **hozan tilkisi,** *{ağız} Tüyleri dökülmüş, zayıf tilki.* [DS]

hozancı, [hozan-cı] *{ağız} sf.* **1.** Yalan söyleyen. **2.** Şakacı. [DS]

hozelek, -ği [? hozelek] *{ağız} is.* Salyangoz. [DS]

hozene, [? hozene] *{ağız} e.* Boşuna değil; sebepsiz değil. [DS]

hozgem, [? hozgem] *{ağız} is.* Mutluluk. ◻ **hozgem canına,** *{ağız} Ne mutlu ona.* [DS]

hozik, -ği [? hozik] *{ağız} is.* **1.** Canavar. **2.** Ham dut. **3.** Yapışkan ot tohumları. [DS]

hozmak, [hoz-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Atlamak; zıplamak. [DS]

hozmur, [? hozmur] *{ağız} is.* **1.** Güzün dökülen tohumlardan ilkbaharda kendiliğinden çıkan bitki; halaza. **2.** Patates. **3.** *sf.* Zayıf; cılız. [DS]

hozu, [hoz-u] *{ağız} sf.* **1.** İnsandan kaçan; çekingen; yabani. **2.** (Kişi için) kaba saba. [DS]

hozukmak, [hoz-uk-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Korkmak; ürkmek; çekinmek. [DS]

hozzik, -ği [? hozzik] *{ağız} sf.* (Kişi için) gelişemeyerek ufak tefek kalmış fakat zeki olan. [DS]

höbbene, [höbbene] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

höbek, [öbe-k > höbek] *{ağız} is.* **1.** Yığın; öbek. *{eAT} (aynı)* **2.** Küçük tepe. *{eAT} (aynı)* **3.** Açılmamış tomurcuk. [DS] **4.** Ekin sapı yığını. **5.** Tarla sınırlarını belirtmekte kullanılan taş yığını. **6.** Ot yığını.

höbelek, -ği [höb-ele-k] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

höbelen, [höb-ele-n] *{ağız} is.* **1.** Höbelek. **2.** Dikdörtgen biçiminde yemek sahanı. **3.** Boyu, eninden uzun olan sahne. [DS]

höbelenme, [höbe-le-n-me] *{ağız}* is. Birinin üstüne yüklenme. [DS]

höbere, [höb-e-re] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) şişman ve ölçüsüz vücutlu. **2.** (Kişi için) ince ve uzun boylu. [DS]

höbermek, [höb-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bağırıp çağırarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

höbet, [? höbet] *{ağız} is.* Savrulmak için yığılmış buğday yığını; tınaz. [DS]

höbüç, -cü [höb-üç] *{ağız} is.* Çocuğu sırta alma. [DS]

höbüdek, -ği [höb-üd-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok uzun boylu. [DS]

höbüdük, -ğü [höb-üd-ük] *{ağız} sf.* Sersem; aptal. [DS]

höbük[1]**, -ğü** [höb-ük] *{ağız} is.* Tarlayı sürgüleyerek düzeltmeye yarayan el sürgüsü. [DS]

höbük[2]**, -ğü** [höb-ük] *{ağız} is.* İmece. [DS]

höbül, [höb-ül] *{ağız} is.* **1.** Ortaklaşa yapılan iş; imece. **2.** Ortak. **3.** Ödünç. [DS] ◻ **höbül etmek,** *{ağız} Ortaklaşa iş yapmak.* [DS]

höbür, [? höbür] *{ağız} is.* **1.** Mürekkep. **2.** Tarlada su basmayan tümsek yer. [DS]

höbüt, [? höbüt] *{ağız} is.* Dut. [DS]

höccem, [? höccem] *{ağız} is.* Büyük kız kardeş; abla. [DS]

höcceten, [Ar. ḥücceten] *(hö'cceten) {ağız} zf.* (Ölmek için) ansızın. [DS]

höceke, [? höceke] *{ağız} sf.* **1.** Çok zengin. **2.** (Çocuk için) çok bilgili; sanki büyümüş de küçülmüş. [DS]

höcekli, [höcek-li] *{ağız} sf.* Sabıkalı. [DS]

höcene, [Ar. ḥücre => höcere > höcene] *{ağız} is.* Köy evlerinde ocakların yanında bulunan küçük raflar. [DS]

höcere[1]**,** [Ar. ḥücre] *{ağız} is.* **1.** Küçük kapaksız dolap. **2.** Sandıktaki küçük raflar. [DS]

höcere[2]**,** [? höcere] *{ağız} sf.* (Yapı için) yıkılmaya yüz tutmuş; eski; dayanıksız. [DS]

höceren, [? höceren] *{ağız} sf.* → höcere[2] [DS]

höcükmek, [höc-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Yemeğin sofraya gelmesine kadar dayanamayacak biçimde acıkmak. [DS]

höcüren[1]**,** [höc-ür-en] *{ağız} sf.* **1.** Korkunç; tehlikeli. **2.** Höcere[2]. [DS]

höcüren[2]**,** [Ar. ḥücre] *{ağız} is.* Medreselerde öğrencilere ait küçük odalar. [DS]

höç, -cü [höç] *{ağız} ünl.* Deveyi kaldırmak için söylenen söz. [DS]

höddem, [Ar. ḫüddām] *{ağız} is.* Bir olayı daha önceden duyma gücü; sezgi. [DS]

höddü, [? höddü] *{ağız} is.* (Çocuk için) yaşından umulmayacak kadar akıllıca hareketler yapan veya konuşan. [DS]

höddürük, -ğü [höd *(yans.)* > höd(d)-ür-ük / öt-mek > öt-tür-mek > öt-tür-ük] *{ağız} is.* Ağaç dallarından yapılan düdük. [DS]

hödek, -ği [öd-le-k / ödek] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

hödelek, -ği [öd-le-k / höd *(yans.)* > höd-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** Korkak; hödük. **2.** Salak. **3.** *is.* Akıl. [DS]

hödelen, [? hödelen] *{ağız} is.* Süzülmüş yoğurttan yapılan peynir topağı. [DS]

hödeme, [höd-eme ?] *{ağız} sf.* Salak. [DS]

hödük, -ğü [Mac. haidu *(piyade)* > Fr. heiduque / Far. hodīk *(bencil)* / öd-le-k] *sf.* **1.** Anlayışı kıt; görgüsüz; kaba. **2.** Korkak; ödlek. **3.** Çekingen; ürkek. **4.** Uyuşuk; beceriksiz. **5.** Acemi; toy. **6.** Kısa boylu ve göbekli. **7.** Aceleci. **8.** Kabadayı. **9.** Şüpheli. **10.** Tuhaf; acayip. ◻ **hödüğüne gitmek,** *{ağız} Bir söz ya da davranış, utanmaya neden olmak.* [DS]‖ **hödük vermek,** *{eAT} Korku vermek; ürkütmek.*

hödükçe, [hödük-çe] *zf.* Hödük gibi; hödüğe yakışır biçimde.

hödüklemek, [hödük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Korkarak çekingen bir tavır almak; çekinmek; korkmak. **2.** Şüphelenmek. [DS]

hödükleşme, [hödük-le-ş-me] *is.* Hödük durumuna gelme.

hödükleşmek, [hödük-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Hödükçe davranışlarda bulunmaya başlamak. **2.** Hödük durumuna gelmek.

hödüklük, -ğü [hödük-lük] *is.* **1.** Hödük olma durumu; kabalık; sersemlik. **2.** Hödükçe davranış. ◻ **hödüklük etmek,** *Görgüsüz ve kaba davranışlarda bulunmak.*

höflü, [höf-lü] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

höğ, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *höğ-ürmek*

höğeç, [öğeç] *{ağız} is.* **1.** Baharda bir yaşında olan koyun; toklu. **2.** İki veya üç yaşındaki erkek koyun. [DS]

höğelenmek, [hava-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uçmak. [DS]

höğeme, [höğeme] *{ağız} is.* **1.** Uzay. **2.** *zf.* (Konuşmak için) atıp tutarak; yüksekten; düşünmeden. [DS]

höğkürmek, [höğ-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öfkeden köpürmek; parlamak; taşmak. [DS]

höğürmek, [höğ-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Böğürmek. **2.** Öfke ile haykırmak. [DS]

höke, [? höke] *{ağız} is.* Kibirli; ukala. [DS]

hökel, [hökel] *{ağız} sf.* Anlayışı kıt. [DS]

hökelek, -ği [hök-ele-k ?] *{ağız} is.* **1.** Büyüklük; çalım; kurum; gösteriş. **2.** Çobanların kullandığı ucu topuzlu değnek. [DS]

hökelekli, [hökelek-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çalımlı; gösterişli. **2.** İri yapılı. **3.** Kıyafeti düzgün. **4.** Ağırbaşlı; olgun. **5.** Boyu bosu yerinde olan. **6.** Etine dolgun. [DS]

hökena, [Ar. ʿuḳalā] *{ağız} is.* Kabadayı. [DS]

hökkem, [? hökkem] *{ağız} sf.* Geveze. [DS]

hökki, [? hökki] *{ağız} sf.* Kendini beğenmiş; kibirli. [DS]

höküç, -cü [? höküç] *{ağız} is.* Değnek. [DS]

hökünmek, [öy-kü-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* **1.** Konuşmak. **2.** Yalvarmak. **3.** Birinin konuşmasını taklit ederek alay etmek. [DS]

höl, [*eT.* öl > höl] *{ağız} is.* **1.** Yaşlık; az ıslaklık; nem. *{eAT} (aynı)* **2.** Sürülmeye, ekilmeye hazır hâle gelmiş toprak; tavlı toprak. **3.** *sf.* (Toprak, çamaşır vb. için) yaş. [DS] 🗗 **höllü toprak,** *{ağız} Yaş, nemli toprak.* [DS]

höldür, [? höldür] *{ağız} is.* Delik; yırtık. [DS]

höldüremek, [höld-ür-e-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ü) -yor]* Zayıflıktan gözleri çukura kaçmak. [DS]

höldürevik, -ği [höld-ür-e-mik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok bağıran. [DS]

höle, [o + ile] *(hö: 'le) {ağız} zf.* Şöyle; böyle. [DS]

höleke, [? höleke] *{ağız} is.* Aşık kemiği. [DS]

hölemez[1], [? hölemez] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılan bir pasta. [DS]

hölemez[2], [öl-mez / öle-mez] *{ağız} is.* Mavi çiçekli, dal ve yaprakları beyaz bir tür deve dikeni. [DS]

hölemezlik, [hölemez-lik] *{ağız} is.* Deve dikenlerinin çok bulunduğu yer. [DS]

hölhöpürdek, [höl+höp-ür-de-k] *{ağız} zf.* **1.** Düzensiz bir biçimde. **2.** Saygısızca. [DS]

höllemek, [höl-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Yuvarlamak. **2.** Bağırarak bir hayvanın üzerine yürüyüp ürkütmek. [DS]

höllenbeç, -ci [höllen-beç / höllen-meç] *{ağız} is.* Muhallebi gibi cıvık olma durumu. [DS]

höllük[1], **-ğü** [*eT.* öl > höl-lük] *{ağız} is.* **1.** Eskiden bebek bezi yerine kullanılan kuru toprak. **2.** Toprak. [DS] 🗗 **höllük höllük,** *{ağız} (Tarla için) iyice sürülmüş, işlenmiş.* [DS]

höllük[2], **-ğü** [Yun. haliki] *{ağız} is.* **1.** Kar yağdığı zaman yolları belirtmek için yol kenarlarına dökülmüş olan taş yığınları. **2.** Kaydırak oyununda taşın konulduğu çukur. [DS]

höllüklemek, [höllük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ü) -yor]* Çocuğu kundaklamak. [DS]

höllüklenmek, [höllük-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* **1.** Kundaklanmak. **2.** *dönşl. f.* (Tavuk için) eşinmek. [DS]

höllüm, [höl(l)-üm] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) vücutça gelişmiş olmasına rağmen zekâca geri kalan. **2.** Düzensiz ve yırtık pırtık giyinen. **3.** Bol elbise giyerek şişman görünen. [DS] 🗗 **höllüm höllüm,** *{ağız} (Yürümek için) yorgun, düşünceli ve salına salına.* [DS]

hölpük, -ğü [hölp-ük] *{ağız} sf.* Yumuşamış; biçimi bozulmuş; pörsümüş. [DS]

hölsek, -ği [höl-se-k] *{ağız} sf.* Derbeder; sünepe. [DS]

hölsümek, [höl-sü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* Kırılıp dökülmek. [DS]

hölül, [? hölül] *{ağız} sf.* (Kişi için) herkese çatan; kavgacı. [DS]

hölümek[1], [*eT.* öl > höl-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bir şeyi su ile ıslatarak nemlendirmek; tavlamak. **2.** Islatılmış pamuk tohumunu toprağa sürterek ekilecek duruma getirmek. **3.** *gçsz. f.* Islanmak. **4.** (Meyve için) çok olgunluktan dolayı yumuşamak. [DS]

hölümek, -ği [hölü-mek] *{ağız} is.* Çekirdek. [DS]

hölütmek, [hölü-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Islatmak. [DS]

höm[1], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *höm-ül-mek, höm-ür-mek, höm-ür-t-le-k*

höm[2], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höm-kür-mek*

hömb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hömb-ül, hömb-ül hömbül yürümek,*

hömbe, [hömb *(yans.)* > hömb-e] *{ağız} is.* Bir tür çörek. [DS]

hömbek, -ği [hömb *(yans.)* > hömb-ek] *{ağız} is.* **1.** Ebeyi taklit etmeye dayanan bir çocuk oyunu. **2.** Birdirbir. [DS]

hömbeles, [? hömbeles] *{ağız} is.* Mersin bitkisi ve meyvesi. [DS]

hömbeşik, -ği [hömb *(yans.)* > hömb-eş-ik] *{ağız} is.* **1.** Herkesin yiyecek getirerek yaptığı yemekli toplantı. **2.** Özel toplantı. [DS]

hömbük, -gü [hömb *(yans.)* > hömb-ük] *{ağız} is.* Kambur. [DS]

hömbül, [hömb *(yans.)* > hömb-ül] *{ağız} is.* **1.** Mısır patlatma aracı. **2.** *sf.* Tembel. [DS] 🗗 **hömbül hömbül yürümek,** *{ağız} (İri kimseler için) deve gibi yukarı doğru yükselerek ve yaylana yaylana yürümek.* [DS]

höme, [köme / köme] *{ağız} is.* Küme; birikinti. [DS]

hömelmek, [höm *(yans.)* > höm-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. **2.** Karşı koymak. [DS]

hömermek, [höm *(yans.)* > höm-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. **2.** Karşı koymak; sırtarmak. **3.** Kabadayılık taslamak; hiddetlenmek. **4.** Israr etmek. [DS]

hömkürmek, [höm *(yans.)* > höm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hömlemek, [höm *(yans.)* > höm-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** (Kalabalık için) birdenbire harekete geçmek. **2.** (Köpek için) havlayarak saldırmak. [DS]

hömmük, -gü [hömb *(yans.)* > hömb-ük] *{ağız} sf.* → hömbük. [DS]

hömpülmek, [hömp-ül-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Ayı için) bağırmak. [DS]

hömsek, -ği [höm *(yans.)* > höm-se-k] *{ağız} sf.* Yaşı geçkin kadın. [DS]

hömsül, [höm *(yans.)* > höm-(ü)s-ül] *{ağız} sf.* Ahmak; aptal. [DS]

hömülmek, [höm *(yans.)* > höm-ül-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çay, çorba vb. şeyleri ses çıkartarak içmek; höpürdetmek [DS]

hömürmek, [höm *(yans.)* > höm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi yiyip tüketmek; sömürmek. [DS]

hömürtlek, -ği [höm *(yans.)* > höm-ür-t-lek] *{ağız} is.* **1.** Gırtlak. **2.** Kulak memesi. **3.** Burun direği. **4.** Bağ budama işinde kütükte bırakılan çubuk. [DS]

hönçe, [? hönçe] *{ağız} sf.* Şişman; hantal. [DS]

hönd, [hant / hönd *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma, kavga sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hönd-ür-lü*

höndelek, -ği [hönd *(yans.)* > hönd-ele-k] *{ağız} is.* Böbrek. [DS]

höndül, [hönd *(yans.)* > hönd-ül] *{ağız} sf.* (Kişi için) işe yaramayan. [DS]

höndüllenmek, [hönd *(yans.)* > hönd-ül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gururlanmak. [DS]

höndürlü, [hönd *(yans.)* > hönd-ür-lü] *{ağız} sf.* **1.** Zorlu. **2.** Öfkeli. [DS]

höne, [o-n-a / ho-n-a] *(hö:'ne) {ağız} zm.* Ora; şura; karşıki. [DS]

höng[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *höng-ür höngür, höng-ür-de-mek*

höng[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *höng-ül höngül, höng-ül-meç*

höngere, [höng-e-re] *{ağız} is.* Sergen; raf. [DS]

höngül[1], [höng *(yans.)* > höng-ül] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde.

höngül[2], [höng-ül] *{ağız} is.* **1.** Patates. **2.** Yer elması. **3.** Pancar. **4.** Şalgam. [DS]

höngül[3], [höng *(yans.)* > höng-ül] *{ağız} is.* Deve. [DS] 🗗 **höngül höngül yürümek,** *{ağız} (İri kimse için) deve gibi yaylana yaylana yürümek.* [DS]

höngüre, [*eT.* kangıra > höngüre] *{ağız} zf.* **1.** Nereye; ne tarafa? **2.** Oraya. [DS]

hönk[1], [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hönk-ür-de-mek*

hönk[2], [hang / hing / höng / hönk *(yans.)*] *is.* Sıçramayı, zıplamayı, titremeyi, yerli yersiz patırtılı hareket etmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hönk-ür-ek-li*

hönkeri, [hönk-er-i] *{ağız}* sf. Gururlu. [DS]

hönkürdemek, [hönk-ür-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* **1.** Hıçkırarak ağlamak. **2.** (Sığır için) kan gördüğü zaman ses çıkarmak; böğürmek. [DS]

höntüldemek, [hönt-ül-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* İyi yürüyememek. [DS]

hönü, [o-n-u / ha+ ön-ü] *{ağız} zm.* Orası. [DS]

hönük, -gü [hön-ük ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** *is.* Ilık su. [DS]

hönüt, [önüt ?] *{ağız} sf.* Soğukkanlı. [DS]

höp[1], [hap / hep / höp *(yans.)*] *is.* Hapşırmayı, aksırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höp-kür-mek*

höp[2], [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *höp-ür-de-t-mek, höp-ür-t-mek, höp-ür-düm*

höpenk, -gi [Erme. gobank] *{ağız} is.* Tandır bacasının kapağı. [DS]

höpkürmek, [höp-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Bağırarak birinin üzerine yürümek. [DS]

höppü, [höp *(yans.)* > höp(p)-ü] *{ağız} is.* Söğüt dalından yapılan düdük. [DS]

höpücük, -gü [hop *(yans.)* > hop-uç-uk] *{ağız} is.* Arka; sırt. [DS]

höpületmek, [höp *(yans.)* > höp-ü-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Suyu yudum yudum içmek. [DS]

höpürdetme, [höp *(yans.)* > höp-ür-de-t-me] *is.* Höpürtü sesi çıkararak içme eylemi.

höpürdetmek, [höp *(yans.)* > höp-ür-de-t-mek / *eT.* öpürt-mek] *gçl. f. [-ir]* Çay, kahve gibi içeceklerle çorba türü yiyecekleri höpürtü sesi çıkararak içmek.

höpürdüm, [höp *(yans.)* > höp-ür-düm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

höpürtmek, [höp *(yans.)* > höp-ür-t-mek / *eT.* öpürtmek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Çabuk çabuk yemek. [DS]

höpürtü, [höp *(yans.)* > höp-ür-tü] *is.* Çay, kahve çorba gibi şeyleri hızla içince çıkan ses.

hör[1]**,** [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hör-ü-mek*

hör[2]**,** [har / hor / hör *(yans.)*] *is.* Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hör-ül hörül, hör-ül-de-mek, hör-ül-tü*

hör[3]**,** [? hör] *{ağız} is.* **1.** Kalın pamuk ipliği. **2.** Kıl iplik. [DS]

hörbü, [? hörbü] *{ağız} is.* Küçük kaval. [DS]

hörç, -cü [hörç / hörüç] *{ağız} is.* **1.** Piramit biçimindeki toprak veya taş yığını. **2.** Kayanın ya da tepenin en yüksek yeri. **3.** *fık.* → hülle. [DS]

hörçümlemek, [hörç-üm-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Usta için) işini iyi yapamamak. [DS]

hördele, [? hördele] *{ağız} sf.* (Kişi için) iri yarı ve iri kemikli. [DS]

hördellek, -ğı [hördel-le-k] *{ağız} is.* Sırık. [DS]

hördemsiz, [hördem-siz] *{ağız} sf.* **1.** Düzensiz; beceriksiz. **2.** Tedbirsiz. [DS]

hördümek, [hörd-ü-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyi bölmek; parçalamak. [DS]

hördürmek, [ör-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Ördürmek.

höre, [? höre / hıra] *{ağız} sf.* Küçük. [DS]

hörek[1]**, -ğı** [? hörek] *{ağız} is.* Büyük aşık kemiği. [DS]

hörek[2]**, -ğı** [Far. ḫōr-ek] *{ağız} is.* Yemek. [DS]

höreke, [Yun. rokha => öreke] *{ağız} is.* **1.** Pamuk ve yün eğirmekte kullanılan iğ. **2.** Bükülerek iplik yapılacak yapağının konulduğu uzun saplı, ucu çatallı ağaç. **3.** Yün tarağı; öreke. **4.** Ağaç veya saçtan yapılmış su kovası. **5.** *sf.* (Kişi için) iri ve yakışıksız. [DS]

hörelenmek, [höre-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Üzerine atılmak; saldırmak. [DS]

hörenk, -gi [? hörenk] *{ağız} is.* Su borusu; künk. [DS]

hörf, [? hörf] *{ağız} is.* Korku. [DS]

hörfene, [Ar. ārifāne = > herfene] *{ağız} is.* → herfene. [DS]

hörflenmek, [hörf-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak. [DS]

hörflü, [hörf-lü] *{ağız} sf.* Korkunç. [DS]

hörgelek, -ğı [hörg-ele-k] *{ağız} sf.* Cahiller grubu. [DS]

hörgüç, -cü [*eT.* *ökreç > öğreç > hörgüç [EREN] / *eT* örmek *(yükselmek)* > ör-güç] *is.* **1.** Devenin sırtındaki çıkıntı. **2.** *gnşl.* Hörgüç gibi görünen tümsek.

hörgüçlü, [hörgüç-lü] *sf.* (Deve için) hörgücü olan.

hörhör, [hör *(yans.)* > hör+hör] *{ağız} sf.* Bağırarak konuşan. [DS]

hörküç, -cü [hörgüç] *{ağız} is.* Hörgüç. [DS]

hörküçlemek, [hörgüç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Duvarın üstünü balık sırtı gibi örmek. [DS]

hörkül, [hörk / hörp *(yans.)* > hörk-ül] *is.* Bir şeyi çabuk ve sesli olarak yemeyi anlatan yansımalı gövde. ◻ **hörkül hörkül,** *{ağız} (Yemek için) çabuk çabuk ve ses çıkartarak.* [DS]

hörlek, -ği [hör-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) bağırıp çağıran; gürültücü. [DS]

hörlemek, [hör-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** Üstüne çullanmak. **2.** Bağırmak. **3.** (Su için) ses çıkararak akmak; harlamak. **4.** *argo.* İşemek. [DS] **5.** (Kar için) hemen erimek.

hörleşmek, [hör-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) gereğinden çok pişmek. [DS]

hörp, [hörp / hürp *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hörp-let-mek, hörp-ül-de-t-mek, hörp-le-k* ◻ **hörp olmak,** *{ağız} Sırılsıklam olmak; ıslanmak.* [DS]

hörpetmek, [hörp *(yans.)* > hörp-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hörplek, -ği [hörp-le-k] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörpüldetmek, [hörp *(yans.)* > hörp-ül-de-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hörpülmek, [hörp-ül-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* (Tüyler için) diken diken olmak; dikilmek. [DS]

hörpüm, [hörp-üm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörpümek, [hörp-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Gevşemek; bollanmak; sarkmak. [DS]

hörpürtmek, [hörp-ür-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Höpürdetmek. [DS]

hörpüt, [hörp-üt] *{ağız} sf.* Çok kalın. [DS]

hörrük, -ğü [hör(r)-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) övüngen. [DS]

hörsemek, [hör-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ü)-yor]* (Makara ya da yumak için) dolaşmak; karışmak; düğümlenmek. [DS]

hörsetmek, [hör-se-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Masuradaki ya da yumak halindeki ipliği karıştırmak; dolaştırmak. [DS]

hört[1]**,** [hart / hort / hört *(yans.)*] *is.* Bulunduğu yerden aniden çıkmayı, fırlamayı, filizlenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hört-le-mek, hört-le-k*

hört[2]**,** [hört *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde, iştahla yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hört-le-t-mek, hört-lüm*

hörtlek, -ği [hört *(yans.)* > hört-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözü dışarı fırlak; patlak gözlü. [DS]

hörtlemek, [hört *(yans.)* > hört-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Göz için) dışarı fırlamak. [DS]

hörtlenbeç, [hört-le-n-meç] *{ağız} is.* Yollardaki çukurlar. [DS]

hörtletmek, [hört-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Höpürdetmek. [DS]

hörtleyim, [hört-le-y-im] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörtlük, -ğü [hört-lük] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hörtmek, -ği [hört-mek] *{ağız} is.* Soğanın tohuma kaçan kısmı. [DS]

hörtük, -ğü [hört-ük] *{ağız} is.* **1.** Yara (ilenç olarak kullanılır). **2.** Korku; kuruntu. [DS]

hörtükmek, [hört-ük-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* (Hayvan için) ürkmek. [DS]

hörtüm, [hört-üm] *{ağız} is.* **1.** Yudum. **2.** Cinsel istek.

hörük[1]**, -ğü** [hör-ük ?] *{ağız} is.* Öküz arabalarında asıl öküzlerin önüne koşulan yardımcı öküz. [DS]

hörük[2]**, -ğü** [ör-mek > ör-ük] *{ağız} is.* **1.** Saç örgüsü; örük. **2.** At ve eşek gibi hayvanları otlarken ayaklarına bağlanan uzun ip. [DS]

hörüklemek, [hör-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Tepeleme doldurmak; yığmak. [DS]

hörüklü, [hör-ük-lü] *{ağız} sf.* Tepeleme dolu; çok dolu; yığılı. [DS]

hörül[1]**,** [hör *(yans.)* > hör-ül] *is.* **1.** Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** Gür akan suyun çağlayarak akışını ve dökülüşünü anlatan yansımalı gövde. **hörül hörül,** *{ağız} Çok çok; gürül gürül.* [DS]‖ **hörül hörül içmek,** *{ağız} Ses çıkararak içmek.* [DS]‖ **hörül olmak,** *{ağız} Çok sarhoş olmak.* [DS]

hörül[2]**,** [? hörül] *{ağız} is.* **1.** Kalın pamuk ipliği. **2.** Bir şeye karşı olan aşırı düşkünlük. [DS]

hörül[3]**,** [hörül] *{ağız} sf.* Beceriksiz. [DS]

hörülük, -ğü [hör-ü-lük] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hörüm, [hörüm / harım] *{ağız} is.* Yolunmuş burçak, mercimek veya nohut vb. ürünlerden yapılan yığın. [DS]

hörümek, [hör-ü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Uykuda horlamak. [DS]

hörüş, [hör-üş] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

hörüşmek, [hör-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* (Öküzler için) bağrışmak; böğrüşmek. [DS]

hörüzme, [hörüz-me] *{ağız} sf.* (Kişi için) eli işe yakışmayan; işin ustası olmayan. [DS]

hörzemek, [hör-se-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-z(ü)-yor]* → hörsemek. [DS]

hös[1]**,** [hos / hös *(yans.)*] *is.* Balon, lastik, top vb.ni şişirme ya da havasını alma sırasında çıkan kaba sesi, yanma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hös-le-t-mek*

hös[2]**,** [hös *(yans.)*] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan kök. [Zülfikar] *hös hös, hös-ül hösül, hös-ür hösür*

hös[3]**,** [hös / hüs *(yans.)*] *is.* Binek hayvanlarını durdurmak, kovalamak, susturmak ve yürütmek ya da çiftleştirmek için kışkırtma ünlemi. *hös, hös-mek*

hösbek, -ği [hös-me-k ?] *{ağız} sf.* Uyuşuk; miskin. [DS]

hösbermek, [hösber-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Vücutta bir yer kabarmak. [DS]

hösebe, [hös-e-me] *{ağız} sf.* Beceriksiz; saf. [DS]

höselek, -ği [hös-ele-k] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) asık yüzlü. **2.** Sinsi. **3.** Kaba. [DS]

höserlemek, [hös-er-le-mek / örs-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Örselemek; buruşturmak. [DS]

höshös, [hös *(yans.)* > hös+hös] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu ve çevresi. [DS]

hösletmek, [hös-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kibrit, barut gibi şeyleri tutuşturmak. [DS]

höslü, [hös-lü] *{ağız} is.* Köstebek. [DS]

hösmek, [hös-mek] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-er]* Susmak. [DS]

höst, [höst *(yans.)*] *ünl.* **1.** At ve katır cinsi hayvanları durdurmak, kovalamak ya da uyarmak için söylenen söz. **2.** *mecaz.* Davranışları hoyratça olan birini uyarmak için söylenen kaba uyarı sözü. **3.** *{ağız}* Sus! [DS]

höstürük, -ğü [höst-ür-ük] *{ağız} sf.* Çirkin; yakışıksız; biçimsiz. [DS]

hösül, [hös *(yans.)* > hös-ül] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan yansımalı gövde. **hösül hösül,** *{ağız} (Gitmek, yürümek için) başı önde olarak; kös kös.* [DS]

hösür[1]**,** [hös *(yans.)* > hös-ür] *is.* Böbürlenme ve caka satma anlatan yansımalı gövde. **hösür hösür,** *{ağız} (Gitmek, yürümek için) başı önde olarak; kös kös.* [DS]

hösür[2]**,** [hös-ür] *{ağız} is.* Yünün ancak yular yapmakta kullanılabilecek kaba ve kıtıklı olan kısmı. [DS]

hösürcü, [hös-ür-cü] *{ağız} sf.* (Dokumacı için) iyi dokuyamayan. [DS]

höş[1]**,** [hış / hoş / höş *(yans.)*] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan kök. [Zülfikar] *höş-ür höşür, höş-ür-üm*

höş[2]**,** [höş / hüş *(yans.)*] *is.* Hayvanları özellikle köpekleri, kovalama, durdurma kışkırtma ünlemi. *höş*

höşbek, -ği [? höşbek] *{ağız} is.* Erik, elma pekmezi. [DS]

höşek, -ği [*eT.* köşek / höş(ş)-ek] *{ağız} is.* **1.** Vaşak. **2.** Deve yavrusu. [DS]

höşlemek, [höş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Öküz ve mandaları yürütmek. [DS]

höşmek, [ölç-mek > höş-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-er] [-ş(ü)-yor]* Benzetmek; karşılaştırmak. [DS]

höşmeklendirmek, [höşmek-le-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bir olayı veya şeyi benzetme ile canlandırarak anlatmak. [DS]

höşmelim, [höşmerim] *{ağız} is.* **1.** Höşmerim. **2.** Yağı alınan kaymağın dibindeki tortu. **3.** Mısır ununundan yapılan tepsi böreği. [DS]

höşmer, [Far. hoş+merem] *{ağız} is.* **1.** Bir çeşit tatlı. **2.** Kavrulmuş kaymak. [DS]

höşmeri, [Far. hoşmerem] *{ağız} is.* **1.** Höşmerim. **2.** Un çorbası. **3.** Nişasta ve şekerle yapılan bir tatlı. [DS]

höşmerik, -ği [höşmerik] *{ağız} is.* Hoşveren denilen, ıspanak benzeri bir ottan yapılan yemeğe Karadeniz'de verilen ad. [DS]

höşmerim, [Far. hōş *(tatlı)* + merem *(kaymak)* [Nişanyan] / ? höşmerim [EREN] / hoş mu erim [halk]] *is.* **1.** Un, tereyağı, şeker ve tuzsuz peynirden yapılan geleneksel bir tür tatlı. **2.** Et ve yumurta ile yapılan bir tür yemek. **3.** Peynir helvası. **4.** Un helvası. **5.** Hamur tatlısı. **6.** Kaymak ve un ile yapılan bir tatlı. **7.** Kavrulmuş un ve kıyma ile yapılan pelte şeklinde bir yemek. **8.** Sade yağ ve un kavrularak yapılan bir yiyecek.

höşşek, -ği [köşek] *{ağız} is.* **1.** Deve yavrusu. **2.** Vaşak. [DS]

höşt, [höşt *(yans.)*] *ünl.* Köpek kovalama ve ürkütme ünlemi. *höşt*

höştürü, [höşt-ür-ü] *{ağız} sf.* (Kişi için) kalabalık içine karışmayan; çekingen. [DS]

höşük, -ğü [höş-ük] *{ağız} is.* **1.** Yaşlı kadın. **2.** Kuraklıktan büyüyememiş, gelişememiş mısır koçanı. **3.** Buruşmuş meyve. **4.** Saçma sapan söz. [DS]

höşül, [höş-ül] *{ağız} is.* **1.** Suyu alınmış meyve posası. **2.** Un bulamacı. [DS] 🗗 **höşül olmak,** *{ağız} (Yemek için) çok pişmek yüzünden ezilerek birbirine karışmak.* [DS]

höşümlenmek, [höş-üm-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak; kuruntu yapmak. [DS]

höşür[1], [höş *(yans.)* > höş-ür] *is.* Suyun kaynamasını, kaynayıp yeryüzüne çıkmasını anlatan yansımalı gövde. 🗗 **höşür höşür,** *{ağız} (Suyun kaynayışı için) ses çıkararak.* [DS]

höşür[2], [höş-ür] *{ağız} is.* **1.** Uçurum. **2.** İnişli çıkışlı, engebeli yer. **3.** Sık çalılık. [DS]

höşürük, -ğü [höş-ür-ük] *{ağız} is.* Çocukların cildinde çıkan sulu sivilceli yara. [DS]

höşürüm, [höş-ür-üm] *{ağız} is.* Kayalardan akan suyun açtığı delik. [DS]

höt, [höt *(yans.)*] *is.* Dikkat çekmek veya korkutmak amacıyla bağırarak söylenen söz. 🗗 **höt demek,** *1. Korkutmak; göz dağı vermek. 2. Ansızın gelip çatmak.*|| **höt hötlemek,** *{ağız} Azarlamak.* [DS]

höte, [*eT.* öt-mek *(geçmek)* > öt-e] *{ağız} is.* Öte; biraz ileri; o taraf. [DS]

hötelek, -ği [höt-ele-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) kaba ve somurtkan. [DS]

hötlek, -ği [öd-le-k] *{ağız} sf.* Korkak; ödlek. [DS]

hötlemek, [höt-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* İplik yumağını dolaştırmak; karıştırmak; bozmak. [DS]

hötmür, [höt-mür] *{ağız} sf.* **1.** Sabırsız. **2.** Kendi bildiğini yapan; söz dinlemez. [DS]

höttemen, [hötte-men] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

höttük, -ğü [höt-tü-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

höttüklemek, [höt-tü-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Eşarbı başa enseden bağlayıp uçlarını sarkıtmak. [DS]

höttüldek, [höt(t)-ül-de-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) düzgün yürümeyen; apul apul yürüyen. [DS]

hötük, -ğü [höt-ük ?] *{ağız} sf.* Yadırganan; yabansı. [DS]

hötüm, [höt-üm] *{ağız} sf.* **1.** Kötürüm. **2.** Yara; sulu sivilce. [DS]

hötümen, [höt-ü-men] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

hötürmek, [höt-ür-mek / öt-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* İshal olmak. [DS]

hötürük, -ğü [höt-ür-ük / öt-ür-ük] *{ağız} is.* **1.** İç sürgünü; ishal. **2.** İshal olmuş kimse. [DS] 🗗 **hötürük olmak,** *{ağız} İshal olmak.* [DS]

hötürüm, [kötür-üm / hötürüm] *{ağız} sf.* Kötürüm. [DS]

höv, [hav / hev / höv *(yans.)*] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *höv-kür-mek*

höveç, -ci [öveç] *{ağız} is* → öveç. [DS]

hövelmek, [höv-el-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Bükülmek; yumrulmak; eğrilmek. [DS]

hövkürmek, [höv-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hövül, [höv-ül] *is.* Havlamayı, derinden soluk almayı ve vermeyi, bu biçimde seslenmeyi, haykırmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **hövül hövül,** *{ağız} 1. (Elbise için) bol; geniş . 2. Koşa koşa.* [DS]

höy, [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *höy-kür-mek*

höyke, [höy-ke ?] *{ağız}* is. Dağ ve tepelerdeki yüksek düzlükler. [DS]

höykelek, -ği [höyk- ele-k / hök-ele-k] *{ağız} is.* Büyüklük; çalım; kurum; kibir; gurur. [DS]

höykerekli, [köy-ker-e-k-li / hök-er-e-k-li] *{ağız} sf.* Çalımlı; gösterişli; kibirli; gururlu. [DS]

höykünmek, [öy-kü-n-mek / höy-kün-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Söylenmek; söylemek. [DS]

höykürme, [höy-kür-me] *is.* Hep bir ağızdan bağrışma eylemi.

höykürmek, [höy *(yans.)* > höy-kür-mek] *gçsz. f. [-ür]* **1.** (Tekkelerdeki dervişler için) kendinden geçmiş bir hâlde, bir ağızdan yüksek sesle zikretmek. **2.** *{ağız}* Heyecanlı heyecanlı bağırarak konuşmak. **3.** Haykırmak; korkudan bağırmak. **4.** Yüksek sesle ağlamak. **5.** (İnsan için) coşmak. **6.** Alaylı bir şekilde birinin konuşmasını taklit etmek. [DS]

höyle, [öyle] *{ağız} zf.* O şekilde, öyle. [DS]

höytüklemek, [höyt-ük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ü)-yor]* (Hayvan için) ürkmek. [DS]

höyük, -ğü [*eT.* öy-ük / üyük *(yığma tepe)* > höyük] *is.* **1.** Bir yerleşim biriminin çeşitli sebeplerle yıkılması ve üzerine tekrar yeni binalar yapılması biçiminde yinelenerek günümüzde yayvan bir tepe hâlini almış tarihî kalıntı. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Küçük tepecik; yayvan tepe. **3.** *{ağız}* İki tepe arasındaki alçak yer. [DS] **4.** *{ağız}* İki tarla arasındaki sınırı belirlemek için konulan işaret. [DS] **5.** *{ağız}* Bağ ve bostan korkuluğu. [DS]

höyüklemek[1], [höyük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Taşları üst üste yığmak. [DS]

höyüklemek[2], [höy-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* **1.** Küçük tepeler üzerinden çevreyi gözetlemek veya seyretmek. **2.** *gçsz. f.* Bir şeyden ansızın korkmak; ürkmek. [DS]

höyürmek, [höy-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Bağırmak.

höyürtlek, -ği [höy-ür-t-le-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) bir iş yapamadığı hâlde yapıyormuş gibi görünen. [DS]

höyüş, [? höyüş] *{ağız} sf.* Yaş; kurumamış; ıslak. [DS]

hözek, -ği [özek] *{ağız} is.* **1.** At arabalarında arka kısmı ön kısma bağlayan parça. **2.** Mısır koçanı. [DS]

hözen, [? hözen] *{ağız} sf.* (Kişi için) geçimsiz; dirlik vermeyen. [DS]

hözmür, [? hözmür] *{ağız} is.* Patates. [DS]

hözün, [? hözün] *{ağız} is.* Hile. [DS]

Hp, [horse-power] *is. kısalt.* 75,9 kgm/s veya 0.7457 KWh'a eşit güç birimi olan *"beygir gücü"* teriminin kısaltması, Türkçe BG.

Hristiyan, [Yun. khristós *(kutsal yağla meshedilmiş olan)* > ḫristos > khristianos] *(ḫ'ristiyan) is.* **1.** Hz. İsa'nın getirmiş olduğu fakat sonradan insanlar tarafından tahrif edilmiş ve İslamiyet'in gelmesi ile hükümleri geçersiz kılınmış İncil'e tabi olan; İsevi; Nasrani. **2.** *sf.* Bu dine ait olan.

Hristiyanlaşma, [hristiyan-la-ş-ma] *(ḫ'ristiyanlaşma) is.* Hristiyanlığı kabul etme; Hristiyan olma.

Hristiyanlaşmak, [hristiyan-la-ş-mak] *(ḫ'ristiyanlaşmak) dönşl. f. [-ır]* Hristiyanlığı kabul etmek; Hristiyan olmak.

Hristiyanlaştırma, [hristiyan-la-ş-tır-ma] *(ḫ'ristiyanlaştırma) is.* Hristiyanlığı kabul etmesini sağlama eylemi.

Hristiyanlaştırmak, [ḫristiyan-la-ş-tır-mak] *(ḫ'ristiyanlaştırmak) gçl. f. [-ır]* Bir topluluk veya bir kişinin Hristiyan olmasını sağlamak.

Hristiyanlık, -ğı [hristiyan-lık] *(ḫ'ristiyanlık) is.* **1.** Hristiyan dini; İsevilik; Nasranilik. **2.** Hristiyan devletler veya toplumların tümü; Hristiyan dünyası.

hristo teyeli, [Hristo *(özel isim)* + teyel-i] *(ḫ'risto) is. t.* Çaprazlama yapılan teyel dikişi; kazayağı dikiş.

Hroştag, [ḫroştag / ḫroştag] *(khroştag) {eT} is.* Bir tanrı adı. [EUTS]

hu[1], [hu *(yans.)*] *ünl.* **1.** Kadınlar arasında kullanılan bir seslenme sözü. **2.** Eskiden dervişler arasında kullanılan çağırma ve seslenme sözü.

hu[2], [o] *{ağız} sf.* Bu; şu; o. [DS]

hu[3], [Ar. kūḫ] *{ağız} is.* → huğ. [DS]

hu[4], [? hu] *{ağız} is.* Yemlik. [DS]

hu[5], [Ar. hüve *(o)* > hü هو] *(hu:) {OsT} is.* **1.** Allah; Allah'ın adlarından biri. **2.** İnsanlar tarafından bilinemeyen gayb âlemi. **3.** Gelip geçici olmayan, sürekli kalan tek varlık; Allah. **4.** Allah'ın gizli ve açık her şeyi gören gözü **5.** *ünl.* Orada bulunduğu tahmin edilen ancak kendisi görünmeyen kişilere *"kim var orda"* anlamında seslenmek için söylenir. 🗗 **hü çekmek,** *Tekkelerde dervişler tarafından zikir amacıyla sürekli "Hu!" demek.*|| **hü salā,** *{OsT} Mevlevilerde mukabele ve lokma için yapılan çağırma.*|| (Yā) **Hü!** *{OsT} Ya Allah.*

hu[6], [Far. ḫū] *{eAT} is.* Huy; tabiat; ahlak. 🗗 **hü alıştırmak,** *{eAT} Alışkanlık kazanmak.*|| **hü etmek,** *{eAT} 1. Alışmak. 2. Huy edinmek.*|| **hü eylemek,** *{eAT}* → hu etmek.

hua, [Çin. ḫua] *{eT} is.* Bir tür çiçek. [EUTS] [Gabain]

hualığ, [ḫua-lığ] *{eT} sf.* Hua çiçeği ile süslenmiş; çiçekli. [EUTS]

huaşin, [Çin hua-schen] *{eT} is.* Beliren cisim; değişen vücut. [EUTS]

hub[1], **-bbi** [Ar. ḫubb حب] *{OsT} is.* Sevgi. 🗗 **hubb-i cāh,** *{OsT} Mevki, makam, rütbe hırsı.*|| **hubbi-dîn,** *{OsT} Din sevgisi.*|| **hubb-i dünyā,** *{OsT} Dünya sevgisi; dünyaya bağlılık.*|| **hubb-i gayr,** *{OsT} Başkasını sevme; özgecilik.*|| **hubb-i vatan,** *{OsT} Vatan sevgisi.*|| **hubbü'l-gayr,** *{OsT} fel. Özgecilik.*|| **hubbü'l-vatan,** *{OsT} Vatan sevgisi.*|| **hubbü'l-vatan mine'l-imān,** *{OsT} Vatan sevgisi imandandır.*

hub[2], **-bbi** [Ar. ḫub خب] *{OsT} sf.* Kandırıcı; hileci; aldatıcı; düzenci.

hub[3], [Far. ḫūb خوب] *(hu:b) {OsT} sf.* **1.** Güzel; fevkalade. **2.** İyi. 🗗 **hüb-āvāz,** *{OsT} Güzel sesli.*|| **hüb-hisāl,** *{OsT} İyi davranışlı; karakteri iyi olan.*|| **hüb-likā,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hüb-rü,** *{OsT} Güzel yüzlü.*|| **hüb-ruhsār,** *{OsT} Güzel yüzlü.*

huban, [Far. ḫūbān خوبان] *(hu:ba:n) {OsT} is.* **1.** Güzeller. **2.** İyiler.

hubanname, [Far. ḫūbān-nāme خوبانامه] *(hu:ba:n-na:me) {OsT} is. ed.* Güzel ve yakışıklı erkekler hakkında yazılan eser.

hubbaz, [Ar. ḫubbāz خوباز] *(hubba:z) {OsT} is. bot.* Ebegümeci.

hubbaziye, [Ar. ḫubbāziye خوبازیه] *(hubba:ziye) {OsT} is. bot.* Ebegümecigiller.

hubeb, [Ar. ḥubeb حبب] *{OsT} is.* Buğday, arpa gibi bitkilerin taneleri.

hubesa, [Ar. ḫabīṣ > ḫubeṣā خبثاء] *{OsT} is.* Habisler.

hubeyb, [Ar. ḥabb > ḥubeyb / ḥubeybe حبیب / حبیبه] *{OsT} is.* Çok küçük tohum; tanecik.

hubeybat, [Ar. ḥubeyb > ḥubeybāt حبیبات] *(hubeyba:t) {OsT} is.* Çok küçük tohumlar; tanecikler. 🗗 **hubeybāt-ı mülevvene,** *Kromoplast.*

hubeybe, [Ar. ḥubeybe حبیبه] *{OsT} is.* Tanecik.

hubeybî, [Ar. hubeybī حبیبی] *(hubeybi:) {OsT} sf.* Tanecik biçiminde olan.

hubi, [Far. ḫūbī خوبی] *(hu:bi:) {OsT} is.* İyilik; güzellik.

hubla, [Ar. ḥublā حبلی] *(hubla:) {OsT} is.* Gebe; hamile.

hubr, [Ar. ḫubr خبر] *{OsT} is.* **1.** Bilgi; bilme. **2.** Deneme; sınama.

hubs, [Ar. ḫubṣ خبث] *{OsT} is.* **1.** Kötülük; fenalık. **2.** Pislik; murdarlık.

hubter, [Far. ḫūbter خوبتر] *(hu:bter) {OsT} sf.* Daha iyi; daha güzel.

hubterîn, [Far. ḫūbterīn خوبترین] *(hu:teri:n) {OsT} sf.* En iyi; en güzel.

hubub[1], [Ar. ḥubāb *(kabarcık)* > ḥubub حبب] *{OsT} is.* Suyun üzerinde ve içindeki hava kabarcıkları.

hubub[2], [Ar. ḥabb *(tane)* > ḥubūb حبوب] *(hubu:b) {OsT} is.* Tohumlar; taneler.

hububat, [Ar. ḥubūb > ḥubūbāt حبوبات] *(hubu:ba:t) {OsT} is.* Buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler; tahıl.

hubul, [Ar. ḥabl > ḥubūl حبول] *(hubu:l) {OsT} is.* İpler; urganlar; halatlar.

hubur[1], [Ar. ḥubūr خبور] *(hubu:r) {OsT} is.* Aşırı derecede sevinç.

hubur[2], [Ar. ḥubūr خبور] *(hubu:r) {OsT} is.* Haberler; bilgiler; havadisler.

hubut, [Ar. ḥubūṭ خبوط] *{OsT} is.* İşe yaramaz olma; kullanımdan düşme; yürürlükten kalkma.

hubûb, [Ar. ḥubûb خبب] *{OsT} is.* Kabarcıklar; habbeler.

hubz, [Ar. ḫubz خبز] *{OsT} is.* Ekmek. 🗗 **hubz-i hınta,** *{OsT} Buğday ekmeği.*|| **hubz-i Rümî,** *{OsT} Peksimet.*|| **hubz-i şaîr,** *{OsT} Arpa ekmeği.*

hubza, [Ar. ḫubza خبزه] *{OsT} is.* **1.** Bir parça ekmek; ekmek kırıntısı. **2.** Kül pidesi.

huc, [Far. ḫuc خوج] *(hu:c) {OsT} is.* **1.** Kuş tepeliği; ibik. **2.** *bot.* Horozibiği. 🗗 **hüc-i hurûs,** *{OsT} Horozibiği.*|| **hüc-i hüdhüd,** *{OsT} zool. Hüthüt kuşu; ibibik.*

huceste, [Far. ḫuceste خجسته] *{OsT} is.* Uğurlu; hayırlı; kutlu. 🗗 **huceste-ahter,** *Yıldızı uğurlu.*|| **huceste-fāl,** *{OsT} Uğurlu; şanslı.*|| **huceste-hisāl,** *{OsT} Yaradılışı uğurlu.*|| **huceste-ma'nā,** *{OsT} Anlamı uğurlu.*|| **huceste-re'y,** *{OsT} Düşüncesi yerinde ve uğurlu.*|| **huceste-sıfât,** *{OsT} İyi ahlaklı; iyi huylu.*

hucu, [? hucu] *{ağız} is.* **1.** Hırsız. **2.** *sf.* İşsiz güçsüz; boş gezen; serseri. [DS]

huç, -cu [? huç] *{ağız} sf.* (Ceviz, fındık, fıstık vb. için) kof. [DS]

huçunek, [Far. küçünek] *{eT} is.* Tatlı bir kavun. [DLT]

hud, [Far. ḫūd خود] *(hu:d) {OsT} is.* Miğfer; zırh başlık. 🗗 **hüd-ı hurûs,** *{OsT} Horozibiği.*

hud'a, [Ar. ḫud'a خدعه] *{OsT} is.* Aldatma; hile; düzen; kandırma; dalavere. 🗗 **hud'a etmek,** *{OsT} Aldatmak; kandırmak; hile yapmak.*|| **hud'a-ger,** *{OsT} Hile yapan; hileci.*|| **hud'a-i harbiye,** *{OsT} Savaş hilesi.*|| **hud'a-kâr,** *{OsT} Düzenbaz; oyuncu.*|| **hud'a-kârî,** *{OsT} Düzenbazlık; hilekârlık.*

Huda, [Far. ḫod-āy *(kendi gelen)* > ḫudā خدا] *(huda:) {OsT} is.* **1.** Allah. **2.** Sahip. 🗗 **Hudā-bende,** *{OsT} Allah'a kulluk eden.*|| **Hudā-dād,** *{OsT} Allah sevgisi.*|| **Hudā-dān,** *{OsT} Allah'ı tanıyan; bilen.*|| **Hudā-dür,** *{OsT} Allah'tan uzak duran.*|| **Hudā-fürüş,** *{OsT} Allah'ı satan; münafık; iki yüzlü.*|| **Hudā-fürüşān,** *{OsT} İkiyüzlü sofular.*|| **Hudā-fürüşî,** *{OsT} Riyakârca sofuluk.*|| **Hudā-gîr,** *{OsT} Allah'ın adaletine mazhar olan.*|| **Hudā-hāfız,** *{OsT} Allah korusun!*|| **Hudā-hān,** *{OsT} 1. Allah'ı çağıran. 2. Şahadet parmağı.*|| **Hudā-meşreb,** *{OsT} Dindar.*|| **Hudā-negerde,** *{OsT} Allah göstermesin.*|| **Hudā-perest,** *{OsT} Allah'a tapan.*|| **Hudā-perestî,** *{OsT} Allah'a ibadet etme; tapınma.*|| **Hudā-pesend,** *{OsT} Allah'ın hoşuna gidecek şey.*|| **Hudā-rā,** *{OsT} Allah için.*|| **Hudā-şinās,** *{OsT} Allah'ı tanıyan; mümin.*|| **Hudā-ters,** *{OsT} Allah'tan korkan.*|| **Hudā-yı bî-enbāz,** *{OsT} Eşsiz ve benzersiz Allah.*|| **Hudā-yı lem-yezel,** *{OsT} Sonu olmayan; zeval görmeyen Allah.*|| **Hudā-yı teālā,** *{OsT} Yüce Tanrı; ulu Allah.*

hudak, -ğı [? hudak] *{ağız} is.* Hizmetçi. [DS]

hudaret, [Ar. ḫuḍāret خضارت] *{OsT} is.* **1.** Yeşillik; sebze. **2.** *mecaz.* İç açıcılık.

hudatmış, [ḳud-ad-mış > ḫudatmış] *{eT}* **1.** Kutlanmış. [EUTS] **2.** Bir unvan; bir rütbe. [EUTS]

hudavend, [Far. ḫudāvend خداوند] *(huda:vent) {OsT} is.* **1.** Allah. **2.** Efendi; sahip; malik. **3.** Padişah; hükümdar; bey.

hudavendane, [Far. ḫudāvend-āne خداوندانه] *(huda:-venda:ne) {OsT} zf.* Efendilere yakışacak biçimde.

hudavendigâr, [Far. ḫudāvendigār خداوندگار] *(huda:vendigâ:r) {OsT} is.* **1.** Hükümdar; efendi; sahip. **2.** Birinci Murat'ın lakabı. **3.** Bursa'nın eski ismi.

hudavendî, [Far. ḫudāvendī خداوندی] *(huda:vendi:) {OsT} is.* Sahiplik; efendilik.

hudaver, [Far. ḫudā-ver خداور] *{OsT} is.* ve *sf.* **1.** Sahip; malik. **2.** Bey; hükümdar; hakim.

Huday, [Far. ḫudāy خدای] *{OsT} is.* Allah.

Hudaya, [Far. ḫudāyā خدایا] *(huda:ya:) {OsT} ünl.* Ey Allah'ım.

Hudayi, [Far. ḫudāyī خدایی] *(huda:yi:) {OsT} sf.* **1.** Allah ile ilgili; ilahî. **2.** Allah tarafından verilen. ◘ **Hudāyî-fürūş,** *{OsT} İlahlık taslayan; kendisini Allah'ın yerine koyan.*|| **Hudāyî sille,** *Allah'a sığınılarak vurulan tokat; şiddetli tokat.*

hudayigân, [Far. ḫudāyīgān خدایگان] *(huda:yi:gâ:n) {OsT} is.* **1.** Allah. **2.** *"Ulu padişah", "Efendimiz"* anlamlarında eskiden üst kademe yöneticilerine hitap ederken kullanılan söz.

hudayinabit, [Far. ḫudā-yı + Ar. nābit خدایی نابت] *(huda:yınā:bit) {OsT} sf.* **1.** (Bitki için) kendi kendine biten; yetişen. **2.** *mecaz.* (İnsan için) başıboş yetişen. **3.** *mecaz.* Eğitim görmemiş fakat kendisini yetiştirmiş kimse; amatör.

huddam, [Ar. ḫıdmet > ḫādem > ḫuddām خدام] *(hudda:m) {OsT} is.* **1.** Hizmet edenler; hizmetçiler; hademeler. **2.** Kur'an'dan bazı ayetleri okuyarak bir kısım afet ve hastalıkların geçmesi için bir tür büyü yapanlara hizmet eden cinlerin adı.

-hude, [Far. ḫūde خوده] *(hu:de) {OsT} son ek.* **1.** Eklendiği Farsça isimlere *"gerçek, doğru, sahih"* anlamı katan son ek. **2.** *is.* Yarar; fayda.

hudena, [Ar. ḫadīn > ḫudenā خدنا] *(hudena:) {OsT} is.* Sadık dostlar.

hudeybat, [Ar. ḥudeybāt حدیبات] *(hudeyba:t) {OsT} is. biy.* Yumrucuklar.

hudeybe, [Ar. ḥudeybe حدیبه] *{OsT} is. anat.* Yumrucuk,

hudret, [Ar. ḫuḍret خضرت] *{OsT} is.* Yeşillik; yeşil renklilik. ◘ **hudret-i evrāk,** *{OsT} Klorofil.*

hudu, -u'u [Ar. ḫuḍūʿ خضوع] *(hudu:) {OsT} is.* Alçakgönüllülük.

hudud[1], [Ar. ḥadd > ḥudūd حدود] *(hudu:d) {OsT} is.* → hudut. ◘ **hudūd-i memālik,** *{OsT} Ülke sınırları.*|| **hudūd-i şer'iye,** *{OsT} Şeriatça yasaklanmış olan eylemleri işleyen suçlulara verilecek cezaların sınırı.*

hudud[2], [Ar. ḥadd > ḫudūd خدود] *(hudu:d) {OsT} is.* **1.** Yanaklar. **2.** Toprağı kazma işleri.

huduk, -ğu [? huduk] *{ağız} is.* Sosyal yaşantısı olmayan. [DS]

hudul, [? hudul] *{ağız} is.* Engebeli topraklarda güneş görmeyen yerler. [DS]

hudun, [? hudun] *{ağız} is.* Yağsız sütten yapılan bir tür peynir. [DS]

hudus, [Ar. ḥudūṯ حدوث] *(hudu:s) {OsT} is.* **1.** Sonradan ortaya çıkma; meydana gelme. **2.** *fel.* (İslam felsefesinde yaratılışın her an sürüp gittiğini savunanlara göre) yeniden ortaya konma; oluş. **3.** *fel.* (İslam felsefesinde yaratılışın bir defa olduğunu savunanlara göre) ortaya çıkış. **4.** *tasvf.* Ezelî değil sonradan olma; Allah'ın dışındaki her şeyin var oluş niteliği.

hudut, -du [Ar. ḥadd > ḥudūd حدود] *(hudu:t) {OsT} is.* **1.** İki ayrı devletin egemenlik alanlarını belirleyen toprakları birbirinden ayıran çizgi; sınır. **2.** Tarla, bağ, bahçe gibi kişilere ait toprak parçalarının birbirinden ayrıldığı sınır çizgisi. **3.** İl, ilçe, köy vb. yönetim bölümlerinin sorumluluk alanlarını birbirinden ayıran çizgi. **4.** *mecaz.* Bir şeyin en son noktası; uç noktası. **5.** Şeriat mahkemelerince verilen dayak cezası. ◘ **hudut boyu,** *Ülke sınırlarının geçtiği yerler.*|| **hudut dışı etmek,** *Ülke sınırları dışına çıkarmak.*

hudutlandırma, [hudut-la-n-dır-ma] *is.* Bir şeyin veya yerin sınırlarını belirleme eylemi.

hudutlandırmak, [hudut-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Bir konunun sınırlarını çizmek. **2.** Bir yerin sınırlarını belirlemek.

hudutlanmak, [hudut-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Hudut konulmak; sınırları çizilmek. **2.** *gçsz. f.* Son bulmak; sona ermek; uzunluğu, genişliği vb. bitmek.

hudutlu, [hudut-lu] *sf.* **1.** Sınırları çizgilerle veya başka işaretlerle belirlenmiş olan. **2.** Sınırları olan. **3.** *mecaz.* Kurallarla çevrilmiş, sınırlandırılmış olan.

hudutsuz, [hudut-suz] *sf.* **1.** Sınırları çizgilerle veya başka işaretlerle belirlenmemiş olan. **2.** Sınırları olmayan; sınırsız. **3.** *mecaz.* Hiçbir kural konulmamış, sınırlandırılmamış olan.

huf, [Ar. huff خف] *{OsT} is.* **1.** Abdest alırken ayağı yıkamamak için giyilen bir tür mest; çizme. **2.** Deve. **3.** *bot.* Devetabanı. ☐ **huff ü hafîr,** *{OsT} Deve ve at.*

huffaş, [Far. ḫuffāş / ḫuffāşe خفاش / خفاشه] *(huffa:ş) {OsT} is. zool.* Yarasa.

huffaşiye, [Far. ḫuffāşiyye خفاشیه] *(huffa:şiye) {OsT} is. zool.* Yarasalar.

huffaz, [Ar. ḥāfız > ḫuffāz حفاظ] *(huffa:z) {OsT}* **1.** Kur'an'ı ezbere okuyanlar; hafızlar. **2.** Ezberciler.

huffî, [Ar. ḫuff > ḫuffî خفی] *(huffî:) {OsT} is.* Eskiden hekimler tarafından kullanılan, mukavvasız olarak deri ciltten yapılmış ve çizme içinde taşınabilen kitap.

hufre[1], [Ar. ḥufre حفره] *{OsT} is.* **1.** Yerdeki kazılmış çukur; oyuk yer. **2.** *anat.* Vücuttaki, dokular arasındaki boşluk. ☐ **hufre-i ārām,** *{OsT} Sessiz çukur; dinlenme yeri.*‖ **hufre-i inhidāmiye,** *{OsT} coğ. Çöküntü hendeği.*‖ **hufre-i mezār,** *{OsT} Mezar çukuru.*‖ **hufre-i sükûn,** *{OsT} Sessiz ve hareketsiz çukur.*

hufre[2], [Fr. gouffre > ḫufre حفره] *{OsT} is.* **1.** Girdap. **2.** Uçurum.

hufreteyn, [Ar. ḥufreteyn حفرتین] *{OsT} is.* İki çukur. ☐ **hufreteyn-i enf,** *{OsT} anat. Burun delikleri.*

hufte, [Far. ḫufte خفته] *{OsT} sf.* **1.** Yatmış; uyumuş; uykuda olan. **2.** *mecaz.* Hiçbir şeyden habersiz; gafil.

huftegân, [Far. ḫufte-gān خفتگان] *(huftegâ:n) {OsT} is.* Yatmış, uyumuş olanlar.

huftegî, [Far. ḫuftegī خفتگی] *(huftegi:) {OsT} is.* Uyumuş olma durumu.

hufye, [Ar. ḫufye خفیه] *{OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

hufyeten, [Ar. ḫufyeten خفیةً] *(hufye'ten) {OsT} zf.* Gizli saklı olarak; gizlice.

hugar, [? hugar] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

huğ[1], [Ar. kūḫ [Tietze] / *eT.* ūġ *(çadır direği)*] *is.* **1.** Üzeri kamışla örtülmüş, duvarları sıvalı bahçe evi; saz kulübe. *{eAT} (aynı)* **2.** *{ağız}* Çevresi çitle çevrilmiş ağıl. [DS]

huğ[2], [hoğ] *{ağız} is.* Kızgınlık; öfke. [DS]

huğ[3], [Ar. ḫav] *{ağız} is.* Kumaşlardaki ince tüy; hav. [DS]

huğlamak, [huğ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(u)-yor]* (Kulak için) çınlamak. [DS]

huğlu, [huğ-lu] *{ağız} is.* Biçilmiş mısır saplarının kuruması için yapılan yığın. [DS]

huk, [Ar. ḫūk خوك] *{OsT} is.* Domuz. ☐ **hūk-bān,** *{OsT} Domuz çobanı.*

hukçur, [? hukçur] *{ağız} is.* Eşek. [DS]

hukerde, [Ar. ḫū-kerde خوکرده] *(hu:kerde) {OsT} sf.* Terlemiş.

hukeşan, [Ar. hū + Far. keşān هوکشان] *(hu:keşa:n) {OsT} is.* Yeniçeri ocağındaki Bektaşi müritleri.

hukne, [Ar. ḫukne حقنه] *{OsT} is.* Şırınga.

hukuk, [Ar. ḥakḳ > ḫuḳūḳ *(haklar)* حقوق] *(huku:k) {OsT} is.* **1.** Toplum düzenini sağlamak amacıyla devletin yetkili organları tarafından konulan ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların tümü; tüze. **2.** Toplum düzeni ve yasa ile ilgili ilişkileri incelemeyi konu edinen bilim dalı. **3.** Yasaların ceza ile ilgili olmayıp alacak verecek gibi davaları ilgilendiren bölümü. **4.** Tek bir konu veya alanı ilgilendiren yasalar. **5.** Hukuk eğitiminin verildiği yüksek okul; hukuk fakültesi. **6.** Haklar. **7.** *mecaz.* Çok sıkı dostluk, ahbaplık. ☐ **hukuka aykırılık,** *Kişilerin mal ve şahsî varlıklarını doğrudan doğruya koruyan, emredici bir yasa kuralına aykırı davranma.*‖ **hukuka bağlı devlet,** *Eylemleri, önceden konulmuş nesnel hukuk kurallarına bağlı tutulan ve bu kurallara uygun hareket edip etmediği bağımsız mahkemeler tarafından denetlenen devlet; hukuk devleti.*‖ **hukuk devleti,** *Hukuka bağlı devlet.*‖ **hukuk-i āmme,** *{OsT} Kamu hukuku.*‖ **hukuk-i arz,** *{OsT} Devletin araziyi kullanan kimseden aldığı vergi.*‖ **hukuk-i beşer,** *İnsanın şahsî hukuku; insan hakları.*‖ **hukuk-i cezâiye,** *{OsT} Ceza hukuku.*‖ **hukuk-i düvel,** *{OsT} Devletler hukuku.*‖ **hukuk-i emîriye,** *{OsT} Öşür.*‖ **hukuk-i ibād,** *{OsT} İnsan hakları, hukuku.*‖ **hukuk-i idāre,** *{OsT} İdare hukuku.*‖ **hukuk-i kadîme,** *{OsT} Eski dostluk; eski tanışıklık.*‖ **hukuk-i medeniye,** *{OsT} Medenî hukuk.*‖ **hukuk-i mevzuā,** *{OsT} Çıkarılmış kanunlar konusu.*‖ **hukuk-i milel,** *{OsT} Milletler hukuku.*‖ **hukuk-i millîye,** *{OsT} Millî haklar.*‖ **hukuk-i mücerret,** *{OsT} Eşyaya bağlı haklar; eşya hukuku.*‖ **hukuk-i siyāsiye,** *{OsT} Siyasi hukuk.*‖ **hukuk-i tabiîye,** *{OsT} İnsanların doğuştan sahip oldukları haklar; doğal haklar; doğal hukuk.*‖ **hukuk-i ticāret,** *{OsT} Ticaret hukuku.*‖ **hukuk-i zevciye,** *{OsT} Karı kocanın birbirlerine karşı taşıdıkları haklar; aile hakları.*‖ **hukuk-perver,** *{OsT} Sadık dost; vefalı arkadaş.*‖ **hukuk-şinās,** *{OsT} 1. Hukuk bilgisine sahip olan. 2. Vefalı.*

hukukan, [Ar. ḫuḳūḳ-an حقوقاً] *(huku:'kan) {OsT} zf.* → hukuken.

hukukça, [hukuk-ça] *(huku:'kça) zf.* Hukuk açısından; hukuka göre; hukuk kurallarının gerektirdiği biçim ve yolda.

hukukçu, [hukuk-çu] *is.* Hukukla ilgili dallardan birini kendisine meslek edinmiş kimse; hukukla uğraşan kişi.

hukukçuluk, -ğu [hukuk-çu-luk] *is.* Hukukçu olma durumu; hukukçunun özelliği.

hukuken, [Ar. ḥuḳūḳ-an حقوقاً] *(huku:'ken, k'ler kalın söylenir) {OsT} zf.* Hukuk açısından; hukuka göre; hukuk kurallarına dayandırılarak; hukukça.

hukuki, [Ar. ḥuḳūḳī حقوقی] *(huku:ki: k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Hukukla ilgili; tüzel. **2.** Hukuka uygun olan.

hukukiyat, [Ar. ḥuḳūḳiyyāt حقوقیات] *(huku:kiya:t) {OsT} is.* Hukuk bilimi.

hukukiye, [Ar. ḥuḳūḳiyye حقوقیه] *(huku:ki:ye, k'ler kalın söylenir) {OsT} sf.* → hukuki.

hukuklu, [hukuk-lu] *sf.* Hukuk eğitimi veren yüksek okullarda okuyan; hukuk fakültesi öğrencisi.

hukuksal, [hukuk-sal] *sf.* **1.** Hukukla ilgili; tüzel; hukuki. **2.** Hukuka uygun olan; hukuki.

hul[1], [ḳul / ḫul] *(khul) {eT} is.* Kul; köle. [EUTS]

hul[2], [Ar. ḫulˁ خلع] *{OsT} is. huk.* **1.** Kadının isteği üzerine erkeğin onu boşaması. **2.** Kadının kocasına boşanma isteğinde bulunması. 🗗 **hul okuşmak,** *{eAT} (Karı koca için) karşılıklı olarak birbirlerine boşandıklarını, ayrıldıklarını ifade etmek.*

hul[3], [? hul] *{ağız} sf.* Sağır. [DS]

hul[4], [? hul] *{ağız} is.* **1.** Yeni doğan buzağıların konulduğu yer. **2.** Yaylalarda sütleri saklamak için taş veya ağaçtan yapılan kulübe. [DS]

hula, [Havai d. hula] *is.* Havai kültürünün temel ögelerinden biri olan Havai dansı. 🗗 **hula hula,** *{ağız} Çok kalabalık.* [DS]

hulalet, [Ar. ḫulālet خلالت] *(hulâ:let) {OsT} is.* İçten dostluk.

hulanmak, [Far. ḫū => hū-la-n-mak] *{eAT} dönşl. f. [-ır]* Huy edinmek; adet edinmek; huylanmak.

hulasa, [Ar. ḫulāṣa خلاصه] *(hulâ:sa) {OsT} is.* **1.** Özet; fezleke. **2.** Bir şeyin özü; öz. **3.** Hayvansal veya bitkisel bir maddeyi su, alkol, eter vb. içinde erittikten sonra buharlaştırma ile elde edilen koyu ve etkili öz. **4.** *zf.* Sözün kısası. 🗗 **hulasa çıkarma,** Aromatik hidrokarbonlar gibi damıtma ile ayrılmayan maddeleri belirli bir eritici yardımıyla ayırma işlemi.|| **hulasa etmek,** *Özetlemek.*|| **hulāsa-i hesāhiye,** *{OsT} Hesap özeti.*|| **hulāsa-i kelâm,** *{OsT} Sözün kısası.*|| **hulāsatü'l-hulāsa,** *{OsT} 1. Özün özü; en kısa özet; 2. Hesap bilançosu.*

hulasaten, [Ar. ḫulāsaten خلاصةً] *(hulâ:'saten) {OsT} zf.* Özet olarak; kısaca.

hulh, [Ar. ḫulb هلب] *{OsT} is.* **1.** Hayvanların kuyruk veya yele kılı. **2.** Domuz kılı. **3.** Kıl fırça; kıl kalem.

huld, [Ar. ḫuld خلد] *{OsT} is.* **1.** Devamlılık; ebedîlik. **2.** Sürüp giden, sonu olmayan varlık. **3.** Cennet. 🗗 **huld-ı herîn,** *{OsT} Kutsal cennet.*|| **huld-zār,** *{OsT} Cennet.*

hulefa, [Ar. ḫalīfe > ḫulefā خلفاء] *(hulefa:) {OsT} is.* **1.** Halifeler. **2.** Resmî bir dairede kalem amirinin çalıştırdığı kimse. 🗗 **hulefā-yı aklām,** *{OsT} Kalem memurları.*|| **Hulefā-yı Rāşidîn,** *{OsT} tar. İslâm tarihinde ilk dört halifeye verilen isim.*

hulel, [Ar. ḫulle > ḫulel حلل] *{OsT} is.* Elbiseler.

hulema, [Ar. ḥalīm > ḫulemā حلما] *(hule:ma) {OsT} is.* Yumuşak huylular.

hulesan, [Ar. ḫıls > ḫuleṣān خصان] *(hulesa:n) {OsT} is.* Dostlar.

huleyme, [Ar. ḫuleyme حلیمه] *{OsT} is.* **1.** Memecik. **2.** Deri ve dil üzerinde oluşan kabarcık.

huleymî, [Ar. ḫuleymī حلیمی] *(huleymi:) {OsT} sf. biy.* Mememsi.

hulf, [Ar. ḫulf خلف] *{OsT} is.* Sözünde durmama. 🗗 **hulf-i va'd,** *{OsT} Verdiği sözü tutmama; cayma.*|| **hulf-i yemin etmek,** *{OsT} Yeminini bozmak.*

hulfe, [Ar. ḫulfe / ḫulfet حلفه / حلفت] *{OsT} is.* Bunama.

hulgak, [ḳulgaḳ > ḫulgaḳ] *{eT} is.* Kulak. [EUTS]

hulıng, [Çin. ho ling / hu ling => ḫulıñ] *{eT} is.* Çin'den getirilen çok renkli ipekli bir tür kumaş. [DLT]

huligan, [İng. (İrl.) Houlihan *(Bir İngiliz sülâlesi)* > hooligan] *is.* Tuttuğu futbol takımına aşırı bağlılık yüzünden çevreye ve diğer insanlara zarar veren taraftar.

huliy, -yyi [Ar. ḫuliyy حلی] *{OsT} is.* Altın, gümüş, yakut, zümrüt cinsinden süs eşyası.

huliyyat, [Ar. ḫuliyyāt حلیات] *(huliyya:t) {OsT} is.* Değerli taş ve madenlerden yapılmış süs eşyaları; mücevherat.

hulk, [Ar. ḫulḳ خلق] *{OsT} is.* **1.** Bir insanda doğuştan gelen yaratılış özelliği; huy; tabiat. **2.** *{ağız}* Ruh. [DS] 🗗 **hulkı dar,** *{eAT} Tahammülsüz.*

hulkan, [Ar. ḫulḳan خلقاً] *(hu'lkan) {OsT} zf.* Yaratılış bakımından; huyca.

hulki, [Ar. ḫulḳī خلقی] *(hulkî:) {OsT} sf.* Yaratılışla ilgili olan.

hulkiyet, [Ar. ḫulḳiyyet خلقیت] *{OsT} is.* Törecilik; moralizm.

hulkum, [Ar. ḫulḳūm حلقم] *(hulku:m) {OsT} is.* Gırtlak; boğaz.

hulla, [Ar. ḫulle => ḫulla حله] *{OsT} is.* Orta Çağda Doğudan veya İspanya'dan getirilen değerli bir kumaş çeşidi.

hullan, [Ar. ḫalîl > ḫullān خلان] *(hullâ:n) {OsT} is.* Sadık dostlar.

hulle, [Ar. ḫulle حله] *{OsT} is.* **1.** Cennet elbisesi. **2.** İki parçadan oluşan bir elbise. **3.** Hülle. 🗗 **hulle-bâf,** *{OsT} Elbise diken; terzi.*|| **Hulle-i Âdem,** *{OsT} Hz. Âdem'in elbisesi.*

hulled-Allah, [Ar. ḫulled-Allāh خلد الله] *(hulledalla:h) {OsT} ünl. "Allah daim ve baki kılsın!"* anlamında iyi dilek sözü.

hullet, [Ar. ḫullet خلت] *{OsT} is.* İçten sevgi; dostluk.

hulli, [Ar. ḫullī / ḫulliy حلى] *{OsT} is.* Altın, yakut, zümrüt gibi süs eşyası.

hulliyat, [Ar. ḫullī > ḫulliyyāt حليات] *(hulliya:t) {OsT} is.* Kıymetli maden ve taşlardan yapılmış kadın süs eşyası; mücevherat; asım takım; takı.

hulm, [Ar. ḫulm حلم] *{OsT} is.* Rüya; hayal.

hulud, [Ar. ḫulūd خلود] *(hulû:d) {OsT} is.* Ölmezlik; bakilik.

huluk, [Ar. ḫuluḳ خلق] *{OsT} is.* Yaradılış; huy; tabiat. 🗗 **huluk-i azîm,** *{OsT} Hz. Muhammed'in huyları.*

hulul[1]**, -lü** [Ar. ḫulūl حلول] *(hulû:l) {OsT} is.* **1.** (Zaman, mevsim için) gelme; erişme; başlama. **2.** Girme; içine işleme; sinme; nüfuz etme. **3.** Yanaşma. **4.** Geçme. **5.** *fel.* Ruhun bedene girmesi. **6.** Çocuk ana rahmindeyken başka bir ruhun gelip ceninde yerleşmesi inancı. **7.** *fiz.* Geçişme; ozmos. **8.** *kim.* Bazı maddelerin geçişine özelliği. **9.** *tasvf.* Allah'ın özündeki sonsuz irade gücüyle, bu iradesinin eseri olan her varlık türünde kendini göstermesi; tecelli etmesi. **10.** *tasvf.* Bir varlığın başka bir varlık biçiminde ortaya çıkması. 🗗 **hulul etmek,** *1. Gelip çatmak; erişmek. 2. Nüfuz etmek.*|| **hulūl-i hāricî,** *{OsT} fiz. Dışa geçişim; eksozmos.*|| **hulūl-i ramazān,** *{OsT} Ramazanın gelip çatması.*|| **hulūl-i şitā,** *{OsT} Kışın gelip çatması.*

hulul[2]**, -lü** [Ar. ḫall > ḫulūl خلول] *(hulû:l) {OsT} is.* **1.** Sirkeler. **2.** Sirkede bulunan kurtçuklar; sirke sineği larvaları.

hululî, [Ar. ḫulūlī حلولى] *(hulû:li:) {OsT} sf.* **1.** Hulul ile ilgili. **2.** *is.* Tanrının cisim bulduğuna, cisimleştiğine inanan kimse.

Hululiye, [Ar. ḫulūl > ḫulūliyye حلوليه] *(hulû:liye) {OsT} is.* Bazı din bilginlerince, Kur'an'a aykırı olarak, âlemlerin ruhu olan Allah'ın Hz. Ali'de ve kendisinden sonra gelen soyunda görünmüş olduğunu savunan düşünce ve inanç.

hulus, [Ar. ḫulūṣ خلوص] *(hulû:s) {OsT} is.* **1.** İyi niyetlilik; gönül temizliği; saflık; içtenlik. 🗗 **hulus çakmak,** *Yaranmak için sahte bir şekilde bağlılık göstermek; dalkavukluk etmek.*|| **hulūs-i bāl,** *{OsT} İçten gelen bağlılık; gönül dostluğu; samimiyet.*|| **hulūs-i kalb,** *{OsT} Kalp temizliği; samimiyet.*|| **hulūs-i niyyet,** *{OsT} Niyet temizliği.*|| **hulūs-nāme,** *{OsT} Bağlılık mektubu.*

hulusi, [Ar. ḫulūṣī خلوصى] *(hulû:si:) {OsT} sf.* Samimi; içten.

hulusiyet, [Ar. ḫulūṣiyyet خلوصيت] *(hulû:siyyet) {OsT} is.* Katışıksız dostluk.

huluskâr, [Ar. ḫulūṣ + Far. -kār خلوصكار] *(hulû:skâ:r) {OsT} sf.* **1.** Temiz duygulu; samimi. **2.** *mecaz.* İki yüzlü; dalkavuk.

huluskârane, [Ar. ḫulūṣ+Far. -kārāne خلوصكرانه] *(hulû:skâ:ra:ne) {OsT} zf.* **1.** Samimiyetle. **2.** *mecaz.* Dalkavuğa yakışacak biçimde; dalkavukça; huluskârca.

huluskârlık, [huluskâr-lık] *(hulû:skâ:rlık) is.* **1.** Samimiyet. **2.** *mecaz.* Dalkavukça davranış; dalkavukluk.

huluz, [? huluz] *{ağız} sf.* (Hayvan ve insan için) huysuz. [DS]

hulüm, [Ar. ḫulüm حلم] *{OsT} is.* Rüya; hayal.

hulüv, [Ar. ḫulüvv خلو] *{OsT} is.* **1.** Boş olma durumu; boşluk. **2.** *huk.* Eşlerin anlaşarak evlilik ilişkilerine son vermeleri. **3.** *huk.* Kiralanan bir taşınmaz veya akar üzerinde bulunan kiracının hakkı ve çıkarları. **4.** Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; imtiyaz; gedik. **5.** Hava parası; peştamallık.

hulv, [Ar. ḫulv حلو] *{OsT} is.* Tatlı.

hulviyat, [Ar. ḫulviyyāt حلويات] *{OsT} is.* **1.** Tatlı şeyler. **2.** Hoş şeyler.

hulya, [Yun. melangkholia > Ar. māliḫuliyā > ḫulyā خوليا] *(hulya:) {OsT} is.* **1.** Düşüncede tasarlanan ve olmuş, gerçek imiş gibi davranılan durum; kuruntu; hayal. **2.** İnsanda mutluluk duygusu uyandıran tatlı düş. 🗗 **hulyā-āmiz,** *{OsT} Hayal dünyasına götüren; hayal kurmayı sağlayan.*|| **hulyā-dār,** *{OsT} Hayal kuran; hayal sahibi.*|| **hulya kurmak,** *Olmayan bir şeyi zihinde tasarlamak; hayal etmek.*|| **hulyaya dalmak,** *Hayal kurmak.*

hulyalaşma, [hulya-la-ş-ma] *(hulya:laşma) is.* Hülya durumuna gelme.

hulyalaşmak, [hulyā-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Hülya durumuna gelmek.

hulyalaştırma, [hulya-la-ş-tır-ma] *is.* Hülya durumuna getirme.

hulyalaştırmak, [hulya-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Hülya durumuna getirmek.

hulyalı, [hulya-lı] *sf.* **1.** Hayal kuran. **2.** İnsanı hayal kurmaya yönelten; insanı hayal dünyasına götüren.

hum[1], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hum hum*

hum[2], [Far. ḫum خم] *{OsT} is.* **1.** Küp. **2.** Şarap küpü. ◘ **hum-ı Eflâtün,** *{OsT} Diyojen'in içinde yaşadığı fıçı.*|| **hum-ı mey,** *{OsT} Şarap küpü.*

humaka, [Ar. ḥumḳ > ḥamiḳ > ḥumaḳā حومقا] *{OsT} is.* → humeka.

humar, [Ar. ḫumār خومار] *(huma:r) {OsT} is.* **1.** İçki sonrası duyulan baş ağrısı. **2.** Uyku sersemliği. **3.** Süzgün ve baygın bakış. ◘ **humār-ālūd,** *{OsT} 1. Kendinden geçen. 2. (Göz için) baygın bakışlı; süzgün.*

humaru, [Far. ḫumārū خمارو] *{eT} is.* **1.** Armağan olarak verilen mal; andaç olarak verilen mal. **2.** Ölen adamın malından hakana ayrılan en güzel mal. **3.** Uzağa giden adamın yakınlarına bıraktığı mal. [DLT] **4.** Miras. [DLT]

humarulanmak, [humaru-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Mirasa konmak; dostunun veya başkasının malından kendisine azık edinmek. [DLT]

humasi, [Ar. ḫumāsī خماسی] *(huma.si:) {OsT} sf.* **1.** Beş harfli; beş heceli. **2.** Her kıtası beş mısradan ibaret olan nazım türü.

humat, [Ar. ḥāmī > ḥumāt حمات] *(huma:t) {OsT} is.* Koruyucular; gözetmenler; hamiler.

humata, [Malezya d. humata] *sf.* Malezya'da yirmi kadar türü bulunan eğrelti otu *(Humata tyermannii).*

humayın, [Ar. hümāyūn] *{ağız} is.* Amerikan bezi; patiska. [DS]

humb, [hımb / hömb / humb *(yans.)*] *is.* Şişınanlığı, uyuşuk davranmayı, sarsaklığı ve düzensiz yürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *humb-ur-mak*

humba, [? humba] *{ağız} is.* **1.** Bodrum. **2.** Duvarda eşya koymak için yapılmış oyuklar. [DS]

humbara, [Far. ḫum *(küp)* > ḫumbere خمبره] *{OsT} is.* Eskiden kullanılan tunç veya demirden dökülmüş havan tipi bir tür top; kumbara. ◘ **humbara ocağı,** *tar. İmparatorluk döneminde humbara imal eden veya humbara kullanan bölük.*

humbaracı, [humbara-cı] *{OsT} is. tar.* Humbarayı kullanan er; kumbaracı.

humbarahane, [Far. ḫumbara + ḫāne خمبره خانه] *{OsT} is.* **1.** *tar.* Humbara imal edilen atölye; humbara döküm yeri. **2.** 1739 yılında humbaracı yetiştirmek üzere açılan askerî okul.

humbaz, [Far. ḫum-bāz خمباز] *(humba:z) {OsT} is.* **1.** Küp içine girilerek oynatılan bir tür kukla gösterisi. **2.** Bu kuklayı oynatan kimse.

humbul, [humb-ul] *{ağız} sf.* Budala; miskin. [DS]

humburmak, [humb-ur-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* Olduğu yerde hoplamak; zıplamak. [DS]

humçe, [Far. ḫumçe خمچه] *{OsT} is.* Küçük küp.

humeka, [Ar. ḥumḳ > ḥamiḳ > ḥumaḳā حومقا] *{OsT} is.* (Alımaklar); ahmak; sersem.

humk, [Ar. ḥumḳ حمق] *{OsT} is.* Ahmaklık; budalalık; aptallık.

humevi, [Ar. ḥumevī / ḥumeviyye حموی / حمویه] *(humevi:) {OsT} is.* Sıtma ile ilgili; sıtmaya ilişkin.

humeyra, [Ar. ḥumeyrā حمیرا] *(humeyra:) {OsT} is.* Küçük kırmızı nesne.

humeyya, [Ar. ḥumeyyā حمیا] *(humeyya:) {OsT} is.* Şiddet.

humhane, [Ar. ḫumḫāne خمخانه] *(humha:ne) {OsT} is.* **1.** Küplerin konulduğu yer. **2.** Şarap deposu. **3.** Meyhane.

humhum, [hum+hum / hım+hım] *{ağız} sf.* Genizden konuşan. [DS]

humk, [Ar. ḥumḳ حمق] *{OsT} sf.* Ahmak; sersem; aptal.

humma, [Ar. ḥumm *(ısınma)* > ḥummā حمی] *(humma:) {OsT} is.* **1.** Ateşli hastalık; nöbet. **2.** Sıtma.

hummalı, [humma-lı] *(humma:lı) sf.* **1.** Humması bulunan. **2.** *mecaz.* Çok sıkı; hareketli; sürekli; yoğun; hararetli. ◘ **hummā-i balgamiye,** *{OsT} tıp. Balgamlı humma.*|| **hummā-i cemreviye,** *{OsT} tıp. Dalak humması.*|| **hummā-i cerhiye,** *{OsT} tıp. Vurma, çarpma vb.den oluşan humma.*|| **hummā-i dāire,** *{OsT} tıp. Dönüşümlü nöbetler hâlinde gelen humma.*|| **hummā-i dikkıye,** *{OsT} tıp. Eritici humma.*|| **hummā-i merzgıye,** *{OsT} tıp. Bataklık humması.*|| **hummā-i müsellese,** *{OsT} tıp. İki günde bir gelip altı saat süren humma.*|| **hummā-i nifāsiye,** *{OsT} tıp. Loğusa humması.*|| **hummā-i rācia,** *{OsT} tıp. Dönüşlü humma.*|| **hummā-i rub,** *{OsT} tıp. Üç günde bir gelen sıtma nöbeti.*|| **hummā-i safrā,** *{OsT} tıp. Sarı humma.*|| **hummā-i safraviye,** *{OsT} tıp. Öd humması.*|| **hummā-i sevdāviye,** *{OsT} tıp. Karasevda.*|| **hummā-i vebāviye,** *{OsT} tıp. Veba.*

hummavi, [Ar. ḫummāvī حماوی] *(humma:vi:) {OsT} sf.* **1.** Ateşli bir hastalığa ilişkin. **2.** *is.* Aşırı ateş; çok fazla vücut sıcaklığı.

hummaz, [Ar. ḫummāż حماض] *(humma:z) {OsT} bot.* Kuzukulağı.

hummaziye, [Ar. ḫummāżiye حماضیه] *(humma:ziye) {OsT} is. bot.* Ekşiyoncagiller.

hummeyat, [Ar. ḫummeyāt حمیات] *(hummeya:t) {OsT} is.* Hummalar; ateşli hastalık nöbetleri.

hummus, [Ar. ḥummuṣ حمص] *{OsT} is. bot.* Nohut.

humor, [İng. humeur] *is.* **1.** Ruh hâli. **2.** Mizah yeteneği.

humpur, [Bulg. kompiri => kumpir] *{ağız} is.* Patates. [DS]

humra, [? ḥumra خمر] *{eAT} is.* Ağzı geniş toprak kap; toprak çanak; kavata.

humran, [Ar. ḥumrān حمران] *(humra:n) {OsT} is.* Kırmızılar.

humre, [Ar. ḥumre حمره] *{OsT} is.* **1.** Kızıllık; kırmızılık. **2.** *tıp.* Yılancık hastalığı; alazlama.

humret, [Ar. ḥumret حمرت] *{OsT} is.* Kırmızılık; kızıllık. 🗗 **humret-i hicâb,** *{OsT} Utanmanın verdiği kızarıklık.* || **humret-i şafak,** *{OsT} Şafak kızıllığı.*

hums, [Ar. ḫums خمس] *{OsT} sf.* Beşte bir.

humsuz, [hum-suz] *{ağız} sf.* (Kişi için) obur. [DS]

humsuzluk, -ğu [hum-suz-luk] *{ağız} is.* **1.** Açgözlülük. **2.** Sabırsızlık. [DS]

humud, [Ar. ḫumūd خمود] *(humu:s) {OsT} is.* **1.** Alevi sönmüş ancak kor durumunda olan ateş. **2.** Zayıf düşme; düşkünlük.

humul, -lü [Ar. ḫumūl خمول] *(humu:l) {OsT} is.* Bir kimsenin adı sanı, ünü kaybolma; batma.

humulus, [Lat. humulus] *is.* Çiçekleri halk hekimliğinde yatıştırıcı olarak kullanılan çok yıllık, tırmanıcı, otsu bir bitki; şerbetçi otu; bira çiçeği; maya otu, *(Humulus lupulus).*

humus[1]**, -msu** [Ar. ḥummuṣ حمص] *{OsT} is.* **1.** Nohut. **2.** Nohut, tahin ve baharatla yapılan bir Arap yemeği.

humus[2]**,** [Lat. humus] *(hu'mus) is.* Bitkilerin çürümesiyle meydana gelen koyu renkli toprak; organik toprak.

humuz, [? humuz] *{ağız} is.* Pay; hisse. [DS]

humuza, [Ar. ḥumūża حموضه] *(humu:za) {OsT} is.* Ekşilik.

humuzat, [Ar. ḥumūżat حموضات] *(humuza:t) {OsT} is.* Oksitler.

humuzet, [Ar. ḥumūżet حموضت] *(humu:zet) {OsT} is.* Ekşilik.

humz, [Ar. ḥumż حمض] *{OsT} is.* Oksit.

hun[1]**,** [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hun-ur hunur*

hun[2]**,** [hun] *is.* **1.** Hazine. **2.** Tarla biçilirken herkese ayrılan parça. **3.** *{ağız}* Küçük parça; bölüm. [DS]

hun[3]**,** [Far. ḫūn خون] *{eT} sf.* Kaba; yararsız. [DLT] 🗗 **hun hara ışlamak,** *Kaba, yararsız iş yapmak.* [DLT]

hun[4]**,** [Far. ḫūn خون] *{OsT} is.* **1.** Kan. **2.** Öldürme. **3.** Öç. 🗗 **hün-āb,** *{OsT} 1. Kanlı su. 2. Gözyaşı.* || **hün-ābe,** *{OsT}* → hün-āb. || **hün-ālūd** (alūde), *{OsT} Kana bulaşmış; kanlı.* || **hün-āşām,** *{OsT} 1. Kan içen. 2. Gaddar sevgili.* || **hün-bahā,** *{OsT} Kan pahası; kan bedeli.* || **hün-bār,** *{OsT} Kan yağdıran.* || **hün-çegân,** *{OsT} Kan damlayan; kan damlatıcı.* || **hün-efşān,** *{OsT} Kan saçan.* || **hün-feşān,** *{OsT} Kan saçan; kan saçıcı.* || **hün-germ,** *{OsT} Sıcak kanlı; alışmış; ısınmış.* || **hün-hāh,** *{OsT} Kan isteyen; kan güden.* || **hün-hār,** *{OsT}* → hunhar. || **hün-i bed,** *{OsT} mecaz. Şarap.* || **hün-i cām,** *{OsT} Şarap.* || **hün-i cehān,** *{OsT} Şafak kızıllığı.* || **hün-i ciğer,** *{OsT} Üzüntü göz yaşları; keder; elem.* || **hün-i dil,** *{OsT} mecaz. Keder; kaygı.* || **hün-i hām,** *{OsT} Üzüm şarabı.* || **hün-i hayvān,** *{OsT} Süt, yoğurt, bal gibi hayvan ürünleri.* || **hün-i helāl,** *{OsT} Dökülmesi kanunca uygun görülen kan.* || **hün-i kebüter,** *{OsT} Güvercin kanı; şarap.* || **hün-i mürde,** *{OsT} Küçük sıyrık veya çizikten çıkan kan.* || **hün-în,** *{OsT} Kana bulaşmış; kanlı.* || **hün-i pāk,** *{OsT} Temiz kan.* || **hün-i rez,** *{OsT} Üzüm kanı; şarap.* || **hün-i siyāvuş,** *{OsT} 1. Tan yerinin kızıllığı. 2. Şarap.* || **hün-i şîşe,** *{OsT} Şarap.* || **hün-i tāk,** *Şarap.* || **hün-pāş,** *{OsT} Kan saçan.*

Hun, [hun] *is.* **1.** Orta Asya'da ve Avrupa'da yaşamış olan Türk boylarından birisi. **2.** Bu halktan veya soydan olan kimse. **3.** *sf.* Hunlara ait.

huna, [şu-n-a / o-n-a] *(hu'na) {ağız} zf.* Buna; şuna. [DS]

hunamaz, [huna-maz] *{ağız} sf.* Kıskanç. [DS]

hunça, [Far. ḫun-ça] *{ağız} is.* Nişan töreni. [DS]

hunçui, [Çin. kung chu => ḫunçui / kunçüy] *{eT} is.* Prenses. [EUTS]

hundaçı, [ḳun-daçı / ḫundaçı] *{eT} is.* Hırsız. [EUTS]

hundarsız, [hundar-sız] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS]

hunefa, [Ar. ḥanīf > ḥunefāʾ حنفاء] *(hunefa:) {OsT} is.* İslamiyete sıkı sıkıya bağlı olanlar.

hunfesa, -a'i [Ar. ḫunfesāʾ خنفساء] *(hunfesa:) {OsT} is.* **1.** *zool.* Mayıs böceği; bok böceği. **2.** *mecaz.* Piç; veled-i zina.

hunhar, [Far. ḫūn-ḫᵛār خونخوار] *(hunha:r) {OsT} sf.* Kana susamış; kan dökücü; gaddar; zalim.

hunharane, [Far. ḫūn-ḫᵛārāne خونخوارانه] *(hunha'ra:-ne {OsT}) zf.* Zalimce; gaddarca.

hunharlık, -ğı [hunhar-lık] *is.* Kan dökücülük; zalimlik; gaddarlık.

huni[1]**,** [Far. ḫūnī خونی] *(hu:ni:) {OsT} sf.* **1.** Kanlı; kan dökmeye eğilimi olan. **2.** Katil; gaddar; zalim.

huni[2]**,** [Yun. ḫouni] *is.* Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba boşaltmakta kullanılan ağzı geniş, koniye benzer araç.

hunide, [Far. ḫūnīde خونیده] *(hu:ni:de) {OsT} sf.* Beğenilmiş; tutulmuş; makbul.

hunimsi, [huni-msi] *sf.* Biçimi huniyi andıran.

hunîn, [Far. ḫūnīn خونین] *(hu:ni:n) {OsT} sf.* Kanlı; kana bulaşmış. ☞ **hünîn-i ciğer,** *{OsT} Ciğeri kanlı; çok üzgün.*|| **hünîn-i dil,** *{OsT} Gönlü kanlı; çok üzgün.*

hunjui, [Çin. kung chu => ḫunçui / kunçüy] *{eT} is.* Prenses. [EUTS]

hunmak, [ḳun-mak / ḫunmak] *{eT} gçl. f. [-ar]* Çalmak; soymak. [EUTS]

hunnak, [Ar. ḫunnāḳ خناق] *(hunna:k) {OsT} is. tıp.* Boğmaca veya boğaz iltihabı. ☞ **hunnāk-ı sadrî,** *{OsT} Göğüs anjini.*

hunnaki, [Ar. ḫunnāḳī خناقی] *(hunna:ki:, k kalın söylenir.) {OsT} is. tıp.* Boğaz, bademcik iltihabı ile ilgili.

hunriz, [Far. ḫūn-rīz خونریز] *(hu:nri:z) {OsT} sf.* Kan döken; kan dökücü; kanlı.

hunrizane, [Far. ḫūn-rīz-āne خونریزانه] *(hu:nri:za:ne) {OsT} zf.* Kan dökene yakışır biçimdi; kan dökücü olarak.

hunrizî, [Far. ḫūn-rīzī خونریزی] *(hu:nri:zi:) {OsT} is.* Kan dökücülük; zalimlik.

huntumuş, [huntu-muş] *{ağız} sf.* Çok yaşlı; ihtiyar. [DS]

hunu[1], [o-n-u / bu-n-u] *{ağız} zm.* Bunu; şunu; onu. [DS]

hunu[2], [Yun. khoni] *{ağız} is.* **1.** Huni. **2.** Maşrapa. **3.** Kutu. [DS]

hunük, [Far. ḫunük خنك] *{OsT} ünl.* Ne güzel; ne hoş!

hunya, Far. ḫunyā خنیا] *(hunya:) {OsT} is.* Şarkı türkü söyleme. ☞ **hunyā-ger,** *{OsT} Şarkıcı.*|| **hunyā-gerān,** *{OsT} Şarkıcılar.*

hup, [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hup-kur-mak,*

hupbak, -ğı [hop *(yans.)* > hup(b)-ak] *{ağız} is.* Portakal. [DS]

hupiya, [? hupiya] *{ağız} is.* **1.** Mısır koçanını örten yeşil yapraklar. **2.** *mecaz.* Kâğıt para. [DS]

hupkurmak, [hup-kur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Kahve, çay vb. içecekleri ses çıkararak içmek; höpürdetmek. [DS]

hur[1], [har / hır / hor / hör / hur *(yans.)*] *is.* Horlamayı, derin solumayı, öfke ile soluyarak saldırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hur-ul-da-mak*

hur[2], [Far. hūr هور] *(hu:r) {OsT} is.* Güneş.

hur[3], [Far. ḫūr خور] *(hu:r) {OsT} is.* **1.** Güneş. **2.** Yiyecek; azık. ☞ **hür ü māh,** *{OsT} Güneş ve ay.*

hur[4], [Ar. ḥavrā > ḫūr حور] *{OsT} is.* **1.** Güzel kızlar. **2.** Ahu gözlü güzel kız. **3.** Cennette var olduğuna inanılan güzel kızların her biri. ☞ **hür-ı behiştî,** *{OsT} 1. Cennet kızları. 2. Cennet kızlarına benzeyen güzel.*|| **hür-likā,** *{OsT} Yüzü huri kadar güzel olan; güzel yüzlü.*|| **hür-peyker,** *{OsT} Peri yüzlü; huri yüzlü.*

hur[5], [? hur] *{ağız} is.* Pamuk ipliği. [DS]

hur[6], [? hur] *{ağız} is.* **1.** Ceviz kütüğü. **2.** Ceviz kütüklerindeki yumrular. [DS]

hura, [o-ra / bu-ra] *{ağız} zf.* Buraya; şuraya; oraya. [DS]

hurac, [Ar. ḫurāc خراج] *(hura:c) {OsT} is. tıp.* Çıban.

huraca, [Ar. ḫurāce خراجه] *(hura:ce) {OsT} is. tıp.* **1.** Çıban. **2.** İrinlenme.

hurada, [Ar. ḫurada خرده / Sur. Ar. ḳurāża [EREN]] *{OsT} sf.* İşe yaramaz; yıpranmış olan; *{ağız} (aynı)* [DS].

hurafat, [Ar. ḫurāfāt خرافات] *(hura:fa:t) {OsT} is.* Gerçeğe uymayan masal gibi şeyler; hurafeler. ☞ **hurāfāt-ı evvelîn,** *{OsT} Eski hurafeler; masallar.*

hurafe, [Ar. ḫurāfe خرافه] *(hurāfe) {OsT} is.* **1.** Dine sonradan karışmış boş inanç. **2.** Uydurma ve garip hikâye.

huramak, [hura-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(u)-yor]* Kötülemek; yermek. [DS]

huran, [Far. ḫūrān حوران] *(hu:ra:n) {OsT} is.* Cennetteki iri gözlü güzel kızlar.

hurant, [Far. ḫ^{v}örende] *{ağız} is.* Aile; ev halkı; horanta. [DS]

huraşe, [Ar. ḫurāşe خراشه] *(hura:şe) {OsT} is.* Küçük parça; kırıntı.

hurc, [Ar. ḫurc خرج] *{OsT} is.* ➔ hurç.

hurç, -cu [Ar. ḫurc خرج / Erme. ḫo^{v}rj [EREN]] *{OsT} is.* Eşya nakletmekte kullanılan yelken bezi, meşin veya plastikten yapılmış büyük çuval.

hurd[1], [Far. ḫurd خرد] *{OsT} sf.* **1.** Ufak; küçük. **2.** Önemsiz. **3.** Kırık; parça. ☞ **hurd-sāl,** *{OsT} Küçük yaşlı.*|| **hurd uşanmak,** *{eAT} Parça parça olmak; hurdahaş olmak.*|| **hurd uşadmak,** *{eAT} Parçalamak; ufaklamak; un ufak etmek.*|| **hurd ü mürd,** *{OsT} Ufak tefek; parça parça.*

hurd[2], [Far. ḫ^{v}ürd خورد] *{OsT} is.* Yiyecek; azık.

hurda, [Far. ḫūrde *(yenilmiş şey)* خرده] *sf.* **1.** İşe yaramayacak şekilde bozulmuş veya sakatlanmış olan; bozulmuş. **2.** *mecaz.* İnce; ufak. **3.** *is.* Küçük maden parçaları. **4.** *argo.* Esrar. ☞ **hurda fiyatına**

satmak, *Kullanılmış herhangi bir eşyayı ham madde fiyatına satmak.*

hurdacı, [hurda-cı] *is.* Kullanılmış veya yıpranmış eşyayı ham madde fiyatına kilo ile satın alan kişi.

hurdacılık, -ğı [hurda-cı-lık] *is.* Hurdacının yaptığı iş.

hurdahaş, [Far. ḫurde ḫāş خاش خرد] *sf.* Kırılıp parçalanmış; işe yarayacak yeri kalmamış olan; paramparça. 🗗 **hurdahaş etmek,** *Parça parça etmek; kırıp dökmek.*‖ **hurdahaş olmak,** *Kırılıp parçalanmak; iler tutar yeri kalmamak.*

hurdalamak, [hurda-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)yor]* Ufalamak. [DS]

hurdalık, -ğı [hurda-lık] *is.* Hurdaların bulunduğu, alınıp satıldığı yer veya dükkân.

-hurde, [Far. ḫ^{v}ürden *(yemek)* > ḫ^{v}ürde خورده] *{OsT} son ek.* **1.** Eklendiği Farsça isimlerden *"... yemiş"* anlamında birleşik sıfatlar yapan son ek. **2.** *sf.* Yemiş.

hurde, [Far. ḫurde خرده] *{OsT} is.* **1.** Ufak şey; önemsiz, değersiz şey. **2.** Nükte; ince anlam. 🗗 **hurde-bān,** *{OsT} 1. Bir şeyin inceliklerini bilen. 2. Çok dikkat eden.*‖ **hurde-bîn,** *{OsT}* → hurdebin.‖ **hurde-çîn,** *{OsT} Kırıntı, döküntü toplayan; dilenci.*‖ **hurde-dān,** *{OsT} Dikkat sahibi; sözdeki inceliği ve nükteyi anlayabilen.*‖ **hurde-fürûş,** *{OsT} 1. Ufak tefek şeyler satan; çerçi. 2. Çalım satmayı seven cahil kişi.*‖ **hurde-gîr,** *{OsT} Kusur arayan; ince eleyip sık dokuyan; eleştirici.*‖ **hurde-i kalem,** *{OsT} 1. Kalem kırıntısı. 2. Yazı hatası.*‖ **hurde-i tarikat,** *{OsT} Mevlevilikte tarikata yeni girenlerin edinmeleri gerekli tarikatla ilgili ön bilgiler.*‖ **hurde-sāl,** *{OsT} Yaşı küçük.*‖ **hurde-şinās,** *{OsT} İnce şeyleri anlayan; dikkatli.*

hurdebin, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīn *(gören)* بين خرده] *{OsT} is.* **1.** Küçük şeyleri görmeye yarayan alet; mikroskop. **2.** Dikkat sahibi; incelikleri gören.

hurdebinan, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīn-ān بينان خرده] *(hurdebi:na:n) {OsT} is.* Dikkat sahibi kimseler.

hurdebinane, [Far. ḫurde *(küçük)*+bīn-āne بينانه خرده] *(hurdebi:na:ne) {OsT} zf.* **1.** İnceden inceye. **2.** Dikkat sahibi kimseye yakışır biçimde; dikkatlice.

hurdebinî, [Far. ḫurde *(küçük)* + bīnī بيني خرده] *(hurdebi:ni:) {OsT} sf.* Mikroskobik.

hurdemürde, [Far. ḫurde-mürde مرده خرده] *{OsT} is.* Ufak tefek şeyler.

hurdengâh, [Far. ḫ^{v}ürden-gāh خوردنگاه] *{OsT} sf.* Yemek odası.

hurdenî, [Far. ḫ^{v}ürdenī خوردنی] *{OsT} is.* Yiyecek; azık.

hurdevat, [Far. ḫurde-vāt وات خرده] *(hurdeva:t) {OsT} is.* Kırık dökük şeyler.

hurekile, [Ar. hurekile هركله] *{OsT} sf.* **1.** (Kadın için) zarif. **2.** (Yürüyüş için) zarif.

huremat, [Ar. ḥürmet > ḥuremāt حرمات] *(hurema:t {OsT}) is.* Dinen yasak olan işler; haramlar.

hurhut, [? hurhut] *{ağız} is.* **1.** Ezilmiş, berelenmiş şey. **2.** *sf.* Yorgunluktan bitkin düşmüş olan. [DS] 🗗 **hurhut etmek,** *{ağız} 1. Parçalamak; ufalamak. 2. Birini çok dövmek.* [DS]

huri, [Ar. ḥūr > ḥūrī حورى] *(hu:ri:) {OsT} is.* **1.** Eski Arap mitolojisinde ak peri. **2.** Cennette yaşadığına inanılan güzel kızlara verilen isim. **3.** *ed.* Sevgilinin ve güzelliğin yüce ve kutsal örneği. **4.** *tasvf.* İnsan gönlünün ve her türlü geçici dünya isteklerinden arınmış olma durumu. **5.** Allah katına çıkına özelliği kazanmış derviş. **6.** Günahtan arınmış insan. 🗗 **huri gibi,** *(Kız ve kadın için) çok güzel.*‖ **hüri-veş,** *{OsT} Huri gibi.*

hurik, -ği [kurik] *{ağız} is.* **1.** Sıpa. **2.** Tay. [DS]

huriyan, [Ar. ḥūriyān حوريان] *(hu:riya:n) {OsT} is.* Huriler.

Huriye, [Ar. ḥūriyye حوريه] *(hu:riye) {OsT} is. tasvf.* Mensuplarının coşkunluk anlarında hurilerle görüştüğü söylenen bir tarikat.

huriye, [Ar. ḥüriyye حوريه] *(hu:riye) {OsT} is.* → huri.

hurkak, [ḳurkaġ / ḫurkak] *{eT} sf.* Kuru. [EUTS]

hurkat[1], [Ar. ḫurḳat حرقت] *{OsT} is. tıp.* Yanma; yanık; çıban. 🗗 **hurkatü'l-bevl,** *{OsT} Bel soğukluğu.*

hurkat[2], [Ar. ḫurḳat خرقت] *{OsT} is.* **1.** Akılsızlık. **2.** Bilgisizlik.

hurlavuk, -ğu [hur-la-muk / hur-lağ-uk ?] *{ağız} is.* Keklik büyüklüğünde, boz renkli, göğsünün altı siyah bir kuş. [DS]

hurma, [Far. ḫurmā خرما] *{OsT} is. bot.* **1.** Boyu 15-30 m. arasında değişen, odunundan yakacak, öz suyundan hurma şarabı, yapraklarından hasır ve sepet yapılan, etli, tatlı ve besleyici meyveleri olan iki evcikli bir palmiye türü ağaç, *(Phoenix dactylifera)* **2.** Bu ağacın tatlı ve etli meyveleri. 🗗 **hurma ağacı,** *Süslemede kullanılan bir çeşit motif.*‖ **hurma dalı,** *Zafer veya şehitlik sembolü olarak kullanılan hurma dalı biçimindeki süsleme motifi.*‖ **hurma koruğu,** *{eAT} Olmamış hurma; ham hurma.*‖ **hurma tatlısı,** *Hurma biçimi verilerek yapılmış bir hamur tatlısı.*

hurmadarı, [Far. ḫurmā + T. doru] *{ağız} is.* **1.** Açık kestane at donu. **2.** Koyu al; hurma gibi at donu. **3.** Siyaha yakın at donu. [DS]

hurmak, [vur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Vurmak. **2.** (Yemek için) ocağa koymak; tencere vurmak. [DS]

hurmalık, -ğı [hurma-lık] *is.* Hurma yetiştirilen yer.

hurmat, [Ar. ḥürmet>ḥurmāt حرمات] *(hurma:t) {OsT} is.* → huremat.

hurmuzta, [Soğd. ḫormuzda / Far. hürmüzd هرمزد] *{eT} is.* **1.** İndra tanrıçasının adı. [EUTS] **2.** İlk insan. [EUTS]

hurra, [İng. hurray] *(hu'rra) ünl.* **1.** Batılı kişilerin *"Yaşa! Var ol!"* anlamında kullandıkları başarıyı onaylama sözü. **2.** İslav, Germen ve Anglosakson askerlerinin hücum anında attıkları nara. **3.** Fransız bahriyesinin, yabancı bir devlet başkanının gemilerini ziyareti sırasında attıkları nara.

hurras, [Ar. ḥarāset > ḥarīs > ḥurrās حراس] *(hurra:s) {OsT} is.* Bekçiler; korumalar; nöbetçiler.

hurrem, [Far. ḫurrem خرم] *{OsT} sf.* **1.** Gönül açıcı; güler yüzlü; şen; taze. **2.** Mutlu **3.** Şanslı **4.** Yeşil. **5.** *hat.* Bir yazı türü. ◻ **hurrem-ābād,** *{OsT} Neşesi bol olan yer.*|| **hurrem-gâh,** *{OsT} Şenlendirici ve gönül açacak derecede güzel olan yer.*|| **hurrem-geh,** *{OsT}* →hurrem-gâh.|| **hurrem-rü,** *{OsT} Yüzü gülen; hoş yüzlü.*|| **hurrem-rüz,** *{OsT} Her ayın sekizinci günü.*

hurremî, [Far. ḫurremī خرمی] *(hurremi:) {OsT} sf.* Sevinç.

hursadılmak, [ḳursa-t-ıl-mak / ḫursadılmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kuşatılmak; çevrilmek. [EUTS]

hursandiye, [Far. ḫursend + Ar. iyye] *{ağız} is.* Yetkili makamca verilmiş belge; tasdikli belge. [DS]

hursend, [Far. ḫursend خرسند] *{OsT} sf.* Kendi payına düşene rıza gösteren; kanaat eden; kani; gözü tok; memnun; hoşnut. ◻ **hursend-āne,** *{OsT} Tok gözlülükle; kanaatkârca.*

hursendî, [Far. hursendī خرسندی] *(hursendi:) {OsT} is.* Tok gözlülük; kanaatkârlık.

hurşid, [Far. ḫūrşīd خورشید] *(hu:rşi:d) {OsT} is.* Güneş. ◻ **hurşîd-fürûğ,** *{OsT} Güneş gibi parlayan.*|| **hurşîd-i cihān-tāb,** *{OsT} Dünyayı aydınlatan güneş.*|| **hurşîd-i iştihār,** *{OsT} Şöhret güneşi.*|| **hurşîd-i leb-i bām,** *{OsT} 1. Güneşin batışı. 2. Hayatın sonları.*|| **hurşîd-i ser-i dîvān,** *{OsT} 1. Gün batımı. 2. Ömrün son demleri.*|| **hurşîd-lemaān,** *{OsT} Güneş gibi parlayan.*|| **hurşîd-perestān,** *{OsT} Güneşe tapanlar.*|| **hurşîd-süvārān,** *{OsT} 1. Sabah erken kalkanlar. 2. Keşişler. 2. Melekler.*|| **hurşîd-tal'at,** *{OsT} Görünümü güneşin doğuşu gibi güzel olanlar.*

hurtul, [hurt-ul] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hurtulmak, [ḳurtul-mak / ḫurtulmak] *{eT} dönşl. f.* Kurtulmak. [EUTS]

hurtum, [Ar. ḫurṭūm خرطوم] *(hurtu:m) {OsT} is.* Filin hortumu; filin burnu.

huru, -u'u [Ar. ḫurūʿ خروع] *(huru:) is.* Tohumlarından hintyağı çıkarılan bir ağaç; Hint baklası; Hint yağı bitkisi; kene otu, *(Ricinus communis).*

hurub, [Ar. ḫarb > ḫurūb حروب] *(huru:b) {OsT} is.* Savaşlar.

huruc, [Ar. ḫurūc خروج] *(huru:c) {OsT} is.* → huruç.

huruç, -cu [Ar. ḫurūc خروج] *is.* **1.** Kapalı bir yerden dışarı çıkma; çıkış. **2.** Çeşitli sebeplerle sıkıntılı bir hayatın sürdüğü bölgeden daha rahat bir yere göç etme; göç. **3.** Ayaklanma; isyan. ◻ **huruç etmek,** *1. Çıkmak. 2. Baş kaldırmak; ayaklanmak; isyan etmek.*|| **huruç kapıları,** *Sur duvarlarına açılan ve düşmana ani saldırı gerçekleştirmekte kullanılan kapılar.*

huruf, [Ar. ḥarf > ḥurūf حروف] *(huru:f) {OsT} is.* **1.** *dbl.* Alfabeyi oluşturan işaretler; harfler. **2.** *tasvf.* Varlıkların meydana gelmeden önce ilm-i İlahî'de tespit edilmiş şekilleri (âyan-ı sabite) olan basit gerçekler. ◻ **hurûf-i aliyāt,** *{OsT} Allah katında gizli olan maddeler.*|| **hurûf-i alîle,** *{OsT} dbl. Bir kelimenin kendi harfleri arasında bulunan elif, vav, ye harfleri.*|| **hurûf-i āniye,** *{OsT} dbl. Uzatılmayan harfler.*|| **hurûf-i bedel,** *{OsT} dbl. Zayıf köklerin yerine konulan harfler.*|| **hurûf-i cāzime,** *{OsT} dbl. Kelimeyi sakin yapan son ünsüz harfler.*|| **hurûf-i hafîfe,** *{OsT} dbl. İnce sesli harfler.*|| **hurûf-i hançeriye,** *{OsT} dbl. Gırtlak sesleri.*|| **hurûf-i hecā,** *{OsT} dbl. 1. Alfabe harfleri. 2. Elif, vav, ye harfleri.* || **hurûf-i illet,** *{OsT} dbl. Elif, vav, ye harfleri.*|| **huruf ilmi,** *{OsT} Harflerden anlam çıkarıp yorumlama bilgisi.*|| **hurûf-i imlā,** *{OsT} dbl. Ünlüler; /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ harfleri.*|| **hurûf-i kalkale,** *{OsT} dbl. Kur'an okurken kaf, te, cim, ve dal harflerinin sonundaki harekeleri düşürerek okuma.*|| **hurûf-i kameriye,** *{OsT} dbl. "el" harf-i tarifini "l" okutan elif, be, cim, gayın, ha, fe, kef, mim, vav, ye ve ayn harfleri.*|| **hurûf-i lisevî,** *{OsT} dbl. Diş etlerinden çıkan sesler.*|| **hurûf-i menkuta,** *{OsT} dbl. Noktalı harfler.*|| **hurûf-i mukataa,** *{OsT} dbl. Kur'an-ı Kerim'in surelerinden 29 tanesinin baş tarafında yer alan ve her biri kendi sesiyle değil de adı ile okunan harfler.*|| **hurûf-i munfasıla,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelenlere birleşmeyen harfler.*|| **hurûf-i muttasıla,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelenlere bitişen harfler.*|| **huruf-i mühmele,** *{OsT} dbl. Alfabedeki noktasız harfler.*|| **hurûf-i nariye,** *{OsT} dbl. Elif, he, te, mim, sat, dat harfleri.*|| **hurûf-i nıt'iye,** *{OsT} dbl. Dil-damak sesleri.*|| **hurûf-i rahve,** *{OsT} dbl. Yumuşak (tonlu) sesler.*|| **hurûf-i resmiye,** *{OsT} dbl. Yazıldığı hâlde okunmayan harfler.*|| **huruf-i sadāiye,** *{OsT} dbl. Sesli harfler.*|| **hurûf-i safîr,** *{OsT} dbl. Islığa benzer sürtünme sesleri; se; zel.*|| **hurûf-i sahîhe,** *{OsT} dbl. Kelimenin ana harfleri; aslî harfler.*|| **hurûf-i sakîle,** *{OsT} dbl. Kalın sesli

harfler.|| **hurûf-i sâkine,** *{OsT} dbl. Harekesiz harfler; sessizler.*|| **hurûf-i şemsiye,** *{OsT} dbl. "el" harf-i tarifini kendisine benzeten sesler: /d/, /n/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /z/.*|| **hurûf-i tehecci,** *{OsT} dbl. Alfabe harfleri.*|| **hurûf-i vasliye,** *{OsT} dbl. Kendisinden sonra gelen harflere bitişenler.*|| **hurûf-i zâide,** *{OsT} dbl. Kelimenin kök harfleri dışındaki harfler.*|| **hurûf-i zevlâkiye,** *{OsT} dbl. Dil-dudak sesleri.*

hurufat, [Ar. ḥurûf > ḥurûfât حروفات] *(huru:fa:t) {OsT} is.* **1.** Harfler. **2.** Matbaacılıkta, dizgi işlerinde kullanılan harf, rakam vb. kalıpları; font; karakter. **3.** *matb.* Dizgi işlerinde kullanılan harf çeşitlerinin tümü. 🗗 **hurufat kasası,** *matb. Çok sayıda çekmecesi ve her çekmecede her harfe, rakama, vb. işaretlere ait birer gözü bulunan dolap.*|| **hurufat takımı,** *matb. Benzer türdeki bütün harf ve işaretleri kapsayan harflerin tümü.*

hurufi, [Ar. ḥurûf > ḥurûfî حروفی] *(huru:fi:) {OsT} is.* **1.** Harflerden bir anlam çıkarıp yorumda bulunan. **2.** *özl. is.* Kur'an harflerinden kelime ve sözlük anlamı dışında gizli anlamlar çıkarmaya çalışan mezhep. **3.** Bu mezhebe bağlı olan.

Hurufilik, -ği [Fazlurrahman Hurûfî > hurufi-lik] *(huru:filik) is.* Yeni Eflatuncu görüş ile eski Anadolu kültür ve inançlarını İslamiyet'in bazı esasları ile bağdaştırmaya, varlığın ve oluşun özünü ve sırlarını harflerle ve sayılarla açıklamaya çalışan bir tarikat.

Hurufiye, [Ar. Fazlurrahman Hurûfî > ḥurûfiyye حروفیه] *(huru:fiye) {OsT} öz. is.* Hurufilik.

huruldamak, [hur-ul-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(u)-yor]* Uykuda horultuya benzer ses çıkarmak. [DS]

hurum, [? hurum] *{ağız} is.* Cep. [DS]

hurumat, [Ar. ḥürmet > ḥurumât حرمات] *(hurma:t) {OsT} is.* ➔ huremat.

hurun, [Ar. fürn] *{ağız} is.* Fırın. [DS]

hurus, [Far. ḫurûs خروس] *(huru:s) {OsT} is.* Horoz. 🗗 **hurus-beçe,** *{OsT} Piliç.* **hurûs-i arş,** *{OsT} Diğer horozları da uyandırmak için sabahları öttüğüne inanılan kutsal horoz.*|| **hurûs-i bî-mahâl,** *{OsT} 1. Yersiz konuşan kimse. 2. Zamansız gelen kişi.*|| **hurûs-i Hindî,** *{OsT} Hindi.*|| **hurûs-i sahrâi,** *{OsT} Sülün.*

huruş[1], [Far. ḫurûşîden > ḫurûş خروش] *(huru:ş) {OsT} is.* Coşma; kabarma; gürültü patırtı; şamata. 🗗 **hurûşa gelmek,** *Coşmak.*|| **hurûş-bîn,** *{OsT} Maddelerin kaynama derecelerini ölçmekte kullanılan aygıt; ebülyoskop.*|| **hurûş etmek,** *Coşmak; gürüldemek.*

huruş[2], [? huruş] *{ağız} is.* Fırında kurutulmuş meyve. [DS]

huruşan, [Far. ḫurûşân خروشان] *(huru:şa:n) {OsT} sf.* **1.** Coşan; çağlayan; kabaran; telaşlı; coşkulu. **2.** Bağırıp çağırıp gürültü, şamata yapan. **3.** *zf.* Coşarak; çağlayarak; taşkınlık yaparak.

huruşlanmak, [huruş-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Şımarmak. [DS]

hurya[1], [o-ra-y-a] *(hu'rya) {ağız} zf.* Oraya; şuraya. [DS]

hurya[2], [Fr. currier] *{ağız} is.* Meşin sırt çantası; dağarcık. [DS]

husa[1], [Ar. ḫuşye > ḫuşâ خوصی] *(husa:) {OsT} is.* Er bezleri; husyeler; hayalar.

husa[2], [Ar. ġussâ] *{ağız} is.* Tasa; kaygı; keder. [DS] 🗗 **husa çekmek,** *{ağız} Kaygılanmak; tasalanmak.* [DS]|| **husa etmek,** *{ağız} Kendine dert edinmek.* [DS]

husaf, [Ar. ḥusâf حساف] *(husa:f) {OsT} is.* **1.** Ekin biçme; hasat etme. **2.** Hasat zamanı; harman zamanı.

husafe, [Ar. ḥusâfe حسافه] *(husa:fe) {OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin gütme.

husake, [Ar. ḥusâke حساکه] *(husa:ke) {OsT} is.* Gizli düşmanlık; kin gütme.

husalanmak, [husa-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaygılanmak; tasalanmak; bir şeyi kendine dert edinmek. [DS]

husale, [Ar. husâle حساله] *(husa:le) {OsT} is.* Ufalanmış şey; küçük parça; kırıntı.

husalı, [husa-lı] *{ağız} sf.* Kaygılı; tasalı. [DS]

husam, [Ar. ḥusâm حسام] *(husa:m) {OsT} is.* Keskin kılıç.

husasız, [husa-sız] *{ağız} sf.* Düşüncesiz; gailesiz. [DS]

husban, [Ar. ḥusbân حسبان] *(husba:n) {OsT} is.* Azap; sıkıntı.

husema, [Ar. ḫaṣîm > ḫuṣemâ' خصماء] *(husema:) {OsT} is.* **1.** Bir davada taraf olanlar; davalı ile davacının birbirine göre durumları; hasımlar. **2.** Muhalifler; düşmanlar.

huseyle, [Ar. ḫuṣeyle حشیله] *{OsT} is. bot.* Kavuzcuk.

husmân, [Ar. ḫaṣm > ḫuṣmân خصمان] *(husma.n) {OsT} is.* Düşmanlar; hasımlar.

husr, [Ar. ḥuṣr حصر] *{OsT} is.* **1.** Kabızlık; peklik. **2.** İdrar tutukluğu.

hus[1]**, -ssu** [Ar. ḥuṣ حص] *{OsT} is. bot.* **1.** Eğrelti otu. **2.** Hurma yaprağı.

hus[2], [Far. ḫū / ḫuy => ḫū-s ?] *{eAT} is.* Huy; tabiat; mizaç.

hussad, [Ar. ḥâsid > ḥussâd حصاد] *(hussa:d) {OsT} is.* Kıskançlık edenler; kıskananlar; hasetçiler.

hussar[1], [Ar. ḥussār حسار] *(hussa:r) {OsT} is.* Hasret çekenler.

hussar[2], [Ar. ḥuṣṣār حصار] *(hussa:r) {OsT} is.* Muhasara edenler; kuşatanlar.

husuf, [Ar. ḫusūf خسوف] *(husu:f) {OsT} is. gök b.* Ay tutulması. ◻ **husüf-i cüz'î,** *{OsT} Ayın bir kısmının tutulması; kısmi ay tutulması.*|| **husuf-i küllî,** *{OsT} Tam ay tutulması.*

husul, -lü [Ar. ḥuṣūl حصول] *(husu:l) {OsT} is.* Meydana çıkma; oluşum. ◻ **husul bulmak,** *Meydana çıkmak; olmak.*|| **husule gelmek,** *Meydana gelmek; olmak.*|| **husül-pezîr,** *{OsT} Meydana gelebilen; olabilen.*|| **husûl-yâfte,** *{OsT} Meydana gelmiş.*

husum[1], [Ar. ḥusūm حسوم] *(husu:m) {OsT} is.* **1.** Uğursuzluk. **2.** Birbiri ardınca devam etmek üzere hazır bulunan. **3.** Sürekli esen rüzgâr; fırtına.

husum[2], [Ar. ḫaşm > ḫuṣūm خصوم] *(husu:m) {OsT} is.* **1.** Düşmanlar; hasımlar.

husumet, [Ar. ḫuṣūm > ḫuṣūmet خصومت] *(husu:met) {OsT} is.* **1.** Düşmanlık; hasımlık. **2.** *huk.* Yargıda taraf olma yeterliliği.

husun, [Ar. ḥışn > ḥuṣūn حصون] *(husu:n) {OsT} is.* Kaleler. ◻ **husün-i refia,** *{OsT} Yüksek kaleler.*

husus, [Ar. ḫuṣūṣ خصوص] *(husu:s) {OsT} is.* **1.** Bir konuşma ve yazıda ele alınan şey; konu; madde. **2.** Bir şeyin önem verilen yanı; özellik taşıyan kısmı.

hususa, [Ar. ḫuṣūṣā خصوصا] *(husu:sa:) {OsT} zf.* Ayrıca; bundan başka; hususiyle.

hususat, [Ar, ḫuṣūṣāt خصوصات] *(husu:sa:t) {OsT} is.* **1.** Konular; maddeler; meseleler. **2.** Yollar; yöntemler; teknikler.

hususen, [Ar. ḫuṣūṣen خصوصاً] *(husu:'sen) {OsT} zf.* Ayrıca; bundan başka; hususiyle.

hususi, [Ar. ḫuṣūṣī خصوصی] *(husu:si:) {OsT} sf.* **1.** Bir kimseye, bir şeye özgü olan. **2.** Ortak olmayan; özel.

hususilik, [husūsi-lik] *is.* **1.** Bir kişi veya şeye ait olan özellik; hususi olma durumu; özel olma durumu; özellik. **3.** *huk.* Tüzel kişilerin, amaçları doğrultusunda kendilerine tanınan haklar çerçevesinde iş yapabilmeleri.

hususiyat, [Ar. ḫuṣūṣiyāt خصوصیات] *(husu:siya:t) {OsT} is.* Bir kimsenin özel hayatı ile ilgili işler.

hususiye, [Ar. ḫuṣūṣiyye خصوصیه] *(husu:si:ye) {OsT} sf.* **1.** Bir kimseye, bir şeye özgü olan. **2.** Ortak olmayan; özel.

hususiyet, [Ar. ḫuṣūṣīyyet خصوصیت] *(husu:si:yet) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyden ayıran temel nitelik, özellik. **2.** Bir kimse ile ileri derecede tanışık olma durumu; yaşayışında özel bir yeri bulunma; yakınlık; ahbaplık

hususuyla, [Ar. husūs + T. -u + ile > husus-u-y-la] *(husu:su:'yla) zf.* Özel olarak; özellikle; hele.

husye, [Ar. ḫuṣye خصیه] *{OsT} is.* Er bezi; haya. ◻ **husyet-ān,** *{OsT} Haya çifti; iki haya.*|| **husyet-eyn,** *{OsT} Haya çifti; iki haya.*|| **husyetü's-semek,** *{OsT} Balık yumurtası; havyar.*

huş[1], [huş] *is.* Gürgengillerden otuz kadar türü bulunan, Kuzey Yarıkürenin soğuk ve ılıman bölgelerinde yetişen kerestelik bir ağaç, *(Betula).*

huş[2], [ḳuş / ḫuş] *(khuş) {eT} is.* Kuş. [EUTS]

huş[3], [Far. hūş هوش] *(hu:ş) {OsT} is.* **1.** Akıl; fikir; şuur. **2.** Ölüm. **3.** Zehir. ◻ **hüş-ber,** *{OsT} Aklı bozan ilaç.*|| **hüş-der dem,** *{OsT} Her nefeste uyanık olmak; tarikata yeni girmiş bir dervişin her soluk alıp verişini bilecek kadar içe dönük ve uyanık olması.*|| **hüş-fersā,** *{OsT} Şaşırtıcı.*|| **huş-i güş,** *{OsT} Akıl kulağı; anlayış.*|| **hüş-rübā,** *{OsT} Aklı kapan.*|| **hüş-rübüde,** *{OsT} Aklı kapılmış olan; aklı alınmış.*

huş[4], [? huş] *{ağız} ünl.* Şaşma bildirir. [DS]

huşe, [Far. ḫūşe خوشه] *(hu:şe) {OsT} is.* **1.** Başak. **2.** Salkım. **3.** Ürün yığını. ◻ **hüşe-çîn,** *{OsT}* → huşeçin.|| **hüşe-i çarh,** *{OsT} gök b. Başak burcu.*|| **hüşe-i engür,** *{OsT} Üzüm salkımı.*|| **hüşe-i hurmā,** *{OsT} Hurma salkımı.*|| **hüşe-i sipihr,** *{OsT} gök b. Başak burcu.*

huşeçîn, [Far. ḫūşe-çīn خوشه چین] *(hu:şeçi:n) {OsT} sf.* Harman sonu tarlada kalan başakları toplayan; başakçı.

huşenk, [Far. hūşenk هوشنك] *(hu:şenk) {OsT} is.* Akıl; fikir; anlayış; izan.

huşeyfat, [Ar. ḫuşeyfāt حشیفات] *(huşeyfa:t) {OsT} is. bot.* Başçıklar.

huşeyfe, [Ar. ḫuşeyfe حشیفه] *{OsT} is. biy.* Küçük baş; başçık. ◻ **huşeyfe-i nebāt,** *{OsT} bot. Başçık.*

huşgu, [? huşgu] *{ağız} is.* Yakacak olarak kullanılan tezek vb.nin ufak parçaları; tezek kırıntıları. [DS]

huşk, [Far. ḫuşk خشك] *{OsT} sf.* **1.** Kuru. **2.** İşe yaramaz. **3.** *mecaz.* Kaba; görgüsüz. ◻ **huşk-ahur,** *{OsT} Kıtlık yılı.*|| **huşk-cān,** *{OsT} Kalın kafalı; bilgisiz; cahil.*|| **huşk- dehān,** *{OsT} 1. Ağzı kuru. 2. mecaz. Oruçlu.*|| **huşk-leb,** *{OsT} Dudağı kurumuş; susamış.*|| **huşk-mağz,** *{OsT} Kalın kafalı; beyinsiz.*|| **huşk-nihād,** *{OsT} Kimseye iyilik etmeyen; acımasız.*|| **huşk-pay,** *{OsT} Uğursuz.*|| **huşk rîşe,** *{OsT} tıp. Cilt üzerinde kabuk hâlinde kalmış olan yara izi; kangren artığı.*|| **huşk-sāl,** *{OsT} Kuraklık ve kıtlık yılı.*|| **huşk-ser,** *Kaçık; akılsız; deli.*|| **huşk-tıynet,** *{OsT} İyilik sevmez.*|| **huşk ü ter,** *{OsT} 1. Kuru ve yaş. 2. İyi ve kötü. 3. Deniz ve kara.*

huşki, [Far. ḫuşkī خشکی] *(huşki:) {OsT} is.* **1.** Kuruluk. **2.** Kabızlık.

huşmend, [Far. hūş-mend هوش مند] *(hu:şment) {OsT} sf.* Akıl ve anlayış sahibi; akıllı.

huşmendan, [Far. hūş-mendān هوش مندان] *(hu:şmenda:n) {OsT} is.* Akıl ve anlayış sahipleri; aklı başında olanlar.

huşmendane, [Far. hūş-mendāne هوش مندانه] *(hu:şmenda:ne) {OsT} zf.* Akıllıca; akıllı ve anlayışlı olarak; aklı başında olarak.

huşmendî, [Far. hūş-mendī هوش مندی] *(hu:şmendi:) {OsT} is.* Akıllı olma durumu; akıllılık.

huşu, -u'u [Ar. ḫuşūʿ خشوع] *(huşu:) {OsT} is.* **1.** Aşağıdan alma; alçak gönüllü olma. **2.** Allah'a karşı boyun eğme; gönlü günah işleme ve Allah'ın gazabına uğrayacak işlerden kaçınma ve çekinti içinde bulunma; Allah'a sürekli hürmet gösterme. **3.** *tasvf.* Allah'ın huzurunda bulunduğunu sürekli hatırda tutarak kendi nefsini hor ve hakir görme.

huşum, [? huşum] *{ağız} sf.* (Çocuk için) söz dinlemez; yaramaz; arsız. [DS]

huşunet, [Ar. ḫuşūnet خشونت] *(huşu:net) {OsT} is.* Sertlik; kabalık; kırıcılık; katılık.

huşunetli, [huşūnet-li] *sf.* Sert; kaba; kırıcı.

huşuntu, [huş-untu] *{ağız} is.* Öç. [DS]

huşur, [? huşur] *{ağız} is.* **1.** Öğütülmüş tuz. **2.** Sulu kar. [DS]

huşyar, [Far. hūşyār هوشیار] *(hu:şya:r) {OsT} sf.* Aklı başında olan.

huşyarane, [Far. hūşyārāne هوشیارانه] *(hu:şya'ra:ne) {OsT} zf.* Akıllıca; akıllı bir biçimde.

huşyarî, [Far. hūşyārī هوشیاری] *(hu:şya:ri:) {OsT} is.* Akıllı olma hâli; akıllılık.

hut[1], [ḳut / ḫut] *{eT} is.* Kut; saadet. [EUTS]

hut[2], [Ar. ḥūt حوت] *(hu:t) {OsT} is.* **1.** Büyük balık. **3.** *öz. is. gök b.* Balık burcu.

hut[3], [Ar. ḫavż] *{ağız} is.* Şıra yapılan yer. [DS]

huta, [? huta] *{ağız} is.* Kağnı kayışının ucuna sokulan parmak kalınlığındaki meşe ağacından yapılma kama. [DS]

hutah, [Ar. ḫuṭbe > ḫuṭāb خطاب] *(huta:b) {OsT} is.* Konuşmalar; hutbeler.

hutadmak, [kut-ad-mak / ḫutadmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kutlu kılmak. [EUTS]

hutam, [Ar. ḫuṭām حطام] *(huta:m) {OsT} is.* **1.** Kuru ot parçası; çerçöp. **2.** *mecaz.* Değersiz, boş ve anlamsız şeyler. ◻ **hutām-ı dünyā,** *{OsT} Dünya malı; mal mülk.*

hutame, [Ar. ḫuṭāme حطمه] *(huta:me) {OsT} is.* İnatçı münkirlerin atılacağı yer olan, cehennemde Gayya kuyusunun bulunduğu beşinci kat.

huthe, [Ar. ḫuṭbe خطبه] *{OsT} is.* **1.** Cuma ve bayram namazlarında camilerde minberde verilen öğüt ve edilen dua. **2.** Kitapların başlarında bulunan süslü nesir. **3.** Kız isteme; dünürlük işleme. ◻ **huthetü'n-nikâh,** *{OsT} Nikâh memurunun verdiği öğüt.*

huthehan, [Ar. ḫuṭbe-ḫᵛān خطبه خوان] *(hutbeha:n) {OsT} is.* Hutbe okuyan.

huteha, [Ar. ḫuṭebāʾ خطباء] *(huteba:) {OsT} is.* Hutbe okuyanlar; hutbeler.

hutmak, [ut-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Girdiği iddiayı kazanmak; yenmek. [DS]

huttaf, [Ar. ḫuttāf خطاف] *(hutta:f) {OsT} is. zool.* Kırlangıç.

Huten, [Far. Huten / Hotan] *{OsT} is.* Çin ile Türkistan arasında misk geyikleri ile meşhur bölge.

hutgarmak, [ḳut-ġar-mak / ḫutgarmak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kurtarmak. [EUTS]

hutrulmak, [ḳut-(u)r-ul-mak / ḫutrulmak] *{eT} edil. f. [-ur]* Kurtulmak. [EUTS]

hutuh, [Ar. ḫutüb خطوب] *(hutu:b) {OsT} is.* İşler; konular; maslahatlar.

hutuf, [Ar. ḫaṭf > ḫuṭūf خطوف] *(hutu:f) {OsT} is.* Ölümler.

hutun[1], [Ar. ḫuṭūn / ḫuṭūnet خطون] *(hutūn) {OsT} is.* **1.** Kadın tarafından olan akrabalık. **2.** Damat olma; damatlık. **3.** Evlenme.

hutun[2], [? hutun / hotun] *{ağız} is.* **1.** Kütük kovan. **2.** İçi boş ağaç. **3.** *sf.* Şişman; gürbüz. [DS]

hutur, [Ar. ḫuṭūr خطور] *(hutu:r) {OsT} is.* Hatıra gelme; akla düşme.

hutut, [Ar. ḫaṭṭ > ḫuṭūṭ خطوط] *(hutūt) {OsT} is.* **1.** Hatlar; çizgiler. **2.** Yazılar. **3.** Yollar. ◻ **hutüt-i cehhiye,** *{OsT} mat. Alın doğruları.*|| **hutüt-i eheviye,** *{OsT} Sakal, bıyık gibi baba ile ilgili çizgiler.*|| **hutüt-i mütevāziye,** *{OsT} mat. Paraleller.*|| **hutüt-i ümmiye,** *{OsT} Kaş, kirpik, saç gibi ana ile ilgili çizgiler.*

hutuvat, [Ar. ḫuṭve > ḫuṭūvāt خطوات] *(hutu:vat) {OsT} is.* Şeytan aldatmaları.

huv[1], [Ar. küḫ] *is.* Bostan çardağı; huğ. [DS]

huv[2], [hoğ / huv] *{ağız} is.* **1.** Kızgınlık; öfke; sinir. **2.** Alay. [DS]

huva, [? huva] *{ağız} is.* **1.** Bir iş yaptırmak için görevliye verilen armağan; rüşvet. **2.** Yemlik. [DS]

huvarta, [Far. ḫuverde] *{ağız} is.* Yasalara ve törelere aykırı olarak cinsel ilişkiye giren kadın veya erkek. [DS]

huveyn, [Ar. ḥayvan > ḥuveyn حوين] *{OsT} is.* Gözle görülemeyecek kadar küçük canlı; mikrop. 🗗 **huveyn-i menevî,** *{OsT} zool. Sperma hayvancığı.*

huveynat, [Ar. ḥuveynāt حوينات] *(huveyna:t) {OsT} is.* Mikroplar.

huveynî, [Ar. ḥuveynī حويني] *(huveyni:) {OsT} sf.* Mikroplarla ilgili.

huveysal, [Ar. ḥuveyṣal حويصل] *{OsT} is.* Deri altında meydana gelen içi sıvı dolu kabarcık; deri yangısı sonra çıkan kabarcık. 🗗 **huveysal-i menevî,** *{OsT} anat. Sperma kesesi.*‖ **huveysal-i rievî,** *{OsT} anat. Akciğer keseciği.*‖ **huveysal-i sem'î,** *{OsT} anat. İşitme keseciği.*

huveysala, [Ar. ḥuveyṣala حويصله] *{OsT} is. biy.* Havuzcuk. 🗗 **huveysala-i kilye,** *{OsT} anat. Böbrek havuzcuğu.*

huveysalat, [Ar. ḥuveyṣalāt حويصلات] *(huveysala:t) {OsT} is.* Deride oluşan içi su dolu kabarcıklar.

huveyza, [Ar. ḥuveyżā حويضا] *(huveyza:) {OsT} is. tıp.* İshal; iç sürme.

huvvan, [Ar. ḫāin > ḫuvvān خوان] *(huvva:n) {OsT} is.* Hainler; hainlik edenler.

huy[1], [Far. ḫōy / ḫūy خوی] *(hu:y) {OsT} is.* Ter.

huy[2], [Far. ḫūy / ḫū خوی] *(hu:y) {OsT} is.* **1.** Yaratılıştan gelen karakter; mizaç; tabiat; doğa; ahlak. **2.** Vazgeçilemeyen alışkanlık. 🗗 **Huy canın altındadır.** *Doğuştan gelen karakterlerin değiştirilmesi mümkün değildir; can çıkar huy çıkmaz.*‖ **huy edinmek,** *Bir şeyi köklü bir alışkanlık hâline getirmek.*‖ **hüy-gerde,** *{OsT} Bir şeye alışmış.*‖ **hüy hüs** *{eAT} Ahlak huy; tabiat; âdet.*‖ **hüy-i bed,** *{OsT} Kötü alışkanlık; fena huy.*‖ **huyu huyuna, suyu suyuna,** *İki kişinin huylarının birbirine tıpatıp uygun olduğunu belirten söz.*‖ (birinin) **huyunu suyunu bilmek,** *Bir kimsenin alışkanlıklarını ve davranışlarının nasıl olacağını bilmek; iyi tanımak.*‖ **huyu suyu,** *İnsanın doğuştan gelen karakteri.*‖ **huyuna suyuna gitmek,** *Birini kızdırmayacak, ürkütmeyecek şekilde davranmak.*

huy[3], [? huy] *{ağız} is.* Top oyununda topu arkadaşına verme; pas. [DS]

huy[4], [huy] *{ağız} is.* Tavuk ve kuş kovalama ünlemi. 🗗 **huy avı,** *{ağız} Kekliği kandırarak ovaya indirmek suretiyle yapılan av.* [DS]

huy[5], [huy] *{ağız} is.* Çocukları kandırmakta kullanılan bilinmeyen, görünmez bir varlık. 🗗 (bir şeyi) **huy almak,** *{ağız} (Çocuğun oynamak istediği fakat zarar vereceğinden korkulan bir nesne için) kaybolmak; bilinmez bir yaratık alıp götürmek.*

huylamak, [huy-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(u)-yor]* **1.** (Kuş için) kaçırtmak; kovalamak. **2.** Alay etmek. [DS]

huylandırma, [huy-la-n-dır-ma] *is.* İşkillenmesine sebep olma durumu ve eylemi.

huylandırmak, [huy-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* İşkillenmesine sebep olmak; kuşkulandırmak; tedirgin etmek; pirelendirmek.

huylanış, [huy-la-n-ış] *is.* Huylanma eylemi veya biçimi.

huylanma, [huy-la-n-ma] *is.* İşkillenme durumu ve eylemi.

huylanmak, [huy-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{eAT}* Huy edinmek; alışkanlık kazanmak. **2.** Tedirginlik duymak; işkillenmek; kuşkulanmak. **3.** Olmayacak nedenlerden ötürü sinirlenmek; huzursuz olmak. **4.** (Hayvan için) ürkmek; sinirlenmek.

huylu, [huy-lu] *sf.* **1.** Kendine özgü bir huya sahip olan; huy sahibi. **2.** Çabuk işkillenen; kuşkucu. **3.** (Binek hayvanları için) çabuk ürken; sinirli; uysallık göstermeyen.

huyma, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* Bağ veya bostan kulübesi. [DS]

huymalık, -ğı [huyma-lık] *{ağız} is.* → huyma. [DS]

huynuk, -ğu [? huynuk] *{ağız} zf.* **1.** Her şeyden önce. **2.** Özellikle. **3.** En çok. [DS]

huysuk, -ğu [huy-su-k] *{ağız} sf.* Huysuz. [DS]

huysukmak, [huy-su-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ur]* **1.** Çekinmek; tedirgin olmak. **2.** Kötü huy edinmek. [DS]

huysukturmak, [huy-su-k-tur-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Huylandırmak. **2.** Huy edindirmek. [DS]

huysunmak, [huy-su-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ur]* Kötü huy edinmek. [DS]

huysutmak, [huy-su-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Kötü huy edinmek. **2.** Huylandırmak. [DS]

huysuz, [huy-suz] *sf.* İyi huy sahibi olmayan; geçimsiz; kavgacı; şirret.

huysuzca, [huy-suz-ca] *(huysu'zca) sf.* ve *zf.* **1.** Biraz huysuzluk eden. **2.** Huysuz bir biçimde; huysuz kimseye özgü olarak.

huysuzlanış, [huysuz-la-n-ış] *is.* Huysuzluk etme eylemi ve biçimi.

huysuzlanma, [huysuz-la-n-ma] *is.* Huysuzluk etme.

huysuzlanmak, [huysuz-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Huysuzluk etmek; huysuzca davranmak; geçimsizlik çıkarmak; şirretçe davranışlarda bulunmak. **2.** (Hayvanlar için) ürkek davranışlarda bulunmak; uysallığı yitirmek.

huysuzlaşma, [huysuz-la-ş-ma] *is.* Huysuz duruma gelme.

huysuzlaşmak, [huysuz-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Huysuzluk gösteren davranışlar edinmek; huysuz bir duruma gelmek; sürekli sorun çıkarır olmak.

huysuzlaştırma, [huysuz-la-ş-tır-ma] *is.* Huysuz duruma gelmesini sağlama; huysuzlaştırmak eylemi.

huysuzlaştırmak, [huysuz-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Huysuz bir duruma gelmesine yol açmak; huysuz duruma getirmek.

huysuzluk, -ğu [huy-suz-luk] *is.* **1.** Kötü ve ters davranışlarda bulunma durumu; huysuz bir kişiye özgü nitelik. **2.** Huysuzca davranış. 🗗 **huysuzluk etmek,** *Huysuz davranışlarda bulunmak; terslik etmek.*

huyul, [Ar. ḫayl > ḫuyūl خيول] *(huyu:l) {OsT} is.* **1.** Atlar. **2.** Atlı alaylar. **3.** *mecaz.* Kötüler kalabalığı.

huyut, [Ar. ḫayṭ > ḫuyūṭ خيوط] *(huyu:t) {OsT} is.* İpler; iplikleri; teller; lifler. 🗗 **huyut-i rakîka,** *{OsT} İnce iplikler.*

huz, [Ar. aḫz > ḫuẕ حذ] *{OsT} ünl.* Al *(emir)*!

huzami, [Ar. ḫuzāmī خزامی] *(huza:mi:) {OsT} is. bot.* Lavanta çiçeği.

huzaret, [Ar. ḫuẕāret حضارت] *(huza:ret) {OsT} is.* **1.** Yeşillik. **2.** Sebze.

huzem, [Ar. ḫuzme > ḫuzem حزم] *{OsT} is.* Demetler.

huzemat, [Ar. ḫuzme > ḫuzemāt حزمات] *(huzema:t) {OsT} is.* Işınlar; ışık demetleri; huzmeler.

huziaşiran, [Ar. ḫūzi + ʿaşīrān خوزی عشيران] *(hu:ziaşi:ra:n) {OsT} is.* Klasik Türk müziğinde huzi makamına aşiran perdesinde bir hüseynî beşlisi eklenerek meydana getirilmiş birleşik bir makam.

huzlanmak, [huz-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kuşkulanmak. [DS]

huzme, [Ar. ḫuzme حزمه] *{OsT} is.* **1.** Demet. **2.** Işın demeti.

huzme, [? hızma / hırızma] *{ağız} is.* Mahmuz. [DS]

huzmeli, [huzme-li] *sf.* Işık saçan.

huzmur, [? huzmur] *{ağız} is.* Gençliğe özenen yaşlı kimse. [DS]

huzu, [Ar. ḫużūʿ خضوع] *(huzu:) {OsT} is.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** *tasvf.* Kulun kendisini Allah huzurunda hakir ve hor görmesi. **3.** *{ağız} sf.* Kaba saba; ince ruhlu olmayan. [DS]

huzur, [Ar. ḫużūr حضور] *(huzu:r) {OsT} is.* **1.** (Bir yerde) bulunma; hazır olma. **2.** (Yer için) sessizlik; sükûnet. **3.** Yetkili bir kişinin bulunduğu yer, makamı, önü, yanı. **4.** Padişah katı, makamı; yanı. **5.** *tasvf.* Her türlü sıkıntı, kaygı gibi insanda tedirginlik ve rahatsızlık veren ortam ve durumların ortadan kalkması ile insanda meydana gelen ruhsal hoşluk; gönül hoşluğu; ruh dinginliği; gönül ve baş rahatlığı. **6.** *tasvf.* Mevlevilerin Konya'daki Mevlana türbesine ve tekkesine verdikleri isim. 🗗 **huzura girmek,** *Bir türbe veya dergâhı ziyaret etmek.*|| **huzur-āver,** *{OsT} Rahatlık ve huzur veren; rahatlatıcı; dinginlik verici.*|| **huzur dersleri,** *tar. Ramazan ayları boyunca haftada iki gün, padişahın huzurunda mukarrer denilen din bilginleri tarafından anlatılan dersler.*|| **huzur evi,** *Yaşlı kimselerin bakıldığı, barındığı yer.*|| **huzur hakkı,** *Bir toplantıya katılan kurul üyelerine kendi işlerinde kaybettikleri zaman ve iş karşılığı olmak üzere ödenen para.*|| **huzür-ı kalb,** *{OsT} İç rahatlığı.*|| **huzür-ı küllî,** *{OsT} isl. Allah'ın her yerde bulunduğunu ifade eden inanç.*|| **huzurunu kaçırmak,** *Rahatsız etmek; dirliğini bozmak; tedirgin etmek.*|| **huzur ü hāb,** *{OsT} Rahat ve uyku.*|| **huzur ü sükûn,** *{OsT} Rahatlık ve güvenlik.*|| **huzur vermek,** *Gönül rahatlığı tattırmak; dirlik vermek; dinlendirmek.*

huzurlu, [huzur-lu] *sf.* **1.** (Kişi için) ruhsal ve zihinsel dinginlik içinde bulunan; kaygı ve düşünceden uzak; kendi ile barışık; rahat. **2.** (Yer için) sessiz; sakin; tehlikesiz.

huzursuz, [huzur-suz] *sf.* **1.** (Kişi için) huzuru olmayan; tedirgin; rahatsız. **2.** (Yer için) insanı rahatsız ve tedirgin eden; tehlikeli. **3.** (Zaman için) insanı rahatsız ve tedirgin eden olaylarla geçen; huzursuz geçen.

huzursuzca, [huzur-suz-ca] *zf.* **1.** İnsanı biraz huzursuz eder biçimde. **2.** Huzursuz olarak. **3.** *sf.* Huzursuzluktan kaynaklanan.

huzursuzluk, -ğu [huzur-suz-luk] *is.* **1.** Huzursuz olma durumu. **2.** İnsana tedirginlik ve rahatsızlık veren şey. **3.** Huzursuzca davranış.

huzuz, [Ar. ḥaẓẓ > ḫuẓūẓ حظوظ] *(huzu:z) {OsT} is.* İnsanın hoşuna giden şeyler; sevinçler; zevkler; hazlar; memnuniyetler.

huzuzat, [Ar. ḫuẓūẓ > ḫuẓūẓāt حظوظات] *(huzu:za:t) {OsT} is.* İnsanın hoşuna giden şeyler; zevkler; hazlar.

huzzak, [Ar. ḥāẓıḳ > ḫuẓẓāḳ حذاق] *(huzza:k) {OsT} is.* İşinin ehli olanlar; eli uz olanlar.

huzzān, [Ar. ḫāzin > ḫuzzān خزان] *(huzza:n) {OsT} is.* Hazine bekçileri.

huzzar, [Ar. ḥāżır > ḫużżār حضار] *(huzza:r) {OsT} is.* Hazır bulunanlar; seyirciler. 🗗 **huzzār-ı meclis,** *{OsT} Toplantıda bulunanlar; toplantıya katılanlar.*

hüb, [hib / hüb *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *hüb(b)-ük, hüb-ü+bük*

hübbük, -ğü [hüb(b)-ük] *{ağız} is.* **1.** Çavuş kuşu; ibibik. **2.** Düdük. [DS]

hübe, [? hübe] *{ağız} is.* Kulübe. [DS]

hübek, -ği [öbek] *{ağız} is.* Bitki yığını. [DS]

hübnem, [hüb *(yans.)* > hüb-le-m / hüb-ne-m] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hübub, [Ar. hübūb هبوب] *(hübu:b) {OsT} is.* **1.** Rüzgârın esmesi. **2.** Üfleme; üfürme 🗗 **hübüb-i riyāh,** *{OsT} Rüzgârların esmesi.*

hübut, [Ar. hübūṭ هبوط] *(hubu:t) {OsT} is.* **1.** Aşağı inme. **2.** Düşme. **3.** Uyuşma. **hübüt-ı Âdem,** *{OsT} Hz. Âdem'in cennetten yeryüzüne inmesi.*

hübük[2]**, -ğü** [Ar. ḥübük حبك] *{OsT} is.* **1.** Çizgiler. **2.** Samanyolları; galaksiler.

hübük[1]**, -ğü** [ibik / übük] *{ağız} is.* Tarla, ev vb. kenarı; uç kısmı. [DS]

hübür, [? hübür] *{ağız} is.* Dut. [DS]

hübürüklü, [hüb-ür-ük-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) küçük şeyleri abartarak anlatan; mübalağacı. [DS]

hüccab, [Ar. ḥacīb > ḥüccāb حجاب] *(hücca:b) {OsT} is.* **1.** Kapıcılar. **2.** Perdeciler.

hüccac, [Ar. ḥācc > ḥāci > ḥüccāc حجاج] *(hücca:c) {OsT} is.* Hac yolculuğu yapmış olanlar; hacılar.

hüccet, [Ar. ḥüccet حجت] *{OsT} is.* **1.** Bir borç veya yükümlülüğü belirtmek için düzenlenip imzalanan kâğıt; senet. **2.** *man.* Bir önermeyi ispat için kullanılan ve önceden ispatı yapılmış veya doğruluğu kabul edilmiş başka bir önerme; delil; bürhan; belgit. **3.** Bir hükmü içine alan ve eskiden şeriat mahkemesi tarafından verilen belge. **4.** Eskiden bilginlere verilen unvan. **5.** Üç yüz bin hadîsi metin ve kaynakları ile ezbere bilen kişi. **hüccet-i dâfia,** *{OsT} huk. İsteğin reddini gerekli kılan delil.* || **hüccet-i kâsıra,** *{OsT} huk. Kişiye ait olup başkasına bulaşmayan delil.* || **hüccet-i müsbite,** *{OsT} huk. Bir iddiayı ispata yeterli delil.* || **hüccet-i müteaddiye,** *{OsT} huk. Hükmü yalnız taraflara yönelik olmayıp başkaca ilgililere de yönelen delil.* || **hüccet-i zahriye,** *{OsT} huk. Arka yüzünde sebebi yazılı kararın tasdikli sureti.*

hücciyet, [Ar. ḥücciyyet حجيت] *{OsT} is.* Tanık göstermeye yetkili olma.

hücec, [Ar. ḥüccet > ḥücec حجج] *{OsT} is.* Deliller; belgeler. **hücec-i hattiye,** *{OsT} Padişah beratları, mahkeme sicilleri, defterhane kayıtları gibi yazılı belgeler.*

hücekelenmek, [höce-ke-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bilgiçlik taslamak.

hücerat, [Ar. ḥücre > ḥücerāt حجرات] *(hücera:t) {OsT} is.* **1.** Odacıklar. **2.** Sürü konulan yerler; ağıllar; damlar. **3.** Kur'an-ı Kerim'in kırk dokuzuncu suresinin adı. **hücerāt-ı tenāsüliyye,** *{OsT} (Bitki ve hayvanlar için) üreme organı.*

hüceyrat, [Ar. ḥüceyre > ḥüceyrāt حجيرات] *(hüceyra:t) {OsT} is.* **1.** Küçük delikler. **2.** Küçük hücreler; hücrecikler.

hüceyre, [Ar. ḥücre > ḥüceyre حجيره] *{OsT} is.* **1.** Küçük delik. **2.** Küçük hücre; hücrecik.

hücnet, [Ar. ḥücnet حجنت] *{OsT} is.* **1.** Ayıp; kusur. **2.** Sözdeki kabalık; ayıp. **3.** Soyda karışıklık; melezlik. **4.** Bayağılık; aşağılık. **hücnet-i kelām,** *{OsT} Sözün uygunsuzluğu; bayağı anlatım.*

hücra, [Ar. ücrā => hücrā] *(hücra:) {ağız} sf.* Uzak; ıssız, tenha.

hücrat, [Ar. ḥücrāt حجرات] *(hücra:t) {OsT}* is. Gözler; odacıklar; bölmeler.

hücre, [Ar. ḥücre / ḥöcre حجره] *{OsT} is.* **1.** Küçük oda; odacık. **2.** *biy.* Virüsler dışında bütün canlıların özümleme gücüne sahip en küçük morfolojik ve fizyolojik birimi; göze. **3.** Tutuklu veya hükümlülerin tek başlarına kapatıldıkları küçük oda. **4.** Siyasi ve gizli örgütlenmede en küçük birim veya aynı işi yapanların bir arada bulundukları yer. **5.** Eski evlerin oda duvarlarında bulunan kanatsız dolap. **6.** Manastırlarda dünyadan el etek çekerek tapınmaya yönelenlerin kapandıkları yer. **7.** Eski dinlerde din adamlarının kimseye görünmeden yaşadıkları oda. **8.** Medreselerde bir veya iki öğrencinin barınmasına ayrılmış oda. **9.** *tasvf.* Tekke ve zaviyelerde bir veya iki kişinin barınması için ayrılan oda. **10.** Dervişlerin tekkelerde çile doldurdukları oda. **11.** *{ağız}* Küçük sandık. [DS] **12.** *{ağız}* Eski köy evlerinde ocak yanında bulunan, içine küçük şeyler koymaya yarayan oyuklar. [DS] **hücre bilimi,** *biy. Hücrenin yapısı, görevi, çoğalma ve hayatı ile ilgili biyoloji dalı; göze bilimi; sitoloji.* || **hücreler arası,** *Dokularda hücreler arasında yer alan boşluk; gözeler arası.* || **hücreler arası boşluk,** *Hücreler arasında yer alan ve içinde gaz veya salgı ürünleri bulunan boşluk.* || **hücreye çıkmak,** *tasvf. (Mevlevi dervişleri için) mutfak hizmetini tamamlayıp hücreye geçmek.* || **hücre yutarlığı,** *biy. Vücuda giren mikropların hücreler tarafından yutulup yok edilmesi olayı; göze yutarlığı; fagositoz.*

hücresel, [hücre-sel] *sf.* Hücreyle ilgili; hücrevi.

hücrevi, [Ar. ḥücrevī حجروى] *(hücrevi:) {OsT} sf.* **1.** Hücre ile ilgili olan; hücresel. **2.** Hücreye benzer; hücre gibi olan.

hücu, -uu [Ar. hücū' هجوع] *(hücu:) {OsT} is.* Uyku.

hücud, [Ar. hücūd هجود] *(hücu:d) {OsT} is.* Gece az uyuma; uykusuz kalma.

hücul, -lü [Ar. hecl > hücūl هجول] *(hücu:l) {OsT} is.* **1.** Çukurlar. **2.** Uçurumlar.

hücum, [Ar. hücūm هجوم] *(hücu:m) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye veya topluluğa düşmanca saldırma; saldırı. **2.** Bir yere doğru yönelmiş hareket; üşüşme. **3.** Şiddetli ve sert eleştirme; itham. **4.** *spor.* Sayı yapmak amacıyla yapılan ileri akın; hamle. **5.** *as.* Saldıranın düşmana yaklaşmasını sağlayan en son sıçrama hareketi. **6.** *ünl.* İleri! Saldır! **hücuma geçmek,** *Savunma ya da bekleme durumundan çıkıp saldırıya geçmek.* | **hücuma kalkmak,** *Siperden çıkarak düşman üzerine saldırmak.* || **hücuma uğ-**

ramak, *Bir saldırı ile karşılaşmak; saldırıya hedef olmak.*|| **hücum etmek,** *Saldırmak.*|| **hücüm-i dilîrân-ı nîzedâr,** *{OsT} Mızraklı savaşçıların saldırısı.*|| **hücum oyuncusu,** *spor. Futbolda takımın ileri hattında görevlendirilmiş olan oyuncu; forvet.*

hücumbot, [Ar. hücūm + İng. boat] *is. as.* Bir çeşit küçük su üstü savaş gemisi.

hücut, [Ar. vücūd] *{ağız} is.* Vücut. [DS]

hücüb, [Ar. ḥicāb > ḥücüb حجوب] *{OsT} is.* Perdeler; kapılar.

hücürat, [Ar. ḥücürāt حجرات] *(hücüra:t) {OsT} is.* Gözler; odacıklar; bölmeler.

hüçünek, [Far. küçünek] *{eT} is.* → huçunek.

hüda[1], [Ar. hidāyet > hüdā هدى] *(hüda:) {OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterme; doğru yola gitme; hidayet. **2.** Kur'an-ı Kerim.

hüda[2], [Far. ḫudā خدا] *(huda:) is.* → huda.

hüdafet, [Ar. hüdāfet هدافت] *(hüda:fet) {OsT} is.* Etli oluş; semizlik.

hüdam, [Ar. hüdām هدام] *(hüda:m) {OsT} is.* Deniz tutması.

hüdat, [Ar. hüdā > hüdāt هدات] *(hüda.t) {OsT} is.* Doğru yolu gösterenler.

hüddan, [Ar. ḫuddām] *{ağız} is.* Bilgiç. [DS]

hüddede, [? hüd + T. dede] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

hüdhüd, [Ar. hüdhüd هدهد] *{OsT} is.* Süleyman peygamber ile Saba melikesi Belkıs arasında haber getirip götüren efsanevi kuşun adı; hüthüt.

hüdn, [Ar. hüdn هدن] *{OsT} is.* Barış; sulh.

hüdne, [Ar. hüdne هدنه] *{OsT} is.* Savaşçılarla bir karşılaşma yapma.

hüdüb, [Ar. hüdüb هدب] *{OsT} is.* **1.** Kirpik. **2.** Mendil; el sileceği. **3.** Minder kenarlarında bulunan saçak. **4.** Sarık ve feslerde bulunan püskül. **5.** *bot.* Kirpik.

hüdübî, [Ar. hüdübī هدبى] *(hüdübi:) sf.* Kirpiğimsi.

hüdük, -ğü [hödük] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) çok gıdıklanan. **2.** (Kişi için) değersiz. **3.** (Kişi için) ürkek; çekingen. **4.** (Kişi için) ahmak. **5.** *is.* Korku; kuruntu. [DS]

hüdüklemek, [hödük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-l(ü)-yor]* **1.** Korkmak; ürkmek. **2.** Gücüne gitmek; gururuna yedirememek. **3.** *gçl. f.* Kızdırmak; öfkelendirmek. [DS]

hüdüklenmek, [hödük-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkmak; ürkmek. [DS]

hüdüt, [Ar. ḥudūd] *{ağız} is.* Sınır. [DS]

hüggi, [? hüggi] *{ağız} sf.* Kibirli; gururlu. [DS]

hügül, [huğ-ul ?] *{ağız} is.* Tarla ve bostanlara yapılan küçük bekçi kulübesi. [DS]

hüğ, [Ar. kūḥ [Tietze] / *eT* ūġ > üğ / hüğ] *{ağız} is.* **1.** Höyük. **2.** Bostan çardağı. **3.** Mısırı koçanı ile saklamak için çitten yapılan silindirik ambar. [DS]

hüğme, [Ar. ḫayme] *{ağız} is.* Çardak. [DS]

hüğmek, [hüğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Bir kabı alacağından fazla olarak tepeleme doldurmak. **2.** Bir şeyi yığmak; tepe gibi yapmak. [DS]

hükema, [Ar. ḥakīm > ḥükemā' حكماء] *(hükema:) {OsT} is.* Bilim adamları; hakîmler; filozoflar.

hükkam, [Ar. ḥākim > ḥükkām حكام] *(hükka:m) {OsT} is.* Hâkimler; yargıçlar. 🗗 **hukkâm-i adliye,** *{OsT} Adliye hâkimleri.*|| **hükkâm-ı zâbitân,** *{OsT} Sivil ve askerî hükûmet memurları.*

hükle, [Ar. ḥükle حكله] *{OsT} is.* Dil tutukluğu.

hükm, [Ar. ḥükm حكم] *{OsT} is.* → hüküm.

hükmen, [Ar. ḥükm > ḥükmen حكماً] *(hü'kmen) {OsT} zf.* **1.** Hakem kararıyla; hüküm yoluyla. **2.** *spor.* (Maç sonuçları için) hakem kararlarına bağlı olarak.

hükmetme, [Ar. ḥükm + T. et-me] *is.* Egemenliği altında bulundurma eylemi.

hükmetmek, [Ar. ḥükm + T. et-mek] *gçsz. f. [-(d)-er] [-(d)i-yor]* **1.** Egemenliği altında bulundurmak; etkisi altına almak; emir vermek. **2.** Düşünme veya yargılama sonunda bir kişi veya konu üzerinde bir kanıya varmak; karar vermek; fikir yürütmek. **3.** Aklına öyle esmek.

hükmî, [Ar. ḥükmī حكمى] *(hükmi:) {OsT} sf.* Hükümle ilgili; tüzel. 🗗 **hükmî şahsiyet,** *{OsT} Tüzel kişilik.*

hükmolunma, [Ar. ḥükm + ol-un-ma] *is.* Yargıda bulunma ve karar verilme eylemi.

hükmolunmak, [Ar. ḥükm + ol-un-mak] *edil f. [-ur]* Yargıda bulunup karar verilmek.

hükûmat, [Ar. ḥukūmāt حكومات] *(hükû:mat) {OsT} is.* Hükûmetler. 🗗 **hükûmât-ı müttehide,** *{OsT} Birleşmiş hükûmetler.*

hükûmet, [Ar. ḥukūmet حكمت] *(hükû:met) {OsT} is.* **1.** Devletin yürütme görevlerini yerine getiren yetkili organ; bakanlar kurulu. **2.** Ülkenin yönetim kuruluşları. **3.** Devlet yönetimi. **4.** Hükûmet konağı. 🗗 **hükûmet darbesi,** *Bir ülkenin yönetim düzeninde değişiklik yapmak için zora dayanarak yapılan yasa dışı iş.*|| **hükûmet etmek,** *Bir ülkenin yönetimini elinde bulundurmak.*|| **hükûmet-gâh,** *{OsT} Başkent.*|| **hükûmet gibi,** *Her dediğini yaptıran; güçlü.*|| **hükûmet-i âdile,** *{OsT} Adaletli hükûmet.*|| **hükûmet-i adl,** *{OsT} Şer'î mahkemelerde bilirkişi tarafından belirlenen diyet veya tazminat.*|| **hükûmet-i ağniyā,** *{OsT} sosy. Zengin er-*

ki.|| **hükûmet-i âmme,** *{OsT} sosy. El erki; demokratlık.*|| **hükûmet-i avâm,** *{OsT} sosy. El erki; demokratlık.*| **hükûmet-i cumhuriye,** *{OsT} Cumhuriyet hükûmeti.*|| **hükûmeti devirmek,** *Zor kullanarak devlet yönetiminde değişiklik yapmak.*|| **hükûmet-i gayr-i müstakille,** *{OsT} Bağımsız olmayan devlet.*|| **hükûmeti kurmak,** *Başbakan tarafından ülkeyi yönetecek bakanlar kurulu üyelerini seçmek.*|| **hükûmet-i meşrûta,** *{OsT} Meşrutiyetle yönetilen devlet.*|| **hükûmet-i mu'tedilâne,** *{OsT} Ilımlı bir biçimde hüküm sürme.*|| **hükûmet-i müstakile,** *{OsT} Bağımsız devlet yönetimi.*|| **hükûmet-i müstebide,** *{OsT} Baskıcı hükûmet; istibdat yönetimi.*| **hükûmet-i rühâniye,** *{OsT} sosy. Din erki; teokrasi.*|| **hükûmet-i ruhbâniye,** *{OsT} Dinci erki; teokratik yönetim.*|| **hükûmet-i sâbıka,** *{OsT} Eski hükûmet.*|| **hükûmet kapısı,** *Devlet dairesi.*|| **hükûmet konağı,** *{OsT} İllerde vali, ilçelerde kaymakam başta olmak üzere hükûmet görevlilerinin çalıştığı yapı.*| **hükûmet komiseri,** *Toplantı ve gösterilerde, tüzel kişilerin yaptığı genel kurullara devlet adına gözlemci olarak katılan görevli.*|| **hükûmet merkezi,** *Başkent; başşehir.*|| **hükûmet sürmek,** *Ülke yönetimi işlerini bir süre yürütmek.*|| **hükûmetü'l-elem,** *{OsT} 1. Acı bedeli. 2. huk. Yaralanan kimseye çekmiş olduğu ıstırap dolayısıyla verilen ve miktarı bilirkişi tarafından tespit edilen şer'î tazminat.*

hüküm[1], [üğ / ük > hük-üm ?] *{eT} sf.* Yığın hâlinde. [Gabain]

hüküm[2]**, -kmü** [Ar. ḥükm حكم] *{OsT} is.* **1.** Bir kimse, o kimsenin eylemi veya bir olay hakkında edinilen yargı, varılan karar; yargı. **2.** Egemen olma; egemenlik; hâkim olma; hâkimiyet. **3.** Geçerli olma durumu; yaptırım gücü; geçerlilik; önem; değer; kuvvet. **4.** Etkide bulunabilme, kendini gösterebilme gücü; etki; hız; şiddet. **5.** *huk.* Mahkemenin görevini bitiren ve yargıya son veren karar türü. **6.** *man.* İki kavram arasındaki bağlantının konu, yüklem, koşaç gibi üç ayrı kavramla cümle hâlinde bildirilmesi işlemi. **7.** *din.* İslam dinine göre, Kur'an-ı Kerim'de bildirilen ve Allah tarafından konulmuş, değişmez, tartışmasız kararlar. 🗗 **hükm-berdâr,** *{OsT} Buyruklara boyun eğen; hüküm altına giren.*|| **hükm-fermâ,** *{OsT} Hükmü yürürlükte olan; egemenliği devam eden.*|| **hükm-i âdil,** *{OsT} huk. Adaletle verilmiş karar.*|| **hükm-i âlî,** *{OsT} 1. Yüksek karar. 2. Padişahın buyruğu.*| **hükm-i âlîşân,** *{OsT} 1. Şan ve şerefi yüce olan yargı. 2. Padişah buyruğu.*|| **hükm-i cehân-mutâ',** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğdiği karar. 2. Padişah buyruğu.*|| **hükm-i gıyâbî,** *{OsT} huk. Taraflardan biri olmadığı hâlde verilen karar.*|| **hükm-i hakânî,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*| **hükm-i hümâyun,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*|| **hükm-i Karaküşî,** *{OsT} 1. Karakuş kararı. 2. Mantığa aykırı ve mevcut yasalarda yer almayan karar.*|| **hükm-i kazâ,** *{OsT} 1. Kazanın kararı. 2. Her konuda Allah tarafından önceden verilmiş bulunan karar.*|| **hükm-i münif,** *{OsT} 1. Ulu karar. 2. Padişahın buyruğu.*|| **hükm-i nizâmî,** *{OsT} Şer'iye mahkemeleri dışındaki disiplin mahkemelerinin verdiği karar.*|| **hükm-i padşâhî,** *{OsT} Padişahın yazılı buyruğu.*| **hükm-i sultânî,** *{OsT} Padişahın yazılı emri.*| **hükm-i ref'î,** *{OsT} 1. Yüksek karar. 2. Padişahın buyruğu.*|| **hükm-i şer'î,** *{OsT} Şeriatın gereklerine uygun olarak verilmiş karar.*|| **hükm-i şerîf,** *{OsT} Padişahın yazılı emri.*|| **hükm-i ümmehat,** *{OsT} Esas karar.*| **hükm-i vâcibü'l-iz'ân,** *{OsT} 1. Bütün dünyanın boyun eğdiği karar. 2. Padişah emri.*|| **hükm-i vicâhî,** *{OsT} huk. Tarafların hazır bulunduğu sırada verilen karar.*|| **hükm-i vicdânî,** *{OsT} Vicdana ait yargı ve karar.*|| **hükm-i zımnî,** *{OsT} Dolaylı karar.*|| **hükm-keş,** *{OsT} Emre boyun eğen.*|| **hüküm-fermâ,** *{OsT} Hüküm süren.*| **hüküm giymek,** *{OsT} Mahkeme tarafından hakkında cezalandırılma kararı verilmek.*|| **hüküm-nâme,** *{OsT}* → hükümname. || **hüküm sürmek,** *{OsT} 1. Yönetimi elinde bulundurmak; hükümdarlık yapmak. 2. Etkisi, hızı, şiddeti geçmek bilmemek, sürmek. 3. Yaygın olmak.*|| **hüküm yemek,** *{OsT} Mahkûm olmak.*|| **hükmü geçmek,** *{OsT} 1. Etkisi yürürlükte olmak; etkili olmak. 2. (Kişi için) sözü dinlenir, uygulanır olmak. 3. Etkisi kalmamak; yürürlükten kalkmak.*|| el-**hükmü li'l-lâh,** *{OsT} Hüküm Allah'ındır.*|| el-**hükmü li'l-gâlib,** *{OsT} Hüküm verme yetkisi galip gelene aittir.*|| (bir şey) **hükmünde olmak,** *(O şeyin) değerinde, onun yerinde olmak.*|| **hükmü yürümek,** *Etkisi görülmek, devam etmek.*

hükümdar, [Ar. ḥükm + Far. -dār حكمدار] *(hüküm-da:r) {OsT} is.* **1.** Egemen olma ve buyurma yetkisine sahip olan kişi. **2.** Tahta otururak halkı yönetme hak ve yetkisinde bulunan kişi; padişah, kral, hakan gibi devlet başkanı.

hükümdaran, [Ar. ḥükm+Far. -dārān حكمداران] *(hükümda:ra:n) {OsT} is.* Hükümdarlar; padişahlar.

hükümdarane, [Ar. ḥukm + Far. --dārāne حكمدارانه] *(hükümda:ra:ne) {OsT} zf.* Hükümdara yakışır biçimde; hükümdar gibi.

hükümdari, [Ar. ḥukm + Far. -dārī حكمدارى] *(hükümda:ri:) {OsT} sf.* **1.** Hükümdarla ilgili. **2.** *is.* Hükümdarlık.

hükümdarlık, -ğı [hükümdar-lık] *is.* **1.** Hükümdar olma durumu. **2.** Bir hükümdar tarafından yönetilen ülke.

hükümlü, [hüküm-lü] *sf.* Hakkında mahkemece ceza verilmiş olan.

hükümlülük, -ğü [hüküm-lü-lük] *is.* Hakkında mahkemece ceza verilmiş olma durumu.

hükümname, [Ar. ḥükm + Far. nāme حکمنامه] *(hükümna:me) {OsT} is.* **1.** Bir karar ya da hükümdar buyruğu yazılmış kâğıt. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde, sarayın harem dairesinden çıkan ve valide sultan tarafından bir işle görevlendirilen kişilere verilen yazılı emirler.

hükümran, [Ar. ḥükm + Far. -rān *(götüren)* حکمران] *(hükümra:n) {OsT} sf.* **1.** Egemen; hüküm süren; hâkim olan. **2.** *is.* Egemen olma ve buyurma durumunun devam etmesi.

hükümrani, [Ar. hukm + Far. -rānī حکمرانی] *(hükümra:ni:) {OsT} sf.* **1.** Egemen olan kişiyle ilgili olan. **2.** *is.* Egemen olma; hüküm sürme.

hükümranlık, -ğı [hükümran-lık] *is.* **1.** Egemen olma durumu; egemenlik. **2.** *huk.* Egemenliği ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da koruyabilme; devletin dış ilişkilerinde bağımsız olma durumu.

hükümsüz, [hüküm-süz] *sf.* Yürürlüğü olmayan; yürürlükten kalkmış veya kaldırılmış; geçerliliği olmayan; geçersiz; hükmü kalmamış.

hükümsüzlük, -ğü [hüküm-süz-lük] *is.* Hükümsüz; geçersiz olma durumu.

hüküntü, [ürk-mek > ürk-üntü] *{ağız} is.* Korku. [DS]

hüküntürük, -ğü [ürküntü-lük > hüküntürük] *{ağız} is.* **1.** Cesaretsizlik. **2.** Heyecan. [DS]

hül, [huy / ḫüy / hül] *{ağız} is.* Top oyunlarında pas. [DS]

hülam, [Ar. hülām هلام] *(hülâ:m) {OsT} is.* **1.** Hayvanların kemik ve kıkırdak dokularından elde edilen peltemsi madde; jelatin. **2.** Soğuyunca koyulaşan ya da katılaşan şeyler. ◻ **hülām-ı hayvānî,** *{OsT} Kemikten elde edilen tutkal veya jelâtin.*‖ **hülām-ı nebātî,** *{OsT} Bitkisel jelatin.*

hülamî, [Ar. hülāmī هلامی] *(hülâ:mi:) {OsT} sf.* Jelatinli; pektinli; albüminli.

hülamiyat, [Ar. ḫülāmiyāt هلامیات] *(hülâ:miya:t) {OsT} is.* Tutkalımsı veya jelatinli maddeler.

hülasa, [Ar. ḫulāṣa] *(hülâ:sa) {OsT} is.* → hulasa.

hülb, [Ar. hülb هلب] *{OsT} is.* **1.** At ve katır cinsi hayvanların yele ve kuyruklarındaki kalın kıllar. **2.** Kıl fırça; kıl kalem.

hülbe, [? hülbe] *{ağız}* is. Küçük çekmece. [DS]

hülek, -ği [? hülek] *{ağız} is.* Domates. [DS]

hülf, [Ar. ḫavf] *{ağız} is.* Çekingenlik; korku. [DS]

hülhül, [Ar. hülḫül / hüleḫül هلحل] *{OsT} is.* Öldürücü zehir.

hülhülü, [? hülhülü] *{ağız} zf.* **1.** Boş yere; boşuna. **2.** *sf.* Kuruntulu. [DS]

hülle[1], [Ar. ḫulle حله] *{OsT} is. isl. huk.* Boşandıktan sonra tekrar birbiriyle evlenen eşlerin, bu şekilde boşanma ve evlenmelerinin tekrarı ve kadının kocası tarafından üçüncü kez boşanması hâlinde birbirleriyle dördüncü evliliği yapabilmeleri yasaklandığı için, kadının anlaşmalı bir başka erkekle evlendirilmesi ve ertesi gün bu erkek tarafından boşanması biçimindeki hile-i şeriye denilen uygulama.

hülle[2], [Far. külbe] *{ağız} is.* **1.** Sazdan yapılmış kulübe; çardak. **2.** Tandırın hava alması için önüne bırakılan boru şeklindeki boşluk. [DS]

hülleci, [hülle-ci] *is.* **1.** Hülle yapan kişi. **2.** Hülle yapmak amacıyla bir günlüğüne kadınla nikâhlanan ve ertesi günü o kadını boşayan erkek.

hüllembe, [? hüllembe] *{ağız} is.* Kandilin fitil geçirilen başlığı. [DS]

hüllemek, [hül-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Ateş yakmak. [DS]

hüllenmek, [hül-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sallanmak. [DS]

hüller, [hül-le-r] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

hüllüdede, [hül-lü+dede] *{ağız} is.* Yürek; kalp. [DS]

hüllük, -ğü [*eT.* öl > höl-lük] *{ağız} is.* → höllük. [DS]

hüllümek, [hül-lü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* **1.** Acele etmek. **2.** Hoplamak. [DS]

hülpmek, [hülp-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çökmek; yıkılmak. [DS]

hülu, [Far. hülū هلو] *(hülû:) {OsT} is.* Sulu ve lezzetli bir tür şeftali.

hülü[1], [? hülü] *{ağız}* **1.** Yağmur. **2.** Muz fidanlarının ekildiği çukur. [DS]

hülü[2], [Far. hülū] *{ağız} is.* Bir tür şeftali; kızmemesi. [DS]

hülübe, [? hülübe] *{ağız} is.* Kaval. [DS]

hülübeli, [hülübe-li] *{ağız} sf.* (Kişi için) saçı başı, kılığı dağınık; perişan; derbeder. [DS]

hülübesiz, [hülübe-siz] *{ağız} sf.* (Kişi için) sözünden sohbetinden hoşlanılmayan. [DS]

hülübü, [? hülübü] *{ağız} is.* Taze fasulye. [DS]

hülühülü, [hülü+hülü] *{ağız} ünl.* Kınama, ayıplama sözü. [DS]

hülük[1], **-ğü** [hölük] *{ağız} is.* **1.** Bağ çubukları için açılan zukur. **2.** Höllük. [DS]

hülük[2], **-ğü** [? hülük] *{ağız} is.* **1.** Taneleri ayıklanmış mısır koçanı. **2.** Sabun artığı. [DS]

hülülük, -ğü [hülü-lük] *{ağız} is.* Mısır unundan yapılmış bir tür çorba. [DS]

hülülüm, [hülülü-m] *{ağız} ünl.* Neşeli olmayı belirten ünlem. ◻ **hülülüm çekmek,** *{ağız} Neşeyle bağırmak.* [DS]

hülülün, [? hülülün] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hülümek, [öl *(nem)* > öl-ü-mek > hülü-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Islatmak. [DS]

hülün, [? hülün] *{ağız} sf.* (İnsan ya da hayvan için) yavrusuna düşkün olan. [DS]

hülüp, -hü [? hülüp] *{ağız} is.* Toprak çanak. [DS]

hülüşkü, [hülüş-kü] *{ağız} sf.* **1.** (Nesneler için) karmakarışık **2.** Paçavra olmuş. [DS]

hülya, [Yun. melan *(siyah)* + kholé *(safra)* > Ar. mālīḫūlyā] *is.* → hulya.

hüm[1], [ham / höm / hüm *(yans.)*] *is.* Kabaca ve iştahla yemek yerken boğazdan gelen sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hüm-ür-t-le-k*

hüm[2], [hım / him / hom / höm / hum / hüm *(yans.)*] *is.* Burundan solumayı, böylece öfkeyi belli etmeyi, öfkeli seslenme ve konuşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *hüm-ür-tü, hüm-ür-t-le-k*

hüm[3], [? hüm] *{ağız} is.* Korku verme; zorbalık. [DS]

hüma[1], [Ar. hümā هما] *(hüma:) {OsT} zm.* İki kişinin yerini tutan kişi zamiri.

hüma[2], [*eT.* umay / Far. hümā / hümāy هما / همای] *(hüma:) {OsT} is.* **1.** Güvercin büyüklüğünde ve zümrüt yeşili kanatlı, üzerinden geçtiği kimselere mutluluk ve zenginlik getireceğine inanılan mitolojik bir kuş; devlet kuşu. **2.** *ed. folk.* Masal kuşu. **3.** Mutluluk; kutluluk; saadet. **4.** Devlet kuşu; şans. 🗗 **hümâ-pâye,** *{OsT} Derecesi çok yüksek olan.*|| **hümâ-sâye,** *{OsT} Gölgesi dünyaya yayılmış; iyilikleri her tarafı kaplamış.*|| **hümâ-yi heyzâ-i dîn,** *{OsT} Dinin beyaz devlet kuşu; Hz. Muhammed.*|| **hümâ-yi ikhâl,** *{OsT} 1. Devlet kuşu. 2. Yüksek talih; uğur.*|| **hümâ-yi lâ-mekân,** *{OsT} Yersiz hüma; Allah.*||

hümanist, [Fr. humaniste] *is.* **1.** Kendini eski dil ve edebiyatları öğrenmeye adamış bilim adamı. **2.** On beşinci yüzyılda ilk çağın klasik eserlerini canlandıran edebiyatçılara verilen isim. **3.** *fel.* Sistemini insan ve insan ilişkileri üzerine kuran filozof. **4.** *sf.* Bütün insanları ayrım gözetmeksizin seven; insancıl.

hümanistleşme, [hümanist-le-ş-me] *is.* Hümanist durumuna gelme eylemi.

hümanistleşmek, [hümanist-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Hümanist özelliği kazanmak; hümanist olmak.

hümanizm, [Lat. humanus *(insanî)* > Fr. humanisme] *is.* **1.** Yunan ve Latin dillerine dayanan öğretim metodu. **2.** Yöntem ve felsefesini on altıncı yüzyılda Avrupa'da gelişen ilkçağ metinlerinin incelenmesinden alan düşünce akımı. **3.** İnsandaki temel niteliklerin geliştirilmesini amaç edinen zihnî ve felsefî akımların tümü. [ML] **4.** İnsan kişiliğine bütün yönleri ile saygı duyma; insanları sevme ülküsü; insancılık.

hümanizma, [Lat. humanisma] *is.* Hümanizm.

hümayun, [Far. hümā *(kutlu)* > hümāyūn همایون] *(huma:yu:n) {OsT} sf.* **1.** Kutlu; uğurlu; mutlu. **2.** Hükümdar veya padişahla ilgili; padişaha, hükümdara ait. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinde dügâh perdesinde karar kılan bir makam. **4.** *tekst.* Astar olarak kullanılan yumuşak ve iyi cins pamuklu bir dokuma türü. **5.** *{ağız}* Amerikan bezi; patiska. [DS]

hümayunnâme, [Far. hümāyūn-nāme همایونnامه] *(hüma:yu:nna:me) {OsT} is.* Padişahın bir hükümdara göndermiş olduğu mektup.

hümhek, -ği [tümb *(yans.)* > tümb-ek] *{ağız} is.* Höyük. [DS]

hümhül, [? hümbül] *{ağız} sf.* Pis boğaz. [DS]

hümcünmek, [hüm-cü-n-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Dövmeye kalkışmak. [DS]

hümermek, [hüm-er-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Karşı koymak; sırtarmak. [DS]

hümeze, [Ar. hümeze همزه] *{OsT} is.* Şeytani vesvese; şeytanca kuruntu. 🗗 **Hümeze Suresi,** *{OsT} Kur'an-ı Kerim'in 104. suresi.*

hümkürmek[1], [hüm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Ses çıkararak burun temizlemek veya silmek. [DS]

hümkürmek[2], [hüm-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Öfkeli öfkeli söylenmek. [DS]

hümma, [Ar. ḥümmā حمی / حما] *(hümma:) {OsT} is.* **1.** Sıtma. **2.** Hastalık yüzünden vücutta meydana gelen ateş. **3.** Nöbetli hastalık.

hümmen, [Far. gümān [Tietze] => hümmen] *{ağız} is.* Düşünce. [DS]

hümmeyat, [Ar. hümmeyāt حمیات] *(hümmeya:t) {OsT} is.* **1.** Sıtmalar. **2.** Hastalık ateşleri. **3.** Nöbetli hastalıklar.

hümum, [Ar. hemm > hümūm هموم] *(hümu:m) {OsT} is.* Üzüntüler; sıkıntılar; kaygılar.

hümumet, [Ar. hümūmet هموmت] *(hümu:met) {OsT} is.* İleri yaşlılık.

hümürmek[1], [hüm-ür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. [DS]

hümürmek[2], [hüm-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Çorba tasını başa kaldırarak dikip içmek. **2.** Acele yemek. [DS]

hümürtlek[1], **-ği** [hüm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

hümürtlek[2], **-ği** [hüm-ür-t-le-k] *{ağız} is.* Ağaçların ilkbaharda vermiş olduğu taze sürgünler. [DS]

hümürtü, [hüm-ür-tü] *{ağız} is.* Yavaş sesle konuşma. [DS]

hün, [hın / hin / hün *(yans.)*] *is.* Burundan soluk almayı, soluk basıncı ile burun silmeyi ve burundan konuşma sırasında çıkan sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *hün-kür-mek*

hünhet, [Ar. ümmet] *{ağız} is.* Ümmet. [DS]

hüncü, [küncü] *{ağız} is.* Susam. [DS]

hündür, [? hündür] *{ağız} sf.* (Boy ve dağ yüksekliği için) yüksek; uzun. [DS]

hünelmek, [hün-el-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Gelişmek; ilerlemek. [DS]

hüner[1], [Far. hüner هنر] *{OsT} is.* **1.** Beceriklilik; ustalık; maharet; marifet. **2.** Bir sanat ve ustalık gösterisi olarak ortaya çıkan. 🗗 **hüner-dār,** *{OsT} Hüner sahibi.*|| **hüner-fürüş,** *{OsT} Hüner satıcısı.*|| **hüner göstermek,** *Başkalarının yapamayacağı bir işi yapmak; ustalığını ortaya koymak; becerisini sergilemek.*|| **hüner-mend,** *{OsT} Hünerli; becerikli.*|| **hüner-mendān,** *{OsT} Hünerliler; becerikliler.*|| **hüner-mendî,** *{OsT} Hünerlilik; erdemlilik.*|| **hüner-nāme,** *{OsT} Hünerler kitabı.*|| **hünernümā,** *{OsT} Hüner gösteren.*|| **hüner-perver,** *{OsT} Sanatsever.*|| **hüner-perverān,** *{OsT} Hüneri seven ve koruyanlar.*|| **hüner-perverî,** *{OsT} Hünerli oluş; ustalık.*|| **hüner-pîşe,** *{OsT} Hünerli.*|| **hüner satmak,** *{OsT} Sahip olmadığı bir yeteneği, beceriyi varmış gibi göstermeye kalkışmak.*|| **hüner-ver,** *{OsT} İşini bilen; işinin ehli.*|| **hünerverān,** *{OsT} Hünerli kimseler; artistler.*|| **hünerverî,** *{OsT} Hüner sahibi oluş; artistlik.*

hüner[2], [? hüner] *{ağız} is.* Huni. [DS]

hünerli, [hüner-li] *sf.* **1.** Hüneri olan; elinden iş gelen. **2.** Hünerle yapılan; ustalıkla yapılmış.

hünersiz, [hüner-siz] *sf.* **1.** Hüneri olmayan. **2.** Elinden hiçbir iş gelmeyen; beceriksiz. **3.** Yapımında herhangi bir sanat ve ustalık özelliği olmayan; basmakalıp.

hüng, [hang / hank / heng / hıng / hınk / hing / hong / höng / hönk / hun / hüng *(yans.)*] *is.* Kahkahayla ve katıla katıla gülmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *hüng-ür hüngür, hüng-ür-de-mek*

hüngülmeç, -ci [hüng-ül-meç] *{ağız} is.* Tahteravalli. [DS]

hüngür [hüng *(yans.)* > hüng-ür] *is.* Katılarak ağlama sırasında çıkarılan ses. 🗗 **hüngür hüngür,** *(Ağlamak için) yüksek sesle ve hıçkıra hıçkıra.*

hüngürdeme, [hüng-ür-de-me] *is.* Yüksek sesle katılarak ağlama.

hüngürdemek, [hüng-ür-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(ü)-yor]* Yüksek sesle ve katılarak ağlamak.

hüngürtü, [hüng-ür-tü] *is.* Yüksek sesle ve katılarak ağlarken çıkarılan ses.

hünkâr, [Far. ḫünkār خنکار] *(hünkâ:r) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde yalnızca padişahlar için kullanılan unvan; hükümdar; sultan. 🗗 **hünkâr defteri,** *{OsT} tar. Saraydaki erkek ve kadın memurların, hizmetçilerin adlarının yazıldığı defter.*|| **hünkâr gemisi,** *{OsT} dnz. Padişahlara mahsus bir tür baştarda.*|| **hünkâr imamı,** *{OsT} tar. Namazlarda padişahlara imamlık eden kimse.*|| **hünkâr imamı gibi,** *Kendini önemli bir kişiymiş gibi gösteren.*|| **hünkâr kalfası,** *{OsT} tar. Padişahların hizmetlerini gören kadınlara verilen isim.*|| **hünkâr kayığı,** *{OsT} dnz. Padişahların gezme ve ziyaretlerde kullandığı özel kayık.*|| **hünkâr mahfili,** *{OsT} mim. Osmanlı camilerinde padişahların namaz kılmaları için yapılan bölme.*

hünkârbeğendi, [Far. hünkâr + T. beğen-di] *is.* Patlıcan ezmesi.

hünkârî, [Far. ḫünkārī خنکاری] *(hünkâ:ri:) {OsT} sf.* Padişahla ilgili; padişaha ait olan. 🗗 **hünkârî kâğıt,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde sadrazamların padişahlara yazdıkları yazılarda kullandıkları özel ve iyi cins bir kâğıt; arz kâğıdı.*

hünkürmek, [hün *(yans.)* > hün-kür-mek] *{ağız}* → hümkürmek. [DS]

hünmek, [hün-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Yılmak. [DS]

hünnap, -bı [Ar. ʿunnāb عناب] *is. bot.* **1.** Ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç; çiğde, *(Zizyphus jujuba).* **2.** Bu ağacın kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, zeytin iriliğinde, güzün olgunlaşan meyvesi.

hünnapgiller, [hünnap-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi hünnap olan, ayrı taç yapraklı ve iki çeneklilerden sıcak ülkelerde yetişen bir bitki familyası, *(Rhamnacea).*

hünnapsı, [hünnap-sı] *sf.* Hünnaba benzer; hünnap gibi. 🗗 **hünnapsı halka,** *anat. Kürek kemiği üzerindeki çukur çevresinde yer alan ve bu çukurun derinliğini arttırmaya yarayan telsel kıkırdak halka.*

hünnek, -ği [hün(n)-ek] *{ağız} sf.* (Kişi için) gözü korkan; göze alamayan. [DS]

hünsa, [Ar. ḫünṯā خنثى] *(hünsa:) {OsT} sf.* **1.** Hem erkeklik hem de dişilik kromozomları taşıyan; çift cinsiyetli; er dişi; erselik. **2.** Kadın gibi olan erkek; efemine. **3.** *is. bot.* Aynı çiçekte dişi ve erkek organların bulunması durumu. 🗗 **hünsā-i müşkil,** *{OsT} Her iki cinsiyet organını taşımakla birlikte biri diğerinden farklı bir eylemde bulunamayan.*|| **hünsā-i recülî,** *{OsT} Erkeklik fonksiyonları daha çok olan hünsa; erkek hünsa.*|| **hünsā-i nisāî,** *{OsT} Kadınlık fonksiyonları daha çok olan hünsa; dişi hünsa.*

hünsaiyet, [Ar. ḫünṯaiyyet خنثیت/ خنثئیت] *{OsT} is.* Aynı şahısta aynı zamanda hem erkek hem dişilik özelliklerinin bulunması durumu; er dişilik; erselik olma; hünsalık.

hünük[1], **-ğü** [hün-ük] *{ağız} sf.* (Kişi için) sıkılgan. [DS]

hünük[2], **-ğü** [? hünük] *{ağız} is.* İzbe ve kuytu yer; güneş görmeyen yer. [DS]

hünük[3], **-ğü** [hün-ük] *{ağız} sf.* (Su için) ılık. [DS]

hüp, [hop / höp / hup / hüp *(yans.)*] *is.* Atıştıra atıştıra yemek yemeyi, dolu dolu yudumlarla içmeyi ve bu sıradaki kaba ve görgüsüz hareketleri anlatan kök. [Zülfikar] *hüp-le-t-mek, hüp-ü-le-mek*

hüpkürmek, [hüp-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Üflemek. [DS]

hüpleme, [hüp-le-me] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hüplemek, [hüp-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Sıcak çay, kahve gibi içecekleri ses çıkartarak içmek; höpürdetmek. [DS]

hüpletmek, [hüp-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Çabuk içmek. **2.** Yudum yudum içmek. [DS]

hüplümen, [? hüplümen] *{ağız} sf.* Akıllı. [DS]

hüppülüç, -cü [hüp(p)-ül-üç] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

hüpül, [hüp-ül] *{ağız} sf.* (Kişi için) şişman. [DS]

hür, [Ar. ḥarr *(serbet bırakma)* > ḥürr حر] *{OsT} sf.* **1.** Köle olmayan. **2.** Tutsak olmayan. **3.** Hiçbir baskı ve etki olmadan kendi düşüncesine göre eylemlerini seçebilen. **4.** Yabancı bir devlet veya bir gücün baskısı altında bulunmayan; bağımsız; müstakil. **5.** Kanunların ve toplumun kurallarının dışına çıkmadan, hiçbir baskıya uğramadan serbest hareket edebilen; özgür. ◘ **hür dünya,** *Sovyetler Birliği dağılmadan önce Varşova paktı ülkelerine karşılık olarak Nato üyesi gelişmiş ülkelerin kendilerine verdiği isim.*|| **hür düşünce,** *Yalnız insan aklının egemen olduğu, din ve toplum dogmalarının dışında kalan düşünme eylemi; özgür düşünce.*|| **hür düşünceli,** *Baskı ve etkilerden kurtularak yalnızca aklı ile hareket eden; özgür düşünceli.*|| **hür teşebbüs,** *Özel girişim.*

hürde, [? hürde] *{ağız} is.* Eskiden koyun sayısına göre ödenen bir vergi. [DS]

hüre, [Far. kürre] *{ağız} is.* Eşek yavrusu; sıpa. [DS]

hürer, [Ar. hirre > hürer هرر] *{OsT} is.* Dişi kediler.

hüriyet, [Ar. hüviyet] *{ağız} is.* Kimlik belgesi. [DS]

hürle, [? hürle هورله] *(hü:rle) {eAT} is. bot.* Hayvan yemi olarak kullanılan bir tür burçak.

hürlemek, [hür-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* **1.** (Ateş için) birden alev almak. **2.** Birden sinirlenmek. [DS]

hürlük, -ğü [hür-lük] *is.* Hür olma durumu; özgürlük; hürriyet.

hürmet[1], [Ar. ḥürmet حرمت] *{OsT} is.* Bir büyüğe veya değere karşı duyulan saygı; değer verme; itibar etme; ikram; izaz. ◘ **hürmet etmek,** *Saygı duymak; saygılı olmak.*|| **...in hürmetine,** *... in hatırı için; onun hatırını sayarak.*||

hürmet[2], [Ar. ḥürmet حرمت] *{OsT} is.* Şeran haram olma durumu; haramlık; haram oluş. ◘ **hürmet-i galîza,** *{OsT} fıkh. Üç kere üst üste boşandıktan sonra kadın ve erkek arasında bir daha evlenmeyi yasaklayan haramlık.*|| **hürmet-i hafife,** *{OsT} fıkh. Birinci ve ikinci boşanma dolayısıyla eskiden karı koca olan kadın ve erkek arasındaki haramlık.*|| **hürmet-i hafiye,** *{OsT} fıkh. Boşanma dolayısıyla kadının eski kocasına haram oluşu.*|| **hürmet-i raza,** *{OsT} fıkh. Bir çocuğa süt verilmesinden dolayı evlenmeyi yasak kılan haramlık.*|| **hürmet-i musâhere,** *{OsT} fıkh. Evlenme dolayısıyla eşlerin bazı yakınları arasında oluşan haramlık.*|| **hürmet-i muvakkate,** *{OsT} fıkh. Eşler arasında geçici bir süre olan haramlık.*|| **hürmet-i müebbede,** *{OsT} fıkh. Nikâhı sürekli yasaklanan kadınlarda olduğu gibi ebedî olarak haram oluş.*

hürmeten, [Ar. ḥürmeten حرمةً] *(hürme'ten) {OsT} zf.* Saygı olsun diye; saygı gereği olarak.

hürmetkâr, [Ar. ḥürmet + Far. kār حرمتكار] *{OsT} sf.* Saygı gösteren; saygılı olmasını bilen; saygılı.

hürmetkârane, [Ar. ḥürmet + Far. -kārāne حرمتكارانه] *(hürmetkâra:ne) {OsT} zf.* Saygılı olarak; hürmet göstererek.

hürmetkârlık, [hürmetkâr-lık] *is.* Saygılı olma durumu.

hürmetli, [hürmet-li] *sf.* Saygı gösteren; saygı duyan; saygılı; hürmetkâr.

hürmetlice, [hürmet-li-ce] *sf.* Oldukça büyük.

hürmetsiz, [hürmet-siz] *sf.* Saygı göstermeyen; saygısız.

hürmetsizlik, -ği [hürmet-siz-lik] *is.* Saygısız olma durumu; saygısızlık.

hürp, [hörp / hürp *(yans.)*] *is.* Kaba ve görgüsüz biçimde yeme ve içme anlatan kök. [Zülfikar] *hürp-ü-le-mek, hürp-üt-mek*

hürpülemek, [hürp-ü-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* → hüplemek. [DS]

hürpüm, [hürp-üm] *{ağız} is.* Yudum. [DS]

hürpütmek, [hürp-üt-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* → hüplemek. [DS]

hürre, [Ar. ḥürr > ḥürre حره] *{OsT} is.* Hür kadın; köle veya cariye olmayan kadın. ◘ **hürre-i mükellefe,** *{OsT} Rüştüne ermiş kadınlar.*

hürriyet, [Ar. ḥürr > ḥürriyet حريت] *{OsT} is.* **1.** Herhangi bir baskı, zorlama ve sınırlama olmama durumu; özgürlük. **2.** Hiçbir yabancı ülkenin baskı ve etkisi altında bulunmayan devletin durumu; bağımsızlık; istiklal. **3.** Tutsak olmayan kimsenin durumu. **4.** *huk.* Yasak edilmeyen her şeyi yapabilme gücü; yasaklayıcı veya kısıtlayıcı kurallar dışında kendi kararını kendisi verebilme ve bu karara göre davranabilme durumu. **5.** Engellenmeden dilediğini yapabilme gücü. **6.** Kişilere tanınan ve belli bir alanda hareket serbestliği veren hakların tümü. **7.** (Nesneler için) fiziksel bir engel ve zorlama yokluğu. ◘ **hürriyet-i bedeniye,** *Kişisel özgürlük.*‖ **hürriyet-i ma'neviye,** *{OsT} İnanç, vicdan ve düşünce özgürlüğü.*‖ **hürriyeti seçmek,** *(Tutsak için) baskıdan kurtulmak ve özgürlüğü elde etmek için girişimde bulunarak özgür duruma gelmek.*|| **hürriyet kilimi,** *{ağız} Afşar kilimlerinden biri.* [DS]

hürriyetçi, [hürriyet-çi] *sf.* Siyasi ve düşünce alanında hürriyeti savunan kimse; hürriyet yanlısı; özgürlükçü.

hürriyetçilik, -ği [hürriyet-çi-lik] *is.* Hürriyetçi olma durumu; özgürlükçülük.

hürriyetperver, [Ar. ḥürriyet+Far. perver حریت پرور] *{OsT} is.* Hürriyet taraftarı olan; hürriyetine düşkün olan; özgürlükçü.

hürriyetperveran, [Ar. ḥürriyet+Far. perevrān حریت پروران] *(hürriyetpervera:n) {OsT} is.* Hürriyetseverler.

hürriyetperverane, [Ar. hürriyet + Far. perverāne حریت پرورانه] *(hürriyetpervera:ne) {OsT} zf.* Hürriyetine düşkün olana yakışır biçimde.

hürriyetperverlik, [hürriyetperver-lik] *is.* Hürriyetine düşkün olma durumu; hürriyet taraftarı olma durumu; özgürlükçülük.

hürriyetsiz, [hürriyet-siz] *sf.* Hürriyeti olmayan; köle; tutsak; özgür olmayan.

hürriyetsizlik, -ği [hürriyet-siz-lik] *is.* Hürriyeti olmama durumu; kölelik; tutsaklık; özgürlüksüzlük.

hürset, [Ar. furṣat] *{ağız} is.* Fırsat. ⊟ **hürset yesiri,** *{ağız} Fırsatçı.* [DS]

hürtük, -ğü [kür(ü)t-ük] *{ağız} is.* Çığ. [DS]

hürü, [Ar. ḥūr > ḥūrī حوری] *(hu:ri:) {eAT} is.* Huri.

hürüş, [? hürüş] *{ağız} is.* **1.** Ağaç dibine dökülmüş çürük meyve. **2.** Hoşaf. [DS]

hürüşmek, [hür-üş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ür]* Yarışarak düşmanlığı sürdürmek. [DS]

hürya, [hurra ? / hürya *(yans.)*] *(hü'rya) zf.* Hep birden; cümbür cemaat; kalabalık bir şekilde. ⊟ **hürya etmek,** *(Bir yerden çıkarken veya bir yere girerken) birden atılmak, koşuşmak; hücum etmek.*

hürye, [bür-ge > hürge / hürye ?] *{ağız} is.* Deriden yapılmış yiyecek çantası; dağarcık. [DS]

hüs, [hös / hüs *(yans.)*] *is.* Binek hayvanlarını durdurma, kovalama, susturma ve yürütmek ya da çiftleştirmek için kışkırtma ünlemi. *hüs-mek, hüs(s)-ük-le-mek*

hüsam, [Ar. ḥüsām حسام] *{OsT} is.* İyi bilenmiş, keskin kılıç. ⊟ **hüsāmü'd-dîn,** *{OsT}* → hüsamettin.

hüsamettin, [Ar. ḥüsāme'd-dīn حسام الدین] *{OsT} is.* Dinin keskin kılıcı.

hüsar, [Ar. ḫosār خسار] *(hüsa:r) {OsT} is.* Atlı Alman askeri.

hüseyn, [Ar. ḥüseyn حسین] *{OsT} is.* Küçük sevgili.

hüseynî, [Ar. ḥuseynī حسینی] *(hüseyni:) {OsT} is.* **1.** Eskiden kadın elbiselerini süslemekte kullanılan ipek, yün veya pamuk şerit vb. **2.** *müz.* Klasik Türk musikisinde dügâh perdesinde karar kılan basit bir makam. **3.** Türk müziğinde mi notası.

hüseyniaşiran, [Ar. hüseynī-ʿaşīrān حسینی عشیران] *(hüseyni:aşi:ra:n) {OsT} is. müz.* Türk müziğinden birleşik bir makam.

hüsmek, [kös-mek > hüs-mek / hös-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Susmak. [DS]

hüssük, -ğü [hüs(s)-ük] *{ağız} is.* Söğüt dalı kabuğundan yapılma düdük. [DS]

hüssüklemek, [hüs(s)-ük-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü)-yor]* Öküzü üvendire ile dürtmek. [DS]

hüsn, [Ar. ḥüsn / ḥüsün حسن] *{OsT} sf.* **1.** Göze hoş ve güzel görünen; duyuları okşayan; iyi; güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** Her türlü kusurdan uzak olma; tamlık; olgunluk. ⊟ **hüsn-āmîz,** *{OsT} 1. Güzellikle yoğrulmuş; çok güzel. 2. Bir tür lale.*‖ **hüsn-āver,** *{OsT} Güzellik artırıcı.*‖ **hüsn-ābād,** *{OsT} İyi davranışlar; naziklik.*‖ **hüsn-i ādāb,** *{OsT} Güzel terbiye; güzel görgü.*‖ **hüsn-i ahlāk,** *{OsT} Ahlak güzelliği; dürüstlük.*‖ **hüsn-i ākıbet,** *{OsT} Güzel ve mutlu son.*‖ **hüsn-i beyān,** *{OsT} İfade güzelliği.*‖ **hüsn-i cîret,** *{OsT} İyi ve güzel komşuluk.*‖ **hüsn-i endām,** *{OsT} Vücut, beden güzelliği.*‖ **hüsn-i hāl,** *{OsT}* → hüsnühâl.‖ **hüsn-i hāl varakası,** *{OsT}* → hüsnühâl kâğıdı.‖ **hüsn-i hareket,** *{OsT} İyi ve güzel davranış.*‖ **hüsn-i hat,** *{OsT}* → hüsnühat.‖ **hüsn-i hisāl,** *{OsT} İyi huylar.*‖ **hüsn-i hitām,** *{OsT} İyi sona erme.*‖ **hüsn-i hizmet,** *{OsT} İyi iş görme.*‖ **hüsn-i hulk,** *{OsT} İyi huy, iyi karakter.*‖ **hüsn-i ibāret,** *{OsT} Güzel hazırlanmış metin.*‖ **hüsn-i ibtidā',** *{OsT} ed. Bir kitabın baş tarafına konulan o kitabın içindekileri özetleyen güzel sözler.*‖ **hüsn-i idāre,** *{OsT} İyi yönetim.*‖ **hüsn-i imtizaç,** *{OsT} Başkaları ile uyuşma; iyi geçinme; bağdaşma.*‖ **hüsn-i insicam,** *{OsT} Düzgün ve akıcı üslup.*‖ **hüsn-i inşād,** *{OsT} 1. ed. Güzel okuma. 2. Güzel konuşma. 3. Bir dili güzel söyleme sanatı.*‖ **hüsn-i intizām,** *{OsT} Düzenlilik; iyi düzen.*‖ **hüsn-i isti'māl,** *{OsT} İyi kullanma.*‖ **hüsn-i i'tibār,** *{OsT} İyi itibar gösterme; çok değer verme; iltifat etme.*‖ **hüsn-i i'tikād,** *{OsT} Tam inanç.*‖ **hüsn-i kabūl,** *{OsT}* → hüsnükabul.‖ **hüsn-i lika',** *{OsT} Yüz güzelliği.*‖ **hüsn-i makal,** *{OsT} Söz güzelliği.*‖ **hüsn-i makta',** *ed. Bir gazelde son beyitten önceki beyit.*‖ **hüsn-i ma'nevî,** *{OsT} İç güzelliği.* ‖ **hüsn-i matla',** *{OsT} ed. Bir gazelde ikinci beyte verilen ad.*‖ **hüsn-i matleb,** *{OsT} 1. Konuya güzel giriş. 2. Bir isteğe güzel başlangıç yapma. 3. (Konuşmada) isteği ifadeye güzel biçimde başlama.*‖ **hüsn-i meyelān,** *{OsT} Sevgi güzelliği.*‖ **hüsn-i muāmele,** *{OsT} İyi davranma.*‖ **hüsn-i muāşeret,** *{OsT} İyi davranış.*‖ **hüsn-i nazar,** *{OsT} Takdir etme; övme.*‖ **hüsn-i netîce,** *{OsT} İyi sonuç.*‖ **hüsn-i niyet,** *{OsT} İyi niyet.*‖ **hüsn-i re'y,** *{OsT} Sağlam ve köklü görüş; iyi kanaat.*‖ **hüsn-i sadā,** *{OsT} 1. Ses güzelliği. 2. Güzel ses.*‖ **hüsn-i süret,** *{OsT} 1. Yüz güzelliği. 2. Güzel yüz.*‖ **hüsn-i sürî,** *{OsT} Dış görünüşe ait güzellik.*‖ **hüsn-i sülūk,** *{OsT} Namusluluk; dürüstlük.*‖ **hüsn-i şöhret,** *{OsT} İyi tanınma.*‖ **hüsn-i tabîat,** *{OsT} İyi zevklere sahip olma.*‖ **hüsn-i ta'bir,** *{OsT} Söyleyiş güzelliği.*‖ **hüsn-i**

tahallus, *{OsT} ed. Olağan bir şeyin oluşunu hayalden güzel bir sebebe bağlama; hüsn-i talil.*|| **hüsn-i takvim,** *{OsT} 1. En mükemmel ve doğru düzen ve yol. 2. En güzel ve mükemmel biçimde yaratılmış olan insan.*|| **hüsn-i tâlil,** *{OsT} ed. Bir şiirde iki ayrı kavram ve olay arasında en güzel bağlantıyı kurma sanatı.*|| **hüsn-i tedbîr,** *{OsT} Yerinde ve hesaplıca alınmış tedbir.*|| **hüsn-i tefsîr,** *{OsT} İyiye yorma; yerinde yorum.*|| **hüsn-i telâkkî,** *{OsT}* → hüsn-i telakki.|| **hüsn-i tesâdüf,** *{OsT} Mutlu rastlantı.*|| **hüsn-i te'sîr,** *{OsT} İyi etki; güzel etki.*|| **hüsn-i teveccüh,** *{OsT} 1. İyi muamele; iyi niyet. 2. Sevgi ile karışık beğenme.*|| **hüsn-i zan,** *{OsT} Bir kimse hakkında iyi zanda bulunma; iyi kanaat sahibi olma.*|| **hüsn ü ân,** *{OsT} Güzellik ve zarafet.*|| **hüsn ü aşk,** *{OsT} Güzellik ve aşk.*|| **hüsn ü kubh,** *1. Güzellik ve çirkinlik. 2. Hanefî fıkhının en önemli konularından biri.*|| **hüsn ü letâfet,** *{OsT} Güzellik ve hoşluk.*

hüsna, [Ar. ḥüsn > ḥüsnā حسنا] *(hüsna:) {OsT} sf.* Çok güzel; en güzel.

hüsnî, [Ar. ḥüsnī حسنى] *(hüsni:) {OsT} sf.* Güzellikle ilgili; güzelliğe ait.

hüsniyat, [Ar. ḥüsnīyāt حسنيات] *(hüsni:ya:t) {OsT} is.* Güzel olan işler.

hüsniye, [Ar. ḥüsnīyye حسنيه] *(hüsni:ye) {OsT} sf.* Güzellikle ilgili; güzelliğe ait.

hüsnühâl, -li [Ar. ḥüsn-i ḥāl حسن حال] *(hü'snüha:l) {OsT} is.* Bir kimsenin yaşayışında yasaya aykırı davranış ile toplum kuralları bakımından uygunsuz tutum olmaması durumu; iyi hâl. 🗗 **hüsnühâl kâğıdı,** *Bir kimsenin yaşayışında kötü bir durum olmadığını, doğru ve dürüst bir kimse olduğunu belirten belge; iyi hâl kâğıdı; hüsn-i hâl varakası.*

hüsnühat, -ttı [Ar. ḥüsn-i ḫaṭṭ حسن خط] *(hü'snühat) {OsT} is.* Güzel yazı sanatı.

hüsnükabul, -lü [Ar. ḥüsn ü ḳabūl *(güzellik ve kabul)* حسن قبول] *(hü'snükabu:l) {OsT} is.* İyi karşılama; güler yüz gösterme. 🗗 **hüsnükabul göstermek,** *Gelen birisini güler yüzle ve nazik bir şekilde karşılamak; güler yüz göstermek.*

hüsnükuruntu, [Ar. ḥüsn-i +T. kuruntu حسن قورونتو] *(hü'snükuruntu) {OsT} is.* Herhangi bir art niyet gütmeksizin bir olayı veya durumu kendi lehine ve iyiye yorumlama.

hüsnüniyet, [Ar. ḥüsn-i niyyet حسن نيت] *(hü'snüniyet) {OsT} is.* Bir kişi veya konu hakkında hiçbir kötü düşünce ve niyet taşımama; iyi niyet; yürek temizliği;

hüsnütelakki, [Ar. ḥüsn-i telākkī حسن تلاقى] *(k'ler kalın söylenir, hü'snütelâkki:) {OsT} is.* Bir durumu veya olayı iyi karşılama; iyiye yorma; olumsuz bulmama.

hüsnüyusuf, [Ar. ḥüsn-i yūsuf حسن يوسف] *(hü'snüyusuf) {OsT} is. bot.* Karanfilgillerden bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir tür karanfil; kır karanfili, *(Dianthus barbatus).*

hüsr, [Ar. ḫüsr خسر] *{OsT} is.* **1.** Zarar; kayıp. **2.** Soyut ve somut kayıplar karşısında duyulan şiddetli acı.

hüsran, [Ar. ḫüsr > ḫüsrān خسران] *(hüsra:n) {OsT} is.* **1.** Zarar; ziyan; kayıp. **2.** Beklenilen şeyin elde edilememesinden duyulan acı; mahrum kalma; yoksunluk. **3.** Bir olay karşısında duyulan güçlü üzüntü, acı. 🗗 **hüsrana uğramak,** *Yapılan bir iş veya girişimden beklenilen sonucun elde edilememesi yüzünden büyük üzüntü duymak; çok üzülmek.*

hüsrev, [Far. ḫusrev خسرو] *{OsT} is.* Hükümdar; şah; padişah; sultan; kağan.

hüsrevan, [Far. ḫusrevān خسروان] *(hüsreva:n) {OsT} is.* Güçlü padişahlar; güçlü sultanlar.

hüsrevane, [Far. ḫusrevāne خسروانه] *(hüsreva:ne) {OsT} sf.* ve *zf.* **1.** Hükümdara yakışır biçimde; hükümdarca; hükümdar gibi. **2.** (H büyük yazılır) meşhur Pers hükümdarlarından Hüsrev'e benzer nitelikte.

hüsrevani, [Far. ḫusrevānī خسروانى] *(hüsreva:ni:) {OsT} sf.* Hükümdarlara layık görülecek kadar güzel, hoş.

hüsrevî, [Far. ḫusrevī خسروى] *(hüsrevi:) {OsT} is.* Hükümdarlık; padişahlık; sultanlık.

hüsüm, [küs-üm / Ar. ḫuṣum *(düşmanlar)*] *{ağız} is.* Kin. [DS]

hüsün, -snü [Ar. ḥüsn / ḥüsün حسن] *{OsT} sf.* **1.** Göze hoş ve güzel görünen; duyuları okşayan; iyi; güzel. **2.** *is.* Güzellik; iyilik. **3.** Her türlü kusurdan uzak olma; tamlık; olgunluk. 🗗 → hüsn.

hüsür, [? hüsür] *{ağız} is.* **1.** Keçi kılı veya koyun yününün iyisi alındıktan sonra geri kalan döküntüsü. **2.** . Pamuğun kötü kısmı. **3.** Bir şeyin kötüsü; döküntüsü. **4.** *sf.* Çok küçük; gerektiği gibi gelişememiş. [DS]

hüş, [höş / hüş *(yans.)*] *is.* Hayvanları, özellikle köpekleri, kovalama, durdurma, kışkırtma ünlemi. *hüş-ük-tür-mek*

hüşgü, [Yun. fuski] *{ağız} is.* **1.** Gübre. **2.** Çöplük; gübrelik. **3.** Olgunlaşmamış meyve. [DS] 🗗 **hüşgü etmek,** *{ağız} Alt üst etmek; karıştırmak.* [DS]

hüşhüş, [hüş+hüş] *{ağız} is.* **1.** Aptal; salak. **2.** Yolsuz cinsel ilişkilere arabuluculuk eden. [DS]

hüşhüşlemek, [hüş+hüş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ü) -yor]* Aldatmak; avutmak. [DS]

hüşke, [? hüşke] *{ağız} is.* **1.** Meyvelerin yenilmeyen kısmı. **2.** Suyu sıkılmış üzüm posası. [DS]

hüşkü, [? hüşkü] *{ağız} sf.* **1.** (Meyve için) buruşmuş, çürümüş, işe yaramayan. **2.** *is.* Paçavra. [DS]

hüşküre, [Yun. ksystra *(rende, kaşağı)* > Far. küştere کشتره => hüşküre] *{ağız} is.* Marangoz rendesi. [DS]

hüşlemek, [hüş-le-mek / hoş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(ü)-yor]* Köpeği kışkırtmak. [DS]

hüşüktürmek, [hüş-ük-tür-mek] *{eAT.} gçl. f. [-ür]* Kışkırtmak.

hüşüm, [hüş-üm] *{ağız} is.* Kuşku; kuruntu; korku. [DS]

hüşümlenmek, [hüşüm-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ür]* Ürkmek; korkmak; kuşkulanmak. [DS]

hüşüntü, [hüşün-tü] *{ağız} is.* Rendeden dökülen kırıntı; rende talaşı. [DS]

hüşür, [hüş-ür ?] *{ağız} is.* Meyve, sebze küspesi. [DS]

hüşüş, [hüş-üş] *{ağız} is.* Söz getirip götüren. [DS]

hüşyar, [Ar. hüşyār هشیار] *(hüşya:r) {OsT} sf.* Aklı başında; akıllı uslu.

hüşyarane, [Far. hüşyārāne هشیارانه] *(hüşya:ra:ne) {OsT} zf.* Akıllıca; akıllı gibi.

hüşyari, [Far. hüşyārī هشیاری] *(hüşya:ri:) {OsT} is.* Akıllılık.

Hüt, [Ar. ʿuhud عهود > T. hüt] *{OsT} is.* Çok şişmiş, kabarmış nesneleri anlatırken kullanılan, kendisine benzetilen Uhut dağı. 🗗 **Hüt dağı gibi şişmek,** *Çok güzel kabarmak; çok şişmek.*

hütaf, [Ar. hütāf هتاف] *(hüta:f) {OsT} is.* Seslenme; çağırma.

hütame, [Ar. hütāme هتامه] *(hüta:me) {OsT} is.* Kırpıntı; kesinti; yonga.

hüthüt, [Ar. hüdhüd هدهد] *{OsT} is. zool.* **1.** Gök kuzgunumsular takımının çavuş kuşugiller familyasından, geniş siyah ve beyaz çizgili, kızılımsı renkli, başında iri bir tepelik bulunan, eski dünyanın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşayan, yuvasını ağaç kovuklarına yapan böcekçil bir kuş; çavuş kuşu; ibibik, *(Upupa epops)* **2.** Hüdhüd.

hütlü, [hüt-lü] *{ağız} sf.* (Kişi için) ağırbaşlı. [DS]

hütr, [Ar. hütr هتر] *{OsT} is.* Budalalık; ahmaklık; aptallık.

hüttak, [Ar. hātik > hüttāk هتاك] *(hütta:k) {OsT} is.* **1.** Yırtanlar; yırtıcılar. **2.** Bozanlar; bozucular.

hütul, -lü [Ar. hütül هتول] *(hütu:l) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hütum, [Ar. hütüm هتوم] *(hütu:m) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hütun, [Ar. hütūn هتون] *(hütu:n) {OsT} is.* Sürekli yağmur yağma.

hüvam, [Ar. hüvām هوام] *(hüva:m) {OsT} is.* Hayranlık durumu; hayran oluş.

hüve, [Ar. hüve هو] *{OsT} zm.* **1.** Teklik üçüncü kişi zamiri; o. **2.** *tasvf.* Allah. 🗗 **hüve hüvesine,** *Tamı tamına.*‖ **hüvesi hüvesine,** *Tamı tamına.*

hüvelbaki, [Ar. hüve'l-bāḳī هوالباقی] *(hü'velba:ki:) {OsT} is.* Çoğunlukla mezar taşlarına yazılan ve Allah'ı kasıtla *"Kalıcı yalnız odur."* anlamındaki sözce.

hüveyda, [Far. hüveydā هویدا] *(hüveyda:) {OsT} sf.* Açıkça belli olan; apaçık; besbelli.

hüveyza, [Ar. hüveyża هویضا] *(hüveyza:) {OsT} is.* **1.** İshal. **2.** Kolera sürgünü.

hüviyet, [Ar. hüve > *OsT* hüviyyet هویت] *{OsT} is.* **1.** Bir şeyin aslı; gerçek; hakikat. **2.** Bir kişinin kimliği. **3.** Öz benlik; kişilik. **4.** Kimlik belgesi. **5.** *tasvf.* İlahî özellik; doğa üstü güç. **6.** *müz.* Bir makam dizisindeki seslerin tiz veya pes taraflarında bulunan seslerce sınırlandırılmış oluşları; sesin kendisi. 🗗 **hüviyet cüzdanı,** *Kimlik belgesi.*‖ **hüviyetini ispat etmek,** *Kimliğini, kim olduğunu yetkili kişi veya makama inandırıcı biçimde açıklayabilmek.*

hüy[1], [hay / hey / hiy / höğ / höy / hüy *(yans.)*] *is.* Haykırma, bağırma anlatan kök. [Zülfikar] *hüy-kürmek, hüy-kür-ü*

hüy[2], [hüy] *{ağız} is.* Top oyunlarında verilen pas. [DS]

hüykürmek, [hüy-kür-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zikir esnasında bağırmak. [DS]

hüykürü, [hüy-kür-ü] *{ağız} is.* Zikir. [DS]

hüylümek, [hüy-lü-mek / hül-lü-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ür]* Zıplamak; hoplamak. [DS]

hüyam, [Ar. hüyām هیام] *(hüya:m) {OsT} is.* Azgınlık. 🗗 **hüyām-ı rahm,** *Kadınlarda şehvet azgınlığı.*

hüyyam, [Ar. hāim > hüyyām هیام] *(hüyya:m) {OsT} is.* Sevgiden şaşırmış olanlar.

hüyük, -ğü [höyük] *{ağız} is.* **1.** Höyük. **2.** Piramit gibi yığılmış ekin sapı. **3.** Tarladaki taş yığınları. [DS] 🗗 **hüyük kesilmek,** *{ağız} Taş kesilmek.* [DS]

hüyükmek, [hüy-ük-mek / höy-ük-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Küçük tepeler üzerinden çevreyi gözetlemek, [DS]

hüzal, -li [Ar. hüzāl هزال] *(hüza:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık. 🗗 **hüzāl-i asabî,** *tıp. Sinir bozukluğu yüzünden vücutta beliren titreklik.*

hüzema, [Ar. ḥüzemā حزما] *(hüzema:) {OsT} is.* İhtiyatlı kimseler; tedbirliler.

hüzi, [Ar. hüzī هزی] *(hüzi:) {OsT} is.* Kedi yavrusu.

hüzme, [? hızına / hırızma] *{ağız} is.* Hızıma. [DS]

hüzmün, [? hüzmün] *{ağız} is.* Patates. [DS]

hüzn, [Ar. ḥüzn حزن] *{OsT} is.* → hüzün. **hüzn-ālūd,** *{OsT} Hüzün bulaşmış; hüzünlü; kederli; tasalı.* || **hüzn-āmîz,** *{OsT} Hüzün karışık.* || **hüzn-āver,** *Hüzün getiren; kederlendiren.* || **hüzn-efzā,** *{OsT} Hüzün artıran.* || **hüzn-engîz,** *{OsT} Hüzün koparan; hüzün veren.*

hüzul, -lü [Ar. hüzūl هزول] *(hüzu:l) {OsT} is.* Zayıflık; arıklık; bitkinlik.

hüzün, -znü [Ar. hüzn حزن] *{OsT} is.* **1.** Üzüntü; iç sıkıntısı; keder; gönül üzgünlüğü. **2.** *tasvf.* Sevince ulaşabilmek için aşılması gerekli, Allah'tan ayrı kaldığı için gönlünde derin acı duyma basamağı.

hüzünlendirme, [hüzün-le-n-dir-me] *is.* Üzüntü duymasına, hüzünlenmesine sebep olma.

hüzünlendirmek, [hüzün-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinin üzüntü duymasına neden olmak; hüzünlü duruma getirmek.

hüzünleniş, [hüzün-len-iş] *is.* Hüzünlenmek eylemi veya biçimi.

hüzünlenme, [hüzün-le-n-me] *is.* Hüzünlü duruma gelme.

hüzünlenmek, [hüzün-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Hüzünlü duruma gelmek; üzülmek; kederlenmek; üzüntü duymak; tasalanmak.

hüzünlü, [hüzün-lü] *sf.* **1.** Üzüntüsü olan; kederli; tasalı. **2.** Gönle sıkıntı veren; üzüntüye yol açan.

hüzzam. [Ar. huzām هزام] *(hüzza:m) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde segâh perdesinde birleşik bir makam.

hvişţim, [? ḫᵛişţim] *{eT} is.* Öğretmen; muallim; öğretici. [EUTS]

ÖTÜKEN TÜRKÇE SÖZLÜK

ı, [I / ı] *(ı:) is.* Latin asıllı Türk alfabesinin on birinci harfidir. Ses olarak kalın (art), dar ve düz bir ünlüyü karşılar.

-ı-[1], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-ı-[2], [-ı- / -i- / -ü- / -u-] *yap. e.* Fiilden fiil türeten ek. Fiile devamlılık veya tekrar kavramı katarak yeni fiiller türetir: *kazımak, sürümek, sancımak, taşımak, {eT} (aynı), eş-ü-mek (örtmek).*

-ı-[3], [-ı- / -i- / -ü- / -u-] *yap. e.* Fiilden zarf yapan ek. Birleşik fiillerden tezlik bildiren *vermek* fiili ile asıl fiil arasına girer: *biçivermek, yazıvermek, düşüvermek, tutuvermek.*

-ı-[4], [-i- / -u- / -ü-] *{eT} {eAT} yap. e.* İsimden fiil yapma eki. Geçişsiz fiiller türetir. *bay-ı-mak (zengin olmak), yaş-u-mak > ış-ı-mak,. kak-ı-mak.*

-ı[1], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *{eAT} yap. e.* → -a.

-ı[2], [-ı / -i / -u / -ü; -s-i / -s-ı / -s-u / -s-ü] *çek. e.* İyelik eki. Getirildikleri isme, ilgi, aitlik, sahiplik kavramları katan ve ismi isme bağlayan tekil üçüncü kişi iyelik eki; *{eT} {eAT} (aynı): çınar ağacı, (onun) ağacı, ısı kaynağı, eğitim bilimi, okulun bahçesi, (onun) bahçesi, babası, ordusu.*

-ı[3], [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *çek. e.* Belirtme durum eki. İsmi çekimli fiile veya cümledeki fiilimsilere bağlayan isim çekim ekidir; yükleme durumu eki. İsmin hal eki; ad durum eki. -i hali eki; *{eT} (aynı): evi, okulu, yaylayı, çiçeği.*

-ı[4], [*eT.* -ıg > -i / -ü / -u] *yap. e.* **1.** Fiilden isim türeten işlek bir ek. Tamamlanmış bir işin sonucu veya ürünü kavramı katarak isimler türetir: *örtü, yakı, takı, yapı, çatı, sürü, ölü, ütü.* **2.** Belirli bir amaçla yapılmış olanı veya bir işin sonucunu ifade eden isimler türetir: *sayı, çeki, ölçü, doğu, açı, dizi, başarı, batı, çağrı, oku, yatı, gezi.* **3.** [-ı / -i] *{eT}* Fiilden isim yapma ekidir. *yar-ı (yarı)*

-ı[5], [-ı / -i / -u / -ü] *{eAT} yap. e.* **1.** Bir ulaç eki olup *"-arak, -up, -mağa, -mak üzere"* anlamları ile kullanılır. *"Yüğürü (yüreyerek) var yüğürü (yürüyerek) gel yel gibi."* Mantıku't-Tayr. **2.** -a değerinde ulaç eki. *"Geyik sıçramak ve yelerken atılı atılı (atlaya atlaya) gitmek."* Babüsü'l-Vasıt. **3.** Eski Türkçede zarf fiil eki iken kalıplaşmıştır. *daḫ-ı, ulaşdur-ı, öt(ü)r-ü.* **4.** *{eT}* Zarf fiil eki. 🗗 **-ı bilmek,** *{eAT} Yeterlik fili yapar; -abilmek. "Ne mal alıbildim (alabildim) ne sim ü ne zer / Yanımda bulundu bu birkaç güher."* Süheyl ü Nevbahar.

-ı[6], [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *{eAT} çek e.* **1.** İsmin yönelme durumu *"-a"* değerinde kullanılır. *"Yârden ayrı görüp ahımla gözüm yaşını / Hep denizler her bulut ağlar acır kamu beni (bana)."* Divan-ı Türkî-i Basit. **2.** İsmin bulunma durumu *"-da"* değerinde kullanılır. *"Görme misin sen anı ey bî-haber / İki geyik bir yeri (yerde) otlar gezer."* Ruşenî Divanı. **3.** İsmin yükleme durumu *"-i"* değerinde kullanılır. **4.** -lığınca; -lığı kadar.

ı[1], [ī] *(ı:) {eT} e.* Hayır. [DLT]

ı[2], [ī / yī] *(ı:) {eT} is.* **1.** Orman; ağaçlık yer. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Ağaç. [ETY] [EUTS] **3.** Bitki; nebat; ekin. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] 🗗 **ı bar baş,** *Ormanlı zirve.*|| **ı ıgaç,** *Ağaç.* [EUTS]|| **ı tarıg,** *Nebat; ekin; bitki.* [EUTS]|| **ı taş,** *1. Dışarısı. 2. Dağ bayır. 2. Orman.*

ı[3], [ī] *(ı:) {eT} is.* Turuncu renkli kumaş. [DLT]

ı[4], [ī] *(ı:) {ağız} ünl.* Anlamadım, tekrar et anlamında söylenir.[DS]

ıb, [ıb *(yans.)*] *is.* Çavuş kuşu vb. kuşların ötüşünü ve seslerini anlatan kök. [Zülfikar] *ıb+ıb-ık, ıb+ıb-ık demek*

ıba, [Far. āb *(su)* > ab > ıba ?] *is.* Nem; çiy; az yaşlık.

ıbalanmak, [ıba-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Nemlenmek; az ıslaklık belirmek.

ıbanmak, [ıba-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Geç kalmak. [DS]

ıbdınmak, [ıb-dı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kötü bir alışkanlık edinmek. [DS]

ıbı, [? ıbı] *{ağız} sf.* **1.** Sinsi; kurnaz. **2.** Sağır ve dilsiz. [DS]

ıbıbık[1], **-ğı** [hübübük / ibibik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ıbıbık[2]**, -ğı** [ıb *(yans.)* > ıb-ıb-ık] *{ağız} is.* Sıtma nöbeti geçiren kimsenin üşümeyle birlikte titrerken çıkardığı ses. [DS]

ıbıbık[3]**, -ğı** [? ıbıbık] *{ağız} is.* Usanma; bıkkınlık. [DS] 🗗 **ıbıbık demek,** *Usanç getirmek.*

ıbıklaşmak, [ıb-ık-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Vurdumduymaz olmak.[DS]

ıbıl, [(ı)bıl *(yans.)*] *is.* Oynamayı, kımıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *(ı)bıl ıbıl* 🗗 **ıbıl ıbıl,** *{ağız} Aşırı tombul; bıllık bıllık.* [DS]

ıbılık, [ıb-ı-lık] *{ağız} is.* Dere ve ırmaklarda balıkların barınabildiği akıntısız yerler. [DS]

ıbılman, [ıbıl-man] *{ağız} sf.* **1.** Serseri. **2.** Yaramaz. [DS]

ıbınmak, [ıb-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Sıçramak. **2.** Kıpırdanmak; kımıldanmak. [DS]

ıbış, [ıb *(yans.)* > ıb-ış] *is.* Sallanma, hareket etme ve yavaş yürümeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ıbış ıbış,** *{ağız} (Yürümek çin) yavaş yavaş.*[DS]

ıbıt, [Ar. ıbṭ ابط] *{OsT} is.* **1.** *anat.* Omuzun iç ve alt tarafı; koltuk altı. **2.** *bot.* Yaprakların dallarla; dalların da ana gövde ile bitiştiği yerde meydana gelen açı.

ıbkal, [Ar. iḳbāl] *{ağız} is.* Talih. [DS]

ıblık, -ğı [(ı)blık / bıllık *(yans.)* > ıblık ابلق] *is.* **1.** Şişmanlık ve yağlı olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıblık ıblık* **2.** *{ağız}* Şişman. [DS] **3.** *{ağız}* Besili; semiz; şişman. [DS] **4.** Daha iyi yağlanması için iğdiş edilmiş horoz. **5.** *{eAT}* Enenmiş hayvan. **6.** *sf.* Erkeklik duygusu kalmamış olan; iğdiş; hadım.🗗 **ıblık ıblık etmek,** *Horozu iğdiş etmek.*|| **ıblık ıblık,** *{ağız} 1. Çok tombul. 2. (Kan için) pıhtı pıhtı.* [DS]

ıbrık, -ğı [Ar. ibrīk]*{ağız} is.* İbrik. [DS]

ıbtî, [Ar. ıbṭ > ıbṭī ابطی] *(ıbti:) {OsT} sf.* **1.** Koltuk altı ile ilgili. **2.** *is.* Ağaç yapraklarının dallarla bitiştiği yerden çıkan çiçek.

ıbtiye, [Ar. ıbṭiyye ابطیه] *{OsT} is.* Koltuğa ait; koltukla ilgili

-ıcagaz, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* ➝ -ıcağız.

-ıcagız, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* Fiillerden zarf fiil yapan ek; ulaç eki olan *"-ınca"* değerinde kullanılır. *"Tan atıcağaz (atınca) yine görmüş idi."* Süheyl ü Nevbahar.

-ıcagzın, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* ➝ -ıcağız.

-ıcak, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiillerden zarf fiil yapan ek; ulaç eki olan *"-ınca, -dığı vakit; -dıktan sonra"* değerinde kullanılır; bir eylemin, zarf fiil eki almış olan eylemin bitiminden sonra olacağını ifade eder. *"Yeni avrat al, yaz biticek (bitince) çiçek / Ki takvim işe gelmez iskiyicek (eskiyince)."* Ferhengname-i Sadî Tercümesi. **2.** Ulaç eki olan *"-ıncaya kadar"* değerinde kullanılır. **3.** Bir eylemin yapılmasının, zarf fiil eki almış eylemin yapılacağı ana rastladığı durumlarda kullanılır; *"-i-rken"* değerinde kullanılır. **4.** Bir eylemin yapılmasının, zarf fiil eki almış eylemin geçtiği anda olduğunu gösterir; bugünkü *"-dığında, -da iken"* değerinde kullanılır. **5.** Zamanı şarta bağlayan ve bugünkü *"-ırsa-m / -ırsa-n ..."* değeriyle karşılanabilen zarf fiil yapar.

ıccak, -ğı [(ı)sıcak] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Hamam. [DS]

-ıcı, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* **1.** Fiillerden isim türeten işlek bir ek. Bir işi meslek olarak yapan veya o eylemi kendisine uğraşı alanı seçmiş olan kimse kavramı katar: *sürücü, satıcı, çalıştırıcı görücü, dilenci, tüketici, yönetici.* **2.** İşi yapan kavramı katarak isimler yapar ve bu isimler sıfat olarak da kullanılabilir: *akıcı, zorlayıcı, zorlayıcı (sebep), uyarıcı, uyarıcı (etken).* **3.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili özellikler taşıyan kavramı katarak isimler yapar ve bu isimler sıfat olarak kullanılabilir: *akıcı, akıcı (madde), yakıcı, yakıcı (madde), öldürücü, öldürücü (zehir), bulaşıcı, bulaşıcı (hastalık), boğucu, boğucu (gazlar).* **4.** Fiilin belirttiği eylemle ilgili araç ve gereç isimleri yapar ve bu isimler eylemlere bağlı özellik belirten sıfatlar olarak kullanılabilir: *yansıtıcı, yansıtıcı (yüzey), alıcı, alıcı (kuş).*

ıcıcık, -ğı [azıcık] *{ağız} sf.* Çok az. [DS]

ıcık[1]**,** [ıcık *(yans.)*] *is.* Vıcık vıcık olmayı, didiklemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıcık, ıcı(ğ)-ı cıcığı,* 🗗 **ıcığı cıcığı,** *Hepsi; içi dışı.*|| **ıcığını cıcığını çıkarmak,** *Çok ince ayrıntılarına kadar incelemek; didik didik etmek.*|| **ıcığını cıcığını sormak,** *(Bir kimsenin) soyunu, ailesini, durumunu en ince ayrıntılarına kadar öğrenmek için soru sormak.*

ıcık[2]**, -ğı** [az-cık > az-ı-cık > accık > ıccık > ıcık] *{ağız} (ı'cık) zf.* **1.** Çok az; küçücük; biraz. **2.** *sf.* Küçük parça. [DS]

ıcık[3]**, -ğı** [ıcık] *{ağız} is.* Azmış yara.[DS]

ıcıktan, [az-(ı)-cık-tan] *{ağız} zf.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

ıcırık, -ğı [? ıcırık] *{ağız} is.* Yağ tavası. [DS]

-ıç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* ➝ -ç.

ıç, [ıç / ış *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıç-kır-ık*

ıça, [ıça] *{eT} is.* Abla. [ETY]

ıçangu, [ıç-an-gu] *{eT} is.* Çekinme; dikkate alma. [EUTS]

ıçanmak, [ıç-an-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Çekinmek; kaçınmak; sakınmak; dikkat etmek. [EUTS] [Gabain]

ıçgınmak, [ıç-ġın-mak / ıç-kın-mak / uç-ġun-mak]

{eT} dönşl. f. [-ur] **1.** Kaybolmak; yitmek; bozulmak; elden gitmek; [DLT] [ETY] [Gabain] **2.** Kurtulmak. [Gabain]. **3.** Dağılmak; kaybolmak; ufalmak. [EUTS] **4.** Kaybedilmek; yok edilmek; elden gitmek. [DLT] [KB] **5.** Yellenmek; kaçırmak. [DLT] **6.** *gçl. f.* Elden kaçırmak; elden çıkarmak; yitirmek. [ETY] [Tekin] [KB] **7.** Yakalatmak. [KB] 🗗 **içginu ıdmak,** *{eT} Elden çıkarıvermek.*

ıçgırmak, [ıç-ġır-mak ایچغرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Alçalmak.

ıçgunguçı, [ıç-ġun-ġu-çı] *{eT} sf.* Kaybeden. [EUTS]

ıçgunmak, [ıç-ġun-mak / ıç-ġın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ıçgınmak. [EUTS]

ıçın, [? ıçın] *is.* Meşale. [EUTS] [Gabain]

ıçkı, [ıçkı] *{ağız} is.* Ağaç kesmekte kullanılan iki saplı ve testereli bıçak. [DS]

ıçkın[1], [Far. aşḫuvān] *is.* → ışkın.

ıçkın[2], [ıç-kın] *is.* Ağaçların köklerinden çıkan sürgünler; fışkın; piç.

ıçkınmak[1], [ıç-kın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ıçgınmak. [EUTS]

ıçkınmak[2], [ıç-kın-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* **1.** Şaşırtmak. **2.** Kurtulmak. [DS]

ıçkırık, -ğı [ıç-ḳır-ıḳ ایچقرق] *{eAT} is.* → ınçgırık.

ıçlagu, [ıç-laġu] *{eT} is.* Elbise astarı; astar. [EUTS]

ıçmak, [ıç-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Saklanmak; gizlenmek; kaybolmak.

ıd, [īḍ / iḍ / yīḍ] *(ı:d) {eT} is.* Koku; misk.

ıdaa, [Ar. ıḍāa اضاعه] *(ıḍa:a) {OsT} is.* → ızaa.

ıdalamak, [ıḍa-lā-mak] *(ıdala:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* Son vermek; vazgeçmek; el çekmek; bırakmak; terk etmek. [EUTS] [Gabain]

ıdduk, [ıd-mak > ıd(d)-uk] *{eT} sf.* → ıduk. [EUTS]

ıdhak, -ki [Ar. ḍıḥk > iḍḥāk اضحاك] *(ıdha:k) {OsT} is.* Gülme; güldürülme.

ıdı[1], [īḍ-mak *(bırakmak)* > īḍ-ı] *(ıdı:) {eT} e.* **1.** Olumsuzun kuvvetlendiricisi. [Gabain] **2.** *zf.* Hiç; hiçbir biçimde. [İKPÖy.] **3.** Tamamen; tam bir biçimde; tümü ile; toptan. [EUTS] [İKPÖy.] **4.** Fevkalade. [EUTS] **5.** Kesin olarak. [EUTS]

ıdı[2], [? ıdı] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; tembel; hımbıl. **2.** *is.* Aklı ve bedeni az gelişmiş kimse. [DS] 🗗 **ıdı gıdı,** *{ağız} Bir şeyin en ince ayrıntısı.* [DS]

ıdıdık, -ğı [ıd *(yans.)* > ıd-ı-dık] *{ağız} is.* Titreme. 🗗 **ıdıdık kılmak,** *{ağız} Soğuktan titremek.* [DS]

ıdık[1], [ıd-ık] *{eT} sf.* → ıduk.

ıdık[2], **-ğı** [? ıdık] *{ağız} is.* Gömlek. [DS]

ıdılmak, [īḍ-mak > ıḍ-ıl-mak / ıt-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* **1.** Gönderilmek. [EUTS] **2.** Salıverilmek. [DLT] **3.** *dönşl.* Boşanmak. [DLT]

ıdım, [ıdım / ıtım] *{eT} is.* **1.** Zaruret; ihtiyaç. [EUTS] [Gabain] **2.** Tehlike. [EUTS] [Gabain]

ıdımak, [īḍ-ı-mak] *{eT} dönşl. f. [-r]* Zenginleşmek; varlıklanmak. [EUTS]

ıdınçu, [īḍ-mak *(salmak; bırakmak)* > ıḍ-ın-çu] *{eT} sf.* Bırakılan; salınan. 🗗 **ıdınçu saç,** *{eT} Erkeğin sonradan bırakılan saçı.* [DLT]‖ **ıdınçu yılkı,** *{eT} Yük vurulmayarak bırakılan hayvan.* [DLT]

ıdırıksız, [Ar. idrāḳ => ıdırık-sız] *{ağız} sf.* Becerik-siz; elinden iş gelmeyen. [DS]

ıdış, [ıd-ış] *{eT} is.* Kap. [KB]

ıdışmak, [īḍ-mak *(bırakmak)* > ıḍ-ış-mak / ıy-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirine armağan vermek; armağanlaşmak ve bunda yarış etmek. [DLT]

ıdıtmak, [īḍ-mak > ıḍ-ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Kokutmak. [EUTS]

ıdlal, [Ar. ḍalālet > ıḍlāl / ıżlāl اضلال] *(ıdlâ:l) {OsT} is.* Doğruluktan ayırma; şaşırtma; azdırma. 🗗 **ıdlāl etmek,** *{OsT} Doğru yoldan çıkarmak; şaşırtmak; azdırmak.*

ıdlaliyet, [Ar. iḍlāliyyet اضلالیت] *(ıdlâ:liyet) {OsT} is.* İnsanı azgınlığa itecek düşünceler.

ıdma, [īḍ-mak > ıḍmā] *(ıdma: {eT}) sf.* Salıverilmiş; salınmış; serbest bırakılmış.

ıdmak[1], [īḍ-mak] *(ı:dmak) {eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Salmak; serbest bırakmak. [DLT] [KB] **2.** Gitmesine izin vermek; göndermek. [DLT] [İKPÖy.] [EUTS] [Tekin] [KB] [ETY] [Yüknekî] **3.** Terk etmek; bırakmak. [Gabain] [ETY] [İKPÖy.] **4.** Neşretmek; yaymak. [EUTS] **5.** Ulaştırmak. [KB] **6.** Kaçırmak. [EUTS] [Gabain]

ıdmak[2], [īḍ-mak] *(ı:dmak) {eT} yard. f. [-ur]* Tezlik fiili yapar. [ETY]

ıdrad, [Ar. ıṭrād اطراد] *(ıtra:d) {OsT} is.* Biriyle bahse tutuşma.

ıdsamak, [ıḍ-sā-mak] *(ıdsa:mak) {eT} gçl. f. [-r]* Göndermek istemek. [DLT]

ıdu, [īḍ-mak *(bırakmak)* > īḍ-u] *(ı:du) {eT} is.* **1.** Üzüntü; sıkıntı. **2.** Zaruret; zahmet. [DLT]

ıduk, [īḍ-mak *(bırakmak)* > ıḍ-uḳ / ıy-īḳ] *{eT} sf.* **1.** Salıverilen; gönderilen; gönderilmiş. [DLT] [Tekin] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Tanrı adına ayin yaparak salıverilen hayvan; tanrıya adanan; kutsanmış hayvan. [DLT] [ETY] [EUTS] [Tekin] [Gabain] **3.** Kutlu ve mübarek olan; mukaddes; kutsal; aziz. [DLT] [Tekin] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] 🗗 **ıduk kut,** *{eT} 1. Bir rütbe.* [EUTS] *2. Şehzadelere verilen isim.* [EUTS]‖ **ıduk tag,** *{eT} Geçitsiz sıra dağlar.* [DLT]

ıdukluk, [ıḍ-uk-lūk] *(ıduklu:k) {eT} is.* **1.** Kutsallık. [ETY] **2.** Kader. [ETY]

ıf, [ıf *(yans.)*] *is.* Üflemeyi ve hafif bir esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıf-ıl ıfıl*

ıfıcık, -ğı [ıf-ı-cık] *{ağız} is.* Gün doğumu öncesinde tan yerinde görülen kızıllık; şafak kızıllığı. [DS]

ıfıl, [ıf *(yans.)* > ıf-ıl] *is.* Üflemeyi ve hafif bir esintiyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ıfıl ıfıl,** *{ağız} (Rüzgârın esişi için) yavaş yavaş.* [DS]

ıfılanmak, [ıf-ı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Meyve ve sebze için) çürümek; geçmek.[DS]

ıfıt cıfıt, [ıfıt + Ar. cühūt] *{ağız} ikil. sf.* (Kişi için) kötü. [DS]

-ıg, [-ıġ / -ig / -uġ / -üg] *{eAT} çek. e.* Yükleme hâli eki; belirtme hâli eki.

ıg[1], [ıg *(yans.)*] *is.* Bebek konuşmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ıl-da-n-mak*

ıg[2], [ıg / ığ *(yans.)*] *is.* Sürekli ve hafif bir akmayı, esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ıl ıgıl, ıg-ıl-dak*

ıg[3], [ıg / ığ /ıh *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıg-ım-lı, ıg-la-mak*

ıg[4], [ī-ġ] *(ı:ğ) {eT} is.* Su. [ETY]

ıg[5], [īġ] *(ı:ğ) {eT} is.* Acınma bildiren ünlem. [ETY]

ıgaç, [ī *(orman)* / *īğ *(akma, sızma)* > ıġ-aç / yıġāç / ığāç] *{eT} is.* Ağaç. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin]

ıgaççı, [ıġaç-çī / yıġaççı:] *(ığaççı:) {eT} is.* Döşemeci; mobilyacı; ağaççı. [EUTS] 🗗 **ıgaççı beg,** *{eT} Bir memuriyet unvanı.* [EUTS]

ıgaçlanmak, [ıġaç-la-n-mak / yıġaç-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ağaçlanmak.

ıgaçlık, [ıġaç-lık / yıġaç-lık] *{eT} is.* Ağaçlık.

ıgal, [ıġ *(su)* > ıġ-al] *{eT} is.* Rutubetli toprak. [ETY]

ıgar, [Soğd. yġ'r] *{eT} sf.* **1.** Kuvvetli; güçlü; kudretli [Tekin] [Gabain] **2.** Değerli; kıymetli. [ETY] **3.** Sevgili. [ETY] **4.** Gayrı; başka; diğer. [ETY]

ıgıl, [ıġ *(yans.)* > ıġ-ıl] *{eT} sf.* (Suyun akışı için) ağır ağır. [ETY] 🗗 **ıgıl ıgıl,** *{ağız} (Sıvıların akışı için) sürekli ve yavaş yavaş.* [DS]

ıgılıdak, -ğı [ıg *(yans.)* > ıgıl-ı-da-k] *{ağız} is.* Korku ya da heyecan yüzünden insanın içinde oluşan titreme. [DS]

ıgımlı, [ıg *(yans.)* > ıg-ım-lı] *{ağız} sf.* ➞ ığımlı. [DS]

ıglamak, [ıġ *(yans.)* > ıġ-lā-mak / yıġ-lā-mak] *(ıgla:mak) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Hıçkırmak; ağlamak; inlemek; [Gabain]. [İKPÖy.] [EUTS] [ETY] [DLT] **2.** Yakınmak. [İKPÖy.]

ıglaşmak, [ıġ-lā-mak > ıġ-la-ş-mak / yıġla-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Ağlaşmak. [ETY] [DLT] [İKPÖy.] [EUTS]

ıglatmak, [ıġ-lā-mak > ıġla-t-mak / yıġ-la-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Ağlatmak.

ıglık, [ıġ-lık] *{eT} is.* Oluk. [ETY]

-ıgma, [-ıġma / -igmä /-ügmä / -uġma / -ġma / -ġmä] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek. *ölteçiçä sakınıgma (ölecekmiş gibi düşünüp duran)*

ıgmak, [īġ > ıġ-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* **1.** Durgunlaşmak; tıkanmak. [EUTS] **2.** (Sıvılar için) ağır ağır akmak. [EUTS] [ETY]

ığ[1], [ıg / ığ *(yans.)*] *is.* Sürekli ve hafif bir akmayı, esintiyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ıl ığıl, ığ-ıl-damak*

ığ[2], [ıg / ığ /ıh *(yans.)* / *eT.* ığ *(ağlama)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ım-lı, ığ-ı-mak*

ığ[3], [ığ *(yans.)*] *is.* Kıpırdanmayı, kaynaşmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ıl ığıl, ığ-ır ığır,*

ığ[4], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ın-mak, ığ-ın-ık, ığ-(ı)n-ık*

ığ[5], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ığ-ış ığış*

ığ[6], [ığ] *{ağız} is.* Duman. [DS]

ığaç, -cı [ığ-aç / ağaç] *{ağız} is.* Eskiden kullanılan bir tür uzunluk ölçüsü; arşın. [DS]

ığal, [ığ-al] *{ağız} is.* Toprağın yaşlığı; nem; gönen. [DS]

ığdır, [ağ-mak *(yamulmak)* > ığ-dır] *{ağız} sf.* Eğik; yamuk; şaşı. 🗗 **ığdır göz,** *{ağız} Şaşı göz.* [DS]

ığdırık, -ğı [eğ-mek / ağ-mak > ığ-dır-ık] *{ağız} sf.* (Kapı için) aralık.[DS]

ığdırıp, [ığ-dır-ıp ?] *{ağız} sf.* Bir şeye düşkün olan; alışkın. [DS]

ığdırmak, [eğ-dir-mek / ağ-dır-mak > ığ-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Eğmek; eğdirmek; ağdırmak. **2.** (Kapı, pencere vb. için) aralık bırakmak. [DS]

ığeşmek[1], [ığ-eş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yarışmak. [DS]

ığeşmek[2], [ığ-eş-mek ?] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Gereksiz ve sudan sebeplerle tartışmak. [DS]

ığıl[1], [īġ *(yans.)* > ığ-ıl] *{eT} sf.* ➞ ıgıl.

ığıl[2], [ığ *(yans.)* > ığ-ıl] *is.* **1.** Akarsulardaki durgunmuş gibi görünen yavaş akıntı. **2.** Aktığı belli olmayacak kadar yavaş akan su. **3.** *sf.* Yavaş. 🗗 **ığıl ığıl,** *(Suyun akışı, rüzgârın esişi için) yavaş yavaş; ağır ağır; belli belirsiz.*|| **ığıl ığıl etmek,** *{ağız} (Çok ve ağır yüklü bir şey için) yavaş yavaş sallanmak.* [DS]|| **ığıl ığıl olmak,** *{ağız} 1. Korku ve heyecan yüzünden insanın içine bir şeyler akar gibi olmak. 2. Çok şişmanlamak.* [DS]|| **ığıl ığıl pişmek,** *{ağız} (Et için) çok pişmek.* [DS]

ığılamak, [ığa-la-mak > ığı-la- mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Kayısı, erik gibi meyveler için) kurumaya yüz tutmak. [DS]

ığıldamak, [ığ *(yans.)* > ığ-ıl-da-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(ı)-yor]* (Su için) yavaş yavaş akmak.[DS]

ığıldanmak, [ığ *(yans.)* > ığ-ıl-da-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bebek konuşmasına benzer sesler çıkarmak. [DS]

ığım, [ığ *(yans.)* > ığ-ım] *{ağız} is.* **1.** Ağrı; sızı. **2.** Hastalık; dert. [DS]

ığımlı, [ığ *(yans.)* > ığ-ım-lı] *{ağız} sf.* Sürekli hastalıklı; dertli. [DS]

ığınık, [ığ *(yans.)* > ığ-ın-ık] *{ağız} is.* **1.** Büyük abdestteki peklik hâli; kabızlık. **2.** *is.* İshale yol açan hastalık; ishal; dizanteri vb. [DS] **3.** Herhangi bir amaçla ıkınma durumu. 🗗 **ığınık memesi,** *{ağız} Basur hastalığı.* [DS]

ığınmak, [ığı *(yans.)* > ığ-ın-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** (Büyük abdest veya kadınlar doğum yaparken) gerekli kasları sıkmak; ıkınmak. **2.** *{ağız}* Soluğunu içinde tutarak büyük aptes vb. için kendini zorlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Ağır bir yük kaldırırken veya buna benzer zor bir iş yaparken ses çıkarmak. [DS]

ığır, [ığ *(yans.)* > ığ-ır] *is.* Kıpırdanma ve kaynaşmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ığır ığır,** *{ağız} (Kalabalık için) çok ve kaynaşır durumda.* [DS] || **ığır ığır ığranmak,** *{ağız} (Kalabalık için) kaynaşmak.* [DS]

ığırcık, [ak-ar-mak > ağ-ar-mak > ığır-cık] *is.* **1.** Akşam ile yatsı arasındaki alaca karanlık. **2.** Sabahın alaca karanlığı.

ığış[1], [ığ *(yans.)* > ığ-ı-ş] *is.* Yavaş yavaş gitmeyi, hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ığış ığış,** *{ağız} (Çocuğun yürüyüşü için) yavaş yavaş.*[DS]

ığış[2], [ığ *(yans.)* > ığ-ı-ş] *{ağız} is.* Çok yemek yüzünden oluşan mide şişkinliği. [DS]

ığıtlamak, [ığıt-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Tahıl için) rüzgârda savurarak samanından temizlemek.[DS]

ığıtmak, [ığıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Göstermeden almak; çalmak. [DS]

ığlama, [ığ-la-ma] *{ağız} is.* Üzüm bağı karıklarında sırtların en yüksek yeri. [DS]

ığlamak, [ığ-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Kesilmiş süt için) dibe çökmek. [DS]

ığlı, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-lig > ığ-lı] *{ağız} sf.* Dertli; hastalıklı. [DS]

ığlık, [ığ-lık] *{ağız} is.* **1.** Küçük sepet. **2.** Saman çuvalı; harar. [DS]

ığlız, [ığ > ığ-lız / ıh-lız] *{ağız} is.* Karışmasını veya dolaşmasını önlemek için iplik sarılan nesne; masura. [DS]

ığmak, [ığ-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** Bir yerden kayarak inmek; sıyrılıp inmek. [DS] **2.** Yükselmek. **3.** (Bitki, hayvan ve çocuk için) gelişmek; büyümek; boy atmak.

ığna, [Ar. iknā] *{ağız} is.* İnandırma; kandırma. 🗗 **ığna etmek,** *{ağız} İnandırmak.* [DS]

ığnık, -ğı [ığ *(yans.)* > ığ-(ı)n-ık] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu; ishal. [DS]

ığralamak, [*eT.* ırġā-mak > ırga-la-mak ايغرلق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sarsmak; sallamak. [DS]

ığralanmak, [*eT.* ırġā-mak > ığra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak. [DS]

ığramak, [*eT.* ırġā-mak > ığ-ra-mak / ırga-mak ايغرمق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Sarsmak; sallamak. [DS]

ığrançüş, [ığ *(yans.)* > ığ-ra-n + çüş] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

ığrandırmak, [ığ-ra-n-dır-mak اغراندیرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Sallamak; kımıldatmak. **2.** *{ağız}* Ağır bir şeyi kaldıraç yardımıyla yerinden oynatmak. [DS]

ığranmak, [*eT.* ırġā-mak > ığ-ra-n-mak اغرانمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* [*eT. -ur]* Sallanmak; sarsılmak. [DS]

ığrat, [Yun. ergates] *{ağız} is.* Irgat. [DS]

ığratmak, [*eT.* ırġā-mak > ığra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; sarsmak. [DS]

ığrık, -ğı [? ığrık / ığırcık] *{ağız} is.* **1.** Akşam ile yatsı arasındaki alaca karanlık. **2.** Sabahın alaca karanlığı; tan vakti. **3.** Karanlık; gece. [DS]

ığrıp, -bı [Biz. Yun. gripos [Tietze] اغرب] *is.* **1.** *dnz.* Dipten biraz yukarıda yüzen balıkları avlamak için kurşun ağırlıklar takılmış ince delikli, torbalı bir tür balık ağı; ırıp. *{eAT} (aynı)* **2.** *{eAT} {ağız}* Yalan; düzen; hile; tuzak. [DS] **3.** *{ağız}* Kolay iş yolu; yöntem. [DS] **4.** *{ağız}* Biçim; ustalık. [DS] **5.** *{ağız}* Yetenek. [DS] **6.** *{ağız}* Gerçek dışı sebep; uydurma sebep; sözde neden. [DS] 🗗 **ığrıbını bulmak,** *Yapılacak bir işin tam zamanını, sırasını bilmek; kolayını bulmak.*|| **ığrıp çekmek,** *Balık yakalamak üzere atılmış olan ığrıbı yukarı çekmek.*|| **ığrıp çevirmek,** *1. Ustalıkla kısa zamanda büyük kâr sağlamak; vurgun vurmak. 2. Yalan dolanla iş çevirmek; birini aldatmak.*|| **ığrıp demiri,** *Küçük deniz araçlarında kullanılan dört veya beş kollu demir.*|| **ığrıp kayığı,** *Beş çifte kürekli balıkçı kayığı.*

ığrıplı, [ığrıp-lı] *{ağız}* sf. Yalancı. [DS]

ığşalamak, [ığ-(ı)ş-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Ağaç için) meyvelerinin dökülmesi için sallamak; silkmek. **2.** (Hayvan için) başını sallamak. [DS]

ığşamak, [ığ-(ı)-ş-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-ş(ı)-yor]* **1.** (Çakılı, dikili olan nesneler için) gevşemek; sallanmak. **2.** *gçl. f.* Sallamak; silkmek. [DS]

ıh[1], [ıg / ığ /ıh *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlamayı, inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ıl-tı, ıh-ıl-tı kütültü*

ıh[2], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ır-mak, ıh-lamak*

ıh[3], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ış ıhış*

ıh[4], [ıh /ık *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıh-ır-cık*

ıh[5], [ıh *(yans.)*] *ünl.* Deveyi çöktürmek için söylenen söz.

ıh[6], [? ıh] *{ağız} sf.* Hafif sıcak. [DS]

ıh[7], [ıh *(yans.)*] *{ağız} ünl.* Söyle.[DS]

ıharmak, [ıh *(yans.)* > ıḫ-ar-mak اخارمق] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Deveyi çöktürmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Birkaç kişinin yapabileceği işi, bir kişiye angarya olarak yükletmek. [DS]

ıhartmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Boğazlamak; öldürmek.[DS]

ıhcırık, -ğı [ıhc / hıc *(yans.)* > ıhc-ır-ık] *{ağız} is.* Boğaz gıcık yaptığı zaman çıkan ses. [DS]

ıhdırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ıhı[1], [aha > ıhı] *{ağız} e.* İşte; burada. [DS]

ıhı[2], [ıh *(yans.)* > ıh-ı] *argo. is.* Buruna çekilen esrar; esrar.

ıhıl, [ıh *(yans.)* > ıh-ıl] *is.* **1.** Ağrı ve sızılı olmayı ve bu sebeple ağlama ve inlemeyi anlatan yansımalı gövde. **2.** Zor soluklanmayı anlatan yansımalı gövde. **3.** Yavaş yürüme veya sürünmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ıhıl tıhıl etmek,** *{ağız} Zorlanmak; ıkınmak.* [DS]|| **ıhıl tısıl,** *{ağız} (Durum için) sıkıntılı, bunaltılı.* [DS]

ıhılamak, [ıh *(yans.)* > ıh-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor] "Ih, ıh!"* diye ses çıkarmak. [DS] 🗗 **ıhılamak tıhılamak,** *{ağız} Zorlanma; ıkınmak.* [DS]

ıhıltı, [ıh *(yans.)* > ıh-ıl-tı] *is.* İnilti sesi; ıhıldama sesi. 🗗 **ıhıltı kütültü,** *{ağız} Hastanın inleme sesi.* [DS]

ıhınmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ıkınmak. [DS]

ıhırcık, -ğı [ıhır-cık / ığırcık] *is.* Akşamdan sonraki alaca karanlık.

ıhırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-ır-mak / ıh-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** (Hayvanı) yatırmak. **2.** (Hayvanı) kesmek. **3.** Deveyi çöktürmek; ıhtırmak. [DS]

ıhış, [ıh *(yans.)* > ıh-ı-ş] *is.* Yavaş yavaş hareket etmeyi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ıhış ıhış,** *{ağız} (Yürümek için) yavaş yavaş.* [DS]

ıhkın, [ıh-mak > ıh-kın] *{ağız} sf.* **1.** (Ekmek, pasta vb. için) yüzü iyi piştiği hâlde kabarmadığı için içi yeteri kadar pişmemiş olan. **2.** (Kişi için) yorulup çökmüş. [DS]

ıhlama, [ıh-la-ma] *is.* Hasta veya yorgunluk belirtisi olarak *"ıh"* sesi çıkarma.

ıhlamak, [ıh *(yans.)* > ıh-lā-mak / ık-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hasta veya yorgunluk belirtisi olarak *"ıh"* sesi çıkarmak. **2.** *{eT}* Göğüs geçirmek; iç çekmek; ahlamak. [DLT]

ıhlamur, [Yun. phlamuri>Ar. ıḫlāmūr اخلاموز] *{OsT} is. bot.* **1.** Ihlamurgillerden, kerestesi değerli, geniş yapraklı, gölge ağacı olarak yetiştirilen büyük bir orman ağacı, *(Tilia).* **2.** Bu ağacın kurutulmuş beyaz çiçeklerinden yapılan sıcak içecek.

ıhlamurgiller, [ıhlamur-gil-ler] *is. bot.* Örneği ıhlamur olan iki çeneklilerden bir orman ağacı familyası, *(Tiliaceae).*

ıhlatma, [ıh *(yans.)* > ıh-la-t-ma] *is.* Ihtırma; ıhlatmak eylemi.

ıhlatmak, [ıh *(yans.)* > ıh-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Deveyi çöktürmek; ıhtırmak.

ıhlım, [Ar. ʿıḳlim ?] *{ağız} is.* Sıcak. [DS]

ıhlız, [? ıhlız] *{ağız} is.* Bükülmüş ipliği çile hâline getirmek için karşılıklı iki çıkıntısı olan araç. [DS]

ıhma, [ıh-ma] *is.* Çökme, oturma eylemi.

ıhmak[1], [ıḫ-mak اخمق] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Deve için) çökmek. *{eAT} (aynı)* **2.** *mecaz.* Bir şeyin başına geçip oturmak. **3.** Bir şeyin üzerine çullanmak; abanmak; yüklenmek. **4.** Üzüntü ve şaşkınlık yüzünden oturup kalmak. **5.** Anlaşmak; sulh olmak; barışmak. **6.** (Ürün vb. için) iyi ve çok olmak. [DS]

ıhmak[2], [ıh-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* **1.** (Hasta için) iyileşmek. **2.** İyi olamamak; iyileşememek. **3.** Zayıf ve güçsüz kalmak. **4.** (Bitki için) canlanmak; dirilmek. [DS]

ıhn, [Ar. ʿıhn اعهن] *{OsT} is.* Boyanmış yünlü kumaş. 🗗 **ıhn-ı menfüş,** *{OsT} Didilmiş kumaş.*

ıhram, [Ar. iḥrām] *{ağız} is.* Battaniye. [DS]

ıhrız, [? ıhrız] *{ağız} is.* Eski elbise ve ayakkabı. [DS]

ıhsan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Kağnının iki tekerleğini birleştiren ağaç; mil; dingil. [DS]

ıhtı, [ıh-tı] *{ağız} sf.* **1.** Kuytu; siper; engin. **2.** Düşkün; fakir; yoksul. **3.** Zayıf. [DS]

ıhtırılma, [ıh-tır-ıl-ma] *is.* Ihtırılmak eylemi.

ıhtırılmak, [ıh-tır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* (Deve için) çöktürülmek.

ıhtırma, [ıh-tır-ma] *is.* Ihtırmak eylemi.

ıhtırmak, [ıh-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** (Deve için) çökmesini sağlamak; çöktürmek; yatırmak. **2.** *argo.* Birisinin üzerine çullanarak yere yıkmak; çöktürmek.

ıı, [ıı] *(ı'ı){ağız} ünl.* Hayır. [DS]

ııh, [ııh] *(ı'ıh) {ağız} ünl.* Hayır. [DS]

ıjmaklanmak, [ıjmak-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Çok şap olmak. **2.** Kelliği artmak, azmak. [DLT]

-ık-, [-ık- / -ik- / -uk- / -ük-] *{eAT} yap. e.* **1.** Fiilden fiil türetme eki. Çok az kullanılmıştır. *dur-uk-mak, kay-ık-mak.* **2.** *{eAT} yap. e.* İsimden isim yapma eki; geçişsiz fiiller yapar. *aç-ık-mak, bir-ik-mek.*

-ık, [-k /-ı-k / -i-k / -ü-k / -u-k] *yap. e.* İsimden isim yapan ek. Yansıma bildiren ve *-ır* sesiyle biten ikincil biçimler üzerine gelerek o sese dayalı isimler yapar: *çıkrık (< çıkırık), püskürük, öskürük.*

ık[1], [ığ / ıh /ık *(yans.)*] *is.* **1.** Soluğun kesilmesini, zor solumayı anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ıl-da-mak, ık-ın-mak, ık-la-mak, ık-lay-a sıklaya* **2.**Yavaş yavaş yürümeyi, sürümeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ış ıkış, ık-ış-la-mak*

ık[2], [ık *(yans.)*] *is.* Dönekliği, sözünün eri olmamayı anlatan kök. [Zülfikar] *ık-ır-cık, ık-ır cıkır etmek, ık-ır-cık-la-mak*

ık[3], [ık *(yans.)*] *{eT} is.* Hıçkırık; hık. [DLT] 🗗 **ık tutmak,** *{eT} Hıçkırık tutmak; hık tutmak.* [DLT]

ık[4], [ık] *{ağız} sf.* **1.** (Yer için) sıcak. **2.** (Yer için) havasız; karanlık; korkunç. **3.** (Yer için) kuytu; rüzgâr tutmayan; dulda. [DS]

ıkad, [Ar. ḳuʿud > ıḳʿād اقعاد] *(ıka:d) {OsT} is.* **1.** Bir nesneyi veya bir kimseyi yere oturtma. **2.** *mecaz.* Bir kimseyi yüksek bir makama oturtma veya derecesini yükseltme.

ıkal, -li [Ar. ʿıḳāl عقال] *(ıka:l) {OsT} is.* **1.** Devenin kaçmaması için ön ayağı ile arka ayağını birbirine bağlayan ip; köstek. **2.** Alçak çit ile çevrili hara. **3.** *mecaz.* Ayak bağı; engel.

ık'ar, [Ar. ḳā'r > ıḳʿār اقعار] *(ıka:r) {OsT} is.* Derinleştirme; derin hâle getirme.

ıkarmak, [ıh-ar-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ıkartmak, [ıh-ar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Dizleri üstüne oturtmak.**2.** Elinden almak. [DS]

ıkban, [Ar. ʿuḳāb > ʿıḳbān عقبان] *{OsT} is.* Karakuşlar.

ıkbaz, [Ar. ḳabż > ıḳbāż اقباض] *{OsT} is.* Elde bulundurtma; satın aldırarak elde tutturma.

ıkd, [Ar. ʿıḳd عقد] *{OsT} is.* **1.** Gerdanlık. **2.** İnci dizilen iplik. **3.** İnci dizisi. **4.** Hurma salkımı. 🗗 **ıkd-ı mufassal,** *{OsT} Aralarına başka süsler konularak aralıklı mücevher dizisinden oluşan gerdanlık.*|| **ıkd-ı Süreyyā,** *{OsT} gök b. (İkişer ikişer aralıklı yıldızlarla dizilmiş olan) Ülker yıldız kümesi.*|| **ıkd-ı şeb-efrūz,** *{OsT} Yıldızlar.*|| **ıkd-ı şeb ü rūz,** *{OsT} Gündüzün geceyi izlemesi.*

ıkfal, [Ar. ḳufl > ıḳfāl اقفال] *(ıkfa:l) {OsT} is.* Kilitleme.

ıkhar, [Ar. ḳahr > ıḳhār اقهار] *(ıkha:r) {OsT} is.* **1.** Kahretme. **2.** Kahrolma; kahredilme. 🗗 **ıkhār-ı düşmān,** *{OsT} Düşmanı yenme; kahretme.*

ıkıcık, -ğı [ık *(yans.)* > ık-ıc-ık] *{ağız} is.* Hıçkırık. [DS]

ıkıl, [ık *(yans.)* > ık-ıl] *is.* Bir sıkıntıdan dolayı sıkıntı ile soluk alıp verirken çıkarılan sesi anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ıkıl ıkıl,** *1. Boğulur gibi sıkıntılı bir biçimde. 2. {ağız} Zorla; güçlükle, zorluk içinde.* [DS]

ıkılaç, [? ıḳīlāç] *{eT} is.* Asil; yüğrük at. [DLT]

ıkılamak, [ık *(yans.)* > ık-ı-la-mak] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Zorlukla nefes alıp vermek; nefesi tıkanmak. **2.** *{ağız}* Yorgunluktan ya da hastalık yüzünden sık sık nefes almak; inlemek. [DS] **3.** *{ağız}* Sözü ağzında gevelemek. [DS] **4.** *{ağız}* Canı çekmek; imrenmek. [DS] **5.** *{eT}* Ağlamak; inlemek. [Gabain]

ıkıldamak, [ık *(yans.)* > ık-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Ağlar gibi sesler çıkarmak. [DS]

ıkıldu, [ık / ıh *(yans.)* > ık-ıl-tı ايقلدو] *{eAT} is.* İniltili ses çıkarma; ıkıltı; ıhıltı.

ıkılmak, [ık *(yans.)* > ık-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ar]* İnilti ve sıkıntı ile soluk alıp vermek. [DS]

ıkım, [ık *(yans.)* > ık-ı-m] *{ağız} is.* Azarlama; çıkışma. [DS]

ıkındırma, [ık-ın-dır-ma] *is.* Ikınmasını sağlama eylemi.

ıkındırmak, [ık *(yans.)* > ık-ın-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ikınmasına sağlamak veya buna yol açmak.

ıkınma, [ık *(yans.)* > ık-ın-ma] *is.* Ikınma durumu ve eylemi.

ıkınmak, [ık *(yans.)* > ık-ın-mak] *dönşl. f .[-ır]* **1.** Bir zorluk, bir acı veya ağır bir şeyi kaldırma gibi durumlarda soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. **2.** Peklik sebebiyle büyük abdestini yaparken nefesini içinde tutarak kaslarına yardımcı olmak. **3.** (Kadın için) doğum sırasında derin bir nefes alarak doğum için kendisini zorlamak. **4.** *mecaz.* Bir iş yaparken büyük bir güç sarf etmek. **5.** *{ağız}* Bir iş yaparken güçlük çektiğini belirtmek. [DS] **6.** *{ağız}* Kanmak. [DS] **7.** *{ağız}* Duraksamak; duraklamak. [DS] 🗗 **ıkına sıkına,** *1. Büyük bir güç sarf ederek; güçlükle; güç bela. 2. Utanarak; çekinerek; sıkılarak.*|| **ıkına tıkına,** *Tokluktan dolayı sıkıntı içinde olarak.*|| **ıkınıp sıkınmak,** *1. Bir iş yaparken kendini çok zorlamak. 2. Çekinerek; utanarak; sıkılarak.*

ıkıntı, [ık *(yans.)* > ık-ın-tı] *is.* **1.** Ikınmak eylemi. **2.** Ikınına sırasında çıkarılan ses. **3.** *{ağız}* Sürgün; ishal. [DS]

ıkır, [ık *(yans.)* > ık-ır] *is.* Zorlama sonucu çıkan anlaşılması güç ses. 🗗 **ıkır cıkır** *{ağız} Sözündü durmayan; dönek.* [DS]|| **ıkır cıkır etmek,** *{ağız} 1. Bir konuyu sonuca ulaştırmayarak sallantıda bırakmak. 2. Sözü dolaştırarak istenen cevabı vermemek.* [DS]|| **ıkır cıkır olmak,** *{ağız} Çekingen olmak.* [DS]

ıkıranmak, [ık *(yans.)* > ık-ır-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Hasta çocuk için) uyurken ses çıkarmak. [DS]

ıkırcak, -ğı [ık *(yans.)* > ık-ır-cak] *{ağız} is.* Kararsızlık. [DS]

ıkırcaklı, [ık *(yans.)* > ık-ır-cak-lı / ık-ır-cık-lı] *{ağız} sf.* Açık seçik belli olmayan; şüpheli; kararsız; karışık. [DS]

ıkırcık, -ğı [ıkır-cık] *is.* **1.** Akşam karanlığı. **2.** Tereddüt; şüphe; ikircik. **3.** *sf.* Arkaya kalan; geriye kalan; kalıntı.

ıkırcıklamak, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* Şüphe uyandıracak üstü örtülü sözler söylemek. [DS]

ıkırcıklanmak, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Bir işi, karar vermeyip sallantıda bırakmak. [DS]

ıkırcıklı, [ık *(yans.)* > ık-ır-cık-lı] *sf.* Şüpheli; belli belirsiz; karışık; ikircikli. 🗗 **ıkırcıklı olmak,** *{ağız} Çekingen olarak.* [DS]

ıkış, [ık *(yans.)* > ık-ış] *is.* **1.** Ağır davranma, ağırlık, yavaşlık, vurdumduymazlık anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Midesini çok doldurarak rahatsızlığa uğrayan. **3.** *{ağız}* Şişmanlıktan zor yürüyen. [DS] **4.** *{ağız}* Ağır canlı; vurdumduymaz. [DS] 🗗 **ıkış ıkış,** *{ağız} 1. (Yürümek için) ağır ağır; yavaş yavaş. 2. Ağır bir yük altında zorlukla soluk alış. 3. Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.* [DS]|| **ıkış olmak,** *{ağız} Çok yemek yüzünden mide şişkinliğine uğramak.* [DS]|| **ıkış tıkış,** *Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.*

ıkışlamak, [ık *(yans.)* > ık-ış-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Çok yorulmak; bu yüzden yürüyememek. **2.** Yük altında sık sık solumak. [DS]

ıkışmak[1], [ık *(yans.)* > ık-ış-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Yük altında iken) sık sık ve zorlukla soluk alıp vermek. **2.** Çok yorulmak; bu yüzden yürüyememek. **3.** Çabalamak; zorlanmak. **4.** Dağınık biçimde oturmak. [DS]

ıkışmak[2], [ık *(yans.)* >ık-ış-mak] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Tartışmak; dalaşmak. [DS]

ıkıt, [? ıkıt] *{ağız} sf.* Eksik. [DS]

-ıkla-, [-a-k-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* → -akla-.

ıklab, [Ar. ḳalb *(döndürme)* > ıḳlāb اقلاب] *(ıklâ:b) {OsT} is.* Tersine döndürme; çevirme.

ıklal, -li [Ar. ḳıllet *(azlık)* > iḳlāl اقلال] *(ıklâ:l) {OsT} is.* **1.** Azaltma; eksiltme. **2.** Az bulma; azımsama.

ıklama, [ık *(yans.)* > ık-la-ma] *is.* Zor bir iş yaparken *"ık"* sesi çıkarma eylemi.

ıklamak, [ık *(yans.)* > ık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kaldırılan veya taşınan ağır bir nesneden dolayı zorlukla soluk alıp vermek. **2.** Soluğu kesilircesine iç çekerek ağlamak. [DS] 🗗 **ıklaya sıklaya,** *{ağız} Gücünün yettiği kadar, kendini zorlayarak.* [DS]

ıklığ, [ıḳlıġ اقلغ] *{eAT} is.* Rebap; ayaklı keman; ıklık.

ıklık, -ğı [ık-lık / ıklıġ / okluğ اقلق] *is.* **1.** Kabak veya oyulmuş ağaçtan yapılmış, kemençeye benzer üç telli bir eski Türk sazı. **2.** *{ağız}* Bülbül. [DS]

ıklım, [ık *(yans.)* > ık-lım] *{ağız} sf.* Hiç boş yer kalmayacak şekilde dolu. [DS] 🗗 **ıklım ıklım,** *{ağız} Ağzına kadar dolu; tıklım tıklım.* [DS]|| **ıklım tıklım,** *Ağzına kadar dolu biçimde; dopdolu; lebalep.*

ıklid, [Ar. ıḳlīd اقليد] *(ıkli:d) {OsT} is.* Anahtar.

ıklim, [Ar. ıḳlīm اقليم] *(ıkli:m) {OsT} is.* → iklim.

ıklimî, [Ar. ıḳlīmī اقليمى] *(ıkli:mi:) {OsT} sf.* İklim ile ilgili.

ıkma, -aı [Ar. ıḳmāʿ اقماع] *(ıkma:) {OsT} is.* **1.** Birini aşağılama. **2.** Gelen bir kimseyi, hemen geri çevirme.

ıkmah, [Ar. ıḳmāḥ اقماخ] *(ıkma:h) {OsT} is.* Kibir ve azametle kafa tutma.

ıkmak, [ık-mak / ak-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Akmak; dökülmek.

ıkman, [Ar. idmān] *{ağız} is.* Beden eğitimi; egzersiz. [DS]

ıkmar, [Ar. ıḳmār اقمار] *(ıkma:r) {OsT} is.* Ayın doğmasını bekleme.

ıkmas, [Ar. ıḳmāṣ اقماص] *(ıkma:s) {OsT} is.* Suya daldırıp çıkarma.

ıknas, [Ar. ıḳnās اقناس] *(ıkna:s) {OsT} is.* Aşağılık bir kimsenin soyluluk iddiasında bulunması.

ıknat, [Ar. ıḳnāt اقنات] *(ıkna:t) {OsT} is.* **1.** Allah'a dua etme, yalvarma. **2.** Namazda kıyamı uzatma. **3.** İnkisar etme.

ıkra boncuğu, [? ıkra + boncu(k)-u] *{ağız} is. t.* Nazar boncuğu. [DS]

ıksa, [Ar. ıḳṣā اقصا] *(ıksa:) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma. **2.** Uzaklaştırılma.

ıksam, [Ar. ıḳsām اقسام] *(ıksa:m)v is.* Yemin etme; ant içme.

ıksar, [Ar. ıḳṣār اقصار] *(ıksa:r) {OsT} is.* Yapabilecek güçte iken yapmama; ihmal etme.

ıksat, [Ar. ıḳsāṭ اقساط] *(ıksa:t) {OsT} is.* Doğrulukla hareket etme; hakkaniyet gösterme.

ıkşalamak, [ık-(ı)ş-ala-mak / ığ-şa-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Ağacı sallamak.

ıkta, [Ar. ḳaṭʿ > ıḳṭāʿ اقطاع] *(ıkta:) {OsT} is.* **1.** *tar.* Sultanın bir toprağı mülk olarak veya sadece vergi gelirinden yararlanmak üzere birine vermesi. **2.** Bir haraç toprağının gelirinden yararlanmak fakat satmamak üzere birine verilmesi. **3.** Birini, delil göstermek suretiyle susturmak.

ıktaat, [Ar. ıḳṭāʿat اقطاعت] *(ıkta:at) {OsT} is.* Ikta yoluyla verilenler; ıktalar.

ıktar, [Ar. ḳaṭre > ıḳṭār اقطار] *(ıkta:r) {OsT} is.* **1.** Damlatma. **2.** Damlatılma.

ıktida, -a'i [Ar. ıḳtidāʾ اقتداء] *(ıktida:) {OsT} is.* Örnek edinme; uyma.

ıktidaen, [Ar. ıḳtidāen اقتداءً] *(ıktida:en) {OsT} zf.* Örnek edinerek; uyarak.

ıktifa, -ai [Ar. ḳafāʾ > ıḳtifāʾ اقتفاء] *(ıktifa:) {OsT} is.* Birine uyup ardından gitme.

ıktifaen, [Ar. ıḳtifāen اقتفاءً] *(ıktifa:en) {OsT} zf.* Birine uyarak; ardından giderek; örnek edinerek.

ıkurmak, [ık-ur-mak] *{eT} gçsz. f.* Tıkanmak; tıkanıklık hissetmek. [EUTS]

ıkval, -li [Ar. ḳavl > ıḳvāl اقوال] *(ıkva:l) {OsT} is.* Birinin söylemediği sözü söylediğini iddia etme.

ıkvaliyat, [Ar. ıḳvāl > ıḳvāliyyāt اقواليت] *(ıkva:liya:t) {OsT} is.* Yersiz, temelsiz ve yalan iddialar.

-ıl- [-ıl- / -il- /-ul- / -ül-] *yap. e.* Fiilden fiil yapma eki; edilgenlik ve dönüşlülük eki. *{eAT} dut-ıl-mak, vir-il-mek, dür-ül-mek.*

-ıl, [-ıl /-il / -ül / -ul] *yap. e.* **1.** İsimden isim yapan ek. Yansıma bildiren kelimelerden ikileme halinde kullanılan zarflar yapar: *şırıl şırıl, vızıl vızıl, parıl harıl, mışıl mışıl, gürül gürül.* **2.** *{eAT} yap. e.* Renk adlarına gelerek renk adı yapar; *kız-ıl, yaş-ıl.*

ıl[1], [ıl] *{ağız} is.* **1.** Çok uzaktan görülebilen dağ. [DS] **2.** Yabancı; el. 🗗 **ıl dal,** *Çok uzakta olup da hayal meyal görünen şey.*

ıl[2], [ıl / yıl ایل] *{eAT} is.* Yıl; sene.

-ıla, [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile] *{eAT} çek e.* → -la.

ıladanaz, [Yun. elatinos => ıladanaz] *{ağız}* is. **1.** Budanmış ağaç. **2.** Gürgen odunu. [DS]

ılal, [ılal / ilel] *{eT} ünl.* (Beylere, hakanlar cevap verirken) evet. [DLT]

ılamaz, [ı-la-maz] *{ağız} sf.* Yaramaz. [DS]

ılan, [yılan > ılan الان / ايلان] *{eAT} {ağız} is.* Yılan. [DS]

ılancak, -ğı [ır *(yans.)* > ır-la-n-(a)cak] *(ı:lancak) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılangaç, -cı [ır *(yans.)* > ır-la-n-gaç] *(ı:langaç) {ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılaşık, -ğı [ıla-ş-ık] *{ağız} is.* **1.** Çökelek. **2.** Lor. [DS]

ılbade, [Far. libāçe لباچه ? > ılbāde] *(ılba:de) {ağız} is.* Ceket; hırka. [DS]

ılbıda, [Yun. lapathon] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

ılbık, -ğı [ıl-bı-k ?] *{ağız} sf.* Kuvvetli; güçlü. [DS]

ılbız, [*eT.* albız > ıl-bı-z ?] *sf.* Hastalıklı; cılız; zayıf.

ılcak, -ğı [ılı-cak] *{ağız} sf.* Ilık. [DS]

ıld, [ıld *(yans.)*] *is.* Hafif gürültüyü, patırtıyı; titrek titrek ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıld-ır ıldır, ıld-ır-tı, ıld-ır-a-mak*

ıldır, [ıld *(yans.)* > ıld-ır] *is.* **1.** Hafif gürültüyü, titrek titrek ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *is.* Alaca karanlık. 🗗 **ıldır ayaz,** *(Ev için) her yanı açık, penceresiz, kapısız, camsız.*|| **ıldır ıldır,** *1. Tertemiz; pırı pırıl; ışıl ışıl. {eAT} (aynı) 2. {ağız.} Aydınlık. 3. Saydam. 4. Yavaş yavaş.* [DS] *5. İyi pişmemiş yemeğin diri kalmış taneli hâli.*|| **ıldır ıldır ıldıramak,** *{ağız.} Parıl parıl parlamak.* [DS]|| **ıldır ıldır ıldırdamak,** *{ağız} Parıl pırıl parlamak.* [DS]|| **ıldır ışık,** *{ağız} 1. (Ev için) kapısız ve penceresiz; her tarafı açık. 2. Sabahın alaca karanlığı. 3. (Hava için) yıldızlı, açık ve ayaz. 3. (Ev, oda vb. için) aydınlık.* [DS]|| **ıldır mıldır,** *{ağız} Düşe kalka.* [DS]

ıldırak, -ğı [ıld *(yans.)* > ıld-ır-a-k] *{ağız.}sf.* Parlak. [DS]

ıldıramak, [ıld-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* **1.** Ara sıra parlamak; ışılamak; ışıldamak. **2.** Çok hafif ışık vermek. [DS]

ıldıran, [ıld-ır-a-n] *sf.* **1.** *{ağız}* Ilık; sıcak. [DS] **2.** Sıcak yer. **3.** Yaylalarda, taş döşenen bir çukur üzerinde ateş yakılmak suretiyle ısıtıldıktan sonra çadır kurularak yapılan bir tür hamam.

ıldıratmak, [ıld-ır-a-t-mak الدرتق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Parlatmak.

ıldırcıyan, [? ıldırcıyan] *{ağız} is.* At izi. [DS]

ıldırdamak, [ıld-ır-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı) -yor]* **1.** Ara sıra parlamak. **2.** (Sıvı için) yavaş yavaş akmak. [DS]

ıldırgıç, [ıld-ır-gıç] *is.* Bahane.

ıldırık, -ğı [ıld-ır-ık] *{ağız} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Aydınlık. **3.** Kıvılcım. **4.** Tenekeden yapılan şişesiz gaz lambası; idare lambası. [DS]

ıldırım, [yıld-ır-ım /ıld-ır-ım الدرم] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Yıldırım. [DK] [DS]

ıldırmak[1], [ıld *(yans.)* > ıld-ır-(a)-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Parıldamak. [DS]

ıldırmak[2], [yıl-mak > yıl-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Korkutmak; yıldırmak. [DS]

ıldırtı[1], [ıld-ır-tı] *{ağız} is.* **1.** Parıltı; küçük ışık; uzaktan görülen ışık. **2.** Geceleri deniz üzerinde görülen küçük dalgaların oluşturduğu parıltı; yakamoz. [DS]

ıldırtı[2], [ıld-ır-tı] *{ağız} is.* Pıtırdı; hafif gürültü. [DS]

ıldız[1], [ıld-uz / ıld-ız الدز] *{eT} {eAT} {ağız} is.* **1.** Yıldız. [DK] **2.** Gün dönümünden on gün önceki zaman. [DS] 🗗 **ıldız böcüğü,** *{ağız} Yıldız böceği.* [DS]|| **ıldız dişiliği,** *{ağız} Kendini herkese sevdirme yeteneği.* [DS]|| **ıldızı dik olmak,** *{ağız} Kimse tarafından sevilmemek.* [DS]|| **ıldız kökü,** *{ağız} Yer elması.* [DS]

ıldız[2], [ıld *(yans.)* > ıld-ız] *{ağız} is.* İpliği çile yapmaya yarayan, iki ucu çengelli, ağaçtan yapılan bir araç. [DS]

ıldıznama, [yıldız + Far. nāme] *{ağız} is.* **1.** Yıldız bilimcilik. [DS] **2.** Yıldız falı.

ıldızsız, [yıldız-sız] *{ağız} sf.* (Kişi için) çirkin; sevimsiz. [DS]

ıldurmak[1], [ıl-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* İndirmek. [DLT]

ılduрmak[2], [ıld *(yans.)* > ıld-ur-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Parlamak.

ılduz, [ıld-uz / ıld-ız الدوز] *{eAT} {ağız} is.* Yıldız. 🗗 **ılduz atılmak,** *{eAT} Yıldız kaymak; yıldız akmak;*

meteor düşmek.|| **ılduzı alçah,** *{eAT} Talihsiz; bedbaht.*|| **ılduzu ışımak,** *{eAT} Talihi açılmak; şansı dönmek.*

ılg[1], [ılg *(yans.)*] *is.* Hafif hafif kımıldanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ılg-ı*

ılg[2], [*eT.* erk > ılg ?] *{ağız} is.* Kuvvet; güç. [DS] 🗗 **ılga vermek,** *{ağız}* Kavgayı kızıştırmak; kışkırtmak. [DS]

ılga[1], [ıl-ġa] *{eT} is.* Irmak kenarı; vadi. [ETY]

ılga[2], [ılg *(yans.)* > ılga] *{ağız} is.* **1.** Serap. **2.** Hayal. [DS]

ılga[3], [? ılga] *{ağız} is.* Geçimsizlik; kargaşa; karışıklık. [DS]

ılga[4], [ılı-ġ > ılga] *{ağız} is.* Yorgunluk ya da kırgınlık nedeni ile yükselen vücut ateşi. [DS]

ılga[5], [ıl-ġa-r > ıl-ga] *{ağız} zf.* Çabuk; hızlı; koşarak. 🗗 **ılga gitmek,** *{ağız} Çabuk gitmek; koşarak gitmek.* [DS]

ılgalamak, [ılga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Damarına basmak; kışkırtmak. [DS]

ılgam, [ılg *(yans.)* > ılg-a-m] *{ağız} is.* Serap. [DS]

ılgama, [ıl-ġa-ma] *{ağız} is.* Saldırma; hücum etme; ılgar. [DS]

ılgamak, [ıl-ġā-mak ايلغامق] *(ılga:mak) {eT} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Atlarla hücum etmek. **2.** Baskın yapmak; akın yapmak. **3.** Dörtnala saldırmak. [DK] **4.** Atı dört nala sürmek. **5.** *{eAT} {ağız} gçsz. f.* (At için) dörtnala koşmak. [DS]

ılgar[1], [ılġā-mak > ıl-ġa-r] *is.* **1.** *{eAT}* At ile yapılan akın; düşman üzerine hücum; atlı saldırı; akın; hücum. *{ağız} (aynı)* [DS] [DK] **2.** Dizginleri bırakılmış atın dörtnala koşması. **3.** *{ağız}* Hayvanın yürüme ile koşma arası bir yürüyüş biçimi. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Çok çabuk; hızlı. [DS] 🗗 **ılgar etmek,** *Atlı olarak hücum etmek; saldırmak; ılgarlamak.*

ılgar[2], [*eT.* ıl-ıġ > ıl-(ı)ġ-ar] *{ağız} sf.* **1.** (Hava, gökyüzü için) parlak ve açık. **2.** Ateşli. [DS]

ılgar[3], [ılġ-ar] *{ağız} is.* Kışın yer ısınmaya başladığında yerden yükselen su buharının görünümü. [DS] 🗗 **ılgar çekilmek,** *{ağız} Sıcağın etkisi ile karların erimesi sonucunda oluşan buhardan sis meydana gelmek.* [DS]

ılgar[4], [Ar. ikrār] *{ağız} is.* Söz verme. [DS]

ılgar[5], [? ılgar] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

ılgar[6], [? ılgar] *{ağız} is.* Öfke. [DS]

ılgara, [ıl-ġa-r-a] *{ağız} zf.* **1.** (Atın yürüyüşü için) koşma ile yürüme arasında. **2.** Sürekli. [DS]

ılgarcı, [ıl-ga-r-cı] *is. tar.* Eskiden düşman ülkesine akın düzenleyen hafif süvari birliğine verilen isim; akıncı.

ılgarla, [ılgar-la] *{ağız} zf.* Koşarak. [DS]

ılgarlama, [ıl-ga-r-la-ma] *is.* Saldırma; akın etme eylemi.

ılgarlamak, [ıl-ga-r-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir ülkeye hafif süvari birliği ile saldırmak; akın etmek. **2.** *{ağız}* Kaygılanıp sabırsızlık göstermek; telaş etmek. [DS]

ılgarlen, [ılgar-leyin] *{ağız} zf.* Birdenbire. [DS]

ılgarmak[1], [ıl-(ı)g-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** (Güneş için) yeni doğmak. [DS] **2.** (Sabah için) şafak sökmek üzere olmak.

ılgarmak[2], [ılg-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Ekin için) yerden çıkarak belirmek; yeşermek. [DS]

ılgarmak[3], [ılg-ar-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yaklaşmak. [DS]

ılgartmak, [ılgar-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Kavga çıkartmak için abartılı sözler söylemek; kışkırtmak. [DS]

ılgat, [ılg-a-t] *{ağız} zf.* Belli belirsiz. 🗗 **ılgat görünme,** *{ağız} Belli belirsiz görünme.* [DS]

ılgatmak, [ıl-ga-t-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Üzerine atılmak; saldırmak; hücum etmek. [DS]

ılgaz, [*eAT* ılġar > ılgaz] *{ağız} is.* **1.** Akın; hücum; saldırı. **2.** Atın dizginleri boş olarak dört nala koşması. [DS]

ılgazlamak, [ılgaz-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Akın etmek; saldırmak. [DS]

ılgı[1], [yılkı] *{ağız} is.* **1.** At, eşek veya keçi sürüsü; sürü. **2.** Koyun. **3.** Keçi. **4.** Koyun veya keçi çobanı. **5.** *sf.* Kendi hâlinde; başıboş.[DS]

ılgı[2], [il-mek > ilgi > ılgı] *{ağız} is.* **1.** Düğme. **2.** Soy sop. **3.** Hısım akraba. [DS] 🗗 **ılgı hayvanı,** *{ağız} Damızlık hayvan.* [DS]

ılgı[3], [cılga > ılgı?] *{ağız} is.* Keçi yolu; patika; cılga. [DS]

ılgı[4], [ıl-gı] *{ağız}* is. Ses; seda. [DS]

ılgı[5], [? ılgı] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

ılgıd, [ılg-ı-t] *{ağız} is.* Yavaş ve hafif esen rüzgâr. [DS] 🗗 **ılgıd ılgıd,** *{ağız}* → ılgıt ılgıt. [DS]

ılgıdı, [ılg-ıd-ır] *{ağız} is.* Ilgıdır. [DS]

ılgıdık, [ılg-ıd-ık] *{ağız} is.* Çocuk beşiği. [DS]

ılgıdır[1], [ılg *(yans.)* > ılg-ıd-ır الغدر] *{ağız} is.* **1.** İplikleri çile hâline getirmeye yarar, bir tahtaya altı santimetre kadar aralıkla çakılmış iki çividen oluşan araç. **2.** Eskiden çile hâlindeki iplikleri ölçmekte kullanılan ve uçlarına iki çivi çakılmış, bir metreye yakın boyda, tahtadan ölçü aleti. **3.** Çorabı genişletmek ya da düz tutmak için içine geçirilen düz tahta araç. **4.** İp bükmeye yarayan çatal ağaç. [DS] **5.** *{eAT}* Geniş delikli kalbur; gözer.

ılgıdır[2], [ılg *(yans.)* > ılg-ıd-ır] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; sıska; cılız. **2.** Anlayışı kıt; saf; ahmak. [DS] 🗗 **ılgıdır incik,** *{ağız} (Kişi için) çok ince bilekli.* [DS]|| **ılgıdır kesilmek,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]|| **ılgıdır olmak,** *{ağız} Zayıflamak.* [DS]

ılgım, [ılg *(yans.)* > ılg-ı-m الغم] *{ağız} is.* **1.** Çöllerde çok uzaklarda su gibi görünen ışık yanıltmacı; yalgın; pusarık; serap. *{eAT} (aynı)* **2.** Gözün görebildi-

ği son nokta; göz erimi; ufuk. [DS] 🗗 **ılgım ılgım,** *{ağız} 1. (Rüzgâr veya akarsu için) yavaş yavaş; azar azar; ağır ağır. 2. Belli belirsiz.* [DS]‖ **ılgım salgım,** *1. {eAT} Serap. 2. {ağız} Belli belirsiz; gözle zor seçilen.* [DS]

ılgın[1], [*eT.* yıl-ġun > ılgın] *is.* **1.** *bot.* Bahçelerde çit ve süs bitkisi olarak yetiştirilen, çelikle üretilebilen, beyaz ve pembe çiçekli, hafif ve ince yapraklı, gösterişli küçük ağaççık, *(Tamarix).* **2.** *{ağız}* Sepet örmeye uygun bir tür söğüt ağacı. [DS]

ılgın[2], [ılg-ı-n] *{ağız} is.* **1.** Serap; ılgım. **2.** Hayal. **3.** Yaz sıcaklarında topraktan ısınarak yükselen hava tabakasının uzaktan dalgalı görüntüsü. **4.** Gerçek dışı yaratık. **5.** *sf.* Gerçek dışı; düşsel; hayalî. [DS]

ılgın[3], [ıl-(ı)g > ılgın ايلغين] *{ağız} sf.* **1.** (Su vb. için) ılık; ısıtılmış; biraz sıcak. **2.** *is.* Kavurucu sıcak. [DS] **3.** *{eAT}* Ilıca.

ılgın[4], [yıl-mak > yıl-gın] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) gözü yılmış; gözü korkmuş; yılgın. **2.** Dargın; gücenmiş. **3.** Geçkin; baygın. [DS]

ılgın[5], [ıl-gın] *{ağız} sf.* **1.** Çok uzak. **2.** *zf.* Belli belirsiz. [DS] 🗗 **ılgın salgın,** *{ağız} Belli belirsiz.*[DS]

ılgın[6], [ıl-gın ?] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

ılgın[7], [ıl-gın ?] *{ağız} is.* Parça; bölüm. [DS]

ılgınca, [ılg-ın-ca ايلغينجه] *{eAT} zf.* Belli belirsiz. 🗗 **ılgınca salgınca,** *{eAT} Hayal meyal; belli belirsiz.*

ılgıncar, [? ılgıncar] *is.* Yabanî kiraz; kuş kirazı.

ılgıngiller, [ılgın-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ılgın olan ayrı taç yapraklı bitkiler familyası, *(Myricaria).*

ılgır, [ılg-ı-r] *{ağız} is.* **1.** Yaz sıcaklarında topraktan ısınarak yükselen hava tabakasının uzaktan dalgalı görüntüsü. **2.** Serap. **3.** Fitil. [DS]

ılgırtı, [ılg-ı-r-tı] *{ağız} is.* Çör çöple yakılan küçük ateş. [DS]

ılgıt, [ılg-ı-t] *{ağız} sf.* **1.** (Görünüm için) belli belirsiz. **2.** (Su için) aktığı belli olmayan. **3.** (İnsan için) yavaş; halim selim. [DS] 🗗 **ılgıt ılgıt,** *{ağız} 1. (Akış, esinti için) yavaş yavaş; ağır ağır. {eAT} (aynı) 2. İnce ince.* [DS]

ılgıtır, [ılg-ı-t-ır] *{ağız} is.* Elli cm. uzunluğunda keten arşını. [DS]

ılgıtırınlık, -ğı [ılgıtır-ın-lık] *{ağız} sf.* (Kişi için) ince ve eğri bacaklı. [DS]

ılgız, [ılg-ı-z] *{ağız} is.* **1.** İplik arşını; ılgıdır. **2.** İplikleri kelep yapmak için kullanılan araç; ılgıdır. **3.** *sf.* Haylaz; sersem; ipsiz. [DS]

ılgum, [ılg-u-m] *{eAT} is.* → ılgım.

ılğın, [yıl-gın] *{ağız} sf.* Korkak. [DS]

ılğıt, [ılg-ı-t] *{ağız} is.* Bahar güneşi. [DS]

-ılı, [-ı-lı / -i-li / -u-lu / -ü-lü] *yap. e.* → -lı.

ılı[1], [*eT.* ılı-ġ > ılı ايل] *{eAT} {ağız} sf.* (Hava ve su için) biraz sıcak; ısınmış; ılık. [DS] 🗗 **ılı su,** *{eAT} Ilıca.*‖ **ılu su,** *{eAT} Ilıca.*‖ **ılı sucu,** *{eAT} Hamamcı.*

ılı[2], [ı-lı] *{ağız} sf.* **1.** Korkunç. **2.** Sevimsiz. [DS]

ılıbada, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ılıbıdı, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ılıca, [ılıġ-ca > ılı-ca الجه] *(ılı'ca) is.* **1.** Yerden kaynayan sıcak ve şifalı su; sıcak su kaynağı. *{eAT} (aynı)* **2.** Böyle bir sudan yararlanılarak kurulmuş bir tür hamam.

ılıcak, -ğı [ılıġ-cak الجق] *{ağız} sf.* **1.** Biraz ılık; ılıkla soğuk arası; ılıkça. *{eAT} (aynı)* **2.** *is.* Sıcak su kaynayan yer; ılıca. **3.** Yoğurt yapmak üzere yeni mayalanmış süt. [DS] 🗗 **ılıcak söz,** *{eAT} Tatlı ve yumuşak söz.*‖ **ılıcak su,** *{eAT} Sıcak su kaynağı; ılıca.*

ılıç, -cı [ılıç] *is. bot.* **1.** Karaağaçgillerden ılıman ve tropikal bölgelerde yetişen, düzgün kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı, seyrek ve oval yapraklı büyük bir ağaç; çitlembik, *(Celtis australis).* **2.** Bu ağacın buruk lezzette küçük meyvesi.

ılıfıtı, [? ılıfıtı] *{ağız} is.* Az pişmiş yumurta; rafadan.[DS]

ılıg, [ılı-ġ / yılī-mak > yılı-ġ] *{eT} sf.* Ilık. [DLT]

ılığıvermek, [yıl-ık-mak > yılık-ı+ver-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Oturmak; ilişmek. [DS]

ılık[1], **-ğı** [*eT.* ılı-ġ / yılı-ġ > ılı-k] *sf.* Sıcakla soğuk arası; hafifçe sıcak.

ılık[2], **-ğı** [ılı-k ?] *{ağız} is.* **1.** Güç kuvvet; dinçlik. **2.** Sevgi; muhabbet. **3.** *sf.* Cana yakın; sıcakkanlı. [DS]

ılık[3], **-ğı** [el+iğ-i > elig] *{ağız} is.* İplik bükmekte kullanılan araç. [DS] 🗗 **ılık çeken,** *{ağız} Çuvaldız.*[DS]

ılıka, [? ılıka] *{ağız} is.* Bitki kabuklarından yapılan kalın ip; urgan. [DS]

ılıkça, [ılık-ça] *sf.* Biraz ılık; ılığa yakın.

ılıkçıl, [ılık-çıl] *sf. bot.* (Bitki için) yaşayabilmek için bol nem ve 15-20°C sıcaklık isteyen.

ılıklaşma, [ılık-la-ş-ma] *is.* Ilık duruma gelme.

ılıklaşmak, [ılık-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek.

ılıklaştırma, [ılık-la-ş-tır-ma] *is.* Ilık duruma getirme.

ılıklaştırmak, [ılık-la-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılıtmak.

ılıklık[1], **-ğı** [ılık-lık] *is.* Ilık olma durumu.

ılıklık[2], **-ğı** [Yun. lukhuari => ılıkma > ılık-lık ?] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

ılıkma[1], [ıl-ı-k-ma] *is.* **1.** Gönül akma; aşkla sevme; âşık olma. **2.** Acele etme; ivme.

ılıkma[2], [Yun. lukhuari => ılıkma] *{ağız}* İdare lambası; kandil. [DS]

ılıkmak[1], [ıl-ı-k-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Korumak. [KB]

ılıkmak[2], [ıl-ı-k-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Beğenmek; kanı kaynamak; içi ısınmak. **2.** Gönülden sevmek; âşık olmak. **3.** Heveslenmek; imrenmek. [DS]

ılıktırmak, [ıl-ı-k-tır-mak ايلقدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* **1.** Isındırmak; sevdirmek. **2.** Meylettirmek. **3.** Rağbet ettirmek; imrendirmek.

ılım[1], [ıl-ı-m] *is.* **1.** İsteklerinde, arzularında, tutkularında ölçülü davranabilme erdemi; ölçülülük; itidal. **2.** *gök b.* Güneş'in, gece ve gündüz eşitliği sırasında gök ekvatorunda bulunduğu nokta. 🗗 **ılım yel,** *{ağız} Ilık eser rüzgâr; meltem.* [DS]

ılım[2], [Far. lime] *{ağız} sf.* Parça; bölük. 🗗 **ılım ılım,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS] ‖ **ılım pılım,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS]

ılıma[1], [ılı-ma] *is.* Ilık duruma gelme eylemi.

ılıma[2], [ı-lı-ma] *{ağız} is.* Yılıma; yatışma; sinme.[DS]

ılımak[1], [*eT.* yılı-mak > ılı-mak اليمق] *gçsz. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek; biraz ısınmak; *{eAT} (aynı).*

ılımak[2], [ı-lı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Yavaş yavaş anlaşmaya yaklaşmak.

ılımak[3], [ı-lı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Yemeği sindirmek. [DS]

ılıman[1], [ılı-man / Yun. liman [EREN] اليمن] *sf.* **1.** *coğ.* (Yer için) sıcaklığı orta derecede olan; mutedil. *{eAT} (aynı)* **2.** Ilık kaynak suyu; ılıca.

ılıman[2], [ıl-ı-man ?] *{ağız} is.* **1.** Kaynak. **2.** Akarsuyun çağlamayan yeri. [DS]

ılımanlık, -ğı [ılı-man-lık] *{ağız} sf.* (Hava için) ılık; orta derece sıcaklıkta; mutedil. [DS]

ılımannık, -ğı [ılı-man-lık] *{ağız} sf.* → ılımanlık. [DS]

ılımbız, [ıl-ım(m)-ız] *{ağız} is.* Yıldırım. [DS]

ılımga, [ıl-ımga / al-ımga] *{eT} is.* Hakanın mektuplarını Türk yazısı ile yazan kimse; kâtip; özel kalem müdürü. [DLT] [KB]

ılımıklı, [ıl-ım-ık-lı] *{ağız} sf.* Büyümesi, gelişmesi iyi olan. [DS]

ılımlı, [ılı-m-lı] *sf.* **1.** Aşırılığa kaçmayan; ölçülü; mutedil. **2.** Şiddet ve nicelik bakımından orta seviyede bulunan. **3.** (Siyasetçi için) aşırı uçlar arasında orta yolu savunan.

ılımlılık, -ğı [ılı-m-lı-lık] *is.* Ilımlı olma durumu; mutedillik; mutediliyet.

ılımuk, -ğu [ılı-muk] *{ağız} sf.* Ilıkça. [DS]

ılıncak[1], **-ğı** [ıl-ın-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

ılıncak[2], **-ğı** [ılı-n-cak] *{ağız} sf.* Ilık. [DS]

ılındırma, [ılı-n-dır-ma] *is.* Ilık duruma getirme eylemi.

ılındırmak, [ılı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılıştırmak; ılımasına sağlamak; ılıtmak.

ılıngaç, [ıl-ın-gaç] *{ağız} is.* Çocuk salıncağı. [DS]

ılıngı, [ıl-ıñı ?] *(ılıñı) {ağız} sf.* Paçavra. [DS]

ılınız, [ıl-ıñız ?] *(ılıñız) {ağız} sf.* Cimri. [DS]

ılınma, [ılı-n-ma] *is.* Ilık duruma gelme eylemi; ılıma.

ılınmak[1], [ılı-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Ilık duruma gelmek; ılıklaşmak.

ılınmak[2], [ıl-ın-mak / il-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İlişmek; tutulmak; uğramak; takılmak; [DLT]

ılıntı, [ıl-ıntı] *{ağız} sf.* (Kişi için) çelimsiz; kuvvetsiz; zayıf. [DS]

ılış, [ıl *(yıl)* > ıl-ış ?] *{ağız} zf.* Önceki; daha önce; geçen. [DS] 🗗 **ılış ıl** (yıl), *{ağız} Geçen yıldan önceki yıl; iki yıl öncesi.* [DS]

ılışgan, [yıl-ış-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) soğuk ve yapmacık bir tavırla gülen. [DS]

ılışık, -ğı [ılı-ş-ık] *{ağız} sf.* (Su için) ılışmış durumda olan; ılık. [DS]

ılışlamak[1], [ılı-ş-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sıcak suya soğuk su ekleyerek ılık hâle getirmek. [DS]

ılışlamak[2], [ışı-l-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-l(ı)-yor]* Parlamak; ışıldamak. [DS]

ılışma[1], [ılı-ş-ma] *is.* (Soğuk ve sıcak su karıştırılarak) birbirini ılık hâle getirme.

ılışma[2], [yıl-mak > yıl-ış-ma] *{ağız} is.* Arsızca sırıtarak gülme. [DS]

ılışmak[1], [ıl-ış-mak / ilişmek] *{eT} işteş. f. [-ur]* **1.** Birbirine ilişmek; çatışmak. [DLT] **2.** Asmakta yardım etmek; birlikte asmak. [DLT] 🗗 **ılış tıkış,** *{ağız} Çok kalabalık.* [DS]

ılışmak[2], [ıl-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte inmek; inmekte yarış etmek; inişmek. [DLT]

ılışmak[3], [ılı-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* **1.** (Soğuk ve sıcak su karışarak) birbirini ılık hâle getirmek. **2.** *{ağız}* Birbiri ile anlaşmak; kaynaşmak; uyuşmak; birbirine ısınmak. [DS] **3.** *dönşl. f.* Ilık hâle gelmek; ılımak.

ılıştırma, [ılı-ş-tır-ma] *is.* Sıcak ve soğuk suyu birbirine karıştırarak ılık duruma getirme.

ılıştırmak, [ılı-ş-tır-mak] *gçl. f. [-ur]* Sıcak ve soğuk suyu birbirine karıştırarak ılık duruma getirmek.

ılıtma, [ılı-t-ma] *is.* Ilık duruma getirme; ılımasını sağlama.

ılıtmak, [ılı-t-mak ايلدمق] *gçl. f. [-ır]* Ilık duruma getirmek; ılımasını sağlamak; hafif ısıtmak; ılıştırmak; *{eAT} (aynı).*

ılız[1], [ıl-ız] *{ağız} is.* İplik sarmakta kullanılan ağaçtan yapılan bir araç. [DS]

ılız[2], [cıl-ız] *{ağız} sf.* Zayıf. [DS]

ılk, [Ar. ʿırḳ => ılk] *is.* **1.** Soy; sülale. **2.** Zürriyet; nesil. 🗗 **ılkı bozuk olmak,** *{ağız} Soysuz olmak; sütü bozuk olmak.* [DS]‖ **ılkı kesilmek,** *{ağız} Tükenmek; bitmek.* [DS]

ılkaç, -cı [ıl-ka-ç] *{ağız} sf.* (Kişi için) işini yoluna koyan. [DS]

ılkatmak, [ıl-ka-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Saldırmak. [DS]

ılkı[1], [ılkı / yılkı الق] *{eT} {eAT} {ağız} is.* → yılkı. [DK] [DS] 🗗 **ılkıdan tutma,** *{ağız} 1. (İnsan veya hayvan için) yabani. 2. mecaz. Emeksiz meydana geliş.* [DS]

ılkı[2], [ılkı] *{ağız} is.* **1.** Keçi. **2.** Keçi sürüsü. **3.** Koyun. **4.** Damızlık kısrak. [DS]

ılkı[3], [Ar. ʿırḳ => ılkı] *{ağız} is.* Soy sop. [DS]

ılkı[4], [ılkı] *{ağız} is.* **1.** Fidanların toplu olarak bulunduğu yer. **2.** *sf.* (Yer için) kuytu; dulda; siper. [DS]

ılkıcı, [ılkı-cı / yılkı-cı] *{eT} is.* → yılkıcı. [DK]

ılkıdır[1], [ılk-ıd-ır / ılg-ıd-ır] *{ağız} is.* → ılgıdır. [DS]

ılkıdır[2], [ılk-ıd-ır] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

ılkılık, -ğı [ılkı-lık] *{ağız} is.* Keçilerin gölgelendiği yer. [DS]

ılkım, [ılg-ı-m / ılk-ı-m] *is.*→ ılgım. 🗗 **ılkım salkım,** *{eAT}* → ılgım salgım.

ılkımak[1] [ılk-ı-mak] *gçsz. f. [-ır]* Serap olmak; ufukta dalgalanır gibi olmak; bir görünüp bir kaybolmak.

ılkımak[2], [ılk-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Süt sağmak. **2.** *mecaz.* (Gönül için) akmak; meyletmek; içi ısınmak; kanı kaynamak. [DS] *"Yarimi görünce gönlüm ılkıyor."*

ılkışıma, [ilk+ışı-ma / ılk-ış-ma] *{ağız} is.* Gün doğmadan önce ufukta görülen aydınlık. [DS]

ılkıt, [ıl-kı-t / ılg-ı-t] *is.* **1.** Çok uzak nesnelerin belli belirsiz görüntüsü. **2.** *sf.* Yavaş yavaş; ağır ağır; sakin sakin.

ılkız, [ıl-k-ız] *{ağız} is.* İpliği çile yapmaya yarayan iki ucu çengelli tahta araç. [DS]

ılku, [yılkı / ılkı القو] *{eAT} is.* → yılkı.

ıllamak, [ır-la-mak > ıl-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; sarsmak. [DS]

ılmak[1], [ıl-mak / il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Bağlanmak; iliştirilmek. [İKPÖy.] **2.** (Kargı vb) saplamak; hücum etmek. [Nevâyî]

ılmak[2], [ıl-mak / in-mek] *{eT} gçsz. f. [-ur]* İnmek. [DLT]

ılmak[3], [ıl-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Hafif uykuya dalmak; kestirmek; içi geçmek. [DS]

ılman, [ı-l(ı)-man] *{ağız} sf.* Ilık; ılıman. [DS]

ılmık, -ğı [ıl-mık] *{ağız} is.* **1.** Yerden beş santimetre kadar yükselmiş ekin. **2.** Bitkilerin üzerinde bulunan küçük kıl veya tüycükler. [DS] 🗗 **ılmık ılmık,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS]

ılıpıdın, [? ılıpıdın] *{ağız} is.* Haşlanmış yumurta. [DS]

ılsamak, [ıl-sa-mak / in-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnmek istemek. [DLT]

ıltar, [Yun. ıtari] *{ağız} is.* **1.** Yular sapı; yular ulağı; yıltar. **2.** Köpeklerin kurda karşı daha iyi savunmaları için boyunlarına takılan çivili halka. **3.** İp. **4.** İnce halat. [DS]

ıltarmak, [ılt-a-r-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çuval, heybe cinsi eşyaları tamir etmek. [DS]

-ılu, [*eT.* -ı-ġ-lı > -ı-lu / -i-lu] *{eAT} yap e.* **1.** Sıfat fiil yapan ve "-ılmış" değerinde kullanılır. *"Sünüğe sar-ılu (sarılmış) etsiz deriyem / Semizlikten halavetten beriyem."* Pendname-i Güvehî. **2.** Geçişsiz fiillerden sıfat türetir. *kork-ılu.*

-ım[1], [-m / -ım / -im / -um / -üm] *{eT} {eAT} çek. e.* → -m.

-ım[2], [men > ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* **1.** Birinci tekil kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır. **2.** İsimlerin ek fiille şimdiki zaman ve geniş zamanda çekimini sağlayan birinci tekil kişi eki: *öğrenciyim, gencim, yazılıyım, yolcuyum.*

-ım[3], [-ım / -im / -um / -üm] *{eAT} yap. e.* Hem geçişli, hem de geçişsiz fiillerden isim türeten ek. Genellikle bir defada veya bir hamlede yapılan işleri gösterir. *öl-üm, toy-um, ad-ım, bak-ım, tad-ım.*

ım, [ım *(yans.)*] *is.* Hafif hafif kıpırdamayı anlatan kök. [Zülfikar] *ım-ıl ımıl*

ımacı, [Yun. imitsea => imece] *{ağız} sf.* İmeceye katılan, yardım eden. [DS]

ımağı, [ı-ma(k)-ı] *is.* Taze sebze.

ımak[1], [ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Önem vermemek.

ımak[2], [ī-mak / ıy-mak] *(ı:mak) {eT} gçl. f.* **1.** Göndermek. [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** Terk etmek. [Gabain] **3.** Kaçırmak. [Gabain]

ımakmak, [ı-mak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Önem vermemek. [DS]

-ımamak, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-ma-mak > -ı-ma-mak / -i-me-mek / -u-ma-mak / -ü-me-mek] *{eAT} yap. e.* Yeterlik fiilinin olumsuzunu yapar; -amamak. *"Katlanımadı (dayanamadı) anın hicranına / Okudu bir hadimi eyvanına."* Mantıku't-Tayr.

ımasılamak, [ı-ma-sı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Taklit etmek. [DS]

ımaz, [ım *(yans.)* > ım-az] *{ağız} sf.* Yavaş. 🗗 **ımaz ımaz,** *{ağız} (Suyun akışı için) yavaş yavaş.* [DS]

ımb, [ımb *(yans.)*] *is.* Şişmanlığı, yağlı olmayı, cıvık cıvık olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ımb-ıl ımbıl, ımb-ıl-dak*

ımbal, [Yun. emvole] *is. {ağız}* **1.** Övendirenin ucuna çakılan çivi; nodul. **2.** Üvendire. **3.** Yay. [DS]

ımbarlamak, [Yun. emvole => embel > embel-leмek / imbal-la-mak > ımbar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Öküzü övendirenin ucundaki çivi ile dürtmek; nodullamak. [DS]

ımbık, -ğı [Ar. enbīk] *{ağız} is.* Çaydanlık. [DS]

ımbıl[1], [ımb *(yans.)* > ımb-ıl] *is.* Şişman ve yağlı olmayı, cıvık cıvık olmayı anlatan yansımalı göv-

de. 🗗 **ımbıl ımbıl,** *{ağız} (Şişmanlık için) yürüyemeyecek şekilde çok.* [DS]

ımbıl[2], [Yun. empoli] *{ağız} is.* Evlek; bir dönümün dörtte biri. [DS]

ımbıldak, -ğı [ımb *(yans.)* > ımb-ıl-da-k] *{ağız} is.* Oynak bataklık. [DS]

ımbış, [ımb *(yans.)* > ımb-ış] *{ağız} sf.* (Hayvan için) ağır yürüyen. [DS]

ımcınmak, [ım-(ı)-c-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yatarken kalkmaya davranmak. [DS]

ımga[1], [Çin. im ǧo dar > ımgā] *{eT} is.* Mal müdürü; tahsildar; hazinedar. [DLT]

ımga[2], [ım-ġā] *(ımga:) {eT} is.* Dağ keçisi. [EUTS] [KB]

ımgılıkış, [ım-(ı)-g-ıl-ı + kıç ? / ınkılış] *{ağız} sf.* Durgun; beceriksiz. [DS]

ımık[1], **-ğı** [ı-m-ı-k] *{ağız} sf.* **1.** (Hava için) ılık ve durgun. **2.** Ilık; az sıcak. **3.** Rüzgârsız, kuytu yer; dulda. **4.** Süt tadı geçmemiş ve iyi tutmamış yoğurt. [DS]

ımık[2], **-ğı** [ım-ık ?] *{ağız} sf.* Az; biraz. [DS] 🗗 **ımık ımık,** *{ağız} 1. Belli belirsiz. 2. Hafif hafif.* [DS]

ımık, -ğı [? ımık] *{ağız} is.* Bir tür diş hastalığı. [DS]

ımıklamak, [ımık-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Birisine varıp çatmak; dokunmak. [DS]

ımıklaşmak, [ı-m-ı-k-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* (Hava için) ılıklaşmak; biraz ısınmak.

ımıklık, [ı-m-ı-k-lık] *{ağız} is.* **1.** Bulutlu, durgun hava. **2.** Ilıklık. [DS]

ımıl, [ım *(yans.)* > ım-ıl] *is.* **1.** Hafif hafif kıpırdanmayı anlatan yansımalı gövde. **2.** *sf.* Yavaş; durgun. 🗗 **ımıl ımıl,** *{ağız} Yavaş olarak; durgun bir hâlde; hafifçe; yavaş yavaş.* [DS]

ımıltı, [ım-ıl-tı] *{ağız} is.* Yiyecek şey. [DS]

ımımak, [ı-m-ı-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ilınmak; ısınmak. [DS]

ımır, [(ı)mır *(yans.)*] *is.* Uyuşuk olmayı, mıymıntılığı anlatan kök. [Zülfikar] *ımır-mak, ımır-sak, ımır-sık, ımır-sık-lan-mak* 🗗 **ımır yamur etmek,** *{ağız} Sözleri ağızda geveleyerek konuşmak.* [DS]|| **ımır yamur söylemek,** *{eAT} {ağız} Sözü anlaşılamayacak biçimde geveleyerek söylemek.* [DS]

ımırcık, -ğı [ımır-cık] *{ağız} zf.* Az önce; zamanından önce. 🗗 **ımırcık karanlık,** *{ağız} Alaca karanlık; tan atma zamanı.* [DS]

ımırga, [ım-ır-ga / ımırgı] *{ağız} sf.* **1.** (Sebze ve meyve için) taze; körpe. **2.** (İnsan için) genç irisi. **3.** Zamanından önce serpilip büyümüş. [DS]

ımırgamak, [ım-ır-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Acele etmek. [DS]

ımırgaz, [ım-ır-ga-z] *{ağız} sf.* **1.** Bir şeyi seyretmekten hoşlanan; meraklı. **2.** Bilgiçlik taslayan; kendisini ilgilendirmeyen konulara karışan. **3.** (Kişi için) kendisinden hoşlanılmayan ve orada bulunması gereksiz görülen. [DS]

ımırgı, [ım-ır-gı] *{ağız} sf.* Körpe; taze. [DS]

ımırgılanmak, [ımır-gı-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** (Ağaçlar için) tomurcuklanmak. **2.** (Tohum için) toprak altında filizlenmek. [DS]

ımırmak, [ımır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Uyur uyanık durmak; uyuklamak. [DS]

ımırsıh, [ımır-sı-k > ımır-sı-ḫ] *{ağız} sf.* Arkadaşının iyiliğini istemeyen; kıskanç. [DS]

ımırsık, [ımır-sı-k] *{ağız} sf.* **1.** Uyuşuk; beceriksiz. **2.** Huysuz; arsız. **3.** İçinden pazarlıklı; sinsi. [DS]

ımırsıklanmak, [ımır-sı-k-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Mızmızlanmak. **2.** Miskinleşmek. [DS]

ımışak, [ım-ış-ak / ımı-ş-ık] *{ağız} sf.* **1.** Biraz sıcak; ılık. **2.** (Hava için) ılık; mutedil; mülayim. [DS]

ımışkan, [ım-ış-kan] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaltakçı; yılışık. [DS]

ımıştırmak, [ım-ış-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Ilık hâle getirmek; ılıştırmak. [DS]

ımıtmak, [ım-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Az ılıtmak.[DS]

-ımız, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

ımız[1], [(ı)mız *(yans.)*] *is.* Mıymıntılığı, mızmız olmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ımız-ga-mak, ımız-ga-n-mak, ım(ız)-ık, ım(ı)z-ık-çı*

ımız[2], [ımız] *{ağız}* is. Yeni mayalanmış süt. [DS]

ımızgamak, [ımız-ga-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* Hafif uykuya dalmak; uyanıklıkla uyku arası durumda bulunmak. [DS]

ımızganma, [ımız-ga-n-ma] *{ağız} is.* Uyku ile uyanıklık arasında bulunma durumu. [DS]

ımızganmak[1], [ımız-ga-n-mak امز غنمق] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Uyku ile uyanıklık arasında bulunmak; pineklemek. *{eAT} (aynı)* **2.** İki durum karşısında kararsız kalmak; tereddüt etmek. **3.** (Ateş için) kararıp sönmek üzere olmak. **4.** Uyuşmak. **5.** (Çocuk için) mızmızlanmak. [DS]

ımızganmak[2], [ımız-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Soyunmak. [DS]

ımızkamak, [ımız-ka-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-k(ı)-yor]* → ımızgamak. [DS]

ımızlanmak, [ımız-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyuklamak. [DS]

-ımlı, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

ımlık, -ğı [ıb-lık > ım-lık املیق] *{ağız} is.* **1.** Daha iyi yağlanması için iğdiş edilmiş horoz veya başka bir hayvan. **2.** Hadım edilmiş erkek. **3.** İğdiş olarak doğmuş hayvan. [DS] 🗗 **ımlık etmek,** *{eAT} Horozu iğdiş etmek.*

-ımnı, [-ım *(iyelik eki)* + -nı > -ım-nı] *{eAT} çek e.* -ımı. *"Gözümün yaşı kesülsün k'eyledi sırrımnı (sırrımı) faş."* Ruşenî Divanı.

ımrak, [amra-k / ımra-k] *{eT} is.* Sevgili; aziz. [EUTS]

ımraz, [Ar. emrāż] *{ağız} sf.* Hasta ve çok zayıf bünyeli. [DS]

ımrek, -ği [imre-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) imrenen; özenen. [DS]

-ımsa-, [-msa- / -mse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* → -msa.

-ımsı, [-m-sı / -msi / -msu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

ımsık, -ğı [ım-(ı)s-ık] *{ağız} sf.* **1.** Utangaç; sıkılgan. **2.** Kaygısız; gamsız. **3.** Miskin; tembel. **4.** Sır saklayan. **5.** (Yemek için) kokmuş, bozulmuş. [DS] 🗗 **ımsık olmak,** *{ağız} (Yemek için) ekşimek; bozulmak.* [DS]

ımsımak, [ımsı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → ımzımak. [DS]

-ımsız, [-m-sız / -msiz / -msuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -msız.

ımşağ, [*eT.* yım-(ı)ş-a-k امشاغ] *{eAT} sf.* Yumuşak; mülayim.

-ımtı, [-ımtı / -imti] *{eAT} yap. e.* -ımsı; -ımtırak.

-ımtık, [-am-tık / -ım-tık / -im-tık / -um-tuk] *{eAT} yap e.* → -amtık.

-ımtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* → -mtırak.

ımzanmak, [ım(ı)z-a-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Mırıldanmak. [DS]

ımzıganmak, [ım(ı)z-ga-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uyuklamak. [DS]

ımzık[1]**, -ğı** [ım(ı)z-ık / ım(ı)s-ık] *{ağız} sf.* **1.** Miskin; mızmız; beceriksiz. **2.** Arsız; sümsük. **3.** Sıkılgan; sessiz; utangaç. **4.** Sinsi; içinden pazarlıklı. **5.** Cimri. [DS]

ımzık[2]**, -ğı** [ım(ı)z-ık] *{ağız} sf.* (Yemek için) ekşimiş; kokmuş. [DS] 🗗 **ımzık kurdu,** *{ağız} Kokmuş etin üzerinde görülen kurt.* [DS]

ımzıkmak, [ım(ı)z-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek için) bozulmak; ekşimek; kokmak.[DS]

ımzıksımak, [ım(ı)z-ık-sı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Et ve yemek için) bayatlamak; kokmaya yüz tutmak. [DS]

ımzıma, [ım(ı)z-ı-ma] *{ağız} is.* (Su vb. için) ılıma. [DS]

ımzımak, [ım(ı)z-ı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Yemek için) bozulmak; kokmak; ekşimek. [DS]

-ın-, [-n- / -in- / -ın- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n- *{eAT} (aynı).*

-ın[1] **... ın,** [-ın ... -ın / -in ... -in] *{eAT} yap e.* **1.** Sayı sıfatlarından üleştirme sıfatı ya da nicelik zarfı ikilemeleri yapar; -ar ...-ar; -şer ...-şer. *"Gel imdi dinle sözü serdideyin / Birin birin (birer birer) anı sana diyeyin."* Yunus Emre. *"Anın çün ki aşka katlanmazın / Eridi tenim külli azın azın (azar azar)."* Süheyl ü Nevbahar. **2.** ... tarafına doğru; ... üzerine. *"Boğa götün götün gitti."* Dede Korkut.

-ın[2]**,** [-ın / -in / -un / -ün / -n-in / -n-ın / -n-un / -n-ün] *çek. e.* İsmin hâl eki; ad durumu eki. İsim tamlamalarında tamlayana gelir. İlgi eki veya tamlayan eki diye adlandırılır. İsmi isme veya edata bağlayan isim çekim eki; ilgi durumu eki; tamlayan durum eki. İsimle isim, zamirle edat arasında ilgi kurar: *evin bahçesi, köyün muhtarı, dağın başı, kalenin burcu, borcun kalanı, bahçenin (köşesi), suyun (dibi), çocuğun (kalemi), onun (için).*

-ın[3]**,** [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} çek e.* İyelik eki almış isimlere gelen yükleme durumu eki *"-ı , -n-ı"* değerinde kullanılır. *"Süngüsin (süngü-s-ü-n-ü) oynatıp kılıcın (kılıcını) yalabıttı."* Ahtername.

-ın[4]**,** [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} yap e.* **1.** İsimlerden zarf yapar. *öy-ün, yak-ın, uz-un.* **2.** Zaman zarfı görevi yle *"-leyin, -da, ... zamanında, ... esnasında"* değerinde kullanılır. *"Şol yıldız kurdu kim dünün (geceleyin) od gibi ışılar..."* Kelile ve Dimne. **3.** Ulaç görevinde *"... olarak, -lıkla, ... iken"* değerinde kullanılır. *"Yedi iklim halkın davet kılın / Gelmeyeni gengsüzin (isteksiz olarak) alıp gelin.."* Garibname. **4.** *... üzerinde; ... üzerine; -da. "Cemi beyler ayağın (ayakta) dururlardı."* Tarih-i Âl-i Selçuk Tercümesi. **5** *-daki; -da olanı.* **6.** *-ında.* **7.** *... ile.* **8.** *-lığını.* **9.** *-lığında olanı.* **10.** *-ı "Bana sensiz cihan milkin (mülkünü) gerekmez."* Yusuf ile Zeliha.

-ın[5]**,** [-ın / -in / -un / -ün] *{eAT} yap. e.* Geçişli ve geçişsiz fiillerden isim türeten ek. *ak-ın*

-ın[6]**,** [-ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* İkinci tekil kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır.

-ın[7]**,** [-ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* → -n.

-ın[8]**,** [-ın / -in] *{eAT} çek e.* **1.** Fiil çekiminde birinci teklik kişi eki *"-ım, -um"* değerinde kullanılır. *"Kâfire men vurayın (vurayım)."* Dede Korkut Kitabı. **2.** Ek fiil çekiminde birinci teklik kişi eki *"-m"* değerinde kullanılır. *"Ben, sana, saçından köstek eyleyip veren hatunun oğluyın (oğluyum)."* Rahatü'l-Ervah.

-ın[9]**,** [-n / ın / -in / -un / -ün] *{eAT} çek. e.* → -n.

-ın[10]**,** [-n / -ın / -in / -un / -ün] *çek. e.* → -n.

-ın[11]**,** [-n / -ın / -in / -un / -ün] *yap. e.* **1.** İsimlerden zaman zarfları yapar. *yaz-ın, güz-ün, gecele-y-in* **2.** İsimlerden ve sıfatlardan zarflar yapar. *uç-un > için, ilk-in, art-ın > ard-ın.*

ın[1]**,** [ın *(yans.)*] *is.* Vınlama sesi çıkararak dönmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ı-la-mak*

ın[2]**,** [ıng / ın / ıñ *(yans.)*] *is.* Bebeğin ses çıkarmasını, inleme ve kaba biçimde seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ır-mak, ın-ır yanır, ın-ı-la-mak, ıng-ıgıl-damak (ıñ-ñıl-damak), ıng-ra-mak (ıñ-ra-mak)*

ın[3]**,** [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyala-

rın birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ın-ıl-damak, ın-ıl ınıl*

ın[4], [*eT.* én / eñ] *{ağız} is.* Hayvanların kulağına yapılan işaret. [DS]

ınag, [ınā-mak > ınā-ġ / ınak] *(ına:ğ) {eT} is.* **1.** Sığınak. [EUTS] **2.** Güvenli; emin. [EUTS] **3.** Ümit. [EUTS] **4.** (Arkadaş için) samimi; çok yakın.

ınagaru, [ınā-mak > ına-ġaru] *{eT} zf.* **1.** ... doğrultusunda. [ETY] **2.** Bütün; kâmilen. [ETY]

ınagsız, [ına-ġ-sız] *{eT} sf.* **1.** Melcesiz; sığınaksız. [EUTS] **2.** Mutsuz; güvensiz; huzursuz.

ınak[1], [ınā-mak > ına-k] *{eT} is.* **1.** Dost; arkadaş. [EUTS] **2.** Melce; sığınak. [Gabain] **3.** Maiyetteki en inanılır ve güvenilir kimse. [DK]

ınak[2], **-ğı** [ına-k ?] *{ağız} is.* **1.** Angarya. **2.** Sığırların toplandığı yer. **3.** Kullanılacak eşya. [DS]

ınal, [ınā-mak *(güvenmek)* > ınā-l] *(ına:l) {eT} sf.* **1.** *sf.* İnanılır, güvenilir; itimat edilir. **2.** *is.* Bir memuriyet ve rütbe unvanı. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Bakan. [Gabain] **4.** Anası hakan soyundan, babası halktan olan bütün gençlere verilen unvan; beyzade. [DLT] [KB]

ınamak, [ınā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** İnanmak; güvenmek. [ETY] [İKPÖy.] **2.** Emanet etmek. [İKPÖy.]

-ınan, [-ınan / -inen / -unan / -ünen] *{eAT} yap e.* ... ile; -le *"Yürü bire yürü Antep elleri / Senin yakışığın yazınan (yaz ile) gelir."* Karacaoğlan.

ınanç, [ınā-mak *(inanmak, güvenmek)* > ına-n-mak > ınan-ç] *{eT} sf.* **1.** İnanılan; güvenilen; itimat edilen. [DLT] [ETY] **2.** *is.* İnanma; güvenme. **3.** Güvenilir kişi; sadık dost. [İKPÖy.] **4.** Bir rütbe ve unvan; yüksek bir rütbe; [Gabain] [EUTS] [İKPÖy.] [ETY] **5.** Bakan. Vezir; vekil; inak; mutemet; nazır. [EUTS] [İKPÖy.] 🗗 **ınanç beg,** *İnanılan, güvenilen bey.* [DLT]‖ **ınanç buyruk,** *Mutemet; inak.* [EUTS]

ınançlıg, [ına-n-ç-lıġ] *{eT} sf.* **1.** Güvenilir; sağlam; emin. **2.** İnançlı; şayan-ı itimat. [ETY]

ınançsız, [ına-n-ç-sız] *{eT} sf.* Güvenilmez; dönek.

ınançu, [ınā-mak *(inanmak, güvenmek)* > ına-nçu] *{eT} sf.* **1.** Kendisine inanılan, güvenilen. [ETY] **2.** *is.* Bir memuriyet unvanı. [EUTS]

ınanmak, [ınā-mak > ına-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İnanmak; güvenmek. [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî]

ınaru, [anġ *(o)* + ġarū *(yönünde)* > ınġaru / ınarū] *(ınaru:) {eT} zf.* **1.** Peşinden. [İKPÖy.] **2.** İleri doğru; buraya. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Aşağı doğru. [İKPÖy.] **4.** -den başka; -den itibaren; buraya. [EUTS] 🗗 **ınaru barı,** *İleri geri.* [EUTS]

ınc[1], [ınc *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ınc-gır-mak, ınc-gır-ık*

ınc[2], [ınc *(yans.)*] *is.* Küçük boyutlu cam ve metal eşyaların çıkarmış olduğu sesleri anlatan kök. [Zülfikar] *ınc-ık cıncık*

-ınca, [-ınca / -ince /-unca / -ünce / -y-ınca / -y-ince / -y-unca / -y-ünce] *{eAT} yap e.* **1.** Fiillerden zarf fiil yapan ek; bugünkü *"-ı kadar; -ı gibi"* değerinde kullanılır. *"Edepsizliği kâr edinme kesil / Katı uzanma yorganungca (yorganın kadar) kösül."* Güvahi. **2.** Fiillerden zarf fiil yapar; *"-ıncaya kadar"* değerindedir. *"Yenile âşık oldum eski derdim tazelendirdim. / Ölünce (ölünceye kadar) bendesi olmalu bir şah-ı cihan buldum."* Yahya Bey. **3.** *-ı sıra; -ından; -ında. "Bilesince (yanında) yürürdü dâye gibi / Yanınca (yanı sıra) sürünürdü sâye gibi."* Yusuf ve Zeliha. **4.** *-lığınca; -lığı kadar. "İki kendü ağırınca (ağırlığı kadar) burçak unıyle karışturalar."* Yadigâr-ı ibni Şerif. **5.** *-ı sürece; -dıkça. "Kaçmak istediklerince (istedikleri sürece) ayakları lamelif gibi birbirine dolaşır."* Solakzade Tarihi. **6.** *-acağına; -acağı yerde. "Dökünce (dökeceği yerde) ve saçınca (saçacağı yerde) çok malini"* Süheyl ü Nevbahar. **7.** *-ı gibi.* **8.** *-dığı kadar.*

-ıncagaz, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* ➔ -ıcağız.

-ıncagız, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* ➔ -ıcağız.

-ıncagızın, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* ➔ -ıcağız.

-ıncak[1], [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap e.* ➔ -ıcak.

-ıncak[2], [-ı-n-cak / -y-ı-n-cak / -i-n-cek / -y-in-cek] *{eAT} yap. e.* Fiilden zarf fiil yapan ek; seyrek kullanılmıştır, günümüzdeki *"-ınca"* göreviyle karşılanır. *"Gör-incek Kâbeyi bengzün uçuna."* Ahmet Fakih.

ıncak, [ın-cak إنجاق] *{ağız} is.* **1.** Merhamet; koruma. **2.** Karşılıklı gönderilen hediye. [DS] **3.** *{eAT} sf.* Durumundan, davranışından üzüntülü olduğu belli olan; kendisine merhamet çeken.

ıncalız, [? ıncalız] *is. bot.* Turşu yapılan bir tür yaban soğanı.

ıncgırık, -ğı [ınc *(yans.)* > ınc-ġır-ık إنجقرق] *{eAT} is.* Hıçkırık.

ıncgırmak, [ınc *(yans.)* > ınc-gır-mak إينجقرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* Hıçkırmak.

-ıncı, [-ıncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* ➔ -ıncı.

ıncık[1], **-ğı** [ınc-ık] *{ağız} sf.* **1.** Bir işe girişmeden önce çok fazla incelemede bulunan; ince eleyip sık dokuyan; güç beğenir; titiz. **2.** Mızmız; miskin. **3.** İnatçı; somurtkan; aksi. **4.** Her şeyi inceden inceye hesap eden; kuruntulu. [DS]

ıncık[2], **-ğı** [ınc-ık] *{ağız} is.* **1.** Ceviz. **2.** Çocukların boynuna taktığı süs eşyası. [DS] 🗗 **ıncık cıncık** *{ağız} 1. Gereksiz eşya; öteberi. 2. Boncuk türü süs*

eşyası. [DS] ‖ **ıncık kıncık,** *{ağız} Küpe, bilezik gibi süs eşyası.* [DS]‖ **ıncık ıncık etmek,** *{ağız} 1. Bir şeyi kurcalayıp bozarak kullanılmaz duruma getirmek. 2. Yiyecek şeyi ezip bozarak, karıştırarak yenmez duruma getirmek.* [DS]

ıncık[3]**, -ğı** [ın-cık ?] *{ağız} ünl.* İştecik; orada. [DS]

ıncık[4]**, -ğı** [incik > ınc-ık] *{ağız} is.* Bacağın dizden yukarı kısmı. [DS]

ıncıklamak, [ınc-ık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Beğenmemek.

ıncıklanmak, [ınc-ık-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Hüzünlenmek; kederlenmek. [DS]

ıncıkma, [ınc-ık-mak] *{ağız} is.* **1.** Kararsız olma; duraksama. [DS] **2.** Kederlenme durumu; rahatsız olma; bunalma.

ıncıkmak, [ınc-ık-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Birisine kızmak. [DS] **2.** Kederlenmek; rahatsız olmak; bunalmak.

ıncınuk, [inc-in-ik] *{ağız} is.* Dargınlık. [DS]

ınckırık, [ınc-kır-ık] *{eAT} sf.* → ıncgırık.

-ınç, [*eT.* -nç > -ınç / -inç / -unç / -ünç] *{eAT} yap. e.* **1.** Geçişsiz fiillerden sıfat türeten ek. *kork-unç* **2.** Geçişli fiillerden isim yapan ek. *bas-ınç, kak-ınç, sev-inç.*

ınç, [ınç *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ınç-kır-mak*

ınça, [anġ *(o)* > anġ-ça / ın-ça] *{eT} zf.* Böyle; böylece. [EUTS]

ınçak, [ınç-ak / ınçaġ] *{eT} sf.* Kaygılı; gamlı. [EUTS]

ınçık, [ınç-ık] *{eT} sf.* **1.** İniltili; bitkin. **2.** *zf.* İnleye inleye. **3.** *ünl.* Ah vah. [KB]

ınçıklamak, [ınç-ık-lā-mak] *(ınçıkla:mak) {eT} gçsz. f.* **1.** Hıçkırarak ağlamak; inlemek; hıçkırmak; feryat etmek. [EUTS] [KB] **2.** Şikâyet etmek. [KB]

ınçıp, [ança erip > ınçıp] *{eT} zf.* Böylece. [EUTS]

ınçkırık, [ınç-kır-ık انچقرق] *{eAT}* → ıncgırık.

ınçkırmak, [ınç-kır-mak انچقرمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* → ıncgırmak.

ınçkurmak, [ınç-kur-mak انچقورمق] *{eAT} gçsz. f. [-ır]* → ıncgırmak.

-ında, [-ında / -inde] *{eAT} yap. e.* **1.** -ı içinde. *"... deniz kuşlarında (kuşları içinde) bir dürlü kuş olur..."* Kelile ve Dimne. **2.** -sında. *"Gördü bir avrat uyur, çar kıyında (kıyısında) turur."* Tuhfetü'l-Letaif.

ındağ, [andāġ / ındāġ] *{eT} zf.* Öyle. [DLT]

ındalamak[1]**,** [ında-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Çok incelemek; kılı kırk yarmak. [DS]

ındalamak[2]**,** [ında-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

ındallamak, [ınd-al-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Tereddüt etmek; ikirciklenmek; duraksamak. [DS]

ındın, [anġ-dın / ın-dın / ın-tın] *{eT} sf.* Bu; şu.

-ıng[1]**,** [-iñ / -ıñ / -uñ / -üñ /-n-ñ / -n-iñ / -n-uñ / -n-üñ] *(ıñ) {eT} {eAT} çek. e.* İsmin ilgi hâl ekidir; tamlama hâli eki. Bugünkü *"-ın"* görevi ile kullanılır. *"dünya-n-uñ dirliği geçer kalmaz."* Sultan Veled.

ıng[1]**,** [ıng / ın / ıñ *(yans.)*] *is.* Bebeğin ses çıkarmasını, inleme ve kaba biçimde seslenmeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ıng-a, ıng-ıl-da-mak, ıng-ra-mak*

ıng[2]**,** [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ıng-ıl-da-mak, ıng-ıl cıngıl, ıng-ıl ıkış*

-ıng[2]**,** [-ng / ñ / -nglar / -ngler / -ıng / -ing / -ıngız / -ungız] *{eT} çek. e.* → -ng.

ınga[1]**,** [ınġā] *(ınga:) {eT} sf.* **1.** Değersiz; aşağılık; iğrenç; berbat. [KB] **2.** Daha kötü; en kötü; daha aşağı. [KB] **3.** Namussuz; rezil. [KB]

ınga[2]**,** [ıng-a] *{ağız} is.* Küçük çocuk. [DS]

ıngalanmak, [ıñ-ala-n-mak] *(ıñalanmak) {ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanarak yürümek; sallanmak. [DS]

ıngan, [ıng *(yans.)* > ıng-an] *{eT} is.* Dişi deve. [DLT]

ıngar, [ıng-ar ?] *{ağız} is.* Dağ. [DS]

ıngaru, [an *(o)* > an-ġa-rū / ın-ġa-rū] *(ıngaru:) {eT} zf.* **1.** İleri; [ETY] [EUTS] **2.** Buraya. [ETY] [EUTS] **3.** ...-den başka; -den itibaren; .. den sonra; .. den öte; ... itibaren; [ETY] [EUTS]

ıngastan, [Ar. an-ḳaṣṭin] *{ağız} zf.* Yalancıktan; şakacıktan. [DS]

ıngaz, [Ar. an-ḳaṣṭin] *{ağız} is.* Yalan; şaka.[DS]

ıngez, [ıñ-ez] *(ıñaz) {ağız} sf.* (Kişi için) hastalıktan çok zayıflamış. [DS]

ınggıldamak[2]**,** [ıñ *(yans.)* > ıñg-ıl-da-mak] *gçsz. f. [-r]* **1.** *{eAT}* Rahatsız olduğunu bildirmek. **2.** *{ağız}* Gocunmak; üstüne alınmak. [DS] **3.** *{ağız}* Huysuzlanmak. [DS]

ınggıldaşmak, [ıñ *(yans.)* > ıññıl-da-ş-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* Bir araya gelerek rahatsızlıklarını dile getirmek.

ınggıldı, [ıñ *(yans.)* > ıñgıl-dı] *(ıñgıldı) is. {eAT}* Rahatsız olma; hoşnut olmama.

ıngıl, [ıng *(yans.)* > ıng-ıl] *is.* Sabit şeylerin sallanmasını, kımıldamayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan yansımalı gövde. ⧉ **ıngıl cıngıl,** *{ağız} Süslü.* [DS]‖ **ıngıl ıkış,** *{ağız} (Hastalıktan yeni kalkmış kişinin yürüyüşü için) yavaş yavaş; ağır ağır.* [DS]‖ **ıngıl zıngıl,** *{ağız} (Kız ve erkek için) davranışları ile töreleri umursamayan.* [DS]

ıngılçuş, [ıng-ıl + çuş] *{ağız} is.* Tahterevalli. [DS]

ıngıldamak, [ıng *(yans.)* > ıng-ıl-da-mak / ıñgıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** (Diş, ağaç vb. köklü şeylerle bir yere çakılmış bulunan sabit parçalar için) kökünden, bağından sallanmak; oynamak; gevşemek. **2.** *mecaz.* (Yalan için) meydana

çıkmasından korkarak telaşa kapılmak; gocunmak. **3.** Huysuzlanmak. **4.** Üstüne alınıp telaşa düşmek; gocunmak. [DS]

ıngıldana, [ıng-ıl-da-n-a] *{ağız} is.* Dişleri karıştırmakta ve diş etlerini kanatarak tedavi etmekte kullanılan bir ot. [DS]

ıngıldatmak, [ıng-ıl-da-t-mak / ıñg-ıl-da-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Hafifçe kımıldatmak; oynatmak; sallamak; yerini hafifçe değiştirmek. [DS]

ıngılık, ğı [ıng-ı-lık] *{ağız} is.* Kaygı; düşünce. [DS]

ıngılıp, [ıng-ıl-ıp ?] *{ağız} sf.* **1.** Çok zayıf. **2.** İğreti duran; sağlam olmayan.[DS]

ıngıraz, [ıng-ır-a-z] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; çelimsiz; hastalıklı. **2.** Bakımsız. **3.** *is.* Uzun süre devam etmesine rağmen tehlikeli olmayan bir hastalık. [DS]🗗 **ıngıraz düşmek,** *{ağız} Zayıf düşmek.* [DS]

ıngırcak, [ıng-ır-cak] *{ağız} is.* **1.** Tarla, bağ bahçe çitlerinin dallardan yapılmış kapısı. **2.** Salıncak. **3.** Tahteravalli.[DS]

ıngırız, [ıng-ır-ız] *{ağız} sf.* Zayıf; çelimsiz; cılız. [DS]

ıngırızlamak, [ıng-ır-ız-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Yavaş yavaş zayıflamak; sağlığı giderek bozulmak. [DS]

-ıngız, [-ñ / -ñlar / -ñler / -ıñ / -iñ / -ıñız / -uñız] *(ıñız) {eT} çek. e.* → -ng / -ngız / -ñız.

ınglamak, [ıñ *(yans.)* > ıñ-la-mak] *(ıñlamak) {eAT} gçsz. f. [-r]* İnlemek.

ıngramak, [añ *(yans.)* > añ-ra-mak > ıng-ra-mak اكرمق] *(ıñramak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r]* **1.** (Eşek için) anırmak. [Nevâyî] **2.** (Deve için) inlemek. [DLT] **3.** *{eAT}* Homurtulu ses çıkarmak.

ıngranmak, [ıñ-ra-n-mak / ig-re-n-mek / ing-re-n-mek اكرنق] *(ıñranmak) {eT} {eAT} dönşl. f. [-ur]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak, inlemek. [Nevâyî] [DLT]

ıngraşmak, [ıñ-ra-ş-mak اكرشمق] *(ıñraşmak) {eT} {eAT} işteş. f. [-ur]* İnleşmek; birlikte homurtulu sesler çıkarmak. [DLT]

ıngratmak, [ıñ-ra-t-mak] *(ıñratmak) {eT} gçl. f. [-ur]* İnletmek. [DLT]

ıngrıma, [ıñ *(yans.)* > ıñ-(ı)r-a-ma] *(ıñrıma) {ağız} is.* Ne istediğini anlatamayan kimse. [DS]

ığıçgamak, [ıñ-ıç-ga-mak] *(ıñıçgamak) {ağız} gçsz. f. [-r] [-g(ı)-yor]* İnlemek. [DS]

-ını, [-ı-n-ı / -ini] *{eAT} çek e.* İyelik eki üzerine ismin yükleme durum eki gelmiştir; -ıyı; -ısını. *gayr-ini (başkasını).*

ınıhmak, [ın-ık-mak] *{eAT} gçsz. f. [-ur]* İtaat etmek.

ınık, -ğı [ın-ık] *{ağız} sf.* Şişman; semiz; yağlı. [DS] 🗗 **ınık ınık,** *{ağız} Ağır ağır.* [DS]

ınıkmak, [ın-ık-mak انقمق] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Âdet edinmek; huy edinmek. **2.** Özenmek. **3.** *{eAT}* Açgözlülük etmek. [DS] **4.** *{eAT}* İtaat etmek; yumuşak başlı olmak.

ınıl, [ın *(yans.)* > ın-ıl] *is.* Hareket etmeyi, sallanmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ınıl ınıl,** *{ağız} (Yürümek için) yavaş yavaş.* [DS]

ınılamak, [ın *(yans.)* > ın-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Kendi kendine yavaş sesle şarkı söylemek. **2.** (Topaç için) dönerken ses çıkarmak. [DS]

ınıldamak, [ın *(yans.)* > ın-ıl-da-mak / ıng-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → ıngıldamak. [DS]

-ınılmak, [-ın-ıl-mak / -inilmek] *{eAT} yap e.* Dönüşlülük eki üzerine edilgenlik eki gelmiştir; -ıl-mak. *"Bu yıl dahı yandurınıldı..."* Rahatü'l-Ervah.

ınıltı, [ın-ıl-tı] *{ağız} is.* İnilti. [DS]

ınır, [ın *(yans.)* > ın-ır] *is.* Bebek sesine benzer inleme veya ses çıkarmayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ınır yanır** (yañır) **etmek,** *{ağız} Bir öneriyi kabul etmemek için sudan sebepler göstererek çekintili davranmak. [DS]*

ınıramak, [ın *(yans.)* > ın-ır-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-r(ı)-yor]* Mırıltı hâlinde ses çıkarmak; mırıldanmak.

ınıramaz, [ın *(yans.)* > ın-ır-a-maz] *{ağız} sf.* Hiçbir işe karışmayan; sessizce duran.[DS]

ınırcık, -ğı [ınır-cık / ığır-cık] *{ağız} is.* Akşam vakti. 🗗 **ınırcık sayrısı,** *{ağız} Gönülsüz olarak iş yapan.* [DS]

ınırmak, [ın-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* (Deve için) bağırmak.[DS]

ınışmak, [ın-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte inmek; inişmek. [DLT]

-ınız, [-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz] *çek. e.* İkinci çoğul kişi fiil çekim eki olup emir kipinin çekiminde kullanılır; *gel-iniz, yaz-ınız, oku-y-unuz, götür-ünüz.*

ınk, [ıng / ın / ınk *(yans.)*] *is.* Sabit şeylerin yerinde sallanmasını, kımıldanmayı, cam ve metal eşyaların birbirine çarpmasını anlatan kök. [Zülfikar] *ınk-ıl-da-mak, ınk-ır mınkır, ınk-ıl-ış*

ınkıldamak, [ınk *(yans.)* > ınk-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* → ıngıldamak. [DS]

ınkılış, [ınk *(yans.)* > ınk-ıl-ış] *{ağız} sf.* **1.** Durgun; hareketsiz. **2.** Beceriksiz. **3.** Zoraki. **4.** *is.* Yavaş yürüyen kimse. [DS]

ınkır, [ınk *(yans.)* > ınk-ır] *is.* Sabit şeylerin sallanmasını, metal ve cam eşyanın birbirine çarpmasını anlatan yansımalı gövde. 🗗 **ınkır ınkır etmek,** *{ağız} Anlaşılmaz şeyler söylemek; konuşması yeterince anlaşılır olmamak.* [DS]

ınnak, -ğı [ın(n)-a-k ?] *{ağız} sf.* Azıcık. [DS]

ınnak, -ğı [ınnak ?] *{ağız} is. çoc. d.* Mama. [DS]

ınnin, [Ar. ʿınnīn عنين] *(ınn:in) {OsT} sf.* **1.** Cinsel yönden güçsüz; iktidarsız. **2.** Kısır.

ınraz, [ıng-ra-z / ıñ-ra-z] *{ağız} sf.* (Kişi için) hastalık yüzünden işe yaramaz hâle gelmiş. [DS]

ınrık, -ğı [ın-(ı)r-ık] *{ağız} is.* Sabah karanlığı. [DS]

ınrıma, [ın-(ı)r-ı-ma / ıñ-(ı)r-ı-ma] *{ağız} is.* Ne söylediği anlaşılmayan kimse. [DS]

-ınsuz, [-n-suz / -ın-suz / -in-süz / -uñ-suz / -üñ-süz] *{eAT} yap. e.* İyelik eki üzerine, olumsuzluk bildiren yapım eki gelmiştir; -ı olmaksızın. *"Anın dileğinsüz (dileği olmaksızın) bir çöp deprenmez."* Leyla ve Mecnun.

-ıntı, [-n-tı /-nti / -ıntı / -inti / -untu / -üntü] *yap. e.* → -ntı.

ıntın, [an-dın / ın-dın / ın-tın] *{eT} sf.* → ındın.

ıntırga, [Fr. intrique => entrika] *{ağız} is.* Düzen; hile. [DS]

ıntırkalı, [entrika-lı] *{ağız} sf.* Şüpheli; karışık; korkulu. [DS]

-ıp, [-ıp /-ip / -up / -üp / -y-ıp / -y-ip / -y-up / -y-üp] *yap. e.* Fiillerden zarf türeten ek. Zarf-fiil, bağ-fiil yapar. Eyleme zaman ve tarz bakımından sınırlılık kavramı katar: *geçip, verip, alıp, atıp, okuyup, üfleyip, tutuşup.*

ıp, [ıp *(yans.)*] *is.* Titrek bir ışık saçmayı, parıltılar saçarak yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ıp-ıl-damak,*

ıpar, [*eT.* yıpar / ıpar ايپار] *{eAT}* is. Yavşan denilen güzel kokulu ot. 🗗 **ıpar yavşan,** *{eAT} Yavşan.*

ıpıl [ıp *(yans.)*] *is.* Parıltı; ışıltı. 🗗 **ıpıl ıpıl,** *{ağız} 1. Pırıl pırıl. 2. (Işık için) yanıp yanıp sönerek. 3. Hafif hafif parlama. 4. (Yürümek için) yavaş yavaş. 5. (Güneş için) yakıcı; kavurucu. 5. (Yemeğin pişmesi için) yavaş yavaş. 6 . Gümüş gerdanlık.* [DS]

ıpılak, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-a-k] *{ağız} sf.* Parlak; cilalı. [DS]

ıpılamak, [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-a-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Dalgalı ve hareketli bir şekilde parıldamak. [DS]

ıpıldak, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-da-k] *{ağız} is.* Parlaklık veren şey.[DS]

ıpıldamak, [ıp *(yans.)* > ıp-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Parıldamak; ışıldamak. **2.** (Rüzgâr için) yavaş yavaş esmek; epildemek. **3.** (Küçük ve hafif ışık için) titremek. [DS]

ıpılık, -ğı [ıp *(yans.)* > ıp-ı-lık] *{ağız} is.* Hafif ateş. [DS]

ıpıpras, [ı(p)+ Far. rāst => ı/ras > ı(p)+ı/ras] *{ağız} sf.* Uygun; tastamam. [DS]

ıpıslak, -ğı [ı(p)+ ı/sla-k] *(ı'pıslak) sf.* Çok ıslak; her yanı ıslanmış.

ıpıssız, [ı(p)+ı/ssız] *(ı'pıssız) sf.* Çok ıssız.

ıpıtmak, [ıp-ıt-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Ateş, lamba vb. için) biraz yakmak; biraz daha aydınlık verdirmek; parlatmak. [DS]

ıpras, [ı(p)+Far. rāst] *{ağız} sf.* Tastamam. [DS]

ıpratmak, [*eT.* oprā-mak > ıpra-t-mak / yıpra-t-mak ايپراتمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Eskitmek; yıpratmak.

-ır-[1], [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *{eAT} yap e.* → -ar-.

-ır-[2], [-ır- / -ir- / -ur- / -ür-] *yap. e.* **1.** Fiilden fiil türeten ek. Fiilin belirttiği eylemin bir başka kimse veya nesne üzerine aktarılmasını yani ettirgenlik sağlar. Geçişlilik yapar veya geçişliliği arttırır: *kaçır-mak, yat-ır-mak.* **2.** *{eAT}* Geçişlilik görevinde değildir. *seg-ir-mek.*

-ır[1], [-ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} çek. e.* Geniş zaman çekim eki; -er, -er. *"Bir kişi yünden gönlek geyür (giyer)."* Yüz Hadis Tercümesi.

-ır[2], [-ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} yap. e.* **1.** Ortaç eki; -acak; -mağa yarar. *"... getürün anın önüne silkin, yinür (yenecek) taamı üstüne dökün.."* Siyer-i Darir. **2.** Kesin olmuş ve süreklilik bildirir; -maktadır. *"Şimdi gördüm kanatları uvanmış inleyip yatur (yatmaktadır)."* Cevahirü'l-Ahbar. **3.** Geçmişe dönük kesinlik bildirir; -mıştır. *"Bir yiğit uğradı deve binür/ Anı göreli bu canım sevinür."* Yusuf ve Zeliha.

-ır[3], [-ır / -ir /-ur / -ür] *yap. e.* İsimden isim türeten ek. Yansıma kökenli isimlere gelir, ikincil biçimlerini yapar: *çat-ır, çıt-ır, küt-ür, tok-ur, şip-ir.*

-ır[4], [-r / -ar / -er / -ır / -ir / -ur / -ür] *{eAT} yap. e.*→ -r.

-ır[5], [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} yap. e.* → -r.

-ır[6], [-r / -ir / -ır / -ur / -ür / -ar / -ār] *{eT} yap. e. "Yapar, eder"* anlamlarında sıfat fiil yapan ek.

-ır[7], [-r / -ir- / -ır- / -ur- / -ür- / -ar- / -er] *yap. e.* → -r.

-ır[8], [-r / -ur / -ür / -ır / -ir / -ar / -er] *çek. e.*→ -r. *{eT} (aynı)*

ır[1], [ır *(yans.)* / ıra / ırra / ir] *{eT} {ağız} is.* Utanma; hicap; ar. [DLT] [DS] 🗗 **ır bulmak,** *Utanmak.* [DLT]

ır[2], [īr / yır ار/ايار] *(ı:r) {eT} {eAT} is.* **1.** Irlama. [DLT] **2.** Şarkı; ezgi; nağme; türkü; müzik; *{ağız} (aynı).* [DS] [DLT] [İKPÖy.] [Gabain] 🗗 **ır yolu,** *{eAT} Müzik yapma usulü; terennüm tarzı.*

ıra, [ıra] *is.* **1.** Seciye; karakter. **2.** *{ağız}* Yüz; çehre; görünüş. [DS]

ırab, [Ar. rabb] *{eT} is.* Tanrı; Rab. [EUTS]

ıracuk, -ğu [ırak-cık > ıra-cuk اراجق] *{eAT} zf.* Biraz uzak; uzakça.

ıraf, [Ar. / Far. rāf] *{ağız} is.* Raf. [DS]

ırafık[1]**, -ğı** [? ırafık] *{ağız} sf.* (Çeşme ya da boru suyu için) ılık. [DS]

ırafık[2]**, -ğı** [Ar. refīḳ] *{ağız} is.* Arkadaş; ortak. [DS]

ırafık[3]**, -ğı** [Ar. rāf => raf-lık ?] *{ağız} is.* Raf. [DS]

ıraflamak, [ıraf-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Harman döven hayvan için) daireler çizerek dönmek. [DS]

ırağ, [*eT.* yıra-k / ıra-k / ırağ اراغ] *{eAT} sf.* Irak; uzak. 🗗 **ırağ eylemek,** *{eAT} Uzaklaştırmak; ayırmak.*

ırağırak, -ğı [*eT.* yıra-k / ıra-k > ıra(ğ)-ı-rak] *{ağız} zf.* Oldukça uzak; uzakça. [DS]

ırah, [*eT.* yıra-k / ırak / ıraḫ ایراخ] *{eAT} sf.* Irak; uzak. 🗗 **ırah düşmek,** *{eAT} Ayrı kalmak; ayrılmak.*‖ **ırah gitmek,** *{eAT} Uzaklara gitmek.*‖ **ırah olmak,** *{eAT} Uzaklaşmak; ayrılmak.*

ırahat, [Ar. raḥāt] *{ağız} sf.* **1.** Rahat. **2.** *is.* Kağnı durduğu zaman, ağırlığın öküzlerin boynuna binmemesi için kağnının altına dikilen sopa.[DS]

ırahvan, [Far. rāhvend] *{ağız} sf.* Atın yavaş yürüyüşü; rahvan. [DS]

-ırak, [-ırak / -irek / -urak / -ürek] *{eAT} yap. e.* Ulaç eki olan *"-arak"* değerinde kullanılır. *"Ulaşurak irişti birbirine / Ulaştı vü girişti birbirine."* Tarih-i Âl-i Osman

ırak[1]**, -ğı** [ī-rak / yı-ra-ḳ ایراق] *{eT} {eAT} sf.* **1.** Uzaklaşmış; uzaktaki; [İKPÖy.] **2.** Uzak; ırak. *{ağız} (aynı)* [DS] [ETY] [Tekin] [Gabain] [Üç İtigsizler] [EUTS] [DK] 🗗 **ırak düşmek,** *{eAT} Ayrılmak.*‖ **ırak etmek,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*‖ **ırak eylemek,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*‖ **ırak gitmek,** *{eAT} Uzaklaşmak.*‖ **ırak kılmak,** *{eAT} Uzaklaştırmak.*‖ **ırak olmak,** *{eAT} Uzaklaşmak; ayrılmak.*‖ **ırak sağınçlu,** *{eAT} Endişesiz; kaygısız; korkusuz.*

ırak[2]**,** [Ar. ʿırāḳ عراق] *(ıra:k) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde kalın *fa* diyez perdesindeki birleşik makamlardan biri. 🗗 **ırāk-geveşt,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*‖ **ırāk-ı acem,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*‖ **ırāk-māye,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*‖ **ırāk-nevrūz,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*‖ **ırāk-selmek,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*‖ **ırāk-şehnāz,** *{OsT} müz. Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*

Irakan, [Ar. ʿırāḳān عراقان] *(ıra:ka:n) {OsT} is.* Irakta bulunan iki şehir; Basra ve Kûfe.

ırakçın, [Ar. ʿaraḳ + Far. -çīn] *{ağız} is.* Şapka altına giyilen, kenarı oyalı takke. [DS]

Irakeyn, [Ar. ʿırāḳeyn عراقين] *(ıra:keyn) {OsT} is.* → Irakan.

ırakgörür, [ıra-k+gör-ür] *is.* **1.** Teleskop. **2.** Dürbün.

ırakı, [Ar. ʿaraḳī] *{ağız} is.* Rakı. [DS]

Irakî, [Ar. ʿırākī عراقى] *(ırāki:) {OsT} sf.* **1.** Irakla ilgili. **2.** Iraklı.

Irakiye, [Ar. ʿırākiye عراقيه] *(ıra:kiye) {OsT} sf.* → Irakî.

ıraklama, [ıra-k-la-ma] *is.* Asıl anlatılmak istenen konunun dışına çıkma.

ıraklanmak, [ırak > ırak-la-n-mak / yırak-la-n-mak ایراقلنمق] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Uzak bulmak; uzak saymak. [DLT] **2.** *{eAT}* Uzak durmak; uzaklaşmak; ayrılmak.

ıraklaşma, [ırak-la-ş-ma] *is.* Uzak duruma gelme.

ıraklaşmak, [ırak-la-ş-mak ایراقلشمق] *dönşl. f. [-ır]* Uzak duruma gelmek; uzaklaşmak. *{eAT} (aynı)*

ıraklaştırmak, [ıra-k-la-ş-tır-mak ایراقلشدرمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Uzaklaştırmak.

Iraklı, [Ar. ʿırāk > ırak-lı] *(ı'raklı) sf.* Irak halkından ya da bu halkın soyundan olan.

ıraklık, -ğı [ırak-lık / yırak-lık ایراقلق] *{eT} {eAT} is.* Uzaklık; ırak olma durumu. [DLT] 🗗 **ıraklık açısı,** *Yerkürenin merkezinden geçen doğru ile yeryüzündeki bir kimsenin bulunduğu yerden geçen doğrunun, gözlemi yapılan bir gök cisminin merkezinde kesişmesi ile oluşan açı; paralaks.*

ıraksak, -ğı [ırak-sa-k] *sf.* **1.** *fiz. mat.* (Çizgi ve ışın demetleri için) gittikçe birbirinden uzaklaşan nitelikte. **2.** (Kimyasal veya nükleer tepkime) hızı gittikçe artan. 🗗 **ıraksak mercek,** *fiz. Üzerine düşen paralel ışınları dışa doğru birbirinden uzaklaştırarak kıran mercek.*

ıraksama, [ırak-sa-ma] *is.* **1.** Irak bulma eylemi; istibat. **2.** *fiz.* Iraksak olma durumu.

ıraksamak, [ırak-sa-mak] *gçl. f. [-r] [-s(ı)-yor]* Bir şeyin olacağına ihtimal vermemek; olmasını uzak ihtimal olarak düşünmek; istibat etmek.

ıraksanmak, [ırak-sa-n-mak / ıra-k-sı-mak] *gçl. f. [-ır]* Uzak saymak.

ıraksınma, [ırak-sı-n-mak] *is.* Uzak sayma; uzak bulma.

ıraksınmak, [ırak-sı-n-mak ایراقسنمق] *gçl. f. [-ır]* Uzak bulmak; uzak saymak; uzak görmek; *{eAT} (aynı).*

ıralama, [ıra-la-ma] *is.* Iralarını belirtme.

ıralamak[1]**,** [ıra-la-mak] *gçl. f.[-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin benzerlerinden farkını ortaya koymak; en belirgin ırası ile anlatmak; karakterize etmek.

ıralamak[2]**,** [ır *(yans.)* > ır-ala-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; ırgalamak.[DS]

ıralaşmak, [ıra-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılmak. [DS]

ıralmak, [ıra-l-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak. [DS]

-ıram, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

ırama[1]**,** [ıra-ma] *is.* Uzaklaşma.

ırama[2]**,** [? ırama] *{ağız} is.* Bir düğüne giden davetliler topluluğu. [DS]

ıramak, [ır-ā-mak ایرمق] *(ıra:mak) {eT} {eAT} gçsz. f.* **1.** Uzak olmak; uzaklaşmak; ara açılmak; uzamak. *{ağız} (aynı)* [DS] [İKPÖy.] [ETY] **2.** Kaçmak. [Gabain] **3.** *{ağız}* Aradan çok zaman geçmiş olmak. [DS]

ıramas[1], [? ıramas] *{ağız} is.* **1.** Harmanda dövülecek sap yığını. **2.** Tarlada yığın yapılan biçilmiş ekin.

ıramas[2], [? ıramas] *{ağız} is.* Kağnı eksenini çeken çatal ağaç; kağnı oku. [DS]

ıramaz, [? ıramaz] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin yığını. [DS]

ıran, [? ıran] *{ağız} is.* Yalçın kayalıklar arasındaki çimenli vadiler. [DS]

ırandıran, [? ırandıran] *{ağız} sf.* Çok çok. [DS]

ırangıç, [ıran-gıç ?] *{ağız} is.* Süs; şatafat; gösteriş. [DS]

ırangıçlı, [ıran-gıç-lı] *sf.* Süslü.

ıranmak, [*eT.* ırġā-mak > ıra-n-mak ارە نق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak; ırgalanmak.

ıransa, [? ıransa] *{ağız} sf.* Yakışıklı. [DS]

ırapata, [? ırapata] *{ağız} is.* Çörek ya da ekmek hamurunu tandıra koymaya yarayan kalın bez. [DS]

ırasada, [? ırasada] *{ağız} sf.* (Meyve için) tam olgunlaşmamış. [DS]

ırasamak, [ırasa-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-s(ı)-yor]* (Meyve için) iyice olgulaşmak.[DS]

ırastık, -ğı [Fr. elastique / İng. elastic] *{ağız} is.* Lastik. [DS]

ıraşmak, [ıra-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak; ıramak. [DS]

ıratmak, [ırā-mak > ıra-t-mak / yıra-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** Uzaklaştırmak; uzağa götürmek. [Üç İtigsizler] [DLT] **2.** *{ağız}* Geciktirmek; uzatmak. [DS]

ıravık[1], **-ğı** [? ıravık] *{ağız} is.* **1.** Süzme bal. **2.** Berrak su. [DS]

ıravık[2], **-ğı** [? ıravık] *{ağız} is.* Biçilmiş ekin demeti. [DS]

ırbam, [? ırbam] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

ırbasa, [? ırvasa / ırbasa] *{ağız} is.* → ırvasa. [DS]

ırbıh, [Ar. ibrīḳ = > ırbıḫ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ırbık, [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* Su kabı; ibrik. [DS]

ırcal, [? ırcal] *{ağız} sf.* Kibirli; kurumlu. [DS]

ırcı, [? ırcı] *{ağız} is.* Araba geçmesi için iki tarla arasında bırakılan ekilmemiş kısım. [DS]

ırda, -a'ı [Ar. ırżāʿ / ırḍāʿ ارضاع] *(ırda:) {OsT} is.* Süt emzirme.

ırdımak, [ırdı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bilincini yitirmek. [DS]

ırfısa, [? ırbasa / ırvasa] *{ağız} is.* → ırvasa. [DS]

ırg[1], [*eT.* ırk *(fal)* > ırg] *{ağız} is.* Şans; talih. [DS] 🗗 **ırg etmek,** *{ağız} Adamak; söz vermek.* [DS]‖ **ırgı gırılmak,** *{ağız} Morali bozulmak.* [DS]

ırg[2], [ırg] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çaprazlığı. [DS] 🗗 **ırg vermek,** *{ağız} Testerenin dişlerinin çapraz ayarını yapmak.* [DS]

-ırga-, [-ır-ga- / -ir-ge-] *yap. e.* İsim kök ve gövdelerinden eylem türeten ek. *yad-ırga-mak.*

ırga, [? ırġa] *{eAT} is.* Çengel; kanca.

ırgaç, [*eT.* ırġā-mak > ırga-ç] *{ağız} is.* **1.** Sakaların su taşırken kullandıkları uzun sırık şeklindeki omuzluk; argaç. **2.** Dokumalarda çözgü üzerine enine atılan iplik; argaç.[DS]

ırgada, [? ırgada] *{ağız} is.* Su testisi. [DS]

ırgadamak, [ırga-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Çabuk olmak; davranmak. [DS]

ırgadlıcak, -ğı [Yun. ergates => ırgat-lı-cak ارغادلىق] *{eAT} sf.* (İş için) bir ırgadın yapabileceği kadar küçük ve önemsiz.

ırgaf, [Ar. ırġāf ارغاف] *(ırġa:f) {OsT} is.* **1.** Hırsla bakma. **2.** Hızlı yürüme.

ırgag, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırġā-ġ / ırġā-k] *(ırga:g) {eT} is.* **1.** Kanca; çengel; kopça. [EUTS] **2.** Donmuş buzu buzluğa çekmekte kullanılan bir tür kanca. [DLT]

ırgak, [ırġā-mak > ırġā-ġ / ırġā-k] *(ırga:k) {eT} is.* → ırgag.

ırgalama, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-ma] *is.* Yerinden oynatma eylemi; sallama.

ırgalamak, [*eT.* ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-mak ارغلامق / اپرغلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{ağız} {eAT}* Yerinden oynatmak; iki yana hafif hafif sallamak; sarsmak. [DS] **2.** *argo.* İlgilendirmek.

ırgalanma, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-n-ma] *is.* Yerinden oynatılma, sallanma eylemi.

ırgalandırmak, [ırga-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; sarsmak; oynatmak. [DS]

ırgalanmak, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-n-mak ارغلنمق] *edil. f. [-ır]* **1.** Yerinden oynatılmak; sallanmak; sarsılmak. **2.** *{ağız} {eAT} dönşl. f.* Sallanmak; hıraman olmak. [DS]

ırgalmak, [ırġā-mak > ırġa-l-mak / ırkalmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Irgalanmak; sallanmak. [Gabain] [DLT] **2.** Sallanılmak. [EUTS] **3.** Silkinmek. [EUTS]

ırgam, [ırga-m] *{ağız} is.* Dut silkeleme mevsimi. [DS]

ırgama, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-ma] *is.* **1.** Yerinden oynatma, kımıldatma. **2.** *{ağız}* Çabuk olma, davranma. [DS] **3.** *{ağız}* Yerinden oynama; sallanma. [DS]

ırgamak, [ırġā-mak ارغمق] *(ırga:mak) {eT} {eAT} gçl. f. [-r] [-g(ı)-yor]* **1.** Sallamak; ırgalamak; sarsmak; yerinden oynatmak; kımıldatmak. [DLT] **2.** *gçsz. f.* Çabuk olmak; davranmak.

ırgandırmak, [ırga-n-dır-mak ارغندرمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* **1.** Sallamak; ırgalandırmak. **2.** Yerinden oynatmak.

ırgandurmak, [ırga-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ur]* Ağır bir şeyi yerinden oynatmak. [DS]

ırganım, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-n-ım] *is. biy.* Bitkilerde büyüme ve yönelimle ilgili olmayan, dış etmenlerden ileri gelen hareket; nasti.

ırganma, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-n-ma] *is.* Sallanma; kımıldanma eylemi.

ırganmak, [ırġa-n-mak] *{eT} {eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Hafif hafif sallanmak; kımıldanmak; kıpırdanmak; ırgalanmak. [DS] [DLT]

ırgaşma, [ırga-ş-ma] *{ağız} is.* Yerinden oynama. [DS]

ırgaşmak, [ırġa-ş-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birlikte sallanmak. [DLT]

ırgaştırmak, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Yerinden biraz oynatmak; kımıldatmak. [DS]

ırgar, [ılgar ارغار] *{eAT} is.* Ilgar.

ırgat, [Yun. ergátēs] *is.* **1.** Tarım işçisi. **2.** Beden gücüyle çalışan kişi. **3.** *dnz.* Gemilerde ve yapılarda kullanılan, yatay kollarla birkaç kişi tarafından çevrilen bocurgat. **4.** *argo.* Çok az para ile çalışan kimse. ◻ **ırgat başı,** *Usta başı.*|| **ırgat gibi çalışmak,** *Çok ağır ve yorucu bir iş yapmak.*|| **ırgat pazarı,** *İşçilerin toplu hâlde bulunduğu ve iş buldukları yer.*|| **ırgat pazarına döndürmek,** *Bir yeri karmakarışık hâle getirmek.*

ırgatlık, -ğı [ırgat-lık] *is.* **1.** Irgat olma durumu. **2.** Bir iş günü sonunda işçiye verilen ücret; gündelik. **3.** *{ağız}* Hasat mevsimi. [DS]

ırgatmak, [ırġa-t-mak] *{eT} gçl. f. [-ır]* **1.** Yerinden oynattırmak; kımıldattırmak; sallatmak. *{ağız} (aym)* [DS]. [DLT] **2.** *{ağız}* Kışkırtmak. [DS]

ırgaz, [ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-z] *is.* İyi ve rahat yürüyen at.

ırgı, [? ırgı] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çaprazlığı. [DS]

ırgıdama, [? ırgıdama] *{ağız} is.* Cezve. [DS]

ırgın, [ır-gın] *{ağız} sf.* **1.** Rahatsız; hasta. **2.** Sıska; zayıf. **3.** Yorgun. **4.** Durgun; sessiz. [DS] ◻ **ırgın etmek,** *{ağız} Gözünü korkutmak.* [DS]

ırgıncak, [ırg-ın-cak] *{ağız} is.* Ağıl kapısı. [DS]

ırgınlaşmak, [ır -gın-la-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Çocuklar için) hastalık yüzünden zayıflamak veya gelişememek. [DS]

ırgınlık, [ır-gın-lık] *{ağız} is.* Kırgınlık; hâlsizlik; yorgunluk. [DS]

ırgınmak, [ırg-ın-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yılmak. [DS]

ırgıp, -bı [? ırgıp] *{ağız} sf.* Sokulgan.[DS]

ırgırlamak, [ırgı-r-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Vücudunu oynatmak; sallanmak. [DS]

ırgıtmak, [ırgı-t-mak / ırga-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallamak; oynatmak; ırgalamak. [DS]

ırhak, [? ırhak] *{ağız}* is. Leylak ağacı. [DS]

ırhı, [? ırhı] *{ağız} is.* Sel. [DS]

ırıb, [Yun. gripos => ığrıp] *(ı:rıb) {ağız} is.* Büyük balık ağı. [DS]

ırıhtı[1], [? ırıhtı] *{ağız} is.* Ev eşyası. [DS]

ırıhtı[2], [? ırıhtı] *{ağız} is.* Rüzgâr almayan kuytu yer. [DS]

ırık[1], [ırı-k] *{ağız} is.* **1.** Aralık; boşluk; yarık; çatlak. **2.** *sf.* Zayıf; cılız; aydaş. **3.** Erken. [DS]

ırık[2], [*eT.* ırk] *{ağız} is.* Şans; talih. [DS]

ırıkçı, [ırık-çı] *{ağız} is.* Ağrı ve sızıları büyü veya nefesle iyileştirdiğine inanılan kimse; büyücü. [DS]

ırıklama, [ırık-la-ma] *is.* Hastaya iyileşmesi için büyü yapma eylemi.

ırıklamak[1], [ırık-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Hastaya iyileşmesi için büyü yapmak. [DS]

ırıklamak[2], [ırı-k-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Hafif aralık bırakmak. **2.** Davarı suya çekmek.[DS]

ırıklatmak, [ırık-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Hasta için) kendisine büyü yaptırmak. [DS]

ırıkmak, [ırı-k-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Yorulmak; güçsüz kalmak. [DS]

ırıktım, [? ırıktım] *{ağız} is.* Tavan aralıklarının üzerine kapatılan örtü. [DS]

ırılamak, [ırı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Meyvelerinin dökülmesi için ağacı sarsmak. [DS]

ırıldamak, [*eT.* īr-mak > ır-ıl-da-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* Defolup gitmek.[DS]

ırılmak[1], [ırı-l-mak ارلق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ır]* Ayrılmak; uzaklaşmak; çekilip gitmek; defolmak. [DS]

ırılmak[2], [ır-ı-l-mak ارلق] *{ağız} {eAT} dönşl. f. [-ır]* **1.** Yorulmak; zahmet çekmek. **2.** Zayıf düşmek. [DS]

ırılmak[3], [ır-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* **1.** Kımıldamak; sarsılmak. **2.** Yerinden oynamak. **3.** (Ana karnındaki çocuk için) ters gelmek; yerini değiştirmek. [DS]

ırıltmak, [ırı-l-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Uzaklaştırmak. [DS]

ırım[1], [ır-mak / er-mek > ır-ım] *{ağız} is.* Gözün görebildiği kadar uzaklık. [DS]

ırım[2], [? ırım] *{ağız} is.* Arazideki çıkıntı; burun. [DS] ◻ **ırın gırım,** *{ağız} Dağ bayır; dere tepe.* [DS]|| **ırın kırım,** *{ağız} Her taraf; her yer.* [DS]

ırım[3], [? ırım] *{ağız} is.* İşaret. [DS]

ırım[4], [? ırım] *{ağız} is.* Sır; giz.[DS]

ırım[5], [? ırım] *{ağız} is.* Ustalık; beceri; el uzluğu. [DS] ◻ **ırın kırım,** *{ağız} Naz.* [DS]

ırım[6], [Yuun. rúmī => ırım / irim ارم] *{eAT} {ağız} is.* Sokak. [DS]

ırım[7], [ır-mak / yır-mak > ır-ım] *{ağız} is.* Yırtık; yarık. ◻ **ırın cırım etmek,** *{ağız} Parçalamak; yırtmak; paramparça etmek.*[DS]

ırımak[1], [ır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Ayırmak. [DS]

ırımak[2], [ır-ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Emanet etmek. [DS]

-ırın, [-r-men / -a-r-van / -a-r-van-ın / -a-rva-m / -ır-ın / -a-r-am] *{eAT} çek e.* → -rmen.

ırıp, [Yun. gripos => ığrıp / ırıp] *{ağız} is.* **1.** İnce delikli büyük balık ağı. **2.** *mecaz.* Yöntem; teknik; usul; yol yordam; ığrıp. **3.** *mecaz.* Yalan; düzen; hile. [DS]

ırıp, [? ırıp] *{ağız} is.* Değiş tokuş edilen eşya. [DS]

ırıpçı, [ırıp-çı] *{ağız} sf.* Yalan ve düzen ile başkalarını aldatan; hilebaz; oyuncu; dalavereci; hileci. [DS]

ırıplı, [ırıp-lı] *{ağız} sf.* (Kişi için) her işi kuralına, usulüne göre yapan. [DS]

ırıs, [? ırıs] *{ağız} is.* Sandık eşyası. [DS] 🗗 **ırıs dolmak,** *{ağız} (Meyve için) olgunlaşmak.* [DS]

ırışgan, [ırış-gan] *{ağız} is.* Birini imrendirme; nispet. [DS] 🗗 **ırışgan etmek,** *{ağız} Nispet yapmak; imrendirmek.* [DS]‖ **ırışgan sallamak,** *{ağız} Nispet etmek.* [DS]

ırışganlık, [ırış-kan-lık] *{ağız} is.* Kibirli olma durumu; çalım. [DS]

ırışkan, [ırış-kan] *{ağız} sf.* Çalımlı; kurumlu; kibirli. 🗗 **ırışkan vermek,** *{ağız} Nispet etmek; karşısındakinin hoşuna gitmeyecek hareketlerde bulunmak; damarına basmak.* [DS]

ırışkancı, [ırış-kan-cı] *{ağız} sf.* Nispet eden; aksine davranan; damarına basan. [DS]

ırışmak, [ır-ış-mak ايرشمق] *dönşl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Sevinmek. [DS] **2.** *{eAT}* Kibirlenmek; büyüklenmek. **3.** *{eAT}* Çalım satmak; kurumlanmak. **4.** *{eAT}* Yorulmak; bunalmak; bayılacak hâle gelmek. **5.** *{eAT} işteş. f.* Birbirinden uzaklaşmak.

ırıt, [ır-ıt] *{ağız} sf.* Uzak. 🗗 **ırıt olmak,** *{ağız} 1. Uzak olmak. 2. Savuşup gitmek.* [DS]

ırıtmak, [ır-ıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Ayrılmak; uzaklaşmak; ırılmak. [DS]

ırıvermek, [ır-(mak) +ı-ver-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir işi birine yükleyivermek; havale etmek.

ırız, [ır-ız / ırz] *{ağız} is.* **1.** Eşya. **2.** Eğlencelik kuru yemiş. [DS] 🗗 **ırız içeri,** *{ağız} Kiler.* [DS]

ırızsız, [ar-sız / ırız-sız ?] *{ağız} sf.* **1.** Yüzsüz; arsız. **2.** Gürültücü; yaramaz. [DS]

ırihan, [Ar. reyḥān] *{ağız} is.* Fesleğen. [DS]

ırk[1]**, -kı** [Ar. ʿırḳ عرق] *{OsT} is.* **1.** Kök; asıl. **2.** Damar. **3.** Kalıtımsal olarak belli, ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip topluluk; zürriyet. **4.** Bir ailenin, bir halkın soyu; kendinden önceki ve sonrakilerin tamamı; soy. **5.** *biy.* Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan bir kısım bireylerin oluşturduğu alt bölüm. 🗗 **ırk ayrımı,** *sosy. Toplum içinde bulunan değişik ırklardan kimselerin haklarını eşit olarak kullanamama durumu; belirli ırktakilerin toplumdan dışlanmaları.*‖ **ırk bilimi,** *Irkların özelliklerini ve yeryüzündeki insan ırklarını inceleyen bilim dalı.*‖ **ırk birliği,** *Bir toplumu meydana getiren bireylerin hepsinin aynı ırktan olması durumu.*‖ **ırk eşitliği,** *sosy. Bir ülkedeki insanların ırkları ne olursa olsun hepsinin aynı haklara sahip olması ilkesi.*‖ **ırk-ı ahmer,** *{OsT} Kızıl derili; kızıl ırk.*‖ **ırk-ı asfer,** *{OsT} Sarı derili; sarı soy.*‖ **ırk-ı ebyāz,** *{OsT} Beyaz ırk; beyaz derili.*‖ **ırk-ı esved,** *{OsT} Siyah ırk; kara derili.*‖ **ırk-ı gayret,** *{OsT} Soydan gelen yardım duygusu veya kıskançlık.*‖ **ırk-ı lîfî,** *{OsT} anat. Kılcal damar.*‖ **ırk-ı nabz,** *{OsT} anat. Atardamar.*‖ **ırku'n-nesā,** *{OsT} tıp. Siyatik.*‖ **ırku's-sūs,** *{OsT} bot. Meyan kökü.*‖ **ırk ü güher,** *{OsT} Damar ve öz.*‖ **ırkü'z-zeheb,** *{OsT} bot. Altınkökü.*

ırk[2]**,** [ırḳ] *{eT} is.* **1.** Kâhinlik; gönüldekini dışarı çıkarma. [DLT] **2.** Fal işareti; fal; [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **3.** İşaret; rumuz. [EUTS] **4.** Falcı. [EUTS] **5.** *{ağız}* Şans; talih; uğur. [DS]

ırk[3]**,** [ırk / ırg] *{ağız} is.* Testere dişlerinin çapraz ayarı. [DS]

-ırka- [-ırk-mek *(yığmak; biriktirmek)* + -e- *(pekiştirme eki)* > -ırka- / -ırke- / -rka- / -rke-] *{eT} yap. e.* Fiil kökünün belirttiği duygu ya da niteliği kazanmak, onlarla dolmak anlamı veren isimden fiil yapma eki.

ırka, [Ar. ḫırḳa] *{ağız} is.* Basmadan yapılan kadın ceketi. [DS]

ırkalamak, [ırka-la-mak ارقه لق] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

ırkalmak, [ırġa-l-mak / ırkalmak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* → ırgalmak. [Gabain] [EUTS]

ırkanmak, [ırka-n-mak ايرقانمق] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Sallanmak; titremek. [DS]

ırkçı, [ırk-çı] *sf.* **1.** Irkçılık yanlısı olan. **2.** *is.* Irkçılıktan yana olan kişi.

ırkçılık, -ğı [ırk-çı-lık] *is.* İnsanları ırklarına göre değerlendiren ve kendi ırkını diğer ırklardan üstün görmeyi ya da birtakım özel haklar edinmeyi amaçlayan siyasi görüş.

ırkı, [ır-kı / ır-kın] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı. **2.** Zayıf; cılız. [DS]

ırkılgan, [ırkı-l-gan ?] *{ağız} is.* Toprak kayması; heyelan; kayşa; göçü. [DS]

ırkılma, [ırkı-l-ma] *{ağız} is.* Üzerine doğru eğilme. [DS]

ırkın, [ır-kın / ır-kı] *{ağız} sf.* → ırkı. [DS]

ırkıyat, [Ar. ʿırḳıyyāt عرقيات] *(ırki:ya:t) {OsT} is.* Toplumların yapısındaki gelişmeleri ve gelişimin genel çizgilerini ortaya koymak için ırkların özelliklerini inceleyen bilim; budun bilimi.

ırkıye, [Ar. ʿırḳıyye عرقيه] *{OsT} sf.* → ırkî.

ırkî, [Ar. ʿırḳī عرقى] *(ırki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* Irka ait; ırkla ilgili; ırksal.

ırklamak[1]**,** [ırk-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Çeke çeke dışarı çıkarmak. [EUTS]

ırklamak[2], [ırk-lā-mak] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Kâhinlik etmek; fala bakmak. [DLT] **2.** Fala bakılan aracı kullanmak; bakla vb. atmak. **3.** Falcıdan sormak; falcıya danışmak. [EUTS]

ırksal, [ırk-sal] *sf.* Irka ait; ırkla ilgili.

ırktaş, [ırk-taş] *sf.* Aynı ırktan olanlar.

ırlağan, [ır-la-ğan ايرلغن] *{eAT} is.* Şarkı söyleyen; hanende.

ırlama, [ır-la-ma ايرلامه] *{eAT} is.* Müzik; taganni.

ırlamak[1], [yır / īr *(şarkı)* > ır-lā-mak / yır-lā-mak ايرلق] *(ırla:mak) {eT} {eAT} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Şarkı söylemek; müziği seslendirmek; türkü söylemek; terennüm etmek; *{ağız} (aynı)* [DS] [İKPÖy.] **2.** *{ağız}* Kendi kendine söylenmek. [DS]

ırlamak[2], [ırla-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Sallamak; depremek. [DS]

ırlamak[3], [hır *(yans.)* > hır-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Köpek için) saldırmadan önce hırlamak. [DS]

ırlamak[4], [ır-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı-yor]* Süslemek. [DS]

ırlamaz, [ır-la-maz] *{ağız} is.* Suyu az akarsu. [DS]

ırlandırmak, [ır-la-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Sallandırmak; kımıldatmak; depretmek. [DS]

ırlangeç, -ci [ır-la-n-geç] *{ağız} is.* Küçük ve kokulu bir tür kavun. [DS]

ırlanmak[1], [ır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Sallanmak; kımıldanmak; deprenmek. [DS]

ırlanmak[2], [yır-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Türkü söylemek. [DS]

ırlantı, [ır-la-n-tı] *{ağız} is.* **1.** Sallantı. **2.** Deprem. [DS]

ırlaşmak, [ır-la-ş-mak ايرلاشمق] *{eAT} işteş. f. [-ur]* Birlikte şarkı söylemek.

ırlatmak, [ır-la-t-mak ايرلادمق] *{eAT} gçl. f. [-ur]* Şarkı söyletmek.

ırlayıcı, [ır-la-y-ıcı ايرليجى] *{eAT} is.* Şarkı söyleyen; hanende; muganni.

-ırlık, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

ırlık, -ğı [er-lik / ır-lık ?] *{ağız} is.* İmsak vakti. [DS]

ırmacuk, -ğu [ırma(k)-cuk ايرماجق] *{eAT} is.* Küçük ırmak.

ırmağ, [ırmaġ ايرماغ] *{eAT} is.* Irmak; nehir.

ırmahlayın, [ırmaḫ-layın] *{eAT} zf.* → ırmaklayın.

ırmak[1], [ır-mak ارمق] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Ayırmak; uzaklaştırmak; ıratmak; cüda kılmak. *{eAT} (aynı)* **2.** Kapı ve pencere gibi şeyleri açmak; aralamak. [DS] **3.** *{eAT}* Ayrılmak; uzaklaşmak; geçmek.

ırmak[2], [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Üzmek; zahmet vermek. **2.** Rahatını kaçırmak; huzursuz etmek. **3.** Yormak. [DS]

ırmak[3], [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Zayıflatmak. [DS]

ırmak[4], [ır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Sallamak; kıpırdatmak. [DS] 🗗 **ırıp burmak,** *{ağız} İstenmeyen bir şeyi yerine getirmemek için uydurma sebepler bulmak.* [DS]

ırmak[5], **-ğı** [*eT.* ırmak] *is.* Çoğunlukla denize dökülen, taşıdığı su ve suyunu aldığı havza bakımından büyük akarsu; nehir. 🗗 **ırmak ardıç kuşu,** *zool. Ötücü kuşlar takımının ötleğengiller familyasından, 15 cm. uzunluğunda, sırtı yeşilimsi kahverengi, ülkemizin Marmara bölgesinde kuluçkaya yatan, böceklerle beslenen bir göçmen kuş; ırmak ötleğeni, (Locustella fluviatilis).*|| **ırmak dalgıcı,** *zool. Yağmur kuşlarının deniz kırlangıcıgiller familyasından 40 cm. kadar uzunlukta, Avrupa ve Asya'nın göl kenarlarında yaşayan bir tür, (Sterna fluviatilis).*|| **ırmak roman,** *ed. Bir olayın geçtiği çok uzun bir zaman dilimi veya toplumun büyük bir kesimini içine alacak biçimde yazılmış uzun roman; nehir roman.*

ırmaklaşma, [ırmak-la-ş-ma] *is.* Irmak durumuna gelme.

ırmaklaşmak, [ırmak-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* Irmak durumuna gelmek.

ırmaklayın, [ırmak-layın] *{eAT} zf.* Irmak gibi.

ırman, [? ırman ايرمن] *{eAT} is.* Gammaz.

ırmaşmak, [ır-(ı)m-aş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Uzaklaşmak. [DS]

ırmık, [er-mek > er-mik]*{ağız} sf.* (Meyve için) olgunlaşmış; ermiş. [DS]

ırmızan, [Ar. ramażān] *{ağız} is.* Ramazan. [DS]

ırpalamak, [hırp-a-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Dövmek. [DS]

ırpıt, [hırp-ıt] *{ağız} sf.* Eski; yıpranmış. 🗗 **ırpıt olmak,** *{ağız} Eskimek.* [DS]

ırra, [ır *(yans.)* > ır(r)-a] *{eT} is.* Utanma. [DLT]

ırs, [Ar. ʿırs عرس] *{OsT} is.* Evli eşlerden her biri.

ırsız, [ar-sız] *{ağız} sf.* **1.** (Çocuk için) çok ağlayan; yaramaz. **2.** (Kişi için) kavgacı; edepsiz. **3.** Dedikoducu. **4.** Namussuz. [DS]

ırsuzın, [ır-suz-ın ارسوزين] *{eAT} zf.* Sessizce.

ırşat, [? ırşat] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

ırşatsız, [ırşat-sız] *{ağız} sf.* **1.** Nursuz. **2.** Yakışıksız. [DS]

ırşı, [Sansk. ṛşi] *{eT} is.* Peygamber; bilge kişi; aziz. [İKPÖy.]

ırtalamak, [ırta-la-mak / érte-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Erken başlamak. [DLT]

-ırvam, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-ırvan, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

ırvasa, [? ırvasa / ırbasa] *{ağız} is.* Hastalık için yaptırılan büyülü muska; hamaylı. [DS]

-ırvın, [-r-vın / -ir-vin / -ır-vın] *{eAT} çek. e.* → -rvın.

ırz[1], [Ar. ʿırż / ʿırḍ عرض] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin başkaları tarafından dokunulmaması gereken cinsel onuru; namus; iffet. **2.** Perde. **ırz düşmanı,** *Kendi cinsel isteklerini tatmin için hiçbir yasa ve kural tanımayan kimse; başkalarının cinsel onuruna zarar veren kimse.*|| **ırz ehli,** *Namusunu başkasına karşı koruyan; yasak ilişki içine girmemiş olan.*|| **ırzı kırık,** *argo. Cinsel ilişki bakımından kendisinin ve yakınlarının namusunu koruyamamış olan kimse.*|| **ırzına geçmek,** *1. Zor kullanarak birini kendi cinsel arzusunu tatmine alet etmek; zorla yasak cinsel ilişkide bulunmak. 2. Yapılmakta olan işi berbat etmek; bozmak; öz niteliklerini kaybettirerek soysuzlaştırmak.*|| **ırzını bozmak,** *1. Irzına geçmek. 2. Tazeliğini ve güzelliğini bozmak.*

ırz[2], [? ırız / ırz] *{ağız} is.* Eğlencelik kuru yemiş.[DS]

ırza[1], [Ar. ırżāʿ ارضاع] *(ırza:) {OsT} is.* Emzirme. **ırzā-i etfāl,** *{OsT} Süt çocuklarını emzirme.*|| **ırzā-i gayr-i mâderî,** *{OsT} Çocuğu anne sütüyle değil, hayvan sütü ile besleme.*|| **ırzā-i mâderî,** *{OsT} Çocuğu anne sütüyle besleme.*|| **ırzā-i sun'î,** *{OsT} Emzikle besleme.*

ırza[2], [Ar. ırżа ارضه] *{OsT} is.* Otu çok olan yer.

ırzan, [Ar. ʿırżan عرضاً] *(ı'rzan) {OsT} zf.* Şeref, haysiyet ve namusla ilgili olarak.

ırzlı, [ırz-lı] *sf.* Namus sahibi; ırzını koruyan; başkasının ırzına saygı gösteren.

ıs[1], [ıs] *is.* Sahip.

ıs[2], [ıs] *{ağız} is.* Açıklık; doğruluk. [DS]

ıs'ab, [Ar. ışʿāb اصعاب] *(ıs-a:b) {OsT} is.* **1.** Güç olma; zor oluş. **2.** Bir işi güçleştirme; zorlaştırma.

ısabe, [Ar. ʿişābe عصابه] *(ısa:be) is.* **1.** İnsan topluluğu. **2.** Sargı bezi. **3.** Başa sarılan tülbent; sarık.

ısad, [Ar. şuūd > ışʿād اصعاد] *(ıs-a:d) {OsT} is.* Yükseğe kaldırma; yukarı çıkarma.

ısaga, [Ar. ışāġa اصاغه] *(ısa:ga) {OsT} is.* **1.** Şekilsiz bir maddeyi kalıba sokma; şekillendirme. **2.** Kuyumculuk yapma.

ısaha, [Ar. ışāḫā اصاخه] *(ısa:ha) {OsT} is.* Kulak vererek dinleme.

-ısak, [-ı-sa-k / -i-se-k] *{eAT} çek e.* Ekfiilin şart birinci çokluk ekidir; -isek; -sek. *"İçelim subha değin onmaz ısak (onmazsak) onmayalım."* Revanî Divanı.

ısalamak, [ısa-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [l(ı)-yor]* Sallamak. [DS]

ısam, [Ar. ʿışām عصام] *(ısa:m) {OsT} is.* Göze çekilen sürme.

-ısar, [-ı-sa-r / -i-se-r / -u-sa-r / -ü-se-r / -y-ı-sa-r / -y-ise-r] *{eAT} çek. e.* **1.** Gelecek zaman çekim eki; -acak. *"Sen bağçen içinde ağaç dikersin, kim bilir yemişini kim yiyiser (yiyecek)?"* Maarifname **2.** En işlek gelecek zaman çekim ekidir. *"-ıyor"* ve geniş zaman eki *"-ır"* değeriyle kullanılır. *"Aşkın odu çıkarısar (çıkarıyor) arşa değin dütünümü."* Yunus Emre. **3.** *{eT}* Gelecek zaman çekim ekidir. *yıg-lay-ısar (ağlayacak)*

ısar, [Ar. ışʿār اصعار] *(ıs-a:r) {OsT} is.* Kibir ve gurur sergilemek için surat asma.

ısare, [Ar. ışāre اصاره] *(ısa:re) {OsT} is.* **1.** Çadır ipi. **2.** Çadır kazığı.

-ısarsız, [-ı-sa-r-sız / -y-ı-sa-r-sız / -i-se-r-siz / -y-i-se-r-siz] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman çokluk ikinci kişi eki.

-ısaruz, [-ı-sa-r-uz / -y-ı-sa-r-uz / -i-se-r-üz / -y-i-se-r-üz] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman çokluk birinci kişi eki.

-ısarvan, [-ı-sa-r-van / -y-ı-sar-van-ın / -y-ı-sa-r-vın / -ı-sa-r-vın / -ı-sa-r-am / -y-ı-sa-r-am / -i-se-r-ven / -y-i-ser-ven-in / -y-i-se-r-vin / -i-se-r-vin / -i-se-r-em / -y-i-se-r-em] *{eAT} çek. e.* Gelecek zaman teklik birinci kişi eki.

ısata, [Ar. ışāta اصاته] *(ısa:ta) {OsT} is.* Seslenme; ses etme; ses çıkarma.

ısbaba, [Bul. skobá] *{ağız} is.* Taş duvar yapımında iki taşı birbirine bağlayan kenet demiri. [DS]

ısbah, [Ar. şubḥ > ışbāḥ اصباح] *(ısba:h) {OsT} is.* Sabah vakti; seher.

ısbara, [? ısbara] *{ağız} is.* Tatil. [DS]

ıscak, -ğı [ısı-cak] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Hamam. [DS] **ıscak doğmak,** *{ağız} Güneş doğmak.* [DS]

ıscaklık, -ğı [sıcak-lık] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

ısbı, -ı'ı [Ar. ışbıʿ اصبع] *{OsT} is.* **1.** Parmak. **2.** Bir arşının yirmi dörtte biri değerinde eskiden kullanılan bir ölçü birimi; usbu.

ısda, [Ar. şadā > ışdāʾ اصداء] *(ısda:) {OsT} is.* Çıkarılan sesin bir engele çarparak geri dönmesi; yankı.

ısdak, -ğı [Ar. ışdāḳ اصداق] *(ısda:k) {OsT} is.* Mehir bedelini nikâhta kararlaştırma.

ısdar[1], [Ar. şudūr > ışdār اصدار] *(ısda:r) {OsT} is.* Çıkarma; çıkarılma.

ısdar[2], [Yun. istári] *{ağız} is.* Halı, kilim tezgâhı. [DS]

ısdıl, [? ısdıl] *{ağız} is.* Konuşurken sözcüklerin uzatma ya da başka ezgilerle şarkıya benzer şekilde söylenmesi. [DS]

ısfa, [Ar. şafāʾ > ışfāʾ اصفاء] *(ısfa:) {OsT} is.* **1.** Seçme; ayıklama. **2.** Temiz hâle getirme.

ısfahan, [Far. ışfahān اصفهان] *(ısfaha:.n) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinde dügâh perdesinde karar kılan birleşik makamlardan biri. **ısfahān**

cedîd, *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân gerdaniye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân geveşt,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân ırak,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân māye,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân nevrūz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân selmek,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân şehnāz,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*|| **ısfahân zemzeme,** *{OsT} müz. Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.*

ısfahanek, -ğı [Far. ışfahānek اصفهانك] *(ısfaha:nek) {OsT} is. müz.* Klasik Türk müziğinin eski birleşik makamlarından biri.

ısfirar, [Ar. şufret *(sarılık)* > ışfirār اصفرار] *(ısfira:r) {OsT} is.* Sarı bir renk alma; sararma. 🗗 **ısfirār-ı ayn,** *{OsT} Göz akının sararması.*|| **ısfirār-ı evrāk,** *{OsT} Yaprakların sararması.*

ısga, -a'i [Ar. ışġā' اصغاء] *(ısğa:) {OsT} is.* **1.** Başkalarının konuşmasına kulak verme; kulak misafiri olma; dinleme. **2.** *mecaz.* Birinin isteklerini, arzusuna uygun olarak yerine getirme.

ısgal, [Ar. ishāl] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu; ishal. [DS]

ısgar, [Ar. ṣıġār > ışġār اصغار] *(ısgār) {OsT} is.* Birini herkesin gözü önünde küçük düşürme; aşağılama.

ısgıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Teknedeki hamuru kazımakta kullanılan araç; eysıran; sıyırgı. **2.** Ateş küreği. [DS]

ıshar, [Ar. şıhriyet > ışhār اصهار] *{OsT} is.* **1.** Akrabalık kurma. **2.** Damat olma. **3.** Damat edinme.

-ısı, [-ı-s-ı / -i-s-i] *{eAT} çek e.* Yükleme hâli eki; -ı; -u. *"... kabilesinin koyununun tüyisi (tüyü) sağışınca."* Miftahü'l-Cennet.

ısı[1], [*eT.* ısī-mak > ısı-ġ / isi-g > ısı] *is.* **1.** Bir cismin sıcaklığının artmasına ve uzama, erime, buharlaşma gibi birtakım fiziksel değişiklikler meydana gelmesine sebep olan enerji; hararet. **2.** Doğal vücut sıcaklığı; hararet. **3.** Sıcaklık. 🗗 **ısı alıcı organ,** *biy. Çıngıraklı yılanlarda başın her iki yanında bulunan ve çevredeki canlıların vücut ısısına duyarlı olup onların yerlerini tespit etmeye yarayan organ.*|| **ısı bilimi,** *fiz. Isı üretimini, iletimini, kullanımını ve korunmasını inceleyen fizik dalı; termik.*|| **ısı cam,** *Camdan ısı kaybını azaltmak için iki cam levha arasında boşluk bırakılarak üretilmiş cam türü.*|| **ısı dam,** *{ağız} Hamam.* [DS]|| **ısı kaybı,** *Bir ortamda gerekli olan ısının yalıtımsız ortam dolayısıyla azalması.*|| **ısı kuşak,** *coğ. Oğlak ve Yengeç dönenceleri arasında kalan bölge; sıcak kuşak.*|| **ısı ölçümü,** *Çeşitli olaylar sırasında açığa çıkan ısı enerjisinin miktarını ölçmeyi konu alan fizik dalı; kalorimetri.*|| **ısıya göçüm,** *Bir organizmanın ısı etkisiyle tümden yer değiştirmesi; termotaktizm.*|| **ısı yalıtımı,** *Isı kaybını önlemek amacıyla bir ortamın ısı geçirimsiz maddelerle kaplanması işi.*|| **ısı yayımı,** *Hareketli cisimlerle ısının iletilmesi, bir yerden başka yere taşınması olayı; konveksiyon.*|| **ısı yuvarı,** *Sıcaklığın gittikçe arttığı yüz ile üç yüz km. yükseklikler arasındaki hava katmanı; termosfer.*

ısı[2], [? ısı] *{ağız}* sf. Acı; yakıcı. [DS]

ısıalan, [ısı+al-an] *sf. kim.* (Birleşme, tepkime vb. için) oluşum sırasında ısı alan; endotermik.

ısıcak, [sıca-k / ısıca-k سجاق / ايصيجق / اصيجق] *{eAT} {ağız} sf.* **1.** Sıcak. **2.** *is.* Sıcaklık; hararet. **3.** Hamam. [DS] 🗗 **ısıcak dam,** *{ağız} Hamam.* [DS] || **ısıcak kanlu,** *{eAT} Cana yakın; sevimli; sıcak kanlı.*|| **ısıcak yüz,** *{eAT} Güler yüz; yumuşak yüz.*

ısıcakla, [ısıcak-la اسيجقله] *{eAT} zf.* **1.** Sıcak iken. **2.** Hemen ardından; arasını soğutmadan; sıcağı sıcağına.

ısıdenetir, [ısı+dene-t-ir] *is.* Bir ortamın veya nesnenin sıcaklığının belirli düzeyde kalmasını sağlayan düzenek; termostat.

ısıg[1], [*yış-mak > yış-ıġ / ısıg] *{eT} is.* **1.** Halat; urgan; ip. [EUTS] **2.** Bir geminin donanımı için gereken yelken, ip vb. [EUTS] **3.** *sf.* Maddeten. [EUTS]

ısıg[1], [ısī-mak / isī-mek > ısı-ġ] *{eT} is.* **1.** Hararet; sıcaklık. [EUTS] **2.** *sf.* Sıcak; kuvvetli; yakıcı. [Nevâyî]

ısıglık, [isi-g-lik / ısı-ġ-lık] *{eT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** Sıcaklık duygusu. **3.** Muhabbet; sevgi.

ısık[1], **-ğı** [ısı-k] *{ağız} sf.* **1.** Sıcak; ısınmış. **2.** *is.* Hamam. [DS]

ısık[2], **-ğı** [ıs-ık] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; sakin. **2.** Ağzından kolay laf alınamayan; ağzı sıkı. **3.** Konuşmayan veya az konuşan. **4.** Sıkışık; sıkı. [DS]

ısıkerte, [ısı+kert-e] *{ağız} is.* Ortamın veya cisimlerin taşıdığı sıcaklığı ölçmeye yarayan araç; ısıölçer; termometre; kalorimetre. [DS]

ısıkmak, [ıs-ık-mak] *gçsz. f. [-ır]* (Meyve için) olgunlaşmak.

ısıl, [ısı-l] *sf. fiz.* Isı ile ilgili; termik. 🗗 **ısıl biçimlendirme,** *Yaprak halindeki plastik malzemeyi ısı ve basınç etkisi ile biçimlendirme yöntemi.*|| **ısıl bozunma,** *Bir kataliz kullanmadan ısı etkisi ile elde edilen kimyasal ayrıştırma; piroliz.*|| **ısıl çift,** *İki farklı metalden oluşan ve aralarındaki ısı farkının bir elektromotor kuvvetin ortaya çıkmasına neden olan devre; termoelektrik devre.*|| **ısıl çözümleme,** *Isıtma veya soğutma sırasında alaşımlarda meydana gelen değişimlerin belirlenmesi; termik*

çözümleme; termik analiz.|| **ısıl direnç,** *Değeri sıcaklığa göre doğrusal olmayacak şekilde değişen direnç; termistans.*|| **ısıl düzenleme,** *İnsan ve hayvanlardan memelilerle kuşlarda vücut iç sıcaklığını değişmez tutan fizyolojik işlev; termoregülasyon.*|| **ısıl elektrik,** *fiz. Isı enerjisinden yararlanılarak elde edilen elektrik enerjisi; termoelektrik.*|| **ısıl etki,** *Bir iletkenin ucunda elektronların ısıl çalkalanmasından meydana gelen gerilim dalgalanması; termik etki.*|| **ısıl etkin kesit,** *Isıl nötronlarla etkileşim için gerekli olan kesit.*|| **ısıl fisyon,** *Isıl nötronlar tarafından oluşturulan fisyon.*|| **ısıl işıldama,** *Daha önce ısıtılmış bir maddenin yeniden ısıtılmasıyla yayınlanan işıldama; termolüminesans.*|| **ısıl kimya,** *Tepkime sırasında açığa çıkan ısı enerjisini inceleyen kimya dalı; termokimya.*|| **ısıl kimyasal,** *Isıl kimya ile ilgili olan.*|| **ısıl nötron,** *Kendini çevreleyen ortamla ısıl dengede bulunan nötron.*|| **ısıl nükleer tepkime,** *Hafif çekirdeklerin, yüksek ısı altında kaynaşması sonucu oluşan nükleer füzyon tepkimesi.*|| **ısıl reaktör,** *İçindeki fisyonun, özellikle ısıl nötronlar tarafından oluşturulduğu reaktör.*|| **ısıl zırh,** *İyonlaştırıcı ışınım yoluyla üretilen ısıyı ve dış bölgeye ısı iletimini azaltmaya yarayan zırh.*

ısılık, -ğı [ısı-lık] *{ağız} is.* Boş laf. [DS]

ısılıklu, [ısı-lık-lu ایسلقلو] *{eAT} sf.* Sıcak; ateşli; hararetli.

ısılmak[1], [ıs-ıl-mak] *{ağız} edil. f. [-ır]* **1.** (Dişler için) sıkılmak; kenetlenmek; açılmamak. **2.** (Toprak için) suyunu çekerek sertleşmek; kerpiç gibi olmak. [DS]

ısılmak[2], [ıs-ıl-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Olgunlaşmamak. [DS]

ısılsertleşir, [ısı-l+sert-le-ş-ir] *sf.* (Polimer, plastik madde için) belli bir sıcaklığın üstünde sertleşen ve bir daha eski hâline dönmeyen.

ısımak, [sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Kırmak. [DS]

ısın, [ısı-n] *is.* Normal atmosfer basıncında ısınma derecesi 15°C'lik suyunkine eşit olan bir cismin, bir gramının sıcaklığını 1°C artırmak için gerekli ısı miktarına eşit olan 4.1855 jul değerindeki ısı birimi; kalori. 🗗 **ısın değeri,** *Bir besin maddesinin sağladığı kilokalori miktarı.*

ısınak, -ğı [ısı-n-ak] *is.* Barınma ve çalışma ortamını ısıtmaya yarayan soba, kalorifer, ocak, tandır gibi şeyler; ısınma aracı.

ısındırma, [ısı-n-dır-ma] *is.* Isınmasını sağlama eylemi.

ısındırmak, [ısı-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Isınmasını sağlamak; sıcaklık vermek; ısıtmak. **2.** *mecaz.* Birinin bir kimseye, bir işe alışmasını veya onu benimsemesini sağlamak.

ısınış, [ısı-n-ış] *is.* Isınma eylemi veya biçimi.

ısınma, [ısı-n-ma] *is.* **1.** Isı alma eylemi; sıcaklığı artma durumu. **2.** Sürtünme sonucu yağlama hatası ile ortaya çıkan sıcaklık artışı. **3.** Sporcuların bir yarış veya karşılaşma öncesi verimlerini artırmak amacıyla kaslarını yumuşatma ve vücut sıcaklığını artırma işi. 🗗 **ısınma ısısı,** *Bir cismin bir gramının sıcaklığını bir santigrat derece yükseltmek için verilmesi gereken ısı miktarı.*|| **ısınma koşusu,** *Soğuk havalarda sporcuların verimini artırmak amacıyla yapılan hafif koşu.*

ısınmak[1], [ısı-n-mak / isinmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İçi ısınmak; sevmek. [DLT] [KB]

ısınmak[2], [ısı-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Sıcaklığı artmak; daha sıcak duruma gelmek; ısı kazanmak. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** (Kişi için) üşümesi geçmek; üşümez olmak. **3.** Bir ısıtma sisteminden yararlanmak. **4.** *mecaz.* Yadırgamaz olmak; hoşlanır olmak; alışmak. **5.** (Makine elemanları veya motor için) sıcaklığı beklenmedik şekilde, çokça artmak. **6.** *spor.* Kasları ağır çalışmalar için alıştırmak; hafif hareketlerle vücut ısısını arttırmak. 🗗 **ısını yer,** *{ağız} Ilıca.* [DS]

ısıot, [ısı+ot / ıssı+ot] *is.* Biber.

ısıölçer, [ısı+ölç-er] *is.* Bir cismin ürettiği ya da açığa çıkardığı ısı miktarını ölçmeye yarayan araç; kalorimetre; ısıkerte.

ısır, [ıs-ır ?] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

ısıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Hamur teknelerindeki hamuru kazımaya ya da hamuru bölmeye yarayan araç; eğseren. **2.** Fırında veya saçta pişmekte olan börek, çörek ve ekmek çevirmeye yarayan bir tür kürek. **3.** Ateş küreği. [DS]

ısıranı, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ısırga, [ısır-ga] *{ağız} is.* Küpe. [DS]

ısırgan[1], [ısır-gan] *{eT} sf.* **1.** Çok ısıran; ısırgan. [DLT] **2.** *bot.* Ülkemizde bol miktarda yetişen gövdesi ve dalları içinde karınca asidi bulunan ısırıcı tüylerle kaplı, kök, yaprak ve tohumlarından halk hekimliğinde yararlanılan otsu bir bitki, *(Urtuca).*

ısırgan[2], [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ısırgangiller, [ısır-gan-gil-ler] *is. bot.* Örnek bitkisi ısırgan olan, gövde ve yaprakları bazılarında basit, bazısında ısırıcı tüylerle kaplı basit almaşık yapraklı bitkiler familyası, *(Urticaceae).*

ısırgı[1], [ısır-gı اصرغی] *{eAT} {ağız} is.* **1.** *tıp.* Streptokokların sebep olduğu akut bir deri hastalığı; yılancık hastalığı. **2.** Hastalık nedeniyle yapılan perhiz. **3.** Hastalığın sebep olduğu ateş ve ürperme. [DS] 🗗 **ısırgı tutmak,** *{ağız} Perhiz yapmak.* [DS]

ısırgı[2], [ısır-gı] *{ağız} is.* Isırgan otu. [DS]

ısırgın, [ısır-gın] *is. tıp.* Sıcak veya aşırı terleme sebebiyle vücudun değişik bölgelerinde meydana gelen ve kaşıntı veren, içi su dolu küçük kızarık kabarcıklar; isilik.

ısırgu, [ısır-gu اصرغو] *is.* **1.** *{ağız}* Sivilce; ergenlik sivilcesi. [DS] **2.** *{eAT}* Yılancık hastalığı.

ısırıcı, [ısır-ıcı] *sf.* **1.** Dişlerini batıran; ısırma işini alışkanlık hâline getirmiş olan; ısıran. **2.** *mecaz.* (Kumaş vb için) vücudu dalayan; kaşındıran. **3.** *mecaz.* (Rüzgâr, hava veya ayaz için) vücudun açık yerlerinde kızarıklık ve çatlamalar meydana getiren, sert ve soğuk.

ısırık, -ğı [ısır-ık] *is.* **1.** Isırılan yerde kalan iz. **2.** *sf.* (Miktar için) bir defada ısırılabilecek kadar; ısırınlık.

ısırılma, [ısır-ıl-ma] *is.* Üzerinde ısırma eylemi uygulanma.

ısırılmak, [ısır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Isırma eylemi uygulanmak; dişler arasında sıkılmak, ezilmek veya dişlerle koparılmak.

ısırımlık, -ğı [ısır-ım-lık] *sf.* Bir ısırmada koparılabilecek kadar.

ısırın, [ısır-ın ?] *{ağız}* Doğranmış sac yufkası üzerine sarımsaklı yoğurt dökerek yapılan bir yemek. [DS]

ısırma, [ısır-ma] *is.* Dişleri ile sıkma veya koparma, ezme eylemi.

ısırmak, [ıs-ır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{eT}* Sokmak. [DLT] [EUTS] [KB] [DK] [Gabain] **2.** Dişleri arasında sıkmak. [DLT] [EUTS] [KB] [DK] [Gabain] **3.** Dişlerini batırarak yaralamak. **4.** Dişle tutup kesmek, koparmak. **5.** *mecaz.* (Kumaş vb. için) vücudu dalamak, rahatsız etmek; kaşındırmak. **6.** (Soğuk, hava, rüzgâr için) sert, soğuk ve cildi tahriş edecek şekilde esmek.

ısırmuk, -ğu [ısır-muk] *{ağız} is.* Isırılmış, dişlenmiş şey. [DS]

ısırtma, [ısır-t-ma] *is.* Isırmasını sağlama eylemi.

ısırtmak, [ısır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Isırmasını sağlamak; ısırma işini yaptırmak; *{eT} (aynı).* [DLT]

ısısever, [ısı+sev-er] *sf.* (Mikroorganizmalar için) 50-70°C gibi yüksek ısıda yaşayıp gelişebilen.

ısısız, [ısı-sız] *sf.* **1.** Oluşum sırasında ısı açığa çıkarmayan. **2.** Isı soğurmayan.

ısışmak, [ısı-ş-mak / isişmek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Bir nesnenin bütün parçalarına sıcaklık yayılmak; ısınmak. [DLT]

ısıtan, [issi *(acı)* > ısıtan ? اصيتان] *{eAT} is.* Hardal bitkisi.

ısıtıcı, [ısı-t-ıcı] *is.* **1.** Isıtma işlevini yapan; ısıtan. **2.** *is.* Kullanmadan önce bir makinenin, bir ortamın veya bir akışkanın ısısını yükselten aygıt. **3.** İçine daldırıldığı veya konulduğu kaptaki suyu ısıtmaya yarayan elektrik devresi.

ısıtılma, [ısı-t-ıl-ma] *is.* Isıtılmak eylemi.

ısıtılmak, [ısı-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Isıtma eylemi uygulanmak.

ısıtış, [ısı-t-ış] *is.* Isıtma eylemi veya biçimi.

ısıtma, [ısı-t-ma استمه / استما] *is.* **1.** Sıcak duruma getirme eylemi. **2.** Bir yerin ısınmasını sağlamak için gerekli işleri yapma. **3.** *{eAT} {ağız}* Sıtma hastalığı. [DS] **4.** *{eAT}* Hastalık ateşi. ☐ **ısıtma dutmak,** *{eAT} Sıtma tutmak.*

ısıtmak, [ısı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Sıcak duruma getirmek; sıcaklığını arttırmak. *{eT} (aynı)* [EUTS] **2.** (Kendisini veya el yüz, ayak gibi vücut parçaları için) bir ısı kaynağı yanında durarak üşümesini gidermek. **3.** (Kaslar için) daha iyi sonuç alabilmek için hafif bir ön alıştırma yapmak. **4.** (Motor veya bazı araçlar için) iyi işlemesi için kullanmadan önce uygun sıcaklığa getirmek. **5.** *{ağız} gçsz. f.* Sıtma tutmak. [DS]

ısıtutar, [ısı+tut-ar] *sf.* Isıyı bulunduğu ortamdan dışarı vermeyen, geçirgenliği az olan.

ısıveren, [ısı+ver-en] *sf. kim.* (Tepkime için) oluşum sırasında ısı açığa çıkaran; egzotermik.

ısıyayar, [ısı+yay-ar] *is.* Bir akışkanda ısıyı her tarafa dengeli olarak dağıtmaya yarayan alet; konvektör; ısı yayıcı.

ısız[1], [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* Ele avuca sığmayan, haşarı; utanmaz; arsız; fena; kötü. [DLT]

ısız[2], [ıs-sız / ısīz اسيز] *(ısı:z) {eAT} {ağız} sf.* Tenha; ıssız. [DS]

ıssız[1], [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* → ısız[1]. ☐ **ıssız gaçmak,** *{ağız} (Başıboş kalan koyun için) kaçmak.* [DS]‖ **ıssız kişi,** *Yüzsüz, iyilik bilmez adam.* [DLT]

ıssız[2], [*eT.* is-siz *(sahipsiz)* > ıs-sız] *sf.* **1.** (Yer için) kimse bulunmayan ya da az insan bulunan; tenha; boş; oturulmayan. **2.** *mecaz.* (İnsan için) kimsesi olmayan; yalnız. ☐ **ıssız kalmak,** *Tenhalaşmak; boşalmak; ıssızlaşmak.*

ıska[1], [Yun. iska / Ar. ḳizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* İkinci yıl kuru ve taze soğan üretiminde kullanılan ve bir önceki yıl tohumlardan çıkan küçük soğanlar; tohumluk soğan. [DS]

ıska[2], [İt. scarto > ıska(rta) > ıska] *is. argo.* **1.** Rast getirememe. **2.** Boş verme; önem vermeme. ☐ **ıska geçmek,** *argo. 1. Hedefe isabet ettirememek. 2. Önem vermemek; sıra ona gelince atlamak; geçmek; dokunmamak.*

ıska[3], [ıs-ka] *{ağız} sf.* Zayıf; sıska. [DS]

ıskaça, [İt. scassa] *is.* Yelkenli gemilerde direklerin alt uçlarının oturduğu yuvalar.

ıskala[1], [İt. scala] *is. müz.* **1.** Müzikte kullanılan bütün seslerin pesten tize doğru dizilmesiyle oluşan dizi; merdiven. **2.** *mat.* Renkli baskıda renk ayrımı provalarının tümü. **3.** Ölçü aletlerindeki gösterge çizelgesi. **4.** Gam. ☐ **ıskala yapmak,** *Müzik aletini çalmak için perdelerde parmak alıştırması yapmak.*

ıskala[2], [İt. scarda => ıskala] *{ağız} is.* Yamaçlardaki toprak kaymasını ve erozyonu önlemek için alt taraflarına yapılan taş duvar. [DS]

ıskalama, [ıska-la-ma] *is. argo.* Hedefi tutturamama durumu.

ıskalamak, [ıska-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor] argo.* Hedefi tutturamamak; rast getirememek.

ıskança, [İt. scanza] *is.* Tayfanın nöbet değişimi.

ıskar, [Yun. istári] *{ağız} is.* Kıl heybe, torba veya kolan türü şeyler dokumakta kullanılan bir tür küçük tezgâh. [DS]

ıskaran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → ısıran. [DS]

ıskarça, [İt. scarza] *is.* **1.** Bir şeyi tıka basa doldurmak. **2.** *dnz.* Bir limandaki gemi kalabalığı. **3.** *{ağız}* Eşyaları düzgün biçimde üst üste koymak suretiyle yapılan yığın. [DS]

ıskarda, [İt. scarda] *is.* Yukarılara doğru çıkıldıkça duvar kalınlığının azalmasından meydana gelen eğim.

ıskarlat, [İt. scarlatto] *is.* En çok kırmızısı tutulan, yeşil ve beyaz renkleri de bulunan bir tür Venedik çuhası.

ıskarmak, [ıs-kar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hatırlamak; hesaba almak; kabul etmek. [Nevâyî]

ıskarmoz, [İt. scarmos / Yun. skarmós] *is.* **1.** *dnz.* Gemilerin kaburgalarını meydana getiren eğri ağaçların adı. **2.** *zool.* Hamsi, sardalye vb. küçük balıklarla beslenen palamut büyüklüğünde, yuvarlak gövdeli pullu bir balık, *(Sphyraena sphyraena).*

ıskarta, [İt. scarto *(atılmış)*] *sf.* **1.** (Mal için) değişik sebeplerle değerini kaybetmiş olan; değersiz; önemsiz; alım ve satımda kullanılamayan. **2.** Bazı iskambil kâğıtlarında kullanılmadığı için kenara ayrılan oyun kâğıdı. 🗗 **ıskartaya çıkarmak,** *Değersiz ve işe yaramaz olduğu için bir kenara bırakmak, ayırmak.*|| **ıskartaya çıkmak,** *Değersiz görülerek bir kenara bırakılmak.*

ıskat, [Ar. suḳūṭ > ıskāṭ اسقاط] *(ıska:t) {OsT}* **1.** Düşürme; aşağı atma. **2.** Düşürülme. **3.** Yok etme; ortadan kaldırma. **4.** Geçersiz kılma; iptal etme; hükümsüz bırakma. **5.** *{ağız}* Ölen kişinin bazı ibadet borçlarından dolayı Allah katında azap görmemesi dileğiyle özel surette hesaplanıp fakirlere verilen sadaka ve bu iş için yapılan tören. [DS] **6.** Kendir iplerini dövmek için asılan ağaç. 🗗 **ıskat-ı cenîn,** *{OsT} Çocuk düşürme.*

ıskata, [Ar. ısḳaṭ => ıskata] *argo. is.* Dışkı; bok.

ıskatat, [Ar. ısḳātāt اسقاطات] *(ıska:ta:t) {OsT} is.* Düşürmeler.

ıskatçı, [ıskat-çı] *is.* Ölen kişi için dağıtılan ıskat sadakasını alan kişi.

ıskıran, [Yun. ksistérin] *{ağız}* is. → ısıran. [DS]

ıskırtmak[1], [ıs-kır-t-mak / ıs-kıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Savuşup kaçmak. [DS]

ıskırtmak[2], [ıskır-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Çalmak. [DS]

ıskıtça, [ıskıt-ça ?] *{ağız} is.* Verem. [DS]

ıskıtmak[1], [ıskıt-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Savuşmak; kaçmak. [DS]

ıskıtmak[2], [ıs-kı-t-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Damlatmak. [DS]

ıskoda, [Çek. skoda *(otomobil markası)*] *argo. is.* **1.** Bacakları içe, dizleri yanlara doğru yamuk olan kimse. **2.** Kendisi çirkin olmadığı hâlde zevksiz giyinen, kendisine, üstüne başına bakmayan bayan.

ıskonto, [İt. sconto] *(isko'nto) is.* **1.** Satıcı tarafından alıcı lehine yapılan fiyat indirimi; indirim; tenzilat. **2.** Bir ticarî senedi vadesinden önce hamilinden almaktan doğan bir tür kredi işlemi. **3.** Bir ticarî senedi satın alan kişinin senet tutarı üzerinden yaptığı indirim. **4.** Vadeli bir para veya para değerindeki şeyin kararlaştırılmış bedeli ödendikten sonra alıcısının bunun kendisine teslim edilmesini isteme hakkı. **5.** Sözün bir kısmını söylenmemiş sayma. 🗗 **ıskonto etmek,** *1. Bir şeyin fiyatı üzerinden bir miktar indirim yapmak. 2. Vadeli bir senedi, vadesinden önce paraya çevirme işlemi.*

ıskontocu, [ıskonto-cu] *is.* **1.** Senet ıskonto eden kişi. **2.** Vadeli bir taşınır değerin, vadesinden önce kendisine teslim edilmesini isteyen kişi.

ıskontolu, [ıskonto-lu] *sf.* **1.** İndirimli; tenzilatlı. **2.** (Söz için) bir bölümü söylenmemiş sayılan.

ıskontosuz, [ıskonto-suz] *sf.* İndirimsiz; tenzilatsız.

ıskota, [İt. scotta] *(ısko'ta) is. dnz.* Büyük yelkenli gemilerde yelkeni yönetmeye yarayan ip.

ıskuna, [İng. scooner] *is.* İki direkli küçük yelkenli gemi.

ıslah, [Ar. şulḥ > şalāḥ > işlāḥ اصلاح] *{OsT} is.* **1.** İyi duruma getirme; düzeltme; iyileştirme. **2.** Bir hayvan veya bitki türünden daha iyi verim ve iyi kalite ürün alabilmek için yapılan kalıtımsal düzenlemeler işlemi. **3.** Bir toprakta verimliliği yükseltici teknik düzenlemelerin yapılması işlemi. **4.** *huk.* Bir mahkeme tarafından verilmiş olan bir kararın, var olan bir aykırılık dolayısıyla başka bir mahkeme tarafından düzeltilmesi işlemi. 🗗 **ıslah etmek,** *1. İyi bir duruma getirmek; iyileştirmek; düzeltmek. 2. mecaz. Yola getirmek; terbiye etmek.*|| **ıslah evi,** *Suç işleyen çocukların eğitim ve ıslah edilmesi amacıyla kurulmuş ve ceza yasasına göre işleyen bir adlî eğitim kurumu; ıslahhane.*|| **ıslāh-ı hāl,** *{OsT} Kendi durumunu düzeltme; kötü davranış ve alışkanlıklardan vazgeçme.*|| **ıslāh-ı zātü'l-beyn,** *{OsT} İki kişi arasındaki dargınlığı giderme; arayı düzeltme.*|| **ıslah olmak,** *İyileşmek; düzelmek.*|| **ıslah olmaz,** *İyileşmez; düzelmez; yola gelmez.*|| **ıslāh-pezîr,** *{OsT} Islaha elverişli; ıslah edilmesi mümkün olan; ıslah olur.*

ıslahat, [Ar. işlāḥāt اصلاحات] *(ısla:ha:t) {OsT} is.* Görülen aksaklıkları ve bozuklukları gidermek için yapılan düzeltici ve iyileştirici düzenlemeler; reform. 🗗 **ıslahat hareketleri,** *tar. Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında Batı'yı örnek alarak geliştirilen birtakım düzenlemelerin genel adı.*||

ıslâhât-ı adliye, *{OsT} Adalet kurumlarında yapılan düzenleme ve yenilikler.*|| **ıslâhât-ı askeriye,** *{OsT} Askerlik işlemlerinde ve kurumlarında yapılan yenilik ve düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı cedîde,** *{OsT} Yapılan ıslahatta görülen eksiklikleri gideren yeni düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı mâliye,** *{OsT} Maliye kurumlarında yapılan yenilik ve düzenlemeler.*|| **ıslâhât-ı mülkiye,** *{OsT} Yönetimde yapılan düzenleme ve yenilikler.*|| **ıslâhât-perver,** *{OsT} Yenilikçi; yenilik taraftarı; ıslahatçı.*

ıslahatçı, [ıslahat-çı] *is.* **1.** Islahat yapan kimse; reformcu. **2.** Islahat yapılması gerektiğini savunan kimse. **3.** Yapılmış olan ıslahatları benimseyen ve savunan kimse.

ıslahatçılık, -ğı [ıslahat-çı-lık] *is.* Islahatçı olma durumu; reformculuk.

ıslahen, [Ar. ıṣlāḥen اصلاحاً] *(ısla:hen) {OsT} zf.* Düzelterek; ıslah ederek; ıslah yolu ile.

ıslahhane, [Ar. ıṣlāḥ + Far. ḫāne اصلاحخانه] *(ısla:h-ha:ne) {OsT} is.* Suç işleyen çocukların eğitim ve ıslah edilmesi amacıyla kurulmuş ve ceza yasasına göre işleyen bir adlî eğitim kurumu; ıslah evi.

ıslahî, [Ar. ıṣlāḥī اصلاحی] *(ısla:hi:) {OsT} sf.* Düzeltme ile ilgili; ıslah ile ilgili.

ıslahiye, [Ar. ıṣlāḥiye اصلاحیه] *(ısla:hiye) {OsT} sf.* → ıslahî.

ıslak, -ğı [su-la-k > us-la-k > ıs-la-k] *sf.* **1.** Suya batırılmış veya üzerine su dökülmüş olan; yaş. **2.** *{ağız}* Havlu; peştamal. [DS] 🗗 **ıslak karga,** *1. Tepeden tırnağa ıslanmış olan. 2. argo. Çok korkmuş olan. 3. argo. Çekingen.*|| **ıslak sıçan,** *İyice ıslanmış olan. 2. argo. Çok korkmuş olan.*

ıslaklık, -ğı [ıs-la-k-lık] *is.* Islak olma durumu.

ıslama, [ıs-la-ma] *is.* **1.** Islak hâle getirme eylemi. **2.** Bir şeyi yumuşaması için suya veya içinde sıvı bulunan kaba batırıp bekletmek eylemi. **3.** *{ağız}* Doğranmış ekmek üzerine et suyu dökerek yapılan bir tür yemek. [DS] **4.** *{ağız}* Sigara böreği biçiminde hazırlanarak hindi suyu ile yapılan bir tür hamur işi yemek. [DS] **5.** *{ağız}* Yumurta karıştırılmış yağlı suya ekmek doğramak suretiyle yapılan bir yemek. [DS] **6.** *{ağız}* Turşu. [DS] **7.** *{ağız}* Kireçlemeden önce deriye uygulanan yumuşatma işlemi. [DS]

ıslamak, [su-la-mak > ıs-la-mak] *gçl. f. [-ar] [-l(ı)-yor]* **1.** Su veya bir sıvı içine bir şeyi batırarak yahut da üzerine sıvı dökerek ıslak bir hâl almasını sağlamak; ıslatmak. **2.** *mecaz.* Kutlamak.

ıslanış, [ısla-n-ış] *is.* Islanma eylemi veya biçimi.

ıslanma, [ısla-n-ma] *is.* Islak duruma gelme eylemi.

ıslanmak[1], [ıs-la-n-mak / iş-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İslenmek. [DLT]

ıslanmak[2], [ısla-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Islak duruma gelmek; ıslak olmak. **2.** *{eAT} edil. f. [-ur]* Islatılmak.

ıslanmak[3], [ısla-n-mak] *{eAT} edil. f. [-ur]* Dayak atılmak; dövülmek.

ıslatıcı, [ısla-t-ıcı] *sf.* **1.** Islatma işin yapan. **2.** Pul veya zarf gibi şeyleri yapıştırmak için ıslatmakta kullanılan süngerli büro malzemesi.

ıslatılma, [ısla-t-ıl-ma] *is.* Üzerinde ıslatma eylemi uygulanma durumu.

ıslatılmak, [ısla-t-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Islak duruma getirilmek. **2.** Üzerinde ıslatma eylemi uygulanmak.

ıslatış, [ısla-t-ış] *is.* Islatma eylemi veya biçimi.

ıslatma, [ısla-t-ma] *is.* Islak hâle getirme eylemi.

ıslatmak, [ısla-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Islak duruma getirmek. **2.** *mecaz.* Mutlu bir olayı yiyip içerek kutlamak. **3.** *argo.* Dövmek veya çok ağır hakarette bulunmak. **4.** *{ağız}* Bir kimseyi, ağır sözlerle aşağılamak; onurunu kırmak. [DS]

ıslı[1], [ıs-lı] *sf.* Sonuçsuz. 🗗 **ıslı bırakmak,** *{ağız} Neticesiz bırakmak.* [DS]

ıslı[2], [ıs-lı ? اِیصلی] *{eAT} sf.* Bakımlı; bayındır; mamur.

ıslık, -ğı [ıs *(yans.)* > ıs-lık] *is.* **1.** Dudaklar büzülerek veya parmak dil üzerine yerleştirildikten sonra şiddetli bir soluk verme ile çıkarılan tiz, keskin ve uzun ses. **2.** Bu sese benzer ince ve tiz ses. **3.** *fiz.* Hızı ses hızının altına düşen merminin çıkardığı ses. 🗗 **ıslık çalan ördek,** *zool. Ördekgillerden, kuzey ülkelerinde kuluçkaya yatan, ülkemizde yalnız kış aylarında görülen yeşil baş ördekten daha küçük bir göçmen kuş; fiyu, (Anas penelope).*|| **ıslık çalmak,** *1. Islık sesi çıkarmak. 2. (Yılan ve ördek için) ses çıkarmak. 3. (Birine) ıslık sesi çıkararak haber vermek; ıslıkla dikkatini çekmek.*

ıslıkçı, [ıslık-çı] *{ağız} is. zool.* Islık çalan ördek. [DS]

ıslıklama, [ıslık-la-ma] *is.* Islık etme eylemi.

ıslıklamak, [ıslık-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Islık çalarak hoşlanmadığını belirtmek. **2.** Islık yoluyla haber vermek. **3.** Islık çalarak çağırmak. **4.** (Koyun, keçi ve eşek için) su içmesi için ıslık çalmak.

ıslıklanış, [ıslık-la-n-ış] *is.* Islık edilme eylemi veya biçimi.

ıslıklanma, [ıs-lık-la-n-ma] *is.* **1.** Islık edilme; kendisine ıslık çalınma eylemi. **2.** Islık hâline gelme.

ıslıklanmak, [ıs-lık-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** Beğenildiğini ifade etmek için arkasından veya hemen sonra ıslık çalınmak. **2.** (Bir konuşma veya oyun için) protesto etmek için ıslık çalınmak. **3.** *dönşl. f.* Islık sesi çıkarır hâle gelmek.

ıslıklı, [ıs-lık-lı] *sf.* **1.** Islığı olan. **2.** Islık sesi çıkaran. **3.** (Ses için) ıslık gibi çıkan. 🗗 **ıslıklı ünsüz,** *dbl. Çıkarılma sırasında ses yolunda meydana gelen bir daralma ve dilin orta bölümünün oluk gibi bükülmesi sonucu oluşan ve ıslık sesi ile nitelenen daralmalı ünsüz: /s/, /z/.*

ısmak, [ıd-mak / ıs-mak] *{eT} gçl. f.* → ıdmak. [Yüknekî]

ısmak[1], [ıs-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Kısmak; sıkmak; büzmek. **2.** (Diş, çene için) sıkmak; kenetlemek; çenesini açmamak; ağzını sımsıkı kapamak. [DS]

ısmak[2], [sı-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* Çekirdekleri kırarak içini çıkarmak. [DS]

ısmalak, -ğı [Yun. ispanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmam, [Ar. şamem *(sağırlık)* > işınām اصمام] *(ısma:m) {OsT} is.* **1.** Sağır etme; sağırlaştırma. **2.** Şişenin ağzını tıkama. 🗗 **ısmāmu'd-duā,** *{OsT} Kendisine edilen nasihatlere aldırış etmeyen.*

ısmanak, -ğı [Yun. ispanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmarıç, -cı [Far. sipurden > sipāriş] *{ağız} is.* **1.** Sipariş. **2.** Yapılması ya da alınması istenen nesne; ısmarlanan şey. [DS]

ısmarıççı, [sipariş-çi / ısmarıç-çı] *argo.* Mahkûmların dışarıdan istediği şeyleri alıp getiren kimse.

ısmarış, [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Sipariş.[DS]

ısmarlama, [ısmar-la-ma] *is.* **1.** Bir şeyin getirilmesini veya yapılmasını başkasına söyleme eylemi. **2.** Sipariş. **3.** *sf.* Sipariş verilerek yaptırılan.

ısmarlamak, [Far. ōsparden / sipurden *(emanet etmek)* => ospar-lā-mak > ıspar-lā-mak > ısmar-lā-mak اسمارلامق / اصمرلامق / اصمارلامق] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin getirilmesini veya yapılmasını bir başkasına söylemek; sipariş vermek; *{eAT} (aym).* [DK] **2.** Parasını ödemek suretiyle başkasına ikramda bulunmak. **3.** Birine kendi adına bir şey almasını söylemek. **4.** Bir şeyin yapılmasını veya birinin korunmasını, gözetilmesini birine bırakmak, tembihlemek; emanet etmek. *{eAT} (aym)* [DK] **5.** Birine bir davranışı bırakması hakkında uyarıda bulunmak. **6.** Çağırmak. **7.** *{eAT}* Vermek; emanet etmek; tevdi etmek.

ısmarlanma, [ısmar-la-n-ma] *is.* Ismarlama işinin yapılması.

ısmarlanmak, [ısmar-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini istemek.

ısmarlatma, [ısmar-la-t-ma] *is.* Ismarlama işini birine yaptırma.

ısmarlatmak, [ısmar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Ismarlama işini birine yaptırmak. **2.** Kendisine ikramda bulunulmasını sağlamak.

ısmarlıç, -cı [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Sipariş. [DS]

ısmat, [Ar. ışmāt اصمات] *(ısma:t) is.* **1.** Susturma. **2.** Susturulma.

ısmık, [ıs-mık] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) sessiz; mahcup; az konuşan. **2.** Toy; beceriksiz. **3.** Ahmak; budala. [DS]

ısmınak, -ğı [Yun. spanaki] *{ağız} is.* Ispanak. [DS]

ısmırlık, -ğı [ıs-ır-mak > ısır-ım-lık / ısır-ma-lık] *{ağız} is.* Ekmek artığı. [DS]

ısmuk, -ğu [ıs-muk] *{ağız} sf.* **1.** Sessiz; utangaç. **2.** Sinsi. [DS]

ısna, -aı [Ar. ışnāʿ اصناع] *(ısna:) {OsT} is.* **1.** Yardım etme. **2.** Güç öğrenir bir kimsenin yeteri kadar öğrenmesi.

ısnan, [Ar. ışnān اصنان] *(ısna:n) {OsT} is.* **1.** Darılma; gücenme. **2.** Kibirlenme. **3.** Ayak direme; ısrar etme; inat etme.

ısot, [ısı+ot] *{ağız} is.* Biber. [DS]

ıspa, [? ıspa] *{ağız} is.* Toprak ürünlerinden alınan vergi. [DS]

ıspala, [İt. spala] *is. terz.* Elbise omuzu.

ıspanak, -ğı [Yun. ispanáki > Far. ispenāk] *is.* **1.** *bot.* Kazayağıgillerden iki evcikli, klorofil, saponin, oksalat, demir ve iyot bulunduğundan yeşil sebze olarak tüketilen, iki yıllık bir bitki, *(Spinacia oleracea).* **2.** *argo.* Değersiz kimse; aşağılık. **3.** *argo.* Salak; enayi. 🗗 **ıspanak mı dedin?** *argo. "Boş, gereksiz söz" anlamında kullanılır.* ‖ **ıspanak tohumu,** *argo. Aşağılık, değersiz kimse.*

ıspanakgiller, [ıspanak-gil-ler] *is. bot.* İki çeneklilerden ıspanak, pancar, kaz ayağı, pazı gibi bitkiler familyası, *(Chenopodiaceae).*

ıspanaklar, [ıspanak-lar] *is. bot.* Çanak yaprakları erkek organların karşısında, yumurtalığı çoğu zaman tek delikle ve yumurtacık göbek bağı altta, karanfillerle karabuğdaylar arasında sayılan horozibiğigiller, ıspanakgiller, şekerci boyasıgiller vb. familyaları içine alan iki çenekli, taçsız çiçekli bitkiler familyası, *(Chenopodiales).*

ıspanakzade, [ıspanak + Far. -zāde] *argo. is.* **1.** Soyu sopu aşağılık kimse. **2.** Doğuştan aptal.

ısparmaça, [İt. sparmezza] *(ısparma'ça) is. dnz.* Denizde zincirlerin birbirine dolaşması.

Isparta gülü, [Yun. sparte > ısparta + gül-ü] *is. t. bot.* Isparta ve çevresinde gül yağı elde etmek için yetiştirilen bol kokulu pembe çiçekli bir gül türü; Şam gülü; yağ gülü; fındık gülü, *(Rosa damascena).* 🗗 **Isparta semeri,** *argo. Kalçalar; kıç.*

ıspata, [Far. ispandān] *{ağız} is.* → ıspatan. [DS]

ıspatan, [Far. ispandān] *{ağız} is. bot.* Bir metre kadar boylanabilen, bileşik yapraklı, beyaz çiçekli, su içinde ve kenarlarında yetişen, yaprakları çiğ salata olarak yenilen çok yıllık bir otsu bitki; yabani tere, *(Nasturtium officinale).* [DS]

ıspatula, [Lat. spathula] *(ıspatu'la) is.* **1.** Mutfak işlerinden, alçı, heykel ve cerrahî işlerine kadar pek çok alanda kullanılan ve o kadar da çeşidi bulunan, çoğunun ağzı keskin olmayan, geniş veya sivri uçlu bir tür bıçak. **2.** Dökümcülerin alçıyı, boyacıların macunu yaymak veya sıyırmak amacıyla kullandıkları ucu düz ve geniş alet.

ıspavli, [İt. spavli] *(ıspa'vli) is.* Çoğunlukla gemilerde kullanılan kalın sicim.

ıspazmoz, [Yun. spasmos] *is.* Aşırı titreme, çırpınma; kasılma. 🗗 **ıspazmoza tutulmak,** *Aşırı derecede titremeye başlamak.*

ıspır, [? ıspır] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

ısr, [Ar. ıṣr اصر] *{OsT} is.* **1.** Kulaktaki küpe deliği. **2.** Yemin.

ısra, [as-rā / ıs-rā ايصرا / اصره / اسره] *{eT} {eAT} zf.* → asra.

ısrağı, [as-ra-ğı ?] *{eAT} zf.* Önceki.

ısran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Isıran. **2.** Övdirenin geri ucundaki çamur sıyırmaya yarayan demir araç. [DS]

ısrar, [Ar. iṣrār *(sürekli cırcır ötme)* اصرار] *(ısra:r) is.* Bir şeyin üzerinde inatla ve kuvvetle durma; direnme; üsteleme; ayak direme. 🗗 **ısrar etmek,** *1. Bir konuda, bir düşüncede inatla durmak; sürekli direnmek; ayak diremek; vazgeçmemek. 2. Çok arzu etmek; şiddetle istemek.*‖ **ısrār-ı mahcūbāne,** *{OsT} Utanır bir durumda yapılan ısrar.*‖ **ısrarla,** *Israr ederek; ısrarlı biçimde.*

ısrarcı, [ısrar-cı] *sf.* **1.** (Kişi için) ısrar eden; direnen. **2.** (Davranış için) ısrar edilen; vazgeçilmeyen; direnilen.

ısrarlı, [ısrar-lı] *sf.* Üstünde çok durulan; ısrar edilmiş olan; üstelenen; direnilen.

ısrık, [ısır-mak > ıs(ı)r-ık] *{eT} sf.* **1.** Isırılmış. **2.** *is.* Çocuklar nazara ve perilere karşı korumak için okunduğunda tekrarlanarak söylenen söz. [DLT]

ısrılmak, [ısır-mak > ıs-(ı)r-ıl-mak] *{eT} edil. f. [-ur]* Isırılmak. [DLT]

ısrım, [ıs(ı)r-ım] *{eT} sf.* Sinirli; öfkeli; sinirli. 🗗 **ısrım kişi,** *{eT} Suratsız adam.* [DLT]

ısrınmak, [ıs(ı)r-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* **1.** Öfkelenip toparlanmak. [DLT] **2.** Pişmek üzere olan sebzeye su konulduğunda sinirseklenmek. [DLT]

ısrışmak, [ıs(ı)r-ış-mak] *{eT} işteş. f. [-ur]* Birbirini ısırmak; ısırışmak. [DLT]

ısrumak, [ıs-(ı)r-u-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Isırmak. [DLT]

ısıslamak, [ıs(s)-ı-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]. [-l(ı)-yor]* (Büyük veya küçük aptes için) daralmak; sıkışmak. [DS]

ıssı, [ıs(s)-ı اسى] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet. **2.** *sf.* Sıcak. 🗗 **ıssı dam,** *{eAT} Hamam.*‖ **ıssı don,** *{eAT} Kışlık giyecek.*‖ **ıssı eylemek,** *{eAT} Isıtmak.*‖ **ıssı olmak,** *{eAT} Isınmak.* ‖ **ıssı ot,** *{eAT}* → ısot.‖ **ıssı sovuk,** *{eAT} 1. Sıcak ve soğuk. 2. İyi ve kötü günler. 3. Her türlü durum ve şart.*‖ **ıssı söz,** *{eAT} Güzel ve tatlı söz.*‖ **ıssı vurmak,** *{eAT} Sıcak geçmek; sıcak çalmak.*‖ **ıssı yel,** *1. {eAT} Sıcak esen rüzgâr. 2. {ağız} Sam yeli.* [DS]

ıssılık, -ğı [ıssı-lık اسيلك / اسلك] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık; hararet. **2.** Sıcak yüzünden vücutta çıkan sivilceler.

ıssımak, [ıs(s)ı-mak] *{ağız} gçl. f. [-r]* Korkutarak sindirmek; yıldırmak. [DS]

ıssıot, [ıssı *(acı)* + ot] *{ağız} is.* → ısot. [DS]

ıssırom, [Yun. ksistérin => ıssıran] *{ağız} is.* Ucu yassı ve enli olup kürek gibi kullanılan bir çeşit maşa. [DS]

ıssırgı, [ıssı-r-gı] *{ağız} is.* Trahoma benzer bir tür göz hastalığı. [DS] 🗗 **ıssırgı olmak,** *{ağız} Yeni doğan bebeklerin vücudunda sıcaktan küçük sivilceler çıkmak; isilik olmak.* [DS]

ıssıtmak, [ıssı-t-mak استمق] *{eAT} gçl. f. [-ır]* Isıtmak; kızdırmak.

ıssız[1], [*eT.* is-siz *(sahipsiz)* > ıs-sız] *sf.* **1.** (Yer için) kimsenin bulunmayan ya da az insan bulunan; tenha; boş; oturulmayan. **2.** *mecaz.* (İnsan için) kimsesi olmayan; yalnız. 🗗 **ıssız kalmak,** *Tenhalaşmak; boşalmak; ıssızlaşmak.*

ıssız[2], [ı-sız / i-siz / es-siz / ıs-sız] *{eT} sf.* → ısız. 🗗 **ıssız gaçmak,** *{ağız} (Başıboş kalan koyun için) kaçmak.* [DS]‖ **ıssız kişi,** *Yüzsüz, iyilik bilmez adam.* [DLT]

ıssızlaşma, [ıs-sız-la-ş-ma] *is.* Issız duruma gelme.

ıssızlaşmak, [ıs-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Issız duruma gelmek; boşalmak; tenhalaşmak; kimse kalmamak.

ıssızlık[1], [ıssız-lık] *{eT} is.* Kötülük, fenalık; haşarılık. [DLT]

ıssızlık[2]**, -ğı** [ıs-sız-lık] *is.* Issız olma durumu; tenhalık. 🗗 **ıssızlık çökmek,** *Birden ıssız duruma gelmek; tenhalaşmak.*

ıssot, [ıssı+ot] *{ağız} is.* → ısot. [DS]

ıssuz, [ıs-suz] *{eAT} sf.* Sahipsiz.

ıstabl, [Yun. stablos >Ar. ıṣṭabl / eṣṭabl اصطبل] *{OsT} is.* Ahır. 🗗 **ıstābl-ı āmire,** *{OsT} Padişahın atlarına ait ahır; has ahır.*

ıstaflin, [Ar. ıṣṭaflīn اصطفلين] *(ıstafli:n) {OsT} is.* Havuç.

ıstahar, [Erme. staḫr / Süry. ıṣtaḥr > Far. ıṣtaḫr / ıṣtaḫr / ıṣtaḫar اصطحر / اصطخر] *{OsT} is.* Su birikintisi; havuz; gölcük.

ıstakoz, [Yun. astakos] *is. zool.* Yengeçler grubundan, suda yaşayan, birinci ayak çifti gelişerek iki güçlü kıskacı oluşturmuş, beyaz eti için avlanan bir kabuklu böcek, *(Homarus vulgaris).* 🗗 **ıstakoz gibi,** *Çok kırmızı; kıpkırmızı.*

ıstakozlar, [ıstakoz-lar] *is. zool.* Örnek hayvanı ıstakoz olan, on ayaklılardan kabuklular takımı, *(Astacidae).*

ıstampa, [İt. stampa] *(ısta'mpa) is.* **1.** Ağaç, metal vb. üzerine oyulduktan sonra bir yere basmak suretiyle elde edilen şekil; baskı. **2.** Bu çeşit, şekil, resim veya yazıları basmaya yarayan araç; mühür; damga; kalıp. **3.** Mürekkep emdirilmiş ve mühür,

damga gibi araçları mürekkeplemeye yarayan küçük kutu.

ıstampacı, [ıstampa-cı] *is.* **1.** Istampa yapan veya satan kimse. **2.** Istampa ile baskı yapan kimse.

ıstampacılık, -ğı [ıstampa-cı-lık] *is.* Istampa yapma ve satma işi.

ıstampalama, [ıstampa-la-ma] *is.* **1.** Asıl parçaya en uygun şekli vermek için ham metali sıcak veya soğuk kalıpla şekillendirme işlemi. **2.** Sert bir cisim üzerine güçlü baskı makineleri yardımıyla kabartma, oyma veya kesme biçiminde şekiller, yazılar, resimler yapma işlemlerinin tümü.

ıstapan, [Far. ispandān] *{ağız} is.* Yabani hardal otu. [DS]

ıstar, [Yun. istári اسطر] *is.* **1.** *{eAT}* Dokuma tezgâhı. **2.** *{ağız}* Kurulu durumdaki halı tezgâhı. [DS] ◻ **ıstar tarağı,** *{ağız} Çul ya da çuval dokumakta kullanılan ağaç tarak.* [DS]

ıstarah, [Ar. ışṭarah اصطرح] *{OsT} is.* → ıstahar.

ıstat, [ısı *(acı)* + tat] *{ağız} is.* Karabiber. [DS]

ıstıad, [Ar. ṣuūd > ışṭı'ad اصطعد] *{OsT} is.* Yükseğe çıkma.

ıstıbab, [Ar. ışṭıbāb اصطباب] *(ıstıba:b) {OsT} is.* **1.** Damardan kan fışkırması. **2.** Dökülme.

ıstıbag, [Ar. ışṭıbāġ اصطباغ] *(ıstıba:ğ) {OsT} is.* Boyanma.

ıstıbar, [Ar. ṣabr > ışṭıbār اصطبار] *(ıstıba:r) {OsT} is.* Dayanma; katlanma.

ıstıdam, [Ar. ışṭıdām اصطدام] *(ıstıda:m) {OsT} is.* İki nesnenin birbirine şiddetli bir şekilde çarpması; çarpışma.

ıstıfa, [Ar. ṣāfī > ışṭıfā' اصطفاء] *(ıstıfa:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin iyisini, temizini, katıksızını seçip alma. **2.** Ayıklanma; seçilme; ayrılma. **3.** Seçme; seçkinlik. **4.** *biy.* Bütün canlıların bir ayıklanma sonucu varlıklarını devam ettirdiklerine dair biyolojik yaklaşım. ◻ **ıstıfā-i tenāsülî,** *{OsT} biy. Eşeysel seçim.*

ıstıfaf, [Ar. ışṭıfāf اصطفاف] *(ıstıfa:f) {OsT} is.* Dizilme; sıralanma; saf bağlama.

ıstıhab, [Ar. ışṭıḥāb اصطحاب] *(ıstıha:b) {OsT} is.* **1.** Konuşma; sohbet etme; dostlukta bulunma. **2.** Saklama.

ıstıla, -a'ı [Ar. ışṭılā' اصطلاء] *(ıstıla:) {OsT} is.* Ateşte ısınma.

ıstılah, [Ar. ṣalāḥ >ṣulḥ >ışṭılāḥ *(düzenleme)* اصطلاح] *(ıstıla:h) {OsT} is.* **1.** Bir bilim ve sanat dalına özgü kelime; terim. **2.** *mecaz.* Herkesin anlamadığı özel anlamda kullanılan kelime. ◻ **ıstılah paralamak,** *1. Herkesin anlamadığı kelimelerle konuşmak. 2. Herkesin anlamayacağı biçimde bilgiçlik taslayarak konuşmak.*|| **ıstılāh-perdāz,** *{OsT} Herkesçe bilinmeyen ve kinayeli sözler söyleyen.*|| **ıstılāh-perdāzāne,** *{OsT} Herkesin anlamayacağı biçimde karışık söz ve terimler kullanana yakışır biçimde.*|| **ıstılāh-perdāzî,** *{OsT} Herkesin anlamayacağı türden söz ve terimler kullanma.*|| **ıstılāh-perver,** *{OsT} Herkesin bilmediği kelimelerle konuşmayı seven.*

ıstılahat, [Ar. ışṭılāḥāt اصطلاحات] *(ıstıla:ha:t) {OsT} is.* Terimler; ıstılahlar.

ıstılahî, [Ar. ışṭılāḥī اصطلاحی] *(ıstıla:hi:) {OsT} sf.* Bir bilim ve sanat dalına ait karışık ve anlaşılamayan kelimelerle ilgili; terimsel.

ıstılahiye, [Ar. ışṭılāḥiyye اصطلاحیه] *(ıstıla:hi:) {OsT} sf.* → ıstılahî.

ıstılam, [Ar. ṣalm > ışṭılām اصطلام] *(ıstıla:m) {OsT} is.* **1.** Kökünden söküp atma; kökünden kesme; koparma. **2.** Ekini soğuk vurma.

ıstına, -a'ı [Ar. ṣun' > ışṭınā' اصطناع] *{OsT} is.* Ayırma; seçme; seçim. ◻ **ıstınā'-i sıddîk,** *{OsT} Sadık dost seçme.*

ıstırab, [Ar. ḍarb > iżṭırāb اضطراب] *(ıstıra:b) {OsT} is.* → ıstırap. ◻ **ıstırāb-āver,** *{OsT} Acı veren; üzen.*|| **ıstırāb-ı cismānî,** *{OsT} Bedenî acı.*|| **ıstırāb-ı ruhiyye,** *{OsT} Psikolojik sıkıntı; ruhsal üzüntü.*|| **ıstırāb-ı kalbiye,** *{OsT} Gönle ait üzüntüler.*

ıstırabat, [Ar. iżṭırābāt اضطرابات] *(ıstıra:ba:t) {OsT} is.* Istıraplar; sıkıntılar; acılar; üzüntüler.

ıstıraç[1], -cı [Yun. ksistérin => ısıran + ağaç] *{ağız} is.* Saç üstünde pişirilen yufkayı çevirmeye ve aktarmaya yarayan tahtadan yapılma kılıç biçimindeki araç; aktaraç. [DS]

ıstıraç, -cı [? ıstıraç] *{ağız} is.* Yazgı; kader. [DS]

ıstıram, [Ar. ışṭırām اصطرام] *(ıstıra:m) {OsT} is.* Saygı gösterme.

ıstırap, -bı [Ar. ḍarb>iżṭırāb اضطراب] *(ıstıra:p) {OsT} is.* **1.** İnsana ağrı ve acı veren durum. **2.** *mecaz.* Üzüntü verici bir durumun verdiği keder, sıkıntı; tasa. ◻ **ıstırap çekmek,** *Büyük bir üzüntü ve acı içinde bulunmak.*|| **ıstırap vermek,** *Acı çektirmek; üzmek; tasalandırmak.*

ıstıraplı, [ıstırap-lı] *sf.* **1.** (Olay ve durumlar için) ıstırap veren; acı ve sıkıntı veren. **2.** (Kişi için) acısı, sıkıntısı olan.

ıstırar, [Ar. żarūret > iżṭırār اضطرار] *(ıstıra:r) {OsT} is.* **1.** Zorunluluk; çaresizlik. **2.** Yasak olan bir şeyi zorunlu olarak yapma durumunda kalma. ◻ **ıstırār hâli,** *Zorunluluk durumu.*|| **ıstırarında kalmak,** *Başka çıkar yol bulamamak; zorunda kalmak.*

ıstırarî, [Ar. ıżṭırārī اضطراری] *(ıstıra:ri:) {OsT} sf.*

Zorla olan; zorunlu olarak yapılan; mecburî; zorunlu.

ıstırariyat, [Ar. iżṭırāriyyāt اضطراريات] *(ıstıra:riya:t) {OsT} is.* Zorunlu olarak yapılan işler.

ıstırga, [Bul. strıga] *{ağız} is.* Etrafı çalılarla çevrili, üstü açık, koyun ve davar ağılı. [DS]

ıstıyad, [Ar. ṣayd > ıṣṭıyād اصطياد] *(ıstıya:t) {OsT} is.* Ava çıkma; avlanma.

ıstıyaf, [Ar. ıṭıyāf اصطياف] *(ıstıya:f) {OsT} is.* Bir yerde yazlamak; yazı geçirmek.

ısuz, [ıssız / issiz / ıs-uz اسوز] *{eAT} sf.* → ıssız[1].

ısuzluk, -ğu [issiz-lik اسوزلق / اصزلق] *{eAT} is.* Issızlık.

ısva, -ai [Ar. ışvā' اصواء] *(ısva:) {OsT} is.* Kuruma; nemi gitme.

-ış-, [-ş- / -ış- / -iş- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-ış, [-ış / -iş / -uş / -üş] *yap. e.* **1.** Fiilden isim yapan ek. Eylemin kökündeki anlama bağlı iş ve oluş adları yapar. Kelimeye yapılan işin adı kavramını katar. **2.** Eylemin oluş ve kılınış tarzını anlatır: *{eT} {eAT} (aynı) anlayış, yaradılış, yaratılış, dönüş, uçuş, itiş, geçiş. "Eyü gün doġ-ış-ından bellüdür."* Marzuban-name Tercümesi.

ış[1], [ıç / ış *(yans.)*] *is.* Hıçkırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ış-kır-ık*

ış[2], [ış / eş] *{eT} is.* Eş; dost; ahbap. [EUTS]

ış[3], [ış / iş] *{eT} is.* **1.** Kurum; duman kiri; is. **2.** Sis. [KB]

ış[4], [īş / īş*(ı:ş)*] *{eT} is.* İş. [DLT] [EUTS] [Gabain] 🗗 **ış küdük,** *İş güç.* [DLT]

ışa, [Ar. ʿışā' عشاء] *(ışa:) {OsT} is.* Akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen süre.

ışaan, [Ar. ʿışāān عشاان] *(ışa:a:n) {OsT} is.* Akşam ve yatsı vakitleri.

ışalak, -ğı [ış-ala-k اشه لق] *{eAT} sf.* Parlak; ışıldayan.

ışalamak, [ış-ala-mak اشه لمق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* → ışılamak.

ışam, [? ışam] *{ağız} is.* Çam. [DS]

ışan, [*eT.* ışan-mak > ışan] *{ağız} is.* **1.** Güven; inanç. **2.** Belirti; iz; nişan. [DS]

ışanlamak, [Ar. ʿışān => ışan-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Şafak vakti hava aydınlanmak. [DS]

ışanlı, [ışan-lı] *{ağız} sf.* **1.** Nişanlı. **2.** (Kişi için) güvenilir. [DS]

ışanmak, [ışa-n-mak] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ur]* Güvenmek; inanmak; itimat etmek. [KB] [DS]

ışaya, [Ar. ʿışāyā عشايا] *(ışa:ya:) {OsT} is.* Akşam ezanı ile yatsı ezanı arasında geçen zamanlar.

ışbara, [Sansk. isvara *(lord, prens)*] *{eT} is.* **1.** Yüksek bir unvan; yüksek bir rütbe. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **2.** Bey. [Gabain] [Tekin]

ışçı, [ış-çı] *{eT} is.* İşçi. [DLT]

ışdın, [ış-dın / ış-tın] *{ağız} is.* Aydınlık.[DS]

ışgalama, [ışga-la-ma] *{ağız} is.* Bir şeyi kımıldatma; hareket ettirme. [DS]

ışgın, [Far. aşḫun] *{ağız} is.* → ışkın.[DS]

ışgınlanmak, [ışgın-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* (Bitkiler için) filizlenmek; sürgün vermek.[DS]

ışgun, [Far. aşḫun] *{eT} is.* → ışkın. [DLT]

ışıg, [ış-ıġ / yış-ıġ] *{eT} is.* İp; halat. [İKPÖy.]

ışığan, [ışı-ğan] *{ağız} is. bot.* Karadeniz bölgesinde yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, yapraklarının kenarları dikenli dişli ve meyvesi parlak kırmızı renkli çalı görünümünde bir bitki, *(İlex colchica).*[DS]

ışıh[1], [ışı-ḫ اشخ] *{eAT} is.* → ışık.

ışıh[2], [ışı-ḫ اشخ] *{eAT} is.* Miğfer.

ışık[1], **-ğı** [*eT.* yaşu-mak / yışı-mak > ışı-k اشق / ايشق / اشخ] *is.* **1.** Görmemizi ve renkleri ayırt etmemizi sağlayan fiziksel enerji; ziya; nur; şavk; *{eAT} (aynı).* **2.** Yüksek derecede akkor hâle gelinceye kadar ısıtılan cisimlerle çeşitli enerji biçimleriyle uyarılan gazların yaydığı gözle görülür ışıma. **3.** Aydınlatma araçları. **4.** Aydınlatma araçları ile sağlanan aydınlık. **5.** *mecaz.* Mutluluk, sevinç ve zekâ sonucu yüz ve gözlerde beliren parıltı. **6.** *mecaz.* Bir topluma, gruba veya kişilere yol gösteren, zihinsel aydınlığa ulaştıran kimse, eser, düşünce vb. **7.** (Resim, fotoğraf vb. için) aydınlık, ışıklı, parlak, daha açık alan. **8.** *{eAT}* Eskiden kullanılan savaş başlığı; miğfer; tolga. **9.** *{eAT} sf.* Parlak ve güzel yüzlü. 🗗 **ışığa doğrulum,** *bot. Işık etkisiyle bir bitkide görülen büyüme hareketi; fototropizm.*|| **ışığa göçüm,** *biy. Bir hücrelilerde ani aydınlanma sonucu görülen tepki; fototaksi; fototaktizm.*|| **ışığa duyarlık,** *biy. Bir tür içinde olduğu gibi, türler arasında daha da çok farklılık gösteren ışık ışınımlarına karşı canlı bireylerin gösterdiği tepki.*|| **... ın ışığı altında,** *(Bir görüş veya tembih) dikkate alınarak; göz önünde bulundurularak.*|| **ışık akısı,** *fiz. Birim alandaki yüzeyden birim zamanda geçen ışık enerjisi.*|| **ışık bitkileri,** *biy. Gelişmeleri için güneş ışığına ihtiyaç duyan bitkiler.*|| **ışık hızı,** *Işığın boşlukta yayılma hızı: 299.793 km/s.*|| **ışık ıldırık,** *{ağız} Aydınlık.*[DS]|| **ışık ışını,** *fiz. Bir kaynaktan yayılan ışığın izlediği doğrultu.*|| **ışık küre,** *gök b. Güneş'te dışarıya ışık veren katman; ışık yuvarı; fotosfer.*|| **ışık ölçümü,** *fiz. Bir kaynaktan gelen ışığın miktarının ölçülmesini; cisimlerin ışığı iletme, yansıtma, kırma ve dağıtma gibi özelliklerini inceleyen fizik dalı; fotometri.*|| **ışık özü,** *fiz. Boşlukta 300.000 km. hızla ilerleyerek bir mermi gibi yayılan ışık taneciği veya enerji kuantumu; foton.*|| **ışık torbası,** *{ağız} Fener.* [DS]|| **ışık tutmak,** *1. Bir yeri*

ışıkla aydınlatmak. 2. Düşünceleri ile kılavuzluk etmek; tutulacak yolu göstermek; konuyu açıklayıcı görüşler ileri sürmek.|| **ışık urunmak,** *{eAT} Miğfer giymek.*|| **ışık yılı,** *ast. Uzaydaki mesafeleri ölçmekte kullanılan, saniyedeki hızı üç yüz bin km/s olan ışığın bir yılda aldığı yolu esas alan uzunluk birimi; 9.324.761.472.000 km.*|| **ışık yuvarı,** *gök b. Güneş'te dışarıya ışık veren katman; ışık küre; fotosfer.*

ışık[2]**, -ğı** [? ışık ايشيق / ايشيق] *{eAT} {ağız} is.* Ehl-i sünnetten olmayan, Bektaşî ve Hurufîler içinde yaşadığı sanılan, Batınî ve Şiâ eğilimli bir grup derviş. [DS] 🗗 **ışık mezhep,** *{eAT} Bektaşî dervişi.*

ışık[3]**, -ğı** [? ışık] *{ağız} sf.* (Erkek için) eşinin akrabalarına karşı iyi niyet beslemeyen. [DS]

ışıkça, [ışık-ça] *{ağız} is.* Işık veren araç. [DS]

ışıkçı, [ışı-k-çı] *is. tiy. sin.* Sahnenin gerektiği biçimde aydınlatılmasını sağlayan kimse.

ışıklama, [ışı-k-la-ma] *is. sin.* **1.** Bir eserin filme alınması sırasında konunun görüntüsünün duyar kat üzerinde bir müddet kalarak etkilemesi durumu. **2.** *res.* Resmi yapılacak olan konuya gelecek ışığın düzenlenmesi ve dağıtımı işlemi. **3.** *{ağız}* Pencere; ışıklık. [DS]

ışıklamak, [ışı-k-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir resmin ışık görmesi istenilen kısımlarını aydınlatarak ışıklı hâle getirmek.

ışıklandırılma, [ışı-k-la-n-dır-ıl-ma] *is.* Işıklı hâle getirilme eylemi; aydınlatılma; ışıtılma.

ışıklandırılmak, [ışı-k-la-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* Işıklı hâle getirilmek; aydınlatılmak; ışıtılmak.

ışıklandırma, [ışı-k-la-n-dır-ma] *is.* Işıklı hâle getirme eylemi; aydınlatma; ışıtma.

ışıklandırmak, [ışı-k-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Işıklı hâle getirmek; aydınlatmak; ışıtmak.

ışıklanma[1]**,** [ışı-k-la-n-ma] *is.* **1.** Işık sahibi olma; ışık edinme. **2.** *biy.* Bitkilerin sentez yapabilmek için ışık almaları.

ışıklanma[2]**,** [ışı-k-la-n-ma] *is.* Işıklı hâle gelme; aydınlanma; ışıma.

ışıklanmak, [ışı-k-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* **1.** Işıklı hâle gelmek; aydınlanmak; ışımak. **2.** Işık sahibi olmak; ışık edinmek.

ışıklı, [ışı-k-lı] *sf.* **1.** Işığı olan; aydınlık; ışıklandırılmış. **2.** Manevi aydınlık sahibi; nurlu; nurani. **3.** (Resim için) renkleri parlak ve aydınlık olan. **4.** *{ağız}* El tezgâhında seyrek dokunan bez. [DS] **5.** *{ağız}* Çarşamba. [DS] **6.** *argo.* (İş için) kârlı. **7.** *argo.* (Para için) faiz getiren.

ışıklık, -ğı [ışı-k-lık اشقلق] *is.* **1.** Binalarda veya tünel, bodrum gibi kapalı yerlerde doğal ışıktan yararlanmak üzere yapılmış küçük pencere ya da boşluk; aydınlık. **2.** *{ağız}* Pencere. [DS] **3.** *{ağız}* Lamba. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine lamba konan masa, sehpa vb. [DS] **5.** *{ağız}* Aydınlanmada kullanılan kuru çam çırası. [DS] **6.** *{eAT}* Miğfer.

ışıklılık, -ğı [ışı-k-lı-lık] *is.* **1.** Işıklı, aydınlık olma hâli. **2.** *fiz.* (Bir optik cihaz için) bir cisme çıplak gözle ve bu cihazla bakıldığında, gözün ağ tabakası üzerindeki birim yüzeyi etkileyen ışık miktarları arasındaki oran.

ışıklu, [ışık-lu] *{eAT} sf.* Miğferli; tolgalı.

ışıkölçer, [ışı-k + ölç-er] *is. fiz.* **1.** Işık miktarını ölmeye yarayan alet. **2.** Bir ışık kaynağının belli bir uzaklıkta meydana getirdiği aydınlatmayı ölçmeye yarayan alet; fotometre.

ışıksız, [ışı-k-sız] *sf.* **1.** Işığı olmayan; ışık vermeyen; aydınlatmayan. **2.** Aydınlatılmamış; ışık almayan; karanlık.

ışıksızlık, -ğı [ışı-k-sız-lık] *is.* **1.** Işıksız olma durumu. **2.** Güneş ışığının su tarafından kırılmasıyla derin deniz diplerinde görülen durum.

ışıl, [ışı-l] *is.* Parıltı; titrek ışık. 🗗 **ışıl ışıl,** *1. Titrek ve parlak ışık saçarak. 2. Parıltılı; ışıltılı. 3. Aşırı temizlik ve bu temizliğin belli olduğu parlaklık.*|| **ışıl küf,** *bot. Çoğunluğu koloniler ve miselyumlar meydana getiren, çoğunluğu toprakta yaşamakla birlikte insan ve hayvanlar için zararlı olan mantar, (Actinomyces bovis).*|| **ışıl küfler,** *bot. Çeşitli türleri insan ve hayvanlarda asalak olarak yaşayan ipliksi ve dallanmış yapıdaki tallı bitkiler takımı, (Actinomycetales).*|| **ışıl küflüce,** *bot. Evcil hayvanlarda ve sığırlarda, ışıl küflerden meydana gelen ve insanlara da bulaşabilen ilkel mantar hastalığı.*

ışılak, -ğı [ışı-la-k] *{ağız} sf.* **1.** Parlak. **2.** Temiz. **3.** *is.* Göz. **4.** Rugan. [DS]

ışılama, [ışı-la-ma] *is.* Parlak ve titrek bir ışık yayma veya yansıtma durumu.

ışılamak[1]**,** [ışı-la-mak اشلامق / اشلامق] *gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** *{eAT}* Parlak ve titrek bir ışık yaymak veya çoğunlukla yansıtmak. **2.** *{eAT} {ağız}* Parlamak. [DS] **3.** *{ağız}* Şenlenmek; neşelenmek.[DS]

ışılamak[2]**,** [hış *(yans.)* > hış-ı-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* (Ağaçtaki meyveler için) sallayarak dökmek; silkmek. [DS]

ışılaşmak, [ışı-la-ş-mak اشلشمق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* Parlamak; ışılamak.

ışılayıcı, [ışı-la-y-ıcı اشليجى] *{eAT} is.* Pas sökücü; parlatıcı.

ışılatmak, [ışı-l-a-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir kimseye bir konuyu açmak; çıtlatmak. [DS]

ışılböceği, -ni, -kleri [ışı-l+böce(k)-i] *{ağız} is.* Ateşböceği. [DS]

ışıldak, -ğı [ışı-l-da-k] *is.* **1.** Karanlıkta yolu veya bir yeri aydınlatmak için dar ve güçlü bir ışık demeti çıkaran, genellikle elektrikli ışık kaynağı; projektör. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Pilli cep feneri. [DS] **3.** *{ağız}* Mücevher. [DS] **4.** *{ağız}* Para. [DS] **5.** *{a-*

ğız} Göz. [DS] **6.** *{ağız}* Yakamoz. [DS] **7.** *{ağız} sf.* Parlak; parıltılı; parlayan; ışıldayan; ışıltılı. [DS] 🗗 **ışıldak böce,** *{ağız} Ateşböceği.* [DS]

ışıldama, [ışı-l-da-ma] *is.* **1.** Titrek ve parlak ışık saçma eylemi. **2.** *fiz.* Maddenin elektromanyetik ışıma yayma olayı; parlaklık.

ışıldamak, [ışı-l-da-mak] *gçsz. f. [-r] [-d(ı)-yor]* **1.** Kendi ışığıyla parlamak. **2.** Üzerinden ışıklı yansımalar gelmek. **3.** *mecaz.* Bir ruhsal durum dolayısıyla yüzünde ve gözlerinde mutluluk ve sevinç belirtileri olmak; parıldamak.

ışıldatma, [ışı-l-da-t-ma] *is.* Işıldamasını sağlama eylemi.

ışıldatmak, [ışı-l-da-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Işıldamasını sağlamak; parlatmak.

ışılgı, [ışı-l-gı] *{ağız} is.* **1.** Ateş veya lamba ışığı. **2.** Lamba. [DS]

ışılmak, [īş *(iş)* > ış-ıl-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ustalaşmak; eli alışmak.

ışıltı, [ışı-l-tı] *is.* **1.** Işıldayan şeyin saçtığı veya yansıttığı ışık. **2.** Hafif ışık. **3.** Parlaklık; aydınlık. *{ağız}{aynı)* [DS]

ışıltılı, [ışı-l-tı-lı] *sf.* **1.** Işıltısı olan. **2.** Hafifçe ışık veren; parıldayan.

ışıma, [ışı-ma] *is.* **1.** Işık yayma eylemi; ışıklanma; aydınlanma. **2.** *fiz.* Işın veya tanecik yayma yayımı; radyasyon. **3.** Bir maddeden yayılan ışınımların tümü. **4.** Herhangi bir etkenin bir maddeye girdikten sonra ışık hâlinde görünmesi. **5.** Bir yayım kaynağından enerji yayılması. 🗗 **ışıma yeteneği,** *fiz. Cisimlerin ışınım yayma özelliği.*

ışımak, [*eT.* yaşu-mak > ışı-mak اشمق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Işıklanmak; parlamak; aydınlanmak. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **2.** Işık yaymak; ışık saçmak. *{eAT} (aynı)* **3.** *fiz.* Işın veya tanecik yayma yayımı; radyasyon. **4.** *{ağız}* Dişlerini göstererek gülmek. [DS]

ışın, [ışı-n] *is.* **1.** Bir ışık kaynağından çıkarak her tarafa doğru yayılan ışık demeti; şua. **2.** Işınetkin özdeklerin her birinin yaydığı alfa, beta, gama parçacık demetlerinin her biri. **3.** *mat.* Bir noktadan çıkıp sonsuza doğru yönelen yarı doğrulardan her biri. **4.** *bot.* Şemsiye çiçeklerde çiçek saplarından her biri. 🗗 **ışın bilimci,** *fiz. Işık, elektrik ve ısısal ışınların uygulama alanlarını inceleyen bilim adamı; radyolog.*‖ **ışın bilimi,** *fiz. Işık, ısı ve elektrik ışınlarının özelliklerini ve uygulama alanlarını inceleyen fizik dalı; radyoloji.*‖ **ışın duyarlık,** *biy. Canlı dokuların X ışınlarına ve ışınetkin cisimlerin etkisine karşı gösterdiği duyarlık.*‖ **ışın tedavisi,** *Özel ışınlar yardımı ile uygulanan iyileştirme.*

ışınturmak, [aş-ın-dur-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Geçirmek.

ışınetkin, [ışı-n+et-ki-n] *sf. fiz.* Işın etkinliği olan; radyoaktif.

ışınetkinlik, -ği [ışı-n+et-ki-n-lik] *is. fiz.* Alfa, beta ve gama ışınlarını yayma özelliği; radyoaktivite.

ışınım, [ışı-n-ım] *is. fiz.* **1.** Işın ve tanecik yayımı. **2.** Uzayda yayılan dalgayı oluşturan elemanların tümü; radyasyon. **3.** Bir enerjinin ışık demeti hâlinde yayılması; radyasyon. **4.** Isının bir kaynaktan ışın ve dalga hareketi hâlinde yayılması; radyasyon. 🗗 **ışınım alanı,** *İçinde ışınım yayılan alan.*‖ **ışınım basıncı,** *fiz. Işık ışınımlarının değdikleri cisimler üzerinde meydana getirdiği basınç.*‖ **ışınım bulucusu,** *Işınım varlığını dolaylı ya da doğrudan bir uyarı ile bildiren veya gelen ışınımın boyutunu belirleyen aygıt; radyasyon detektörü.*‖ **ışınım fiziği,** *İyonlaştırıcı ışınımın özelliklerini ve etkilerini inceleyen fizik dalı.*‖ **ışınım hasarı,** *fiz. Bir maddenin ışınetkin kirlenmesi sonucu, fiziksel ve kimyasal özelliklerinde oluşan olumsuz değişmeler.*‖ **ışınım kaynağı,** *İyonlaştırıcı ışınım yayan veya yayma yeteneği olan madde ya da aygıt.*

ışınımlama, [ışı-n-ım-la-ma] *is.* Bir ışınım etkisine maruz bırakma eylemi. 🗗 **ışınımlama kanalı,** *fiz. Koruyucu zırhtan reaktörün içine doğru açılan ve içinde ışınlama yapılan kanal.*

ışınımlanma, [ışı-n-ım-la-n-ma] *is.* İyonlaştırıcı ışınımın etkisi altında kalma. 🗗 **ışınımlanma dozu,** *fiz. Bir bölgede yaşayan bireylerin tamamının veya bir bölümünün doğal ya da yapay kaynaklı ışınımla etkilendiği doz miktarı.*‖ **ışınımlanma olasılığı,** *Bir ışınımlanmanın insan sağlığı üzerinde yapacağı zararlı etki olasılığı.*

ışınımölçer, [ışı-n-ım+ölç-er] *is.* **1.** *gök b.* Bir kaynağın bütün dalga boylarındaki toplam ışınımını ölçen araç; bolometre. **2.** Işınımların yeğinliğini, iyonlaştırıcı ışınımın boyutunu belirlemeye yarayan ölçüm aygıtı. **3.** Elektromanyetik ve ses dalgaları ile taşınan enerji akışını ölçmede kullanılan aygıt; radyometre.

ışınımsal [ışı-n-ım-sal] *sf.* Işınım ile ilgili; ışınıma dayanan. 🗗 **ışınımsal bozukluk,** *fiz. İyonlaştırıcı ışınımın zararlı etkisiyle oluşan organik bozukluk.*

ışınlama, [ışı-n-la-ma] *is.* Işın etkisine tabi tutma eylemi.

ışınlamak, [ışı-n-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Işın etkisine tabi tutmak. **2.** Yiyecek maddelerine mikropların bulaşmasını önlemek için hafif iyonlaştırıcı ışınlar uygulamak. **3.** (Bilim kurgu için) bir varlığı atomlarına ayırarak görünmez yapmak veya bunun tersi olarak tekrar eski hâline getirmek. **4.** *mecaz.* Birinin işine son vermek veya başka yere göndermek.

ışınlandırma, [ışı-n-la-n-dır-ma] *is.* Cisimlerin gerçek çevreleri dışında ve olduğundan daha büyük görmeye dayanan, beyaz ışığın retina tabakasına etkisinden ileri gelen bir tür göz yanılması.

ışınlanma, [ışı-n-la-n-ma] *is.* Işın etkisine tabi tutulma; ışınlanınak eylemi.

ışınlanmak, [ışı-n-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Işın etkisine tabi tutulmak veya bu etkiye maruz kalmak.

ışınlayıcı, [ışı-n-la-y-ıcı] *is.* Bir ışıma kaynağı ile bir cismi ışınlamaya yarayan donanım.

ışınlılar, [ışı-n-lı-lar] *is. zool.* Bir hücreli hayvanlardan kök bacaklılar sınıfına giren, protoplazmalarından hareket ve duyu organı olarak yalancı ayaklar salan takım, *(Radiolaria).*

ışınmak, [hış *(yans.)* > hış-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Değer vermek; önemsemek. [DS]

ışınölçer, [ışı-n+ölç-er] *is. fiz.* Bir ışık ışımasının etkisinde kaldığı zaman dönme hareketi yapan birer yüzü karartılmış dört kanatçığı bulunan, içinde ileri derecede boşluk yaratılmış bir ampulden ibaret aygıt; radyometre.

ışınsal, [ışı-n-sal] *sf.* **1.** Bir tekerleğin parmakları görünümünde olan; her yana ışın salan. **2.** Işınla ilgili; ışınlara yönelik; ışınlardan kaynaklanan. ◻ **ışınsal kanal,** *zool. Medüzlerde mideden uzanan ve çember kanalla birleşen dört kanaldan her birisi.*|| **ışınsal kapma,** *fiz. Bir gama ışınımı yayımından hemen sonra, bir parçacığın çekirdek tarafından kapılması.*

ışıntı, [ışı-n-tı] *is.* Bir kaynağın ışığını çok şiddetli olarak bir nokta veya alan üzerinde toplamaya yarayan aydınlatma aracı; spot. ◻ **ışıntı lambası,** *Işıntıda kullanılan güçlü lamba.*

ışıtım, [ışı-t-ım] *is.* İçine konulan yağı ucundaki fitil sayesinde yakarak etrafı aydınlatmaya yarar eski bir kandil.

ışıtma, [ışı-t-ma] *is.* Aydınlatma; ışık saçma eylemi; ışıklandırma.

ışıtmak[1], [ışı-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** Işık saçmak; ışıklandırmak; aydınlatmak. **2.** *{eAT}* Parlatmak.

ışıtınak[2], [ışı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* **1.** Sezdirmek. **2.** Anımsatmak. [DS]

ışk, [Ar. ʿışḳ عشق] *{OsT} is.* Aşk. ◻ **ışk eri,** *{eAT} Sevdiğine bağlı âşık; gönül sahibi.*

ışka[1], [ış-ka] *{eT} zf.* İşte.

ışka[2], [Ar. ʿışḳa عشقه] *{OsT} is. bot.* Sarmaşık.

ışkalamak, [ışka-la-mak ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ışalamak. [DS]

ışkı, [*eT.* yış-mak / yış-ı-mak *(rendelemek)* > Tat. ışkı *(rende)]* *{ağız} is.* Deri veya ahşap kazımaya yarar iki ucu saplı eğri bir tür bıçak. [DS]

ışkın[1], [Far. aşḫun] *is. bot.* Doğu Anadolu bölgesinde bol miktarda yetişen, karabuğdaygillerden, böbrek biçiminde yaprakları olan, küçük beyaz çiçekli, göbeğinden yumurtalı yemek yapılan, kökü halk hekimliğinde kullanılan ravent cinsi çok yıllık bir otsu bitki; ışgın; labada; tatlı ravent, *(Rheum ribes).*

ışkın[2], [ış *(yans.)* > ış-kın اشقين / عشقين] *is.* **1.** Ağaçların köklerinden çıkan sürgünler; fışkın; piç. **2.** *{eAT}* Filiz; sürgün.

ışkınlamak, [ışkın-la-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Filiz vermek; dal sürmek. [DS]

ışkırık, [ış *(yans.)* > ış-kır-ık] *{ağız} is.* Bir tür öksürük. [DS]

ışkırlak, -ğı [Ar. aşḳar ? > ışkır-la-k] *{ağız} is.* **1.** Başlık; fes; külah; börk; şapka. **2.** Karagöz'ün başındaki külah. [DS]

ışkırmak, [üş-kür-mek / ış-kır-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Hatırlamak.

ışkırtmak, [*eT.* ışkır-mak > ış-kır-t-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** *{ağız}* Az veya çok bir şeyden haberdar etmek; kulağına çıtlatmak. [DS] **2.** Sembollerle anlatmak.

ışkıt, [? ışkıt] *{ağız} sf.* (Kişi için) çirkin; sevimsiz; gösterişsiz.[DS]

ışlamak[1], [ış-la-mak / işlemek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İşlemek; çalışmak. [DLT]

ışlamak[2], [ışı-la-mak اشلامق] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Parlamak; ışılamak.

ışlar, [ış-la-r / işi-le-r / iş-le-r] *{eT} is.* Kadın. [DLT]

ışlıg, [ış-lıġ] *{eT} sf.* İş sahibi olan. [DLT] ◻ **ışlıg küdüglüg,** *{eT} İşli güçlü.* [DLT]

ışmak, [ış-mak / yış-mak] *{eT} gçsz. f. [-ur]* Usta olmak; eli alışmak.

ışmar, [Erme. işmar] *{ağız} is.* El, kaş, göz veya baş ile yapılan işaret. [DS] ◻ **ışmar etmek,** *{ağız} İşaret etmek.* [DS]

ışrılkırş, [Ar. ʿışr *(on)* + T. kuruş > ışrı'l-kırş] *is.* **1.** Kuruşun onda biri. **2.** Abdülhamid Han devrinde Mısır'da tedavüle çıkarılan 25.653 Mısır Lirası değerindeki nikel ve 1500 Mısır Lirası değerindeki bakır paralar.

ışrunmak, [ış-(ı)r-un-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Talim etmek

ıştın, [ış-tı-n] *is.* Topraktan yapılmış kandil.

ıştınmak, [hış-t-ın-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → hıştınmak. [DS]

ıştır, [Bulg. štir] *{ağız} is. bot.* Ispanakgillerden sapları etli, sebze olarak yenilen bir yıllık otsu bitki; yaban pazısı; sirken, *(Blitum capitatum / Chenopodium urbicum).* [DS]

ışuk, [ış-uḳ] *{eT} is.* Demir başlık; miğfer; tolga. [DK]

ışvar, [Sansk. isvara] *{eT} is.* → ışbara.

-ıt-[1], [-t- /-it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-ıt-[2], [-ıt- / -it-] *{eAT} yap. e.* Fiilden fiil yapan geçişlilik ekidir. *ak-ıt-mak, kork-ıt-mak,*

-ıt, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

ıt[1], [ı-t] *{eT} is.* **1.** *zool.* Köpek. [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [KB] **2.** Eski Türk takviminde on birinci yılın adı; ıt yılı. [Tekin]

ıt[2], [? ıt] *{ağız} is.* Gıda. [DS]

ıta, [ıt-mak *(kaybolmak)* > ıt-a] *{eT} is.* **1.** Yok olma. [İKPÖy.] **2.** *ünl.* Ne yazık; boşuna; heyhat; ne yazık ki. [İKPÖy.]

ıtalamak, [ıt-ala-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* Dağıtmak. [EUTS]

ıtam, [Ar. ıṭām اطام] *(ıta:m) {OsT} is. tıp.* İdrarını yapamama; sidik tutulması; işeme zorluğu.

ıt'am, [Ar. ṭa'ām > ıṭ'ām اطعام] *(ıt-a:m) {OsT} is.* Yemek yedirme; yemek verme; ziyafet çekme. 🗗 **ıt'ām-ı muhtācîn,** *Yoksulları doyurma; yoksullara yemek verme.*

ıt'amiye, [Ar. ıṭ'āmiyye اطعاميه] *(ıta:miye) {OsT} is.* Eskiden bazı vakıfların yoksulları doyurmak üzere bütçelerinden ayırdıkları para.

ıtare, [Ar. ıṭāre اطاره] *(ıta:re) {OsT} is.* **1.** Uçurma. **2.** Uçurulma.

ıtaret, [Ar. 'ıṭāret عطارت] *(ıta:ret) {OsT} is.* Aktarlık.

ıtarmak, [ıt-ar-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Uzaklaştırmak. [EUTS]

ıtaş, [Ar. aṭşān > 'ıṭāş عطاش] *(ıta:ş) {OsT} is.* Susamış olanlar.

ıtbak, [Ar. ṭıbāḳ > ıṭbāḳ اطباك] *(ıtba:k) {OsT} is.* Kaplama. 🗗 **ıtbākü'z-zeheb,** *{OsT} Altın kaplama.*

ıter, [Ar. 'ıtret > 'ıter عتر] *{OsT} is.* Nesiller; zürriyetler; akrabalar.

ıtfak, [Ar. ıṭfāḳ اطفاق] *(ıtfa:k) {OsT} is.* Amacına ulaştırma; maksadına eriştirme.

ıtga, [Ar. ıṭġā اطغا] *(ıtga:) {OsT} is.* **1.** Azdırma. **2.** Azdırılma.

ıtık, -tkı [Ar. 'ıtḳ اطق] *{OsT} is.* Eskiden köle veya cariye üzerindeki mülkiyet hakkının, köle sahibi tarafından herhangi bir şekilde kaldırıldığının bildirilme işlemi; azat etme; köle ve cariyeyi serbest bırakma.

ıtıkname, [Ar. 'ıtḳ + Far. nāme اطقنامه] *(ıtıkna:me) {OsT} is.* Eskiden bir kölenin serbest bırakıldığını, bundan böyle medenî haklarını kullanabilecek nitelikte olduğunu belirten yazılı kâğıt.

ıtım, [ıt-ım] *{eT} is.* **1.** Zaruret; ihtiyaç. [EUTS] [Gabain] **2.** Tehlike. [EUTS] [Gabain]

ıtır, [Ar. 'ıṭr عطر] *{OsT} is.* **1.** Güzel koku. **2.** *bot.* Itır çiçeği. 🗗 **ıtır çiçeği,** *bot. Turna gagasıgillerden, birleşik çiçekleri basit şemsiye biçimli, çanak ve taç yaprakları düzensiz, çiçeklerinin güzelliği ile tanınan, yaprakları güzel kokulu çok yıllık bir süs bitkisi, (Palargonium radicula).*|| **ıtır-nāk,** *{OsT} Güzel kokan.*|| **ıtır yaprağı,** *Itır yaprağı şeklinde Türk süsleme sanatında çok kullanılan bir şekil.*

ıtırlı, [ıtır-lı] *sf.* Güzel kokulu; muattar; itrî.

ıtırşahî, [Ar. 'ıṭr + Far. şāhī عطرشاهى] *(ıtırşa:hi:) {OsT}* Baklagillerden çeşitli renklerde bol miktarda çiçek açan, Sicilya kökenli bir yıllık tırmanıcı bir süs bitkisi, *(Lathyrus odoratus).*

ıtışık, -ğı [ıtış-ık ?] *{ağız} sf.* Sözünde direnen kimse. [DS]

ıtızmak, [at-mak *(titremek)* > at-(ı)z-mak / ıt-(ı)z-mak / et-(i)z-mek] *{eT} f.* **1.** Titretmek. [İKPÖy.] **2.** Çınlatmak. [İKPÖy.] **3.** (Telli saz için) Çalmak. [İKPÖy.]

ıtla[1], -a'ı [Ar. ṭulū > ıṭla' عطلا] *(ıtla:) {OsT} is.* Bildirme; haber verme.

ıtla[2], -a'i [Ar. ıṭlā' عطلاء] *(ıtla:) {OsT} is.* **1.** Bir şey bulaştırma; sürme. **2.** Olmayası şeylere heves etme.

ıtlak, [Ar. ṭalḳ > ıṭlāḳ عطلاق] *(ıtla:k) {OsT} is.* **1.** Bırakma; salıverme. **2.** Cezasını affetme; cezadan kurtarma. **3.** (Erkek için) boşama. **4.** İsim verme. 🗗 **ıtlak etmek,** *{OsT} 1. Boşamak. 2. Serbest bırakmak. 3. İsim vermek; adlandırmak.*|| **ıtlāk-ı inān,** *{OsT} 1. Dizgini salıverme. 2. Başıboş bırakma.*|| **ıtlāk-ı lisān,** *{OsT} Ağzına geleni sayıp dökme.*|| **ıtlāk-ı yed,** *{OsT} Hayır işleme.*|| **ıtlak olunmak,** *{OsT} Ad verilmek; adlandırılmak; adı olmak.*|| **ıtlak üzre,** *{OsT} Genel olarak.*

ıtlal, -li [Ar. ıṭlāl عطلال] *(ıtlâ:l) {OsT} is.* **1.** Zamanı boşa harcama; zamanı heder etme. **2.** Bir şey üzerine yüklenmek, havale olunma.

ıtlamak, [ıt-lā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* (Sövgü olarak) köpeğe benzetmek; köpeğe döndürmek. [DLT]

ıtlıg, [ıt-lıġ] *{eT} sf.* Köpekli; itli. [DLT] 🗗 **ıtlıg yılı,** *Türklerin on iki hayvanlı takvimindeki yıllardan on birincisi.* [DLT]

ıtlıhah, [Ar. ıṭlıḫāḥ اطلخاح] *(ıtlıha:h) {OsT} is.* Gözden yaş gelme; göz yaşarması.

ıtlınsa, -a'i [Ar. ıṭlınsā' اطلنساء] *(ıtlınsa:) {OsT} is.* Çok terleme.

ıtma, -a'ı [Ar. ṭamā' > ıṭmā' اطماع] *(ıtma:) {OsT} is.* **1.** Tamalı uyandırma; hırslandırma. **2.** Kışkırtma.

ıtmaat, [Ar. ıṭmā'āt اطماعات] *(ıtma:a:t) {OsT} is.* Tamah uyandırmalar; hırslandırmalar; kışkırtmalar.

ıtmah, [Ar. ıṭmaḫ اطماخ] *(ıtma:h) {OsT} is.* Gözü yukarı dikme; yukarı bakma.

ıtmaiyat, [Ar. ıṭmā'iyyāt اطماعيات] *(ıtma:iyā:t) {OsT} is.* Tamah uyandırmak, kışkırtmak için söylenen sözler.

ıtmak[1], [ıd-mak / ıt-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → ıdmak. [ETY] [Gabain] [EUTS]

ıtmak[2], [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ıy-(ı)t-mak > ıt-mak / yıt-mak] *{eT} f.* **1.** Kaybolmak. [İKPÖy.] [Yüknekî] **2.** Kendi sonunu hazırlamak. [İKPÖy.] [Yüknekî]

ıtmal, -li [Ar. ıṭmāl اطمال] *(ıtma:l) {OsT} is.* Yok etme; mahvetme.

ıtmi'nan, [Ar. ıṭmi'nān اطمئنان] *{OsT} is.* **1.** Emin olma; inanma; güvenme. **2.** Birine güven duyma;

ona inanıp güvenme. **3.** Kesin olarak bilme. 🗗 **ıtmi'nān-ı kalb,** *{OsT} Yürekten inanma.*

ıtnab, [Ar. ṭunūb > ıṭnāb اطناب] *(ıtna:p) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi gereksiz yere çok uzun bir şekilde anlatma; sözü uzatma. **2.** *ed.* Sözü gereksiz kelimelerle uzatma; laf kalabalığı; düşünce ve hayallere, amaca aykırı düşünce ve hayaller karıştırmak; bir fikri aynı şekilde tekrarlamak. 🗗 **ıtnāb-ı makbūl,** *{OsT} ed. Gerekli ve geçerli bir nedenle sözü uzatma.*‖ **ıtnāb-ı muhil,** *{OsT} ed. Fazlalıklar yüzünden istenilen anlamı veremeyen söz.*‖ **ıtnāb-ı mü'mil,** *{OsT} ed. Sözü usanç verecek biçimde uzatma.*

ıtnabe, [Ar. ıṭnābe اطنابه] *(ıtna:be) {OsT} is.* **1.** Gölgelik. **2.** Keman kirişi.

ıtr, [Ar. ʿıṭr عطر] *{OsT} is.*→ ıtır.

ıtra, -a'i [Ar. ıṭrāʾ اطراء] *(ıtra:) {OsT} is.* Bir kimseyi gereğinden çok övme. 🗗 **ıtra' etmek,** *{OsT} Abartılı bir şekilde övmek.*

ıtrab, [Ar. ṭarab > ıṭrāb اطراب] *(ıtra:b) {OsT} is.* Keyiflendirme; neşelendirme; keyfe getirme; şevk verme.

ıtraf, [Ar. ıṭrāf اطراف] *(ıtra:f) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmeyen bir şeyi verme. **2.** Göz yumma.

ıtrah, [Ar. ṭarḥ > ıṭrāḥ اطراح] *(ıtra:h) {OsT} is.* Dışarı çıkarma; dışarı atma. 🗗 **ıtrah etmek,** *{OsT} Vücuttan atmak.*

ıtret, [Ar. ʿıtret عترت] *{OsT} is.* Soy; nesil. 🗗 **ıtretü'n-nebi,** *{OsT} Hz. Peygamberin sülalesi.*

ıtrî[1], [Ar. ʿıṭr > ʿıṭrī عطرى] *(ıtri:) {OsT} sf.* **1.** Güzel koku ile ilgili olan; güzel kokan. **2.** *is.* Bir yere sarılarak büyüyen çiçek. **3.** Süslemede kullanılan ıtır yaprağı deseni.

ıtrî[2], [Ar. ʿıtret > ʿıtrī عترى] *(ıtri:) {OsT} sf.* Aynı soydan gelen; soydaş.

ıtrih, [Ar. ıṭrīḥ اطريح] *(ıtri:h) {OsT} is.* Devenin büyük hörgücü.

ıtriyat, [Ar. ʿıṭriyyāt عطريات] *(ıtriya:t) {OsT} is.* Güzel kokular; parfümler.

ıtriyatçı, [ıtriyat-çı] *is.* Sürünülecek güzel kokular, makyaj malzemeleri vb. satan kimse veya iş yeri.

ıtriyatçılık, -ğı [ıtriyat-çı-lık] *is.* Güzel koku, makyaj malzemesi vb. satma işi veya bu işle ilgili meslek.

ıtrşahî, [Ar. ʿıṭr +Far. şāhī شاهى عطر] *(ıtrşahi:) {OsT} is. bot.* → ıtırşahi.

ıttıla[1], **-a'ı** [Ar. ṭulūʿ > ıṭṭılāʿ اطلاع] *(ıttıla:) {OsT} is.* İyice öğrenme; anlama; bilme; bilgi. 🗗 **ıttıla' kesbetmek,** *{OsT} Öğrenmek; bilgisi olmak.*

ıttıla[2], **-a'i** [Ar. ıṭṭılāʾ اطلاء] *(ıttıla:) {OsT} is.* Koku sürünme; parfüm kullanma.

ıttıla'at, -ti [Ar. ıṭṭılāʿāt اطلاعات] *(ıttıla:a:t) {OsT} is.* Öğrenmeler; bilgi edinmeler; bilgiler.

ıttılak, [Ar. ıṭṭılāḳ اطلاق] *(ıttıla:k) {OsT} is.* Neşeli, ferah olma.

ıttırad, [Ar. ıṭṭırād اطراد] *(ıttıra:d) {OsT} is.* **1.** Birbirini takip etme; düzenli biçimde gitme. **2.** Bir üslupta olma; ritim.

ıtval, -li [Ar. ıṭvāl اطوال] *(ıtva:l) {OsT} is.* **1.** Uzatma. **2.** Uzatılma.

ıvacık, -ğı [? ıvacık] *{ağız} is.* Tahtakurusu yavrusu. [DS]

ıvaz, [Ar. ʿıvāż عواض] *{ağız} is.* Bedel; karşılık. [DS]

ıvazen, [Ar. ʿıvāżen عواضاً] *(ıva:zen) {OsT} zf.* Karşılık olarak; ... karşılığında.

ıvbıh, [Ar. ibrīk] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ıvga, [ıv-ga] *{ağız} is.* Kaygı; tasa.[DS]

ıvgacı, [ıvga-cı] *{ağız} sf.* Ayartan; kışkırtan. [DS]

ıvgalamak, [ıvga-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Özendirmek; imrendirmek. **2.** Kışkırtmak; ayartmak. **3.** Söz taşıyarak kavgaya sebep olmak. [DS]

ıvgalanmak, [ıvga-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Kaygılanmak; kuruntuya kapılmak; işkillenmek. [DS]

ıvgalı, [ıvga-lı] *{ağız}* sf. **1.** Kaygılı; işkilli; kuruntulu. **2.** İstekli; hevesli. [DS]

ıvık, [ıvık] *{eT} is.* **1.** Dişi geyik. [DLT] **2.** Kayalıklarda yaşayan geyik.

ıvılkurt, [ıvıl+kurt] *{ağız} is.* Mikrop.[DS]

ıvır, [ıv *(yans.)* > ıv-ır] *is.* Çekip çevirmekte, taşıyıp toplamakta güçlük çekmeme durumu. 🗗 **ıvır gıvır,** *{ağız} 1. Yararsız ve saçma şeyler. 2. İrili ufaklı.* [DS]‖ **ıvır zıvır,** *1. Pek bir değer taşımayan ufak tefek şeyler; döküntü eşyalar. 2. Gereksiz; boş yere.*

ıvırmak, [ıv-ır-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* Naz ederek sallanmak; işvelenmek; nazlanmak. [DS] 🗗 **ıvırıp gıvırmak,** *{ağız} Nazlanıp aldatmaya çalışmak.* [DS]

ıvkar, [ıv(ı)-k-ar ? ابوقار] *{eAT} is.* Gulyabani; cin; şeytan.

ıvlak, -ğı [ıv-la-k] *{ağız} is.* **1.** Doğal su yolu. **2.** Kolluk. **3.** Bacak arası boşlukları. [DS]

ıvmak, [iv-mek / év-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Acele etmek. [DS]

ıvrık, [Ar. ibrīk] *{eT} is.* İbrik. [DLT]

ıvrıp, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* **1.** Sebep; neden. **2.** Yalan; düzen. [DS]

ıya, [ıy-a] *{eT} is.* **1.** Sahip. [EUTS] **2.** *sf.* Sonraki; devamı. [EUTS]

ıyad, [Ar. ʿıyād عياد] *(ıya:d) {OsT} is.* **1.** Hatır sormak için yapılan ziyaret. **2.** Hasta ziyareti.

ıyadet, [Ar. ʿıyādet عيادت] *(ıya:det) {OsT} is.* **1.** Hatır sormak için yapılan ziyaretler. **2.** Hasta ziyaretleri.

ıyadeten, [Ar. ʿıyādeten عيادةً] *(ıya:deten) {OsT} zf.* (Hasta için) hatır sorarak.

ıyafe, [Ar. ʿıyāfe عيافه] *(ıya:fe) {OsT} is.* Kuş ile fala bakma.

ıyal, -li [Ar. ʿıyāl عيال] *(ıya:l) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin geçimini sağlamak zorunda olduğu kişiler; aile. **2.** Kadın eş.

ıyar, [Ar.ʿıyār عيار] *(ıya:r) {OsT} is.* Ayar. 🗗 **ıyārdān,** *Ölçü ve değer bilir; ekspertiz.*

ıyaz, [Ar. ʿıyāz عياذ] *(ıya:z) {OsT} is.* Sığınma.

ıyazen, [Ar. ʿıyāzen عياذاً] *(ıya:zen) {OsT} zf.* Sığınarak. 🗗 **ıyāzen-b'illāh,** *Allah'a sığınarak.*

ıygı, [ıy-gı] *{ağız} is.* Dokuma tezgâhlarında yukarıdan aşağıya doğru uzanan iplikler; çözgü. [DS]

ıyık, -ğı [ıy-ık] *{ağız} sf.* (Kişi veya ev için) tekin olmayan; uğursuz. [DS]

ıyık, -ğı [arı-k / ırı-k / ıyı-k] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

ıyılmak, [ıyıl-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir dizi hâlinde gitmek. **2.** Dağılmak; yayılmak. **3.** İki nokta arasında gidip gelmek. **4.** Düşmek. [DS]

ıyım, [ıy-ım] *{ağız} is.* Dokuma işinde çözgünün şekli ve bu şekli verme işi. [DS]

ıyımlık, -ğı [ıyım-lık] *{ağız} is.* Halı, kilim vb. dokumak için tezgâha çekilen ipler; çözgü. [DS]

ıyın, [ı-yın] *{eT} zf.* **1.** Yavaş yavaş; gittikçe. [EUTS] **2.** Dolayısıyla; olduğundan dolayı; göre. [EUTS] **3.** Kendi isteği ile; gönüllü olarak. [EUTS]

ıyınç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *{eT} is.* **1.** Baskı; bastırma; tazyik; baskı. [EUTS] [İKPÖy.] **2.** Kovalama; takip. [EUTS] **3.** Zulüm; işkence. [EUTS]

ıyınmak, [ıy-ın-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* Ikınmak. [DLT]

ıyıtmak, [ıy-mak *(aşağı bastırmak)* > ıy-(ı)t-mak] *{eT} gçsz. f.* **1.** Çekip gitmek; dibe inmek. [İKPÖy.] **2.** Gözden kaybolmak; yitmek. [İKPÖy.]

ıylım, [ıy-lı-m] *is.* Arka arkaya dizilme ve yavaş yavaş gelme, akma bildiren gövde. 🗗 **ıylım ıylım,** *{ağız} 1. Arka arkaya; art arda. 2. Lif lif; lime lime. 3. (Sıvıların akışı için) yavaş ve ince olarak.* [DS]

ıyma, [ıy-ma] *{ağız} is.* **1.** Gerilme; çekilme. **2.** Halıcılıkta arış denilen uzunlamasına gerilen ipler; çözgü. [DS]

ıymak[1], [ıy-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* **1.** Dışarı gitmek. [İKPÖy.] **2.** Dışa doğru, aşağı doğru bastırmak; basmak; ezmek. [EUTS] [İKPÖy.] **3.** Göndermek.

ıymak[2], [ıy-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* Üzerine titremek; üstüne düşmek. [Üç İtigsizler]

ıymak[3], [ıy-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* **1.** Dokunacak halı, kilim veya bez için çözgü iplerini germek; ip çözmek. [DS] **2.** İnce ince dökmek.

ıyn, [Ar. ʿaynā > ʿıyn عين] *{OsT} is.* İri ve güzel gözler.

-ıyom, [-ı-yo-m / -i-yo-m] *{eAT} çek. e.* Fiillerin geniş zaman çekiminde birinci teklik kişi biçimi; -ıyorum. *"Uyuyup da uykuya kanamıyom (kanamıyorum)."* Karacaoğlan.

-ıyon, [-ı-yo-n / -i-yo-n] *{eAT} çek. e.* Fiillerin geniş zaman çekiminde ikinci teklik kişi biçimi; -ıyorsun. *"Utanıyon (utanıyorsun), bildirmiyon (bildirmiyorsun) ne fayda."* Karacaoğlan.

-ıyor, [-ı-yor /-i-yor- / -u-yor- / -ü-yor] *çek. ek.* Fiillerin şimdiki zamanda çekimini sağlayan ek. Eskiden *yorımak* yardımcı fiilinin kalıplaşması sonucu oluşmuş bir ektir. Bu nedenle sesli uyumlarına aykırıdır: *gidiyor, uyuyor, duruyor, görüyor, yürüyor, yazıyor.*

ıyrım, [ıy-(ı)-r-ım] *{ağız} is.* Yırtık; parça. 🗗 **ıyrım bıyrım,** *{ağız}* → ıyrım ıyrım. [DS]‖ **ıyrım ıyrım,** *{ağız} Yırtık pırtık; parça parça.* [DS]

ıyu, [ıyu] *{eT} ünl.* Acınma bildiren ünlem; heyhat!

-ız[1], [biz > -ız / -iz / -uz / -üz / -y-ız / -y-iz / -y-uz / -y-üz] *çek. e.* Birinci çoğul kişi fiil çekim eki olup belirsiz geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklik ve istek kiplerinde kullanılır: *andınız, anmışsınız, anıyorsunuz, anarsınız, anacaksınız, anmalısınız, ansanız, anasınız, anınız, durgunuz, durgundunuz, durgunmuşuz, durgunsanız.*

-ız[2], [-z / -iz / -ız / -az / -ez /-uz / -üz] *yap. e.* → -z.

ız[1], [ız] *{eT} is.* **1.** İz; yol. [KB] **2.** Küçük parça; eser

ız[2], [az / ız] *{ağız} sf.* Az.[DS]

ıza, [? ıza] *{ağız} is.* **1.** Kabuklu buğday. **2.** Arpa. [DS] 🗗 **ıza vermek,** *{ağız} Avutmak.* [DS]

ızaa, [Ar. żiyāʿ > ıżāʿa اضاعه] *(ıza:a) {OsT} is.* Zarara sokma; mahvetme; yok etme.

ızaf, [Ar. żaʿf > ıżʿāf اضعاف] *(ıza:f) {OsT} is.* Zayıf duruma düşürme; zayıflatma.

ızam, [Ar. ʿıẓām عظام] *(ıza:m) {OsT} is.* Büyük boyluluk; irilik; büyüklük. 🗗 **ızām-ı kesîre,** *{OsT} anat. Kısa kemikler.*

ızar, [Ar. izār] *{ağız} is.* Çarşaf. [DS]

ızbandut, -du [İt. sbandire *(çete yapmak)* > sbandito *(çete mensubu)*] *sf.* **1.** Kan dökücü. **2.** *is. dnz.* Rum korsanlarına verilen isim. **3.** İri yarı, korkunç görünüşlü kişi. 🗗 **ızbandut gibi,** *İri yarı ve korkunç görünüşlü.*

ızca, -a'ı [Ar. ıżcāʿ اضجاع] *(ızca:) {OsT} is.* **1.** Yırtma. **2.** Yanı üstüne yatma.

ızfar, [Ar. ıżfār اضفار] *(ızfa:r) {OsT} is.* **1.** Birini tırnaklama. **2.** Biri tarafından tırnaklanma.

ızga, [? ızga] *{ağız} sf.* Cimri; pinti. [DS]

ızgar, [? ızġar ازغار] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı ve çok zayıf. **2.** Cimri; hasis; *{eAT} (aynı).* **3.** Kurnaz. [DS]

ızgara, [Yun. eskhara > skara] *is.* **1.** Demir çubuklardan, ağaç dallarının aralıklı döşenmesi ile yapılan parmaklık veya kafes şeklindeki aygıt. **2.** Balık, et, köfte vb. pişirmekte kullanılan aralıklı çubuklar döşenmiş bir tür mangal. **3.** Bu mangalda pişmiş et vb. yiyecek. **4.** Su kanallarının girişine konulan ve su ile beraber çöp ve artıkların gitmesine engel olan parmaklık.

ızgaralama, [ızgara-la-ma] *is.* Kerestelerin çabuk kurumasını sağlamak amacıyla her sıra veya dizinin üstüne yanlamasına çıta konulmak suretiyle yapılan istif.

ızgaralık, -ğı [ızgara-lık] *sf.* (Et ve balık vb. için) ızgara yapmaya uygun olan.

ızgarlamak, [ızgar-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Bir şeyin üstüne çok düşmek; üstelemek; ilgilenmek. [DS]

ızgarlık, [ızgar-lık] *{ağız} is.* Tembellik. [DS]

ızgın, [? ızġın ازغين] *{ağız} is.* **1.** *bot.* Bir karış kadar boylu, rozet yapraklı, sarı çiçekli, tohumlarından bezir yağı çıkartılan bir yıllık otsu bitki; *(Eruca cappadocica). {eAT} (aynı).* **2.** Kenevir tohumu. *{eAT} (aynı).* **3.** Kışın mandalara yedirilen bir çeşit bitki tohumu, *(Eruca sativa).* [DS] ◻ **ızgın bohçası,** *{ağız} İçine öteberi konulmuş çıkın.* [DS]

ızgınlı, [ızgın-lı] *{ağız} sf.* (İnsan için) şehvetli; hararetli; kızgın. [DS]

ızgırım, [ızgır-ım] *{ağız} is.* Korkutma; göz dağı verme. [DS]

ızı, [ızı] *{eT} is.* Gelecek sene. [DLT]

ızkar, [? ızkar ازقار] *sf.* **1.** (İnsan için) iş bitirmez; beceriksiz. **2.** *{eAT}* Cimri.

ızlak, [Ar. ızlāḳ ازلاق] *(ızla:k) {OsT} is.* **1.** Ayağını kaydırarak düşmesine yol açma. **2.** Ayağı kaydırılma. ◻ **ızlāk-ı akdām,** *{OsT} Ayak sürçüp kayması.*

ızlal[1]**, -li** [Ar. ızlāl اضلال] *(ızla:l) {OsT} is.* Doğru yoldan çıkarma; azdırma; dalalete düşürme.

ızlal[2]**, -li** [Ar. ızlāl اظلال] *(ızla:l) {OsT} is.* **1.** Gölgelendirme. **2.** Gölgeli oluş.

ızlaliyat, [Ar. ızlāliyyāt اضلاليات] *(ızla:liya:t) {OsT} is.* Yoldan saptırıcı düşünce ve konular.

ızlam, [Ar. ẓulmet > ızlām اظلام] *(ızla:m) {OsT} is.* **1.** Karanlıkta bırakma; karartma. **2.** Karanlık.

ızlık, -ğı [ız-lık] *{ağız} is.* Çizgi; hat. [DS]

ızmak, [ıḏ-mak / ız-mak] *{eT} gçl. f. [-ur]* → ıdmak. [Yükneki]

ızmam, [Ar. ızmām اضمام] *(ızma:m) {OsT} is.* Zam yapma; üstüne koyma; zamlandırma.

ızmame, [Ar. ızmāme اضمامه] *(ızma:m) {OsT} is.* Topluluk; cemaat.

ızmar, [Ar. żamir > ızmār اضمار] *(ızma:r) {OsT} is.* Bir şeyi içte saklama; gizleme. ◻ **ızmār-ı gayz,** *{OsT} Kin saklama.*|| **ızmar kable'z-zikr,** *{OsT} ed. Bir kelimenin söylenmesinden önce ona ait bir zamir kullanma.*

ızmarık, -ğı [İt. smarrito => izmarit] *{ağız} is.* İzmarit.

ızmık, -ğı [ız-mık] *{ağız} sf.* Sakin. [DS]

ızmıkçı, [ız *(yans.)* > ız-mık / ımız *(yans.)* > ımız-ık] *{ağız} sf.* Sürekli mızmızlanan; bir şeyi çok inceleyen. [DS]

ıznan, [Ar. ıẓnān اظنان] *(ızna:n) {OsT} is.* Birini kabahatli bulma; kabahatli çıkarma.

ızraf, [Ar. ıẓrāf اظراف] *(ızra:f) {OsT} is.* Bir kap içine koyma; zarflama.

ızram, [Ar. ızrām اضرام] *(ızra:m) {OsT} is.* Ateşi tutuşturma; alevlendirme.

ızrar, [Ar. żarar > ızrār اضرار] *{OsT} is.* Zarar verme; zarar vermesine yol açma. ◻ **ızrar etmek,** *{OsT} Birine zarar vermek.*

ıztıba, [Ar. ızṭıbāʿ اضطباع] *(ıztıba:) {OsT} is.* Hac sırasında usulüne uygun ihrama bürünme.

ıztıca, [Ar. ızṭıcāʿ اضطجاع] *(ıztıca:) {OsT} is.* **1.** Namaz kılarken secdede kolları sıkarak göğsü yere değdirme. **2.** Yan tarafına yatma.

ıztımar, [Ar. ızṭımār اضطمار] *(ıztıma:r) {OsT} is.* **1.** İnce belli, büyük karınsız olma. **2.** Atı, yola dayanacak kadar idmanla güçlendirme.

ıztına, -a'i [Ar. ızṭınāʾ اضطناء] *(ıztına:) {OsT} is.* Utanma; sıkılma; çekinme.

ıztırab, [Ar. ızṭırāb اضطراب] *(ıztıra:b) {OsT} is.* → ıstırap. ◻ **ıztırāb-āver,** *{OsT} Istırap veren.*

ıztırabat, [Ar. ızṭırābāt اضطرابات] *(ıztıra:ba:t) {OsT} is.* Acılar; üzüntüler; ıstıraplar.

ıztıram, [Ar. ızṭırām اضطرام] *(ıztıra:m) {OsT} is.* **1.** Alevlenme. **2.** Saçına sakalına kır düşme.

ıztırar, [Ar. ızṭırār اضطرار] *(ıztıra:r) {OsT} is.* Mecburiyet; çaresizlik; ihtiyaç içinde bulunma.

ıztırarî, [Ar. ızṭırārī اضطراری] *(ıztıra:ri:) {OsT} sf.* Zorunlu; mecburi.

ıztırariyat, [Ar. ızṭırāriyyāt اضطراريات] *(ıztıra:riya:t) {OsT} is.* Zorunlu olarak yapılan şeyler; zorunluluklar.

ıztırariye, [Ar. ızṭırāriye اضطراريه] *(ıztıra:riye) {OsT} sf.* → ıztırarî.

ÖTÜKEN
TÜRKÇE
SÖZLÜK

i

i, [İ / i] *(i:) is.* **1.** Latin asıllı Türk alfabesinin on ikinci harfi olup ince, dar ve düz bir ünlüyü karşılar. **2.** Osmanlı Türkçesinde, kelime başında bulunan ve ince söylenen elif (ا) ve ayın (ع) harflerini karşılar.

-i-[1], [-a- / -e- / -ı- / -i- /-u- / -ü-] *{eT} yap. e.* → -a-.

-i-[2], [-ı- / -i / -ü / -u] *yap. e.* → -ı-.

-i[1], [-a / -e / -ı / -i / -u / -ü / -y-a / -y-e / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *yap. e.* → -a.

-i[2], [-ı / -i / -u / -ü / -s-ı / -s-i / -s-u / -s-ü] *çek. e.* → -ı.

-i[3], [-ı / -i / -u / -ü / -y-ı / -y-i / -y-u / -y-ü] *çek e.* → -ı.

-i[4], [-sı / -ı / -i] *{eT} çek. e.* → -sı.

-i[5], [-ıg > -i / -ü / -u] *{eT} yap. e.* → -ı.

i, [ī / īy ای] *(i:) {eAT} ünl.* **1.** Hey! Ey! **2.** *{ağız}* Şaşma bildirir.

İ. [Yun. iodes *(mor)* > Fr. iode] *is. kim.* Atom numarası 53, atom ağırlığı 126.92 olan metal parlaklığında mavimtırak esmer, keskin kokulu, yoğunluğu 4.9 gr/cm ve halojenler grubunun dördüncü ametali iyot elementinin sembolü.

i'ade, [Ar. ʿavd > iʿāde اعاده] *(ia:de) {OsT} is.* → iade. 🗗 **i'āde-i āfiyet,** *{OsT} Hastalıktan kurtulmak; tekrar iyileşmek; sağlığına kavuşmak.*‖ **i'āde-i i'tibār,** *{OsT} 1. Saygınlığını geri verme. 2. İflas etmiş tüccarın bütün borçlarını ödedikten sonra tekrar itibar kazanması durumu.*‖ **i'āde-i muhākeme,** *{OsT} huk. Yargılamanın yenilenmesi.*‖ **i'āde-i mücrimîn,** *{OsT} huk. Uluslar arası ilişkilerde, suçluların kendi ülkelerine verilmesi işlemi.*‖ **i'āde-i yemîn,** *{OsT} huk. Karşı tarafın teklif ettiği yemini, kendisine de ettirme.*‖ **i'āde-i ziyāret,** *{OsT} Karşılıklı ziyarete gitmek; daha önce kendisini ziyaret eden birini ziyarete gitmek.*

iade, [Ar. ʿavd > iʿāde اعاده] *(ia:de) {OsT} is.* **1.** Alınan bir şeyi geri verme. **2.** Verilen bir şeyi geri almayarak reddetme; geri çevirme. **3.** Karşılıklı olarak yapma; karşılıklı yerine getirme; mukabele etme. **4.** Eski hâline getirme. **5.** *ed.* Bir beytin sonundaki kelimeyi arkadan gelen beytin başında tekrarlama. 🗗 **iade edilmek,** *Geri verilmek; geri çevrilmek.*‖ **iade etmek,** *1. Geri vermek; geri çevirmek. 2. Karşılık olarak yapmak; mukabele etmek.*

iadeli, [iade-li] *sf.* **1.** Kendisine ulaştırılan bir gönderinin alındığını ispat için alıcıdan imza alarak göndericiye bildirme işi. **2.** *ed.* Divan edebiyatında her beytin son sözünü kendisinden sonra gelen beytin ilk sözü yapma sanatı. 🗗 **iadeli taahhütlü,** *(Mektup için) kendisine ulaştırılan bir gönderinin alındığını ispat için alıcıdan imza alarak göndericiye bildirilmek üzere kabullenilmiş.*

iadesiz, [iade-siz] *sf.* **1.** İade edilmez. **2.** *tic.* Bir poliçenin protesto edilmesi hâlinde geri alınmayacağını belirten ibare ve buna ilişkin işlem.

i'adeten, [Ar. iʿādeten اعادةً] *(ia:deten) {OsT} zf.* Geri çevrilmek üzere.

i'ale, [Ar. iʿāle اعاله] *(ia:le) {OsT} is.* Ailesinin geçimini sağlama.

i'anat, [Ar. iʿānāt اعانات] *{OsT} is.* **1.** Yardımlar. **2.** Yardım için toplanan paralar; yardım paraları.

i'ane, [Ar. ʿavn > iʿāne اعانه] *(ia:ne) {OsT}] is.* **1.** Yoksullara yardım için verilen para. **2.** Yardım. **3.** *huk.* Kişilerin, hayır kurumlarına veya kamuya hizmet eden kuruluşlara, amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için karşılıksız olarak yaptıkları her türlü maddî yardım. 🗗 **iāne etmek,** *{OsT} Yardımda bulunmak.*‖ **i'āne-i cihādiye,** *{OsT} Osmanlı devletinde savaş masraflarını karşılamak üzere halktan toplanan para.*

i'anet, [Ar. iʿānet اعانت] *(ia:net) {OsT} is.* Yardım.

i'aneten, [Ar. iʿāneten اعانةً] *(ia:ne'ten) {OsT} zf.* Yardım olarak.

i'arat, [Ar. iʿārāt اعارات] *(ia:ra:t) {OsT} is.* Ödünç vermeler.

i'are, [Ar. iʿāre اعاره] *(ia:re) {OsT} is.* Ödünç verme; iğreti verme. 🗗 **i'āre-i mukayyede,** *{OsT} Bir ma-*

lın birine bazı şartlar dahilinde ödünç verilmesi.|| **i'āre-i mutlaka,** *{OsT} Hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmadan bir malın birine ödünç verilmesi.*

i'areten, [Ar. iʿāreten اعارةً] *(ia:re'ten) {OsT} zf.* Ödünç olarak.

i'aşe, [Ar. ʿayş > iʿāşe اعاشه] *(ia:şe) {OsT} is.* → iaşe. 🗗 **i'āşe ve ibāte,** *{OsT} Besleme ve barındırma.*

iaşe, [Ar. ʿayş > iʿāşe اعاشه] *(ia:şe) {OsT} is.* **1.** Yaşatma. **2.** Yedirip içirme; geçimin yedirme, içirme ile ilgili kısmı; besleme; bakma. 🗗 **iaşe etmek,** *{OsT} Yedirip içirmek; bakmak; beslemek.*

i'aza, [Ar. ʿivāż > iʿāża اعاضه] *(ia:za) {OsT} is.* Karşılık ödeme; bedel verme.

ib, [ib *(yans.)*] *is.* İbibik (çavuş) kuşunun ötüşünü anlatan kök. [Zülfikar] *ib-a-bak, ib(b)-ik, ib+ib-ik, ib-i-kuk-uk*

iba[1]**, -a'i** [Ar. ibā' إبا] *(iba:) {OsT} is.* **1.** Bir işi yapmaktan çekinme. **2.** Razı olmama. **3.** İğrenme; tiksinme. 🗗 **ibā' etmek,** *{OsT} 1. Çekinmek; sakınmak. 2. Razı olmamak; kabul etmemek.*

iba[2]**,** [Ar. ībā ايبا] *(i:ba:) {OsT} is.* **1.** Tiksindirme. **2.** Tiksindirilme.

iba, [? iba] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

ibabap, [ib *(yans.)* > ib+ab+ak / ib+ab+ap] *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS]

ibabe, [Ar. ibābe ابابه] *(iba:be) {OsT} is.* Yol.

ib'ad, [Ar. buʿd > ibʿād ابعاد] *(ib-a:d) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma; kovma. **2.** Uzaklaştırılma; kovulma.

ibad[1]**,** [Ar. ʿabd > ʿibād عباد] *(iba:d) {OsT} is.* **1.** Kullar. **2.** İbadet edenler. **3.** *sf.* Çok bol; bereketli. 🗗 **ibād'ullāh,** → ibadullah.

ibad[2]**,** [Ar. ibāḍ اباض] *(iba:d) {OsT} is. anat.* Bacaklarda diz ekleminin iç tarafındaki büyük damar.

ibadat, [Ar. ʿabd > ʿibādet > ʿibādāt عبادات] *(iba:da:t) {OsT} is.* İbadetler; tapınmalar.

ibade, [? ibade] *{ağız} is.* **1.** Üç etek denilen elbise. **2.** Pamuklu kumaştan yapılma kolsuz, uzun hırka. [DS]

ibadet, [Ar. ʿabd > ʿibādet عبادت] *(iba:det) {OsT} is.* **1.** Buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyulan şükranı belirtmek üzere Allah'a tapınma. **2.** Allah'a yönelen saygı davranışı; tapınma. 🗗 **ibadet etmek,** *Buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyulan şükranı ifade etmek üzere Allah'a yönelen saygı davranışlarında bulunmak; tapınmak.*

ibadetgâh, [Ar. ʿibādet + Far. -gāh عبادتگاه] *(iba:detgâ:h) {OsT} is.* İbadet yeri; tapınak.

ibadethane, [Ar. ʿibādet + Far. -hāne عبادتخانه] *(iba:detha:ne) {OsT} is.* **1.** İbadet yeri; tapınak. **2.** *huk.* Kamu düzenine, genel ahlaka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmamak kaydıyla serbestçe girilip ibadet yapılabilmesi için ayrılan yer.

ibadetkâr, [Ar. ʿibādet + Far. -kār عبادتكار] *(iba:detkâ:r) {OsT} sf.* İbadet eden; tapınan.

ibadiye, [Ar. ibāż > ibāżiyye اباضيه] *(iba:diye) {OsT} öz. is.* Trablusgarp Berberilerinden Abdullah bin İbâd al-Murrî al-Temîmî tarafından kurulan, çeşitli rezillikleriyle insanlığa kötülüğü dokunmuş bulunan bir haricî kuruluş.

ibadullah, [Ar. ʿibādu'llāh عباد الله] *(iba:dulla:h) {OsT} is.* **1.** Allah'ın kulları; Allah'a ibadet edenler. **2.** *sf. mecaz.* Pek çok; aşırı; pek fazla.

iba'et, [Ar. ibāet ابائت] *(iba:et) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye indirgeme. **2.** *huk.* Kısas uygulaması ile katil ile maktul arasında fark kalmaması durumu.

ibahe[1]**,** [Ar. ibāḥe / ibāḥet اباحه / اباحت] *(iba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yasaklanmış olan bir şeyin yasaklığını kaldırma; yasaklıktan çıkarma; mubah kılma. **2.** Allah'ın yasak ve haramlarını, haklı bir gerekçe ve kanıt olmaksızın mubah ve helal sayma. **3.** *huk.* Bir kişiye, bir şeyden karşılıksız yararlanma hakkı tanıma.

ibahe[2]**,** [Ar. ibāḫe اباخه] *(iba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* Ateşi söndürme.

ibahî, [Ar. ibāḥī اباحی] *(iba:hi:) {OsT} is.* Haram olan şeylerin mubah ve helal olduğuna inanan kişi.

ibahiye, [Ar. ibāḥiyye اباحيه] *(iba:hiye) {OsT} is.* İnsanın iradesinin kendi elinde olmadığını, bu sebeple her şeyin mubah sayılması gerektiğini savunan kimse.

ibahiyun, [Ar. ibāḥiyyūn اباحيون] *(iba:hiyu:n) {OsT} is.* İnsanın iradesinin kendi elinde olmadığını, bu sebeple her şeyin mubah sayılması gerektiğini savunan tarikat ve mensupları.

ibak, -kkı [Ar. ibāḳ اباق] *(iba:k) {OsT} is.* Bir esir ya da kölenin sebepsiz yere efendisini bırakıp kaçması.

ibale, [Ar. ibāle اباله] *(iba:le) {OsT} is.* **1.** Hayvanları koruma. **2.** Kuyu bileziği.

ibalı, [iba-lı] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

iban, [? iban] *{ağız} is.* Yılan kokusu. [DS]

ibanmak, [iban-mak] *{ağız} is.* Oyalanmak. [DS]

ibar[1]**,** [Ar. ibār ابار] *(iba:r) {OsT} is.* Yanmış veya eritilmiş kurşun.

ibar[2]**,** [Ar. ibre > ibār ابار] *(iba:r) {OsT} is.* İbreler.

ibar[3]**,** [Ar. ibār / ibāret ابار / ابارت] *(iba:r) {OsT} is.* **1.**

Ağaçları ve ekinleri ıslah etme. **2.** Köpeğe ekmekle iğne yutturma.

ibar[4], [? ibar] *{ağız} is.* Yılan kokusu. [DS]

ibarat, [Ar. ʿibāre > ʿibārāt عبارات] *(iba:ra:t) {OsT} is.* Bir düşünceyi anlatan, bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş sözler; ibareler; sözceler.

ibare, [Ar. ʿibāre > ʿibāre عباره] *(iba:re) {OsT} is.* **1.** Bir düşünceyi anlatan, bir veya birkaç cümleden meydana gelmiş söz; sözce. **2.** Metinden çıkarılmış veya metnin dışına yazılmış cümleler, satırlar. ◻ **ibāre-senc,** *{OsT} Açık ve düzgün söyleyen.*

ibaret, [Ar. ʿibāret عبارت] *(iba:ret) {OsT} sf.* **1.** (Bir şey veya şeylerden) meydana gelen; oluşan. **2.** ...den başkası değil. **3.** Kurulan; birleşik. ◻ **ibaret olmak,** *1. (Bir şeyden) oluşmak. 2. Ancak o kadar olmak.*

ibas, [Ar. baʿṣ > ibʿāṣ ابعاث] *(ib-a:s) {OsT} is.* Gönderme; yollama.

ibase, [Ar. ibʿāṣe ابعاثه] *(ib-a:se) {OsT} is.* **1.** İnceleme; denetleme. **2.** Bahsetme,

ibat, [Ar. ıbṭ > ibāṭ اباط] *(iba:t) {OsT} is.* Koltukta taşınabilen şey; paket; bohça vb..

ibate, [Ar. beyt *(ev)* > ibāte اباته] *(iba:te) {OsT} is.* **1.** Gece yatırma. **2.** Barındırma. ◻ **ibate etmek,** *Barındırmak.*|| **ibāte ve i'āşe,** *{OsT} Barındırma ve yedirme.*

ibavet, [Ar. eb *(baba)* > ibāvet اباوت] *(iba:vet) {OsT} is.* **1.** Babalık. **2.** Kendi evladı olmayan bir çocuğa babalık etme.

ibban, [Ar. ibbān ابان] *(ibba:n) {OsT} is.* **1.** En uygun zaman; uygun mevsim. **2.** Bir şeyin mevsimi. ◻ **ibbānü'l-ākiha,** *{OsT} Meyve mevsimi.*

ibbik, -ği [ib *(yans.)* ib-bik] *{ağız} is.* İbibik; çavuşkuşu. [DS]

ibcal, -li [Ar. becel > ibcāl اجبال] *(ibca:l) {OsT} is.* Ağırlama; saygı gösterme; ululama.

ibcam, [Ar. ibcām اجبال] *(ibca:m) {OsT} is.* Rahatsız etme.

ibcek, [ib-i-cek / ib-cek] *{ağız} is.* → ibicek. [DS]

ibda[1], **-ı** [Ar. ibdāʿ ابداع] *(ibda:) {OsT} is.* **1.** Meydana getirme; sebep olma; sahneye koyma. **2.** *ed.* Yepyeni bir konuyu kendine özgü bir üslûpla işleme.

ibda[2], **-i** [Ar. ibdāʾ ابداء] *(ibda:) {OsT} is.* Yoktan var etme; yaratma; icat; buluş. ◻ **ibdā etmek,** *{OsT} Yaratmak.*

ibda[3], **-a'ı** [Ar. ibḍāʿ ابضاع] *(ibda:) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, kârı tamamen kendisine ait olmak üzere bir başkasına sermaye vermesi. **2.** Sorulan şeye güzel cevap verme; güzel söz söyleme. **3.** İkna etme; kandırma. ◻ **ibdā-kâr,** *{OsT} Yeni ve güzel şeyler bulup söyleyebilen.*

ibdad, [Ar. ibdād ابداد] *(ibda:d) {OsT} is.* **1.** Bir şey uzatma. **2.** Uzatılma.

ibda'i, [Ar. ibdāʿī ابداعی] *(ibda:i:) {OsT} sf.* **1.** Kendine özgü; ilk şekliyle; orijinal. **2.** Yaratıcı.

ibda'iye, [Ar. ibdāʿīyye ابداعیه] *(ibda:iye) {OsT} is. fel.* Yaratılış teorisi.

ibdal, -li [Ar. bedel > ibdāl ابدال] *(ibda:l) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin ya da bir nesnenin yerine başkasını getirme; değiştirme; tebdil. **2.** *ed.* Bir harfin yerine başka bir harfi getirip değiştirme. ◻ **ibdāl etmek,** *{OsT} Değiştirmek; tebdil etmek.*

ibdan, [Ar. ibdān ابدان] *(ibda:n) {OsT} is.* **1.** Karavaş; cariye. **2.** Kısrak.

ibdî, [Ar. ibtidā] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

ibdin, [? ibdin] *{ağız} is.* Alışkanlık; âdet. [DS] ◻ **ibdin etmek,** *{ağız} Zorlamak; ayak diremek.* [DS]

-ibe, [-ib-e] *{eAT} yap. e.* Ortaç eki *"-ene"* değeriyle kullanılır. *"Etmek verir her bir yoldan eribe (erene, gelene)."* Yusuf ve Zeliha.

ibe, [? ibe / iba] *{ağız} is.* Çiy; nem. [DS]

ibegat, [Yun. elekati *(kuyu çıkrığı)* => ibegat] *{ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ibek, [Far. ībek ایبك] *(i:bek) {OsT} is.* **1.** Put. **2.** Haç.

iber[1], [Ar. ʿibret > ʿiber عبر] *{OsT} is.* İbretler.

iber[2], [Ar. ibre > iber ابار] *{OsT} is.* **1.** İğneler; ibreler. **2.** Mıknatıslı iğneler.

ibertmek, [abar-t-mak > iber-t-mek] *{ağız} is.* Abartmak. [DS]

ibez, [? ibez] *{ağız} is.* Gelişememiş, cılız buğday. [DS]

ibezin, [ibez-in] *{ağız} sf.* Hileci. [DS]

ibgaz, [Ar. buġż > ibġāż ابغاض] *(ibga:z) {OsT} is.* Sevmeme; hoşlanmama; buğzetme.

ibha, [Ar. ibḥā ابحا] *(ibha:) {OsT} is.* Kesilme.

ibhac, [Ar. ibḥāc ابهاج] *(ibha:c) {OsT} is.* **1.** Sevindirme; sevinç verme. **2.** Sevindirilme.

ibhah, [Ar. ibḥāḥ ابحاح] *(ibha:h) {OsT} is.* **1.** Sesini tutma. **2.** Sesini boğuk çıkarma.

ibhak, -kı [Ar. ibḥāḳ ابحاق] *(ibha:k) {OsT} is.* Kör etme.

ibhal, -li [Ar. ibhāl ابهال] *(ibha:l) {OsT} is.* Kendi hâline bırakma; salıverme.

ibham, [Ar. ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* **1.** Açıklamama; kapalı bırakma. **2.** Belli etmeme; gizli tutma. **3.** *ed.* Sözün anlaşılamayacak derecedeki kapalığı. **4.** El ve ayak baş parmağı. ◻ **ibhām-ı**

lâfzî, *{OsT} mant. İkizlilik.*|| **ibhâm-ı mânevî,** *{OsT} mant. İkiz anlam.*

ibhamat, [Ar. ibhāmāt ابهامات] *(ibha:ma:t) {OsT} is.* Açıklanmayan şeyler; gizli tutulan şeyler.

ibhar, [Ar. baḥr *(deniz)* > ibḥār ابحار] *(ibha:r) {OsT} is.* Deniz yolculuğu yapma.

ibhirar, [Ar. ibhirār ابهرار] *(ibhi:ra:r) {OsT} is.* Gece yarısı olma.

ibi[1], [ibi / bibi] *{ağız} is.* **1.** Büyük anne. **2.** Dede. **3.** Abla; kız kardeş. **4.** Hala. [DS]

ibi[2], [ib-i] *{ağız} is.* **1.** Hindi; dişi hindi. **2.** Kaz. **3.** Kaz yavrusu. **4.** *ünl.* Kaz gütme sırasında kazları çağırma ve kovalama ünlemi. [DS]

ibi[3], [i+bé > ibī] *(i'bi:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir. **2.** *sf.* Aptal; budala. [DS]

ibibik[1], **-ği** [*eT.* üb-gük *(yans.)* > übüp > ibibik ايبيك] *is. zool.* Gök kuzgunumsular takımının çavuş kuşugiller familyasından geniş siyah ve beyaz çizgili, kızılımsı renkli, başında iri bir tepelik bulunan eski dünyanın sıcak ve ılıman bölgelerinde yaşayan, yuvasını ağaç kovuklarına yapan, böcekçil bir kuş; çavuşkuşu; hüthüt, *(Upupa epops). {eAT} {OsT} (aynı)*

ibibik[2], **-ği** [ib+ib-ik] *{ağız} is.* Gövdesinin içi boş bir ot. [DS]

ibibikgiller, [ibibik-gil-ler] *is. zool.* Gökkuzgunumsular takımından, gagaları uzun ve yanlardan basık, kanat örtü tüyleri kısa, dişisi oyuklarda kuluçkaya yatan ve erkek tarafından beslenen kuşlar familyası; çavuş kuşugiller, *(Upipidae).*

ibibili, [ib *(yans.)* > ib+ib-i-li] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibibuk, -ğu [*eT.* übgük > ibibuk] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibibük, -ğü [*eT.* übgük > ibibük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibicek[1], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-cek] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibicek[2], [ibi-cek / ib-cek] *{ağız} is. is.* Kura; ad çekme. [DS] 🗗 **ibicek atmak,** *{ağız} Kura çekmek.* [DS]

ibici, [biç-mek > biç-i / ib-i-ci] *{ağız} is. is.* Kulak ucu. [DS]

ibicik, -ği [biç-mek > biç-ik / ib-i-cik] *{ağız} is.* Köşe; kenar uç. [DS]

ibidik, -ği [*eT.* übgük > ibibük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibigügük, -ğü [*eT.* übgük / ib-i+gü-gük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibik[1], [ib *(yans.)* > ibik / übük / übgük ايك] *{eT} {eAT} is.* → ibibik; hüthüt; çavuşkuşu.

ibik[2], **-ği** [*eT.* üb-gük > ibü-k > ibik] *is.* **1.** *biy.* Horoz, hindi gibi hayvanların başlarında bulunan etli kırmızı çıkıntı veya tüylerden yapılmış taç biçimindeki püskül. **2.** *{ağız} is.* Kuş gagası. [DS] **3.** Balık ve bazı hayvanların başında bulunan uzantı. **4.** *anat.* Bazı kemiklerde bulunan ve kasların tutunmasına yarayan küçük çıkıntı. **5.** Feslere takılan kırmızı püskül. **6.** *{ağız}* Açının köşesi; köşe; kenar; uç. [DS] **7.** *{ağız}* Burun. [DS] **8.** *{ağız}* İbriğin su dökülen emzik kısmı. [DS] **9.** *{ağız}* Şapka siperi. [DS] **10.** *{ağız}* Çıralı çam odunu parçası veya kabuğu. [DS] **11.** *{ağız}* Düğme. [DS] **12.** *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS] 🗗 **ibiği kalkmak,** *{ağız} Tartışmada yenilmek.* [DS]|| **ibiği kızarmak,** *{ağız} 1. Benzine kan gelmek; sağlığı düzelmek. 2. (Tavuk, horoz için) semirmek; besili hâle gelmek. 3. Zenginleşmek. 4. Kızmak; sinirlenmek.* [DS]

ibiken, [? ibiken] *{ağız} sf.* Kurnaz. [DS]

ibikgügük, -ğü [ibik+gü+gü-k] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibikkukuk, -ğu [ibik+ku+ku-k] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibiklemek, [ibik-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Verevine çekilen kumaş için) esnemek. [DS] **2.** *gçl. f.* (Kuşlar için) gagalamak. **3.** (Horoz için) tavukla çiftleşmek. **4.** Kulağından ya da eteğinden tutmak.

ibikli, [ibik-li] *sf.* **1.** İbiği olan. **2.** *{ağız} is.* Çavuşkuşu; ibibik. [DS] **3.** *{ağız}* Özlü ve çıralı çam kabuğu. [DS] 🗗 **ibikli kuş,** *{ağız} İbibik; çavuşkuşu.* [DS]

ibiklü, [ib *(yans.)* > ib-ik-lü ايبكلو] *{eAT} {OsT} is.* İbibik; çavuşkuşu.

ibil, [Ar. ibl ابل] *{OsT} is.* Dişi deve.

ibilcik, -ği [ib *(yans.)* > ib-il-cik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibilemek, [ibi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Hatırlamak. **2.** Düşünmek. **3.** Çekememek; kıskanmak. **4.** Arzu etmek; istemek; dilemek. [DS]

ibileyik, -ği [ib *(yans.)* > ib-i-le-y-ik] *{ağız} sf.* → ibibik. [DS]

ibili[1], [ibi-li] *{ağız} sf.* **1.** Nazik; ince; narin. **2.** (Göz için) az gören. [DS]

ibili[2], [ibik-li > ibi-li] *{ağız} is.* **1.** Hindi. **2.** Hotozlu serçe. [DS]

ibilik[1], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-lik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibilik[2], **-ği** [ib *(yans.)* > ib-i-lik] *{ağız} is.* İki ucu yontularak inceltilmiş düzgün yüzlü çöp. [DS]

ibimek[1], [ib-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Büyümek; gelişmek; gümrahlaşmak. [DS]

ibimek[2], [*eT.* yıḍ *(koku)* > ibi-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Çok kötü kokmak. [DS]

ibini, [? ibini] *{ağız} is.* Fesleğen çiçeği. [DS]

ibinmek, [iba / ibe *(nem)* > ibi-n-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Islanmak. [DS]

ibirik, -ği [Ar. ibrīḳ ابريق => ibirik] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ibirmek, [éb-ir-mek / eb-er-mek > ib-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [ir]* Getirmek. [DS]

ibis, [Lat. ibis] *is. zool.* Leyleksilerden Afrika ve Batı Asya'nın sulak kıyılarında yaşayan uzun ve eğri gagalı, orta uzun bacaklı, boyu 75 cm. kadar, kanat açıklığı bir buçuk metreyi bulan, kurbağa türü küçük hayvanlarla beslenen, bazı türleri eski Mısırlılarca kutsal sayılan değişik renkli kuşlar, *(Threskiornis / Ibis aethiopica)*

ibisgiller, [ibis-gil-ler] *is. zool.* Leyleksiler takımından, gagaları uzun ve orak biçiminde kıvrık olan, boyun ve bacakları uzun, sulak alanlarda yaşayan, çoğu iri yapılı kuş familyası; kelaynakgiller, *(Ibidae).*

ibiş, [**İb**rahim > ib-iş] *is.* **1.** Kukla ve halk tiyatrosunda aptal görünüşlü, gülünç tavırlı, uşak rolündeki tip. **2.** *{ağız}* Ördek. [DS] **3.** *{ağız}* Zenci. [DS] **4.** *{ağız} sf.* Şapşal; soytarı; palyaço. [DS] **5.** *{ağız}* Yasal olmayan cinsel ilişkilere aracılık eden kimse. [DS] **6.** *{ağız} is.* Kuvvetli ve tıknaz adam. 🗗 **ibiş gibi,** *(Yüz veya davranış için) gülünç.* [DS]

ibişlemek, [ebiş-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çocuğu sırtta taşımak. [DS]

ibişmek, [eb-iş-mek / ap-ış-mak] *{ağız} gçsz. f.* (Çocuk için) sırta binmek. [DS]

ibitavuğu, [ibi+tavuk-u] *{ağız} is.* Hindi. [DS]

ibitmek[1], [iba / ibe *(nem)* > ibi-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Islatmak. [DS]

ibitmek[2], [Ar. ibāte + et-mek => ibi-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Korumak; himaye etmek; esirgemek. [DS]

ibitmek[3], [ibi-mek > ibi-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kokutmak. [DS]

ibka[1]**, -a'ı** [Ar. bāḳī > ibḳā' ابقاء] *(ibka:, k kalın söylenir) is.* **1.** Sürekli kılma; beka sağlama. **2.** Yerinde ve önceki durumda bırakma. **3.** Sınıf geçememe. 🗗 **ibkā-yı mākân alā mākân,** *{OsT} Her şeyi olduğu gibi bırakma.* ‖ **ibkā-yı nām,** *{OsT} İyi bir ün bırakma.*

ibka[2]**, -a'i** [Ar. büka' *(ağlama)* > ibkā' ابكاء] *(ibkâ:) {OsT} is.* Ağlatma.

ibkaen, [Ar. ibḳā'en ابقاءً] *(ibka:'en, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Yerinde ve olduğu gibi bırakarak. 🗗 **ibkāen ta'yîn,** *İşinden ayrılan bir görevliyi tekrar eski görevine getirme.*

ibl, [Ar. ibl ابل] *{OsT} is.* Dişi deve.

ibla, -a'ı [Ar. bel^{c} > iblā^{c} ابلاع] *{OsT} is.* Yutturma.

iblağ, [Ar. bulūġ > iblāġ ابلاغ] *(iblâ:ğ) {OsT} is.* **1.** Söylenilen veya verilen bir şeyi gerekli yere ulaştırma; vardırma. **2.** Eriştirme. **3.** Gönderme. **4.** Bir şeyin miktarını belirtilen miktara çıkarma; artırma. 🗗 **iblağ etmek,** *{OsT} 1. Ulaştırmak; eriştirmek; yetiştirmek. 2. Bir şeyin miktarını arttırmak.*

iblan, [Ar. ibl > iblān ابلان] *(iblâ:n) {OsT} is.* İki sürü deve.

iblemek, [ip-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Önem vermek; saymak. [DS]

ibli[1]**,** [Ar. iblī ابلى] *(ibli:) {OsT} is.* Deveci.

ibli[2]**,** [? ibli ابلى] *{eAT} sf.* **1.** İmalı; kinayeli. **2.** Esassız.

iblik, -ği [ip-lik] *{ağız} is.* İplik. [DS]

ibliklenmek, [ip-lik-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Lif lif olmak; ipliklenmek; tiftiklenmek. [DS]

iblim, [Ar. iblīm ابليم] *(ibli:m) {OsT} is.* **1.** Bal. **2.** Amber.

iblis, [Ar. iblīs ابليس] *(ibli:s) {OsT} is.* **1.** Şeytan. **2.** *sf. mecaz.* Kötü; lanetli; hileci; düzenci.

iblisane, [Ar. iblīs + Far. -āne ابليسانه] *(ibli:sa:'ne) {OsT} zf.* Şeytana yakışır biçimde; şeytanca; şeytan gibi.

İBM, [İng. **İ**nternational **B**usiness **M**achines *(Uluslararası İş Makineleri] (aybiem) kısalt.* Bilgisayar alanında faaliyet gösteren bir Amerikan şirketi ve bunların belirlediği standart.

ibn, [Ar. ibn ابن] *{OsT} is.* Oğul; erkek evlat. 🗗 **ibn-i āmm,** *{OsT} Amca oğlu.*‖ **ibn-i arz,** *{OsT} Gurbette bulunan; garip; yolcu.*‖ **ibn-i haram,** *{OsT} Gayrimeşru çocuk; piç.*‖ **ibn-i harb,** *{OsT} Eski savaşçı; asker; muharip.*‖ **ibn-i helāl,** *{OsT} Meşru cinsel ilişkiden doğmuş olan çocuk.*‖ **ibn-i hürre,** *{OsT}* → ibn-i hurre.‖ **ibn-i hurre,** *{OsT} Namuslu, dürüst, temiz kimse.*‖ **ibn-i irs,** *{OsT} 1. Çakal çocuğu. 2. Kurnaz kimse; sinsi.*‖ **ibn-i leyl,** *{OsT} 1. Gecenin çocuğu. 2. Hırsız.*‖ **ibn-i müzne,** *{OsT} Bulut arasından süzülüp gelen ay ışığı.*‖ **ibn-i sebîl,** *{OsT}* → ibnü's-sebîl.‖ **ibn-i tarîk,** *{OsT} 1. Yolcu; seyyah. 2. Derviş; tarikatçı. 3. Soyguncu; yol kesen.*‖ **ibn-i yevm,** *{OsT} Kendini günün şartlarına hemen uyduran.*‖ **ibn-i üsbuayn,** *{OsT} 1. Ayın on dördü. 2. Çok güzel genç.*‖ **ibn-i vakt,** *{OsT}* → ibnü'l-vakt.‖ **ibnü'l-Hattāb,** *{OsT} Hz. Ömer.*‖ **ibnü's-sebîl,** *{OsT} Yolcu.*‖ **ibnü'l-vakt,** *{OsT} Vaktin uyarına göre giden; zamana uyan.*‖ **ibnü'z-zamān,** *{OsT} Zamane çocuğu.*‖ **ibnü'z-zinā,** *{OsT} Piç.*

ibne, [Ar. ibne ابنه] *{OsT} is.* **1.** Kız çocuk. **2.** *argo.* Bir erkekle cinsel tatminini anüsünden sağlayan erkek; pasif eş cinsel erkek; verek. 🗗 **ibnetü'l-cebel,** *{OsT} 1. Dağın kızı. 2. mecaz. Yankı.*

ibnelik, -ği [ibne-lik] *is.* **1.** İbne olma durumu. **2.** İbne gibi davranma.

ibnetor, [Ar. ibne+ Fr. teur] *is. argo.* Eş cinsel pasif erkek; ibne.

ibni, [Ar. ibni ابن] *{OsT} is.* **1.** Oğul; erkek evlat. **2.** *sf.* (Unvanlarda) oğlu; zade.

ibniye, [Ar. ibniyye ابنيه] *{OsT} is. isl. huk.* Ölen kimsenin kız torunu.

ibo, [ibe *(nem)* / iba ?] *{ağız} is.* Kırağı. [DS]

ibobik, -ği [ib+ib-ik / übgük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibobop, -bu [ib+ob+op / ib+ib-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibra, -a'i [Ar. ber' *(doğru)* > ibrā' ابراء] *(ibra:) {OsT} is.* **1.** *huk.* Temize çıkarma; beraat ettirme; aklama. **2.** Temize çıkarılma; aklanma. **3.** Hastayı iyi etme. 🗗 **ibra etmek,** *{OsT} huk. Temize çıkarmak; beraat ettirmek; aklamak.*|| **ibrā-i āmm,** *{OsT} huk. Bütün davaların her birinden temize çıkmak.*|| **ibrā-i iskāt,** *{OsT} Bir kimse üzerinde bulunan haklarından bir kısmını veya tamamını bağışlama.*|| **ibrā-i istîfā,** *{OsT} huk. Bir kimse üzerinde bulunan hakkını aldığına dair söz ve tasdik.*|| **ibrā-i hās,** *{OsT} huk. Bir kimseyi, hakkındaki bir çok davanın yalnız birinden aklama.*

ibrad, [Ar. berd *(soğuk)* > ibrād ابراد] *(ibra:d) {OsT} is.* **1.** Soğutma. **2.** Güçsüzleştirme.

ibram, [Ar. ibrām ابرام] *(ibra:m) {OsT} is.* Birini usandırıncaya kadar ısrar etme; üstüne düşme; zorlama. 🗗 **ibram etmek,** *{OsT} Zorlamak; üstüne düşmek.*

ibramat, [Ar. ibrāmāt ابرامات] *(ibra:ma:t) {OsT} is.* Zorlamalar; usandırıcı ısrarlar.

ibran, [? ibran] *{ağız} is.* Buğday arasında biten ve yenilince baş döndüren bir tür yulaf; deli yulaf. [DS]

ibraname, [Ar. ibrā' + Fan. –nāme ابرانامه] *(ibra:na:-me) {OsT} is.* Alacak verecek kalmadığına dair taraflarca hazırlanıp imzalanmış belge; ibra senedi; aklama belgesi.

İbranca, [Ar. ʿİbrānī+ T. -ca] *(ibra'nca) is.* Bugün İsrail'de kullanılan bir Sami dili.

İbrani, [Ar. ʿİbrānī عبرانى] *(ibra:ni:) {OsT} is.* **1.** Eskiden Yahudilere verilen isim. **2.** *sf.* Yahudilerle ilgili.

İbranice, [Ar. ʿİbrānī + T. -ce] *(ibra:'ni:ce) is.* Bugün İsrail'de kullanılan bir Sami dili.

ibrar, [Ar. ibrār ابرار] *(ibra:r) {OsT} is.* Yeminin doğruluğunun tasdiki.

ibraz, [Ar. bürūz > ibrāz ابراز] *(ibra:z) {OsT} is.* **1.** Ortaya koyma; meydana çıkarma; gösterme. **2.** Belgelendirme. 🗗 **ibraz etmek,** *{OsT} Göstermek.*|| **ibrāz-ı fazl u hüner,** *{OsT} Bilgi ve becerisini sergileme.*|| **ibrāz-ı sadākat,** *{OsT} Dostluk gösterme; bağlılığını ispatlama.*|| **ibrāz-ı şecāat,** *{OsT} Yiğitlik gösterme.*

ibre, [Ar. ibre ابره] *{OsT} is.* **1.** İğne. **2.** Ölçü aletlerinde miktar ve yönleri gösteren hareketli küçük iğne. **3.** *bot.* Çam, ardıç, sedir vb. ağaçların ucu iğne gibi sivri, ince uzun yaprağı. **4.** *bot.* Çiçeklerin tepeciği ile yumurtacığı arasındaki ince uzun sap. 🗗 **ibre-i havām,** *{OsT} Arı ve akrep gibi hayvanların zehirli iğnesi.*|| **ibre-i hayāt,** *{OsT} Terzi iğnesi, dikiş iğnesi.*|| **ibre-i lāmî,** *{OsT} Büyük iğne.*|| **ibre-i mıknatısî,** *{OsT} Pusula iğnesi.*|| **ibre-i rāiye,** *{OsT} bot. Itır çiçeği cinsinden "dön baba" denilen bir bitki.*|| **ibrenin inhitātı,** *{OsT} Herhangi bir göstergе ibresinin daha düşük dereceleri göstermesi.*

ibret, [Ar. ʿibret عبرت] *{OsT} is.* **1.** Yanlış veya kötü durumlardan sakınma olgusu. **2.** Yanlış ve kötü olaylardan alınacak uyarıcı, öğretici ders. **3.** *sf.* Çirkin; kötü; acayip. 🗗 **ibret almak,** *Bir olaydan edindiği izlenimlerden kendisine hareket tarzı belirlemek; ders almak; hisse kapmak.*|| **ibret-āmîz,** *{OsT} Ders çıkarmayı öğreten.*|| **ibret-āmûz,** *{OsT} Ders alınmasını sağlayan; ders çıkaran.*|| **ibret-bahş,** *{OsT} Ders veren.*|| **ibret-bîn,** *{OsT} Başına gelen kötü bir olaydan ders almış bulunan.*|| **ibret-endûz,** *{OsT} Ders almaya örnek oluşturan.*|| **ibret eylemek,** *{eAT} Ders almak; ibret almak.*|| **ibret gözü ile bakmak,** *Ders çıkarmak için incelemek.*|| **ibret-i müessîre,** *{OsT} Birini etkileyerek onun ders almasına yol açan.*|| **ibretin kudreti,** *Çok çirkin; pek acayip.*|| **ibret olmak,** *Çevredekilere ders verecek nitelikte olmak.*|| **ibret-nümā,** *{OsT} Ders alınacak olay gösteren.*|| **ibret-nümûn,** *{OsT} İbret gösteren.*|| **ibret-perîz,** *{OsT} Bir olaydan kendisi için ders çıkaran; ibret alan.*

ibreten, [Ar. ibreten عبرةً] *(ibre'ten) {OsT} zf.* Başkalarına ders olması için. 🗗 **ibreten li's-sāirîn,** *{OsT} Başkalarına ibret olmak üzere.*

ibretiâlem, [Ar. ibret-i+ālem عبرت عالم] *(ibre'tia:lem) {OsT} sf.* Başkalarına ders olan. 🗗 **ibretiālem için,** *Herkese ders olsun diye.*

ibrevi, [Ar. ibrevī ابروى] *(ibrevi:) {OsT} sf.* **1.** İbre ile ilgili. **2.** İğne biçiminde olan; iğne gibi.

ibreviye, [Ar. ibreviyye ابرويه] *{OsT} is. bot.* Sardunyagiller, *(Geraniaceae).*

İbrî, [Ar. ʿibrī عبرى] *(ibri:) {OsT} öz. is.* İbranî dininden olan; Yahudi.

ibrî, [Ar. ibrī ابرى] *(ibri:) {OsT} sf.* **1.** İğnesi olan; ibreli. **2.** İğne yapan; iğne satan; iğneci. **3.** *is. zool.* İğneliler,

ibric, [Ar. ibrīc ابريج] *(ibri:c) {OsT} is.* Yayık.

ibrik[1]**, -ği** [Ar. ibrīḳ ابريق] *(ibri:k, k kalın söylenir)*

{OsT} is. Su ve diğer sıvıları koymaya yarayan kulplu ve emzikli kap. *{ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **ibrîk gulāmı,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde sarayda, el yüz yıkamak, abdest almak için kullanılan ibrik leğen işlerine bakmakla görevli kimselere verilen isim.* ‖ **ibrîk-i mey,** *{OsT} Şarap kabı.*

ibrik[2], **-ği** [İt. brig] *is. dnz.* Gemi hapishanesi.

ibrik[3], **-ği** [ib+(i)r-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]

ibrikçi, [ibrik-çi] *is. tar.* → ibrikdar.

ibrikdar, [Ar. ibrik + Far. -dār ابریقدار] *(ibrikda:r) {OsT} is. tar.* Saraylarda ve konaklarda ibrikle su dökmekle görevli kimse. 🗗 **ibrikdar usta,** tar. *İmparatorluk döneminde sarayın harem dairesinde leğen ve ibriklere bakan, padişahın özel hizmetini gören karavaş.*

ibriksi, [ibrik-si] *sf.* İbrik gibi; ibrik görünümlü olan.

ibrim[1], [Far. ebrişüm => ibrim ابریم] *{eAT} is.* İbrişim. 🗗 **ibrim ibrim,** *{eAT} İbrişimle süslenmiş; ibrişimli.*

ibrim[2], [Yun. rúmi => irim > ibrim [Tietze]] *{ağız} is.* Küçük sokak. [DS]

ibrin, [Ar. ibrīn ابرین] *(ibri:n) {OsT} sf.* Güzel ve parlak yüzlü; sevgili.

ibrinşak, -kı [Ar. ibrinşāk ابرنشاق] *(ibrinşa:k) {OsT} is.* Ağacın çiçek açması; ağaç çiçeğinin tomurcuğu yarıp çıkması.

ibrisüm, [Far. ibrīsüm ابریسم] *(ibri:süm) {OsT} is.* → ibrişim.

ibrişe, [? ibrişe] *{ağız} is.* Yerden kaynayan su. [DS]

ibrişim, [Far. ebrīsüm ابریشم] *is.* İpeğin bükülmesi ile elde edilen iplik. 🗗 **ibrişim kurdu,** *İpek böceği.*

İbriye, [Ar. ʿibriyye عبریه] *{OsT} öz. is.* Bayan Yahudi.

İbriyun, [Ar. ʿibriyyūn عبریون] *(ibriyu:n) {OsT} is.* İbraniler; Yahudiler.

ibriz, [Ar. ibrīz ابریز] *(ibri:z) {OsT} is.* Saf, katışıksız altın; som altın.

ibrizî, [Ar. ibrīzī ابریزی] *(ibrizi:) {OsT} is.* → ibriz.

ibruk, -ğu [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ibrük, [Ar. ibrīḳ] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ibsal, -li [Ar. ibsāl ابسال] *(ibsa:l) {OsT} is.* **1.** Yasaklama. **2.** Bir şeyi rehin bırakma. **3.** Bir şeyi sipariş verme.

ibsan, [Ar. ibsān ابسان] *(ibsa:n) {OsT} is.* Yüz veya huy güzelliği.

ibsar, [Ar. baṣar > ibṣār ابصار] *(ibsa:r) {OsT} is.* Dikkatle bakma.

ibsari, [Ar. ibṣārī ابصاری] *(ibsa:ri:) {OsT} sf.* Dikkatle bakınayla ilgili; dikkatli bakışa ilişkin.

ibsas, [Ar. ibṯāṯ ابثاث] *(ibsa:s) {OsT} is.* **1.** Dağıtma; yayma. **2.** Bir gizlliği, sırrı ortaya çıkarma.

ibsirar, [Ar. ibṣirār ابترار] *(ibsira:r) {OsT} is.* At yarışında koşuşma.

ibşar, [Ar. büşr > ibşār ابشار] *(ibşa:r) {OsT} is.* İyi ve sevinilecek haber verme; müjde verme; müjdeleme.

ibşarat, [Ar. ibşārāt ابشارات] *(ibşa:ra:t) {OsT} is.* Müjde vermeler; müjdelemeler.

ibşaş, [Ar. ibşāş ابشاش] *(ibşa:ş) {OsT} is.* Bazı bitki veya çiçeklerin birbirine sarılıp karışması.

ibşir, [? ibşir] *{ağız} sf.* Haylaz; serseri. [DS]

ibta, -a'ı [Ar. ibtāʿ ابطاع] *(ibta:) {OsT} is.* **1.** Ağır davranış; ağırdan alma. **2.** Gecikme. **3.** Geciktirme.

ibtal, -li [Ar. ibṭāl ابطال] *(ibta:l) {OsT} is.* → iptal.

ibtale, [Ar. ibṭāle ابطاله] *(ibta:le) {OsT} is.* Boş; boş yere; beyhude.

ibtar[1], [Ar. ibṭār ابطار] *(ibta:r) {OsT} is.* **1.** Yoksun bırakma; esirgeme; vermeme. **2.** Çocuksuz bırakma. **3.** Kesme; ayırma; bölme. **4.** Karar verme, bir meseleyi halletme; çözme. **5.** Güneş doğduktan sonra, kuşluk zamanı yapılan ibadet.

ibtar[2], [Ar. ibtār ابتار] *(ibta:r) {OsT} is.* **1.** Bir araca alabileceğinden fazla yük yükletme. **2.** Şaşma; şaşakalma.

ibtaş, [Ar. ibṭāş ابطاش] *(ibta:ş) {OsT} is.* Şiddetle kavrama; güçlü bir şekilde tutma.

ibtat, [Ar. ibtāt ابتات] *(ibta:t) {OsT} is.* Kesme.

ibtiar, [Ar. ibtiʾār ابتئار] *(ibtia:r) {OsT} is.* **1.** Kuyu kazma. **2.** Kuyu kazdırma.

ibtias, [Ar. baʿs > ibtiʿāṯ ابتعاث] *(ibtia:s) {OsT} is.* Gönderme.

ibtida[1], **-a'ı** [Ar. ibtidāʿ ابتداع] *(ibtida:) {OsT} is.* → ibda[1].

ibtida[2], **-a'i** [Ar. ibtidāʾ ابتداء] *(ibtida:) {OsT} is.* **1.** Başlama. **2.** Başlangıç. *zf.* İlkin; en önce; ilk önce. 🗗 **ibtidā-i dāhil,** *{OsT} Medreselerde orta öğrenimi verenler.* ‖ **ibtdā-i hāric,** *{OsT} Medresede üç öğrenim derecesinden ilki.* ‖ **ibtidā-i semt,** *{OsT} gök b. Doğuyu ve batıyı gösteren ufuk dairesi.* ‖ **ibtidā-i cülûs,** *{OsT} Tahta çıkışın başlangıcı; hükümdarlığın başlangıcı.* ‖ **ibtidā-şüdegān,** *{OsT} Aday; stajyer.*

ibtidad, [Ar. ibtidād ابتداد] *(ibtida:d) {OsT} is.* İki kişinin bir şeyi birer tarafından tutması.

ibtidaen, [Ar. ibtidāʾen ابتداءً] *(ibtida:'en) {OsT} zf.* **1.** Başlangıç olarak. **2.** En önceden.

ibtidah, [Ar. ibtidāh ابتداه] *(ibtida:h) {OsT} is.* Sözü düşünmeden o anda aklına geldiği gibi söyleme: irtical; doğaç.

ibtidaî, [Ar. ibtidā'ī ابتدائی] *(ibtida:i:) {OsT} sf.* **1.** İlk olan; başlangıca ait. **2.** Başlangıç derecesinde. **3.** (Madde için) ham; işlenmemiş. **3.** Gelişmemiş; ilk biçimiyle kalmış olan; ilkel. ◻ **ibtidâî madde,** *{OsT} Ham madde.*

ibtidaiyat, [Ar. ibtidā'iyyāt ابتدائیات] *(ibtidaiya:t) {OsT} is.* **1.** Başlangıç bilgileri; ilk bilgiler. **2.** Bir okulun ilk sınıflarında öğretilen dersler. **3.** Bu derslere ilişkin kitaplar.

ibtidaiye, [Ar. ibtidā'iyye ابتدائیة] *(ibtida:iye) {OsT} is.* → ibtidaî.

ibtidar, [Ar. beder / büdūr > ibtidār ابتدار] *(ibtida:r) {OsT} is.* **1.** Bir işe başlama. **2.** Bir işe hemen girişme. ◻ **ibtidar etmek,** *{OsT} İşe başlamak.*

ibtiga, [Ar. beġā > ibtiġā ابتغاء] *(ibtiga:) {OsT} is.* **1.** İstek; arzu; talep. **2.** Maksat; amaç; gaye. ◻ **ibtigāen li-merzāti'llāh,** *{OsT} Allah'ın rızasını istemek amacıyla.* ‖ **ibtigā-yı te'vil,** *{OsT} Sözü başka anlama çekme çabası.*

ibtihac[1], [Ar. ibtiḥāc ابتحاج] *(ibtiha:c) {OsT} is.* Her şeyde bolluk.

ibtihac[2], [Ar. behic > ibtihāc ابتهاج] *(ibtiha:c) {OsT} is.* Sevinçli olma; sevinme; gönlü açılma.

ibtihal, -li [Ar. bühl > ibtihāl ابتهال] *(ibtiha:l) {OsT} is.* Yalvarma; niyaz.

ibtihar, [Ar. ibtihār ابتهار] *(ibtiha:r) {OsT} is.* İkiye bölünme; iki parça olma.

ibtihas, [Ar. baḥṣ > ibtiḥāṣ ابتحاث] *(ibtiha:s) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu araştırma; sorma; soruşturma.

ibtika[1], **-a'ı** [Ar. ibtikāʿ ابتقاع] *(ibtika:) {OsT} is.* Rengin doğal olarak değişmesi.

ibtika[2], **-a'i** [Ar. bükā' > ibtikā' ابتکاء] *(ibtika:) {OsT} is.* Ağlama.

ibtikar, [Ar. ibtikār ابتکار] *(ibtika:r) {OsT} is.* Sabahleyin erken kalkma.

ibtila[1], **-a'ı** [Ar. belʿ > ibtilāʿ ابتلاع] *(ibtilâ:) {OsT} is.* **1.** Zorlukla yutma. **2.** Gelini gerdeğe koyma.

ibtila[2], **-a'i** [Ar. ibtilā' ابتلاء] *(ibtilâ:) {OsT} is.* → iptila. ◻ **ibtilā-i şedîd,** *{OsT} Şiddetli düşkünlük; aşırı tiryakilik.*

ibtilac, [Ar. ibtilāc ابتلاج] *(ibtilâ:c) {OsT} is.* Meydana çıkma; görünme.

ibtilal, -li [Ar. ibtilāl ابتلال] *(ibtilâ:l) {OsT} is.* Islanma.

ibtilaz, [Ar. ibtilāz ابتلاز] *(ibtilâ:z) {OsT} is.* Alma.

iptin, [? ibtin] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

ibtina, -a'i [Ar. binā' > ibtinā' ابتناء] *(ibtina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi, bir şeyin üzerine kurma. **2.** Bir tartışma veya davada doğruluğuna inanılır bir kanıta dayanma. **3.** Konuyu bir şey üzerine kurup geliştirme.

ibtinaen, [Ar. ibtināen ابتناءً] *(ibti'na:'en) {OsT} zf.* Dayanarak.

ibtira, -a'i [Ar. ibtirā' ابتراء] *(ibtira:) {OsT} is.* Ağaç yontma.

ibtirad, [Ar. ibtirād ابتراد] *(ibtira:d) {OsT} is.* **1.** Serinlemek için soğuk su içme. **2.** Soğuk su ile yıkanma; duş.

ibtisam, [Ar. besm *(gülümseme)* > ibtisām ابتسام] *(ibtisa:m) {OsT} is.* Gülümseme; gülümseyiş; tebessüm. ◻ **ibtisām etmek,** *{OsT} Gülümsemek; tebessüm etmek.*

ibtisamat, [Ar. ibtisāmāt ابتسامات] *(istisa:ma:t) {OsT} is.* Gülümsemeler.

ibtisar[1], [Ar. ibtisār ابتسار] *(ibtisa:r) {OsT} is.* Bir şeye başlama.

ibtisar[2], [Ar. başar > ibtiṣār ابتصار] *(ibtisa:r) {OsT} is.* **1.** Kalp gözüyle görme. **2.** Bir şeyin gerçek yüzünü kavrama.

ibtişak, -ki [Ar. ibtişāk ابتشاك] *(ibtişa:k) {OsT} is.* **1.** Yalan söyleme. **2.** Haysiyet, şeref ve namusa dokunma.

ibtita, -a'i [Ar. ibtitā ابتتاء] *(ibtita:) {OsT} is.* Kesilme.

ibtitar, [Ar. ibtitār ابتتار] *(ibtita:r) {OsT} is.* Uyma; tabi olma.

ibtiya, -a'ı [Ar. beyʿ > ibtiyāʿ ابتیاع] *(ibtiya:) {OsT} is.* Para karşılığında bir şeye sahip olma; satın alma.

ihtiyar, [Ar. ibtiyār ابتیار] *(ibtiya:r) {OsT} is.* **1.** Kavga etme. **2.** Güçsüz kuvvetsiz olma. **3.** Seçip kabul etme.

ibtiza, -a'ı [Ar. ibtizāʿ ابتزاع] *(ibtiza:) {OsT} is.* (Bir şey için) açıkta bulunma; meydanda olma.

ibtizal, [Ar. beẕl > ibtiẕāl ابتذال] *(ibtiza:l) {OsT} is.* **1.** Hor kullanım. **2.** Bol bulunuş yüzünden değeri düşme; ucuzlama. **3.** Bir şeyi sürekli olarak kullanma. **4.** *ed.* Çok kullanılmış, ağızdan ağıza dolaşmış sözlerin kullanılması.

ibtizar, [Ar. ibtizār ابتزار] *(ibtiza:r) {OsT} is.* Zorla alma; soyma; gasp.

ibtizaz, [Ar. ibtiẕāẕ ابتضاض] *(ibtiza:z) {OsT} is.* İhtiyaç yüzünden hakarete ve alçaltılmaya katlanma.

ibubuk, -ğu [ib+ib-ik] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]
ibuk, -ğu [ib-uk] *{ağız} is.* Baykuş. [DS]
ibübük, -ğü [ib+üb-ük] *{ağız} is.* → ibibik. [DS]
ibük, [ib *(yans.)* > ib-ük ابك] *{eAT} {OsT} is.* → ibibik.

ibyizaz, [Ar. beyāż > ibyiżāż ابيضاض] *(ibyiza:z) {OsT} is.* Beyaz olma; beyazlama; ağarma.

ibza[1]**, -a'ı** [Ar. bıḍā'a *(sermaye)* > ibżā' / ibḍā' ابضاع] *(ibza:) {OsT} is.* Bir kimsenin kârı tamamen kendine ait olmak üzere, (vekâlet gibi) birine işletmek üzere sermaye vermesi şeklindeki ortaklık.

ibza[2]**, -a'i** [Ar. ibzā' ابزاء] *(ibza:) {OsT} is.* Birini son derece keder içinde bırakma; sıkıntıya düşürme.

ibza[3]**, -a'i** [Ar. ibẓā' ابذاء] *(ibza:) {OsT} is.* Kötü söyleme.

ibzal, -li [Ar. ibẓāl ابذال] *(ibza:l) {OsT} is.* Sakınmadan, esirgemeden bol bol verme; yapma; kullanma. 🗗 **ibzāl etmek,** *{OsT} Cömertçe vermek; söylemek; yapmak; kullanmak.*|| **ibzāl-kârâne,** *{OsT} Bol olarak; bollukla; bolca.*

ibzar, [Ar. ibẓār ابذار] *(ibza:r) {OsT} is.* İsraf.

ibzaz[1]**,** [Ar. ibżāż ابضاض] *(ibza:z) {OsT} is.* Bir şeyi gereğinden az verme.

ibzaz[2]**,** [Ar. ibẓāẓ ابظاظ] *(ibza:z) {OsT} is.* Semirme; yağlanma.

ibzim, [Ar. ibẓīm ابذيم] *(ibzi:m) {OsT} is.* Metal kemer tokası.

ibzin, [Ar. ibzīn ابزين] *(ibzi:n) {OsT} is.* → ibzim.

ica, -a'ı [Ar. vecā' > icā' ايجاع] *(i:ca:) {OsT} is.* Ağrı, ıstırap ve acı verme; acıtma. 🗗 **îcā' etmek,** *{OsT} Acıtmak; ağrı vermek.*

ica'a, [Ar. cū' > icā'a ايجاعا] *(i:ca:a) {OsT} is.* Yiyecek içecek vermeyerek aç bırakma.

icab[1]**, i'cab,** [Ar. 'ucb > i'cāb اعجاب] *(i-ca:b) (ica:b) {OsT} is.* **1.** İyiliğe ve güzelliğe hayran etme. **2.** Hayrete düşürme; şaşırtma. **3.** Kendini beğenmişlik.

icab[2]**,** [Ar. vücūb > īcāb ايجاب] *(i:ca:b) {OsT} is.* **1.** Gerekme; gerek. **2.** Bir sözleşme için ilk söylenen söz. **3.** *mant.* Olumlama. 🗗 **îcāb-ı hāl,** *{OsT} Durumun gereği.*|| **îcāb-ı maslahāt,** *{OsT} İşin gereği.*|| **îcāb ve kabūl,** *{OsT} eko. İbraz edilen belge ve teklifin kabulü.*

icabat, [Ar. īcāb > īcābāt ايجابات] *(i:ca:ba:t) {OsT} is.* Gerekli olan şeyler; gerekler; icaplar.

icaben, [Ar. īcāb > īcāben ايجاباً] *(i:ca:'ben) {OsT} zf.* İster istemez; gerekli bularak.

icabet, [Ar. icābet اجابت] *(i:ca:bet) {OsT} is.* **1.** Bir davete uyma; çağrıyı yerine getirme. **2.** Bir buyruğa veya isteğe uyma; uygun bulma; razı olma; muvafakat etme. 🗗 **icabet etmek,** *{OsT} 1. Bir davete uyarak gitmek. 2. Bir buyruğa uygun olarak hareket etmek.*|| **îcābet-gāh,** *{OsT} Kabul etme yeri.*|| **îcābet-gāh-i ilāhî,** *{OsT} Allah'ın duaları kabul ettiği yer.*|| **îcābet-i makrūn,** *{OsT} Kabul edilmiş veya kabul edilebilir nitelikteki dua.*

icabî, [Ar. īcābī ايجابى] *(i:ca:bi:) {OsT} sf.* **1.** Çağrıya uyma ile ilgili **2.** Olumlu. 🗗 **îcābî ihtilāf,** *{OsT} Bir uyuşmazlık konusunda birden çok yargı makamının kendisini görevli ve yetkili sayması üzerine ortaya çıkan ihtilaf.*

icad[1]**,** [Ar. icād اجاد] *(ica:d) {OsT} is.* Pencere ve kapı üstlerinde bulunan kemer.

icad[2]**,** [Ar. īcād ايجاد] *(i:ca:d) {OsT} is.* **1.** Vücuda getirme. **2.** Vücuda getirilme. **3.** Yeniden bir şey çıkarma. **4.** *ed.* Yeni bir fikri, yeni bir konuyu zihinde bulma. 🗗 **îcād-gerde,** *{OsT} Yeni ortaya konulmuş.*|| **îcād-ı akl-ı insānî,** *{OsT} İnsan aklının buluşu.*|| **îcād-ı bedāyî,** *{OsT} Güzel şeyler yaratma.*

icade, [Ar. cūd > icāde / icādet اجاده] *(ica:de) {OsT} is.* **1.** İyi yapma; iyi işleme. **2.** İyi konuşma; iyi davranma. **3.** Cömertçe verme. **4.** Geçer akçe verme.

i'caf, [Ar. i'cāf اعجاف] *(i-ca:f) {OsT} is.* Hiç durmaksızın hastaya bakma.

ic'af, [Ar. ic'āf اجعاف] *(ic-a:f) {OsT} is.* Yere düşürme; yıkma.

icab, [Ar. icāḥ اجاح] *(ica:h) {OsT} is.* Perde; örtü.

i'cal, -li [Ar. i'cāl اعجال] *(i-ca:l) {OsT} is.* **1.** Acele ettirme. **2.** Öne geçme.

icale, [Ar. cevelān > icāle اجاله] *(ica:le) {OsT} is.* Gezdirme; dolaştırma. 🗗 **icāle-i esb,** *{OsT} Atı dolaştırma.*|| **icāle-i fikr,** *{OsT} Düşünüp taşınma.*|| **icāle-i kalem,** *{OsT} Kalem dolaştırma; yazı yazma.*

icalet, [Ar. 'acele > 'icālet عجالت] *(ica:let) {OsT} is.* **1.** Çarçabuk yapılan iş. **2.** Çabucak bulunan nesne. **3.** El kitabı.

icaleten, [Ar. 'icāleten عجالةً] *(ica:le'ten) {OsT} is.* Acele ile; çabucak; çarçabuk.

i'cam, [Ar. 'acem > i'cām اعجام] *(i-ca:m) {OsT} is.* (Arap alfabesi ile yazı için) harflerin noktasını koyma; noktalama.

icam[1]**,** [Ar. eceme > icām اجام] *(ica:m) {OsT} is.* **1.** Ağaçlıklar; çalılıklar; koruluklar. **2.** Aslan yatakları.

icam[2]**,** [ece > ecem ?] *{ağız} is.* Arkadaş. [DS]

ican, [Ar. 'icān عجان] *(ica:n) {OsT} is.* **1.** Boyun. **2.** Apış arası.

icap, -bı [Ar. vücūb > īcāb ایجاب] *(ica:p) is.* **1.** Bir şeyin gereği olan şey; gerek; lüzum. **2.** *huk.* Bir sözleşmenin yapılmasında taraflardan birinin karşı tarafa yapmış olduğu teklif. ◻ **icabına bakmak,** *1. Gereğini yapmak; gerekeni yerine getirmek. 2. mecaz. Bir kimseyi öldürmek; yok etmek; ortadan kaldırmak.*|| **icabında,** *Gerekli olduğunda; gerektiğinde.*|| **icap etmek,** *Gerekmek; lüzum etmek.*|| **icap ettirmek,** *Gerektirmek.*

icapçı, [icap-çı] *sf.* (Uzman hekim için) nöbetçi olarak hastahanede değil de gerektiğinde çağrılmak üzere bilinen bir yerde bulunan.

icar, [Ar. ecr > īcār اجار] *(i:ca:r) {OsT} is.* **1.** Kiraya verme; kiralama. **2.** Kiralanan şey için ödenen para; kira. ◻ **icara vermek,** *Bir malı kira denilen belirli ücreti karşılığında birine kiralamak.*

icarat, [Ar. icārāt اجارات] *(ica:ra:t) {OsT} is.* Kira karşılığı alınan gelirler; iratlar.

icare, [Ar. ecr > icāre / icāret اجاره / اجارت] *(ica:re) {OsT} is.* **1.** Kira karşılığı alınan veya ödenen para. **2.** Gelir; irat; ücret. **3.** Kira olarak vakıf yönetimine veya devlete ödenen para. ◻ **icāre-i akar,** *{OsT} Ev, arsa gibi malların kirası.*|| **icāre-i fāside,** *{OsT} huk. Kiralama işleminin bağlantı şartları tam olup da doğruluk şartlarından biri eksik olanı.*|| **icāre-i hayvān,** *{OsT} Hayvan kiralama.*|| **icāre-i mevkūfe,** *{OsT} huk. Başkasının hakkına ilişkin kira.*|| **icāre-i muaccele,** *{OsT} Peşin kira.*|| **icāre-i müceze,** *{OsT} Sözleşme tarihinden başlayan kira.*|| **icāre-i muzāfe,** *{OsT} Şimdiden belirlenmiş fakat gelecekteki bir tarihten sonra yapılacak kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müeccele,** *{OsT} Sonradan alınacak kira.*|| **icāre-i mün'akide,** *{OsT} huk. Sözleşme şartlarını bulunduran kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müsānehe,** *{OsT} Yıllık yapılan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i müşāhere,** *{OsT} huk. Aylık bedelle yapılan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i nāfize,** *{OsT} huk. Başkasının hakkını ilgilendirmeyen kira.*|| **icāre-i sahîha,** *{OsT} huk. Öz ve vasıfça şartları tamam olan kira sözleşmesi.*|| **icāre-i tevîle,** *{OsT} huk. Uzun süreden beri yapılagelen kira sözleşmesi.*|| **icāre-i urūz,** *{OsT} huk. Belirli bir süre için bedeli belirtilerek yapılmış elbise kiralama işi.*|| **icāre-i vāhide,** *{OsT} Bir vakıf malının ay veya sene gibi kısa bir süre ile yapılan kiralama işi.*

icareliler, [icare-li-ler] *is. tar.* İmparatorluk döneminde ücretli topçu sınıfı yeniçeri.

icareteyn, [Ar. icāreteyn اجارتين] *(ica:reteyn) {OsT} is.* **1.** İki defa kira alma. **2.** Eskiden vakıf mallarından yangınlarla harap olanları kira karşılığı onarmayı kabul edenlerden ayrıca her yıl alınan düşük kira bedeli.

icat[1]**, -dı** [Ar. vücūd > īcād ایجاد] *(i:ca:t) {OsT} is.* **1.** Yeni bir şey yaratma, bulma işi. **2.** Gerçekmiş gibi gösterme çabası ve bunun sonucu söylenen yalan. **3.** *ed.* İnandırmak amacıyla ortaya konacak araçları araştırma, bulma ve seçme. ◻ **icat çıkarmak,** *1. Herkes tarafından yadırganan yeni ve tuhaf bir davranışta bulunmak; yadırganan bir yol tutmak. 2. Gereği olmayan bir sorunu ortaya atmak.*|| **icat etmek,** *1. İlk olarak yeni bir şey yaratmak. 2. mecaz. Olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek; bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek.*

icat[2]**, -dı** [Ar. ḥācet => icat] *{ağız} is.* Su taşımakta kullanılan ucu çengelli uzun sopa. [DS]

icatçı, [icat-çı] *(i:catçı) is.* İcat yapan; bulan; bulucu; mucit; kâşif.

i'caz, [Ar. ʿacz > iʿcāz اعجاز] *(i-ca:z) {OsT} is.* **1.** Âciz bırakma. **2.** Şaşırtma, şaşkınlık içinde bırakma. **3.** Benzerini yapmanın olanaksız bulunması durumu. **4.** *ed.* Sözü herkesi şaşırtacak ve benzeri meydana getirilemeyecek biçimde söyleme. ◻ **i'cāz-kâr,** *{OsT} 1. Herkesin başaramayacağı ölçüde ustaca eser meydana getiren. 2. Sözü ustalıkla kullanan.*|| **i'cāz-kârāne,** *{OsT} Herkesi âciz bırakacak biçimde.*|| **i'cāz-nümā,** *{OsT} 1. İcaz gösteren; olağanüstü ustalıkla eserler meydana getiren. 2. Mucizeler gösteren.*

icaz[1], [Ar. īcāz ایجاز] *(i:ca:z) {OsT} is.* Sözü kısa ve özlü olarak söyleme. ◻ **îcāz-ı harf,** *{OsT} ed. Anlamı bozulmamak şartıyla cümleden bir kelime veya kelime grubunun çıkarılması.*|| **îcāz-ı hasr,** *{OsT} ed. Az sözle çok şey anlatma.*|| **îcāz-ı kasr,** *{OsT} ed. Sözde bir değişiklik olmadığı hâlde anlamın geniş ve zengin olması.*|| **îcāz-ı makbūl,** *{OsT} ed. Başka bir açıklamayı gerektirmeyecek biçimde.*|| **îcāz-ı muhil,** *{OsT} ed. Sözün, anlamı bildirmeye yeterli uzunlukta olmaması; anlaşılmaz kısa ifade.*|| **îcāz-ı takdir,** *{OsT} ed. Sözden, düşünüldükçe yeni anlamlar çıkarılması.*|| **îcāz-ı tazammum,** *{OsT} ed. Sözde hiçbir değişiklik yapılamayacak kadar mükemmellik.*|| **îcāz yoluyla,** *{OsT} Az ve öz söyleyerek.*

icaz[2], [Ar. ʿicāz عجاز] *(ica:z) {OsT} is.* Kadın başörtüsü.

icazane, [Ar. īcāz + Far. -āne ایجازانه] *(i:ca:za:ne) {OsT} zf.* Sözü kısaltarak; icaz yoluyla.

icazet, [Ar. cevāz > icāzet اجازت] *(ica:zet) {OsT} is.* **1.** İzin. **2.** Bir kimseye belirli bir eğitim ve öğretimden geçtiğini ve istenilen ustalığı kazandığını belirten belge; diploma. **3.** Hadîs tekniğinde muhaddisin veya hadîs kitabının rivayetine izin verilmesi. **4.** Medresede hocaların öğrencilerine verdikleri mezuniyet belgesi. **5.** Bir yazı türü. **6.** *huk.* Yapılmakta olan bir iş için sonradan veya bitmiş bir işlem için ilgili kişiden alınan muvafakat. ◻ **icāzet almak,** *{OsT} 1. İzin almak. 2. Diploma almak.*|| **icāzet-i kavliyye,** *{OsT} Sözlü izin.*|| **icāzet-i küllî,** *{OsT}*

tar. İmparatorluk döneminde başkumandan veya elçilere savaşa girme veya yazışma yapmak için verilen tam yetki. || **icâzet-i lâhika,** *{OsT} İzni olmadığı hâlde yapılmış bir işleme sonradan verilen izin.*

icazetname, [Ar. icâzet + Far. –nâme اجازتنامه] *(ica:zetna:me) {OsT} is.* **1.** İzin belgesi. **2.** Medresede eğitim görmüş kimselere verilen belge. **3.** Güzel yazı yazma ustalığını ispatlamış hattatlara verilen belge.

icbar, [Ar. cebr > icbār اجبار] *(icba:r) {OsT} is.* Birini, özgür isteği dışında, baskı yapanın kendi arzusu doğrultusunda hareket etmeye zorlama; zorlama. 🗗 **icbar etmek,** *{OsT} Birini istemediği bir işe zorlamak; baskı yapmak.* || **icbār-ı nefs,** *{OsT} Nefsine zorla hâkim olmak.*

iccane, [Ar. iccāne اجانه] *(icca:ne) {OsT} is.* Leğen; tekne.

iccar, [Ar. iccār اجار] *(icca:r) {OsT} is.* Evin çatısı; dam.

iccik, -ği [az-ıcık] *{ağız} sf.* Çok az; biraz. [DS]

iccil, [? iccil] *{ağız} is.* Çok küçük salyangoz. [DS]

icdaf, [Ar. icdāf اجداف] *(icda:f) {OsT} is.* Bağırıp çağırma.

icdan, [Ar. icdān اجدان] *(icda:n) {OsT} is.* Sonradan zengin olma.

ice[1], [*eT.* eçe / eçü > ece / ice] *{ağız} is.* **1.** Büykanne. **2.** Abla; kız kardeş. [DS]

ice[2], [iyi-ce] *(i:ce) {ağız} is.* İyice; adamakıllı. [DS]

-iceğez, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -icağız.

iceği, [iç-egü] *{ağız} is.* Bağırsak. [DS]

-iceğizlik, [-i-ce(k)-iz-lik] *{eAT} yap. e.* -ici hâlde olma. *"Kasırga didiği yele ki çevrüliceğizliğinden (çevrilici hâlde olmasından)."* Dekayıku'l-Hakayık.

-iceğzin, [-ı-ca(k)-ız / -ucaġ-ız / -üceğ-iz / -ıcaġ-az / -iceğ-ez /- ıcaġ-(ı)z-ın / -iceğ-(i)z-in / -ıncaġ-az / -ıncaġ-ız / -ıncaġ-(ı)z-ın] *{eAT} yap. e.* → -icağız.

-icek, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap e.* → -icak.

icem, [*eT.* eçü / ece > ice-m] *{ağız} is.* Küçük kardeş. [DS]

icfar, [Ar. icfār اجفار] *(icfa:r) {OsT} is.* Alışkanlıktan vazgeçme.

icfîl, [Ar. icfīl اجفيل] *(icfi:l) {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) korkak. **2.** (Kadın için) yaşlı.

icha, [Ar. ichā' اجهاء] *(icha:) {OsT} is.* Ayaz çıkma. 🗗 **ichā-yi hevā,** *{OsT} Havanın ayazı.*

ichad, [Ar. ichād اجهاد] *(icha:d) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi çok kötü duruma düşürme; elem ve kedere uğratma. **2.** Çok kötü duruma düşme; kedere uğratılma.

ichar, [Ar. cehr > ichār اجهار] *(icha:r) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkarma; meydana koyma. **2.** Sesli olarak okuma.

ıcık, -ğı [az-ı-cık] *{ağız} is.* Azıcık; biraz. [DS]

ıcıkdan, [az-ı-cık-tan] *{ağız} is.* Birazdan; biraz sonra. [DS]

-ici, [-ıcı /-ici / -ücü / -ucu] *yap. e.* **1.** → -ıcı. **2.** *{ağız} çek. e.* Gelecek zaman eki; -ecek. [DS]

ici[1], [*eT.* eçü / ece > ici] *{ağız} is.* **1.** Baba. **2.** Büyükanne. **3.** Kardeş. [DS]

ici[2], [Far. icī اجی] *(ici:) {OsT} is.* **1.** Vezir. **2.** Hükümdar vekili. **3.** Atmaca.

icicik, -ği [az-ı-cık] *{ağız} is.* Azıcık. [DS]

icik[1], **-ği** [? icik] *{ağız} is.* Kırmızı et. [DS]

icik[2], **-ği** [az-ı-cık] *(i:cik) {ağız} is.* Azıcık. [DS]

icik[3], [iç-ik > icik] *is.* İçi. 🗗 **iciği ciciği,** *İçi dışı, bütünüyle; bütün ayrıntılarıyla.*

icimen, [ici-men] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

iciran, [? iciran] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

icit, [? icit] *{ağız} is.* Yalancı; dolandırıcı. [DS]

icl[1], [Ar. icl اجل] *{OsT} is. tıp.* Boyun ağrısı; boyun tutukluğu.

icl[2], [Ar. ʿicl عجل] *{OsT} is.* Erkek buzağı.

icla, [Ar. cilā' > iclā' اجلاء] *(iclâ:) {OsT} is.* **1.** Ayrı düşürme; uzaklaştırına; sürgün etme. **2.** Cilalama; parlatma. 🗗 **iclā etmek,** *{OsT} Sürgün etmek; uzaklaştırmak.* || **iclā-yı vatān,** *{OsT} Yurdundan uzaklaştırma.*

iclal, -li [Ar. celāl > iclāl اجلال] *(iclâ:l) {OsT} is.* **1.** Ağırlama; ikram; hoş tutma. **2.** Ululuk; büyüklük; kudret sahibi olma.

iclalen, [Ar. iclālen اجلالاً] *(iclâ:'len) {OsT} zf.* Büyükleyerek; ağırlayarak; ululayarak.

iclalî, [Ar. iclālī اجلالی] *(iclâ:li:) {OsT} sf.* **1.** Ağırlama ile ilgili. **2.** Büyüklük; ululuk; kudretli olma ile ilgili.

iclas, [Ar. cülūs > iclās اجلاس] *(iclâ:s) {OsT} is.* **1.** Oturtma. **2.** Oturtulma. **3.** Birini hükümdarlığa geçirme; tahta çıkarma. 🗗 **iclās ettirmek,** *{OsT} Tahta çıkartmak.*

icle, [Ar. ʿicle عجله] *{OsT} is.* Dişi buzağı.

icma, -a'ı [Ar. cemʿ > icmāʿ اجماع] *(icma:) {OsT} is.* **1.** Dağınık ögeleri bir araya getirme; toplama; toparlama. **2.** Din bilginlerinin bir konuda düşünce ve görüş birliği içinde olmaları. **3.** *huk.* İslamiyet'te, Kur'an ve Hadîste açıklanmayan konularla ilgili

olarak birbirine yakın zamanlarda yaşamış müçtehitlerin hemfikir olması. 🗗 **icmā-ı ümmet,** *{OsT} isl. Din bilginlerinin bir dinî konuda aynı kanaate varmaları; fikir birliği etmeleri.*

icmad, [Ar. icmād اجماد] *(icmâ:d) {OsT} is.* **1.** Dondurma. **2.** Dondurulma. 🗗 **icmād-ı mā',** *{OsT} Suyun dondurulması.*

icma'en, [Ar. icmā'en اجماعاً] *(icma:'en) {OsT} zf.* Din bilginlerinin bir dinî konuda aynı kanaate varmaları ile ilgili olarak; fikir birliği ederek.

icma'î, [Ar. icmā'ī اجماعی] *(icma:i:) {OsT} sf.* İcma ile ilgili.

icmal, -li [Ar. cümle > icmāl اجمال] *(icma:l) {OsT} is.* **1.** Bir sözü ayrıntılarına inmeden kısa ve öz olarak anlatma; özet. **2.** Uzun bir hesabın özü. **3.** Gazetecilikte günlük siyasi durumu özetleyen baş makale. **4.** *mat.* Toplama işlemine eskiden verilen ad. 🗗 **icmāl defteri,** *{OsT} tar. Padişahların haslarının, sancak beyleri ve toprak sahiplerinin tımar ve zeametlerinin özet olarak işlendiği defter.* ‖ **icmal etmek,** *{OsT} Özetlemek; kısaltmak.*

icmalen, [Ar. icmālen اجمالاً] *(icma:'len) {OsT} zf.* Özet olarak; özetleyerek.

icmalî, [Ar. icmālī اجمالی] *(icma:li:) {OsT} sf.* Kısa ve toplu hâlde; özet.

icmaliye, [Ar. icmāliyye اجماليه] *(icma:liye) {OsT} sf.* → icmalî.

icmallu, [Ar. icmāl + T. -li اجماللو] *(icma:llû:) {OsT} sf.* (Zeamet ve tımar için) değeri icmal defterinde yirmi akça ve daha fazla olan.

icmam, [Ar. icmām اجمام] *(icma:m) {OsT} is.* **1.** Atı dinlendirme. **2.** Biriktirme.

icnaf, [Ar. icnāf اجناف] *(icna:f) {OsT} is.* Doğruluktan ayrılma.

icnan, [Ar. icnān اجنان] *(icna:n) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi örtme. **2.** Bir kimseyi deli etme.

icne, [Ar. icne اجنه] *{OsT} is. anat.* Yanak kemiği.

icnis, [Ar. icnīş اجنيص] *(icni:s) {OsT} sf.* (Kişi için) tembel.

icra, -a'i [Ar. cereyān > icrā' اجراء] *(icra:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yapma; bir buyruğu yerine getirme; bir işi yürütme. **2.** *müz.* Notaları belli bir müzik eserini, çalgı ile seslendirmek; sesli olarak söylemek. **3.** *huk.* Borçluya, ödemekte geciktiği veya ödemek istemediği borcunu yargı yoluyla ödetme; adliyenin bu işle görevli dairesi. **4.** Suyu akıtma işi. 🗗 **icra etmek,** *{OsT} 1. Yerine getirmek; yapmak. 2. Suyu akıtmak. 3. müz. Bir müzik parçasını seslendirmek.* ‖ **icrā heyeti,** *{OsT} 1. Yürütme kurulu. 2. müz. Bir müzik parçasını seslendiren topluluk.* ‖ **icra ve iflas hukuku,** *huk. Alacaklının devlet gücü ile alacağına nasıl kavuşacağını düzenleyen hukuk dalı.* ‖ **icrā vekili,** *{OsT} Bakan.* ‖ **icrā vekilleri heyeti,** *{OsT} Bakanlar kurulu.* ‖ **icraya vermek,** *huk. Alacağını borçludan tahsil edebilmek için icra dairesine başvurmak.*

icraat, [Ar. icrā'āt اجراآت] *(icra:a:t) {OsT} is.* (Bir kimse veya bir kuruluş için) yapılan işler; çalışmalar; sonuca ulaşan her türlü faaliyet; bu faaliyetlerin sonucu. 🗗 **icraata geçmek,** *Konuşulan veya vaat edilen şeyleri ortaya koymak, sonuçlandırmak üzere çalışmaya başlamak; çalışmak.*

icraatçı, [icraat-çı] *(icra:a:tçı) sf.* Uygulayan; yapan; yürüten; yerine getiren; çalışan.

icracı [icra-cı] *(icra:cı) is. ve sf.* **1.** Bir emri yerine getiren kimse; icra eden. **2.** *müz.* Bir müzik eserini ağız veya çalgı ile seslendiren kimse; seslendiren. **3.** *huk.* Adliyedeki icra dairesinin verdiği kararı uygulayan görevli.

icraî, [Ar. icrā'ī اجرائی] *(icra:i:) {OsT} sf.* Yapma; yürütme ile ilgili; icraya ait.

icraiye, [Ar. icrā'iyye اجرائيه] *(icra:iye) {OsT} sf.* → icraî.

icram, [Ar. cürm > icrām اجرام] *(icra:m) {OsT} is.* Cürüm işleme; kabahat.

icren, [? iciran / icren] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

icsa, -a'i [Ar. icşā' اجثاء] *(icsa:) {OsT} is.* Diz üstü getirme; çökertme.

içşaş, [Ar. içşāş اجشاش] *(içşa:ş) {OsT} is.* Bir şeyi döverek küçültme.

ictiba, -a'i [Ar. cibāyet > ictibā' اجتباء] *(ictiba:) {OsT} is.* **1.** Toplama. **2.** Seçme; ayırma.

ictibaz, [Ar. ictibāz اجتباز] *(ictiba:z) {OsT} is.* (Miknatıs, kehribar vb. için) kendine çekme.

ictifa, -a'i [Ar. ictifā' اجتفاء] *(ictifa:) {OsT} is.* Kökünden koparma.

ictihad, [Ar. cehd > ictihād اجتهاد] *(ictiha:d) {OsT} is.* → içtihat.

ictihadat, [Ar. ictihādāt اجتهادات] *(ictiha:da:t) {OsT} is.* İçtihatlar.

ictihadî, [Ar. ictihādī اجتهادی] *(ictiha:di:) {OsT} is.* **1.** İçtihatla ilgili. **2.** İçtihada dayanan.

ictihadiye, [Ar. ictihādiyye اجتهاديه] *(ictiha:diye) {OsT} is.* → ictihadî.

ictihar, [Ar. cehr > ictihār اجتهار] *(ictiha:r) {OsT} is.* **1.** Herkesçe belli olan; meydanda, açıkta olan. **2.** Askeri çoğaltma.

ictima, -a'ı [Ar. cem'>ictimā' اجتماع] *(ictima:) {OsT}*

is. → içtima. ◻ **ictimā-i a'zām,** *{OsT} gök b. Birden çok gezegenin yörüngede iken gözlemciye göre birbiri üstüne gelmiş gibi görünmeleri; büyük kavuşum.*|| **ictimā-i hakîkî,** *{OsT} gök b. Yıldızların genişlik ve uzunlukları birbirine eşit olduğu zamanki kavuşum.*|| **ictimā-i küllî,** *{OsT} gök b. Bütün gezegenlerin gerçek bir kavuşum hâlinde bulunmaları.*‖ **ictimā-i neyyireyn,** *{OsT} gök b. Ay ve Güneş'in bir doğru üzerine gelmeleri.*‖ **ictimā-i servet,** *{OsT} eko. Bir ülkenin sahip olduğu zenginliklerin tümü.*‖ **ictimā-i süflā,** *{OsT} gök b. İç gezegenlerin, Yer-gezegen-Güneş olmak üzere bir doğrultuda bulunmaları; alt kavuşum.*|| **ictimā-i ulyā,** *{OsT} gök b. İç gezegenlerin, Yer-Güneş-gezegen olmak üzere aynı doğrultu üzerinde bulunmaları; üst kavuşum.*|| **ictimā-i zāhirî,** *{OsT} gök b. Yalnız uzunlukları eşit, genişlikleri farklı gezegenlerin kavuşumları.*

ictima'at, [Ar. ictimāʿāt اجتماعات] *(ictima:at) {OsT} is.* Toplantılar; toplanmalar.

ictimaî, [Ar. ictimāʿī / ictimāʿiyye اجتماعيه / اجتماعى] *(ictima:i:) {OsT} sf.* → içtimaî.

ictimaiyat, [Ar. ictimāʿiyāt اجتماعيات] *(ictima:iya:t) {OsT} is.* Toplum bilimi; sosyoloji.

ictimaiyun, [Ar. ictimāʿiyūn اجتماعيون] *(ictima:iyu:n) {OsT} is.* Toplum bilimciler; sosyologlar.

ictimar, [Ar. ictimār اجتمار] *(ictima:r) {OsT} is.* Tütsülenme; buhurlanma.

ictina, -a'i [Ar. ceni > ictinā' اجتناء] *(ictina:) {OsT} is.* (Meyve için) toplama, devşirme; koparma. ◻ **ictinā'-i semerāt-ı ulūm,** *{OsT} Bilgi yemişlerini toplama.*

ictinab, [Ar. ictināb اجتناب] *(ictina:b) {OsT} is.* **1.** Sakınma; çekinme. **2.** Uzaklaşma.

ictinah, [Ar. cenāḥ > ictināḥ اجتناح] *(ictina:h) {OsT} is.* **1.** Eğilme; meyillenme. **2.** Secdede ellerini yere koyup kollarını iki yana kanat gibi açma. ◻ **ictināh etmek,** *{OsT} Secde etmek; alçak gönüllülük göstermek.*

ictira[1], -a'ı [Ar. cürʿa > ictirāʿ اجتراع] *(ictira:) {OsT} is.* Suyu hiç nefes almadan bir dikişte içme.

ictira[2], -a'i [Ar. cür'et > ictirā' اجتراء] *(ictira:) {OsT} is.* Cüret etme; cesaret etme; yeltenme.

ictirah, [Ar. ictirāḥ اجتراح] *(ictira:h) is.* El emeği ile kazanılan parayla geçinme.

ictiram, [Ar. cürm > ictirām اجترام] *(ictira:m) {OsT} is.* Yasak bir şey yapma; suç sayılacak bir davranışta bulunma; cürüm işleme; günah işleme.

ictirar, [Ar. ictirār اجترار] *(ictira:r) {OsT} is.* **1.** Geviş getirme. **2.** İleri geri çekme.

ictisar, [Ar. cesāret => ictisār اجتسار] *(ictisa:r) {OsT} is.* Cüret etme; korkmayıp atılma; cesaretlenme. ◻ **ictisār etmek,** *{OsT} Cesaret etmek; cür'et etmek.*

ictisas, [Ar. cess > ictisās اجتساس] *(ictisa:s) {OsT} is.* Dikkatle araştırma.

ictiva, -a'i [Ar. ictivā' اجتواء] *(ictisa:s) {OsT} is.* Tiksinme; iğrenme.

ictiyal, -li [Ar. cevelān > ictiyāl اجتيال] *(ictiya:l) {OsT} is.* Dönüp dolaşıp gitme; doğru yoldan değil de dolaşık yoldan gitme.

ictiza, -a'ı [Ar. ictizāʿ اجتزاع] *(ictisa:s) {OsT} is.* Ağaç veya dal kesme.

ictizab, [Ar. ceẕb > ictiẕāb اجتذاب] *(ictiza:b) {OsT} is.* Çekip uzatma.

ictizal, -li [Ar. ictiẕāl اجتذال] *(ictiza:l) {OsT} is.* Sevinme.

ictizaz, [Ar. ictizāz اجتزاز] *(ictiza:z) {OsT} is.* **1.** Ot biçme; çayır biçme. **2.** Yün kırkma. ◻ **ictizāz-ı ağnām,** *{OsT} Koyun kırkma.*

iczal, -li [Ar. icẕāl اجذال] *(icza:l) {OsT} is.* Gönlünü hoş etme; sevindirme.

iczam, [Ar. icẕām اجذام] *(icza:m) {OsT} is.* Kesme.

-iç, [-aç / -eç / -ıç / -iç / -uç / -üç] *yap. e.* → -ç.

iç[1], [uç *(sebep)* > iç] *is.* Sebep.

iç[2], [iç] *is.* **1.** Herhangi bir yer, alan, cisim veya durumun sınırları arasında kalan yer; dahil. *{eT} (aynı)* [EUTS] [DLT] [ETY] [Gabain] [İKPÖy.] **2.** Oyuk olan veya oyuk sayılabilen cisimlerin boşluk olan tarafı. **3.** Cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her kısım, her nokta. **4.** Aynı türden nesnelerin meydana getirdiği topluluğun arası. **5.** Elbise ile ten arası. **6.** Kabuklu yiyeceklerde, kabuğun sardığı, örttüğü bölüm. **7.** *mutf.* Dolma türü yiyecekleri pişirmek için pirinç, baharat, soğan, domates gibi malzeme ile hazırlanan ve doldurulan harç. **8.** *anat.* İnsan vücudunun mide, bağırsak, kalp, ciğer gibi organlarının bulunduğu kısım. **9.** (Ülke için) sınırlardan uzak, merkeze yakın olan bölümleri. **10.** Ülke, şehir, köy vb. sınırları içinde bulunan her şey ve yapılan işler. **11.** Akıl, gönül, irade, sevgi gibi insanın manevi yapısını oluşturan şeylerin her biri. **12.** Bir konunun gerçek yönü. **13.** Bir kimsenin gizli tuttuğu, yalnız kendisinin bildiği şeyler. **14.** (Durum bildiren kavramlar için) o durumun tamamı, bütünü. **15.** *sf.* İki ve daha çok nesnelerde merkeze daha yakın olan. **16.** Kişinin manevi varlığıyla ilgili olan. **17.** (Ülke için) sınırlar içi ile ilgili olan; içeride olan. **18.** Sınırları aşmayan; içeride kalan. **19.** İçeri bakan; içeride olan. **20.** *{eT}* Has; hassa. [Tekin] ◻ **iç açıcı,** *1. Gönlü ferahlatan. 2. İyi durumda olan; umut veren.*|| **iç açılar,** *mat. 1. Bir üç-*

gen veya çokgenin içinde kalan açılar. 2. Paralel iki doğru bir üçüncü doğru ile kesildiğinden bu doğru ile paraleller arasında kalan açılar.|| **iç açmak,** *Gönlü ferahlamak; gönle ferahlık vermek; umut vermek.*|| **iç ağa,** *tar. İmparatorluk döneminde vezirlerin gözde uşağı.*| **iç ağrısı,** *{eAT} 1. Karın ağrısı. 2. Dizanteri; {ağız} (aynı)* [DS]. *3. {ağız} Kin; düşmanlık.* [DS]|| **iç akışlı,** *coğ. (Bölge veya havza için) sürekli akmasına rağmen suyu denizlere ulaşamayan.*| **iç akışına,** *dbl. Bir tek sözcükte, kulağa hoş gelen seslerin birbirini izlemesi olayı.*| **iç almamak,** *{ağız} Sevmemek; kıskanmak.* [DS]|| **iç ara,** *{eAT} 1. Gizli. 2. Kendi aralarında.*|| **iç asalak,** *zool. Konakçının içinde yaşayan asalak; endoparazit.*|| **iç asalaklık,** *biy. Diğer bir organizmanın içinde asalak yaşama durumu; iç parazitlik.*|| **iç avlı,** *{ağız} Sofa.* [DS]|| **iç bağlam,** *dbl. Bir dil biriminin kendinden önce veya sonra gelen ve bu birimi etkileyen; onun değerini belirleyen birimler bütünü.*|| **iç bağlamak,** *Ceviz, fındık, badem gibi meyve veya fasulye, nohut gibi ürünlerin içi oluşmak; iç tutmak; tanelenmek.*|| **iç bakla,** *Taze baklanın içi.*|| **iç barış,** *Yurt içinde, kişiler ve toplum katmanları arasındaki uyum, huzur ve kavgasız yaşam.*|| **iç başkalaşım,** *jeol. Püskürük kayaların komşu ya da içine sokuldukları kayaçların etkisi altında geçirmiş oldukları değişim.*|| **iç bezelye,** *Kabuğu çıkarılmış, tane halindeki bezelye.*|| **iç bina,** *Bir büyük ve geniş bina ortasındaki boşluğa veya iç avluya yapılmış bina; dahilî bölme.*|| **iç boğazı,** *{ağız} Dingil yatağının iç kısmındaki delik.* [DS]|| **iç borç,** *eko. Devletin kendi yurttaşlarından veya piyasalardan sağladığı geri ödemeli gelirleri.*| **iç bölge,** *coğ. Bir limanı dış satım veya alım bakımından besleyen, oraya çeşitli yollarla bağlanan ticarî ve sanayi bölgesi; hinterlant; art bölge.*|| **iç bulantısı,** *Mide bulanması; tiksinme.*|| **iç burmak,** *{eAT} {OsT} Karın ağrımak; sancılanmak.*|| **iç burun deliği,** *biy. Kemikli balıklardan akciğerli balıklarda görülen burun keselerinin ağza açıldığı delik.*|| **iç bükün,** *dbl. Bükünlü dillerde kelime içinde oluşan çekim ve türetme ile ilgili ses değişiklikleri.*|| **iç cep,** *Palto, ceket, pardösü gibi giyeceklerin ön parçalarının içine açılan cep.*| **iç cümle,** *dbl. Bir cümle içinde yer alan, bir tümleç gibi kullanılan ve aynı zamanda yüklemi çekimli fiil olan cümle.* || **iç çamaşırı,** *Elbise altına giyilen ve tene değen çamaşırların tümü.*|| **iç çekmek,** *1. Üzüntü veya sıkıntı ile derin bir nefes almak; 2. Ağlarken nefesini tutarak veya içine çekerek hıçkırmak.*|| **iç çokgen,** *mat. Bütün köşeleri aynı çember üzerinde olan çokgen.*|| **iç daralması,** *Belirli bir sebep olmadan, herhangi bir nedene dayanmayan korku veya kaygı durumu.*|| **iç denge,** *Psikolojik yapı; ruhî durum.*|| **iç deniz,** *coğ. Boğazlarla ana denize bağlı olan deniz.*|| **iç deri,** *1. bot. Bitkilerde, kök, gövde, sap, yaprakların kabuğunun iç bölümü; endoderm. 2. anat. Sindirim ve solunum kanallarının iç yüzeyi ile sindirim kanalına bağlı bezlerin içini örten tabaka; endoderm.*|| **iç don,** *{eAT} {OsT} İç pantolon; don.*|| **iç donu,** *Elbise altına, ten üzerine giyilen don.*|| **iç döllenme,** *biy. Çiftleşmeden sonra dişiye taşınmış olan döllerin dişinin döl yatağında yumurtayı döllemesi.*|| **iç dönüşüm,** *fiz. Bir atomun uyarılmış çekirdeğindeki enerjinin serbest kalması sonucu, elektron yayınlaması.*|| **iç duyu,** *psikol. Kişinin, dolaysız olarak içinde bulunduğu ruhsal durumların ve iç yaşantılarının bilincine varması olayı.*|| **iç dünya,** *fel. Bireyin hem ruhî hem de ahlakî gelişmesi ile ilgili yaşamının tümü; kişinin iç yaşantılarının oluşturduğu bütün.*|| **içe bakış,** *psikol. Deneğin kendi bilincinde olanları izleyerek psikolojik süreçlerin özellik ve nitelikleri hakkında bilgi vermesi işi.*| **içe batmak,** *{ağız} Yüreği sızlamak; içi sızlamak.* [DS]|| **iç edik,** *{eAT} {OsT} Kısa konçlu bir tür ayakkabı; mest.*| **iç edikçi,** *{eAT} {OsT} Mest yapımcısı.*|| **içe dönük,** *1. İçe doğru kıvrılmış, bükülmüş durumda olan. 2. psikol. Ruhsal gerginlik ve çatışma anında kendi içine kapanarak başkalarından kaçan, insanlarla ilişkilerini koparan.*| **içe dönüklük,** *psikol. Kişinin dış çevreden ve başka insanlardan uzaklaşarak yalnızca kendi iç dünyasına ait dikkat ve izlenimlerde bulunma hâli.*|| **iç edüğü,** *{eAT}* → iç edik.|| **iç edük,** *{eAT}* → iç edik.|| **içe eğik,** *bot. Dıştan içe, kıyıdan merkeze veya eksene doğru eğilmiş durumda olan.*|| **içe ilimek,** *{ağız} 1. (Yemek için) yararlı olmak; sindirmek. 2. Bir iş ya da sözden memnunluk duymak; içine sinmek.* [DS]|| **iç ek,** *dbl. Bazı dillerde (Türkçe'de yoktur) kelimenin kökünün içine giren ek.*|| **içe kapanık,** *psikol. Çevresi ve dış dünya ile ilişkisi zayıf; içine kapanık olan.*|| **içe kapanıklık,** *psikol. Bireyin dış dünya ile ilişkilerini koparması şeklinde beliren zihin durumu.*|| **içe kapanış,** *İçe kapanıklık durumu.*|| **iç et,** *{eT} Ciğere bitişik olan ince et; diyafram eti.* [DLT]|| **iç eteklik,** *Açık entari veya saydam elbise altına giyilen etek.*|| **iç etmek,** *1. {ağız} Fındık, ceviz ve badem gibi yemişlerin kabuklarını soyup içini çıkarmak.* [DS] *2. argo. Alınan veya ele geçirilen bir şeyi asıl sahibine vermeyerek kendine mal etmek. 3. argo. Çalmak.*|| **iç evlilik,** *sosy. Evlenecek kişinin eşini kendi soy veya boyu içinden seçmesi esasına dayanan evlilik biçimi; endogami.*| **iç evürlük,** *{ağız} İç güveyiliği.* [DS]|| **içe yidirmek,** *{ağız} Hoşa gitmeyen bir davranışı veya sözü karşılıksız bırakmak; içe atmak.* [DS]|| **içe yöneliklik,** *psikol. Hayalî olaylara sığınacak kadar gerçeklerden kaçarak çözüm ve düşünceleri daha çok dileklere bağlama şeklinde beliren ruhî durum; otizm.*|| **iç ezan,** *isl. Cuma günü hutbeden önce cami içinde okunan ikinci ezan.*|| **iç geçirmek,** *1. Derin bir soluk alarak üzüntüsünü belli etmek; üzüntüyle ah*

etmek. 2. İmrenme sonucu içini çekmek.|| **iç geçürmek,** *{eAT} İshal vermek.*|| **iç gezegen,** *gök b. Yörüngesi Yer yörüngesinin içinde kalan gezegen.*|| **iç gıcıklamak,** *1. Cinsel istek uyandırmak. 2. Huylandırmak; işkillendirmek.*|| **iç göbek,** *bot. Çiçeklerin dişi organındaki yumurtacık ile yumurtalık kabuğu arasındaki bağ.*|| **iç gömleği,** *Ten ile elbise arasına giyilen bir tür gömlek.*|| **iç gömlek,** *Atardamarların en içteki gömleği.*|| **iç gösterici,** *dbl. Söylemsel ögelere gönderme yapan gösterici.*|| **iç güvey** (güveyi), *Ayrı bir ev açmayarak karısının ailesi yanında kalan damat.*‖ **iç güveylik,** *(Damat için) karısının ailesi yanında oturma durumu.*|| **iç güveysi girmek,** *(Damat için) karısının ailesi yanında oturmayı kabul ederek evlenmek.*‖ **iç güveysinden hallice,** *Oldukça iyi durumda; hayatından memnun.*‖ **iç harp,** *Bir ülke içinde, kendi halkı arasında çıkan savaş veya çatışma; dahilî savaş.*|| **iç hastalıkları,** *tıp. Kalp, mide, böbrek gibi iç organlarda görülen hastalıklar; dahiliye.*|| **iç hastalıkları uzmanı,** *tıp. İç hastalıkları konusunda eğitim görmüş uzman hekim; dahiliye mütehassısı; dahiliyeci.*|| **iç hat,** *1. Bir ülke içinde yapılan ulaşım. 2. Ülke sınırları içindeki bilişim. 3. Bir kurum veya kuruluşun kendi içinde kurduğu haberleşme ağı.*|| **iç hizmet,** *as. Ordunun veya bir askerî birliğin kendi iç düzen ve disiplin işlerinin tümü.*|| **içi açılmak,** *Hoşa giden güzel bir şey karşısında sıkıntısı dağılmak; iç sıkıntısından kurtulmak; ferahlamak.*|| **içi almamak,** *1. Midesi bulanmak; beğenmediği bir şeyi yemekten hoşlanmamak. 2. Beğenmediği veya sakıncasını gördüğü bir işi yapmak istememek.*|| **içi bayılmak,** *1. Aşırı acıkma hissi duymak; açlık duygusu yüzünden fenalık geçirmek. 2. Çok şekerli veya yağlı yiyecek yüzünden rahatsız olmak; yiyecek ağır gelmek.*|| **içi beni dışı eli yakmak,** *Dış görünüşü iyi ve güzel olmasına rağmen aslında kötü ve zararlı yönleri de bulunmak.*‖ **içi bulanmak,** *1. Midesi bulanmak; kusacak olmak. 2. Şüphelenmek.*|| **içi burkulmak,** *Bir şeye çok üzülmek.*|| **içi cız etmek,** *Ansızın içinde bir acı duymak, içi sızlamak.*|| **iç içe,** *1. Biri diğerinin içinde olma veya birinden diğerine geçilme durumu. 2. Karışık ve birbirine girmiş durumda olan. 3. Birbirinden çok iyi haberdar olan, birbiri ile çok yakından ilgilenen, birbirinin gizli kalması gereken durumlarını bile bilen ayrı kişilerin durumu.*|| **içi çekmek,** *Bir şeye karşı aşırı istek duymak; istek uyanmak; arzu etmek.*|| **içi çıfıt çarşısı olmak,** *Her fırsatta kötülük düşünmek.*‖ **içi çürük,** *Her zaman şüphe içinde bulunan.*|| **içi dar,** *Beklemeye dayanamayan; sabırsız; tez canlı; tahammülsüz.*‖ **içi daralmak,** *Sıkıntı duymak; sıkılmak; bunalmak.*|| **içi dayanmamak,** *1. Acıklı bir durum karşısında dayanamamak. 2. Kıskanmak; çekememek; fesatlık etmek. 3. Yaptığı bir kötülük veya yanlışlıktan dolayı zarar gören kişiye karşı vicdan azabı çekmek; vicdanına sığdıramamak.*‖ **içi dışı bir,** *1. Düşündüğünü hemen söyleyen. 2. Gizli bir düşüncesi olmayan; açık yürekli. 3. İki yüzlü olmayan; özü sözü bir.*‖ **içi dışı bir olmak,** *Düşündüklerini açıkça ifade etmek; gizli planlar veya dolaplar peşinde olmamak; açık yüreklilik etmek.*|| **içi dışına çıkmak,** *1. Aşırı derecede kusmak. 2. Bir taşıtta kötü yol şartları sebebiyle rahatsız olmak.*‖ **içi dolmak,** *{eAT} Ağlayacak duruma gelmek.*|| **içi dönmek,** *Mide bulantısı duymak.*|| **içi eğri,** *{eAT} Kötü niyet taşıyan; kötülüğü içinde olan; kötü kalpli.*|| **içi erimek,** *Çok üzülmek; kaygılanmak.*|| **içi ezilmek,** *Hafif bir açlık duymak; acıkır gibi olmak; açlık yüzünden rahatsızlık duymak.*|| **içi fesat,** *Her şeyi kötü yönüyle değerlendiren.*|| **içi fık fık etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.*|| **içi geçmek,** *1. İstemeden uyuyuvermek; uyku basmak; gevşemek. 2. (Meyve vb. için) işe yaramaz, kullanılmaz duruma gelmek; çürümeye yüz tutmak. 3. Yaşlılık veya güçsüzlük sebebiyle isteksiz davranmak; ilgi duymamak. 4. {eAT} {ağız} Bağırsakları bozulmak; ishal olmak.* [DS]|| **içi geniş,** *Tasasız; gamsız; endişesiz.*‖ **içi gitmek,** *1. İshal olmak; içi sürmek; {eAT} {OsT} {ağız} (aynı).* [DS] *2. Bir şeyi çok istemek; aşırı arzu duymak.*|| **içi götürmemek,** *1. Acıklı bir durum karşısında dayanamamak. 2. Kıskanmak; çekememek; fesatlık etmek. 3. Yaptığı bir kötülük veya yanlışlıktan dolayı zarar gören kişiye karşı vicdan azabı çekmek; vicdanına sığdıramamak.*|| **içi göynümek,** *{eAT} Yüreği yanmak.*|| **içi göyünmek,** *İçi yanmak; üzüntü çekmek. {eAT} (aynı)* || **içi gülmek,** *Gizlice sevinç duymak; gizli gizli sevinmek.*|| **içi hop etmek,** *Beklenmedik bir durum veya olay karşısında aniden heyecanlanmak; korkudan irkilmek.*|| **içi ısınmak,** *Yakınlık duymak; hoşlanmak; sevmek.*‖ **içi içine batmak,** *Pişman olmak ve üzüntü duymak.*‖ **içi içine geçmek,** *Aşırı tedirgin olmak.*|| **içi içine sığmamak,** *Aşırı sevinçten dolayı coşkunluk göstermekten kendini alamamak; aşırı sevinç gösterisinde bulunmak; çok sevinmek; heyecan duymak.*|| **içi içini yemek,** *İstediği bir şeyi yapamamak yüzünden kendi kendine üzülmek; içten içe üzülmek; huzursuzluk duymak; dert edinmek.*|| **içi kabarmak,** *1. İğrenme yüzünden mide bulantısı duymak. 2. Aşırı ve taşkın bir ağlama duygusu içinde bulunmak. 3. Çok duygulanmak; heyecanlanmak.*‖ **içi kabul etmemek,** *Bir şeyden dolayı midesi bulanmak; yemek istememek.*|| **içi kalkmak,** *1. İğrenme yüzünden mide bulantısı duymak. 2. Aşırı ve taşkın bir ağlama duygusu içinde bulunmak. 3. Çok duygulanmak; heyecanlanmak.*|| **içi kan ağlamak,** *Dıştan belli olmamakla birlikte çok aşırı üzüntü duymak.*|| **içi kapanmak,** *Sıkıntılı bir ruh hâli içinde olmak; bunalmak; sıkılmak.*‖ **içi kara,** *(Kişi için) kötü kalpli; {eAT} (aynı).*|| **içi ka-**

rarmak, *1. Sıkıntı duymak; bunalmak. 2. Umutsuzluk içinde bulunmak; umutsuzluğa düşmek.* || **içi kazınmak,** *Açlık yüzünden midesinde rahatsızlık verici bir durum ortaya çıkmak; çok acıkmak.* || **içi kıyılmak,** *Açlık yüzünden midesinde rahatsızlık verici bir durum ortaya çıkmak; çok acıkmak.* || **içi kopmak,** *{eAT} Çok heyecanlanmak.* || **için bağlamak,** *{eAT} Peklik vermek; kabız etmek.* || **... in içinde kaybolmak,** *1. Bir kalabalık arasında göze çarpmamak; görünmemek. 2. (Elbise için) çok büyük gelmek.* || **içinde yüzmek,** *Olumlu veya olumsuz bir durumun aşırı derecesinde bulunmak.* || **içinden çıkmak,** *Karışık ve zor bir işin üstesinden gelmek; güçlükleri yenmek.* || **içinden demek,** *Kimsenin işitemeyeceği kadar yavaş sesle söylemek.* || **içinden doğmak,** *Bir şeye karşı ani bir istek belirmek; öyle yapmayı istemek.* || **içinden geçirmek,** *Bir şeyi yapmayı tasarlamak; açığa vurmayarak düşünmek.* || **içinden geçmek,** *Aklından geçmek; düşünmek.* || **içinden gelmek,** *Bir şeyi yapmak için içten bir istek duymak; yapmayı çok arzulamak.* || **içinden gülmek,** *Birine veya bir şeye sezdirmeden gülmek; birinin uygunsuz duruma düşmesine çok sevinmek; gizlice alay etmek.* || **içinden iğneli,** *{ağız} Sinsi; hileci; kurnaz; içten pazarlıklı.* [DS] || **içinden kan gitmek,** *Çok aşırı üzüntü duymak; gizli gizli üzülmek.* || **içinden konuşmak,** *Kimsenin işitmeyeceği kadar yavaş sesle söylenmek.* || **içinden okumak,** *1. Kimsenin işitmeyeceği şekilde veya hiç ses çıkarmadan okumak. 2. argo. Gizlice sövmek; aklından sövme sözünü geçirmek.* || **içinden pazarlıklı,** *Sinsi; içten pazarlıklı.* || **için dokumak,** *{OsT} Solumak.* || **içine almak,** *{ağız} Ağlamaktan tıkanıp hıçkırmak.* [DS] || **içine almak,** *Kapsamak; kaplamak.* || **içine ateş düşmek,** *Büyük bir acı veya üzüntünün etkisi altında kalmak; çok üzülmek.* || **içine atmak,** *1. Bir sıkıntısını veya üzüntüsünü başkalarına belli etmeyerek gizlemek; sıkıntılarını paylaşmamak. 2. Kendisine yapılan bir kötülüğe ses çıkarmamakla birlikte zamanı gelince hesabını sormak üzere beklemek.* || **içine baygınlıklar çökmek,** *Sıkıntı basmak; fenalık geçirmek.* || **içine batmak,** *Bir iş veya davranış yüzünden aşırı pişmanlık duymak.* || **içine çakıl kaçmak,** *Tedirgin ve huzursuz olmak.* || **içine çekilmek,** *Çevre ile, dışarı ile ilişkileri kesip kendi hâline kalmak; kabuğuna çekilmek.* || **içine çekmek,** *1. Soluk almak veya solukla beraber ciğerlerine götürmek. 2. mecaz. Sonradan bilincine varmak; anlamak.* || **içine dert olmak,** *1. Bir şeyi yapamamaktan dolayı çok üzülmek. 2. Bir şeyi önemseyerek üzüntü duymak. 3. Kendi iradesi çerçevesinde geçmişte gelişen bir olay veya durumdan dolayı sürekli üzüntü duymak.* || **içine doğmak,** *Önceden hiçbir belirtisi yokken isin olacağını veya olmuş bir şeyin haberini almadan bilmek; malum olmak; olacakları sezmek.* || **içine dokunmak,** *Dertlenmek; üzülmek.* || **içine etmek,** *Bozmak; berbat etmek.* || **içine hüzün çökmek,** *Hüzünlenmek; kederlenmek; gariplik duymak.* || **içine ılımak,** *{ağız} İçine sinmek; memnun olmak.* [DS] || **içine ılıştırmak,** *{ağız} İçine sindirmek; hazmetmek; kabullenmek.* [DS] || **içine ılımamak,** *{ağız} İçi rahat olmamak.* [DS] || **içine ılıtmamak,** *{ağız} 1. İçine sindirmemek. 2. Pişman etmek.* [DS] || **içine ilimek,** *{ağız} İçine sinmek; kendisine yapılan bir davranış veya söylenen sözden memnunluk duymak.* [DS] || **içine işlemek,** *1. İç kısımlara doğru etkide bulunmak. 2. Duygulanmak; etkilenmek; dokunmak.* || **içine kapanmak,** *Sıkıntıları dolayısıyla çevresindeki kimselerle ilişki kuramamak; duygularını kimseye açamamak.* || **içine kurt düşmek,** *Yapılan bir işten kendisine zarar geleceği endişesine kapılmak; huylanmak; kuşkulanmak.* || **içine oturmak,** *Gördüğü bir kötülük veya döneklik yüzünden çok üzülmek; aşırı etkilenmek.* || **içine oynatmak,** *{ağız} Ortadan yok etmek; çalmak.* [DS] || **içine sıçmak,** *argo. Bozmak; berbat etmek.* || **içine sinmek,** *1. İstediği gibi olduğu için rahatlık, mutluluk duymak. 2. İçi rahat olmak; rahat etmek; huzur bulmak.* || **içine sinmemek,** *1. İstediği gibi olmayan bir şey için rahatsız olmak, mutluluk duyamamak. 2. İçi rahat olmamak; rahat edememek; huzur bulamamak.* || **içine sokacağı gelmek,** *Çok sevmek.* || **içine tükürmek,** *Bir şeyi bozmak; berbat etmek.* || **içine vurmak,** *{ağız} Bir şeyin değerini haksız yere az bulmak; beğenmemek.* [DS] || **içini açmak,** *Derdini, sıkıntısını birine anlatmak; içini dökmek.* || **içini bayıltmak,** *1. (Tatlı için) ağır geldiği için daha çok yiyememek; midesine ağır gelmek. 2. mecaz. Çok konuşarak veya istemediği şeyleri söyleyerek sıkıntı vermek. 3. Ağır davranarak usanç vermek.* || **içini boşaltmak,** *1. Derdini ve sıkıntısını söylemek; açığa vurmak. 2. Sitem ve öfkesini açığa vurmak; bağırıp çağırmak.* || **içini çekmek,** *Üzüntü veya özlemle derin bir soluk almak.* || **içini dökmek,** *Sıkıntılarını ve dertlerini birine anlatmak.* || **içini geçürmek,** *{OsT} İshal etmek.* || **içini kemirmek,** *Bir üzüntüden dolayı rahatsızlık duymak; kaygı duymak.* || **içini kıymak,** *Midesinde açlık duygusu uyandırmak veya sindirim sıkıntısı yaratmak.* || **içini kurt kemirmek,** → içini kurt yemek. || **içini** (bir) **kurt yemek,** *Sürekli tedirgin ve kaygı içinde bulunmak.* || **içinin yağı erimek,** *Bir sıkıntı dolayısıyla telaş ve kaygı duyarak üzülmek.* || **içini sıkmak,** *(Bir şey) sıkıntı vermek.* || **içini yakmak,** *(Bir şey) çok üzmek.* || **içini yemek,** *(Bir şeyden dolayı) çok üzülmek.* || **içini yürütmek,** *{eAT} İshal yapıcı madde vermek.* || **için öttürmek,** *{OsT} Göğsünden hırıltılı sesler gelmek.* || **için yār,** *{eAT} İçten dost; samimi arkadaş.* || **için yāren,** *{eAT}* → için yār. || **içi paralanmak,** *Birinin durumuna acıyarak çok üzülmek.* || **içi pır pır etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.* ||

içi rahat etmek, *Kaygılanmayı gerektirecek bir durum olmadığını görerek rahat etmek; ferahlamak.*|| **içi sıkılmak,** *Sıkıntı duymak; bunalmak.*|| **içi sızlamak,** *Bir şeye çok üzülmek.*|| **iç iskelet,** *biy. 1. Omurgalı ya da omurgasızlarda canlının vücuduna desteklik eden kemik, kıkırdak gibi içteki yapı. 2. Balıklarda iskeleti oluşturan yapının bütünü.*|| **içi sürmek,** *İshal olmak. {eAT} (aynı)* ‖ **iç işleri,** *1. Ülke içi ile ilgili sorunlar veya işler. 2. İçişleri Bakanlığının sorumluluğu alanında olan. 3. Bir kurumun kendi kuruluşunun sınırları içinde yer alan çalışma ve sorumluluklar.*|| **içi taşmak,** *{eAT} Çok bunalmak; dayanamaz duruma gelmek.*|| **içi tez,** *İşlerin çabucak yapılmasını isteyen; yavaş yapılan işten sıkıntı duyan; aceleci; sabırsız.*|| **içi titremek,** *1. Bir şey için aşırı özen göstermek; üzerine titremek. 2. Yüreği hoplamak. 3. Çok üşümek.*|| **içi vık vık etmek,** *Sabırsızlık ve tedirginlik içinde heyecanlanmak.*|| **içi yağ bağlamak,** *Çok istenilen bir şeyin olmasından dolayı aşırı ferahlık duymak; yüreği yağ bağlamak.*|| **içi yağlı,** *{ağız} İçi yağlanmış saç yufkası.* [DS]|| **içi yanmak,** *1. Aşırı susuzluk çekmek; çok susamak. 2. Büyük bir acı sebebiyle çok üzüntü duymak.*|| **içi yatlu,** *{eAT} Kötü düşünceli; kalbinde kötülük taşıyan.*|| **içi yürütmek,** *{eAT}* → içini yürütmek.|| **iç kale,** *Asıl kalenin içinde bulunan ve son savunma yeri olarak yapılmış daha küçük kale.*|| **iç kafiye,** *ed. Mısra ortasındaki bir kelime ile mısra sonundaki kelime arasındaki kafiye; iç uyak.*|| **iç kaplar tabaka,** *biy. Vücutta, yürek, kan, lenf damarları ile içi sıvı dolu diğer boşlukları astarlayan tek tabakalı yassı epitel doku; endotel; endotelyum.*|| **iç karartmak,** *{eAT} Ümitsizliğe düşürmek; karamsarlığa sevk etmek.*|| **iç katması,** *{ağız} İnce bulgur, soğan, zeytinyağı ve ekşi katılarak yapılan bir tür salata.* [DS]|| **iç kavuz,** *biy. Buğdaygillerin başağında bulunan tek bir çiçeği saran iki tabakalı örtü pulu.*|| **iç konuşma,** *ed. Roman ve hikâye kahramanlarının kendi dünyalarını ortaya koydukları konuşma.*|| **iç kulak,** *anat. Kulağın işitme sinirlerinin yer aldığı iç bölümü.*|| **iç lastik,** *Otomobil tekerleklerinin dıştaki koruyucu kalın lastik içine yerleştirilen ve hava ile doldurulan yumuşak ince parçası.*|| **içler acısı,** *(Durum veya olay için) çok acıklı, çok üzücü olan.*|| **iç merkez,** *jeol. Depremin başladığı kabul edilen yer içindeki nokta.*|| **iç mimar,** *Bir binanın içini süsleyip döşeyen sanatçı; dekoratör.*|| **iç mimarlık,** *Bir binanın içini döşeyip süslüme sanatı; dekoratörlük.*|| **iç oğlanı,** *tar. İmparatorluk döneminde saraylarda çeşitli devlet hizmetlerine aday olarak yetiştirilmek üzere alınan gençlere verilen isim: celep.*|| **iç organ,** *anat. Vücudun büyük boşluğunda bulunan mide, karaciğer, bağırsak, kalp gibi organların genel adı.*|| **iç patlama,** *1. Bir akışkanın, iç basıncı dış basınçtan daha düşük olan bir kaba aniden girerek kabı parçalaması. 2. dbl. Kapantılı sesler oluşurken, ses organlarının kapanma durumuna girdiği, daralma ve patlamadan önce gelen evre.*|| **iç parazit,** → iç asalak.|| **iç patlamalı,** *dbl. Ses yolunun kapanıp açılmaması ile oluşan kapantılı ses.*|| **iç pazar,** *tic. Ülke içinde yapılan pazarlama; ülke içi satış.*|| **iç pınar,** *{ağız} Hamam.* [DS]|| **iç pilav,** *Küçük doğranmış ciğer, künar, kuş üzümü, baharat konularak yapılan pilav.* ‖ **iç plazma,** *biy. Bir hücreli canlılarda protoplazmanın merkez bölümü.*|| **iç poyra,** *{ağız} Araba tekerleğinin ortasında olan dingil yatağının iç kısmındaki demir halka.* [DS]|| **iç püskürme,** *jeol. Derinlerden gelen mineral maddenin yer yüzüne erişmeden daha derinlerdeki eski kayaçların içine yerleşmesi.*|| **iç salgı,** *biy. İç salgı bezlerinin doğrudan kana karışacak biçimde saldıkları salgı.*|| **iç salgı bezi,** *anat. Salgısı bir boşaltım organı veya yolu yerine doğrudan kana karışan salgı bezi.*|| **iç salgı bilimi,** *biy. İç salgı bezlerinin yapılarını, gelişmelerini, işlevlerini, hastalıklarını inceleyen tıp dalı; endokrinoloji.*|| **iç savaş,** *Bir ülke içinde, o ülkenin kendi halkı arasında çıkan savaş; dahilî harp; iç harp.*|| **iç ses,** *dbl. Bir kelimenin ilk ve son sesleri arasında kalan ses veya seslerden her biri.*|| **iç ses düşmesi,** *dbl. Zamanla kelimenin içindeki seslerden birinin yok olması biçiminde görülen gelişme.*|| **iç sıkıcı,** *Usandırıcı.*|| **iç sıkmak,** *Bıktırmak; usandırmak.*|| **iç sıvı,** *anat. İç kulakta, yarım daire kanallarının ve kohleanın içini doldurun sıvı; endolenf.*|| **iç solunum,** *biy. Hücre içindeki biyokimyasal solunum olayı.*|| **iç söz,** *{eT} Gönüldeki gizli şey.* [DLT]|| **iç sular,** *Denize kıyısı olan ülkelerde karasuları çizgisinin berisinde kalan ve egemenlik haklarının kullanıldığı deniz.*|| **içten pazarlıklı,** *Sinsi.*|| **iç ters açı,** *mat. İki paralel doğruyu kesen bir üçüncü doğru ile, ortaya çıkan bu doğrunun paralel doğruları kesim noktalarında meydana gelmiş olan, içte kalan ve birbirine bakmayan açılardan her ikisi.*|| **iç ton,** *{eAT}* → iç don.|| **iç tonlanmak,** *{eT} İç donu giymek.* [DLT]|| **iç turizm,** *Bir ülke sınırları içinde o ülke halkının kendi kendine yaptığı gezi.*|| **iç tutmak,** *Ceviz, fındık, badem gibi meyve veya fasulye, nohut gibi ürünlerin içi oluşmak; tanelenmek.*|| **iç tümce,** *dbl.* → iç cümle.|| **iç türeme,** *dbl. Kelimenin kökünde aslında bulunmayan bir sesin iç ses olarak ortaya çıkması şeklinde görülen gelişme.*|| **iç tüzük,** *Bir kurumun, kuruluşun, meclisin kendi içindeki işleyişini düzenleyen tüzük.*|| **iç uyak,** *ed. Mısra ortasındaki bir kelime ile mısra sonundaki kelime arasındaki kafiye.*|| **iç yaprak,** *{ağız} Arabalarda arka dingili birbirine bağlayan ve başı özeğe çivili demir levha.* [DS]|| **iç yâr,** *{eAT} Samimi arkadaş: candan dost.*|| **iç yarıçap,** *mat. Düzgün bir çokgenin içine çizilen dairenin yarı çapı.*|| **iç yer,** *{ağız} Verimli toprak.* [DS]|| **iç yükümü,** *İyilik görülen birisine karşı duyulan*

borçluluk duygusu; minnettarlık.|| **iç yüz,** *1. Bir nesnenin iç kısımda kalan yüzü. 2. Dıştan kimsenin anlayıp bilemediği, görünenden daha başka türlü olan sebep veya nitelik; mahiyet; künh; zamir.*|| **iç zar,** *bot. Çiçek tozunu saran zarlardan içte olanı.*

içbükey, [iç+bük-ey] *sf.* Yüzeyi düzgün yapılı bir çukur biçiminde olan; obruk; çukur; konkav; mukaar. 🗗 **içbükey ayna,** *Yüzeyi çukur olan ve paralel demetler hâlinde gelen ışık ışınlarını odakta toplayan ayna türü; çukur ayna; konkav ayna.*

içdin, [iç-din / iç-tin] *{eT} is.* İç; içeri. [Üç İtigsizler]

içe, [? içe] *{ağız} is.* Mutfak. [DS]

içecek, -ği [iç-ecek] *is.* **1.** Susuzluğu gidermek ya da serinlemek amacıyla içilen her türlü sıvı besin maddesi; meşrubat. **2.** *sf.* İçilmeye uygun; içilebilir nitelikte olan.

içegü, [iç-ēgū] *(içe:gü:) {eT}* Kaburga kemiklerinin iç tarafında bulunan organların tümü; içirik; iç; bağır; bağırsaklar. [EUTS] [DLT]

içeği, [iç-eği] *{ağız} is.* **1.** Bağırsak. **2.** Eskiden halk hekimliğinde kullanılan ve içine hastanın yatırıldığı yaş hayvan derisi. [DS]

içeğü, [iç-ēgū چکو] *{eAT} is.* Karın içindeki organlar ve bağırsaklar.

içenü, [iç-eñü] *{ağız} sf.* İçli; duygulu; alıngan. [DS]

içer, [içeri] *{ağız} is.* İçeri. [DS]

içeri, [*eT.* iç-gerü > içerü > içeri] *is.* **1.** İç yan; iç taraf; içteki kısım; iç bölüm. **2.** İçte kalan yüzey; iç. **3.** *mecaz.* Gönül; yürek. **4.** Hapishane. **5.** *{ağız}* Her zaman oturulan oda; oturma odası. [DS] **6.** *sf.* İç tarafta, iç yüzeyde iç bölümde bulunan. **7.** *zf.* İç kısımlara doğru; içe yönelik. 🗗 **içeriden çıkma,** *İmparatorluk döneminde saraydan çıkarılan veya çeşitli sebeplerle ayrılanlar için kullanılan ifade.*|| **içeriden evlenme,** *Bir kabile veya boy üyelerinin ancak kendi soy veya kabilelerinden olan bir karşı cinsle evlenebilmeleri durumu.*|| **içeride olmak,** *1. Bir ticarî işte zarar eder durumda olmak. 2. Kumarda kayıp hâlinde olmak. 3. Hapiste bulunmak.*|| **içeri gelen,** *{ağız} Az içeride.* [DS]|| **içeri evsimek,** *{ağız} Acıkmak; midesi kıyılmak.* [DS]|| **içeri girmek,** *1. Bir ticarî işte zarar etmek. 2. Kumarda kaybetmek. 3. Hapse girmek.*|| **içeri olmak,** *{ağız} Gerdeğe girmek.* [DS]|| **içeri salmak,** *{eAT} İçeri sokmak.*|| **içerisi gitmek,** *{ağız} Bağırsakları bozulmak.* [DS]|| **içeri tutmak,** *{ağız} Bir işte başkasını aldatıp zarar ettirmek.* [DS]|| **içerüden içerü,** *{eAT} İçten içe.*

içeriden, [içeri-den] *{ağız} zf.* Bizden; bizim aileden. [DS]

içerik, -ği [iç-er-ik] *is.* **1.** Bir şeyin içinde bulunan ögelerin tümü; bir şeyin kapsamı; muhteva. **2.** Bir metinde, anlatımda verilmek istenen duygu, düşünce ve hayallerin bütünü; öz. **3.** *psikol.* Herhangi bir ruhsal süreç veya düşünsel işlevi oluşturan ögelerin tümü. **4.** *dbl.* Bir kelimenin anlamı; bir dilsel bildirinin soyut, kavramsal yönü. **5.** *sf. man.* Bir cümle veya yargıda açıkça belirtilmemekle birlikte var olduğu anlaşılan; zımnî. 🗗 **içerik çözümlemesi,** *dbl. Konuşan ya da dinleyeni dikkate almaksızın yalnızca bildiriyi nicel ya da nitel yönlerden inceleme yöntemi.*

içerikli, [iç-er-ik-li] *sf.* **1.** (Anlatım için) herhangi bir nitelikte içeriği olan. **2.** (Anlatım için) herhangi bir konuda içeriği olan. **3.** İçeriği oldukça çok olan; içeriği zengin olan.

içerikölçer, [iç-er-ik + ölç-er] *is. fiz.* İyonlaştırıcı ışınım kaynağı içeren ve bir maddede bulunan element miktarını belirlemeye yarayan ölçüm aygıtı; tenörmetre.

içeriksel, [iç-er-ik-sel] *sf.* İçerikle ilgili; içeriği ilişkin olan.

içerili[1]**,** [içeri-li] *{ağız} sf.* Bu yurdun ya da bu evin adamı; yerli. [DS]

içerili[2]**,** [içeri-li] *{ağız} sf.* Kinci. [DS]

içerisi, -ni, -leri [iç-er-i-s-i] *is.* **1.** İç yan; iç taraf; içteki kısım; iç bölüm. **2.** İçte kalan yüzey; iç. **3.** *mecaz.* Gönül; yürek. **4.** Hapishane. **5.** *sf.* İç tarafta, iç yüzeyde iç bölümde bulunan.

içerlek, -ği [iç-er-(i)-le-k > iç-er-le-k] *sf.* Çevresindekilerden daha içeride, daha geride bulunan; içerlemiş olan; biraz içeri. *{ağız}(aynı)* [DS]

içerleme, [iç-er-(i)-le-me > iç-er-le-me] *is.* İçin için kızma, öfkelenme.

içerlemek, [iç-er-(i)-le-mek > iç-er-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İçin için kızmak, öfkelenmek. **2.** *{ağız}* Borçlanmak. [DS]

içerleyiş, [iç-er-le-y-iş] *is.* İçerleme eylemi veya biçimi.

içerme, [iç-er-me] *is.* İçermek eylemi.

içermek, [iç-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İçinde bulundurmak; bir şeyi veya birçok ögeyi kapsamak. **2.** Başka bir şeyin varlığını gerektirmek. **3.** Başka bir şeyin varlığını da düşündürmek veya mantıksal sonuç olarak içinde taşımak.

içertiler, [iç-er-ti-ler] *{ağız} is.* **1.** Aile üyelerinin tümü. **2.** Yakın akrabalar. [DS]

içesi, [iç-mek > iç-esi اجسی] *{eAT} sf.* İçecek; içilecek.

içge, [iç-ge] *{ağız} sf.* (Kişi için) saygılı; kibar. [DS]

içgek, [iç-mek > iç-gek] *{eT} sf.* **1.** Çok içen **2.** Şeytan; iblis. **3.** Vampir. [EUTS]

içgermek, [iç-ger-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İçeri girmek. **2.** Bir şeyin içinde olmak. [EUTS] **3.** Tabi olmak. [EUTS] **4.** *gçl.* İtaat altına almak; bağımlı kılmak; tabi yapmak; tabi kılmak. [ETY] [EUTS] [Tekin] **5.** İthal etmek; itaati altına almak; eve dönmek; [Gabain] **6.** Eve dönmek. [EUTS] **7.** Suçlarını söylemek. **8.** Kovlamak. [DLT]

içgerü, [iç > iç-gerü] *(içgerü:) {eT} zf.* **1.** İçeriye; içerde. [İKPÖy.] **2.** Hükümdarın yanına doğru; kral sarayında. [İKPÖy.] **3.** *is.* Enderun; sarayın içi. [EUTS] **4.** İçeri; iç. [EUTS] **5.** Hükümdar sarayı. [İKPÖy.]

içgerülüg, [iç-gerü-lüg] *{eT} sf.* Saraya ait; hükümdara mahsus. [EUTS]

içgil[1], [işkil] *{ağız} is.* İşkil. [DS]

içgil[2], [iç-gil] *{ağız} is.* Kin; garez. [DS]

içgil[3], [iç-gil] *{ağız} is.* **1.** Alıngan. **2.** Suçlu. [DS]

içgili, [iç-gi-li] *{ağız} sf.* Kindar. [DS]

içgilik, -ği [içgi-lik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

içgillenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

içgilli[1], [işkil-li] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

içgilli[2], [iç-gi-l-li] *{ağız} sf.* Alıngan; sıkılgan. [DS]

içginmek, [iç-gin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bağımlı olmak. [ETY]

içgirmek, [iç-gir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İçeri girdirmek. [ETY] **2.** İtaat altına almak. [ETY]

içgü, [iç-mek > iç-gü] *(içgü:) {eT} is.* İçecek; içki. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain] 🗗 **içgü etmek,** *{eAT} İçki içmek.*

içgüçi, [iç-gü > iç-gü-çi] *{eT} sf.* İçkiye alışkın. [KB]

içgüdü, [iç+gü(t)-ü] *is.* **1.** *psikol.* Canlılarda öğrenme ile edinilmeyen, akıl ve düşünceden bağımsız olarak doğuştan genetik yolla gelen duygulara, yargılara, eylemlere yön veren bilinçsiz iç dürtülerin tümü; sevk-i tabiî; insiyak. **2.** *zool.* Bir organizmayı o türe özgü bir amaca veya bir şeye yönelten doğal davranış eğilimi.

içgüdülü, [iç+güd-ü-lü] *sf.* İçgüdüsü olan; insiyakî.

içgüdüsel, [iç+güd-ü-sel] *sf.* İçgüdü ile ilgili; içgüdüye dayanan; insiyakî.

içgüyö, [iç+güveyi] *(i'çgüyö:) {ağız} is.* İç güveyi. [DS]

içi, [éçü > içī] *(içi:) {eT} is.* **1.** Yaşça büyük olan erkek kardeş; ağabey. [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Kocanın yaşça büyük olan erkek kardeşi. [DLT] **3.** *{ağız}* Bir memleketin saygı duyulan ileri geleni. [DS]

içiboş, [iç-i+boş] *{ağız} is.* Kunduracı kerpeteni. [DS]

içici, [iç-ici] *sf.* Çok içki içen; içkiye düşkün olan.

içicilik, -ği [iç-ici-lik] *is.* İçki içmeyi alışkanlık hâline getirme işi.

içiç[1], [éşiç / işiç] *{eT} is.* Kazan. [EUTS]

içiç[2], [içi-ç] *{eT} is* Ağabeycik. [ETY]

içigen, [iç-ik-en] *{ağız} sf.* Sabırsız. [DS] 🗗 **içigen olmak,** *{ağız} Sabırsız olmak.* [DS]

içigızıl, [iç-i+kızıl] *{ağız} is.* Bir tür mantar. [DS]

içiglig, [iç-mek > iç-ig-lig] *{eT} sf.* İçecek; içilen; içilebilen.

içiglik, [iç-mek > iç-ig-lik] *{eT} is.* İçki; içecek; meşrubat. [EUTS] [Gabain]

içik, [iç-ik] *{eT} sf.* Aceleci; sabırsız; ivecen. *{ağız} (aynı)* [DS]

içikmek[1], [iç-ik-mek اجكمك] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Girmek; dahil olmak; içeriye girmek. [EUTS] **2.** İtaat etmek; tabi olmak; bağımlı olmak. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Savaşta kendi isteğiyle teslim olmak. [ETY] [DLT] 🗗 **içikmek yükünmek,** *{eT} Bağımlı olmak ve baş eğmek.*

içikmek[2], [iç-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Ağlarken hıçkırmak. **2.** Çok sevinmek. **3.** Korku ile iç çekmek. [DS]

içiksinmek, [iç-ik-si-n-mek] *{ağız} is. gçsz. f. [-ir]* Hoşuna gitmek; beğenmek; içine sinmek. [DS]

içili, [eçü > içi-li] *{eT} sf.* Ağabeyli; büyük erkek kardeşli. [ETY]

içilik, -ği [içi-lik] *{ağız} is.* Semer altına konulan keçe örtü. [DS]

içiliş, [iç-il-iş] *is.* İçilmek eylemi veya biçimi.

içilme, [iç-il-me] *is.* İçilmek eylemi.

içilmek, [iç-il-mek] *edil. f. [-ir]* İçmek işi yapılmak. *{eT} (aynı)* [DLT]

içilük, -ğü [içi-lük] *{ağız} is.* Kabağın çekirdekli kısmı. [DS]

içim, [iç-im] *is.* **1.** İçmek işi. **2.** Bir yudumda ya da bir kerede içilebilecek miktar. **3.** İçilen şeyin verdiği tat. **4.** *{eT}* Sıvı halindeki besin maddesi; içecek; içki. [Gabain] [EUTS] **5.** *{ağız}* Tat; lezzet. [DS]

içimen, [iç-mek > iç-i-men] *{ağız} is.* Hoşaf. [DS]

içimli, [iç-im-li] *sf.* **1.** (İçilen şey için) verdiği tat herhangi bir nitelikte olan. **2.** İçimi hoş ve iyi olan; lezzetli. *{ağız} (aynı)* [DS]

içimlik, -ği [iç-im-lik] *sf.* (Belirtilen sayı kadar) içilecek miktarda olan.

içimlü, [iç-mek > iç-im-lü اچملو] *{eAT} sf.* İçilebilir; içilecek durumda olan; içmeye uygun.

için[1], [iç-in ايچين / اچين] *{eT} zf.* **1.** İçten içe; için için. *{eAT} (aynı)* **2.** Gizli; gizlice. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{OsT}* Özel; has. **4.** *{eAT}* Yürekten; deruni; içten. **5.** *{eAT}* İçinde. 🗗 **için için,** *Açığa vurmadan; içten içe.*

için[2], [uç *(sebep)* > uç-un > üçün > için] *e.* **1.** *{eT} "Ara, iç"* anlamı verir. [DLT] **2.** Amaç belirtir; amacıyla; maksadıyla. **3.** Sebep ve sonuç belirtir; ...-den dolayı; ...-den ötürü. **4.** Ayrılmış; özgü; mahsus; hasredilmiş **5.** Düşüncesince; göre; kendince. **6.** Hakkında. **7.** Göz önünde tutulursa; oranla; göre. **8.** Adına. **9.** Karşılık olarak; karşılığında. **10.** Uğruna; yararına; karşılığında. **11.** Yön belirtir. **12.** Süre bildirir. **13.** Yemin ederken dayanak ifade eden deyimler yapar. **14.**

içinde, [iç-i-n-de] *zf.* **1.** Zaman zarfıyla birlikte belli bir süre kapsamını belirtir; süresince; zarfında; esnasında; zamanında. *{eAT} (aynı)* **2.** Gelecekte bir sınır olarak kabul edilen tarihten önceki bir zamanı

belirtir. **3.** Ortamda; ortamında. **4.** Kendisinden önceki söze abartma olarak, "çok" veya "dolu hâlde" anlamı katar. *"Tarla su içinde."* **5.** *{eAT}* Hususunda.

içindekiler, [iç-i-n-de-ki-ler] *is.* **1.** Bir kitap veya derginin başına veya sonuna konulan, konu, kişi, yer adı vb.ni kolaylıkla bulmaya yarayan sayfaları belirten liste; fihrist. **2.** Bir mektup, kitap, dergi, gazete vb.nin içinde bulunan ve kapsadığı konular; münderecat.

içindeleme, [iç-i-n-de-le-me] *is.* Aralarında cins ve tür ilişkisi bulunan iki sınıf arasındaki bağıntı.

içindelik, -ği [iç-i-n-de-lik] *is.* İçinde olma durumu. 🗗 **içindelik durumu,** *dbl. Fin-Ugur dillerinde, kapalı bir yerde bulunmayı anlatan isim hâli.*

içine, [için / içine] *{ağız} e.* İçin. [DS]

içingir, [iç-in-gir] *{ağız} sf.* Hassas; duygulu; içli; alıngan. [DS]

içinlemek, [iç-in-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyden etkilendiğini bildirmek; içerlemek. [DS]

içinmek, [iç-in-mek ایچنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* Kendi kendine içmek.

içinnemek, [iç-in-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-(i)-yor]* Kimseye sezdirmeden kızmak; içerlemek. [DS]

içireki, [iç-i-rä-ki / iç-rä-ki] *{eT} zf.* **1.** İçteki; içindeki. [ETY] **2.** *sf.* Özel. [ETY] **3.** Saraya mensup. [ETY]

içirik, -ği [iç-ir-ik] *{ağız} is.* **1.** Yatak, yorgan, yastık gibi şeylerin içini doldurmaya yarayan, yün, pamuk ve kıtık gibi şeyler. **2.** Yatak içlerinin zamanla topaklaşmış parçaları. **3.** Su tulumbalarına sarılan sargı. **4.** Kasaplık hayvanların kalp, ciğer, dalak ve bağırsak gibi organları; sakatat. **5.** *sf.* (Elbise, ayakkabı vb. için) çok eski. **6.** İçi dışına çıkmış; alt üst olmuş. [DS] 🗗 **içirik olmak,** *{ağız} Alt üst olmak; karışmak.* [DS]

içirikli, [içirik-li] *{ağız} sf.* **1.** Kusurlu; suçlu; özürlü. **2.** Hastalıklı. [DS]

içirilme, [iç-ir-il-me] *is.* İçme eyleminin yaptırılma durumu.

içirilmek, [iç-ir-il-mek] *edil. f. [-ir]* İçme eylemi yaptırılmak; içirme eylemi yapılmak; içmesi sağlanmak.

içiriş, [iç-ir-iş] *is.* İçirme eylemi veya biçimi.

içirme, [iç-ir-me] *is.* İçme eylemini yaptırma; içmesini sağlama.

içirmek[1], [iç-ir-mek] *gçl. f. [-ir]* İçme işini yaptırmak; içmesini sağlamak.

içirmek[2], [iç-er-mek > iç-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bıçak, kama gibi şeyleri saplamak; içeriye geçirmek. **2.** Vurmak. [DS]

içirtme, [iç-ir-t-me] *is.* İçirme işini yaptırma eylemi.

içirtmek, [iç-ir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İçirme işini yaptırmak; birinin bir şeyi içmesini bir üçüncü kişi aracılığıyla sağlamak.

içiş, [iç-iş] *is.* İçme eylemi veya biçimi.

içişmek, [iç-mek > iç-iş-mek اچشمك] *{eT} {eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Birlikte içmek; içmekte yardım ve yarış etmek. [DLT]

içit, [iç-it ایچت] *{eT} {eAT} is.* İçilecek şey; içecek. [DK]

içitim, [iç-it-im] *is. tıp.* Vücuda şırınga ile sıvı verme işi; zerk.

içitme[1], [iç-it-me] *is. tıp.* Vücuda şırınga ile sıvı verme; zerk etme.

içitme[2], [iç+ét-me / ört-me] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

içitmek, [iç-it-mek] *gçl. f. [-ir]* Vücuda şırınga veya damar yolu ile sıvı vermek; zerk etmek.

içkek, [iç-kek] *{eT} sf.* **1.** Çok içen. [Gabain] **2.** Kan emen; vampir. [EUTS] [Gabain] **3.** İblis; şeytan. [EUTS] [Gabain]

içkermek, [iç-ke-r-mek / iç-ger-mek] *{OsT} gçl. f.* **1.** İçine almak; içermek; ihata etmek; ithal etmek. [Üç İtigsizler] **2.** İtaati altına almak. [Gabain] **3.** *dönşl.* Eve dönmek. [Gabain] **4.** Tabi olmak. [EUTS] **5.** İçeri alınmak; götürülmek. [EUTS]

içkerü, [iç > iç-gerü] *(içgerü:) {eT} zf.* İçeri. [EUTS]

içki[1], [iç-ki] *is.* **1.** İçilmeye uygun her türlü sıvı; içecek. **2.** İçinde alkol bulunan içecek. **3.** Alkollü içki içme işi. 🗗 **içki âlemi,** *İçki içip yemek yemek suretiyle yapılan eğlenti.*|| **içki eylemek,** *{eAT} İçki ziyafeti vermek.*|| **içki masası,** *İçki içilen sofra.*|| **içki psikozu,** *İçki kullanma alışkanlığının meydana getirdiği bunalım.*|| **içki sefası,** *İçki içip yemek yemek suretiyle yapılan eğlenti.*|| **içki sofrası,** *İçki içilen sofra.*|| **içki yasağı,** *Alkollü içki kullanma ve satmayı önlemek amacıyla getirilen yasak.*|| (kendini) **içkiye vermek,** *Sıkıntı ve bunalımlarını unutmak için sık sık içki kullanmak.*

içki[2], [iç-ki / bıç-kı] *{ağız} is.* Ağaç kesmeye yarayan iki saplı testereli bıçak. [DS]

içkici, [iç-ki-ci ایچکجی] *sf.* İçkiye, özellikle alkollü içkilere düşkün olan; ayyaş; sarhoş. *{eAT} {OsT} (aym).*

içkicilik, -ği [iç-ki-ci-lik] *is.* İçkiye düşkün olma durumu.

içkil[1], [iç-ki-l] *{ağız} sf.* Çok içki kullanan; ayyaş. [DS]

içkil[2], [işkil] *{ağız} is.* İşkil. [DS]

içkil[3], [iç-ki-l] *{ağız} is.* **1.** Kin; garez. **2.** Umut. [DS]

içkili[1], [iç-ki-li] *sf.* **1.** Alkollü içki içmiş olan. **2.** (Yer ve eğlenti, toplantı için) içki içilen. **3.** *zf.* İçki içmiş olarak.

içkili[2], [işkil-li] *{ağız} is.* İşkilli. [DS]

içkilik, -ği [iç-ki-lik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

içkillenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İşkillenmek. [DS]

içkillenmek, [iç-ki-l-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İçin için öfkelenmek; içerlemek. [DS]

içkilli, [işkil-li] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

içkin[1], [iç-ik-mek > iç(i)k-in] *{eT} sf.* Sığınan; mülteci. ◻ **içkin er,** *{eT} 1. Düşman tarafında iken bu tarafa geçen, sığınan.* [DLT] *2. Kendisine dokunulmayan baysallık verilen kişi; mülteci.* [DLT]

içkin[2], [iç-kin] *sf. fel.* **1.** Varlığın içinde, kendinde var olan; varlığın yapısına karışmış bulunan; mündemiç. **2.** *fel.* Yalnızca bilinçten olan; yalnızca bilinç içeriği olarak var olan; mündemiç. **3.** Deney içinde kalan; deneyi aşmayan. **4.** Dünyada, dünya içinde olan. **5.** *dbl.* → içkinlik.

içkincilik, -ği [iç-kin-ci-lik] *is. fel.* İçkinlik kavramına dayanan görüş ve düşünce.

içkinlik, -ği [iç-kin-lik] *is. fel.* **1.** Öznenin, ereklerin öznenin kendi içinde bulunması özelliği. **2.** Parçası olduğu şeyi etkileyen nedenin özelliği. **3.** *dbl.* Dilsel ögelerin, dil dışı olgu ve ilkelerden arındırılmış olarak incelenmesi yöntemi.

içkirli, [işkil-li] *{ağız} sf.* İşkilli. [DS]

içkisiz, [iç-ki-siz] *sf.* **1.** Alkollü içki içmemiş olan. **2.** (Yer, eğlenti ve toplantı için) içki içilmeyen. **3.** *zf.* İçki içmeden; içmemiş olarak.

içkit, [iç-ki-t] *sf.* Yok olan; gaip.

içkitmek, [iç-ki-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Kaybetmek. [DS]

içkur, [iç + kur *(kemer, kuşak)*] *{eT} is.* İç kuşağı; uçkur. [DLT]

içkü, [iç-mek > iç-kü] *{eT} is.* İçilen şey; içki. [DLT] [EUTS] [Gabain]

içkücü, [iç-kü-cü ايچكوجى] *{eAT} {OsT} sf.* → içkici.

içlegü, [iç-lē-mek > iç-lē-gū] *(içle:gü:) {eT} is.* Astar.

içlek, [iç-le-k] *sf.* **1.** Madde ile ilgili olmayan; manevi. **2.** *{ağız} is.* İç çamaşırı. [DS]

içlem, [iç-le-m] *is. man.* **1.** Bir kavramın çağrıştırdığı kaplama giren niteliklerin, temel özelliklerin tümü; tazammun. **2.** Bir nesnenin içeriğini oluşturan şey.

içlemek, [iç-lē-mek] *(içle:mek) {eT} gçl. f. [-r]* İç geçirmek; astarlamak. [DLT]

içlemsel, [iç-le-m-sel] *sf. man.* İçlemle ilgili.

içlendirme, [iç-le-n-dir-me] *is.* İçlenmesini sağlama.

içlendirmek, [iç-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İçlenmesine yol açmak. **2.** (Kabuklu yemiş, bakliyat için) iç bağlamasını sağlamak.

içleniş, [iç-le-n-iş] *is.* İçlenme eylemi veya biçimi.

içlenme, [iç-le-n-me] *is.* İçlenme eylemi.

içlenmek[1], [iç-lē-mek > iç-lē-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kabuklu yemiş ve bakliyat için) iç bağlamak; tanelenmek; içi olmak. *{eT} {ağız} (aynı)* [DLT] [DS]

içlenmek[2], [iç-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kimseye belli etmeksizin bir şeyi kendi kendine dert edinmek; duygulanmak; gizli gizli üzülmek.

içli, [iç-li] *sf.* **1.** (Kabuklu yemiş, taneli bitkiler için) içi dolu; tanelenmiş; iç bağlamış; yenilecek duruma gelmiş. **2.** *mecaz.* Kolayca duygulanan; çabuk kırılıp incinen; hassas; duygulu; ince; hisli. **3.** *mecaz.* İnsanı duygulandıran; etkili; hüzünlü. **4.** Özlü; esaslı. **5.** *{ağız} is.* Bumbar dolması. [DS] ◻ **içli dışlı,** *1. Hiçbir gizli işi olmayan; apaçık; olduğu gibi. 2. Birbirinden gizlisi saklısı olmayan; senli benli; aşırı teklifsiz.* || **içli dışlılık,** *İçli dışlı olma durumu.* || **içli dışlı olmak,** *1. Aşırı bir teklifsizlik içinde görüşmek; çok sıkı ilişkiler içinde bulunmak; çok samimi olmak; senli benli olmak. 2. Karşılıklı olarak kız ve oğullarını birbiri ile evlendirmek.* || **içli köfte,** *mutf. Kıyma, yumurta, bulgur, soğan, maydanoz ve baharattan yapılan bir tür köfte.*

içlig, [iç-lig] *{eT} sf.* Gebe; yüklü; hamile. [EUTS] [Gabain]

içlik, -ği [iç-lik ايچلك] *is.* **1.** İçe giyilen çamaşır; iç çamaşırı. **2.** *{ağız}* İç gömleği. [DS] **3.** *{ağız}* Gömlek; frenk gömleği; pamuklu mintan. [DS] **4.** *{ağız}* Yelek. [DS] **5.** *{eT}* Eyer keçesi. [DLT] **6.** *{OsT}* Gömlek üstüne giyilen bir tür yelek. **7.** *{ağız}* Yatak doldurmakta kullanılan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler. [DS] **8.** *mim.* Klasik Türk mimarisinde iç mekâna bakan süslü pencere.

içlilik, -ği [iç-li-lik] *is.* Duygulu olma durumu; duygululuk; hassasiyet.

içlük, -ğü [iç-lik] *{ağız} is.* Bir tür bayan ceketi. [DS]

içme, [iç-me] *is.* **1.** Bir sıvıyı yutma, yudumlama eylemi. **2.** (Genellikle çoğul olarak) içinde madensel tuzlar bulunan kaynak suyu veya bu tür bir kaynaktan yararlanmak için kurulmuş tesis. ◻ **içme suyu,** *İçilebilecek nitelikte olan su; içmek üzere ayrılmış su.*

içmece, [iç-mece] *is.* İçinde madensel tuzlar bulunan su kaynağı.

içmek[1], [iç-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir sıvıyı ağız yolu ile yutmak; emerek içine çekmek. *{eT} (aynı)* [DLT] [EUTS] [ETY] [Gabain] **2.** Tütün türü şeylerin dumanını içe çekmek. **3.** (Gözenekli bir şey için) bir sıvıyı içine çekmek; emmek. **4.** Ağız yoluyla ilaç almak. **5.** *gçsz.* Alkollü içki kullanmak. ◻ **içtikleri ayrı gitmemek,** *Çok samimi arkadaş olmak; her an beraber bulunmak.*

içmek[2], [iç-mek *(yumuşak bir madde ile doldurmak)*] *{eT} is.* Kuzu derisinden yapılmış kürk. [DLT]

içmeklenmek, [içmek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Kuzu kürkü giymek; kuzu kürküne sahip olmak. [DLT]

içmeler, [iç-me-ler] *is.* İçinde madensel tuzlar bulunan kaynak suyu veya bu tür bir kaynaktan yararlanmak için kurulmuş tesis.

içmezlenmek, [iç-mez-le-n-mek ايچمزلنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* İçmez görünmek.

içran, [? iciran / içran] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

içre, [iç-rē اچرا / اچره / ايچره] *(içre:) {eT} zf.* **1.** İçerisinde; içeride; içinde; arasında; -de. *{eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] **2.** İçte. [DLT] [Tekin] **3.** Gizli. [ETY] **4.** *{eAT}* İçine. **5.** *{eAT}* ... zamanında; ...-de. **6.** *is.* İç; ara. 🗗 **içre aşsız,** *{eT} İçerisi aşsız; karnı aç.*‖ **içre sab,** *{eT} Gizli mesaj.*

içregi, [iç-rä-g-i] *{eT} sf.* → içreki. [ETY]

içrek, -ği [iç-re-k] *sf. fel.* (Bilgi, öğreti için) yalnızca bir toplumun üyeleri tarafından bilinen, diğer kişilere öğretilmeyen, sınırlı, dar çevrede kalan; Batınî. 🗗 **içrek bilim,** *Herhangi bir dinin, yalnızca sırra ve gizli bilgilere ermiş olanlara açıklanan yönü.*

içrekçilik, -ği [iç-re-k-çi-lik] *is. fel.* Toplumsal hiyerarşi veya ayrımcılık yaratmayı amaçlayan felsefe ya da tarikatlarda, bazı bilgi ve uygulamaların yabancılara açıklanmaması durumu; Batınilik.

içreki, [iç-rē-kī] *(içre:ki:) {eT} sf.* **1.** İçerdeki; içindeki. **2.** Saraya mensup; hareme ait; has; özel. [ETY] [Gabain] [Tekin] **3.** Saray mensupları ve harem halkı. [EUTS] 🗗 **içreki orun,** *{eT} Harem; iç daire.*‖ **içreki orunçı,** *{eT} Saray memuru, müdürü.*

içreklik, -ği [iç-re-k-lik] *is. fel.* Gizlilik; içrek olma durumu.

içrüşmek, [iç-ür-mek > iç-(ü)r-üş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte içmek; içmekte yardımlaşmak; içme yarışı yapmak. [DLT]

içrik, -ği [içmek^2 > iç-ir-ik / iç-(i)r-ik] *{ağız} is.* Kırpıntı; paçavra. [DS]

içsel, [iç-sel] *sf.* **1.** İçle ilgili. **2.** Bir şeyin doğasında, özünde bulunan. **3.** İçten gelen.

içsemek, [iç-mek > iç-sē-mek] *(içse:mek) {eT} işteş. f. [-r]* İçmek istemek; canı içmeyi istemek. [DLT]

içsiz, [iç-siz] *sf.* **1.** İçi olmayan; boş. **2.** (Kabuklu yemiş veya baklagiller için) iç bağlamamış.

içten, [iç-ten] *sf.* **1.** Gerçek olarak duyulan; gönülden gelen; yapmacık olmayan; candan; yürekten; samimi. **2.** *zf.* İçeriden; grubun üyeleri arasından. 🗗 **içten büyüme,** *biy. Canlıların, eski dokuların arasına yenilerini katarak kütlelerini artırma şeklindeki büyüme.*‖ **içten evlilik,** *sosy. Evlenecek kişinin eşini kendi soy veya boyu içinden seçmesi esasına dayanan evlilik biçimi; endogami.*‖ **içten gelme,** *Yapmacık olmayan; içten geldiği gibi; samimi.*‖ **içten içe,** *Gizli olarak; belli etmeden; gizli gizli.*‖ **içten konuşmak,** *psikol. Davranış ve duyumlarla ilgili hayalleri zihinde canlandırarak kendi kendine konuşmak.*

içtenli, [iç-ten-li] *{ağız} sf.* Samimi. [DS]

içtenlik, -ği [iç-ten-lik] *is.* İçten olma durumu; içten davranış; samimiyet; samimilik.

içtenlikle, [iç-ten-lik-le] *(içtenli'kle) zf.* İçten olarak; içten gelen biçimle; içten gelerek; samimiyetle.

içtenlikli, [ic-ten-lik-li] *sf.* İçten olan; içtenlik taşıyan; samimi.

içtenliksiz, [iç-ten-lik-siz] *sf.* İçten olmayan; içtenlik taşımayan; samimiyetsiz.

içtenliksizlik, -ği [iç-ten-lik-siz-lik] *is.* İçten olmama durumu; içtenlik taşımama durumu; samimiyetsizlik.

içtensiz, [iç-ten-siz] *sf.* İçten gelmeden; içten olmayan; samimiyetsiz.

içtensizlik, -ği [iç-ten-siz-lik] *is.* İçten gelmeme durumu; içtenliksiz olma durumu; samimiyetsizlik.

içtepi, *psikol. is.* Otomatik olarak gerçekleşen, bazı basit veya karmaşık eylemlerin yapılmasını karşı konulmaz bir biçimde zorunlu kılan eğilim.

içtihadî, [Ar. ictihādī اجتهادى] *(içtiha:di:) {OsT} sf.* → ictihadî.

içtihat, -dı [Ar. cehd *(uğraşma)* > ictihād اجتهاد] *(içtiha:t) {OsT} is.* **1.** Büyük bir güç harcayarak bir şey yapmaya çalışma; çabalama. **2.** Bir kişinin bir konu hakkındaki görüş ve düşüncesi; yorumu; kişisel görüş; görüş açısı. **3.** *huk.* Yasalarda ve örfte açıkça hüküm bulunmayan hallerde yüksek yasama organının bildirmiş olduğu görüş. **4.** *isl.* Kur'an ve sünnette açıkça belirtilmemekle birlikte karşılaşılan somut durumlar karşısında İslam hukuku açısından, Kur'an ve sünnetten yararlanarak uygulanacak yolu bulabilme yetisi. 🗗 **içtihadı birleştirme kararı,** *huk. Bir konuda değişik mahkemelerin almış oldukları farklı kararları birleştirmek için yüksek mahkemenin almış olduğu karar.*

içtilenmek, [iç-ti-le-n-mek / işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kuşkulanmak. [DS]

içtima, -a'ı [Ar. cemʿ>ictimāʿ اجتماع] *(içtima:) {OsT} is.* **1.** Toplanma; toplantı. **2.** Askerlerin silahlı ve teçhizatlı olarak bir arada toplanmaları. **3.** İki ve daha çok şeyin bir arada bulunması. **4.** *gök b.* İki ve daha çok gök cisminin merkezlerinin aynı tutulum boylamında bulunması; kavuşum. 🗗 **içtima etmek,** *{OsT} Toplanmak.*

içtima'i, [Ar. ictimāʿī اجتمائى] *(ictima:i:) {OsT} sf.* → içtimai.

içtimai, [Ar. ictimāʿī اجتمائى] *(ictima:i:) {OsT} sf.* Toplumla ilgili; toplulukla ilgili; toplumsal; sosyal. 🗗 **içtimai bilimler,** *{OsT} Sosyal bilimler.*‖ **içtimai nizam,** *{OsT} Toplum düzeni; kamu düzeni.*‖ **içtimai muavenet,** *{OsT} Sosyal yardım.*

içtimaileşmek, [içtimai-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Kendini toplum yaşayışına uydurmak; sosyalleşmek.

içtimaiyat, [Ar. ictimāʿiyyāt اجتمائيات] *(içtima:iya:t) {OsT} is.* → ictimaiyat.

içtimaiyatçı, [içtimaiyat-çı] *is.* Toplum bilimci; sosyolog.

içtin, [iç-din / iç-tin] *{eT} is.* İçten; iç; dahilî. [EUTS] [Gabain]

içtinap, -bı [Ar. ictināb اجتناب] *(içtina:p) is.* Kaçma; kaçınma; sakınma; çekinme. 🗗 **içtinap etmek,** *Kaçınmak; çekinmek; sakınmak.*

içtinsiz, [iç-tin-siz] *{eT} sf.* Yüzeysel.

içtirti, [iç-tir-tī] *(içtirti:) {eT} zf.* İçeriye doğru; içe yönelmiş. [EUTS]

içton, [iç+ton] *{eT} is.* İç giyecek; iç çamaşırı; iç donu.

içtonlanmak, [iç+ton-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İç donu giymek.

içük, [içmek[2] > iç-ük] *{eT} is.* Samur, teğin gibi hayvanların derisinden yapılan kürk. [DLT]

içüklemek, [iç-ük-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Samur, teğin gibi hayvanların kürkünden elbisesine kaplatmak; içine geçirtmek. [DLT]

içüktürmek, [iç-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Bir şeyin tadına vardırmak; içine sindirtmek. [DS]

için, [*eT.* uç *(sebep)* > iç-ün ایچون] *zf.* **1.** Sebepten; sebebiyle. **2.** *{eAT}* Maksadıyla; diye.

içürgen, [iç-ür-gen] *{eT} sf.* Çok içiren. [DLT]

içürmek, [iç-mek > iç-ür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Su içirmek; içirmek. [DLT] [EUTS] [Gabain]

içyağı, [iç+yağ-ı] *is.* Kasaplık hayvanların iç organlarını saran yağ.

id[1], [id̲] *{eT} is.* Sayı; hesap; adet. [EUTS]

id[2], [yīd̲ / ıd̲ / id̲] *(i:d) {eT} is.* Koku.

id[3], [Ar. ʿīd *(dönme)* عيد] *(i:d) {OsT} is.* Dinî bayram; şölen; tören. 🗗 **îd-i adhā,** *{OsT} Kurban bayramı.*‖ **îd-i beşāret,** *{OsT} İsa peygamberin doğuşunu müjdeleyen gün için düzenlenen tören.*‖ **îd-i cānān,** *{OsT} Sevgilinin bayramı.*‖ **îd-i ekber,** *{OsT} Arifesi cuma gününe rastlayan kurban bayramı.*‖ **îd-i fıtr,** *{OsT} Ramazan bayramı.*‖ **îd-i hamsîn,** *{OsT} Hristiyanların paskalyadan elli gün sonra yaptıkları bayram.*‖ **îd-i mevlîd,** *{OsT} Hz. Muhammed'in doğum günü olan Rebiü'l-evvel ayının on ikinci günü yapılan bayram.*‖ **îd-i millî,** *{OsT} Millî bayram.*‖ **îd-i sagîr,** *{OsT} Şeker bayramı; ramazan bayramı.*‖ **îd-i tecellî,** *{OsT} Hristiyanlarca İsa peygamberin suretinin dağda değiştiğine inanılan 6 Ağustos gününün anısına yapılan yortu.*

id[4], [Lat. id] *is.* **1.** Üçüncü teklik şahıs; o. **2.** *psikol.* Bilinçaltı.

ida, -a'ı [Ar. vedīʿa > īdāʿ ایداع] *(i:da:) {OsT} is.* **1.** Emanet olarak verme. **2.** Malını, koruması için birine bırakma.

idab, [Ar. īdāb ایداب] *(i:da:b) {OsT} is.* **1.** Doğruluğu herkese bildirme. **2.** Herkesi yemeğe çağırma; sofrası herkese açık olma.

i'dad, [Ar. ʿadd > iʿdād اعداد] *(i-da:d) {OsT} is.* **1.** Hazırlama. **2.** Hazırlanılma. **3.** Geliştirme. **4.** Geliştirilme.

idad, [Ar. idād اداد] *(ida:d) {OsT} is.* **1.** Zor; güç. **2.** Üstünlük; zafer.

idade[1], [Ar. id̲āde اضاده] *(ida:de) {OsT} is. gök b.* Usturlabın sırtı üstüne konulan ve bir eksenin çevresinde dönerek yıldızların yüksekliğini ölçmeye yarayan cetvel; izade.

idade[2], [Ar. ʿid̲āde عضاده] *(ida:de) {OsT} is.* Kol bağı; pazubent.

i'dadî, [Ar. ʿadd > iʿdādī اعدادی] *(i:da:di:) {OsT} sf.* → idadî.

idadî, [Ar. ʿadd > iʿdādī / iʿdādiyye اعداديه / اعدادی] *(i:da:di:) {OsT} sf.* **1.** Hazırlanma ile ilgili; hazırlanmaya dayanan. **2.** Eskiden lise derecesindeki orta dereceli okul; hazırlık okulu.

idale, [Ar. idāle ادااله] *(ida:le) {OsT} is.* Bir şey elden ele geçme; tedavüle çıkarma.

i'dam, [Ar. ʿadem > iʿdām *(yok etme)* اعدام] *(i:da:m) {OsT} is.* → idam[1]. 🗗 **i'dām-ı nefs,** *{OsT} Kendini öldürme; intihar.*

idam[1], [Ar. ʿadem > iʿdām *(yok etme)* اعدام] *(i:da:m) {OsT} is.* **1.** *huk.* Bir kimseye kanun gereği olarak uygulanan öldürme. **2.** Ölüm cezası. 🗗 **idam etmek,** *huk. Yargı tarafından verilen ölüm cezası işlemini uygulamak.*‖ **idam sehpası,** *huk. Ölüm cezasına çarptırılan kişinin asıldığı üç ayaklı çardak; darağacı.*

idam[2], [Ar. idām ادام] *(ida:m) {OsT} is.* Ekmeğin yanında yenilen şey; katık.

idame, Ar. devām > idāme / idāmet ادامه / ادامت] *(ida:me) {OsT} is.* Devam ettirme; sürdürme. 🗗 **idame etmek,** *Devamını sağlamak; devam ettirmek; sürdürmek.*

idamlık, -ğı [idam-lık] *(i:damlık) sf.* **1.** Ölüm cezasına çarptırılmış olan. **2.** (Suç veya eylem için) idam cezasını gerektirir nitelikte olan.

idan, [Ar. ʿūd > ʿīdān عيدان] *(i:da:n) {OsT} is.* **1.** Ağaçlar; odunlar. **2.** Öd ağaçları. **3.** *müz.* Utlar.

idane, [Ar. deyn > idāne ادانه] *(ida:ne) {OsT} is.* Borç verme; ödünç verme. 🗗 **idāne sandığı,** *{OsT} Eskiden bazı dairelerde bulunan ve memurların aylıklarından kesilmek üzere borç aldıkları bir yardımlaşma düzeni.*

idaneten, [Ar. idāneten ادانةً] *(ida:ne'ten) {OsT} zf.* Borç vermek suretiyle; ödünç olarak.

idarat, [Ar. idāre > idārāt ادارات] *(ida:ra:t) {OsT} is.* Gelir ve ödeneği belirten eski belgeler.

idare[1], [Ar. devr > idāre اداره] *(ida:re) {OsT} is.* **1.** Döndürme. **2.** Bir işi çekip çevirme; yönetme; yönetim. **3.** Tutumlu davranarak ancak gerektiğinde harcamada bulunmak; yerinde harcama; tutumluluk; tutum. **4.** Kullanma; becerme. **5.** Yeterli olma; yetme. **6.** Ülke işlerinin yürütülmesi işi; kamu hizmetlerinin tümü. **7.** Bir kurum veya kuruluşun yönetildiği yer; bir işin çekip çevrildiği yer; yönetim yeri; idarehane. **8.** Bir kurumun işlerini yürüten kurul; yönetenlerin tümü. ◘ **idare amiri,** *Yönetim adına tek başına karar verebilen sorumlu ve yetkili kişi.* || **idare bezi,** *Bir ipek iki pamuk olarak dokunmuş kaba ve ucuz bir cins dokuma; hitalî.* || **idare edenler,** *Siyasi iktidarı kullanan kişi veya partiler; hükümet edenler.*|| **idare etmek,** *1. Durumu, içinde bulunulan şartlara uydurmak; yönetmek; çekip çevirmek. 2. (Bir şeyi) tutumlu kullanma; israftan kaçınmak. 3. (Bir şey) bol gelmese de yetişmek; yeterli gelmek. 4. (Alış veriş için) yeterli olmak; kurtarmak; elvermek. 5. (Sorumlu kişi için) göz yummak; görmezden gelmek; hoş görmek. 6. (İşlenmiş bir kusur veya suç için) yetkili kişi tarafından örtbas edilmek.*|| **idāre-hāne,** *{OsT}* → idarehane.|| **idare heyeti,** *İllerde valinin, ilçelerde kaymakamın başkanlığında toplanan daire amirlerinden meydana gelmiş kurul.*|| **idare hukuku,** *Yönetimin kuruluşunu düzenleyen, kamu kurumu olma hakkını veren, iş ve işlemlerini belirleyen kuralların tümü.*|| **idāre-i akdāh,** *{OsT} Şerefe kadeh kaldırma.*|| **idāre-i askeriye,** *{OsT} 1. Askerlik işlerinin yönetimi. 2. Askerî yönetim.*|| **idāre-i beytiye,** *Ev yönetimi.*|| **idāre-i husūsiye,** *Özel idare.*|| **idāre-i kelām etmek,** *Kurnazca söz söylemek; birinin hoşuna gidecek şekilde konuşmak; diplomat ağzıyla konuşmak.*|| **idāre-i mahsūsa,** *{OsT} 1. Özel idare. 2. Eskiden "Devlet Vapur İşletmesi"ne verilen ad.*|| **idāre-i maslahat,** *{OsT}* → idareimaslahat.| **idāre-i meşrūta,** *{OsT} Bir hükümdar başkanlığındaki meclislerle sağlanan yönetim biçimi.*| **idāre-i mutlaka,** *{OsT} Yönetimin bizzat hükümdar elinde bulunması biçimi.*|| **idāre-i mülkiye,** *{OsT} Sivil yönetim.*|| **idāre-i müstebide,** *{OsT} Sıkı yönetim; istibdat idaresi.*|| **idāre-i örfiye,** *{OsT} Sıkı yönetim; örfî idare.*|| **idāre-i umūr,** *{OsT} 1. İşlerin görülmesi. 2. Yönetim bilgisi.*|| **idaresini bilmek,** *Tutumlu bir şekilde yerine ve zamanına göre harcamada bulunmak; ekonomik davranmak.*

idare[2], [Ar. devr > idāre اداره] *(ida:re) {ağız} is.* Küçük gaz veya yağ lambası. [DS] ◘ **idare** (kandili) **lambası,** *Camsız, açık fitilli gaz veya yağ ile yanan, küçük, az masraflı bir aydınlatma aracı.*|| **idare şamdanı,** *Artık mum parçalarının yakıldığı bir tür şamdan.*

idarece, [idare-ce] *(ida:re'ce) zf.* **1.** Yönetim tarafından. **2.** Yönetime göre; yönetimle ilgili olarak.

idareci, [idare-ci] *is.* **1.** Yönetim işlerinden sorumlu olan kişi; yönetici. **2.** *sf.* İsraftan kaçınan; tutumlu; becerikli. **3.** *sf.* Hoşgörülü davranan; idare eden.

idarecilik, -ği [idare-ci-lik] *is.* **1.** Yönetici olma durumu; yöneticilik. **2.** Yöneticinin görevi; yöneticilik.

idarehane, [Ar. idāre + Far. -ḫāne اداره خانه] *(ida:re-ha:ne) {OsT} is.* **1.** Yönetim yeri; yöneticilerin bulunduğu yer; büro. **2.** Gazete, dergi gibi basın yayın kurumlarında yazı işlerinin yönetildiği yer; büro.

idareimaslahat, [Ar. idāre-i maşlaḥat ادارهٔ مصلحت] *(idare'imaslahat) {OsT} is.* Bir işi gerektiği gibi, kanun ve usullere uygun değil de günün şartlarına göre yürütme; işleri oluruna bırakma. ◘ **idareimaslahat etmek,** *Bir işi gelişi güzel yapmak.*|| **idareimaslahat politikası,** *Bir işi kurallarına göre yapmak yerine oluruna bırakma tutumu.*

idareimaslahatçı, [idareimaslahat-çı] *sf.* Bir işi sağlam olarak kanun ve kurallara göre değil de günün şartlarına göre yapan (kimse).

idareli, [idare-li] *sf.* **1.** Yönetmesini bilen. **2.** Tutumlu; gereksiz harcamalardan kaçınan; ekonomik davranan. **3.** İdareye uygun; tutumlu; fazla masraf gerektirmeyen.

idaresiz, [idare-siz] *sf.* **1.** Yönetim gücü olmayan; yönetimi beceremeyen. **2.** Tutum yapamayan; masraflı; masrafı çok.

idaresizlik, -ği [idare-siz-lik] *is.* **1.** İdaresiz olma durumu. **2.** Gevşeklik; beceriksizlik. **3.** Tutumsuzluk.

idareten, [Ar. idāreten ادارةً] *(ida:re'ten) {OsT} zf.* **1.** İşin gelişine göre hareket ederek; idare ederek; idare etmek üzere. **2.** Yönetim tarafından; idarece.

idarî, [Ar. idārī اداری] *(ida:ri:) {OsT} sf.* İdare ile ilgili; yönetimi ilgilendiren; yönetimsel.

idave, [Ar. idāve اداوه] *(ida:ve) {OsT} is.* **1.** Deriden yapılma su kabı. **2.** Asker matarası.

idbak, -kı [Ar. idbāḳ ادباق] *(idba:k) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

idbar, [Ar. dübūr > idbār ادبار] *(idba:r) {OsT} is.* İşlerin ters gitmesi; baht ve talihin kötüye gitmesi; bahtsızlık; talihsizlik.

idcan, [Ar. idcān اجان] *(idca:n) {OsT} is.* **1.** Havanın çok sisli, dumanlı olması. **2.** Gökyüzünün yağmur bulutları ile örtülmesi.

iddet, [Ar ʿiddet عدت] *{OsT} is.* Doğacak çocuğun nesebinin karışmasını önlemek amacıyla boşanan veya kocası ölen kadının tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken süre. ◘ **iddet-i eşhür,** *{OsT} Ay hesabı ile bekleme.*|| **iddet-i haml,** *{OsT} Çocuk doğurmakla biten bekleme süresi.*|| **iddet-i hayz,**

{OsT} Hayız hâli ile biten iddet.‖ **iddet-i vefât,** *{OsT} Kocasının ölümü üzerine gereken iddet.*

iddia, [Ar. daʿvā > iddiʿā ادعاء] *(iddia:) {OsT} is.* **1.** İleri sürülerek ısrarla savunulan, üzerinde durulan düşünce; sav. **2.** Kendinde olmayan bir beceri ve yeteneği varmış gibi gösterme çabası. **3.** Söylediğinde direnme; inat etme. **4.** Amaç; gaye; hedef. ◻ **iddia etmek,** *1. Bir görüş ileri sürmek. 2. Direnmek; dediğinde inat etmek.*‖ **iddiaya tutuşmak,** *Birbirinin karşıtı iddiada bulunarak, kiminkinin doğru çıkacağı üzerine bahse girmek; iddialaşmak.*

iddiacı, [iddia-cı] *sf.* **1.** İddia eden. **2.** Haksız bile olsa iddiasında veya dediğinde direnen; inatçı.

iddiacılık, -ğı [iddia-cı-lık] *is.* **1.** İddia etme durumu. **2.** İddiasında ve dediğinde direnme durumu; inatçılık.

iddiaî, [Ar. iddiʿāī ادعائى] *(iddia:i:) {OsT} sf.* **1.** İddia ile ilgili. **2.** Delilsiz ve tanıksız.

iddiaiyat, [Ar. iddiʿāiyāt ادعائيات] *(iddia:iya:t) {OsT} is.* **1.** İddia ile ilgili sözler. **2.** Delilsiz ve tanıksız sözler.

iddialaşma, [iddia-la-ş-ma] *is.* Karşılıklı iddiaya girme durumu.

iddialaşmak, [iddia-la-ş-mak] *işteş. f. [-ır]* Karşılıklı iddiaya girişme; iddiaya tutuşmak.

iddialı, [iddia-lı] *sf.* **1.** İddiası olan. **2.** Kendisine çok güvenen.

iddianame, [Ar. iddiʿā + Far. nāme ادعانامه] *(iddia:-na:me) {OsT} is. huk.* Bir kamu davasında son soruşturmanın yapılabilmesi için savcılığın yaptığı inceleme ve ön soruşturma sonucuna göre elde ettiği kanıtları, iddia ettiği hususları içinde toplayan ve mahkemeye sunulan rapor; savca.

iddiasız, [iddia-sız] *sf.* Herhangi bir iddiası olmayan.

iddiasızlık, -ğı [iddia-sız-lık] *is.* İddiasız olma durumu.

iddifa, [Ar. iddifāʾ ادفاء] *(iddifa:) {OsT} is.* Isınma. ◻ **iddifā-i ma',** *{OsT} Suyun ısınması.*‖ **iddifā-i taām,** *{OsT} Yemeğin ısınması.*

iddihal, [Ar. duḫūl > iddiḫāl ادخال] *(iddiha:l) {OsT} is.* Girme, dahil olma.

iddihan[1], [Ar. iddihān ادهان] *(iddiha:n) {OsT} is.* Güzel koku sürünme.

iddihan[2], [Ar. iddiḫān ادخان] *(iddiha:n) {OsT} is.* Duman çıkarma; tütme.

iddihar, [Ar. zaḫīre > iddiḫār ادخار] *(iddiha:r) {OsT} is.* **1.** Zahireyi, ürün kıtlığı zamanında pahalı satmak için toplayıp saklama. **2.** Toplama; biriktirme. ◻ **iddihar etmek,** *Toplayıp biriktirmek.*

iddira, -a'i [Ar. iddirāʾ ادراء] *(iddira:) {OsT} is.* Hile yapma; aldatma.

iddisar, [Ar. iddiṣār ادثار] *(iddisa:r) {OsT} is.* Çok mal mülk sahibi olma.

iddiyan, [Ar. deyn > iddiyān ادیان] *(iddiya:n) {OsT} is.* Borç alma; borca girme; borçlanma.

ide[1], [Lat. videre *(görmek)* > idea > Yun. eidea *(göz önüne getirme)* > Fr. idée] *is. fel.* **1.** Eflatun'a göre var olan her şeyin ebedî ve kusursuz örneği. **2.** Uzay ve zaman ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik; düşünce; fikir; kavram.

ide[2], [*eT.* yigde > iğde] *(i:de) {ağız} is.* İğde. [DS]

idea, [Yun. idea > Fr. idée] *is.* → ide.

ideal, -li [Fr. idéal] *sf.* **1.** Düşünsel. **2.** Bir şeyin zihinde tasarlanan modeline uygun olan; mükemmel. **3.** *is.* Gerçekleşmesi mümkün olmamakla birlikte hep yalnızca gereklilik, yalnızca ulaşılması istenen amaç olarak kalan ve insanı duyular dünyasının üstüne yükselten kılavuz ilke; örnek yargı ölçüsü; ülkü; mefkûre. **4.** *sf.* Tasarlanabilen bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan; mükemmel. **5.** *fel.* Gerçekte olmayıp da tasarım biçiminde yalnız düşüncede var olan; yalnızca düşünce ile kavranabilen şey.

idealist, [Fr. idéaliste] *sf.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinmiş olan; ülkücü; mefkûreci. **2.** Bir ülküye özlemle bağlılık duyan; ülkücü. **3.** Felsefe, sanat ve edebiyatta idealizm öğretisine bağlı olan.

idealistlik, -ği [idealist-lik] *is.* İdealist olma durumu; ülkücülük.

idealize, [Fr. idéaliser] *sf.* İdeal bir duruma getirilmiş olan. ◻ **idealize etmek,** *İdeal bir güzellik ve yetkinlik kazanmış duruma getirmek veya öyle tasarlamak.*

idealizm, [Fr. idéalisme] *is.* **1.** Bir ülküyü kendine kılavuz edinme, ya da bir ülküye özlemle bağlanma durumu; mefkûrecilik. **2.** *fel.* Varlığın, yalnız bu varlık hakkında edindiğimiz düşünceden ibaret olduğunu, düşünceden bağımsız bir gerçeklik bulunmadığını savunan öğreti. **3.** İdeali arama, ideale yönelme. **4.** Sanat ve edebiyatta gerçekten daha güzel bir ideali dile getirmeyi bekleyen ve amaçlayan öğreti.

idealleştirme, [ideal-le-ş-tir-me] *is.* İdeal duruma getirme eylemi.

idealleştirmek, [ideal-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İdeal duruma getirmek.

idefiks, [Fr. idée + fixe] *is. psikol.* Sabit düşünce; saplantı; sabit fikir.

idegelmek, [ēt-mek > id-e+ gel-mek ايده كلمك] *{OsT} gçl. b. f. [-ür]* **1.** Yapmakta olmak. **2.** Yapmaya devam etmek.

ideğen, [ed-eğen ايد كن] *{eAT} sf.* → edeğen.

idekakmak, [it-mek + kak-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* İteklemek ve hırpalamak. [DS]

idelemek, [it-ele-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Didişmek, döğüşmek. [DS]

idemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* Ağaç delmeye yarayan, ucu yassı, 1.5 cm. eninde çelik araç; iskarpela. [DS]

identik, -ği [Fr. identique] *sf.* Özdeş.

ideografi, [Fr. idéographie] *is.* Düşüncenin, nesneyi gösteren işaretlerle belirtilmesi.

ideografik, [Fr. idéographique] *sf.* Düşünceyi belirten işaretlerle ilgili.

ideogram, [Fr. idéogramme] *is. dbl.* Bir düşünceyi bütünüyle belirten şekli, şekil-kavram ilişkisine dayanan kavramı veya sesi belirtmek için kullanılan işaret; yazı.

ideolog, -ğu [Fr. idéologue] *is.* Bir öğretiye sistemli biçimde bağlanan kişi.

ideologlar, [ideolog-lar] *is.* **1.** Bir ülküye bağlı olan kimseler. **2.** *fel.* Fizik ötesi her türlü görüşü ortadan kaldırarak manevi bilimleri antropoloji ve psikolojiye dayandırmaya çalışan Condillac'a bağlı Tracy, Condorcet, Laplace, Lamarck gibi felsefeciler.

ideoloji, [Fr. idéologie *(düşünce bilimi)*] *is.* **1.** Siyasi ve toplumsal bir öğreti oluşturan, bir partinin, bir sosyal sınıfın veya hükümetin hareketlerine yön veren düşünce ve görüşler sistemi. **2.** *fel.* Düşünceyi ve düşüncenin kaynağını incelemeyi amaçlayan ideologların sistemi.

ideolojik, -ği [Fr. idéologique] *sf.* İdeolojiye dayanan; ideoloji ile ilgili.

ideotip, [Lat. idem *(aynı)* + Yun. typos *(örnek)* > Fr. idéotype] *is. biy.* Örnek tiplerin bulunduğu alan dışında bir yerden toplanıp tip örneği ile karşılaştırılarak teşhis edilen örnek.

ider, [éder] *{eT} is.* Eyer; at eyeri. [EUTS]

iderişdürmek, [id-er-iş-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birbirini takip ettirmek. [Üç İtigsizler]

iderlenmek, [id-er-le-n-mek ايدرلنمك] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* → ederlenmek.

idermek, [id-er-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Aramak; takip etmek; arkasını bırakmamak; takılmak. [EUTS] [Gabain]

ideşmek, [it-iş-mek / it-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Çekişmek; itişmek; döğüşmek. [DS]

idfa, -a'i [Ar. idfāʾ ادفاء] *(idifa:) {OsT} is.* Isıttırma.

idfan, [Ar. defn > idfān ادفان] *(idfa:n) {OsT} is.* Gömme; defnetme.

idgâh, [Ar. ʿīd + Far. -gāh عيدگاه] *(i:dgâ:h) {OsT} is.* Bayram yapılan yer; bayram yeri.

idgam, [Ar deġām / daġm > idġām ادغام] *(idga:m) {OsT} is.* Arap telaffuzunda birbirine benzeyen art arda gelen iki harfi tek harfmiş gibi değerlendirip şedde ile okuma.

idgamh, [idgam-lı] *sf.* İdgamı olan. ☞ **idgamh konuşmak,** *Kelimelerin söylenişinde gerektiğinden fazla titizlik göstermek; ukalalık etmek; ağdalı konuşmak.*

idgeh, [Ar. ʿīd + Far. -gāh عيدگه] *(i:dgeh) {OsT} is.* → idgah.

idhal, -li [Ar. duḫūl > idḫāl ادخال] *(idha:l) {OsT} is.* **1.** Dahil etme; içeri sokma. **2.** İthal.

idhalat, [Ar. idḫālāt ادخالات] *(idha:lâ:t) {OsT} is.* → ithalat.

idhan, [Ar. duḫān > idḫān ادخان] *(idha:n) {OsT} is.* Duman çıkarma; tütme.

idhar, [Ar. idḫār ادخار] *(idha:r) {OsT} is.* Hakir görme; tahkir.

idhaş, [Ar. dehşet > idhāş ادهاش] *(idha:ş) {OsT} is.* Korkutma; dehşet verme.

idi[1], [iḏī / iżī] *(idi:) {eT} is.* **1.** Sahip; efendi; bey. [ETY] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** Tanrı; Rab. [DLT] [KB]

idi[2], [iḏī] *(idi:) {eT} zf.* **1.** Olumsuzun kuvvetlendiricisi; asla; hiç; büsbütün. [EUTS] [Tekin] [Gabain] [ETY] **3.** Herhangi. [EUTS] **4.** Fevkalade; kesin olarak. [EUTS] **5.** Tam; tümü ile; toptan. [EUTS] **5.** Pek; çok.[KB]

idi[3], [Ar. ʿīdī عيدى] *(i:di:) {OsT} sf.* Bayramla ilgili; bayrama ait.

idiç, -ci [iğdiş] *(i:diç){ağız} is.* İğdiş edilmiş at. [DS]

idig, [ét-mek > id-ig] *{eT} is.* Süs; bezek; ziynet. [EUTS]

idiği, [i-mek > i-diği / i-düğü ايدوكى / ايديكى] *{eAT} bağ.* Olduğu.

idiklemek, [it-ek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İteklemek; tartaklamak. [DS]

idikut, [Çin. ı-du-hu > ıdıhut > ıdıkkut > idiḳut] *is.* **1.** Basmıl Türk halkından alınmış hükümdar unvanı; Uygur kağanlarına verilen unvan. [EUTS]

idil[1], [Fr. idylle] *is. ed.* Kır yaşamı içinde aşk konusunu işleyen kısa şiir.

idil[2], [*eT.* yıḏ *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *(i:dil) {ağız} is.* Bozuk yumurta. [DS]

idilik, [iḏī-lik] *(idi:lik) {eT} is.* Efendilik. [KB]

idilmek[1], [ét-mek > id-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Süslenmek; süslenilmek; donanmak. [EUTS]

idilmek[2], [id-il-mek ?] *{ağız} edil. f. [-ir]* Tanımlanmak. [DS]

idim[1], [et-mek > éd-im] *{ağız} is.* Yapım. [DS]

idim[2], [? idim] *{ağız} is.* Bozuk, biçimsiz kılık. [DS]

idimek, [idī-mek / evdī-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Toplamak; derlemek; yığmak; bir araya getirmek; biriktirmek. [EUTS] **2.** Elde etmek. [EUTS]

idimiş, [*eT.* idī-mek > idi-miş] *{ağız} sf.* Gösterişli. [DS]

idin, [*eT.* yıḏ *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *(i:din) {ağız} is.* Bozuk yumurta. [DS]

idinmek, [ēt-mek > id-in-mek ايدنمك] *{eAT} {ağız} dönşl. f. [-ür]* → edinmek. [DS]

idiopati, [Fr. idiopathie] *is. tıp.* Sebebi bilinmeyen ve başka bir hastalık sonucu oluşmayan hastalık; kapan duygu.

idir, [? idir] *{ağız} sf.* İnce. [DS]

idirtmek, [*eT.* edig *(hazırlık)* > edi-r-t-mek / idi-r-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İnek sütünü indirsin diye buzağıya emiyormuş gibi yaptırmak. [DS]

idisiz, [ēd-i / iḏ-ī > iḏ-ī-siz] *(idi:siz) {eT} sf.* Sahipsiz; efendisiz. [ETY]

idiş[1], [iḏiş] *{eT} is.* **1.** Kâse; kap; bardak; kadeh; kap kacak; çanak çömlek; kadeh, tas, bardak, tencere gibi her çeşit kap. [DLT] [Gabain] [EUTS]. **2.** Mal mülk. [DLT] **3.** İçki. [KB] 🗗 **idiş ayak,** *{eT} Mutfak kap kacağı.* [EUTS]|| **idiş bitig,** *{eT} Bir tür sözleşme.* [EUTS]

idiş[2], [iğdiş] *(i:diş){ağız} sf.* **1.** İğdiş. **2.** *is.* Zayıf at. [DS]

idiş[3], [? idiş] *{ağız} is.* Armut. [DS]

idişçi, [iḏiş-çi] *{eT} is.* Şarapçı; içkici. [KB]

idişlig, [iḏiş-lig] *{eT} sf.* Kaba konulmuş; kaptaki.

idişmek, [it-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Tartışmak. [DS]

idiye, [Ar. ʿīdīyye عيديه] *(i:di:ye) {OsT} is.* **1.** Bayramlık. **2.** Bayram hediyesi; bayramlarda verilen bahşiş. **3.** *ed.* Divan edebiyatında şairlerin padişah, vezir ve diğer devlet adamlarına bayramlarda sundukları kasideler; övgü şiirleri.

idiyo, [Lat. idiota > Fr. idiot] *sf.* Budala; dünyadan habersiz.

idiz, [id-iz] *{eT} sf.* Yüce; yüksek. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain] 🗗 **idiz dag,** *{eT} Yüksek dağ.* [EUTS]

idlal, -li [Ar. delâlet > idlāl ادلال] *(idlâ:l) {OsT} is.* Gösterme; işaret verme. 🗗 **idlāl etmek,** *Göstermek.*

idmac, [Ar. dümüc > idmāc ادماج] *(idma:c) {OsT} is.* Bir şeyi başka bir şeyin içine sokma; dahil etme.

idman, [Ar. idmān ادمان] *(idma:n) {OsT} is.* **1.** Beden gücünü artırmak için yapılan çalışma; jimnastik; beden eğitimi; spor. **2.** *mecaz.* Herhangi bir durum veya şeye karşı alışkanlık kazanmış olma; alışkanlık. 🗗 **idman yapmak,** *Beden hareketleri yapmak.*

idmancı, [idman-cı] *is.* **1.** İdman yapan sporcu. **2.** Beden eğitimi öğretmeni.

idmanlı, [idman-lı] *sf.* **1.** Beden eğitimi yaparak çeviklik kazanmış olan. **2.** *mecaz.* Herhangi bir şey konusunda alışkanlık kazanmış olan.

idmansız, [idman-sız] *sf.* **1.** Beden hareketlerine alışkanlığı olmayan; çevikliği olmayan; ham; hamlaşmış. **2.** Bir işe, bir duruma henüz alışıklığı olmayan; acemi.

idmek[1], [id-mek] *{eT} dönşl. f. [-er]* Kaybolmak; yitmek. [EUTS]

idmek[2], [ét-mek / id-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Yapmak; etmek. [DS]

idol, -lü [Lat idolum *(biçim)* / Yun. eidolon *(görüntü)* > Fr / İng. idole] *is.* Tapınılan şey; yalancı tanrı.

idra, -a'i [Ar. idrāʾ ادراء] *(idra:) {OsT} is.* **1.** Bildirme. **2.** Bildirilme.

idrac, [Ar. derc > idrāc ادراج] *(idra:c) {OsT} is.* **1.** Bükülerek tomar hâline getirilmiş kâğıt; kâğıt tomarı. **2.** Bir yazıyı dergi veya gazeteye koydurma. **3.** *fel.* Özel bir durumu genel bir kavram içinde görme; altlama.

idrak, -ki [Ar. derk *(anlama)* > idrāk ادراك] *(idra:k) {OsT} is.* **1.** Ulaşma; varma. **2.** Anlama yeteneği; akıl erdirme; anlayış. **3.** *psikol.* İnsanın zekâsının verileri ile birleştirmek üzere nesnelere ait duyular yoluyla elde ettiği yalın bilgiler; algı. **4.** *biy.* Dış dünyanın uyarısı ile oluşan fiziksel duygunun zihinsel yorumu. 🗗 **idrak etmek,** *1. Beş duyu vasıtası ile dışarıda olup bitenler hakkında bilgi edinmek; algılamak; anlamak; kavramak. 2. Erişmek; ulaşmak.*|| **idrāk-i dakîk,** *{OsT} İnce anlayış; tam algı.*

idrakât, [Ar. idrākāt ادراكات] *(idra:ka:t) {OsT} is.* Anlayışlar; idrakler.

idrakî, [Ar. idrākī ادراكى] *(idra:ki:) {OsT} sf.* İdrak ile ilgili.

idrakiye, [Ar. idrākiyye ادراكيه] *(idra:kiye) {OsT} is.* Algıcılık.

idrakli, [idrak-li] *sf.* Anlayışlı; akıllı.

idraksiz, [idrak-siz] *sf.* Anlayışsız; ahmak.

idraksizlik, -ği [idrak-siz-lik] *is.* İdraksiz olma durumu; anlayışsızlık; ahmaklık.

idrar, [Ar. derr *(akıtma)* > idrār ادرار] *(idra:r) {OsT} is.* Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları ile dışarı atılan vücut sıvısı; sidik. 🗗 **idrar borusu,** *anat. Üreter.*|| **idrar kesesi,** *anat. Mesane.*|| **idrar torbası,** *anat. Mesane.*|| **idrar yolu,** *anat. İdrarın dışarı atılmasını sağlayan organların tümü; sidik yolu.*|| **idrar zoru,** *tıp. İdrar torbasında biriken sıvıyı dışarı atmada çekilen güçlük; işeme güçlüğü.*

idrarat, [Ar. derr > idrārāt ادرارات] *(idra:ra:t) {OsT} is.* Belirli zamanlarda, belirli yerlerden ve sürekli olarak gelen gelirler; varidat ve tahsisat.

idrig, [*iḏir-mek > iḏ(i)r-ig / irig] *{eT} is.* Katı nesne. [DLT]

idrik, [*iḍir-mek > iḍ(i)r-ig / irig] *{eT} is.* → irig.

İdris, [Ar. idrīs ادريس] *(idri:s) {OsT} öz. is.* Kendisine otuz sayfalık kitap indirildiği kabul edilen, ilk defa elbise dikip giyen ve yazı yazan kimse olduğu için yazar ve terzilerin pîri sayılan, Allah adına Kabil'in kötü oğulları ile savaştığına inanılan, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri. ◻ **idris ağacı,** *bot. On metre kadar boylanabilen, beyaz çiçekli, dalları ve meyvesi hoş kokulu, kerestesi güzel bir tür kiraz; mahlep; kokulu kiraz; endirez, (Cerasus mahaleb / Prunus mahaleb).*|| **idris otu,** *bot. Bir tür ayrık otu, (Andropogon).*

idüğü, [i-mek > i-düğ-ü ايدوكو] *zf.* **1.** Olduğu anlamında yalnızca *"ne idüğü belirsiz" (kim olduğu belirsiz)* sözünde geçer. **2.** *{eAT}* Olduğu.

ie, [iye] *{eT} is.* Bey; sahip. [EUTS]

if, [if *(yans.)*] *is.* Esinti ya da üfleme anlatan kök. [Zülfikar] *if-il ifil, fi-ir-mek, if-le-mek*

ifa, -a'i [Ar. vefā' > īfā' ايفاء] *(i:fa:) {OsT} is.* **1.** Yerine getirme; bir işi yapma. **2.** Ödeme. **3.** *huk.* Borçlanılan edimin yerine getirilmesiyle borcun sona ermesi. ◻ **ifa etmek,** *1. Yerine getirmek. 2. Yapmak. 3. Ödemek.*|| **îfâ'-yı vazîfe,** *{OsT} Görevi yerine getirme.*

ifad, [Ar. īfād ايفاد] *(i:fa:d) {OsT} is.* Birini elçi olarak gönderme.

ifadat, [Ar. ifādāt افادات] *(ifa:da:t) {OsT} is.* İfadeler. ◻ **ifâdât-ı lâzime,** *{OsT} Gerekli ifadeler.*

ifade[1], [Ar. ifāde *(yararlanma)* افاده] *(ifa:de) {OsT} is.* **1.** Ders verme. **2.** Düşüncenin, duygunun söz, hareket vb. ile belirtilmesi; anlatım. **3.** Bir duyguyu belirten yüz hareket ve görünüşlerinin tümü. **4.** Zihinde tasarlanan bir konuyu yazılı veya sözlü olarak anlatma; söyleyiş, anlatım biçimi; deyiş. **5.** *huk.* Mahkemelerde tanık ya da sanıkların konu ile ilgili sözlü açıklamaları. **6.** *fel.* Ruhsal olayların dıştan gözlenebilir davranış ve anlatım ile yansıtılması durumu; insan ruhunun algılanabilecek biçimde kendini dışa yansıtması. **7.** *biy.* Bir gen tarafından meydana getirilen karakterin belirginlik derecesi. **8.** *mat.* Bilinen ve bilinmeyen büyüklüklerle, bunların arasındaki bağıntıları harf ve cebirsel işaretlerle belirten küme. **9.** *argo.* İş. ◻ **ifade etmek,** *1. Anlatmak. 2. mecaz. Önem taşımak; önemi olmak.*|| **ifâde-i cebriye,** *{OsT} Zorla alınan ifade.*|| **ifâde-i merâm,** *{OsT} 1. Derdini anlatma. 2. Kitaplardaki ön söz.*|| **ifâde-i nâ-hoşnûdî,** *{OsT} Hoşnutsuzluk ifadesi.*|| **ifade-i şifâhiye,** *{OsT} Sözlü anlatım.*|| **ifâde-i tahrîriye,** *{OsT} Yazılı anlatım.*|| **ifâde-i zımniye,** *{OsT} Üstü kapalı anlatım.*|| **ifadesini almak,** *1. Birini sorguya çekmek. 2. Görgü tanığının söylediklerini yazıya geçirmek. 3. argo. Halletmek; üstesinden gelmek; hesabını görmek.*|| **ifadesi tamam olmak,** *İşi bitmek; hapı yutmak.*|| **ifade vektörü,** *biy. Kapsadığı yabancı genin ifade edileceği şekilde düzenlenmiş DNA vektörü.*|| **ifade vermek,** *Bir olay hakkında gördüğünü ve bildiğini anlatmak; sorguya çekilmek.*|| **ifâde vü istifâde,** *{OsT} Anlatma ve yararlanma.*

ifade[2], [? ifade] *{ağız} is.* Dokumada mekikle atılan ip; atkı. [DS]

ifadelendirme, [ifade-le-n-dir-me] *is.* Anlamlandırma; ifadelendirmek eylemi.

ifadelendirmek, [ifade-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şey anlatır duruma getirmek; anlamlandırmak.

ifadeli, [ifade-li] *(ifa:deli) sf.* **1.** Bir şey ifade eden; ifadesi olan; anlamlı. **2.** (Müzik icracısı için) çaldığı veya söylediği müziğe duygusunu da katmış olarak.

ifadesiz. [ifade-siz] *(ifa:desiz) sf.* **1.** Bir anlamı olmayan; hiçbir şey anlatmayan. **2.** (Yüz ve bakış için) donuk.

ifadî, [Ar. ifādī / ifādiyye افاديه / افادى] *(ifa:di:) {OsT} sf.* İfade ile ilgili.

ifahe, [Ar. ifāḥe افاحه] *(ifa:he) {OsT} is.* **1.** Kaynatma. **2.** Akıtma. **3.** Kan fışkırma.

ifakat, -ti [Ar. fevḳ > ifāḳat افاقت] *(ifa:kat) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan kalkma; hastalıktan kurtulma; iyileşme. **2.** Hastalıktan kurtulduktan sonra tamamen iyileşinceye kadar geçen zaman. **3.** Sarhoşluktan veya baygınlıktan kurtulma, ayılma. ◻ **ifâkat-pezîr,** *{OsT} (Hasta için) iyileşmesi mümkün.*|| **ifâkat-yâb,** *{OsT} Hastalıktan kurtulan; iyileşen.*

if'al, -li [Ar. fi'l > if'āl افعال] *(ifa:l) {OsT} is. dbl.* Arapça'da geçişsiz fiilleri geçişli, geçişli fiilleri de ettirgen yapan kalıp.

ifate, [Ar. fevt > ifāte افاته] *(ifa:te) {OsT} is.* **1.** Elverişli bir durumdan veya zamandan gereği gibi yarar sağlayamama. **2.** Zamanı gereği gibi verimli kullanamama; zaman kaybetme. ◻ **ifâte etmek,** *{OsT} Elden çıkarmak; kaybetmek; kaçırmak.*|| **ifâte-i fırsat,** *{OsT} Fırsat kaçırma.*|| **ifâte-i vakt,** *{OsT} Zamanı gereksiz yere harcama.*

ifaza, [Ar. feyż > ifāża افاضه] *(ifa:za) {OsT} is.* **1.** Kabı taşacak biçimde ağzına kadar doldurma. **2.** Taşıp dökülme; yayılma. **3.** Bol bol verme. **4.** Bilgiyle aydınlatma; bilgi verme; açıklama. ◻ **ifâza-bahş,** *{OsT} Feyizlendiren; feyiz aldıran.*|| **ifâza etmek,** *{OsT} Aydınlatmak; feyizlendirmek.*

ifaze, [Ar. ifāze افازه] *(ifa:ze) {OsT} is.* **1.** Kurtuluşa eriştirme. **2.** Galip getirme. **3.** Amaca ulaştırma.

ifcac, [Ar. ifcāc افجاج] *(ifca:c) {OsT} is.* Kuş sesi; cıvıldama; kuş ötmesi. ◻ **ifcâc-ı tuyûr,** *{OsT} Kuşların cıvıldaşışı.*

ifcar, [Ar. ifcār افجار] *(ifca:r) {OsT} is.* **1.** Fecr zamanına girme. **2.** Bir kimseyi fitne olarak sayma. **3.** Bir kimseye günahkârlık yükleme.

ifcas, [Ar. ifcās افجاس] *(ifca:s) {OsT} is.* Uygunsuz, anlamsız ve yersiz şeylerle böbürlenme.

ifdah, [Ar. fadīḥ > ifḍāḥ افضاح] *(ifda:h) {OsT} is.* Bir kötülüğü, ayıbı açıklama.

ifdal, -li [Ar. fadl > ifḍāl افضال] *(ifda:l) {OsT} is.* Lütuf ve bağış.

ifdoğum, [if+tohum ?] *{ağız} is.* Sonbaharda ekilen buğday; güzlük. [DS]

iffet, [Ar. ʿiffet عفت] *{OsT} is.* **1.** Cinsel ilişkide ahlak kurallarına bağlılık; namusluluk; temizlik; silililik; dürüstlük. **2.** Cinsel ilişki açısından yasaklara uyma durumu. **3.** Namus. ◻ **iffet ani'z-zinā,** *{OsT} Bir kimsenin hayatı boyunca namuslu kalması, yasa ve ahlak kurallarına aykırı cinsel ilişkide bulunmaması durumu.*|| **iffet-fürūş,** *{OsT} Namusluluk satan; namuslu olmadığı hâlde namustan, namusluluktan söz eden; namusluluk taslayan.*

iffetli, [iffet-li] *sf.* İffetini koruyan; namuslu; sili; afif.

iffetlu, [ʿiffet-lū عفتلو] *(iffetlû:) {OsT} sf.* **1.** İffetli. **2.** Eskiden bayanlara mektup yazarken kullanılan hitap sözü.

iffetsiz, [iffet-siz] *sf.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymayan; namusunu korumayan; iffetten yoksun olan; namussuz; silisiz.

iffetsizlik, -ği [iffet-siz-lik] *is.* Cinsel ilişki açısından yasalara ve ahlak kurallarına uymama durumu; namusunu korumama; iffetten yoksun olma; namussuzluk; silisizlik.

ifgâr, [Far. ifgār افگار] *(ifgâ:r) {OsT} sf.* Yaralı.

ifhah, [Ar. ifhāh افهاه] *(ifha:h) {OsT} is.* Aciz kılma.

ifham[1], [Ar. fehm > ifhām افهام] *(ifha:m) {OsT} is.* Bir konu hakkında bilgi verme; bilgilendirme. ◻ **ifhām etmek,** *{OsT} Bilgi vermek; aydınlatmak; anlatmak.*

ifham[2], [Ar. fuḥm > ifḥām افحام] *(ifha:m) {OsT} is.* **1.** Ağız açtırmama; susturma. **2.** Bir tartışmada karşısındakini konuşamaz duruma getirme; susturma.

ifhar, [Ar. fuḫr > ifḫār افخار] *(ifha:r) {OsT} is.* Övme; şereflendirme; başkalarından üstün tutma.

ifhaş, [Ar. fuḥş > ifḥāş افحاش] *(ifha:ş) {OsT} is.* Kötü söyleme; ahlaksızca konuşma.

ifil, [ifil *(yans.)*] *is.* Serin ve kesik esen rüzgârın durumu. ◻ **ifil ifil,** *1. (Rüzgâr ve kar için) yavaş, kesintili ve hafif bir şekilde. 2. Saç, giysi gibi şeylerin rüzgârda dalgalanma biçimi; efil efil.*|| **ifil kurdu,** *{ağız} Kendisini ilgilendirsin ilgilendirmesin her şeye burnunu sokan kimse.* [DS]

ifildeme, [ifil-de-me] *is.* Hafifçe titreme, dalgalanma.

ifildemek, [ifil *(yans.)* > ifil-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Hafif hafif titremek; dalgalanmak. **2.** Ürpermek. **3.** *{ağız}* Soğuktan titremek. [DS] **4.** *{ağız}* (Rüzgâr için) hafif hafif esmek. [DS]

ifirmek, [üf-ür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Üflemek. [DS]

ifitlemek, [evit-le-mek > ifit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Seçmek. [DS]

ifk, [Ar. ifk افك] *{OsT} is.* **1.** Yalan söyleyerek aldatma. **2.** Suçu bir kimsenin üstüne atma; iftira. ◻ **ifk-i mübîn,** *{OsT} Göz göre göre yalan söyleme.*

ifkad, [Ar. ifḳād افقاد] *(ifka:d) {OsT} is.* Kaybetme.

ifkah, [Ar. ifḳāh افقاه] *(ifka:h) {OsT} is.* Öğretme.

ifkar, [Ar. faḳr > ifḳār افقار] *(ifka:r) {OsT} is.* Yoksullaştırma.

iflah, [Ar. felāḥ > iflāḥ افلاح] *iflâ:h) {OsT} is.* **1.** Kutlu ve başarılı olma. **2.** Bir tehlikeden, güç bir durumdan veya hastalıktan kurtulma; iyileşme; onma. ◻ **iflah etmek,** *Kötü bir durumdan veya hastalıktan kurtarmak; ondurmak.*|| **iflahını kesmek,** *1. Bir kimseyi aşırı derecede yormak; güçsüz bırakmak; gücünü yok etmek. 2. Bir daha doğrulamayacak, düzelemeyecek şekilde büyük zarar vermek.*|| **iflah olmak,** *Kurtulmak; onmak.*|| **iflah olmamak,** *1. Kurtuluş yolu kalmamak; kurtuluşu olmamak; çaresiz kalmak. 2. Bir daha düzelememek; eski durumuna gelememek.*

iflas, [Ar. fels / füls *(akçe; para)* > iflās افلاس] *(iflâ:s) is.* **1.** (Mal, para, bilgi vb. için) bitirme; tüketme. **2.** Borçlarını ödeyemediği yargı kararıyla tespit ve ilan olunan tüccarın alacakları yararına mal varlığı üzerine konulan cebrî icra yolu; batkı. **3.** *mecaz.* Yenilgiye uğrama; kendisinden bekleneni yerine getiremeyeceği kesinlikle anlaşılmış olma. ◻ **iflas anlaşması,** *İflas durumuna düşmüş bir iş adamının alacaklıları ile yaptığı ve iflası kaldıran borç ödeme anlaşması; konkordato.*|| **iflas bayrağını çekmek,** *1. (Tüccar için) batmak; iflas etmek. 2. (Kişi için) her şeyini yitirmek.*|| **iflas borusunu çalmak,** *1. (Tüccar için) batmak; iflas etmek. 2. (Kişi için) her şeyini yitirmek.*|| **iflas etmek,** *1. (Kuruluş ve tüccar için) mahkeme kararı ile sermayesini kaybettiği açıklanmak; batmak. 2. (Düşünce, tez, iddia ve kimse için) yenilgiye uğramak; önemini ve değerini kesin olarak kaybetmek.*

iflemek, [? if-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Delirmek. [DS]

ifna, -a'i [Ar. fenāʾ > ifnāʾ افناء] *(ifna:) {OsT} is.* **1.** Yok etme; ortadan kaldırma. **2.** Malı boş yere harcama; tüketme. ◻ **ifna etmek,** *1. Ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. Tüketmek.*|| **ifnā-yı beden,** *{OsT} Vücudu ortadan kaldırma; öldürme.*|| **ifnā-yı ha-**

yāt, *{OsT} Ömrü yitirme.*|| **ifnā-yı māl,** *{OsT} Malı sarf etme.*

ifrac, [Ar. ifrāc افراج] *(ifra:c) {OsT} is.* **1.** Açılma. **2.** Ayrılma. ◘ **ifrācü'l-bāhire,** *{OsT} Vapurun iskeleden ayrılması; sahilden açılması.*

ifrad, [Ar. ifrād افراد] *(ifra:d) {OsT} is.* **1.** Ayırma. **2.** Tek olarak söyleme; müfret söyleme. **3.** Tek başına hacca gitme.

ifrağ, [Ar. ferāġ > ifrāġ افراغ] *(ifra:ğ) {OsT} is.* **1.** Madenleri eriterek kalıba dökme işlemi. **2.** Bir şeyi olduğundan başka bir biçime sokma; biçimlendirme; şekillendirme. **3.** *biy.* Boşaltım; dışkılama. ◘ **ifrāğ etmek,** *Biçim vermek; şekillendirmek.*

ifrah, [Ar. ferāḥ > ifrāḥ افراح] *(ifra:h) {OsT} is.* Rahat ve huzura kavuşturma; ferahlatma; memnun etme.

ifram, [Ar. ifrām افرام]] *(ifra:m) {OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Doldurulma.

ifrar, [Ar. firār > ifrār افرار] *(ifra:r) is.* **1.** Firar ettirme; kaçırma; kaçmaya zorlama. **2.** Kaçırılma.

ifraş, [Ar. ifrāş افراش] *(ifra:ş) {OsT} is.* Döşeme; serme; tefriş etme.

ifrat, [Ar. farṭ > ifrāṭ افراط] *(ifra:t) {OsT} is.* Bir konuda aşırı gitme; ileri gitme; sınırı aşma; ölçüyü aşma; aşırı davranma. ◘ **ifrata kaçmak,** *Aşırı davranmak; ileri gitmek.*|| **ifrata vardırmak,** *Bir şeyin ölçüsünü kaçırmak.*|| **ifrat derecede,** *Aşırı ölçüde.*|| **ifrāt-ı his,** *{OsT} Aşırı duygu.*|| **ifrat-ı neşāt,** *{OsT} Aşırı neşeli olma.*|| **ifrāt ü tefrît,** *{OsT} Birbirinden ayrı ve uzak iki uç.*

ifratkâr, [Ar. ifrāṭ + Far. kār افراطکار] *(ifra:tkâ:r) {OsT} sf.* Aşırı davranan.

ifratkârane, [Ar. ifrāt + Far. kārāne افراطکارانه] *(ifra:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Aşırı davranarak.

ifraz, [Ar. ferz *(ayrılma)* > ifrāz افراز] *(ifra:z) {OsT} is.* **1.** Toplu bir bütünden bazı parçaları ayırma. **2.** *huk.* Bir arazinin bölünmesi, parsellere ayrılması. **3.** *biy.* Bazı bitkilerin öz suyu veya salgısı. ◘ **ifraz etmek,** *1. Bir araziyi bölmek; parsellere ayırmak. 2. biy. Salgılamak. 3. Bazı bitkilerin öz suyunu veya esansını damıtma ya da sıkma yoluyla çıkarmak.*

ifrazat, [Ar. ifrāzāt افرازات] *(ifra:za:t) {OsT} is.* Vücuttan çıkan kan, irin, ter gibi salgılar. ◘ **ifrāzāt-ı cildiye,** *{OsT} Vücuttan cilt aracılığıyla atılan salgılar.*|| **ifrāzāt-ı dāhiliye guddeleri,** *{OsT} İç salgı bezleri.*|| **ifrāzāt-i dāime,** *{OsT} Vücuttan her zaman çıkan salgılar.*|| **ifrāzāt-ı munkatıā,** *{OsT} Tükürük ve mide salgıları gibi gerektiği zaman çıkarılan vücut salgıları.*

ifrazciyan, [Ar. ifrāz + T. -ci + Far. -ān افرازجیان] *(ifra:zciya:n) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde darphanede sikke kesenlere verilen ad.

ifrinka, -a'ı [Ar. ifrinḳā' افرنقاع] *(ifrinka:) {OsT} is.* Parmak çıtırdatma.

ifrit, [Ar. 'ifrīt عفریت] *(ifri:t) {OsT} is.* **1.** Masal ve efsanelerde geçen korkunç ve kötü bir cin. **2.** Kur'an'a göre en güçlü cinlerden birinin veya en güçlü cinin adı. *(Neml S. ayet, 40)* **3.** Kötü cinlere inananlara göre şeytansı, kötü huylu ve kötü cin. **4.** *mecaz.* Ortalığı birbirine katan, öfkeli kimse. ◘ **ifrit etmek,** *Birini çok öfkelendirmek; çok kızdırmak.*|| **ifrit gibi,** *{ağız} Çok eski.* [DS]|| **ifrit kesilmek,** *Çok öfkelenmek; çok kızmak.*|| **ifrit olmak,** *Çok öfkelenmek; çok kızmak; sinirlenmek.*

ifritleşme, [ifrit-le-ş-me] *is.* Çok kızma; ifrit gibi olma.

ifritleşmek, [ifrit-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* Çık kızmak; ifrit gibi olmak.

ifriz, [Ar. ifrīz افریز] *(ifri:z) {OsT} is.* Dam saçağı; sundurma.

ifsad, [Ar. fesad > ifsād افساد] *(ifsa:d) {OsT} is.* → ifsat.

ifsadat, [Ar. ifsād > ifsādāt افسادات] *(ifsa:da:t) {OsT} is.* Bozgunculuklar; bozmalar; fesatlar; ifsatlar.

ifsadkâr, [Ar. ifsād + Far. kār افسادکار] *(ifsa:dkâ:r) {OsT} sf.* → ifsatkâr.

ifsah[1], [Ar. feseḫ > ifsāḫ افساخ] *(ifsa:h) {OsT} is.* **1.** Unutma; akıldan çıkarma. **2.** İhmal etme.

ifsah[2], [Ar. fiṣḥāt > ifsāḥ افصاح] *(ifsa:h) {OsT} is.* Geniş bir hâle getirme; genişletme; açma.

ifsah[3], [Ar. feṣāḥet > ifṣāḥ افصاح] *(ifsa:h) {OsT} is.* Açık, anlaşılır ve düzgün bir biçimde anlatma; dile getirme.

ifsam, [Ar. ifṣām افصام] *(ifsām) {OsT} is.* **1.** Yağmurdan sonra havanın açması. **2.** Sona erme; tükenme; bitme. **3.** Hastanın ateşi düşme.

ifsat, -dı [Ar. fesād > ifsād افساد] *(ifsa:t) {OsT} is.* **1.** Ortalığı karıştırma; düzeni bozma; karıştırma; fesat çıkarma. **2.** Kargaşa; anarşi.

ifsatçı, [ifsat-çı] *(ifsa:tçı) is.* Bozguncu; kargaşa çıkaran; karıştıran; ifsatkâr.

ifsatkâr, [Ar. ifsāt + Far. kār افسادکار] *(ifsa:tkâ:r) {OsT} is.* İfsatçı.

ifşa, -a'ı [Ar. fā'ş > ifşā' افشاء] *(ifşa:) {OsT} is.* Gizli bir şeyi açığa çıkarma, ortaya dökme, yayma. ◘ **ifşa etmek,** *Gizli şeyleri açığa vurmak; yaymak; duyurmak.*|| **ifşā'-yı rāz,** *{OsT} Bir gizliliği açığa vurma.*

ifşaat, [Ar. ifşā' > ifşā'āt افشاآت] *(ifşa:a:t) {OsT} is.* Gizli şeyleri ortalığa yaymak, duyurmak için yapılan açıklamalar.

ifta, -a'i [Ar. fetvā' > iftā' افتاء] *(ifta:) {OsT} is.* **1.** Fetva verme. **2.** Şeyhülislamın bir konuyu Kur'an hükümlerine göre çözüme kavuşturması.

iftah, [Ar. feth *(açma)* > iftāḥ افتاح] *(ifta:h) {OsT} is.* Kapalı bir şeyi açma.

iftal, -li [Far. iftāl افتال] *(ifta:l) {OsT} is.* **1.** Yarık; yırtık. **2.** Dağınık.

iftam, [Ar. iftām افطام] *(ifta:m) {OsT} is.* Memeden, sütten kesme.

iftan, [Ar. fitne > iftān افتان] *(ifta:n) {OsT} is.* **1.** Fitneye yöneltme. **2.** Ayartma; azdırma.

iftar, [Ar. fiṭr > iftār افطار] *(ifta:r) {OsT} is.* **1.** Oruçlunun orucunu açması, bir şey yemesi, içmesi; oruç açma. **2.** Ramazan akşamları oruç açmak için verilen yemek. 🗗 **iftar etmek,** *Oruç açmak.*|| **iftar sofrası,** *Ramazanda akşam ezanı okunduktan sonra oruç açmak için hazırlanan akşam yemeği.*|| **iftar topu,** *İftar vaktinin geldiğini bildirmek için ramazanda akşam ezanı sırasında atılan top.*|| **iftar vakti,** *Oruç açma vakti olan akşam ezanının okunma zamanı.*|| **iftar yemeği,** *Ramazanda akşam ezanı okunduktan sonra oruç açmak için hazırlanan akşam yemeği.*

iftariye, [Ar. iftāriye افطاريه] *(ifta:riye) {OsT} is.* **1.** Oruç açmak için ramazan akşamları yemekten önce verilen çerez veya tatlı türü şeyler. **2.** Saray ve konaklarda eskiden iftar yemeklerinden sonra verilen bahşiş.

iftarlık, -ğı [iftar-lık] *is.* İftar için hazırlanmış yiyecek, içecek.

ifteri, [Yun. phtéri] *{ağız} is.* **1.** Eğrelti otu. **2.** Kökü yirmi cm. yüksekliğinde yeşil ot kümeleri. [DS]

iftermek, [il-(i)t-e-mek / if-(i)t-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İtmek; kakmak. [DS]

ifti'al[1]**, -li** [Ar. fi'il > iftiʿāl افتعال] *(iftia:l) {OsT} is.* **1.** İş sahibi olma; iş edinme. **2.** Arap dilbilgisi kurallarına göre dönüşlü fiil yapan mastar kalıbı.

ifti'al[2]**, -li** [Ar. ifti'āl افتئال] *(iftia:l) {OsT} is.* Fala bakma; fal tutma.

iftica, -a'i [Ar. iftiqā' افتجاء] *(iftica:) {OsT} is.* Ansızın oluverme.

iftidah, [Ar. iftiḍāḥ افتضاح] *(iftida:h) {OsT} is.* Bir kötülüğü, bir ayıbı açığa vurma.

iftiham, [Ar. iftihām افتهام] *(iftiha:m) {OsT} is.* Anlama; kavrama.

iftihar, [Ar. faḫr *(övme)* > iftiḫār افتخار] *(iftiha:r) {OsT} is.* Kıvanç duyma; öğünme; göğsü kabarma. 🗗 **iftihara geçmek,** *Okuldaki başarı ve davranışları sebebiyle örnek ve üstün öğrenci seçilmek.*|| **iftihar etmek,** *Övünmek; kıvanç duymak; göğsü kabarmak.*|| **iftihar listesi,** *Okullarda başarılı öğrencilerin isimlerinin yazılı olduğu şeref listesi.*

iftihariyat, [Ar. iftihāriyāt افتخاريات] *(iftiha:riya:t) {OsT} is.* Övmek amacıyla söylenen sözler.

iftihas, [Ar. iftiḥāṣ افتحاص] *(iftiha:s) {OsT} is.* **1.** Gerçeği dikkatle araştırma. **2.** (Gerçek için) dikkatle araştırılma.

iftikad, [Ar. iftiḳād افتقاد] *(iftika:d) {OsT} is.* **1.** Arayıp sorma. **2.** Aranıp sorulma.

iftikâk, [Ar. fekk *(kurtarma)* > iftikāk افتكاك] *(iftika:k) {OsT} is.* Rehin durumunda kalmış bir insanı kurtarma; rehini kaldırma.

iftikâl, -li [Ar. iftikāl افتكال] *(iftika:l) {OsT} is.* Bir işte çok emek harcama; çok çalışma.

iftikar, [Ar. faḳr > iftiḳār افتقار] *(iftika:r) {OsT} is.* **1.** Yoksulluğunu belli etme. **2.** Çok ihtiyaç duyma. **3.** *mecaz.* Alçak gönüllülük.

iftikârî, [Ar. iftiḳārī افتكارى] *(iftika:ri:) {OsT} sf.* **1.** Düşünce ile ilgili. **2.** Düşünce ve tasarımda bulunan.

iftikâriye, [Ar. iftiḳāriyye افتكاريه] *(iftika:riye)v is.* Ülkücülük; idealizm. 🗗 **iftikâriye-i tārihiye,** *{OsT} Tarihî ülkücülük.*

iftikâriyet, [Ar. iftiḳāriyyet افتكاريت] *(iftika:riyet) {OsT} is.* Düşüncellik.

iftilal, -li [Ar. iftilāl افتلال] *(iftilâ:l) {OsT} is.* **1.** Bükülme. **2.** (Asker için) savaştan yılına.

iftinan, [Ar. iftinān افتنان] *(iftinâ:n) {OsT} is.* Düşünmeden, birbirini tutmaz sözler söyleme.

iftinmek, [if *(yans.)* > if-(i)t-in-mek / dift-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir işle uğraşıyor gibi görünmek; oyalanmak. **2.** Şaşırmak. [DS]

iftira, -a'i [Ar. iftirā' افتراء] *(iftira:) {OsT} is.* **1.** Kasıtlı ve asılsız suç yükleme; kara çalma, bühtan. **2.** *huk.* Bir kimsenin, başka biri hakkında, suçsuz olmasına rağmen ona bir suç yükleyerek ya da yalandan suç delilleri uydurarak yargı veya yasal kovuşturma yapacak bir makama şikâyette bulunması. 🗗 **iftira** (atmak) **etmek,** *Bir suçu, suçsuz birinin üzerine atmak; kara çalmak; kara sürmek.*|| **iftiraya uğramak,** *Kasıtlı ve asılsız suç yüklenmek.*

iftiraat, [Ar. iftirā'āt افتراآت] *(iftira:a:t) {OsT} is.* Aslı olmayan suçlar yükleme; iftira etmeler.

iftiracı, [iftira-cı] *(iftira:cı) sf.* Kasıtlı olarak birine suç yükleyen kimse; iftira eden; kara çalan; müfteri.

iftiracılık, -ğı [iftira-cı-lık] *(iftira:cılık) is.* İftiracı olma durumu.

iftirak, [Ar. farḳ > iftirāḳ افتراق] *(iftira:k) {OsT} is.* **1.**

Bir yerden veya birinden ayrılma. **2.** Ayrılık; hicran. **3.** Dağılıp perişan olma. 🗗 **iftirak etmek,** *Ayrılmak.*

iftiras, [Ar. fers *(yırtma)* > iftirās افتراس] *(iftira:s) {OsT} is.* **1.** (Yırtıcı hayvan için) avını yakalayıp parçalama. **2.** Zorla yere yıkma.

iftiraz, [Ar. farż > iftirāż افتراض] *(iftira:z) {OsT} is.* Farz kılma; gerekli sayma.

iftisad, [Ar. iftiṣād اقتصاد] *(iftisa:d {OsT}) is.* Kan alma.

iftisal, -li [Ar. faṣl *(ara)* > iftiṣāl افتصال] *(iftisa:l) {OsT} is.* **1.** Çocuğu sütten kesme; memeden ayırma. **2.** (Bitkiler için) fideyi köküyle tavadan söküp başka bir yere dikme; şaşırtma.

iftitah, [Ar. feth > iftitāḥ افتتاح] *(iftita:h) {OsT} is.* **1.** Kapalı bir şeyi açma. **2.** Bir şehri veya kaleyi alma; zapt etme. **3.** Bir şeyin başlangıcı; başlama. 🗗 **iftitāh-ı kelām,** *{OsT} Sözün başlangıcı; bir konudan söz açma.*‖ **iftitāh tekbiri,** *{OsT} Namaza başlarken getirilen ilk tekbir; başlama tekbiri.*

iftitahî, [Ar. iftitāḥī افتتاحی] *(iftita:hi:) {OsT} sf.* **1.** Açma ile ilgili. **2.** Açılma ile ilgili. **3.** Başlama ile ilgili.

iftitan, [Ar. fitne > iftitān افتتان] *(iftita:n) {OsT} is.* **1.** Fitneye uğratma. **2.** Ayartma.

iftiyal, -li [Ar. fāl > iftiyāl افتيال] *(iftiya:l) {OsT} is.* Fal tutma.

iftizah, [Ar. feżaḥat > iftiżāḥ افتضاح] *(iftiza:h) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi aşağılık, küçük duruma düşürme; rezil etme. **2.** Bir şeyi ufalayarak küçük parçalar hâline getirme.

iftizaz, [Ar. iftiżāż افتضاض] *(iftiza:z) {OsT} is.* **1.** Kızlığı giderme; bozma. **2.** *huk.* Dul kadının evlenebilmesi için gerekli olan üç ay on günlük süreyi doldurması.

ifzah, [Ar. feżāḥat > ifżāḥ افضاح] *(ifza:h) {OsT} is.* Birinin kötü eylemini veya ayıbını açık etmek, duyurmak.

ifzal, -li [Ar. faż̈l > ifżāl افضال] *(ifza:l) {OsT} is.* Bağışlama ve lütufta bulunma.

-ig, [-ıġ / -ig / -uġ / -üg] *{eAT} çek. e.* → -ıg.

ig[1]**,** [ig / iğ *(yans.)*] *is.* Zorlukla soluımayı, eziyet çekmeyi ve bu sırada çıkan inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *ig-in-mek*

ig[2]**,** [ig / ik / yig / yik] *{eT} is.* İğ. [DLT]

ig[3]**,** [īḏī / iy / ig] *{eT} is.* Sahip. [EUTS]

ig[4]**,** [īg] *(i:g) {eT} is.* Hastalık; illet; maraz. [DLT] [Gabain] [EUTS] [KB] 🗗 **ig agrıg,** *{eT} Hastalık.* [EUTS]‖ **ig kigen,** *{eT} Bir hastalık.* [EUTS]

igan, [iki+an *(ek)* > igan ?] *{ağız} is.* İki çatallı yaba. [DS]

igaşmak, [iga-ş-mak / iye-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Yarışmak. [DS]

igçil, [ig-çil] *{eT} sf.* Hasta; hastalıklı. [DLT]

igdemek, [ig-dē-mek] *(igde:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Hilekârlık etmek; dolandırmak. [EUTS]

igdeyü, [ig-de-yü] *{eT} is.* Al; hile. [EUTS]

igdile, [ig-id-mek > igdi-le] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir şey. [EUTS]

igdilemek, [igḏi-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Beslemek. [KB]

igdilenmek, [ig-id-mek > ig(i)di-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** İyice beslenilmek. **2.** *gçl. f.* Özen göstermek. [EUTS]

igdilmek, [ig-id-mek > ig(i)d-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Beslenmek, yemek verilmek. [DTL] **2.** Terbiye edilmek; eğitilmek. [DLT]

igdiş[1]**,** [igid-mek > ig(i)d-iş] *{eT} is.* **1.** Kısırlaştırılmış at. **2.** Damızlık at. **3.** Melez.

igdiş[2]**,** [ög-deş > igdiş] *{eT} is.* Ana bir kardeşler. [KB]

igdişçi, [igdiş-çi] *{eT} is.* At yetiştiricisi. [KB]

igdük, [igid-mek > ig(i)d-ük] *{eT} is.* Sütten yapılan peynir, yoğurt gibi yiyecekler. [DLT]

igdülemek, [ig-id-mek > igdü-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Beslemek; özen vermek; özenmek; itina ve dikkat etmek; ilgilenmek. [EUTS] **2.** (Hasta ve çocuk için) bakmak. [Gabain] **3.** Uzatmak. [EUTS]

ige, [ige] *{eT} is.* **1.** Sahip; bey. [EUTS] [Gabain] **2.** *mecaz.* Peri; ruh. [EUTS] 🗗 yir sub **igesi,** *Yer ve su perisi; yer tanrısı.* [EUTS]

igeçi, [Moğ. egeçi] *is.* Büyük kız kardeş; abla. [Nevâyî]

igemek[1]**,** [égē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğelemek; gıcırdatmak. [DLT]

igemek[2]**,** [igē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnat etmek. [DLT]

igen, [igen / iğen ايكن / اكن] *{eAT} zf.* Çok; pek fazla; daha ziyade.

igenmek, [ig-mek > ige-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Benimsemek. **2.** (Kısrak için) gebe kalmak; çamışlaşmak. **3.** Harınlaşmak; **4.** Çekinmek. [DLT]

igermek, [ige-r-mek / idermek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Takip etmek; birinin, bir şeyin arkasından yürümek. **2.** Dönmek; döndürmek. [Nevâyî]

igeşmek[1]**,** [égē-mek > ége-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Eğelemekte birbirine yardım etmek; birlikte eğelemek. **2.** Çarpışmak; boğuşmak; ısırışmak. [DLT]

igeşmek[2]**,** [igē-mek > ige-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Arka olmak. **2.** Güvenmek. [DLT]

igez, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-ez / eg-ez] *{ağız} sf.* Hastalıklı; zayıf; cılız. 🗗 **igez igez,** *{ağız} Ağır ağır; yavaş yavaş.* [DS]

igeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > ig-ez-e] *{ağız} is.* Hastalık sonrası toparlanma devri; nekahat. [DS]

igi, [*eT.* edgü > iyi / igi] *{ağız} is.* İyi. [DS]

igid[1]**,** [ig-id] *{eT} sf.* **1.** Yanlış; hata. [ETY] [Gabain] **2.** Yalan, gerçek dışı. [Tekin] [EUTS] [ETY] **3.** Yalancı; hilekâr. [EUTS] 🗗 **igid nom,** *Uydurma kanun.* [EUTS]

igid[2]**,** [ig-id] *{eT} sf.* Yiğit; delikanlı; *{ağız} (aynı).* [DS] [EUTS]

igidemek, [igid-ē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yalan söylemek.

igidgen, [igid-gen] *{eT} sf.* **1.** Yetiştiren. **2.** Tanrı.

igidgüçi, [igid-gü-çi] *{eT} is.* Bakıcı; yetiştirici.

igidilmek, [igid-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Beslenmek; yedirilmek.

igidmek, [igid-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Beslemek; doyurmak; büyütmek; yetiştirmek; bakmak. [EUTS] [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** Özen göstermek; itina göstermek. [EUTS] **3.** Doğrultmak. [ETY] 🗗 **igidmiş kagan,** *{eT} Doyurmuş hakan.*

igidsiz, [igid-siz] *{eT} sf.* Yalansız; yalan söylemeyen.

igik, [ig-ik / eng-ek] *{eT}* Çene kemiği. [Nevâyî]

igil[1]**,** [igil / ügil] *{eT} zf.* Çok. [ETY]

igil[2]**,** [igil] *{eT} sf.* **1.** Bayağı; genel. **2.** Dünya ile ilgili; dünyevi. [EUTS] [Gabain]

igil[3]**,** [igil] *{eT} sf.* Yavuklu; nişanlı; adaklı. [EUTS]

iginmek, [ig *(yans.)* > ig-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Bir yazıyı iyi okuyamamak. [DS]

igirmek, [ig-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Döndürmek; eğirmek. [Nevâyî]

igirmi, [*eT.* yigirmi] *{ağız} is.* Yirmi. [DS]

igiş, [igē-mek > igīş] *(igi:ş) {eT} sf.* **1.** (At veya herhangi bir yük ve binek hayvanı için) inatlaşan; çekişen; zıtlaşan. **2.** Düşman olan.

igit, [ig-id] *{eT} sf.* → igid.

igitilmek, [igid-il-mek] *{eT}* → igidilmek. [EUTS]

iglelmek, [ig-lē-mek > ig-le-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak. [DLT]

iglemek, [īg *(hasta)* > ig-lē-mek] *(igle:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Hasta olmak; sayrılanmak. [DLT] [EUTS]

iglenmek[1]**,** [ég-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Duraklamak; oturmak; yerleşmek; vakit geçirmek; oyalanmak; eğlenmek. [Nevâyî]

iglenmek[2]**,** [ig-lē-mek > igle-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak.

igleşmek, [ig-lē-mek > ig-le-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Hastalanmak. [DLT]

igletmek, [ig-lē-mek > ig-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Hasta etmek; hastalığa sebep olmak; hastalık yapmak. [DLT]

igli, [īg > ig-lig] *{eT} sf.* Sayrı; hasta; hastalıklı. [EUTS]

iglig, [īg > ig-lig] *{eT} sf.* Hastalıklı. [DLT] [Gabain]

iglik, [īg *(hasta)* > ig-lik] *{eT} is.* Hastalık.

iglu, [Eskimo d. iglu > İng. igloo] *is.* Eskimoların buzdan yaptığı ev.

-igme, [-ıgma / -igmä /-ügmä / -ugma / -gma / -gmä] *{eT} yap. e.* Eyleyici adı olarak bir işi eden, yapan anlamı taşıyan sıfat fiiller yapan ek.

igne, [ignē] *(igne:) {eT} is.* İğne; ibre.

igrenmek[1]**,** [ig-re-n-mek / ıg-ra-n-mak / ıng-ra-n-mak / ing-re-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak; inlemek. [Nevâyî]

igrenmek[2]**,** [yīg *(çığ)* > yig-re-n-mek] *{eT} dönşl. [-ür]* Tiksinmek; iğrenmek.

igsiz, [īg *(hastalık)* > ig-siz] *{eT} sf.* Sağlam; hastalıksız; illetsiz. [EUTS] [Gabain]

igsizlik, [īg *(hastalık)* > ig-siz-lik] *{eT} is.* Vücut sağlığı; sıhhat. [KB]

igtülemek, [iktū-le-mek] *{eT} gçl. f. [r]* **1.** Beslemek; özen vermek; özenmek; itina ve dikkat etmek; ilgilenmek. [EUTS] **2.** Uzatmak. [EUTS]

iguana, [İsp. iguao] *is. zool.* İguanagillerden, Kuzey Amerika'nın tropikal bölgelerinde yaşayan, iki metreye kadar boyları olan, sırtı dikenli çıkıntılı, vücudu pullu büyük bir sürüngen; Hint kertenkelesi, *(Iguana tuberculara).*

iguanagiller, [iguana-gil-ler] *is. zool.* Sürüngenler sınıfından, Amerikanın sıcak bölgelerine özgü, oynak göz kapaklı, kaba dilli, üç yüz kadar türü bulunan kertenkeleler familyası, *(Iguanidae).*

iğ[1]**,** [ig / iğ *(yans.)*] *is.* Zorlukla solumayı, eziyet çekmeyi ve bu sırada çıkan inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *iğ-in-mek*

iğ[2]**,** [iğ *(yans.)*] *is.* Ağrı ve sızıdan dolayı inlemeyi anlatan kök. [Zülfikar] *iğ-il iğil, iğ-i-le-mek, iğ-lemek*

iğ[3]**,** [*eT.* yig / yik / ik > iğ] *is.* **1.** *{OsT}* Eksen; mihver; kutup. **2.** Yün veya pamuktan iplik eğirmek için kullanılan, ortası şişkin, bir ucu bir yere takılması için çengelli araç; eğirmen; kirmen. **3.** *{ağız} is.* Araba okunun ekseni. [DS] **4.** *{ağız}* Dingilin tekerleklere geçen kısmı. [DS] **5.** *{ağız}* Değirmen taşının ortasında bulunan ve yukarı taşa geçen mil. [DS] **6.** *{ağız}* Su dolaplarının ortasında bulunan kalın ağaç. [DS] **7.** *{ağız}* Çıkrıklarda ipliklerin sarıldığı demir tel. [DS] **8.** *{ağız}* Dokuma tezgâhlarında kalemleri sarmak için kullanılan demir mil. [DS] **9.** *{ağız}* Çatılarda eşit aralıklarla ve birbirlerine paralel olarak konulan ağaçlar. [DS] **10.** *biy.* Mitoz bölünmenin ilk evresinde, hücrenin ilk iki kutbunda bulunan santrozomlar arasında gerili telsi demet; iğ iplik. **11.** *tekst.* Büküm makinelerinde bobinleri ve masuraları takmaya yarayan metal çubuk. 🗗 **iğ ağacı,** *bot. Asya'nın dağlık bölgelerinde yetişen, sivri ve*

karşıt yapraklı, kerestesi makbul, kömürü ile kara kalem resim yapılan küçük bir ağaç, (Evonymus). || **iğ burnu,** *{ağız} Bükülmekte olan ipliğin bozuk ve kıvrık yerleri.* [DS]|| **İğde de var, çıkrıkta da.** *Suçun tek yanlı olmadığını ifade eden söz.* | **iğ iplik,** *biy. Mitoz bölünme sırasında oluşan iğ şeklindeki telsi uzantı.* || **iğ kalıntısı,** *biy. Hayvan hücrelerinde, stoplazma bölünmesinin son safhalarına doğru bölünme düzleminde görülen iğ ipliklerinin kalıntıları olduğu düşünülen yoğun yapı.*

iğ[4], [*eT.* īg / iğ ايك / اك] *is.* **1.** *{OsT}* Verem hastalığı; ince ağrı. **2.** *{ağız}* Hastalık; dert.

iğaç, [*eT.* ağaç / iğaç] *{ağız} is.* Aşağı yukarı beş km'lik uzaklık ölçüsü; fersah. [DS]

iğal, -li [Ar. īġāl ايغال] *(i:ğa:l) {OsT} is.* **1.** Çok uzağa gitme. **2.** Acele olarak birini bir yere sokma.

iğare, [Ar. ġayret > iġāre اغاره] *(iğa:re) {OsT} is.* **1.** Teşvik etme. **2.** Yağma amacıyla gece baskını düzenleme. **3.** Yağma; çapul.

iğase, [Ar. iġāşe اغاثه] *(iğa:se) {OsT} is.* Yardım etme.

iğaza, [Ar. iġāẓa اغاظه] *(iğa:za) {OsT} is.* **1.** Darıltma. **2.** Kızdırma.

iğbirar, [Ar. ġubār > iġbirār اغبرار] *(iğbira:r) {OsT} is.* **1.** Tozlanma. **2.** Kırılma; gücenme.

iğbirar, [Ar. gubār > igbirār] *(iğbira:r) {OsT} is.* **1.** Üzeri toz olma; üstüne toz konma; tozlanma. **2.** *mecaz.* Birinden beklenilen davranışı göremeyince kırılma; gücenme.

iğci, [iğ-ci] *is.* **1.** İğ yapan veya satan kimse. **2.** Dokuma fabrikalarında iğlere bobin veya masura takmakla görevli işçi.

iğcik[1]**, -ği** [iğ-cik] *is.* **1.** Küçük iğ. **2.** *zool.* Örümceklerde, ağ bezlerinin ucunda bulunan ve ipeğin geçmesini sağlayan küçük çıkıntı. **3.** *{ağız}* Yün eğirmekte kullanılan iğin altına konulan tabla. [DS]

iğcik[2]**, -ği** [iğ-cik] *{ağız} is. bot.* İğ ağacı. [DS]

iğde, [*eT.* yigde / yikde > iğde] *is. bot.* **1.** İğdegiller familyasının örnek tipi olup nemli ve kumsal yerlerde yetişen kurşuni renkli, dar, uzun yapraklı sarı er dişi çiçekli bir ağaççık, *(Elaeagnus angustifoluia).* **2.** Bu bitkinin sarı veya kırmızımsı kabuklu, zeytin büyüklüğünde, sert çekirdekli, beyaz unlu, ekşimsi meyvesi. 🗗 **iğde bildiği,** *{ağız} İğdenin meyvesi.* [DS]

iğdegiller, [iğde-gil-ler] *is. bot.* Örneği iğde olan iki çeneklilerden çoğunluğu sarı çiçekli sabit yapraklı bitkiler familyası, *(Elaeagnaceae).*

iğdeli, [iğde-li] *sf.* İğdesi olan; iğde bulunan. 🗗 **iğdeli gelin,** *folk. Çorum yöresinde yalnız kadınlar tarafından oynanan bir türkülü halay oyunu.*

iğdemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* Marangozlukta ağaç delmek için kullanılan çelik araç. [DS]

iğdemiri, [eğe+demir-i] *{ağız} is.* → iğdemir. [DS]

iğdiç, -ci [*eT.* igdiş] *{ağız} sf.* **1.** İğdiş. **2.** Erkek at. [DS]

iğdin, [*eT.* yıd *(koku)* > iğdi-l / iğdi-n?] *{ağız} is.* Bozuk yumurta; cılk. [DS] 🗗 **iğdin olmak,** *(Yumurta için) bozulmak; cılk olmak.*

iğdir[1], [*eT.* ig *(hastalık)* > iğ-(i)t-ir] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. [DS]

iğdir[2], [? iğdir] *{ağız} is. bot.* Hünnap. [DS]

iğdir[3], [iğ-(i)t-ir] *{ağız} sf.* Büyük. [DS]

iğdiş[1], [*eT.* igid-mek *(beslemek)* > ig(i)d-iş / iğdiç *(besleme)*] *sf.* (Erkek hayvan için) üreme işlemlerini gerçekleştirmesine engel olmak için erkeklik bezleri çıkarılmış; enenmiş. 🗗 **iğdiş etmek,** *Hayvanlarda üreme organlarından birini çıkarmak veya körletmek.* || **iğdiş yoğurt,** *Kaymağı alınmış sütten yapılan yoğurt.*

iğdiş, [iğ-id-iş ?] *{ağız} is.* Bir tür küçük armut. [DS]

iğecen, [eğ-mek > iğ-ecen] *{ağız} is. bot.* Yaprakları yulaf yaprağına benzeyen bir tür ot. [DS]

iğeç, [Moğ. igeçi] *is.* Kız.

iğef, [*eT.* eyegü > eğef / iğef ?] *{ağız} is.* Eğef. [DS]

iğelemek, [eğe-le-mek] *{ağız} is. gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Eğelemek. [DS]

iğen[1], [igen / iğen ايكن / اكن] *{eAT} {OsT} zf.* → igen. 🗗 **iğen katı,** *{eAT} Pek çok; çok fazla.*

iğen[2], [Ar. ʿayān *(gözler)*] *{ağız} is.* Yakın arkadaş. [DS]

iğende, [igen / iğende ايكنده / اكنده] *{eAT} zf.* → igen.

iğeş, [eğ-eş / eğ-iş / eğ-iç > iğeş] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iğeşik, [*eT.* igē-ş-mek > iğ-eş-ik] *{ağız} is.* **1.** Karşılaşma; müsabaka; yarış. **2.** Savsaklama. **3.** *sf.* Bir işi üzerinden atan; savsaklayan. [DS]

iğeşınek, [*eT.* igē-ş-mek > iğ-eş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** İnatlaşmak; zıt gitmek; aksilik etmek. **2.** *işteş. f.* Münakaşa etmek; tartışmak. [DS]

iğez[1], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-ez] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Hastalıklı. [DS]

iğez[2], [*eT.* uyaz > üvez] *{ağız} is.* Üvez. [DS]

iğeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-ez-e] *{ağız} sf.* Müzmin hastalıklı. [DS]

iğfal, -li [Ar. ġaflet > iġfāl اغفال] *(iğfa:l) {OsT} is.* **1.** Kandırma; aldatma. **2.** Bir kadın veya kızı kandırarak yasak cinsel ilişkiye yöneltme; baştan çıkarma. **3.** *mecaz.* Birini kandırarak sonradan pişmanlık duyacağı bir işi yaptırma. 🗗 **iğfal etmek,** *1. Bir kadını kandırarak normal hâlde iken yapmayacağı yasak ilişkiye sokmak; kandırmak; baştan çıkarmak; aldatmak. 2. mecaz. Ayartmak.*

iğfalat, -tı [Ar. iġfālāt اغفالات] *(iğfa:lâ:t) {OsT} is.* Kandırmalar; aldatmalar; iğfal etmeler.

iğfalî, [Ar. iġfālī اغفالی] *(iğfa:li:) {OsT} sf.* Kandırma ile ilgili; aldatmaya dayanan.

iğfaliyat, [Ar. iġfāliyāt اغفالیات] *(iğfa:liya:t) {OsT} is.* Kandırmak amacıyla söylenen sözler.

iğfaliye, [Ar. iġfāliye اغفالیه] *(iğfa:liye) {OsT} is.* Kandırma ile ilgili; aldatmaya dayanan.

iğfalkârane, [Ar. iġfāl + Far. -kārāne اغفالکارانه] *(iğfa:lkâ:ra:'ne) {OsT} zf.* Kandırmacıya yakışacak biçimde; aldatıcasına.

iği, [? iği] *{ağız} is.* Bal gibi çok tatlı olan şeyler. [DS]

iğiç, -ci [eğ-mek > eğ-iç / eğ-iş / iğ-iş] *{ağız} is.* Hamur teknesini kazımaya yarayan araç. [DS]

iğil, [iğ *(yans.)* > iğ-il] *{ağız} is.* Ağrı ve sızıdan dolayı inlemeyi anlatan yansımalı gövde. ⮺ **iğil zarıl etmek,** *{ağız} Ahlayıp oflamak.* [DS]

iğilce[1], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce] *{ağız} is.* Arpa başağına benzer bir ot. [DS]

iğilce[2], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce / iğ-il-cen] *{ağız} is.* Yazın eşeklerin burnuna kaçan küçük bir sinek. [DS]

iğilcen[1], [eğ-mek > eğ-il-cen / iğ-il-cen] *{ağız} is.* Bir tür ot tohumu. [DS]

iğilcen[2], [eğ-mek > eğ-il-ce / iğ-il-ce / iğ-il-cen] *{ağız} is.* → iğilce[2]. [DS]

iğilemek[1], [iğ *(yans.)* > iğ-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tosun için) böğürmek. [DS]

iğilemek[2], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Zayıf, cılız kalmak; gelişememek. **2.** (Ağaç için) meyvelerini dökmek. [DS]

iğilenmek, [iğ *(yans.)* > iği-le-mek / ığ-ı-la-mak] *{ağız} is.* → ığılamak. [DS]

iğili, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-i-li] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

iğilik, -ği [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-i-lik] *{ağız} sf.* Zayıf; hastalıklı. [DS]

iğinik, -ği [iğ-in-ik اکنك] *{eAT} is.* Buruntulu ishal; dizanteri.

iğinmek, [iğ-in-mek ایکنمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Ikınmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kusacak gibi olmak.

iğim[1], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-im] *{ağız} is.* **1.** Zayıflık. **2.** *sf.* Zayıf; ince. [DS] ⮺ **iğim iğim iğlemek,** *{ağız} Çok zayıflamak.* [DS]

iğim[2], [? iğim] *{ağız} is.* Torba, çuval dokumakta kullanılan el tezgâhı. [DS]

iğin, [*eT.* eñin / eyin] *{ağız} is.* İç çamaşırı. [DS]

iğindirik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-dirik] *{ağız} is.* Hayvanlarda kabızlığa yol açan hastalık. [DS]

iğinik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-ik] *{ağız} is.* → iğindirik. [DS]

iğinmek[1], [iğ *(yans.)* > iğ-in-mek] *{ağız} is.* İshalli ve kanamalı her türlü bağırsak hastalığı. [DS]

iğinmek[2], [iğ *(yans.)* > iğ-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Ikınmak. **2.** Zahmet çekmek. **3.** Midesi bulanmak; öğürmek. [DS]

iğinti, [*eT.* egē-mek > eğe-le-mek > eğe-n-ti > iği-n-ti] *is.* Kuyumculukta eğeleme sonucu dökülen altın tozları.

iğirmi, [yigirmi / iğirmi ایکرمی] *{eAT} is.* Yirmi.

iğirciklik, -ği [iki-r-cik-lik] *{ağız} is.* İşkil. [DS]

iğirik, -ği [er-lik / ir-lik / iğirik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

iğirmek, [eğ-ir-mek / iğ-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Bükmek. [DS]

iğirtmik, -ği [eğ-ir-t-mik / iğ-ir-t-mik] *{ağız} is.* Ağaç filizi. [DS]

iğit, [igit / yigit ایکت] *{eAT} sf.* Yiğit; genç.

iğitlik, -ği [yigit-lik / igit-lik ایکتلك] *{eAT} is.* Yiğitlik.

iğize, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-iz-e / iğ-ez-e] *{ağız} sf.* **1.** Geçimsiz; huysuz. **2.** Hastalık sonrası mızmızlık yapan; titizlenen. [DS]

iğla, -a'i [Ar. ġalā' > iġlā' اغلاء] *(iğla:) {OsT} is.* **1.** Kaynatma. **2.** Kaynatılma. **3.** Fiyatını yükseltme; pahalandırma.

iğlaf, [Ar. ġılāf > iġlāf اغلاف] *(iğla:f) {OsT} is.* Kılıfına sokma.

iğlak, -kı [Ar. iġlāḳ اغلاق] *(iğla:k) {OsT} is.* **1.** Karışık ve anlaşılması zor duruma getirme. **2.** Kapıyı veya bir geçidi kapatma. **3.** *ed.* Bir sözü anlaşılması güç bir duruma getirerek söyleme; kapalı anlatım. ⮺ **iğlāk-ı kelām,** *{OsT} Sözü anlaşılmaz biçime sokma.*

iğlakat, [Ar. iġlāḳāt اغلاقات] *(iğlâ:ka:t) {OsT} is.* Anlaşılmaz ve karışık sözler.

iğlat, [Ar. ġallat > iġlāt اغلات] *(iğlâ:t) {OsT} is.* Yanıltma.

iğlaz, [Ar. ġılzet > iġlāz اغلاز] *(iğlâ:z) {OsT} is.* Kaba konuşma; kötü sözler söyleme.

iğlazat, [Ar. iġlāzāt اغلازات] *(iğlâ:za:t) {OsT} is.* Kaba ve kötü sözler.

iğlek[1], **-ği** [iğlek / ilek] *is.* **1.** Erkek incir; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *sf.* (Meyve için) hastalık veya bakımsızlık sebebiyle gelişmemiş.

iğlek[2], **-ği** [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-le-k] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; güçsüz. **2.** *is.* Hastalık ya da susuzluktan gelişememiş, zayıf kalmış meyve. [DS]

iğlek[3], **-ği** [eğ-le-mek > eğ-le-k / iğ-le-k] *{ağız} is.* Eğlence yeri. [DS]

iğlemek[1], [*eT.* īg-lē-mek > iğ-le-mek / iy-le-mek ایکلمك / اکلمك] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{ağız}* Zayıflamak; cılızlaşmak. [DS] **2.** *{ağız}* (Meyve için) hastalık veya kuraklık sebebiyle iyi gelişememek. [DS] **3.** *{ağız}* (Ağaç için) iyi gelişememek, meyve

vermemek. [DS] **4.** *{ağız} is.* Üzülmek; sıkıntıdan ezilmek. [DS] **5.** *{eAT}* Hastalık geçirmek; hastalanmak; eziyet çekerek hasta olmak; verem olmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **6.** *{ağız}* (Bitki için) sararmak. [DS] **7.** *{ağız}* Üzülmek; ezilmek. [DS]

iğlemek[2], [in-le-mek / iğ-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İnlemek. [DS]

iğlemek[3], [iğ-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şişle delmek; şişlemek. [DS]

iğlemek[4], [yiğ-le-mek] *{ağız} gçzl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Temizlemek. [DS]

iğlenmek[1], [*eT.* īg-lē-mek > iğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Zayıflamak. [DS]

iğlenmek[2], [iğ-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Tohum için) toprakta filizlenmeye başlamak. [DS]

iğlez, [*eT.* īg-lē-mek > iğ-le-z] *{ağız} sf.* Zayıf; ince; cılız. [DS]

iğli, [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-li] *{ağız} sf.* **1.** Hastalıklı; zayıf. **2.** *is.* Kavun ve karpuzlarda görülen bir tür hastalık. **3.** Olgunlaşmadan yere düşen ham meyve. [DS]

iğlik, -ği [iğ-lik] *sf.* **1.** (Dokuma fabrikaları için) belirtilen sayıda iğ bulunan. **2.** *{ağız} is.* Kağnının tekerleğine geçen uzun demir; mil. [DS] **3.** *{ağız}* Küçük sepet. [DS] **4.** *{ağız}* Oklava konulan uzun torba. [DS]

iğlü, [iğ-lü اكلو] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Dertli. **2.** Gamlı.

iğma, -a'i [Ar. iġmā' اغماء] *(iğma:) {OsT} is. tıp.* Kendinden geçme; bayılma.

iğmad, [Ar. iġmād اغماد] *(iğma:d) {OsT} is.* **1.** Kınına sokma; kılıfına koyma. **2.** Birçok şeyi bir yere tıkma.

iğmam, [Ar. ġamm > iġmām اغمام] *(iğma:m) {OsT} is.* Üzüntüye sebep olma; tasalandırma.

iğmaz[1], [Ar. ġamż > iġmāż اغماض] *(iğma:z) {OsT} is.* **1.** Göz kapama. **2.** *mecaz.* Görmezlikten gelme; göz yumma. ◻ **iğmazdan gelmek,** *İşi oluruna bırakmak; aldırış etmemek.* ‖ **iğmāz-ı ayn,** *{OsT} Bir kusuru görmezlikten gelme.*

iğmaz[2], [Ar. iġmāz اغماز] *(iğma:z) {OsT} is.* **1.** Gammazlama; bir kimsenin söz veya davranışlarını, duymasını istemediği başka birisine söyleme. **2.** Ayıplama; küçültme. ◻ **igmaz etmek,** *Kötülemek; ayıplamak; hakaret etmek.*

iğme, [eğ-mek > iğ-me] *{ağız} is.* Ağıl ve ahır önlerine çalı çırpıdan yapılan gölgelik; eğme. [DS]

iğmeç, [eğ-meç / iğ-meç] *{ağız} is.* **1.** Değnek veya bastonun eğri olan yeri. **2.** Yün ipliklerinin birkaç kat bükülmesiyle yapılan kalın çarık veya çuval ipi. [DS]

iğmek[1], [iğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* İp vb. şeyi germek. [DS]

iğmek[2], [*eT.* yıḍıg *(koku)* > yig > iğ-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Çok kötü kokmak; kötü koku çıkarmak. [DS]

iğmek[3], [eğ-mek / iğ-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Eğmek. [DS]

iğmenmek, [iğ-men-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Saygıdan dolayı çekingen davranmak; çekinmek. [DS]

iğna, -a'i [Ar. ġınā' > iġnā' اغنا] *(iğna:) {OsT} is.* **1.** Zengin hâle getirme; zenginlik verme; zenginleştirme. **2.** Yoksun bırakmama; muhtaç bırakmama.

iğne, [*eT.* yigne > iğne] *is.* **1.** Dikiş dikmekte kullanılan bir ucu sivri, diğer ucunda ipliğin geçmesi için bir deliği bulunan su verilmiş çelikten yapılmış araç. **2.** İki nesneyi birbirine tutturmaya yarayan ucu sivri ince metal araç. **3.** Altındaki iğne ile elbise yakasına veya göğüs kısmına tutturulan süs eşyası. **4.** Bazı araçların sivri uçlu parçası. **5.** Vücuda ilaç vermekte kullanılan ucu sivri ve içinden ilaç geçen sağlık gereci; şırınga; enjektör. **6.** Bu gereç ile vücuda ilaç verme işi. **7.** *biy.* Omurgasız hayvanlarda rastlanan silis ya da kalkerden iğne biçimindeki yapılar; iğne biçimindeki herhangi bir çıkıntı. **8.** *mecaz.* Dokunaklı, incitici, rahatsız edici söz. **9.** Bazı böceklerde bulunan ucu zehirli savunma organı. **10.** Balık tutma araçlarından oltanın ucundaki çelik çengel. **11.** *bot.* Çiçeklerde tepecik ile yumurtacık arasındaki sapçık. ◻ **iğne ardı,** *terz. İğneyi kumaşın yüzüne çıkış yerinden geriye doğru önceki çıkış yerinden batırıp çıkış yerinden daha ileriden çıkarmak suretiyle yapılan bir tür aralıksız dikiş veya bezeme.* ‖ **iğne atımı,** *{ağız} Tütün yapraklarının koparıldığı zaman.* [DS] ‖ **iğne atmak,** *{ağız} 1. Tütün yapraklarının koparılması işlemine son vermek. 2. Köpekleri öldürmek için ekmeğin içine iğne koyarak yedirmek.* [DS] ‖ **iğne atsan yere düşmez,** *Çok kalabalık; çok bol.* ‖ **iğne balığı,** *zool. Kemikli balıklardan, vücutları kuyruk gibi uzun, karın yüzgeçleri bulunmayan, pulsuz, deniz hıyarlarının kulağına gömülerek yaşayan bir tür balık, (Fierasfer acus).* ‖ **iğne batırmak,** *Birine dokunaklı, incitici söz söylemek; iğnelemek.* ‖ **iğne değiştirmek,** *{ağız} İki loğusa karşılaşınca kırkları karışacağı inancı ile bazı tedbirleri almak.* [DS] ‖ **iğne deliği,** *İğnenin küt ucundaki delik; iğne gözü; iğne yurdu.* ‖ **iğne deliğinden Hindistan'ı seyretmek,** *1. Küçük bir olaydan abartılı ve büyük anlamlar çıkarmaya kalkışmak. 2. Küçük bir olaydan büyük gerçeklere ulaşacak kadar keskin görüş sahibi olmak.* ‖ **igneden ipliğe,** *1. En küçük ayrıntıya da dikkat ederek. 2. Her şey.* ‖ **iğne ile kuyu kazmak,** *1. Yetersiz araçlarla büyük ve güç bir işi başarmaya çalışmak; yavaş yavaş fakat güç şartlar altında yapmaya çalışmak. 2. Başarılması güç bir işe girişmek.* ‖ **iğne ipliğe dönmek,** *Çok zayıflamak.* ‖ **iğne iplik olmak,** *Çok zayıflamak.* ‖ (bir) **iğ-**

ne (bir) **iplik kalmak,** *Çok zayıflamak.*|| **iğne kalem,** *Sert bir maddeyi kazımakta kullanılan ucu çok sivri kalem.*|| **iğne solucanı,** *biy. İplik solucanları takımından, insan bağırsağının rektum bölgesinde yaşayan asalak solucan, (Oxyuris vermicularis).*|| **iğne topu** (topuzu), *Toplu iğnenin sivri olmayan baş kısmı.*|| **iğne vurmak,** *1. tıp. Vücuda iğne ile ilaç vermek; iğne yapmak; ilaç şırınga etmek. 2. terz. Dikiş ve işlemelerde belli tarzda dikiş ve süsleme yapmak.*|| **iğne yapmak,** *Vücuda iğne ile ilaç vermek; iğne vurmak.*|| **iğne yaprak,** *bot. İnce, uzun ve ucu sivri yaprak; ibre.*|| **iğne yapraklılar,** *bot. Kozalaklılar.*|| **iğne yastığı,** *Üzerine iğne saplanan küçük yastıkçık.*|| **iğneyi kendine çuvaldızı başkasına batırmak,** *Hoş olmayan bir şeyi önce kendi üzerinde denemek.*|| **iğne yurdamı,** *{ağız}* → iğne yurdu. [DS]|| **iğne yurdası,** *{ağız}* → iğne yurdu. [DS]|| **iğne yurdu,** *{ağız} İğnenin iplik geçirmek üzere küt olan ucundaki delik; iğne gözü; iğne deliği.* [DS]|| **iğne yurdusu,** *{eAT} {OsT} İğne deliği.*|| **iğne yutmuş köpeğe dönmek,** *Çok zayıf ve halsiz kalmak.*

iğneci, [iğne-ci] *is.* Hastalara iğne yapan sağlık görevlisi.

iğnecik, -ği [iğne-cik] *is.* **1.** Küçük iğne. **2.** *dnz.* Dümen yelpazesinin ön bölümünde, dümeni kıç bodoslamasına bağlayan düşey bir yuvaya geçirilmiş çivi şeklindeki muylu. **3.** *zool.* Bazı deniz canlılarında dikenimsi çıkıntılara verilen ad. *{ağız} (aynı)* [DS]

iğnecilik, -ği [iğne-ci-lik] *is.* Hastalara iğne yapma işi.

iğnedenlik, -ği [iğne + Far. -dān + T. -lik] *is.* Üzerine iğne saplanan iğne yastığı veya iğne konulan kap; iğnelik. *{ağız} (aynı)* [DS]

iğneleme, [iğne-le-me] *is.* **1.** İğne ile tutturma. **2.** *mecaz.* İncitici söz çarptırma.

iğnelemek, [iğne-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyi bir yere iğne ile tutturmak. **2.** *mecaz.* Birine onur kırıcı ve kinayeli söz söylemek. **3.** İğne batırmak.

iğnelenme, [iğne-le-n-me] *is.* **1.** İğneyle tutturulma. **2.** İğne batırılma eylemi. **3.** Kendisine iğneli sözler söylenme. **4.** İğne sahibi olma.

iğnelenmek, [iğne-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İğneyle tutturulmak. **2.** İğne batırılmak. **3.** Vücudun herhangi bir yerinde kan dolaşımının aksamasından dolayı çok sayıda ve ince ince iğne batırılıyormuş gibi rahatsız olmak. **4.** *mecaz.* Kendisine iğneli sözler söylenmek. **5.** *dönşl. f.* İğne sahibi olmak.

iğneleyici, [iğne-le-y-ici] *sf.* **1.** (Söz veya davranış için) kırıcı; dokunaklı; incitici. **2.** *zf.* Kırıcı bir biçimde.

iğneleyiş, [iğne-le-y-iş] *is.* İğnelemek işi veya biçimi.

iğneli, [iğne-li] *sf.* **1.** İğnesi olan; iğne bulunan. **2.** İğne ile tutturulmuş olan; bir yere iğnelenmiş olan. **3.** *mecaz.* Kırıcı; dokunaklı; incitici; gücendirici; onur kırıcı; kinayeli. 🗗 **iğneli fıçı,** *1. İnsanı çok üzen ve büyük sıkıntıya düşüren durum. 2. İnsanı rahatsız edici, iğneli sözler söyleyen kimse.*|| **iğneli kaşık,** *{ağız} Yemek çatalı.* [DS]|| **iğneli ot,** *{ağız} İğnelik.* [DS]|| **iğneli söz,** *Dokunaklı ve kırıcı söz.*

iğnelik, -ği [iğne-lik] *is.* **1.** Üzerine iğnelerin saplandığı küçük yastık; iğne yastığı; iğnedenlik. **2.** İçine iğne konulan küçük kutu; iğnedenlik. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Saat otu; turpagan otu; çoban iğnesi; dönbaba, *(Erodium ve Geranium).* [DS]

iğneliler, [iğne-li-ler] *is. zool.* Arı, yaban arısı, eşek arısı, karınca, atlı karınca, kanatlı karınca, altın arı gibi zehirli iğne taşıyan zar kanatlılar.

iğnemek, [ene-mek / iğ-ne-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* Kuzu ve oğlaklara işaret koymak. [DS]

iğnemsi, [iğne-msi] *is.* İğneye benzer; iğne biçiminde olan.

iğner, [eğ-(i)n-e-mek / iğne-l] *{ağız} is.* Ekini biçmeden önce tarlada ayrılan bölümler. [DS]

iğnik, -ği [iğ *(yans.)* > iğ-in-ik] *{ağız} sf.* **1.** Bağırsak bozukluğu hastalığı; ishal. **2.** *is.* Cıvık dışkı. [DS]

iğra, -a'i [Ar. iġrāʾ اغراء] *(iğra:) {OsT} is.* **1.** Rağbet uyandırma. **2.** Birini başkası aleyhine kışkırtma. **3.** Hırslandırma.

iğrab, [Ar. ġurbet > iġrāb اغراب] *(iğra:b) {OsT} is.* Uzaklaştırma; uzak tutma.

iğrad, [Ar. iġrād اغراد] *(iğra:d) {OsT} is.* Güzel sesle şarkı söyleme.

iğrak, -kı [Ar. ġarḳ > iġrāḳ اغراق] *(iğra:k) {OsT} is.* **1.** Gark etme; suya batırma. **2.** Suda boğma. **3.** *ed.* Olması akla yatkın olduğu hâlde, olanaksız abartma.

iğrakat, [Ar. iġrāḳāt اغراقات] *(iğra:ka:t) {OsT} is.* Abartmalar; aşırı övme veya yermeler; abartılar.

iğrakıyat, [Ar. iġrāḳıyāt اغراقيات] *(iğra:kıya:t) {OsT} is.* Abartılarak söylenmiş saçmalıklar.

iğralamak, [*eT.* ırġā-mak *(sarsmak)* > ırga-la-mak / iğra-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

iğralanmak, [*eT.* ırġā-mak > ırga-la-n-mak / iğra-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ırgalanmak. [DS]

iğram, [Ar. iġrām اغرام] *(iğra:m) {OsT} is.* Borç ödeme.

iğramak, [*eT.* ırġā-mak > iğra-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-r(ı)-yor]* → ırgalamak. [DS]

igranmak, [*eT.* ırġā-mak > iğra-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* → ırgalanmak. [DS]

iğras, [Ar. ġars > iġrās اغراس] *(iğra:s) {OsT} is.* **1.** Toprağa bir şey dikme. **2.** Ağaç dikme; fidan dikme.

iğrek, -ği [eğ-re-k > iğ-re-k] *{ağız} is.* Koyun veya keçi gibi hayvanların sıcakta gölgelendikleri, yattıkları yer; ağıl. [DS]

iğreklemek, [eğ-re-k-le-mek > iğ-re-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Duraklamak. **2.** Koyun veya keçiyi yatağına veya suya götürmek. [DS]

iğremek, [iğ *(yans.)* > iğ-re-mek] *gçsz. f. [-r] [-r(i)-yor]* (Sığır için) böğürmek.

iğrenç, -ci [*eT.* yig / yik > iğ *(tiksinti, ürperti)* > iğ-re-n-ç] *sf.* **1.** İnsanda güçlü bir tiksinme, bulanma ve iğrenme duygusu uyandıran; müstekreh. **2.** Nefret duygusu uyandıran; aşağılık; bayağı. **3.** Kaba; müstehcen; ayıp. **4.** *zf.* Tiksinti verici bir biçimde.

iğrençlik, -ği [iğ-re-n-ç-lik] *is.* **1.** İğrenç olma durumu. **2.** İğrenç olanın niteliği.

iğrendirme, [iğ-re-n-dir-me] *is.* İğrenmesine sebep olma durumu ve eylemi.

iğrendirmek, [iğ-re-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* İğrenmesine neden olmak; iğrendirici davranışta bulunmak; tiksindirmek; tiksinti vermek.

iğrengeç, [iğ-re-n-geç] *sf.* Hemen her şeyden iğrenme huyu olan.

iğrengeçlik, [iğ-re-n-geç-lik] *is.* İğrengeç olma durumu; iğrenme.

iğrengen, [iğ-re-n-gen ایکرنکن] *sf.* Hemen her şeyden iğrenme huyu olan; çok iğrenen. *{eAT} {OsT} (aym)*

iğrengenlik, -ği [iğ-re-n-gen-lik] *is.* İğrengen olma durumu; iğrenme.

iğrenilme, [iğ-re-n-il-me] *is.* İğrenme işi yapılma durumu ve eylemi.

iğrenilmek, [iğ-re-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* İğrenme işi yapılmak.

iğreniş, [iğ-re-n-iş] *is.* İğrenme eylemi veya biçimi.

iğrenme, [iğ-re-n-me] *is.* İğrenme eylemi.

iğrenmek, [*eT.* yīg > iğ-re-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi tiksindirici, iğrenç bulmak; tiksinmek; istikrah etmek. **2.** Bir şeyi veya birini aşağılık veya bayağı bulmak; tiksinmek. **3.** *mecaz.* Nefret edilen şeye karşı tiksinti duymak.

iğrenti, [iğ-re-n-ti] *is.* İğrenme duygusu; tiksinti; iğrenme.

iğreti, [ig / eg / eğ > *(eğme, bükme, aşındırma)* > eğ-mek > eğ-re-ti > iğ-re-ti] *sf.* **1.** Sağlam ve köklü olmayan; geçici. **2.** Bir şeyin yerine geçici olarak kullanılan; muvakkat. **3.** İleride geri verilmek üzere alınan şey; ödünç. **4.** İleride geri alınmak üzere verilen şey. **5.** İstenildiği zaman sökülüp takılabilen. **6.** (Mücevher için) yalancı. **7.** *zf.* Yerine, yuvasına tam oturmamış durumda. **8.** *zf.* Sınırlı bir süre için; geçici olarak. ◻ **iğreti almak,** *İşini görmek üzere geçici olarak almak.*|| **iğreti oturmak,** *Hemen kalkmak niyetiyle ilişmek.*|| **iğreti vermek,** *Ödünç vermek.*|| **iğretiye almak,** *Bir binanın alt bölümünü onarmak üzere üst kısmını destekler üzerine oturtmak.*

iğretileme, [eğ-re-ti-le-me > iğ-re-ti-le-me] *is. ed.* Bir varlığa, bir kavrama asıl adını değil de, benzediği bir başka varlığın adının söylenmesi ile yapılan edebî sanat; istiare; metafor.

iğretilik, -ği [eğ-re-ti-lik > iğ-re-ti-lik] *is.* Eğreti olma durumu; muvakkatlik.

iğrıp, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* Dolap; düzen. [DS]

iğri, [eğ-ri / iğ-ri] *{ağız} is.* Kayığın kaburga ağaçları. [DS]

iğrik, [iğ *(yans.)* > iğ-re-mek > iğ-re-k > iğ-ri-k] *sf.* (Hayvan için) çok böğüren.

iğrip, [Yun. gripos => ığrıp] *{ağız} is.* → ığrıp. [DS]

iğsas[1], [Ar. iġṣāṣ اغصاص] *(iğsa:s) {OsT} is.* **1.** Sıkma; sıkıştırma. **2.** Bir yer halkını baskı ile sıkıntıya düşürme. **3.** (Halk için) sıkıntıya düşürülme.

iğsas[2], [Ar. iġsās اغساس] *(iğsa:s) {OsT} is.* **1.** Güzel yemek yedirme. **2.** Güzel yemek yedirilme.

iğsel, [ig *(hastalık)* > iğ > iğ-sel] *sf.* Hastalıkla ilgili olan; marazî.

iğsen, [Yun. asoni => eksen] *is.* **1.** *{ağız}* Kağnının iki tekerleği arasındaki kalın ağaç; iğ; mil. [DS] **2.** Mihver.

iğseri, [eñser>yeğseri / iğseri / eğseri ایکسری / اکسری] *{eAT} {ağız} is.* Demir çivi. [DS]

iğsi[1], [iğ-si] *sf.* İğ biçiminde olan.

iğsi[2], [eğ-si > iğ-si] *{ağız} is.* **1.** Bir ucu yanmış odun. **2.** Yanmamış kömür. [DS]

iğsik, -ği [*eT.* egsü-mek > egsü-g / eksü-k > iğsi-k] *{ağız} is.* Az; eksik; noksan. [DS]

iğsun, [Far. iġsūn اگسون] *(igsu:n) {OsT} is.* Büyüklerin giydiği süslü ve değerli elbise.

iğşa, -a'i [Ar. ġışā' > iġşā' اغشاء] *(iğşa:) {OsT} is.* Örtme; kapama.

iğşaş, [Ar. > iġşāş اغشاش] *(iğşa:ş) {OsT} is.* **1.** Kışkırtma. **2.** Acele ettirme.

iğşe, [? iğşe] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

iğşi, [*eT.* ekşī-mek > ekşü-g > ekşü / ekşi / iğşi] *{ağız} sf.* Ekşi. [DS]

iğşimik, [ekşi-mik / iğşi-mik] *{ağız} is.* Kaymağı alınmış sütten yapılan peynir. [DS]

iğta, -a'i [Ar. ġıṭa' > iġṭā' اغطاء] *(iğta:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi, görünmesini engelleyecek biçimde uzanarak örtme, kapama. **2.** (Ağaç dalları için) yerde sürünme. **3.** (Asma için) yeşerme.

iğtida, -a'i [Ar. ġıdā' > iġtidā' اغتداء] *(iğtida:) {OsT} is.* Yiyip içme; gıdalanma.

iğtilaf, [Ar. ġılāf > iġtilāf اغتلاف] *(iğtila:f) {OsT} is.* Kılıf içine girme; kınına girme. ◻ **iğtilāf-ı seyf,** Kılıcın kınına girmesi.

iğtilal, -li [Ar. iġtilāl اغتلال] *(iğtila:l) {OsT} is.* **1.**

İçme. **2.** Elbiseyi üst üste giyme. **3.** (Hayvan için) çok susama. **4.** (Koyun için) iyi sağılmamak yüzünden hastalanma.

iğtilam, [Ar. iġtilām اغتلام] *(iğtila:m) {OsT} is.* Hırs ve şehvetin galip gelmesi.

iğtimad, [Ar. iġtimād اغتماد] *(iğtima:d) {OsT} is.* **1.** (Kılıç için) kınına girme. **2.** (Kişi için) geceye girme.

iğtimam, [Ar. ġamm > iġtimām اغتمام] *(iğtima:m) {OsT} is.* Üzüntü duyma; tasalanma; gamlanma.

iğtimas, [Ar. iġtimās اغتماس] *(iğtima:s) {OsT} is.* Suya dalma.

iğtimaz, [Ar. iġtimāż اغتماض] *(iğtima:z) {OsT} is.* Gözünü yumma.

iğtina, -a'i [Ar. ġınā > iġtinā' اغتناء] *(iğtina:) {OsT} is.* Zenginleşme; zengin olma.

iğtinam, [Ar. ġanīmet > iġtinām اغتنام] *(iğtina:m) {OsT} is.* **1.** Ganimet olarak alma; yağma. **2.** Kolay kazınılmış mal gözüyle bakma. 🗗 **iğtinam etmek,** *Savaşta düşmandan yağma yoluyla mal almak; çapul yapmak; ganimet almak.* ‖ **iğtinām-ı fırsat,** *{OsT} Fırsatı ganimet bilmek; fırsattan yararlanmak.* ‖ **igtinām-ı fursat,** *{OsT}* → iğtinam-ı fırsat.

iğtirab, [Ar. ġurbet > iġtirāb اغتراب] *(iğtira:b) {OsT} is.* **1.** Gurbete gitme. **2.** Göz önünden kaybolma. **3.** (Gök cisimleri için) batma.

iğtiraf, [Ar. iġtirāf اغتراف] *(iğtira:f) {OsT} is.* **1.** Eliyle su alma. **2.** Avuçla su içme.

iğtirak, -kı [Ar. ġarḳ > iġtirāḳ اغتراق] *(iğtira:k) {OsT} is.* **1.** Suda boğulma. **2.** Soluğu ciğerleri tamamen dolduracak biçimde içe çekme.

iğtiram, [Ar. iġtirām اغترام] *(iğtira:m) {OsT} is.* **1.** Borç verme. **2.** Diyet verme; ceza ödeme.

iğtirar, [Ar. ġurūr > iġtirār اغترار] *(iğtira:r) {OsT} is.* **1.** Kendine güvenerek asılsız büyüklük duygusuna kapılma; gururlanma; böbürlenme; mağrur olma. **2.** Güvenilmeyecek bir şeye güvenme. **3.** Birinin güven verici durumuna aldanma. **4.** Gaflette bulunma; gafil avlanma.

iğtiraren, [Ar. iġtirāren اغتراراً *(iğtira:'ren) {OsT} is.* **1.** Gururlanarak. **2.** Bir şeye güvenerek.

iğtisab, [Ar. ġaṣb > iġtiṣāb اغتصاب] *(iğtisa:b) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin kendisine ait olmayan bir şeyi zorla ele geçirmesi; zorla alma; gasbetme. **2.** Zorlama. 🗗 **iğtisāb etmek,** *{OsT} Zorla almak.*

iğtisabat, [Ar. iġtiṣābāt اغتصابات] *(iğtisa:ba:t) {OsT} is.* Zorla almalar; gasbetmeler.

iğtisal, -li [Ar. ġusl > iġtisāl اغتسال] *(iğtisa:l) {OsT} is.* İslamiyet'in emrettiği biçimde, gerektiğinde bütün vücudu yıkamak; gusletmek; yıkanmak.

iğtişaş, [Ar. ġışş > iġtişāş اغتشاش] *(iğtişa:ş) {OsT} is.* **1.** Kargaşa; karışıklık. **2.** (Yiyecekler için) saflığı bozulma; karışık olma.

iğtişaşat, [Ar. iġtişāşāt اغتشاشات] *(iğtişa:şa:t) {OsT} is.* **1.** Karışıklıklar; bozukluklar; kötülükler. **2.** Kokuşmalar.

iğtita, -a'i [Ar. iġtiṭā' اغتطاء] *(iğtita:) {OsT} is.* Bir şeye sarınıp örtünme.

iğtiyab, [Ar. ġıyāb > iġtiyāb اغتياب] *(iğtiya:b) {OsT} is.* Bir kimsenin arkasından kötülüklerini söyleme; gıybet etme; yerme; zemmetme.

iğtiyal, -li [Ar. iġtiyāl اغتيال] *(iğtiya:l) {OsT} is.* Birden bastırıp yok etme.

iğtiyar, [Ar. iġtiyār اغتيار] *(iğtiya:r)v is.* **1.** Yararlanma. **2.** Azık edinme; yiyecek olarak kullanma.

iğtiyaz, [Ar. ġayẓ > iġtiyāẓ اغتياظ] *(iğtiya:z)v is.* Bir şeye fazlaca sinirlenme; öfkelenme.

iğtiza, -a'i [Ar. ġıẕā' > iġtiẕā' اغتذاء] *(iğtiza:) {OsT} is.* İyi beslenme; iyi gıdalar alma.

iğtizab, [Ar. ġaḍab > iġtiżāb اغتضاب] *(iğtiza:b) is.* Öç alma duygusu ile heyecanlanma; kızma; öfkelenme; gazaba gelme; gazap etme; gazaplanma.

iğva, -a'i [Ar. ġaveye > iġvā' اغواء] *(iğva:) {OsT} is.* **1.** Yolunu şaşırtma; kışkırtma; yoldan çıkarma; azdırma; baştan çıkarma; aldatma. **2.** *din.* Allah'ın insanın erdemini sınamak için yaptığı deneme. **3.** Şeytanın veya bedenî isteklerin insanı kışkırtması. **4.** Azdırılma; baştan çıkarılma; yoldan sapıtılma.

iğval, [? iğval] *{ağız} is.* Yürek sıkıntısı; üzgü. [DS]

iğza[1], -a'i [Ar. ġażā' > iġżā' اغضاء] *(iğza:) {OsT} is.* Görmezlikten gelme.

iğza[2], -a'i [Ar. ġazā' > iġzā' اغزاء] *(iğza:) {OsT} is.* **1.** Gazaya gitme. **2.** Savaşa gönderilme. **3.** Savaşa gönderme. 🗗 **igza etmek,** *{OsT} Savaşa göndermek.*

iğzab, [Ar. ġażab > iġżāb اغضاب] *(iğza:b) {OsT} is.* Korkulacak derecede öfkelendirme; kızdırma; gazaba getirme. 🗗 **iğzab etmek,** *{OsT} Çok kızmasına sebep olmak; öfkelendirmek.*

ih, [ih *(yans.)* ايه] *{eAT} ünl.* İnleme sırasında çıkan ses.

iha, [Ar. īḥā ايحا] *(i:ha:) {OsT} is.* Gönderme; sevketme.

ihab, [Ar. ihāb اهاب] *(iha:b) {OsT} is.* Ham deri.

ihafe, [Ar. ḫavf > iḫāfe اخافه] *(iha:fe) {OsT} is.* **1.** Korkutma. **2.** Tehdit etme. **3.** Korkutulma. 🗗 **ihāfe**

etmek, *{OsT} 1. Korkuya yol açmak. 2. Tehdit etmek.*

ihale, [Ar. ḥavl *(kuvvet)* > iḥāle احاله] *(iha:le) {OsT} is.* Bir malı veya hizmeti satın alırken pek çok istekli arasından idare için en uygun teklifi getirene verme işi. ◻ **ihale etmek,** *Bir işi veya malı en uygun kişiye vermek.*‖ **ihaleye çıkarmak,** *En uygun şartı ileri sürene vermek üzere bir işi veya hizmeti eksiltme veya artırmaya çıkarmak.*

ihaleten, [Ar. iḥāleten احالةً] *(iha:le'ten) {OsT} zf.* Bir iş veya hizmeti en uygun olana bırakmak suretiyle; ihale yoluyla; ihale ederek.

iham, [Ar. vehm > ihām ايهام] *(i:ha:m) {OsT} is.* **1.** Kuruntuya düşürme. **2.** *ed.* İki ve daha çok anlamı olan bir kelimeyi, en uzak anlamını da kast ederek kullanma sanatı. ◻ **iham etmek,** *Bir amacı iki ve daha çok anlamı olan kelime ile ima ederek anlatmak.*‖ **ihām-ı kabîn,** *{OsT} Ahlak kurallarına aykırı düşecek bir düşünceyi, bir kelimenin mecaz ya da az kullanılır anlamı ile anlatmak.*

ihame, [Ar. iḫāme اخامه] *(iha:me) {OsT} is.* Çadır kurma.

ihan[1]**,** [Ar. vehn > īhān ايهان] *(i:ha:n) {OsT} is.* **1.** Birini zayıf ve kuvvetsiz bırakma. **2.** Bir kimseyi aşağılama; tahkir etme.

ihan[2]**,** [Ar. iḥnet > iḥān احان] *(iha:n) {OsT} is.* Öfkeler; hiddetler; gazaplar.

ihane, [Ar. iḫāne / iḫānet احانت / احانه] *(iha:ne) {OsT} is.* Birinin veya bir şeyin yok olmasına sebep olma; yok etme; helak etme.

ihanet, [Ar. hevn > ihānet اهانت] *(iha:net) {OsT} is.* **1.** Haksız yere kötülük etme; hainlik etme; hıyanet; hainlik. **2.** Sevgide vefasız davranma; sevgiliyi aldatma. **3.** Gerektiği zaman bir dostuna yardımda bulunmama. **4.** Bir güveni kötüye kullanma. ◻ **ihanet etmek,** *1. Kötülük etmek. 2. (Eşler için) eşini aldatmak. 3. Güveni sarsıcı eylemde bulunmak; güveni kötüye kullanmak.*

ihase, [Ar. iḥāṣe احاثه] *(iha:se) {OsT} is.* Toprağı kazıp içinde bir şey arama.

ihaş, [Ar. īḫāş ايخاش] *(i:ha:ş) {OsT} is.* Bir kimsenin namusuna dokunma.

ihaşe, [Ar. iḫāşe احاشه] *(iha:şe) {OsT} is.* Avı tuzağa düşürmek için kovalama.

ihata, [Ar. ḥavṭ *(duvar)* > iḫāṭa احاطه] *(iha:ta) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin etrafını çevirme; sarma; kuşatma. **2.** *mecaz.* Anlayış; kavrayış. ◻ **ihata etmek,** *1. Bir şeyin etrafını çevirmek, kuşatmak. 2. mecaz. Anlamak; kavramak.*‖ **ihāta-i nazar,** *{OsT} Geniş görüşlülük; gen görü.*‖ **ihata ordusu,** *as. Eskiden kalelerı kuşatmakla görevli atlı askerlerden oluşan birliklere verilen isim.*

ihatavi, [Ar. iḥāṭavī احاطوی] *(iha:tavi:) {OsT} sf.* Kuşatacak gibi; içine alacak şekilde.

ihatalı, [ihata-lı] *sf.* **1.** Alanı geniş. **2.** Kapsamlı. **3.** *mecaz.* Geniş bilgili; tam anlayışlı, kavrayışlı; zeki.

ihaze, [Ar. iḫāẕe اخاذه] *(iha:ze) {OsT} is.* **1.** Kalkanın tutamağı. **2.** Kağanın verdiği yer; timar.

ihba, -a'i [Ar. ḫabā' > iḫbā' اخباء] *(ihba:) {OsT} is.* **1.** Örtme; gizleme. **2.** Ateşi bastırıp söndürme.

ihbak, -kı [Ar. iḫbāḳ احباق] *(ihba:k) {OsT} is.* Yumuşaklıkla söz dinleme; boyun eğme.

ihbal[1]**, -li** [Ar. iḳbāl] *{ağız} is.* Şans; kader. [DS]

ihbal[2]**, -li** [Ar. iḫbāl احبال] *(ihba:l) {OsT} is.* **1.** Gebe bırakma. **2.** (Erkek için) ergenlik belirtisi.

ihbar, [Ar. ḫaber > iḫbār اخبار] *(ihba:r) {OsT} is.* **1.** Bildirme; bildirim; haber verme. **2.** Yasaya aykırı bir işi veya bu işi yapanı yetkili makama gizlice bildirme. **3.** *iletş.* Bir aboneye, ismen istenen bir kişi tarafından kendisi ile telefon konuşması yapmak istendiğini bildirme işi. ◻ **ihbar etmek,** *1. Bildirmek; haber vermek. 2. Bir suçluyu yetkili makama bildirmek; suç duyurusunda bulunmak.*‖ **ihbār tasrîfi,** *{OsT} dbl. Basit zaman çekimi.*‖ **ihbar tazminatı,** *huk. İş sözleşmelerinde, anlaşmanın feshi ile ilgili şartlara uymayan tarafın bildirim öncesinde ödemek zorunda olduğu tazminat; bildirim ödencesi.*

ihbarcı, [ihbar-cı] *is.* **1.** Haber veren, bildiren kimse. **2.** Bir olayı, bir kimseyi, bir hareketi yetkili kişiye bildiren kimse; muhbir.

ihbarcılık, -ğı [ihbar-cı-lık] *is.* Bir olayı, bir durumu veya bir kişiyi yetkili makama bildirme işi; ihbarcı olma durumu; muhbirlik.

ihbari, [Ar. iḫbārī / iḫbāriyye اخباريه / اخباری] *(ihba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Habere ilişkin; haberle ilgili. **2.** *is. dbl.* Basit zaman.

ihbariyat, [Ar. iḫbāriyāt اخباريات] *(ihba:ri:ya:t) {OsT} is.* Haberle ilgili sözler.

ihbariye, [Ar. iḫbāriyye اخباريه] *(ihba:riye) {OsT} is.* **1.** Bildirme kâğıdı; ihbarname. **2.** Kaçak eşyayı, suçlu birini veya kayıp bir eşyayı bildirene verilen para; muhbir ücreti.

ihbarlama, [ihbar-la-ma] *is.* Haber verme; bildirme.

ihbarlamak, [ihbar-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Haber vermek; ihbar etmek.

ihbarlı, [ihbar-lı] *sf.* **1.** Önceden bildirilmiş olan; haber verilmiş olan. **2.** *zf.* Önceden bildirmek suretiyle; haber vererek. ◻ **ihbarlı telefon,** *iletş. Telefon merkezleri ile yapılan görüşmelerde aranan kişinin çağrılması suretiyle yapılan telefon görüşmesi.*

ihbarname, [Ar. ihbār + Far. nāme اخبارنامه] *(ihba: -rna:me) {OsT} is.* Bir ödeme veya işlemle ilgili olarak birine gönderilen haber kâğıdı; bildirim.

ihbas[1]**,** [Ar. ilḥbās احباس] *(ihba:s) {OsT} is.* Hayır amaçlı olarak çeşitli yerlere hayvan vakfetme.

ihbas[2]**,** [Ar. iḥbāṣ احباص] *(ihba:s) {OsT} is.* Bir kimsenin hakkını yok etme.

ihbat, [Ar. iḥbāṭ احباط] *(ihba:t) {OsT} is.* **1.** İptal etme. **2.** Bir işin karşılığını ödeme, verme.

ihcac, [Ar. ḥacc > iḥcāc احجاج] *(ihca:c) {OsT} is.* **1.** Kendi yerine başka birini hacca gönderme; hac görevini birine yaptırma. **2.** Başkasının yerine hacca gönderilme.

ihcaf, [Ar. iḥcāf احجاف] *(ihca:f) {OsT} is.* Eksiklik; noksanlık.

ihcal, -li [Ar. ḥacl / ḥacālet > iḥcāl احجال] *(ihca:l) {OsT} is.* **1.** Utandırma. **2.** Utandırılma.

ihcam, [Ar. iḥcām احجام] *(ihca:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden korkup vazgeçme; cayma. **2.** Yasaklanma; men olunma.

ihci, [ih-ci ?] *{ağız} sf.* Yüze gülen; düzenci. [DS]

ihda[1]**, -a'i** [Ar. hediyye > ihdā' اهداء] *(ihda:) {OsT} is.* Armağan verme; armağan gönderme; hediye etme.

ihda[2]**, -a'i** [Ar. hidāyet > ihdā' اهداء] *(ihda:) {OsT} is.* Doğru yola götürülüme.

ihda[3]**,** [Ar. aḥad > iḥdā احدى] *(ihda:) {OsT} sf.* Bir. 🗗 **ihdā aşer,** *{OsT} On bir.*

ihdad, [Ar. iḥdād احداد] *(ihda:d) {OsT} is.* Keskinleştirme.

ihdaf, [Ar. hedef > ihdāf اهداف] *(ihda:f) {OsT} is.* Karşısına dikilip durma; hedef olma.

ihdai'ye, [Ar. ihdā'iyye اهدائيه] *(ihda:iye) {OsT} is.* Armağan veren için yazılan övgü yazısı veya şiir.

ihdal, [Ar. iḫżāl اخضال] *(ihda:l) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islatılma.

ihdar, [Ar. ḫadr > iḥdār اخدار] *(ihda:r) {OsT} is.* **1.** Bir organın duyarlılığını ortadan kaldırma; uyuşturma. **2.** Genç kızı yaşmaklandırma.

ihdar, [Ar. heder > ihdār اهدار] *(ihda:r) {OsT} is.* İptal etme; hükümsüz kılma. 🗗 **ihdār-ı dem,** *{OsT} huk. Maktülün diyetini katilden aldırmama.*

ihdas, [Ar. ḥadeṣ > iḥdāṣ احداث] *(ihda:s) {OsT} is.* **1.** Ortaya çıkarma; meydana getirme. **2.** Eskiden olmayan bir şeyi kural olarak koymak. **3.** (Bir şey) tesis etme; kurma. 🗗 **ihdas etmek,** *1. Meydana getirmek; ortaya çıkarmak. 2. Tesis etmek; kurmak.*|| **ihdas olmak,** *1. Ortaya konmak; kurulmak. 2. Yapılmış, ortaya konulmuş.*

ihevat, [Ar. iḫve > iḫevāt اخوات] *(iheva:t) {OsT} is.* **1.** Sadık, samimi ve candan dostlar. **2.** *tasvf.* Tarikat arkadaşları.

ihfa, -a'i [Ar. ḫafī' > iḫfā' اخفاء] *(ihfa:) {OsT} is.* Gizleme; saklama. 🗗 **ihfā etmek,** *{OsT} Gizlemek; saklamak.*

ihfaf, [Ar. ḫiffet > iḫfāf اخفاف] *(ihfa:f) {OsT} is.* **1.** Hafifletme; yeğniltme. **2.** Birinin onurunu kıracak sözler söyleme.

ihfik, -ki [Ar. iḫfīḳ اخفيق] *(ihfi:k) {OsT} is.* Yer sarsıntısının oluşturduğu çatlaklar; yer yarıkları.

ihi[1]**,** [ih *(yans.)* > ih-i ايهى] *{eAT} ünl.* Gülme, alay etme bildiren ünlem.

ihi[2]**,** [ıhı / ihi] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihicik, -ği [ıhı-cık / ihi-cik] *{ağız} ünl.* İşte; iştecik. [DS]

ihilemek, [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tarla için) ikilemek. [DS]

ihin, [ıhı / ihi-n] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihine, [ıhı / ihi > ihi-n] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

ihkab, [Ar. iḥḳāb احقاب] *(ihka:b) {OsT} is.* Arkası kesilme; sonu gelme.

ihkad, [Ar. iḥḳād احقاد] *(ihka:d) {OsT} is.* Başkasında kin ve garaz uyandırma.

ihkak, -kı [Ar. ḥaḳḳ > iḥḳāḳ احقاق] *(ihka:k) is.* Hakkı yerine getirme; hakkını verme. 🗗 **ihkak ettirmek,** *Hakkı yerine getirmek; hakkını vermek.*|| **ihkāk-ı hak,** *{OsT} huk. Kişilerin yasa yollarına başvurmadan kendi haklarını zor ve şiddet kullanarak almaya kalkışmaları eylemi.*

ihkâm, [Ar. ḥakem > iḥkām احكام] *(ihkâ:m) {OsT} is.* Manevi olarak sağlam duruma getirme; kuvvetlendirme. 🗗 **ihkâm etmek,** *{OsT} Güçlendirmek; sağlamlaştırmak.*

ihkar, [Ar. ḥaḳer *(kazanç amacıyla malı tutma)* > iḥḳār احقار] *(ihka:r) {OsT} is.* Bir yer üzerine, bina yapmak veya ağaç dikmek üzere kiraya verme; istihkâr.

ihla[1]**, -a'i** [Ar. ḥulv > iḥlā' احلاء] *(ihlâ:) {OsT} is.* Tatlandırma; tatlılaştırma.

ihla[2]**, -a'i** [Ar. ḫalā > iḫlā' اخلاء] *(ihlâ:) {OsT}* Boşaltma; boş bırakma. 🗗 **ihlā-yı sebîl,** *{OsT} Yolunu açık bırakma.*

ihlaf, [Ar. iḫlāf احلاف] *(ihlâ:f) {OsT} is.* Yemin ettirme; yemin verdirme.

ihlak, -ki [Ar. helāk > ihlāk اهلاك] *(ihlâ:k) {OsT} is.* **1.** Yok etme; yok olmasına neden olma; helak etme. **2.** Harcama; sarf etme; tüketme.

ihlal[1]**, -li** [Ar. maḥall > iḥlāl احلال] *(ihlâ:l) {OsT} is.* Yerleştirme; yer gösterme.

ihlal[2]**, -li** [Ar. ḫalel > iḫlāl اخلال] *(ihlâ:l) {OsT} is.* **1.** Sağlam bir şeyi bozma; zarar verme; sakatlama. **2.** *huk.* Yasa, sözleşme vb. hukuk kurallarını hiçe sayma; çiğneme; bu kurallara aykırı davranma. **3.** *isl.* Helal sayma. 🗗 **ihlal etmek,** *Bozmak; çiğnemek; zarara uğratmak.*|| **ihlâl-i âsâyiş,** *{OsT} Kamu düzenini bozma.*

ihlas[1]**,** [Ar. iḫlās احلاس] *(ihlâ:s) {OsT} is.* **1.** Müşteriyi aldatma. **2.** İflas etme.

ihlas[2]**,** [Ar. ḫulūṣ > iḫlāṣ اخلاص] *(ihlâ:s) {OsT} is.* **1.** Hiçbir art düşünce olmaksızın, yalansız, riyasız sevgi ve bağlılık; temiz sevgi; içten, gönülden gelen sevgi. **2.** Bütün işlerini ve ibadetini Allah'ın hoşnutluğu için yapma. 🗗 **ihlâs-mend,** *{OsT} Samimi olarak inanmış; temiz yürekli.*|| **ihlâs-mendâne,** *{OsT} Temiz kalpli olana yakışır biçimde.*|| **ihlâs-mendî,** *{OsT} Temiz yüreklilik.*|| **ihlâs-perver,** *{OsT} İçten gelerek seven; temiz yüreklilikle bağlanan.*|| **ihlâs-perverâne,** *{OsT} Temiz yürekli olana yakışacak biçimde.*|| **ihlâs-perverî,** *İhlâs sahibi olma; temiz yürekli oluş.*|| **İhlâs Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi.*

ihlaslı, [ihlas[2]-lı] *sf.* Sevgi dolu, içten bağlanmış; ihlas sahibi.

ihlez, [iğ-le-z / ih-le-z] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS]

ihlil, [Ar. iḫlīl احليل] *(ihli:l) {OsT} is.* **1.** Erkeklik organın deliği; idrar yolu. **2.** Memede sütün aktığı delik.

ihlilec, [Ar. ihlīlec اهليلج] *(ihli:lec) {OsT} is.* Tohumları müshil olarak kullanılan ve *halile* denilen bitki, *(Phyllanthus emblica).*

ihlileci, [Ar. ihlīlecī اهليلجى] *(ihli:leci:) {OsT} sf.* Yumurta biçiminde olan; beyzî.

ihma, -a'i [Ar. iḫmā' احماء] *(ihma:) {OsT} is.* Bir şeyi ateşte kızdırma.

ihmad, [Ar. iḫmād اخماد] *(ihma:d) {OsT} is.* **1.** Ateşin alevini söndürme. **2.** (Alev için) söndürülme.

ihmak, [ih-mak ?] *{ağız} gçsz. f. [-ar]* Canlanmak; onmak; gelişmek. [DS]

ihmal[1]**, -li** [Ar. ḥaml > iḫmāl احمال] *(ihma:l) {OsT} is.* **1.** Yükletme. **2.** Yükletilme.

ihmal[2]**, -li** [Ar. ihmāl اهمال] *(ihma:l) {OsT} is.* **1.** Bir işte gerekli özeni göstermeme; baştan savma yapma; boşlama; savsaklama; savsama; önem vermeme. **2.** Bir iş veya nesneye zarar verebilecek, kusura yol açacak hususları dikkatten kaçırma; dikkatsizlik. 🗗 **ihmal etmek,** *1. Gereği gibi ve zamanında yapmamak; özen göstermemek; savsaklamak. 2. Birine karşı gereken ilgiyi göstermez olmak. 3. Unutmak; yapmamak.*|| **ihmâl-i kıyem,** *{OsT} istk. fel. Dikkate alınmaz değerler; önemsiz değerler.*

ihmalci, [ihmal-ci] *sf.* Bir işi yaparken gereken özeni göstermeyen; yeterli ilgiyi esirgeyen; titiz davranmayan; savsaklayan; ihmalkâr.

ihmalcilik, -ği [ihmal-ci-lik] *is.* Bir şeyi yaparken gerekli titizliği ve özeni göstermeme; bir şeyi zamanında yapmama durumu; ihmalci kişinin niteliği; ihmalci olma durumu; ihmalkârlık.

ihmalkâr, [Ar. ihmāl + Far. kār اهمالكار] *(ihma:lkâ:r) {OsT} sf.* Bir işi yaparken gereken özeni göstermeyen; yeterli ilgiyi esirgeyen; titiz davranmayan; savsaklayan; ihmalci.

ihmalkârane, [Ar. ihmāl + Far. kārāne اهمالكارانه] *(ihma:lkâ:ra:ne) {OsT} zf.* İhmalci bir tutum içinde; savsaklayarak.

ihmalkârlık, -ğı [Ar. ihmāl + Far. kâr + T. -lik] *(ihma:lkâ:rlık) {OsT} is.* Bir şeyi yaparken gerekli titizliği ve özeni göstermeme; bir şeyi zamanında yapmama durumu; ihmalci kişinin niteliği; ihmalci olma durumu; ihmalcilik.

ihmam, [Ar. ihmām اهمام] *(ihma:m) {OsT} is.* **1.** Kederlendirme; üzme. **2.** Yaşlandırma; ihtiyarlatma.

ihmirar, [Ar. ḥumret *(kızıllık)* > iḥmirār / iḫmīrār احمرار / احميرار] *(ihmira:r) {OsT} is.* **1.** Kırmızı renkli olma; kızarma. **2.** *tıp.* Kızıl hastalığı. 🗗 **ihmirâr-i cildî,** *{OsT} tıp. Ürtiker.*

ihna, -a'i [Ar. iḫnā' احناء] *(ihna:) {OsT} is.* Merhamet etme; acıma.

ihnac, [Ar. iḫnāc احناج] *(ihna:c) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yana doğru eğme. **2.** (Nesne için) bir yana doğru eğilme.

ihnak, -kı [Ar. ḫunḳ > iḫnāḳ احناق] *{OsT} is.* **1.** Kızdırma; darıltma; gazaplandırma. **2.** Kin bağlama. **3.** Boğma. 🗗 **ihnāk etmek,** *{OsT} Kızdırmak.*

ihnanaz, [? ihnanaz] *{ağız} sf.* Kıskanç; çekemeyen. [DS]

ihnet, [Ar. iḫnet احنت] *{OsT} is.* Öfke; hiddet; gazap.

ihra, -a'i [Ar. iḫrā' احراء] *(ihra:) {OsT} is.* **1.** Eksiltme. **2.** Eksiltilme.

ihrab[1]**,** [Ar. iḫrāb اخراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Harap etme. **2.** Harap edilme.

ihrab[2]**,** [Ar. iḫrāb احراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Kavgayı kızıştırma. **2.** Savaş kızıştırılma.

ihrab[3]**,** [Ar. ihrāb اهراب] *(ihra:b) {OsT} is.* **1.** Azmetme. **2.** Kaçmaya mecbur kılma.

ihrac, [Ar. iḫrāc اخراج] *(ihra:c) {OsT} is.* → ihraç.

ihracat, [Ar. ḫurūc > iḫrāc > iḫrācāt اخراجات] *(ihra:ca:t) {OsT} is.* **1.** Bir ülkenin ürünlerini başka ülke-

lere satması; dış satım. **2.** Harcanan paralar; masraflar. **3.** *biy.* Boşaltım. ◻ **ihracat çarpanı,** *İhracatta meydana gelen artış yüzünden ulusal gelirde meydana gelen artışın ihracat artışına oranı.*‖ **ihracat iskelesi,** *Yurt dışına satılan malların çıkarıldığı liman.*‖ **ihracat primi,** *İhraç edilecek malın ucuzlatılması amacıyla ihracatçıya devletçe yapılan ödeme.*‖ **ihracat teşviki,** *İhracatı arttırmak amacıyla ihracatçılara devletçe gösterilen her türlü kolaylık.*‖ **ihracat vergileri,** *İhraç malları üzerinden devletçe alınan vergi.*‖ **ihracat vergi iadesi,** *İhraç edilecek malın fiyatını ucuz tutması için ihracatçıya ödemiş olduğu vergilerden belirli bir kısmının devletçe geri ödenmesi.*‖ **ihracat vergi muafiyeti** (bağışıklığı), *İhraç edilecek ürünün satışını gerçekleştirmek üzere ucuz tutulması amacıyla çeşitli vergi ve harçların devletçe alınmama durumu.*

ihracatçı, [ihracat-çı] *is.* ve *is.* **1.** Yurt dışına mal satımını kendisine meslek edinen. **2.** (Kişi ve kuruluş için) ihracat yapan; dış satımcı. **3.** (Devlet için) ticareti büyük ölçüde dış satıma dayanan. ◻ **ihracatçı birlikleri,** *Belirli ürünlerin dış satımcılarını bir araya toplayan ve bakanlar kurulu kararı ile kurulan meslek birlikleri.*

ihracatçılık, -ğı [ihracat-çı-lık] *is.* İhracat işleriyle uğraşma; ihracat yapma; dış satımcılık.

ihraç, -cı [Ar. ḫurūc > iḫrāc اخراج] *{OsT} is.* **1.** Bir yerden dışarıya çıkarma; bir işten kovma; atma; uzaklaştırma. **2.** Üretim fazlası veya özel olarak üretilmiş bir ulusal malın yurt dışına satılması işlemi; bu şekilde satılan mal veya ürün. **3.** Çıkarma; üretme; satma. **4.** *huk.* Askerî yasalarda yer alan rütbe ve üniforma taşıma hakkını kaybetme durumu; askerlikten çıkarma. ◻ **ihraç değeri,** *Bir tahvil veya hisse senedinin borsaya ilk çıktığı andaki fiyatı.*‖ **ihraç edilmek,** *Çıkarılmak; kovulmak; dışarı atılmak; ilişkisi kesilmek.*‖ **ihraç etmek,** *1. (Kişi için) ilişkisini kesmek; kovmak; uzaklaştırmak; dışarı atmak. 2. (Ürün ve mal için) dış ülkelere satmak. 3. (Hisse senedi, tahvil vb. için) satış maksadıyla piyasaya çıkarmak; sürmek.*‖ **ihraç fazlası,** *İhraç edilmek üzere üretilen, ancak pazar bulunamadığı, fazla geldiği ya da kusurlu bulunduğu için ihraç edilemeyip de üreticinin elinde kalan ve iç piyasaya sürülen mal için kullanılan deyim.*

ihrak[1], -kı [Ar. ihrāḳ اهراق] *(ihra:k) {OsT} is.* Sıvıları akıtma, dökme. ◻ **ihrāk-ı dumū,** *{OsT} Gözyaşı dökme.*

ihrak[2], -kı [Ar. iḥrāḳ احراق] *(ihra:k) {OsT}* **1.** Yakma; ateşe verme. **2.** Yangın. **3.** Ticarî değeri olmayan düşük kaliteli tütün. ◻ **ihrāk bi'n-nār,** *{OsT} Ateşte yakma.*‖ **ihrāk edilmek,** *{OsT} Ateşe verilmek; yakılmak.*‖ **ihrāk etmek,** *{OsT} Yakmak; ateşe vermek.*

ihrakan, [Ar. iḥrāḳan احراقاً] *(ihra:'kan) {OsT} zf.* Yakarak; yakma yoluyla.

ihrakiye, [Ar. iḥrāḳiyye احراقيه] *(ihra:kiye) {OsT} is.* Yedek olarak bulundurulan yakacak.

ihram, [Ar. ḥarem > iḥrām احرام] *(ihra:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi haram kılmak. **2.** Bir şeyin haram olduğunu bildirmek. **3.** Müslüman hacıların Kâbe'yi tavaf ederken giydikleri yün, keten veya pamuktan yapılma beyaz dikişsiz elbise. **4.** Arapların sıcaktan korunmak amacıyla giydikleri beyaz çarşaf; maşlah. **5.** Araba, sedir vb. yerlere serilen yaygı. **6.** Eski Romalıların giydiği geniş, uzun yün manto. **7.** Bir kimsenin hac veya umredeki hâli. **8.** Müslüman'ın namazdaki hâli. ◻ **ihrama girmek,** *Hac ibadetini yerine getirmek için ihram giyinmek.*‖ **ihramdan çıkmak,** *Kâbe'nin tavafı bitince giymiş olduğu ihramı çıkarmak.*

ihraz, [Ar. ḥırz > iḥrāz احراز] *(ihra:z) {OsT} is.* **1.** Elde etme; kazanma. **2.** Erişme. **3.** *huk.* Sahipsiz bir taşınır mal üzerinde mülkiyet hakkı elde etmek ve malik olmak amacıyla zilyetlik kurulması durumu. ◻ **ihraz etmek,** *Kazanmak; erişmek.*

ihriz, [Ar. iḥrīż احريض] *(ihri:z) {OsT} is.* Kımıldanmaya hâli olmayan; halsiz; dermansız; bitkin.

ihsa[1], -a'i [Ar. iḫṣā' اختاء] *(ihsa:) {OsT} is.* Hayvan tezeği yakma.

ihsa[2], -a'i [Ar. iḫṣā' اخصاء] *(ihsa:) {OsT} is.* **1.** Bir meslek veya bilim ile uğraşıp yalnız onda ilerleme; geniş bilgi edinme. **2.** Husyelerini çıkarma; iğdiş etme; burma.

ihsa[3], -a'i [Ar. ḥaṣā' > iḥṣā' احصاء] *(ihsa:) {OsT} is.* **1.** Sayı sayma. **2.** Sayılma.

ihsab, [Ar. iḫṣāb اخصاب] *(ihsa:b) {OsT} is.* Ucuzlama.

ihsad, [Ar. iḥṣād احصاد] *(ihsa:d) {OsT} is.* **1.** (Ekin, ot vb. için) biçme. **2.** Biçtirme.

ihsa'î, [Ar. iḫṣā'ī احصائى] *(ihsa:i:) {OsT} sf.* **1.** Sayma ile ilgili; sayımla ilgili. **2.** İstatistik. ◻ **ihsā'î malūmat,** *{OsT} İstatistiksel bilgi.*

ihsaiyat, [Ar. iḫṣā' => iḫṣā'iyyat احصائيات] *(ihsa:iya:t) {OsT} is.* Sayıya vurma; istatistik.

ihsaiyun, [Ar. iḫṣā'ī > iḫṣā'iyyūn احصائيون] *(ihsa:iy:un) {OsT} is.* İstatistik yapanlar; istatistikçiler.

ihsan[1], [Ar. ḥışn > iḥṣān احصان] *(ihsa:n) {OsT} is.* **1.** Sağlamlaştırma; sağlam hâle getirme. **2.** İffetli ve namuslu olma **3.** *huk.* İslam hukukunda bir kimseye had uygulanabilmesi için o kişide bulunması gereken akıl, buluğ, hürriyet, islam, nikâh yanında eşinde de bu niteliklerin bulunması ve cinsel yakınlaşma olması gibi şartların tümü.

ihsan[2], [Ar. ḥüsn > iḥsān احسان] *(ihsa:n) is.* **1.** İyilik yapma; iyilikte bulunma; iyilik. **2.** Birine bağışta bulunma; bağışlama; bağış. **3.** Yapılan bağış. **4.** Karşılık beklemeden yapılan yardım; lütuf; kerem. **5.** *tasvf.* Gördüğü kötülüğe karşı iyilikte bulunma. **6.** Allah'ı görür gibi ibadet etme. ◻ **ihsan buyurmak,** *(Yüksek mevkideki biri için) halktan birine bağışta bulunmak.*‖ **ihsān-dîde,** *{OsT} İyilik görmüş; kendisine bağışta bulunulmuş.*‖ **ihsān-dîdegân,** *{OsT} İyilik görmüş olanlar; bahşiş alanlar.*‖ **ihsan** (buyurmak) **etmek,** *Bağışta bulunmak; yardım etmek.*‖ **ihsān-ı şāhāne,** *{OsT} Padişahın bağışı; padişahın ihsanı.*‖ **ihsān-nāme,** *{OsT} ed. İltifatlı ve güzel sözlerle yazılmış mektup.*

ihsanat, [Ar. iḥsānāt احسانات] *(ihsa:na:t) {OsT} is.* Yardımlar; bağışlar; iyilikler.

ihsanen, [Ar. iḥsānen احساناً] *(ihsa:nen) {OsT} zf.* **1.** Bağış yoluyla; bağışlayarak. **2.** Lütfederek.

ihsani, [Ar. iḥsānī احسانی] *(ihsa:ni:) {OsT} sf.* **1.** Bağış ile ilgili. **2.** *zf.* Bağış yoluyla.

ihsar, [Ar. ḥaṣr > iḥṣār *(baskı yapma)* احصار] *(ihsa:r) {OsT} is.* **1.** Sarma; kuşatma. **2.** Kısaltma.

ihsas[1], [Ar. ḥiss > iḥsās احساث] *(ihsa:s) {OsT} is.* Kandırma.

ihsas[2], [Ar. ḥiss > iḥsās احساس] *(ihsa:s) {OsT} is.* **1.** Üstü kapalı anlatma; sezdirme. **2.** Duyum. ◻ **ihsās etmek,** *{OsT} Hissettirmek.*‖ **ihsās-ı kâzib,** *{OsT} Sözde duyum; yalancı duyum.*‖ **ihsās-ı muzaaf,** *{OsT} Çift duyum.*‖ **ihsās-ı re'y,** *{OsT} Oyunu belirtme; düşüncesini sezdirme; düşüncesini ima yoluyla belirtme.*

ihsas[3], [Ar. ḥiṣṣ > iḥṣāṣ احصاص] *(ihsa:s) {OsT} is.* **1.** Hisse verme; pay verme. **2.** Pay verilme. ◻ **ihsās-ı ganāim,** *{OsT} Düşmandan ele geçirilen malları pay etme.*

ihsasat, [Ar. iḥsāsāt احساسات] *(ihsa:sa:t) {OsT} is.* **1.** Duyumlar. **2.** Sezdirmeler.

ihsasî, [Ar. iḥsāsī / iḥsāsiyye احساسیه / احساسی] *(ihsa:si:) {OsT} sf. psikol.* Duyumla ilgili; duyumsal.

ihsiran, [Yun. ksistréin] *{ağız} is.* Teknedeki hamurları kazımakta kullanılan bıçak. [DS]

ihşad, [Ar. iḥşād احشاد] *(ihşa:d) {OsT} is.* **1.** (İnsan için) birikme. **2.** Biriktirme.

ihşam, [Ar. iḥşām احشام] *(ihşa:m) {OsT} is.* Utandırma; kızdırma.

ihta, -a'i [Ar. iḫṭā' اخطاء] *(ihta:) {OsT} is.* **1.** Hataya düşme; yanılma. **2.** Hataya düşürülme; yanıltılma.

ihtar, [Ar. ḫāṭır / ḫuṭūr > iḫṭār اخطار] *(ihta:r) {OsT} is.* **1.** Dikkat çekme; uyarma. **2.** Unutulan bir şeyi birinin hatırına getirme; hatırlatma. **3.** *huk.* Disiplin amacıyla memura veya öğrenciye, davranışının suç teşkil ettiğini, tekrarı hâlinde daha ağır şekilde cezalandırılacağını bildirme; uyarma. **4.** *huk.* Bir borcun ifası ve unutulmaması için alacaklı tarafından borçluya ödemenin gerçekleşmesi için yapılan bildirim; uyarı. ◻ **ihtar etmek,** *1. Dikkati çekmek; uyarmak. 2. Hatırlatmak.*

ihtarat, [Ar. iḫṭārāt اخطارات] *(ihta.ra:t) {OsT} is.* **1.** Hatırlatmalar. **2.** Uyarmalar.

ihtarname, [Ar. ihtār + Far. nāme اخطارنامه] *(ihta:rna:me) {OsT} is.* Resmî ihtar yazısı; protesto.

ihtırmak, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* → ıharmak. [DS]

ihti, [ıh-tı / ih-ti] *{ağız} is.* Rüzgâr ve yağmur işlemeyen kuytu yer. [DS]

ihtibak, [Ar. iḫtibāk احتباك] *(ihtiba:k) {OsT} is.* **1.** Kumaş dokuma. **2.** Sarma denilen işlemeyi yapma.

ihtibal, -li [Ar. ḥabl > iḫtibāl احتبال] *(ihtiba:l) {OsT} is.* İpten yapılma ağ ile tuzak kurarak av yakalama.

ihtibar, [Ar. ḫaber > iḫtibār اختبار] *(ihtiba:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin bir konu hakkında bilgisi olup olmadığını sınama. **2.** Bir şey hakkında önceden bilgisi olma. **3.** Bir şey hakkında sonradan bilgi edinme. **4.** *huk.* Adlî tıp araştırması.

ihtibari, [Ar. iḫtibārī اختباری] *(ihtiba:ri:) {OsT} sf.* **1.** Denemeyle ilgili; denemeye dayanan. **2.** Ampirik.

ihtibariye, [Ar. iḫtibāriyye اختباریه] *(ihtiba:ri:ye) {OsT} is.* **1.** Deneyip yoklayıcı. **2.** *fel.* Bütün bilgilerin kaynağının deney olduğunu ileri süren felsefe akımı; ampirizm; görgücülük.

ihtibas, [Ar. ḥabs > iḫtibās احتباس] *(ihtiba:s) {OsT} is.* **1.** Tutulma; tutukluk. **2.** Kapanma; kapanıp kalma. **3.** Tıkanma; tıkanıklık. **4.** *psikol.* İtilme. ◻ **ihtibās-ı bevl,** *{OsT} tıp. İdrar yollarındaki iltihaplanma sonucu meydana gelen tıkanıklık.*‖ **ihtibās-ı hayz,** *{OsT} tıp. Aybaşı görememe hâli.*‖ **ihtibās-ı safrā,** *{OsT} tıp. Safra kesesinin iltihaplanması sonucu meydana gelen safra akımı kesilmesi.*

ihtica, -a'i [Ar. hicv > ihticā' اهتجاء] *(ihtica:) {OsT} is.* Birbirini karşılıklı olarak hicvetme.

ihticab, [Ar. ḥicāb > iḫticāb احتجاب] *(ihtica:b) {OsT} is.* **1.** Perde altına girme; saklanma; örtünme; gizlenme. **2.** Doğumun bilinen süreden daha fazla gecikmesi.

ihticac, [Ar. ḥüccet > iḫticāc احتجاج] *(ihtica:c) {OsT} is.* Belge ve delil gösterme; belge olarak kullanma.

ihticacat, [Ar. iḫticācāt احتجاجات] *(ihtica:ca:t) {OsT} is.* Belge ve delil göstermeler.

ihticacen, [Ar. iḫticācen احتجاجاً] *(ihtica:'cen) {OsT} zf.* Belge ve delil göstererek.

ihticam, [Ar ḥacāmet > iḥticām احتجام] *(ihtica:m) {OsT} is.* **1.** *tıp.* Kan aldırma; hacamat olma. **2.** Organlardan birinin görevinin şiddetlenmesi.

ihtican, [Ar. iḥticān احتجان] *(intica:n) {OsT} is.* Bir yerin etrafını duvar ya da çit ile çevirme.

ihtida[1], -a'ı [Ar. ḫuds'a *(hile)* > iḫtidāʿ اختداع] *(ihtida:) {OsT} is.* Hile ile kandırma; aldatma.

ihtida[2], -a'ı [Ar. iḫtiżāʿ اختضاع] *(ihtida:) {OsT} is.* Alçak gönüllülük; tevazu.

ihtida[3], -a'i [Ar. hidāyet > ihtidāʾ اهتداء] *(ihtida:) {OsT} is.* **1.** Doğru yola girme; kurtuluşa erme. **2.** Hâlini düzeltme. **3.** Başka bir din mensubu iken o dinden dönüp Müslümanlığı kabul etme; Müslüman olma. 🗗 **ihtida etmek,** *Başka bir dinde iken Müslümanlığı seçmek; Müslüman olmak.*

ihtidab, [Ar. iḫtidāb اختضاب] *(ihtida:b) {OsT} is.* **1.** Boyanma; renklenme. **2.** Saç ve sakalına kına yakma.

ihtidad, [Ar. ḥadd > iḫtidād احتداد] *(ihtida:d) {OsT} is.* **1.** Keskin hâle gelme; keskinleşme. **2.** Çok kızma; öfkelenme. **3.** Hastalık etkisinin azgınlaşması.

ihtidar, [Ar. iḫtidār اختدار] *(ihtida:r) {OsT} is.* Perde tutma; örtülenme.

ihtifa[1], -a'i [Ar. ḥafāʾ > iḫtifāʾ احتفاء] *(ihtifa:) {OsT} is.* Çıplak ayakla yürüme.

ihtifa[2], -a'i [Ar. ḫafāʾ > iḫtifāʾ اختفاء] *(ihtifa:) {OsT} is.* Bir yere saklanma; görünmemek için gizlenme. 🗗 **ihtifā-gâh,** *{OsT} Gizlenme yeri; gizlenecek yer.*

ihtifad, [Ar. iḫtifād احتفاد] *(ihtifa:d) {OsT} is.* Çabucak işleme; alelacele yapma.

ihtifaf, [Ar. iḫtifāf احتفاف] *(ihtifa:f) {OsT} is.* **1.** Yüzdeki kılları giderme. **2.** Kuşatma.

ihtifal, -li [Ar. ḥafl *(toplanma)* > iḫtifāl احتفال] *(ihtifa:l) {OsT} is.* Kalabalık hâlinde yapılan anma töreni; tören.

ihtifalat, [Ar. iḫtifāl > iḫtifālāt احتفالات] *(ihtifa:lâ:t) {OsT} is.* Törenler; anma toplantıları.

ihtifar, [Ar. ḥafr > iḫtifār احتفار] *(ihtifa:r) {OsT} is.* Kazma; kazılma.

ihtifaz, [Ar. iḫtifāż احتفاض] *(ihtifa:z) {OsT} is.* **1.** Darılma. **2.** Bir şeyi kendi nefsine ayırma.

ihtikâ, -â'i [Ar. iḫtikāʾ احتكاء] *(ihtikâ:) {OsT} is.* **1.** Dimağ heyecanı. **2.** Bir şeyin sağlamlığı.

ihtikak[1], [Ar. ḥakk > iḫtiḳāḳ احتقاق] *(ihtika:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* Bir hak üzerinde direnme; hakkı için ısrar etme.

ihtikâk[2], [Ar. ḥikke > iḫtikāk احتكاك] *(ihtikâ:k, k'ler ince söylenir) {OsT} is.* **1.** Birbirine sürtünen iki şeyin birbirini aşındırması. **2.** Sürtünerek kaşınma. 🗗 **ihtikâk-i himār,** *{OsT} Eşeğin bir yere sürtünerek kaşınması.*

ihtikan, [Ar. ḫuḳne > iḫtiḳān احتقان] *(ihtika:n, k kalın söylenir) {OsT} is. tıp.* **1.** Vücudun bir yerine kan toplanarak orada şişme ve kızarıklık meydana gelmesi. **2.** Kabızlık hallerinde şırınga ile bağırsağa su verilmesi; lavman yapma. 🗗 **ihtikān aleti,** *{OsT} Şırınga; lavman.*|| **ihtikān-ı dem,** *{OsT} Kan oturması; morarma; ödem meydana gelme.*

ihtikâr, [Ar. ḥakr *(zorla alma)* > iḫtikār احتكار] *(ihtikâ:r) {OsT} is.* Halkın zorunlu ihtiyaç maddelerini ucuzken toplayıp bir darlık anında veya darlık yaratarak halka pahalı satma; vurgunculuk; karaborsacılık.

ihtikar, [Ar. ḥaḳāret > iḫtiḳār احتقار] *(ihtika:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birine karşı küçük düşürücü davranışlarda bulunma; hakaret etme; küçük görme; aşağılama. 🗗 **ihtikār-ı nefs,** *{OsT} Nefsini hor görme.*

ihtikârcı, [ihtikâr-cı] *is.* Karaborsa yoluyla ticaret yapan kimse; karaborsacı; vurguncu.

ihtikâren, [Ar. iḫtikāren احتكاراً] *(ihtikâ:'ren) {OsT} zf.* Karaborsa yoluyla; vurgunculukla.

ihtila[1], -a'ı [Ar. iḫtilāʿ اختلاع] *(ihtilâ:) {OsT} is.* (Kadın için) mihrinden vaz geçerek nikâhı bozdurma; boşanma.

ihtila[2], -a'i [Ar. iḫtilāʾ اختلاء] *(ihtilâ:) {OsT} is.* Taze ot biçme.

ihtilab[1], [Ar. iḫtilāb اختلاب] *(ihtilâ:b) {OsT} is.* **1.** Aldatma. **2.** Aldatılma.

ihtilab[2], [Ar. iḫtilāb احتلاب] *(ihtilâ:b) {OsT} is.* Süt sağma.

ihtilac, [Ar. ḫulūc > iḫtilāc اختلاج] *(ihtilâ:c) {OsT} is.* → ihtilaç. 🗗 **intilāc-ı ayn,** *{OsT} Göz seğirmesi.*|| **ihtilāc-ı kalb,** *{OsT} Yürek çarpıntısı.*|| **ihtilāc-nāme,** *{OsT} Yüz ve göz seğirmesi üzerine yazılmış fal kitabı.*

ihtilacat, [Ar. iḫtilācāt اختلاجات] *(ihtilâ:ca:t) {OsT} is.* Çırpınmalar; seğirmeler. 🗗 **ihtilācat-ı asabiye,** *{OsT} Sinirsel çırpınmalar.*

ihtilaç, -cı [Ar. ḫulūc > iḫtilāc اختلاج] *(ihtilâ:ç) {OsT} is.* **1.** Kasların istek dışı kasılıp gevşemesi. **2.** Seğirme. **3.** Bazı heyecanların ve olumsuzlukların yol açtığı düzensiz ve iradesiz hareket. **4.** *mecaz.* Çarpma; çarpıntı; çırpıntı. 🗗 **ihtilaç etmek,** *Çırpınmak.*

ihtilaf, [Ar. ḫilaf *(karşı; zıt)* > iḫtilāf اختلاف] *(ihtilâ:f) {OsT} is.* **1.** Ayrılık; aykırılık. **2.** *huk.* Uyuşmazlık;

anlaşmazlık. **3.** Bozuşma. 🗗 **ihtilafa düşmek,** *Anlaşamamak; uyuşamamak; bozuşmak.*|| **ihtilâf-dâr,** *{OsT} huk. Mirasçı ile miras bırakanın ayrı ülke halklarından oluşu.*|| **ihtilâf-ı kânûn,** *{OsT} huk. Yasa dışı.*|| **ihtilâf-ı manâzır,** *{OsT} gök b. Paralaks.*|| **ihtilâf-ı manzar,** *{OsT} gök b. Iraklık açısı.*|| **ihtilâf-ı rey-i ümmet,** *{OsT} Halkın düşüncelerinin birbirini tutmaması.*

ihtilafat, [Ar. iḫtilâfât اختلافات] *(ihtilâ:fa:t) {OsT} is.* Aykırılıklar; uyuşmazlıklar; anlaşmazlıklar.

ihtilaflı, [ihtilaf-lı] *sf.* **1.** Uyuşmazlık durumunda olan. **2.** Görüş ve düşünceler arasında aykırılık bulunan.

ihtilak[1], -kı [Ar. iḫtilâḳ اختلاق] *(ihtilâ:k) {OsT} is.* Yalan uydurma.

ihtilak[2], -kı [Ar. iḫtilâḳ احتلاق] *(ihtilâ:k) {OsT} is.* **1.** Tıraş etme. **2.** Tıraş edilme.

ihtilaken, [Ar. iḫtilâḳen اختلاقاً] *(ihtilâ:'ken) {OsT} zf.* Yalan uydurarak.

ihtilakıyât, [Ar. iḫtilâḳıyyât اختلاقيات] *(ihtilâ:kıya:t) {OsT} is.* Yalanlar; uydurma sözler.

ihtilal, -li [Ar. ḫalel > iḫtilâl اختلال] *(ihtilâ:l) {OsT} is.* **1.** Bozukluk; bozulma. **2.** Karışıklık; düzensizlik; anarşi. **3.** Bir devletin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısını değiştirmek amacıyla hukuk kurallarına ve yasalara uymaksızın zor ve güç kullanarak yapılan toplumsal hareket; devrim. **4.** Herhangi bir alanda meydana getirilen köklü gelişme ve değişiklik. **5.** Mevcut hükümeti iş başından uzaklaştırmak amacıyla yapılan yasa dışı hareket. 🗗 **ihtilâl-i dimâğ,** *{OsT} Beyin bozukluğu.*|| **ihtilâl-i nizâm,** *{OsT} Düzen bozukluğu.*|| **ihtilâl-i nutuk,** *{OsT} Konuşma bozukluğu.*|| **ihtilâl-i umûr,** *{OsT} İşlerin bozukluğu.*

ihtilalci, [ihtilal-ci] *sf.* **1.** İhtilal yapan veya yapmaya kalkışan; ihtilal için savaşan; devrimci. **2.** Yapılan veya yapılması düşünülen ihtilalden yana olan; ihtilali savunan; devrimci.

ihtilalcilik, -ği [ihtilal-ci-lik] *is.* İhtilalci olma durumu; devrimcilik.

ihtilam, [Ar. ḥulm *(düş)* > iḫtilâm احتلام] *(ihtilâ:m) {OsT} is.* **1.** Uyku sırasında istem dışı olarak meni gelmesi; düş azması; hamamcı olma; şeytan aldatması. **2.** Ergen olma; buluğa erme.

ihtilas, [Ar. ḫalş / ḫulset *(kapma)* > iḫtilâṣ اختلاص] *(ihtilâ:s) {OsT} is.* **1.** Kapma. **2.** Kapılma. **3.** Çalma; aşırma; hırsızlık. **4.** *spor.* Uzak ve hareketli hedeflere hızlı çekişle yapılan bir tür ok atma biçimi. **5.** *huk.* Anlaşılmasını engelleyecek hile ve düzenlere başvurarak kendisine emanet edilmiş olan devlet parasını çalma veya zimmetine geçirme; hileli çalma. 🗗 **ihtilâs-ı vakt,** *{OsT} Birçok iş arasında boş zaman bulabilme.*

ihtilasat, [Ar. iḫtilâṣât اختلاصات] *(ihtilâ:sa:t) {OsT} is.* **1.** Çalmalar; aşırmalar. **2.** Kapmalar.

ihtilaskâr, [Ar. iḫtilâṣ + Far. -kār اختلاصكار] *(ihtilâ:skâ:r) {OsT} sf.* Çalıp çırpan; hırsızlık eden; aşıran.

ihtilaskâran, [Ar. iḫtilâṣ + Far. -kārân اختلاصكاران] *(ihtilâ:skâ:ra:n) {OsT} is.* Çalıp çırpanlar; hırsızlar; aşıranlar.

ihtilaskârane, [Ar. iḫtilâṣ + Far. -kârane اختلاصكارانه] *(ihtilâ:skâ:ra:ne) {OsT} zf.* Çalıp çırpanlara, hırsızlık yapanlara yakışır biçimde.

ihtilat, [Ar. ḫalṭ > iḫtilâṭ اختلاط] *(ihtilâ:t) {OsT} is.* **1.** Karışıp kaynaşma; katışma. **2.** (Hastalık için) başka bir hastalığa dönüşme; komplikasyon. **3.** Karşılaşıp görüşme. **4.** Görüşüp kaynaşma; başkaları ile ilişkide bulunma. 🗗 **ihtilat etmek,** *{OsT} Karışmak; kaynaşmak.*|| **ihtilattan kesilmek,** *{OsT} Başkaları ile görüşmeyi kesmek.*|| **ihtilattan menetmek,** *{OsT} huk. (Tutuklu için) başkaları ile görüşmesini engellemek.*|| **ihtilat yapmak,** *{OsT} (Hastalık için) başka bir hastalığa yol açmak.*

ihtima, -a'i [Ar. ḥimye *(perhiz)* > iḫtimâ' احتماء] *(ihtima:) {OsT} is.* **1.** Sakınma; korunma. **2.** Perhiz. **3.** Sığınma.

ihtimal, -li [Ar. ḥaml > iḫtimâl احتمال] *(ihtima:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin olabilme durumu; olabilirlik; mümkün olma; olasılık. **2.** Akla yakın bulma. **3.** *zf.* Belki. 🗗 **ihtimâl-i baîde,** *{OsT} Uzak ihtimal.*|| **ihtimâl-i gâlib,** *{OsT} Kuvvetli ihtimal.* || **ihtimal ki,** *Olması mümkündür ki; olabilir ki; belki.*|| **ihtimaller hesabı,** *mat. Bir olay için bütün durumları aynı derecede olabilir kabul ederek elverişli durumlar sayısının olabilir bütün durumlar sayısına oranı; şansların hesaplanmasına yarayan kuralların tümü; olasılıklar hesabı.*|| **ihtimal vermek,** *Bir şeyin olabileceğini düşünmek; gerçekleşme ihtimalini hesaba katmak.*|| **ihtimal vermemek,** *Bir şeyin olabileceğini hiç düşünmemek; gerçekleşebileceğini hesaba katmamak.*

ihtimalat, [Ar. iḫtimâlât احتمالات] *(ihtima:lâ:t) {OsT} is.* Olması mümkün olan durumlar; ihtimaller. 🗗 **ihtimalât-ı baîde,** *{OsT} Uzak ihtimaller.*|| **ihtimâlât-ı karîbe,** *{OsT} Yakın ihtimaller.*

ihtimalcilik, -ği [ihtimal-ci-lik] *(ihtima:lcilik) is. fel.* Mutlak doğrunun mümkün olmadığını, bilginin ancak ihtimallere dayalı olduğunu ileri süren felsefî akım; probabilizm; ihtimaliye; olasıcılık.

ihtimalî, [Ar. iḫtimâlî احتمالى] *(ihtima:li:) {OsT} sf.* **1.** İhtimalle ilgili; olası; belki. **2.** Gerçekleşmesi şüpheli; belki.

ihtimaliye, [Ar. iḫtimâliyye احتماليه] *(ihtima:liye) {OsT} is. fel.* Mutlak doğrunun mümkün olmadığı-

nı, bilginin ancak ihtimallere dayalı olduğunu ileri süren felsefî akım; probabilizm; ihtimalcilik; olasıcılık.

ihtimalli, [ihtimal-li] *sf.* Çeşitli ihtimalleri bulunan; birden çok ihtimali olan.

ihtimam, [Ar. ḥemm > iḥtimām اهتمام] *(ihtima:m) {OsT} is.* **1.** Dikkatli davranma; özen gösterme; özen; itina. **2.** İyi ve dikkatli bakım; özen. 🗗 **ihtimam etmek,** *1. Özen göstermek. 2. Dikkatle davranmak.*|| **ihtimām-ı beyt,** *{OsT} Evi süpürme.*

ihtimamlı, [ihtimam-lı] *(ihtima:mlı) sf.* İnce eleyip sık dokuyan; ihtimam gösteren; özenli.

ihtimamsız, [ihtimam-sız[*(ihtima:msız) sf.* Dikkatsiz; özen gösterilmeden yapılmış; özensiz.

ihtimar, [Ar. ḥamr > iḥtimār اختمار] *(ihtima:r) {OsT} is.* Ekşiyip kabarma; mayalanma. 🗗 **ihtimār-ı küülî,** *{OsT} kim. Alkol mayalanması.*

ihtinac, [Ar. iḥtināc احتناج] *(ihtina:c) {OsT} is.* Bir şeye yönelme; meyletme.

ihtinak, -kı [Ar. ḥanḳ *(boğma)* > iḥtināḳ احتناق] *(ihtina:k) {OsT} is.* **1.** Boğazdaki bir tıkanıklık yüzünden nefes alamama ve bu yüzden ölme. **2.** Boğulma. 🗗 **ihtināk-ı rahm,** *{OsT} tıp. İsteri.*

ihtinan, [Ar. iḥtinān اختنان] *(ihtina:n) {OsT} is.* Sünnet olma.

ihtira, -a'ı [Ar. iḫtirāʿ اختراع] *(ihtira:) {OsT} is.* **1.** O güne kadar benzeri görülmedik yeni bir şey bulma; türetme. **2.** Asılsız bir şey uydurarak gerçek gibi gösterme. **3.** *ed.* O güne kadar kimsenin kullanmadığı bir söz veya mazmun kullanma. 🗗 **ihtira beratı,** *Bilinen araç ve gereçler yardımı ile yeni bir şey bulana, bulduğu şeyden yalnız kendisinin belirli bir süre yararlanması için devletçe verilen belge.*

ihtira'at, [Ar. iḫtirāʿāt اختراعات] *(ihtira:a:t) {OsT} is.* Daha önce benzeri olmadan meydana getirilenler; buluşlar.

ihtirab, [Ar. ḥarb > iḫtirāb احتراب] *(ihtira:b) {OsT} is.* Kavga etme; cenkleşme.

ihtira'i, [Ar. iḫtirāʿī اختراعی] *(ihtira:i:) {OsT} sf.* İhtira suretiyle meydana getirilmiş.

ihtira'iyat, [Ar. ihtirāʿiyyāt] *(ihtira:iyya:t) {OsT} is.* İhtira suretiyle meydana getirilmiş şeyler.

ihtirak, -kı [Ar. ḥarḳ > iḫtirāḳ احتراق] *(ihtira:k) {OsT} is.* **1.** Tutuşma; yanma. **2.** *gök b.* Bir gezegein Güneş'e yaklaşması. 🗗 **ihtirak etmek,** *Yanmak; tutuşmak.*|| **ihtirāk-ı batî,** *kim. Yavaş yanma.*|| **ihtirāk-ı teneffüs,** *{OsT} biy. Soluk alma yoluyla akciğerlere giren oksijenin etkisi ile vücutta meydana gelen enerji; karbonhidratların yanması.*|| **ihtirak kabiliyeti,** *Tutuşabilme özelliği; tutuşma yeteneği.*|| **ihtirak noktası,** *fiz. Bir maddenin tutuşabilmesi için gerekli sıcaklık derecesi; tutuşma derecesi.*

ihtirakârane, [Ar. iḫtirāʿ + Far. -kār-āne اختراعکارانه] *(ihtira:kâra:ne) {OsT} zf.* Bir buluşçuya yakışır biçimde.

ihtirakerde, [Ar. iḫtirāʿ + Far. -kerde اختراعکرده] *(ihtira:kerde) {OsT} is.* Buluş sahibi; mucit.

ihtiraklı, [ihtirak-lı] *sf.* Yanan; tutuşan. 🗗 **ihtiraklı mermi,** *as. Havada patlayan top mermisi.*

ihtiram, [Ar. ḥürmet > iḥtirām احترام] *(ihtira:m) {OsT} is.* Saygı gösterme; ağırlama; hürmet. 🗗 **ihtiram birliği,** *as. Devlet büyüklerini, büyük rütbeli kumandanları karşılama ve uğurlama törenlerinde selamlama amacıyla görevlendirilen birlik.*|| **ihtiram duruşu,** *Saygı duruşu.*|| **ihtiram kıtası,** *as. Devlet büyüklerini, büyük rütbeli kumandanları karşılama ve uğurlama törenlerinde selamlama amacıyla görevlendirilen birlik.*

ihtiramat, [Ar. iḥtirāmāt احترامات] *(ihtira:ma:t) {OsT} is.* Saygılar.

ihtiramen, [Ar. iḥtirāmen احتراماً] *(ihtira:'men) {OsT} zf.* Saygılı olarak; saygı göstererek.

ihtiramkâr, [Ar. iḥtirām + Far. -kār احترامکار] *(ihtira:mkâ:r) {OsT} sf.* Saygılı.

ihtiras, [Ar. ḥırṣ > iḥtirāṣ احتراص] *(ihtira:s) {OsT} is.* **1.** Aşırı istek; güçlü arzu. **2.** Güçlü ve sürekli bir eğilimin yöneldiği amaç; tutku.

ihtiras, [Ar. ḥirāset > iḥtirās احتراس] *(ihtira:s) {OsT} is.* **1.** Bir düşmandan, bir tehlikeden korunma. **2.** (Birinden veya bir şeyden) çekinme. **3.** Korkma.

ihtirasat, [Ar. iḥtirāṣāt احتراصات] *(ihtira:sa:t) {OsT} is.* Aşırı istekler; tutkular.

ihtiraslı, [ihtiras-lı] *(ihtira:slı) sf.* Aşırı istek ve arzusu olan; tutkulu.

ihtirassız, [ihtiras-sız] *(ihtira:ssız) sf.* Aşırı istek ve arzusu olmayan; tutkusuz.

ihtiraz, [Ar. ḥırz > iḥtirāz احتراز] *(ihtira:z) {OsT} is.* **1.** Çekingen durma; çekinme; sakınma. **2.** Korkma.

ihtirazen, [Ar. iḥtirāzen احترازاً] *(ihtira:zen) {OsT} is.* Sakınma suretiyle; çekinerek; korkarak.

ihtirazî, [Ar. iḥtirāzī احترازی] *(ihtira:zi:) {OsT} sf.* Çekinme, sakınma ve korkma ile ilgili.

ihtirmek, [ıh *(yans.)* > ıh-tır-mak / ih-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yere yatırmak. [DS]

ihtisab, [Ar. ḥesāb > iḥtisāb احتساب] *(ihtisa:b) {OsT} is.* **1.** Sorguya çekme; hesaba çekme; hesap sorma. **2.** Ceza. **3.** Sorumluluk. **4.** Pazarlarda düzeni sağlayan kurum. **5.** Belediye. **6.** Belediyenin aldığı vergi. 🗗 **ihtisab ağası,** *tar. 1. Lonca ve pazarlarda denetim yapan baş görevli. 2. Belediye başkanı.*

ihtisabiye, [Ar. iḥtisāb > iḥtisābiyye احتسابيه] *(ihtisa:biye) {OsT} is.* Belediyenin aldığı vergi.

ihtisad, [Ar. ḥaṣad > iḥtiṣād احتصاد] *(ihtisa:d) {OsT} is.* **1.** Bir ürün biçerek elde etme; ürün biçme; hasat etme; biçme. **2.** Biçilme. 🗗 **ihtisād-ı mezrūāt,** *{OsT} Ekinlerin biçilmesi.*

ihtisam, [Ar. ḥuṣümet > iḥtiṣām احتصام] *(ihtisa:m) {OsT} is.* Düşmanlık; kin.

ihtisar, [Ar. ḥaṣr > iḥtiṣār اختصار] *(ihtisa:r) {OsT} is.* **1.** Sözü kısa tutma; kısaltma. **2.** Bir metinden gereksiz ayrıntıları çıkarma. **3.** *mat.* Sadeleştirme. 🗗 **ihtisar etmek,** *{OsT} Kısaltmak; sadeleştirmek.*|| **ihtisār-ı muhil,** *{OsT} ed. Bozucu kısaltma.*

ihtisaren, [Ar. iḥtiṣāren اختصاراً] *{OsT} zf.* Ayrıntılara girmeden; öz olarak; kısaca.

ihtisas, [Ar. ḥiss > iḥtisās احتساس] *(ihtisa:s) {OsT} is.* **1.** Duyma; duygu. **2.** Duygulanma. 🗗 **ihtisās-ı def'î,** *{OsT} Bastırılmış, itilmiş duygu.*| **ihtisās-ı hüsn,** *{OsT} Güzel şeyler duyma.*|| **ihtisās-ı menfaat,** *{OsT} Çıkar duygusu.*|| **ihtisās-ı vazife,** *{OsT} Görev duygusu.*

ihtisas, [Ar. ḫuṣūṣ > iḫtiṣāṣ اختصاص] *(ihtisa:s) {OsT} is.* **1.** Bir bilim ve teknik alanında derin ve geniş bilgi kazanmış olma; uzmanlık. **2.** Bilgi; hüner. **3.** Bir kişiye çok fazla bağlanmış olma. 🗗 **ihtisas kazanmak,** *Uzman durumuna gelmek; ustalık elde etmek.*|| **ihtisas yapmak,** *Bir alanda derin ve geniş bilgi kazanmak üzere eğitim görmek; uzmanlaşmak.*

ihtisasat, [Ar. iḥtisāsāt احتساسات] *(ihtisa:sa:t) {OsT} is.* Duygular; hissetmeler.

ihtisasi, [Ar. iḫtiṣāṣī / iḫtiṣāṣiyye اختصاصيه/اختصاصى] *(ihtisa:si:) {OsT} sf.* Uzmanlıkla ilgili olan; uzmanlığa ait.

ihtisasiye, [Ar. iḥtisāsiyye احتساسيه] *(ihtisa:siye) {OsT} is. fel.* Duyumculuk; sensüalizm.

ihtisasiyun, [Ar. iḫtiṣāṣiyyūn اختصاصيون] *(ihtişa:siyu:n) {OsT} is.* Uzmanlar.

ihtisaslaşma, [ihtisas-la-ş-ma] *is.* Uzman duruma gelme eylemi.

ihtisaslaşmak, [ihtisas-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Uzman duruma gelmek; ustalaşmak; ihtisas sahibi olmak.

ihtisat, [Ar. iḥtiṣāt احتصات] *(ihtisa:t) {OsT} is.* Rağbet etme; itibar gösterme.

ihtişa, -a'ı [Ar. iḫtiṣāʿ اختشاع] *(ihtişa:) {OsT} is.* Alçak gönüllülük; tevazu.

ihtişad, [Ar. iḫtiṣād احتشاد] *(ihtişa:d) {OsT} is.* Birikme; toplanma; yığılma.

ihtişam, [Ar. ḥaşmat > iḫtiṣām احتشام] *(ihtişa:m) {OsT} is.* **1.** Ulu ve şanlı görünüş; büyüklük. **2.** Gösterişlilik; göz alıcılık; görkem.

ihtişamlı, [ihtişam-lı] *(ihtişa:mlı) sf.* Gösterişli; görkemli.

ihtişar, [Ar. iḫtiṣār احتشار] *(ihtişa:r) {OsT} is.* **1.** Büyük başlı olma; koca başlılık. **2.** Toplanma.

ihtişaş, [Ar. iḫtiṣāṣ احتشاش] *(ihtişa:ş) {OsT} is.* Saman ve kuru ot biriktirme.

ihtitab[1], [Ar. ḥaṭab > iḫtiṭāb احتطاب] *(ihtita:b) {OsT} is.* → ihtitap.

ihtitab[2], [Ar. ḫuṭbe > iḫtiṭāb اختطاب] *(ihtita:b) {OsT} is.* (Bir kız veya kadını) evlenmek, nikâh etmek için isteme.

ihtitaf, [Ar. ḫaṭf > iḫtiṭāf اختطاف] *(ihtita:f) {OsT} is.* **1.** Kapıp kaçma; alıma. **2.** Göz kamaşması. **3.** Göz kamaştırma.

ihtital, -li [Ar. iḫtitāl اختتال] *(ihtita:l) {OsT}* is. Gizli konuşulanı kulak kabartıp dinleme; kulak misafiri olma.

ihtitam, [Ar. ḫatm > iḫtitām اختتام] *(ihtita:m) {OsT} is.* Sona erme; bitme.

ihtitan, [Ar. ḫitān > iḫtitān اختتان] *(ihtita:n) {OsT} is.* Sünnet ettirme.

ihtitap, -bı [Ar. ḥaṭab>iḫtiṭāb احتطاب] *(ihtita:p) {OsT} is.* Odun toplama; odun kesme. 🗗 **ihtitap hakkı,** *huk. Bir kimsenin barındığı evi onarmak, yakacak ihtiyacını karşılamak için oturduğu yerdeki ormanlardan yararlanma hakkı; baltalık hakkı.*

ihtitat, [Ar. ḫaṭṭ > iḫtiṭāṭ اختطاط] *(ihtita:t) {OsT} is.* Bir yerin sınırını belirtme; sınır çekme; sınırlandırma.

ihtiva, [Ar. ḥivāʾ > iḥtivāʾ احتواء] *(ihtiva:) {OsT} is.* İçine alma; içinde bulundurma; kapsama; içerme. 🗗 **ihtiva etmek,** *İçine almak; kapsamak; içermek.*

ihtiyac, [Ar. hācet > ihtiyāc احتياج] *(ihtiya:c) {OsT} is.* → ihtiyaç. 🗗 **ihtiyāc-ı azîm,** *{OsT} Büyük ihtiyaç.*|| **ihtiyāc-ı rūh,** *{OsT} Ruhsal ihtiyaç.*|| **ihtiyāc-ı sevdā,** *{OsT} Sevgi ihtiyacı; sevme ihtiyacı.*| **ihtiyāc-ı tefekkür,** *{OsT} Düşünme ihtiyacı.*

ihtiyacat, [Ar. ihtiyācāt احتياجات] *(ihtiya:ca:t) {OsT} is.* Gerek duyulan şeyler; ihtiyaçlar; ihtiyaç maddeleri. 🗗 **ihtiyācāt-ı siyasāsiye,** *{OsT} Siyasi ihtiyaçlar.*|| **ihtiyācāt-ı zarūrî,** *{OsT} Yeme, içme, barınma gibi zorunlu ihtiyaçlar.*

ihtiyaç, -cı [Ar. hācet > ihtiyāc احتياج] *(ihtiya:ç) {OsT} is.* **1.** Canlıların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli eylemlere iten bir eksiklik ve tedirginlik duygusu; gerekseme; gereksinme. **2.** Çok güçlü

istek; zorunlu istek. **3.** Yoksun bulunulan şeyin istenmesine yol açan yoksunluk duygusu. **4.** Gereksinim duyulan şey; ihtiyaç konusu olan şey. **5.** Bir şeyi gerçekleştirebilmek için gerekli olan şey; gereksinim. **6.** Yoksulluk; yokluk; zaruret. **7.** *eko.* İnsanların yaşaması, beden ve ruhça gelişmesi için gerekli olan birinci derece; rahat yaşama gibi ikinci derece; hastalık, yaşlılık durumları gibi geleceğe yönelik olup her biri bir ekonomik faaliyeti doğuran; zamana, çevreye ve toplumdan topluma değişiklik gösteren ve giderilmesi gereken her şey. ◻ **ihtiyaca cevap vermek,** *Bir ihtiyacı karşılar durumda olmak.*|| **ihtiyacı olmak,** *Bir şeyin eksikliği duyulur olmak; gerek duymak; gerekli olmak.*|| **ihtiyaç duymak,** *Bir şeyi kendisi için gerekli saymak; gereksemek; gereksinmek.*

ihtiyal[1]**, -li** [Ar. iḫtiyāl اختيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Büyüklenme; kibirlenme; gururlanma.

ihtiyal[2]**, -li** [Ar. ḥīle > iḫtiyāl احتيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Hile; düzen; aldatma.

ihtiyal[3]**, -li** [Ar. ihtiyāl اهتيال] *(ihtiya:l) {OsT} is.* Korkma.

ihtiyalat, [Ar. iḫtiyālāt احتيالات] *(ihtiya:la:t) {OsT} is.* Hileler; aldatmalar; düzenler.

ihtiyan, [Ar. ḫıyānet > iḫtiyān اختيان] *(ihtiya:n) {OsT} is.* Hainlik etme; haince davranma.

ihtiyar, [Ar. iḫtiyār اختيار] *(ihtiya:r) {OsT} is.* **1.** Seçme; tercih etme. **2.** Kendi iradesi ile hareket etme gücü. **3.** Kötü bir duruma veya davranışa katlanma; tahammül etme. **4.** *sf.* Yaşı ilerlemiş olan; yaşlı; kocamış. **5.** *ünl.* Yaşlı bir kimseye karşı seslenme sözü. ◻ **ihtiyar etmek,** *1. Seçmek. 2. Katlanmak; tahammül göstermek.*|| **ihtiyar heyeti,** *Köy tüzel kişiliğinin seçimle iş başına gelen muhtarın başkanlığındaki yönetim kurulu.*|| **ihtiyarı elden bırakmak,** *Bazı etkiler yüzünden davranışlarını kontrol edemez olmak.*|| **ihtiyarı elden gitmek,** *Davranışlarını kontrol etme yetisini kaybetmek.*|| **ihtiyār-ı külfet,** *{OsT} Güçlüklere katlanma.*|| **ihtiyār-ı sükût,** *{OsT} Susmayı tercih etme.*|| **ihtiyār-ı zahmet,** *{OsT} Zahmete, sıkıntıya katlanma.* || **ihtiyar meclisi,** *Köy tüzel kişiliğinin seçimle iş başına gelen muhtarın başkanlığındaki yönetim kurulu; ihtiyar heyeti.*

ihtiyarat, [Ar. iḫtiyārāt اختيارات] *(ihtiya:ra:t) {OsT} is. fal.* Yedi gezegenin ufuk üstündeki çeşitli durumlarına göre bir işin yapılıp yapılmayacağı konusunu belirlemeye yarayan eski bir falcılık işi.

ihtiyaren, [Ar. iḫtiyāren اختياراً] *(ihtiya:ren) {OsT} zf.* **1.** Kendi tercihine göre; kendisi seçerek. **2.** Gönüllü olarak.

ihtiyari, [Ar. iḫtiyārī / iḫtiyāriyye اختياريه / اختيارى] *(ihtiyā:ri:) {OsT} sf.* Zorunlu olarak değil de isteğe bağlı bir biçimde olan; seçimlik; seçmeli.

ihtiyariyat, [Ar. iḫtiyāriyyāt اختياريات] *(ihtiya:riya:t) {OsT} is.* Yapılıp yapılmaması insanın kendi elinde olan şeyler.

ihtiyarlama, [ihtiyar-la-ma] *is.* Yaşlanma; kocama.

ihtiyarlamak, [ihtiyar-la-mak] *gçsz. f. [r] [-l(ı)-yor]* **1.** Yaşlanmak; yaşlı hâle gelmek; kocamak. **2.** Yaşlı görünümü almak; yaşlı görünmek.

ihtiyarlatma, [ihtiyar-la-t-ma] *is.* Yaşlı duruma getirme.

ihtiyarlatmak, [İhtiyar-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* Yaşlı duruma getirmek; yaşlanmasına yol açmak.

ihtiyarlayış, [ihtiyar-la-y-ış] *is.* Yaşlanma işi veya biçimi.

ihtiyarlık, -ğı [ihtiyar-lık] *is.* **1.** İhtiyar olma durumu; yaşlılık. **2.** Hayatın ileri dönemleri. ◻ **ihtiyarlık sigortası,** *huk. Çalışanlara emeklilik aylığı veya toptan ödeme sağlayan bir sigorta türü; yaşlılık sigortası.*

ihtiyarsız, [ihtiyar-sız] *zf.* Farkında olmadan; ister istemez; kendi iradesi dışında olarak.

ihtiyat, [Ar. iḥtiyāṭ احتياط] *(ihtiya:t) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir konuda geleceği düşünerek ölçülü olma; sakınma. **2.** Beklenmedik olumsuz bir durumu karşılamak için önceden alınan tedbir veya yapılan iş. **3.** *as.* Savaşta düşmanın herhangi bir beklenmedik harekâtı karşısında veya ortaya çıkan bir fırsatı değerlendirmek amacıyla her zaman savaşa girebilecek biçimde hazır olarak bekletilen askerî güç. **4.** *sf.* İhtiyaç fazlası olup da gelecekte gerekli olur düşüncesi ile saklanan; yedek. ◻ **ihtiyat akçesi,** *Yedek akçe.*|| **ihtiyat kaydıyla,** *Doğruluğundan şüphe edilerek; çekinceli olarak.*|| **ihtiyat kuvvetleri,** *as. Yedek savaşçı birlikleri.*|| **ihtiyat tedbirleri,** *huk. Yargılamanın gerçeği yansıtması ve hızlı yürümesi için, yargılama başlamazdan önce bazı yetkili makamların uyguladığı sınırlama işlemleri.*|| **ihtiyat zabiti,** *{OsT} as. Yedek subay.*

ihtiyaten, [Ar. iḥtiyāṭen احتياطاً] *(ihtiya:ten) {OsT} is.* Her ihtimali düşünerek; gelecekte gerekli olur düşüncesiyle; şüphe ederek.

ihtiyati, [Ar. iḥtiyāṭī احتياطى] *(ihtiya:ti:, son t kalın söylenir.) {OsT} sf.* İlerisi düşünülerek yapılan. ◻ **ihtiyati tedbir,** *1. İlerisi düşünülerek alınan önlem. 2. huk. Yargılama öncesi yetkili organlarca alınan önlemler.*

ihtiyatkâr, [Ar. iḥtiyāṭ+Far. -kâr احتياطكار] *(ihtiyā:t-kâ:r) {OsT} sf.* Bir şey yaparken gelecekte olabilecek ihtimalleri göz önüne alarak ona göre önlemler düşünen ve alan; tedbirli; ihtiyatlı; sakıngan.

ihtiyatkârane, [Ar. iḥtiyāṭ + Far. -kārāne احتياطكارانه]

(ihtiyā:tkâ:ra:ne) {OsT} sf. Tedbirini alarak; sakınganlıkla.

ihtiyatlı, [ihtiyat-lı] *sf.* İlerisini düşünerek her türlü önlemi alan; ölçülü davranan; sakıngan; ihtiyatkâr. 🗗 **ihtiyatlı bulunmak,** *Beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı bulunmak.*|| **ihtiyatlı davranmak,** *1. Uyanık davranmak. 2. Hazırlıklı olmak.*|| **ihtiyatlı olmak,** *Bir konuda geleceği düşünerek ölçülü davranmak; tedbirli olmak.*

ihtiyatlık, -ğı [ihtiyat-lık] *is.* **1.** Yedekte bulunma; ihtiyatta olma. **2.** *as.* Herhangi bir savaş durumuna karşı yedek asker olarak hazırda bekleme durumu. 🗗 **ihtiyatlık yapmak,** *as. Yedek olarak askere alınmak.*

ihtiyatsız, [ihtiyat-sız] *sf.* Gelecekte olabilecek olumsuz durum veya olaylara karşı önceden tedbir düşünmeyen; ihtiyatlı davranmayan.

ihtiyatsızlık, -ğı [ihtiyat-sız-lık] *is.* İhtiyatsız olma durumu; tedbirsizlik. 🗗 **ihtiyatsızlık etmek,** *Önlem almadan hareket etmek; tedbirsiz davranmak.*

ihtiza[1]**, -a'ı** [Ar. ḫużū' > iḫtiżā' اختضاع] *(ihtiza:) {OsT} is.* Alçak gönüllülük.

ihtiza[2]**, -a'i** [Ar. iḫtiżā' احتذاء] *(ihtiza:) {OsT} is.* Örneğine göre iş yapma.

ihtiza[3]**, -a'i** [Ar. iḫtiżā' احتضاء] *(ihtiza:) {OsT} is.* Ateş yakıp alevlendirme.

ihtizab, [Ar. ḫażab > iḫtiżāb اختضاب] *(ihtiza:b) {OsT} is.* **1.** Boyanma. **2.** Saç veya sakala kına yakma.

ihtizam, [Ar. iḫtizām اختزام] *(ihtiza:m) {OsT} is.* **1.** Kuşak bağlama; kemer takma. **2.** Kemer takınma. 🗗 **ihtizām-ı arūs,** *{OsT} Gelinin kuşak takınması.*

ihtizar, [Ar. ḫużūr > iḫtiżār احتضار] *(ihtiza:r) {OsT} is.* **1.** Huzura çıkma. **2.** Can çekişme; ölüme yaklaşma.

ihtizar, [Ar. ḫażer > iḫtiẕār احتذار] *(ihtiza:r) {OsT} is.* **1.** Sakınma; çekinme. **2.** Korkma.

ihtizaz[1]**,** [Ar. ḫażż > iḫtiżāẓ احتظاظ] *(ihtiza:z) {OsT} is.* Haz duyma; hoşlanma; gönlü ferahlama; sevinç.

ihtizaz[2]**,** [Ar. ḫażż > iḫtiżāż احتضاض] *(ihtiza:z) {OsT} is.* **1.** Hazmetme. **2.** İçi açılma; gönlü ferahlama.

ihtizaz[3]**,** [Ar. hezz > ihtizāz اهتزاز] *(ihtiza:z) {OsT} is.* **1.** Hafif titreşim; hafifçe titreşme; titreme; titreşim. **2.** Sıçrayıp oynama; sallanma 🗗 **ihtizāz-ı arzānî,** *{OsT} yer b. Enine sarsıntı.*|| **ihtizāz-ı asabî,** *{OsT} Sinirlerin bozulması sonucu titreme; asabî titreme.*|| **ihtizāz-ı hāsir,** *{OsT} Zarara uğramaktan ileri gelen titreme.*|| **ihtizāz-ı pest,** *{OsT} Alçak titreme.*|| **ihtizāz-ı rikkāt,** *{OsT} Şefkat titreyişi.*

ihtizazat, [Ar. ihtizāzāt اهتزازات] *(ihtiza:zat) {OsT} is.* **1.** Titremeler; titreşimler; deprenmeler. **2.** Sıçrayıp oynamalar; sallanmalar.

ihtizazi, [Ar. ihtizāzī / ihtizāziye اهتزازی / اهتزازیه] *(ihtiza:zi:) {OsT} is.* Titreme ile ilgili.

ihvan, [Ar. aḫ > iḫvān اخوان] *(ihva:n) {OsT} is.* **1.** Kardeşler. **2.** Samimi dostlar; arkadaşlar; ahbaplar. **3.** Bir okul veya tarikatın mensupları. 🗗 **ihvān-ı bā-sefā,** *{OsT} 1. İçi temiz olan kardeşler. 2. Mevlevi tarikatından olanlar.*|| **ihvān-ı din,** *Din kardeşleri; aynı dinden olanlar.*|| **ihvān-ı vatan,** *{OsT} Yurttaşlar.*|| **İhvānü's-sefā,** *{OsT} Onuncu yüzyılda Bağdat ve Basra taraflarında gizli olarak kurulmuş İslam felsefesini doğa bilimlerine dayandırmayı amaç edinen gizli bir tarikat.*

ihvaniyat, [Ar. iḫvāniyyat اخوانیات] *(ihva:niya:t) {OsT} is.* Arkadaş mektupları.

ihve, [Ar. aḫ > iḫve اخوه] *{OsT} is.* Erkek kardeşler. 🗗 **ihve-i müteferrikîn,** *{OsT} Ana-baba bir, ana bir ve baba bir kardeşlerin tümü.*

ihya, -a'i [Ar. ḥayāt > iḥyā' احیاء] *(ihya:) {OsT} is.* **1.** Diriltme; canlandırma; hayat verme. **2.** Yeniden canlılık kazandırma; büyük ölçüde güçlendirme, geliştirme. **3.** Bir kimseye yaşama umudu verme; güç ve umut verme; erinç verme. **4.** Bir geceyi sabaha kadar ibadet ederek geçirme. 🗗 **ihya etmek,** *1. Canlandırmak; diriltmek. 2. Mamur kılmak. 3. Bir kimseyi lütfa gark etmek; mutluluğa kavuşturmak. 4. Geceyi ibadetle geçirmek.*|| **ihya gecesi,** *tasvf. Kur'an okunup namaz kılınarak geçirilen pazartesi ve cuma geceleri.*|| **ihyā-kerde,→** ihyakerde.|| **ihya olmak,** *1. Daha iyi duruma gelmek; mutluluğa kavuşmak. 2. Mamur duruma getirilmek.*

ihyakerde, [Ar. iḥyā' + Far. -kerde احیاکرده] *(ihya:kerde) {OsT} sf.* **1.** Meydana getirilmiş; ihya edilmiş. **2.** Yaptırılmış.

ihyanen, [Ar. aḥyānen احیاناً] *(ihya:'nen) {OsT} zf.* Ara sıra; zaman zaman (→ ahyānen).

ihza[1]**, -a'i** [Ar. iḫżā' احذاء] *(ihza:) {OsT} is.* **1.** Ayakkabı giydirme. **2.** Talandan pay ayırma.

ihza[2]**, -a'i** [Ar. iḫżā' احظاء] *(ihza:) {OsT} is.* **1.** Semirme. **2.** Semirtme. **3.** Semirtilme.

ihzak, -kı [Ar. iḫżāḳ احزاق] *(ihza:k) {OsT} is.* Kahkaha atma; çok gülme.

ihzal[1]**, -li** [Ar. iḫżāl اخضال] *(ihza:l) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islatılma.

ihzal[2]**, -li** [Ar. ihzāl اهزال] *(ihza:l) {OsT} is.* Çok şaka ve alay etme.

ihzan, [Ar. ḥüzn > iḫzān احزان] *(ihza:n) {OsT} is.* Üzme; tasalandırma.

ihzar[1]**,** [Ar. iḫżār اهذار] *(ihza:r) {OsT} is.* Gevezelik etme; saçmalama.

ihzar[2], [Ar. ḥużūr > iḥżār احضار] *(ihza:r) {OsT} is.* **1.** Hazırlama; hazırlık. **2.** Bir kimsenin bir yerde bulunmasını sağlama; çağırma. **3.** *biy.* Çoğalma; üreme. **4.** *psikol.* Kavrama yetisi. 🗗 **ihzar etmek,** *Hazırlamak.*|| **ihzar müzekkeresi,** *Tanık ya da sanıkların duruşmada hazır bulundurulması için kolluk güçlerine yargıç tarafından yazılan yazı.*

ihzarat, [Ar. iḥżārāt احضارات] *(ihza:ra:t) {OsT} is.* Hazırlıklar, hazırlamalar.

ihzaren, [Ar. iḥżāren احضاراً] *(ihza:'ren) {OsT} zf.* **1.** Hazır edilerek; hazır kılınarak. **2.** *huk.* Birini huzura davet ederek; mahkemeye davet ederek. 🗗 **ihzāren celb,** *{OsT} Birini duruşmaya kolluk güçleri ile getirtme işi.*

ihzari, [Ar. iḥżārī احضارى] *(ihza:ri:) {OsT} sf.* **1.** Hazırlama ile ilgili; hazırlığa ait; hazırlık niteliğinde olan. **2.** Hazırlayıcı; hazır edici. 🗗 **ihzārî sınıf,** *{OsT} Hazırlık sınıfı.*

ihzariye, [Ar. iḥżāriyye احضاريه] *(ihza:riye) {OsT} is.* Bir kimsenin mahkemeye getirilmesi için alınan harç.

ihzaz, [Ar. iḥżāẓ احظاظ] *(ihza:z) {OsT} sf.* Talih açıklığı; nasibi çok olma.

ijek, [Far. ījek ايژك] *(i:jek) {OsT} is.* Kıvılcım.

iişi, [īşi] *(i:şi) {eT} is.* Prenses; şehzade kadın. [EUTS]

-ik-, [-k- / -ik- / -ık- / -uk- / -ük-] *yap. e.* → -k-.

-ik, [-k / -ik / -ık / -uk / -ük] *yap. e.* → -k.

ik, [īk] *(i:k) {eT} is.* İğ. [DLT] [İKPÖy.]

ika, -a'ı [Ar. vuḳūʿ > īḳāʿ ايقاع] *(i:ka:) {OsT} is.* **1.** (Genellikle kötü işler için) yapma; yaptırma; meydana getirme; etme. **2.** İmamiye fıkhında, tek taraflı irade beyanı ile yargı doğuran hukukî işlemleri ifade eden terim; iltizam; tasarruf. **3.** *müz.* Klasik Türk müziğinin usul kalıplarından biri. 🗗 **îkā etmek,** *{OsT} Yapmak; etmek; işlemek.*

ikâ, -â'i [Ar. īkāʾ ايكاء] *(i:ka:) {OsT} is.* **1.** Dayanma. **2.** Dayanacak şey verme.

ikab, [Ar. ʿiḳāb عقاب] *(ika:b) {OsT} is.* **1.** Bir kötülük sonucu çekilen eziyet; cefa; azap. **2.** Öldükten sonra günahkârlara verilecek ilahî ceza.

ik'ad, [Ar. iḳʿād اقعاد] *(ik-a:d) {OsT} is.* **1.** Oturtma. **2.** Bir hükümdarı tahta çıkarma; tahta oturtma.

ikad[1], [Ar. īḳād ايقاد] *(i:ka:d) {OsT} is.* **1.** Yakma. **2.** Yakılma. 🗗 **îkād-ı kanādîl,** *{OsT} Kandillerin yakılması.*

ikad[2], [Ar. īkād ايكاد] *(i:ka:d) {OsT} is.* Sağlam kalma.

ikae, [Ar. iḳāe اقائه] *(ika:e) {OsT} is.* **1.** Kusturma. **2.** Kusturulma.

ikâf[1], [Ar. īkâf ايكاف] *(ika:f) {OsT} is.* Palan; semer; eyer. 🗗 **ikâf-i himār,** *{OsT} Eşek semeri.*

ikaf[2], [Ar. vaḳf > īḳāf ايقاف] *(ika:f) {OsT} is.* **1.** Vakıf olarak bağışlama; vakfetme. **2.** Önüne geçme; engel olma; durdurma. **3.** Durdurulma.

ikal, -li [Ar. ʿaḳl > ʿiḳāl عقال] *(ika:l) {OsT} is.* **1.** Bağ. **2.** Ayak bağı; köstek. 🗗 **ikāl olmak,** *{OsT} Bağ olmak; engel olmak.*

ikale, [Ar. ḳāl *(söz)* > iḳāle اقاله] *(ika:le) {OsT} is.* **1.** Söylenınemiş bir sözün söylendiğini iddia etmek. **2.** *huk.* Bir sözleşmenin, tarafların anlaşması sonucu kaldırılması, yok sayılması.

ikam, [Ar. ʿaḳīm > ʿiḳām عقام] *(ika:m) {OsT} is.* Sonu kesilenler; kısırlar.

ikame, [Ar. ḳıyām > iḳāme اقامه] *(ika:me, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ayağa kaldırma; ayakta durdurma; dikeltme. **2.** Yerine koyma; oturtma. **3.** Yerine kullanma. **4.** *huk.* (Dava için) açma. **5.** Ortaya koyma; gösterme. **6.** *eko.* Aynı değerde olmamakla birlikte biri diğerinin yerine ihtiyacı karşılayabilen, tatmini sağlayan mal. **7.** *kim.* Molekülün geri kalan bölümü değişmemekle birlikte bir kökün yerine başka bir kök yerleştirme; köklere yer değiştirtme; ornatma. **8.** *sf.* Bir şeyin yerine konulan; yerine kullanılan. 🗗 **ikame etmek,** *1. Yerine koymak. 2. Ayakta durdurmak. 3. Dava açmak.*|| **ikāme-i beyyine,** *{OsT} huk. Şahit gösterme.*|| **ikāme-i da'vā,** *{OsT} huk. Dava açma.*|| **ikame mallar,** *eko. Aynı değerde olmamakla birlikte biri diğerinin yerine ihtiyacı karşılayabilen, tatmini sağlayan mallar.*

ikamet, [Ar. ḳıyām > iḳāmet اقامت] *(ika:met, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir yerde oturma; kalma; eğleşme. **2.** Cemaatle namaz kılmaya başlamadan önce müezzinin kamet getirmesi. 🗗 **ikamet etmek,** *Bir yerde oturmak; eğleşmek.*|| **ikamete memur edilmek,** *Yönetim merkezinden uzak bir yerde oturmaya mecbur edilmek; sürgün cezası verilmek.*|| **ikāmet-i hüccet,** *{OsT} Oturma belgesi.*|| **ikāmet-i salāt,** *{OsT} Namaza durma.*|| **ikamet tezkeresi,** *Türkiye'de bir aydan fazla kalacak olan yabancıların almak zorunda oldukları belge.*

ikametgâh, [Ar. iḳāmet + Far. -gāh اقامتگه] *(ika:metgâ:h, k kanlı söylenir) {OsT} is.* **1.** Oturulan yer; mesken; konut. **2.** *huk.* Kişinin yaşama faaliyetlerinin ana merkezi olan yer. 🗗 **ikametgâh ilmühaberi,** *Vatandaşların bazı resmî işlemlerinin yürütülebilmesi için oturdukları yer muhtarından aldıkları belge.*|| **ikametgâh kâğıdı,** *Vatandaşların bazı resmî işlemlerinin yürütülebilmesi için oturdukları yer muhtarından aldıkları belge.*

ikan, [Ar. yaḳīn > īḳān ايقان] *(i:ka:n, k kalın söylenir)*

{OsT} is. **1.** Bir şeyi kesinlikle bilme; sağlam biliş. **2.** İnanma.

ikani, [Ar. īḳānī ايقانى] *(ika:ni: k kalın söylenir) {OsT} sf. fel.* Sağlam gerçeklere ait.

ikanmak, [yıka-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Yıkanmak. [DS]

ikapuntrak, [Sansk. ekapundarīka] *{eT} is.* Tanrı diyarı. [EUTS]

ikar[1]**,** [Ar. ḳa'r > iḳ'ār اقعار] *(ika:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Kazma; derinleştirme.

ikar[2]**,** [Ar. īkār ايكار] *(ikâ:r) {OsT} is.* **1.** Doldurma. **2.** Doldurulma.

ikaz, [Ar. yaḳaẓa *(uyanıklık)* > īḳāẓ ايقاظ] *(i:ka:z, k kanlı söylenir) {OsT} is.* **1.** Uyarma; uyarı; dikkat çekme; ihtar; tembih. **2.** Uyandırma. 🗗 **ikāz etmek,** *{OsT} Uyarmak; dikkat çekmek.*

ikbab, [Ar. ikbāb اكباب] *(ikba:b) {OsT} is.* **1.** Yüz üstü düşme; kapanma. **2.** Bir şeyin üstüne çok düşme; olması için çok gayret harcama. **3.** Çalışmada aşırı gitme.

ikbah, [Ar. ḳubḥ > iḳbāḥ اقباح] *(ikba:h) {OsT} is.* Kötülük yapma.

ikbal, -li [Ar. ḳabūl > iḳbāl اقبال] *(ikba:l) {OsT} is.* **1.** Yüz çevirip bakma. **2.** Bir şeye veya birine karşı istek duyma; ilgilenme; rağbet. **3.** Yüksek bir mevkie veya duruma erişmiş olma; baht açıklığı; şanslı olma. **4.** Padişaha veya şehzadeye eş olmaya aday, gözde cariye. **5.** Padişahın özel hizmetlerini yürüten cariyelerden padişahın sevgisini kazananlara verilen ad. 🗗 **ikbāl-cū,** *{OsT} İkbal peşinde koşan; geleceğini sağlama almak, yükselmek için uğraşan.*|| **ikbalden düşmek,** *Gözden düşmek; rağbet görmemek; işleri kötü gitmek.*|| **ikbal düşkünlüğü,** *Önceleri rahat ve iyi bir yaşayışı varken sonraları yoksul düşme durumu.*|| **ikbal düşkünü,** *Önce iyi bir hayat sürmüşken sonraları gözden düşerek yoksul kalmış kimse.*|| **ikbal görmek,** *İyi hayat sürmek; rahat yaşamak; refah içinde olmak; gözde olmak; rağbet görmek.*|| **ikbāl-i beşer,** *{OsT} İnsanın mutluluğu.*|| **ikbāl-i dehr,** *{OsT} Dünyanın ve zamanın en talihlisi; padişah.*|| **ikbāl-i rūzigâr,** *{OsT} Dünyanın ve zamanın en talihlisi; padişah.*|| **ikbālmend,** *{OsT} Talihi iyi olan; mutlu.*|| **ikbāl-perest,** *{OsT} İkbale çok düşkün; iyi yaşama; gözde olma; geleceği sağlamlaştırma isteği hırs derecesinde olan.*|| **ikbāl-perestlik,** *{OsT} İkbale çok düşkün olma durumu.*

ikballi, [ikbal-li] *sf.* **1.** Refah içinde olan; işleri yolunda giden; gözde olan. **2.** Yükselme şansı olan; geleceği parlak.

ikbalsiz, [ikbal-siz] *sf.* İkbali olmayan; geleceği ve mevkii sağlam olmayan.

ikbar[1]**,** [Ar. ḳabr > iḳbār اقبار] *(ikba:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Mezara koyma; gömme. **2.** Gömülme. 🗗 **ikbār-ı meyyit,** *{OsT}* Ölünün gömülmesi.

ikbar[2]**,** [Ar. kibr > ikbār اكبار] *(ikba:r) {OsT} is.* Büyük görme; ululama.

ikdam, [Ar. ḳadem > iḳdām اقدام] *(ikda:m) {OsT} is.* **1.** Sürekli çalışma, çaba gösterme. **2.** İlerleme. 🗗 **ikdam etmek,** *Sürekli çalışmak, sebat etmek.*

ikdamat, [Ar. iḳdāmāt اقداماات] *(ikda:ma:t) {OsT} is.* Sürekli çalışmalar; çabalar.

ikdar, [Ar. ḳudret > iḳdār اقدار] *(ikda:r) {OsT} is.* **1.** Gücünü artırma. **2.** Geçimini sağlama. 🗗 **ikdar etmek,** *1. Güçlendirmek. 2. Geçindirmek.*

ikdi, [*eT.* iktü] *{ağız} sf.* (Kişi için) küçük çıkar peşinde koşan. [DS]

ikdirar, [Ar. keder > ikdirār اكدرار] *(ikdira:r) {OsT} is.* Bulanık olma; bulanma. 🗗 **ikdirār-ı mā,** *{OsT} Suyun bulanması.*

ikdiş, [ög-deş] *{eT} sf.* → igdiş[2]. [DLT]

ikdü, [*eT.* iktü ايكدو] *{eAT} sf.* **1.** Asalak. **2.** Dalkavuk. **3.** Alışkan.

ikdük, [igid-mek > ig(i)d-ük] *{eT}* → igdük. [DLT]

ikebana, [Jap. ike *(düzenleme)* + bana *(çiçek)*] *(ikeba'na) is.* Belirli kurallarla çiçek kompozisyonu yapma; çiçek düzenleme sanatı.

ikegü, [eki *(iki)* > ikē-gü] *(ike:gü) {eT} is.* **1.** İki parça; iki bölük; iki. [ETY] [Tekin] **2.** İkisi bir arada. [EUTS] **3.** Karşıtlık; tezat [Gabain] 🗗 **ikegü bolmak,** *{eT} Tezatlı olmak.*

ikelmek, [ike-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Heyecana kapılarak, onursuzca bir işi yarım bırakmak. [DS]

ikeme, [ike-me] *{eT} is.* Kopuz gibi çalınan bir tür saz. [DLT]

-iken, [ér-mek > ir-mek > i-mek) > i-ken] *zf.* **1.** Sonuna getirildiği kelimeye hâl ve zaman görevi yükler. **2.** Esnasında; -diği hâlde, -diği zaman anlamlarını verir.

ikenmek, [ike-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İlenmek. [DS]

ikfa, [Ar. ḳafa > iḳfā اقفا] *(ikfa:) {OsT} is.* Yazılışları ayrı olmakla birlikte birbirine yakın olan seslerden kafiye yapma.

ikfal[1]**, -li** [Ar. iḳfāl اقفال] *(ikfa:l) {OsT} is.* **1.** Kilitleme. **2.** Kilitlenme.

ikfal[2]**, -li** [Ar. ikfāl اكفال] *(ikfa:l) {OsT} is.* Kefil ettirme.

ikhat, [Ar. iḫḥāṭ اقحاط] *(ikha:t) {OsT} is.* Kuraklığa ya da kıtlığa uğratma.

iki, [*eT.* ékī / ekkī / ikki > iki] *is.* **1.** Birden sonra

gelen sayının adı. *{eT} (aynı)* [EUTS] [ETY] [DLT] [Gabain] [Üç İtigsizler] **2.** Birden sonra gelen veya iki birimlik sayıyı gösteren rakam. **3.** *sf.* Sayısı birden bir fazla olan. **4.** Sırası birden sonra gelen; ikinci. **5.** Belirsiz bir azlığı olan. **6.** (Gün için) ayın ikinci günü. **7.** (Zaman için) gece ve öğleden sonra saatin ikiyi gösterdiği zaman. 🗗 **iki ahbap çavuşlar,** *(Arkadaşlar için) her yerde birlikte olan; birbirinden hemen hiç ayrılmayan.*|| **iki aksonlu,** *anat. (Sinir hücresi için) iki aksonu bulunan.*|| **iki analı kuzu,** *1. Anne ve babası tarafından el üstünde tutulan. 2. İki kaynaktan yararlanan.*|| **iki anlamlı,** *dbl. İki anlama gelebilen; iki anlama da yorumlanabilen; ikircil.*|| **iki arada bir derede,** *Çok zor şartlar altında bile; bir fırsat bularak; bir imkân yaratarak.*|| **iki arada bir derede kalmak,** *Sıkışık ve zor şartlar altında kalmak.*|| **iki arada kalmak,** *Birbirine karşıt şeyler söyleyen iki kişi arasında kalarak ne yapacağını şaşırmak.*|| **iki ateş arasında kalmak,** *1. Karşıdan ve kendi bağlantısını sağladığı ya da geri çekilmek için kullanmayı düşündüğü yandan silahlı saldırıya uğramak. 2. Zor bir durumda kalarak karar veremez olmak; yapmakla yapmamak arasında bocalamak.*|| **iki ayağı bir pabuca girmek,** *Acele etmek; aceleden yapması gerekenleri tam ve düşünerek yapamamak.*|| **iki ayağını bir pabuca sokmak,** *Bir işi yapması için birini sıkıştırmak; acele ettirmek.*|| **iki ayaklı eşek,** *Düşüncesiz davranan kimse.*|| **iki başlı,** *(Uyluk ve ön kol kasları için) kemiğe iki bağlanma ucu bulunan.*|| **iki başlılık,** *biy. Bir canlıda iki baş bulunması durumu.*|| **iki başlı mektup,** *{ağız} Cevaplı taahhütlü mektup.* [DS]|| **iki başlı tel,** *{ağız} Cevaplı telgraf.* [DS]|| **iki başlı tutmak,** *Bir işte doğabilecek bütün olumsuz ihtimalleri düşünerek davranmak; tedbirli olmak; ihtiyatlı hareket etmek.*|| (bir şey) **iki baştan olmak,** *(Tarafları ilgilendiren bazı şeyler için) iki tarafın da yardım, destek, iyi niyet veya arzusu ile gerçekleştirilebilmek.*|| **iki biçimli,** *biy. İki değişik biçim alabilen; iki şekilli.*|| **iki biçimlilik,** *biy. Aynı hayvan ya da bitki türünün birbirinden farklı yetişkin iki özgül şeklinin varlığı durumu; iki şekillilik.*|| **iki bileşenli,** *kim. (Kimyasal tekstil elyafı için) farklı fiziksel ve kimyasal yapılarda olmasına rağmen birbiri ile kuvvetli biçimde kaynaşmış iki polimeriden oluşan.*|| **iki bir,** *Tavla oyununda zarların birinin iki, diğerinin bir benekli gelme durumu.*|| **iki bir etmek,** *{eAT} Tereddüt göstermek.*|| **iki bölüklük,** *{eAT} İkilik; tefrika.*|| **iki bölütlü,** *İki bölüm veya kısımdan meydana gelen.*|| **iki buçukluk,** *1. Eskiden iki yüz elli kuruş değerindeki madenî paraya verilen ad. 2. Beşibiryerdelerin küçüklerine verilen ad. 3. argo. Dışarıya kaçan topları toplayan kimse; top toplayıcı.*|| **iki büklüm,** *1. Beli aşırı derecede bükülmüş durumda. 2. Yaşlılıktan beli bükülmüş, kamburlaşmış. {ağız} (aynı)* [DS] *3. mecaz. Ezilmiş.*|| **iki büklüm olmak,** *1. Saygıdan dolayı eğilmek. 2. Yaşlılık ve hastalık gibi sebeplerle beli bükülmek. 3. Ezilmek.*|| **iki cambaz bir ipte oynamamak,** *(Kurnazlıkta, iş bilmede denk olanlar için) birbirini aldatamamak.*|| **iki cami arasında kalmış beynamaza dönmek,** *İki yoldan hangisini tutacağını şaşırmak; hangi yana yöneleceğini, kime yanaşacağını bilememek; işin doğrusunu kestirememek.*|| **iki canlı,** *1. (Kadın için) gebe; hamile. 2. {ağız} Kırmızı toprakla karışık kumlu yer.* [DS]|| **iki canlılık,** *(Kadın için) gebe olma durumu; gebelik; hamilelik.*|| **iki cihanda,** *Dünyada ve ahrette.*|| **iki cinsellik,** *biy. Bireyin taşıdığı dişilik ve erkeklik duygularının bir arada bulunması.*|| **iki cinsiyet,** *biy. Hayvan ve bitkilerde dişi ve erkek organlarının bir arada bulunması.*|| **iki cinsiyetli,** *biy. Hem dişi hem de erkek üreme organlarını bulunduran bitki ve hayvan.*|| **iki cinsli,** *biy. Hem erkek hem de dişi özelliği gösteren.*|| **iki cinslikli,** *biy. Erkek ve dişi eşey organları aynı bitkide ve bir arada bulunan; iki eşeyli.*|| **iki çekirdekli,** *biy. (Hücre için) içinde iki çekirdeği bulunan.*|| **iki çenekliler,** *bot. Tohumlarında iki çenek (embriyonu kaplayan etli bölüm) bulunan bitkiler, (Dicotyledoneae).*|| **iki çenetli,** *biy. Kabuğu veya kavkısı kırıldığında birbirine eş iki bölüme ayrılan.*|| **iki çenetliler,** *zool. İstiridye, midye vb. gibi vücudu iki sert parçadan oluşan yumuşakçalar sınıfı, (Bilvalvia).*|| **iki çıplak bir hamama yakışmak,** *İki yoksul kişinin birbiri ile evlenmesi uygun düşmemek.*|| **iki çifte kayık,** *dnz. İki çift küreği olan kayık.*|| **iki çifteli,** *dnz. İki çift kürekle kullanılan kayık.*|| **iki çift laf etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **iki çift lakırdı etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **iki çift söz etmek,** *Biraz konuşmak; birkaç söz etmek; azıcık çene çalmak.*|| **ikide bir,** *Sık sık; zaman zaman; ara sıra.*|| **ikide birde,** *Sık sık; zaman zaman; arada sırada.*|| **iki değerli,** *kim. Birleşme değeri iki olan.*|| **iki dilli,** *1. Günlük hayatında iki dil kullanan. 2. İki ayrı dilde olan. 3. {eAT} mecaz. İki yüzlü; münafık.*|| **iki dillilik,** *dbl. 1. (Birey için) günlük hayatında iki dil kullanma durumu. 2. (Toplum için) iki dil kullanılması durumu.*|| **iki dinden avare,** *1. Hiçbir gruba bağlı olmayan. 2. Belli bir inancı olmayan.*|| **iki dirhem bir çekirdek,** *Güzel ve özenle giyinmiş; aşırı derecede süslü giyinmiş; süslü.*|| **iki dünya,** *Dünya ve ahret.*|| **iki düzlemli,** *mat. 1. (Açı için) iki düzlemin kesişmesinden oluşan. 2. (Nokta için) üzerinden geçen teğetlerin geometrik yerleri iki ayrı düzlem sistemi oluşturan bir yüzey üzerinde bulunan.*|| **iki düzlemli açı,** *Uçaklarda yatay düzlemle kanat düzleminin yaptığı açı.*|| **iki el bir baş için olmak,** *(Kendini zor geçindiren kişiler için) başkasına yardımda bulunmaya gücü olmamak.*|| **iki eli böğründe kalmak,**

Çaresizlik içinde ne yapacağını bilememek.|| **iki elig,** *{eT} Kırk iki.*‖ **iki eli kanda bulunmak,** *{eAT} Çok büyük günah işlemek.*|| **iki eli kanda** (bile) **olmak,** *1. Elindeki iş çok önemli bile olsa (bırakıp koşmak, yardım etmek vb). 2. Çok zor durumda olmak.*|| **iki eli on parmağı karada,** *Kötü şeyler düşünüp tasarlayan; iftiracı; kara çalmayı alışkanlık edinmiş olan.*|| **iki eli şakaklarında düşünmek,** *Derin derin düşünmek; derin düşüncelere dalmak.*|| **iki eli** (birinin) **yakasında olmak,** *1. (Bu dünyada hakkını alamadığı kişi için) öbür dünyada hesap günü hakkını almak üzere davacı olma hakkı saklı kalmak. 2. Hakkını helal etmemek. 3. Hesap sormak; hesaplaşmak. 4. Peşini bırakmamak.*|| **iki eli yanına gelmek,** *(Birinin yalan söylememesinin sebebi) hesap vermek üzere Allah'ın katına çıkacak olmak.*‖ **iki eşeyli,** *bot. Erkek ve dişi eşey organları aynı bitkide ve bir arada bulunan; iki cinslikli.*|| **iki evcikli,** *bot. (Bitki için) erkek ve dişi eşey organları ayrı ayrı bitkilerde bulunan; ayrı cinslikli.*|| **iki evli,** *1. Aynı anda iki kadınla evli olan. 2. Birbirinden farklı zamanlarda iki defa evlilik yapmış olan.*|| **iki evlilik,** *Aynı zamanda iki ayrı kişi ile evli olma durumu.*‖ **iki fazlı,** *Aralarında, devrenin dörtte biri kadar faz farkı olan aynı frekans ve genlikte iki alternatif akım veya gerilim.*‖ **iki geçeli,** *Karşılıklı iki sıra hâlinde; iki yanlı.*|| **iki gözü iki çeşme,** *İki gözünden de yaşlar boşanarak ağlama; çok ağlama; sürekli ağlama.*|| **iki gözüm,** *Hitap edilen kişiye yakınlık ve sevgi duyulduğunu belirten seslenme sözü.*|| **İki gözüm önüme aksın!** *"Doğru değilse kör olayım!" anlamında yemin sözü.*|| **iki gözümün nuru,** *Hitap edilen kişiye yakınlık ve sevgi duyulduğunu belirten seslenme sözü.*|| **iki gözünü dört etmek,** *{eAT} Çok dikkatle bakmak: gözünü dört açmak.*|| **iki havdu,** *{ağız} Dört yaşında deve yavrusu.* [DS]|| **iki hırtı bir pırtı,** *Yoksulluk durumu; çok yoksul olma hâli.*‖ **iki hörgüçlü deve,** *zool. Devegillerden, Asya'da yaşayan 3 m. kadar uzunlukta, esmer sarı tüylü, sırtında iki hörgücü bulunan, çöl hayatına iyi uyum sağlamış bir deve türü; Orta Asya devesi. (Camelus bactrianus).*|| **iki iki,** *{eAT} İkişer ikişer.*|| **iki iki yapmak,** *{ağız} Bir kezde yapılması gereken şeyi çeşitli nedenlerle iki kezde yapmak.* [DS]|| **iki kanatlılar,** *zool. Karasinek, ev sineği gibi bir çift kanadı bulunan emici veya sokucu ağız parçalarına sahip böcekler takımı; çift kanatlılar; sinekler, (Diptera).*|| **iki kaptan bir gemiyi batırır,** *"Bir işin birden çok emir vereni olursa o iş sağlıklı yürümez." anlamında söz.*|| **iki kardeş kavgası,** *{ağız} Karşıt yönlerden eserek toz kaldıran rüzgârlar.* [DS]|| **iki karpuzu bir koltuğa sığdırmak,** *Birden çok işi aynı anda yapmaya kalkışmak.*|| **iki kat,** *mat. 1. Çift değerde olan. 2. (Yiyecekler için) İki ölçü; çift porsiyon; duble.*|| **iki katlı,** *1. İki kat durumunda olan; ikiye katlanmış olan. 2. (Konut için) bir iç merdivenle birleştirilmiş iki kattan oluşan; dubleks.*|| **iki kat olmak,** *1. İki büklüm olmak. 2. Bir şey iki katına yükselmiş olmak. 3. {eAT} Rükû eder gibi eğilmek.*|| **iki kere iki dört etmek,** *Gerçekliğinden ve doğruluğundan hiç şüphe edilemeyecek kadar açık olmak.*|| **iki kere ikinin dört ettiği gibi,** *Gerçekliğinden ve doğruluğundan son derece emin olarak.*|| **iki konaklı,** *zool. (Yaprak biti için) gelişmesi için iki ayrı bitkide konaklaması gereken.*|| **iki koşullu,** *man. (Önerme veya olumlama için) iki koşula bağlı olan.*‖ **iki kulak bir dil için,** *Çok dinleyip az konuşmak gerekliliği.*‖ **iki kutupluluk,** *1. Bir topluluğa birbirinden farklı iki aşırı kutbun egemen olması. 2. Siyasete karşıt kesimlerden iki partinin egemen olması. 3. biy. Her iki yarı kürenin soğuk veya ılıman bölgelerinde yaşayan, dönenceler arasında rastlanmayan bitki ve hayvan toplulukları durumu.*|| **iki kuyruklu,** *argo. Kusurlu.*|| **iki laf etmek,** *Sohbet etmek; konuşmak.*‖ **iki lafı bir araya getirememek,** *Düşündüklerini, dileklerini, isteklerini düzgün ve anlaşılır bir biçimde anlatamamak.*|| **iki lakırdı etmek,** *Birkaç söz söylemek; biraz konuşmak; iki çift laf etmek.*|| **iki metalli,** *matb. (Ofset baskı donanımı için) biri su tutucu krom, diğeri mürekkep tutucu bakır plakadan oluşan.*‖ **iki moleküllü,** *kim. 1. (Tepkime için) iki molekülün katıldığı. 2. (Cisim için) iki molekülün birleşme ya da karışmasından oluşan.*‖ **iki nokta,** *Açıklanacak kelime ya da cümlelerden sonra üst üste konulmuş iki tane noktadan oluşan noktalama işareti; (:).*|| **iki odaklı,** *(Gözlük için) üzerinde iki ayrı görüş sağlayan mercek bulunan.*‖ **iki ornatmalı,** *kim. (Birleşik için) iki hidrojen atomunun yerini, özdeş ya da farklı iki başka atom veya kökün alması sonucu oluşan.*|| **iki otuz,** *{eT} Yirmi iki.*‖ **iki ölçü,** *Kullanılacak malzeme için hangi tür ölçü esas alınıyorsa ondan iki tane alınacağını belirten ifade.*|| **iki paralık,** *1. Değersiz; önemsiz; bayağı; aşağılık. 2. Utanılacak durumda olma.*|| **iki paralık etmek,** *Birinin veya saygınlığı olan bir manevi kişiliğin değerini düşürmek; utanılacak duruma düşürmek; rezil etmek; onurunu zedelemek.*|| **iki paralık olmak,** *Değerini, onurunu yitirmek; utanılacak hâle düşmek.*|| **iki parmaklı,** *zool. 1. (Hayvan için) iki parmağı olan. 2. (Organ için) parmak biçimli iki eklentiyle son bulan.*|| **iki partililik,** *İki partinin egemen olduğu, iktidarın bu ikisi arasında el değiştirdiği siyasi durum.*|| **iki rahmetten biri,** *(Çok acı çeken ağır hastalar için) ölüm veya iyileşme.*|| **iki sağlılık,** *Her iki elini de sağ eli gibi kullanabilme durumu; sağ elini de geliştirmiş solak kişinin durumu.*|| **iki satır dertleşmek,** *Sohbet etmek; biraz hâl hatır sorarak konuşmak.*|| **iki satır konuşmak,** *Biraz dostça konuşmak; sohbet etmek.*|| **iki satır laf etmek,** → iki satır konuşmak.‖ **iki seksen uzanmak,** *argo. 1. Çarpma,*

vurma sonucu yere boylu boyunca uzanmak. 2. Tembel tembel yatmak. 3. Ölmek. 4. Bir haber veya durum karşısında zevkten, keyiften dolayı kendinden geçmek.|| **iki seksen uzatmak,** *argo. 1. Yere yıkılacak şekilde birini dövmek; vurmak, yıkmak. 2. Öldürmek.*|| **iki sıralı,** *bot. (Yapraklar için) Yarım devirlik bir farkla birbirinden ayrılmış olan.*‖ **ikisi bir kapıya çıkmak,** *Hangi yol tercih edilirse edilsin aynı sonucu vermek; aynı sonuca ulaşmak.* || **ikisini bir kazana koysalar kaynamazlar,** *Aralarındaki anlaşmazlığın büyük olduğunu anlatan söz.*‖ **ikisi ortası,** *Aşırı uçlara göre değil, ortalaması.*|| **iki söz bir pazar,** *Uzun süre pazarlık etmeden.*‖ **iki sözlü,** *{eAT} Söyledikleri birbirini tutmayan.*|| **iki sözü bir araya getirememek,** *Düşündüklerini, dileklerini, isteklerini düzgün ve anlaşılır bir biçimde anlatamamak.*|| **iki şarh etme,** *{ağız} İkiye ayırma.* [DS]|| **iki şekilli,** *kim. Birbirinden farklı iki biçimde billurlaşan.*|| **iki şekillilik,** *biy. Aynı hayvan veya bitki türünde birbirinden farklı iki özgül biçim varlığı; iki biçimlilik.*|| **iki şıktan biri,** *İki seçenekten biri; iki çözüm yolundan biri; iki tercihten biri.*‖ **İki şilte bir yastık, onu da terkiye astık.** *(Taşınacak şeyler için) çok az.*‖ **iki tanrıcılık,** *Biri iyi, diğeri kötü aynı değerde iki tanrının varlığı inancı.*|| **iki taraf olmak,** *Bir toplulukta birbirine karşıt görüşte iki grup meydana gelmek.*|| **iki tek atmak,** *Acele ile ayakta birkaç kadeh içki içmek.*|| **iki telli,** *müz. İki teli bulunan tamburaya benzer bir tür saz. {ağız} (aynı)* [DS] || **iki terimli,** *mat. (Cebirsel ifade için) toplama (+) veya çıkarma. (–) işaretiyle birbirine bağlanan, dereceleri veya değişkenleri farklı iki terimden oluşan; binom; iki hadli.*|| **iki ucu boklu değnek,** *kaba. Ne yandan bakılırsa bakılsın çözülmesi güç, olumsuz veya çirkin iş, durum; tercihlerin hepsi de olumsuz.*|| **iki ucunu bir araya getirememek,** *1. Geliri ile giderini denkleştirememek; bütçede açık vermek. 2. İşleri derleyip toplayıp düzene koyamamak.*|| **iki üç,** *Sayısı az olan; birkaç.*|| **iki yakası bir araya gelmek,** *Durumunu düzeltmek; gelir ve giderini denk hâle getirmek.*‖ **iki yakası bir araya gelmemek,** *Gelirle giderini denkleştirememek; geçim sıkıntısından kurtulamamak.*|| **iki yanlılık,** *zool. Hayvanlarda ve insanda görülen, ortadan geçen bir düzeleme göre iki eşit parçalı olma hâli; bakışımlılık.*|| **iki yanlı ünsüz,** *dbl. Dilin soluk borusunun orta kesimini tıkaması ile dilin iki yanından sızan havanın etkisi ile çıkarılan ünsüz (l).*|| **iki yar,** *{ağız} Birbirine karşıt veya düşman iki taraf.* [DS]|| **iki yarcılık,** *{ağız} İki düşman grup hâline gelme; ikiye ayırıcılık.* [DS]|| **iki yarılmak,** *{eAT} İki parçaya ayrılmak; ikiye bölünmek.*|| **iki yarlı,** *{ağız} İkiye bölünmüş; iki taraflı.* [DS]|| **iki yarlılık,** *{ağız} İki taraflılık.* [DS]|| **iki yar olmak,** *{ağız} Bir konuda ikiye ayrılmak.* [DS]|| **iki yatsı,** *{ağız} Gece yarısı.* [DS]|| **iki yaşamlılar,** *biy. Omurgalılardan, kurbağa ve semenderleri içine alan, larva evresinde suda yaşayan, erginleri solungaçla solunum yapan balık ile sürüngenler arası bir sınıf; amfibyumlar, (Amphibia).*|| **iki yaşayışlı,** *biy. Hem karada hem suda yaşayabilen; amfibi.*|| **ikiye bir,** *{ağız} İkide bir; sık sık.* [DS]|| **ikiye bölme,** *1. Elde bulunanı iki parçaya ayırma. 2. mat. Bir niceliği iki eşit parçaya ayırma işlemi.*‖ **ikiye dalmak,** *{ağız} spor. Kara güreşte çift paçaya dalmak.* [DS]|| **iki yegirmi,** *{eT} On iki.*‖ **iki yemin bir emin,** *Elle tutulur bir kanıt, ortaya atılmış pek çok görüşten daha güvenilir sayılır; eylem sözden daha geçerlidir.*‖ **iki yerli,** *sosy. Evli çiftlerin birtakım borç yükümlülükleri sebebiyle bir müddet erkeğin ailesinin yanında, aynı müddet de kadının ailesinin yanında kalmalarını gerektiren hukukî durum.*‖ **iki yıllık,** *bot. (Bitki için) birinci yıl kök ve yaprak çıkaran ikinci yıl çiçekli bir sap çıkararak tohum veya meyve veren.*|| **iki yırtmak,** *{eAT} Yırtarak ikiye ayırmak.*‖ **iki yüz,** *{eAT} İki yüzlülük; tutarsızlık.*|| **iki yüzlerinde,** *{eAT} Her iki yüzünde.*‖ **iki yüzlü,** *(Kumaş vb. için) kullanılabilir veya üste getirilebilecek iki yanı olan; iki yanı da yüz olarak kullanılabilen.*‖ **iki yüzlülük etmek,** *İçinden geldiği gibi davranmamak; olduğu gibi görünmemek; ayrı yer ve zamanda aynı olay ve kişi için değişik davranışlar sergilemek.*

ikici, [iki-ci] *is. fel.* **1.** Madde ve ruh gibi iki varlığın bir arada ebedî olarak var olduğunu savunan kimse; düalist. **2.** İkicilikle ilgili.

ikicik[1]**, -ği** [iki-r-cik / ikī-cik] *(iki:cik) {ağız} is.* İkircik. [DS]

ikicik[2]**, -ği** [iḫi-cik] *{ağız} ünl.* İşte; şurada. [DS]

ikicikli, [iki-cik-li] *{ağız} sf.* **1.** İki tarafın her birinden yana imiş gibi davranan; iki tarafı da kollayan. **2.** Kişiler arasında ayrılık yaratan. **3.** Hangisinin olacağı belli olmayan; şüpheli. **4.** (Kişi için) güvenilmez; kuşku veren. [DS]

ikicilik, -ği [iki-ci-lik] *is.* **1.** İkici olma durumu. **2.** *fel.* Birbirinden ayrı ve bağımsız, birbirine götürülemeyen, birbirinin yanında veya karşısında bulunan iki varlığın ebedî olarak var olduğunu savunan felsefî görüş; düalizm. **3.** *din.* Kötülüklerin iyi ve kötü olan iki ölümsüz varlığın çatışmasından kaynaklandığını ileri süren, İran kaynaklı, büyücülük ve ona dayanan çeşitli dinlere sokulmuş dinî akımlar. **4.** *din.* Yaratan ve yaratılan karşıtlığını savunan görüş. **5.** *dbl.* Dil birimleri arasındaki bağıntıları ünlü-ünsüz, sürekli-süreksiz vb. iki ögeli karşıtlıklara indirgeyen kuram. ⮻ **ikicilik çıkarmak,** *{ağız} Taraflar arasında ayrılık yaratmak.* [DS] ‖ **ikicilik taşımak,** *{ağız} Ayrılık gözetmek; ayrım yapmak.* [DS]

ikid, [ig-iḏ] *{eT} sf.* Yiğit; delikanlı. [EUTS]

ikidmek, [igiḏ-mek] *{eT} gçl. f.* → igidmek. [DLT]

ikigü, [ékkī > ékke-gǖ / ike-gü / eke-gü] *{eT} zf.* Her iki; her ikisi. [EUTS] [Üç İtigsizler]

ikigün, [ékkī > ékke-gǖ / ike-gü-n / eke-gü-n] *{eT} zf.* Her ikisi de; ikisi birden.

ikil[1]**,** [? ikil] *{eT} sf.* **1.** Yavuklu; nişanlı; adaklı. [EUTS] **2.** Bayağı; dünya ile ilgili. [EUTS]

ikil[2]**,** [iki-l] *is.* Bazı dillerde yer alan tekil ve çoğul arasında iki varlığı veya iki nesneyi belirten isim çekimi durumu.

ikile, [ékkī > iki-lē] *{eT} zf.* İki kez; iki defa; tekrar; yeniden. [EUTS]

ikileci, [iki-le-y-ici] *{ağız} sf.* Bir yıl doğurup bir yıl doğurmayan kısrak. [DS]

ikiledin, [iki-lē-din اكيلدين] *{eAT} zf.* **1.** İkinci olarak; ikinci defa. **2.** Ondan sonra.

ikilem, [iki-le-m ?] *is.* **1.** Kendisini mutlak olarak kabul ettiren iki önermeden biri doğru ise diğeri kesin yanlış olan iki seçenekli önerme. **2.** *man.* *"Veya"* ile birbirine bağlı, her ikisi de biri doğru ise diğeri yanlış olan iki önermeli büyük önerme; dilemma; kıyas-ı mukassım.

ikileme, [iki-le-me] *is.* **1.** Bir varlığın sayısını ikiye çıkarma veya eylemi iki defa yapma durumu. **2.** Tekrarlama; yineleme. **3.** Tarlayı ekıneden önce iki defa sürme. **4.** *dbl.* Anlamı güçlendirmek için aynı kelimeyi art arda iki defa kullanma ya da yakın, zıt ve sesleri birbirini andıran kelimeleri birlikte kullanmak suretiyle yapılan kelime grubu; tekrarlar; ikizleme; tekrar grubu. **5.** *spor.* Voleybolda oyuncunun üst üste iki kez dokunması ile oluşan hata.

ikilemek[1]**,** [iki-le-mek اكلمك] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir şeyin sayısını ikiye çıkarmak. **2.** Bir sözü bir daha söylemek; tekrarlamak. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Tarlayı ekimden önce iki defa sürmek. [DS] **4.** *{ağız}* Tarlayı hem enine hem boyuna sürmek. [DS] **5.** *argo.* Çekip gitmek; uzaklaşmak.

ikilemek[2]**,** [iki-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Karşıt taraflardan hangisini tutacağını bilememek; kararsız davranmak. [DS]

ikilenme, [iki-le-n-me] *is.* **1.** Sayının ikiye çıkarılma durumu ve eylemi. **2.** Tekrarlanma; yinelenme. **3.** *dbl.* Aynı sözcükte yan yana bulunan iki ünlünün iki hece oluşturacak biçimde söylenmesi olayı. *saat, ma-aş.*

ikilenmek, [iki-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İkiye yükseltilmek. **2.** Tekrarlanmak; yinelenmek. **3.** Bir daha yapılmak.

ikileşme, [iki-le-ş-me] *is.* İki tane olma durumu ve eylemi.

ikileşmek, [iki-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* İki tane olmak; aynı nitelikteki varlıkların sayısı ikiye çıkmak.

ikiletme, [iki-le-t-me] *is.* İkilenmesini sağlama.

ikiletmek, [iki-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İkilemesini sağlamak. **2.** Sözü tekrarlatmak; yineletmek; tekrar ettirmek zorunda bırakmak.

ikileyden, [iki-le-y-den / iki-lē-din اكلين] *{eAT} zf.* → ikileyin.

ikileydin, [iki-le-y-din / iki-lē-din اكلين] *{eAT} zf.* → ikileyin.

ikileyin, [iki-leyin / iki-lē-din اكلين] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** İkinci olarak; ikinci defa. **2.** Ondan sonra.

ikileyü, [ékkī > iki-leyü] *{eT} zf.* Bir ikinci kez; ikileştirerek; yeniden; yine; ikinci olarak; tekrar. [EUTS] [Üç İtigsizler] [Gabain]

ikili, [iki-li] *sf.* **1.** İki parçadan oluşan. **2.** Kendisinde sözü edilen veya bilinen şeyden iki tane bulunan. **3.** (Oyun araçlarında) üzerinde iki işareti bulunan. **4.** (Anlaşma, sözleşme, karşılaşma vb. için) iki taraf arasında yapılmış olan. **5.** *mat.* (Sayı sistemi için) tabanı iki olan. **6.** *dbl.* İki öge içeren veya iki ayrı dilbilgisi özelliği taşıyan. **7.** *kim.* (Bileşikler için) iki elementten meydana gelmiş. **8.** *müz.* (Parça için) iki kişi, iki çalgı veya iki ses için düzenlenmiş. **9.** İki kişiden veya iki gruptan oluşan topluluk. **10.** At yarışlarında, yarışın birincisini ve ikincisini tahmin ederek oynanan kumar veya alınan bilet. 🗗 **ikili çatı,** *dbl. İki görevde de bulunabilen çatı durumu.*|| **ikili ek,** *dbl. Hem fiil hem de isim köküne getirilebilen ek.*| **ikili ekleme,** *dbl. Bir kelimenin sonuna getirilen ekin iki ayrı koruyucu ses alması durumu.*|| **ikili kapakçık,** *anat. Kalbin sol kulakçığı ile sol karıncığı arasında bulunan kapakçık; mitral.*| **ikili karşıtlık,** *dbl. İki seçenekli ayırıcı özellikleri bulunan karşıtlık.*‖ **ikili kod,** *bsy. Bilgilerin 0 (hayır) veya 1 (evet) rakamlarını kullanarak kodlandığı sistem.*|| **ikili kodlanmış desimal** (onluk) **sistem,** *Her rakamı ikili kodlama ile ifade ederek onluk yapısını olduğu gibi koruyan numaralama sistemi.*| **ikili kök,** *dbl. Hem isim hem de fiil olarak kullanılabilen kök.*|| **ikili oynamak,** *Birbiri ile çekişme içinde olan taraflardan hem birini hem de ötekini tutar görünmek.*|| **ikili sayı sistemi,** *mat. Gerçek sayıların on tabanı yerine bir ve sıfır rakamları kullanılarak iki tabanına göre yazıldığı sistem.*|| **ikili ünlü,** *dbl. Çıkarılışı sırasında başlangıçta ayrı, bitişte ayrı seslendirilen bir hecede yan yana bulunan iki ünlü (Türkçe'de yoktur.); diftong; çift ünlü.*|| **ikili ünlüleşme,** *dbl. Zaman içinde bir ünlünün tek hece içinde birbirinden ayrı iki ünlüye dönüşmesi olayı.*|| **ikili yaşantı,** *Bir hücreli organizmaların bulundukları ortama göre hava ile ve havasız yaşayabilme özelliği.*|| **ikili yatak,** *İki kişinin birlikte yatabileceği türden olan yatak; çift kişilik yatak.*

ikili[2]**,** [iki-li] *{ağız} is.* **1.** İki yaşında burulmuş teke. **2.** Ortak; kuma. **3.** Elma, armut, ceviz vb. şeylerin bir kilosunun, buğday, pirinç vb. şeylerin iki kilosuyla değiştirilmesi işlemi. [DS] 🗗 **ikili birli,** *{ağız}*

1. İki pay birine, bir pay birine verilerek yapılan ortaklık. 2. → ikili[2]. [DS]

ikilik, -ği [iki-lik] *sf.* **1.** İki tanesi bir arada bulunan. **2.** İki ayrı ögeden veya değerden oluşan. **3.** İçine aynı şeylerden iki tane alabilen; iki tane taşıyabilen. **4.** İki değişik kullanımı veya uygulaması olan. **5.** *is.* (Görüş, düşünce veya siyasi ortam için) birbirine zıt veya farklı iki gruba bölünmüş olma durumu. **6.** *müz.* Birlik notanın ikide biri uzunluğu değerinde olan nota. **7.** İmparatorluk döneminde çıkarılmış iki kuruş (seksen para) değerindeki gümüş akçe. **8.** *fel.* Bazı mantıksal eklemler arasında var olan karşılıklık ilişkisi. **9.** *{ağız}* Bir çeşit aşık oyunu. [DS]

ikin, [ékkī > iki-n يكين!] *{eT} zf.* Tekrar; yeniden. [EUTS] 🗗 **ikin ara,** *İkisi arası.* [EUTS]|| **ikin ikin,** *{eAT} İkişer ikişer.*

ikinci, [iki-n-ti > iki-nci] *sf.* **1.** Benzerler arasında sıralama yapıldığında sırası iki olan. **2.** Değerlendirmede birinciden sonra gelen; ilk olamayan; başkasına göre daha az önemli olan; değeri daha az olan. **3.** Zaman içinde öncekine göre bir sonra yer alan. **4.** Kademeli düzende ilkten sonraki. **5.** *mecaz.* Ek olarak; yeni; bir başka. **6.** (Aynı tür işlem için) yinelenen; mükerrer. **7.** *is.* Birincinin arkasında yer alan kişi veya nesne. 🗗 **ikinci çağ,** *jeol. Birinci zaman ile üçüncü zaman arasında yaklaşık yüz elli milyon yıl sürdüğü tahmin edilen jeolojik çağ.*|| **ikinci derece,** *mat. İkinci kuvvetle ilgili olan veya karesi alınmış değer.*|| **ikinci derecedeki noktalar,** *huk. Sözleşme için gerekli olmasına rağmen taraflarca önem verilmeyen veya dikkate alınmayan konular.*|| **ikinci ferik,** *as. Eskiden tümgeneral rütbesine verilen isim.*|| **ikinci gelmek,** *Bir yarışmada birinciden sonraki ilk sırayı almak.*|| **ikinci güzlük,** *{ağız} Kasım ayından on gün sonra ekilen ekin.* [DS]|| **ikinci karşılaşma,** *spor. Bir sporcunun veya takımın yenildikten sonra aynı rakiple bir daha karşılaşması; öç alma; rövanş.*|| **ikinci kırdırma,** *bank. Kırdırılmış bir senedin bir daha kırdırılması işlemi; reeskont; mükerrer iskonto.*|| **ikinci şahıs,** *dbl. Şahıs zamiri ile fiil çekimine ait kişilerinden "sen" ve "siz" şahıslarını sıra sayısı ile belirten terim.*|| **ikinci tüketici,** *biy. Besin zincirinde bitkileri yiyen canlılarla beslenen hayvanlar.*|| **ikinci yarı,** *spor. Futbolda, iki dönemden sonraki.*| **ikinci zar,** *bot. Bitki tohumunu örten zarların dıştan ikincisi.*

ikincil, [iki-nci-l] *sf.* **1.** İkinci sırada olan. **2.** İkinci derecede önem taşıyan; tali; sekonder. **3.** *tıp.* Başka olaylara bağlı olan. 🗗 **ikincil boğum,** *biy. Kromozom üzerinde bulunan ve metafazda iğe bağlanmayan, sendromerin dışında boyanmayan bölge; sekonder boğum.*|| **ikincil duygu hücresi,** *biy. Aldığı uyartıyı, kendisini saran sinir hücresi uzantıları ile ileten duygu hücresi tipi.*|| **ikincil elektron,** *fiz. Gelen ışınımla madde arasındaki etkileşim sonucu atom tarafından fırlatılan elektron.*|| **ikincil eşey karakterleri,** *anat. Erkeklerde androjen hormonların etkisinde gelişen sakal, bıyık gibi, dişilerde östrojen hormonları etkisinde gelişen memeler gibi eşey organları dışında gelişen özel eşey karakterleri; sekonder eşey karakterleri.*|| **ikincil koruyucu ekran,** *fiz. Saçılmış ya da sızıntı bir ışın demetini istenilen değere indirgemeyi sağlayan ekran.*|| **ikincil soğutma devresi,** *fiz. Nükleer santrallerde birincil soğutma devresinde oluşan ısıyı almaya yarayan soğutucu akışkanlı devre.*|| **ikincil soğutucu,** *fiz. Nükleer santrallerde birincil soğutma devresinde oluşan ısıyı almaya yarayan akışkan.*|| **ikincil süzgeç,** *fiz. İlk süzgecin yayınladığı ışını gidermeye yarayan süzgeç.*

ikincilik[1], -ği [iki-nci-lik] *is.* **1.** İkinci olma durumu. **2.** İkinci derece. **3.** *{ağız}* Bir şeyi beraber kullanma. [DS]

ikincilik[2], -ği [ikirci(k)-lik] *{ağız} is.* **1.** Kararsızlık; duraksama. **2.** Taraf tutma; ayırım yapma. [DS] 🗗 **ikincilik etmek** *{ağız} Taraflardan birine ayrı davranmak; bir tarafı kayırmak.* [DS]

ikincilikli, [ikirci-lik-li] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) kuşkulu; kararsız. **2.** (İş için) çözümlenmemiş; bitmemiş; sonuçlanmamış. [DS]

ikincillik, -ği [iki-nci-l-lik] *is. psikol.* (Heymans ve Wiersman'a göre) çevresindeki olaylardan derin bir duygulanma içine giren, fakat bunları dolambaçlı ve karmaşık yollardan dile getiren bireyin durumu.

ikincüklü, [ikin-cük-lü] *{ağız} zf.* (Konuşmak için) iki tarafı da idare eder biçimde. [DS]

ikinç, [ékkī > iki-nç يكنج!] *{eT} sf.* **1.** İkinci. [EUTS] [DLT] **2.** *{eAT} zf.* İkinci defa olarak. **3.** *{eAT}* Bu defa.

ikindi, [ékkī > iki-nti / éki-nti] *sf.* **1.** *{eT}* İkinci. [DLT] [EUTS] **2.** *{eT}* Öteki. [EUTS] [DLT] **3.** *zm. {eT}* Bazısı. [DLT] **4.** *is.* Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] **5.** İkindi vakti kılınan namaz. 🗗 **ikindiden sonra dükkân açmak,** *Zamanı geçtikten sonra işe kalkışmak; işe geç kalmak.*|| **ikindi divanı,** *tar. İmparatorluk döneminde vezir konaklarında ikindi namazından sonra toplanan divan.*|| **ikindi ezanı,** *isl. İkindi vakti okunan günün üçüncü ezanı.*|| **ikindi güneşi gibi,** *1. (Zaman için) çok kısa süren. 2. Çabuk gelip geçen.*|| **ikindi namazı,** *isl. İkindi vakti kılınan günün üçüncü namazı.*|| **ikindi vakti,** *Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası.*|| **ikindi zamanı,** *Öğle ile akşam arasındaki sürenin ortası.*

ikindiüstü, [ikindi+ üst-ü] *zf.* İkindiye doğru; ikindi olduğu sıralarda.

ikindiüzeri, [ikindi+ü-z-er-i] *zf.* İkindiye doğru; ikindi sıralarında.

ikindiyin, [ikindi-y-in] *(ikindi'yin) zf.* İkindi vaktinde; ikindi olduğu zaman.

ikinti, [ékki > iki-nti] *{eT} sf.* İkinci. [Üç İtigsizler] [Gabain] [ETY] [EUTS]

ikintisiz, [ékkī > iki-nti-siz] *{eT} sf.* Emsalsiz; eşsiz; ikincisiz; yekta; benzersiz. [EUTS]

ikircik, -ğı [*eT.* ikirç-gū > ikirc-ik] *is.* **1.** Şüphe; işkil. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Karar verememe; iki veya daha çok şeyden birini tercih edememe; kararsızlık; tercihsizlik; tereddüt *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* İki anlama gelen söz. [DS]

ikirciklenme, [ikircik-le-n-me] *is.* İşkillenme ya da kararsızlık içinde bulunma durumu ve eylemi.

ikirciklenmek, [ikircik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İşkillenmek; şüphe etmek; şüphelenmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Kararsızlık içinde bulunmak; kararsız olmak; tereddüt etmek.

ikircikli, [ikircik-li] *sf.* **1.** İşkilli; şüpheli; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** Karar veremeyen; iki veya daha çok şeyden birini tercih edemeyen; kararsız; tercihsiz; müteredditi. **3.** *{ağız}* (İş için) bitmemiş; sonuçlanmamış; çözümlenmemiş. [DS]

ikirciklik, -ğı [ikircik-lik اكرجكلك] *is.* İkircikli olma durumu; tereddüt.

ikircil, [*eT.* ikirç-gū > ikircil] *sf. fel.* **1.** İki ayrı anlamı olan; iki anlama gelen; iki türlü yorumlanabilecek nitelikte olan. **2.** *man.* İçinde almaş bulunan; iki yolu olup da üçüncü bir yolu olmayan.

ikircim, [*eT.* ikirç-kün > ikirc-im] *is.* **1.** Şüphe; işkil; ikircik. **2.** Karar verememe; iki veya daha çok şeyden birini tercih edememe; ikircik; kararsızlık; tercihsizlik; tereddüt.

ikircimlenmek, [*eT.* ikirç-kün > ikircim-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Kararsız davranmak. [DS]

ikircimli, [*eT.* ikirç-kün > ikircim-li] *sf.* **1.** İşkilli; ikircikli; şüpheli. **2.** Karar veremeyen; iki veya daha çok şeyden birini tercih edemeyen; kararsız; tercihsiz; müteredditi.

ikircimlik, -ğı [*eT.* ikirç-kün > ikircim-lik] *is.* İkircikli olma durumu; tereddüt.

ikircinli, [*eT.* ikirç-kün > ikirc-in-li] *{ağız} sf.* Karar veremeyen. [DS]

ikircinlik, [*eT.* ikirç-kün > ikirç-in-lik اكرجنلك] *{eAT} {OsT} is.* Tereddüt.

ikirçgü, [ékkī > iki-r-ç-gū] *{eT} is.* İşkil; şüphe; kuşku. [EUTS] [Gabain]

ikirçgün, [ékkī > ikirç-gü-n] *{eT} sf.* **1.** Şüpheli. **2.** Tereddütlü; ikircikli. [DLT] **3.** Tereddüt; ikircik.

ikirer, [ékkī-r-er] *{eT}* İkişer. [EUTS]

ikistire, [Fr. extra] *{ağız} sf.* En iyi. [DS]

ikişer, [*eT.* iki-re-r > iki-şer] *sf.* **1.** Her birine iki adet düşen. **2.** Her zaman ikisi bir arada bulunan. ◻ **ikişer ikişer,** *Her defasında iki tanesi bir arada olarak.*|| **ikişer olmak,** *Her sırada iki kişi bulunacak şekilde dizilmek.*

ikişerli, [iki-şer-li] *sf.* Her sırasında iki adet bulunacak biçimde ayrılmış, bölünmüş veya dizilmiş olan; ikişer ikişer.

ikit, [ig-id] *{eT}* → igid. [DLT] [EUTS]

ikitmek, [ig-id-mek] *{eT}* → igidmek. [DLT]

ikiyle, [iki-y-le اكيله] *{eAT} zf.* İkisi ile.

ikiyüzlü, [iki+yüz-lü] *sf.* **1.** Kendisinde bulunmayan bir erdemi varmış gibi gösteren; söyledikleri ile yaptıkları birbirini tutmayan; özü başka sözü başka olan; riyakâr. **2.** Birbirine karşı olan iki taraftan her birine ondan yanaymış gibi görünen; müraî.

ikiyüzlülük, -ğü, [iki+yüz-lü-lük] *is.* İkiyüzlü olma durumu; riya; müraîlik. ◻ **ikiyüzlülük etmek,** *İkiyüzlü olan kişiye yakışır bir davranışta bulunmak; riyakârlık etmek.*

ikiz, [*eT.* ékkī > ékki-z > iki-z اكز] *sf.* **1.** *{eAT}* İki tane; bir çift. **2.** (İki kardeş için) bir doğumda dünyaya gelen. *{eT} (aynı)* [ETY] **3.** *bot.* Aynı çiçekten oluşmuş birbirine yapışık iki meyve. **4.** Birbirine çok benzeyen; eş. ◻ **ikiz anlam,** *man. 1. Bir önermenin birbirinden farklı iki anlam verebilecek biçimde kurulmuş olması; ipham. 2. İki türlü anlam verecek biçimde kurulmuş olan anlatım.* || **ikiz anlamlı,** *İkiz anlamı olan.*|| **ikiz doğurmak,** *1. Bir doğumda iki çocuk meydana getirmek. 2. Bir iş veya meseleden dolayı aşarı sıkıntıya düşmek.*|| **ikiz gibi,** *(Kardeşler ve başka çocuklar için) birbirine çok benzeyen.*|| **ikiz ünlü,** *dbl. Hecede yan yana bulunan iki ünlü; art arda iki ünlü (Türkçe'de yoktur.); diftong; çift ünlü.*|| **ikiz ünsüz,** *dbl. Aynı ses içinde farklı biçimlerde çıkarılan birbirine kaynaşmış iki ayrı ünsüz.*

ikizkenar, [iki-z + kenar] *sf.* İki kenarı birbirine eşit olan. ◻ **ikizkenar üçgen,** *mat. İki kenarı birbirine eşit olan üçgen.*|| **ikizkenar yamuk,** *mat. Paralel olmayan kenarları birbirine eşit olan yamuk.*

ikizleme, [iki-z-le-me] *is.* **1.** İkiz duruma getirme eylemi. **2.** *dbl.* Kuruluş bakımından doğru olup da iki ayrı anlama gelen veya öyle yorumlanabilen cümlenin durumu.

ikizlemek, [iki-z-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Koyun, keçi veya inek için) iki kez sağmak. **2.** İkiz doğurmak. **3.** *{ağız}* İkilemek. [DS]

ikizlenme, [iki-z-le-n-me] *is.* **1.** İkiz duruma gelme; ikiz olma. **2.** *kim.* Aynı türden iki ve daha çok kristalin düzenli biçimde iç içe geçmesi.

ikizlenmek, [iki-z-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İkiz olmak; ikiz duruma gelmek. **2.** *kim.* (İki ve daha çok kristal için) ikiz konum oluşturmak.

İkizler, [iki-z-ler] *is.* **1.** *gök b.* Zodyak üzerinde Boğa ile Yengeç burçları arasında yer alan, 1,6 ve 1,2 kadirden, birbirine çok yakın ve çok parlak, Sa-

manyolu'na paralel duran Kastor ve Polluks adlı iki temel yıldızla tanımlanan burçlar takım yıldızı. **2.** 22 Mayıs-22 Haziran arasına rastlayan burç; ikizler burcu.

ikizleşme, [iki-z-le-ş-me] *is.* **1.** Sonradan ikizlik özelliği kazanma. **2.** *tıp.* İki diş arasındaki tüm dokuların birbirine bitişınesi ile meydana gelen diş anomalisi.

ikizli, [iki-z-li] *sf.* **1.** (Anne için) ikiz çocuğu olan. **2.** (Araç için) aynı işe yarayan parça veya iki kolu bulunan. **3.** *man.* (Anlatım, önerme için) kendisinden iki anlam çıkarılabilen; ikiz anlamlı.

ikizlik, -ği [iki-z-lik] *is.* İkiz olarak bulunma durumu; ikiz olma durumu.

ikizlilik, -ği [iki-z-li-lik] *is.* **1.** İkiz çocuğu olma durumu. **2.** Aynı işe yönelik iki parçası veya kolu bulunan aracın durumu. **3.** *man.* Kendisinden iki anlam çıkarılabilen önerme veya anlatımın durumu; kaypaklık.

ikkiz, [ékkī > ikki-z] *{eT}* İkiz. [DLT] 🗗 **ikkiz oglan,** *{eT} İkiz çocuk.* [DLT]

iklab, [Ar. iḳlāb اقلاب] *(iklâ:b) {OsT} is.* **1.** Tersine çevirme; aksine döndürme. **2.** Tersine çevrilme.

-ikle-, [-a-k-la- / -ekle- / -ıkla- / -ikle- / -ukla- / -ükle-] *yap. e.* ➔ -akla-.

iklemek, [irk *(zor, güç, kuvvet)* > irk-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Toprağa düzenli aralıklarla basmak; ayakla çiğnemek. [DLT] [İKPÖy.]

ikleşmek, [irk-lē-mek > irk-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birbirine uyup durmak; bir şeyi ayakla çiğnemekte birbirine yardım etmek. [DLT]

ikletmek, [irk-lē-mek > irk-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ayakla çiğnetmek; ayak bastırmak. [DLT]

iklil, [Ar. iklīl اكليل] *(ikli:l) {OsT} is.* **1.** Taç. **2.** Tırnağı çevreleyen deri. **3.** *bot.* Çiçeğin taç kısmı. **4.** Yazma eserlerde başlıklara verilen ad; serlevha; başlık. 🗗 **iklîl-i cenūbî,** *{OsT} gök b. Güney tacı.*‖ **iklîl-i Şemsî,** *{OsT} gök b. Güneş tacı.*‖ **iklîl-i şimālî,** *{OsT} gök b. Kuzey tacı; gök kürenin kuzey kutbunda parlak yıldızlardan meydana gelen bir küme, (Corona).*

iklilî, [Ar. iklīlī اكليلى] *(ikli:li:) {OsT} sf.* Taçla ilgili; çelenge ait.

iklim, [Yun. klima *(eğim)* > Ar. ıklīm اقليم] *{OsT} is.* **1.** Belli bir yerde insan ve diğer canlılar üzerinde etkili olan hava yuvarlağı olaylarının ortalama olarak gösterdiği çeşitli sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç vb. durumların tümü. **2.** Ülke; diyar; memleket. **3.** *mecaz.* Manevi ortam. **4.** Eski coğrafya bilgilerine göre ekvatordan kuzey kutbuna kadar olan yeryüzünün ayrıldığı yedi bölgeden her biri. **5.** *biy.* Canlıların sürekli olarak yaşayıp çoğalabildikleri yeni ortam. 🗗 **iklim bilimci,** *İklimleri inceleyen, onları kuşaklara göre sınıflandıran uzman; iklim bilimi uzmanı; klimatolog.*‖ **iklim bilimi,** *1. İklimleri inceleyen ve kuşaklara göre sınıflandıran bilim dalı; klimatoloji. 2. tıp. İklimleri ve fiziksel, kimyasal, biyolojik vb. özelliklerini, sağlam veya hasta organizmalar üzerinde gösterdiği etki bakımından inceleyen tıp dalı.*‖ **iklim tedavisi,** *tıp. Bir hastalığı iyileştirmek veya önlemek amacıyla çeşitli iklim özelliklerinden yararlanmayı amaçlayan iyileştirme yöntemi.*

iklimleme, [iklim-le-me] *is.* Yapıların ve kapalı ortamların sıcaklık, nem ve temizliğini, bu iş için gereken hava akımını sağlamaya yönelik işlemlerin tümü; klimatizasyon. 🗗 **iklimleme** (aygıtı) **cihazı,** *İstenilen iklimleme şartlarını sağlayan düzenek veya alet; klima.*

iklimlemek, [iklim-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İklimleme işlerini gerçekleştirmek.

ikmak, [yık-mak > ik-mak] *{ağız} gçl. f. [-ar]* (Sebze, ekin vb. için) yere yatırmak; devirmek. [DS]

ikmal, -li [Ar. kemāl > ikmāl اكمال] *(ikma:l) {OsT} is.* **1.** İstenilen düzeye getirme; kemale erdirme; olgunlaştırma. **2.** Eksik kalmış bir şeyi tamamlama; tamam hâle getirme. **3.** Bir şeyi bitirme, sona erdirme. **4.** *as.* Bir birliğin ihtiyaç duyduğu madde ve malzemeleri, nitelik ve miktarı açısından istenilen şekilde ve istenilen yerde hazır bulundurma işlemlerinin tümü. **5.** *ed.* Bir dize veya cümledeki anlamın diğer dize veya cümleler tarafından tamamlanması. 🗗 **ikmale kalmak,** *eğit. Sene içinde yapılan sınavda başarı gösteremeyerek yapılacak ikinci imtihana girme durumunda kalmak; başarısız olmak.*‖ **ikmal etmek,** *Tamamlamak; bitirmek.*‖ **ikmal gemisi,** *as. Denizaltı veya su üstü gemilerine yakıt, yiyecek, içecek ve gerekli diğer askerî malzemeyi ikmal etmekle görevli gemi.*‖ **ikmal imtihanı,** *eğit. Sene içinde ya da yapılan ilk imtihanda derslerinden geçer not alamayanlar için açılan ikinci bir imtihan; bütünleme sınavı.*‖ **ikmal subayı,** *as. Birliğin ikmal işlerini yerine getirmek üzere görevlendirilmiş subay.*‖ **ikmal uçağı,** *as. Uçuş anında diğer uçaklara havadan yakıt ikmali yapmakta kullanılan yakıt taşıma uçağı.*‖ **ikmal yapmak,** *as. Bir gemi, uçak veya taşıta, yakıt dahil, gerekli olan malzemeyi vermek, eksiklerini tamamlamak.*

ikmam, [Ar. ikmām اقمام] *(ikma:m) {OsT} is.* **1.** Elbiseye yen yapma. **2.** (Ağaç için) tomurcuklanma.

ikman, [Ar. idmān] *{ağız} is.* İdman; egzersiz. [DS]

ikmezimek, [enez-i-mek > ikmez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Şiddetli yağmur veya fırtına için) hafifleınek. [DS]

ikna, -a'ı [Ar. ḳanāʿat > iḳnāʿ اقناع] *(ikna:) {OsT}* **1.** Birini bir şey yapmaya razı etme. **2.** Bir konuda inandırma. **3.** Kandırma. **4.** Biri tarafından, bir şey

yapmaya razı edilme. **5.** Bir konuda inandırılma. **6.** Kandırılma. ◻ **ikna etmek,** *Razı etmek; inandırmak; kandırmak.*|| **ikna olmak,** *Razı olmak; inanmak; kanmak.*

iknaiyat, [Ar. iḳnāʿiyyāt اقناعيات] *(ikna:iya:t) {OsT} is.* İkna etmek, inandırmak için söylenen sözler.

iknan, [Ar. iknān اكنان] *(ikna:n) {OsT} is.* Gizleme; örtme.

ikon, [Yun. eikon *(imge)* > Fr. icone] *is.* **1.** Bizans geleneğine bağlı doğu Hristiyan kiliselerinde İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine yumurtalı veya mumlu boyalarla yapılmış, ayin düzeninin tamamlayıcısı niteliğindeki resimler. **2.** *dbl.* Dış gerçekle bağlantısı bulunan şekil veya resim biçimindeki gösterge.

ikona, [Yun. eikon *(imge)*] *is.* Bizans geleneğine bağlı doğu Hristiyan kiliselerinde İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine yumurtalı veya mumlu boyalarla yapılmış, ayin düzeninin tamamlayıcısı niteliğindeki resimleri; kutsal resim ve şekiller..

ikonografi, [Fr. iconographie] *is.* **1.** İkonların tanıtılması ve açıklanması. **2.** Aynı konuyu gösteren çeşitli sanat eserlerinin tasnif edilmesi işlemi; böyle tasnifi yapılmış eserlerin görüntüsü. **3.** Portre koleksiyonu

ikra[1], -a'i [Ar. iḳrāʾ اقراء] *(ikra:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Okuma; okutma.

ikra[2], -a'i [Ar. ikrāʾ اكراء] *(ikra:) {OsT} is.* **1.** Kiraya verme. **2.** Kiraya verilme.

ikrah, [Ar. kerh > ikrāh اكراه] *(ikra:h) {OsT} is.* **1.** Tiksinme; iğrenme. **2.** Birine isteği dışında zorlama ile bir iş yaptırma. **3.** *huk.* Bir sözleşme yapmak amacıyla sözleşme şartlarını kabul etmeyen tarafa diğer tarafın tehdit ve zor kullanması eylemi; korkutma. ◻ **ikrah etmek,** *Tiksinmek.*|| **ikrah getirmek,** *Tiksinmeğe başlamak.*|| **ikrāh-ı gayr-i mülcî,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan dayak veya hapis cezalarına ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı mülcî,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan ölüm veya organ kesmeye ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı nākıs,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan dayak ve hapis gibi keder ve sıkıntıyı gerektiren cezalara ilişkin zorlayıcılık.*|| **ikrāh-ı tamm,** *{OsT} huk. Eskiden uygulanan öldürme veya organ kesmeye ilişkin zorunluluk.*

ikrahen, [Ar. ikrāhen اكراهاً] *(ikra:hen) {OsT} zf.* **1.** Tiksinerek. **2.** Tehdide baş vurularak; zoraki; zorla.

ikrahlık, -ğı [ikrah-lık] *is.* İğrenme, tiksinme durumu.

ikram, [Ar. kerem > ikrām اكرام] *(ikra:m) {OsT} is.* **1.** Konuğu ağırlama. **2.** Bir şeyi armağan olarak sunma. **3.** Alış verişte alıcı lehine hesap dışı olarak yapılan indirim. **4.** Sunulan şey. ◻ **ikram etmek,** *1. Konuğu bir şey sunarak ağırlamak. 2. Konuğa bir şey sunmak. 3. Hediye vermek; armağan vermek. 4. Fiyatta alıcı lehine hesap dışı indirim yapmak.*|| **ikram görmek,** *Konuk olarak ağırlanmak.*

ikramat, [Ar. ikrāmāt اكرامات] *(ikra:ma:t) {OsT} is.* Ağırlamalar; ikramda bulunmalar.

ikramcı, [ikram-cı] *is.* İkramda bulunmayı seven; mükrim.

ikramen, [Ar. ikrāmen اكراماً] *(ikra:'men) {OsT} zf.* Ağırlayarak; saygı olsun diye.

ikramiye, [Ar. kerem > ikrām > ikrāmiyye اكراميه] *(ikra:miye) {OsT} is.* **1.** Bahşişler; bağışlar. **2.** Bir yerde çalışanlara kazançtan dağıtılan para. **3.** İyi çalışan personele maaştan ayrı ödenen para. **4.** Piyango, loto, toto gibi şans oyunlarında bir kişiye çıkan para veya eşya.

ikramiyeli, [ikramiye-li] *sf.* İkramiyesi olan.

ikrar, [Ar. ḳarār > iḳrār اقرار] *(ikra:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İnkâr etmeyerek açık olarak söyleme; saklamadan söyleme; itiraf etme. **2.** Kararını bildirme; dil ile söyleme; açıklama. **3.** Doğru bulma; benimseme; kabul; onama; tasdik. **4.** *huk.* Bir davada taraflardan birinin, aleyhine karşı tarafça ileri sürülen bir olayın doğruluğunu, mahkeme önünde beyan etmesi; doğruyu söyleme. ◻ **ikrara gelmek,** *İnkâr etmekten vazgeçerek doğruyu söylemek.*|| **ikrardan dönmek,** *Verilen sözden dönmek; vazgeçmek.*|| **ikrar etmek,** *İnkâr etmeyerek açıkça söylemek; kabul etmek.*|| **ikrār-ı bi'l-kitābe,** *{OsT} Birine olan borcu yazı ile bildirme.*|| **ikrār-ı marîz,** *{OsT} Ölüm hâlinde edilen ikrar; vasiyetname.*|| **ikrār-ı mülk,** *{OsT} Mal beyanı.* || **ikrār-ı müphem,** *Güvenilmez demeç; şüpheli ikrar.*|| **ikrār-ı sarîh,** *{OsT} Açık ikrar.*|| **ikrar vermek,** *1. Söz vermek. 2. Bir tekkeye girip tarikata bağlanmak.*

ikraz, [Ar. ḳarz > iḳrāz اقراز] *(ikra:z, k kalın söylenir) is.* Ödünç verme; borç verme. ◻ **ikraz etmek,** *Ödünç vermek.*|| **ikraz müesseseleri,** *Kredi kurumları.*|| **ikrāz ve istikrāz,** *{OsT} Borç verme ve borç alma.*

ikrazat, [Ar. iḳrāzāt اقرازات] *(ikra:za:t) {OsT} is.* Ödünç vermeler.

iks ışınları, [Fr. X + (ışı-n-lar-ı)] *is. fiz.* Fotonlardan oluşan ve dalga boyları gözle görülen ışığınkinden çok daha düşük olan ve gama ışını dışındaki ışınlar.

iksa[1], -a'i [Ar. ḳasvet > iḳsāʾ اقساء *{OsT}*] *(iksa:, k kalın söylenir) is.* Sıkıntı verme; sıkma; kasvet verme. ◻ **iksā'-yı kalb,** *{OsT} İç sıkıntısı.*

iksa[2], -a'i [Ar. kisvet > iksāʾ اكساء] *(iksa:) {OsT} is.* Giydirme; giyecek verme. ◻ **iksā'-yı eytām,** *{OsT} Yetimlerin giydirilmesi.*

iksad, [Ar. kisad > iksād اكساد] *(iksa:d) {OsT} is.* **1.** Alışverişte durgunluğa sürükleme. **2.** Alışverişte durgunluğa sürüklenme.

iksal, -li [Ar. kesel > iksāl اكسال] *(iksa:l) {OsT} is.* Bıkkınlık verme; bezdirme.

iksam, [Ar. ḳasem > iḳsām اقسام] *(iksa:m) {OsT} is.* Yemin etme; and içme.

iksar[1]**,** [Ar. iḳṣār اقصار] *(iksa:r) {OsT} is.* Yapmak zorunda olduğu bir şeyi yapmak elinde iken yapmamak; savsaklamak.

iksar[2]**,** [Ar. keşret > iḳṣār اكثار] *(iksa:r) {OsT} is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** Çoğaltılma. ◻ **iksār-ı kelām,** *{OsT} ed.* Sözü gereksiz yere uzatma.

iksat, [Ar. iḳsāṭ اقساط] *(iksa:t) {OsT} is.* Doğruluk gösterme; hak gözetme.

iksen, [Yun. akson] *{ağız} is.* Araba tekerleklerini birbirine tutturan ağaç; eksen; iğ. [DS]

ikseren, [Yun. ekstrein] *{ağız} is.* Teknedeki hamuru kazımakta kullanılan araç. [DS]

iksir, [Yun. eksairein *(damıtmak)* > Ar. iksīr اكسير] *(iksi:r) {OsT} is.* **1.** Etkili şurup. **2.** Eskiden insanı ölümsüzleştireceğine, maddeleri altına çevireceğine inanılan hayalî bir sıvı. **3.** İç ferahlığı veren ilaç, içki veya içecek. **4.** İnsana aşk ilhamı veren büyülü içki. **5.** Çeşitli maddeleri düşük dereceli ve kokulu, şekerli alkolde eritmek suretiyle elde edilen ilaç. **6.** *tasvf.* Ariflerin, ermişlerin bakışları. **7.** *tasvf.* Tarikat şeyhinin öğütleri, anlamlı sözleri. ◻ **iksîr-i a'zām,** *{OsT} Diğer madenleri altına çevirdiği sanılan taş.*|| **iksîr-i hayāt,** *{OsT} Ebedî hayata, sonsuzluğa kavuşturan içki.*

iksun, [Far. iksūn / eksūn اكسون] *{OsT} is.* Süslü elbise.

iḳşi'rar, [Ar. iḳşi'rār اقشعرار] *(iḳşi-ra:r) {OsT} is.* Ürperme. ◻ **iḳşi'rār-ı eş'ār,** *{OsT} Kılların diken diken olması.*

iktab, [Ar. kitābet > iktāb اكتاب] *(ikta:b) {OsT} is.* **1.** Birine söyleyerek yazdırma; dikte etme. **2.** Güzel yazı yazmasını öğretme.

iktam, [Ar. ketm > iktām اكتام] *(ikta:m) {OsT} is.* Saklama; gizleme.

iktan, [Ar. iktān اكتان] *(ikta:n) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

iktar, [Ar. iḳṭār اقطار] *(ikta:r) {OsT} is.* **1.** İmbikten çekme; damıtma. **2.** Damıtılma.

iktat, [Ar. iktāt اكتات] *(ikta:t) {OsT} is.* Kulağa fısıldama.

ikte, [*eT.* iktū > ekti / ikti / ikte] *{ağız} sf.* Acemilik dönemini geçirmiş olan; alışkın. [DS]

ikti, [*eT.* iktū > ekti / ikte / ikti ايكدى] *{ağız} sf.* **1.** (Hayvan vb. için) insana alışmış; insandan kaçmayan; çobana alışkın; alışkın. **2.** Anası öldüğü için başka bir koyunu emmeğe alıştırılmış kuzu, oğlak. **3.** (Çocuk için) anasız babasız büyüdüğünden şımarık davranan. **4.** Açgözlü. [DS]

iktibas, [Ar. iḳtibās اقتباس] *(iktiba:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Ödünç alma. **2.** *ed.* Yazıda başkasına ait bir sözü, bir fikri veya bir cümleyi olduğu gibi aktarma; alıntı. **3.** Şiirde ayet ve hadîs kullanma. ◻ **iktibas etmek,** *1. Ödünç almak. 2. ed. Başkasına ait bir söz, cümle veya fikri kendi yazısında kullanmak üzere kime ait olduğunu, hangi eserinden alındığını belirterek kullanmak; aktarmak; alıntılamak.*

iktibasat, [Ar. iḳtibāsāt اقتباسات] *(iktiba:sa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Aktarmalar; alıntılar.

iktibasen, [Ar. iḳtibāsen اقتباساً] *(iktiba:sen, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Alıntı yoluyla; aktararak; iktibas ederek.

iktida, -a'i [Ar. ḳıdve *(örnek)* > iḳtidā' اقتداء] *(iktida:, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Örnek olarak alma. **2.** Uyma; tabi olma. ◻ **iktidā' etmek,** *Uymak; tabi olmak.*

iktidaen, [Ar. iḳtidā'en اقتداءً] *(iktida:en, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Uyarak; uymak suretiyle; tabi olarak.

iktidar, [Ar. ḳudret > iḳtidār اقتدار] *(iktida:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir işi yapabilme gücü; erk; kudret; kuvvet. **2.** Bir işi başarabilme yeteneği. **3.** Yapabilme yetkisi; yetkiye dayalı güç. **4.** Devlet yönetimini elinde bulundurma, devlet gücünü kullanma yetkisi; hükümet etme. **5.** Devlet gücünü ve yönetimini elinde tutan kişi veya kuruluş; hükümet yönetimini elinde bulundurma; hükümet. **6.** *huk.* Bir topluluk içinde, doğal, maddî ve manevi etkenler sonucu bazı kişi, grup ve kurumların buyurma ve buyruklarını yaptırma gücü. **7.** *mecaz.* Kabiliyet; yetenek. **8.** *mecaz.* Erkek için cinsel güç bakımından yeterlilik. ◻ **iktidara gelmek,** *Devlet yönetimini üstlenmek; hükümet olmak.*|| **iktidarda olmak,** *Hükümet yönetimini elinde bulundurmak.*|| **iktidardan düşmek,** *Devlet yönetiminde hükümet olma yetkisini başka bir parti veya gruba bırakmak zorunda kalmak; devlet yönetimini devretmek.*|| **iktidār-ı kāmin,** *Gizli güç.*|| **iktidarı olmak,** *Bir işi yapabilecek güç, yetenek veya koşullara sahip olmak.*

iktidarî, [Ar. iḳtidārī اقتدارى] *(iktida:ri:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Gücü yetme ile ilgili. **2.** *is.* Yeterlik. ◻ **iktidārî fi'il,** *{OsT} dbl. Yeterlik fiili.*

iktidarlı, [iktidar-lı] *sf.* İktidar sahibi olan; güçlü; nüfuzlu.

iktidarsız, [iktidar-sız] *sf.* **1.** Bir işi yapmak için gücü, yeteneği, yetkisi olmayan; beceriksiz; yetersiz. **2.** (Erkek için) cinsel gücü olmayan; cinsel yetersizlik durumunda bulunan.

iktidarsızlık, -ğı [iktidar-sız-lık] *is.* **1.** Bir işi yapabilmek için kendinde güç eksikliği bulunma; etkin olamama durumu; güçsüzlük; beceriksizlik; yetersizlik. **2.** *tıp.* (Erkek için) cinsel ilişkinin herhangi bir evresinde görülen eksiklik.

iktifa, -a'i [Ar. kifāyet > iktifā' اكتفاء] *(iktifa:) {OsT} is.* Bir şeyi kendisi için yeterli bularak daha çoğunu istememe; yetinme; yeter bulma; kanaat etme; kanma. 🗗 **iktifa etmek,** *Yeterli bulmak; yetinmek, kanmak.*

iktihal[1], -li [Ar. iktihāl اكتهال] *(iktiha:l) {OsT} is.* **1.** (Saç ve sakal için) kır düşme; ağarma. **2.** Yaşlanmak; kocama; ihtiyarlama.

iktihal[2], -li [Ar. iktiḥāl اكتحال] *(iktiha:l) {OsT} is.* Sürme çekme; sürme çekinme.

iktiham, [Ar. iḳtiḥām اقتحام] *(iktiha:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin üzerine saldırma; atılma. **2.** Göğüs germe; karşı durma; katlanma. **3.** Zorlukları yenme. **4.** Küçük görme; hakir bulma.

iktihamat, [Ar. iḳtiḥāmāt اقتحامات] *(iktiha:ma:t) {OsT} is.* **1.** Saldırışlar. **2.** Zorluklara katlanmalar. **3.** Güçlükleri yenmeler.

iktihan, [Ar. iktihān اكتهان] *(iktiha:n) {OsT} is.* Saçları kırarma; kır saçlı olma.

iktila, -a'ı [Ar. ḳal' *(koparma)* > iḳtilā' اقتلاع] *(iktilâ:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Koparma. **2.** Kopma. **3.** Kapıp alma.

iktileşmek, [*eT.* iktü > ikti-le-ş-mek] *{ağız} is. gçsz. f. [-ir]* (Yaban hayvanları için) ehlileşmek. **2.** (Binek veya koşum hayvanları için) eyere veya koşuma alıştırılmak; uysallaşmak. **3.** Kurnazlaşmak. [DS]

iktilik, -ği [ikti-lik] *{ağız} is.* Açgözlülük. [DS]

iktim, [ilk-in / ilk-ten > iktim] *{ağız} zf.* İlk olarak; ilk kez; ilkten. [DS]

iktiman, [Ar. iktimān اكتمان] *(iktima:n) {OsT} is.* Gizlenme; saklanma. 🗗 **iktimān-ı sārık,** *{OsT} Hırsızın saklanması.*

iktina[1], -a'i [Ar. iktinā' اكتناء] *(iktina:) {OsT} is.* Gizlenme; saklanma.

iktina[2], -a'i [Ar. iḳtinā' اقتناء] *(iktinā:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Çalışma ve kazanma. **2.** Bir iş edinme; meslek sahibi olma; iş tutma. **3.** Bir şeyi biriktirme; yığına; toplama. **4.** Tuzak kurarak avlanma.

iktinah, [Ar. iktināh اكتناه] *(iktina:h) {OsT} is.* Aslını esasını anlama; kökünü anlama.

iktinan, [Ar. iktinān اكتنان] *(iktina:n) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme. 🗗 **iktinān-ı nisvān,** *{OsT} Kadınların erkeklerden kaçması; saklanması, gizlenmesi.*

iktinas, [Ar. ḳanş > iḳtināş اقتناص] *(iktina:s, k kalın šöylenir) {OsT} is.* Tuzakla avlanma.

iktira[1], -a'ı [Ar. ḳur'a > iḳtirā' اقتراع] *(iktira:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ad çekme; kur'a çekme; seçme.

iktira[2], -a'i [Ar. kirā' > iktirā' اكتراء] *(iktira:) {OsT} is.* Kira ile tutma; kiralama.

iktirab[1], [Ar. iktirāb اكتراب] *(iktira:b) {OsT} is.* **1.** Üzgün olma; kederlenme. **2.** Kaygı ve kuşku duyma; kaygılanma; kuşkulanma.

iktirab[2], [Ar. ḳurb *(yakın)* > iḳtirāb اقتراب] *(iktira:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yakınlaşma; yakına gelme. **2.** Bir yere varma; ulaşma.

iktirac, [Ar. iktirāc اكتراج] *(iktira:c) {OsT} is.* Küflenme; paslanma.

iktirah, [Ar. ḳarḥ > iḳtirāḥ اقتراح] *(iktira:h) {OsT} is.* Akla geldiği gibi söyleyiverme; içe doğduğu şekilde ifade etme. 🗗 **iktirāh etmek,** *{OsT} İçe doğduğu şekilde söylemek.*

iktirahat, [Ar. iḳtirāḥāt اقتراحات] *(iktira:ha:t) {OsT}) is.* Birdenbire, düşünmeden içe doğduğu gibi söylenen şeyler.

iktiran, [Ar. ḳarn *(yakınlık)* > iḳtirān اقتران] *(iktira:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yanına, yakınına gelme; yaklaşma; yakınlaşma. **2.** Bir yere varma; ulaşma. 🗗 **iktirān-ı kevākib,** *{OsT} gök b. İki gök cisminin birbirine yaklaşması; kıran.*|| **iktirān-ı sa'deyn,** *{OsT} Uğur sayılan, Venüs ve Jüpiter gezegenlerinin birbirine yaklaşması olayı.*

iktiras, [Ar. iḳtirāş اقتراث] *(iktira:s) {OsT} is.* **1.** Kötü bir durumla karşılaşma. **2.** Gücünü yitirme. **3.** Kederlenme. **4.** Bir şeyle ilgilenme.

iktiraz, [Ar. ḳarż > iḳtirāż اقتراض] *(iktira:z, k kalın söylenir) {OsT} is.* Borç alma; borca girme; ödünç alma.

iktisa[1], -a'i [Ar. kisvet > iktisā' اكتساء] *(iktisa:) {OsT} is.* Giyme; giyinme. 🗗 **iktisā etmek,** *Elbise giymek; giyinmek.*

iktisa[2], -a'i [Ar. iḳtiṣā' اقتضاء] *(iktisa:) {OsT} is.* **1.** Biriktirme. **2.** Biriktirilme. 🗗 **iktisā-yı nükūd,** *{OsT} Para biriktirme.*

iktisab, [Ar. kesb > iktisāb اكتساب] *(iktisa:b) {OsT} is.* Edinme; kazanma; edinim. 🗗 **iktisāb-ı şān ü şöhret,** *{OsT} Şan ve şöhret sahibi olma.*| **iktisāb etmek,** *{OsT} Edinmek; kazanmak.*

iktisabat, [Ar. iktisābāt اكتسابات] *(iktisa:ba:t) {OsT} is.* Kazanımlar; edinimler.

iktisabî, [Ar. iktisāb > iktisābī اكتسابى] *(iktisa:bi:) {OsT} sf.* **1.** Kazanılmış; iktisap edilmiş. **2.** (Durum için) kazandırıcı.

iktisad, [Ar. ḳaṣd > iḳtiṣād اقتصاد] *(iktisa:d) {OsT} is.* **1.** Aşırı gitmeme; aşırı davranmama. **2.** → iktisat.

iktisaden, [Ar. iḳtiṣād > iḳtiṣāden اقتصاداً] *(iktisa:'den, k kalın söylenir) {OsT} zf.* Ekonominin kurallarına göre; ekonomik bakımdan; iktisat açısından. 🗗 **iktisaden zayıf olmak,** *(Devlet, topluluk, kişi için) yoksul olmamakla birlikte geçimini zorlukla yürütmek; gelir düzeyi düşük olmak.*

iktisadi, [Ar. iḳtiṣād > iḳtiṣādī اقتصادى] *(iktisa:di:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Ekonomi ile ilgili olan; ekonomik. **2.** Harcamaları dikkatli, az ve tutumlu olan; hesaplı; kazançlı; ekonomik. 🗗 **iktisadi bütünleşme,** *İki ve daha çok ülkenin karşılıklı ekonomik çıkar sağlamak amacıyla yaptıkları birleşme ve işbirliği; ekonomik bütünleşme.*|| **iktisadi büyüme,** *Ülke ekonomisinin bir yıl içinde sağladığı gayrisafi artış.*|| **iktisadi davranmak,** *Gereksiz yere harcamada bulunmamak; tutumlu davranmak; ekonomik davranmak*|| **iktisadi** *olan ve ticari esaslara göre çalışan işletmeler.*|| **iktisadi gerileme,** *Ekonomik açıdan geri kalma; ekonomik ilişkilerin iyice yavaşlaması veya durması ile ortaya çıkan süreç; ekonomik gerileme.*|| **iktisadi kalkınma,** *Gelir düzeyi düşük ülke veya herhangi bir bölgenin ekonomik alanda sağladığı kalkınma; ekonomik kalkınma.*|| **iktisadi kriz,** *Ekonomik alanda ticari ilişkilerin bozukluğu, durgunluğu, üretim yokluğu veya azlığı, ürün satım ve dağıtımı beklentilerinin gerçekleşmemesi, işsizlik, para dolaşımı durgunluğu, alım gücü düşüklüğü, talep yokluğu vb. biçimlerde görülen beklenmedik olumsuzluk; ekonomik kriz.*|| **iktisadi model,** *Bir ülkenin kabul ettiği ekonomi anlayışı, uygulama biçimi vb. düzenlemelerin tümü.*|| **iktisadi sistem,** *Bir toplumda ekonomik kaynakların mülkiyeti, dağılımı ve ilişkiler düzeni ile ilgili ilke ve yöntemlerin tümü.*

iktisadiyat, [Ar. iḳtiṣādiyyāt اقتصاديات] *(iktisa:diya:t) {OsT} is.* **1.** Ekonomi ile ilgili şeyler. **2.** Ekonomi bilgisi; ekonomi biliminin çeşitli dalları. **3.** Bir ülkenin ekonomik göstergesi; ekonomik durum.

iktisadiye, [Ar. iḳtiṣādiyye اقتصاديه] *(iktisa:diye) {OsT} is.* → iktisadi.

iktisadiyun, [Ar. iḳtiṣādiyyūn اقتصاديون] *(iktisa:diyu:n) {OsT} is.* Ekonomi bilimcileri; iktisatla uğraşanlar; ekonomistler; ekonomi uzmanları; iktisatçılar.

iktisam, [Ar. ḳısm *(parça)* > iḳtisām اقتسام] *(iktisa:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bölüşme; paylara ayırma; paylaşma; hisselere ayırma. 🗗 **iktisām etmek,** *{OsT} Bölüşmek; paylara ayırmak.*

iktisar[1], [Ar. kesr > iktisār اكتسار] *(iktisa:r) {OsT} is.* **1.** Kırılma. **2.** Zorlanma.

iktisar[2], [Ar. ḳaṣr *(kısalık)* > iḳtiṣār اقتصار] *(iktisa:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Sözü çok uzatmama; kısa konuşma; sözü kısa kesme.

iktisas[1], [Ar. iḳtisās اقتساس] *(iktisa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Koparıp atma; koparma.

iktisas[2], [Ar. ḳıṣṣa > iḳtiṣāṣ اقتصاص] *(iktisa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Takip etme; izinden gitme. **2.** Hikâye anlatma; kıssa söyleme. **3.** Kısas isteme. **4.** Kısas uygulama.

iktisat, -dı [Ar. ḳaṣd > iḳtiṣād اقتساد] *(iktisa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Harcamada kısıntı yapma; gereksiz harcamalardan sakınma; tasarruf etme. **2.** Bir ülkede veya toplumda, bireylerin yaşayabilmek için üretme ve ürettiklerini paylaşma biçimleri ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin tümü; ekonomi. **3.** Bu ilişkileri yani ekonomik değerlerin üretim, dağılım ve tüketimi gibi insan ilişkilerini inceleyen bilim dalı; ekonomi. **4.** Bir evi iyi yönetme sanatı. 🗗 **iktisat** (etmek) **yapmak,** *Tutumlu davranmak; gereksiz harcamalardan kaçınmak; harcamada kısıntı yapmak.*

iktisatçı, [iktisat-çı] *is.* Ekonomik olayları incelemede uzmanlaşmış kimse.

iktisatçılık, -ğı [iktisat-çı-lık] *is.* Ekonomi ile uğraşma işi; ekonomi uzmanlığı.

iktisatlı, [iktisat-lı] *sf.* **1.** (Makine ve araçlar için) aşırı harcama yapmayı gerektirmeyen; kullandığı enerji, yakıt vb. malzemeleri aşırı tüketmeyen; yaptığı iş için insana fazla harcamada bulunmayı gerektirmeyen. **2.** (Kişi için) aşırı harcama yapmayan; tutumlu. **3.** (Ekonomik faaliyet için) insana kâr bırakan; geliri giderinden fazla olan; kazançlı.

iktisatsız, [iktisat-sız] *sf.* **1.** (Makine ve araçlar için) aşırı harcama yapmayı gerektiren; kullandığı enerji, yakıt vb. malzemeleri aşırı tüketen; yaptığı iş için insana fazla harcamada bulunmayı gerektiren. **2.** (Kişi için) aşırı harcama yapan; tutumsuz. **3.** (Ekonomik faaliyet için) insana kâr bırakmayan; gideri gelirinden fazla olan; kazançsız.

iktitab, [Ar. kitābet > iktitāb اكتتاب] *(iktita:b) {OsT} is.* **1.** Yazı yazdırma. **2.** Bir kitabı elle kopya etme; istinsah etme.

iktitaf, [Ar. ḳatf > iḳtitāf اقتطاف] *(iktita:f, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Olgunlaşmış meyveleri toplama, devşirme. **2.** *mecaz.* Yapılan bir çalışmanın karşılığını almak; bir çalışmanın ürününü almak. **3.** *ed.* Seçme; antoloji meydana getirme.

iktitafat, [Ar. iḳtiṭāfāt اقتطافات] *(iktita:fa:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Meyve toplamalar.

iktitafiye, [Ar. iḳtiṭāfiyye اقتطافيه] *(iktita:fiye) {OsT}*

is. fel. Çeşitli dünya görüşlerinden derlenmiş düşüncelerle meydana getirilmiş felsefe; seçmecilik; intihabiye.

iktital, -li [Ar. ḳatl > iḳtitāl اکتتال] *(iktita:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Birbirini öldürme.

iktitam, [Ar. ketm > iktitām اکتتام] *(iktita:m) {OsT} is.* **1.** Bir sırrı veya bilgiyi saklama. **2.** Sararma.

iktiva[1]**, -a'i** [Ar. iḳtivā اقتواء] *(iktiva:) {OsT} is.* Kuvvetlenme.

iktiva[2]**, -a'i** [Ar. iktivā اکتواء] *(iktiva:) {OsT} is. tıp.* Dağlama yoluyla eskiden uygulanan bir tedavi usulü; dağlama.

iktiyad[1], [Ar. iḳtiyād اقتیاد] *(iktiya:d) {OsT} is.* **1.** Tutup götürme; yedme. **2.** Götürülme; yedilme.

iktiyad[2], [Ar. iktiyād اکتیاد] *(iktiya:d) {OsT} is.* Hile yapma; düzen hazırlama.

iktiyal, -li [Ar. kile > iktiyāl اکتیال] *(iktiya:l) {OsT} is.* Ölçü araçları yardımıyla ölçme.

iktiyas, [Ar. ḳiyās > iḳtiyās اقتیاس] *(iktiya:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Karşılaştırma; ölçme; kıyaslama. **2.** Bir şeyin benzerini bulma.

iktiyoz, [Fr. ichtyose] *is. tıp.* Derinin boynuzsu tabakasında bozulma, kuruluk veya pul, kepek oluşması şeklinde beliren hastalık.

iktiza, -a'i [Ar. ḳażā' > iḳtiżā' اقتضاء] *(iktiza:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Gerekli olma; gerekme. **2.** Gereklik; gerek; ihtiyaç. **3.** Gerektirme. **4.** Bir işe uygun olma; işe yarama. 🗗 **iktiza etmek,** *Gerekmek.*|| **iktizası olmak,** *Gerekmek.*|| **iktizasına göre,** *Gereğine göre; gereği gibi.*|| **iktizā'-yı hāl,** *{OsT} Durum gereğince; durumun gerektirdiği.*

iktizaz[1], [Ar. iktizāz اکتزاز] *(iktiza:z) {OsT} is.* Bozulup buruşma. 🗗 **iktizāz-ı cild,** *{OsT} tıp. Cildin bozulması.*

iktizaz[2], [Ar. iḳtiżāż اقتضاض] *(iktiza:z) {OsT} is.* **1.** Bekâret giderme. **2.** Irza geçme. 🗗 **iktizāz-ı bikr,** *{OsT} Kızlığını giderme; bozma.*

iktus, [Lat. ictus] *is. tıp.* Birdenbire gelen ve hastanın yıkılmasına sebep olan hastalık.

iktü, [ig-iḏ-mek *(beslemek)* > iktū اکتو] *(iktü:) {eT} is.* **1.** Ekti; elde beslenen hayvan. [DLT] **2.** *{eAT}* Dalkavuk; davet edilmeksizin gelen; tufeyli; asalak.

iktülemek, [iktǖ-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (İnsan ve hayvan için) yiyecek vermek; beslemek. [DLT]

iktülenmek, [iktǖ-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Beslenmek.

iktületmek, [*iktǖ-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yiyecek verdirmek; besletmek.

ikva, -a'i [Ar. iḳvā' اقواء] *(ikva:, k kalın söylenir) {OsT} is. ed.* Ünsüzü aynı olmakla birlikte ünlüsü değişen (u→ı; ü-→i) ve eski edebiyatta hatalı olarak değerlendirilen kafiye; kafiye hatası.

ikval, [Ar. iḳvāl اقوال] *(ikva:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimsenin söylemediği bir sözü, söyledi diye iddia etme.

ikvaliyat, [Ar. iḳvālīyāt اقوالیات] *(ikva:liya:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimsenin söylemediği sözleri, söylediği iddiası ile söylenen sözler.

ikza, -a'ı [Ar. iḳzāᶜ اقزاع] *(ikza:) {OsT} is.* Küfür etme; azarlama.

-il-, [-l- / -il- / -ıl- / -ul- / -ül-] *yap. e.* → -l-.

-il, [-l / -il / -ıl / -ul / -ül] *yap. e.* → -l.

il[1], [él / il / īl ایل] *{eT} is.* **1.** Yurt; memleket; ülke. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [ETY] [EUTS] [Tekin] [DS] **2.** Halk; ahali. *{eAT} {OsT} (aynı)* [ETY] [Tekin] **3.** Kabile; oba; aşiret. *{eAT} (aynı)* [Gabain] **4.** Devlet. [EUTS] [ETY] [Gabain] **5.** Saltanat. [KB] **6.** Hükümdar. [EUTS] **7.** *{eAT}* Hısım; akraba. **8.** *{eAT}* Yabancı olmayan; dost; yâr. 🗗 **il açmak,** *{eAT} Ülke almak; memleket fethetmek.*|| **il basmak,** *{eAT} Bir ülke üzerine istila amacıyla yürümek.*|| **il ebi,** *{eT} Hükûmet konağı.* [EUTS]|| **il eri,** *{eAT} Güvenlik görevlisi; zabıta kuvveti.*|| **il eylemek,** *{eAT} Barış yapmak.*|| **il gün,** *{eAT} 1. Ülke. 2. Halk.*|| **il issi,** *{eAT} 1. Vali. 2. Hükümdar.*|| **il kavmi,** *{eAT} Ülke halkı.*|| **il kayıran,** *{eAT} Sorumlu olmadığı halde halkın işleri ile uğraşan.*|| **il olmak,** *{eAT} Barış içinde bulunmak; dost olmak.*|| **il ortası,** *{eAT} Halkın arası; halkla iç içe olma durumu.*|| **il örgin,** *{eT} Saray.* [EUTS]|| **il urmak,** *{eAT} Ülke yağmalamak.*|| **il ügesi,** *{eT} Bir rütbe.* [EUTS]|| **il yazıcı,** *{eAT} Tapu kayıt memuru.*

il[2], [*eT.* él / el / il] *is.* Vali tarafından merkezî hükümet adına yönetilen coğrafya durumuna, ekonomik durumuna ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre ülke üzerinde yayılmış yönetim bölümlerinden her biri; vilayet. 🗗 **il başı,** *Vali.*|| **il daimî encümeni,** *İl genel meclisi üyeleri arasından seçilmiş valinin başkanlığında toplanarak il özel idare işlerini yürütmekle görevli kurul.*|| **il genel meclisi,** *İl özel idaresinin karar organı olan ve seçimle iş başına gelen kurul.*|| **il idare kurulu,** *Valinin veya vali yardımcısının başkanlığında hukuk işleri müdürü, defterdar, millî eğitim, bayındırlık, sağlık, tarım müdürleri ile gerektiğinde diğer şube başkanlarının da çağrı ile katılabildiği, hem idarî hem de yargı görevi olan kurul.*|| **il özel idaresi,** *Başı ve yürütme organı valilik, karar organı il genel meclisi ve il daimî encümeni olan tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim.*

il[3], [il] *{eT} is.* **1.** Ön; ön taraf. [ETY] [Gabain] **2.** Doğu; şark. [ETY] [Gabain]

il[4], [il] *{eT} is.* Prens ve şehzadelere verilen unvan. [EUTS]

il[5], [īl] *(i:l) {eT} sf.* Kötü; alçak; aşağılık; itibarsız. **il kuş,** *{eT} Akbaba.*

il[6], [yél / yil / īl ايل] *(i:l) {eAT} is.* Yel; rüzgâr.

il[7], [el / il / īl ايل] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Yabancı; başkası; el; *{ağız} (aynı).* [DS] **2.** *{ağız}* Yabancı yer. [DS] **il gün,** *{ağız} Herkes.* [DS]|| **il iyisi,** *{ağız} Başkalarına sürekli iyilikte bulunup da kendi çoluğunu çocuğunu gereğince düşünmeyen kimse.* [DS]

il[8], [*eT.* yil / yıl > il] *{ağız} is.* Yıl. [DS]

il[9], [il] *{ağız} is.* Büyük dikiş; teyel. [DS]

ila[1], [Ar. ilā الى] *(ilâ:) {OsT} e.* **1.** İki sayı arasına gelerek *"küçükten büyüğe kadar"* anlamı verir. **2.** Zaman ifade eden kelimeler arasına gelerek *"...den ...e kadar", "...e kadar", "...e dek"* anlamlarını verir. **ilā āhirihi,** *{OsT} Sonuna kadar.*| **ilā gayri'n-nihāye,** *{OsT} Sonsuza kadar; sonu olmayan zamana kadar.*| **ilā inkırāzi'z-zamān,** *{OsT} Sonuna kadar.*| **ilā māşa'llāh,** *{OsT} (Sonu gelmez bir zaman için) Allah'ın takdir ettiği zamana kadar.*|| **ilā nihāye,** *{OsT} Sonuna kadar.*|| **ilā yevmi'l-kıyāme,** *{OsT} Kıyamet gününe kadar.*

ila[2], **-a'i** [Ar. ʿulüvv > iʿlāʾ اعلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* **1.** Yükseğe çıkarma; yükseğe kaldırma; yukarıya çıkarma; yükseltme. **2.** Ününü arttırma; yüceltme. **i'lā-yı kelime't-ullah,** *{OsT} Allah'ın adını yüceltip yayma; İslam'ı yayma.*

ila[3], **-a'i** [Ar. ilāʾ ايلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* **1.** Yemin etme. **2.** Erkeğin bir süre karısı ile cinsel ilişkide bulunmamak üzere ettiği yemin.

ila[4], **-a'ı** [Ar. ilāʾ ايلاء] *(ilâ:) {OsT} is.* Hırslandırma; çok istekli kılma.

ila[5], [öyle > īlā] *(i:la:) {ağız} ünl.* Öyle mi? [DS]

il'ab, [Ar. ilʿāb العاب] *(il-a:b) {OsT} is.* **1.** Oynatma; oyun ile oyalama. **2.** Oynatılma; meşgul edilme.

ilac[1], [Ar. īlāc ايلاج] *(i:lâ:c) {OsT} is.* İçeri sokma; girdirme.

ilac[2], [Ar. ʿilāc علاج] *(ilâ:c) {OsT} is.* → ilaç. **ilâc-nā-pezîr,** *{OsT} 1. İlaç kabul etmeyen; tedavi edilemeyen. 2. Çaresiz; imkânsız.*| **ilâc-pezîr,** *{OsT} 1. İlaç kabul edip çaresini bulan. 2. Çaresi bulunabilen.*

ilaç, -cı [Ar. ʿilāc علاج] *is.* **1.** Bir hastalığı iyileştirmek amacıyla türlü yollardan kullanılan doğal veya sentetik madde; em; deva. **2.** *mecaz.* Bir sorunu gideren, bir sıkıntıyı gideren şey; çare; önlem; tedbir. **ilaç gibi gelmek,** *(Gerekli olan şey için) beklenmedik bir zamanda ve tam ihtiyaç duyulduğu sırada bulunmak, ele geçmek.*|| **ilaç için,** *Çok az olsa da.*|| **ilaç için yok,** *Bir şeyin hiç bulunmadığını ifade etmek için kullanılır.*| **ilaç yazmak,** *(Hekim için) hastaya reçete yazmak.*

ilaçlama, [ilaç-la-ma] *is.* İlaç verme, sürme veya püskürtme.

ilaçlamak, [ilaç-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** (Vücudun bir bölümü, yara için) ilaç sürmek. **2.** (Ortam için) zararlı böcek ve mikroplardan arındırmak amacıyla ilaç atmak, püskürtmek veya sıkmak.

ilaçlanış, [ilaç-la-n-ış] *is.* İlaçlanmak işi veya biçimi.

ilaçlanma, [ilaç-la-n-ma] *is.* **1.** İlaçlı hâle getirilme. **2.** İlaç sahibi olma.

ilaçlanmak, [ilaç-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İlaç sürülmek. **2.** (Ortam için) ilaç atılmak, püskürtülmek veya sıkılmak. **3.** *dönşl. f.* İlaç sahibi olmak; ilaç edinmek.

ilaçlı, [ilaç-lı] *sf.* **1.** İçine ilaç karıştırılmış bulunan; içinde ilaç bulunan; ilaçla dezenfekte edilmiş olan. **2.** (Sebze, meyve vb. şeyler için) zararlılardan kurtulmak amacıyla ilaç atılmış olan. **3.** İlaçla tedaviyi kabul eder durumda olan; ilaçla tedavi imkânı olan.

ilaçlık,-ğı [ilaç-lık] *sf.* İlaç yapmaya uygun veya ilaç yapımı için kullanılmak üzere ayrılmış bulunan.

ilaçsız, [ilaç-sız] *sf.* **1.** (Tedavi için) ilaç kullanmadan gerçekleştirilen. **2.** (Sebze, meyve ve ortam için) ilaç kullanılmamış; ilaçlanmamış; dezenfekte edilmemiş. **3.** Gerekli olan ilacı bulamayan; elde edememiş olan; ilacı olmayan.

ilaçsızlık, -ğı [ilaç-sız-lık] *is.* **1.** İlacı olmama durumu. **2.** İlaçsız olma durumu.

ilad, [Ar. velede > ilād ايلاد] *(i:lâ:d) {OsT} is.* **1.** Doğurma. **2.** Doğurulma.

i'laf, [Ar. iʿlāf اعلاف] *(i-lâ:f) {OsT} is.* Hayvana yem yedirme; yemleme.

ilaf, [Ar. ülfet > īlāf ايلاف] *(i:lâ:f) {OsT} is.* **1.** Alışma. **2.** Alıştırılma.

ilağan, [Far. legen / Yun. lekani => leğen] *(ilâğan) {ağız} is.* Karavana. [DS]

ilağat, [Yun. elekati *(kuyu çıkrığı)* => ilağat] *(ilâğat) {ağız} is.* Hallaç tokmağı. [DS]

ilah[1], [Ar. ilā-āḫirihi > ilāḫ الخ] *(ila:h) {OsT} is. kısalt. "... ve başkaları"; "... ve buna benzerleri"*

ilah[2], [İbr. elōah *(tanrı)* / Akd. ilu / Sami. d. elāh > Ar. ilāh الٰه] *(ilâ:h) {OsT} is.* **1.** Putperestlikte ve mitolojide erkek tanrı. **2.** Kendisine tapınılan varlık; mabut; tanrı. **3.** Bir alanda başarısı dolayısıyla çok ünlü olmuş; çok tutulmuş sevilmiş kimse. **ilah gibi,** *Çok yakışıklı erkek.*

ilahare, [Ar. ilā-āhirihi الى آخره] *(ila:hare {●sT}) zf.* Sonuna kadar.

ilahe, [Ar. ilāh > ilāhe الٰه] *(ilâ:he) {OsT} is.* Putperestlikte ve mitolojide dişi tanrı; tanrıça; mabude.

ilahî[1], [Ar. ilāh > ilāhī الٰهى] *(ilâ:hi:) {OsT} sf.* **1.**

Allah'a ait; Allah'la ilgili. **2.** Tanrılara ait; tanrılarla ilgili olan; tanrısal. **3.** *mecaz.* Çok güzel; çok mükemmel; ancak Allah tarafından ortaya konulabilecek nitelikte mükemmel olan. ◻ **ilahî bilgi,** *din. 1. Allah'ın varlığı, sıfatları ve adları ile ilgili bilgi. 2. Bütün varlıkların yaratıcısı olan yüce Allah'ın sınırsız bilme kudreti.*

ilahî[2], [Ar. ilāhī الٰهی] *(ilâ:'hi:) {OsT} ünl.* **1.** (Allah'a hitap için) ey Allah'ım; yarabbi. **2.** *"Çok tuhaf, bu ne hâl..."* anlamlarında şaşma ifadesi olarak kullanılır.

ilahî[3], [Ar. ilāh > ilāhī الٰهی] *(ilâ:hi:) {OsT} is.* **1.** *ed. tasvf.* Allah'ın varlığı, birliği konularını işleyen şiir veya Allah'tan yardım dileme niteliği taşıyan manzum dua. **2.** *müz.* Tekkelerde bu şiirlerin özel bir makamla bestelenmesi suretiyle meydana getirilmiş bir tür müzik; dinî musikinin *zemin + nakarat + miyan + nakarat* biçiminde besteli bir türü.

ilahici, [ilahi-ci] *sf.* **1.** İlahi okuyan. **2.** *is.* Eskiden okul ve tekkelerde ilahi okuyan güzel sesli öğrenci ya da derviş.

ilahileşmek, [ilahî-le-ş-mek] *(ilâ:hi:leşmek) gçsz. f. [-ir]* İlahî durumuna gelmek; kutsallaşmak; tanrılaşmak.

ilahiri, [Ar. ilā āḫirihi الی آخره] *(ila:hiri) {OsT} e.* Ve başkaları; vesaire.

ilahiyat, [Ar. ilāh > ilāhiyyāt الٰهیات] *{OsT} is.* **1.** Allah'ın varlığını, evren ile, yaratılış ile, yaratılmış olan bütün varlıklarla ve insan davranışlarıyla ilgili bağlantılarını belli bir düzen içinde inceleyen İslam felsefesi bölümü. **2.** Din bilimleri; teoloji. **3.** *ed.* İlahilerin topluca yer aldığı kitap veya kitabın ilahilere ayrılmış bölümü; ilahiler.

ilahiyatçı, [ilahiyat-çı] *(ilâ:hiya:tçı) is.* İlahiyatla uğraşan bilim adamı; ilahiyat uzmanı; teolog.

ilahiye, [Ar. ilāhiyye / ilahiyyet الٰهیه / الٰهیت] *(ilâ:hiye) {OsT} is. tasvf.* Her şeyin ilahî birliğin kapsamı içinde yer aldığını, her şeyin ilahî varlığın bir yönünü yansıttığını, çokluk gibi görünen şeylerin aslında birliğin çeşitli görünümlerinden başka bir şey olmadığını ifade eden tasavvufî terim.

ilahiyun, [Ar. ilāhī > ilāhiyyūn الٰهیون] *(ilâ:hiyu:n) {OsT} is. fel.* **1.** Görünen her şeyin ilahî birliğin kapsamı içinde olduğunu savunan filozoflar. **2.** İlahiye görüşünde olsun veya olmasın Tanrıdan bahseden filozofların tümü.

ilahlaşma, [ilah-la-ş-ma] *is.* İlah durumuna gelme; ilah durumuna getirilme.

ilahlaşmak, [ilah-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* Çok beğenilir, hayranlık uyandırır bir duruma gelmek; çok yücelmek.

i'lak, -kı [Ar. iʿlāḳ اعلاق] *(i-lâ:k) {OsT} is.* Sülük yapıştırma.

i'lal, -li [Ar. ʿillet > iʿlāl اعلال] *(i-lâ:l) {OsT} is.* **1.** *dbl.* Arap dilbilgisinde, içinde elif, vav, ye harfleri bulunan kelimenin asıl şeklinden nasıl türediğini ve diğer bir şekle nasıl girdiğini inceleyip uygulamasını gösteren bölüm. **2.** *fel.* Neden olma.

i'lalî, [Ar. iʿlālī اعلالی] *(i-lâ:li:) {OsT} sf.* İ'lâlî ilgili.

i'lam, [Ar. ʿilm > iʿlām اعلام] *(i-lâ:m) {OsT} is.* **1.** Bildirme; anlatma; ilan etme. **2.** → ilam[1]. ◻ **i'lâm-ı şer'î,** *{OsT} Şer'iye mahkemelerinin verdiği kararı bildiren belge.*

ilam[1], [Ar. ʿilm > iʿlām اعلام] *(i:lâ:m) {OsT} is. huk.* Yargılama sonucunda davalı ve davacıya verilen mühürlü, imzalı mahkeme kararı örneği. ◻ **ilam almak,** *Mahkeme kararını bildiren resmî belgeyi almak.* || **ilam etmek,** *Bildirmek.*

ilam[2], [Ar. elem > iʾlām ائلام] *(i-lâ:m) {OsT} is.* Üzüntü ve acı verme; kederlendirme.

ilam[2], [Ar. īlām ایلام] *(i:lâ:m) {OsT} is.* Düğün yemeği.

ilamat, [Ar. iʿlām > iʿlāmāt اعلامات] *(i-lâ:ma:t) {OsT} is.* Mahkemenin verdiği kararı belirten belgeler. ◻ **ilâmât-ı şer'iye,** *{OsT} İmparatorluk döneminde şer'iye mahkemelerinin verdiği kararın yazılı olduğu defterler, belgeler.* || **ilâmât-ı nizâmiye,** *{OsT} Nizamiye mahkemelerinin verdiği kararları bildirir belge.* || **ilâmât odası,** *tar. İmparatorluk döneminde şeyhülislama bağlı kadıların verdikleri kararları temyiz kanalıyla inceleyen fetvahane kalemlerinden birisi.*

ilamsız, [ilam-sız] *zf.* İlam olmaksızın; ilam olmadan.

ilamur, [Ar. iḫlāmūr] *{ağız} is. bot.* Ihlamur. [DS]

i'lan, [Ar. ʿalen > iʿlān اعلان] *(i-lâ:n) {OsT}* → ilan[1].

ilan[1], [Ar. ʿalen > iʿlān اعلان] *(i:lâ:n) {OsT} is.* **1.** Açığa çıkarma; belli etme. **2.** Yayma; duyurma. **3.** Daha önce bilinmeyen bir şeyi veya durumu bildirmek için yapılan veya yayınlanan yazılı ve sözlü açıklama; bildirme; duyurma; açıklama; duyuru. **4.** Bir şeyi halka duyurmak için gazetelerde çıkan duyuru yazısı; aynı amaçla duvarlara asılmak için hazırlanmış basılı ya da elle hazırlanmış kâğıt; yine aynı amaçla yapılan radyo ve televizyonlardaki sözlü duyuru. **5.** Kamu kurumlarına ait yetkili organların kamu oyuna yaptıkları açıklama veya duyuru. **6.** Alınmış bir resmî kararı uygulamaya koyduğunu kamu oyuna, basına, ilgili dünya devletlerine duyurma eylemi. ◻ **ilan edilmek,** *1. Duyurulmak. 2. Yürürlüğe konduğu duyurulmak.* || **ilan etmek,** *1. Bir durumu yayın araçları ile kamu oyuna bildirmek, duyurmak. 2. Bilinmeyen, açıklanmayan bir durumu herkesin ağzına düşecek şekilde*

yaymak. 3. Açıkça bildirmek.|| **i'lân-ı harb,** *{OsT} Bir devlete savaş açtığını açıkça bildirmek.*|| **ilan tahtası,** *Bir iş yerinde veya kamu kurumlarında ilgililerin açıkça görebilmelerini sağlamak amacıyla duyuru yazılarının asıldığı çerçeveli ya da çerçevesiz özel yer.*|| **ilan vermek,** *Basın ve yayın organlarına baş vurarak bir konuyu duyurmalarını sağlamak.*

ilan[2], [Ar. ʿilān اعلان] *(ilâ:n) {OsT} is.* Meydana çıkarma; açığa çıkarma; yayma.

ilan[3], [yılan] *{ağız} is.* Yılan. [DS]

ilanat, [Ar. iʿlānāt اعلانات] *(i:lâ:na:t) {OsT} is.* Duyurular; ilanlar.

ilancılık, -ğı [ilan-cı-lık] *(i:lâncılık) is.* Ticarî bir amaçla tanıtılması istenen şeyleri basın ve yayın araçları ile geniş kitlelere tanıtma, duyurma işi; reklamcılık.

ilanen, [Ar. iʿlānen اعلاناً] *(i:lâ:nen) {OsT} zf.* İlan yoluyla.

ilanıaşk, [Ar. iʿlān-ı aşk اعلان عشق] *(i:lâ:nı'aşk) {OsT} is.* Sevgisini söyleme; sevgisini sevdiği kişiye duyurma. 🗗 **ilanıaşk etmek,** *(Karşı cinsten birine) sevgisini duyurmak; sevdiğini söylemek; sevgisinden haberdar olmasını sağlamak.*

ilanihaye, [Ar. ilā nihāye الى نهايه] *(i'lâ:niha:ye) {OsT} zf.* Sonsuza kadar.

ilanname, [Ar. iʿlān + Far. -nāme اعلاننامه] *{OsT} is.* **1.** Duyuruların basılı veya yazılı olduğu kâğıt. **2.** Devlet tarafından çıkarılan ilanların herkese duyurulması için yayınlanmış yayın aracı.

ilarya, [Yun. ilaria] *(ilâ'rya) is. zool.* Boyu on beş santimetreyi geçmeyen gümüş ve kefal balığı.

ilas[1], [Ar. īlās ايلاس] *(i:lâ:s) {OsT} is.* **1.** İğneli sözler söyleme. **2.** Kendisine iğneli sözler söylenme.

ilas[2], [Yun. ladzos] *(ilâs) {ağız} is.* Et bıçağı. [DS]

ilasan, [? ilasan] *{ağız} is.* Soğan tohumu. [DS]

ilasana, [? ilasana] *{ağız} is.* → ilasan. [DS]

ilat, [il + Ar. āt الات] *(ilâ:t) {OsT} is.* **1.** Eski İran idarî kuruluşunda imparatorluğun topraklarında yaşayan Türkmen soyundan kabilelere verilen isim. **2.** *{ağız}* Kat; orun; makam. [DS]

ilavat, [Ar. ʿilāve > ʿilāvāt علاوات] *(ilâ:va:t) {OsT} is.* Ekler; ilaveler.

ilave, [Ar. ʿilāve علاوه] *(ilâ:ve) {OsT} is.* **1.** Katma; ekleme; ulama. **2.** Bir bütüne eklenmiş, katılmış parça; ek. **3.** Artırma; çoğaltma; abartma. **4.** Bir yazıya sonradan eklenen kısım. **5.** Bir gazetenin asıl yayınının yanında verdiği ücretsiz gazete. **6.** Mektubun altına imza atıldıktan sonra hatıra geldiği için yazılan yazılar; hamiş. 🗗 **ilave etmek,** *Eklemek; ulamak; katmak.*

ilaveli, [ilave-li] *(ilâ:veli) sf.* **1.** Eki bulunan; ekli; ilavesi olan. **2.** Gerçeğin yanına yalan eklenmiş; abartılmış; büyütülmüş.

ilaveten, [Ar. ilāveten الاوةً] *(ilâ:ve'ten) {OsT} zf.* Ek olarak; ilave olarak; ekleme yoluyla; ekleyerek.

ilbad, [Ar. ilbād البات] *(ilba:d) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yamama. **3.** Yapıştırılma. **4.** Yamanma.

ilbade, [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* Hırka; ceket. [DS]

ilbadi, [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* → ilbade. [DS] *{ağız} is.* [DS]

ilbas, [Ar. libās > ilbās الباس] *(ilba:s) {OsT} is.* **1.** Giydirme; donatma. **2.** Giydirilme. **3.** Örtme. 🗗 **ilbas etmek,** *Giydirmek; donatmak.*|| **ilbās-ı hırka,** *{OsT} Tekkelerde şeyhin dervişe hırka giydirmesi ve bu amaçla yapılan tören.*

ilbaşı, [il +baş-ı] *is.* Anadolu Selçukluları döneminde bir vilayete bağlı bütün köylerin yöneticilerinin başkanı.

ilbay, [il + bay] *is.* İl yönetiminin başı; vali.

ilbesün, [Moğ. ilbesün] *is.* Bir ördek türü. [Nevâyî]

ilbis[1], [Ar. iblīs => ilbiz / ilbis] *{ağız} is.* → ilbiz[1]. [DS]

ilbis[2], [? ilbis] *{ağız} is.* Kıymık, diken, çivi gibi batıcı şeyler. [DS]

ilbiz[1], [Ar. iblīs =>īlbiz ايلبز] *{eAT} is.* Şeytan; cin.

ilbiz[2], [? ilbiz] *{ağız} is.* **1.** Örümcek. **2.** Örümcek ağı. **3.** Salyangoz. [DS]

ilbiz[3], [? ilbiz] *{ağız} sf.* **1.** Zayıf; cılız. **2.** Kötü; fena. [DS] 🗗 **ilbiz toprak,** *{ağız} Verimsiz toprak.* [DS]

ilboy, [īl+boy ايلبوى] *(i:lboy) {eAT} is.* **1.** Halk; ahali. *{OsT} (aynı)* **2.** Kabile.

ilbüz[1], [ilb-üz] *{ağız} is.* Dağ başlarında görülen ateş ışığı. [DS]

ilbüz[2], [? ilbüz] *{ağız} is.* Yumurta biçimindeki maden kömürü topağı. [DS]

ilca, -a'i [Ar. ilcāʾ الجاء] *(ilca:) {OsT} is.* **1.** Zorlama; mecbur etme; (bir şey yapmak) zorunda bırakma. **2.** Bir kimseyi bir yere sığınmak zorunda bırakma. **3.** *psikol.* İç tepi; dürtü. 🗗 **ilcā etmek,** *Zorlamak; mecbur etmek.*

ilcaat, [Ar. ilcāʾāt الجاآت] *(ilca:at) {OsT} is.* Mecbur bırakmalar; zorlamalar.

ilcac, [Ar. ilcāc الجاج] *(ilca:c) {OsT} is.* Feryat etme.

ilcam, [Ar. ilcām الجام] *(ilca:m) is.* **1.** Gem takma; gemleme. **2.** Gem takılma; gemlenme.

ilçe, [il-çe] *is.* **1.** Küçük il. **2.** Merkezî yönetimin yurt yönetiminde ilden sonra gelen yönetim kademesi; kaymakamlık; kaza.

ilçebay, [il-çe + bay] *is.* İlçe yönetiminin başı; kaymakam.

ilçi, [él-çi] *{eT} is.* **1.** Elçi; sefir. *{ağız} (aynı)* [DS] [EUTS] [Gabain] **2.** Devlet adamı; bey; hükümdar. [KB] **ilçi bilgeler,** *{eT} Diplomatlar.* [EUTS]

ild, [ild *(yans.)*] *is.*Titrek ve parıltılı ışık saçmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ild-ir-e-mek*

ildal, [ild *(yans.)* > ild-a-l] *{ağız} is.* Uzaktan belli belirsiz görünen şey. [DS]

ildar, [ild *(yans.)* > ild-a-l] *{ağız} sf.* Çok uzak. [DS]

ildaş, [il-daş] *{ağız} sf.* Hemşehri; kentteş; ildeş. [DS]

ildelemek, [irde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor* Bir şeyin gerçeğini öğrenmeye çalışmak; kurcalamak; irdelemek. [DS]

ildir, [ild *(yans.)* > ild-ir] *{ağız} is.* Titrek ve parıltılı ışık saçmayı anlatan yansımalı gövde. **ildir ildir,** *{ağız} (Elbise, kumaş vb. için) çok ince.* [DS]

ildiramak, [ıld *(yans.)* > ıld-ır-a-mak] *{ağız} is.* Parlayıp parlayıp sönmek. [DS]

ildirmek[1], [il-dir-mek الدرمك] *{eAT} gçl. f. [-ir]* **1.** Değdirmek; dokundurmak; isabet ettirmek; vurmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İliştirmek. **3.** *{ağız}* Kabataslak dikmek; teyellemek. [DS] **4.** *{ağız}* Kapatmak. [DS]

ildirmek[2], [ild-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Hafif ışık veren ateş yakmak. [DS]

ildişmek, [ild-iş-mek] *{eT} işteş. f.* **1.** Kavga etmek; itişmek. [EUTS] [Gabain] **2.** Münakaşa etmek. [EUTS] **3.** Sevk edilmek. [EUTS] **4.** Yaklaşmak. [EUTS]

ildrük, [ild(i)r-ük] *{eT} is.* Sedef otu; üzerlik, *(Peganum harmala).*

ildürmek, [īl-ırmek > il-dür-ırmek الدورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İliştirmek; *{eAT} (aynı).* [KB] **2.** İndirmek. [KB] **3.** *{eAT}* Dokundurmak; değdirmek.

-ile, [-la / -le / -ıla / ile / -y-ıla / -y-ile] *{eAT} çek e.* → -la.

ile, [birle > ile / il-mek > il-e *(zarf fiil eki)*] *ed.* **1.** Bir kimseye eşlik etmeyi (birliktelik; işteşlik) bildirir. **2.** Bir iş yaparken bir şeyden yararlanmayı veya onu yanına almayı (araçlılık) bildirir. **3.** Eş zamanda oluşu (birliktelik) anlatır. **4.** Soyut kelimelerden sonra gelince durum belirtir. **5.** Sebeplilik bildirir. **6.** Karşılıklı ilişki veya oluşu belirtir. **7.** (Bir mastardan sonra gelirse) ondan başka anlamı verir. **7.** *{eAT}* İçin. *"Kâfirler çok günah işlediği ile rızkın kesmezem."*Miftahü'l-Cenne. **8.** *{eAT}* -e. *"Hasta kişi sağlığ ile yönelmek."* Babü'l-Vasıt **9.** *bağ.* Cümle içinde eş görevli kelime veya kelime gruplarını birbirine bağlar. **ile beraber,** *1. –diği anda. 2. –den başka. 3. –diği hâlde.*

iledanaz, [Lat. ladonum / Yun. ìlátinos] *{ağız} is.* Köknar ağacı. [DS]

iledim, [iled-im ? الدم] *{eAT} sf.* Devam eden; sürdüren.

iledimlik, [īle-d-im-lik ايلدملك] *(i:ledimlik) {eAT} is.* Devam; sürdürme.

iledin, [Lat. ladonum] *{ağız} is.* Köknar ağacı. [DS]

ileğen, [Far. legen = > īleğen ايلكن] *{eAT} {OsT} is.* Leğen. *{ağız} (aynı)* [DS]

ilehen, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

ilek[1], **-ği** [él *(yabancı)* > il-ek / iğ-le-k] *(i:lek) is.* Çiçeklerinin dişi organında, asalak olarak ilek sineği yaşayan er dişi çiçekli yabani incir ağacı. **ilek inciri,** *Yabani incir; iğlek.*|| **ilek sineği,** *zool. İlek incirinde yaşayan fakat yenen incirlerin döllenmesini sağlayan bir tür asalak sinek, (Blastophaga).*

ilek[2], [īlek] *(i:lek) {eT} is.* Sahip.[KB]

ilek[3], [*eT.* īg-lig > ilek] *{ağız} sf.* Zayıf; cansız. [DS]

ilekleme, [ilek-le-me] *is.* İlek sineği taşıyan ilek incirlerini lop incir elde etmek amacıyla incir ağaçlarına asma işi.

ileklemek, [ilek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İlek sineği bulunan incir dizili ipleri döllenmeyi sağlaması için dişi incir dallarına asmak. [DS]

ilekmen, [Yun. lukhuáni => ilikmen] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

ilel[1], [il-el ?] *{eT} ünl.* (Beylere ve hanlara cevap verirken) evet; baş üstüne! [DLT] [KB]

ilel[2], [Ar. ʿillet > ʿilel علل] *{OsT} is.* **1.** Hastalıklar. **2.** Sakatlıklar. **3.** Sebepler; vesileler. **4.** Amaçlar; gayeler. **5.** *mecaz.* Hastalık hâlini almış olan alışkanlıklar. **6.** *fel.* Descartes'çıların ruh ile maddenin yalnız Allah'ın emri ile bir araya geldiğini savundukları görüş. **ilel-i muhtelife,** *{OsT} Değişik hastalıklar.*|| **ilel-i sâriye,** *{OsT} Bulaşıcı hastalıklar.* | **ilel-i müstevliye,** *{OsT} Salgın hastalıklar.*|| **ilel ü emrāz,** *{OsT} Hastalıklar ve sakatlıklar.*

ilelan, [Ar. ilā-el-ān الى الآن] *(i'lela:n) {OsT} zf.* Bu ana kadar; şimdiye kadar.

ilelebet, [Ar. ilā-el-ebed الى الابد] *(ile'lebet) {OsT} zf.* Sonsuzluğa kadar; sürgit; sonsuza kadar.

ilem[1], [ile > ile-m / ile-n الم] *{eAT} {OsT} zf.* **1.** Birlikte olarak; beraber. **2.** ....-leyin; ..-le; ..-likle.

ilem[2], [İng. ylem] *is. fiz.* Evreni meydana getiren atomları oluşturduğu öne sürülen nötron, proton ve elektronun ilkel karışımı.

ilemek[1], [i-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yatak yapmak. [DS]

ilemek[2], [i-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Yoğurmak. [DS]

ilemelik, -ği [ileme-lik] *{ağız} is.* Yaban çitlembiği. [DS]

ilemete, [? ilemete] *{ağız} is.* Hasır yaygı. [DS]

ilemlik, -ği [ilem-lik ?] *{ağız} is.* Pişmanlık. [DS]

ilen[1], [ile-n / inen ايلن] *e.* **1.** İle. **2.** *{eAT} {OsT} zf.* Birlikte olarak; beraber. **3.** *{eAT}* ...-leyin; ..-le; ..-likle.

ilen[2], [Far. legen = > leğen] *(ile:n) {ağız} is.* Leğen. [DS]

ilenç, -ci [ilen-mek > il-en-ç / yilenç ايلنج] *is.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT} {ağız}* Düşüncesinin yanlışlığı belli olan bir kişinin bir iş üzerine konuşmasını kınama; ayıplama; tekdir etme; çıkışma; azarlama. [DLT] [KB] [DS] **2.** İlenmek amacıyla söylenen söz; kötü dilek; beddua. *{eAT} {OsT} (aynı)* **ilenç etmek,** *{eAT} İlenmek.*|| **ilenç vermek,** *{eAT} İlenmek.*

ilençe, [Far. legen-çe] *{ağız} is.* Büyük bakır tepsi veya leğen. [DS]

ilende, [? ilende] *{ağız} is.* Kurutulmuş kavun, karpuz ve ham inciri pekmezle kaynatmak suretiyle yapılan bir tatlı. [DS]

ilendere, [Far. rende] *{ağız} is.* Soğan rendesi. [DS]

ilenger, [Far. lenger] *{ağız} is.* Geniş ve çukur tencere. [DS]

ilengere, [Yun. ankyra] *{ağız} is.* Yün eğirmekte kullanılan araç; kirmen. [DS]

ilengeri, [Far. lenger] *{ağız} is.* Büyük ve yayvan kap; lenger. [DS]

ileniş [ilen-iş] *is.* İlenme eylemi veya biçimi. **ileniş etmek,** *{eAT} İlenmek.*

ilenme, [ilen-me] *is.* Kötü dilekte bulunma; beddua etme.

ilenmek[1], [él > il-en-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Saltanat sürmek; devlet idare etmek; hüküm sürmek; hakimiyete geçmek. [Gabain] [EUTS] **2.** Bağlı, sadık olmak. [EUTS] **3.** Takılmak. [Gabain]

ilenmek[2], [*eT.* īl-e-n-mek ايلنمك] *dönşl. f. [-ür] [eT, eAT -ür]* **1.** *{eT}* Ayıplamak; tekdir etmek. [DLT] **2.** *{eAT} {OsT}* Küfretmek; kötü söylemek. **3.** *{ağız}* Bir kimse için kötü dilekte bulunmak; kötü dua etmek; beddua etmek. [DS]

ilenmek[3], [él > il-en-mek] *{eT} is.* İhtişam; saltanat; görkem. [EUTS]

ilenmeksiz, [īl-mek *(ilişmek)* > il-en-mek-siz] *{eT} sf.* İlişiksiz. [Gabain]

ilenti, [ilen-mek > ilen-ti / il-e-nti] *{ağız} is.* İlenç; beddua.

ilercesi, [ileri-ce-s-i] *{ağız} zf.* Evvelce; önceleri. [DS]

ilerde, [iler(i)-de] *zf.* **1.** Gelecek zamanda; gelecekte. **2.** Ötede; önde. **3.** *{ağız}* Geçende. [DS]

ileri, [*eT.* *ilk-gerü [Clauson] / *il *(ön)* > il-gerü *(ön taraf)* > ileri] *is.* **1.** Bir şeye göre daha önde bulunma durumu. **2.** Bir şeyin ulaşılacak, varılacak yönü. **3.** Ön taraf; ön. **4.** Henüz gelmemiş zaman; gelecek zaman; sonra. **5.** *as.* Hatlardan ötede, düşmana daha yakın olan yer. **6.** *sf.* Önde olan. **7.** Önceki; evvelki. **8.** Daha yaşlı; seçkin. **9.** Başarı göstererek öne geçmiş; ilerlemiş. **10.** (Saat için) gerçek saati daha önceden gösteren. **11.** Başarılı olmuş; ilerlemiş. **12.** *zf.* (Zaman ve mekân bakımından) hareket noktasından daha öne doğru; uzağa; ileriye doğru. **13.** *spor.* Esas duruşta ayak uçlarının gösterdiği yön. **14.** *ünl. "Amaca doğru durmadan yürü, ilerle!"* anlamında emir sözü. **15.** Bir askerî kıtayı yürütmek için verilen komutun bildirim kısmı. **ileri almak,** *1. Öne almak. 2. Daha iyi bir yere geçirmek. 3. (Saat için) gerçek saatten daha ileri bir zamanı gösterecek şekilde ayarlamak.*|| **ileri atılmak,** *Benzerleri arasından öne doğru çıkmak; öne çıkmak.*| **ileri benzeşim,** *dbl. Bir ses biriminin kendisinden sonra gelen ses üzerinde yaptığı etki.*|| **ileri çekmek,** *(Bir kişiyi) ilerletmek.*|| **ileri çıkmak,** *1. Bir sıra veya dizi hâlinde bulunan benzerlerinden daha öne çıkmak; ileri atılmak. 2. Birini karşılamaya çıkmak.*| **ileri geçmek,** *1. Öne geçmek. 2. Daha üstün bir yere gelmek.*|| **ileri gelen,** *Toplum içinde sayılan, değer verilen, önemli kişi.*|| **ileri gelenler,** *Bir topluluk içinde sayılan, önem verilen kimseler; eşraf.*| ...-den **ileri gelmek,** *1. Kaynaklık etmek. 2. Bağlı olmak. 3. Doğmak.*|| **ileri geri konuşmak,** *Birini kıracak biçimde dikkatsizce, rastgele konuşmak.* || **ileri geri söz,** *Yeri ve zamanı olmayan söz; yakışıksız söz.*|| **ileri gitmek,** *1. Davranış ve sözlerinde aşırı olmak; kabul edilebilir ölçüler dışına çıkmak; gereksiz davranışta bulunmak; saygısız davranmak. 2. (Saat için) gerçek zamandan daha ötesini gösterir olmak.*|| **ileri görüş,** *Olayların akışından gelecekte olması muhtemel olayları kestirebilme.*|| **ileri görüşlü,** *Günlük olayların değerlendirmesini iyi yaparak gelecek hakkında yerinde ve tutarlı tahminde bulunan.*| **ileri karakol,** *as. Bir askerî birliğin konaklamak zorunda kaldığı sırada güvenliğini sağlamak için aldığı tedbirlerin tümü.*||...in **ilerisi,** *...in ötesi; ...in sonrası; ...in geleceği.*|| **ilerisini gerisini hesaplamak,** *Bir konuda bütün ayrıntıları ve ortaya çıkabilecek bütün ihtimalleri düşünmek; düşünerek hareket etmek; tedbirli olmak; ihtiyatlı olmak.*|| **ileri sürmek,** *1. Öne doğru yürütmek. 2. Düşüncesini, görüşünü söylemek; önermek; iddia etmek; serdetmek.*|| **ileri uç,** *spor. Futbolda ileri uç oyuncularından oluşan hücum hattı; forvet.*| **ileri uç oyuncusu,** *spor. Futbolda takımın ileri hattında görevlendirilmiş oyuncu; forvet.*|| **ileriyi görmek,** *Olayların akışından gelecekte olması muhtemel olayları kestirebilmek; uzağı görmek.*

ilerici, [ileri-ci] *sf.* **1.** İlerlemekten yana olan. **2.** (Kişi veya düşünce için) daha ileri bir toplumsal yaşayış veya siyasi görüşü benimsemiş olan; terakkiperver.

ilericilik, -ği [ileri-ci-lik] *is.* **1.** İlerici olma durumu. **2.** Toplumu ilgilendiren her alanda ilerlemeyi amaçlama durumu.

ileride, [ileri-de / ilerde] *zf.* **1.** Gelecek zamanda; gelecekte. **2.** Ötede; önde. **3.** *{ağız}* Geçende. [DS]

ilerik, -ği [? ilerik] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

ilerkaç, -cı [ileri+kaç ?] *{ağız} is.* Balkon. [DS]

ilerki, [ileri+ki] *{ağız} sf.* Geçen; geçmiş. ◻ **ilerki yıl,** *{ağız} Geçen yıl.* [DS]

ilerlek, -ği [iler(i)-le-k] *sf.* **1.** İlerlemiş; yükselmiş; müterakki. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** İleriye varmış; öteye gitmiş; öne çıkmış. *{ağız} (aynı)* [DS] ◻ **ilerlek benzeşme,** *dbl. Bir ses biriminin kendisinden sonra gelen ses veya sesler üzerinde yaptığı etki.*

ilerleme, [iler(i)-le-me] *is.* **1.** İleri gitme durumu ve eylemi. **2.** İleriye, öne doğru gitme. **3.** Yol alma. **4.** (Saat için) gerçek zamandan daha ötesini gösterme. **5.** (Hastalık, bozukluk, düzensizlik vb. için) daha kötü duruma gelme; kötüleşme. **6.** Toplumun mutluluğu için her alanda daha iyi, daha yetkin, daha değerli, daha yüksek bir duruma doğru oluşan bilimsel ve teknik gelişme; yükselme; gelişme; terakki.

ilerlemecilik, -ği [iler(i)-le-me-ci-lik] *is.* **1.** Her alanda ilerleme, gelişme sağlamak eğilimi. **2.** Marksizm'in ortaya koyduğu bazı insani değerleri bireyci ve liberal düşünce tarzına katma eğilimi [ML].

ilerlemek, [iler(i)-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Öne doğru yürümek. **2.** İleri geçmek. **3.** Bulunduğu yerden daha öteye geçmek; yol almak; mesafe kat etmek. **4.** (Zaman için) geçmek; geç olmak. **5.** Daha iyi, daha yüksek bir düzeye; daha mutlu bir duruma gelmek; gelişmek; terakki etmek. **6.** (Hastalık, bozukluk, düzensizlik vb. için) daha kötü duruma gelmek; daha güçlü, daha etkili olmak; kötüleşmek.

ilerletme, [iler(i)-le-t-me] *is.* İlerlemesini sağlama durumu ve eylemi.

ilerletmek, [iler(i)-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İlerlemesini sağlamak. **2.** İlerlemesine yol açmak.

ilerleyen, [iler(i)-le-y-en] *sf.* İlerleme eylemini yapan; ileri giden. ◻ **ilerleyen kanıt,** *man. İlkelerden sonuçlara giden kanıt.*

ilerleyici, [iler(i)-le-y-ici] *sf.* **1.** İleri giden; ilerleyen. **2.** Bir başka şeye oranla büyüyen; gelişen. **3.** Derece derece iyiye giden; iyileşen. **4.** Derece derece kötüye doğru giden; kötüleşen. ◻ **ilerleyici benzeşme,** *dbl. Bir kelimede önceki sesin sonraki sesi etkilemesi olayı.*

ilerleyiş, [iler(i)-le-y-iş] *is.* İlerleme eylemi veya biçimi.

ilermek, [il-mek > il-er-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Göze ilişmek; belirmek; görünür olmak. [DLT]

ilersik, -ği [*eT.* iler-sük] *{ağız} is.* Don uçkuru. [DS]

ilersük, -gü [iler-sük] *{eT} {OsT} is.* Şalvar uçkuru; *{ağız} (aynı).* [DS] [DLT]

ilertmek, [il-er-mek > il-er-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Görünür kılmak; göze ilişmesini sağlamak. [DLT]

ilerü, [*ilk-gerü [Clauson] > ilgerü / ilerü ايلرو] *{eT} {eAT} {OsT} zf.* **1.** Önce; önde; ileri; evvel; mukaddem. **2.** *sf.* Önceki; eskisi; evvelki. ◻ **ilerü çekmek,** *{eAT} 1. Yükseltmek. 2. İlerletmek.*|| **ilerü dutmak,** *{eAT} 1. Öne sürmek; öneride bulunmak; teklif etmek. 2. Üstün tutmak; efdal saymak.*|| **ilerü geçenler,** *{eAT} Eskiler; geçmişteki insanlar.*|| **ilerü gelenler,** *{eAT}* → ileri geçenler.|| **ilerü gelmek,** *{eAT} 1. Ortaya çıkmak; meydana gelmek. 2. Öne çıkmak. 3. İlerlemek; yükselmek; gelişmek; terakki etmek.*|| **ilerü getirmek,** *{eAT} 1. Ortaya koymak; meydana getirmek. 2. İleri sürmek; ortaya atmak.*|| **ilerü getürmek,** *{eAT}* → ileri getirmek.|| **ilerü iletmek,** *{eAT} Sürdürmek; ileri götürmek; başa çıkarmak.*|| **ilerü turmak,** *{eAT} 1. Ortaya çıkmak; meydana çıkmak. 2. Beri gelmek.*|| **ilerü tutmak,** *{eAT}* → ilerü dutmak.|| **ilerü varmak,** *{eAT} İleri yürümek.*|| **ilerü yollu,** *{eAT} Mevki, rütbe ve derece bakımından yüksek olan.*|| **ilerü zaman,** *{eAT} Geçmiş zaman; eski zaman.*

ilerüki, [ilerü-ki / ileri-ki الروكه] *{eAT} zf.* Önceki; evvelki. ◻ **ilerüki zaman,** *{eAT} Geçmiş zaman; eski zaman.*

ilerükiden, [ilerü-ki-den ايلروكيدن] *{eAT} zf.* Eskisinden; öncekinden; evvelkinden.

ilerüküler, [ilerü-kü-ler الروكولر] *{eAT} zm.* Geçmiş insanlar; eskiler.

ilerülek, [ilerü-le-k الرولك] *{eAT} zf.* Biraz ileri; ilerice.

ilerüler, [ilerü-ler الرولر] *{eAT} zm.* Geçmiş insanlar; eskiler.

ilerürecük, [ilerü-re-cük ايلرورجك] *{eAT} zf.* Biraz ileri; azıcık ileri.

ilerürek, [ilerü-rek الرورك] *{eAT} zf.* **1.** Daha önce. **2.** Daha ileri.

ileş, [Far. lāşe => leş] *{ağız} is.* Leş. [DS]

ileşber, [Far. rençber] *{ağız} is.* Çiftçi. [DS]

ileşmek[1], [ula-ş-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yetişmek. [DS]

ileşmek[2], [il-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Sataşmak. [DS]

ileştirmek, [üle-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Paylaştırmak; üleştirmek. [DS]

ileti, [il-et-i] *is.* **1.** Bildirme yazısı; mesaj. **2.** Bir konuşma veya yazının karşı tarafa vermek istediği ana düşünce; mesaj. **3.** *dbl. ed.* Bildiri.

iletici, [il-et-ici] *sf.* **1.** İletme özelliği olan. **2.** Bildirme yazısı götüren veya getiren; ileti taşıyan. **3.** *is.* Radyo dalgalarını iletmeye yarayan alet; verici.

iletiliş, [il-et-il-iş] *is.* İletilmek işi veya biçimi.

iletilme, [il-et-il-me] *is.* Bir şeyin bir yerden başka bir yere gönderilme ve ulaştırılma işi; bildirilme; ulaştırılma; götürülme.

iletilmek, [il-et-il-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin bir

yerden başka bir yere gönderilme ve ulaştırılma işi yapılmak; bildirilmek; ulaştırılmak; götürülmek.

iletim, [ilet-im] *is.* **1.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere götürme, taşıma veya ulaştırma işi. **2.** Bildirim. **3.** *fiz.* İletken cisimlerden ısı ve elektrik enerjisinin bir noktadan başka bir noktaya geçmesi işi. **4.** *fiz.* Sesin ortam içinde yayılması; akustik. **5.** *tek.* Isının ortam içinde yayılma veya dolaşması; konveksiyon. **6.** *bilş.* İşaretlerin bir noktadan bir veya daha fazla noktaya iletilmesi, (İng. transmission). ◘ **iletim ara yüzü,** *bilş. İki ayrı iletim düzeninin ara bağlantısına ait değişik nitelikteki işleyişlerini bağdaştıran ara yüz, (İng. transmission interface).*|| **iletim demeti,** *biy. Bitkilerde organik ve inorganik besin maddelerinin iletiminin yapıldığı odun ve soymuk borularından oluşan yapılar.*

iletir, [Yun. laturos => iletir] *{ağız} is.* Sahlep otu. [DS] ◘ **iletir sakızı,** *{ağız} Kökünden sakız çıkarılan bir ot.* [DS]

iletiş, [il-et-iş] *is.* İletmek işi veya biçimi.

iletişim, [il-et-iş-im] *is.* **1.** Karşılıklı olarak iletmek işi. **2.** Duygu, düşünce ve isteklerin her türlü araç ile başkalarına iletilme işi; haberleşme; bildirişim; komünikasyon. **3.** Konuşma veya yazma ile bilgi veren ile dinleyici veya okuyucu arasında oluşan bilgi aktarımı. **4.** Haberleşme araçlarından yararlanılarak sağlanan bilgi alış verişi; bildirişim; haberleşme; komünikasyon. **5.** Kişiler arasında yakınlaşma ve anlaşma doğuran konuşma veya yakın ilişki; diyalog. **6.** Hayvanlar arasında davranışlarla belli edilen işaretleşme işi. ◘ **iletişim ağı,** *Toplum içinde iletişimi sağlamaya yarayan araçların birbiriyle olan bağlantı kurma düzeni ve ortamı.*|| **iletişim araçları,** *Toplum içinde yazılı veya iletişimi sağlayan her türlü teknik araç ve gereç; medya.*|| **iletişim merkezi,** *Haberleri ve iletişime konu olan bildirişim ürünlerini toplama ve değerlendirme merkezi.*|| **iletişim ortamı,** *Bildirişim, haberleşme ve iletişim imkânlarının sağlandığı ortam; medya.*

iletişme, [il-et-iş-me] *is.* Karşılıklı olarak haber alış verişinde bulunmak işi.

iletişmek, [il-et-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak haber alış verişinde bulunmak. **2.** Nesneleri veya durumla ilgili bilgileri karşılıklı olarak iletmek.

iletken, [il-et-ken] *sf.* **1.** İletme işini sağlayan. **2.** *is. fiz.* Elektrik akımı, ısı, ses ve titreşim gibi fiziksel özellikleri kütlesinin bir noktasından başka noktalarına aktaran cisim; yalıtkan karşıtı; nakil. **3.** Elektrik akımı ve ısı gibi bir etkin veya gaz ve sıvı gibi bir akışkanın bir yerden başka bir yere aktarılmasına, taşınmasına veya iletilmesine yarayan cisim veya ortam. ◘ **iletken damarlar,** *bot. Bitkilerde besin maddelerini hücrelere ileten borucuklar.*

iletkenlik, -ği [il-et-ken-lik] *is.* **1.** İletken olma durumu veya niteliği; nakiliyet. **2.** *fiz.* Cisimlerin ya da ortamların ısı veya elektriği, kütlelerinin bir noktasından başka bir noktasına kolaylıkla iletme özelliği.

iletki, [il-et-ki] *is. mat.* Bir açıyı ölçmeye veya bir yerde ölçülen açıyı, başka bir yere aynı değerde taşımaya yarayan yarım daire biçimindeki geometri aracı; açıölçer; minkale.

iletme, [il-et-me] *is.* Bir şeyi götürmek, ulaştırmak veya geçirmek işi. ◘ **iletme merkezi,** *Teknik düzenlemeyi yapan tek bir amirin sorumluluğu altında bulunan bir veya daha çok kişiyi birbirine bağlayan araçların tümü.*

iletmek, [*eT.* il / él *(ön; önce)* > il-(i)t-mek / el-e-t-mek / ilt-mek ايلتمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Bir nesneyi taşıyarak götürmek; vermek; ulaştırmak; nakletmek; götürmek; sevk etmek. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aym)* [KB] [DLT] [ETY] [İKPÖy.] [DS] **3.** İlişmek. [KB] **4.** Bir durumu veya haberi ulaştırmak; bildirmek. **5.** *fiz.* Akım, ısı, ses veya akışkanı bir yerden başka bir yere götürmek, aktarmak; geçirmek.

iletttürmek, [īle-t-tür-mek ايلدورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* **1.** Göndertmek. **2.** Götürtmek.

ilevent, [Far. rāvent] *{ağız} is.* Tohum tutmayan; tohum vermeyen bitki. [DS]

iley, [ileri > iler > iley ايلى / ايلى] *{eAT} {OsT} {ağız} is.* **1.** Huzur; kat; yan; ön. **2.** Karşı taraf. [DS] ◘ **ileyini almak,** *{eAT} Yolunu kesmek; önüne çıkmak.*

ileyh, [Ar. ileyh اليه] *{OsT} zm.* (Erkek için) ona.

ileyha, [Ar. ileyhā اليها] *(ileyha:) {OsT} zm.* (Dişi için) ona.

ileyhim, [Ar. ileyhim اليهم] *{OsT} zm.* (Çok sayıda erkek için) onlara.

ileyhima, [Ar. ileyhimā اليهما] *(ileyhima:) {OsT} zm.* (İki kişi için) onlara.

ileyhünne, [Ar. ileyhünne اليهن] *{OsT} zm.* (Çok sayıda bayan için) onlara.

ilez, [ilē-z] *{eT} sf.* Acı. [ETY]

ileze, [Yun. akhnos / *eT* īg *(hastalık)* > iğ-ez-e / ileze] *{ağız} sf.* Hastalıklı; veremli. [DS]

ilezik, [*eT.* ildrük > ilezik] *{ağız} is.* Üzerlik otu. [DS]

ilezirlemek, [Ar. reẕīl => irezil / ilezir > ilezirlemek] *{ağız} is.* Birini utanılacak, güç bir duruma düşürmek; rezil etmek. [DS]

ilf, [Ar. ilf الف] *{OsT} zm.* Alışkınlık; alışma.

ilfar, [Far. nīlüfer / Yun. noufaro => lilifer / ilfar] *{ağız} is.* **1.** Menekşe. **2.** Zambak. [DS]

ilfit, [Ar. ʿifrit => ilfit] *{ağız} sf.* **1.** Açıkgöz; zeki. **2.** *is.* Çok keskin zekâ. [DS] ◘ **ilfitin etmek,** *{ağız} Çok kızdırmak; ifrit etmek.* [DS]

ilga, -a'i [Ar. laġv > ilġāʾ الغاء] *(ilga:) {OsT} is.* **1.** Varlığını ortadan kaldırma; yok etme. **2.** Yürürlükten kaldırma; hükümsüz sayma; feshetme. ◘ **ilga etmek,** *1. Varlığını ortadan kaldırmak; yok etmek. 2. Yürürlükten kaldırmak; hükümsüz bırakmak; işlemez hâle getirmek; feshetmek.*

ilgar, [*eT.* ılgar] *{ağız} is.* → ılgar. [DS]

ilgaz, [Ar. luġaz > ilġāz الغاز] *(ilga:z) {OsT} is.* Asıl amacı gizleme; bilmece durumuna getirme. ◘ **ilgazla konuşmak,** *Kapalı bir şekilde, üstü örtülü olarak konuşmak.*

ilgeç, -ci [il-geç] *is.* **1.** *dbl.* Tek başına anlamı olmamakla birlikte öteki kelimelerle veya kelime gruplarıyla anlam ilişkisi kurmaya yarayan ve anlamı aynı bağlamdaki öbür birimlerle belirginleşen çekimsiz kelimeler; edat. **2.** *{ağız}* Çengelli iğne. [DS] **3.** Tutturma parçası. **4.** *{ağız}* Çengel. [DS] **5.** *{ağız}* Düğme. [DS] **6.** *{ağız}* Kalemin başlığında bulunan cebe takılmaya mahsus yer. [DS]

ilgeçli, [il-geç-li] *sf.* İlgeci bulunan. ◘ **ilgeçli tümleç,** *dbl. İlgeçle kurulmuş tümleç; edatlı tümleç.*

ilgemek[1]**,** [ilgē-mek] *{eT} gçs. f. [-r]* Hücum etmek; saldırmak. [EUTS]

ilgemek[2]**,** [ilge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* İlgilendirmek. [DS]

ilgendirmek, [ilge-n-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Korku veya tiksinti vererek irkiltmek. [DS]

ilgenmek, [ilge-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Korkarak irkilmek. [DS]

ilgeri, [*ilk-gerū [Clauson] > ilgerū] *{eT} zf.* Önce; önde.

ilgerü, [*ilk-gerū [Clauson] > ilgerū] *{eT} zf.* **1.** Doğuda; doğuya doğru. [ETY] [Gabain] [Tekin] **2.** İleri; ileride; ileriye doğru. [Tekin] [ETY] [EUTS] **3.** Önde. [Gabain]

ilgeşük, -ğü [*eT.* īl-mek > il-ge-ş-ük] *{ağız} is.* İlgi; alaka; bağlantı. [DS]

ilgi[1]**,** [*eT.* īl-mek *(asmak)* > il-gi / il-gü ايلكو] *is.* **1.** *{eAT}* Engel; mania. **2.** İki şey arasında, herhangi bir bakımdan var olan bağ, bağlılık; ilişki; alaka; taalluk. **3.** *psikol.* Bir şeye karşı duyulan merak; ondan alınan zevk. **4.** Dikkati özel olarak ve öncelikle belirli bir şey üzerinde yoğunlaştırma işi. **5.** Bir etkinliğe karşı yakınlık duyma, hoşlanma ve öncelik tanıma. **6.** Bir kimseye karşı duyulan yakınlık ve onu koruyup gözetmeyi amaçlayan dikkat. **7.** Bir kimsenin karşı cinsten birine karşı gösterdiği duygusal eğilim. **8.** *kim.* Şartları denk veya çok yakın olan ögelerin birleşmede gösterdikleri seçicilik. **9.** *ed.* Bir sözü gerçek anlamından mecaz anlamına geçirirken bulunan sebep veya ilişki. ◘ **ilgi adılı,** *dbl. Açıklayıcı ya da belirleyici bir cümleciği daha önce anılmış cümleye bağlayan zamir; ilgi zamiri.*‖ **ilgi alanı,** *1. Bir kimsenin ilgilendiği konular. 2. Bir işletme veya kurumun iş ve uğraşı alanı.*‖ **ilgi çekici,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplayan. 2. Merak uyandıran.*‖ **ilgi çekmek,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplamak. 2. Merak uyandırmak.*‖ **ilgi duymak,** *Duyuların beğenilen bir işe, bir olaya veya bir kimseye yönelmesi; önem vermek; yakınlık duymak; alaka duymak.*‖ **ilgi eki,** *dbl. Aitlik ve bağlantı kavramı veren ek; -ki; -deki.*‖ **ilgi görmek,** *Başkaları tarafından kendisi ile ilgilenilmek; ilgi çekmek.*‖ **ilgi göstermek,** *1. İlgilenmek; alakalanmak. 2. İlgisini belli etmek; alaka göstermek.*‖ **ilgisini kesmek,** *Bir kimse veya bir şey ile önceden var olan bütün bağlantılarını kaldırmak.*‖ **ilgi toplamak,** *1. Bütün dikkatini bir konuda yoğunlaştırmak; ilgisini belli etmek. 2. Kendisi ile ilgilenilmek; ilgi çekmek.*‖ **ilgi tümcesi,** *dbl. "ki" bağlacı ile birbirine bağlanan birleşik cümle.*‖ **ilgi uyandırmak,** *1. İlgiyi ve dikkati kendi üzerinde toplamak. 2. Merak uyandırmak.*‖ **ilgi zamiri,** *dbl. Bir kelimeyi bir kelime grubuna veya bir cümleyi bir kelimeye bağlayan zamir.*

ilgi[2]**,** [*eT.* īl-mek > il-gi / il-gü] *{ağız} is.* **1.** Çengelli iğne. **2.** Büyük iğne. **3.** Düğme. **4.** Kaba dikiş: teyel. **5.** Paçaya dikilen bağ. **6.** Yorgan ipliği. **7.** Tuzakla kuş tutulan yer. [DS] ◘ **ilgi tığı,** *{ağız} Ayakkabı dikmekte kullanılan tığ.* [DS]

ilgiç, -ci [*eT.* īl-mek > il-giç] *{ağız} is.* Kalemi cebe tutturan çengel. [DS]

ilgiçli, [ilgiç-li] *{ağız} sf.* Çengelli. ◘ **ilgiçli iğne** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]

ilgik, -ği [*eT.* īl-mek > il-gük / il-gik] *{ağız} is.* Düğme deliği; ilik. [DS]

ilgileme, [il-gi-le-me] *is.* Birden çok nesneler arasında bağlantı kurma işi.

ilgilemek, [il-gi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor] is.* **1.** İki parçayı birbirine geçici olarak dikmek; iliştirmek. **2.** Gelişigüzel dikmek; teyellemek. [DS]

ilgilendiriş [il-gi-le-n-dir-iş] *is.* İlgilendirmek işi veya biçimi.

ilgilendirme, [il-gi-le-n-dir-me] *is.* **1.** Aralarında ilgi, bağ veya sorumluluk bulunma işi; ilgili kılma. **2.** İlgisini çekme, önem verme durumu; ilginç gelme. **3.** İlişkin olma. **4.** İhtiyaçlara ve harcama gücüne uygun düşme; elverişli olma.

ilgilendirmek, [il-gi-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Aralarında ilgi, bağ veya sorumluluk bulunmak; ilgili kılmak. **2.** İlgisini, dikkatini çekmek; önem vermek; merakını uyandırmak; ilginç gelmek. **3.** İlişkin olmak. **4.** İhtiyaçlara ve harcama gücüne uygun düşmek; elverişli olmak.

ilgileniş, [il-gi-le-n-iş] *is.* İlgi duymak işi ve biçimi.

ilgilenme, [il-gi-le-n-me] *is.* **1.** İlgi duyma. **2.** Yakınlık duyma. **3.** Bir şeyden zevk alma.

ilgilenmek[1], [il-gi-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** Bir kimseye karşı yakınlık duymak; ondan hoşlanmak; sevmek; yakınlık duymak. **2.** Bir şeye karşı ilgi göstermek; alaka duymak; merak duymak. **3.** Bir şey üzerinde çalışmak; o şey üzerinde kafa yormak; uğraşmak; zevk almak; çekici bulmak. **4.** Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü üzerine almak; üstlenmek.

ilgilenmek[2], [ilgi-le-n-mek] *{ağız} edil. f. [-ir]* Bağlanmak; iliştirilmek. [DS]

ilgilenmek[3], [ilgi-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Katılaşmak; sertleşmek. [DS]

ilgili, [ilgi-li] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye ait olan; onları ilgilendiren; o şeyle ilgisi, ilişkisi ve bağı bulunan; müteallik. **2.** Biriyle veya belli bir şeyle ilgilenen; ilgilenmiş olan; onu seven; alakalı; alakadar. **3.** Belirli bir alanda etkinliği, yetkisi ve söz hakkı bulunan. **4.** *is.* Bir alanda etkinliği ve yetkisi bulunan kişi veya makam; yetkili. **5.** *{ağız}* Çengelli. ◻ **ilgili iğne,** *{ağız} Çengelli iğne.* [DS]

ilgililik, -ği [ilgi-li-lik] *is.* İlgili olma durumu; mensubiyet.

ilgimek, [il-ki-mek / ilk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birikmek. [DS]

ilgin[1], [*eT.* yel-gin [Clauson] > el-gin / il-gin الكين] *{eAT} sf.* Düşkün; sefil; miskin; aciz.

ilgin[2], [ılgın] *{ağız} is.* → ılgın. [DS]

ilginç, -ci [il-gi-nç] *sf.* İlgi uyandıran; ilgi ve dikkat çekici nitelikte olan; enteresan; alakabahş.

ilginçleşme, [il-gi-nç-le-ş-me] *is.* İlginç duruma gelme.

ilginçleşmek, [il-gi-nç-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* İlginç duruma gelmek.

ilginçlik, -ği [il-gi-nç-lik] *is.* **1.** İlgi uyandırma durumu; ilgi ve dikkat çekici nitelik; enteresanlık. **2.** İlginç olan şeyin durumu; enteresanlık.

ilgisiz, [il-gi-siz] *sf.* **1.** Birine veya bir şeye ait olmayan; onlarla ilgi kurulamayan; o şeyle ilgisi, ilişkisi, benzerliği ve herhangi bir bağı bulunmayan; alakasız. **2.** Biriyle veya belli bir şeyle ilgilenmeyen; ilgilenmemiş olan; ilgi duymayan lakayt; alakasız. **3.** Bir şeyi kendine dert edinmeyen; kayıtsız.

ilgisizlik, -ği [il-gi-siz-lik] *is.* **1.** İlgisiz olma durumu; ilgilenmeme durumu; ilgisiz kalma durumu. **2.** İki ve daha çok şey arasında bir yakınlık, bağ ve benzerlik bulunmama durumu.

ilgöksü, [il+gök(ü)s-ü ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) namuslu. [DS]

ilgü, [*eT.* īl-mek > il-gi / il-gü ايلكو] *{eAT} is.* Engel; mania.

ilgüdür[1], [ilgü-dür] *{ağız} is.* Sezgi; anlayış; duyuş. [DS]

ilgüdür[2], [ilgü-dür] *{ağız} sf.* (Yırtılan bir şey için) azıcık tutar yeri kalmış. [DS]

ilgünmek, [élgē-mek *(sarsmak, etki etmek)* > ilgü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Müteessir olmak; etkilenmek. [EUTS]

ilğar, [ılgar] *{ağız} is.* Akın. [DS]

ilh, [Ar. ilā āḫirihi > ilḫ الخ] *(ilâ:a:hirihi) {OsT} zf. kısalt.* Ve benzerleri, ve diğerleri sözünün kısaltması; vb.

ilha, -a'i [Ar. ilhā' الهاء] *(ilha:) {OsT} is.* Boş şeylerle meşgul etme.

ilhab, [Ar. leheb > ilhāb الهاب] *(ilha:b) {OsT} is.* **1.** Alevlendirme. **2.** Şişirip kızartma. **3.** İltihaplandırma. ◻ **ilhāb etmek,** *{OsT} 1. Tutuşturmak. 2. İltihaplandırmak.*

ilhad, [Ar. ilḥād الحاد] *(ilha:d) {OsT} is.* **1.** Kabrin yan tarafına açılan oyuk. **2.** Gerçek inançtan dönme. **3.** Kur'an'ın koyduğu kuralları tanımama; Kur'an'a karşı gelme; Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmama. **4.** Dinden dönme; din değiştirme. **5.** *mecaz.* Doğru yoldan ayrılma. **6.** *fel.* Tanrıtanımazlık; ateizm. **7.** *sf.* İslamiyet'e aykırı davranan; kâfir.

ilhaf, [Ar. ilḥāf الحاف] *(ilha:h) {OsT} is.* Israr.

ilhah[1], [Ar. laḥḥ > ilḥāḥ الحاح] *(ilha:h) {OsT} is.* **1.** Israr etme; direnme; **2.** Üstüne düşme; zorlama.

ilhah[2], [Far. nīlak / līlak => ilhah] *{ağız} is.* Leylak. [DS]

ilhahat, [Ar. ilḥāḥ > ilḥāḥāt الحاحات] *(ilha:ha:t) {OsT} is.* Diretmeler.

ilhak, -kı [Ar. ilḥāḳ الحاق] *(ilha:k) {OsT} is.* **1.** Ekleme; katma; kendine bağlama. **2.** *huk.* Bir ülke topraklarının bir kısmını veya tamamını kendi topraklarına katmak; egemenliği altına almak. ◻ **ilhak etmek,** *1. Katmak; bağlamak. 2. Egemenliği altına almak.*

ilhakçı, [ilhak-çı] *sf.* Başka ülke topraklarını ilhak etmeyi amaçlayan.

ilhakçılık, -ğı [ilhak-çı-lık] *is.* Başka ülkelerin topraklarının ilhak edilmesini amaçlayan siyaset.

ilham, [Ar. ilhām الهام] *(ilha:m) {OsT} is.* **1.** Yaratıcı bir eyleme iten coşku veya içe doğuş; esin. **2.** İçe doğan şey; sezgi. **3.** *tasvf.* Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi; sezgi. **4.** Allah tarafından peygamberlerin gönlüne gelen ve vahiy şeklinde beliren Tanrısal âleme ait duygu ve düşünceler. ◻ **ilham almak,** *Birinden veya bir şeyden etkilenerek bir şeyler üretmek; esinlenmek.*‖ **ilham etmek,** *Bir kişinin yaratıcı gücünü harekete geçirmek; içine doğmasına sebep olmak; esinlenmesine sebep olmak; esin kaynağı olmak; esindirmek*‖ **ilham-ı ilā-**

hî, *{OsT} Allah tarafından insanın gönlüne telkin edildiğine inanılan duygu; İlahî sezgi.*|| **ilham perisi,** *Sanatçıların yaratıcılığına katkıda bulunduğu kabul edilen gerçeküstü varlık; sanatçının ilham kaynağı.*|| **ilham vermek,** *müz. İçe doğmasına, esinlenmesine sebep olmak.*

ilhamat, [Ar. ilhāmāt الهامات] *(ilha:ma:t) {OsT} is.* İlhamlar; esinler.

ilhami, [Ar. ilhāmī الهامى] *(ilha:mi:) {OsT} sf.* **1.** İlhamla ilgili; ilhama ilişkin. **2.** İlham sonucu elde edilen.

ilhamiye, [Ar. ilhāmiyye الهاميه] *(ilha:mi:ye) {OsT} is.* Kur'an-ı Kerim, hadîs, fıkıh, icma gibi temel kaynaklar yerine ilham sonucu yazılmış veya ortaya konmuş bilgilere önem veren bir sapık mezhep.

ilhan, [ilig+kan > Far. ilḫān الخان] *{OsT} is.* **1.** Eskiden ilhanlık adı verilen, çeşitli uluslardan meydana gelen devletin başında bulunan yönetici; hükümdar. **2.** Moğol imparatorluğunda, Karakurum'daki büyük hükümdara bağlı olarak imparatorluğun belirli bir bölgesini yöneten hükümdarın unvanı. **3.** İran Moğol (İlhanlı) hükümdarlarının unvanı.

ilhani, [Far. ilḫānī الخانى] *(ilha:ni:) {OsT} is.* **1.** İlhanlık. **2.** *sf.* İlhanla ilgili.

ilhanlık, -ğı [ilhan-lık] *is.* **1.** Çeşitli milletlerden meydana gelen imparatorluk. **2.** Böyle bir imparatorluğun sınırları içinde yaşayan ülkelerin tümü. **3.** İlhan olma durumu veya niteliği.

ilhaz, [? ilhaz] *{ağız} is.* **1.** Çuvaldız. **2.** Büyük iğne. [DS]

ilhıcı, [yılkı > yılkıcı] *{ağız} is.* At sürüsünü güden kimse. [DS]

-ili, [-ı-lı / -ili / -ulu / -ülü] *yap. e.* → -ılı.

ili[1], [*eT.* ılı-ġ / ili] *{ağız} is.* **1.** Ilık; sıcak. **2.** Sıcak pekmez. **3.** Buz tutan gölün donmayan yeri. [DS]

ili[2], [il-mek *(asmak; iliştirmek)* > il-ī] *sf.* **1.** Bağlı; asılı. [İKPÖy.] **2.** *{ağız} is.* Gelişigüzel dikiş. [DS] 🗗 **ili kapug,** *{eT} Anahtarsız açılan kapı; iliştirme kapı.* [DLT]

ili[3], [*eT.* ig > iğ-li] *(i:li) {ağız} sf.* Zayıf. [DS] 🗗 **ili toprak,** *{ağız} Sellerin getirdiği milli toprak.* [DS]

ili[4], [? ili] *{ağız} is.* Hayalet; cin; peri. [DS]

ilibada[1], [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ilibada[2], [Far. libāçe => ilbade / ilbadi / ilibade] *{ağız} is.* → ilbade. [DS]

ilibadı, [Yun. lapathon] *{ağız} is.* Labada. [DS]

ilibat, [Far. nevbet => nöbet] *{ağız} is.* Sıra; nöbet. [DS]

ilibitçe, [Yun. élelíphaskhos => ilibitçe / ilficce] *{ağız} is.* Gelincik çiçeği. [DS]

ilice, [ılı-ca] *{ağız} is.* Ilıca; kaplıca. [DS]

iliç, -ci [il-iç] *{ağız} is.* **1.** Uçları koparılan çam sürgünlerinin içinden akan sıvı. **2.** Çam kabuğunun altında bulunan tatlımsı ve yenilebilir tabaka. [DS]

ilif, [Ar. līf] *{ağız} is.* Çubuk balyası. [DS]

ilifar, [Far. nīlüfer] *{ağız} is.* Zambak. [DS]

ilficce, [Yun. élelíphaskhos] *{ağız} is.* Yabani afyon; gelincik çiçeği. [DS]

iliflemek, [alaf-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Alevlendirmek. [DS]

ilig[1], [élig] *{eT} is.* **1.** El. [EUTS] [Gabain] **2.** Elli (50) [Gabain]

ilig[2], [él > il-ig] *{eT} is.* **1.** Hükümdar; kral; hakan. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [KB] **2.** Türklerde hükümdar ve hanedana mensup prenslere verilen unvan. 🗗 **ilig beg,** *{eT} Şehzade; kral.* [EUTS]|| **ilig kan,** *{eT} Padişah; kral.* [EUTS]

ilig[3], [il-mek *(asmak; iliştirmek)* > il-(i)g] *{eT} sf.* Bağlayan; bağlanan; ilişik; üzerine asılmış. [EUTS] [İKPÖy.]

ilig[4], [iğ > iğ-lik > ilig] *{ağız} is.* İplik bükmeye yarayan araç. [DS]

ilig[5], [*eT.* inī > il-ig ?] *{ağız} is.* Kardeş. [DS]

iligen, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

iligerü, [*ilk-gerü [Clauson] > ilgerü] *{eT} zf.* → ilgerü. [ETY]

iligmen, [Yun. lukhuáni] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

iligsiz[1], [élig-siz] *{eT} sf.* Elsiz. [EUTS]

iligsiz[2], [il-ig-siz] *{eT} sf.* Bağlantısız; ilgisiz; ilişiksiz; hiçbir bağlantısı olmaksızın.

ilik[1], **-ği** [*eT.* yilik > ilik] *is.* Kemiklerin içindeki boşluğu ve süngersi kemik bölümünü dolduran yağlı, yumuşak doku; kemik iliği. 🗗 **iliği kurumak,** *{eAT} Çaresizlik içinde bunalmak.*|| **iliğine geçmek,** *1. Yağmur ve etkisi vücuduna işlemek. 2. Soğuğun etkisi içine işlemek. 3. Bir olay veya durumdan derin bir şekilde etkilenmek.*|| **iliğine işlemek,** *1. (Yağmur veya soğuk için) elbiseden geçerek üşümek veya iyice ıslanmak. 2. (Herhangi bir huy veya düşünce) benliğini kaplayarak etkisi altına almak.*|| **iliğine kadar,** *1. Çok derinden; içten. 2. Vücudunun içine kadar.*|| **iliğine kadar ıslanmak,** *Yağmurdan tenine kadar ıslanmak; ıslanmadık hiçbir yeri kalmamak.*|| **iliğini kemiğini kurutmak,** *Bezginlik doğuracak kadar sıkıntı vermek.*|| **iliği sızlamak,** *Herhangi bir üzüntü verici durumdan derinlemesine etkilenmek.*|| **iliği su olmak,** *{eAT} Bitkin düşmek.*|| **ilik gibi,** *1. Çok lezzetli ve iştah uyandırıcı. 2. argo. (Kız veya kadın için) çok güzel ve istek uyandırıcı.*|| **ilik kesmek,** *{ağız} Bilerek isteyerek birini öfkelendirmek.* [DS]|| **ilik kıymak,** *{ağız} Tatlı yiyecekten midesi ezilmek; kıyılmak.* [DS]|| **ilikleri gevşemek,** *argo. İyi bir durum veya güzel bir kimse karşısında çok ilgi duyduğunu ve hoşlandığını belli edecek davranışta bulunmak.*|| **iliklerinde duymak,** *Benliğinde tamamıyla hissetmek.*|| **iliklerini kemirmek,** *1. Birinden elde edile-*

bilecek ne varsa hepsini almak; sömürmek. 2. Çok etkilemek.

ilik[2], **-ği** [*eT.* īl-mek *(ilişmek)* > il-ik] *is.* **1.** *{eT}* İlişik; üzerine asılmış. [EUTS] **2.** Bir düğmenin geçmesi ve iliklenmesi için gömlek, elbise, palto, nevresim gibi dokumaların bir yakası üzerinde açılan ve kenarları sarılan küçük yarık; düğme deliği. *{eT} (aynı)* [DLT] **3.** *{ağız}* Düğme. [DS] **4.** *{ağız}* Yaka. [DS] ☞ **iliği ciciği,** *{ağız} Çoluğu çocuğu; ufak tefek hepsi.* [DS]|| **ilik çeken,** *{ağız} Deve havudu ağaçlarının tarağını birbirine bağlayan ipler.* [DS]|| **ilik evi,** *{ağız} Düğme deliği; ilik.* [DS]|| **ilik mantarı,** *{ağız} Orta büyüklükte, bej renginde bir mantar.* [DS]

ilik[3], [él-ig > ilig / ilik] *{eT} is.* **1.** Hükümdar; kral. [EUTS] **2.** El. [EUTS] [Gabain]

ilik[4], **-ği** [ilik] *{ağız} sf.* Temiz. [DS] ☞ **ilik gibi,** *{ağız} Tertemiz.* [DS]

ilik[5], **-ği** [él-ig / ulak ?] *{ağız} is.* Söz götürüp getiren. [DS]

ilik[5], **-ği** [il-ik] *{ağız} is.* Kabak, bostan ve fasulyelerin uzayan dalları; filiz. [DS]

ilik [6], **-ği** [el-ik / ilik] *{ağız} is.* Küçük sepet. [DS]

ilikce, [ilek > ilek-çe] *{ağız} is.* Döllenmeyi sağlamak için dişi incir ağacına asılan erkek incir. [DS]

ilikcek, -ği [ilik-çek] *{ağız} is.* İlik; düğme deliği. [DS]

ilikçi, [ilik-çi] *sf.* Hazır giyim sanayiinde makine ile ilik açan işçi.

ilikge, [ilek > ilik-ge] *{ağız} is.* Ham incir. [DS]

ilikleme, [ilik-le-me] *is.* Düğmeyi iliğe geçirerek kapatma.

iliklemek[1], [ilik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Düğmeyi iliğine geçirmek.

iliklemek[2], [ili-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Su soğuktan donmak. [DS]

iliklenme, [ilik-le-n-me] *is.* **1.** İliklenmek eylemi. **2.** İlik sahibi olma; ilik edinme.

iliklenmek[1], [ilik[1]-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* (Kemik için) iliği olmak; iliği gelişmek; ilik kazanmak.

iliklenmek[2], [ilik-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İlikleme işi yapılmak; iliğe geçirilmiş olmak. **2.** *dönşl. f.* Kendi kendine iliğe geçmek. **3.** İlik sahibi olmak; ilik edinmek.

ilikleşmek, [ilik[1]-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Beslenmek; semizleşmek. [DS]

ilikletme, [ilik[2]-le-t-me] *is.* İliklemesini sağlama; düğmeletme.

ilikletmek, [ilik[2]-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İliklemesini, düğmelemesini sağlamak.

ilikleyiş, [ilik[2]-le-y-iş] *is.* İlikleme işi veya biçimi.

ilikli[1], [ilik[1]-li] *sf.* **1.** (Kemik için) içinde iliği bulunan; iliği olan. **2.** *{ağız}* Güçlü; kuvvetli; canlı. [DS] **3.** *{ağız}* Koyun yüreği. [DS] ☞ **ilikli büyümek,** *{ağız} Bakımlı, sağlıklı büyümek.* [DS]

ilikli[2], [ilik[2]-li] *sf.* **1.** (Elbise vb. için) üzerinde ilikleri bulunan; ilik açılmış olan; düğme deliği bulunan. **2.** (Elbise vb. için) düğmeleri iliğe takılmış, geçirilmiş olan; kapalı; düğmelenmiş olan. **3.** *{ağız} is.* Düğmeyle oynanan bir çocuk oyunu. [DS] **4.** *{ağız}* İçe giyilen pamuklu hırka. [DS]

iliklik, -ği [ilik-lik] *{ağız} is.* Süs eşyası. [DS]

ilikme, [ilk-mek > il(i)k-me] *{ağız} is.* **1.** İçinde taze peynir biriktirilen tulum. **2.** Süt biriktirilen kap. [DS] ☞ **ilikme yoğurdu,** *{ağız} Tarhana yoğurdu.* [DS]

ilikmeç, [ilik[2]-meç] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

ilikmek[1], [īlik-mek ايلكمك] *{OsT} dönşl. f. [-ür]* (Su için) durgun hâle gelmek.

ilikmek[2], **-ği** [il-mik / ilik-mek] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

ilikmek[3], **-ği** [ilik-mek] *{ağız} is.* Parmak eklemleri. [DS]

ilikmen[1], [Yun. lukhuáni =>īlīkmen / īlikmen ايليكمك / ايلكمن] *{OsT}{ağız} is.* Topraktan yapılma, içine konulan bezir yağına fitil sarkıtılmak suretiyle zayıf bir ışık elde edilen bir tür kandil. [DS]

ilikmen[2], [iğlik-men ?] *(i:likmen){ağız} is.* İçerisinde iği döndürmeye yarayan çukur tabak vb. şey. [DS]

ilikment[1], [Yun. lukhuáni=>īlīkmen / īlikmen ايليكمن / ايلكمن] *{ağız} is.* → ilikmen[1]. [DS]

ilikment[2], [? ilikment] *{ağız} is.* Koyun ve kuzuların kuyruklarının dibindeki sert kısım. [DS]

ilikmet, [Yun. lukhuáni => īlīkmen / īlikmen ايليكمن / ايلكمن] *is.* → ilikmen[1].

iliksantin, [Fr. ilixanthine] *is. kim.* Çobanpüskülü yapraklarından çıkarılan, şap veya başka alüminyum bileşikleriyle mordanlanan ve kumaşları sarıya boyamakta kullanılan bir boyar madde.

iliksiz[1], [ilik[1]-siz] *sf.* (Kemik için) içinde iliği bulunmayan; iliği olmayan.

iliksiz[2], [ilik[2]-siz] *sf.* **1.** (Elbise vb. için) üzerinde ilikleri bulunmayan; ilik açılmamış olan; düğme deliği bulunmayan. **2.** (Elbise vb. için) düğmeleri iliğe takılmamış, geçirilmemiş olan; açık; düğmelenmemiş olan.

ilildürmek, [īl-mek > il-il-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Birbirine bağlamak; ilindirmek; bağlantı kurmak. [Üç İtigsizler]

ilim[1], **-lmi,** [Ar. ʿilm علم] *{OsT} is.* **1.** Evrene ve olaylara ait bir bölüm birbirine bağlı konuları ele alıp deneye dayalı yöntemlerden yararlanarak gerçekleşebilir yasalar, kurallar çıkarmaya yönelik düzenli bilgi; bilim. **2.** Bazı olay ve olgu basamaklarına göre düzenlenmiş sistemli bilgiler bütünü. **3.** Bir şeyi öğrenmek amacıyla yola çıkarak edinilen bil-

giler süreci. **4.** Bilme; biliş. **5.** Haber; bilgi. **6.** Bir konuda okuma yoluyla elde edilen bilgiler; nazariyat. **ilim postu,** *tasvf. Bektaşi tarikatında meydan makamlarından birinin adı.*|| **ilim ve amel,** *{OsT} Teori ve pratik; düşün ve eylem.* || **ilmini almak,** *Herhangi bir şeyin özelliklerini ve nasıl yapılacağını ince ayrıntılarına kadar edinmek, iyice öğrenmek.*

ilim[2], [*eT.* yelim > ilim] *{ağız} is.* Erik ve kayısı ağaçlarının çıkardığı zamk. [DS] **ilim tadım,** *{ağız} İsteksiz.* [DS]

ilim[3], [? ilim] *{ağız} is.* Tanelerinden çorba yapılan, kedi kuyruğuna benzer başağı olan bir tür darı. [DS]

ilim[4], [? ilim] *{ağız} zf.* Çabuk. **ilim ilim,** *{ağız} Çabuk çabuk.* [DS]|| **ilim ilim ilindirmek,** *{ağız} Sert ve fena koku yaymak.* [DS]|| **ilim ilim olmak,** *{ağız} İzini kaybederek uzaklaşmak.* [DS]|| **ilim ilim yitmek,** *{ağız} İzini kaybederek uzaklaşmak.* [DS]

ilim[5], [il-mek > il-im] *{ağız} is.* İlmek. **ilim vurmak,** *{ağız} İlmek atmak.* [DS]

ilime, [Yun. leimma] *{ağız} is.* Kullanılmış sabun parçası. [DS]

ilimaç, [Yun. khlimatis] *{ağız} is.* Asmalara zarar veren bir tür ökse otu, *(Convolvolus arvensis).*[Tietze] [DS]

iliman[1], [Ar. līmūn] *{ağız} is.* Limon. [DS]

iliman[2], [Yun. limen => īlimān ايلمان] *{eAT} {OsT} is.* Gemi sığınağı; liman.

ilimannık, [ılı-man-lık] *{ağız} is.* (Hava için) ılık. [DS]

ilimar, [? ilimar] *{ağız} is.* Kamış ya da ağaçtan yapılan masura. [DS]

ilimcilik, -ği [ilim-ci-lik] *is. fel.* Bilimin, insan zekâsının bütün gereklerini karşılayacağı savıyla on dokuzuncu yüzyıl sonlarında ortaya çıkan olgucu akım; bilimcilik.

ilime[1], [Yun. rúmi => irim > ilime] *{ağız} is.* Çalılar arasındaki dar yol; keçi yolu. [DS]

ilime[2], [Far. līme *(kesit)* > ilime] *{ağız} is.* **1.** Boyundan kuyruk sokumuna kadar iki parçaya bölünmüş davar etinin her bir parçası. [DS] **2.** Dilim. **ilime ilime,** *{ağız} Dilim dilim.* [DS]

ilimek[1], [ili-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* (Yenen veya içilen bir şey için) yaramak; sinmek; fayda vermek. [DS]

ilimek[2], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-le-mek > ili-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r].* Zayıflamak. [DS]

ilimek[3], [ili-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Heyecandan içi kalkmak; içi hop etmek. [DS]

ilimek[4], [ılı-mak] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Ilımak; ısınmak. [DS]

ilimek[5], [ili-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak; aramak. [DS]

ilincak[1], **-ğı** [ılı-n-cak] *{ağız} is.* Ilık su. [DS]

ilinçak[2], **-ğı** [*eT.* īl-mek *(asmak; eğilmek)* > il-in-cak] *{ağız} is.* Salıncak. [DS]

ilinçü, [īl-mek *(asmak; eğilmek)* > il-in-mek *(eğlenmek)* > il-in-çü] *{eT} is.* Gezinti; eğlence. [EUTS] [İKPÖy.] [Gabain]

ilinçülegü, [ilinçǖ-legü] *{eT} zf.* Eğlene eğlene; eğlenerek. [EUTS]

ilinçülegülüg, [ilinçǖ-legü-lüg] *{eT} sf.* Eğlenceli; eğlence. [EUTS]

ilinçülemek, [ilinçǖ-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Eğlenmek; oynamak. [EUTS]

ilindirmek, [il-in-dir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Başına dolamak; başına bela etmek. [DS]

ilindurmak, [ılı-n-dır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Suyu ılıştırmak. [DS]

ilinek, -ği [il-in-mek > il-in-ek] *is. fel.* **1.** Bağımsız bir varlığı olmayan, ancak var olmak için bir tözü gerekli kılan şey; araz. **2.** Bir nesneye bağlı olmayan, onun özünde bulunmayan, rastlantıyla var olan nitelik.

ilinekli, [il-in-ek-li] *sf.* İlinek niteliğinde olan.

ilineksel, [il-in-ek-sel] *sf.* Değişen; rastlantısal olarak var olan; ilinekle ilgili olan; özle ilgisi bulunmayan; arızî.

ilingir[1], [? ilingir] *{ağız} is.* **1.** Ezilip torbaya konularak süzdürülen üzüm suyu. **2.** Pekmez çamurundan yapılan sirke. [DS]

ilingir[2], [? ilingir / ilingiz] *{ağız} sf.* Zayıf; güçsüz. [DS]

ilingiz, [? ilingir / ilingiz] *{ağız} sf.* → ilingir[2]. [DS]

ilingür[1], [? ilingür] *{ağız} is.* İyi sirke. [DS]

ilingür[2], [? ilingür] *{ağız} sf.* Sıska; pısırık. [DS]

ilınınek[1], [īl-mek *(asmak, ilişmek)* > īl-in-mek ايلنمك] *dönşl. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Yapışmak; asılmak; ilişmek; takılmak; takılıp kalmak. *{eAT} (aynı)* [EUTS] [ETY] **2.** *{eT}* Tutulmak; yakalanmak. [DLT] [ETY] **3.** *{eT}* Kapılmak.[KB] **4.** *{eT}* Batmak; bulaşmak. [ETY] **5.** Bir şeyle bağlantısı bulunmak; ilintili olmak; ilintisi bulunmak; taalluk etmek. **6.** Sonradan sökülmek üzere seyrekçe dikilip tutturulmak; teyellenmek. **7.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Dokunmak; değmek: temas etmek. [DS] **8.** *{eAT}* İlgilenmek; alaka göstermek. **9.** *{ağız}* Göze ilişmek. [DS] **10.** *{eT} gçl. f.* Kaptırmak. [KB]

ilınmek[2], [ılı-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) ısınmak; ılımak. [DS]

ilinmek[3], [*eT.* īg *(hastalık)* > iğ-li-n-mek] *(i:linmek) {ağız} dönşl. f. [-ir]* Hastalık çekmek. [DS]

ilinti[1], [il-in-ti ايلندى] *is.* **1.** İki şey arasında bulunan bağlantı; ilişki. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Seyrek dikiş; teyel *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** Zayıf arıların balını yemek için saldıran yabancı arı. **4.** *{ağız}* Sevgi; ilgi; aşk. [DS] **5.** *{ağız}* Az ilgi. [DS] **ilinti ipliği,** *Teyel ipliği.*|| **ilinti yapmak,** *Sonradan sökmek üzere seyrekçe dikip tutturmak; teyellemek.*

ilinti[2], [īg > iğ-inti] *(i:lïnti) {ağız} is.* **1.** İç sıkıntısı. **2.** Kuruntu; kaygı; işkil. [DS]

ilinti[3], [il-inti] *{ağız} is.* **1.** Rüşvet. **2.** *sf.* (Kişi için) gördüğünü arsızca isteyen; asalak geçinen. **3.** Açgözlü. [DS]

ilinti[4], [il-inti] *{ağız} is.* Çok az akan su; sızıntı. [DS]

ilinti[5], [ılı-n-tı / ili-n-ti] *{ağız} is.* Az sıcak; ılık. [DS]

ilintileme, [il-in-ti-le-me] *is.* Seyrekçe dikip tutturmak işi.

ilintilemek, [il-in-ti-le-mek] *{ağız} is. gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İki şeyi birbirine geçici olarak dikip tutturmak; teyellemek; ilgilemek. **2.** Gelişigüzel dikmek. [DS]

ilintilenmek, [ilinti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Meraklanmak; ilgi duymak. [DS]

ilintili, [il-in-ti-li] *sf.* **1.** Başka bir şeyle bağı, ilintisi; ilgisi olan. **2.** Üzüntüsü, tasası olan. **3.** Geçici olarak dikilmiş, tutturulmuş olan; teyelli.

ilintilik, -ği [ilinti-lik] *{ağız} is.* Asalaklık. [DS]

ilintürmek, [il-in-mek > ilin-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Astırmak; iliştirmek; taktırmak. [EUTS]

ilipin, [? ilipin] *{ağız} is.* Tarlaları sulamak için açılan ark. [DS]

ilirsik, [ilersük / ilersik / ilirsik] *{ağız} is.* Uçkur; bağ. [DS]

ilise, [? ilise] *{ağız} is.* Sebze fidesi. [DS]

iliske, [Yun. olusuko ?] *{ağız} is.* Erkek incir ağacının meyvesi. [DS]

ilistir, [Yun. ulistir] *{ağız} is.* **1.** Mutfak araçlarından büyük hacimli yiyecekleri süzmekte kullanılan iki yanından kulplu süzgeç; kevgir. **2.** Küçük leğen. **3.** Delikli kepçe. [DS] 🗗 **ilistirden geçirmek,** *Koyu kıvamlı yiyecek veya yemek malzemesini kevgirden ezerek geçirmek veya süzmek.*

iliş, [il-mek *(iliştirmek)* > il-iş] *{eT} is.* İlişme; takma; yapışma; ruhi bağ. [EUTS]

ilişdürmek, [il-iş-dür-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* **1.** Bağlamak; tutturmak. **2.** Bir kimseyi bir başkası ile dövüştürmek. [DS]

ilişe, [? ilişe] *{ağız} is.* **1.** Sebze fidesi. **2.** Sebzelerin yeni sürmüş filizleri. [DS]

ilişelik, -ği [ilişe-lik] *{ağız} is.* Sebze fideliği. [DS]

ilişgi, [*eT.* ülē-rnek *(pay etmek)* > ülüş-kü / ilişgi] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

ilişgik, -ği [il-iş-gi-k] *{ağız} is.* → ilişgi. [DS]

ilişgü, [il-iş-gü] *{ağız} is.* → ilişgi. [DS]

ilişik[1], **-ği** [il-iş-ik] *sf.* **1.** Bir şeye veya bir yere iliştirilmiş; eklenmiş; bağlanmış; merbut. **2.** Bir şeye ait olan; bir şeyle ilişkisi, bağlantısı olan; ilintili. **3.** *is.* Bağlantı; bağ; ilgi; ilişki; münasebet. **4.** Eklenmiş olan kısım. 🗗 **ilişiği kalmamak,** *Herhangi bir alıp vereceği kalmamak; ilgiyi kesmek.*|| **ilişiğini kesmek,** *Bir kimse veya iş ile olan ilgiye, bağlantıya son vermek; münasebeti kesmek.*|| **ilişik bırakmak,** *{ağız} Nişan için kıza ilk hediyeyi götürmek.* [DS]

ilişik[2], **-ği** [ili *(cin)* > ili-ş-ik] *{ağız} sf.* Cin çarptığı sanılan kimse. [DS]

ilişik[3], **-ği** [il-iş-ik] *{ağız} is.* Engel. [DS]

ilişikli, [īl-īş-īk-li ایلیشیکلی] *sf.* Bir şeyle ilgisi, bağı olan; ilgili; münasebettar. 🗗 **ilişikli söz,** *{eAT} 1. İmalı söz. 2. Nükteli söz. 3. İftira.*

ilişiksiz, [il-iş-ik-siz] *sf.* Hiçbir ilişiği, herhangi bir bağı olmayan.

ilişil, [iliş+il] *{ağız} is.* Evvelki yıl. [DS]

ilişilme, [il-iş-il-me] *is.* İlişmek işinin yapılma durumu.

ilişilmek, [il-iş-il-mek] *edil. f. [-ir]* İlişmek işi yapılmak.

ilişim, [il-iş-im] *is.* İlişmek işi; bitişme; ilişme.

ilişimsiz, [il-iş-im-siz] *sf.* Herhangi bir ilişimi, bitişimi olmayan.

ilişir, [īl-īş-īr ایلیشیر] *{eAT} is.* İlişki; alaka.

ilişken, [īl-iş-ken ایلشکن] *{OsT} sf.* **1.** (Kişi için) yapışkan tabiatlı; sırnaşık. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız} is.* Batmış mavna kalıntısı. [DS] **3.** *{ağız}* Balık ağına takılarak onu yırtan deniz dibindeki şişe, tahta, demir, teneke parçaları. [DS] **4.** *{ağız}* Küçük dikenli tohumları bulunan bir tür ot. [DS]

ilişki[1], [il-iş-ki] *is.* **1.** İki veya daha çok şey arasındaki karşılıklı bağımlılık ve etkileşimlerle kendini ortaya koyan bağlantı; alaka; münasebet. **2.** Kişiler veya topluluklar arasında dostluk, iş vb. bakımlardan var olan karşılıklı bağ; münasebet; alaka. **3.** Kişiler arasında var olan ve onları birbirine yaklaştıran bağ. **4.** Bir ulaşım veya iletişim aracı ile kurulan bağ; bağlantı; temas. **5.** Karşı cinsler arasında kurulan cinsel ve duygusal bağ; münasebet; alaka. **6.** *fel.* Bir düşünce ve tasavvur ile başka bir düşünce veya tasavvur arasında zihnin kurmuş olduğu bağlantı. 🗗 **ilişki işlevi,** *dbl. Konuşucu ile dinleyici arasında ilişki kurmayı veya ilişkiyi sürdürmeyi sağlayan bildirişim işlevi.*|| **ilişki kurmak,** *İlgi sağlamak; bağlantı sağlamak; münasebet kurmak.*

ilişki[2], [*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-kü / ilişki] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

ilişkilendirme, [ilişki-le-n-dir-me] *is.* **1.** İlişki kurmalarını sağlama. **2.** İlişik olduğunu sanma veya ortaya koyma. **3.** *dbl.* Bir sözcede bulunan bir ögeyi, başka bir sözcede kullanma. *Siz denizi seviyorsunuz, ben ise yaylayı. (Sevmek fiili yayla ile ilişkilendirilmiştir.)*

ilişkili, [il-iş-ki-li] *sf.* **1.** İlişkisi olan; bağlantısı bulunan; bağlantılı; ilgili. **2.** *zf.* İlgili, bağlantılı olarak.

ilişkin[1], [il-iş-kin] *is.* İlgisi ve ilişiği olan; bağlı; bağlantılı; merbut; ait; müteallik.

ilişkin[2], [iliş-kin ?] *{ağız} is.* → ilişki[2]. [DS]

ilişkir, [iliş-kir ?] *{ağız} is.* → ilişki[2]. [DS]

ilişkisiz, [il-iş-ki-siz] *sf.* **1.** İlişkisi olmayan; bağlantı-

sı bulunmayan; bağlantısız; ilgisiz. **2.** *zf.* İlgisiz, bağlantısız olarak.

ilişkisizlik, -ği [il-iş-ki-siz-lik] *is.* İlişkisiz olma durumu; ilişkisi ve bağlantısı olmayan şeyin niteliği.

ilişme, [il-iş-me] *is.* Eğreti olarak eklenme; geçici olarak bulunma, oturma; dokunma; elleme.

ilişmek, [*eT.* îl-mek > il-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** *{eT}* Birbirine takılmak; yapışmak; tutuşmak. [KB] **2.** *{eT}* (Köpek için) çiftleşmek. **3.** *{eT}* Çatışmak. [KB] **4.** *{eT}* Asmakta yardımlaşmak; birlikte asmak. [DLT] **5.** *dönşl. f.* Bir şeye veya kimseye hafifçe dokunmak; değmek; takılmak. **6.** Bilinçli olarak dokunmak; ellemek; elini sürmek. **7.** Bir şeyin var olan düzenini değiştirmek, bozmak; alıp kullanmak. **8.** Bir şeyin kenarına eğreti ve geçici olarak oturmak; hemen kalkmak üzere oturmak. **9.** Birini rahatsız edecek biçimde sataşmak; ona rahat vermemek; karışmak; müdahale etmek. **10.** Konuşma ve yazınada kısaca değinmek; üzerinde biraz durmak. **11.** Elle veya sözle şaka yapmak; takılmak. *{ağız} (aynı)* [DS] **12.** *{ağız}* Irza geçmek. [DS] **13.** *{ağız}* Parlamak; tutuşmak; yanmak. [DS]

iliştir[1], [Yun. úlistra] *{ağız} is.* İlistir. [DS]

iliştir[2], [? iliştir] *{ağız} is.* Ezik, ezilmiş şey. [DS]

iliştirik, -ği [[*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-mek > iliş-tir-ik] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

iliştirilme, [il-iş-tir-il-me] *is.* Geçici ve eğreti olarak eklenmek işi.

iliştirilmek, [il-iş-tir-il-mek] *edil. f. [-ir]* Geçici ve eğreti olarak ekleme, iliştirme işi yapılmak.

iliştirme, [il-iş-tir-me] *is.* Geçici ve eğreti olarak eklemek işi.

iliştirmek[1], [il-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Bir şeyi başka bir şey üzerine veya ucuna eğreti ve geçici olarak tutturmak; hafifçe tutturmak; bağlamak; eklemek; dikmek. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hayvanı bir yere gelişigüzel bağlamak. [DS]

iliştirmek[2], [ili-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Ateş için) yakmak; tutuşturmak. [DS]

iliştirmek[3], [ılı-ş-tır-mak] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Su için) ılıştırmak. [DS]

ilit, [? ilit] *{ağız} is.* Ormandan açılan tarla. [DS]

ilitme[1], [ili-t-me ?] *{ağız} is.* Yağda pişirilmiş yumurta. [DS]

ilitme[2], [ılı-t-ma] *{ağız} is.* Isıtma; ılıtma. [DS]

ilitmek[1], [īl-mek > il-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Götürmek; hücum etmek. [Gabain] **2.** Sevk etmek. [EUTS]

ilitmek[2], [ılı-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* (Su için) ılıtmak; ısıtmak. [DS]

iliya, [öyle+ya] *(i:liya:) {ağız} ünl.* Değil mi? [DS]

iliyan, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS]

iliyen, [Far. legen] *{ağız} is.* Leğen. [DS] ◻ **iliyen şapka,** *{ağız} Fötr şapka.* [DS]

iliyer, [ili *(cin)* + yer] *{ağız} is.* Cinli, perili olduğu sanılan yer; uğursuz yer. [DS]

iliyertemi, [ili+yer+tem-i ?] *{ağız} sf.* Cin ve peri tarafından çarpıldığı sanılan; sinir hastası. [DS]

iliyh, [*eT.* yil-ik > il-ik] *{ağız} is.* Kemik iliği. [DS]

iliz, [il-iz] *{ağız} sf.* Yavaş. [DS] ◻ **iliz iliz,** *{ağız} 1. (Ağrı sızı, sancı vb. için) yavaş yavaş. 2. (Sıvının akışı için) yavaş yavaş. 3. (Kumaş için) çok eski; parça parça.* [DS]

ilk, [*eT.* il *(ön)* > il-k] *sf.* **1.** Zaman, sıra, yer ve önem bakımından benzerlerinden önce gelen. **2.** Herhangi bir şeyin, eylemin, gelişmenin, bir dizinin başında yer alan; başlangıçta bulunan. **3.** Sonrakilere temel olan; asıllık eden. **4.** *is.* Herhangi bir şeyin en önce geleni; başlangıçta bulunanı. **5.** *fel.* Her şeyin bağlı olduğu, ancak kendisi hiçbir şeye bağlı olmayan. **6.** *{eT} {eAT} zf.* Her şeyin öncesi; birinci olarak; önce; başlangıç; ilkin. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] **7.** *zf.* En başta bulunarak; en önce, birinci olarak. ◻ **ilk adım,** *Başlangıç; bir işte en başta yapılan girişim.* | **ilk ağız,** *biy. 1. Embriyonun gastrula devresinde oluşan bağırsak taslağının kapısı. 2. Gebelik sonucunda süt bezlerinden salgılanan, sütten farklı ve besin değeri daha yüksek saydam sıvı.* || **ilk ağızda,** *İlk seferde; başlangıçta; öncelikle; önce; ilk iş olarak.* || **ilk bağırsak,** *biy. Embriyonun gastrula devresinde oluşan bağırsak taslağı.* || **ilk bağırsak boşluğu,** *biy. Bağırsak oluşumundan sonra bağırsak içinde meydana gelen boşluk.* || **ilk bağırsak çatısı,** *biy. Gastrula safhasındaki embriyonun ilkel bağırsağını oluşturan boşluk duvarı; arkenteron.* || **İlk Çağ,** *Tarihin bilinen en eski zamanlarından M.S. 395 yılına kadar olan devreye verilen ad.* || **ilk defa,** *İlk olarak; en önce; ilk kez; tekrarı olmadan.* | **ilk dördün,** *gök bil. Ay'ın yeni ay evresinden bir hafta sonra yarım daire biçiminde göründüğü evre.* || **ilk eğitim,** *Çocuğun eğitiminde uygulanan başlangıç eğitimi; ilköğretimdeki eğitim.* || **ilk elden,** *1. Başka aracı girmeden; doğrudan doğruya; dolaysız. 2. Baştan beri.* || **ilk evre,** *biy. Kromozom ve santrozomların değişikliğe uğradığı, iğ ipliklerin oluştuğu mitoz bölünmenin ilk evresi; profaz.* || **ilk evvel,** *En önce; ilk başta; ilk önce.* | **ilk fırsatta,** *Hemen; bir an önce.* | **ilk görüşte,** *İlk görüldüğü anda.* | **ilk görüşte vurulmak,** *Daha ilk karşılaşmada âşık olmak.* || **ilk gösteri,** *Bir tiyatro oyununun ilk gösterimi; prömiyer.* || **ilk göz ağrısı,** *1. İlk sevilen kişi; ilk sevgili; ilk aşk. 2. (Anne ve baba için) ilk doğan çocuk.* || **ilk güz,** *{ağız} Sonbaharın ilk ayı olan eylül.* [DS] || **ilk güzlük,** *{ağız} Kasım ayına bir ay kala ekilen ekin.* [DS] || **ilk hız,** *fiz. Fırlatılan bir cismin, fırlatıldığı andaki hızı.* | **ilk horoz,** *{ağız} Kuşluk vakti.* [DS] || **ilk insan,** *İlkel insan.* | **ilk kalemde,** *Her şeyden önce; ilk önce.* | **ilk kânun,** *Aralık ayı.* | **ilk kat,** *Yapıştırıcının tutmasını sağlamak için uygulanan ilk yapış-*

tırıcı katmanı.|| **ilk kış,** *{ağız} Kış mevsiminin ilk ayı; aralık.* [DS]|| **ilk kültür,** *biy. Sürekli olarak ikincil hücre dölleri verebilen hücre kültürü.*|| **ilk öğrek,** *{ağız} Sonbaharda ilk kez ekin ekme zamanı.* [DS]|| **ilk önce,** *En önde olarak; ilk başta; birinci öncelikli olarak.*|| **ilk örnek,** *Üretilen veya icat edilen bir şeyin ilk yapılanı; ana tip; prototip.*|| **ilk partide,** *İlk olarak; öncelikli olarak; ilkin.*|| **ilk sezi,** *fel. Bir konuda edinilen ilk ve yalın bilgi; kavrayış.*|| **ilk soruşturma,** *1. huk. Ceza davalarında dava açılıp açılmayacağına karar vermek üzere yapılan ön soruşturmanın son aşaması. 2. man. Aksiyom.*|| **ilk söz,** *Başlangıç sözü.*|| **ilk teşrin,** *Ekim ayı.*|| **ilk yardım,** *1. Acil durumlarda hayati tehlikeyi gidermek veya aza indirmek için uygulanan ilk ve basit tedavi. 2. Tedavisi gereken kimselere uygulanan ilk tedavi. 3. Bu işlemin uygulandığı sağlık kuruluşu veya buna benzer yer; acil servis.*|| **ilk yardım çantası,** *Acil durumlarda ilk müdahalenin yapılabilmesi için gerekli sağlık malzemesinin korunduğu çanta.*|| **ilk yardım hastanesi,** *İlk yardım uygulamalarının yapıldığı sağlık kuruluşu.*|| **ilk yarı,** *spor. Futbol, basketbol gibi oyunlarda önce oynanan devre.*

ilka, -a'i [Ar. liḳā' > ilḳā' القاء] *(ilka:) {OsT} is.* **1.** Bir şey içine damlatma; atma; bırakma; koyma. **2.** Belli inanç ve görüş doğrultusuna getirmeye çalışma; telkin etme; ilham etme. **3.** Bir suçu başkasının üzerine atma. ◻ **ilka etmek,** *1. Atmak. 2. Telkin etmek; ilham etmek.*|| **ilkā'-yı asā,** *{OsT} Yolculuktan vazgeçme.*|| **ilkā'-yı hirās etmek,** *{OsT} Korku salmak; dehşet uyandırmak.*

ilkaat, [Ar. ilḳā'āt القاآت] *(ilka:a:t) {OsT} is.* Ayartıcı ve baştan çıkarıcı sözler.

ilkah, [Ar. laḳḥ > ilḳāḥ القاح] *(ilka:h) {OsT} is. biy.* **1.** Dölleme. **2.** Aşılama; aşı yapma. **3.** Döllenme. ◻ **ilkālı etmek,** *{OsT} 1. Döllemek; gebe bırakmak. 2. Aşılamak.*|| **ilkāh-ı dâhilî,** *{OsT} biy. İç döllenme.*|| **ilkāh-ı hâricî,** *{OsT} biy. Dış döllenme.*

ilkbahar, [ilk + Far. bahār] *is.* **1.** (Kuzey yarım küre için) kış ile yaz arasında yer alan, 21 Martta gece-gündüz eşitliği ile başlayan ve 22 Haziranda gün dönümü ile sona eren, ılımlı mevsim; ilk yaz; bahar. **2.** Mart, Nisan ve Mayıs aylarını içine alan zaman dilimi. **3.** *mecaz.* İlkbahar havasına benzer yumuşak ve ılımlı hava. **4.** *mecaz.* Gençlik. ◻ **ilkbahar ılımı,** *Güneşin ilkbahar noktasına geldiği an.*|| **ilkbahar noktası,** *Güneş'in görünür yıllık hareketi sırasında yaklaşık olarak 21 Martta, tutulumun gök ekvatoru ile kesiştiği nokta.*

ilkçeken, [ilk+çek-en] *{ağız} is.* Çuvaldız. [DS]

ilkçıktı, [ilk+çık-tı] *{ağız} sf.* Turfanda. [DS]

ilke, [ilk-e] *is.* **1.** Başka şeylerin kendisinden türediği, kaynağında yer alan, onların ilk nedeni olan şey; ilk sebep; kök; kaynak; öge; unsur. **2.** Bir düşünce, inceleme ve araştırmanın dayandığı temel düşünce ve bu uygulamada kesinlikle gerçekleştirilmesi gereken kurallardan her biri; umde; unsur; yasa; kural; prensip. **3.** Bir görüşme veya anlaşma sırasında, taraflar arasında sonraki çalışmalara temel oluşturacak, kılavuzluk edecek ana kurallardan her biri; prensip. **4.** Bir şeyin özünü, temelini belirleyen olay, durum veya konu; prensip. **5.** Bir konuda ya da bilim dalında ilk anda öğrenilen ve daha sonraki yeni bilgilerin üzerine kurulduğu temel bilgi ya da bilgiler. **6.** Bir davranışı biçimleyen ahlak kuralı; davranış kuralı; prensip. **7.** *man.* Bir akıl yürütmede temel ödevini gören, her tür tartışmanın dışında tutulan öncül; mebde; prensip. **8.** *fiz.* Fizik biliminin bir bölümünü tümüyle ilgilendiren, sonuçlarının doğruluğu kesinlik kazanmış çok genel kapsamlı yasa. ◻ **ilke olarak,** *1. Temel kurallara bağlı kalındığında; genel kural göz önüne alınacak olursa. 2. Herhangi bir engel çıkmadığı takdirde; görünüşe bakılırsa.*

ilkel, [ilk-el] *sf.* **1.** Ortaya çıktığı ilk durumda kalmış bulunan; başlangıçtaki basitlik içinde olan; iptidai; basit; primitif. **2.** Zaman bakımından ilk çağların özelliğini taşıyan; gelişmemiş. **3.** Bir gelişme zinciri bulunmasına rağmen henüz gelişmenin başlangıcında yer alan; primitif. **4.** *mecaz.* Uygarlığın gerekleri olan bilgi ve eğitimi almamış; eğitimsiz; kültürsüz; görgüsüz; kaba saba; ham; medeniyetsiz. **5.** İhtiyaca göre, teknik imkânlar yeterince hesaplanıp düşünülmeden yapılmış; üstünkörü; basit; iptidai. **6.** *biy.* Körelmiş bir organın taslağı veya bir organın ilk izlerini taşıyan. ◻ **ilkel kordalılar,** *zool. Sinir sistemleri sırtta, sindirim borusunun ön kısmında solungaç yarıkları bulunan, derileri tek tabakalı, korda denilen ilkel bir iskelet sistemine sahip omurgalılara yakın ve denizde yaşayan bir hayvan sınıfı; ilkipsiler, (Prochordata).*|| **ilkel memeliler,** *zool. Karınca yiyen, gagalı memeli gibi yumurtlayan memelilerin bir alt sınıfı; tek delikliler.*|| **ilkel solucanlar,** *biy. Yassı ve yuvarlak solucanlar ile nemertinleri içine alan türler.*|| **ilkel terim,** *mat. Bir matematik tanım veya kuramında tanımını yapmak gereği duyulmayan terim.*|| **ilkel toplum,** *Yazılı kültürü bulunmayan, toplumsal kurumları oluşmamış, sanayileşmemiş, tamamen tarım, hayvancılık veya toplamacılıkla geçinen şehirleşmemiş toplum.*

ilkelce, [ilk-el-ce] *(ilke'lce) zf.* **1.** İlkel bir biçimde. **2.** İlkellik gösteren birine yakışır biçimde.

ilkelciler, [ilk-el-ci-ler] *is.* İlkelcilik yanlısı olan sanatçılar; primitivistler.

ilkelcilik, -ği [ilk-el-ci-lik] *is.* **1.** İnsanlık tarihini, başlangıçtaki basit ve kusursuz durumun bozulması olarak niteleyen ve kurtuluşun o zamanki gibi basit

yaşayışa dönülmesi ile mümkün olabileceğini savunan dünya görüşü; primitivizm. **2.** Avrupa sanatının günümüze kadar geçirdiği evrelerden habersiz görünerek ilkel ulusların sağlam, sade ve kaba görünüşlü sanatını benimseyen sanat anlayışı; ilkelleri taklit etme; yapmacık saflık; primitivizm.

ilkeleşme, [ilk-e-le-ş-me] *is.* İlke durumuna gelme; ilke olma.

ilkeleşmek, [ilk-e-le-ş-me] *dönşl. f. [-ir]* İlke durumuna gelmek; ilke olmak.

ilkeleştirme, [ilk-e-le-ş-tir-me] *is.* Bir şeyi ilke durumuna getirme; ilke yapma.

ilkeleştirmek, [ilk-e-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* Bir şeyi ilke durumuna getirmek; ilke yapmak.

ilkelleşme, [ilk-el-le-ş-me] *is.* İlkel olma durumu.

ilkelleşmek, [ilk-el-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** İlkel duruma gelmek; ilkel olmak. **2.** İlkelce davranışlarda bulunmak.

ilkelleştirme, [ilk-el-le-ş-tir-me] *is.* İlkel duruma getirme.

ilkelleştirmek, [ilk-el-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İlkel duruma getirmek.

ilkellik, -ği [ilk-el-lik] *is.* **1.** İlkel olma durumu. **2.** İlkel olanın niteliği. **3.** İlkelce davranış.

İlker, [Ülker] *{ağız} is.* Ülker yıldızı. [DS]

ilkesel, [ilk-e-sel] *sf.* **1.** İlkeyle ilgili; ilkeye bağlı; ilkeye ait olan. **2.** Bir tez ileri süren; tez ortaya koyan. **3.** Herhangi bir şeyi belli bir gerçekliğe göre ortaya koyan.

ilkgerü, [ilk-gerü [Clauson]] *{eT} zf.* İleri.

ilki[1], [il-kī] *(ilki:) {eT} sf.* Birinci; ilk önce; ilk olan; başlangıç; baş; birinci; önceki. [ETY] [EUTS] [Gabain] [Tekin] [Üç İtigsizler]

ilki[2], [? ilki] *{ağız} is.* **1.** Küçük çalılık. **2.** Yeni süren çalı veya ağaç filizleri. **3.** Küçük ormanlık. **4.** Sakız ağacı. [DS]

ilki[3], [yılkı] *{ağız} is.* At sürüsü. [DS]

ilki[3], [il-mek > il-ki] *{ağız} is.* Arabalarda iki dingili ortasından birbirine bağlayan ağaç; özek. [DS]

ilkidin, [ilk-ī-din] *(ilki:din) {eT} zf.* **1.** İlkin; önce. [Gabain] **2.** *{ağız}* İlk çocuk. [DS]

ilkilik[1]**, -ği** [iilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-i-lik] *{ağız} is.* Biriktirilmiş yoğurt. [DS]

ilkilik[2]**, -ği** [ilki-lik] *{ağız} is.* → ilki[2]. [DS]

ilkilmek[2], [ilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su ve başka sıvılar için) birikmek; toplanmak. [DS]

ilkilmek[2], [irk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Yürürken durmak. [DS]

ilkimek, [ilk-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [r]* Birikmek; toplanmak. [DS]

ilkin, [ilk-in] *(i'lkin) zf.* Başlangıçta; ilk olarak; başta; önce; ilk önce; iptida.

ilkindi, [iki-ndi] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkindi, [ilk-mek *(biriktirmek)* > ilk-inti] *{ağız} is.* Birikinti. 🗗 **ilkindi sular,** *{ağız} Kesilmiş ark ya da çeşmede kalan birikinti sular.* [DS]

ilkindin, [iki-ndin] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkindiotu, [ikindi+öt-mek *(geçmek)*] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkinmek, [irk-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Korkudan sıçramak; irkilmek. **2.** Oturduğu yerden kalkar gibi yapmak; kımıldamak. **3.** Yürürken duraklamak. [DS]

ilkinti[1], [ilk-mek > ilk-inti] *{ağız} is.* Birikinti. [DS]

ilkinti[2], [ikindi] *{ağız} is.* İkindi vakti. [DS]

ilkintü, [ilk-intü] *{ağız} is.* Birikinti. [DS]

ilkiplemek, [il(i)k+ip-le-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İki ipi düğümlemeden birbirine geçirmek. [DS]

ilkirek, [ilk-i-re-k الكرك] *{eAT} zf.* En önce.

ilkisiz, [ilkī > ilkī-siz] *(ilki:siz) {eT} sf.* **1.** Başı olmayan; ilki olmayan; başlangıçsız; öncesiz; ezelî. [Gabain] [EUTS] **2.** Mebdesiz; esassız. [EUTS] [Gabain]

ilkit, [? ilkit] *{ağız} is.* Dil tutukluğu. [DS]

ilkitmek, [ilk-mek > ilk-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

ilkiva, [ilk+ Ar. evvelā] *(ilkiva:) {ağız} zf.* Önce; evvel. [DS]

ilklik, -ği [ilk-lik] *is.* En başta olma durumu; ilk olan şeyin durumu.

ilkmek[1], [ilk-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* **1.** Biriktirmek; toplamak. **2.** İneği ikinci kez sağmak. [DS]

ilkmek,[2] [irk-mek / ürk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* Korkudan sıçramak; ürkmek. [DS]

ilkmen, [Yun. lukhiáni => ilkmen] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

ilkment, [Yun. lukhiáni => ilkment] *{ağız} is.* → ilikmen. [DS]

ilkokul, [ilk+oku-l] *is.* Yakın geçmişe kadar zorunlu eğitim veren ve devlet tarafından açılmış, temel eğitim ve öğretimin verildiği beş yıllık okul; ilköğretimin birinci kademesi.

ilköğrenim, [ilk+öğre-n-im] *is.* İlköğretim okullarında edinilen öğrenim.

ilköğretim, [ilk+öğre-t-im] *is.* Birkaç öğretim basamağından oluşan, temel vatandaşlık bilgileri ile okuyup yazma, gerekli aritmetik gibi bilgi ve becerilerin kazandırıldığı, zorunlu ve devlet tarafından açılmış öğretim ve eğitim kurumları; sekiz yıllık zorunlu eğitim ve öğretim süreci. 🗗 **ilköğretim haftası,** *İlköğretim kurumlarının açıldığı, ilk öğretimin ve okuyup yazmanın öneminin belirtildiği eylül ayının üçüncü haftası.*

ilksel, [ilk-sel] *sf.* **1.** Bir şeyin ilk durumuna ait olan; zaman açısından en eski olan. **2.** Bir şeyin ilk şekline yakın durumda olan; iptidai.

ilksiz, [ilk-siz] *sf. fel.* Öncesi olmayan; öncesiz; ezelî.

ilksizlik, [ilk-siz-lik] *is. fel.* Başlangıcı olmayan zaman durumu; ezeliyet.

ilkten, [ilk-ten] *(i'lkten) zf.* İlk önce; ilkin.

ilkün, [él+kün] *{eT} is.* Halk; millet; budun. [EUTS]

ilkyaz, [ilk+yaz] *is.* İlkbahar; bahar.

illa, [Ar. illā الا] *(i'llâ:) {OsT} zf.* **1.** ... den başka. **2.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka; ille. **3.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **4.** Özellikle; hele. **5.** Yalnız.

illaba, [? illaba] *{ağız} zf.* Önce. [DS]

illaki, [Ar. illā + Far. -ki الا + كه] *(i'llâ:ki) {OsT} zf.* **1.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka; ille. **2.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **3.** *e.* Özellikle; hele.

illallah, [Ar. illāllah الا الله] *(i'llalla:h) {OsT} ünl.* **1.** Allah'tan başka. **2.** Bıkkınlık ve bezginlik anlatan söz. ◻ (Bir şeyden, birinden) **illallah demek,** *O şeyden veya kimseden aşırı derecede bıkkınlık ve bezginlik göstermek.*|| **illallah etmek,** *Bıkmak, usanmak, bezmek; yaka silkmek.*|| **illallahi ve rasulihi,** *{OsT} Aşırı derecede bıkma ve usanma anlatan söz.*

illamur, [Ar. iḫlāmūr] *{ağız} is.* Ihlamur. [DS]

ille[1]**,** [Ar. illā => ille الى] *(i'lle) zf.* **1.** Hangi şartlar altında olursa olsun; ne olursa olsun; mutlaka. **2.** Aksi durumda; aksi hâlde; yoksa; olmazsa. **3.** Olasılıkla. **4.** *e.* Özellikle; hele. ◻ **ille velakin,** *{OsT} Bununla birlikte; gel gelelim.*

ille[2]**,** [il-mek > il-le] *{ağız} is.* **1.** Eşeklere takılan ip üzengi. **2.** Kasapların et taktıkları çengel. [DS]

illegal, -li [Fr. illégal] *(i'llegal) sf.* Yasaya aykırı olan; yasal olmayan; yasa dışı.

illem, [Ar. illā => illem] *{ağız} zf.* Muhakkak; ne olursa olsun. [DS]

illemek[1]**,** [él *(devlet)* > īl-lēĭ-mek ايللمك] *(ille:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** Devlet kurmak. [ETY] [Tekin] **2.** Yurt edinmek; il tutmak.

illemek[2]**,** [il *(teyel)* > il-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gelişigüzel ve iri iri dikmek; teyellemek. [DS]

illeşmek, [īl-mek > il-le-ş-mek ايللشمك / اللشمك] *{eT} {eAT} işteş. f. [-ür]* Barışmak; uzlaşmak; sulh yapmak.[KB]

illet, [Ar. ʿillet علت] *{OsT} is.* **1.** Hastalık; sakatlık. **2.** Sürekli hastalık veya zaman zaman ortaya çıkan rahatsızlık; sık sık nükseden hastalık. **3.** *mecaz.* Hastalık derecesine varmış alışkanlık; merak. **4.** *mecaz.* Bozukluk; aksaklık. **5.** *mecaz.* İnsanı kızdıran, sinirlendiren olay, durum veya kimse. **6.** *fel.* Sebep. ◻ **illet etmek,** *1. Sakatlamak. 2. mecaz. Aşırı sinirlendirmek; çok kızdırmak.*|| **illet harfleri,** *{OsT} Arapça'da elif, vav, ye harfleri.*|| **illet-i ādiye,** *{OsT} mant. Sebep; neden.*|| **illet-i akliye,** *{OsT} tıp. Akıl hastalığı.*|| **illet-i fāile,** *{OsT} fel. Etken sebep.*|| **illet-i gāiye,** *{OsT} fel. Amaçsal sebep.*|| **illet-i tamme,** *{OsT} fel. Tam sebep.*|| **illet-i vahîme,** *{OsT} tıp. Kuruntu hastalığı.*|| **illet olmak,** *mecaz. Çok sinirlenmek; kızmak.*

illetli, [illet-li] *sf.* **1.** Bir illeti bulunan; illet sahibi olan; hastalıklı. **2.** *mecaz.* Sık sık aksaklığa uğrayan, bozulan; bir arızası bulunan. **3.** Kusuru, eksiği bulunan; sakat. **4.** *dbl.* Arapça'da içinde *elif, vav, ye* harflerinden biri bulunan (kelime).

illetlilik, -ği [illet-li-lik] *is.* İlletli olma durumu; illeti bulunan şeyin veya kimsenin durumu.

illetsiz, [illet-siz] *sf.* **1.** Hiçbir hastalığı, sakatlığı bulunmayan; sağlam. **2.** *huk.* Kanun ve kurallara uygun olan; herhangi bir hilesi bulunmayan; meşru. ◻ **illetsiz iktisap,** *huk. Kanun ve kurallara uygun olan kazanç; herhangi bir hileye başvurmadan, meşru yollardan zenginleşme; meşru kazanç.*

illetsizlik, -ği [illet-siz-lik] *is.* Sağlam olma durumu; sağlamlık.

illî, [Ar. ʿillī علی] *(illi:) {OsT} sf. fel.* Sebeple ilgili; nedensel. ◻ **illî muâmele,** *{OsT} huk. Geçerli olması için, borçlandırıcı işlemin de geçerli olması şartına bağlı olan kazandırıcı işlem.*

illibide, [Yun. lápathon] *{ağız} is. bot.* Labada. [DS]

illig, [él-lig] *{eT} sf.* Devleti olan; devletli; bağımsız. [ETY] [Tekin]

illik[1]**,** [īl-lik اللك / ايللك] *{eAT} is.* **1.** Barışıklık; dostluk; sulh. **2.** İtaat.

illik[2]**,** [él-lik / īl-lik ايللك] *{eAT} {OsT} is.* Memleket malı; beylik; kamu malı.

illik[3]**, -ği** [el *(yabancı)* > el-lik / il-lik] *{ağız} is.* **1.** Başkasına verilecek, başkasına gidecek şey. [DS] **2.** İnsan topluluğu; halk. **3.** *{ağız}* İnsan. [DS]

illik[4]**, -ği** [il-lik ?] *{ağız} sf.* Derli toplu olmayan; dağınık; derbeder. [DS]

illik[5]**, -ği** [il-lik ?] *{ağız} is.* Çocukların saklambaç oyununda ebeyi seçmek için çektikleri kura. [DS]

illim, [il-li-m ?] *{ağız} sf.* → illik[4]. [DS] ◻ **illimi tillimi çıkmak,** *{ağız} Parça parça olmak; çok eskimek.* [DS]

illiyet, [Ar. ʿillī > ʿilliyyet علیت] *{OsT} is. fel.* Sebep ile sonuç arasındaki bağ; nedensellik. ◻ **illiyet bağı,** *huk. Kişinin dışında meydana gelen bir hukukî olayın, kişiye isnat edilebilmesi için o kişinin hareketinden doğması veya onun hareketi ile ortaya çıkmış bulunması durumunda kurulabilen sebep sonuç ilişkisi varlığı; nedensellik bağı.*

illis, [? illis] *{ağız} is.* Saklambaç oyunu. [DS]

illiyun, [Ar. ʿilliyyūn / illiyyīn علیون / علیین] *(illiy-*

yu:n) {OsT} is. İslamiyet'e göre gökyüzünün ve cennetin en yüksek ve en kutsal tabakası.

illop, [? illop] *{ağız} sf.* (Kişi için) büyük başlı. [DS]

illü, [ēl-lüg > il-lü اللو] *{eAT} sf.* Memleket halkı; yerli halk; yurttaş.

illüstrasyon, [Lat. illustrare *(aydınlatmak)* > Fr. illustration] *is.* **1.** Resimlerle süsleme. **2.** Bir kitapta yer alan, kitabın hacmini arttırmak ya da yazıları açıklamak için kitabın uygun yerlerine konulmuş desen ya da gravürlerin genel adı. **3.** Kitap veya derginin metni içinde yer alan desen veya gravür.

illüzyon, [Lat. illudere *(alay etmek)* > Fr. illusion] *is.* **1.** El çabukluğu, hile ve göz yanılması gibi durumlardan yararlanarak olmayacak bir şeyi gerçekmiş gibi gösterme hüneri; göz bağlama. **2.** Duyuları ve aklı yanıltarak meydana getirilen etki; yanılsama.

illüzyonist, [Fr. illusioniste] *is.* El çabukluğu ile seyircilere olmayan bir şeyi oluyormuş gibi gösteren sanatçı; göz bağcı.

illüzyonizm, [Fr. illusionisme] *is.* **1.** Özel olarak hazırlanmış araçlarla göz yanılgısından yararlanarak gösteri yapma sanatı; göz bağcılık. **2.** El çabukluğu ile göz yanıltma; göz boyama.

ilm, [Ar. ʿilm علم] *{OsT} is.* → ilim. **ilm-el yakîn,** *{OsT} Kesin bilgi.*|| **ilm-i ahâdîs,** *{OsT} Hz. Muhammed ve ashabının davranış ve sözleriyle ilgili gelenekleri konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i ahcâr,** *{OsT} yer b. Taş bilimi.*|| **ilm-i ahlâk,** *{OsT} Ahlak bilgisi.*|| **ilm-i ahvâl-i cev,** *{OsT} Gök taşlarının oluşumunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i ahvâl-i rüh,** *{OsT} psikol. Ruhsal olayları inceleyen bilim dalı; davranış psikolojisi.*|| **ilm-i akvâm,** *{OsT} Kavimlerin, milletlerin, görenek, ruh, kültür vb. nitelik ve niceliklerini inceleyen bilim dalı; etnoloji; budun bilimi.*|| **ilm-i akvâm-ı beşer,** *{OsT} İnsanlığın ırklara ayrılışını, ırklar arasındaki farklılık ve benzerlikleri, tarihî ilişkileri; nereden çıkıp nerelere yayıldıklarını inceleyen karşılaştırmalı bilim dalı; ırk bilimi.*|| **ilm-i alâim-i cevviye,** *{OsT} Gök taşlarının oluşumunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i arüz,** *ed. Nazım ölçüleriyle ilgili bilgiler; vezin tekniği.*|| **ilm-i arz,** *{OsT} yer b. Dünyanın oluşumu ve bugünkü durumuyla ilgili bütün olayları inceleyen bilim dalı; yer bilimi.*|| **ilm-i asâr-ı atîka,** *{OsT} Arkeoloji.*|| **ilm-i azâim,** *{OsT} Ruhları davet ve yatıştırma bilgisi.*|| **ilm-i bâtın,** *{OsT} Akıl, mantık ve deney dışında sezgi yoluyla elde edilen bilgi.*|| **ilm-i bedâyi',** *{OsT} Güzelliği bulma bilgi ve teknikleri; estetik; güzellik bilimi.*|| **ilm-i beden,** *{OsT} İnsan vücudunu inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i bedi',** *{OsT} ed. Güzel yazma ve söyleme tekniği ve bilgisi.*|| **ilm-i bedihî,** *{OsT} Akıl ve düşünce olmadan, sezgi yoluyla gerçekleri anlama, öğrenme bilimi.*|| **ilm-i belâgat,** *{OsT} ed. Güzel söz söylemeyi ve yazmayı edinme bilgisi.*|| **ilm-i beyân,** *{OsT} ed. Güzel söz söyleme tekniği.*|| **ilm-i cebir,** *{OsT} mat. Cebir bilgisi.*|| **ilm-i cedel,** *{OsT} Bilimsel tartışma.*|| **ilm-i cerr-i eskal,** *{OsT} Çeşitli araç ve makinelerle meydana getirilen kuvvetler ve bu kuvvetlerin oluşturduğu hareketleri inceleyen bilim dalı; dinamik.*|| **ilm-i cev,** *{OsT} Meteoroloji.*|| **ilm-i edeb,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisi.*|| **ilm-i edvâr,** *{OsT} müz. Müzik ve kompozisyon bilgisi.*|| **ilm-i ektâf,** *{OsT} Kürek kemiği veya kürek kemiği parçalarına bakarak gelecek veya geçmişle ilgili haber verme bilimi.*|| **ilm-i elsine,** *{OsT} dbl. Dillerin tarihi, karşılaştırılması, incelenmesi ve araştırılması konularını ele alan bilim dalı; dil bilimi; lengüistik.*|| **ilm-i emrâz,** *{OsT} tıp. Hastalıkları inceleyen ve tedavi yollarını gösteren bilim dalı; tıp.*|| **ilm-i ensâb,** *{OsT} Soy gelişimini inceleyen bilim.*|| **ilm-i ensâc,** *{OsT} tıp. Doku bilimi.*|| **ilm-i envâ,** *{OsT} Ay'ın zamanlarını ve evrelerini inceleyen bilim dalı.*|| **ilm-i esmâ,** *{OsT} Allah'ın isimlerinin anlamı ve açıklamasını konu edinen bilim dalı.*|| **ilm-i ezelî,** *{OsT} 1. Geçmişi bilme, okuma bilgisi. 2. Allah'ın öncesiz bilgisi. 3. Önce bilimi.*|| **ilm-i ferâiz,** *{OsT} huk. İslam hukukuna göre mirasın bölüşümü konularını ele alan bilim dalı.*|| **ilm-i fetvâ,** *{OsT} huk. 1. Kur'an, hadîs ve icmadan yararlanarak güncel konularda yargıda bulunabilmek için edinilen bilgiler. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i fıkh,** *{OsT} huk. 1. İslam hukukunu belirleyen kuralların tümü. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i gaybî,** *{OsT} Geleceğe ait bazı olayların önceden bilinmesi için yapılan çalışmaları kapsayan bilim.*|| **ilm-i haber,** *1. Bildirme bilgisi. 2. Hz. Muhammed'in sözlerini inceleyen ve bunları açıklayan bilim dalı.*|| **ilm-i hâl,** *{OsT} 1. Durum bilgisi. 2.* → ilmihâl.|| **ilm-i hat,** *{OsT} Yeryüzü ve toprakla ilgili nesneler aracılığıyla fal bakma işi ve bilgisi.*|| **ilm-i hayvanât,** *{OsT} zool. Hayvanların yetişme, üreme, ıslahı gibi konuları inceleyen bilim dalı; zooloji.*|| **ilm-i hendese,** *{OsT} Geometri.*|| **ilm-i hesâb,** *{OsT} mat. Hesap bilgisi; aritmetik.*|| **ilm-i hey'et,** *{OsT} gök b. Gök cisimlerinin, hareket, durum ve yapılarını inceleyen bilim dalı; gök bilimi; astronomi.*|| **ilm-i hikmet,** *{OsT} fel. Felsefe konularını inceleyen bilim; felsefe.*|| **ilm-i hilâf ü cedel,** *{OsT} Tartışma yeteneğini geliştirmek için edinilen deneysel bilgi.*|| **ilm-i hisâb,** *{OsT} mat. Aritmetik; sayılar hesabı.*|| **ilm-i hiyel,** *{OsT} Konusu mekanik ve makine olan bilgi; mekanik.*|| **ilm-i hukûk,** *{OsT} Hukuk bilgisi; hukuk konuları ile ilgili bilim dalı.*|| **ilm-i ictimâ** (ictimâî), *{OsT} sosy. Toplumsal olayları inceleyerek birtakım sonuçlar çıkaran bilim dalı; toplum bilimi; sosyoloji.*|| **ilm-i idâre,** *{OsT} Yönetim bilgisi.*|| **ilm-i iktisâd,** *{OsT} eko. Servet ve üretimin oluşum ve yönetimini konu alan bilim dalı; ekonomi.*|| **ilm-i ilâhî,** *{OsT} 1. Din bilimi; teoloji. 2. fel. Allah'ın afetlerini savunan, en yüksek iyi-*

liğin oluşabilmesi için bunların gerekli olduğuna inanılan dünya görüşü ile ilgili tezler bilgisi. || **ilm-i imlā,** *{OsT} 1. dbl. Dilbilgisi kurallarına göre yazma bilgisi. 2. res. Perspektif bilgisi; teknik resim.* || **ilm-i isnād,** *{OsT} Bir görüşü ilk defa ortaya atanın araştırılması ve ona atfedilmesi için yapılan çalışma.* || **ilm-i iştikāk,** *{OsT} dbl. Kelimelerin kök ve türeme yollarını araştıran dilbilgisi dalı; etimoloji.* || **ilm-i kablettārih,** *{OsT} Tarih öncesi devirleri inceleyen bilim dalı; prehistorya.* || **ilm-i kāfiye,** *{OsT} ed. Şiirde uyak ve ritim sağlama bilgisi ve tekniği.* || **ilm-i kal,** *{OsT} tasvf. Medresede öğretilen bilim.* || **ilm-i keff,** *{OsT} Avuç çizgilerine bakarak geçmişi okuma, geleceği bilme esasına dayanan falcılık bilgisi.* || **ilm-i kehānet,** *{OsT} Gelecekteki olayları tahmin etme bilimi; falcılık; fütürizm.* || **ilm-i kelām,** *{OsT} İslam dininin kitabı olan Kur'an'ın hükümlerini açıklayan ve yorumlayan bilim dalı.* || **ilm-i kelām ve akāid,** *{OsT} İslam dinini skolastik açıdan yorumlayan bilginlerin ortaya koyduğu dinî bilgiler; metafizik.* || **ilm-i kıhf,** *{OsT} Kafatası yapısı ile akıl ve zekâ arasında bağ kurmaya yönelik araştırma.* || **ilm-i kırāat,** *{OsT} Kur'an'ın ilk defa ve yedi usta hafız tarafından nasıl okunduğunu tespit eden ve bu şekilde okunması gerektiği yolundaki çalışmaların tümü.* || **ilm-i kıyafet,** *{OsT} Giyim kuşam bilgisi.* || **ilm-i kimyā,** *{OsT} 1. Kimya bilgisi. 2. Yapay olarak altın ve gümüş meydana getirme bilgisi.* || **ilm-i kitāb,** *{OsT} Kur'an'ın açıklama ve yorumuna dair bilgiler.* || **ilm-i kitābet,** *{OsT} ed. 1. Sözü ve yazıyı güzel ve etkili biçimde düzenleme bilgisi; kompozisyon. 2. Bu tekniği veren ders.* || **ilm-i ledün,** *{OsT} Allah'ın sıfatlarına ilişkin bilgi.* || **ilm-i lügat,** *{OsT} dbl. Sözlük bilimi.* || **ilm-i maād,** *{OsT} 1. Ölüm sonrası yaşayışa ilişkin olan bilgiler. 2. Allah'ın isim ve niteliklerini açıklamaya yönelik bilgiler.* || **ilm-i maānî,** *{OsT} dbl. Anlam bilimi.* || **ilm-i maāş,** *{OsT} Hayat bilgisi.* || **ilm-i ma'badü't-tabiā,** *{OsT} fel. Doğada var olanlardan daha üstün olay ve ülküler bulunduğuna dair bilgilerin tümü; metafizik.* || **ilm-i ma'deniyāt,** *{OsT} Madenlerin bulunması, çıkarılması, işlenmesi gibi teknik bilgilerle fiziksel ve kimyasal özelliklerini ele alan bilim dalı.* | **ilm-i mahāsin,** *{OsT} Estetik.* || **ilm-i manā,** *{OsT} ed. Güzel söz söyleme bilgisi.* || **ilm-i ma'nevî,** *{OsT} psikol. Ruhsal ve zihinsel olguları konu edinen bilim dalı.* | **ilm-i menāhic,** *{OsT} Bir işin yönetilmesi ve yapılması ile ilgili bilgiler; yöntem bilimi; metodoloji.* || **ilm-i menākit,** *{OsT} Kronolojik ve astronomik zamanları inceleyen bilim dalı.* || **ilm-i menşe-i akvām,** *{OsT} Milletlerin, kavimlerin, doğuş ve kaynakları ile ilgili araştırma yapan bilim dalı.* || **ilm-i merāyā,** *{OsT} Bir işin en ince ayrıntılarına kadar inmeyi öğreten bilim; ayrıntı bilimi; detay bilgisi.* || **ilm-i merā-yı muhrikā,** *{OsT} Merceklerin yakıcı olanlarını inceleyen, bunların yapımı ve kullanılması ile ilgili bilgilerin tümü.* || **ilm-i mesāha,** *{OsT} mat. Alan hesabı; yüz ölçümü bilgisi.* || **ilm-i mevcudāt,** *{OsT} Doğada var olan bütün varlıkları inceleyen bilim dalı.* || **ilm-i muāmele,** *{OsT} Müslüman'ın Allah ve diğer kullara karşı olan görevlerini kapsayan bilgiler.* | **ilm-i musîki,** *{OsT} müz. Müziğin bütün konularını kapsayan bilim; müzik bilimi.* | **ilm-i müstehāsāt,** *{OsT} Paleontoloji.* || **ilm-i nahv,** *{OsT} dbl. Dilbilgisi; gramer.* || **ilm-i nebātāt,** *{OsT} Bitkilerle ilgili konuları ve olguları inceleyen bilim dalı; botanik.* || **ilm-i nücūm,** *{OsT} Yıldızların oluşum, hareket ve durumlarını inceleyen bilim dalı; yıldızlar bilimi.* || **ilm-i pişānî,** *{OsT} Alna bakarak alınyazısı ve karakteri belirlemeye çalışma.* || **ilm-i remil,** *{OsT} Ok, makas gibi bazı nesneler ile fala bakma işi.* || **ilm-i rivāyet,** *{OsT} Geleneklerin doğruluk derecesini araştıran bilim kolu.* | **ilm-i riyāzet,** *{OsT} tasvf. Tasavvufu ele alıp inceleyen bilim dalı.* || **ilm-i rūh,** *{OsT} psikol. Ruh bilimi; psikoloji.* || **ilm-i rüsūm,** *{OsT} eko. Gümrük ve vergi konuları ile ilgili bilgi.* || **ilm-i rüşeym,** *{OsT} biy. Oluşmaya başlamış, döllenmiş yumurtanın cenin hâline gelinceye kadar geçirdiği evreleri inceleyen bilim dalı; embriyoloji.* || **ilm-i saādet,** *{OsT} fel. Mutluluğu en yüce amaç edinen dünya görüşü ile ilgili her türlü iddia ve bilgiler.* || **ilm-i sarf,** *{OsT} dbl. Çekim kurallarını, eklerini ve gelişimini inceleyen dilbilgisi konusu.* || **ilm-i sarf ve nahv,** *{OsT} dbl. Dilbilgisinin çekim ve söz dizimini kapsayan bölümü.* | **ilm-i savt,** *{OsT} Büyük binaların yapılmasında, sesin her taraftan duyulabilmesini sağlayan bilgi ve tekniklerin tümü; akustik; yankı bilimi.* || **ilm-i secayā,** *{OsT} psikol. Karakter incelemelerini konu alan bilim dalı.* || **ilm-i servet,** *{OsT} eko. Siyasi iktisat bilgileri.* || **ilm-i sihr,** *{OsT} İnsan ruhunda etkisi olan birtakım doğal olayların akışını durduracağına inanılan büyü yapmayı öğrenme işi; büyü bilimi.* || **ilm-i simyā,** *{OsT} Harfler ve sayılar kullanarak, ilahî sözler ve esmaü'l-hüsnayı anmak suretiyle evrenin sırlarını çözmeyi amaçlayan bilgilenme.* || **ilm-i surî,** *{OsT} eko. Üretim bilgisi; üretim verimi bilgisi.* || **ilm-i sülūk,** *{OsT} tasvf. Dünya heves ve arzularından geçerek din ve Allah yolunda çile doldurmanın yollarını kazandıran bilgilerin tümü.* | **ilm-i şerā'it ve ahkām,** *{OsT} İslam hukukunun hükümlerini belirleyen ve bu hükümlerin kullanılma alan ve biçimlerini konu edinen bilim dalı.* || **ilm-i şerîf,** *{OsT} Musiki.* || **ilm-i şühūd,** *{OsT} Gözlem ve deneye dayanan bilgi.* || **ilm-i tabakātü'l-arz,** *{OsT} yer b. Dünyanın jeolojik katmanlarının oluşum, durum ve hareketlerini inceleyen bilim dalı.* || **ilm-i tabiî,** *{OsT} Doğadaki olay ve olgulardan bahseden bilim; tabiat bilgisi; doğa bilimi.* || **ilm-i tārîh,** *{OsT} Tarihsel olay ve olguları inceleyip yorumlayan bilim dalı; tarih*

bilgisi.|| **ilm-i tasavvûf,** *{OsT} tasvf. Tasavvuf konularını, bu tür düşünce ve yaşama tarzını inceleyen, yorumlayan bilim dalı.*|| **ilm-i tasvîr-i miyâh,** *{OsT} coğ. Su tanımı bilgisi; hidrografi.*|| **ilm-i tedbir-i menzîl,** *{OsT} eko. Ev yönetimi ve ekonomisi bilgisi.*|| **ilm-i tefsîr,** *{OsT} 1. Kur'an sure ve ayetlerini açıklama ve yorumlama bilgisi. 2. Bu bilgilerin oluşturduğu bilim dalı.*|| **ilm-i te'lif,** *{OsT} müz. Müzik kompozisyonu tekniği ve bilgisi.*|| **ilm-i tencîm,** *{OsT} Yıldızlara bakarak geçmiş ve gelecek hakkında bazı yargılara varma işi; yıldız falı; astroloji.*|| **ilm-i terbiye-i etfâl,** *{OsT} psikol. Çocukların eğitimini konu alan bilim dalı; eğitim bilimi; pedagoji.*|| **ilm-i teşrîh,** *{OsT} Kutsal kitapların hükümlerini açıklama, yorumlama ile ilgili bilgiler.*|| **ilm-i tetkik-i hutût,** *{OsT} Eski yazıları okuyup öğrenme bilimi.*|| **ilm-i tevhîd,** *{OsT} Allah'ın varlığı ve birliği ile ilgili bilgi, yorum ve nakilleri toplayan bilgiler.*|| **ilm-i te'vil,** *{OsT} Kur'an'ın yorumlanmasına ilişkin bilgileri ele alan metot bilgisi.*|| **ilm-i tevlîd,** *{OsT} Bahçıvanlık bilgisi.*|| **ilm-i tıb,** *{OsT} tıp. Tıp bilimi; tedavi bilimi.*|| **ilm-i tılsımât,** *{OsT} Büyü bilgisi; tılsım bilgisi.*|| **ilm-i vezâif,** *{OsT} Görev bilgisi; deontoloji.*|| **ilm-i vücûh,** *{OsT} Kur'an'ın türlü türlü okunuşlarını öğreten bilim.*|| **ilm-i yakîn,** *{OsT} 1. Doğruluğu hakkında hiçbir şüphe bulunmayan bilgi. 2. İlahî âlemle ilgili bilgilerin tümü.*

ilma[1], [Ar. ilmā الما] *(ilma:) {OsT} is.* Çalma; hırsızlık.

ilma[2], **-a'ı** [Ar. ilmāʿ الماع] *(ilma:) {OsT} is.* **1.** (Işık için) parlatma. **2.** Bir şeyi henüz olmadan önce işaretle bildirme.

ilma[3], [il-mek > il-me] *{ağız} is.* Halı düğümü; ilmik. [DS]

ilmah, [Ar. ilmāḥ الماح] *(ilma:h) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi parıldatma. **2.** (Güzel bir kız, kadın için) yüzünü gösterip hemen çekilme.

ilmam, [Ar. ilmām الام] *(ilma:m) {OsT} is.* **1.** Küçük bir günah işleme. **2.** Konma. **3.** (İki şey için) birbirine yaklaşma.

ilme[1], [il-me ايلمه] *is.* **1.** Hafifçe bağlamak işi. **2.** *{eAT} {OsT}* Teğel. **3.** İğreti düğüm. **4.** *{eAT} {ağız}* Düğüm; ilmik. [DS]

ilme[2], [il-mek *(dokunmak)* > il-me] *{ağız} is.* **1.** Tarla sürülürken sabana takılan taş, kaya vb. şeyler. **2.** Zerdali, erik vb. meyvelerin dikeni; diken. **3.** Dokunma; değme. **4.** Yırtma; parçalama. [DS]

ilme[3], [il-me ?] *{ağız} is.* Suyun buzlaşmaya başlamış durumu. [DS]

ilmece[1], [il-mece] *{ağız} is.* Kızamık hastalığı. [DS]

ilmece[2], [Yun. imitsea / *eT.* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece] *{ağız} is.* → imece. [DS] 🗗 **ilmece yapmak,** *{ağız} Bir işi komşularla birleşerek yapmak; imice yapmak.* [DS]

ilmeci, [Yun. imitsea / *eT* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece] *{ağız} is.* → imece. [DS]

ilmeç, -ci [il-mek > il-meç] *{ağız} is.* **1.** Düğüm. **2.** Elbiseyi bollaştırmak için konulan ek parça. [DS]

ilmeçer[1], [? ilmeçer] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruktaki kayışın ucuna takılan eğri demir; çengel. **2.** Çengelli iğne. [DS]

ilmeçer[2], [? ilmeçer] *{ağız} sf.* Çapraz. [DS]

ilmeçer[3], [? ilmeçer] *{ağız} is.* Kadınların çene altından geçirip başın iki tarafına tutturdukları boncuk vb. şeylerle süslü ip. [DS]

ilmek[1], [īl-mek / il-mek ايلمك] *dönşl. f. [-er]* **1.** *{eT}* Bağlı, asılı, ilişkili olmak; bağlanmak; iliştirilmek. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] **2.** *{eT}* Asılmak; yapışmak; ilişmek. [İKPÖy.] [DLT] [Gabain] [L.V.Dmitrieva] **3.** *{eT}* Düşmek; inmek. [KB] **4.** *{eT}* Batmak. [L.V. Dmitrieva] **5.** *{eT}* Hücum etmek; basmak; saldırmak; birisinin üzerine atılmak. [EUTS] **6.** Değmek; dokunmak; temas etmek; isabet etmek. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [DS] **7.** *{ağız}* Göze takılmak; şöyle böyle görülmek. [DS] **8.** *{ağız}* Birine sataşmak. [DS] **9.** *{eT} gçl. f.* Kurmak; bağlamak. [KB] **10.** *{ağız}* Çiviye bir şey asmak. [DS] **11.** *{ağız}* (Odun için) ateş almak. [DS] **12.** *{ağız}* Eğlenmek. [DS] **13.** *{ağız}* Hafif bir düğüm atarak bağlamak; iki parçayı birbirine dikmek; ilmeklemek. [DS] **14.** *{ağız}* Örmek. [DS] **15.** Halı dokuma işinde düğümleri birbirine bağlamak. **16.** *{eAT}* Tesir etmek. **17.** *{eAT}* Geçmek. **18.** *{eAT}* Tutulmak. **19.** *{ağız}* İltifat etmek. [DS] 🗗 **iler tutar yeri kalmamak,** *Çok dağınık, bozuk veya kötü bir durumda bulunmak.*

ilmek[2], **-ği** [il-mek الملك] *is.* **1.** Kolay çözülebilen düğüm; ilmik. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** *{ağız}* İnsanı oyalayacak, bağlayacak iş. [DS] **3.** *{ağız}* Süt, yoğurt üzerinde meydana gelen koyu tabaka. [DS] **4.** *{ağız}* Fırsat. [DS]

ilmek[3], **-ği** [il-mek / il-mik] *{ağız} is.* Düğme. [DS]

ilmekleme, [il-mek-le-me] *is.* İlmekle bağlamak işi; ilmikleme.

ilmeklemek, [il-mek-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kolay çözülür bir düğüm ile bağlamak; ilmiklemek. [DS]

ilmeklenmek, [ilmek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Süt, yoğurt için) üzerinde koyu tabaka oluşmak. [DS]

ilmekli, [il-mek *(bağlamak)* > ilmek-li] *{ağız} is.* Kolay çözülebilen düğüm. [DS]

ilmelemek, [il-me-le-mek] *{ağız} gçl. f. –r] [-l(i)-yor]* İlmiklemek. [DS]

ilmelik, -ği [il-me-lik] *{ağız} is.* Halı dokumakta kullanılan eğrilmiş, yumuşak ve renkli yün iplik. [DS]

ilmen[1], [Ar. ʿilmen علماً] *(i'lmen) {OsT} is.* **1.** Bilim

bakımından; bilimce. **2.** Bilimsel yolla. **3.** Bilimsel olarak.

ilmen[2], [? ilmen / ilmer] *{ağız} sf.* Cam gibi düz ve parlak yüzeyli. [DS]

ilmen[3], [? ilmen] *{ağız} is.* **1.** Bağ ve tarlalardaki çalı; böğürtlen. **2.** Bir tür dikenli ağaç. [DS]

ilmer, [? ilmer / ilmen] *{ağız} sf.* → ilmen[2]. [DS]

ilmeşmek, [il-me-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dolaşmak; karışmak. [DS]

ilmeyh, [il-mek] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir biçimde bağlanan düğüm. [DS]

ilmî, [Ar. ʿilm > ʿilmī علمى] *(ilmi:) {OsT} sf.* Bilimle ilgili olan; bilime dayanan; bilimsel.

ilmihal, -li [Ar. ʿilm-i hāl علم حال] *(ilmiha:l) {OsT} is.* İslam dininin günlük hayatta çok kullanılan ve herkesçe bilinmesi gerekli belli başlı kurallarını öğreten kitap.

ilmik[1], **-ği** [il-m(e)k > il-mik] *is.* **1.** Kolay çözülebilecek biçimde bağlanmış düğüm; eğreti düğüm; ilmek. **2.** *dnz.* Halatın bir ucunu, halatın bedeni üzerinde bir kere dolaştırarak yapılan düğüm. **3.** El örgüsü işlerinde yatay işleyen, şiş veya tığ ile bir sonrakine bağlanan ip kıvrımları. **4.** *{ağız}* Ebegümeci. [DS] **5.** *{ağız}* Topraktan yeni çıkan ekin filizi. [DS] **6.** *{ağız}* Lif. [DS] 🗗 **ilmik ilmik,** *{ağız} Parça parça; lime lime.* [DS]

ilmik[2], **-ği** [Far. inbīk => imbik] *{ağız} is.* Gülyağı yapılan kazan. [DS]

ilmikleme, [il-m(e)k-le-me > il-mik-le-me] *is.* Kolay çözülebilir biçimde bağlamak işi.

ilmiklemek, [il-m(e)k-le-mek > il-mik-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kolay çözülebilir bir düğüm ile bağlamak; eğreti olarak bağlamak.

ilmiklenme, [il-m(e)k-le-n-me > il-mik-le-n-me] *is.* İlmik ile tutturulmak işi.

ilmiklenmek, [il-m(e)k-le-n-mek > il-mik-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Kolay çözülebilir bir düğüm ile bağlanmak; ilmikle tutturulmak.

ilmikli, [il-m(e)k-li > il-mik-li] *sf.* **1.** Kolay çözülür biçimde bağlanmış; ilmiği bulunan. **2.** Belirtilen sayıda ilmiği veya düğümü bulunan.

ilmiksiz, [il-m(e)k-siz > il-mik-siz] *sf.* **1.** Kolay çözülmesi için ilmik biçiminde bağlanmamış olan. **2.** İlmiği bulunmayan.

ilmiyat, [Ar. ʿilmiyyāt علميات] *(ilmiya:t) {OsT} is. fel.* Bilginin yöntemini, temelini, sınırlarını ve güvenilirliğini inceleyen felsefî görüş; bilgi nazariyesi; epistemoloji.

ilmiye, [Ar. ʿilmiyye علميه] *{OsT} is.* **1.** Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı. **2.** İmparatorluk döneminde fıkıh ve şeriatla uğraşan kendilerine göre birtakım rütbe ve dereceleri bulunan bilginler. **3.** Din işleriyle uğraşanların mesleği. 🗗 **ilmiye salnamesi,** *{OsT} Meşihat makamının kuruluş ve tarihini, bu makama geçmiş kimselerin hayat hikâyelerini anlatan yıllık.*

ilmühaber, [Ar. ʿilm ü ḫaber علم و خبر] *(i'lmühaber) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin, adresini, medenî durumunu ve kimlik bilgilerini gösteren resmî belge; hâl kâğıdı. **2.** Bir şeyin teslim alındığını bildirir belge; alındı kâğıdı.

İ. L. O. [İng. **I**nternational **L**abour **O**rganization] *kıs.* Uluslar arası çalışma örgütü.

ilrük, [ild-ür-ük] *{eT} is.* Üzerlik tohumu, *(Peganum harmala).* [DLT]

İ. L. S. [İng. **I**nstrument **L**anding **S**ystem] *kıs.* **1.** Aletli iniş sistemi. **2.** Sivil havacılıkta, kötü görüş şartları ile karşılaşıldığında radyo-elektrik sistemlerinden yararlanılarak yapılan iniş için kullanılan ifade.

ilsak, [Ar. luṣūḳ > ilṣāḳ الصاق] *(ilsa:k) {OsT} is.* Yapıştırma; bitiştirme; kavuşturma. 🗗 **ilsak etmek,** *{OsT} Bitiştirmek.*

ilsiremek, [él-si-rē-mek] *(ilsire:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* Yersiz olmak; memleketsiz olmak; ilsiz olmak; [Gabain]

ilsiretmek, [él-si-rē-t-mek / il-si-rē-t-mek] *gçl. f. [-ür]* Yerinden mahrum etmek; devletsiz bırakmak; devletsiz komak. [ETY] [Tekin] [Gabain]

iltar, [Yun. lıtari] *{ağız} is.* İp. [DS]

ilte, [il-mek *(iliştirmek)* > il-te] *{ağız} is.* Sebep; neden; ilgi [DS]

ilteber, [él+teb-er] *{eT} is.* Hükümdara bağlı yüksek devlet memuru rütbesi; genel vali. [EUTS] [Tekin]

iltemek, [it-ele-mek / ilt-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İtmek; kakmak. [DS]

ilter, [il+der-mek > ilter ?] *{ağız} sf.* Vatanını koruyan. [DS]

ilteriş, [il *(devlet)* + ter-mek > il+ter-iş] *{eT} sf.* Boyları derleyen, toplayan; kabileleri derleyen; devlet kuran. [ETY]

iltgüçi, [ilt-mek > ilt-gü-çi] *{eT} is.* Ulaştıran; eriştiren. [KB]

ilti[1], [el-ti / il-ti] *{ağız} is.* **1.** Elti. **2.** Bacanak. **3.** Kuma. [DS]

ilti[2], [*eT.* yél-mek > *yél-ti > il-ti] *{ağız} sf.* (Kişi için) çok gezen. [DS]

iltiab, [Ar. iltiāb التعاب] *(iltia:b) {OsT} is.* Oyun oynama.

iltiak, [Ar. iltiāk التعاك] *(iltia:k) {OsT} is.* Rengi değişme; rengi bozulma; solma.

iltibas, [Ar. lebs > iltibās التباس] *(iltiba:s) {OsT} is.* **1.** Birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması; andırışma. **2.** *ed.* Anlam belirsizliği. 🗗 **iltibasa yol açmak,** *Karışıklığa sebep olmak.*

iltibaslı, [iltibas-lı] *sf.* Karışık; birbiriyle karıştırılmış olan.

iltica, -a'i [Ar. ilticāʾ التجاء] *(iltica:) {OsT} is.* **1.** Güvenilir bir yere sığınma; sığınma. **2.** Güvenme; dayanma. 🗗 **iltica etmek,** *Sığınmak; dayanmak.*|| **iltica hakkı,** *Çoğunlukla bir cezaî kovuşturma dolayısıyla yabancı bir ülkeye sığınma ya da yabancı ülkedeyken geri verilmemeyi isteme hakkı; sığınma hakkı.*

ilticac, [Ar. ilticāc التجاج] *(iltica:c) {OsT} is.* **1.** (Ses için) karışma. **2.** Sığınma; iltica.

ilticagâh, [Ar. ilticāʾ + Far. -gāh التجاگاه] *{OsT} is.* Sığınılacak yer veya kimse; barınak.

iltifaf, [Ar. iltifāf التفاف] *(iltifa:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeye bürünme; sarınma; örtünme. **2.** (Çiçek için) bürüm bürüm katmerleşme.

iltifat, [Ar. left *(yan bakma)* > iltifāt التفات] *(iltifa:t) {OsT} is.* **1.** Yüzünü döndürerek bakma. **2.** Birine karşı güler yüz gösterme; hatır sorma; gönül alma; hoş davranma; ilgilenme. **3.** İlgi gösterme; rağbet etme; rağbet. **4.** *ed.* Bir konu anlatılırken beklenmedik bir anda, sözü çağrışım yaratılarak konu ile yakın ilgisi bulunan birine veya bir şeye getirme. 🗗 **iltifat etmek,** *1. Güzel söz ve güler yüzle gönül almak; ilgilenmek; saygı göstermek; hürmet göstermek. 2. Dikkat etmek; itina göstermek. 3. Beğenmek; rağbet etmek. 4. Övücü sözler söylemek; methetmek.*

iltifatkâr, [Ar. iltifāt + Far. -kār التفاتكار] *(iltifa:tkâ:r) {OsT} sf.* **1.** İltifat eden; nazik huylu. **2.** İltifat dolu.

iltifatkârane, [Ar. iltifāt + Far. -kārāne التفاتكارانه] *(iltifa:tkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Hatır sorup gönül alarak; iltifat ederek.

iltifatlı, [iltifat-lı] *sf.* Güler yüz gösteren; gönül alan.

iltifatname, [Ar. iltifāt + Far. nāme التفاتنامه] *(iltifa:tna:me) {OsT} is.* Bir büyüğün övgü dolu ve güzel sözler içeren mektubu; iltifat mektubu.

iltifatperver, [Ar. iltifāt + Far. -perver التفاتپرور] *(iltifa:tperver) {OsT} sf.* Başkalarının hatırını sorarak gönül almayı seven; iltifatçı.

iltiha[1]**, -a'i** [Ar. iltihāʾ التهاء] *(iltiha:) {OsT} is.* Bir şeyle oynayarak vakit geçirme; eğlenme.

iltiha[2]**, -a'i** [Ar. liłye > iltihāʾ التجاء] *(iltiha:) {OsT} is.* Sakal bırakma; sakallanma.

iltihab, [Ar. leheb > iltihāb التهاب] *(iltiha:b) {OsT} is.* → iltihap. 🗗 **iltihāb-ı a'ver,** *{OsT} tıp. Kör bağırsak yangısı.*|| **iltihāb-ı bel' um,** *{OsT} tıp. Yutak iltihabı.*|| **iltihāb-ı ecfān,** *tıp. Cildin iltihaplanması.*|| **iltihāb-ı hancere,** *{OsT} Gırtlak iltihabı.*|| **iltihāb-ı kasabātü'r-rie,** *{OsT} tıp. Akciğerdeki bronşların iltihabı.*|| **iltihāb-ı kebed,** *{OsT} tıp. Karaciğer iltihabı.*|| **iltihāb-ı kilye,** *{OsT} tıp. Böbrek iltihabı.*|| **iltihāb-ı lisān-ı mizmā,** *tıp. Küçük dil iltihabı.*|| **iltihāb-ı nuhā-i şevkî,** *tıp. Omurilik iltihabı.*

iltihabi, [Ar. iltihābī التهابی] *(iltiha:bi:) {OsT} sf.* **1.** İltihapla ilgili; yangısal. **2.** İltihabı olan; yangılı; iltihaplı.

iltihaf[1]**,** [Ar. iltihāb التهاف] *(iltiha:f) {OsT} is.* Yanıma; alevlenme; parlama.

iltihaf[2]**,** [Ar. liḥāf > iltiḥāf التحاف] *(iltiha:f) is.* Çarşaf, yorgan vb.ne bürünme.

iltihak, [Ar. iltiḥāḳ التحاق] *(iltiha:k) {OsT} is.* **1.** Katılma; karışma; birleşme. **2.** Bir topluluğa, bir gruba sonradan girme; katılma. 🗗 **iltihak etmek,** *Katılmak; karışmak; eklenmek.*

iltihaki, [Ar. iltiḥāḳī التحاقی] *(iltiha:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* **1.** Katılma, birleşme ile ilgili. **2.** Katılmalı; birleşmeli. **3.** Katılma biçiminde olan. 🗗 **iltihakî sözleşme,** *Tarafların eşit katılım ve tartışma sonucu değil de taraflardan birinin hazırlayıp diğer tarafın sadece buna katılma veya katılmama şeklinde irade beyanı ile kurulmuş sözleşme; katılmalı sözleşme.*

iltiham, [Ar. laḥm > iltiḥām التحام] *(iltiha:m) {OsT} is.* **1.** Açık yaranın iyileşmesi ve ağzının kapanması. **2.** (Savaş, dövüş için) şiddetlenme.

iltihap, -bı [Ar. leheb *(alev)* > iltihāb التهاب] *(iltiha:p) {OsT} is.* **1.** Vücudun herhangi bir yerinde, mikrop kapması dolayısıyla mikroplara karşı koymak için oraya fazla kan hücumundan meydana gelen şişkinlik, kızarıklık ve ağrılı, akıntılı durum; yangı. **2.** Alevlenme; tutuşma; parlama.

iltihaplanma, [iltihap-la-n-ma] *is.* İltihap oluşması durumu; yangılanma.

iltihaplanmak, [iltihap-la-n-mak] *dönşl. f. [-ır]* Bir organ veya dokuda iltihap meydana gelmek; yangılanmak.

iltihaplı, [iltihap-lı] *sf.* **1.** İltihabı olan; yangılı. **2.** İltihap meydana getiren; iltihap şeklinde beliren; yangılı.

iltihapsız, [iltihap-sız] *sf.* **1.** İltihabı olmayan; yangısız. **2.** İltihap meydana getirmeyen; yangısız.

iltihas, [Ar. iltiḥāṣ التحاث] *(iltiha:s) {OsT} is.* Açlık ve susuzluk yüzünden bitkin soluma.

iltihat, [Ar. iltiḥāṭ التحاط] *(iltiha:t) {OsT} is.* Kızıma; öfkelenme.

iltika[1]**, -a'ı** [Ar. iltiḳāʿ التقاع] *(iltika:) {OsT} is.* Yüzünün rengi değişme; benzi atma.

iltika[2]**, -a'i** [Ar. liḳāʾ > iltiḳāʾ التقاء] *(iltika:) {OsT} is.* Rastlantı sonucu buluşma, karşılaşma. 🗗 **iltikā-yı bahreyn,** *{OsT} Dicle ve Fırat'ın birleşme yeri.*|| **iltikā-yı emvāc,** *{OsT} Dalgaların kavuşması.*||

iltikā-yı sākineyn, *{OsT} dbl. Yan yana gelen iki ünsüzü birleştirme.*

iltikam, [Ar. luḳma > iltiḳām التقام] *(iltika:m) {OsT} is.* Lokma etme; yutma.

iltikat, [Ar. luḳaṭ > iltiḳāṭ التقاط] *(iltika:t) {OsT} is.* **1.** Yere düşmüş ve dağılmış nesneleri toplama, devşirme. **2.** Devşirilme; toplanma. **3.** Çeşitli kitaplardan yararlanarak bir konuda bilgi toplama. **4.** *huk.* Terk edilmiş ve atılmış bir çocuğu almak, bakıp yetiştirmek.

iltilmek, [ilt-mek / élt-mek > īlt-il-mek التلمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Götürülmek.

iltima[1], -a'ı [Ar. lemʿa > iltimāʿ التماع] *(iltima:) {OsT} is.* Işık saçma; parlama; parıldama; ışıldama. ☞ **iltimā-yı kevākib,** *{OsT} Yıldızların parıldaması.*

iltima[2], [Ar. iltimāʿ التما] *(iltima:) {OsT} is.* **1.** Renk değiştirme. **2.** Solma; sararma.

iltimaat, [Ar. iltimāʿāt التماعات] *(iltima:a:t) {OsT} is.* Parıldamalar.

iltimah, [Ar. lemḥ > iltimāḥ التماح] *(iltima:h) {OsT} is.* Şaşırmış bir hâlde bakma.

iltimam, [Ar. iltimām التمام] *(iltima:m) {OsT} is.* Birini ziyaret etme.

iltimas, [Ar. lemṣ > iltimās التماس] *(iltima:s) {OsT} is.* **1.** Tutma; tutunma. **2.** Birini haksız yere, yasa ve kurallara aykırı şekilde kayırma; arkalama. **3.** *mecaz.* Birine herhangi bir konuda ayrıcalık ve öncelik tanıma.. ☞ **iltimas etmek,** *Korumak; kayırmak.*|| **iltimas geçmek,** *Korumak, kayırmak.*|| **iltimās-gerde,** *{OsT} İltimas edilen; kayrılan.*|| **iltimās-nāme,** *{OsT}* → iltimasname.|| **iltiması olmak,** *Kayırıcısı bulunmak.*

iltimasçı, [iltimas-çı] *sf.* İltimas yapan; koruyan; kayıran; koruyucu; kayırıcı; arka.

iltimasçılık, -ğı [iltimas-çı-lık] *is.* İltimasçı olma durumu; kayırıcılık.

iltimaslı, [iltimas-lı] *sf.* **1.** Kendisine iltimas edilen (kimse); kayrılan. **2.** (İş için) iltimasla yapılan; kayırmalı.

iltimasname, [Ar. iltimās + Far. nāme] *(iltima:sna:me) {OsT} is.* Birinin kayrılması için yazılmış rica mektubu.

iltin, [il-tin] *{eT} zf.* Önde. [Gabain]

iltinmek, [ilt-in-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Sevk edilmek; götürülmek; iletilmek. [EUTS]

iltisak, [Ar. luṣūḳ > iltiṣāḳ التصاق] *(iltisa:k) {OsT} is.* **1.** Aralarında hiçbir boşluk kalmayacak şekilde iki şeyin bitişmesi; birleşme; kaynaşma; kavuşma. **2.** *tıp.* İki organın hastalık sebebiyle birbirine kaynaşması. **3.** *sf. dbl.* (Dil için) kelime çekimleri ve türetmeler yapılırken kelime kökü değişmeyen, çeşitli dil işlevleri kökün başına veya sonuna getirilen; bitişken. ☞ **iltisak hattı,** *{OsT} Demiryollarında rayları birleştiren kısım.*|| **iltisāk-ı efcān,** *{OsT} tıp. Hastalık yüzünden göz kapaklarının birbirine bitişmesi.*|| **iltisāk-ı hadeka,** *{OsT} tıp. Geçici bir iltihap yüzündün göz bebeğinin saydam tabaka ile birleşmesi.*|| **iltisāk-ı em'ā,** *{OsT} tıp. Hastalıktan dolayı bağırsakların birbirine bitişmesi.*|| **iltisāk-ı esābî,** *{OsT} tıp. Hastalık yüzünden parmakların birbirine bitişmesi.*|| **iltisāk-ı mafsal-ı nākıs,** *{OsT} tıp. Kısmî eklem katılaşması.*|| **iltisak noktası,** *{OsT} Demiryollarında rayların birleşme noktası; kavşak.*

iltisaki, [Ar. iltiṣāḳī التصاقى] *(iltisa:ki:) {OsT} sf.* **1.** Birleşme ve yapışma ile ilgili olan. **2.** Bitişken olma durumu. ☞ **iltisakî diller,** *{OsT} dbl. Kelime çekimleri ve türetmeler yapılırken kelime kökü değişmeyen, çeşitli dil işlevleri kökün başına veya sonuna getirilen ekle yürütülen dil; bitişken dil; bitişimli dil.*

iltisam, [Ar. iltiṣām التثام] *(iltisa:m) {OsT} is.* **1.** Örtme. **2.** Örtünme. ☞ **iltisām-ı nisvān,** *Kadınların örtünmesi.*

iltişmek, [ilt-mek > ilt-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** Münakaşa etmek; itişmek; kavga etmek. [Gabain] [EUTS] **2.** *dönşl. f.* Sevk edilmek. [EUTS] **3.** Yaklaşmak. [EUTS]

iltitam, [Ar. iltiṭām التطام] *(iltita:m) {OsT} is.* Dalgalanma.

iltiva, -a'i [Ar. livāʾ > iltivāʾ التواء] *(iltiva:) {OsT} is.* **1.** Sarılma; dolaşma; karışıklık. **2.** Kıvrım kıvrım olma. **3.** Dönemeçli, dolambaçlı yol. **4.** Vücudun belden yukarısının iki büklüm olması. **5.** *coğ.* Nehrin dolana dolana akması; menderes. **6.** *coğ.* Meyilli arazi. **7.** *fiz.* Burulma; kıvrılma; burkulma. ☞ **iltivā-yı em'ā,** *{OsT} tıp. Bağırsağın kendi üzerine spiral olarak kıvrılması.*|| **iltivā-yı rahm,** *{OsT} tıp. Doğum sırasında rahmin bükülmesi.*|| **iltivā-yı şerāyîn,** *{OsT} tıp. Atardamarların bükülüp birbirine dolaşması.*

iltiya, -a'ı [Ar. iltiyāʿ التياع] *(iltiya:) {OsT} is.* İç heyecanlanması; duygu coşkunluğu.

iltiyah, [Ar. iltiyāḥ التياح] *(iltiya:h) {OsT} is.* **1.** Susama. **2.** Vücudun güneşten yanması. **3.** Şimşek çakması. **4.** Yıldız parıldaması.

iltiyak, [Ar. iltiyāḳ التياق] *(iltiya:k) {OsT} is.* Samimi dost olma; dostluk; samimiyet.

iltiyam, [Ar. iltiyām التيام] *(iltiya:m) {OsT} is.* (Yara için) kapanma; iyileşme. ☞ **iltiyām bulmak,** *(Yara için) kapanmak; iyileşmek.*|| **iltiyām-nā-pezîr,** *tıp.*

Onulmaz yara.|| **iltiyām-pezîr,** *tıp. İyi olabilir yara; onulur yara.*

iltizak, [Ar. iltizāḳ التزاق] *(iltiza:k) {OsT} is.* Bulaşma; yapışma. 🗗 **iltizāk-ı esābî,** *tıp. Parmakların yapışması.*

iltizam, [Ar. lüzūm > iltizām التزام] *(iltiza:m) {OsT} is.* **1.** Kendisi için gerekli sayma; gerekli bulma. **2.** Bir tarafı tutma; kayırma; tercih etme. **3.** Devlet gelirlerinden birisinin toplanması işini yüklenme. **4.** Kesenek. **5.** *ed.* Şiirde kafiyenin kayıtlı olması; mukayyet kafiye yapma. **6.** *huk.* Belirli vergi, resim ve harçları toplama yetkisini de veren bir devlet görevinin, belirli bir oran veya bedel karşılığında isteklilere devredilmesi usulü. **7.** *tar.* İmparatorluk döneminde devlet gelirlerinin belirli süreler için mültezim adı verilen aracı kişilere kiralanması. 🗗 **iltizama vermek,** *Çiftlik vb. yerleri kiraya vermek.*|| **iltizam etmek,** *1. Kayırmak. 2. Gerekli görmek. 3. Keseneğe almak.*|| **iltizām-ı mā-lā-yelzem,** *{OsT} Boşuna çalışma; boş yere gayret.*|| **iltizām-ı sükût,** *{OsT} Susmayı gerekli bulma.*

iltizamat, [Ar. iltizāmāt التزامات] *(iltiza:ma:t) {OsT} is.* İmparatorluk döneminde devlet gelirlerinin iltizam usulüne bağlanması.

iltizamcı, [iltizam-cı] *is.* Belirli bir bedel karşılığında devlet gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alan kimse; mültezim; kesenekçi.

iltizamen, [Ar. iltizāmen التزاماً] *(iltiza:'men) {OsT} zf.* İltizam yoluyla; kiraya vererek.

iltizami, [Ar. iltizāmī / iltizāmiyye التزامي / التزامى] *(iltiza:mi:) {OsT} sf.* **1.** İltizamla ilgili. **2.** İsteyerek, bile bile yapılan. 🗗 **iltizāmî muamele,** *{OsT} huk. Alacaklının, borçlu olan kişinin mal varlığı üzerinde herhangi bir hak iddia edemediği, ancak borçlunun alacaklının direktifi doğrultusunda hareket ettiği hukukî işlem; borçlandırıcı işlem.*|| **iltizāmî sîga,** *{OsT} İstek kipi.*

iltizaz, [Ar. lezzet > iltizāz التزاز] *(iltiza:z) {OsT} is.* Lezzet bulma.

iltmek, [īl-mek / il-et-mek / ilt-mek ايلتمك] *f.* **1.** İlerletmek. [İKPÖy.] **2.** Götürmek; iletmek; nakletmek; sevk etmek; alıp götürmek; ulaştırmak; kılavuzluk etmek; rehberlik etmek: *{eAT} (aynı).* [EUTS] [ETY] [Tekin] [İKPÖy.] **3.** Ulaştırmak. [KB] **4.** Yakalamak; hücum etmek. [Gabain]

iltteçi, [ilt-mek > ilt-te-çi] *{eT} sf.* Sevk edici; bekçi; eşlik eden; yanında koşulu olan. [EUTS]

iltü, [ilt-ü] *{eT} zf.* Oraya. [EUTS] [Gabain]

iltürmek, [il-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İletmek; göndermek; götürmek. [EUTS] **2.** İliştirtmek; astırtmak. [DLT]

-ilu, [*eT.* -ı-ġ-lı > -ı-lu / -i-lu] *{eAT} yap e.* → -ılu.

ilüşkü, [*eT.* ülē-mek *(pay etmek)* > ülüş-kü] *{ağız} is.* Et sucuğu. [DS]

ilvan, [Ar. levn => ilvan] *{ağız} is.* **1.** Süs. **2.** Gösteriş; çalım; kibir. [DS]

ilvanlı, [ilvan-lı] *{ağız} sf.* Gösterişli; süslü. [DS]

ilvinan, [Ar. levn > ilvinān الونان] *(ilvina:n) {OsT} is.* Renklenme.

ilye, [Ar. ilye اليه] *{OsT} is.* Kıç; sağrı; but.

ilyetān, [Ar. ilyetān اليتان] *(ilyeta:n) {OsT} is.* **1.** Butlar. **2.** Sağ ve sol butlar.

ilyeteyn, [Ar. ilyeteyn اليتين] *{OsT} is.* (Sağ ve sol) iki butlar.

ilyevi, [Ar. ilyevī اليوى] *(ilyevi:) {OsT} is.* Sağrı ile ilgili; kıçla ilgili.

ilzak, [Ar. ilzāḳ الزاق] *(ilza:k) {OsT} is.* **1.** Yapıştırma. **2.** Yapıştırılma.

ilzam, [Ar. lüzūm > ilzām الزام] *(ilza:m) {OsT} is.* **1.** Bir tartışmada kuvvetli delil göstererek karşısındakini cevap veremez duruma getirme; susturma. **2.** Devlet gelirlerinden birini kiraya verme; iltizam ettirme. 🗗 **ilzām etmek,** *{OsT} Delil göstererek susturmak; susturmak.*|| **ilzām ve iltizām,** *{OsT} Çiftlik vb. yerlerin gelirlerinden bir kısmını alıp verme.*

ilzamiyat, [Ar. ilzāmiyyāt الزاميات] *(ilza:miya:t) {OsT} is.* Bir tartışmada karşısındakini susturmak için söylenen delilli sözler.

-im[1], [men > ben > -ım / -im / -um / -üm] *çek. e.* → -ım.

-im[2], [-ım / -im / -um / -üm] *{eAT} yap. e.* → -ım.

im[1], [em] *{eT} is.* Em; ilaç. [EUTS] [Gabain]

im[2], [*eT.* im ام / ايم] *is.* **1.** *{eAT}* Anlamlı işaret veya iz. **2.** Bir anlamı olan davranış. **3.** Belirti; alamet. **4.** *{eT} {eAT}* Orduda başbuğun askerler arasına silah veya kuş adlarından birini belge olarak koyduğu kelimeler; parola. [DLT] **5.** *as.* Eskiden savaşta askerlerin kullandığı parola. **6.** *dbl.* Gösterge. 🗗 **im bilimi,** *dbl. İletişim amacıyla kullanılan her türlü gösterge sisteminin yapısını, işleyişini inceleyen bilim dalı; gösterge bilimi; semiyoloji; semiyotik.*|| **im etmek,** *{ağız} Belirtmek.* [DS]|| **imi bir,** *{eAT} Aralarında gizli anlaşma bulunan kimseler.*|| **imi bir etmek,** *{eAT} Birlikte hareket etmeyi gizlice kararlaştırmak; ağız birliği etmek.*|| **imi bir olmak,** *{ağız} Aynı düşüncede, aynı kanıda olmak.* [DS]|| **imi dimi bilmek,** *{ağız} Bir şeyin en ince ayrıntısına kadar bilmek.* [DS]|| **imi timi olmamak,** *Kendisine ait herhangi bir iz ve belirti olmamak; kaybolmak.*

im[3], [īm ايم] *{eAT} is.* İç donu; don.

i'ma, -a'i [Ar. aʿmāʾ > iʿmāʾ اعماء] *(i-ma:) {OsT} is.* **1.** Kör etme. **2.** Kör edilme.

ima[1]**, -a'i** [Ar. īmāʾ ايماء] *(i:ma:) {OsT} is.* **1.** İşaret; im. **2.** Açıkça belirtilmeyen, dolaylı olarak anlatılan şey; anıştırma. **3.** Bir şeyi doğrudan değil de dolaylı veya üstü örtülü şekilde anlatma; anıştırma; ihsas; işaretleme. ◻ **ima etmek,** *Doğrudan değil de dolaylı olarak anlatmak; anıştırmak; üstü örtülü anlatmak; ihsas etmek.*

ima[2]**, -a'i** [Ar. imāʾ اماء] *(ima:) {OsT} is.* Cariyeler.

ima[3]**,** [*eAT.* ime *(dağ keçisi)*] *{ağız} is.* **1.** Büyük ve çatallı geyik boynuzu. **2.** Ovalarda yaşan büyük geyik. [DS] ◻ **ima durmak,** *{ağız} Ayakları havada tepesi üstü durmak.* [DS]

i'mad, [Ar. ʿimād > iʿmād اعماد] *(i-ma:d) {OsT} is.* Direk dikme.

imad, [Ar. ʿamud > ʿimād عماد] *(ima:d) {OsT} is.* Direk; sütun; dikme. ◻ **imâdü'd-din,** *{OsT} Dinin direği.*

imaen, [Ar. īmāʾen ايماءً] *(ima:'en) {OsT} zf.* İma ederek; anıştırarak; ihsas ederek; sezdirerek.

imaj, [Fr. image] *is.* **1.** Bir kimse veya topluluğun başkaları üzerinde yaratmak istediği etki ya da bırakmak istediği iz. **2.** Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi istenen şey; hayal; hulya; imge. **3.** *psikol.* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri; görüntü; hayal; imge. **4.** *psikol.* Duyularla herhangi bir uyaran alınmaksızın bilinçte beliren şey; hayal; imge. ◻ **imaj vermek,** *Herhangi bir izlenim bırakmak.*‖ **imaj yaratmak,** *Kendisi hakkında çevrede belli bir izlenim veya görüntü oluşturmak.*

imajinasyon, [Lat. imaginari *(zihinde canlandırmak)* > Fr. imagination] *is.* Hayal gücü.

i'mak, [Ar. iʿmāḳ اعماق] *(i-ma:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin derinliğine varma. **2.** Derinleştirme. ◻ **i'mâk-ı bi'r,** *Kuyunun derinleştirilmesi.*

i'mal, -li [Ar. ʿamel *(iş)* > iʿmāl اعمال] *(i-ma:l) {OsT} is.* → imal.

imal, -li [Ar. ʿamel *(iş)* > iʿmāl اعمال] *(i:ma:l) is.* **1.** Yapma; üretme. **2.** Yapılma; edilme; üretilme. **3.** Bir ham maddeyi işleyerek mal üretme; işleyerek yapma. **4.** Yapım. **5.** Kullanma. **6.** Meydana getirme. **7.** *huk.* Fıkıh usulüne göre, ihmal etmeyip söze bir anlam verme. ◻ **imal etmek,** *Ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek; yapmak; işlemek; çıkarmak.*‖ **i'mâl-gâh,** *{OsT} İmalathane.*‖ **i'mâl-i fikr,** *{OsT} Bir konuyu en ince ayrıntılarına kadar iyice düşünmek.*

i'malat[1]**,** [Ar. iʿmāl>iʿmālāt اعمالات] *(i-ma:lâ:t) {OsT} is.* → imalat[1].

imalat[1]**,** [Ar. iʿmāl >iʿmālāt اعمالات] *(i:ma:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir ham maddeyi işleyerek meydana getirilen şeyler; yapım işleri. **2.** İmal etme; üretim. ◻ **imalat yapmak,** *Ham maddeyi işleyerek mal üretmek.*

imalat[2]**,** [Ar. meyl > imālāt امالات] *(ima:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir yana doğru eğmeler; meylettirmeler; imaleler. **2.** *ed.* İmaleler.

imalatçı, [imalat-çı] *(ima:lâ:tçı) sf.* (Kişi veya kuruluş için) ham maddeden işleyerek mal üreten.

imalatçılık, -ğı [imalat-çı-lık] *(ima:lâ:tçılık) is.* **1.** Ham maddeden işleyip mal üretme işi. **2.** İmalatçının durumu ve niteliği.

i'malathane, [Ar. iʿmālāt + Far. ḫāne اعمالاتخانه] *(i-ma:lâ:tha:ne) {OsT} is.* → imalathane.

imalathane, [Ar. iʿmālāt+Far. ḫāne اعمالاتخانه] *(i:ma:-lâ:tha:ne) {OsT} is.* Ham maddelerin işlenerek piyasaya sürülebilecek hâle getirildiği iş yeri; yapım evi.

i'male, [Ar. iʿmāle اعماله] *(i-ma:le) {OsT} is.* → imale[2].

imale[1]**,** [Ar. meyl > imāle / imālet امالت / اماله] *(ima:-le) {OsT} is.* **1.** Bir yana doğru yatırma; eğme; meylettirme; çevirme. **2.** *ed.* Aruz ölçüsü ile yazılmış bir manzumede kısa olan bir heceyi aruz gereği uzun okuma. ◻ **imale etmek,** *Eğmek; meylettirmek; çevirmek.*‖ **imale yapmak,** *Kısa heceyi uzun okumak.*

imale[2]**,** [Ar. iʿmāle اعماله] *(i:ma:le) {OsT} is.* İşçilere ödenen gündelik ücret.

imalı[1]**,** [ima-lı] *(i:ma:lı) sf.* (Söz ya da davranış için) üstü kapalı; örtülü; dolaylı olarak ifade edilen; dokundurucu.

imalı[2]**,** [ima-lı] *{ağız} is.* Büyük boynuzlu geyik. [DS]

i'maliye, [Ar. iʿmāl > iʿmāliyye اعماليه] *(i-ma:liye) {OsT} is.* → imaliye.

imaliye, [Ar. iʿmāl > iʿmāliyye اعماليه] *(i:ma:liye) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yapılması için ödenen ücret. **2.** İşçilik.

imam, [Ar. imām امام] *(ima:m) {OsT} is.* **1.** Önde bulunan, önderlik eden kimse. **2.** Cemaatle kılınan namazda en önde duran ve kendisine uyulan kimse. **3.** Dinî konularda bilgisi dolayısıyla söz sahibi olan kimse **4.** Müslümanlıkta bir yorum ve değerlendirmeleri örnek alındığı için bir mezhebin doğmasına sebep olan kimse. **5.** Hz. Muhammed'den sonra İslam devletinin başına geçen kimseler; halife. **6.** Bir iş veya harekette en önde bulunan kimse; önder; lider. **7.** Hz. Ali'nin soyundan gelen on iki büyüğün her biri. **8.** Bazı küçük İslam devletlerinde, devlet başkanı.. **9.** Bir bilim dalında söylediği söz

yasa sayılan kimse. 🗗 **imama varmak,** *argo. Nikâhlanmak; evlenmek.*|| **imam evi,** *Kadınlar hapishanesi; kadınlara özgü ceza evi.*|| **imam feneri,** *{OsT} Mahalle imamlarının eskiden camiye giderken yollarını aydınlatmakta kullandıkları dört tarafı teneke, bir tür gaz lambası.*|| **imâm hânesi,** *{OsT} tar. İstanbul'da Süleymaniye yakınlarındaki kadın hapishanesine verilen ad.*|| **imâm-ı millet,** *Millete önderlik eden kimse.*|| **imamın dört çiftesine binmek,** *argo. Ölmek.*|| **imamın kayığına binmek,** *argo. Ölmek.*|| **imam kayığı,** *argo. Tabut.*|| **imam kırkı,** *21 Aralıkta başladığı kabul edilen, kış mevsiminin ilk kırk günlük soğuğu; erbain.*|| **imam nikâhı,** *Medenî kanundan önce, dinî kurallara göre genellikle mahalle imamlarının denetiminde yapılan evlenme akdi.*|| **imam suyu,** *argo. Rakı; içki.*|| **imâmü'l-enbiyâ,** *{OsT} Bütün peygamberlerin önderi; Hz. Muhammed.*|| **imâmü'l-müslimîn,** *{OsT} Bütün Müslümanların önderi; Hz. Muhammed.*|| **imam yanaştırması,** *{ağız} Bir erkeğin imam nikâhı ile aldığı kadın.* [DS]|| **imam yiri,** *{eAT} Mihrap.*|| **imâm-zâde,** *{OsT} İmam oğlu; babası imam olan kimse.*

imaman, [Ar. imām > imāmān امامان] *(ima:ma:n) {OsT} is. tasvf.* Tarikat inancına göre en yüksek makama ulaşmış bulunan kutbun sağında ve solunda oturan iki imam.

imambayıldı, [Ar. imām + T. bay-ıl-dı] *is.* Patlıcanlar ortalarından uzunlamasına yarıldıktan sonra içine domates, soğan, biber, maydanoz, sarımsak vb. konularak tencerede pişirilen bir tür zeytin yağlı yemek.

imame, [Ar. ʿimāme / ʿamāme عمامه] *(ima:me) {OsT} is.* **1.** Din adamlarının giydiği sembolik başlık; destar; sarık. **2.** Fil dişi oyma ve kakmalarda taç veya sarığı andıran büyük süslü motif. **3.** Tesbih başlığı. **4.** Sigara ağızlığı, nargile, kamçı, çubuk vb. şeylerin başlarına takılan kıymetli taş, kehribar gibi maddelerden yapılma iri başlık. 🗗 **imame etekliği,** *Nargilenin ateş konulan bölümünün altındaki bölüm.*

imameci, [imame-ci] *(ima:meci) is.* **1.** Tespih imamesi yapan ve satan kimse. **2.** Eskiden tütün içmek için kullanılan sigara ağızlıklarını yapan kimse.

imamelemek, [imame-le-mek] *(ima:melemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Tespih, ağızlık, nargile ve kamçı gibi şeylerin başlarına imame takmak.

imameli, [imame-li] *(ima:meli) sf.* İmamesi bulunan.

imamet, [Ar. imāmet امامت] *(ima:met) {OsT} is.* **1.** Cemaatle kılınan namazlarda öne geçerek namaz kıldırma işi ve görevi; imam olma; imamlık. **2.** İmam mesleği veya unvanı. **3.** Müslüman ülkelerde ülke yöneticiliği. **4.** *huk.* İslam kamu hukukunda devlet başkanlığı; halife. **5.** İmamiye mezhebinde İslam'ı yerleştirmek ve yaymak için peygamber soyundan gelen belirli kişilere, Allah tarafından verildiğine inanılan görev.

imameyn, [Ar. imāmeyn امامين] *(ima.meyn) {OsT} is.* **1.** İki imam. **2.** İmam-ı azam Ebu Hanefî'nin iki öğrencisi olan İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'in ortak adı. **3.** Hz. Muhammed'in torunlarından İmam Hz. Hasan ile İmam Hz. Hüseyin'in ortak adı.

İmamiye, [Ar. imāmiyye امامیه] *(ima:miye) {OsT} is.* Şiîliğin, imamlığın Hz. Muhammed'den sonra Hz. Ali'ye geçtiğine inanan kolu; Caferiye.

imamlık, [imam-lık] *is.* **1.** İmamın yaptığı iş. **2.** Önderlik. **3.** İmam olma durumu.

imammeselek, -ği [imam+meselek (?)] *{ağız} is.* Kırlarda yetişen bir tür havuç. [DS]

im'an, [Ar. maʿan > imʿān امعان] *(im-a:n) {OsT} is.* **1.** Bir işte çok ileri gitme. **2.** İyice dikkat ederek araştırma ve inceleme. 🗗 **im'ān-ı nazār,** *{OsT} Çok dikkatli bakış.*

iman, [Ar. īmān إيمان] *(i:ma:n) {OsT} is.* **1.** İnanma; inanç; inanış. **2.** Dinin ortaya koymuş olduğu dogmalara inanma; dinî inanç; kutsal inanç; inanç; itikat. **3.** İslamiyet'e inanma; İslamiyet'i kabul etme. **4.** Güçlü inanç; inan. **5.** *fel.* Sezgi. 🗗 **imana gelmek,** *1. Önceden başka bir dine mensup veya dinsiz iken isteği ile Müslümanlığı kabul etmek. 2. Önceden bir düşünceyi savunmakta veya eylemi yapmakta direnmekte iken sonradan vazgeçerek kendisine söylenileni veya tavsiye edileni kabul etmek. 3. En sonunda doğruyu söylemek ya da söylemek zorunda kalmak.*|| **imana getirmek,** *1. Müslümanlığı zorla ya da başka yollarla kabul ettirmek. 2. Kendi savunduğu görüşü zorla ya da çeşitli yollarla benimsetmek. 3. İstenilen davranış biçimini zorla kabul ettirmek.*|| **iman etmek,** *1. Allah'a inanmak; dinî inanç sahibi olmak. 2. mecaz. Güçlü bir şekilde inanç duymak.*|| **iman getirmek,** *Müslümanlığı kendi isteği ile kabul etmek.*|| **imanı bütün,** *İçten gelerek inanan; inancında hiçbir yapmacıklık taşımayan.*|| **imanı gevremek,** *Çok zahmet çekmek; sıkıntı çekmek; yorulmak.*|| **İmanım!** *argo. "Kardeş, arkadaş!" anlamında seslenme sözü.*|| **îmân-ı ıakbûl,** *{OsT} İnsanların inancı.*|| **îmân-ı ma'sûn,** *{OsT} Peygamberlerin inancı.*|| **îmân-ı metbû',** *{OsT} Meleklerin inancı.*|| **îmân-ı merdûd,** *{OsT} Münafıkların inancı.*|| **îmân-ı mevkûf,** *{OsT} Peygamberin ölümünden sonra gelişmiş olan dinî değişiklikleri benimseyenlerin inancı.*|| **imanına kadar,** *En sonuna kadar; pek çok; aşırı; ağzına kadar; tıka basa; alabildiğince.*|| **imanına tak demek,** *Dayanma gücü kalmamak; sabredememek; sabrı taşmak; dayanamamak.*|| **İmanına yandığım!** *argo. "Lanet olsun!" anlamında kullanılır.*|| **imanın şartları,** *Bir kimsenin Müslüman olabilmesi*

için inanç olarak kabul etmesi gereken altı temel husus: Allah'a, Allah'ın meleklerine, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere ve kaderin tecellisi olan kazaya inanmak.|| **îmân-ı taklîd,** *{OsT} İnanmayıp da inanmış gibi görünen kimselerin inancı.*|| **îmân-ı ye's,** *{OsT} Ümitsizlik ve çaresizlik içinde bulunanların Allah'a imanları.*|| **imanı yok,** *1. Acıma duygusu taşımayan; insafsız. 2. "Kahrolası!" anlamında kullanılır.*|| **iman sahibi,** *İmanlı kimse; inanmış olan kişi; iman etmiş kimse.*|| **iman tahtası,** *{ağız} Göğüs kemiği.* [DS]

iman[2], [? emen / iman] *{ağız} is.* Bağ dikmek ya da patates ekmek için açılan çukur. [DS]

imanı, [iman-ı ?] *{ağız} sf.* Çok. [DS]

imaniye, [Ar. îmâniyye ایمانیه] *(i:ma:niye) {OsT} is. fel.* İnsan aklının yetersiz olduğunu kabul ederek bunun inanç ile desteklenmesi gerektiğini savunan görüş; inancılık; fideizm.

imanlı[1], [iman-lı] *(i:ma:nlı) sf.* **1.** İlahî ve dinî inanç sahibi olan; imanı olan; inanan; mutekit. **2.** Bir davaya gönülden bağlı olan. **3.** *mecaz.* Vicdanlı, merhametli; insaflı.

imanlı[2], [iman-lı] *{ağız} sf.* (Süt, yoğurt vb. için) yağlı. [DS]

imansız, [iman-sız] *(i:ma:nsız) sf.* **1.** İnanç taşımayan; imanı olmayan; inançsız; inansız. **2.** Hiç acıması olmayan; merhametsiz; acımasız; insafsız. **3.** *is.* Yağı tamamen alınmış süt ve süt ürünleri. ◻ **imansız gitmek,** *Allah'a inanmadan ölmek.*|| **imansız peynir,** *Yağı tamamen alınmış sütten ya da ayrandan yapılan bir tür peynir; çökelek.*

imansızlık, -ğı [iman-sız-lık] *(i:ma:nsızlık) is.* İmansız olma, inanmama durumu; inançsızlık; inansızlık.

i'mar, [Ar. i'mâr اعمار] *(i-ma:r) {OsT} is.* → imar.

imar, [Ar. i'mâr اعمار] *(i:ma:r) is.* **1.** Bir yeri bakımlı ve bayındır hâle getirme; mamur duruma getirme; geliştirme; bayındır kılma. **2.** Bayındırlık. **3.** *huk.* Belirli bir plana bağlı olarak belediye sınırları içinde ya da dışındaki yerlerin bayındır hâle getirilmesi. ◻ **imar etmek,** *Bakımlı ve bayındır duruma getirmek; bayındırlaştırmak; geliştirmek.*|| **imar hududu,** *Belediye sınırlarının içi ile buna komşu bulunan ve beldenin gelecekteki gelişmeleri göz önüne alınarak bayındırlık çalışmalarının yapılacağı alanı belirleyen sınır.*|| **imar planı,** *İmar sınırları içinde kalan bölgenin bütününe ait olmak üzere hazırlanmış nazım plan ile bu plana göre hazırlanmış uygulama planları.*|| **imar programı,** *Belediyelerin, imar planında gerçekleştirmeyi düşündükleri kısımların yıllara bölünmüş biçimdeki programları.*

imarat, [Ar. 'imârât عمارات] *(ima:ra:t) {OsT} is.* Aşevleri; imaretler.

imaret, [Ar. 'imâret عمارت] *(ima:ret) {OsT} is.* **1.** Eskiden yoksullara ve öğrencilere yemek veren hayır kurumu; imarethane. **2.** Bayındırlık. **3.** *huk.* Emîrlik; beylik; komutanlık.

imarethane, [Ar. 'imâret+Far. -ḫâne عمارتخانه] *(ima:retha:ne) {OsT} is.* Eskiden yoksullara ve öğrencilere yemek veren hayır kurumu; imaret.

imat, [? imat] *{ağız} sf.* **1.** (Kişi için) komik. **2.** (Kişi için) çok bilmiş. [DS]

imata, [Ar. imâṭa اماطه] *(ima:ta) {OsT} is.* **1.** Uzaklaştırma. **2.** Uzaklaştırılma.

imate, [Ar. mevt > imâte اماته] *(ima:te) {OsT} is.* Öldürme; yok etme. ◻ **imate etmek,** *Öldürmek; yok etmek.*

imbal, [Yun. emvole] *{ağız} is.* **1.** → embel. **2.** Üvendire. **3.** Çocukların yayla attıkları ok. **4.** Bağın dar ve uzun olarak ayrılmış parçalarından her biri. [DS]

imballamak, [imbal-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Öküz, eşek vb. hayvanı üvendire ile dürtmek. **2.** *mecaz.* Bir işi söyleye söyleye zorla yaptırmak. [DS]

imbaş, [im ? + baş] *{ağız} is.* Omuz. [DS]

imbat, [Far. nîm *(yarım)* + bâd *(rüzgâr)*[ML] / Lat. imbattere *(dalga vurmak)* > İt. imbatto *(deniz esintisi)* امبات] *{OsT} is.* Ege kıyılarında, özellikle İzmir ve çevresinde sabahları karadan denize, akşamları da denizden karaya doğru esen serin rüzgâr; meltem.

imbez, [Yun. emvole => embel > imbez [Tietze]] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbik, -ği [Ar. inbîk انبیك] *is.* Damıtma aracı; damıtma işinde kullanılan araç; damıtıcı. ◻ **imbikten çekmek,** *Damıtmak.*|| **imbikten geçirmek,** *Damıtmak.*|| **imbikten süzülmek,** *İmbikten geçmek, süzülmek; tortu ve başka yabancı kısımlarından arınmak.*

imbil, [Yun. emvole => embel > imbil] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

imbir, [Yun. emvole => embel > imbil / imbir] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

ınbisat, [Ar. bast > inbisât انبساط] *(inbisa:t) {OsT} is.* **1.** Yayılma; açılma; dağılma; genişleme. **2.** Sıkıntı ve tasalardan kurtularak rahatlama; içi açılma; ferahlama. **3.** *kim. fiz.* Maddenin çeşitli etkilerle genişlemesi; açılması; genleşme. **4.** *tasvf.* Hurufilikte cezbe içinde kendinden geçme; bast. ◻ **imbisat etmek,** *{OsT} Genişlemek; yayılmak; açılmak.*

imbiz, [Yun. emvole => embel > imbiz ?] *{ağız} is.* Üvendire. [DS]

ınbizlemek, [imbiz-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dürtmek; kakmak. [DS]

imcik, -ği [*eT.* emdi / amtı > imdi > imcik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

imçer, [? imçer] *{ağız} is.* Küçük lıxar; bıçkı. [DS]

imçi, [? imçi] *{ağız} is.* Sığırların derisi altında yaşayan asalak kurtçuk; hipodermoz. [DS]

imdad, [Ar. meded > imdād امداد] *(imda:d) {OsT} is.* → imdat. 🗗 **imdād-ı sıhhî,** *{OsT} Cankurtaran.*

imdadi, [Ar. imdādī امدادی] *(imda:di:) {OsT} sf.* İmdatla ilgili; imdada ait.

imdadiye, [Ar. imdādiyye امدادیه] *(imda:di:ye) {OsT} is.* İmparatorluk zamanında savaş giderlerini karşılamak ve bütçe açığını gidermek üzere halktan toplanan örfî vergi. 🗗 **imdādiye-i hazariye,** *{OsT} 1. Barış sırasında bütçe açığını kapatmak için halktan toplanan vergi. 2. Eyalet valillerinin ödeneği için konulan vergi.*|| **imdādiye-i seferiye,** *{OsT} Savaş giderlerini karşılamak ve bütçe açığını kapatmak üzere konulan vergi.*

imdal, [Yun. emvole] *{ağız} is.* → embel. [DS]

imdat, -dı [Ar. meded > imdād امداد] *(imda:t) is.* **1.** Herhangi bir tehlikede ya da güç durumda kalana yapılan yardım. **2.** Yardım için gelen kuvvet. **3.** Can kurtaran; ambulans. **4.** *ünl. "Yetişin, yardıma koşun, kurtarın!"* anlamında tehlikede olduğunu bildirme ve yardım isteme sözü. 🗗 **imdada çağırmak,** *Kendisinin tehlikede olduğunu bildirerek birilerinden yardım istemek.*|| **imdada koşmak,** *Tehlikede olan birisi için yardıma gitmek; kurtarmak için koşmak.*|| **imdada yetişmek,** *1. Zor ve tehlikeli anda birinin yardımına yetişmek. 2. Güç ve sıkıntılı anda bu güçlüğü ve sıkıntıyı gidermek.*|| **imdat freni,** *dy. Yolcu trenlerinde herhangi bir tehlike anında görevliler dışındaki kişilerce çekilerek trenin durmasını sağlayan fren.*|| **imdat etmek,** *Tehlikede olana yardım etmek.*|| **imdat gelmek,** *Tehlikede bulunan biri için yardımcı ya da cankurtaran gelmek.*|| **imdat göndermek,** *Tehlikede bulunana yardım göndermek.*|| **imdat istemek,** *Kendisinin tehlikede olduğunu bildirerek yardım istemek; cankurtaran çağırmak.*|| **imdat işareti,** *dnz. Tehlikeli anda denizcilerin verdikleri SOS işareti.*|| **imdat sandalı,** *dnz. Gemilerin batması durumunda yolcuları kurtarmak için kullanılan küçük ve hafif sandallar; tahlisiye sandalı.*

imdatçı, [imdat-çı] *sf.* Yardım eden; imdada koşan; kurtarıcı.

imdi, [*eT.* amtı / amdı > emdi / īmdi ایندی] *(i'mdi) {OsT} bağ.* **1.** Başına getirildiği cümleyi önceki cümle veya cümlelerin bir sonucu durumuna sokan, *"buna göre, bu sebepten, şu hâlde, o hâlde, artık, şimdi"* anlamlarında kullanılan bağlaç. *{eAT} (aynı)* **2.** *man.* Bir kıyasın küçük önermesini, büyük önermeye bağlamaya yarayan kelime. **3.** Bir fikirden başka bir fikre geçişi belirten kelime. **4.** Asıl maksada gelindiğini ifade eden kelime. **5.** *zf. {eT} {eAT}* Şimdi. [DLT] 🗗 **imden gerü,** *{eAT} Bundan sonra; bundan böyle; şimdiden sonra.*|| **imden girü,** *{eAT}* → imden gerü.|| **imden sonra,** *{eAT}* → imden gerü.

imdik, -ği [? imdik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

ime[1], [ime امه] *{eAT} is.* **1.** Dağ keçisi. **2.** *{ağız}* Boynuzları düz, dik ve birbirine paralel davar ya da geyik. [DS] 🗗 **ime geyik,** *{eAT} Dağ keçisi.*|| **ime keçi,** *{eAT}* → ime geyik.|| **ime keçisi,** *{eAT}* → ime geyik.

ime[2], [ime] *{ağız} is.* **1.** Çukur, kuytu yer. **2.** Karınca yuvası. **3.** Ağaç dikmek için açılan çukur. [DS]

ime[3], [ime] *{ağız} sf.* Dik. [DS]

imece, [Yun. imitsea / *eT* üme / öme *(yardım)* + -ce > imece امجه] *is.* **1.** Birçok kişinin toplanarak bir işi birlikte yapması; *{eAT} {ağız} (aynı).* **2.** Köylerde birine veya köye ait işi köylünün işbirliği ederek yapması ve bu tür işlerin sıra ile bitirilmesi. **3.** *huk.* Köyün zorunlu işlerinin eşit şartlarda ve bedenen emek harcamak suretiyle birlikte yapılması.

imeci, [Yun. imitsea / *eT.* emgek *(emek)* > emgece > imece امجی] *{eAT} is.* → imece. 🗗 **imeci okumak,** *{ağız} Halkı imeceye çağırmak.* [DS]

imek[1], [*eT.* ér-mek / ir-mek > i-mek] *yard. f. [i-di] [i-miş] [i-se] [i-ken]* İsim, sıfat, zamir gibi isim soylu kelimelerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve kökü (i-mek) kaybolmuş sadece eklerden meydana gelmiş bir yardımcı fiil; ek eylem; ek fiil.

imek[2], [ī-mek] *(i:mek) {eT}* Arkasınca gitmek; ardına düşmek. [EUTS]

imeklemek[1], [emge-mek > emge-k-le-mek > emek-le-mek ایمکلمك] *{eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* Emeklemek. 🗗 **imeklemeğe gelmek,** *{eAT} (Çocuk için) yürüme çağına gelmek.*

imeklemek[2], [imek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Korku ya da heyecan yüzünden titremek; kalbi çarpmak. [DS]

imekletmek, [imek-le-t-mek ایمکلدمك] *{OsT} gçl. f. [-ür]* Emekletmek.

imelik, -ği [iğ-me-lik] *(i:melik) {ağız} is.* **1.** Çıkrıkta eğirilen yün veya ip yumağı. **2.** İki kat iplik. [DS]

-imemek, [u-mak *(muktedir olmak)* > u-ma-mak > -ı-ma-mak / -i-me-mek / -u-ma-mak / -ü-me-mek] *{eAT} yap. e.* → -ımamak.

imenmek, [im-en-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Çekinmek. [DS]

imer, [? imer] *{ağız} sf.* Çok zengin. [DS]

imerigme, [imer-mek > imer-ig-me] *{eT} is.* **1.** Çevrilme; kuşatılma; sarılmış olma. [EUTS] **2.** Çevrilmiş. [Gabain]

imermek, [imer-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çevirmek;

kuşatmak. **2.** Rahatsız olmak. [EUTS] **3.** Çekmek. [EUTS]

imete, [Emet *(ilçe adı)* > emetî *(Emet işi)* > imete] *{ağız} is.* Emzikli küçük su testisi. [DS]

imetmek, [im+et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İşaret etmek. [DS]

imez, [enez / eneze] *{ağız} sf.* Mızmız. [DS] 🗗 **imez imez,** *{ağız} 1. (Yürümek için) yavaş yavaş. 2. (Yağmur yağışı için) azar azar.* [DS]

imezik, -ği [em-mek > em-iz-mek > imez-ik] *{ağız} is.* Çam veya katran ağaçlarından çıkan sakız. [DS]

imge, [im-ge] *is.* **1.** Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi istenen şey; hayal; hulya. **2.** *psikol.* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri; görüntü; hayal; imaj. **3.** *psikol.* Duyularla herhangi bir uyaran alınmaksızın bilinçte beliren şey; hayal; imaj.

imgeci, [im-ge-ci] *is.* (Düşünce veya kişi için) imgeye önem veren; imgeyi ön plana çıkaran; hayalci; hayalî.

imgelem, [im-ge-le-m] *is. psikol.* **1.** Geçmişteki olay ve yaşantılara ait ögelerle şimdiki yaşantı arasında bağ kurma veya algıları bellekte yeniden oluşturma gücü; muhayyile; hayal gücü. **2.** *psikol.* Bir nesneyi o nesne olmaksızın tasarlama yetisi; muhayyile. **3.** Gerçekte hiç olmamış olay ve nesneleri zihinde tasarlama, şekillendirme, canlandırma yetisi; hayal gücü; muhayyile. **4.** Yaratma, icat etme ve canlandırma yetisi; muhayyile; hayal gücü.

imgeleme, [im-ge-le-me] *is.* Zihinde bir imge oluşturma işi; tahayyül etme; hayal etme.

imgelemek, [im-ge-le-mek] *gçl. f.[-r] [-l(i)-yor]* Zihinde herhangi bir şeyin imgesini oluşturmak; tahayyül etmek; hayal etmek.

imgelenme, [im-ge-le-n-me] *is.* Bir şeyin imgesinin zihinde oluşturulma durumu; tahayyül edilme; hayal edilme.

imgelenmek, [im-ge-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bir şeyin imgesi zihinde oluşturulmak, tasarlanmak; tahayyül edilmek; hayal edilmek.

imgeli, [im-ge-li] *sf.* **1.** İmgesi olan. **2.** İmgeye dayanan; bol imgeye dayanan.

imgesel, [im-ge-sel] *sf.* **1.** İmge ile ilgili; hayalî. **2.** İmgeye ait; imgeye ilişkin.

imha[1]**, -a'i** [Ar. maḥv > imḥā' امحاء] *(imha:) {OsT} is.* Ortadan kaldırma; yok etme; mahvetme. 🗗 **imha ateşi,** *as. Bir savaşta düşman kuvvetlerini yok etmek, tahrip etmek veya büyük ölçüde karşı koyma gücünü kırmak için karadan, denizden ve havadan yapılan ateş.*|| **imha etmek,** *Yok etmek; ortadan kaldırmak; mahvetmek.*

imha[2]**,** [Ar. imhā امها] *(imha:) {OsT} is.* Bileme; keskinleştirme.

imhak, -kı [Ar. imḥāḳ امحاق] *(imha:) {OsT} is.* **1.** Bereketsizlik. **2.** kararma.

imhal, -li [Ar. mehil > imhāl امهال] *(imha:l) {OsT} is.* **1.** Bir işin yapılması için verilen süreyi uzatma; mühlet verme; ek süre tanıma; zaman verme. **2.** Erteleme. 🗗 **imhal etmek,** *{OsT} 1. Süreyi uzatmak; mühlet vermek. 2. Ertelemek.*

imhaz, [Ar. imḥāż احاض] *(imha:z) {OsT} is.* Doğrulukla yapma.

imi, [e+mi / imi] *(i'mi) {ağız} e.* Öyle mi, emi anlamında uyarma edatı. [DS]

imicik, -ği [imi-cik ?] *{ağız} sf.* Ölçülü; oranlı; ılımlı. [DS]

imiç, -ci [? imiç] *{ağız} is.* Hipodermoz. [DS]

imik[1]**,** [imi-k] *{eT} sf.* Yumuşak; ılık; *{ağız} (aynı).* 🗗 **imik kün,** *{eT} Ilık gün; yumuşak hava.*

imik[2]**, -ği** [*eT.* ümgük > ümük > imik املك] *is.* **1.** Yeni doğmuş bebeklerde alnın yukarı tarafında, yumuşak olan baş kemiklerinin birleştiği yer; bıngıldak. *{eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* **2.** *{ağız}* Boğaz; gırtlak. **3.** *{ağız}* Beyin. 🗗 **imiğine sarılmak,** *Bir iş yaptırmak için birinin üstüne fazlaca düşmek; sıkıştırmak; zorlamak.*| **imik boğması,** *{ağız} Boğazın iç yanında çıkan çıban.*|| **imik imik,** *{ağız} İçin için.* [DS]|| **imik karıncalanmak,** *{ağız} Boğaz ağrımak.*

imiklemek, [imik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Boğazını sıkarak öldürmek:; boğmak.

imiklik, -ği [imik-lik] *{ağız} is.* Bulutlu fakat ılık ve durgun hava.

imilcidi, [imil-ci-di] *{ağız} sf.* Çürümeye yüz tutmuş.

imin, [Ar. emīn] *{eT} sf.* Emin. [KB]

iminlik, [emin-lik] *{eT} is.* Güven içinde bulunma. [KB]

imir, [imir / inġir] *{eT} is.* Aydınlıkla karanlığın birbirine karışması; alaca karanlık. [DLT] 🗗 **imir uyanık olmak,** *{ağız} Yarı uyur yarı uyanık hâlde olmak; içi geçmek.* [DS]

imirik, -ği [imir-ik] *{ağız} sf.* (Kişi için) yarı uyur yarı uyanık.

imirmek[1]**,** [em > em-ir-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İlaçlamak; ilaç vermek; tedavi etmek.

imirmek,[2] [imir-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yarı uyur yarı uyanık hâlde olmak; içi geçmek.

imirsek, [imre / emre > imir-se-k] *{ağız} sf.* (Kişi için) cana yakın; sempatik.

imirsemek, [imir-se-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-s(i)-yor]* **1.** Çok istemek. **2.** Özlemek.

imirsitmek, [imir-si-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* İmrendirmek; özendirmek.

imirt söğüt, [imirt + söğüt]*{eT} sf. t.* Bir tür söğüt. [EUTS]

imirti, [ém-ir-mek > imir-ti] *{eT} is.* Sarı alıç *(Crataegus pinnatifida)* ağacının ilaç yerine kullanılan meyvesi. [EUTS]

imirtlek, -ği [imir-t-le-k] *{ağız} is.* **1.** Kıkırdak. **2.** Gırtlak. [DS]

imişik, -ği [imiş-ik] *{ağız} sf.* Ilışık; ılıştırılmış. [DS]

imişse, [i-mek > ... i-miş-se / -mı-sa / -mise / -mıssa / -misse / -mış-sa / -miş-se] *{eAT} çek e.* → -mısa.

imiştirmek, [imiş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* (Su için) ılıştırmak. [DS]

imitasyon, [Fr. imitation] *is.* Taklit etme; taklit.

-imiz, [-mız / -miz / -muz, / -müz, / -ımız, / -imiz, / -umuz, / -ümüz] *{eT} çek. e.* → -mız.

imiz, [imi-z ?] *{ağız} sf.* Cimri. [DS]

imkân, [Ar. mekânet > imkân امكان] *(imkâ:n) {OsT} is.* **1.** Yararlanılacak veya bir şeyi yapabilmek için var olan uygun şart ve durum; olanak. **2.** Olabilecek durumda bulunma; olabilirlik. 🗗 **imkân dahilinde,** *Yapılması için şartlar uygun; olabilir; yapılabilir.*| **imkân-ı aklî,** *{OsT} mant. Aklen mümkün olan.*| **İmkânı yok.** *1. "Olmaz!" anlamında kullanılır. 2. Yeteri kadar yapacak gücü ve durumu yok.*| **imkân vermek,** *Uygun şart ve durumu sağlamak.*

imkânsız, [imkân-sız] *sf.* **1.** Olma ve gerçekleşme durumu bulunmayan; imkânı olmayan. **2.** *ünl. "Olmaz!"* anlamında kullanılır.

imkânsızlaşma, [imkân-sız-la-ş-ma] *is.* İmkânsız duruma gelme; olanaksızlaşma.

imkânsızlaşmak, [imkân-sız-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İmkânsız duruma gelmek; olanaksızlaşmak.

imkânsızlık, -ğı [imkân-sız-lık] *is.* **1.** İmkânsız olma durumu; olanaksızlık; olamazlık. **2.** Kötü şartlar içinde bulunma. **3.** *huk.* Edimin yerine getirilememesi veya getirilemez duruma gelmesi.

imla, -a'i [Ar. melā' املاء] *(imlâ:) {OsT} is.* **1.** Doldurma; dolgu yapma. **2.** Doldurulma. **3.** Söyleyerek birine yazdırma; dikte; yazdırma. **4.** Yazdırılma. **5.** Düzenleme; düzeltme. **6.** Yazılma biçimi; yazılış. **7.** *dbl.* Bir dildeki kelimelerin doğru yazılış biçimi; yazım. **8.** Düşünceleri yazıya aktarma, yazı hâline getirme. **9.** *as.* Eskiden kullanılan dolma tüfek veya top biçimindeki silahların içine barut, saçma veya gülle koyarak ateşlenebilecek duruma getirme; doldurma. **10.** Geniş yer verme. **11.** *müz.* Türk musikisinde bir parçayı veya nağmeyi notaya almak için yapılan çalışma. 🗗 **imla etmek,** *1. Birine söyleyerek yazdırmak; dikte ettirmek. 2. (Elektrik bataryası vb. şeyleri) doldurmak.*| **imla hakkı,** *as. Top mermileri ile roketlerde sevk barutunu ateşlemeye yarayan yüksek güçte patlayıcı.*| **imla hatası,** *Kelimelerin yanlış yazılmış olması; imla hatası.*| **imla kılavuzu,** *Bir dildeki kelimelerin doğru yazılışını gösteren ve kelimelerin doğru yazılması için gerekli olan kuralları açıklayan kitap; yazım kılavuzu.*| **imla kuralları,** *Bir dildeki kelimelerin yazılış biçimlerini, büyük harflerle noktalama işaretlerinin kullanıldığı yerleri, sayıların gösterilişini açıklayan kurallar; yazım kuralları.*| **imlası kaçmak,** *(Düzgün olması gereken bir iş ve eşya için) düzeni, sırası, hizası bozulmak.*| **imlaya gelmemek,** *mecaz. (Bir şey, durum veya söz için) düzeltilemeyecek kadar bozuk, düzensiz ve karışık olmak.*| **imlaya getirmek,** *mecaz. (Yanlış bir şey, bozuk bir durum veya söz için) düzeltmek; yola getirmek.*| **imla yanlışı,** *Kelimelerin yanlış yazılmış olması.*| **imlâ-yı fasîd,** *{OsT} Yanlış ve bozuk yazı.*| **imlâ-yı sahîh,** *{OsT} Doğru ve kusursuz yazı.*

imlac, [Ar. imlāc املاج] *(imlâ:c) {OsT} is.* Emme; sorma.

imlaen, [Ar. imlāen املاءً] *(imlâ:'en) {OsT} zf.* İmla yoluyla.

imlahane, [Ar. imlā' + Far. ḫāne املاخانه] *(imlâ:-ha:ne) {OsT} is.* Mermilerin barut ile doldurulduğu yer.

imlak[1], -kı [Ar. imlāḳ املاق] *(imlâ:k) {OsT} is.* Çok yoksul düşme; yoksulluk.

imlak[2], [Ar. imlāk املاك] *(imlâ:k) {OsT} is.* Mülk sahibi olma.

imlal, -li [Ar. melāl > imlāl املال] *(imlâ:l) {OsT} is.* **1.** Usandırma; bıktırma; bezginlik verme. **2.** Usandırılma.

imlasız, [imla-sız] *(imlâ:sız) sf.* **1.** (Yazı için) imla kurallarına uymadan, yanlış olarak yazılmış; imla kurallarından yoksun bulunan. **2.** (İş, durum ve eşyalar için) kabul edilebilir bir doğruluğu ve düzeni olmayan; düzensiz; hizası bozuk.

imlasızlık, -ğı [imla-sız-lık] *is.* **1.** (Yazı için) imla kurallarına uyamama durumu. **2.** Düzensizlik; tertipsizlik; hiza bozukluğu durumu.

imleç, [im-le-mek *(işaretlemek)* > im-le-ç] *is.* **1.** Fiziksel bir olayı kendiliğinden çizen veya işaretleyen araç; kaydedici; mukayyit. **2.** Bilgisayarlarda bir karakteri yazma, silme, araya sokma veya düzeltme gibi daha sonra yapılacak olan yazım konumlarını belirlemeye yarayan ışıklı, hareketli benek; kürsör.

imlek, -ği [il-mek] *{ağız} is.* Kolay çözülebilir düğüm. [DS]

imlelmek, [im-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Göz kırmak veya buna benzer bir şeyle işaret olunmak; işmar edilmek. [DLT]

imlem, [im-le-m] *is. man.* Olabilir birçok seçenekler kümesi ile anlam taşıyıcısı sayılan ve kendilerine uygulanan seçeneklere uygunluk sağlayan bir gerçeklikler kümesi arasındaki iletişim.

imleme, [im-le-me] *is.* **1.** İşaret koyarak belirtme eylemi; im koyma; işaretleme. **2.** Dolaylı olarak anlatma; ima etme.

imlemek, [im-le-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İşmar etmek; işaret etmek; göstertmek. [DLT] [KB]

imlemek, [im-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İşaret koyarak belirtmek; im koymak; işaretlemek. **2.** Dolaylı olarak anlatmak; ima etmek.

imlenen, [im-le-n-en] *sf.* Gösterilen.

imlenmek, [yim-le-n-mek > im-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Zevk almak. [KB]

imleşmek, [im-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* İşaretleşmek. [DLT]

imleyen, [im-le-y-en] *sf. dbl.* Gösteren.

-imli, [-m-lı / -mli / -mlu / -mlü / -imli / -ımlı / -umlu / -ümlü] *yap. e.* → -mlı.

imlik, -ği [em-lik] *{ağız} is.* Erkek piliç. [DS]

imlise, [Ar. imlīse املیسه] *(imli:se) {OsT} is.* Çöl; sahra.

imlisî, [Ar. imlīsî املیسی] *(imli:si:) {OsT} is.* Hırsız.

imlitmek, [im(i)l-it-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** Bir işten, çalışınadan alıkoymak. **2.** Oyalamak; yavaşlatmak. [DS]

imma, [Fr. imma] *is. kim.* Birleşiminde demir bulunan kırmızı bir aşı boyası.

immana, [? immana] *{ağız} zf.* **1.** Pek çok. **2.** Bir çok.

immateryalist, [Fr. immatérialiste] *is.* Maddenin kendine özgü bir gerçekliğinin bulunmadığını veya evrenin temelinin maddesel olmadığını savunan kimse.

immateryalizm, [Fr. immatérialisme] *is. fel.* **1.** Berkeley tarafından kendi öğretisini adlandırmak için kullanılan ve maddenin kendine özgü bir gerçekliği olmadığını kabul eden öğreti. **2.** Evrenin temelinin veya gerçekliğin özünün maddeye dayanmadığını, madde ile ilgisinin bulunmadığını iddia eden öğreti.

immoral, -li [Fr. immoral] *sf.* Ahlak dışı; töre tanımaz; töresiz.

immoralizm, [Fr. immoralisme] *is.* Ahlak dışıcılık; töre tanımazlık; töresizcilik.

immün, [Lat. immunis *(muafiyat)* > Fr. immune] *sf.* Bağışıklı; muaf.

immünite, [Fr. immunité] *is.* Bağışıklık.

immünoglobülin, [Fr. immunoglobuline] *is. tıp.* Hastalık yapıcı bakterilerin toksinleri ile doğrudan birleşerek onları nötralize eden ya da bakterilerin çevresini bir kılıf ile sararak onların yutulmalarını kolaylaştıran suyuksal, yani vücut sıvısı ile ilgili bağışıklık sağlayan antikorların genel adı.

immünojen, [Fr. immunogène] *sf. tıp.* Bağışıklık kazandıran.

immünoloji, [Fr. immunologie] *is. tıp.* Bağışıklığın ortaya çıkma şartlarını, gelişimini ve alınması gereken önlemleri, uygulanacak tedavi yollarını araştıran bilim dalı; bağışıklık bilimi.

immünolojist, [Fr. immunologiste] *is.* Bağışıklık bilimi alanında uzmanlaşmış bilim adamı; bağışıklık bilimi uzmanı.

immünoterapi, [Fr. immunothérapie] *is. tıp.* Vücutta var olan bağışıklığı artırmaya ya da vücuda antikor veya antijen vererek bağışıklık kazınılmasını sağlamaya yönelik tedavi yolu.

impala, [İng. impala] *is. zool.* Boynuzlugillerden Güney ve Doğu Afrika'da sürüler hâlinde yaşayan çok hızlı koşabilen bir tür antilop, *(Æpyceros melampus).*

imparator, [Lat. imperator] *is.* Her biri ayrı devlet olabilecek nitelikteki çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan büyük bir devleti yöneten kimse. ◻ **imparator otu,** *bot. Baharlı ve yakıcı niteliğinden dolayı kökleri hekimlikte kullanılan, maydanozgillerden çok yıllık bir tür otsu bitki, (Peucedaum imperatoria).*

imparatoriçe, [İt. imperator + Sırp. -itsa *(dişillik eki)*] *is.* **1.** İmparatorun karısı. **2.** İmparatorluk yöneten kadın; kadın imparator.

imparatoriçelik, -ği [imparatoriçe-lik] *is.* **1.** İmparatoriçe olma durumu. **2.** İmparatoriçenin unvanı.

imparatorluk, -ğu [imparator-luk] *is.* **1.** Her biri ayrı devlet olabilecek nitelikteki çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan büyük bir devlet. **2.** İmparator olma durumu. **3.** İmparatorun taşıdığı unvan.

implant, [Fr. implant] *is. tıp.* **1.** Deri altı hücre dokusuna yerleştirilen radyoaktif madde veya taze doku parçası içeren komprime ilaç. **2.** Dişçilikte, diş tutturmak için çene kemiği içine yerleştirilen metal parça.

implantasyon, [Fr. implantation] *is. tıp.* Eksik bir dişin yerine yapma diş tutturmak için çene kemiğine konulan metal parça.

imrac, [Ar. imrāc امراج] *(imrâ:c) {OsT} is.* **1.** Hayvanı otlaması için çayıra salıverme. **2.** Sözünde durınama; ahdini bozma.

imrahor, [Ar. emīr + Far. aḫūr امراخور] *{OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde padişah atlarına, ahırlarına ve onlarla ilgili gereçlere bakmakla görevli kimse; ahır âmiri; mirahor.

imral, [Far. mīr-āb => imral] *{ağız} is.* Su dağıtım işlerine bakan bekçi. [DS]

imrar[1], [Ar. mürr *(acı)* > imrār امرار] *(imra:r) {OsT} is.* **1.** Acılaştırma; acı hâle getirme. **2.** Çok acı olma. **3.** *mecaz.* Kırıcı sözler söyleme. ◻ **imrār olunmak,** *{OsT} Acılaşmak.*

imrar[2], [Ar. mürūr *(geçme)* > imrār امرار] *(imra:r) {OsT} is.* **1.** Belirli bir süreyi doldurma; süreyi aşma. **2.** Geçme. **3.** Geçirme. **4.** Geçirilme. ◻ **imrār-ı hayāt eylemek,** *{OsT} Yaşamak; ömrünü doldurmak.*|| **imrār-ı evkāt,** *{OsT} Vakitleri geçirme.*

imreet, [Ar. imre'et امرأه] *{OsT} is.* Kadın. ◻ **İmreetü'l-müselsele,** *{OsT} gök b. Kuzey yarım kürede bir yıldız kümesi; Andromeda.*

imrek, [imre-k] *{ağız} sf.* Seven; düşkün. [DS]

imrem, [imrem] *{eT}* Toplu hâlde bulunan halk; halkın birikmesi; halk yığını. [DLT]

imren, [imre-n] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği; gıpta.

imrence, [imre-n-ce ايمرنجه] *{eAT} is.* Herkes tarafından imrenilen veya imrenilmeye layık olan kimse veya şey.

imrenç, [imre-nç ايمرنج] *{eAT} is.* İmrenilmeye layık şey veya kimse.

imrendirme, [imre-n-dir-me] *is.* Birinde iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği uyandırma eylemi; gıpta ettirme.

imrendirmek, [imre-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinde iyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği uyandırmak; gıpta ettirmek.

imrenilme, [imre-n-il-me] *is.* İyi ve güzel bir şeye sahiplenilme isteği uyanma eylemi; gıpta edilme.

imrenilmek, [imre-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* İyi ve güzel bir şeye sahiplenilme isteği uyanmak; gıpta edilmek.

imreniş, [imre-n-iş] *is.* İyi ve güzel bir şeye sahip olma isteği duyma eylemi veya bu eylemin biçimi; gıpta ediş.

imrenme, [imre-n-me] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma, beğenilen birine benzeme isteği duyma; istenç; gıpta etme.

imrenmek, [imre-n-mek] *gçsz. f. [-ir]* [*eT. -ür]* **1.** Duyulara hoş gelen, güzel görünen, iyi ve beğenilen bir şeye sahip olma, bir yiyeceği veya içeceği yeme içme isteği duymak; gıpta etmek. **2.** Beğenilen birine veya bir şeye benzeme isteği duymak; gıpta etmek. **3.** *{eT}* Arzu etmek. [EUTS]

imrenti, [imre-nti] *is.* Görülen iyi ve güzel bir şeye sahip olma, beğenilen birine benzeme isteği duyma; imrenme; gıpta etme.

imresimek, [imre-si-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* İmrenmek. [DS]

imrik, -ği [irmik > imrik] *{ağız} is.* İrmik. [DS]

imruz, [Far. imrūz امروز] *(imru:z) {OsT} is.* **1.** Bugün. **2.** Bu dünya; bu hayat.

imsa, -a'i [Ar. imsā' امساء] *(imsa:) {OsT} is.* **1.** Bozma. **2.** Akşama kalma.

imsak, -ki [Ar. misk > imsāk امساك] *(imsa:k) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden el çekmek; nefsine hakim olmak; perhiz. **2.** Ramazanda orucun başlama saati. **3.** Cimrilik. **4.** İnsanın nefsini birtakım istek ve tutkulardan alıkoyması. **5.** Kötü davranışlardan sakınmak, uzak durmak. **6.** *din.* İslamiyet'te gün açımından gün batımına kadar olan süre içinde hiçbir şey yiyip içmeden, nefsin cinsel ve diğer türlü bütün isteklerine engel olmak şeklinde oruç tutma ibadeti; oruç. ☐ **imsak etmek,** *Bir şeyden el çekerek nefsine hakim olmak.*‖ **imsak topu,** *Oruç zamanının başladığını belirtmek için atılan top.*‖ **imsak vakti,** *Ramazanda sahur sonrasında, orucun kesin olarak başlama zamanı.*

imsakiye, [Ar. imsākiyye امساكيه] *(imsa:kiye) {OsT} is.* Ramazanda orucun başlama ve bitiş zamanları ile namaz vakitlerini yerel saate göre gösteren cetvel.

imsaklı, [imsak-lı] *sf.* Cimri.

imsal, -li [Ar. imşāl امصال] *(imsa:l) {OsT} is.* Boş yere tüketme; har vurup harman savurma.

imsas[1], [Ar. maşş > imşāş امصاص] *(imsa:s) {OsT} is.* **1.** Çekerek içeri aldırma; emdirme. **2.** Sıvı içinde erimiş ilacı vücuda şırınga ile verme. **3.** Emdirilme.

imsas[2], [Ar. imsās امساس] *(imsa:s) {OsT} is.* **1.** Değdirme. **2.** Eliyle sıvazlama. **3.** Elle tutup sevme.

-imse-, [-msa- / -ımse- / -ı-m-sa- / -i-m-se-] *yap. e.* → -ımsa-.

imsel, [im-sel] *sf.* **1.** İmle anlatılan; işarî. **2.** İmle ilgili. **3.** İme dayanan.

-imsi, [-m-sı / -msi / -ımsu / -msü / -imsi / -ımsı / -umsu / -ümsü] *yap. e.* → -msı.

imsilemek, [imsi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Koklamak. [DS]

-imsiz, [-m-sız / -msiz / -ımsuz / -msüz / -imsiz / -ımsız / -umsuz / -ümsüz] *yap. e.* → -ımsız.

imşa, -a'i [Ar. imşā' امشاء] *(imşa:) {OsT} is.* **1.** Katılma; ortak olma; iştirak. **2.** Kâra ortak olma.

imşeb, [Far. imşeb امشب] *{OsT} is.* Bu gece.

imtar, [Ar. imṭār امطار] *(imta:r) {OsT} is.* **1.** Yağdırma. **2.** Yağdırılma. ☐ **imtār-ı ahcār,** *{OsT} Taş yağdırma.*‖ **imtār-ı matar,** *{OsT} Yağmur yağdırma.*

-imtırak, [-m-tır-ak / -imtırak / -ımtırak / -umtırak / -ümtırak] *yap. e.* → -mtırak.

-imti, [-ımtı / -imti] *{eAT} yap e.* → -ımtı.

imtidad, [Ar. medd > imtidād امتداد] *(imtida:d) {OsT} is.* **1.** Uzun sürme; uzama. **2.** Zaman; süre. **3.** Uzay. **4.** *mat.* Uzam. ☐ **imtidād-ı fecr,** *{OsT} Tan vakti süresi.*

imtidah, [Ar. medḥ >imtidāḥ امتداح] *(imtida:h) {OsT} is.* Övme; övgü; methetme.

imtiha, -a'i [Ar. imtihā' امتهاء] *(imtiha:) {OsT} is.* **1.** Bileme. **2.** Bilenme. **3.** Bilenilme. ☐ **imtihā-yi seyf,** *{OsT} Kılıcın bilenmesi.*

imtihan, [Ar. miḥn > imtiḥān امتحان] *(imtiha:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin bilgi derecesini ve yeteneklerini anlamak için yapılan yoklama; sınav. **2.** Manevi direnme gücünü ortaya koyan, dayanışma ve güç gerektiren, sonuçta bir deneyim kazandıran zor du-

rum. **3.** İlkel kavimlerde görülen, sanığı ölüm tehlikesi yüksek bir işe sokarak suçluluğuna veya suçsuzluğuna Tanrı tarafından karar verilmesini bekleme. ◻ **imtihana çekmek,** *1. Bilgisini ölçmek. 2. Denemek; sınamak. 3. mecaz. Sorgulamak.*| **imtihan atışı,** *as. Ders ve savaş atışlarını kontrol için amirin huzurunda yapılan atış.*| **imtihan etmek,** *1. Bilgi derecesini ölçmek; sınavdan geçirmek; sınava tabi tutmak. 2. Denemek; sınamak.*| **imtihanı vermek,** *1. Sınavda başarılı olmak. 2. Kendisi için hazırlanan zor bir işi veya düzenlenen tuzağı zarar görmeden atlatmak.*| **imtihan olmak,** *1. Bilgi derecesi ölçülmek. 2. Sınanmak; denenmek.*| **imtihan vermek,** *1. Sınava tabi tutulmak; sınanmak; denenmek. 2. Tehlikeli ve zor bir durumdan zarar görmeden başarı ile çıkmak.*

imtihaz, [Ar. imtiḥāż امتحاض] *(imtiha:z) {OsT} is.* Katkısız olma; saflık; arılık.

-imtik, [-am-tık / -ım-tık / -im-tık / -um-tuk] *{eAT} yap e.* → -amtık.

imtikâr, [Ar. mekr > imtikār امتكار] *(imtikâ:r) {OsT} is.* Oyuna getirilme; aldatılma; tuzağa düşme.

imtila, -a'i [Ar. melā' > imtilā' امتلاء] *(imtilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir kabın herhangi bir sıvı ile dolu olması durumu; dolma. **2.** Sindirim güçlüğü nedeniyle meydana gelen şişkinlik; dolgunluk. **3.** Vücudun herhangi bir yerine kan hücum etmesi; kan toplanma. ◻ **ımtila olmak,** *{OsT} Dolmak.*| **imtilā-yı dem,** *{OsT} Mide şişkinliği.*

imtili, [imti-lī] *{eT} sf.* Düşünülüp taşınılmadan birdenbire yapılan; fevrî. [DLT]

imtina, -a'i [Ar. men' >imtinā' امتناء] *(imtina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yapmaktan çekinme; kaçınma. **2.** Bir şeyden sakınma; korunma. **3.** İmkânsızlık. ◻ **imtina etmek,** *Bir şeyi yapmaktan çekinmek; kaçınmak.*| **imtinā-i ādî,** *{OsT} huk. Doğal olarak bir şeyin olmaması veya bağ kurulamaması.*| **imtinā-i hakîkî,** *{OsT} huk. Bir şeyin aklen doğru olmaması.*

imtinan, [Ar. minnet>imtinān امتنان] *(imtina:n) {OsT} is.* **1.** Yapılan iyiliği başa kakma. **2.** İyilik; kerem. ◻ **imtinan etmek,** *{OsT} Başa kakmak.*

imtira, -a'i [Ar. imtirā' امتراء] *(imtira:) {OsT} is.* **1.** Şüphe etme; şüphelenme. **2.** Kararsız kalma; tereddüt.

imtiras, [Ar. imtirās امتراس] *(imtira:s) {OsT} is.* **1.** Kaşınma. **2.** Sürtünme.

imtisal, -li [Ar. miṯāl > imtiṯāl امتثال] *(imtisa:l) {OsT} is.* **1.** Bir örneğe göre hareket etme; bir örneğe uyma; benzemeye çalışma; ayak uydurma. **2.** Alınan buyruğa tamamen uyma. ◻ **imtisāl etmek,** *{OsT} 1. Örnek almak. 2. Alınan örneğe veya emre tamamen uymak.*

imtisalen, [Ar. imtiṯālen امتثالاً] *(imtisa:'len) {OsT} zf.* **1.** Örneğe uyarak. **2.** Alınan buyruğa göre davranarak.

imtisas, [Ar. maṣṣ > imtiṣāṣ امتصاص] *(imtisa:s) {OsT} is.* **1.** Emerek çekme; emme; soğurma. **2.** *biy. fiz.* Emilme; soğurulma. ◻ **imtisās-ı kudret,** *{OsT} fiz. Enerji alma.*

imtişat, [Ar. imtişāṭ امتشاط] *(imtişa:t) {OsT} is.* Saçını veya sakalını tarama; taranma.

imtiyaz, [Ar. imtiyāz امتياز] *(imtiya:z) {OsT} is.* **1.** Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu; özel ve kişisel olarak tanınan hak; ayrıcalık. **2.** *huk.* Bir kimseye veya topluluğa tanınan özel haklar. **3.** *huk.* Bir fabrika veya maden yatağı gibi önemli ve masraflı ya da tekel niteliğindeki yerleri işletmek için devletten alınmış özel izin. **4.** *tar.* İmparatorluk döneminde siyasi sakıncaları gözetilmeden azınlıklara veya yabancılara yaptırılan işlere karşılık olarak verilen birtakım özel haklar. **5.** Bir sanatı veya ticareti yapmak, bir şeyden yararlanmak için verilen hak; sanat ve ticaretle uğraşma yetkisi; gedik. ◻ **imtiyaz beratı,** *Devlet tarafından ayrıcalık tanındığını belirtmek üzere verilen belge.*| **imtiyaz hakkı,** *Başkalarına tanınmayan ya da onlardan daha fazla olarak bir iş ve yerden yararlanmak üzere tanınan hak.*| **imtiyaz madalyası,** *tar. Sultan Abdülhamid tarafından 1885'te, devlet ve memleket yararına hizmet edilenlere, görevli gittikleri yerlerde başarı gösterenlere verilmek üzere çıkarılan madalya.*| **imtiyaz nişanı,** *{OsT} tar. Sultan 2. Abdülhamid tarafından devletin askerî ve yönetim alanlarında hizmet edenlere verilmek üzere 1878 yılında çıkardığı nişan.*| **imtiyaz sahibi,** *İmtiyaz hakkına sahip kimse.*| **imtiyaz tanımak,** *1. Başkalarına tanınmayan ya da onlardan daha fazla yararlanma hakkı vermek. 2. Başkalarından daha üstün tutmak, onlardan fazla değer vermek.*

imtiyazat, [Ar. imtiyāzāt امتيازات] *(imtiya:za:t) {OsT} is.* Ayrıcalıklar; imtiyazlar.

imtiyazi, [Ar. imtiyāzī / imtiyāziye امتيازى / امتيازيه] *(imtiya:ziye) {OsT} sf.* İmtiyazla ilgili; imtiyaza ait.

imtiyazlı, [imtiyaz-lı] *sf.* **1.** Ayrıcalığı olan ve ayrıcalık tanınan; bir ayrıcalıktan yararlanan; ayrıcalıklı. **2.** Uygun ve elverişli maddî şartlara sahip olan. **3.** *zf.* Diğerlerinden üstün tutarak; gözeterek.

imtiyazsız, [imtiyaz-sız] *sf.* Herhangi bir ayrıcalığı olmayan; ayrıcalık tanınmayan; ayrıcalıksız.

imtizac, [Ar. mezc > imtizāc امتزاج] *(imtiza:c) {OsT} is.* → imtizaç. ◻ **imtizāc-ı elvān,** *{OsT} Renklerin uyumu.*| **imtizāc-ı kimyevi,** *{OsT} Kimyasal ilgi; redoks.*

imtizaç, -cı [Ar. mezc > imtizāc امتزاج] *(imtiza:ç) {OsT} is.* **1.** Birbirini tutma; uygunluk. **2.** İyi geçin-

me; uyum sağlama; anlaşma; uyuşma; geçinme. **3.** İki veya daha çok şeyin karışarak tek bir cisim oluşturması; karışma; bağdaşma; kaynaşma. **imtizaç etmek,** *Uyuşmak; kaynaşmak; bağdaşmak.*

imtizaçsız, [imtizaç-sız] *sf.* Uyumsuz; geçimsiz.

imtizaçsızlık, -ğı [imtizaç-sız-lık] *is.* **1.** İmtizaçsız olma durumu; uyuşmazlık. **2.** *huk.* Evlilikte anlaşamama; karı koca arasındaki şiddetli geçimsizlik.

imuk, -ğu [? imuk] *{ağız} is.* Oruç. [DS]

imük, -ğü [imik / emik] *{ağız} is.* Bıngıldak. [DS]

imza, -a'i [Ar. imżā' امضاء *(imza:) {OsT} is.* **1.** Bir yazının bir kimse tarafından yazıldığını veya bir sözleşme, antlaşma metninde belirtilen hususların kabul edildiğini belirtmek üzere, söz konusu yazıların altına her zaman aynı biçimde yazılan isim veya çizilen işaret. **2.** Bir yazarın eserinin görünebilir bir yerine yazmış olduğu isim. **3.** İmzalamak eylemi. **4.** *mecaz.* Herhangi bir alanda isim yapmış olan yazar. **5.** *mecaz.* Üslûp. **6.** Bir sanatçıdan, kendisini takip eden sanatçılara kalan örneklik; ustanın yolu; usul; yol; metod. **7.** *huk.* Bir kimsenin kimliğini tespite yarayan işaret. **imza atmak,** *İmzalamak.* || **imza basmak,** *argo. İmza etmek; imzalamak.* | **imza çakmak,** *argo. İmza etmek; imzalamak.* | **imzadan çıkmak,** *(Bir yazı veya belge için) gerekli yerleri ilgililerce imzalanmış olmak.* || **imza etmek,** *İmzalamak.* || **imza günü,** *Yazarların satışa çıkan kitaplarını hatıra olmak üzere okuyuculara imzaladığı gün.* | **imza kâğıdı,** *Bir iş yerinde çalışanların giriş ve çıkışlarının denetlenmesi amacıyla her gün isim yazıp imza attıkları kâğıt.* | **imza sahibi,** *1. İmzayı atan kimse; imzanın sahibi. 2. Bazı meslek dallarında kendini kabul ettirmiş, sözü geçer kimse. 3. Gazete ve dergilerde adını kullanarak yazı yazan yazar.* || **imzasını atmak,** *mecaz. Bir dönem için etkisi olmak; kendisinden sonra gelenlere örneklik ve önderlik etmek; olay ve devirlerin meydana gelmesinde birinci derecede sorumlu olmak.* || **imza sirküleri,** *İmza sahibini ve imzasını tanıtmak veya bu konuda bir yere bilgi vermek üzere gönderilen noterden onaylı imzalı kâğıt.* | **imza toplamak,** *Bir öneri veya dilekçeyi destekleyenlere imzalatmak.* | **imza töreni,** *Antlaşma ve sözleşmeleri tarafların imzalamaları için düzenlenen ve tarafların birbirlerini kutladıkları tören.* || **imza vermek,** *1. İstenilen imzayı atmak; istek üzerine imzalamak. 2. İmza ile onaylamak.* | **imzaya gitmek,** *(Yazı veya belge için) imzalanmak üzere yetkili kişiye gönderilmiş olmak.* | **imzaya yollamak,** *(Bir yazı veya belgeyi) imzalanmak üzere ilgili kişiye göndermek.* || **imzayı basmak,** *argo. İmzalamak; imza etmek.*

imzalama, [imza-la-ma] *is.* İmza etme eylemi.

imzalamak, [imza-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir yazı, belge veya sözleşmeye imzasını yazmak, koymak; imza etmek. **2.** (Yazar veya sanatçı için) eserin sahibi olduğunu isim ve soyadını yazarak belirtmek. **3.** Yazar tarafından kitabının ilk iç sayfasına okuyucu için hatıra olsun diye imza atmak.

imzalanış, [imza-la-n-ış] *is.* İmzalanma eylemi veya biçimi.

imzalanma, [imza-la-n-ma *is.* İmza edilme.

imzalanmak, [imza-la-n-mak] *edil f. [-ır]* İmza edilmek.

imzalatma, [imza-la-t-ma] *is.* İmza etmesini sağlama.

imzalatmak, [imza-la-t-mak] *gçl. f. [-ır]* İmza etmesini sağlamak; imza ettirmek; imza attırmak.

imzalayış, [imza-la-y-ış] *is.* İmzalama eylemi veya biçimi.

imzalı, [imza-lı] *sf.* **1.** İmzalanmış olan; üzerinde veya altında imza bulunan; imza atılmış olan. **2.** (Yayın organlarında makale, haber vb. için) kimin tarafından yazıldığı isim yazılarak belirtilmiş olan.

imzasız, [imza-sız] *sf.* **1.** İmza atılmamış olan; üzerinde veya altında ilgilisinin imzası bulunmayan; imzalanmamış olan. **2.** Yayın organlarında kimin tarafından yazıldığı belirtilmeyen; yazarı belirtilmemiş.

imzik, -ği, [em(i)z-mek > im(i)z-ik] *{ağız} is.* İbrik, çaydanlık gibi araçların su akan ağzı. [DS]

imzük, -ğü [im(i)z-ük] *{ağız} is.* Örme kuyu. [DS]

-in-, [-n- / -in- / -ın- / -un- / -ün-] *yap. e.* → -n-.

-in[1], [-ın / -in / -un / -ün] *çek. e. yap. e.* → -ın.

-in[2], [-n / ın / -in / -un / -ün] *{eAT} çek. e.* → -n.

-in[3] **... in,** [-ın ... -ın / -in ... -in] *{eAT} yap e.* → -ın ... -ın.

İn. [Fr. indium] *kısalt.* Atom numarası 49, atom ağırlığı 114,16, kurşundan daha yumuşak ve daha kolay ezilen, gümüş parlaklığında beyaz, nadir bir element olan indiyumun kimyasal sembolü.

in[1], [ing / in / iñ *(yans.)*] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *in-il-di, in-ir-de-mek, in-i-le-mek, ing-i-le-mek (iñ-i-le-mek), ing-le-mek (iñ-le-mek), in-il-ti, in-im inim inlemek.* **inli boranlı olmak,** *{eAT} İnleyip ağlamak.*

in[2], [eng > ing > in إبن] *is.* **1.** *{eAT}* Davarların kulaklarına yapılan işaret. **2.** *{ağız}* Kavun ve karpuzlarda görülen bir tür hastalık. [DS] **3.** *{ağız}* Peynir vb. yiyeceklerde beklemekle kazanılan lezzet; dem; olgunluk. **inini almak,** *{ağız} Yeni yapılan peynir vb. şeylerde bir süre bekledikten sonra istenilen tadı kazanmak.* [DS] || **in vurmak,** *{ağız} Hayvanları, belli olması için işaretlemek.* [DS]

in[3], [*eT.* yin > īn] *is.* **1.** Yaban hayvanlarının barındıkları kaya kovuğu. **2.** *{eT}* Hayvan barınağı; yılan ini. [ETY] [KB] **3.** Küçük mağara. **4.** *{eT}* Çukur. [DLT] **5.** *{eT}* Ev. [KB] **in gibi,** *(Yer için) dar ve karanlık.*

in[4], [yin / in] *{eT} is.* Koyun pisliği. [DLT]

in[5], [Ar. ins *(insan)* انس] *is.* İnsan (yalnız cin ile birlikte kullanılır). 🗗 **in cin,** *(Olumsuz fiillerle) "hiçbir kimse; hiçbir canlı varlık" anlamında kullanılır.*‖ **in cin top atmak,** *(Yer için) kimse bulunmamak; sessiz ve sakin olmak.*‖ **İn cin top oynuyor.** *(Yer için) çok ıssız; hiç canlı varlık yok.*| **İn cin yok.** *(Yer için) çok ıssız; hiçbir canlı varlık yok.*‖ **İn misin, cin misin?** *Genellikle masallarda "insan mısın yoksa cin misin" anlamında kullanılan söz.*

in[6], [Far. īn این] *{OsT} ek.* Farsça'da en yakını belirtmekte kullanılan bir ek; bu.

in[7], [Ar. ʿayn > ʿīn عین] *(i:n) {OsT} is.* İri ve güzel gözlüler.

in[8], [İng. in *(iç; içeri)*] *is.* Moda.

i'na, [Ar. iʿnā اعنا] *(i-na:) {OsT} is.* Zahmete sokma; zahmet verme.

ina[1]**, -a'ı** [Ar. īnāʿ ایناع] *(i:na:) {OsT} is.* Yemiş toplama mevsimi gelme.

ina[2]**, -a'i** [Ar. ināʾ اناء] *(ina:) {OsT} is.* Kap kacak.

ina[3]**, -a'i** [Ar. īnāʾ ایناء] *(i:na:) {OsT} is.* **1.** Geciktirme; bir şey yapmaktan alıkoyma. **2.** Zayıf düşürme.

inabe, [Ar. inābe / inābet انابه / انابت] *(ina:be) {OsT} is.* **1.** Tövbe ederek Allah'ın bildirdiği doğru yola dönme; İlahî yola girme. **2.** Bir tarikat şeyhine başvurarak tarikata girme veya herhangi bir manevi görev almak üzere izin isteme. 🗗 **inābe almak,** *{OsT} tasvf. Tarikata girmek için mürşitten izin almak.*‖ **inābe verme,** *{OsT} tasvf. Başvuran kimseye mürşit tarafından dervişlik payesinin verilmesi.*

inac, [Ar. ʿināc اعناج] *(ina:c) {OsT} is.* **1.** (Omurga kemiği için) ağrıına. **2.** Hayvanı kıç üstü çöktürme.

inad, [Ar. ʿinād عناد] *(ina:d) {OsT} is.* → inat.

inaden, [Ar. ʿināden عناداً] *(ina:'den) {OsT} zf.* İnat ederek; inat olsun diye; domuzuna.

inadına, [Ar. ʿinād + T. -ı-n-a] *(ina:'dına) {OsT} zf.* **1.** Yapılması istenilenin ve gereğinin tam tersine olarak. **2.** İnat olsun diye; terslik olsun diye; aksilikle.

inadiye, [Ar. ʿināddiyye عناديه] *(ina:diyye) {OsT} is. fel.* Olumlu ve olumsuz hiçbir kesin yargıya varmadan her şeyi şüphe ile karşılayan öğreti; şüphecilik.

inae, [Ar. ināe اناءه] *(ina:e) {OsT} is.* **1.** Üşenme. **2.** Geciktirme.

inaf, [Ar. īnāf ایناف] *(ina:f) {OsT} is.* Birini bir şeyden vazgeçirmeye çalışma.

inehan, [? eyne+Far. ẖᵛān] *{ağız} is.* → eynehan. [DS]

inağ, [*eT.* *ına-mak > ına-k / ina-ġ ایناغ] *{eAT} is.* → inak[2].

inah, [*eT.* *ına-mak > ına-k / ina-ẖ ایناخ] *{eAT} is.* → inak[2].

inaha, [Ar.ināẖa اناخه] *(ina:ha) {OsT} is.* (Deve için) çökerme.

inak[1], [Ar. ʿunḳ > ʿināḳ عناق] *(ina:k) {OsT} is.* Boyna sarılma; sarmaşma; kucaklaşma.

inak[2]**, -ğı** [*eT.* *ına-mak > ina-ğ / īnā-k ایناق] *is.* **1.** *{eAT}* Kendisine inanılır ve güvenilir kimse; emin adam; inal. **2.** *fel.* Doğruluğu sınanmadan kabul edilen, bir dinin veya felsefî öğretinin veya ideolojinin temeli sayılan nokta; sav; nas; dogma. **3.** *gnşl.* Kesinliğine ve dokunulmazlığına inanılan fikir; dogma. **4.** *din.* Hıristiyanlıkta tanrı adına kilisede ileri sürülen, reddedilemez ancak kaynakları ve nitelikleri incelenebilir öğretiler; dogma. **5.** Bir felsefe okulunda benimsenen, doğru diye ileri sürülen öğreti; dogma. **6.** Özbekistan'da Kongrat kabilelerinin yaşlılarına verilen unvan. **7.** İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinde hükümdarların gizli ve önemli emirlerini gerekli yere götüren görevli; haberci. **8.** *{eAT} {OsT} sf.* Kendisini güvende sayan.

inak[3], [inek] *{ağız} is.* → inek. [DS]

inaka, [Ar. ināḳa اناقه] *(ina:ka) {OsT} is.* **1.** Aşırı güzelliği ile hayrete düşürme. **2.** Hayrete düşürülme.

inakçı, [inak-çı] *sf.* **1.** İnakçılığa ilişkin; dogmacı. **2.** *is.* Kesin doğrular ileri sürebileceğine inanan kimse; dogmacı. **3.** Kiliselerin dogmalarını benimseyen kimse; dogmacı.

inakçılık, -ğı [inak-çı-lık] *is. fel.* Öne sürülen öğretileri sınamadan, eleştirmeden doğru olarak kabul eden; benimsediği var sayımlardan katı yöntemlerle önermeler üreten anlayış; dogmacılık; dogmatizm.

inaklamak, [inak-la-mak اناقلمك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Güven duymak; güvenmek; itimat göstermek.

inaksal, [inak-sal] *sf.* **1.** *fel.* (Düşünce biçimi için) deney bilgisini, deneye dayanan kanıtları hiçe sayarak, savlarını inanç öğretilerinden çıkaran; dogmatik. **2.** *is.* Felsefe ve din dogmalarının bilimsel bir mantıkla ve sıralı bir yolla ortaya konulması. 🗗 **inaksal felsefe,** *fel. Deney, eleştirme ve kuşkuculuğun tersine, her türlü kuşku ve inkârın üstünde tutulan birtakım ilkeleri benimseyen felsefe.*

in'al, -li [Ar. inʿāl انعل] *(in-a:l) {OsT} is.* **1.** Nallama. **2.** Nallanma.

inal, [*ına-mak > ina-l] *is.* Kendisine inanılan, güvenilen kimse.

inale, [Ar. ināle انالله] *(ina:le) {OsT} is.* Kavuşturma; nail etme.

in'am, [Ar. niʿmet > inʿām انعام] *(in-a:m) {OsT} is.* **1.** İyilik etme; bağış ve yardımda bulunma; ihsan etme; lütufta bulunma. **2.** Yeniçerilerin aylıklarına zam yapma. **3.** Emanet; vedia. 🗗 **inam etmek,** *İyilik etmek; lütuf ve ihsanda bulunmak.*|| **in'ām-perver,** *{OsT} İyilik eden; nimet veren; ihsanda bulunan.*|| **in'ām-perverî,** *{OsT} İyilik edicilik; nimet veriş.*

inam, [*eT.* *ınā-mak > inā-m انام] *is.* **1.** İtimat; güvenme; güvence; emniyet; *{eAT} (aymı).* **2.** *sf.* Kendisine inanılmış: itimat edilmiş; güvenilmiş; emin; mutemet. 🗗 **inam etmek,** *{ağız} İnanmak.* [DS]

inamak, [ın-ā-mak] *{eT} gçl. f. [-r]* İnanmak; güvenmek. [ETY]

in'amat, [Ar. inʿāmāt انعامات] *(in-a:ma:t) {OsT} is.* **1.** Yapılan iyilikler; bağış ve yardımlar. **2.** İyilik etmeler.

inamen, [inek + em-en] *{ağız} is.* Kertenkeleden büyük, yeşil renkli, ineklere sataşan bir tür sürüngen. [DS]

inamlamak, [inam-la-mak] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birine saklaması için bir şey vermek; emanet etmek. [DS]

inamlık, [*ınā-mak > inā-m-lık انامالق] *{eAT} is.* **1.** Güven; itimat; emniyet; eminlik; doğruluk. **2.** Teminat; güvence. 🗗 **inamlık berkitmek,** *{eAT} Emniyeti sağlamak.*

inamlu, [*ınā-mak > inā-m-lu انامالو] *{eAT} sf.* Güvenilir; emniyetli; emin.

inamsama, [Ar. alāʿim-i semā] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

inamsız, [*ınā-mak > inā-m-sız انامسز] *{eAT} sf.* Güvenilmez; hain.

inan[1], [Ar. ʿinān عنان] *(ina:n) {OsT} is.* **1.** Dizgin. **2.** *mecaz.* Yönetme; idare etme. **3.** Denetleme; kontrol. 🗗 **inān-ber-inān,** *{OsT} At başı, beraber giden.*|| **inān-gerdān,** *{OsT} 1. Dizgin kıran. 2. Verdiği sözden geri dönen.*|| **inān-gîr,** *{OsT} 1. Dizginleri elinde tutan. 2. mecaz. Yöneten; denetimi elinde tutan.*|| **inān-keş,** *{OsT} 1. Dizgin çeken; dizginleri elinde tutan. 2. Aşırı davranışlarda bulunmayıp ölçülü hareket eden.*|| **inān-rîz,** *{OsT} Dizgin bırakmış; koşturan.*|| **inān-tāb,** *{OsT} 1. Dizgin çevirerek geri dönen. 2. Verdiği karardan dönen.*

inan[2], [*eT.* *ınā-mak > ina-n] *is.* **1.** Bir kimse veya bir şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü, gücünü sarsılmaz bir duygu ile kabul ederek gönül ve dille belirtme; iman; itikat. **2.** İnanmak eylemi. 🗗 **inan birliği,** *fel. Birçok kimsenin aynı inançta birleşmesi.*|| **İnan olsun...** *Bana inan; inan ki.*

inanca, [*eT.* * ınā-mak > ina-n-ca انانجه] *is.* **1.** Güven veren şey; teminat. **2.** Bir anlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması; güvence; teminat; garanti. **3.** Alınan sorumluluğa karşı ortaya konulan şey. **4.** *mecaz.* Birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı sözler; teminat. **5.** Sözüne ve işine güvenilir kimse; mutemet. *{OsT} (aynı)* **6.** *{ağız} sf.* (Kişi için) sözüne güvenilir; inanılır. [DS]

inance, [inan-ce] *{ağız} sf.* Doğru. [DS]

inancılık, -ğı [ina-n-cı-lık] *is. fel.* Dinî inancın, aklın işi olmadığını, duyguların ve imanın eseri olduğunu savunan; aklın iman ile desteklenmesi ve tamamlanması gerektiğini savunan öğretilerin genel adı; fîdeizm; imaniye.

inanç, -cı [ina-nç] *is.* **1.** Bir düşünceye gönülden bağlı olma. **2.** Allah'a, bir tanrıya veya bir dine inanma; iman; itikat. **3.** Bir kimseye duyulan güven; inanma duygusu; itimat. **4.** Herhangi bir şekilde inanılan şey; görüş; öğreti. **5.** Kanaat; düşünce; fikir. **6.** *{ağız} sf.* Kişi için) sözüne güvenilir; inanılır. [DS]

inançlı, [ina-nç-lı] *sf.* İnancı olan; imanlı; itikatlı; mutekit.

inançlılık, -ğı [ina-nç-lı-lık] *is.* İnançlı olma durumu.

inançsız, [ina-nç-sız] *sf.* İnancı olmayan; itikatsız; imansız.

inançsızlık, -ğı [ina-nç-sız-lık] *is.* İnançsız olma durumu; imansızlık; itikatsızlık.

inandık, -ğı [inan-dık] *{ağız} is.* Nişan töreninde tarafların birbirine verdiği armağan. [DS]

inandırıcı, [ina-n-dır-ıcı] *sf.* İnandırma özelliği taşıyan; inandıran; ikna eden; mukni.

inandırıcılık, -ğı [ina-n-dır-ıcı-lık] *is.* İnandırıcı olma durumu.

inandırılma, [ina-n-dır-ıl-ma] *is.* İnandırılmak eylemi.

inandırılmak, [ina-n-dır-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* İnanması sağlanmak.

inandırma, [ina-n-dır-ma] *is.* İnanmasını sağlamak işi.

inandırmak, [ina-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* Bir şeyin doğruluğunu kabul ettirmek; inanmasını sağlamak.

inangan, [*eT.* *ınā-mak > īna-n-ġan اينغان] *{eAT} sf.* Çok çabuk inanan; kolay kanan; pek inanıcı.

inanılır, [ina-n-ıl-ır] *sf.* İnanmaya engel bir durumu bulunmayan; inandırıcı. 🗗 **İnanılır gibi değil.** *İnanmayı engelleyici pek çok özellikleri bulunan.*

inanılırlık, -ğı [ina-n-ıl-ır-lık] *is.* İnanılır olan şeyin niteliği; inandırıcı.

inanılma, [ina-n-ıl-ma] *is.* İnanılmak eylemi.

inanılmak, [ina-n-ıl-mak] *edil. f. [-ır]* İnanmak işi yapılmak.

inanılmaz, [ina-n-ıl-maz] *sf.* **1.** İnanılması çok güç veya imkânsız olan. **2.** Çok az rastlanır ve olağanüstü.

inanırlık, -ğı [ina-n-ır-lık] *is.* **1.** İnanç sahibi kimsenin niteliği. **2.** İnanma eğilimi

inanış, [ina-n-ış] *is.* **1.** İnanma eylemi; inanç; inanma. **2.** İnanma biçimi; inanç tarzı. **3.** İnanılan şey.

inanlı, [ina-n-lı] *sf.* İnanılması gereken şeye bütün varlığıyla inanmış olan kimse; imanlı; iman sahibi; inançlı; mümin; mutekit.

inanma, [ina-n-ma] *is.* İnanmak işi ve durumu.

inanmak, [*eT.* *ınā-mak > ina-n-mak انانق] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Bir şeyi doğru olarak kabul etmek; doğruluğunu benimsemek. **2.** Birini doğru sözlü olarak bilmek; sözüne güvenmek; itimat etmek. **3.** Bir şeyin var olduğunu kabul etmek. **4.** Bağlanacak, güvenecek ve sevecek en yüce varlık olarak kabul etmek, öyle bilmek; iman etmek. **5.** Aldanmak; kanmak. 🗗 **inanmak gerek,** *{eAT} İnanmalıdır; inanmak gerekir.*

inanmazlanmak, [inan-maz-la-n-mak انمزلانق] *{eAT} dönşl. f. [-ur]* İnanmaz görünmek; inanmamış durumu almak.

inanmazlık, -ğı [ina-n-maz-lık] *is.* İnanmaz olma durumu.

inansız, [ina-n-sız] *sf.* İnanı olmayan; inanmayan; imansız.

inansızlık, -ğı [ina-n-sız-lık] *is.* İnansız olma durumu; inançsızlık; imansızlık.

inar, [Far. enār] *{ağız} is.* Nar. [DS]

inare, [Ar. nūr > ināre انارە] *(ina:re) {OsT} is.* Işıklandırma; ışık verme; aydınlatma; nurlandırma.

inas[1]**,** [Ar. ünṣā > inās اناث] *(ina:s) {OsT} is.* Dişiler; kızlar ve kadınlar.

inas[2]**,** [Ar. üns > inās اناس] *(ina:s) {OsT} is.* **1.** Alıştırma. **2.** Alıştırılma. **3.** Görme; bilme.

i'nat, [Ar. iʿnāt اعنات] *(i-na:t) {OsT} is.* **1.** Önceden kırılmış ve kaynamış kemiği tekrar kırmak. **2.** Üzüntüye, sıkıntıya uğratma. **3.** Üzüntüye, sıkıntıya uğratılma. **4.** *ed.* Mukayyet kafîye ve secî sanatı.

inat, -dı [Ar. ʿinād عناد] *(ina:t) {OsT} is.* **1.** Bir konuda diretme; sözünden vazgeçmeme; ayak direme; ısrar etme. **2.** Birine karşı çıkarak aksi düşünce belirtme. **3.** *{ağız}* Bostan dolaplarında suyun düşüş yönüne karşı çakılan kazıklara destek olarak konulan ağaç. [DS] **4.** *sf.* İnatçı. 🗗 (işi) **inada bindirmek,** *Karşılıklı olarak inatlaşmaya vardırmak.*‖ **inadı inat,** *Sözünden hiçbir şekilde dönmez; çok inatçı; dediği dedik.*‖ **inadı tutmak,** *Direnme, inatlaşma isteği uyanmak.*‖ **inat etmek,** *Israrla bir şeyin üzerinde durmak; ayak diremek; diretmek.*‖ **inat tuğlası,** *Eskiden ateş tuğlasına verilen isim.*

inatçı, [inat-çı] *sf.* İnat etmeyi huy edinmiş olan; ayak direyen; direnen; direngen; ayak direyici.

inatçılık, -ğı [inat-çı-lık] *is.* İnatçı olma durumu; direngenlik; ayak direyicilik.

inatlaşma, [inat-la-ş-ma] *is.* **1.** İnat etme. **2.** Karşılıklı olarak birbirine inat etme eylemi.

inatlaşmak, [inat-la-ş-mak] *işteş. [-ır]* **1.** Karşılıklı olarak birbirine inat etmek; ayak direşmek. **2.** *dönşl. f.* İnat etmek; ayak diremek; direngen davranmak.

inatlık, [inat-lık] *is.* İnat olma durumu; inatçılık. 🗗 **inatlık etmek,** *İnatçı davranmak; inatçılık etmek.*

inayat, [Ar. ʿināyāt عنايات] *(ina:ya:t) {OsT} is.* İnayetler; yardımlar; iyilikler; ihsanlar.

inayet, [Ar. ʿināyet عنايت] *(ina:yet) {OsT} is.* **1.** Dikkat; gayret; özenme. **2.** Yardım; iyilik; lütuf; ihsan; kayra; atıfet. **3.** Bir şeyi veya kimseyi dikkate alma; iltifat ve itibar etme; gözetme; kayırma. **4.** *din.* İnsanları selamete erdirmek için Allah'ın onlara yapmış olduğu doğa üstü bağış ve yardım. 🗗 **İnayet buyur.** *İkram ve teklif edilen veya istenen bir şeye "lütfedin" anlamında kullanılır.*| **inayet etmek,** *1. Yardım ve iyilik etmek; lütfetmek; kayırmak. 2. İltifat ve itibar etmek; dikkate almak.*‖ **inayet eylemek,** *{OsT} 1. Yardım ve iyilik etmek; lütfetmek; kayırmak. 2. İltifat ve itibar etmek; dikkate almak.*‖ **inâyet-i kerâmet-penâhî,** *{OsT} 1. Çok yardımsever. 2. Çok cömert olan Allah'ın yaptığı iyilik ve yardım.*‖ **inâyet-i Rabbâniye,** *{OsT} Allah'ın yardımı; Tanrı kayrası.*‖ **İnayet ola.** *Bir dilenciyi veya isteyiciyi baştan savmak için "Allah versin." anlamında kullanılan söz.*| **inayette bulunmak,** *Yardımda bulunmak; iyilik etmek; kayırmak; dikkate almak; itibar ve iltifat etmek.*

inayeten, [Ar. ʿināyeten عنايةً] *(ina:ye'ten) {OsT} zf.* 1. Yardım, iyilik ve lütuf yoluyla. 2. Yardım ve iyilik olarak. 3. İyilik olsun diye.

inayetkâr, [Ar. ināyet + Far. -kār عنايتكار] *(ina:yetkâ:r) {OsT} sf.* Yardım ve iyilik eden; lütfeden; ihsanda bulunan.

inayetkârane, [Ar. ināyet + Far. -kārāne عنايتكارانه] *(ina:yetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* Yardım ve iyilikte bulunana yakışacak yolda.

inba, -a'i [Ar. nebāʾ > inbāʾ انباء] *(inba:) {OsT} is.* Haber verme, haber ulaştırma; bildirme.

inbal, [Yun. emvole => embel / imbal] *{ağız} is.* → embel. [DS]

inbar, [Far. īnbār اينبار] *(i:nba:r) {OsT} zf.* **1.** Bu zamanda; dolayısıyla; nedeniyle. **2.** Sonuncu; son zamanlarda; geçenlerde.

inbat[1]**,** [Ar. nebāt > inbāt انبات] *(inba:t) {OsT} is.* Bir bitkinin büyümesini sağlama.

inbat[2]**,** [Far. nīm *(yarım)* + bād *(rüzgâr)*[ML] امبات => imbat] *{ağız} is.* → imbat. [DS]

inbati, [Ar. inbātī / inbātiyye انباتيه / انباتى] *(inba:ti:)*

{OsT} sf. **1.** Bitki büyütmekle ilgili. **2.** Bitki ile ilgili.

inbias, [Ar. baʿaṣ > inbiʿāṣ انبعاث] *{OsT} is.* **1.** Gönderilme. **2.** İleri gelme; meydana çıkma. **3.** Dirilme; ortaya çıkma.

inbihar, [Ar. inbihār انبهار] *(inbiha:r) {OsT} is.* Yorgunluktan dolayı nefesi kesilip çok soluma.

inbik, [Ar. inbīḳ انبيق] *(inbi:k) {OsT} is.* İmbik; damıtma kabı.

inbisas, [Ar. inbiṣāṣ انبثاث] *(inbisa:s) {OsT} is.* Yayılıp dağılma.

inbisat, [Ar. inbisāṭ انبساط] *(inbisa:t) {OsT} is.* **1.** Yayılma; açılıp genişleme. **2.** İçi açılma; ferahlık. **3.** *fiz.* Genleşme. 🗗 **inbisāt-ı derûn,** *{OsT} İçi açılma; ferahlama.*| **inbisāt-ı kalb,** *{OsT} Gönlü ferahlama; içi açılma.*‖ **inbisāt-ı tülânî,** *{OsT} fiz. Uzama.*

inca, -a'i [Ar. necāt > incāʾ انجاء] *(inca:) {OsT} is.* Kurtarma; kurtarılma; esenliğe kavuşturma.

incağlem, [ince + Ar. ʿalem] *{ağız} is.* Kenarları çepeçevre çiçek motifleri ile süslü yazma. [DS]

incah, [Ar. incāḥ انجاح] *(inca:h) {OsT} is.* **1.** İşi bitirme; tamamlama. **2.** İsteğini elde etme; amacına ulaşma; muradına erme.

incak, -ğı [an-mak > an-acak / ıncak / incak] *{ağız} is.* Andaç armağan. [DS]

incana, [? incana] *{ağız} is.* **1.** Toprak mangal. **2.** Büyük toprak leğen. [DS]

incas, [Ar. necs > incās انجاس] *(inca:s) {OsT} is.* **1.** Pisleme. **2.** Pislenme.

incaz[1], [Ar. incāz انجاز] *(inca:z) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmiş bir sözü yerine getirme; bir işi tamamlama. **2.** Birinin isteğini yerine getirme. 🗗 **incaz etmek,** *Yerine getirmek.*‖ **incāz-ı va'd,** *{OsT} Vaadini yerine getirme.*‖ **incāz-ı va'd etmek,** *{OsT} Verilmiş bir sözü yerine getirmek.*

incaz[2], [? incaz] *{ağız} is.* **1.** Kabuğu soyulmuş erik kurusu. **2.** Türbe eriği. [DS]

-ince, [-ınca / -ince /-unca / -ünce / -y-ınca / -y-ince / -y-unca / -y-ünce] *{eAT} yap. e.* → -ınca.

ince, [*eT.* yinçge > ince] *sf.* **1.** Kalınlığı benzerlerine göre daha az olan. **2.** Taneleri çok küçük olan. **3.** Genişliği az olan; dar. **4.** (Sıvılar için) akışkanlığı fazla olan; koyu ve yoğun olmayan. **5.** En küçük ayrıntılarına kadar özenle yapılan. **6.** *mecaz.* Görevini büyük bir titizlikle yapan; ince ayrıntılara kadar inebilen. **7.** *mecaz.* Duygu, kavrayış, düşünce, zevk vb. bakımından titiz davranan, ayrıntılara önem veren; saygı ve sevgi uyandıran; zarif. **8.** *dbl.* (Ünlü için) ağzı boşluğunun ön bölümünde oluşan. **9.** (Ses için) tiz. **10.** Hafif; gücü az; zayıf. **11.** Duyarlılığı çok olan. **12.** Zarif ve kibar yapılı. **13.** *zf.* Ayrıntıları gözden kaçırmadan, titiz bir biçimde; dikkatle. *{OsT} (aynı)* **14.** Kalınlığı az olacak biçimde. 🗗 **ince ağrı,** *1. Yeri kesin olarak belli olan şiddetli ağrı. 2. {eAT} {OsT} {ağız} Verem.* [DS] *3. {ağız} Kalp hastalığı.* [DS]‖ **ince ayrım,** *Renklerde açıklık, koyuluk derecesi; ince, küçük fark; çalar; nüans.*‖ **ince ayrıntı,** *Güçlükle sezilebilen, en küçük ayrıntı.*‖ **ince bağırsak,** *anat. Mide ile kalın bağırsak arasında yer alan, besinlerin sindirilmesi görevini yapan organ.*| **ince bel,** *{ağız} Kasaplık sığırlarda böbrek yatağı kısmı; bonfile.* [DS]‖ **ince belliler,** *zool. Karın kısmı ince bir sapla göğüse bağlanan zar kanatlılar alt takımı, (Apocrita).*‖ **ince cevherli,** *Yapısı, huyu ve özü zarif ve ince olan.*‖ **ince dalan,** *İnce ve uzun boylu. {ağız} (aynı)* [DS]‖ **ince dalaz,** *{ağız} İnceye yakın.* [DS]‖ **ince damar,** *Kalınlığı az olan maden damarı.*‖ **inceden inceden,** *Çok hafif bir sesle; zor algılanır ölçüde; duyulur duyulmaz.*‖ **inceden inceye,** *1. En küçük ayrıntılarına kadar inerek; önem vererek; titizlikle; titizce. 2. Belli belirsiz, hafif bir sesle; tiz olmayan bir sesle.*| **ince deprem,** *İnsanlar tarafından hissedilemeyen ancak hassas kayıt araçları ile tespit edilebilen deprem; hafif deprem.*‖ **ince dert,** *{ağız}* → ince ağrı. [DS]‖ **ince donanma,** *Hafif gemilerden meydana gelmiş donanma.*‖ **ince elek,** *{ağız} Un elemekte kullanılan çok ince delikleri olan elek.* [DS]‖ **ince eleyip sık dokumak,** *Bir işi, en ince ayrıntılarına kadar büyük bir dikkatle yapmak; titiz iş görmek; çok iyi araştırmak.*‖ **ince fark,** *müz. Seste, yoruma anlam katmak için şiddetten yumuşaklığa kadar çeşitli dereceler uygulamak suretiyle elde edilen ayrıntı.*‖ **ince gök,** *{ağız} İlkbaharda olan soğuk.* [DS]‖ **ince guşluk,** *{ağız}* → ince kuşluk. [DS]‖ **ince gül yağı,** *Suyu buharlaştırılarak elde edilen gül yağı.*‖ **ince hastalık,** *{ağız} Halk arasında akciğer veremine verilen ad. {eAT} (aynı)* [DS]‖ **ince illeti,** *{ağız}* → ince ağrı. [DS]‖ **ince ince,** *Hafif ve belli belirsiz; pek belli etmeden; hafif hafif.*‖ **ince iş,** *1. Binaların kaba işleri bittikten sonra yerinde yapılan sıva, badana, sağlık gereçleri vb. işler. 2. (Tablo vb. sanat eserleri için) teknik olarak büyük bir titizlik ve büyük ustalık isteyen çalışma. 3. İpliği kumaşın bir tel altından bir tel üstünden yürütülerek yapılan işleme; nakış.*‖ **ince kanat,** *{ağız} Kelebek.* [DS]‖ **ince karakol,** *Eskiden keşif için ileri ve yanlara çıkarılan az sayıda fakat becerikli askerden oluşmuş birliğe verilen isim.*| **ince kesim,** *(Kişi için) kemikleri ince, uzun boylu ve zayıf.*‖ **ince kuşluk,** *{ağız} Sabah ile kuşluk vakti arası.* [DS]‖ **ince saz,** *müz. Türk müziğinde keman, ney, tambur, kemençe, kanun, ut, ve def gibi çalgılardan meydana gelmiş musiki topluluğu.*‖ **ince ses,** *müz. Titreşim sayısı çok az olan ses; tiz ses.*| **ince sinek,** *{ağız} Tatarcık.* [DS]‖ **incesini ipe, kalınını**

çöpe dizmek, *Bir işin en küçük ayrıntılarına kadar inerek her şeyi gerektiği yere gerektiği gibi yerleştirmek; iyisini kötüsünü ayırmak; didik didik etmek; dikkatle iş yapmak.*|| **ince tutkal,** *Sıvılarla akıcılığı arttırılmış sıvı tutkal.*|| **ince ünlü,** *dbl. Dilin ileriye sürülmesi ile ön damakta oluşan ünlü (/e/, /i/, /ö/, /ü/).*|| **ince yağ,** *Yağlamada veya yakıt olarak kullanılan akışkanlığı fazla olan mineral yağ.*|| **ince yapılı,** *(Kişi için) nazik; narin; zayıf.*|| **ince yemek,** *Çorba, et, pilav ve zerdeden oluşan asıl düğün yemeğine büyük bir uğraşı ve ustalık gerektiren çeşitli hamur işleri ve tatlılar eklenmek suretiyle verilen yemek.*|| **ince zar,** *anat. Beyin ve omurilik gibi sinir merkezlerini saran zarların en altta olanı.*|| **ince zanaat,** *argo. Geçimini genelev gibi yerlerde çalışarak sağlayan kadınların yaptığı iş.*

incecik, -ği [ince-cik] *(i'ncecik) sf.* **1.** Çok ince. **2.** Çok küçük taneli olan. **3.** Çok hafif, belli belirsiz. **4.** *zf.* Çok ince olarak; incecikten. **5.** Çok hafif, belli belirsiz olarak; incecikten.

incecikten, [ince-cik-ten] *(i'ncecikten) zf.* **1.** Çok ince olarak. **2.** Belli belirsiz olarak.

inceden, [ince-den] *sf.* **1.** İnce yapılı. **2.** *zf.* İnce olarak. ◻ **inceden inceden,** *Çok hafif bir sesle; zor algılanır ölçüde; duyulur duyulmaz.*|| **inceden inceye,** *1. En küçük ayrıntılarına kadar inerek; önem vererek; titizlikle; titizce. 2. Belli belirsiz, hafif bir sesle; tiz olmayan bir sesle.*

incefara, [? incefara] *{ağız} zf.* İsabet ki; iyi ki. [DS]

-incek, [-ı-cak / -icek / -u-cak / -ü-cek / -ı-n-cak / -i-n-cek] *{eAT} yap. e.* → -ıcak.

incek, -ği [enücek => en-cek] *{ağız} is.* → encek. [DS]

inceleme, [ince-le-me] *is.* **1.** Bir şeyin özelliklerini ayrıntılarıyla öğrenmeye çalışma eylemi; bir konuda derinleşmek için çaba harcama; tetkik. **2.** Gözlemleme ya da anlamaya yönelik zihinsel çalışma. **3.** *gnşl.* Bir bilim veya sanat konusunu her yönüyle ayrıntılı bir biçimde ele alarak değerlendiren eser veya yazı; inceleme yoluyla ortaya konulan eser.

incelemeci, [ince-le-me-ci] *is.* İnceleme yapan kimse.

incelemek, [ince-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin özelliklerini ayrıntılarıyla öğrenmeye çalışmak; bir konuda derinleşmek için çaba harcamak; tetkik etmek.

incelen, [ince-l-mek > ince-l-en] *sf.* İncelme eylemine uğrayan; incelmiş olan; incelmekte olan. ◻ **incelen sütun,** *Çapı bir ucundan diğerine doğru giderek daralan sütun.*

inceleniş, [ince-le-n-iş] *is.* İncelenmek durumu veya biçimi.

incelenme, [ince-le-n-me] *is.* İnceleme eylemi yapılmak durumu.

incelenmek, [ince-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Hakkında inceleme eylemi yapılmak. **2.** *dönşl. f.* İnce bir şey sahibi olmak. **3.** İnce duruma gelmek; incelmek.

inceletiş, [ince-le-t-iş] *is.* İnceletme eylemi veya biçimi.

inceletme, [ince-le-t-me] *is.* İnceleme yaptırma.

inceletmek, [ince-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İnceleme yaptırmak; incelemeyi başkasına yaptırmak; birinin bir şeyi incelemesini sağlamak.

inceleyici, [ince-le-y-ici] *is.* **1.** İnceleme yapan kimse; inceleyen; müdekkik. **2.** Bir şeyin özelliklerini öğrenmek, araştırmak isteyen (bakış vb.).

inceli, [ince-li] *sf.* İncesi olan; ince durumda olanları bulunan. ◻ **inceli kalınlı,** *Aynı türden şeylerin ince ve kalınlarını bir arada bulunduran.*

incelik, -ği [ince-lik] *is.* **1.** İnce olma durumu. **2.** Bir şeyin herkes tarafından görülmeyen, özel dikkat ve inceleme isteyen nitelikleri. **3.** Zarif ve kibar davranış; ince davranış; nezaket; zarafet. **4.** Ayrıntı. ◻ **incelik göstermek,** *İnce ve zarif bir davranışta bulunmak.*

inceliş, [ince-l-iş] *is.* İncelme eylemi veya biçimi.

incelme, [ince-l-me] *is.* İnce duruma gelme.

incelmek, [ince-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** İnce duruma gelmek; ince bir durum almak. **2.** Davranışlarında bir incelik ve nezaket görülmek; kibarlaşmak. **3.** (Sıvılar için) koyuluğu giderek akışkanlığı artmak.

incelti, [ince-l-ti] *is. müz.* Bir sesin incelik, tizlik, parlaklık, diklik, keskinlik bakımlarından taşıdığı nitelik.

inceltici, [ince-l-t-ici] *sf.* Boyaların koyuluğunu gidermek, akışkanlığını arttırmak için kullanılan sıvıların genel adı.

inceltiş, [ince-l-t-iş] *is.* İnceltme eylemi veya biçimi.

inceltme, [ince-l-t-me] *is.* İnce duruma getirme eylemi. ◻ **inceltme işareti,** *dbl. Kalın ünlülerden önce gelen /gl, /kl, /ll/ ünsüzlerini ince söyletmek, yabancı dillerden girmiş uzun heceleri belirtmek veya yazılışları aynı, söyleniş ve anlamları ayrı kelimeleri belirtmek için ünlüler üzerine konulan (^) işareti; düzeltme işareti; uzatma işareti; şapka.*

inceltmek, [ince-l-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İnce duruma getirmek; incelik kazandırmak; incelmesine neden olmak.

incerek, -ği [ince-re-k اِنجِرك] *sf.* **1.** İnce yapılı; inceden. **2.** *{eAT} {OsT}* İncecik; narin; zayıfça. **3.** *(ince:rek) {ağız}* Az ince; incemsi. [DS] **4.** *{ağız}* Narin; nazik. [DS]

incez, [? incez] *{ağız} is.* Bir buçuk metrelik şerit metre. [DS]

-inci, [-ncı / -nci / -inci / -ıncı / -uncu / -üncü] *yap. e.* → -ncı.

inci, [Çin. çen-çu *(gerçek inci)* > *eT.* yinçü > inci] *is.* **1.** İstiridye gibi kavkılı deniz hayvanlarının içinde

oluşan küçük, sedef renginde tane. **2.** *mecaz.* Beceriksizlik yüzünden veya yanlışlığı, saçmalığı sebebiyle tebessüme yol açan söz veya cümle. 🗗 **inci balığı,** *zool. 1. Pullarından yalancı inci yapılan sazan cinsi küçük kemikli balık, (Alburnus) {ağız} (aynı).* [DS] *2. Sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, inci balığıgillerden, ince uzun kuyruklu pulsuz derili kemikli bir balık, (Fierasfer acus).*|| **inci balığıgiller,** *Sıcak ve ılık denizlerin sığ kıyılarında yaşayan bir kemikli balık familyası, (Carapidae).*|| **inci çiçeği,** *bot. Zambakgillerden temren biçimindeki yaprakların arasındaki ince bir sap üzerinde çan biçiminde beyaz çiçekler açan, sürüngen kök saplı, çok yıllık otsu bir süs bitkisi; müge, (Convallaria maialis).*|| **inci dibi,** *{ağız} Sedef.* [DS]|| **inci gibi,** *1. (Dişler için) küçük, düzgün ve beyaz. 2. (Yazı için) küçük, düzgün ve okunaklı.*|| (ağzından) **inciler** (inci) **saçmak,** *Birbirinden güzel sözler söylemek.*|| **inci tanesi,** *Sevimli ve küçük çocuk.*|| **inci taşı,** *Feldspatlardan, suyu az, küçük inciler hâlinde katılaşan yanardağ kaynaklı bir cam; perlit.*

incibar[1], [Ar. cebr > incibār اِنجبار] *(inciba:r) {OsT} is.* Kırılmış bir kemiğin bağlanıp kaynaması.

incibar[2], [? incibar] *{ağız} is.* Bir çeşit çıbancık. [DS]

incicik, -ği [inci-cik] *{ağız} is.* Kırk günlük çocukların vücutlarında görülen küçük sivilceler. [DS]

incidinilmek, [*eT.* inç *(rahat)* > inç-it-mek / ınc-ıtmak > incid-in-il-mek اینجدینلمك] *{OsT} edil. f. [-ür]* İncitilmek.

incik[1]**, -ği** [*eT.* incī- mek > inci-k] *sf.* **1.** (Vücut ve organlar için) incinmiş olan. **2.** *is.* Ağrı; sızı; ıstırap; *{ağız} (aynı).* [DS] **3.** *{ağız}* İncinen yer. [DS] **4.** *{ağız}* Seksek veya kaydırak adı verilen bir çocuk oyunu. [DS]

incik[2]**, -ği** [*eT.* in *(yokuş aşağı)* > in-cük / in-cik] *is. anat.* **1.** Diz kapağından topuğa kadar olan kısım. *{eAT} {OsT} (aynı)* **2.** Bacağın topuğa yakın olan kısmı. *{eAT} {OsT} (aynı)* **3.** At ve sığırlarda ön bacaklarda diz ile bukağılık, arka bacaklarda iç dizle bukağılık arasında kalan kısım. 🗗 **incik boncuk,** *1. Ufak tefek, değersiz eşya. 2. {ağız} Derme çatma çocuk oyuncağı.* [DS]|| **incik kapağı,** *{ağız} Diz kapağı.* [DS]|| **incik kemiği,** *1. Diz kapağından topuğa kadar uzanan kemik. 2. {ağız} Dirsek kemiği.* [DS]|| **incik kurdu,** *{ağız} Sırtlan.* [DS]

incik[3], [im-cik / şim-cik] *{ağız} zf.* Şimdi. [DS]

incik[4]**, -ği** [incik] *{ağız} is.* Dümeni kayığa tutturan demir. [DS]

inciklü, [inci-mek > inci-k-lü اِنجكلو] *{eAT} sf.* İncinmiş; gücenmiş.

İncil, [Yun. euaggelion *(müjdeci)* / Arami. engīl > Ar. İncīl اِنجيل] *(inci:l) is.* **1.** Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap. **2.** Hz. İsa'ya atfedilen yasa ve öğretilerle hayatını kapsayan kitaplardan her biri.

ıncila, -a'i [Ar. cilā' > incilā' اِنجلاء] *(incilâ:) {OsT} is.* **1.** Parlaklık; ışık. **2.** Paralama; aydınlanma; ışıma. **3.** Görünme; tecelli etme; belirme. 🗗 **incilā-yı seher,** *{OsT} Sabah vakti tan yerinin ağarması; şafak atması; havanın ışıması.*

incilab, [Ar. celb > incilāb اِنجلاب] *(incilâ:b) {OsT} is.* **1.** Çağrılı olarak götürülme. **2.** Sürülüp götürülme.

İncilci, [incil-ci] *is.* **1.** Yeni Ahit'te yer alan dört İncil'den her birinin yazarı. **2.** İlk Kilise'de İncil vaizi. **3.** Protestan kiliselerinde laik vaiz. **4.** "Genç Kiliseler"de birkaç cemaate birden hizmet eden yardımcı papaz.

incilemek[1], [inci-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir elbise veya kumaş üzerine belirli düzen ve biçime göre inci dikmek.

incilemek[2], [ince-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → incelemek. [DS]

İncilî, [Ar. incīlī / incīliyye اِنجيليه / اِنجيلى] *(inci:li:) {OsT} sf.* İncil'e ait olan; İncil'le ilgili.

incili[1], [inci-li] *sf.* Üzerinde inci bulunan; inci ile işlenmiş, süslenmiş olan. 🗗 **incili fes,** *{ağız} Kenarlarına altın dizilmiş kadın fesi.* [DS]|| **incili sırgı,** *{ağız}* → incicik. [DS]

incili[2], [inci-li] *{ağız} is.* Gözde çıkan arpacık. [DS]

incimad, [Ar. cümūd > incimād اِنجماد] *(incima:d) {OsT} is.* Sıvı hâlden katı hâle geçme; donma; katılaşma; sertleşme. 🗗 **incimād etmek,** *{OsT} Donmak; buz hâline gelmek.*|| **incimād-ı ev'iye,** *{OsT} Damar sertliği.*|| **incimād noktası,** *{OsT} Donma noktası.*

incimek[1], [inci-mek] *gçsz. f. [-r]* Kol ve bacak sinirleri gerilmek.

incimek[2], [*eT.* ıncī-mak / yunçı-mak / inç *(rahat)* > inc-ī-mek اِنجيمك] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* **1.** İncinmek. **2.** Zahmet çekmek; yorulmak. **3.** Yoksullaşmak; kötüleşmek. **4.** Bozulmak. [DS]

incinik, -ği [inci-n-mek > inci-n-ik] *sf.* **1.** İncinmiş olan. **2.** *{ağız} is.* İncinen yer. [DS]

incinişmek, [inci-n-iş-mek اِنجنشمك] *{OsT} işteş. f. [-ür]* Birbirini incitmek; birbirinden incinmek.

incinme, [inci-n-me] *is.* Bedensel ya da ruhsal acı içinde bulunma durumu.

incinmek, [inci-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* **1.** (Vücudun herhangi bir yeri veya bir organ için) çarpma, sıkışma, burkulma, ters bir hareket gibi etkenlerle ağrı ve acı verir duruma gelmek. **2.** *mecaz.* Birinin kötü bir davranış veya sözü yüzünden üzüntü duymak; gücenmek; kırılmak.

incir, [Far. encīr *(oyuk, delik)* انجير] *is. bot.* **1.** Dutgillerden, geniş yapraklı, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan 8-10 m. boyunda bir meyve ağacı, *(Ficus carica).* **2.** Bu bitkinin taze ve kuru olarak yenilen

tatlı ve çok çekirdekli meyvesi. **3.** *argo.* Dişilik organı. ◻ **incir çekirdeğini doldurmamak,** *Çok az veya önemsiz olmak.*|| **incir kurdu,** *{ağız} Ortaya çıktığı zaman erkek incirin olgunlaşmış olduğunu belirten bir tür sinek; iğlek sineği.* [DS]|| **incir kuşu,** *zool. Kuyruk sallayangillerden, ince uzun gövdeli, ince gagalı, oldukça uzun kuyruklu, 15 cm. boylarında, esmer tüylü, açık alanlarda yaşayan ötücü kuşların genel adı; sarı asma; {OsT} (aynı), (Anthus pratentis).*|| **incir üzüm olduran,** *{ağız} Ağustos böceği.* [DS]

incirar, [Ar. cerr *(çekme)* > incirār اجرار] *(incira:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin ardı sıra sürüklenme; çekilme. **2.** Sonuçlanma; sona erme. **3.** Arap dilbilgisinde harf-i cerli veya izafetli kelimelerde son harfin /i/ şeklinde okunması.◻ **incirār-ı kelām,** *{OsT} Söz gelişi.*

incirik, -ği [incir-ik] *{ağız} sf.* Ezilmiş incir. [DS]

incirlik, -ği [incir-lik] *is.* **1.** İncir yetiştirilen yer; incir bahçesi. *{ağız} (aynı)* [DS]. **2.** İncir ağaçlarının çok bulunduğu yer. **3.** Kuru incir yemişlerinin konduğu veya saklandığı yer.

incirsi, [incir-si] *sf.* İncir olmadığı hâlde incir gibi görünen; incire benzer; inciri andıran. ◻ **incirsi meyve,** *Yumurtalıklardan değil de çiçeklikten oluşan incire benzer yalancı meyve.*

incitici, [inc-it-ici] *sf.* (Söz veya davranış için) gönül kırıcı; dokunaklı; inciten.

incitilme, [inc-it-il-me] *is.* İncitmek eylemi yapılma; incitici söz veya davranışla karşılaşılma; gücendirilme.

incitilmek, [inc-it-il-mek] *edil. f. [-ir]* İncitmek işi yapılmak; incitici söz veya davranışla karşılaşılmak; kırılmasına neden olunmak; gücendirilmek.

incitiş, [inc-it-iş] *is.* İncitmek eylemi veya biçimi.

incitme, [*eT.* inç *(rahat)* inç-it-me / ınc ıtma > inc-it-me] *is.* İncitici söz veya davranışta bulunma eylemi.

incitmebeni, [inc-it-me+ben-i] *is.* Halk arasında kanser hastalığına verilen isim.

incitmek, [*eT.* inç *(rahat)* inç-i-t-mek / ınc-ī-t-mak > inc-i-t-mek اجنمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin veya bir organın incinmesine yol açmak; incinmesine sebep olmak. **2.** *mecaz.* Söz ve davranışları ile birini kırmak; üzmek; gönül kırmak. ◻ **incitmek etmek,** *{eAT} İncitmek.*

incizab, [Ar. ceẕb > inciẕāb اجذاب] *(inciza:b) {OsT} is.* **1.** Çekme; çekilme. **2.** *gök b.* Gök cisimlerinin birbirini çekmesi.

incizam[1]**,** [Ar. inciẕām اجذام] *(inciza:m) {OsT} is.* Cüzam hastalığına yakalanmış bir kimsenin bir organının düşmesi.

incizam[2]**,** [Ar. incizām اجزام] *(inciza:m) is.* **1.** (Kemik için) kırılma. **2.** *dbl.* Arapçada, bir kelimenin son harfinin harekesiz olarak okunması.

incizaz, [Ar. inciẕāẕ اجذاذ] *(inciza:z) {OsT} is.* Kesilme.

incu, [*eT.* yinçü > Far. incū انجو] *(incu:) {OsT} is.* İnci.

incük, [inc-ik / inc-ük انجوك] *{eAT}* → incik[2].

-inç, [-nç > -ınç / -inç / -unç / -ünç] *{eAT} yap. e.* → -ınç.

inç[1]**,** [inç] *{eT} sf.* **1.** İçi sakin; yüreği dölek; rahat; emin; mutmain. [DLT] **2.** *is.* Rahat; huzur; sükûnet; sulh. [EUTS] [Gabain]. [ETY] ◻ **inç kelmek,** *Yavaş-çacık gelmek.* [EUTS]|| **inç kılmak,** *Sakinleştirmek.* [EUTS]|| **inç turmak,** *Müsterih olmak; rahat olmak.* [EUTS]

inç[2]**,** [Lat. uncia *(birim)* > İng. inch] *is.* Anglosakson ülkelerinde kullanılan ve 2.54 cm'ye eşit uzunluk ölçüsü birimi.

ınçe, [ıyın / iyin / eyin *(izleyen; izleyerek; göre)* > inçē / ançā] *{eT} zf.* Şöyle; şu şekilde; öyle; böylece; bu suretle; buna göre. [ETY] [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain] [Üç İtigsizler]

inçek, [ınçe-k] *{eT} zf.* Böylece. [EUTS]

inçer, [? inçer] *{ağız} is.* Bıçkı. [DS]

inçge, [*yinç-gē / inçgē اينچكه / اينچكا] *{eT} {eAT} sf.* İnce. [EUTS]

inçgü, [inç / ınç > inç-gü] *{eT} is.* Huzur; sükûnet; barış. [EUTS]

inçgülüg, [inç-gü-lüg] *{eT} sf.* Sakin. [EUTS]

inçik, -ği [inçik /incik] *{ağız} is.* **1.** Tavşan parmakları. **2.** Ayak bileği. [DS]

inçikmek, [inç-ik-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Duygusu gitmek; bayılmak; büzülmek; titremek. [DLT]

inçip, [inçe > inçip] *{eT} bağ.* **1.** Ve; ama şöyle ki. [İKPÖy.] **2.** Sonra. [İKPÖy.] [Gabain] **3.** Lakin; fakat; -a rağmen; bununla birlikte; ama işte; [İKPÖy.] [EUTS] **4.** O hâlde. [Üç İtigsizler] **5.** Yani [Üç İtigsizler] **6.** Kısaca. [Üç İtigsizler] **7.** Kesinlikle. [Üç İtigsizler]

inçke, [*yinç-gē / inçgē] *{eT}* İnce; zarif. [EUTS] [Gabain]

inçkirmek, [inç *(yans.)* > inç-kir-ımek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Hıçkırmak; hıçkıra hıçkıra ağlamak; hafif hafif ahlaya ahlaya ağlamak. [Nevâyî]

inçkü, [inç-kü] *{eT} is.* Huzur; sükûnet; barış. [EUTS] [Gabain]

inçkülüg, [inç-kü-lüg] *{eT} sf.* Sükûnetli; huzurlu; sakin. [EUTS] [Gabain]

inçlenmek, [inç-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Rahatlamak; sakinleşmek. [KB] **2.** Huzur içinde olmak. [KB]

inçlik, [inç-lik] *{eT} is.* Huzur. [KB]

inçrünmek, [inç-rü-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Rahatlamak; sakinleşmek. [KB] **2.** Huzur içinde olmak. [KB]

inçsiretmek, [inç-sirē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Tedirgin etmek rahatsız etmek; üşendirmek; taciz etmek. [EUTS] [Gabain]

inçsiz, [inç-siz] *{eT} sf.* Huzursuz; rahatsız. [EUTS]

inçü, [Çin. ying > inçü] *{eT} is.* **1.** Devlete ait topraklar. [EUTS] **2.** Köle; esir; kul. *{eAT} (aynı)* [EUTS] **3.** Mülk. [Gabain] **4.** Tebaa. [Clauson]

ind, [Ar. ʿind عند] *{OsT}is.* **1.** Yan; taraf; kat. **2.** *e.* (Arapça tamlamalarda) yanında; katında; -a göre; fikrince. **3.** *zf.* ... olunca; .... olduğu hâlde. 🗗 **ind'Allah,** *{OsT}* → indallah.‖ **ind'el-ba'z,** *{OsT} Bazılarınca; kimine göre.*‖ **ind'el-hâce,** *{OsT} Gerektiği zaman.*‖ **ind'el-icâb,** *{OsT} Gerekince.*‖ **ind'el-icâze,** *{OsT} İzin verildiği takdirde.*‖ **ind'el-iktizâ,** *{OsT} Gerekince; gerektiğinde.*‖ **ind'el-lüzûm,** *{OsT} Gerekince; gerekirse.*‖ **ind'et-tahkîk,** *{OsT} Araştırmaya göre.*‖ **indinde,** *Yanında; katında; gözünde; nazarında.*

indal, [Yun. indalma] *{ağız} sf.* **1.** Hayal gibi belli belirsiz görülen. [DS] **2.** Hastalıktan yeni kalkmış.

indallah, [Ar. ʿind-Allah عندالله] *{OsT} zf.* Allah'ın katında; Allah'ın nazarında.

indab, [Ar. nedeb > indāb انداب] *(inda:p) {OsT} is.* **1.** Yaranın iyileşerek kabuk bağlaması. **2.** Yara iyileştikten sonra kalan iz.

-inde, [-ında / -inde] *{eAT} yap. e.* → -ında.

indekçi, [ün-de-mek > ünde-k-çi] *{ağız} is.* Düğün çağrıcısı. [DS]

indeks, [Lat. index *(işaret eden)* > Fr. index] *is.* **1.** *din.* Papalık makamının dindarlarca okunmasını yasakladığı kitaplar listesi. **2.** Bir kitabın içindekileri alfabetik sıra ile belirten cetvel; dizin. **3.** *istk.* İki ve daha çok olaya ait verilerin bağlantısını kabaca değerlendiren özet bilgi. **4.** Bir olgu veya gelişimin, belli bir süre izlendikten sonra elde edilen sonucunu ve değişikliklerini gösteren rakamlar.

indeksleme, [indeks-le-me] *is.* **1.** İndeks hâline getirme. **2.** *ekon.* Bir ekonomik değeri, zaman içinde meydana gelen düşüşten dolayı, oldukça sabit kalan bir başka değere göre belirlemeye dayanan yöntem.

indekslemek, [indeks-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kitapta geçen özel ad, terim vb. kelimelerin hangi sayfa ve sütunda bulunduğunu liste hâlinde düzenlemek. **2.** *ekon.* İndeksleme işlemine tabi tutmak; dayandırmak.

indelemek, [irde-le-mek / inde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* → irdelemek. [DS]

indem, [? indem] *{ağız} zf. "Az"* ve *"çok"* kelimelerinin başına getirilerek pekitme sağlayan zarf. [DS]

indeme, [? inde-me] *{ağız} zf.* Çok az. [DS]

indemek, [ün-dē-mek / in-dē-mek اندامك] *{eT} {eAT} gçl. f. [-r]* Çağırmak; davet etmek. [Nevâyî]

indemine, [inde-mi-n-e] *{ağız} zf.* → indeme. [DS]

inden, [? in + de-mek > in+de-ñ] *{ağız} ünl. "Sana ne", "ne karışıyorsun?"* anlamında kullanılır. [DS]

indeterminist, [Fr. indéterministe] *sf. fel.* **1.** Bir sebebe bağlanmayan olayların da bulunduğunu savunan; belirlenmezci. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiç bir şarta bağlı olmadığını savunan.

indeterminizm, [Fr. indéterminisme] *is. fel.* **1.** Her zaman sebep-sonuç ilişkilerinin geçerli olmadığını, bir sebebe bağlı olmayan olayların da var olduğunu öne süren, gerekircilik karşıtı felsefî görüş; belirlenmezcilik. **2.** İnsanın özgür iradesinin hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmadığını, içinde bulunduğu şartlarla belirlenmediğini savunan görüş.

indî, [Ar. ʿind > ʿindī عندى] *(indi:) {OsT} sf.* Herkes tarafından kabul edilebilecek bir temele değil de bir kimsenin kendi görüşüne, kanısına dayanan; kendince; öznel; sübjektif.

indi, [*eT.* amtı / amdı > indi / ındı اندى] *{eAT} {OsT} {ağız} zf.* Şimdi; imdi. [DS]

indibag, [Ar. indibaġ انديباغ] *(indiba:ğ) {OsT} is.* Deriyi tabaklama.

indice, [indi-ce] *{ağız} zf.* Şimdice. [DS]

indicene, [indi-ce-n-e] *{ağız} zf.* Hemencik; şimdicik. [DS]

indifa, -a'ı [Ar. defʿ > indifāʿ اندفاع] *(indifa:) {OsT} is.* **1.** Ortadan kalkma. **2.** Yer yer baş gösterme. **3.** *yer b.* Yanardağın yer yer patlayarak alev püskürmesi. **4.** *tıp.* Kızıl, kızamık gibi hastalıklarda vücutta kırmızı kabarcıklı lekeler görülmesi. 🗗 **indifa etmek,** *{OsT} (Yanardağ için) püskürmek.*‖ **indifā'-yı bürkānî,** *{OsT} 1. Yanardağ püskürmesi. 2. Lav.*

indifaat, -ti [Ar. indifāʿāt اندفاعات] *(indifa:a:t) {OsT} is.* **1.** Ortadan kalkmalar; yok olmalar. **2.** Yer yer baş göstermeler. **3.** *yer b.* Püskürmeler.

indifai, [Ar. indifāʿī اندفاعى] *(indifa:i:) {OsT} sf.* **1.** (Yanardağ için) püskürtme ile ilgili. **2.** *tıp.* (Hastalık için) döküntülü.

indifak, -kı [Ar. indifāk اندفاق] *(indifa:k) {OsT} is.* **1.** Atılarak dökülme. **2.** Şiddetle dökülme. 🗗 **indifāk-ı nehr,** *{OsT} Akarsuyun şiddetle dökülmesi.*

indigo, [İsp. indigo] *is.* **1.** Hintli. **2.** Hafif mora çalar mavi renkte boyar madde; çivit. **3.** Hafif mora çalar koyu mavi renk.

indigün, [önde-ki+gün] *{ağız} zf.* Ertesi gün. [DS]

indihaş, [Ar. indihāş انده‌اش] *(indiha:ş) {OsT} is.* Çok korkma.

indik, -ği [? indik] *{ağız} is.* Gaga. [DS]

indikatör, [Fr. indicateur] *is.* Çalışan araç ya da makinelerin durumunu kontrole yarayan tablo; gösterge.

indimac, [Ar. indimāc اندماج] *(indima:c) {OsT} is.* **1.** Dürülüp sarılma. **2.** Birbirine geçme; kenetlenme.

indimaci, [Ar. indimācī اندماجى] *(indima:ci:) {OsT} sf.* İçkin.

indimal, -li [Ar. indimāl اندمال] *(indima:l) {OsT} is.* (Yara için) iyi olma; iyileşme.

indin, [? indin] *{eT} is.* Sınır; hudut. [EUTS]

indira[1]**, -a'i** [Ar. indirā' انداء] *(indira:) {OsT} is.* Yayılıp dağılma. ◻ **indirā'-yı mā',** *{OsT} Suyun yayılıp dağılması.*

indira[2]**, -a'ı** [Ar. indirā' اندراع] *(indira:) {OsT} is.* **1.** Öne geçme. **2.** Bir işe girişme. **3.** (Ay, Güneş vb. için) bulut arkasından sıyrılma. ◻ **indirā'-yı kamer,** *{OsT} Ay'ın buluttan sıyrılması.*

indirac, [Ar. derc > indirāc اندراج] *(indira:c) {OsT} is.* **1.** İçine konma; dahil edilme. **2.** Arasına sıkıştırılma.

indiras, [Ar. indirās اندراس] *(indira:s) {OsT} is.* **1.** Kökten yıkılma. **2.** Eseri kalmayacak şekilde yok olma; adı sanı kalmama.

indirgeme, [in-dir-ge-me] *is.* **1.** Daha basit ve yalın duruma getirme. **2.** *kim.* Bir maddenin, bir indirgen etkisiyle değişikliğe uğradığı kimyasal olay; redüksiyon.

indirgemek, [in-dir-ge-mek] *gçl. f. [-r] [-g(i)-yor]* **1.** Azaltmak. **2.** Daha basit ve yalın hâle getirmek; irca etmek. **3.** *kim.* Bir maddenin oksijenini alarak, oksit özelliğini yok etmek; maddeyi serbest bırakmak. **4.** *mat.* Bir işlemi daha kısa yoldan yapmak için kısımlara ayırarak basit hâle getirmek.

indirgen, [in-dir-ge-n / in-dir-gen] *sf. kim.* (Madde için) oksit halindeki maddelerin oksijenini alarak daha düşük bir oksitleme özelliği taşıyan; indirgeme özelliği olan; indirgeyici.

indirgenebilir, [in-dir-ge-n-mek+e-bil-mek] *sf. kim.* Daha düşük bir oksitleme derecesine indirilebilme özelliği olan.

indirgenir, [in-dir-ge-n-ir] *sf.* (Madde için) indirgenme özelliği taşıyan.

indirgeniş, [in-dir-ge-n-iş] *is.* İndirgenmek eylemi veya biçimi.

indirgenlik, -ği [in-dir-gen-lik] *is. kim.* İndirgen olma durumu; indirgen maddenin özelliği.

indirgenme, [in-dir-ge-n-me] *is.* İndirgenmek eylemi; irca edilme.

indirgenmek, [in-dir-ge-n-mek] *edil. f. [-ir]* İndirgemek işi yapılmak; irca edilmek.

indirgenmez, [in-dir-ge-n-mez] *sf.* **1.** *kim.* (Madde için) indirgenme özelliği olmayan. **2.** Daha düşük oksitleme derecesine indirilemeyen. **3.** *mat.* (Kesir için) sadeleştirilemeyen.

indirgenmiş, [in-dir-ge-n-miş] *sf. mat.* **1.** Birtakım indirgemelerin sonucu. **2.** *is.* Derecesi düşürülmüş denklem.

indirgeyici, [in-dir-ge-y-ici] *sf.* **1.** İndirgemek eylemini yapan. **2.** *kim.* (Madde için) oksit hâlindeki maddelerin oksijenini alarak daha düşük bir oksitleme özelliği taşıyan; indirgeme özelliği olan; indirgen.

indirici, [in-dir-ici] *sf.* **1.** *anat.* (Kas için) bağlı bulunduğu kısımların bir parçasını aşağı indiren. **2.** Bir kattan diğer bir kata eşya indirmekte kullanılan bir tür kızak.

indirilme, [in-dir-il-me] *is.* İndirilmek eylemi.

indirilmek, [in-dir-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İndirmek işi yapılmak. **2.** Yukarıdan aşağı doğru inmesi sağlanmak. **3.** Bir araçtan ya da binek hayvanından aşağı alınmak. **4.** (Fiyat vb. için) azaltılmak.

indirim, [in-dir-im] *is.* Fiyatta yapılan azaltma; değer düşürümü; tenzilat; iskonto. ◻ **indirim yapmak,** *Fiyatta değer düşürümü yapmak; tenzilat yapmak; iskonto yapmak.*

indirimli, [in-dir-im-li] *sf.* Fiyatında değer düşürümü yapılmış; tenzilatlı; iskontolu. ◻ **indirimli satışlar,** *Yılın belli dönemlerinde, belli bir süre için ticaret ve sanayi odalarının izniyle fiyatlarda değer düşürümüne gidilerek yapılan satışlar.*

indiriş, [in-dir-iş] *is.* İndirmek eylemi veya biçimi.

indirme[1]**,** [in-dir-me] *is.* **1.** Birinin veya bir şeyin yukarıdan aşağıya inmesini sağlama eylemi. **2.** Bir binek hayvanından ya da araçtan yere alma eylemi. **3.** Çekme; kapama. **4.** Bir şeyle dövme; vurma. **5.** Eski Türk evlerinde hırsızdan korunmak amacıyla üst kata çıkan merdivenlerin üstüne, taban seviyesinde kapatılan kapak. **6.** *mat.* Bir denklemin derecesini bir veya daha çok birim oranında azaltma. **7.** *müz.* Sesin yüksekliğini hafifçe düşürme veya bir parçayı esas tonundan biraz pese alma. **8.** *spor.* Vücut parçalarını kaldırıldıkları durumdan normal duruşlarına getirme. **9.** *{ağız}* Gelin, güveyi evine geldiğinde attan inerken damadın akrabaları tarafından geline verilen hediye. [DS] **10.** *{ağız}* Tek katlı evlere yapılan ek bölüm. [DS] ◻ **indirme inmek,** *{ağız} Ağır yük çekmekten yük hayvanlarının ayağı şişmek.* [DS]

indirme[2]**,** [in-dir-me] *{ağız} is.* Eritme; sıvı hâle getirme. [DS]

indirmek, [in-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin veya bir şeyin yüksekten veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak. **2.** (Binici ya da yük için) binek hayvanından ya da araçtan yere, aşağıya almak. **3.** (Perde, göz kapağı vb. için) çekmek; kapamak. **4.** Bir şeyle dövmek; hızla vurmak. **5.** (Fiyat vb. için) azaltmak. **6.** Yerini veya seviyesini biraz alçaltmak. **7.** Kırmak; kırarak yerinden dökülmesini, düşmesini sağlamak; tahrip etmek. **8.** (Kar, yağmur, sis vb. için) birdenbire bastırmak. **9.** *mat.* Bir denklemin

derecesini bir veya daha çok birim oranında azaltmak. **10.** *müz.* Sesin yüksekliğini hafifçe düşürmek veya bir parçayı esas tonundan biraz pese almak. **11.** *spor.* Vücut parçalarını kaldırıldıkları durumdan normal duruşlarına getirmek. **12.** *spor.* Güreşte, ayaktaki rakibini yere düşürmek. ◘ **indir etmek,** *{ağız} Alçak gönüllülük etmek.* [DS]|| **indir kaldır,** *{ağız} Dedikodu.* [DS]

indirmelik, -ği [indir-me-lik] *{ağız} is.* Gelin attan inerken damadın yakınları tarafından geline verilen armağanlar. [DS]

indirtme, [in-dir-t-me] *is.* İndirmesini sağlama eylemi.

indirtmek, [in-dir-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İndirmesini sağlamak; indirmesine neden olmak; indirmek eylemini yaptırmak.

indis, [Lat. indicium *(belirti)* > Fr. indice] *is.* **1.** Bir harf üzerine konulan işaret. **2.** *mat.* Bir harf ayırıcı özellikleri nedeniyle iki kez kullanılmak istendiğinde, harfin altına veya üst yanına konulan ayırt edici küçük işaret. **3.** *mat.* Bir kökün derecesini belirtmek için kök işaretinin kolları arasına yazılan rakam. **4.** *fiz.* Ortamlar arası geçişte, bir ışık demetinin geliş açısı sinüsünün kırılma açısı sinüsüne oranı.

indisas, [Ar. indisās اندساس] *(indisa:s) {OsT} is.* Toprağa gömme.

indislemek, [indis-le-mek] *is. bsy.* Bir programlama dilinde bir değişkene bir indis vermek.

individüalist, [Fr. individualist] *sf. fel.* **1.** Kişi haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan; bireyci.

individüalizm, [Lat. in- *(değil)* + dividuus *(bölünür)* > Fr. individualisme] *is.* **1.** *sosy.* Bireyin haklarının toplumun haklarından daha önde geldiğini savunan toplumsal görüş; ferdiyetçilik, bireycilik. **2.** *fel.* Bütüne, genele değil de bireye, tek olana üstünlük tanıyan görüş. **3.** Bütün değerlerin toplumdan değil de bireyden çıktığını savunan görüş.

indiyal, -li [Ar. indiyāl اندیال] *(indiya:l) {OsT} is.* İshal olma.

indiyat, [Ar, ʿindī > ʿindiyyāt عندیات] *(indiya:t) {OsT} is.* Genelde kabul görmüş bir gerçeğe ya da temele dayanmayan, kendi görüş ve inanışına dayanan keyfî düşünceler veya sözler; kuruntular.

indiye, [Ar, ʿindī > ʿindiyye عندیه] *{OsT} is. fel.* Kendicilik.

indiyen, [Fr. indienne] *is. tekst.* **1.** Bir tür basma veya alacalı kumaş. **2.** Üzerine renkli değişik desen veya resimler yapılmış pamuklu kumaş; basma.

indiyum, [Fr. indium] *is. kim.* Atom numarası 49, atom ağırlığı 114,16, kurşundan daha yumuşak ve daha kolay ezilen, gümüş parlaklığında beyaz bir nadir element; kimyasal sembolü: İn.

indmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek] *{eT} f. [-ür]* Araştırmak; aramak. [İKPÖy.]

indükleç, -ci [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-ç] *sf.* İndükleme akımı meydana getiren araç; indükleyici.

indükleme, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-me] *is.* **1.** İndüklemek işi; endüksiyon. **2.** *tıp.* Anestezi uygulamasında, uykuya dalma devresinin başlamasından cerrahi uygulamanın başlaması için gerekli olan derin ve kararlı anestezi dönemine kadar geçen ilk evre. **3.** *biy.* Hücre faaliyetleri için gerekli olan enzim biresimini sağlayan uyum. **4.** *fiz.* Kapalı bir devreyi şiddeti her an değişen bir manyetik ortam içinde bulundurarak elektrik akımı oluşturma. **5.** *fel.* Tümevarım; endüksiyon. ◘ **indükleme akımı,** *fiz. Kapalı bir devreyi, şiddeti her an değişen bir manyetik ortam içinde bulundurarak elde edilen akım.*|| **indükleme makinesi,** *İndükleme yoluyla elektrik akımı üreten araç.*

indüklemek, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor) fiz.* Kapalı bir devreyi şiddeti her an değişen bir manyetik alan içine sokarak devrede elektrik akımı meydana getirmek.

indüklemeli, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-me-li] *sf.* (Araç ve düzenek için) çalışma ilkesi indükleme esasına dayanan; indükleme yoluyla işleyen.

indükleyici, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induc/tion => indük-le-y-ici] *sf.* **1.** İndükleme akımı meydana getiren araç; indükleç. **2.** *biy.* Biyolojik bir süreci başlatan, kimyasal bir tepkimeyi kolaylaştıran, yönlendiren. **3.** *tıp.* (Kimyasal madde) tek başına ya da başka bir ilaçla birlikte anesteziyi başlatabilen. **4.** (Kısırlık tedavisinde) yumurtlama salgısını harekete geçirebilen ve yumurtlama olgusunu başlatan ilaç.

indüksiyon, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. induction] *is.* Çıkarsama; tümevarım.

indüktometre, [Lat. inducere *(sevketmek, -e götürmek)* > Fr. inductomètre] *is.* İndüklenmiş akımları ölçmekte kullanılan alet.

indürmek, [in-mek > in-dür-mek اندرمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** İndirmek. **2.** *{eAT}* Rızık göndermek; kısmet vermek. **3.** *{eAT}* Alçaltmak; küçültmek.

ine[1], [ine] *is.* Buzağı.

ine[2], [inē] *(ine:) {ağız} ünl.* **1.** Şaşma bildirir; a! **2.** Öyle değil mi? [DS]

ine[3], [iğne] *(i:ne) {ağız} is.* İğne. [DS]

ineb, [Ar. ʿineb عنب] *{OsT}is.* Üzüm. ◘ **ineb-i kelb,** *{OsT} bot. Köpek üzümü.*|| **inebü'd-dübb,** *{OsT} 1. Ayı üzümü. 2. Bot. Kocayemiş.*| **inebü'l-efrenc,** *{OsT} bot. Frenk üzümü.*| **inebü's-sa'leb,** *{OsT} bot. Tilki üzümü.*

inebe, [Ar. ʿinebe عنبه] *{OsT} is.* **1.** Üzüm tanesi. **2.** Bektaşi üzümü, ahududu gibi taneli meyvelerin genel adı. **3.** *anat.* Üzüm salkımı gibi olan yumrulardan her biri. **4.** Göz tabakalarının her biri.

inebî, [Ar. ʿinebī عنبى] *(inebi:) {OsT} sf.* Üzüm tanesi biçiminde; üzüm gibi.

inecek, -ği [in-mek > in-ecek] *{ağız} is.* **1.** Merdiven. **2.** Seyyar merdiven. [DS]

inecik[1]**, -ği** [in-ecek > inecik] *is.* Portatif merdiven.

inecik[2]**, -ği** [ine-cik] *{ağız} is.* Balık yavrusu. [DS]

ineç, -ci [in-eç] *is. jeol.* Yer tabakaları kıvrımlarının ingin olan bölümü; tekne; senklinal.

inegü, [in-mek > in-egü] *{eT} is.* Vücut içerisinde, göbek karşısında kulunca benzer bir hastalık. [DLT]

inegün, [? ine + gün] *{ağız} is.* Cuma. [DS]

ineğimsağma, [Ar. ʿalāimü's-semāʾ => ineğimsaġmā انكم سغما] *{eAT} {ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

inehan, [? eyne + Far. ḫʷān] *{ağız} sf.* → eynehan. [DS]

inek, -ği [*eT.* ingek > inek] *is.* **1.** Büyük baş hayvanlardan sığır türünün dişisi; dişi sığır. **2.** *argo.* Cinsel duygularına gem vuramayarak her önüne gelenle ilişkiye giren kadın. **3.** *argo.* Çok çalışan öğrenci. **4.** *argo.* Eşcinsel erkek; ibne. **5.** *sf. mecaz.* Aptal; bön. ◻ **inek çekmek,** *{ağız} Kızan ineği erkeği ile çiftleştirmek.* [DS]‖ **inek emceği,** *{ağız} İnek memesi.* [DS]‖ **inek katırı,** *{ağız} Dudakları inek dudağına benzeyen, kısa boylu fakat çok güçlü bir katır cinsi.* [DS]‖ **inek kömüşü,** *{ağız} Dişi manda.* [DS]‖ **inek memesi,** *{ağız} İri taneli siyah bir tür üzüm.* [DS]‖ **inek yağı,** *İnek sütünden üretilen yağ; kaymak yağı; tereyağı; sadeyağ.*

inekbiciği, [inek + bici(k)-i] *{ağız} is.* İnek memesi.

inekcil, [inek-çil] *{ağız} is.* Kuyruksallayan. [DS]

inekçi, [inek-çi] *is.* **1.** Süt ve süt ürünlerini satmak gibi ticarî amaçla inek besleyen, satan ve geçimini bu yoldan sağlayan kimse. **2.** *argo.* Aşırı ders çalışan, muhakemeden daha çok ezber öğrenmeyi tercih eden öğrenci.

inekçilik, -ği [inek-çi-lik] *is.* İnek besleme işi.

ineke, [in+eke / in +öge] *{eT} is.* Süt anne; mürebbiye; ebe. [Nevâyî]

inekhane, [inek+Far.-hāne اينكخانه] *(inekha:ne) {OsT} is.* İneklerin barındığı ve bakıldığı bina, yer.

inekleme, [inek-le-me] *is. argo.* Çok aşırı ders çalışma, ezberleme.

ineklemek, [inek-le-mek] *gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *argo.* (Öğrenci için) çok fazla ders çalışmak; ezberlemek. **2.** *{ağız}* Yılmak. [DS]

ineklik, -ği [inek-lik] *is.* **1.** İnek olma durumu. **2.** İneklerin bakılıp barındığı yer; ahır; mandıra. **3.** *mecaz.* Aptallık; bönlük. **4.** *argo.* Aşırı ders çalışma; ezberleme.

inel, [ınā-mak > inē-l] *{eT} sf.* İnanılır, güvenilir; itimat edilir. [ETY]

ineltmek, [eñe-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Erkek hayvanı iğdiş etmek. [DS]

ineme[1]**,** [eñe-me > ine-me] *{ağız} is.* **1.** Hayaları çıkarılmış erkek hayvan. [DS] **2.** Tohum için ayrılmış ürün.

ineme[2]**,** [ine-me ?] *{ağız} is.* Tuğla. [DS]

inemek, [eñe-mek > ine-mek اينه مك] *{ağız} gçl. f. [-r] [-n(i)-yor]* **1.** Erkek hayvanların husyelerini burmak suretiyle kısırlaştırmak; iğdiş etmek. *{eAT} (aynı)* **2.** Ürünün iyilerini tohumluk olarak ayırmak. [DS]

inemelik, -ği [eñe-me-lik > ine-me-lik] *{ağız} is.* Tohumu alınmak üzere ekilmiş soğan; tohumluk soğan. [DS]

-inen, [-ınan / -inen / -unan / -ünen] *{eAT} yap. e.* → -ınan.

inen, [in-en] *sf.* **1.** İnme işini yapan; yukarıdan aşağı doğru giden; alçalan. **2.** Eksilen.

inenik, -ği [eñe-n-ik > ine-n-ik] *sf.* → enenik.

inenler, [in-en-ler] *is.* Bir kimsenin çocukları ve onların kolları; füru.

inenmek, [ene-n-mek / ine-n-mek اينمك] *{eAT} edil. f. [-ür]* İğdiş edilmek; enenmek.

inenmiş, [ene-n-miş / ine-n-miş اينمش] *{eAT} sf.* İğdiş edilmiş; kısırlaştırılmış.

inerü, [in-gerǖ] *{eT} zf.* Bundan sonra; daha ileride. [EUTS]

inetmek[1]**,** [eñe-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* → enetmek.

inetmek[2]**,** [inet-mek ?] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çocuk oyunlarında) oynamayı kabul etmek. [DS]

ineyh, [inek] *{ağız} is.* → inek. [DS]

inez, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? ايكز] *(iñez) {eAT} sf.* **1.** Hastalıktan yeni kurtulmuş ve henüz kendini toplayamamış olan. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Hafif; yavaş. [DS] **3.** *{ağız}* Sıska; cılız; bakımsız. [DS] **4.** *{ağız}* Olmamış; ham. [DS] ◻ **inez inez,** *1. Halsiz; mecalsiz; inleye inleye. 2. Hafif hafif.*‖ **inez yanaz,** *{ağız} (Sağlık için) şöyle böyle.* [DS]

ineze, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? ايكز] *(iñez) sf.* **1.** Şaşkın. **2.** Zayıf ve güçsüz, kuvvetsiz; hastalıklı; cılız. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] **3.** *{ağız}* (Ateş için) cansız yanan. [DS] **4.** *{ağız}* (Kişi için) sözü gereksiz yere uzatan. [DS] **5.** *{ağız}* (Kişi için) sözden anlamayan; anlayışsız; ağır davranan. [DS] **6.** *{ağız}* (Çocuk için) çok ağlayan; hasta. [DS] **7.** *{ağız}* Ara bozucu. [DS]

inezelemek, [ineze-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* İşten alıkoymak; oyalamak. [DS]

inezimek, [iñez-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Ölümcül hasta olmak. [DS]

inezmek, [ınā-mak > inez-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sanmak. [DS]

infad, [Ar. infād انفاد] *(infa:d) {OsT} is.* **1.** Bitirme. **2.** Bitirilme. **3.** (Kuyu için) suyu tükenme.

infak, [Ar. nafaḳa > infāḳ انفاق] *(infa:k) {OsT} is.* Nafaka vererek bir kimsenin geçimini sağlama; besleme. ◻ **infak etmek,** *Yoksulları yedirmek içirmek, doyurmak, beslemek, korumak.*|| **infāk-ı muhtācîn,** *{OsT} Yoksulları doyurma.*

infal, -li [Ar. infāl انفال] *(infa:l) {OsT} is.* Talandan, ganimetten pay ayırma.

infar, [Ar. infār انفار] *(infa:r) {OsT} is.* **1.** Ürkütme. **2.** Ürkütülme.

infaz, [Ar. nüfūz > infāz انفاز] *(infa:z) {OsT}* **1.** Bir kararı, bir yargı sonucunu yerine getirme. **2.** (Birine) sözünü geçirme. **3.** Öte tarafa geçirme. ◻ **infaz etmek,** *Kararı yerine getirmek; kararı uygulamak.*|| **infāz-ı fermān,** *{OsT} Buyruğunu geçirme; emrini dinletme.*

infi'al, -li [Ar. fi'l > infi'āl انفعال] *(infia:l) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye kırıcı bir söz veya davranışından dolayı kızgınlık duyma; kırılma; gücenme. **2.** Herhangi bir şeyden dolayı etkilenme; tepki gösterme; tepki ile karşılama. **3.** Ruhsal etkilenme; her türlü ruhsal değişiklik. **4.** *fel.* Dıştan gelerek bir şey üzerinde değişikliğe yol açan etken; edilgi. ◻ **infiale kapılmak,** *Duyduğu kızgınlık ve öfkenin etkisi ile hareket etmek; içerlemek.*|| **infial göstermek,** *Tepkiyle karşılamak; öfkelenmek.*|| **infial uyandırmak,** *Kızgınlık, öfke, tepki yaratmak.*

infialat, [Ar. infi'ālāt انفعالات] *(infia:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Kırgınlıklar; öfkeler; içerlemeler. **2.** Coşkunluklar. ◻ **infiālāt-ı nefsāniye,** *{OsT} Nefse ait her türlü coşkunluklar.*

infialî, [Ar. infi'ālī انفعالی] *(infia:li:) {OsT} sf.* Etkili; dokunaklı; öfkeli; coşkun.

inficar, [Ar.fecr > infiḳār انفجار] *(infica:r) {OsT} is.* **1.** Yarılıp çıkma. **2.** Sabahleyin tan yerinin ağarması; şafak sökme; tan atma. **3.** (Su için) yerden kaynayarak çıkma. **4.** *biy.* Çatlama; civcivin yumurtadan çıkması, tohumun yarılıp açılması vb.

infiham, [Ar. fehm > infihām انفهام] *(infiha:m) {OsT} is.* Anlaşılma; kavranma.

infihani, [Ar. infiḫānī انفخانی] *(infiha:ni:) {OsT} is.* Şişman adam.

infikâk, [Ar. fekk > infikāk انفكاك] *(infikâ:k) {OsT} is.* Ayrılma; uzaklaşma; ilişiği kesme; ilişkiyi koparma. ◻ **infikâk etmek,** *Bir yerden uzaklaşmak; kopmak; ayrılmak.*|| **infikâk ettirmek,** *Uzaklaştırmak; ayırmak.*|| **infikâk müzekkeresi,** *huk. Ayrılma eylemini bildiren yazı.*

infilak, [Ar. felāḳ > infilāḳ انفلاق] *(infilâ:k) {OsT} is.* **1.** Yarılma; açılma. **2.** Şiddetli biçimde patlama. ◻ **infilak etmek,** *Birdenbire ve şiddetli bir biçimde ortaya çıkmak; patlamak.*

infilaklı, [infilak-lı] *sf.* (Silah vb. maddeler için) patlayıcı; patlayan.

infilal, [Ar. infilāl انفلال] *(infilâ:l) {OsT} is.* **1.** Delik açılma; delinme. **2.** Keskinliği kaybolma; körelme.

infinitezimal, -li [Fr. infinitésimal] *sf. mat.* (Matematik kolu için) sonsuz küçük nicelikleri inceleyen.

infirac, [Ar. ferc > infirāc انفراج] *(infira:c) {OsT} is.* **1.** Açılma; ferahlanma. **2.** Gönlü açılma. **3.** Kurtulma.

infirad, [Ar. ferd > infirād انفراد] *(infira:d) {OsT} is.* → infirat.

infirag, [Ar. infirāġ انفراغ] *(infira:ğ) {OsT} is.* Boşalma.

infirak, -kı [Ar. farḳ > infirāḳ انفراق] *(infira:k) {OsT} is.* **1.** Ayrılma. **2.** Farklılaşma. ◻ **infirāk-ı turuk,** *{OsT} 1. Yolların ayrılması. 2. Görüş birliğinden ayrılma.*

infirat, -dı [Ar. ferd > infirād انفراد] *(infira:t) {OsT} is.* **1.** Topluluktan ayrı durma; tek ve yalnız bulunma. **2.** *fel.* Bir kimseyi üstün yeteneklerinden dolayı başkalarından ayrı tutma. **3.** *fiz.* Bir maddeyi etrafındaki diğer maddelerden ayırma. ◻ **infirat etmek,** *Tek olmak.*

infiratçı, [infirat-çı] *sf.* Yalnız durmayı ve yalnız bulunmayı seven kimse; yalnızcı.

infiratçılık, -ğı [infirat-çı-lık] *is.* **1.** Yalnız durmayı ve yalnız bulunmayı sevme, isteme durumu; yalnızcılık. **2.** Bir ülkenin komşu ülkelerden ya da müttefiklerinden uzaklaşma amacını güden siyaseti.

infiraz, [Ar. infirāz انفراز] *(infira:z) {OsT} is.* Kalmama; bulunmama. ◻ **infirāz-ı leben,** *{OsT} tıp. Doğum yapan kadının memesinde süt bulunmama.*

infisad, [Ar. fesād > infisād انفساد] *(infisa:d) {OsT} is.* Fesada uğrama; bozulma.

infisah, [Ar. feshˌ > infisāḫ انفساخ] *(infisa:h) {OsT} is.* **1.** Dağılma; bozulma. **2.** Kokuşma. **3.** Hükümsüz duruma gelme; geçerliliğini yitirme. **4.** *huk.* Bir sözleşmenin kendiliğinden geçersiz duruma gelmesi. ◻ **infisah etmek,** *1. Yürürlükten kalkmak; bozulmak. 2. Dağılmak. 3. mecaz. Kokuşmak.*

infisah, [Ar. fūsḥat *(genişlik, açıklık)*> infisāḥ انفساح] *(infisa:h) {OsT} is.* **1.** Bollaşma; genişleme. **2.** *tıp.* Bir organın görevini yapamayacak biçimde genişlemesi. ◻ **infisāh-ı uzvî,** *{OsT} tıp. Bir organın görevini yapamayacak kadar genişlemesi.*

infisahî, [Ar. infisāhī انفساخی] *(infisa:hi:) {OsT} sf.* **1.** Yürürlükten kalkma ile ilgili. **2.** Bozulma ile ilgili. ◻ **infisāhî şart,** *{OsT} huk. Bir sözleşmenin bozulmasına sebep olan durum.*

infisal, -li [Ar. faṣl > infiṣāl انفصال] *(infisa:l) {OsT} is.* **1.** Yerini bırakıp gitme; yerinden ayrılma. **2.** Bir görevden alınma; azledilme. **3.** *tasvf.* Nefsin isteklerinden ve şehvetten uzak durma hâli.

infisalat, [Ar. infiṣālāt انفصالات] *(infisa:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Yerinden ayrılmalar. **2.** Azledilmeler.

infisam, [Ar. infiṣām انفصام] *(infisa:m) {OsT} is.* **1.** Kırılma. **2.** Kesilme; yırtılma. **3.** Üzülme; incelme.

infitah, [Ar. feth > infitāḥ انفتاح] *(infita:h) {OsT} is.* **1.** (Kapalı veya tıkalı bulunan şeyler için) açılma. **2.** (Meni ve safra gibi sıvılar için) akma, boşalma. **3.** *tıp.* Bir organın kapalı yollarının açılması. ◻ **infitāh-ı ebvāb,** *{OsT} Kapıların açılması.*|| **infitāh-ı ezhār,** *{OsT} Çiçeklerin açılması.*

infitak, -kı [Ar. fıtḳ > infitāḳ انفتاق] *(infita:k) {OsT} is.* **1.** Fıtık medana gelme; yarılma. **2.** Sökülme.

infitam, [Ar. infiṭām انفطام] *(infita:m) {OsT} is.* **1.** Yasaklanan şeyden uzaklaşma. **2.** Sütten kesilme.

infitar, [Ar. infiṭār انفطار] *(infita:r) {OsT} is.* Yarılma; açılma.

infitat, [Ar. infitāt انفتات] *(infita:t) {OsT} is.* Kırılma; parçalanma.

infizac, [Ar. infiżāc انفضاج] *(infiza:c) {OsT} is.* **1.** Buharlaşma. **2.** Sıcaklık verme. **3.** Terleme. ◻ **infizāc-ı reevî,** *{OsT} Soluğu dışarı verme.*

informatik, -ği [Fr. informatique] *is.* İnsanların günlük hayatta, işte, teknik ve ekonomik alandaki haberleşmede kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin elektronik makineler aracılığıyla düzenli olarak yapılan depolama veya kaynaştırma, aktarma gibi işlemlerinin tümü; bilişim; bilgi işlem.

infra-, [Lat. infra *(aşağı)* > İng. infra-] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"alt, aşağı"* anlamları katan ön ek.

-ing, [-nġ / -ınġ / -ing / -unġ / -üng / -iñ / -iñ / -uñ / -üñ] *{eT} {eAT} çek. e.* → -ng.

ing, [ing / in / iñ *(yans.)*] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ing-il-de-mek, ing-il-e-mek*

ingaba, [Yun. ènkhopi] *{ağız} is.* İniş. [DS]

ingas, [Ar. en-ḳaştın] *{ağız} is.* Şaka için söylenen yalan. [DS]

ingasdan, [Ar. an-ḳaştın] *{ağız} zf.* Şakacıktan; yalandan. [DS] ◻ **ingasdan yapmak,** *{ağız} Bilerek, yalandan yapmak.* [DS]

inge[1], [yenge] *{ağız} is.* → yenge. [DS]

inge[2], [in-mek > inge] *{ağız} is.* İlham. [DS]

ingek, [in-ge-k [Clauson]] *(iñek) {eT} is.* **1.** İnek. [DLT] [İKPÖy.] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Dişi kaplumbağa. [DLT] ◻ **ingek küçi,** *{eT} Susam tohumu.* [DLT]

ingeme[1], [in-ge-me] *is.* Su kaynağı; kaynak.

ingeme[2], [Yun. ènkhopí] *{ağız} zf.* İniş aşağı. [DS]

ingen[1], [in-gē-n] *{eT} is.* Dişi deve. [ETY]

ingen[2], [ingen] *{eT} sf.* Çok.

inges, [inges] *{eT} sf.* Garip; yabancı. ◻ **inges kişi,** *{eT} Yabancı gibi sağına soluna bakınıp duran adam.* [DLT]

ingeze, [*eT.* īg *(hastalık)* > eñez / iñez [EREN] / Yun. aḫnos ? ایکز] *(iñeze) {OsT} sf.* Zayıf; hasta; halsiz.

ingezlemek, [Yun. aḫnos => inges / ingez > ingez-lemek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Hastalıkla sağlık arası kalıp inlemek; yarı hasta, yarı sağlam olmak. [DS]

ingımam, [Ar. inġımām انغمام] *(inğıma:m) {OsT} is.* Tasalanma; üzülme; kederlenme; gamlanma.

ingımas, [Ar. inġımās انغماس] *(inğıma:s) {OsT} is.* Suya dalma.

ingısas, [Ar. inġısās انغساس] *(inğısa:s) {OsT} is.* Suya batma.

ingıtat, [Ar. inġıṭāṭ انغطاط] *(inğıta:t) {OsT} is.* Suya dalma.

ingıva, [Ar. inġıvā انغوا] *(inğıva:) {OsT} is.* Yoldan çıkma; sapıtma; dalalete düşme.

ingi[1], [in-gi] *{ağız} is.* Nezle. [DS]

ingi, [iñ-i] *(iñi) {OsT} is.* İnilti.

ingiçge, [*eT.* yinçge > ingiçge] *{ağız} sf.* → ince. [DS]

ingil[1], [Yun. íggla => ingīl انکیل] *{ağız} is.* **1.** Dana, buzağı, kuzu gibi hayvanların boynuna takılan halkanın ucundaki bağ. [DS] **2.** Takke ve başlığın çene altından geçirilen bağı. **3.** *{eAT}* Koyun ve kuzunun boynuna geçirilen tasma. **4.** *{ağız}* İplik. [DS]

ingil[2], [in-mek > ingi-l] *{ağız} is.* Sümük. [DS]

ingil[3], [ing-il] *{ağız} {ağız} sf.* (İnsan veya hayvan için) çok zayıf. [DS]

ingil[4], [ing-il] *{ağız} is.* **1.** Kibir. **2.** Kuşku. [DS]

ingil[5], [iñ-il اکل] *(iñil) {OsT} sf.* Yavaş; hafif.

ingildemek[1], [ing-il-de-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* İnlemek. [DS]

ingildemek[2], [in *(yans.)* > in-il-de-mek / iñ-il-de-mek اکلدمك] *(iñildemek) {eAT} gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* → inildemek.

ingildi, [in *(yans.)* > iñ-il-di / iñ-ül-dü اکلدو / اکلدی] *(iñildi) {eAT} is.* İnleme; inilti.

ingildü, [in *(yans.)* > iñ-il-di / iñ-ül-dü اکلدو / اکلدی] *(iñildi) {eAT} is.* → ingildi.

ingilemek, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-mek / ini-le-

mek / iñ-ī-le-mek اكيلمك] *(iñilemek) {eAT} {OsT} gçsz. f. [-r]* → inilemek[1].

ingileşik, -ği [ing-il-eş-ik] *{ağız} sf.* Hastalıktan yeni kalkmış olan. [DS]

ingili, [ing-il-i ?] *{ağız} is.* **1.** Dağ tepesi; doruk. **2.** Ağacın tepesi. [DS]

İngiliz, [Toscana d. inghielese > İt. inglese] *(i'ngiliz) is.* **1.** İngiltere halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (İsim tamlamalarında) İngiltere veya İngiliz halkına özgü olan şey. ◻ **İngiliz anahtarı,** *Somunları gevşetme veya sıkmaya yarayan çeneleri paralel olarak açılıp kapanan bir tür kıskaç.* || **İngiliz arması,** *Bir kimseyi azarlama.* || **İngiliz buğdayı,** *bot. Günümüzde üretimi yapılmayan 28 kromozomlu bir tür buğday, (Triticum turgidum).* || **İngiliz çimi,** *bot. Geçici çimenlik veya çayır yapımında kullanılan, buğdaygillerden çok yıllık bir otsu bitki, (Lolium perenne).* || **İngiliz ipi ile asılmak,** *Bir işi ustasına yaptırmak.* || **İngiliz sicimi,** *Çok sağlam ve sık bükümlü bir ip.* || **İngiliz siyaseti,** *Soğukkanlılıkla ve kurnazca bir işi yapma veya yaptırma; oyalama.* || **İngiliz tuzu,** *Müshil olarak kullanılan magnezyum sülfatı.*

İngilizce, [ingiliz-ce] *(ingili'zce) is.* **1.** Hint-Avrupa dil ailesinden Cermen dilleri grubuna bağlı İngiltere, biraz değişik biçimiyle Amerika Birleşik Devletleriyle İngiliz uygarlığını benimsemiş ve sömürge durumunda bulunan diğer ülkelerde konuşulan bir dil. **2.** *sf.* Bu dile ait olan; İngilizce'ye ait.

ingilli, [ingil-li] *{ağız} sf.* **1.** İngili bulunan. **2.** *mecaz.* (Erkek için) karısının ağzına bakan; kılıbık. **3.** Dağınık. [DS]

ıngin[1], [in-gin / engin] *sf.* **1.** Çevresine göre daha alçakta bulunan; çukur; alçak yer; münhat. **2.** *{ağız}* Bayağı; kalitesiz. [DS]

ingin[2], [in-gin] *{ağız} is.* **1.** *is. tıp.* Solunum ve sindirim organlarının içini örten ince zarın iltihaplanması sonucu sıvı salması; dumağı; nezle; nevazil; zükâm. **2.** İnme hasatlığı; felç. [DS]

inginli, [ingin-li] *{ağız} sf.* İngini bulunan; çukurlu. ◻ **inginli yüğsekli,** *{ağız} 1. İnişli yokuşlu; çukurlu tümsekli. 2. İyili kötülü.* [DS]

inginlik, -ği [in-gin-lik] *is.* **1.** Daha aşağıda, alçakta olma durumu; ingin olma durumu. **2.** Güç ve kuvvetten düşme durumu; güçsüzlük; halsizlik; yaşlılık; inhitat.

ingir, [imir > iñir] *(iñir) {eT} is.* **1.** Aydınlıkla karanlığın birbirine karışması. [DLT] **2.** Tan; şafak; fecir; alaca karanlık. [EUTS] [Gabain]

inirti, [in *(yans.)* > iñ-ir-ti ايكرتى] *(iñirti) {eAT} is.* Homurdanma; homurtu.

ingişdeme, [Far. engüştāne] *{ağız} is.* Dikiş yüksüğü. [DS]

-ingiz, [-ngız / -ñiz, / -ñuz, / -ñüz / -ıñız / -iñiz / -uñuz / üñüz] *{eT} {eAT} çek. e.* → -ngız / -ñız.

inglemek, [irk *(zor, güç, kuvvet)* > irk-lē-mek / iñlēmek] *(iñlemek) {eT} f.* **1.** Burgu gibi dönerek ezmek; çiğnemek. [İKPÖy.] **2.** Eğilmek. [EUTS]

ingliç, [iñliç] *(iñliç) {eT} is.* Kebapla birlikte yenen sarımsağa benzer bir yaban otu. [DLT]

ingremek[1], [ing-re-mek / ıng-ra-mak / ing-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Ağlamak; dertli olarak gizli gizli ağlamak; inlemek; hüzünlü hüzünlü ağlamak. [Nevâyî] [Ş. Süleyman]

ingremek[2], [in *(yans.)* > īñ-re-mek ايكرمك] *(iñremek) {OsT} gçsz. f. [-r]* Çınlamak; ses çıkarmak.

ingü[1], [in *(yans.)* > iñ-ü / iñ-i ايكو] *(iñü) {eAT} is.* İnilti.

ingü[2], [in-gü > iñü] *(iñü) {ağız} is.* Huy, karakter. [DS]

ingüldü, [in *(yans.)* > iñ-ü-l-ü / iñ-ü-l-di ايكو] *(iñüldü){eAT} is.* İnilti.

ingün, [en-gin / in-gin] *{ağız} is.* Dağ yamacı. [DS]

inha, -a'i [Ar. nehy > inhāʾ انهاء] *(inha:) {OsT} is.* **1.** Ulaştırma; yetiştirme. **2.** Resmî bir göreve atama ya da aylık artırımı için bir üst makama yazılan yazı; öneri. ◻ **inha etmek,** *Atamak için öneride bulunmak.*

inhac, [Ar. inhāc انهاج] *(inha:c) {OsT} is.* **1.** Açık; ortada; meydanda. **2.** Hayvanı soluk soluğa kalacak kadar yorma. **3.** Giyeceği eskitme.

inhaf, [Ar. inhāf اخاف] *(inha:f) {OsT} is.* **1.** Zayıflatma; arıklatma; inceltme. **2.** Zayıflatılma; arıklatılma.

inhak, [Ar. inhāk انهاك] *(inha:k) {OsT} is.* Çok eziyet etme.

inhalasyon, [Fr. inhalation] *is.* Solunum yoluyla ilaç alma.

inhibas, [Ar. inḥibās انحباس] *(inhiba:s) {OsT} is.* **1.** Nefes tutulma. **2.** Vakıf adına malı tutma.

inhibat, [Ar. inhibāṭ انهباط] *(inhiba:t) {OsT} is.* **1.** Yukarıdan aşağı inme. **2.** Düşme.

inhicam, [Ar. inhicām انهجام] *(inhica:m) {OsT} is.* (Bina için) çökme; yıkılma.

inhida, -a'i [Ar. ḫud'a>inḫidāʾ انخداء] *(inhida:) {OsT} is.* Hileye düşme; aldatılma.

inhidab, [Ar. ḥadeb >inḥidāb انحداب] *(inhida:b) {OsT} is.* **1.** Yumrulaşma; kamburlaşma. **2.** Yumruluk.

inhidad, [Ar. ḥadde > inḥidād انحداد] *(inhida:d) {OsT} is.* **1.** Haddeden geçme; basılıp ezilme. **2.** Keskin olma; sivrilik.

inhidam, [Ar. hedm>inhidām انهدام] *(inhida:m) {OsT} is.* **1.** Yıkılma; çökme; harap ve viran olma. ◻ **inhidam bulmak,** *Yıkılmak; çökmek.*

inhidamat, [Ar. inhidāmāt انهدامات] *(inhida:ma:t) {OsT} is.* Yıkılmalar; harap olmalar.

inhidar, [Ar. inḫidār انخدار] *(inhida:r) {OsT} is.* **1.** Yokuştan aşağı inme. **2.** *tıp.* Deride çeşitli nedenlerden oluşan şişme.

inhidar, [Ar. inḫidār انخدار] *(inhida:r) {OsT} is.* **1.** Perdelenme; örtünme. **2.** Örtülme. ◘ **inhidār-ı nisvān,** *{OsT} Kadınların örtünmesi.*

inhidaş, [Ar. inhidāş انهداش] *(inhida:ş) {OsT} is.* (Köpek için) dalaşma; hırlaşma.

inhifaz, [Ar. inḫifāż انخفاض] *(inhifa:z) {OsT} is.* **1.** Çökkünlük. **2.** Aşağılanma; alçaklanma. ◘ **inhifāz-ı nesîmî,** *{OsT} Hava basıncının düşüklüğü; alçak basınç.*

inhikâk, -kı [Ar. inḫikāk انحكاك] *(inhika:k) {OsT} is.* Kaşınma.

inhikak, -kı [Ar. inḫiḳāḳ انحقاق] *(inhika:k, k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kör düğüm olma. **2.** *mecaz.* (İş için) sıkışıp kalma.

inhila, -a'ı [Ar. inḫilāʿ انخلاع] *(inhilâ:) {OsT} is.* Çıkarılma; defedilme.

inhilak, -ki [Ar. inhilāk انهلاك] *(inhilâ:k) {OsT} is.* Kendini tehlikeye koyma.

inhilal, -li [Ar. ḫall > inḫilāl انحلال] *(inhilâ:l) {OsT} is.* **1.** Dağılma; bozulma; parçalanma; çözülme. **2.** (İş için) görevin, yerin veya kadronun boşalması. **3.** *kim.* Ayrışma; erime; eriyik. **4.** *psikol.* Kişiliğin bozulması, çözülmesi. ◘ **inhilāl etmek,** *1. Dağılmak; parçalanmak; erimek; bozulmak. 2. (Görev için) açılmak; boşalmak.*‖ **inhilāl-i plāzmî,** *{OsT} biy. Plazma bozulması.*‖ **inhilāl-i zihnî,** *{OsT} psikol. Zihin dağılımı.*‖ **inhilāl-pezîr,** *{OsT} Çözülebilir; dağılabilir.*

inhimad, [Ar. inḫimād انخماد] *(inhima:d) {OsT} is.* (Ateş için) alevi geçme.

inhimak[1]**, -ki** [Ar. inhimāk انهماك] *(inhima:k) {OsT} is.* Bir şeyi çok isteme; üzerine düşme; fazlaca düşkün olma; düşkünlük gösterme; kapılma. ◘ **inhimak etmek,** *Kendini tamamıyla bir şeye vermek; bir şeye çok düşkünlük göstermek.*

inhimak[2]**,** [Ar. inḫimāḳ انخماق] *(inhima:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ahmakça görünüş; ahmak gibi görünme.

inhimal, -li [Ar. inhimāl انهمال] *(inhima:l) {OsT} is.* **1.** Ciddi olarak çalışma, uğraşma. **2.** Gözyaşı dökme. **3.** Savsaklama; ihmal etme. **4.** Süre alma; mühlet alma.

inhimam, [Ar. inhimām انهمام] *(inhima:m) {OsT} is.* Yaşlanma; ihtiyarlama; kocama.

inhimaz, [Ar. inḫimāż انخماض] *(inhima:z) {OsT} is.* Ekşilenme.

inhina, -a'i [Ar. inḫināʾ انخناء] *(inhina:) {OsT} is.* **1.** Eğilme; eğrilme. **2.** Bükülme. **3.** Alçalıp yükselme. **4.** *mat.* Eğrilik. **5.** *mecaz.* Birinin egemenliğini kabul etme; baş eğme. ◘ **inhinā etmek,** *Birinin üstünlüğünü kabul etmek; eğilmek; baş eğmek.*‖ **inhinā merkezi,** *{OsT} mat. Dairenin merkezi.*

inhinak, -kı [Ar. ḫanḳ / ḫunḳ > inḫināḳ انخناق] *(inhina:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Boğulma; bunalma. **2.** Soluk almada güçlük çekme.

inhiraf, [Ar. ḫaref > inḫirāf انحراف] *(inhira:f) {OsT} is.* **1.** Asıl doğrultudan başka bir tarafa yönelme; meyletme; sapma. **2.** Doğru yoldan çıkma; azma; sapıtma. **3.** Değişme; bozulma. **4.** Kırılma; gücenme. **5.** *fiz.* Sapma. **6.** *gök b.* Yükselim; açılım. ◘ **inhiraf etmek,** *Doğru yoldan ayrılmak; dönmek; yön değiştirmek; sapmak.*

inhirafat, [Ar. inḫirāfāt انحرافات] *(inhira:fa:t) {OsT} is.* Eğrilikler; sapmalar; inhiraflar.

inhirak, [Ar. inḫirāḳ انخراق] *(inhira:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yırtık oluşma; yırtılma.

inhirat, [Ar. inḫirāṭ انخراط] *(inhira:t) {OsT} is.* **1.** Zarar verme. **2.** Bilmediği bir işe girişme. **3.** İpliğe boncuk dizme. **4.** (Vücut için) incelme; zayıflama.

inhisaf, [Ar. ḫusūf *(tutulma)* > inḫisāf انخساف] *(inhisa:f) {OsT} is.* **1.** Ay tutulması. **2.** Parlaklığını kaybetmek; söner gibi olmak. **3.** İçe çökme; göçme. **4.** Batma. **5.** *mecaz.* Gözden düşme; ününü, parlaklığını kaybetme. **6.** *jeol.* Çökme; batına. ◘ **inhisaf etmek,** *{OsT} Tutulmak; batmak.*

inhisam, [Ar. inḫisām انحسام] *(inhisa:m) {OsT} is.* Kesip bitirme. ◘ **inhisām-ı da'vā,** *{OsT} Davanın bitirilmesi.*

inhisar, [Ar. ḥaṣr > inḫiṣār انحصار] *(inhisa:r) {OsT} is.* **1.** Bazı şeyleri üretme, satma, bazı görevleri yapma, hizmet sağlama konusunda sağlanan mutlak ayrıcalık; tekel. **2.** *mecaz.* Tek başına sahip olma; tekel. ◘ **inhisara almak,** *Bir şeyi tekeline almak.*‖ **inhisar altına almak,** *Bir şeyi yalnız kendi elinde bulundurmak; tekeline almak.*‖ **inhisar etmek,** *1. Yalnız bir şey için olmak; yalnız ... üzerine olmak; yalnız ... için olmak. 2. Bir şeyle sınırlanmak; -den dışarı çıkmamak.*‖ **inhisarında olmak,** *Tekeli altında bulunmak.*‖ **inhisar maddeleri,** *Gümrük ve tekel idaresinin denetimi altında bulunan sigara, içki vb. maddeler.*

inhisarcı, [inhisar-cı] *sf.* Bir şeyi tek elde toplayan; tekel koyan; tekelci.

inhisarcılık, -ğı [inhisar-cı-lık] *is.* Tekelci olma durumu; bir şeyin tek elde toplanmasını isteme siyaseti; tekelcilik.

inhişaş, [Ar. inḫişāş الخشاش] *(inhişa:ş) {OsT} is.* Birbirine sürtünen şeylerin çıkardığı ses; hışırtı; şakırdama.

inhitak, -ki [Ar. inhitāk انهتاك] *(inhita:k) {OsT} is.* **1.** Yırtılma. **2.** Bekâretin bozulması.

inhitam, [Ar. ḥaṭm *(kırma)* > inḫiṭām انحطام] *(inhita:m) {OsT} is.* Kırılma; ufalanma; ezilme

inhitat, [Ar. ḥaṭṭ *(aşağı indirme)* > inḫiṭāṭ انحطاط] *(inhita:t) {OsT} is.* **1.** İyi ve görkemli bir yaşayıştan sonra kötü ve güçsüz bir duruma düşme; çökme; düşme; gerileme; alçalma. **2.** Güçten düşme; yaşlanmaya başlama; inginlik. **3.** *tıp.* Vücuttaki bir şişkinliğin inmesi. 🗗 **inhitat etmek,** *Kuvvetten düşmek.*

inhiyaş, [Ar. inḫiyāş انخياش] *(inhiya:ş) {OsT} is.* Ezilip büzülme; çekinme.

inhizal, -li [Ar. inḫizāl انخزال] *(inhiza:l) {OsT} is.* **1.** (Bel için) kırılma. **2.** Beli kırılmış gibi yürüme.

inhizam[1], [Ar. hażm *(sindirme)* > inhiżām انهضام] *(inhiza:m) {OsT} is.* Hazmolunma; sindirilme. 🗗 **inhizam etmek,** *{OsT} Sindirmek.*

inhizam[2], [Ar. hezimet *(savaş yenilgisi)* > inhizām انهزام] *(inhiza:m) {OsT} is.* Hezimete uğrama; bozulma; yenilme; bozgun.

-ini, [-ı-n-ı / -ini] *{eAT} çek e.* → -ını.

ini[1], [ini] *(i'ni:) {ağız} ünl.* Heyecan ve şaşma bildirir. [DS]

ini[2], [iñ *(yans.)* > iñ-i / iñ-ü ايكى] *(iñi) {eAT} {OsT} is.* İnilti. 🗗 **ini etmek,** *{eAT} İnlemek.*

ini[3], [inī اينى] *(ini:) is.* **1.** *{eT} {eAT}* Küçük erkek kardeş. [DLT] [EUTS] [Gabain] [İKPÖy.] [ETY] [Nevâyî] **2.** *{eT}* Kocanın küçük erkek kardeşi; kayın birader. *{ağız} (aynı)* [DS] [DLT] **3.** Babanın küçük erkek kardeşi; amca. **4.** *{ağız}* Küçük kız kardeş; kocanın küçük kız kardeşi; görümce. [DS]

ini[4], [ini] *{ağız} is.* Aşağısama; onur kırma. [DS]

ini[5], [añı > ini] *{ağız} ünl.* İşte. [DS]

inici, [in-ici] *sf. müz.* Genel gidişi tizden pese doğru olan. 🗗 **inici gam,** *müz. En inceden en kalına giden gam sesleri.*‖ **inici makam,** *müz. Tiz duraktan ya da dolaylarından seyre başlayan makam.*

iniç, -ci [in-mek > in-iç] *{ağız} is.* Zayıf sığırların sırtında meydana gelen şişlik; zona. [DS]

in'idal, -li [Ar. ʿudūl > inʿidāl انعدال] *(in-ida:l) {OsT} is.* Yoldan çıkma; sapma; dalalete düşme.

in'idam, [Ar. ʿadem *(yokluk)* > inʿidām انعدام] *(in-ida:m) {OsT} is.* Ortadan kalkma; yok olma.

inidmek, [ind-mek / yind-mek / yend-mek > in-(i)d-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bulmak istemek; aramak; özlemek. [İKPÖy.]

inigün, [inī-gün] *(ini:gü:n) {eT} is.* Küçük erkek kardeşler

inik, -gi [in-ik] *sf.* İnmiş; indirilmiş. 🗗 **inik deniz,** *coğ. Gel git olayında deniz sularının çekilme anında denizin durumu.*‖ **inik su,** *1. Bir akarsuyun debisinin en az olduğu durum. 2. Bir derenin en sığ kısmı.*

in'ikad, [Ar. ʿaḳd *(bağ)* > inʿiḳād انعقاد] *(in-ika:d) {OsT} is.* **1.** Bağlanma. **2.** Bir konuyu görüşmek üzere ilgililerin bir araya gelerek toplanması; birleşim; toplanma; toplantı; kurulma. **3.** Anlaşma; kararlaştırma. **4.** *huk.* Sözleşme; akit. 🗗 **inikād etmek,** *{OsT} 1. Toplanmak; birleşmek. 2. Kararlaştırmak.*

inikâs, [Ar. ʿaks > inʿikās انعكاس] *(in-ikâ:s) {OsT} is.* **1.** Bir engele çarpıp geri gelme; tersine dönme. **2.** *fiz.* (Işık ve ısı için) yansıma; yansı. **3.** *fiz.* (Ses için) yankılanma; yankı. **4.** (Piyasa için) etki veya tepki. 🗗 **inikâs etmek,** *{OsT} 1. (Isı ve ışık için) yansımak. 2. (Ses için) yankılanmak. 3. (Piyasa için) etki veya tepki doğurmak.*‖ **in'ikâs-ı sadā,** *{OsT} fiz. Sesin yankılanması.*‖ **in'ikâs-ı ziyā,** *{OsT} fiz. Işığın yansıması.*

inikâsat, [Ar. inʿikāsāt انعكاسات] *(in-ikâ:sa:t) {OsT} is.* Yansımalar; yankılanmalar.

inikmek, [in-ik-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Kabarmış şey için) inmek; sönmek. [DS]

inil, [in *(yans.)* > in-il اكل] *is.* İnlemeyi, bağırmayı, kaba bir şekilde çağırınayı anlatan yansımalı gövde. 🗗 **inil inil,** *{eAT} İnleye inleye; inim inim.*

inildeme, [in *(yans.)* > in-il-de-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarma eylemi; inleme. **2.** Çınlama; yankılanma; yankı.

inildemek, [in *(yans.)* > in-il-de-mek / iñ-il-de-mek انگلدمك] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; inlemek. *{eAT} (aynı)* **2.** Çınlamak; yankılanmak.

inildeşme, [in *(yans.)* > in-il-de-ş-me] *is.* İnildeşmek eylemi.

inildeşmek, [in *(yans.)* > in-il-de-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* Birlikte inlemek.

inildetme, [in *(yans.)* > in-il-de-t-me] *is.* **1.** Birinin acı, üzüntü ve sıkıntı belirten sesler çıkarmasını sağlama; inletme. **2.** Çınlamasını, yankılanmasını sağlama; çınlatma.

inildetmek, [in *(yans.)* > in-il-de-t-mek] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten sesler çıkarmasını sağlamak; inildemesine neden olmak; inletmek. **2.** Çınlamasını, yankılanmasını sağlamak; çınlatmak.

inildeyiş, [in *(yans.)* > in-il-de-y-iş] *is.* İnildemek eylemi veya biçimi.

inileme, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-me / ini-le-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler

çıkarma eylemi; inleme. **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarma eylemi; çınlama.

inilemek[1], [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-mek / ini-le-mek / iñ-ī-le-mek اکیلمك] *gçsz. f. [-r]* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; inlemek. *{eAT} (aynı)* **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarmak; çınlamak; yankılanmak.

inilemek[2], [iri-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) yem yerken samanın irisini ayırmak. [DS]

inilgü, [inilgū] *(inilgü:) {eT} is.* Küçük erkek kardeşler. [ETY]

inili, [inī-li] *{eT} sf.* Küçük kardeşli. [ETY]

inilme, [in-il-me] *is.* İnme eyleminin yapılma durumu.

-inilmek, [-ın-ıl-mak / -inilmek] *{eAT} yap. e.* → -ınılmak.

inilmek, [in-il-mek] *edil. f. [-ir]* İnme işi yapılmak.

inilti, [in *(yans.)* > in-il-ti] *is.* **1.** İnlerken çıkarılan kesik sesler; inleme sesi. **2.** İnlemeyi andıran ses.

iniltili, [in *(yans.)* > in-il-ti-li] *sf.* İniltisi olan; inleme sesi çıkaran; inleyen.

inim [in *(yans.)* > in-im] *is.* **1.** İnleme sesi. **2.** İnleme biçimi veya durumu. 🗗 **inim inim,** *Sürekli inleyerek.*|| **inim inim inlemek,** *1. Sürekli olarak inlemek. 2. Çok sıkıntıda olmak. 3. Yoksulluk ya da zulüm altında acı çekerek yaşamak.*| **inim inim inletmek,** *Bir topluluğu ya da bir kimseyi büyük sıkıntılara sokmak; zulmetmek.*

inip, -bi [in-mek > in-ip ?] *{ağız} is.* **1.** İniş. **2.** Çocuk oyunlarında "ilk". [DS]

in'ira, [Ar. inʿirā انعرا] *(in-iraː) {OsT} is.* Diş etlerinin çekilerek diş kökünün ortaya çıkması.

inirik, [ön+er-lik ?] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

inirti, [in-ir-ti] *{OsT} is.* Homurtu; homurdanma.

in'isab, [Ar. inʿiṣāb انعصاب] *(in-isaːb) {OsT} is.* Katılık; inatçılık.

in'isam, [Ar. inʿiṣām انعصام] *(in-isaːm) {OsT} is.* Koruma; muhafaza etme.

in'isar, [Ar. inʿiṣār انعصار] *(in-isaːr) {OsT} is.* Sıkılma.

inisiyal, [Fr. initiale] *is. matb.* Bölüm ya da paragraf başında yer alan harf; baş harf.

inisiyatif, [Lat. initiare *(başlama)* > Fr. initiative] *is.* **1.** Bir şeyi ilk olarak ve başkalarından önce yapma veya ortaya atma eylemi; öncecilik; öncülük. **2.** Bazı şeyleri yapmak veya öne sürmek hakkı. **3.** Bir kişinin gerekli kararları başkalarının görüşüne başvurmadan kendiliğinden, anında alına ve sorumluluğu üstlenme konusunda sahip olduğu özel nitelik; girişimcilik. 🗗 **inisiyatifi ele almak,** *Herhangi bir konuda karar alma, yürütme gibi eylem üstünlüğünü sağlamak.*|| **inisiyatifini kullanmak,** *Gerek duyulan kararları ilgililere danışmadan, kendiliğinden, beklemeden alıp uygulamak.*

iniş, [in-iş] *is.* **1.** İnme eylemi veya biçimi. *{eT} (aynı)* [KB] **2.** Yeryüzünde yukarıdan aşağı doğru gittikçe alçalan eğimli yer. **3.** *mecaz.* Gerileyiş; çöküş. **4.** *spor.* Araçlı jimnastikte hızlanma veya atlama ile araçtan hızla ayrılarak inme şekli. **5.** *spor.* Kayak sporunda Alp disiplinine bağlı bir yarışma türü. **6.** *zf.* Tepeden veya yamaçtan aşağı doğru. *{eT} (aynı)* [KB] 🗗 **iniş aşağı,** *İniş durumunda aşağı doğru.*|| **iniş çıkış,** *1. Hem iniş hem de çıkış olma durumu; engebeli durum. 2. Azalıp çoğalma durumu.*|| **iniş durumu,** *dbl.* İnme ya da uzaklaşma bildiren ad durumu.|| **iniş takımı,** *Harekete geçme veya inişte uçağı yürüten tekerleklerin tümü.*| **iniş yokuş,** *Hem iniş hem de yokuşun bir arada bulunma durumu.*

inişli, [in-iş-li] *sf.* (Yer için) inişi bulunan. 🗗 **inişli çıkışlı,** *1. Hem inişi hem de çıkışı bulunan; engebeli; düz olmayan. 2. Azalıp çoğalmalı; artıp eksilen; bir düzeye devam etmeyen.*| **inişli yokuşlu,** *(Yol için) hem inişi hem de yokuşu bulunan.*

in'itaf, [Ar. ʿatf > inʿitāf انعطاف] *(in-itaːf) {OsT} is.* **1.** Bir tarafa meyletme; dönme; yönelme. **2.** Bükülme; iki kat olma; eğilme. **3.** *fiz.* Kırılma. **4.** *fiz.* Yankılanma; aksetme. **5.** *tıp.* Bir organda meydana gelen dönme; burkulma; inhina. 🗗 **in'itāf-ı nazār,** *{OsT} Bakışların bir yere çevrilmesi; bakma.*| **in'itāf-ı kalb,** *{OsT} Gönülden birine yakınlık duyma.*|| **in'itāf-ı sedā,** *{OsT} Yankılanma.*| **in'itāf-ı zihn,** *Zihnin tek bir şeye, bir konuya çevrilmesi.*|| **in'itāf-ı ziyā,** *{OsT} Işığın bir yere çarparak ya da yoğunluğu farklı ortamlardan geçerken yön değiştirmesi; yansıma veya kırılma.*

iniygün, [inī-gün] *(iniygüːn) is.* Erkek kardeşler topluluğu. [ETY]

iniyıgün, [inī-gün] *(iniyıgüːn) {eT}* → iniygün.

-iniz, [-ınız / -iniz / -unuz / -ünüz] *çek. e.* → -ınız.

in'izal, -li [Ar. ʿazl > ʿuzlet > inʿizāl انعزال] *(in-izaːl) {OsT} is.* Kendi isteğiyle bir kenara çekilme; dünyadan el etek çekme.

inize, [Yun. aḫnos => eñeze / iñeze ایکز] *(iñize) {eAT} {ağız} sf.* → eneze. [DS]

İnka, [Peru yerl. d. inka] *(iʼnka) is.* **1.** Güneşin oğlu. **2.** Peru'da 15. yy.dan önce hüküm sürmüş bulunan Keçüa hükümdarlarına verilen ad.

inka[1], **-a'i** [Ar. nāḳiʾ *(temiz, pak)* > inḳāʾ انقاء] *(inkaː) {OsT} is.* Temiz bir duruma getirme; temizleme; paklama. 🗗 **inkā'-yı kalb,** *{OsT} Kalp temizliği.*

inka[2], **-a'ı** [Ar. inḳāʿ انقاع] *(inkaː) {OsT} is.* Suda ıslanma.

inka[3], [? inka] *{ağız} is.* Sıvıları boşaltmakta kullanılan ḥuni. [DS]

inkâh, [Ar. nikāḥ > inkāḥ انكاح] *(inkâ:h) {OsT} is.* **1.** Nikâh etme. **2.** Nikâh edilme.

inkâr, [Ar. nekr > inkār انكار] *(inkâ:r) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin yaptığı bir işi, söylediği bir sözü veya tanık olduğu bir olayı söylememesi, saklaması ya da tam aksini söylemesi; yadsıma. **2.** Bir şeyin varlığını kabul etmeme. **3.** *din.* Allah'ı ve dinî esasları kabul etmeme; reddetme; tanımama. **4.** *huk.* Sanığın kendisine yüklenilen eylemi kabul etmemesi. 🗗 **inkârdan gelmek,** → inkâr etmek.|| **inkâr etmek,** *Yaptığı bir işi yapmadığını, söylediği bir sözü söylemediğini, tanık olduğu bir şeyi görmediğini, bilmediğini bilinçli olarak söylemek, saklamak; reddetmek.*|| **inkâr etmemek,** *Bir şeyden yararlandığı belli olmak.*|| **inkâr hezeyanı,** *psikol. Karşısındaki insanın maddî varlığını ve dünya gerçeklerini tanıyıp kabul etmeme şeklindeki hezeyan veya sapıtma.*|| **inkâr-ı ulûhiyet,** *{OsT} Allah'ın varlığını kabul etmeyen, yalnızca doğaya bağlanan dünya görüşü.*

inkâri, [Ar. inkārī انكارى] *(inkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** İnkâr ile ilgili olan. **2.** İnkâr edilmiş; reddedilmiş; kabul edilmemiş. **3.** Olumsuz.

inkas, [Ar. naḳṣ > inḳāṣ انقاص] *(inka:s) {OsT} is.* **1.** Azaltma; eksiltme. **2.** Eksiltilme; azaltılma.

inkaz[1], [Ar. inḳāż انقاض] *(inka:z) {OsT} is.* **1.** (Küçük hayvan ya da nesne için) ses çıkarma. **2.** Atları yürütmek ya da teşvik için çıkarılan ses. **3.** Sakız çiğnerken çıkan ses. **4.** Eklem çıtırdısı.

inkaz[2], [Ar. inḳāẕ انقاذ] *(inka:z) {OsT} is.* Kurtarma; kurtarılma.

inkaya, [in+kaya] *{ağız} is.* Mağara; dağ oyuğu. [DS]

inkaza, [eñ / ilk + Ar. ḳaża / T. kez-e ?] *{ağız} zf.* Önce; evvel. [DS]

inkek, [in-ge-k] *{eT} is.* İnek. [EUTS]

inkevvela, [eñ / ilk + Ar. evvelā] *(inkevvelâ:) {ağız} zf.* En önce; ilk önce; en evvel. [DS]

inkıbaz, [Ar. ḳabż > inḳıbāż انقباض] *{OsT} is.* **1.** Toplanma; büzülme. **2.** *tıp.* Kabızlık; peklik. **3.** *mecaz.* Sıkıntı; keder.

inkıbazi, [Ar. inḳıbāżī انقباضى] *(inkıba:zi:) {OsT} sf.* Toplanma, büzülme, kabızlıkla ilgili.

inkıbazlık, -ğı [inkıbaz-lık] *is.* Kabız olma durumu.

inkıhal, -li [Ar. ḳuhl > inḳıhāl انقهال] *(inkıhâ:l) {OsT} is.* Zayıf ve güçsüz düşme; kuruma; cılızlaşma; mecalsiz kalma.

inkıham, [Ar. inḳıham انقهام] *(inkıha:m) {OsT} is.* Bir işe, düşünmeksizin girişme.

inkıla, -a'ı [Ar. ḳalʿ > inḳılāʿ انقلاع] *(inkılâ:) {OsT} is.* (Ağaç için) kökünden sökülme; koparılma.

inkılab, [Ar. ḳalb > inḳılāb انقلاب] *(inkılâ:b) {OsT} is.* → inkılap. 🗗 **inkılāb-ı sayfî,** *{OsT} Güneş'in 22 Haziranda Yengeç Burcuna girmesi durumu.*|| **inkılāb-ı sayfiye,** *{OsT} Yılın en uzun günü.*|| **inkılāb-ı şitevî,** *{OsT} Güneş'in 21 Aralık günü Oğlak burcuna girmesi durumu.*|| **inkılāb-ı şitevîye,** *{OsT} Yılın en kısa günü.*

inkılabat, [Ar. inḳılābāt انقلابات] *(inkılâ:ba:t) {OsT} is.* İnkılaplar; değişmeler; dönüşmeler.

inkılabeyn, [Ar. inḳılābeyn انقلابين] *{OsT} is.* **1.** İki değişim. **2.** *gök b.* Dünya yörüngesinin Güneş'e en uzak olduğu noktaları birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçtiği varsayılan eksenin iki ucu.

inkılap, -bı [Ar. ḳalb > inḳılāb انقلاب] *(inkılâ:p) {OsT} is.* **1.** Kısa sürede meydana gelen ani değişiklik. **2.** *sosy.* Bir toplumda ekonomik, toplumsal, kültürel alanda kısa sürede meydana getirilen ani değişiklik; kökten değişim; devrim *(şu anda devrim kelimesi ihtilal karşılığı olarak kullanılmaktadır).* **3.** *gnşl.* Bir durumdan başka bir duruma geçiş; değişme; dönüşüm. **4.** *gök b.* Güneş'in dünyadan en uzak olduğu zaman; gündönümü. 🗗 **inkılap etmek,** *Bir durumdan başka bir duruma dönüşmek.*

inkılapçı, [inkılap-çı] *(inkılâpçı) sf.* Toplumda ani ve büyük değişimler meydana gelmesinden yana olan ya da böyle bir değişimi yapan; kökten değişimci; devrimci *(şu anda devrimci kelimesi ihtilalci anlamına kullanılmaktadır).*

inkılapçılık, -ğı [inkılap-çı-lık] *(inkılâpçılık) is.* Toplumda köklü değişiklik isteyen kişinin tutumu; kökten değişimcilik; devrimcilik *(şu anda devrimcilik kelimesi ihtilalcilik anlamına kullanılmaktadır).*

inkıraz, [Ar. ḳarż *(kesme)* > inḳırāż انقراض] *(inkıra:z) {OsT} is.* **1.** Bir soy veya topluluğun bireylerinden hiçbiri kalmayacak şekilde tükenme; son bulma; sona erme; yok olma; mahvolma; batma. **2.** Dinme; durma. **3.** İz bırakmadan görünmez olma; kaybolma. 🗗 **inkıraz bulmak,** *1. Bitmek; tükenmek. 2. Bir aile ya da soydan kimse kalmamak. 3. Dinmek; gerisi gelmemek.*

inkısam, [Ar. ḳısm > inḳısām انقسام] *(inkısa:m) {OsT} is.* **1.** Bölünme; parçalanma; taksim edilme; kısımlara ayrılma. **2.** Parçalanma; dağılma. 🗗 **inkısam etmek,** *Bölünmek.*|| **inkısama uğramak,** *Bölünmek; parçalanmak.*|| **inkısama uğratmak,** *Bölmek; parçalamak.*

inkışa, -a'i [Ar. inḳışāʾ انقشاء] *(inkışa:) {OsT} is.* (Hava için) ayaza çekme.

inkışar, [Ar. inḳışār انقشار] *(inkışa:r) {OsT} is.* **1.** Derisi soyulma. **2.** Kabuğu soyulma.

inkıta, -a'i [Ar. ḳaṭʿ > inḳıṭāʿ انقطاء] *(inkıta:) {OsT}*

is. **1.** Kesilme; devam etmeme; sürmeme; duraklama. **2.** Bitme; tükenme. **3.** Herkesten ayrılıp bir kimseye bağlanmama. **4.** *spor.* Maçlarda çeşitli sebeplerle karşılaşmanın durması, ara verilmesi. 🗗 **inkıtâ'a uğramak,** *{OsT} Kesilmek.*|| **inkıtâ'a uğratmak,** *{OsT} Kesmek; sona erdirmek; ortadan kalkmasına sebep olmak.*|| **inkitâ'-yı ziyâ,** *{OsT} fiz. Işığın yön değiştirmesi veya kırılması.*

inkıyad, [Ar. ḳayd > ḳıyâdet > inḳıyâd انقياد] *(inkıya:d) {OsT} is.* **1.** Boyun eğme; teslim olma. **2.** Yumuşak başlı olma; uysallık. 🗗 **inkıyad etmek,** *{OsT} 1. Boyun eğmek. 2. Birine bağlı olmak; tabi olmak.*

inkıyaden, [Ar. inkıyâden انقياداً] *(inkıya:den) {OsT} zf.* Kendini birine teslim ederek; boyun eğerek; tabi olarak.

inkıza, -a'ı [Ar. ḳażâ' >inḳıżâ' انقضاء] *(inkıza:) {OsT} is.* Zamanı dolma; bitme; sona erme. 🗗 **inkızâ'-yı müddet,** *{OsT} Sürenin bitmesi; zamanın dolması.*

inkızaf, [Ar. inḳıżâf انقزاف] *(inkıza:f) {OsT} is.* Atılma; kovulma; uzaklaştırılma.

inkızaz, [Ar. inḳıżâż انقضاض] *(inkıza:z) {OsT} is.* **1.** Çatlama; kağşama. **2.** (Kuş için) havadan yere doğru süzülüp inme.

inkiba, [ilk / eñ + kabak *(ön)*] *(inkiba:) {ağız} zf.* İlk önce; en evvel. [DS]

inkibab, [Ar. inkibâb انكباب] *(inkiba:b) {OsT} is.* Yüz üstü düşme; yere kapanma.

inkidam, [Ar. inkidâm انكدام] *(inkida:m) {OsT} is.* Vücudun bir tarafı kızarma; berelenme.

inkidar, [Ar. inkidâr انكدار] *(inkida:r) {OsT} is.* **1.** Hızlı yürüme. **2.** Düşme; dökülme. **3.** Saçılma.

inkil, [? inkil] *{ağız} is.* Bulut. [DS]

inkilal, -li [Ar. inkilâl انكلال] *(inkilâ:l) {OsT} is.* **1.** Yavaşça gülme. **2.** (Araç için) kesmez hâle gelme; körelme.

inkilis, [Ar. inkilîs انكليس] *(inkili:s) {OsT} is. zool.* Yılan balığı.

inkimaş, [Ar. inkimâş انكماش] *(inkima:ş) {OsT} is. tıp.* Peklik veren maddelerin bir asitle birlikte sindirim sisteminde oluşturduğu etki.

inkisaf, [Ar. küsûf > inkisâf انكساف] *(inkisa:f) {OsT} is.* **1.** Güneş tutulması. **2.** *gnşl.* Parlaklığı gitme; sönme.

inkisar, [Ar. kesr *(kırma)* > inkisâr انكسار] *(inkisa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin bir dış etkene dayanamayarak kırılması. **2.** *mecaz.* Hatırı kırılma; gücenme; kırılma; darılma. **3.** Beddua etme. **4.** *fiz.* Kırılma. 🗗 **inkisar etmek,** *Beddua etmek; lanetlemek.*|| **inkisâr-ı hayâl,** *{OsT} Beklediğini ve umduğunu bulamanın verdiği üzüntü; hayal kırıklığı.*|| **inkisâr-ı ziyâ,** *{OsT} fiz. Işığın kırılması.*

inkişaf, [Ar. keşf > inkişâf انكشاف] *(inkişa:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin eski durumuna göre ilerlemesi; gelişme; ilerleme. **2.** Açığa çıkma; belirme. **3.** Bilinmeyen bir şeyin ortaya çıkarılması; keşfolunma. **4.** *mat.* Açınım. **5.** *tasvf.* Manevi bir hâlin veya sırrın görünmesi. 🗗 **inkişaf etmek,** *Gelişmek; ilerlemek.*

inkişafat, [Ar. inkişâfât انكشافات] *(inkişa:fa:t) {OsT} is.* İnkişaflar; gelişmeler; ilerlemeler.

inkitam, [Ar. inkitâm انكتام] *(inkita:m) {OsT} is.* Saklı tutulma; gizlenme.

inleme, [in / ini / ing *(yans.)* > ini-le-me / in-le-me] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarma; inileme. **2.** Gür, uğultulu ve yankılı ses çıkarma; çınlama.

inlemek, [in / ing / ini *(yans.)* > *eT.* iñ-le-mek > in-le-mek / ini-le-mek] *is.* **1.** Acı, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak; ıstırabını bu tür sesler çıkararak dışarı vurmak, inilemek. **2.** (Yer için) gür, uğultulu ve yankılı seslerle dolmak; çınlamak; yankılanmak.

inletme, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-t-me] *is.* İnlemesine yol açma eylemi.

inletmek, [in / ing / ini *(yans.)* > in-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İnlemesine yol açmak; inlemesine sebep olmak. **2.** *mecaz.* Ağır eziyet çektirmek; büyük sıkıntılara sokmak. **3.** Bir yeri gür, uğultulu ve yankılı sesle doldurmak; çınlatmak.

inleyiş, [in-le-y-iş] *is.* İnleme eylemi veya biçimi.

inli, [iğ-li > in-li] *{ağız} sf.* Hasta. [DS]

inlik, -ği [in-lik] *{ağız} is.* **1.** Mağaraların bulunduğu yer. **2.** Dağ çukurlarında karların toplandığı yer. **3.** Issız yer. [DS] 🗗 **inlik cinlik,** *{ağız} Issız ve sessiz yer.* [DS]

inma, -a'ı [Ar. nemâ' > inmâ' انماء] *(inma:) {OsT} is.* **1.** Artırma; nemalandırma. **2.** Artırılma; nemalanma.

inme, [in-me] *is.* **1.** İnmek eylemi. **2.** Gel git olayları sırasında deniz suyunun kıyıdan uzaklaşması; alçalması. **3.** *tıp.* Sinirlerin ölmesi sonucu vücudun bir yerindeki duyuların kaybolması; felç; nüzul. **4.** *{ağız}* Diş nezlesi. [DS] 🗗 **inme bal,** *{ağız} Petekten kendiliğinden sızan bal.* [DS]|| **inme inmek,** *tıp. Vücudun bir yerine felç gelmek.*

inmek, [in-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** Yukarıdaki bir yerden daha aşağıdaki başka bir yere doğru gelmek. *{eT} (aym)* [EUTS] [DLT] [KB] [ETY] [Tekin] **2.** Binilmiş hâlde iken bir araçtan çıkmak veya binek hayvanından yere ayak basmak. **3.** (Dağ vb.nden) aşağı kesime gelmek. **4.** Bulunulan yerden daha büyük ve önemli bir yerleşim merkezine gitmek. **5.** Bulunulan yerden daha güneyde bulunulan bir yere

gitmek. **6.** Geceyi geçirmek üzere bir yerde konaklamak; misafir olmak. *{eAT} (aym)* **7.** (Atmosfer olayları için) kuzeyden güneye doğru gelmek. **8.** (Akarsu, arazi vb. için) bir coğrafî yerden başka bir coğrafî yere doğru uzanmak; uzamak; ulaşmak. **9.** (Hava taşıtları için) yere konmak. **10.** (Şiş ve kabarık nesneler için) kabarıklığı gitmek, eski hâline dönmek. **11.** (Fiyat, sayı vb. için) azalmak; düşmek. **12.** (Karanlık, sis vb. için) ortamı kaplamak; basmak. **13.** (Güneş, gün için) batmak; akşam olmak. **14.** (Duvar, bina vb. için) yıkılmak; çökmek. **15.** *tıp.* Felç gelmek. **16.** *müz.* İnce sesten kalın sese geçmek. **17.** *argo.* Vurmak.

inmeli, [in-me-li] *sf.* Bir tarafında felç bulunan; felçli; mefluç.

innağ, [? innağ] *{ağız} is.* Boğaz ağrısı. [DS]

innah, [? innaḫ] *{ağız} is.* Bebeklerde, bıngıldağın çökmesi ile meydana gelen meme emmeme hastalığı. [DS]

innaha, [? inn + aha] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

innak[1]**, -ğı** [ina-k > innak] *{ağız} sf.* Sözüne güvenilir kimse; inak; mutemet. [DS]

innak[2]**, -ğı** [? innak] *{ağız} zf.* Çok az. [DS]

innallahe maassabirîn, [Ar. innallāhe maʿaṣṣābirīn ان الله مع الصابرين] *(innalla:he maassa:biri:n) {OsT} üinl. cüml.* Sabırsız davranıldığı ya da sabredemeyecek kadar sıkıntı içinde bulunulduğu zaman Allah'tan sabır dilemek için söylenilen *"Allah sabredenlerle beraberdir."* anlamındaki ayet.

innas, [? innas] *{ağız} is.* **1.** İçinde üzüm çiğnenilen tekne. **2.** Tahıl vb. şeyler koymaya yarayan kerpiç ambar. [DS]

inne, [iğne] *{ağız} is.* İğne. [DS]

inneci, [iğne-ci] *{ağız} is.* Aşı yapan; iğneci. [DS]

innelemek, [iğne-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Dokunaklı söz söylemek. [DS]

innelik, -ği [iğne-lik] *{ağız}* **1.** İğne kabı; iğnelik. **2.** Çatallı iğne. **3.** Uzun karınlı ve ince kanatlı bir tür sinek. **4.** Turnagagası. [DS]

innem, [inne-m ?] *{ağız} zf.* **1.** Sayılamayacak kadar çok. **2.** Büsbütün. [DS]

inneme, [in-le-me] *{ağız} is.* Acı ile sızlanmak; inlemek. [DS]

innemek, [in-le-mek / ün-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Bağırmak. [DS]

inni[1]**,** [Ar. ʿinn > ʿinnī عنى] *(inni:) {OsT} sf. fel.* Deneme ile elde edilen; olaylardan gözlemle çıkarılan; sonsal.

inni[2]**,** [en-li] *{ağız} sf.* Enli; geniş. [DS]

innik, -ği [in-lik] *{ağız}* **1.** Mağara bulunan yer; inlik. **2.** Hayvanların korunduğu yer. **3.** Evin, kışın oturulan sıcak köşesi. [DS]

inniyet, [Ar. ʿinnī>ʿinniyyet عنيت] *{OsT} is. fel.* Sonsal önermenin özelliği; sonsallık.

inniz, [Yun. aḫnos => eñeze / iñeze] *{ağız} sf.* → eneze. [DS]

inorganik, -ği [Fr. inorganique] *(i'norganik) sf.* **1.** Cansız olan. **2.** *kim.* Organik olmayan; anorganik. **3.** *tıp.* (Hastalık veya rahatsızlık için) organlardaki bozukluktan doğmayan. **4.** *is. biy.* Hücrelerin cansız kısımları. ◻ **inorganik kimya,** *kim. Canlıların dışında yer kabuğunda bulunan bütün elementleri inceleyen kimya dalı.*

input, [İng. input] *is.* Girdi.

ins, [Ar. ins عنس] *{OsT} is.* İnsan.

insa, -a'i [Ar. nesy > insaʾ انساء] *{OsT} is.* **1.** Unutturma. **2.** Unutturulma. **3.** Veresiye satma. ◻ **insā'-yi māzî,** *{OsT} Geçmişi unutturma.*

insaf[1]**,** [Ar. insāf انساف] *(insa:f) {OsT} is.* Yaprak yaprak olma; lime lime olma; dağılma.

insaf[2]**,** [Ar. naşf *(hakkı teslim etme)* > inşāf انصاف] *(insa:f) {OsT} is.* **1.** Merhamet, vicdan ve mantığa dayanan adalet; kişide, adalet duygusu ile mantığın yönlendirdiği vicdan; adil ve ılımlı tutum; merhametli davranış; acıma. **2.** *ünl. "Düşün, acı, makul ol, mantıklı ol!"* anlamında kullanılır. ◻ **insafa gelmek,** *1. Acımasız ve katı tutumunu bırakarak adaletli davranır olmak. 2. Gerçeği görerek direnmeyi bırakmak.*‖ **insaf etmek,** *Acıma duygusu içinde karşısındakinin hakkını vermek; adaletli davranmak.*‖ **insafına kalmak,** *Bir şeyin yapılması veya yerine getirilmesi birinin isteğine ve doğruluk anlayışına bırakılmış olmak.*‖ **İnsafın kurusun!** *Birinin davranışının yanlış ve insafsız olduğunu belirtmek için kullanılır.*‖ **insāf-kâr,** *{OsT} Haksızlık etmeyen; insaflı.*‖ **insāf-kârāne,** *{OsT} Haksızlık etmeyen kişiye yakışır biçimde.*

insaflı, [insaf-lı] *sf.* İnsafı olan; insaflı davranan; vicdanlı ve adaletli davranan; merhamet eden; hakkını vererek davranan.

insaflılık, -ğı [insaf-lı-lık] *is.* İnsaflı olma durumu.

insafsız, [insaf-sız] *sf.* Acıması, insafı olmayan; merhametsiz; acımasız; vicdansız; gaddar; zalim; imansız.

insafsızca, [insaf-sız-ca] *(insafsı'zca) zf.* İnsafsız bir biçimde; adalet ve acıma duygusu bulunmayana yakışır biçimde; acımasızca; gaddarca.

insafsızlık, -ğı [insaf-sız-lık] *is.* **1.** Adalet, vicdan ve merhametten yoksun davranış. **2.** İnsafsız kimsenin niteliği; acımasızlık; merhametsizlik; gaddarlık; vicdansızlık; zalimlik; imansızlık. ◻ **insafsızlık etmek,** *Acımamak; vicdansızca, merhametsizce davranmak.*

insak, [Ar. nesaḳ > insāḳ انساق] *(insa:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Sözü kafiyeli söyleme; secili konuşma. ◻ **insāk-ı kelām,** *{OsT} Sözün düzgünlüğü; kafiyeli söz.*

insakat, [Ar. insāḳāt انساقات] *(insa:ka:t) {OsT} is.* Kafiyeli, secili konuşmalar.

insal, -li [Ar. nesl > insāl انسال] *(insa:l) {OsT} is.* **1.** Nesli çoğaltma. **2.** Dölleme. **3.** Döllenme.

insalkı, [in-mek + sal-mak > in+sal-kı ?] *{ağız} is.* Eğik ve inişli yer. [DS] 🗗 **insalkıya vurmak,** *{ağız} Oyalamak; geciktirmek.* [DS]

insan, [Ar. ins *(sosyal olma; birlikte yaşama)* > insān انسان] *is.* **1.** Memelilerden, iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, dik duran, kolları kısalmış, vücudunun birçok yerinde tüyleri azalmış, beyni çok gelişmiş, kafatası yuvarlak ve yüz açısı yüksek, konuşan ve sözle anlaşan, aklı ve düşünme yeteneği bulunan en gelişmiş canlı; beşer, *(Homo sapiens).* **2.** Genel olarak bu türden olan; kişi. **3.** *mecaz.* Çoğunlukla ahlak ve iyi huy yönünden olumlu ve üstün niteliklere sahip kişi. **4.** *zm.* Bazen belirsiz zamir olarak kullanılır; insanoğlu; kişi. 🗗 **insan ayağı değmemiş** (basmamış), *(Yer için) daha önce kimsenin gelmediği, görmediği; içinde insan bulunmayan.*|| **insan beğenmemek,** *Herkeste kusur bulmak, kusur aramak; başkalarında eksiklik bulmayı huy edinmek; adam beğenmemek.*|| **insan biçimci,** *fel. 1. İnsan biçimciliğe ilişkin. 2. İnsan biçimcilik yanlısı olan.*| **insan biçimcilik,** *fel. 1. İnsan duygularını, tutkularını, düşüncelerini ve davranışlarını Tanrılara da mal etme şeklinde ortaya çıkan sapık eğilim; antropomorfizm; müşebbihe. 2. Tanrıların insan şeklinde tasvir edilmesi. 3. İnsan niteliklerinin başka bir varlığa yüklenmesi.*|| **insan biçimli,** *Biçimi insanı andıran; insan biçiminde olan.*|| **insan bilimci,** *İnsan bilimi uzmanı.*|| **insan bilimi,** *İnsanın kökenini, geçirdiği gelişme sürecini, biyolojik ve fizikî özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim dalı; antropoloji; beşeriyet.*|| **insan bilimleri,** *İnsanın ve toplumun çeşitli yönlerini konu edinen, toplum bilimi, psikoloji, insan bilimi, tarih gibi bilimler.*|| **insan bilimsel,** *Antropoloji ile ilgili; insan bilimi ile ilgili.*| **insan eli değmemiş** (dokunmamış), *1. Bakılıp korunmamış. 2. Doğal dengesi ve düzeni bozulmamış.*| **insan eti yemek,** *mecaz. Birinin arkasından konuşmak; çekiştirmek; dedikodu yapmak.*|| **insan etkisel,** *(Toprak veya engebe için) insanın müdahalesi ile oluşan.*|| **insan evladı,** *Mert, dürüst kimse; iyi insan; adam evladı.*|| **insan gibi,** *Bir insana yakışır biçimde; adam gibi.*| **insan hakları,** *İnsanın yaratılıştan kaynaklandığı kabul edilen ve bu sebeple bütün siyasi iktidarların işlerlik kazandırması istenen bütün hak ve özgürlükler.*|| **insan hâli,** *İnsanın elinden gelmeyen veya bazı olumsuzlukların hoş karşılanması gerektiğini ifade eden söz.*|| **insān-ı kâmil,** *{OsT} tasvf.* → insanıkâmil.|| **insan içine çıkmak,** *Başkaları ile ilişki kurmak; topluluk içine çıkmak; başkalarının beğenisine sunmak; adam içine çıkmak.*|| **insan kıtlığı,** *İş yaptıracak becerikli kimsenin bulunmaması durumu.*|| **insan kurusu,** *Çok zayıf, bir deri bir kemik kalmış kimse.*|| **insan müsveddesi,** *Bir insanda bulunması gereken ortak niteliklerden yoksun bulunan kimse.*|| **insan nesli,** *Bütün insanlar.*| **insan sarrafı,** *İnsanların yapılarını ve huylarını hemen anlayabilen deneyimli kimse; adam sarrafı.*|| **insan sarrafı olmak,** *İnsanları iyi tanır olmak.*| **insānü'l-ayn,** *{OsT} anat. Gözbebeği.*| **insan yiyici,** *(Yaratık için) insan eti yiyen; yamyam.*|| **insan yiyicilik,** *İnsan eti yemeye dayanan davranış; yamyamlık.*

insanca, [insan-ca] *(insa'nca) sf.* **1.** Bir insana yakışır biçimde; insan gibi; insanî. **2.** İnsan bakımından; insana göre. **3.** İnsana benzer; insanla ilgili olan.

insancı, [insan-cı] *sf.* **1.** İnsanı ve insanları seven. **2.** İnsana değer veren; hümanist.

insancık, -ğı [insan-cık] *is.* **1.** *nörol.* İnsanın her bir bölümünün dokunma ve hareketle ilgili sembollerinin beyindeki konumunu gösteren şema. **2.** Eskiden spermatozoidin içinde bulunduğuna inanılan insan taslağına spermacıların verdiği isim.

insancıl, [insan-cıl] *sf.* **1.** (Hayvanlar için) insana alışkın olan, insandan kaçmayan; ehli. **2.** *fel.* İnsana değer veren; hümanist. **3.** İnsana verilen değerden kaynaklanan; insanla ilgili. **4.** İnsanlarla bir arada bulunmaktan hoşlanan, sokulgan.

insancılık, -ğı [insan-cı-lık] *is.* İnsanlığa ait duyguların tümü; hümanizm.

insancıllaşma, [insan-cıl-la-ş-ma] *is.* İnsancıl duruma gelme.

insancıllaşmak, [insan-cıl-la-ş-mak] *dönşl. f. [-ır]* İnsancıl duruma gelmek; ehlileşmek.

insancıllık, [insan-cıl-lık] *is.* **1.** İnsancıl olma durumu. **2.** Hümanizma.

insangiller, [insan-gil-ler] *is.* Günümüz insanı ile aynı aileden olan fosil primatlar, *(Hominidae).*

insanıkâmil, [Ar. insān-ı kāmil انسان كامل] *(insanı'-kâ:mil) {OsT} is.* **1.** Erdemli, üstün ahlakî nitelikleri olan kimse; olgun insan; mükemmel insan. **2.** *tasvf.* En yüce basamakta bulunan manevi bakımdan olgunluk katına ulaşmış şeyh veya derviş. **3.** *tasvf.* Kendi özünde bütün varlık âleminin dile geldiğini kavrayan. **4.** *tasvf.* Kendi geçici varlığından sıyrılarak Tanrı'da yok olarak sonsuzluğa, ölümsüzlüğe ulaşan kimse.

insanımsılar, [insan-ımsı-lar] *is. biy.* İnsana benzer yaratıklar; insansılar; antropoitler.

insani, [Ar. insānī انسانى] *(insa:ni:) {OsT} sf.* İnsanla ilgili; insana ait; insanlığa özgü; insanca. 🗗 **insani inanç,** *Vahye dayanmayan inanç.*|| **insani davranışlar,** *İnsan tarafından bilerek ve özgürce yapılan davranışlar.*|| **insani yollar,** *İnsanın elinde olan araçlar ve yollar.*

insaniçinci, [Ar. insān + T. iç-in-ci] *sf. fel.* **1.** İnsanı evrenin merkezi sayan, diğer yaratıkların sadece insanlar için yaratıldığını savunan felsefî akımla ilgili; insanmerkezci; antroposantrik. **2.** Bu görüşü savunan; insanmerkezci; antroposantrist.

insaniçincilik, -ği [Ar. insān + T. iç-in-ci-lik] *is. fel.* İnsanı evrenin merkezi sayan, diğer yaratıkların sadece insanlar için yaratıldığını savunan felsefî akım; insanmerkezcilik; antroposantrizm.

insaniye, [Ar. insāniyye انسانیه] *(insa:niye) {OsT} sf.* İnsanlar.

insaniyet, [Ar. insāniyyet انسانیت] *(insa:niyet) {OsT} is.* **1.** Diğer insanlara merhametle yaklaşma, iyilik etme, yardımda bulunma eğilimi. **2.** İnsanca davranış; insanlık. **3.** İnsanların tümü; insanlık âlemi; beşeriyet.

insaniyetkâr, [Ar. insāniyyet+Far. -kār انسانیتکار] *(insa:niyetkâ:r) {OsT} sf.* İyi ahlaklı; insaniyet sahibi; insaniyetli.

insaniyetkârane, [Ar. insāniyyet + Far. –kārāne انسانیتکارانه] *(insa:niyetkâ:ra:ne) {OsT} zf.* İnsan olana yakışır biçimde; insanca.

insaniyetkârî, [Ar. insāniyyet + Far. -kārī انسانیتکاری] *(insa:niyetkâ:ri:) {OsT} sf.* **1.** İnsaniyetlilik. **2.** Vicdanlılık.

insaniyetli, [insaniyet-li] *sf.* İnsana yakışır nitelikleri bulunan; merhametli; vicdanlı.

insaniyetsiz, [insaniyet-siz] *sf.* İnsana yakışır nitelikleri olmayan; vicdansız; acımasız; bencil; gaddar; zalim.

insaniyetsizlik, -ği [insaniyet-siz-lik] *is.* İnsaniyetsiz olma durumu; acımasızlık; vicdansızlık; bencillik; gaddarlık; zalimlik.

insanlaşma, [insan-la-ş-ma] *is.* **1.** İnsan durumuna gelme. **2.** Antropolojide insanları maymundan ayıran süreçlerin tümüne verilen isim.

insanlaşmak, [insan-la-ş-mak] *gçsz. f. [-ır]* İnsana yaraşır biçimde davranmak; insanca yaşayış biçimi kazanmak.

insanlaştırmak, [insan-laş-tır-mak] *gçl. f. [-ır]* (Sanat eserleri için) Tanrılara insan görünümü ve gücü vermek.

insanlı, [insan-lı] *sf.* İçinde insan bulunan.

insanlık, -ğı [insan-lık] *is.* **1.** İnsan olma durumu. **2.** Toplumsal bir varlık ya da ahlakî değer olarak ele alınan insanların tümü; beşeriyet; insaniyet. **3.** Öteki insanlara merhametle yaklaşma ve zor durumda olanlara yardımda bulunma duygusu; iyilikseverlik. **4.** Bir insanı diğer canlılardan ayıran, bir canlının insan olduğunu belgeleyen özelliklerin tümü; insanın doğası; insanın tabiatı. **5.** İnsana yakışır biçimde davranma; insanca davranış. 🗗 **insanlık etmek,** *Birine veya kendisine yapılana karşılık insana yakışır biçimde iyilikle karşılık vermek; iyi davranmak.* ‖ **insanlık hâli,** *İnsan kusuru dolayısıyla hoş karşılanabilir durum; insan hâli.* ‖ **insanlıktan çıkmak,** *1. mecaz. İnsana yakışır davranışları yitirmek. 2. Çok zayıflamak; insan görünüşünü yitirmek. 3. Çok yorulmak; bitkin düşmek.*

insanoğlu, [Ar. insan + T. oğ(u)l-u] *is.* İnsan; âdem oğlu.

insansever, [Ar. insān + T. sev-er] *sf. fel.* (Siyasi görüşler, doktrinler için) insanları, insanca davranmayı, iyilik yapmayı hedef alan.

insansı, [insan-sı] *is.* **1.** İnsana benzeyen; insanı andıran. **2.** *zool.* İskeleti insan iskeletine benzeyen, orangutan, şempanze, goril gibi maymunları kapsayan kuyruksuz maymunlar takımı; insansı maymungiller; antropoit, *(Pongidae / Simiidae).*

insansılar, [insan-sı-lar] *is. zool.* Maymunları ve insanımsıları içine alan maymunlar alt takımı; insanımsılar; antropoitler, *(Anthropoidea).*

insanüstü, [Ar. insan + T. üst-ü] *sf.* **1.** İnsan gücünü ve yeteneklerini aşan; fevkalbeşer. **2.** *fel.* (Nietsche'de) ahlakta üstün olan; üst insan.

insat, [Ar. inṣāt انصات] *(insa:t) {OsT} sf.* Susma; susup dinleme.

inseği, [eğsi] *{ağız}* is. Ucu yanmış odun. [DS]

insektaryum, [Lat. insectarium] *is.* Bilimsel amaçla böcek üretilen, yetiştirilen ve korunan yer.

insektsit, -di [Fr. insectcide] *is.* Zararlı böceklere karşı kullanılan öldürücü madde..

insemek, [in-mek > in-se-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* İnmek istemek. [DLT]

insıbab, [Ar. ṣabābet *(yönelme)* > inṣıbāb انصباب] *(insiba:b) {OsT} is.* **1.** Dökülme; akma. **2.** Yönelme. **3.** *tıp.* Kan, safra vb. sıvıların dokular arasına toplanması hâli. 🗗 **insibāb etmek,** *{OsT} Dökülmek; akmak.*

insıbağ, [Ar. ṣıbġ > inṣıbāġ انصباغ] *(insıba:ğ) {OsT} is.* **1.** Boyanma. **2.** Temizlenme. **3.** Vaftiz olma.

insıdam, [Ar. ṣadme > inṣıdām انصدام] *(insıda:m) {OsT} is.* Basınçla atma; fırlatma; patlama.

insıla, -a'ı [Ar. inṣılāʿ انصلاع] *(insılâ:) {OsT} is.* **1.** Doğma; doğuş. **2.** Bulut altından çıkma. **3.** Ufuktan görünme.

insıraf, [Ar. taṣrīf > inṣırāf انصراف] *(insıra:f) {OsT} is.* → insiraf.

insırafî, [Ar. inṣırāfî انصرافی] *(insıra:fi:) {OsT} is.* → insirafi.

insırah, [Ar. inṣırāḥ انصراح] *(insıra:h) {OsT} is.* Açıklık kazanma; açıklanma.

insıram, [Ar. inṣırām انصرام] *(insıra:m) {OsT} is.* Kesilme; kesilip ayrılma.

insi, [eğsi] *{ağız}* → eğsi. [DS]

insical, -li [Ar. insicāl انسجال] *(insica:l) {OsT} is.* **1.** Dökülme. **2.** Çekilme.

insicam, [Ar. insicām انسجام] *(insica:m) {OsT} is.* **1.** Yağmurun tek düze yağması. **2.** Uygunluk; tutarlık. **3.** Düzenli gitme; düzenlilik. **4.** *ed.* Anlatımda konu birliğinin sağladığı bütünlük. **5.** *dbl.* Özne yüklem uygunluğu.

insicamlı, [insicam-lı] *sf.* **1.** Düzgün; birbirini tutan; birbiriyle bağlantılı; tutarlı. **2.** *dbl.* (Cümle için) özne ve yüklemi birbiriyle uyumlu, tutarlı olan.

insicamlılık, -ğı [insicam-lı-lık] *is.* Uygun ve tutarlı olma hâli; tutarlılık; düzgünlük.

insicamsız, [insicam-sız] *sf.* **1.** Birbirini tutmayan; birbiriyle bağlantısı olmayan; tutarsız; uyumsuz. **2.** *dbl.* (Cümle için) özne ve yüklem uygunluğu bulunmayan; tutarsız.

insicamsızlık, -ğı [insicam-sız-lık] *is.* Tutarsız ve uygunsuz olma durumu; tutarsızlık; uyumsuzluk; bağlantısızlık.

insidad, [Ar. sedd > insidād انسداد] *(insida:d) {OsT} is.* **1.** Kapanma; tıkanma; tıkanıklık. **2.** *tıp.* Hastalık yüzünden herhangi bir organda görülen tıkanma. 🗗 **insidād-ı em'ā,** *{OsT} tıp. Bağırsak tıkanması.*‖ **insidād-ı halîme,** *{OsT} tıp. Meme başlarının tıkanması.*

insidal, -li [Ar. insidāl انسدال] *(insida:l) {OsT} is.* **1.** Sarkık olma; düşük olma. **2.** *tıp.* Organlardan birinin aşağı düşmüş olması durumu.

insifar, [Ar. inṣifār انتفار] *(insifa:r) {OsT} is.* Açılma.

insight, [Alm. ensicht *(sezgi)* > İng. insight] *(insayt) is.* **1.** Öğrenme sırasında hayvanın, kendisinden beklenen işlerde yaptığı yanlışlığın azalması. **2.** *psikol.* Bireyin kendi bilinçdışını kolayca tanıma yeteneği.

insihak, -kı [Ar. insiḥāḳ انسحاق] *(insiha:k) {OsT} is.* Ezilip yumuşama; döğülüp ezilme.

insihal, -li [Ar. insiḥāl انسحال] *(insiha:l) {OsT} is.* **1.** Kabuğu soyulma. **2.** Düzgün söz söyleme.

insikab, [Ar. inṣiḳāb انتقاب] *(insika:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Delinme.

insilab, [Ar. ṣelb *(giderme)* > inṣilāb انتلاب] *(insilâ:b) {OsT} is.* Giderilmiş olma; yok olma; kalmama; bitme.

insilak, -ki [Ar. silk > insilāk انسلاك] *(insilâ:k) {OsT} is.* Bir yola girme; yol tutma; o yolda yürüme.

insilal[1]**, -li** [Ar. insilāl انسلال] *(insilâ:l) {OsT} is.* Gizlice gitme; sıvışma.

insilal[2]**, -li** [Ar. inṣilāl انتلال] *(insilâ:l) {OsT} is.* Bir yere toplanma; üşüşme; toplaşma.

insimag, [Ar. inṣimāġ انتماغ] *(insima:ğ) {OsT} is.* Yere düşme sonucu ezilme; berelenme.

insina, -a'i [Ar. inṣinā' انتناء] *(insina:) {OsT} is.* Bükülme; burkulma; burulma. 🗗 **insinā-yı kadem,** *{OsT} Ayak burkulması.*

insiraf, [Ar. ṣarf > inṣırāf انصراف] *(insıra:f) {OsT} is.* **1.** Çekilme; geri dönme. **2.** *dbl.* Arapçada isimlerin vezne uygun olarak çekimlenmesi; bükün. **3.** *tıp.* Hastalığın bir organdan değerine veya vücudun başka bölümlerine sıçraması.

insirafi, [Ar. insırāfî انصرافى] *(insıra:fi:) {OsT} sf.* **1.** Çekilme ve dönme ile ilgili olan. **2.** *dbl.* Bükünlü.

insiram, [Ar. inṣirām انثرام] *(insira:m) {OsT} is.* Dişin kırılması.

insiran, [Yun. ksistérin => eğsiseren] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

insitah, [Ar. saṭḥ > inṣiṭāḥ انسطاح] *(insita:h) {OsT} is.* **1.** Yüzeyli oluş. **2.** Sırt üstü yayılarak yatma.

insiyab, [Ar. insiyāb انسياب] *(insiya:b) {OsT} is.* Süzülerek akma; çabucak akıp gitme.

insiyag, [Ar. inṣiyāġ انصياغ] *(insiya:ğ) {OsT} is.* Kalıplanma; kalıba dökülüp düzelme.

insiyak, -kı [Ar. sevḳ > insiyāḳ *(itici güce kapılma)* انسياق] *(insiya:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İçgüdü; sevk-i tabiî. **2.** Bir kuvvetin etkisi ile çekilip gitme. **3.** Birinin ardı sıra gitme.

insiyakî, [Ar. sevḳ > insiyāḳī انسياقى] *(insiya:kı:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İnsiyak ile ilgili olan; içgüdüsel.

insizlik, [Ar. ins ? => in-siz-lik انسزلك] *{OsT} is.* Kır; çöl; ıssızlık.

instrumental, [Fr. instrumental] *is. dbl.* İsim çekimlerinden vasıta hâli. Türkçe'de vasıta hâli eki *-n* iken zamanla işlerliğini yitirmiş olup bu hâl *ile / -le* edatı ile yapılmaktadır.

insülin, [Lat. insula *(ada)* > Fr. insuline] *is. biyo. kim.* → ensülin.

-insüz, [-n-suz / -ın-suz / -in-süz / -uñ-suz / -üñ-süz] *{eAT} yap. e.* → -ınsuz.

inşa, -a'i [Ar. neşā' > inşā' انشاء] *(inşa:) {OsT} is.* **1.** Yapı kurma; yapma; kurma; yapım. **2.** *ed.* Klasik Türk edebiyatında Türkçe kelimelere çok az yer veren Arapça ve Farsça kelimelerle, bol miktarda seci kullanarak meydana getirilmiş nesir; divan nesri. **3.** (Nesir, şiir vb.) kaleme alma; yazma. **4.** (Mektup için) yazma sanatı; üslup güzelliği; edebiyat. **5.** *dbl.* Dilek kipleri. **6.** *mat.* Çizim. 🗗 **inşa etmek,** *Yapı yapmak; kurmak; yapmak.*

inşaallah, [Ar. in-şā'-Allah ان شاء الله] *{OsT} zf.* → inşallah.

inşaat, -ti / -tı [Ar. inşāʾ > inşāʾāt انشاآت] *(inşa:a:t) {OsT} is.* **1.** Yapılmakta olan bina vb. **2.** Yapı. **3.** Yapı işleri. **4.** Yapmak işi; yapım. ◻ **inşaat mühendisi,** *Bina, köprü, karayolu, su yolu, demiryolu gibi yapıların teknik hesaplarını yapan mühendis.*|| **inşaat yapmak,** *Bina kurmak; yapmak.*

inşaatçı, [inşaat-çı] *is.* **1.** İnşaat işlerini yürüten teknik eleman; inşaat ustası. **2.** *sf.* Yapı işleriyle uğraşan.

inşaatçılık, -ğı [inşaat-çı-lık] *is.* İnşaat işleriyle uğraşma; inşaat yapma işi.

inşab, [Ar. inşāb انشاب] *(inşa:b) {OsT} is.* **1.** Tırnak batırma; tırnakla bastırma. **2.** İliştirme.

inşad, [Ar. neşd > inşād انشاد] *(inşa:d) {OsT} is.* → inşat[1].

inşadat, [Ar. inşādāt انشادات] *(inşa:da:t) {OsT} is.* Şiir okumalar.

inşaî, [Ar. inşāʾ > inşāʾī انشائی] *(inşa:i:) {OsT} sf.* **1.** Yapı ile ilgili. **2.** Düz yazı ile ilgili. **3.** *dbl.* Dilek kipi ile ilgili. **4.** (Cümle için) dilek kipiyle kurulan.

inşaiyat, [Ar. inşāʾīyyāt انشائیات] *(inşa:iya:t) {OsT} is.* İşitilmemiş, duyulmamış sözlerden yapılan cümleler.

inşaiye, [Ar. inşāʾīyye انشائیه] *(inşa:iye) {OsT} sf. (inşaî'nin dişili)* İnşa ile ilgili.

inşak, -kı [Ar. inşāḳ انشاق] *(inşa:k) {OsT} sf.* **1.** Burna sulu bir şey çektirme. **2.** Koklatma.

inşallah, [Ar. in *(dilek edatı ; -se)* + -şāʾ *(ister, istedi)* + Allah ان شاء الله] *(i'nşalla:h) {OsT} zf.* **1.** Allah isterse. **2.** *ünl.* Bir isteğin gerçekleşmesini dilemek için kullanılır. **3.** Umarım ki öyledir. ◻ **inşallahla maşallahla,** *"Herhangi bir gayret göstermeden, yalnızca tevekküle sığınarak" anlamında kullanılır.*

inşaperdāz, [Ar. inşāʾ + Far. perdāz انشاپرداز] *(inşa:perda:z) {OsT} sf.* Süslü yazı yazan.

inşar, [Ar. inşār انشار] *(inşa:r) {OsT} is.* Ölüyü diriltme.

inşat[1], -dı [Ar. neşd > inşād انشاد] *(inşa:t) {OsT} is.* **1.** Güzel şiir söyleme. **2.** Bir edebî eseri kalabalığa karşı gerektiği biçimde okuma. **3.** *ed.* Konuşmacının, konuşmasını etkili kılmak için, el kol, yüz hareket ve mimikleriyle, ses tonuyla güzel bir yol izlemesi; güzel konuşma. **4.** *müz.* Besteli bir eser okunurken sözcüklerin anlama uygun biçimde söylenmesi. ◻ **inşat etmek,** *Güzel şiir söylemek; güzel konuşmak.*

inşat[2], -tı [Ar. neşāṭ > inşāṭ انشاط] *(inşa:t) {OsT} is.* İç açma; ferahlatma; neşelendirme.

inşia, -a'ı [Ar. şuʿāʿ > inşiʿāʿ انشعاع] *(inşia:) {OsT} is. fiz.* Işınım.

inşiab, [Ar. şaʿb > inşiʿāb انشعاب] *(inşia:b) {OsT} is.* **1.** Dal dal olma; dallara ayrılma; şubelere bölünme; bölümlenme. **2.** Çoğalma; artma. **3.** Bölük bölük olma; bölünme.

inşial, -li [Ar. şuʿle > inşiʿāl انشعال] *(inşia:l) {OsT} is.* Alevlenme; parlama; şulelenme.

inşibab, [Ar. şebeb > inşibāb انشباب] *(inşiba:b) {OsT} is.* **1.** Gençleşme. **2.** Babayiğit olma.

inşibak, [Ar. şebeke > inşibāk انشباك] *(inşiba:k) {OsT} is.* Ağ gibi birbirine geçme veya bağlanma; ağlaşma; şebeke oluşturma.

inşihab, [Ar. inşiḥāb انشحاب] *(inşiba:b) {OsT} is.* Fışkırma. ◻ **ınşihāb-ı dem,** *Kan fışkırması.*

inşikak, [Ar. şaḳḳ > inşiḳāḳ انشقاق] *(inşika:k, k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İkiye ayrılma; ikiye bölünme; çatlama. **2.** *kim.* Bir maddeyi meydana getiren unsurların ayrışması ile maddenin bütünlüğünün bozulması. ◻ **inşikāk-ı fecr,** *{OsT} Gün ağarması.*|| **inşikāk-ı kamer,** *{OsT} Ay'ın ikiye ayrılması (Hz. Muhammed'in mucizelerinden).*

inşilal, -li [Ar. inşilāl انشلال] *(inşilâ:l) {OsT} is.* **1.** (Su için) uçurumdan dökülme; şelale oluşturma. **2.** Şiddetle dökülme; atılarak akma.

inşimar, [Ar. inşimār انشمار] *(inşima:r) {OsT} is.* Sallanarak yürüme.

inşinac, [Ar. inşināc انشناج] *(inşina:c) {OsT} is.* (Deri vb. için) buruşma. ◻ **inşināc-ı vech,** *{OsT} Yüz buruşması.*

inşirah, [Ar. şerḥ > inşirāḥ انشراح] *(inşira:h) {OsT} is.* Gönül açıklığı; ferahlık; iç rahatlığı; rahatlama. ◻ **inşirah bulmak,** *Ferahlamak; rahatlamak; içi açılmak.*|| **inşirah duymak,** *İçi rahat etmek; sevinmek.*|| **inşirāh-ı derün,** *{OsT} İç açılması.*|| **İnşirah Sure·si,** *{OsT} Mekke'de inen, Kur'an'ın 8 ayetlik 94. suresi.*

inşirak, -kı [Ar. inşirāḳ انشراق] *(inşira:k) {OsT} is.* **1.** Çatlayıp yarılma; yarık oluşma. **2.** Parlayıp çıkma; parlama.

inşiram, [Ar. inşirām انشرام] *(inşira:m) {OsT} is.* Çok sayıda yarılma; dilim dilim olma.

inşiras, [Ar. inşirāṣ اشراث] *(inşira:s) {OsT} is.* (El için) soğuktan çatlama.

inşitat, [Ar. inşitāt انشتات] *(inşita:t) {OsT} is.* Dağılma; perişan olma.

inta, -a'ı [Ar. intāʿ انتاع] *(inta:) {OsT} is.* **1.** Çok terleme. **2.** Kusma.

intac, [Ar. netice > intāc انتاج] *(inta:c) {OsT} is.* **1.** Bir işi sonuçlandırma; sona erdirme; bitirme; neticeye ulaşma; sonuca varma. **2.** Sebep olma; neden olma; yol açma; doğurma. ◻ **intac etmek,** *1. Sonuçlandırmak. 2. Neden olmak; yol açmak.*|| **intāc-gerde,** *{OsT} Bir şeyin sonucunda ortaya çıkmış olan.*

intak, -kı [Ar. nuṭḳ > inṭāḳ انطاق] *(inta:k) {OsT} is.* **1.** Konuşturma; söyletme. **2.** Allah'ın insana konuşma yetisini vermesi. ◻ **intāk-ı Hāk,** *{OsT} Allah'tan gelen konuşma gücü.*|| **intāk-ı Hāk olmak,** *{OsT} Saklı tuttuğu bir şeyi ele verecek şekilde ağzından söz kaçırmak; kendi kendini sözleri ile ele vermek.*|| **intak sanatı,** *ed. Hayvanları ve eşyaları bir edebî eserde insan gibi konuşturmak; konuşturmak.*

intan, [Ar. intān انتان] *(inta:n) {OsT} is.* **1.** Bozulup çürüme dolayısıyla kokuşma; fena kokma. **2.** *tıp.* Mikroplu hastalık.

intani, [Ar. intānī انتانى] *(inta:ni:) {OsT} sf. tıp.* (Hastalık için) mikropla meydana gelen.

intaniye, [Ar. intān *(kokuşma)* > intāniyye انتانيه] *(inta:niye) {OsT} sf. tıp.* **1.** Mikroplu; mikroptan olan. **2.** *is.* Mikroplu hastalıklarla ilgili bilim dalı. **2.** Hastanelerde bulaşıcı hastalıkların tedavi edildiği bölüm.

intaş, [Ar. intāş انتاش] *(inta:ş) {OsT} is.* (Tohum için) toprakta çimlenip filizlenme.

integral, -li [Fr. intégral] *is.* **1.** Parçalardan oluşmuş bütün. **2.** *mat.* Bir diferansiyel ya da diferansiyel denkleminin çözümü olan fonksiyon; türevi bilinen fonksiyon; tümlev; entegral. ◻ **integral alma,** *mat. Bir diferansiyel denkleminin veya bir diferansiyelin entegralini bulma.*|| **integral denklemi,** *mat. Bir değişkenin bilinmeyen fonksiyonunu ve bu fonksiyonun bulunduğu belirli bir entegrali birbirine bağlayan denklem.*|| **integral hesapları,** *mat. Sonsuz entegrallerin bulunması ve onların uygulanması ile ilgili yöntemleri kullanan matematik dalı.*

integrasyon, [Fr. intégration] *is. mat.* **1.** Bilinen bir diferansiyelin denklemini çözme işlemi. **2.** Diferansiyel bir denklemi çözme işlemi.

intelekt, [Fr. intellect] *is. psikol.* Duyu ve irade dışında bilme, anlama gücü; usa vurma; yargılama; müdrike; entelekt; anlak.

intensif, [Fr. intensif] *sf.* Yeğin.

inter-, [Lat. intrare *(iç)* / Yun. énteron *(iç, bağırsak)* > Lat. inter-] *ön ek.* Getirildiği Latince kelimelere *"içinde, iç"* veya *"arasında, arası"* anlamları katan ön ek.

interfaz, [Fr. inter-phase] *is. biy.* Canlı bir hücrenin art arda gelen iki bölünme arasında beslenerek hacmini iki katına çıkardığı dinlenme evresi; interkinez.

interferometre, [Fr. inter-féromètre] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarını uzaktan ölçmeye yarayan araç; girişimölçer.

interferometri, [Fr. inter-férométri] *is. fiz.* Işık girişim saçaklarını ölçme tekniği; girişim ölçme.

interferon, [Fr. inter-feron] *is. tıp.* Virüslü bir hastalığa yakalanan kimsenin kanında bulunan, virüs yerleşen hücreler tarafından meydana getirilen aynı veya başka türden virüslerin diğer hücrelere bulaşmasını engelleyen proteinli madde.

interkinez, [Fr. inter-cinèse] *is. biy.* Hücre çekirdeğinin iki bölünme devresi arasındaki dinlenme evresi; interfaz.

intermezzo, [İt. inter-mezzo] *is. müz.* **1.** Ara müziği. **2.** Bir tiyatro eserinin perdeleri arasında seslendirilen müzik parçası. **3.** Aynı şekilde seslendirilen araçlı parça.

internet, [İng. **inter**computer *(bilgisayarlar arası)* + **net**work *(ağ)* > internet] *is.* Bilgisayarlar arası ağ.

intıba, -a'ı [Ar. ṭab' > inṭıbā' انطباع] *(intıba:) {OsT} is.* **1.** Basılma; matbu olma. **2.** Zihinde iz bırakma. **3.** *psikol.* İzlenim.

intıbah, [Ar. inṭıbāḥ انطباخ] *(intıba:h) {OsT} is.* Pişme. ◻ **intıbāh-ı taām,** *{OsT} Yemeğin pişmesi.*

intıbak, -kı [Ar. inṭıbāḳ انطباق] *(intıba:k) {OsT} is.* → intibak.

intıbakat, [Ar. inṭıbāḳāt انطباقات] *(intıba:ka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uymalar; mutabık gelmeler.

intıfa, -a'i [Ar. inṭıfā' انطفاء] *(intıfa:) {OsT}is.* **1.** Sönme. **2.** *mecaz.* Bir fikrin veya davranışın eski önemini yitirmesi. ◻ **intıfā-yı harîk,** *{OsT} Yangının sönmesi.*

intılak, -kı [Ar. inṭılāḳ انطلاق] *(intılâ:k) {OsT} is.* **1.** Salıverme; yol verme. **2.** Yol verilme; yollanma.

intımas, [Ar. inṭımās انطماس] *(intıma:s) {OsT} is.* Belirsiz olma; kaybolma.

intıva, -a'i [Ar. inṭıvā' انطواء] *(intıva:) {OsT} is.* Kendi üzerine kıvrılıp sarılma; dürülme.

intıya, -a'ı [Ar. inṭıyā' انطياع] *(intıya:) {OsT} is.* Söz dinleme; itaat etme; muti olma.

-inti, [-n-tı /-nti / -ıntı / -inti / -untu / -üntü] *yap. e.* → -ntı.

intiaş, [Ar. na'ş > inti'āş انتعاش] *(intia:ş) {OsT} is.* **1.** Hastalıktan kalkma; iyileşme. **2.** Doğrulup kalkma; kendini toparlama. **3.** Geçinme.

intiaz, [Ar. na'ż > inti'āż انتعاض] *(intia:z) {OsT} is.* **1.** Güçlenme; kuvvet bulma; kıvama gelme. **2.** Kalkma.

intiba, -ı [Ar. ṭab' > inṭibā' انطباع] *(intiba:) {OsT} is.* → intıba.

intibaat, [Ar. inṭibāʿāt انطباعات] *(intiba:a:t) {OsT} is.* İzlenimler; intibalar.

intibac, [Ar. intibāc انتباج] *(intiba:c) {OsT} is.* Hastalık yüzünden vücutta oluşan şişlik.

intidam, [Ar. intidām انتدام] *(intida:m) {OsT} is.* Kolay elde etme; kolaylıkla ele geçme.

intibah, [Ar. nebeh *(görmek)* > intibāh انتباه] *(intiba:h) {OsT} is.* **1.** Uykudan uyanma; uyanık olma; uyanış; uyanıklık. **2.** Gerçeği anlama; göz açıklığı; teyakkuz. **3.** Bir olaydan ders alma; ibret alma. **4.** *tıp.* Sinir ve duyularda meydana gelen uyanma; harekete geliş; tahrik; uyarış.

intibak, [Ar. ṭıbḳ > inṭibāḳ انطباق] *(intiba:k) {OsT} is.* **1.** Değişen şartlara ve durumlara uyum sağlayabilme; uyma; uyum gösterme. **2.** Birbiriyle ilişkisi bulunan iki şeyin ölçülerinin birbirini tutması; birbirine denk gelmesi. **3.** *mat.* Şekiller arasındaki uygunluk. 🗗 **intibak etmek,** *(Bir iş, yer veya topluluğa) alışmak; uyum sağlamak; uymak.*|| **intibāk-ı hayātî,** *{OsT} Organların gerektiği biçimde birbiri ile uyumlu çalışması, ahenk içinde işlemesi.*

intibakat, [Ar. inṭibāḳāt انطباقات] *(intiba:ka:t) {OsT} is.* Uygun gelmeler; uygun düşmeler; uyumlar; mutabık olmalar.

intibaksız, [intibak-sız] *sf.* İçinde bulunduğu ortam ve durumlara uymakta, alışmakta güçlük çeken; uyumsuz.

intibaksızlık, -ğı [intibak-sız-lık] *is.* Çevresine uyum gösterememe durumu; uyumsuzluk.

intifa[1], -a'i [Ar. intifāʿ انتفاء] *(intifa:) {OsT} is.* **1.** Ortadan yok olma. **2.** Aradan çıkma.

intifa[2], -a'i [Ar. nefiʿ > intifāʿ انتفاع] *(intifa:) {OsT} is.* Yararlanma; istifade etme. 🗗 **intifa etmek,** *Yararlanmak.*|| **intifa hakkı,** *Başkasına ait maldan yararlanma ve kullanma hakkını kapsayan kişisel irtifak hakkı.*

intifad, [Ar. intifād انتفاد] *(intifa:d) {OsT} is. huk.* Bir şeyi tamamen alma.

intifah, [Ar. nefḫ > intifāḫ انتفاخ] *(intifa:h) {OsT} is.* Genişleme; kabarma; şişme. 🗗 **intifāh-ı batnî,** *{OsT} Gazların etkisi ile karnın şişmesi.*

intifaî, [Ar. intifāʿī انتفاعی] *intifa:i:) {OsT} sf.* **1.** Yararlanma amacı güden. **2.** Yararcı; faydacı.

intifaiye, [Ar. intifāʿī > intifāʿiyye انتفاعیه] *(intifa:iye) {OsT} is. fel.* Faydacılık.

intiha[1], -a'i [Ar. intiḫā انتحاء] *(intiha:) {OsT} is.* Yanına dayanma; yaslanma.

intiha[2], -a'i [Ar. nihāyet>intihā انتهاء] *(intiha:) {OsT} is.* **1.** Son bulma; sona erme; sonu gelme; bitme. **2.** Son; bitim; nihayet. 🗗 **intihā fiili,** *{OsT} dbl. Bitirme fiili.*|| **intihā-pezîr,** *{OsT} 1. Son bulan. 2. Son bulucu.*

intihab[1], [Ar. nehb > intihāb انتهاب] *(intiha:b) {OsT} is.* Yerleşim birimlerinde bulunan malları zorla ele geçirme; yağma etme; yağmalama.

intihab[2], [Ar. nuḫb >intiḫāb انتخاب] *(intiha:b) {OsT} is.* → intihap.

intihabat[1], [Ar. intiḫābāt انتخابات] *(intiha:ba:t) {OsT} is.* **1.** Seçmeler. **2.** Seçimler.

intihabat[2], [Ar. intihābāt انتهابات] *(intiha:ba:t) {OsT} is.* Yağmalar; kapışmalar; talanlar.

intihabi, [Ar. intiḫābī انتخابی] *(intiha:bi:) {OsT} sf.* Seçme ile ilgili; seçimle ilgili.

intihabiye, [Ar. intiḫāb > intiḫābiyye انتخابیه] *(intiha:biye) {OsT} is. fel.* Kurulmuş olan sistemlerden kendisine uygun olanı seçip almak ve kendi öğretisinde birleştirmek yöntemi; bu şekilde çalışan filozofların öğretisi; seçmecilik; eklektizm.

intihabname, [Ar. intiḫāb+Far. nāme انتخابنامه] *(intiha:bna:me) {OsT} is.* Seçilmiş olmayı bildiren mektup; seçim mazbatası.

intihac, [Ar. nehc > intihāc انتهاج] *(intiha:c) {OsT} is.* **1.** Yol bulma. **2.** Bir yola gitme ve varma.

intihai, [Ar. nihāyet > intihā > intihāī / intihāiyye انتهایی / انتهایه] *(intiha:i:) {OsT} sf.* Sona ait; son bulma ile ilgili.

intihak, -ki [Ar. intihāk انتهاك] *(intiha:k) {OsT} is.* **1.** Zayıf düşürme; kuvvetini azaltma; güçsüzlendirme. **2.** İşe yaramaz bir duruma getirme.

intihal, -li [Ar. naḫl > intiḫāl انتحال] *(intiha:l) {OsT} is.* **1.** Başkasına ait malın kendisine ait olduğunu söyleme; çalma. **2.** *ed. huk.* Birinin eserini hiç değiştirmeden, bütünüyle veya kısmen alıp kendisininmiş gibi gösterme; çalıntı; aşırma. 🗗 **intihal etmek,** *Edebî hırsızlık yapmak; başkasının eserini kendisine mal etmek.*

intihalat, [Ar. intiḫālāt انتحالات] *(intiha:lâ:t) {OsT} is.* Bir eserden kaynak göstermeden yapılan aktarmalar; başkasına ait eseri kendisininmiş gibi göstermeler; çalmalar.

intihap, -bı [Ar. nuḫb > intiḫāb انتخاب] *(intiha:p) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi veya kimseyi benzerleri arasından ayırma; tercih etme; seçme. **2.** Yönetim için temsilci seçme. **3.** Seçilme; tercih edilme. 🗗 **intihāb-nāme,** *{OsT}* → intihabname|| **intihap dairesi,** *Seçim bölgesi.*|| **intihap devresi,** *Seçim dönemi.*|| **intihap ehliyeti,** *Seçme ve seçilme yeterliliği.*|| **intihap hakkı,** *Seçme ve seçilme hakkı.*|| **intihap etmek,** *Seçmek; tercih etmek.*|| **intihap olunmak,**

Seçilmek. || **intihap mazbatası,** *Seçim tutanakları.*|| **intihap sandığı,** *Seçim sandığı.*

intihar, [Ar. naḥr > intiḥār انتحار] *(intiha:r) {OsT} is.* **1.** Ruhsal bunalım sonucu kişinin kendi hayatına son vermesi girişimi ve bu şekildeki ölüm; kendi kendini öldürme. **2.** Bir kimsenin kendi hayatını tehlikeye sokacak davranış. **3.** *mecaz.* Kendi otoritesini, saygınlığını kendi eliyle tehlikeye düşürme ya da yok etmeye yönelik eylem. ◻ **intihar etmek,** *1. Kendi hayatına kendi eliyle son vermek. 2. Kendi saygınlığına ve otoritesine zarar verecek davranışta bulunmak.*|| **intihar saldırısı,** *Üzerine aldığı patlayıcıları hedef seçtiği kişi ve yerlere sokularak patlatmak suretiyle, hem kendi ölümü hem de hedefin zarar görmesini sağlayan saldırı.*|| **intihar uçakları,** *İkinci Dünya Savaşı'nda gemilere çarparak batırmak amacıyla Japonların kullandıkları uçaklar; kamikaze.*

intihaz[1], [Ar. nehz > intihāz انتهاز] *(intiha:z) {OsT} is.* Fırsatı kaçırmama; yakalama; kapma; alma. ◻ **intihāz-ı fırsat etmek,** *{OsT} Fırsatı kaçırmamak; fırsat kollamak.*

intihaz[2], [Ar. nehż > intihāż انتهاض] *(intiha:z) {OsT} is.* Yola çıkma; hareket etme.

intika, -a'i [Ar. intiḳā' انتقاء] *(intika:) {OsT} is.* Bir şeyi seçme, ayırt etme.

intikad, [Ar. intiḳād انتقاد] *(intika:d) {OsT} is.* **1.** Sahte veya kalp para ile gerçeğini ayırt etme. **2.** Tenkid; eleştiri; kritik. ◻ **intikād etmek,** *{OsT} Eleştirmek.*

intikadiye, [Ar. tenḳid > intiḳād > intiḳādiyye انتقاديه] *(intika:diye) {OsT} is. fel.* Bilgiyi eleştiren ve aklın sınırlarını belirlemeye çalışan Alman filozofu Kant'ın felsefesi; eleştirici felsefe; eleştiricilik; eleştirimcilik; kritisizm.

intikah, [Ar. intiḳāh انتقاه] *(intika:h) {OsT} is.* **1.** Nekahet geçirme; zayıf olma. **2.** İşittiği iyi bir habere sevinme.

intikal, -li [Ar. naḳl > intiḳāl انتقال] *(intika:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere geçme; yer değiştirme; göçme. **2.** Miras olarak geçme; kalma. **3.** Anlama; kavrama. **4.** Öteki dünyaya göçme; ölme. **5.** Bir hastalığın başka bir yere bulaşması. **6.** Bir konudan başka bir konuya geçme. **7.** *fel.* Bir önermeden başka bir önerme çıkarmayı konu edinen felsefe dalı; çıkarma. **8.** *fiz.* Bir cismin bütün noktalarının yöndeş, paralel ve eşit yol almasıyla belirlenen hareketi; öteleme; ötelenme. **9.** *müz.* Türk musikisinde çoğunlukla orta miyanda uygulanan makamdan makama geçiş. ◻ **intikal devresi,** *İki dönem arasındaki uyum dönemi; geçiş dönemi.*|| **intikal etmek,** *1. Bir yerden başka bir yere geçmek; göçmek. 2. Geçmek; bulaşmak. 3. (Miras için) kalmak.*|| **intikāl-i kuvvet,** *{OsT} fiz. Kuvvet iletimi.*

intikalen, [Ar. intiḳālen انتقالاً] *(intika:'len) {OsT} zf.* **1.** İntikal yoluyla; intikal ederek; geçerek. **2.** Kavrama yoluyla.

intikalî, [Ar. intiḳālī انتقالى] *(intika:li:) {OsT} sf.* İntikal ile ilgili olan; intikale ait; intikale değgin.

intikam, [Ar. nuḳm *(öç)* > intiḳām انتقام] *(intika:m) {OsT} is.* **1.** Kendisine veya yakınına yapılan bir kötülüğün cezasını bizzat kendi eliyle verme; öç alma. **2.** Yapılan bir hakaret ya da verilen bir zarar karşısında sebep olanı cezalandırma; öç. ◻ **intikam almak,** *Öç almak; acısını çıkarmak.*

intikamat, [Ar. intiḳāmāt انتقامات] *(intika:ma:t) {OsT} is.* Öç almalar; acısını çıkarmalar.

intikamcı, [intikam-cı] *sf.* İntikam alma düşüncesiyle hareket eden kimse; öç almaya çalışan; kinci; öçgüder.

intikamcu, [Ar. intiḳam + Far. -cü انتقامجو] *(intika:mcu:) {OsT} sf.* İntikam peşinde koşan; öç almak için fırsat kollayan; intikamcı; intikam alıcı; öçgüder.

intikamen, [Ar. intiḳāmen انتقاماً] *(intika:'men) {OsT} zf.* **1.** Öç almak için. **2.** Öç alarak; öç yoluyla.

intikas, [Ar. intiḳās انتقاص] *(intika:s) {OsT} is.* **1.** Baş aşağı düşme. **2.** Baş aşağı dönme.

intikaş, [Ar. intiḳāş انتقاش] *(intika:ş) {OsT} is.* Kazılma; kazınma; nakşolunma.

intikaz, [Ar. intiḳāż انتقاض] *(intika:z) {OsT} is.* Bozulma; çözülme.

intima, -a'i [Ar. nemī'>intimā' انتماء] *(intima:) {OsT} is.* **1.** Bir soydan gelme; bir soya mensup olma. **2.** Soy bakımından bir kimsenin durumunu ortaya koyma.

intires, [Fr. intéresser] *{ağız} is.* İlgi; bağ. [DS]

intisab[1], [Ar. nisbet > intisāb انتساب] *(intisa:b) {OsT} is.* → intisap.

intisab[2], [Ar. naṣb > intiṣāb انتصاب] *(intisa:b) {OsT} is.* **1.** Dikilip durma. **2.** Yükseğe kaldırma. **3.** *dbl.* Kuralına göre bir kelimenin mensub olması.

intisac, [Ar. nesc > intisāc انتساج] *(intisa:c) {OsT} is.* Dokuma; örme; dokuyuş; dokunma.

intisaf, [Ar. nıṣf > intiṣāf انتصاف] *(intisa:f) {OsT} is.* **1.** Hakkını tamamen alma. **2.** (Zaman için) yarıyı bulma. ◻ **intisāf-ı ramazān,** *{OsT} Ramazanın ortası.*

intisah[1], [Ar. nesḫ > intisāḫ انتساخ] *(intisa:h) {OsT} is.* Kopyalama; suretini çıkarma; istinsah etme.

intisah[2], [Ar. intisāḥ انتساح] *(intisa:h) {OsT} is.* Verilen öğüdü tutma; söz dinleme.

intisak, -kı [Ar. nesaḳ>intisāḳ انتساق] *(intisa:k) {OsT} is.* Sıraya dizilme; düzgün durma; düzgün bir biçimde sıralanma.

intisap, -bı [Ar. nisbet > intisāb انتساب] *(intisa:p) {OsT} is.* **1.** Katılma; girme; bağlanma. **2.** Bir yere kapılanma; oraya devam etme. **3.** Bir aile ya da hanedana bağlı olma. **4.** Evlenme yoluyla bir aileye katılma; o aile üyeleri arasına girme. ◻ **intisabı olmak,** *(Bir yer veya iş için) ilişiği bulunmak; ilişkisi olmak.*|| **intisāb-ı nefes,** *{OsT} tıp. Nefes darlığı.*|| **intisap etmek,** *1. Bir topluluğa katılmak; girmek; üye olmak. 2. (Görev için) başlamak; devam etmek.*

intisar[1], [Ar. neşr > intişār انتشار] *(intisa:r) {OsT} is.* **1.** Saçılma; dağılma; serpilme; püskürme. **2.** Buruna su çekip sonra püskürtme. **3.** Aksırma.

intisar[2], [Ar. naşr > intişār انتشار] *(intisa:r) {OsT} is.* Öc alma.

intişa, -a'i [Ar. neşv > neşā' > intişā' انتشاء] *(intişa:) {OsT} is.* Meydana gelme; gelişme; büyüme; yetişme.

intişab, [Ar. intişāb انتشاب] *(intişa:b) {OsT} is.* **1.** Tutulup kalma. **2.** Mal biriktirme; odun biriktirme.

intişar, [Ar. neşr > intişār انتشار] *(intişa:r) {OsT} is.* **1.** Yayılma; dağılma. **2.** (Kitap, gazete, dergi vb. için) yayın hayatına başlama; çıkma; yayımlanma. **3.** Gizlenmesi gereken bir sırrın ağızdan ağıza yayılması. **4.** Üreme; çoğalma. **5.** Herkesin yararlanabileceği şekilde yayılma; genelleşme; yaygınlaşma. **6.** *fiz.* Ayrılma. **7.** *kim.* Dağılım; yayınma; difüzyon. ◻ **intişar etmek,** *1. Yayılmak; dağılmak. 2. (Gazete, dergi, kitap için) yayımlanmak; çıkmak. 3. Ağızdan ağıza yayılmak. 4. Genelleşmek.*|| **intişār-ı arzānî,** *{OsT} as. Hedefin sağ veya soluna düşen mermilerle hedef arasında olan mesafe.*|| **intişār-ı büzür,** *{OsT} bot. Tohumun dağılması.*|| **intişār-ı harāret,** *{OsT} fiz. Isı yayınımı.*|| **intişār-ı tūlānî,** *{OsT} as. Hedefin ilerisine ve gerisine düşen mermilerin hedefe olan uzaklığı.*

intişarî, [Ar. intişārī انتشاری] *(intişa:ri:) {OsT} is. fiz.* Ayıran.

intitak, -kı [Ar. intiṭāḳ انتطاق] *(intita:k) {OsT} is.* Kuşak bağlama; kemer takma.

intiyah, [Ar. intiyāḥ انتیاح] *(intiya:h) {OsT} is.* Ağlama; gözyaşı dökme.

intiz, [intīz] *(inti:z) {eT} is.* Jüpiter kaynaklı olduğu sanılan, rengi sarı ile açık mavi arası bir değerli taş.

intiza, -a'ı [Ar. nez' > intizā' انتزاع] *(intiza:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi zorla yerinden koparıp ayırma; çekip koparma. **2.** *fel.* Kavramlar arasındaki nitelik değişikliklerini ayırt etme, anlama; tecrit.

intizah, [Ar. intiżāḥ انتضاح] *(intiza:h) {OsT} is.* Doğal ihtiyacını giderdikten sonra temizlenme; taharet.

intizam, [Ar. niẓām > intiẓām انتظام] *(intiza:m) {OsT} is.* **1.** Düzgün, düzenli ve tertipli olma durumu. **2.** Düzgünlük; tertip.

intizamlı, [intizam-lı] *sf.* **1.** Düzgün olan; düzenli; derli toplu. **2.** (Kişi için) bir şeyi, bir yeri düzenlemeyi, derleyip toplamayı bilen; düzenli.

intizamperver, [Ar. intiẓām + Far. perver انتظامپرور] *(intiza:mperver) {OsT} is.* İntizama düşkün; tertipsever.

intizamsız, [intizam-sız] *sf.* **1.** Belli bir düzeni olmayan; düzenden, düzgünlükten yoksun; karmakarışık. **2.** (Kişi için) bir şeyi, bir yeri düzenlemeyi beceremeyen; düzensiz; dağınık.

intizamsızlık, -ğı [intizam-sız-lık] *is.* Düzensiz, tertipsiz olma durumu.

intizar, [Ar. naẓar > intiẓār انتظار] *(intiza:r) {OsT} is.* **1.** Birinin gelmesini veya bir şeyin olmasını bekleme; gözleme. **2.** Gözlenilme; beklenilme. ◻ **intizar etmek,** *1. (Birini) beklemek. 2. (Birine) beddua etmek.*|| **intizār-ı berk,** *{OsT} Şimşek bekleme.*

intizaren, [Ar. intiẓāren انتظاراً] *(intiza:'ren) {OsT} zf.* Bekleyerek; gözleyerek.

intürmek[1], [yend-mek *(araştırmak)* > ind-mek > ind-mek > int-(ü)r-mek] *gçl. f. [-ür]* Aratmak. [İKPÖy.]

intürmek[2], [in-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İndirmek; ezmek; bastırmak. [EUTS]

inük, -ğü [imik / inük] *{ağız} is.* Gırtlak. [DS]

inülin, [Fr. inuline] *is. biy.* Enginar, yer elması, yıldız çiçeği köklerinde bulunan, nişastaya benzer, kaynar suda çözünen ve iyodu sarıya boyayan beyaz bir bileşik.

inürcü, [inür-cü ?] *{ağız} is.* Sağda solda dolaşan işsiz kimse. [DS]

invar, [Fr. invariable *(değişmez)* > invar, *(tescilli isim)*] *is. kısalt.* Birleşiminde yüzde otuz altı oranında nikel bulunan ve adi sıcaklıkta (+ 100 ile – 50°C arasında) sıfır değer sayılabilecek çok küçük bir genleşme gösteren bir tür çelik.

invertin, [Fr. invertine] *is. biy.* Bira mayasında, bağırsak özünde bulunan ve şekeri parçalayan *(sakarozu glikoz ve levüloz olarak ikiye ayıran)* enzim; sükraz; invertaz.

inyana, [Sansk. iñāna > inyana] *{eT} is.* Bilgi. [EUTS] [Gabain]

inzac, [Ar. inżāc انضاج] *(inza:c) {OsT} is.* Kıvamını buluncaya kadar pişirme.

inzal, -li [Ar. nezl > inzāl انزال] *(inza:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin yüksek bir yerden aşağı doğru inmesini sağlama; indirme; indirilme. **2.** Yağmurun yağması. **3.** Peygamberlere Allah'ın buyruklarının gelmesi. **4.** Uykuda meni gelmesi. 🗗 **inzal etmek,** *Aşağı indirmek.*‖ **inzal olmak,** *1. Dışarı vermek; fışkırmak. 2. Uykuda menisi gelmek; ihtilam olmak.*

inzar[1], [Ar. inẕār انذار] *(inza:r) {OsT} is.* Bir işin sonucunun sakıncalı olabileceğini hatırlatma; sakındırma; ihtar etme; gözdağı verme.

inzar[2], [Ar. inẕār انظار] *(inza:r) {OsT} is.* Geriye bırakma; geciktirme; tehir etme.

inzarat, [Ar. inẕārāt انذارات] *(inza:ra:t) {OsT} is.* Uyarılar; tembihler; ihtarlar.

inziac, [Ar. inziʿāc انزعاج] *(inzia:c) {OsT} is.* **1.** Yerinden kopma. **2.** Yerinden koparılma; sökülme. **3.** *tasvf.* Dünya istek ve emellerini tamamen yürekten söküp atarak Allah'a yönelme.

inzibat, [Ar. żabṭ > inżibāṭ انضباط] *(inziba:t) {OsT} is.* **1.** Her şey yolunda olma; hiçbir aksaklık ve olumsuzluk bulunmama. **2.** Kamu düzenini, disiplinini ve güvenliğini sağlama. **3.** Sıkı düzen. **4.** *as.* Silahlı kuvvetlerde ordu düzenini sağlama görevi.

inzibatî, [Ar. inżibāṭī انضباطی] *(inziba:ti:, t kalın söylenir) {OsT} sf.* Güç kullanarak düzeni sağlayıcı; düzenleyici; disiplin altına alıcı.

inzibatsız, [inzibat-sız] *is.* Düzensiz; disiplinsiz; başıboş.

inzica, -a'i [Ar. inżicāʿ انضجاع] *(inzica:) {OsT} is.* Bir yana doğru eğilme; yan yatma.

inzihal, -li [Ar. ẕehel > inẕihāl انذهال] *(inziha:l) {OsT} is.* Şaşkınlık.

inzik, -ği [em(i)z-ik / ümzük / inzik] *{ağız} is.* İbriklerdeki küçük delik. [DS]

inzimam, [Ar. żamm > inżimām انضمام] *(inzima:m) {OsT} is.* **1.** Katılma; eklenme; zam olunma. **2.** *kim.* Katım. 🗗 **inzimam etmek,** *{OsT} Eklenmek; katılmak.*

inzirar, -li [Ar. inzirār انزرار] *(inzira:r) {OsT} is. bot.* Tomurcuklanma.

inziva, -a'i [Ar. zāviye / zuviyy > inzivāʾ انزواء] *(inziva:) {OsT} is.* **1.** Kendini toplum dışına iterek bir köşede yaşama. **2.** Dünya işlerinden elini eteğini çekerek bir köşede yaşama. **3.** *tasvf.* Kendini Allah'a adamak niyetiyle dış dünyanın bağlarından kendini sıyırarak manevi âleme dalmak için kalabalıklardan uzak kalma, bir köşeye çekilme ve kendi kendisiyle konuşma amacıyla içine kapanma. 🗗 **inzivaya çekilmek,** *1. Dünya işlerinden elini eteğini çekmek. 2. Hiçbir şeyle ilgilenmemek.*‖ **inzivā-gāh,** *{OsT} İnzivaya çekilebilecek yer; çekilge.*‖ **inzivā-gerde,** *{OsT} İnzivaya çekilmek için bir köşe tutma.*

-ip, [-ıp /-ip / -up / -üp / -y-ıp / -y-ip / -y-up / -y-üp] *yap. e.* → -ıp. *{eT} (aynı)* [ETY]

ip[1], [ip *(yans.)*] *is.* Titrek ışık saçmayı, parıltılı yanmayı anlatan kök. [Zülfikar] *ip-il, ip-i-le-mek, ip-ilti, ip-(i)l-im iplim*

ip[2], [*eT.* yıp / * yip > ip] *is.* **1.** Bir şey bağlamakta kullanılan genellikle keten, kenevir ve sentetik liflerden bükülmek suretiyle meydana getirilmiş, düzgün çaplı, değişik kalınlık ve uzunlukta gereç. *{eT} (aynı)* **2.** İplik. **3.** Asmak suretiyle idam etme cezası. 🗗 **ip ağacı,** *{ağız} Sarma tip bir el dokuma tezgâhı; ıstar.* [DS]‖ **ip atlamak,** *İpin iki ucundan çevrilmesi sırasında ipe ayak ucu ve başı değdirmeden zıplamak suretiyle oynanan bir oyun.*‖ **ip basan,** *argo. Aptal; budala; sersem.*‖ **ip cambazı,** *Yüksekçe iki direk arasına gerilmiş ip üzerinde gösteri yapan oyuncu.*‖ **ip çekmek,** *Duvarcılıkta, duvarın düzgün olmasını sağlamak için kılavuz olarak örülecek duvar boyunca bir ip germek.*‖ **ipe çekmek,** *Asmak; idam etmek.*‖ **ipe dizmek,** *1. (Boncuk, tespih vb. için) taneleri bir ipe geçirerek dizi oluşturmak. 2. Saymak; sırayla saymak. 3. Şiir yazmak.*‖ **ipe gelmek,** *Asılarak ölmek.*‖ **ipe germek,** *Bir şeyi ipe asmak.*‖ **ipe sapa gelmez,** *Birbirini tutmaz; akla ve mantığa ters düşen; birbiri ile çelişen; saçma; gereksiz; münasebetsiz; yersiz.*‖ **ipe un sermek,** *Bir işi yapmamak için uydurma gerekçeler göstermek.*‖ **ipe urmak,** *{eAT} İpe takmak; ipe dizmek.*‖ **ip hamalı,** *Yükü sırtında bir ip vasıtası ile taşıyan taşıyıcı.*‖ **ipi çözmek,** *Birisiyle ilişkiyi kesmek.*‖ **ipi çürük,** *Kendisine güvenilmez kişi; sözüne güvenilmeyen; bir kararda durmayan. {eAT} (aynı)* ‖ **ipi çürük olmak,** *{ağız} Sözüne sohbetine güvenilmemek.* [DS]‖ **ipi kırık,** *Serseri ve sorumsuz.*‖ **ipi kırmak,** *argo. Kaçmak; sıvışmak.*‖ **ipi koparmak,** *Zapt edilemez hâle gelmek; azmak.*‖ (biri ile) **ipi koparmak,** *İlişkiyi kesmek; ayrılmak.*‖ **ipin ucunu kaçırmak,** *1. Bir işin yönetimine hakim olamayacak duruma gelmek. 2. Ölçüyü kaçırmak.*‖ **ipini boyamak,** *İşini ustalıkla, beceriyle yapmak.*‖ (birinin) **ipini çekmek,** *Doğru yola gelmesi için uyarmak.*‖ **ipini kendi eliyle çekmek,** *Kendi felaketini kendisi hazırlamak.*‖ **ipini kesmek,** *1. argo. Ayrılmak; savuşmak; kaçmak. 2. (Birini) parasız bırakmak.*‖ **ipini kırmış,** *Başıboş; haylaz; serseri.*‖ **ipini koparan,** *İşi gücü olmayan; başıboş kalan.*‖ **ipini koparmak,** *1. Serbest kalmak. 2. Haylazlık etmek; serserilik etmek; azmak.*‖ **ipinin kıvrığı çözülmek,** *Bir konuda birine haksızlık etmeğe yönelmek; haksızlık etmek.*‖ **ipini sürümek,** *Cezayı hak edecek bir suç işlemek; cezayı hak etmiş olmak; belasını aramak.*‖ **ipini uzatmak,** *{eAT} Serbest bırakmak; başıboş salmak.*‖ **ipini**

üstüne atmak, *Başıboş bırakmak; azat etmek; serbest bırakmak.*|| **ipi sapık,** *{ağız} Başıboş dolaşan; serseri.* [DS]|| **ipi uzun tutmak,** *{eAT} Ölçüsüz davranmak; ileri gitmek.*|| (birinin) **ipiyle kuyuya inilmemek,** *(Kişi için) güvenilmez olmak; ona güven duymamak.*|| **ip kaçkını,** *Asılmayı gerektirecek kadar kötü işler yapan kimse.*|| (bir şeyi, gün veya zaman için) **iple çekmek,** *1. Sabırsızlıkla beklemek; dört gözle beklemek. 2. Özlem içinde beklemek; özlem duymak.*|| **ipleri birinin elinde olmak,** *Biri tarafından gizlice yönetilmek.*|| **ip merdiven,** *İpten örülmüş daha çok gemilerde kullanılan merdiven.*|| **ip parası vermek,** *Birini başından savmak; kabaca kovmak.*|| **ip takmak,** *1. Birinin arkasından kötü konuşmak; çekiştirmek; iftira etmek. 2. Birinin kötü bir duruma düşmesi için çalışmak; kötülüğü için uğraşmak.*|| **ip takmamak,** *argo. Aldırış etmemek; değer vermemek.*|| **ipten kazıktan kaçmış** (kurtulmuş), *Her türlü kötülüğü yapacak nitelikte olan.*|| **ipten kuşak kuşanmak,** *Son derece yoksul olmak; yoksullaşmak.*|| **ipten üzengi,** *{ağız} Derme çatma iş; düzensizlik.* [DS]|| **ip ucu,** → ipucu.

-ipan, [-ip-an / -ıp-an / -up-an / -up-an] *{eT} ek.* Zarf fiil yapan ek; -erek. [ETY] *sü sülepen (asker yürüterek)*

ipar, [*eT.* yıpar > ıpar > ipar] *is.* **1.** Misk; amber. **2.** Yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen, kurusa bile uzun zaman kokusunu kaybetmeyen sarı çiçekli bir tür diken.

ipburnu, [it+bur(u)n-u] *{ağız} is.* Kuşburnu. [DS]

ipçi, [ip-çi] *is.* **1.** İp imal eden veya satan kimse. **2.** *{ağız}* Tarlaların alınını ölçen kadastro memuru. [DS]

ipçik, -ği [ip-çik] *is.* **1.** Küçük ip. **2.** *bot.* Çiçekte erkek organın başçığını çiçeğe bağlayan ince sap; telcik; hayt. **3.** *{ağız}* Boynun arkasındaki çukur. [DS]

ipek, -ği [*eT.* *yip > yip-ek > ip-ek] *is.* **1.** İpek böceği adı verilen, dut yaprakları ile beslenen bir böceğin ördüğü kozadan elde edilen ve kumaş yapımında kullanılan ince, parlak tel. **2.** Bu iplikten dokunmuş kumaş; ipek kumaş. **3.** *sf.* İpekten yapılmış. **4.** İpeği andıran; ipek gibi olan; yumuşak; parlak. 🗗 **ipek ağacı,** *İpek otugillerden ekvator bölgesinde yetişen, yaprakları karşıt dizilişli, salkım çiçekli, kerestesi ipek görünüşünde, sarı parıltılı değerli bir mobilya ağacı, (Periploca).*|| **ipek baskı,** *Lastik bir silindir ile şablon kalıp üzerine bastırılmak suretiyle yapılan baskı işlemi; serigrafi.*|| **ipek böceği,** *Dut yaprakları ile beslenen ve salgıladığı ipekle ördüğü kozadan ipek üretilen ipek böceği kelebeğinin tırtılı, (Bombyx mori).*|| **ipek böceği kelebeği,** *zool. Tırtıllarının ürettiği kozadan ipek elde edilen kelebeklerin genel adı.*|| **ipek böcekçiliği,** *Doğal ipek ipliği elde etmek üzere ipek böceği tohumu yetiştirmek ve koza üretmek işi.*|| **ipek çiçeği,** *bot. Semizotugiller familyasından, güzel çiçeklerinden dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen bir otsu bitki, (Portulaca grandiflora).*|| **ipek fidanı,** *Dut fidanı; dut ağacı.*|| **ipek gibi,** *İnce ve yumuşak.*|| **ipek kozası,** *İpek kelebeği tırtılının ördüğü koza.*|| **ipek kuşağı,** *{ağız} Gökkuşağı.* [DS]|| **ipek matı,** *Ağaç üzerinde vernik veya cila ile oluşturulan ipeği andırır yarı parlak görünüm.*|| **ipek otu,** *bot. Güzel görünüşlü şemsiye biçimli pembe çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilen, tohumlarında ipek gibi uzun ve yumuşak lif bulunan bir bitki, (Aselapias).*|| **ipek otugiller,** *bot. İpek otu, leş çiçeği, ipek ağacı, panzehir otu gibi iki çenekli bitkiler familyası, (Asclepidiaceae).*|| **ipek şarabı,** *Kara duttan yapılan şarap.*|| **ipek şurubu,** *Kara duttan yapılan şurup.*|| **ipek tefesi,** *Kangal halindeki ipek çilesi.*|| **ipek teli,** *İpek böceği tırtılının yaptığı parlak ince tel.*

ipeka, [Fr. ipeca] *(i'peka) is.* Kök boyasıgillerden pek çok bitkiden, özellikle Güney Amerika'da yetişen bir türünden elde edilen, içerdiği alkaloit sebebiyle balgam söktürücü ve kusturucu ilaç olarak kullanılan kök; altın kökü, *(Cephaelis ipeca cuanha).*

ipekçi, [ipek-çi] *is.* İpek böceği yetiştiren veya kozadan üretilen ipeği satan kimse.

ipekçilik, -ği [ipek-çi-lik] *is.* İpek böceği yetiştiriciliği ya da ipek işleme ve alım satım işi; ipekçinin yaptığı iş ve mesleği.

ipekhane, [ipek+Far. ḫāne ابیکخانه] *(ipekha:ne) {OsT} is.* İpek böceği kozalarının üzerindeki tellerin çözülmesi ve çile haline getirilmesi işlemlerinin yapıldığı yer.

ipekli, [ip-ek-li] *is.* **1.** İpek ile dokunmuş ince kumaş. **2.** *sf.* İpekten yapılmış ya da içinde ipek bulunan. 🗗 **ipekli kaşmir,** *Yün ve ipek karışımından yapılan oldukça dayanıklı bir kumaş.*

ipelek, -ği [kelebek] *{ağız} is.* Kelebek. [DS]

iperit, [Fr. ypèrite] *is.* Temel maddesi çift klorlu etil sülfür olan savaş gazı; hardal gazı.

iperitlenmiş, [iperit-le-n-miş] *sf.* İperit etkisi altında kalmış; iperit bulaşmış.

ipezen, [Yun. érpedóni => ipezen / ipiren] *{ağız} is.* Kıldan yapılma ip veya sicim. [DS]

ipgin, [yip-gin / yip-gil / yip-i / yip-ün] *{eT} is.* Mor, eflatun ya da menekşe rengi.

ipham[1]**,** [Ar. behm > ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* → ibham.

ipham[2]**,** [Ar. ibhām ابهام] *(ibha:m) {OsT} is.* El ve ayak baş parmağı.

iphamlı, [ipham[1]-lı] *sf.* Kapalı bırakılmış; kuşkuyla karşılanan; şüpheli.

ipil, [ip *(yans.)* > ip-il] *sf.* **1.** *{ağız}* Parlak; ışıklı. [DS] **2.** (Ateş için) az fakat devamlı yanan. 🗗 **ipil ipil,**

Arada bir yanıp sönerek; titrek bir şekilde.|| **ipil ipil etmek,** *Arada bir yanıp sönerek yetersiz bir ışıkla aydınlatmak; ipildemek; ipilemek.*

ipildemek, [ip *(yans.)* > ip-il-de-mek] *gçsz. f. [-r] [-d(i)-yor]* Yanıp sönmek; azalan çoğalan alevle yanmak.

ipileme, [ip *(yans.)* > ip-i-le-me] *is.* Az bir ışıkla yanma; hafifçe parlama.

ipilemek, [ip *(yans.)* > ip-i-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Zayıf bir ışıkla yanmak; ipil ipil etmek. [DS]

ipilti, [if *(yans.)* > if-il-ti > ip-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Çok zayıf ateş. **2.** Kesik kesik ve hafif esinti; ifilti. [DS]

ipince, [ip+i/nce] *(i'pince) pekşt. sf.* Çok ince.

ipipullah, [ip + ip + Allah] *sf.* Kimsesi ve malı mülkü olmayan kimse; yalnız. 🗗 **ipipullah sivri külah kalmak,** *Kimsesiz ve hiçbir şeysiz kalmak; yalnız kalmak.*

ipiren, [Yun. érpedóni => ipiren / ipezen] *{ağız} is.* → ipezen. [DS]

ipisi, [ip+i-yi-s-i] *{ağız} zm.* En iyisi. [DS]

ipka, [Ar. beḳā' / bāḳī > ibḳa' ابقاء] *(ipka:) {OsT} is.* **1.** Yerinde, önceki durumunda, olduğu gibi bırakma. **2.** Sürekli kılma. **3.** Sınıfta bırakma; sınavdan döndürme. **4.** Eski görevine devam etmesine izin verme. 🗗 **ipka etmek,** *Sürekli kılmak; kalıcı yapmak; yerinde bırakmak; kaldırmamak; değiştirmemek.*|| **ipka fermanı,** *tar. Padişahın değişmesi durumunda eski sadrazam ve diğer devlet adamlarının görevlerine devamını buyuran ferman.*|| **ipka hilati,** *{OsT} tar. Yıllık memuriyet tayinlerinde görevinden alınmayarak eski yerinde bırakılanlara giydirilen kaftan.*|| **ipka hükmü,** *tar. Çalışma süresini dolduran devlet görevlilerine sadrazamın onayıyla başarılarından dolayı eski görevlerinde kalmalarını bildiren yazı.*|| **ipka kalmak,** *Sınıfta kalmak.*|| **ipka olunmak,** *Olduğu yerde bırakılmak.*

ipkaen, [Ar. ibḳā'en ابقاءً] *(ipka:'en) {OsT} zf.* Yerinde bırakmak suretiyle. 🗗 **ipkaen intihap etmek,** *{OsT} Seçimi kazanarak eski görevinde kalmak.*|| **ipkaen nasbetmek,** *Eski görevinde bırakmak.*|| **ipkaen tayin etmek,** *{OsT} Eski görevinde bırakmak.*

ipleme, [ip-le-me] *is.* **1.** İplemek eylemi veya tutumu. **2.** *{ağız} sf.* Bağlanacak derecede deli. [DS]

iplemek, [ip-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** *{ağız}* Bir şeyin liflerini ayırmak; tiftiklemek. [DS] **2.** İple bağlamak; iple sarmak; bağlamak. **3.** *{ağız}* Tarlayı ölçmek. [DS] **4.** *{ağız}* Fasulyenin kılçıklarını temizlemek. [DS] **5.** *argo.* Saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; önem vermek. **6.** *{ağız}* Tazıyı, av kovmaya salmak. [DS] **7.** *{ağız}* Bir kimseyi iş takibine göndermek. [DS]

iplememek, [ip-le-me-mek] *gçl. olmsz. f. [-z] [-m(i)-yor] argo.* Saygı göstermemek; önem vermemek; değer vermemek; aldırış etmemek; dikkate almamak.

iplicek[1], [ip-li-cek ابليجك] *{eAT} is.* **1.** Omaca kemiğinin başındaki sinir. **2.** *{ağız}* Uyluk kemiğini kalçaya bağlayan kas. [DS] **3.** *{ağız}* İki kemiği birbirine tutturan kas. [DS] **4.** *{ağız}* Hayvanların oynak yerlerindeki kemiklerin içindeki ilik. [DS]

iplicek[2]**, -ği** [ip-li-cek] *{ağız} is.* **1.** Şerit hastalığı; tenya. **2.** Karaciğer ve gırtlakta meydana gelen bir hastalık; Yemen çıbanı. [DS]

iplicek[3]**, -ği** [ip-li-cek] *{ağız} sf.* İnce; küçük. [DS]

iplicik, -ği [ip-li-cik اپلجك] *is.* **1.** *zool.* Sığırların soluk borularına yerleşen, ara konaksız bulaşan ve flaryoz hastalığına yol açan, 8 cm. kadar büyüyebilen bir tür akciğer kıl kurdu, *(Dictyocaulus viviparus).* **2.** *{eAT} {OsT}* İnsanlarda *Filaria bancroftii* adlı solucanın sebep olduğu asalak kurt hastalığı.

iplik, -ği [ip-lik] *sf.* **1.** İp yapmaya uygun. **2.** *is.* Pamuk, keten, kenevir ve ipek gibi dokuma maddelerinin uzun ve ince tellerinden her biri. **3.** Bu tellerin birlikte bükülmesi ile meydana getirilen uzun ince tel. **4.** Fasulye gibi sebzelerle bazı meyvelerin lifi. **5.** El yazısı kitaplarda süsleme amacıyla satır aralarına çekilen ince çizgi. 🗗 **ipliği üzülmek,** *{ağız} Güçten düşmek; hâlsiz kalmak.* [DS]|| **ipliği pazara çıkmak,** *(Kişi için) gizli tutmayı bir süre başardığı kötü iş ve davranışları meydana çıkmak, öğrenilmek; suç ve kusurları öğrenilmek.*|| **iplik bez,** *Ketenden dokunmuş ince ve adi bez.*|| **iplik boynuzlular,** *biy. Sivrisinekler alt takımı.*|| **iplik çekmek,** *1. Süsleme amacıyla kumaştan iplik çıkarmak. 2. İplik ham maddesinden iplik bükmek.*|| **iplik durdurma düzeneği,** *Dokuma tezgâhlarında iplik koptuğunda tezgâhı durduran düzenek.*|| **iplik fabrikası,** *Dokuma sanayii için iplik üreten fabrika.*|| **iplik iplik,** *1. Tel tel; lif lif. 2. Yol yol.*|| **iplik işlemek,** *{eAT} İplik eğirmek; iplik yapmak.*|| **iplik kurdu,** *zool. Suda, nemli topraklarda, çürüyen organik maddelerde serbest ve asalak yaşayan, kimileri canlı dokulara da saldıran, yirmi yıl canlı uyuşukluk içinde (anhidrobiyoz) yaşayabilen ve rutubeti bulunca yeniden canlılığını kazanan iplik gibi ince kurtlar, (buğday iplik kurdu, tylenchus tritici; pancar iplik kurdu, heterodera schachti).*|| **iplik kurdu hastalığı,** *İplik kurdunun insanlarda sebep olduğu hastalık.*|| **iplik makinesi,** *İplik çekmeye yarayan makine; iplik bükme makinesi.*|| **iplik peyniri,** *Tülbentten geçirilerek yapılan ve lif lif ayrılan bir tür peynir.*|| **iplik sarmak,** *İpliği makara, masura vb. şeye sarmak.*|| **iplik solucanlar,** *zool. Toprakta ve sularda serbest, hayvan ve bitkilerde asalak olarak yaşayan iplik ya da kıl görünümündeki ipsi solucanlar sınıfı; iplik kurtları.*|| **iplik ucu,** *{eAT} İp ucu.*|| **iplik yönü,** *Bir dokumada çözgü ve*

atkı ipliklerinin izlediği yön.|| **iplik yumağı,** *İpliğin sarılmasıyla meydana gelen top.*

iplikçi, [ip-lik-çi] *is.* **1.** İplik ham maddesinden iplik eğiren kimse. **2.** İplik fabrikası sahibi olan sanayici. **3.** İplik satan kimse. **4.** *sf.* Fabrikalarda görevi iplik eğirmek, iplik taşımak ya da tezgâha iplik vermek, yerleştirmek olan.

iplikçik, -ği [ip-li-k-çik] *is. zool.* **1.** Çok ince, iplik görünümünde asalak solucan. **2.** Kimi tırtıl ve örümceklerin salgıladığı iplik görünümündeki madde.

iplikçilik, -ği [ip-lik-çi-lik] *is.* **1.** Dokuma ham maddesi olan elyafı iplik hâline getirmek için yapılan işlemlerin tümü. **2.** İplik satma işi.

iplikhane, [iplik + Far. hāne ایپلکخانه] *(iplikha:ne) {OsT} is.* **1.** Ham iplik elyafının iplik hâline getirildiği yer. **2.** Gemilerde kullanılan halatları ve yelken bezlerini üreten kuruluş. **3.** *tar.* Eskiden kendilerine iplik büktürülüp ip ördürülmek üzere kürek mahkûmlarının konulduğu hapishaneye verilen ad.

ipliklenme, [ip-lik-le-n-me] *is.* İplikli duruma gelme.

ipliklenmek, [ip-lik-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İplikli bir görünüm almak; tel tel ayrılmak; lifleri ayrılmak; lif lif olmak.

ipliksi, [ip-lik-si] *sf.* İplik gibi ince uzun; ipliğe benzer. ◻ **ipliksi kurtlar,** *zool. İplik gibi uzun ve yuvarlak bedenli kurtları içine alan şube.*

iplim, [ip *(yans.)* > ip-(i)l-im] *{ağız} is.* Parıltı. ◻ **iplim iplim,** *{ağız} (Parlamak için) pırıl pırıl.* [DS]

ipni, [ipni] *{ağız} is.* Dişbudak ağacı. [DS]

ipnotize, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnotisé] *zf.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alıp uyutarak; etki altına alınarak. ◻ **ipnotize etmek,** *Sözle, bakışla, telkinle uyutmak; etki altına almak.*

ipnotizma, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnotisme] *(ipnoti'zma) is.* Sözle, bakışla, telkin yoluyla sağlanan bir tür uyku.

ipnotizmacı, [ipnotizma-cı] *is.* Sözle, bakışla, telkin yoluyla uyutma işiyle uğraşan kimse.

ipnotizmalı, [ipnotizma-lı] *sf.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alınarak uyutulmuş olan.

ipnoz, [Yun. (h)ypnos *(uyku)* > Fr. hypnose] *(i'pnoz) is.* Sözle, bakışla, telkinle etki altına alınarak sağlanan bir tür uyku durumu; hipnoz.

ipotek, -ği [Yun. hypohékē *(alta konan)* > Fr. hypothèque] *is.* Güvence olarak bir taşınmazın bir borca karşı oluşturduğu aynî hak; tutu; rehin. ◻ **ipoteği kaldırmak,** *Borcunu ödeyerek rehinde bulunan taşınmazına konulmuş olan ipotek kaydının hükümsüz kılınmasını sağlamak.*|| **ipotek altına almak,** *1. Bir borca karşılık rehin almak. 2. mecaz. Her türlü tasarrufu elinde tutmak; serbest bırakmamak.*|| **ipotek altında olmak,** *1. (Taşınmaz için) rehin olarak bulunmak. 2. mecaz. Birinin iradesine boyun eğer nitelikte olmak.*|| **ipotek etmek,** *Kendi mülkü olan bir taşınmazı borcuna karşılık rehin olarak göstermek; rehin vermek; tutu vermek.*

ipotekli, [ipotek-li] *sf.* (Taşınmaz için) rehin konulmuş; ipotek edilmiş; tutulu; rehin.

ipotetik, -ği [Fr. hypothètique] *sf.* Varsayıma dayanan; varsayımsal; farazi.

ipras, [ip+Far. rāst => ı/ras] *{ağız} is.* Uygun; tam denk; karşı karşıya. ◻ **ipras gelmek,** *{ağız} Tam gelmek; uygun düşmek.* [DS]

iprük, [öpür-mek > öp(ü)r-ük] *{eT} is.* Yoğurt ve süt karışımı bir tür müshil. [DLT]

ipsala, [ip+sal-a ?] *{ağız}* sf. **1.** İşsiz. **2.** Tembel. [DS]

ipsi, [ip-si] *sf.* İp görünümünde olan; ip gibi; ipi andıran; hayati. ◻ **ipsi solucanlar,** *zool. İnce uzun görünüşüyle ipliğe benzeyen çoğunlukla canlıların vücudunda asalak olarak yaşayan solucanlar alt şubesi.*

ipsile, [? ipsile] *{ağız} is.* Çizmenin boğazından sonraki kısmı. [DS]

ipsiler, [ip-si-ler] *is. zool.* Çoğunlukla ip biçiminde ve iki ucu sivri görünümlü solucanlar sınıfı.

ipsiz, [ip-siz] *sf.* **1.** İpi olmayan; ip taşımayan; üzerinde ip bulunmayan. **2.** *mecaz.* Serseri; başıboş; haylaz; berduş. **3.** İmparatorluk döneminde hamallar loncasının izni ile edinilen ve lonca üyelerinin sembolü olan ucu çatallı ipi bulundurmayarak, kaçak taşımacılık yapan kimse. ◻ **ipsiz sapsız,** *1. (Söz için) birbirini tutmayan; mantık ilişkisi taşımayan; inandırıcı olmayan; anlamsız; yersiz. 2. (Kişi için) işi gücü olmayan; serseri; berduş; yeri yurdu belirsiz; ayak takımı.*

iptal, -li [ar. buṭlān *(hükümsüz olma)* > ibṭāl ابطال] *(ipta:l) {OsT} is.* **1.** Yararlanılabilir ve kullanılır olmaktan çıkarma. **2.** Bir hükmü geçersiz kılma; gerekçesini açıklayarak hükümsüz bırakma; bozma. ◻ **iptal davası,** *huk. Bir kararın veya hukukî işlemin geçersiz sayılması için ilgili mahkemeye açılan dava.*|| **iptal damgası,** *Kullanılmış olan pullara vurulan, kullanıldığı için geçersiz sayıldığını belirten damga.*|| **iptal etmek,** *1. Kullanımdan kaldırmak; bozmak. 2. Hükümsüz bırakmak; çürütmek; geçersiz kılmak.*

iptale, [Ar. ibṭāle ابطاله] *(ipta:le) {OsT} is.* Gereksiz şey; boş şey.

iptaliyat, [Ar. ibṭāliyyāt ابطاليات] *(ipta:liya:t) {OsT} is.* Boş ve işe yaramaz sözler.

ipti, [Ar. ibtidā'] *{ağız} zf.* İlk önce; en evvel; ilk. [DS]

iptida, -a'i [Ar. bed' > ibtidā' ابتداء] *(iptida:) {OsT} is.* **1.** Bir işe girişme; başlama. **2.** Başlangıç. **3.** *zf.* Önceleri; ilk önce; en önce.

iptidaen, [Ar. ibtidā'en ابتداءً] *(iptida:'en) {OsT} zf.* İlk olarak; ilk önce.

iptida'î, [Ar. ibtidā'î ابتدائی] *(iptida:i:) {OsT} sf.* **1.** Başlangıçla ilgili. **2.** Geri kalmış; ilerlemesini sürdürmemiş; gelişmemiş; ilkel. **3.** İlk durumundaki gibi; işlenmemiş; üzerinde çalışılmamış; ham. **4.** En önce yapılması gereken; birincil. **5.** İlkokul. ◻ **iptida'î mektep,** *{OsT} İlkokul.*

iptidailik, -ği [iptidaî-lik] *is.* İlkel olma durumu; ilkellik.

iptidaiyat, [Ar. ibtidā'iyyāt ابتدائیات] *(iptida:iya:t) {OsT} is.* İptidaî olma durumu; ilkellik.

iptidaiye, [Ar. ibtidā'iyye ابتدائیه] *(iptida:iye) {OsT} is.* İptidaî *(dişil).*

iptil, [? iptil] *{ağız} is.* Önce; evvel. [DS]

iptila, [Ar. belā' > ibtilā' ابتلاء] *(iptilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı aşırı düşkün olma; tutkunluk; alışkanlık; tiryakilik. **2.** Kötü alışkanlık.

iptili, [? iptili] *{ağız} is.* → iptil. [DS]

iptilli, [? iptilli] *{ağız} is.* → iptil. [DS]

iptima, [Ar. ibtidā' => iptima] *{ağız} is.*→ iptil. [DS]

iptin, [? ibtin / iptin] *{ağız} is.* Alışkanlık; huy. [DS]

iptizal, -li [Ar. bezl *(bol bol verme)* > ibtiẕāl ابتذال] *(iptiza:l) {OsT}* **1.** Bir şeyin çokluğundan dolayı değerini yitirmesi; sıradan bayağı duruma gelmesi. **2.** Bir şeyi sürekli ve hor kullanma. **3.** Bayağılaşma; adileşme; ayağa düşme. **4.** *ed.* Genelleşmiş ve herkesin ağzında dolaşan basma kalıp şeyleri yazma ve söyleme. ◻ **iptizale uğramak,** *Değerini kaybetmek; adileşmek; bayağılaşmak.*

ipucu, [ip+u(ç)-u] *is.* Aranılan şeye veya gerçeğe ulaşmayı sağlayacak belirti, iz veya veri. ◻ **ipucu vermek,** *Aranılan gerçeğe ulaştırabilecek bilgi vermek; bulmaya yardım etmek.*

İ. Q. [İng. **i**ntelligence **q**uotient] *(ay-küü) kısalt.* Zekâ bölümü.

-ir-, [-r- / -ar- / -er- / -ır- / -ir - / -ur- / -ür-] *{eAT} yap. e.* → -ar-.

-ir, [-r / -ar / -er / -ur / -ür / -ır / -ir / -maz / -mez] *{eT} yap. e.* → -r.

İr. [Fr. iridium] *kısalt. kim.* Atom numarası 77, atom ağırlığı 193.1 olan, platin yataklarında bulunan ve platine benzer nadir elementlerden olan iridyumun kimyasal sembolü.

ir[1], [ir / ır / ıra /ırra] *{eT} is.* Utanma bildiren bir söz; utanç. [DLT] ◻ **ir bolmak,** *{eT} Utanmak.* [DLT]

ir[2], [īr] *(i:r) {eT} is.* **1.** Kunduracı ve saraç bizi. **2.** Matkap. [DLT]

ir[3], [ir / yir / ır / yırı] *{eT} is.* **1.** Kuzey. [ETY] [Gabain] **2.** Güney; yerin güney yanı. [KB] [EUTS] **3.** *zf.* Solda. [Gabain] **4.** Orada. [Gabain]

ir,[4] [er / ir] *{eT} {ağız} zf.*→ er[2]. [ETY] [DS] ◻ **ir ekmeği,** *{ağız} Sahur yemeği.* [DS]|| **ir iken,** *{eAT} Erkence; erkenden.*

ir[5], [yir / ir] *{eT} is.* Taş. [EUTS] ◻ **ir tai,** *{eT} Bir hece (harf) adı.* [EUTS]

ir[6], [ir > yér] *{ağız} is.* Yerinde; uygun. ◻ **ir görmek** *{ağız} Uygun görmek; yerinde bulmak.* [DS]

i'ra, -a'i [Ar. iʿrā' اعراء] *(i-ra:) {OsT} is.* Çıplak bırakma; soyma.

ir'a, -a'i [Ar. irʿā' ارعاء] *(ir-a:) {OsT} is.* Otlatma. ◻ **ir'ā'-yı ağnām,** *{OsT} Koyunları otlatma.*

ira, -a'i [Ar. īrā' ایراء] *(i:ra:) {OsT} is.* **1.** İyilikte bulunma; iyilik yapma. **2.** Çakmaktan ateş çıkma; kıvılcım saçma.

i'rab, [Ar. iʿrāb اعراب] *(i-ra:b) {OsT} is.* **1.** Düzgün konuşma. **2.** Gerçeği belirtme. **3.** *dbl.* Arapça isim ve fiil çekimlerinde son harf ve harekelerde meydana gelen değişme. **4.** *dbl.* Arapça fiil çekimlerindeki son harf veya hareke değişmelerini öğreten dilbilgisi dalı. ◻ **i'rāb kabul etmeyen,** *{OsT} Son harfi hiçbir şekilde değişmeyen; sabit harekeli.*|| **i'rābda mahalli yok,** *{OsT} Hiçbir önemi ve değeri yok; önemsiz.*

irabe, [Ar. irābe ارابه] *(ira:be) {OsT} is.* Şüphelendirme; şüpheye düşürme.

irad, [Ar. vürūd > īrād ایراد] *(i:ra:d) {OsT} is.* **1.** Getirme. **2.** Söyleme. **3.** Bir malın getirmiş olduğu kazanç; gelir; kâr. ◻ **îrād-ı kelām,** *{OsT} Söz söyleme.*|| **îrād-ı mesel,** *{OsT} Konuyu iyi anlatabilmek için söz arasında darbımesel söyleme.*|| **îrād-ı nutk,** *{OsT} Söylev verme; nutuk atma.*|| **îrād-ı su-āl,** *{OsT} Soru sorma.*|| **îrād ü masraf,** *{OsT} Gelir ve gider.*

irada, [Ar. irāda / irāża اراضه] *(ira:da) {OsT} is.* **1.** Kandırma. **2.** Kandırılma.

iradat, [Ar. irāde > irādāt ارادات] *(ira:da:t) {OsT} is.* **1.** Dilemeler; istemeler. **2.** Buyruklar; emirler; fermanlar.

irade, [Ar. irāde اراده] *(ira:de) {OsT} is.* **1.** Aklını kullanarak davranışlarını belirleyebilme gücü; istem; istenç. **2.** Bir şeyi yapma veya yapınama konusunda karar verebilme gücü; kişinin bizzat kendisinin verdiği özgür karar; istenç; istem. **3.** *psikol.* Davranışlarla ilgili arzulardan bir kısmını engelleyip diğer bir kısmını ise eyleme dönüştürme gücü; istenç. **4.** Soğukkanlılıkla karar almayı ve aldığı kararı sonuna kadar sürdürebilmeyi sağlayan karakter özelliği; kararlılık; direngenlik. **5.** Zorlayıcı istek; dilek. **6.** Yüksek mevkideki bir yöneticinin buyruğu; buyruk; emir. ◻ **irade beyanı,** *huk. Hukukî bir sonuç doğuracak isteğin açıklanması; istek açıklaması.* | **irade bozukluğu,** *Çeşitli psikolojik ve fizikî baskı veya korku sebebiyle açıklanan iradenin ger-*

çek iradeyi yansıtmaması durumu; istenç bozukluğu. || **irade dışı,** *İrade ile ilgisi olmayan; iradeden bağımsız; iradeden kaynaklanmayan; istenç dışı.* || **irade etmek,** *Buyurmak; emretmek.* || **irāde-i āliye,** *{OsT} Sadrazamın yazılı veya sözlü buyruğu.* || **irāde-i cüz'iye,** *{OsT} Bir işin yapılıp yapılmamasını insanın denetimine bırakan iç güç; insan iradesi; kişisel irade.* || **irāde-i İlâhiye,** *{OsT} Allah'ın buyruğu; İlahî güç.* || **irāde-i külliye,** *{OsT} Yapılıp yapılmaması Allah'ın elinde olan güç.* || **irāde-i milliye,** *{OsT} Milletin kararı; milletin tercihi; milletin isteği; millî irade; ulusal irade.* || **irāde-i seniyye,** *{OsT} Padişah emri; padişah buyruğu.* || **irāde-i zaîfe,** *{OsT} 1. Zayıf irade. 2. Geçici istek. 3. İsteksizlik. 4. psikol. İstemseme.* || **irāde-i zātiye,** *{OsT} Kişisel istek.* || **irade kaybı,** *{OsT} psikol. Dikkat, karar verme, istekli hareket gibi zihinsel ve bedensel etkinlikleri yapamamaktan doğan ve sinir yorgunluğu şeklinde beliren durum; irade yitimi; istenç yitimi; abuli.* || **iradesi elden gitmek,** *Eylemlerini denetleyebilecek bir iç güçten yoksun kalmak.* || **irade yitimi,** *psikol. İrade kaybı; istenç yitimi; abuli.*

iradeci, [irade-ci] *sf.* **1.** İradecilikle ilgili olan; istenççi. **2.** İradeciliğin izlerini taşıyan. **3.** İradecilikten yana olan.

iradecilik, -ği [irade-ci-lik] *is. fel.* **1.** Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini ileri süren öğreti; düşünce; istenççilik; iradiye. **2.** *ahl.* Düşünceden çok eyleme önem veren görüş. **3.** *psikol.* Kişinin iradeli işlevlerine üstünlük tanıyan öğreti. **4.** *huk.* Uluslar arası hukuk kurallarının devletleri, ancak bu kurallara uymayı kabul ettikleri takdirde bağladığını kabul eden öğreti.

iradeli, [irade-li] *sf.* Kendi özgür iradesiyle almış olduğu kararları hiçbir zayıflık göstermeden sonuna kadar götürebilen; kararlı; direngen.

iradesiz, [irade-siz] *sf.* **1.** Aldığı kararları sonuna kadar götüremeyen. **2.** İstemeden, elde olmadan bir iç tepi ile yapılan; irade dışı. **3.** *biy.* (Organ ve işlev için) bitkisel hayata ait ,irade ile ilgisi bulunmayan.

iradesizlik, -ği [irade-siz-lik] *is.* **1.** İradesiz olma durumu. **2.** İradesiz bir kimsenin niteliği.

iradet, [Ar. irādet ارادت] *(ira:det) {OsT} is.* **1.** İrade; istenç. **2.** Gönül isteği.

iradi, [Ar. irādī ارادی] *(ira:dî) {OsT} sf.* **1.** İrade ile ilgili olan. **2.** İradeli olarak yapılan; istençli; istemli.

iradiye, [Ar. irādiyye ارادیه] *(ira:diye) {OsT} is. fel.* Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini ileri süren öğreti; düşünce; istenççilik; iradecilik.

ira'e, [Ar.rü'yet > irā'e ارائه] *(ira:e) {OsT} is.* **1.** Gösterme; işaret etme; bildirme. **2.** Göstererek öğretme. ⮺ **irāe-i tarîk,** *{OsT} Yol gösterme; yöntemini söyleme; usul öğretme.*

iraga, [Ar. irāğa اراغه] *(ira:ğa) {OsT} is.* İsteme; irade etme.

irağ, [ırak] *{ağız} sf.* Irak. [DS]

irah, [ırak / iraḫ] *{ağız} is.* Irak. [DS]

irahan, [Ar. reyhān] *{ağız} is.* Yemeklere konulan mor renkli, kokulu bir çeşit ot; reyhan. [DS]

irahe, [Ar. rāḥat > irāḥe اراحه] *(ira:he) {OsT} is.* **1.** Rahat ettirme; dinlendirme. **2.** Soluk alma. **3.** Çok korkma; aşırı korkudan nefesi kesilme. **4.** Ölme.

irak, -ğı [ırak] *{ağız} is.* Irak. [DS]

iraka, [Ar. rüḳ > irāḳa اراقه] *(ira:ka) {OsT} is.* Dökme; akıtma. ⮺ **irāka-i dem,** *Kan dökme; kan akıtma.*

iram, [Ar. iḥrām] *(i:ram) {ağız} is.* İki metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde yün başörtüsü. [DS]

iramak, [ıra-mak] *{ağız} is.* Uzaklaşmak. [DS]

iramas[1], [Yun. rimós => iramas / ıramas] *{ağız} is.* Kağnı oku. [DS]

iramas[2], [? iramas / ıramas] *{ağız} is.* Harman yerindeki sap yığını [DS]

irampas, [Yun. rimós => iramas / ıramas / irampas] *{ağız} is.* Kağnı oku. [DS]

İran, [Far. īrān ایران] *(i:'ra:n) {OsT} sf.* Pers ülkesi; Acemistan. ⮺ **İrān-zemîn,** *{OsT} İran ülkesi; Acemistan.*

iran[1], [Ar. irān اران] *(ira:n) {OsT} is.* Neşeli olma.

iran[2], [Ar. irān اران] *(ira:n) {OsT} is.* Tabut.

İrani, [Far. īrānī ایرانی] *(i:ra:ni:) {OsT} sf.* **1.** İranlı; İran'a ait olan. **2.** İran'la ilgili.

İranlı, [iran-lı] *(i:'ranlı) is.* ve *sf.* **1.** İran halkından olan; İran halkı soyundan gelen. **2.** İran'da oturan.

irap, -bı [Ar. ʿirāb اعراب] *(i-ra:b) {OsT} is.* → irab.

irapata, [Ar. rābıṭa ?] *{ağız} is.* Açılan ekmeği tandıra yapıştırmakta kullanılan üstü bez kaplı, içi ot doldurulmuş araç. [DS]

ir'as[1], [Ar. irʿāṣ ارعاص] *(ir-a:s) {OsT} is.* Çekerek sarsma.

ir'as[2], [Ar. irʿāṣ ارعاص] *(ir-a:s) {OsT} is.* Titreme.

iras, [Ar vereṣ / irṣ > īrāṣ ایراث] *(ira:s) {OsT} is.* **1.** Verme. **2.** Sebep olma. **3.** Verilme. **4.** Gerekme. **5.** Getirme. ⮺ **îras etmek,** *Sebep olmak; getirmek; vermek.* || **îrās-ı fütür,** *{OsT} Usanç verme.* || **îrās-ı**

keder, *{OsT} Üzüntü verme; kederlendirme.*|| **îrâs-ı mazarrat,** *{OsT} Zarar verme.*

irat[1], [Ar. varṭa > īrāṭ ايراط] *(i:ra:t) {OsT} is.* Tehlikeye düşürme.

irat[2], **-dı** [Ar. vürūd > īrād ايراد] *(i:ra:t) {OsT} is.* **1.** Bir malın belli bir süre sonunda sağladığı gelir. **2.** Gelir getiren mülk. **3.** → irad.

irat[3], [Ar. redd] *{ağız} is.* Ret. [DS]

iratmak, [ıra-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Arayı açmak; uzaklaştırmak. [DS]

İravadi, [Sansk. revatī] *özl. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

iraz, [Ar. iʿrāż اعراض] *(ira:z) {OsT} is.* **1.** Yüz çevirme. **2.** Sakınma; çekinme. 🗗 **irāz etmek,** *{OsT} Yüz çevirmek; sakınmak; çekinmek.*

iraza, [Ar. irāḍa / irāża اراضه] *(ira:za) {OsT} is.* → irada.

irb, [Ar. irb / ireb ارب] *{OsT} is.* **1.** Akıl; zihin; zekâ. **2.** Akıllı oluş: akıllılık.

irba, -a'i [Ar. ribāʾ > irbāʾ ارباء] *(irba:) {OsT} is.* **1.** Çoğaltma; artırma. **2.** Faize verip çoğaltma. 🗗 **irbā etmek,** *{OsT} 1. Ölçüyü aşacak şekilde çoğaltmak. 2. Faize vermek; faizcilik etmek.*|| **irbā'-i māl,** *{OsT} Malı çoğalma.*

irbab, [Ar. irbāb ارباب] *(irba:b) {OsT} is.* Bir yerde sürekli olarak kalma.

irbah, [Ar. ribḥ > irbāḥ ارباح] *(irba:h) {OsT} is.* **1.** Faizle para verme. **2.** Yarar elde etme; kazanma.

irbam, [? irbam] *{ağız} is.* Yulaf. [DS]

irbaş, [Ar. irbāş ارباش] *(irba:ş) {OsT} is.* Ağacın yapraklanması, yeşillenmesi.

irbe, [Ar. irbe اربه] *{OsT} is.* **1.** Akıllılık; zeki oluş. **2.** Zekâ. **3.** Hile.

irbık, -ğı [Ar. ibrīk] *{ağız} is.* İbrik. [DS]

irbiç, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Porsuk. [EUTS]

irbiş, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Sibirya panteri, *(Felis irbis).*

irbiyan, [Ar. irbiyān اربيان] *{OsT} (irbiya:n) is.* İstakoz türü deniz hayvanları.

irbiz, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT}* **1.** Pars; aslan; porsuk. [EUTS] **2.** Vaşak. [Gabain]

irca[1], **-a'ı** [Ar. rücūʿ > ircāʿ ارجاع] *(irca:) {OsT} is.* **1.** Eski biçimine getirme; döndürme; çevirme. **2.** Geri verme; geri döndürme. **3.** *kim.* İndirgeme. 🗗 **irca etmek,** *1. Eski durumuna çevirmek. 2. İndirgemek.*|| **ircā'-i inān,** *{OsT} Atın dizginini başka yana çevirme.*|| **ircā'-i kelām,** *{OsT} Sözü asıl amaca getirme.*|| **ircā-i nazār,** *{OsT} Bakışı geriye döndürme.*|| **ircā-i zihn,** *{OsT} Eski düşünceye dönme.*

irca[2], [Ar. recā] *{ağız} is.* Rica. [DS]

ircaf, [Ar. ircāf ارجاف] *(irca:f) {OsT} is.* Kötü şeyle uğraşma.

ircal, [Ar. ircāl ارجال] *(irca:f) {OsT} is.* Birini yayan yürütme.

irdaf, [Ar. ridf > irdāf ارداف] *(irda:f) {OsT} is.* **1.** Birbirinin ardı sıra yürütme; arka arkaya gönderme. **2.** *ed.* Sözde mecaz ve cinas kullanma. 🗗 **irdaf etmek,** *İzlemek; takip etmek; ardından gitmek.*

irdamak, [irde-mek / irda-mak] *{ağız} gçsz. f. [-r]* → irdemek[2]. [DS]

irdeleme, [irde-le-me] *is.* Bütün yönleriyle inceleme; tetkik etme.

irdelemek[1], [*eT.* irte-mek > irde-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir konunun ele alınıp incelenmesi gereken bütün yönlerini tek tek değerlendirip incelemek; tetkik etmek. **2.** *mat.* (Denklem için) terimlerini ve veriler üstünde yapılabilecek varsayımlara göre çeşitli çözümlerini bulmak. **3.** *{ağız}* Bir şeyi çok incelemek; iyice araştırmak. [DS] **4.** *{ağız}* Bir şeyin üstüne düşmek. [DS] **5.** Hırpalamak. **6.** *{ağız}* Ayıklamak; ayırt etmek; seçmek. [DS] **7.** *{ağız}* Bir sözü çok tekrarlamak; üstüne düşmek. [DS] **8.** *{ağız}* Çıbanı deşmek. [DS]

irdelemek[2], [*eT.* ir *(utanma)* > irde-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Beğenmemek; istememek, nefret etmek. **2.** Hakaret etmek. **3.** Bir konuda birine karşı olmak. **4.** Hor görmek. **5.** Çekememezlik etmek. **6.** Dedikodu yapmak. [DS]

irdelenme, [*eT.* irte-mek > irde-le-n-me] *is.* Bütün yönleriyle incelenme eylemi; tetkik olunma.

irdelenmek, [*eT.* irte-mek > irde-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Bütün yönleriyle incelenmek; tetkik olunmak.

irdem, [er *(erkek)* > er-dem / ir-dem] *{eT} is.* → erdem.

irdemek[1], [*eT.* irte-mek > irde-mek اردمك] *gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Aramak. *{eT} {eAT} (aynı)* [DLT] **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Araştırmak; incelemek; teftiş etmek. [DS] **3.** *{ağız}* Bir şeyin üzerine fazlaca düşmek. [DS] **4.** *{ağız}* Bir sözü çok tekralamak; üstüne düşmek. [DS]

irdemek[2], [*eT.* ir *(utanma)* > ir-de-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi istememek; ondan nefret etmek; beğenmemek. **2.** Çok görmek; kıskanmak. **3.** Nefret etmek. **4.** Azarlamak. [DS]

irdemsiz, [erdem-siz > irdem-siz] *{eT} sf.* Faziletsiz; erdemsiz.

irden, [er *(erken)* > er-den / ir-den ايردن] *{eAT} zf.* **1.** Erkenden; erken erken. **2.** *{ağız} is.* Sahur. [DS]

irdenmek, [irde-n-mek] *{ağız} dönş. f. [-ir]* Beğenilmemek; hor görülmek. [DS]

irdirmek, [ir-dir-mek / iv-dir-mek ?] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele etmek; evmek. [DS]

ireb, [Ar. irb / ireb ارب] *{OsT} is.* **1.** Akıl; zihin; zekâ. **2.** Akıllı oluş; akıllılık; zekilik. **3.** Hile; dolap; düzen; oyun.

iregül, [Moğ. iregül / hirevül] *{eT} is.* Harp safında bulunan ordunun en öndeki kısmı; öncü; öncü bölüğü; öncü kolu; ileri kol. [Nevâyî]

irehen, [Far. legen] *{ağız} is.* Küçük kazan. [DS]

-irek, [-ırak / -irek / -urak / -ürek] *{eAT} yap. e.* → -ırak.

irek[1], [eğre-k > iğrek / irek] *(i:rek) {ağız} is.* Sürülerin kırda gece veya öğle üzeri barındırıldığı yer; eğrek; eyrek. [DS]

irek[2]**, -ği** [? irek] *{ağız} is.* Sirke mayası. [DS]

irek[3]**, -ği** [Ar. rekk رك] *{ağız} is.* Duvar örerken taş ve kerpiçlerin arasına konulan çamur ya da harç. [DS]

irek[4]**, -ği** [Far. reng] *{ağız} is.* → irenk. [DS] 🗗 **irek etmek,** *{ağız} Tecavüz etmek; saldırmak.* [DS]

ireket, [? ireket] *{ağız} is.* Kararsızlık; ikircim. [DS]

ireklemek, [eğre-k > irek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Sağlamlaştırmak; tahkim etmek. **2.** *{ağız} gçsz. f.* (Sığır için) dinlenmek. [DS] **3.** *{ağız}* Durmak; dinlenmek; mola vermek. [DS] **4.** *{ağız}* Sağlam durmak. [DS]

ireklenmek, [irek-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Durmak; dinlenmek; mola vermek. [DS]

irekmek[1]**,** [iri > ir(i)-k-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Birdenbire büyümek; irelmek. [DS]

irekmek[2]**,** [ér > ir-ek-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Sahura kalkmak. [DS]

ireleşmek, [ire-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** İtişmek; hafifçe atışmak.**2.** Çekişmek; kavga etmek. [DS]

ireli, [ileri] *{ağız} is.* İleri. [DS]

irelmek, [iri-l-mek > ir(e)-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** Büyümek; gelişmek; irileşmek. **2.** *{ağız}* Şişmanlamak.

-irem, [-r-am / -ar-am / -er-em / -ır-am / -ir-em / -ur-am / -ür-em] *{eAT} çek. e.* → -ram.

irem, [Ar. irem ارم] *{OsT} is.* **1.** Nişan tahtası. **2.** Çenk adı verilen bir çalgı. **3.** *öz. is.* Şeddad tarafından cennete benzetilerek meydana getirilen asma bahçe; sahte cennet.

iremba, [? iremba] *{ağız} is.* Ambar. [DS]

iremçik, -ği [? iremçik] *{ağız} is.* Peynir. [DS]

ireme, [Yun. rími => ireme] *{ağız} is.* Dar sokak. [DS]

iremek, [iri > iri-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İrileşmek. [DS]

iremeki, [? iremeki] *{ağız} is.* Çekirdekten yetişmiş kiraz ağacı. [DS]

iremen, [? iremen] *{ağız} is.* Bağ. [DS]

iremik, [ire-mik] *{eAT} sf.* (Kadın için) cinsel organı bitik olup cinsel ilişkide bulunamayan; aslak; aslık.

iremil, [Ar. remil] *{ağız} is.* Fal. 🗗 **iremil atmak,** *{ağız} Fala bakmak.* [DS]

iremile, [? iremile] *{ağız} is.* İftira. [DS]

iren, [er *(insan)* > er-en > ir-en] *{eT} is.* İnsan.

irende, [Far. rende => irende ارنده] *{OsT} is.* Rende.

irendire, [Far. rende] *{ağız} is.* Sebze rendesi. [DS]

ireng[1]**,** [Far. reng] *{ağız} is.* → renk. [DS]

ireng[2]**,** [*eT.* ir *(utanç)* > ir-e-n-k / ilen-mek > ilen-k] *{ağız} is.* → irenk[2]. [DS]

irenk[1]**, -gi** [Far. reng => irenk ارنك] *{OsT} is.* **1.** Renk. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Kızıl. [DS] 🗗 **irenk etmek,** *{ağız} Dolayısı ile anlatmak; anıştırmak; ima etmek; çağrıştırmak.* [DS]

irenk[2]**, -gi** [*eT.* ir *(utanç)* > ir-e-n-k / ilen-mek > ilen-k] *{ağız} is.* **1.** Eziyet; sıkıntı; işkence; fenalık. **2.** Hile aldatma. [DS] 🗗 **irenk açmak,** *{ağız} Birinin başını belaya sokmak; iş açmak.* [DS]|| **irenk etmek,** *{ağız} 1. Eziyet etmek. 2. Sözünde durmamak. 3. Aldatmak; hile yapmak.* [DS]

irenler, [er-en-ler > ir-en-ler] *{eT} is.* Kişiler.

irep[1]**, -bi** [Ar. irb / ireb ارب] *is.* → ireb.

irep[2]**, -bi** [? irep] *{ağız} is.* Dert; hastalık. [DS]

irermek, [iri > ir(e)-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* İrileşmek; irelmek. [DS]

ireşme, [Ar. reşme رشمه] *{ağız} is.* **1.** Zincirden yapılma bir tür gem. **2.** Yular sapı; yular. [DS]

ireti, [iğreti] *(i:reti) {ağız} sf.* Eğreti; iğreti. [DS]

irez[1]**,** [Yun. aîrais => irez] *{ağız} is.* **1.** Tahıla karışan delice tohumu. **2.** Harmanda tahıla karışan çörçöp. [DS]

irez[2]**,** [Ar. re'is] *(ire:z) {ağız} is.* Kaptan; reis. [DS]

irezil, [Ar. rezīl] *{ağız} sf.* Rezil. 🗗 **irezil olmak,** *{ağız} Sıkıntı çekmek; eziyet görmek.* [DS]

irezillik, -ği [rezil-lik] *{ağız} is.* **1.** Rezillik. **2.** Eziyet; sıkıntı. 🗗 **irezillik çekmek,** *{ağız} Sıkıntı ve eziyet çekmek.* [DS]

irezin, [? irezin] *{ağız} is.* Çorap lastiği. [DS]

irfad[1]**,** [Ar. irfād ارفاد] *(irfa:d) {OsT} is.* Yardım etme; yardım amacıyla bir şey verme.

irfad[2]**,** [Ar. ʿirfād عرفاد] *(irfa:d) {OsT} is.* (Herhangi bir) çocuk.

irfah, [Ar. refāh > irfāh ارفاه] *(irfa:h) {OsT} is.* **1.** Bollaştırma; refaha erdirme; rahata kavuşturma; gönendirme. **2.** Refeha kavuşturulma; gönendirilme.

irfal, -li [Ar. irfāl ارفال] *(irfa:l) {OsT} is.* **1.** Eteği sarkıtma. **2.** Elleri sallayarak yürüme.

irfan, [Ar. ʿirfān عرفان] *(irfa:n) {OsT} is.* **1.** Bilme; anlama; anlayış; sezme; kavrayış. **2.** Gerçeği anlamaya, kavramaya yarayan güçlü seziş. **3.** Kültür. **4.**

tasvf. Hakk'ın sırlarını kavrama; Hakk'ı tanıma yolları.

irfaniye, [Ar. ʿirfāniyye عرفانیه] *(irfa:niye) {OsT} sf.* **1.** İrfanla ilgili; irfana ait. **2.** *fel.* Kişinin, İlahî âlemin bütün sırlarını edinebileceğini savunan görüş; gnostisizm.

irfaza, [? irfaza] *{ağız} is.* Töre; gelenek. [DS]

irfitat, [Ar. irfitāt ارفتات] *(irfi:ta:t) {OsT} is.* Ufak ufak parçalara ayırma; ufaklama.

irgab, [Ar. irġāb ارغاب] *(irğa:b) {OsT} is.* **1.** Rağbet ettirme. **2.** Rağbet ettirilme.

irgaf, [Ar. irġāf ارغاف] *(irğa:f) {OsT} is.* **1.** Hızlı yürüme. **2.** Hırsla bakma.

irgam, [Ar. irġām ارغام] *(irğa:m) {OsT} is.* **1.** Yere sürtme. **2.** Burnunu kırma; hakir kılma; kahretme. **3.** Yere sürtülme.

irgan, [Ar. irġān ارغان] *(irğa:n) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi tamaha sevketme. **2.** Bir işi kolaylaştırma.

irgat, [Yun. ergates] *{ağız} is.* İmece. [DS]

-irge-, [-irge-] *{eAT} yap. e.* İsimden geçişli fiil yapan bir ektir. *es-irge-mek.*

irgelmek, [ir-ge-l-mek] *gçsz. f. [-ir]* Toplamak; biriktirmek; cem etmek.

irgençi, [iğre-nç] *{ağız} sf.* İğrenç. [DS]

irgenmek, [iğre-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İğrenmek. [DS]

irgetmek[1], [irge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Döküp saçmadan toplamak. [DS]

irgetmek[2], [ir-ge-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yardıma gelmek; imdada yetişmek. [DS]

irgirmek, [ir-mek > ir-gir-mek ایرکرمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek.

irgürmek, [ir-mek > ir-gür-mek ایرکورمك] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Tamamlamak; becermek; başarmak. [EUTS] **2.** *{eAT}* Ulaştırmak; eriştirmek.

irha[1], [Ar. irhāʾ ارهاء] *(irha:) {OsT} is.* Kibar ve tatlı davranma; yumuşak olma.

irha[2], [Ar. rehāvet > irḫāʾ ارحاء] *(irha:) {OsT} is.* **1.** Gevşetme; bırakma; koyuverme. **2.** *müz.* Koma. **irhā-i imāme,** *{OsT} 1. Sarığı gevşetme. 2. mecaz. Kaygısız, endişesiz olma.*|| **irhā-i inān,** *{OsT} 1. Dizginleri salıverme. 2. mecaz. İşine devam etme.*|| **irhā-i inān-ı semend-i hāme,** *{OsT} 1. Kalemin atının dizginlerini salıverme. 2. mecaz. Aklına geleni yazma. 3. Durmadan yazma.*|| **irhā-i lisān,** *{OsT} Ağzına geleni söyleme.*

irhab[1], [Ar. irḫāb ارحاب] *(irha:b) {OsT} is.* Bol olma; bollaşma; genişleme.

irhab[2], [Ar. irhāb ارهاب] *(irha:b) {OsT} is.* **1.** Korkutma; kaçırma. **2.** Korkutulma.

irhaf, [Ar. irhāf ارهاف] *(irha:f) {OsT} is.* (Kesici alet için) bileme; keskinleştirme.

irhak, -kı [Ar. irhāḳ ارهاق] *(irha:k) {OsT} is.* **1.** Eziyet etme; sıkıntı verme. **2.** Sıkma; zorlama.

irhan, [Ar. irhān ارهان] *(irha:n) {OsT} is.* **1.** Rehin konma. **2.** Rehin bırakılma.

irhas[1], [Ar. irḫāṣ ارخاص] *(irha:s) {OsT} is.* Bir malın fiyatını indirme; ucuzlatma.

irhas[2], [Ar. rıhṣ > irhāṣ ارهاص] *(irha:s) {OsT} is.* **1.** Duvar yapma. **2.** Hayır işleriyle uğraşma. **3.** Sağlam şey. **4.** Bir peygamberin gönderilmesinden önce ortaya çıkan olağanüstü belirti.

irhasat, [Ar. irhāṣāt ارهاصات] *(irha:sa:t) {OsT} is.* **1.** Sağlam duvarlar. **2.** Hayırlı işlerle uğraşmalar. **3.** Peygamber gelmeden önce ortaya çıkan belirtiler.

iri, [*eT.* irig > iri اری] *sf.* **1.** Olağan ölçülerden daha büyük ve daha hacimli olan; kocaman. **2.** *{eAT} {OsT}* Kaba; sert; kalın; katı. **iri boy,** *Ölçüleri aşırı.*|| **iri ekmeği,** *{ağız} İri undan yapılan yufka ekmeği.* [DS]|| **iri gölük,** *{ağız} At ve katır gibi yük hayvanları.* [DS]|| **iri göz ton,** *zool. Sırtları siyaha yakın koyu lacivert, karnı hafifçe gri, göğüs yüzgeçleri uzun, kırmızı etli, kendisi etçil denizlerin geniş bir alanında yaşayan, bir metre kadar boylu, kemikli bir balık; iri göz orkinoz.*|| **iri hulu,** *{eAT} Sert; haşin; kaba.*|| **iri iri,** *Büyük büyük; çok büyük olarak.*|| **iri huy,** *{eAT} Kötü huy.*|| **iri kesim,** *Çok iri.*|| **iri kıyım,** *1. İri kıyılmış; iri doğranmış olan. 2. (İnsan için) vücudu çok iri olan; iri yapılı; cüsseli.*|| **iri laf,** *Çok abartılmış söz.*|| **irisini rafa, ufağını çöpe dizmek,** *Bir şeyi en ince ayrıntısına kadar anlatmak.*|| **iri söz,** *{eAT} Kaba ve ağır söz.*|| **iri sözlü,** *İnsanı incitecek sözler söyleyen.*|| **iri yarı,** *Büyük yapılı; çok iri.*

irib, [Yun. gripos => ığrıp > irib ?] *{ağız} is.* Yalan; uydurma. [DS]

iribaş, [ir-i+baş] *is. zool.* Kuyruksuz kurbağaların iri başlı larvası; tetari.

irice, [ir-i-ce] *sf.* Biraz iri; oldukça iri.

iridyum, [Yun. irid *(gök kuşağı)* > Fr. iridium] *(iri'dyum) kim.* Atom numarası 77, atom ağırlığı 193.1 olan, platin yataklarında bulunan ve platine benzer nadir element, sembolü; İr.

iridyumlu, [iridyum-lu] *sf.* Alaşım olarak iridyum elementi içeren.

irif, [Yun. gripos => ığrıp > irib / irif ?] *{ağız} is.* Dolaşık ve yolsuz davranış. [DS]

irig[1], [*iḏir-mek > iḏ(i)r-ig / irig] *{eT} sf.* **1.** (İnsan ve nesne için) kaba; iri; iri yarı; kaba saba. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** (Kişi için) iri yarı; kaba; sarsak; aptal; ters. [EUTS] [Gabain] [KB] **3.** Sert; haşin. [KB] **4.** Gayretli. [KB]

irig[2], [irī-mek / irū̄-mek > iri-g / iri-k] *{eT} is.* Bir şeyin eskimiş, dağılmış parçaları. [Clauson]

iriglenmek, [irig *(sert)* > irig-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sertlik göstermek; yüz çevirmek.[KB]

irik[1], [*idir-mek > id(i)r-ig / irig] *{eT} sf.* **1.** Katı olan. [DLT] **2.** Çevik; canlı. [KB]

irik[2], [? irik] *{eT} is.* Kel ve uyuzun kafası. [DLT]

irik[3], [irī-mek / irū̄-mek > iri-g / iri-k] *{eT} is.* **1.** Erpik ve eski olan nesne. [DLT] **2.** *{ağız} sf.* Zayıf; cılız. [DS] **3.** *{ağız}* (Çocuk için) yetim; öksüz. [DS] **irik otuñ,** *{eT} Odun kırıkları, kıymık.* [DLT]

irik[4], [eğri-k] *{ağız} sf.* Eğri. [DS]

irik[5], [*eT.* erk] *{ağız} is.* Özgürlük. [DS]

irikmek[1], [ér > ér-ik-mek] *gçl. f.* **1.** Erken kalkmak. **2.** Acele etmek.

irikmek[2], [ir-ik-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** *{ağız}* Toplanmak; birikmek. [DS] **2.** *{ağız}* İrileşmek. [DS] **3.** *{ağız}* Hastalık sonrası kendini toplamak; iyileşmek. [DS] **4.** *gçl. f.* Toplamak.[KB]

irikmek[3], [ir-mek *(üzüntülü olmak)* > ir-ik-mek / ér-ik-mek] *{eT} gçsz. f.* **1.** İğrenmek; nefret etmek; istikrah etmek. [Nevâyî] **2.** Kalbi sıkıntılı olmak; can sıkılmak; usanmak; bıkmak; yorulmak. [KB]

irikmen, [Yun. lukhnári] *{ağız} is.*→ ilikmen. [DS]

iriktirmek, [ir-ik-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

irilcek, [iri-l-cek ارلجك] *{eAT} is.* Boğaz anjini; boğaz şişmesi.

irilek, -ğı [iri-le-k] *{ağız} sf.* Büyükçe; irice. [DS]

irileme, [iri-le-me] *is.* **1.** Hayvanlar tarafından samanın irisinin bırakılması. **2.** İrisini toplama işi.

irilemek[1], [iri-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** (Hayvan için) samanın irisini yemeyip ayırmak. **2.** Kavun, karpuz vb. toplarken irilerini seçmek. **3.** Davarın iyisini ve beslenmişini seçmek. [DS]

irilemek[2], [*eT.* īr-mek *(üzülmek)* > ir-il-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Beğenmemek. **2.** Bir kimseyi istememek; hor görmek. [DS]

irilemek[3], [iri-l-e-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Atışınayı büyütmek; kavgaya dönüştürmek. [DS]

irileşme, [iri-le-ş-me] *is.* **1.** İri bir durum alma. **2.** *tıp.* Bazı organların hastalık sonucu büyümesi.

irileşmek[1], [iri-le-ş-mek اريلشمك] *dönş. f. [-ir]* **1.** Daha iri duruma gelmek. **2.** *{eAT}* Sert davranmak; sert konuşmak; kabalaşmak.

irileşmek[2], [iri-l-e-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Ağız kavgası yapmak; dalaşmak. [DS]

'leştirmek, [iri-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İri bir ...m almasını sağlamak.

...li] *sf.* İçinde iri durumda olanları da bulu... **'li ufaklı,** *Hem irisi hem de ufağı bir ara-*

...is. **1.** İri olma durumu; iri olan şeyin niteliği. **2.** Kuzuların bir haftalık oluncaya kadar konuldukları özel ağıl. **3.** *{ağız}* Eleme sırasında kalbur ya da elek üzerinde kalan iri şeyler. [DS] **4.** *{ağız}* İri şeylerin konulduğu yer. [DS]

irilmek[1], [īr-mek > īr-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ir]* **1.** (Deri, kulak vb. için) yırtılmak; ayrılmak; yarılmak; çatlamak; yirilmek. *{ağız} (aynı)* [DS] [ETY] **2.** Küçülmek.[KB]

irilmek[2], [ér-il-mek / yir-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kaygıdan titremek. [DLT] **2.** Kendi kendini yermek. [DLT] **3.** Hiddetlenmek. [KB]

irilmek[3], [er-mek > er-il-mek ارلك] *{eAT} edil. f. [-ür]* Erişilmek.

irilmek[4], [iri-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → irelmek. [DS]

irim[1], [Yun. rimy => irim / ırım ارم] *is.* **1.** Çıkmaz sokak. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** Dar sokak. *{eAT} (aynı)* **3.** *{ağız}* Yalçın kayalı yer. [DS] **4.** *{ağız}* Sokak. [DS] **5.** *{ağız}* Dar yol; patika. [DS] **6.** *{ağız}* Dolambaçlı yol. [DS] **7.** *{ağız}* Üç yol ağzı. [DS] **8.** *{ağız}* Köşe başı; sokak başı. [DS]

irim[2], [? irim] *{ağız} is.* **1.** Böğürtlen. **2.** Ot; çayır. [DS]

irim[3], [ır-ım / ir-im] *{ağız} is.* **1.** Ara; uzaklık. **2.** Gözün görebildiği kadar uzaklık; ufuk. [DS]

irimek, [irī-mek / irū̄-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çürümek; kokuşmak. [DLT]

irimik, [iri-mik] *{ağız} is.* **1.** İri olan şey. **2.** Savrulan saman. [DS]

irin[1], [irin / érin] *{eT} is.* **1.** Kenar; kıyı. [EUTS] **2.** Dudak; dudaklar; ağız. [DLT] [EUTS] [Gabain]

irin[2], [*eT.* iring > irin] *is.* **1.** Vücuttaki bir yara veya çıban üzerinde görülen sarımtırak sıvı; cerahat; iltihap. **2.** *tıp.* Bozulmuş çekirdekli akyuvarlarla zengin saydamsız görünüşte iltihap sızıntısı.

irinç, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-ç] *{eT} sf.* **1.** Mutsuz; sefil; acınacak; iğrenç. [İKPÖy.] [Gabain] **2.** Sefillik; acınacak durum; felaket; bahtsızlık; musibet. [EUTS] [KB] **3.** Günah. [Gabain] **irinç yarlıg,** *{eT} Sefil hayatlı.* [EUTS]

irinçig, [irinç-ig] *{eT} sf.* Zavallı.

irinçkemek, [irinç-ke-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Acımak; merhamet etmek. [EUTS] [Gabain]

irinçkençüçi, [irinç-ke-n-çü-çi] *{eT} sf.* Acıyan; merhametli; şefkatli. [EUTS]

irinçlemek, [irinç-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Bedbaht olmak. [EUTS]

irinçü [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-çü / érin-çü] *(irinçü:) {eT} is.* Günah; kusur; yanlış; hata; kabahat; kötü; çirkin. [EUTS] [DLT] [Gabain]

irinçülüg, [irin-çü-lüg] *{eT} sf.* Günahkâr; suçlu mücrim; kusurlu; hatalı. [EUTS]

iring, [irī-mek *(çürümek)* > iri-ñ] *(iriñ) {eT} is.* İrin; cerahat. [DLT] [EUTS] [Gabain]

irinlenme, [irin-le-n-me] *is.* İrin veya irin akıntısı meydana gelme.

irinlenmek, [irin-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* İrin toplamak; irin meydana gelmek.

irinleşmek, [irin-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* İrin hâlini almak.

irinli, [irin-li] *sf.* **1.** İrin bulunan. **2.** İrin niteliği taşıyan. **3.** İçine irin karışmış olan. ◘ **irinli intan,** *tıp. İrin yapan mikropların kanı toplayarak oluşturduğu yangı.*‖ **irinli odak,** *tıp. İrinin geliştiği ve toplandığı merkez.*‖ **irinli sümük,** *tıp. İçinde irin bulunan sümük.*

irinlik, -ği [irin-lik] *{ağız} is.* Ekilen tohumları çürüten çok sulak tarla. [DS]

irinmek[1], [irī-mek *(çürümek)* > iri-ñ > irin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Cerahatlenmek; irinlenmek. [EUTS]

irinmek[2], [īr-mek *(üzmek)* > ir-in-mek / ér-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Bedbaht olmak; sefil olmak. [Gabain] [EUTS] **2.** Kızmak; azarlamak; tekdir etmek; öfkelenmek. [EUTS] **3.** Acı duymak. [İKPÖy.] **4.** Üşenmek. [KB]

irinti, [iri-nti] *{ağız} is.* **1.** Hayvanların beğenmeyerek yemedikleri iri saman. **2.** Kalbur ve elek üzerinde kalan iri taneler; kalbur üstü. [DS] **3.** Samanın kalbur üstünde kalan iri taneleri. **4.** *sf.* Yemeği seçerek yiyen; boğazsız. ◘ **irinti seçmek,** *{ağız} Yemeği beğenmeyip ayırmak.* [DS]

irintürmek, [irin-mek *(sefil olmak)* > irin-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bedbaht etmek; felâkete sürüklemek; sefalete düşürmek. [Gabain] [EUTS]

irinz, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-ç / érin-ç] *{eT} is.* → irinç. [EUTS]

irip, [? irip] *{ağız} sf.* Çapraz; verev. [DS]

iris, [Lat. iris *(gök kuşağı)*] *is.* **1.** *anat.* Saydam tabakayla göz merceği arasında bulunan ince kasılgan bir zardan oluşan gözün renkli bölümü; kuzahiye. **2.** *min.* Kadıköy taşı, kuvars gibi ışıldama özelliği olan mineral çeşitlerine verilen ad. **3.** *bot.* Süsen.

irisgin, [iris-gin] *{ağız} sf.* → iriskin.

iriskin, [iris-kin] *{ağız} is.* **1.** İğrenç. **2.** Miskin. [DS] [DS]

iriş, [*eT.* ār-mak *(arasından geçmek)* > ar-ış / er-iş / iriş] *is.* Dokumacılıkta atkı ipliklerinin aralarından geçirildiği uzunlamasına gerilmiş iplikler; çözgü; arış.

irişgi, [eriş-gi / iriş-gi ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişgik, -ği [iriş-gi-k ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişgil, [iriş-gi-l ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişgilik, -ği [iriş-gi-lik] *{ağız} is.* → irişkilik. [DS]

irişgin, -ği [iriş-gin] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişgir, -ği [iriş-gi-r] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişik, -ği [iriş-ik] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişki, -ği [iriş-ki] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişkik, -ği [iriş-ki-k ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişkilik, -ği [eriş-gi > iriş-ki-lik ?] *{ağız} is.* Sucuk içi. [DS]

irişkin, [iriş-ki-n ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişkir, [iriş-ki-r ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişkirik, -ği [iriş-ki-k ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişkit, [iriş-ki-t ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişlik, -ği [iriş-lik ?] *{ağız} is.* → erişgi. [DS]

irişmek[1], [ér-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → erişmek[1]. [DS]

irişmek[2], [ér-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* → Boyu uzamak. [DS]

irişmek[3], [ér-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* **1.** Şaka etmek. **2.** Gülümsemek. [DS]

irişmek[4], [ér-iş-mek ارشمك] *{eAT} gçsz. f. [-ür]* → erişmek[4].

irişmiş, [er-mek *(olgunlaşmak)* > er-iş-miş ايرشمش] *{eAT} sf.* → erişmiş.

irişvat, [Ar. rüşvet] *{ağız} is.* Rüşvet. [DS]

irit, [? irit] *{ağız} is.* Çul dokuma tezgâhındaki alt ve üst direkler. [DS]

irite, [Lat. irritare *(taciz etmek)* > Fr. irriter] *is.* Taciz; rahatsız edilme.

iritmek, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-it-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Kötüleşmek; kötü olmak. [EUTS]

irivadi, [Sansk. revati > irivadi] *{eT} özl. is.* Bir yıldız adı. [EUTS]

iriz, [Moğ. érés] *{eT} is.* Cilasun; cesur; yiğit. [EUTS]

irji, [Soğd. rizai / Sansk. riṣayi] *is.* Evliya; münzevi. [Gabain]

irk, [irk / irik] *{eT} is.* **1.** Koç. [ETY] **2.** Dört yaşına girmek üzere olan koyun. [DLT] **3.** Koyun. [EUTS]

irka[1], **-a'i** [Ar. irkā' ارکاء] *(irkâ:) {OsT} is.* **1.** İftira etme. **2.** Geciktirme.

irka[2], **-a'i** [Ar. irḳā' ارقاء] *(irka:) is.* Kan ve göz yaşını dindirme.

irkab, [Ar. irḳāb ارقاب] *(irka:b, k kalın söylenir) is.* Öldükten sonra yasal mirasçılardan başkasına da mal bırakma.

irkâb, [Ar. rüküb > irkāb ارکاب] *(irkâ:b) {OsT} is.* **1.** Binme. **2.** Bindirilme. **3.** Binek verme. ◘ **irkâb etmek,** *{OsT} Bindirmek.*

irkâben, [Ar. irkāben ارکاباً] *(irkâ:'ben) {OsT} zf.* Bindirmek suretiyle; bindirerek. bindirmiş olarak.

irkad, [Ar. irḳād ارقاد] *(irka:d) {OsT} is.* **1.** Uyutma. **2.** Uyutulma.

irkah, [Ar. irkāḥ ارکاح] *(irkâ:h) {OsT} is.* **1.** İnanma; güvenme. **2.** Dayandırma; sığındırma.

irkak, [Ar. irḳāḳ ارقاق] *(irka:k, k'lar kalın söylenir)*

{OsT} is. **1.** Cariye edinme. **2.** Köle satın alma. **3.** İncitme.

irkal, -li [Ar. irḳāl ارقال] *(irka:l) {OsT} is.* Hızlı yürüme.

irkan, [Ar. irḳān ارقان] *(irka:n) {OsT} is.* **1.** Kına yakınma; kına sürme. **2.** Kızıl ağaç. **3.** Safran. **4.** Kardeş kanı denilen ve boyacılıkta, halk hekimliğinde kullanılan bir tür kırmızı sakız. **5.** *tıp.* Sarılık hastalığı. **6.** Ekinlere zarar veren hastalık; sam; gün çalığı.

irkas, [Ar. irḳās ارقاس] *(irka:s) {OsT} is.* **1.** Oynatma; dans ettirme; raks ettirme. **2.** Oynatılma; dans ettirilme.

-irke- [-irk-mek *(yığmak; biriktirmek)* + -e- *(pekiştirme eki)* > -ırka- / -irke- / -rka- / -rke-] *{eT} yap. e.* → -ırka-.

irke, [Moğ. irke] *{eT} is. zool.* Bir ördek türü. [Nevâyî]

irkeç, [*eT.* er-(i)k-eç>erkeç /irkeç ارکج / ارکچ / ایرکچ] *{eAT} {ağız} is.* → erkeç. [DS]

irkek, [ér *(erkek, yiğit)* > ér-kek / er-gek [Clauson] / ir-kek ارکك] *{eT} {eAT} {ağız} is.* Erkek. [ETY] [EUTS] [Gabain] [DS] 🗗 **irkek pancar,** *{ağız} Hayvanlara yedirilen, yumrusu lifli bir tür pancar.* [DS]

irkeklenmek, [irkek-le-n-mek / erkek-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Dalgalanmak. [DLT] **2.** Erkek olmak; erkekleşmek; kişileşmek. [DLT] [EUTS] **3.** Ürpermek. [DLT]

irken[1], [ér-mek > ér-ken > ir-ken] *{eT} zf.* İken.

irken[2], [Çağ. ir / ér > er > er-ken] *{ağız} zf.* Erken. [DS]

irkene, [Moğ. irkene / irkenek] *{eT} is.* Ak öy parçalarından yurt kapısının üst kirişi; ergene; ergine. [Nevâyî]

irkeşmek, [irk-mek > irk-eş-mek / irk-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Toplaşmak. [DLT]

irketlik, -ği [irket-lik] *{ağız} is.* İkinci kez evlenen kadının kocasına verdiği mal. [DS]

irki[1], [irki] *{ağız} is.* Kuşku. [DS]

irki[2], [er *(sabah)* > er-ki / ir-ki ایرکی] *zf.* → erki[2].

irkilebilen, [irk-il-e+bil-en] *sf.* İrkilme özelliği olan; irkilmeye elverişli.

irkiliş, [irk-il-iş] *is.* İrkilme eylemi veya biçimi.

irkillemek, [irkil-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyin dibini, kalanını ve artıklarını toplamak. [DS]

irkilme, [irk-il-me] *is.* **1.** Kendini çekme, toparlama durumu. **2.** *biy.* Bir canlının dışarıdan gelen etkilere karşı gösterdiği bir türlü korunma eylemi.

irkilmek[1], [ürk-mek > irk-il-mek ایرکلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şey karşısında şaşırıp duraklamak; ürkmek. **2.** *{eAT} {OsT}* (Akan şeyler için) bir engel arkasında toplanmak; birikmek; yığılmak. **3.** *tıp.* Kanlanıp şişmek; taharrüş etmek. **4.** *{eAT} {OsT}* Çekinmek; tereddüt etmek; duraklamak

irkilmek[2], [irk-mek > irk-il-mek ایرکلمك] *edil. f. [-ir]* **1.** *{eT} {ağız}* (Halk için) toplanmak, çoğalmak. [DLT] [KB] [DS] **2.** *{ağız}* (Su için) birikmek. [DS]

irkilmek[3], [irk-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Düşünmek. [DS]

irkilti, [irk-il-ti] *{ağız} is.* **1.** Birikinti; birikme; toplanma. [DS] **2.** *{ağız}* Toplantı.

irkiltici, [irk-il-ti-ci] *sf.* İrkilmeye yol açan; irkilten.

irkiltme, [irk-il-t-me] *is.* İrkilmesine yol açma eylemi.

irkiltmek, [irk-il-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İrkilmesine yol açmak.

irkim, [irk-mek > irk-im] *{ağız} is.* Hazine; define. [DS]

irkin, [irk-mek > irk-in] *{eT} sf.* **1.** İrkilen; biriken. [DLT] **2.** Halkı toplayan anlamında bir unvan; erkin; elteber. [Tekin] **3.** *{ağız}* Yavaş; durgun. [DS] **4.** *{ağız}* Kendini bulmuş; yetişmiş. [DS] **5.** *{ağız} is.* Hazine; define. [DS] 🗗 **irkin yağmur,** *{eT} Günlerce süren yağmur.* [DLT]|| **irkin suv,** *{eT} Birikinti su.* [DLT]

irkindü, [irk-indü / irk-inti ارکندو] *{eAT} is.* → irkinti.

irkinmek, [irk-mek > irk-in-mek] *{eT} {ağız} dönşl. f. [-ir]* Ekonomi yapmak; mal biriktirmek; kendisi için toplamak. [DLT] [DS]

irkinti, [irk-inti ارکندی] *is.* **1.** İrkilme; ürperme; tiksinti. **2.** *{ağız}* Kuruntu. [DS]

irkinti, [irk-inti] *{ağız} is.* **1.** Toplanmış, birikmiş su vb. şey; irkilmiş. **2.** Mide ekşimesinden dolayı geğirdikçe ağıza gelen acı sıvı. **3.** Miras. [DS]

irkip, -bi [irk-mek + ip] *{ağız} is.* Sahtiyan veya meşin dikilen ip. [DS]

irkişmek, [irk-mek > irk-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte toplamak; toplaşmak. [DLT]

irkitmek, [irk-it-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Biriktirmek; toplamak. [DS]

irklemek, [irk *(koç)* > irk-lē-mek / ék-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Çiğnemek; basmak; bir şeyin üzerine çıkmak; ayağı ile basarak ezmek. [EUTS] [DLT]

irkletmek, [irk-lē-mek > irk-le-t-mek / ik-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Çiğnetmek; ezdırmek; ayakla bastırmak. **2.** Zorlamak; elde etmek. [EUTS]

irkme, [irk-me] *is.* **1.** Birikme, toplanma, yığılma eylemi. **2.** Tiksinme durumu. **3.** Tarhana yapmak için biriktirilmiş yoğurt.

irkmek[1], [irk-mek] *gçsz. f. [-er]* **1.** *{ağız}* (Akan şeyler için) birikmek; toplanmak; yığılmak; irkilmek. [DS] **2.** (Para ve taneli şeyler için) biriktirmek; yığmak; toplamak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT] **3.** *{ağız}* Dibine çökmek. [DS]

irkmek[2], [irk-mek] *{ağız} gçsz. f. [-er]* **1.** Çekinmek; ürkmek; korkmak. **2.** Tiksinmek. [DS]

irkmek[3], [irk-mek] *{ağız} gçl. f. [-er]* Dikmek. [DS]

irkörmek, [irk+ yor-mak > ör-mek] *{ağız} gçl. f. [-ür]* Erişmek. [DS]

İrlandaca, [İng. ireland > irlanda-ca] *(irlâ'ndaca) is.* **1.** Kelt dilleri grubundan İrlanda'da konuşulan Hint-Avrupa dili; İrlandalıların dili; İrlanda Gaelcesi. **2.** *sf.* Bu dille ilgili veya bu dille meydana getirilmiş olan.

İrlandalı, [İng. ireland > irlanda-lı] *(irlâ'ndalı) is.* ve *sf.* **1.** İrlanda halkından olan; İrlanda uyruklu. **2.** İrlanda kökenli.

irle, [ér *(yer)* > ér-le / īrle] *(i:rle) {eT} is.* Yurt tutulan yer; yurtluk. [DLT]

irlemek[1], [yır / īr / īr > ir-le-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Türkü, şarkı söylemek. [EUTS]

irlemek[2], [ir-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Biriktirmek. [DS]

-irlik, [-r-lık /-rlik / -rluk / -rlük / -ırlık / -irlik / -urluk / -ürlük / -arlık / -erlik] *yap e.* → -rlık.

irlik, -ği [er-lik >ir-lik] *{ağız} is.* Sahur yemeği. [DS]

irma, [Ar. remy > irmā ارما] *(irma:) {OsT} is.* Atma; silah atma.

irman[1], [Far. irmān ارمان] *(irma:) {OsT} sf.* Eğreti; geçici; dayanıksız.

irman[2], [Far. īrmān ایرمان] *(i:rma:n) {OsT} sf.* **1.** (Konuk için) davetsiz. **2.** Dalkavuk. **3.** Eğreti. **4.** *is.* İstek; arzu. **5.** Pişmanlık.

irme[1], [ir-me] *is.* Dikenlerin, otların uzun kökü.

irme[2], [Yun. rimi => irim] *{ağız} is.* Bahçe aralarındaki geniş yol. [DS]

irmegân, [Far. irmegān ارمگان] *(i:rmegâ:n) {OsT} sf.* **1.** Eğiten; terbiye eden. **2.** *is.* Kutluluk; uğur; saadet.

irmek[1], [īr-mek] *{eT} (i:rmek) gçsz. f. [-ür]* Erimek; çözülmek. [EUTS]

irmek[2], [yır-mak / ér-mek / īr-mek] *(i:rmek) {eT} gçl. f. [-ür]* **1.** (Duvar vb. için) yarmak; gedik açmak; çentmek. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Ayrılmak.

irmek[3], [ér-mek / īr-mek] *(é:r-mek) {eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Yalnızlık duymak; üzülmek. [DLT] [KB] **2.** İrkilmek. [DLT] [KB] **3.** Yermek; kötülemek; tekdir etmek; azarlamak; usanmak. [KB] [Gabain] [Üç İtigsizler]

irmek[4], [ér-mek / ēr-mek / ir-mek] *{eT} {eAT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Ermek; erişmek; varmak; vasıl olmak; ulaşmak. [Üç İtigsizler] [ETY] **2.** *{eAT}* Dokunmak; isabet etmek; vurmak. **3.** *{eAT}* İleri bir dereceyi bulmak; yetişmek. **ire görmek,** *{ağız} Nail olmak; erişmek.* [DS]

irmek[5], [er-mek / ir-mek / i-mek] *{eT} yard. f. [-ür]* → ermek[2]. [ETY] [Tekin] [EUTS]

irmek[6], [ir *(utanç)* > ir-mek] *{eT} is.* Usanç. [Gabain]

irmik, -ği [yar-mak > yar-mık > yir-mik > irmik] *is.* **1.** Çorba veya helva yapmak amacıyla iri öğütülmüş, glutence zengin un. **2.** *{ağız}* Kalbur ve elek üzerinde kalan iri taneler; kalbur üstü. [DS] **3.** *{ağız}* Yarılıp elenen bulgurun ince kısmı. [DS] **irmik çorbası,** *İrmikten yapılan bir tür çorba.* || **irmik helvası,** *İrmik, yağ ve şekerle yapılan bir tür helva.*

irmiklemek, [irmik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Hayvan için) yediği yemin irilerini ayırmak. [DS]

irmikli, [irmik-li] *{ağız} sf.* (Kadın için) davranışları hafif olan; oynak. [DS]

irmuk, -ğu [iri-muk ?] *{ağız} is.* Kalbur üstünde kalan iri saman taneleri. [DS]

irnik, -ği [ir-mek[3] > er-in-ik > irnik] *{ağız} is.* Sıkıntı; eziyet. [DS]

iro[1], [? iro] *{ağız} is.* Kütük ve tomrukları çekmek için uçlarına çakılan halkılı çivi. [DS]

iro[2], [? iro] *{ağız} is.* Gökkuşağı. [DS]

ironi, [Fr. ironie] *is. ed.* Dolaylı ve alaylı anlatım; mizah.

irpeden, [Yun. írpedòni => irpeden] *{ağız} is.* **1.** Tezgâha sarılmış halı dokuma iplikleri. **2.** İp. **3.** Kıl iplik. [DS]

irpek, [érpē-mek *(biçmek)* > erpe-k] *{eT} is.* Bıçkı; kesme aracı. [EUTS]

irpeklemek, [érpē-mek > érpe-k-lē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Biçmek; doğramak. [EUTS]

irpekleşmek, [érpe-k-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte biçmek; kesişmek. [EUTS]

irpelmek, [érpē-mek > erpe-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* Bıçkı ile biçilmek; bozulmek. [DLT]

irpemek, [érpē-mek] *(irpe:mek) {eT} gçl. f. [-r]* Bıçkılamak; biçmek; bozmak. [DLT]

irpetmek, [érpé-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bıçkı ile biçtirmek; bozdurmak. [DLT]

irpiç, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Vaşak. [EUTS]

irpilmek, [irp-il-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Hafif eskimek. [DS]

irpis, [Moğ. irbis / irbiç] *{eT} is.* Kedi cinsinden vaşak denilen hayvan; vaşak. [EUTS] **irpis kudrugu,** *{eT} Bir yıldızın adı.* [EUTS]

irrasyonalizm, [Fr. irrationalisme] *is. fel.* **1.** İnsanın edindiği bilgilerin temelinde aklın bulunmadığını, sevgi, duygu ve içgüdülerin esas olduğunu, aklın ise ikinci planda kaldığını ileri süren görüş; akıl dışıcılık. **2.** İnsan davranışlarını belirleyen ve yönlendiren hususların tamamen akılla kavranamayacağını ileri süren görüş.

irrasyonel, [Fr. irrationale] *sf.* **1.** Akıl ve mantıkla kavranamayan; akıl dışı. **2.** *mat.* Oran dışı. **irrasyonel sayılar,** *mat. Rasyonel bir sayı olmayan ve iki tam sayının çarpımı olarak yazılamayan gerçek sayı; oran dışı sayı.*

irredantizm, [İt. irredenta *(kurtarılmamış)* > Fr. irrédentisme] *is. siy.* Dil, gelenek, görenek ve kültür değerleri bakımından belli bir birlik gösterdiği hâlde ana yurt sınırları dışında kalmış bir yeri ülke topraklarına katmayı amaçlayan siyasi görüş.

irs, [Ar. irṣ ارث] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsede ana, baba veya daha üst soydan gelme bedensel ve ruhsal özellik; soya çekim; kalıtım. **2.** *huk.* Ölen kişinin mirasçılarına bıraktığı mal. **3.** *huk.* Bir kişiye mirasçı olma durumu.

irsa, -a'i [Ar. resâ' > irsâ' ارساء] *(irsa:) {OsT} is.* **1.** Hareketsiz bırakma; sağlamlaştırma; kuvvetlendirme. **2.** (Gemi için) demir atma; demirleme. 🗗 **irsā etmek,** *Kuvvetlendirmek; sağlamlaştırmak.*|| **irsā-i lenger,** *{OsT} Demir atma.*|| **irsā-i lenger etmek,** *{OsT} Demir atmak.*|| **irsā olmak,** *Sağlam duruma gelmek; kuvvet kazanmak.*

irsa[1], -a'i [Ar. irṣâ' ارصاء] *(irsa:) {OsT} is.* Yerinden ayrılma.

irsa[2], -ı [Ar. irṣāʿ ارصاع] *(irsa:) {OsT} is.* Uzun ve delici bir araçla dürtme.

irsad, [Ar. raṣad > irṣād ارصاد] *(irsa:d) {OsT} is.* **1.** Hazırlama; hazır etme. **2.** Hazır olma; hazırlanma. **3.** *ed.* Secili ve kafiyeli bir sözün ne olacağını önceden başka ifadeler yardımıyla bildirme. **4.** (Yıldızlar için) gözleme. **5.** Beytülmale ait bir gelirin padişah tarafından başka bir işe ayrılması. 🗗 **irsād-ı gayr-ı sahîh,** *{OsT} huk. İmparatorluk döneminde, hazineye ait bir kısım geliri hazine giderleri sayılmayan bir yer için ayırma işine verilen ad.*|| **irsād-ı sahîh,** *{OsT} huk. Hazineye ait bir geliri herhangi bir hazine gideri için ayırma işi.*|| **irsād-ı vakf,** *{OsT} huk. Denetimi hazineye ait bir vakfın gelirinin padişah tarafından hazineden yararlanan kişilere ödenek olarak ayrılması işi.*

irsah, [Ar. irsāḫ ارساخ] *(irsa:h) {OsT} is.* Bir şeyi sağlamlaştırma.

irsal, -li [Ar. resel > irsāl ارسال] *(irsa:l) {OsT} is.* **1.** Gönderme; yollama. **2.** Bırakma; koyuverme. **3.** Bir paranın gönderildiğine ya da tahsildarın aldığına dair verilen belge; alındı belgesi. **4.** Elçi gönderme. 🗗 **irsāl-i lihye,** *{OsT} Sakal bırakma.*|| **irsāl-i mesel,** *{OsT} ed. Konuşma ve yazmada anlatımı güçlendirmek için atasözü ve vecize kullanma.*|| **irsāl-i meseleyn,** *{OsT} ed. Beyitte bir ifadeye örnek vermek için iki şey arasında karşılaştırma yapmak.*

irsalat, [Ar. irsālāt ارسالات] *(irsa:la:t) {OsT} is.* Gönderilen şeyler; yollananlar; gönderiler. 🗗 **irsalāt akçası,** *Padişaha her yıl Mısır'dan gönderilen gelir.*| **irsalāt hazinesi,** *Bu paraların toplandığı yer.*

irsaliye, [Ar. irsāliyye ارساليه] *(irsa:liye) {OsT} is.* Bir yere gönderilen malların listesi; gönderme belgesi. 🗗 **irsaliye mektubu,** *{OsT} Gönderilecek malların cins ve sayısını, hangi yolla gönderileceğini belirten belge.*

irsan, [Ar. irṣān ارصان] *(irsa:n) {OsT} is.* Sağlamlaştırma; sağlam kılma.

irsas, [Ar. irṣāṣ ارصاص] *(irsa:s) {OsT} is.* **1.** Eskitme; yıpratma. **2.** Eskitilme; yıpratılma. 🗗 **irsās-ı libās,** *{OsT} Elbisenin eskitilmesi.*

irse, [ér-mek *(olmak yard. f. / ek fiil)* > ér-se *(şart eki)* > ir-se] *{eT} e.* İse.

irsel, [ir-mek > ir-sē-mek > irse-l ?] *{eT} sf.* Dönek; kalleş; kararsız; sebatsız; vefasız. [KB]

irsellik, [irsel-lik] *{eT} is.* Döneklik.

irsen, [Ar. irs > irsen ارثاً] *(i'rsen) {OsT} zf.* **1.** Soya çekimle ilgili olarak; kalıtımsal; irsî olarak. **2.** Miras yoluyla.

irser, [ér-ser] *{eT} e.* İse. [ETY]

irsî, [Ar. irṣī ارثى] *(irsi:) {OsT} sf.* **1.** Kalıtımla ilgili olan; soya çekime ait. **2.** Soya çekim yoluyla geçen; kalıtımsal.

irsi, [Soğd. rizai / Sansk. riṣayi] *is.* Peri; ilah. [EUTS]

irsiyet, [Ar. irṣ > irṣiyyet ارثيت] *{OsT} is.* Anadan babadan gelme; soya çekim; kalıtım; veraset.

irsiz, [ar-sız > ir-siz] *{ağız} sf.* **1.** Arsız. **2.** Edepsiz. **3.** Titiz. [DS]

irşad, [Ar. rüşd > irşād ارشاد] *(irşa:d) {OsT} is.* → irşat.

irşadat, [Ar. irşādāt ارشادات] *(irşa:da:t) {OsT} is.* Uyarılar; doğru yolu göstermeler.

irşaf, [Ar. irşāf ارشاف] *(irşa:f) {OsT} is.* Suyu emerek veya yudum yudum içme.

irşak, [Ar. irşāḳ ارشاق] *(irşa:k) {OsT} is.* Dik bakma.

irşat[2], -dı [Ar. rüşd > irşād ارشاد] *(irşa:t) {OsT} is.* **1.** Doğru yolu gösterme; uyarma; aydınlatma. **2.** *tasvf.* Şeyhin tarikat ve Allah'a ulaşma yolunda müride önderlik etmesi. 🗗 **irşat etmek,** *Doğru yolu göstermek; uyarmak; aydınlatmak; bilgilendirmek.*

irşat[2], -dı [? ırşat /irşat] *{ağız} sf.* Çirkin; suratsız. [DS]

irşin, [? irşin] *{ağız} is.* Tütün külü; sigara külü. [DS]

irt, [ért] *{eT} is.* Vergi. [EUTS] [Gabain]

irta[1], -a'i [Ar. irtâ' ارتاء] *(irta:) {OsT} is.* Zoraki gülme.

irta[2], -a'ı [Ar. irtāʿ ارتاع] *(irta:) {OsT} is.* **1.** Otlatma. **2.** Otlatılma.

irtab, [Ar. irtāb ارتاب] *(irta:b) {OsT} is.* **1.** Dikme. **2.** Dikilme.

irtac, [Ar. irtāc ارتاج] *(irta:c) {OsT} is.* **1.** Birinin sözünü kesme; söz söyletmeme. **2.** Kapıyı kapama. **3.** (Kıtlık için) her tarafa yayılma. **4.** (Kar için) sürekli yağma.

irtam, [Ar. irtām ارتام] *(irta:m) {OsT} is.* Bir şeyi unutmamak için parmağına ip bağlama.

irtat, [Ar. irtāṭ ارطاط] *(irta:t) {OsT} is.* **1.** Yerinden kımıldamama. **2.** Tembellik etme.

irte, [ér-tē / ir-te ارته / ایرته] *{eT} {eAT} zf.* **1.** Erte; yarın; gelecek. [EUTS] **2.** Sabah erken; erken. [EUTS] [Gabain] **3.** *{eAT}* Şafak sökme zamanı. **4.** *{ağız}* Gündüz. [DS] **5.** *{ağız}* Karanlık; gece. [DS] ◻ **irte ağarmak,** *Şafak sökmek.*|| **irte aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte aşırı gün,** *{eAT} Öbür gün.*|| **irte çıkmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte doğmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte gice,** *Gece gündüz; sabah akşam.*|| **irte gün,** *{eAT} Ertesi gün.*|| **irte irtesi,** *{eAT} Öbür gün.*|| **irte namazı,** *{eAT} Sabah namazı.*|| **irte yeri ağarmak,** *{eAT} Şafak sökmek.*|| **irte yeri aklığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte yeri aydınlığı,** *{eAT} Şafak aydınlığı.*|| **irte yıldızı,** *{eAT} {ağız} Sabah yıldızı; Çoban yıldızı.* [DS]

irtecek, -ği [Far. irtecek ارتجک] *{OsT} is.* Şimşek.

irtek, -ği [irte-k] *is.* Masal; efsane.

irteken, [érte-ken] *{eT} zf.* **1.** Erken. [EUTS] **2.** Evvelce. [Gabain]

irteki, [érte-ki / irte-ki ایرته کی / ایرتکی] *{eT} {eAT} zf.* Yarınki; ertesi. [EUTS]

irteklemek[1]**,** [irtek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Biri adına birinin işini yürütmek, takip etmek. **2.** *{ağız}* Bir işin peşine düşmek; izlemek. [DS]

irteklemek[2]**,** [irte-k-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ertesi güne kalmak. [DS]

irtekün, [érte+kün] *{eT} zf.* Sabah; yarın; erte. [EUTS] [Gabain]

irtelemek, [ér-te-le-mek / ir-te-le-mek ایرته لمك] *{eAT} gçl. f. [-r]* → ertelemek[2].

irtelmek, [irtē-mek > irte-l-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Aranmak; araştırılmak; istenmek. [DLT]

irtemek, [irtē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak; araştırmak. [DLT] [KB] **2.** Arkasına düşmek. [DLT] **3.** Sürmek. [DLT] **4.** İstemek. [KB] [DLT]

irtesi, [ér-te-s-i / ir-te-s-i ایرتسی] *{eAT} zf.* Ertesi gün.

irteş, [irtē-mek > irte-ş] *{eT} is.* Araştırma; irdeme; isteme; iş konusunda olan kavga dövüş. [DLT] ◻ **irteş kopmak,** *{eT} Bahis kızışmak.* [DLT]

irteşmek[1]**,** [irtē-mek > irte-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Araştırmak. [DLT] [KB]

irteşmek[2]**,** [ir-t-eş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Kavga etmek; itişip kakışmak. [DS]

irtetmek, [irtē-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İstetmek; aratmak. [DLT]

irti'a, -a'i [Ar. ra'y > irti'ā ارتعاء] *(irtia:) {OsT} is.* Otlama.

irti'ab, [Ar. ru'b > irti'āb ارتعاب] *(irtia:b) {OsT} is.* Tehlikeli bir durum veya korkunç bir şey karşısında aşırı derecede ürkme; korkma; korku duyma.

irti'ac, [Ar. irti'āc ارتعاج] *(irtia:c) {OsT} is.* Sarsılma; titreme.

irti'ad, [Ar. ra'd > irti'ād ارتعاد] *(irtia:d) {OsT} is.* Yıldırım çarpmış gibi titreme.

irti'af, [Ar. irti'āf ارتعاف] *(irtia:f) {OsT} is.* İleri geçme; ileri gitme; ilerleme.

irti'as, [Ar. irti'ās ارتعاس] *(irtia:s) {OsT} is.* Titreme; sarsılma.

irti'aş, [Ar. ra'şe *(titreme)* > irti'āş ارتعاش] *(irtia:ş) {OsT} is.* Titreme; ürperme; sarsılma. ◻ **irtiāş-ı mest,** *{OsT} Sarhoşça titreyiş.*

irti'aşat, [Ar. irti'āşāt ارتعاشات] *(irtia:şa:t) {OsT} is.* Titremeler; ürpermeler.

irtiba, -a'i [Ar. irtibā' ارتباء] *(irtiba:) {OsT} is.* İlkbaharda, güzel bir yerde oturma.

irtibab, [Ar. irtibāb ارتباب] *(irtiba:b) {OsT} is.* **1.** Bir çocuğu ergenlik çağına kadar besleyip büyütme. **2.** Kokulu şeyler yapma.

irtibah, [Ar. irtibāh ارتباه] *(irtiba:h) {OsT} is.* Yükseğe çıkma; yükselme.

irtibak[1]**, -kı** [Ar. irtibāk ارتباق] *(irtiba:k) {OsT} is.* **1.** Oldukça karışık bir işe girişme. **2.** Bir kazaya uğrama. **3.** (Geyik, karaca gibi av hayvanları için) tuzağa yakalanma.

irtibak[2]**, -ki** [Ar. irtibāk ارتباك] *(irtiba:k) {OsT} is.* **1.** Karışma. **2.** Çamura batma. **3.** (İş için) aksi gitme. **4.** Dolambaçlı konuşma.

irtibal, -li [Ar. irtibāl ارتبال] *(irtiba:l) {OsT} is.* Bir malı çoğaltma; bereketlendirme.

irtibas[1]**,** [Ar. irtibāş ارتباث] *(irtiba:s) {OsT} is.* Dağılma.

irtibas[2]**,** [Ar. irtibās ارتباس] *(irtiba:s) {OsT} is.* **1.** Pek karışık ve sıkışık olma. **2.** Zor ve perişan bir durumda kalma.

irtibat, [Ar. rabṭ > irtibāṭ ارتباط] *(irtiba:t) {OsT} is.* **1.** Bir yer veya kişi ile kurulan bağ; bağlı olma; bağlantı. **2.** Bir şeyin başka bir şeyle ilgili olması; ilişkili olma; ilişki; münasebet. **3.** *as.* Silahlı kuvvetleri meydana getiren çeşitli bölümler arasında karşılıklı anlaşma ve işbirliğini sağlamak için kurulan sürekli bağlantı. **4.** *huk.* Birleştirmeyi gerektirecek nitelikte aynı nedenden dolayı ayrı ayrı açılmış, birinde verilen kararın diğerlerini etkileyici biçim-

de olması durumu. ◻ **irtibat gemisi,** *Düşmanla ilişki kurmada ya da esir değişiminde kullanılan gemi.*|| **irtibat hendeği,** *Savunmada avcı boy çukurlarını birbirine bağlayan, birinden diğerine hedef göstermeden yardım geçişini sağlayan yol.*|| **irtibat kurmak,** *Biriyle bağlantı sağlamak.*|| **irtibat subayı,** *Komutanlık, karargâh ve birlikler arasında iletişim ve eşgüdümü sağlamakla görevli subay.*|| **irtibat yolu,** *Ana yollar arasında ya da bir yeri ana yola bağlayan yol; bağlantı yolu.*

irtica[1]**, -a'ı** [Ar. ricʿat > irticāʿ ارتجاع] *(irtica:) {OsT} is.* Yapılan yeniliği istemeyerek eskiye dönmeyi isteme; geri dönme; gericilik. ◻ **irticā-âne,** *{OsT} Eskiye dönerek; geri dönüşle.*|| **irtica hareketi,** *Yeni kurulan bir düzeni beğenmeyerek eskisine dönmek için yapılan girişim.*|| **irticā-kârâne,** *{OsT} Gericiye yakışır biçimde.*

irtica[2]**, -a'i** [Ar. recāʾ > irticāʾ ارتجاء] *(irtica:) {OsT} is.* Arzu edilen şeyin olmasını bekleme; beklenti; ümit. ◻ **irtica etmek,** *Ummak; beklemek.*|| **irticā'-yı halâs,** *{OsT} Kurtuluş beklentisi; kurtulma ümidi.*

irticac, [Ar. recc > irticāc ارتجاج] *(irtica:c) {OsT} is.* Çalkalanma; sarsılma; kabarıp taşma. ◻ **irticāc-ı adalî,** *{OsT} biy. Kas sarsılması.*|| **irticāc-ı deryā,** *{OsT} Denizin kabarması.*|| **irticāc-ı ecrām,** *{OsT} Yıldız ışıklarının titremesi.*|| **irticāc-ı elektrikî,** *{OsT} fiz.* Elektrik titreşimleri.

irticaen[1]**,** [Ar. irticāʿen ارتجاعاً] *(irtica:'en) {OsT} zf.* Eskiye dönmek suretiyle.

irticaen[2]**,** [Ar. recāʾ > irticāʾen ارتجاءً] *(irtica:'en) {OsT} zf.* Beklentide kalarak.

irticaf, [Ar. recfe *(sarsıntı)* > irticāf ارتجاف] *(irtica:f) {OsT} is.* **1.** Sarsma; çalkalama; tahrik. **2.** *gök b.* Başka bir yıldızın çekim etkisi ile bir yıldızın yörüngesinin bozulması.

irticai[1]**,** [Ar. irticāʿī ارتجاعی] *(irtica:i:) {OsT} sf.* İrtica ile ilgili; gericil.

irticai[2]**,** [Ar. irticāʾī ارتجائی] *(irtica:i:) {OsT} is.* Beklenti ile ilgili; ümitle ilgili.

irtical, -li [Ar. ricāl > irticāl ارتجال] *(irtica:l) {OsT} is.* **1.** Şiir ve güzel sözü önceden hazırlık yapmadan o anda içten geldiği gibi söyleme; doğaçlama. **2.** *müz.* Bir parçayı önceden hazırlanmadan içten geldiği gibi çalma veya yorumlama; doğaçlama.

irticalat, [Ar. irticālāt ارتجالات] *(irtica:la:t) {OsT} is.* **1.** Birdenbire ve içine doğduğu gibi güzel söz ve şiir söylemeler. **2.** Düşünmeden içine doğduğu gibi o anda söylenmiş şiir ve sözler.

irticalen, [Ar. irticālen ارتجالاً] *(irtica:'len) {OsT} zf.* (Şiir ve güzel söz söylemek için) önceden düşünülmeksizin; içe doğduğu gibi; hazırlıksız olarak; doğaçlama olarak.

irticalî, [Ar. irticālī ارتجالی] *(irtica:li:) {OsT} sf.* **1.** İrtical ile ilgili. **2.** (Söz ve şiir için) düşünmeden, içe doğduğu gibi söylenen; doğaçtan.

irticaliyat, [Ar. irticāl > irticāliyyat ارتجالیات] *(irtica:liya:t) {OsT} is.* Doğaçtan söylenen güzel söz ve şiirler; doğaçlamalar.

irticam, [Ar. irticām ارتجام] *(irtica:m) {OsT} is.* (Nesne için) üst üste katlanma.

irtican, [Ar. irticān ارتجان] *(irtica:n) {OsT} is.* (Kişi için) işi bozulma.

irticas, [Ar. irticās ارتجاس] *(irtica:s) {OsT} is.* **1.** Gök gürlemesi. **2.** Top vb. sesi.

irticaz, [Ar. recez > irticāz ارتجاز] *(irtica:z) {OsT} is.* **1.** Kısaltma; özetleme. **2.** *ed.* Aruzun recez bahrine ait bir ölçü ile şiir söyleme.

irtida[1]**, -a'ı** [Ar. ridāʿ > irtidāʿ ارتداع] *(irtida:) {OsT} is.* Yasak edilmiş şeyleri yapmaktan çekinme; sakınma.

irtida[2]**, -a'ı** [Ar. rıḍāʿ > irtiḍāʿ / irtiżāʿ ارتضاع] *(irtida:) {OsT} is.* **1.** Razı olma; uygun bulma. **2.** Beğenme ve seçme.

irtida[3]**, -a'i** [Ar. ridāʾ > irtidāʾ ارتداء] *(irtida:) {OsT} is.* Çarşafa bürünme; örtünme.

irtidaf, [Ar. redif > irtidāf ارتداف] *(irtida:f) {OsT} is.* Ardına düşme; ardından gitme; izleme; takip etme; ardı sıra gitme; peşinden gitme.

irtidad, [Ar. redd > irtidād ارتداد] *(irtida:d) {OsT} is.* Bir Müslüman'ın İslamiyet'i bırakarak başka bir dine girmesi. ◻ **irtidād etmek,** *{OsT} (Müslüman için) dininden dönmek.*

irtifa, -a'ı [Ar. refʿ > irtifāʿ ارتفاع] *(irtifa:) {OsT} is.* **1.** Yükselti; yükseklik. **2.** Bir yerin deniz yüzeyinden olan yükseklik derecesi; yükselti. **3.** Yükseklik kazanma; yükselme. **4.** Yüksek bir mevkie gelme; ilerleme; terfi etme. **5.** Ortadan kaybolma; kalkma. **6.** *gök b.* Bir yıldızın bulunduğu nokta ile ufuk arasındaki uzaklık. ◻ **irtifa almak,** *{OsT} 1. İlerlemek; terfi etmek. 2. Güneşin en yüksek noktaya çıkıp çıkmadığını bularak zamanı hesaplamak. 3. Ortadan kalkmak; yok olmak.*|| **irtifa bulmak,** *{OsT} Yükselmek; terfi etmek.*|| **irtifa dairesi,** *{OsT} gök b. Gözlemlenen gök cisminin baş ucuyla ayak ucundan geçen büyük dikey daire.*|| **irtifa tahtası,** *{OsT} Gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmekte kullanılan çeyrek daire biçimindeki alet.*|| **irtifā'-yı bahrî,** *{OsT} Bir yerin deniz seviyesinden itibaren yüksekliği.*|| **irtifā'-yı hakîkî,** *{OsT} gök b. Bir yıldızın bulunduğu yer ile gözlemcinin bulunduğu yer*

ve gök küresi ekvator düzlemi arasının açı cinsinden uzaklığı.‖ **irtifā'-yı kutb,** *{OsT} gök b. Kutup noktasının yüksekliği.*|| **irtifā'-yı māhsul,** *{OsT} Ürünün elde edilmesi; hasat.*|| **irtifā'-yı matar,** *{OsT} Bir metre kareye düşen yağış miktarını bulmak için kullanılan terim.*|| **irtifā'-yı mersūd,** *{OsT} Görünür yükseklik.*‖ **irtifā'-yı töhmet,** *{OsT} Bütün kuşkuların yok olması.*|| **irtifā' zāviyesi,** *{OsT} 1. Bir şeyin yüksekliği ile deniz seviyesi düzlemi arasındaki açı. 2. as. Bir topun namlu mihverinin hedefin uzaklığına göre ufuk düzlemiyle oluşturduğu açı.*

irtifaat, [Ar. irtifāʿāt ارتفاعات] *(irtifa:a:t) {OsT} is.* **1.** Yükselmeler. **2.** Yükseltiler; yükseklikler. **3.** İlerlemeler; gelişmeler. **4.** Ortadan kalkmalar; yok edilmeler. ◻ **irtifāāt-ı mütevāfıka,** *{OsT} gök b. Karşılıklı yükseklikler.*

irtifaen, [Ar. irtifāʿ > irtifāʿen ارتفاعاً] *(irtifa:'en) {OsT} zf.* **1.** Yükseklik bakımından; yükseklikçe. **2.** Makam ve terfi derecesi bakımından.

irtifak, [Ar. rıfḳ > irtifāḳ ارتفاق] *(irtifa:k) {OsT}* **1.** Bir şeye dayanma; yaslanma; dirseğini kendine destek yapma. **2.** Bir kabın dolması durumu. **3.** Arkadaşlık etme; arkadaşlık kurma; sohbet etme. **4.** İhtiyaç duyulan bir şeyi isteme. **5.** *tıp.* Kemikleri birbirine bağlayan şeylerin tümü. **6.** *tıp.* İki kemiğin hareketsizlik yüzünden birbiri ile kaynaşması. **7.** Bazı sabit kaslar. **8.** Birbirine yakın olan organların birbiri ile kaynaşması. **9.** *huk.* Başkasına ait mal ya da hak üzerinde belli bir kişi ya da taşınmaz yararına getirilen yükümlülük. ◻ **irtifak hakkı,** *{OsT} Başkasına ait mal ya da hak üzerinde yararlanma sağlayan aynî hak.*

irtifas, [Ar. irtifāṣ ارتفاص] *(irtifa:s) {OsT} is. tar.* İmparatorluk döneminde, satıştaki mallara konulan resmî fiyatın artırılması.

irtigab, [Ar. raġbet > irtiġāb ارتغاب] *(irtiğa:b) {OsT} is.* Bir şey yapma isteği uyandırma; heveslendirme; rağbetlendirme; isteklendirme.

irtihal, -li [Ar. rıḥlet > irtiḥāl ارتحال] *(irtiha:l) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere gitme; göçme. **2.** Ölme. ◻ **irtihal etmek,** *{OsT} 1. Göçmek. 2. Ölmek.*|| **irtihāl-i dār-ı bekā,** *{OsT} Ölme.*|| **irtihāl-i dār-ı naîm,** *{OsT} Ölme.*

irtihan, [Ar. rehn > irtihān ارتهان] *(irtiha:n) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir şeyi rehin olarak alma. **2.** Rehin olarak alınma.

irtihas, [Ar. irtiḥāṣ ارتحاص] *(irtiha:s) {OsT} is.* **1.** Ucuz sayma. **2.** Ucuz sayılma.

irtihaş, [Ar. irtiḥāş ارتحاش] *(irtiha:ş) {OsT} is.* **1.** Istırap veya sıkıntı içinde bulunma. **2.** Huzuru kaçma.

irtihaz, [Ar. irtiḥāż ارتحاض] *(irtiha:z) {OsT} is.* Rezil olma; kepaze olma.

irtika, -a'i [Ar. raḳī' *(yukarı çıkma)* > irtiḳā' ارتقاء] *(irtika:) {OsT} is.* **1.** Yükseğe çıkma; yükselme. **2.** Meslekte yüksek bir dereceye çıkma; terfi etme; yükselme. ◻ **irtikā etmek,** *{OsT} Yükseğe çıkmak; yükselmek.*

irtikâb, [Ar. rukūb > irtikāb ارتكاب] *(irtikâ:b) {OsT} is.* → irtikâp.

irtikab, [Ar. irtiḳāb ارتقاب] *(irtika:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bekleme; gözleme.

irtikâbat, [Ar. irtikābāt ارتكابات] *(irtikâ:bat) {OsT} is.* Rüşvet almalar; yemeler.

irtikâk, -ki [Ar. irtikāk ارتكاك] *(irtikâ:k) {OsT} is.* Görünüşte iyi konuşur olduğu hâlde gerektiğinde konuşmaktan âciz kalma.

irtikâm, [Ar. irtikām ارتكام] *(irtikâ:m) {OsT} is.* Üst üste sıkışma; yığılma.

irtikâp, -bı [Ar. rukūb > irtikāb ارتكاب] *(irtikâ:p) {OsT} is.* **1.** Kötü bir iş yapma; suç işleme. **2.** Bir görevlinin kendisine verilmiş olan yetkileri çıkar karşılığı kötüye kullanması. **3.** Rüşvet alma; yiyicilik. **4.** Yalan söyleme; hile yapma. **5.** *huk.* Memuriyet görev ve sıfatını kendisine veya bir başkasına haksız çıkar sağlama şeklinde kötüye kullanma yoluyla oluşan özel suç.

irtikâs, [Ar. irtikās ارتكاس] *(irtikâ:s) {OsT} is.* Baş aşağı yuvarlanma.

irtikas, [Ar. raḳṣ > irtiḳāṣ ارتقاص] *(irtika:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Sallanma. **2.** *gök b.* Salınım.

irtikaş, [Ar. irtiḳāş ارتقاش] *(irtika:ş, k kalın söylenir) {OsT} is.* Şavaşta askerlerin birbirine girip karışması.

irtikâz[1], [Ar. rekz *(dikilme)* > irtikāz ارتكاز] *(irtikâ:z) {OsT} is.* **1.** Saplanıp kalma; dik durma. **2.** *tıp.* Nabız atma. **3.** Seğirme.

irtikâz[2], [Ar. rekż *(tepme)* > irtikāż ارتكاض] *(irtikâ:z) {OsT} is.* **1.** Acı çekme; sıkıntı duyma. **2.** Ana karnında çocuğun hareket etmesi.

irtima, -a'i [Ar. irtimāʾ ارتماء] *(irtima:) {OsT} is.* **1.** Ok gibi atılma. **2.** Ok atışmak.

irtimas, [Ar. irtimās ارتماس] *(irtima:s) {OsT} is.* Suya dalıcılık; dalgıçlık.

irtimaz[1], [Ar. irtimāz ارتماز] *(irtima:z) {OsT} is.* Istırap içinde kıvranma.

irtimaz[2], [Ar. irtimāż ارتماض] *(irtima:z) {OsT} is.* **1.** Yerinden oynatıp sıçratma. **2.** Bir kişiyi koruma; esirgeme.

irtisa, -a'ı [Ar. irtisāʿ ارتصاع] *(irtisa:) {OsT} is.* **1.** (İki nesne için) birbirine yapışma. **2.** (Dişler için) sık olma. **3.** Taneleri iki taş arasında ezerek öğütme.

irtisad, [Ar. irtisād ارتساد] *(irtisa:d) {OsT} is.* Birbiri üstüne düzgün bir şekilde yığma; istif etme.

irtisam, [Ar. resm > irtisām ارتسام] *(irtisa:m) {OsT} is.* **1.** Resmi çıkma; resmi yapılma. **2.** Damga veya marka vurma. **3.** Yazma; taslak çizme. **4.** *mat.* Bir cismin düzlem üzerindeki görünümü; izdüşüm. **5.** Allah'a yalvarmak için söylenen sözlerin söyleniş şekli. **6.** Dua; Allah'a yalvarma; Allah'tan yardım umma. **7.** Buyruğu yerine getirme; buyruğa uyma. 🗗 **irtisām aleti,** *{OsT} İzdüşüm cetveli.*‖ **irtisām-ı amüdî,** *{OsT} Dikey izdüşüm.*‖ **irtisām-ı ufkî,** *{OsT} Yatay izdüşüm.*

irtisamat, [Ar. irtisāmāt, ارتسامات] *(irtisa:ma:t) {OsT} is.* **1.** Resim çıkarmalar. **2.** Resimleri çıkarılma. **3.** İzdüşümler.

irtisami, [Ar. irtisāmī ارتسامی] *(irtisa:mi:) {OsT} sf.* İzdüşümle ilgili; izdüşümsel.

irtisas, [Ar. irtisās ارتساس] *(irtisa:s) {OsT} sf.* Gizliliği kalmama; yayılma; duyulma bilinme.

irtişa, -a'ı [Ar. rüşvet > irtişāʿ ارتشاء] *(irtişa:) {OsT} is.* Rüşvet alma; rüşvet yeme; rüşvet kabul etme.

irtişaf, [Ar. irtişāf ارتشاف] *(irtişa:f) {OsT} is.* **1.** Emerek azar azar içmek. **2.** *tıp.* (Vücudun herhangi bir yerinde toplanan sıvı için) vücut tarafından dışarı atılma.

irtişah, [Ar. reşḥā > irtişāḥ ارتشاح] *(irtişa:h) {OsT} is.* (Su için) toprak kaptan sızma; terleme.

irtişmek[1], [irt-iş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Ağrımak; sızlamak.

irtişmek[2], [irt-iş-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Yaşına göre ileri zekâlı olmak. [DS]

irtitac, [Ar. irtitāc ارتتاج] *(irtita:c) {OsT} is.* Konuşurken kekelemeye başlama; dili tutulma.

irtiva, -a'i [Ar. irtivāʾ ارتواء] *(irtiva:) {OsT} is.* **1.** İçerek kanma. **2.** *anat.* Vücut organlarının ve eklemlerin kalınlaşması.

irtivah, [Ar. irtivāḥ ارتواح] *(irtiva:h) {OsT} is.* Nöbetle çalışına.

irtiya, -a'ı [Ar. irtiyāʿ ارتیاع] *(irtiya:) {OsT} is.* Korkma; ürkme.

irtiyab, [Ar. reyb *(şüphe)* > irtiyāb ارتیاب] *(irtiya:b) {OsT} is.* Kesinliğinden emin olmama; şüphe etme; şüphelenme. 🗗 **irtiyāb etmek,** *{OsT} Kuşkulanmak.*

irtiyad, [Ar. rād > irtiyād ارتیاد] *(irtiya:d) {OsT} is.* **1.** Bir kimseden bir istekte bulunma; talep etme. **2.** *psikol.* İrade ve isteğin eylem hâlinde belirmesi; istem.

irtiyah, [Ar. rıḥ > irtiyāḥ ارتیاح] *(irtiya:h) {OsT} is.* **1.** Ferahlama; rahatlama; içi açılma. **2.** Rüzgârlanıp rahatlama.

irtiza[1]**, -a'ı** [Ar. riżāʿ *(emzirme)* > irtiżāʿ ارتضاع] *(irtiza:) {OsT} is.* Süt emme. 🗗 **irtizā-ı sabî,** *{OsT} Çocuğun süt emmesi.*

irtiza[2]**, -a'i** [Ar. irtiẓāʾ ارتظاء] *(irtiza:) {OsT} is.* **1.** (Bir nesne için) eksilme. **2.** Bir şeyden zarar görme.

irtiza[3]**, -a'i** [Ar. rıżā > irtiżāʾ / irtiḍāʾ ارتضاء] *(irtiza:) {OsT} is.* **1.** Beğenme; seçme. **2.** Razı olma.

irtizah, [Ar. irtiżāḥ / irtiḍāḥ ارتضاح] *(irtiza:h) {OsT} is.* **1.** Özür dileme. **2.** Biraz bahşiş alma.

irtizak, -kı [Ar. rızḳ > irtizāḳ ارتزاق] *(irtiza:k) {OsT} is.* Azık isteme; rızkını alma; azıklanma.

irtmeç, -ci [eğir-mek > irt-meç] *(i:rtmeç) {ağız} is.* Erkeklerin yün eğirmekte kullandıkları ağaçtan yapılma bir araç. [DS]

irtmek[1]**,** [irt-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** Devam etmek; sürmek. [Gabain] **2.** Geçmek; işlemek. [Gabain] [EUTS]

irtmek[2]**,** [irt-mek] *{ağız} is.* **1.** İki yıllık bitkilerin ikinci yıl, ortalarından çıkan, tohum yapacak olan filizleri. **2.** Koyun kuyruğunun uç kısmı. **3.** Koyun kuyruğundaki ince kemik. **4.** Karaman koyununun kuyruğu üzerindeki ikinci küçük kuyruk. **5.** İki diş arasındaki fazla uzamış et parçası. **6.** Dili alt çeneye bağlayan ince et parçası. [DS]

irtsiz, [ért-siz] *{eT} sf.* Vergisiz. [EUTS]

irtürmek, [ér-tür-mek / ēr-tür-mek / ir-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ulaştırmak; eriştirmek; vardırmak. [ETY] [Gabain] [Tekin] 🗗 **irtürü ıdmak,** *{eT} Ulaştırıvermek; eriştirivermek.*

irü, [ér-mek *(varmak)* > ir-ǖ] *is.* Fal; iyi işaret; alamet. [EUTS] [Gabain]

irüdutmak, [er-mek + tut-mak > er-ü+dut-mak / ir-ü+dut-mak اروتوتق] *{eAT} gçl. f. [-ar]* Erişip yakalamak; yetişip tutmak.

irük, [īr-mek *(yırtmak)* > ir-ük / yir-ük] *{eT} is.* Duvara benzeyen yerlerdeki gedik. [DLT] [KB]

irüklük, [irük-lük] *{eT} is.* Çöküş; yıkılma. [KB]

irülüg, [irǖ *(belirti)* > irǖ-lüg] *{eT} sf.* Hayırlı; muvafık; iyiye işaret; uygun; münasip. [EUTS] [Clauson]

irümek, [irǖ-mek / yirǖ-mek / irī-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çürümek; dağılmak [DLT]

irünçü, [īr-mek *(iğrenmek)* > ir-in-mek *(acı duymak)* > ir-in-çü / érin-çü] *{eT} is.* → irinçü [EUTS]

irürgen, [er-ür-mek > er-ür-gen / ir-ür-gen ارورکن] *{eAT} sf.* Çok eriştiren.

irürmek, [er-mek / er-gür-mek > er-ür-mek / ir-ür-

mek ارمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Eriştirmek; ulaştırmak.

irva, -a'i [Ar. rivā' > irvā' ارواء] *(irva:) {OsT} is.* Sulama; suya kandırma; bolca su verme. 🗗 **irvā ve iskā,** *{OsT} Sulama ve suya kandırma.*

-irvem, [-r-vam / -ar-vam / -er-vem / -ır-vam / -ir-vem / -ur-vam / -ür-vem] *{eAT} çek. e.* → -rvam.

-irven, [-r-van / -ar-van / -er-ven / -ır-van / -ir-ven / -ur-van / -ür-ven] *{eAT} çek. e.* → -rvan.

irvi, [Sansk. rvi] *{eT} sf.* İnce uzun. [DLT] 🗗 **irvi kulak,** *{eT} İnce uzun kulak.* [DLT]

-irvin, [-r-vın / -ir-vin / -ır-vın] *{eAT} çek. e.* → -rvın.

iryal, [İsp. real / İt. reale ارىال] *{OsT} is.* İspanya ve Avusturya'nın direkli ve kuşlu kuruşu; kuşlu. [AVP]

iryat, [Ar. ʿāriyet] *{ağız} is.* Ürün; verim. [DS]

iryet, [Ar. raʿiyyet رعيت => iryet اريت] *{eAT} is.* Halk; ahali; uyruk.

irza[1], -a'ı [Ar. rıżāʿ > irżāʿ ارضاع] *(irza:) {OsT} is.* Emzirme; süt emdirme.

irza[2], -a'i [Ar. rıżā' > irżā' ارضاء] *(irza:) {OsT} is.* Razı etme; hoşnut etme; gönlünü yapma; kandırma. 🗗 **irzā-yı tarafeyn,** *İki tarafı da razı etme.*

irza[3], [Ar. eczā > irza ?] *(irza:) {ağız} is.* Kibrit. [DS]

irze[1], [Ar. irże ارضه] *{OsT} is.* Otlu veya çayırlık yer.

irzi, [Soğd. rizai / Sansk. rişayi] *is.* **1.** Öğretici; muallim. [EUTS] **2.** Arkadaş. [EUTS]

irze, [Ar. rezze] *{ağız} is.* Kapı sürgüsü; kapı mandalı. [DS]

irzelemek, [irze-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kapının mandalını kapamak. [DS]

irziz, [Ar. irzīz ارزيز] *(irzi:z) {OsT} is.* **1.** Titreme. **2.** Dolu tanesi. **3.** Dik ve keskin ses.

İ. S. [İsa'dan sonra] *kısalt.* Hz. İsa'nın doğumu(milat)ndan sonraki çağlar için kullanılan *"İsa'dan sonra"* kelimelerinin kısaltması; milattan sonra; M.S.

is[1], [*eT.* ış / iş > is] *is.* **1.** Yakıtın tam olarak yanmamasından ileri gelen ve dumanla karışık olarak çıkan ince kömür tanecikleri. **2.** Bu taneciklerin yapıştıkları yerde kalan siyah leke; duman kiri. **3.** Sürme. 🗗 **is çıkarmak,** *(Yanan cisim için) tam olarak değil de is çıkararak yanmak.* || **ise tutmak,** *Bir şeyi ise tutarak karartmak.* || **is kokusu,** *Tam yanmayan yakıtın çıkardığı koku.*

is[2], [is] *{eT} is.* Eş; dost; arkadaş. [EUTS]

is[3], [is / issi اسى/اس] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Sahip; malik.

isa[1], -a'ı [Ar. īsāʿ ايساع] *(i:sa:) {OsT} is.* **1.** Zenginleştirme. **2.** Zenginleştirilme. **3.** Genişletme.

isa[2], -a'i [Ar. īsā' ايساء] *(i:sa:) {OsT} is.* Teselli etmek için sabırlı olmayı tavsiye etme.

isa[3], -a'i [Ar. īṣā' ايصاء] *(i:sa:) {OsT} is.* **1.** Vasiyeti yerine getirmek için görevlendirme; vasi yapma. **2.** Vasi seçilmek. **3.** Vasiyet etme.

isabe, [Ar. iṣābe اثابه] *(i:sa:be) {OsT} is.* Cezalandırmak.

isabe, [Ar. ʿiṣābe عصابه] *(isa:be) {OsT} is.* **1.** Sargı bezi; bağ; bandaj. **2.** → ısabe.

isabet, [Ar. şevāb > iṣābet اصابت] *(isa:bet) {OsT} is.* **1.** Tam yerini bulma; tam üstüne düşme; rastlama. **2.** Tam yerinde ve zamanında iş görme veya söz söylemiş olma. **3.** (Atılan şeyler için) hedefi bulma; vurma. **4.** (Şans oyunu vb. çekilişler için) çıkma; kazanma. **5.** (Söz, öneri, düşünce vb. için) uygun düşme; yerinde olma; yanılmama. **6.** Güzel rastlantı. **7.** *ünl. "Çok iyi oldu! Çok güzel! Tam yerinde!"* anlamlarında kullanılır. 🗗 **isabet almak,** *Vurulmak; yaralanmak.* || **isabet etmek,** *1. (Atılan şey için) istenilen yere düşmek; değmek. 2. (Söz için) iyi ve yerinde söylemek. 3. Rastlamak; denk gelmek. 4. (Şans oyunları için) çıkmak.* || **isâbet-i ayn,** *{OsT} Göz değmesi; nazar değmesi.* || **isâbet-i mu'tad,** *{OsT} Daima isabet eden.* || **isâbet-i nazar,** *{OsT} Göz değmesi; nazar değmesi.* || **isâbet-i rey,** *{OsT} Yerinde söylenmiş fikir, söz; doğru görüş.* || **isâbet-kâr,** *{OsT} Yerinde olan; doğru; rastlayan.* || **isâbet-kârîn,** *{OsT} İyi ve doğru düşünen; görüşünde başarılı olan.* || **İsabet ki...** *"İyi ki..." anlamında kullanılır.* || **isâbet-medâr,** *{OsT} Doğru düşünen; görüşünde başarılı.* || **İsabet oldu!** *Tam yerinde, zamanında, isteğe uygun oldu.*

isabetli, [isabet-li] *(isa:betli) sf.* **1.** Hedefini bulan. **2.** Yerinde, uygun olan. **3.** *zf.* Uygun bir biçimde; yerinde.

isabetsiz, [isabet-siz] *(isa:betsiz) sf.* **1.** Hedefini bulamayan; hedefine ulaşmayan. **2.** Yerinde olmayan; uygun düşmeyen. **3.** *zf.* Yersiz bir biçimde; uygunsuz olarak.

is'ad[1], [Ar. şuʿūd > iṣʿād اصعاد] *(is-a:d) {OsT} is.* **1.** Yukarı çıkarma; yükseltme. **2.** Üst mevkilere getirme.

is'ad[2], [Ar. saʿd > isʿād اسعاد] *(is-a:d) {OsT} is.* Mutlu ve bahtiyar etme; kutlu kılma; kutlama. 🗗 **is'âd etmek,** *{OsT} Kutlamak.*

isaet, [Ar. sū' > isā'et اسائت] *(isa:et) {OsT} is.* Kötülük etme; zararlı davranışlarda bulunma; kötülük işleme.

is'af, [Ar. isʿāf اسعاف] *(is-a:f) {OsT} is.* Bir dileği kabul etme; isteği yerine getirme. 🗗 **is'âf etmek,** *Bir dileği yerine getirmek.*

İsaf, [Ar. ʿişāf عصاف] *(isa:f) {OsT} is.* Mekke'deki putlardan birinin adı.

isaf, [Ar. esef > īsāf ایساف] *(i:sa:f) {OsT} is.* Eseflendirme; darıltma.

isaga[1], [Ar. şiġa > işāġā اصاغا] *(isa:ğa:) {OsT} is.* **1.** Kalıba dökme. **2.** Kalıba dökülme.

isaga[2], [Ar. isāġā اساغا] *(isa:ğa:) {OsT} is.* Kolaylıkla yutulma. 🗗 **isāgā-yı taām,** *{OsT} Yemeğin kolaylıkla yutulması.*

isah, [Ar. vesāḫ > īsāḫ ایساخ] *(i:sa:h) {OsT} is.* **1.** Kirletme. **2.** Kirletilme.

isaki, [o + ise + ki] *{ağız} zf.* Halbuki. [DS]

isal, -li [Ar. vüṣūl > īṣāl ایصال] *(i:sa:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yere götürme; ulaştırma; eriştirme. **2.** Vardırılma; ulaştırılma; eriştirilme. 🗗 **îsāl etmek,** *{OsT} Ulaştırmak.*

isale, [Ar. seyelān > isāle اساله] *(isa:le) {OsT} is.* Akıtma; dökme

isam[1], [Ar. işım > īṣām ایثام] *(i:sa:m) {OsT} is.* Günaha sokma; günah sayılan bir davranışta bulundurma; günah işletme.

isam[2], [Ar. işım > işām اثام] *(isa:m) {OsT} is.* Bir suçun gerektirdiği karşılık; ceza.

isan, [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Kağnı dingili. [DS]

isanki, [o+ise+ki] *{ağız} zf.* Halbuki. [DS]

i'sar[1], [Ar. iʿṣār اعثار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** Ayak kaydırma; ayak sürçtürme. **2.** Bir kimseyi büyüklere kötüleme; zemmetme.

i'sar[2], [Ar. iʿsār اعسار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** Güçleştirme. **2.** Yoksullaştırma.

i'sar[3], [Ar. iʿṣār اعصار] *(i-sa:r) {OsT} is.* **1.** İkindi vaktinde bulunma. **2.** (Kız için) gelinlik çağına gelme. **3.** Kasırga.

is'ar[1], [Ar. siʿr > isʿār اسعار] *(is-a:r) {OsT} is.* Bir malın her yerde aynı fiyatla satılmasını sağlama; narh koyma.

is'ar[2], [Ar. iṣʿār / işġār اثغار / اثعار] *(is-a:r) {OsT} is.* Çocuğun diş çıkarması.

isar[1], [Ar. eṣr > īṣār ایثار] *(i:sa:r) {OsT} is.* **1.** Esirgemeyerek verme; ikram etme. **2.** Birinin ihtiyacını karşılayacak kadar verme. **3.** Cömertçe verme. **4.** Kendi muhtaç olduğu hâlde başkasının ihtiyacını karşılamak üzere verme. **5.** Döküp saçma; serpme. **6.** Hediye etme. **7.** Seçme. 🗗 **îsār-bahş,** *{OsT} 1. Bol bol, hiç esirgemeden veren. 2. Bol bol vererek doyuran. 3. Seçen.*

isar[2], [Ar. işār اثار] *(isa:r) {OsT} is.* Oğlaklar emmesin diye keçi memesine takılan kese.

isar[3], [Ar. isār اسار] *(isa:r) {OsT} is.* **1.** Bağ; sargı. **2.** Esirlik.

isare, [Ar. işāre اثاره] *(isa:re) {OsT} is.* Tozu havaya kaldırma.

isarni, [? isarni] *{ağız} is.* Sabanın ince ve uzun kolu. [DS]

isas, [Ar. işāş اثاث] *(isa:s) {OsT} is.* **1.** Çok sık, uzun ve karışık saç. **2.** Karışık bitki.

isase, [Ar. isāse اساسه] *(isa:se) {OsT} is.* **1.** Göz ucuyla bakma. **2.** Toplum; topluluk. **3.** Varlık; zenginlik; servet.

isat, [issi+ot] *{ağız} is.* Biber. [DS]

isave, [Ar. işāve اثاوه] *(isa:ve) {OsT} is.* Birini başkalarına kötüleme; gammazlık; ağız karalığı.

isba, -a'ı [Ar. isbāʿ اسباع] *(isba:) {OsT} is.* Arapların bir ayağın on ikide biri miktarındaki uzunluk ölçüsü birimi.

isbah, [Ar. sebḥ > isbāḥ اسباح] *(isba:h) {OsT} is.* **1.** Suda yüzdürme. **2.** Yüzdürülme.

isbal, [Ar. sebl > isbāl اسبال] *(isba:l) {OsT} is.* **1.** Bir yerden başka bir yere yollama; gönderme. **2.** Gönderilme; yollanma.

isbat, [Ar. ṣübūt > işbāt اثبات] *(isba:t) {OsT} is.* **1.** Sabit kılmak; sağlamlaştırmak. **2.** Sağlamlaştırılmak. **3.** Var etmek. **4.** Var edilmek. **5.** → ispat.

isbatan, [Far. ispandān => isbatan] *{ağız} is.* Su teresi, *(Nasturtium officinale).* [DS]

isbatiye, [Ar. işbāt > işbātiyye اثباتيه] *(isba:tiye) {OsT} is. fel.* Fizik ötesi açıklamaları gereksiz bularak görüşlerini deneylere, olgulara, gerçeklere dayayan felsefe akımı; olguculuk; pozitivizm.

isbay, [? isbay] *{ağız} sf.* Güzel. [DS]

isbidac, [Ar. isbīdāc اسبيداج] *(isbi:da:c) {OsT} is.* Üstübeç.

isbir, [? isbir] *{ağız} sf.* Yalancı. [DS]

isbirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

isbit, [Yun. aspida] *{ağız} is.* → espit. [DS]

isdanmak, [ıs-la-n-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Islanmak. [DS]

isdar, [Yun. istari] *{ağız} is.* → ıstar. [DS]

isdatmak, [ıs-la-t-mak] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Islatmak. [DS]

isdeci, [iste-y-ici] *(isdé:ci) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

isdenci, [iste-n-(i)-ci] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

isdenmek, [iste-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dilenmek. [DS]

isdeyhli, [iste-y-ik-li] *{ağız} is.* Dost; sevilen kimse. [DS]

isdi[1], [is-di / is-ti] *{ağız} is.* Sıcak; kaynar. [DS]

isdi[2], [issi / ıssı] *{ağız} is.* Sahip; sahibi. [DS]

isdi[3], [? isdi] *{ağız} is.* Çorba. [DS]

isdicak, -ğı [ısı-cak / isdi-cak] *{ağız} is.* Sıcak. [DS]

isdilemek, [isdi-le-mek] *{ağız} dönşl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Sıcaktan bunalmak; ateş basmak. [DS]

isdol, [Rus. stol] *{ağız} is.* **1.** Masa. **2.** Sandalye. [DS]

isdot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

isdotu, [issi+otu] *{ağız} is.* → isot. [DS]

-ise, [-i-se] *{eAT} çek e.* ... olunca; ... olursa; ... olsa da; -ında; -dığı için; -dığı zaman.

ise, [i-mek > i-se / -se يسا / اسه -] *zf.* Ek-fiil (imek) in şart kipinin üçüncü teklik kişisi.

-isek, [-ı-sa-k / -i-se-k يسك -] *{eAT} çek. e.* → -ısak.

isembik, -ği [? isembik] *{ağız} is.* Evlerin yanındaki sebze bahçesi; harım. [DS]

isen[1], [Far. āsān *(kolay)*] *{eT} sf.* **1.** Sağlam. **2.** Barış. [Gabain]

isen[2], [Yun. aksoni] *{ağız} is.* Dingil. [DS]

-iser, [-ı-sa-r / -i-se-r / -u-sa-r / -ü-se-r / -y-ı-sa-r / -y-ise-r] *{eAT} çek. e.* → -ısar.

iser, [? eñser / egseri / igseri / enser / iser] *{ağız} is.* → enser. [DS]

iseri, [? eñser / egseri / igseri / enser / iseri] *{ağız} is.* → enser. [DS]

-isersiz, [-ı-sa-r-sız / -y-ı-sa-r-sız / -i-se-r-siz / -y-i-se-r-siz] *{eAT} çek. e.* → -ısarsız.

-iserüz, [-ı-sa-r-uz / -y-ı-sa-r-uz / -i-se-r-üz / -y-i-se-r-üz] *{eAT} çek. e.* → -ısaruz.

İsevi, [Ar. ʿİsa > ʿİsevī عيسوى] *(i:sevi:) {OsT} is.* Hristiyan

İsevilik, -ği [İsevi-lik] *(i:sevi:lik) is.* Hristiyanlık.

İseviyet, [Ar. ʿİsa > ʿİsevīyyet عيسويت] *(i:sevi:yet) {OsT} is.* Hristiyanlık.

-isevüz, [-sa-vuz / -se-vüz / -isevüz] *{eAT} çek e.* → -savuz.

iseyağ, [? ise + yağ] *{ağız} is.* Tereyağ. [DS]

isfanah, [Ar. isfānāḫ اسفاناخ] *(isfa:na:h) {OsT} is. bot.* Ispanak.

isfanahiye, [Ar. isfānāḫiyye اسفاناخيه] *(isfa:na:hiye) {OsT} is. bot.* Ispanakgiller.

isfar, [Ar. isfār اصفار] *(isfa:r) {OsT} is.* Sabah namazını, atılan okun düştüğü yeri atan kişinin görebileceği şekilde ortalık aydınlanıncaya kadar geciktirme.

isfehbed, [Far. isfehbed اسفهبد] *{OsT} is.* Padişah; hükümdar.

isfenc, [Ar. isfenc اسفنج] *{OsT} is.* Sünger.

isfence, [Ar. isfenc > isfence اسفنجه] *{OsT} sf.* → isfenci.

isfenci, [Ar. isfenc > isfencī اسفنجى] *(isfenci:) {OsT} sf.* Süngere benzer; sünger gibi; süngerimsi.

isfenciye, [Ar. isfenciyye اسفنجيه] *(isfenci:ye) {OsT} sf. biy.* Süngerler. ◻ **isfenciye-i karniye,** *{OsT} biy. Yumuşak süngerler.*‖ **isfenciye-i kilsiye,** *{OsT} biy. Kireçsi süngerler.*

isfend, [Ar. isfend اسفند] *{OsT} is.* Şarap.

isfendan, [Far. isfendān اسفندان] *(isfenda:n) {OsT} is.* **1.** Beyaz biber tohumu. **2.** Akçaağaç, *(Acer peseudoplatanus).* **3.** *sf.* Akçaağaçtan yapılmış olan.

isfendaniye, [Far. isfendāniyye اسفدانيه] *(isfenda:-niye) {OsT} is. bot.* Akçağaçgiller.

isfid, [Far. isfīd اسفيد] *(isfi:d) {OsT} sf.* **1.** Ak; beyaz. **2.** Beyaz renkli.

isfidab, [Far. isfīdāb اسفيداب] *(isfi:da:b) {OsT} is.* Üstübeç.

isfidac, [Ar. isfīdāc اسفيداج] *(isfi:da:c) {OsT} is.* Üstübeç.

isfidar, [Far. isfīdār اسفيدار] *(isfi:da:r) {OsT} is. bot.* Akkavak; ak söğüt.

isfirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

isfiye, [Ar. isfīye اسفيه] *(isfi:ye) {OsT} is.* Sacayak.

isga, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

isgefe, [Rus. skáfa => isgefe / işgefe / işgeve / işkefe] *{ağız} is.* → işgeve. [DS]

isgelen, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

isgeliç, -ci [? isgeliç / iskeliç] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

isgembi, [Yun. skammi] *{ağız} is.* Masa biçiminde, altına mangal konularak ısınılan bir ısınma aracı. [DS]

isgemek, [isge-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [g(i)-yor]* Koklamak. [DS]

isger, [? eñser] *{ağız} is.* → enser. [DS]

isgilen, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

isgiyet, [Fr. squlete] *{ağız} is.* Bağdadî duvar. [DS]

ishab, [Ar. ishāb اسهاب] *(isha:b) {OsT} is.* **1.** Çok söyleme. **2.** Fazla tamalı etme. **3.** Çeşitli sebeplerden dolayı renk değiştirme.

İshak, [Ar. isḥaḳ اسحق] *is.* **1.** Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri. **2.** *{ağız}* Baykuş. [DS] ◻ **ishak kuşu,** *zool. Bataklık baykuşu, (Asio flammens).*

ishal, -li [Ar. sehl *(kolay)* > ishāl اسهال] *(isha:l) {OsT} is.* Çoğunlukla mikroplardan ileri gelen, olağandan daha sık ve çok sulu dışkı çıkarma; sürgün; amel; iç sürgünü; ötürük; diyare. ◻ **ishal olmak,** *Amel olmak; içi sürmek; sürgün olmak.*

ishalli, [ishal-li] *sf.* **1.** İshali olan. **2.** İshalle ilgili.

ishan[1], [Ar. işḫān اتخان] *(isha:n) {OsT} is.* **1.** Düşmanı perişan etme. **2.** (Düşman için) perişan edilme.

ishan[2], [Ar. işḫān اسخان] *(isha:n) {OsT} is.* **1.** Isıtma. **2.** Kızdırma. **3.** Isıtılma. **4.** Kızdırılma. 🗗 **ishān-ı ayn,** *{OsT} Göz kızartma; ağlatma.*

ishar, [Ar. ishār اسهار] *(isha:r) {OsT} is.* Gece uyutmama; uyanık bulundurma.

ishat[1], [Ar. işḫāṭ اسخاط] *(isha:t) {OsT} is.* Gücendirme; darıltma.

ishat[2], [Ar. ışḳāṭ => işḫat] *{ağız} is.* → ıskat. [DS]

-isi, [-ı-s-ı / -i-s-i] *{eAT} çek e.* → -ısı.

isi[1], [isi] *{eT} is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [EUTS] **2.** Prenses; tanınmış, yüksek tabakaya mensup kadın; hanım. [EUTS]

isi[2], [eñsi / eğsi / egsi / esevi / isi] *(i:si) {ağız} is.* → esi[1] [DS]

isi[3], [isi / iti] *{ağız} sf.* İğrenç; kötü; fena. [DS] 🗗 **isi gitmek,** *{ağız} Yükseklik korkusu ile başı dönmek.* [DS]

isiç, [ésiç / isiç] *{eT} is.* Kazan; tencere. [EUTS] [Gabain]

isidmek, [isi-d-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Isıtmak. [EUTS]

isig, [isī-mek *(ısınmak)* > isi-g] *is.* **1.** Isı; sıcaklık; hararet. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Sıtma. [EUTS] [Gabain] **3.** Mülayim; hoş; sevimli. [Gabain] [EUTS] **4.** Aziz; sevgili; iltifat. [ETY] [KB] 🗗 **isig isiglig,** *{eT} Sıtma.* [EUTS]|| **isig öz,** *{eT} Beden; gövde; vücut.* [EUTS] [Gabain]|| **isig yer,** *{eT} Uzayıp giden bozkır.* [DLT]

isiglemek, [isi-g-lē-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Çok sıcakta gitmek. [DLT]

isiglenmek, [isi-g-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Bir şeyi sıcak bulmak. [DLT]

isiglig, [isi-g-lig] *{eT} sf.* **1.** Isılı; hararetli. [EUTS] **2.** Sıtmalı. [EUTS]

isiglik, [isi-g-lik] *{eT} is.* **1.** Sıcaklık. [DLT] **2.** Sevda; aşk; sevgi. [DLT]

isik[1], [és-ik / is-ik ايسك] *{eAT} is.* **1.** İnce uzun yol biçiminde uzayıp giden sel yarıntısı veya dere yatağı. **2.** *{ağız}* Çukur. [DS] 🗗 **isik yer,** *{OsT} Çukur yer.*

isik[2], **-ği** [is-ik] *{ağız} sf.* (Kişi çin) hiç durmadan gülen. [DS]

isik[3], **-ği** [eksik] *(i:sik) {ağız} sf.* Eksik; az. [DS]

isik[4], **-ği** [isilik] *{ağız} is.* **1.** → isilik. **2.** Sıcağın etkisi ile sararmış buğday. [DS]

isik[5], **-ği** [eşik] *{ağız} is.* Kapı. [DS]

isilek, -ği [isi-lik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

isilgü, [egsi-l-gü] *{eT} is.* Eksilme; azalma.

isilik, -ği [isig / ısıg *(sıcak)* > ısıg-lık / isig-lik > isilik] *is.* Terleme veya sıcak yüzünden vücudun bazı yerlerinde görülen küçük pembe kabarcıklar; ısırgın.

isilin, [? isilin] *{ağız} is.* Odunu çıtır çıtır yanan meşe dalı; çıtır meşe. [DS]

isilmek, [egsü-mek > ēsi-l-mek / isi-l-mek] *{eT} {eAT} dönşl. f. [-ür]* Eksilmek; azalmak. [EUTS]

isim[1], **-smi** [Ar. ism اسم] *is.* **1.** Bir kimseyi, bir varlığı, bir nesneyi, bir yeri, bir kurumu veya varlıklar ve nesneler bütününü belirtmeye yarayan kelime; ad. **2.** İnsan; kişi; şahıs. **3.** *dbl.* Canlı ve cansız her türlü varlık ve kavramları anlatan ve bildiren kelimeler. 🗗 **isim cümlesi,** *dbl. Yüklemi isim veya isim soylu kelime olan cümle; ad cümlesi.* | **isim çekimi,** *dbl. İsimlere iyelik eki getirilerek yapılan çekim.*|| **isim çekim ekleri,** *dbl. Çoğul, iyelik, hal, ve soru ekleri.*|| **isimden türeme isim,** *dbl. İsim kök veya gövdesinden yapım ekleriyle türemiş isim.*|| **isim gövdesi,** *dbl. İsim veya fiilden yapım ekleriyle türetilen ve isim olarak kullanılan gövde; isim tabanı.*|| **isim hakkı,** *huk. Bir şirketin mallarını isim ve marka kullanarak satma yetkisi*|| **isim hâli,** *dbl. İsimlerin cümle içinde belli görevler yüklenerek belli ekler alması durumu; ad durumu.*|| **isim kökü,** *dbl. Bir kelimenin isim olan ve daha çok bölünemeyen anlamlı kısmı.*|| **isim tabanı,** *dbl. İsim veya fiilden yapım ekleriyle türetilen ve isim olarak kullanılan gövde; isim gövdesi.*|| **isim tamlaması,** *dbl. İki ve daha çok isimden kurulmuş tamlama; ad tamlaması.*|| **ismi geçmek,** *Kendisinden bahsedilmek; adı söylenmek.*|| **ismini cismini bilmemek,** *Kendisini hiç tanımamak; hiç görmemek.*|| **ismi var cismi yok,** *1. Adı geçmesine rağmen o varlık veya nesnenin kendisinin bulunmadığını belirtir. 2. Bir kimse görevinin başında olmasına rağmen işini yapmadığını, etkinlikte bulunmadığını, görevini gereği gibi yapmadığını belirtmekte kullanılır; adı var kendi yok.*|| **ismiyle cismiyle,** *Adı ve kendisi olarak; adıyla samıyla; bütün varlığıyla.*|| **ismiyle resmiyle,** *Bütün ayrıntıları ile; her yönü ile.*

isim[2], [ıs *(yans.)* > is-im ?] *{ağız} is.* Bir konuyu sürekli ve tekrar tekrar anlatış. [DS] 🗗 **isim isim,** *{ağız} Yavaş yavaş ve sessizce.* [DS]

isimbecik, -ği [isim-e-cik / isimbe-cik ?] *{ağız} zf.* → isimbecik. [DS]

isimecik, -ği [isime-cik / isimbe-cik ?] *{ağız} zf.* Yavaşça; sessizce. [DS]

isimek, [isī-mek] *(isi:mek) {eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Isınmak; sıcak olmak. [ETY] [KB] [DLT] **2.** *gçl. f.* Isıtmak; ısınmak. [EUTS]

isimli, [isim-li] *sf.* **1.** Adı olan; isim almış. **2.** (Bir özel isimden sonra) isminde.

isimlik, -ği [isim-lik] *is.* İsim yazılı levhanın konulduğu yer.

isimsiz, [isim-siz] *sf.* **1.** İsmi olmayan; isim konul-

mamış; adsız. **2.** *mecaz.* Yaptığı iş belli olup da kendisi bilinmeyen; adsız; meçhul.

isinmek, [isī-mek > isi-n-mek] *dönşl. f. [-ür]* **1.** Isınmak; sıcaklık duymak. [DLT] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Değerlendirmek; kıymet biçmek; hürmet; önem vermek. [EUTS] [Gabain] **3.** Bağlanmak; sevmek. [DLT] [KB]

isiot, [ıssı+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

isiran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isirani, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isirgan, [ısır-gan] *{ağız} sf.* (Kişi için) terbiyesizce ona buna sataşan. [DS]

isirgemek[1], [es > es-irge-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* → esirgemek. [EUTS]

isirgemek[2], [isī-mek > isi-r-ge-mek] *{eT} dönşl. f. [-r]* Sıcak yüzünden isilik olmak. [DLT]

isirgenmek, [esir-ge-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* → esirgenmek. [EUTS]

isirik, -ği [*eT.* isig *(sıcak)* > isig-lik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

isirin[1], [? isirin] *{ağız} is.* Gürgen ağacı. [DS]

isirin[2], [? isirin] *{ağız} is.* Yoğurt ve yufka ile yapılan bir yemek. [DS]

isirinlik, -ği [isirin-lik ?] *{ağız} is.* Dağlardaki domuz ini. [DS]

isirik, -ği [? isirik] *{ağız} is.* Kayın ağacı. [DS]

isirkegü, [esir-ge-kü] *{eT} is.* **1.** Merhamet. [EUTS] [Gabain] **2.** Cimrilik; hasislik. [EUTS] [Gabain]

isirkemek, [esir-ke-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Bir kayıp için üzülmek; cimrilik etmek; esirgemek; [ETY] **2.** Birinin ölümüne üzülmek; kederlenmek; acımak; merhamete gelmek. [ETY] [EUTS]

isirkenmek[1], [isī-mek > isi-r-ke-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Sıcak yüzünden isiliklenmek. [DTL]

isirkenmek[2], [esir-ke-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Merhamet etmek; esirgemek. [EUTS]

isişmek, [isī-mek > isi-ş-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Isınmak; bir nesnenin bütün parçaları arasına sıcaklık yayılmak. [DLT]

isitme, [ısı-t-ma / isi-t-me] *{ağız} is.* Sıtma. [DS]

isitmek, [isī-mek > isi-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Isıtmak. [EUTS] [DTL] [KB] **2.** Bağlamak. [KB] **3.** *dönşl. f.* Sıtmaya tutulmak. [DLT]

isiyan, [? isiyan] *{ağız} is.* Yaramaz çocuk. [DS]

isiyel, [isi+yel] *{ağız} is.* Sam yeli. [DS]

isiz[1], [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ايسوز / اسز] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

isiz[2], [ésīz / issiz / ısīz / ıssız / isīz] *{eT} ünl.* **1.** Ah! Yazık! Esef! [Gabain] [DLT] **2.** *sf.* Kötü; fena; hayırsız. [KB] [DLT] [EUTS] [Gabain] [Yüknekî] **3.** Kaba. [EUTS] [Gabain] **4.** *is.* Kötülük; fenalık [KB]

isizim, [ésiz-im] *{eT} ünl.* Eyvah; ne yazık. [ETY]

isizlenmek, [isiz-le-n-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Yaramazlık etmek; haşarılık etmek. **2.** Sevimsizleşmek; yaramazlaşmak. [DLT]

isizlik[1], [isiz-lik / ısız-lık / ısuz-luk اسزلك] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Issızlık; tenhalık. **2.** Yalnızlık. **3.** *sf.* Issız; tenha; boş.

isizlik[2], [isīz-lik > isizlik] *{eT} is.* Kötülük; fenalık; haşarılık; şer. [DLT] [KB]

iska[1], **-a'i** [Ar. iskā' اسقاء] *(iska:) {OsT} is.* **1.** (Hayvan ve bitki topluluğu için) sulama; su verme. **2.** İçecek bir şey verme.

iska[2], [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. gizlıa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska[1]. [DS]

iskab, [Ar. iskāb انقاب] *(iska:b) {OsT} is.* Ateşi yakma.

iskaça, [İt. scazza] *(iska'ça) is. dnz.* Yelkenli gemilerde direklerin alt uçlarının içine oturduğu yuva.

iskal, -li [Ar. iskāl انقال] *(iska:l) {OsT} is.* **1.** Ağır bir şey yükletme. **2.** Ağır bir yük vurulma; yükletilme.

iskalarya, [İt. scalare] *(iskalâ'rya) is. dnz.* Yelkenli gemilerde, direk takımlarına tırmanmak için çarmıklar üzerine yatay olarak yerleştirilen halat basamaklardan her biri.

iskalera, [İt. scalare] *(iskale'ra) is. dnz.* → iskalarya.

iskambil, [Fr. Brusquambille *(özel ad)*] *is.* **1.** Bir yüzünde sayılar ve resimler bulunan ve çeşitli oyunlar oynamaya yarayan kart; kâğıt. **2.** Bu kartların 52 adedinden her biri. **3.** Bu türlü kart destesiyle oynanan oyun. 🗗 **iskambil kâğıdı,** *İskambil.*|| **iskambil kâğıdı gibi devrilmek,** *Arka arkaya ve birbirinin üstüne devrilmek.*

iskân, [Ar. sükūn > iskān اسكان] *(iskâ:n) {OsT} is.* **1.** Yerleştirme; oturtma. **2.** Yurdu ve evi olmayan kişilerin belli bir bölgede yurt ve ev edinmesini, yerleşmesini sağlama. **3.** Boş bir bölgeye insan yerleştirme. **4.** Bir yerde oturmak, ikamet etmek amacıyla oraya yerleşmek, yurt edinmek eylemi. **5.** *dbl.* Arap dilbilgisi kurallarına göre bir kelimenin son hecesini harekesiz söyleme. 🗗 **iskân bölgesi,** *bayınd. Nazım planlarla tespit edilen ve imar sınırları içinde yapılaşmaya izin verilen yerler.*‖ **iskân etmek,** *1. Yerleştirmek. 2. Ev, yurt kazandırmak.*|| **iskân-ı muhācirîn,** *{OsT} Göçmenlerin yerleştirilmesi.*

iskandal, [? iskandal] *{ağız} is.* Büyük çuval. [DS]

iskandil, [İt. scandaglio] *is. dnz.* **1.** Denizin derinliğini ölçmeye yarayan alet. **2.** Bu aletle denizin derinliğini ölçme; derinlik ölçümü. **3.** Bazı oltaların ucuna bağlanan kurşun ağırlık. **4.** Deniz haritalarında sıfır olarak işaretlenen yüzeyin altındaki derinlik. 🗗 **iskandil ağırlığı,** *dnz. İskandil halatlarının ucuna bağlanan genellikle kurşundan yapılma ağırlık.*|| **iskandil dolabı,** *dnz. İskandil halatını*

sarmaya yarayan büyük makara.|| **iskandil etmek,** *1. İskandil yardımıyla denizin derinliğini ölçmek. 2. mecaz. Bir işin aslını araştırmak; bilgi toplamak. 3. argo. Etrafı kolaçan etmek; gözetlemek. 4. Birinin bir konudaki tepkisini öğrenmek amacıyla yoklamak; ağız aramak; sınamak.*|| **iskandille seyretmek,** *dnz. Geminin konumunu harita üzerinde işaretlemek için yalnız iskandil bilgilerinden yararlanarak seyretmek.*‖ **iskandil savlosu,** *dnz. İskandil kurşununu bağlamaya yarayan halat.*

İskandinav, [Fr. scandinave] *is.* ve *sf.* **1.** İskandinavyalı. **2.** İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya halkından olan. **3.** Bu ülkeler halklarına özgü olan. 🗗 **İskandinav dilleri,** *dbl. Germen dillerinin Kuzey Germen dilleri grubunda yer alan Danca, İsveççe, Norveççe, İzlandaca ve Faroe dillerine verilen isim.*

İskandinavyalı, [İskandinavya-lı] *is.* İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'da oturan veya bu halkların soyundan olan.

iskâr, [Ar. sekr > iskār اسكار] *(iskâ:r) {OsT} is.* Sarhoş etme.

iskar, [Ar. iṣḳār اصقار] *(iska:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hakir görme; küçümseme.

iskarça, [İt. scarso / Yun skarsos] *(iska'rça) sf.* **1.** (Liman için) dolu. **2.** (Gemi için) tıka basa dolu; yüklü.

iskarmoz, [İt. scalmo] *is.* Kürekle hareket eden sandallarda küreklerin bağlandığı çubuk.

iskarpela, [İt. scalpello] *is.* Tahta, metal ve taş işlemeye yarar, metal ucu keskin ve sivri bir alet; ağaç yontma bıçağı.

iskarpin, [İt. scarpino] *is.* **1.** Hafif ayakkabı. **2.** Konçsuz, ökçeli, zarif kadın veya erkek ayakkabısı.

iskarto, [İr. scarto] *is.* **1.** Hurda; atık. **2.** Yapağı kırıntısı.

iskât, [Ar. sükūt > iskāt اسكات] *(iskâ:t) {OsT} is.* **1.** Susturma; susmasını sağlama. **2.** Bir tartışmada güçlü delillerle karşısındakine söyleyecek söz bırakmama. **3.** İkna etme; kandırma; inandırma. 🗗 **iskât etmek,** *1. Susturmak. 2. Söyleyecek söz bırakmamak. 3. Razı etmek, kandırmak, ikna etmek.*

iskat, [Ar. isḳāṭ اسقاط] *(iska:t, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Düşme. **2.** Düşürülme. **3.** Hükümsüz bırakma. 4. Ölünün hayrına verilen sadaka.

iskeç, -ci [is-geç / is-keç ?] *{ağız} is.* Bir ucu yanmış odun. [DS]

iskedos, [? iskedos] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskefe, [Yun. skeue / skeuos / Rus. skáfa] *is.* **1.** Derileri açmaya yarayan sepicilik aracı. **2.** *{ağız}* Sahtiyanın dış yüzünü kazıyarak yumuşatmakta kullanılan araç. [DS] 🗗 **iskefe demiri,** *Sepicinin yumuşatacağı derileri üzerine serdiği yarım daire şeklinde, yassı ve ağzı hafifçe bilenmiş demir alet; açkı demiri; tabak muştası.*

iskefiye, [Yun. skeue / skeuos] *{ağız} is.* → iskefe. [DS]

iskel, [? iskel] *{ağız} is.* Balta ve saban demiri gibi araçları çelikleıne işlemi. [DS]

iskele, [İt. scalo / scala *(basamak)* / Yun. skala] *(iske'le) is. dnz.* **1.** Deniz taşıtlarının kıyıya yanaşabilmeleri, yolcu bindirme ve indirme, yük alma ve boşaltma, gerektiğinde beklemeleri için limanlarda kıyıdan denize doğru uzanacak biçimde yapılmış taş, beton ya da ahşap yapı. **2.** Deniz taşıtının rıhtımla bağlantısını sağlayan herhangi bir köprü. **3.** Rıhtımda bağlı gemiye inip çıkmayı sağlayan hareketli merdiven. **4.** Vapurların uğradığı şehir veya kasaba. **5.** Kıyıdan uzak şehri denize bağlayan yer. **6.** Geminin sol yanı. **7.** Binaların yapım ve onarımı için geçici olarak kurulan çatma. **8.** *{ağız}* Yüklük. [DS] 🗗 **iskele alabanda,** *dnz. Dümenin gidebildiği kadar iskele tarafına çevrilmek için verilen emir.*|| **iskele alabanda etmek,** *dnz. Dümeni gidebildiği kadar iskele tarafına çevirmek.*|| **iskele almak,** *1. dnz. (Gemi için) iskelesini kaldırıp harekete hazırlanmak. 2. argo. (Erkek için) yakışıksız hareketlerle bir kadına yaklaşmak; sarkıntılık etmek; asılmak.*|| **iskele babası,** *dnz. Gemileri bağlamak için rıhtım kıyılarına dikilen büyük başlıklar.*|| **iskele kethüdası,** *tar. Bir iskeleye demir atmış gemilere gözcülük eden kimse.*|| **iskele kuşu,** *zool. Akarsu boylarında yaşayan, sırtı, kuyruk üstü tüyleri parlak mavi, omuzları koyu yeşil, gerdanı beyaz, karın kısmı pas kırmızısı, kısa kanatlı, hızlı uçan, balık ve diğer su hayvanları ile beslenen küçük bir kuş; yalı çapkını; emircik, (Alcedo atthis).*|| **iskele maddesi,** *Çok istenilen fakat bulunamayan nesneler için kullanılır.*‖ **iskeleyi kokutmak,** *Bir yeri birisi için huzursuz edici duruma sokmak.*

iskeleğen, [Yun. iskeleni] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskelen, [Yun. iskeleni] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskelep, [Yun. skhalida] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iskelet, [Yun. skeletón > Fr. squelette] *is.* **1.** İnsan ve hayvanların kemik çatısı; teşrih. **2.** Yumuşak kısımları dökülmüş ölü bir vücudun kemiklerinin bütünü. **3.** *mecaz.* Bir eserin, bir ifadenin temel noktalarını oluşturan ögelerin tümü; plan; bir şeye temel olan çatı. **4.** *mecaz.* Deri altından kemikleri belli olacak derecede zayıf olan. **5.** Bir şeyi ayakta tutan ögelerin tümü; çatı. **6.** *{ağız}* Hayvana yük sararken fileyi ve urganı tutturmak için semerin arkasına çakılan yarım halka biçimindeki yassı demir. [DS]🗗 **iskelete dönmek,** *Çok zayıflamak.*|| **iskelet gibi,** *Çok zayıf.*|| **iskeleti çıkmak,** *Çok zayıflamak.*

iskeletçi, [iskelet-çi] *is.* Sandalye ve koltuk iskeleti yapan usta.

iskeletçilik, -ği [iskelet-çi-lik] *is.* Sandalye ve koltuk iskeleti yapma işi ve mesleği.

iskeletli, [iskelet-li] *sf.* İskeleti bulunan; iskeleti olan.

iskeliç, -ci [Yun. skelida] *{ağız} is.* Küçük çapa. [DS]

iskelit, -di [Yun. skelida] *{ağız} is.* → iskeliç. [DS]

iskembe, [Yun. skamni] *{ağız} is.* Tabure. [DS]

iskembi, [Yun. skamni] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

iskemek, [iskē-mek / isgē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* (Yün vb. için) ditmek; çekmek. [DLT] [EUTS]

iskemi[1], [Yun. iskhein + haima > Fr. ischémie] *is. tıp.* Organizmanın bir bölgesine oksijenli kan ulaşmaması hâli.

iskemi[2], [Yun. skamni] *{ağız} is.* Sandalye. [DS]

iskemle, [Yun. skamni] *is.* **1.** Eskiden kullanılan, arkalıksız ve kolsuz, kolay taşınabilir bir tür oturma aracı. **2.** *gnşl.* Sandalye. **3.** Üstüne vazo, çiçek vb. koymak için yapılmış çeşitli biçimlerde sehpa. **iskemle kavgası,** *Aynı makama göz dikmiş olan kişiler arasında geçen çekişme ve sürtüşme; koltuk kavgası; sandalye kavgası.*|| **iskemle tekaütlüğü,** *tar. İmparatorluk döneminde devlet hizmetinden emekli olanlara ve malûlen ayrılanlara verilen isim.*

iskemleci, [iskemle-ci] *is.* İskemle yapan ya da satan kimse. **iskemleci başı,** *tar. Padişah ata biner ve inerken kullanılan iskemleyi taşıyan görevli.*

iskemli, [Yun. skamni => iskemli / iskemlü / اسکملی اسکملو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** İskemle. **2.** Kürsü. **3.** *{ağız}* Tabure. [DS]

iskemlü, [Yun. skamni => iskemli / iskemlü / اسکملی اسکملو] *{eAT} is.* → iskemle.

isken, [Rus. stekán => isken] *{ağız} is.* Bardak. [DS]

iskence, [Far. şikence اشکنجه => işkence] *{ağız} is.* **1.** İki tahtayı sıkıştırmak için kullanılan marangoz aracı; işkence. **2.** Semerlerin kenarındaki ağaçları birbirine bağlayan iki ağaç. [DS]

iskendan, [Far. iskendān اسکندان] *(iskenda:n) {OsT} is.* Kilit.

iskenderani, [Ar. iskenderānī اسکندرانی] *(iskendera:ni:) {OsT} is.* Bir tür kumaş.

iskenderiyecilik, -ği [Yun. skender > Ar. el-iskenderiyye > iskenderiye-ci-lik] *is. fel.* **1.** İskenderiye okulunun felsefe sistemi. **2.** *ed.* İskenderiye dönemi Yunan şairlerine has süslü üslup.

iskendername, [Ar. iskende + Far. nāme اسکندرنامه] *(iskenderna:me) {OsT} is.* Büyük İskender'in hayatından ve savaşlarından bahseden manzum eserlere verilen ad.

iskene, [Rus. stakán] *{ağız} is.* Kayıkta biriken suyu atmaya yarayan ağaçtan yapılmış bir araç. [DS]

iskenet, -di [Yun. skalatos] *{ağız} is.* Asma çardağı. [DS]

iskenmek, [iskē-mek > iske-n-mek] *{eT} edl. f. [-ür]* (Kıl, ot vb. için) koparılmak; yolunmak; ditilmek. [DLT]

isker, [? isker] *{ağız} is.* Etki. [DS]

iskerek, [Far. iskerek اسکرك] *{OsT} is.* Hıçkırık

iskerfendi, [? iskerfendi] *{ağız} is.* Sandalye iskeleti. [DS]

iskerlet, [İt. scarlatto] *is. zool.* Hemen her denizde rastlanan, kabuğunun üzerinde dikenimsi çıkıntılar bulunan bir yumuşakça; dikenli salyangoz, *(Moloch horridus).*

isket, [? isket] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskete, [Yun. skathi] *is. zool.* Baştankaragillerden Kuzey yarım kürede yaygın olarak ormanlık, bağ ve bahçelik alanlarda yaşayan, zararlı böceklerle beslenen, on santimetre kadar boyunda, mavi parıltılı siyah, başının iki yanında ve ensesinde beyaz birer leke bulunan ötücü bir kuş; *(Parus ater).*

isketi, [Yun. skathi => isketi اسکتی] *{eAT} {OsT} is.* → iskete.

iskıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

iskif[1], [? iskif] *{ağız} is.* Soy sop; ata. [DS]

iskif[2], [? iskif] *{ağız} is.* Dikiş yüksüğü; yüksük. [DS]

iskif[3], [İt. stiva] *{ağız} is.* → istif. [DS] **iskif etmek,** *{ağız} Yığmak; biriktirmek; toplamak.* [DS]

iskife, [Yun. skeue / skeuos / Rus. skáfa] *{ağız} is.* → iskefe. [DS] **iskife bıçağı,** *{ağız} Deriyi sıyırmaya yarayan özel bıçak..* [DS]

iskil, [Ar. isḳīl اسقیل] *(iski:l, k kalın söylenir) {OsT} is. bot.* **1.** Zambakgillerden sonbaharda mavi, beyaz, eflatun, pembe renkli çiçekler açan soğanlı bir Akdeniz bitkisi; ada soğanı; ak soğan, ayı soğanı, beyaz soğan, loteşir soğanı; nuteşir soğanı; ölü soğanı (*Urginea scilla).* **2.** Bu bitkinin hekimlikte idrar artırıcı ve kalp kuvvetlendirici olarak kullanılan zehirli soğanı.

iskile, [Yun. iska [Tzitzilis] / Ar. ġizlḥa [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskilen, [Yun. skhilla [Tietze]] *{ağız} is.* → ıska. [DS]

iskirmek, [isk *(yans.)* > isk-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Köpeği ısırması için kışkırtmak. [DS]

iskit, [? iskit] *{ağız} is.* Koşuda dördüncü gelen at. [DS]

İskitçe, [Yun. skythai > iskit-çe] *is.* İskitlerin konuştuğu, bugünkü Osetçe'nin gelmiş olduğu eski İran dillerinden biri; Saka Türklerinin dili.

iskitergiç, -ci [? iskitergiç] *{ağız} is.* Harika. [DS]

iskiyet, [? isket / iskiyet] *{ağız} is.* Bağdadi duvar. [DS]

iskiz, [Far. iskīz اسکیز] *(iski:z) {OsT} is.* **1.** Ürkmüş hayvanın attığı çifte. **2.** Hayvanın sıçrayıp kıç atması.

İskoç, [İng. Scoth] *is.* **1.** İskoçya halkından olan kim-

se. **2.** (İsim tamlamalarında) İskoçya ile ilgili; İskoçya'ya ait; İskoçya yapısı.

İskoçça, [İskoç-ça] *(isko'çça) is.* **1.** İskoç halkının konuştuğu dil; İskoçya Gaelcesi. **2.** Lowlands bölgesinde konuşulan İngiliz lehçesi.

İskoçyalı, [iskoçya-lı] *is.* İskoçya halkından olan; İskoçya'da doğmuş olan ya da burada yaşayan kimse; İskoç.

iskonto, [İt. sconto] *(isko'nto) is. tic.* İndirim; tenzilat.

iskorbüt, [Fr. scorbut] *is. tıp.* C vitamini eksikliğine bağlı kanama ve zayıflamaya yol açan bir hastalık.

iskorçina, [İt. scorzonera] *is. bot.* Bileşikgillerden körpe filizleri yenebilen, hafif nemli topraklarda ekimi yapılan, uzun yapraklı, kazık köklü, sarı çiçekli iki yıllık bir bitki; teke sakalı, *(Scorsonera hispanica).*

iskorpit, [Yun. skorpidi] *is. zool.* İskorpitgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, çok iri başlı, esmer renkli, dikenleri zehirli, 25-30 cm. boyunda, ağzı çok büyük, çirkin görünüşlü, eti yenen bir balık, *(Scorpaena scrofa).*

iskorpitgiller, [iskorpit-gil-ler] *is. zool.* Diken yüzgeçliler alt takımından, başı dikenli ve siğilli kemikli balıklar familyası, *(Scorpaenidae).*

iskota, [İt. scotta] *(isko'ta) is. dnz.* Rüzgârdan en iyi yararlanacak şekilde yelkenlerin alt köşelerine bağlanan halat, zincir veya palanga.

isla, -a'i [Ar. islâ' اسلاء] *(islâ:) {OsT} is.* Teselli etme; avutma.

isla, [? isla] *{ağız} sf.* **1.** İyi; güzel. **2.** Sağlam. [DS]

islac, [Ar. islāc اسلاج] *(islâ:c) {OsT} is.* **1.** Kar yağdırma. **2.** Karlı olma. **3.** Kara tutulma.

islak, [Ar. silk > islāk اسلاك] *(islâ:k) {OsT} is.* **1.** Sıraya koyma; düzenleme **2.** Yola getirme. **3.** Bir mesleğe sokma. **4.** Bir mesleğe yerleştirilme.

islal, -li [Ar. sell > islāl اسلال] *(islâ:l) {OsT} is.* **1.** (Kılıç, kama vb. için) sıyırıp çıkarma. **2.** Verem etme.

islam, [Ar. selām > islām *(güvenme, teslim olma)* اسلام] *(islâ:m) {OsT} is.* **1.** Barışa, kurtuluşa, esenliğe erme. **2.** *öz. is.* Allah tarafından Hz. Muhammed aracılığıyla esasları bildirilen ve peygamber olarak Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği din; Müslümanlık; İslamiyet. **3.** Bu dinden olan kimse; Müslüman. **4.** (Tamlayan olarak) İslam'a ilişkin; İslam'la ilgili. ☐ **İslam'a gelmek,** *Müslüman olmak; İslamiyet'i kabul etmek.*|| **İslam âlemi,** *İslam dinini kabul eden insanların tümü.*|| **İslam gizemciliği,** *Tasavvuf.*|| **İslam hukuku,** *İslamiyet'e göre düzenlenen, kaynağı Kur'an, sünnet, kıyas ve icma olan hukuk kuralları; fıkıh.*

İslambol, [Ar. islām + T. bol اسلامبول] *{eAT} özl. is.* İstanbul.

İslamcı, [islam-cı] *(islâ:mcı) is.* ve *sf.* Müslümanlığın esaslarını yalnız dinî alanda değil hukukî, siyasi, iktisadî ve sosyal alanda da uygulamak isteyen kimse.

İslamcılık, [islam-cı-lık] *(islâ:m-cı-lık) is.* Müslümanlığın esaslarının yalnız dinî alanda değil hukukî, siyasi, iktisadî ve sosyal alanda da uygulamasını isteme durumu; İslamcı olma durumu.

İslami, [Ar. islāmī اسلامی] *(islâ:mi:) {OsT} sf.* **1.** İslam diniyle ilgili; İslamiyet'e ait. **2.** Müslümanlara ait; Müslümanlarla ilgili. **3.** Müslümanlığın gerektirdiği kurallara uygun.

İslamiyan, [Ar. islāmiyān اسلامیان] *(islâ:miya:n) {OsT} is.* Müslümanlar.

İslamiyet, [Ar. islām => islāmiyyet اسلامیت] *(islâ:miyet) {OsT} is.* Müslümanlık.

İslamlaşma, [islam-la-ş-ma] *(islâ:mlaşma) is.* **1.** İslam dinini kabul etme; Müslümanlaşma. **2.** İslami bir niteliğe bürünme.

İslamlaşmak, [islam-la-ş-mak] *(islâ:mlaşmak) dönşl. f. [-ır]* **1.** İslam dinini kabul etmek; Müslümanlaşmak. **2.** İslami bir niteliğe bürünmek.

İslamlaştırma, [islam-la-ş-tır-ma] *(islâ:mlaştırma) is.* **1.** İslam dinini kabul ettirme; Müslümanlaştırma. **2.** İslamiyet'le ilgili bir niteliğe büründürme.

İslamlaştırmak, [islam-la-ş-tır-mak] *(islâ:mlaştırmak) gçl. f. [-ır]* **1.** İslam dinini kabul ettirmek; Müslümanlaştırmak. **2.** İslami bir niteliğe büründürmek.

İslamlık, -ğı [islam-lık] *(islâ:mlık) is.* Müslüman olma durumu; Müslümanlık.

islas, [Ar. işlāṯ اثلاث] *(islâ:s) {OsT} is.* **1.** Üç tane yapma; üçe çıkarına. **2.** Üçe bölme.

İslav, [Sl. slava > Fr. slave] *(islâv) is.* **1.** Rus, Çek, Sırp, Hırvat ve Bulgar halklarının tümüne verilen ortak ad. **2.** (İsim tamlamalarında) bu halklara özgü olan. ☐ **İslav dilleri,** *dbl. Doğu ve Orta Avrupa'da konuşulan İslav halklarına ait Hint Avrupa ailesine dahil ortak dil; İslavca.*

İslavca, [islav-ca] *(islâ'vca) is.* Doğu ve Orta Avrupa'da konuşulan Rus, Çek, Sırp, Hırvat ve Bulgar halklarına ait Hint Avrupa ailesine dahil ortak dil; İslav dilleri; Slav dilleri.

İslavcılık, -ğı [islav-cı-lık] *(islâvcılık) is.* Bütün İslav halklarını bir arada toplamayı; İslav kültürünü geliştirmeyi ve yaygınlaştırmayı amaçlayan siyasi görüş; Slavcılık.

İslavist, [Fr. islaviste] *(islâvist) is.* İslavistik alanında çalışan bilgin; Slavist.

İslavistik, -ği [Alm. slavistik] *(islâvistik) is.* İslav kültürü, medeniyeti ve dili ile uğraşan bilim dalı; Slavistik.

İslavlaştırma, [islav-la-ş-tır-ma] *(islâvlaştırma) is.*

İslav kültür ve medeniyetini benimsetme; Slavlaştırma.

İslavlaştırmak, [islav-la-ş-tır-mak] *(islâvlaştırmak) dönşl. f. [-ır]* Bir İslav gibi yaşama ve davranmayı benimsetmek; Slavlaştırmak.

islek, -ği [is-le-k] *{ağız} is.* Demir ocağı. [DS]

isleme, [is-le-me] *is.* **1.** İse tutma; is yapma. **2.** Eti veya balığı bozulmadan saklamak için ise tutma.

islemek[1], [is-lē-mek / iz-lé-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* **1.** Aramak. [EUTS] **2.** Koklamak. [EUTS]

islemek[2], [is-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** İs üzerine tutarak karartmak. **2.** (Balık, et vb. için) bozulmadan saklamak için beş altı hafta kadar yoğun is içinde tutmak. **3.** (Süt, muhallebi vb. için) ise tutarak is kokutmak.

islen, [is > is-le-n] *{ağız} is.* İdare lambası. [DS]

islenme, [is > is-le-n-me] *is.* İsli hâle gelme durumu.

islenmek, [is > is-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* İsli duruma gelmek; ise tutulmak.

isli[1], [is-li] *sf.* İs olmuş; islenmiş; is bulaşmış. 🗗 **isli boz,** *{ağız} Rengi boz ile kahverengi arasında olan eşek.* [DS]|| **isli doru,** *1. Koyu doru veya kahverengi at donu. 2. {ağız} İslenmiş gibi görünen bir çeşit at donu.* [DS]|| **isli kır,** *Demir kırından biraz daha koyu at donu.*|| **isli kula,** *{ağız} Kır; gri.* [DS]|| **isli küf,** *biy. Kulak, burun ve akciğer asalağı olarak hastalık yapan, toprakta, gübreliklerde üreyip gelişen çürükçül bir askılı mantar, (Aspergillus fumigatus).*

isli[2], [*eT.* is *(sahip)* > is-li / ış-lı ايصلى] *{OsT} sf.* Bakımlı; mamur; şenlikli.

isliğ, [isilik] *{ağız} is.* → isilik. [DS]

islik[1], **-ği** [is-lik / iş-lik] *{ağız} is.* Kadınların iş yaparken giydikleri bir tür önlük. [DS]

islik[2], **-ği** [is-lik] *{ağız} is.* **1.** Tavandaki örümcek ağlarını temizlemekte kullanılan uzun sopa ucuna bağlanmış süpürge. **2.** Ocak bacası. [DS] 🗗 **islik hamamı,** *{ağız} Köy evlerinin bir köşesine yıkanmak için yapılmış bölme.* [DS]

islim[1], [İng. steam] *is.* **1.** Gücünden yararlanmak üzere elde edilen buhar; istim. **2.** Ekmeğin pişimi sırasında fırın havasına katılan su. **3.** *{ağız}* Şekerpare yapılan kükürtleme yeri. [DS] 🗗 **islim arkadan gelsin,** *İşe başlamanın, temelleri hesaplanmakla vakit geçirmekten, gerek duyulan araç ve gereçten daha önemli olduğunu vurgulamak için söylenen söz.*|| **islim kebabı,** *mutf. Et veya sebzeyi kızarttıktan sonra kendi buğusunda pişirilen yemek.*|| **islim üstünde olmak,** *(Buharla işleyen araçlar için) harekete hazır durumda olmak.*

islim[2], [is-li-m] *{ağız} is.* **1.** Gazocağı. **2.** Lamba fitili. [DS]

islimi, [Far. islīmī اسليمى] *(isli:mi:) {OsT} is.* Eskiden yapılan, Çin işine benzer kıvrımlı bir tür süsleme.

islimli, [islim-li] *{ağız} sf.* Kirli. [DS]

islü, [*eT.* is *(sahip)* > is-lü اسلو] *{eAT} sf.* Sahipli. 🗗 **islü issine,** *{eAT} Sahipli sahibine; kendi sahibine.*

ism[1], [Ar. iṯm اثم] *{OsT} is.* Yasalara ve dinî kurallara aykırı davranış; suç; günah.

ism[2], [Ar. ism اسم] *{OsT} is.* → isim. 🗗 **ism-i adet,** *{OsT} dbl. Sayı adı.*|| **ism-i âlet,** *{OsT} dbl. Araç adı yapan kelime.*|| **ism-i âm,** *{OsT} dbl. Cins isim; tür adı.*|| **ism-i â'zâm,** *{OsT} Peygamberlere bildirilen ve açıklanması istenmeyen Allah'ın en büyük ismi; (Allah veya Hu).*|| **ism-i basît,** *{OsT} dbl. Yalın isim.*|| **ism-i cāmid,** *{OsT} dbl. Kendisi aynı zamanda kök olan kelime.*|| **ism-i celāl,** *{OsT} dbl. Allah adı yerine kullanılan kelime.*|| **ism-i** (cami, cem) **cemî,** *{OsT} dbl. Topluluk adı.*|| **ism-i cezrî,** *{OsT} dbl. İsim kökü.*|| **ism-i cins,** *{OsT} dbl. Cins ismi; tür adı.*|| **ism-i fā'il,** *{OsT} dbl. Etken ortaç; sıfat fiil.*|| **ism-i fi'îl,** *{OsT} dbl. Eylemlik; mastar.*|| **ism-i hās,** *{OsT} dbl. Özel isim.*|| **ism-i işāret,** *{OsT} dbl. İşaret zamiri; gösterme adılı.*|| **ism-i ma'nā,** *{OsT} dbl. Soyut isim.*|| **ism-i masdār,** *{OsT} dbl. Mastar; eylemlik.*|| **ism-i mef'ül,** *{OsT} dbl. Edilgen ortaç; sıfat fiil.*|| **ism-i mekân,** *{OsT} dbl. Yer ismi.*|| **ism-i mensüb,** *{OsT} dbl. İyelik bildiren kelime.*|| **ism-i musaggār,** *{OsT} dbl. Küçültmeli isim; küçültme adı.*|| **ism-i muzā'af,** *{OsT} dbl. Tamlayan kelime.*|| **ism-i muza'fü'n-ileyh,** *{OsT} dbl. Tamlanan kelime.*|| **ism-i muzmer,** *{OsT} dbl. Zamir; adıl.*|| **ism-i mübhem,** *{OsT} dbl. İşaret zamiri; gösterme adılı.*|| **ism-i mürekkeb,** *{OsT} dbl. Birleşik isim.*|| **ism-i müştak,** *{OsT} dbl. Türemiş isim.*|| **ism-i nisbet,** *{OsT} dbl. İlgi zamiri.*|| **ism-i sıfat,** *{OsT} dbl. Bir sıfatı bildiren kelime.*|| **ism-i tafdîl,** *{OsT} dbl. "Daha, en, çok veya pek" gibi pekiştirme sıfatları ile tercüme edilebilen Arapça isim.*|| **ism-i tahkir,** *{OsT} dbl. Küçük düşürmek için kullanılan kelime; küçültme.*|| **ism-i tasgîr,** *{OsT} dbl. Küçültme ismi.*|| **ism-i tafdîl,** *{OsT} dbl. Karşılaştırma sıfatı.*|| **ism-i vasf,** *{OsT} dbl. Sıfat.*|| **ism-i zamān,** *{OsT} dbl. Zaman kavramı bildiren kelime.*|| **ism-i zāt,** *{OsT} 1. Bir şeyin gerçek özünün adı. 2. Allah'ın niteliklerinden ayrı olarak gerçek adı.*

isma[1], **-a'ı** [Ar. semʿ > ismāʿ اسماع] *(isma:) {OsT} is.* **1.** İşittirme; duyurma; dinletme. **2.** İşittirilme.

isma[2], **-a'i** [Ar. ismāʾ اسماء] *(isma:) {OsT} is.* İsim koyma; adlandırma.

ismah, [Ar. ismāḥ اسماح] *(isma:h) {OsT} is.* **1.** Cömert yapma. **2.** Uysal ve uyar kılma.

ismam, [Ar. iṯmām اثمام] *(isma:m) {OsT} is.* Tamamlama; sona erdirme.

ismarıç, -cı [Far. sipāriş] *{ağız} is.* Ismarlanan şey; sipariş. [DS]

ismat, [Ar. ṣamt *(sessizlik)* > iṣmāt اصمات] *(isma:t) {OsT} is.* Susturma; sükût ettirme.

ismek, [is-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* **1.** İnmek; azalmak; hafiflemek. [KB] **2.** *gçl. f.* Eksik etmek. [KB] **3.** Bırakmak. [KB]

ismen, [Ar. ism > ismen اسماً] *(i'smen) {OsT} zf.* **1.** Adını belirterek; adını söyleyerek; adını vererek; bizzat adıyla. **2.** Yaptığı iş ve görevin gereklerini yerine getiremez ya da getirmez durumda bulunarak; adı var kendi yok hâlde.

ismet, [Ar ʿismet عصمت] *{OsT} is.* **1.** Ahlakça temiz ve namuslu olma; ahlak kurallarına bağlı kalma. **2.** Masumluk; günahsızlık; dürüstlük. **3.** Irz ve namusa aykırı işlerden kaçınma. **4.** (Peygamberler için) hatadan, suç ve günah işlemekten uzak olma durumu. 🗗 **ismet-meāb,** *{OsT} tar. Yüksek mevkide bulunan kadınlar için namus açısından şeref ve yücelikle onurlandırır mahiyette söylenen hitap sözü.*‖ **ismet-penāh,** *{OsT}* → ismetlü.

ismetli, [ismet-li] *sf.* **1.** Ahlak kurallarına bağlı; ahlak sahibi. **2.** Namusunu koruyabilmiş olan. **3.** Dürüst olan.

ismetlü, [Ar. ʿismet +T.-lü عصمتلو] *{OsT} sf.* **1.** İsmetli. **2.** İmparatorluk döneminde yüksek mevkideki kadınlara veya sultan ve şehzadelerin kızlarıyla hanımlarına verilen unvan.

ismetsiz, [ismet-siz] *sf.* **1.** Ahlak kurallarına aykırı davranan. **2.** Namusunu koruyamamış olan. **3.** Dürüst olmayan.

ismî, [Ar. ism > ismī / ismiyye اسميه / اسمى] *(ismi:) {OsT} sf. dbl.* İsimle ilgili; isme ait.

ismid, [Ar. iṣmid اثمد] *{OsT} is.* Sürme taşı; antimon.

ismirar, [Ar. sumret *(sumret)* > ismirār اسمرار] *(ismira:r) {OsT} is.* Esnerleşme; kararma; karayağız olma.

ismiye, [Ar. ısın > ısmiyye اسميه] *{OsT} is. fel.* **1.** Görünen şeylerin kendi başlarına birer varlıkları bulunmadığını, ancak bunların zihnimizde canlandırdığımız görüntüleri ile var gibi sandığımızı savunan felsefî görüş; norninalizm; adcılık. **2.** Bu felsefî görüşün etkisi ile para biriminin aslında bir değerinin bulunmadığını savunan iktisadî görüş; norninalizm.

ismiyet, [Ar. ism > ismiyye اسميت] *{OsT} is.* İsim olma durumu; ad oluş.

ismiyun, [Ar. ismiyye > ismiyyūn اسميون] *(ismiyu:n) {OsT} is. fel.* Adcılık görüşüne taraftar olanlar. 🗗 **ismiyūn mezhebi,** *{OsT} Adcılık görüşünü benimseyenlerin mezhebi.*

isna[1], [Ar. isnā اسنا] *(isna:) {OsT} is.* **1.** Kaldırma; yükseğe çıkarma. **2.** Değerini yükseltme. **3.** Bir yerde uzun zaman kalma.

isna[2]**, -a'i** [Ar. iṣnā' اثناء] *(isna:) {OsT} is.* **1.** Methetme; övme. **2.** Şükretme.

isnaaşer, [Ar. isnā ʿaşer اثناعشر / اثنى عشر] *(isna:aşer) {OsT} is.* On iki.

İsnaaşeriye, [Ar. isnā ʿaşeriyye اثنى عشريه] *(isna:aşeriye) {OsT} is.* On iki imam görüşüne dayanan bir Caferî kolu; On İki İmamcılar.

isnad, [Ar. isnād اسناد] *(isna:d) {OsT} is.* → isnat. 🗗 **isnād-ı haberî,** *{OsT} dbl. Haber cümlesinin durumu; bildirme kipi.*

isnadat, [Ar. isnād > isnādāt اسنادات] *(isna:da:t) {OsT} is.* **1.** İsnatlar; dayanaklar; yüklemeler. **2.** İsnatlarla ilgili şeyler.

isnaden, [Ar. isnād > isnāden اسناداً] *(isna:'den) {OsT} zf.* Dayanarak; dayanak olarak; dayandırılarak; atfen.

isnadi, [Ar. isnādī اسنادى] *(isna:di:) {OsT} sf.* Başkalarına yüklenen düşüncelerle ilgili.

isnadiyat, [Ar. isnādiyāt اسناديات] *(isna:diya:t) {OsT} is.* **1.** İsnatla ilgili düşünceler. **2.** Aslı olmadığı hâlde bir kimseye ait olduğu söylenen sözler.

isnan[1], [Ar. iṣnān اثنان] *(isna:n) {OsT} is.* **1.** İki. **2.** Pazartesi.

isnan[2], [Ar. sinn > isnān اسنان] *(isna:n) {OsT} is.* **1.** Çocuğun diş çıkarması. **2.** Yaşlanma; ihtiyarlama.

isnat, -dı [Ar. sunūd > isnād اسناد] *is.* **1.** Bir eylemi bir kişinin yaptığını söyleme. **2.** Bir düşünceyi, bir görüşü, bir konuyu bir kişi veya nedene dayandırma; yükleme; atfetme. **3.** *mecaz.* Bir suçu, bir kusuru, utanç verici bir olayı birinin üstüne atma; iftira; karacılık. **4.** *dbl.* Bir cümlede özne ile yüklem arasındaki ilgi ve bu ilginin ortaya konması; bağlantı. **5.** Hz. Muhammed'in söz, davranış veya onay biçiminde ortaya çıkan bir hadîsini birbirine aktaranların oluşturduğu zincir; bir hadîsi bu zinciri takip ederek peygambere ve ilk kaynağına kadar ulaştırma işi. 🗗 **isnat etmek,** *1. Yüklemek; dayandırmak. 2. İftirada bulunmak; kara çalmak.*‖ **isnat grubu,** *dbl. Sıfatların 3. Teklik kişi iyelik eki almış bir isimden sonra gelmesi biçiminde oluşan kelime grubu. "Şapkası kırmızı (çocuk)."*‖ **isnat kabiliyeti,** *huk. Bir eylemin faile yüklenebilmesi için failde bulunması gereken bu eylemin sonucunu anlayabilmesi şeklinde beliren niteliklerin tümü.*

isnemek, [*eT.* es *(uzama, geçme, akma)* > es-mek *(uzamak)* > es-(i)n-ē-mek / isnē-mek ايسنامك] *{eAT} gçsz. f. [-r]* Uykusuzluk veya yorgunluk sebebiyle esnemek.

isnevi, [Ar. iṣnevī اثنوى] *{OsT} sf.* **1.** Pazartesi gününe ilişkin; pazartesi ile ilgili. **2.** (Kişi için) her pazartesi oruç tutan.

isneyn, [Ar. iṣnān / iṣneyn اثنين] *{OsT} is.* **1.** İki. **2.** Pazartesi.

isneyniyet, [Ar. isneyniyyet اثنينيت] *{OsT} is. fel.* Bazı mantıksal eklemler arasında var olan karşılıklı oluş ilişkisi; ikilik; düalite.

isot[1]**,** [*eT.* issi / ıssı + ot] *{ağız} is.* **1.** Biber. **2.** Yeşil biber. **3.** Dolmalık yeşil biber. **4.** Kırmızı biber. [DS]

isot[2]**,** [sarı + ot > sarot] *{ağız} is.* Havuç. [DS]

ispah, [Far. ispāh اسپاه] *(ispa:h) {OsT} is.* Asker.

ispahi, [? ispahi] *{ağız} sf.* Kibar; nazik. [DS]

ispalet, [İt. spaleta] *(ispa'let) is. as.* Apolet.

ispalya, [Fr. espalier] *(ispa'lya) is.* Sarılgan bitkilerin sarılarak ayakta durmasını sağlamak için yanlarına dikilen sırık; herek.

ispanya, [İsp. espana] *(ispa'nya) is.* Boyacılıkta kullanılan bir tür tebeşir tozu.

İspanyol, [Fr. espagnol] *is.* **1.** İspanya halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse. **2.** (İsim tamlamalarında tamlayan olarak) İspanya halkına ya da bu ülkeye ait. **3.** İspanya halkına özgü. ◻ **İspanyol dansı,** *İspanyollara özgü çok hareketli bir dans.* ‖ **İspanyol müziği,** *müz. İspanyollara ait müzik.* ‖ **İspanyol nezlesi,** *tıp. Paçavra hastalığı; enflüanza.*

İspanyolca, [ispanyol-ca] *(ispanyo'lca) is.* Hint Avrupa dillerinden Latin dilleri ailesine bağlı, İspanya ve İspanyol uygarlığını benimsemiş ülkelerde konuşulan, konuşan insan sayısı bakımından dünyada üçüncü gelen bir Roman dili.

ispanyolet, [Fr. espagnolette] *is.* Pencere kanatlarını, dolap kapaklarını açıp kapamaya veya sürgülemeye yarayan özel düzenekli metal sürgü.

isparça, [İt. sparso اسپارچه] *{OsT} zf.* Bolluk içinde; bol bol.

ispari, [Lat. spari] *is. zool.* İzmaritgillerden, Akdeniz'in kıyı kayalıklarındaki yarıklarda yaşayan kurşun renginde, eti pek beğenilmeyen, su yosunu ve yumuşakçalarla beslenen, *sparidae* familyasından etçil bir balık; isparoz, *(Sarguus annularis).*

isparmaça, [İt. spernacio] *(isparma'ça) is. dnz.* Deniz içinde birkaç zincirin dolaşması.

isparos, [Yun. sparos] *is. zool.* → ispari.

ispat, [Ar. ṣübüt > iṣbāt اثبات] *is.* **1.** Tanık ve delil göstermek suretiyle işin doğrusunu ortaya çıkarma, gerçeği gösterme; tanıtlama. **2.** *man.* Bir önermenin doğruluğunu ortaya koyan akıl yürütme; tanıtlama. **3.** Var etme; yaratma. **4.** Tanık; delil. **5.** *huk.* Dava konusu iddianın ve buna karşı yapılan savunmanın dayandığı olayların var olup olmadığı hakkında mahkemeye kanaat verilmesi işlemi. ◻ **ispat etmek,** *1. Bir iddianın gerçekliğini inkâr edilemeyecek biçimde göstermek; muhakeme etmek suretiyle bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak; tanıtlamak. 2. Bir şeyin gerçek yönünü kanıtla ortaya koymak; kanıtlamak.* ‖ **ispat hakkı,** *huk. Hakaret suçlarında, başkasına yapılan isnadın ispatı yoluyla cezadan kurtulma imkânının tanındığı durumlarda söz konusu olan hak.* ‖ **ispat yükü,** *Bir davada çekişmeli olan hususların kimin tarafından ispat edileceğini belirleyen durum.*

ispatan, [Far. ispandān => ıspatan] *is. bot.* **1.** Yaban hardalı. **2.** *{ağız}* Su teresi.

ispati, [İt. spada > Yun. spathi] *(ispa'ti) is.* **1.** İskambil kâğıtlarından yonca biçimi deseni olan siyah kart; sinek; trefli. **2.** *{ağız}* Eğri çizmeye yarayan eğri cetvel. [DS]

ispatlama, [ispat-la-ma] *is.* **1.** İspat etme durumu ve eylemi. **2.** Tanıtlama. **3.** Kanıtlama.

ispatlamak, [ispat-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* **1.** Bir şeyin doğruluğunu veya gerçekliğini delillerle kesin biçimde ortaya koymak; kanıtlamak; ispat etmek. **2.** Bir iddianın gerçekliğini delillerle inkâr edilemeyecek biçimde mantıksal olarak ortaya koymak; tanıtlamak; ispat etmek. **3.** *fel.* Muhakeme etmek suretiyle bir şeyin doğruluğunu mantık olarak ortaya koymak; tanıtlamak; ispat etmek.

ispatlanış, [ispat-la-n-ış] *is.* İspatlanma eylemi veya biçimi.

ispatlanma, [ispat-la-n-ma] *is.* İspat edilme; tanıtlanma; kanıtlanma.

ispatlanmak, [ispat-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* **1.** İspat edilmek. **2.** (İddia için) mantıksal olarak ortaya konmak; tanıtlanmak. **3.** Bir şeyin gerçekliği kanıtlarla kesinleştirilmek.

ispatlayış, [ispat-la-y-ış] *is.* İspatlama eylemi veya biçimi.

ispatlı, [ispat-lı] *sf.* **1.** İspatı yapılınış olan; kanıtlanmış; tanıtlanımış; kanıtlı; tanıtlı. **2.** İspat imkânı bulunan; ispatlanabilir. ◻ **ispatlı şahitli,** *Gerçek yönünü gösteren kanıt ve tanıtı bulunan; kanıtı ve tanığı bulunan; doğruluğu ispatlanan; gerçekliği hiçbir kuşkuya yer vermeyecek biçimde açık olan.*

ispavlo, [İt. spagolo] *(ispa'vlo) is. dnz.* Gemilerde kullanılan bir tür kalın sicim.

ispazmoz, [Yun. spasmos] *is.* Spazın.

ispeh, [Far. ispeh اسپه] *{OsT} is.* Asker.

ispehbed, [Far. ispeh *(asker)* + bed *(sahip)* اسپهبد] *{OsT} is.* Ordu komutanı; başbuğ; hükümdar.

ispenah, [Yun. spanaki => ispenāḫ اسپناخ] *(ispena:h) {OsT} is. bot.* Ispanak.

ispenciyar, [İt. speziale] *(ispenciya:r) is.* Eczane işleten kimse; eczacı.

ispenç, -ci [İt. speziale] *is.* **1.** *zool.* Küçük yapılı fakat süslü bir tavuk cinsi. **2.** *tar.* İmparatorluk döneminde Müslüman olmayan halktan çift akçesi olarak toplanan bir tür vergi. ◻ **ispenç horozu,** *Ufak tefek olmasına karşılık kabadayılık taslayan kimse.* ‖ **ispenç horozu gibi,** *Ufak tefek kimse.*

ispençar, [İt. speziale] *(ispença:r) is.* Eczane işleten kimse; eczacı.

ispençiyari, [İt. speziale] *(ispançiya:ri:) is.* Eczacılık.

ispendarmuz, [Far. ispendarmūz اسپندرموز] *(ispendarmu:z) {OsT} is.* **1.** İran takviminde güneş yılının on ikinci ayı. **2.** Her güneş ayının beşinci günü. **3.** Mecusilerce ağaçları ve ormanları koruduğuna inanılan melek.

ispendek, -ği [? ispendek] *is. zool.* Levrek balığının küçüğü.

isper, [Far. isper اسپر] *{OsT} is.* Kalkan.

ispergam, [Far. isperġam اسپرغم] *{OsT} is.* Fesleğen.

isperhem, [Far. isperhem اسپرهم] *{OsT} is.* Fesleğen.

isperlos, [Far. isperlos اسپرلوس] *{OsT} is.* Saray; konak; kâşane.

ispermeçet, [Lat. sperma + cetus *(balina)*] *is.* Balinalarda, yaydıkları ses ötesi dalgaların yankısını toplayarak yön bulmalarını sağlayan, sinüs boşluğunda bulunan ve mum yapımı ile kozmetik sanayiinde kullanılan beyaz yağ. 🗗 **ispermeçet balinası,** *zool. Balinalar takımından, tropikal ve yarı tropikal denizlerde yaşayan, avını bütün ve canlı olarak yiyen memeli hayvan; kaşalot; amber balığı, (Physeter catadon).*|| **ispermeçet mumu,** *İspermeçet balinası yağından elde edilen bir tür mum.*|| **ispermeçet yağı,** *Balinadan çıkarılan yağ.*

ispi[1], [Far. ispīd] *{ağız} is.* Ak; beyaz. [DS]

ispi[2], [? ispi] *{ağız} is.* Bit. [DS]

ispiçer, [İt. speziale => ispiçer] *{ağız} is.* Eczacı. [DS]

ispid, [Far. ispīd اسپید] *(ispi:d) {OsT} sf.* Beyaz; ak. 🗗 **ispîd-kâr,** *Kalaycı. {OsT}*

ispindirik, -ği [? ispindirik] *{ağız} is.* Bir tür sert taş. [DS]

ispinoz, [Yun. spinos] *is. zool.* **1.** İspinozgillerden renkli ve güzel görünüşlü küçük bir ötücü kuş, *(Fringilla coelebs).* **2.** *argo.* Çok konuşan; boşboğazlık eden; geveze.

ispinozgiller, [ispinoz-gil-ler] *is. zool.* Gagaları kalın ve koni biçimli, kanatlarında ilk sırada dokuz uçma teleği bulunan, düz ve açık ağızlı yuva yapan, küçük ötücü kuşlar familyası, *(Fringillidae).*

ispir, [İt. sbirro *(hafiye)* => ispir اسپیر] *(ispi:r) is.* **1.** Yanaşma; uşak; hademe. **2.** At veya araba uşağı. **3.** *{OsT}* Şahinden sonra gelen avcı kuşların en güçlüsü ve makbulü. *{ağız} (aynı)* [DS]

ispiralya, [İt. spiraglio] *(ispira'lya) is.* Kamara ve koridorları aydınlatmak için gemi üst güvertelerinde açılmış küçük camlı delikler.

ispire, [? ispire] *{ağız} is.* **1.** Deri ve göndeki bıçak yaraları. **2.** Karnı bıçakla yüzülen hayvan etinde bulunan bıçak izleri. [DS]

ispiri, [? ispiri] *{ağız} sf.* İyi; güzel. [DS]

ispirlemek, [Yun. spiri => ispir-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Gece yanığına benzer bir tür çıban çıkarmak. [DS]

ispirte, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

ispirtizma, [Lat. spiritus > Fr. spiritisme] *is.* Ruh çağırma.

ispirto, [Lat. spiritus > İt. spirto / Yun. spírto] *is.* **1.** Evlerde temizlik işlerinde ve yakıt olarak kullanılan etil alkolün ticarî şekli. **2.** *gnşl.* Alkollü içki. 🗗 **ispirto ocağı,** *Yakıt olarak mavi ispirto kullanılan küçük ve basit fitilli bir ocak; ispirtoluk; kamineto.*

ispirtocu, [ispirto-cu] *is.* **1.** İspirto satıcısı. **2.** Ucuzluğu dolayısıyla alkollü içki yerine ispirto içmeyi alışkanlık edinmiş kimse. **3.** *mecaz.* Çok içki içen kimse; ayyaş.

ispirtolu, [ispirto-lu] *sf.* İçinde önemli miktarda alkol bulunan.

ispirtoluk, -ğu [ispirto-luk] *is.* **1.** İspirto konulan kap veya yer. **2.** İspirto üretimine uygun ya da bunun için ayrılmış şekerli madde. **3.** Yakıt olarak mavi ispirto kullanılan küçük ve basit fitilli bir ocak; ispirto ocağı; kamineto.

ispirtosuz, [ispirto-suz] *sf.* Bileşiminde, yapısında ispirto bulunmayan; içinde ispirto olmayan; alkolsüz.

ispit[1], [Yun. apsida] *is.* **1.** Tekerlek çemberinin parçalarından her biri. **2.** Lastik tekerlekli araçlarda lastiği tutan çember biçimindeki parçalardan her biri; jant. **3.** *{ağız}* Tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan tel çubukların her biri. [DS] **4.** *{ağız}* Üzerine rayların yerleştirildiği, enine konan demir ya da ağaç tabanlık. [DS]

ispit[2], [? ispit] *{ağız} is.* Yenilen bir tür ot; hodan. [DS]

ispiti, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

ispiyon, [Lat. specere *(bakmak, gözetlemek)* > İt. spione / Fr. espion] *is.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyerek edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirme; ihbar. 🗗 **ispiyon etmek,** *Özel bir şeyi üçüncü bir kişiye bildirmek; ihbar etmek; ispiyonlamak.*

ispiyoncu, [ispiyon-cu] *is.* ve *sf.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyip edindiği bilgi ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildiren kişi; muhbir.

ispiyonculuk, -ğu [ispiyon-cu-luk] *is.* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri gözleyerek edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirmek işi; ispiyoncunun yaptığı iş; muhbirlik.

ispiyonlama, [ispiyon-la-ma] *is.* İhbar etme.

ispiyonlamak, [ispiyon-la-mak] *gçl. f. [-r] [-l(ı)-yor]* Birinin davranışlarını, yaptıklarını, görüştüğü ve

konuştuğu kişileri gözleyip edinilen bilgileri ve sırları üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirmek; ihbar etmek; ispiyon etmek.

ispiyonlanma, [ispiyon-la-n-ma] *is.* İspiyon edilme.

ispiyonlanmak, [ispiyon-la-n-mak] *edil. f. [-ır]* Birisi tarafından davranışları, yaptıkları, görüştüğü ve konuştuğu kişiler gözlenerek kendisi hakkında edinilen bilgi ve sırlar üçüncü bir kişiye çıkar karşılığı bildirilmek; ihbar edilmek; ispiyon edilmek.

ispritizma, [Fr. spiritisme] *is.* **1.** Ruhların özellikle bedene girmeden önce ve bedenden ayrıldıktan sonraki varlığını, varlık şartlarını ve davranışlarını inceleyen gizli bilim; ruhçuluk. **2.** Ruhların ölmediğine, uygun şartlar altında ölülerin ruhları ile ilişki kurulabileceğine inanan görüş; ruh çağırma.

ispritizmacı, [ispritizma-cı] *is.* Ruhçuluk ve ruh çağırma ile uğraşan kimse.

isr, [Ar. işr اثر] *{OsT} is.* **1.** İz; eser. **2.** Meslek; gidiş.

isra[1]**, -a'i** [Ar. sirâyet > isrâ' اسراء] *(isra:) {OsT} is.* Yürütme; gönderme. 🗗 **isra gecesi,** *isl. Hz. Muhammed'in Miraç gecesi.*|| **İsra Suresi,** *Kur'an-ı Kerim'in 17. suresi; 111 ayettir; Mekke'de nazil olmuştur; peygamberin miracından bahsettiği için bu adı almıştır.*

isra[2]**, -a'ı** [Ar. sürʿat > isrāʿ اسراع] *(isra:) {OsT} is.* Hızlandırma; çabuklaştırma; süratlendirme.

israc, [Ar. sirāc > isrāc اسراج] *(isra:c) {OsT} is.* Yakma; yandırma.

israf, [Ar. seref > isrāf اسراف] *(isra:f) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi boşa tüketme; savurganlık. **2.** Tüketilen şeyin bir kısmını gereksiz yere, amaç dışı harcama. **3.** Soyut bir şeyi boşa harcama; heba etme. **4.** *din.* Eldeki maddî ve manevi olanakları, dindarlık ve insan sevgisi gibi erdemlerin gerekli kıldığı yerler dışında kullanmak. 🗗 **israfa kaçmak,** *Savurganca boş yere harcamalarda bulunmak.*|| **israf etmek,** *Gerektiği şekilde yararlanmadan, gelişigüzel, boş yere harcamak.*|| **isrāf-ı kelām,** *{OsT} (Söylenen sözleri dinlemeyen ve verilen öğütlere aldırmayan kimseler için) boşu boşuna söylenen sözler; boşuna söz söyleme.*

israfat, [Ar. isrāf > isrāfāt اسرافات] *(isra:fa:t) {OsT} is.* Gereksiz harcamalar.

İsrafil, [Ar. isrāfîl اسرافيل] *(isra:fil) {OsT} is.* İslamiyet'e göre dört büyük melekten biri olup Allah tarafından bazı doğa olaylarının gerçekleştirilmesi için görevlendirilmiştir; *(Kıyamet günü kendisine özel borusu olan sura ilk üfleyişinde bütün canlılar ölecek, ikinci üfleyişinde ise bütün insanlar dirilecektir).*

israhagün, [israha ? + gün] *{ağız} zf.* Dünden önceki gün. [DS]

İsrail, [İbr. yisrael *(Allah hükümran olsun)* اسرائيل] *(isra:il) {OsT} is.* **1.** İsrailoğulları peygamberi Hz. Yakub'un lakabı. **2.** Yakın Doğu'da, Batı Filistin toprakları üzerinde kurulmuş bulunan bir devlet.

İsrailiyat, [Ar. isrāiliyyāt اسرائيليات] *(isra:iliya:t) {OsT} is.* **1.** İsrail kültür ve geleneklerinin tümü. **2.** *isl.* Yahudi inanç ve kültüründen İslam kültürüne geçen göreneklerin tümü.

İsrailli, [isrāil-li] *(isra:illi) is.* İsrail halkından ya da İsrail devleti uyruğundan olan kimse.

isram, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Ateş küreği. [DS]

isran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* **1.** Kürek. **2.** Hamur teknesini sıyırmaya, ya da saç üzerinde pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç. [DS]

israni, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → isran. [DS]

israr, [Ar. sırr *(giz)* > israr اسرار] *(isra:r) {OsT} is.* Sır tutma; bildiğini saklama; gizli tutma. 🗗 **israr etmek,** *Gizlemek; saklamak.*|| **israr-ı esrār,** *{OsT} Sırların gizlenmesi.*

isre, [as-rā] *{eT} zf.* Aşağı; sonra. [DLT]

isrek, [is-re-k / es-rü-k] *{eT} sf.* Sarhoş. [ETY]

isrin, [? isrin] *{ağız} is.* Bir tür meşe ağacı. [DS]

issat, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

issi[1]**,** [is / issi اسى / اس] *{eT} {eAT} is.* Sahip; malik.

issi[2]**,** [issi] *{ağız} is.* **1.** Yakıcı ve bunaltıcı sıcak; ısı. **2.** Hamam. [DS]

issi[3]**,** [issi] *{ağız} is.* Akıl; düşünce. [DS]

issi[4]**,** [issi] *{ağız} sf.* Sert bakışlı. [DS]

issice, [issi-ce] *{ağız} is.* Verem. [DS]

issilik, [issi-lik / ısısı-lık اسلك] *{eAT} is.* **1.** Sıcaklık. **2.** İsilik.

issinmek, [issi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yemek için) dip tutmak. [DS]

issiz, [is-siz] *{eT} is.* İlaç olarak kullanılan bir tür bitki. [EUTS]

issot, [issi+ot] *{ağız} is.* **1.** Biber. **2.** Acı biber. [DS]

issüz, [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ايسوز / اسز] *{eAT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

ist[1]**,** [ist] *{ağız} is.* Sahip. [DS]

ist[2]**,** [ist] *{ağız} ünl.* At durdurma ünlemi. [DS]

istac, [Ar. istāc استاج] *(ista:c) {OsT} is.* Masura.

istade, [Far. istāde استاده] *(ista:de) {OsT} sf.* Ayakta duran. 🗗 **istāde-i mevki-i ihtirānı,** *{OsT} Saygı duruşda olan.*

istadya, [Lat. stadium > İt. stadia] *(ista'dya) is.* Uzaktaki iki nokta arasındaki uzaklığı ölçmeye yarayan alet.

istah, [Far. istāḫ استاخ] *(ista:h) {OsT} is.* Taze filiz.

istak, [Far. istāk استاك] *(ista:k) {OsT} is.* Taze filiz.

istakoz, [Yun. ostoun *(kemikleşmek)* > astakos] *is. zool.* → ıstakoz.

istal, [Rus. stol] *{ağız} is.* Masa. [DS]

istalya, [İt. stallia] *(ista'lya) is. dnz.* Limanda gemilerin yük alma ve boşaltma yeri.

-istan, [Far. -istān استان-] *(ista:n) {OsT} son ek.* Eklendiği Farsça kelimelerden yer adları yapan son ek.

İstanbul, [Yun. is tin poli *(şehir içi, sur içi)*] *(ista'nbul) öz. is.* Türkiye'nin en büyük kentinin adı. 🗗 **İstanbul kekiği,** *bot. Ballıbabagillerden beyaz ve pembe çiçekler açan, kurutulmuş dalları baharat ya da terletici, idrar söktürücü olarak halk hekimliğinde kullanılan, mercanköşk türlerinden çok yıllık otsu bir bitki, (Origanum heradeoticum).*

İstanbulin, [İstānbulīn استانبولين] *{OsT} is.* Tanzimat'tan Meşrutiyet'e kadar Türkiye'de giyilmiş olan yakası ve önü kapalı bir tür uzun ceket.

istapan, [Far. ispandān => ispatan / ıspatan] *{ağız} is.* **1.** Su teresi. **2.** Yaban hardalı. [DS]

istar[1], [Ar. saṭr > iṣṭār اسطار] *(ista:r) {OsT} is.* **1.** Yazı yazma. **2.** Yazı yazılma.

istar[2], [Yun. istari] *{ağız} is.* → ıstar. [DS]

istare[1], [Ar. istāre استاره] *(ista:re) {OsT} is.* Perde; zar.

istare[2], [Far. istāre استاره] *(ista:re) {OsT} is.* Yıldız.

istarya, [İt. skallia] *(ista'rya) is. dnz.* → istalya.

istasyon, [Lat. stare *(durmak)* > Fr. station] *(ista'syon) is.* **1.** Tren ve metroların belirli aralıklarla indirme ve bindirme yapmak için durdukları yer; demiryolu durağı. **2.** Bu durak yerlerine kurulmuş bulunan tesisler; kuruluş. **3.** Belli bir hizmet vermek amacıyla yapılan kuruluş ve bu kuruluşun çalışma yeri. **4.** Bilimsel araştırma amaçlı özellikle doğa olayları için inceleme ve gözleme yapılan kuruluş; araştırma kuruluşu. **5.** Verici antenleriyle birlikte bir radyo ve televizyon verici tesislerinin tümü. **6.** Bir bitki türünün bolca bulunduğu ve o türden örneklerin toplanabildiği çok küçük alan.

istatistik, -ği [İt. stato > Fr. statistique] *is.* **1.** Sayısal kümelerin ve bunlar arasındaki bağıntıların incelenmesi. **2.** Yeterli derecede bilinmeyen bütünler hakkında olası bilgiler sağlama yolu. **3.** Bir seri deney sırasında bir olay veya koşulun yinelenme durumu. **4.** Toplumsal olay ve olguları belli bir devre için, bir teknik çerçevede bir araya toplamayı amaçlayan bilim. **5.** Bu tür olayların çözümleme ve bilimsel inceleme tekniği. **6.** Bu tekniğe göre bir olgu için hazırlanmış sayısal tablo; sayımlama.

istatistikçi, [istatistik-çi] *is.* İstatistik metotları inceleyen ve istatistik araştırmaları yapan uzman; sayımlamacı.

istatistikî, [Fr. statistique => istatistik + Ar. ī] *(istatistiki:) {OsT} sf.* İstatistikle ilgili; istatistiğe dayanan; istatistik yoluyla elde edilen; istatistiksel.

istavri, [Yun. stavros] *{ağız} is.* Çapraz. [DS]

istavrit, [Yun. stavridis] *is. zool.* Sıcak ve ılıman denizlerde yaşayan, uskumruya çok benzer 25-40 cm. boyunda, sırtı gri yeşil, geri kalan kısmı gümüş grisi, lezzetli bir kemikli balık, *(Trachurus trachurus)* . 🗗 **istavrit azmanı,** *zool. Orkinos balığına yanlışlıkla verilen isim.*

istavroz, [Yun. staúros *(direk, kazık)* > stavrós] *is.* Birbirini kesen iki dik parçadan oluşmuş, genellikle Hristiyanların kutsal tanıdıkları süs eşyası; haç; salip. 🗗 **istavroz çıkarmak,** *din. Katolik ve Ortodoks Hristiyanlarda el hareketleri ile haç işareti yapmak.*

istebrak, [Ar. istebrāḳ استبراق] *(istebra:k) {OsT} is.* Sırma ile işlenmiş bir tür kalın kumaş.

isteci, [iste-mek > iste-y-ici] *(iste:ci) {ağız} is.* Dilenci. [DS]

isteg, [istē-mek > istē-g] *{eT} is.* İstek; araştırma. [DLT] 🗗 **isteg kopmak,** *{eT} İstek gelmek.* [DLT]

istek, -ği [iste-k] *is.* **1.** Bir şeye karşı duyulan eğilim; arzu; istenç. **2.** Yerine getirilmesi için başkasından istenilen şey; talep; rica. **3.** *dbl.* İstek ve niyet kavramı veren fiil kipi. 🗗 **istek duymak,** *Bir şeye karşı eğilim duymak; arzu etmek.* || **istek yutumu,** *dbl. Kökü ve gövdesi aynı ünlü ile biten istek kiplerinde ünlülerden birinin düşmesi olayı, "söy-le-y-e-y-im > söy-le-y-im".*

isteka, [İt. stecca *(kazık, sopa)*] *(iste'ka) is.* **1.** Bilardo oyununda kullanılan özel yapılmış sopa. **2.** Ayakkabıların taban kenarlarını yatırmak, altlarını parlatmak için kullanılan şimşirden yapılmış alet; istika. **3.** Basımevlerinde formaları kırmak, kâğıtları katlamakta kullanılan kemik veya fil dişi araç. 🗗 **isteka topu,** *Bilardoda beyaz topa verilen ad.*

isteklendirici, [iste-k-le-n-dir-ici] *sf.* İstek uyandıran; teşvik edici.

isteklendirme, [iste-k-le-n-dir-me] *is.* İstek uyandırma; teşvik.

isteklendirmek, [iste-k-le-n-dir-mek] *gçl. f. [-ir]* Birinde bir şey yapmaya karşı heves uyandırmak; heveslendirmek; özendirmek; teşvik etmek; arzu uyandırmak.

istekleniş, [iste-k-le-n-iş] *is.* İstek duyma eylemi veya biçimi.

isteklenme, [iste-k-le-n-me] *is.* İstek duyma; heveslenme; arzulama.

isteklenmek, [iste-k-le-n-mek] *dön. f. [-ir]* Bir şeye karşı istek duymak; heveslenmek; arzu duymak; ister olmak.

istekli, [iste-k-li] *sf.* **1.** Bir şeye karşı isteği olan; arzu duyan. **2.** Bir şeyin yapılmasını isteyen; talip. 🗗 **istekli olmak,** *{eAT} İstemek.*

isteksiz, [iste-k-siz] *sf.* **1.** Bir şeye karşı isteği olmayan; arzu duymayan. **2.** Bir şeyi yapmaya niyeti olmayan; istemeyen; gönülsüz.

isteksizce, [iste-k-siz-ce] *(isteksi'zce) zf.* İsteksiz olarak; istek duymadan; arzusuz olarak.

isteksizlik, -ği [isti-k-siz-lik] *is.* İsteksiz olma durumu; keyifsizlik; gönülsüzlük.

istel, [Far. istel استل] *{OsT} is.* Göl.

istelmek, [istē-mek > istē-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İstenmek; aranmak. [DLT]

istem[1], [*eT.* istē-mek > iste-m] *is.* **1.** *{eT}* İstek; arzu; dilek. [EUTS] [Gabain] **2.** Bir kimseden bir şeyi yapma veya yapmama konusunda istekte bulunma, talep. **3.** *psikol.* İstek veya iradenin eylem hâlinde belirmesi, ortaya çıkması durumu; isteme yetisi; irade. **4.** *eko.* Talep.

istem[2], [Ar. istem استم] *{OsT} is.* Zulüm ve haksızlık; sitem.

isteme, [iste-me] *is.* **1.** İstek duyma. **2.** İstenç edimi; istencin kendini göstermesi. ◻ **isteme kipleri,** *dbl. Cümlede genellikle duygu ve öznellik bakımından tasarlama ve dileme anlamı taşıyan dilek, istek, gereklilik ve emir kavramları içeren kipler.*

istemek, [*eT.* iz-dē-mek > istē-mek *(ardından gitmek, aramak)* / irte-mek استمك] *gçl. f. [-r] [-d(i)-yor]* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Arkasına düşmek; aramak; arzu etmek; araştırmak. [EUTS] [DLT] [Gabain] **2.** (Bir şey için) istek duymak; arzulamak. **3.** Bir şeyi elde etmeyi, satın almayı dilemek. **4.** Bir şeyin olmasını dilemek. **5.** Bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini arzu etmek; kendi adına veya başkası için olmasını dilemek. **6.** Bir kimsenin bir şeyi yapmasını veya ondan ne beklediğini söylemek. **7.** Bir şeyin kendisine verilmesini, sunulmasını söylemek. **8.** (Bir mastardan sonra) tasarlamak; niyeti olmak. **9.** Biri ile konuşma, görüşme isteğini bildirmek; varlığını arzulamak; aramak; çağırmak. **10.** (Bir mastardan sonra) var olması ya da varlığını ve işleyişini sürdürebilmesi için bazı şartları gerektirmek; gerekli olmak; lazım olmak. **11.** Gerekli kılmak. **12.** Gereksinim duymak; ihtiyaç hissetmek. **13.** (Satılan mal için) fiyat teklifinde bulunmak; ücreti belirlemek; ücret talep etmek. **14.** Kabul etmek. **15.** Almayı kabul etmek. **16.** Bir kimsenin varlığına, yardımına ihtiyaç duymak. **17.** Emretmek. **18.** Biriyle evlenmek niyetinde olduğunu ilgili kişiye iletmek. **19.** (Biri için) iyi veya kötü dilekleri olmak. **20.** (Birine karşı) cinsel istek duymak. **21.** (Çocuk için) olmasını, doğmasını arzulamak. **22.** *{eAT}* Beklemek; gözetmek; kollamak. **23.** *{eAT}* Sormak; soruşturmak; tahkik etmek. **24.** *gçsz.* (Allah, kader vb. tarafından) öyle olmasına izin vermek. ◻ **istediği gibi at koşturmak,** *Kimseyi dikkate almadan serbestçe hareket etmek; kendisine engel olacak kimse veya durum olmadığı için dilediğini yapmak.*|| **istemem yan cebime koy,** *Bir şeyi istemediğini söylemesine rağmen verilirse daha memnun olacağını sezdiren kimse veya durumlar için taşlama olarak söylenir.*|| **istemeye istemeye,** *Gönülsüzce.*|| **ister istemez,** *1. Zorunlu olarak; mecburen. 2. İstendiği anda; hemen.*

istemelü, [iste-me-lü استملو] *{eAT} sf.* Arayıcı; arayan. ◻ **istemelü olmak,** *{eAT} Arayacak olmak; aramak istemek.*

istemi, [? istemi] *{ağız} is.* **1.** Büyük bakır güğüm. **2.** Testi. [DS]

istemli[1], [iste-m-li] *sf.* **1.** Yapılıp yapılmaması kişinin kendi kararına kalmış olan; kişinin seçme hakkının bulunması durumu; ihtiyarî. **2.** Kişinin kendi iradesini kullanarak ve bizzat isteyerek yaptığı; iradî.

istemli[2], [? istemi / istemli] *{ağız} is.* → istemi. [DS]

istemseme, [iste-m-se-me] *is.* **1.** Henüz sonuca ulaşamamış istem; geçici niyet. **2.** *psikol.* İradeyi etkileyemeyecek güçte, gelip geçici istek.

istemsiz, [iste-m-siz] *sf.* **1.** İstenilmeden, farkında olmadan yapılan; gayriihtiyarî. **2.** Önceden tasarlanmadan yapılan; irade dışı; gayriiradî. **3.** *fizy.* (Hayatî fonksiyonlar için) bilince bağlı olmadan sadece bitkisel hayata ait. ◻ **istemsiz sinir sistemi,** *anat. Sempatik ve parasempatik sinir sistemlerinden oluşan ve düz kas, kalp kası ve bezlerin salgılama faaliyetini kontrol eden sinirlerden oluşan yapı; otonom sinir sistemi.*

istemsizlik, -ği [iste-m-siz-lik] *is.* İstemsiz olma durumu; irade dışılık.

isfenac, [İt. spinacio اسفناج] *{OsT} is.* Ispanak.

istenbe, [Far. istenbe استنبه] *{OsT} is.* **1.** Çok çirkin şey. **2.** Korkunç surat. **3.** Karabasan; kâbus. **4.** Dev. **5.** Şeytan; ecinni. **6.** *sf.* Yiğit; kahraman; cesur.

istenci, [iste-n-ci] *{ağız} is.* Dilenci; isteyici. [DS]

istenç, -ci [iste-nç] **1.** Aklını kullanarak davranışlarını belirleyebilme gücü; istem; istenç. **2.** Bir şeyi yapma veya yapmama konusunda karar verebilme gücü; kişinin bizzat kendisinin verdiği özgür karar; istenç; istem. **3.** *psikol.* Davranışlarla ilgili arzulardan bir kısmını engelleyip diğer bir kısmını ise eyleme dönüştürme gücü; istenç. ◻ **istenç dışı,** *psikol. İrade ile ilgisi olmayan; iradeden bağımsız; iradeden kaynaklanmayan; istenç dışı.*|| **istenç yitimi,** *tıp. İstenç kaybı; irade yitimi; abuli.*

istenççi [iste-nç-çi] *is.* **1.** İstençlikle ilgili olan; iradeci. **2.** *sf.* İstenççiliğin izlerini taşıyan. **3.** İstenççilikten yana olan.

istenççilik, -ği [iste-nç-çi-lik] *is.* **1.** *fel.* Ruhsal ve ahlakî olay, olgu ve davranışlarda akıl ve bilgiden çok iradeye üstünlük tanıyan, bilgi sürecinin temelinde iradenin yattığını, davranış ve manevi değerlerin iradenin egemenliğinde olması gerektiğini

ileri süren öğreti; düşünce; iradecilik; iradiye. **2.** *ahl.* Düşünceden çok eyleme önem veren görüş. **3.** *psikol.* Kişinin iradeli işlevlerine üstünlük tanıyan öğreti. **4.** *huk.* Uluslar arası hukuk kurallarının devletleri, ancak bu kurallara uymayı kabul ettikleri takdirde bağladığını kabul eden öğreti.

istençli, [istenç-li] *sf.* Kendi özgür iradesiyle almış olduğu kararları hiçbir zayıflık göstermeden sonuna kadar götürebilen; kararlı; direngen.

istençsiz, [iste-nç-siz] *sf.* **1.** Aldığı kararları sonuna kadar götüremeyen. **2.** İstemeden, elde olmadan bir iç tepi ile yapılan; irade dışı. **3.** *biy.* (Organ ve işlev için) bitkisel hayata ait irade ile ilgisi bulunmayan.

istençsizlik, -ği [iste-nç-siz-lik] *is.* **1.** İradesiz olma durumu. **2.** İradesiz bir kimsenin niteliği.

istengi, [iste-n-gi] *{ağız} is.* Sadaka. [DS]

istenilme, [iste-n-il-me] *is.* İstenme eyleminin yapılma durumu.

istenilmek, [iste-n-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şey veya bir durum için gerekli olmak; gerek duyulmak; lüzumlu görülmek; arzu edilmek. **2.** (Bir kişiden) bir şeyi yapması beklenmek; yapması, etmesi istenmek; talep edilmek. **3.** (Bir kişinin varlığı için) kabul görmek; hoşgörü ile karşılanmak. **4.** (Fiyat, ücret için) değer biçilmek.

istenme, [iste-n-me] *is.* İsteme eyleminde bulunulma durumu. ◻ **istenmeyen durum,** *siy. Karşılaşılması hiç beklenmeyen, kişi ve toplum için kötü sayılan durum; karışıklık; komplikasyon.*|| **istenmeyen kişi,** *siy. Davranış ve tutumları dolayısıyla iyi karşılanmayan kişi.*

istenmek, [iste-n-mek استنمك] *edil. f. [-ir]* **1.** Bir şey veya bir durum için gerekli olmak; gerek duyulmak; lüzumlu görülmek; arzu edilmek. **2.** (Bir kişiden) yapması beklenmek; yapması, etmesi istenmek; talep edilmek. **3.** (Bir kişinin varlığı için) kabul görmek; hoşgörü ile karşılanmak. **4.** (Fiyat, ücret için) değer biçilmek. **5.** *{eAT} {OsT}* Aramak; istemek. **6.** *{ağız} dönşl. f.* Dilencilik yapmak; isteyicilik etmek. [DS]

istenti, [iste-n-ti] *{ağız} is.* İstenen şey. [DS]

istepan, [Far. ispandān] *{ağız} is.* → istapan. [DS]

ister, [iste-r استر] *is.* **1.** Bir şeyin olabilmesinin, bir işin yapılabilmesinin gerekli ve bağlı olduğu şey; gerek; icap. **2.** *sf.* İsteyen; isteyici; talepkâr. **3.** *bağ.* Cümle içinde eş görevli ve karşıt anlamlı ögelerin başlarına tekrarlı olarak gelerek bunlar arasında tercih yapma sağlayan eşitlik kurar. ◻ **ister istemez,** *Herhangi bir tercihe imkân olmadan; zorunlu olarak; zaruri olarak; mecburen.*|| **ister olmak,** *{eAT} İsteyici olmak; talepkâr olmak.*

isteri, [Fr. hysterie] *is. psikol.* **1.** Daha çok genç kız ve kadınlarda görülen, zekânın, duyarlılığın ve davranışların geçici olarak bozulmasıyla ortaya çıkan ağlama, çırpınma ve çığlık atma veya gülme nöbetleriyle kendini gösteren bir psikonevroz türü. **2.** *tıp.* Sinir buhranları veya çırpıntılarla dışa vuran sinir bozukluğu; histeri. **3.** *mecaz.* Aşırı coşkunluk. ◻ **isteri nöbeti,** *tıp. Ağlama, çırpınma, çığlık atma ve gülme gibi isteri sıkıntısının yaşandığı süre.*

isterik, -ği [Fr. hystérique] *sf.* **1.** İsteriye tutulmuş olan. **2.** İsteri ile ilgili.

isteş, [iste-mek > is-te-ş] *{ağız} is.* Dost. [DS]

isteşmek, [iste-ş-mek استشمك] *{eAT} işteş. f. [-ir]* Birbirini aramak.

istet, -di [? istet] *{ağız} is.* Bazlama. [DS]

istetme, [iste-t-me] *is.* İsteme eylemini bir başkası aracılığıyla yapma.

istetmek, [istē-mek > iste-t-mek استدمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** *{eT} {eAT}* Aranması için arkasından adam göndermek; aratmak; taharri ettirmek. [DLT] [EUTS] **2.** Bir isteği başkasının aracılığıyla bildirmek; istemek işini başkasına yaptırmak. **3.** Birini çağırtmak, yanına getirtmek. **4.** (Bir erkek için) bir kız veya kadınla evlenmek isteğini, kızın ailesi veya bir yakınına dünür göndererek bildirmek.

isteyci, [iste-y-ici] *{ağız} is.* → isteyici. [DS]

isteyici, [iste-y-ici] *{ağız} is.* **1.** Dilenci. **2.** Kız istemeye giden kimse; dünürcü. [DS]

isteyiksiz, [iste-y-ik-siz ايكسز.ايسته] *{OsT} sf.* İsteksiz; arzu duymaz.

isteyiş, [iste-y-iş] *is.* İsteme eylemi veya biçimi.

isteyü, [iste-y-ü استيو] *{eAT} zf.* **1.** Arayarak. **2.** İsteyerek. ◻ **isteyü gitmek,** *{eAT} Aramakta devam etmek; istemeyi sürdürmek.* | **isteyü varmak,** *{eAT} 1. Araştırmaya dalmak. 2. Araştırarak gitmek.*

ıstıran, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

isti[1]**,** [isdi / isti] *{ağız} is.* **1.** Sıcak. **2.** Sıcak rüzgâr. [DS]

isti[2]**,** [ıssı / issi] *{ağız} is.* Sahibi. [DS]

istiab, [Ar. vaʿb > istīʿāb استيعاب] *(istia:b) {OsT} is.* → istiap.

istiaben, [Ar. istīʿāben استيعاباً] *(istia:'ben) {OsT} zf.* Büsbütün; tamamiyle.

istiade, [Ar. ʿavd > istiʿāde / istiʿādet استعادة / استعاده] *(istia:de) {OsT} is.* Bir şeyin geri gönderilmesini isteme; iadesini istemek.

istianat, [Ar. istiʿānāt استعانات] *(istia:na:t) {OsT} is.* Yardım istemeler.

istiane, [Ar. ʿavn >istiʿāne / istiʿānet استعانت / استعانه] *(istia:ne) {OsT} is.* **1.** Başkasından yardın isteme; yardım dileme. **2.** *ed.* Bir görüşü desteklemek veya tamamlamak için başkalarının sözlerini alma; iktibas etme. ◻ **istiane etmek,** *Yardım dilemek.*

istiap, -bı [Ar. vaʿb > istīʿāb استيعاب] *{OsT} is.* **1.** İçine alma; içine alabilme; içine sığdırabilme. **2.**

Tutma; yayılma; kaplama. 🗗 **istiap etmek,** *İçine almak; çevrelemek.*|| **istiap haddi,** *1. Bir şeyin veya taşıtın alabileceği en fazla miktar; alabilme kapasitesi. 2. Taşıtların en fazla alabilecekleri yük ve yolcu miktarının sınırı.*

istiarat, [Ar. istiʿārāt استعارات] *(istia:ra:t) {OsT} is.* Eğretilemeler; istiareler.

istiare, [Ar. ʿāriyet > istiʿāre استعاره] *(istia:re) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi bir yerden ödünç veya bir kimseden borç alma; eğreti alma. **2.** *huk.* Bir maldan bedelsiz olarak yararlanma; eğretilik. **3.** *ed.* Bir benzetmeyi oluşturan esas ögelerden benzeyen ya da benzetilenden birinin söylenmemesi şeklinde yapılan söz sanatı; bir kavramın gerçek anlamı dışında, başka bir varlığı nitelemek için kullanılması; eğretileme. 🗗 **isti'āre-i asliye,** *{OsT} ed. Asıl eğretileme.*|| **isti'āre-i mekniye,** *{OsT} ed. Kendisine benzetilen bulunmayan eğretileme; kapalı eğretileme.*|| **isti'āre-i musarraha,** *{OsT} ed. Benzeyenin söylenmemesi biçimiyle yapılan istiare; açık istiare.*|| **isti'āre-i telmihiye,** *{OsT} ed. Alay içeren eğretileme.*|| **isti'āre-i emsîliye,** *{OsT} ed. Benzeyen ve kendisine benzetilenin birden çok olması biçimiyle yapılan eğretileme.*

istiareli, [istiare-li] *(istia:reli) sf.* İçinde istiare bulunan; eğretilemeli.

istiaza, [Ar. ʿivāż *(karşılık)* > istiʿāża استعاضه] *(istia:za) {OsT} is.* Bir şeye karşılık olarak başka bir şey isteme.

isti'aze, [Ar. ʿiyāẕ *(sığınma)* > istiʿāẕe استعاذه] *(istia:ze) {OsT} is.* **1.** Sığınma. **2.** *isl. "Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım; Allah'a sığınırım; Allah korusun"* sözlerinden birini söyleyerek Allah'a sığınma.

isti'bad, [Ar. istiʿbād استعباد] *(isti-ba:d) {OsT} is.* Köle edinme.

istib'ad, [Ar. buʿd > istibʿād استبعاد] *(istib-a:d) {OsT} is.* Gerçekleşmesine, olmasına ihtimal vermeme; uzak bulma; olanaksız görme; mümkün bulmama. 🗗 **istib'ād etmek,** *{OsT} 1. Olmasına ihtimal vermemek. 2. Ayırmak.*

istibahat, -ti [Ar. istibāḥāt استباحات] *(istiba:ha:t) {OsT} is.* **1.** Mubah saymalar. **2.** Kan dökmeye izin vermeler.

istibahe, [Ar. būḥ > istibāḥe استباحه] *(istiba:he, h kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Helal ve mubah görme; yerinde görme. **2.** Birçok kimsenin kanının dökülmesine göz yumma; meşru sayma.

istibak, -kı [Ar. istibāḳ استباق] *(istiba:k) {OsT} is.* Birbirini geçmeye çalışma; yarış etme.

istibane, [Ar. istibāne استبانه] *(istiba:ne) {OsT} is.* Meydanda olma; açıkta olma; belli olma.

isti'bar, [Ar. ʿabr > istiʿbār استعبار] *(isti-ba:r) {OsT} is.* **1.** Rüya yorumlatma; düş yordurma. **2.** Rüya yorumlanma.

istibar, [Ar. istibār استبار] *(istiba:r) {OsT} is.* Muayene etme; yoklama.

istibda[1], -a'ı [Ar. bediʿ > istibdāʿ استبداع] *(istibda:) {OsT} is.* Eşsiz, az bulunur sayma.

istibda[2], -a'i [Ar. istibdāʾ استبداء] *(istibda:) {OsT} is.* **1.** Küçük aptestten sonra akıntıyı tam olarak bitirme. **2.** Dul bir kadınla evlenince gebelik ihtimali kalmaması için ilk hayıza kadar cinsel ilişkiye girmeme.

istibdad, [Ar. istibdād استبداد] *(istibda:d) {OsT} is.* → istibdat. 🗗 **istibdāt-kârâne,** *{OsT} 1. İstibdatla idare olunana yakışır biçimde. 2. İstibdatla yönetilen.*

istibdal, [Ar. bedel > istibdāl استبدال] *(istibda:l) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi alıp yerine başka bir şey verme; değiştirme; değiş tokuş. **2.** *as.* Askerliğini bitirenleri terhis ederek yerine yenilerini alma. **3.** *huk.* Vakfedilen bir taşınmazın başka bir taşınmaz ile değiştirilmesi.

istibdat, -dı [Ar. bedd > istibdād استبداد] *{OsT} is.* **1.** Başlı başına olma; bağımsızlık. **2.** İktidarın keyfî ve baskıcı siyasal yönetim biçimi; totoliter yönetim; despotluk. **3.** Tek bir yöneticinin iktidarı elinde tutması; topluma uygulanan keyfî yönetim; mutlak hakimiyet; baskı rejimi.

istibhac, [Ar. behcet > istibhāc استبهاج] *(istibha:c) {OsT} is.* Sevinme; yüzü gülme.

istibham, [Ar. mübhem > istibhām استبهام] *(istibha:m) {OsT} is.* **1.** Belirsiz olma; mübhemlik. **2.** Ses çıkarmama.

istibhar, [Ar. istibhār استبحار] *(istibha:r) {OsT} is.* **1.** Deniz gibi geniş ve sonsuz olma. **2.** Çok geniş bir bilgiye sahip olma.

istibhas, [Ar. istibhāṣ استبحاث] *(istibha:s) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu öğrenmek amacıyla gereği gibi araştırıp soruşturma.

istibka, -a'i [Ar. beḳāʾ > istibḳāʾ استبقاء] *(istibka:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin devam etmesini dileme; sürmesini isteme. **2.** Koruma; saklama; konserve etme. **3.** Korunma. 🗗 **istibkā'-yı teveccühleri,** *{OsT} "Teveccühünüzün devamını dilerim..." anlamında kullanılan saygı sözü.*

istibkâ, -a'i [Ar. bükāʾ > istibkāʾ استبكاء] *(istibkâ:) {OsT} is.* Ağlatma.

istibra, -a'i [Ar. istibrā استبراء] *(istibra:) {OsT} is.* **1.** Erkeğin küçük abdestten sonra idrar damlalarının tamamıyla kesilmesini bekleyip temizlenmesi. **2.**

Eskiden satın alınan ya da miras kalan cariyelerin hamile olup olmadığını anlamak için yapılan işlem.

istibraz, [Ar. berez > istibrāz استبراز] *(istibra:z) {OsT} is.* Meydana çıkarma; açığa vurma.

istibsar, [Ar. başar *(görme)* > istibṣār استبصار] *(istibsa:r) {OsT} is.* **1.** Dikkatlice bakma ve iyice görme. **2.** İyice düşünme. **3.** Sağgörülü davranma; basiretli olma.

istibsas, [Ar. istibṣāṣ استبصاص] *(istibsa:s) {OsT} is.* **1.** Bir haberin doğruluğunu araştırtma veya açıklamasını isteme. **2.** Bir haberin doğruluğunu anlamaya çalışma.

istibşar, [Ar. büşr *(müjde)* > istibşār استبشار] *(istibşa:r) {OsT} is.* **1.** Müjde alma; müjdeleme. **2.** İyi bir haberle sevinme; ferahlama.

istibta, -a'i [Ar. istibṭā' استبطاء] *(istibta:) {OsT} is.* Yavaş hareket etme; ağır davranma; gecikme.

istibtan, [Ar. istibṭān استبطان] *(istibta:n) {OsT} is.* İşin iç yüzünü bilme.

istibvar, [Ar. istibvār استبوار] *(istibva:r) {OsT} is.* **1.** Kızma; öfkelenme. **2.** Hırslanma.

istic, [Ar. istīc استیج] *(isti:c) {OsT} is.* Masura.

isti'cab [Ar. ʿucb *(şaşkınlık)* > istiʿcāb استعجاب] *(isti-ca:b) {OsT} is.* Şaşma; şaşırma; hayret etme.

isticab, [Ar. vücüb >istīcāb استیجاب] *(isti:ca:b) {OsT} is.* Gerekli sayma; haklı sayma; lüzumlu görme.

isticabe, [Ar. cevāb>isticābe استجابه] *(istica:be) {OsT} is.* Duanın Allah tarafından kabul olunması.

isticade, [Ar. isticāde استجاده] *(istica:de) {OsT} is.* Bağış ve yardım isteme.

istical, [Ar. ecl *(erteleme)* > isticāl استجال] *(istica:l) {OsT} is.* Geriye, sonraya bırakılmasını isteme.

isti'cal, -li [Ar. ʿacele > istiʿcāl استعجال] *(istica:l) {OsT} is.* Bir şeyin çabuk olmasını isteme; sabırsızlanma; acele etme. 🗗 **isti'cāl etmek,** *{OsT} Acele etmek; sabırsızlanmak.*‖ **isti'cal göstermek,** *{OsT} Acele etmek; sabırsızlanmak.*

isticar, [Ar. ecr > istīcār استیجار] *(isti:ca:r) {OsT} is.* Ücreti karşılığında tutma; kiralama; icarlama. 🗗 **istîcār etmek,** *{OsT} Kira ile tutmak.*

isticare, [Ar. cevr > isticāre استجاره] *(istica:re) {OsT} is.* Yardım ve korunma isteği.

isticaze, [Ar. cevāz >isticāze استجازه] *(istica:ze) {OsT} is.* **1.** İzin isteme. **2.** Büyüklere yazılan bir yazı veya şiir için caize isteme.

isticbar, [Ar. cebr > isticbār استجبار] *(isticba:r) {OsT} is.* Zorlama; cebir gösterme.

istichal, -li [Ar. cehl > istichāl استجهال] *(isticha:l) {OsT} is.* **1.** Birinin cahilliğine hükmetme; cahil sayma; cahil görme. **2.** Birini önemsememe; hafife alma; ınühimsememe.

istici, [iste-y-ici] *(isti:ci){ağız} is.* Dilenci. [DS]

isticlab, [Ar. celb > isticlāb استجلاب] *(isticlâ:b) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kendi üzerine doğru çekme; celp etme. **2.** *psikol.* Zihinde canlandırma; uyandırma; hatırlatma. 🗗 **isticlab etmek,** *{OsT} Üzerine çekmek.*

isticmar, [Ar. cemre *(küçük taş)* > isticmār استجمار] *(isticma:r) {OsT} is.* Küçük taşlarla yapılan taharet.

isticnas, [Ar. cins => isticnās استجناس] *(isticna:s) {OsT} is.* Kendine benzetme; cinsine benzetme.

isticvab, [Ar. cevāb > isticvāb استجواب] *(isticva:b) {OsT} is.* **1.** Sorguya çekme; sorgulama; söyletme. **2.** Sorgu. 🗗 **isticvāb etmek,** *{OsT} Sorguya çekmek; sorgulamak.*

isticvabat, [Ar. isticvābāt استجوابات] *(isticva:ba:t) {OsT} is.* **1.** Sorgulamalar; ifade almalar. **2.** Soru sorup cevap alınalar.

isticvabname, [Ar. isticvāb + Far. nāme استجوابنامه] *(isticva:bna:me) {OsT} is. huk.* Sorgu hakimi tarafından alınan ifadelerin tutanağı; sorgu tutanağı.

istid'a, -a'i [Ar. duʿā' > istidʿā' استدعاء] *(istid-a:) {OsT} is.* ➝ istida[3].

istida[1], -a'i [Ar. istidā' استداء] *(istida:) {OsT} is.* El uzatma.

istida[2], -a'ı [Ar. vedaʿ > istīdāʿ استیداع] *(isti:da:) {OsT} is.* Bir şeyi saklaması için birinin yanına bırakma; emanet bırakma.

istida[3], [Ar. duʿā' > istidʿā' استدعاء] *(istid-a:) {OsT} is.* **1.** Bir resmî makamdan bir şey istemek, dilemek için yazılan yazı; dilekçe. **2.** Allah'tan yalvararak bir dilekte bulunma; niyaz etme. 🗗 **istida vermek,** *Bir makama dilekçe vermek.*

istidaa, [Ar. istiḍā'a / istiżā'a استضائه] *(istida:a) {OsT} is.* Aydınlanma; ışıklanma.

istidad, [Ar. istidād استداد] *(istida:d) {OsT} is.* **1.** Doğrulma; müstakim olma. **2.** Alışma. 🗗 **istidād-ı sāid,** *{OsT} Bileği alışması.*‖ **istidād-ı yed,** *{OsT} Elin alışması.*

isti'dad, [Ar. istiʿdād استعداد] *(isti-da:a) {OsT} is.* ➝ istidat.

istidam, [issi *(sıcak)* + dam] *{ağız} is.* Hamam. [DS]

istidame, [Ar. devām > istidāme استدامه] *(istida:me) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin devamını isteme; sürüp getmesini dileme. **2.** Yükselmek için dönerek uçma.

istid'aname, [Ar. istidʿā' + Far. nāme استدعانامه] *(istida:na:me) {OsT} is.* Dilekçe.

istidane, [Ar. deyn>istidāne استدانه] *(istida:ne) {OsT} is.* **1.** Borç olarak alma; ödünç alma. **2.** Borç alınma.

istidare, [Ar. devr > istidāre استداره] *(istida:re) {OsT} is.* **1.** Daire biçimine girme; yuvarlak olma; değirmilenme. **2.** Kendi ekseni etrafında devretme; dönme. ☞ **istidāre etmek,** *{OsT} Dönmek.*|| **istidāre-i kamer,** *{OsT} Ayın dolunay hâlini alması.*

istidari, [Ar. istidārī / istidāriyye استداريه / استدارى] *(istida:ri:) {OsT} sf.* Dönen; bir daire şeklini alan; yuvarlaklaşan.

istidat, -dı [Ar. ʿadd > istiʿdād استعداد] *{OsT} is.* **1.** Bir kimsenin yaratılıştan gelen veya sonradan edindiği belli bir alanda dikkati çeken kavrama, anlama, öğrenme, yapma gücü veya yatkınlığı; kabiliyet; yetenek; anıklık. **2.** Bir şey öğrenmeye, kabullenmeye, kazanmaya yönelik doğal eğilim; kabiliyet; yeteneği olan kimse. **3.** Elverişli olma. **4.** *tıp.* Organizmanın bazı hastalıklara karşı yaratılıştan gelen yatkınlığı. **5.** Akıllı oluş. **6.** Anlayışlılık.

istidatlı, [istidat-lı] *sf.* Bir alanda gelişmeye yatkın; bir şeyi yapmakta özel yeteneği olan; kabiliyetli; yetenekli.

istidatsız, [istidat-sız] *sf.* Bir iş yapmaya veya bir alanda gelişmeye ilişkin bir yeteneği olmayan; kabiliyetsiz; yeteneksiz; istidadı olmayan.

istidbar, [Ar. idbār >istidbār استدبار] *(istidba:r) {OsT} is.* **1.** Arkasını dönme; yüz çevirme. **2.** Birinin arkasından gitme.

istidhak, -ki [Ar. ḍıḥk >istiḍḥāk استضحاك] *(istidha:k) {OsT} is.* Alay etme; eğlenme.

istidlal[1]**, -li** [Ar. delālet > istidlāl استدلال] *(istidlâ:l) {OsT} is.* **1.** Bir konuda delil, belge veya verilere dayanarak sonuç çıkarma; bir yargıya varma; akıl yürütme; kanıtlama. **2.** *fel.* Kanıtlara dayanarak bir sonuç çıkarma; çıkarım. **3.** *huk.* Bir hükmün delilini arama. ☞ **istidlal etmek,** *Bir sonuca varmak; akıl yürütmek.*

istidlal[2]**, -li** [Ar. ḍalālet > istiḍlāl استضلال] *(istidlâ:l) {OsT} is.* Birini doğru yoldan çıkarmaya, saptırmaya çalışma; ayartma.

istidlalat, [Ar. istidlāl > istidlālāt استدلالات] *(istidlâ:lâ:t) {OsT} is.* Kanıtlamalar; tanıklar; kanıtlar.

istidlalen, [Ar. istidlālen استدلالاً] *(istidlâ:'len) {OsT} zf.* Sonuç çıkararak; akıl yürüterek; istidlal yoluyla; çıkarımla.

istidrac, [Ar. derece > istidrāc استدراج] *(istidra:c) {OsT} is.* **1.** Derece derece artma; basamak basamak, yavaş yavaş ilerleme. **2.** Hakkı olmadığı hâlde şansı dolayısıyla ilerleme, yükselme. **3.** *tasvf.* Günah işleyen ya da iman etmeyen bir kimsenin gösterdiği keramet. **4.** *tasvf.* Kötünün hile ile iyi olarak ortaya çıkması. **5.** *tasvf.* Bir düşünce veya eylemin biçim değiştirerek ortaya çıkması.

istidracî, [Ar. istidrācī استدراجى] *(istidra:ci:) {OsT} sf.* Derece derece; yavaş yavaş; kademeli olarak.

istidrak, -ki [Ar. derk > istidrāk استدراك] *(istidra:k) {OsT} is.* **1.** Ulaşma; yetişme; erişme. **2.** İdrak etme; anlama. **3.** *ed.* Över gibi görünüp yerme; yerer gibi görünüp övme.

istif, [Lat. stipare *(tıka basa doldurmak)* > İt. stiva] *is.* **1.** Eşyaların düzgün bir biçimde üst üste konulması. **2.** Eşyaları düzgün bir şekilde üst üste koymakla meydana getirilen yığın. **3.** Kereste, tahta gibi ağaç ürünlerini kurutmak ya da bekletmek amacıyla üst üste düzgün bir şekilde dizmek suretiyle yapılan yığın. **4.** *bsy.* Aynı uçtan yüklenebilen veya boşaltılabilen sıralı bilgi yapısı. **5.** *dnz.* Yüklerin gemi ambarına yerleştirilmesi. **6.** Eski yazıda harflerin, hecelerin, kelimelerin yazı üslûbuna uygun bir şekilde sıralanması. **7.** *müz.* Armonili müzikte seslerin veya partilerin üst üste kurulması. **8.** Bir satış yerinde satışa sunulan malların tümü; stok. **9.** Bir ihtiyacı karşılayacak maldan çok miktarda toplayarak yapılan yığın; stok. **10.** Bir ihtiyaç maddesini pahalandıktan sonra piyasaya sürmek amacıyla elde tutma; stok etme. ☞ **istif etmek,** *1. Düzgün bir şekilde üst üste dizmek, sıralamak. 2. Bir ihtiyaç maddesini pahalandıktan sonra piyasaya sürmek amacıyla elde tutmak; stok etmek.*|| **istifinden başlamak,** *argo. Küfür etmeye başlamak.*|| **istifini bozmak,** *argo. Azarlamak; utanılacak bir duruma sokmak.*|| **istifini bozmamak,** *Bir tepki göstermesi gerekirken durum ve davranışını hiç değiştirmemek; oralı olmamak; aldırış etmemek.*

isti'fa, -a'i [Ar. ʿafv > istiʿfā' استعفاء] *(isti-fa:) {OsT} is.* **1.** Bağışlanmayı isteme; af dileme. **2.** Bir görevden kendi isteğiyle ayrılma; çekilme. **3.** Bir görevden kendi isteğiyle çekilmek için verilen dilekçe. ☞ **istifa etmek,** *Kendi isteğiyle görevden ayrılmak; çekilmek.*

istifa, -a'i [Ar. vefā > istīfā' استيفاء] *(isti:fa:) {OsT} is.* **1.** Tamamıyla alma; ödettirme. **2.** Tamamıyla alınma; ödetilme. ☞ **istifā'-yı kısās,** *Kısas hakkının tamamen yerine getirilmesi.*

istifacı, [Ar. istifāde + T. -ci] *{ağız} is.* Kendi yararını düşünen; çıkarcı. [DS]

istifade, [Ar. fāide > istifāde استفاده] *(istifa:de) {OsT} is.* **1.** Maddî ve manevi bir şeyden, bir kimseden yarar sağlama; yararlanma. **2.** Yarar; çıkar; kazanç. **3.** Bir şey öğrenme; bilgisini artırma. ☞ **istifade etmek,** *Yarar sağlamak; kazanç elde etmek.*

istifadeli, [istifade-li] *sf.* Yarar sağlanabilen; yararlı; kazançlı.

isti'faf, [Ar. ʿiffet > istiʿfāf استعفاف] *(isti-fa:f) {OsT} is.* **1.** Kötülükten ve kötülük yapmaktan sakınma. **2.** Namuslu ve iffetli olma.

istif'al, -li [Ar. fiʿl > istifʿāl استفعال] *(istif-a:l) {OsT} is.* Bir kimseden bir şeyi yapmasını isteme; rica etme. ◻ **istif'āl bābı,** *{OsT} dbl. Arap dilbilgisinde üçlü köklerden geçişli ve dönüşlü fiiller yapan ve istek bildiren mastar vezni.*

istifan, [? istifan] *{ağız} is.* Fes. [DS]

isti'faname, [Ar. istiʿfā' + Far. nāme استعفانامه] *(isti-fa:na:me) {OsT} is.* Bir görevden kendi isteğiyle ayrılmak istediğini ve bu dileğinin kabul edilmesini bildiren dilekçe; çekilme dilekçesi.

istifaza, [Ar. feyż > istifāża / istifāḍa استفاضه] *(isti-fa:za) {OsT} is.* Bir kimsenin bilgi ve görgüsünden manevi olarak yararlanma; feyizlenme; feyiz alma.

istifçi, [istif-çi] *is.* **1.** Bir yerdeki malları ve eşyaları istif etmekle görevli hamal. **2.** *mecaz.* Bir malın fiyatını yükseltmek için o malı saklayarak sonradan piyasaya süren adam; karaborsacı; stokçu.

istifçilik, -ği [istif-çi-lik] *is.* **1.** İstif yapma işi. **2.** *mecaz.* Bir malın fiyatını yükseltmek amacıyla, o malı saklayarak piyasada sıkıntıya yol açma; stokçuluk.

istifham, [Ar. fehm > istifhām استفهام] *(istifha:m) {OsT} is.* **1.** (Zihinde meydana gelen) soru. **2.** Anlamak için sorma; sorup anlama. ◻ **istifhām cümlesi,** *{OsT} dbl. Soru cümlesi.*|| **istifhām-ı inkârî,** *{OsT} dbl. Soru ile olumsuz cevap kasteden ifade, "Olur mu böyle şey?" (Olmaz böyle şey.)*|| **istifhām işareti,** *{OsT} dbl. Soru işareti.*|| **istifhām lâhikası,** *{OsT} dbl. Soru eki.*|| **istifhām zamiri,** *{OsT} dbl. Soru zamiri.*|| **istifhām zarfı,** *{OsT} dbl. Soru zarfı.*

istifhamat, [Ar. istifhāmāt استفهامات] *(istifha:ma:t) {OsT} is.* **1.** Sorular. **2.** Sormalar; sorup anlamak istemeler.

istifhami, [Ar. istifhāmī / istifhāmiyye / استفهامى استفهاميه] *(istifha:mi:) {OsT} is.* Soru ile ilgili

istifil, [? istifil] *{ağız} is.* Yüzleşme. ◻ **istifil olmak,** *{ağız} Anlaşmak; hesaplaşmak; yüzleşmek..* [DS]

istifkad, [Ar. faḳd > istifḳād استفقاد] *(istifka:d) {OsT} is.* Bir kayıp nesneyi araştırma; soruşturma.

istiflah, [Ar. felāḥ > istiflāḥ استفلاح] *(istiflâ:h) {OsT} is.* Kurtuluşa erme; kurtulma; felah bulma.

istifleme, [istif-le-me] *is.* İstif yapma eylemi.

istiflemek, [istif-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Nesneleri bir yere düzgün olarak üst üste yığmak. **2.** *dnz. havc.* Gemi ya da yük uçağına taşınacak yükü düzenli ve kurallarına uygun biçimde yerleştirmek. **3.** Bir yemeğin değişik malzemelerini pişirilecek kaba uygun biçimde yerleştirmek, koymak. **4.** *müz.* Armonili müzikte ses veya partileri üst üste kurmak. **5.** Kurumaları için biçilmiş kereste veya tahtaları üst üste düzenli olarak yığmak. **6.** Bir ihtiyaç maddesini zam beklentisi ile piyasaya satmayarak bir yerde saklamak; stok etmek; stoklamak.

istifleniş, [istif-le-n-iş] *is.* İstiflenme durumu veya biçimi.

istiflenme, [istif-le-n-me] *is.* **1.** İstif yapılma durumu ve eylemi. **2.** Düzgün olarak üst üste yığılma.

istiflenmek, [istif-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* Düzgün olarak üst üste yığılmak; istif yapılmak.

istifleyiş, [istif-le-y-iş] *is.* İstifleme eylemi veya biçimi.

istifra, [Ar. ferāġ *(su dökme)* > istifrāġ استفراغ] *(istif-ra:) {OsT} is.* Midedeki yiyecekleri ağız yoluyla dışarı atma; kusma. ◻ **istifra etmek,** *{OsT} Kusmak.*

istifrağ, [Ar. ferāġ *(su dökme)* > istifrāġ استفراغ] *(is-tifra:ğ) {OsT} is.* → istifra.

istifrar, [Ar. fırār> istifrār استفرار] *(istifra:r) {OsT} is.* Gizlice kaçma; firar etme.

istifraş, [Ar. fırāş => istifrāş استفراش] *(istifra:ş) {OsT} is.* **1.** Odalık alma; odalık yapma. **2.** Cariye ile cinsel ilişkide bulunma; bir tür mehirsiz evlilik. ◻ **istifrāş etmek,** *{OsT} Odalık almak.*

istifsad, [Ar. fesād > istifsād استفساد] *(istifsa:d) {OsT} is.* Bir şeyin bozulmasını isteme; bozgunculuk yapma.

istifsar, [Ar. fesr > istifsār استفسار] *(istifsa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin açıklanmasını, aydınlığa kavuşmasını isteme; sorma; anlamaya çalışma. **2.** Sorulma. ◻ **istifsār etmek,** *{OsT} Sormak; soruşturmak.*|| **istifsār-ı hāl hātır etmek,** *{OsT} Hâl hatır sormak.*|| **istifsār-ı keyfiyet,** *{OsT} Bir kimse veya olayın durumunu öğrenmek isteme.*|| **istifsār-ı mesele,** *{OsT} Bir mesele hakkında bilgi edinmek için yapılan soruşturma.*

istifsarat, [Ar. istifsārāt استفسارات] *(istifsa:ra:t) {OsT} is.* Sorma ve soruşturmalar.

istifsarıhatır, [Ar. istifsār-ı ḫāṭır استفسار خاطر] *(istif-sa:rı'ha:tır) {OsT} is.* Hatır sorma.

istifta, -a'i [Ar. fetvā' > istiftā' استفتاء] *(istifta:) {OsT} is.* **1.** Müftüye başvurma; fetva isteme. **2.** Şeriat mahkemelerinde taraflardan birinin müftüye başvurarak fetva istemesi.

istiftah, [Ar. feth > istiftāḥ استفتاح] *(istifta:h) {OsT} is.* **1.** Başlama; başlanma. **2.** Açma; açılma. **3.** Alışverişte esnafın ilk alışverişi yapması ve ilk parayı

alması durumu; siftah etme. 🗗 **istiftāh etmek,** *{OsT} 1. Siftah etmek. 2. Başlamak; açmak.*|| **istiftāh tekbiri,** *{OsT} Namaza başlarken alınan ilk tekbir.*

istifzal, -li [Ar. istifzāl / istifḍāl استفضال] *(istifza:l) {OsT} is.* Artırma.

istigase, [Ar. ġavṣ > istiġāṣe استغاثه] *(istiġa:se) {OsT} is.* Yardım isteme; yardım için çağırma.

istigel, [? istigel / istikar / istikel / istira] *{ağız} is.* → istikar. 🗗 **istigel taşı,** *{ağız} İstikar.* [DS]

istiğbar, [Ar. ġubār>istiġbār استغبار] *(istiğba:r) {OsT} is. biy.* Tozlaşma.

istiğfar, [Ar. ġufrān>istiġfār استغفار] *(istiğfa:r) {OsT} is.* **1.** Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileme; tövbe etme. **2.** *"Estağfirullah"* sözünü söyleme. 🗗 **istiğfar etmek,** *{OsT} Allah'tan af dilemek; tövbe etmek.*

istiğfarat, [Ar. istiġfārāt استغفارات] *(istiğfa:ra:t) {OsT} is.* Allah'tan af dilemeler; tövbe etmeler.

istiğlal, -li [Ar. ġalle istiġlāl استغلال] *(istiğlâ:l) {OsT} is.* **1.** Bir taşınmazın gelirini borca karşılık rehin koyma. **2.** *huk.* Bir malı semerelendirmek; kiraya vermek; ürün elde etmek.

istiğlalen, [Ar. istiġlālen استغلالاً] *(istiğlâ:len) {OsT} zf.* Gelirini borca rehin bırakma yoluyla.

istiğmam, [Ar. istiġmām استغمام] *(istiğma:m) {OsT} is.* **1.** Sarmak. **2.** Sarınmak.

istiğna, -a'i [Ar. ġınā' > istiġnā' استغناء] *(istiğna:) {OsT} is.* **1.** Eldekini yeter bulma; tok gözlülük; aza kanaat etme; gönül doygunluğu. **2.** Kendisine sunulan ya da verilen şeyler için ağırdan alma; nazlanma. **3.** İhtiyaç duymama durumu; ihtiyaçsızlık. **4.** Nazlanma. **5.** Çekinme. 🗗 **istiğnā'-fürūş,** *{OsT} Kendini tokgözlü gösteren.*|| **istiğnā'-fürūşāne,** *{OsT} Kanaatkârca; kendini tok gözlü göstererek.*|| **istiğna göstermek,** *{OsT} 1. Yeter bulmak; kanaatkâr davranmak. 2. Sunulana karşı nazlanmak. 3. Yüz çevirmek.*

istiğrab, [Ar. ġarābet > istiġrāb استغراب] *(istiğra:b) {OsT} is.* Garip bulma; şaşma.

istiğrabat, [Ar. istiġrābāt استغرابات] *(istiğra:ba:t) {OsT} is.* Garip bulmalar; garipsemeler; şaşmalar.

istiğrak, [Ar. ġarḳ > istiġrāḳ استغراق] *(istiğra:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içine gömülme; dalma; boğulma. **2.** Kendinden geçme; dalınç. **3.** Dalgın olma; dalgınlık. **4.** *tas.* Sofinin, kalbini her türlü dünya işinden ve dünya sevgisinden arındırarak Allah'a bağlanması sonucu kendini bilmeyecek derecede dalgınlaşması, çevresinde olup bitenleri fark edememesi şeklinde ortaya çıkan Hak ile birlik içinde bulunma durumu. **5.** *dbl.* Arapça'da *"el"* tanım edatının isimleri genel duruma sokması ve cins isim yapması. **6.** *ed.* Aşırı abartma. 🗗 **istiğrāk-ı hakîkî,** *{OsT} Öznenin sözlük anlamı dolayısıyla dünyadaki bütün bireyleri kapsaması.*|| **istiğrāk-ı örfî,** *{OsT} Sadece özneyi oluşturan sözcükten anlaşılan bireylerin söz konusu edilmesi.*

istiğşa, -a'i [Ar. ġışā' > istiġşā' استغشاء] *(istiğşa:) {OsT} is.* Örtünme; bürünme.

istiğşaş, [Ar. istiġşāş استغشاش] *(istiğşa:ş) {OsT} is.* Kendisine öğüt veren kimseyi düşman sanma.

istiğzab, [Ar. ġażāb > istiġżāb / istiġḍāb استغضاب] *(istiğza:b) {OsT} is.* Birini kızdırına; öfkelendirme; gazaba getirme.

istiha, -a'i [Ar. istiḥā' استحاء] *(istiha:) {OsT} is.* **1.** Tıraş etme. **2.** Tıraş ettirme.

istihab, [Ar. hībe > istīhāb استيهاب] *(isti:ha:b) {OsT} is.* Bağış olarak isteme; hediye isteme.

istihal, -li [Ar. ehl > istīhāl استيهال] *(isti:ha:l) {OsT} is.* Bir şeye layık olma; onu yapabilme gücünde bulunma; becerebilecek bir durumda bulunma.

istihalat, [Ar. istiḥāle > istiḥālāt استحالات] *(istiha:lâ:t) {OsT} is.* Başkalaşmalar; değişimler.

istihale, [Ar. ḥavl > ḥāl > istiḥāle استحاله] *(istiha:le) {OsT} is.* **1.** İmkânsız olma; mümkün olmama; olamazlık. **2.** Bir durumdan başka bir duruma geçme; biçim değiştirme; başkalaşım. **3.** *biy.* Başkalaşım; metamorfoz. 🗗 **istihale etmek,** *Değişmek; başkalaşmak.*

istihaliye, [Ar. istiḥāle > istiḥāliyye استحاليه] *(istiha:liye) {OsT} is.* Evrimcilik.

istihane, [Ar. istihāne استهانه] *(istiha:ne) {OsT} is.* **1.** Hakir görme; horlama. **2.** Hakir görülme; horlanma.

istihar, [Ar. aḫār > istīḫār استيخار] *(isti:ha:r) {OsT} is.* **1.** Geri bırakma; geciktirme. **2.** Geri bırakılma; geciktirilme.

istihare, [Ar. ḫayr > istiḫāre استخاره] *(istiha:re) {OsT} is.* **1.** Yapılacak işin hayırlı olup olmadığı hakkında rüyadan ip uçları bulma. **2.** Kur'an aracılığıyla geleceği okuma. **3.** Hayırlı olmasını dileme. 🗗 **istihareye yatmak,** *Girişilen işin hayırlı olup olmayacağını rüyadan anlamak amacıyla abdest alıp namaz kıldıktan sonra dua ederek uykuya yatmak.*

istihase, [Ar. istiḥāṣe استحاثه] *(istiha:se) {OsT} is.* Organik maddelerin taşlaşması; kömürleşme.

istihbab, [Ar. ḥubb > istiḥbāb استحباب] *(istihba:b) {OsT} is.* Bir şeyi iyi güzel bulma; sevme; beğenme; müstehap sayma.

istihbaben, [Ar. istiḥbāben استحباباً] *(istihba:'ben) {OsT} zf.* Severek; beğenerek; müstehap sayarak.

istihbar, [Ar. ḫaber>istiḫbār استخبار] *(istihba:r) {OsT} is.* **1.** Haber ve bilgi alma; bilgi edinme. **2.** Duyma. **3.** Haber alınma; duyulma. ◻ **istihbar etmek,** *{OsT} Haber almak; duymak.*

istihbarat, [Ar. istihbārāt استخبارات] *(istihba:ra:t) {OsT} is.* **1.** Yeni edinilen bilgiler; haber almalar; duyumlar. **2.** Bir kimse veya bir şey hakkında değişik kaynaklardan bilgi toplama; haber alma. **3.** Bilgi toplama ve haber alma işlerinin yapıldığı ve değerlendirildiği büro, yer, kurum. **4.** *as.* Savaşta düşmanın durumu, gücü ve amacı ile savaşılacak arazinin iklim ve hava durumu hakkında değişik kaynaklardan elde edilecek bilgileri değerlendirerek kullanılacak duruma getirme. ◻ **istihbarat dairesi,** *Düşmanla ilgili bilgilerin toplanıp değerlendirilmesinde uzmanlaşmış örgüt.*|| **istihbārāt-ı mevsūka,** *{OsT} Sağlam, inanılır, güvenilir bilgiler.*|| **istihbarat servisi,** *Gazete ve televizyon idarehanelerinde muhabirlerden gelen günlük haberleri toplayan ve gazete ve televizyona bildirmekle görevli bölüm; haber servisi.*|| **istihbarat şefi,** *İstihbarat servisinden sorumlu kimse.*

istihcan, [Ar. hücnet > isticān استهجان] *(istihca:n) {OsT} is.* Çirkin bulma; ayıplama; müstehcen sayma.

istihda, -a'i [Ar. hüdā' > istihdā' استهداء] *(istihda:) {OsT} is.* Doğru yolu, kurtuluşu isteme; hidayet arzu etme.

istihdaf, [Ar. hedef > istihdāf استهداف] *(istihda:f) {OsT} is.* **1.** Hedef tutma; amaç edinme. **2.** Hedef gibi dikilip durma; hedef olma. ◻ **istihdaf etmek,** *{OsT} Amaçlamak; hedef edinmek.*

istihdam, [Ar. ḫıdmet > istiḫdām استخدام] *(istihda:m) {OsT} is.* **1.** Bir kimseyi bir işte veya hizmette kullanma; çalıştırma. **2.** *ed.* İki anlamlı bir kelimeyi iki anlamıyla da kullanma. **3.** Çalışma süresi. **4.** İşe yerleştirme. ◻ **istihdam etmek,** *Bir işte çalıştırmak.*

istihfa, -a'i [Ar. ḫafā' > istiḫfā' استخفاء] *(istihfa:) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

istihfaf, [Ar. ḫıffet > istiḫfāf استخفاف] *(istihfa:f) {OsT} is.* Küçümseme; hor görme; hafife alma. ◻ **istihfāf etmek,** *{OsT} Küçümsemek; önem vermemek.*

istihfafkâr, [Ar. istiḫfāf + Far. -kār استخفافكار] *(istihfafkâ:r) {OsT} sf.* Küçümseyen; küçümseyici.

istihfafkârane, [Ar. istiḫfāf+Far.-kārāne استخفافكارانه] *(istihfafkâ:ra:'ne) {OsT} zf.* Küçümseyerek; küçümseyici bir eda ile.

istihfaz, [Ar. ḥıfẓ > istiḥfāẓ / istiḥfāẓ استحفاظ] *(istihfa:z) {OsT} is.* **1.** Saklama; hıfzetme. **2.** Saklanma. **3.** Bir şeyin saklanmasını isteme.

istihkak, [Ar. ḥaḳḳ > istiḥḳāḳ استحقاق] *(istihka:k) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir durumda hakkı olma; hak kazanmış olma; layık olma. **2.** Hizmet karşılığı kazanılan, elde edilen hak veya bir şey; hak ediş. **3.** Silahlı kuvvetler mensuplarına yasa gereği dağıtılan ikmal maddesi. ◻ **istihkāk-ı hars,** *{OsT} huk. Bir yerde tarımsal işletme hakkına sahip olma.*

istihkaken, [Ar. istiḥḳāken استحقاقاً] *(istihka:'ken) {OsT} is.* Hak kazanarak; hak ederek.

istihkâm, [Ar. ḥükm > istiḥkām استحكام] *(istihkâ:m) {OsT} is.* **1.** Kuvvetli ve sağlam olma. **2.** *as.* Düşmana karşı savunma yapmak, düşman saldırısını durdurmak amacıyla yapılmış yer; güçlü siper. **3.** Savaşan birliklerin harekâtını kolaylaştıran, savunma gücünü arttıran, yapı, tahrip işleri vb. teknik işlerin tümü. ◻ **istihkâm sınıfı,** *as. Savaşan birliklerin harekâtını kolaylaştıran, savunma gücünü arttıran, yapı ve tahrip işleriyle uğraşan teknik hizmetler sınıfı.*

istihkâmat, [Ar. istiḥkāmāt استحكامات] *(istihkâ:ma:t) {OsT} is.* İstihkâmlar; siperler. ◻ **istihkâmāt-ı cesîme,** *{OsT} as. Taş veya beton yapı zırhla kaplandıktan sonra güçlü silahlarla donatılmış savunma korunağı.*|| **istihkâmāt-ı dâhile,** *{OsT} as. İç sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı dâime,** *{OsT} as. Sağlam sığınak.*|| **istihkâmāt-ı hafîfe,** *{OsT} as. Kısa süre içinde yapılan basit sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı munfasıla,** *{OsT} Savaş alanında rastgele yapılmış olan sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı muttasıla,** *{OsT} Şehirlerin etrafını saran ve birbirine bağlı sığınaklar topluluğu.*|| **istihkâmāt-ı muvakkate,** *{OsT} as. Geçici sığınaklar.*|| **istihkâmāt-ı münferide,** *{OsT} as. Savaş alanında rastgele yapılmış olan sığınaklar.*

istihkâmcı, [istihkâm-cı] *(istihkâ:mcı) is. as.* İstihkâm sınıfından olan asker.

istihkâmcılık, -ğı [istihkâm-cı-lık] *is. as.* **1.** İstihkâm sınıfının yaptığı işler. **2.** İstihkâm işleriyle uğraşma durumu.

istihkar, [Ar. ḥaḳāret > istiḥḳār استحقار] *(istihka:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hor görme; aşağılama; hakir görme. ◻ **istihkār etmek,** *{OsT} Hakaret etmek; aşağılamak; hor görüp küçümsemek.*

istihlab[1], [Ar. istiḥlāb استحلاب] *(istihlâ:b) {OsT} is.* **1.** Sübye durumuna getirme. **2.** Yemeğin bağırsaklarda sübye hâline gelmesi. **3.** Süt sağma. **4.** Süt sağılma. ◻ **istihlāb-ı resevî,** *{OsT} Köpeklerin dilleriyle vücut ısılarını ayarlamaları.*

istihlab[2], [Ar. istiḫlāb استخلاب] *(istihlâ:b) {OsT} is.* Tırmalama.

istihlabi, [Ar. istiḥlāb + Far. -ī استحلابی] *(istihlâ:bi:) {OsT} is.* **1.** Sübye. **2.** Sübyelik.

istihlaf, [Ar. ḫalef > istiḫlāf استخلاف] *(istihlâ:f) {OsT} is.* Birinin yerine geçme; halef olma.

istihlak, -ki [Ar. helāk > istihlāk استهلاك] *(istihlâ:k) {OsT} is.* **1.** Kullanma yoluyla tüketme; tüketim. **2.** Boş yere harcayarak mahvetme. ◻ **istihlak edilebilen eşya,** *eko. Ekonomik değerinden yararlanılabilmesi için bir defa kullanmak suretiyle tüketilen eşya; dayanıksız tüketim malı.*|| **istihlak edilemeyen eşya,** *eko. Ekonomik değerinden yararlanılabilmek için bir kullanımda tüketilmeyen eşya; dayanıklı tüketim malı.*|| **istihlak edilmek,** *Tüketilmek; sarf edilmek.*| **istihlak etmek,** *Tüketmek; sarf etmek.*

istihlakât, [Ar. istihlākāt استهلاكات] *(istihlâ:ka:t) {OsT} is.* **1.** Harcamalar; tüketmeler. **2.** Yenilip içilerek veya başka yollarla tüketilen şeyler; tüketim malları. ◻ **istihlakât-ı dâhiliye,** *{OsT} İç harcamalar; ülke içi tüketim.*|| **istihlakât-ı hâriciye,** *{OsT} Dışa harcamalar; yurt dışına göndermek suretiyle yapılan tüketim.*

istihlal[1]**, -li** [Ar. ḥelāl > istiḥlāl استحلال] *(istihlâ:l) {OsT} is.* **1.** Helal sayma. **2.** Helal etmesini isteme; helalleşme.

istihlal[2]**, -li** [Ar. hilāl > istihlāl استهلال] *(istihlâ:l) {OsT} is.* **1.** Yeni ayın ortaya çıkışı. **2.** Yeni ayı görme. **3.** Bebeğin doğduktan sonraki ilk ağlayışı.

istihlas, [Ar. ḫalāṣ>istiḫlāṣ استخلاص] *(istihlâ:s) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kendine mal etme; edinme. **2.** Kurtarma. **3.** Kurtarılma.

istihma, -a'i [Ar. ḥamiy>istiḥmāʾ استحماء] *(istihma:) {OsT} is.* Koruyucu arama; himaye isteme.

istihmak, [Ar. ḥāmık > istiḥmāḳ استحماق] *(istihma:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* Ahmaklık etme.

istihmal, -li [Ar. ḥaml > istiḥmāl استحمال] *(istihma:l) {OsT} is.* **1.** Yükleme; yükletme. **2.** Yükletilme. **3.** Havale etme. **4.** Havale edilme.

istihmam[1]**,** [Ar. ḥamām > istiḥmām استحمام] *(istihma:m) {OsT} is.* Banyo yapma; yıkanma.

istihmam[2]**,** [Ar. istihmām استهمام] *(istihma:m) {OsT} is.* (Kişi için) bağlı bulunduğu topluluğa ait işlerde sıkıntıya düşme.

istihrac, [Ar. ḫurüc > istiḫrāc استخراج] *(istihra:c) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin içinden başka bir şeyi çekip çıkarma. **2.** Sonuç veya bir anlam çıkarma; çıkarsama. **3.** Yabancı bir dilde okuduğunu anlama. **4.** Yıldızların durumuna bakarak veya başka şeylerle gelecek hakkında yorumda bulunmak. **5.** *ed.* Akrostiş. ◻ **istihrac etmek,** *1. Bir şeyden bir başka şey çıkarmak. 2. Bir sonuç çıkarmak. 3. Yıldız falından yararlanarak tahmin ve yorumda bulunmak.*

istihracat, [Ar. istiḫrāc > istiḫrācāt استخراجات] *(istihra:ca:t) {OsT} is.* **1.** Sonuç çıkarmalar; çıkarsamalar; istidlaller. **2.** Yıldız falı yorumlamaları.

istihsad, [Ar. ḥaṣād > istiḥṣād استحصاد] *(istihsa:d) {OsT} is.* (Ekin için) biçme zamanı gelme.

istihsal, -li [Ar. ḥuṣül > istiḥṣāl استحصال] *(istihsa:l) {OsT} is.* **1.** Meydana getirme; üretme; üretim. **2.** Üretilme. **3.** Elde etme; ele geçirme. **4.** Elde edilme; ele geçirilme.◻ **istihsal etmek,** *1. Elde etmek. 2. Üretmek.*|| **istihsal olunmak,** *1. Elde edilmek. 2. Üretilmek.*

istihsalat, [Ar. istiḥṣāl > istiḥṣālāt استحصالات] *(istihsa:la:t) {OsT} is.* **1.** Üretilen şeyler. **2.** Elde edilenler.

istihsan[1]**,** [Ar. ḥışn > istiḥṣān استحصان] *(istihsa:n) {OsT} is.* Savunma; karşı koyma.

istihsan[2]**,** [Ar. ḥüsn > istiḥsān استحسان] *(istihsa:n) {OsT} is.* **1.** İyi, güzel bulma; beğenme. **2.** Beğenilme; güzel sayılma. **3.** *fıkıh.* Şeriatta kıyas yapmadan, hadîslere dayanarak karar verme; konuya en uygun hadîsi söyleyerek sonuca varma. **4.** *huk.* Bir yasanın konuya uygun olarak yorumu ile karar verme.

istihsanen, [Ar. istiḥsānen استحساناً] *(istisa:'nen) {OsT} zf.* Güzel bularak; beğenerek.

istihşaş, [Ar. istişāş استهشاش] *(istihşa:ş) {OsT} is.* Eğlenme; zevk alma.

istihva, -a'i [Ar. istihvāʾ استهواء] *(istihva:) {OsT} is.* **1.** Aklını alma; hayran etme; şaşırıp kalmasına sebep olma. **2.** Heva ve hevesini hoş görme.

istihvaz, [Ar. istiḥvāẕ استحواذ] *(istihva:z) {OsT} is.* Üstün gelme; yenme; zafer kazanma; galip gelme.

istihya, -a'i [Ar. ḥayāʾ > istiḥyāʾ استحیا] *(istihya:) {OsT} is.* **1.** Utanç duyma; utanma. **2.** Diri bırakma.

istihza, -a'i [Ar. istihzā استهزاء] *(istihza:) {OsT} is.* **2.** Biriyle alay etme; eğlenme; maskaralığa alma; zevklenme. **2.** Üstü kapalı ince alay. **3.** Acı bir alayı andıran kötü durum; büyük aksilik. ◻ **istihza etmek,** *(Biriyle) dalga geçmek; alay etmek; alaya almak.*

istihzakâr, [Ar. istihzā + Far. -kār استهزاکار] *(istihza:kâ:r) {OsT} sf.* Alay dolu; alaycı.

istihzar, [Ar. ḥāẓır>istiḥżār استحضار] *(istihza:r) {OsT} is.* **1.** Bir iş için gerekli olan her şeyi hazırlamış olma; hazır bulundurma. **2.** Akla gelme; hatırlama. **3.** *ed.* Konferans vereceklerin önceden araştırma ve okuma ile hazırlık yapmaları. **4.** *psikol.* Zihinde canlandırma; tasarım.

istihzarat, [Ar. istiḥżārāt استحضارات] *(istihza:ra:t) {OsT} is.* Hazırlıklar; hazır bulundurmalar.

istihzari, [Ar. istiḥżārī استحضاری] *(istihza:ri:) {OsT} is. fel.* Tasarımlı.

istika[1]**,** [İt. stecca] *(isti'ka) is.* Ayakkabıcıların, ayakkabıların altına parlatmak için kullandıkları kemik alet; isteka.

istika[2]**, -a'ı** [Ar. istīḳāʿ استیقاع] *(isti:ka:) {OsT} is.* Olacağından endişeye düşme.

istika[3]**, -a'i** [Ar. istīḳāʾ استیقاء] *(isti:ka:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin olacağını düşünerek hazır bekleme. **2.** Olacağından endişe etme.

istika[4]**, -a'i** [Ar. istiḳāʾ استقاء] *(istika:) {OsT} is.* **1.** İçecek su alma. **2.** Zorlayarak kusma.

isti'kab, [Ar. istiʿḳāb استعقاب] *(isti-ka:b) {OsT} is.* Bir kimsenin kusurlarını, ayıplarını araştırma.

istikad, [Ar. īḳād > istīḳād استیقاد] *(isti:ka:d) {OsT} is.* Ateşi tutuşturma; yakma.

isti'kâf, [Ar. istiʿkāf استعکاف] *(isti-kâ:f) {OsT} is.* **1.** Kendini bir yere hapsetme; bir yere kapanma. **2.** Bir yere sığınma.

istikâk, [Ar. istikāk استکاك] *(istikâ:k) {OsT} is.* Bitkilerin bolluğundan dolayı birbirine sarmaşmış olmaları.

istikamet, [Ar. ḳıyām > istiḳāmet استقامت] *(istika:-met, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir kişi veya şeyin gittiği yön, taraf; doğrultu. **2.** Tutulan izlenen yol. **3.** Doğru davranış; dürüstlük. **4.** Dinin buyruklarına uygun hareket etme. 🗗 **istikamet vermek,** *Yön vermek; doğrultmak; ... e doğru yönlendirmek; belli bir yöne sevk etmek.*

istikân, [Ar. istikān استکان] *(istikâ:n) {OsT} is.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** Küçülme.

istikan[1]**,** [Ar. yaḳīn > istiḳān استقان] *(istika:n, k kalın söylenir) {OsT} is.* Hiç şüphe kalmayacak biçimde bilme; yakînen bilme.

istikan[2]**,** [Rus. stakan] *{ağız} is.* **1.** Çay bardağı; fincan. **2.** Su bardağı. [DS]

istikâne, [Ar. istikāne / istikānet استکانت / استکانه] *(istikâ:ne) {OsT} is.* → istikân.

istikar, [? istikar / istigel / istikel / istira] *is.* Deri sepileme sırasında kıvrım düzeltme, bükme ve damlama işlemlerinde kullanılan araç. 🗗 **istikar kundağı,** *{ağız} Deri parlatmaya yarayan bıçağın tahta sapı.* [DS]

istikâre, [Ar. istikāre استکاره] *(istikâ:re) {OsT} is.* **1.** Bir yükü sırtına alarak taşıma. **2.** Hızlı yürüme.

istikaz, [Ar. istīḳāẓ استیقاظ] *(istika:z, k kalın söylenir) {OsT} is.* Uykudan uyanma.

istikbah, [Ar. ḳabīḥ > istiḳbāḥ استقباح] *(istikba:h) {OsT} is.* **1.** Çirkin görme; çirkin sayma; ayıplama. **2.** Ayıplanma.

istikbal, -li [Ar. ḳabl > istiḳbāl استقبال] *(istikba:l) {OsT} is.* **1.** Gelecek zaman; gelecek. **2.** Gelen bir misafiri karşılama; karşılama. **3.** *gök b.* Güneş ile ayın birbirine zıt taraflarda bulunması. **4.** *dbl.* Gelecek zaman kipi. 🗗 **istikbal etmek,** *Karşılamak.*

istikbalen, [Ar. istiḳbālen استقبالاً] *(istikba:'len) {OsT} zf.* **1.** Gelecekte; ileride. **2.** Karşılamak amacıyla; karşılamak için.

istikbalî, [Ar. istiḳbālī استقبالی] *(istikba:li:) {OsT} sf.* **1.** Gelecekle ilgili; geleceğe ilişkin. **2.** Karşılamakla ilgili.

istikbaliye, [Ar. istiḳbāliyye استقبالیه] *(istikba:liye) {OsT} is. ed.* Bir kimsenin bir şehre gelişi ile ilgili olarak yazılan kaside; karşılama şiiri; kudümiye.

istikbar, [Ar. kibr > istikbār استکبار] *(istikba:r) {OsT} is.* Kibirlenme; büyüklenme.

istikdam, [Ar. ḳadem > istiḳdām استقدام] *(istikda:m) {OsT} is.* **1.** Önde bulunma. **2.** Ayakları çok olma, çok ayaklılık.

istikdar, [Ar. istiḳdār استقدار] *(istikda:r) {OsT} is.* Allah'tan hayırlı işlerin olması için dilekte bulunma; hayırlar dileme.

istikel, [? istigel / istikel / istikar / istira] *{ağız} is.* → istikar. [DS]

istiken, [Rus. stakan] *{ağız} is.* → istikan. [DS]

istikfa[1]**, -a'i** [Ar. istiḳfāʾ استقفاء] *(istikfa:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir kimsenin başına veya ensesine değnek, sopa gibi şeyle vurma.

istikfa[2]**, -a'i** [Ar. istikfāʾ استکفاء] *(istikfa:) {OsT} is.* Yeterli bulma; var olanla geçinmek isteme.

istikfaf, [Ar. kifāf > istikfāf استکفاف] *(istikfa:f) {OsT} is.* Az şeye razı olma; kanaat etme; yetinme.

istikfal[1]**, -li** [Ar. kefīl > istikfāl استکفال] *(istikfa:l) {OsT} is.* Kefil olma; kefil olmayı kabullenme.

istikfal[2]**, -li** [Ar. istiḳfāl استقفال] *(istikfa:l, k kalın söylenir) {OsT} is.* Çekmece, kasa gibi yerlere koyarak kilit altında bulundurma.

istiklal, -li [Ar. ḳıllet>istiḳlāl استقلال] *(istiklâ:l) {OsT} is.* **1.** Az görme; azımsama. **2.** Bir başka güce bağlı olmama hâli; bağımsızlık. 🗗 **istiklāl-cū,** *{OsT} Bağımsızlık isteyen; bağımsızlık peşinde koşan; istiklal arayan.* ‖ **istiklal harbi,** *Kurtuluş savaşı.* ‖ **İstiklal Madalyası,** *Kurtuluş Savaşının başarıyla sonuçlanması üzerine, TBMM üyelerine ve savaşta yararlık gösterenlere verilmek üzere çıkarılan madalya.* ‖ **İstiklal Marşı,** *Sözlerini Mehmet Âkif Ersoy'un yazdığı, TBMM tarafından 21 Mart 1921'de*

resmen kabul edilen Türkiye Cumhuriyetinin millî marşı.

istiklalî, [Ar. istiḳlālī استقلالی] *(istiklâ:li:) {OsT} is.* Bağımsızlıkla ilgili; istiklale ait.

istiklaliyet, [Ar. istiḳlāliyyet استقلالیت] *(istiklâ:liyet) {OsT} is.* Bağımsız olma; başına buyruk olma.

istikmal, -li [Ar. kemāl > istikmāl استکمال] *(istikma:l) {OsT} is.* Tamamlama; bütünleme; bitirme. ◻ **istikmāl etmek,** *{OsT} Bütünlemek; sona erdirmek.*

istikmalat, [Ar. istikmālāt استکمالات] *(istikma:lâ:t) {OsT} is.* Sona erdirmeler; bitirmeler; kemal buldurmalar.

istiknah, [Ar. künh>istiknāh استکناه] *(istikna:h) {OsT} is.* Bir şeyin aslını, gerçeğini araştırma; dikkatle inceleme; derinleşme; nüfuz etme.

istiknahat, [Ar. istiknāhāt استکناهات] *(istikna:ha:t) {OsT} is.* Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini araştırmalar.

istiknan, [Ar. istiknān استکنان] *(istikna:n) {OsT} is.* Saklanma; gizlenme.

istikra[1]**, -a'i** [Ar. ḳırā'at > istiḳrā' استقراء] *(istikra: k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Birinin okumasını isteme. **2.** Genişçe bilgi edinme; araştırma. **3.** Gezip dolaşma. **4.** *fel.* Tümevarım.

istikra[2]**, -a'i** [Ar. kirā' > istikrā' استکراء] *(istikra:) {OsT} is.* **1.** Kira ile tutma; kiralama. **2.** Kiralanma.

istikrab, [Ar. ḳarīb > istiḳrāb استقراب] *(istikra:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yaklaştırma. **2.** Akraba kılma.

istikrah, [Ar. kerh > istikrāh استکراه] *(istikra:h) {OsT} is.* **1.** (Arapçada) bir şeyi istemediği hâlde bir zorlama karşısında yapma. **2.** Tiksinme; iğrenme; nefret etme. ◻ **istikrāh etmek,** *{OsT} Tiksinmek; iğrenmek; nefret etmek.*

istikra'i, [Ar. istiḳrā'ī استقرائی] *(istikra:i: k kalın söylenir) {OsT} sf.* Tümevarımla ilgili; tümevarımsal.

istikram, [Ar. kerem > istikrām استکرام] *(istikra:m) {OsT} is.* Bağış isteme; lütuf isteme; bağış dileme.

istikrar[1]**,** [Ar. ḳarār > istiḳrār استقرار] *(istikra:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Belirli bir düzeyde durma; aynı biçimde sürme; aynı seviyede karar kılma; değerini koruma; kararlılık. **2.** Bir yerde sabit olarak durma; yerleşme; oturma. ◻ **istikrar bulmak,** *1. (Hareketli bir şey için) bir yerde durmak; sabitleşmek; karar kılmak. 2. Yerleşmek.*‖ **istikrar politikası,** *eko. Ödemeler dengesinin sağlanması, enflasyonun hızının azaltılması amacıyla hazırlanmış önlemlerin tümü.*‖ **istikrar sağlamak,** *Paranın alım gücünü uzun süre sabit tutmak.*

istikrar[2]**,** [Ar. kerre / tekrār > istikrār استکرار] *(istikra:r) {OsT} is.* Tekrarını isteme; tekrarlatma.

istikrarlı, [istikrar-lı] *sf.* Uzun süre aynı kalan; sabit; değişmeyen; dengeli; bir kararda seyreden. ◻ **istikrarlı denge,** *fiz. Daha önce sağlanmış bir dengenin bozulmasından sonra kendiliğinden daha önceki dengeye ulaşma durumu.*

istikrarlılık, -ğı [istikrar-lı-lık] *is.* İstikrarlı olma durumu; dengeli oluş; tutarlılık.

istikrarsız, [istikrar-sız] *sf.* Sürekli değişme eğilimi gösteren; bir dengeye oturamamış; kararlılık gösteremeyen; dengesiz. ◻ **istikrarsız denge,** *eko. Önceden sağlanmış bir ekonomik dengenin bozulması hâlinde bir müdahale olmadan dengenin sağlanamaması.*

istikrarsızlık, -ğı [istikrar-sız-lık] *is.* **1.** İstikrarsız olma durumu; denge bozukluğu; dengesizlik; sürekli değişme gösteren şeyin niteliği; değişkenlik. **2.** Davranışlarında, tutumunda sürekli değişiklik gözlenen kimsenin bu niteliği; kararsızlık; dengesizlik; tutarsızlık.

istikraz, [Ar. ḳarż > istiḳrāż استقراض] *(istikra:z, k kalın söylenir) {OsT} is. eko.* Borç para alma; borçlanma. ◻ **istikrāz etmek,** *{OsT} Borç para almak; borçlanmak.*‖ **istikrāz-ı dāhilî,** *{OsT} Devletin hisse senedi, tahvil çıkararak para temin etmesi; iç borç.*‖ **istirāz-ı hāricî,** *{OsT} Devletin yabancı devletlerden faizle borç para alması; dış borç.*

istikrazat, [Ar. istiḳrāżāt استقراضات] *(istira:za:t) {OsT} is.* Borçlanmalar; borç para almalar.

istiksa, -a'i [Ar. ḳaṣā' > istiḳṣā' استقصاء] *(istiksa:, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin aslını öğrenmeye çalışma; dikkatle araştırma; inceden inceye araştırma. **2.** Araştırılma. ◻ **istiksā etmek,** *{OsT} Dikkatle incelemek.*

istiksab, [Ar. kesb > istiksāb استکساب] *(istiksa:b) {OsT} is.* Kazanç elde etme; kazanma; kesbetme.

istiksam, [Ar. taḳsīm > istiḳsām استقسام] *(istiksa:m, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bölüşme; taksim etme. **2.** Yemin teklif etme.

istiksar, [Ar. ḳaṣr >istiḳṣār استقصار] *(istıksa:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin kısaltılmasını isteme. **2.** Bir şeyin çokluğunu isteme. **3.** Çoğaltma. **4.** Çok görme; çok sayma; çoğumsama. ◻ **istiksār etmek,** *{OsT} Çok görmek; çoğumsamak; çok saymak.*

istiksas, [Ar. ḳıṣāṣ > istiḳṣāṣ استقصاص] *(istiksa:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Öç almak isteme. **2.** *huk.* Kısas isteme.

istikşaf, [Ar. keşf > istikşāf استکشاف] *(istikşa:f) {OsT} is.* **1.** Keşfetmeğe çalışma; araştırma. **2.** *as.* Düşmanı yok etmek amacına yönelik olarak düşmanın

ve arazinin durumu, alınan tertibatı öğrenmeye çalışma. 🗗 **istikşāf etmek,** *{OsT} Araştırmak.*

istikşafat, [Ar. istikşāfāt استكشافات] *(istikşa:fa:t) {OsT} is.* Keşif hareketleri; araştırmalar.

istiktab[1]**,** [Ar. ḳuṭb > istiḳṭāb استقطاب] *(istikta:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kutuplaşma. **2.** Bir kutba bağlanma. **3.** *fiz.* Polarizasyon.

istiktab[2]**,** [Ar. kitābet > istiktāb استكتاب] *(istikta:b) {OsT} is.* **1.** Yazı yazdırma; kopya ettirme; istinsah ettirme; dikte. **2.** *huk.* Bir yazının kime ait olduğunu öğrenmek üzere şüpheli kimseye yazı yazdırma; yazı sınaması. 🗗 **istiktāb etmek,** *{OsT} Yazı yazdırmak; dikte ettirmek.*

istiktal, -li [Ar. istiktāl استكتال] *(istikta:l) {OsT} is.* **1.** Ölümden korkmadan savaş meydanlarına atılma. **2.** Kendini tehlikeye atma.

istiktam, [Ar. ketm > istiktām استكتام] *(istikta:m) {OsT} is.* Gizlemek isteme; saklama.

istiktar, [Ar. ḳaṭre > istiḳṭār استقطار] *(istikta:r, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Damlatma. **2.** Damlatılma. **3.** Damla damla akıtma; imbikten çekme; damıtma. 🗗 **istiktar etmek,** *{OsT} Damıtmak.*

istikvas, [Ar. ḳavş > istiḳvāş استقواص] *(istikva:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Yay gibi eğilme; kavislenme; kıvrılma.

istikza, -a'i [Ar. ḳaḍā' > istiḳḍā' / istiḳża' استقضاء] *(istikza:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Biri hakkında karar verdirmek için başka birine müracaat etme.

istil, [? istil] *{ağız} is.* İnce tıraş bıçağını bilemeye yarayan araç. [DS]

isti'la, -a'i [Ar. ʿulüvv>istiʿlā' استعلاء] *(isti-lâ:) {OsT} is.* **1.** Üste çıkma; üstün gelme. **2.** Yükselme; yücelme. 🗗 **isti'lā' etmek,** *{OsT} Yükselmek; çıkmak.*

istila, -a'i [Ar. vely *(peşinden gelme)* > istilā' استيلاء] *(istilâ:) {OsT} is.* **1.** Bir ülkeyi ordu gücüyle ele geçirmek. **2.** *gnşl.* Kaplama; yayılma; sarma. **3.** *tıp.* Bir hastalığın aynı doku üzerinde veya vücudun benzer dokulu organları üzerinde yayılınası. **4.** *tıp.* Bir hastalığın çevrede yayılması; salgın. **5.** *yer b.* Basma. 🗗 **istila etmek,** *1. Bir yeri ordu gücüyle ele geçirmek. 2. Sarmak; kaplamak; yayılmak; bürümek.*‖ **istilā-yı bahr,** *{OsT} yer b. Deniz basması.*

istilab, [Ar. istilāb استلاب] *(istilâ:b) {OsT} is.* **1.** Kapma veya kaparak alma. **2.** Kapılma; kapılıp alınma.

istilac, [Ar. > istilāc استلاج] *(istilâ:c) {OsT} is.* İçecek şeyi çok içme.

istilacı, [istila-cı] *(istilâ:cı) is.* ve *sf.* İstila eden.

istilacılık, -ğı [istila-cı-lık] *(istilâ:cılık) is.* İstilacı olma durumu.

istilad, [Ar. > istilād استلاد] *(istilâ:d) {OsT} is.* **1.** Çocuk isteme; çocuğu olmasını isteme. **2.** Çocuk doğurtma. **3.** *fel.* Bilimsel tartışma metoduyla bilinen bir şeyden bilinmeyeni çıkarma; (Sokrates'e göre) zihnin doğum yapmasını isteme; mayötik. **4.** *fel.* Sokrates'in, karşısındakine sorular sorarak onun ruhunda saklı bulunan tinsel bilgi ve güçleri öğrenme yöntemine vermiş olduğu ad; doğurtma; mayötik. **5.** *huk.* İslam hukukunda, bir cariyenin efendisi tarafından çocuğunun annesi olarak kabul edilmesi.

istiladi, [Ar. istilādī استلادى] *(istilâ:di:) {OsT} sf.* Doğurtucu.

istila'i, [Ar. istilā'ī استيلائى] *(isti:lâ:i:) {OsT} sf.* **1.** İstila ile ilgili; istilaya ait. **2.** *tıp.* (Hastalık için) salgın; epidemik.

istilal, [Ar. istilāl استلال] *(istilâ:l) {OsT} is.* **1.** (Kılıç vb. için) sıyırıp çıkarma. **2.** Sıyrılıp çıkarılma. 🗗 **istilāl-i seyf,** *{OsT} Kılıç çekme.*

isti'lam, [Ar. ʿilm > istiʿlām استعلام] *(isti-lâ:m) {OsT} is.* **1.** Bilgi isteme. **2.** Üst makamın bir konuda bilgi edinmek için alt makama sorması ve sorduğu konu. **3.** Yazı ile bilgi isteme. 🗗 **isti'lām etmek,** *Bilgi istemek; anlamağa çalışmak.*

istilam, [Ar. selem > istilām استلام] *(istilâ:m) {OsT} is.* **1.** Hürmetle eğilme, öpme veya el sürme. **2.** Kâbe'deki Hacerü'l-esved'e dokunma.

isti'lamat, [Ar. istiʿlāmāt استعلامات] *(isti-la:ma:t) {OsT} is.* Bilgi istemeler; sormalar.

isti'lamname, [Ar. istiʿlām + Far. nāme استعلامنامه] *(isti-lâ:mna:me) {OsT} is.* İstenilen bilgileri kapsayan belge.

istilane, [Ar. istilāne استلانه] *(istilâ:ne) {OsT} is.* Yumuşak bulma; mülayim bulma.

istilar, [? istilar] *{ağız} is.* Direk. [DS]

istilbas, [Ar. istilbāş استلباث] *(istilba:s) {OsT} is.* **1.** Gecikme. **2.** Geç sayma.

istilcac, [Ar. istilcāc استلجاج] *(istilca:c) {OsT} is.* Bir kimsenin elinde bulundurduğu mal üzerinde düşmanca inat ve ısrarda bulunması durumu.

istilhak, [Ar. istilḥāḳ استلحاق] *(istilha:k) {OsT} is.* **1.** Katışmaya çalışma. **2.** Bir çocukla ilgili olarak kendi çocuğu olduğu iddiası ile davacı olma.

istilham, [Ar. istilhām استلهام] *(istilha:m) {OsT} is.* Allah'ın ilham etmesi dileğinde bulunma.

istilka, -a'i [Ar. liḳā' > istilḳā' استلقاء] *(istilka:, k kalın söylenir) {OsT} is.* Arka üstü yatma; sırt üstü uzanma ve böylece uyuma.

istilzam, [Ar. lüzüm > istilzām استلزام] *(istilza:m) {OsT} is.* **1.** Gerekli bulına; gerekli sayma; gerek-

me; gereksinme. **2.** *man.* Bir konuda delil, belge veya verilere dayanarak sonuç çıkarma; bir yargıya varma; akıl yürütme; kanıtlama; istidlal. 🗗 **istilzām etmek,** *{OsT} Gerekli olmak; gerekmek.*

istilzamat, [Ar. istilzāmāt استلزامات] *(istilza:ma:t) {OsT} is.* İcap etmeler; gerekmeler.

istilzaz, [Ar. leẕẕet > istilẕāẕ استلذاذ] *(istilza:z) {OsT} is.* Lezzetli bulma; tat alma; hoş bulma; tatlı gelme.

istilzazat, [Ar. istilẕāẕāt استلذاذات] *(istilza:za:t) {OsT} is.* Lezzet almalar.

istilzaziye, [Ar. istilẕāẕiyye استلذاذيه] *(istilza:ziye) {OsT} is.* **1.** Hazza ve zevk almaya hastalık derecesinde düşkün olma durumu. **2.** *fel.* Zevki, insan hayatının tek amacı ve tek değeri sayan, haz veren her şeyin iyi olduğunu kabul eden öğreti; hedonizm; hazcılık. **3.** *psikol.* Haz aramayı çok aşırı ve sapıklık derecesine vardırma şeklinde ortaya çıkan ruhsal bozukluk; hazcılık.

istim[1], [İng. steam] *is.* **1.** Gücünden yararlanmak üzere elde edilen buhar; islim. **2.** Ekmeğin pişimi sırasında fırın havasına katılan su. 🗗 **istim arkadan gelsin,** → islim arkadan gelsin.‖ **istim kebabı,** *Et veya sebzeyi kızarttıktan sonra kendi buğusunda pişirilen yemek.*‖ **istim üstünde olmak,** *(Buharla işleyen araçlar için) harekete hazır durumda olmak.*

istim[2], [Far. istīm استيم] *(isti:m) {OsT} is.* Yara; cerahat.

istima[1]**, -a'ı** [Ar. semʿ>istimāʿ استماع] *(istima:) {OsT} is.* **1.** Dinleme; duyma; işitme; kulak verme. **2.** Dinleyerek kabul etme. **3.** *tıp.* Doktorun hastayı muayene amacıyla özel araçla dinlemesi.

istima[2]**, -a'i** [Ar. istimāʾ استماء] *(istima:) {OsT} is.* Birinin ziyaretine gitme.

istimaat, [Ar. istimāʿ > istimāʿāt استماعات] *(istima:-a:t) {OsT} is.* **1.** Dinlemeler; işitmeler. **2.** Kulak verip dinlemeler. **3.** Kulak verilmeler; dinlenilmeler; işitilmeler. **4.** Dinleyip kabul etmeler.

istimahe, [Ar. istimāḥe استماحه] *(istima:he) {OsT} is.* Birinin yardımda bulunmasını isteme.

isti'mal -li [Ar. ʿamel > istiʿmāl استعمال] *(isti-ma:l) {OsT} is.* **1.** Kullanma; kullanış. **2.** Kullanılış. 🗗 **isti'māl etmek,** *{OsT} Kullanmak.*

isti'malat, [Ar. istiʿmālāt استعمالات] *(istima:la:t) {OsT} is.* **1.** Kullanmalar. **2.** Kullanışlar. **3.** Kullanılışlar.

istimalat, [Ar. istimāle > istimālāt استمالات] *(istima:-lâ:t) {OsT} is.* Meyletmeler; uymalar.

istimanname, [Ar. istīmān + Far. nāme استيمانامه] *{OsT} is.* Suç bağışının yazılı olduğu kâğıt.

istimale, [Ar. meyl>istimāle استماله] *(istima:le) {OsT} is.* **1.** Gönül çekme; yaltaklanma; meyletme. **2.** Avutma; teselli etme.

istiman, [Ar. emān > istimān استمان] *(istima:n) {OsT} is.* Aman dileme; sığınma; himaye isteme. 🗗 **istimān etmek,** *İyilik beklemek; aman dilemek; sığınmak.*

isti'mar, [Ar. taʿmīr > istiʿmār استعمار] *(isti-ma:r) {OsT} is.* **1.** Bir yeri bayındır hâle getirme. **2.** Bayındır hâle getirilmesini isteme. **3.** Sömürgeleştirme.

istimara, [Lat. aestimare] *(istima'ra) is.* **1.** Ölçme; takdir etme; değerlendirme. **2.** Bir kabın hacmini veya alabileceği miktarı hesaplama.

istimator, [İt. stimatore] *is.* Gümrüklerde, gelen mallara değer biçen görevli.

istimaze, [Ar. istimāze استمازه] *(istima:ze) {OsT} is.* Ayrı bulunma; ayrılma.

istimbot, [İng. steam+boat] *is. dnz.* Buhar gücü ile işleyen filika büyüklüğünde deniz teknesi; çatana.

istimdad, -dı [Ar. meded > istimdād استمداد] *(istimda:d) {OsT} is.* **1.** Yardım isteme; yardıma çağırma; medet isteme. **2.** *as.* Zor şartlar altındaki askerî birliğin yardım istemesi. 🗗 **istimdād etmek,** *{OsT} Yardıma çağırmak; yardım istemek.*‖ **istimdādkârâne,** *{OsT} 1. Yardım istercesine; yardım umarak. 2. Yalvararak. 3. Yalvarırcasına.*

istimhal, [Ar. mehl > istimhāl استمهال]] *(istimha:l) {OsT} is.* Mühlet istemek; zaman tanınmasını istemek.

istimla, -a'i [Ar. imlāʾ > istimlāʾ استملاء] *(istimlâ:) {OsT} is.* Birine yazı yazdırma; imla yaptırma.

istimlak, -ki [Ar. mülk > istimlāk استملاك] *(istimlâ:k) {OsT} is.* **1.** Bir yeri satın alma; mülk edinme. **2.** Bir yeri kamu yararına özel kişi veya kuruluştan satın alma; kamulaştırma. 🗗 **istimlak etmek,** *Kamulaştırmak.*

istimlakât, [Ar. istimlākāt استملاكات] *(istimlâ:kâ:t) {OsT} is.* Kamulaştırmalar; istimlakler.

istimlal, [Ar. melāl>istimlāl استملال] *(istimlâ:l) {OsT} is.* Canı sıkılma; usanma; melal getirme.

istimna, -a'i [Ar. meniʾ > istimnāʾ استمناء] *(istimna:) {OsT} is.* Cansız nesneler veya el aracılığıyla cinsel tatmine ulaşma; mastürbasyon; otuzbir çekme; onanizm. 🗗 **istimnā-bi'l-yed,** *{OsT} Elle cinsel tatminde bulunma.*

istimrar, [Ar. mürūr > istimrār استمرار] *(istimra:r) {OsT} is.* Sürüp gitme; süreklilik. 🗗 **istimrār fiili,** *{OsT} dbl. Sürerlik fiili.*

istimrari, [Ar. istimrārī استمراری] *(istimra:ri:) {OsT} is.* Sürerlik.

istimsak, -ki [Ar. imsak > istimsāk استمساك] *(istimsa:k) {OsT} is.* Nefsine hakim olma; kendini tutma; imsak etme.

istimsal, -li [Ar. miṣāl > istimṣāl استمثال] *(istimsa:l) {OsT} is.* Örnek olarak seçme; örnek alma; örnek edinme.

istimta, -a'ı [Ar. temettüʿ > istimtāʿ استمتاع] *(istimta:) {OsT} is.* Yararlanma; temettü edinme.

istimtar, [Ar. istimtār استمطار] *(istimta:r) {OsT} is.* **1.** Yağmur isteme. **2.** Yağmur duasına çıkma.

istimval, -li [Ar. māl > istimvāl استموال] *(istimva:l) {OsT} is.* Seferberlik durumunda olağan araçların yetmemesi durumunda özel kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların kamulaştırılması işlemi.

istimzac, [Ar. mezc > istimzāc استمزاج] *(istimza:c) {OsT} is.* **1.** Bir kimsenin huyunu, mizacını tanımak için araştırma yapma. **2.** Birinin düşüncesini sorma, yoklama. **3.** Anket. ◻ **istimzāc etmek,** *{OsT} Sormak; yoklamak.*

istinabe, [Ar. niyābet > istināb استنابه] *(istina:be) {OsT} is.* **1.** Naip olma; naiplik. **2.** *huk.* Yetkili bir makamda görülen bir davaya ilişkin işlemlerden birinin yerine getirilmesinde güçlük doğduğunda, o dava için yetkisiz bulunan bir makama yetki verilerek o işlemin yaptırılması ve kendi görmekte olduğu dava için bu işlemi geçerli sayma. ◻ **istinabe yoluyla ifade almak,** *huk. İfadesine başvurulacak ilgililerden biri veya birkaçının ifadesinin alınmasında ulaşım vb. sebeplerden güçlük çıktığı zaman, soruşturma yapan muhakkik tarafından kendi dengi bir başka görevliye yetki ve talimat vererek o kişinin ifadesinin alınmasını sağlamak.*

isti'nad [Ar. ʿinād > istiʿnād استعناد] *(isti-na:d) {OsT} is.* Direnme; inat etme.

istinad, [Ar. sened > istinād استناد] *(istina:d) {OsT} is.* → istinat. ◻ **istinād-gâh,** *{OsT}* → istinatgâh.

istinaden, [Ar. istinād > istināden استناداً] *(istina:'den) {OsT} zf.* Dayanarak; güvenerek; istinat yoluyla.

istinadgâh, [Ar. istinād + Far. -gāh استنادگاه] *(istina:dgâ:h) {OsT} is.* → istinatgâh.

istinadgeh, [Ar. istinād + Far. -geh استنادگه] *{OsT} is.* → istinatgâh

istinadi, [Ar. istinādī استنادی] *(istina:di:) {OsT} sf.* İstinatla ilgili.

istinae, [Ar. istināʿe استناعه] *(istina:e) {OsT} is.* Yürüyüşte birini geçme.

istinaf, [Ar. enf > istināf استیناف] *(isti:na:f) {OsT} is.* **1.** Yeniden başlama. **2.** *dbl.* Sözün başı; söz başlangıcı. **3.** *huk.* Bir mahkemenin verdiği kararı kabul etmeyerek yeniden bakılması için müracaat etmek. ◻ **istināf mahkemesi,** *{OsT} huk. Eskiden başlangıç mahkemesi ile temyiz mahkemesi arasındaki ikinci derecedeki üst mahkemeye verilen ad.*

istinafen, [Ar. istīnāfen استینافاً] *(isti:na:'fen) {OsT} zf.* İstinaf yoluyla; istinaf mahkemesinde görülmek üzere.

istinafi, [Ar. istīnāfī استینافی] *(isti:na:fi:) {OsT} sf.* Başlangıçla, başlama ile ilgili.

istinahe, [Ar. istināḥe استناحه] *(istina:he) {OsT} is.* **1.** Ağlamak isteme. **2.** Yaygara koparma. **3.** Kurdun uluması.

istiname, [Ar. istināme استنامه] *(istina:me) {OsT} is.* Uyumadığı hâlde uyuyormuş gibi yapma; uyuyor görünme.

istinan, [Ar. istinān استنان] *(istina:n) {OsT} is.* **1.** Dişleri ilaç vb. ile temizleme. **2.** Misvak kullanma.

istinare, [Ar. nūr > istināre استناره] *(istina:re)v is.* **1.** Nur alma; ışıklanma; aydınlanma; nurlanma. **2.** Parlatma. **3.** Işık isteme; nur dileme.

istinas, [Ar. üns > istīnās استیناس] *(isti:na:s) {OsT} is.* **1.** Yakınlık duyma; alışma; ürkekliği kalınama. **2.** Sosyal hayata uyma.

istinase, [Ar. istināṣe استناصه] *(istina:se, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Hareket ettirme; depretme. **2.** Bir kimseyi yanında götürme.

istinat, -dı [Ar. sened > istinād استناد] *is.* **1.** Dayanma; dayanış; yaslanma. **2.** Birinden, bir şeyden güç alına; kuvvet alma; güvenme. **3.** Bir şeyi kanıt sayma. ◻ **istinat duvarı,** *Set halindeki toprağın yıkılmaması için önüne çekilen dıştan içe doğru meyilli duvar.*|| **istinat etmek,** *1. Dayanmak. 2. Bir şeyi kanıt olarak almak; bir şeye dayandırmak.*

istinatgâh, [Ar. istinād + Far. -gāh استنادگاه] *(istina:tgâ:h) {OsT} is.* **1.** Dayanak; dayanma noktası. **2.** Güvenilecek, sığınılacak yer.

istinba, -a'i [Ar. nebeʾ > istinbāʾ استنباء] *(istinba:) {OsT} is.* Sorma; bilgi edinme; danışma.

istinbat, -tı [Ar. nübūṭ > istinbāṭ استنباط] *(istinba:t) {OsT} is.* **1.** Doğrudan doğruya değil de bir söz veya davranıştan anlam çıkarma; dolaylı olarak anlama. **2.** Olanlardan, söylenenlerden bir kanaate varma; hüküm çıkarma. ◻ **istinbāt etmek,** *{OsT} Bir anlam çıkarmak; anlamak.*|| **istinbāt olunmak,** *{OsT} Bir anlam çıkarılmak; anlaşılmak.*

istinca, -a'i [Ar. necāʾ > istincāʾ استنجاء] *(istinca:) {OsT} is.* Büyük abdest yaptıktan sonra insanın temizlenmesi; taharetlenme.

istincad, [Ar. neced > istincād استنجاد] *(istinca:d)*

{OsT} is. Yardım isteme. 🗗 **istincād etmek,** *{OsT} Bir şeyi yapabilmek için birinden yardım istemek.*

istinfad, [Ar. istinfād استنفاد] *(istinfa:d) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi tüketme. **2.** Bir şeyden bıkkınlık gelme.

istinfak, -kı [Ar. nafaḳa > istinfāḳ استنفاق] *(istinfa:k) {OsT} is.* **1.** Geçimlik sağlama; nafaka yapma. **2.** Bir malı geçiminde kullanarak tüketme.

istinfar, [Ar. istinfār استنفار] *(istinfa:r) {OsT} is.* Ürkme; ürküp kaçma.

istinfaz, [Ar. istinfāż / istinfāḍ استنفاض] *(istinfa:z) {OsT} is.* Bir yerin her tarafını iyice görmek için dikkatle bakma, inceleme.

istinga, [İt. stringa] *(isti'nga) is.* Yelkenleri çeşitli yerlerinden çekerek toplamak suretiyle sarılmalarını kolaylaştıran donanım halatları. 🗗 **istinga etmek,** *İstinga halatlarını çekerek yelkenleri toplamak.*

istinhac, [Ar. istinhāc استنهاج] *(istinha:c) {OsT} is.* Birinin izinden gitme; iş ve görüşte onu takip etme; mesleğine uyma; yolunu takip etme.

istinkâf, [Ar. nekef > istinkāf استنكاف] *(istinkâ:f) {OsT} is.* Kabul etmeme; yüz çevirme; reddetme; çekinme; sakınma. 🗗 **istinkâf etmek,** *{OsT} Bir şeyden korkup çekinmek; geri durmak; sakınmak.*

istinkâh, [Ar. nikāḥ > istinkāḥ استنكاح] *(istinkâ:h) {OsT} is.* Bir kadınla nikâhlanmak isteme; nikâhla alma.

istinkâr, [Ar. inkār >istinkār استنكار] *(istinkâ:r) {OsT} is.* **1.** İnkâr etme. **2.** Bilmezlikten gelme.

istinkas, [Ar. nāḳış > istinḳāṣ استنقاص] *(istinka:s, k kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şeyin fiyatını düşürmeye çalışma.

istinkaş, [Ar. nāḳş > istinḳāş استنقاش] *(istinka:ş, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Süslenmesini isteme; nakışlanmasını isteme. **2.** Süsleme; nakşetme.

istinsa, -a'i [Ar. istinsāʾ استنساء] *(istinsa:) {OsT} is.* **1.** Borç ödemek için mühlet isteme; vadeyi uzatmak isteme. **2.** Veresiye almak isteme.

istinsab, [Ar. neseb > istinsāb استنساب] *(istinsâ:b) {OsT} is.* **1.** Soyu bildirme; soyunu ortaya dökme. **2.** Soy davası gütme.

istinsaf, [Ar. nıṣf > istinṣāf استنصاف] *(istinsa:f) {OsT} is.* Alacağını alma; ödeşme. 🗗 **istinsāf etmek,** *{OsT} Ödeşmek; fit olmak.*

istinsah[1], [Ar. nesḫ > istinsāḫ استنساخ] *(istinsa:h) {OsT} is.* **1.** Elle kopya ederek bir kitabın örneğini çıkarma. **2.** Kopye edilme. 🗗 **istinsāh etmek,** *{OsT} Elle yazmak suretiyle bir kitabın kopyasını çıkarmak.*

istinsah[2], [Ar. nuṣḥ > istinṣāḥ استنصاح] *(istinsa:h) {OsT} is.* Öğüt isteme; nasihat almak isteme.

istinsar[1], [Ar. naṣr > istinṣār استنثار] *(istinsa:r) {OsT} is.* **1.** Püskürme. **2.** Su veya başka sıvıyı burnuna çekip temizleme.

istinsar[2], [Ar. naṣr >istinṣār استنصار] *(istinsa:r) {OsT} is.* Yardım isteme. 🗗 **istinsār etmek,** *{OsT} Yardım istemek.*

istinsaren, [Ar. istinṣāren استنصاراً] *(istinsa:ren) {OsT} zf.* **1.** Yardım umarak; yardım isteyerek. **2.** Yardım ederek; arka çıkarak.

istinşa, -a'i [Ar. istinşāʾ استنشاء] *(istinşa:) {OsT} is.* **1.** Bilgi ve haber araştırma. **2.** Güzel koku koklama.

istinşad, [Ar. neşd > istinşād استنشاد] *(istinşa:d) is.* **1.** Bir kimseye şiir okutma. **2.** Birinden şiir okumasını isteme.

istinşak, -kı [Ar. neşāḳ > istinşāḳ استنشاق] *(istinşa:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Şiddetli koklama; koku alma. **2.** Derince koklatma. **3.** Abdest alırken buruna su çekme. 🗗 **istinşak etmek,** *Buruna bir şey çekmek veya koklamak.*|| **istinşāk-ı eter,** *{OsT} Eter ve benzeri uçucu madde koklatma.*

istintac, [Ar. netice >istintāc استنتاج] *(istinta:c) {OsT} is.* **1.** Sonuç çıkarma; sonuca varma. **2.** Sonuç çıkarılma. **3.** *man.* Bir büyük önermeden küçüğe veya sonurguya, kanunlardan olaylara, sebepten neticeye giderek sonuç çıkarma; çıkarım. 🗗 **istintāc etmek,** *{OsT} Çıkarımda bulunmak; sonuç çıkarmak.*

istintacat, [Ar. istintācāt استنتاجات] *(istinta:ca:t) {OsT} is.* Sonuç çıkarmalar; çıkarımlar.

istintak, -kı [Ar. nuṭḳ > istinṭāḳ استنطاق] *(istinta:k) {OsT} is.* **1.** Sorguya çekme; sorular sorma. **2.** *huk.* Sorgu. 🗗 **istintāka çekmek,** *{OsT} Sorgulamak.*|| **istintāk etmek,** *{OsT} Sorguya çekmek; sorup soruşturmak.*

istintaki, [Ar. istintākī استنطاقی] *(istinta:ki:) {OsT} is.* Sorgu ile ilgili; istintak ile ilgili.

istintakiye, [Ar. istintākiyye استنطاقیه] *(istinta:kiye) {OsT} is.* → istintaki.

istintakname, [Ar. istintāk + Far. nāme استنطاقنامه] *(istinta:kna:me) {OsT} is.* Sorgulama tutanağı.

istinzal, -li [Ar. istinzāl استنزال] *(istinza:l) {OsT} is.* İndirme.

istiot, [issi+ot] *{ağız} is.* Karabiber. [DS]

istip, [Yun. aspida =>istip] *{ağız} is.* Araba tekerleği çemberi. [DS]

istipi, [Yun. stupi *(tüfek sıkısı)* / Lat. stoppa] *{ağız} is.* Gemi kalafatında kullanılan didilmiş kendir. [DS]

istipis, [? istipis] *{ağız} is.* Eskimiş çorap. [DS]

istir'a, -a'i [Ar. istirʿā' استرعاء] *(istir-a:) {OsT} is.* Uyulmasını isteme; riayet isteme.

istira[1], -a'i [Ar. istirā' استيراء] *(isti:ra:) {OsT} is.* **1.** Çakmak taşı ile ateş çıkartma. **2.** İki odunu birbirine sürterek ateş yakma.

istira[2], [? istigel / istikel /istikar / istira] *{ağız} is.* → istikar. [DS]

istirabe, [Ar. istirābe استيرابه] *(istira:be) {OsT} is.* Birinin davranışlarından ve durumundan şüphelenme.

istirahat[1], -ti [Ar. rāḥat > istirāḥat استراحت] *(istira:hat) {OsT} is.* Rahat etme; huzur ve sükûn bulma; dinlenme. 🗗 **istirahat etmek,** *{OsT} Rahat etmek; dinlenmek.*

istirahat[2], -ti [Ar. istirāḥāt استراحات] *(istira:ha:t) {OsT} is.* Dinlenmeler; rahat etmeler.

isti'rak, [Ar. istiʿrāḳ استعراق] *(isti-ra:k) {OsT} is.* Terlemek için yatma; tere yatma.

istirak, [Ar. sirḳat > istirāḳ استراق] *(istira:k) {OsT} is.* Gizlice alma; çalma; hırsızlık etme; aşırma. 🗗 **istirak etmek,** *{OsT} Çalmak; aşırmak.*

istiralya, [İt. straglio] *is. dnz.* Yelkenli gemilerde ana direk ve çubuklarını tepelerinden baş ve kıç doğrultusunda tutan tel veya halat.

istiran, [? istiran] *{ağız} is.* Dayanma, destek duvarı. [DS]

istirani, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* → eğsiseren. [DS]

istirbah, [Ar. ribḥ > istirbāḥ استرباح] *(istirba:h) {OsT} is.* **1.** Aşırı faizle para verme. **2.** Faizle para verilme.

istirca[1], -a'ı [Ar. rücūʿ > istircāʿ استرجاع] *(istirca:) {OsT} is.* **1.** Geri dönme; geri tepme. **2.** Bir cenaze görüldüğü zaman *"Şüphe yok ki biz, Allah'ın kuluyuz; yine şüphe yok ki ona dönücüleriz."* anlamındaki ayeti okuma.

istirca[2], -a'i [Ar. rica' > istircā' استرجاء] *(istirca:) {OsT} is.* **1.** Yalvarma; yakarma; ricada bulunma. **2.** Allah'tan bir dilekte, istekte bulunma; yalvarma. 🗗 **istirca etmek,** *Yalvarmak; rica etmek.*

istirda, -a'ı [Ar. istirdāʿ استرداع] *(istirda:) {OsT} is.* Çocuk emzirme.

istirdad, [Ar. redd > istirdād استرداد] *(istirda:d) is.* → istirdat.

istirdadat, [Ar. istirdāt > istirdādāt استردادات] *(istirda:da:t) {OsT} is.* **1.** Geri istemeler. **2.** Tekrar kazanmalar. **3.** Geri çevirmeler.

istirdat, -dı [Ar. redd > istirdād استرداد] *(istirda:t) {OsT} is.* **1.** Önceden verilmiş bir şeyi geri isteme; geri alma. **2.** Geri alınma; geri verilme. **3.** Önceden gönderilmiş bir şeyi geri isteme. **4.** Elden çıkmış bir yeri veya nesneyi tekrar ele geçirme; geri alma, kurtarma. 🗗 **istirdat davası,** *huk. İcra takibine itiraz etmediği veya ettiği hâlde borcu kaldırılmadığı için ödemek zorunda kaldığı parayı geri almak için bir yıl içinde açılabilecek dava.*‖ **istirdat etmek,** *Geri istemek; geri almak.*

istirfa, -a'ı [Ar. refʿ > istirfāʿ استرفاع] *(istirfa:) {OsT} is.* Kaldırılmasını isteme.

istirfah, [Ar. refāh > istirfāh استرفاه] *(istirfa:h) {OsT} is.* **1.** Bolluk ve huzur içinde yaşamak isteme; esenlikle yaşama dileği. **2.** Dinlenme. 🗗 **istirfāh etmek,** *{OsT} 1. Rahat etmek. 2. Dinlenmek.*

istirha, -a'i [Ar. reḫāvet > istirḫāʾ استرخاء] *(istirha:) {OsT} is.* **1.** Aşağı sarkma; gevşeme. **2.** Rehavet gelme. 🗗 **istirhā'-yi adelāt,** *{OsT} tıp. Kasların yumuşaması.*‖ **istirhā'-yi a'sāb,** *{OsT} tıp. Sinirlerin gevşemesi.*

istirhab, [Ar. istirhāb استرهاب] *(istirha:b) {OsT} is.* **1.** Korkutma. **2.** Korkutulma.

istirham, [Ar. raḥm > istirḥām استرحام] *(istirha:m) {OsT} is.* **1.** Merhamet dilemek; yalvarmak; yalvarış. **2.** Rica; dilek. 🗗 **istirham etmek,** *Dilemek; rica etmek; yalvarmak.*

istirhamat, [Ar. istirḥām > istirḥāmāt استرحامات] *(istirha:ma:t) {OsT} is.* Yalvarmalar; yalvarışlar; ricalar; istirhamlar.

istirhamname, [Ar. istirḥām + Far. nāme استرحامنامه] *(istirha:mna:me) {OsT} is.* Birine, bir şey rica etmek için yazılan mektup.

istirhan, [Ar. rehn > istirhān استرهان] *(istirha:n) {OsT} is.* Rehin alma.

istirhas, [Ar. raḫṣ > istirḫāṣ استرخاص] *(istirha:s) {OsT} is.* **1.** Ucuz görme; ucuz sayma. **2.** Ucuz görülme. 🗗 **istirhās etmek,** *{OsT} Ucuza almak için pazarlık etmek.*

istiriç, -ci [? istiriç] *{ağız} is.* Bir tür meşe. [DS]

istiridye, [Yun. ostereon *(deniz kabuklusu)* > streidia] *is. zool.* Denizlerin sığ yerlerinde bir çenediyle dibe tutunarak yaşayan iki çenetli kabuklu yumuşakça, *(Ostrea edulis).* 🗗 **istiridye avcısı,** *zool. Yağmur kuşugillerden, deniz kıyılarında yaşayan, tüyleri beyaz benekli, uzun gagalı, gövdesi yandan basık, dünyanın hemen her yerinde rastlanan istiridyelerle beslenen bir kuş, (Hoematopus ostralegus).*

istiridyecilik, -ği [istiridye-ci-lik] *is.* İstiridye üretmek ve ıslah etmek amacıyla yapılan işletmecilik.

istiridyegiller, [istiridye-gil-ler] *is. zool.* İstiridyeleri ve iki çenetli yumuşakçaları kapsayan familya.

istiridyelik, -ği [istiridye-lik] *is.* İstiridyelerin beslendiği havuz.

istiridyemsi, [istiridye-msi] *sf.* İstiridye biçiminde olan; istiridyeyi andıran.

istirise, [İt. stricia] *(istiri'se) is.* Yelkenli gemilerde ana serenleri yerlerine çekip indirmek için kullanılan donanıma ait halatlar.

istirkab, [Ar. reḳabe > istirḳāb استرقاب] *(istirka:b, k kalın söylenir) {OsT} is.* Rekabette bulunma; çekememe.

istirkabat, [Ar. istirḳābāt استرقابات] *(istirka:ba:t) {OsT} is.* Kıskanmalar; çekemezlikler.

istirkak, [Ar. istirḳāḳ استرقاق] *(istirka:k , k'lar kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Savaşta düşmandan esir alma. **2.** Birini kendine köle etme. 🗗 **istirkak etmek,** *1. Esir etmek; tutsak etmek. 2. Hapsetmek.*

istirpe, [Yun. spirt] *{ağız} is.* Kibrit. [DS]

istirşa, [Ar. istirşāʾ استرشاء] *(istirşa:) {OsT} is.* Bir iş için bir şey isteme.

istirşad, [Ar. reşād > istirşād استرشاد] *(istirşa:d) {OsT} is.* Hak yoluna girmek isteme.

istirvah, [Ar. istirvāḥ استرواح] *(istirva:h) {OsT} is.* İstirahat etme; rahatlama.

istirzak, [Ar. rızḳ > istirzāḳ استرزاق] *(istirza:k) {OsT} is.* **1.** Birisinin nafakasını temin etmeye çalışma. **2.** Birisinden rızk isteme. 🗗 **istirzak etmek,** *{OsT} Nafaka teminine çalışmak.*

istirzal, -li [Ar. reẕālet > istirẕāl استرذال] *(istirza:l) {OsT} is.* **1.** Rezil sayma; aşağılık görme. **2.** Aşağılık görülme.

istisa, -a'i [Ar. istīsāʿ استيساع] *(isti:sa:) {OsT} is.* Bollanma; genişleme.

isti'sab, [Ar. istiʿsāb استعصاب] *(isti-sa:b) {OsT} is.* İğrenme.

istis'ab, [Ar. istisʿāb استصعاب] *(istis-a:b) {OsT} is.* Güç sayma; zorumsama.

istisabe[1], [Ar. istiṣābe استثابه] *(istisa:be) {OsT} is.* Sevap kazanmak isteme.

istisabe[2], [Ar. istiṣābe استصابه] *(istisa:be) {OsT} is.* 1. Doğru bulma; doğruluğunu kabul etme. **2.** Doğru bulunma; doğru sayılma; istisvab.

istis'ad, [Ar. saʿd > istisʿād استسعاد] *(istis-a:d) {OsT} is.* Uğurlu sayma. 🗗 **istis'ād etmek,** *{OsT} Uğurlu gözüyle bakmak.*

istis'adiye, [Ar. istisʿād > istisʿādiyye استسعاديه] *(istis-a:diye) {OsT} is.* Mutluluğu en yüksek gaye edinen felsefî görüş; mutçuluk.

istisak, -kı [Ar. istiṣāḳ استيثاق] *(istisa:k) {OsT} is.* Bir kimseden güvenilir bir senet vb. belge alma.

istis'al, -li [Ar. suāl > istisʾāl استسئال] *(istis-a:l) {OsT} is.* Soruşturma.

istisal, -li [Ar. aṣl > istiṣāl استيصال] *(isti:sa:l) {OsT} is.* **1.** Kökünden söküp çıkarma. **2.** Kökünü kurutma; imha etme. **3.** *tıp.* Bir urun çıkarılması.

istisalat, [Ar. istiṣālāt استيصالات] *(isti:sa:la:t) {OsT} is.* Kökünden söküp çıkarmalar.

isti'sam, [Ar. işm > istiʾṣām استئثام] *(isti:-sa:m) {OsT} is.* Günahtan arınma.

isti'sar, [Ar. istiʿsār استعسار] *(isti:-sa:r) {OsT} is.* Bir işin güç olmasını isteme.

istisar[1], [Ar. istīṣār استيثار] *(isti:sa:r) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kendisine ayırma. **2.** *psikol.* Egoizm.

istisar[2], [Ar. istīsār استيسار] *(isti:sa:r) {OsT} is.* Kolay sayılma; kolaylanma.

istisare, [Ar. istiṣāre استثاره] *(istisa:re) {OsT} is.* **1.** Toz savurma; toz çıkarma; tozutma. **2.** Kızdırma; hiddetlendirme; tahrik etme. **3.** Heyecanlandırma. **4.** Ortalığı karıştırma; fesatçılık, fitnecilik etme.

istisfa, -a'i [Ar. istıṣfāʾ استصفاء] *(istısfa:, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** En arısını, en katışıksızını alına. **2.** En arısı alınma. **3.** Madeni eritip tasfiye etme.

istisgar, [Ar. saġir >istiṣġār استصغار] *(istisga:r) {OsT} is.* **1.** Küçük görme; küçümseme. **2.** Aşağılama. 🗗 **istisgar etmek,** *Küçümsemek; aşağılamak.*

istishab, [Ar. ṣaḥabet > istiṣḥāb استصحاب] *(istisha:b) {OsT} is.* **1.** Beraber götürme; yanına alma; birlikte gitme. **2.** Birinin yanında götürülme. **3.** *fıkıh.* Eskiden var olduğu kesin olarak bilinen ve şu anda da devam edip etmediğinde şüphe edilen bir konuda, eski durumun devam ettiğine karar verme. 🗗 **istishab etmek,** *Birlikte götürmek; yanına almak.*

istishaben, [Ar. istiṣḥāb > istiṣḥāben استصحاباً] *(istisha:ben) {OsT} zf.* Yanına alarak; birlikte olarak.

istishal, -li [Ar. sehl > istishāl استسهال] *(istisha:l) is.* Kolay bulma; kolay görme. 🗗 **istishal etmek,** *Kolay kılmak; kolay duruma getirmek.*

istishar, [Ar. istiṣḥār استسخار] *(istisha:r) {OsT} is.* Alay etme; eğlenme.

istiska, -a'i [Ar. saḳy *(sulama)* > istiṣḳāʾ استسقاء] *(istiska: k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Susama; su isteme. **2.** Vücudun herhangi bir yerinde su toplanması. **3.** *tıp.* İhtiyarlarda görülen verem hastalığı. **4.** Yağmur duasına çıkma.

istiskal, -li [Ar. ṣıklet *(ağırlık)* > istiṣḳāl استثقال] *(istiska:l, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Ağır ve sıkıntı verici bulma. **2.** Soğuk davranışlarla hoşlanmadığı-

nı anlatma. **3.** Dolaylı olarak kovma. **4.** Bir kimsenin varlığından sıkıntı duyma; hoşlanmama. ◻ **istiskal etmek,** *Hoşnutsuzluğunu belli ederek soğuk davranmak.*

istislaf, [Ar. selef > istislâf استسلاف] *(istislâ:f) {OsT} is.* Bir yerde veya memurlukta birinin yerine geçme; selef olma.

istislah, [Ar. istiṣlāḥ استصلاح] *(istıslâ:h, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İyiliğini isteme; iyi görme. **2.** *huk.* Hakkında Kur'an, hadîs veya icma ile belirlenmiş bir hüküm bulunmayan hukukî konuların kamu yararı gözetilerek düzenlenmesi ve bunun da bir hukuk kaynağı olarak kabul edilmesi; istihsan.

istislal, -li [Ar. istislāl استسلال] *(istislâ:l) {OsT} is.* Çekip sıyırmak isteme; çekmeye davranma. ◻ **istislāl-i seyf,** *{OsT} Kılıç çekmeye davranma.*

istislam, [Ar. islām > istislām استسلام] *(istislâ:m) {OsT} is.* **1.** Kendini teslim etme; boyun eğme. **2.** Yolun ortasından yürüme. **3.** İslamiyet'i kabul etme. ◻ **istislam etmek,** *1. Uymak. 2. İslam dinine girmek.*

istismar, [Ar. şemere > istiṣmār استثمار] *(istisma:r) {OsT} is.* **1.** Birinin iyi niyetini kötüye kullanma. **2.** Sömürme. **3.** Yararlanma; işletme. ◻ **istismar etmek,** *1. Yararlanmak; işletmek. 2. (Bir kimse için) onun iyi niyetini kötüye kullanmak. 3. (Bir olay için) onu kişisel çıkarları için kullanmak. 4. (Görev için) görevin sağladığı yetkileri kendi kişisel çıkarları için kullanmak.*

istismarcı, [istismar-cı] *is.* Bir görevi, bir olayı, bir kimseyi vb. kendi çıkarlarına kullanan; kötüye kullanan; sömüren kimse.

istismarcılık, -ğı [istismar-cı-lık] *is.* Bir görevi, bir olayı, bir kimseyi vb. kendi çıkarlarına kullanma durumu; istismarcı olma durumu.

istisna[1]**, -a'i** [Ar. şeyn > istiṣnāʾ استثناء] *(istisna:) {OsT} is.* **1.** Birini veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma; ayırma. **2.** Benzerlerine uymayan; ayrı tutulan; kural dışı; kurala aykırı. **3.** Alışılagelmişten farklı olan şey; genel kuralların dışında kalan; kural dışı; kurala aykırı. **4.** *huk.* Kazanç ve gelirlerden bir kısmının vergi dışı kalması. ◻ **istisna etmek,** *Ayırmak; uygulamanın dışında bırakmak.*|| **istisna akdi,** *Taraflardan birinin eser meydana getirmesi durumunda karşı tarafın da ücret ödemek üzere yaptığı sözleşme; eser sözleşmesi; yapıt sözleşmesi.*

istisna[2]**, -a'i** [Ar. istiṣnāʾ استصناء] *(istısna:, ikinci s kalın söylenir) {OsT} is.* Bir şey yaptırmak için ustası ile anlaşma.

istisnaat, [Ar. istiṣnāʾāt استثناآت] *(istisna:a:t) {OsT} is.* Ayırmalar; ayrı tutmalar.

istisnai, [Ar. > istiṣnāʾī استثنائی] *(istisna:i:) {OsT} is.* İstisna ile ilgili; kural dışı; kurala aykırılık.

istisnaiyat, [Ar. istiṣnāʾiyāt استثنائیات] *(istisna:iya:t) {OsT} is.* İstisnalıklar; kural dışılıklar.

istisnaiyet, [Ar. istiṣnāʾiyyet استثنائیت] *(istisna:iyet) {OsT} is.* Kurala aykırı olma hâli; istisnai olma durumu; istisnailik.

istisnan, [Ar. > istisnān استسنان] *(istisna:n) {OsT} is.* Yaşı ilerleme; yaşlanma.

istisnasız, [istisna-sız] *(istisna:sız) sf.* Hiçbir istisnası olmaksızın; hiçbir ayırım olmadan; ayırmaksızın; bilaistisna.

istisvab, -bı [Ar. ṣavāb *(doğruluk)*> istiṣvāb استصواب] *(istisva:b) {OsT} is.* Bir sözü veya hareketi beğenme; doğru veya uygun bulma. ◻ **istisvāb-gerde,** *{OsT} Beğenilmiş; tasvip görmüş.*

istisvaben, [Ar. istiṣvāb > istiṣvāben استصواباً] *(istisva:ben) {OsT} is.* Uygun görerek; beğenerek.

istiş'ar, [Ar. şuʿr *(bilme)* > istiṣʿār استشعار] *(istiş-a:r) {OsT} is.* Bir şeyin yazılı olarak bildirilmesini isteme.

istiş'arat, [Ar. istiṣʿār > istiṣʿārāt استشعارات] *(istiş-a:ra:t) {OsT} is.* Bir şeyin yazılı olarak bildirilmesini istemeler.

istişarat, [Ar. istişāre > istişārāt استشارات] *(istişa:ra:t) {OsT} is.* Danışmalar; görüşmeler.

istişare, [Ad. şürā > istişāre استشاره] *(istişa:re) {OsT} is.* **1.** Bir iş için ilgililerinden bilgi alma; görüş alma; danışma. **2.** *huk.* Bir hukuk veya usul konusunda hukuk danışmanının veya avukatın verdiği yazılı ve gerekçeli görüş. ◻ **istişare etmek,** *Bir iş ile ilgili olarak birbirine sormak; danışmak; bilgi alışverişinde bulunmak.*‖ **istişare heyeti,** *Danışma kurulu.*

istişari, [Ar. istişāre > istişārī استشاری] *(istişa:ri:) {OsT} sf.* Danışma, görüşme ile ilgili; danışmanlık.

istişat, [Ar. şaṭṭ > istişāṭ استشاط] *(istişa:t) {OsT} sf.* **1.** Çok öfkelenme. **2.** (Kuş için) hızla uçma.

istişfa[1]**, -a'ı** [Ar. şefāʿat > istişfāʿ استشفاع] *(istişfa:) {OsT} is.* Birinin araya girmesini, aracılık etmesini isteme; şefaatçi olmasını dileme.

istişfa[2]**, -a'i** [Ar. şifāʾ > istişfāʾ استشفاء] *(istişfa:) {OsT} is.* **1.** Birine sağlık ve esenlik dileme. **2.** Derdine çare arama. ◻ **istişfa etmek,** *Sağlık ve esenlik dilemek.*

istişfaen, [Ar. istişfāʾ > istişfāʾen استشفاءً] *(istişfa:en) {OsT} z.f.* Şifa dileyerek.

istişfaf, [Ar. şeffāf > istişfāf استشفاف] *(istişfa:f) {OsT}*

is. **1.** Şeffaf olma; saydamlaşma. **2.** Bir şeyin aslını öğrenmeye çalışma.

istişhad, [Ar. şehādet > istişhād استشهاد] *(istişha:d) {OsT} is.* **1.** Şahit getirme; şahit gösterme. **2.** Edebî bir görüşün sağlamlığını ispat için değerli eserlerden örnek gösterme. **3.** Şehit olma.

istişhadat, [Ar. istişhād > istişhādāt استشهادات] *(istişha:da:t) {OsT} is.* Tanık getirmeler; şahit göstermeler.

istişhaden [Ar. istişhād > istişhāden استشهاداً] *(istişha:den) {OsT} zf.* Tanık getirerek; şahit göstererek.

istişhar, [Ar. istişhār استشهار] *(istişha:r) {OsT} is.* Meşhur olma; ün kazanma.

istişmam, [Ar. şemm > istişmām استشمام] *(istişma:m) {OsT} is.* **1.** Koku alma. **2.** *mecaz.* Bir şeyin aslını kavrama. **3.** Uzaktan öğrenme; ipuçlarından anlam çıkarma. ◻ **istişmām etmek,** *Koklamak.*

istişra, [Ar. istişrā استشرا] *(istişra:) {OsT} is.* **1.** Satın almak isteme. **2.** Satın ama.

istişrab, [Ar. istişrāb استشراب] *(istişra:b) {OsT} is.* **1.** İçmek isteme. **2.** Üstü kapalı anlatmak isteme.

istita'at, [Ar. tavʿ > istiṭaʿat استطاعت] *(ista:at) {OsT} is.* Gücü yetme; takat; kudret.

istitabe[1], [Ar. istitābe استتابه] *(istita:be) {OsT} is.* Tövbe etmesini isteme; tövbe ettirme.

istitabe[2], [Ar. istiṭābe استطابه] *(istita:be) {OsT} is.* **1.** İyi ve hoş bulma. **2.** İyi ve hoş bulunma.

istitaf, [Ar. istīṭāf استيطاف] *(isti:ta:f) {OsT} is.* Kaplama.

isti'taf, [Ar. ʿaṭıfet > istiʿṭāf استعطاف] *(isti-ta:f) {OsT} is.* Birinden şefkat ve merhamet dileme.

isti'tafat, [Ar. istiʿṭāf > istiʿṭāfat استعطافات] *(isti-ta:fat) {OsT} is.* Yardım ve merhamet istemeler.

istital, -li [Ar. istitāl استتال] *(istita:l) {OsT} is.* **1.** Birbiri ardınca çıkma. **2.** İnci gibi gözyaşı dökülme; sicim gibi gözyaşı dökülme.

istitale, [Ar. ṭül > istiṭāle استطاله] *(istita:le) {OsT} is.* **1.** Uzanma; uzama. **2.** Dal budak salma. **3.** *biy.* Uzantı.

istit'am, [Ar. ṭaʿām > istiṭʿām استطعام] *(istit-a:m) {OsT} is.* Yemek isteme.

istitan, [Ar. istīṭān استيطان] *(isti:ta:n) {OsT} is.* Bir yeri yurt edinip yerleşme; yurt tutma.

istitar, [Ar. setr > istitār استتار] *(istita:r) {OsT} is.* Gizlenme; örtünme; örtünüş.

istitare, [Ar. setr > istitāre استتاره] *(istita:re) {OsT} is.* Bir örtü altına girip gizlenme; saklanma.

istitbab, [Ar. ṭıbb>istiṭbāb استطباب] *(isitidba:b) {OsT} is.* Doktora başvurma; kendini hekime tedavi ettirme; deva isteme; hastalığına çare arama.

istitla, -a'ı [Ar. istiṭlāʿ استطلاع] *(istitlâ:, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışma.

istitlaat, [Ar. istiṭlāʿāt استطلاعات] *(istıtlâ:a:t , ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışmalar.

istitlak, -kı [Ar. istiṭlāḳ استطلاق] *(istıtlâ:k, ikinci t ve k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** İshale yakalanma. **2.** Boşaltmayı isteme.

istitmam, [Ar. tamām > istitmām استتمام] *(istitma:m) {OsT} is.* Bir şeyin tamamlanmasını, bitmesini isteme.

istitrab, [Ar. istiṭrāb استطراب] *(istıtra:b, ikinci t kalın söylenir) {OsT} is.* Neşe ve eğlence isteme veya arama.

istitrad, [Ar. ṭard > istiṭrād استطراد] *(istitra:d) {OsT} is.* Yeri geldiğinde söz arasında söylenen söz; ara söz.

istitraden, [Ar. istiṭrād > istiṭrāden استطراداً] *(istitra:den) {OsT} is.* Ara söz olarak.

istitradi, [Ar. istiṭrād > istiṭrādī استطرادی] *(istitra:di:) {OsT} sf.* Asıl konudan olmayıp yeri gelmişken anlatılan; ara söz olan.

istitradiyat, [Ar. istiṭrād > istiṭrādīyāt استطراديات] *(istitra:diya:t) {OsT} is.* Sırası gelmişken anlatılanlar.

istitraf, [Ar. ṭurfe > istiṭrāf استطراف] *(istitra:f) {OsT} is.* Bir şeyi yeni ve ilgi çekici bulma; görülmemiş bir şey sayma.

istitrak, -kı [Ar. istiṭrāḳ استطراق] *(istitra:k) {OsT} is.* Ufak taşlarla fala baktırmak isteme.

istiva, -a'i [Ar. sevāʾ > istivāʾ استواء] *(istiva:) {OsT} is.* **1.** Birden çok şeyin birbirine denk olması; eşitlik; denklik. **2.** Düz olma; düzlük. **3.** Ortada ve tam bir derecede bulunma durumu; itidal. **4.** Kaplama; örtme. **5.** *tasvf.* Sikkenin üstüne tam ortaya gelecek şekilde çekilen iki parmak enindeki yeşil çuha. ◻ **istivā hattı,** *{OsT} Ekvator.*‖ **istivā-i sinn,** *{OsT} Tam erkek olma; kırk yaşına gelme.*

istivador, [İng. stevedore] *is.* Gemilerde yükleme ve boşaltma işlerini üstüne alan kimse.

istivaî, [Ar. istivāʾī استوائی] *(istiva:i:) {OsT} is.* **1.** Denk; eşit. **2.** Düz. **3.** İtidalli. **4.** Kaplama ile ilgili.

istiyak, -ki [Ar. istiyāk استياك] *(istiya:k) {OsT} is.* Misvak kullanma.

isti'yas, [Ar. yeʾs > istiʾyās استيياس] *(isti-ya:s) {OsT} is.* Ümitsizliğe düşme; yeise düşme.

istiyici, [iste-y-ici] *{ağız} is.* Dilenci. [DS]

istizaa, [Ar. żiyāʾ > istizāʾa استضائه] *(istiza:a) {OsT} is.* Aydınlanma; ışıklanma; nurlanma.

istizade, [Ar. ziyāde>istizāde استزاده] *(istiza:de) {OsT} is.* **1.** Bir şeyin çok olmasını isteme; artmasını dileme. **2.** Artması istenme.

istiz'af, [Ar. żaʿf > istiżʿāf استضعاف] *(istiz-a:f) {OsT} is.* **1.** Zayıf görme; küçümseme. **2.** Küçümsenme.

istizah, [Ar. vużūḥ > istīżāḥ استيضاح] *(isti:za:h) {OsT} is.* **1.** Herhangi bir konuda açıklayıcı bilgi isteme; açıklama isteme. **2.** Mecliste açıklanması istenen konu; gensoru. 🗗 **istizāh etmek,** *Sorulan soruya açıklayıcı bilgi istemek.*

istizahen, [Ar. istīżāḥ > istīżāḥen استيضاحاً] *(isti:za:-hen) {OsT} zf.* Bir konunun açıklanmasını isteyerek.

istizale, [Ar. izāle > istizāle استزاله] *(istiza:le) {OsT} is.* Yok edilme.

isti'zam, [Ar. ʿaẓamet > istiʿẓām استعظام] *(isti-za:m) {OsT} is.* **1.** Büyük görme; olduğundan büyük ve önemli görme; ululama. **2.** Küçük bir şeyi fazla önemseyerek gözde büyütme. **3.** Kendini büyük görme; büyüklenme; kibirlenme. **4.** Büyük görülme; büyütülme.

istizan, [Ar. iẓn > istīẓān استيذان] *(isti:za:n) {OsT} is.* **1.** Başkasından yetki isteme. **2.** İzin alma. **3.** İzin istemek için danışma. 🗗 **istīzān etmek,** *{OsT} İzin istemek; yetki istemek.*

isti'zar, [Ar. özr > istiʿẓār استعذار] *(isti:-za:r) {OsT} is.* Özür dileme; af dileme; bağışlanmasını isteme.

istizare, [Ar. ziyāret > istizāre استزاره] *(isti:za:re) {OsT} is.* **1.** Ziyarete gelmesini isteme. **2.** Ziyarete gelmesi istenme.

istizhar, [Ar. ẓahr *(arka)* > istiẓhār استظهار] *(istiz-ha:r) {OsT} is.* **1.** Yardım isteme. **2.** Birinin kendisine arka çıkmasını isteme. **3.** Birine dayanma, güvenme.

istizkâr, [Ar. ẓikr > istiẓkār استذكار] *(istizkâ:r) {OsT} is.* **1.** Hatırlama; hatıra getirme; anımsama. **2.** Ezberleme. **3.** Ezberlenme. **4.** Hafızayı güçlendirme yolu.

istizlal, -li [Ar. ẓill > istiẓlāl استظلال] *(istizlâ:l) {OsT} is.* **1.** Bir gölgeye sığınma; gölgelenme. **2.** Gölgede oturma. **3.** Sığınma.

istizmam, [Ar. ẓemm > istiẓmām استذمام] *(istizmâ:m) {OsT} is.* Beğenilmeyecek, kötü bir iş yapma.

istizmar, [Ar. żamīr > istiżmār استضمار] *(istizmâ:r) {OsT} is.* Birinin düşüncesini, amacını anlamaya çalışma; fikrini yoklama.

istizraf, [Ar. ẓarāfet>istiẓrāf استظراف] *(istizrâ:f) {OsT} is.* **1.** (Arapça'da) takip etme. **2.** İncelik gösterme; zarif görünme.

istol, [Rus. stol] *{ağız} is.* **1.** Sandalye. **2.** Masa. [DS]

istop, [İng. stop] *ünl.* **1.** "Dur" levhası. **2.** *is.* Çocukların topu havaya atarak oynadıkları bir oyun. 🗗 **istop etmek,** *1. Futbolda topa hakim olmak için durdurmak. 2. (Makine vb. için) durmak; çalışmamak.*

istor, [Fr. store] *is.* Kumaş veya ağaç bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan perde; stor.

istot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

istralya, [İt. straglio] *(istra'lya) is.* **1.** Gemide direk ve çubukları baş taraftan tutan halat. **2.** Geminin kaburgalarını birbirine bağlayan demir kuşak.

istriç, -ci [? istiriç / istriç] *{ağız} is.* Meşe ağacı gibi odunundan faydalanılan, gürgen ağacından küçük bir tür ağaç. [DS]

istrongilos, [Yun. strongilos] *(istro'ngilos) is. zool.* İzmaritgillerden, Akdeniz'de yaşayan, eti lezzetli bir balık, *(Smaris vulgaris / Spicara smaris).*

istuh, [Far. istūh استوه] *(istu:h) {OsT} is.* Güçsüz; âciz; perişan.

isut, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

isürmek, [isür-mek / esür-mek] *{eT} gçsz. f. [-ür]* Sarhoş olmak. [EUTS] [Gabain]

isüz, [*eT.* is / issi > isiz / is-siz / isüz / is-süz / ısuz / ısız ایسوز / اسز] *{eAT} sf.* **1.** Issız; tenha; boş. **2.** Sahipsiz.

isvaha, [? isvaha] *{ağız} sf.* (Kişi için) kibar; temiz. [DS]

isvan, [Yun. ksistérin] *{ağız} is.* Sacda pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç. [DS]

İsveççe, [İsvç. sverige > isveç-çe] *is.* **1.** İsveç'te konuşulan, kuzey dillerinin doğu grubunu meydana getiren bir Germen dili; İsveç dili. **2.** *sf.* Bu dille söylenmiş; yazılmış olan.

İsveçli, [isveç-li] *sf.* İsveç halkından olan; İsveç uyruklu; İsveç'te oturan.

İsviçreli, [İt. svizzera > isviçre-li] *sf.* İsviçre halkından olan; İsviçre uyruklu; İsviçre'de oturan.

isvidad, [Ar. isvidād اسوداد] *(isvidâ:d) {OsT} is.* Kararına; kara olma.

isyan, [Ar. ʿiṣyān عصيان] *(isya:n) {OsT} is.* **1.** Buyruklara uymama; itaat etmeme; karşı gelme. **2.** Herhangi bir sebeple kurulu düzene ve devlet güçlerine karşı gelme; otoriteyi şiddet yoluyla yıkmayı hedefleyen eylem; ayaklanma; kıyam. **3.** Bir durum veya davranış karşısında boyun eğmeyip karşı durma; itaatsizlik; başkaldırma. **4.** Allah'ın buyruklarına karşı gelme. 🗗 **isyan bayrağını açmak,** *Boyun eğmekten vazgeçmek; karşı gelmek; baş kaldırmak.*|| **isyan etmek,** *1. Kurulu düzene toplu ola-*

rak ve açıktan karşı koymak; ayaklanmak. 2. Boyun eğmeyi reddetmek; kabullenmeyi reddetmek; otoriteye karşı gelmek. 3. Taşkınlıkla itiraz etmek.

isyancı, [isyan-cı] *is.* Yasalara, yerleşik düzene karşı çıkan bir ayaklanmayı hazırlayan ve ona katılan kimse; asi.

isyancılık, -ğı [isyan-cı-lık] *is.* İsyancı olma durumu; isyan eden kişinin eylemi; isyan etme.

isyankâr, [Ar. ʿisyān + Far. -kār عصيانكار] *(isya:nkâ:r) {OsT} sf.* **1.** Yapması istenilen her işe, söylenen her şeye karşı çıkan; söz dinlemeyen; baş kaldırıcı. **2.** Düzene ve kurallara karşı duran; isyancı. **3.** İsyan eden.

isyankârlık, -ğı [isyankâr-lık] *(isya:nkâ:rlık) is.* İsyankâr olma durumu; baş kaldırıcılık; asilik.

-iş-, [-ş- / ış- / -iş- / -uş- / -üş-] *yap. e.* → -ş-.

-iş, [-iş / -ış / -uş / -üş] *yap. e.* → -ş.

iş[1], [*eT.* ış > iş] *is.* **1.** *{eT}* Hizmet; çalışma; faaliyet. [Üç İtigsizler] [DLT] [EUTS] [ETY] [İKPÖy.] [KB] [Gabain] [Tekin] **2.** Bir şey ortaya koymak, üretmek için yapılan etkinlik; bunlara ilişkin insan etkinliği; çalışma. **3.** Sanayi, tarım, ticaret vb.ne ilişkin ekonomik etkinliklerin tümü; bir değer yaratan emek. **4.** Yapılmakta olan ya da yapılacak olan çalışma; yapılması, yerine getirilmesi gereken şey. **5.** Bir kimsenin uğraştığı, yerine getirmeye çalıştığı şey; bir kurumda, fabrikada ya da ticarî kuruluşta çalışan bir kimsenin görevi; kişinin yetkili olduğu ve yetkisi içinde kalan alan; görev. **6.** Geçim sağlamak için, karşılığında ücret alınarak yapılan etkinlik; karşılığında para alınan çalışma; meslek; görev. **7.** Çalışmanın veya etkinliğin yürütüldüğü yer; iş yeri. **8.** (Çoğul olarak kullanıldığında) kamu yararına yapılan, kamu yararını ilgilendiren her türlü çalışma ve girişim. **9.** (Bazı deyimlerde) özel çıkarlar; yararlar. **10.** Ticarî anlaşma; alış veriş. **11.** Konusu ticaret ve sanayiye ait girişim; girişim. **12.** Bir şeye veya duruma bağlı olan başka bir durum veya şey. **13.** Bir kimseyi ilgilendiren durum veya şey. **14.** Bir eşyanın, malın yapım işi özelliği; işçilik; emek; ustalık. **15.** Hizmet gerektiren durum. **16.** Mesele; sorun; problem. **17.** Kuşku uyandırıcı, gizli kapaklı şey; gizli amaç. **18.** Olay; olgu. **19.** Davranış; hareket. **20.** Elle yapılan nakış; işleme; örgü; el işi. **21.** Herhangi bir amaçla gerçekleştirilmiş, bir şey üretmek için kurulmuş düzen. **22.** Bir şeye bağlı, bir şeye özgü uğraş veya etkinlik; bir kimseye ait görüş ve anlayış. **23.** Bir kurum veya kuruluşta yürütülen işlem. **24.** Herhangi bir yere düzen verici, günlük yaşayışı sağlayıcı çalışma. **25.** (Tamlanan olarak) bir yere veya kişiye ait belli bir yöntemle yapılmış özel üretim. **26.** *biy.* Bir organın çalışması ile elde edilen yararlı sonuç. **27.** *fiz.* Bir kuvvetin uygulama noktasını hareket ettirirken harcadığı güç. ⧉ **iş açılmak,** *{eAT} Sorun çözülmek; mesele hallolmak.*‖ **iş açmak,** *1. Gereksiz bir yere güç bir durumun ortaya çıkmasına sebebiyet vermek. 2. Ticaret ve sanayi alanında gelir elde etmek için bir firma veya çalışma alanı kurmak.*‖ **iş adamı,** *Mesleği ticaret ve sanayicilik olan kimse.*‖ **iş akdi,** *İşçi ve işveren arasındaki hak ve borçları düzenleyen sözleşme; iş sözleşmesi.*‖ **iş alanı,** *Çalışılacak, kazanç sağlanılacak herhangi bir dal.*‖ **iş arama izni,** *İş sözleşmesi bildirim süresi ile feshedilen işçiye iş saatleri içinde iş aramak üzere ücreti kesilmeden verilen izin.*‖ **iş ayağa düşmek,** *(Bir iş ve konu için) yetkisiz kişilerin eline kalmak.*‖ **iş başa çıkmak,** *{eAT} Yapılmakta olan iş bitmek; sona ermek; sonuçlanmak.*‖ **iş başa düşmek,** *Yardımcı kimse bulunmaması durumunda yapmak zorunda olduğu şeyi kendisi yapmak; kimseden yardım gelmemek; kendisi yapmak zorunda kalmak.*‖ **iş başa ermek,** *{eAT} Yapılmakta olan iş bitmek; sonuçlanmak.*‖ **iş başa irmek,** *{eAT}* → iş başa ermek.‖ **iş başa varmak,** *{eAT}* → iş başa ermek.‖ **iş başı,** *İş yerlerinde, işe başlama.*‖ **iş başında bulunmak,** *Çalışıyor durumda olmak.*‖ **iş başındakiler,** *Ülkeyi yönetenler.*‖ **iş başı yapmak,** *Çalışmaya başlamak; işe başlamak.*‖ **iş bilmek,** *Becerikli ve usta olmak.*‖ **iş bırakımı,** *İsteklerini işverene kabul ettirmek için işçilerin işlerini toplu olarak bırakmaları eylemi; grev.*‖ **iş bilimi,** *Verimliliği artırmak için, çalışanların, yerin, zamanın ve araçların en iyi biçimde kullanılması yöntemlerini araştıran bilim dalı; ergonomi.*‖ **iş** (birinde) **bitmek,** *Bir kurum veya kuruluşta takip edilen işin bir an önce sonuçlanması o kimsenin yetki ve keyfine bağlı olmak.*‖ **iş birliği,** *1. Çalışma ve amaç ortaklığı. 2. Bir işe ortak katılma. 3. Başkalarıyla birlikte bir amaca yönelme.*‖ **iş birliği yapmak,** *Bir amaç ve çıkar uğruna başkaları ile ortaklaşa çalışmak.*‖ **iş birlikçi,** *Başkaları ile birlikte çalışan veya hareket eden kimse.*‖ **iş birlikli,** *İş birliği ile ortaklaşa yapılan; kolektif.*‖ **iş bitirmek,** *Bir işi iyi bir sonuca ulaştırmak; iyi bir şekilde sonuçlandırmak.*‖ **iş bitmek,** *1. mecaz. Sorun çözümlenmiş olmak; konu kapanmış olmak. 2. Uğraşılan, yapılan şey sona ermek.*‖ **iş bölümü,** *1. Bir kişinin yalnız başına yapamayacağı bir işi iki ve daha çok kişi arasında bölme; vazife taksimi. 2. Herkesin bir iş dalında ustalaşması için işleri ayırma. 3. Herkese yetkili olduğu işi verme. 4. biy. Bir organizmada çeşitli görev ve faaliyetlerin o organizmanın ayrı ayrı bölgeleri tarafından yerine getirilmesi. 5. biy. Hayvan sosyetesinde, görevlerin işçi, asker vb. biçimlerde bölünmesi; vazife taksimi.*‖ **iş buyurmak,** *1. Yapılacak olan iş için ilgilisine emir vermek. 2. Birinden bir işi yapması için istekte bulunmak.*‖ **iş çatallaşmak,** *1. İşin istenilen sonuca ulaşma ihtimali kalmamak. 2. Birbirinden farklı ve kestirilmesi güç seçenekler çıkmak. 3. Güçlükle karşılaşmak.*‖ **iş çevirmek,** *Gizli ve kar-*

maşık bir çıkar veya düzen çevirmeye çalışmak; dolap çevirmek.|| **iş çığırından çıkmak,** *(Bir durum veya mesele için)* önüne geçilemez, idare edilemez duruma gelmek; amacından saparak düzeltilemez hâle gelmek; düzen bozulmak.|| **iş çıkarmak,** *1. İş yapmak; üretmek; çok iş yapmak. 2. mecaz.* Gereksiz ve uğraştırıcı bir duruma yol açmak.|| **iş çıkmak,** *1. (Yapılması gereken iş için)* yapılıp bitirilmek. *2. Yeni ve uğraştırıcı bir konu ortaya atılmak.*|| **iş çıkmaza girmek,** *İçinden çıkılması veya çözümlenip bir sonuca bağlanması zorlaşmak.*|| **iş dayıya düştü,** *"Bu işi benden başka yapabilecek kimse kalmadı."* anlamında işe girişmek zorunda kalındığını belirten söz; gayret dayıya düştü.|| **iş değerlemesi,** *Görülen işe göre belirlenen ücret.*|| **iş değil,** *1. Çok kolay. 2. Kınamak için söylenir.*|| **iş değişir,** *(Yeni bir durum söz konusu olunca)* takınılacak tavır da değişir.|| **iş disiplini,** *Çalışma yaşamında işçinin iş yeri kurallarına uyması, işverene karşı sorumluluklarını titizlikle yerine getirmesi, görevini iyi bir şekilde yapması.*|| **iş donu,** *{ağız} Şalvar.* [DS]|| **iş düşmek,** *{eAT} Bir olay meydana gelmek; hadise zuhur etmek.*|| **iş düzeni,** *{eAT} İş yapılan, çalışılan yer; iş düzenlenen yer.*|| **İşe bak!** *Şaşılacak durumlar için söylenir.*|| **işe baltayla girişmek,** *Nezaket ve incelik isteyen işlere ya da kibarlıkla yapılması gereken konuşmalara kabaca ve hoyratlıkla başlamak; kaba güç gösterisi yapmak.*|| **iş edinmek,** *1. Küçük bir konuyu abartarak kendisine büyük bir dert edinmek. 2. Küçük bir işle uzun zaman uğraşıp durmak; 3. Kendisine iş kabul etmek; üstlenmek; görev almak.*|| **işe dört elle sarılmak,** *Büyük bir hevesle iş yapmak ya da çalışmaya başlamak.*|| **işe el atmak,** *1. Bir işe müdahale etmek. 2. Bir işe tutarlı ve kararlı biçimde girişmek.*|| **işe gelmek,** *{eAT} İşe yaramak; yararlanılmak; fayda vermek.*|| **işe girişmek,** *Bir işe istekle, şevkle başlamak.*|| **iş ehli,** *{ağız} Becerikli; işbilir; çalışkan.* [DS]|| **işe kapak vurmak,** *argo.* Meseleyi örtbas etmek.|| **işe karışmak,** *1. Başkalarına ait bir soruna müdahaleye kalkışmak. 2. Bir konu ile ilgilenmek zorunda kalmak.*|| **işe koşmak,** *Birini çalışmaya zorlamak; iş yaptırmak.*|| **iş elbisesi,** *Bazı mesleklerde giysi olarak kullanılan üstlük.*|| **iş elden gitmek,** *{eAT} İş işten geçmek; fırsat kaçmak.*|| **iş eri,** *{eAT} 1. İşinin ustası olan; işinin ehli. 2. Elinden iş gelen; becerikli. 3. İş adamı.*|| **işe sunmak,** *{eAT} İşe başlamak.*|| (birine) **iş etmek,** *1. O kimseyi beklemediği bir durumla karşı karşıya getirerek zarara sokmak; oyun oynamak. 2. {eAT} {ağız} Kötülük etmek.* [DS] *3. {eAT} Bir şey yapmak; işte çalışmak; iş yapmak. 4. {eAT} Alışkanlık edinmek; âdet edinmek.*|| **iş ettirmek,** *{eAT} Bir işte çalıştırmak; iş yaptırmak.*|| **işe uygun,** *Çalışanların araçları ve iş yerini en iyi biçimde kullanabilmelerine olanak verecek biçimde tasarlanmış olması; ergonomik.*|| **işe yaramak,** *1. Yararlı olmak. 2. Kullanışlı olmak; elverişli olmak.*|| **işe yarar,** *Çalışanların araçları ve iş yerini en iyi biçimde kullanabilmelerine olanak verecek biçimde tasarlanmış olması; ergonomik.*|| **işe yel iletmek,** *{eAT} İşi ihmal edip savsaklamak; işten bir süre uzaklaşmak; işi unutmak.*|| **iş eyleмek,** *{eAT}* → iş etmek.|| **iş geçmek,** *1. {eAT} Kötülük yapmak; fenalık yapmak; iş etmek. 2. {ağız} Şaka yapmak.* [DS]|| **iş gömleği,** *Bazı mesleklerde giysi olarak kullanılan özel üstlük.*|| **iş göremezlik,** *İş yapamama, çalışamama durumu.*|| **iş görmek,** *1. İş yapmak. 2. Bir işi yapmaya uygun ve elverişli olmak.*|| **iş göstermek,** *Bir işi yerine yapılacak işi açıklamak veya yapması için iş vermek.*|| **iş gücü,** *Bir ülkedeki çalışan nüfus; çalışma yaşı sınırları içinde olanların sayısı.*|| **iş güç,** *Yapılan iş; meşguliyet; uğraşı.*|| **iş güçlüğü zammı,** *Nitelik ve çalışma şartlarının güç oluşu dolayısıyla verilen ek para.*|| **iş güç sahibi,** *Bir mesleği, yapacak bir işi veya görevi olan.*|| **iş günü,** *Haftanın tatiller dışında kalan günleri; çalışma günleri.*|| **iş güvencesi,** *Çalışma hakkının korunması ve çalışan işçinin işinin devamlılığının sağlanması durumu.*|| **iş güvenliği,** *İş yerlerinde, çalışmanın çalışanlar için bir tehlike oluşturmaması için alınan önlemlerin tümü; işçinin korunması.*|| **iş hacmi,** *Bir şirketin belli bir süre içinde muhasebe kayıtlarına geçmiş bulunan satışlarının tümü.*|| **iş hanı,** *Çok sayıda büro ve iş yerinin bulunduğu bina.*|| **iş hukuku,** *Birbirine hizmet sözleşmesi ile bağlı olan işçi ve işveren arasında meydana gelen bireysel ve toplu ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tümü.*|| **işi aksi gitmek,** *Tasarlanan sonuç alınamamak.*|| **işi alaya almak,** *Sorunu önemsememek; meseleyi ciddiye almamak.*|| **işi Allah'a kalmak,** *Kimseden yardım ve umut kalmamak; çok güç şartlar altında olmak.*|| **işi anlamak,** *Meseleyi kavramak; gizli durumu sezmek.*|| **işi azıtmak,** *1. Bir konuda aşırılığa kaçmak; söz dinlemez olmak. 2. Doğru olmayan, kötü yollara sapmak.*|| **işi bağlanmak,** *{eAT} İş güçleşerek yapılamaz duruma gelmek.*|| **işi başa iltmek,** *{eAT} Yapılan işi başarı ile sona erdirmek; işi bitirmek.*|| **işi başına iltmek,** *{eAT}* → işi başa iltmek.|| **işi başından aşmak,** *Hiç zamanı olmayacak kadar çok yoğun çalışmak; işi çok olmak.*|| **işi bir duruma dökmek** (vurmak), *1. Başka bir yön vermek; yeni bir biçim kazandırmak. 2. Öyle olmadığı hâlde öyleymiş gibi görünmek.*|| **işi bitmek,** *1. Gücü, dayanacak durumu kalmamak; mahvolmak. 2. Ölümcül duruma gelmek. 3. Ölmek.*|| **işi bozulmak,** *İşinden yeteri kadar kazanamaz duruma gelmek.*|| **iş icat etmek,** *1. Durduk yerde yapılacak iş bulmak; iş çıkarmak. 2. Sorun çıkarmak.*|| **işi ciddiye almak,** *1. Konuya önem vermek. 2. Yapılan şakayı anlamayarak olay çıkarmak.*|| **iş içinde iş,** *Bir meselenin içinde o konu ile ilgili olmayan başka*

bir mesele çıkması durumu.|| **işi dönmek,** *{eAT} İşi bozulmak; işi kötü gitmek; talihi dönmek.*|| **işi duman olmak,** *argo. Durumu çok kötü olmak; işi berbat olmak.*|| **işi durdurmak,** *İşverenden bir hak talebinde bulunulduğunda olumsuz cevap alındığı zaman anlaşarak çalışmayı durdurmak.*|| (birine) **işi düşmek,** *1. Bir kimsenin yardımına ihtiyaç duymak; yardım ve aracılık için baş vurmak. 2. O kimsenin bir yerde yapılacak işi bulunmak.*|| **işi gücü yok,** *Yapacak, çalışacak bir işi yok; haylaz; işsiz.*|| **işi iş olmak,** *İşleri yolunda olmak; işi iyi olmak; derdi tasası olmamak.*|| **işim dokuzdan,** *argo. "İşim çok iyi" anlamında kullanılır.* || **iş inada binmek,** *Karşıt görüşlü kişilerin birbiri ile inatlaşmaya başladığını belirten söz.*|| **işin alayında olmak,** *Bir işin önemini kavrayamayarak ciddî davranmamak; işi hafife almak.*|| **işin başı,** *1. İşin başlangıç yeri. 2. İşin çıkış ya da bitiş noktası. 3. İşin en önemli noktası.*|| **işinden kalmak,** *Bir engel yüzünden yapacağı bir işi yapamamak, bir süre ertelemek zorunda kalmak.*|| **işinden olmak,** *Çalıştığı yerden ilişiği kesilmek; işten çıkarılmak; işten atılmak; işi elinden gitmek.*|| (...in burada) **işi ne?** *"Ne işi var?" anlamında bulunmaması gerekli bir durumda söylenir.*|| **İşine bak!** *"Başkasının işine karışma; kendinle ilgilen" anlamında söylenir.*|| (...in) **işine bak!** *Ne şaşılacak durumu var" anlamında söylenir; yaptığına akıl sır ermez.*|| **işine gelmek,** *Yararına ve çıkarına uygun bulmak.*|| **işine göre,** *Çıkarına ve yararına uygun.*|| **işine gücüne bakmak,** *Başkalarının olumsuz durumlarıyla ve işiyle değil de kendi işi ile ilgilenmek.*|| **işine son vermek,** *İşten kovarak çıkarmak.*|| **işin gelişi,** *Olayın veya olgunun oluş biçimi.*|| **işini altun etmek,** *{eAT} İşini yoluna koymak.*|| **işini altun eylemek,** *{eAT}* → işini altun etmek.|| **işini bilmek,** *1. Çıkarını çok iyi hesaplamak; çıkarları doğrultusunda davranmak. 2. Görevinin bilincinde olmak. 3. Nereden ve nasıl yararlanacağını iyi bilmek.*|| **işini başa iltmek,** *{eAT}* → işi başa iltmek.|| (birinin) **işini bitirmek,** *1. argo. O kimseyi öldürmek. 2. Çalışamaz duruma sokmak.*|| **işini bütürmek,** *{eAT} Hayatına son vermek; öldürmek.*|| **işin iç yüzü,** *Sorunun, konunun gerçek yönü; meselenin esası.*|| **işin içinde iş olmak,** *1. Kuşkulu bir durum söz konusu olmak. 2. Bir hile, aldatmaca söz konusu olmak.*|| **işin içinden çıkamamak,** *Sorunu çözememek.*|| **işini düzmek,** *{eAT} İşini yoluna koymak.*|| **işini görmek,** *1. argo. Öldürmek. 2. Dövmek. 3. Yapmakta olduğu işe devam etmek; yapmak.*|| **işini kayurmak,** *{eAT} İşini bitirmek; öldürmek; kârını tamam etmek.*|| **işinin eri,** *Elinden iyi iş gelir; becerikli; usta.*|| **işini uydurmak,** *Kurnaz davranarak sorunu çözmek; işini yaptırmak.*|| **işin kötüsü,** *Arka arkaya gelen olumsuzlukları anlatmak için kullanılan cümle başı sözü.*|| **İşin mi yok?** *"Boş ver, ilgilenme!" anlamında kullanılır.*|| **işin rengi değişmek,** *Konu bir başka nitelik veya boyut kazanmak.*|| **işin sürmek,** *{eAT} İşini ilerletmek; işini sürdürmek; işini yürütmek.*|| **işin ucu,** *Yapılan çalışmanın sonucu; işin sonu, neticesi.*|| **işin ucu birine dokunmak,** *Yapılan işten ya da araştırmadan biri dolaylı olarak zarar görmek.*|| **işin üstesinden gelmek,** *Başarılması güç görünen bir işi yapmak; başarmak.*|| **işi olmak,** *(Bir kimsenin sorunları veya bir kurumda görülecek işi için) olumlu sonuçlanmak.*|| **işi oluruna bırakmak,** *1. Sorunu önemsememek. 2. Hiç müdahale etmeden olayların akışına göre davranmak; sonucun kendiliğinden oluşmasını beklemek.*|| **işi pişirmek,** *1. Bir erkek ve kadın bir yerde sevişmek üzere bir araya gelmek için gizlice anlaşmak. 2. Bir işi olumlu sonuca götürecek her türlü hazırlığı tamamlamak; gerekli ortamı hazırlamak.*|| **işi rast gitmek,** *1. İşleri yolunda seyretmek. 2. Olmayacakmış gibi görünen bir iş şans yardımıyla gerçekleşmek.*|| **işi resmiyete dökmek,** *Bir anlaşmazlık ya da işlem konusunda yasaların öngördüğü biçimde davranmak.*|| **işi sağ etmek,** *{eAT} İşi yoluna koymak.*|| **işi sağ eylemek,** *{eAT}* → işi sağ etmek.|| **işi sağlama almak,** *Sonradan bir aksaklık olması ihtimaline karşı gerekli önlemleri almak; güvenceye bağlamak; eşeği sağlam kazığa bağlamak.*|| **işi sağlamak,** *{eAT}* → işi sağ etmek.|| **işi savsaklamak,** *İşe önem vermemek; süresi içinde yapmamak; yavaşlatmak; geçiştirmek.*|| **iş issi,** *{eAT} 1. Emir sahibi; ferman sahibi. 2. İş veren; iş sahibi.*|| **iş işlemek,** *1. Çalışmak; iş yapmak. 2. El işi, örgü, tığ vb. yapmak; nakış yapmak.*|| **iş işletmek,** *{ağız} İş yaptırmak; işçi olarak çalıştırmak.* [DS]|| **iş işten geçmek,** *Fırsat kaçmış olmak; artık bundan sonra yapılacakların yararı beklenemez olmak.*|| **işi tatlıya bağlamak,** *Bir sorunu herkesi memnun edecek biçimde çözümlemek.*|| **işi temizlemek,** *1. Sorunu çözmek; işi halletmek; meseleyi halletmek. 2. İşi bitirmek.*|| **işi tıkırında** (gitmek) **olmak,** *Durumu ve işleri çok uygun biçimde olmak.*|| **işi uzatmak,** *Bir işi sonuçlandırmayıp sürüncemede bırakmak.*|| **işi uz olmak,** *{eAT} İşi yolunda gitmek.*|| **işi üç nalla bir ata kalmak,** *Küçük bir olanak elde ettikten sonra olması ve yapılması çok zor işlere girişmek.*|| **işi var,** *Bundan sonra çok sıkıntı ile karşılaşacak anlamında kullanılır; çekeceği var.*|| **işi yokuşa sürmek,** *Bir iş veya sorunu çözümsüz kılmak için bahaneler bulmak; güçlük çıkarmak.*|| **işi yolunda olmak,** *İşleri ve kazancı yeterli olmak; iyi kazanmak; rahat olmak.*|| **işi yüzüne gözüne bulaştırmak,** *Sorunu içinden çıkılamaz ve çözülemez duruma getirmek; karmakarışık etmek.*|| **iş kabartmak,** *Önemsiz bir meseleyi çok önemliymiş gibi abartmak.*|| **iş kaçkını,** *Bir iş yapmaktan kaçınan; tembel.*|| **iş kadını,** *Sanayi ve ticaret alanında yatırım yapan yönlendirici bir etkinli-*

ği olan kadın.|| **iş kanunu,** *Çalışma hayatını, işçi ve işveren ilişkilerini düzenleyen yasa.*|| **iş karıştırmak,** *Fitne sokmak.*|| **iş kazası,** *İşçinin iş yerinde bulunduğu ya da işinin başında sayılan durumlarda meydana gelen ve onu derhal veya daha sonra bedenen veya ruhça olumsuz etkileyen olay.*|| **iş kesmek,** *{ağız} Eziyet etmek; kötülük yapmak.* [DS]|| **iş kıvamına geldi,** *Konu ve mesele uygun bir durum aldı.*|| **iş kolu,** *1. Toplumda mal veya hizmet üretimine yönelen her türlü ekonomik girişim dalı. 2. Bu girişim dallarından birinde çalışanların tümü.*|| **iş küç,** *{eT} İş güç; emek.* [EUTS]|| **işler açılmak,** *Piyasa canlanmak; alış veriş artmak; satışlar artmak.*|| **işler akkın gitmek,** *{ağız} Hiçbir olumsuzlukla karşılaşmadan gereği gibi yapmak; işler yolunda gitmek.* [DS]|| (bir takım) **işler becermek,** *Gizli olarak birtakım uygunsuz, yasa ve ahlak dışı işler yapmak.*|| (başından) **işler geçmek,** *1. Kötü olaylar yaşamış olmak. 2. Deneyim kazanmış olmak.*|| **işler yolunda gitmek,** *{ağız} Hiçbir olumsuzlukla karşılaşmadan, planlandığı gibi gelişmek; beklenilen biçimde olmak.* [DS]|| **işlerden mat olmak,** *{ağız} İşlerle ilişkisini kesmek.* [DS]|| **iş medreseye düşmek,** *Bilimsellik adı altında sonuç alınamaz tartışmalara yol açmak.*|| **iş mektubu,** *Bir iş dolayısıyla kuruluşlara yazılan ya da kurum ve kuruluşlar arasında iş gereği alınıp verilen yazılar.*|| **iş merkezi,** *1. Bir işin yönetildiği yer. 2. İş yerlerinin yoğun olduğu yer.*|| **iş mevzuatı,** *İşçi ile işveren arasındaki ilişkilere, işçi ve işverenlerin örgütlenmelerine, özellikle bütün çalışma hayatına ilişkin yasa, yönetmelik ve diğer düzenlemelerin tümü.*|| **iş mili,** *Takım tezgâhlarında kesici takımı taşıyan döner silindirik parça.*|| **iş mücadelesi,** *İşçilerle işverenler arasında, işçilerin sosyal ve ekonomik durumlarını düzeltmek için başvurdukları her türlü yasal girişim.*|| **iş okulu,** *İlköğrenimden sonra eğitimlerini sürdüremeyen özürlüleri bir meslek sahibi yapmak amacıyla açılan okulların ortak adı.*|| **iş ola,** *"İş olsun diye" anlamında küçümseme belirten söz.*|| **iş olacağına varır,** *"Aldırış etmemek, boş vermek" gerekir anlamında sözde tevekkülcülerin avunma sözü.*|| **iş olsun diye,** *Gereksiz bir iş ve davranışı belirtmek için kullanılan söz.*|| **iş peşinde koşmak,** *1. Yaptığı işin gereklerini yerine getirmek için çalışmak. 2. Bir sorunu halletmeye çalışmak.*|| **iş riski zammı,** *Hayat ve sağlık için tehlike gösteren hizmetlerde çalışanlara ödenen ek para.*|| **iş rotasyonu,** *İşçiler arasında görev değişikliği yapabilmek veya birinin bulunmadığı zamanda diğerine o işi yaptırabilmek için işçilere o iş yerindeki değişik işleri yapabilme becerisi kazandırma.*|| **iş sarpa sarmak,** *(Durum ve sorun için) tehlikeli ve içinden çıkılmaz bir durum almak.*|| **iş sol düşmek,** *{eAT} İş kötü gitmek; tersine dönmek; bozulmak.*|| **iş sözleşmesi,** *İşçi ve işveren arasındaki hak ve borçları düzenleyen sözleşme; iş akdi.*|| **iş sürmek,** *{eAT} Bir iş yapmak; iş yürütmek.*|| **iş sürücü,** *{eAT} İş takipçisi; vekil.*|| **iş şeker renk olmak,** *Durum tehlikeli görünmek.*|| **işten anlamak,** *Bir konuda uzman olmak; yaptığı işin inceliklerini bilmek.*|| **işten ayrılma,** *İşçinin kendi isteği ile iş ilişkisini sona erdirmesi; işten çıkma.*|| **İşten bile değil!** *Çok kolay; değmez.*|| **işten çıkarma,** *İşverenin iş sözleşmesini feshetmesi.*|| **işten el çektirmek,** *Bir kamu görevlisini, çeşitli nedenlerle görevden uzaklaştırmak.*|| **işten güçten kalmak,** *Herhangi bir nedenle çalışması aksamak; işi geri kalmak.*|| **işten kalmak,** *{eAT} İşlemez duruma gelmek; (iş yeri için) çalışmamak.*|| **işten olmamak,** *Çok kolay olmak; çok kolay saymak.*|| **iş treni,** *Taşıma, aktarma ve hat döşemede kullanılmak üzere düzenlenmiş tren.*|| **iş tulumu,** *Çalışırken giyilen, bir pantolon ve onunla birleştirilmiş göğüslükten oluşan giyecek.*|| **iş tutmak,** *1. Çalışmak; bir iş yapmak; meslek sahibi olmak. 2. argo. Cinsel ilişkide bulunmak; sevişmek.*|| **iş ucu,** *{eAT} Sonuç.*|| **iş ucuna yapışmak,** *{eAT} Bir iş yapmağa başlamak; çalışmak.*|| **iş ucu tutmak,** *{eAT}* → iş ucuna yapışmak.|| **iş üstünde,** *1. (Hırsız, yankesici vb. için) eylem hâlinde iken. 2. argo. Cinsel ilişki anında.*|| **iş üzerine olmak,** *{eAT} Sürekli işi ile meşgul olmak; çalışmak.*|| **İş var!** *(Bir kimse veya şey için) işe yarayacağını, yararlı olacağını belirtmek için söylenen söz.*|| **iş yapmak,** *1. Çalışmak. 2. mecaz. Gereksiz bir davranışta bulunmak. 3. İyi kazanmak.*|| **iş yavaşlatma,** *İşçi işveren uyuşmazlıklarında işçilerin çalışma hızını düşürerek uyguladıkları edilgin direniş.*|| **iş yeri,** *İşçinin fikren veya bedenen çalıştığı yer.*|| **iş yok,** *"Aranan nitelikte değil; iyi değil; işe yaramaz" anlamlarında söz.*

iş[2], [iş / eş ايش] *{eT} {eAT} {OsT} is.* **1.** Eş; arkadaş; dost; ahbap; müttefik. [EUTS] [ETY] [KB] [Gabain] **2.** *{eAT} {OsT}* Denk; benzer; eş. 🗗 **iş tuş,** *Arkadaş.* [EUTS]

iş[3], [is / iş] *{eT} is.* İs; kandil dumanı. [DLT] 🗗 **iş bolmak,** *İslenmek; kirlenmek.* [DLT]

iş[4], [uş > iş ايش] *{eAT} is.* Durum; hâl; vaziyet. 🗗 **işi altın,** *Durumu çok iyi; iş ve geçim sıkıntısı yok; {eAT} (aynı).*|| **iş yenilenmek,** *{eAT} Yeni bir olay ortaya çıkmak; yeni bir durum belirmek.*

iş[5], [iş / eş] *{ağız} is.* Etene; son; eş. [DS]

iş[6], [Ar. ʿīş / ʿayş عيش] *(i:ş) {OsT} is.* **1.** Yaşama; yaşayış. **2.** Gıda; özellikle ekmek. **3.** Yaşama biçimi; yaşayış. **4.** Zevk ve safa. 🗗 **iş ü işret,** *{OsT} Yiyip içip eğlenme.*|| **iş ü nūş,** *{OsT} Yiyip içme.*

işa, -a'ı [Ar. īšāʿ ايشاع] *(i-ša:) {OsT} is.* (Ağaç için) çiçek açma. 🗗 **išā'-i eşcār,** *Ağaçların çiçek açması.*

i'şa, -a'i [Ar. iʿşāʾ اعشاء] *(i-şa:) {OsT} is.* Akşam yemeği verme.

iş'a, -a'i [Ar. işʿāʾ اشعاء] *(iş-a:) {OsT} is.* **1.** Işınma; şualanma. **2.** (Güneş için) ışığını dağıtma.

işaa, [Ar. şuyūʿ > işāʿa اشاعه] *(işa:a) {OsT} is.* **1.** Haber yayma; herkese duyurma. **2.** Duyulmamış bir şeyin duyulmasına yol açma.

işaat[1], [Ar. şuyūʿ > işāʿat اشاعت] *(işa:at) {OsT} is.* → işaa.

işaat[2], [Ar. şuyūʿ > işāʿāt اشاعات] *(işa:a:t) {OsT} is.* Herkese duyurmalar; yaymalar. 🗗 **işâat-i kâzibâne,** *{OsT} Kötü niyetlerle yalan haber yayma.*

iş'ab, [Ar. işʿāb اشعاب] *(iş-a:b) {OsT} is.* Ölme.

işabe, [Ar. şāb > işābe اشابه] *(işa:be) {OsT} is.* **1.** Genç yaşta saç ve sakal ağarması. **2.** Saç sakal ağartma.

işade, [Ar. işāde اشاده] *(işa:de) {OsT} is.* **1.** Seslenme. **2.** Yüksek sesle kayıp bir şeyi herkese duyurma; ilan etme.

işaeyn, [Ar. ʿişāʾeyn عشائين] *(işa:eyn) {OsT} is.* Akşam ve yatsı zamanları.

işaha, [Ar. işāḥa اشاحه] *(işa:ha) {OsT} is.* Misvak kullanma.

iş'al, -li [Ar. şaʿal > işʿāl اشعال] *(iş-a:l) {OsT} is.* **1.** Tutuşturma; yakma; alevi parlatma. **2.** Şiddetlendirme; şiddetlenmesine yol açma.

işan[1], [Far. īşān ايشان] *(i:şa:n) {OsT} zm.* **1.** Çokluk üçüncü kişi; onlar. **2.** Türkistan'da keramet sahibi kişilere verilen unvan; ermiş; veli.

işan[2], [? işan] *{ağız} is.* Çam ağacı. [DS]

işan[3], [Far. nişān ?] *{ağız} is.* İz; belirti. [DS]

iş'ar, [Ar. şiʿr > işʿār اشعار] *(iş-a:r) {OsT} is.* **1.** Yazı ile bildirme. **2.** Haber verme; bildirme. 🗗 **iş'ār-ı ahîre kadar,** *{OsT} Bildirilecek en son habere kadar.*

iş'arat, [Ar. işʿārāt اشعارات] *(iş-a:ra:t) is.* İşaretler; belirtiler; izler.

iş'aret, [Ar. işʿāret اشعارت] *(iş-a:ret) {OsT} is.* → işaret.

işaret, [Ar. işʿāret اشعارت] *(işa:ret) {OsT} is.* **1.** Bir düşünceyi, bir isteği veya bir tasarımı anlatmakta kullanılan kendine özgü anlam yüklenmiş vücut ve yüz hareketleri. **2.** Bir olayın, bir durumun anlaşılmasına, sezilmesine, öngörülmesine, tanınmasına olanak sağlayan herhangi bir belirti veya iz; belirti; gösterge; alamet. **3.** (El ve yüz hareketleri ile) gösterme. **4.** *dbl.* Bir şey bildirmeğe, anlatmağa yarayan önceden yapılmış bir anlaşmaya dayalı bildirim; gösterge. **5.** Bir kavramın resim, ses veya çizgiyle üzerinde anlaşılmış gösterimi; saymaca bir anlam taşıyan şekil vb. gösterge. **6.** Bir şeyin tanınmasını sağlamak üzere üzerine konulmuş özel belirleyici iz; im. **7.** *bsy.* Fiziksel bir olaya bağlı ve veri taşıyan zamana bağlı değer; sinyal; im. **8.** Bir bilgi grubunun başlangıç veya sonunu belirtmekte kullanılan karakter; im. **9.** *dnz.* Görsel ve işitsel haberleşmeyi sağlayan sancak, simafor, düdük vb. düzenek. **10.** *tasvf.* Havas denilen seçkin kişilerin bir isteği yazısız, sözsüz olarak belirtebilme durumları; gönle doğuş. 🗗 **işaret bezi,** *as. Askerî birliklerin birbiri ile haberleşmekte kullandıkları tahta çerçeveye geçirilmiş bez.*|| **işaret dili,** *dbl. Üzerinde anlaşılmış bazı işaretleri kullanmak suretiyle ve insan dilinden esinlenerek oluşturulmuş özel dil.*|| **işaret etmek,** *1. Bir kimseye bir şey yapması için anlamlı hareketlerde bulunmak. 2. Bir kimseyi, bir nesneyi (el veya vücut hareketleri ile) göstermek. 3. Bir şeyi özellikle belirtmek; üzerinde önemle durmak; dikkat çekmek. 4. İşaret koymak.*|| **işaret-i âliye,** *Şeyhülislam buyruğu.*|| **işaret-i ilâhiye,** *Allah'ın emirleri, buyrukları.* || **işaret lambası,** *Yaya ve taşıtların geçişlerini düzenlemek üzere kavşaklara konulmuş ışıklı düzenek; trafik lambası.*|| **işaret parmağı,** *anat. Elin, baş parmağın yanında bulunan, çoğunlukla bir şey göstermekte kullanılan parmağı.*|| **işaret sıfatı,** *dbl. Sözü edilen varlığı göstermeye yarayan ve o varlığın adının hemen önüne gelen sıfat: (bu, şu o).* || **işaret vermek,** *Birine bir şeyle ilgili olarak işaretle haber vermek; durumu sezmesini sağlamak için işaret etmek.*|| **işaret zamiri,** *dbl. İşaret edilen varlığın adının yerine kullanılan zamir: (bu, şu, o)*

işaret[2], [? işaret] *{ağız} ünl.* Küçümsemeyi, beğenmemeyi anlatır. *Hıh işaret, sen de kendini adam mı zannediyorsun?* [DS]

işaretçi, [işaret-çi] *(işa:retçi) is.* İşaret veren kimse.

işaretleme, [işaret-le-me] *(işa:retleme) is.* **1.** Üzerine belirti, iz, im koymak suretiyle belirgin hâle getirme eylemi; işaret koyma. **2.** *man.* Bir kavramın kendi kaplamını oluşturan varlıklara veya eşyaya uygulanabilme niteliği. **3.** Oyun kâğıtlarında önceden veya oyun sırasında işaret koymak suretiyle yapılan hile. **4.** Marangozun birleştirme, terzinin dikiş sırasında kolaylık sağlaması için birleştirilecek parçalara işaret koyması işlemi.

işaretlemek, [işaret-le-mek] *(işa:retlemek) gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Üzerine veya herhangi bir yerine işaret koyarak belirgin duruma getirmek.

işaretlenme, [işaret-le-n-me] *(işa:retlenme) is.* Belirti olması için üzerine işaret konulma durumu ve eylemi.

işaretlenmek, [işaret-le-n-mek] *(işa:retlenmek) edil. f. [-ir]* Belirli olması için üzerine işaret konulmak; işaret edilmek; bir işaretle belirtilmek.

işaretleşme, [işaret-le-ş-me] *(işa:retleşme) is.* **1.** Kar-

şılıklı olarak birbirine işaret verme eylemi. **2.** Uzak yerlerde bulunan kişiler arasında bilgi alıp vermek amacıyla özel bir düzene göre değişik işaretler kullanma.

işaretleşmek, [işaret-le-ş-mek] *(işa:retleşmek) işteş. f. [-ir]* Karşılıklı olarak birbirine işaret etmek.

işaretleyici, [işaret-le-y-ici] *(işa:retleyici) is.* **1.** İşaret koymaya yarayan. **2.** İşaret koyan. **3.** Ormanda kesilecek ağaçları damgalayan işçi.

işaretli, [işaret-li] *(işa:retli) sf.* İşaretle belirtilmiş olan; üzerine işaret konulmuş ve bir işaret taşıyan.

işaretsiz, [işeret-siz] *(işa:retsiz) sf.* Üzerinde hiçbir iz veya belirti bulunmayan; işaret konulmamış olan.

iş'arî, [Ar. iş'ārī اشعاری] *(iş-a:ri:) {OsT} sf.* **1.** Yazı ile bildirilmiş olan. **2.** *zf.* Bilgi olarak; bilgi yoluyla. ◻ **iş'arî oy,** *{OsT}* → iş'arî rey.‖ **iş'ārî rey,** *{OsT} Parmak kaldırmak suretiyle verilen oy; açık oylama.*

işba, -a'ı [Ar. şibʿ > işbāʿ اشباع] *(işba:) {OsT} is.* **1.** Açlığını giderme; doyurma; yedirme. **2.** Çoğalma; çoğaltılma. **3.** *kim.* Doymuş olma durumu. **4.** *ed.* Eski şiirde kafiye ve vezin zorunluluğundan dolayı kelimeye fazladan bir harf katma.

işbağı, [iş+bağ-ı] *{ağız} is.* Tüzük. [DS]

işbaşı, [iş+baş-ı ایش باشی] *{eAT} is.* Şef; amir.

işbu, [üş *(işte)*+bu > üşbu > işbu اوشبو / اشبو] *(i'şbu) sf.* (Eski metinlerde geçer) işte bu; özellikle bu. ◻ **işbu ara,** *{eAT} Bura.*‖ **işbu işbu,** *{eAT} Şöyle şöyle; şu şu.*‖ **işbuna,** *{eAT} Buna.*‖ **işbunda,** *{eAT} Burada; bu yerde.*‖ **işbundan,** *{eAT} Buradan.*‖ **işbunları,** *{eAT} Şunları; bunları.*‖ **işbunu,** *{eAT} Bunu.*‖ **işbunun,** *{eAT} Bunun.*‖ **işbunun bigi,** *{eAT} Bu gibi; böyle.*‖ **işbunun gibi,** *{eAT} Bu gibi; böyle.*‖ **iş bununla,** *{eAT} Bununla.*

işbula, [üş+bu+ile > / üşbula > işbula / üşböle اشبلا] *{eAT} zf.* Böyle; böylece; işte böyle; bu şekilde.

işbular, [üş + bu-lar > üşbu-lar / işbu-lar اشبولر] *{eAT} zm.* Bunlar.

işcar, [Ar. şecer > işcār اشجار] *(işca:r) {OsT} is.* Ağaç yetiştirme; ağaçlandırma

işcaz, [Ar. işcāz اشجاذ] *(işca:z) {OsT} is.* Kederlendirme.

işçi, [*eT.* īş-çī / īş-çī > iş-çi] *is.* **1.** Bir fabrika veya bir işletmede bir ücret karşılığında ağırlıklı olarak beden gücüyle çalışan kimse. *{eT} (aym)* **2.** Herhangi bir çalışma alanında ustalığı olan kimse. **3.** *argo.* Dolandırıcı; hırsız. **4.** *huk.* Bir iş sözleşmesine dayanarak ve işverenin emrine bağlı olarak çalışan kişi. **5.** *sf.* İş yapan. **6.** *biy.* Toplu olarak yaşayan arı, karınca gibi böceklerde topluluğu besleyen, yuva yapan, topluluğu savunan, yavruları besleyen kısır birey. ◻ **işçi arı,** *biy. Kovanda ana arı bulunduğu sürece yumurtlayamayan, kovanın beslenmesi, bakımı ve savunması ile görevli, ömrü birkaç haftayı geçmeyen, geçici kısır arı bireyi.*‖ **işçi dövizi,** *Yurt dışında çalışan işçilerin yurda transfer ettikleri yabancı para.*‖ **işçi federasyonu,** *Aynı iş kolunda kurulu iş yeri sendikalarından en az ikisinin bir araya gelmesi ile oluşturdukları bir üst kuruluş.*‖ **işçi kadın,** *Evlerdeki temizlik işleri için gündelik karşılığı tutulan kadın; temizlikçi kadın.*‖ **işçi sendikaları,** *İşçilerin ortak hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurdukları tüzel kişiliğe sahip temsilî mesleki dayanışma birliği.*‖ **işçi sigortası,** *İşçilerin sosyal güvenliklerinin sağlanması amacıyla kurulmuş düzenleme.*‖ **işçi şirketleri,** *Sermayesinin yarısından çoğunu yurt dışında çalışan işçilerin oluşturduğu çok ortaklı şirketler.*

işçilik, -ği [iş-çi-lik] *is.* **1.** İşçi olma durumu; işçi konumunda olma. **2.** Yaptığı iş karşılığında işçiye verilen ücret. **3.** Bir işin yapılmasında harcanan emek. **4.** Bir işin yapılmasında gösterilen beceri ve ustalık; işleme niteliği. **5.** İşçinin emeği; emek.

işçimen, [işçi-men] *{ağız} sf.* Çalışkan; becerikli; iş bilir; hamarat. [DS]

işdar, [Yun. istari => işdar] *{ağız} is.* Halı, kilim tezgâhı; ısdar. [DS]

işdiyh, [iç-lik > işdiyḫ] *{ağız} is.* Kışın gömlek altına giyilen pazen ya da yünlüden yapılan yelek; içlik. [DS]

işe[1], [? işe] *{ağız} is.* Fidan. [DS]

işe[2], [Far. īşe ایشه] *(i:şe) {OsT} is.* **1.** Casus; çaşıt. **2.** Orman.

işeğen, [işe-mek > işe-ğen ایشکن] *{eAT} sf.* Çok işeyen.

işek[1], [*eT.* eş-gek / eş-yek ایشك] *{OsT} is.* Eşek.

işek[2], **-ği** [şişek] *{ağız} is.* → şişek. [DS]

işek[3], **-ği** [eş-mek > iş-ek] *{ağız} is.* Kurt, çakal gibi hayvanların barındığı ıssız ve açıklık yerlerdeki küçük tepecik. [DS]

işek[4], **-ği** [işe-mek > işe-k] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işelek, -ği [eş-ele-k] *{ağız} is.* **1.** → eşelek. **2.** Kavun karpuz dilimleri. [DS]

işeme, [işe-me] *is.* İdrar çıkarma; çiş etme.

işemek, [çiş > işe-mek] *gçsz. f. [-r] [-ş(i)-yor]* Böbrekler yoluyla süzülen ve idrar torbasında biriken doğal sıvıyı dışarı atmak; çiş etmek; küçük abdest bozmak.

işemik, -ği [işe-mek > işe-mik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işenik, -ği [işe-mek > işe-n-ik] *{ağız} is.* Sidik. [DS]

işenme, [işe-n-me] *is.* İşeme eylemi yapılma durumu.

işenmek[1], [işe-n-mek] *edil. f. [-ir]* İşemek eylemi.

işenmek[2], [işe-n-mek / ışa-n-mak / ısa-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İnanmak; güvenmek; mutmain olmak. [DLT] [KB] [Nevâyî]

işerek, [iş-er-ek] *{ağız} sf.* İyi iş gören; hamarat; çalışkan. [DS]

işetici, [işe-t-ici] *sf.* (İlaç vb. için) idrar torbasını boşalttırma özelliği bulunan; idrar söktürücü.

işetme, [işe-t-me] *is.* Birinin işemesini sağlama ya da işemesine yardımda bulunma eylemi.

işetmek, [işe-t-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İşemesine neden olmak. **2.** İşemesini sağlamak, yadımda bulunmak; çiş ettirmek.

işfa, -a'i [Ar. şifā' > işfā' اشفاء] *(işfa:) {OsT} is.* Hastanın iyileşmesine çalışma; hastaya şifalı şey verme.

işfaf, [Ar. işfāf اشفاف] *(işfa:f) {OsT} is.* Üstün tutma.

işfak, -kı [Ar. işfāḳ اشفاق] *(işfa:k) {OsT} is.* **1.** Korkma. **2.** Bağışlama; lütfetme.

işgaf, [Rus. şkaf] *{ağız} is.* **1.** Dolap. **2.** Masa. [DS]

işgal, -li [Ar. şuġl > işġāl اشغال] *(işga:l) {OsT} is.* **1.** Bir iş vb. şeyle uğraştırma; meşgul etme; zaman alma. **2.** Çalışan veya çalışmaya hazırlanan birini iş yapmaktan, işe gitmekten alıkoyma; birinin iş yapmasına engel olma; işten alıkoyma. **3.** Kaplama; yer alma; doldurma. **4.** Bir yeri ordu gücüyle ele geçirme. **5.** Bir isteği dile getirmek veya kabul ettirmek amacıyla kitle hâlinde bir yere ve makama girmek; orada eğleşmek; eylem yapmak. **6.** Kuvvet kullanarak bir yerin yönetimine el koyma. **7.** *huk.* Sahipsiz bir taşınmaz üzerinde mülkiyeti elde etmek amacıyla zilyetlik kurmak. ◻ **işgal etmek,** *1. Bir ülke toprağını askerî güç kullanarak ele geçirmek. 2. Kuvvet kullanarak bir yerin yönetimine el koymak. 3. Uğraştırmak; meşgul etmek. 4. Kaplamak; doldurmak. 5. Bir isteği kabul ettirmek için yasa dışı olarak o işle ilgili makam veya yere toplu giriş.*|| **işgal kuvvetleri,** *İşgal edilen bir ülke toprağına çıkarılan askerî güçler.*

işgalci, [işgal-ci] *sf.* **1.** (Askerî güç için) bir yeri ele geçiren; işgal eden. **2.** Meşgul eden.

işgalcilik, -ği [işgal-ci-lik] *is.* İşgal etme işi; işgalcinin yaptığı iş ve eylem.

işgaliye, [Ar. işġāl>işġāliyye اشغاليه] *(işga:liye) {OsT} is.* Pazarlarda satıcıların kapladıkları alana nispetle alınan ücret veya vergi.

işgap, -bı [Rus. şkaf] *{ağız} is.* Dolap. [DS]

işgefe, [Far. işgene اشگنه > isgefe / işgefe / işgeve / işkefe] *{ağız} is.* → işgeve. [DS]

işgelek, -ği [işge-le-k ?] *{ağız} is.* **1.** Pastırma veya sucuğun kuruması için takıldığı çengel veya sopa. **2.** Boyunduruk. [DS]

işgene, [Far. işgene اشگنه] *{OsT} is.* **1.** Et suyu ile yapılan tirit. **2.** Yaşlılık ya da öfke sebebiyle yüzde meydana gelen kırışıklık.

işgere, [Far. işgere اشگره] *{OsT} is.* Eğitilmiş avcı kuş.

işgerf, [Far. işgerf اشگرف] *{OsT} sf.* **1.** Kalın; dayanıklı. **2.** *is.* Şan ve şeref.

işgeve, [Far. işgene اشگنه > işgeve اشگوه] *{OsT} {ağız} is.* Sacda pişirilen mayasız ekmek; yufka. [DS]

işgil[1], [Ar. işgīl ? > işgil] *is.* **1.** Bir şeyle sürekli uğraşma. **2.** Hatırlama. **3.** *{ağız}* Bir şeye karşı düşkünlük; alışkanlık; iptila. [DS] **4.** *{ağız}* Niyet tutma. [DS] **5.** *{ağız}* İlgi. [DS]

işgil[2], [? işgil] *{ağız} is.* Yelkenli gemilere bağlı küçük sandal; filika. [DS]

işgilik, -ği [iç-gi-lik / işgilik / içkilik / işkilik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

işgillenmek, [işgil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* **1.** Hatırlamak. **2.** Sürekli bir şeyle uğraşmak, oyalanmak. [DS]

işgir, [iş-gir / iş-kir / işingir] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

işgirti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgitī / eşgitī] *{eT} is.* Diba denilen ipekli kumaş. [EUTS]

işgiti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgitī / eşgitī] *{eT} is.* İpekli kumaş; diba. [ETY] [EUTS] [Tekin]

işgûh, [Far. işgūḫ اشگوخ] *{OsT} is.* Yıkılış; yüz üstü kapanış.

işgüder, [iş+gü(t)-er)] *is.* Elçiliklerde, elçiye yardım eden veya elçi bulunmadığı zamanlarda elçinin görevlerini üstlenen görevli kimse; maslahatgüzar.

işgüderlik, -ği [iş+gü(t)-er-lik] *is.* Elçiliklerde elçiye yardım etme ve elçinin bulunmadığı zamanlarda onun görevini üstlenme işi; işgüderin işi ve mesleği; maslahatgüzarlık.

işgüfe, [Far. işgüfe اشگفه] *{OsT} is.* **1.** Çiçek. **2.** Kusma; istifra etme.

işgürti, [? eşgūtī > eşgürtī > eşgirtī > işgiti / eşgiti] *{eT} is.* İpekli diba kumaş. [Gabain]

işgüzar, [iş + Far. -güzār] *(işgüza:r) {OsT} sf.* **1.** Eli işe yatkın; elinden iş gelir; becerikli. **2.** Kendini göstermek amacıyla, bir gereği yokken işe karışan kimse.

işgüzarlık, -ğı [iş+güzar-lık] *is.* İşgüzar olma durumu; işgüzarca davranma. ◻ **işgüzarlık etmek,** *İşgüzarca davranmak.*

işha, -a'i [Ar. işḥā' اشحاء] *(işha:) {OsT} is.* Ağzını açma; ağız açma.

işhad, [Ar. şehādet > işhād اشهاد] *(işha:d) {OsT} is.* **1.** Tanık gösterme; tanık tutma. **2.** Örnek olarak gösterme.

işhaz, [Ar. işḥāz اشحاذ] *(işha:z) {OsT} is.* **1.** Bileme; keskinletme. **2.** Bilenme; keskinleşme.

işi, [éş *(eş)* > éş-ī / iş-ī] *(işi:) {eT} is.* **1.** Kadın; hanım; zevce; eş; hatun. [ETY] [EUTS] [KB] **2.** Prenses; tanınmış yüksek tabakaya mensup kadın; soylu kadın [EUTS]

işiç, [éşiç] *{eT} is.* Kazan; çömlek. [EUTS] [Gabain]

işidek, -ği [işit-mek > işid-ek] *{ağız} is.* Kulak. [DS]

işidigsemek, [éşid-ig-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İşitmek istemek. [EUTS]

işidilmek, [éşid-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşitilmek. [EUTS]

işidmek, [işid-mek / éşit-mek / işit-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşitmek. [EUTS] [Gabain]

işik, [éş-ik] *{eT} {eAT} {OsT} is.* Eşik; kapı. [EUTS] [KB] [Gabain]

işiler, [işi-ler / ışlar / işler] *{eT} is.* Kadın. [DLT]

işilmek[1], [éş-il-mek / iş-il-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Azalmak. [Gabain]

işilmek[2], [iş-il-mek / yişil-mek / yuşıl-mak / yuşulmak / yüşil-mek / yüşül-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İşe yatmak; işe yordam hasıl etmek. [DLT]

işilti, [iş *(yans.)* > iş-il-ti] *{ağız} is.* Fısıltı. [DS]

işimik, -ği [ek-şi-mik] *(i:şimik) {ağız} is.* → ekşimik[1]. [DS]

işimsinmek, [iş *(eş)* > iş-im-sin-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Eş saymak; arkadaş gibi hareket etmek. [KB]

işin, [iş-in] *{eT} is.* Saç örgüsü. [EUTS] [Gabain]

işingir, [iş-in-gir / iş-gir] *{ağız} sf.* Becerikli. [DS]

işirgenmek, [eş > éş-irge-n-mek / iş-irge-n-mek] *{eAT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Alışmak. **2.** Kendine eş tutmak; arkadaşlık etmek. **3.** *{ağız}* Dost olmak; arkadaş olmak. [DS] **4.** *{ağız}* (Hayvan için) birine alışmak. [DS]

işiten, [işit-en] *sf.* İşitme, duyma işini yapan.

işitgen, [işit-gen اشتكان] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** İyi işiten. **2.** *{ağız} is.* Kulak. [DS]

işitici, [işit-ici] *sf.* İşiten; duyan.

işitilebilir, [işit-il-mek + e-bil-mek] *sf.* **1.** (Ses için) kulağın algılama aralığı olan frekanslar *(16–J600 Hz)* arasında bulunan. **2.** Duymakta güçlükle karşılaşılmayan; duyulabilen.

işitilebilirlik, [işit-il-e+bil-ir-lik] *is.* Bir sesin duyulabilme niteliği.

işitilme, [işit-ilme] *is.* İşitilmek eylemi; duyulma.

işitilmek, [işit-il-mek] *edil. f. [-ir]* İşitme eylemi yapılmak; duyulmak; *{eT} (aynı).* [EUTS] [Gabain]

işitim, [işit-im] *is.* İşitme duyusu; samia.

işitiş, [işit-iş] *is.* İşitme eylemi veya biçimi.

işitme, [işit-me] *is.* **1.** İşitmek eylemi; duyma. **2.** Sesleri kulakla algılama. **3.** İşitme, duyma ile ilgili; işitmeden kaynaklanan; işitmeye dayanan. 🗗 **işitme aygıtı,** *İşitme güçlüğü olanların kullandığı, bir mikrofon ve ayarlanabilir bir yükseltici ve alıcıdan oluşan elektronik aygıt; işitme cihazı; işitme aleti.*|| **işitme duyusu,** *Sesleri algılama duyusu; samia.*|| **işitme eşiği,** *Bir sesin algılanabildiği en düşük yoğunluk.*| **işitme kesesi,** *biy. Suda yaşayan bazı omurgasız hayvanlarda işitme taşını bulunduran akışkan sıvılı organ; otosist.*|| **işitme organı,** *biy. Belli ses dalgalarını almaya yarayan ve ikincil duygu hücrelerinden meydana gelmiş olan organlar.*|| **işitme siniri,** *anat. Beyinden çıkan işitmeyi ve dengeyi sağlayan, sekizinci çift duyusal sinir.*|| **işitme taşı,** *biy. Bazı omurgalı ve omurgasızlarda denge organı görevini yapan iç kulaktaki kalkersi oluşum; otolit.*

işitmek, [*eT.* éşit-mek / işit-mek / işid-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** (Ses için) kulakla algılamak; duymak. *{eT} (aynı)* [DLT] [KB] [EUTS] [Gabain] **2.** Haber almak; bilgi almak. **3.** *gçsz.* Biri tarafından kendisine söylenilmek. 🗗 **işidü durmak,** *{eAT} İşitiyor olmak; sürekli işitmek.*|| **işitmeze urmak,** *{eAT} Duymuyormuş gibi yapmak; işitmezlikten gelmek.*

işitmelik, [işit-me-lik] *is. fiz.* **1.** Sesin oluşumu, yayılması, işitilmesi ve özellikleriyle uğraşan fizik dalı; akustik. **2.** *sf.* Sesle ilgili, sese ait. **3.** *gnşl.* Bir yerin sesin yayılması ile ilgili taşıdığı nitelikler; akustik.

işitmezlenmek, [işit-mez-le-n-mek اشتمزله نمك] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* İşitmez gibi davranmak; işitmezden gelmek.

işitmemezlik, [işit-me-mez-lik] *is.* → işitmezlik.

işitmezlik, [işit-mez-lik] *is.* **1.** İşitmeme; duyamama. **2.** *mecaz.* Aldırış etmeme. 🗗 **işitmezliğe getirmek,** *İşitmemiş gibi davranmak; oralı olmamak.*|| **işitmezlikten gelme,** *Duymamış gibi davranmak; işitmez görünmek; aldırmamak.*

işitsel, [işit-sel] *sf.* İşitmekle ilgili; işitmeye dayanan. 🗗 **işitsel alan,** *Kulak tarafından algılanabilen alan, yer.*|| **işitsel tepki zamanı,** *psikol. Bir kimsenin sesli bir uyartıya tepki verme zamanı.*

işittirme, [işit-tir-me] *is.* İşitmesini sağlama eylemi; duyurma.

işittirmek, [işit-tir-mek اشتدرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Birinin işitmesini sağlamak; duyurmak. **2.** *{eAT}* Dinletmek.

işk, [? işk] *{ağız} is.* Keçi. [DS]

işkâ, -a'i [Ar. şikāyet > işkā' اشكاء] *(işkâ:) {OsT} is.* **1.** Birini şikâyet etme. **2.** Biri hakkında kötü konuşma; yakınma. **3.** Öç alma; intikam.

işkaf, [Rus. şkaf] *{ağız} is.* Dolap. [DS]

işkâl, -li [Ar. şekl > işkāl اشكال] *(işkâ:l) {OsT} is.* **1.** Güçleştirme; güç hâle getirme. **2.** Zorluk; güçlük. 🗗 **işkâl etmek,** *Güçleştirmek; zorlaştırmak.*

işkan, [? işkan] *{ağız} is.* Perşembe. [DS]

işkap, [Rus. şkaf] *{ağız} is.* → işkaf. [DS]

işkâr, [Far. şikār > işkār اشكار] *(işkâ:r) {OsT} is.* **1.** Av. **2.** Avlama.

işkefe, [Far. işgene اشگنه > işkefe / isgefe / işgeve] *{ağız} is.* → işgeve. [DS]

işkelek, [éş-ke-le-k / iş-ke-le-k اشكلك] *{eAT} {OsT} is.* Heybe ağzını kapamaya yarayan birbiri arasına geçen halkaların içinden geçirilen bir tür sopa.

işkellenmek, [işkil-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → işkillenmek. [DS]

işkembe, [Far. işkenbe / şikembe اشكمبه / اشكنبه] *(işke'mbe) {OsT} is.* **1.** Geviş getiren hayvanların midesinin ilk bölümü. **2.** Kasaplık hayvanlarda mide bölümünün bütünü. **3.** *sf.* İşkembeden yapılan. 🗗 **işkembe çorbası,** *Koyun ve dana işkembesi ile hazırlanan çorba.*|| **işkembeden atmak,** *Uydurmak; yalan söylemek.*|| **işkembesi geniş,** *Hoş görülmeyecek şeyleri de hoş gören; hazımlı.*|| **işkembesini düşünmek,** *Daha önemli şeyler varken karnını doyurmayı planlamak.*|| **işkembesini şişirmek,** *Oburluk etmek; çok yemek.*|| **işkembe suratlı,** *Yüzü çiçek bozuğu olan; çopur.*

işkembeci, [işkembe-ci] *is.* **1.** İşkembe ticareti yapan kasap. **2.** İşkembe çorbası yapan aşçı ve dükkânı.

işkembecilik, -ği [işkembe-ci-lik] *is.* İşkembecinin yaptığı iş ve mesleği.

işkembeli, [işkembe-li] *sf.* **1.** İşkembesi olan. **2.** (Çorba, yemek için) içinde işkembe bulunan.

işkembesiz, [işkembe-siz] *sf.* **1.** İşkembesi olmayan. **2.** *mecaz.* Beğenilmeyecek nitelikteki şeylerden hoşlanan kimse; seçkisiz.

işkence, [Far. şikence اشكنجه] *{OsT} is.* **1.** Bir kimseye maddî ve manevi olarak yapılan aşırı eziyet; azap. **2.** Bir konuyu itiraf etmesini, bir şeyi açıklamasını, bir şeyi kabul etmesini sağlamak amacıyla bir kimseye uygulanan şiddet. **3.** *mecaz.* Endişe verici sıkıntılı durum; duyuların aşırı derecede baskılı olması durumu; şiddetli fiziksel ve ruhsal acı; azap. **4.** Marangozluk ve ciltçilikte kullanılan işlenecek parçayı sıkıştırmaya yarayan ve üzerinde vidalı sıkma düzeni bulunan el aleti. **5.** *{ağız}* Atları nallarken burunlarına takılan ağaç ınaşa. [DS] **6.** *{ağız}* Semerlere yük sarmaya yarayan, boynuz biçimindeki ağaç çengel. [DS] 🗗 **işkence** (etmek) **yapmak,** *Maddî ve manevi eziyet çektirmek.*|| **işkence odası,** *1. İşkence yapılan özel yer. 2. mecaz. İnsanı sıkan yer.*|| **işkenceye sokmak,** *Maddî ve manevi sıkıntı vermek; zora sokmak.*

işkencebi, [Far. sirken-gebîn > Ar. sirken-cebîn] *{ağız} is.* Nane suyu, şeker ve sirke ile yapılan bir tür şurup. [DS]

işkenceci, [işkence-ci] *sf.* İşkence yapan; işkence uygulayan.

işkenli, [işken-li ?] *{ağız} sf.* (Yemek için) gereğinden çok sulu. [DS]

işkep, -bi [iç+köp] *{ağız} is.* Kirişler üzerine köşeden döşeye çapraz atılan kalaslar. [DS]

işkeste, [Far. işkeste اشكسته] *{OsT} sf.* → şikeste.

işkil[1], [Ar. şekl > işkīl اشكيل] *(işki:l) {OsT} sf.* **1.** Güçlük; zorluk. **2.** *{ağız}* Uğraşı; iş güç. [DS]

işkil[2], [Far. işkīl اشكيل / Rum. skylos *(köpek)* [Nişanyan]] *is.* Hoş olmayan bir durumla karşılaşma sanısı; şüphe; kuşku; kuruntu; vesvese. 🗗 **işkil almak,** *{eAT} Şüphelenmek; şüpheye düşmak.*|| **işkil etmek,** *{ağız} Haber vermek.* [DS]|| **işkile varmak,** *{eAT} Şüpheye düşmek.*

işkil[3], [? işkil] *is.* Önden sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at.

işkil[4], [? işkil] *{ağız} is.* **1.** Bir şeyin bağı. **2.** Boyunduruğun demir kısmını bağlayan kayış. **3.** Yüzük oyununda, yüzüğü saklamaya yarayan mendil, çorap, havlu vb. şeyler. [DS]

işkil[5], [? işgil / işkil] *{ağız} is.* → işgil[2]. [DS]

işkilek, -ği [Far. şikence اشكنجه > işkil[4]-ek ?] *{ağız} is.* Semerin arka ağacına çakılan çengelli demir. [DS]

işkilet, [Far. şikence اشكنجه > işkilek / işkilet] *{ağız} is.* → işkilek. [DS]

işkilik, -ği [içki-lik / işgi-lik / icgi-lik / işki-lik] *{ağız} is.* Sucuk. [DS]

işkillemek, [işkil-le-mek ايشكللمك] *{eAT} geçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Şüpheye düşürmek; şüphe uyandırmak.

işkillendirme, [işkil-le-n-dir-me] *is.* Birinin içine bir kuşku düşürme eylemi.

işkillendirmek, [işkil-le-n-dir-mek] *geçl. f. [-ir]* Birinin işkillenmesine sebep olmak; şüphelendirmek; vesvese vermek; kuşkulandırmak.

işkillenme, [işkil-le-n-me] *is.* Şüphelenme; kuruntuya kapılma.

işkillenmek, [işkil-le-n-mek] *{OsT} dönşl. f. [-ir]* **1.** Şüphelenmek; kuruntuya kapılmak; kuşkulanmak. **2.** *{ağız}* Alınmak; içerlemek. [DS]

işkilli[1], [işkil-li] *sf.* **1.** Çabuk kuruntuya kapılan; çok vesveselenen; şüpheci; kuşkucu. **2.** *{ağız}* Her şeye heveslenen; her şeyi isteyen. [DS] **3.** *{ağız}* Alıngan. [DS]

işkilli[2], [ilişki-li] *{ağız} sf.* Bağlı. [DS]

işkilli[3], [işkil-li] *{ağız} sf.* Umutlu. [DS]

işkilsiz, [işkil-siz] *sf.* Kuruntu içinde olmayan; şüphe etmeyen; vesvesesiz.

işkilsizlik, -ği [işkil-siz-lik] *is.* İşkilsiz olma durumu.

işkim, [üş+kim] *{ağız} zf.* Yeter ki. [DS]

işkin, [iş-kin] *{ağız} sf.* İşi , çalışmayı çok seven. [DS]

işkine, [Lat. sciaena / Yun. skina] *(işki'ne) zool.* Gölge balığıgillerden, sırt yüzgeci çift, sırtı koyu esmer, yüzgeçleri siyah, karnı sarımtırak, vücudu yassı Akdeniz'de yaşayan lezzetli bir balık; eşkene, *(Sciaena umbra).*

işkir, [iş-gir / iş-kir / işingir] *{ağız} is.* Becerikli. [DS]

işkirti, [? eşgûtî > eşgürtî > eşgirtî > işgitî / eşgitî] *{eT} is.* Diba denilen ipekli kumaş. [EUTS]

işküm, [Soğd. işküm] *{eT} is.* Saraylarda beyler için kurulan büyük çanak gibi sofra. [DLT]

işkünc, [Far. işkünc اشکنج] *{OsT} is.* Çimdik.

işlatmak, [iş-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ır]* Bir iş hakkında açıklama yapmak. [DS]

işle, [iş-le / iş-le-nk ?] *{ağız} is.* Nakış. [DS]

işledmek, [iş-le-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* İşletmek. [EUTS]

işlek[1]**, -ği** [iş-le-k] *sf.* **1.** Çok işleyen; hareketli; canlı. **2.** İşlemekte, işlevini yapmakta güçlük çekmeyen. **3.** (Yazı için) özen gösterilmediği hâlde okunaklı ve güzel olan. **4.** *argo.* (Erkek için) pasif eşcinsel. **5.** (Kadın için) birçok erkekle cinsel ilişkide bulunan. **6.** *{ağız}* Çalışkanmış gibi görünen; çalışır görünen. [DS] ☞ **işlek ekler,** *dbl. Kelime türetiminde çok kullanılan ve birçok kelimede yer alan ekler; canlı ekler.*

işlek[2]**, -ği** [iş-le-k] *{ağız} is.* **1.** Ambarın alt kısmında bulunan ve tahıl akıtmaya yarayan kapaklı delik. **2.** Arıların girip çıktığı kovan deliği. [DS]

işlek[3]**, -ği** [iş-le-k] *{ağız} is.* Fabrika; yapımevi. [DS]

işleklik, -ği [iş-le-k-lik] *is.* İşlek olma durumu.

işlelmek, [iş-le-l-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* İşlenmek. [DLT]

işlem, [iş-le-m] *is.* **1.** Bir işi sonuçlandırmak için yapılan çalışmaların, uygulamaların tümü; muamele; ameliye. **2.** Bir ham maddeyi ürün olarak çıkarabilmek için uygulanan her türlü fiziksel, kimyasal ve teknik uygulamaların tümü. **3.** *mat.* Birbiri ile ilgilendirilmiş sayıları toplama, çıkarma, çarpma, bölme, kök alma, üs alma, fonksiyon vb. biçiminde belirlenmiş kurallara göre birbiri üzerine etkilendirerek elde edilen bireşim. ☞ **işlem görme,** *bsy. Bir bilgiyi yüklemeye ya da ona başvurmaya yarayan temel uygulama.*

işlemci, [iş-le-m-ci] *is.* **1.** İşlem yapan; işlem yapmakta kullanılan. **2.** *bsy.* Bilgisayarda verilen komutları yorumlayan ve yürüten birim. **3.** Belli bir bilgisayar dili ile yazılmış programı, bilgisayarda işletmeyi sağlayan programlar grubu. **4.** *dbl.* Kendi başına anlamı olmadığı hâlde cümle kurmakta rol alan dilsel öge.

işleme[1]**,** [iş-le-me] *is.* **1.** İş görme, çalışma ve hareket etme eylemi ve durumu. **2.** (İş yeri için) iş yapma, alış veriş yapma durumu. **3.** *gnşl. ed.* Herhangi bir konuda çalışma, çaba harcama; o konuyu ele alarak inceleme. **4.** Değişik renk ve cinsteki ipliklerle kumaş üzerine yapılan süs; nakış; el işi. **5.** Fotoğrafçılıkta duyarlı yüzeydeki gizli görüntüyü görünür kılmak için yapılan işlemlerin tümü. **6.** Bazı iskambil oyunlarında yere açılan kâğıtlara kâğıt ekleme. **7.** İletişimcilikte bir işareti işlemek eylemi; manipülasyon.

işleme[2]**,** [iş-le-me] *{ağız} is.* Saat. [DS]

işlemek[1]**,** [*eT.* iş-lē-mek / ış-lā-mak اشله مك] *gçl. f. [-er] [-l(i)-yor]* **1.** Bir iş yapmak. **2.** *{eT} {eAT} {OsT}* Bir eseri tamamlamak; yapmak; imal etmek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **3.** *{eT} {eAT}* Görmek. [KB] **4.** Bir şeye emek vererek onu daha iyi ve kullanışlı hâle getirmek; çalışmak. **5.** Bir düşünceyi birine benimsetmeye çalışmak; düşüncelerini etki yoluyla benimsetmek; etkilemek; empoze etmek. **6.** İnce ve süslü eserler meydana getirmek; nakışlamak. **7.** (Petrol için) damıtmak; ikincil ürünlerine ayırmak; ayrıştırmak. **8.** (Toprak için) ekilebilir, verim alınabilir hâle getirmek; sürmek; çapalamak. **9.** *ed.* Bir edebî eserde, bir kavramı ya da toplumsal bir olguyu konu edinmek; üzerine düşünceler geliştirmek; irdelemek. **10.** *gçsz. {eT} {eAT} {OsT}* Çalışmak; ifa etmek. [DLT] [EUTS] [KB] [İKPÖy.] [Üç İtigsizler] [Gabain] **11.** Çalışıyor, işe yarar durumda olmak. **12.** Durağan durumdan işler hâle geçmek; boş durmamak, bir işle meşgul olmak. **13.** (İş yeri için) verimli ve iyi çalışıyor olmak; müşterisi bol olmak. **14.** Kendisinden beklenen görevi yerine getirmek; işlevini yapmak. **15.** İçine girmek; nüfuz etmek. **16.** (Yara için) kapanmamak, iyileşmemek. **17.** (Yol, cadde vb. için) hareketli, canlı, işler hâlde olmak. **18.** (Taşıt için) bir yol üzerinde sefer yapmak; çalışmak; hareket hâlinde olmak; hareket etmek; gidip gelmek. **19.** (Kira, ücret, faiz vb. için) devam ediyor olmak; kararlaştırıldığı şekilde sürmek. **20.** *argo.* Şaka ile kandırılmak; birinin söylediği yalanlara aldanmak. ☞ **işlemekten kesilmek,** *{eAT} İşlemez hâle gelmek.*

işlemek[2]**,** [iş-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* (Tohum vb. için) filizlenmek; çimlenmek. [DS]

işlemek[3]**,** [iç-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ayçiçeği, kabak çekirdeği vb. yemek. **2.** Mısır tanelerini ayırmak. [DS]

işlemeli, [iş-le-me-li] *sf.* Üzerinde süsler, işlemeler bulunan; el işi ile süslü.

işlemsel, [iş-le-m-sel] *sf.* İşlemle ilgili; işleme dayanan.

işlenen, [iş-le-n-en] *is. bsy.* Bilgisayar programlama dilinde bir komutta belirtilen ve üzerinde işlem yapılan ögelerden her biri; operand.

işleniş, [iş-e-n-iş] *is.* İşlenmek eylemi, durumu veya biçimi.

işlenk, -gi [iş-le-n-mek > iş-le-n-(i)k ?] *{ağız} is.* → Nakış; el işi. [DS]

işlenme, [iş-le-n-me] *is.* İşlenmek eylemi.

işlenmek[1]**,** [iş-le-n-mek] *edil. f. [-ir]* İşlemek eylemi yapılmak.

işlenmek[2]**,** [iş-le-n-mek ايشلنمك] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendini iş yapar göstermek. [DLT] **2.** *{eAT}* Kendisi için bir iş olarak kabul etmek; iş edinmek. **3.** *{ağız}* Boş duramamak; bir işle oyalanmak. [DS]

işlenmek[3]**,** [iş-le-n-mek / ıs-la-n-mak] *{eT} dönşl. f.*

[-ür] İslenmek; dumanla örtülmek; tütsülenmek. [DLT]

işlenmiş, [iş-le-n-miş] *sf.* **1.** Yapılmış; iş olarak ortaya konulmuş. **2.** Bir işlem görmüş; işlemden geçirilerek üretilmiş; mamul.

işlenti[1]**,** [iş-le-nti] *{ağız} is.* Faiz. [DS]

işlenti[2]**,** [iş-le-nti] *{ağız} is.* Sepilenmiş deri. [DS]

işlepe, [Rus. šljápa => işlepe] *{ağız} is.* **1.** Fötr şapka. **2.** Serpuş. [DS]

işler[1]**,** [iş-le-r] *sf.* İşlemekte olan.

işler[2]**,** [işi-lēr / iş-lēr / ış-lar] *(işle:r) {eT} is.* Kadın. [DLT]

işlerlik, -ği [iş-le-r-lik] *is.* **1.** İşler olma durumu. **2.** İstenilen ve gereken sonucu verecek nitelikte çalışma durumu.

işleşmek, [iş-lē-mek > iş-le-ş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* **1.** İş yapmakta yarışmak ve birbirine yardım etmek. [DLT] **2.** *dönşl. f.* Çalışmak; çalışıp çabalamak. [Üç İtigsizler]

işletilme, [iş-le-t-il-me] *is.* İşletilme eylemi.

işletilmek, [iş-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* İşletmek eylemi yapılmak.

işletiş, [iş-le-t-iş] *is.* İşletmek eylemi veya biçimi.

işletme, [iş-le-t-me] *is.* **1.** İşler, çalışır duruma getirme. **2.** Tarım, ticaret, sanayi gibi iş alanlarında kâr elde etmek amacıyla yatırım yaparak meydana getirilmiş kurum; kuruluş; firma. **3.** Bu türlü kuruluşları verimli biçimde iş yapabilecek duruma getirmek ve devam ettirmek için kullanılan yöntemlerin tümü; verim sağlama, iş yapma yöntemi. **4.** Bir işletmeyi verimli kılma yöntemlerini araştıran, inceleyen ve ilkelerini saptayan bilim dalı. ◻ **işletme defteri,** *mal. Yasa gereği bir işletmenin tutmak zorunda olduğu yalnız gelir ve giderlerin yazıldığı defter.*|| **işletme hesabı,** *mal. İşletmelerde sağlanan katma değerin ücretliler, devlet ve birimi arasında ilk dağılımını gösteren hesap.*|| **işletme izni,** *huk. Bir madenin veya yer altı kaynağının işletilebilmesi için devletten alınan izin.*|| **işletme ruhsatı,** *İşletme izini belgesi.*|| **işletme tesisi,** *Maden ocaklarında maden çıkarmaya yönelik yer altı ve yüzey tesislerinin tümü.*|| **işletme vergisi,** *mal. Bir ürünün işlenmiş hâle getirilmesi dolayısıyla konulan ve satış sırasında tüketiciye yükletilen vergi.*

işletmeci, [iş-le-t-me-ci] *is.* **1.** Bir işletmeyi çalıştıran ya da yöneten kimse; işletme yöneticisi. **2.** *sin.* Bir sinema ya da televizyon eserinin yapımcıdan işletme hakkını satın alarak, filmlerin dağıtımını yapan kişi veya kuruluş.

işletmecilik, -ği [iş-le-t-me-ci-lik] *is.* **1.** Bir işletmeyi yönetme işi; işletmecinin görevi. **2.** Bir işletmeyi verimli bir biçimde yönetmenin kural, yöntem ve ilkelerini belirleyen bilim dalı.

işletmek, [iş-le-t-mek اشلدمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** İşlemesini sağlamak; çalıştırmak; faal tutmak; kullanmak. *{eT} {eAT} {OsT} (aynı)* [DLT]-[KB] [Gabain] **2.** Bir yeri, bir şeyi kullanarak ya da çalıştırarak kazanç sağlamak. **3.** Kumaş vb. üzerine süs, nakış, beti yaptırmak. **4.** İçine geçmesini, etki etmesini sağlamak. **5.** *argo.* Birini şaka yollu yalanlarla sezdirmeden kandırmak ve böylece eğlenmek. **6.** *{eT}* Sarf etmek. [KB] **7.** *{eAT}* Yaptırmak. **8.** *{eAT}* Saplamak; derinliğine geçirmek. **9.** Yaptırmak; imal ettirmek. ◻ **işleyesi olmak,** *{eAT} Yapmak istemek; yapacak olmak.*|| **işleyi gelmek,** *{eAT} Sürekli olarak yapmak.*

işletmen, [iş-le-t-men] *is.* **1.** Bazı teknik alet ve makineleri işleten kimselere verilen ad; operatör. **2.** *bsy.* Bilgisayarı çalıştırıp istenilen ve gerekli uygulamayı yapan kimse; operatör. **3.** *matb.* Metinleri dizgi makinesinde dizen kişi; dizgici.

işletmenlik, -ği [iş-le-t-men-lik] *is.* **1.** İşletmen olma durumu. **2.** İşletmenin işi, görevi veya mesleği.

işlev, [iş-le-v] *is.* **1.** Bir kimsenin veya bir şeyin varlığından çok gördüğü iş; iş görme yetisi; etkinlik; fonksiyon. **2.** Varoluş ve yapılış amacı. **3.** Bir kişinin grup içinde üstlendiği görev; etkinlik. **4.** *biy.* Bir organ ya da organ topluluğunun aynı sonucu sağlamak üzere yaptığı işlerin tümü; fonksiyon. **5.** *dbl.* Cümle içinde bir dil biriminin yerine getirdiği görev. **6.** *sosy.* Bir sosyal yapının gerçekleştirebileceği ve onu diğer sosyal yapılardan ayırt etme imkânı veren eylem türü; fonksiyon. ◻ **işlev yitimi,** *tıp. El, kol gibi organların düzenli hareketleri yapma yetersizliği; apraksi.*

işlevcilik, -ği [iş-le-v-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevselcilik; fonksiyonalizm. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti.

işlevsel, [iş-le-v-sel] *sf.* **1.** Bir şeyin işleviyle ilgili. **2.** İşleve dayanan; işlevle ilgili. ◻ **işlevsel dil bilimi,** *dbl. Bir dildeki ögeleri ve bunların birbiri ile olan bağlantılarını bildirişimdeki işlevleri açısından ele alan, dil olgularının değerlendirilmesinde bildirişime öncelik tanıyan yapısal dilbilimi akımı; işlevselcilik; görevsel dil bilimi; görevselcilik.*

işlevselcilik, [iş-lev-sel-ci-lik] *is.* **1.** *sosy.* Toplumu, birbirine bağlı görevler ve etkileşmeler içinde bulunan birey veya grupların meydana getirdiğini savunan öğreti; görevcilik; işlevcilik; fonksiyonalizm. **2.** *psikol.* Tutum ve davranışlarımızın yerine getirdikleri işlevler dolayısıyla belirlendiğini, duygu ve coşkulara bağlı olduğunu savunan görüş. **3.** *mim.* Her biçimin bir görevi karşılaması gerektiğini savunan öğreti. **4.** *dbl.* Bir dildeki ögeleri ve bunların birbiri ile olan bağlantılarını bildirişimdeki iş-

levleri açısından ele alan, dil olgularının değerlendirilmesinde bildirişime öncelik tanıyan yapısal dilbilimi akımı; işlevsel dil bilimi; görevsel dil bilimi; görevselcilik.

işlevsiz, [iş-le-v-siz] *sf.* Bir işlevi bulunmayan; özel bir görevi olmayan.

işlevsizlik, -ği [iş-le-v-siz-lik] *is.* İşlevsiz olma durumu.

işleyim, [iş-le-y-im] *is.* Ham maddelerin işlenmesi, kullanılması suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunan çalışma ve mesleklerin tümü; sanayi; endüstri.

işleyisi, [iş-le-y-esi / işleyisi] *{ağız} is.* İş yapma isteği. [DS]

işleyiş, [iş-le-y-iş] *is.* İşlemek eylemi veya biçimi.

işli, [iş-li] *sf.* **1.** (Kişi için) geçimini sağlamak üzere çalıştığı bir işi ve yürüttüğü bir mesleği olan; iş sahibi olan; elinde işi bulunan; çalışan. **2.** (Eşya vb. için) üzerinde nakış bulunan; üzeri işlenmiş olan; süslü. ◻ **işli güçlü,** *İşi olan; iş sahibi; çalışan.*

işlig[1]**,** [iş > iş-lig / īş-lıg] *{eT} sf.* Ciddî; işine dört elle sarılan.

işlig[2]**,** [iş-lik] *{ağız} is.* → işlik[1]. [DS]

işlik[1]**, -ği** [iş-lik / iş-lük اشلوك / اشلك] *is.* **1.** El işleriyle uğraşanların birlikte çalıştıkları yer; *{eAT} {OsT} (aynı).* **2.** Fabrikada işin gereği bir grup işçinin çalıştığı bölüm; atelye; imalathane. *{ağız} (aynı)* [DS] **3.** Küçük imalathane. **4.** *{ağız}* El tezgâhı. [DS] **5.** *güzel s.* Bir sanatçının veya ustanın çevresinde çalışanlardan meydana gelmiş topluluk. **6.** Fotoğraf çekmek, resim yapmak gibi amaçlarla kullanılan kapalı alan. **7.** *{eAT}* Ticarethane. ◻ **işlik orun,** *İş adamları ve meslek sahipleri için vapur, tren, otobüs ve uçak gibi taşıtlarla konaklama yerlerinde ayrılan özel yer; business class.*

işlik[2]**, -ği** [iş-lik / iç-lik] *{ağız} is.* **1.** İş yaparken giyilen gömlek. **2.** Mintan; gömlek. **3.** Bayanların giydiği kısa ceket. [DS]

işlik[3]**,** [iş-lik] *{eT} is.* Arkadaşlık; eşlik. [KB]

işlik[4]**, -ği** [iç-lik] *{ağız} is.* **1.** Yatak yorgan konulan yüklük. **2.** Zil veya çan dili. [DS]

işlük[1]**,** [iş-lik / iş-lük اشلوك / اشلك] *{eAT} is.* → işlik[1].

işlük[2]**,** [iç-lik / iş-lük] *{ağız} is.* Mintan; gömlek. [DS]

işmah, [? işmah] *{ağız} sf.* (Yaradılış için) yumuşak. [DS]

işmam, [Ar. şemm > işmām اشمام] *(işma:m) {OsT} is.* **1.** Koklatma. **2.** Koklatılma. **3.** İşaret verme. **4.** Hafif olarak hissettirme; çıtlatma. **5.** (Tecvitle Kur'an okurken bir harf için) harfin sesini belli belirsiz duyacak şekilde söyleme.

işmar, [Erme. işmar / Far. nişmār نشمار] *is.* **1.** El, kaş, göz ve baş ile yapılan işaret. *{ağız} (aynı)* [DS] **2.** *{ağız}* Selam. [DS] ◻ **işmar etmek,** *1. El, kaş, göz ve baş ile işaret etmek. {ağız} (aynı)* [DS] *2. {ağız} Selamlamak; esenlemek.* [DS]

işmarat, [Erme. işmar + Ar. āt] *{ağız} is.* → işmar. [DS] ◻ **işınarat etmek,** *{ağız}* → işmar etmek. [DS]

işme, [eş-mek > iş-me] *{eT} is.* Engebeli arazi. [Nevâyî]

işmecağ, [eş-me-cek] *{ağız} is.* Kaynak. [DS]

işmek, [iç-mek / iş-mek اشمك] *{eAT} {ağız} gçl. f. [-er]* İçmek. [DS]

işmizaz, [Ar. işmi'zāz اشمئزاز] *(işmiza:z) {OsT} is.* **1.** Bir şeyden hoşlanmayıp yüz buruşturma. **2.** Can sıkma. **3.** Hafifçe titreme; ürperme.

işnuşe, [Far. işnūşe اشنوشه] *(işnu:şe) {OsT} is.* Aksırık.

işpihte, [Far. işpiḫte اشپيخته] *(işpi:hte) {OsT} sf.* **1.** Saçılmış; yayılmış. **2.** *is.* Su sızıntısı.

işporta, [İt. sporta *(sepet, küfe)*] *(işpo'rta) is.* Seyyar satıcıların mallarını satmak için sergiledikleri ve koydukları portatif tezgâh veya sepet. ◻ **işporta malı,** *1. Değersiz veya bayağı eşya; kalitesiz mal. 2. Mağazalar yerine işportalarda satılan mal.* ‖ **işportaya düşmek,** *mecaz. 1. Herkes tarafından kullanılır hâle gelmek; seçkinliğini yitirmek. 2. Değerini yitirmek.*

işportacı, [işporta-cı] *is.* İşportada mal satan kişi; seyyar satıcı.

işportacılık, -ğı [işporta-cı-lık] *is.* **1.** İşportacının yaptığı iş; seyyar satıcılık. **2.** İşportada mal satma.

işrab, [Ar. şürb > işrāb اشراب] *(işra:b) {OsT} is.* **1.** İçirme. **2.** İçirilme. **3.** Bir amacı kapalı olarak anlatma. ◻ **işrāb etmek,** *{OsT} 1. İçirmek. 2. Dolaylı olarak anlatmak; çıtlatmak; ima etmek.*

işraf, [Ar. şeref > işrāf اشراف] *(işra:f) {OsT} is.* **1.** Yüksek bir yere çıkma. **2.** Yüksekten bakma. **3.** (Hasta için) ölmeye yüz tutma. ◻ **işrāf divānı,** *Selçuklu devletinde devletin malî ve idarî işlerini denetleyen kurul.* ‖ **işrāf-ı memālik,** *{OsT} İşraf divanının başkanı.*

işrak[1]**, -kı** [Ar. şarḳ > işrāḳ اشراق] *(işra:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Işıklandırma; aydınlatma. **2.** (Güneş ve ay için) doğarak etrafı aydınlatma. **3.** Güneş'in doğuşundan ufuk üzerinde beş derece yükselmesine kadar geçen zaman süresi. **4.** *tasvf.* Bilginin veya bilimin insanda vahiy yoluyla meydana çıkması.

işrak[2]**, -ki** [Ar. şirk > işrāk اشراك] *(işra:k) {OsT} is.* Allah'a ortak koşma; birden fazla ilah bulunduğunu kabul etme.

işrakî, [Ar. işrāḳī اشراقى] *(işra:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf. fel.* Pythagoras felsefesine tabi olan.

işrakiye, [Ar. işrāḳ > işrāḳiyye اشراقيه] *(işra:kiye, k*

kalın söylenir) {OsT} is. fel. Felsefede akıl, tasavvufta vecit yerine sezgiye, keşfe önem veren, Aristo felsefesinde kaynaklarını bulan Yeni Eflatuncu felsefeye dayanan İslami düşünce akımı; sezgici felsefe.

işrakiyun, [Ar. işrāḳiyye > işrāḳiyyūn اشراقيون] *(işra:kiyu:n, k kalın söylenir) {OsT} is. fel.* Allah'ı ve zihnî faaliyetleri bir ışık, bilgi dünyamızı ise yukarıdan gelen bir aydınlanma olarak değerlendiren görüşten yana olan.

işret, [Ar. ʿişret عشرت] *{OsT} is.* **1.** Kişilerin birbiri ile iyi geçinmesi; topluluk; arkadaşlık; yarenlik. **2.** İçki. **3.** İçki içme. **4.** İçkili eğlence. 🗗 **işret etmek,** *1. İçki içmek; içki kullanmak. 2. Yiyip içip eğlenmek.*|| **işret-geh** (işret-gāh, işret-gede, işret-hāne), *{OsT} 1. İçki içilen yer; meyhane. 2. mecaz. Bu dünya.*|| **işret-sāz,** *{OsT} İçki içen; işret eden.*

işrin, [Ar. ʿişrīn عشرين] *(işri:n) {OsT} is.* Yirmi (sayı).

işrün, [Ar. ʿişrūn عشرون] *(işru:n) {OsT} is.* → işrin.

işrirak, -kı [Ar. ʿişrīrāk عشريراق] *(işri:ra:k) {OsT} is.* Ağlamaktan boğulma derecesine gelme; gözyaşına boğulma.

işsiz, [iş-siz] *sf.* Kendini geçindirecek, geçimini sağlayacak bir uğraşı olmayan; işi olmayan. 🗗 **işsiz güçsüz,** *Kendini geçindirecek bir iş tutmadığı için başıboş dolaşan; haylaz; aylak.*

işsiz, [īş > iş-siz] *{eT} sf.* İşsiz; faaliyetsiz. [Üç İtigsizler]

işsizlik, -ği [iş-siz-lik] *is.* **1.** Belli bir mesleği olmama. **2.** Belli bir mesleği olduğu hâlde geçimini sağlamak için çalışacak iş bulamama durumu. **3.** Bir iş yeri için yeterli üretim ve hizmet yapamama durumu; durgunluk. 🗗 **işsizlik sigortası,** *İşini kaybeden işçiye yardım amacıyla düzenlemiş sosyal yardım.*

işşek, -ği [eşek] *{ağız} is.* Eşek. 🗗 **işşek turpu,** *{ağız} Karın ağrısına iyi gelen turp gibi bir acı ot.* [DS]

işşibıdık, -ğı [? işşibıdık] *{ağız} zf.* **1.** Azıcık. **2.** *sf.* Kentteş; hemşehri. [DS]

işşik, -ği [eşik] *{ağız} is.* Eşik. [DS]

işşok, -ğu [? işşok] *{ağız} is.* Kötü; çirkin. [DS]

iştah, [Ar. şehvet > iştihā' اشتهاء] *(işta:h) {OsT}* **1.** Yemek yeme isteği. **2.** *mecaz.* Her türlü arzu; istek. 🗗 **iştah açıcı,** *1. Yemek yeme isteği uyandıran. 2. mecaz. İnsanda istek uyandıran; heveslendiren.*|| **iştah açmak,** *Yemek yeme isteğini artırmak.*|| **iştaha gelmek,** *Arzu duymak, heveslenmek.*|| **iştahı açılmak,** *Yemek isteği yokken yemek yeme isteği ortaya çılanak ya da artmak.*|| **iştahı kabarmak,** *Arzu ve isteği aşırı artmak; çok heveslenmek.*|| **iştahı kapanmak,** *Yemek isteği azalmak ya da yok olmak.*|| **iştah kapamak** (kesmek), *Yemek yeme isteğini azaltmak ya da yok etmek.*|| **iştah sapkısı,** *Kömür, toprak yiyerek vb. şekillerde yemek yeme zevkinin bozulması durumu.*

iştahlandırma, [iştah-la-n-dır-ma] *is.* İştahının artmasını ya da heveslenmesini sağlama.

iştahlandırmak, [iştah-la-n-dır-mak] *gçl. f. [-ır]* **1.** İştahlanmasını sağlamak; iştahını açmak. **2.** *mecaz.* İstek duymasına neden olmak; arzu uyandırmak; heveslendirmek.

iştahlanma, [iştah-la-n-ma] *is.* İştahı artmak ya da heveslenmek eylemi.

iştahlanmak, [iştah-la-n-mak] *gçsz. f. [-ır]* **1.** Yemek isteği gelmek; yemek isteği artmak; iştahı açılmak; iştahı uyanmak. **2.** *mecaz.* İsteği, arzusu artmak; heveslenmek.

iştahlı, [iştah-lı] *sf.* **1.** İştahı olan; boğazlı. **2.** İstekli; arzulu; hevesli. **3.** *zf.* İştahla; iştahlı olarak. **4.** *zf.* İsteyerek; istekle; istek duyarak; arzulu olarak;

iştahlılık, -ğı [iştah-lı-lık] *is.* İştahlı olma durumu; heveslilik.

iştahsız, [iştah-sız] *sf.* **1.** Aç olduğu hâlde tokmuş gibi yemek yeme isteği olmayan; iştahı olmayan; boğazsız. **2.** *mecaz.* İsteksiz; istek duymayan; hevessiz. **3.** *zf.* İştahsız olarak; isteksizce.

iştahsızlık, -ğı [iştah-sız-lık] *is.* **1.** İştahsız olma durumu. **2.** Beslenme isteğinin organik ya da işlevsel nedenlerle giderek azalması; anoreksi.

iştalak, -ğı [? iştalak] *{ağız} is.* Pekmez yapılacak şırayı süzmeye yarayan torba. [DS]

iştampa, [İt. stampa] *{ağız} is.* Boyacılar tarafından kullanılan, duvarda nakışlar yapmaya yarayan, mukavva üzerine çizilerek oyulmuş çiçek vb. desenleri. [DS]

iştanmamak, [işta-n-ma-mak] *{ağız} dönşl. f. [-ır]* Konuşmamak; sessiz ve usluca durmak.

iştandık, -ğı [iştan-dık] *{ağız} sf.* Suskun ve hareketsiz; uslu.

iştat, [Ar. iştāt اشتات] *(işta:t) {OsT} is.* **1.** Dağıtma. **2.** Dağıtılma.

işte, [*eT.* üş > üş-te > işte] *zf.* **1.** Görülen ve yakında bulunan bir kimse veya nesneyi gösterirken kullanılır. **2.** Daha önce söz edilmiş bir şeyin sonucuna gelindiğini bildirir. **3.** Sürmekte olan bir olaya dikkati çekmek veya içinde bulunulan duruma işaret etmek için kullanılır. **4.** Anlatılan şeye dikkati çekmek için kullanılır. **5.** (Cümle başında ya da sonunda) bir açıklamayı belirtmek için kullanılır. **6.** Bir eylemin nedeni sorulduğu zaman cevap vermekten kaçınmak amacıyla kullanılır. **7.** (Cümle sonunda) söylenen sözün pekiştirilmesi için kullanılır.

iştecik, -ği [işte-cik] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

iştecük, -ğü [işte-cik] *{ağız} zf.* İşte. [DS]

iştek[1]**,** [Far. iştek اشتك] *{OsT} is.* Çocuk kundağı.

işteк[2], [iste-k / Ar. iştāh] *{ağız} is.* Yemek yeme isteği.

işteş, [iş-teş] *sf.* Eylemde ortak olan; bir işi yapmakta yardım ve yarış edenler; birlikte aynı işi yapanlar. 🗗 **işteş çatı,** *dbl. Bir fiilin birden çok özne tarafından birlikte, ortaklaşa ve karşılıklı birbirleri üzerine yapıldığını belirten çatı; müşareket.*|| **işteş eylem,** *dbl.* → işteş fiil.|| **işteş fiil,** *dbl. Bir fiilin birden çok özne tarafından birlikte, ortaklaşa ve karşılıklı birbirleri üzerine yapıldığını belirten fiil; müşareket fiili.*

işteşlik, -ği [iş-teş-lik] *is.* İşteş olma durumu; işteş olan şeylerin durumu. 🗗 **işteşlik eki,** *dbl. İşteş çatı kurmaya yarayan -ş- eki.*

işti'al -li [Ar. şaʿal > iştiʿāl اشتعال] *(iştia:l) {OsT} is.* Tutuşma; parlayıp yanma; alevlenme. 🗗 **işti'āl etmek,** *{OsT} Tutuşmak; alev almak.*

işti'alat, -ti [Ar. iştiʿāl > iştiʿālāt اشتعالات] *(iştia:lâ:t) {OsT} is.* Tutuşmalar; parlamalar; alevlenmeler.

iştibah, [Ar. şibh > iştibāh اشتباه] *(iştiba:h) {OsT} is.* **1.** Şüphelenme; kuşkulanma. **2.** Şüphe; korku. 🗗 **iştibāh etmek,** *{OsT} Şüphelenmek; kuşku duymak.*

iştibak, -ki [Ar. şibeke > iştibāk اشتباك] *(iştiba:k) {OsT} is.* **1.** Örülme; örgülenme; birbirine geçme. **2.** Birbirine tokuşma. **3.** *gök b.* Arap bilginlerinin Güneş battıktan sonra gökyüzünde birbirine karışmış gibi görünün yıldız kümelerine verdiği ad.

iştiban, [? iştiban] *{ağız} is.* Topaç. [DS]

işticar, [Ar. işticār اشتجار] *(iştica:r) {OsT} is.* **1.** Zıtlaşma. **2.** Eli çenesinde dirseğini diz üzerine dayayarak durmak.

iştidad, [Ar. şidded > iştidād اشتداد] *(iştida:d) {OsT} is.* **1.** Şiddetlenme; güçlenme. **2.** Hastalığın artması, şiddetlenmesi.

iştifa, -a'i [Ar. şifa' > iştifā' اشتفاء] *(iştifa:) {OsT} is.* İyi olma; iyileşme; şifa bulma.

iştifan, [? iştiban / iştifan] *{ağız} is.* → iştiban. [DS]

iştigal, -li [Ar. şuġl > iştiġāl اشتغال] *(iştiga:l) {OsT} is.* Bir şeyle veya bir kimse ile uğraşma; meşgul olma; meşguliyet; ilgilenme. 🗗 **iştigāl etmek,** *{OsT} Uğraşmak; meşgul olmak; ilgilenmek.*

iştigalat, -tı [Ar. iştiġāl > iştiġālāt اشتغالات] *(iştiga:lâ:t) {OsT} is.* Meşgul olmalar; meşguliyetler; uğraşmalar.

iştiha, -a'i [Ar. şehvet > iştihā' اشتهاء] *(iştiha:) {OsT} is.* **1.** Yemek yeme isteği. **2.** Herhangi bir şeye karşı duyulan istek. **3.** Cinsel istek. 🗗 **iştihā-āver,** *{OsT} İştah açan; iştah verici.*|| **iştihā-engîz,** *{OsT} İştah açan; iştah verici.*

iştihar, [Ar. şöhret > iştihār اشتهار] *(iştiha:r) {OsT} is.* **1.** Şöhret bulma; ün kazanma; revaçta olma. **2.** Şöhret; ün; ad. 🗗 **iştihār bulmak,** *{OsT} Ün kazanmak; tanınmak.*

iştikâ, -a'i [Ar. şekvā' > iştikā' اشتكاء] *(iştika:) {OsT} is.* Yakınma; sızlanma; şikâyet etme. 🗗 **iştikâ' ani'l-hükkâm,** *{OsT} huk. Taraflardan birinin mahkemede hâkimin verdiği karara yaptığı itiraz.*|| **iştikâ'-yi cevr-i felek,** *{OsT} Feleğin cevrinden şikâyet etme.*

iştikak, -kı [Ar. şaḳḳ *(yarma)* > iştiḳāḳ اشتقاق] *(iştika:k, k'ler kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Yarılmış bir şeyin yarısını alma. **2.** *dbl.* Bir kökten yapım ekleri ile yeni anlamda kelime yapma; türetme; türeme. **3.** *ed.* Aynı kökten gelen kelimeleri bir arada kullanma sanatı. 🗗 **iştikāk etmek,** *{OsT} Türemek.*|| **iştikāk lāhikası,** *{OsT} dbl. Yapım eki.*

iştikakî, [Ar. iştiḳāḳī اشتقاقى] *(iştika:ki:, k'ler kalın söylenir) {OsT} sf. dbl.* Türetme ile ilgili olan; etimolojik.

iştilmek, [éşid-mek > éşid-il-mek] *{eT} edil. [-ür]* İşitilmek. [EUTS] [Gabain]

iştimal, -li [Ar. şumūl > iştimāl اشتمال] *(iştima:l) {OsT} is.* **1.** Kapsamı içine alma; kaplama. **2.** Çevirme; ihata etme; kuşatma.

iştimam, [Ar. şemm > iştimām اشتمام] *(iştima:m) {OsT} is.* Bir şeyin kokusunu alma; koklama.

iştiplemek, [Bul. štipja *(çimdikleme)* => iştip-lemek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Çimdiklemek. [DS]

iştir, [Bulg. štir] *{ağız} is. bot.* Yaban ıspanağı; yaban pazısı; sirken, *(Chenopodium urbicum).* [DS]

iştira, -a'i [Ar. şirā' > iştirā' اشتراء] *(iştira:) {OsT} is.* **1.** Satın alma. **2.** Satın alınma. 🗗 **iştirā etmek,** *Satın almak.*|| **iştira hakkı,** *{OsT} huk. Bir malı tek taraflı irade beyanı ile satın alma hakkı.*|| **iştirā' zāhiresi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde savaş durumunda savaş bölgesine giren ordu için yerli halktan toplanan zahireye verilen ad.*

iştirak, -ki [Ar. şirket > iştirāk اشتراك] *(iştira:k) {OsT} is.* **1.** Ortak olma; ortaklaşma; birlik. **2.** Katılma; benimseme. **3.** (Üzüntü vb. duygular için) paylaşma; ortak olma. 🗗 **iştirak etmek,** *Ortak olmak; katılmak; benimsemek.*|| **iştirak hâlinde mülkiyet,** *huk. Yasa ya da sözleşmeden doğan ve ortak olan kişilerin bir mala sahip olmaları durumu.*|| **iştirāk-i lisān,** *{OsT} Dil ortaklığı.*

iştirakçi, [iştirak-çi] *is.* **1.** Ortak olanlardan her biri; ortak. **2.** Katılan ve benimseyen kişi veya grup.

iştirakî, [Ar. iştirākī اشتراكى] *(iştira:ki:) {OsT} sf.* Ortaklıkla ilgili.

iştirakiye, [Ar. iştirākī > iştirākiyye اشتراكيه] *(iştira:kiye) {OsT} is.* Komünizm; sosyalizm.

iştirakiyun, [Ar. iştirākī > iştirākiyyūn اشتراكيون] *(iştira:kiyu:n) {OsT} is.* Komünistler; sosyalistler.

iştirat, [Ar. şarṭ > iştirāṭ اشتراط] *(iştira:t) {OsT} is.* **1.** Şartlaşma. **2.** Şart kılma; şart koşma. **3.** Şart kılınma.

iştitat, [Ar. iştiṭāṭ اشتطاط] *(iştita:t) {OsT} is.* Haksızlık etme; zulmetme.

iştiva, -a'i [Ar. iştivā' اشتواء] *(iştiva:) {OsT} is.* Kızarma. ☞ **iştivā'-i lahm,** *{OsT} Etin kızarması.*

iştiyak, -kı [Ar. şevḳ > iştiyāḳ اشتياق] *(iştiya:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Göreceği gelme; özleme; özlem; hasret. **2.** Şiddetli arzu ve istek. **3.** *tasvf.* İçten gelen derin özlem; yaklaşma ile ayrılma arasında sürekli özlem duyma. ☞ **iştiyak çekmek,** *Özlem duymak; özlemek.* || **iştiyak duymak,** *Şiddetle arzu etmek; özlemek.*

iştiyakname, [Ar. iştiyāḳ + Far. nāne اشتياقنامه] *(iştiya:kna:me) {OsT} is.* Birine karşı duyulan özlemi anlatmak amacıyla yazılan mektup.

iştiyek, -ği [? iştiyek] *{ağız} is.* Kocasından karısına düşen mal. [DS]

iştonlanmak, [iç+ton-la-n-mak] *{eT} dönşl. f. [-ur]* İç donu giymek. [DLT]

iştürmek, [éşid-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Anlatmak; bildirmek; hikâye etmek. [EUTS]

iştürüşmek, [éşid-tür-üş-mek] *{eT} işteş. f.* Karşılıklı hikâye anlatmak; hikâye söylemek. [EUTS]

İşüyazd, [Far. yīşūyezd یشویزد] *{eT} öz. is.* Hz. İsa. [EUTS]

işve, [Ar. ʿişve عشوه] *{OsT} is.* Kadınların ilgi çekmek ve gönül çelmek için takındıkları yalancı ve hoş tavır; cilve; naz. ☞ **işve-bāz,** *{OsT} Naz eden; işveli.* || **işve-fürūş,** *{OsT} Naz eden; nazlanan.* || **işveger,** *{OsT} İşveli; nazlı.* || **işve-kâr,** *{OsT}* → işveger. || **işve-kârî,** *{OsT} İşvelilik; nazlılık.* || **işve-nümā,** *İşve gösteren; işveli; nazlı.* || **işve-rîz,** *{OsT} İşve saçan; nazla kırıtan.* || **işve-sāz,** *İşveli; cilveli.* || **işve-zen,** *{OsT} İşveli; nazlı.* || **işve-zer,** *{OsT} Nazlı; edalı.*

işveli, [işve-li] *sf.* (Kadın için) ilgi çekmek ve gönül çelmek için yalancı ve hoş tavır takınan; naz ve edalı davranışları olan; cilveli; şuh.

işveren, [iş+ver-en] *is. huk.* İş sözleşmesine dayanarak işçi çalıştıran özel veya tüzel kişi.

işyar, [iş+yar ?] *is.* Bir işle görevli kimse; memur.

-it-[1], [-ıt- / -it-] *{eAT} yap. e.* → -ıt-.

-it-[2], [-t-/ -it- / -ıt- / -ut- / -üt-] *yap. e.* → -t-.

-it, [-t /-it / -ıt / -ut / -üt] *yap. e.* → -t.

it, [*eT.* ıt / it] *is.* **1.** Köpek. *{eT} {eAT} (aynı)* [EUTS] [KB] [Nevâyî] **2.** *mecaz.* Davranışları kötü olan, uygunsuz niyetlerle yaltaklanan kimselere karşı kullanılan sövgü sözü; değersiz, terbiyesiz. ☞ **it ağrısı,** *{ağız} Köpek vb. hayvanlarda görülen öldürücü bir hastalık.* [DS] || **it aklı,** *{ağız} Gereksiz şeyler için işleyen akıl ve mantık.* [DS] || **it ayağı,** *{ağız} Suyun akış yönünü değiştirmekte kullanılan tahta set.* [DS] || **it azarı,** *{ağız} Kötü bir şekilde yapılan azarlama.* [DS] || **it azusu,** *{eAT} anat. Köpek dişi.* || **it beni,** *{ağız} Atların arka ayaklarında bulunan siyah beyaz benekli iz.* [DS] || **it biciği,** *{ağız} Koltuk altında çıkan bir tür çıban; it memesi.* [DS] || **it burnu,** *{ağız}* → itburnu; kuşburnu. [DS] || **it canlı,** *Her türlü zahmet ve sıkıntıya dayanır; dayanıklı; yorulmak bilmez; tahammüllü.* || **it canlu,** *{eAT}* → it canlı. || **it derneği,** *1. Çok gürültülü yer. 2. Haydut gibi kimselerin barındığı yer.* || **it dirliği,** *Düzensiz ve sağlıksız yaşam.* || **it dirseği,** *{ağız}* → itdirseği. [DS] || **it dişi domuz derisi,** *Beğenilmeyen iki kişi arasındaki anlaşmazlıktan dolayı duyulan memnuniyeti ifade eder.* || **ite atsan yemez,** *(Yemek için) lezzetsiz ve berbat.* || **it elli,** *(At için) ayakları dışarı doğru çarpık basan.* || **it hıyarı,** *bot. Meyvelerinin suyu müshil olarak kullanılan çok yıllık, sarı çiçekli otsu bir bitki; eşek hıyarı; düğlek; düğelek; cırt atan; düvelek, (Ecballium elaterium).* || **iti an taşı eline al,** *Sözü edilen kimse o anda görününce şaka yollu söylenir.* || **it inciri,** *{ağız} 1. Yaban inciri. 2. mecaz. Cimri.* [DS] || **itin kıçına sokmak,** *argo. Rezil etmek.* || **itin kuyruğunda,** *Çok fazla; bol miktarda.* || **itin öldüğü yer,** *Çok uzak.* || **iti öldürene sürütürler,** *Hatalı yapılan bir işi ancak bu hataya sebep olan düzeltir.* || **it ite buyurur, it de kuyruğuna,** *Yapılacak bir işi kimsenin üstlenmek istemediğini ve herkesin bir başkasına buyurmaya çalıştığını ifade eder.* || **it izi at izine karışmak,** *1. İş içinden çıkılmaz, karmaşık bir hâl almak. 2. Kimin ne yaptığı, kimin haklı kimin haksız olduğu anlaşılamamak.* || **it kadar,** *Çok fazla.* || **it kopuk,** *Aşağılık, terbiyesiz, değersiz kişiler.* || **itle çuvala girilmek,** *Kötü biri ile iyi bir iş yapmaya kalkışmak.* || **it nanesi,** *{ağız} Yaban nanesi.* [DS] || **it nişanı,** *Atın ayağında makbul sayılmayan iz.* || **it oğlu it,** *Ahlaksız, hileci anlamında sövgü sözü.* || **it sarımsağı,** *{ağız} Yaban sarımsağı.* [DS] || **it sızlatan,** *{ağız} Sabahları üşütecek derecede soğuk fakat hafif hafif esen rüzgâr.* [DS] || **it sürüsü kadar,** *Çok kalabalık.* || **it taşlayan,** *İşsiz güçsüz; serseri.* || **it uyutmaz,** *{ağız} (Kişi için) uyuyamadığı için geceleri sürekli gezinen.* [DS] || **it üzümü,** *bot. Dikensiz, parçalı yapraklı, bahçelerde yetiştirilen, kırmızı meyveleri yenilen çalımsı bir bitki; Frenk üzümü; Bektaşi üzümü; çeçem; böğürtlen, (Ribes rubrum, R. nigrum). {eT} {ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] || **it yatağı,** *Hırsız barınağı.* || **it yavsası,** *{eAT} İt sineği; at sineği.* || **it yedici,** *{eAT} Saraylarda av köpeklerine bakan görevli; sekban.* || **it yılı,** *On iki hayvanlı eski Türk takviminde on birinci yılın adı.*

i'ta, -a'i [Ar. ʿaṭā > iʿṭāʾ اعطاء] *(it-a:) {OsT} is.* **1.** Verme; ödeme. **2.** Verilme 🗗 **ita amiri,** *mal. Kamu harcamalarında muhasiplere gerekli ödemenin yapılması için emir ve izin veren kamu görevlisi; ödemeye yetkili amir.*|| **ita emri,** *mal. Kamu harcamalarına ait ödemelerin yapılabilmesi için muhasebecilere ita amirlerince gönderilen yazı; hükûmetten gelen ödeme emri; verile emri; ödeme buyruğu.*|| **ita etmek,** *Ödemek vermek.*

ita[1], -a'i [Ar. ītā ايتاء] *(i:ta:) {OsT} is.* → i'ta.

ita[2], -a'i [Ar. īṭāʾ ايطاء] *(i:ta:) {OsT} is. ed.* Bir kelimenin, bir şiirin ikiden fazla dizesinde aynı anlamda kullanılması. 🗗 🗗 **îtâ'-yı celî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin, şiir içinde aynı anlamda sık sık tekrarlanmasından doğan edebî kusurun kolay anlaşılması durumu.*|| **îtâ'-yı hafî,** *{OsT} ed. Bir kelimenin, şiir içinde aynı anlamda sık sık tekrarlanmasından doğan edebî kusurun güç anlaşılması durumu.*

ita[3], [iteği / itegü / itevi] *(ita:) {ağız} is.* → iteği. [DS]

itaat, -ti [Ar. ṭav^{ʿ} > iṭāʿat اطاعت] *(ita:at) {OsT} is.* **1.** Boyun eğme. **2.** Bir kimsenin sözünü dinleme. **3.** Verilen buyruğu yerine getirme. **4.** Alınan karara uyma. 🗗 **itaat etmek,** *1. Söz dinlemek. 2. Verilen emri yerine getirmek. 3. Alınan karara uymak. 4. Boyun eğmek.*

itaatli, [itaat-li] *sf.* İtaat eden; söz dinleyen; verilen emri yerine getiren; alınan karara uyan; boyun eğen; uysal.

itaatsiz, [itaat-siz] *sf.* İtaat etmeyen; itaatsizliği alışkanlık hâline getirmiş olan; başına buyruk; söz dinlemeyen; verilen emri yerine getirmeyen; alınan karara uymayan; boyun eğmeyen.

itaatsizlik, [itaat-siz-lik] *is.* **1.** İtaatsiz olma durumu. **2.** Bir emre, bir kurala uymayı reddetme. **3.** İtaatsiz bir kimsenin davranışı. **4.** *as. yönt.* Bir astın, zorlayıcı nedenler dışında aldığı emirleri yerine getirmemesi veya üstüne karşı gelmesi.

it'ab, -bı [Ar. taʿb > itʿāb اتعاب] *(it-a:b) {OsT} is.* Sıkıntı ve yorgunluk verme; yorma. 🗗 **it'āb-ı zihn,** *Zihin yorma.*

i'tab, [Ar. iʿtāb اعتاب] *(ita:b) {OsT} is.* Bir kimseye, hoşuna gitmeyecek sözler söyleme; paylama; azarlama; darılma; tersleme. 🗗 **itāb etmek,** *Azarlamak; paylamak.*|| **itāb-nâme,** *{OsT} Birini paylamak amacıyla yazılmış mektup.*

itab, [Ar. itāb اتاب] *(ita:b) {OsT} is.* Kolsuz ve yakasız kadın gömleği; dekolte gömlek.

itad[1], [Ar. ītād ايتاد] *(i:ta:d) {OsT} is.* Kazık çakma.

itad[2], [Ar. itād اتاد] *(ita:d) {OsT} is.* Süt sağarken ineğin ayağına bağlanan ip.

itaha, [Ar. itāḥa اتاحه] *(ita:ha) {OsT} is.* Bir şeyi yapıp bitirerek hazır duruma getirmek.

i'tak, -ki [Ar. ʿıtḳ > iʿtāḳ اعتاق] *(ita:k) {OsT} is.* Erkek veya kadın köleyi azat etme; itik. 🗗 **i'tāk-ı cebrî,** *{OsT} Yargı kararıyla, sahibinin izni olmadan kölenin azat edilmesi.*|| **i'tāk-ı mahzūr,** *{OsT} Dinin yasakladığı bir şey uğruna köle azat etmek.*|| **i'tāk-ı mendūb,** *{OsT} Allah rızası için yapılan köle azadı.*|| **i'tāk-ı mubāh,** *{OsT} Bir amaç gütmeden yapılan köle azadı.*|| **i'tāk-ı sarîh,** *{OsT} Sözle söyleyerek köle azat etme.*|| **i'tāk-ı vācib,** *{OsT} Hata ile birini öldürme, karısına zihar yapma, yeminini bozma, ramazanda orucunu bozma gibi günahların affı için köle azat etme.*

itale, [Ar. ṭūl > iṭāle اطاله] *(ita:le) {OsT} is.* Uzun hâle getirme; uzatma. 🗗 **itāle-i dest,** *{OsT} El uzatma; hiyanet.*|| **itāle-i lisān,** *{OsT} Dil uzatma; söyüp sayma.*

italik, -ği [Fr. italique] *sf.* **1.** İtalyanlara ait; İtalyanlara özgü. **2.** (Harf için) üstten sağa doğru eğik yazılan. **3.** *öz. is.* Milattan önce iki bin yıllarında İtalya'ya gelen Hint-Avrupa topluluklarına verilen isim ve bunların M.Ö. bin yılında konuştukları diller.

İtalyan, [Fr. italien] *sf.* **1.** İtalya halkından olan. **2.** İtalya'ya ilişkin. **3.** İtalyalılara ilişkin. 🗗 **italyan çekirgesi,** *zool. Güney Avrupa ve Türkiye'nin yerli çekirgesi olup kıraç yerlerde barınan, sürüler hâlinde hareket eden, alt kanatları pembe, bacak ve ayakları kan kırmızısı, tarım bitkilerine zararlı bir çekirge türü, (Calliptamus italicus).*

İtalyanca, [italyan-ca] *(italya'nca) is.* Özellikle İtalya'da konuşulan Roman dili.

it'am[1], [Ar. ṭaʿām > iṭʿām اطعام] *(it-a:m) {OsT} is.* Yemek verme; yemek yedirme; ziyafet çekme.

it'am[2], [Ar. it'ām اتآم] *(it-a:m) {OsT} is.* İkiz doğurma.

itamiye, [Ar. iṭʿām > iṭʿāmiyye اطعاميه] *(ita:miye) {OsT} is.* Eskiden, bazı vakıflarda yoksulları doyurmak için ayrılan ödenek.

itan, [Ar. ītān ايطان] *(i:ta:n) {OsT} is.* **1.** Bir yeri vatan sayma. **2.** (Bir yer için) vatan sayılma.

itar, [Ar. tayerān > itār / itāre اطاره / اطار] *(ita:r) {OsT} is.* **1.** Uçurma. **2.** Uçurulma. **3.** Hemen gönderme; çabucak yollama. 🗗 **itāre-i kebûter,** *{OsT} Güvercin uçurma.*|| **itāre-i nâme,** *{OsT} Çarçabuk ve büyük bir hevesle mektup gönderme.*

i'taş, [Ar. ʿaṭş > iʿṭāş اعطاش] *(i-ta:ş) {OsT} is.* **1.** Susuz bırakma. **2.** Susuz kalma.

itat, [Ar. ʿitāt عتات] *(ita:t) {OsT} is.* Düşmanlık; zıtlık.

itave, [Ar. itāve اتاوه] *(ita:ve) {OsT} is.* Rüşvet verme.

itavun, [Moğ. itağu] *is.* Keklik.

itba, -a'ı [Ar. tebāʿ > itbāʿ اتباع] *(itba:) {OsT} is.* **1.** Kendine uydurma; tabi kılma; yönetimi altına alma. **2.** *dbl.* Bir kelimenin arkasından söylenen ona benzer fakat anlamsız söz.

itbak, -kı [Ar. ṭıbḳ > ṭabaḳa > iṭbāḳ اطباق] *(itba:k, k kalın söylenir) {OsT} is.* **1.** Kaplama. **2.** Uygunluk gösterme; uyma. **3.** *psikol.* Kişinin, değişen durumlara ve şartlara kendisini uydurması; intibak etme.

itbaki, [Ar. iṭbāḳī اطباقی] *(itba:ki:, k kalın söylenir) {OsT} sf.* İntibak ile ilgili.

itbal, -li [Ar. itbāl اتبال] *(itba:l) {OsT} is.* **1.** Tasaya düşürme. **2.** Tasaya düşürülme.

itboğan, {it+boğ-an] *is. bot.* Düğün çiçeğigillerden, Kuzey Doğu Anadolu dağlarının yamaçlarında, çayırlarda ve nemli yerlerde yetişen, kalın kökleri üzerinde şalgama benzer yumruları bulunan, zehirli alkaloitlerden meydana gelen etkin bir madde taşıyan çok zehirli bir bitki; boğan otunun bir türü; it boğan, *(Aconitum nepellus).*

itburnu, -nu, -nları [it+bur(u)n-u] *is. bot.* İnsan boyuna varan yükseklikte, dikenli, soluk pembe çiçekli, meyvelerinden hoşaf, reçel, şerbet, pestil yapılan bir tür çalı; it üzümü; yaban gülü; yaban gülü meyvesi; kuşburnu. *{eT} {eAT} (aynı),* [EUTS] [Gabain]| *(Rosa canina).*

itçi, [it-çi اینچی] *{OsT} is. tar.* Osmanlı sarayında av köpeklerine bakan görevli; it yedici; sekban.

itdan, [Ar. itdān اتدان] *(itda:n) {OsT} is.* **1.** Islatma. **2.** Islanma.

itdirseği, -kleri [it+dirse(k)-i ایتدرسکی] *is. tıp.* Göz kapağının kenarında beliren iltihaplı çıban; arpacık. *{eAT} {OsT} (aym)*

itdürmek, [ét-tür-mek / it-dür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Ettirmek; tanzim etmek; tertip etmek; düzenlemek. [EUTS]

ite, [iteği / itegü / itevi] *(ite:) {ağız} is.* **1.** → iteği. **2.** Sofra bezi. **3.** Battaniye. [DS]

itecek, -ği [it-ecek] *is.* **1.** Bir makinede itme kuvvetini, itme hareketiyle bir parçadan öbürüne iletmeye yarayan çoğu silindir biçimindeki küçük parça. **2.** Motorda kam milinin hareketlerini supaplara ileten parça.

itegü, [*itē-mek > itē-gü] *{eT} {ağız} is.* Değirmende unun incelik kalınlık ayarını yapmak için dönen taşın üzerine bindirilen ağaç parçası. [DLT] [DS]

iteğe, [*itē-mek > itē-gü] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteği, [*itē-mek > itē-gü > iteği] *{ağız} is.* **1.** Un elerken yere dökülmemesi için hamur teknesinin kenarına serilen örtü. **2.** Buğday vb. kurutmak için yünden yapılmış tüysüz battaniye. **3.** Pamuktan dokunan ve üzerine yufka serilen, hamur saklanan ekmek bezi. **4.** Sini altına konulan sofra bezi. **5.** Hamur sarılan bez. **6.** Hamur açılan tahtanın altına serilen bez; yaygı. **7.** Tahıl kurutmaya yarayan yün kilim veya bir tür battaniye. [DS]

iteğü, [*itē-mek > itē-gü > iteğü] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itek[1]**, -ği** [*itē-mek > itē-gü > itek] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itek[2]**, -ği** [it-ek] [*{ağız} is.* **1.** Tarla tarağı; tırmık. **2.** Zeytin yağı atelyelerinde mengene direğini çevirmeye yarayan kalın sopalar. [DS]

itekleme, [it-ek-le-me] *is.* Az miktarda itmek eylemi.

iteklemek, [it-ek-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Biraz itmek. **2.** Bir şeyi bir yöne doğru ve kendinden biraz ileriye itmek.

iteleme, [it-e-le-me / it-ele-me] *is.* Yineleyerek itme; itelemek eylemi.

itelemek, [it-mek > it-e-le-mek] *gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Bir kimseyi veya bir şeyi yinelenen hareketlerle itmek; arka arkaya itmek; iteklemek. **2.** Bir kimseyi bir şey yapmaya teşvik etmek, zorlamak. ⊡ **iteleyip sümelemek,** *{ağız} Başa kakmak.* [DS]

itelenme, [it-e-le-n-me] *is.* İtelemek eylemine uğrama durumu.

itelenmek, [it-e-le-n-mek] *edil f. [-ir]* İtelemek eylemine uğramak; yavaş tekrarlayan hareketlerle itilmek.

itelli, [it+el-li] *{ağız} sf.* **1.** Felçli. **2.** Çolak. **3.** (At, katır, eşek vb. için) ayak uçları dışa doğru olan. [DS]

itenek, -ği [it-enek] *is.* Bazı makinelerde bir silindir içinde ileri geri hareket eden ve bir kol ile dışarıya bağlı küçük silindir parça; piston.

iterbiyum, [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. ytterbium] *(ite'rbiyum) is. kim.* Atom numarası 70, atom ağırlığı 173.04 olan, tuzları soluk portakal veya yeşilimsi renkte, özellikleri yeteri kadar iyi bilinmeyen nadir topraklar grubundan bir element, sembolü: Yb

iterce, [it-er-ce] *{ağız} is.* Güç; kuvvet; takat; enerji. [DS]

iterçi, [éder-mek *(avlamak)* > iter-çi] *{eT} is.* Şahinci; doğancı; kuşçu. [EUTS]

itermek, [éder-mek > iter-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Takip etmek; arkasınca gitmek; peşine takılmak. [EUTS] [Gabain]

itevi, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

itey, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteyi, [iteği / itegü / itevi] *{ağız} is.* → iteği. [DS]

iteyu, [iteği / itegü / itevi ?] *{ağız} is.* Koyun postu. [DS]

itfa, -a'i [Ar. ṭufū' > iṭfā' اطفاء] *(itfa:) {OsT} is.* **1.** Söndürme. **2.** (Duygular için) tatmin etme; yatıştırma; dindirme. **3.** *fiz.* Sönüm. **4.** *tic.* Bir borcu fa-

izleri ile birlikte bütünüyle ödeyerek kapatma. 🗗 **itfa etmek,** *1. Söndürmek; dindirmek. 2. Borcu azar azar ödeyerek kapatmak.*‖ **itfâ'-yı harîk,** *{OsT} Yangın söndürme.*‖ **itfâ'-yı düyün,** *{OsT} Borcun faizle birlikte ana paradan da ödenmesi; amortisman.*

itfaiye, [Ar. iṭfâ' > iṭfâ'iyye اطفائیه] *(itfa:iye) {OsT} is.* Yangın söndürmekle görevli örgüt. 🗗 **itfaiye aracı,** *Yangını söndürmek için gerekli olan soğutucu su veya köpüğü püskürtecek pompa düzeni ile donatılmış ve görevli personeli taşıyan motorlu araç.*

itfaiyeci, [itfaiye-ci] *is.* İtfaiye örgütünde görevli kişi.

itfaiyecilik, -ği [itfaiye-ci-lik] *is.* İtfaiyecinin yaptığı iş ve görev.

itfal, -li [Ar. itfāl اتفال] *(itfa:l) {OsT} is.* İnsan bedeninin kötü kokması.

itgılı, [it+kıl-ı ?] *{ağız} sf.* Değersiz ve boş söz. [DS]

itgin, [yit-mek > it-gin] *{ağız} is.* Kayıp. [DS]

itgüçi, [ét-mek / it-mek > it-gü-çi] *{eT} sf.* **1.** Yapan; eden; inşa eden; yaratan. [Tekin] [ETY] **2.** Tanzim edici; düzenleyici. [KB] **3.** *is.* Yapımcı. [ETY]

itgüden, [it+gü(t)-en] *{ağız} sf.* (Kişi için) işsiz; boş gezen. [DS]

itgüke, [ét-mek > it-gü-ke] *{eT} zf.* Düzenlemek için.

itgülü, [it+gül-ü] *{ağız} is.* Yaban gülü. [DS]

ithaf, [Ar. tuḥfe > iṭḥāf اتحاف] *(itha:f) {OsT} is.* **1.** Hediye olarak verme; hediye etmek. **2.** Sunma; adama. **3.** Bir kitabın birine sunulması; tevşih; sunu. 🗗 **ithaf etmek,** *Bir eseri, bir şeyi bir kimseye veya bir topluluğa sunmak.*

ithafiye, [Ar. iṭḥāfiyye اتحافیه] *(itha:fiye) {OsT} is.* Bir eserin başına, o eseri, birine ithaf amacıyla yazılan yazı.

ithafname, [Ar. iṭḥāf + Far. nāme اتحافنامه] *(itha:f-na:me) {OsT} is.* Bir eserin, bir kimseye ithaf edildiğini bildiren yazı; ithaf yazısı.

ithal, -li [Ar. duḫūl > idḫāl ادخال] *(itha:l) is.* **1.** İçeriye alma; katma; sokma; ekleme. **2.** Bir ülkeye dış ülkelerden mal getirme. 🗗 **ithal etmek,** *1. Katmak; içeriye sokmak. 2. Ülkeye dışarıdan mal getirmek.*‖ **ithal malı,** *Yurt dışından getirilmiş bir mal veya ürün.*

ithalat, [Ar. idḫāl > idḫālāt ادخالات] *(itha:lâ:t) {OsT} is.* **1.** İçeriye sokmalar; katmalar. **2.** Gümrük vergisine tabi olsun veya olmasın yurt dışında üretilmiş bir ürünün yurda sokulması ve buna ait işlemlerin tümü; dış alım. **3.** Dış ülkelerden alınan mallar. 🗗 **ithalat rüsumu,** *{OsT} İthal edilen mallardan alınan vergi; gümrük vergisi.*

ithalatçı, [ithalat-çı] *(ithalâ:tçı) is.* Dış alım işleriyle uğraşan kimse, şirket vb.

ithalatçılık, -ğı [ithalat-çı-lık] *(itha:lâ:tçılık) is.* Dış alım işleri.

itham, [Ar. töhmet > ithām اتهام] *(itha:m) {OsT} is.* Birine suç atma; suç yükleme; suçlama. 🗗 **itham etmek,** *Suçlamak; suç yüklemek.*

ithami, [Ar. ithāmī اتهامی] *(itha:mi:) {OsT} is.* Suçlama ile ilgili.

ithamkâr, [Ar. ithām + Far. kār اتهامکار] *(itha:mkâ:r) {OsT} sf.* Birini suçlu gösteren; suç yükleyen; suçlayan.

ithamname, [Ar. ithām + Far. nāme اتهامنامه] *(itha:m-na:me) {OsT} is. huk.* Savcı tarafından düzenlenen ve mahkemede okunan, soruşturma sonucuna göre sanığa atılan suçların açıklandığı yazı; iddianame.

iti[1], [yit-ig > yitī / itī یتی / ایتی] *sf.* **1.** *{eT} {eAT} {OsT}* Keskin; sert; şiddetli. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** *{ağız}* Çok tuzlu. [DS] **3.** *{ağız}* Acı. [DS] **4.** *{ağız}* (Yemek için) çok yağlı ve ağır. [DS] **5.** *{ağız}* Ekşi. [DS] **6.** *{ağız}* Tadı tiksinti verici olan. [DS] **7.** *{ağız}* (Sirke için) keskin. [DS] **8.** *{ağız}* (Görüş için) keskin. [DS] **9.** *{ağız}* Zeki. [DS] **10.** *{ağız}* (Renk için) koyu. [DS] **11.** *{ağız}* Sıcak. [DS] **12.** *{ağız}* (Kişi için) kızgın; asabi. [DS] **13.** *{eT} is.* Keskinlik; sertlik. 🗗 **iti gönüllü,** *{eAT} Tez canlı.*

iti[2], [iteği / itegü / itevi] *(iti:) {ağız} is.* **1.** → iteği. **2.** Eleklerin üzerine konan deri. [DS]

iti[3], [ütü] *{ağız} is.* Ütü. [DS]

iti[4], [*eT.* yıḍ-mak > yıd-ıg] *{ağız} sf.* Kötü; iğrenç; fena. [DS]

i'tibar [Ar. ʿubūr > iʿtibār اعتبار] *(i-tiba:r) {OsT} is.* → itibar.

itibar, [Ar. ʿubūr > iʿtibār اعتبار] *(i:tiba:r) {OsT} is.* **1.** Saygı görme; değer verilme hâli; saygınlık. **2.** Bir kimseye durumu ve konumu dolayısıyla gösterilen saygı. **3.** Ticarette, borcunu ödeme konusunda duyulan güven. **4.** Dikkat; titizlik; itina. **5.** Bir şeyde var olmayan fakat var sayılan değer; itibari değer. **6.** Ders alma; ibret alma. 🗗 **itibara almak,** *Dikkate almak; göz önünde bulundurmak; hesaba katmak.*‖ **itibardan düşmek,** *1. (Nesneler için) eski değeri kalmamak; revaçtan düşmek; önemini yitirmek. 2. (Kişi için) saygınlığını yitirmek; saygınlığı kalmamak.*‖ **itibar etmek,** *1. Saygı göstermek; değer vermek. 2. Dikkate almak; göz önünde bulundurmak. 3. (Birinin sözleri için) güvenmek; doğru söylediğine inanmak.*‖ **itibar görmek,** *1. Başkalarından saygı görmek; sayılmak. 2. Revaçta olmak; aranır, istenir olmak.*‖ **itibarı bozulmak,** *Kendisine duyulan güven kalmamak; kredisi kalkmak.*‖ **itibar kazanmak,** *1. Saygınlık kazanmak; saygınlığı artmak. 2. Değeri artmak.*‖ **itibar mektubu,** *Kredi mektubu.*

i'tibarat, [Ar. i'tibār > i'tibārāt اعتبارات] *(i-tiba:ra:t) {OsT} is.* Gerçek olmayıp var sayılan şeyler; varsayımlar; faraziyeler.

i'tibaren, [Ar. i'tibār > i'tibāren اعتباراً] *(i-tiba:'ren) {OsT} zf.* → itibaren.

itibaren, [Ar. i'tibār > i'tibāren اعتباراً] *(i:tiba:'ren) {OsT} zf.* ...den başlayarak; ...den beri.

itibarıyla, [itibar-ı + ile > itibar-ı-y-la] *(i:tiba:rı'yla) is.* → itibariyle.

itibari, [Ar. i'tibār > i'tibārī اعتباری] *(i:tiba:ri:) {OsT} sf.* Gerçekte öyle olmadığı hâlde öyle kabul edilen; var sayılan; var saymaca. 🗗 **itibari değer,** *Borsadaki değerinden farklı olarak bir senedin üzerinde yazılı olan değer.*‖ **itibari para,** *Altın veya gümüş olarak gerçek karşılığı bulunmayan, kendi gerçek maliyet değerinin üstünde saymaca bir değerle özel kişiler arasında alış verişte, bankalarda ise ihtiyat olarak kullanılan para; kâğıt para; banknot.*

i'tibariyat, [Ar. i'tibār > i'tibāriyyāt اعتباریات] *(i-tiba:riya:t) {OsT} is.* Var sayılan şeyler; varsayımlar.

itibariyle, [itibar-ı + ile > itibar-i-y-le] *(i:tiba:ri'yle) is.* **1.** (Bir tarih için) o tarihten sonra; o tarihi başlangıç sayarak. **2.** (Bir nesne veya kimse için) ona göre; bakımından.

itibarlı, [itibar-lı] *(i:tiba:rlı) sf.* **1.** İtibarı olan; saygı duyulan; saygınlığı olan; değer verilen; saygın. **2.** Kendisine güvenilen; güvenilir; kredisi sağlam.

itibarsız, [itibar-sız] *(i:tiba:rsız) sf.* **1.** İtibarı olmayan; saygı duyulmayan; saygınlığı olmayan; değer verilmeyen; değersiz. **2.** Kendisine güven duyulmayan; güvenilmez; kredisi olmayan.

itibarsızlaşma, [itibar-sız-la-ş-ma] *(i:tiba:rsızlaşma) is.* İtibarsız duruma gelme; saygınlığını kaybetme.

itibarsızlaşmak, [itibar-sız-la-ş-mak] *(i:tiba:rsızlaşmak) gçsz. f. [-ır].* İtibarsız duruma gelmek; saygınlığını kaybetmek; değerini yitirmek.

itibarsızlık, -ğı [itibar-sız-lık] *(i:tiba:rsızlık) is.* İtibarsız olma durumu; itibarsız olan kimsenin niteliği.

itici, [it-ici] *sf.* **1.** İtmek eylemini yapan. **2.** *mecaz.* (Nesne, olay ve durum için) hoşa gitmeyen; beğenilmeyen; soğuk; sevimsiz. **3.** *mecaz.* (Kişi için) dış görünümü, tutumu ve davranışlarıyla çevresinden tepki alan; soğuk; sevimsiz. **4.** *is.* Bu türden kimsenin tutumu. **5.** İşlevi itmek olan araç ya da parça.

iticilik, -ği [it-ici-lik] *is.* **1.** İtici olma durumu. **2.** İnsanda itici bir etki bırakan kimsenin veya nesnenin niteliği.

i'tidad[1], [Ar. ʿadd > i'tidād اعتداد] *(i-tida:d) {OsT} is.* **1.** Sayma. **2.** İddet çekme. **3.** Nazlanma. **4.** Gururlanma.

i'tidad[2], [Ar. i'tiḍād / i'tiżād اعتضاد] *(i-tida:d) {OsT} is.* → itizad.

i'tidal, -li [Ar. ʿadl > i'tidāl اعتدال] *(i-tida:l) {OsT} is.* → itidal. 🗗 **i'tidāl-cü,** *{OsT} Yavaşlık, yumuşaklık arayan.*‖ **i'tidāl-i harîfî,** *{OsT} Gece ile gündüzün 23 eylülde eşit olduğu nokta.*‖ **i'tidāl-i leyl ü nehār,** *{OsT} Gece ve gündüz eşitliği.*‖ **i'tidāl-i rebiî,** *{OsT} Gece ile gündüzün 21 martta eşit olduğu nokta.*

itidal, -li [Ar. ʿadl > i'tidāl اعتدال] *(i:tida:l) {OsT} is.* **1.** Aşırı olmama, orta derecede olma hâli; ölçülülük; ılımlılık. **2.** Soğukkanlı davranma durumu; soğukkanlılık. **3.** Uygunluk. **4.** *gök b.* Gece ve gündüz eşitliği. 🗗 **itidal bulmak,** *Yatışmak.*‖ **itidalini kaybetmek,** *Heyecana kapılıp soğukkanlılığını kaybetmek.*‖ **itidalini muhafaza etmek,** *Soğukkanlılığını korumak; heyecana kapılmamak.*‖ **itidal sahibi,** *Davranışlarında aşırı gitmeyen; ölçülü davranan.*

i'tidāleyn, [Ar. i'tidāl > i'tidāleyn اعتدالین] *(i:tida:leyn) {OsT} is. gök b.* Dünya'nın Güneş etrafında dönerken 21 mart ve 23 eylül günlerinde bulunduğu noktaları birleştiren ve Güneş merkezinden geçen eksenin iki ucu.

itidalli, [itidal-li] *(i:tida:lli) sf.* Orta ölçüde; ölçülü; ılımlı; soğukkanlı; mutedil.

itidalsiz, [itidal-siz] *(i:tida:lsiz) sf.* **1.** Ortalama değerde olmayan; kararsız olan; tutarsız davranan. **2.** Soğukkanlı davranamayan.

itidalsizlik, [itidal-siz-lik] *(i:tida:lsizlik) is.* İtidalsiz olma durumu; itidalsiz kimsenin veya nesnenin niteliği.

i'tifar, [Ar. i'tifār اعتفار] *(i-tifa:r) {OsT} is.* Bir şeyi veya kimseyi kavrayıp yere çarpma; yere vurma.

itig[1], [ét-mek > it-ig] *{eT} is.* **1.** Eylem; fiil; teşebbüs; edim. [Üç İtigsizler] **2.** Yapma; kurma. [Gabain] **3.** Tesis; kurum; yapı. [EUTS] **4.** Süs; bezek; tezyinat. [EUTS] [KB] [Gabain] **5.** Hazırlık. [KB] **6.** Usul; düzen. [KB] **7.** Müzik aleti. [EUTS] **8.** Alet; [Gabain]

itig[2], [yit-mek / it-ig] *{eT} sf.* **1.** Yitik; kayıp. [EUTS]

itiglig, [ét-mek > it-ig-lig] *{eT} sf.* **1.** (Durum için) şartlı; şarta bağlı. [Üç İtigsizler] **2.** Donatılmış; mücehhez; hareketli. [EUTS] **3.** *is.* İş edinmiş kimse. [Gabain]

itigsiz, [ét-mek > ét-ig-siz > it-ig-siz] *sf.* **1.** (Durum için) şartsız; şarta bağlı olmayan; bağımsız. **2.** Yapılmayan, yaratılmayan. **3.** Varlığı ve durumu başka bir varlığın var olmasına bağlı olmayan; zaman dışı; varlığı bir sebebe bağlı olmayan; ezelî ve ebedî; vâcibü'l-vücûd. [Üç İtigsizler] **4.** Hareketsiz; işsiz. [EUTS] [Gabain]

itikab, [Ar. i'tiḳāb اعتقاب] *(i-tika:b, k kalın okunur) {OsT} is.* Bir malı, parasını almadıkça vermeme; peşin satış.

i'tikad, [Ar. ʿaḳd > i'tiḳād اعتقاد] *(i-tika:d) {OsT} is.*

→ itikat. 🗗 **itikād-ı bātıla,** *{OsT} Asılsız ve boş şeylere inanma; hurafelere inanma.*‖ **itikād-ı ehl-i sünnet,** *{OsT} isl. Peygamberin sünnetini esas alan mezheplerden birinin itikat konusundaki görüşlerine inanma; sünnî mezhebin görüşüne bağlanma.*‖ **itikād-ı fasîde,** *{OsT} Bozuk inanç.*

i'tikadat, [Ar. iʿtiḳād > iʿtiḳādāt اعتقادات] *(i-tika:da:t) {OsT} is.* İtikatlar; inançlar.

i'tikadi, [Ar. iʿtiḳād > iʿtiḳādī اعتقادی] *(i-tika:di:) {OsT} sf.* → itikadi.

itikadi, [Ar. iʿtiḳād > iʿtiḳādī اعتقادی] *(i-tika:di:) {OsT} sf.* İtikatla ilgili; itikada ait.

i'tikadiyat, [Ar. iʿtiḳādī > iʿtiḳādiyyāt اعتقادیات] *(i-tika:diya:t) {OsT} is.* **1.** İnanmaya, itikada ait konular. **2.** Din ve mezheplerin inanç ile ilgili görüş ve ilkeleri.

i'tikaf, [Ar. ʿakf > iʿtikāf اعتقاف] *(i-tika:f, k kalın okunur) {OsT} is.* → itikaf.

itikaf, [Ar. ʿakf > iʿtikāf اعتقاف] *(i:tika:f) {OsT} is.* **1.** Kendini bir konuya verme. **2.** *isl.* Şeriata göre, dünya işlerini bırakarak ibadetle uğraşma. **3.** Cami veya mescidin bir köşesinde ramazan ayını ibadet ve dua ederek geçirme.

i'tikâl[1]**, -li** [Ar. ekl > iʾtikāl ائتکال] *(i-tikâ:l) {OsT} is.* **1.** Yenme; yenilme. **2.** Aşınma; oyulma. **3.** *tıp.* Yaranın vücudu yemesi; kemirmesi. **4.** Erozyon; toprak aşınımı.

i'tikâl[2]**, -li** [Ar. iʿtikāl اعتکال] *(i-tikâ:l) {OsT} is.* Zorlaşma; müşkülleşme.

i'tikal[3]**, -li** [Ar. iʿtiḳāl اعتقال] *(i-tika:l, k kalın okunur,) {OsT} is.* **1.** Devenin dizini bükerek bağlama. **2.** Sağmak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına alma. **3.** *spor.* Güreşte rakibini sarmaya getirip yıkma. **4.** *as.* Binicinin, mızrağını üzengi ile bacağı arasına alarak tutması.

i'tikâlat, [Ar. iʾtikāl > iʾtikālāt ائتکالات] *(i:tikâ:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Yenmeler. **2.** Aşınmalar.

i'tikâm, [Ar. iʿtikām اعتکام] *(i-tikâ:m) {OsT} is.* **1.** Toplama; tortop etme. **2.** Biriktirme.

i'tikâs, [Ar. ʿaks > iʿtikās اعتکاس] *(i-tikâ:s) {OsT} is.* **1.** Geri dönme. **2.** Yansıma.

itikat, -dı [Ar. ʿaḳd > iʿtiḳād اعتقاد] *(i:tika:t) {OsT} is.* **1.** Düğümlenip kalma; bağlanma. **2.** Bir şeye, bir kimseye, bir düşünceye bağlı olma; inanma; inanç; bağlanma. **3.** *isl.* Allah'a gönülden bağlı olma; iman; inanç. **4.** Bir din veya mezhebin inançla ilgili olan yönü. **5.** İnanılan şey. **6.** *din.* İmandan ayrı, daha çok dince uygun görülen ve ileri sürülen ilkelere gönülden inançla kesin olarak bağlı kalma; tasdik. **7.** *isl.* Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri, bildirildikleri gibi benimseme ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanma; tasdik. 🗗 **itikadı olmak,** *İnancı olmak; inanıyor olmak.*‖ **itikat etmek,** *İnanmak; inanç taşımak.*

itikatlı, [itikat-lı] *(i:tika:tlı) sf.* **1.** İtikadı olan; itikat sahibi. **2.** Kur'an-ı Kerim'de ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimseyen ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanan; tasdik eden; imanlı.

itikatsız, [itikat-sız] *(i:tika:tsız) sf.* **1.** İtikadı olmayan; inanmayan. **2.** Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimsemeyen ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanmayan; imansız.

itikatsızlık, -ğı [itikat-sız-lık] *(i:tika:tsızlık) is.* **1.** İtikatsız olma durumu; inançsızlık. **2.** Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde bildirilen dinî ilkeleri, haber ve bilgileri bildirildikleri gibi benimsememe ve bunlara oldukları gibi yorumsuz inanmama durumu; imansızlık.

i'tila, -a'i [Ar. ʿulüvv > iʿtilāʾ اعتلاء] *(i-tilâ:) {OsT} is.* **1.** Bulunduğu yerden yükseğe doğru çıkma; yükselme. **2.** Yüksek bir dereceye ulaşma; yücelme. 🗗 **i'tilā devri,** *{OsT} Yükselme devri.*‖ **i'tilā etmek,** *{OsT} Yükselmek; yücelmek.*

i'tilâf, [Ar. ülfet > iʾtilāf ائتلاف] *(i-tilâ:f) {OsT} is.* → itilaf.

itilaf, [Ar. ülfet > iʾtilāf ائتلاف] *(i-tilâ:f) {OsT} is.* **1.** Anlaşma; uyuşma; uzlaşma. **2.** Birbirine uygun olma durumu; uygunluk; muvafakat. **3.** Gönül birliği etme; ülfet etme; alışma. **4.** *ed.* İki kavram arasında bağlantı kurma. **5.** *siy.* İki ve daha çok devletin aralarında saldırmazlık, savunma, ekonomik vb. alanlarda yaptıkları iş birliği sözleşmesi; antlaşma. 🗗 **itilaf etmek,** *Anlaşmak; uyuşmak.*

i'tilafat, [Ar. iʾtilāf > iʾtilāfāt ائتلافات] *(i:tilâ:fa:t) {OsT} is.* Anlaşmalar; uyuşmalar; uzlaşmalar.

itilafçı, [itilaf-çı] *(itilâfçı) sf.* **1.** Birinci Dünya Savaşı sırasında üçlü ittifak yapan Fransa, İngiltere ve Rusya devletlerinden biri ya da bunların yanında yer alan devlet veya onun güçlerinden olan. **2.** Hürriyet ve İtilaf Fırkasında olan kimse.

i'tilak, -kı [Ar. iʿtilāḳ اعتلاق] *(i-tilâ:k) {OsT} is.* Birinin sevgisine yakalanma; tutulma.

i'tilan, [Ar. iʿtilān اعتلان] *(i-tilâ:n) {OsT} is.* **1.** Ortalıkta olma; meydanda olma; aşikâr olma. **2.** Doğum sırasında, çocuğun görünmesi.

itilemek[1]**,** [iti-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)yor]* Azarlamak. [DS]

itilemek[2]**,** [*eT.* iti *(keskin)* > iti-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bilemek; keskinletmek. [DS]

itilenmek, [iti-le-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Yiyecek için) tadı bozulmak. [DS]

itileşmek[1], [iti-le-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Araları açılmak; bozuşmak [DS]

itileşmek[2], [iti-le-ş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → itilenmek. [DS]

itilik, [*eT.* yit-ig *(keskin)* > itī-lik لك إيتى] *(iti:lik) {eAT} is.* Sertlik; keskinlik; şiddet.

itiliş, [it-il-iş] *is.* İtilmek eylemi veya biçimi.

itilme, [it-il-me] *is.* **1.** İtilmek eylemi. **2.** Olumsuz şartlarda bir organı bulunması gereken yerden ileri doğru iten durum.

itilmek[1], [ét-mek > it-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Etmek eylemine uğramak; kendisine etmek eylemi uygulanmak; edilmek. [DLT] **2.** Defnedilmek. [DLT] **3.** Serpilmek; gelişmek; tekemmül etmek; büyümek. [DLT] **4.** Emeklemek; sürünmek. [DLT]

itilmek[2], [ét-mek > it-il-mek] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Yapılmak; donatılmak; süslenmek. [EUTS] [KB] [Gabain] **2.** Yoluna konmak. [EUTS] [Gabain] **3.** *dönşl. f.* Düzelmek; yoluna girmek. [KB]

itilmek[3], [it-il-mek] *edil. f. [-ir]* **1.** İleri doğru hareket etmek eylemi yapılmak; ittirilmek. **2.** (İnsan için) bir güç veya baskı sonucu belli bir davranışı yapmak zorunda bırakılmak. **3.** Psikolojik baskı ve etkilerle toplum dışı kalmış olmak; dışlanmak. 🗗 **itilip kakılmak,** *Kötü davranışlarla karşılaşmak; horlanmak.*

itilmek[4], [iti-l-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Defolmak. [DS]

itilmeli, [it-il-me-li] *sf.* **1.** İtilme ile ortaya çıkmış olan. **2.** *psikol.* (Kişi, hasta için) eğilimleri sürekli itilmeye uğramış.

itilmiş, [it-il-miş] *sf.* **1.** İtilme eylemine uğramış olan. **2.** *psikol.* (Kişi, hasta için) içe veya bilinç altına itilmek suretiyle gizli kalmış olan. **3.** Toplum tarafından hor görülmüş olan; dışlanmış.

itim, [it-im] *is.* **1.** İtmek eylemi ve bunun sonucu. **2.** *psikol.* Psikanalizde, organizmanın ihtiyaçlarının özünde bulunan gerilimlerin arkasında bulunduğu var sayılan bazı eylemlerin yapılmasına veya yapılmamasına, dolayısıyla reddedilmesine yol açan içgüdüsel eğilim. **3.** *fiz.* Kimi cisimlerin birbirini itmesine yol açan kuvvet.

i'timad, [Ar. ʿamd > ʿimād > iʿtimād اعتماد] *(i-tima:d) {OsT} is.* → itimat. 🗗 **i'timād-bahş,** *{OsT} Güven veren; güvenilir.*‖ **i'timādü'd-devle,** *{OsT} 1. Devletin güveni. 2. Safevi devletinde başbakanlara verilen unvan.*

i'timaden, [Ar. iʿtimād > iʿtimāden اعتماداً] *(i-tima:'den) {OsT} zf.* **1.** İtimat ederek; güvenerek. **2.** Güvene dayalı olarak.

i'timadname, [Ar. iʿtimād + Far. nāme اعتمادنامه] *(i-timadna:me) {OsT} is.* → itimatname.

i'timak, [Ar. ʿumḳ > iʿtimāḳ اعتماق] *(i-tima:k) {OsT} is.* Derine gitme; derinliğe varma.

i'timam, [Ar. ʿimame > iʿtimām اعتمام] *(i-tima:m) {OsT} is.* **1.** Başına sarık sarma; imamelenme. **2.** Miğfer giyme. **3.** (Otlar için) büyüme; gelişme; uzama. **4.** (Dağlar için) yeşillenme.

i'timan, [Ar. emn > iʾtimān ائتمان] *(i-tima:n) {OsT} is.* Güvenme; emin bulma.

itimat, -dı [Ar. ʿamd > ʿimād > iʿtimād اعتماد] *(i:tima:t) {OsT} is.* **1.** Bir kimseye veya bir şeye karşı beslenen güven; güvenç. **2.** Güvenme; dayanma. 🗗 **itimat beslemek,** *Güven duymak, güvenmek.*‖ **itimat etmek,** *Güvenmek.*‖ **itimat mektubu,** *siy. Bir elçinin gittiği ülke devlet başkanına sunulmak üzere kendi başkanı tarafından eline verilen belge; güven mektubu; itimatname.*‖ **itimat telkin etmek,** *Güven duygusu uyandırmak; güven vermek.*

itimatlı, [itimat-lı] *(i:tima:tlı) sf.* (Kişi için) kendisine güven duyulur; güvenilir.

itimatname, [Ar. iʿtimād + Far. nāme اعتمادنامه] *(i:tima:tna:me) {OsT} is.* → güven mektubu; itimat mektubu.

itimatsız, [itimat-sız] *(i:tima:tsız) sf.* **1.** Başkalarına güvenmeyen; güvensiz. **2.** Kendisine güvenilmeyen; güvenilmez.

itimatsızlık, -ğı [itimat-sız-lık] *(i:tima:tsızlık) is.* Güvensiz olma durumu; güvenmeme; güvensizlik.

itimek[1], [iti *(keskin)* > iti-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* **1.** Keskin hâle gelmek; keskin olmak; keskinleşmek. **2.** Aksileşmek; sertleşmek; diklenmek. **3.** *{ağız}* (Yemek için) tadı bozulmak. [DS]

itimek[2], [itī-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* Yığmak; toplamak. [EUTS]

i'tina, -a'i [Ar ʿuniyy > iʿtinā اعتناء] *(i-tina:) {OsT} is.* → itina.

itina, [Ar. ʿuniyy > iʿtinā اعتناء] *(i:tina:) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi yaparken dikkat gösterme. **2.** Gösterilen dikkat; özen; ihtimam. 🗗 **itina etmek,** *Özen göstermek.*

i'tinak, -kı [Ar. ʿunk > iʿtinā اعتناق] *(i-tina:k) {OsT} is.* Birbirinin boğazına sarılma; boğaz boğaza gelme.

itinalı, [itina-lı] *(i:tina:lı) sf.* **1.** Özen gösterilerek yapılan; özenli; ihtimamlı. **2.** Özen göstererek çalışan; özenen; ihtimam eden.

i'tinan, [Ar. iʿtinān اعتنان] *(i-tina:n) {OsT} is.* **1.** İnsanın önüne durma. **2.** Birinin iç yüzü anlaşılma.

itinasız, [itina-sız] *(i:tina:sız) sf.* **1.** Baştan savma yapılan; özensiz; ihtimamsız. **2.** Özen göstermeden çalışan; baştan savma iş yapan; dikkat etmeden iş gören; özenmeyen.

itinasızlık, -ğı [itina-sız-lık] *is.* Özensiz olma durumu; özensizlik.

itinçü, [it-mek > it-in-mek > it-in-çü] *{eT} sf.* İtilmiş; itilen. 🗗 **itinçü neng,** *İtilen nesne.* [DLT]

itindi, [it-mek > it-in-mek > it-in-di] *{eT} sf.* İtilmiş; itilen. 🗗 **itinti neng,** *{eT} İtilmiş nesne.* [DLT]

itinmek[1], [ēt-mek > ed-in-mek / it-mek > it-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* **1.** Kendine çeki düzen vermek; kendini düzene sokmak; süslenmek; hazırlanmak; sürünmek. [DLT] [ETY] [EUTS] [Gabain] [KB] **2.** Organize olmak; örgütlenmek; teşkilatlanmak. [ETY] [Tekin] **3.** *gçl. f.* Düzene koymak; çare bulmak. [KB]

itinmek[2], [iti-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Dövmeye hazırlanmak. [DS]

i'tiraf, [Ar. ʿirfān > iʾtirāf اعتراف] *(i-tira:f) {OsT} is.* → itiraf. 🗗 **i'tirāf-ı cürm,** *{OsT} Suçunu itiraf etme.*‖ **i'tirāf-ı kusūr,** *{OsT} Hata yaptığını itiraf etmek.*

itiraf, [Ar. ʿirfān > iʾtirāf اعتراف] *(i:tira:f) {OsT} is.* **1.** Başkaları tarafından bilinmesi istenmeyen bir suçu işlediğini açıkça söyleme; suç işlediğini kabul etme. **2.** *huk.* Bir davada taraflardan birinin karşı tarafça aleyhine ileri sürülen bir olayın doğruluğunu mahkeme önünde beyan etmesi; ikrar. 🗗 **itiraf etmek,** *Saklamaktan, gizlemekten vazgeçip doğruyu söylemek; işlediği suçu açıklamak.*

i'tirafat, [Ar. iʿtirāf > iʿtirāfāt اعترافات] *(i-tira:fa:t) {OsT} is.* **1.** İtiraf etmeler. **2.** İtiraf edilen şeyler.

itirafçı, [itiraf-çı] *(i:tira:fçı) is.* **1.** Suçunu itiraf eden kimse. **2.** Suçunun bir bölümünün bağışlanması karşılığında suçunu ve suç ortaklarını açıklayan siyasi sanık.

i'tiraz, [Ar. ʿaraż > iʿtirāż اعتراض] *(i-tira:z) {OsT} is.* → itiraz.

itiraz, [Ar. ʿaraż > iʿtirāż اعتراض] *(i:tira:z) {OsT} is.* **1.** Benimsemediği bir kararı, ortaya atılan bir görüşü kabul etmeme; karşı çıkma. **2.** Karşı söz; diyecek. **3.** *huk.* Bir hakkın doğmasına engel olan veya onun varlığına son veren olgu. 🗗 **itiraz etmek,** *Bir fikir ve kararın karşıtını ileri sürmek; karşı çıkmak.*

i'tirazat, [Ar. iʿtirāż > iʿtirāżātāt اعتراضات] *(i-tira:za:t) {OsT} is.* İtirazlar; karşı çıkmalar.

itirazcı, [itiraz-cı] *(i:tira:zcı) sf.* **1.** İtiraz eden. **2.** Karşı çıkmayı alışkanlık hâline getirmiş olan; her şeye karşı çıkan.

itirazsız, [itiraz-sız] *(i:tira:zsız) zf.* İtiraz etmeden; karşı çıkmadan.

itirmek[1], [yit-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yitirmek; kaybetmek. [DS]

itirmek[2], [iti-r-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* (Çok yağlı ya da şekerli yiyecek için) tiksinti vermek. [DS]

itirmek[3], [it-mek > it-ir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* **1.** İtmek; ileri sürmek. **2.** Dayanmak. [DS]

i'tisa, -a'i [Ar. iʿtişā اعتصاء] *(i-tisa:) {OsT} is.* Asa kullanma; asaya dayanma.

i'tisab, [Ar. iʿtişāb اعتصاب] *(i-tisa:b) {OsT} is.* **1.** Sinirlenme; asabileşme. **2.** Kanaat etme.

i'tisaf, [Ar. ʿasf > iʿtisāf اعتساف] *(i-tisa:f) {OsT} is.* **1.** Haksız davranış; zulüm. **2.** Kurallara aykırı davranma; doğru yoldan ayrılma. 🗗 **i'tisāf cinneti,** *{OsT} İşkence yapma hastalığı; delilik.*‖ **i'tisāf etmek,** *{OsT} Haksız davranmak; kötülük etmek; zulmetmek; doğru yoldan ayrılmak.*

i'tisafat, [Ar. iʿtisāf > iʿtisāfāt اعتسافات] *(i-tisa:fa:t) {OsT} is.* Haksız ve ezici davranışlar.

i'tisam, [Ar. ʿismet > iʿtisām اعتصام] *(i-tisa:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi elle sıkıca tutmak. **2.** Bir şeye sıkı sıkı sarılmak. **3.** Günahtan sakınmak; kötülük etmekten çekinmek. **4.** Temiz olmak. **5.** *tasvf.* Allah'ın buyruklarını bildiren Kur'an'a ve onun İlahî hükümlerine uyma. 🗗 **itisām-ı amme,** *{OsT} İnanılması gereken şeylere gönülden inanma; emir ve yasaklara uyma.*‖ **itisām-ı hassa,** *{OsT} Dünyaya bağlanmama, insanlarla iyi geçinme ve dinî görevleri yerine getirme.*‖ **itisām-ı hasü'l-has,** *{OsT} Her an Allah'ı düşünmeye, ona yaklaşmaya çalışma.*

i'tisar, [Ar. ʿuṣāre > iʿtiṣār اعتصار] *(i-tisa:r) {OsT} is.* **1.** Bir meyve veya bitkinin özütünü çıkarmak için sıkma. **2.** Özütü alınmak için sıkılma.

i'tisas, [Ar. ʿases > iʿtisās اعتساس] *(i-tisa:s) {OsT} is.* Güvenlik amacıyla gece gezip dolaşma; karakol etme.

i'titaf, [Ar. iʿtiṭāf اعتطاف] *(i-tita:f) {OsT} is.* Bir şeye bürünme; örtünme.

itiş, [it-iş] *is.* **1.** İtmek eylemi veya biçimi. **2.** *{ağız}* Rekabet; yarışma. [DS] **3.** *{ağız}* İnat. [DS] **4.** *{eT}* İtişme; iki kişi arasında elle birbirini itme. [DLT] 🗗 **itişe itişe,** *{ağız} Uğraşa uğraşa; çabalaya çabalaya.* [DS]‖ **itiş kakış,** *İterek veya itişerek.*

itişgen, [iti-ş-ken] *{ağız} sf.* **1.** Kavgacı; geçimsiz. **2.** İnatçı. [DS]

itişik, [iti-ş-ik] *is.* Tartışma; münakaşa.

itişken[1], [iti-ş-ken] *sf.* **1.** Geçimsiz; kavgacı. **2.** *{ağız}* Uğraşan; yılmayan. [DS]

itişken[2], [it-iş-ken] *{ağız} is.* **1.** Kağnı oku. **2.** Kağnıda iki ok arasına geçirilen kol gibi ağaç. [DS]

itişme, [it-iş-me] *is.* **1.** Karşılıklı birbirini itmek eylemi. **2.** *{ağız}* Yarışma; inat. [DS]

itişmek[1], [it-iş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Karşılıklı olarak birbirini itmek. *{eT} (aym)* [DLT] **2.** Birbirini iterek şaka yapmak. 🗗 **itişe kakışa,** *(Bir kalabalık içinde) birbirlerini ittirmek suretiyle; itişerek.*‖ **itişip kakışmak,** *1. Birbirini ittirip kaktırmak. 2. Birbirini iterek şakalaşmak; didişmek.*

itişmek[2], [iti-ş-mek] *işteş. f. [-ir]* **1.** Tartışmak;

inatlaşmak; kavga etmek. **2.** Yarışmak; rekabet etmek.

itiştirme, [it-iş-tir-me] *is.* Karşılıklı olarak birbirini itmek eylemini yaptırma.

itiştirmek, [it-iş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İki ve daha çok kişinin karşılıklı olarak birbirini itmesini sağlamak. **2.** Bir nesneyi küçük hareketlerle kımıldata kımıldata itmek; itelemek.

itişük, -ğü [iti-ş-ük] *{ağız} is.* → itişik. [DS]

ititmek[1], [ét-mek > it-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Yaptırmak. [ETY]

ititmek[2], [it *(keskin)* > it-it-mek] *{eT} {ağız} gçl. f. [-ir]* Keskinletmek; bilemek. [DS]

i'tiva, -a'i [Ar. iʿtivāʾ اعتواء] *(i-tiva:) {OsT} is.* **1.** Bükme. **2.** Bükülme.

i'tiyad, [Ar. ʿādet > iʿtiyād اعتياد] *(i-tiya:d) {OsT} is.* → itiyat.

i'tiyadat, [Ar. iʿtiyād > iʿtiyādāt اعتيادات] *(i-tiya:da:t) {OsT} is.* Alışkanlıklar; alışkanlık durumuna gelen şeyler.

i'tiyadi, [Ar. iʿtiyād > iʿtiyādī اعتيادى] *(i:tiya:di:) {OsT} sf.* Alışkanlıkla ilgili; geleneğe ilişkin. 🗗 **i'tiyādî suç,** *{OsT} huk. Sanığın bir hareketi tekrar etmesi ve bunu alışkanlık hâline getirmesi durumunda ortaya çıkan suç.*

i'tiyan, [Ar. iʿtiyān اعتيان] *(i-tiya:n) {OsT} is.* Gözünü dikerek bakma; dik dik bakma.

itiyat, -dı [Ar. ʿādet > iʿtiyād اعتياد] *(i:tiya:t) is.* Tekrarlama ve sürekli uygulama sonucunda fazla dikkat harcamadan kolayca yapabilir olma; âdet edinme; alışkanlık; huy. 🗗 **itiyat edinmek,** *Alışkanlık durumuna getirmek.*‖ **itiyat etmek,** *Alışkanlık kazanmak.*‖ **itiyat üzere,** *Her zamanki gibi; alışıldığı biçimde; âdet olduğu gibi.*

itiz, [iti-z] *{ağız} sf.* **1.** Yaramaz; haşarı. **2.** *{ağız}* Terbiyesiz. [DS] 🗗 **itizi oynatmak,** *{ağız} Birine hile yapmak; oyun etmek.* [DS]

i'tiza, -a'i [Ar. iʿtizāʾ اعتزاء] *(i-tiza:) {OsT} is.* Bir obaya, kabileye ya da kişiye bağlı bulunma.

i'tizad, [Ar. iʿtiżād اعتضاد] *(i-tiza:d) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kol üzerine alma. **2.** Yardım isteme. **3.** Yardım etme.

i'tizal, -li [Ar. ʿazl > iʿtizāl اعتزال] *(i-tiza:l) is.* **1.** Topluluktan ayrılarak bir kenara çekilme; diğerlerinden ayrılma; uzlete çekilme. **2.** İşinden ayrılma; istifa etme. **3.** Takımdan ayrılma. **4.** *gnşl.* Bir din veya mezhepten ayrılma. **5.** *din.* Mutezile mezhebi; bu mezhebin itikatları.

i'tizam[1], [Ar. ʿazīmet>iʿtizām اعتزام] *(i-tiza:m) {OsT} is.* **1.** Gitmeye hazırlanma. **2.** Gidiş.

i'tizam[2], [Ar. ʿażām > iʿtiżām اعتضام] *(i-tiza:m) {OsT} is.* Büyüklük taslama; azamet satma.

i'tizar, [Ar. ʿöẕr > iʿtiẕār اعتذار] *(i-tiza:r) {OsT} is.* Özür dileme; bağışlanmayı dileme; af dileme. 🗗 **i'tizār etmek,** *{OsT} Özür dilemek; bağışlanmayı istemek.*

i'tizarat, [Ar. iʿtiẕārāt اعتذارات] *(i-tiza:ra:t) {OsT} is.* Özür dilemeler; bağışlanmayı istemeler.

i'tizaz, [Ar. ʿizz > iʿtizāz اعتزاز] *(i-tiza:z) {OsT} is.* Kendini büyük görme, üstün görme; büyüklenme; gururlanma.

itizlemek, [it-mek > it-iz-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Ağız kalabalığı yapmak; gürültü yapmak. **2.** *gçl. f.* Hareket etmek. **3.** Aşağılamak için itip kakmak. [DS] 🗗 **itizleyip petizlemek,** *{ağız} Aşağılamak için itip kakmak.* [DS]

itizmek, [ét-mek > it-iz-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Müzik aleti çalmak. [EUTS] [Gabain]

itkâ, -a'i [Ar. itkāʾ اتكاء] *(itkâ:) {OsT} is.* Koltuk altına yastık vb. koyarak dayanma; yaslanma.

itkan, [Ar. itḳān اتقان] *(itka:n, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Sağlamlaştırma; sağlam hâle getirme; sağlam kılma. **2.** İyice bilme; inanma; güvenme; emin olma.

itki, [it-ki] *is.* **1.** İten şey; itme eylemini yapan kuvvet. **2.** *psikol.* Psikopat, hipomani, alkolik ve kafa travması geçirmiş kişilerde görülen, ilk hareketi kişinin denetimi ile oluşan, fakat başladıktan sonra kişinin arzu ve isteklerinin dışında gelişen, önlenemez şekilde kendiliğinden süren, bastırılması olanaksız ani eylem. **3.** Kişi tarafından önlemesi imkânsız bir şekilde beliren ve bir iş yapmak, harekete geçmek için duyulan güçlü istek; tepi.

itla, -a'i [Ar. itlāʾ اتلاء] *(itlâ:) {OsT} is.* Başkasının üzerine bırakma.

itlad, [Ar. itlād اتلاد] *(itlâ:d) {OsT} is.* **1.** Eski, kullanılmış mal sahibi olma. **2.** Eski mal sahibi kılma.

itlaf, [Ar. telef > itlāf اتلاف] *(itlâ:f) {OsT} is.* **1.** Telef etme; yok etme; ziyan etme. **2.** Boş yere harcama; israf etme. **3.** Öldürme; yok etme. **4.** İşe yaramaz hâle getirme; harap etme; bozma. 🗗 **itlaf etmek,** *1. Ziyan etmek. 2. Öldürmek; yok etmek. 3. Bozmak; işe yaramaz hâle getirmek.*

itlafat, [Ar. itlāfāt اتلافات] *(itlâ:fa:t) {OsT} is.* Yok etmeler; telef etmeler; öldürmeler.

itlal, [Ar. itlāl اتلال] *(itlâ:l) {OsT} is.* **1.** Hayvanı yedeğinde götürme. **2.** Damlatma.

itlemek, [it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Kışkırtmak. **2.** Zorla götürmek; sürüklemek. [DS]

itlenme, [it-le-n-me] *is. argo.* Terbiyesiz davranmak eylemi; terbiyesizlik; edepsizlik.

itlenmek, [it-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terbiyesiz davranmak; terbiyesizlik etmek.

itleşme, [it-le-ş-me] *is. argo.* Terbiyesiz davranmaya başlamak eylemi.

itleşmek, [it-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Terbiyesiz davranmaya başlamak; edepsizliğe yönelmek.

itlik, -ği [it-lik] *is.* **1.** İt olma durumu; köpeğin niteliği. **2.** İtçe davranış. **3.** *argo.* Edepsizlik; terbiyesizlik; serserilik. **4.** Edepsizce davranma; serserilik etme.

itlingi, [it+ling-i ?] *{ağız} sf.* (Kurt ve köpek yürüyüşü için) tırıstan daha ağır. [DS]

itlinmek[1], [it-mek > it-(i)l-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* İtilmek. [DLT]

itlinmek[2], [yit-mek > yit-(i)l-in-mek] *dönşl. f. [-ür]* Kaybolmak. [Üç İtigsizler] [EUTS]

itlişmek, [it-mek > it-il-mek > it-(i)l-iş-mek] *{eT} işteş. f. [-ür]* Birlikte itmek eylemi yapılmak. [DLT]

itmam, [Ar. tamām > itmām اتمام] *(itma:m) {OsT} is.* Tamamlama; bitirme. ◻ **itmām etmek,** *{OsT} Tamamlamak; bitirmek.*

itme, [it-me] *is.* **1.** İtmek eylemi. **2.** *fiz.* Bir kuvvet uygulayarak bir cismi hareket ettirme işi. **3.** *psikol.* Can sıkıcı ya da kabul edilmez sayılan bir durum veya olguyu bilinç dışına atma ya da bastırma.

itmek[1], [it-mek] *gçl. f. [-er]* **1.** Bir şeyi kuvvet uygulayarak ileri doğru götürmek; ileriye doğru hareket ettirmek. *{eT} (aynı).* [DLT] [Nevâyî] **2.** (Kapı, pencere vb. için) güç uygulayarak açmak veya kapamak. **3.** Bir kimsenin veya şeyin dengesini bozarak bulunduğu yerden aşağı düşmesini sağlamak. **4.** Bir kimseyi ikna ederek çoğunlukla olumsuz bir karar almaya veya bir şey yapmaya yönlendirmek; sevk etmek; sürüklemek. **5.** Bir kimseyi hoşlanmadığı şeyler yaparak kendisinden uzaklaştırmak; antipati uyandırmak. **6.** *fiz.* (Cisim için) bir başka cismi kendisinden uzaklaşmaya zorlamak. ◻ **ite kaka,** *1. Kaba bir şekilde iterek, sürükleyerek; zorlayarak. 2. mecaz. Bin bir güçlükle; zorlukla.*|| **itmelü eylemek,** *{eAT} Yapacak, edecek duruma getirmek; etmeğe mecbur tutmak.*|| **itmeseyüz,** *{eAT} Etmeseydik.*

itmek[2], [yit-mek > it-mek] *{eT} gçsz. f. [-er]* Yitmek; kaybolmak.

itmek[3], [ēt-mek / ét-mek / it-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* **1.** Düzene sokmak; düzenlemek; tanzim etmek; hazırlamak. [ETY] [EUTS] [Tekin] [KB] [Nevâyî] [Gabain] **2.** Yapmak; etmek; eylemek; kılmak. [ETY] [EUTS] [KB] [Nevâyî] [Gabain] [Tekin] ◻ **iti birmek,** *{eT} Düzenleyivermek.*|| **itinü umamak,** *{eT} Kendine çeki düzen verememek; örgütlenememek.*|| **itmek yaratmak,** *{eT} Düzenlemek ve yaratmak.*

itmek[4], [yıd-ı-mak > it-mek] *{eT} gçsz. f. [-r]* Kokmak.

itmek[5], [īt-mek / iyd-mek] *{eT} gçl. f. [-er]* Bükmek; eğirmek.

itmeli, [it-me-li] *sf.* **1.** Hareketi itme biçiminde gerçekleştiren. **2.** İtilerek yapılan.

itminan, [Ar. iṭmīnān اطمينان] *(itmi:na:n) {OsT} is.* **1.** Bilme ve inanma sonucu meydana gelen huzur; gönül rahatlığı. **2.** Emin olma; doğruluğuna inanma; emniyet. **3.** Birine inanma ve güvenme; itimat. **4.** Bir şeyi kesin olarak bilme; kuşkusuz bilme. ◻ **itminān-ı kalb,** *{OsT} Yürekten inanma.*

itmük, -ğü [it-mük] *{ağız} is.* Kuyruk sokumu. ◻ **itmük kemiği,** *{ağız} Kuyruksokumu kemiği.* [DS]

itnan, [Ar. itnān اتنان] *(itna:n) {OsT} is.* (Çocuk için) hastalık yüzünden gelişip büyüyememe.

itne, [Ar. ibn => ibne] *{ağız} sf.* (Erkek için) edilgen eşcinsel sapık. [DS]

itneşmek, [it-mek > it(i)n-eş-mek اتنشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* **1.** İtişmek; tepişmek. **2.** Uğraşmak. **3.** *{ağız}* Direnmek; inatlaşmak. [DS]

itra, -a'ı [Ar. itrāʾ اتراء] *(itra:) {OsT} is.* Doldurma.

itrab, [Ar. itrāb اتراب] *(itra:b) {OsT} is.* Toprak serpme; topraklama.

itrak, -ki [Ar. terk > itrāk اتراك] *(itra:k) {OsT} is.* Bırakma; terk etme; vazgeçme.

itraz, [Ar. itrāz اتراز] *(itra:z) {OsT} is.* **1.** Kurutma. **2.** Kurutulma.

itret, [Ar. ʿıtret عترت] *{OsT} is.* Soy; nesil; döl.

itriyum, [Ytterby *(İsveç'te yer adı)* > Fr. yttrium] *(i'triyum) is. kim.* Atom numarası 39, atom ağırlığı 88,92 olan, gri renkte, 4.6 yoğunluğunda nadir topraklar grubuna yakın değerli bir element; sembolü: Y.

itriyumlu, [itriyum-lu] *(i'triyumlu) sf.* Bileşiminde itriyum bulunan.

itsemek, [it-sē-mek] *{eT} gçl. f. [-r]* İtmek istemek. [DLT]

ittırad, [Ar. tard > ittırād اطرات] *(ittıra:d) {OsT} is.* → ittirat.

ittırat, -dı [Ar. tard > ittırād اطرات] *(ittıra:t) is.* → ittirat.

ittıratlı, [ittırat-lı] *sf.* Düzenli; kurallı.

ittıratlılık, -ğı [ittırat-lı-lık] *is.* Düzenli olma; düzenlilik.

ittıratsız, [ittırat-sız] *sf.* Düzensiz; tertipsiz; kuralsız.

ittıratsızlık, -ğı [ittırat-sız-lık] *is.* Belirli bir düzen içinde bulunmama; düzensizlik; kuralsızlık.

ittiad, [Ar. ittiʿād اتعاد] *(ittia:d) {OsT} is.* Buluşmak için sözleşme; kavilleşme; randevu verme.

ittias, [Ar. ittiʿās اتعاس] *(ittia:s) {OsT} is.* Yok etme; helak etme; öldürme.

ittiaz, [Ar. ittiʿāẓ اتعاظ] *(ittia:z) {OsT} is.* Öğüt dinleme; nasihat dinleme.

ittiba, -a'ı [Ar. tebāʿ > ittibāʿ اتباع] *(ittiba:) {OsT} is.* **1.** Birine veya bir şeye uygun davranışta bulunma; tabi olma; uyma. **2.** Birinin arkasından gitme; izleme. 🗗 **ittiba etmek,** *Tabi olmak; uymak.*

ittibaen, [Ar. ittibāʿ>ittibāʿen اتباعاً] *(ittiba:'en) {OsT} zf.* Tabi olarak; uyarak.

ittibe, [Ar. ittibāʿ ?] *{ağız} zf.* Biraz önce. [DS]

itticah, [Ar. cihet > itticāh اتجاه] *(ittica:h) {OsT} is.* Bir yöne dönme.

itticar, [Ar. itticār اتجار] *(ittica:r) {OsT} is.* **1.** Tedavi için ilaç kullanma. **2.** İlaç kullanılma.

ittifak, [Ar. vefḳ > vifāḳ > ittifāḳ اتفاق] *(ittifa:k) {OsT} is.* **1.** Görüş birliğine varma; uyuşma. **2.** Bir konuda birlikte davranmak üzere anlaşma, sözleşme. **3.** Bütün oyların katılımı durumu; oy birliği. **4.** Birleşme; birlik. **5.** Rastgele meydana gelen bir olay veya durum; tesadüf. **6.** *huk.* İki ve daha çok devletin ortak askerî amaçları gerçekleştirmek için yaptıkları sözleşme. 🗗 **ittifak etmek,** *Bir konuda anlaşmaya varmak; uyuşmak.*|| **ittifāk-ı ārā,** *{OsT} Oy birliği.*|| **ittifāk-ı taarruzî,** *{OsT} Devletlerin başka bir devlete saldırıda bulunmak üzere birlik oluşturmaları.*|| **ittifāk-ı tedāfüî,** *{OsT} Devletlerin saldırgan devlete karşı savunma iş birliği yapmaları.*|| **ittifak-pezîr,** *{OsT} Anlaşma, uyuşma kabul eden.*

ittifaka, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳā اتفاقا] *(ittifa:ka:) {OsT} zf.* **1.** Tesadüfen; rastgele. **2.** Anlaşarak; ittifakla.

ittifakan, [Ar. ittifāk > ittifākan اتفاقاً] *(ittifa:'kan) {OsT} zf.* **1.** Tesadüfen; rastgele. **2.** Anlaşarak; ittifakla.

ittifakat, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳāt اتفاقات] *(ittifa:ka:t) {OsT} is.* **1.** İttifaklar; birleşmeler. **2.** Uyuşmalar. **3.** Tesadüfi olan şeyler.

ittifaki, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳī اتفاقي] *(ittifa:ki:) {OsT} sf.* **1.** Bir konuda anlaşma, sözleşme ile ilgili; ittifakla ilgili. **2.** Tesadüfle ilgili; rastgele olan.

ittifakiyat, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳīyyāt اتفاقيات] *(ittifa:-kiya:t) {OsT} is.* İttifakla olan; tesadüfen olan şeyler.

ittifakiye, [Ar. ittifāḳ > ittifāḳīyye اتفاقيه] *(ittifa:kiye) {OsT} is. fel.* Ruh ve madde arasındaki bağın Allah tarafından kurulduğunu ileri süren görüş; okasiyonalizm.

ittifakla, [ittifak-la] *zf.* Oy birliğiyle.

ittihab, [Ar. hîbe > ittihāb اتهاب] *(ittiha:b) {OsT} is.* **1.** Hediye alma. **2.** *huk.* Bedelsiz olarak verilen bir malı kabul etme.

ittihad, [Ar. vaḥdet > ittiḥād اتحاد] *(ittiha:d) {OsT} is.* → ittihat. 🗗 **ittihād-ı akvām,** *{OsT} Ortak çıkarlar için bir araya gelmiş uluslar topluluğu.*|| **ittihād-ı anāsır,** *{OsT}1. Çeşitli ögeleri birleştirme. 2. Osmanlı imparatorluğunda çeşitli toplulukları birlik etrafında toplama düşüncesi ve hareketi.*|| **ittihād-ı ārā,** *{OsT} Oy birliği etmek.*|| **ittihād-ı insāniyyet,** *{OsT} İnsanlığın birleşmesi.*|| **ittihād-ı İslām,** *{OsT} 1. İslam birliği. 2. Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde yer alan milletlerin kendi benliklerini korumakla birlikte, İslam düşüncesi etrafında birleşmelerini ön gören siyasal akım; Birleşik Osmanlı Ulusları kurma emeli.*|| **ittihād-ı kalb-i millet,** *{OsT} Milletin duygu ve düşünce birliği.*|| **ittihād-ı menāfi,** *{OsT} Çıkar birliği; menfaatlerin bir olması.*|| **ittihād-ı umümî,** *{OsT} Bütün insanların birleşmesi.*

ittihadi, [Ar. ittiḥād>ittiḥādī اتحادى] *(ittiha:di:) {OsT} sf.* Birleşme, bir olma ile ilgili; birleşik; bir olmuş; birleşmiş.

ittiham, [Ar. töhmet > ittihām اتهام] *(ittiha:m) {OsT} is.* Bir suç isnadı altında bulunma; itham edilme; sanıklık durumu. 🗗 **ittiham olunmak,** *Suçlanmak.*

ittihat, -dı [Ar. vaḥdet > ittiḥād اتحاد] *(ittiha:t) is.* **1.** Birlik meydana getirme; birleşme; birlik olma. **2.** Görüş birliğinde olma; aynı görüşte olma. 🗗 **ittihat etmek,** *Birlikte davranmak üzere sözleşmek; birleşmek.*

ittihatçı, [ittihat-çı] *is.* ve *sf.* **1.** Birleşme ve birlik olma ülküsünde olan kimse. **2.** İttihat ve Terakki partisinin üyesi veya taraftarı olan kimse.

ittihaz, [Ar. aḫẕ > ittiḫāẕ اتخاذ] *(ittiha:z) {OsT} is.* **1.** Edinme. **2.** Edinilme. **3.** Kabul etme; alma. **4.** Birinin veya bir şeyin yerine tutma; sayma; öyle sayma. **5.** Kurma; tasarlama; düşünme. **6.** Kullanma; istimal etme. 🗗 **ittihaz etmek,** *1. ... olarak görmek; öyle saymak; tutmak. 2. Almak; gereğini yapmak. 3. Kullanmak.*

ittikâ, -a'ı [Ar. itkāʾ > ittikāʾ اتكاء] *(ittikâ:) {OsT} is.* Bir şeyi veya kimseyi kendisine destek yapma; ona yaslanma; dayanma. 🗗 **ittikâ etmek,** *Dayanmak; destek almak.*

ittika, [Ar. viḳaye > ittiḳā اتقا] *(ittika:, k kalın okunur) {OsT} is.* **1.** Korunma; sakınma. **2.** Herhangi bir sebeple bir şeyi yapmaktan çekinmek, uzak durmak. **3.** Allah'ın gazabından çekinerek, yasak ettiği şeyleri yapmaktan kaçınmak. 🗗 **ittika etmek,** *Sakınmak; kendini korumak.*

ittikâl, -li [Ar. ittikāl اتكال] *(ittikâ:l) {OsT} is.* İşi Allah'a bırakarak kadere razı olma; Allah'a güvenme.

ittikan, [Ar. yaḳīn > ittiḳān اتقان] *(ittika:n) {OsT} is.*

Bir şeyi kendi gözüyle görmüş gibi çok iyi ve sağlam bilme; emin olma; şüphesizlik; kesinlik.

ittikar, [Ar. vaḳār > ittiḳār اتقار] *(ittika:r) {OsT} is.* Gurur gelme; büyüklenmeye yeltenme.

ittira, -a'ı [Ar. ittirāʿ اتراع] *(ittira:) {OsT} is.* Solma.

ittirad, [Ar. tard > ıttirād اطراد] *(ittira:d) {OsT} is.* → ittirat.

ittirat, -dı [Ar. tard > ittirād اطراد] *(ittira:t) is.* **1.** Bir kurala bağlı olarak arka arkaya birbirini izleme durumu; düzenlilik. **2.** Aynı biçimde devam etme; tek düzelik; yeknesaklık.

ittiratlı, [ittirat-lı] *sf.* **1.** Düzen içinde bulunan; düzenli. **2.** Hep aynı biçimde devam eden; tek düze; yeknesak.

ittiratsız, [ittirat-sız] *sf.* Hiçbir kurala bağlı olmaksızın; düzensiz; karmakarışık.

ittiratsızlık, [ititrat-sız-lık] *is.* Bir kurala bağlı olmadan, düzensiz bir biçimde sürüp gitme durumu; düzensizlik.

ittirme, [it-tir-me] *is.* İtmek işini yaptırmak eylemi.

ittirmek[1], [it-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İtmek işini bir başkasına yaptırmak. **2.** Hızla itmek.

ittirmek[2], [ét-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Yaptırmak; ettirmek. [DS]

ittirse, [it+dirseği] *{ağız} is.* Arpacık. [DS]

ittisa, -a'ı [Ar. vüsʿāt > ittisāʿ اتساع] *(ittisa:) {OsT} is.* **1.** Genişleme; uzama; bollaşma. **2.** *fiz.* Genleşme. **3.** *man.* Kaplam. 🗗 **ittisā bulmak,** *{OsT} Yayılmak; genişlemek; genişlik kazanmak.*|| **ittisā etmek,** *{OsT} Genişlemek.*

ittisaf, [Ar. vaṣf > ittiṣāf اتصاف] *(ittisa:f) {OsT} is.* **1.** Bir sıfatla tanımlama; nitelendirme; nitelik verme; vasıflandırma. **2.** Bir durumda görünme; bir hâl takınma.

ittisai, [Ar. ittisāʿ > ittisāʿī اتساعی] *(ittisa:i:) {OsT} sf. fiz.* Cisimlerin hacimce genişlemesiyle ilgili; genleşme ile ilgili; genleşmeye ait.

ittisaiyet, [Ar. ittisāʿ>ittisāʿīyyet اتساعیت] *(ittisa:iyet) {OsT} is.* **1.** Bolluk; genişlik. **2.** *fel.* Kaplamlılık; ekstensivite.

ittisak, -kı [Ar. ittisāḳ اتساق] *(ittisa:k) {OsT} is.* **1.** Düzene girme; intizama girme. **2.** Sıralanma.

ittisal, -li [Ar. vaṣl > ittiṣāl اتصال] *(ittisa:l) {OsT} is.* **1.** Bitişme; yan yana gelme; ulaşma; erişme. **2.** Birbirine dokunma; temas etme. **3.** Yakınlık. 🗗 **ittisāl-i infisāl,** *{OsT} anat. Eklemlerdeki bağlantı.*|| **ittisalinde,** *Yanında; bitişiğinde; bitişik olarak.*|| **ittisālü't-terbi,** *{OsT} Bir duvarın tuğlaları bir başka duvarın tuğlaları ile iç içe geçecek şekilde iki duvarın birleşmesi.*

ittisalat, [Ar. ittiṣāl > ittiṣālāt اتصالات] *(ittisa:lâ:t) {OsT} is.* **1.** Bir bina ve arazinin çevresi ile olan sınırları. **2.** Orduda istihkâmlar arası bağlantı yolları.

ittisam, [Ar. vesm > ittisām اتسام] *(ittisa:m) {OsT} is.* **1.** Damgalanma; dağlama. **2.** Dağlama ile süslenme.

ittitan, [Ar. vaṭan > ittiṭān اتطان] *(ittita:n) {OsT} is.* Yurt tutma; bir yerde oturma; vatan edinme.

ittiza, -a'ı [Ar. ittiżāʿ اتضاع] *(ittiza:) {OsT} is.* **1.** Deveye boynundan binmek için başını aşağı eğme. **2.** Alçak gönüllülük.

ittizah, [Ar. ittiżāḥ اتضاح] *(ittiza:h) {OsT} is.* Açık olma; meydana çıkma; anlaşılma; görünme.

ittürmek, [*īt-mek *(bükmek)* > īt-tür-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Bükmek; eğirmek.

itü, [yit-ig > yitī / itī / itū ایتو] *{eAT} sf.* → iti.

itüg, [ét-mek > it-üg] *{eT} is.* Dilek. [EUTS]

itük, -ğü [yit-ik] *{ağız} is.* Kayıp; yitik. [DS]

itürmek, [*eT.* yit-mek > it-ür-mek ایتورمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Yitirmek.

itürü, [yit-ig > yitī / itī / itū > itū-rū ایتوری] *{eAT} zf.* Sert olarak; sertçe. 🗗 **itürü itürü,** *{eAT} Sert sert.*

ityan, [Ar. ityān اتیان] *(itya:n) {OsT} is.* **1.** Getirme. **2.** Getirilme. **3.** Bildirme; söylem. **3.** İspat.

iv[1], [*eT.* ēv / eb / öy / üy > iv ایو] *{eAT} {OsT} is.* **1.** Ev; bina; *{ağız} (aynı).* [DS]

iv[2], [yiv] *is.* **1.** *{eAT}* Yiv. **2.** *{ağız}* Tarla ve yol kenarlarında bulunan doğal setler. [DS] **3.** *{ağız}* Taş ve kayaların ortasında bulunan yarıklar. [DS] **4.** *{ağız}* Çıkıntı; diş. [DS] **5.** *{ağız}* Kumaş toplarının kenarı. [DS] 🗗 **iv yeri,** *{ağız} Bir sorunun, bir olayın düğüm noktası; can alıcı yeri.* [DS]

iva, [Ar. īvā ایوا] *(i:va:) {OsT} is.* Bir yere yerleştirme; oturtma.

ivad, [Ar. ʿavdet > ʿivād اواد] *(iva:d) {OsT} is.* Dönüş.

ivar, [Ar. īvār ایوار] *(i:va:r) {OsT} is.* İkindi zamanı; ikindi.

ivaz[1], [Far. īvāz ایواز] *(i:va:z) {OsT} sf.* Hazırlanmış; düzülmüş koşulmuş.

ivaz[2], [Ar. ʿivaż عوض] *{OsT} is.* **1.** Bir şeye karşı alınan ya da verilen bedel; karşılık. **2.** Uzlaşmak amacıyla karşı taraf yararına hak ve çıkarlarının bir kısmından vazgeçme; ödün. **3.** *huk.* Bir hukuksal işlemde taraflardan birinin edimine karşılık olan para, mal ya da hizmet. **4.** *isl. huk.* Bir sözleşmeyle yüklenilen karşılıklı fayda ve borçlar.

ivaz[3], [? ivaz] *{ağız} is.* Düşmanlık. [DS]

ivazen, [Ar. ʿivaż > ʿivazen عوضاً] *(iva'zen) {OsT} zf.* Karşılık ve bedel olarak; ... karşılığında.

ivazlı, [ivaz-lı] *sf.* Karşılığı olan; bedeli verilmiş.

ivazsız, [ivaz-sız] *sf.* Karşılığı olmadan; bedeli verilmeden; karşılıksız. 🗗 **ivazsız sözleşme,** *huk. Taraflardan yalnız birine edim yükümlülüğü getiren sözleşme.*

ivcik, -ği [iv-cik] *{ağız} is.*Yavaşlık, sakinlik bildiren gövde. 🗗 **ivcik ivcik,** *{ağız} Yavaş yavaş; sakin sakin.* [DS]

ivdik, [iv-di-k] *{ağız} is.* Ayrıntı; incelik. 🗗 **ivdik ivdik,** *{ağız} İnceden inceye.* [DS]

ivdiklemek, [iv-di-k-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* İnceden inceye soruşturmak. [DS]

ivdilemek, [iv-di-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Bir şeyi en ince noktasına kadar araştırmak. [DS]

ivdimek, [ivdi-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Toplamak; dermek. [DS]

ivdinmek[1], [ivdi-n-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Oyalanmak; zaman kaybetmek. [DS]

ivdinmek[2], [év-mek > iv-(i)d-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Acele ile çok iş görmek. [DS]

ivdinmek[3], [ivd-in-mek ?] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Hasta için) acıdan yastığı yorganı yırtmak. [DS]

ivdirinilmek, [év-mek > iv-dir-in-il-mek ايودرنلمك] *edil. f. [-ür]* Acele ettirilmek.

ivdirme, [iv-dir-me] *is.* Hareket hâlinde olan bir cismin hareketini hızlandırma eylemi.

ivdirmek, [év-mek > iv-dir-mek ايودرمك] *gçl. f. [-ir]* **1.** Hareket hâlinde olan bir cismin hareketini çabuklaştırmak; hızını arttırmak; hızlandırmak. **2.** *{eAT} {OsT} {ağız}* Acele etmesi için sıkıştırmak; acele ettirmek. [DS]

ivec, [Ar. ʿivec عوج] *is.* Çarpıklık; eğrilik.

ivecek, [*eT.* év-mek > iv-e-cek ايوجك] *{eAT} {OsT} sf.* **1.** (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci. **2.** (İş için) acele edilmesi gereken; acele.

iveceklik, -ği [*eT.* év-mek > iv-ē-cek-lik ايواجكلك] *{eAT} {OsT} is.* Acelecilik.

ivecen[1], [*eT.* év-mek > iv-e-ceñ ايوجك] *(iveceñ) {eAT} {ağız} sf.* (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci; tez canlı. [DS]

ivecen[2], [ive-cen ?] *{ağız} sf.* Söz getirip götüren; dedikoducu. [DS]

ivecenlik, -ği [*eT.* év-mek > iv-ē-cen-lik ايواجنلك] *is.* Çabuk davranma alışkanlığında olma durumu; ivecen olma durumu; bu tür davranış içinde olan kimsenin durumu; *{eAT} (aynı).*

ivecük, [*eT.* év-mek > iv-e-cük اوجك] *{eAT} sf.* → ivecek.

ivedalat, [iv-mek + dal-mak ?] *{ağız} zf.* Alelacele; palas pandıras; çok acele. [DS]

ivedi, [*eT.* év-mek > iv-ed-i اودى] *is.* **1.** Bir şeyi yapmakta çabuk davranma; acele etme. **2.** *sf.* Çabuk davranma; acele etme. **2.** *sf.* Çabuk yapılması gereken; acele edilmesi gerekli olan; acil; acele. *{eAT} {ağız} (aynı)* [DS] 🗗 **ivedi etmek,** *{ağız} Acele etmek; ivmek.* [DS]

ivedilenme, [iv-e-di-le-n-me] *is.* Aceleci davranma.

ivedilenmek, [iv-e-di-le-n-mek] *dönşl. f. [-ir]* Bir işi yapmakta çabuk davranmak; tez canlılık etmek; istical etmek.

ivedileşme, [iv-e-di-le-ş-me] *is.* Çabuk davranır olma.

ivedileşmek, [iv-e-di-le-ş-mek] *dönşl. f. [-ir]* Çabuk davranır olmak; ivedi davranır olmak; acelecileşmek.

ivedileştirme, [iv-e-di-le-ş-tir-me] *is.* İvedi davranır duruma getirme.

ivedileştirmek, [iv-e-di-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* İvedi davranır duruma getirmek; çabuk davranmasını sağlamak.

ivedili, [iv-ed-i-li] *sf.* Hemen ve öncelikle yapılması gereken; öncelikli; müstacel.

ivedilik, -ği [év-mek > iv-ed-i-lik] *is.* Bir şeyin en küçük bir geciktirme olmaksızın yerine getirilmesi gerekliliği durumu; ivedi olma durumu; öncelikli durum; müstaceliyet.

ivedilikle, [év-mek > iv-ed-i-lik-le] *zf.* Hiçbir surette gecikmeye meydan vermeden hemen yapılmak üzere; çok acele olarak; müstacelen.

ivegen, [*eT.* év-mek > iv-egen اوه كن] *{eAT} {OsT} sf.* → iveğen.

iveğen, [év-mek > iv-eğen] *sf.* **1.** (Kişi için) çabuk davranma alışkanlığında olan; aceleci. **2.** *tıp.* (Hastalık için) çabuk ilerleyen; had; akut.

ivek[1], [év-mek > iv-ek اوك / ايوك] *{eT} sf.* **1.** Aceleci. [KB] **2.** Acele; müstacel. *{eAT} {OsT} (aynı)* [KB] 🗗 **ivek civek etmek,** *{ağız} İnceden inceye araştırmak, soruşturmak; ayrıntılarına kadar incelemek.* [DS]|| **ivek ivek,** *{ağız} Sinsi sinsi.* [DS]

ivek[2], [ığ-mek > iv-ek] *{ağız} is.* Dağların yamaç kısımları; sırt; eğimli arazi. [DS]

iveklemek, [év-mek > iv-ek-le-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek. [DS]

iveklik, [év-mek > iv-ek-lik] *{eT} is.* Acele davranma; acelecilik.[KB]

ivenmek, [iv-en-mek] *{ağız} gçsz. f. [-ir]* Özenmek; arzulamak; imrenmek. [DS]

iverme, [iv-er-me] *is.* İvmesini sağlamak eylemi.

ivermek[1], [év-mek > iv-er-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** Acele ettirmek; çabuk davranmasını sağlamak; koşturmak. **2.** *{ağız}* Telaşla aramak; arayıp taramak. [DS]

ivermek[2], [ev > ev-er-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Evlendirmek. [DS]

ivet, [év-mek > iv-et] *{ağız} zf.* Acele. [DS] 🗗 **ivet ivet,** *{ağız} Acele acele.* [DS]

iveti, [év-mek > iv-et-i] *{ağız} zf.* Acele; ivedi. [DS]

ivetlemek, [iv-et-le-mek اوتلمك] *{eAT} {ağız} gçsz. f. [-r] [-l(i)-yor]* Acele etmek. [DS]

ivetmek, [év-mek > iv-et-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Acele etmek. [DS]

ivez, [*eT.* uyaz => üvez] *{ağız} is.* **1.** Bir tür sivrisinek. **2.** Üvez. **3.** *sf.* (Kişi için) çok ince sesli. [DS]

iveze, [Ar. rezze => ireze > iveze] *{ağız} is.* Kapı mandalı. [DS]

ivgi, [oy-mak > oy-gu ? > iv-gi] *is.* Kaşık vb. yaparken ağaç oymaya yarayan kesici tarafı eğik bir tür bıçak.

ivginmek, [öykün-mek ? > iv-gin-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* Alay yollu taklit etmek. [DS]

ivibik, -ğı [*eT.* übgük => ibibik] *{ağız} is.* İbibik; çavuşkuşu. [DS]

i'vicāc [Ar. i'vicāc اعوجاج] *{OsT} is.* **1.** Eğri büğrü olma; eğrilme; çarpılma. **2.** Doğru davranmama.

ivici, [év-mek > iv-ici ايوجى] *{eAT} sf.* Acele eden; aceleci.

ivik[1], [év-mek > iv-ik ايويك] *{eAT} {OsT} is.* Çocukların kaydıkları kızak.

ivik[2], [iv-(i)d-ik / iv-ik] *{ağız} is.* İncelik; ayrıntı. [DS] 🗗 **ivik divik,** *{ağız} İnceden inceye; ayrıntılı olarak.* [DS]‖ **ivik ivik,** *{ağız} Köşe bucak.* [DS]

iviklemek, [iv-ik-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Toplamak. [DS]

ivil, [iv-il] *{ağız} sf.* Yavaş; sessiz. 🗗 **ivil ivil,** *{ağız} 1. Yavaş yavaş; sessiz sessiz. 2. (Çalışma için) yavaş fakat sürekli.* [DS]‖ **ivil kurdu,** *{ağız} Kuşku; kaygı.* [DS]‖ **ivil kurt,** *{ağız} Mikrop.* [DS]

ivimek, [év-mek > iv-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* Acele etmek. [DS]

ivin[1], [? iv-in / ev-in] *{eT} is.* **1.** Yemiş. [Gabain] **2.** Tane; sayı; parça. [Gabain]

ivin[2], [iv-in] *{eT} zf.* Yavaş yavaş; sırasıyla. [EUTS]

ivindi, [iv-indi] *{ağız} sf.* (Misafir için) bir yere davetsiz giden. [DS]

ivinki, [iv-in-ki] *{eT} zf.* Sıradaki. [EUTS]

ivinmek, [év-mek > iv-in-mek] *{eT} dönşl. f. [-ür]* Acele etmek.[KB]

ivinti[1], [év-mek > iv-inti] *is.* Çabukluk; hızlılık; acelecilik. 🗗 **ivinti yeri,** *Akarsuların yataklarında, köpürerek ve hızlı olarak aktıkları çok eğimli yer.*

ivinti[2], [ev / yiv > iv-inti] *{ağız} is.* **1.** Sınırı başka bir tarla içine sokulmuş üçgen biçiminde ya da uzun tarla. **2.** Kıvrım; kıvrıntı. [DS]

ivirt, -di [yiv > iv-ir-t] *{ağız} is.* Köşe; bucak; girinti. 🗗 **ivirdine sokmak,** *{ağız} Çok sevmek; içine sokarcasına sevmek.* [DS]‖ **ivirt ivirt etmek,** *{ağız} Köşe bucak araştırmak; inceden inceye araştırmak.* [DS]

ivirtlemek[1], [iv-ir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Ayırmak; seçmek. [DS]

ivirtlemek[2], [iv-ir-t-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Kışkırtmak; özendirmek; isteklendirmek. [DS]

iviş, [év-mek > év-iş / iv-iş ايوش] *{OsT} is.* İvmek eylemi; acele.

ivişmek[1], [év-mek > év-iş-mek / iv-iş-mek ايوشمك] *{eAT} {OsT} işteş. f. [-ür]* Acele etmekte birbiri ile yarışmak; hep beraber acele etmek.

ivişmek[2], [em-mek > em-iş-mek / iv-iş-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* (Su için) toprağa yavaş yavaş işlemek. [DS]

ivitlemek[1], [iv-it-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* **1.** Seçmek; ayıklamak; ayırmak. **2.** Aramak; araştırmak. **3.** Karıştırmak. **4.** İnceden inceye aramak. [DS]

ivitlemek[2], [öğüt-le-mek / ivit-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Öğüt vermek; öğütlemek. [DS]

ivitmek, [év-mek > iv-it-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* **1.** Acele etmek. [KB] **2.** Koşmak. [KB]

iviz, [*eT.* uyaz > üvez] *{ağız} is.* Eşek arısı. [DS]

ivlak, -ğı [iv-le-k] *{ağız} is.* Su birikmiş çukur yer; sulak çukur. [DS]

ivme, [iv-me] *is.* **1.** İvmek eylemi. **2.** Çabuk etme; aceleci davranma. **3.** *fiz.* Hareket hâlinde olan bir cismin, hızındaki artışın birim zamana oranı; belirli bir zaman içindeki hız değişimi.

ivmek, [év-mek > iv-mek ايومك] *gçsz. f. [-er]* **1.** Çabuk davranmak; acele etmek; derhal yapmak. *{eT} {eAT} {OsT} {ağız} (aynı)* [KB] [DS] **2.** Öne geçmek; koşmak. **3.** *{eT}* Yürümek; koşmak. [KB] [Gabain] **4.** *{eT}* Çırpınmak; can atmak.[KB] **5.** *gçl. f. {eT}* Basmak; baskın yapmak; tenkil etmek. [EUTS] **6.** *{ağız}* Çok istemek. [DS] 🗗 **ive ive,** *Avele acele; koşa koşa.*

ivmeölçer, [iv-me+ölç-er] *is.* **1.** Bir hareketin ivmesini ölçmeye yarayan alet; hızölçer. **2.** Taşıtın hızlanmasından doğan sarsıntı ve titreşimleri ölçen cihaz; akselerometre.

ivmeyazar, [iv-me+yaz-ar] *is.* Bir hareketin ivmesini çizgi ile belirten araç; akselerograf.

ivriz, [? ivriz] *{ağız} is.* Karışma; karıştırma. 🗗 **ivriz etmek,** *{ağız} (Birkaç şey için) birbirine karıştırmak.* [DS]

ivsiz, [*eT.* ēv > yiv / iv > iv-siz ايوسز] *{eAT} sf.* Yivsiz.

ivz, [Ar. ivz اوز] *{OsT} sf.* **1.** Gövdesi bodur olan. **2.** *is.* Kaz. **3.** Ördek.

iy[1], [ī / iy اى] *{eAT} {OsT} ünl.* Ey.

iy[2], [*eT.* ik] *{ağız} is.* **1.** Ortası şişkince, sivri olan uçlarından birisi çengelli olup pamuk, yün, kıl eğirme aracı; iğ. **2.** Kağnı tekerleklerini birbirine bağlayan ve uçlarında tekerlerin döndüğü ağaç mil; dingil. [DS]

iy[4], [eğe > eğ / iy ای] *{eAT} is.* → eydemiri; aydemiri. 🗗 **iy demürü,** *{eAT} Eydemiri.*

iy[3], [*eT.* īğ > iy] *is.* Hastalık; maraz; sayrı.

iya, [*eT.* eyegü] *(iya:) {ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyab, [Ar. iyāb اياب] *(iya:b) {OsT} is.* Geri dönme; geri gelme. 🗗 **iyāb ü zihāb,** *Gidip gelme.*

iyad, [Ar. iyād اياد] *(iya:d) {OsT} is.* **1.** Takviye eden araç. **2.** Güçlendirme; takviye etme.

iyadet, [Ar. iyādet ايادت] *(iya:det) {OsT} is.* → iyad.

iyadet, [Ar. ʿiyādet عيادت] *(iya:det) {OsT} is.* → ıyadet.

iyafe, [Ar. ʿiyāfe عيافه] *(iya:fe) {OsT} is.* → ıyafe.

iyağı, [*eT.* eyegü] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyal, [Ar. ʿiyāl عيال] *(iya:l) {OsT} is.* → ıyal.

iyalet, [Ar. eyālet > iyālet ايالت] *(iya:let) {OsT} is.* **1.** Bir vilayeti idare etme; yöneticilik yapma; valilik etme; idare etme; valilik. **2.** Eyalet; vilayet.

iyan[1], [a+yeğen / ey + yeğen / Ar. ʿayān ?] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Yeğen. [DS]

iyan[2], [Ar. ʿiyān عيان] *(iya:n) {OsT} is.* → ayan[2].

iyaşmak, [yar-ış-mak > iya-ş-mak ?] *{ağız} işteş. f. [-ır]* Yarışmak. [DS]

iyatlı, [iyi+ad-lı] *{ağız} sf.* (İş için) baştan savma; üstünkörü. [DS]

-iyatri, [Yun. iatreia > Fr. iatrie / İng. –iatry] *son ek.* Eklendiği kelimelere *"hekimlik"* anlamı katan son ek.

iyaz, [Ar. ʿiyāẕ / ʿıyāẕ عياذ] *(iya:z) {OsT} is.* Tehlikeden kaçıp bir kimseye veya bir yere sığınma.

iyazen, [Ar. iʿyāzen عياذاً] *(iya:'zen) {OsT} zf.* Sığınarak.

iycik, -ği [iy-cik ?] *{ağız} sf.* (Kişi için) yaltaklanan. [DS]

iydemiri, [eğe+demir-i] *{ağız} is.* → eğdemiri. [DS]

iydin, [*eT.* yıd > iy-din] *{ağız} is.* Çürük yumurta. [DS]

iydişmek, [it-iş-mek / did-iş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* Gereksiz ve boş yere uğraşmak. [DS]

iye[1], [iḏi / iye / eye ايه / ايا] *{eT} is.* **1.** Sahip. *{ağız} (aynı)* [EUTS] [DS] **2.** Bey. [Gabain] **3.** Kendisine ait bir şeyi yasaya uygun biçimde dilediği gibi kullanmak üzere elinde bulunduran kimse; sahiplik hakkı bulunan kimse; sahip; malik. **4.** *{ağız}* Ev sahibi. [DS] **5.** *sf. {ağız}* Koruyan. [DS] **6.** *zf.* Sonraki; devamı; takip ederek; sonra. [EUTS] [Gabain] 🗗 (bir şeyin) **iyesi olmak,** *Bir şeyi elinde bulundurmak; yasaya uygun biçimde dilediği gibi kullanabilmek; sahip olmak.*

iye[2], [eğe] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

iye[3], [? iye] *{ağız} sf.* Hile yapan. [DS]

iyecen, [eğ-il-cen] *{ağız} is.* **1.** Ayakkabı ve çoraplara girerek insanı rahatsız eden bir bitki tohumu. **2.** Hayvanları rahatsız eden bir tür sinek; eğrilce. [DS]

iyef, [*eT.* eyegü > eyef / iyef] *{ağız} is.* **1.** Boyunduruğu, saban okuna bağlamakta kullanılan, ağaçtan bükülerek yapılmış halka. **2.** Ot, çalı, ekin demeti gibi yığınları bağlarken sıkıştırmakta kullanılan halka. [DS]

iyegi, [*eT.* eyē-gū > iye-gi] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyegü, [*eT.* eyē-ġū > iye-gū ايكو] *{eAT} is.* Kaburga kemiği.

iyeğ, [eğe] *{ağız} is.* Eğe. [DS]

iyeği, [*eT.* eyē-gū > iye-gi] *{ağız} is.* Kaburga kemiği. [DS]

iyek, [*eT.* eñ-gek > enek / eñek > iyek] *is.* Çene kemiğinin dişleri tutan kısmı.

iyelemek, [eğe-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r]* Bilemek. [DS]

iyelik[1], **-ği** [iye-lik] *is.* Kendisine ait bir malı, yasalar çerçevesinde dilediği gibi kullanabilme hakkını taşıma; mülkiyet; sahiplik. 🗗 **iyelik düşmesi,** *dbl. Belirtisiz isim tamlaması biçiminde yapılmış birleşik isimlere yapım eki getirilince ikinci kelimedeki iyelik ekinin düşmesi olayı. Kuşadası > Kuşadalılar.*‖ **iyelik eki,** *dbl. Bir isim soylu kelimeye eklenerek hangi kişiye veya neye ait olduğunu bildiren ek; mülkiyet eki: -(i)m, -(i)n, -(s)i, -(i)miz, -(i)niz, -leri.*‖ **iyelikli tamlama,** *dbl. İyelik eklerinden birini almış olan tamlama. "Teyze-**m**-in kızı"*

iyelik[2], **-ği** [iyi-lik] *{ağız} is.* Tedavi; iyi etme; sağaltma. [DS]

iyen, [a+yeğen / ey+yeğen / Ar. ʿayān] *{ağız} is.* **1.** Arkadaş. **2.** Yeğen. [DS]

iyenk, [Yun. ināki] *{ağız} is.* Sabanın elle tutulan yeri; enek. [DS]

iyer, [*eT.* eḏer] *is.* Eyer. [Nevâyî]

iyeşikçi, [iye-ş-ik-çi] *{ağız} sf.* (Kişi için) işi başkasının üzerine atarak sürüncemede bırakan. [DS]

iyeşimek, [iye-ş-i-mek] *{ağız} gçsz. f. [-r]* İnatlaşmak; iddialaşmak. [DS]

iyeşmek, [ige-ş-mek / iga-ş-mak / iye-ş-mek] *{ağız} işteş. f. [-ir]* **1.** Rekabet etmek. **2.** Yarışmak. **3.** Tartışmak; iddialaşmak; inatlaşmak. **4.** *dönşl. f.* Yapılması gereken bir iş için verilen emri duymazdan, anlamazdan gelmek. **5.** Geçimsizlik çıkarmak. **6.** Bir işi başkasının üzerine atmaya, yıkmaya çalışmak. [DS]

iyi[1], [edgü > eyü > eyi > iyi] *sf.* **1.** Beğenilen ve istenilen nitelikleri taşıyan; durumu ve nitelikleri ortalamanın üstünde bir değer taşıyan. **2.** Nicelik bakımından önemi olan. **3.** İnsana zevk ve tat veren; zevkli; eğlenceli; tatlı. **4.** (Kişi için) ahlaklı;

sevecen; yardımsever. **5.** (Kişi için) başarısı, yetenekleri bir iş ve o alandaki ortalamanın üstünde olan. **6.** Hoşnutluk, mutluluk verici olan; yararlı; bol kazançlı. **7.** İyilik getiren; uğurlu; hayırlı. **8.** Doğru ve kurallara uygun durumda olan. **9.** (Kişi için) sağlık ve esenlik içinde bulunan; sağlıklı; esen. **10.** Bir şey yapmaya yetecek miktarda olan; yeterli. **11.** Uygun; tam yerinde. **12.** Ayrılmalarda ya da telefon görüşmelerinde dilek belirtmede kullanılır. **13.** *is.* Ahlak ve erdem bakımından üstün değerlere sahip kimse. **14.** Ahlak kural ve ilkelerinin buyurduğu eylem ve tutum. **15.** Bozukluğu olmama; sağlamlık. **16.** Görece benzerlerinden daha üstün değerde olan şey. **17.** *zf.* İstenilen, beğenilen biçimde. **18.** Yarar sağlayacak biçimde. **19.** Bir şeyin gerektirdiği biçimde, ona uygun olarak. **20.** *ünl.* Bir ünlemi güçlendirmek için kullanılır. ⮺ **iyi adlandırma,** *dbl. Anlamı ve çağrışımı sevilmeyen, iğrenilen ya da korkulan ögeler taşıyan kelimeler yerine, bu çağrışımları engelleyecek başka kelimelerin kullanılması olayı. verem > ince hastalık.*|| **iyiden iyiye,** *Gereği gibi; adam akıllı.*|| **iyi etmek,** *1. (Hasta için) sağlığına kavuşmasını sağlamak. 2. (Eylem için) uygun ve yerinde bir davranışta bulunmak. 3. (Eşya vb. için) zarar vermek; bozmak. 4. (Kişi için) parasını almak, çalmak.*|| **iyi gelmek,** *1. (Nesne için) olumlu bir etkide bulunmak. 2. (Giyecek için) vücuda oturmak; uygun düşmek; uymak. 3. (İlaç vb. için) yararı olmak; işe yaramak.*|| **iyi gitmek,** *1. (İş için) yolunda ve aksamadan yürümek. 2. (Elbise için) yakışmak.*|| (birine) **iyi gözle bakmamak,** *1. İyi biri olduğunu sanmamak, 2. Hakkında iyi şeyler düşünmemek; ona karşı bir kötülük tasarlamak.*|| **iyi gün,** *Dertsiz, tasasız ve mutlu geçen gün veya zaman.*|| **iyi gün dostu,** *Dostlarıyla, onların güzel ve mutlu günlerinde birlikte olan fakat dara ve sıkıntıya düştükleri zaman onları hiç arayıp ilgilenmeyen kimse; dostluğunu iyi zamanda sürdüren.*|| **iyi hâl,** *Ahlakça beğenilen davranışlar; kişinin yaşayışında kötü davranışlar bulunmaması; hüsnühal.*|| **iyi hâl belgesi,** *Kişilerin ahlâkî durumlarının iyi olduğunu, yaşayışında kötü bir durum bulunmadığını gösterir muhtarlıktan alınan belge; hüsnühâl kâğıdı.*|| **iyi hoş da,** *Bir görüşe karşı çıkılacağı zaman cümle başı sözü olarak kullanılır.*|| **iyi huylu,** *(Ur ve hastalık için) sonu kötü ve tehlikeli olmayan; iyicil; selim.*|| **iyi iş,** *Beğenilmeyen bir durum veya davranış karşısında şaşkınlığı belirten söz.*|| **iyi iş doğrusu,** *Beğenilmeyen bir durum veya davranış karşısında şaşkınlığı belirten söz.*|| **iyi kalpli,** *Hiç kimse için kötülük düşünmeyen, herkesin iyiliğini arzulayan.*|| **iyi ki,** *"Rastlantı olarak iyi oldu; memnun olmak gerekir ki" anlamıyla cümle başında kullanılır.*|| **iyi konuşmak,** *(Biri hakkında) onu beğendiğini belirtmek; övmek.*|| **iyi kötü,** *1. Fena değil; şöyle böyle. 2. İyi de olsa kötü de olsa.*|| **iyi niyet,** *1. Bir şeyi iyi yapma arzusu; iyi yapma isteği. 2. Yardımsever ve nazik olma isteği; hüsnüniyet.*|| **iyi olmak,** *1. (Hasta için) iyileşmek; sağlığına kavuşmak. 2. Beğenilen, iyi sonuç veren bir durum ortaya çıkmak.* || **iyi saatte olsunlar,** *Cin ve perilerden söz edilirken onların adları yerine kullanılır.*|| **iyisi,** *Doğru olanı; uygun olanı.*|| **iyisi mi,** *İçinde bulunulan şartlarda tutulacak en uygun yolu belirtmek için kurulan cümlenin başına getirilir; koşullara en uygunu.*|| **iyisiniz iyi,** *(Sürekli sağlığından ve durumundan yakınanlara) sağlıklı göründüğünü belirtmek için şaka yollu söylenir.*|| **iyi söylemek,** *1. Yerinde ve doğru söz etmek. 2. (Biri için) övmek.*|| **iyi söylememek,** *Bir kimse hakkında kötü, aşağılayıcı şeyler söylemek.*|| **iyiye çekmek,** *Bir olayı, bir davranışı veya sözü olumlu yönde değerlendirmek.*|| **iyiye işaret,** *İyi bir durumun belirtisi sayılan görüntü, iz, olgu.*|| **iyiye iyi kötüye kötü demek,** *Gerçekleri olduğu gibi açıkça söylemek.*|| **iyiye yormak,** *Bir durum, söz veya olayı olumlu biçimde yorumlamak; iyi bir durumun başlangıcı saymak.*|| **iyi yürekli,** *Hiç kimse için kötülük düşünmeyen, herkesin iyiliğini arzulayan kimse.*

iyi[2], [iḏi / iyi] *is.* Mal mülk; servet; emlak. [EUTS]

iyi[3], [*eT.* yıḏ *(koku)* > yiyi / iyi ایی. / ایی] *{eAT} is.* Koku.

iyice, [iyi-ce] *sf.* **1.** İyiye yakın; biraz iyi. **2.** *(iyi'ce) zf.* Çok iyi olarak; çok güzel; gereği gibi; tamamıyla; adamakıllı.

iyicene, [iyi-ce-n-e] *(iyi'cene) zf.* Tam olarak; adamakıllı.

iyicenem, [iyi-ce-n-em] *{ağız} zf.* Çok iyi. [DS]

iyicil, [iyi-cil] *sf.* **1.** İyilik etmeyi seven; iyiden yana olan; iyi kalpli. **2.** (Ur ve hastalık için) sonu kötü ve tehlikeli olmayan; iyi huylu; selim.

iyidemir, [eğe+demir] *{ağız} is.* → eğedemir. [DS]

iyiden, [iyi-den] *{ağız} zf.* Tıpkı; aynı. [DS]

iyigelen, [iyi+gel-en] *{ağız} zf.* İyice; tamamıyla; geniş ölçüde. [DS]

iyikmek, [iyi-k-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* İyileşmek; iyi olmak; sağalmak. [DS]

iyilcik, -ği [iyi-l-cik] *{ağız} sf.* (Kişi için) çabuk duygulanan; içli. [DS]

iyileme, [iyi-le-me] *is.* Sepiden sonra, yağlı deriyi yumuşatmak ve sağlamlaştırmak için uygulanan dövme işlemi.

iyilemek, [iyi-le-mek] *{ağız} gçl. f. [-r] [-l(i)-yor]* Derinin kıllarını ve içini temizledikten sonra döverek yumuşatmak. [DS]

iyileşme, [iyi-le-ş-me] *is.* **1.** İyi duruma gelme. **2.** Bir hastalıktan kurtulma. **3.** *biy.* Islah çalışmalarında bir önceki döle göre daha üstün ırk elde etme durumu.

iyileşmek, [iyi-le-ş-mek] *gçsz. f. [-ir]* **1.** İyi duruma gelmek; daha iyi olmak. **2.** (Hasta için) sağlığına kavuşmak. **3.** (Hastalık için) geçmek.

iyileştirici, [iyi-le-ş-tir-ici] *sf.* İyileştirme özelliği olan.

iyileştirme, [iyi-le-ş-tir-me] *is.* **1.** İyi duruma getirme. **2.** *biy.* Islah. **3.** Tedavi etme.

iyileştirmek, [iyi-le-ş-tir-mek] *gçl. f. [-ir]* **1.** İyi ya da daha iyi duruma gelmesini sağlamak. **2.** (Hasta için) sağlığına kavuşmasını sağlamak; tedavi etmek. **3.** (Hastalık için) geçirmek; yok olmasını sağlamak.

iyiletmek, [iyi-le-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Deriyi tabakhanede temizleterek pösteki haline getirtmek; sepiletmek. [DS]

iyilik[1]**, -ği** [iyi-lik] *is.* **1.** İyi olma durumu; salah. **2.** İyi olan kimsenin niteliği. **3.** Sağlığı yerinde olma; mutluluk içinde bulunma; esenlik. **4.** Herhangi bir çıkar gözetmeden yapılan yardım; karşılıksız yapılan yararlı hareket; hayır; kerem; ihsan. **5.** Bir şeyin sağladığı yarar veya elverişlilik; yapılan şeyden kişinin sağladığı yarar; nimet. **6.** Yumuşak davranış. ◻ **iyiliği dokunmak,** *Yararı olmak; faydasını görmek.* || **iyilik bilmek,** *Kendine yapılan bir iyiliği unutmamak, takdir etmek; yapılan iyiliğin bilincinde olmak.* || **iyilik etmek,** *1. Başkalarına yararlı olmak; yardımcı olmak. 2. argo.* Kötülük etmek; *oyun etmek.* || **iyilik görmek,** *İyi karşılanmak; iyi davranılmak; maddî ve manevi yardım görmek.* || **iyilik güzellik,** *"Nasılsınız?" sorusuna verilen cevapta "sağlıklı, güzel ve iyi" durum içinde bulunduğunu belirten söz.* || **iyilik kesilmek,** *Hiçbir kötü tutum ve davranışı, kötü yanı kalmamak.* || **iyilik perisi,** *Her zaman maddî ve manevi yardımı dokunan kimse.* || **iyilik sağlık,** *"Nasılsınız?" sorusunun karşılığı olarak "iyi ve sağlıklı" olduğunu belirten söz.* | **iyilik yapmak,** *Yararlı olmak; yardım etmek.*

iyilik[2]**, -ği** [iğ-lik] *{ağız} is.* Kağnı tekerleklerinin geçtiği ok; dingil; mil; iğ. [DS]

iyilikbilir, [iyi-lik+bil-ir] *sf.* Kendisine yapılan iyilikleri unutmayan; değerbilir; kadirşinas.

iyilikbilirlik, -ği [iyi-lik+bil-ir-lik] *is.* İyilikbilir olma durumu.

iyilikçi, [iyi-lik-çi] *sf.* **1.** İyilik etmeyi seven; iyiliksever; hayırsever. **2.** Herkesin iyi olmasını isteyen; hayırhah.

iyilikçilik, -ği [iyi-lik-çi-lik] *is.* İyilikçi olma.

iyilikle, [iyi-lik-le] *(iyili'kle) zf.* İyi davranarak; iyilik ederek; yumuşak davranarak; tatlı dille.

iyiliksever, [iyi-lik+sev-er] *sf.* İyilik yapmayı seven kimse; hayırhah; hayırsever; iyilikçi.

iyiliksseverlik, -ği [iyi-lik+sev-er-lik] *is.* İyiliksever olma; hayırseverlik.

iyiltmek, [iyi-l-t-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Düzeltmek; onarmak. [DS]

iyim, [eğ-ir-mek > iğ-im] *{ağız} is.* Eğirme. ◻ **iyim iyirmek,** *{ağız} Çul, çuval gibi şeyleri dokumak için ip germek; çözgü çözmek.* [DS]

iyimek, [*eT.* yıḍ > yiyi-mek / iyi-mek] *{eAT} gçsz. f. [-ir]* Kokmak; koku salmak.

iyimser, [iyi-mse-r] *sf.* **1.** Her şeyin iyi yanını ele alan; nikbin; optimist. **2.** *fel.* Dünyada iyiliğin kötülükten daha ağır bastığını ileri süren öğreti yanlısı olan; optimist. **3.** Olup bitenden hoşnutluk duyan ve mutlu olacak yanlar bulmaya çalışan. **4.** *zf.* Her şeyden mutluluk duyacak biçimde.

iyimserlik, -ği [iyi-mse-r-lik] *is.* **1.** İyimser olma durumu. **2.** *fel.* Dünyada iyiliğin kötülükten daha ağır bastığını ileri süren öğreti; optimizm. **3.** Her şeyi iyi ve güzel yanları ile ele alma eğilimi. **4.** Her olumsuz duruma bir çare bulunacağına inanma eğilimi.

-iyin, [-in > -i(yi)n] *{ağız} çek. e.* Üçüncü teklik kişi iyelik eki; bir adın sonuna gelerek o kimsenin ailesini belirtir; -gil-in; -ler-in. [DS]

iyin[1]**,** [iy-in / eyem] *{eT} zf.* **1.** Göre; uygun olarak; gereğince. [Üç İtigsizler] **2.** Takip ederek; ardı sıra. [Gabain] **3.** Dolayısıyla; olduğundan dolayı; göre; dolayı. [EUTS] [Gabain] **4.** Kendi isteği ile; gönüllü olarak. [EUTS] ◻ **iyin yattaçı,** *{eT} Temayül, gereğince yatan; uygun olarak.* [Üç İtigsizler]

iyin[2]**,** [*eT.* ini > iyin] *{ağız} is.* Kayın birader. [DS]

iyinç, [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy(ı)nç / iy(i)nç / ey(i)nç] *is.* → ıyınç. [İKPÖy.] [EUTS] [Gabain]

iyindik, -ği [iyi-lik > iyi-(nd)ik] *{ağız} is.* İyilik. [DS]

iyindirik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-in-dirik] *{ağız} is.* Bağırsak bozukluğu hastalığı; ishal. [DS]

iyinik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-in-ik] *{ağız} is. is.* İshal; dizanteri. [DS]

iyinmek[1]**,** [ıy-mak *(bastırmak)* > ıy-ın-mak] *{eT} edil. f. [-ür]* **1.** Basılmak; ezilmek. [EUTS] **2.** Tazyik etmek; baskı yapmak; sıkıştırmak. [EUTS] **3.** *dönşl.* Zulmetmek; baskı kurmak. [Gabain]

iyinmek[2]**,** [ig *(hastalık)* > iğ-in-mek] *{ağız} dönşl. f. [-ir]* → iğinmek. [DS]

iyinti, [ig *(hastalık)* > iğ-inti] *{ağız} is.* Üzüntü; dert. [DS]

iyirek, -ği [iyi-rek] *{ağız} zf.* İyice. [DS]

iyişik, -ği [ig *(hastalık)* > iğ-iş-mek > iğ-iş-ik / uyuşuk ?] *{ağız} sf.* **1.** Tembel. **2.** Yavaş iş yapan. [DS]

iyişmik, [üyü-ş-mek / ekşi-mik ?] *{ağız} is.* Çökelek. [DS]

iyit, [yiğit] *{ağız} is.* Delikanlı; yiğit. [DS]

iyitmek[1]**,** [*eT.* yıḍ *(koku)* > yiyi > iyi-t-mek / yiyi-t-mek ييدمك / ايييدمك] *{eAT} gçl. f. [-ür]* Kokutmak.

iyitmek[2]**,** [iyi-t-mek ? / iyi + et-mek] *{ağız} gçl. f. [-d(i)r]* Düzeltmek; onarmak. [DS]

iylek, [ig *(hastalık)* > iy-le-k] *{ağız} sf.* Zayıf; cılız; hastalıklı. [DS]

şeyin bıraktığı izi yitirmek. 2. Bir kimseyi bir yere kadar izledikten sonra kaybetmek. 3. Bir kimsenin nerede olduğunu, ne yaptığını ve durumunu bilememek; onun hakkında bilgi alamaz olmak.|| **izi silinmek,** *Adı ve etkisi kalmamak; unutulmak.*|| **izi tozu kalmamak,** *Tamamıyla yok olmak; kaybolmak; bir iz bile kalmamak; tümüyle yitip gitmek.*|| **iz izlemek,** *{eAT} İzi sıra gitmek; izinde yürümek.*|| **iz kestirmek,** *Av hayvanlarının geçeceği yerlere ağaç dalları koyarak geçip geçmediğini anlamaya çalışmak.*|| **iz odası,** *fiz. İçinden geçen ya da içinde şekillenen iyonlaştırıcı parçacıkların izlerinin görünmelerini sağlayan oda.*|| **iz sürmek,** *1. Bir izi takip etmek. 2. Bir av hayvanını saklandığı yere kadar takip etmek. 3. {eAT} Bir şeyin veya kimsenin izine bakarak gittiği yolu bulmak.*| (bir) **iz üstünde olmak,** *Birtakım ipuçlarını değerlendirerek sonuca yaklaşmış olmak.*

iz[2], [is / iz] *{ağız} is.* İs. [DS]

iz[3], [Ar. ʿizz عز] *{OsT} is.* **1.** Değer; kıymet. **2.** Yücelik; ululuk. **3.** Şan ve şeref. **4.** Kudret; güçlülük. ◻ **izz ü alā,** *{OsT} Yücelik ve ululuk.*|| **izzü'd-devle,** *{OsT} Müslüman hükümdarlara "devlete değer veren, devletin değeri" anlamında verilen unvan.*|| **izzü'd-dîn,** *{OsT} Dinin değeri; dinin kıymeti.*|| **izz ü şerefle,** *{OsT} Uğurlar olsun; güle güle git.*

iza[1]**, -a'i** [Ar. izāʾ ازاء] *{OsT} is.* Sıra; dizi; hiza.

iza[2]**, -a'i** [Ar. īzāʾ ايزاء] *{OsT} is.* **1.** İyiliğe iyilikle karşılık verme. **2.** Kedere ve mihnete uğratma. **3.** Korkma.

iza'a[1], [Ar. ẕeyʿ > iẓaʿa / iẓaʿat اذاعت / اذاعه] *{OsT} is.* **1.** Bir sırrı açıklama; yayma; duyurma. **2.** Yüksek sesle söyleme; duyurma; ilan etme.

iza'a[2], [Ar. żiyāʿ > iżāʿa / iżāʿat اضاعت / اضاعه] *(iza:a) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi kaybetme; yitirme. **2.** Boşa harcama; telef etme.

izaan, [Ar. iẓaʿa > iẓaʿan ?] *{ağız} zf.* Bilerek; kasten. [DS]

iza'at, [Ar. iẓaʿa / iẓaʿat اذاعت / اذاعه] *(iza:at) {OsT} is.* → iza'a[1].

iza'at, [Ar. iżāʿa / iżāʿat اضاعت / اضاعه] *(iza:at)v is.* → iza'a[2].

i'zab, [Ar. iʿẕāb اعذاب] *(i-za:b) {OsT} is.* **1.** Vazgeçme. **2.** Suyu temizleme. **3.** Azaba düşürme. **4.** Azaba düşürülme.

izabe, [Ar. ẕevebān > iẓābe اذابه] *(iza:be) {OsT} is.* **1.** Madenleri eritme; sıvı hâle getirme; ergitme. **2.** Eritilme. ◻ **izabe fırını,** *Maden ergitme ocağı.*|| **izabe noktası,** *Katı bir maddenin sıvı hâle geldiği sıcaklık derecesi; ergime noktası.*

iz'ac, [Ar. izʿāc ازعاج] *(iz-a:c) {OsT} is.* **1.** Can sıkma; birinin canını sıkma; rahatsız etme; bunaltma. **2.** Yerinden koparak ayırma. ◻ **iz'ac etmek,** *Rahatsızlık vermek; bunaltmak; sıkıntı vermek.*

iz'acat, [Ar. izʿāc > izʿācāt ازعاجات] *(iz-a:ca:t) {OsT} is.* Rahatsız etmeler; sıkıntı vermeler; bunaltmalar.

izade[1], [Ar. iẓāde اذاده] *(iza:de) {OsT} is.* Ailesini korumak isteyen birine yardımda bulunma.

izade[2], [Ar. iżāde اضاده] *(iza:de) {OsT} is.* Yıldızların yüksekliğini ölçmekte kullanılan cetvel.

izadelf, [Fr. isadelphe] *sf. bot.* Erkek organları eşit iki demet hâlinde olan.

izae, [Ar. iżāʿe اضائت / اضائه] *(iza:e) {OsT} is.* Aydınlatma; ışık verme; ziyalandırma.

iz'af, [Ar. zıʿf > izʿāf اضعاف] *(iz-a:f) {OsT} is.* Bir kat daha artırma; ikiye katlama.

iz'af, [Ar. żaʿf > iżʿāf اضعاف] *(iz-a:f) {OsT} is.* **1.** Gücünü azaltma; zayıflatma. **2.** Bir şeyin üstüne bir katını ekleme.

izafat, [Ar. iżāfet > iżāfāt اضافات] *(iza:fa:t) {OsT} is.* **1.** Bağlar; bağlılıklar. **2.** *dbl.* İsim tamlamaları; izafetler. **3.** *tasvf.* Dünyaya olan bağlılıklar; dünya ilgileri.

izafe, [Ar. iżāfe اضافه] *(iza:fe) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye veya bir nedene bağlama; yakıştırma; mal etme. **2.** Katma; ekleme; ilave etme. ◻ **izafe etmek,** *1. Bir şeye veya bir kimseye bağlamak; mal etmek; yüklemek. 2. Katmak; eklemek; ilave etmek.*

izafet, [Ar. iżāfet اضافت] *(iza:fet) {OsT} is.* **1.** İki şey arasındaki ilgi; bağlantı; ilişki; münasebet; görelik. **2.** *dbl.* Özel bir anlamla bir ismin başka bir isme bağlanması; isim tamlaması. **3.** *fel.* Bir nesne veya olayı bir başkası ile ilgili kılan bağlantı; münasebet; ilişki; bağıntı. ◻ **izâfet-i beyâniye,** *{OsT} dbl. Tür belirten tamlama. "elma ağacı"*|| **izâfet-i lâmiye,** *{OsT} "Lâm" harfi ile düzenlenmiş tamlama.*|| **izâfet-i teşbihiye,** *{OsT} Benzetme edatı kaldırılmış bulunan isim tamlamaları; tamlananı sıfat gibi kullanılan tamlamalar. "demir kapı"*|| **izafet terkibi,** *{OsT} İsim tamlaması; ad tamlaması.*

izafeten, [Ar. iżāfeten إضافةً] *(iza:fe'ten) {OsT} zf.* **1.** Bir kimse veya şeye ilişkin olarak; bağlanarak; dayanarak; göreceli olarak. **2.** Bir kimse adına saygı duyularak.

izafî, [Ar. iżāfet > iżāfî / iżāfiyye اضافيه / اضافى] *(iza:fî:) {OsT} sf.* **1.** Bağlı olduğu nesne veya olay ile ilgili olarak değişen; bağlı, bağıntılı; bağlantılı; göreli; göreceli; özgül. **2.** Kişiden kişiye değişen; göreli; göreceli; özgül. **3.** *fel.* İsmen var olan. ◻ **izâfî sıfr,** *{OsT} mat. Özgül sıfır.*|| **izâfî sıklet,** *{OsT} Özgül ağırlık.*

izafilik, -ği [izafî-lik] *(iza:fi:lik) is.* Bağıllı olma durumu; bağıntılı oluş durumu; görecelik; özgüllük.

izafiye, [Ar. iżāfiyye اضافيه] *(iza:fiye) {OsT} is. fel.* Bilginin gerçekliğini ve değerini başka bilgilere göre, bağlantılı olarak ifade eden felsefî görüş; görelilik; bağıntıcılık; görecilik; rölativizm.

izafiyet, [Ar. iżāfiyye > iżāfiyyet اضافيت] *(iza:fiyet) {OsT} is.* **1.** Başka bir şeye göre olma durumu; bağlantılılık; görelilik; rölativite. **2.** Bağlantılı olma durumu; bağlantılılık.

izağna, [Ar. iẕaʿa ?] *{ağız} sf.* Karşıt; ters; inat. 🗗 **izağna yapmak,** *{ağız} Karşısındakini kızdırmak için istenilenin veya gerekenin tam tersini yapmak.* [DS]

izağnacı, [izağna-cı] *{ağız} sf.* (Kişi için) karşısındakini kızdırmak için tam tersini yapan. [DS]

izah, [Ar. vużūḥ > iżāḥ ايضاح] *(iza:h) {OsT} is.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ile anlatma; açıklama. 🗗 **izah etmek,** *Açıklamak.*

izaha, [Ar. iżāḥa اضاخه] *(iza:ha) {OsT} is.* Bir şeyin etrafını dolaşma.

izahat, [Ar. iżāḥ > iżāḥāt ايضاحات] *(iza:ha:t) {OsT} is.* Açıklamalar.

izahen, [Ar. iżāḥ > iżāḥen ايضاحاً] *(iza:'hen) {OsT} zf.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklayarak; izah ederek; açıklayarak; açıklama yoluyla.

izahlı, [izah-lı] *(i:za:hlı) sf.* Açıklamalı.

izahname, [Ar. iżāḥ + Far. nāme ايضاحنامه] *(i:za:hna:me) {OsT} is.* Yazılı açıklama; bildiri.

izaka, [Ar. ẕevḳ > iẕāḳa اذاقه] *(iza:ka) {OsT} is.* **1.** Lezzet ve zevk hissettirme. **2.** Tattırma. **3.** Tattırılma.

izalatör, [Fr. isolateur] *is.* **1.** Bir iletkeni yalıtmaya yarayan şey; yalıtkan. **2.** Akım taşıyan tel vb. şeyleri direklere asmakta kullanılan özel surette yapılmış yalıtkan araç. **3.** *fiz.* Faraday etkisini kullanarak elektromanyetik dalgayı yalnız bir yönde geçiren ferritli düzenek.

izale[1], [Ar. zevāl > izāle ازاله] *(iza:le) {OsT} is.* **1.** Yok etme; ortadan kaldırma; giderme. **2.** Yok edilme; ortadan kaldırılma; giderilme. 🗗 **izale etmek,** *Yok etmek; ortadan kaldırmak; gidermek.*|| **izāle-i bikr,** *{OsT} Bekâreti giderme; kızlığı bozma.*|| **izāle-i büzāk,** *{OsT} Tükürüğün temizlenmesi.*|| **izāle-i taaffün,** *{OsT} Mikropları antiseptik madde ile temizleme.*|| **izāle-i üfünet,** *{OsT} İltihabı yok ederek mikropları ortadan kaldırma.*

izale[2], [Ar. iẕāle اذاله] *(iza:le) {OsT} is.* **1.** Uzun etekli elbise. **2.** (Kadın için) yaşmağını açma. **3.** Güçsüz bırakma.

izaleişüyu, -u [Ar. izāle-i şüyūʿ ازاله شيوع] *(iza:lei-şüyu:) {OsT} is. huk.* Bir mal üzerindeki ortaklığın giderilmesi.

i'zam[1], [Ar. ʿaẓm > iʿẓām اعظام] *(i-za:m) {OsT} is.* **1.** Bir şeyi olduğundan büyük gösterme; abartma. **2.** Gereğinden çok önemseme. 🗗 **izām etmek,** *{OsT} Büyütmek; abartmak.*

i'zam[2], [Ar. ʿazīmet > iʿzām اعزام] *(i-za:m) {OsT} is.* Bir kimseyi gönderme; yollama; ulaştırma. 🗗 **izam etmek,** *Göndermek; ulaştırmak.*

izam[1], [Ar. aẓm > iẓām اظام] *(iza:m) {OsT} is.* Kemikler.

izam[2], [Ar. aẓīm > iẓām اظام] *(iza:m) {OsT} is.* Büyükler; ulular, seçkinler.

iz'an, [Ar. iẕʿān اذعان] *(iz-a:n) {OsT} is.* → izan[2].

izan[1], [Ar. īẕān ايذان] *(i:za:n) {OsT} is.* **1.** Bildirme. **2.** Bildirilme. **3.** Ezan okuma.

izan[2], [Ar. iẕʿān اذعان] *(iz-a:n) {OsT} is.* **1.** Anlama yeteneği; anlayış. **2.** İtaat etme; boyun eğme; söz dinleme. **3.** Eğitim; terbiye. 🗗 **iz'an etmek,** *{OsT} Anlayışlı davranmak; düşünceli hareket etmek.*

izan[3], [Ar. iẕaʿa > iẕaʿan ?] *(iza:n) {ağız} zf.* **1.** Şaka olarak; yapmacık. **2.** Bilerek; özellikle. [DS]

izanlı, [izan[2]-lı] *(iz-anlı) {OsT} sf.* Düşünceli; anlayışlı.

izansız, [izan[2]-sız] *(iz-ansız) sf.* **1.** (Kişi için) düşüncesiz; anlayışsız. **2.** Böyle bir kimsenin tutumu.

izansızca, [izan[2]-sız-ca] *(iz-ansı'zca) zf.* Düşüncesiz veya anlayışsız olarak; düşüncesizce; akılsızca.

izansızlık, -ğı [izan[2]-sız-lık] *(iz-ansızlık) is.* Düşüncesiz olma durumu; anlayışsızlık; düşüncesizlik; akılsızlık.

i'zar, [Ar. iʿẕār اعذار] *(i-za:r) {OsT} is.* Yanak.

izar[1], [Ar. izār ازار] *(iza:r) {OsT} is.* Belden aşağıyı örtmekte kullanılan bez; peştamal.

izar[2], [Far. izār ازار] *(iza:r) {OsT} is.* Suyun dibi.

izare[1], [Ar. izāre ازاره] *(iza:re) {OsT} is.* Ziyaret ettirme.

izare[2], [Ar. iẕāre اذاره] *(iza:re) is.* Bir kimseyi kuşkulandırma; kuruntuya sevketme.

i'zaz, [Ar. ʿizz > iʿzāz اعزاز] *(i-za:z) {OsT} is.* Saygı ile ağırlama. 🗗 **i'zāz etmek,** *{OsT} Saygı ile ağırlamak.*|| **i'zāz ü ikram,** *{OsT} Saygı gösterme ve ikram etme.*|| **i'zāz ve ikrām,** *{OsT} Saygı gösterme ve ikram etme.*

i'zazat, [Ar. iʿzāzāt اعزازات] *(i-za:za:t) {OsT} is.* İkram etmeler; ağırlamalar.

i'zazen, [Ar. iʿzāzen اعزازاً] *(i-za:'zen) {OsT} zf.* Saygı ile ağırlayarak.

izba, [Rus. izba] *is.* Köylülerin çam veya köknar sırıklarını üst üste koymak suretiyle yaptıkları ev.

izbad, [Ar. izbād ازباد] *(izba:d) {OsT} is.* **1.** Köpüklenme. **2.** (Ağaç için) çiçeklenme.

izbandut, [İt. sbandire *(çete yapmak)* > sbandito *(çete mensubu)*] *is.* → ızbandut.

izbar, [Ar. izbār ازبار] *(izba:r) {OsT} is.* **1.** Yazı ile bildirme; yazma. **2.** Yazı ile bildirilme.

izbe, [Slav. izba *(kulübe, kiler)*] *is.* **1.** Kuytu, loş ve nemli yer. **2.** Köylülerin çam veya köknar sırıklarını üst üste koymak suretiyle yaptıkları ev. **3.** *{ağız}* Yüklük altındaki dolap. [DS]

izbek, -ği [? izbek] *{ağız} sf.* Evli olmayan; bekâr. [DS]

izbelik, -ği [izbe-lik] *is.* Loş, karanlık ve kuytu yer.

izbent, -di [Slav. izmet => izbent] *{ağız} is.* Satışlarda beğenilmeyerek ayrılmış zayıf ve hastalıklı hayvanlar. [DS]

izbiro, [İt. sbirro] *(izbi'ro) is.* Yükleri yukarı çekmek için halattan yapılmış sapan.

izca, -a'i [Ar. izcā' ازجاء] *(izca:) {OsT} is.* Giderme; defetme.

izci, [iz-ci] *is.* **1.** İzden anlayan; çeşitli izleri değerlendirerek bulunması gereken hayvan, hırsız vb. şeyleri bulmakta usta olan kişi. **2.** Gençleri araştırma, beceri ve kır hayatıyla ilgili dayanıklılık yanında ahlakça sağlam bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlayan kuruluşa bağlı öğrenci.

izcilik, -ği [iz-ci-lik] *is.* **1.** İz sürme ve iz değerlendirme işi. **2.** Gençleri beden ve ahlak yönünden daha sağlam, daha yararlı olacak biçimde yetiştirmeyi amaç edinen dünya çapındaki spor ve eğitim kuruluşu; keşşaflık.

izdemek, [istē-mek / iz-de-mek ازدمك] *(izde:mek) {eT} gçl. f. [-r]* **1.** İstemek. [EUTS] [Gabain] **2.** İzlemek; aramak; izini takip ederek araştırmak; *{eAT} (aym).* [EUTS] [Gabain]

izdeng, [iz-deñ] *{eT} is.* Balık avlanan bir çeşit ağ. [DLT]

izdetmek, [istē-mek > izde-t-mek] *{eT} gçl. f. [-ür]* Arattırmak; istetmek. [EUTS]

izdicar, [Ar. izdicār ازدجار] *(izdica:r) {OsT} is.* Söz dinleme; nasihat kabul etme.

izdiham, [Ar. zaḥm / zaḥmet > izdiḥām ازدحام] *(izdiha:m) {OsT} is.* Aşırı kalabalık dolayısıyla meydana gelen yığılma, sıkışma.

izdira[1], -a'i [Ar. izdirā' ازدراء] *(izdira:) {OsT} is.* Tahkir etme; hakir görme.

izdira[2], -a'ı [Ar. izdirā' ازدراع] *(izdira:) {OsT} is.* Tarımla uğraşma; ekincilik yapma; ziraat etme.

izdirad, [Ar. izdirād ازدراد] *(izdira:d) {OsT} is.* Yutma.

izdiram, [Ar. izdirām ازدرام] *(izdira:m) {OsT} is.* Lokmayı büyük büyük yutma.

izdivac, [Ar. zevc > izdivāc ازدواج] *(izdiva:c) {OsT} is.* → izdivaç.

izdivaç, -cı [Ar. zevc > izdivāc ازدواج] *(izdiva:ç) is.* Evlenme; teehhül; tezevvüç. 🗗 **izdivaç etmek,** *Evlenmek.*

izdiyat, -dı [Ar. ziyāde > izdiyād ازدياد] *(izdiya:t) {OsT} is.* Çok olma; artma; çoğalma; ziyadeleşme.

izdüşüm, [iz+düş-üm] *is. mat.* → iz düşümü.

izdüşüren, [iz +düş-ür-en] *is. mat.* Bir şeklin bir düzlem üzerindeki iz düşümünde, şeklin her noktasını iz düşümü ile birleştiren doğru.

ize, [*eT.* eze / ece] *{ağız} is.* Ağabey. [DS]

izede, [Far. azāde] *{ağız} is.* (Çocuk için) zayıf; cılız. [DS]

izem, [Ar. ʿiẓem عظم] *{OsT} is.* Büyüklük; ululuk.

izfaf, [Ar. izfāf ازفاف] *(izfa:f) {OsT} is.* **1.** Gelin gönderme. **2.** Gelin olarak gönderilme.

izhab, [Ar. iẕhāb اذهاب] *(izha:b) {OsT} is.* **1.** Giydirme; giydirilme. **2.** Altın kaplama.

izhac, [Ar. iẕḥāc اذحاج] *(izha:c) {OsT} is.* Oturma; ikamet etme.

izhaf, [Ar. izhāf ازهاف] *(izha:f) {OsT} is.* **1.** Hayertte bırakma. **2.** Hiyanette bulunma. **3.** Yalan söyleme.

izhar, [Ar. żuhūr > iẓhār اضهار] *(izha:r) {OsT} is.* **1.** Gösterme; açığa vurma. **2.** Yalandan gösteriş yapma. 🗗 **izhar banyosu,** *Fotoğrafçılıkta birtakım kimyasal bileşenler kullanarak film veya kart üzerinde şekilleri görünür hâle getirmek için yapılan işlem; developman.*|| **izhar etmek,** *Açığa vurmak; belirtmek.*|| **izhār-ı belāgat,** *{OsT} ed. Belâgat gösterme.*|| **izhār-ı hak,** *{OsT} Hakkı ortaya çıkarma.*|| **izhār-ı teessür,** *{OsT} Teessür gösterme.*

izi, [izī] *(izi:) {eT}* Öbür yıl; gelecek yıldan sonraki yıl. [DLT]

İzid, [Far. īzid / īzed ايزد] *{OsT} is.* **1.** Zerdüştilerin hayır tanrısı. **2.** (İran'da daha sonraları) Allah.

izidî, [Far. īzid > īzidī ايزدى] *{OsT} sf.* Tanrısal; İlahî.

izin, -zni [Ar. iẕn اذن] *{OsT} is.* **1.** Bir şey yapabilmek için tanınan serbestlik; hak; yetki; müsaade; ruhsat. **2.** Bir kimseye çalıştığı yerden verilen tatil; dinlenmek amacıyla bir süre işten ayrılma. **3.** İşine son verme. **4.** *huk.* Bir hukuksal işlemin yapılması ya da bir hakkın kullanılması için verilen yetki. **5.** *huk.* Çalışanlara yasalarca tanınan belli sürelerdeki dinlenme ya da özürleri dolayısıyla işe gelmeme hakkı. 🗗 **izin almak,** *1. Bir şeyi yapmak için, yetkiliden kendisine hak tanınmasını sağlamak. 2. İşinden*

bir süre ayrılarak dinlenme isteğinde bulunmak ve yetkilice bu istek kabul edilmiş olmak.|| **izin çıkmak,** *Bir işi yapma serbestliği tanınmak.*|| **izin koparmak,** *Hakkı olmadığı hâlde izin alabilmiş olmak.*|| **izin vermek,** *Bir kimseye, bir şeyi yapması için serbestlik tanımak.*|| (.. e) **izin vermek,** *O iş veya davranışın yapılmasına, olmasına engel olmamak; olanak tanımak; sağlamak.*|| **izne çıkmak,** *İşinden ayrılarak bir süre dinlenmek.*|| **izninizle,** *Söylenecek bir sözü hoş karşılamalarını, ya da yapılacak bir işe alışmalarını sağlamak için "onay verirseniz" anlamında kullanılan söz başı; müsaadenizle; izin verin.*

izinci, [izin-ci] *sf.* (Er veya öğrenci için) kendisine izin verilmiş olan; izne çıkmış olan.

izinli, [izin-li] *sf.* İzin alarak işe gitmeyen ya da bir yerden ayrılan.

izinname, [Ar. iẕn + Far. nāme اذنامه] *(izinna:me) {OsT} is.* **1.** Bırakma veya çıkarma kâğıdı. **2.** Müsaade kâğıdı. **3.** Medeni kanun öncesinde mahalle muhtarlığından ya da kadıdan alınan, evlenmeye engel bir durum bulunmadığını belirten ve nikâhı kıyan imam ile tanıkların arkasını imzaladıkları belge.

izinsiz, [izin-siz] *sf.* **1.** Bir işi yapmak için gerekli izni almamış olan. **2.** (Er veya yatılı öğrenci için) suçuna karşılık hafta sonu iznine çıkmasına izin verilmeyen. **3.** Yasa gereği yetkili makamdan izin almadan çalışan veya bir hakkı kullanmaya kalkışan. **4.** (Yatılı öğrenci için) tatilde dışarı çıkamayan. **5.** *zf.* İzin almadan; izinsiz olarak.

izinsizlik, -ği [izin-siz-lik] *is.* **1.** İzinsiz olma durumu. **2.** *as.* İzinli olmadığı hâlde birliğinde bulunmayan ve henüz firari sayılacak kadar gün doldurmamış bulunan erin durumu. **3.** Yatılı öğrencilerin işledikleri disiplin suçuna karşılık evcilere eve çıkmama, okulda kalanlar için de hafta sonu dışarı çıkmama şeklinde uygulanan disiplin cezası.

izirap, -bı [Ar. iżṭırāb] *{ağız} is.* İltihap. [DS]

izkâm, [Ar. izkām ازكام] *(izkâ:m) {OsT} sf.* **1.** Nezleye uğratma. **2.** Nezleye uğratılma.

izkâr, [Ar. ẕikr > iẕkār اذكار] *(izkâ:r) {OsT} is.* **1.** Hatırlama; anma; hatıra getirme. **2.** Hatıra getirilme.

izlak, -kı [Ar. izlāḳ ازلاق] *(izlâ:k) {OsT} is.* Ayak kaydırma; sürçtürme.

izlal[1]**, -li** [Ar. izlāl ازلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* → izlak.

izlal[2]**, -li** [Ar. ẓıll > iẓlāl اظلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* Gölge verme; gölgelendirme. **izlal etmek,** *{OsT} Gölge etmek; gölgelendirmek.*

izlal[3]**, -li** [Ar. ẕillet > ẕüll > iẕlāl اذلال] *(izlâ:l) {OsT} is.* Tahkir etme; alçaltma; küçük görme.

izlam, [Ar. ẓulmet > iẓlām اظلام] *(izlâ:m) {OsT} is.* Karanlıkta bırakma; karanlık etme; zulmette bırakma.

İzlandaca, [İzl. island > izlanda-ca] *is.* İzlanda'da Norveç Vikingleri tarafından sömürgeleştirilmesinden bu yana konuşulan Germen dili.

izlek, -ği [iz-le-k] *is.* **1.** *{ağız}* Keçi yolu; patika. [DS] **2.** *{ağız}* İzlenilebilecek belirlilikteki izler. [DS] **3.** Bir edebî eserde okuyucuya verilmek istenen mesaj; asıl konu; tema.

izlem, [iz-le-m] *is.* **1.** İzlemek işi; izleme; takip. **2.** Bir olay veya durumdan insanın edindiği öz bilgi ve etkilenme.

izleme, [iz-le-me] *is.* **1.** Bir şey üzerine iz yapma eylemi; iz meydana getirmek işi. **2.** İz sürme; izlerden giderek izin sahibine ulaşma. **3.** Gözlemek, seyretmek işi.

izlemek, [iz-le-mek ايزلمك] *gçl. f. [-r] [-(i)-yor)* **1.** Zaman ve mesafe olarak birinden sonra gelmek; ardından gelmek; takip etmek. *{eT} (aym)* [KB] **2.** Bir kişi veya hayvanın arkasına düşerek ya da daha sonra onun izlerine bakarak geçtiği yerlerden gitmek; aynı yoldan gitmek; izi sıra gitmek; izinde yürümek. *{eAT} {OsT} (aym)* **3.** (Bir olay ya da gösteri için) oluş sırasında hazır bulunmak; olanları görmek; tanık olmak; izleyicisi olmak; seyretmek. **4.** (Taşıt vb. için) kendisi için belirlenmiş bir güzergâhtan işlemek. **5.** (Yön için) o yöne doğru gitmek. **6.** (Yol için) o yolun gittiği yere doğru gitmek. **7.** (Bir kimse için) o kişinin gidiş geliş veya hareketlerini gözlemek. **8.** (Örnek alınan kişi için) onun gibi davranmak; özdeş tutum benimsemek; izinden gitmek; yolundan gitmek; yaptıklarının veya söylediklerinin dışına çıkmamak. **9.** (Bir sosyal hareket veya moda için) aynı zaman ve nitelikte değişmek; özdeş bir gelişmeyi göstermek. **10.** (Çalışma, bilim, sanat vb. için) gelişimi sırasında veya zaman içinde onunla ilgili bilgi ve olguları öğrenmek; bilgi edinmek; kaçırmamaya özen göstermek. **11.** (Konferans, konuşma vb. için) edilgen olarak katılmak; dinlemek; yapıldığı yerde hazır bulunmak. **12.** (Hasta, yaşlı vb. yakın için) uzun süre kendisi ile ilgilenmek; olabilecek hastalık veya olumsuzluklar için dikkatli olmak. **13.** (Bir öğretim, etkinlik vb. için) çalışmalarına katılmak; yer almak; düzenli ve sürekli biçimde uymak. **14.** (Gözleriyle) gözlerini, bakışlarını hareket eden kimseden veya bir şeyden ayırmamak. **15.** Bir şeyin izi üzerinden yürümek.

izlence, [iz-le-n-ce] *is.* **1.** Gerçekleştirilmesi, yapılması düşünülen etkinlikler; program. **2.** Bu etkinliklerin zamana bağlı ve sıraya konulmuş ayrıntılı dökümü. **3.** Radyo ve televizyonda, belli bir biçim ve süre içinde sunulan müzik, konuşma, yarışma, oyun vb. şeylerden her biri. **4.** Radyo ve televizyonda hangi gün hangi yapımların yayınlanacağını gösterir liste. **5.** Okullarda, hangi derslerin hangi

gün ve o günün hangi saatinde okutulacağını gösterir önceden hazırlanmış çizelge. **6.** Bir konser, temsil, tören, gezi gibi şeylerin bölümlerinin sırasını gösteren ve kısa bilgiler, açıklamalar içeren basılı kâğıt. **7.** Yeni kurulan hükümetin güven oyu almadan önce yapacağı işlerle ilgili yaptığı yazılı döküm.

izlenen, [iz-le-n-en] *sf.* Televizyon yayınları arasında en çok izleyicisi olanı.

izlenim, [iz-le-n-im] *is.* **1.** Bir izlemenin sonunda insanda meydana gelen olumlu ya da olumsuz etki. **2.** Bir dış etkenden kaynaklanan duygu; intiba. **3.** (Bir kimse veya olay için) ayrıntılara inmeden ilk bakışta edinilen görüş; kanı. **4.** Bir kimse üzerinde bırakılan değerlendirmeye yönelik iyi veya kötü etki; intiba. **5.** *psikol.* Uyaranların, duyu organları ve onlarla ilişkili sinirler üzerinde bıraktığı etki; bir durumun kişi üzerindeki çözümlenmemiş etkisi; intiba; empresyon. **6.** Dolaysız olarak edinilen bilinç içeriği.

izlenimci, [iz-le-n-im-ci] *sf.* **1.** İzlenimcilikle ilgili. **2.** Doğayı, ondan edindiği izlenimlerle anlatan, değerlendiren; empresyonist. **3.** Doğruluğu kesin olmayıp da duyularla edinilen izlenimlere dayanan; empresyonist; intibaî.

izlenimcilik, -ği [iz-le-n-im-ci-lik] *is.* **1.** Doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntıları ile değil de, oradan edinilen izlenimin ölçüsüne veya biçimine göre anlatan; nesneyi veya gerçeği doğrudan değil, onun sanatçıda bıraktığı etkiyi dile getiren sanat akımı; empresyonizm. **2.** Dış etkilerin içe yansıması, içte etkiler ve izler bırakması ve bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesi; empresyonizm.

izleniş, [iz-le-n-iş] *is.* İzlenmek eylemi veya biçimi.

izlenme, [iz-le-n-me] *is.* İzlenmek eylemi; takip edilme.

izlenmek, [iz-le-n-mek] *edil. f. [ir]* **1.** İzlemek işi yapılmak; takip edilmek. **2.** (Bir kimse için) gözetlenmek; göz hapsine alınmak. **3.** (Olay veya gösteri için) tanık olunmak. **4.** (Yol, yön için) oradan, o doğrultuda gidilmek. **5.** *dönşl. f.* Üzerinde izler oluşmak; iz meydana gelmek.

izlenti, [iz-le-nti] *{ağız} is.* Keçi yolu. [DS]

izleştirmek, [iz-le-ş-tir-mek] *{ağız} gçl. f. [-ir]* Araştırmak. [DS]

izletilme, [iz-le-t-il-me] *is.* İzleme işinin yapılmasını sağlamak eylemi.

izletilmek, [iz-le-t-il-mek] *edil. f. [-ir]* İzleme işinin yapılmasını sağlamak; izlenmesini sağlamak.

izletme, [iz-le-t-me] *is.* İzlemeyi sağlama.

izletmek, [iz-le-t-mek] *gçl. f. [-ir]* İzlemek işini yaptırmak.

izleüçü, [iz-le-y-ici / iz-le-y-ücü] *{ağız} is.* Araştırıcı; arayıcı. [DS]

izleyici, [iz-le-y-ici] *is.* **1.** İzlemek işini yapan kimse. **2.** Halka açık bir gösteri veya töreni görmek, bakmak üzere gelen kimse; seyirci. **3.** Eyleme katılmayarak sadece gözleyen, bakan kimse; tanık; seyirci. **4.** Birinin yol ve yöntemini sürdüren.

izleyiş, [iz-le-y-iş] *is.* İzleme eylemi veya biçimi.

izlik, [īz > iz-lik] *{eT} is.* Hayvan derisinden yapılan bir tür Türk çarığı. [DLT] 🗗 **izlik olmak,** *{ağız} Döşeme tahtaları üzerinde ayak izi olmak.* [DS]

izmam, [Ar. iẓmām اذمام] *(izmâ:m) {OsT} is.* **1.** Birini, kötülenecek bir durumda bulma. **2.** Birinden söz alma.

izmarit[1], [İt. smarrito *(kayıp, kaybolmuş)*] *is. zool.* Akdeniz'de 200 m. derinliğe kadar olan kıyılarda yaşayan, ağızlarını körük gibi ileriye doğu açarak besinlerini kapan 20 cm. kadar boyunda kemikli balık, *(Smaris vulgaris / Maena smaris).*

izmarit[2], [Yun. smarida] *is.* İçilmiş sigara kalıntısı.

izmaritgiller, [izmarit-gil-ler] *is. zool.* Örnek hayvanı izmarit olan, tropikal denizlerin genellikle sığ sularında yaşayan, yaklaşık iki yüz kadar türü bulunan, etçil ve otçul balıklar familyası, *(Sparidae)*

izme, [Rus. izbá] *{ağız} is.* Oda içinde yıkanmak için ayrılan yer. [DS]

izment, -di [Slav. ízmet] *{ağız} is.* Büyüyememiş; küçük kalmış; zayıf. [DS]

izmihlal, -li [Ar. iżmiḥlāl اضمحلال] *(izmihlâ:l) {OsT} is.* Bozularak kaybolma; yok olma; yıkılma; çökme.

izmihrar, [Ar. izmihrār ازمهرار] *(izmihrâ:r) {OsT} is.* **1.** (Yıldız için) parıldama. **2.** Surat asma. **3.** (Kış için) şiddetli olma.

izmil, [Ar. izmīl ازميل] *(izmi:l) {OsT} is.* **1.** Çekiç. **2.** Keskin demir. **3.** Deri kesmekte kullanılan özel bıçak.

İzmir, [Yun. smyrna] *is.* **1.** Ege bölgesinde Türkiye'nin üçüncü büyük kenti. **2.** (İsim tamlamalarında) İzmir'e ait; İzmir'le ilgili. 🗗 **İzmir biçimi,** *Fes yapıcılarının kullandığı bir tür kalıp.*|| **İzmir irisi,** *{ağız} Tavşan avlamakta kullanılan iri saçma.* [DS]|| **İzmir kalemi,** *Çelikten yapılmış, sivri uçlu, dört köşe, taşçı veya heykeltıraş kalemi.*|| **İzmir köftesi,** *Dilim dilim doğranarak kızartılmış patates üzerine kızarmış köfteleri yerleştirdikten sonra domates salçası veya domates ezmesi dökülerek pişirilmiş bir tür yemek.*|| **İzmir pâye-i mücerredi,** *{OsT} tar. İmparatorluk döneminde, müderris rütbesinin bir üstü, haremeyn rütbesinin bir altı olup "faziletlü" diye hitap edilen ilmiye rütbesi.*

izmira, [? izmira] *{ağız} is.* Sivri uçlu testere. [DS]

izmit, [? izmit] *{ağız} is.* Ağaç oymaya yarayan demir kalem. [DS]

izn, [Ar. iẓn اذن] *{OsT} is.* → izin.

iznab, [Ar. iẓnāb اذناب] *(izna:b) {OsT} is.* Günahkâr olma; günah işleme.

izo-, [Yun. isos *(eşit, denk)* > Fr. iso- *(eş)*] *ön ek.* Eklendiği Latince kelimelere *"eş, eşit"* kavramı katan ek.

izobar, [Fr. iso *(eş)* + Yun. baros *(ağırlık)*] *is. coğ.* Ayrı ayrı yerlerde basıncın denk olması durumu; eş basınç. ◻ **izobar eğrisi,** *Bir meteoroloji haritası üzerinde aynı anda atmosfer basıncının eşit olduğu noktaları birleştiren çizgi; izobar; eş basınç eğrisi.*

izohips, [Fr. isohypse] *is.* ve *sf. coğ.* (Yer için) yükseklikleri birbirine eşit olma durumu; eş yükselti. ◻ **izohips eğrisi,** *Eş yükseltileri yani aynı yükseklikte bulunan noktaları birleştiren çizgi; eş yükselti eğrisi.*

izolasyon, [Fr. isolation] *is.* **1.** Elektrik akımının olumsuz etkilerinden korunmak için, iletkeni akım geçirmeyen kauçuk, lastik vb. ile kaplama işi; yalıtım; tecrit. **2.** Isı ve nem etkileşiminden korunmak için ısı ve nem geçirmeyen maddelerle kaplama işlemi; yalıtım; yalıtma; tecrit; geçirimsizleştirme.

izole, [İt. isolare *(kanal açarak bir yeri karadan ayırmak)* > Fr. isoler] *sf.* Yalıtılmış; tecrit edilmiş. ◻ **izole bant,** *Akım geçirilecek çıplak telleri birbirinden ve başka ortamdan ayırmak için kullanılan yapışkan sargı.*|| **izole etmek,** *1. Yalıtmak; tecrit etmek. 2. mecaz. Yalnız bırakmak; ayırmak.*

izomer, [Fr. isomère] *is.* **1.** (Kimyasal madde için) aynı oranda, aynı elementlerden oluşan fakat moleküllerindeki atomların uzaysal dizilimleri farklı olduğu için birbirlerinden farklı özellikler gösteren; kapalı formülleri aynı, açık formülleri farklı bileşik; eşiz. **2.** *jeol.* (Yer tabakası veya madde için) benzer parçalardan oluşmuş. **3.** (Radyoaktif madde için) bileşimleri aynı fakat yarılanma ömürleri dolayısıyla enerjileri farklı olan. ◻ **izomer nüklidler,** *fiz. Kütle sayıları ve atom numaraları aynı, fakat enerji durumları farklı olan nüklidler.*

izomeri, [Fr. isomérie] *is.* İzomer bileşiklerin niteliği.

izomerik, -ği [Fr. isomérique] *sf.* İzomeri ile ilgili olan.

izomerleşme, [izomer-le-ş-me] *is. kim.* Bir maddenin izomeri olan başka bir maddeye doğrudan ya da kimyasal bir etkiyle geçmesi; eşizleşme.

izomerleştirme, [izomer-le-ş-tir-me] *is.* **1.** *kim.* Bir bileşiği izomer bileşiğe dönüştürme işi. **2.** Petrol arıtma ve diğer işlemler için kapalı halkalı bir hidrokarbon molekülünü, açık halkalı bir molekül elde etmek için daha yüksek oktanlı ve daha etkin hâle getirmeye dayanan petrokimya işlemi.

izomorf, [Fr. isomorphe] *sf. mat.* Biçim bakımından birbirine eşit veya benzer olma durumu; eş biçim.

izomorfik, -ği [Fr. isomorphique] *sf.* **1.** Biçimleri birbirine eşit. **2.** *kim.* Billur (kristal) biçimleri yönünden büyük benzerlik gösteren; izomorf. **3.** *mat.* (İki küme için) aralarında benzerlik bağıntısı bulunan; eş yapılı; eş biçimli.

izomorfizm, [Fr. isomorphisme] *is.* **1.** Biçimleri birbirine eşit olan nesnelerin belirgin özelliği; eş yapılılık. **2.** İki matematik kümesi arasındaki benzerlik bağıntısı; eş biçimlilik.

izot, [issi+ot] *{ağız} is.* → isot. [DS]

izoterm, [Fr. isotherme] *is.* Sabit bir ısıya karşılık gelen; eş sıcak. ◻ **izoterm eğrisi,** *Belirli bir süre içindeki sıcaklık ortalamaları eşit olan yeryüzü noktalarından geçtiği varsayılan eğriler; eş sıcaklık eğrileri.*

izotonlar, [İng. isotones > izoton-lar] *is.* Nötron sayıları aynı, fakat atom numaraları farklı olan nüklidler.

izotop, [Yun. isos topos > Fr. isotope] *is. kim.* Kütle sayıları farklı, kimyasal özellikleri aynı olduğu için periyotlar cetvelinde aynı yerde bulunan, bu sebeple aynı atom numarasını taşıyan elementlere verilen ad.

izotopik, [Fr. isotopique] *sf.* **1.** Aynı elementin olası değişik atom çekirdeği ile ilgili. **2.** İzotop özelliği gösteren. ◻ **izotopik bolluk,** *Bir örnek içindeki element izotopu atom sayısının, bu elementin toplam atom sayısına oranı.*|| **izotopik işlem birimi,** *Uranyumun biri zenginleştirilmiş, diğeri fakirleştirilmiş iki izotopuna ayrılması işleminin uygulandığı birim.*

izotoplar, [Fr. isotope > izotop-lar] *is.* Atom numaraları aynı, fakat kütle sayıları farklı olan nüklidler.

izra[1], -a'ı [Ar. ẕira' > iẕrā' اذراع] *(izra:) {OsT} is.* Arşınlama.

izra[2], -a'i [Ar. iẕrā' اذراء] *(izra:) {OsT} is.* **1.** Aşırı derecede övme. **2.** Altın arama. **3.** Korkutma.

izur, [Ar. izār] *{ağız} is.* Başörtüsü. [DS]

izüstü, [iz+üstü] *{ağız} zf.* Ara vermeden; hemen. [DS]

izve, [Rus. izba] *{ağız} is.* Çukur. [DS]

izvet, [Slav. ízmet] *{ağız} is.* → izment. [DS]

izvent, [Slav. ízmet] *{ağız} is.* → izment. [DS]

izyan, [Ar. izyān ازيان] *(izya:n) {OsT} is.* Donatılma; süslenme; donanma. ◻ **izyān-ı sefāin,** *{OsT} Gemilerin donatılması.*

izzet, [Ar. ʿizzet عزت] *{OsT} is.* **1.** Büyüklük; yücelik; ululuk. **2.** Şeref; itibar; değer; saygı. **3.** Güç; kudret; kuvvet. ◻ **izzet etmek,** *Ağırlamak; saygı göstermek.* || **izzet-i nefis,** *{OsT} Onur; öz saygı; şeref; haysiyet.*|| **izzet-mend,** *{OsT} Yücelik, ululuk sahibi; değer sahibi.*|| **izzet ü ikbāl,** *{OsT} Saygınlık.*|| **izzet ü ikrām,** *{OsT} Ağırlama.*|| **izzet-yāb,** *{OsT} Saygı gören; şereflendirilen; ikram gören.*

izzetli, [izzet-li] *sf.* Saygıdeğer; saygıya layık; şerefli.

izzî, [Ar. ʿizz > ʿizzī عزى] *(izzi:) {OsT} is.* Sabırlı; tahammüllü.

İKİNCİ CİLDİN SONU